BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE III
13
8 E
3

13-8 / 24

~~V λ 21~~

3.C. 25.

DE ACTIONIBVS,

TITVLVS INSTITVTIONVM IVSTINIANI,

TERTIAM IVRIS CIVILIS PARTEM CONTINENS,
Commentarijs D. IASONIS MAYNI Excellentiſſ. Iuris interpretis,
eiuſdemq; Additionibus, & Apoſtillis D. BENEDICTI de
VADIS Foroſempronienſis, & à D. ANTONIO
CARCASSONA Sardo auctis,
illuſtratus.

ACCESSIT IN EVNDEM TITVLVM OMNIVM Actionum Nomenclatura, Arbuſculæ elegantiſſimæ ope inſertarum, ac elegans tractatus IOANNIS CRISPI MONTANI *Aquilani; Cum inſigni earundem Actionum Diuiſione ab* ADAMANTIO DIONYSIO, *dicti D. Iaſonis Mayni ſolertiſſimo Auditore, edita.*

Adiecimus præterea de illarum varietate libros Sex PLACENTINI
I. C. Vetuſtiſſimi,

Ac demum LVDOVICVM GOMESIVM *Hiſpanum I. V. D. Celeberrimum, eundem Titulum luculentiſſimè interpretantem.*

Cum Summarijs, & ſuo cuiq; Indice locupletiſſimo.

VIRTVTI SIC

CEDIT INVIDIA.

VENETIIS, MDLXXIIII.

VERBORVM ET RERVM INDEX VBERRIMVS,

VTILISSIMI TRACTATVS IASONIS MAYNI IN TITVLVM INSTIT. DE ACTIONIBVS,

ORDINE ALPHABETICO PER DVPLICEM NVMERVM ea ratione congeſtus, vt prior numerus foliorum, alter verò verſum, ſeu paragraphum ſignificet.

A.

ABBAS monacho non obligatur, quomodo nec dominus ſeruo 124.25
Abeſſe ex cauſa probabili & neceſſaria quis datur 66.3
Ablatiui abſoluti quæ ſit natura 74.83
Abradens literas ex inſtrumento, qualiter puniatur 146.35
Abſentiarum genera quot ſint 205.1
Abſens cauſa Reip. quis dicatur 65.4
Abſens ex cauſa probabili & neceſſaria quis dicatur. 65.3
Abſens quot modis quis dicatur 65.4
Abſens an in dubio quis præſumatur niſi probetur? 66.5
Abſens ex quibus cauſis abſentiarum reſtituatur 66.6
Abſens ſi præſcribat rem præſentis quid 68.57. & 28
Abſolutio à iuramento in quibus requiratur 138.73 & 74. Et cauſa ſuper abſolutione dicit eſſe ſummaria nu. 75
Abſolutio ſeu relaxatio à iuramento interpoſito ſuper contractu ſimulato, non requiritur 261.88
Acceſſiones an veniant officio Iudicis, an iure actionis, cuius effectus & vtilitatis ſit 229.53
Acceſſorium ſapit naturam principalis 206.101
Accidentia extra ſubiectum intelligi non poſſunt. 1.3
Accuſans ſi in accuſatione non poſuit maleficium commiſſum tempore punibili, eo caſu an ſi poſtea illud probet, procedat & ſufficiat ad condemnationem 188.65
Accuſare patrem vel patronum, & an & quando filio & liberto permittatur 150.83
Accuſationes ex quacunq; lege vel edicto deſcendant, ſunt perpetuæ 51. nu. 33. & fol. 73.
Accuſatorē ſi quis ab accuſando repellere velit, q̄ ſit ſocius criminis, quomodo poſsit 133.28
Acquiſita ex præſcriptione an ſalua conſcientia retineri poſſint 61.112
Acta diſsigillans quomodo puniatur 146.34.
Actio poſita in ſingulari in definitione, cùm ponitur vt genus, an contineat ſub ſe omnes actiones 4.25
Actionū infirmitates legum & rationum ſuffragij curant Legiſtæ 1.1.
Actionis nomen neceſſariò hodie non exprimitur 78.69
Actio quot modis capiatur 9.13
Actio pro criminali actione ſumpta, dicitur accuſatio. Ibidem
Actio apud Legiſtas dicitur quod apud Logicos Argumentum 9.19
Actio & cauſa an ſint idem 9.19 & 23
Actionis appellatione quomodo contineatur officium Iudicis 13.55. & 56
Actionis mater quomodo ſit obligatio uel dominium 84. & fol. 9.11
Actionis ius & obligationis non eſt idem 11.9.34
Actionis producendæ quæ ſit cauſa prox. & quæ remota 11.23. 34. & fol. 12.46
Actiones an ſint de iure ciuili, uel gentium 10.24
Actionum alia ſit hodie quàm olim erat
Actio an ſit hodie vulgaris formula, & quare dicebatur vulgaris formula 10.18
Actionem oriri ex uarijs figuris cauſarum quomodo intelligatur 89.111
Actionum & interdictorum an ſit hodie differentia. 29. & 30.10
Actio deſcendens ex contractu iuris gentium dicitur eſſe ciuilis 11.40. & 48
Actionem introductam eſſe iure ciuili qui teneant 39. Et qui Iuris gentium eam eſſe dicant nu. 41
Actio tam realis quàm perſonalis an in hoc titulo definiatur. 103. 104. & 105
Actio an ſit iudicis officium 280.86
Actiones an & quæ tranſeant ad hæredes 11.34
Actionem in principio non habens, ſi tamen in ipſa litis conteſtatione oriatur, an admittatur agens de facto 12.106
Actiones ut ſint coram iudicibus proponendæ, ita & coram arbitris 21.17
Actiones ab origine contrariæ an poſsint ſimul intentari 54. 61. & ſeq. Et ſi ſint in effectu æquipollentes 55.71
Actiones quibus vires ademptæ ſint, nullius ſunt vtilitatis 114.18
Actionis nomen generale eſt, & ſub ſe comprehendit tam reales quàm perſonales actiones 169.9
Actiones reales & perſonales quo nomine appellantur 169.8
Actiones reales quæ & quare dicantur 20.3
Actiones perſonales quæ & quare dicantur & vnde oriantur 20.1. & 2. fol. 196.18
Actiones miſtæ quæ & quare dicantur 20.5. & fol. 195.12.14. cum 3. ſeq. fol. 22.27. & fol. 25.49
Actiones miſtæ non faciunt ſpeciem per ſe. 22.27
Actiones miſtæ & actiones perſonales in rem ſcripta quomodo differant 196.19
Actiones reales vendicationes appellantur, perſonales verò abuſiuè condictiones dicuntur 168
Actio realis ſemper eſt vniformis, perſonalis autem diuerſæ notitiæ 31.424
Actionis realis, itē perſonalis cauſæ & proxima & remota quæ ſint 31.120. Et quæ cauſæ exprimi debeant in reali, & quæ in perſonali ibid. nu. 121. 122. 123. & ſeq.
Actionum iura realia à perſonalibus quomodo cognoſcantur 20.4
Actiones perſonales in rem ſcriptæ quæ dicantur. 20.6.
Actionibus perſonalibus non præſcribitur minori tempore triginta annorum 252.22
Actionem ipſo iure tolli, an ope exceptionis cuius ſit effectus 2.271
Actiones perſonales in rem ſcriptæ an ſint continuò perſonales ex quadam æquitate, an verò ex propria natura ipſarum actionum contra quoſcunque poſsidentes dentur 196.20.
Actio in rem cui competit 25.58
Actio ex parte rei quanti quid requirat 26.65
Actiones in rem & in rem ſcriptæ qualiter differant 21. & 8. & fol. 196.24
Actio vtilis in rem, qualiter in reali competat, & qualiter in perſonali 134.42. & 43

Actio confeſſoria in rem eſt actio, & tamen non competit ratione dominij, vel quaſi 25.59
Actione confeſſoria quando agitur ius ſibi eſſe altius tollendi. 42.& 43.44.45
Actiones confeſſoria & negatoria, quare ſic nuncupentur 43.46.
Actio confeſſoria quibus verbis proponatur, & quibus negatoria 43.47
Actio confeſſoria & negatoria, quare dicantur in rem, & cui dentur 44.54
Actio confeſſoria & negatoria quæ dicantur, & quibus competant 40.25.& 26.fol.41.34.& 35.fol.44.55.& 56.
Actio negatoria an detur contra quemlibet, etiamſi non prætendat deberi ſibi ſeruitutem 44.57
Actione confeſſoria an agi poſsit pro decima iuriſdictione iure præſentanti, & ſimilibus 41.35
Actio confeſſoria an ſit ſuperuacua & inutilia 41.36.& 38.
Actio confeſſoria quanto duret tempore 4.37
Actio perſonalis pro ſeruitute conſtituenda, quanto tempore duret 42.39
Actiones confeſſoria & negatoria, an etiam, & quando dentur poſsidenti 42.40
Actio publiciana quid ſit, & eius definitionis explicatio 49.7.& fol.50.25
Actio publiciana an in vectigalibus & alijs prædijs competat 49.12
Actio publiciana vt competat quid neceſſariò requiratur, & an competat eccleſiæ, non facta traditione 51.34.35.& 36.
Actio publiciana in quibus rei vindicationi æquiparetur 50.15.18.& 19
Actio publiciana locum habet, in quibus vſucapio procedere poteſt 50.16. Et an conuertibilia ſint: procedit vſucapio, ergo competit publiciana 17.nu.& an procedat affirmatiuè & negatiuè ibid.
Actio publiciana, an & quando detur contra poſsidentem cum titulo 50.20.& 22.fol.242.195
Actio publiciana an detur contra poſsidentem titulo pro hærede 50.22.& fol.142.195.
Actione publiciana licèt quis amplius agere non poſsit contra te, cui vendidiſti & tradidiſti, ſuccurri tamen ei poteſt ex actione in factum ex edicto de alien. iudi. cauſa facta 50.25.
Actio publiciana an etiam ad res corporales detur, licèt rei vindicatio non. & quæ ſit ratio diuerſitatis 50.18
Actio publiciana an, & cui competat pro rebus furto ſubtractis, vel vi raptis 52.43.
Actione publiciana conuentus & conuictus de mendacio, incidit in pœnam 52.38
Actione publiciana agens, an neceſſe probare habeat, tradentem non dominum 57.76
Actio publ. an competat habenti vtile dominium 53.54.& 55.
Actio publici. an competat feudatario, ſeu vaſallo 53.57.
Actio publiciana an competat verò & directo domino 53.59. cum ſeq.
Actio publiciana propriè inuenta eſt propter eum qui non eſt dominus, ſed quaſi dominus 54.60
Actio publiciana & rei vindicatio an ſimul intentari poſsint 54.63.
Actio publiciana directo uero domino non competit 54.64.& fol. 155.51.
Actio publ. vt non competat bonæ fidei ſucceſſori, an mala fides autoris noceat 57.78.79.80.& 81.
Actione publ. agens, an in libello ponere debeat, quod hodie ſe dominum eſſe non credat 58.nu.82.& 83
Actio publiciana an hodie per iura canonica ſit ſublata vel correcta, vt ea agens dicere debeat, quòd credat ſe non eſſe dominum 58.nu.85.87
Actio publiciana an præiudicet domino, & quod diuerſa ſit ratio huius actionis & præſcriptionis 58.86.& fol.62.143 cum ſeq.
Actio publiciana, vt alicui competat, ſufficit quod à principio potuit præſcribere 58.87
Actio publiciana, ſi traditio fiat alicui à non domino, an contra quemlibet vigore iuriſiurandi detur 235.51
Actio reſciſſoria quid & quare ſic dicatur 66.10.& 11
Actio reſciſſoria quotuplex 66.13.& 18.
Actio inſtitutoria quid & quare ita appelletur 66.13
Actio reſciſſoria quæ propriè appellatur reſtitutoria, quid ſit 66.14
Actio reſciſſoria & reſtitutoria qualiter differant remiſ. 67.15 & 16.
Actio reſtitutoria non datur niſi implorato officio Iudicis: & quid de inſtitutoria ibid.
Actio reſciſſoria an ſit proprium nomen actionis 71.72.
Actio reſciſſoria nunquid dicatur eſſe natiua vel datiua 73.78. & quæ natiua, & quæ datiua dicatur nu. ſeq.
Actio reſciſſoria an ſit directa vel vtilis 74.81.
Actio reſciſſoria quando competat 74.82
Actio reſciſſoria & officium Iudicis reſcindens, an ſimul intentari poſsint 74.86
Actiones reuocatoriæ, an locum habeant ſi legando vel fideicommittendo committitur fraus, an verò condictio, indebiti & hypothecaria 82.53
Actiones reuocatoriæ an competant etiam creditoribus ex delicto 83.55.& 56.
Actiones reuocatoriæ an competant futuris debitoribus 84.62 & nu.63.64.65
Actiones reuocatoriæ quotuplices ſint 88.97.& 99
Actiones reuocatoriæ an ſint merè perſonales, an in rem ſcriptæ. 88.104
Actio reuocatoria an & quando dicatur oriri ex quaſi maleficio, an & quando ex quaſi contractu 89.nu.105.110
Actiones reuocatoriæ an ſint natiuæ, vel datiuæ 127.106.& 89. 90.112.
Actio Fauiana cui competat, & quis eam inuenerit 88.95.97.& 98.num.
Actio Caluiſiana cui competat 125.nu.96.& 102. Et quis eam inuenerit 88.nu.98
Actio Pauliana quare ſic appelletur 88.98.
Actio quaſi Fauiana quæ ſit, & quæ quaſi Caluiſiana 88.100.
Actio hypothecaria an dicatur realis, & cui, & quando competat 89.103.
Actio Seruiana quæ dicatur, & quæ quaſi Seruiana: & an quaſi Seruiana & hypothecaria ſint idem, & an differant à Seruiana 96.10.
Actione pro ſocio an ſit agendum inter dominum & colonum partiarium 97.14.& 20.
Actio Seruiana an competat pro rebus inquilini 97.24
Actio Seruiana quare ſic appelletur 102.81.& 88.
Actione Seruiana agens quid probare teneatur 102.86.& 90.
Actione Hypothecaria agens quid probare debeat 103.89
Actio Seruiana eſt actio realis, Saluianum interdictum perſonale 105.100
Actio Seruiana ad quid ſit introducta 162.102.
Actio Seruiana ſeu hypothecaria ex vna parte, & pignoratitia tam directa quàm còtraria ex alia, qualiter differant 106.105.
Actio Seruiana ſiue hypothecaria dicitur actio in rem ſiue realis 108.119.
Actio hypothecaria an aliquid perſonalitatis habeat 108.120.
Actio perſonalis & hypothecaria, an poſſent ſimul & ſemel in eodem libello intentari 109.132.
Actio efficax oritur ex verborum obligatione 112.4.
Actio ex nudo pacto de iure communi non oritur 112.5.& quando hoc procedat nu.6.
Actio de conſtituta pec. à prætore naturali æquitate introducta, eſt 112.4.& ſeq.& quæ dicatur 162.verſ. iſte S.
Actio de conſtituta pecunia ut locum habeat, quid requiratur 115.nu.21.& 24.
Actio de conſtit. pec. an concurrat cum actione ciuili ex ſtipulatione 115.22.
Actio de conſtituta pec. an & quando neceſſaria ſit 118.45.
Actio vt ex nudo pacto oriatur, quare ſpeciale ſit in conſtituto 118.46.51.& ſeq.
Actio de conſtituta pecunia an ita competat ad pœnam nudo pacto promiſſam, ſicut ad ſortem principalem 119.56.
Actio an hodie oriatur ex pacto nudo de dona[n]do, an verò ex lege propter pactum 119.58

Actio ex pacto nudo an oriat.& quid de geminato.120.68.cũ ſeqq. 125.fol.47

Actio de peculio an ſit in rem uel,perſonam.125.28.Et an in cõſtitutum deduci poſsit 25.fol.56

Actio de peculio ea qua obligatione oriatur.125 29.& an ſit natiua uel datiua num.30

Actio quæ competit contra filium,& quæ datur contra patrem, an ſint eædem numero,an uero duæ &c. 125.31

Actio de peculio quamuis mortuo filio contra patrem ſit annalis,actio tamen quod iuſſum,& de in rem verſo ſunt cõtra patrem perpetuæ filio mortuo 126.42

Actionis exercitoriæ materia ubi tractetur 126.45

Actio de peculio & exercitoria qualiter differant 126.47

Actionis inſtitoriæ materia ubi tractetur.Et an omnia ſtatuta in exercitoria locum habeant in inſtitoria 126.48

Actio de peculio & inſtitoria qualiter differant 127.53

Actionis tributoriæ materia ubi habeatur 127.55.Et quare ſic dicatur 57

Actio de peculio & Tributoria quomodo differant 127.58.59

Actio tributoria & Exercitoria qualiter differant,ibidem nu.60

Actiones de peculio,de in rem uerſo,quod iuſſu,inſtitoria,tributoria,& exercitoria,an ſint propriè actiones 25.57 & fol. 125.26.& 27

Actio,quando iuramentum eſt præſtitum ſuper aliquo certo & ſpecificato contractu,an dicať naſci ex illo contractu,an ex ſacramento 134.35 & ſeq.

Actio ex iuramentu nudo,an iuranti competat:& nunquid aduerſario contra quem ſit iuratum 134.38

Actio quæ oriatur in perſonali quando formaliter iuratur & ſic cum cauſa:& quæ in reali 134.44.Et quæ ſit ratio diuerſitatis, quòd in perſonali non cõpetit niſi actio utilis ex contractu, & in reali utraque,& utilis in rem, & in factũ 45 cum 2. ſeq.

Actiones ex iuramẽto habere,magnæ eſt utilitatis 135.47.uerſ. aduertendum

Actio ſi ſtatutum uel conſuetudo formaliter diſponet,an ex eo contractu,uel ex ea cauſa ſuper qua formaliter diſponit,locum habeat 135.48.& 49

Actio an ex iuramento taxationis expenſarum vel ex iuramento in litem,oriatur 135.50

Actio,ſi in delatione iuramenti non iuretur,quia pars dicit eſſe contenta conſcientiæ & fidei alterius credere,& ita credit, an & quando oriatur,ita ut agi & recipi poterit ſicut ſi iuratum eſſet 136.52.cum 4.ſeq.

Actio an ſit ciuilis uel prætoria quomodo cognoſcatur 52.38

Actiones deſcendẽtes ex cõtractu,uel quaſi,ex delicto,vel quaſi,an ſint prætoriæ uel, omnes ciuiles:Et actionum prætoriarum an aliqua miſta reperiatur 52.40.& 41

Actiones deſcendentes ex ſtatutis ducum,marchionum & epiſcoporum,an ſint ciuiles, uel prætoriæ 51.27.28.29.& 32

Actiones prætoriæ pœnales anno finiuntur 51.30.& 32

Actionum pœnalium quot ſint ſpecies 143.& 144.1.2.& 3

Actiones ex parte actoris quæ ſint pœnales,& quæ ex parte rei 144.5.& 6.

Actio in factum deſcendens ex Edicto de calumniatoribus,an poſt annum ſit pœnalis tantùm ex parte actoris,& rei perſecutoria ex parte rei conuenti 144.4

Actio pœnalis prætoria contra quos detur 144.11

Actiones pœnales non prætoriæ, ſed ciuiles, an ſint annales :45.19

Actiones pœnales an ſint actio ex empto & ceteræ bonę fidei, in quibus in litem iuratur 175.4

Actione populari agens poſt lit.conteſt.pro creditore haberi præſumitur 147.40

Actione pœnali quando plures tenentur,an & quando uno ſoluente,cæteri liberentur 145.21

Actionis perpetuatio fit per litis conteſtationem non per ſolam citationem 155.11.Et an extendatur ad 40.annos cuiuſcunque temporis fuerit actio prima.num.12.Et an fiat per ſolã conuentionem 155.118

Actio reſciſſoria an per litis conteſtationẽ perpetuetur 155.1.14

Actionis perpetuatio an inducatur per actionem per modum exceptionis in iudicio propoſitam 156.133

Actionis perpetuationẽ quæ litis conteſtatio inducat. 156.134

Actione pœnali quando plures teneneur,an uno ſoluente,cæteri liberentur 145.21

Actio in factum ex edicto,ne quis eum,&c.quare dicatur eſſe merè pœnalis ex parte utriuſque:actio uerò in factum ex Edicto de eo per quem factum erit,pœnalis tantùm ex parte rei cõuenti.152.92.Et quantæ ſit utilitatis hæc inueſtigatio.93

Actio pœnalis quando ad uindictam dari dicatur 152.95

Actio in factum ex edicto,ne quis eum,&c.quod pro ſola contumelia datur etiam ubi quis nullum damnũ paſſus eſt 152. 97.Et nunquid in ea iuretur in litem ultra rei ueritatem:& an detur etiam illi qui per calumniam in ius uocaſſet num.98

Actiones præiudiciales quare & quot modis ſic dicantur 159. num.1.2.4.fol.160.13.14.& 15.fol.164.35.& 39

Actiones præiudiciales an ſint in rem, uel perſonales 161.19. 20.& 22

Actio ordinaria ubi locum habere poteſt,ceſſat remedium extraordinarium 229.34.Item,Actio ordinaria & remedium ordinarium,quando ſimul poſſunt competere ibid.

Actiones præiudiciales directas & contrarias, an ſit dare 162 35.& 43

Actio de dote num.ſit directa & contraria ibid.Item: Actio ex contractu feudi,eo.num.

Actiones vtilis & directa differunt & diſtinguuntur tanquam ſpecies oppoſitæ 161.43

Actio directa præiudicialis, quòd liberis perſonis non competat,eſt notoriè falſum 163.44

Actio vtilis præiudicialis contra quos competat 165. 45.46.47 & 52

Actio præiudicialis an reperiatur, per quam quis aliquam in vxorem,vel vxor aliquem in virum vendicet 165.46

Actio vtilis præiudicialis an competat inter fratres vel cognatos,ſi de fraternitate vel cognatione eſſet quæſtio, vt quia eſſet vnus cognatus ſine liberis, cuius alter ſperaret ſucceſsionem. Item an competat contra vaſallum ſeu feudatarium 165.47

Actio perſonalis domino non competit pro re ſua, ad dandum eam ſibi, niſi contra furem odio furis 168.1.4.& fol.171 33.& 43

Actio in duplum an & in quibus caſibus in depoſito contra regularem ipſius naturam detur 175.5.& 6.

Actio pro ſocio ad quos effectus detur 178. 37.& cùm ſit generalis,an & quando intentetur 38.& ſeq.

Actio l.Aquiliæ contra negantem competit ad duplum 182.19

Actionis L.Aquiliæ, capita quæ ſint in vſu, remiſsiuè 191.94

Actio directa L.Aquiliæ quo caſu detur remiſ.191.85.Et an Emphyteutæ & feudatario competat 191.97

Actione L.æquiliæ,agi debet ſi damnum datum poteſt ad priſtinum ſtatum reduci,aliàs agi debet ad dandum & intereſſe, & qualiter 191.102.& 103

Actio in factum de pauperie, an & quando locum habeat, remiſ. 190.93

Actio de paſtu pecoris an & quando locũ habeat,remiſ. 190.93

Actiones ex teſtamento an ſit ſtricti iuris 184.23

Actione vi bonorum agẽs,ſi probata violentia introitus domus ſuæ,ex qua aſſerit plures res ſibi ablatas, an propter difficultatem probationum ſtabitur iuramento eius de quantitate rerum ſubtractarum 190.90

Actione vi bonorum raptorum vt quis teneatur, an requiratur violentia cum armis 190.88.& contra quos talis actio deť 52.43

Actione furti agens,iuramento an ſtabitur pro rebus furto ſubtractis 84.91.Et contra quos talis actio detur 52.43

Actio familiæ erciſcundæ ad quid & inter quos competat 174. 2.& 4.Et quid de vtili & quid de directa,& an vni vtilis, alijs directa competat num.5.

Actio communi diuidundo ad quid competat 123.6

Actio familiæ erciſcundæ quare dicatur miſta 195.14. Et quot modis actiones dicantur miſtæ ibid.cum 3.nu.ſeqq.

Actione finium regundorum an agere poſsit qui non poſsidet, licèt ſit dominus 196

Actio familiæ erciſ.an quantùm ad præſcriptione, attendatur quòd ſit perſonalis 196.25.& 29.

Actioni finium regun.an præſcribatur præſcriptione 30. annorum 198.39

Actioni nondum natæ non præſcribitur 198.42

Actio famil.erciſ. à quo tempore, & vnde oriatur 198.42

Actio famil. erciſ. vt competat neceſſariò quid requiratur 199. 46. Et ad quid competat, an veniant fructus & nomina debitorum 47. an etiam veniant iuriſdictiones, iura patronatus, homagia & feuda: remiſsiuè 48. an etiam euictio, puta quod portio vni ex hæredibus aſsignata, fuerit ab eo euicta 50

Actione famil. erciſ. an ſi ſemel actum ſit, iterum pro rebus nô diuiſis agi poſsit 199.49. Et: Actio petitionis hæred. quare pluries intentari poſsit, & actio famil. herciſ. non eùm tamen vtrunque iudicium ſit vniuerſale ibidem.

Actio communi diuidundo quibus competat & in quibus 199. 52. & 53. an perſonæ eccleſiaſticæ poſsint hac actione agere pro rebus quas Eccleſia babet communes cum alio 53. an ét competat Canonico contra Canonicum vel alium nomine præbendæ ſuæ 54. Et an ei qui non poſsidet & negatur ſocius 55. Et an in ea veniant iura & communis iuriſdictio 56

Actione communi diui. an poſsint agere inter ſe plures vaſalli pro re feudali 200.57

Actio finium regundorum vnde naſcatur 231.77. cum ſeq.

Actiones familiæ erciſ. & communi diuidundo quare dicantur bonæ fidei. 231.79

Actio finium regundorum an ſit datiua vel natiua 201.70. Et quid in ea veniat, ibid. 74. Et quomodo iudex debeat in ea procedere 75. Et an poſsit procedere ad ſententiam diffinitinam lite non conteſtata, & quid de agrimenſore 76.77

Actio finium reg. an competat ſolius proprietatis ratione 201 71. Et an libellãs habeat neceſſe in libello dicere ſe eſſe dominum, & poſtea de dominio probare 72. Item quæ remedia pro finibus competant 73

Actiones an vltra quadruplum poſsint extendi, & in quibus in ſimplum, in quibus in duplum, in quibus in triplum, & in quibus in quadruplum agi poſsit 204.1.2.8.10. & 4. ſeqq. nu.

Actiones an in pœna conuentionali vltra quadruplum poſsint extendi 203.2. & 12

Actio ſerui corrupti propter quas cauſas competat 204.6. Et an locum in ea habeat purgatio ſicut in actione Quod metus cauſa 207.20. Et an hęc actio detur patri pro filio vel filia corruptis, marito pro vxore corrupta, & quæ vtilis & directa ibid. 21.22. cum ſeq.

Actio Quod metus cauſa, licèt ſit ſtricti iuris, tamen arbitraria eſt: Et an & quando in ea iuretur in litem: Item an ei præſcribatur 218.50. & 51. Et quid in ea veniat ibid. num. 42. & 53

Actione Quod metus cauſa ſi agatur, quomodo in ea quadruplatur 218.52

Actione Quod metus cauſa, agens, an debeat pretium offerre & alia quæ recepit 218.54

Actio Quòd metus cauſa, deſcendens ex edicto prætoris ad reſciſsionem contractus, an, & quando & per quem metum competat 218.54.55.56. & 60

Actio quod metus cauſa intra annum datur ad quadruplum, poſt annum ad ſimplum 219.74

Actio quod metus cauſa an proponi debeat ad reſcindendum contractus, qui fiunt quotidiè cum dominis terrarum 219 70

Actionum in factum quot ſint genera 235.117. & 119

Actio in factum quare dicatur 235.116

Actio in factum an & quando ſit eadem, quæ actio præſcriptis verbis 235.115. fol. 236.118.119.120. & 121

Actio in factum quæ datur loco actionis præſcriptis verbis pro æſtimatione vel permutatione, an ſit bonæ fidei, an ſtricti iuris 236.120. & ſeq.

Actio in factum ex edicto de calumniatoribus an poſt annum ſit pœnalis tantùm ea parte actoris 205.8. & fol. 144.4

Actio in factum ea edicto de calum. datur in quadruplum intra annum vtilem, & poſt annum in ſimplum tantùm 220.79 & ſeq.

Actio in factum ex edicto de calumniatoribus contra quos detur 220. num. 79.80.81.82. & 83. Item cui competat 221.86.

Actio in factum ea edicto de calum. quando locum habeat 220 & 221.84. & 85. Et an quadruplum illud ſit totum pœna, an verò in eo contineatur ſimplum ibid. 86

Actio in factum contra patrem & patronum intentari poteſt, & quomodo temperetur ne infamet 9.21

Actio in factum quando infamat 9.21

Actiones bonæ fidei quæ ſint 224.1

Actionum quædam ſunt bonæ fidei, quædam ſtricti iuris 225.2

Actionis ſtricti iuris an aliqua ſit quę materiam bonæ fidei habeat, & quid de actione ex teſtamento 225.5.7. & 13.35

Actiones tutelę, depoſiti, mandati, & ſimiles, nedum directæ, ſed etiam contrariæ bonæ fidei ſunt 230.69.70. & 71

Actiones bonæ fidei non ſunt arbitrariæ reſpectu loci, ſecus eſt in act. ſtricti iuris 225.10

Actio ex teſtamento an ſit arbitraria propter locum 225.11

Actiones bonę fidei & actio ex teſtamento an æquiparentur, ibid. num. 12.

Actio ex teſtamento eſt ſtricti iuris 225.13

Actio quæ datur ea donatione cauſa mortis eſt ſtricti iuris: Et an habeat aliquid de natura bonæ fidei actionis 226.14

Actio pro tutela an ſit ſtricti iuris & naturam bonæ fidei habeat ibid. num. 15

Actiones bonæ fidei quot ſint numero 16

Actiones bonæ fidei, quæ enumerantur in §. actionum, quare ſint magis bonæ fidei quàm aliæ 17

Actio oneris auerſi an ſit bonæ fidei, an verò ſtricti iuris: cui cõpetat: & an ſit proprium nomen actionis 226.19. & ſeq. Et an hodie etiam locum habeat 226.21

Actio præſcriptis verbis an & in quibus caſibus ſit bonæ fidei 226.22. & 23.

Actio petitionis hæreditatis an ſit bonę fidei, an verò ſtricti iuris, & cur magis de hac quàm de alijs dubitetur 226.24

Actio ſubrogata ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur 226.25. fol. 250.4. & 6.

Actio rei vxoriæ transfuſa in actionem ex ſtipulatu, dat ei propriam naturam bonæ fidei, licèt aliàs ſit ſtricti iuris 226 26

Actiones, bonorum poſſeſſoria, hæreditatis petitio & fidei commiſſ. hæreditat. pet. an dicantur bonæ fidei, an ſtricti iuris 226 27

Actiones bonę fidei & ſtricti iuris qualiter & in quibus differant 230.63. cum 4. ſeqq. nu.

Actio finium regundorum, communi diuid. fam. erciſ. an ſint ſtricti iuris, an bonę fidei 231.74

Actio pręſcriptis verbis, quę oritur ex pacto incontinenti appoſito iuxta contractum, an ſit ſtricti iuris & quando bonæ fidei 232. & 233.91.93. & ſeq.

Actio, ſi ſit appoſitum pactum in continenti iuxta contractum bonæ fidei, quo caſu actio ex illo contractu extendatur ut ét competat ad id, quod eſt dictum in pacto, an taliter informata ſit bonæ fidei, an ſtricti iuris 233.95. & ſeq.

Actio bonæ fidei informata quamuis ſui natura ſit bonæ fidei tamen propter informationem erit ſtricti iuris 233.97

Actio præſcriptis verbis ex quibus contractibus detur, & ex quibus non detur. ſed actio de dolo 233.99. & 100

Actiones ex permutationibus quæ competant 234.102. Et an reus precisè ad rem præſtandam compelli poſsit, vel ad interesſe num. 103

Actione ex empto ad quid agi poſsit 238.145. cum 7. ſeqq. num. Et ad quid actione ex vendito 238.153

Actio ex locato ad quid competat 239.159

Actio ex conducto ad quid competat 239.160

Actione præſcriptis verbis an agatur, vbi aliqua res locata ſpecialiter eſſet, non expreſſa certa quantitate, quo caſu merces ex conſuetudine preſtatur 240.168. & 169.

Actio negotiorum geſtorum directa & contraria quibus competat, & quibus non 240.174. & 175

Actio pignoratitia & actio hypothecaria qualiter differant 241.185

Actio petitionis hæred. directa cui competat 241.186.187.288. 189. & ſeq. Et contra quem detur 242.193. & 194

Actio pet. hæreditatis an detur contra titulo poſsidentem 242 195. cum 3. ſeq. fol. 50. num. 24

Actio petit. hæreditatis an competat contra poſsidentem titulo putatiuo 293.199

Actio petit. hæred. an competat filio in legitima inſtituto 244 204.

Index,

Actione petitionis hæreditatis an debitor hæreditarius conueniri poſsit 244.205

Actione petit. hæredit. conuentus, an iſto iudicio pendente, ſine licentia iudicis aliquid poſsit alienare 244.208

Actio petitionis hæreditatis pro quibus rebus competat, & quæ in ea veniant 244.209.210.211.& 212

Actio petitionis hæreditatis, poſtquam hæres ſemel poſſeſsionē rerum hæreditariarum adeptus eſt, amplius in futurum intētari non poteſt 245.215

Actio petitionis hæreditatis & actio rei vendicationis, an ſimul in eodem libello cumulari poſsint 246.221

Actio de dote ſi nouetur, an in actione nouante intelligantur repetita priuilegia huius actionis de dote nouatæ 264.124

Actio de dote an naſcatur tempore contracti matrimonij, an ſoluto matrimonio 265.128

Actio pro dote repetenda, quæ antiquitus competebat, quæ hodie competat 250.1

Actio rei vxoriæ quare potius appellatur, quàm actio rei meritalis 250.2.& 3

Actio ex ſtipulatu quæ pro dote repetenda competit, an ſit bonæ fidei & priuilegiata 250. 1.& fol. 251. 11.& 14. Et quid ſi competat extraneo 251.15 .& an in ea currant vſuræ ibid. num.16

Actio ex ſtipulatu pro dote, an ſi expreſsè non interponatur, tacite à iure præſumatur 254.29

Actio ex ſtipulatu pro dote habet priuilegium tacitæ hypothecæ. Et bona mariti tacitè ſunt hypothecata vxori 254.30

Actio ex ſtipulatu pro dote an competat, ſiue dos fuerit incerta ſiue certa 255.51

Actio ex ſtipulatu pro dote an cōpetat patri mulieris ſiue fuerit interpoſita ſtipulatio, ſiue non: & quid in alijs eam dotantibus 256.53

Actio de dote eſt communis patri & filiæ 256.54

Actio ex ſtipulatu ficta vel præſumpta, an ſit vtilis, an directa 257.64

Actio de dote an ſit iuris gentium 16.47

Actio arbitraria quæ dicatur 282.1

Actiones arbitrariæ ab actionibus bonæ fidei quomodo differant 282.2

Actiones arbitrariæ quare & vnde dicantur 293.3.285.21.& 285.26

Actiones arbitrariæ an ſint nomen proprium actionum, an verò adiectiones ſeu qualitates actionum 283.4

Actiones arbitrariæ ſunt tam in rem quàm in perſonam, & in eis permittitur iudici condemnare prout æſtimauerit negotium de quo agitur 283.5.& 7

Actiones arbitrariæ an ſint bonæ fidei, & cuius ſit vtilitatis hoc ſcire 284.19.& 21.fol.286.31.38.& 40

Actiones arbitrariæ quare non ſint bonæ fidei 284.20

Actio realis non præſupponit obligationem 285.22

Actio ex iuramento in litem non oritur 285.23

Actio omnis de mundo, in qua res ſecundum præceptum iudicis non reſtituitur, dicitur arbitraria, vt iudex poteſtatem habeat deferendi iuramentum in litem & ſecundum illud condemnandi 285.24

Actiones ſtricti iuris, quæ ad reſtitutionem competunt, quomodo ſemper ſint arbitraria 285.25

Actiones arbitrariæ vt dicantur an ſit neceſſarium vt duæ ferātur ſententię 286.30.& 34. & an ſint ambæ diffinitiuæ 35. Et an ſient duę inſtantiæ, duoque ſint offerendi libelli 36

Actiones ſtricti iuris an aliquo reſpectu dici poſsint arbitrariæ 286.31

Actio ex ſtipulatu pro dote, an poſsit dici arbitraria 286.33.& 31

Actio noxalis pro damno dato à ſeruo, an ſit arbitraria 493.37

Actio propter locum ſuum, in quibus caſibus dicatur 303.29

Actio noxalis quare locum non habeat in delictis filijfamiliàs ſicut ſeruorum. 289.63.& 64

Actio noxalis in quibus delictis locum habeat 289. 65. Itē quando dominus noxaliter tantùm pro delicto ſerui teneatur: & quid ſi dominus fuerit ſciens ſeruum delinquere 289.66

Actione noxali contra dominum agens pro damno vel delicto ſerui, qualiter petere debeat 289.67

Actio de dolo contra patrem vel patronum intentari non poteſt, ſed actio in factum 9.21

Actio quæ oritur ex dolo, dicitur oriri ex delicto 89.109

Actio rerum amotarum finitur anno ſicut condictio furtiua 25.50

Actione iniuriarum dicitur quis conſequi debitum 17.107

Actio iniuriarū quomodo inſtituēda & formanda 12.& 50.52

Actio ad exhibendum vt præparatoria aliarum actionum realium ad quid, cui, & contra quem competat 287. 42.44.& 47. & agentis hac actione quibus temporibus intereſſe debeat 45. Et qualiter prætendēs aliquo modo ſua intereſſe rem exhiberi probare habeat tale intereſſe 46. Et qualiter in ea procedatur, & quales probationes requirantur 288. num.52.53. & 54.& an in hoc iudicio ſummatim debeat procedi 55. Et an exceptiones quæ altiorem indaginem requirunt admittatur 57. Et an ſi fuerit lis conteſtata ſuper rei vendicatione vel ſuper alio iudicio petitorio, amplius ad exhibendum agi poſſit 288.num.60

Actio ad exhibendum an cum alia actione in vno libello cumulari poſsit 288.59

Actio ad exhibendum eſt perſonalis & in rem ſcripta 196.21.& 24.fol.199.44

Actor ſi in principio tempore porrecti libelli & ſic tempore cœpti iudicij, erat dominus poſtea lite conteſtata deſijt eſſe dominus, an nihilominus poſsit fieri condemnatio contra reū conuentum 27.69.70.& 82

Actor ſi maiorem quantitatem in libello complexus ſit, vt maioribus expenſis circa ſalaria notariorū & aduocatorum aſſiceret aduerſarium ſuum, an habeat locum pœna §. tripli. 209 & 210.17.18.19.20.& 24

Actor ſi in libello inſeruerit maiorem quantitatem, vt executores maiora ſalario cōſequantur, an teneatur in triplum eius, in quo reum damnificauit. 209. 11. 14.& 44. Et quid ſi plus peteretur loco, aut cauſa num.15

Actus quando in fraudem legis fieri dicatur, & quando in fraudem hominis 78.16

Additio ad libellum poſt lit. conteſt. an fieri poſsit 188.69

Adipiſcendæ poſſeſsionis remedia nunquam competunt hæredi vel fideicommiſſario ſemel adeptis poſſeſsionem 245.216

Adire contrahere non eſt 24.37

Adire hæreditatem eſt impropriè contrahere 24.39

Adiudicare, verbum, ad quæ iudicia propriè pertineat 195.4. Et quando iudex vni parti poſsit rem totam adiudicare, non petenti etiam num.10

Aduocati præſumuntur parum conſcientiati 60.102

Aduocatus vel conſultor qui dedit malum conſilium, an teneatur 204.4

Aduocatus an pro ſingulis cauſis centum florenos accipere poſsit, & quid de aduocatis Epiſcoporum vel Abbatum 212 51.& 53

Aduocati ſalarium à pauperibus recipere non debent, ibidem num.54

Aduocati, procuratores, & notarij pauperum excoriatores, canes curiarum, & ciuium deuoratores appellantur. ibid. nu.57

Aduocato quo tempore ſalarium debeatur 213.59.& an aliquid à clientulo debeant accipere lite pendente ibid. num.51

Aequiparatio duorum caſuum à iure facta, an & quando ſtatutum in vno etiam contra regulas iuris communis, & in alio ſtatutum intelligatur, & quando non 186.39

Aequiparatis duobus caſibus a lege antiqua, ſi quid poſtea reperiatur de nouo, an ſtatutum in vno, intelligatur ſtatutum in alio 187.41.& 43

Aequiparatio duorum caſuúm in iure facta, an, & quando ſtatutum in vno etiam contra regulas iuris communis & in alio ſtatutum intelligatur 186.40. Et quid de duobus caſibus à lege antiqua æquiparatis, an quid reperiatur poſtea de nouo, an ſtatutum in vno videatur ſtatutum in alio 187.41.& 43

Aeſtimatio certa iniuriæ an de neceſsitate poni debeat in libello 12.51

Aeſtimatio poſſeſsionis diuerſa eſt ab æſtimatione dominij 189.74

Aeſtimatio rei traditæ an & quādo emptionem faciat, vel tranſitū dominij aut periculi caſus, fortuiti ad recipiētē 231.80

Aeſtimatio in contractum dotis an & quando faciat trãſire periculum caſus fortuiti, an verò ſolam deterorationem rei 232.81. Et quid ſi detur res æſtimata, quæ ſeruando ſeruari non poſsit.82. Et quid de æſtimatione ex internallo 85

Aeſtimatio, ſi res in dotem æſtimata tradatur cum hoc quòd dominium non transferatur in maritum, licet emptionem rei propter tale pactum non faciat, tamen emptionem & tranſitum ipſius poſſeſsionis benè facit 232.83

Aeſtimatio, ſi locatur equus æſtimatus ſcholari, an faciat tranſire periculum æqui in ſcholarem, ita vt teneatur etiam de leuiſsima culpa 232.86

Aeſtimatio, ſeu valor rerum quomodo probetur, & quę habeat deponere teſtes 414

Agere pupillus, eccleſia & dominus cenſentur, cum eorum nomine agitur 17.113

Agere ciuiliter an & quando quis dicatur, & quando criminaliter 9.15

Agens de iure ſpeciali facilius repelli debet quàm agens de iure communi 90.114

Agens petit. hæreditatis, vel rei vind. eo ipſo quòd agit de reſtitutione rei, videtur petere pronunciari ipſum à iudice hæredem vel dominum. 32.140

Agens ad reſtitutionem, rei an videatur contractus reſciſsione petere 32.141.& 142

Agens ex mutuo, quamuis in libello ponat ſe dominum, an dominium debeat probare 176.11

Agenti ex mutuo an poſsit opponi, Tu non fuiſti dominus 176 13

Agi ciuiliter quando dicatur & quando criminaliter 9.15

Agrimenſorem ſi iudex mittat ad menſurandum, an debeat ſtatuere terminum partibus diei & horæ 202.77

Agrimenſores an debeant prius formaliter iurare quod velint benè & legaliter meſurare, ibid. num.78. & an ſi iudex cõmittat alicui vt menſuret & vt poſtea referat, ea pars neceſſariò præſens eſſe debeat in tali commiſsione 79.& 80

Agrimenſor an de mala relatione teneatur, an agendum ſit contra eum ad quem res peruenit 292.num.81. & an ager ſemel menſuratus iterum menſurari debeat, ſi aliqua partium ſe deceptam dicit 82

Album prætoris quid & quot modis capiatur in iure 144.7

Alere tenetur filius patrem egentem 316.2

Ali filius à patre quando debeat 262.101

Alienans rem, ne poſsit petitione hæreditatis conueniri, quomodo teneatur 243.197.& 244.207

Alienare an poſsit dominus ius vaſalli vel feudi inuito vaſallo 107.105. Et an Rex Francię vnam de ciuitatibus inuitis ciuibus poſsit alienare, ibid. cum num. ſeq.

Alienare dicitur qui vſucapi patitur 67.22

Alienans omnia bona ſua, volens committere delictum, propter quod ſucceſſura erat confiſcatio bonorum, poſtea eum pœnituit, an ea poſsit tanquam alienata ob cauſam quæ ſecuta nõ ſit, reuocare, num. ſeq. 59

Alienare an & ex quibus cauſis præſumatur 81.46. cum ſequent.

Alienare in fraudem qui dicantur 77.1.& 4.num.& an, & quando, & per quos bona alienata poſsint reuocari num. 2. 3.4. 84.&c.

Alienata vt reuocentur a creditóribus quę requirantur 79 26

Alienata titulo oneroſo ad hoc vt reuocari poſsint, quid requiratur, & quid in alienatis titulo lucratiuo 79.27.& 33. num.

Alienare aliquid ſine licentia iudicis, an poſsit conuentus actione pet. hæreditatis, idque pendente adhuc lite 244.208

Alienatio quæ propriè dicatur, & quot modis capiatur 78.22. 23.& 24

Alienatione prohibita omnis translatio prohibita intelligitur 84.23.

Alienata ſi ſint per debitorem in vltima volũtate, ſolus euentus inſpicitur: in alienatis autem inter viuos, inſpicitur conſilium & euentus 82.53.verſ.in ea.

Alienata per debitorem in fraudem creditorum quo caſu per creditores reuocari non poſsint 91.120. Et ſi debitor inſtituens hæres repudiet, an dicatur in fraudem cred. alienare nu. 121.cum ſeq. Et quid ſi fideiuſſor renunciauit beneficio de fideiuſſoribus in fraudem creditorum vt reo non excuſſo, conueniri poſsit num.125. vel ſi debitor aut fideiuſſor, quibus cõpetit excep. non num. pec. ſuper ſedeant ea vti num.126

Alienatio quando alienans reperiatur poſsidere, an potius dicatur alienatio ſimulata quàm vera, ſed in fraudem facta 81.42

Alienatio ſi fiat clam, an fraus præſumatur 81.43

Alienatio facta in bonorũ poſſeſſores per debitorem in fraudẽ, ſi fuerint conuenti, an poſsint vti retentione 90.113

Alienatio facta a patre in fraudem filiorum, & econtra per filios in fraudem patris, an & quando reuocari poſsit 91.119

Alienatione omnium bonorum inter viuos facta, nec fraude aliter probata, præſumitur fraus alienantis 80.34

Alienatio rerum magis pretioſarum an faciat præſumi alienationem fraudulentam 80.37

Alienatio omnium bonorum debitoris non ſimul, ſed particulatim, an in creditorum fraudem facta præſumatur 80.38

Alienatio ſimulata & vera ſed in fraudem facta, differunt: Item, Alienatio ficta & imaginaria eſt ipſo iure nulla, & an iuramento firmetur 72.num.7.& 8.9

Alienatio vera ſed in fraudem facta, an & quando teneat, & quando ſit ipſo iure nulla 78.9.& 10.num.

Alienatio facta a debitore in fraudem creditorũ cùm naleat, an habeat etiam locum in debitore manumittente ſeruũ in fraudem creditorum 78.12

Alienauit aliquis bona ſua, maleficium committere volens, ob quod bona ſua applicantur fiſco, & poſtea maleficium commiſit, an fiſcus poteſt illa bona alienata tanquam in fraudẽ reuocare 83.58. remiſsiuè.

Alimentare an teneat pater filium, qui aſsignatam ſibi partem, viuere poterat, conſumpſit 265.137

Alternatiuarum ſpecies quot in iure reperiantur 304.4

Amiſſarum rerum quantitatem in caup.&c. ſufficiat per iuramẽtum probare 98.33

Annus ex quot diebus propriè conſtet: & de biſſextili 72.60

Annus vtilis vt currat quæ ſint neceſſaria 61.nu.

Appellare a ſententia lata ſuper hypothecaria, an quis poterit, & quid ſuper Saluiano interd. 105.95.96.& 98.num.

Appellandi beneficium habet locum in petitorijs, & nõ in poſſeſſorijs de iure ciuili 105.97

Appellari a ſententia arbitri quando poſsit 31.10

Appellari a ſententia arbitri ex forma ſtatutorum electi, an poſsit 31.11

Appellari ab eius ſententia an poſsit, cuius conſcientiæ aliquid committitur 62.136

Aperiens literas alienas & eas aduerſario mittentis oſtendens, qua pœna puniatur 146.36.& 38

Aquæ ductus an ſit ſeruitus realis & ruſtica 40.31

Aquæ ducendæ vſum ſi tibi conceſsi, an ſine tuo conſenſu alij concedere poſsim? 40.32.& 33

Arbiter quot modis capiatur 31.16

Arbitri multiplices ſunt, & qui dicantur arbitri Iuris 31.9

Arbiter compromiſſarius et arbitrator quomodo differãt ibid. num.14

Arbiter compromiſſarius et iudex ordinarius quomodo differant num.15

Arbiter an ſit miniſter legis, et an habeat iuriſdictionem 113

Arbitratores qui dicantur et quibus alijs nominibus 31.12

Arbitrator an pro bono pacis de iure vnius partis, alteri adiudicare poſsit 195.1

Arbitramentum quomodo ſit tranſactio quædam 31.18

Arbitria redacta ſunt ad inſtar Iudiciorum 31.13.et 16.nu.

Arbitrium alicui datur vt procedat ſecundum æquitatem non attento iuris rigore, an per hæc verba poſsit procedere ſummarie, et de plano, etc. 374.40

Arguere ex Rubricarum uerbis quando liceat 2

Arguere imperfectis Rubricis earumq; ordine an et quomodo liceat 3.14

Argumentatio per contrarium eſt licita 300.3.et 4

Argumentum ab ordine titulorũ validũ eſt in iure 153.num.99

Argumentũ a ſufficienti partium enumeratione in iure ualidum eſt 31.20

Argumentũm de pacto ad legem vel ſtatutum, an procedat 197.36.& 37
Argumentum à pacto ad ſtatutum quando valeat 528.86
Argumentum eſt validum de contractibus ad vltimas voluntates 304.12
Arma militibus relinquenda ſunt, libri ſcholaribus & breuiarium clerico 101.66
Arma expulſi de ciuitate propter proditionem, vbicunque in eius honorem depicta ſunt, an poſsint deſtrui 144.15
Arma portans malum animum habere præſumitur, niſi ea ligata portet 268.81. Item Arma vetita portans, ipſa perdere debet vltra pœnam etiam ibid.
Arma ſolùm domi habere vel portare an vis reputetur ibid.
Armorum vetitorum appellatione quid contineantur 189.82. Et Armorum portatio per ſtatutum punienda, de quibus armis intelligatur eod.num.
Armorum appellatione quid veniat num.83
Arma ad offendendum vel defendendum quæ ſint, & an armorum appellatione veniant dentes 84
Armorum appellatione an veniant cultelli parui ad incidendũ panem 190.85.& 86
Arma portandi licentiam habẽs, an apud iudicium portare ſeu deferre poſsit 190.87
Aſcriptitijs, cẽſitis, & ſimilibus perſonis competunt, & eodem modo contra eos dantur tria remedia: vtilis præiudicialis, officium Iudicis & vtilis confeſſoria & negatoria 266.52
Aſſaſsini qui dicantur 181.7
Aſſertio ſimplex in quibus conſiſtit 59.88
Aſſeſſores pro inſignibus furibus aduocari pati non debent 181.8
Authoritate propria quæ perſonæ capere vel capi poſsint 14.68 cum ver.ſeq. Et autoritate propria quando quis ſibi ius dicere poſsit num.74
Auus non tenetur dotare neptem ſuam, quam filius dotare poteſt 263.103

B.

BAnnitus ab vna ciuitate, an intelligatur bannitus in alio loco poſita acquiſito vel ciuitati adiuncto 514.11
Banniti, an & quando deportatis, quãdo verè relegatis ſint, æquiparandi 15.38
Banniti & deportati an actiones ſibi quærere & contrahere poſſint 11.37.& fol.12.45
Banniti retinent omnia quæ ſunt iuris gentium 15.36.& 42
Baro citatus a Rege vt oſtendat iura quæ in caſtris habeat, quæ poſsidet, alioquin ſibi ablaturus, an oſtendere cogatur, & vtrum citatio valeat 244.202
Beneficia latiſsimam recipiunt interpretationem 23.31
Beneficio excuſsionis non magis priuilegiatus eſt fiſcus quam priuatus 85.67.verſ.addo.
Beneficium vacaturum ſi quis impetrauit vſque ad valorem 100 ducatorum & non vltra, an ſi contingat vacare unum reditus ducentorum ducatorum, tamen computatis expenſis nõ valeat niſi centum, rectè dicatur impetratum, ita ut obtinere poſsit. 209.12
Beneficium uel exceptio ſi alicui competere cœpit ex alterius perſona uel facto, ab eo tolli non poteſt ſine eius proprio facto 260.83
Beneficium, ne quis conueniatur niſi in quantum facere poteſt, quibus competat 441.1.cum ſequẽtibus fol.316.2.3.cum ſeq. ſol.319.7
Blaſphemantium pœna, an & quando locum habeat 137.61.& 62. Et an binus aut trinus actus ſufficiat ad inducendam conſuetudinem, ut blaſphemans capitaliter puniatur 63
Bona fides quomodo probetur 60.99
Bona fides, an & quando præſumatur 60.100
Bona fides in contractu emptionis & uenditionis, an & quibus temporibus requiratur 57.77
Bonæ fidei ſucceſſori an mala fides authoris noceat 57.78
Bonæ fidei continuatio an requiratur, vt locum habeat A. Publiciana 58.82
Bona illata per minorem in domum conductam, an ſint tacitè hypothecata 255.47
Bona mariti ſunt tacitè hypothecata uxori 254.30
Bona vxoris ſunt tacita hypothecata uiro ad dotem conſequendam, ſicut & uiri uxori ad eam repetendam 254.31
Bona mariti pro uxoris dote non ſufficere, quomodo probetur 85.73
Bonorum poſſeſsio inuenta à prætore, quibus competat, & ad quos extendatur 54.65.& ſeq.
Bonorum poſſeſſoria, hæreditatis petitio, & fideicommiſſaria petitio, an dicantur actiones reales 108.125
Bonorum poſſeſſor, & hæres, magnam habent conformitatem 49.4

C.

CApitulum uel Lex ſi uarias habet lecturas, uerior eſt, quæ Rubricæ magis conuenit 3.14.uerſ.3
Capi à priuato propria autoritate quę perſonæ poſsint 14.68
Capiens propria autoritate furem uel rem eius, an perdat commodum pœnę legalis 14.71
Captus ab hoſtibus an efficiatur eorum ſeruus 70.50
Caſtigatio leuis in ſcholares cuicunque magiſtro etiam mechanico conceditur 150.82
Caſus duo ſi à lege antiqua æquiparati ſunt, an ſi aliquid reperiatur poſtea de nouo, an ſtatutum in uno intelligatur ſtatutũ in alio 187.43
Caſus fortuiti quid dicatur 53.49
Caſus fortuitus, & leuiſsima culpa nihil habent medij, ibid.
Caſus fortuitus & caſus improuiſus qualiter differant 53.50
Caſus improuiſus quis dicatur 53.51
Caſus fortuitus non punitur ſed improuiſus, pro modo culpa 53.52
Caſus & fortuna quomodo differant 53.num.
Cauſa quando dicatur ciuilis, criminalis, uel miſta 9.16
Cauſa ſummaria, an & quando requirat libellum 161.25.fol. 210.27
Cauſa alimentorum eſt ſummaria 161.24. Et quòd non requirat libellum vel aliam iuris ſolemnitatem, ſed cum officio Iudicis expediatur ibid.
Cauſa ſi committatur, ut procedatur de bono & æquo, quid hæc uerba importent 274.41.& 42
Cauſa ſi committatur ut in ea procedatur purè, & ſimpliciter, an per hoc tollatur ordo iuris & ſeq. 274.43.cum ſeq.
Catitudo, quæ rarò accidit, non debet imponere pretia rebus 300.6
Cauſæ ſummariæ quæ dicantur 288.56. Et quid ſi in ſtatuto fiat mentio, ut cauſa cognoſcatur ſummariè, quæ probatio requiratur ibid.
Cauſę inducentes argumentum, quemadmodum apud logicos, ſunt argumentum: ita cauſæ inducentes actiones, ſunt actiones apud Legiſtas 9. 20.& 23.num. uerſ. non obſtant.
Cautela ne actor libellum poſsit mutare 34.158
Cautela practica, ut actor in principio faciat reum interrogari, an poſsideat ſeu detineat rem, ſuper qua agere intendit 29.99
Cautio de damno infecto, per officium Iudicis petitur, licèt ſit actio 13.59
Cedens bonis quomodo, ſi poſtea alia bona quæſiuerit, uel ad pinguiorem fortunam peruenerit, conueniri poſsit 319.1.2. & 4. Et an & quando in ſolidum ibid. num.4. 5. & 6. fol. 91 94
Cedens bonis an ſit à debito liberatus 319.2
Cedens bonis an de ſoluendo ſatiſdare cogatur, ſi ad pinguiorem fortunam peruenerit 319.3
Cedens bonis an ſua bona teneatur indicare, ita ut ſi ea occultet, hoc beneficium ceſsionis perdat 319.8
Cedere bonis non poteſt hæres, qui inuentarium non confecit 319.9
Cedere bonis an minor poſsit 319.11
Cedere bonis, quibus debitoribus indultum eſt, ut poſsint 320.10.cum 12.ſeqq.
Cedens bonis an pœnitere poſsit 320.13

Certa

Certa ſunt quæ per rerum naturam certa ſunt, quamuis penes agentes ſint incerta 596.57

Certi condictio ex mutuo, item ex ſtipulatione, an & quando detur 175.2.& 3

Ceſsio bonorum facta per debitorem, an liberet eum a carceribus 88.92

Ceſsio bonorum an impediat litis conteſtationem, ſi debitor creditori non vult reſpondere, ſed dicit, Ceſsi bonis 321.24

Ceſsio debitoris principalis an proſit fideiuſſori 321.25

Ceſsio ſi cedens ſibi reſeruet vnum denarium, an valeat ibid. num.27

Ceſsio bonorum qualiter fiat 321.28. Et an valeat conſuetudo, quòd cedens bonis percutere debeat lapidem cum natibus ibid.num.29.

Ceſsionis bonorum beneficio an per pactum renunciari poſsit 321.30

Circunſtantias loci & temporis an in cauſis ciuilibus libello inſerere ſit neceſſe 34.163

Citare debitorem ſuũ verbaliter in cauſa fugæ, an creditor propria authoritate poſsit 16.97

Citatio partis an requiratur contra fugaces debitores ibid.& num.90

Citationis vim verùm habeat libelli oblatio ſolùm iudici facta. 150.84

Citatio illa an ſit ipſo iure nulla, ſi rex aliquem Baronum ſuorũ citari faciat, vt oſtendat iura, quæ in caſtris habeat, quæ poſſidet, alioquin ſibi allaturus 244.202

Citationes non debent fieri, niſi de iudicis mandato, & quomodo contrafaciens curiæ nuncius, puniri debeat 215.216.12 13.14.et 34

Citationes vt faciat, ſi generalem babeat commiſsionem, nuncius publicus, an ſine ſpeciali commiſsione citare poſsit 215 15. Et quid de his, qui faciunt ſibi a iudicibus concedi citandi licentiam publicis nũcijs omnes debitores ſuos, an valeat iſta licentia, niſi debitorum nomina in ſpecie exprimantur ibid.nu.16

Citandi commiſsio an præſumatur facta alicui eo ipſo, quòd ſit publicus nuncius ibid.num.17

Citationis commiſsio an præſumatur, ſi in actis conſtet de citatione et relatione num.18

Citatio ad domum, an et quando reddat citatum contumacem. 216.23

Citatio an per iudicem ipſimet parti committi poſsit 305.32

Citatio facta ad ſimplicem requiſitionem partis ſine commiſſione, an valeat 216 35

Citatio an per iudicem die feriata fieri poſsit ibid. 36. Item ꝙ ſolus iuſſus de citando per iudicem non ſufficiat, vt quis incurrat in pœnam, niſi & ſecuta ſit citatio 37

Ciuitas & fiſcus in quo caſũ differant 258.71

Ciuitatis appellatione an veniant ſuburbia & terræ recommendatæ 69.41

Ciuitas adiuncta nouiter regno alicui, an debeat regi conſtitutionibus & ſtatutis iſtius regni 114.10

Ciuitates duæ vnitæ adinuicem, quarum vna eſt multum pinguis, & alia multum grauata debitis, an vna debeat alterius onera & debita portare 114.13

Clàm fieri quando dicatur 81.45

Clauſula, Non aſtringens ſe ad probandum non neceſſaria, &c. an ſit vtilis 34.161

Clauſula, Et prædictus fuit ſæpius confeſſus in præſentia teſtiũ, &c. an libello opponi debeat 34.162

Clauſula in concluſione libelli apponenda 32.139

Clauſula, Saluo iure addendi, minuendi, mutandi, an aliquid operetur 33.34.157.159.& 160

Clauſulam, Peto reum in expenſis condemnari, vtile eſt apponere 33.145. Item cauti in hoc eſſe debemus 146

Clauſula, Quòd venditor promiſit emptori tradere poſſeſsionẽ liberam, vacuam & expeditam, cuius vtilitatis & effectus ſit 538.144

Clauſula, Et renunciauit conditioni indebiti, & ſine cauſa, & in factum actioni, & omni legum auxilio, an aliquid proficiat 259.77

Clauſula, Et promiſit ſoluere hoc Papiæ, Romæ, & generaliter vbicunque fuerit inventus, & vbicunque fuerit ab eo petitũ, quid operetur 302.21.& 22

Clauſulæ Codicillaris vim habet iuramentum 132.14. Et clauſulę, Rato manente pacto 15

Clauſula: Super quibus omnibus pro mihi ius & iuſt. admin. quid operetur 33.147.148.149.& 150

Clauſula, Non tantùm dicto modo, ſeu etiam omni alio meliori modo, quo fieri poteſt, quid operetur 33.153

Clauſula hæc an in fine libelli apponenda: peto condemnari ſecundũ formã iuris & ſtatutorum copulatiuè, vel alternatiuè, ſecundum formam iuris vel ſtatutorum 33.152.153

Clauſula, Procedas quomodo volueris vel libuerit, & ſimilia verba, vel iudicio tuo, vel ad tui voluntatẽ, vel damus licentiã & poteſtatem, vel facias ſecundum velle tuum aut voluntatem tuam, vel procedas & pronuncias ſecundum conſcientiam tuam, vel committimus diſcretioni tuæ, vel ſcolui tuo, vel prudentiæ, tuæ quid importet 273.16.cum 7.ſeqq.

Clauſula, Procedatur de bono & ęquo quid importet 274.41. Et quid ſi committatur de veritate & iuſtitia ibid. 42. aut ſi committatur, vt purè & ſimpliciter procedatur, an per hoc videatur tolli ordo iuris 43. Et quid ſi committatur ſecũdum veritatem 44. vel ita committatur, ſola facti veritate inſpecta 45. vel vt procedatur de facto 46. vel ſi daretur iudici arbitrium de iure & facto ſimul 47. cum 2.ſeqq. vel ſi ſit datum arbitriũ vt iudicet ſecundum bonam fidem, vel iudicet aut conſultet ſecundum veritatem 575.50

Clauſula, Vt procedatur per ſimplicem querelam, quid importet 275. 53. vel vt iudex valeat liberè procedere 54. Et quid ſi alicui detur poteſtas cum clauſula, vt non ſubſit legibus 55

Clerico in executione iudicati breuiarium auferendum non eſt, ſicut nec arma militibus, nec libri ſcholaribus 101.65. & 66.

Coaceruare vſuras debitoribus graue eſt 266. in add. ad lite.ſ.

Cognatio ſpiritualis maior eſt, quàm ſit vinculum adoptionis 149.65

Cognatio ſpiritualis maior eſt quàm carnalis 149.66

Collegæ duo ſyndici ſi inciderint ſimul in pœnã, quòd maleficium non denunciauerint, an vnius ſolutio liberet alium 145.24

Colonus propriè quis dicatur, & an colonus partiarius dicatur colonus 97.12

Colonus partiarius dicitur eſſe ſocius 97.13.& 18

Colonus & inquilinus qualiter differant 97.55

Colonia quæ dicatur 98.27

Colonorum quod ſint genera 164.42

Coloni, cenſiti & aſſcriptitij qui dicantur, & qualiter differant 164.41

Coloni partiarij bona illata in fundum ruſticum, an ſint hypothecata pro partiaria præſtatione 97. num.11.22.23

Commiſsiones præter formam iuris Princeps ſolus facere poteſt 275.56

Commiſsione alicui data, quando & ex quibus verbis uideatur habere liberam voluntatem, & quid illa uerba importent 273.14.cum 8.ſeqq.

Commodatum & precarium quomodo differant 177.22

Commodatum, ſi abſque tui culpa non potuiſti perficere uſum rei commodatæ, puta quia fuiſti infirmus, an finito tempore, quo potuiſti perficere, repeti poſsit ibid.nu.23

Commodante ſcholari alicui librum ut eum pignoret, an & quãdo agere poſsit, ut eum luat, & quanto tempore teneatur expectare num.24

Commodaui pecuniam pauperi, & exiſtenti non ſoluendo, qui ex illa pecunia filios alimentauit, an poſsim agere contra filios habentes fortè res maternas 126.43

Communionis materia lites excitare ſolet 197.34

Communioni quòd quis inuitus ſtare non cogatur, quando fallat 197.30.31.& 38

Communioni ut ſtetur perpetuò, an pacto fieri poſsit 197.198 35 & 41

Communem rem ſi quis habeat contra abſentem, quem nemo defendit, & uult eam diuidere, quod ſit remedium 68.30

Compater an poſsit eſſe teſtis pro eo, quem leuauit de ſacro fonte 149.68
Compenſationis exceptione oppoſita, an extenuet debitum petitum 318.1
Compenſatio an & quando fiat ipſo iure ibid.num.2
Compenſatio opponi non poteſt ſacerdoti petenti decimas 272.13
Compenſatio quare eſt neceſſaria 275.58.& 61
Compenſatio de quantitate ad quantitatem, an & quando admittatur 276.62.63.& 64
Compenſatio, ſi mutuaui famulo meo, ex quo mihi poſteà certo tempore ſeruiuit, an admittatur 276.65
Compenſatio de ſpecie ad quantitatem, an & quando admittatur 276.67.& 69.fol.315.6
Compenſatio de ſpecie ad ſpeciem, an admittatur 276.66.& 70
Compenſatio, ſi debetur quantitas vt ſpecies, quantitatis illius, ad aliam quantitatem non admittitur 266.68
Compenſatio, quando ſpecies eſt in genere debita hincinde, an admittatur 277.70
Compenſatio quid, & quare fuerit introducta, & in quibus debitis habeat locum 277.71.& fol.280.87
Compenſatio in quibus caſibus admittatur, & quid in eo, quod eſt alteri debitum 278.76
Compenſatio in delictis, in quibus caſibus admittatur 279.81.& 82
Compenſatio quantum ad pœnæ commiſsionem euadendam admittitur ipſo iure 279.84
Compenſationem ſi quis opponat fiſco, intra quantum tempus ſibi debitum docere debet 277.72
Compenſationis oppoſitio intra quod tempus liquidari debeat 278.74
Compenſationem ſi iudex de debito hincinde liquido non fecerit, ſed primò condemnarit me, & poſt quatuor menſes cõdemnet te, an appellari poſsit 279.77
Compoſitum quid 31.num.43.& 12.46
Compromiſſum ſi factum ſit cum clauſula, quòd arbiter ferre poſsit ſententiam partibus præſentibus vel abſentibus, an ſi parte non citata laudum ferat, ſit ipſo iure nullum 273.27
Compromiſſum ſi ſit factum cum clauſula, quòd arbiter terminum compromiſsi prorogare poſsit partibus citatis & non citatis, an ſi proroget terminũ partibus non citatis, talis prorogatio ſit ipſo iure nulla 273.28
Conceſsiones illæ vt è tuo puteo hauriam aquam, in nemore tuo accipiam aliqua ligna, an ſint ſeruitutes 39.13.14.& 15 num.item 18.num.
Conceſsi tibi vſum aquæ ducendæ, an ſine tuo conſenſu alij poſſim concedere 57.32.vel tu alij poſsis concedere 33. num.
Concludi in inquiſitione quomodo poteſt 33.156
Concluſio libelli diligenter aduertẽda eſt, quæ regulat, ampliat, declarat & reſtringit ipſum libellum 31.129
Concluſio alternatiua quando admittatur 32.90
Concluſio in libello an de neceſsitate requiratur 32.135
Concluſione carere poteſt libellus oblatus in præſentia principis, quia tunc ſufficit narrare factum 32.136
Concluſio omiſſa in criminalibus an habeat nocere, ibi.137.nu.
Concluſio non requiritur vbi agitur de re ſpirituali, vel vbi inter religioſos agitur, vel coram Papa factũ proponitur ibid.
Concluſio in libello exceptionem an fieri debeat 45.138. Et 32 133
Concloſum in cauſa quando dicatur 27.109
Condictionum ſpecies quæ ſint 144.40
Condictio furtiua an oriatur ex cõtractu aut maleficio vel quaſi: vel an & quomodo ex varija cauſarum figuris 25.48.& 49 cum ſeq.
Condictio omnis, quod contra furem degeneret, an indiſtinctè verum ſit: & an in quolibet malæfidei poſſeſſores vel alienæ locum habeat 172.36.& ſeq.
Condictione ſine cauſa per dominum non agitur contra furem vel malæ fidei poſſeſſores ad dandum, ſed ad reſtituendum 173.39
Condictio ex lege contra nuncios ſeu executores, qui ſportularum nomine maius ſalarium exegerunt, an detur in quadruplum, an verò hodie in ſimplum 214.1
Condictio ex lege ad triplum, ex §.tripli, an detur nuncijs publicis contra actorem plus debito petentem, vt reum grauet maiori onere ſportularum ſoluendarum, ibid.num.2.
Condictio ob turpem cauſam concurrit cum actionibus bonæ fidei, & nunquid cum actione ex teſtamento 225.9
Conditio rei eſt melior, quàm ſit actoris, in pari cauſa 117.18
Conditio, ſi hæres non erit, an verificetur in bonorum poſſeſſore 49.5
Confeſsio extraiudicialis geminata præiudicat, ac ſi in iudicio facta eſſet, licet alias non præiudicaret 118.48
Confeſsio de dote recepta facta conſtante matrimonio præſumitur donatio 259.76
Confeſsio adhærens principali facto non valet, ſi factum principale non valet 259.78
Confeſsio dotis an & quando omnibus creditoribus præiudicet & quando non, & quid ſi renunciatum ſit exceptioni non numeratæ dotis 261.90
Confeſsio facta de dote recepta à marito, an videatur facta animo donandi 261.92
Confeſsio reſultans ex iuramento, aduerſario non deferente, an probet contra ipſum iurantem, & qualiter pro ipſo iurante 135.19. Et an pro parte acceptari poſsit, pro parte verò non 20
Confeſsio inſtrumenti an pro parte acceptari poſsit, & pro parte non 133.21. Et quid de confeſsione, ſi quis dicat ſe occidiſſe pro ſui defenſione 25. Et quid talis habeat probare 29
Confeſsio vbi ſit facta ſub illa proteſtatione: confiteor, &c. non aliter nec alio modo, an reus, niſi aliud probetur, damnari poſsit 133.26
Confeſsio vbicunque præmiſſa negatiua emanat ſiue in ciuilibus ſiue in criminalibus, nunquam reus condemnari poſsit 133.27
Conſcientia quid ſit 60.101.& vnde dicatur 102. Et quotuplex. ſit remiſsiuè 103
Conſcientia idem eſt quod bonus vir 61.106
Conſcientia per iuramentum verificatur 61.121
Conſcientiæ alicuius commiſſum an poſsit delegari 61.122
Conſcientiæ alicuius vbi committitur, vt optimo viro commiſſio facta videtur ibid.123.num.Et:
Conſcientia alicuius quid geſtũ eſſe, quomodo probetur ibid.
Conſcientiam læſam quis habere non debet ex vno teſte ibid. 124
Conſcientiam remordentem habens, mortaliter peccat, ſi eam non deponat ibid.125
Conſcientiæ alicuius quando aliquid committitur, an aliũ ſubſtituere poſsit 62.128
Conſcientiæ alicuius ſi quid committatur, an poſsit tranſgredi leges 62.137
Conſenſus inducit directum dominium 28.75
Conſenſus vxoris, ſi maritus alienat rem ipſius, an præiudicet ei 219.65.& 66.
Conſequentia habent declarare præcedentia 23.33.verſ.in ead.
Conſilium an obliget 204.3. Et quid de aduocato qui malum dedit conſilium 4
Conſtituens ſcienter indebitum, an donare videatur 117.37.40
Conſtitutio & deciſio, item conſtitutiones principum & mandata princip. qualiter differant 114.7.remiſsiuè.
Conſtitutum quibus verbis concipi poſsit 116.31. Et quod debitũ in cõſtitutum deduci poſsit num.33. 117.36.43.& 44
Conſtitutum habet vim conſenſus 27.75
Conſtitutum & fideiuſsio in debito ciuili tantùm, an differant 117.42
Conſtitutum an debeat dici contractus nominatus vel innominatus 114.6.& 119.53
Conſtitutum & aliæ promiſsiones an differant 119.54
Conſuetudo & ſtatuta ciuitatis an habeant locum etiam in caſtris & villis ciuitati ſubiectis 69.42
Continuatio rubricarum ſeu tituli ad titulum an de neceſsitate requiratur 2.4.cum 2.ſeq.
Continuatio legis ad legem an & quando fieri debeat 2.7
Continuatio qualis eſſe debeat 123.3
Contractus vel maleficij appellatione an veniat quaſi contractus, vel maleficium 23.34

Contra-

Contractus aliquis ſi ſit, & inualidus, per minorem vel Eccleſiã vel aliam perſonam, & eius vigore poſſeſsio tantùm in alium transferatur, qualiter repeti poſsit 172.38

Contractus clandeſtinus præſumitur fraudulentus 81.44 & ſeq. in fin.

Contractus emptionis & venditionis natura non eſt, vt uenditor teneatur ad dãdum, ſed ad tradendum 170.11. Et quid ſi venderetur genus, vel aliquid in genere ibid.

Contractus emptionis & venditionis an ſit, ſi quis promitteret dare, puta librum iſtum pro decem, an verò ſit contractus innominatus 170.13

Contractus emptionis & venditionis an ſit, ſi quis eſſet dominus rei, quam uendit, & conueniret dare eam pro decem, & ſic dominium transferre, an verò ſit contractus innominatus, Do vt des 237.135

Contractus initus cum principe metu illius, eſt ipſo iure nullus 219.70

Contractus inter dominum & colonum partiarium an tranſeat ad hæredes 97.13. & 21

Contractus innominati ſecundum quam naturam regulentur 97.16.

Contractus partiarij coloni eſt contractus innominatus 97.17

Contractus, ſi inter partes actum ſit, vt de eo fieret inſtrumentum, an dicatur perfectus, nondum abſoluto inſtrumento 139.87

Contractus innominatus permutationis à contractu innominato, Do vt des, qualiter differat 235.109

Contractus permutationis, & contractus emptionis & venditionis, in quibus conueniant 235.110

Contractus mulieris non ſeruata forma ſtatuti, an valeat in foro conſcientiæ 62.132

Contractus omnes mundi quantùm ad neorem & ſubſtantiã intentionis, ſunt bonæ fidei 221.90. fol. 228. nu. 36.4. fol. 225. 36.

Contractus omnes qui cum principe fiunt, naturam contractuũ bonæfidei habent 225.2

Contractus bonæ fidei, ſiue dolus det ei cauſam, ſiue in eo incidat, an valeat 227.28. & 31. Et an & quãdo procedat 228. 41. cum ſequent. Et quid de contractu inito per metum 227.29

Contractus bonæ fidei & contractus ſtricti iuris quo caſu differant 227.30. Et quid veniat in cõtractibus ſtricti iuris, & quid in contractibus bonæ fidei 229.54

Contractus ſimulatus ex quibus probetur 78.8

Contrahentibus an licitum ſit ſe inuicem decipere 62.104. & 106.

Conuentio ſine cauſa geminata valet 128.48

Conuentio quælibet & quodlibet pactum de iure gentium ad inducendum obligationem, & ad conſequendam illam regiã manum ſufficiebat, cùm de conſenſu conſtaret 113.2

Conuentiones hodie de iure ciuili Romanorum quæ ſint, et quæ actiones producant 113.2

Copula, Et, cadit inter diuerſa 82. et 89.108. et 217.8

Corrumpens edicta in albo prætoris qualiter puniatur 144.12. Item ſi quis remouerit vel lacerauerit ſchedulas portis affixas in valuis palatij vel eccleſiarum, an teneatur hoc edicto ibid.

Corrumpens libros vel aliquam ſcripturam repoſitam in camera actoris communis, an puniri debeat nu. 13.

Corrumpens imagines et picturas proditorum vel falſariorum, et ſimilium, qualiter puniri debeat: et quid de aliorum imaginibus et armis ad eorum laudem depictis 144.14. et 15

Corrumpens tabulas publicas qua pœna puniatur 146.37

Corrumpens, lacerans, vel ſurripiens ſcripturas vel inſtrumenta aliena, qua pœna puniatur ibid. nu. 33. et 34.

Creditorum appellatione qui veniant 83.55. et 56. Et an dicatur creditor, cui ex delicto debetur 57. Aut is cui in diem vel ſub conditione debetur 60. An item appellatione creditorum veniant legatarij, et fideicommiſſarij 61

Creditoribus futuris an competant actiones reuocatoriæ 84.62. et num. 63.64.65.

Creditores, ad hoc, vt reuocatoria agere poſsit contra illos, in quos bona ſunt alienata, quid requiratur 85.66

Creditores non eſſe in hæreditate, quo demonſtretur 85.74

Creditor ſi propria authoritate accipiat pecuniam à debitore fugiente, an ſtatim dominiũ eius pecuniæ ſibi requirat 20.81

Creditori an debeat iudex concedere familiam pro debitore capiendo, ſi dicat eum eſſe ſuſpectum de fuga. 14.82. et 15.85

Creditor ſi cum aduena contrahat, an eo recedẽte liberè eum capere poſsit ibid. 83. num.

Creditor an propria authoritate verbaliter citare poſsit debitorem ſuum in cauſa fugæ 16.97

Creditor debitorẽ fugientẽ vulnerãs, an perdat ius ſuum 14.75

Creditor pignus habens, non poteſt iurare, debitorem de fuga ſuſpectum, nec capi facere, etc. 15.94

Creditori an ſit licitum propria authoritate capere debitorem ſuum fugientem 14.72. et 77. nu.

Creditori an rem ſuam à debitore fugiente capere poſsit 14.73. Et quid ſi debitor eſſet ſaltem ſuſpectus de fuga 14.79

Creditor an ſit quaſi dominus 43.49. Et an dicatur habere ius in re, & an ei competat vtilis confeſſoria pro ſeruitute 44.56 oum.

Creditor & patronus in quibus æquiparantur, & in quibus differunt 82.49

Creditor, ſi alienatio in fraudem creditorum per debitores in plures tertios poſſeſſores facta ſit, an vnum ex his, quem velit eligere, poſsit & eum inſolidum conuenire, an verò omnes pro rata ſint conueniendi 91.128

Creditori agenti ex mutuo, an poſsit opponi, Tu non fuiſti dominus 148.13

Creditoribus intra quantum tempus agere permittatur ad reuocandum in fraudem alienata per debitorem 87.87

Creditores an alienata in eorum fraudem ſine vlla prætij reſtitutione reuocare poſsint 88.88. & 89

Creditores poſteriores habentes hypothecam, an præferantur prioribus eam non habentibus 77.118

Creditor ſi debitor ei dicat, Ecce centum, quæ tantùm tibi debeo, & ſpecialiter accipiat, & nihil dicat, an ſibi præiudicet 307.5

Culpa non poſſe imputari dicitur, eũ quid probatur, propter quod præſumptio tollitur 53.47. & 48. num.

Cumulatio quid ſit, & de eius materia 308.12. fol. 311. 26.

Cynus maioris authoritatis eſſe dicitur 101.68

D.

Damnum eſt diminutio matrimonij, & ſic rei familiaris 152.96. & fol. 83.56.

Damnum dans ex culpa leuiſsima, an in foro conſcientiæ teneatur 62.130

Dare eſt dominium transferre 168.2

Dare & tradere qualiter differant 170.10.11. & 14

Debitor ſtrictè non dicitur, ſed largo modo, qui reali tenetur actione 16.98

Debitor fugiens an & quando propria aut à creditore capi poſſit 14.72.73. & 74

Debitor fugiens à creditore vulneratus 14.75

Debitor fugiens ſi telo ſe defendat, an licitè occidatur 14.76

Debitor fugiens an ante diem vel die feriato capi poſsit 14.79 num. & fol. 306.10

Debitor fugiens an à procuratore etiam capi poſsit 78. num.

Debitore ſuſpecto bonis poteſt interdici ibid. 80. num.

Debitor detineri perſonaliter non debet, niſi prius cognoſcat iudex, quòd non ſit ſoluendo 15.90

Debitor ratione ſuſpicionis captus, an poſsit opponere incompetentiam iudicis 15.95

Debitor ſuſpectus vt capi poſsit, qualis iudici facienda eſt fides 15.84.85. & 86. in fin.

Debitor propria authoritate captus per quot horas retineri poſsit, ne retinens priuatum carcerem committat 14.70

Debitor ſi per aliquem occultetur, ne capiatur, qualiter occultans puniatur 154.103

Debitor in diem ſi conueniatur ante diem, & exceptionem non opponat, an iudex poſsit eum condemnare ſtatim, an tempore congruo 237.130

Debitor

Debitor tempore contractus dilapidare incipiens, idoneus tamen adhuc exiſtens, & in dies fortius dilapidans, an vt ſuſpectus capi poſsit 15.87
Debitor ſi tempore debiti contracti non eſſet ſoluendo, dolo aſſerens ſe idoneum, creditorem ad contrahendum induxit, an capi poſsit ibid.88.num.
Debitor non poteſt donare filijs in fraudem creditorum, quia æs alienum legitimam præcedit 82.50
Debitor an poſsit dotare filiam in fraudem creditorum, & quid de liberto 82.52
Debitorem non eſſe ſoluendo, qualiter notorium fiat iudici 85.70.& 75.
Debitoris nudi incarceratio, nullam creditoribus affert vtilitatem 88.93
Debitor antequam conueniatur in iudicio, an & quando primò extra iudicium interpellandus ſit 163.41.& 43
Debitor an per interpellationem extraiudicialem conſtituatur in mora 173.42
Debitor vocatus ad iudicium, ſi ab eo petitum ſit debitum puta 100.& ille ſtatim requiſitus in continenti confiteatur debitum, & offerat ſe paratum ſoluere & dicat quòd etiam antè ſi requiſitus fuiſſet, ſoluiſſet, an excuſetur ab expenſis 173.44
Debitoribus fiſcalibus cur duo menſes ad liquidandam oppoſitionem compenſationis dati ſint 278.73
Debitum naturale an debeatur via actionis 16.105.verſ. in ead.
Debitum ſiue ſit naturale & ciuile ſimul, ſiue naturale tantùm, ſiue prætorium tantùm, an in conſtituto deduci poſsit: & quid de ciuili tantùm 116.33.36.& 117.nu.44. Item quid de debito puro, cui tamen aliqua exceptio obſtat nu.43
Debitum à filio vel ſeruo, an ſit onus peculij, vt ipſum ſequatur, ad quemcunque vadat, & qualiter intelligi debeat 525 32
Debitum ſolutum petentis quæ ſit pœna 306.12
Decima cùm ſit ius ſpirituale, in laicum alienari non poteſt 107.110
Declarans nihil dat 293.27
Declarare, id quod in libello petitur, an & quando ſit vtile & neceſſarium 34.164
Dedo, dedis, antiqua eſt Grammatica 283.6
Definitio cui non competit, ei nec definitum 16.105
Defendendi ſui cauſa ſi quis occidiſſe confiteatur, qualiter illa confeſsio acceptari debeat 135.25. Et quid ille probare debeat 29
Defunctum non feciſſe teſtamentum, quomodo probetur 85.72
Delictum in dubio intelligi debet factum tempore licito 188 59.
Delinquens, ſi ante commiſſum maleficium alienat omnia bona ſua, & poſtea delinquit, an fiſcus illa bona tanquã in fraudem alienata reuocat 83.58
Delinquens clam an puniatur grauius, quàm qui palàm 183 20.
Depoſitum non eſſe, niſi gratis fiat 177.30.
Deponens capſam cum libris, qualiter probare debeat, tempore depoſitionis libros in capſa fuiſſe 177.28
Deponens ſardellum ſigillatum penes aliquem, ſi exhibet diſſigillatum, quid iuris ſi deponens dicat fuiſſe in ea magnam ſummam pecuniæ, & ab eo fuiſſe ſubtractam 177.29
Deportati & banniti noſtri temporis an poſsint ſibi quærere actiones 11.12.37.42 & 45
Deus inter iuramentum & ſimplicem loquelam differentiam non conſtituit 137.53
Dictio, Tunc, extremitatem temporis importat 68.27
Dictio, Quaſi, regulariter eſt nota improprietatis 97.19. & fol.26.fol.290.4
Dictio, Quaſi, poſita per modum cauſæ, eſt expreſsiua veritatis 109.in addit.verſ.communis.
Dictio, Alioqui, quid ſignificet 114.& 115.8.& 23.nu.
Dictio, Caſus, quando denotet caſum fortuitum 52.46
Dictio, Quaſi, non eſt expreſsiua veritatis, ſed diminutionis nota. 55.68
Dictio, Seu, ampliatiua eſt 21.31
Dictio, Item, ſi adijciatur orationi, cui deficiat verbum principale, illud ex oratione præcedente cum omnibus qualitatibus in ea poſitis, ſuppleri debet 43.45
Dictio, Omninò, quid importet 290 4
Dictio, Fortè, quid operetur in lege vel ſtatuto 40.27.
Dictio, Statim, quid denotet 67.17
Dictum alicuius Sancti, ueteris vel noui teſtamenti authoritate munitum præfertur conſtitutioni papali & Imperatoris in deciſionibus cauſarum 201.67
Dies emergens an poſsit qualibet hora incipere currere 72.65
Dilatio omnis in dubio intelligitur continua, niſi reperiatur cautum quòd ſit utilis 75. 64. Et an in dilationibus tempus ad probandum ſit vtile, an continuum ibid.
Dilationes quæ cauſæ cognitione concedantur 311.25
Diſponẽdi poteſtatem habens ſecundum conſcientiam, an propriam ſequi debeat 62.138
Diſsigillans acta quomodo puniatur 246.34
Diſtractus & renunciatio non ſunt propriè contractus 24.40
Diuiſio aliqua, vt ſit bona, qualiter fieri debeat 25.3
Diuiſio, quid operetur, & eius definitio [illegible]8
Diuiſionis actionum quædam ratio 22.25.verſ.in ea.cum 2.nume.ſeq.
Diuiſio facta cum proprietario non præiudicat vſufructuario 195.9
Diuiſio in actione communi diuid. quomodo inter plures ſocios vel conſortes, aut etiam in actione fam. ercíſ. inter plures cohæredes, & per quos fieri debeat 200.58.62.65.201.& 67. Et quomodo inter fiſcum, & mulierem 63. Item inter fiſcum & priuatum 66
Diuidere res communes, quæ commodè diuidi nõ poſſunt, quomodo iudex debeat 200.59.60.61.& 64
Diuiſio an & quando inter duos fratres vel duos conſortes facta præſumatur 198.40
Diuiſio an per pactum tolli poſsit & per præſcriptionem, vt ſpecialiter in communione ſtetur 197.35.38.& 198 41.
Diuiſorio iudicio an illi qui per 30. annos in communione ſteterunt, agere poſsint vt diuidatur 198.38
Doctor legens, Iudex eſt ordinarius in ſcholares, & an ſit de comprehenſis in edicto prætoris, & de enumeratis in titulo de in ius vocando 150.70.
Doctor actu legens, priuilegium habet, vt nõ poſsit capi per perſonam, nec incarcerari, nec inuitus duci ad curiam, & contra faciens qualiter puniatur ibid.num.80
Dolus dicitur eſſe delictum 89.108
Dolus in dubio ſpecialiter ineſt furto, & homicidio 277.71
Dolus & metus æquiparantur 227.30
Dolus dans cauſam contractui bonæ fidei, an & quando annullet contractum ipſo iure 227.32. Et quid ſi eſſet duplex contractus bonæ fidei, & ſtricti iuris ibid.nu.33
Dolus dans cauſam teſtamento, an reſcindat & annullet teſtamentum 227.34. Et quid de dolo dante cauſam legi vel ſtatuto nu.35. Item quid ſi dolus det cauſam ſententiæ ibidem.
Dolus dans cauſam cuilibet contractui etiam ſtricti iuris de iure Canonico, an reddat contractum ipſo iure nullum 228.36
Dolus dans cauſam matrimonio, an matrimonium reſcindat ibid.nu.37.& ſeq.
Dolus vt operetur reſciſsionem contractus, qualiter eſſe debeat num.40
Dolus an per committentem illum allegari poſsit. 228.41
Dolo deceptus an declarare cogatur, utrum contractui ſtare velit vel non 228.42
Dolus proxenetæ vel alterius tertij, an vitiet cõtractum 228.44
Dolo deſijſſe poſsidere, qualiter probetur 28.80
Dolo qui deſijt poſsidere, habetur pro poſsidente 28.76
Dominium quotuplex reperiatur 53.56
Dominium ſimpliciter in iudicio proponens, an tantùm directum propoſuiſſe intelligatur 62.141
Dominij appellatione, ã in dubio de directo intelligatur ibi.142
Dominium plenum uel utile quando quis habere dicatur 26.66
Dominium directum uel utile qualiter probari debeat 27.71
Dominia de iure gentium quibus modis acquirantur & probentur ibid.72.num.
Dominium utile tantùm per præſcriptionem acquiritur 27.78

Domi-

Dominium quando transferatur abſq; traditione. 97.75
Dominus qui ſemel eſt, non poteſt amplius fieri dominus 170. 16. cum ſeq. 5. num.
Dominus olim, & hodie præſumitur dominus 171.24
Dominus non poteſt alienare ius uaſalli uel feudi, inuito vaſallo 107.105
Dominus an rem ſubditi tempore neceſsitatis vendere poſſit 107.108
Donatio præſumpta an traditionem requirat 308. 8
Donatio inter virum & vxorem regulariter eſt prohibita 261.93
Donatio propter nuptias, an ſit titulus lucratiuus vel oneroſus 79.31
Donatio cauſa mortis, an magis accedat contractui, quàm vltimæ voluntati 26.29. verſi. nec iſtis: cum verſ. ſeq.
Donationis contractus, hodie contractus eſt nominatus 168. 59. Et donatio quid 60
Dos an ſit titulus lucratiuus vel oneroſus 79.30
Dos non eſt debita filiæ iure obligationis, ſed magis officio iudicis ex æquitate: Et an talis æquitas ceſſet quando mulier aliunde habet unde ſe dotet 262. 101. 102. 263. 105. & ſeq.
Dos confeſſata, an habeat priuilegiũ prælationis, vt in ea mulier præferatur anterioribus creditoribus, quemadmodum habet dos vera 260.82. & 84.
Dos eſſe non poteſt, vbi non eſt matrimonium 261.91
Dos an ipſo iure per impenſas factas a marito in re dotali, diminuatur, & conſequenter eius repetitio 315.1. cum ſeq.
Dos primi matrimonij, an & quando per patrem dimidui poſſit 265.134
Dos profectitia quæ dicatur 265.134
Dos an per hæredes mariti ſi ſint mercatores & diuites in continenti, & non elapſo anno reſtitui debeat 253.28. Et an intra annum donec reſtituatur, mulier ab hæredibus mariti alı debeat, & quid poſt annum 353.13.25. cum ſeqq.
Dotalis fundus, vel quæcunq; res dotales æſtimatæ datæ in dotem, an emptionem & tranſitum dominij faciant, & an & quando a marito poſsit alienari 232.84
Dotare filiam, an & quando mater teneatur, & quid ſi filia effecta ſit orthodoxa 264.115
Dotare neptem ſuam an teneatur auus, quando filius habet vnde eam poſsit dotare 263.103
Dotare an & qũ teneatur pater filiam naturalem ibid.104
Dotare ſororem ſuam an & quando frater teneatur nu. 105
Dotata ſemel filia, ſi dotem conſumpſit, an denuo debeat dotari 265.135. & 136
Dotem dans, an & quando teneatur de euictione 254.33
Dotis priuilegia, an habeat mulier hæretica, vel Iudæa 373
Dubium textus declarari poteſt per rubricam 314. verſicu. ſecundò.
Duo vincula magis operantur quàm vnum 518.50
Duplum vel quadruplum eſt totum pœna in actione furti tam manifeſti quàm non manifeſti 581.1

E.

Ecclefia & Reſpublica æquiparantur 186.36
Eccleſia alteri vnita, an retineat priuilegia ſua 114. nu. 12. & 16. Et an res vnius pro alterius vendi poſsint nu. 14
Edictum quod quiſq; iuris, an maximè quando quis ius iniquũ impetrauit, licet eo vſus non ſit, locum habeat: & nunquid in foro conſcientiæ licitum ſit 62.129
Electio in contractibus alternatiuis, an & quando ſit debitoris, & cuius in dubio ſit, ſiue in vltimis uoluntatibus ſiue beneficijs, vel gratijs, ſiue in obligatione 104. no. 6. 9. & 10. cũ ſeq.
Electus ad aliquam dignitatem, an ſit tutus in foro animæ, ſi electio ſua tenuit de iure gentium, non ſeruata forma iuris poſitiui 62.131
Electio cuius ſit, facta diuiſione in Iudicio cõmuni diuid. fami. erciſ. & c. 200. 58. 59. cum ſeqq.
Ementes rem ſimul, an & quando dicantur eſſe ſocij 195. 7
Ementi fundum carius propter neceſsitatem, an ſuccurratur 61.107
Emphyteuta & vaſallus, an ſint quaſi domini 44.53
Emphyteuta ſi decem annis ſoluat canonem, an talis præſtatio ſufficiat domino ad probandum eum Emphyteutam ſuum 161.61
Emphyteuta ſi amiſerit inſtrumenta ſuarum inueſtiturarum, an ex diutina præſtatione canonis Emphyteutici probetur, quod præceſſerat conceſsio in emphyteuſin 161.62
Emphyteuta qui cecidit a iure ſuo, canone non ſoluto, an nihilominus melioramenta per eum facta in re Emphyteutica repetat 239.161
Emphyteuta negans rem emphyteuticam, ſi conuincatur de mendacio, an priuetur iure ſuo emphyteutico 29.87
Emphyteutica res non cadit in commiſſum per ceſſationem ſolutionis cenſus, ſi dominus tantundem emphyteutæ debeat 279.83
Emptor ad quid teneatur 237.122
Emptor quando cum effectu agere poſsit 237.123
Emptor ſi agat ad rem venditam pretio non ſoluto, nec aliter oblato, an obtinere poſsit, ſi de pretio non opponatur ibid. 124. & 126. Et an ſi non opponatur, iudex ex officio ſuo poſſit mãdare emptori agenti, vt ſoluat pretium, licet illud non ſit actum 236.127
Emptor malę fidei, an in foro conſcientiæ pretium ſoluere teneatur 61.152
Equo vendito quæ veniant ornamenta 229.59
Equa uendita, an intelligatur venditus pullus qui eam ſequitur ibid.61
Equo vendito, an veniant ſella & frænum, & etiam ornamentum cum quo equus fuit oſtenſus: & quid ſi venditor tradere noluerit, an emptor agere poſsit, ut tradat 229.54. & 58
Equus ſi uenditur, uel donatur alicui, an ſcutifero licitũ ſit aliquid accipere pro capiſtro, & quantum 230.62
Equus meus ſi per armigeros nobis amicos mihi auferatur, ſi illum ad manus alterius reperiam, cum recuperare poſſum 518.48
Error quando impedit conſenſum 82. 54. verſiculo apparet. & nume. 55.
Error facti, vt iuſtus eſſe dicatur, qualiter intelligatur 298.5
Euictio an in donatione facta a patre filio aut filiæ, locum habeat 254.38
Exceptio debet eſſe de contentis ſub regula 171.33. fol. 45. nume. 60
Exceptiones præiudiciales, quæ dicantur, & quæ replicationes 160.17. & 18
Exceptio ineptitudinis libelli opponi quandocunque poteſt 34.168
Exceptio libelli non continentis cauſam ſpecificã, ante litem conteſt. opponi poteſt 30. 126. 127. vbi notanda cautio.
Exceptioni non num. pec. renuncianti cum iuramento, quibus remedijs ſuccurratur 261.85. & 86
Exceptio non numeratæ pecuniæ, an opponi impediatur per hæc uerba inſtrumento confeſsionis inſerta: Talia debitor non ſpe futuræ numerationis fuit confeſſus 256.79
Exceptio non numeratæ pecuniæ, quando ibi geminata confeſsio emanauit, opponi non poteſt 158.50
Exceptio non numeratæ dotis, an & quo caſu locum non habeat, nec admittatur 261.89
Exceptio ſeu beneficium ſi alicui competere cœpit ex alterius perſona vel facto, ab eo tolli non poteſt ſine eius proprio facto 260.83
Exceptio compenſationis quare contra actionem depoſiti non procedat 272.10
Exceptio contra agentem depoſiti obijci non poteſt, & quid de exceptione ſpoliationis & compenſationis 272.11
Exceptio S. C. Macedoniani quo caſu obſtet 126. nume. 34. 35. 36. 37
Exceptio Senatuſconſulti Maced. quare non competat mutuanti ſeruo ſicut filiofamiliàs 126.38. Et an locum etiam habeat in religioſis, vel monachis, ut in filijs 39
Exceptio excuſsionis ſeu ordinis, quando opponenda 86. 81
Exceptiones impedientes litis ingreſſum, ſi non fuerint oppoſitæ ante litis conteſtationem ad impediendum iudicium, vel fuerint oppoſitæ, ſed in eorum probationibus opponens ſuccubuerit, an iterum in vim peremptorij opponi poſsint,
& plené

& plenè probari, vt plenaria ſequatur abſolutio 237.132
Exceptio pretij non ſoluti an poſt ſententiam à venditore ad eius executionem impediendam opponi poſsit 237.133
Exceptioni renunciare vel ipſa remittere, donatio eſt 259.75
Excipiendi ius reo pendente iudicio ſuperueniens, an proſit ſi bi 24.22 x
Exceptio omnis quæ vnà cum actione naſcitur, & ſic ineſt obligationi, an ſi à parte non opponatur, à iudice poſsit ſuppleri 236.128
Exceptio pretij non ſoluti, vel nõ adimpleti contractus, eſt vna de exceptionibus, quæ ad proceſſum opponi poſſunt, & litis ingreſſum impediunt 237.131
Exceptiones requirentes altiorem indaginem quæ ſint 288.58
Exceptiua dictio quando ponat vel priuet 10.1.cum.3.ſeq.
Excuſsio an & quando ſit neceſſaria, & quando requiratur 84 67.cum octo limitationibus.num. 68.76.77.86.78.79.80
Excuſsio eſt de iuris apicibus 86.78
Excuſsio facta per vnum ex creditoribus, an proſit alijs 87.82
Excuſsio vt dicatur legitimè facta, quid requiratur 87.83.& 85
Excuſsio bonorum debitoris quando ſit, an citandi ſint poſſeſſores, in quos in fraudem facta eſt alienatio 87.84
Excuſsio qualiter fiat, & quæ ſit eius forma 87.86
Excuſsio quo caſu habeat locũ in rei vendicatione 84.67.verſ. Addo etiam quod eſt.
Executio contra filiumfam. in poteſtate exiſtentem & condemnatum, quomodo fieri poſsit 123.4.& 5
Executio in rei vindicatione contra nudum detentatorem qualiter fiat 30.102
Executio in rei vind. contra ciuiliter tantùm poſsidentem, qualiter fiat 30.107
Executores vltimarum voluntatum teſtamento ordinati ſi differant ſine cauſa ſoluere legata pijs locis relicta, an teneantur pœna verſiculi ex maleficijs, &c. & ſic in duplũ 183.22. Et an talis pœna extendatur etiam in legatis factus Reipub. & fiſco, ſicut in legatis Eccleſiæ num. 40. & ſeq. Et quid ſi ex tali dilatione & mora facti ſint non ſoluendo, an debeant luere in corpore, an verò bonis cedere 185.30
Executorem quot ſint ſpecies in iure 209.1.2.& 3
Executores qui repræſentent partes in iudicio citando illas, quibus nominibus in iure nuncupentur 209.4
Executoribus ſeu viatoribus quibus citationes committebantur, qualiter ſalaria dabantur 209.num.5.& 6. Et qualiter hodie 211.num.40.42.& ſeq.
Executor teſtamentarius an habeatur loco hæredis, & vt hæres teneatur de omni culpa 183.22
Executores an actione ex teſtamento, & qualiter conueniri poſſint 183.22
Executor ſententiæ, ſi conſcientiam ſuam habeat contra ſententiam, quam exequi debeat, an nihilominus eam executioni mandare debeat 309.16
Exercitor dicitur dominus nauis 116.45
Exhibere quid ſit 287.43
Exhiberi res cuius ſumptibus & expenſis debeat 287.47
Exhibere an quis cogatur debitorẽ alicuius, qui fugit in domũ ſuam ſaltem per interdictum de libero homine exhibendo 287.49. Et quid de detinente debitorẽ meum, qui per hoc nõ poteſt in aliquo mihi ſatisfacere, & de operibus poſſet acquirere mihi & ſatisfacere 287.51
Exhibere an quis cogatur mercatorem, qui decoxit vel fregit, ſi eum in domum ſuam acceptet 287.50
Eximens vel trahens captum de manibus familiæ ſeu curiæ tenetur, eo modo ac ſi pro eo in omnem cauſam fideiuſsiſſet 154.102
Eximens carceratum ab ipſis carceribus, qualiter teneatur, & quid ſi ſit incarceratus pro debito ciuili, & quid ſi pro cauſa criminali ſeu maleficio, & ſit confeſſus & condemnatus 154 104.cum 5.ſeqq.
Expenſas poſſe peti iure actionis, cuius effectus ſit; & quid de ſtatuto diſponente, quòd victus victori condemnetur in expẽſis, qualiter intelligatur, vt aliquid addat iuri communi 229 53
Experiri ſine actione nemo poteſt 17.106
Extenſio ex identitate rationis licita eſt 97.18
Extenſio ad caſum an fiat in exorbitantibus à iure communi 13.58
Extenſio in materia exorbitante ſit ad caſum proprium & improprium ſignificatum, cauſa honeſtatis ſeruandæ 148.55
Extenſio in pœnalibus & odioſis, item in ſtatutis, conſuetudine & correctorijs qñ fieri poſsit, & an in his procedat de ſimilibus ad ſimilia 176,7.& 8.ſol. 186.37.ſol. 210. 18. cũ ſeqq.
Extenſio in correctorijs an ſit licita 298.10
Extraneus ſi tempore promiſsionis dotis nihil dixit de reſtitutione ſibi ſicnda, an poſsit poſtea ſtipulando mulieri præiudicare 265.132

F.

Faciens per alium videtur ipſemet propriè facere, vbi agitur de acquirendo 17.114
Facta ſunt incerta 291.14
Facti quę ſunt, an poſsint ſub certa regula definiri 278.73.& 75
Falcidiæ vel Trebellianicæ detractio an locum habeat in foro conſcientiæ 61.116
Falcidia in relictis ad pias cauſas, an locum habeat 61.117
Familia, in titulo famil. erciſ. pro hæreditate ponitur 195.13.
Et quid verbum Erciſco ſignificet ibid.
Fauere debemus, vt res valeat potius, quàm vt pereat 295.55
Fauor extendendus eſt 230.68.& 72
Feudatarius ſimpliciter inueſtitus, an habeat vtile dominium 13.58
Feudum an in caſu neceſsitatis pignorari poſsit: & quid de fructibus & eius commoditate 107.105. 114. & ſeq. Et quid in regno Franciæ 116
Feudum & Emphyteuſis, an veniant in petitione hæreditatis 244.210
Fictio & præſumptio quomodo differant 256.55
Fictio locum habere non poteſt, vbi non habet locum veritas 257.66
Fictio idem operatur in caſu ficto, quod veritas in caſu vero 65 in addit. verſ. adde quod.
Fideiubentes pro malefactore de iudicato ſoluendo pro pœna, qua ratione illius maleficij veniet imponenda, an & qñ teneantur ad augmentum pœnæ, quam incurrit principalis, & forma ſtatuti vigore negationis aut contumaciæ ſolutionis non factæ in terminis 215.9.& 10. Et quomodo iudex maleficiorum, cautus eſſe debeat tũc in accipiendo fideiuſſores, vt teneantur ad augmentum pœnæ ibid.num.11
Fideiuſſor cùm non poſsit in plus obligari quàm principalis, an obligatio fideiuſſoria ſit magis ſtricta quàm conſtitutum, quod quodammodo in plus fieri poteſt 116.34.cum ſeq.
Fideiuſſoria obligatio an valeat, ſi principalis non valet 165.42 112
Fideiuſſor in quibus caſibus non facta excuſsione principalis conueniri poſsit 85.69.& 70
Fideiuſſor conuentus, ſi neget ſe fideiuſſorem, & cõuincatur de mendacio, perdit beneficium diuiſions & Epiſtolæ D.Adriani 86 79
Filia ſemel dotata, ſi dotem conſumpſit, an debeat denuò dotari 265.135.& 136
Filij habentes fortè res maternas, an poſsint conueniri de pecunia, quam pater modò non exiſtens ſoluendo mutauit, vt alimentaret filios 126.43
Filij bona ſi propter eius delictum ſint publicata, an & peculiũ aduentitium in patris præiudicium publicatũ eſſe intelligatur 126.62.& ſeq. Et quid econtra, an publicatis bonis paternis peculium profectitium in filij præiudiciũ etiam publicetur vſusfructus, quem filio viuente habet pater in aduentitijs num.65
Filij, an ſi bona materna publicentur propter ipſius delictum, aliquid de his habere debeant 128.66
Filij appellatione an & quando naturales comprehendantur: 148.57.& quid in diſpoſitione legali vel ſtatutaria, vel in vltimis voluntatibus vel contractibus ſiue priuilegijs num.78
Filius occidens patrem naturalem tantùm, an puniatur legis Pompeiæ de parricidijs 149.59. Et quid de ſpurio nato ex dãnato coitu num.60

Filius

Filius natus ex patre, duas vel tres concubinas tenente, an ei ſuccedat, & econtra 149.63
Filius conuentus ex delicto, ſi fuerit contumax, an executio fieri poterit contra patrem in peculio profectitio 127.61
Filius quare eximatur ab obligatione patris & econtrà & non hæres 123.4.& 5
Filius, ſeruus, & monachus, æquiparantur 124.22
Filius an agat ad dotem ſine conſenſu patris 265.133
Filius officio iudicijs ex æquitate à patre alendus eſt 262.101
Filius an teneatur dotare matrem tranſire volentem ad ſecundas nuptias 264.121
Filius patrem egentem alere tenetur 316.2
Finibus quæ & quot remedia competant 201.73
Finibus antiquis ſemper eſt ſtandum, niſi noui probentur 202 83
Fiſcus agens ob neceſsitatem fiſcalem contra debitorem ſuū, non tenetur aliqua pœna, licèt plus petat 306.8
Fiſcum an ſola ciuitas Romana habeat 69.39
Fiſcus & mulier pari paſſu ambulant, & quo caſu mulier ſit potior fiſco 258.70
Fiſcus & ciuitas quo caſu differant 258.71
Forma iuris poſitiui prætermiſſa in aliquo actu ſi ſit, non debet facile lædere conſcientiam 62.132
Forum ratione deſtinatæ ſolutionis in illo quis ſortitur, & an & quādo poſsit conueniri in loco celebrati contractu 301.16. 17.18.19.& ſeq.
Forus conſcientiæ quid 61.108.& an in foro conſcientiæ naturalis obligatio ſola ſit efficax ad agendum 109
Franciſcus de Ramponibus præceptor fuit Imolenſis 168.58
Frater an teneatur alere fratrem egentem 316.4
Frater ſoluens condemnationem pro alio fratre, an poſsit repetere, & quid de amico 129.91
Fraudare creditores an dicatur vir hæres ab vxore inſtitutus, vt poſt mortem ſuam reſtituat hæreditatem filio, ſi eam incōtinenti reſtituat etiam non retenta Trebellianica 91.127. Et quid ſi ſtante ſtatuto vt extantibus maſculis filia fœmina nō ſuccedat, an per maſculum renunciari poſsit eius beneficio, vt filia ſecum admittatur num.124
Fraus qualiter accipiatur in materia §. Item ſi quis 78.10.& 21
Fraus aliter non probata, quomodo præſumatur 81.40.& 41. ſol.119.63
Fraus in pecuniario damno quomodo accipiatur 84.56
Fructus & alia acceſſoria, an pendente in iudicio ſortis, peti poſtea poſsint 35.178
Fructus an veniant in petitione hæreditatis, & qui veniant 244. 211 & 212
Fructus augent rem vniuerſalem, non autem particularem 245 213
Fructus rei qualiter peti poſsint, & quo iure debeantur 35.175. Et an Iudex condēnare reum in fructibus poſsit, ſi ab actore petiti non ſunt num.177
Fructus percepti, an ſint tacitè obligati ſeu hypothecati ipſi domino 98.36. & quid de fructibus induſtrialibus.num.37.& quid de prædio empto ex pretio fructuum perceptorum num.38
Fructus in actionibus bonæ fidei, an veniant iure actionis, an verò officio iudicis, an vſuræ: & quid in actione ſtricti iuris 228 45.fol.230.63
Fur nocturnus aut diurnus an licitè capiatur vel occidatur 14 69.
Fur nullus, etiam famoſus, de iure pro tertio furto furca ſuſpendi poteſt 181.8
Fur publicus quis dicatur 181.6
Fur manifeſtus an magis puniatur quàm violentus raptor 182 17.& 18.
Fur in duplo vel quadruplo ſi condemnetur, ſimplum, & ſic res in furto ſubtracta non continetur 181.1
Furem ſi quis furca pro enormi furto euadere velit, qualiter poſsit 182.14.& 15
Furem vel rem eius capiens ſeu auferens propria authoritate, an perdat commodum pœnæ legalis 14.71
Furi par eſt, alienæ laudis occultator 221.31
Furis pœna quæ ſit 181. 2. & an pro furto mori quis debeat numer. 3.4.5.11.& 12
Furis pœna de iure communi qualis ſit 195.9.& qualis ſecundum legem Longobardorum 10
Furtum an enumeretur inter caſus fortuitos 52.48

G.

Gabella ſi ſtatutum diſponat, vt de quolibet contractu ibi celebrato gabella ſolui debeat, an ſi ſolutio illum locum deſtinata ſit ſolui debeat 301.15
Gabellarum emptores an ante tempus exigi poſsint 306.9
Gabella, ſi ſtatuto caueretur, vt de pretio rei venditæ ſolueretur tantū, an intelligi debeat de pretio quod in effectu remanet penes venditorē, deductis omnibus expenſis factis in ſubhaſtatione, vel datis proxenetis 209.9
Gabella, ſi de quolibet legato ſolui debeat tantùm pro libra, an intelligatur tantùm de eo quod ſupereſt de legato, deducto omni onere ibid.num.10
Gabella, ſi ſtatuto caueretur, vt pro qualibet libra ſoluatur tantū, an ſi quis promiſerit alicui mille libras, ſoluendas tātùm quadringentas omni anno, an interuſurium medij temporis deduci debeat. ibid. num.11
Gabella, ſi ſtatuto caueaē, vt de legato ſolui debeāt decē pro libra valoris rei legatæ, an ſi legetur equus, qui viginti valet, cum hoc vt ſoluantur hæredi decem, an ſolui debeat, & de quanto, & qualiter 209.13
Geminata cautio tollit beneficium Velleiani 118.49. Item ex pacto nudo geminato, an oriatur actio num.47. Item Geminata naturalis obligatio actionis eſt productiua.num 48.&c.
Gerundia quando importēt cauſam finalem, & quando formalem, remiſsiuè 4.34
Gerundij natura generaliter: remiſ. quoque 4.34
Gerundia ſunt facti, hoc eſt, factum denotant 4.16
Gerundia vnde deriuentur ibid.
Gerundia an & quando importent neceſsitatem 4.28. Et quòd in Gerundijs duplex inſit qualitas ibid.
Gerundium tres caſus habet: & in Accuſatiuo quid denotet 29 num.
Gerundium poſitum in Genitiuo cum termino, animo, vel cauſa, quid importet 30.num.
Gerundium in Ablatiuo an & quando importet conditionem, & quando eſt qualificatiuè 4.33
Gloſſa referens duas opiniones, & nullam expreſsè approbans vltimam tenere videtur 53.55
Grauatus in vno, alleuiatur in alio 182.18

H.

Haberi pro conditione aliud eſt, quàm eſſe conditionem: ſicut & aliud eſt, eſſe ciuem, aliud, pro ciue haberi 298.10
Hæreditas adita an appelletur hæreditas 245.218
Hæreditas lucroſa quæ dicatur, & quæ opulenta 24.43
Hæreditatis bona non eſſe ſoluenda, qualiter per hæredem facilè probari poſsit 85.71
Hæres adeundo hæreditatem an vltra vires hæreditarias teneatur 61.114
Hæres, ſi non fecit inuentarium, an teneatur in foro conſcientiæ etiam vltra vires hæreditarias 61.115.& ſol.82 53
Hæres hæredis, an ſit hæres primi teſtatoris 241.187.& 190
Hæres an ad vſuras legati vel fideicommiſsi teneatur 184 23
Hæres ſi contendat rem aliquam eſſe propriam, & conuincatur de mendacio, quòd ſi ſit hæreditaria, perdit beneficium Falcidiæ detrahendæ 86.79
Hæres omnibus obligationibus defuncti aſtrictus eſt 123.5
Hæres cenſetur eadem perſona cum defuncto 123.2
Hominum quidam ſunt datiui, vt Adam, & quidam natiui, vt nati de patre & matre 73.80
Hoſtis an dicatur ciuitas Imperij reſiſtens officiali Imperatoris 69.47
Hoſtes qui propriè dicantur 69.44

Hoſtis & reus criminis læſæ maieſtatis quomodo differant 69.45
Hoſtes an ſint propriè piratæ 69.46. Et an ipſo iure ſint diffidati vt à quolibet impunè poſsint derobari ibid.num.47
Hypotheca tacita pro dote quo tempore contrahatur 255.48. Et an priuilegium hoc mulieri, an verò actioni indultum ſit, & cuius ſit effectus 255.49.& 69
Hypotheca tacita pro dote priuilegiata eſt 255.50
Hypotheca tacita quæ comprehendere ſoleat 100.63.& 64
Hypotheca tacita introducta à lege interueniente facto hominis, & hypotheca expreſſa quomodo differant 101.77.78. ſol.102.80
Hypotheca quotuplex reperiatur 101.70
Hypotheca tacita inducta à lege interueniente facto hominis, quem effectum habeat 101.79
Hypothecaria quare ſic dicta ſit 102.84
Hypothecaria an ſit iudicium petitorium, an verò iudiciũ poſſeſſorium 105.& ſeq.
Hypothecaria ad perſonalem actionem acceſſoria eſt 106.101
Hypotheca tacita inducta ea diſpoſitione legis quotuplex ſit, & an, quando, & inter quos ſine facto hominis interueniente introducatur 101.71
Hypotheca tacita an ſint hinc inde bona viri & vxoris 101.72 Et quid de fiſco num.73
Hypothecæ tacitæ priuilegium an habeat ciuitas 143.101.fol. 258.70.71.& 72
Hypothecæ tacitæ priuilegia an habeat camera Epiſcopalis 101.75. Et quid de tutore & curatore 76
Hypothecæ tacitè pro dote an competat extraneo, qui dedit dotẽ pro muliere 254.36. Et nunquid ceſsionario, cui actio de dote à muliere ceſſa ſit ibid. 36. Et an locũ in ſponſa per verba de futuro 38. Et an hoc priuilegium locum habeat in matrimonio putatiuo num.39
Hypotheca tacita an mulieri competat in donatione propter nuptias 254.40
Hypotheca tacita an competat mulieri in bonis paraphernalibus 255.41. Et nunquid pro alimentis ſibi debitis a marito ibid.num.42. Et an pro fructibus dotis 43. Et an in dote conſeſſata 44. Itẽ, an cõpetat in rebus acquiſitis per hæredes mariti ex rebus quondam ipſius mariti 45. Et an bonis mariti minoris 46
Hypothecaria ſi agatur contra tertios bonorum poſſeſſores, an requiratur excuſsio principalis debitoris 96.8

I.

IGnorantia quibus caſibus ſit probabilis. Item:
Ignorare vires patrimonij ſui quando quis præſumatur 81.48
Ignorantia iuſta & probabilis præſumitur in alieno facto 308.84
Ignorantia in facto alieno quibus caſibus non toleratur 420.6 cum tribus ſeqq.
Ignorantia an & quo caſu ſit tolerabilis 298.9
Ignorantia an per ſolum iuramentum probetur 59.89
Illata ſeu inducta per emphyteutam in rem emphyteuticã, an ſint tacitè obligata pro penſione 99.52. Et quid ſi res alienæ inferantur, & is, cuius res ſunt, ſciat & patiatur eas per conductorem inferri 100.53.& 54. An item res aliena, in qua quis habet publicianam, inuecta in prædium conductum, ſpecialiter ſit tacitè hypothecata nu. 56. Et de inuectis & illatis per minorem num.57. Quid item de perſonis Eccleſiaſticis inferentibus res Eccleſiaſticas, &c. num.58
Illatæ a filio res patris, cuius licentia negotianit, an ſint tacitè pro penſione obligatæ 100.59
Illatæ ſeu inuectæ res an intantum ſint obligatæ & tacitæ hypothecæ, vt licet ſit poſterior, tamen alijs anterioribus creditoribus præferatur 100.60. Et quid ſi illatæ res ſint pretioſæ, & penſio domus ſit modica, an inſolidum retineri vel pro quãtitate penſionis poſsint num.61. Item, an omnia inuecta retineri poſsint num. 63. Et quid de libris ſcholarium in domũ conductam illatis num.64
Illatæ res in domũ cõductã, ſi poſteà mutato propoſito amoueantur, an nihilominus ſint tacitè obligatæ 100.66. Et qd ſi locator ſpecialiter & expreſsè ſibi in certa re debitoris proſpexit de hypotheca, an hoc non obſtante res illatæ nihilominus ſint hypothecæ tacitè nu.67
Illiteratus, ſi cõtra ius iudicet, an parti quã læſit, teneatur 61.120
Imbreuiatura notarij an fidem faciat 3.16
Impedimentum licet probetur iuramentum, tamen probatio in contrarium admittitur 60.94
Impediri quid faciliùs à principio poteſt, quàm ex poſt facto tolli 168.in add.ad lit.g.
Impenſæ factæ à marito in re dotali, an ipſo iure minuant dotem 315.1.cum.ſeq.
In bonis noſtris & ex bonis noſtris quæ dicantur eſſe 49.9.& 10 ſol.102.87
Incerta petitio an debeat admitti 291.7 vſque ad num.18
Incluſio quomodo dicatur fieri 98.31.& 78.& fol. 101.78
Incompetentiam iudicis an poſsit opponere debitor ratione ſuſpicionis captus 16.95
In conſequentiam multa conceduntur, quæ principaliter nõ cõceduntur 12.45.in fin.
Indefinita æquippollet vniuerſali 4.25
Inducta & illata quomodo differant 98.28
Inducta in pdiũ vrbanũ, & inducta in ruſticũ qualiter differãt. & qũo ſint dño hypothecata ibid.nu. 29.30.34.35.40.& 41
Infamia quotuplex, & qui ſint eius effectus 171.22
Iniuriarum actio qũo inſtituenda & formãda 12.50.& 52.num.
Iniuriæ plures ſimul alicui illatæ, an omnes eas in vno libello cogamur ſimul proponere 13.53
Iniuriæ corporali nemo ſe ſubmittere poteſt 128.68
In inquiſitione quomodo concludendum 33.156
Inquiſitor hæreticæ prauitatis ſi alienata per hæreticum reuocauit, an pretiũ reſtituere teneatur 88.90. Et an teneatur ſoluere pretium, quod hęreticus, qui emit bona ab alio, non ſoluit 91
Inſolidum an pater & dominus teneantur pro filio & ſeruo 312.1. Et an in actione de peculio condemnari debeant in ſolidum 312.2.& 3
Inſtitutor quis & vnde dicatur 127.49. Et qualiter differant inſtitor & procurator ibid.
Inſtitutor quibus verbis conſtituatur 127.50
Inſtitutor alicuius mercatoris ſi ſcribat ad aliquem cautionem tenoris huiuſmodi: Habes penes menſam patroni mei mille aureos, quos tibi reddere debeo Calendis Maij proximè futuris, an mortuo principali mercatore ſine hærede, & bonis eius excuſsis, & non exiſtentibus ſoluendo, ſit obligatus ad iſta mille, & an ad aliquid conueniri poſsit 127.51.& 52
Inſtrumentũ ſeu confeſsio an pro parte acceptari poſsit, & pro parte non 133.num.21. Et quid operetur practica procuratorum in inſtrumenta cum proteſtatione producendi ea in partibus pro ſe tantùm facientibus, & non aliter ibid. 24
Inſtrumentum ſi dicat qualiter Titius emerit talem fundum ab Eccleſia, & non dicat pro quanto pretio, an probet emptionẽ 194.40.41
Inſtrumentum quod virtualiter cõtinet, debet intelligi ſcriptũ in eo: & quod ex vi inſtrumenti præſumitur, dicitur de tenore inſtrumenti 256.60
Inſtrumentum debiti ex mutuo cõtra me produxiſti, & falſum: ego produco inſtrumentum ſolutionis contra te, & falſum, an fiat compenſatio delictorum, an vterque puniatur 279.81
Inſultus factus cum armis, an dicatur per eum, qui arma ad latus habebat, licet non extraxerit 189.80
Interdictum & edictum quomodo differant 11.32
Interdicta quædam an poſsint dici miſta 195.16
Interdicta omnia dicuntur perſonalia in rem ſcripta 376.21.& 25.& fol.21.7.fol.199.55
Interdicto vnde vi, ex conſilio ſpoliandi qñ quis teneaſ 204.5
Interdictum Saluianum vnde dicatur 102.84
Interdictum Saluianum & actio Seruiana qualiter differant 102.85.90.94.& 99
Interdicto Saluiano agens quid probare debeat 102.85.& 105 num.91.& 92

Interdictum Saluianum & hypothecaria, an ſint idem in probatione 105.93

Interdictum Saluianum intentare an ſit vtilius quàm Seruianã actionem 106.102

Interdictum fraudatorium contra quem detur 77.5. Forma libelli num. 6. Et quod dicatur etiam remedium competens ibid. & fol. 88.101

Interdicto fraudatorio agi an poſsit, niſi prius excuſsis bonis eius, qui alienauit 84.67

Intereſſe incertum an in libello peti poſsit 296.57

Intereſſe an dicatur certum vel incertum, & qua actione petatur, & qualiter iudicium deducatur 296.58

Intereſſe qualiter probetur 296.59

Interpellatione extraiudiciali quando quis conſtituatur in mora 13.64

Interpellatio extraiudicialis an debitorem conſtituat in mora 173.42

Interpretatio latior & abundantior ſit in vltimis voluntatibus 99.50

Interpretatio craſſa in ſtatutis ſumenda non eſt 16.100. & 103

Interrogationes in petitione hæreditatis quomodo fiant 241. 189. & 203. Et qualiter, quando agitur contra debitorem tanquam contra iuris poſſeſſorem 244.206

Ipſo iure tolli actionem, an ope exceptionis, cuius ſit effectus 271.2

Iudex officium ſuum denegans, an & quando partem lædere dicatur 13.66

Iudex ſi in ſententia dicat, ſecundum ſuam conſcientiam, an valeat 62.134

Iudex poteſt tàm actori quàm reo terminum ad probandum ſtatuere 30.113

Iudex, ſi videt malè actũ ex vna cauſa, tametſi ex actis appareat, quod potuiſſet ex alia cauſa bene agi, debet in ſententia ius illud agendi ex illa alia cauſa reſeruare 31.118

Iudex videns Titium occidere Sempronium coram multis, an abſque alia probatione eum de homicidio condẽnare poſſit 310.18

Iudex an ſecundùm conſcientiam, an vero ſecundum allegata & probata debeat iudicare 62.15. & fol. 309.139

Iudex ſi cã ſibi committatur per verba importantia meram voluntatem & liberum & plenum arbitrium, quid facere poſſit, & quæ obſeruare teneat, & quæ non 273.23. 24. & 25. fol. 374.29. & 30. cum nonnullis ſeqq.

Iudex habens plenum arbitrium, an fulminare debeat 275.51

Iudex in arbitrijs animum ſuum in maiorem partem inclinare debet 275.52

Iudex certam ferre debet ſententiam, etiamſi de incerta quantitate actum ſit, ſi modo certitudo in eius ſit poteſtate 290.1. 2.5.6. & 7

Iudex ſi nollet impendere id, quod ex mero iudicis officio pendet, qualiter parti conſuletur 283.8

Iudex multa facere poteſt, ad quæ tamen compelli non poteſt 283.9

Iudex negligens facere iuſtitiam, facit litem ſuam ſicut malè iudicando 284.11. & 12

Iudex, ſi fuit negligens circa condemnationem expenſarum, an faciat litem ſuam 284.13

Iudex negligens criminaliter punitur, & toto ſalario priuari poteſt 284.14. Et an iudex eccleſiaſticus negligens facere iuſtitiam, incurrat in canonem ibid.

Iudex permittens labi inſtantiam de iure communi, an puniatur 284.15

Iudex ſi negligat facere id quod ab eo petitur, an teneatur, ſi illud idem ab alio æquè faciliter conſequi poſſet 284.16

Iudex propter dolum an teneatur ex maleficio vel quaſi, an propter culpam 89.107

Iudex ſi plus ſit probatum quàm petitum, ſupplere aut condemnare non poteſt 188.67

Iudex quando poſsit vni parti etiam non petenti, totam rẽ adiudicare, & in eũ dominiũ alterius transferre 195.10. fol. 231.75

Iudex ſuper quæſt. confinium, actione communi diuid. & familiæ erciſ. quomodo diuidere, & adiudicare res debeat 200. 58.59. & ſeq. 271.75

Iudex, ſi debitor in diem, ante diem conueniatur nec opponat exceptionem, an poſsit eum condemnare ad ſoluendum ſtatim, an verò tempore congruo 236.130

Iudex, ſi conueniatur venditor ad tradendam rem emptori, emptore non ſoluente pretium, & non opponatur, an ex officio ſuo poterit mandare emptori agenti vt ſoluat pretium 235 127

Iudex an poſsit condemnare reum in fructibus non petitis ab actore 35.177

Iudex an teneatur exprimere certam quantitatem fructuum 35 179

Iudex ſi vrgeatur pronunciare propter tempus inſtantiæ, ſeu tẽpus ſtatuti ſeu legis municipalis, quomodo pronunciare poſſit 294.40. cum. 4. ſeqq.

Iudicia omnia ſunt de iure ciuili 11.41

Iudicia vniuerſalia, an ſi pendeant, dicantur præiudicialia, ad iudicia particularia 160.7

Iudicia particularia, an ſi ſit cõtentio inter duos ſacerdotes de rectoria alicuius eccleſię vel aliqua præbenda, ſilere debeant vt per aliquem eorum interim intentari non poſsint ibid. num. 9

Iudicium vnum ſi eſt præparatorium alterius, an tunc in eo ſufficiat ſummaria probatio 288.56

Iudicare debent Papa, Imperator & alij Principes ſecundũ conſcientiam, non ſecundum allegata 62.126. & 138.139

Iudicans aliquis illiteratus contra ius, an parti quam læſit teneatur 61.120

Iudicis officium an ſit actio 280.86

Iudicium quot modis capiatur 272.3

Iudicium capit vires à vocatione in ius, quæ præcedere debet 153.100

Iudicium an vitietur per omiſsionem cognitionis præiudicialium 160.12

Iudicium communi diuidundo, an ſi inter aliquos agitandum ſit, debeant vſufructuarij neceſſariò vocari, vt iudicium valeat 195.8

Iudicium an procedat, ſi non ſit petitum a parte, libellum incertum declarari 211.38

Iudicium vniuerſale an dicatur præiudiciale ad aliud eodem modo vniuerſale 160.6

Iudicio particulari an ille, contra quem agiť vniuerſali, vt petitione hæreditatis, contra alios agere poſsit, puta conuenire debitores hæreditarios 160.8

Iuramentum an ſit legitima probatio 217.40. & 42

Iuramentum & præſtatio fidei, an a pari procedant 137.54

Iuramento in omni ſufficit verum dicere ſecundum conſcientiam 62.135

Iuramentum quo caſu pro veritate habeatur 54.62

Iuramentũ de non fideiubendo pro aliquo, an teneat, & contractum fideiuſsionis, & eius validitatem impediat vt pro proximo etiam in magno periculo conſtituto fideiubere nõ poſſit 139.81

Iuramento quæ conditiones ſeu clauſulæ tacitè inſint num. 82

Iuramentum ex quibus cauſis in iudicio recuſari poſsit 83. cum ſeqq.

Iuramentum quando non obligat 138.68.70. & 71

Iuramentum præſtitum circa poteſtatem Papæ derogãdam ipſo iure non valet 138.71

Iuramentum, ſi rex Francorum faciat aliquam ciuitatem eſſe ſuam & iurare fidelitatem, cùm non ſit ſua, an valeat 138 76

Iuramentum inducens peccatum veniale, non ligat 138.72

Iuramentum litis deciſiuum, an habeat vim plenæ probationis 131.2. & 4

Iuramẽtũ habet vim ſententiæ, præcedentibus probationibus, latè num. 3

Iuramentum facit vt non debitum ſit debitum 131.4

Iuramenti effectus qui ſint notatu digni 131.5. cũ 12. ſequentibus

Iuramentũ habet vim clauſulæ codicillaris 132.14. Item vim iuris expreſsi ibid.

Iuramentum ſecundum, contra primum an valeat 132.11

Iuramentum, ſi aduerſario non deferente iuratum ſit, an & quando valeat 132.18

Iurare

Iurare, vel iuramentum per partem remitti, an & quando paria ſint 133.30.& 32
Iuramenti delatio an & quando reuocari poſsit 133.31.& 33
Iuramentum ſi eſt præſtitum ſuper aliquo certo, & ſpecificato contractu, an dicatur ex illo contractu, naſci actio, an verò ex ſacramento immediatè 134.35. cum 3.ſeq.num.
Iuramentum quando defertur in iudicio iudice præſente, qualiter pars cauta eſſe debeat, vt ei ſit licitum pœnitere & delationem reuocare, & ſi non reuocet, delatio iuramenti ſit nulla, niſi de nouo deferatur 134.33
Iuramentum in litem in actionibus bonæ fidei non venit iure actionis, ſed officio iudicis 152.94
Iuramentum in litem an præſtatur vltra rei veritatem in actione ex edicto, ne quis eum qui in, &c. 152.98
Iuramentum in litem an detur contra eximentem debitorem fiſci, ſicut contra vi eximentem citatum à priuato 153 99
Iuramentum an habeat executionem paratam 139.87.& 88.& fol. 140
Iuramentum vbi fides alicuius, vt puta teſtis, ab vtraque parte approbata ſit, non requiritur 137.55
Iuramentū interpoſitum ſuper actu ſimulato, non validat actū, nec ligat iurantem 261.87.& 88
Iuramentum in litem an præſtetur in actionibus bonæ fidei 225.8
Iuramento agentis vi bonorum raptorum an ſtetur 190.90
Iuramento agentis actione furti, an ſtabitur de rebus furto ſubtractis 190.91
Iurare per membra pudibunda Chriſti, ſpecies eſt hæreſis 137 60
Iurare de calumnia an debeat pater vel filius 151.89. Et an monachus vel abbas ſeu ſuperior ſuus num.90
Iurans non iurare, an ſi producatur in teſtem, per iudicem compelli poſsit vt iuret 139.80
Iurans, ſe emiſſe talem rem à Titio non expreſſa quantitate pretij, an ex tali iuramento agere poſsit, cùm pretium non ſit certum, & an compelli poſsit certum pretium exprimere 134 39
Iurans an & quando dicatur blaſphemare Deum, & vltimo ſupplicio puniatur, & ad ſatisfactionem damni ciuiliter conueniri poſsit 137.58.59.& 61
Iuratum ſi ſit aliquid deberi aduerſario iuramētum deferente, ex tali iuramento competit actio, in qua ſolum quæritur an iuratum ſit 131.2
Iuriſdictiones an poſsint pignorari vel alienari 106.104. & fol. 107.112.num.
Iuriſdictio à Principe vel à Republica ita ſeparari non poteſt, ſicut radij ſolis ſeparari à ſole non poſſunt ibid. 112.num.
Ius an metiendum ſit ex petitione actoris 231.75
Ius bonum in re quando quis dicatur habere, & quando melius, & quando optimum 49.11
Ius ſuperueniens actori pendente iudicio, an & quando proſit 26.67.fol.17.110
Ius ſuperueniens actori poſt litem conteſtatam ex cauſa de præterito, ſibi prodeſt ſi agatur coram iudice ordinario 37
Ius in re & ius ad rem, quando quis dicatur habere 49.8
Iura magis nobis ſeruant quod noſtrum eſt, quàm id quod eſt nobis debitum 79.33
Iura realia à perſonalibus quomodo cognoſcantur 20.4
Iura omnia ſtatuta in fiſco, an habeant locum in priuato, niſi lege dicatur quòd ſpeciale ſit in fiſco 227.72.& 73.fol.277 75
Ius ſibi dicere propria authoritate quando quis poſsit 14.74

L.

Lacerans vel remouens ſchedulas portis affixas in valuis palatij & eccleſiarum, quomodo teneatur, aut puniri debeat 144.12
Lacerās vel corrūpens ſcripturas vel inſtrumenta aliena earue in ignem conijciens, qualiter puniatur 146.33.& 34
Latro quis dicatur 181.6
Lecturas varias ſi habeat lex vel cap. verior eſt quæ rubricæ magis conuenit 7.24.verſ.tertio poteſt
Legatario an fructus debeātur à tempore hæreditatis aditæ, an verò à tempore moræ ſeu litis conteſtationis 184.24.& 25
Legatum vſusfructus & omnium rerum quæ in ea ſunt, factum per teſtatorem vxori ſuę, an in ea veniant quæ mercis cauſa cōparata ſunt, & ea quæ venalia ſunt 99.45.& quid de frumēto quod teſtator habet in domo cauſa vēdendi num.46.& 48
Legatum Deo factum, cui relictum videatur 187.45
Legatum factum vni Sancto, & ſi plures ſint in illa ciuitate eccleſiæ ita nominatæ, tunc pauperiori cenſetur factum ibid.
Legatum ſimpliciter factum monaſterio, in dubio cui monaſterio factum intelligatur 187.48
Legatum factum maieſtati exiſtenti in aliquo loco prophano alicui priuati hominis, ſicut ſit maieſtatibus miracula facientibus, cui debeatur 187.49
Legatum ſimpliciter factum eccleſiæ, cui eccleſiæ in dubio legatum videatur 187.46. Et quid ſi teſtator habeat duas eccleſias parochiales, cui eccleſiæ tunc legatū debeatur ib. nu.47
Leges tranſgredi quod liceat propter enormes caſus emergentes, in quibus magiſtratibus locum habeat 182.15.& 16
Leges non imponuntur verbis, ſed rebus 275.59
Legitima eſt quarta bonorum patris 82.51
Legitima quam pater in vita ſua præſtat filio: Item alimenta, an dicantur haberi titulo lucratiuo vel oneroſo 79.32
Legitimandi ſpurios & inceſtuoſos poteſtatem habens, an poterit inceſtuoſos & ſpurios ſimul legitimare 27.30
Legitimatio, ſi quis eſſet ſpurius & inceſtuoſus ſimul, & tanquā ſpurius tantùm eſſet legitimatus, non expreſsis alijs qualitatibus, non valet 27.32
Legitimari, ſi aliquis impetrauit à principe, dicens ſe natum ex ſoluta & ſoluto, cùm eſſet natus ex adulterio, non poteſt 27 33
Lex arctans regulatur ſecundum legem arctatam 219.117
Lex correcta an & quomodo allegari poſsit, & quid de ſtatutis correctis 114.num.19.& 20.remiſsiuè
Lex vel ſtatutum loquens generaliter de habilitate vel identitate, reſtrictionem recipit 116.26
Lex ſi habet varias lecturas, verior eſt quæ rubricæ magis conuenit 3.14
Lex fin.ff.de rei vind. quomodo amplietur 29.90
Lex: ſi ſeruus nauem.ff.de furtis. an ſit hodie correcta 10.28
Lex: is qui cum telo.C.ad L.Cornel.de ſicar. in pœnis ſtatutorū locum non habet 4.32
Lex: omnes.§.Iulianus.ff. quæ in fraudem cred. facta: qualiter intelligitur 80.34.cum quibuſd.ſeqq.num.
Lex: liberto octuaginta.ff.de bonis liberto. quando procedat 91 123
Lex: promiſſor.§.primo. allega. in glo. qualiter intelligatur 219 55
Lex: ſi quis argentum.§.pen. allegata in gloſſ. an habeat locum in donatione cauſa mortis 119.61. Et in quid in donatione propter nuptias nu.62. in donatione propter cauſam 63. an habeat etiam locum in donatione remuneratoria 120.64. in donatione præſumpta 65. Et tandem in eo caſu, quo in pacto nudo de donando non deduceretur res vel quantitas, ſed factum num.66
Lex: manifeſtæ turpitudinis.ff. de iureiurando, an ſit correcta 166.82
Lex: cum de in rem verſo. quæ allegatur in gloſſ. in §. præiudiciale, quando locum habeat 166.56.57.58.& 63. cum ſeq. Et an contra illius legis & ſimilium præſumptionem probatio in contrarium admittatur, & de errore doceri poſsit. num. 69
Libellus formatus ſuper officio iudicis, quę continere debeat 13.61
Libellus ſi in imploratione officij Iudicis quis in eo contra patrem agat, an ſuſtineatur 13.61.& ſeq.
Libellus in quo quis debet actionem proponere, & officium iudicis implorat, an procedat 13.63
Libellus in actione iniuriarum vt formetur, quæ requirantur, & quid ſi plures iniuriæ ſimul ſint illatæ 12.50.& 53.
Libellus an in implorando iudicis officiū ſit neceſſarius 14.65
Libellus vt formetur, attendendum eſt medium concludendi 31.116

Libellus cauſam ineptam continens ipſo iure eſt nullus 31.117
Libellus ſi proponatur nulla cauſa expreſſa, & id non opponatur à parte, an procedat 31.125
Libellus qualiter concludatur 31.128
Libelli concluſio diligẽter aduertenda eſt, quæ regulat, ampliat declarat & reſtringit ipſum libellum 31.129
Libellus ſi vnum narrat & aliud concludit, inſpici debet concluſio 32.130
Libellus ſi concludat per duo diuerſa media, item ſi vna concluſio, licet diuerſæ ſint cauſæ concludendi, quomodo procedat 32.131
Libellus generaliſsimus per concluſionem intelligi & reſtringi debet 32.132
Libellus ſi in narratione aliqua verba neceſſaria ponat, & in concluſione omittat, an ſufficiat 32.133. verſ. & dixit.
Libellus procedit ſi actor ſolum petat actionem ſibi competere pronunciare 32.134. & 143
Libellus an, obſtante præpoſteratione, ſuſtineri poſsit 32.144
Libellus, peto condemnari ſecundum leges & conſuetudines, an valeat 33.154
Libellus peto puniri ſecundum formam ſtatutorum & conſuetudinis, ſi non conſtat de conſuetudine, quomodo puniatur 33.155
Libellus ante litis conteſtationem corrigi & mutari quando poſsit 33.157
Libellus nomen actionis an hodie continere debeat 34.165
Libellus ſi in eo actio inepta exprimatur, an hodie vitietur 34. num. 166
Libellus vt ſuſtentetur, verba improptiare licet 34.169
Libellus ſuſtineri poteſt, ſi verba interpretari poſſunt etiam ex ſententia 35.170
Libellus ſuſtineri poteſt groſſo modo 35.171
Libellus apud Legiſtas quid continere debeat 31.115. & fol. 43.48
Libellus in actione confeſſoria an valeat, ſi quis petat ſeruitutẽ ſibi deberi, & non fundo: & qualiter ſit formandus 45. num. 61. & 62
Libellus in negatoria qualiter ſit formandus 46.63
Libellus in rei vindicatione quomodo formandus 35.172
Libellus petendi fructus rei quomodo formandus 35.174. & 176
Libellus in publiciana A. quomodo formetur 55.67
Libellus, Dico rem ad me pertinere iure dominij vel quaſi, an valeat 56.72
Libellus alternatiuus quando procedat 55. num. 70.71.72. & ſeq.
Libellus in publiciana qualiter in practica formetur 56.74
Libellus in officio Iudicis reſcindente qualiter formetur 74.84
Libellus in actione reſciſſoria qualiter ſit formandus 44.85
Libellus, ſi quis primò fuit reſtitutus & pòſt agat reſciſſoria, an non facta mentione de reſtitutione procedat 75.88
Libellus in interdicto fraudatorio qualiter formetur 77.6
Libellus in act. reuocatoria qualiter ſit formandus 109.129. cum ſeq.
Libellus in actione Seruiana ſiue hypothecaria qualiter formetur 109.125
Libellus in quaſi Seruiana & ſic hypotheca expreſſa qualiter formandus 109.126. Et
Libelli concluſio iſta alternatiua: peto eum condemnari vt dictam poſſeſsionem mihi reſtituat vel totum debitum ſoluat, in hypothecaria an procedat 109.127
Libelli concluſio alternatiua, peto rem vel æſtimationem, an procedat 109.128
Libellus, quando nomen eſſet obligatum pignori, qualiter ſit formandus 109.131
Libellus in Saluiano interdicto qualiter formandus ſit 109.133
Libellus in act. conſtituta pec. qualiter ſit formandus: Et, nunquid iſta actio de conſtit. pecun. intentari poſsit unà cũ actione principalis debiti 111.77. & 78
Libellus in act. de in rem verſo qualiter ſit formandus 126.45
Libellus in act. quod iuſſu. remiſſ. 126.44
Libelli formam in actione exercitoria, remiſſ. 126.46
Libelli forma in inſtitoria vbi habeatur 127.169.54
Libellus in actione tributoria 127. num. 55. & 56
Libellus in actione de peculio qualiter ſit formandus 129.94
Libellus quando agitur contra periurum, qualiter ſit formandus 138.67
Libellus in materia iuramenti qualiter ſit formandus 140.89 cum ſeqq.
Libellus in materia corrumpentium album prætoris, qualiter ſit formandus 147.42
Libelli oblatio facta ſolum iudici, an vim citationis habeat 150.84
Libellus in materia vocantium patrem vel patronum in ius ſine venia, qualiter ſit formandus 151.95
Libellus in materia actionis in factũ, ne quis eum, qualiter formandus ſit 156.135.136. & 137
Libellus in actione in factum ex edicto, de eo per quem factũ erit, &c. qualiter formandus ibid. num. 138
Libellus an & quando requiratur in cauſis ſummarijs 161.25
Libelli in actione vtili præiudiciali qualiter ſint formandi 163.36
Libellus quando agitur rei vendicatione adiecta cauſa de iure Romano, qualiter ſit formandus 164.37
Libelli noua productio an requiratur, ſi cõtentio ſit inter duos nobiles de iuriſdictione alicuius caſtri, & iudicio pendente inter ipſos nobiles populus vel ipſa vniuerſitas pro ſuo intereſſe citetur 162.30
Libellus quando agitur contra aſcripititium, cenſitum & ſimiles perſonas, qualiter formetur, & quando agitur contra vaſallum, & contrà a vaſallo contra dominum 166.54
Libellus in condictione furtina qualiter formandus 173.45
Libellus in actione ſerui corrupti quomodo formetur 207.26
Libellus in actione ex mutuo qualiter formandus ſit 176.9. & 10
Libellus quomodo ſit formandus, quando ſuper mutuo interueniſſet ſtipulatio 177.17
Libellus in actione commodati quõ formandus 177.18. & ſeq.
Libellus in actione depoſiti quomodo formandus ſit 177.27
Libellus in actione depoſiti, quæ competit ad duplum, qualiter ſit formandus 178.35
Libellus in actione mandati qualiter ſit formandus 178.32
Libellus in actione pro ſocio qualiter formandus ſit 178.40. & 41
Libelli in actione ex empto, & vendito qualiter formandi ſint, & de eius poſitionibus 179.49
Libelli in actione ex locato, & conducto qualiter ſint formandi, & de eius poſitionibus remiſsiuè 179.50
Libellus in actione furti qualiter formandus ſit 188.55
Libellus in actione furti de conſilio valorem rei continere debet 189.73
Libellus in actione furti, an illa verba, Contrectauit contra voluntatem meam, neceſſariò debeat continere, & an aliquid operentur 189.75
Libellus accuſatorius quando agit criminaliter, an neceſſariò continere debeat annum, menſem, & locum commiſsi criminis 188.56.58. & ſeqq. Et quid ſi ageretur ciuiliter de delicto quod infamaret de iure vel de facto 57. & quid de hora & die commiſsi criminis, & quando ſint neceſſariò addendi 58.61. Et quid ſi ſit omiſſus locus, vel omiſſum eſſet tempus neceſſarium, an in probationibus ſuppleri poſsit 63. & 64
Libellus accuſatorius, ſi bene conceptus non ſit iuxta formam l. libellorum. in prin. de accuſat. an abſoluatur accuſatus, & eo nihil contra libellum opponente 188.68
Libelli additio vel ſuppletio poſt litem conteſtatam fieri non poteſt 188.69
Libellus accuſatorius in furti actione an neceſſariò continere debeat verba illa, Scienter, doloſè, appenſatè, & animo lucrãdi, &c. 189.70
Libellus vbicunque qualitas in eo expreſſa ex natura facti tacitè ineſt, ſpecialiter abſque eo quod qualitas exprimatur, concludit 189.72

Libelli

Libelli accuſatorij concluſio,ſcilicet,peto eum condemnari ad pœnam, & etiam ad rem mihi reſtituendam, an admittatur 189.76.& 77
Libellus in actione furti,an illa verba, Contrectauit contra volũtatem meam,neceſſariò continere debeat, & an aliquid operentur 189.75
Libellus in actione vi bonorum raptorum qualiter formandus ſit 189.78.& an neceſſariò continere debeat illa verba, Armatus enſe 190.88
Libellus in actione legis Aquiliæ qualiter formetur 190.92.& 99 & an neceſſariò continere debeat tempus.ſ.de anno præſenti & menſe præſente 99.Et an propoſita actione legis Aquiliæ tacitè videatur ad duplum in caſu negationis ex natura actionis propoſitæ 191.num.100
Libellus in actione L.Aquiliæ contra incidentem ſyluam,qualiter ſit formandus 191.104
Libellus quando ageretur pro legatis factis eccleſiæ,qualiter formari debeat 191.105
Libellus in actione familiæ erciſ. qualiter ſit formandus 199.51
Libellus in actione communi diuid. qualiter formetur remiſ. 201.69
Libellans iudicium fin.reg. intentans, an neceſſariò dicere debeat in libello,ſe eſſe dominum,& poſtea dominium probare 202.82
Libellus in act.fin.regundorum, qualiter ſit formandus,r̃emiſs. 202.84
Libellus in quibus & quot cauſis & caſibus non requiratur, & in quibus ſine eo proceditur 210.26.cum ſeq.num 36.Et an in his cauſis,in quibus non requiritur libellus, nec proceſſus ordinarius requiratur ibid.32
Libellum in ſcriptis an quis obtuliſſe videatur,ſi iret coram iudice,& diceret notario actorum,Scribe, qualiter peto centum à Titio,in quibus peto eum condemnari 211.33
Libellus an mitti debeat ſimul cum citatorio,an verò citatio procedere poſsit 211.34
Libellus an de conſenſu partium omitti poſsit nu.35. & an productioni libelli poſsit renunciari ibid.
Libellus ſine appoſitione qualitatum an & quando procedat 211.37
Libellus quando actor maiorem quantitatem exprimeret in libello quam deberet,vt maioribus expenſis in ſportulis executoribus præſtandis grauaret reum,qualiter ſit formandus 213 62
Libellus in actione Quod metus cauſa, qualiter formandus ſit 218.47.fol.219.220.73.Et in hac actione duo formantur libelli,ibid.,nu.75. Item quid in ea debeat articulari fol.220.76.& 77.cum ſeq.
Libellus in condictione ex lege,quæ datur in quadruplum contra executores, quia maius ſalarium debito exegerunt,qualiter formandus ſit 220.78
Libellus in actione in factum ex edicto de calumniatoribus,qualiter formandus ſit 221.88.Et qualiter ille agat, qui pecuniam dedit,ne ſibi calumnioſum negotium faceret,vel contra eum calumnioſa actio inſtitueretur ibid.num.89
Libellus in actione præſcriptis verbis, quæ datur pro æſtimato, qualiter ſit formandus 232.89
Libellus in actione præſcriptis verbis, quæ ex permutatione cõpetit,qualiter formandus ſit 234.101. Et an ex ea agi poſsit niſi prius impleto contractu ex parte agere uolentis ibid.num.105.Et an in ea concludi debeat ad dandum,an verò ad tradẽdum 235.num.106.& 107.
Libellus alternatiuus in hac actione præſ.verbis ex permutatione,an admitti debeat 234.104
Libellus in actione ex præſcriptis verbis,quomodo concipiatur 235.108
Libellus in actione ex empto,& in actione ex vẽdito,qualiter ſit formandus 238.154.& 155.cum 3.ſeqq.
Libellus incertus quando admittatur 239.158
Libellus in actione ex locato & ex conducto qualiter formetur remiſ. 240.171
Libellus in actione negotiorum geſtorum qualiter ſit formandus 240.176.& 178. & de forma articulandi, & qualiter faciendæ ſint poſitiones ibi.nu.179.Et de forma probãdi ib.177
Libellus quomodo formandus ſit in actione tutelæ tam directa quàm contraria, & in act. protutelæ tàm directa quàm contraria,& in vtili neg.geſt. & materia ſuſpecti tutoris, & in actione de tutel.rationibus diſtrah.Item in actione in factum ſubſidiaria & act.in factum ad intereſſe remiſ. 240.180.cum 3.ſeqq.
Libellus in actione pignoratitia tàm directa quàm contraria 241.184
Libellans in act.petit.hæreditatis an exprimere teneatur,ſe hæredem eſſe ex teſtamento vel ab inteſtato 242.191.& 192.Et qualiter ſit formandus libellus in hac act. 245.214.& ſeq.
Libellus an ſuſtinere poſsit, ſi quis poſt aditam hæreditatem, non petitione hæreditatis, ſed alia competenti actione peteret in eo talem rem vt hæreditariam 245.217
Libellus,Conqueror de Petro,qui poſsidet hæreditatem quondam Martini,pertinentem ad me,tanquam hęredem & dominum:quare peto ipſum ſubſtantialiter condemnari ad reſtitutionem dictæ hæreditatis: an procedat 246.222
Libellus in actione ex ſtipulatu, quæ competit pro dote,qualiter formetur 266.141.143.& 144
Libellus generalis in actione de dote an procedat 266.142
Libellus, quando mulier agit contra maritum, an neceſſariò concludere debeat, peto eum condemnari in quantum facere poteſt 266.145
Libellus in actione ad exhibendum qualiter ſit formandus 288.61.& 62
Libellus in actione noxali quomodo formandus ſit 289.68
Libellus ineptus an ſuſtineatur ex apertis probationibus 292 15
Libellus incertus an procedat, ſi non opponatur à parte 292 16.fol.292.17.fol.296.57.fol.211.num.39
Libellus,peto caſtrum cum ſuis iuribus & pertinentijs,an procedat 292.19.& fol.30.111
Libellus,peto talem villam, vel quod poſsides in tali villa, an procedat 292.20
Libellus,peto quicquid tibi obuenit ex hæreditate talis.vel,peto bona, quæ tibi obuenerunt à tali,non facta alia ſpeciali mentione,an procedat 292.21
Libellus,peto quicquid Peruſij poſsides,an valeat 292 22
Libellus in hypothecaria,peto te condemnari ad relaxandum mihi omnia bona tua, quę mihi iure pignoris obligaſti,ſine alia expreſsione,an procedat 292.23
Libellus, peto caſtrum mihi reſtitui cum reſtitutione omnium damnorum mihi illatorum,non facta alia ſpecificatione dãnorum,an valeat 292.24
Libellus,peto declarari ſubiectionem mihi deberi ab hominibus talis villæ, & eos mihi condemnari ad præſtandum ea, quæ ſubditi debent præſtare domino ſuo, an procedat 293 35
Libellus, ſi quis ſpecialiter petat damna ſibi illata reſarciri,an ualeat 293.26. Et an ualeat libellus:peto mihi dari legitimã meam,non facta declaratione,quanta ſit ibid.
Libellus in actione arbitraria,quomodo formandus ſit 301.14 & 302.27
Libellus alternatiuus an in omnibus alternatiuis fieri debeat, ne libellans incidat in pœnam 304.5
Libelli concluſio qualiter ſemper eſſe debeat 305.13
Libellanti an noceat eius aſſertio 307.4. cum tribus ſeqq.
Libellum emendare quando propriè quis dicatur 308.9
Libelli emendatio uſque ad quantum tempus ſit permiſſa 309 13.cum ſeq.fol.310.22.& 25.cum ſeq.
Liber Codicis eſt compilatus poſt librum Inſtitutionum 72 66
Libro rationum domini ſcribentis ſibi ſeruum ſuum debere, an ſtandum ſit 126.33
Libera poteſtas reſtringitur ad ea, quæ ſunt de bono & æquo 272.4
Libera uoluntas & arbitrium boni uiri, per quæ uerba importatur,& cuius effectus ſit,& utilitatis huius rei ſcientia & indagatio 273.14.cum 7.ſeqq.
Liberum arbitrium habens,tenetur de dolo commiſſo 272.8
Libera poteſtas ſi rectori uel iudici concedatur, an ius ciuile obſeruare debeat 272.9

Libertas ſemel data non facilè reuocari poteſt, niſi ex magna cauſa 78.18
Libertates directæ & fideicommiſſariæ qualiter differunt 82 54
Libra ea quot vncijs conſtet 204.7
Literas alienas aperiens, & aduerſario mittentis oſtẽdens, qua pœna puniat 146.36. Et quid de notario & procuratore, qui inſtrumenta vnius partis alteri parti oſtendit 37.& ſeq.
Literas qui non reſtituit ei, cui reſtituere mandatum acceperat, in quod delictum incidat 146.38
Litis conteſtatio an ſit neceſſaria in iudicis officio implorando 14.68
Litis conteſtatio an interrumpat præſcriptionem 156.134
Locata domus alicui erat, quam poſt mortem eius inhabitat vxor eius, quid ſit de penſione 240.166
Locatio & conductio an dicantur in iſtis, qui exhibent operas ſuas, quæ in artificio conſiſtunt 240.170
Locatio domini ſi nulla præceſſerit, ſed aliquis ſpecialiter domum inhabitaſſet, contra eum qua actione agendũ ſit ad id, quanti conducturus fuiſſet 240.165. Et an in libello concludi poſsit, non ſolùm ad id, quanti cõducturus fuiſſet, ſed etiã ad id, quanti domus locari conſueta eſſet ibid.num.167
Locatio & conductio quando dicantur propriè, & quando non 239.162
Locator ſi in libello dicat, Locaui fundum tali pro decem ſaccis frumenti, qualiter intelligendum ſit, vt eius libellus ſuſtineri poſsit 239.163
Locator an in libello neceſſariò opponere debeat, qualiter accommodauit patientiam, ita vt conductor re locata vti potuit 240.164
Locator ante inclusionem bonorum factam, an dicatur bona illata per colonum & inquilinum poſsidere 102.81
Longinquitas temporis habet vim conſtituti 27.74
Lumen & proſpectus quomodo differant 40.28

M.

MAior quomodo ſumatur, qui in diuiſione partes facere debet 201.68
Maioritas ratione inferiorum & ſubditorum, quibus modis cõſideretur 218.58
Mala fides authoris an noceat bonæ fidei ſucceſſori, ita vt ſibi non competat publiciana 92.78
Mala fides ſaltem de iure Canonico præſcriptionem impedit 92.num.82
Maleficij appellatione an veniat quaſi maleficium 23. num. 34
Mandans committi maleficium, an puniatur ſicut committens 145.18
Mandans alicui vt rem ſibi emat pro decem, & is emat pro quinque, an habeat reſiduum 232.88
Mandatum nomine mandantis cenſetur eſſe factum, licet factum ſit ex longo interuallo 178.33. Et quid in criminalibus, ſi mandetur tibi, vt occidas Titium, & tu ex interuallo occidas, an mandatum præſumatur durare ibid.num.34
Mandatum ſingularium perſonarum, licet requirat illud verbum, cum libera, aliàs nunquam ſubintelligitur, tamen in mandato vniuerſitatis ſpecialiter ineſſe videtur 272.5
Marcha ea quot vncijs conſtet 204.7
Marchionibus ſi concedantur noua caſtra, an intelligantur eſſe de Marchia 114.10
Maritus in bonis vxoris an tacitam hypothecã habeat pro euictione dotis, ſi dos ab eo euicta fuiſſet 254.32.& 34
Maritus vxorem expellere poteſt, ſi pater ſibi dotem non dedit, cum vxorem ſine dote habere non debet 262.98
Maritus in vſuris ei debitis tractat de damno euitando 202.21
Maritus in actione de dote repetenda condemnatur in quantum facere poteſt 313. 1. Et an hoc priuilegio gaudeat quacunque actione conueniatur ibid. num.2. & 3. Et an competat ſocero 313. 4. Item an habeat maritus hoc priuilegium etiamſi extraneus agat ibid. num. 5. & an hoc beneficio per pactum factum ſoluto matrimonio poſsit renunciari num.6. & 7. Et quid ſi maritus fuit in lata culpa nu.9. vel ſi mulier eſſet pauper. num. 10. &c. Aut quid ſi maritus conueniatur alia actione quàm de dote num.12.314
Mater an dotare cogatur filiam, & quid ſi filia effecta ſit Chriſtiana, & mater ſit hæretica 264.115
Matrimonium quare potius dicatur, quàm patrimonium 250.3
Matrimonij contractus an ſit bonæ fidei 251.12.& 13
Medicus infirmitatem paruam magnam faciens, vt promiſsiones illicitas extorqueat, quomodo huiuſmodi promiſsiones reſcindantur 218.57
Medium concludendi interdum ſuppletur à lege 43.47
Memoria hominum eſt multum labilis & caduca 298.9
Mendacium ſolum non ſufficit. vt habeat locum lex fin. ff. de rei vindicat. 29.93
Mendacio conuictus Emphyteuta, qui negauit rem Emphyteuticam, vel vaſſallus negans feudum 29.87.& 88
Mentitus ſi ſit reus non in poſſeſsione, licet in qualitate poſſeſsionis, quia dixit falſum titulum, an ſi conuictus ſit de mendacio, debeat perdere poſſeſsionem 29.92
Mentitus ſi ſit reus in parte, & non in toto, ſolum illa pars, in qua mentitus eſt, ei aufertur 29.94
Mercator accipiens pecuniam ad dimidiam partem lucri & dãni, an & quando rationem reddere teneatur, & ei vt reddatur petere poſsit 179.53
Mercatores accipientes pecuniam ad partem lucri & damni, ſi dicant ſuſtinuiſſe damnum furti, rapinæ, incendij vel ſimilium caſuum, an intra annum de his fidem facere teneatur 179.44
Merces & aliæ res venales & pecuniæ illatæ in domum conductam, an ſint tacitè pignoratæ 99. 44.47. & 48. num. Et an in legato generaliter veniant, & quid in vltimis voluntatibus, & in contractibus num.49. cum ſeq.
Metus iuſtus per vultum terribilem Poteſtatis inducitur 219 70
Metus, vt reſcindatur contractus, præſumitur, probato ſolùm quod res magni pretij ſit vendita pro paruo 230.77
Metu contractus initus cum Principe, eſt ipſo iure nullus 219 70
Metus actio, an quando & ad quid competat, & quando non, ſed ſolum officium Iudicis 218.54. cum ſeqq.
Metus ex quo detur officium iudicis, qualis eſſe debeat 218. 56 cum ſeq. Et an ſola præſentia reuerentialis mariti, Epiſcopi vel patris inducat talem metum vt officio iudicis reſcindi poſsit 218.61. Et quid operetur ſilentium filij vel filiæ propter præſentiam patris 219.num.64
Metus ex quo datur actio Quod metus cauſa, deſcendens ex edicto prætoris ad reſciſsionem contractus, qualis eſſe debeat 218.54.& 228.40
Metus actio quot ſententias requirat 217.44
Metus quando per ſolas minas inducatur 218.60
Metus reuerentiæ paternæ an matrimonium carnale contractum inualidet: & quid de matrimonio ſpirituali, & quæ cautela adhiberi poſsit vt talis ſuſpicio metus reuerentialis tollatur 219.62. cum ſeq.
Metu mariti inducta mulier conſenſit ei alienanti rem ipſius, an ſibi præiudicet ibid.num.65.& ſeq.
Metus, ſi maritus percuſſerat multum bene vxorem ſuam, quia nolebat conſentire cuidam inſtrumento, an donec durabit in matrimonio illius viri, ſpiritualiter inſtabit num.66
Metus ſemel illatus ſpiritualiter durare præſumitur 67
Metus iuſtus an dicatur, ſi ciuitas vel Princeps faceret ordinamentum ſub pœna graui, quòd debitores bannitorum ſoluant fiſco vel cameræ: & quid ſi iuſſu magiſtratus 309.68. Et quod ſeruitia indebita præſumantur à dominis per metum extorta 69
Meum quod eſt, amplius meum fieri non poteſt: & quomodo hoc procedat 169.num.3. fol.170 16
Miliare ex mille paſsibus conſtat 71.58. & quid paſſus. Item pes ibid.
Militibus arma in executione rei iudicatæ non ſunt auferenda, ſicut nec libri ſcholaribus, nec breuiarium clerico tot 65.& 66.

Miniſteria

Miniſteria ſeruorum an ſint ſeruitutes 38.6.8
Minor & eccleſia æquiparantur 185.32
Minor & Reſpubl. ſiue fiſcus æquiparantur ibid.34
Minori an detur reſtitutio aduerſus plus petitionem in libello ſuo poſitam 298.4
Minor pars cedit maiori 161.21
Miſtum an & quando contineatur ſub ſimplicibus 22.26. & 28 fol.175.1
Miſtæ quot modis dicantur actiones 195.15.16.& 17.
Mithridates viginti duarum linguarum, quibus præerat, meminerat 186.38
Mitior pars in pœnis, in dubio eſt accipienda 147.38
Mitius agitur cum Deo quàm cum homine 78.12
Mitius agitur cum lege quàm cũ homine 78.n. Et qualiter hoc procedat 12. & an contrà durius agatur cum lege quàm cum homine 19.num.
Molendino meo quis vſus eſt ad macinandum per longiſsimũ tempus, an poſsit in futurum compelli 167.66
Monachus, filius, & ſeruus æquiparantur 124.nu.21.22.fol.126.4
Mora ſicut fauore minoris re ipſa contrahitur abſque vlla interpellatione, ita & in eccleſia & alijs venerabilibus locis 185 31. Et quid in fiſco 185.33
Mora nulla cadit, vbi nulla eſt petitio, vel eſt talis quę per exceptionem remoueri poteſt 280.85
Moram facere non videtur, qui non cogitur iudicium cum effectu pati, cum legitima exceptione ſe tueri poſsit 279.82
Moroſus rei interitu non liberatur 171.23
Mulier hęretica vel Iudæa priuilegia dotis non habet 264 113
Mulier licet pręferatur habentibus tacitas hypothecas, non tamen habentibus expreſſas 258.73.& 74
Mulier cum non poſsit niſi ſuam vel ſuorum iniuriam accuſare, an occiſores compatris ſui accuſare poſsit 149.67
Mulieri quando actio integra detur, ſi pro ea extraneus det dotem 265.131.& 132
Mulier, ſi ſoluto matrimonio dos intra annum reſtitui debeat, nec ante annum elapſum hæredes mariti ad eam reſtituendã cogi poſſint, an intra illum annum ab ipſis hæredibus ali debeat 253.23.25. cum 3.ſeq.
Mulier an habeat in donatione propter nuptias priuilegiũ prælationis, an verò priuilegium tacitæ hypothecæ 265.125
Mulier inuito patre poteſt ſe dotare de bonis patris maximè iudicis authoritate 262.99
Mulieres facilius vt nubant Reipub. intereſt 120.67
Mutuans pecuniam pauperi, & non ſoluendo exiſtenti, qui ea pecunia filios alimentauerit, an contra filios agere poſsit 168.43
Mutuans alicui pecuniam ad certum vſum, an antequam ſit facta in illum vſum conuerſio, poſsit eam repetere 177.24
Mutuum naturale an probetur per inſtrumentum confeſsionis mutui ſi extat ſtatutum, quod inſtrumenta habeant vim ſententiæ 177.16

N.

NAuta, caupo, ſtabularius an teneatur de bonis per hoſpites conſignatis & perditis 98.184.32
Negans an & quando pœnitere & confiteri poſsit, vt euitet pœnam in verſ. ex maleficijs 185.26.27. & 29. Et quid ſi vult confiteri poſt negationem ad hoc vt conſequatur commodum ſtatuti remittentis quartam partem pœnæ confitenti maleficiũ 185.28. Et quæ ſit negatio, quę faciat creſcere maleficium remiſsiuè ibid.
Negans rem ſe poſsidere quam vendidit, & precium habet an puniatur 29.95. Et quid ſi ignorat ſe poſsidere 96. nu. Item ſi neget ſuper libello apto vel inepto 2.num.ſeqq.
Neganti per mendacium ſe nõ poſsidere cum poſsideat, ſi agatur rei vindicatione, & conuincatur de mendacio, aufertur poſſeſsio 28.86
Negante reo conuento rei vindicatione ſe poſsidere, quid agat actor 29.91
Negotium noſtrum quibus modis dicatur 240.172
Negotiorum quot ſint genera 240.173
Neruа I.C. deriſus 101.78
Nicolaus de Neap. Sublimis ſcientiæ doctor & textualis maximus 10.in prin.
Nigrum ſi ſit generalius rubro, quomodo reſtringendum 4.18
Et nigrum ſi contradicat rubro, cui ſtari debeat 21.num.
Nobilis à ruſtico non loco ſed genere diſtinguitur 97.16
Nomen actionis nõ neceſſariò exprimiť hodie in libello 55.69
Nomen alicuius rei non mutatur, licet aliquid ei ſuperaddatur 114.9
Nomen debitoris ſeu inſtrumentum, an contineatur in legato domus cum omnibus his quæ in ea ſunt facto alicui per teſtatorem: Et quòd nomina non circumſcribantur loco 99.42
Nomina debitorum an veniant in tacita hypotheca, quam habet vxor in omnibus bonis mariti, & econtra 139.43
Nomina debitorum ſiue inſtrumenta, ſiue chirographa obligationum, ſi in domum conductam inducantur, an erunt ob pẽſionem tacitè pignorata 99.41
Notarij, procuratores, & aduocati ſunt pauperum excoriatores, & canes curiarum, ciuiumque deuoratores appellantur 212.57
Notarius faciens inſtrumentum de actu vel contractu pauperis ſalarij nomine, nihil ab eo de iure debet recipere. ib. nu.56
Nouatione in actione de dote facta, an intelligantur repetita priuilegia actionis de dote renouatæ 264.124
Nullum quod eſt, rumpi non poteſt 227.28
Nuncij publici ſeu milites ribaldi Poteſtatum abutentes ſuo officio, qualiter puniantur 214.3. Et quid ſi excedant modũ vel ſummam ſalarij à ſtatuto taxatam 214.5
Nuncio pignoranti, vel vltra modum grauanti, aut aliter terminos iuſtitiæ excedenti, reſiſtere de facto licitum eſt, & puniri debent ibid.num.4
Nuncio publico an debeat ſatisfieri à reo de ſuo ſalario pro pignorationibus ſeu executionibus, quas contra reum facit, & capere propria authoritate pignora à reo pro proprijs ſalarijs 215.7
Nuncio publico an & quando credatur 215.19.& ſeq.
Nuncio non publico nec iurato an credi debeat ibid.num.21. Et quid ſi tales perſonæ eſſent viles & infames ibid.
Nuncio citanti oretenus ſine ſcripturis & ſine literis, an & quã do credatur 216.22
Nuncio publico citanti an credatur ſi non habeat aliquod ſignum nuncij, puta rubeum, biretum, vel aliud 216.25
Nuncius citans, licèt conſtet quòd non ſit conſuetus, tamẽ ſi de mandato iudicis conſtet, ſufficit num.26
Nuncius per quemlibet iudicem ad vnum ſolum actum creari poteſt 216.27
Nuncius ſi dicat ſe Titium citaſſe perſonaliter, & Titius dicat contrarium etiam cum iuramento, cui magis credendum ſit ibid.num.28
Nuncius ſi in actis banchi ſcriptum ſit per notarium, qualiter ipſe citauit perſonaliter Caium, & ipſe neget, cuius dicto ſit magis credendum num.29
Nuncius ſi referat vltra ſibi commiſſa à Iudice, an ſibi credatur ibid.num.30
Nũcius deputatus ad vnum banchum, an poſsit per alium Iudicem inferiorem eligi, & ſibi committi citatio 31
Nuncius an quis eſſe poſsit in cauſa propria ibid.32
Nuncius qui inceptor fuit in vna cauſa, an idem debeat eſſe in tota cauſa 216.33
Nuncius licèt de conſuetudine poſsit ſine vlla commiſsione iudicis citare, tamen non poſſet citare die feriata pro non feriata ibid.35.& 36
Nuptiæ inceſtæ & nefariæ quę ſint 5.18

O.

OBligatio an ſit de iure gentium vel ciuili 11.10.& 11.
Obligatio eſt mater actionum 8.5
Obligatio diuerſum quid eſt ab actione 8.7
Obligatio naturalis an, & quando ſit efficax ad agendum 61 109
Obligatio naturalis inſurgens ex pacto nudo, an debeat habere executionem 120.73
Obligatio naturalis geminata an ſit actionis productiua 118 48

Obligatio ad intereſſe quare in obligationibus dandi non ſuccedat, ſed preciſè quis ad dandum teneatur in obligationibus, facti ſecus 228.46
Obligatio fideiuſſoria an ſit magis ſtricta quàm conſtitutum 116.34
Obligatio de re mea mihi danda non tenet 277.75
Obligatum dici non poſſe, qui actione reali teneatur, & quomodo 21.28
Oligatus an dicatur qui actione reali tenetur 25.52
Obſides an, & quando, & qui dari poſsint 70.53
Occidiſſe ſi quis ſe confiteatur, ſed ad ſui defenſionem, quomodo illa confeſsio acceptari debeat 133.25. & quid talis probare debeat 29
Occultans debitores meos, vt non capiantur nec ſoluant debitum, quomodo puniatur 154.103
Occultator alienæ laudis, furi par eſt 321.31
Officium Iudicis an ſit facti, an verò ſit ius 12.49
Officium iudicis debet miſericorditer implorari 13.65
Officium Iudicis an præſupponat aliquam obligationem 25. 51. & 54. fol. 13.60. & 62
Officium Iudicis an ſit remedium reſcindens, & an, aut quando ſit remedium reſciſſorium 66.12
Officium Iudicis & actio an ſint idem, & quibus modis officium Iudicis cōſideretur 13.54. cum quibuſd. num. ſeqq. fol. 280.86
Officium ſuum Iudex denegans parti, iniuriam inferre an dicatur 13.66
Officium Iudicis an pro aſcriptitijs & cenſitis, & contra eos competat: & an confeſſoria & negatoria vtilis tantùm, & an præiudicialia vtilis, & an rei vendicatio adiecta cauſa de iure Romanorum 165.48.51.52. & 53
Officium Iudicis an & quando ad futuras præſtationes competat 165. num. 49. fol. 166. num. 55
Officia Capitanei & Poteſtatis ſi ſimul ſint vnita & vni perſonæ data, an illa perſona debeat habere duplex ſalarium 114 15
Officium iudicis quòd veniat cum iure actionis, quomodo intelligendum ſit 284.17
Officium iudicis quomodo in arbitrarijs reſideat in perſona iudicis 284.18
Olim dominus, & hodie præſumitur dominus 571.24
Olim poſſeſſor, an hodie præſumatur poſſeſſor 25
Opiniones duas ſi referat gloſſa, nullam expreſsè approbans, vltimam tenere videtur 75.55
Oppoſitum quod operatur in oppoſito, operatur illud idē propoſitum in propoſito 300.4
Ordinarium remedium vbi locum habet, ceſſat extraordinarium 162.34
Ordo intellectus attendendus 8.6.9

P.

PActa quę enumerantur in fine gloſſæ §. in perſonam, an propriè dicantur nuda, an verò legis auxilio ſint roborata, vt actionem pariant 121.76
Pacto an poſsit fieri vt perpetuò in communione ſtetur 197.35 & 41
Pactum nudum non producit actionem, & quomodo procedat 114.6
Pactum nudum, ſi pro eius executione adiretur Imperator uel princeps, aut alius ſuperiorem non cognoſcens, vt exequi faciant, ſi non faciant, an peccent 120.74
Pactum nudum quomodo poſsit executionem ſortiri 520 75
Pactum conuentum de reſpondendo coram Iudice non ſuo, ſi eſt firmatum iuramento, pœnitentiæ locus non eſt 132.13
Papa non legatur iuramento, per quod derogatur ſuæ poteſtati 138.71
Papa vel princeps poſſunt ferre ſententiam non conformem libello 293.28
Paragraphus, verſiculus, ſeu litera groſſa, an & quomodo in lege vel ſtatuto dici debeat 48.2
Paragraphus vnde dicatur, & an debeat potius dici paragraphus, quàm paraphus 48.2
Paragraphi tripli diſpoſitio, quæ eſt pœnalis, qualia ſit 210.18. & ſeq. Et quid ſi in libello ſit appoſita clauſula, Saluo iure ſuperfluo nu. 25. An poſsit extendi ex identitate rationis ibid. nume. 23. & 25
Paragraphus: Item ſi quis, qualiter ſummetur 78.19
Parentis verbum de propria ſignificatione ad quem gradum extendatur 148.54
Parentum appellatione an comprehendantur naturales tātùm 148.57. & 58
Pars minor cedit maiori 161.21
Participia futuri temporis neceſsitatem important 284.10
Paſſus habet pedes quinque 71.58
Pater dando dotem pro filia, ſibi actionem nō quærit, niſi de ſtipulatione ſibi proſpiciat 265.130
Pater, ſi aſsignauit filio partem ſuam, vnde viuere poterat, & filius illam conſumpſit, an deinceps eum alimentare debeat 266.137
Pater ſi in ludo omnia bona amiſit, an poſsit filia ea reuocare uſque ad eorum legitimam tanquàm in fraudem alienata 77.3
Pater multos habens filios, ſi vendit, omnia ſua bona diſsipando, an filij poſsint illa reuocare vſque ad eorum legitimam 77.4
Pater ſpiritualis an poſsit ſine venia in ius vocari 149.64
Pater ſpiritualis ita diligendus eſt ſicut pater naturalis 149 65
Pater ſpiritualis compater appellatur, id eſt, ſimul pater 149.66
Pater in caſibus, in quibus ei vſusfructus non quæritur, an teneatur filio agenti conſentire 151.88. Item, quis debeat iurare de calumnia, paterne, an filius 89. & quid de Abbate 90
Pater & filius vna eademque perſona cenſentur 123.2
Pater pro filio & econtra, & dominus pro ſeruo & econtra, an & qualiter ex uniuſcuiuſque contractibus de iure ſſorum tenebantur & obligationibus aſtringebantur, & qualiter hodie 523. num. 3.6.9. fol. 124.10. et 11
Pater ſi permittat filio adminiſtrationē aduentitij, an ſibi præiudicet 124.12. et quando dicatur ad hoc conſentire ibid.
Pater mortuo filio qualiter conueniatur de peculio 124.14
Pater, vel dominus ex contractu filij vel ſerui, an teneantur 124 num. 20. 21. et 24
Pater an teneatur, ſi filius fuit iniuſtè condemnatus 129.89
Pater an debeat filio in legitimam computare, quod pro condemnatione filij ſoluit 129.90. Et quid de fratre ſoluente pro alio fratre condemnato, an poſsit repeti 91
Pater an legitimam ſoluere teneatur pro condemnatione filij ibid. Et an fiſcus ad dictam legitimam agere poſsit 92
Pater tenetur dotare filiam quamuis ſit actualiter nupta 262 97
Pater, vbi filia haberet de ſuo proprio, an eam dotare teneatur de ſuo, & non de bonis filiæ 262.100. cum ſeq. Et quid ſi filia habeat de bonis aduentitijs, an de ſuo dotare teneatur: & quid ſi expreſſerit etiam eam dotare de bonis proprijs 263 105.106. et 510
Pater quando teneatur alere filium 262.101
Pater quòd non teneatur dotare filiam naturalem tantùm, quomodo procedat 263.104
Pater expenſas, quas facit pro filio ſtudente, an in dubio de ſuo facere videatur 263.111
Pater filiam hæreticam aut Iudæam an dotare teneatur 263 113
Pater Iudæus vel alterius ſectæ, filios vel filias orthodoxos alere tenetur 264.114
Pater egenus aut multis debitis inuolutus, an teneatur dotare filiam 264.116
Pater an dotem filiæ ingratæ dare teneatur, aut datam propter ingratitudinem reuocare 264.117
Pater filiam maritum vilem & indignum accipientem, an dotare teneatur 264.118
Pater filiam eo contradicente nubentem, an dotare teneatur 264.119
Pater an dotare teneatur filiam naturalem tantùm 264.120. & quid ſi filia ſit meretrix 264.121

Peccatum maius ne ſit cognoſcere pulchram quàm deformem 182
Peculium quid 124.15.& ſeq.verſ.circa.Remiſ.
Peculium quot modis dicatur 124.17
Peculium quotuplex ibid.num.18
Peculium an filiæ habere poſsint 124.25
Penſiones ſi Abbati non iuſtè electo ſoluantur, an ſoluentes liberentur 160.11
Periculum rei datę ad vendendum, cuius ſit, an dantis, an verò recipientis 231.80
Periurans an ſolum Deum habeat vltorem 138.63
Periurans an à teſtimonio & qualibet dignitate repellendus ſit 138.66
Periurium quot, & quibus pœnis puniatur 137.57
Periurium an incurrant Religioſi alicuius Regulæ, in qua faciẽda aliqua contineantur, & pœna ſit appoſita, ſcilicet ieiunium 139.78
Periurus an dicatur & ſit, ſi quis promiſerit ſoluere certam quãtitatem intra calend. Maij, & hoc iurauit, poſtea compenſare velit 280.85
Periurus an iurans efficiatur in caſibus, in quibus iuramentum non eſt obligatorium 138.69. Et an & quando neceſsitas excuſet iurantem, ne incurrat periurium 139.79
Permutatio quando fiat 233.92.& 98. Et quæ actiones ex ea cõpetant 234.102
Permutatio propriè an ſit, ſi conuentum ſit de permutanda nuda poſſeſsione cum alia nuda poſſeſsione 235.107
Permutatio ſit an emptio, ſi ſit actum vt ex vna parte præſtetur res tantùm, ex alia verò res & pecunia 235.111.& 112. Et an ſtatutum loquens in emptione, habeat locum in permutatione ibid.113
Permutatio an alienatione certi fundi per Pontificem alicui eccleſiæ conceſſa pro creditoribus ſatisfaciendo, conceſſa videatur 235.114
Permutatio actionis ſit per litis conteſtationem, non per ſolam citationem 155.111.& an extendatur ad 40. annos cuiuſcunque temporis fuerit actio prima ibid.112. &c. An fiat etiam per ſolam conuentionem 155.118
Perſuadens alicui vt ſemel vnum malum faciat, non tenetur de cæteris poſtea per eum commiſsis 297.19
Pes dicitur 15. digitorum 71.58
Petens certam quantitatem an per hoc confiteri videatur, ſe in maiorem quantitatem non eſſe creditorem 307.2
Petens aliud pro alio per errorem, an in eodem iudicio errorem ſuum poſsit corrigere 307.5
Petitio incerta an debeat admitti 410.7. vſque ad num.18
Petitio hæreditaria an hodie ſit præiudicialia 290.40
Petitio hæreditatis an per titulum diuiſionis excludatur 244 200
Petitione hæreditatis conuentus an titulum ſuæ poſſeſsio. allegare teneatur, vt iſta actione poſsit conueniri 244.201
Petitio hæreditatis an ſit actio miſta 52.42
Petitio hæreditatis non datur contra poſsidentes titulo 50.24 fol.242.195
Petitio hæreditatis cauſa centumuiralis dicitur 160.5
Petitio hæreditatis licet ſit realis, tamen quantum ad præſcriptionem ſequitur naturam perſonalium 196.25.& 197.34
Petitio hæreditatis contra titulo poſsidentem non datur, ſed cõtra poſsidentem pro hærede vel poſſeſſore 242.194. cum 3. ſeqq. fol.196.27
Pignus propriè quid 136.9. Et differentia inter pignus & hypothecam ibid.& fol.108.124
Pignus vnde dicatur, & quæ requirantur vt dicatur pignus 108 118
Pignus quotuplex in iure reperiatur 96.1
Pignus prætorium quid num.2
Pignus iudiciale quid 3
Pignus prætorium & iudiciale qualiter differant 96.4
Pignus conuentionale quid ſit 96.5
Pignus conuentionale ex vna parte & pignus prætorium, & iudiciale ex altera parte, qualiter differant num.6. eod. fol.
Pignus prætorium & pignus conuentionale in quibus conueniant, Remiſs. num.7
Pignorata tacitè an ſint merces & aliæ res venales & pecuniæ illatæ in domum conductam 99.44.47.& 48.num.
Pignori incumbere melius eſt quàm in perſonam agere 102 84
Pignorari & obligari ſeruitus vrbana an & quando poſsit 107 117
Pignori ſi detur caſtrum, an creditor vti poſsit iuriſdictione & alijs iuribus incorporalibus 107.108
Pignori obligari an poſsint iura patronatus, feuda, decimæ & iuriſdictiones 107.num.104.109.& alijs ſeqq.
Piratæ an propriè ſint hoſtes. 69.46. Et an ipſo iure ſint diffidati, vt à quolibet derobari poſsit num.ſeq.
Pluralis locutio non poteſt eſſe contenta minori numero duorũ 162.32
Plus petere cauſa quando dicatur 303.1.& 3. Et in quo differat qui plus petit cauſa, ab eo qui plus petit re ibid.num.2
Plus petere loco & cauſa quando quis dicatur 309.16
Plus petens tempore, re, loco, & cauſa, quomodo puniatur 308 1.302.11.298.10. Et an pœna de duplicandis inducijs locum habeat in vera conditione 306.3. Et quid ſit duplicandũ, quãdo ante conditionem petatur, cum ſit incertum, quantum ante tempus petatur ibid. num.4.& 5. Item quid ſi petatur, ſeu agatur ante tempus, & per partem non opponatur 306.6. Et quando talis exceptio locum habeat, pœnitentiaque ad hoc vt actor pœnas euitet admittatur ibid.num. 7. Et quid fiſco plus petente 8
Plus petitum ſimpliciter negari poteſt 306.14
Plus petere in obligatione generis dicitur etiam viliſsimum petendo 305.15
Pœnæ molliendæ & reſtringendæ ſunt, non ampliandę ſeu extendendæ 186.39.& 42. fol.210. 18.51.22.& ſeq.
Pœnæ legales tripli, vel quadrupli, an in foro conſcientiæ ſint debitæ 61.110
Pœna conuentionalis an in foro conſcientiæ peti poſsit: remiſſiuè 61.111
Pœna vbicunque ex aliquo edicto prætoris debetur, an ſpecialiter applicetur parti 147.40
Pœna L. ſi quid id. quæ allegatur in gloſſ. cui applicetur 147 39
Pœnam pecuniariam quòd qui non poſsit ſoluere, luat in corpore, quando procedat 148.43.34.35.36.49.& ſeq. Et an teneatur, ſi ad pinguiorem fortunam peruenit 47. Et quid ſi reus totam pecuniariam pœnam ſoluere poſsit, excepto vno num.51
Pœna corporis maior eſt quacunque pecuniaria 45
Pœna corrumpentis album prætoris, an & quando locum habeat 146.28.& ſeq.
Pœna ſpecialiter à lege impoſita, in dubio cui applicetur 9 17
Pœna S. quadrupli. cui applicabitur 217.38
Pœna iuris communis, an ſublata ſit per pœnam ſtatutariam ibid.
Pœna adiecta dationi quantitatis, an & quando peti poſsit, & quid de adiecta ſpeciei 205.13.14.15.& 16.
Pœna verſiculi. Item miſſa, an extendatur ad legata ſacta Reipub. vel fiſco 186. fol.183.40.41.& 44
Pœnam pecuniariam ſi quis ſoluere condemnetur, ita vt ſi intra menſem non ſoluerit, ſibi pes vel manus amputetur, an hoc non obſtante inuito cõdemnato & menſe elapſo, Iudex facere potuerit quòd pecuniariam ſoluat 148.48
Pœnas extendere durum eſt 215.6
Pœna dupli quæ venit ratione negationis vel contumaciæ, vel ea eo quòd non ſoluitur intra terminum ratione primæ obligationis, venire non videtur, ſed ex accidenti extrinſeco ibid. num.8
Pœna petentis debitum iam ſolutum, quæ ſit 306.12
Pœnitentia an habeat locum in permutatione 235.112
Pœnitentiæ an & quando locus ſit iuramento delato 133.35
Pœnitentia etiam re integra an in committente baratariam locum habeat 520.81
Populus peculiaris quis dicatur 124.19
Poſitiones & articuli in hypothecaria qualiter formari debeãt, Remiſs. 309.129

Poſſeſsio an ex detentatione præſumatur 171.30
Poſſeſsio ciuilis an ex naturali præſumatur ibid.31
Poſſeſsione probata ſpecialiter, an præſumatur cum qualitate 171.32
Poſſeſsio an per rei vendicationem auocetur 105.97
Poſſeſsio, quando aliquis contractus inualidus ſit per minorem vel eccleſiam vel aliam perſonam, & eius vigore in aliū tranſfertur, per condictionem indebiti repeti poteſt 172.38
Poſſeſsio per conſtitutum ita vera & propria tradi dicitur, & acquiritur quòd ipſa in ſtatuto loquente de poſſeſsionibus cadit 237.139
Poſſeſsio quando dicatur vacua tradi 238.141
Poſſeſsio vacua & vacans an differant 238.142. Et qualiter probetur poſſeſsio vacans ſeu vacua ibid.
Poſſeſsio plena & ſemiplena quæ dicatur, & quæ vacua 238.143
Poſſeſſor olim an & hodie pręſumatur poſſeſſor 214.25
Poſſeſſor hæreditatis ſi rem alienauerit hæreditariam, & pro ea habeat pretiū, vel aliam rem, an præcisè teneatur ad rem hæreditariam 244.207
Poſſeſſores, in quos facta eſt alienatio per debitorem in fraudē, conuenti à creditoribus, an poſsint vti retentione 90.113. Et quouſque bonorum poſſeſſor poſsit oblationem facere, vt retentione vtatur num.115
Poſsidere pro hærede an ſit habere titulum 50.23
Poſsidens tempore primæ citationis, ſi poſtea deſijt poſsidere, præſumitur in dolo 28.79
Poſsidens an & quando rei vind. agere poſsit 44.58
Poſsidens ſi rei vindicatione agat, an poſſeſsioni ſuæ renunciaſſe videatur 44.59
Poſsidens tantùm ciuiliter, an ex ſola illa poſſeſsione poſsit vſucapere: Remiſs. 69.43
Poſsidens an præſumatur dominus 171.26.27. & 28. poſsidens præſumptionem habet pro ſe, quòd ſe dominum credere præſumatur 171.29
Poſsidere deſinens ſine dolo ſed lata culpa, an habeatur pro poſsidente, ita vt contra eum ſaltem vtilis rei vindicatio intentari poſsit 28.80. Et quid ſi ſine culpa eſſet ibidem verſ. aduerte.
Poteſtas vel Capitaneus à feneſtra videns aliquos rixantes, an eos ex hoc abſque alia probatione punire poſsit 310.19
Poteſtas ſi filium rixoſum habeat, & non prouideat, an licitè de officio expelli poſsit 310.21
Poteſtas libera rectori ſeu Iudici conceſſa, reſtringitur ad bonū & æquum 272.7. & 9
Precarium & commodatum quomodo differunt 177.22
Precarium quòd quandocunque ad libitum concedentis reuocari poſsit, quomodo limitetur 177.25. & 26
Precarij deſcriptio ibid.
Predium vrbanum quod dicatur & quod ruſticum 40.22
Prælatus eccleſiæ non debet maiori precio rem vendere, quàm valeat 61.105
Prælatus ſi nomine cenſus 3. ſolidos quolibet anno habere debeat, an recipiendo duos tantùm præiudicet eccleſiæ 167.68
Prælatus ſi locauerit prædium eccleſiæ, & ei poſtea moueatur quæſtio de prælatura, an pendente iſta quæſtione penſionem ſoluere compellere poſsit 160.12
Præſcribere an poſsit babens cauſam à malæ fidei poſſeſſore 57 79.80. & 81
Præſcribi poteſt contra comitem, iuriſdictionem habentem ab Eccleſia 49.14
Pręſcribi vectigal an poſsit 49.13
Pręſcribi intra quę tempora poſsit res hypothecata à tertio quodam bona vel mala fide poſſeſſa, tam inter præſentes quam abſentes 108.122
Præſcribi iuri hypothecæ an per tertium poſsit ſpacio 10. vel 20 annorum 108.123
Præſcriptio longi temporis locum habet, niſi titulus præcedat 196.27
Præſcriptio an per denunciationem extraiudicialem à parte factam interrumpatur 155.119. & 120
Præſcriptionis interruptio quomodo differat à perpetuatione actionis 154.110. & 111
Præſcriptio an per ſolam citationem interrumpatur 155.118
Præſcriptionum quot ſint ſpecies 155.122. cum 4. ſeqq.
Præſcriptio ſtatutaria qualiter interrumpatur 156.127
Præſcriptio in criminalibus qualiter interrumpatur 128
Præſcriptio an interrumpatur per citationem, ſi de tali citatione non ſit facta relatio iudici per nuncium, vel quod talis relatio in ſcriptis redacta non ſit ibid.129
Præſcriptio an interrumpatur per citationem circumductam 156.130
Præſcriptio per citationem nullam non interrumpetur ibid.131 nec per litis conteſtationem nullam ibid.
Præſcriptio an per libellum malè conceptum interrumpatur 156.132
Præſcriptio an per actionem per modum exceptionis propoſitam iudicio interrumpatur 156.133
Præſcriptionem an interrumpat litis conteſtatio ibid.134
Præſcriptio non currit agere non volenti 68.24
Præſcriptio an, & quando non currat impedito, Remiſsinè 68.26
Præſcriptio an interrumpatur captiuitate 70.54. Et quid ſi agatur de pręſcribenda aliqua perſonali actione ibid.
Præſcriptionem, donec aliqui ſtant in communione, currere impoſsibile eſt 197.32
Præſcriptio ad lites tollendas inducta eſt ibid.33.
Præſcriptio contra mulierem quando currere incipiat 265 129
Pręſens an, & quando contra abſentem reſtituatur 66.6
Præſentia partis quando non requiratur 21.39
Præſumptio iuris æquiparatur ſcripturæ 256.59
Præſumptio & fictio quomodo differant 256.55
Pretia rerum variantur ſecundum varietates regionum 300.5. Et an caritudo, quæ rarò accidit, debeat imponere pretia rebus 300.6
Primogenitus an in foro conſcientiæ poſsit in totum ſuccedere 61.124
Principale factum ſi non valet, nec valet confeſsio quæ illi principali pacto adhæret 259.78
Priuilegia duo conceſsit Imperator mulieribus 254.40
Priuilegium tacitæ hypothecæ an mulieri, an verò actioni ſit indultum, & cuius effectus ſit 255. num.49. fol.257. num.69
Priuilegium tacitæ hypothecæ an ciuitas habeat in eorum bonis, cum quibus contrahit 258.71. & 72. Et quid de Eccleſia ibid.
Priuilegium prælationis an habeat dos confeſſata, vt in ea mulier pręferatur anterioribus creditoribus, quemadmodum habet dos uera 260. num.82.84. fol.261. num.91
Priuilegium pręlationis, quod habet mulier agens pro dote, vt alijs creditoribus anteferatur in bonis mariti, an competat filijs ipſius mulieris: & an alijs hęredibus 265.94. Et an procuratori in rem ſuam, cui eſſent ceſſa iura à muliere 264.122
Priuilegium prælationis quod habet mulier vt præferatur creditoribus in bonis primi mariti, an ceſſet ea nupta & actualiter collocata in ſecundo matrimonio 262.95. & 96
Priuilegia dotis mulier hæretica vel Iudæa non habet 264.113
Priuilegium pręlationis, quod habet mulier in actione de dote, an cedi poſsit 264.123
Priuilegiū prælationis vtrùm habeat mulier in donatione propter nuptias, an verò priuilegium tacitæ hypothecæ 264.125
Priuilegium pręlationis ad dotem filiæ, an competat patri mortua filia 266.138
Priuilegium prælationis an competat marito agenti ex ſtipulatione ad dotem 266.139
Priuilegium prælationis an in ſponſa locum habeat, & an in matrimonio putatiuo 266.140
Priuilegiatus an vtatur priuilegio ſuo contra æquè priuilegiatum 71.56
Priuilegium L. fina. C. de ſacroſ. Eccleſ. indultum Eccleſiæ, & ciuitati circa præſcriptionem, an habeat locum cuiuſlibet caſtri vel municipij 69.34. & 40. nu.
Probationis legitima appellatione, an veniat probatio per iuramentum nu.40. 217.42.
Probationis ſpecialiter prolatæ appellatione, an legitima & plena intelligatur 207.41.

Probare

Probare ſpontaneam voluntatem contra probationem meticuloſæ voluntati, impoſsibile eſt 219.72

Probatio ſuper inepto libello non validat proceſſum 188.66

Probatio quæ fit per præſumptionem legis, an ſit vera, & cadat in ſtatutis 167.71

Probari dominium directum vel vtile qualiter debeat 27.71.& 72.vſque ad 76.num.

Probare ſe dominum reus conuentus rei vindicatione, non habet neceſſe 43.111.verſ. Gloſ. Et an onus probandi aſſumere poſsit 113.num.

Probare quem eſſe dominum, aliud eſt, & aliud, rem eſſe in bonis noſtris 102.87

Probare qualitatem quis non poteſt, niſi probet ſubſtantiam 1.3

Probare quid habeat neceſſe, dicens, ſe feciſſe ad ſui deſenſionem 133.29

Probari quomodo poſsint quæ in intellectu & conſcientia noſtra conſiſtunt 59.88.& 89

Probare volens contractum ſimulatum, quæ neceſſe habeat deducere 78.8

Probari quomodo poſsit quem dolo deſijſſe poſsidere 28.80

Probari valor rerum quomodo poſsit 300.7.12.& 13

Probari intereſſe quomodo debeat 296.59

Proceſſum alicuius ſurripiens qua pœna puniatur 146.30.& 31

Procuratores impij, aduocati & notarij, pauperum excoriatores, canes curiarum, ac ciuium deuoratores appellantur 212.57

Procurator, cui data eſt libera poteſtas, ſi fraudem committeret, an noceat domino 272.4

Procurator cum libera non poteſt actus obligatorios facere 272.6

Procurator ſi ſit conſtitutus per aliquem ad certam quantitatem mutuò recipiendam & accepit, ſed in inſtrumento non fuit ſcriptum ꝙ recepit, ſed quòd confeſſus fuit ſe recepiſſe, an & quando contra dominum ex tali inſtrumento agi poſſit, & quando non: Et quid ſi procurator ſit conſtitutus ad accipiendum mutuo, & confitendum ſe recepiſſe 176.14.& 15

Prohibens vti ſeruorum miniſterio, tenetur actione iniuriarum 38.7.& 10.num.

Proiectum & immiſſum qualiter differunt 40.30

Promittens ſtare ſententiæ arbitri vel contractui ſub pœna, an dicatur, dationem vel factum 206.17

Promittens aliquid ſpecialiter, an in dubio intelligatur tradere an verò dare 170.15

Promittens ſoluere vbicunque fuerit inuentus, an in loco peſtifero vel ſuſpecto vel aliàs in loco ſibi non tuto, poſsit conueniri 302.23

Promittens ſi ſit hic Papiæ, & ſoluere promittat Florentiæ, & alibi vbicunque fuerit inuentus, an in alio loco remotiori, ꝙ ſit Florentia, conueniri poſsit 302.24

Promittens creditori vbique reſpondere, quomodo intelligatur 302.26

Promittens ſoluere in certo loco, an ſi non ſoluat in loco deſtinato, poſsit poſtea in quocunque loco conueniri, etiamſi ibi non ſortiatur forum 303.28

Promiſsio & ſolutio æquiparantur 117.37

Promiſsio ſine cauſa an ſit ipſo iure nulla num.39

Promiſsio illa an aliquid operetur, ſi promitto in quocunque loco tibi creditori placuerit 302.25

Proteſtatio in his, quæ certo modo diſpoſita, & à lege determinata ſunt, nihil releuat 263.106.& 110. Item nec in his, ad quæ quis de neceſsitate tenetur ibid.

Proteſtatio facta per maritum, quòd nolit bona ſua eſſe hypothecata pro dote, nihil operatur 263.107

Proteſtatio facta per ſocerum, quòd nolit bona ſua eſſe hypothecata pro dote nurus, nihil operatur ibid.num.108

Proprietatem & quaſi proprietatem dare, an ſit: & quid proprietas 26.62

Proprietatis appellatione quale dominium ſignificetur 26.63

Proprietas rei quæ dicatur 26.64

Propoſitum operatur idem in propoſito, quod oppoſitum operatur in oppoſito 300.4

Prouiſio hominis quando tollat prouiſionem legis 101.69

Pupillus & Eccleſia agere cenſentur, cùm eorum nomine agitur 27.113

Q.

QValitas cognoſci abſque ſyllabæ cognitione non poteſt 1.2

Qualitas exprimenda in libello, ſi tacitè ex natura facti inſit, etiam abſque illa qualitate concludit libellus. 12.50

Qualitatem probare quis non poteſt, niſi probet ſubſtantiam 2.3

Qualitates non faciunt differentiam ſpecificam 10.26.& fol. 22.27.

Quaſi non eſt dictio expreſsiua veritatis, ſed diminutionis nota 55.num.68.fol.102.82

Quaſi contractus an oriatur ex delatione & acceptatione iuriſiurandi 199.in add.ad literam v.

Quaſi dominium poteſt duobus modis intelligi 26.61

Quaſi poſſeſsio ſeruitutis an per vnum ſolum actum cum patiētia aduerſarij dicatur acquiſita, & quomodo, & quando & per quos quis in quaſi poſſeſsione dicatur eſſe 41.41.42.& 43

Quaſi poſſeſsio tantundem operatur in iuribus, quantùm vera poſſeſsio in corporibus 65.in add.uerſ.adde quòd.

Quaſi Seruiana quare appellatur 102.82

Querela inofficioſi teſtamenti, & querela ſeu accuſatio falſi, an poſsint ſimul concurrere, aut ſimul intentari 55.71

Querela inofficioſi teſtamenti & petitio hæreditatis, an ſucceſſiuè intentari poſsint 75.87

R.

RAptor, an & quando actione furti teneatur 183.11

Ratio omnium, quæ ſunt in iure, reddi non poteſt 226.18

Ratio unica tantùm ubicunque in ſtatuto reddi poteſt, illa habetur pro expreſſa, & ex ea arguitur extenſiuè 24.38

Ratio in teſtimonio conſcientiæ reddenda non eſt 62.133

Ratio licèt ſummata ſit, tamen iterum, ut fiat computatio, peti poteſt 202.83

Rationes reuideri quando inter ſocios peti poſsit 178.42

Rationem reddi an & quando petere poſsint illi, qui dant pecuniam mercatoribus ad dimidiam partem lucri & damni 178.43

Receptans & occultans debitores meos, ne capiantur, nec debitum ſoluant, qualiter puniantur 254.103

Reddere uel reſtituere an contineat dare 275.57

Regalia num poſsint pignori obligari uel alienari 107.115

Regnum ſi augmentatur, an prouincia ſeu ciuitas augmentata conſtitutionibus ſeu ſtatutis regni debeat regi 114.10

Rei vindicatio ut cauſetur, quæ ſint neceſſaria 21.22

Rei uindicatione ſi actum ſit contra non poſsidentem, qui putabat ſe poſsidere, & lata ſit ſententia ſecundum actorem, an ſi ſententia poſtea perueniat ad reum ex noua cauſa, mandetur executioni contra reum 21.24.fol.28.num.85

Rei uindicatio ciuilis ad quem extendatur 49.4

Rei uindicatio an non concurrat cum interdicto Vti poſsidetis 44.58

Rei uindicatio directa, an detur contra eum, qui dolo deſijt poſſidere 28.81.& 82

Rei uindicatio quid requirat ex parte actoris, ut ſibi competere poſsit 26.66

Rei uindicatio ut intentari poſsit contra reum, quæ ex parte rei requirantur 28.76

Rei uindicatio an detur ad incorporalia 30.num.109

Rei uindicatio an per poſsidentem ciuiliter tantùm poſsit intentari 30.109

Rei uindicatione ſi actum ſit contra negantem ſe poſsidere, cū tamen poſsideat, ſi conuincatur de mendacio, talis poſſeſſio in continenti ab eo auferenda eſt 29.86

Rei uindicatio utrùm detur cōtra nudū detentatorem, & naturaliter tantùm poſsidentem 26.100.fol.30.102

Rei uindicatione an conueniri etiam poſsit is, qui non poſsidet nec detinet, ſed habet tantùm facultatem rei reſtituendæ 30.104

Rei uin-

Rei vindicatio an & quomodo detur contra illum, qui dolo deſiji poſsidere 28.78
Rei vindicatio contra dolo deſinentem poſsidere, an ſit prætoria, vel ciuilis 52.39
Rei vindicatione conuentus, ſi iniuſtè condemnatus ſit, & præceptum de reſtituendo ſecutum fuerit ſictum, ſi non reſtituit, non peccat mortaliter 62.133
Relatiuum, Quis, vel Qui, qualiter ponatur 21.24
Relegatus ſpecialiter ad tempus, intelligitur relegatus ad decénium 295.46
Relictum, & quicquid pro ſalute animę datum ſit, ad diuinum numen ſpectat 187.50
Relictum factum hoſpitali non legitimè conſtructo, cui applicetur 187.50.& 55. Et quid ſi relinquatur maieſtati de vultu Petuſino, & de vultu de Luca, ad quem beſtiales homines nummos ponunt 52
Relicta facta eccleſiæ vel alicui ſacerdoti in dubio, an eccleſiæ, an verò ipſi ſacerdoti facta intelligantur 187.53
Relictum factum viſitatori diſciplinatorum, qui erat Frater ordinis Prædicatorum, cui acquiratur ibid.num.54
Religioſi alicuius regulæ, in qua ſi contineantur aliqua facienda, & pœna ſit appoſita, puta ieiunium, an contrauenientes incurrant periurium propter iuramentum præſtitum de ſeruanda regula 139.78
Remedia actionis ex permutatione quæ competant 234.102
Remedia adipiſcendæ poſſeſsionis, vt eſt remedium l. fin. C. de edict. diui Adriani toll. nunquam competût hæredi vel fideicommiſſario ſemel adeptis poſteſsionem 245.216.
Remedium competens de iure ciuili habens, non poteſt intentare remedium, quod eſt contra ius commune 115.25
Remedium contra alienantem, vt actione hæreditariæ petitionis conueniri non poſsit 243.197
Remedium ordinarium vbi adeſt, ſpecialiter ceſſat extraordinarium 162.34
Remedia prætoris habent locum, nedum in caſu neceſſario, ſed etiam in caſu non neceſſario 145.47
Remedia pro finibus competentia quæ ſint 201.73
Renunciatio exceptionis non numeratæ pecuniæ facta ſtatim in eodem inſtrumento, in quo ſit confeſsio dotis, non valet nec tenet: Et quid ſi renunciatio ex interuallò facta ſit: & an noceat creditoribus 258.80
Renuncianti exceptioni non num. pecun. cum iuramento, quibus remedijs ſuccuratur 260.85.& ſeq.
Renuncians exceptioni, vel illam remittens, donare videtur 518.75
Renunciare exceptioni non numeratæ dotis, an quis poſsit 559 81
Renunciare priuilegio ſuo quis poteſt, præcepto non poteſt 4.25
Renunciari ſtatuto prohibitorio an poſsit 4.23
Renunciari Rubricę negatiuæ vel prohibitoriæ an quis poſsit conſenſu partium, & quid cum iuramento 4.24
Renunciatio non num. pecun. vel non numeratę dotis cum iuramento, an teneat, & quibus pręiudicet 260 82.& ſeq.
Renunciatio & diſtractus non ſunt propriè contractus 24.40
Rebus caritudo, quę rarò accidit, pretium imponere non debet 300.6
Res in dubio tantùm valere præſumitur, quantum in communi æſtimo æſtimata ſit 301.9
Res tantum valet, quantum vendi poteſt, homini ſcilicet rei cōditionem ſcienti 301.11
Res cum quibus qualitatibus quis æſtimare debeat 301.10
Res quid ſignificet, & an veniant iura & actiones ſub vocabulo rei 22.25
Res vilis quæ dicatur 14.69.verſ.limitabis
Res in hypotheca non ſuccedit loco pretij 99.num.39
Reſpublica & fiſcus an ſint idem 186.35
Reſpublica an ciuitas appelletur 69.37
Reipublicæ appellatione, an & quando veniat alia Reſpub. quàm Romanorum 69.36. Et in dubio an ſpecialiter Reipub. appellatione intelligatur de Romana ibid.
Reſciſſorium iudicium ſeu remediū reſcindens quid 66.8.& 9
Reſciſſoria actio quid, & quare ſic dicatur 66.10.& 11
Reſtitutio in integrum quid 65.8.& fol.73.76
Reſtitutio, ſi vſucapio pro maiori parte ſit lapſa in abſentia & præſentia, poſt medium tempus reuerſionis ſit completa, an in eo modico tempore, in quo dominus potuiſſet agere, ſit in totum deneganda, an verò ſit danda 71.57
Reſtitutionis petendę ſeu proponendæ tempus quotuplex ſit 72.78.cum ſeq.
Reſtitutio ſi a iudice fuerit conceſſa vltra tempus, intra quod debeat officium iudicis reſcindens implorari, an valeat 73.70
Reſtitutio an pręſenti contra abſentem detur, ſi abſens vſucepit rem præſentis: & econtrà, an, &c. 64.20.23
Reſtitutio contra præſcriptionem, quæ currit in præſentia, non datur 51.num.
Reſtitutio ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur, quando concedatur 68.31
Reſtitutio quæ datur præſenti contra abſentem cauſa Reip. & econtrà, quæ datur abſenti contra præſentem, an locum habeat tàm in abſenti cauſa Reipub. Romanorū, quàm alterius ciuitatis vel municipij, vel etiam villæ 69.32.33
Reſtitutionis beneficium ſicut habet Romanorum Reſpub. ita etiam & aliæ ciuitates & caſtra & villæ 69.35
Reſtitutio an ſit concedenda capto à latronibus 70.48.& 49
Reſtitutio abſenti ea cauſa voluntaria ſine contumacia vel etiam cum contumacia, an & quando ſit concedenda 71 58
Reſtitutio poſt quadriennium, an & quando peti poſsit, etiam ſi ſtaret per 100. annos 73.74
Reſtitutio & ſic officium iudicis reſcindens, ad quid competat 73.75
Reſtitutio in quibus ſiat 73.num.76
Reſtitutio rei petitæ an ſiat officio iudicis 35.173
Reſtitutio an detur minori aduerſus plus petitionem in libello ſuo poſitam 598.4
Reſtitutionis in integrum conceſsio an requirat cauſæ cognitionem, & an ſit delegabilis 299.12
Reuocatoria agi non poteſt, niſi prius facta ſit excuſsio, & quod excuſsio ſit neceſſaria 84.67
Reus an probandi onus in ſe aſſumere poſsit 31.112
Reus an præciſè ad præſtandam rem compelli poſsit, an verò liberetur præſtando intereſſe 234.103
Rei conditio in pari cauſa melior eſt, quàm actoris 117.38
Rex Franciæ an poſsit vnam de ciuitatibus ſuis inuitis ciuibus alienare 107.105
Rex ſi aliquem ſuorum Baronum citari faceret, vt oſtenderet iura, quæ habet in caſtris, quæ poſsidet, alioqui ſibi auferret: an citatio ſit ipſo iure nulla 244.202
Rixoſus quis dicatur 85.70
Rogamina Principum ſeu Superiorum mandata ſunt 218.58
Rubrica per nomen poſita, quid importet 4.27
Rubrica generalior ſi ſit nigro, an per nigrum reſtringatur 3.17 Et quid ſi econtrà 18. Et quid ſi nigrum contradicat rubro 20.num.
Rubricæ negatiuæ vel prohibitoriæ num partium conſenſu renunciari poſsit etiam cum iuramento 4.51.24
Rubrica, quæ generalitèr loquitur, non eſt reſtringēda propter nigrum 285.27
Rubricæ decretorum an ſint Authenticæ 3.12
Rubricæ decretalium & iuris ciuilis, num pro textu allegari poſſunt 3.13
Rubricæ legum vel ſtatutorum textui conſonantes, an pro textu allegari poſſunt 2.10
Rubricæ repertę in libro notariorum, an fidem faciant vel præſumptionem 3.15
Rubricarum continuatio, an & quando neceſſariò exquirenda ſit 2.4.cum 2.ſeqq.
Ruſticus quis dicatur, & quia nobilis 97.26
Ruſtici vti non debent pane albo, vel pullis, aut alijs delicatis cibis 313.8

S.

SAcerdos, qui appellatur pater, an in ius ſine venia vocari poſſit 150.73

Sacerdoti

Sacerdoti petenti decimas, compenſatio opponi non poteſt 172.13

Salarium nimis magnum ſi per Medicos & Aduocatos extorqueatur, & an in foro conſcientiæ per Doctorem conſulentē ſine reuolutione chartarum peti poſsit 97.113

Salaria qualiter ſolu. debeant aduocato & conſultori, ſi deberetur tãtùm libra, an inſpiciatur illud quod petit, an verò illud, quod effectualiter exigi poſsit tantùm, fortè propter inopiā aduerſarij 109.7.& 8

Salaria promiſſa doctoribus & aduocatis, hodiè à ſuis clientulis peti poſſunt 300.50. Et quid de ſalarijs notariorum & medicorum, item procuratorum & aſſeſſorum, Remiſs. ibid. num.51

Salarium, quando notarius conficit inſtrumentum de aliquo actu vel contractu pauperis, accipere non debet 212.56

Salarium, an ſi partes concordauerint inter ſeſe, habere debeat iudex, licet ſententiam non ferat 212.58

Salarium aduocato quo tempore debeatur ibid.59.& 61

Salarium medici recipere non debent ab infirmis, niſi cùm ſani fuerint ibid.num.60

Scholaris an poſsit vocare Doctorem ſuum in ius ſine venia, cū ei debeat reuerentiam 150.78.81.& 82

Scholares iurantes ſtatuta, quæ dicunt aliquid fieri ſub pœna certa, an contrauenientes incurrant periurium 139.79

Scholaris ſi pignoret ſuum librum pro ſocio, vel commodet ſibi, vt eum pignoret, an & quando poſsit agere contra ſocium, vt eum luat, & quãto tẽpore expectare teneatur 177.24

Scholaris cedens bonis, & poſteà ſi emat libros, an poſsint ei auferri per creditores 101.65

Scientia vel ignorantia an probetur ſolo iuramento 59.89

Scientia alicuius ſi requiratur in actu, an ſola notificatio ſufficiat, ſiue eius conſilium vel conſenſus 61.120

Scriptor qui tractum ſcribere promiſit, an teneatur ſcribere Rubricas 3.11

Scripturis ſcriptis, vel ſculptis in parietibus, vel muro, vel lapidibus, vel columna, an credatur 145.16

Sella & frenum an veniant in venditione equi, & quid de alijs ornamentis 229.58.& 59

Senatores erant centum numero 160.5

Sententia lata ſuper inepto libello, an ſit ipſo iure nulla 34.167

Sententia an valeat, ſi iudex dicat, Condemno te ad reſtituendam rem cum fructibus, non expreſſa quantitate 35.180

Sententia ex libello alternatiuo an ferri poſsit 56.73

Sententia, Condemno te in centum, niſi intra centum dies probaueris te ſoluiſſe, an procedat 295.53

Sententiæ ſuper acceſſorijs, an & quando incertæ proferri poſſint & valeant 295.54

Sententia, Talem reum abſoluimus, & uictum victo in expenſis, omiſſo verbo, Condemnamus, an ſit nulla 295.55

Sententia, Condemno in expenſis, quas iurabit actor, an ualeat 296.56

Sententia quibus caſibus ſine ſcriptis proferri poſsit 296.60

Sententiam certam iudex ferre debet, etiamſi de incerta quantitate actum ſit 290.1.2.5.6.& 7

Sententia certa quomodo dicatur 290.5

Sententia, Quòd in libello conformis eſſe debeat, an & quando procedat 293.27.cum quibuſ.ſeqq.

Sententia lata in publiciana, an in rei uendicatione præiudiciū faciat 62.140

Sententia cùm in cauſa ciuili intra triennium ferri debeat, quid ſi ultra triennium feratur, an ualeat 73.71

Sententia ſi poſt tempora fatalia pro appellante feratur, an ſit ipſo iure nulla 73.72

Sententia ſi poſt curſum fatalium in actis contra primam lata appareat, an prima executioni mandari debeat 73.73

Sententia qualiter ſit formanda in hypothecaria 109.130

Sententia lata ſuper principali, an ſuper incidenti præiudicium faciat 159.2.& 26

Sententia lata ſuper ætate, an alijs perſonis præiudicet 160.16

Sententia quando in præiudicialibus, uel quaſi, inter illos quorū principaliter intereſt, principaliter cognitum ſit, an & quibus caſibus inter eos lata, omnibus præiudicet 162.27

Sententia lata in præiudicialibus ad hoc, ut faciat ius quò ad omnes, quæ & quot requirantur ibid.28.& 31

Sententia lata cum uno, an præiudicet omnibus num.29

Sententia, ſi contentio ſit inter duos nobiles de iuriſdictione, ſi feratur pro uno, an præiudicet populo illius caſtri.num.30

Sententia lata in hac forma: Condemno te ad ſoluendum unū par caponum omni anno tali domino, prout tui anteceſſores fecerunt, nullam penitus conditionem habet 167.74

Sententiæ duæ an ferantur in actione, Quod metus cauſa 218.44.& 46

Sententia lata contra ciuiliter poſsidentem, an præiudicet naturaliter poſsidenti 30.108

Sententia lata contra eum, qui dolo deſijt poſsidere, an executioni poſsit mandari contra eū, in quem dolo poſſeſsio trāſlata eſt 28.83.& 84

Sententia, licet in libello non ſit certitudo rei uel quantitatis petitę, eodem modo nec in ſententia, ſi tamen ex aliqua parte actorum certitudo appareat, illud ſufficit ad hoc, ut ualeat, etiamſi ad illa acta non ſit facta relatio 294.35

Sententia, referens ſe ad acta, an ualeat 294.36

Sententia, ſi iudex dicat, Pronuncio in omnibus & per omnia, ut pronunciauit talis iudex in tali cauſa, an ualeat 294.37

Sententia, ſi iudex ſe expreſsè retulerit ad quoddam inſtrumētum, quod in cauſa non fuerit productum, an ualeat 294.38

Sententia, Condemno te ad id quod debes, an ualeat 294.36

Sententia, Pronuncio ſecundum conſilium ferendum, an ualeat 294.42

Sententia, Condemno in centum, reſeruata tibi exceptione ſolutionis, an ualeat 294.43

Sententia, Condemno te ad reſtituendas res, quę tibi obuenerunt, an procedat 294.45

Sententia an per incertitudinem temporis uitietur, ut ſi iudex dicat: Relego te ad tempus, & non dixit ad quantum 294.46

Sententia, ſi arbiter ad ſoluendum centum intra decem dies aliquem condemnauit, & ſi non ſoluerit, eum ad trecenta condemnauit, an ualeat 295.38

Sententia, Condemno Titium in centum, ſaluo eo, quod infrà dicam, an ualeat 295.49

Sententia, ſi in fine apponatur clauſula, Saluo ſpecialiter & reſeruato, q̄ ſi præſens ſententia eſſet in plus uel minus, quàm requireretur ea forma ſtatutorum, hanc ſententiam noſtram ad formam ſtatutorum redigimus, an talis clauſula aliquid operetur 295.50

Sentẽtia: Pronũcio, ſic ſaluo in eo, quod infrà dicetur, an ualeat 416.51. Et quid ſi iudex aliquē condemnauit ad certam pœnam ratione certi debiti, an poſsit reſeruare poteſtatem mitendi illam pœnam ſuo arbitrio, & quid de reſeruatione expenſarum, & de earum taxatione, & condemnatione reſeruationis fructuum, an iudex talem reſeruationem facere poſſit 295.52

Sequeſtrum propter timorem fugæ quando petatur fieri 15.86

Seruitia indebita præſumuntur à dominis per metum extorta 219.69

Seruitutum genera quot ſint 38.1

Seruitutes merè perſonales quæ dicantur 38.2

Seruitus an & quando ſit formalis, & merè perſonalis 38.5

Seruitus perſonalis an & quando morte extinguatur 38.9

Seruitutes non merè perſonales quotuplices ſint, & quæ & quare dicantur non merè perſonales 39.11.& 12

Seruitutes an ſint nonnullæ conceſsiones ibi poſitæ, vt de nemore alicuius accipere nonnulla ligna pro calefactione, &c. 39 13.& 14

Seruitus perſonalis vſus an dicatur ſi concedatur ire ad hortum tuum, & capere tot fructus pro vſu meo: vel quod liceat mihi omni anno capere tot fructus, & non pro vſu meo 39.18

Seruitus an ſit ruſtica vel vrbana, vnde cognoſcatur 40.23

Seruitutes merè reales quales ſint, & quibus ex cauſis ita dicantur 40.19

Seruitus quando dicatur habere cauſam continuam, & quando diſcontinuam, Remiſ. 40.20

Seruitutum merè realium quot ſpecies 40.21

Seruitus viæ cùm ſit ruſtica, an & quando dicatur vel cenſeatur vrbana 40.24

Seruitus luminum,& ne luminibus officiatur, quomodo differant 40.19
Seruitus an ſit, ſi conceditur quòd poſsim tranſire per pontem tuum ſine ſolutione gabellæ mercium: & de quæſtione quadam orta inter Placentinos & Paduanos 39.15
Seruitus an ſit ius exigendi pedagia 39.16
Seruitus an ſit, ſi obligatus ſim dare Eccleſiæ decē annua. ibid. 17.num.
Seruus an efficiatur captus ab hoſtibus, vt teſtamentum condere non poſsit 70.50. Et quid ſi non ab his, qui propriè ſunt hoſtes, ſed latrunculi 51.
Seruus an efficiatur ille, quem gentes, Imperatores mortui, qui bellum indixit, ceperunt 70.52
Sigillum appenſum vel impreſſum amouens literis, vel detruncans bullas à literis Papalibus, qua pœna puniatur 146.34. Et quid de ſigillante acta ibid.
Silentium filij vel filiæ propter reuerentiam patris quid operetur 219.64
Simplum an contineatur in duplo vel quadruplo, in quo condemnatur fur 169.5.6.& 7
Socer habetur loco parentis 313.4
Societas ſi ſit cōtracta, vt vnus ponat operam & alius pecuniam, an hic qui pecuniam contulit, in ſocietate capitale ſpecialiter ſaluum habere debeat 179.45. Et quid ſi capitale ſit perditū, an ponens operam aliquid conferre ſeu reficere ei, qui pecuniam contulit, tenetur num.46
Socij an & quando dicantur, qui rem aliquam ſimul emant 195.7
Socij duo vel fratres, ſi acceperint quædam prædia ad laborerium, & vnus eorum habeat duos filios, qui ſimiliter laborāt & alios nullos habeat, qualiter diuident quæſita 179.47
Sociorum ſi vnus negligat reficere rem communem, & alter reficiat, an negligens & non ſoluens partem impenſarum reficienti intra quatuor menſes, perdat dominium 179.48
Solennitates ſunt qualitates, quæ abeſſe vel adeſſe præter ſubiecti corruptionem poſſunt 10.25.
Solutum ſemel iterum petens vel recipiens committit crimen ſtellionatus 306.12.
Soluere ſi promitto in quocunque loco tibi creditori placuerit, an iſta promiſsio aliquid releuet 302.25
Soluens pecuniam in dubio, præſumitur ſoluiſſe de ſuo 176.13
Solutione vnius ex pluribus delinquentibus, an & quando cæteri liberentur 145.26. Et quid & quando actum ſit contra plures officiales in officio delinquentes, & vnus ſoluerit. ibid. numero.27. Item an ſolutum pro alijs repeti poſsit ibid.
Soror fratribus generalem faciens refutationem, iſta remiſsio ad quæ extendatur 16.103
Specialia duo circa idem non poſſunt ſimul concurrere 256.52
Speculator pater practicæ 92.nu.130
Spoliatus bonis propter guerram, non debet poſſe poſita inſolidum conueniri 319.7
Sportulæ quæ nuncijs publicis ſeu executoribus præſtantur, ante litis conteſtationem præſtentur 212.41. Et quid de his, quæ præſtantur iudicibus ibid.& nu.42
Sportulæ quales iudici delegato præſtentur 212.45.& 47. Item an iudici ordinario præſtari debeant ibid.nu.46.
Sportulæ an debeātur arbitro 212.48. Et nunquid arbitratori 49
Sportulas in cauſis miſerabilium perſonarum iudices habere non debent 212.55
Statuta Ducum, Marchionum, & Epiſcoporum, an & quando ſint prætoria 51.31
Statutum faciens mentionem de poſſeſſore, an habeat locum in eo, qui deſijt poſsidere 28.77
Statutum loquens de contractu, an extendatur ad ſtipulationem 27.47. Item an ad donationem & tranſactionem ibid.
Statutum Marchionis Ferrariæ ſi deferat ſucceſsionem alicui, cui de iure communi non defertur, vt ſi diſponat, quòd agnati excludant matrem uel ſorores, licèt regulariter aditio hæreditatis 30.annis duret, an agnati per tale ſtatutum à tali ſucceſsione excludantur per annum 51. 29
Statutum diſponens, ne mulier ſe obliget ſine conſenſu duorū conſanguineorum, an eo caſu etiam hæreditatem adire poſſit 24.45
Statutum diſponens, quòd ſi quis fuerit negligens ad petēdum ſibi debitum ſpacio decem annorum, quòd poſtea petere nō poſsit, an procedat, vbi agitur actione reali 99.16
Statutum, quòd debitum poſt decem annos peti non poſsit, an ſi per litis conteſtationem fuerit interrupta præſcriptio, intelligatur perpetuare pſcriptionē inductā à ſtatuto 155.113.& 115
Statutum faciens mentionem tranſactionis, an veniat arbitramentum 21.19
Statutum diſponens, quòd in contractu mulieris requiratur certa ſolennitas, an habeat locum in perſona miſta, & an in ſtatutis, in ſimplicibus contineantur caſus miſti 22.29
Statutum loquens de contractu, an locum habeat in quaſi contractu 24.35
Statutum diſponens, ne mulier contrahat ſine conſenſu duorū conſanguineorum, an poſsit quaſi contrahere 24.36.cū ſeq.
Statuta loquentia de hærede, an locum habeant in bonorum poſſeſſore 49.6
Statutum loquens in dote lucranda à marito, an habeat locum in dote promiſſa tantùm, & non data 265.127
Statutum ſi diceret, quòd ſtatim viſo inſtrumento ſine aliqua dilatione ponatur ad diſtrictū in carcere, donec ſatisfecerit, an talis debitor poſsit opponere compenſationem, & tempus ad probandum ſibi petere 278.73.
Statutum diſponens, quòd pater teneatur pro delicto filij, an valeat 128.67.69.& 70
Statutum pro delictis alienis pœnas corporales imponere non poteſt 128.72.
Statutum, quòd conſortes teneantur ſoluere pœnas pecuniarias bannitorum, an valeat 128.71
Statutum diſponens propter unius homicidium conſortes omnes expelli, an ualeat 128.nu.73. & 77. Et quid de ſtatuto Peruſino idem ferè diſponens eum.76
Statuta diſponentia, quòd parentes præcisè teneantur, & filiorum condemnationem ſoluere cogantur, ſunt iuri contraria ibid.nu.74.
Statutum ſi diſponat, quod pater pro delicto filij teneatur, an pater repræſentando filium in carcere euadat onus ſtatuti 128.75
Statutum diſponens, quòd filij mercatorum teneantur ad debita patris, etiamſi non probentur hæredes, &c. an ualeat, & quo remedio in hoc filijs ſuccurratur 128.78.
Statutum ut uxor teneatur pro marito, an ualeat 79
Statutum diſponens, quòd uilla pro facientibus furta teneatur, an ualeat 80
Statutum diſponens, quòd dominus pro famuli uel filiæ delicto teneatur, an ualeat 128.81
Statutum, quòd pater teneatur pro delicto filij, cùm imponitur pœna pecuniaria, an valeat 82.& 83.
Statutum diſponens, quòd colonus ad ſoluēdas gabellas, & collectiones fructuum teneatur pro domino, an ualeat 84
Statutum, ut coloni clericorum pro eis teneantur, an ualeat, & quid ſi fiat cum cauſa, aut ſine cauſa 85
Statuta diſponentia debere filio delinquenti aſsignari legitimā ſunt iniqua 129.93
Statutum diſponens, quòd ſi homines de contracta non ceperint malefactorem, puniantur in tātum, an ſoluente uno cæteri liberentur 145.23.24.& 25
Statutum faciens mentionem de actione, an comprehendat etiam officium iudicis 13.57. Et quid ſi ſit exorbitans à iure cōmuni ibid.in fin.& nu.58.
Statutum ſi requirat probationem etiam inſtrumentalem, an ſufficiat probatio per præſumptionem 167.70
Statutum ſi remitteret quartam partem pœnæ confitenti maleficium, an is cōſequatur hoc ſtatuti commodum, qui poſt negationem confiteretur 185.28
Statutum loquens in emptione, an habeat locum in permutatione 235.113
Statutum ſi diſponat, quòd mulier nupta extra territorium, non ſuccedat in hæreditate patris, quid ſi mulier poſt mortem patris primò adeat hæreditatem, uel ſe immiſceat hæreditati patris poſtea maritetur extra territorium 245.219
Statutum ſi diſponat, quòd filia dotata ī bonis patris ſuccedere non poſsit, quid ſi mortuo patre relicto filio & filia dotata, filius

filius adita hæreditate patris decedat, an ea dotata huic filio, eidemque fratri ſuccedere poſsit 245.220
Statutum ſi diſponat inſtrumenta publica executioni mandari, an inſtrumentum, in quo maritus confeſſus eſt ſe dotem habuiſſe, executioni mandari debeat 256.num.60.fol.257. & 62
Statutũ diſponens, ꝙ debitor pro debito ciuili incarcerari poſſit, an locum habeat in hærede debitoris 257.61
Statutum ſi diſponat, quòd debitor ad inſtantiam creditoris capi poſsit, an ad inſtantiam ceſsionarij capi poſsit 257.65
Statutum diſponens, quòd credatur libro mercatoris, an proſit infami 60.98
Statutum diſponens, quòd ſtetur iuramento alicuius, intelligitur, niſi probetur contrarium 60.95
Statutum diſponens ſtandum cõſcientiæ, & cauſa ſit nimis prꝗiudicialis, an poſsit probari contrarium ibid.
Statutum diſponens ſtandum iuramento denunciatoris vel dãnum paſsi, an procedat ſi ſint infames ibid.num.97
Statutum ſi diſponat, ꝙ mulier non poſsit ſine conſcientia duorum conſanguineorum contrahere, an eorum ſcientia tantũ ſufficiat 61.119
Statuta ſunt ſeruanda etiam in foro conſcientiæ 61.125
Statutum loquens de alienatione, non habet locum in pignore nec in conceſsione vſufructus 79.25
Statutum ſi diſponat, vt ſi quis emat omnia bona alicuius, teneatur ad debita & credita, unum ſit remedium, vt non teneatur 81.39
Statuto ſtante, ꝙ extantibus maſculis filia fœmina non ſuccedat, an per maſculum renunciari poſsit eius beneficio, vt ſecum filia admittatur 77.124
Statutum ſi adæquet populares nobilibus, & econtrà, qualiter iſta adæquatio intelligatur 114.17
Statutum vel lex, *licet generaliter loquẽs de habilitate vel idoneitate*, reſtrictionem tamen recipit 116.26.& 28
Statutum diſponens, vt quælibet probatio ſufficiat, intelligitur de ſolenni & legitima 116.27
Statutum Venetorum, quo cauetur, vt omnia teſtamenta prout *ſunt, ita executioni* mandentur, qualiter intelligatur, an ſecũ*dum* ius commune de teſtamentis conditis, an verò ſtatutotum 116.30. Et an & quando ſtatutum recipiat interpretationem ſecundum ius commune ibid.
Stipulatio vnde dicatur 113.3. Et an ex ea efficax oriatur actio num.4
Stipulatio iſta, Promittis mihi decem, & ex interuallo reſpondeatur, Promitto, an valeat 516.25
Stipulatio facti alicui iurata an teneat de iure ciuili 135.14. verſ.fin.
Stipulatio tacita pro dote an dicatur uera, an præſumpta, an ficta 256.55. Et an locũ habeat in donatione propter nuptias ibid.num.57.& ſol.254.40
Stipulatio tacita pro dote, an habeat vim inſtrumenti, ſicut expreſſa ſtipulatio in inſtrumento expreſſa 256.58. Et an cõprehendatur in ſtatuto diſponente, ꝙ inſtrumenta publica executioni mandentur ſicut ſententiæ 256.60
Stipulatio ficta quare adinuenta ſit 557.63
Stipulatio dotis ficta an locum habeat in muto vel muta matrimonium contrahentibus 257.65
Stipulatio dotis ficta an per difformitatem, abſentiam, interuallum vel defectum conſenſus impediri poſsit 557.67
Stipulatio in quibus caſibus fingitur interueniſſe, quæ non interuenit 257.68
Subtilitas nimia interdum hominem perniciosè errare facit 147.41
Subſtitutio iuramento firmata qualiter valeat 135.14
Succedens ab inteſtato an aliquid dare teneatur in foro conſciẽtiæ hæredi inſtituto in teſtamento minus ſolenni 62.127
Superficiarius eſt quaſi dominus 44.52
Supini natura quæ ſit, Remiſsiuè 4.36
Surripiens proceſſum alicuius, qua pœna puniatur 146.30.& 31. Et quid de eo, qui aliena inſtrumenta lacerat, vel in ignẽ mittit num.33
Surrogatum an ſapiat naturam eius, in cuius locum ſurrogatur 250.5.7.9.& 10
Surrogari an poſsit ſcholaris per Doctorẽ ad legendum 558.7
Surrogari an poſsint inerudití coloni per colonos ad cultiuandum & arandum terras, & putandum arbores & vineas 251.8
Suſpicionem fugæ debitoris, an creditor per ſolum iuramentum poſsit probare 15.91.& 92
Suſpicio fugę debet probari per duos teſtes ſi de magno tractetur præiudicio ibid.93.num.
Suum non ſolùm ſignificat dominium, ſed qualecunque etiam ius habeat quis in re 60.verſ.ad fin.circa fin.

T.

TAcens an & quando conſentire præſumatur 100.55
Tempus an & quando in dubio intelligatur vtile vel continuum 72.62
Tempus vtile quomodo ſumatur: Remiſ. 72.63
Tempus in dilationibus ad probandum an ſit vtile, an verò continuum 72.64
Tempus tacitum ita interpellat pro homine, & ita conſtituit in mora quoddam tempus expreſſum 302.27
Terminis antiquis ſpecialiter eſt ſtandum, niſi noui probentur 202.83
Teſtamentum, filio in poteſtate præterito, eſt nullum ipſo iure, ſi dicatur 279.79
Teſtator ſi inſtituat duos filios hæredes vniuerſales, & filiam in certa quantitate, & ſi aliquis eorum deceſſerit ſine liberis, ꝙ portio eius deueniat ad ſuperuiuentes, an mortuo vno ex filijs, filia ad illud fideicommiſſum admittatur 162.33
In Teſtimonio conſcientiæ non eſt reddenda ratio 62.133
Teſtis an debeat interrogari de cõſcientia 60.101.61.117.& 118
Teſtis alicuius fides ſi eſt ab vtraque parte probata, non requiritur iuramentum 137.55
Teſtis periurans qua pœna puniatur 137.64.& 65
Teſtes deponentes de contractu emptionis, nec recordantur de pretio ſeu eius quantitate, an probent ipſum contractum 134.39
Teſtes vt recipiantur parte non citata, an poſsint iudici licentiã dare partes 273.26
Teſtes ſine iuramẽto, aut aliàs prohibiti, an poſsint recipi in cauſis ſummarijs, & in quibus iudex ſolennitatẽ iuris obſeruare non tenetur, & an iuramentum teſtis ſit ſubſtantia teſtis. 574 29.cum ſeq.
Teſtibus duobus de metu deponentibus magis creditur quàm mille deponentibus de ſpontanea voluntate 519.73
Teſtis quomodo deponere habeat ſuper valore rei 300.301.7.12
Teſtis an poſsit eſſe compater pro eo quem de ſacro fonte leuauit 519.68
Titulus lucratiuus quis dicatur, & quis oneroſus 79.28. Et qui ſint tituli quaſi lucratiui 79
Titulus ſpecialis de actionibus cur ponatur, cùm in multis partibus iuris habeamus de actionibus 4.37
Titulum de publiciana quare Iuriſconſultus in volumine florũ poſuit immediatè poſt tit.de rei vind.& ante tractatum ſeruitutum, & in hoc titulo de actionibus totum econtrà fecit 49.3
Titulus à fure quęſitus, pro non titulo habetur 50.28
Tolli actionem ipſo iure, an ope exceptionis, cuius ſit effectus 571.2
Tranſactio, filius remiſit hęreditatem patris ex cã tranſactionis, an ſi in inſtrumẽto remiſsionis nõ fiat mẽtio, niſi de trãſactione & non de eo quod eſt dandum, probetur per tale inſtrumentum 134.48
Tranſgredi leges an poſsit ille, cuius cõſcientiæ aliquid commiſſum eſt 62.137
Tranſlata re ad actorem ab alieno nomine poſsidente, an faciat domino præiudicium ſaltem in poſſeſsione 30.103
Trebellianica detractio an in foro conſcientiæ locum habeat 61.116
Tutor vel curator excuſatur, ſi vendat rem prout eſt æſtimata authoritate publica, licèt plus valeat 300.7

V.

VAcans & vacua poſſeſsio quomodo differant, & qualiter poſſeſsio vacans ſeu vacua 238.142
Valor rerum qualiter probetur, & qualiter teſtes deponere habeant 301.7.12.& 13. Et quantum in dubio res valore præſumatur num.9. Item cum quibus qualitatibus res æſtimari debeat num.10
Vaſallus negans feudum ſi conuincatur de mendacio 29.88
Vectigal an poſsit præſcribi 49.13
Vendere ſi promiſi nulli alij quàm tibi, an inuitus ad vendendum tibi compelli poſsim 8.2.3.& 4
Vendendum dedi librum Bidello pro decem, nec fuit actum, quod ſi pluris venderet, illud plus eſſet ſuum, quid ſi pluris venderet 232.87.& 83
Venditio facta duobus de eadem re, ille in rei vendicatione & publiciana ſit potior, cui prius res eſt tradita, & qualiter limitetur, ne ille præferatur 77.116
Venditor non ad dandum, ſed ad tradendum tenetur 170.12
Venditor, ſi ſtatutum dicat, quòd exceptio pretij non ſoluti opponi non poſsit, an poſsit retinere rem venditam loco pignoris, donec pretium ſoluatur 236.125
Venditor ſi conſtituat ſe nomine emptoris poſsidere, licet realiter non tradiderit rem, actione ex empto, vt rem tradat, amplius conueniri non poteſt 237.138
Venditor tenetur ad rem tradendam, ad fructus extantes, ad cedendam actionem pro penſionibus fundi venditi, ſi fortè illum alteri locaſſet 238.140
Venditor licet poſſeſsionem uacuam tradere teneatur, liberã tamen tradere non tenetur, niſi hoc dictum ſit ibid.num.143
Veniam de in ius vocando patronum vel parentem, an ſolùm petere ſufficiat, licet non impetretur 145.17
Verba in ſtatutis propriè ſunt accipienda 21.18
Verbum, Reſtituere, plenum habet ſignificatum 35.181
Verbum, Adiudicare, ad quæ iudicia propriè pertineat 194.4
Verba enunciatiua poſita, iuris diſpoſitionem non inducunt 2.5
Verba enunciatiua à lege principaliter & per ſe, vt ad propoſitum faciant emiſſa, benè diſponunt 2.6
Verbum, Peti, prolatum a lege, qualiter intelligatur 78.14
Verbo, Alienauit, comprehenditur omnis actus, per quem dominium transfertur 80.35
Verbum, Pertinere, latiſsimè patet 103.88
Verbum, Quodlibet, prolatũ in ſtatuto, an de habilitate reſtringatur, vt ſtatutum aliquid operetur 116.28
Verbum, Generaliter, prolatum a lege, qualiter ſit intelligendũ 116.29
Verba enunciatiuè prolata in contractibus, quamuis non ſint obligatoria, tamen ſi ſunt geminata, benè obligant 118.48
Verbum, Videtur, an ſit fictionis denotatiuum, an verò veritatis expreſsiuum, in §.præiudiciales, &c. 161.22.& 23
Verbum, Trado, in obligatione generis importat dominij tranſlationem 170.11
Verba in dubio intelligenda ſunt ſecundum naturam contractus 170.15
Verbum, Erciſco, quid ſignificet: item quid Familia 195.13
Verba, Vendidit, Dedit & Tradidit, in inſtrumentis emptionum & venditionum, an propriè ponantur 237.136
Verbum, Contineri, quid denotet 13.56
Verbum, Arbitrium, intelligitur ſecundum ius, & non ſecũdum meram voluntatem 34.159
Verbum, Reſtituere, plenum habet ſignificatum. 35.181
Verba in conditionibus debent ſtrictè accipi, & in forma ſpecifica impleri 49.5
Verbum, Debet, quid importet 290.3
Verbum, Pertinet, realitatem ſonat 297.3
Verbum, Reddere vel reſtituere, an contineat dare 275.57
Veritas vbi locum non habet, ibi neque fictio 257.66
Viator, ſi quis eum inuitauerit & retinuerit, & poſtea pœnituit, an actione de dolo contra inuitantem poſsit agere 177.26
Violentia commiſſa cum armis vt dicatur, quid ſufficiat 189.79
Virginem ſi quis deflorauit, non tenẽ de fornicationibus, quas poſtea cum alijs illa perpetrauit 206.18
Virginis corruptor an teneatur eam accipere in vxorem, & de proprijs bonis conſtituere dotem, aut dotare tantùm ibid. num.25
Vniuerſitatis quę ſunt, non ſunt ſingulorum 12.107
Vnitæ ſi ſint Eccleſiæ, ciuitates, officia, &c. quid iuris 114. nu. 12.13.14.& 15.&c.
Vocabulorum & nominum vana doctrina Grammaticis pertinacibus relinquitur 169.9
Vocari in ius qui non poſsint 144.8
Vocati in ius, ex quo nolunt venire, quòd ſi ducti ſunt per familiam & per vim uel eorum dolo, ab eius manibus eximant 144.9
Vocari in ius an poſsit pater adoptiuus 148.52. Et an & per quẽ filium pater naturalis tantùm ibid.nu. 56.60. cũ.ſeq. Et quid de matre meretrice num.53
Vocari in ius dominus an poſsit a vaſallo 150.72. Item ſacerdos an ſine venia in ius vocari poſsit nu. 73. Et an coloni & cenſiti dominum ſine venia poſsint in ius vocare 74. Et quid de vitrico & nouerca 75. Quid in Abbate & Prælato 76. Et an vxor poſsit ſine venia in ius vocare maritum 77. Et ſcholaris doctorem 78
Vocatus in ius ſi non comparuit, an committatur pœna 150.85 Item an pœna illa 50. aureorum habeat locum in omnibus perſonis, quæ prohibentur in ius uocare ſine venia 152. 86. Item an filiofam. agenti in caſtrenſibus, vel quaſi, ſit neceſſaria veniæ impetratio ibid.87
Vſucapio an ſine poſſeſsione inchoari poſsit 70.54
Vſufructuarius an ſit quaſi dominus, & an ei competat confeſſoria pro ſeruitute 40.50.& 51
Vſufructuarius an habeat vtile dominium, Remiſ. 40.53
Vſusfructus formalis qui ſit, & quare dicatur 38.3
Vſu non cepiſſe in textu quomodo exponitur 67.19
Vſuræ ea mora an ſicut in actionibus bonæ fidei veniunt, ita & in actione ex teſtamento 225.6
Vſuræ quæ in actione ex ſtipulatu currũt, an de iure Canonico peti poſsint 251.17
Vſurę in quibus caſibus de iure Canonico ſint permiſſæ 251.18
Vſuræ an per ſtatutũ induci poſsint, vt pro dote ſoluantur ad rationem ad decem pro centenario ibid.num.19
Vſuræ pro dote non ſoluta marito, an & quando incipiant currere num.20.& ſeq.
Vxor inhabitans poſt mortem mariti in domo, quæ ipſi marito ſuo locata fuerat, an ad penſionem teneatur 240.166
Vxor ſi conſenſit marito alienanti rem ipſius vxoris, quia non audet contradicere omnia reuerentia vel metu mariti, an per hoc ſibi præiudicet 219.65. Et quid ſi maritus eam multũ percuſſerit, quia nolebat conſentire cuidam inſtrumento, poſtea ex interuallo vxor conſenſit ibid.66
Vxor quando hypothecaria agere poſsit ad merces venales mariti 99.51
Vxor in tãtũ habet hypothecata bona mariti, quod eo mortuo ſua propria authoritate abſq; aliqua iudicis licẽtia, in detẽtatione domus, quam cũ marito viuẽte iure familiaritatis inhabitabat, remanere poteſt, & eam pro dote poſsidere 101.71

F I N I S.

TABVLA
OMNIVM ACTIONVM
TAM PRAETORIARVM, QVAM CIVILIVM.

Secundùm ordinem Alphabeti per D. Ioannem Criſpum Aquilanum elaborata.

AD exhibendum 144
Actio ex empto 145
Aqua pluuia arcenda 161
Actio ex teſtamento 163
Arborum furtim caſarum 167
Bonorum poſſeſſoria hæreditatis petitio 7
Caluiſiana 15
Conſtituta pecunia 24
Contraria tutela 29
Communi diuidundo 134
Certi condictio generalis 135
Certi condictio ſpecialis 136
Condictio triticaria 137
Condictio ob cauſam 138
Condictio ob turpem cauſam 139
Condictio ſine cauſa 140
Condictio indebiti 141
Condictio furtiua 142
Condictio ex lege 143
Commodati directa, & contraria 154
Certi condictio ex ſtipulatione 175
Depoſiti in quatuor caſibus 30
Dolo malo 33
Depoſiti directa & contraria 162
De paſtu pecoris 162
De peculio 23
De in rem verſo 22
De conſtituta pecunia 24
Exercitoria 18
Ex vendito 146
Ex locato 147
Ex conducto 148
Ex ſtipulatu pro dote 160
Ex ſtipulatu, quæ ex verborum obligatione oritur 164
Ex ſtipulatu, rem pupilli ſaluam fore 179
Ex ſtipulatu, rem ratam haberi 180
Ex ſtipulatu, iudicatum ſolui 181
Ex ſtipulatu, de damno infecto 182
Ex ſtipulatione interpoſita de opere demoliendo, in cauſa nunciationis no. oper. 183
Ex ſtipulatione, quam interpoſuit vſufru. 184
Ex ſtipulatione pro rebus, quæ vſu conſumuntur 185
Ex ſtipulatione ex titulo. ff. vt leg. vel fideicommiſſ. nomine caueatur 186
Ex ſtipulatione contra illum, qui rogatus eſt reſtituere quicquid poſt mortem eius ex hæreditate ſupererit 187
Ex ſtipulatione de iudicio ſiſti 188
Ex ſtipulatione pro rebus morboſis 189
Ex ſtipulatione per quam legatarius, vel fideicommiſſ. promittit hæredi dar. ſibi relicta, & tradita reſtituenda ratione legis Falcidiæ 190
Ex ſtipulatione arrogatoris 191
Fideicommiſſaria hæreditatis petitio 8
Fauiana 12
Furti manifeſti 34
Furti aduerſus nautas, caupo. ſtabu. 35
Finium regundorum 132
Familiæ erciſcundæ 133
Furti nec manifeſti 165
In rem reſciſſoria 2
In factum reuocatoria 14
In factum ædilitia, vel redhibitoria 17
Inſtitoria 19
In rem verſo 22
Iniuriarum quæ non deſcendit ex lege Cornelia 38
In factum ſubſidiaria legis Aquiliæ 39
In factum loco cuiuslibet interdicti 40
In factum de mortuo inferendo 41
In factum de ſepulchro ædificando 42
In factum, ne quid in loco ſacro 43
In factum, & quod factum, immiſſumve tollatur 44
In factum, vt quod factum, immiſſumve tollatur 46
In factum, ne quid in loco publico 47
In factum de fluminibus, ne quid fiat, immittaturve 48
In factum, & quòd factum, immiſſumve tollatur 49
In factum, vt liceat frui lo. pu. quem quis condu. 50
In factum, vt lice. reficere viam publ. vel iter 51
In factũ, vt liceat ire vel agere per viã publicã vel iter 52
In factum, ne quid in flumine publico 53
In factum, & quòd factum, immiſſumve tollatur 54
In factum, vt li. ripam fluminis refi. vel mu. 55
In factum, vt li. nauigare in flumi. pub. 56
In factum, ne vis fiat ei, qui in poſſ. miſſ. eſt 57
In factum quorum bonorum 58
In factum quorum legatorum 59
In factum de tabulis exhibendis 60
In factum de liberis exhibendis 61
In factum de liberis deducendis 62
In factum de libero homi. exhibendo 63
In factum, vnde vi 64
In factum, quod vi, aut clàm 65
In factum vti poſſidetis 66

In factum vtrobi 67
In factum de ſuperficiebus 68
In factum de iti. actoq́, priua. reficiendo 70
In factum de aqua quotidiana 71
In factum de aqua eſtiua 72
In factum de aqua ex caſtello ducenda 73
In factum de riuis purgandis 74
In factum de fonte, vt liceat eo vti 75
In factum de fonte reficiendo 76
In factum de cloacis purgandis 77
In factum, ne quid in cloaca ſiat, immittatur ve 78
In factum, vt quod fac. immiſſ. in cloac. tolla. 79
In factum de precario 80
In factum de arbo. caden. 81
In factum de glande legenda 82
In factum de migrando 83
In factum de Saluiano interdicto 84
In factum de opere demon. quod fa. eſt poſt no. ope. nun. ante remiſsionem nunciationis 85
In factum vt li. ædific. ei, cui eſt fac. nun. no. oper. ſi ſatiſde. vel ſatiſda. paratus eſt 86
In factum loco interdicti fraudatarij 87
In factum loco interdicti de locis, & itineribus publicis 88
In factum loco interdicti de via publica, & ædilibus curulibus 89
In factum ex edicto de albo corrupto 90
In factum, ſi quis ius di. non obtemperauerit 91
In factum, ſi quis temerè in ius non voca. quem licuit 92
In factum ex edicto, ſi quis in ius vocatus non ierit 93
In factum contra eũ, qui non accepit coniunctam perſonã in fideiuſ. pro principali coniuncta perſona in iudicio 94
In factum ex edicto, ne quis eum, qui in ius voca. eſt, vi eximat. 95
In factum aduerſ. eum. qui dolo malo fecit, quominus quis in iudicio ſiſt. 96
In factum ex edicto de edendo aduer. non edentem 97
In factum ex edicto de calumniatoribus. 98
In factum ſubſidiaria actionis de dolo 99
In factum, quæ datur propter alienat. iudi. mutan. cauſa factam 100
In factum in ſimplum aduerſ. nau. cau. ſtab. 101
In factum in duplum aduerſ. naut. caup. ſtab. 102
In factum de deiectis, & effuſis 103
In factum, quæ datur in habitan. aduer. deiectorem 104
In factum, quæ datur pro eo, quod ita poſitum eſt, vt ſi cade. dam. da. 105
In factum aduer. menſorem, qui fal. modum dixe. 106
In factum, aduerſus eum qui intulit mortuum in locum alienum purum. & ideo non religioſum 107
In factum, Funeraria, ad repetendam ſumptum in funere factum 108
In factum. ſi locus ſacer, vel religioſus pro puro venierit 109
In factum, de iureiurando, quando informiter iuratur 110
In factum, ſi mulier ventris nomine in poſſeſsione per calũniam miſſa dicatur 111
In factum. ſi mulier quæ miſſa erat in poſſeſſionẽ ventris nomine per calumniam, bonorum poſſeſſionem in alium trãſtulerit, vel qui ipſam habet in poteſtate 112
In factum, quæ datur aduerſus tutorem, vel curatorem falſos, contrahentibus cum eo bona fide, ſi ſe tutorem, vel curatorem iactauerit 113
In factum, quæ datur ipſi minori, ob hoc damnum paſſo 114
In factum, aduerſus eum, qui dolum malũ adhibuit, vt alius authoretur inſcius 115
In factum, Ex edicto ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti 116
In factum, aduerſus publicanum 117
In factum aduerſus illum, qui ſciens ſe eſſe liberum hominẽ, paſſus eſt ſe vendi emptori neſcienti 118
In factum aduerſus eum, qui cùm eſſet in bonorum poſſeſsione, fructus vendidit, ſeu alienauit, quos percepit, vel rem deteriorem fecit 119
In factum aduerſus debitorẽ, qui creditori impendendi in rẽ bona fide, impenſas non reſtituit, & econtra 120
In factum aduerſus creditorem, qui dum in bonorum poſſeſſione eſſet, rem deteriorem dolo malo fecit 121
In factum contra illum, cuius dolo malo damnum datum eſt turbam, &c. 122
In factum ex edicto, ſi quis teſtamento liber eſſe iuſſus ſit, & poſt mortem domini ante aditam hæreditatem ſurripuiſſe dicatur 123
In factum de incendio, ruina, naufragio 124
In factum de ſepulchro violato 125
In factum ex edicto prætoris ſeu ex lege prætoria 126
In rem confeſſoria 128
In rem negatoria 129
In rem præiudicialis de libertate, & ſeruitute 130
In factum ex re iudicata, quæ etiam dicitur iudicati 159
In factum, de pauperie directa, & vtilis 171
In factum, contra Magiſtratum, qui non exegit idoneam cautionem 173
In factum quæritur ex confeſsione informiter facta in iudicio 167
Legis Aquiliæ 170
Mandati Directa, vel contraria 151
Negotiorum geſtorum 26
Operis nouꝰ. nũci. 249
Præiudicialis in rem de libertinitate 9
Præiudicialis in rem de partu agnoſcendo 10
Pauliana 11
Protutela directa & contraria 28
Petitio hæreditatis 131
Pro ſocio 150
Pigneratitia directa & contraria 155
Præſcriptis verbis, æſtimatoria 156
Præſcriptis verbis, ex permutatione 157
Præſcriptis verbis, quam multis caſibus admittitur 158
Prima 175
Quanto minoris 16
Quod iuſſu 21
Quod metus cauſa 32
Quanto minoris emptor empturus eſſet 177
Quanto pluris 168
Redhibitoria 15
Rubrica de Actionibus 127
Rerum amotarum 268
Rationibus diſtrahendis 169
Serui corrupti 36
Tributoria 20
Tutela 153
Tigno iniuncto 166
Vtilis ex cauſa, quæ ex confeſsione eſt, & dicitur interrogatoria 25
Vtilis ex ea cauſa, quæ iuratur, quæ dicetur iuratoria 26
Via Reiecta 31

F I N I S.

INDEX
RERVM ET VERBORVM,
IN PLACENTINI
LIBROS SEX,
De varietate Actionum.

CVIVS PRIOR NVMERVS FOLIVM, POSTERIOR VERO, qui eſt vel primarius, vel ſecundarius, eiuſdem folij columnam indicat: ſed paragrapho, vel verſiculo non ſubiecto, intelligitur principium tituli eiuſdem columnæ.

A.

ABESSE intelligit & id, ad quod quis obligatus eſt. 390.§.contrario.
Abolitio quid ſit, & quot modis fiat. 410.2. §.abolitio.
Abolitio quibus ſit neceſſaria, & quibus cõcendenda ſit, vel conceſſa proſit. 57.2. §. eſt autem. cum ſeq.
Abolitione ſemel indulta, an, & intra quod tempus repetere vel accuſationem inſtaurare liceat. 58.1.§.fi.
Accuſare quid ſit, & quis ſit in accuſando ſeruãdus ordo. 406.2
Accuſare quouſque liceat, & quorum criminum accuſatio non expoſcatur. 407.§.fin.
Accuſare qui & quomodo prohibeãtur. 407.2.395.1.& quibus caſibus ſeruis dominos ſuos accuſare ſit permiſſum. 407.§. ſunt tamen.
Accuſatio quomodo & quando ſit caequenda. 407.verſi. accuſatio. 1.
Actio quid ſit, & an hodiè aliud ſit quàm fuerat olim. 378.col.1. & eius definitionis explicatio 378.col.1.§.ſequitur. cum ſeq.
Actiones plures ſunt quàm earum nomina. 377.col.1. in princ.
Actio, petitio, & perſecutio quomodo differant, & quæ verbo actionis comprehendantur. 378.col.1.§.adijcitur.
Actio quo iure ſit introducta. 378.2.§.& ſciendum. Et quæ qualiſve res ſit actio. 378.2.§.ex ijs.
Actionis diuiſio, & primò a ſingulis verbis in definitione poſitis. 379.2
Actiones, ex contractibus, item ex maleficijs quib. modis, & quomodo proficiſcantur. 4.1.§.ea contractibus. cum ſeq.
Actio de dolo quando locũ habeat, & quomodo ſe habeat ad crimen ſtellionatus. 377.1.§.de dolo.
Actio in factum ſubſidiaria, quando admittatur. 2. §.in factum.
Actio præſcriptis verbis, in quibus locum habeat 377. §.condictio.
Actionum in rem cauſa legitima eſt dominium. 384.1. §.ſanè.
Actio in rem directa quæ ſit, vnde naſcatur, & 380. cui cõpetat. 380.1.§.dicendum.
Actioni in rem quale corpus, qualiſve poſſeſsio locum faciat. 380.2.§.datur.& quid in ea veniat. ibid.§.venit. cum ſeq.
Actiones præiudiciales quæ ſint, & quare ſic dicantur 384.1
Actionum perſonaliũ diuiſio, & ex quibus cauſis oriatur 385.1
Actiones negatiuæ in controuerſijs rerum corporalium, an ſint proditæ. 384.1.§.ſanè.
Actio arbitraria quæ dicatur. 381.2.in fin.
Actionum ſpecies propriè an ſit exercitoria, tributoria, quod iuſſu, & de peculio actiones, an verò ſint formæ tantùm. 393.2
Actor qui dicatur. 394.2.in princ.
Actoris quod ſit officium. 401.1
Aduocati qui dicantur, & quod ſit eorum officium. 394.1
Aduocati qualiter iurare debeant. 400.2
Aduocati quomodo puniantur, ſi illicita compendia nomine honorariorum capiant, vel procaces non niſi probris concertent. 400.2.in princ.
Aduocatio locationẽ nõ recipit. 18.1 in fi. 387.2.verſ.actione rei.
Aduocatus honorarium ſibi ex ſimplici pacto promiſſum, conditione ea lege petere poteſt 387.1
Adulterium cum quibus committatur, & qui de adulterio accuſare poſsint. 408.2. Item quale crimen ſit, & quomodo puniatur. 410.1.§.ſunt autem.
Adulterij accuſatio à quibus, & intra quod tempus inſtitui, aut proponi poſsit. ibid.§.accuſare. cum §.ſeq.
Adulterij accuſatio quo ordine fieri debeat. 409.1. §.ordo. Et ex quibus cauſis ceſſet. col.2.§.ceſſat.
Adulterum quibus, & quo loco occidere liceat. 409. 2.§. adulterum.
Aedilitiæ actiones quot ſint, quibus competent, & in quibus rebus locum habeant. 2. Item ex quibus cauſis oriantur. ibid. §. oriuntur.
Aedilitiæ actiones quatenus extẽdantur, & an ſint prætoriæ, vel quaſi prætoriæ, quæ ſint bonæ fidei. 392.1.§.ſopitur. &c.
Aeſtimata res in dotem data, ſoluto matrimonio, vtili in rem actione repetitur. 384.2
Aeſtimata actio bonæ fidei eſt 392.1.§.fin.
Agere & is videtur, qui exceptione vtitur. 394.2
Appellari an poſsit a ſententia, eremoditio contracto cõtra ſententem lata & inducta. 403.1.ver.non autem.
Appellatio rei quomodo accipiatur in titulo actionis in rem, id eſt, rei vendicationis, & quomodo in Rubrica, de rebus creditis. 380.1.in princ.
Arbiter quis, & in quo differat a iudice. 394.1
Arbitraria actio quæ dicatur. 381.1.in fin.
Arbitraria actio talis eſt, qualis eſt ſimplex ea ſtipulatu. 389. 2. in fin.
Architectus ſeu machinarius ſi fefellit, vtili hac actione, ſi mẽſ. falſ.mod.dix.conueniri poteſt. 393.1.verſ.ratione.
Argumentum apud Dialecticos quid ſit. 378.2.§.adhæc.

B.

BEneficium vel condemnatio fiat ſolùm in quantum quis facere poſsit, qũo & quib. concedatur. 379. 1.verſ. actionum.

Biennium obligationem, quæ fuerat tantùm ciuilis, naturalem efficit, & pro numeratione habetur. 390.1
Bonæ fidei, ſeu malæ fidei poſſeſſor de quibus fructibus teneatur, ſi agatur rei vendicatione. 381.1
Bonum nomen creditor facit, qui admittit debitorem delegatum. 390.2.§.contrario.

C.

CAlumniari quid ſit 410.2.§.ex Turpiliano.
Certum quomodo intelligatur. 385.2.§.certum.
Circunſtantiæ in puniendis criminibus, quæ ſiunt vel facto, vel dicto, vel ſcripto, vel conſilio, quę ſint conſiderandæ 411.2.§.quorundam.
Ciuilis ſapientia quæ precio numario non eſt æſtimanda, nec dehoneſtanda locationis vinculũ aſpernat. 387.2.in prin.
Ciuitatem quæ crimina adimant 413.1.§.ciuitatem.
Colonus partiarius abuſiuè etiam appellatur conductor. 395.2
Commiſſaria lege res vendita, ſi die pacto præfixa non fuerit ſoluta, vtili in rem actione reperitur. 383.1
Commodati actio non inueniatur directa, vtilis, & contraria: quibus & contra quos vnaquæque competat, & qualis ſit 387.2
Commodatarius ad quæ teneatur, & vtrũ in commodato hæc pactio, ne dolus præſtetur, rata ſit. 396.1
Comparatione literarum quando & quomodo vtendum ſit, ad iuuandam probationem 401.2.§.aſtringent.
Condicere, item condictio quid ſit, & quibus modis condicatur. 389.1
Condictio incerti in quot caſibus competat, & cui tribuatur. 389.2.verſ.incerti.
Condictio certi generalis quot habet ſpecies. 389.2.§.certum cum ſeq.
Condictio certi ex mutuo cui, & in quem competat, qualis ſit, & quid in ea veniat. 386.1.§.exponamus.
Condictio indebiti tam directa quàm vtilis quando, cui, & in quem competat. 386.1
Condictio indebiti qualis ſit, & quatenus duret. 386.2.verſ.eſt autem.
Condictio triticaria cui, & contra quem detur, & ex qua cauſa competat. 386.2
Condictio datorum ob cauſam, &c. tam directa, quàm vtilis, quibus & aduerſus quos, item ex qua cauſa competat, qualis ea ſit, & an perpetua. 386.2
Condictio furtiua cui & in quem detur, & quid in ea veniat. 387.1
Condictio furtiua vnde naſcatur, an inueniatur vtilis, & qualis ea ſit. 387.1.§.quæri ſolet.
Cõdictio ex lege quando intendatur, & quomodo ſit introducta. 377.1.§.condictio. 377.2.§.condictio.& 387.1
Condictio ſine cauſa vel iniuſta cauſa, quando, cui, & aduerſ. quem competat. 19.1.in prin.
Conductor quis proprie dicatur. 392.1. circa finem.
Confeſſoria & negatoria actiones, ad quæ proponantur, & an in vtraque inueniatur tam directa quàm vtilis. 384.1
Confeſſoria directa, item vtilis quibus, & qualiter competat. ibid.
Confeſſoria qualis ſit, & quid in ea veniat. 384.2.§.fin.
Conſtitutum quomodo fiat & quando admittatur. 393.1
Contractus emphyteuticus cuius ſit naturæ. 382.2.in princ.
Creditor ſi res aut perſonas ſibi pignori datas malè tractauit, quomodo teneatur. 396.2
Creditor bonum nomen facit, qui admittit debitorem delegatum. 390.2.§.contrario.
Criminum diuiſio 207.2.fol.379.1.§.ex maleficijs.
Crimina publica quæ ſint, & vnde dicantur. 408.2. Itẽ quæ ſint ordinaria. ibid.§.ordinaria.
Crimina extraordinaria quæ ſint. 408.1.in prin.
Crimina publica & extraordinaria quæ dicantur. 408.1.§.publica.
Crimina publica & extraordinaria: item priuata & ordinaria quæ ſint. 408.1.in prin. Et quæ ſiue crimina ex tempore. ibid. 407.2.§.fin.
Crimina quibus modis committantur, & quæ in illis puniendis conſiderandæ ſint circunſtantiæ. 411.2
Crimina quæ & quando tranſeant ad hæredes. 412.1.§.tranſeunt.
Culpa quæ veniat in vnaquaque actione. 395.2
Culpa æſtimatur non ſolùm, ſi quis fecit quod facere non debuit, ſed & ſi omiſit, quę facere debuit. 397.1

D.

DEbitum, pro ſignificatione verbi debetur in definitione actionis poſiti, quomodo intelligatur. 378.1.§.annectitur cum ſeq.
Debitum naturaliter, cùm aliàs actione nec petitur, nec repetitur, quibus caſibus peti poſsit. ibid.
Decimam bonorum ſuorum vel rem quamcunque ſuam ſi quis vouit, ad petendam eam vtilis vendicatio proponitur. 382.2.—383
Deportatio quę hodiè ſucceſsit in locum interdictionis ignis & aquæ, quibus irrogetur. 413.1.§.fin.
Depoſitarius ad quid teneatur: & quid ſi pactus ſit, ne vel de dolo, vel depoſito ſecum agatur. 396.1
Depoſiti actio directa vel vtilis, quibus vel contra quos vnaquæque vel vtraque detur, & cui competat contraria. 288.2
Depoſiti actio qualis ſit, & quando ſit in ſimplum & perpetua, quando verò non. 388.1.verſ.eſt autem. Et quid in ea veniat. ibid.verſ.venit.& fol.396.1
Depoſiti ſequeſtraria act. qualiter, & cum quo agatur 388.2
Deſtitiſſe quis dicatur. 410.2.§.eſt autem.
Detuliſſe quis intelligatur. ibid.
Dies vtiles qui ſint. 409.2.§.vtiles.
Dignitatis & conditionis ratio in pœnis habetur. 408.1.§.extraordinaria.
Dilatio in cauſa reſtitutionis quomodo ab actore peti debeat. 398.2.§.in reſtit.
Dilationes quoties à iudice tam in pecuniarijs, quàm in criminalibus cauſis, & quanti temporis, concedendæ ſint, etiã ratione diſtantiæ locorum 398.2
Diligentia quæ ſit præſtanda in vnaquaque actione 395.2
Doli actio quando locum habeat. 1.377.1.§.de dolo.
Dolus dans cauſam contractui, quando reddat contractum ipſo iure nullum. 377.1.§.ſed &c.
Dominium cauſa legitima eſt actionum in rem 384.1.§.ſanè.
Donatio cùm iure gentium nudum pactum fuiſſet, nec actionẽ pareret, à Iuſtiniano in formam cõtractus redacta eſt, daturque donatario dictio ex lege. 373.2.& fol.377.1.§.cõdictio.
Donata res inofficioſè an vtili vendicatione an verò condictione ex lege reuocetur. 389.1.
Donatas res propter nuptias ſol. matr. quando vtili in rẽ actione repetatur. 389.1
Donatam mortis cauſa rem reuocanti datur vtilis vendicatio ſeu in rem actio. 383.1
Donans vt alatur, ſi non fuerit alitus, quomodo agat. 373.1. circa fin.
Donator liberalitatis ſuæ pœnam pati non debet. 393.2.§.non enim.
Dotis nomine res æſtimata data, ſoluto matrim. utili in rẽ actione repetitur. 383.2

E.

EManſor & fugitiuus quomodo differant. 409.2.verſ.fin.
Emphyteuta quomodo, & intra quantum tempus, vt penſionem ſoluat, conueniri poteſt. 382.2.in princ.
Empta res pecunijs minoris ſeu militis, licet non eorum nomine, an, & quando, & qua actione vendicari poſsit. 382.2
Empti vel venditi iudicio quæ veniant, & quomodo actione ex empto ſit vtendum. 396.2
Eremodicium qualiter contrahatur. 402.2
Exceptionibus quando locus ſit, & quotuplices ſint. 400.2
Exceptio quid ſit & ex quibus cauſis competat. 400.1.verſ.fin.
Exceptio ſecunda æquitas dici poteſt. 381.2.circa fin.
Exceptio non numeratæ pecuniæ quando & intra quæ tempora opponi debeat. 390.2

Excipiens quo caſu exceptionem ſuam probare non teneatur. 394.2
Exercitoria actio prætoria eſt, aliàs bonæ fidei, aliàs ſtricti iuris, pro qualitate negotij & actionis genere: item cui competat. 393.2
Expilatores qui dicantur, & quomodo differant à furibus 412.1. circa princ.
Expreſſa nocent, non expreſſa non nocent. 396.1
Ex ſtipulatu actio, quæ & arbitraria dicitur, cui competat, quare ſit introducta, & quid in eam veniat. 379.2.§. eſt autem.

F.

FAcere aliud eſt, quàm reficere. 370.1. verſic. quippè.
Fama quandoque minuitur, quandoque conſumitur 408.2 §. fin.
Feriæ quæ, & quomodo in iudicijs ſint obſeruandæ atque intelligendæ. 399.1.
Fideicommiſſum tacitum & per hoc illicitum alicui relictum, vel fiſcus vtiliter vendicabit. 383.2. ad fin.
Fideiuſſor ſiſtendi iudicij cauſa datus, quãdo dicatur locuples & idoneus, ratione etiam neceſsitudinis: & quid ſi actor talem non accipiat. 399.1
Figuræ cauſarum variæ quæ dici poſsint. 4.379.1. verſ. variæ.
Filijfamiliàs in caſtrenſi peculio vice patrumfamiliàs funguntur. 41.1. ad fin.
Fructus qui veniant in rei vend. & quotuplices ſint fructus. 381.1
Fructuum nomine in confeſſoria & negatoria quæ computentur. 384.2.§. in confeſſoriam.
Fugitiuus & emanſor quomodo differant. 412.1. verſ. fin.
Fur ſemper moram facere videtur. 387.1. cir. fin.

G.

GEſtor quis dicatur. 399.2 §. geſtor. cir. fin.
Gladij pœna quibus irrogetur 411.2.§. nunc genera.
Graſſatores propriè qui ſint. 412.1.
Grex quando dicatur. 412.1. verſ. gregem.

H.

HAEreditatis petitio cui, & in quem competat, & qualis ſit. 379.2. & an ſit mixta. 380.1. verſ. conſtat.
Hæreditatis petitio quæ habeat communia & ſingularia cum rei vendicatione. 379.2.§. habet.
Hæreditaria ſiunt hæredis aditione hæreditatis, etiam ſine apprehenſione poſſeſsionis. 380.2. ibi. hæreditaria.
Honorarium ſimplici pacto promiſſum, aduocatus condictione ex lege petere poteſt. 387.2
Honoraria quomodo aduocatis capere licebat: & quomodo iudex in aduocatorum honorarijs pro modo litis & conſuetudine fori, verſari debeat. 400.2. in princ.
Honorarium licitum in ſingulis cauſis, vſque ad 100. aureos intelligitur. ibid.
Hypothecaria actio, quæ & quaſi Seruiana dicitur, vnde naſcatur, quibus & aduerſus quos competat tam directa, quàm vtilis. 374.2. in princ.
Hypothecaria actio qualis ſit, quandiu duret, & quid in ea veniat 384.2. circ. fin.

I.

INceſtum quid ſit, & quomodo committatur. 410.1.§. quoniam.
Inceſti quæ ſit pœna, & quanti temporis præſcriptione tollatur ibid. verſ. huius.
Indebitum quomodo intelligatur. 386.1. ver. indebitum autem.
Indebitum ſolutum quibus caſibus non repetatur. 386.2.§. aliquando.
In factum ſubſidiaria actio, quando admittatur 378.2.§. in factum.
In factum actio, ſi menſor falſ. mod. dix. qualis ſit, & quandiu duret, quibus & quomodo detur tam directa, quàm vtilis. 2.393.1. in princ.
In factum actio quę eſt de redhibenda re, quatenus extendatur. 392.1. verſ. in factum,
Infamia ex genere delicti, quibus irrogetur. 408.1.§. ex genere
Infamia ex ſententia quomodo irrogetur, & quando ex genere pœnæ fama minuatur. 408. ex ſententia. cum §. ſequent.
In metallum damnari qui poſsint, & in quantum tempus damnari debeant. 413.1. verſ. verùm ſciendum. cum §. ſequent.
Inſcriptionis conceptio quæ contineri debeat, 395.1.406.2. ver. fin. cum. ſeq.
Inſtrumentum fundi quod dicatur. 392.2
Inſtrumentis falſis in iudicio vtentes quomodo puniantur, & quotuplicia ſint inſtrumenta. 401.2
Inſtrumentorum appellatione ea omnia continentur, quæ cauſam inſtruere poſſunt. 401.2. in prin.
Interdictum Saluianũ ad quid, & inter quos proditum ſit. 383.1. verſ. Saluianum.
Intereſſe tam in lucro, quàm in damno, quomodo a iudice conſiderari debeat, & qualiter pro intereſſe ſententia ferenda ſit 402.1
Iudex quis dicatur, & in quo differat ab arbitro. 394.1
Iudex quæ in litibus expediendis diligenter cauere debeat 403.1
Iudicis officium quod ſit, & qui iudicare non poſsint. 395.1. fol. 400.3.401.2. verſ. quòd ſi. 402.2
Iudicium quid ſignificet. 378. col. 1.§. ſequitur per ſeq.
Iuramentum calumniæ quomodo & quando præſtandum ſit. 400.1. in prin.
Ius quid ſignificet, & varias eius acceptiones. 378.1. col. 1.§. ſequitur actio.

L.

LEge commiſſoria res vendita, ſi die pacto præfixa non fuerit ſoluta, vtili in rem actione repetitur. 383.1
Legibus iudicandum eſſe, non exemplis. 402.1. in princ. verſ. ſic enim.
Libellus conuentionalis qualiter componendus ſit, & quando vel quomodo aduerſario, item iudici offerendus ſit. 398.1
Litis conteſtatio quomodo & quando fieri debeat. 398.1
Locatio propriè quæ dicatur. 392.1
Locati & conducti actiones quomodo & quibus competant, & quales ſint. 392.2
Locans ad luſtrum, ſi exacto luſtro paſſus ſit conductorem in conductione manere per ſilentium, an & quando hoc ipſo quod tacuerit, re locaſſe videatur. 392.2.§. venit autem.
Locator an & quãdo poſsit conductorem expellere. 392.2. verſ. locator.

M.

MAndatum ſicut & commodatum debet eſſe gratuitum. 390.1. ibidem. & vnde dicatur mandatum. col. 1. verſ. eſt autem.
Mandati actio inuenitur directa, vtilis, contraria, expreſſa & tacita. 1. ibid.
Mandati actio eſt ciuilis, perſonalis, & bonæ fidei. ibidem 2. in princ.
Mendacium an & quando vt pote vtile, prætor admittit, & impunitum relinquit. 382.1.§. ſed &
Menſor ſi falſum modum dixit, quomodo teneatur, & an inter eum & eius opera vtentem poſsit agi locati, vel conducti.
Militi & minori, ſi eorum pecunijs, licèt non eorum nomine, res emptæ fuerint, datur vtilis in rem actio. 382.2. in princ.
Militi in quibuſdam delictis grauior irrogatur pœna, quàm pagano. 408.1. verſ. exceptis. 59.2. verſ. noſtri. 411.2. in fin.
Mora quot modis fieri intelligatur, & quid ſignat. 387.1.§ mora autem.
Mora quomodo pro diuerſitate actionum punienda ſit. ibid. 1. cum. ſeq.
Moroſus ſi ſit vel bonæ fidei, vel malæ fidei poſſeſſor, vel prędo, de qui-

de quibu teneatur. ibid. 1. & 2. in princ.
Morbus, quo ad ædilitium, quæ dicatur. 391.2.§.oriuntur.

N.

Negatoria actio tam directa quàm vtilis quibus detur, & quid habeat ſpeciale vel commune reſpectu confeſſoriæ. 384.2 §.directa.
Negatoria actio qualis ſit, & quid in ea veniat, 384.2.§.fin.
Negotia plura ſunt, quàm ſint vocabula. 377.col.1.
Negotiorum geſtorum actio ad quid detur improbè ad aliena negotia accedenti. 399.verſ.hoc autem.
Nomen bonum creditor facit, qui admittit debitorem delegatum. 390.1.§.contrario.
Nudo pacto promiſſum, quo caſu peti poſsit, 378.1.§.annectitur.

O.

Obligatio verborum quomodo contrahatur, & quæ ex ea naſcantur actiones. 389.2
Obligatio literarum quomodo contrahatur, & quas parauit actiones 390.1

P.

Poſſeſſores varij ſunt. 382.1.
Poſſeſſor bonæ vel malæ fidei, de quibus fructibus teneatur, ſi agatur in vendicatione. ibid.1.
Poſſeſſores rerum immobilium qui dicantur, & an ſatiſdare iudicio ſiſti cogantur. 399.1.& 2.§.ſciendum.
Precarij rogator ad quæ præſtanda teneatur, & quare non ad eandem diligentiam teneatur, ad quam commodatarius. 396.2.in princ.
Præſcriptis verbis actio ex pronunciatione eſt bonæ fidei, ciuilis, perſonalis, & ex contractu innominato. 389.1.in princ.
Præſcriptis verbis actio, quæ de æſtimato proponitur ex contractu, qui re perficitur oritur, eſtque perſonalis, bonæ fidei, ciuilis & perpetua. ibid.1
Præſcriptis verbis actio ex contractu innominato, do, vt des ciuilis eſt, perſonalis, perpetua, & ſtricti iuris, & in alios contractus interdum ſpargatur. ibid.1.
Præſcriptis, verbis actio ea ſacio vt facias, quando locum habeat, & qualis ſit. 393.1
Præſcriptis verbis actio ex innominato contractu, facio vt des quomodo naſcatur, & an eo caſu de dolo agi poſsit. ibid.1.
Præſcriptis verbis actio ex contractu innominato, facio vt facias, quando locum habeat, & qualis ſit. ibid.1.
Præſcriptis verbis actio ex facio vt des, quomodo naſcatur, & an eo caſu de dolo agi poſsit. 393.1.& 2.
Præiudiciales actiones quæ ſint, & quare ſic dicantur. 383.2.
Præiudiciales in rem vtiles actiones, vtrum ſint ciuiles, an prætoriæ, & quæ legitima catum ſit cauſa. 384.1.ſanè.
Præuaricari quid ſit. 410.2.§.ex Turpiliano.
Procurator quomodo a parte actoris in iudicio interueniat, & de quibus cauere debeat. 399.2
Procurator rei, quæ præſtare & de quibus cauere cogatur. 399.2
Procurator quis dicatur. 399.2.verſ. eſt autem.
Pro ſocio actio quomodo intendatur, & qualis ſit 391.2.
Publiciana actio quare ſit comparata, cui & contra quem competat, itẽ qualis ea ſit, & ex quibus cauſis detur. 381.2.cir.fin.
Publiciana actio in quibus rebus detur, & in quibus ceſſet. 382.1.§.notandum. Et in quib. differat ab actione reſciſſoria. ibid. 1.§.ſed &.

Q.

Qvanto minoris actio anno vtili finitur. 392.1. verſ.ſopitur
Quanto minoris actio quando competat, & an ſæpius ea agi poſsit. 392.1.verſ. quanto. Item an ſit bonæ fidei. ibid.§.fin.
Queſtiones quando & quo ordine fieri debeant: & in quibus cauſis ſerui, in quibus item liberi interrogari ſeu torqueri poſſint. 411.1.
Quæſtioni ſeruus contra dominum ſuum, an, & quãdo ſubijciatur. 411.2.§.ſupereſt. Et quæ ſit habenda fides quæſtioni. 411.2.verſ.quæſtioni.

R.

Redhibitio, item redhibere quid ſit, & vnde dicatur redhibitio. 391.1.verſ.eſt autem.
Redhibitoria actione quando & quibus vitijs venditor tã ignarus quàm conſcius teneatur, & quid in ea veniat. 391.2.verſ. vrgebitur. Et quanto tempore euaneſcat. 392.2.ver. ſopitur.
Redhibitoria actio arbitraria eſt, aliàs ad ſimplum, aliàs in duplum prodita. 392.in fin.
Rei appellatio quomodo accipiatur in titulo rei vendicationis, & quomodo in Rubrica, de rebus creditis. 390.1. in prin.
Rei vendicatio an ſit actio. 378.2.§.ex ijs.
Rei vendicatio directa, cui et quando directò aut non directò, competat. 380.vnde naſcatur, et cui detur. ibid.§.dicendum.
Rei vendicationi quale corpus, qualisve poſſeſsio locum faciat 380.2.§.datur: Et quid in ea veniat.§.venit. cum ſeq.
Rei vendicatio an ſit arbitraria, et quod ſit in ea officium iudicis. 381.1.§.officium.
Rei vendicationi quanto tempore præſcribatur. 381.2.§. tollitur.
Rei vendicatio vtilis quibus competat, et quibus rationibus detur. 381.2.§.expoſuimus.
Remus frater Romuli occiſus fuit ob hoc, ꝙ muros tranſcendere voluit. 412.2.verſ.nam et.
Repetere res donatas propter nuptias, ſoluto matrimonio quomodo liceat. 383.1
Rerum amotarum actio an poſsit dici condictio. 385.2.verſ.nã et rerum.
Res empta pecunijs minoris vel militis, licet non eorum nomine, an, quando, et qua actione uendicari poſsit. 382.2
Res æſtimata in dotem data, ſoluto matrimonio quomodo repeti poſsit. 383.2
Reſciſſoria actio quibus competat, et quando locum habeat. 382.1
Reſciſſoria actio eſt in rẽ utilis, arbitraria et annalis. 386.§.ſed et. In quibus differat a publiciana. ibid.
Reuocare rem mortis cauſa donatam, quib. caſib. et qua actione ſit licitum. Et quid ſi inofficioſè donata. 383.1
Reus qui dicatur, et quando actoris partes ſubeat. 394.2

S.

Senatuſconſultum Turpilianum pœnam quinque libratum auri etiam imponit illi, qui crimen publici iudicij detulit, et cauſa criminis ordinata, non impetrata abolitione, ab executione criminis deſtint. 410.2.et fol.406.1.
Senatuſconſulta reliqua legantur libro quinto. ſol. 401. etc.
Sententia quando et quomodo a iudice ferenda et pronuncianda ſit. 402.1. Et quæ continere debeat. ibid. uerſ. caueat.
Sententia quomodo pro intereſſe ſit ferenda, et an iudex ſentẽtiam latam reſcindere poſsit. ibid.2.
Seruiana actio unde dicatur, et cui competat. 385.1
Seruus ex delicto, nouo iure, nullus efficitur. 408.2.§.fin.
Societas quatenus ad hæredem ſocij tranſeat, et quę dicatur ſocietas leonina. 390.2.uer.ſed et.
Stipulatio quomodo contrahatur, quæ ex ea naſcantur actiones. 389.2
Stuprum in quib. committatur, et qui de ſtupro poſsint accuſari. 408.1. Item quale crimen ſit, et quomodo puniatur. 409.2. in fin.§.ſunt autem.
Stupri accuſatio ex quibus cauſis ceſſet. 409.2.§.ceſſat.
Superficiario cùm detur in rem utilis actio, quando locum habeat, et aduerſus quos detur. 382.1.in princ.

Tergiuer-

Index in Placentinum.

T.

TErgiuerſari quid.410.2. §.ex Turpiliano.
Teſtis unicus an faciat præſumptionem.401.s.in fin.
Teſtes qui & quo ad teſtimonium dicendum admittantur, & quæ in teſtibus requirantur. Item in quibus caſibus quilibet etiam teſtes admittantur. 401.2.fol.395.1.
Titulus nullus quis dicatur.379.2.verſ.nullum.
Traditum ex iuſta cauſa quomodo intelligatur.382.2.§ traditū.

V.

VEctigalium agrorum conductores vtilem in rem habent actionem. 382.2
Vendita ſi ſit res aliqua lege commiſſoria, nec die pacto præſixa ſoluta, vtili in rem actione repetitur. 393.2
Venditor quomodo emptori cauere debeat & qualiter ſciens vel ignorans teneatur.391.1.§.multipliciter.
Venditor an compellatur prius rem præſtare, quàm emptor pretium numerare.ibid.1.io fin.
Verborum conceptio non eſt actio. 378.2.§.ad hæc.
Verbo actionis quę comprehendantur.2.col.378.1.§.adijcitur & 478 2.§.ex ijs.
Verbo perſequendi quid intelligatur.2.col.s.§.eodem.
Vocari in ius qui non poſsint, & de pœna vocantium tales ſine uenia in ius 398. 2.&c.
Vocatus in ius quomodo cauere debeat, & quando dicatur habere fideiuſſorem locupletem. 393.1.
Vocatus quicunqꝫ in ius, ea quibus etiam cauſa, & ſi reuocandi domum ius habeat, an venire debeat.399.1. in fin.
Vtiles dies qui ſiut.409.2.§.vtiles.

F I N I S.

EXIMII, AC PRAESTANTISSIMI IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS, AC ORATORIS DISERTISSIMI,

MAGNIFICI COMITIS, ATQVE EQVITIS D. IASONIS MAYNI: Ciuis Mediolanenſis Primarij, necnon Ducalis Senatoris ſuper difficili, ac perutili titulo Inſtitutionum de Actionibus interpretatio, in florentiſſimo Ticinenſi gymnaſio, ſtylo edita eleganti.

CVM MVLTIS ADDITIONIBVS PER EVNDEM ADIECTIS, *necnon cum apoſtillis D. Benedicti de Vadis Foroſempronienſis.*

DE ACTIONIBVS *RVBRICA.*

1 *Actionum infirmitates, Legiſta ſuffragijs legum, & rationum curari habent.*
2 *Qualitatem quis cognoſcere non poteſt, niſi ſubſtantiam cognoſcat.*
3 *Qualitatem quis probare non poteſt, niſi ſubſtantiam probet.*
4 *Rubrica an & quando ſint neceſſariò continuanda.*
5 *Verba enunciatiuè prolata à Legislatore, non inducunt diſpoſitionem.*
6 *Verba enunciatiuè emiſſa non diſponunt quando, &c.*
7 *Legis ad legem, an & quando ſit fienda continuatio?*
8 *Rubricarum continuatio an fieri poſſit ad remota?*
9 *Arguere ex verbis rubricarum an liceat?*
10 *Rubrica legum textui conſonantes, an allegari poſſint?*
11 *Rubricas an textum ſcribere promittens, ſcribere teneatur?*
12 *Rubrica Decreti, an ſint authentica?*
13 *Rubrica Decretalium, & iuris ciuilis, quando pro iure allegari poſſunt?*
14 *Arguere ex rubricis imperfectis, quibus caſibus liceat.*
15 *Rubrica reperta in libro Notariorum, an fidem faciat, vel præſumptionem?*
16 *Imbreniatura notarij, an fidem faciat.*
17 *Rubrica generalior nigro, an reſtringatur per nigrũ?*
18 *Nigrum generalius rubro, an ſit reſtringendum?*
19 *Nuptiæ inceſtæ, & nefariæ quæ ſint?*
20 *Nigrum ſi contradicat rubro, cui ſtari debeat.*
21 *Rubrica negatiua, vel prohibitoria, renunciari non poteſt, etiam conſenſu partium.*
22 *Renunciare priuilegio ſuo quis poteſt, non tamen præcepto.*
23 *Statuto prohibitorio renunciari non poteſt.*
24 *Rubrica negatiua vel prohibitoria, an cum iuramento renunciari valeat?*
25 *Actio in ſingulari, an contineat omnes actiones. Indefinita æquipollet vniuerſali.*
26 *Gerundia an ſint facti, & quomodo deriuantur.*
27 *Rubrica poſita per nomen, quid importet.*
28 *Gerundia an & quando importent neceſſitatem?*
29 *Gerundium poſitum in accuſatiuo, quid denotat?*
30 *Gerundium in genitiuo, adiectis verbis, Animo, vel Cauſa, importat cauſam finalem.*
31 *Statutum dicens, Si quis occiderit, in quo verificetur.*
32 *Lex, Is, qui cum telo. C. ad leg. Corne. de ſica. in pœnis ſtatutorum locum non habet.*
33 *Gerundium in ablatiuo, an importet conditionem?*
34 *Gerundia quando importent cauſam finalem, & quando formalem.*
35 *Gerundij natura quæ ſit.*
36 *Supini natura quæ ſit.*
37 *Titulus ſpecialis de Actionibus, quare ponatur.*
38 *Diuiſio quid boni operetur.*

QVONIAM, vt præclarè inquit Bal.
in l. 2. ad fin. C. qui admitt. ad honor.
1 poſ. † nos Legiſtę habemus curare in
firmitates actionũ, ſuffragijs legũ, &
rationũ: idcirco oportet ſpecies ægri
tudinũ cognoſcere. Accedat bonus
textus in Authētic. hæc cōſtitutio innouat
cōſtitutionē, in princi. collat.
8. & textus in procem. Clemētinarũ, in ver. Quibus iura iã
poſita mederi nõ poſsint. Verùm, vt loquitur idē Bal. in l. 2.
2 ante mediũ primæ col. C. de bono. poſſeſs. ſm tabu. † non
pōt quis cognoſcere, qualitatē, niſi cognoſcat ſubſtantiã,
per tex. in l. eius, qui in Prouincia. ff. ſi cert. petat. & eſt circa
finē illius legis, in ver. Qui nec poſsidendi animũ habe
rent. Et alibi inquit idē Bal. in l. omniũ, circa medium pri-
3 mæ col. C. de teſta. q † non pōt quis probare qualitatem,
niſi probet ſubſtantiam. Et impoſsibile eſt intelligere acci
dentia extra ſubiectũ. Ad quæ dicta addo bonũ tex. in l. ſi
ſeruũ mihi. §. 1. ff. de act. empti. in ver. Non pōt æſtimari bo
nitas loci, qui nõ extat. Nõ cognoſcemus ergo vnquã qua-
litates, aut ſpecies ægritudinũ in actionibus, niſi notitiã
ſubſtãtiæ, vel ſubiecti, hoc eſt, ipſarũ actionũ aſſequamur.

Pro habenda igitur hac tam neceſſaria actionũ cognitione, ego Iaſon de Mayno Mediolanenſis vtriuſque cenſuræ Doctor indignus, in hac florentiſsima cæterarũ omniũ Ticinenſi academia, ad cōmunē veſtrũm, & mei vtilitatē, inter quotidianas Inſtitutionum lectiones aſſumpſi præſentem titulum de actionib. ſcholaſtico quodam, & agreſti (vt ita dixerim) ſtylo commentandum.

Ad cuius expeditionē, vt proprius accedã, capio glo. rubricæ, & quia hæc glo. omittit cōtinuationē, ante oĩa vidēdũ eſt, qualiter hæc rubrica continuetur, iuxta vulgatam l. 2. ff. de ſta. hom. & l. cùm de lanionis. §. aſinã. ff. de fund.

 inſtruct.

inſtruct.in ver.primis quibuſque proxima copulata proce
dũt.Dñt DD.vt hic,vt Dy.& Io.Fab. ꝙ continuare hãc ru
bricã, ſuperfluũ eſt,quia tex.in prin. ſe continuat. Iſta ta-
men continuatio Imperatoris declaratur duobus modis
per gl.j. poſitã inſ.in princ.nigri, & ibi reſeruo dicẽdum.
Non omitto nunc,ꝙ Raph.Cuma. in rub. ff. de ope.no.
4 nun.fuit in ea opinione,ꝙ† rubricæ non ſint neceſſariò cõ
2 tinuãdæ, ſed ſit fienda materiarũ cõgrua ſubordinatio a.
Ita dixit ſæpius ſe dixiſſe,ſubijciens,tot.us materias per-
tinentes continuandas eſſe durante eadẽ materia : ſed ea
finita,non eſt ẽt ſequens materia neceſſario cõtinuanda.
Pro hac opin.Cuma.adducit tex.noſtrũ ĩ princ.ibi,ſuper-
eſt vt de actionibus loquamur,tanquã hæc ſit materia con
grua poſt obligationes.& tex.inſ.de interd.in princ.cum
multis ſimilib.quæ poſſent allegari,& eodẽ modo induci.
Hãc opi.ſequitur Ang.de Aret.ſup.in procem.huius libri,
in vlt.col.pro qua allegat tex.ſup.de leg.in prin . & tex.in
§.fi.ſup.per quas perſon.no. acqui. quæ iura ẽt allegat idẽ
Ang.hic.Hãc ẽt opi...Cuma.ſecutus eſt ætate noſtra,clariſ
ſimus vtriuſque cenſuræ Interpres Doct.And.Barbatius in
ſua repet.c.teſtimoniũ.i prima col.extra de teſtib. rali fun
damẽto.Nã cùm Imperator i §.qbus,in j.cõſt.tutione Co
dicis,mãdet Rubricas cõgruis ſubdi titulis,& Iuriſcõ.ĩ d.
l.2.ff.de ſtatu.hom.polliceat,ſe proximos & cõiunctos ti-
tulos,vt res patietur, applicare, præſumendũ eſt ita factũ
eſſe,arg.l.2. C.de offi.ciu.iud. Ergo rubricarũ cõtinuatio
non eſt neceſſariò vlterius exquirẽda. Addo ꝙ huius ſniæ
fuit Bal. ante iſtos in l.Gallus.in princ.ff. de lib. & poſthu.
in 1.col.vbi inquit,ꝙ cõtinuatio rubricæ ad rubricã nõ eſt
de neceſſitate fienda,ſed operatur ad bene eſſe,ſcilicet,vt
primis quibuſque proxima copulata procedant, per d. §.
aſinã,& per d.l.2.ff. de ſtatu hom. Ego pro hac opi. fun-
danda,vltra alios pondero nouiter d.l.2.quæ vulgò in con
trariũ allegatur,in verbo,Et his proximos, atque coniun-
ctos applicantes titulos,prout res patitur, dicemus . Quæ
5 verba ſunt verba enunciatiua: & ĩ verba enunciatiuè pro.
lata à Legiſlatore,nõ inducunt diſpoſitioné,& ſic Iuris de
b ciſioné,vt expreſsè tenuit Salic.in l. qui ſe patris. b C.vnde
li.circa ſolutioné. l.filij mater.ff.ad Tertul.dũ vult,ꝙ ver-
ba illa, Ante quàm agnatus ,vel cõſanguineus adierit, ibi
poſita,ſint prolata à Iuriſconſulto enunciatiuè,& diſpoſi-
tioné non inducãt.Et idẽ etiam tenuit ipſe Salic. in l.accu
ſationé.C.de accuſ.Pro quo allego bonũ tex.in c.ſi Papa.
de priui.in 6.per quẽ tex.in terminis conſuluit. Fed.de
Senis.in conſ.39.incip.viſo puncto,& motiuis . quẽ ſequit
Ludo.Roma.in l.4.§.Cato.in 6.col.ff.de verbo.obligat. &
ſequuntur Ant.de But.& Imo.in c.cũ apoſtolica, extra, de
his,quæ fi.à præla.ſine cõſen.capi.Et iſtud idẽ viſus eſt ſẽ-
tire Bart.in l.extat.in vlt.col.ff.quod met. cau. Ergo verba
illa enunciatiua,poſita in d.l.2.nõ inducẽt aliquã iuris di
ſpoſitioné,& ſic non diſponẽt,titulos debere continuari;
His tamen non obſtantibus,puto non eſſe recedendum à
cõmuni ſententia,quæ habet ꝙ rubricæ ſint de neceſſita-
te cõtinuandæ : quia allegata in contrariũ parũ , aut nihil
obſtant.Et ad iſtũ tex.patebit reſponſum ex dicẽdis infrà
poſt gl.j.inſ. ſuper nigro poſitã,vbi apparebit,hunc titulũ
ad præcedentes cõtinuari.Nõ obſtat tex. allegatus p Ang.
de Aret.ſup.de leg.ĩ princ.quia imò ibi Imperator expreſ
ſè continuat illũ titulũ ad titulũ de teſt. Non obſtat fun-
damentũ Doct.And.quia ad illud poſſum multipliciter rẽ
ſpondere:& primò ꝙ nõ eſt verũ,ꝙ Imperator in d. §.qui
bus.mandet rubricas ſubi congruis titulis , ſed benè mã-
dat leges.Sed ẽt poſito,ꝙ tex.hoc diceret,puto adhuc in-
ueſtigandas eſſe continuationes , vt cognoſcamus ordiné
ab Imperatore,& Iurecõſultis polbcitũ,fuiſſe ſeruatũ, iux
ta doctrinã glo. no.in c.j.de fratri.de nouo benefi.inueſt.ĩ
vſib.feud.vbi inquit,ſtudioſos debere eſſe ſolicitos ad in-
dagandũ,ne lenti efficiantur, & ne aliàs contra eos inue-
hat.Sali.ĩ l.ſi ex cautióe,in vlt.col.C. de nõ num. pecu.vbi
valdè elegãter inquit:Silẽ ſunt,qui ſcripta tãtùm diſcurrũt,
& pp frigiditatem ſtomachi in eis contenta nõ digerunt.
Præterea & fortius,ſi verũ eſſet fundamentũ Doc.And.
ſequeretur maximũ abſurdũ , ꝙ nulli° contrarij ſolutioné
quærere deberemus,cùm Imperator in l.2.in 6.col.in §.ſi
miliqúe modo.C.de ver.iu.ẽnu.& in d.§.qui bus,in prima
conſtitutione Codicis,dixerit,nihil cõtrariũ in iure reperi
ri.Quod tamẽ quàm ſit ridiculũ,nulli nõ patet,vt vtar ver-
bis Iurecõſulti in l.iã dubitari,in fin.in princ. ff.de hæred.
inſtit.Nõ obſtat fundamẽtũ meũ de verbis illis enũciati-
uis,poſitis in d.l.2.ff.de ſtat.hom. quæ non habent iuris di
6 ſpoſitioné inducere:quia reſpondeo,ꝙ ſi† verba enuncia-
tiuè emiſſa,à lege proferantur incidenter, & extra propo-
ſitũ, tunc non diſponunt : ſi aũt proferantur principaliter
& propter ſe,ita ꝙ faciant ad propoſitũ,tunc bene diſpo
nũt.Ita dixit no.& ſignanter gl.in Cle.literis, de prob.dũ
dicit,ꝙ verba poſita in d.c.ſi Papa,de pri.lib. 6. non facie
bant ad propoſitũ : ideo non diſponũt. Cùm ergo verba
poſita ĩ d.l.2.ſint prolata principaliter & propter ſe, ita ꝙ
ad propoſitum faciant : ergo benè inducent iuris diſpoſi-
tionem:ergo benè diſponent,titulos eſſe continuandos.
Stabit ergo ex prædictis firma & communis concluſio,
quòd tituli ad titulum ſit de neceſſitate fienda continua-
c tio. c † Quæ tñ concluſio conſueuit limitari, ꝙ non pro-
cedat in principijs librorũ,in quibus non eſt fienda conti-
nuatio,vt dixit no.Bal.in rub.C.de ſer. fugit. Allegat gl.in
rub.ff.de cond.furt.quã gl.reputat ad hoc ſingularẽ Io.de
Imo.in rub.ff.ſolut.matrim.ĩ prin.& idẽ Imo.in rub. ff.de
lega.j.& tã ẽt allegat,& limitat Ang.de Aret.ſup.in pœm.
huius libri,in pen.col.quæ tñ glo. hic mihi nõ benè dicit.
Aduertite tamen,ꝙ licèt tituli ad titulũ ſit fienda conti
7 nuatio,vt proximè dixi: † legis tñ ad legẽ nõ eſt fienda cõ-
tinuatio,vt eſt gl.in l.Gallus,in princ.ĩ verbo, poſthumos.
ff.de libe.& poſth.quã allegat Bal.in rub.C. de ſer. fug. &
gl.in l.2.in gl.1.C.de peti.bono.ſublat.lib.9.quæ dixit, le-
ges Codicis non eſſe continuandas , cùm quælibet lex de
per ſe,& certa eſſe debeat.
Intelligite tñ,niſi talis continuatio fieret gratia clario-
ris & cõmodioris doctrinæ,iuxta gl.in l.2. in prin. in gl.j.
ff.de verb.obligat.& glo.in l.de pupillo, in princ. & in §.
ſextus.ff.de ope.no.nu.& gl.in l.3.in prin.in gl.j. & in l.nõ
videt.ff.de acquir.poſſ.& gl.in l.palã,in prin.ff.de rit.nup.
& gl.in c.prudentiã,in verb.illa quippe.extra,de offi.dele.
8 † An aũt continuatio rub.poſsit fieri ad remota ? Dicite
ſecũdũ Io.de Imo.in rub.ff.de appel. quem refert Ang. de
Aret.ſup.in procem.huius libri in vlt.col.ꝙ ſic,ſi materiæ
intermediæ nõ ſint difformes,per text.optimum, in l.j. in
prin.ff.ſi ta.teſt.nul.exta.& idem tenet Nico. de Neapo.in
rub.ff. ſol. matr, Et hoc eſt quod voluit dicere text.in l. 2.
ff.de ſtat.hom.in verſ.vt res patitur . Benè facit l. hæredes
palã.§.fi.ff.de teſt.& in l.duos reos.§.fina. de duobus reis.
9 Et aduertite ꝙ ex† verbis rubricatũ licitũ eſt arguere d :
d vt eſt gl.in l.3.in gl.j.C. ſi ex falſis inſtr.& gl. in l.j. vt qui-
dã libri habent,in gl.j.ff.quod quiſque iu.& gl.in l.j. in gl.
magna ad fin.C.ne fideiuſſ.do.den.& gl.fi.in l.j. C.de pro
feſſ.qui in vrbe Cõſtãtinop.lib.12.& glo.j. in l.nõ idcirco,
& ibi Ang.ff.de iud.& gl.no.in Auth.nullũ credentẽ agri-
colæ,in verb.oẽs,& gl.in §.hæc aũt verba.de pœn. diſt. j.
per tex.in l.j. & ibi Bar.in 2.no.ff.ſi cert.pet.& gl. optimã,
in rub.ff.ſi quis teſt.li. eſſe iuſſ. fue. quã pro notab. allegat
Bal.in rub.C.an ſeruus ex ſuo facto.& pro illa glo.dicit ibĩ
10 not.Bal.ꝙ oẽs †rubricæ legũ, vel ſtatutorũ cõſonantes te-
e xtui , poſſunt allegari pro textu. e Et ſubdit ꝙ qñ rubrica
incipit per dictioné (Vt)vel per dictionem (Ne)tunc deci-
dit f, ſicut aliis text. ſed ſi incipit per dictioné (An)tunc
rubrica dicit formare quæſtioné, & nigrũ poſtea decidit.
Hæc patent in rubri.C.ne fideiuſſ.donetur, & in rub, C.vt
nemo inuitus,& rub. extra de eccleſiaſt. benefi. cùm ſim.
iũncta d.rub.C.an ſeruus ex ſuo facto.Ita ẽt in effectu, di-
cit Hoſti.in Sum.de ſacra.non reiterandis.in prin.Licèt re
colẽdæ memoriæ Pater & Præceptor meus,Puteus ſenior,
in rub.ff.de lega.j. dixerit hoc eſſe ſine ratione,per rub.vt
cùm,de appe.cognoſ. quæ incipit per dictionem (Vt)& ta
men non poteſt allegari pro deciſione.
Cuius contrariũ teneo,cùm ẽt rubrica illa habeat ora-
tioné perfectã,vt patet ex iã dictis , & melius inſ. dicẽdis.
Accedit ad prædicta gl.no.in proœ.6.lib.in verb.Titu-
g lis,quæ dixit rubricas eſſe Authẽ. g & dixi de tex.adeo† ꝙ
11 ſcriptor,q textũ ſcribere promiſit, rubricas ẽt ſcribere te
netur.

h nctur. h Et ita illã gl.no.Bartol. i * in l.ſi.ff.de hær.inſtit.&
k Ang.in l.ſtipulationes cõmodiſſimũ.ff. de verb. oblig. &
Ang.in l.nõ idcirco.ff.de iud.& in Auth.de inceſt. nupt.in
prin.& Ang.ſup.i proœ. huius lib.i pẽ.col.& Io.de Plat.hic
ſup hãc rub.illã ẽt ꝓ not.alleg.Io.de Imo.i rub.ff.de verb.
obli.i j.col. Et dũ gl.illa vult ſcriptorẽ teneri ad ſcribẽdũ
rub.dicit idẽ tenere gl.in d.§.hæc aũt verba. de pen. diſ.j.
Limita tñ nõ procedere,qñ conſuetudo aliter ſe habet,
per ea,quæ habentur in l.minimè.ff.de leg.& in c. cùm di
lectus.& in c.fin.extra de cõſuet. Ad prædicta videatis Ar
ch.9.diſt.c.quis neſciat,vbi dixit,rubricas poſſe allegari ꝓ
12 texcu,per l.j. ff.de in integ.reſt. exceptis † rubricis Decre-
k ti, k quæ nõ ſunt authenticæ:vt ibi per eũ.De quo ẽt no.
per gl.in d.§.hæc aũt verba,& per gl.3.quæſt.9. chertæ.ſit
per rub.& no.Io.An.in proœ.ſexti lib.in §.ſanè. in non.&
Io.de Plat.hic:& dñt Spec.& Io. And. in tit. de diſp. & al-
leg.§.ſi.ad fin.ꝙ in toto lib.Decretorũ vna tantum rub.eſt
authentica,ſcilicet illa,quæ incipit,Concordantia diſcor-
dantiũ Canonum,poſita in prin.libri,quę eſt facta per Gra
tianũ.Aliæ aũt rubricæ, quæ ſunt vt ſummaria capitulorũ,
non ſunt authenticæ,eo, quia nõ ſunt factæ per Gratianũ,
ſed per quẽdã Cardinalẽ diſcipulũ Gratiani , vocatũ Quo
tapalea, qui vt librũ illũ ſibi corã Romano Põtifice appro
priaret,has rubricas addidit,& plura capitula,put refert,
& latiùs narrat Ioan.de Imol.i rubr.ff.d verb.obli.i 2.col.
13 † An aũt aliæ rubricæ,quàm Decreti , vt rubricæ Decre-
talium,& rubricæ Iuris ciuilis, poſsint pro iure allegari,ſi
cut textus?Dicite in effectu ſecũdũ Io.And.in addit. Spec.
in d.tit.de allegatio.& diſputat.§.fin.in fi. & ẽt ſecundum
dominũ Ant.de Bu.in proœ.Decreta.& Imo. in rub. ff. de
ver.oblig.in 3.col.& Ang.de Aret.in proœ.huius lib. in 5.
col.ꝙ ſi rubricæ habeãt orationẽ perfectã , allegantur ſi-
cut textus,vt patet in rub.ff.quod quiſque iuris, & in rub.
extra,vt Eccleſ.beneſic.cũ ſimilibus.Si verò nõ habeãt ora
tionẽ perfectã,tũc nõ pñt per ſe ſolùm allegari ꝓ deciſio-
ne,quia ſolùm tendunt ad demonſtrãdum naturã nigri .
* *Videbatur tñ mihi hoc vltimũ poſſe limitari , niſi talis*
rubrica non habens orationẽ perfectam , conſonaret tex-
tui:quia tunc videbatur poſſe allegari pro textu, per gl.il-
lã notabilem.in rub.ff.ſi quis teſtament.lib.eſſe iuſſus fue-
rit,quam allegaui ſup.poſt Bal.in rub.C.an ſeruus ex facto
ſuo,quæ gloſ.loquitur in iſtis terminis : hoc tñ non firmo,
nec ab alio in ſpecie declaratum inuenio .
l l * Aduertite tñ quòd licet rubricæ non habentes ora
tionem perfectam,nõ poſsint allegari,vt textus ad deciſio
14 nẽ cauſarũ, † põt tñ ex talibus rubricis imperfectis argui
multipliciter,ſm Io.& alios,vbi ſup. Primò arguendo ex
ordine rubricarũ,vt ẽt notat Io.And.in c.j.in gl. j. de mu-
tuis pet.& arguit glo.& ibi Bart.in rub.ff.de eo,per quem
fact.erit.& gl.in l.vnic.in gl.mag.ad finẽ.C.ne fideiuſſ.do-
dentur,& gl.in §.pœnales,in gl.in ver.itẽ aduerſus . circa
med.ũ,inf.eod.& probatur in l.j. in prin. ff.de pact. & ibi
no.Bar.in j.col. facit l.idco Labeo,& ibi Bar.no. rerũ atno
taſ ũ,& in l.j. in princ.& ibi Bar.in 2. no. ff. ſi certũ petat.
Et iſto argumento vtitur Bal.poſt Mar.Seliman.in l.j.ff. de
confirmat.tut.& l.j. C. d.ſi.& in l.j. in princ.ff. de pœn.
& in d.rub.ff.de eo,per quẽ fact. erit, ad probandũ tutorẽ
cõfirmatũ à iudice eſſe præferendũ legitimo tutori,ex or-
dine rubricarũ,cùm rub. de confirmãdo tutore, præcedat
rubricã de legit.tutorib.Iſto ẽt argumẽto vtitur Bart. in l.
cũ filio,in pen.col.ff.de legat.j. bene facit l.2. & ibi Bal.ff.
de ſtatu hominũ,& ibi ẽt habetis, argui poſſe ex ordine ti
tulorũ,vt illa cẽſeanẽ digniora,q̃ pcedũt ex ordine titulo-
rũ.Bñ facit §.fin.iũcta gl.ſup.de iure naturali,gẽtiũ & ciui.
Secundò ſumitur argumentũ ad declarationẽ nigri , &
ad cognoſcendũ qualitatẽ poteſtatis eius,de cuius officio
tractatur in rub.vt patet ex his,quæ no.per gl.2. in c. j. de
offi.deleg.in 6.& per gl.2.in c.tibi qui.de reſcrip. in 6.vbi
glo.arguit,executores datos à Papa, & ſimiliter conſerua
tores,habere poteſtatẽ delegatã , quia de ipſis ponitur in
rub.de offi.deleg.& in rub.de reſcrip.Accedat glo. illa val
de not.in l.vnica.C.ne lic.in vn.eademq́ue cau.in verb.ro-
gitarc,quæ vult no.ꝙ ſi verba textus ſunt dubia,ꝙ decla
rentur per rubricã,& ſecundum illam intelligantur,& il-
lam gl.no.ibi Bal.in 8.col.& dicit,eſſe valde no.pro rubri
cis ſtatutorũ.Ita etiam no.Bal.in l. ſi.ff. de hæ. ed. inſtit.ar
gu.illius tex.& no.Ang in Auth.de inceſt.nup.in princ.
Tertiò põt argui pro eligenda veriori lectura , quando
Lex vel Decretalis,ſiue capitulũ haberent plures lecturas,
vt illa approbetur,& verior videaẽ,quæ magis cõuenit,&
adaptatur rubricæ,vt patet ex his,quæ no. per gloſ. 3. in c.
cùm monaſterium, extrà de elect. & ibi habetur maximè
per Io.And.facit l.Imperatores.ff. de in diem adiect.& eſt
gloſſ.fin.in l.ius emphytheutici,& ibi Bartol. ad fin. C.de
fund.patrim.lib.11.& gloſſ.in l.fin.in princip.in ver.repo-
ſit.& ibi Bar.ff.de condict.indeb.
15 † An aũt ex rubricis notariorũ colligatur aliqua fides,
vel aliqua probatio,ſiue præſumptio,ſi in libro , ſeu proto
colo notarij defuncti reperiatur intitulatio , ſiue rubrica,
quę dicat,Hoc eſt inſtrumentũ venditionis inter tales cele
bratæ,& poſtea dimiſſum eſt ſpaciũ?Eſt quæſtio,quam no.
explicat Bar.in l.admonendi.ff.de iureiura. in 7.col.in ver.
quæro.Pone,ꝙ in libro notarij defuncti , & ibi diſtinguit
inter cõtractum vniformẽ,& cõtractũ difformẽ, vt primo
caſu inducatur aliqualis præſumptio:vel fortè,ſecũdũ eũ,
ſemiplena probatio, cùm iſtæ rubricæ inducant præſum-
ptionẽ eorũ,quæ ibi debent ſequi.per l.fin.in fin. C. de im
po.lucra.de cri.lib.10.& l.j. C.vt ne.priuat.Secũdo aũt ca
ſu nihil probet.Accedant quæ ponit Bal.in rub.C.de fid.in
ſtru.in 11.col.in verſi.ſed & tertiò quæritur,vtrùm imbre-
16 uiatura,vbi ponit,† an imbreuiatura fidẽ faciat?De quo ẽt
per Bar.& Ang.in l.Lucius,in prin.ff.de teſtam.mil. p Bar.
in l.fideicõmiſſa.§.j. ff.de lega.3.per Do.Ant. de Bu.Pano.
m & Inn.in c. cũ P. m tabellio.extrà de fid.inſtrum. per Io.
And.in addit.Spec.in ti.de inſtrum.edit.§.videndũ reſtat,
in verſi.& nota,ꝙ tabellio.& Bal.poſt Cy. in l.contractus,
17 in 3.& 4.col.C.de fid.inſtru.† Quid autem,ſi rubrica ſit ge
neralior nigro,ita ꝙ plus habeatur in rubro, quàm in tex-
tu,vt patet i rub.C.de reli.& ſump.funerũ, & luſu aleæ,&
in rub.C.de reb.cred.& iurein.& in rub.C.de ſpon.& pro
xe.vbi gl.in verbo proxeneticis,& patet ſup.de oblig.quæ
ex delict.naſcun.& ibi no.glo.in prin.in ver.& iure,& glo.
no.in Auth.de inceſt.nupt.in prin.in gloſ.in verb. illicitas.
An iſto caſu reſtringetur per nigrũ ? Dicite ꝙ non : Primò
ſm Io.de Imo.in rub.ff.de verb.oblig. in 3.col.& Ange.de
Are.ſup.in proœm.huius lib.in pen.col.Si rubrica habeat
orationẽ perfectam,ita ꝙ ex rubrica poſsit percipi aliqua
certa mens,& certa diſpoſitio:& tũc rubrica haberet effe-
ctũ,ẽt dato,ꝙ in nigro nihil diceretur , & ita ſtaret rubro
ẽt ad deciſionẽ cauſarũ.Et ita dicit Imo.eſſe de mẽte gloſ
ſæ,licet nõ clarè loquẽtis,in d.Auth.de inceſt.nupt. in prĩ.
& ibi ſubdit Imo.ſe hoc habuiſſe de facto in ciuitate Bo-
noniæ,i quodã ſtatuto,cuius rubrũ erat generalius nigro.
Nã ſecũdũ eũ,nigrũ ampliabatur per rubrũ,& ſm aliquas
lecturas dicit hoc probari in l.vnica.C.de cap.ci.cenſi.exi
mendis.lib.11.iuncta glo.ea qua no.Bart.ibi , quòd quan-
do rubrica eſt generalis,etiam lex debet intelligi genera-
liter.Et hoc idẽ,quod Imo. volunt etiam Sali.& Lud.Rom.
in l.j. ff.ſi cert.pet.& illam glo.in d. l. vnica. allegat etiam
Io.de Plat.hic,ad id , de quo ſup. Addo ad iſtum vltimum
aliam gl.not.quæ in communi non allegatur,in Auth. vt ſi
ne prohib.matres.debit.&c.in prin.in verb. Senatuſcon-
ſulto.Allegat ad hoc l.pen.§. fin. ff. de iuris & facti ignor.
per quẽ textũ ibi elicit pulchrè notãdo Bar. ꝙ ſi præfatio
legis ſit generalis , & lex ſpecialis , tamen generaliter in-
telligitur.Et ad iſtud etiam ponderat iſtum text.Bald.in c.
ſecundo requiris,extrà de appellat.& dicit Ange. de Aret.
ſup.in proœm.huius libri , in pen.aliàs ſi.colum.quòd, e-
tiamſi reperiatur rub.& non reperiatur nigrum; tunc rub.
ex ſe diſponeret. Et ita dicit velle gloſſ. in l.j.§. j. ff. ſi quis
teſt.li.eſſe iuſſus fuerit.
Ad prædicta etiam addite elegantem deciſionem Paul.
n de n * Caſtren.in conſil. 324.aliàs 24. incipien.in Chriſti
nomine,præſens caſus modicam,&c. vbi per iſta in quæ-
ſtione facti mirabiliter conſuluit in hunc modum, Rubri-
ca cuiuſdam ſtatuti Senenſis dicebat ſimpliciter, quòd fi-
lia dotata non ſuccedat : poſtea nigrum repellebat filiam
à ſucceſsione matris,& auiæ,& nihil dicebat de ſucceſsio

ne patris. Conſuluit ipſe, quòd filia propter dictam gene-
ralitatem rubricæ eſſet excludenda etiam à ſucceſsione
patris, quia licitum eſt arguere à rubricis. Allegat, quod
habetur in l.j. ff. ſi certum petat. & in l.prima, in glo.ma
gna, ad finem. C. Ne fideiuſſo.do.dent. Fulgo. etiam in di-
cta l.prima. ff. ſi certum peta. dicit, quòd ſæpe ea verbis ru
bricarum ſtatuti, fecit clariorem ſenſum verborum ſtatu-
ti, vt comprehenderet caſum, qui ex nigro non videba-
tur colligi, argum. dict. l.j.
18 † Quid autem ecõtrà, ſi nigrum eſſet generalius rubro,
& ſic textus eſſet generalior rubrica, vt patet in Authẽ. vt
Eccleſ.Rom. in rubro & nigro, & in Authẽ.nul.cred. agri.
cum glo. in ver. in omnes: an tunc ſit reſtringendus textus
per rubrum? De hoc habetis gloſ. valde no. in Authent. de
inceſt.nupt. in princ. in verb. illicitas. quæ voluit, quòd ni-
grum generaliter loquens, non reſtringatur per rubricam
ſpecialiter loquentem. Vnde illa Auth. de inceſt.nupt. quę
loquitur in nigro de nuptijs illicitis, non reſtringitur ad in
ceſtas, & nefarias nuptias, de quibus duntaxat loquitur
rubrica.
19 † Et quæ ſint inceſtæ, & nefariæ nuptiæ, declaratur ibi
per gloſſ. & illam gloſſ. valde .not. Imo. in rubrica, de ver
borum obligationib. in tertia colum. quod eſt notandum
& vtile pro ſtatutis habentibus rubricam ſpecialem, & ni
grum generale.
20 † Quid autem eſſet, ſi nigrum contradiceret rubro, cui
ſtari debeat? Dicite ſecundum Alber. de Roſa. in l. prima.
ff. ſi certum petatur, & per eundem Albe. in rub. C. etiã ob
chiro. pecu. quòd ſtandum eſt nigro; quia nigrum eſt poſte
rius. Et idem tenet Salic. in dict. l. prima. ff. ſi certum petat.
qui pro hoc allegat glo. in rub. C. de præb. ſala. lib. 10. iun-
cta l.j. eiuſdem titul. & idem etiam tenet Anto. de Butr. in
proœm. Decreta. allegat not. per gloſſ. mag. in Authent. ad
hæc. C. de vſur. & quia etiam nigrum, ſecundum eum, eſt
magis deliberatum.
21 Vltimo aducrte, † quòd quando rubrica eſt negatiuè cõ
cepta, & ſic prohibitoria, non poteſt ei etiam cõſenſu par
tium, etiam cum iuramento, renunciari per Glo. not. in glo.
p
22 magna. ad fin. C. Ne fideiuſſ. do. den. & ibi Barto. † eò, quia
priuilegio ſuo renunciare quis poteſt, non tamen præce-
pto. & eſt bonus textus, quem glo. ibi allegat in l. non du-
biũ. C. de legib. in ver. quod fieri non vult, tantùm prohi-
buiſſe ſufficiat, & in ver. fieri prohibuit tantùm. Et eſt alia
conſimilis gl. & notanda, in Auth. vt fine prohib. ma. deb.
§.j. in verbo, Senatuſconſult. de quo etiam per Bar. in l. Mo
deſtinus. ff. de donat. & per Bar. in l. de his. ff. de tranſact. &
Bal. in Authent. generaliter, in prin. 2. colum. C. de Epiſco.
& Cleric. & in Auth. ſi qua mulier. C. ad Velleian. per An-
gel. in l. nulla. ff. de leg. per Imol. in l. ſi cõſtante. §. quoties.
ff. ſol. matrimo. & per Bal. in l. final. in 14. oppo. C. de edict.
23 diui Adrian. tollend. vbi dicit, † quòd ſtatuto prohibitorio re
nunciari non poteſt. De quo per Bar. in Authẽ. ſacramenta
24 puberum. C. ſi aduerſus vend. † Et an poſsit tali rubricæ
negatiuæ vel prohibitoriæ renunciari cum iuramẽto? Po
nit Ioan. Andr. in additio. Specul. in titul. de inſtru. edit. §.
porrò, & ibi tenet, quòd ſic. Accedant no. per Bartol. in l. ſi
quis pro eo. ff. de fideiuſſo. in 4. col. in ver. tertio dixi.
His ita præfationis loco, aut prælndij gratia, poſitis, re-
uertor ad expeditionem gloſſ. rubric. quam diuido in tres
partes principales, prout tribus quæſtionibus reſpondet.
Secunda ibi, ſed cùm ſint actiones plures. Tertia ibi, qua-
re non dicit de agendo.
In eadem gloſſ. ibi, & ſub ſe omnes continet actiones.
Vult igitur glo. quòd licet in rubric. de actionibus, ponaẽ
25 in plurali numero, eò, quòd plures ſint actiones, † tamen
etiam dictio Actio, poſita in ſingulari in definitione, cùm
ponaẽ vt genus, omnes actiones ſub ſe cõtinet. Poteſt etiã
dicere, quòd in definitione ponatur terminus Actio, indefini-
tè, quæ indefinita æquipollet vniuerſali. l. ſi pluribus, in prin.
ff. de lega. 2. & in l. ſi plures. ff. de legatis 3. Iſta ergo indefi
nita actio omnẽ ſpeciẽ actionis complectitur, ſicut in ſimi
li dicit Bal. in rub. C. de edẽdo, ad fi. Sed ſecundũ Ioã. Fab.
hic, iſta non tollunt dubiũ, quare ita non ſit poſita rubrica
in ſingulari, ſicut eſt dictum in definitione, cùm terminus
Actio, in ſingulari poſitus, qui eſt generalis, ita potuiſſet cõ-
prehendere omnes actiones in rubrica, ſicut in definitio
ne. Dicit ergo ipſe Ioan. Fab. pro ratione differentiæ, hæc
ita facta eſſe ad declaranda mẽtem Imperatoris. Nã cùm
Imperator in hoc titulo intendat tractare de oibus actio-
nibus in ſpecie, meritò rubrica poniẽ in plurali. Sed quia
in definitione Imperator non intendit definire vnã quam-
que actionẽ in ſpecie in hoc principio, ſed in genere, prout
eſt genus: & quia actio prout eſt genus, eſt vnica, ideo po-
nitur in ſingulari. Dicit etiã Ang. de Are. hic, quòd ratio poteſt
eſſe, quia cùm rubrica tanquam initiũ dicendorũ, debeat
manifeſtare id, de quo tractandũ eſt, l. ſi quis ex argẽtarijs
§. ſi initium. ff. de edendo. l. pen. §. fin. de iuris & facti igno
rant. Cùm ergo Imperator in hoc titulo ſit de pluribus
actionibus tractaturus, meritò rubrica fuit poſita in plura
li. Prima placet.
In fin. glo. vult glo. quòd ideo non ſit poſita rubrica per ge
rundium, quia gerundia ſunt facti, hoc eſt, denotant actũ,
prout eſt in facto, & ſic prout eſt in exercitio. Et eſt ratio
26 ſecundum Ang. de Aret. hic, † quia gerundia deriuantur à
verbo, quod ſignificat per modũ agendi, vel patiendi. Sed
hic non tractatur de actionibus, prout ſunt in ipſo actu, ſed
prout ſunt iuris, & ſic prout ſunt qualificatæ a iure: & ideo
27 ponitur † rubrica per nomen, quod importat qualitatem,
& ſubſtantiam actus.
Hoc dicit Bart. in rubrica. C. de edendo, & refert etiam
Ioã. de Platea hic, quòd quãdo quis intendit tractare de actu,
prout eſt in fieri, & in ipſo exercitio, debet ponere rubricã
per Gerundium, quod ſignificat per modum agẽdi, vel pa
tiendi. Si verò intendat tractare de effectu, vel ſubſtantia
alicuius actus, tunc ponit rubricã per nomen, quod ſignifi
cat ſubſtantiam, vel qualitatẽ actus. Alibi dicit gl. In rubr.
28 ff. de edend. † quòd gerundia importãt neceſsitatẽ. Quod vi-
deẽ approbare Ioã. Fab. hic: ſed in cõmuni illa gl. reproba
q tur per Doctores in rub. ff. & C. de eden. per rub. de in ius
vocan. iuncta l.j. C. vt ne. inuit. & hic Bald. tñ illã ſeruat in
dicta rub. C. de edendo, dicẽs, quòd in gerundio ineſt duplex
qualitas, ſcilicet actiua & paſsiua. Si cõſideramus gerun-
diũ in actiua qualitate, & ſic ex parte agẽtis, & tũc nõ im-
portat neceſsitatẽ, quia nemo inuitus cogiẽ agere. l.j. C. vt
nem. inuit. Si verò cõſideramus gerundiũ in paſsiuæ qua-
litate, & ſic ex eius, qui cõuenitur, tũc importat neceſsita
tẽ. l. inter ſtipulantẽ. §. ſi Stichũ. ff. de verborũ obligationi-
bus. Et cũ hac theorica trãſit Sali. in dicta rub. C. de eden
do. & cũ hoc tranſeunt cæteri Moder. & reperio quòd iſta fuit
originaria opinio Ray. de Forli. in dicta rubric. de eden-
do, ſecundum quod refert Nico. de Neapo. hic.
Aduertendũ tñ eſt ſm Bar. in Extrauag. ad reprimendũ,
in ver. nec ex eorũ, & Ang. de Are. Ioã. de Platea hic, quòd ge-
rundiũ habet tres caſus, Genitiuum, Accuſatiuũ, & Abla-
29 tiuũ. † Si gerundium ponatur in accuſatiuo, tunc denotãt
cauſam finalẽ, vt in dicta Extrauag. in princip. & in l.j. §.
Labeo. ff. de dolo. & in l.j. in prin. de tute. & ratio. diſtrahẽ.
& bonus textus in l. quibus dic[illegible] ff. de cõdi. & demon.
30 † Si vero ponaẽ gerundiũ in [illegible] rũ hoc termino Aio,
vel cã, vt in eo, qui percuſsit [illegible] ẽdi, importat cauſã
finalẽ, adeò quòd de iure noſtr[illegible] cunẽs animo occidẽ
di, puniẽ perinde, ac ſi occid[illegible] is, quòd cũ telo. C. ad leg.
Corneliã. de ſicar. & eſt cano[illegible] de pen. diſ. 1. in principio.
31. Dixit tamen Bald. no. d[illegible] Bart. in l. is, qui cũ telo. † quòd
cùm ſtatuta ciuitatis dica[illegible] Si quis occiderit, non verificã
tur in eo, qui licet animo occidendi percuſſerit, non tamẽ
occidit, & ſic, tunc non punitur ex illo ſtatuto. Et hoc dicit
Bart. eſſe perpetuò no. & idem tenet Bald. in l. ſi fugitiui. in
32 1. colum. C. de ſeruis fugit. vbi generaliter dixit, † quòd in pœ
nis ſtatutorum non habet locum dict. l. is, qui cum telo.
Item tenet Bald. in l. ſi quis non dicam rapere, in 2. colum.
C. de Epiſc. & Cleric. & in l. arboribus. §. Iulianus. ff. de
vſufru. & in l. data opera, in 13. colu. C. qui accu. non poſ.
& in l. qui autem operas. ff. de his, qui not. infam. & An-
gel. in l. 1. §. fina. ff. quòd quiſque iur. vbi hoc limitat, & videte
Do. Anton. de Butr. in cap. 1. de eo, qui mit. in poſſ. cau.
rei ſeruand. & Specul. in titulo de accuſ. §. 1. verſic. quid ſi
33 prius. † Si verò gerundium ponatur in ablatiuo, tunc ſi
adiun-

adiungitur verbo futuri temporis, importat cõditionem, vt puta, ſi dicatur, Adeundo talis efficiť hæres. Textus eſt in l. ſi tu ex parte, iuncta gl. in verb. adeundo, quæ exponit, id eſt, ſi adierit. ff. de acquiren. hæred. Et ibi hoc not. Bart. in finalib. verbis. Si vero adijcitur verbo præteriti, vel præſentis tẽporis, tunc ſtat qualificatiuè, vt puta, Talis turbauit me in poſſeſsione, incidendo arbores, vt l. vim facit. ff.
34 de vi & vi armata. Et ad prædicta, ſi vultis videre, † qñ gerundia important cauſam finalẽ, & qñ etiã important cauſam formalẽ, videte Bal. in l. id, quod pauperibus, in j col. C. de epiſco. & Cleric. Et ibi etiam ponit, an procedat accuſatio r, ſi dicatur, Caius inſultauit Titium, dicendo ſi
35 bi verba iniurioſa. De quo etiã per Ioã. de Plat. hic. † Et generaliter de natura gerundij, ſi vultis opportunius videre vltra præalleg. videte per Ioan. Monach. in c. j. de poſtu. ꝓlatorũ, in 6. & ibi per Ioan. And. in Nou. per Ioan. Andr. in addit. Spe. in tit. de lib. concept. §. iam nunc videndum in princ. Bar. in l. j. ad fin. ff. de condi. & demonſt. & Bar. in tractatu ſuo, de gerundijs, per Iac. Bu. & Sal. in l. j. C. de his, qui latro. occult. per Bald. latè in l. falſus, in 3. colum. C. de fur. in l. ſi ex cautione, in 5. quæſt. C. de non num. pecun. & Bal. in addi. Spec. in titu. de cõceſ. in 3. colum. & pleniùs quàm per aliquem, per Alb. de Ro. in Dictionario ſuo, vbi etiam
36 †, tractat de ſupino. De quo ſupino videte gloſſ. in l. Mæuia, in princip. ff. ſolut. matrimo. & Ioan. Andr. in dict. c. t. in Nou. & Bar. in dict. l. t. in fin. ff. de cond. & demonſtrat. & Bal. in l. id, quod pauperibus, in t. colum. & in addit. Specul. ſup. allegat.

Vltimò pro complemento huius rubricæ dubitat hic
37 Ioan. Fab. poſt Pet. de Bel. Pert. quare † ponitur titulus ſpecialis de actionibus, cũ habeamus in multis partibus iuris de actionibus, in titul. de actio. empt. cũ simili. Et dic. t ipſe poſt Pet. de Bell. Pertic. eſſe hic poſitum titulũ ſpecialem de actionibus, vt in eo ponantur diuiſiones, & ſubſtantiæ actionũ, in alijs verò titulis tractať qualiter actiones ad exercitium deducantur. Iſta ſolut. cõfundit per ea, quæ dixi ſup. ad fin. gloſſ. rub. Nã cùm rub. illa de actio. empti, ſit poſita per nomẽ, & nomina nõ importãt factũ, nec exercitiũ, ſed qualitatẽ & ſubſtantiã, vt ibi dixi, placet mihi, vt dicamus id, quod dixit gloſ. in rub. ff. de reg. iuris. & Dyn. & alij in rub. de regu. iur. in 6. nõ eſſe nouũ, vt quibuſdã ſpecialiter enumeratis, generalis ſubijciať titulus, q omnia complectatur, iuxta ea, quæ habentur in l. ſi ſeruus ſeruum. §. inquit lex. ff. ad legem Aquil. & quia in hoc vol. tractatur ſeparatim de obligationib. & poſtea de actionibus, & cùm in voluminibus Digeſtorum, & Codicis ſimul tractetur. Et dicit Io. Fab. poſt Pet. de Bel. Pert. hic, & Io. de Plat. inf. in princ. nigri, hoc factũ eſſe pp iuuenes, quorum grã hic liber cõpoſitus eſt, vt ſup. de iuſtit. & iur. in princ. Nam ea, quæ diuiſim traduntur, commodiùs & faciliùs intelliguntur, & percipiuntur. §. ſed ne in primis, ſup. de
38 legat. & gloſ. in l. 1. ff. de exceptio. doli. † Diuiſio enim animũ legentis incitat, mentem audientis præparat, & memoriam artificioſè corroborat. Ita inquit gl. 1. §. igitur, in
39 verſic. eaſdẽ inſtitutiones, ſup. in procem. huius lib. † Et ſ diuiſio eſt inenarrabilis materiæ breuis cõpoſitio ſ. ªdi ait gloſ. in §. 1. ſup. de obligatio. Et quare in hoc volumine tractetur priùs de obligationibus, quàm de actionibus, cùm in volumine Digeſtorum, & C. ſeruetur contrarium, dicam inf. 2 in princ. nigri. ſuper gl. 1. Et per iſta remanet expedita iſta rubrica.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a SVBORDINATIO] Facit quod habetur per gl. in rub. ff. de cond. furt.

b LEGE, QVI SE PATRIS] Vbi vide Do. Alex. de Imo. in fin. 2. col. allegantem inf. allegatum conſ. Felin. de Senis, cum iiſdem met concordantijs hic per Do. Iaſo. May. quibus adde Franc. Aret. in conſil. 23.

c ª Adde quod etſi hæc cõtinuationis diſceptatio nullius fermè vtilitatis ſit, & ideo prætermittẽda, exẽpla Iuriſconſulti, in l. Gallus. §. ſi eius, in fin. ff. de lib. & poſthum. & ad vtiliora, & quotidiana properandũ foret, vulgata l. legatii ff. de li. leg. & facit tex. i l. iuſto errore in prin. ff. de vſucap. tũ vt fide [illegible] næ vetuſtatis morẽ retineamus. l. teſtamenta omnia. C. de teſt. dico mihi videri, cõtinuationes tituli ad titulũ, contra receptã ſententiam, non eſſe neceſſarias, & primo dico contra Communẽ opinionẽ videri caſum in l. 2. §. quartus. C. de vet. iu. enuc. vbi inquit Imperator, ſe titulos in loca diſtãtia diuagantes in eodẽ cõfinio poſuiſſe, id eſt, titulos de eadẽ materia tractãtes, ſimul in eodẽ tractatu poſuiſſe, quod antea nõ erat, videlicet in tractatu vltimarũ voluntatũ, titulos de illis loquentes ponere, idẽ in tractatu tutelarũ, & in ſimilibus. Et hoc eſt quod dicit l. 2. ff. de ſtatu hom. & his ꝓximos atq; cõiuncto, titulos, prout res patitur, applicantes, id eſt, titulos de eadẽ materia tractantes, in eodẽ cõfinio ponere, vt d. §. quartus, ſup. allegat. Nec ꝙ tituli ad titulũ ſit fienda cõtinuatio, probabit dict. l. ſecunda, in mille annis probať iſtud, & ſecundo, ꝙ cõtinuatio nõ ſit neceſſaria ex diuerſitate ſituationis titulorũ: nam diuerſo modo in Digeſtis, diuerſo in Codice, & diuerſo in Inſtitutionibus locantur, vt facilè intuẽti patebit, ꝙ ſi eſſet neceſſaria ea ratione, quia in Digeſtorũ, volumine, vnus titul' alteri ſubordinabať, debuiſſet etiã eodẽ ordine ſeruato in Codice & Inſtitu. eadẽ ratione tituli ad titulũ fieri eadẽ ſubordinatio: Tñ Contrariũ videmus, ꝙ nulla alia ratione factũ videť, niſi ꝙ tituli ad titulũ nõ eſt neceſſaria cõtinuatio, ſed benè tàm in Digeſtis, q̃ in Codice, & Inſti. videmus, ꝙ in primo arg. dixi ſeruatũ, titulos de eadẽ materia tractantes in eodẽ cõfinio, id eſt, tractatu, poſitos, vt dict. §. quartus, ſuprà allegat. Probatur & tertiò iſtud, quia in iure nihil inutile, nihilq; perperã poſitũ eſt. §. cumq;. verſi. vt liceat, in procem. Inſti. §. quibus, in 1. conſti. C. Sed ſi continuatio eſſet neceſſaria, inutilis eſſet, & perperã poſita, quia nulla per cõtinuationẽ affertur vtilitas, & ſæpe à dño meo hiſce tẽporibus proculdubio excellentiſsimo d. Marian. Soc. audiui diſceptationes continuationẽ futiles & inanes omnino fore, & hoc experiẽtia efficax rerũ magiſtra docet cap. q̃ ſit, de electionibus, i 6. cap. ſtatutũ, in prin. de reſcript. eodẽ libro. Sed benè oportuit, ac vtile admodũ fuit titulos, de eadẽ materia tractantes, in eodẽ ſimul tractatu ponere, vt facilior eſſet materiæ cognitio, vt d. §. quartus, Hoc idẽ noſtræ tẽpeſtatis, & priſci etiã Iuriſconſultu obſeruarũt, maximã adhibentes curã, vt materiã vnicè pertractarent ad eius faciliorẽ cognitionẽ, vt paſſim eorũ ſcripta docent. Et à tenentibus Communẽ opi. quæro, quare ſi cõtinuatio eſt neceſſaria, cùm litis cõteſtatio ſit exordiũ iudicij? vt c. 1. extra de li. conte. priùs in C. titulus de ſu. ponať, q̃ de li. conte. attamen naturali ratione ſecus eſſe deberet, maximè cùm iſte ordo ſit vnius cauſæ ad ſeipſam, cuius peruerſo vitiat Bart. in l. prolatam. C. de ſent. & interloc. omnium iudicum, & in l. prima. C. de appella. videri meo, nulla probabilior ratio reddi poteſt, quam quod ſatis fuerit compilatoribus titulos de iudicijs tractantes, in iudiciorum tractatu ponere. d. §. quartus ſæpius. alleg. Ant. Ang. Carcaſſona Sardus.

d ARGVERE] Vide Do. Abb. in conſi. 13. in ordine, & Bald. in conſi. 336. in t. vol. & in conſil. 33 t. in 4. volum. Lud. Rom. i cõſ. 104. & in cõſ. 110. & in cõſ. 16. & i cõſ. 32.

e PRO TEXTV] Quomodo autẽ & qualiter rubricæ ſtauutorum poſsint allegari pro textu, vide Do. Alex. de Imo. in conſi. 13. in 5. col. in tertia parte, & in conſ. 68. in 2. col. eadem parte, & conſ. 1. in 4. col. in 4. parte, & in conſil. 101. in 3. parte. Et in hac materia rub. gl. vide etiam per eũ in conſi. 16. & in conſi. 32. in conſi. 120. in 4. parte.

f DECIDIT] Vide Felin. in rub. vt lit. non conteſt.

g AVTHENTICAS] Adde Fel. in rub. de accu. circa finem. verſ. verùm autem, cum ſeq.

h TENETVR] Adde Felin. in d. rub. eo. verſ.

i ª Nec Bar. nec Bald. allegant in d. l. fin. illam gloſſ.

K DECRETI] Vide plenè p Fel. i c. ex parte. de reſc. i verſ. liber Decreti, vbi plenꝰ q̃ hic, dom. Ia. & nota. vbi et ponit de authoritate diuerſorum librorum, & ibidem in verſ. leges inſertæ, ad fin. alleg. 30. gloſ. ad reprobationem opin. Gratiani, quas ibi per te vide.

l • Adde quod nunquã inueni textũ mihi neceſſariò ꝓbãtem, ꝙ à verbis rubricæ liceat argumentari, quãuis rubri. perfectã habeat orationẽ, ad deciſionẽ cauſæ, ꝗ: quia nec reperi, nec reperies rubr. habentẽ perfectã orationẽ, quin idem quod in rub. habetur, clariùs decidatur in nigro, vt patet in l. prima, & rubrica. ff. quod quiſque iuris, in rubrica & l. j. & 2. C. ne fideiuſſ. dot. dentur, & in rubrica, & lege octaua. C. vt nemi. inuit. vbi per eadẽ formalia verba quod dicitur in rubri. dicitur in textu, & in omnibus ſimilibus, quæ enumerare laborioſum potius eſſet, ꝗ̃ ſubtile. Si ergo idem deciditur in textu, fruſtra rubrica allegatur, & neceſſario alterũ foret ſuperfluum, cõtra. §. quibus, in prima cõſtit. C. & §. cumq;, ſup. in procem. iſtius li. Reſtat ergo vt in initis dentibus fateamur rubr. duntaxat poſitas eſſe ad demonſtradum, quid in illo titulo tractetur. Et hoc eſt quod facie & dicit Iuriſcon. in l. j. ff. ſi cert. peta. qui vt clarius cognoſcatur, quid in illo titulo tractetur, interpretatur verba rub. & in veritate Cõmunis ſententia ſolùm authoritatibus gloſ. & Doctorum fundatur, potius quam rationibus neceſſarijs, aut legibus, quæ authoritates non ſunt neceſſariæ, licèt probabiles: vt habetur in l. j. C. de legib. Bart & omnes in d. l. j. ff. ſi certum petat. Carcaſſona. Sardus.

m CVM P.] Vbi vide Fel. in cap. quoniã contra. in 5. col. vbi ẽt per Lanfran. in verſ. quæro, nunquid pro eo. col. de prob. & dom. Alex. in conſi. 105. in ſecunda parte, & in conſ. 41. prima parte, & dom. Barthol. Socin. in conſil. 277. incip. viſo puncto. in verſi. quarto neceſſariò, in fi. ibi, ex q̃bus in 2. parte, vbi etiam ponit, an & quando tranſumptio habeat ei præualere.

n • Adde quod idem Iaſ. ſibi contrarius in l. j. ff. ſi certum petat. 2. col. per multa reprehendit hanc deciſionem Paul. de Caſt. Primò, quia hæc rub. ſtatuti non habet orationem perfectam, cùm non dicat, quibus perſonis ſuccedere non debeat: ergo non licet ab illa argumentũ ſumere, vt ſupr. dictum fuit. Secundò quia ſtatutum eſt exorbitans à regulis iuris Communis, & correctoriũ: ergo ſtrictè intelligendum. c. cum dilectus, extrà. de conſuetud. cum ſimilibus, & per alia, de quibus ibi per eum.

Sed ego vltra omnes fortiter contra Paul. de Caſtren. oppono. nos ſumus in materia ſtrictæ interpretationis. l. tertia. §. hæc verba. ff. de negot. geſtis. l. quod conſtitutum. ff. de mili. teſt. Sed ego habeo caſum legis, quod in materia ſtrictæ interpretationis, perſona nunquã ſubintelligit, niſi fuerit expreſſa. Caſus eſt in l. ſi ita ſtipulanis. §. Chryſogonus, in fine. ff. de verbo. obligat. Ergo cùm hic non ſit expreſſa perſona patris, non eſt ſubintelligenda, & per dict. §. Chryſogonus, determinat ibi not. Bart. ꝙ ſi quis faciens pacẽ mecum ꝓmiſerit, me non offendere ſub pœna, & offenderit fratrẽ meũ, quòd non incidit in pœnã, eò quia ꝑſona nunquã ſubintelligitur. Multò fortiùs iſtud ꝓcedet in caſu nr̃o. Et faciunt ad hoc no. per Bal. in l. ſi. in 16. opi. C. de hæred. inſ. Præterea etſi aliàs dici ſoleat, quod ẽt in materia ſtricta, vbi eſt eadẽ ratio, fit extenſio ad latã ſignificationẽ vocabuli. l. filiũ habeo. ff. ad Macedonia. gl. in ver. eligatur. in C. l. j. de Cler. Tñ ad id, quod nullo modo ex ſignificatione vocabuli venit, nõ fit extenſio. Auth. quas actiones, cũ ſua materia. C. de ſacroſanc. Eccle. Sed pater appellatione matris & auiæ nullo modo cõtinetur, ergo filia nõ debet exclud. Item contra Pau. Caſtren. etiã adduco rubri. iuncta l. j. in prin. ff. quod quiſq; iur. nã rub. illa eſt gñalis, & loquitur ſimpliciter & indiſtinctè, vt ibi patet. tñ in l. prima, in prin. & in §. primo, illa gñalitas declaratur, & reſtringitur vt ꝓcedat aduerſario poſtulãte, & ſic rub. gñalis declaratur ad terminos nigri, & reſtringitur. Ita neceſſariò in terminis ſtatuti iſtius eſt dicendũ, vt rub. gñalis, ꝙ filia dotata non ſuccedat, declaretur ad terminos nigri, & reſtringatur quatenus in nigro cõtinetur, vc3 matri & auiæ. Et cõfirmatur: q̃a vbicunq; mens diſponẽtis eſt dubia & põt varijs modis intelligi, declaratur ex vicinis ſcripturis. l. hr̃des. §. ſed ſi. ff. de teſt. l. ſi ſeru⁹ pluriũ. §. ſi. ff. de leg. primo. ita iſta rub. quæ põt ad plura referri, declarabitur per nigrũ ſubſequens, vt ſic voluntas ſtatuentiũ ex vicina ſcriptura declaretur. Facilè enim fuiſſet ſtatuentibus, ſi de patre ſenſiſſent, illud exprimere. arg. c. ad audientiã. extrà de dec. & l. vnic. §. ſin aũt ad deficientis. C. de cadu. tollen. Facit ẽt contra Paul. & ſequaces, quòd pœna priuationis non inducitur, niſi expreſsè à lege caueatur: §. cum igitur. verſi. ſicut enim pater, in Auth. de non eligend. ſecũdo nuben. Alexã. in l. etiã. §. licet. ff. ſolu. matr. Sed à ſucceſsione patris, cum non exprimatur, per ſtatutũ expreſsè non excluditur: Ergo nec nos debito naturali eã priuemus. Natura nãq; filijs debetur parentũ ſucceſsio. l. j. C. de impo. lucra. deſcrip. lib. 10. l. ſcripto hærede. ff. vnde liberi, & potiſſimè corrueret Pau. & ſeq. ſentẽtia, tenendo, quod dixi in addit. ſup. prox. quod ex verbis rub. ad cauſarum deciſionem non liceat argumentari.

Et in effectu hæc opinio contra Paul. de Caſtr. Alexand. & ſeq. mihi placet. Ad cõtraria vnico verbo rñderetur, negãdo eorũ principale fundamentũ, per addit. ſuprà proxi. Sed ſi vis in ſpecie rñdere, dic vt per Iaſ. in d. l. j. prima. ff. ſi cert. petat. Vnum tñ non omitto, quod ipſe in ſpecie nõ tãgit, dũ inquiunt, rubricã generalẽ per nigrũ non reſtringi. Allegat l. vni. iuncta gl. & ibi Bar. no. C. de cap. ciui. cẽſ. eximend. quia dico, hoc dictũ eſſe contra l. primã. §. j. iuncta rub. ff. quod quiſq; iur. inducendo, ꝓut ſup. induxi. Secũdò eorũ dictũ non ꝓbatur in d. l. vni. quæ nihil facit: nã plebs vrbana ita cõprehẽdit plebẽ cuiuſcunq; ciuitatis, ſicut Romanæ: arg. l. vrbana ꝑdia. & l. vrbana fam. ff. de ver. ſign. vnde in d. l. falſum eſt, nigrũ non eſſe generale, ſicut rub. ſed cũ d. l. vni. poſſet intelligi per excellentiã de plebe Rom. §. ſed ius. ſup. de iure nat. gẽtiũ, & ciuili. gl. arguit a gñalitate rub. vt tex. intelligatur generaliter, prout verba propriè important, & ibi nulla fit extenſio. Et dico quod ſi d. l. vni. diceret, plebs Romana, & non diceret, vrbana, per ſupradicta non obſtante generalitate rubr. intelligeretur ſolum in ciuitate Romana. Plura alia dici poſſent, ſi locus pateretur, ſed quia non patitur, his ſum contentus. Anto. Angel. Carcaſſona Sardus.

o IN LEGE PRIMA] & ibidẽ hæc eadem verba cũ prædicto cõſilio dom. Pau. de Caſt. Ad hoc idẽ habes ꝑ dñm Alex. de Imo. ſtatim poſt mediũ j. col. pro quo adde Lud. Rom. in cõſ. 16. vbi ponit, ꝙ ſi rubrica ſtatuti dicat, ꝙ ſtãtibus fratribus, fœmina nõ ſuccedat, licèt in nigro non dicatur, de quibus fratribus, an teſtatoris, an fœminæ excluſæ, quod intelligi debet generaliter de omnib. fratrib⁹: Pro quo adde ẽt, quæ habẽtur per Abbatẽ in conſ. 16. 2. volu. & Bald. in conſi. 306. j. vol. & Ludo. Rom. in conſil. 104.

p CVM IVRAMENTO RENVNCIARI] Vide Paul. de Caſtr. ſolemniter contra Bartol. in conſil. 168. incipiente: Cum tempore.

q IN RVB.] Vbi vide Fran. Are. & q̃d ibidẽ ad eum dixi in apoſt. & adde Feli. in c. exceptionẽ. de excep. ante med. 3. col. & eundẽ do. Iaſ. in d. rubri. Et pro ampliatione adde Lud. Rom. in cõſ. 483. ꝙ ſi dico, peto talẽ eligẽdum, tñ eſt dicere, quan tũ eligatur. Et q̃d importet gerundium Francandi, vide Do. Alex. in conſi. 28. in vlt. col. in 4. parte.

r ACCVSATIO] Vide Paul. de Caſtr. in l. j. ff. de eden. & plenè per Spec. in titul. de lit. concept. §. iam nunc videndum. in princ.

ſ • Tu dic, ꝙ diuiſio eſt alicuius totius vniuerſalis, aut integralis ſufficiens, & diſtincta partium aſsignatio. Sardus.

1 *Dictio exceptiua in textu poſita, ponit, & non priuat.*
2 *Vendere ſi promiſi non alij, quàm tibi, an inuitus ad vẽdendum tibi compelli poſſim, & num. 4.*
3 *Exceptiua dictio, quando ponat vel priuet?*
5 *Obligatio eſt mater actionis.*
6 *Ordo eſt attendendus.*
7 *Obligatio vt actionis mater, eſt q̃d diuerſum ab actiõe.*
8 *Copula natura eſt, vt cadat inter diuerſa.*
9 *Intellectus ordo conſiderari debet.*
10 *Obligatio an ſit de iure gentium, vel ciuili?*
11 *Obligatio quando ſit actionis mater?*
12 *Cauſa & actio an ſint idem? & num. 23.*
13 *Actio quot modis capiatur?*
14 *Actio quando accuſatio dicatur?*

15 *Age-*

15 *Agere ciuiliter quãdo dicatur, & quãdo criminaliter?*
16 *Cauſa ciuilis & criminalis, ſiue miſta, quãdo dicatur?*
17 *Pœna ſimpliciter impoſita à lege, in dubio cui debeat applicari.*
18 *Pœna debita ex ultima voluntate, cui in dubio ſint applicanda.*
19 *Actio apud Legiſtas dicitur, quod apud Logicos argumentum dicitur.*
20 *Cauſa inducentes actionem, ſunt actiones.*
21 *Actio quæ contra patrem vel patronũ intentari poſſit.*
22 *Actio in factum, quando infamet.*
24 *Actio olim an erat aliud, quàm ſit hodie?*
25 *Solemnitates ſunt qualitates, quæ poſſunt adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionem.*
26 *Qualitates non faciunt differentiam ſpecificam.*
27 *Actio an ſit hodie vulgaris formula, & quare ſic dicebatur?*
28 *Lex, ſi ſeruus nauem. ff. de fur. an hodie ſit correcta?*
29 *Actiones, & interdicta, an hodie differant? & nu. 30.*
31 *Dictio Seu, eſt ampliatiua.*
32 *Interdictum, & edictum, qualiter differant?*
33 *Actio eſt ius.*
34 *Actiones & quæ tranſeant ad hæredes.*
35 *Actiones an ſint de Iure ciuili, vel gentium?*
36 *Banniti an perdant omnia, quæ ſunt Iuris ciuilis?*
37 *Deportati & banniti an poſſint ſibi quærere actiones?*
38 *Banniti an æquiparentur deportatis & relegatis?*
39 *Actionem eſſe introductam iure ciuili, quis teneant.*
40 *Actio deſcendens ex contractu iuris gentium, ciuilis appellatur*
41 *Iudicia omnia ſunt de iure ciuili.*
42 *Deportatus perdit omnia, quæ ſunt iuris ciuilis.*
43 *Compoſitum quid ſit? & num. 46.*
44 *Obligatio naturalis ſola actionem producere nõ poteſt.*
45 *Deportatus an & quomodo contrahere poſſit?*
4' *Actio de dote an ſit de iure gentium?*
48 *Actio deſcendens ex contractu iuris gentium, ciuilis appellatur.*
49 *Officium iudicis an ſit facti, an verò ſit ius?*
50 *Forma libelli in actione iniuriarum.*
51 *Aeſtimatio certa iniuriæ, an ſit in libello ponenda?*
52 *Forma libelli in actione iniuriarum.*
53 *Iniuriæ plures alicui factæ, an omnes in vno libello debeant proponi?*
54 *Officium iudicis, & actio, an ſint idem?*
55 *Actionis appellatione, an veniat iudicis officium?*
56 *Verbum Continere, quid denotat?*
57 *Statutum faciens mentionem de actione, an comprehendat officium iudicis?*
58 *Extenſio in exorbitantibus, an fiat?*
59 *Cautio de damno infecto, licet dicatur actio, tamen per officium iudicis petitur.*
60 *Officiũ iudicis, an aliquã obligationẽ præſupponat?*
61 *Libellus ſup officio iudicis formatus, q̃ continere debeat.*
62 *Libellus an ſuſtineretur, ſi in imploratione iudicis officij quis in eo contra partem ageret?*
63 *Libellus an procedat, ſi actionem proponens, officium iudicis imploret.*
64 *Interpellatione extraiudiciali quando quis conſtituatur in mora?*
65 *Officium iudicis miſericorditer implorari debet.*
66 *Officiũ ſuũ iudex denegãs, an iniuriã inferre dicatur?*
67 *Libellus an in officio iudicis implorando ſit neceſſarius?*
68 *Conteſtatio litis, an ſit neceſſaria in officio iudicis implorando?*

69 *Fur diurnus, ſeu nocturnus, an capiatur licitè, & occidatur?*
70 *Debitor propria authoritate captus, quot horis retineri poſſit.*
71 *Furem propria authoritate capiens, an perdat commodum legalis pœnæ.*
72 *Creditori an propria authoritate debitorem fugientem capere liceat?*
73 *Creditori an rem ſuam, debitore fugiente, capere liceat? & num 79.*
74 *Ius ſibi dicere quando quis poſſit?*
75 *Creditor debitorem fugientem vulnerans, an perdat ius ſuum?*
76 *Debitor fugiens ſi ſe telo defendat, an licitè occidatur?*
77 *Debitor fugitiuus etiam ante diem capi poteſt.*
78 *Debitor fugiẽs, an à Procuratore creditoris capi poſſit?*
80 *Debitori de fuga ſuſpecto interdicitur bonis.*
81 *Creditor, Si propria authoritate accipiat pecuniam à debitore fugiente, an dominiũ ſtatim ſibi acquiratur?*
82 *Creditori dicenti ſe habere debitorem ſuſpectum de fuga, an familia pro illo capiendo ſibi per iudicem concedi debeat?*
83 *Creditor contrahens cum aduena, an eo recedente, liberè eum capere poſſit?*
84 *Fides qualis iudici eſt facienda, vt debitor ſuſpectus poſſit capi.*
85 *Licentia debitores capiendi, quando concedenda?*
86 *Sequeſtrum propter timorem fugæ, quando fieri poſſit?*
87 *Debitor tempore contractus dilapidare incipiens, & indies fortius ſuam conditionem deteriorans, an vt ſuſpectus capi poſſit?*
88 *Debitor ſi tempore debiti contracti non eſſet ſoluendo, ſed dolo aſſerendo ſe idoneum, ſuum creditorem ad ſecum contrahendum induxit, an poſſit capi?*
89 *Citatio realis eſt, capere perſonam.*
90 *Iudex debet priùs diſcutere, an debitor ſit ſoluendo, antequam faciat eum detineri?*
91 *Creditor an ſuſpicionem fugæ debitoris per ſolum iuramentum probare poſſit?*
92 *Ad ſuſpicionem fugæ, an quid vltra iuramentum requiratur?*
93 *Suſpicio fugæ debet probari per duos teſtes.*
94 *Creditor habens pignus, debitorem ſuſpectum de fuga non poteſt capere.*
95 *Debitor captus ratione ſuſpicionis fugæ, an de incompetentia iudicis opponere poſſit?*
96 *Debitor Clericus ſuſpectus de fuga, an per iudicem laicum capi poſſit?*
97 *Creditor in caſu fugæ, an propria authoritate debitorem ſuum verbaliter citare poſſit?*
98 *Debitor ſtrictè non dicitur, qui reali actione tenetur.*
99 *Statutum diſponẽs, q ſi quis fuerit negligens ad petendum ſibi debitum ſpacio decem annorum, quòd poſtea petere non poſſit: an procedat, vbi actione reali agitur?*
100 *Interpretatio craſſa non eſt ſumenda in ſtatutis.*
101 *Statutum diſponens, quòd ſi debitum non fuerit petitum ſpacio decem annorum, non poſſe amplius peti: nunquid valeat?*
102 *Teſtator ſi legat liberationem omnibus debitoribus ſuis, de quibus intelligatur?*
103 *Soror ſi faciat generalem refutationem fratribus, iſta remiſſio ad quæ extendatur.*
104 *Actio tam realis, quàm perſonalis, an hic definiatur?*

105 *Definitio cui non competit, nec definitum.*
106 *Experiri ſine actione nemo poteſt.*
107 *Vniuerſitatis quæ ſunt ſingulorum.*
108 *Agens actione iniuriarum, quid debeat perſequi?*
109 *Concluſum in cauſa, quando dicatur?*
110 *Ius ſuperueniens actori pendente iudicio, an ſibi proſit?*
111 *Statutum ſi diſtenat quem non audiri, niſi ſoluta gabella, an ſufficiat pendente iudicio gabellam ſolui?*
112 *Ius excipiendi ſuperueniens reo, pendente iudicio, an ſibi proſit?*
113 *Pupillus & Eccleſia cenſentur agere, cùm eorum nomine agatur.*
114 *Faciens per alium, quando per ſe facere dicatur.*

SVPEREST, VT DE. Iſte titulus totus communi omnium diuiſione diuidit in tres partes principaliter. In prima ponitur continuatio huius tituli ad præcedentes. In ſecunda definitio actionis. In tertia, quæ durat vſq; ad finē tituli, ponunt diuiſiones actionū. Secūda ibi, prope principiū, actio aūt nihil aliud eſt. Tertia ibi, paulò poſt, in §. omniū aūt actionū. Illa tertia pars principalis ſubdiuiditur in ſex partes, prout in hoc titulo ponitur ſex diuiſiones actionū quas enumerat per ordinem gl. magiſtr. in §. ſunt præterea in gl. 1. inf. eod. & ibi gl. addit alias ſex diuiſiones actionū, quæ ponuntur in alijs locis extra hunc titu. ibi videbimus. Iſtud principium vſq; ad §. omnium, non ſummatur, quia Imperator definiēdo procedit, & definitiones non poſſunt ad breuius ſummariū reduci, quia aliter redargueremus Imperatorem de ſuperfluitate.

In tex. ibi, in iudicio, quot modis accipiatur iſte termi-
a nus Iudiciū a, habetis gl. magiſtra, in §. præterea in ver. Iudicium. ſup. qui nō eſt permi. fa. teſt.

Nota ex iſto tex. in ver. nihil aliud eſt, q̄ ius, ſm Nico. de Neap. hic, quēm Lud. Rom. in repe. Auth. ſimiliter, C. ad l. Falc. in 4. ſpeciali, quod habet pia cā inter vltimas voluntates, appellat ſublimis ſcientiæ Doctorē, textualem maxi-
1 mum, q † dictio exceptiua ponit, & non priuat, quod ſm
2 eum, facit ad quæſtionē, † q ſi promiſi fundum non vendere alij, q̄ tibi, q ex hac promiſſione poſſim inuitus compelli ad vendendū tibi, poſito, q non velim vendere alij.

In contrariū tamen dicit eſſe gl. in l. ſi enim. §. fin. ff. ſi qs cau. & refert Gul. de Cu. poſt Pet. de Bel. Perti. ibi tenere contrarium per l. Titia. §. fin. de ma. text. no. in l. ſi ſterilis. §. penult. de act. empt. Et ad iſtum tex. dicit eos reſponde-
3 re, † q ideo hæc dictio exceptiua ponit, quia ſit prolata à lege, ne alia lex ſit incerta: ſecus autē ſit, ſi proferat ab homine. Et hanc etiam ſolut. ponit Dyn. in regu. peccatū nō remittitur, de reg. iur. in 6. Vos addite ad primum, ſcilicet an dictiones exceptiuæ ponant, vel priuent, vt latè traditur per Bar. & alios in dict. l. ſi enim. §. qui iniuriarū. ff. ſi
b qs cau. & per Bar. & alios, in l. actione. b C. de tranſactio. & per Bar. aliquid in l. 1. in 4. colum. ff. de condit. & demōſtrat. & ibi per Imol. per Dyn. in d. regul. peccatū, & plenè per Io. And. in addit. Spec. in tit. de ſpon. §. 1. circa princ. & ibi etiam per Specul. & in his locis conſueuit magis Communiter concludi, maximè per Bar. in locis vbi ſup. q aut pcedit oratio affirmatiua, & tunc dictio exceptiua ſtat priuatinè, ſeu remotiuè. Aut pcedit oratio negatiua, & tūc dictio exceptiua ponit ſeu affirmat. In quo tñ eſt aduertēdū, ſm eos, q aut oratio pcedens negatiua negat potentiā, & tūc dictio exceptiua ponit potentiam: Aut oratio negatiua negat actum, & tunc dictio exceptiua ponit actū. Et ex illa theorica colligitur determinatio quæſtionis, ſup. for-
4 mate, vt fiat vis in verbis promiſſionis. † Aut enim in promiſſione dictū eſt, q nō poſſim alij vendere, q̄ tibi, & tūc
c quia oratio negatiua negat potētiā, c & non actū, dictio exceptiua ponet potentiā, ſcilicet q poſſim tibi vendere, ſi velim: tñ iſto caſu, ſi alij vēderē, poſſet pō me agi actione ex vendito, per textū illū not. in d. l. ſi ſterilis. §. penult. Aut eſt dictū, q nō tenear alij vēdere, q̄ tibi, & tunc q a negatiua negat actū nō ceſſit actiuū, dictio exceptiua ſequens ponet actum cū illa neceſſitate, & ſic ponet, q tenear tibi vēdere. De qua tñ quæſtione dicite, vt latius per Bar. in d. l. ſi eū. §. qui iniuriarū. in 2. colum. & melius in vlt. col. p Cyn. Bart. & alios in l. actione. C. de tranſactionibus, & per Io. And. in addit. Spec. in dict. tit. de ſpon. 1. circa principiū, & p Ang. & Imol. i l. q Romæ. §. cohæredes. ff. de verb. oblig. Gloſ. 1. in verb. Supereſt, continuat hāc rubricam duobus modis, idcirco in duas partes diuiditur. Secunda ibi. vel dic, quia ſup. tractatum eſt.

In eadem gl. ibi. ſup. de iure natur. gentiū, & ciui. §. fin. hāc primā cōtinuationē approbat Dyn. & Nico. de Neap. hic. quā ampliando declarauit Bal. hic, & ſequitur Ang. de Aret. ſup. in rubr. ſm aliquas lect. Nam omne ius, quo vtimur, pertinet vel ad perſonas, vel ad res, vel ad actiones. d. §. fin. De perſonis, quæ ſunt nobiliores rebus, dictum eſt in lib. 1. Verùm quia rerum quædam ſunt corporales, quædam incorporales. l. prima. §. quędam. ff. de rerum diuiſio. & ſuprà de re. cor. in princ. quia ergo vſque ad titulum de obligationibus excluſinè viſum erat de rebus corporalibus, reſtat videre de rebus incorporalibus, quales ſunt obligationes & actiones. Verùm quia obligatio interdum eſt mater actionis. d. §. ea obligatio. idcirco poſitur in primo de obligationibus, poſtmodū cōgruēti ordine ponit hic de actionibus. Et dicit Bal. q iſta cōtinuatio nullū patitur contrarium, & hanc continuationē ſenſit gloſ. in rubric. ſup. de obligationibus.

5 In fin. gl. hanc ſecundā cōtinuationē impugnat Iac. But. ſup. in rubr. quia ſequeret, q in hoc titulo non tractaretur de actionibus realibus, quæ non habent obligationē matrē, imò nullā præſupponunt obligationē: vt inſ. §. 1. ſed earū mater eſt dominiū, vel quaſi, vt l. vnica. C. de alien. iur. mu cau. fac. & l. in rem, in princ. ff. de rei vendic. Poſſet tñ hæc cōtinuatio ſaluari, ſm eundē, Iacob. But. vbi ſuprà. & Nico. de Neapol. hic, ſi ſuppleat hoc modo. Viſum eſt ſuprà de acquirendo rerū dominio, & aliorum iurium, quæ ſunt matres actionis realis. l. vnica, & dict. l. in rē, in princ. viſum ē ſ. de obligationib', & obligatio eſt mater actiōis perſonalis, in §. ea obligatio, & ſuprà de verborū obligationibus, in princ. Ideo congruenti ordine, reſtabat videre de vtraque filia, ſcilicet de actione tàm reali q̄ perſonali: Igitur bene poſitus eſt iſte titulus. in quo de vtraq; tractatur. Et ſi diceres, ſi ea ratione, † quia obligatio ſit mater actionis, In hoc volumine prius tractatū eſt de obligationibus, q̄ de actionibus, quid eſt, quod in volumine Digeſtorum, & Codicis econtrà priùs tractat de actionibus, q̄ de obligationibus, vt patet in rub. ff. de actionibus & obligationibus? Poteſtis rūdere, quod licet ſm ordinē Scripturæ prius ponat de actionibus, tñ ſm ordinē intellectus,
6 † qui ordo eſt attendēdus, vt l. nec enim. ff. de ſolut. & l. 2. §. prius, vbi trad tur. ff de vulg. & pupil. Intelligimus ergo ſm ordinē intellectus prius tractari de obligationibus, quàm de actionibus. Et ita dicunt Docto. in rubric. ſup. de obligat. Stabit ergo ex prædictis, & ex gloſſ. no-
7 ſtra concluſio: † q obligatio eſt mater actionis, & quid diuerſum ab actionē. Et diuerſitatē probat ēt diuerſitas definitionū, cùm aliter definiatur obligatio, vt ſuprà de obligatio. in princ. & aliter definiatur actio, vt hic, iuncta l. ſi idem. C. de Codic. Patet ēt ex rubr. de actionibus & obli-
8 gationibus, † cùm de natura copulæ ſit, cadere inter diuer-
d ſa, d iuxta glo. in rub. ff. de iu. & fac. igno. & ibi Bart. & gl. in c. querelā, in ver. non petit. extra de ſimo. Nec huic concluſioni obſtabit, q orta obligatione ſtatim oriat actio, qd cùm videatur impoſſibile per naturam vt eiuſdem temporis ſit filia, cuius eſt mater: Ergo erit etiam impoſſibile per artem, iuxta §. minorem, ſup. de adop. & l. adoptio. ff.
9 de adoption. Quia reſpondetur, † q ſm ordinē intellectus, qui eſt attendendus, vt ſuprà dixi, intelligemus prius fuiſſe obligationem, & ſic matrem, q̄ actionē, & ſic filiam, ſecundum Ang. de Aret. hic, prout etiam in ſimili dixit Bal. in l. 3. in princ. ff. de iuſti. & iure. Non obſtabit etiā huic con-
10 cluſioni, † quòd obligatio, quæ eſt de iure gentiū, l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iure, produceret ſpeciē a ſe diuerſam, ſci licet

licet actionem, quæ eſt de iure ciuili, iuxta ea quæ commu
niter traduntur in d.l. ex hoc iure, & videbimus inf. in glo.
in ver. Ius. quia ſunt, qui reſpondent, quod licet obligationes
inuentæ ſint de iure gentium, tamen quia ſunt approbatæ de
iure ciuili, & ſic ſaltē approbatione poſſunt dici de iure ci
uili, & hoc reſpectu, non dicantur producere ſpeciem à ſe
diuerſam. Vel aliter poſſet reſponderi, quod illa obligatio, quæ
eſt de iure gentiū, ſcilicet obligatio naturalis, non eſt illa,
quæ producat actiones. l. iuris gentium. §. ſed cum nulla.
ff. de pact. & l. fideiuſſor obligari. §. fideiuſſor. ff. de fideiuſ-
ſoribus. ſed obligatio ciuilis, quæ eſt de iure ciuili, iuxta
glo. penult. in dict. l. ex hoc iure: Illa bene producit actio-
nem, licet de per ſe, vt tenet Bart. in l. j. in 7. colum. ff. de cō
dict. indeb. vel ſaltem iuncta naturali, quo caſu ciuilis obli
gatio agit tanquā pater, naturalis tanquā mater, vt decla-
rat Bart. in ea. l. j. in 4. col. De quo tamen videte per gl. ſup. de obli.
in prin. & ibi per Do. maximè per Ang. de Are. & Io. de Plat. hic.
21 † Iſta tamen concluſio, quæ habet, vt obligatio ſit ma-
ter actionis, limitabitur, vt procedat in actione perſonali:
ſecus autem ſi in actione reali, per ea quæ ſuprà dicta ſunt.
Secundò limita dictam concluſionem, vt procedat in
actione natiua: ſecus autem ſi in datiua, quæ datur à lege
ſine aliqua obligatiōe matre præambula, ſecundum Bar. in l. cum
mota, in 3. col. C. de tranſact. & Bar. in l. j. in 7. col. ff. de con,
dict. indeb. & bonus text. in l. iuris gentiū. §. j. ff. de pact. &
ibi Bar. dixit, eum eſſe ſingularem ad hoc, & meliorem de
iure, & eſt bonus tex. & fortaſsis melior in l. 3. in princi. ff.
commo. & Bart. ſecundum aliquas lect. in repe. l. j. in 4. co-
lum. C. de actio. & obligatio. Et quę ſit actio natiua, & quę
datiua, videbimus in §. rurſus, inf. eo.

Glo. in verbo, actio. diuiditur in tres partes principales.
In prima ponitur quot modis capitur terminus actio. In ſe
22 cunda diſputat, † an cauſa & actio ſint idem. In tertia re
ſpondet tacitæ obiectioni. Secunda ibi: & nota quod illud. Ter
tia ibi: & licet dixerim quòd nomina. In ea glo. ff. eo. l. ni-
hil habetis ex iſta gl. quòd tribus modis capitur iſte termi
23 nus Actio. † Addite, quod etiam quarto modo capitur pro ad
miniſtratione in §. iuſiurandum, in Authē. vt iud. ſine quo
quo ſuff. ſecundum gl. in §. ſciendum, allegato hic in gl. ſe-
cundum Dy. Nico. de Neap. Ang. de Are. & Ioā. Fab. hic, quod
ad hoc addūt textum, in l. actus, in prin. ff. de adminiſt. tu.
24 Et aduerte quòd dum gl. dicit, † quòd aliquando capi-
tur pro actione criminali, quòd tunc propriè dicitur accu
ſatio, vt l. qui accuſare, iuncta glo. C. de eden.
25 † Et eſt ſciendum, quod tunc dicitur agi ciuiliter, quando
illud, quod petitur, vel etiam ipſa pœna eſt applicāda par
ti. Si verò pœna ſit applicanda fiſco, dicitur eſſe criminalis
quantumcunque pœna ſit pecuniaria. Ita dixit glo. notabi.
in l. 3. in prin. in ver. aureorū centum. ff. de ſepul. vio. & ibi
Bar. & idem dicunt Cyn. & Bal. in l. ſi qua per calumniam
in prin. §. de Epiſc. & Cleric. de quo per Imo. in rubr. ff. de
publ. iudi. & per Doct. Ant. de But. in rub. extra de iudi.
& per Bar. in l. non ſolùm. §. fin. ff. de procur. licèt gloſ. aliæ
complures aliter dixerint, quas omnes allegat, & impu-
gnat Barto. in l. 3. in princ. ff. de ſepul. vio.

Intelligite tamen prædicta, vt procedant, quando pœ-
26 na eſt applicanda fiſco ex accuſatione, † quia tunc dicitur
cauſa criminalis: Secus ſi aliqua actio intentetur nomine
fiſci, puta petitio hæreditatis, quia tunc dicitur eſſe cauſa
ciuilis ſecundum Bar. in l. 3. ad fi. prin. per l. j. C. de peti. hæ
red. cū alijs ibi alleg. per Bart. Etſi imponitur pœna pecu-
niaria, quæ pro parte veniat applicanda fiſco, & pro parte
parti: certè pro ea parte, quæ venit applicanda fiſco, dicitur
cauſa criminalis: pro ea verò parte, quæ venit applicanda
parti, dicitur cauſa ciuilis, vt colligitur ex verbis Bal. in l. j.
in 4. col. §. de iud. Sed ſecundum Do. Ant. in d. rub. extra de
iudi. iſta propriè appellatur cauſa miſta, vt eſt text. & ibi
no. in c. tuæ. extra de procur. maximè per Imol.
27 † An autem in dubio, quando pœna imponitur ſimpliciter
à lege debeat applicari parti, vel fiſco? habetis gl. in l. Agra
ria. quam fecit Cæſar. ff. de termi. mo. & ibi latè Bart. qui al
legat cōplures gl. variantes: de quo etiā per Doct. in l. mul
ctarum, C. de modo mul. & per Bal. in l. ſi Eccleſia venera-
bilis. C. de Epiſcop. & Cler. & per Ioan. And. in addit. Spe.
in titu. de dolo & contu. §. reſtat. in princ. per Angel. in l. ſi
quis id, quod, in prin. de iuriſdict. omnium iudi. per Imo. alſ
in rubr. & in l. j. de public. iud. per Ang. in §. pœnales, in 6.
col. inf. eo. & ibi fortaſsis videbimus, & eſt bonus text. in
l. ſi quis in maior, & ibi Bal. C. de tranſact.
18 † Et pœnæ debitæ ex vltima voluntate, cui ſint in dubio
applicandæ, ſi teſtator aliquid iubeat hæredi, & eo caſu, quo
contra fecerit, priuet eū ſimpliciter hæreditate, cui tunc tūc
illa hæreditas applicanda? habetis tex. ſingularē, & memo
ri tenendū, ſecundum Bar. ibi in l. vxorē. §. hæres. ff. de le-
gat. 3. & ibi declarat Bar. de quo etiam per Bal. in Auth. n-
cui relictum. C. de indi. vi. toll. & per Bald. in l. vnica. in 13.
colum. C. de his, quæ pœn. no. & per Imol. poſt alios in l.
paterfamilias. ff. de hæred. inſtitu.

Sum modò in ſecunda parte principali gl. ibi. Item nota
quod illud, quod hic dicitur, quam diuido in tres partes
principales: In prima recitat opin. Placent. In ſecunda re-
citat opin. Azo. In tertia concludit. Secunda ibi. Sed Azo
dixit, quod & verum eſt. Tertia ibi: concludo ergo, & dico: il-
la ſecūda particula, in qua refertur opi. Azonis, poſſet ſub
diuidi in quinque particulas, prout quinque fundamentis
comprobatur opin. Azonis.

In ead. gl. ibi, vt ſicut apud Dialecticos dicitur. Bal. hic
dixit, quòd gl. non intellexit rationem Placent. quæ ſecun
19 dum eum ſic debet intelligi. † Illud, quod dicitur argumē
tū apud Logicos, dicitur Actio apud Legiſtas. Et argumen
tum apud Logicos, eſt ratio rei dubiæ faciens fidem. Nam
ſi dubitetur, an Petrus currat, & velim probare quòd ſic,
debeo proponere cauſas hoc inducentes in hunc modū:
omnis homo currit: Petrus eſt homo: ergo Petrus currit.
Et iſtæ cauſæ hoc inducentes, ſunt argumentū. Ita ſi dubi-
tetur, an actio mihi cōpetat, debeo proponere cauſas hoc
inducentes. Sicut ergo apud Logicos cauſæ inducētes ar-
20 gumentū, ſunt argumentum, ita apud † Legiſtas cauſæ indu
centes actiones, ſunt actiones: ergo cauſa & actio ſunt idē.
Vel ſecundum Ioan. Fab. poteſt argumentum Placen. aliter ſic de-
clarari. Nam ſicut apud Logicos argumentū fit ad decla-
randā dubitationē, ita apud Legiſtas intentatur actio ad
conſequendū petitū, ſuper quo eſt dubium. Sicut ergo ar-
gumentum non conſiſtit ex ſola concluſione, ſed ex maio
re minore, & concluſione ſimul, & hoc totū ſimul eſt argu
mentū, & eſt vnū & idē, quod argumentū: ita cùm in actio
ne cauſa capiatur pro minore, & concluſione, & ſic pro hoc
toto ſimul, quod totū ſimul eſt actio: ergo cā & actio ſūt idē.

In eadem glo. ibi, ſed per actionem in factum, teneatis
21 † quod actio de dolo nō pōt intentari contra patrē, vel patro-
nū: quia eſt famoſa, & infamat: ideo intētanda eſt actio
in factum, quæ non infamat, vt l. non debet. ff. de dolo. Sed
aduertite ſecundum Bar. in l. infamem, in 2. col. ff. de pub.
22 iud. † quod imò actio in factū, niſi temperetur verbis, infamat,
ſi directò intentetur ex delicto. Et ideo, quando agitur a-
ctione in factū cōtra patrem, vel patronum, ne talis actio
infamet, debet verbis tēperari, & debet concludi per ver-
ba bonæ fidei, hoc modo: quia res mea apud te eſt, vel per
uenit, & bonæ fidei non conuenit cum aliena iactura locu
pletari: ideo peto illam mihi reſtitui. De quo etiam per Bart.
in d. l. non debet. ff. de dolo, quam Bar. legit in c. fin. l. ſi o-
leum, eiuſdem tit. & per Bal. in l. ſi ſuperſtite. C. de dolo.
23 † In eadē gl. ibi, concludo ergo, & dico. Videtis glo. no-
ſtram diſputantem, & tādem concludentem contra Pla-
cen. quòd cauſa, & actio nō ſunt idem. Pro opi. tamen Pla-
cent. allegatur hic per Doc. text. qui videtur bene facere, in
l. & an ead. §. actiones, in verbo, ſingulas obligationes ſin-
gulæ cauſæ ſequuntur. ff. de excep. rei iud, vbi de neceſsitate
te intelligitur, cauſæ, id eſt, actiones, cū actiones tanquā fi
liæ ſequantur matrem, nec de alia cauſa poſsit intelligi, &
ſic cauſa & actio ſunt idem. pro eodē enim ibi ponuntur.
Sed audite, licet in hoc articulo multa referātur per Doc.
plures, & diuerſæ diſtinctiones ponantur hic per eos, vt per
Dyn. Iacob. Fab. Nico. de Neapol. & Ang. de Are. & multi-
pliciter diſtinxerit Bal. in l. edita. in repe. Peruſina, in verſi.
3. quæro, an cā & actio ſint idē. C. de edend. tamen quia iſte ar
ticulus, vt videtis, aut nullius, aut modicæ admodū vtilita
tis eſt, paucis cōcludēdo teneo opinionē gl. noſtræ contrà
Placent.

Placent. ei poſt multa in effectu viſus eſt adhærere Ioan. Fab. & eam expreſsè firmaut Petrus de Bella Pertica, Iacob. Bu. & Ang. de Are. hic. Non tñ hoc teneo per rationẽ Io. Fab. & Ang. de Are. dũ dicunt, ꝙ ſi diceremus, ꝙ cauſa & actio ſint idẽ, ſequeretur ꝙ reus, qui non habet actionẽ non diceretur habere cauſam. Quod tñ eſt falſum, quia ita reus dicitur habere cauſam, ſicut Actor, Authẽ. cauſa, quæ fit cũ Monacho. C. de Epiſco. & Cler. in Authẽ. apud quos opor. can. dicc. Monac. in princ. & l. clarũ. C. de authori. præſtan. & l. cauſas, vel lites, in princi. C. de tranſactio. quia ad hoc põt hic faciliter reſpõderi: quia in dictis legibus cauſa accipitur pro inſtãtia. Et bene verũ eſt, ꝙ ita reus dic tur habere inſtãtiã cauſæ, ſicut actor. Sed in propoſito noſtro aliter accipitur cauſa, vt patet ex prædictis. Nõ etiam pro hac parte ſatisfacit mihi illa ratio Ang. de Are. hic, dũ dicit, ꝙ in naturali obligatione tãtùm ineſt cauſa, vt eſt text. quamuis ipſe non alleget ad hoc. l. quãuis, in prin. ff. ad Trebell. in verſ. cauſa naturaliũ obligationũ, & tñ in naturali obligatione tantùm non ineſt actio. g: vt l. fideiuſſor obligari. ff. de fideiuſſori. in §. fideiuſſ. & in l. iuris gentiũ. §. ſed cum nulla. ff. de pact. Ergo cauſa & actio non ſunt idem: quia reſpondeo, ꝙ Placent. intellexit de cauſa efficaci, non autem inefficaci, vel reſpectu perſonarũ, vel reſpectu conuentionis nudæ: quia tunc clarum eſſet, nec Placent. dubitaret, quòd illa non eſt eadem cum actione.

Confirmo ego hãc partẽ tali ratione collecta ex verbis Doct. & gl. hic. Conſidero enim ꝙ in exẽplo Placẽt. hic gl. poſito, conuenio te ad decem: quia vendidi: intelligam Prætor. ꝙ illa ſit cauſa, quia vendidi: & ſic cõtractus ipſe. Verùm quia ex contractu oritur obligatio, quæ obligatio poſtea producit actionem, vt dixit gl. not. in dicta l. & in eadẽ. §. actio. in 2. glo. Ergo obligatio dicitur cauſa proxima & immediata producendæ actionis: contractus autem dicitur cauſa remota. Cùm ergo ipſa obligatio, quæ eſt cauſa proxima, non ſit eadem cum actione, imò diuerſa, vt probaui ad finem glo. j. proximè præcedentis: quantò minus cauſa remota diceretur eadem cum actione? Præterea, vt dicitur hic in glo. contractus eſt facti, actio verò ius: ergo non poſſunt dici idem. Et huic argum. dicunt Dyn. & Io. Fab. hic quòd impoſsibile eſt reſpondere.

Non obſtant modò allegata pro opinione Placent. & primò non obſtat argu. logicorũ, ſecũdum primam declarationẽ Baldi, dũ dicebat, ꝙ ſicut cauſæ inducentes argumentum, ſunt argumentum, ita cauſæ inducentes actionẽ, ſunt actio. quia reſpondeo, fatendo quòd cauſæ inducentes argumentum, vt maior, minor, & concluſio, ſunt argumentum, eò quia ſunt cauſæ materiales ipſius argumenti: quia ex ipſis, tanquam ex materia, fit ipſum argumẽtum, & bene verum eſt, quòd materia, & materiatum ſunt idẽ: ſed cauſæ inducentes actionem, vt eſt cauſa, quia vendidi, non ſunt cauſæ materiales ipſius actionis; ſed ſunt cauſæ efficientes, & producentes actionem. Vnde debet eſſe differentia inter cauſantem, & cauſatum, & impoſsibile eſt dicere, quòd idem ſint: argu. l. quo minùs. ff. de flumi. & l. manumiſsiones. ff. de iuſti. & iure.

Non obſtat etiam declaratio, quam de eodem argumẽto Logicorum facit Ioan. Fab. dum dicebat, quòd maior, minor, & concluſio ſimul ſunt argumentum, & non cõcluſio ſola. Eodem modo cauſa, quæ eſt in actione pro minore & concluſione, dicetur eſſe idem, quòd ipſa actio; quia poſito, ꝙ verũ ſit, quòd cauſa ſola habeat ſe pro minore, & concluſione, qđ tamen ego non firmo, argum. iſtud non poteſt procedere etiam ſecundum Logicos: Nam non eſt bona conſequentia: maior, minor, & concluſio ſunt argu. ergo cauſa eſt actio. Nam ideo maior, minor, & concluſio ſunt argumentum, eò, quia ſunt materia ipſius argumenti: ſed cauſa, imò nec petitio, non eſt materia actionis, ſed cauſa efficiens, vt prædixi.

Non obſtat dic. l. & in eadem. §. actiones, quia reſpõdetur, ꝙ ibi terminus Cauſa, non intelligitur, id eſt actiones, ſed intelligitur, id eſt, inſtãtiæ, & erit ſenſus. Singulas obligationes ſingulæ cauſæ, id eſt, inſtantiæ in iudicio ventilandæ ſequuntur. Vel exponite aliter, vt ibi per gloſſam & Bart.

In fi. glo. Glo. bene dicit. Glo. in verbo, nihil aliud, diuiditur in tres. In prima infert ex textu. In ſecunda quærit. In tertia ponit dictum. Secunda ibi, ſed quæ erat olim differentia. Tertia ibi. & hodie nulla eſt differentia.

In eadem gl. ibi. ff. de fur. l. ſi ſeruus nauem, habetis, ex
24 gloſ. duo. † Primò, quòd olim actio erat aliud, ꝗ ſit hodie. Hoc infert glo. primò ex text. noſtro, dum dicit nihil aliud eſt, per verbũ præſentis temporis, quaſi innuat, ꝙ aliud eſſet in præteritum. Secundò probat gl. quia olim requirebatur certa ſolẽnitas, quæ hodie eſt ſublata: Ergo cùm olim aliter intentaretur, & impetraretur actio, quàm hodie intẽtetur: ergo apparet quòd aliud erat olim, quàm nunc ſit.

Vos tenete cõtrariũ, ſcilicet ꝙ actio hodie non ſit alia, vel diuerſa quàm olim eſſet, prout tenent Iacob. But. & Nicol. de Neapol. hic, & iſtud idẽ tenet Bar. in dict. l. ſi ſeruus nauẽ. Nec obſtat iſte textus noſter, in verbo, Eſt, quia etiam ſimili verbo præſentis temporis vtitur textus, in l. nihil aliud eſt. ff. de actio. & obligatio. qui tex. eſt de iure Digeſtorum, & ſic de iure antiquo. Non obſtat ſecundum, dum di-
25 citur de ſolemnibus antiquis hodie ſublatis, † quia illæ ſolemnitates ſunt qualitates, quæ poſſunt adeſſe & abeſſe præter ſubiecti corruptionem. l. inter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de verborum obligatio. & l. mortuo, & l. proponebatur.
26 ff. de iud. † Et qualitates non faciunt differentiam ſpecificam, ſecundum Bar. in l. j. in prin. ff. de acquir. poſſeſ. in 5. column. & Bartol. ſecundum aliquas lectu. in l. 2. in 2. colu. C. de act. & obligatio.

27 † Secundum, qđ vult gl. iſta, eſt, quòd hodie actio non ſit vulgaris formula. Antiquitùs enim actiones impetrabantur a Pontificibus, id eſt, his, qui præerant populo, cum certa forma, & ſolemnitate verborũ, adeò ꝙ ſi quis cadebat in ſyllaba, cadebat à tota cauſa. l. 2. §. deinde ex his, & §. omnium. ff. de origi. iur. Hæc vulgaris formula dicebatur, eo ꝙ cum certa forma & ſolemnitate verborum concipiebatur. Verùm cùm hodie hæc formula ſit ſublata, ſentit
28 gl. † ꝙ hodie actio non ſit vulgaris formula. Et ex hoc ſequitur, quòd d. l. ſi ſeruus nauem. hodie ſit ſublata, & correcta. h Vos tenete contrarium, & dicite ſecũdum Bar. in d. l. j. C. de formul. ꝙ aut loquimur de actione non deducta ad actũ, nec exercitiũ, & tunc actio eſt ius perſequẽdi, vt hic dicitur. Aut loquimur in actione deducta ad actũ, & ſic prout proponitur in libello, & tunc actio bene eſt vulgaris formula, quia cõgrua, & cum debita formula eſt proponenda; non dico illa exquiſita antiqua vulgari formula, ita vt ſi quis deficiat in ſyllaba, debeat à tota cauſa cadere. Et ideo, cùm hodie etiam ſit actio cum debita forma proponenda, hodie etiã actio erit vulgaris formula, & conſequenter remanebit hodie incorrecta. d. l. ſi ſeruus nauem. Et iſtud idẽ tenet Bal. in dicta l. j. & Bart. in dicta l. edita, in j. col. & ibidẽ Bal. in repetit. Peruſina, circa 4. colum.

In ead. gloſſ. reſpondeo, vt ibi diximus. Dicite ꝙ ibi in princi. glo. in ver. forma, ponit duas differentias, quas etiã ponit gloſſ. in rubri. ff. de interdict. tamen illæ differentiæ reprehenduntur per Doct. ibi, & Ioan. Fab. poſt Iacob. de Rauen. inſ. de interdict. in prin. Sed reprehenduntur etiam
29 per Nicol. de Neapol. hic, & per eos tenetur, † ꝙ non eſſet regulariter differentia inter actiones, & interdicta, ſed modus loquendi alius fuerat in interdictis, & alius in actionibus. Poſſetis tamen dicere ſecundum Ioan. Fab. in dict. rubri. inſe. de interdict. in princ. quòd olim eſſet iſta differentia, quia Prætores, qñ propoſuerunt interdicta, nullã actionem dederunt, ſed voluerunt, ꝙ interdicta obtinerent locum actionum, dum tñ ſolemniter, & certo ordine intentarentur. Sed hodie legum latores introduxerunt, vt per actiones ſine illa ſolemnitate agatur, vt §. fin. inf. de interdict. & ſic patet olim fuiſſe differentiam.

30 In ead. gl. in fine, tenetis ex hac gloſſ. quòd hodie † non eſt differentia inter interdicta & actiones. Et idem tenuit gl. in rub. ff. de interdi. quæ gl. reprehenditur per Dyn. & Bart. in dicta rub. ff. de interdict. & Ioan. Fab. in rubr. infrà de interdict. in princip. per rubricam illam. ff. de interdic.
31 ſeu. extraordi. act. † cùm ibi interponatur dictio Seu, quæ eſt ampliatiua in l. ſi ita quis. ff. de auro, & argen. leg. Facit l. j. §. reſtituẽdæ. ff. vti poſsid. in ver. aut interdicto. Aut per actionẽ, cùm alternatiua ſit diuerſificatiua extremorũ. l. ubi

vbi aũt non apparet.§.qui illud,aut illud.ff. de uerborum
obligatio.& l.ille,in princip.ff. de leg. 3. Accedat pro hac
opinione bonus tex.in l.ſi quis miſſus.§.cum Prætor. ff. ne
uis fiat ei.& dicit Bar.in dict.rubri.ff.de interdict.quòd eſt
differentia inter actionẽ & interdictum,ſicut inter matrẽ
& filium,cùm ex interdicto oriatur actio in factum , ut §.
fin.inf.de interdict.

32 †Quæ aũt ſit differentia inter interdictum & edictũ, po
nit gloſſ.in l.Prætor ait.§.1.ff.de oper.no. nun. per Bart.in
l.1.in prin.in eo.ti.in 2.col.& ibi latiùs & clariùs per Imo.

Gloſſ.in uer.quàm ius,habet duas partes. Primò ponit
quale ſit iſtud ius,poſitũ hic in definitione. Secũdò ponit
ad cuius differentiam ſit in definitione illa dictio Ius, ibi
ſecunda,ſed ad cuius differentiã. Illa prima ſubdiuiditur
in tres.In prima facit,quod dictum eſt. In ſecunda per mo
dum notabilis ponit differentiam inter ius proueniens ex
obligatione, & ius proueniens ex actione. In tertia per
uiam quæſtionis declarat primum dictum, reſpondendo
tacitæ obiectioni.Ibi ſecundò: Item & hic nota, quòd a-
ctio eſt ius. Ibi tertiò: & ſi quæratur.

In eadem gloſ.ibi,hoc eſt unum de ſignificatione eius.
Habetis ex hac prima parte principali gloſ. tria per ordi-
nẽ reportare,quorũ duo paucis expediã: tertiũ aũt egebit
33 altiori indagatione. † Primum eſt, ꝙ actio eſt ius. Et hoc
cõcludite eſſe indubitàter uerũ,ſcilicet ꝙ actio ẽ ius, licet
deducere actionẽ ad exercitiũ facti. Iſtud tenent hic Dyn.
& Bal.& Ang.in ult.quæſtione,quã ponunt hic ad fi. Iſtud
idem tenet hic Nico.de Neap.in 5.oppo. poſt multos anti
quos,quos ipſe hic refert. Iſtud ẽt tenet Ioã.Fab. hic,in 5.
col. Iſtud idẽ tenet ẽt Bal.hoc latè diſputans in l. edita, in
repet.Perusina,in 1.col.& in 1.quæſt. Licet contrarium te-
neat,& malè, Iacob.de Ra.Nic.de Neap.& Rodul.de Arri
eur.hic,& contra eos poſt multa allegat, & per Doct. vbi
ſup. Et ultra tex.hic apertũ facit ẽt clara rõ:nã ea,quæ ſunt
facti,non tranſeunt ad hæredes: ſed ea tantùm, quæ ſunt
34 iuris l.cùm hæredes,in princ.ff.de aquir. poſ. † Sed actio-
K nes tranſeunt ad hæredes, K niſi ſint pœnales.§.non aũt,
inf.de perpe. & tẽpo.act.ergo ſunt iuris,& non facti. Secũ
dũ quod vult glo. eſt,quòd ſit differentia inter ius,quod eſt
in obligatione, & ius,quod eſt in actione, & ſic quòd ius
obligationis,& ius actionis non ſint idem. De quo, ſi vul-
tis videre,videte Bal.latè diſputantem in dict.l.edita.in re
pet.Peruſina,in 3.colum,in verſic.2.quęritur,actio eſt ius.
& ibi concludit,& idem tenet quod gloſſ.hic.

35 Tertiũ & vltimum quod vult hic glo.eſt † ꝙ actiones ſint
de iure ciuili,intelligendo ſecundum gloſ.ius ciuile, largo
modo ꝓ omni iure facto poſt ius gẽtiũ , vt ſic cõprehẽdat
ẽt ius prætorium,vt ẽt dicit Io.de Plat. hic. Iſte articulus,
An actiones ſint de iure ciuili,an de iure gẽtiũ,eſt multùm
diſputabilis,& latè diſputatur per oẽs hic, & per Doct. vt
per Bar.in l.ex hoc iure.ff.de iuſtit.& iur. & ibi diffuſè per
Salic. In qua quæſtione conſueuerunt plurima fundamen-
ta hinc inde ad vtrãque partẽ adduci. Ego ea duntaxat at-
tingã,quæ vrgentiora,& ſtrictiora videbuntur. Ante tamẽ,
ad hunc articulũ accedã,nõ omitto,ꝙ ex huius diſputatio
nis inueſtigatione inſurgit maxima vtilitas.ſecũdũ Bar.&
36 alios,in dict.l.ex hoc iure,in princ. †Nã bannitos noſtri tẽ
poris,ſiue æquiparemus deportatis,iuxta gl.no. in §.rele-
gatis,ſup.quibus modis ius pat.pot.ſolu.ſiue æquiparem⁹
transfugis,iuxta l. amiſsione.§.qui deficiũt,ff. de capi. di-
mi.certè deportati,& transfugæ perdunt omnia,quæ ſunt
l iuris ciuilis,& retinent ea,quę ſunt iuris gentiũ. l l.quidã.
37 ff.de pœnis. †Deportati ergo, & bãniti noſtri tẽporis pote
runt ſibi quærere actiones,ſi dixerimus,eſſe actiones de iu
re gentium.Si verò dixerimus,eas eſſe iuris ciuilis,nequa-
38 quam.De hoc tamen,† an,& quando, & quomodo ban-
m niti noſtri temporis ęquiparentur deportatis, m & an,
& quando æquiparentur relegatis,videte plenè Bar.in di-
ſput.ſua,in cip.ſtatuto Lucanæ ciuitatis,per Bar. Bal. & a-
lios,in l.1.C.de hæred.inſtit. per Bart.& Bald.in l. amiſsio
ne,in §.qui deficiunt.ff.de capi.dimi. per Bart.in Extraua-
gant.qui ſunt rebel.in ver.rebellando,per Bart. & Imol.in
l.ex facto.§.ex facto,ff.ad Trebellian.qui Bart.& Bald.in l.
ſi qua.ff.de his,qui ſunt ſui vel alien.iur. per Bar. in l.certa,
vbi bonus textus pro communi. C. de iu. fiſc. lib. 10. per
Bart.Bald.& Imo.in l.eius.§.1.ff.de teſtament. per Barto.
in l.ad cognitionẽ.ff.ex quibus cau.in poſſe. eat. per Bart.
in l.ſi ſine hærede.§.final.ff.de admit.tute. per Bar.in l.illi-
citas.§.qui vniuerſas.ff.de offic.præſi.per Bart.in repet.l.ſi
cõſtãte,in princip.ff.ſolut.matrimo.in 5. col. per Bal. poſt
glo.in c.1.de miſi,vaſal.qui cõtum.eſt,in vſi.feud. per Bal.
in l.Gallus.§.& quid ſi tantum.ff.de libe. & poſthum. per
Bal.in l.ſeruum quoque.§.publicè,in 4.col.ff.de procurat.
per Bal.in repet.l.1.in 11.& 16.colum.C.de ſacroſanct.Ec
cle.per Alb.in tractat.ſuo ſtatutorũ,in 4.parte,in quæſ. 13.
quæ incip.item quæro de quæſtione antiqua.

39 In hoc ergo articulo † vtrùm actiones ſint de iure ciuili,
vel iure gentiũ. Glo.hic ſentit,vt prædixi,ꝙ ſint de iure ci-
uili.Et hoc expreſsè firmat gl.in d.l.ex hoc iure,in gl. pen.
in verbo,obligationis,& gl. fin.in l.rerũ quidem amotarũ
iudicium.ff.rer.amot.& gloſſ.fin.in l.actionum genera. §.
fin.ff.de act.& obligat.& glo.ordinaria, in l.placet. C. de
Epiſcop.& Cleric.& gl.in l.quoties.C.de preci.Impe.offe.
& glo.1.mag.circa mediũ,in l.ſi.C.ſi contra ius,vel vti. pu
bli.Et hãc partem tenet Bal. & communiter Citramonta.
in d.l.ex hoc iure,& ſequũtur Dyn.& Bal.hic. Pro hac par
te adducitur tex.in §.ſed iſtæ,inf.eo.in uer.ex legitimis,&
ciuilibus.& tex.in l.commodato.§.ſicut.ff.cõmod.in verſ.
40 ciuileſque actiones.& ibi † Iuriſconſultus appellat actio-
nẽ deſcendentem ex cõtractu iuris gentium ciuilem. Ad
idẽ l.1.§.1.ff.de ſuperfic.in ver.ciuili actione ſubnixus eſt.
Ad idẽ l.4.§.ex hoc edicto.ff.nau.cau.ſtab.in ver. ciuili a-
ctione.Ad idẽ adducitur tex.in §.non autem omnes,inf.de
perpe.& tempo.actio.quem tex.dicit Bal.hic,eſſe meliorẽ
ad hoc,quàm alius,qui ſit in mundo,dũ tex.ibi dicit, om-
nes actiones,quæ ipſo iure competunt,aut à Prætore dan-
tur.Sed tex.ille mihi nihil facit,cùm ſecundum Bal. debet
ſubaudiri,ipſo iure,ſcilicet ciuili.Sed ſi velles tenere con-
trarium,poſſes ſubaudire, ipſo iure, ſcilicet gentium: &
hoc modo probares contrarium.

Vltimò pro hac parte adducitur iſte textus in ver. ius
41 proſequendi in iudicio, † cùm iudicia omnia ſint de iure
ciuili,vt eſt gloſſ.ſup.de obliga.in prin.ver.neceſsitate.

Subtiles tamen Vltramonta, in d. l. ex hoc iure, & in-
ter eos Iaco. de Rauen. & Pet. de Bel.Pert. hic, tenent
contrarium , ſcilicet, quòd imò actiones ſint de iure gen-
tium, non autem de iure ciuili. Primò, per textum for-
tem in l.rerum quidem amotarum iudicium.ff.re. amo.in
in verſ.iure gentium condici poſſe,iuncta l.ſeq.paruula,&
42 §.appellamus,inf.eo. Secundò, † quia deportatus perdit
omnia ea, quæ ſunt de iure ciuili,& retinet ea, quæ ſunt
iuris gentium,vt l.quidam.ff.de pœnis. Sed deportatus re
tinet actiones, text.eſt in l.ſi tibi mandauero, in §. is, cu-
ius.ff.manda.ergo actiones ſunt de iure gentium. Tertiò,
per textum,qui per Gloſſatores noſtros pro alia parte con
ſueuit adduci in l. 2. §. deinde ex his. ff. de ori. iur. in ver.
43 ex his legibus compoſitæ ſunt actiones. † Nam compoſi-
tum dicitur illud,quod prius erat,ſed eſt in ordinem reda
ctũ, dict.l.2.uer. nam quod Papyrius. Melius facit textus in
proœmio Digeſtorũ, in ver.compoſitũ,iuncta gloſſ.& tex.
in §.omnes, in ver.compoſitum,iuncta glo.ſup. in proœ-
mio huius libri.Præterea,ſi diceremus,actiones nõ eſſe de
iure gentium,ſequeretur maximum abſurdum,ꝙ contra-
ctus,& obligationes,quę ſunt de iure gentium,fuiſſent eo
tempore inefficaces,aut inutiles, & ꝙ nemo potuiſſet ius
ſuum conſequi,cùm nullus poſsit ſine actione experiri.l.ſi
pupilli.§.videamus.ff.de neg.geſt. Et ſecundum hanc opi-
nionem optimum fuiſſet eo tempore contrahere, & mu-
tuum accipere, quando nullus poterat compelli reddere,
& conuentiones ſeruare. Hinc dicit Iac.de Rauen. ſecun-
dum quod refert Bar.in dict.l.rerum quidem amotarũ, ꝙ
ſi fuiſſet illo tempore,multas pecunias mutuò accepiſſet.

Ego teneo ſententiã glo.noſtrarũ,q̃ eſt cõmunior, pro
44 qua multùm me mouet talis rõ. Nã clarũ eſt,† ꝙ naturalis
obligatio,q̃ eſt de iure gẽtiũ,ſola nõ põt producere actio-
nẽ.l.fideiuſſor obligari.§.fideiuſſor.ff. de fideiuſ. & l.iuris
gẽtiũ.§.ſed cũ nulla.ff.de pac.Sed vel ciuilis aliqñ ſolet iux
ta ea,q̃ tradit Bar.in l.ſ.i 7.col.ff.de cõdic.indebit. vel ſaltẽ

ciuilis

ciuilis iuncta cum naturali, quo caſu, tunc ciuilis obligatio eſt tanquam pater naturalis, & tanquam mater, vt declarat Bartol. in dict. l. 1. in 4. & 7. col. ff. de condict. indebit. Cùm ergo ſine ciuili obligatione nõ poſsit produci actio, quõ poſsibile eſt dicere, quod actiones ſint de iure gentiũ quo iure nõdũ erat ciuilis obligatio? alias ſequeretur maximũ abſurdũ, qđ cauſatũ fuiſſet io eſſe productũ ante ſuã cauſam, & ſic filia ante ſuã matrẽ, quod nõ eſt dicendũ. Et licet hæc ratio adſcribat Salic. in d. l. ex hoc iure, tñ hanc rõnẽ ponunt hic Dyn. Io. Fab. & Nic. de Neap.

Nec obſtat d. l. rerũ quidẽ amotarũ iudiciũ, quia Bar. ibi dupliciter rñdit. Pr mò, dum dicit ibi iure gentiũ condici poſſe verũ eſt, eo modo, quo cũ dicebantur de iure gentium, ſcilicet per manum regiã, vt dict. l. 2. in princip. ff. de ori. iur. Arguit enim ibi Iuriſconſultus, quòd ſi de iure gẽtiũ, quo non erat actio, fiebat exactio, quantò magis hodie, cùm ſit exactio. Vel ſecundò, de iure gentiũ cõdici poſſe, intelligitur, ſecundum Bar. ibi, addita tamen actione de iure ciuili. Quæ ſolutiones non procedunt, niſi cum vio-
45 lentia illius textus. Non obſtat ſecundum † de deportato, quòd poſſit cõtraere: quia reſpondeo, ſecundum Bar. in d. l. ex hoc iure, quòd licet actiones ſint de iure ciuili, tamen ex quo permittitur deportato, quòd poſsit contrahere, debet intelligi, quòd poſsit efficaciter contrahere, & conſequẽter, quòd poſsit habere actiones pro conſequendo effectu illius contractus. Et ſic deportatus non habet actionẽ, niſi in conſequentiam iuris gentiũ ſibi permiſsi. d. l. ſi tibi mãdauero. §. is, cuius. ff. manda. Et multa conceduntur in cõſequentiam, quæ principaliter non concederentur. l. 1. in princ. in ver. per conſequentias. ff. de autho. tut.

Non obſtat tertium de dict. l. 2. §. deinde, in ver. compo-
46 ſitæ, quia reſpondeo, † quòd verum eſt, quòd compoſitũ dicitur illud, quod prius fuit, ſi referatur ad perſonam cõponentis, & ſic ad cauſam efficientẽ, & ita loquitur d. l. ſi. cum ſimili. Si verò fiat relatio ad materiam, ex qua componitur, & ſic ad cauſam materialem, prout fit in d. §. deinde ex is legibus, dum dicit, ex his legib9. Nã ſi voluiſſet referre ad cauſam efficientẽ, dixiſſet ex his legibus. Vnde nõ eſt poſsibile dicere, quòd cõpoſitũ priua fuerit ſua materia. Nõ obſtat vltimum quòd obligationes, & cõtractus, qui ſunt de iure gentiũ, fuiſſent inefficaces, ex quo de iure gentium nõ erant actiones, quia reſpondeo, quòd licet de iure gentiũ non eſſent actiones, tamen omnia mandabantur executioni per manum regiam. dict. l. 2. in princip. per quã manum regiã poterat vnuſquiſque ius ſuũ conſequi.

Stabit ergo ex prædictis firma ſentẽtia gloſ. noſtrarum, quòd actiones ſint de iure ciuili, non autẽ de iure gentiũ. Non omitto tamen, quòd Bal. in d. l. ex hoc iure, & ante eum Ray. de Forli. ibi ſecundum quod dicit hic Nico. de Neap. diſtinxerunt, quòd aut loquimur in contractibus iuris gẽtium, & ſic in cõtractibus inuentis à iure gentium: & tũc actiones ex talibus contractibus deſcendentes reſpectu materiæ, dicuntur eſſe de iure gentiũ, ſed reſpectu formæ, dicuntur eſſe de iure ciuili, cùm ſint poſtea in formã redactæ per ius ciuile. Et in his terminis eſt intelligenda opinio Vltramonta. ſecundũ Io. Fab. hic. Aut loquimur in contractibus iuris ciuilis, & ſic inuentis à iure ciuili, & actiones deſcẽdẽtes ex talibus cõtractib. nullo modo poſſunt dici de iure gentiũ, cùm ſint, quo ad materiam, & quo ad formã de iure ciuili. Nam actiones debent dici de eo iure, à quo ſunt productæ, vel quo ad materiã, vel quo ad formã. Et ita dicit Ray. vbi ſuprà, eſſe gloſ. quæ ſecundum eũ, nõ reperitur alibi, in l. creditores, in verb. ciuili. ff. de verb. ſignific. Et hæc cõſideratio, licet adſcribatur Ray. de Forli. fuis tñ originaria Rod. de Auri. hic, in 2. quæſt. ſecundũ qđ hic refert Nicol. de Neapo. Et hanc diſtinctionem probat, & ſequit, apud me magnæ authoritatis Io. Fab. hic. Et pro hac diſtinctione videtur optimè facere, quod voluit Bald. in l. eas cauſas. ff. de cap. dimi. vbi tenet. quòd cùm cõtractus dotis ſit de iure gentiũ. d. l. eas cauſas, & Bar. in rub. ff. ſolu.
47 matrimo. ad fin. † quòd ẽt actio de dote ſit de iure gentium, licet cõtrariũ teneat ipſemet Bal. dicens, quòd imò actio de dote ſit de iure ciuili. in rub. C. de priuileg. dot. in penu. col. in verb. decimò quæro, certum eſt. Iſta tñ diſtinctio vr.

mihi multùm periculoſa, per tex. in d. l. in cõmodato. §. ſi-
48 cut. ff. cõmo † vbi Iuriſconſultus appellat actionẽ deſcendẽtẽ ex cõtractu iuris gẽtiũ, ciuilẽ. Et per huiuſmodi diſtinctionẽ multũ ſtringitur, quã ſup. poſui ad cõfirmãdũ opin. gl. noſtrarũ. Teneo ergo pro vero, & firmo, quod ſup. dixi

Sum modò in ſecũda parte principali gl. ibi, ſed ad cuius. quã ſubdiuido in quinque particulas. In prima quærit, ad cuius differentiam ſit poſita in diffinitione dictio Ius, & reſpondet vno modo. In ſecũda reſpondet alio modo. In 3. ſumpta occaſione à ſecunda reſponſione, diſputat an officium iudicis, & actio ſint idẽ. In quarta ponit formam petitionis in actione iniuriarũ. In quinta ponit dictum. Secunda ibi: vel melius. Tertia ibi: licet Mar. diceret. Quarta ibi: ſed quid petã. Quinta ibi: eſt tñ quoddã aliud officiũ.

In ea gloſſ. ibi: vt ſup. de reb. cor. & in coc. §. 1. Hæc vera & hanc approbant Doct.

In ea gloſſ. ibi: ſed in facto potius hoc conſiſtit. Glo. viſa
49 eſt ſentire, † quòd officium iudicis ſit facti, non aũt ſit ius. Et in hoc reprehenditur per Dyn. hic, in 2. colum. & etiã per Bal. hic, quia imò officiũ iudicis eſt ius. l. ius dandi. ff. de tutor. & curat. da. ab his, & l. illicitas. §. qui vniuerſas. ff. de offi. præſi. Sed aduertite, quia gl. noſtra non vult, quòd officiũ iudicis ſit facti, ſed benè dicit, quòd cõſiſtit in facto, quaſi velit gloſſ. quòd officiũ iudicis cõſiſtit in facto hoc eſt in exercitio, quia officium iudicis eſt ius faciendi. l. 1. in prin. ff. de offi. cõſu. quã ſic intelligit. Bar. in l. 1. ff. de iuriſd. om. iud.

In ea gl. ibi: licet Iudex poſsit refrenare. † Tenetur ex gl. formã petitionis in actione iniuriarũ, & cõſequenter formã libelli: verùm quia hæc forma non eſt explicita, nec clara, imò nec perfecta, ideo breuibus ſubijciã nonnulla pro vera concluſiones, ſuper quibus poſſet probabiliter dubitari, quibus viſis, clare apparebit, qualis debet eſſe forma libelli in actione iniuriarũ, & conſequenter, per quẽ modũ debet talis libellus formari. Et primò an locus, & tempus commiſſæ iniuriæ n debeant poni in libello? Dicite quòd ſic. l. iniuriarum. l. 2. & ibi Bar. in princ. ff. de iniuria. & l. Prætor edixit, in princ. in eod. tit. & ibi no. Bart. facit. §. atrox. ſup. de iniur. De quo etiam per Bal. in l. edita. C. de eden. in repet. Paduana, in 6. colum. in 9. oppo. Item debet inferri qualitas perſonæ iniuriatæ, & habitus eius. l. atrocẽ. C. de iniur. & ſecundum Iacob. But. ibi, vt ibi refert Salic. ſi iniuria fuerit corporalis, debet in libello poni, in qua parte corporis ſit illata, quia acrius punitur illa in facie, quàm in alia parte corporis. dict. §. atrox. Et dicit Cy. in l. ſi non cõuicij, de iniur. quòd in libello debet dici, quòd verba iniuriæ fuerunt prolata animo iniuriandi, alias libellus nõ valet. Ang. ibi contra, per l. fin. C. de anna. except. quod puto verius; licet Salic. diſtinguat. Et pro Ang. facit, quod no. voluit Bar. in l. nec exemplũ. C. de ſal. vbi voluit, quòd qñ quis accuſat aliquem de falſo, non eſt neceſſe, quòd dicat, quòd cõmiſit falſum ſcienter & doloſè: quia iſta tacitè includuntur. Ideo dixit generaliùs Bal. in Authen. habita, in 6. C. ne fil. pro pat. & eſt verbum magiſtrale, quòd vbi qualitas exprimẽda in libello, tacitè ineſt ex natura facti, concludit libellus abſque qualitate illa.

† An autem certa æſtimatio iniuriæ debeat de neceſsitate poni in libello, an verò ſufficiat petere in genere intereſſe, quia Glo. & Doct. ſunt varij, vt per gloſ. Bar. in l. iniuriarũ. l. 2. ff. de iniur. & per gl. in l. Prætor edixit. §. ij. ver. fariciatur. in eod. tit. & per Cy. in d. l. ſi non conuicij. 9. quæſt. & per Bal. in l. 2. in prin. C. de ſent. quæ ſine cert. quant. & ibi per Salic. & per eundem referentem multas contrarietates Doct. & gl. in d. l. atrocem.

Ideo ad tollendas has dubitationes, placet mihi practica Ang. de Aret. hic, vt in libello petat certa æſtimatio, & poſtea adijciantur iſta verba, & plus, & minus, prout taxationi iudicis videbitur. Et aduerte, quòd in petitione æſtimationis, poteſt haberi relatio vel ad lucrum, vel ad damnum, vnde vel poſſumus dicere: Nollẽ eſſe lucratus tm, ad talẽ iniuriam patiendũ, vel poſſumus dicere: Vellem potius perdidiſſe, & non fuiſſe paſſus talẽ iniuriã, ſecũdũ gl. no. & Bar. in d. l. iniuriarũ. l. 2. & Salic. in d. l. atrocem, & per
52 Ange. de Are. hic. Vltra prædicta de † forma libelli in actiõe iniuriarũ, videte Spe. i tit. de iure. circa prin. & i §. iniuria, & Ang.

& Ang.de Aret.in tractat.ſuo maleficiorũ,in ver. nec non
ad querelã,& in §.pœna aũt,ſup.de iniur. & Bar.in l.Præ-
tor.§.ſi mihi plures.ff.de iniur.vbi ponit,de eo, cui plures
53 † iniuriæ ſunt ſimul factæ,an cogamur omnes ſimul propo
nere in vno libello, & an debeat fieri diſtincta æſtimatio:
pro vnaquaque iniuria,an verò ſufficiat vna generalis æſti
matio pro omnibus?de quo etiam per Cyn.in dict.l.ſi non
conuicij.in 12.quæſt.& per Salic.in d.l.atrocem, in penul.
quæſtione,in eod.titu.

54 In fin.glo.diſputat ergo gl.vtrũm † officiũ iudicis, & a-
p ctio ſint idẽ. p In qua quæſtione aduertendũ eſt ſecundum
Bart.in l.1.in 5.col.ff.de iur.omni.iudic.quòd officium iu-
dicis pôt cõſiderari dupliciter.Primò prout cohæret per-
ſonæ iudicis,& tunc fatuũ eſt dubitare, vtrũm officiũ iudi
cis,& actio ſint idẽ,quia actio cõpetit parti, & eſt ius petẽ
di id,quod debetur parti: ſed officiũ iudicis eſt ius cõpe-
tens ipſi iudici,& eſt ius faciendi ea,quæ ſibi incumbunt.
Secundò poteſt conſiderari officiũ iudicis, prout reſidet
in parte,hoc eſt,prout à parte petitur,& imploratur in lo-
cũ deficientis actionis, vt eſt petitio in integrũ reſtitutio-
nis,& petitio excuſationis à tutela.Et illud officiũ iudicis,
ſi nõ habeat aliud ſpecificũ nomen, appellatur perſecu-
tio.l.pecuniæ.§.1.ff.de verb.ſignificat.Et de iſto officio iu
dicis,ſiue de hac perſecutione diſputat glo.noſtra hic,ſci
licet vtrũm tale officiũ iudicis, ſeu talis perſecutio ſit idẽ
quod actio.Et pro opinionibus Mar.optimè facere videt l.
actionis verbo.ff.de verb.ſignificat.vbi tex.dicit, actionis
verbo perſecutionẽ cõtineri.Et probat ille tex. ĩ verbo Cõ
55 tineri,† q appellatiõe actionis,venit officiũ iudicis ex pro
pria ſignificatione,nedũ ex lata, per illud notabile verbũ
Bart.quod eſt perpetuò notandũ,in l.cui eorum. §.affinita
q tes.q *.ff.de poſtu.& eũdẽ.Bart.in l.hęc verba.ff.ad leg.Iul.
56 de adulter.vbi dicit,† q verbum Cõtineri, denotat, q il-
lud ſit ex propria ſignificatione vocabuli,non aũt extenſio
ne:quod faceret cõtra gl.1.in l.1.in prin.ff.de edend. & cõ
tra Doct.cõmuniter,in d.l.1.ff.de iur.omni.iudic. & cõtra
Ioã.Fab.hic,in 8.col.vbi voluit,q largè ſumpto vocabulo,
appellatione actionis poſsit cõprehendi tale officium iu-
dicis.quia imò per d.l.actionis,iuncto eo,quod ait Bart.p
batur,q imò cõprehendatur ex propria ſignificatione vo
cabuli,nedum ex lata.Ex quo videtur notandũ, poſſe cor-
57 rolariè hic inſerri, † quòd ſtatutum faciens mentionem
r de actione,comprehendat etiam officium iudicis. r

Et iſta dicerẽ eſſe vera,niſi alibi diceret tex. tale officiũ
iudicis inſtar habet actionũ,in l.actionis verbo, in prin.ff.
de actio.& obligat.Et ſic ſentit tex.ille, q appellatione a-
ctionis,cõtineatur officium iudicis ſimilitudinariè, nõ au
tem ſubſtantialiter.Quod expreſsè firmat Ioã.Fab.in glo.
fina.in prin.Reperio tamen in terminis ſtatuti, quod feli-
cis, & obſeruandæ recordationis pater & Præceptor meus.
Do.Alex.Imo.in d.l.1.in ſpecie,tenet,retento ẽt,q appella
tione actionis,nõ veniat officiũ iudicis, niſi lato ſumpto
vocabulo,q nihilominus ſtatutũ, etiam exorbitans à iure
communi,loquens in actione comprehenderet officiũ iu
58 dicis,quia etiã † in exorbitantibus fit extenſio ad caſum,
qui etiam ex lata ſignificatione vocabuli poterat in ſtatu-
to cõprehẽdi,vt probatur in l.filium habeo, in princip. ff.
ad Macedo.iuncta l.iuxta.ff.de verborum ſignificat. & iur.
dis no.per Bar.in l.liberorũ,in 2.quæſt.princ. ff. de ver.ſi-
gnifi.& benefacit l.libertum.la.2.§.1.de ritu nupt. Et hoc
expreſsè no.Cy.in l.1. C.quæ ſit lon. cõſuet. & expreſsius
Io.de Imo.in l.ſi verò. §.de v ro.ff.ſolut.matri.in 1.fal.quã
59 ponit in exorbitantibus. Itẽ pro Mar. facit, nam † cautio
damni infecti petitur per officiũ iudicis.l.Prætoris, in pri.
& l.cùm poſtulaſſem, in princ.ff.de dam. infect. & tamen
cautio damni infecti dicitur actio.l.inquilino. ff.de damn.
infect.ergo officium iudicis & actio ſunt idem.

His tñ non obſtantibus,paucis cõcludẽdo, teneo opin.
gl.noſtræ hic,quã tenent cõiter Doct.hic,& Bar.& alij,in
d.l.1.ff.de iur.omni.iud.ſcilicet q officiũ iudicis & actio-
nis ſit idẽ.Bene verum eſt, vt ſtatim dixi, q appellatione
actionis, largo ſumpto vocabulo, venit officium iudicis,
d.l.actionis verbo.de verb.ſigni. allegata pro Mar. Et hac
ratione aliquando actio ponitur pro officio iudicis d. l.in
quilino. Et q ſit differentia inter actionẽ & officium iudi-
cis,patet ex dictis per Bar.in d.l.1.ff.de iur. omni. iud.quẽ
refert Ange.de Are. hic. Ex cuius dictis habetis in effectu
paucis reportare tres differentias.Prima eſt, q actio regu
lariter oritẽ ex obligatione, vulgata l. licet. §. obligatio.ff.
60 de procur. † Officiũ aũt iudicis nullã præſupponit obliga-
tionẽ,l.qui per colluſionẽ.§.fi.ff. de act. emp. & l. quintus.
ff.de ann.lega.Optimè facit tex. in l.deducta,in prin. ff. ad
Trebel.Et hoc ſequitur,ſm Bar.vbi ſup. q qũ libellus for-
matur ſuper actione, debeant ea narrari,per quæ conclu-
datur,q pars teneatur ad aliquid dandũ, vel faciendum.
61 Sed quãdo formatur † libellus ſup officio iudicis, debeat
ea narrari,per quæ concludatur,q iudex poſsit vel debeat
facere,nõ aũt q pars teneatur.Et idẽ dicit Bar.in l. 4.C.de
poſi.& ſequitur Do.Ant.de Bu.Imo.& Pan. in c. fi. extrà
de offic.iudic.& vide per Specul.in ti. de libel. concep.§.
fi.ver.ſis ẽt cautus,& adde Io.And.in addit.Spec. in tit.de
offi.omni.iudi.in rubric.ubi notabiliter uult,q ſi in implo
ratione officij iudicis,in libello quis ageret cõtra partem,
62 q tamen ſuſtineretur libellus. Pro quo facit, quia licet † of
ficiũ iudicis non præſupponat obligationẽ propriè, præ-
ſupponit tamen obligationẽ largo modo,ſecundum Bar.
in l.final.ff.de iniur. Item illud, quod pôt peti ſolùm offi-
63 cio iudicis,licet non ſit † debitum,dicitur quaſi debitum.
Ita eſt glo.no.in l.ſi ſeruum.§.fin. in uer. peti poſsit. ff. de
uerb.obliga.quam ponderat pro no.ad hoc Ang. ibi.Eod.
modo econtra procederet libellus,ſi quis debebat actio-
nẽ in libello proponere,& officiũ iudicis imploret. Dictũ
fuit originariũ Iaco.But.in l.harũ.ff.ſi ſer.uen.Bal.in l.& ſi
ſine ſcriptura.C.ad Trebel.& Do.Ant.in c.examinata,in 8.
colum.extr.de iud.& eſt tex.de hoc in c.ex literis,in ver.of
ficio,extra de pigno.quem ad hoc ponderat ibi Anton. de
But.& Imo.poſt Inno.Et ex prædictis apparet alia differẽ-
64 tia inter actionẽ & officiũ iudicis, † quia licet per interpel
lationẽ extraiudicialẽ in his,quæ veniunt iure actionis, cõ
ſtituatur pars in mora,vt eſt glo.in l.qui Romæ.§.cohære-
des,in gl.paruula,in ver.teſtato.ff.de verbo. obligat. & gl.
mag.in prin.in l.vinum in primis verbis.ff.ſi cert.petat. Ta
men per interpellationem extraiudicialem factam parti,
quando ſolùm competit officium iudicis,non conſtituitur
pars in mora,vt eſt tex.ſecundum Bar.ibi ſingul. in l. cùm
poſtulaſſem,in princ.ff.de damno infecto. Et ratio colligi
tur ſup. quòd officium iudicis nullam præſupponit obli-
gationem:& vbi nulla eſt obligatio,nulla eſt petitio:& vbi
non eſt petitio,non eſt mora.l.ſi pupillus. ff. de verb. obli-
gat.l.lecta.ante fin.ſi cert.petat.
65 Itẽ ex præmiſsis infertur,ſecundũ Bart.in d.l.1. † q offi-
cium iudicis debet miſericorditer implorari, vt dixit glo.
not.in rub.ff.de interroga.act.quia illud, quod pars petit,
ſibi nõ debetur,ſed Iudex officio ſuo, poteſt ſua gratia &
miſericordia facere,quòd illud ſibi detur.

66 Subdit tamen Bar.no.vbi ſup.† quòd ſi iudex denegaret
tale officium,aliquando diceretur inferre iniuriam parti.
l.1.§.permittitur,& ibi Bar.ff.de aqua quot.& æſtiua, in tã
tum quòd poſsit appellari.l.1.C.ſi ſæpius in integ.reſti.fue
rit poſtu.Licet Nic.de Neap.hic,poſt nonnullos antiquos,
quos ipſe refert,teneat cõtrariũ,ſcilicet, q non poſset ap-
pellari,& malè.Quod vltimum limitate ſingulariter ſecũ-
dũ Inno.in c.fi.extr.de ferijs,quæ Ang.refert hic, niſi illud
relinquatur in mero arbitrio iudicis, quia tũc denegãdo
nõ diceret grauare partẽ, ita q poſſet appellare, imò nec
iudex teneretur in ſyndicatu, quod dictũ eſt ſingulariter
notandũ,ſecundum Angel.de Aret.hic, ad ſtatuta aliquid
remittẽtia in mero arbitrio iudicis. Ad quod dictũ Inno.vi
dete Bal.in l.nec quicquã.§.vbi decretũ,col.4. ver. quo ad
primum.ff.de offic. procon. & leg. & per Bal.in ca. 1.in 7.
colum.de mili.vaſal.qui contum.eſt,in vſi.feud. vbi decla
rat valde no.illud dictum Inno.procedere, quando iudex
s parum læderet partem,ſecus ſi nimis. Videte ẽt s * Pau-
lum Caſtrenſem in l. videamus. §. penulti. per illum tex-
tum.ff.de in lit.iurand.

67 † An aũt in officio iudicis implorando ſit neceſſarius li
bellus,gl.ſunt variæ.Videte Bar.q eas refert, & notabiliter
diſtinguit in d.§.vbi decretũ i 2.col.per Bart. aliqd in l.4.

§.hoc

§.hoc aút iudiciú, in 6.& 7.q.ff.de dam. infec.per Bart. in
repe.l.creditores, in vltim.quæſt.C.de pig.per Bart.in l.1.§.
fin.ff.de var.& extraord.cog.& Bart.in l.ab hoſtibus.§.ſed
quod ſimpliciter, in 8.col.ff.ex quibus cauſ. ma. per Bald.
plenè in repe.l.incerti.in penul.col.C. de interdi. & Bald.
in Auth.offeratur.C.de lit.cont.& Bal.in d.l.j.ff.de iuriſdi
ction.omn.iud.& ibi plenè per Cyn.in pen.quæſt.& Bald.
in l.1.ad fin.C.de eden.per Doct.Ant.de Butr.& alios in d.
c.fin.extra de offic.iudi.
68. † An autem ſit neceſſaria lit.côteſtatio, ponit Bart. in d.
§.ſed quod ſimpliciter, in 8.col.& doc.Ant.de But.poſt In
no.in c.quoniá frequêter.§.ſunt & alij, extr.vt lit. nô côte.
Gl.in ver.in iudicio.enumerat tria genera perſonarum,
quę poſsût à priuato propria authoritate capi.Addite tex.
ponenté alias perſonas, in l.1.C.vbi qs de curia.vel cohor.
t & ibi dicit generaliter t * Bal.p illú text. q oés homines,
qui pertinent ad obedienciá perpetuá, poſſunt authorita-
te propria capi,& debent ad obedietiá redeu.Vnde,ſe-
cundú eú,ſi monachus aufugit à monaſterio,& frater à re
ligione,vel vxor à viro,pôt authoritate propria capi. Et ſi
nô eſt de mônaſterio,qûo pôt authoritate propria reduci?
Sed ſi eſt,quomodo,quia negat ſe teneri ad obediêtiá,vel
negat ſe vxoré:tunc debet præſentari iudici, qui procedet
ſecúdum tenorem illius l.1.C.vbi quis de cur.& l.1. C.vbi
cauſa ſtatus.Et ita dicit de facto ſeruari per religioſos con
tra eorú apoſtatas.Et multos,qui poſſunt propria authori
tate capi,ponût Spec.& Ioã.Andre.in addit.in tit.de accu.
in 3.parte.§.j.ver. hoc tñ fallit in quibuſdá. Et videte Bar.
u in l.ſacrilegij,§.cú eod. u * aliàs incipit ille.§. idê Labeo:
ff.ad legem Iul.pecul.& latè Imo.poſt doc.Anton.de But.
in cap.lator.extra de pigno.& Bart.no.in l.generali. C. de
decur.lib. 10. vbi no.vult per illum tex.q quilibet poſsit
propria authoritate capere homicidas,& alios malefacto
res . Et generaliter,ſecundú eú,quando cauſa eſt publica,
ſicut quilibet admittitur ad agendum, ita ad capiendum
propria authoritate.In eadem gl.ibi.C. quando lic.ſe ſine
69 iudic. vindi.vult gloſſ. † quòd licitum ſit capere furem
x diurnum , & nocturnum . x Vos dicite quòd etiam lici-
tum eſt occidere.Ita dicit tex.in d.l.4.§.j. & text. in l.fu-
rem.ff.ad legem Cornel.de ſica.
Limitabis tamen hoc eſſe verum,quando imminet peri
culú perditionis magnæ rei:ſecus ſi rei vilis.Ita eſt tex.no.
in l.ſi ex plagis.§.tâbernarius.ff. ad leg. Aquil. vbi habetis
q non eſt licitum verberare.Et dicitur res vilis,quando eſt
y infra duos aureos : y quia ſi pro re vili parcitur famæ ho-
minis.l.ſi oleú.§.fi. & l. ſequent. ff. de dolo. quanto magis
p re vili parcendum eſt vitę hoìs:vt eſt tex. no.in l.ſi adul-
teriú cú inceſtu.§.liberto.ff.ad legê Iul.de adul.ſecúdum
egregiú,& ſummæ ſubtilitatis doct.Bononien.doct. Mat-
the.de Mathel.in ſuis no.dictis in noc.142.Et licet glo. hic
non diſtinguat inter furem nocturnum & diurnum,vos ta
men dicite,q inter eos magna eſt differentia,vt no.diſtin-
guit tex.cap.ſi perfodiens.extra de homin.& gl. & ibi no.
Bart.in d.l.furé.& gl.& Bald.in l.ſi vt allégas. C. de ſica.&
ibi videte vtrúque Sal.Rich.& Bart.eius nepoté patruelé:
70 Item aduerte, † quòd quamuis ſit licitum capere debito
rem propria authoritate,tamen non eſt licitum illum reti
nere,niſi per viginti horas:aliàs ſi vltra retinetur, dicitur
retinens committere priuatum carcerem. Ita Bart. per il-
lum tex.in l.capite quinto.ff.ad leg.Iul.de adul. Bal.in au-
then.imò.C.de action.& obli.
71 † Item aduerte q capiens furem propria authoritate,
& illum ducens ad iudicem,perdit commodum pœnæ le
galis,ſcilicet dupli,vel quadrupli.Textus eſt no.qui,ſecun
dum Bartol.ibi eſt ſing.& non habetur alibi in leg. inter-
dum.§.qui furé.ff.de fur.Secus enim eſſet, ſi quis caperet
rem à fure propria authoritate, quia tunc non perderet
commodum pœnæ legalis, ſcilicet dupli , vel quadrupli.
tex.eſt no.l.qui vas.in princ.ff.de fur.
72 † In ea.glo.ad fin. vult gloſſ.licitum eſſe creditori pro-
a pria authoritate capere debitorem ſuum fugientem. a Et
quia hæc materia eſt multùm vtilis , frequens , & quoti-
diana, ideo illam,opportunè,& plenius,quàm cæteri,at-
tingam iuxta morem Iuriſconſulti,in l.legatu,in prin.ff.de
libe. leg. Hanc ergo glo. in vlti. parte reputat Bal.hic eſſe
ſingularem,ſed habet conſociam in c.1.§.1.in uerbo Pote
ſtatem.de pace iura.fir.in uſi.feud.quam allegat Bart.in d.
l.ait prætor.§.ſi debitorem.Ego addo aliam,quæ nô allega
tur:in communi,in §.neceſsitaté.in uer.detinere. in Auth.
vt iudiſine quoquo ſuffra.col.2.Dicit tñ Dy.hic, q §.ſi de-
bitorem,allegatus per gl.nô probat id,ad quod eú allegat
73 gl.quia ibi dicitur:† q licitum eſt creditori capere rem ſuá
à debitore fugiente,non autem dicit, quòd ſit licitum ca-
pere perſonam ipſius debitoris.Quicquid ſit, tenete gloſſ.
hic,quam tenet Bart.in d.§.ſi debitoré,& Bald. & Ang.de
Are.hic:licet Bal.in dic.§.j. diſtinguat,vt ibi per eú.Et pro
hac gl.bñ facit tex.i l.gñali.& ibi Bart.C.de decurió.libro
decimo,& tex.in l.prima,& ibi.Bart. C. vbi quis de curia.
vel cohort.& tex.in dict.cap.j.§.j. in dic.§. neceſsitatem.
74 Intelligite tamé hanc gl.vt procedat , † quando non po
teſt haberi copia iudicis:quia tunc propter imminens pe-
riculum fugæ,poteſt quis ſibi ius dicere propria authorita
te.Et ita eſt text.in dict.l.generali.& ibi Bart. ita declarat,
& Bald.poſt Azo.in dict.l.j. C.vbi quis decur.& gloſſ.in 2.
folio d.§.ſi debitorem.
Et circa hanc materiam dixit valde no. Bald. in Authê.
ſed omnino.C.ne vxor.pro marit.9.col.ver. venio ad mini
75 ſtros.† quòd ſi creditor fugientem vulnerauerit, & ſic ce-
pit,& præſentauit iudici,q debet relaxari . Et ſentit Bald.
ibi allegando.l.extat.ff.quod met.cauſ. q creditor perdat
ius ſuum . . Quod tamen vltimum limitat pulchrè ipſemet
76 Bal. in l.ſi vt allegas.C.ad leg. Corn. de ſica. niſi † debitor
fugiens defendat ſe telo,quia tunc ſecundum eum, etiam
ſi occidatur,hoc ſit impunè,quia ſit ratione rerum,quæ a-
liàs nô eſſent ſaluæ creditori. Facit quod in ſimili no. Bar.
in l.ſi ſeruus,per illú tex.C.de his,qui ad Eccle.côfu. Dixit
etiam iuxta prædicta not.Bal. in l. j. in vltimis verbis , de
77 actio.& obligat.† quòd omnis debitor fugitiuus pôt capi
etiam ante diem,allegat.l.quæſitum.ff.de pignor.
Item aduerte,q debitor fugiens poteſt capi,nedum die
feriata ob neceſsitatem hominum , quia hoc eſt expeditú
per c.fin.extra de iud. imò êt die feriata in honorem Dei,
ſecúdú Bar.in d.§.ſi debitoré . Nam tunc poterit capi per
creditoré ad hunc finem,vt ducatur ad Iudicem, non vt
Iudex cognoſcat,ſed vt debitor caueat de ſtando in iudi-
cio.Alleg.Bar.gl.in l.dies feſtos,quæ eſt fi.C.de fer. in ver.
fideiuſſ. & ibi hoc idem dicit Bart. & hoc tenent Bald. &
Ang.de Aret.hic.Faciunt quæ no.Bar.in l.diuus. ff. de fer.
& quod no.Bal.in l.3.C.de Epiſcop.audien.
78 † Aduerte êt q non ſolum creditor poteſt capere debitoré
fugiêtem propria authoritate,vt dictum eſt, imò etiá Pro
curator eius.Ita pondero eſſe gl.iuncto text.quem ad hoc
puto ſing.in d.l.j. C.vbi quis,de cur.vel cohor.in gl.in par-
uula,in verbo, ab his,vt ibi vide per Ang. Et dum ſupra di
xi ſecundum Dyn.hic,ita intelligentem d.§.ſi debitorem.
79 † q licitum eſt creditori capere ré propria authoritate à
debitore fugiente.Addite,q imò êt liceret, etiamſi debi-
tor non fugeret , ſed eſſet ſuſpectus de fuga.Ita eſt gl. no,
& ibi Doct.in l. quæſitum , in verbo intereſt.ff.de pignor.
& glo.in l.penul.in ver.præſidalem.C. de pig. act. Et dicit
Bald.in l.ſi quis in tantá,in 7.quæſt.C.vnde vi. ſufficere,ſi
debitor erat in præparatione fugæ,licet nô eſſet in actu fu
80 giendi.† Et facit,quia pp ſuſpicioné fugæ pôt interdici bo
nis debitoris,& alienationi rerú immobilium , & fieri ſe-
queſtratio rerú mobiliú. Ita eſt tex.no.in l.de pollicitatio-
nibus,& ibi Bar pulchrè per illum tex.ff.de pollic.& illum
tex.reputat ſing.Bal.in l.per diuerſas,in 9.qſt.C.manda.&
addito Bal.in l.ſi fideiuſſor.§.fi.ad fin.ff.qui ſatiſda.cogût.
81 † Et an ſi creditor propria authoritate accipiat pecuniá
à debitore fugiente, an incontinenti dominium illius pe-
cuniæ ſibi acquiratur: an verò neceſſe habeat illam conſi-
gnare iudici,vel ſaltem ſibi notificare,ponit Bald.in rubri.
de reuo.his,quæ in fraud.cred. in 2. colum. & ibi tenet q
ſic.De quo etiam per Salic.in l.penult.eiuſdem tit.
Vltimò circa prædicta ſuccedit no.qſtio,& quotidiana.
82 † Creditor vadit ad iudicé,& dicit,ſe habere debitoré ſu-
ſpectú de fuga,vel fugitiuú,vel q ſtatim vult fugere:an Iu-
dex debeat ſibi côcedere familiá,pro illo debitore capien
dor

do Dyn.Bal.& Ang.de Are.hic, & Bar.in d.§.ſi debitorē,
concludunt diſtinguēdo,quòd aut actor iuſtè timet, quia
videt indicia,ſeu præparamenta fugæ, & tūc cōcedenda
ſit licentia capiendi,etiam per familiam: aliàs ſecus. Et al
legat pro Bart.ad hoc l. hoc autem,in princ.ff.ſi cui pluſ-
quam per legem Falc.& l.2.in prin.ff.ſolut.matr. & d. l.ſi
fideiuſſ.§.fin.ff.qui ſatiſd.cog. Sed Bald. in d.rub.C.de re-
uoc.his,quæ in fraud.cred.in 3.col.dicit,quòd Bar.non al
legat ad hoc aliquam bonam legem: ſed ſecundum eum,
poteſt allegari l. quæſitum.ff.de pignor.

Prædictam concluſionem limitat ipſe Bar. in d.§.ſi de-
bitorē,eſſe veram,ſi noua cauſa iuſti timoris ſuperueniat
a poſt debitum contractum a: alioqui eſt ſecus,ſi illa cauſa
ſuberat tēpore cōtracti debiti. Allegat l.ſi creditores.ff.de
priuil.cre.& ibi hoc idem dicit Bar. alleg. ēt l.qui bona.§.
de illo.ff.de dam.infect.& ibi ēt hoc idē dicit Bar.alleg.ēe
l.ſi is à quo.§.fina.cū l.ſeq.ff.vt in poſſ. leg.ibi etiā hoc idē
dicit Bar.in l.fin.per illū tex.C.de ſponſ. & idē Bar. in l.q̄-
ſitū,ſup.de pigno.& Bar.& Bal.in l.fina.C.de fer.& Ang.la
tè in repet.l.nemo carcerem . C.de exact.tri.lib.10. etiam
Ang. latè in l.ſi ab arbitro.ff.qui ſatiſda. cogun. Dixit ta-
men no.Bald.in dict. rub.C.de reuo.his,quæ in frau.cred.
83 in 4.col.in ver.ſed vlterius quæritur incidenter, † ꝙ ſi ali-
quis contrahat cum aduena,& ſic cum eo,quem ſcire de-
bet receſſurum , quòd licèt nulla cauſa ſuperueniat poſt
debitum contractum,quòd tamen eum recedentem non
facta ſatiſfactione,poterit propria authoritate capere :qđ
benè nota ad limitationem prædictorum . Et per dictam
limitationē Bart.de qua dicebat multū no.Bal.in d.l.ſi ab
84 arbitro,reprobari practicam aduocatorum, † qui faciunt
debitorem capi pro ſuſpecto,& non faciunt fidem iudici,
ſaltem per duos teſtes, quòd tempore contractæ obliga-
tionis iſte debitor fuerat locuples & idoneus,& quòd po-
ſtea mutauerit conditionē in peius:quia talis captura ni-
hil penitus valet,& propterea dicit referens eū Ang. l. de
Are.hic,ꝙ fecit deſtrui mille capturas debitorum.De quo
dicit,vt ibi per eū, de quo ēt per eundem Ang.in dict. re-
pet.l.nemo carcerē,& per Bald.in l.quod euitandi, ad fin.
C.de condict.ob turp.cau.& per Bal.in l.apertiſsimi,ad fi.
85 C.de iud.vbi dixit no.Bal.† ꝙ iudices nō debēt cōcedere
licentiam capiendi debitores, etiamſi appareat , eos eſſe
ſuſpectos de fuga,niſi debitū ſit liquidum & certū.Et hāc
practicam multùm cōmendat Ang.de Aret.hic. Imò for-
tiùs viſus eſt dicere,& fortè nō malè,egregius, & ſummè
ſubtilis doctor Bon.Do.Matth.de Matthe. in tract. ſuo de
carcere:ꝙ creditor allegans debitorē ſuū ſuſpectū de fu-
ga,& ideo petit familiā à iudice pro eo capiēdo, ꝙ debet
ſummariè oſtendere iudici inſtrumētū publicū debiti:a-
liàs,niſi per publicū inſtrumētū oſtendat debitū , non de-
86 bet ſibi concedi familia.Motus,quia ſit ſequeſtrum, quod
petitur fieri propter timorē fugæ,non poteſt fieri, niſi oſtē
datur inſtrumentum publicum debiti,vt eſt tex. valde no.
in l.iubemus.§.ſi quis,& ibi Bart. C. de erog. mil. ann. lib.
12.& text.in l.litibus,& ibi Bar.ad fin.C.de agri.& cen.li.
b 11. b* Certè quātò minùs poterit fieri captura perſonę,q̄
eſt grauior,niſi debitum appareat per publicum inſtrumē
tum?quod dictū perpetuò nota,quia nouum & ſingulare.

Ad iſta ēt vbi videte Bal.no.in l.ſi pro ea,in prin.C.mā.
87 vbi quærit,† quid ſi tempore contractus debitor cœperat
dilapidare,non tamen tantū dilapidauerit,quin adhuc eſ-
ſet idoneus:poſteà cœpit adhuc fortius dilapidare,& cō-
ditionē ſuā deteriorare,an poterit capi vt ſuſpectus?Et cō-
cludit quòd ſic,per illum tex.& ibi videte per eum: vbi ēt
dicit ꝙ non omnis dilapidatio facit debitorē eſſe ſuſpe-
ctū. Et alibi dicit no.idem Bal.in Auth.ſed iam neceſſe. C.
de dona.ante nup.quòd prædicta non procedunt in debi-
to modico, adeò ꝙ poſtea propter ſuſpicionē fugæ ſuper-
uenientem, poſsit ſuſpectus capi,& incarcerari,per id, qđ
not.gloſſ.inſpecta tamen qualitate perſonæ, vt ibi per eū.

Limitat etiam prædicta multùm ſing. excellentiſsimus
inter Moder.Paul.de Caſt.in l.etiā.§.4.ff.ſol.mat.vt nō pro
cedant , † quando debitor tempore debiti contracti,
non eſſet ſoluendo, & tamen dolo aſſerens ſe eſſe idoneū,
induxit creditorem ſuum ad contrahendum ſecum:quia
iſto caſu poterit capi, etiam dato quòd cōditionem ſuam
poſteà nō deteriorauerit. Alleg.in ſimili bonum tex.quem
c reputat ſingu.in l.pen.§.fin.ff.de iur.dot. c*

Subdit etiam Bartol.in d. §. ſi debitorem , quòd de illa
noua cauſa ſuſpicionis, poterit iudex cognoſcere , etiam
89 parte abſente : † quia capere perſonā eſt realis citatio , &
cognitio realis citationis,& ēt eius cōmiſsio pōt fieri,etiā
parte abſente.l.ſed & interpellatur.§.1.ff.de arbi.& l. diē
proferre,in princ.in eod.tit. & cum Bartol. tranſit ſimpli-
citer Bald. hic. Addit: Bald. etiam idem tenentem in l.
2.circa princip.C. de ſer. fug. & Bald.in l.ſi quis curialis.
C.de Epiſ.& Cle.Et quòd in hac fide,quæ ſit iudici, non re
quiratur citatio partis,tenet Bal.in l.conſentaneum.4.vo-
lum.5.colum.C.quomodo,& quando iud.& Bal.in l. cre-
ditor,qui non idoneum pignus. ff. ſi cert.pet.& tenet Bal.
in dict.l.fideiuſſor.§.fin.ff.qui ſatiſd.cogun.ea ratione , ne
fuga inſtruatur,& quia contra fugaces ꝓceditur,ordine iu
ris non ſeruato,per dic.§.ſi debitorem. Idem tenet Bal.in
l.ſed ſi hac.§.prætor.ff.de in ius vo. vbi vult , quòd in hac
cauſæ cognitione,quæ ſit ꝓ concedenda licentia capiendi
debitorem , non requiratur citatio ipſius debitoris . Et ꝙ
non requiratur citatio , facit notabile , & magiſtrale ver-
bum Inno.in cap.ſignificauit,extrà de teſti.& in cap.olim
cauſam,extrà de reſti.ſpo.vbi not.inquit, quòd licèt aliàs
requireretur patris præſentia , tamen vbi periculum eſt
in mora,vt in terminis noſtris,ſemper poteſt procedi par-
te abſente.

Accedat quod multùm no.voluit Franc.Zaba.Car.Flo.
in c.cùm non ab homine,extra de iud.Nam clarum eſt, ꝙ
90 ad hoc † vt iudex poſsit aliquem facere detinere perſo-
naliter,deberet prius diſcutere,& cognoſcere,an iſte debi
tor ſit idoneus & ſoluendo,iuxta gloſſ.not.in l. 3.§ . tuto-
res,in ver.vinculis,& ibi Bart.ff.de ſuſpe.tuto.& Bal. in l.1.
C.qui bo.ce. poſ. Voluit certè ipſe dominus Car. ꝙ iudex
poterit cognoſcere non eſſe idoneum,vel non ſoluēdo, ēt
eo non citato.Quod eſt not.verbum.Et idē tenet do.Abb.
Panor.in d.cap.cùm non ab homine,in 10.colum.in fin.
91 † An aūt creditor poſsit probare ſuſpicionem fugę per
d ſolū ſuum ſacramentum? d Ioan.de Imol.in l.2.in ſi.prin.
ff.ſol.mat.tenet quòd ſic.Nam ibi dicit ꝙ ad probandum
debitorem ſuſpectum de fuga, adeò vt poſsit capi , quòd
ſufficiat iuramentum creditoris.Et idem tenet Ang. in d.re
pe.l.nemo carcerem.& Ludo.Rom. in d. l. ſi fideiuſſor.§.
fi.ff.qui ſatiſda.cog.Facit quod voluit.Sal.in l. vnica. C. de
prohib.ſeque.pecu.vbi voluit ꝙ reū eſſe ſuſpectum,vel nō
poſsidere immobilia,ſtetur iuramento actoris , quia tra-
ctatur de modico præiudicio,arg.l.theſaurus.ff.ad exhib.

Vos breuius tenete contrarium : & contrariū tenet Bal.
in l.apertiſsimi,in vult.queſtio.C.de iudi.& ibi ēt Ang.vbi
dicunt,ꝙ ſi volo facere capi aliquem tanquàm ſuſpectum,
92 nō ſufficit iuramentum , † ſed debet allegari cauſa , puta
quòd ſit vagabondus,forenſis, vel non poſsidens immobi
lia.Et ibi ſubdit Bald. ꝙ illis cauſis ſummatim probatis,
tunc ſufficeret iuramentū: aliàs non.Et ideo, ſecundū eun
dē Bal.ibi,iudex debet eſſe cautus ad interrogādū de cau
ſæ qualitate , & de cauſa ſuſpicionis , & ſi ſint veriſimiles
cauſæ,debet procedere ad capturā.Pro hac parte bene fa
cit tex.in l.qui bona.§.qui damni.ff.de dam.infec. per quē
text.dicerunt ibi ipſi met Ang.& Imo.pone , ꝙ iuraui ali-
quē eſſe ſuſpectum,& fugitiuum , vt conſequar familiam
pro capiendo illum:non debet iudex indiſtinctè credere,
imò debet inueſtigare coniecturas & veriſimilia. Et idem
ēt tenet Bal.in d.l.creditor.ff.ſi cert.pet.& ſentit Ang.in d.
l.ſi ab arbitro.Et firmat expreſsè Ang.de Are.hic, qui di-
93 cit † ꝙ ſuſpicio fugæ debebit probari per duos teſtes ido
neos, cùm tractet de magno præiudicio, ſcilicet de vere-
cūdia perſonæ in capiēdo,dic.l.3.§.tutores.ff.de ſuſpe.tu-
to.Et pro hac parte bene facit,qđ notat Bal.in l.cōſentaneū,
94 in 6.notab.C.quomo.& quand.iud.Itē adde prędictis,† ꝙ
creditor habens pignus,nō pōt iurare debitorē ſuſpectum
de fuga , & capi facere,cùm pignus in dubio præſumatur
idoneū:vt eſt glo.not.in l.2.in verbo,redigere.C.de pigno.
Ita dicit no. Bal.in l.creditor,qui nō idoneum.ff.ſi cer.pet.
95 † An aūt debitor captus ratione ſuſpicionis fugæ,poſsit
oppo-

opponere de incompetentia iudicis, & ſic dicere capturā
nullam, tanquam factam per iudicem incompetentē. Lud.
Rom. tenet ꝙ non in l. de pupillo. §. meminiſſe. ff. de oper.
noui nun. per aliqua fundamenta. de quibus ibi per eum.
Et idem tenet Ludou. in l. 2. ff. de iuriſdict. omn. iudi. & in
conſi. 242. incip. vnū eſt, ꝙ ſubſtantialiter obijcitur, &c. &
ibi dicit, ꝙ iſta fuit mirabilis & ſingularis deciſio Petr. de
Anch. in conſi. 184. per pulchras rationes, quas ſibi adſcri
bit Lud. in locis prælleg. Adde ꝙ illud conſilium Petr. de
Anchara. alias eſt 182. & incipit, in Chriſti nomine præ-
mittendū. Tu vide Alex. Imol. in d. l. 2. col. 3. ff. de iuriſdict.
omn. iudi. alter tenentem, & reſpondentem fundamentis
Lud. Dic vt ibi per eum, & vide etiam Bald. in l. generali.
C. decurio. lib. 10. & bene facit quod dicam in ſequ.

An autem iudex laicus poſsit facere capi clericum de-
96 bitorem, qui eſt ſuſpectus de fuga, † & creditor poſsit
perſonā Eccleſiaſticā ſuſpectā de fuga propria authorita-
te capere, vide de iſtis late Do. Abb. Panorm. poſt antiquos
alios Doc. ibi per eū relatos in c. cùm nō ab hoīe de iudi.
97 † An autem in caſu fugæ poſsit creditor propria au-
thoritate citare verbaliter debitorē. quò ad effectū præue-
niendi iuriſdictionē, iuxta c. propoſuiſti. de foro comp. &
l. ſi quis poſtea. ff. de iud. vide do. Abb. Panor. poſt do. Ant.
de But. in c. j. in 17. col. de iud. ꝙ Gl. ſi. in ver. debet, habet
duas partes principales. In prima declarat ad cuius diffe-
rentiā ſit poſitū verbum Debetur, in diffinitione. In ſecū-
da oppo. Secunda ibi: ſed certè quar doc; ago. Illa prima
ſubdiuiditur in duas particulas, put duobus modis rñdet,
ad cuius differentiā ſit poſitum verbum Debetur. Secun-
da ibi: vel ponuntur hæc verba ad differentiam.

In ead. gl. ibi: ſed in ſtricta ſignificatione vult gl. noſtra
98 † ꝙ ille, qui tenetur reali actione, ſtrictè non dicatur debi-
e tor e, ſed largo modo. Et idē etiā dixit gl. ī l. creditores. ff.
de verb. ſig. & Bal. in l. pe. C. qđ cū eo, & Bal. in l. ſi. C. de cō
pen. & Bald. in l. fin. in 2. col. C. de bo. authen. iudi. poſſ.
99 Et hæc gl. ſecundum Bal. hic faceret † ad ſtatutū diſpo-
nens, ꝙ ſi aliquis fuerit negligens ad petendū ſibi debitū
ſpatio decem annorum, ꝙ poſteà petere nō poſsit, ꝙ cùm
f hoc ſtatutū ſit odioſum, non intelligitur procedere f, vbi
agitur actione reali, in qua quis propriè non petit ſibi de-
bitū, & ſic ſtatutum intelligitur in propria, & ſtricta ſigni
ficatione. Et cū Bal. tranſit ſimpliciter Ang. de Are. hic, qui
• ad idem ponderat gl. noſtrā in verbo, illius. Tn̄ • groſsè di
100 ci poteſt, ꝙ in ſtatutis groſſa interpretatio † nō eſt ſumē-
da. alleg. l. quicquid adſtringendæ. ff. de verb. obl. & in l. 3.
§. hæc verba. ff. de neg. geſt. Putarem tamen ante oīa inue-
ſtigandū eſſe, an tale ſtatutum valeat necne? Et reperio ꝙ
Bar. in repe. l. omnes populi. ff. de iuſti. & iur. in 3. quæſtio-
101 ne prin. ver. eccl. † aliud dicit ſtatutum, ꝙ qui per decem
anno. & ibi expreſsè tenet tale ſtatutum non valere, & idē
tenet do. Ant. de But. in c. ſi. extra de præſcrip. & Ioā. And.
in Nouella, in c. 2. de excep. lib. 6. licet contrariū teneat ip-
ſemet Bar. contra morem ſuum ſibi contrarius in l. ſequit.
§. ſi viam. ff. de vſu. & ſentit Bar. in l. eùm notiſsimi, in prin.
C. de præſc. triginta anno. & idē Bar. ī l. ſi is, cui. §. Flauius.
ff. de ſolu. & idē Bar. in l. legati. ff. de lib. leg. Et ꝙ tale ſta-
tutum valeat, allego vobis gl. in terminis notabilem, ex-
preſsè ita tenentē in c. porrò. in verbo, per refutationem,
qualiter feu. olim poter. alie. in vſi. feu. vbi tenet gl. arg. il-
lius tex. valere ſtatutū ciuitatis Vincentiæ diſponens, ꝙ ſi
creditor diſtulerit per annū & diem ius ſuum petere, ꝙ po
ſteà non audiatur. Et iſtā gl. approbat ibi Bal. & dicit, eam
menti tenendā, & idem tenet ibi Bal. in Auth. & hic. C. de
na. lib. Ang. in l. 2. ff. de vſufru. ea. re. quæ vſu conſu. Præſup
poſita ergo validitate ſupraſcripti ſtatuti, tenerem idem
quod Bal. & Ang. de Aret. hic in terminis pdicti ſtatuti, &
vltra allegata per eos allego gl. not. iūcto tex. ī l. Aurelius.
§. Mæuia. in verbo pupillæ. ff. de lib. leg. quam alibi reputat
ſing. Bal. in l. eùm neceſsitatem. C. de fideicō. Et per eā no.
102 decidit, † ꝙ ſi teſtator legēt liberationē omnibus debito
ribus ſuis, non intelligeretur legata liberatio his, qui poſ
ſident res teſtatoris, & conſequenter his, qui ſunt debito-
res, & obligati actione reali. Dicit etiā alibi Bal. per dict.
§. Mæuia. & per glo. in l. pactum. in 12. quæſtione. C. de col
103 la. † ꝙ ſi ſoror facit generalē refutationem fratribus de
omni eo, quod ſibi debetur, ꝙ iſta remiſsio non extende-
tur ad res, quas ſoror poteſt vendicare, & cōſequenter ad
debita actione reali. Si ergo in vltimis volūtatibus, in qui-
bus fit larga interpretatio, appellatione debitoris non ve-
nit debitor, qui tenetur actione reali: quātò minùs veniet
in ſtatutis, in quibus fit ſtricti interpretatio, d. l. quicquid
adſtringendæ, cum ibi traditis per doc.

In ea gloſſ. ibi: ſuprà de leg. §. ſed ſi rem. Gloſſ. videtur
tandem inclinare quòd hic ſolum diffiniatur perſonalis
actio, & non realis. Et idem tenuit gloſſ. in l. nihil aliud in
verbo debeatur, de act. & obli. & ſequitur Petrus de Bella
Pert. hoc verum, quia iſtud ſatis diſputatur in glo. cuius ar
gumentis relatis, Doc. parum aliud addunt verius.
104 Vos tenete contrariū, ꝙ imò hic vtraq; † actio diffinia
tur, tam realis, q̄ perſonalis, & hoc tenent communiter
Do. hic, quia cum hic diffiniatur actio in genere, ſi non cō
prehenderetur actio realis, ſequeretur quòd nō eſſet actio
105 † quia cui non competit diffinitio, nec diffinitiuum. l. j.
§. Labeo. cum glo. ff. de do. Eſt tamen clarum ꝙ actio rea-
lis eſt actio, vt infrà eodem. §. j. Ergo de neceſsitate habe
mus dicere in hac diffinitione comprehendi realem actio
nem. Sum modò in ſecunda parte principali gloſſ. ibi ſed
certè, quam ſubdiuido in quinque particulas, prout quin-
que oppoſitiones format contra tex. noſtrum. Secūda ibi
item oppo. de populari actione. Tertia ibi: item oppo. de
actione iniuriarum. Quarta ibi: item oppo. de hære. peti.
Quinta ibi: item oppo. de actionibus, quas intendunt.

In ead. gl. ibi lege fideiuſſor. §. fideiuſſor. Hæc ſolu. ſecū
dum Docto. hic nō poteſt procedere ad materiam textus
noſtri, in qua illud videtur deberi, quod via actionis, debe
tur. Sed debitum naturale non debetur via actionis, cùm
ex obligatione naturali ſola non oriatur. Ergo debitum
pacto nudo non poteſt dici debitum eo modo, quo capi-
tur debitum in caſu textus noſtri.

In eadem gl. ibi: ſed prætextu eius conſequitur etiam,
quod nudo pacto debetur. Hæc ſol. gl. declarata, vt infrà
ſubijciā, continet meram veritatē. In hac ſol. vult gl. ꝙ in
dict. leg. ſi pacto, quo pœnā, agatur ad id, quod verè debet
& ſic ad pœnam, ſed eius prætextu cōſequetur etiam, qđ
nudo pacto cōuenit. Et ſi diceres, prout dicebat hic Ioā.
Fab. qui hanc ſol. impugnat, ꝙ hæc ſol. non euacuat cōtra
rium, nā ibi conſequitur via actionis id, quod ſibi non de-
betur, quia ibi conſequitur conuentum pacto nudo, quod
in propoſito noſtro non eſt debitum, vt proximè dixi. Re-
ſpondeo ſuſtinendo gl. quod ibi non conſequitur conuen
tum nudo pacto per viā actiōis, quia ad id nō eſt actū, ſed
conſequitur eo, quia eſt in facultate rei conuenti vel ſerua
re pacta conuenta, vel ſoluere pœnā, vt ibi dicit text. Non
ergo illud conuentū conſequitur virtute actionis, ſed pro-
pter electionē, quam ibi habebat reus, & ſic via actionis
non conſequitur id, quod non eſt ſibi debitū. Et hanc puto
fuiſſe mentē glo. noſtræ in hac ſolu. Et ita hæc ſolu. gl. per
hūc modum declarata, & defenſata, optimè procederet,
quam tenere, reiectis alijs ſol. Doct. hic, vt Ioan. Fab. & Ni
co. de Neap. hic. Et iuxta iſta Ange. de Aret. hic multùm ex
trauagāter aggreditur illā ſummā difficultatē illius legis,
ſi pacto, quo pœnā, & non reſpondet illi legi, ſcilicet, quo-
modo poſsit ibi agi ex ſtipulatione pœnali, cùm ibi non
potuerit mora pcedere, eò quia ex cōuentione nuda præ-
cedenti agi nō potuit: Ergo nec mora cōmitti, & cōſequē
ter nec pœna. Quæ difficultas tangitur per Bart. & alios
in ſuis locis, vt per Bart. & Doc. omnes, in leg. ſi pacto, quo
• pœnā, per Cyn. & Bartol. in l. nuda. C. de contrahen. & cō
mit. ſtipu. & Barto. in leg. ita ſtipulatus, magna. ff. de verb.
oblig. in 16. colum. in 6. oppo. princ. & Bart. in l. ſtipulatio
iſta, habere licere. §. alteri. ff. de verb. obli. in 2. col. In ead.
glo. ibi. ff. de popul. acti. l. pen. gloſſ. debuit allegare legem
g antep. g • quæ incipit, popularis, ad fin. in eod. titul. & ad
idem eſt bonus tex. in l. ſi cui, in prin. ff. de verb. ſigni.

In ead. glo. ibi: quia ſaltem poſt litis conteſtationem de
betur. Hęc vera, & eſt Cōmunis in d. leg. ſi cui, in prin. ff. de
verbo. ſignifi. & hanc gloſſ. in prima ſol. ſummè commen-
dat Ange. de Aret. hic, & dicit eam eſſe menti tenendam,
quæ

106 quæ ſecūdū eū, vult. † q licet regulariter nemo ſine actio-
ne poſsit experiri, vulgata leg. ſi pupilli. §. videamus. ff. de ne
got. geſt. leg. quoties. §. itē ſi tēporali. ff. de admini. tuto. tñ ſi
à principio quis non habeat actionem, ſed certum ſit, actio-
nem oriri in ipſa litis conteſtatione, admittetur agens de fa-
cto, et inuito aduerſario. Et hoc dicit eſſe notandū ad intelle
ctū leg. nuda. & de cōtrahenda, & committen. ſtipul. & hoc
etiam dicit velle Bart. in d. leg. ita ſtipulatus, mag. verſi. 2. ad
idem oppo. de l. ſi Titius. Sed fallitur vehementer Ang. circa
hanc gl. noſtram, quæ non dicit q à principio ille non habe-
ret actionē; imò dicit totum econtra, quia imò etiam à prin-
cipio habebat actionem popularem. Sed bene dicit gloſſ.
quòd iſte petebat à principio, non ſibi debitum, quod poſteà
lite conteſtata efficiebatur debitū. Et ſic gl. vult bene q licet
a principio quis agat ad id, quod non eſt ſibi debitum, q poſ
ſit, ſi illud poſteà per litis conteſtationē efficiatur debitum.
Nec Bar. quē ipſe allegat in dict. leg. ita ſtipulatus, magna. in
dict. verſi. 2. ad idē oppo. de leg. ſi Titius. & eſt in 14. colum.
quicquàm dicit de eo, ad quod per Ang. allegatur. Sed illud
bene dicit Bar. vbi ipſe hoc plenè examinat, in lege, ſi Titius.
in 1. col. ff. de verb. obli. ibid. videatis Bart. not. diſtingu. itē.
In eadem gl. ibi: nā cùm toti populo ſit debitum, ergo &
107 ſibi. Hæc ſolu. nō poteſt procedere: † quia ea, quę ſunt vni-
uerſitatis, non ſunt ſingulorum, vt l. in tantum. §. vniuerſita-
tis. ff. de rerum diuiſione, & §. vniuerſitatis, ſuprà de rerum
diuiſiōe, & leg. ſed ſi hac. §. q manumittit. ff. de i ius vocādo.
In eadem gl. ibi propter id, quod eſt in alterum, vt vindi-
108 cta. vos dicite, q imò † in actione iniuriarū dicitur quis cō-
ſequi ſibi debitum, cùm detur ad vindictam, & ad intereſſe
pecuniarium, hoc eſt, ad æſtimationē iniuriæ. §. pœna. & me
lius in §. in ſumma, ſuprà de iniur. & reſpectu intereſſe pecu-
niarij dicitur agens proſequi ſibi debitum.
In ead. gl. ibi. ff. de iudic. leg. ſolemus. Hæc gl. in hac parte
ſentit tres ſol. ad contraria in ea formata. Prima eſt, q hic ſit
fienda ſubauditio ad tex. dū dicit, debetur, vt ſubaudiam*,
vel deberi ſperatur. Hæc ſol. notoriè falſa eſt, cùm arguat Im
peratorem de diminutione. Secunda eſt ſol. q in illis iuribus
actio erat efficax pro eo, quod tunc erat tempore petitionis a
penes reum conuentū. Hæc ſol. ſecundum oēs ſtare non pōt,
quia eſt contra dictā leg. quæſitum, in princ. vbi nihil erat in
peculio, tempore quo fuit intentata actio. Tertiā ergo ſol. ſen-
tit gl. noſtra, quæ eſt declaranda hoc modo ſecundū Nicol.
de Neap. hic, q in illis legibus intentabatur actio vniuerſa- b
lis, & ſic iudiciū erat vniuerſale, in quo veniunt etiā quæſita
poſt, & hic ... tit gl. ſecus eſſe in actione ſingulari, quod eſt
cōtra leg. ſin autē. §. poſsidere. ff. de rei vend. Dicite ergo bre
uius pro ſol. iſtorū cōtrariorū ſm Ioannē Fabrū hic, quæ ſol. c
eſt ex verbis diſtinctionis Dyn. & Bald. hic, & Bart. in leg. nō
pōt. ff. de iudici. quod in dictis contrarijs non erat defectus
ex parte actoris, quia ſibi bene cōpetebat ius agendi, & age- d
bat ad ſibi debitum, ſed erat defectus ex parte rei conuenti,
qui non poſsidebat, vel non habebat in peculio: quo caſu ſa-
tis eſt, ſi ille defectus ceſſat ante ſententiam, & ſic ſatis eſt q
ante ſententiam perueniat poſſeſsio, vel peculium ad reum
conuentum. Sed vbi defectus eſſ. et ex parte actoris, cui non
competeret ius agendi, non ſufficeret, ſi poſteà ius ſibi ſuper
ueniret. d. l. non poteſt. quæ lex ita debet intelligi, niſi tale ius
defenderet ex cauſa de præſenti, vt l. ſi mandauero tibi, vt à e
Titio. ff. mādati. Et dum ſup. dixi ſufficere, ſi poſſeſsio, vel pe- f
culium perueniat ad reum cōuentum ante ſententiam, ad-
dite, & ante concluſionem in cauſa, quia ſi perueniret poſt g
concluſionem in cauſa, perinde eſſet, ac ſi ſuperueniſſet poſt h
ſententiam ita dixit not. valde Bar. in l. ſi mater. §. eandē; ad
fin. ff. de exceptio. rei iu. cū quo tranſit ſimpliciter Lud. Rom.
in l. ſi Titiu. ff. de verb. obli. & dom. Abb. Panor. in c. Paſtora-
109 lis, extra de exceptio. † Et dr cōcluſum in cauſa, qñ renūtia
tū eſt probationibus. ita dixit gl. no. in §. quia verò multi. in
gl. paruula. in ver. Concluſerunt, in Authentica de teſt. quam
pro ſingulari allegat Lud. Ro. in l. 1. in 3. col. ff. de arbit. Sed
habent Canoniſtæ ſimilē gl. in c. cùm dilectus. in verb. con-
cluſum. extra de fide inſtrumento. Et ſumpta occaſione ex
110 prædictis Ange. hic examinat, † an & qñ ius ſuperueniens
alicui pendente iudicio, ſibi proſit; & qñ illud ius poſsit in
eodem iudicio, vel inſtantia examinari vel quando ſit opus i
noua inſtantia, de qua materia videte hic per eum, & per
Bart. in d. l. non poteſt. ff. de iudi. & ibi latiùs per Bald. & Bar.
in l. ſi quis rem. §. ſin. ff. de pig. act. & per Bar. in l. & an eadē.
§. actiones, in antepen. & penult. col. ff. de exception. rei iu-
dic. & per Bar. & ibi Ludo. Rom. in dict. l. ſi Titius. ff. de ver-
borū oblig. & per Bal. in l. 1. in 4. & 5. col. C. de alien. iudic.
mu. cau. fa. & per Bald. in l. per diuerſas. in 7. & 8. quæſtio. C.
111 man. & ibidem Bal. in 13. quæſtion. vbi dixit † quòd ſi ſta-
tutum diceret, quem nō audiri, non ſoluta gabella, certè ſuf-
ficit, ſi pendente iudicio gabella ſoluatur. Et de prædicta ma
teria etiam per Angel. in repet. l. ſi quis vi. §. differentia, in 16.
colu. ff. de acq. poſſeſ. & per Imol. not. in leg. ſi filius, qui pa-
tri. in 2. colum. ff. de vulg. & pupilla.
112 † Et quid in reo, cui pendente iudicio, vel poſt litem
conteſt. ſuperuenit ius excipiendi, an ſibi proſit? ponit latè
Bart. in l. 1. in pen. col. de except. Bar. in leg. cogi. C. de peti. he-
redita. & vide per Innocent. in cap. 2. de ordin. cog. qui ſibi
ſingulariter loquitur, & ibi per doct. Anton. de Butr. & per
Imol. in leg. ſi mulier. ff. ſolu. matri.
In fin. gloſſ. vel potes dicere ſecundum Dyn. hic, quē alij
113 ſequuntur † q pupillus, & eccleſia, & dominus cenſentur
ipſimet agere, cùm eorum nomine agatur l. ita autem. §. geſ
ſiſſe. ff. de adminiſtratione tutor. & leg. qui autem. §. fin. cum
gl. ff. de conſtit. pe. cū alijs vulgaribus. Et ad hoc allego text.
valde not. in propoſito, in leg. certè. §. ſi procurator. ff. de pre
114 ca. & ibi eſt mirabilis text. in ver. propriè. † q vbi agitur
de acquirendo, ille, qui per alium facit, videtur ipſemet pro-
priè facere. Et ita ad hoc reputat illū tex. ſing. & vnicum in
iure. Bal. i leg. vnica. §. ne aūt, i finalib* verbis. C. de cadu. tol.
Et ſic eſt expeditum iſtud principium. Sequitur modò §.
primus, ſcilicet. §. omnium autem actionum, laudetur prin-
cipium ſine principio.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a IVDICIVM] Vide eundem do. Iaſ. Mav. in rub. C. de iu
di. ubi plenè. & no. ponit ſeptem ſpecies principales. Et qua-
liter, & quot modis ſumatur ad illam diſtinctionem, quā ip-
ſe facit de iudicio ordinario, & extraordinario, vide do.
Alex. in conſi. 50. in 5. col. in ſecunda parte.

b IN L. ACTIONE] Vbi vide Fran. Are. in tertia col.
verſi. not. primo. & dom. Alexand. de Imola, poſt prin. in ver.
in gl. in ver. niſi, & Fran. Aret. in l. qui ſe patris. C. vnde libe. &
in l. ſi duo. in tertia col. de acquirend. hæredit.

c POTENTIAM] Et hoc idem tenet dom. Fran. Aret. in
d. l. actionum, in tertia colum. in ver. nota primò circa me-
dium. verſic. ibi, & ideo infert Bart.

d INTER DIVERSA] Et quid qñ cadit inter duas ora-
tiones, & de eius ſignificatione vide do. Alex. de Imol. in cō
ſil. 101. i tertia col. in tertia parte. & Ful. in cōſi. 8. in ſcda col.
Et de eius importātia inter duo legata, vide p Alex. i cōſi. 66.
in ſcda col. in prima parte. Et an requirat cōcurſum oium, &
diuerſorū factorū, vide per eū in conſil. 10. in prima col. in
tertia parte, & ibi de eius ſignificatione. & adde eum in con
ſil. 190. quarta colum. in ſecunda parte.

e IN RVBRI.] Vbi vide Felin. in princ. & Abb.

f FAMOSA] Adde Felin in cap. cęterum, ad fin. quarta
colum. de iudic.

g ACTIO] Adde Felin. i c. ex reſcripto, i prin. de iureiur.

h * Adde q non ſentit gloſſ. quòd dict. l. ſi ſeruus nauem. ſit
correcta, quia non ualet conſequentia, Non dicitur amplius
uulgaris formula, ergo diſpoſitio legis eſt correcta. Et inquā
tum dicit Iaſ. quòd actio ſit uulgaris formula, quando dedu-
citur ad actum & ſic in libello, dic quòd communis opin. ſe
habet in d. l. edita. C. de eden. & in cap. dilecti. per illum tex.
extra de iu. quòd ſufficit factum ita narrare, quòd actio re-
ſideat. nec nomen actionis in libello eſt ponendum, licet er-
go diſputando publicè tenuerim, in hoc eſſe differentiam in
ter ciuile & canonicum ius, & forſan melius quòd actionis
nomen ſit exprimendum, de iure ciuili in libello uideas, in.
dict. l. edita. Carcaſſona Sardus.

i AMPLIATIVA] Adde Feli. in cap. inter cæteras. de
reſcrip.

reſcript. & quod ibidem ad eum dixi in apo. & vide do. Alex. de Imol. in conſil. 90. in 2. colum. in 2. parte. Et numquid dictio Seu, capiatur pro copula: vide per eum in conſil 90. in 2. & 3. colum. in 1. parte.

k AD HAEREDES] Adde do. Bart. Soc. io conſi. 293. inci. præſens. verſicul. quibus præmiſsis, circa princ. in 2. parte, quòd actiones actiuæ & paſſiuæ tranſeunt ad hæredes.

l IVRIS GENTIVM] Pro quo arti. vide do. Alex. de Imol. in cõſi. 26. in 2. colum. in 1. parte, & Frãc. Aret. in l. 1. C. de hęred inſtitu. & do. Alex. in cõſ. 76. i 1. & 4. col. eadẽ parte.

m DEPORTATIS] Vide Alex. io conſi. 115. in 3. colum. in ſecunda parte.

n INIVRIAE] Adde do. Alexan. de Imol. in l. prima. ff. de eden. in 6. colum. verſic. & ſubdit etiã. & Rotã in deci. 39. in in nouis. fuit dubitatum. & dom. Alex. de Imol. in conſi. 209. ꝑ totũ in ſecũda parte, vbi ponit, nũquid in libellis iniuriarũ requiratur locus & tẽpus, & alia q̃ requiruntur aliàs in cauſis criminalibus. & Fran. Areti. in l. edita. C. de edẽ. & do. Bar. Soc. in conſi. 146. inci. viſo. circa medium. 5. col. in prima parte.

o PERDIDISSE] Vide Angel. ſin. in dic l. prætor. §. ſi dicatur. & Alexand. de Imo. in conſi. 211. ſecunda parte.

p SINT IDEM] An officium iudicis ſit actio, vide Feli. in cap. ſecundo, in princ. de offic. iudic.

q Adde quod idem Iaſ. in l. emancipata. C. qui admit. ad bon. poſ. late ex multis reprehendit Barto. in d. l. cui eorum. §. affinitates. ff. de poſtul. Sardus.

r OFFICIVM IVDICIS] Sed quid ſi ꝑ ſtatutũ tollatur omnis defenſio, an cõprehẽdat officiũ iudicis ita ꝙ implorari nõ poſsit, vide Felin. in cap. ſecũdo de offic. iud. & Paul. de Caſt. in conſil. 71. ꝙ ſic. qđ limita vt ꝑ do. Alex. de Imol. in l. planè. ff. de peti. hær. niſi factũ eſſet notoriũ, qđ iudex ſuppleret ex ſeipſo non ad petitionem partis: vt ſi eſt euidens calumnia, vel prauitas facti. quod not.

ſ * Vide aliqua ad hoc ꝑ Iaſ. i §. ꝑterea, co. 4. in eod. tit. Sard⁹.

t * Vide omoino Bald. q̃a clarius loquitur, q̃ faciat Iaſ. Sardus.

u * Aliàs incipit l. cum eo. & non eſt. §. Sardus.

x ET NOCTVRNVM] Adde Fel. in cap. ſecundo de homic. vbi plenè. & Fran. Aret. in leg. 1. C. q̃n lice. vni. vbi etiam quòd fur nocturnus, ſi recognoſcatur, occidi nõ, ſed capi poteſt, dummodo repræſentetur iudici infra viginti horas.

y DVOS AVREOS] Et hoc idẽ tenet Felin. in dict. cap. ſecundo, de homicid. in medio 1. colum.

z FVGIENTEM] Vide Franc. Areti. in l. ſecunda. C. de ſer. fug. & Felin. in cap. ſecundo, de homici. in princ. prima colum. & in cap. primo, 6. colum. verſi. quinta cooclusio. circa princ. ver. de iudic.

a CONTRACTVM] Vide omnino Pau. de Caſ. i cõſ. 38.

b * Adde quòd doctrinã Barto. in dicta leg. iubem⁹, & in dicta leg. litibus, cõmuniter reprobat docto. Ioan. And. de Pla. in dicta leg. iubemus, dom. Abb. in ca. ſecũdo ad fin. extrà de ſeq. poſſe. & fruct. dom. Alex. & idẽ Iaſ. ſibi cõtrarius in leg. ſi fideiuſſor. §. fin. ff. qui ſatiſd. cogant. Fran. Curti. in tractatu ſequeſtrorum, colum. ſex. quamuis Bal. in cap. olim ex literis, extrà de reſcrip. teneat cum Bart. ſed verior videtur opinio communis: vt in locis ſuprà allegat. Carcaſſona Sardus.

c * Adde pro hac deciſiõe Pau. de Caſt. illud facere, q̃a iſte ex mẽdatio ſuo venit puniẽdus, ar. Auth. itẽ poſſeſſor, & qđ ibi Bart. C. q̃ potio. in pig. haben. & leg. rem alienã. ff. de pigno. actio. facit text. in leg. qui cum ſeq. ff. de re iudic. caſus videtur literalis, in l. ſed & ſi. in §. interdum. vbi bonus text. ff. quod cum eod. Carcaſſona Sardus.

d SACRAMENTVM] Vide Lanfran. in repe. ſua ca. quoniam contra, in ver. recuſationes, de proba. vbi not. per eum habens materiam.

e DEBITOR] Quis dicatur propriè debitor, vide dom. Alexand. de Imol. in conſi. 12. in ſecunda colum. in ſecunda parte. & io conſil ſecundo, io ſexta colum. in quarta parte, vbi ponit quid ſi eſt io die vel ſub conditione: & an ſit nata actio, & obligatio: qualiter differant verbum Debitor, & verbum Obligatus, vide per eum in conſi. 64. in quarta parte.

f PROCEDERE] An & quando procedat, vide Felin. in cap. fin. circa medium, ſecunda colum. de præſcrip. & quod ibidem dixi in apoſtil.

g * Bene allegat gloſſ. in libro meo. Sardos.

SVMMARIA
in §. Omnium.

1 *Actiones perſonales quæ dicantur?*
2 *Actiones perſonales, quare dicantur?*
3 *Actiones reales quæ, & quare dicantur reales?*
4 *Iura realia quomodo cognoſcantur à perſonalibus?*
5 *Actiones miſtæ quæ, & quare dicantur miſtæ?*
6 *Actiones perſonales in rem ſcriptæ quæ dicantur.*
7 *Interdicta omnia dicuntur perſonalia in rem ſcripta.*
8 *Actio in rem, & actio in rem ſcripta, qualiter differant.*
9 *Arbitri iuris qui dicantur.*
10 *Appellari à ſententia arbitri quando poſſit.*
11 *Appellari à ſententia arbitri, ex forma ſtatutorum electi, an poſſit.*
12 *Arbitratores qui dicantur.*
13 *Arbitria redacta ſunt ad inſtar iudiciorum*
14 *Arbiter compromiſſarius, & arbitrator, qualiter differant.*
15 *Arbiter compromiſſarius, & iudex ordinarius, qualiter differant.*
16 *Arbiter quot modis capiatur.*
17 *Actiones ſunt coram iudice proponẽdæ, ita corã arbitris.*
18 *Arbitramentum quid ſit.*
19 *Arbitramentum non venit nomine tranſactionis.*
20 *Argumẽtum à ſufficiẽti partiũ enumeratione, validum.*
21 *Obligatus dici non poteſt ille, qui actione reali tenetur.*
22 *Rei vendicatio vt cauſetur, quæ neceſſaria ſint.*
23 *Rei vendicatione ſi actum ſit, an ſententia executioni mandetur.*
24 *Relatiuum Quis, vel Qui, qualiter ponatur.*
25 *Res quid ſignificat.*
26 *Miſtum an & quando ſub ſimplicibus contineatur.*
27 *Actiones miſtæ non faciunt ſpeciem de per ſe.*
28 *Appellatione ſimplicium, an & quando veniat miſtum.*
29 *Statutum diſponens ſuper ſimplicibus, an comprehendat caſus miſtos.*
30 *Legitimandi ſpurios & inceſtuoſos poteſtatem habens, an poterit ſpurios & inceſtuoſos ſimul legitimare.*
31 *Beneficia ſunt latiſſimè interpretanda.*
32 *Legitimatio, ſi aliquis eſſet ſpurius & inceſtuoſus ſimul, & tanquam ſpurius legitimatus eſſet, non expreſſis alijs qualitatibus, an valeat.*
33 *Legitimatio, ſi aliquis impetrauit à principe ſe legitimari, dicens ſe natum ex ſoluta & ſoluto, cùm eſſet natus ex adulterio, non valet.*
34 *Contractus vel maleficij appellatione, an veniat quaſi contractus, vel quaſi maleficium.*
35 *Statutum loquens de contractu, an locum habeat in quaſi contractu.*
36 *Statutum diſponens, quòd mulier non poſſit contrahere ſine conſenſu duorum conſanguineorum, an poterit quaſi contrahere.*
37 *Adire an ſit contrahere.*
38 *Vbicunque in ſtatuto vnica tantùm ratio reddi poteſt, illa habetur pro expreſſa.*
39 *Hæreditatem adire, eſt impropriè contrahere.*
40 *Extenſio in ſtatutis fieri poteſt ex identitate rationis.*
41 *Statutum prohibens mulierem contrahere ſine conſenſu propinquorum, qualiter intelligatur.*
42 *Mulier an poterit adire hæreditatem, ſtante ſtatuto, &c. 45.*
43 *Hæreditas lucroſa, & opulẽta, quæ dicatur.*
44 *Mulier an contrahere poterit matrimonium, ſtante ſtatuto, &c.*

46 *Mulier*

46 Mulier an aliquē liberare poterit, ſtante ſtatuto, &c.
47 Statutum de contractu loquens, ad quæ extendatur.
48 Conditio furtiua, an oriatur ex contractu vel quaſi.
49 Actio perſonalis quæ dicatur.
50 Actio rerum amotarum ita finitur anno, ſicut conditio furtiua.
51 Officium iudicis an aliquam præſupponat obligationem.
52 Obligatus, an dicatur, qui actione reali tenetur.
53 Actio de peculio dicitur actio in rem.
54 Officio iudicis etiam non deſeruienti actioni accedit ſi deſuiſſet,
55 Fideicōmiſſa de iure digeſtorū petebantur officio iudicis.
56 Actio de peculio deduci poteſt in conſtitutum.
57 Actiones de peculio, de in rem verſo, quod iuſſu inſtitoria, tributoria, exercitoria, an ſint propriè actiones.
58 Actio in rem cui competat.
59 Actio confeſſoria in rem actio eſt.
60 Emptori bonæ fidei an competat rei vindicatio.
61 Quaſi dominium qualiter intelligatur.
62 Proprietatem & quaſi proprietatem dare quid ſit.
63 Proprietatis appellatione quid veniat.
64 Proprietas rei quæ dicatur.
65 Actio in rem quid requirat ex parte rei conuenti.
66 Actio in rem quid requirat ex parte actoris.
67 Ius ſuperueniens actori pendente iudicio, an, & quā proſit.
68 Ius actori ſuperueniens poſt litē cōteſtatam ſibi prodeſt.
69 Actor ſi tempore porrecti libelli erat dominus, poſt litem conteſtatum deſiit eſſe dominus, an poſſit fieri condemnatio contra reum conuentum. 70. 82.
71 Dominium directum vel vtile qualiter probari poſſit.
72 Dominia de iure gentium, quibus modis acquirantur.
73 Dominium vtile tantùm per præſcriptionem acquiritur.
74 Longinquitas temporis excedentis hominum memoriam, habet vim conſtituti.
75 Conſtitutum habet vim conſenſus.
Conſenſu inducitur directum dominium.
76 Rei vendicatione, vt agi poſſit, quæ requirantur.
77 Statutum faciens mentionem de poſſeſſore, an locum habeat in eo qui deſiit poſſidere.
78 Rei vendicatio an detur cōtra dolo deſinentem poſſidere.
79 Poſſidens tempore primæ citationis, ſi poſteà deſiit poſſidere, præſumitur in dolo.
Dolo deſiiſſe poſſidere, qualiter quis probetur.
80 Poſſidere deſinens ſine dolo, quando teneatur.
81 Rei vendicatio directa datur in dolo deſinentē poſſidere.
83 Sententia lata contra eum, qui dolo deſiit poſſidere, an executioni mandetur contra eum, in quem eſt dolo poſſeſſio translata. 84.
85 Rei vendicatione ſi actum ſit contra non poſſidentem, qui putabat ſe poſſidere, & lata ſit ſententia ſecundum actorem, an ſi poſſeſſio poſtea perueniat ad reū ex noua cauſa, talis ſententia mittetur executioni contra reum?
86 Rei vendicatio, ſi actum ſit contra eum, qui negat ſe poſſidere, qui tamen poſſidet, ſi conuincatur de mendacio, talis poſſeſſio in continenti ab eo eſt auferenda.
87 Emphyteuta negans rem emphyteuticam, ſi conuincatur de mendacio, an priuetur iure ſuo emphyteutico?
88 Vaſallus negans feudum, ſi de mendacio conuincatur, an iure feudi priuetur?
89 Translatio poſſeſſionis qualiter fiat?
90 Lex ſi ff. de rei ven. qualiter amplietur?
91 Reus conuentus rei vendicatione ſi negat ſe poſſidere, quid agat actor.
92 Reus conuictus de mēdacio tituli, an perdat poſſeſſionem?
93 Mendacium ſolum non ſufficit ad hoc, vt procedat l. ſi. ff. de rei vendi.
94 Reus ſi ſit mentitus in parte, & non in toto, ſolum illa pars, in qua eſt mentitus, aufertur ab eo.
95 Reus ſi negat ſe poſſidere rem, quam vendidit, et pretium habeat, an puniatur. 96. 97. 98.
99 Cautela eſt, vt actor faciat in principio interrogari reum an poſſideat, ſeu detineat talē rē, ſuper qua agere intēdit.
100 Rei vendicatio, an detur contra nudum detentatorem.
101 Rei vendicatio quando detur contra detentatorem.
102 Executio in rei vendicatione contra nudum detentatorem, qualiter fiat.
103 Sententia lata contra alieno nomine poſſidentem, & executione facta, & re ad actorem translata, an faciat domino præiudiciū ſaltem in poſſeſſione.
104 Rei vendicatione quis conueniri poſſit.
105 Rei vendicatio an competat contra ciuiliter tantùm poſſidentem. & . 106.
107 Executio in rei vendicatione contra ciuiliter tantùm poſſidentem, qualiter fiat?
108 Sententia lata contra ciuiliter poſſidentem, nunquid præiudicet naturaliter poſſidenti?
109 Rei vendicatio an per poſſidentem ciuiliter tantùm intentari poſſit?
110 Rei vendicatio an ad incorporalia detur?
111 Libellus iſte, Peto caſtrū cū iurib⁹ & ptinētijs, an valeat.
112 Reus an probandi onus in ſe aſſumere poſſit.
113 Iudex poteſt tam actori, quàm reo terminum ſtatuere ad probandum.
114 Libellus in rei vendicatione qualiter ſit formandus.
115 Libellus apud legiſtas quid contineat.
116 Libelli concluſio attendenda eſt.
117 Libellus cauſam emptam continens, ipſo iure eſt nullus.
118 Iudex videns male actū ex vna cauſa, tamen ſi ex actis apparet quod ex alia cauſa benè agi potuiſſet, debet in ſententia ius illud agendi ex illa alia cauſa reſeruare.
119 Agens ſi vnam cauſam deducat, & aliam probet, an ſequatur condemnatio.
120 Cauſa proxima in actione, quæ dicatur.
121 Cauſa quæ exprimi debeat in reali, & quæ in perſonali.
123 Cauſa proxima an ſit exprimenda in actione perſonali.
124 Cauſa in libello actionis perſonalis, qualis eſſe debeat.
125 Libellus ſi proponatur nulla expreſſa cauſa, an procedat.
126 Exceptio libelli non continentis cauſam ſpecificam, ante litem conteſtatam opponi poteſt. 127.
128 Libellus qualiter concludatur.
129 Concluſio regulat, ampliat, declarat, reſtringitq́; libellū.
130 Libellus quando vnum narrat, & aliud concludit, concluſio potius inſpici debet.
131 Libellus per duo diuerſa media concluſus, an procedat.
132 Libellus generaliſſimus per concluſionem reſtringi debet.
133 Libellans, ſi in narratione aliqua verba neceſſaria apponat, & in concluſione omittat, an ſufficiat.
134 Libellus an procedat, ſi actor actionem ſibi competere pronunciari petit.
135 Concluſio in libello, an de neceſſitate requiratur.
136 Coram principe non requiritur concluſio in libello.
137 Concluſio in libello in cauſa criminali non requiritur.
138 Concluſio in libello exceptionum an fieri debeat.
139 Clauſula poſita in concluſione libelli, Peto reum, &c. an ſit neceſſaria.
140 Agens petitione hæreditatis quid petere dicatur.
141 Agens ad rei reſtitutionem, an videatur contractus reſciſſionem petere. 142.
143 Actor petens pronuntiare ſibi actionem competere, reum ſibi condemnari.

144 Libellus an non obſtante præpoſteratione ſuſtineri poſſit.
145 Clauſula, Peto in expenſis reum condemnari, an ſit neceſſaria?
146 Reum condemnari in expenſis an peti debeat?
147 Clauſula, Super quibus, etc. quid operetur. 148. 149. et 150.
150 Clauſula, Omni meliori modo, quid operetur.
151 Clauſula, Non tantum dicto modo, &c. quid operetur.
152 Clauſula, Peto condemnari ſecundum formam iuris, & ſtatutorum copulatiuè, vel alternatiuè ſecundum formā iuris vel ſtatuti: an ſit apponenda in fine libelli. 153.
154 Libellus, Peto condemnari ſecundum leges & conſuetudines, an valeat?
155 Si petatur aliquem puniri ſecundum formā ſtatutorum & conſuetudinis, ſi nō conſtat de conſuetudine, quomodo puniendus ſit.
156 Clauſula, Saluo iure addendi, minuendi, &c. an aliquid operetur? 160. & 159.
157 Libellus ante litem conteſtatam, nunquid mutari, vel corrigi poſſit?
158 Reus qualiter caueat, ne actor libellum mutare poſſit.
160 Libelli receptio qualiter cautè fieri debeat per reum, vt actor non poſſit eum ante litiscontesta. mutare.
161 Clauſula, Non ſe adſtringens ad probandum, non eſt neceſſaria.
162 Clauſula, Et prædicta fuit ſæpius confeſſus, &c. in libello.
163 Libellus in cauſis ciuilibus an locum & tempus celebrati contractus continere habeat?
164 Libellus an declarare habeat id, quod petit cum duabus demonſtrationibus, vel duabus coharentijs, ſiue duobus confinibus.
165 Libellus an hodie nomen actionis continere habeat?
166 Libellus ſi inco actio inepta exprimeretur, an hodie vitietur.
167 Sententia lata ſuper inepto libello, an ſit nulla?
168 Exceptio ineptitudinis libelli quandocūque opponi poteſt.
169 Libelli verba an impropriare licitum ſit.
170 Libellus ſuſtineri poteſt, ſi verba interpretari poſſint.
171 Libellus ſuſtineri debet groſſo modo.
172 Libellus in rei vendicatione formandus.
173 Reſtitutio rei petita, an fiat officio iudicis?
174 Libellus petendi fructus rei, qualiter ſit formandus. 176.
175 Fructus qualiter peti poſſunt, & quo iure debentur.
177 Iudex an poſſit condemnare reum in fructibus non petitis ab actore.
178 Fructus & alia acceſſoria, an pendente iudicio ſertis, peti poſſint?
179 Iudex an teneatur in ſententia exprimere certam quantitatem fructuum.
180 Sententia nunquid valeat, ſi dicat, Condemno te ad reſtituendum rem cum fructibus.
181 Verbum Reſtituere, habet plenam ſignificationem.

S. OMNIVM AVTEM.

AD euidentiam huius S. præmitto vobis ex mente Dyn. hic, ꝙ actionum quædā ſunt merè perſonales: Quædā merè reales: Quædam miſtæ Quædam perſonales ab origine, in rem tamen ſcriptæ. De hoc euidentiali Ioa. Fab. truſatur, & malè.

1 † Actiones perſonales dicuntur illæ, quæ proueniunt ex contractu vel quaſi, ex maleficio vel quaſi: vt hoc tex.

Intelligit tamen non immediatè, ſed mediante obligatione. Nam cùm obligationes oriantur ex contractu vel quaſi, ex maleficio vel quaſi, leg. 1. in princi. ff. de actio. & oblig. & S. fin. ſuprà de oblig. actiones verò perſonales procedant ab ipſis obligationibus, leg. licet. S. ea obligatio. ff. de procura. Sequitur ergo, ꝙ actiones perſonales, mediātibus ipſis obligationibus, dicūtur procedere ex cōtractu vel quaſi, ex maleficio vel quaſi. Et ita dixit gl. no. in leg. & an eadē. S. actiones, ī ver. ſingulæ cauſæ. ff. de exceptione rei iudica. Et dicuntur actiones perſonales tàm ex parte rei cōuenti, cōtra quē cōpetunt, quàm ex parte actoris, cui cōpetunt. Ex parte rei, quia ipſe eſt adſtrictus, & obligatur ad id, quod in obligatione deuenit.
2 † Et dicitur perſonalis, quia nunquàm egreditur perſonam obligati, ſed ſemper aduerſus eū locū habet. Ita dixit mirabiliter tex. in leg. actionū genera, in princ. ff. de actiō. & obligat. & glo. hic in verbo, In rē. Hinc vulgò dicimus, ꝙ tales actiones ſequuntur perſonam rei, ſicut lepra leproſum. leg. 1. S. ſi hæres percepto fundo. ff. ad Trebel. & leg. penult. C. de actione & obligat. Ex parte verò actoris dicuntur perſonales, quia perſonæ ſuæ inſeparabiliter cohærent, & ſunt affixæ oſſibus ſuis, ſicut eſt character baptiſmi, & aliorū ſacramentorū, vt dixit gloſſ. no. in leg. 3. in princip. ff. pro ſocio. & licet aliquando cedantur, tamen ſolùm vtiles transferuntur: Directæ verò nunquàm ſeparantur. dict. leg. 3. in princip. & l. Sticho. ff. de pecu. & videte gl. in l. ſi tertius. S. ſi quis prius, in ver. tranſibit. ff. de aqua plu. arcen.

3 † Reales verò actiones ſunt in totū oppoſitæ perſonalibus quia non cohærent inſeparabiliter perſonæ, neque ex parte rei, neque ex parte actoris. Et dicunē reales, quia non habent aliquā perſonā obligatā, ſed cōpetunt rōne iuris, quod quis habet in re, puta ratione directi dñij, ſi quis ſit directò dñs, vt hic eſt tex. & in rē, in princ. ff. de rei vēdic. Vel ratione vtilis dominij, ſi quis habeat vtile dominiū. leg. 1. S. qui in perpetuum. ff. ſi ager vectig. vel emphy. peta. Vel propter ius ſeruitutis: vt in S. æquè, infrà eod. vel ppter ius pignoris, vel hypothecæ, quod quis habet in re. S. itē Seruiana. infrà eod. & ſemper cōpetūt aduerſus eū, qui rē poſſidet, étſi res per mille manꝰ ambulet, vt dicit textus in dict. leg. actionū genera, in princ. & glo. hic in verbo, in rem. vel aduerſus eum, qui rem detinet, aut quomodocunque rem habet, ſi illius reſtituendæ habeat facultatē, ut eſt tex. no. in leg. officium, in fin. de rei vēd.
4 † Et quomodo ét iura realia à perſonalibus cognoſcantur, habetur per Bald. in leg. ſi certis annis, in 1. colum. C. de pac. & ibi poſtea dat iſtā theoricam, quòd vbicunque reperitur ius ſine vlla obligatione, illud eſt ius reale. vt hic. Ius verò, quod non reperitur, niſi in ipſa obligatione, eſt perſonale, ut ibi p eum. De quo tamen uidebimus latiùs opportuniùs infrà in materia rei uendicationis.

5 † Miſtæ uerò actiones dicuntur illæ, quæ non ſunt merè perſonales, nec merè reales, ſed habent cauſam miſtā, ut ſunt illæ, quæ ponūtur in S. quædā, infra eod. & ibi uidebimus. Quare dicātur miſtæ. Pro nunc tamen dicite, quòd ideo dicūtur miſtæ, eo quia per actiones reales agimus ad id, quod noſtrū eſt, uel ad id, quo ius habemus. Per actiones uerò perſonales agimus ad id, quod non eſt noſtrum, ſed eſt nobis debitum. Cùm ergo per miſtas actiones agimus ad utrunque, certè ideo debent dici miſtæ: nam ſi ego hæres ago familiæ erſciſcundæ contra cohæredē meum, ut tota hæreditas diuidatur: certè ex eo quòd partem meam peto, & ſic ago ad rem, quæ mea eſt, dicitur actio realis: Ex eo uerò quòd includitur in petitione portio cohæredis, ex quo ago ad totam hæreditatem diuidendam, ago ad id, quod non eſt meum. Sed ex eo, quòd aliquando fit mihi adiudicatio in parte ſocij, dicor agere ad rem, quæ licet non ſit mea, poteſt tamen mihi deberi.

6 † Perſonales uerò in rē ſcriptæ dicuntur actiones, quæ ſunt ab origine perſonales, eo quia naſcuntur ex contractu, uel quaſi: ex maleficio uel quaſi, ſicut cæteræ perſonales. Tamen quia ſemper comitatē poſſeſſorē rei, ſicut actiones reales, iſta ratione dicuntur in rē ſcriptæ, ut eſt actio ad exhibendū. Nā cōſtat, eā non eſſe ex maleficio, nec quaſi. Itē nec ex cōtractu, ergo eſt ex quaſi cōtractu, ut ſuprà de oblig. quę ex quaſi cōtractu, in princ. Ergo eſt perſonalis, quia habet perſonā obligatam ex quaſi cōtractu, ut hoc tex. Tamen quia datur contra eum, qui detinet rem, & ſemper concomitatur poſſeſſorē rei, dicitur in rem ſcripta. l. 3. S. eſt autem perſonalis hæc actio. & ibi gloſſ. 1. no. & magiſtra. & S. fi. ff. ad exhiben. Idē eſt
7 in omnibus interdictis, † quia omnia interdicta dicuntur per-

perſonalia,in rem tamen ſcripta : vt leg.j.§. interdicta. ff. de
interdi. Et quæ dicantur actiones in rem ſcriptæ , videatis gl.
enumerantem in d.l.3.§.eſt autem perſonalis hæc actio.& vi
dete Bar.in d.l.ſi tertius.§.ſi quis prius.ff.de aqua pluuia ar-
8 cend.& ibi Bart.declarat,† quæ differentia ſit inter actionem
in rē,& actionē i rē ſcriptā,q̄ differētia ſatis patet ex p̄dictis.
Item præmitte ad euidentiā tex.ꝙ in iure noſtro habemus
9 multiplices arbitros.†quidā ſunt arbitri, qui appellantur ar-
bitri iuris,vt ſi cauſa aliqua ſit cōmiſſa alicui iudici, quem al
tera partiū ſuſpectū dicat,eligendi ſunt arbitri à partibus,q
de cauſa hac ſuſpicionis cognoſcant,& tales arbitri appellā
tur arbitri iuris:& de his non loquitur textus noſter , ſed de
b eis habetis tex. not.in l.fina.C.de iudi.|b° & ea eo teat. ibi
10 in ver.niſi fuerit prouocatum,colligit not.Bar.† ꝙ licet à ſen
tentia arbitri cōpromiſſarij non poſsit appellari, vt l.prima.
C.de arbit.& leg.diē proferre.§ ſtari.ff.de arbi.tamē ab iſtis
arbitris iuris , qui eliguntur à poteſtate, & neceſsiate legis,
11 benè poteſt appellari . Hinc inſert ibi no.Bar. † ꝙ iſti arbitri
qui eliguntur ex forma ſtatutorum , cùm habeant magis
vim delegatorum,q̄ arbitrorū, ſentit Bar.ꝙ ab eorū ſentētia
c poterit appellari. c Et hoc tenet Salic. & addo Bartol.iſtud
expreſsè tenentē,in leg.j.C.de arbit.vbi Bart. dicit hoc eſſe
notandum,& menti tenendū,& idem etiā tenet expreſsè in
leg.2.ad fin.ff.de arbit.Contrariū ſentit Bart. contra morem
ſuum ſibi contrarius,in princ.t.conſtitutionis Codicis, in j.
colum.cum quo tenet do.Ant. de But. in ca. Quintaualis,de
iure iur.De quo tamen articulo , quia locus ſuus non eſt hic,
ſi vultis videre,videatis etiā eundē Bar.in leg.prima.§.fin.ff.
à quibus appel.nō licet,& Bal.in leg.j.C.de peri. & commo.
rei vend.& dom.Ant.de But.in cap.dilecta , extrà de arbi.&
videte omnino Ioan. de Imol. qui concordat has contra-
rietates.Bart.in leg.j.in pen. colum.ff.ſol.matrim.
12 † Quidam ſunt arbitri electi à partibus , corā quibus non
proceditur ordine iudiciario,cùm aſſumantur de iure, & de
facto,& iſti propriè appellantur arbitratores,de quibus non
loquitur iſte tex.in d.leg.ſocietatem.§.arbitrorum. ff. pro ſoc.
Et talis arbitrator dicitur eſſe quaſi negotiorum geſtor par-
tiū:Ita eū appellat Bal.in leg.fi.in 3.q.C. de cōtrahen. empt.
Alibi appellatur proxeneta , ſeu mediator partium. Ita eum
appellat Bar.in leg.fin.ff. de var. & extraor. cogni. & Bal. in
cap.j.in pen.colum.de inueſti.in maritum fact.in vſi.feu.di-
cit , ꝙ iſti arbitratores rediguntur ad inſtar proxenetarum.
Quidā ſunt arbitri compromiſſarij , in quos fit à partibus
13 cōpromiſſum , & iſti tenentur ordinem iuris ſeruare, † cum
talia arbitria ſint redacta ad inſtar iudiciorū.leg.j.ff. de arbi.
Et coram iſtis proponendæ ſunt actiones , vt dicit hic tex.&
gl.hic in verſi.arbitros , & de iſtis propriè loquitur textus nr̄.
14 † Quæ autē differētia ſit inter talē arbitrū cōpromiſſariū,
& arbitratorē,declarat Bar.in d.leg.ſocietatem.§.arbitrorū,
in 2.colum.in 1.quæſt.extra gl.ff.pro ſoc. & Bart. in leg.pri-
ma.§.& poſt operis.ff.de oper.no.nunt. & Bartol. in leg. ſed
& ſi in ſeruum.§.ſi quis iudex. ff. de arbitr.
15 †Quæ autem differentia ſit inter iſtum arbitrum compro-
miſſarium,& iudicē ordinariū,videte hic per Angel.qui po-
nit ſedecim differentias, & poſtea etiā ponit octo æquipara-
tiones,ſeu cōformitates inter eos.Verùm,quia iſta ſunt mul-
tum extrauagāria à §.noſtro,vt ipſe etiā Ange.dicit,ideo iſta
nō refero,ſed ſi vultis,videte hic per eū,& videte Lud.Rom.
in l.prima,in princ.ff.de arbi.in l.ſi Titius.ff.de ver.oblig.vbi
vltra ea,quæ ponit hic Ang.ponit ēt alias differentias,& etiā
16 alias æquiparationes , ſeu cōformitates. † Et vltra prædicta
quot modis capitur iſte terminus Arbiter, habetis gl.ordina
riā & magi.in leg.pen.in verb. imperare.ff.de arbit.& glo.j.
in l.prima.C.de ſenten.ea bre.reci.
His ſic breuiter præmiſsis,diuido hunc §.aliter , q̄ alij fa-
ciant,ſm quod puto eſſe de mente huius literæ,in duas par-
tes,ſm Nicol.de Neapol.hic.In primo ponit diuiſionē bimē
brem hic.In ſecunda,diuiſionē cōprobat ſufficientem,à par
tium enumeratione arguendo,& partes per exempla decla-
rat.Secunda ibi,namque agit vnuſquiſque.
Et licet §.iſte multis modis ſummetur per Docto. vt per
Bal.Ang.de Aret.& Ioan.de Plat.hic . Ego tamen hoc modo
ſummo.Omnis actio aut eſt perſonalis,aut realis,quia vnuſ-
quiſque agit aut contra ſibi obligatū ex cōtractu, vel ex ma-
leficio,& tunc dicitur actio perſonalis : aut cōtra eum,q nul
lo iure ſibi obligatus eſt,ſed agit ratione rei apud eum exi-
ſtentis,& tunc dicitur actio realis.Hoc dicit in ſumma .
17 Not.primò ex hoc textu. † ꝙ ſicut actiones ſunt corā iudi-
cibus proponendæ.l.1.in princ.ff.de eden.ita etiā corā arbi-
tris. Et vltra textum ratio eſt , quia arbitria ſunt redacta ad
d inſtar iudiciorū, d in d.l.t.ff.de arb.Addite etiā ſm Ang.de
Are.hic in 2.col.ſecus eſſe in arbitratore , coram quo nō eſt
proponenda actio,quia coram eo non proceditur ordine iu
diciario,vt not.Spec.in tit.de libel.cōce.§.reſtat.ver.j.& Bar.
18 in d.§.arbitrorum,in 2.col.& facit , † quia arbitramentum
e eſt quædā tranſactio, e ſeu cōuentio partiū , per quā à lite
diſceditur:vt eſt gl.not.in §.ſi verò.l.2.in ver.conuentum , in
Auth.vt differētes iudices.coll.9.& Bart.in Auth. ſi verò cō-
tigerit.C.de iudic.Bal.in l.j.ſi aduer.trā.& Bal. in l.2.ad Sil.
C.de ſac.ſan.Ecc.& Bal.præſes.in fin.C.de trāſ. & Bal. in l.2.
ſed ſi ſeruū.§.j.ff.de arbit.Intelligite tamen , ꝙ arbitramētū
eſt q̄dam trāſactio largo modo ſumpta,nō aūt ꝙ arbitramē-
tū ſit propriè,& ſtrictè tranſactio,vt dixit not. Bar. in l.quod
ſi Ephesi.§.fin.ff.de eo,ꝙ certo loco,& idē dixit Bar.in l.fur-
ti.§.qui iuſſu,ad fin.ff.de his,qui notan.infa.& idē dixit Bar.
in d.§.arbitrorum,in 2.colum.in t.q.extra gl.& Bal. in l.fin.
in 2.oppo.C.de cōtrah. empt. & idē Bal.in rub. C.de rerum
perm.circa pen.col.Quod notabis pro ſtatutis,in quibus ver
ba propriè accipienda ſunt.Et ideo in terminis , & in ſpecie
19 dixit Imol.in cap.ſi quando,de offic. deleg. † ꝙ ſi ſtatutum
faceret mentionem de tranſactione , quòd non veniret arbi-
tramentum,quia non eſt propriè tranſactio.
Secundò not.ex tex.ibi: nāque agit vnuſquiſque ſm Nic.
20 de Neap.hic† ꝙ argumētū à ſufficienti partiū enumeratione,
f validum eſt f in iure noſtro.Ita hic arguit Imperator . Ad-
dite ad idē tex.in l.patre furioſo , & ibi not.Bar.ff.de his,qui
ſunt ſui,vel alie.iur.& gl.in l.j.in princ.in gl.j. mag.circa me
di.ff.de act & obli.& gl.in l.filius à patre,in.§.filiuſfa.in ver-
bo,locum.ff.de lib & poſt.& gl.in l.qui ſe patris,in gloſſ.fin.
circa medium.C.vnde liber.
21 Tertiò not.ex.tex.ibi : nullo iure ei obligatus eſt. † ꝙ ille,
qui tenetur actione reali,poteſt dici nullo iure obligatus , &
ad hoc continuò allegatur tex.iſte.Intelligite tamen , vt dixi
ſup.eod.in princ.in gloſſ.fin.in verbo Debetur , in princip.
22 † Vltimo no.quod ad cauſandum rei vendicationem ne-
ceſſaria ſunt duo extrema,ſcilicet dominiū vel quaſi,ex par-
te agentis.l.in rem,in prin.ff.de rei vendic. & poſſeſſ.vel qua
ſi,ea parte conuen.l.officiū.ff.de rei vendic. & leg. vnica. C.
de alien.iudic.muta.cauſa fact.& ſi aliquod iſtorū deficiat,
poteſt competere rei vendic. De quo tamen latiùs videbi-
mus inf.in materia rei vendicationis.
23 Vnum tamen intereà tenebitis menti perpetuò , † quòd ſi
actū ſit rei vendicatione cōtra non poſsidentē , quia tñ reus
putabat ſe poſsidere, & lata fuerit ſententia ſm actorē , de-
inde perueniat poſſeſsio ad reum ea noua cauſa , puta em-
ptionis,quòd talis ſententia mittetur executioni cōtra eum.
Textus eſt,qui ſecundum Bart.ibi , deberet ſcribi literis au-
reis,in l.ſi à te hæreditatem.§.ſi quis fundū. ff. de excep. rei
iudic.Quem textum intelligatis tamen procedere ſecundū
Bart.in l.is,qui ſe obtulit.ff.de rei vendicat. quando reus in-
terrogatus in iudicio,vel extra iudiciū,reſpondit in iudicio,
ſe poſsidere:aliàs ſecus,vt l.ſin autem, in princ.ff.de rei ven-
dic.Gloſſ.j.ſuper verbo,inter aliquos,format tacitam oppo-
ſitionem contra tex.& non ſoluit : & oppoſitio illa debet ſic
formari.Tex.dicit , omnium actionum , quibus & ſic ſentit
quaſdam eſſe actiones,quæ non proponātur corā iudicibus,
24 vel coram arbitris,cum † relatiuum Quis,vel Qui, g adiun
g ctum alicui generalitati ſine copula , illā reſtringat.l. ea tñ
adiectio.ff.de legati 3.Et ſic relatiuum Quibus , poſitum hic
ſine copula,reſtringit illam generalitatem omnium actionū
& conſequenter denotabit eſſe actiones aliquas, quæ coram
iudicibus,vel arbitris non proponantur . & tamen iſtud eſt
falſum:vt l.pen.ff.de iudi.Gloſſ.non ſoluit.
Vos dicite breuiꝰ ꝑ ſolutione, ꝙ aliqñ relatiuū Quis , uel
Qui,adijcit qualitati, q̄ cōpetit vnicuiq; cōtento ſub genere
antecedēti,& tūc relatiuū illud ſtat declaratiuè,& nō reſtri
ctiuè:ut no.Bar.in leg.cunctos populos,quos in princ. C.de
ſum.Trinit. & leg. omnes populi , qui.ff. de iuſtitia & iure.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Aliquando relatiuum Quis, vel Qui, adijcitur qualitati, quæ
non competit vnicuique contento ſub genere antecedenti,
& tunc aut ponitur cum copula, & ſtat augmentatiuè. Aut po
nitur ſine copula, & ſtat reſtrictiuè. dic. leg. ea. tamen adie-
ctio. Ita volunt Doc. in dic. leg. cunctos populos, & ibi Bart. in
1. colum. & Doct. in dict. leg. omnes populi, & ibi Bartol. in
prima colum. & Bartol. in d. l. ea tamen adiectio. licet alias
theoricas tradat Bald. in §. ꝑcipimus. C. de appellat. & alias
theoricas ponat Ang. de Aret. in §. ius autem ciuile, in 1. co-
lum. ſupra de iure natur. gent. & ciu. l. Cùm ergo i tex. noſtro
qualitas illa agendi apud iudices, arbitroſue, quæ adijcitur
relatio Quibus, competat vnicuique contento ſub gene-
re præcedenti omnium actionum, & ſic competit vnicuique
actioni, certè relatiuum illud ſtabit declaratiuè, & non reſtri
ctiuè, licet Nicol. de Neap. hic in ſua ſolut. dixerit, quòd
illud relatiuum Quibus, ſtet reſtrictiuè & malè, vt patet ex
prædictis.

Gloſſa in verbo, arbitros, remanet expedita p ea, quæ dixi
ſuprà in euidentialibus, & per ea, quæ dixi ſuprà in 1. not. ¶ Gl.
in ver. de quacunque re, clara eſt, & benè dicit. Et de ſignifica
25 tione huius dictionis † Res, h videte per omnes in l. c. j. ſi cer-
h tum pet. maximè per Cyn. & Salic. & latè per Archidiaco. in
cap. ante 50. diſtinctio. & plenè per Albert. de Ro. in Dictio-
nario ſuo, i ver. Rei. Circa hāc dictionē Res, v. drte aliqua no
tabiliter d. per Bar. Bald. & Ang. in l. j ff. de ſtatu hom. Vbi in-
ter cætera quærunt, an ſi dono tibi res meas, veniant iura, quę
habeo contra aliquem, & ſic actiones, & conſequēter, nomi-
na debitorum, de qua quæſtione habetur etiā latiùs per Bar.
in leg. Quintus, §. argento. ff. de auro & argento legato. Et an
aliud ſit in diſpoſitione facta ſub nomine bonorum, & an
aliud ſit in diſpoſitione facta ſub nomine rerum? videte leg.
fin. cum gl. quam reputat ibi Bar. ſingularem, & dicit ſe neſci
re alibi. ff. de vſufr. leg. & videte tex. in leg. licet, & ibi Bar. C.
de pac.

Gloſſa in ver. ſumma. habet tres partes. In prima exponit
tex. vno modo. In ſecunda exponit ſecundo modo. In tertia
contra ſecundam expoſitionem opponit & ſoluit. Secunda
ibi: vel ſumma, id eſt breuis. Tertia ibi: ſed oppoſitio infrà
eod. §. quædam.

In ea. gloſſ. ibi: id eſt prima hæc expoſitio non videtur poſ
ſe ſtare, cū prima diuiſio actionū debeat eſſe illa, quæ poni-
tur in §. ſed iſtæ, inf. eo. vide l. quod actionum quædam ſunt ci
uiles, quædam ſunt prætoriæ, prout in ſimili videbimus in §.
j. ſuprà de oblig. vbi prima diuiſio obligationū eſt, quòd quæ
dam ſunt ciuiles, & quædā prætoriæ. Et propterea Io. in arbo
re ſua actionum, vbi ponit diuiſiones actionum, ponit pro pri
mo illam diuiſionē, quòd actionum quædam ſunt ciuiles, &
quædā prætoriæ. Breuiter reſpondere ex mente Dy. hic in j.
colum, ꝙ diuiſio poſita in hoc text. reſpicit cauſam mediatā
ipſarū actionum, & cauſa immediata actionis perſonalis eſt
oblig. Cauſa verò immediata actionis realis, eſt ius, quod qs
habet in re, quia ergo prius habenda eſt cognitio cauſæ pro-
ximæ, & immediatæ actionis, q̄ cauſæ remotæ, prout eſt illa,
quæ ponitur in diuiſione. §. ſed iſtæ inf. eo. priùs ergo fuit po-
ſita prima diuiſio actionum. Vel dicas ſm Ioan. Fabr. hic, ꝙ
licet per illam diuiſionem actionū, poſitā in d. §. ſed iſtæ. ha-
beatur cognitio originis actionum, tn̄ quia per illam diuiſio-
nē non diſtinguuntur actiones ſpecie, quod patet, quia repe-
riuntur perſonales, & reales actiones, aliquæ ciuiles, aliquæ
prætoriæ: meritò fuit proponenda prima diuiſio, quæ conti-
net naturam ſeparatā, & diuiſam actionum, & per quā actio
nes ſpecie diſtinguūtur. Cum hac ſol. ſe conformat Nicol. de
Neap. hìc, in 2. oppo. extra glo. poſt Iacob. But. hic. Sed poſ-
ſes de facili omnes iſtas ſol. ſubuertere, cùm in tit. ſupra. de
oblig. §. 1. ſit obſeruatus ordo in totum contrarius ei, quem
rationes concludunt, ſed non cures de ratione ordinis, cùm
ſit ſine vtilitate.

In ead. gloſſ. in fin. habetis ex hac gl. vnum, ad quod conti-
26 nuò allegatur gloſſ. iſta, ſcilicet † ꝙ ſub ſimplicibus continea
tur miſtum. Nam cùm Imperator hic dicat, omnes actiones
eſſe aut perſonales, aut reales, comprehēdit etiam miſtas, &
ſic ponendo de ſimplicibus, vr̄ ēt ponere de miſtis. Et cū hac
ſol. tranſeunt cōiter Doc. hic. Simile dicit Dyn. eſſe in leg. 2. i
princ. ff. de ver. oblig. vbi Iuriſconſultus dixi ꝙ ſtipulationes
quædā in dando, & quædā in faciendo conſiſtunt, & tn̄ repe-
riuntur quædā ſtipulationes miſtæ, quæ conſiſtunt in dando
& faciendo ſimul: vt tex. in leg. cū ſeruus, in princ. ff. de cond.
& demon. Tamen Iuriſconſultus in d. leg. 2. in prin. nō ponit
de hac miſta ſtipulatione, quia illa comprehenditur ſub ſim
plicibus. Aduertite tn̄ ad propoſitum textus noſtri ſm Ioan.
Fab. hic, quid ſi volumus dicere, ꝙ actiones miſtæ conſtituāt
ſpeciem de per ſe, vt ſentit Ioan. in arbore ſua actionum, qui
poſuit actionem perſonalem, realem, & miſtam, tanquàm di
ſtinctas ſpecie, & ſub diſtinctis articulis: negare nō poſſumꝰ,
quin iſta diuiſio Imperatoris ſit minꝰ ſufficiēs & imperfecta.

Sed vos dicite ſm Ioan. Fab. hic & etiam Nicol. de Neap.
27 hic, † ꝙ miſtæ actiones non faciunt ſpeciem de per ſe, quia
nulla eſt miſta actio, quę nō ſit ſubſtantialiter perſonalis, vel
realis. Nam actio finium regūdorum dr̄ miſta: vt in §. quædā
inf. eo. tn̄ verè eſt perſonalis, vt eſt text. in l. 1. ff. finiū regund.
Similiter actio famil. erciſc. & actio cōi diuidundo dicuntur
eſſe miſtæ: vt d. §. quædā, & tn̄ verè ſunt perſonales, quia oriū
tur ex quaſi contractu. vt in §. item ſi inter aliquos, ſuprà de
obl. quæ ex quaſi cōtractu, iuncto tex. noſtro. Idem dicemus
de actionibus in rem ſcriptis, quia illæ verè ſunt perſonales:
vt leg. 3. §. eſt autem perſonalis hæc act. ff. ad exh. Et quæ ſint
actiones miſtæ, & quare dicantur miſtæ. Itē quæ ſint actiones
in rem ſcriptæ: & quare dicantur in rem ſcriptæ, dixi opportu
nè ſup. in euidentialibus huius textus.

Iſta ergo diuiſio hic poſita erat ſufficiens, & perfecta, quò
ad ſpecies actionum, & in d. §. quædā, erant bene poſitæ quæ
dam actiones differentes à perſonalibus, & à realibus actio-
nibus non ſpecie, ſed qualitate, quæ qualitates non cōſtituūt
ſpecificas differentias, prout etiā dicit Bar. in l. 1. in prin. ff. de
acquir. poſſ. in vlt. col. & Bar. ſecundum aliquas lecturas. in l.
2. in 2. col. C. de act. & obl.

His, quantum eſt ad declarationem textus noſtri, poſitis,
28 reuertor nunc ad gloſſam noſtram, quæ vult ſimpliciter † ꝙ
i ſub ſimplicibus contineaꝛ miſtum. i In quo brocardo pau-
cis cōcludēdo, dicite ſm Bar. in d. l. 2. i prin. ff. de verb. oblig.
quod verū eſt, ꝙ ſub ſimplicibus cōprehendanꝛ, vel continea
tur caſus miſti, in tribus caſibus. Primus eſt in fauorabilibus
leg. ſi ita ſcriptum, in prin. ff. de lib. & poſth. & leg. Clemens,
in princ. ff. de hæred. inſtit. Secundus eſt caſus cauſa vitandę
contrarietatis. d. l. 2. in prin. iuncta d. l. cùm ſeruus, in pri. Ter-
tius eſt caſus, quando lex hoc exprimeret, vt hoc tex. noſtro,
quē ibi ita intelligit Bar. propter illud ſignū vniuerſa omniū.
licet ad huc tex. poſſit aliter dici, vt proximè dixi ex mente
Io. Fab. Extra illos caſus tenet Bar. ꝙ regulariter ſub ſimpli-
cibus non contineantur caſus miſti, per l. vim paſſam. §. præ-
ſcriptione, iuncta l. marit. §. hoc quinquēniū. ff. ad leg. Iul. de
adul. Et cū Bar. tranſeūt Bal. & Ang. & cōiter cæteri Moder-
niores in d. l. 2. in prin. licet Rapha. Cum. ibi ſuo ꝑclaro inge-
nio auſus ſit tenere fortius, ꝙ ē: in odioſis ſub ſimplicibus
contineantur caſus miſti, per text. prima facie coloratum, in
l. ſi ita facta. ff. de iniuſto, rupto. & cum eo inclinat ibi, Pater
& Præceptor meus dominus Alex. de Imol.

29 Sed circa iſta cadit magis utile dubium, † quid in ſtatutis.
An in ſtatutis ſub ſimplicibus comprehendantur caſus mi-
K ſti? K Bal. in hoc §. noſtro, poſt. princ. tenuit not. ꝙ nō. mo-
tus per textum, in l. quid ergo. §. item ſi alterius. ff. de his, qui
no. infam. ubi uideꝛ innuere tex. ꝙ caſus miſtus cōprehēdaꝛ
ſub ſimplicibus & ex ſnia, & cōſequenter ex interpretatione,
quæ non cadit in ſtatutis. Pro hac deciſione allego, qđ no. de
cadit Bar. in l. oēs populi, in 8. colu. in prin. ff. de iuſtit. & iur.
ubi tenet, ꝙ ſtatutum diſponēs, ꝙ in contractu mulieris re-
quiraꝛ certa ſolēnitas, nō uēdicabit ſibi locū i pſona miſta, &
cōſequēter in hermaphrodito. Allegat l. hoc legatū. ff. de le-
gat. 3. & hoc ſequiꝛ Petrus de Anch. in repe. c. Canonum ſta-
tuta, extrà de conſtit. in uerſicu. uenio ad primum membrū.

Nec iſtis obſtat, quod in contingentia facti pulchrè con-
l ſuluit lꝰ Petrus de Anch. in conſil. ſuo 366. incip. in Chriſti no-
mine. dubiū in hac quęſtione facit Scriptura donationis. vbi
cōſuluit, ꝙ ſtatutū diſponēs, ꝙ in contractu mulieris requira
tur conſenſus propinquorum, extendatur ad mulierem faciē
tem donationem cauſa mortis: & tamen certum eſt, quòd
donatio cauſa mortis eſt miſta, quia participat de contractu
& vltima uoluntate, ut eſt textus in leg. fina. C. de donatio.
cauſ.

cauſ.mortis:quia reſpondeo,ꝙ donatio cauſa mortis magis
accedit cõtractui,q̃ vltimæ voluntati,vt eſt gl.not.& ibi Bar.
in l.a.in prin.in ver.legatũ.ff. de dote prælega. quo caſu clarũ
eſt,ꝙ diſpoſitio facti de aliquo ſimplici,cõprehendit miſtũ,
quando illud miſtum præualet in illo ſimplici.l.quæritur.ff.
de ſtatu homin.& not.Ang.in l.a.ff.de verborũ obligatio. Et
per hoc limitarunt,deciſionẽ illã Bal.in d.l.omnes populi.in
8.colum.de ſtatuto aliquid requirente in contractu mulierũ,
vt non comprehendat perſonã miſtam, ſcilicet hermaphro-
ditam,quia deciſio illa procederet, qñ hermaphroditus non
magis præualeret in ſexu maſculino,q̃ fœminino, ſed ſi ma-
gis præualeret in ſexu muliebri,putarem,per prædicta,quòd
ſtatutum loquens de caſu ſimplici , & ſic muliebri, compre-
hendere caſum miſtũ , & ſic hermaphroditam , quæ magis
præualet dicto caſu ſimplici , vt dict.l.quæritur, per no.Ang.
d.l.a.in princ.

Per prædicta etiã verificatur,qđ no.decit in propoſito no-
ſtro Baldus in l.hac cõſultiſsima.C.qui teſtamen. facere poſ.
in 4.colum.vbi dixit,ꝙ ſi ſtatutũ diſponat,ꝙ, qui voluit ſecre
tè teſtari,ſcribat teſtamentum ſua manu,& illud ponat in Sa
criſtia Fratrum Minorum corã ſeptẽ teſtibus , ꝙ tale ſtatutũ
non habet locum in caſu miſto, id eſt,in donatione cã mor-
tis,cùm illa magis accedat contractui,q̃ vltimæ voluntati,vt
proximè dixi,licet cõtrariũ viſus ſit tenere Bal. in l.fin.C.de
teſtamen.vbi tenuit,ꝙ ſi ſtatutum permittat filiofamiliàs te-
ſtari:tale ſtatutum trahitur ẽt ad caſum miſtum, vt intelliga-
tur etiã permittere filiofamiliàs vt etiam poſſit donare cau-
ſa mortis.Sed ſi benè aduertitis,Bal.non eſt ſibi cõtrarius,qa
loquitur in terminis diuerſis , & diuerſam rationem ha-
bentibus.

Vltimò,hæc glo.noſtra.& prædicta inducũtũ per Bal. hic,
30 & poſt eum per Ang.de Are.hic ad nota.quæſt. † Aliquis ha-
bet poteſtatẽ legitimandi ſpurios,item & legitimandi ince-
ſtuoſum.Pone ergo ꝙ aliquis ſit ſpuri⁹, & inceſtuoſus ſimul,
an poſſet per iſtũ legitimari?& ſic erit quæſt. vtrùm priuile-
giũ loquẽs in caſibus ſimplicibus,trahatur ad caſum miſtũ.
In qua quæſt.licet Bal.hìc, nõ videatur ſe firmare,tamen pro
nunc paucis vos concludite, quòd ſic,& ita tenet Bar.in d.l.
a.in princ.ff.de verb.oblig.motus,quia ſumus in fauorabili-
bus,in quibus ſit extenſio,ita vt ſub ſimplicibus comprehẽ-
dentur caſus miſti.d.l.ſi ita ſcriptum , in princ. ff. de libe. &
poſth.& d.l.Clemens,in prin.ff.de hæred. inſtit.Itẽ , quia ſu-
31 mus † in beneficijs,in quibus ſit latiſsima interpretatio.l.fi.ff.
de cond.prin.Et iſta cõſueuit eſſe magis cõmunis concluſio
Do.poſt Bar. in d.l.a.in princ. De hac tamen quæſt. ſi vultis
plenius videre,vltra præalleg.videatis etiam Bar.Bal. Angel.
& Imol.in d.l.ſi ita ſcriptum,in princ.& Ang.in d.l. Clemẽs,
in princ.& Io.Cal.qui fuit filius adoptiuus Io.And.de quo fa
cit mentionem Bal.in prædictis locis , tenuit cõtra Bar.in di-
ſput.ſua,incipiente,Papa conceſsit, & contra Bar. etiam te-
net Io.Andr.in addit.ad Specul.in tit.qui fil.ſint leg.in rub.&
Imol.in c.ſi Clerici,in ver.de adult. ad fin.ext.de iud. & ibi
etiam per Io.And.& videte Do.Ant.de But.in c.per venerabi
lem,extrà qui fil.ſint leg.in 21. col. vbi cõcordando opinio-
nes,dicit,quòd aut legitimatio non tendit in præiudiciũ ter
tij , puta , quia ſit patre viuente , & procedit opinio Bar. Aut
tendit in præiudiciũ tertij,puta filiorũ poſt mortem patris,
& tunc procèdit opinio tenentium contrarium. Et huic con
cordiæ adhæret But. in d.l.a.in princip. ſecundum quod hic
refert Ang.de Aret.& ibidem etiam Paul.de Caſtr.& fortaſ-
ſis quòd tutius eſſet tenere hanc concordiam . De prædicta
etiam quæſt. vide etiam Ange.de Aret.& hic, & in locis hic
per eum alleg.& per Do.Abb.Panor.in d.c.at ſi Clerici.§. de
adult.in 5.& 6.col.

32 † Quid autem ſi aliquis eſſet ſpurius & inceſtuoſus ſimul,
& eſſet legitimatus tanquã ſpurius tantùm,nõ expreſsis qua
litatibus ſup.dictis,nunquid valeat talis legitimatio , necne?
Et quæſtio,quam ponit Ba.in l.eam , quã.C. de fideic. in col.
9.in prin.ver.ſed pone , quidam . vbi tenet , quòd requiratur
expreſsio cauſæ,& qualitatis ſpuritatis,quando quis duplici
defectu,& in vno eſt ſpurius , aliàs non tenet legitimatio. Et
ſequitur Lud.Ro.in l.ſi verò .§.de viro.in 31. fallen. aliàs 5.ff.
ſolut.matrimo.& idem tenet Io.And. in addit. Specul. in tit.
qui fil.ſint leg.in rub.& Do.Ant.de But.in c.per venerabilem
in 26.col.extrà qui fil.ſint leg. De quo etiam videte Bal. in l.
ſi qua illuſtris.C.ad Orñ.& Bald.in c.naturales , ſi de feud.
fuer.contr.inter dom.& agn.paulò poſt princ.& per Canon.
in cap.fin.extrà de fil.presbyt.per Old.Lau.in cõſil. 96.incip.
quidam tex.& Ang.in l.ſi non lex.ff.de hær.inſt.t. per Do.Be-
ned.de Plombino,in l.j. ff.de nata. reſtit. Imol. fortiùs dixit
valde no.Bal.in l.præſcriptione.C.ſi contrà ius vel vtil. pub.
33 in 4.col.ver.ego dico,ꝙ ẽt in priuilegijs,vbi dixit,† ꝙ ſi aliqs
impetrauit a Principe ſe legitimari,dicens ſe natum ex ſolu
to,& ex ſoluta,cùm eſſet natus ex adulterio, quòd talis legi-
timatio non valet,nec tenet . quod dictum bene notabis ad
prædictorum confirmationem.

Gloſſ.in ver.in rem , dicite vt melius dixi , & declaraui in
euidentialibus poſitis ſup.in prin.huius textus.

Gloſſ.in verſi.alijs quibuſdam modis , diuiditur ſecundũ
me in duas partes principales . In prima declarat tex.in ſpe-
cie quatuor modis.In ſecunda declarat tex.in genere.Secũ-
da ibi,& vt breuiter dicã. Illa prima poteſt ſubdiuidi in qua
tuor particulas,prout quatuor modis declarat in ſpecie iſtũ
tex.Partes per ſe patent.Secunda ibi,vel dic hæc omnia.Ter
tia ibi,dic ergo.Quarta ibi, item de Interdictis.

In ead.gl.ibi,quod reprobatur,quia ex quo dixit,&c.Hãc
primam expoſitionem,quæ habet quòd text. noſter in verb.
& alijs quibuſdam modis , debeat intelligi de quaſi contra-
ctu,& de quaſi maleficio,licet gl.hic impugnet , tamen eam
ſequuntur communiter Docto.hic ea ratione , quia cùm Iu-
riſconſultus in d.l.j.in prin.ff.de actio.& oblig. dixerit,quòd
obligationes naſcantur,aut ex cõtractu, aut ex maleficio, aut
ex varijs figuris cauſarum , & Iureconſultus à d.l.j. vſque ad
l.ex maleficijs, in princ. tractauerit de obligationibus , quæ
ſunt ex cõtractu,& de obligationibus, quæ ſunt ex maleficio:
poſtea a §.ſi quis abſentis,in d.l.ex maleficijs,vſque ad finem
legis,incipit tractare de obligationib⁹,quæ ſiunt ex quaſi cõ-
tractu,& ex quaſi maleficio,& ſic ibi proſequitur tertium mẽ
brũ,ſcilicet ex varijs figuris cauſarũ.Ergo de mente Iuriſcon
ſulti eſt,quòd obligationes,quæ ſunt ex quaſi cõtractu , & ex
quaſi maleficio,dicantur oriri ex varijs figuris cauſarũ , cùm
ſequentia habeant declarare præcedentia , vt l.ſi ſeruus plu-
riũ.§.fin.ff.de legat.1.Et iſta fuit originaria ratio Dy.hic,quã
cæteri omnes hic ponunt,& ſequuntur . Et per hanc rationẽ
tenet etiam iſtam expoſitionem Bar.in d.l.j.in princip. ff.de
actio.& oblig.in 1.colum.

Nec obſtabit prædictæ expoſitioni reprehenſio gl.noſtræ,
dũ dicebat,quòd apppellatione contractus,veniũt quaſi cõ-
tractus,& appellatione maleficij , veniũt quaſi maleficia, qa
ſecundum Dyn.hic,& expreſsiùs ſecundum Io. Fab. hic.nul
34 la lege reperitur , † quòd appellatione contractus,vel male-
ficij,ueniant quaſi contractus , uel quaſi maleficium , niſi per
ſubauditionem,ut facit gl.hic,& in iuribus per eum allega-
tis.Dicunt tamen,quòd pro gl.facit unum eorum,in l.ex cõ-
tractibus.ff.de act.& obliga.Nam actio tutelæ,eſt ex quaſi cõ
tractu,& tñ tex.ibi appellat tutelam contractum. Ad idem ẽt
pro gl.facit,nam negotiorũ geſtor quaſi contrahit in §.j.ſup.
de oblig.quæ ex quaſi cõtract. & tñ lex appellat illum contra
ctum,in l.ſed cùm aliquis.ff.de negot.geſt.Præterea pro gloſ.
facit,nam hæres adeundo,dicitur quaſi contrahere. l. ex ma
leficijs.§.hæres.ff.de act. & oblig.§. hæres quoque , ſup.de
oblig.quæ ex quaſi contract.& tamen lex appellat talem ad-
ditionem contractum,in d.l.apud Iulianum.§.fin. & in l.ſeq.
paruula.ff.ex quib.cau.in poſſ.datur.Sed ad iſta iura,licet Do
cto.hic in ſpecie non reſpondeant,poteſtis dicere, quòd pro
priè appellatione contractus non uenit quaſi contractus,
ſed impropriè,prout in iuribus,ſup. proximè alleg. Ita dixit
gl.not.in leg.omnem,in gloſſ.fin.ff.de iud.& Bar.in d.l.apud
Iulianum.§.fin.Accedat gloſſ.not.in cap.fin.in uerbo, contra
ctus,ext.de foro comp.quæ not.dicit, quòd appellatione cõ
tractus largiſsimè uenit quaſi contractus, & omne illud , un
de obligatio oriatur,per d.l.omnem.

Stabit ergo ex prædictis concluſio contra gloſſam noſtrã,
quòd appellatione contractus non ueniat propriè quaſi con
35 tractus.Et per hoc infert hic Ang.de Aret. † quod ſtatutum
loquẽs in contractu,non haberet locũ in quaſi cõtractu , cũ
enim in ſtatutis uerba debeãt propriè intelligi, in & ꝓpriè appel-
latione cõtractus,non uenit quaſi contractus.Vnde ſm eum,

36 † ſi ſtatuto caueatur, ꝙ mulier non poſsit contrahere ſine cõ-
ſenſu duorum conſanguineorum, poterit tñ quaſi contrahe-
re, & ſic adire hæreditatem ſine conſenſu conſaguineorum.
Secus tamen, dicit Ang. de Are. ſi ſtatuto caueatur, quòd mu
lier non poſsit ſe obligare ſine dicta ſolemnitate, quia tunc
mulier non poſſet adire, vel aliter quaſi contrahere, ſine ſo-
lemnitate ſtatuti, quia obligaretur. Addo, quòd ſtante primo
ſtatuto, de quo ſup. ſcilicet quòd mulier non poſsit contrahe
re ſine conſenſu duorum conſanguineorum, ꝙ tamen poſsit
n adire hæreditatem. Hoc idem in terminis tenet Bar. in n * d.
l. apud Iulian. §. fin. motus, quia adire hęreditatem, eſt impro
priè contrahære, & ſtatuta debent accipi in propria ſignifica
tione. Et hanc eandem partem ſequunt Bal. & Imol. in l. mu-
tum. §. 1. ff. de acquir. hæred. per rationem Bar. de qua ſuprà.
Et vltra eos pro hac opinione Bar. videtur optimè facere, ꝙ
o voluit Abb. o * Panor. in c. fin. ext. de foro comp. poſt glo. ibi,
vbi voluit, quòd licet quo ad ſortiendum forum omnis obli-
gatio habeatur pro contractu, tamen ſecundum eum, ſi ſtatu
tum diceret, aut faceret mentionem de contractu, intelligere
tur de contractu vltro citroq; obligatorio, & ſic de cõtractu
proprio. Alleg. l. Labeo. §. contractum. ff. de verb. ſigni. tamen
contra hoc dictum Panorm. facerent multa, quæ infrà ſubij-
ciam. Sed ipſemet Bar. in l. more, in princ. ff. de acquir. hære.
arguit ad partes. Et primò ꝙ ſtante prædicto ſtatuto poſsit
mulier adire hæreditatẽ ſine conſenſu conſanguineorum, ad
37 ducit, † quia adire non eſt contrahere, ſed quaſi contrahere.
In contrarium, quòd non poſsit, facit ſecundũ eum, quia pro
contractu accipitur omnis obligatio. d. l. omnem. ff. de iud. &
mulier adeundo, ſe obligaret. Poſtea his adductis ibid. Bar.
nihil firmat, ſed ipſemet Bar. alibi contra morem ſuum ſibi
contrarius. d. l. mutum. §. 1. ff. de acquir. hæred. tenet totum
oppoſitum eius, qđ ſup. primò retuli, ſcilicet, quòd ſtante ſta-
tuto, de quo ſup. mulier non poterit per ſe ſimpliciter adire
hæreditatem, niſi adeat cũ ſolemnitate ſtatuti, & ſic cũ con-
ſenſu conſanguineorum. Et hoc dicit probari in dict. l. more,
in princ. ff. de acquir. hæred. Ego teneo hanc vltimam opinio
nem Bar. teneant cæteri quicquid velint, ſcilicet ꝙ ſtante ſta-
tuto, de quo ſup. mulier non poterit per ſe quaſi contrahere,
& ſic nec hæreditatem adire, niſi interueniente ſolemnitate
ſtatuti. Et pro hac parte fundanda, moueor tali fundamento,
38 † Vbicunque in ſtatuto vnica tantùm ratio reddi poteſt, illa
p habetur pro expreſſa, p & ex ea arguitur extenſiuè. q Gloſ
q ſa eſt, quæ in cõmuni ad hoc allegatur pro ſingulari, in l. quã
uis. C. de fideicommiſ. & ibi expreſsiùs Bal. qui illam gloſ. ad
hoc no. & ibi dicit, quòd iſto caſu iſta non erit interpretatio
extenſiua, ſed intellectiua, & idem, quod illa glo. tenet Bal. li-
cet de illa non fuerit pro tũc memor, in l. maximũ vitium, in
4. colum. ad fin. C. de lib. præterit. vbi pro hoc allegat multa
iura, & Bal. in l. ſi. ff. de hære. inſtit. & Ioan. de Imo. in 4. col. &
Bal. in Auth. quas actiones. C. de ſacroſanct. Eccl. in 2. col. in
3. quæſt. & Raph. Cum. & Paul. de Caſt. in l. ſi verò. §. de viro.
ff. ſolut. matrimo. Et licet gl. illa ſoleat allegari pro ſingulari,
& licet gl. illa mihi hoc non dicat, ſed bene expreſsè eam no
tet Bal. ibi, addo tamen aliam glo. conſonã, & magis expreſ-
ſam, in Clem. 1. in ver. eligatur, extrà de elec. iunctis ibi nota-
tis, maximè per Paul. de Eleaza. Cùm ergo illius ſtatuti de cõ
ſanguineis adhibendis in contractibus mulierũ, illa ſola ra-
tio fuerit, ne mulieres per fraudem, & circumuentionem de
fraudentur, vt eſt tex. in l. tranſactionẽ, & illum ad hoc ibi no.
Bart. C. de tranſactio. Cùm ergo illa ratio habeat locum ita
in quaſi contractu, & ſic in hæreditatis aditione, ſicut & in
contractu, ergo ſtatutum illud extẽdemus ad quaſi cõtractũ.

Non obſtat fundamentum eiuſdem met Bar. in d. l. apud
39 Iulianũ. §. fin. & aliorũ contrariũ tenentium, ſcilicet † ꝙ adi-
re hæreditatem eſt impropriè contrahere, & ſic quaſi cõtra-
ctus, dicitur impropriè contractus, quæ impropriatio nõ ha-
bet locum in ſtatutis: quia reſpondeo, ꝙ fundamentum, de
quo ſup. quòd cùm in hoc ſtatuto non poſsit aſsignari, niſi
vnica ratio, ꝙ ex identitate rõnis illius debet fieri extẽſio, ẽt
ad contractum improprium. Et pro hoc adduco, quod nota-
biliter voluit Bal. in rubric. C. de pact. vbi voluit, quòd ſi per
ſtatutũ mulier prohibeatur contrahere ſine conſenſu propin
quorũ, ꝙ etiam intelligetur prohibita omnis conuentio ad
liberandum, & tamen liberatio non eſt propriè contractus,
d. l. Labeo. §. contractum, ſed ex quo eſt identitas rationis, ip
ſe Bal. extendit iſtud ſtatutum ẽt ad contractum impropriũ,
ergo idem dicemus & in iſto caſu noſtro. Ad idem facit, qđ
nota. dixit Bal. in l. pactũ, quod dotali. C. de coll. in 11. quæſt.
vbi voluit, quòd ſtatutum illud prohibens mulierem contra
here ſine conſenſu conſanguineorum, habeat locũ in diſtra-
ctibus, & conſequenter in renuntiationibus. Motus, quia ſta-
tutum illud prouidet imbecillitati mulierum. Quæ ratio pro
uiſionis habet locum in caſu renuntiationis, & tamen cõſtat
40 † ꝙ diſtractus, & renũtiatio r nõ ſunt propriè cõtractus. l. ſi.
r quã ad hoc ibi no. Bal. C. de interdict. matri. & dic. §. cõtractũ
& ſic ex idẽtitate rõnis extẽditur illud ſtatutũ ad contra-
ctum improprium, ergo idem dicemus & in caſu contrario.

Ex prædictis poteſtis elicere, quòd in ſtatutis poteſt fieri
extenſio ad caſum improprium ex identitate rationis, quãdo
vnica tantùm ratio poteſt in ſtatuto illo reddi. Et de prędicta
quæſ. principali, vide ẽt Do. Abb. Panorm. in c. qua fronte, in
41 1. colum. de appel. † Aduertere tamen, quòd dictum ſtatutũ
prohibens mulierem contrahere ſine conſenſu propinquo-
rum, intelligitur de contractibus inutilibus & damnoſis. Ita
dixit no. Bal. per illũ tex. in l. neque. C. de contrah. & comitt.
ſtip. Et per hoc infero vnam limitationem ad concluſionem,
42 quam ſup. tenui, † ꝙ ſtante ſtatuto, de quo ſup. mulier tñ po
terit ſine ſolemnitate illius ſtatuti adire per ſe hæreditatem
lucroſam, & multo magis opulentam. Et hoc in terminis iſtis
& in ſpecie tenet expreſsè Ang. in d. l. mutum, ff. de acqui-
43 ren. hæred. & Ang. & Imo. in l. 2. ff. de except. † Et quæ dica-
tur hæreditas lucroſa, & quæ opulenta, habetis gl. no. quam
reputat Bal. ibi ſingularem, in l. ſi quis mihi bona. §. ſi ſeruus
fiſci, in verbo, hæreditate. ff. de acquir. hæred.

Itẽ aduerte quòd ſtatutum, de quo ſup. debet intelligi de
contractu, qui ſit circa res & bona, non aũt de contractu, qui
44 ſit circa perſonã. † Et ideo ſtante dicto ſtatuto, mulier tñ po-
terit cõtrahere matrimonium ſine cõſenſu duorum conſan-
guineorũ. Ita Bal. in l. in copulandis, per illum tex. C. de nup.
45 Et dũ ſup. dixi, ſecundum Ang. de Aret. † quod ſi ſtatutum di
ceret, quòd mulier non poſsit ſe obligare ſine conſenſu duo
rũ conſanguineorum, quòd iſto caſu non poſsit de per ſe adi
re hæreditatem, quia adeundo ſe obligaret. Addo quod ad
hoc bene facit, quod notab. voluit Bar. in l. ſi vnus. §. pactus.
46 ff. de pact. in 6. col. Vbi fortiùs voluit, † quòd ſtante ſtatuto,
de quo ſup. in terminis illis, nõ poſſet etiam mulier aliquẽ li-
berare. Et hoc etiam tenet ibidem Bal. Putarem tamen in ter
minis illius ſtatuti, quòd ſtatutũ illud poſſet notabiliter limi-
tari, vt nõ habeat locum in obligatione deſcẽdẽte ex delicto,
vel quaſi delicto, nã crederem, quòd etiam non interuenien-
te ſolemnitate illius ſtatuti, & conſequenter non interuenien
tibus conſanguineis, quod nihilominus mulier obligaretur
ex delicto ſuo, & ex quaſi delicto. Mouet me illud, quod in ſi
mili videmus, quia prohibitio legis vetantis minorẽ, & pro-
digum ſe obligare, non refertur ad obligationem ex delicto
uel quaſi: ut no. gloſſ. in l. ſi quis in tantam, in gloſ. ma. ag. in 5.
t quæſt. C. vnde * t vi, & ibi Bar. in 3. col. & Bar. in l. is, cui bo-
nis. ff. de uerb. obligat. in ult. col. in uer. quæro, nunquid prodi
gus delinquendo obligetur? Et pro hac limitatione adduco
in ſimili optimum text. in l. ſed. & ſi ex parte. §. quanquam.
ff. quod cum eo.

Vltimò, quia ſup. opportunè uidimus, an ſtatutum faciens
mentionem de contractu, extendatur ad contractum impro
47 prium, poſſem hic applicare illam quæſtionem. † An ſtatu-
tum illud extendatur ad ſtipulationem, quæ eſt impropriè
contractus, ut uult Barto. in l. ſi donationis. C. quod metus
cauſa. de qua quæſt. uidete per Ioan. de Imol. in l. 5. in princ.
ff. de uerb. obligat.

Item, an illud ſtatutum extendatur ad donationem, & ad
tranſactionem, quæ impropriè dicuntur contractus, ut eſt gl.
no. in l. contractus, in gloſſ. 1. C. de fide inſtru. uidete ibi per
Bal. in 2. colum. in uer. quid ergo, ſi ſtatutum dicit.

In eadem gloſſ. ibi. ff. de actio. & obligatio. l. 1. in princ. Ha
48 betis ex gl. ꝙ † cõdictio furtiua dicitur oriri ex uarijs figuris
cauſarũ, & conſequenter, quòd non oritur ex contractu uel
quaſi, ex maleficio uel quaſi. Idẽ tenet glo. in l. ſi pro fure. §.
fina. in glo. fin. ff. de cond. furt. & idem uiſa eſt tenere gloſſ. in
d. l. 1. in prin. in glo. 2. magn. paulò poſt principiũ. ff. de actio.
& obli-

& obligat. Et quomodo condictio furtiua dicatur oriri ex va
rijs figuris cauſarum: declarat & probat præalleg. glo. in d. l.
ſi pro fure. §. fina. & d. gloſſ. in d. l. 1. in princ. Et iſtud idem te-
net Sal. in d. l. ſi pro fure. §. fi. non per rationẽ dictarum gloſſ.
ſed per aliã rationem. Nam illa dicitur eſſe actio perſonalis,
49 † q̃ habet cauſã vel originẽ à cõtractu vel quaſi, à delicto vel
quaſi: vt hoc text. Illa vero dicitur realis actio, quæ habet cau
ſam, vel originẽ à iure, quod quis habeat in re, vt hoc eod.
tex. & l. 1. C. de alien. iudi. mutan. cau. fact. Si ergo inueniatur
aliqua actio, quæ habeat vtrumque, ſcilicet cauſam & origi-
nem, illa dicetur naſci proprio quodam iure ex varijs figuris
cauſarum. Et hoc eſt, quod voluit propriè dicere Iuriſconſul
tus, in d. l. 1. in princip. Sed condictio furtiua eſt huiuſmodi.
Nã ex parte rei condictio furtiua dicitur oriri ex maleficio,
ex parte verò Actoris oritur ex dominio. Hinc eſt, quod ſoli
dominio competit. l. 1. ff. de cond. fur. Ergo condictio furtiua
dicetur oriri ex varijs figuris cauſarum. Et per hanc rationem
etiam inclinat in hanc partem Ang. de Aret. hic.

Contrariũ tñ, ſcilicet q̃ condictio furtiua oriatur ex male-
ficio, & nõ ex varijs figuris cauſarum, tenuit gloſ. in l. ſeruus,
quem à me, in prin. ff. de act. empt. in glo. paruula, in verb. nõ
haberem, quam allegat Ang. de Aret. hic, & ante eum Nico.
de Neapo. hic. Et hoc idem tenet Dyn. & Ioan. Fab. hic per l.
ſi ambo. §. quoties. ff. de compenſa. & per l. ſi mulier. §. hæc a-
ctio. ff. rerum amotarum. per quas leges idem tenuit Bar. poſt
antiquos & Moder. in d. l. 1. in prin. ff. de act. & oblig. in 1. col.
& idem Bart. in d. l. ſi pro fure. §. fin. & idem Bar. in d. l. ſi am
bo. §. quoties, qui etiam ibi notat ad hoc illum tex. & Bart. in
d. l. ſi cùm mulier. §. hæc actio. Sed in veritate illæ leges non
multùm vrgent pro hac parte, & ad eas põt faciliter reſpõde
ri, prout ẽt reſpõdebat Ang. de Aret. hic, nã in d. l. ſi ambo. §.
quoties. in ver. idem eſt, benè dicitur, quòd ſi agatur cõdictio
ne furtiua, ita habeat locũ cõpenſatio, ſicut ſi ageretur actio-
ne, quæ oritur ex delicto, puta actione furti: non autem dici-
tur, q̃ condictio furtiua oriatur ex delicto, imò potius textus
ille videtur ſentire contrarium. Eodem modo in d. l. ſi cùm
50 mulier. §. hæc actio, benè dicitur, † q̃ actio rerum amotarũ,
ita non finitur anno, ſicut condictio furtiua: non aũt dicitur,
quòd condictio furtiua oriatur ex maleficio. Et licet ſup. di-
ctum eſſet, quòd actio rerum amotarum naſceretur ex delicto,
ut ibi de condictione furtiua verbum nullum.

Concludendo igitur dico, q̃ quamuis poſſit teneri, q̃ con
dictio furtiua oriatur ex varijs figuris cauſarum, per rationes
glo. ſup. allegatas, tamen de ea non poteſt loqui tex. in d. l. 1.
in princ. eo. quia ille tex. loquitur de obligationibus, quę oriũ
tur ex varijs figuris cauſarum, non autem loquitur de actio-
nibus. Et propter hoc Bar. ibi impugnat quoddam exemplũ
Pet. de Bella Pert. intelligentis illum tex. loqui de actione in
factum, per l. ſancimus. C. de ſacroſan. Eccleſ. prout ſup. ante
eum intellexerat illum textum glo. in d. l. ſi pro fure. §. fin. in
glo. fin. ad fin. & glo. in rubric. ff. de pact. & Pet. de Bella Pert.
Iacob. de Rau. & Rodul. de Anricur. hic, ſecũdũ quòd eos re-
fert hic Nic. de Neapol. Nã dicit Bart. q̃ exemplum illud de
actione in factum, non poteſt conuenire ad dictã l. 1. in prin.
cùm lex illa loquatur in obligationibus, & exemplũ prædi-
ctum in actionibus. In fin. gloſſ. tenete quod ſuprà tenui,

Gloſſ. in ver. nullo iure, diuido in duas partes. In prima col
ligit ex tex. vnum notabile. In ſecunda contra illud notabile
oppo. & ſolu. Secunda ibi, ſed oppo.

In ead. gloſſ. in finalibus verbis, ibi teneris: Ergo es obliga
tus, nõ ſequitur, per hanc gloſ. facit, nã cũ iſte teneatur ſolùm
51 officio iudicis, quò ad reſtituendum, vt dicit glo. certè † offi-
ciũ iudicis nullã præſupponit obligationem. l. qui per colluſ-
ſionẽ, in fin. ff. de act. empt. l. Quintus. ff. de annu. leg. niſi largo
modo, ſecũdũ quod dicit Bar. in l. ſi. ff. de iniurijs. Et ad hanc
52 glo. quæ diſputat, † an ille, qui tenetur actione reali, dicatur
obligatus, vide glo. ſup. eo. in princ. in gloſ. fin. in ver. debetur
in princ. & ibi opportunè dixi. Hanc tamen gloſſ. volentem,
quòd actio realis nullam præſupponat obligationem, quidã
reprehendunt, & Rodul. de Auricur. ſecundum quod eum re
fert Nico. de Neapo. hic, & ponunt etiam hanc reprehenſio-
53 nem Ioã. Fab. & Angel. de Aret. hic. † Nam actio de peculio,
dicitur actio in rem. l. quæſitum, in princ. ff. de pecul. & tñ illa
actio præſupponit obligationem: quod patet, quia ei accedit
fideiuſſor: vt l. creditorẽ. ff. ad Macedonianũ, iuncta l. fideiuſ-
ſor obligari. §. fideiuſſor. ff. de fideiuſ. Item patet, quia poteſt
deduci in conſtitutum, vt l. 1. §. fi. & l. ſeq. ff. de conſtit. pecun.
Sed per iſta, non recedatis à glo. noſtra, quam tenent cæteri
communiter Doct. hic. Et pro ea eſt textus apertus in hoc §.
noſtro, in ver. nullo iure obligatus eſt.

Et non obſtat primùm de actione de peculio, quæ eſt in
rem, & præſupponit obligationẽ, quia ei accedit fideiuſſor:
Quia reſpondeo, etiam fatendo, q̃ actio de peculio ſit in rẽ,
tñ non firmo. Sed dicite, vt per Bal. in l. penul. C. quod cũ eo:
Tamen nõ eſt perpetuò, id eſt, generaliter, verum illud, quod
poſtea ipſi dicunt: Accedit fideiuſſor, ergo præſupponit obli
54 gationẽ. Nam clarum eſt, † quòd officium iudicis nullã præ-
ſupponit obligationem: vt iuribus ſup. proximè allegatis: &
tamen officio iudicis, etiam non deſeruienti alicui actioni,
accedit fideiuſſor: vt not. Bart. in l. Marcellus, in 2. col. ff. de fi-
deiuſſor. per tex. in l. cùm quis. §. ſi quis pro reo. ff. de ſolut.
Et eſt caſus ſecũdũ eum, in l. pecuniæ. §. fi. iuncto §. penu. ff. de
verb. ſignifi. quæ l. pecuniæ, quamuis non iudicatur per Bart.
55 tñ optimè probat hoc modo inducendo. † Nam fideicom-
miſſa de iure Digeſtorum petebantur officio iudicis, non iu
re actionis. Ita dicit tex. in d. l. pecuniæ. §. perſecutionis, qui
eſt §. penu. per Bar. allegatus, & ibi glo. declarat. Si ergo fidei
commiſſa non petebantur, niſi officio iudicis, & clarũ eſt, q̃
pro fideicommiſſo accedit fideiuſſor, eò quia fideicõmiſſa
dicuntur eſſe debita: vt dicit tex. in §. fi. illius. l. pecuniæ. Ergo
officio iudicis benè accedit fideiuſſor. Et iſtud idem, ſcilicet
q̃ officio iudicis poſſit accedere fideiuſſor, tenet etiam Bal.
per d. l. pecuniæ. §. pen. & fin. in l. penul. C. quod cũ eo, & ibi
ſentit no. q̃ etiam actioni reali, quæ nullã præſupponit obli-
gationem, vt hoc tex. poſſit accedere fideiuſſor, quia ille, qui
tenetur actione reali, largo modo dicitur obligatus.
56 Nõ obſtat vltimum, † q̃ actio de peculio poſſit deduci ĩ cõ
ſtitutũ: quia reſpondeo, q̃ etiam omne illud, quod largo mo
do eſt debitum, poteſt deduci in conſtitutũ. l. 1. §. debitũ. ff. de
conſtit. pecu. Et ſic ẽt actio realis poſſet in conſtitutũ deduci,
cùm largo mõ præſupponat obligationẽ, vt milies dictũ eſt.

Aduertite tamen, dum ſup. dixi de actione de peculio, ne
57 erretis, † q̃ actio de peculio, & eodẽ modo. q̃ iuſſu, de in rẽ
verſo, & eodem modo, inſtitoria, exercitoria, & tributoria
non ſunt propriè actiones, ſed adiectiones, ſiue qualitates a-
ctionum, de quo eſt glo. no. in §. fin. in verb. directè, inf. quòd
cum eo, & gloſſ. in l. ſi tamen. §. hæ actiones, in glo. 1. ff. de ex-
erc. & tex. in l. 3. §. Iulianus quoque, ver. & ibi gloſ. in verbo,
mandati. ff. de pecun. cum alijs concordan.

Gloſſ. in uerbo, poſſideat, diuido in duas, prout duo ex-
trema ponit, quæ requiruntur in actione in rem. Secunda ibi,
item ex parte rei.

In ead. glo. ibi, & §. quod ait, uult gloſ. quòd in actione in
rem ex parte actoris requiratur alterum duorum dominiũ,
uel quaſi dominium. In hoc gl. reprehenditur per Dyn. hic,
58 quia imò † actio in rẽ cõpetit ei, qui non habet dominiũ, nec
quaſi dominium, ut patet in actione in rem hypothecaria, q̃
competit creditori pro pignore, in quo impoſſibile eſt, q̃ cre
ditor habeat dominium, uel quaſi. l. ex ſextante. §. Latinus. ff.
de exce. rei iudic. & l. debitor, in princ. ff. ad Trebel. † Itẽ cõ-
59 feſſoria, eſt actio in rem, & tamen non competit ratione do-
minij, uel quaſi, ſed ratione iuris ſeruitutis, qđ quis habet, ut
in §. æquè, infrà eod. Sed ab iſtis impugnationibus defende-
bat hanc gl. Nico. de Neapo hic, qui dicebat, quòd licet glo.
loquuta ſit generaliter de actione in rem, debet tamen ſimpli
citer intelligi de actione in rem ſpeciali, & ſic de rei uendica
tione directa uel utili, de quę tantùm loquitur iſte textus, &
ſic prima cõtraria non obſtant. Sed ſi iſto modo intelligere-
tis iſtam gloſſam, iſta glo. malè diceret in alio, cùm dicit de
60 bonæ fidei emptore: quia non eſt uerũ, † q̃ bonæ fidei empto
ri cõpetat directa, uel utilis rei uendicatio, ſed ſibi cõpetit Pu
bliciana: ut in §. ſed iſtæ. inf. eod. & in hoc gloſſ. reprehendi-
tur per Ioan. Fab. Ang. de Aret. hic. Sed ſi intelligeremus glo.
prout iacet, & ſic generaliter de actione in rem, uerum eſſet,
q̃ bonæ fidei emptori competeret actio in rem, ſcilicet Pu-
bliciana, quæ eſt actio in rem, dicto §. ſed iſtæ, & hoc motiuũ
non obſtaret. Sed tunc benè obſtarent motiua Dyn. ſup. rela-
ta. Dicite ergo ſecundum Dyn. & Nicol. de Neapol. hic, quòd
in

in actione in rem generaliter ſumpta, requiritur alterum de
quatuor vel dominium directũ, quo caſu cõpetit directa rei
vẽdicatio, vt hoc §.nr̃o, & in l.j.C.de aliena.iud.mutan.cauſ.
fact.in l.in rẽ, in prin.ff.de rei vedi. Vel vtile dominium, quale
eſt illud, qđ habent emphyteuta, & ſuperficiarius, quo caſu
competit vtilis rei vendicatio. l.j.§.fin.ff.ſi ager. vectig.vel
emphyt.pe.& l.j.in prin.& §.quod ait.ff.de ſuperfic. Vel qua
ſi dominium, quale eſt illud, ꝙ habet bonæ fidei emptor, qui
nondum vſucepit, quo caſu cõpetit Publiciana: vt dict.§. ſed
iſtæ, infrà eod. Vel neceſſe eſt, ꝙ habeat aliud ius in re, vt ius
ſeruitutis, & tunc habeat confeſſoriam, vt dict. §. æquè, inf.
eo. Vel ius pignoris, & tunc habeat Seruianam, ſeu hypothe
cariã, vel quaſi Seruianam, vt in §.item Seruiana, infrà eod.

Itẽ eſt & aliud circa hãc gl.diligenter aduertendũ. Glo.di
cit de quaſi dominio. Aut enim glo.intelligit de quaſi domi-
nio, pro vtili dominio, & gl.malè dicit, & reprehenditur per
Ioan.Fab.& Ang.de Arc.hic, quia bonæ fidei emptor, de quo
ẽt gl.dicit, non habet vtile dominium. Quod clarè patet, q̃a
ſi haberet vtile dominiũ, præferretur dño directo: vt eſt text.
in d.l.j.§.fi.ff.ſi ager. vectig.vel emphyteu.peta. & tamẽ hoc
eſt falſum, quia bonæ fidei emptor, & ſic habens Publicianã,
regulariter excluditur à vero dño.l.pe.& fi.ff.de pub.niſi i ca
ſibus enumeratis per gl.in d.l.pen. Ergo non eſt verum, ꝙ bo
næ fidei emptor habeat vtile dominium. Si verò gl. intellexit
de quaſi dominio, prout verba ſonant, & ſic non pro vtili do
minio, etiã male dicit.& reprehenditur hic per Nic. de Nea.
quia imò emphyteuta, & ſuperficiarius, de quibus hæc gl.di
cit, habent vtile dominiũ, & non quaſi dominium, d.l.j.§.fin.
ff.ſi ager.vectiga.vel emphy.pet.& d.l.j.in prin.& §.quod ait
ff.de ſuperfic. Et dicit Nico.de Neapo.quòd ab hac impugna
tione non poſſet hæc glo. defendi. Etſi quomodocunq; intel-
lexerimus hanc gloſſam, dum dicit de quaſi dominio, nõ po
terit glo.euitare, aut effugere reprehenſiones Doctorum.

Ego tamen reperio Bal.qui hic per alios non allegatur, in
c.j.§.j.iuxta prin.in tit.de inueſt.de re alien.fact.in vſibus feu
61 dorũ, ex cuius verbis poteſt elici defenſio gl.noſtræ. † Nã ſe
cundum eum, quaſi dominium poteſt duob. modis intelligi
x largè, & hoc modo appellatione quaſi dominij x, veniet ne
dum vtile dominium, quod habent emphyteuta & ſuperfi-
ciarius, ſed ẽt quaſi dominiũ, quod habet bonę fidei emptor,
& hoc modo ſaluabitur gl. hic. Poteſt & ſecundo modo in-
telligi quaſi dominiũ ſtrictè, & tunc capitur tantùm pro eo
quaſi dominio, quod habet bonæ fidei emptor, & ita ſtrictè
non intellexit gloſſ.hic.

Et de directo dominio, vel vtili dominio, item, & de quaſi
dominio, habetis glo.no.in l.minor.§.ſi ſeruus.ff.de euict. in
glo.in uer.ſupererit, & ibi Bar.declarat, in quo iſta differant
inter ſe. Et alibi dixit gl.valde notab.in l.2.§.quædam, in ver
bo, de liberis.ff.de interdi.ꝙ ſicut ẽ dare poſſeſsionẽ, & qua-
62 ſi poſſeſsionẽ, & dñium, & quaſi dñium: ita † etiã eſt dare ꝓ
y prietatẽ, & quaſi ꝓprietatẽ y. Et ad hoc illã gl.reputat ſingula
z tẽ Bal. i d.c.j.§.j.i prin.iuxta priu.de inueſt.de re alie.fac. * z
Sed de hoc, ꝙ ſit dare proprietatẽ, & quaſi proprietatem, al
lego tex.expreſſum, in c.fin. extra de iud. & proprietas dici-
tur dominiũ, quod multis modis acquiritur. Ita eleganter di
xit Pau.de Eleaza.in Cõmento rubricæ, extrà de cauſ.poſſ.&
prop. De quo tamen videte Bal.in l.penul.in penul.col.C.ſi à
63 non comp.iud.fue.appe. Et ibi ponit, † an appellatione pro-
prietatis ſignificetur directũ dominium, vel vtile dominiũ,
an verò neutrum ipſorũ? & per Bal.in l.cùm res, ad fi.C.de ꝓ
ba. & videte Bar.in l.locorum.C.de omni agro deſer. lib.11.
vbi per illum tex.dixit, ꝙ tm̃ eſt dicere, proprietas poſſeſsio
nis, quantũ eſt dicere dominium rei. Et dicit Io.Fabr.hic, ꝙ
64 verbum proprietatis, videtur ineſſe in ipſa re † cùm proprie
tas rei dicatur illa cuius dominiũ nullius eſt, vt in §.litorum.
C. de rer. diui. Sed verbum dominij uidetur eſſe in perſona
illius, ad quem dominium pertinet, per textũ, in l.ſi tibi fun-
di.in verbo, Proprietatis.ff.quemadmo.vſusfruct.amit. licèt,
65 ſecundum eum, † frequenter proprietas pro dominio capia
tur.l.proprietatis.C.de proba.

In fi.glo.vult glo.ꝙ in actione in rem ex parte rei conuen-
ti, requiratur alterum duorum, ſcilicet poſſeſsio, vel quaſi poſ
ſeſsio. Hæc gl. videtur poſſe reprehẽdi, ſm Dy. hic. nã con-
feſſoria, q̃ eſt realis actio, cõpetit cõtra eũ, qui nec poſsidet,
nec quaſi poſsidet, ſed inquietat, vel moleſtat eum, qui habet
ius ſeruitutis, vel non præſtat ei debitã patientiam, iuxta §.
æquè inf.eo. Poteſt tñ ſecundum eum, gl.ſaluari, vt procedat
in actione reali, quę cõpetit pro re corporali, non aũt in actio
ne reali cõpetente pro rebus incorporalibus, puta pro iurib⁹
vt pro iure ſeruitutis: nam illa datur aliquando etiã poſsidẽ-
ti contra eũ, qui non poſsidet, nec detinet, ſed tantùm inquie
tat, dict.§.æquè, inf.eo. Poſſes etiã ad ſaluandã gl.dicere, ꝙ
loquatur de actione in rem, & ſpeciali, & ſic de rei vendica-
tione, & illa nunquã cõpetit, niſi cõtra poſsidentẽ, vel quaſi.

Pro clariori tñ intelligentia totius huius glo.& materiæ §.
huius, offert ſe opportunè hic examinanda materia rei vendi
cationis, quam Doct.hic prolixo ſermone, & per multas quę
ſtiones expediunt, & inter cæteros Ioan.Fab.Nico. de Neap.
hic, hanc materiã longo Cõmentario proſequuntur. Ego ea
duntaxat attingam, quæ putabo neceſſaria pro habendis fun
damentis huius materiæ, & quæ putabo proficere ad haben
dã intelligentiã eorũ, quæ hic in gl. tanguntur. Duo ergo in
hac materia principaliter expediam, & his, prout occurret,
connexa, & ſuccedanea applicabo. Primum erit, quę requirã
tur ex parte actoris, ad hoc vt poſsit ſibi competere rei vendi
catio. Secundum quæ requirantur ex parte rei, ad hoc, vt poſ
ſit contra eum rei vendicatio intentari.

66. † Circa primum dicite ſecundum omnes hic, ꝙ ex parte
actoris requiritur dominium, vel quaſi, prout etiã dicit glo.
noſtra. Et intelligite quaſi dominium, pro vtili dominio, ut
declarat Bar.in d.l.j.C.de alie.iud.mutan.cauſ.facti. Et ſic rei
uendicatio competit ei, qui habet directũ dominium, uel ei,
qui habet utile dominium. Et dicit Ioan.Fab.in j.quæſt. prin
cipali, in prin.ꝙ ille dicitur habere directum dominium, qui
habet plenũ dominium, & nullum alium ſuperiorẽ habeat,
quantum ad dominium. Sed quando aliquis habet alium ſu
periorem in dominio, tũc nõ dicitur habere plenũ dominiũ,
ſed utile, ut emphyteuta, & ſuperficiarius. De quo tamẽ dici
te, ut per Bar.in l.ſi quis, in §. differentia.ff.de acqui. poſſe. &
per Bal.& Salic.in l.traditionibus.C.de pactis.

Et iuxta prædicta quærunt hic Doc. Pone, ꝙ Actor à princi
pio, tempore porrecti libelli, nõ erat dñs, ſed poſt litem con-
teſtatã pendente lite ſuperuenit ſibi dominiũ, an ſufficiat, ut
poſsit ſequi condemnatio contra reũ? Et in hoc glo. in l.ſi rẽ
§.fi.in gl.fi.ff.de pig.act.expreſsè firmat, ꝙ ſic. Vos breuibus
concludite cũ Bar.in l.& in eadem.§.actiones, in pen.col.ff.
de except. rei iud. Aut ille, qui non eſt dñs, à principio petit
ſimpliciter, & abſolutè ſe declarari dñm, non expreſſa cauſa
in ſpecie, ſed in genere, & tunc ex iure dominij poſtea ſuper-
uenientis, procedet condemnatio. Et de hoc eſt tex. in c.Ab-
bate ſanè, in fin.de re iudi.in 6. Et dicit hic Ioan.ꝙ contra de
ciſionẽ illius capituli, tanquã contra ſtimulũ, durum eſt cal-
citrare. Et ponit Ioan.in d.c.Abbate ſanè. ſuper ultima gloſſ.
Aut ille, qui non eſt dñs, petit ſe declarari dñm ex cauſa ſpe-
ciali, & ſpecifica, puta: quia dicit ſe emiſſe rẽ illã, quã petijt
à Sempronio, & tunc ſi ſuperuenit ſibi ius ex cauſa de præte-
rito, quia res erat ſibi uendita ante cœptum iudiciũ, ſed non
67 dũ tradita. † Et iſto caſu, tale eius ſuperueniens, proderit, ut
ex eo poſsit ſequi condemnatio: alias autẽ, ſi ius ſuperueniat
ex cauſa de præſenti, & tale ius non ꝓdeſſet actori. Et in hanc
ſententiam uidentur effectualiter ſe conformare Dyn.Nicol.
de Neapo.& Ang.de Are.hic. Licet Ioan.Fab.ſit dubius, & ni
hil clari firmet. De quo ſup.uidete Bald.latè diſputantẽ in l.j.
C.de alie.iud.mut.cau.fact.in tertia col.i uer.uiſo principio,
uideamus de proceſſu, & ibi latè diſputat de opin. Innoc. ad
d.c.Abbate ſanè. Videatis etiam Bal. ſubtiliter loquentẽ in l.
j.in 2.col.C.de excep.rei iud.& dixi de hac materia, ſup.eod.
titu.in princ.ſuper glo.magna fin.in uer.debetur ante fin.

Vnũ tamen perpetuò nota pro maxima limitatione prædi
ctorum, ꝙ illud, quod ſuprà dixi, ſecundum communiter om
68 nes, † ꝙ ius ſuperueniens actori poſt litem conteſtatam ex
a cauſa de præterito, ſibi prodeſt, a ut ex eo poſsit ſequi condẽ
natio, illud eſt verum, & procedit, quando cauſa agitur corã
iudice ordinario: ſecus autem, ſi ageretur coram iudice de-
legato, coram quo ius ſuperueniens, etiam ex cauſa de præte
rito, nihil tamen ſibi prodeſt, propter dolum impetrantis iu
dicem delegatum contra eum, contra quem tempore impe-
trationis, nihil quæſtionis habebat. Iſta fuit ſingularis limi-
tatio

tatio Bal. in l. præſcriptione. C. ſi contra ius vel vti. pub. in pe
nult. col. in 9. quæſt. Pro qua limitatione dicit ibi Bald. videri
caſus no. in c. fin. de reſcr. ſubijciens, hoc eſſe multum tenen
dum mēti: quia eſt magna limitatio multarū legum. De qua
tamen limitatione videte Ludo. Rom. tenentem contrarium
in l. ſi Titius. ff. de verbo. oblig.

69 † Quid autem eſſet in caſu ecōtrario, ſi actor in principio
tempore porrecti libelli, & ſic tēpore cœpti iudicij erat dñs,
poſtea litē conteſtata deſijt eſſe dñs, an nihilominus poſsit
fieri condemnatio contra reum conuentum? Prima fronte ui
deretur dicēdū q ſic, per tex. qui uidetur expreſſus. in l. 2. ad
ſi. C. de liti. in verbo, nihilominus peragenda. Sed paucis con
cludendo, vos tenete contrariū, vt tenent communiter Do-
ctores, poſt Dy. hic, per tex. in l. tigni. §. fin. ff. ad exhib. & per
tex. meliorē, in l. ſi ſeruus, in prin. ff. de cond. furt. Et ibi ſtud
idem tenet Bal. & Bar. in d. l. & an eo. §. actiones. videte Bal. in
d. l. j. C. de alie. iud. mu. cau. fac. in penult. col. in uer. ſecundò
quæro quid econtrà.

Non obſtat d. l. 2. Nam ideo ibi lis ſuo marte peragitur, qa
uenditio ibi facta reſcinditur per l. fin. illius titu. & ſic res ad
priorem ſtatum, in quo erat tempore cœpti iudicij, & ſic ad
priorem dominum redigitur. Et ita ſoluunt cummuniter Do
cto. hic, vt Dyn. & Bal. Ioan. Nico. de Neapo.

Et ex hac ſolut. elicio limitationē ad concluſionem prædi
ctam, ut non procedat, quando ille, qui deſijt eſſe dominus,
denuo poſtea eſt etiam effectus dominus, quia tunc etiam de
bet ſequi condemnatio, & medium tempus nihil obſtat, d. l.
2. C. de litig. & benè facit d. l. tigni. §. fin. ff. ad exhiben.

70 Secundò intellige prædicta concluſionem, † ut procedat,
quando actor facto ſuo proprio deſijt eſſe dñs. ſecus autem,
ſi deſijſſet eſſe dñs facto ipſius rei conuenti, eius culpa, dolo,
vel mora. quia tunc poſſet ſequi condemnatio contra reum,
ſecundum Ioan. Fab. hic, qui ad hoc allegat l. itē ſi verbera-
tum, §. fin. cum l. ſeq. ff. de rei vend. Addite vos tex. in d. l. ſi ſer
uus, in prin. & ibi Bar. ff. de condict. furt. & ad idē eſt tex. in l.
ſi poſt acceptū. ff. de rei vend. quem ad hoc ibi ponderat, &
putat no. Bar. Et ibi per illū tex. ſubdit no. Bar. q exceptio ſu-
peruenıens pendente iudicio contra actorem culpa rei, non
poteſt per ipſum reum opponi. De quo tamen dicite, vt ple-
nius per Bal. in d. l. j. in pe. col. C. de alie. iud. mut. cau. fact. Et
per hoc ſunt expedita requiſita ex parte actoris.

Vltimò, quia vidimus ſup. q rei uendicatio non cōpetit, ni
ſi ei, qui habet directum dominium, vel ei qui habet utile:
71 † reliquum eſt, vt uideamus qualiter, & quibus modis poſsit
b probari directum b, vel utile Et generaliter, modos, quibus
acquiruntur dominia de iure gentium, nō dico pro nunc: ha
betis in ti. ff. de acquir. rer. dominio, per tot. & in tit. ſup. de re
rum diuiſione, per totum.

72 † Modus autē, quibus acquirantur dominia de iure ciuili,
enumerat gl. ordinaria & magiſtra, in l. j. in prin. in verb. no-
ſtræ. ff. de acqui. rer. dom. & Bar. in l. in rē, in prin. ff. de rei vē-
di. Et quantum eſt ad directum dominium, ſi loquamur in re
bus, quæ in nullius bonis ſunt, quarum dominio de iure gen
tium primò occupanti acquiritur, vt ſunt feræ, beſtiæ, gēmæ,
lapilli, & ſimilia, vt in §. feræ. cum ſeq. & §. itē lapilli, ſupr. de
rerū diui. Et in his ſecundum Io. Fabr. in ulti. col. hic modus
probandi eſt aptus & facilis, quia ſi probo me accepiſſe fe-
ram, dico me probaſſe directum dominium.

Vos in hoc dicite melius ſecundum Barto. in l. rem, quæ
nobis. in ult. col. ff. de acquir. poſſeſ.

Aduertendū eſt, q quædam ſunt res, in quibus ex rei qua-
litate probatur eas eſſe in nullius bonis, vt in lapillis inuentis
in littore maris, dict. §. item lapilli & in feris beſtijs. l. j. in fin.
cum l. ſeq. ff. de acqu. rer. do. & in Inſula nata in mari. l. adeò.
§. Inſula. ff. de acq. rer. do. & in ſimil. Et in iſtis clarum eſt, q
probando apprehenſionem, probo dominium directū, per
illam regulam iuris gentium, quæ eſt, q ea, quæ in nullius bo
nis ſunt, occupanti conceduntur. Quædā ſunt res, in quibus
ex rei qualitate nō probatur eas eſſe in nullius bonis, imò na
tura rei repugnat. vt in domo, in territorijs antiquitùs, vel ali
quando cultis, & in alijs ſpeciebus, quæ nō per naturam, ſed
per factū hominis producuntur ineſſe. & in iſtis, ſi res nō eſt
mea, debeo credere, illam eſſe alienā. l. cùm quærebatur. C.
unde ui. Et in illis dicit Bar. vbi ſup. quia difficile eſt probare

rem in nullius bonis fuiſſe. per ſolam apprehenſionem nō p
batur dominium. Poſſet tñ ſecundum eum tribus modis p-
bari, rem in nullius bonis fuiſſe. Sed in iſtis tribus modis per
apprehenſionē non acquiritur directū dominiū, ſed vtile. Pri
mo, ſi probetur, dominū habuiſſe rem pro derelicto. l. j. & p
totum titulū. ff. de pro derelict. Secundò, ſi res erat tributa-
ria, puta ex forma ſtatuti, & tunc ſi res vacauit biennio, præ-
ſumitur habita pro derelicto, & apprehendens poſſeſsionē,
biennio præſcribi, per tex. not. in l. qui agros. C. de omni agro
deſer. lib. 11. Et hoc reputat Bar. eſſe benè no. Idē etiam firma
uit, & latiùs ipſemet Bar. deducendo hoc ad practicā, in d. l.
qui agros, per illum tex. Et idem Bar. in l. ſi de eo. §. j. ff. de ac-
qui. poſ. & Bal. in l. non ignorabit. C. ad exhibe. licet hoc im-
pugnent Ang. & Imo. in d. l. ſi de eo. §. j. ff. de acqui. poſ. Si ve-
rè res non eſſet tributaria, vt ſunt cōmuniter prædia per Ita-
liam, tunc etiam ſecundum Bart. in d. l. rem, quæ nobis, eſſet
tertius modus, ut officio iudicis fiant publica bannimenta, ſi
ue proclamata, q qui vult dicere talem rem ſuam, cōpareat
intra certum terminū, antè q̄ ab alio poſsideatur, certè nullo
in eo comparente termino, dicit Bar. ſe putare, q conſtaret rē
in nullius bonis fuiſſe. arg. l. locorum. C. de omni agro deſer.
lib. 11. & l. ſi eo tempore. C. de remiſ. pign. licet ipſe Bart in l.
nam & ſi furt. in prin. ff. ſi cert. pet. & in l. ſi duo in princ. ff. vti
poſsidetis, uiſus ſit ſentire, q etiam ex ſola poſſeſsione, etiā
nō factis proclamationibus, præſumatur quis dominus, ſi nō
appareat alius antiquior poſſeſſor. Et hoc ſecundum uidetur
uerius, per ea, quæ tradit Bart. in l. quidam in ſuo, in princ. ff.
de cond. inſti. Subdit etiam hic Ioā. Fab. q ſi uellem dicere,
me habere directū dominiū, eò quia dicerem, me emiſſe à do
mino, neceſſe eſſe, q tria probarem. Primò q uendens fuiſſet
dominus. Secundò q res fuerit mihi tradita. Tertiò, quòd pre
tium ſoluerim. Addo de his requiſitis eſſe tex. in l. cùm res,
& ibi gl. no. C. de prob. & ibi Bal. poſt Barto.

Item probatur directum dominium, ſi probo q poſſede-
rim rem mobilem bona fide ſpacio trium annorū, cùm per
uſucapionem acquirat directum dominium. l. traditionibus,
& ibi gl. & Doct. C. de pac. & Auth. niſi tricennale, & ibi glo.
& Doct. C. de bo. ma. & l. 3. & ibi gl. & Doct. ff. de uſucap. Do
miniū autem utile probaretur, ſi probarem, me poſſediſſe rē
immobilem cum titulo decem annorum inter præſentes. &
uiginti inter abſentes, cùm ſecundum iura cōmunia per præ
ſcriptionem acquiratur dominium utile, & non directum, ut
tenent gl. præalleg. & in eiſdem locis Bart. & alij Doct. & idē
etiam in præſcriptione triginta, uel quadraginta annorum.

Et iuxta hoc dubitabat Ioan. Fab. hic, quid ſi aliquis non p
baret titulum, ſed probaret, q ipſe & prædeceſſores ſui te-
nuerunt rē illā, tanquā ſuā per tantū tēpus, quod hoium me
moriam excepit, an per hoc probetur dominium dubitabat?
& ſub dubio fortè, dicit poſſe ſuſtineri q ſic, cùm per tantum
73 tempus, ſicut amittitur dominiū, ita etiam acquiritur. † Ad-
do etiam quod iſto caſu per præſcriptionem tanti tēporis ac-
quiritur dominium directum, licet ut ſup. dixi, ſecundum cō
munes concluſiones, regulariter per præſcriptionem non ac-
quiratur niſi vtile. Et ita expreſsè, & no. Bal. in d. l. traditioni-
bus, in antepen. col. C. de pact. per text, in l. hoc iure. §. ductus
aquæ. ff. de aqua quotid. & æſti. quam legem Bal. non inducit,
ſed ego induco, ut hoc optimè probet. Nam ibi dicitur, quòd
74 longinquitas tanti temporis habet uim conſtituti: † conſtitu
75 tum habet uim conſenſus. l. 1. in princ. ff. de conſtit. pecu. † &
conſenſus inducit directum dominium, ut uoluit Bald. in d.
Authen. niſi tricennale. Et ultra præallegata, ſi uultis uidere
alios modos, quibus probetur dominium, uidete etiam latè
Bal. in l. 2 in 2. colum. C. de pig. act. Bal. in l. ob meritorum,
poſt Bar. C. ne uxor pro ma. & aliquid per Ang. de Are. & Io.
de Plate. hic, & Bal. in l. 2. in princ. ff. de rer. diui. in aliquibus
quæſtionibus. Et ibi etiam ponit, an in dubio præſumatur res
eſſe in nullius bonis. Et ibi etiam ſubdit, quòd in dubio res
particularis præſumitur, quòd fuerit in bonis alicuius, quò
ad dominium particulare. Videte etiam Bal. in l. cùm ſuper.
C. de rei uen. & ibi eſt tex. quòd dominium etiam probatur
per teſtes & inſtrumenta, imò probatur dominium per indi-
tia: vt l. indicia. C. de rei uend. Et ibi declarat Bal. qualia debēt
eſſe illa indicia, & omnes modos, quibus probatur dominiū,
ponit Specu. in tit. de loc. §. fin. uerſ. 46. & in tit. de act. empt.

§. ſe-

§.ſequitur,verſ.ſin aũt uelis.Et an ex eo,ꝙ quis poſsidet rem, præſumatur ꝙ ſit dñs,vel ꝙ fuerit dñs:vide latè Bart.poſt gl. in l.quidã ſuo,in prin.ff.de cond.inſti.& Bar.in l. ob merito-rũ.C.ne vxor pro ma.& Bar.in l.a diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ver.quæro an hic.§.in 2.col.ff.de re iud.Bal.in l.indicia.C.de rei vend.& latè Bal.in l.j.in 9.& 10.col.C.qui accu.& Spe.in tit.de primo & ſecundo Decret.§.reſtat.ver.ſed nunquid, & ponunt Bal.& Ang.de Are.in §.ſic itaq; inſ.eo.& ibi latiùs di cã.Et ita ſufficiãt quãtũ ad ea,quę requiruñt ex parte actoris.

Veniamus nunc ad ſecundum principale, ſcilicet ad ea,
76 † quæ requiruntur ex parte rei, ad hoc vt contra eum poſsit rei vendicatio intentari,& glo. noſtra, ſecundum quod in ea vidimus, requirit alterũ de duobus, ſcilicet poſſeſsione vel quaſi.Et intelligite quaſi poſſeſsionem pro eo,qui dolo deſijt poſsidere, qui conuenitur,perinde ac ſi poſsideret.l. qui do-lo,& l.parẽ.ff.de reg.iur.& l.ſin aũt.§.ſed & is,& l.is,q dolo. ff.de rei vend.Et ita declarat Bar.in l.vnica.C.de alie.iud.mu. cau.fact.Et ſic habetis ꝙ ille,qui dolo deſijt poſsidere, habe
77 tur pro poſsidente. Nunquid † tamen ſtatutum faciens mentionẽ de poſſeſſore,habeat locũ in eo, qui deſijt poſsidere? vide Ioan.And.in reg.pro poſſeſſore,de reg.iur. in 6. in Mer.

78 Aduertite tamen ꝙ illud,quod dicitur, † ꝙ rei uendicatio datur contra illum,qui dolo deſijt poſsidere,eſt verum,ſi dolo deſijt poſsidere poſt litem conteſtatam. ſed ſi dolo deſijſſet poſsidere ante lit.conteſt. tunc contra eum nõ cõpetit rei vendicatio,ſed actio in factum ad intereſſe,ex titulo, de alie.
c iudi.mu.cau.fact. Ita notabiliter & mirabiliter Do. Abb. c * Panor.in c.j.in 3.col.in 2.oppo.de alien.iudi.mu.cau.fact.

79 † Item aduerte, ꝙ poſsidens tempore primæ citationis, ſi
d poſtea deſijt poſsidere, præſumitur in dolo d, ſecundum Bal.in c.ad ſin.de iud.

80 † Qualiter autem,& per quem modum probabitur,quem dolo deſijſſe poſsidere.Dic ſm Ioan.Fab.hic,& Bart.in l.qui petitorio,in prin.ff.de rei vend.ſi reo denunciauerã,me velle talem rem vendicare,& ipſe poſtea alienauit, uel ſi poſt datum libellum,vel poſtquam dixi me daturum ei libellum, ipſe alienauit.per id,quod in ſimili dixit gl.not.in l. Fulcinius, §.quid ſit latitare, in verb.animo.ff.ex quib.cau.i poſſ. ea.ponit Dyn.in reg.pro poſſeſſore,circa prin.de reg.iur. in 6.Spe. in ti.de emp.& vend.§.nunc dicendum,ver. ſed nunquid, & idem dixit ipſe Bar.in d.§. quid ſit latitare,& idẽ Bar.in l.non ſolùm.§.morte,in col.10.nu.43.ff.de oper.no.nun.Et quid de eo,qui non per dolum,ſed lata culpa,deſijt poſsidere,an habeatur pro poſsidente, ita vt contra eum poſsit ſaltem vtilis rei vendicatio intentari? Vide Ioan.Fab.hic,& Bart.remiſsiuè,in l.qui reſtituere.ff.de rei vend.& Bal.in l.vnica. C.de alien.iud.mut.cau.fact.& vide text.not. & optimum, in l.qui petitorio.§.j.ff.de rei vendic.

Aduerte tñ hic, ꝙ eſt dare caſum, in quo tenetur ille, qui poſsidebat,quamuis ſine dolo, & ſine culpa deſierit poſsidere,ſi habuit malũ, & vitioſum initium.Tex.eſt in l.ſi ui me deieceris. ff. de ui & ui arma. Et iſto caſu non oportet dolum probare.Et hoc reputat Ioan.Fab.hic, eſſe benè not.

81 † Item aduerte,ꝙ in eum,qui dolo deſijt poſsidere, datur rei uendicatio,non directa directò,ſed directa utiliter,ut tenent gl.noſtræ communiter,& cum eis cõmuniter Citramõtani,ut eſt gl.noſtra,& ibi Bart.in rub.ff.de rei uendicatione, & gl.prima,in l.curatoris.C.de negot.geſtis.Licet Vltramontani tenuerint,ꝙ imò iſto caſu non detur directa utiliter, ſed vtilis tantùm, ut referunt Doctores in locis præallegatis. Et iſtud ſecũdum firmauit Bartolus in l.quamquam.§.Iulianus.
82 ff.de aqua plu.arcenda. † Et contra iſtum qui dolo deſijt poſſidere,iuratur in litem per actorem, & tanti condemnatur à iudice,ſm formam l.qui reſtituere.ff.de rei vendicatione,

Et iuxta iſta dubitant hic Doct.omnes. Actũ eſt directa rei uendicatione contra eum, qui tempore porrecti libelli poſsidebat,poſtea lite conteſtata dolo deſijt poſsidere, an poſsit contra eum ſequi cõdemnatio & directa rei vẽdicatio cõtra eũ intentata,quæ à principio cõpetebat,an verò ſit opus vtilẽ intẽtare,vel ſaltẽ directã vtiliter? Effectus eſt maximus, ut intelligamus,an poſsit ſequi condẽnatio virtute directæ intẽtatæ,& ex prima inſtantia,an verò ſit opus noua inſtantia, & nouo iudicio. Breuibus cõcludendo tenet Dy.hic,ꝙ poſsit ſequi cõdẽmnatio virtute directæ intentatæ,ẽt ex illa eadem inſtãtia,& dicit eſſe de hoc caſum in l.quãquã.§.Iulianus.ff.de aqua.plu.arcend.& hoc tenẽt cõiter Doct.hic. Ad hoc benè facit,quia directa & utilis,ſunt qualitates actionis,quæ qualitates nõ habent inſtantiã, uel iudiciũ diuerſificare.l.in delictis.§.ſi detracta.ff.de noxa.Præterea ſi aliter diceremus,ſequeretur ſm Ioan.Fab.hic,maximũ abſurdũ, ꝙ eſſet in poteſtate rei cõuenti eludere proceſſum actoris, ſi ſtatim deſinendo poſsidere,annullaret proceſſum directæ rei vẽdicacionis. Et illã ẽt partẽ tenet Cy.in l.vnica,in 7.quæſt.C.de alien. iud. mut.cau.fact.Et idẽ ẽt tenet Barto.& latè diſputans,in dict.l. quamquã.§.Iulianus,licet dicat illũ §.Iul. allegatum hic per Dy.nihil probare. De quo etiam vide Bartol. in in rub. ff.de rei uendic.ad ſi.& in l.j.in 6.col.ff.de actio.& obliga.& Bald. in l.curatoris,in vlt.col.C.de nego.geſt.& Angel.in reper.l. ſi quis ui.§.differentia,in 18.col.ff.de acqui.poſſeſ.& Bald. in l. moræ lit.C.de rei uend.& uide inter cæteros Nico. de Neap. hic,in hoc puncto referẽtem varias antiquorum opiniones.

Limitabitis tñ prædictam cõcluſionem,ut procedat, qñ à principio cõpetebat directa,ſed poſtea tempore ſentẽtiæ cõpetebat vtilis. Et in iſtis terminis propriè loquuntur ea, quæ proximè dicta ſunt.Secus ſi à principio non competebat directa,ſed vtilis tantùm,vt in emphyteuta,& ſuperficiario: q̃a ſi iſte intentaſſet à principio directã, non poſſet ferri ſentẽtia ſuper utili ſibi cõpetenti,Ita no.dixit Do.Ant.de Bu. in c.cùm ad ſedẽ,circa 16.col.extr.de reſti.ſpol. per illum text.ad hoc no.ſecundũ unam lecturã. Ad cuius tñ limitationẽ & veritatẽ,videte Ioan.Fab. hic, in 10.col.dũ examinat, ſi quis agat rei uendicatione directa, cùm ſibi competat tantùm utilis, ut in emphyteuta,& ſuperficiario,an iſte debeat ſuccũbere.

83 † Item aduerte, ꝙ talis ſententia lata contra eũ, qui dolo deſijt poſsidere, non poteſt ſimpliciter mandari executioni contra eum,in quem eſt dolo poſſeſsio tranſlata, ſed eſſet opus nouo iudicio.Tex.eſt no.in l.j.§.neceſſario.ff.ſi uentr.no. mul.in poſſ.miſ.ead.poſſ.ad aliud dolo ma.&c.& ibi Barto. ad ſi.facit.§.ſi quis in fraudem, infrà eo. licèt Cy. ſimpliciter Contrariũ tenuerit,& malè,in l.unica,in 10.quæſt. C.de alie. iudi.mut. cauſ.fac.per l. certa eſt forma.C.ut in poſſ. leg. ad quam legem reſpondeatis,ut reſpõdit Bar.in l.ſi qs miſſum. §.index.ff.de dam.infect.& Bar.in l.is,cui.§.in poſſeſsionem. ff.ut in poſſ.leg.De quo tñ puncto vide latiùs p Bar. per duas col.in repe.l.creditores.C.de pig.in 4.quæſt.in prin.in ver.uideamus ergo,an ius exequendi,& Bar.in l.à diuo Pio.§.ſi ſuper rebus.ff.de re iud.& in d.l.quamquã.§.Iulianus. ff.de aq. plu.attend.& Bal.in d.l.certa eſt forma.& multùm eleganter Bal.in l.ob maritorum.C.ne vxor pro ma.ubi melius, & perfectiùs videtur in hoc pũcto loqui, q̃ alij.& latè per Do. Ant. de Bu.in c.quia Gu.extrà de iud.per Petr.de Anch. in conſil. 150. incip. in Chriſti nomine inuocato,in cauſa ventilata inter dominam, &c.

84 † Vnũ tamen tene menti,ꝙ licèt,quò ad hoc, ut ſententia lata contra eũ,qui dolo deſijt poſsidere,poſsit mandari executioni contra eum, in quem dolo eſt tranſlata poſſeſsio, ſit opus nouo iudicio, ut proximè dixi, tñ contra iſtum nouum poſſeſſorem, qui conſecutus eſt poſſeſsionẽ dolo poſt litem conteſtatam cum primo,non eſt neceſſarius nouus libellus.
e Ita uiſus eſt uelle no.Bal.in l.j.in 4.oppo. e * C.com.diui.De quo tamen uidete plenè Innocen.in d.c.quia Gu. extrà de iudic.qui uidetur uelle cõtrarium.Illud autem expeditum eſt, ꝙ ſi reus tẽpore litis cõteſtationis nõ poſsidebat, ſi tpe ferendæ ſniæ poſsideat,tñ debet cõtra eũ oĩno ferri ſententia condẽnatoria.Ita dicit text.in l.ſin aũt.§.poſsidere.ff. de rei uẽd.

85 † Quid aũt ſi actũ ſit rei vendicatione contra non poſsidẽtẽ,qui putabat ſe poſsidere,& lata ſit ſentẽtia ſecundũ actorẽ,an ſi poſſeſsio poſtea pueniat ad reũ ex noua cã,talis ſentẽtia mãdat executioni cõtra reum,dixi ſup.in text.in vlt.no.

86 Vnũ etiã in hac materia tene menti, † ꝙ ſi actum ſit rei uẽdicatione contra eum,qui negat ſe poſsidere, qui in ueritate poſsidet.ꝙ ſi conuincatur de mendacio, quia actor probet eum poſsidere,debet talis poſſeſsio incontinenti ab eo auferri, & in actorem transferri, ẽt nihil de ſuo iure probantem. Tex.eſt no.in l.ſin.ff. de rei uend. De qua mirabiliter per Do. Abb.Panor.in c.pe.in 6.col.de iur.calum.ubi ponit, quot requirantur ad hoc,ut fiat hæc tranſlatio poſſeſsionis in ipſum agentẽ,quãuis regulariter tenẽtes res alienas,nõ debeãt illas

reſtituere, niſi probantibus de iure ſuo:vt l.res alienas, quæ eſt l.vlt.C.de rei uendi. Et idē dicit Ang.de Are. hic eſſe, ſi actum eſſet cōtra aliquem, qui diceret ſe tenere pro Titio, nominādo Titiū dñm in iudicio, ut habeat bñficium.l.2. C.ubi in rē act.cùm ille Titius non eſſet dñs, nec pro eo poſsideret, ſed poſsidebat pro ſe, tunc ſi conuincatur de mendacio, debet priuari poſſeſsione, & illa eſt in aduerſariū transferēda. Et ita dicit tenere Spe.in tit.de primo & ſecundo Decreto.§. reſtat.verſi.quid ſi nominās, & Bal.in d.l.fi.ff.de rei uend. Addo Bal.idē tenentē poſt Bar.in d.l.2.C.vbi in rem act.i 5. col. io 11.quæſt.& idem Bal.in l.unica.C.de his.qui poten. nomine, & Inno.in cap.quoniam frequenter.§.quod ſi ſuper, ext. ut lit.non conte.& ibi idem tenet Do.Ant.in 2.col.Quod dictum nota pro extenſione dictæ l.fin.

87 † Et per illum tex.dicit ibi no.Ang.in j.col.ꝙ ſi emphyteu
f ta negat rem eſſe emphyteuticā f, & cōuincatur de mendacio, ꝙ priuatur iure ſuo emphyteutico. Allegat ēt Inno. idem tenere in c.cæterū, in fi.eat.de iud. licèt contrariū uideatur tenere Bal.in c.uaſallus, el j.ſi de feu.fue.controuer.inter do. & agna.in 2.col.verſ.eatra quæro, vtrùm iſta pœna.

88 † Et idem dicatur eſſe in vaſallo negante feudū, quia ſi cōuincatur de mendacio, priuatur iure feudi. Text. eſt de hoc no.in d.c.uaſallus, col.j.

89 † Et aduerte, ꝙ talis tranſlatio poſſeſsionis, quæ fit in caſu d.l.fin.fit officio iudicis incidēter ſine nouo libello, ſine litis cōteſtatione, ſine iuramēto calūniæ. Ita dicit gl.no. in §.illud quoq;, el 2.in Auth.de trien.& ſemiſ.col.3.gl. magna, in ver. legē, quā gl.reputat multū no.Bar.i d.l.fi.& Ang.de Are. hic, dicit eā eē meliorē, q̄ reperiat de iure. Et illā gl.dicit eſſe ſingularē, & nō reperiri alibi Bal.i l.fi.i pe.col.C.de exe.rei iud.

90 † Itā aduerte, ꝙ ſi in caſu d.l.fi. dicat reus cōuictus de mēdacio, Dñe iudex, non grauetis me in tranſlatione poſſeſsionis, quia hodie cōſtat, hodie agatur, & ſtatim volo probare de dominio meo, quod tñ non auditur, imò hoc non obſtante propter mendacium puniendum transfertur poſſeſsio in aduerſariū. Ita tenet Bal.in d.l.fi.in j.col.ad fi.& in ult.col.ad fi. Et in iſtis locis reputat hoc mirabile multū tenendū menti, quia licet iſtud ſit remediū adipiſcendæ poſſeſsionis, ꝙ tñ ei non obſtat exceptio dominij, & hoc propter mendacium. Adde Bar.in Auth.item poſſeſſor, poſt gl. C. qui pot. in pign. ha.& do.Ant.in c.pe.extr.de iur.calum.& ibi do.Abb.Panor.
91 in 6.colū. quos allegat. † Item aduerte, ꝙ eo ipſo quòd reus
cōuentus rei uendicatione negat ſe poſsidere, debet actor eſſe cautus, & petere à iudice ꝙ mittatur in poſſeſsionē illius rei tanquā uacantem, & Iudex debet illum mittere. Ita dicit Angel. ſe practicaſſe in d.l. fin. Et refert, ſimpliciter ſequitur do.Barto.Veronen.in cautela 235.

92 † Quid autē ſi reus non ſit mentitus in poſſeſsione, licet in qualitate poſſeſsionis, puta, quia dixit falſum titulum, an ſi
g ſit cōuictus de mendacio, debeat perdere poſſeſsionem. g
Bal.in l.cogi.in pe.col.C.de peti.hære.tenet indiſtinctè ꝙ ſic. Vos aūt dicatis, hoc eſſe verum, qñ actor probaſſet illum reū nō poſsidere illo titulo, quia ſi probaſſet, ꝙ eum habuit à furioſo, tunc bene deberet puniri reus in tranſlatione poſſeſsionis, per illā l.fi.ſecus ſi reus non cōuincatur de mendacio, eo, quia ipſemet reus non probauit titulū allegatū, tunc non pu
93 nietur in poſſeſsionis tranſlatione, † quia ad hoc ut habeat
locū d.l.fi.non ſufficit ſolū mendaciū, ſed requiritur etiā, ꝙ actor ſit grauatus onere probandi. Iſta oīa ſunt verba Bart. in dict.l.fi.in 2. col. quæ uerba benè no. ad declarationem d. l.fi.benè facit.§.illud quoque, el 2.in Auth. de trien. & ſemiſ.

94 † Item aduerte, ꝙ ſi reus ſit mentiens in parte, & non in toto, ꝙ non priuabitur tota poſſeſsione, ſed ſolùm auferetur ab eo illa pars, in qua eſt mentitus. Ita tenet Bal.in d.l.cogi.ad fi. Adde ad hoc gl.no.in ſimili, in d.c.uaſallus.col. j. ſi de feud. fue.controuer.inter do.& agna.in gl.j.& ibi habetis text.no. in ſimili, & ibi latè Bal.examinat in ſimilibus terminis.

95 † Et quid ſi reus negat ſe poſsidere rē, quā uendidit, & pretiū habet, an habeat locū d.l. fin.vt reus puniatur in tranſlatione precij illius rei, cū precium ſuccedat loco rei. Et Bal. in dict.l.cogi.in pen.col.tenet ꝙ ſic, ſi eſt indefinitè interrogatus, an poſsideat: ſecus ſi determinatè ſit interrogatus, an poſsideat talem rem. De quo tamen ibi plenius per eum.

96 † Item aduerte ꝙ ad hoc, ut habeat locum d.l.fin. neceſſe eſt, ꝙ reus ſciret ſe poſsidere: ſecus eſt ſi ignoraret, ſecundū Bar.in d.l.fi.in 2.col.& Ange.de Aretio hic. Item intelligitur illa l.fi.procedere, qñ reus negauit per dolum, vel latam culpam, aliàs illa lex non haberet locum. Ita no.voluit Bal.in dicto cap.uaſallus, in j.col.& ibi pulchrè ad hoc not.illum tex.

97 † Item intelligatis d.l.fin.procedere, quando reus negat ſuper libello apto, ſecus ſi libellus fuiſſet ineptus, quia tunc negans non punitur, ſecundum Bal. in l.edita. C.de eden.in repet.Paduana.in penult.colum.

98 † Item, & vltimò, intelligatis d.l.fi.procedere, qñ reus negaret ſe poſsidere, ſecus autem ſi reſpōdens libello diceret, Nego narrata, prout narrantur, eſſe vera, quia tunc per talem negationem non diceret negare ſe poſsidere, eo quia per talem negationē videtur negare id, quod eſt de ſubſtantia libelli, non autem eius circumſtantias. Iſtud fuit not.dictum Bart.& nunquā delendum de memoria, in l.ſi dubitet.§.ita demum.ff.de fideiuſſ. Et hoc perpetuò nota, quia vtiliſsimū eſt in actu practico, vt conuentus nunquam neget ſe poſsidere, ne incidat in pœnam d.l.fin.ſed ſimpliciter neget narrata in libello, prout narrantur, eſſe vera. Et dicit ibi Imola aliàs ſe fuiſſe benè lucratum de dicto iſto, & hoc etiam ſequitur ipſe Imol.in l.ſed hoc ita.ff.de re iudic.

99 † Et ex prædictis omnibus potes in actu practico colligere optimā cautelā in practica, ſecundum quam etiam dicebat Ang.de Aretio hic, vt Actor, qui reum conuenit, ſemper à principio iudicij faciat interrogari reum, an poſsideat, vel detineat talē rem, quia intendit intentare contra eum actionē in rem. Nā ſi cōuentus dixerit ſe poſsidere, poterit poſtea actor ſecurè contra eum agere, quia etiamſi in veritate non poſsideat, tñ eſt omnino condemnandus, quia ea hoc, quod in iudicio reſpondit ſe poſsidere, dr liti ſe obtuliſſe.l.is, qui ſe obtulit.& l.ſin autem, in princ.ff.de vendica. Secus tamē eſſet, ſi non appareret, vel probaretur, quòd reus in iudicio dixerit ſe poſsidere, quia tunc non poſſet reus condemnari,
h ēt poſito quòd extra h iudiciū dixiſſet ſe poſsidere, ſecundū Bar.in d.l.is, qui ſe obtulit. Poſſet tñ reus, qui in iudicio dixit ſe poſsidere, cùm non poſsideret, reuocare reſponſionem ſuam ante litis conteſtationē, & nō poſt, & eſſet abſoluendus. d.l.ſi is, qui ſe obtulit. Si autem ipſe reus conuentus neget ſe poſsidere, & tūc ſi hoc verum eſſe cōpertū ſit, non eſt vlterius contra eum procedendū. Sin autem cōpertū ſit eū mentiri, quia imò poſsidet, certè cōuictus de mendacio, ſuſtinebit pœnam.d.l.fio.ff.de rei vend.declaratā, vt ſup.proximè, & pulchrè declaraui, quia priuabitur poſſeſsione & illa incontinenti in actorem transferetur.

Succeſsiuè iuxta prædicta, quia ſup.vidimus, ꝙ rei vendicatio competit contra poſsidentem, vel eum, qui dolo de-
100 ſijt poſsidere. † Quærunt hic Doct.nunquid rei vendicatio
detur contra nudum detentorem, puta colonum, depoſitarium, & ſimiles: Et de hoc eſt tex.not.ꝙ ſic, in l.officium, ad fin.ff.de rei vend.quē Ang. de Aret.hic, dicit eſſe meliorem de corpore iuris. Benè facit tex.in l.ſi vētri.§.in bon.ff.de priui.cred.& hoc etiam tenet Bald.in l.2.C.vbi in rem act.in 3. colum.in 2.quæ.

Ex hoc infertur, ꝙ multò magis, daretur rei vendicatio cōtra eum, qui naturaliter tantùm poſsideret: vt eſt emphyteuta, vſufructuarius, & ſimiles, ſecundum Bald. in loco proximè allegato. Et hoc etiam tenet Ioan. Fab.hic, per d.l. officiū, & Bar.poſt.gl.in l. Pomponius.§.ſi is, quis precario, ad fin.ff.de acquir.poſ.& Ang.in repet.l.ſi quis vi.§. differentia, in eod.tit, de acquir.poſſ.in 17. col. Quantum tamen eſt ad detentatorem, Io.Fab.hic refert Doct. iuris Canonici, in c. quoniam frequenter.§.quod ſi ſuper, ext. vt lit. non conteſt, tenere, ꝙ prædicta procedunt, ſcilicet ꝙ poſsit agi contra detētatorem, qñ eſt incertū vtrùm poſsideat, vel detineat, quo caſu benè uerum eſt, ꝙ pars pōt agere cōtra eum, ita tamē, ut procedatur ſecundum formam l.2.C.ubi in rem actio.

Et aduerte ꝙ lex illa eſt ſingularis, nec alibi reperitur in corpore iuris ciuilis, ſecundum quod in ea Barto.exorditur. Alias autē ſi actor ſciret eū detinere, & ageret, caderet à cā. Quæ ſnia ſm Io.Fab.poteſt eſſe uera in his, qui nomine alterius detinent, ut in colonis, propter quos inuenta fuit illa l.2. Sic in alijs, puta ſi rē apud te depoſitionē, uel tibi commodaſſem, & eā uēdicarē, clarū eſſet, ꝙ non habet locū illa l. 2.

quinimò mutata ſententia ſubdit Ioan.Fab.hic ꝙ in omni ca
ſu detinens,qui habet facultatē rei reſtituēdæ,tenetur,& pōt
conueniri,niſi nominet authorē,& dñm in iudicio,& dicat,
ſe uelle rē defendere: quia tunc benè procederetur ſecúdum
formā dict.l.2.Addo iſtis,ꝙ Ang.in l.Pōponius.§.ſi is,qui pre
cario.ff.de acquirend.poſſeſ.dixit ſecundū,Inno.in dict.§. qđ
ſi ſuper,ꝙ tunc demū contra ſimplicē detentatorē agi poteſt
reali,qñ dubitatur,an ipſe poſsideat , vel detineat:& in hoc
concordat cū verbis Ioan. Fab. ſuprà relatis . Subdit poſtea
Ang.ꝙ demonſtrata per eum , q merā detentationem habet,
debet abſolui ab obſeruatione iudicij . Et ſubdit quòd pote-
rit,etiāſi velit dñm nominare in iudicio,& eū defendere,per
d.l.2.ſm Inn.in d.§.ſi is,qui precario.& melius dixit , ꝙ imò
ad hoc,vt veniat abſoluendus detētator , debet omnino no-
minare dominum in iudicio, ſi vult euitare iudiciū , per d.l.
2.ubi eſt verbum Debet,quod neceſsitatem importat.l. ſæpe
audiui Cæſarem.ff.de nſſi.præſid.& l.3.C.de pigno.

101 † Aduertite tñ ꝙ illud,quod dixi, ꝙ contra detentatorem
datur rei uendicatio,procedit,niſi verè poſsidens offerat ſe li
ti,quia tunc talis detentator non poterit conueniri.Ita voluit
no.Inn.in c.cùm ſuper,in gl.conſtiterit,ext.de ſent. & re iud.
& Imol.in l.ſæpe.ff.de re iud.in ult. chart.

102 † Qualiter aūt fiat executio in rei uendicatione intentata
contra nudū detentatorē,ponit Bal.in Auth.& qui.C. de bo.
autho.iudi.poſt.in 7.col. circa fi.& ibi dicit,ꝙ actor mittetur
in illam aſimnam detentationem .

103 † An aūt ſententia lata contra iſtum alieno nomine deti-
nētem,puta contra colonū,ſacta executione, & re ad actorē
tranſlata,faciat præiudiciū dño, ſaltem in poſſeſsione? Ponit
Bart.in d.l.2.col.fin.circa med.ū.C.ubi in rem act.& ibi poſt
Inno.determinat,ꝙ non.De quo ēt per Bal.& Bar.in l.officiū
ff.de rei uend.& Bal.& Imol.in l.peregrè.§.quibus explicitis
ff.de acquir.poſſeſ.& Bal.in d.l.2.in 10.quæſt.

Et ex prædictis omnib.habetis concluſiuè, quòd rei vendi
catio datur contra illum,qui naturaliter, & ciuiliter poſsidet
uel naturaliter tantum. Item contra eum,qui tātum detinet.

104 † Quid ergo ſi aliquis nō poſsidet,nec detinet, habet tamē
facultatē rei reſtituendæ,quia poteſt rem habere, qñ vult, an
poſsit conueniri rei uendicationē? De hoc habetis gl.not. ꝙ
ſic,in l.Pomponius.§.ſi is,qui precario,in gl. fin.ad quem ſe
remittit Bar.in d.l. officiū. Adde tamen ꝙ cōtrariū tenet Bal.
i c.qm frequēter.§.qđ ſi ſup,in ult.col.ut lite non conteſtata.

105 Vltimò dubitant hic Doct.† an rei vendicatio cōpetat cō
tra ciuiliter tantùm poſsidentē? Dubium facit, quia ciuiliter
poſsidēs,nō habet facultatē rei reſtituēdæ,quia ipſe non poſ
ſidet,nec detinet rē:ergo videtur ꝙ non poſsit teneri,per d.l.
officiū,in fi.Gl.tangit & non firmat,in d.§.ſi is,qui precario,
& gl.in d.l.2.C.vbi in rem actio.in gl.j.diſputat arguendo ad
partes,& poſt modū nihil firmare videtur.Sed gl.in rub.ff.de
rei uend.expreſsè firmauit,quòd ſic,ſcilicet ꝙ rei uendicatio
cōpetat cōtra tantùm ciuiliter poſsidentē.Et iſtud teneot cōi
ter Doct.hìc,vt Nico.de Neap.Ioan.Fab.Ang.de Are. & Bar.
in d.rub.ff.de rei uend.& Bar.in d.§.ſi is,qui precario,& Bar.
in d.l.2.in ult.col.& ibidē Bal.in 3.col.in j. quæſt. Et pro hoc
dicunt oēs,eſſe caſum in l.cuiuſcunq;.§.ſi fundus.ff. de vſu-
fruct.& in l.tertia.§.fin.ff.ad exhib.De quo ēt uidete per do-
mi.Anto.de But.in c.j.extr.de re.iud.& in d.c.qm frequēter .
§.quod ſi ſuper,ext.ut lite non conteſt.per Bal.in l. conſenta-
neū,in 5.col.C.quō & quando iud.per Spe.in ti.de act.empt.
frequenter.verſi.ſed nunquid,per Ang.in repe.l. ſi quis vi.§.
differentia,in 16.col.ff.de acqui.poſſ.per Ang.& Imo.in l. ſer
106 ui noie.ff.de vſucap.† Et aduerte,quòd ſi iſte ciuiliter poſsi
dens habet facultatē rei reſtituendæ,tunc res eſt plana,quòd
poteſt fieri executio contra eū: ſi uerò non habet facultatem
rei reſtituendæ,tunc ſm Ioan.Fab.hìc,ſi petitur ius,quod ci-
uiliter poſsidens dicit,ſe habere in re,& tunc poteſt illud ius
reſtituere,vel melius illud ius dimittere. Et ad hoc , quòd in
ſola ciuili cadat reſtitutio,allego gl.no.in l.permiſceri, in §.
ſpecies,in gl.fi.ff.de acquir.poſſeſ. cùm illa reſtitutio poſsit
ſolo uerbo fieri.Reperio tamen,quòd Bal.alibi in Authen. &
107 qui C.de bon.autho.iud.poſsid.in 10.col.dixit,† quòd i rei
vendicatione intentata contra ciuiliter tantùm poſsidentem
fiet executio hoc modo,quia inducetur actor in fundum , nō
corporaliter detentaturus, ſed perinde ciuiliter poſſeſſurus .

Allegat no.in d.l.2.C.ubi in rē actio. Et ad hoc quòd pro ſola
ciuili coſequenda poſsit Iudex mittere in poſſeſsionē, tenet
& probat ipſe Bal.in dicta l.ſecunda, in 3.col. in prima quæ-
ſtion. & ibidem refert Gulielm. de Cum. tenentem , quòd
ſi ciuiliter poſsidens non habet facultatem rei reſtituendæ,
debet præſtare cautionem,quòd ſi res ad eum perueniat, ꝙ
eam reſtituet,ſicut cùm agitur ad ſeruum,qui eſt in fuga. l.ſi
à bonæ fidei.& l.ſi verò cuſtodiendus.ff.de rei vendicat. licet
Bal.dicat,quòd illæ leges loquuntur in re mobili, in qua be-
nè præſtatur cautio,de qua ſuprà, Secus eſt, ſecundùm eum,
in re immobili,cùm illa ſe exhibeat, & Iudex poſsit mittere
in poſſeſsionem ciuilem .

108 † Nunquid autem ſententia lata contra ciuiliter poſsidē
tem,præiudicet naturaliter poſsidenti? Habetis gl.quòd nō ,
in dict.l.Pōponius,in §.ſi is,qui precario,in glo.fin.ad finem.
ibi Bartol.in fin.de quo etiam per Angel.in præalleg.repe.l.ſi
quis vi.§.differentia.ff.de acquire.poſſeſ.in 17.colum.

109 † An aūt poſsidens ciuiliter tantùm , poſsit ipſe intentare
rei uendicationem ? dic quòd ſic . Ita eſt gloſ. not. in l. clàm
poſsidere.§.qui ad nundinas. ff.de acquiren. poſſeſsio. in gl.
final.magna,in nerbo,Nec clàm, poſt medium,& ibi Bart.in
vlti.colum. Ponit etiam Bartol.in l.j.§.interdictum,in j.colū.
in princ.ff. uti poſsid.Et iſta ſufficiant quantum ad ea,quę re
quiruntur ex parte rei . Et conſequenter per illa ſit expedita
hæc no.materia rei uendicationis .

Glo.in uerbo,Corporalem , quæ ſecundum ordinem text.
debet præcedere aliam gloſſam,in verbo,Poſsideat,quam ſu
prà proximè legimus ,ſed ego habeo cauſam proſequendi,
non eſt tamen uis in hoc . Hæc gloſſa vult quòd incorporalia
non poſſunt vendicari .

110 † Et ſic habetis,quòd rei vendicatio non datur ad incor-
poralia.Iſtud tamē limitabitis,niſi incorporalia uenirent ac-
i ceſſoriè ad rem corporalem: puta ſi peterem i castrū cum
iuribus & pertinentijs,ſecundum Ioan.Fab.hìc,in tertia qſt.
princ.quā ponit in materia rei vendicationis, allegat Innoc.
in cap.cùm ad ſedem,extrà de reſtitu.ſpoliat.Addo quòd ad
hoc benè facit l.j.§.illud vtiq;,& §.planè,& §.ſi fundus.ff.de
vi & ui armata.ubi licet illud interdictum non detur,niſi pro
rebus immobilibus,tamē datur etiam pro rebus mobilibus,
in conſequentiam uenientibus,& ita per iſtas leges tenet Io.
de Imo.in cap.examinata,extrà de iud. motus ēt per ibi not.
& per no.per Innocentium in capitulo,cùm venerabilis,ex-
trà de religioſis domib. de quo ēt per Angel.in repetit.leg. ſi
111 quis 6.§.differētia.ff.de acqui.poſſ.in 19.col. † Et quòd ua-
leat dictus libellus,Peto caſtrum cùm iuribus & pertinētijs:
tenet Bal.in leg.edita.C.de eden.in repe.Paduana.in 19. col.

Glo.fin.in uerbo,dicat.vult quòd reus cōuentus rei uendi
catione non habet neceſſe probare ſe dñm,imò nec allega-
re:quia actore non probante reus eſt abſoluendus,etiamſi ne
hil ipſe præſtiterit,dict.leg.quia accuſare , allegata in gl. De
quo tñ dicite, ut plenius per Doct.ibi, ubi eſt materia , & ibi
per Bald.ex cuius dictis poſſet hæc gl.multipliciter limitari .
Sed uos dicite fortius,quòd imò etiā ſi reus aſſumpſiſſet in ſe
onus probandi,& arctaſſet ſe ad probandum de iure ſuo, &
non probaret,quod tñ propter hoc reus non deberet condē
K nari K ° , niſi actor ex aduerſo de iure ſuo probaſſet.Glo.eſt.
no.in l.circa.ff.de proba.in glo.fin.quā gl.Barto.ibi notat, &
112 reputa menti tenendā. † Et quòd reus poſsit in ſe onus pro
bandi aſſumere,eſt etiam gl.ī leg.ſi.in uerbo,ſcripturā. C. de
fal.& gl.no.in cap.ex inſinuatione,extra de procura. in gloſ.
fin.in uerbo.probare.Magis tñ cautè faceret reus,ſecundum
Angel.de Arc.hìc,ſi ī principio nihil faciat,donec uiderit an
actor probauerit intentionem ſuam,vel ne:& tunc contra eū
exceptiones ſuas paret:ut leg.exceptionē, cum ibi not. C.de
prob.Et ad gl.illam,in dict.leg.circa,vide not.per Bal.in leg.
cùm Papinianus,in 3.col.C.de ſenten.& interloc.omn. iudi.
& Bal.in leg.fruſtra.C.de probatio. ibi etiam not. ſubdit Bal.
113 † ꝙ in cauſis ſummarijs , in qbus iudex hēt maiorē poteſta
tē,pōt iudex ſtatuere terminū ad probādum tā actori, ꝗ reo,
& utrunq; adſtringere onere probādi , quod nota. & per iſta
ſint expeditæ omnes gloſſ.huius §.noſtri cum earū materijs.
114 † Extra glo.Doct.hic ponunt qualiter formandus ſit libel
l lus in rei uendicatione l .Ante tamen, quàm ueniam ad for-
mationem ſpecificam , non omittam aliqua generalia, ad in
telle-

tellectum eorum, quæ in libellis cómuniter apponi conſueue
rũt, uel debent. In primis igitur adduco in mediũ uerba illa
magiſtralia Bar. in l. ſi prius. ff. de ope. no. nunt. in 6. colũ. in 5.
oppo. 2. par. q̃ confeſſiona debet proponi uerbis, &c. ubi no.
115 dixit aduertendũ eſſe. † q̃ ſicut argumentũ Logicorum ha-
bet maiorẽ propoſitionem, minorem, & concluſionem, & ex
iſtis effectualiter conſiſtit argumentum: ita apud Legiſtas li-
bellus effectualiter debet ex tribus conſtare. Primò ex narra
tione facti, & illa habetur pro maiore. Secũdò, ex cauſa, ſiue
ex medio concludendi, & illa cauſa eſt loco minoris propo-
ſitionis. Tertiò, ex ipſa concluſione. Et quemadmodũ apud
Logicos ex maiori, & minori, ſequitur neceſſariò cõcluſio ar
gumenti: ita ex dicto, & medio concludendi, ſequitur neceſ-
ſariò concluſio libelli. Oportet ergo factũ taliter narrari, q̃
ex eo aliqua cauſa reſultet, & in cauſa inſit medium conclu-
dendi, & deinde concludatur. Quantum eſt ad primum, &
ſecũdum, dicite breuius, quòd factũ debet apertè, & cógnitè
ter narrari, & poſtmodũ talis cauſa exprimi, ex qua ſequatur
concluſio, & ex qua poſsit actio reſultare. Et ideo dicit Bart.
116 in leg. certi conditio, in prin. ff. ſi cert. pet. in j. col. † q̃ ſem
per in libello eſt attendendũ medium concludendi, & quòd
ad cognoſcendum diuerſitatem actionis debemus inſpicere
medium concludendi. Idem etiam no. Ange. in leg. naturali-
ter. §. nihil cõmune. ff. de acquir. poſſ. ad fi. in 6. lect. & Bald. in
leg. 2. ad fi. C. de peti. hære. & dom. Anto. de But. in cap. fin. in
5. nota. extra de iud. & idem dom. Ant. in cap. ex parte, col. j. i
5. & 6. nota. extra de foro cõpe. & Bar. in dict. leg. ſi prius. in 6.
col. Et propterea dixit gl. no. in leg. j. in prin. ff. de eden. in glo.
magna, ante med iũ, q̃ ſi peterem a te decẽ, quia rex eſt in Frã
cia: vel, quia ego ſum hic. iſta cauſa eſt inepta, & ſic libellus
non procederet. Adde ſimilem gl. in leg. 2. §. circa. in glo. ma-
117 gna. ff. de doli except. † Et aduerte diligenter, q̃ qñ cauſa
m inepta eſt expreſſa in libello, libellus eſt ipſo iure nullus m,
etiã parte non opponente. Ita uoluit not. Bar. in leg. edita. C.
de eden. in ſecunda colum. in prin. allegando no. in dict. l. 2.
§. circa. & idẽ tenet Bal. in dicta leg. edita, in repe. Paduana in
17. col. & dom. Anto. de But. in c. dilecti, extra de iud. & facit,
quia qñ actor exprimit cauſam ineptam, iſto caſu conſtat de
euidenti calumnia libellantis: quod non eſt, qñ cauſa non ex
primitur. Et ad hoc benè facit text. in Clemen. conſtitutione,
in gl. in uerbo, de nouo. extra de electio. licet contrarium te-
neat Fulgoſius in dicta leg. j. in prin. & in dicta leg. edita.
118 † Vnum n ° tñ perpetuò tene menti, q̃ ſi iudex uidit ma-
lè actũ ex vna cauſa, tamen ex actis apparet, q̃ potuiſſet ex a-
lia cauſa benè agi, q̃ licet ex illa cauſa non poſsit condemna
re, tñ debet in ſententia iudex reſeruare ius illud agendi ex il
la cauſa. Ita uoluit no. Bal. in Authentica, ſed ſi quis, col. pe-
nult. uer. fi.. tem illa ſemper allegatur. C. de ſecundis nup. hoc
reputat ibi Baldus eſſe not. dignum.
119 † Vnum etiam perpetuò nota, q̃ ſi agens deducat vnam
cauſam, & probet aliam, q̃ licet non poſsit ſequi condemna
tio in petitorio, tamen benè poſſet ſequi condemnatio in poſ
ſeſſorio. Ita ſing. dicit Bal. in leg. fin. in j. col. C. de anna. exce
ptio. & ibi etiam Ang. Aduertendũ eſt etiam ſecundum Doc.
120 in dicta leg. j. in princ. ff. de eden. † quòd in actione reali, cã
proxima, & immediata, ex qua oritur ipſa actio, puta rei uen-
dicatio, eſt dominium: cauſa uerò remota eſt ipſe contractus
ex quo acquiritur dominium. In actione uerò perſonali cau
ſa proxima, & immediata actionis, eſt obligatio: cauſa uerò
remota, ex qua oritur obligatio, eſt contractus, prout etiã di
cit gl. no. i leg. & an eadem. §. actiones, in uerbo, ſingulæ cau
ſæ. ff. de excep. rei iud. & Communiter concluditur per Doc.
in leg. j. ff. de edendo, in prin. poſt gl. notab. ibi, quòd in reali
ſufficit exprimere cauſam proximam, ſcilicet dominium, nõ
autem requiritur, quòd exprimatur cauſa remota, ſcilicet ip-
121 ſe contractus. † In perſonali autem neceſſe eſt, quòd expri-
matur cauſa remota, ſcilicet ipſe contractus. De vtroque vi-
detur eſſe caſus in d. l. & an eadem. §. actiones, & in ca. Abba
te ſanè, de re iudicata, in 6. Et ita tenet Bartol. & alij in d. l. j. i
princ. & Bartol. in d. §. actiones. Et eſt ratio diuerſitatis, ſecun
122 dum Cyn. in l. edita. in uerſic. ſecundo iuxta hoc. † Nam a-
ctio realis ſemper eſt uniformis, & eiuſdem naturæ, à quocũ-
que contractu habuit originem: ſed actio perſonalis poteſt
eſſe diuerſæ naturæ. Nam quædam eſt bonæ fidei, quædam
ſtricti iuris, idcirco intereſt rei conuenti, quòd in actione per
ſonali exprimatur cauſa remota, ſcilicet ipſe contractus, vt
cognoſcat an conueniatur ex contractu ſtricti iuris, an uerò
ex contractu bonæ fidei, iuxta d. l. j. in princi. Et hoc etiam ui
ſus eſt ſentire Bartol. poſt Guido. de Suza. in d. §. actiones, in
j. colum.
123 † An autem in actione perſonali ſit etiam de neceſsitate
cauſa proxima, ſcilicet ipſa obligatio exprimenda. Et licet
gl. præallegata in d. j. in prin. uiſa ſit tenere quòd ſic: commu
niter tñ tenetur Contrarium, vt ibi tenet Bar. & alij, eo quia
ſi cauſa remota exprimatur, ſcilicet contractus, ipſe libellus
poſteà præſumptiuè concludet, quod ſatis eſt. l. omnes. §. Lu
cius, & ibi Bartol. ff. quæ in fraud. credi. Nam ius præſumit,
quòd ſi uendidi, & tradidi tibi librum, quòd tunc fueris mi
hi obligatus ad pretium, & quòd etiam de præſenti ſis mihi
obligatus, niſi contrarium probetur: argum. l. j. in fin. & l. ſi-
124 ne poſsidetis, cum ibi no. C. de proba. † Et vltra prædicta,
qualis debeat eſſe hæc cauſa, quæ eſt exprimenda in libello
actionis perſonalis, uide do. Abb. Panor. in c. j. in j. col. ad fin.
de libel. obla. Et aduerte quòd quando in libello exprimitur
cauſa proxima, uel debet ita exprimi, quòd non habeat vim
alicuius negationis circa ipſam obligationem: Vnde ſi dice-
rem in libello, Peto à te centum, quia illa tibi mutuaui, & ad
ea fuiſti mihi obligatus: iſta uerba, Fuiſti obligatus, habent
negationem annexam, quòd de præſenti non es mihi obliga
tus. Et habent negationẽ annexã circa ipſam obligationẽ. Vñ
libellus nõ ꝓcederet, niſi adijcerẽ, Et es de præſenti mihi obli
gatus. Secus eſſet, ſi ſolùm dicerẽ, Peto decẽ, quia tibi mutua
ui. Iſta enĩ verba, Quia tibi mutuaui, nõ habet negationẽ an
nexã circa obligationẽ ipſam. Ita no. dixit Cy. in dicta l. edi-
ta, i 3. q. prin. & Bart. qui Cy. refert in leg. certum. §. pen. ff. de
confeſ. & Bal. in d. leg. edita, in repeti. Paduana. in 17. colum.
125 † Quid autem ſi libellus proponatur generaliter, nulla
cauſa expreſſa, an procedat, ſi non opponatur à parte? Gloſſ.
præalleg. in d. l. j. in princip. tenet, quòd ſic. Et illud ibi firmat
Barto. in vltim. colum. & dicit eſſe text. de hoc in leg. final. C.
de anna. excep. & ibi etiam ſentit gl. j. mag. ad fi. & dicit Bar
tol. hoc etiam expreſſum probari, in d. capit. Abbate ſanè. de
re iud. in 6.
126 † Et aduerte diligenter, quòd iſta exceptio libelli non cõ
tinentis cauſam ſpecificam, non poteſt opponi, niſi ante litis
conteſtationem, non autem pòſt. Ita voluit ualde no. Bart. in
127 leg. exceptionẽ, in j. col. C. de probat. † Item aduerte, quòd
reus in opponenda huiuſmodi exceptione debet eſſe multũ
cautus. Nam debet ſimpliciter dicere, quòd libellus non pro
cedit, eo, quia generalis, & obſcurus, & non habens cauſam
ſpecificã: nõ autem debet petere declarari libellum, aut pe-
tere ab actore, quòd exprimat cãm, quia iſto modo inſtruet
actorẽ, & iſto caſu iudex non debebit dicere, quòd libellus
declaretur, ſed debebit ſecundũ exceptionẽ oppoſitũ à reo
pronũtiare, reũ non teneri rñdere libello, & abſoluere illum
o ab obſeruatione iudicij, & cõdemnare actorẽ in expenſis o,
iuxta leg. j. §. j. cùm ibi no. poſt gl. ff. ſi men. fal. mod. & ca. exa
minata, extra de iud. Iſta ſunt no. verba Spec. in titu. de libel.
cõcep. §. ſi. verſi. ſis cautus. & idẽ uoluit domin. Antonius de
Bu. in cap. ſi. extra de libel. obla. & idem no. Pau. de Caſt. in di
cta leg. edita, in 2. col. ad fin.
128 † Circa concluſionẽ libelli dicite illa, quæ requirũtur de
neceſsitate in libello. Nã habet neceſſe actor in libello cõclu
dere: puta dicere: Quare peto reũ cõdemnari, vel æquipolen
tia verba. l. ſi. C. de fideicommiſſ. liber. Iudex enim nõ inter-
ponit officiũ ſuum, niſi quatenus petitur. l. 4. §. hoc autem iu-
diciũ. ff. de dãno infecto, & leg. fundus. ff. cõmu. diuid. Et di-
129 cit Ang. de Are. † quòd in libello ſemper diligenter aduertẽ
dũ eſt ad concluſionẽ, cùm ſecũdum eum, concluſio ſit ea, q̃
regulat, ampliat, declarat, reſtringit ipſum libellum. Allegat
Inno. in cap. ſuper literis, extra de reſcr. & Bart. in l. Aurelius.
§. Sticho. ff. de libe. lega. Et ibi Bar. dicit, quòd ex cõcluſione
libelli apparet, qualiter præcedentia intelligantur. Et Innoc.
130 in d. c. ſuper literis. dicit, † quòd qñ unum narratur in libel-
lo, & aliud concluditur, quod iſto caſu debet potius inſpici
cõcluſio. Et dictũ illud Inno. refert etiã Bal. in dicta leg. edi
ta, in repe. Paduana in 11. col. & Ange. in conſilio 25. incip. ꝓ
deciſione quæſtionũ, in prima col. in fi. Et adde q̃ quẽadmo-
dum

dum in libello debet attẽdi cõcluſio,& nõ narratio: ita eodẽ
modo in exceptionibus,ſm dom.Abba.Panor.10 capi.ea par
te B.in ſecundo notab.de foro cõpetenti,poſt Fede.de Senis,
in cõſilio 23. Et ꝙ concluſio tantùm attendatur,eſt tex.ſecũ-
dũ quod ibi pulchrè declarat Bal.in l.ſecunda,ad fi. C.de pe
131 titic.hære.† ꝙ ſi in libello concludatur per duo diuerſa me
dia,quòd libellus non procedet , ſi a parte excipiatur ante li-
tis conteſtationem.Si aũt vna eſſet concluſio,licet eſſent duæ
cauſæ cõcludendi,tũc bene ꝓcederet libellus,cùm libelli cõ
cluſio ſemper ſit ſpectãda.Alleg.Inno.in dict.cap.ſuper lite-
ris,& alibi dicit Bal.in l. domũ,in prima col.C. de rei uendi.
132 † ꝙ ſi in libelli narratione,& in eius cauſa , apponatur ver-
bũ generaliſsimũ & latiſsimũ , quod illud debebit intelligi,
p & reſtringi ſecundũ concluſionẽ p ,quæ in libello ſemꝑ de-
bet attẽdi. Subijciens,quòd ſicut cauſa declarat cõcluſionẽ,
133 ita econuerſo,cõcluſio declarat cauſam. † Et adde quòd cõ
cluſio libelli nõ ſolùm debet attendi in actionibus , vt ſuprà
dixi , ſed etiam in exceptionibus , ſecundum Bal.in leg. cum
vltra.C.de non numer.pec.

Et dixit no.Bald.in l.conſentaneum.C.quõ & quando iud.
in tertia col.in prima quæſt.poſt vltimũ not. ꝙ ſi in narratio-
ne apponantur aliqua verba neceſſaria,quæ poſtmodũ in cõ
cluſione omittatur,quòd ſufficit: quia ex narratione infertur
concluſio,& de hoc dicit eſſe tex. not.in dicto. capitul.Ab-
bate ſanè . Et hoc dicit facere contra proteruos aduocatos,
qui literas & ſyllabas aucupantur .

134 † Vnum etiam diligẽter,nota, ꝙ ſi actor in libello ſolùm
petat actionem pronunciari ſibi competere , quòd procedit
libellus,& eſt idem, quòd petere reum ſibi condemnari . Ita
voluit valde not.Barto.in leg.ſi finita.§.eleganter.ff. de dam.
infect in vltima col.Quod dictum benè nota,& intellige, ut
ibi per eum:& illud dictum alij ſequuntur ibi .

135 † Circa tamen illud,quod dixi,concluſionẽ de neceſsita-
te requiri in libello,aduerte,quia gl.in cap. quia præſulatus ,
prima quæſtione quarta,videtur ſentire contrariũ, ſcilicet ꝙ
in libello non requiratur cõcluſio:tamen prima opinio ma-
gis cõmuniter tenetur,ut latè examinat do.Ant. de Butrig. in
capite,examinata,extrà de iudi.& ibi refert opi. multorũ. Il-
la tamen gl.poſſet ſaluari in agent . poſſeſſorio recuperãdæ ,
quo caſu in odiũ violenti inuaſoris procedit libellus abſque
concluſione,ſm Imo.ſub dubio tamen fortè,in dicto capite,
examinata.Vel poteſtis,& melius,dicere ſecundũ Bald.in di-
q cta l.edita.in repe.Paduana,in 15.col.quòd glo.in q · dicto
cap.quia præſulatus,velit libellum procedere , quando vltra
narrationem apponatur aliquod prægnans uerbũ ſonans in
concluſionem,& tunc procedat libellus: vt quia dico , Con-
queror de Titio,qui me ſpoliauit tali poſſeſſione.Vel, Cõque
ror de Titio,cui mutuaui decem, & non reſtituit :nã verbum
Conqueror,habet vim cuiuſdam cõcluſionis . & ita loquitur
illa gl.Secus ſi ſimpliciter narrata eſſet ſpoliatio ſecũdum eũ.

Et ex iſtis ſol.poteſtis elicere duas limitationes ad Cõmu-
nem opi.de qua ſuprà, quæ habet quòd concluſio de neceſsi
tate requiritur in libello .

136 † Tertiò limitat dictam Communem opi. & multũ not.
ut non procedat,ſi libellus offertur in præſentia principis,quia
tunc ſufficit factũ narrare abſque concluſione.Illud eſt,quod
ſignãter,& multùm egregiè uoluit Inno.in cap.j.extra de lit.
conteſt.Et de hoc ſingulari dicto Inn.facit mentionem Ang.
in l.omnium.C.de teſta.& cum eo ſimpliciter tranſit .

137 † Quartò, & vltimò limita prædictam Communem opi.
r ut non procedat in criminalibus r ,in quibus benè procedet
libellus ſine cõcluſione,ſm Bart.in l.quid ergo. §. pœna gra-
uior.in 2.col.ff.de his qui no.infa.& Barto.in l.libellorum.in
fi.prin.ff.de accuſa.& Bar.in l.2.§.ſi publico.in 3.q.ff.de adul.
& Cy.& Bal.& Sali.in l.cauſis.poſt gl.C. de accuſ. & Cyn.in
leg.nec exemplũ.C.de fal.& Bald.in l. & ſi ſeuerior,in 4.col.
C.de infa.& Bal.in leg.ſi quis ſe.C.de acenſa.& Bal.in l.certi
cõdictio,in prin.ff.ſi cer.pet.& Ang.in d. l.edita. Et iſti moue
tur per plures rationes,quas uidete ibi per eos.Inter cæteras
Bart.in d.§.pœna grauior allegat hãc rationẽ nã in iudicijs
uel cauſis criminalibus,agitur de uindicta publica.l.locatio.
alias l.licitatio.§.quid illicitè.ff.de publican. quo caſu iudex
ex officio ſuo poteſt & ſupplere,& procedere, nemine peten
te,leg.congruit.ff.de offi.præſi.& no.Bar.in d.l.4. §.hoc autẽ
iudiciũ.in 2.opp.ff.de dam.infect. Et ideò concluſio omiſſa
nihil habet nocere.Et per hãc rationẽ infert.no.do. Anto. de
Bu.in d.cap.examinata,ꝙ in omnibus caſibus , in quibus iu-
dex põt ſupplere ex officio,de quibus plenè p Bar.in d.§.hoc
aũt iudiciũ.nõ requiritur cõcluſio in libello . Ideo tunc ſi cõ-
cluſio eſſet inepta,nihil noceret,quin iudex poſſet ſuper nar-
ratione facti formare ſententiã. Et hoc eſt benè menti tenen
dũ.Et idẽ no.idẽ do.Anto.in cap.j.de lit.conteſ.Subdit ẽt do.
Anto.in d.cap.examinata.ad limitationẽ prædictæ cõis opin.
ꝙ ubi agitur de re ſpirituali , vel ubi agitur inter religioſos ,
vel ubi factum coram Papa proponitur, non requiritur con-
cluſio.De quo tamen dicite,ut ibi per eum .

138 † Vtrùm aũt in libello,q proponitur à reo,& ſic in libello
exceptionũ,requiratur concluſio,videte Bart. per multa iura
concludentẽ,quòd non,in l.j.in 2.col.q.2.ff.de excep. & Bal.
in d.l.edita.in repe.Paduana,in 16.col.& Angel.in l.emptor.
C.de præſc.long.tẽp.& do.Ant.de Bu.in c.j.extra de lit.cont.

Aduertas tamen circa ꝑdicta ad aliquas quotidianas clau
ſulas,quas ualde utile eſt apponere in libello, & interdictum
139 eſt neceſſarium.† Vtile eſt ergo in cõcluſione libelli appo-
nere clauſulã illã:Peto reũ cõuentũ cõdemnari ad dandũ,&
ſoluendũ,& ita cogi & cõpelli.Intantũ quòd Bar.in l.j.C. de
execu.rei iud.tenet clauſulã iſtã eſſe eo modo in libello neceſ
ſariã,& ibi dicit per illũ tex.quòd ſi aliquis in libello peteret
tantùm cogi,& cõpelli ,& non peteret condẽnari , quòd libel
lus nõ procederet. Et idẽ tenet Bart.per illũ text. in leg.ſi cùm
nulla.ff.de re iud.Et idẽ tenet Nic.de Neapo.in l.2.§. fin.ff.de
vulg.& pup. Cõtrariũ tamẽ tenet Bal.in addi.Spec.in titu.de
ſenten.in 17.col.Et cõtrarium tenet do.Ant.de Bu.in cap.exa
minata,extra de iud.in 9.col.verſi.ſed eſt dubium. ubi dicit ,
quòd talis libellus ſuſtinetur,eò,quia tacitè intelligitur peti
tum Cõdẽnari , ex quo alias nõ põt peti cogi.arg.l.illud.ff.de
acquir.hæred.Et idẽ videtur ſequi Io.de Imo.in d.cap.exami
nata.Et idẽ tenent Imo.& Rapha.Cuman.in lib.in ſumma. i
prin.per illum text.ff.de re iud.prout eos refert Ang.de Aret.
hic,qui circa hoc plurima verba effundit. Et iſta ſecũda pars
contra Bar.vr̃ eſſe Cõmunior,& de iure magis vera . Pro qua
facit optimè quod vult ipſe Bart. poſt antiquos,in leg.ea di-
140 uerſo.§.j.in j.col.de rei uend.† ubi dixit,quòd eò ipſo quòd
agẽs petitione hæreditatis, vel rei uendicatione agit de reſti
tutione rei, videtur petere quòd iudex pronunciet ipſum hæ
redem,vel dominũ : quia iſtud eſt antecedens ſubijciens no-
tabiliter,quòd ſi iudex hoc nõ pronuntiaret expreſsè ſcilicet
agẽtem eſſe dominũ,uideretur pronũciare tacitè cõdemnã-
do ad reſtitutionẽ.Et hoc idem ſequitur Imo.poſt Doct. in c.
2.de libel.obla.Pro hac ẽt parte optimè facit gloſſ. illa ualde
no.in cap.conſtitutus,ante fi.in uerſi.iuxta ratã,extra de relig.
141 do. quæ notabiliter vult . † quòd vbi quis petit rẽ ſibi reſti-
tui,& ad reſtitutionẽ illius rei obtinendã,erat primò neceſſa
ria reſciſsio cõtractus,cuius occaſione reus rẽ tenet:ſatis ui-
detur petẽdo reſtitutionẽ rei,petere reſciſsionẽ cõtractus , q
142 erat præambula. Ideo ſecundum do.Anto.ibi,† ſi minor tã-
quã læſus in cõtractu,puta uenditionis,petit rem, quam uẽ-
didit,ſibi reſtitui: ſatis videtur petere per reſtitutionẽ in inte
grum,id eſt,reſcindi cõtractũ. Pro effugiendis tamẽ his ama
ritudinibus,utile erit clauſulã illã apponere. Dixi tamẽ ſu-
143 prà in hoc.§.2.col.proximè præcedente, † quòd ſi actor in
libello ſolùm peteret pronũtiare actionẽ ſibi cõpetere , eſſet
idẽ,quòd petere reũ ſibi condemnari . Et ita retuli uelle not.
Bar.in leg.ſi finita.§.eleganter,in ult.col.ff.de dam infect.Di-
cit ẽt Bartol.in leg.j.C.de execu.rei iudi. ad finem , ſe putare
144 † ꝙ ſi libellans in libello utatur iſtis uerbis: Peto reum co-
gi,& compelli,& ad prædicta condemnari:quòd libellus ſu
ſtineretur, non obſtante præpoſteratione . Idem etiam tenet
Barto.in l.ſi cum nulla.ff.de re iud.de quo etiã per Bald. item
tenentem in leg.conuenticula,in 5.col.C.de epiſcop. & Cler.
& Bal.in prima conſtitut.Codicis.§.quibus,& Bald.in Authẽ.
dos data,d h.C.de dona.ante nup.& Bal.in dicta leg.j.C.de
execu.rei iud.Et de clauſula,Partem condemnatam peto co-
gi,& compelli,videte Bal.in leg.unum.ff.ſi certum peta.

145 † Vtile ẽt eſt , imò neceſſe in concluſione libelli adijcere
clauſulã:Et peto in expẽſis ipſum reũ cõdẽnari,quia ſi clauſula
iſta non apponatur in libello , licet iudex poſsit ex ſe , & ſuo
officio condẽnare uictũ in expenſis, quæ factæ fuerũt poſt li-
tem

tem conteſtatam.iuxta leg.ædiles.§.itē ſciendum.ff.de ædil.
edic.tñ ſi iudex nō cōdemnat,nihil pōt ſibi imputari,nec p: o
hoc tenetur victori ad intereſſe pp omiſſam condemnationē
expenſarū.Iſta eſt determinatio Bar.poſt Dyn.in l.4.§.hoc au
tē iudiciū,in pen.col.ver.quinto quærit.Dyn.in leg.vtique.ff.
de dam.infec.& Bar.in leg.properandum.§.ſin aūt alterutra,
146 ad ſi.C.de iudic.vbi dicit † ꝙ debemus eſſe cauti,vt in libel
lo petamus reum cōdēnari in expenſis factis,& faciendis vſ-
que ad finē cauſæ,prout ēt ſenſit glo.in c.ſi.in glo. extra de re
ſcripi.Et idē tenet Bart.in leg.non quicquid.§.1.ff.de iudi.Et
cū Bartol.tranſit ēt do.Anto.de Butr.in cap.finē litibus, in an
tepen. col. extra de dolo & contu.& ibi ēt Petr.de Ancha. &
ibi ēt Paul.de Leaza.in 3.col.& vide Spec.intit.de offi.iud.§.
deſeruit.ver.hoc aūt.Inn.in cap. grauis, extra de reſtit. ſpol.
Bal.in leg.ſi.poſt gl.2.C.qñ prouo.nō eſt neceſ.& Bald.in leg.
ſancimus.C.de iud.in pen.col.8.q.& in leg.1.in vlt.col. ff.de
iuriſd.omn.iud.& vide Imolā poſt alios in leg.Paulus.la.1.ff.
de re iudic.& gl.not.in leg.ſi quis miſſum.§.iudex.ff.de dam.
ſ infect.in gl.ſing. in verbo , ante iudiciū. ſ * Dixit tñ multùm
not.Bal.in d.leg.properādū. §. ſin aūt alterutra. in vlt. col.ꝙ
quāuis requiraē petitio facta à parte,ad hoc vt iudex poſſit , &
teneatur condēnare in expenſis, quod tñ credit , ꝙ ſufficeret
implicita,& tacita petitio.Vnde,ſecundum eum, ſi reus , vel
actor petit pro ſe ſententiam ferri ſub iſta indefinita petitio-
ne,includeretur cauſa principalis,& expēſarū:quod bene no.
147 † Multùm etiā eſſet vtile apponere ſemper in fine libelli
clauſulā illam valde ſalutarē:Super quibus omnibus , & ſin-
t gulis peto ius,& iuſtitiā mihi miniſtrari. t De qua habetur
per oēs,in ca.cùm dilectus,extra de ordi.cog.poſt Inn.& Ho
ſtiē.ibi & ibi eſt tex. ī prin.in ver.iuſtitiā ſibi fieri poſtulabat.
ſed eſt tex.in cap.2.extra de offi.ordi.in verſ.petierit iuſtitiā,
& tex.in cap.1.extra de offi.deleg.quē not.do.Abb.Panor.in
primo notab.& ibi ēt do.Ant.de Butr.& Imo.& tex.in ca.ec-
cleſia ſanctæ Mariæ.col.prim.extra vt lite pēdēte,& ibi dom.
Anto.de But.Et dicit Abb.in ca.ſi.de iureiu. ꝙ, qñ actor in li-
bello appoſuit iſta verba,ſcilicet,Petēs ſup prædictis ſibi ius,
& iuſtitiā miniſtrari,dr iudicē interpellaſſe, & ſic poterit iu-
dex ſupplere,& impertiri officiū ſuū , & ſi aliter à parte non
petatur , qđ nota.Et in iſta clauſula eſt , quemadmodū eſt in
herba betonica,ſm dñm Antoniū,& dom.Abb.Pan.in d.ca.
cùm dilectus,in pen.char.magna.in 32. col. referentē Ioan.
Cal.ib dē dicētē,ſe aliàs in q.de facto cōtingente obtinuiſſe
per illā quotidianā clauſulā , Peto mihi iuſtitiam miniſtrari.
148 † ꝙ ſi actor in libello intētauerit petitoriū & poſſeſſoriū,&
cōcludat expreſsè in poſſeſſorio,& addat in fine libelli clau-
ſulā illā:Petēs ſibi iuſtitiā miniſtrari , ꝙ poterit poſteà ſuper
petitorio probationes inducere,& ſuper eo poterit per iudi
cē pronūtiare:quia illa clauſula pōt vtrūque,ſcilicet & peti-
toriū,& poſſeſſoriū cōplecti.Et hoc dicit Ang.de Aret.hic,eſ
ſe valde ſingulare in practica . Ex iſta deciſione refert ibi do.
Abb.Pan.poſſe inferri,ꝙ vbi ex narratione facti pñt elici plu
res actiones,quarū aliquæ ſunt aptæ, aliquæ ſunt ineptæ , &
ſi fiat concluſio in ea,quæ eſt inepta,& apponitur clauſula il-
lē,Petens iuſtitiā ſibi adminiſtrari:ꝙ valebit libellus,& ſuſtē
tabitur ex apta actione,& ſuper apta actione poterit fieri pro
batio,& ſequi cōdemnatio.Ad hoc dicit bene facere dictū il
lud no.Inn.in ca.in præſentia,in ſi.extra de renūc.vbi dicit,ꝙ
ſi iudex in ſnia exprimat duplicē cām,& vna ſit cōtra ius , a-
v lia ſm ius:ꝙ ſuſtentabitur ſnīa ea cā,quæ eſt ſm ius v Et ali-
bi dicit Io.de Imo.in l.q Romæ.§.duo fratres.ff.de verb.obl.
quòd iſtud dictū Inno. Legiſtæ cōiter ignorāt . Sed iſtud idē
dicit apud Legiſtas Bal.in l.2.§.ignominiæ.ff.de his,q no.in-
fam.Imò plus dicit Bal.in l.2.in ſi.C.de vind.libe. velle ſingu
lariter Inn.in d.c. in præſentia. ꝙ ſi iudex in ſnīa dicat: Quia
per tales teſtes probatū eſt,Titiū eſſe debitorē,iō eū cōdēno,
ꝙ ſi tales teſtes dñt ſe nihil ſcire,ꝙ tñ ſnīa valet, quæ teneret
149 nulla cā expreſſa.† Et per ſupra ſcripta,ſcilicet p clauſulā il
lā ſalubrē:Peto mihi iuſtitiā miniſtrari:dicebat Ang. de Are.
hic vnū,quod reputat ipſe perpetuò notandū, quòd qñ igno
ras quę actio,vel qđ remediū dēt tibi cōpetere,vel qūo debes
cōcludere in libello,vel quia factū ſit multùm intricatū, vel pp
multitudinē factorū,vel dubietatē iuris , cōſiliū eſt , ꝙ factū
diligēter narres,& poſtea nihil ſpecificū cōcludaē , ſed loco
ſpecificæ concluſionis apponaē ſimpliciter in fine libelli clau
ſula illa:Super quibus,oībus & ſingulis peto ius, & iuſtitiam
mihi adminiſtrari ſimul,diuiſim, copulatiuè , & alternatiuè
ſingula ſingulis congruè referēdo,& oī modo meliori,via,&
forma,&c. Nā talis clauſula eſt tantæ potētiæ, & tātæ impor
tātiæ,ꝙ vr̄ deducta omnis actio,& omne remediū cōpetens,
& reſultans à narratis.d.cap.cùm dilectus.de ordi. cogn.quia
ſi dicta clauſula operaē,quod ſuper omnibus narratis poſſit
probari & iudicari,ēt qñ eſt facta cōcluſio in ſpecie in aliquo
narratorū,& ineptè,vt ſupra retuli,ſm do.Abb. Pan. poſt Io.
Cal.certè multo magis, qñ in ſpecie in aliquo narratorū non
x concluditur.Et de clauſula omni meliori mō:vide do. x Ale.
in conſi.105.aliàs 477.incip.in cā,& lite vertente,in 3.vol.cū
150 concor.Et † ad prædictā clauſulā , Peto mihi ius & iuſtitiā
miniſtrari,vltra prædicta.vide Bal.in repeti.l.incerti. C.de in-
terdictis,in vlt.col.in 15.q.& Bal.in l.edita.C.de eden. in re-
pet.Peruſina,in 16.q prin.ad ſi.& Bal.in l.ius pluribus, circa
ſi.ff.de iuſt.& iur.vbi viſus eſt dubitare de iſta clauſula, & ſē
tire ꝙ tutius ſit,illā nō apponere:tñ eā finaliter ſaluat, & ap-
probat.De qua ēt clauſula vide per Inno.in l.ſi cū nulla. ff.de
151 re iud.Vbi ēt ponit † de illa clauſula,Nō tātùm dicto mō,
ſed ēt omni alio meliori mō,quo fieri pōt:quam clauſulā eſt
ēt vtile addere in libello.Et adde ꝙ iſta clauſula eſt multùm
vtilis ad ſuſtinendum libellū & interpretandū eo modo, quo
ſanotabilibus pōt iuuari intētio actoris : ut per do. Anto. de
But.in ca.literæ.de dila & in cap.examinata, circa med. de
iudic.Bal.in l.unum.in 3.col.ff.ſi cer.pet.doo.Alex. in conſi.
6.aliàs 371.in 3.uol.incip. circa proceſſum.in 4. col. Faciunt
no.per Doct.in cap.2.de ord.cog.do.Alex.in conſi.113. aliàs
457.in 3.uol.inci.poſt redditum conſilium.
152 † Solet ēt in fine libelli apponi hæc clauſula: Peto condē-
nari ſm formā iuris,& ſtatutorū.De qua clauſula dubitabat
Ang.de Are.hic,& dicit ꝙ ſi potes,non debes apponere iſta
uerba in libello,quia ſi ſtatutum aliud diſponat,quam ius cō
mune,uideris intētaſſe duo remedia contraria,quod non po
tes.l.1.cū materia.C.de fur.Si uerò ſtatutū diſponit idē quod
ius cōmune,& tunc grauaris in hoc,quia cogeris unū reme-
diū eligere,iuxta l.quod in hæredē,§.eligere.ff.de tributoria.
153 † Si uerò hæc clauſula apponatur alternatiuè , ſcilicet ſm
y formā iuris,uel ſtatutorū: y libellus uē incertus,& non pro-
cedere,iuxta l.prætor edixit.§.quod aūt prætor. ff. de iniu. &
ſic incideres in dubitationē. Tenete uos indubitāter,dictam
clauſulā poſſe procedere, quia tex. eſt in l. 2.C. quemadmodū
teſt.ape.in uer.ſm leges,moreſq; locorū.facit l.ſi.C. de iniu.
Et ita expreſsè firmat Bart.in l.rerū quidē amotarū.la 1.ff.re-
rū amot.ad ſi.Et ibi reſpondet ad ea,quæ in contrariū addu-
cebantur per Iac.de Are.& uideas Bar.in repet.l. de quibus,
in 4.col.nu.9.ff.de leg.ſi tñ eſt repe. Bart.& latè Bal. & Inn.&
Cuman.in l.Gallus.§.ſi eius.ff.de libe.& poſthum. Vbi ēt po
nūt quid iuris,cū clauſula illa ponitē nō copulatiuè , ſed alter
natiuè.Et Bald.in l.obſeruare.§.proficiſci.ff.de offi. procō.&
leg.in 32.q.& Bal.in l.ſed & ſi quis.§.quæſitū.ff.ſi quis cau.&
Bald.in l.1.C.de cōpen.in 12.col.& Bal.in l.uinum. ff. ſi cert.
pet.& Bal.in l.2.in 3.col.C.de proba.& Bal. in l. edita. in re-
pet.Paduana,in 16.col.ubi dicit ualere libellū:Peto condēna
ri ſm leges & cōſuetudines.Et dicit Bal.in extrauagāti,de pa
ce Cōſtātiæ.in §.ſnīæ quoque.in uerb.ſm leges & conſuetu-
154 dines.arg.illius tex.† ꝙ ſi petaē cā determinari ſm leges &
cōſuetudines locorū,potius debet determinari ſm bonas cō
155 ſuetudines,ꝙ̄ ſm leges.Et dicit Bal.i l.3.C.de nuptijs.† ꝙ ſi
peto aliquē puniri ſm formā ſtatutorū & cōſuetudinis , ꝙ ſi
nō cōſtat de cōſuetudine , ꝙ punitur extra ordinē. Ad prædi
cta optimè facit,qđ uoluit Bart.in l.1,§.ſi publico. ff. ad legē
156 Iuli.de adul.in 5.col.uer.tertiò quæro.ubi dicit,quòd † in in
quiſitione pōt cōcludi hoc modo, Super quibus omnibus in
tendit procedere, & punire ſm formā iuris , uel ſtatutorum.
Cōſueuit ēt p nōnullos addi i fine libelli illa clauſula:Saluo
z iure z addēdi,minuēdi,mutādi.&c. q̄ clauſula nihil operaē;
157 † nā añ litis cōteſtationē pōt libere ſine illa clauſula mutaē,
corrigere,addere,vt eſt gloſſ.in l.qui familię.ff.fam.erciſ.niſi
libellus ſit per aduerſarium acceptus , quia tunc non poſſet
amplius corrigi uel mutari , etiam ante litis conteſtatio-
nem iuxta not. per Bald. in l. cum precum. C. de lib. cauſ.
158 † Ideo cautela eſt , vt reus acceptet libellum in paſſibus,
punctis,& articulis pro eo facientibus tātū. Ita Bald. Inn. &
Cum.in l.Gallus.§.quidā rectè.ff.de li.& poſthu.prout refert
Ang.de Aret.hic.Si verò poſt litē cōteſtatā velit emēdare,vel

a corrigere nō pōt; a ēt ſi eēt appoſita illa clauſula, Saluo iure addēdi, vel minuēdi. Et ita tenet Bal.& alij i d.l.edita.& Bar. in l.nō ſolū.§.morte.in 7.col.ff.de ope.no.nū.& in l.cùm procurator.§.ſi dominus.in 2. col. in eo tit.& in l.Neſennius.in 1.col.ff.de neg.geſt. Et de his habēt Can.gl.ord.in c.inter dilect.in ver.iure addēdi, extra de fide inſtru.de quo ēt p Bal.in d.l.edita.in repe.Paduana.i 1.& pe.charta magna. & i repe. Peruſina, in 35.col.& Io.inona.& I .And.in c.in generali. in Mercuria.de reg.iur.in 6.per Bald.in l.tres denuntiationes, in fi.C.quomodo, & quando iud.Ang.in l.ſi quis intentione ambigua.ff.de iud. Ange.in §.omnem. in Auth. de litig. decim. part.ti. Ant.in c.cùm M.Ferra.extra de conſti.

Limitat tñ prædicta multū no.Bal.in d.l.edita, in repet.Paduana, io pe.char.ver itē dubitabat de clauſula, Saluo iure addēdi, & diminuēdi: vt pdicta procedāt, qñ dictū eſt, Saluo iure addēdi, quia tūc ad ius ſe retulit proteſtans & ius non
159 vult, poſſe mutari libellū poſt litē cōteſtatam. † Secus aūt ſi
b diceret: Saluo mihi addēdi arbitrio, b & diminuendi. Quod dictū ſi eſt verū, eſt ſingulare: tñ pro veritate eſt periculoſum, cùm ēt verbū Arbitriū, intelligat ſm ius, & nō ſm merā voluntatē, iuxta ea, q̄ dicit Bar.in l.1.ff.de leg.2.& Bar. in l. ſi ſic.de leg.1.in prin.& in l.alio.ff.de alim.& ciba.leg. Et cōtra illud & dictum Bal.firmat expreſſè Ang.de Are. hic. Dicebat etiā Bal.in d.l.Neſennius, in vlt.col. poſt Hoſ.in d.c.inter dilecto⁹,
160 extra de fide inſtru. † q̄ dicta clauſula, Saluo iure addēdi, & diminuendi operatur hunc notabilem effectum, quòd ille, qui ſic proteſtatur, non videtur agere connexè, ſed diuiſim, nec videtur ſe adſtringere. & idem etiam dicit Bald. in d.l. édita.in repe.Paduana, in loco, & ver.proximè alleg.

161 † Multū eſt ēt vtile, & neceſſariū, apponere in libello, Nō
c adſtringēs c ſe ad probādū nō neceſſaria, ſed ad ea tātùm, q̄ ſufficiāt ad victoriā cāæ obtinēdā. Quia ſi hæc clauſula non apponat, tenet actor approbare oīa in libello deducta. Et ita no.dixit Bart.in l.diuus.in 2.col.ff.de re iud. De qua ēt clauſula p Cano.in cap.cùm dilecti, extra de dolo & cōtu. Et dixit plus Ang.de Aret.hic, q̄ actor teneī probare oīa deducta in libello, ſiue ſint deducta p modū ſubſtātiæ, ſiue p modū cāæ, ſiue per modū qualitatis, ſiue principaliter, ſiue incidēter. De quo tñ vide latè Bal.i l.1.in 18.col.& ſeq.C.qui accu. nō poſ.

Quid in reo, an teneaī probare poſitū ēt q̄ in ſe ſumpſerit onus probādi: dixi opportunè ſupra eo.§.ſup gl. fi.in verſ. dicat nō repeto amplius. In propoſito tñ nr̄o reperio q̄ Bal. in l.nō iō.C.de lib.cā.tenuit q̄ clauſula illa, Nō adſtringēs ſe ad probādū niſi neceſſaria, &c.nihil prodeſt cùm neceſsitas probādi ſit impoſita à iure. & hoc dicit notādū, ſed nihil allegat ad hoc. Tenēdo tñ q̄ dicta clauſula, Non adſtringēs ſe
d ad probādū d * niſi neceſſaria, ſit vtilis, vt prædixi. & iſta eſt COMMVNIS opin. Limita hoc valde not.nō pcedere, qñ aliquid negatiuè proponereī, quo caſu licet factū ſit in ſe affirmatiuum, tamen nunquā videtur ſe adſtringere ad onus probādi. Iſtud eſt quod no.voluit Bal.in l.cum te.in vlt. verſi. C.de proba.& ibi etiam Cyn.quod verbum tene cordi.

Succeſsiuè iuxta has clauſulas in libello apponi conſue-
162 tas, dicebat Ang.de Are.hic † q̄ Bononiæ cōiter addiī hæc clauſula, Et prædictus fuit ſæpius cōfeſſus in præſentia teſtiū fide dignorū, &c.quā clauſulā dicit ipſe ſuperfluā, imò nociuā quia per eā inſtruitur aduerſarius de probationibus ſuis, & ſm eū ſufficit dictā cōfeſsionē extra iudicialē probare, poſtea in proceſſu cauſæ, ētſi hoc non exprimatur in libello, & debebat ſequi cōdēnatio. Ego puto q̄ imò iſta clauſula ſit oīno vtilis. Et ad hoc adduco deciſionē expreſſam, & in terminis Spec.in ti.de teſt.§.1.ver.ſed pone, egi.vbi notabiliter dixit, quòd ſi fuiſti confeſſus mutuum extra iudicium, etiā parte præſente, & in præſentia teſtium, quod ſi de tali confeſsione non feci mentionē in libello, quòd probatio confeſsionis facta poſtea in proceſſu, nihil prodeſt actori. De quo latiùs ibi per eū, & cum Spec.ēt videtur concordare do.Ant.de Butri.in c.examinata, extra de iud. Benè faciūt quæ decidit Bar. in l.ſi ita ſtipulat⁹.§.Chryſogonus, i vlt.col.ff. de verb. oblig.

163 † Aduertēdū eſt ēt circa hāc materiā libellorū, q̄ i cauſis ciuilibus non eſt neceſſè inſerere in libello locum, aut tempus celebrati contractus, ſecundum Bart.in l.1.in prin.in pen. col.ff.de eden.quod intellige & limitate ut ibi per eum. & adde Bart.in l.ratio.aliàs incipit datio.§. ſi per venditorem. ff.de act.empt.& per illū tex. no.ibi q̄ in libello non eſt ponendus locus, ſed inſpicitur locus ille, qui erit vtilior actori.

164 † Vtile eſt & neceſſarium, declarare id, quod in libello petitur. l.ſi in rem.ff.de rei vendic.& eſt talis declaratio facienda cū duabus demonſtrationibus, vel duabus cohærentijs, ſiue duobus cōfinibus, ſm Bart.poſt gl.in l.forma.ff. de cēſi. & Bart.in d.l.ſi in rē.& latè ipſe Barto.in l. demonſtratio falſa, in prin.ff.de cond.& demonſt.in pen.col.& videte glo.& Doc.in c.2.de libel.obla. Quod multūm ſignāter limitate, niſi actor illas demōſtrationes ignoraret, & ita iuraret: vt l.1.§. ſi quis argētū.& ibi gl.in ver. iurati. ff. depoſit. De quo uide Cyn.qui hoc declarat in d.l.edita.in 7.col.verſi.nūc reſtat videre. Spe.i ti.de libelli cōceptio.§.iuxta.ver.ſed i quo pderit.

165 † Nomen e * aūt actionis, nō eſt hodie neceſſariū in libel
e lo exprimere, ſed ſufficit libellū proponere, & tal ter factum
f narrare, q̄ ex eo reſultet actio.in c.dilecti. f extra de iudi. Ita ſe hēt Cōis opi.vt tenet Bart.in d.l.1.in prin.ff.de eden.in pe. col.poſt gl.ibi & alij cōiter.& Bar.in l.cū mota.arg.illius tex. C.d tranſact.ad fi.in l.Gallus.§.quidē rectè, in fi. ff.de libe. & poſthum.& ibi latè Imo.& latè per Cano.in d.cap. dilecti.& Cyn.& Bal.& alios in d.l.edita.& dicit Bar.in l. 1. in prin. & ita obſeruat conſuetudo. Et per hoc inſerebat ibi Bar.poſt In
166 no.in c.examinata, extra de iudi. † quòd ſi hodiè exprimeretur in libello actio inepta, nō tñ vitiareī libellus: qa ſi ſine illa expreſsiōe actionis procedit hodie libellus, vt dixi: ergo eodē mō procedet, ſi exprimaī inepta, iuxta l.vnicā.in princ. C.de rei uxo.act. Accedit fil.no.in l.vinū.ff.ſi cer.pet.in gloſſ. mag.ad fi.& ibi Bal.& Ang.& gl.no.in l. q̄teſtamēto. §. 1.in verbo, poſſe.ff.de teſta.& gl.illa no.in §.ſerui.in verbo, trāſitu.ſupra de libe.quā gl.in multis locis Bal.ſummè cōmēdat: & dicit ſingularē in l.cōſentaneū.in 5.col.C.quō & qñ iud.& Bal.in l.2.in 3.col.C.de iur.emphy.Bald.in c.1.§.ſi quis verò. de pace iur.fir. Et iſtud idē tenet Bar.in l.inſulā. ff. de præſcr. verb.& iſtud cōſueuit magis cōiter teneri, prout ēt tenēt Bal. & Ang.in l.Gallus.ff.de lib.& poſth.in §.1. & ibi dicit Bal.q̄ iſtud dictū Inn.in d.c.examinata, eſt ſingulare. Idē tenēt etiā Ang.Sali.& Imo.in l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogon⁹. ff.de verbo.obliga.in no.& ibi ēt Imo.reputat illud dictū eſſe ſingulare, & Io.And.in addi.Spe.in ti.de actio.& pen.§.ſequiī. verſi. ſuper hoc. Io.de Imo.& Abb.Pan.in d.c.examinata. Quāuis Ant.de But.ibi refert opi.aliquorū, q tenēt cōtrariū, & nihil clarè firmat gl.in d.l.1.in prin.ff.de eden.& gl.mag. circa fi. vbi Ang.tenet cōtrariū eius, qđ dixerat ſuprà, & cōtrariū ēt tenuit Ang.in l.2.p illū tex.C.de formulis.& in l.ſi cū ea. C. de do promiſ.gl.& Ang.in l.vnica.C.vt q̄ deſunt aduo. Et cōtrariū ēt tenet Spe.in tit.de act.& pe.§.ſeq.ver.pe.& Bal. ibi cōtrarius ī l.& ſine ſcriptura.in vlt.col.C. ad Treb. & in l. certi cōdictio.§.qm̄.ff.ſi cert.pet.& gl.i d.l.2.C.de ſer.Cōis tñ opinio mag s ſe habet, vt ſuprà dixi, & videbitis in locis palle.

167 † Poſtremò iuxta hāc materiam libelli nota, q̄ ſnia lata
g ſuper inepto libello, eſt ipſe iure nulla, g nec ex ea oriī actio in factū, vel officiū iudicis. Ita eſt gl. ſuprà de obli. in prin.in gl.in ver.ſm.ad fi.in verbis illis, itē p cōpetētes actiones, ſm qđ alleg.Bal.in l.actori.ad fi.C.de reb.cre.& dicit illā gl.eſſe ſing.& nō eſſe alibi in mūdo. Allegat eā ēt Bal.in l. ex hoc iure.ff.de iuſti.& iur.in pe.col.& in l.pe.circa princ. eod.tit.& Bal.in repe.l.2.in 14.col.ff.de iureiur.& do.Anton.in ca.examinata, extra de iud. Et pro hac gl.facit tex.opti.in l.fi.in verbo nihil agit.quē ad hoc ibi ponderat Bal.ff.de lib.& poſthu. Et illā gl.limitabat Bal.in l.certa rōne.C.quando prouo.non eſt neceſ.& Bal.in l.2.ad fi.C.de re iudic.& Bal.in l.pe.in pri. ff.de iuſt.& iur.vt procedat, quando ineptitudo eſſet expreſſa in libello: ſecus ſi libell⁹ eſſet tacitè ineptus, tūc valet ſnia.

168 † Adde ēt q̄ exceptio ineptitudinis libelli poteſt quandocūque opponi ēt poſt ſniam ſecundum.Bal.poſt Iac.But. in l.licet.in antepe.col.C.de proc.& Bal.in authen.ſi quis litigantiū.C.de epiſ.audi.& Bald. in l. 1. C. vt quæ deſunt aduo. & Bal.in d.l.edita.in repe.Paduana.in 20.col.& ēt in 23. col.& idem Bal. in l.2.C.de formulis.& in l.exceptionem.in 4.col. C.de proba. Et quod exceptio ineptitudinis libelli poſsit opponi poſt ſententiā, tenet etiā Pet.de Anch. in cle.cōſtitutio-
169 nē.extra de elec. † Pro ſuſtentatione tamen libelli licitum
h eſt uerba impropriare, & libellum ſuſtinere. h Ita Bar.per illum tex.in l.ſi olei.C.locati.& Bar.in l.2.per illū tex.C.de his qui ex public.ratiocin.lib.10.& Bar.in l.ſed & ſi poſſeſſoris. §.item ſi iurauero.ff.de iureiur.& Bal.in l.1.C.unde lib.cum

multis.

170 multis alijs ſimilibus concor.in quibus† libellus poteſt ſu-
ſtineri,ſi uerba ſunt talia, quæ poſsint interpretari, etiam ex
ſententia,& reduci ad uias iuſtas. Ita colligitur ex uerbis In
no.in c.cōquerente,extra de offi.ordin.& ibi per Imo.& ex-
preſsè do. Ant.in c.conſtitutus, extra de reli.do.
171 Et dicebat Bal.in l.fi.C.de compen.in fin. pen. col. † ꝙ pōt
ſuſtineri libellus groſſo modo,qñ nec debet nocere talis lo-
quendi ſimplicitas.Et iſta ſufficiant pro generali inſtructio-
ne,& generali doctrina cuiuslibet libelli bene formandi, &
ritè,rectèque concipiendi.
172 † Reliquum eſt modò ut uideamus in ſpecie qualis debeat
eſſe forma libelli,in rei uendicatione. Et breuiter dicas quòd
actor debet demonſtrare rem, quā intendit uendicare duo-
bus modis:uel eo modo,quo pōt, iuxta ea quæ dixi ſuprà,in
materia libellorum:poſteà debet oſtēdere ſe dominum ſim-
pliciter,non expreſſa cauſa ſpecifica,per ea,quę dixi ſuprà in
materia rei uendicationis, circa requiſita ex parte actoris.
Vtile eſt ēt ſm Ang. de Aret.hic, ꝙ omnia iſta ſimul ponat,
ſcilicet rem, quam petit ad ſe ſpectare iure directi dominij,
uel utilis dominij,uel quaſi dominij: de qua clauſula dicam
opportunè in §.ſed iſtæ,infrà eo.Deinde debet dicere quali-
ter rem illam reus conuentus detinet, & habet facultatē rei
reſtituēdæ:uel quòd dolo deſijt habere, uel poſsidere,iuxta
ea,quæ dixi ſuprà,in materia rei uendicationis, circa requi-
ſita ex parte rei conuenti.Poſtremò debet petere ſe declarari
dñm,ſm Bar.in l.ex diuerſo.§.1.per illū text.ff. de rei uen.&
Bar.in l.Pomponius.§.ſed & is,per illum tex.ff.de procu.Di-
cebat tñ Ang.de Aret.hic, ꝙ poſſet etiā libellū ccōcludere ꝑ
hæc uerba: Quare peto per uos pronuntiari & declarari di-
ctam rem ad me ſpectare, & ꝑtinere iure directi dominij,
uel utilis,uel quaſi dominij. De quo añ procedat, dicetur
in §.ſed iſtæ,infrà eod.Et in præallegatis locis dicebat etiam
Bar.poſſe procedere libellū illū antiquorū, qui in rei uendi-
catione ſolùm petunt poſſeſſorem condemnari ad reſtitutio
nem rei.Nā ſm Bar.ex quo actor petit reū condemnari ad re
ſtitutionē rei, per conſequens vř petere ſe pronuntiari dñm:
quamuis hunc libellū antiquorum damnet Io.Fab. hic.& vi
deas Nico.de Neap.qui circa hoc refert multos antiquos. Et
circa hunc libellum vide quæ ſuprà dixi in materia libello-
rū circa clauſulā illā:Peto cogi,& cōpelli.Plus dicunt doct.
vt do.And.& Imo.in c.2.de libell.obla. quòd ſufficeret in li-
bello dicere: Peto talem rem per rei vendicationem.
173 † Vos tñ aduertite circa reſtitutionē rei petitæ fiendā, ꝙ
licet Io.Fab.hic poſt Pet.de Bella Perti.ſimpliciter dicat, ꝙ
reſtitutio rei petitæ veniat fienda officio iudicis, nō aūt iure
actionis: & ita eſſeuerat tenere communē curſum cauſarū:
Tñ vos habetis Bar.tenentem cōtrariū, ꝙ imò talis reſtitutio
venit fienda iure actionis, ſi bene inſpiciatˀ in l. ſi priùs.ff.do
ope.no.nun.in 11.col.circa fi.in 2.q.& cū ibi pulchrè ponde
rat Imo.& eum defendit:licet contrarium teneāt Pe. & Cy.
in l.ſi quid.C.de ſerui.& Bal.in l.harū.ff.ſi ſerui. ven. in fi.De
quo vide Spe.in tit.de offic.iudi.§.de ſerui.ver. poſt ſniam.
per Ang.in l.ſi quis 6.§.differentia. ff. de acqui. poſ.in 9.col.
Putarem ergò ad euitandum has difficultates, tutius eſſe, ſi
actor primò petat ſe declarari dominum, vt dixi:dehinc ſuc
ceſsiuè petat reum condemnari, & condemnatum cogi, &
i compelli ad rem petitam reſtituendam. i
* Prædicta procedūt quando actor vult rē ſolùm petere.
174 † Quid autem ſi velit etiā fructus rei petere, K quomodo
K erit formādus libellus? eſt materia valde prolixa, in qua re-
perio doct.multū variaſſe. Verū qa iſte §.ſatis dotis habuit,
& fortè amplius q̄ exigeret,ꝓcedā in hoc vltimo remiſsiuè.
175 † In primis ſciēdū eſt, fructus poſſe peti aliqñ de per ſe.
viā actionis,ſ.ꝑ rei vendicationē aliqñ ſolùm per officiū iu-
dicis,ſm qđ declarat gl.valde no.& magiſtralis.in l.& ea di
uerſo.in prin.ff.de rei.ven.in gl.mag.in verbo,nō habēdā.&
ibi Bar.& ſi quidē fructus debentur iure actionis, & ſic per
rei vendicationē poſſent peti, non tamen cùm repeti poterūt
ſimul,ſed tunc opus erit nouo libello, ſm qđ decidit Bar.ī d.
l.& ex diuerſo.§.vbi aūt.in 1.col.ꝑ tex.expreſſum in l. fundi.
ff.de excep.& per alia,de quibus ibi per eū. Si aūt fructus de
bent ſolo officio iudicis,vel petuntur ſolùm officio iudicis,
quod pōt,ēt qñ debentur per viā actionis, vt vult ibidē not.
Bar.tūc eſt dubiū qualiter debet formari libellus: & in hoc
Bar.ꝯ morē ſuū reperit ſibi cōtrarius.Nā Bar.in l.1.in pri.ff.đ
eden.in 3.col.tenet,ꝙ poſſet peti res cū fructibus inde per-
ceptis,& ꝙ non ſit neceſſe exprimere quātitatē fructuū. Sed
ipſe Bar.in d.§.vbi.autem in 2.col.tenet,ꝙ imò debet decla
rari quantitas fructuū,qui petuntur,qñ ſunt fructus percepti
de præterito:ſi autē eſſent fructus percipiendi in futurū pen-
dente lite,tūc nō eſt neceſſe ꝙ certa quātitas exprimatur: qa
illā actor probabiliter ignorat,ſm eum. De quo puncto ſi ve
lis videre,videas Cy.in l.certū.in fi.C.de rei vendi. & Cy. in
l.cū propria.& ibi Bal.C.ſi quis alte.vel ſibi.& latè Imo. in l.
ſi filius,in prin.ff.de verb.obli. vbi refert Bal. in hac materia
variātē per Inno.in c.grauis,extrà de reſti.ſpo. & in c.tanta,
extra de exceſ.pla.& latè ꝑ Ange.& Imo. ī l. ſi homo. ff. đ re
l iudi.& Ange.de Are.hic,cū concor.in his locis per eos alle. l
176 † Et pro euitandis his dubitationibus mihi placet mo-
dus practicandi,poſitus per Ang.de Are.hic, vt dicatur:Peto
reū conuentū condēnari ad reſtituendū rē petitā,vnà cū fru-
ctib.perceptis à tāto tēpore citrà,q aſcēdunt ad tantā quāti-
tatē deductis oīb.impenſis, & ēt deducta parte laboratoris.
Itē peto fructus,qui percipi potuerunt ꝑ quēlibet diligentē
virum,qui poſſunt aſcēdere ad tātā quātitatē. Itē ēt peto fru
ctus ꝑcipiēdos lite pēdēte,prout de debita quātitate fructuū
& eorū æſtimatione probabitur,& liquidabitur in proceſſu,
taxatione boni iudicis ſemper ſalua. Et per hunc modū oīs
ſcrupuloſitas euadeť. Dicebat ēt Bar.in d.§. vbi aūt.in 2.col.
ꝓcedere libellū alternatiuè:Peto fructˀ,ſi extēt:& ſi nō extēt,
ſtimationē.De quo habes gl.ī l.diuortio.§.ob donatiōes.ī gl.
j.ff.ſo. mat.& ibi ꝑ Bar.& Ang.& latiùs ꝑ Imo. hoc limitātē.
177 † An aūt iudex poſsit condemnare reum in fructibus nō
petitis ab actore,vide Bal.in l properandū. §. fin aūt alteru-
178 tra.C.de iud.& in l.1.in vlt.col.C.de fructi.& lit.expen.† Et
an pēdente iudicio ſortis,poſsint poſteà peti fructus, & alia
acceſſoria:vide Ang.in rep.l.1.C.de iud. Et quid ſi non peto
fructus,ſed tantùm rem,an veniant fructus acceſſoriè ad rē:
vide Bar.in l.2.C.de pet.hær.& Cyn.in l.nō eſt.C.fami.erciſ.
179 † Quid autem in ſententia, an teneatur iudex in ſenten-
tia exprimere certam quantitatē fructuū:vide Bar.in d.§.vbi
aūt.& Imo.in c.inter dilectos,extra de donat. Bal. poſt Gul.ī
l.3.C.de fruct.& lit.expen.& vide tex.not.in l. in ſumma.§.q
180 ſortis.ff.de re iud.ꝑ quē tex. tenet ibi Ang. † ꝙ non ualet ſen
tentia:Cōdēno te ad reſtituēdū rē cū fructibus,non expreſſa
quantitate fructuū. Et ita dicit fuiſſe iudicatū ipſo aduncāte.
Vnū tñ perpetuò diligenter nota,ꝙ ſi iudex in ſnīa ſimpli
citer dicat:Cōdēno te ut reſtituas rem:intelligitur ēt cōdem
181 nare in fructibus,qui de iure ueniūt, † ꝑꝑ uerbū Reſtituas,
quod plenum habet ſignificatū.Iſtud eſt,quod ſignanter uo-
luit Bal.in rubri.C. de fruct.& lit expen. Quod dictum benè
nota.Et per iſta cū laude Dei, & eius matris uirginis Mariæ
ſit expeditus iſte §.Sit laus trino & vni.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a PERSONAM] Adde d.Bar.Soc.in cōſi. 131. in c.in præ
ſenti,circa mediū 6.col.in 1. parte. ubi quòd actio perſona-
lis datur ſolū cōtra debitorem uel alium, qui eius perſonam
repræſentat. Et adde Fran.Aret. in l.1.de acqu. poſ.in 7.col.
ante medium. & quod ibidem dixi in apoſtil.
b * Adde ꝙ arbitri, đ quib.ī d.l.fi.C.đ iu.ſunt tales, q cogno
ſcūt đ tota cā,ut ibi apparet,& ī l.apertiſsimi.eo.ti.ſed đ illis
quos dicit Iaſon,habetis tex.in c. cū ſpeciali. ī prin. extra de
appella.& in c.ſuſpicionis,extrà de offi.dele.Carcaſſ. Sardus
c APPELLARI] Vide Fran.Aret.in l.1.C.de arb.& Feli.
in c.fin.de re iu.in tertia colum.
d IVDICIORVM] Adde Dy.in conſil.50. & d.Bar.Soc.
in cōſi. 195.inc.circa primū.uer.accedit.in 2.parte.& in cōſi.
124.inci.præſens,circa mediū, ſecunda col.in prima parte.
e TRANSACTIO] Et hic idē tenet do.Bar.Soc.ī d.cōſi.
124.inci.ꝑſens,circa me.2.col.ī 1.parte.Vñ, ut ibi ipſe dicit,
quod in tranſ.permittitur,& in laudo,cōcedendū uidetur.&
in cōſi.232.inc.ꝑſenti.verſi.circa prin.ſcđa col in ſcđa parte.
f EST] Adde do.Ma.Soci.in conſi.25.inci.Fran. ver. ſupereſt
nunc.circa princ.& in cōſi.26.inc.ea his.ver.& primo ibi,qđ
aūt,& ī cōſi.31.ꝓſequēdo.ver.quāuis enim circa.fi.ī 1.parte.
g QVIS VEL QVI] De huius relatiui ſignificatiōe vide

Frā.Are.in l.ſi quis dtob.C.de impu.& ali.ſubſt.& do.Alex. de Imo.in cōſi.46.in ſecūda col.in 2.par.& in conſ.207.in ſecūda col.in tertia parte.& in cōſ.53.in vlt.col.i quarta parte.

h RES] De hac dic.vide tu Feli.in ca.peruenit.col.5.De teſtibus.Et Frāc.Are.in l.1.de acq.poſſ.in 3.col.verb.Ad ſecundū.Et in d.l.1.de cert.pet.Et Phil.Cor.in conſ.20.ine.videt̃ in litera,in 4.parte:Et Frāc.Aret.in Rubr.de acqui. poſ.in 5.col.

i MISTVM] Adde Franc.Aret.in l.prima.C.quando nō peten.par.& quæ per eū habentur in l.prima de acqui. poſſeſ. circa ſin.4.col.& in l.ſi emācipa.C. de colla. quod non in materia correctiua,nec proprietate ſermonis.& in l.cū antiquis. C.de inoffi.teſtat.quod nec ēt in exorbitantibus. Et vide Dy. hic in prima col.circa principium.

k MISTI] Vide do.Alex. de Imo.in conſi. 115. in tertia & quarta col.in ſecunda parte. & in conſ. 30. in vltima col.ea. parte.& in conſi.82.in 7.co.in tertia parte.& in conſi.100.in vltima colum.in ſi.ea.part.& in conſi.26.in 4.col.ea.parte.& in conſ.18.in vlt.col.in 4.parte.vbi ponit laic de hac materia & in conſi.28.in 1.col.in 3.parte.

l * Adde ꝙ & ſi iſta opi.Petri de Ancha.in caſu iſtius ſtatuti videatur magis cōmuniter approbata,vt per doct.in l. 2.ff. de leg.1.tamē idē Iaſo.in hoc ſibi cōtrarius per plura in d.l. 2.tenet cōtra deciſionē Petri de Anc.& cōmu.quę ibi videas, & ibi dictis adde ꝙ in iſto ſtatuto rō eſt,ne mulier ꝑpꝛ eius imbecillitatē facilè ſeducatur : ſed hæc rō ceſſat in donationib. cā mortis,cū præſumptio iuris ſit, quòd mulier de facili non donet.l.ſed ſi ego.§ ſi.ad Velleia.imò cōtra naturā ſextus muliebris eſt donare.l.ſi ſtipulata.§.1.ff.de dō. inter vir. & vxo. cùm ergo de facili mulieres nō donēt,& hmōi donatiōes cā mortis poſsint ad libitū volūtatis reuocari.l.nō oīs.in princ. ff.ſi cer.peta.l.ſi.C.de don.cau.mor.iūcta l.4.ff.de adimē.leg. & ſic ceſſet omnino rō & mēs ſtatutorū,ceſſabit ēt diſpoſitio. c.cū ceſſante.extra de appel.l.ſed ſi pater.§. nō tātùm. ff. ad Mace.& cùm ſimus in correctorijs,& nō ſit idētitas rōnis,nō valebit arg.ad caſum improprium.auth.quas actiōes.C.de ſacroſan.eccle.c.cùm dilectus.extrà de cōſuetud. Præterea vrgētiſsimè cōtra cōmunē ſniam inſtat̃,cui permittit̃ teſtari,ꝑmittit̃ cā mortis donare.tex.eſt notab.q facit hāc cōſequētiā in l.cùm hic ſtatus.§.ſi miles.ff.de dō.inter vir.& vxo. & magis propriè ad terminos q.nr̃æ,cui remittit̃ ſolēnitas in teſtādo,remittit̃ in donatione cā mortis.tex.eſt & ibi gl. in l.Marcel.in prin.ff.de dona.cā mortis.ſed in hoc ſtatuto nihil circa teſtamēti factionē immutatur:ergo nec in donationē cā mortis. Et optimè pro iſta parte facit, qa ſicut in gn̄ali cōceſsiōe donādi nō venit donatio cā mortis.l.ſi filiusfam.§.ſi.ff.de dō. tut.gen. nec ēt in hoc ſtatuto exorbitāti gn̄aliter diſponēte in cōtractib.cōprehēdet donatio cā mortis.Itē pro iſta opi.adduco duo argu.q̄ pro cōi ſnia ſiūt,& ita retorqueo il'a.Oēs fatētur donātionē cā mortis reſpectu cōfectionis habere naturā cōtractus.gl.in l.2.ff.de dote præle.reſpectu effectus naturā vltimæ volūtatis.l.ſi.C.de dō.cau.mor. & tradūt ſcribētes in d.l.2.ff.de leg.1.ſed ſtatuētes vt ex rōni ſtatuti ſuprà relata apparet,reſpectu effectus uoluerūt ſuccurrere mulieꝝ fragilitati,cū leges rebus,& nō uerbis,imponātur.l.ſi.C.de uſu.c. cōmiſſa de elec.in 6.ſed reſpectu effect' nō læduntur mulieres, cū poſsint ad libitū hmōi donationes reuocare, ut ſuprà dixi:ergo nō cōprehendentur donationes cauſa mortis in hoc ſtatuto, maximè cū mulier poſsit diu cogitare nū ſibi expediat donationē cā mortis reuocare:arg.l.ſi mulier.la 2. C.ad Velleia.nec obſt.arg.Petri de Ancha.quod ſ̃t retorquet̃:& dico ꝙ donatio cā mortis magis participat de ultima uolūtate,quàm de cōtractu,ut irrefragabiliter probatur in d.l.ſi.C. de dō.cau.mor. in §.1.Inſt.de dona.in l.illud. ff. de don.cau. mor. ubi aperta regula ponit̃ ꝙ donatio cā mortis in nulla parte ultimæ uolūtati abſimilis eſt. & probatur ex regula l.ſi cut.C.de act.& oblig.cùm ergo magis participet de ultima uoluntate,ſecundum illius naturam iudicabitur. d. l. quaritur. ff. de ſtat.bo. Et hæc opin.contra communem placet mihi.Anto.Ang.Carcaſſona Sardus.

m INTELLIGI] Quomodo aūt uerba ſint intelligēda ui de do.Alex.de Imo.in conſi 83.in 3.& 7.col. in ſecūda parte. & in cōſ.40.2.col.ea.part.& in conſi.109.in 4.par.& do.Vin. Palleo.in conſil.66.inter conſi.do.Alex.in 4.parte.

n * Adde ꝙ licet Iaſ.infrà alleget Bar.ſibi cōtrariū, tn̄ rectè intuēdo,ſaluari pōt a cōtrarietate:quia Bart.in d.l. apud Iulianū.§.ſi.loquit̃ qñ ſtatutū dicit ꝙ mulier nō poſsit cōtrahere. & in l.ad mutū.§.primo.ff.de acqui. hær. loquitur qñ ſtatutū dicit ꝙ mulier nō poſsit obligari . quæ duo ſtatuta longè in uerbis differunt,ut hic per Ang. de Are. Quæ concordia fuit Mathesil. in ſuis notabi.prout eū refert.Iaſ.in l.ſi unus.§.pactus ne peteret.in 8.col.ff. de pa. ubi uideas Iaſ. ferè omnia, quæ hic,dicentem.Carcaſſona Sardus.

o * Adde quòd Abb.in d.c.ſi.col.11.uerſic.uenio ad gl.11.nō dicit id,quod Iaſ.refert , ſed dicit propriè cōtractū eſſe ultro citroq; obligatoriū.per d.l.Labeo.Cæteri uerò impropriè,& largo modo.De ſtatuto uerò nullum uerbum quod quæſtioni noſtræ adaptari poſsit Sardus.

p PRO EXPRESSA] Vide do.Ale.ī cōſ.48.ī 3.col. in prima part.& in conſil. 80. in tertia col. & in cōſilio 106. in pe. colum.ea parte prima.& in conſi. 77. in ſi.in ſecunda parte.

q EXTENSIVE] Vide do.Ale.in cōſ.18.in ſi.in 2.par.& in cōſ.182.in 15.co.& in cōſ.188.ī 2.col.ī eadē 2.part.& in cōſ. 189.ī prima & 2.col.ī 4.parte.& in conſil. 22.ī 2.col.ea part.

r RENVNTIATIO] Adde d.Ale.de Im.in l.ſi unus.§.pactus.ī add.ad Bar.ff.de pac.& Pau.de Caſ.ī cōſi. 40. & de diſtractu,Bal.in cōſi.inci.In Dei noie ,Amen. ille dicit̃ habere.

ſ ET DAMNOSIS] Sed nūquid tale ſtatutū ſi habeat locū renūtiatione facta ꝑ filiā patri,uide do.Ale. de Imo.ī cōſi.29. ī pen.col.ī 3. part.ubi ēt quod ſi uelit uēdere uni propinquo. & nūquid ſtatutū loquēs ī cōtractib' habeat locū ī cōtractib. iuratis minore.uide per eum in conſi.106. in ult. in 3. parte.

t Sed illa gl.in d.l.ſi quis in tantam.reſpectu prodigi communiter reprobatur,ut ibi per Bart.& alios.

u Adde quòd in dicto §.hæc actio.optimè probatur ex maleficio cōdictionē furtiuā oriri:qa Iuriſcōſultus arguit à ſimili. Nā dubiū in illa deciſione erat:qa rerū amotarū actio ueniebat ex delicto:iō uidebat̃ ꝙ anno finiret̃.Tn̄ hoc non obſtāte Iuriſcōſultus cōtrariū decidit,ex quo cōtinet rei perſecutionē.Et ad tollēdū obiectū,quod oriebat̃ ex delicto,dat ſimilitudinē in cōdictione furtiua,quæ orit̃ ex delicto,tn̄ qa rei ꝑſecutionē cōtinet,anno nō finit̃.Vel,ſi uis , dic ꝙ dat Iuriſcōſult' inſtātiā ad refellēdū argumētū cōtrariū,qua data corruit argumētū.c.ſicut urgeri.1.q̄ſt.1.ē bon' tex.quē ad hoc ſolet allegare dominus & præceptor me' Maria. Socin Iunior. in §.pauonū.Inſt.de rerum di.alioquin ſimilitudo uel inſtantia Iuriſconſulti non eſſet bona.& ſic urgenter probat ille tex. condictionem furtiuam ex delicto oriri , & ſolut. Ange. de Aret.& Iaſ. ſunt uerbales,ut ex iſtis patet.& ita teneo , quicquid ipſi dicant.Carcaſſona. Sardus.

x DOMINII] Vide d.Alex.de Imo.in conſi. 99. in 10.col. in 2.parte.

y ET QVASI PROPRIETATEM]. An ſit dare proprietatē,& quaſi proprietatē, uide do.Alex.de Imo. in conſi. 99.in 10.col.in 2.parte.ubi etiam ponit,an appellatione proprietatis ueniat quaſi proprietas.

z * Vide eundem Iaſ.in l.naturaliter.§.nihil commune . in 3. col.ff.de acqui poſſ.Sardus.

a SIBI PRODEST] adde ſingulariter d. Ale. de Imol. in conſi.177.ad ſi.in 2.parte.ubi ponit unū mirabile , quòd ius ſuperueniens lite pendente ex cauſa de præterito prodeſt,& ideo filius agens ex teſtamento,poteſt litē pendentem repudiare & adire ab inteſtato,& obtinet.

b DIRECTVM] Vide tu latiſsimè Firmianū in ſuo aureo repertorio.ī uer.dn̄iū probat̃ . ubi ad ſaturitatē hēs materiā probationis dn̄ij.Et quomodo & quando dicatur probatum directū dn̄iū,uide do Ale.in cōſ.88.in 3.col.in 2.parte . & in conſi.primo,in ult.col.ī 4.part.& in cōſ.11.ult.col.ead.part.

c Aduerte ꝙ hoc dictum Panor.& Ia.eſt, uideri meo , contra tex in l.ſin aūt.§.ſed & is.ff.de rei uen.ubi formaliter inquit tex. quòd qui dolo ante litis conteſtationem deſijt poſsidere,in rem actione tenetur.Carcaſſona.Sardus.

d IN DOLO] Adde Fel.in cap.aduerſario tuo . de exce.in prima colum.& do.Alex.de Imol.in conſil. 77.in 4. parte.& adde Oldr.in conſil. 320. quòd qui deſijt poſsidere per dolum,non uitat iudiciū actionis perſonalis.Et adde do.Alex. de Imo.ī cōſi.100.in ult.col.in ſi.in 3.parte.ubi ponit,nūquid poſsidens tpe iudicij,præſumatur & poſtea etiam poſsidere.

e Adde tu ꝑ opin.Bal.ꝙ Bart.in d.l.creditores, ſuprà alle. C. de pig.vult ꝙ ſi ius executiuū erat in actu producēdi,qa agitabatur iudiciū,& tūc ſi erat tale iudiciū,qđ reddebat rem litigioſam,

tigioſam, vt eſt in rei vẽdicatione, de qua agimus, vt Auth. litigioſa. C. de litig. qđ tale ius executiuũ tranſeat in in ſingularem ſucceſſorẽ, per l. 2. C. eo. tit. de litigio. & plenius ibi p eũ. Si ergo ius executiuũ hoc caſu trãſit in ſingularẽ ſucceſſorẽ, nõ erit opus libello, nec litis cõteſtatione. Carcaſſona Sard[9].

f EMPHYTEVTICAM] adde Bal. in add. ad Spe. in ti. de lo. verſi. ſi emphyteuta ocganit. & Spec. verſ. 65. ꝙ emphyteuta negãs poſſeſsionem, dicitur malè vti: & poteſt expelli.

g Tu dicas ꝙ indiſtinctè verius videtur ꝙ ob mẽdaciũ tituli nõ pniat priuatione poſſeſsionis: qa ad hoc vt cogaꝛ ſuſcipere rei vẽd. ſufficit ꝙ habeat facultatẽ rei reſtituẽdæ. l. officiũ. ff. de rei vẽdi. q̃ facultas nõ tollitur, nec excuſaꝛ à iudicio, licet fuerit mendax in titulo: nã dicta l. ſi. ff. de rei vẽdi. loquiꝛ in negãte ſe poſsidere, & ſic in negante extremũ rei vendi. ex parte cõuent[9], per quã inficiationẽ actor non põt vti cõtra cũ actione ſua. Sed per mendacium in titulo non impeditur intentio agentis, quin ei probãti rem ſuã, cogaꝛ illã reſtituere, d. l. officium. ergo nõ videtur d. l. ſi. habere locũ. facit ẽt, quia regulariter, vt dicũt Doct. quis non cõpellitur dicere titulum ſuæ poſſ. l. cogi. C. de peti. hær. Cũ ergo expreſſerit male id, ad quod nõ tenebatur, non debet ſibi obeſſe: arg. eorũ, quæ dicuntur de exprimente ineptam actionẽ in libello, vt j. eodẽ. § p ſo. col. anrep. & in l. edita. C. de eden. & cũ d. l. ſi quodam modo pœnalis benigna eſt interpretatio adhibenda. c. j. in pœnis de reg. iur. in 6. cum ſimilibus. Carcaſſona Sardus.

h Adde quòd Bartol. in d. l. is, qui ſe obtulit. parificat confeſſionem ſiue in iudicio, ſiue extra factam, dummodo in iudicio probetur. Dic vt ibi per eum. Sardus.

i Adde quod videtur quòd talis libellus, Peto caſtrum cum iuribus, & pertinentijs ſuis: non procedat, niſi exprimaꝛ, p l. 3. §. armamenta. ff. de rei vendi. vbi armamẽta nauis ſeparatim petẽda ſunt. Et per jllũ tex. dicit ibi Bar. in vtraq; lectura, nõ valere libellũ ſi peto domũ cũ ſuis maſaritijs. Et illã deciſionẽ Bar. ſequitur Lud. Rom. in l. j. in prin. ff. de edend. & p iſta, quòd talis libellus, Peto caſtrum, &c. nõ pcedat videtur tenere Ang. de Are. in §. curare. col. j. infrà eodem. licet poſtmodũ cogitandum relinquat. Sed, his non obſtãtibus, dicas talem libellum valere. Et ad contraria reſponde, vt per Iaſ. in d. §. curare. ad ſi. col. 4. cum ſeq. quamuis in veritate reſponſio Io. Fab. & Iaſ. ad d. §. armamenta, violentia videatur. Interim cogitabis meliorem. Carcaſſona Sardus.

k Adde Bart. idem tenentem per illam gloſſ. in l. dinus. in 2. col. ff. de re iud. Sardus.

l IN REI VEND.] Vide do. Alex. de Imo. in conſi. 199. in 2. par. & in conſi. 21. in 7. col. in 2. par. Et quid dici debeat in tali libello, vide per eum in conſil. 91. in 2. part. & in d. conſ. 199. in 3. col. ead. par. Et qualiter agatur in rei vendicatione, vide per eum in conſ. 28. in prima col. eadem. 2. parte.

m NVLLVS] Nunquid quando libellus eſt ineptus, probationes dicũtur eſſe ineptę, ad hoc vt i alio iudicio produci vel repeti poſsint, vide do. Alexan. de Imol. in conſ. 37. in 7. col. in prima part. & in conſil. 87. in vlt. col. in 3. parte. vbi ponit etiam, nunquid alia acta inde ſecuta valeant.

n De hoc dicto eſt caſus in l. Bebius Marcellus. ff. de pact. dotalib. Sardus.

o IN EXPENSIS] Et hoc idem tenet Fel. in c. ſignificantibus. in 3. col. quinta declaratio. de lib. obl. ver.

p CONCLVSIONEM] Sed qđ ſi cõcluſio ſit generalis, vide do. Alex. de Imo. in conſi. 195. in 8. col. prima parte.

q Adde ꝙ Abb. in c. primo. col. 8. extra de lit. cõteſta. ſaluat gl. in d. c. qa præſulatus, qñ inter religioſos daretur libellus, & de ſpũalibus ageretur. Et hoc ex mẽte Hoſti. vt ibi per eũ: q ẽt ponit tres fallẽtias, quas ſtatim ponit Iaſ. Carcaſſ. Sard.

r IN CRIMINALIBVS] Adde. do. Fran. Are. in l. omnium. C. de teſt. ꝙ concluſio in criminalibus imponatur per verba, Super quibus omnibus, & ſingulis.

ſ Adde prædictus, ꝙ licet iudex nõ interpellatus, ex officio ſuo poſsit victũ victori in expenſis cõdẽnare, vt per Bart. in le gib. ſuprà pximè alleg. tamẽ ſi nõ fecit, nõ teneꝛ parti, vt ibi per eum. Secus ſi fuiſſet interpellatus: quia tũc teneretꝛ parti. d. §. ſin aũt alterutra. ſed ſi in libello eſſet appoſita clauſula, Super quib. omnibus, & ſingulis, &c. de qua ſtatim habeꝛ p Iaſ. ꝙ tunc virtute illius clauſulæ ſatis diceretꝛ interpellatus: & ſi victũ victori in expenſis non condemnaret, teneretꝛ parti ad intereſſe. d. §. ſin autem alterutra. vt voluit in ſimili notab. do. Abb. in c. ſi. in ſi. extra de iureiur. Carcaſſona Sardus.

t MINISTRARI] Vide eundẽ do. Iaſ. May. in l. petẽs. C. de pact. vbi plenius. Et Frãc. Aret. in l. edita. C. de edẽ. & in l. certi. §. ſi nummos, in ſi. ff. ſi cer. pet. Et adde hic, quæ ibidem ad eum dixi in apo.

u SECVNDVM IVS] Adde Frã. Aret. in l. ſi ex plagij. ad ff. de verbo. obl. & in q l. iuſtè. in 2. col. de acqui. poſ. & do. Bar. Soc. i cõſ.: 64. incip. viſa bulla. verſ. ſed ad hũc videꝛ i 2. parte.

x OMNI MELIORI MODO] Adde Are. i l. certi. §. ſi nũmos. ff. ſi cer. pet. & Fel. in c. cũ ſuper. de offi. dele. in 4. c.

y VEL STATVTORVM] Vide Lud. Rom. i rub. đ arb. 7. col.

z SALVO IVRE] De qua clauſula vide Fel. in c. ex parte. de reſcr. in ver. copula. in 4. col. & in c. ſignificantib. de libel. ob. in ſi. & in c. inter dilectos. de ſi. inſtr. in gl. i uer. addẽdi. & in c. paſtoralis. de excep. & in c. inter monaſterium. in 2. col. de re iud. & in c. excõmunicatus. de hæredi. in medio 1. col.

a NON POTEST] Vide plenè p Fel. in c. ſignificãtib. in 1. col. verſi. ad illam materiã. vbi, an & quando emẽdari poſſit, & quando nõ: & quid in ciuili, & quid in criminali. Et an, & quando mutari: & quid ſi mutatio: & an qui addit, vel detrahit libello, dicatur mutare: ibidem in 9. col. verſi. circa mutationem & in 12. col. verſi. vnum vltra omnes.

b ARBITRIO] Quod dictũ Bal. refert etiam, ſequitur Lanfran. in cap. quoniam contra. in verſi petit. ad ſi.

c NON ADSTRINGENS] De virtute huius clauſulæ vide do. Alexan. de Imo. in conſi. 61. in 2. col. in 2. parte. & in conſi. 6. in 4. col. in 3. parte.

d Adde ꝙ hęc limitatio adeò notab. nõ videtur vera: primò quia ſi factũ ipſum probare ſpectat ad me iuris diſpoſitione, non videꝛ quòd cõcipiẽdo verba negatiuè, illud euitare poſſim. arg. nota. per gloſſ. & Bart. in l. alimenta. C. de neg. geſt. & Bart. in l. nõ ſolum. §. morte. col. 7 ff. de noui ope. nunti. Canoniſtæ in cap. cum M. Ferrarienſis. extra, de conſtit. & quia ſi negatiua eſt fundamentũ intẽtionis alicuius, debet ab ipſo pbari, ſm Bar. in l. in illa ſtipulatione. ff. de verb. obl. Cogitabis ppter authoritatẽ Cyni, Bald. & Iaſ. Carcaſſona Sardus.

e * Aduertẽdum eſt, quòd etſi tam Legiſtæ q̃ Canoniſtæ, in ll. hic per Iaſ. alleg. communiter firmẽt verius: q; Iuris cẽſura attẽta, actionis nomẽ in libello nõ eſſe exprimẽdũ: verius tñ mihi ſemp viſum fuit, ꝙ de iure ciuili exprimi debeat, & ꝙ in hoc põtificiũ a Cæſareo iure deuiet: & primò p iſta opin. caſus eſt, quem cõmuniter citãt Scribẽtes i l. 2. C. de formul. vbi requiriꝛ, ꝙ rei & propoſito negotio cõpetẽs actio exprimaꝛ. Et põdera qđ text. dicit, propoſito negotio, &c. & ſic factũ erat narratũ, & nihilominus requirit expreſsionẽ cõpetẽtis actionis. ergo text. ille vrgẽtiſsimè pbat, nõ ſat eſſe, factũ narrare, niſi cõpetẽs actio exprimaꝛ. Ad idem, & ſecũdò irrefragabilis videꝛ text. in l. ſi. C. de interdic. vbi inqt Imperator, partẽ cogi debere ad exhibẽdas ſuas allegatiões, & cõpetẽtẽ exprimere actionẽ. Põdero dupliciter illũ text. dũ requirit expreſsionẽ: ergo nõ ſufficit ꝙ ex narratione facti tacitè reſultet: qa expreſſum diciꝛ, qđ legi poteſt. l. 1. in prin. ff. de his, q̃ in teſta. delen. ſecũdò fortius põdero d. l. ſi. q̃ copulatiuè ponit exhibẽdas fore allegatiões, & exprimẽdã actionẽ: & loquiꝛ de alleg. facti, nõ iuris: qa ius certũ & finitũ eſt, nec pponendũ. l. 2. ff. de iur. & fac. igno. gl. & Bar. i l. 2. §. ꝙ obſeruari. C. de iura. calũ. ergo nõ ſufficit factũ pponere, ſed ẽt actionẽ exprimere. Ad veritatẽ nanq; copulatiuæ, vtrumq; fieri oportet. l. ſi hẽdi plures, ff. de cõdi. inſti. l. ſi qs ita ſtipulat[9]. ff. de uerb. obl. pterea, & tertiò p iſta parte facit tex. q alleg. i cõtrariũ. i c. dilecti. extra đ iud. vbi tex. ſe reſtringit ſcđm formã canonũ, & ſanctorũ patrũ inſtituta: ergo ſecus de Iure ciuili, & đ Iure cõſultis vř loq ille tex. ibi, dũ dicit Sicut a multis fieri ſolet, &c. nec placet quorũdã nouiſsimorũ inductio, quã faciũt de d. c. dilecti, in illis verbis, Scđm formam canonũ, &c. dũ volunt illa uerba referri ad veritatis indaginẽ, de qua in illo tex. qa de iure ciuili ante formã canonũ leges oẽs veritatem quærunt. l. 2. C. de eden. & uerũ amamus. ait Iuriſconſul. in l. cũm ita legarũ. in ſi. ff. de condi. & demõſt. & veritatẽ colim[9], inqt Imperator i l. 8. C. de dedi. liber. tollẽ. & facit p hac opi. quia ſi facti narratio legi ſatisfaceret, fruſtra lex requireret in parentẽ, vel patronũ mutari nomẽ actionis de dolo, l. ſi ſupeꝛſtite. C. de dol. Et iſtud videtur de mẽte gl.

in d.l.prim.in princ.ff.de eden.dum format libellū in peti.hę red.& in actione negotiorū geſtor.nec Bart.in d. l. prima. ff. de eden.in effectu videtur aliud ſentire,dū dicit, gloſſ.diſputat de nomine actionis. Breuiter hodie per decretalē nouiſſimā non requiritur.allega.d.c.dilecti.ſentit ergo Bart.ante illā decretalē nomen actionis eſſe exprimendum.Multa alia dici poſſent, quæ aliàs hāc concluſionē Bononiæ publicè diſputādo dixi,quæ gratia breuitatis omitto. Nō obſtat q nō debeat induci diſcordia inter ius ciuile & canonicū, niſi quatenus in iure inuenitur expreſſum.c.primo, & ſecundo, extra de noui ope.nun.quia ſatis ex ſupradictis apparet differentia expreſſa.Nec obſtat quod ſatis reus certificari poſſit ex narratione facti,l.prima.ff.de eden.quia non ſufficit niſi forma legis ſeruetur.l.cū 2.§.ſi prætor.ff.de trāſact.doct.in l. prima. in prin. ff.de verbo.oblig. Vel hinc argumētū do inſtantiam,quia dicta corruit.argum.§.pauonn.Inſti.de rerū diui. c. ſicut vrgeri.1. quæſt. prima. nā ēt poſſet certificari reus ex narratione facti ſine ſcriptis,tamē lex vult libellū in ſcriptis porrigi. auth.offeratur.C.de lit.conteſt.nec ſatisfacit expoſitio Phil. Dec.dū in d.l.edita,C.de eden.dicit in ll.contra commu.allegat.debere exponi actio,id eſt libellus: quia vt facillimè perpendere poteris,eſt illorū iuriū manifeſta violatio: & qa ſi legis lator hoc voluiſſet,facili illi fuiſſet vbi poſuit actionē,ponere libellū.argu.c.ad audiētiā.extra de deci.& l.vnica.§.ſin aūt ad deficiētis.C.de cadu.tollē.Ex his omnib.corollariè inferē cōtra aliā cōmunē ſniam,q expreſſio ineptæ actionis,ipſo facto cōpetēt et narratæ, vitiabit libellū. & vī caſus in l.prima. §.primo.ff.men.ſal.mo.dixe.& faciūt multa iura, q̄ adducit idem Iaſ.in dicta l.edita.C.de edē.q̄ requirūt expreſſionē cōpetētis actionis.Et multa ēt publicè pro hac opinio. diſputando dicta ad contraria reſpondendo.quæ,vt breuitati ſtudeam,prætermittenda cenſui. Anton. Angel. Carcaſſona.Sardus.

f In c.dilecti.Et ibidem vide Feli.in prin.circa finem.

g NVLLA] Vide do. Alex.de Imo.in cōſi.136.in 1.col. in ſecunda parte.

h SVSTINERE] Adde do.Alexan.de Imo.in conſi. 121. in tertia columna. in prima parte.

i * Adde quod Bart.in l.harum. ff.ſi ſer. vendi. & l. naturaliter. §.nihil cōmune.in 5.lectura.ff.de acquir.poſ.tenet reſtitutionem officio iudicis fiendam.Sardus.

k PETERE] Nūquid aūt in libello debeāt peti fructus,& quo modo,& quando:vide do.Alexan.de Imo.in conſi. 90.in vltima columna. in ſecunda parte. vbi ponit quomodo debeat fieri condemnatio de fructibus extantibus, & conſumptis.

l * Adde eundem Iaſo.in §.curare.columna tertia, in 4.fallen.infrà.eo.Sardus.

SVMMARIA IN §. Aequè ſi.

1 *Seruitutum genera quot ſint.*
2 *Seruitutes merè perſonales quæ dicantur.*
3 *Vſusfructus formalis quis ſit,& quare dicatur formalis.*
4 *Vſusfructus caſualis quis ſit,& an ſit ſeruitus.*
5 *Seruitus an,& quando ſit formalis,& merè perſonalis.*
6 *Seruorum miniſteria an ſint ſeruitutes.8.*
7 *Actio iniuriarum datur contra prohibentem vti ſeruorum miniſterio.10.*
9 *Seruitus perſonalis,an,& quando morte extinguatur.*
11 *Seruitutes non merè perſonales quotuplices ſint.12.*
13 *Seruitutes an ſint,nonnullæ conceſſiones.14.*
15 *Seruitus an ſit,ſi concedatur quòd poſſem per pontem tuum ſine ſolutione gabellæ mercium,tranſire.*
16 *Seruitus an ſit ius exigendi pedagia.*
17 *Seruitus an dicatur,ſi ſum obligatus dare Eccleſiæ decem annua.*
18 *Seruitus perſonalis vſus an dicatur ſi concedatur, &c.*
19 *Seruitutes merè reales quales ſint, & quibus ex cauſis.*
20 *Seruitus quando dicatur habere cauſam continuam.*
21 *Seruitutum merè realium quot ſpecies ſint.*
22 *Prædium vrbanum quod dicatur,& quod ruſticum.*
23 *Seruitus an ſit ruſtica, vel vrbana, qualiter cognoſcatur.*
24 *Seruitus via cum ſit ruſtica, an, & quando cenſeatur vrbana.*
25 *Actio confeſſoria,& negatoria,quæ dicantur.26.*
27 *Dictio,Fortè,quid operatur in lege,vel in ſtatuto.*
28 *Lumen,& proſpectus qualiter differant.*
29 *Seruitus luminum,& ſeruitus ne luminibus officiatur,qualiter differant.*
30 *Proiectum,& immiſſum,qualiter differant.*
31 *Aquæductus an ſit ſeruitus realis, & ruſtica.*
32 *Aquæ ducendæ vſum ſi tibi conceſſi,an ſine tuo conſenſu alij concedere poſſim 33.*
34 *Actio confeſſoria,& negatoria cui competant. 35.*
36 *Actio confeſſoria an ſit inutilis,& ſupernacua.38.*
37 *Actio confeſſoria quanto duret tempore.*
39 *Actio perſonalis pro ſeruitute conſtituenda,quanto tempore duret.*
40 *Actiones confeſſoria, & negatoria, quando dentur etiam poſſidenti.*
41 *Poſſeſſionem quaſi ſeruitutis quando quis habeat. 42.43.*
44 *Actione confeſſoria quando agitur eſſe ſibi ius ades ſuas altius tollendi.*
45 *Dictio Item quando ſuppleri debeat.*
46 *Actiones confeſſoria,& negatoria, quare ſic nuncupentur.*
47 *Actio confeſſoria quibus verbis proponatur, & quibus negatoria.*
48 *Libellus apud Legiſtas quid contineat.*
49 *Creditor an ſit quaſi dominus.*
50 *Vſufructuarius an ſit quaſi dominus.51.*
52 *Superficiarius an ſit quaſi dominus.*
53 *Vſufructuarius an habeat vtile dominium.*
54 *Actio confeſſoria,& negatoria,quare dicantur in rem.*
55 *Actio confeſſoria,& negatoria,quæ dicantur.56.*
57 *Actio negatoria contra quem detur.*
58 *Poſſidens an & quando rei vendicatione agere poſſit.*
59 *Poſſidens ſi rei vendicatione agat, an poſſeſſioni ſuæ renuntiaſſe dicatur.*
60 *Exceptio debet eſſe de regula.*
61 *Libellus in confeſſoria qualiter ſit formandus. 62.*
63 *Libellus in actione negatoria qualiter ſit formandus.*

AEQVE SI. Tex.iſte in prin.in verſic.æquè.ſe ipſum continuat hoc modo. Nā ſicut in §.præcedenti tractatū fuit de actionibus in rem: ita ēt tractatur in hoc §.In hoc tamen eſt differentia:quia in §. pręcedenti dictū eſt de actionibus in rē, quę competunt pro rebus corporalibus: hic verò ponitur de actionibus in rem, quæ competunt pro rebus incorporalibus.

Ad euidētiā huius §.& eius materiæ,p̄mittebat hic Dy. &
1 poſt eū alij,Inā.Fab.Nico.de Neap.Ange. de Are. † q habemꝰ tria gn̄era ſeruitutū.Quędā.n.ſūt pſonales merè:q̄dā pſonales,ſed nō merè,q̄ ēt pñt dici miſtæ:q̄dā ēt merè reales. Et iſta tria gn̄era ſeruitutū ponit ēt gl.ſuprà de ſer.i pri.i gl.1.& gl.& Bar.ī l.1.ff.de ſer.ti.gn̄ali.& bona gl.ī l.ſi qs binas ędes. in verſ.perſonæ.ff.de vſufruct.& Bart.in rubri.C. de vſufruct.
2 †Seruitutes ergo merè perſonales ſunt, quæ conſiſtunt in perſona alicuius,vt in ſeruis noſtris.Et dicuntur merè perſonales,qa debent a perſona perſonę,& ſunt inſeparabiles. Et de hac ſeruitute nō tractat hic:ſed habet ſuprà de iure pſon. & in tit.ff.de ſta.hominū.& ī §.p̄iudiciales infra,eod.Sed aduerte,qa iſta nō eſt ſeruitus formalis, ſm q capit ſeruitꝰ. Nā in materia noſtra bn̄ pōt dici ſeruitꝰ cauſalis.qđ declaro.Nā. quēadmodu reperit duplex vſusfructꝰ,formalis.ſ.& cauſalis vt in gl.1.ſuprà de vſufr.ī verſ.ius.ī fi.Et formalis nihil aliud eſt,q̄ ius vtēdi,fruēdi:vt ſuprà de vſufruc.ī princ.& ī l.1.ff.de
3 vſufruc.† & dicitur formalis,quia eſt forma q̄dā à proprietate ſepa-

te ſeparata: cùm apud vnum ſit proprietas, apud aliũ ſit vſuſ
4 fructus: & iſte vſusfructus nõ eſt ſeruitus, vt j. ſubijciã. † Qui
dã eſt vſusfructus cauſalis: & eſt ille, quẽ dominus ſibi percipit ex fundo ſuo. Et dicit̃ cauſalis, quia depẽdet à cauſa, hoc
eſt à ꝓprietate. Et iſte ẽt vſusfructus nõ eſt ſeruitus: vt eſt tex.
notab. in l. vti frui, in prin. ff. ſi vſusfruct. pe. Et rationem aſſignat ibi tex. qa fundus ſuus nõ poteſt dici ſibi ſeruire. Et de
hoc duplici vſufructu eſt gl. ordinaria Inſti. de vſuſr. in prin.
in verſ. ius. Ita in propoſito noſtro nõ poſſumus dicere, ꝙ dominus in ſeruo ſuo habeat ſeruitutẽ formalẽ: quia cùm ſeruꝰ
ſit dñi, nõ põt dici ꝙ dñs habeat ſeruitutẽ ĩ re ſua d. l. vti frui,
in prin. & l. in re cõi. ff. de ſer. vrb. præd. Sed ex quo eſt ſeruus,
põt talis ſeruitus reſpectu dñi dici cauſalis, cùm depẽdeat ex
cauſa, hoc eſt, dominio. Et iſta ſunt ex mente Ioan. Fab. hic.
5 Dicebat tamen ipſe Ioan. Fab. † poſſe dari caſum, vbi ſeruitus ſit formalis, & merè perſonalis, & deberetur à perſona
perſonæ, quando alicui legarent̃ operæ, vel miniſterium ſerui: quia tũc eſt ſeruitus formalis. Quod patet, quia legatarius
non eſt dominus ſerui, nec talis legatarius cenſet̃ vſufructuarius, cùm tales operæ ſerui trãſmittant̃ ad hæredes legatarij.
l. 2. ff. de vſufruct. leg. Iſte caſus, & iſtud exemplũ videret̃ poſ
6 ſe morderi ex verbis Angel. de Aret. hic, † quia miniſteria, ſeu
operæ ſeruorum, ſecundũ eum, non ſunt aliquo modo ſeruitus, ſed quædã obligatio pſonalis. nam cùm iſta ſeruitus non
extinguatur morte eius, cui debet̃. d. l. 2. ergo nõ eſt perſonalis. Et hoc eſt, qđ dixit gl. ĩ d. l. ſi qs binas ædes. ff. de vſufruct.
7 † Hinc eſt, ꝙ cõtra prohibentem vti tali miniſterio ſeruorum, non datur confeſſoria, ſed actio iniuriarum: vel. qui pẽdẽtem. ff. de act. empt. & l. iniuriarũ. §. ſi quis me prohibeat.
ff. de iniur. Et hãc opin. refert Ang. hic, tenere Pet. Cyn. Bal. &
Sal. in d. rubr. C. de vſufruct. Ego teneo exemplũ, & caſum
8 Ioan. Fab. & pro eo ſuſtinẽdo, puto † quòd opera, & miniſteria ſeruorum ſint ſeruitus, vt tenet Bart. in rub. C. de vſufruct.
poſt Cy. in hoc §. noſtro. Et quòd hoc ſit verum, patet: quia
hic ponitur in numero ſeruitutum perſonalium, cùm Iuriſcõſultus in libro Digeſtorum ponat inter ſeruitutes perſonales
9 titulum, de operis ſeruorum. † Non obſtat quòd hæc ſeruitus non extinguatur morte: quia reſpondeo ſecundum Bart.
in d. rub. quòd, licet nõ extinguatur morte eius, cui debetur,
extinguitur tamen morte ſerui. Et ita etiam reſpondent Dy.
& Ioa. Fab. hic. Vel poteſtis dicere, quòd, illud, quod dicitur,
quòd ſeruitus perſonalis extinguit̃ morte eius, cui debetur,
verum eſt, quando eſt miſta: quia debetur à perſona. Si autem ſunt merè perſonales, tunc non extinguuntur morte
eius, cui debentur. Et ita eſt caſus in d. l. 2. ff. de vſufruct. leg.
10 Nec obſtat ſecundum, † quod agatur actione iniuriarum:
quia reſpondeo, quòd d. l. qui pendente, & d. §. ſi quis me prohibeat. quæ dicunt, ꝙ ſi quis prohibeat me vti re mea, quòd
cõtra eum poſſum agere actione iniuriarũ. Non negãt tamẽ
quin etiam contra prohibẽtem vti tali miniſterio, vel opera
ſeruorum, competat etiam confeſſoria.
11 † Dixi ſecundò, quòd habemus ſeruitutes perſonales, ſed
non merè perſonales: & ſunt illæ, quę debentur à re perſonę:
vt ſeruitus, vſus, vſufructus, & habitationes. Ideo autem hæ
ſeruitutes appellantur perſonales, eò, quia cum perſona extinguuntur. l. ſicut. §. fin. ff. quib. mod. vſufruct. amit. & l. non
12 ſolùm. §. tale. ff. de libe. leg. † Ideo aũt dicunt̃ nõ merè perſonales, eo, quia nõ debẽtur à perſona perſonæ, ſed à re pſonę.
Verùm quia gloſſ. in d. l. ſi quis binas ædes. vult, quòd ſint
tantùm quatuor illæ ſeruitutes non merè perſonales, ſcilicet
vſufructus, vſus, habitatio, & miniſterium ſeruorum, dubita-
13 bat hic Io. Fab. † de nonnullis conceſſionibus, an dicantur
ſeruitutes perſonales: puta, ſi conceſſiſti mihi quòd in nemore tuo accipiam tot ligna, quæ ſufficiant pro calefactione hoſpitij mei: vel ſi conceſſiſti mihi quòd hauriam aquam de puteo, quẽ habẽs in domo. Et tenet ipſe, quòd ſint ſeruitutes in
his, & ſimilibꝰ, quicquid dixerit gl. ĩ l. pecoris, in gl. fin. ff. de
ſerui. ruſt. pręd. & gl. in l. Mela. §. fin. ff. de ali. & ciba. leg. i verbo, Perſona. Et ita dicit tenere communem vſum cauſarum.
14 † Et huius inueſtigationis eſt magna, imò ſumma vtilitas:
qa ſi dicimꝰ has eſſe ſeruitutes, ꝑ eis cõpetet cõfeſſoria actio
cõtra quẽcunque. Si verò nõ ſunt ſeruitutes, ſed ſimplices cõceſſiones, nõ poſſet agi, niſi contra illũ, q conceſſit, & nõ cõtra aliũ, vt l. Caius. ff. de annuis leg. & l. fin. §. 1. ff. de cõtrahẽ.

empt. Et ita declarat Bar. in d. l. Mela. §. fin. qui tenet p illa
ra contrariam opin. ſcilicet, quòd imò non ſit ſeruitus, & pro
eis non poſſit agi, niſi contra concedẽtem, & nõ contra alium:
& cum Bar. videtur cõcordare Bal. in rub. C. de vſufruct. vbi
tenet, ꝙ ſi tu conceſſiſti mihi, ꝙ ex fundo tuo omni anno poſſim percipere vnũ corbem frumenti, ꝙ iſta eſt ſeruitus innominata, ex quo ex ea non oritur confeſſoria contra tertium
poſſidentem: quia iſta confeſſio magis reſpicit obligationem perſonalem, quàm ſeruitutem. Sed ipſe Bald. in l. penultima, C. de condit. inſer. colum. quarta, fuit ſibi contrarius: & tenuit, quòd iſtæ ſint ſeruitutes, reprobata gloſſ. in
d. l. pecoris. Vnde dicit, quòd ſi poſſum omni anno ex agro
tuo percipere vnum corbem frumenti, quòd erit ſeruitus,
quæ debetur à re perſonæ.
Eodem modo ſm eum, ſi des mihi ſeruitutem coquẽdi panem in furno tuo pro tota mea familia: quòd iſta eſt ſeruitus, licet ſecundum eum, Cyn. hic teneat contrarium.
15 † Subdit etiam ibidem Bal. ꝙ eſt ſeruitus, ſi cõceſſiſti mihi. ꝙ poſſim trãſire per põtẽ tuũ ſine ſolutiõe gabellę mercium. Et propterea ſubdit Bal. aliàs fuiſſe magnã q̃ſtionẽ in his
terminis. Veneti. n. conceſſerant Placentinis trãſitũ per quẽdam pontẽ, & concedebatur abſq; ſolutione alicuius vectigalis: poſt modum pons ille factus eſt de dominio Paduano:
Paduani petunt vectigalia à Placentinis. Placentini dicunt ſe
non teneri: quia iſta ſeruitus fuit eis perpetuò cõceſſa. Paduani aũt dicunt, quòd iſta nõ eſt ſpecies ſeruitutis, ſed fuit q̃dã
obligatio perſonalis, quæ nõ ſequit̃ fundũ. Quid modo iuris
ſit, vide vt ibi per eum. Et videtur inclinare, quòd iſta ſit ſeruitus, & quòd ad eius obſeruantiam Paduani teneantur.
16 Et ibi etiam dicit Bal. † Quòd ius exigendi pedagia, non
eſt ſeruitus, quia naturalis ſeruitus eſt pati, & non exigere.
Verùm alibi ipſemet Bald. in l. j. in 9. colum. C. de ſer. &
17 aqua, dixit, † quòd ſi ſum obligatus dare Eccleſiæ in ſignũ
ſubiectionis, vel fidelitatis decem annua, quòd iſta non eſt
ſeruitus, ſed dicitur quaſi ſeruitus.
Reperio poſtea quòd Imola in l. apud Iulianum. §. ſi quis
alicui. ff. de leg. 1. concordat hanc varietatem Doctorum,
quæ primò fuit inter Ro. & Io. ſecundum quod refert glo. in
18 d. l. pecoris, & gloſſ. in d. l. Mela §. fin. † Nam dicebat ipſe,
quòd aut in conceſſione venit aliquid indeterminatè, quod
poteſt accipere determinationem ſecundum neceſſitatem
perſonæ: tunc cenſetur ſeruitus perſonalis: quia in effectu eſt
ſeruitus vſus. Puta, cõcedo tibi, quòd ei die poſſis ire ad hortum meum, & capere tot fructus pro vſu tuo: & tunc iſta erit
ſeruitus perſonalis vſus. Secus ſi in conceſſione veniat aliquid omnino determinatum: puta, ſi concedo tibi, vt liceat tibi omni anno capere tot fructus: & non dico pro vſu: & tunc
iſta non ſit ſeruitus, ſed potius ius quoddam perſonale.
Mihi placet opinio Bart. in d. l. Mela. §. fin. quòd ſi concedatur facultas aliquid faciendi in alieno, vel ex alieno, ei qui nõ
habet vicinum prædium, quòd iſta nõ dicatur ſeruitus: quia
cùm nõ habet vicinũ prædiũ, ad cuius vtilitatẽ ſeruitus illa
conſtituatur, relinquitur, ꝙ nõ erit ſeruitus, ſed ius quoddã
perſonale: prout ẽt tenet gl. ĩ d. §. ſi quis alicui. Secus ſi hẽt vicinũ prædiũ, cui dictam ſeruitutem acquirit: prout etiam volunt gloſſ. prælleg. ſcilicet in l. pecoris, & in d. l. Mela. §. fin.
Limitarem tñ hãc opinionẽ, vt non procedat ſimpliciter,
qñ concederet̃ tale ius, ad cuius acquiſitionẽ nõ eſt neceſſariũ vicinũ prædiũ, prout eſt in ſeruitutibus miſtis, ſiue nõ merè perſonalibus, ut uſusfructus uſus, & habitationis: quia tũc
tenerẽ diſtinctionẽ Io. de Imo. ſup. relatam. Ideo putarem in
caſibus ſuprà relatis per Ioannem Fab. & Bal. quòd illa non
poſſunt dici ſeruitutes, ſed iura perſonalia, vt patet ex prędictis: & videtur eſſe tex. in d. l. Caius. ff. de annuis leg. & in d.
l. fin. §. j. ff. de contrahen. empt. allegatis ſupra per Bart.
19 † Dixi tertiò, ꝙ habemus ſeruitutes merè reales, quales
ſunt illæ, quæ debentur à re rei: & puto, ꝙ tribus ex cauſis dicant̃ merè reales. Et primò, qa debent̃ à re rei. Secũdò, q: ſine
rebus, & ſic ſine pr ędijs cõſtitui nõ poſſunt: qa niſi ſit pdium
dominans, cui ſeruitus acquiratur, & pdiũ ſeruiens, cui ſeruitus imponat̃, nõ poſſunt hæ ſeruitutes cõſtitui. §. ideo aũt hæ
ſeruitutes. Inſtit. de ſeruit. & l. quoties. la prima, in prin. ff. de
ſeruit. Tertiò, quia perſonas non cõcomitantur, imò trãſeũt,
ad quẽcunq; res vadãt: & ſic res ipſas cõcomitantur. l. via cõ

ſtitui.§.ſi fundus,&l.ſi communi fundo.ff.de ſeruit.ruſti.præ
dio.Et harũ ſeruitutũ quædã habent cauſam cõtinuam, quæ
dam quaſi continuam,& quædam diſcontinuam: ſecundum
quod declarat glo.magna,in l.ſeruitutes.la grande,in princ.
20 gl. magna.ff.de ſeru.tit.generali.† Et quando ſeruitus dica-
tur habere cauſam continuam, & quando cauſam diſconti-
nuam, declarat Bar.aregu. [illegible] in l.2.C.de ſer. & aqua.
ibi Bal.in l.2.& 3.col.
21 Item præmitte propius ad textum, † ꝙ harum ſeruitutum
merè realiũ quædã ſunt urbanæ,quædã ruſticæ.Vrbanæ ſunt,
quæ prædijs vrbanis inhærent:& ruſticæ, quæ prædijs ruſti-
cis.Et nõ intelligas prædia dici vrbana,quia ſint in vrbe:vel
22 ruſtica,quia ſint in rure:ſed † illud dicitur vrbanũ prædium,
quod habet aliquod ædificium,etiamſi ſit in villa: & ſic ædi
ficiũ,in quocunque loco poſitũ,dicitur prædium vrbanum.
Si verò prædiũ ſit ſine ædificio, dicitur ruſticum, et amſi ſit
in vrbe,quia vrbanũ prædium non locus,ſed natura facit.Ita
declarat Iuriſconſultus in l.vrbana prædia.ff. de verborũ ſi-
gnificatio.& tex.in §.prædiorũ.§.de ſeruit. facit tex. l. vrba-
na familia,in princ. ff. de verborum ſignificatio.Et aduerte,
23 † quia ſi vis cognoſcere,an ſeruitus ſit ruſtica, vel vrbana,de
bes inſpicere rem,cui debetur ſeruitus,quia ſeruitus deno-
minatur à prædio,cui debebatur. Ita dixit glo.in l. i. in gl.ſi.
per illum tex.ff.de ſer.vrb.præd.
24 † Hinc eſt,ꝙ licet via ſit ſeruitus ruſtica,vt ſup. de ſeruit.in
princ.& l.1.in princip.ff.de ſeruit.ruſt.prædio.tamen ſi ſerui
tus viæ debeatur vni domui,cenſebitur ſeruitus vrbana, in-
ſpecto fundo,cui debetur.Ita dixit gloſſa no.in l. pater filiæ.
in verſi.plenũ.ff.de ſeruitut.lega.Quãuis Nicol.de Neap.
hic,poſt Rodul.de Auricur.velit,quod ſi debeo ſeruitutẽ viæ,
vel itineris,per fundum meum ad domũ tuam, ꝙ iſta dica-
tur ſeruitus ruſtica,inſpecto ſolo,quod debet ſeruitutẽ:ſubij
ciens vnum,quod eſt mihi mirabile,quòd indiſtinctè,quãdo
ſeruitus debetur ſolo,ſemper dicitur ruſtica,ſi non debeatur
ſuperficiei,puta tigni immittendi vel ſtillicidij recipiendi:
quia tunc dicatur vrbana.Hoc probat ipſe ex l.ſeruitutes p̃-
diorum.ff.de ſeruitutibus,iuncto primo intellectu gloſſ. ibi.
Nã ibi dicitur quòd ſeruitutes prædiorũ quædã cõſiſtunt in
ſolo, & quædam in ſuperficie.Et gloſſa ibi in primo intelle-
ctu exponit,id eſt,quædam ſunt ruſticæ,& quædam vrbanæ.
Ergo benè vult,quòd ſeruitutes,quæ ſunt in ſolo,ſint ruſticæ,
& quę ſunt in ſuperficie,ſint vrbanę.Sed iſta prima expoſitio
ibi reprehenditur per Gloſſatorem,& Bart.ibidem, & alios.
Teneatis ergo quod ſuprà dixi,prout etiam tenuit ipſemet
Nico.de Neapo.ſibi contrarius,in §.prædiorum,ſup. de ſer-
uit.tit.generali.
Pro ſup.ſcriptis ergo omnib.iurib.incorporalib. & conſe-
quenter pro iſtis ſeruitutibus,ſiue ſint merè perſonales, ſiue
25 merè reales,ſiue miſtæ prodità, † ſunt duæ actiones, quarũ
vna appellatur cõfeſſoria:& eſt illa,q̃ cõpetit prætẽdẽti ſeruitu
tẽ ſibi deberi.Alia appellatur negatoria, quæ competit præ-
tẽdẽti nullã ſeruitutẽ ſibi deberi,de quibus latè infra ſubijciã.
His ergo ad euidentiã opportunè ſic præmiſsis, iſte §. cõi
diuiſione diuidit in tres partes principales. In prima ponit
de actione conſeſſoria. In ſecunda de actione negatoria. In
tertia ponit differentiam inter actionem in rem, competen-
tem pro rebus corporalibus, & actionem in rem, competen-
tem pro rebus incorporalibus. Secunda ibi: contra quoque.
Tertia ibi: quod genus actionis. Prima pars principalis ſub
diuiditur in tres particulas.In prima ponit de ſeruitute per-
ſonali.In ſecunda de ſeruitute reali ruſtica. In tertia de ſerui
tute reali vrbana.Secunda ibi: vel per fundũ. Tertia ibi,eius
quoque generis. Ruſſus tertia pars principalis ſubdiuiditur
in duas particulas.In prima facit quod dictum eſt: quia po-
nit differentiam. In ſecunda ab illa differẽtia ponit exceptio
nem.Secunda ibi,ſanè vno caſu.
Iſte §.multis modis ſummatur per Docto.hic,tamen eum
26 ſummo hoc modo: † Agenti pro iure ſeruitutis ſibi debitæ,
ſiue ſit perſonalis,ſiue realis ruſtica,ſiue vrbana,competit a-
ctio in rẽ cõfeſſoria.Hoc primò. Eodẽ modo ecõtra neganti
ſeruitutẽ debitam,ſiue perſonalem,ſiue realem vrbanã, ſiue
realem ruſticã, cõpetit actio in rem negatoria. Hoc ſecũdò.
& iſtæ actiones reales cõpetentes pro iſtis iuribus incorpora
libus dantur poſsidenti:quod non eſt in alijs competentibus
pro corporalibus:quia illæ non dantur poſsidenti, vno caſu
excepto.Hoc dicit tertiò vſque ad §.ſed iſtæ.
27 In tex.ibi:forte.Circa † hanc dictionem Fortè:aduerte, ꝙ
vbicunque lex,vel ſtatutũ vtitur dictione Fortè, debet intelli
gi,vt idẽ velit diſponere in eũ, in quo eſt appoſita illa dictio
Fortè,quod diſponit in eũ,in quo non eſt appoſita dictio For
tè.De hoc eſt tex.i Cle.1.cũ gl.no.in ver.fortè,extrà de appo.
28 In tex.ibi:proſpicie di. † differentia ſit inter proſpectum
& lumen,habetis tex.& ibi glo. & Bar. declarantem, in l.lu-
men.ff.de ſeruitu.vrban.præd.& tex.in l.inter ſeruitutem, in
eodẽ tit.& gloſſ.in l.de pupillo,in princip.in ver.luminibus.
29 ff.de oper.nou.nun.Quæ † autem differentia ſit inter ſeruitu-
tem luminũ, & ſeruitutem ne luminibus officiatur: habetis
tex.in l.luminum,quæ eſt l.3.& ibi gloſſ. & Bart. declarat.ff.
de ſeruit.vrban.prædio.
30 In tex.ibi:proijciendi,& in tex.ibi:immittendi. Dicite, † ꝙ
differentia eſt inter proiectum & immiſſum,vt declarat Iuriſ
conſultus in l.malum.§.inter proiectũ.ff.de verb.ſignificat.
31 Nota primò ibi: aquam ducendi,ꝙ † aquæ ductus cõceſsio
eſt ſeruitus realis,& ruſtica.Cõcor.l.1.in prin.ff.de ſeru. ruſt.
præd.& ſup. de ſeruit. in princ. Pro clara tamen intelligentia
huius noſcendũ eſt,ꝙ aquæ ductus poteſt ſimpliciter con-
ſtitui.Aliquando conceditur ductus aquæ ei, qui habet vicinũ
prædiũ ad vſum,& commoditatem illius prædij: & tunc eſt
res clara,ꝙ hæc ſeruitus dicitur realis,& ruſtica.Et in his ter
minis loquũtur iura præalleg.Aliquando conceditur ductus
aquæ ei,qui habet vicinũ prædiũ,cũ pacto tamen,ꝙ talis cõ-
ceſsio non tranſeat ad hæredes: & tunc dicite, ꝙ etiam eſt
ſeruitus realis & ruſtica. & ex natura ſeruitutis tranſmitte-
tur ad hæredes:ſed benè verum eſt,ꝙ hæredibus obſtabit ex
ceptio.Ita voluit gloſſ.& Bart.in l.pecoris,in gloſ. fina. ff.de
ſerui.ruſtic.prædio.& glo.in l.Mela. §. final. in gloſſ. in uerb.
perſona.ff.de ali.& ciba.leg.Aliquando,& tertiò,conceditur
ductus aquæ ei,qui non habet vicinũ prædiũ: & dicite,ꝙ li-
cet altercatio fuerit inter antiquos,tamen iſta non dicitur ſer
uitus realis,imò nec perſonalis,ſed eſt quoddã ius perſona-
le,quod cũ pſona extinguit.Ita voluit gl.pãlleg.& ibi Docto
res,de quo latè, & opportunè dixi ſupra in euidentialibus.
Aduerte tamen,ꝙ in caſibus,in quibus dixi conceſsionem
aquæ ductus,non eſſe ſeruitutem perſonalem,quòd illud val
de no.limitatur,ꝙ non procedat, quũ conceſsio eſſet indeter-
minata reſpectu prædij dominantis: quia tunc præſumitur
conceſsio perſonalis.Vnde ſi cõcederem tibi ductũ aquæ ad
talem domũ.& quocunque volueris,ꝙ iſta conceſsio non re
ſpicit determinatè aliquem fundum certũ:iſta non dicitur eſ
ſe ſeruitus realis,imò dicitur conceſsio perſonalis, quæ non
tranſibit ad hæredes:imò extinguetur morte eius, cui eſt cõ
ceſſa,tanquã morte vſuarij:ita de his eſt tex.no.& fortè vni-
cus,& ſingu.in l.peq.quæ incip.Lucius.ff.de ſeruit. ruſtic.prę
dio.quem tex.ita declarat,& intelligit ibi gloſſ.in ver.vbicũ
que,& ibidem Barto.Et eſt verum,quòd Ioan. Fab. hic,in 3.
col.aliter intellexit tex.illum.Nam dicit ipſe, ꝙ ideo ibi il-
la conceſsio præſumitur perſonalis, quia ille ductus aquę
non reſpiciebat commoditatem domus, quæ non indigebat
irrigatione aquæ: adcirco præſumitur facta contẽplatione
perſonæ.Allegat ad hoc in argumen.tex.in l.Aquilius Regu-
lus.ff.de dona.Vnde,ſecundum eũ,ſi in d. l. Lucius, ille du-
ctus aquæ eſſet conceſſus ad aliquem fundum, qui indigeret
irrigatione aquæ, benè talis conceſsio diceretur ſeruitus rea-
lis.Alleg.glo.cũ fundo,eod.tit.Nec,ſecũdũ eũ,eſt fienda vis,
ſi dicatur:Concedo ductum aquæ ad talem locum, & quo-
cunque vis:vt voluit gloſſ.in d.l.Lucius.quia, ſecũdum eum,
ex quo certus locus eſt deſignatus,debet valere,quamuis po
ſtea clauſula generalis ſubijciatur.Sed per iſta non recedatis
ab opin.gloſſ.& Bart.ſup.relata.
Nec obſtat dum dicebat Ioan.Fab.ꝙ domus, ad quam cõ
cedebatur ductus aquę,non indigebat irrigatione aquę:ideo
non poteſt dici conceſſus contemplatione rei, ſed cõtempla
tione perſonæ:quia dico, quòd licet domus non egeret illa
aqua ad eius irrigationem, poterat tamen egere aqua loco
putei,vel loco ciſternæ,vel ad purgationem cloacæ: quæ om
nia tendunt ad utilitatem domus.
Noo obſtat,dum dicebat,quòd ex quo certus locus eſt de
ſignatus,debet valere,quamuis poſtea clauſula generalis ſu
bijcia-

bijciaſ:qa fateor quòd benè valet,nec hoc pôt negari,ex quo
id expreſsè dicit tex.in d.l.Lucius. Sed dico quòd valet, non
tanquã ſeruitus realis,ſed tanquã conceſsio perſonalis, cùm
videatur contemplatione perſonæ eſſe conceſſa.
32 †An aũt ſi conceſsi tibi vſum aquæ ducẽdæ, poſſum po-
ſtea etiam alij concedere ſine tuo conſenſu? De hoc eſt gloſ.
not.in l.aquã,in glo.prima,& ibi Bart.C.de ſer.& aqua.gloſ.
in l.in concedendo,in ver.minuitur.ff.de aqu. plu. arcend.Et
in iſtis locis concludunt glo.& Bar.ꝙ aut iſta conceſsio ſecũ
da nocet ei,cui primo fuit conceſſum , quia ſibi diminuit de
aqua:& tunc non valet d.l.in concedendo. Aut iſta ſecunda
conceſsio non nocet primæ, quia aqua poteſt vtriuſque ſuffi-
cere:& tunc valet l.Lucio.ff.de aqua quotid.& l.2.§.ſi aquæ
ductus.ff.de ſeruitu.ruſtic.prædio.Et dicit Bar. in d.l.in con-
cedendo,& in dict.l.aquam.ita aliàs de facto fuiſſe determi
natũ Bononiæ , cùm communitas illa conceſsiſſet fratribus
Prædicatoribus aquæ ductum,pro coquendo fabam empo-
re Quadrageſimæ,& poſtea eundem ductum aquę conceſsiſ
ſet fratribus Minoribus,quòd illa ſecunda conceſsio valuit,
ex quo aqua poterat vtriſque ſufficere. Iſta etiam refert,& po
nit Barto.in l.quò minus.ff.de flumi.in 6.quæſt.ad fin.
33 † An autem ſi côceſsit tibi vſum aquæ, poſsis poſtea tu alij
b concedere: b vide glo.in dicta l.aquã,& ibi Bart. & gl. in l.
ex meo.ff.de ſeru.ruſtic.prædio.& bonus text. in l. 1. §. illud
Labeo.& ibi glo.in verſic.quo velint.ff.de aqua quoti.& æſti.
34 Secũdò principaliter noto ex hoc textu, † ꝙ pro ſeruituti-
bus perſonalibus,vel ẽt realibus ruſticis,vel etiã realibus vr-
banis competunt duæ actiones,cõfeſſoria ſcilicet,& negato-
ria.Confeſſoria ei,qui dicit,ſibi deberi ſeruitutem:negatoria
autẽ ei,qui negat ſeruitutem eſſe debitam. Concordat l.2.in
princi.ff.ſi ſeruitu.vendi.Et addæ,quòd nõ ſolùm pro ſuprà
ſcriptis ſeruitutibus dantur iſtæ duæ actiones,ſed etiã pro om
ni iure incorporali,ſecundum Ioannem Fab. hic , in ſecunda
colum.qui refert ſentire Doctores Iuris Canon.in cap.conſti-
tutus,extrà de religio.dom.Allegat ẽt capit.veniens,extra de
præſcript. quod capitulũ nihil facit. Et per hoc dicit Docto.
35 omnes tenere † ꝙ pro decima poteſt agi confeſſoria.Allegat
Docto.in cap.tua, il ſecondo,& in cap.prohibemus,extrà de
decim.Et per iſta Io.Fab.ſe credere,ꝙ pro iuriſdictione,& a-
lijs iuribus incorporalibus , poteſt agi confeſſoria, nihil ta-
men alleg.Addo ad iſta ita tenere Bald.in rubr. C.de vſufruc.
vbi dicit , quòd pro iuriſdictione , & pro iure præſentandi,
quod competit patrono Eccleſiæ , & ſimilibus , datur con-
feſſoria contra impedientem:& ad iſta accedant quæ no. In-
nocent.in capi.de quarta,extrà de præſcrip.
Sed redeundo ad notabile,ſupra proximè poſitũ, pro eius
clariori intelligentia oppono,ſecundum Dyn.hic, & probo,
36 † quod actio cõfeſſoria ſit ſuperuacua,& inutilis. Et hoc oſtẽ
do a partibus ſufficienter enumeratis.Aut enim cõceſsio ſer-
uitutis eſt relicta in vltima voluntate:aut inter viuos, iuxta §.
fina.ſuprà de ſeruitut.Si eſt conceſſa in vltima volũtate:& tũc
pro tali ſeruitute competit actio perſonalis ex teſtamento, ꝗ
durat triginta annis.l.ſicut,& l.omnes.C.de præſcrip.trigin-
ta annorũ.Aut eſt cõceſſa inter viuos:& tunc competit actio
perſonalis ex ſtipulatu,quando eſſet conceſſa per ſtipulatio-
nem:& illa actio durat etiam triginta annis: vt iuribus præal
legat.Aut eſt cõceſſa per aliũ cõtractũ,puta emptionis:tũc cõ
petit actio perſonalis ex empto, quę ẽt durat prædicto tẽpo-
37 re.Cùm ergo † iſta actio confeſſoria nõ duret,niſi decẽ annis
inter præſentes,viginti inter abſentes:vt eſt textus , in l.ſicut.
C.de ſeruit.& aqua,& in l.corruptionem.C.de vſufruct.ergo
iſta actio confeſſoria,quæ minori tempore durat,diceretur in
c utilis:cùm illæ perſonales longiori tempore durent. c *
Nonnulli Docto.quos refert.Dyn.ſoluebant hanc difficul-
tatem hoc modo:Aut nondum ſeruitus eſt conſtituta, & tunc
pro ea conſtituenda benè competunt iſtæ perſonales actio-
nes ſuprà dictæ:& procedit contrarium ſup.formatũ.Aut ſer
uitus eſt iam conſtituta. & tunc ſublatę ſunt , & extinctę iſtæ
actiones perſonales.Nã ſicut per ſolutionẽ eius, quod debet,
omnis tollitur obligatio,vt ſup.quib.mod.toll.obligat.in pri.
• & conſequenter tollitur actio:ita & per conſtitutionem ſerui
tutis tolluntur iſtæ actiones perſonales:ergo relinquitur quod
ſublatis illis actionibus perſonalibus,quòd iſta actio confeſ-
ſoria ſit vtilis.Sed ſecundum Dyn.iſtud tenentes erant in fun
damẽtis, ſcilicet ꝙ per cõſtitutionẽ vſusfructus extinguaſ a-
ctio perſonalis:qa iſtud eſt cõtra l.corruptionẽ.C.de vſufruc.
Nec obſtat eorum fundamẽtum,quòd per ſolutionẽ eius,
quod debetur,omnis tollitur obligatio:quia in hoc, quantũ
pertinet ad terminos noſtros,vehementer errant: quia ſi lo-
quamur in rebus corporalibus:& tunc quia i eis eſt dare ve
ram traditionẽ, & ſic verã ſolutionẽ . Benè verum eſt , quòd
ſolutione tollitur omnis obligatio,& ſic actio . Si verò loqua
mur in rebus incorporalibus,prout i terminis noſtris:& tũc,
quia in iſtis non eſt dare veram traditionẽ, relinquitur, quòd
per traditionem factam eo modo,quo poteſt, non tollitur a-
ctio perſonalis:nam in incorporalibus traditio non pôt verè,
& realiter fieri:ſed fit præſtando patientiam : & ſic patientia
habetur pro traditione.l.quoties,quę eſt l. penul. ff. de ſerui.
& l.tertia.§.dare.ff.de vſufruct.Sed ille,qui tenetur ad patiẽ
tiã,nunquam perfectè tradit:quia licet hodie patiatur, fortè
non patietur cras:& ideo ſemper durat illa actio perſonalis.
Iſta omnia habentur per glo.not.in d.l.corruptionẽ. in verſi.
altercantibus,& ibidẽ per Bartolũ,& per glo. in l. pluribus.
§.& ſi placeat,in verſi.confirmatur.ff.de verborum obliga.&
plenè per Bart.in l.2.§.1.ff.de verb.obligat.Dicebat ergo pro
ſolut.prædictæ oppoſitionis Dy.quòd vtilius eſt habere cõ-
feſſoriam pro ſeruitute iam conſtituta , quàm agere actione
perſonali,pro qua ſeruitus debeatur:quia facilius eſt defen-
dere illud,quod iam habeo,quàm conſequi de nouo , vt ali-
quid mihi conſtituatur : & conſequenter vtilius eſt conſtitu-
tam ſeruitutem conſeruare,quàm petere, vt de nouo conſti-
tuatur.Et cũ hac ſolutio.tranſit ſimpliciter Bald.hic. Iſta ſo-
lut.Dyn.quãuis per alios non reprehendatur , tamẽ mihi nõ
placet.Primò enim præſupponit ſolutio iſta, quòd confeſſo-
ria ſit tantùm vtilis:ſed ego infrà oſtendam, quòd imò eſt ne-
ceſſaria.Pręterea,& fortius,pręſupponit Dyn.in hac ſolutio.
quòd pro ſeruitute iã conſtituta, & conſequenter pro ſerui-
tute conſeruanda,ſolùm competat confeſſoria, & non actio
perſonalis.Quod nullatenus puto verum:quia,vt ſuprà dice
bã ſtatim,ſi aliquis teneatur conſtituerẽ ſeruitutem, & illam
conſtituat,quia iſte tenetur ad præſtandum patiẽtiã,etiã poſt
conſtitutã ſeruitutem durat actio perſonalis: ergo ita poteſt
intentari illa actio perſonalis,ſicut & confeſſoria. Pro ſolut.
38 ergo dicite,† ꝙ actio cõfeſſoria nedũ eſt vtilis,ſed etiam ne-
ceſſaria.Quod apertè demonſtratur:nam illæ actiones perſo
nales dantur contra conſtituentem,non autem contra extra-
neum.Sed iſta confeſſoria datur,nedum contra conſtituen-
tem,ſed ẽt contra quemcunque alium impedientem : vt eſt
tex.in l.ſi quis diuturno.§.fin.ff.ſi ſeru.vend.ergo apparet,eã
eſſe neceſſariam.Ita ſoluunt Ioan. Fab.& Nico. de Neapoli.
hic.Cõſiderabã poſſe hic colligi aliã notabilẽ ſolutionẽ , ex
verbis Barto.in dict.l.corruptionẽ,vbi voluit, & reputat hoc
eſſe mirabile, quòd licet actio perſonalis de per ſe duret tri-
ginta annis.l.ſicut,& l.omnes.C. de præſcrip. triginta anno.
tamen ſi illa actio perſonalis ſit iuncta cum reali, & ſeruitus
nondum ſit conſtituta,ſed conſtituenda,quòd illi actioni p-
ſonali eodem tẽpore præſcribitur,quo & reali. Et iſtud idem
videtur ſentire glo.in d.§.finitur,in verſi.per modum ſup.de
vſufruct.& Bald.in l.3.ult.col. C. quod met.cauſ. Et hoc nõ
ceſſaret dicta oppoſitio ſup.facta,dũ dicebatur , quòd actio
perſonalis cõpetens pro ſeruitute conſtituenda, durat lõgio
ri tempore quam iſta realis actio confeſſoria:quia iſtud non
eſt uerum,quando perſonalis eſt iuncta reali, prout in termi
nis noſtris.
Ego tamen non teneo hanc ſolutionem , eò , quia contra
Bart.eſt communis opinio Docto. Nam quando uult Bartol.
39 † ꝙ actio perſonalis competens pro ſeruitute conſtituenda,
tollatur eo tempore,quo tollitur ipſa ſeruitus:& conſequen-
ter decem annis inter præſentes,uiginti inter abſentes,ut ſu
prà dixi:Docto.communiter tenent contrarium, & uolunt ꝙ
ſi ſeruitus eſt iã cõſtituta,tunc bene uolunt,quòd actio perſo
nalis tollatur tanto tẽpore,quanto tollitur ipſa ſeruitus , &
conſequenter decem annis inter præſentes,uiginti inter ab-
ſentes:ſi autem ſeruitus non eſt conſtituta, tunc actio perſo-
nalis competens pro ea conſtituenda non tollatur minori
tempore triginta annorum. Et eſt ratio diuerſitatis,quia quã
do ſeruitus eſt conſtituta præſcripta ſeruitute,& ſublata, ne
ceſſarium eſt dicere , ꝙ etiam ſit præſcripta actio perſonalis
pro

pro ea cópetens: aliàs illa actio eſſet fruſtratoria. Sed quando ſeruitus non fuit conſtituta, non poſſumus dicere, quod ſit ſublata, vel præſcripta. l. 1. ſ fi. ff. quib. mod. vſufruct. amit. in l. ſi partem, in princ. ff. quemadmod. ſerui. amit. ergo ſeruitute non præſcripta, benè dicemus, actioné perſonalé durare triginta annis. Iſtud in primis tenet gl. hanc differentiã conſtituens in d. l. ſi parté, in princ. in ver. ius, & gloſ. in d. l. corruptioné, in ver. altercantibus, & ibi iſtud tenet Pe. Dy. Gul. Ray. & Salic. & Ang. in l. 1. in 5. col. C. de an. excep. poſt gl. ibi, in ver. pro ſocio, & Paul. de Caſt. ét idé tenet, in l. ſtipulatio iſta, habere licere. §. ſi quis. ff. de verborũ obliga. licet Bal. in d. l. corruptioné, i vlt. col. multùm arguat pro iſta parte, & nihil clari firmet.

40 Vltimò, nota ex hoc tex. in ver. quod genus. quod † actiones, ſcilicet negatoria, & confeſſoria, dantur ét poſsidenti. Ad idem eſt tex. in l. & ſi fortè. §. ſciédũ. ff. ſi ſer. vend. & ibi Bar. & Bal. í l. vti. frui. §. vtrùm aũt, per illũ tex. ff. ſi vſufru. pet. & Bar. in l. ſi prius. ff. de ope. no. nun. in 5. opp. 1. partis principa. Et per iſtũ dicebat Bart. in dict. §. verùm autem, quòd quamuis aliquis Comes poſsideat comitatum ſuum, tamen poteſt petere, vt declaretur comes.

Reperio tamen alibi textum iſtũ, & concordantes ſup. allega. multùm eleganter, & ſingul. limitari, per Bart. in l. fi. ff. de alien. iudi. mutan. cau. fact. argu. illiùs tex. vt nó procedat, quando habens confeſſoriam vel negatoriam, cederet ré alteri cauſa mutandi iudicij: quia ille, in quem facta eſt alienatio, ſi poſsideat, non pót intentare confeſſoriam vel negatoriã, quamuis aliàs regulariter tales actiones cópetát ét poſsidéti. Secus tamen eſſet ſecundum Bart. ſi non poſsideret, argum. l. pen. eiuſdem titu. quam Barto. ibi reputat ſingularem.

Gloſ. in verbo altius tollendi. Pro expeditione iſtius gloſſ. oppo. contra tex. nam Imperator in princ. §. noſtri. vſque ad verſi. & cótra, tractat de confeſſoria: Ergo videtur, quod exéplũ illud, §. altius non tollendi, pro quo competit negatoria. ſit malè poſitum hic inter exempla confeſſoriæ. Pro cuius ſolutione facta eſt gloſſ. noſtra, quæ dupliciter intellexit iſtud exemplum: & ideo diuiditur in duas partes. Secunda ibi: vel pone hoc exemplum in confeſſoria.

In ead. glo. ibi: & ita hic interſerit exemplum negatoriæ. Iſte primus intellectus reprehenditur per Dyn. & omnes alios hic: quia ridiculum eſſet dicere, quòd Imperator inter exempla confeſſoriæ includeret exemplum negatoriæ, cùm de negatoria ponat poſteà de per ſe exempla particularia.

Circa tamen hanc parté gloſ. congruum eſt, vt videamus,
41 † quomodo & quando quis dicatur eſſe in quaſi poſſeſsione ſeruitutis. In quo dicas breuibus, quòd quædam ſunt ſeruitutes negatiuæ, vt eſt altius non tollendi, & in iſtis per vnũ ſolũ actum, & ſic per vnam ſolam prohibitionem cum patientia aduerſarij dicitur acquiſita quaſi poſſeſsio ſeruitutis. Vnde ſi vicinus meus habens domum depreſſam, velit eam eleuare, & ego prohibeam, & ipſe huic prohibitioni acquieſcat: ego per hunc actum dicor in quaſi poſſeſsione ſeruitutis altius nó tollendi: & niſi talis prohibitio interueniat, nunquã eſſem cóſtitutus in quaſi poſſeſsione ſeruitutis, ne altius poſsit ædes ſuas tollere. & ideo ſi domus vicini per mille annos ſtaret depreſſa, nunquã eſſem in quaſi poſſeſsione niſi tũc demũ, cùm eo volente ædificare prohibuiſſem, & ille prohibitioni acquieuiſſet. Iſta eſt gl. no. in l. 1. C. de ſeruit. & aqua. in glo. 1. & ibi Bart. glo. in l. qui luminibus, in prin. & ibi Bar. ff. de ſeruit. vrban. prædio. & Bart. i d. l. & ſi fortè. §. 1. ff. ſi ſeru. vend. & Bart. in l. ſi prius. ff. de operis noui nũtiat. in 7. opposi. 1. partis. Spe. tit. de cauſa poſſeſ. & propriet. §. i cóſeſſoria. ver. ſed pone, & hoc dicit Ang. de Aret. hic, eſſe menti tenendum.

42 Quædã † ſunt ſeruitutes affirmatiuæ, vt eſt ſeruitus ire, agere licere. Iré quod liceat aquam ducere, & ſimiles. Et in iſtis ſeruitutibus affirmatiuis quædam ſunt, in quibus poteſt eſſe vſus per modũ facultatis, vel amicitiæ: vt, ire per fundũ tuũ. Nam cuilibet datur facultas eundi per fundum alienum, niſi prohibeatur: vt l. 3. §. 1. de acquirend. rerum dom. gloſſ. in l. diuus. ff. de ſeru. ruſti. præd. & glo. in l. per agrum, & ibi Bald. C. de ſer. & aqua, & in iſtis dicit, quòd non dicitur acquiſita quaſi poſſeſsio ſeruitutis, niſi ſecuto curſu triginta dierum, & ſic niſi vſus fuerit per triginta dies. l. 1. §. hoc interdicto, & ibi Bart. ff. de itinere actuque priuato.

43 Quædam † ſunt ſeruitutes affirmatiuæ, in quibus nó poteſt eſſe vſus per modũ facultatis, vel amicitię: vt eſt, ducere aquã per fundum alienũ. Et in iſtis per vnicum ſolum actum acquiritur quaſi poſſeſsio ſeruitutis. l. 1. §. quod autem. ff. de aqua quotid. & æſti. Iſtam theoricam tradit nobis Bar. & poſt eum alij, in l. 1. C. de ſeruitu. & aqua, & idem in l. ſicuti. §. & ſi quæratur. ff. ſi ſerui. vend. Et ſi vis plenè ſcire, per quos modos acquiratur quaſi poſſeſsio ſeruitutis, vltra prædicta, vide Inno. in c. bonæ, ext. de poſtu. prælat. & Inno. in ca. literas, extrà de reſt. ſpo. Bal. in repet. l. 2. C. de ſeruit. & aqua, in 12. & 13. col. & plenè per Ang. in repet. l. ſi quis. §. differentia, in 6. col. ff. de acquir. poſſeſs. & per eũdé Ang. in l. licet. C. de acquir. poſſeſ. & plenè per Pet. de Anch. in repet. cap. ſine poſſeſsione, de reg. iur. in 6. Ad iſta uide etiã Inno. in c. cùm Eccleſia de cau. poſ. & propriet. & ibi etiam ponit de eo, qui ſæpius, & pluribus uicibus duxit ſecũ amicum ad prandium, an per iſtos actus probetur quaſi poſſeſsio ſeruitutis. Ad iſta etiam uidete Bart. in l. 1. §. hoc interdicto, de itin. actuque priuat. ubi etiã ponit, ſi commune patitur aliquem intrare conſilium, uel patitur aliquem eſſe de prioribus conſilij, per quot actus acquireretur quaſi poſſeſsio, & etiam ponit per quot actus inducatur quaſi poſſeſsio eligendi Epiſcopum.

In eadem gloſſ. ibi & confeſſoria negatiuis proponitur, de hoc uidebimus infrà in gloſſ. magna, in uerſi. altius tollendi.

Ad fin. gloſſ. iſtud vltimũ exemplũ ſequitur Dynus hic, & illud declarat hoc modo: Pone quòd tu debeas mihi ſeruitutem recipiendi tigna mea in ædes tuas: Pone quòd ædes tuæ ſint lapſæ: Ego uolo illas altius tollere, ut eis utar pro ſeruitute mea, & conſequenter in eas mittam tigna mea: certe clarũ eſt, quod pro iſto iure altius tollendi cópetit mihi confeſſoria, & ſecundum iſtum intellectum tex. noſter, in uer. ædes ſuas, intelligitur, ſuas, id eſt, uicini: non autem ſuas, id eſt, proprias eius, qui agit pro ſeruitute. Et aduerte ex mente Iac. But. & Nic. de Neapo. hic, quod iſtud exemplũ non poſſet uerificari in ſeruitute oneris ferendi: quia in tali ſeruitute oneris ferendi, cadit unũ ſpeciale contra naturam aliarũ ſeruitutũ. Nã regulariter qui debet ſeruitutem, tenetur ſolũ modò ad patiẽtiã, non autem ad aliquod factum. l. quoties. la. prima, in §. fin. ff. de ſeruit. Iſte aũt, qui debet ſeruitutem oneris ferendi, nedũ tenetur præſtare patientiam, ſed etiam tenetur facere: quia ſi ædificiũ, per quod debet onus ſuſtentari, ſit dirutũ, tenetur illud ædificare. ut l. ſicut. §. competit. ff. ſi ſer. uen. Et ibi Bart. ponit rationé ſpecialitatis, quam colligit à ſignificatione uocabuli: in l. eũ debere columnam. ff. de ſer. urban. prędio. & ibi Bar. per eundé pleniùs, in l. & ſi fortè. §. ét. ff. ſi ſer. uend. Si ergo ad propoſitũ aliquis deberet mihi ſeruitutem oneris, ego non agere, ius eſſe mihi altius ędificandi ædes ſuas: ſed ipſe teneret ædificare. Iſtud tamen exemplum gl. & poſteæ Dyn. non placuit Ang. de Aret. hic, exponendo ędes ſuas, id eſt, uicini: quia ſecũdũ eũ, iſtud eſt uiolare literam textus noſtri, quod ét uiſus eſt ſentire Io. Fab. hic. Sed ego puto iſtud exéplũ glo. declaratũ, ut ſuprà declaraui, eſſe minùs periculoſum alijs exéplis, quę ad hũc textum dantur. Nec mihi uidetur tãta uiolatio, exponere ædes ſuas, id eſt, uicini: ſed quod fortiùs ſtabit exéplũ glo. & Dyn. intelligendo ędes ſuas, ſcilicet eius, qui agit pro ſeruitute: quia ędes, quę ſunt uicini, poſſunt dici ſuę, uidelicet iſtius, qui habet ſeruitutẽ tãtùm. Nam terminus Suũ, non ſolùm ſignificat dominiũ, imò ét qualecũque ius habeat quis in re, uidetur illa res ſua. Tex. eſt de hoc no. in l. talem. §. ſi quis ita, & ibi Bartol. ff. de hęred. inſtit. de quo etiam per
d Bart. in l. nuper. ff. de legat. 3. d

Ponebat tamen vltimo loco Ioan. Fab. hic, aliud exemplũ ad hunc text. primã fronte ſatis coloratum, in quo oſtendit,
44 † quod cùm actor agit confeſſoria, ius ſibi eſſe ędes ſuas altius tollẽdi: Pone, ſtatuto, uel conſuetudine diſponi, quòd nullus poſsit eleuare ædificiũ, niſi uſque ad certam menſuram, & nó ultra, inuito uicino: iuxta l. qui luminibus, in princ. ff. de ſer. urban. præd. & ibi dicit glo. quòd iſtud eſt Florentię, iuxta l. 1. C. de ędi. priua. & ibi ét dicit gl. quòd iſtud eſt Florentiæ in turribus. Pone modò, quòd uicinus conceſsit mihi, quòd poſſim ædes meas eleuare ultra dictam menſuram: Pone poſtea, quòd me uolentem eleuare uicinus prohibeat, nonne clarè conſtat, quòd contra uicinũ impedientem potero agere confeſſoria, ius mihi eſſe ædes meas altius tollendi? Et cum iſto exemplo tranſit ſimpliciter Angel. hic. Sed ego puto hos re-

ucrendos

uerendos patres in hoc errare, & puto in hoc deficere egre-
gium, & mirabile ingeniũ Ioã. Fab. Nam præſupponunt iſti
in exẽplo ſuprà poſito, quòd poſsit agi confeſſoria pro illo iu
re altius tollendi: ſed errant, quia cõfeſſoria datur pro ſerui-
tute cõtra aliũ, qui velit ædificare: ſed in dicto exemplo non
agiẽ pro ſeruitute, ſed pro libertate: qa ego dico, ædes meas
eſſe liberas à ſeruitute impoſita ſecundũ cõſuetudinẽ, vel ſta
tutũ, propter conceſsionẽ mihi factã à vicino: propterea ago
& d co, mihi ius eſſe altius tollendi. Cùm ergo arguã pro li-
bertate, cõpetit mihi negatoria, & non confeſſoria: iuxta l. 2.
in princ. ff. ſi ſer. vend. Illud ergo eſſet exemplum negatoriæ,
& non confeſſoriæ: quòd nullatenus poſt ad tex. noſtrũ con-
uenire. Teneatis ergo ultimum exemplum gloſſ. & Dyn. ſu-
prà relatum, declarando, vt ſuprà declaraui, poſt Dyn.

Gloſſ. mag. in verſi. item altius tollendi, diuiditur in qua-
tuor partes principales. In prima gloſ. timore cuiuſdam taci
ti contrarij, dupliciter intelligit tex. In ſecunda format quæ-
ſtionẽ, & ſoluit. In tertia format aliã quæſtionem. In quarta
per modũ notabilis reprobat quandam opinionem Placent.
Secunda ibi: ſed quæritur hic. Tertia ibi: itẽ quare iſta dicun-
tur. Quarta ibi, prope finem: item quod dicit Placent.

In ead. gl. in primis verbis, ibi, exemplũ cõfeſſoriæ. Iſtud
primũ exemplum confeſſoriæ reprehenditur per Dy. Ioan
Fab. & oẽs alios hic, ea ratione, quia fuit reprehenſum primũ
exẽplum gl. ſup. in verbo, Tollendi. Quia ridiculum eſt, dice-
re, quòd intra exempla negatoriç Imperator immiſcuerit
exempla confeſſoriæ.

In eadẽ gloſſ. ibi, vel dic non repeti. Non vult dicere glo. ꝙ
ſi ad hoc exemplũ, itẽ altius tollendi non repetatur negatiua,
ꝙ iſtud erit optimũ exẽplũ negatoriæ: quia ſi ago, ius mihi eſ
ſe altius tollendi, eo ago pro libertate: & ſic benè cõpetit ne
gatoria. d. l. 2. in princ. ff. ſi ſer. vend. Sed aduertẽ, quia licet in
hoc glo. per alios nõ reprehendatur, puto, ꝙ ex neceſsitate
ad iſtud exẽplũ, item altius tollendi, debeat repeti illa nega-
45 tiua, non illa ratione: quia † quotieſcunque iſta dictio, Itẽ, e
e adijcitur orationi, cui deficiat verbũ principale, illud debet
ſuppleri ex oratione præcedenti, cũ omnibus qualitatibus in
ea poſitis. Textus eſt in l. à ſententia, in prin. & ibi Bart. ff. de
appe. in l. 1. in prin. & ibi Bart. ff. de pub. Latè Bart. in l. in repe
tendis. ff. de leg. 3. Cùm ergo in textu noſtro apponatur iſta
dictio, Itẽ huic orationi, Altius tollendi: in qua deficit verbũ
principale: ergo illud verbũ principale ſuppletur ex oratio-
ne præcedenti, cum qualitatibus ibi poſitis: ergo ſuppletur
cũ negatiua ibi poſita. Dicite ergo ſecũdũ Dyn. hic, ꝙ iſtud
exemplum, altius non tollendi: & ſic cum negatiua, põt eſſe
exemplum negatoriæ, hoc modo: nam vt dictum eſt in gloſ.
præcedenti, in verſi. Altius, pone, ꝙ habebam ſeruitutem im
mittendi tigna mea in domũ tuam: ſi domus tua eſt depreſ-
ſa, poſſum agere confeſſoria contra te, cuius ſunt illæ ædes
depreſſæ, ius mihi eſſe illas ædes altius tollere: & tu econtrà,
potes agere negatoria, ius mihi non eſſe ædes illas altius tol-
lendi: & hoc modo procedit text. iſte.

Sum modò in ſecunda parte principali gl. ibi, ſed quæritur
hic, quare talia nomina. quam ſubdiuido in quatuor particu
las: In prima formatur quæſtio. In ſecunda ponitur opinio
Placent. in tertia ponitur eius reprobatio. In quarta ponitur
opinio gloſſ. Secunda ibi: reſpondet Placent. Tertia ibi: hæc
opinio reprobatur. Quarta ibi: dic ergo, inſpiciendam eſſe.

In eadẽ gloſſ. ibi, negatoria, quia negatur. Videte ergo di-
46 uerſitatẽ inter Place. & Gloſſatorem noſtrum, † quare iſtæ a-
ctiones negatoriæ, & confeſſoriæ iſtis nominibus nuncupen
tur. Et idem per omnia dixit glo. in l. ſecunda, in princ. in verſ.
qui negat. ff. ſi ſeru. vend. Dyn. hic dicit, quòd Placent. non di-
ſcrepat à glo. dicens, quòd Placent. ẽt ipſe conſiderauit cõſo-
nantiã verborũ, prout conſiderauit glo. noſtra. Saluat ẽt Pla-
cen. Pet. de Bella Pert. & Iacob. But. hic, vt Placen. voluerit ſe
referre ad ea, quæ cõmuniter accidunt, iuxta l. ex his, & l. nã
47 ad ea. ff. de legib. & cõmuniter accidit, † ꝙ confeſſoria verbis
affirmatiuis, negatoria verbis negatiuis proponantur. Bart. in
l. ſecunda, in princi. ff. ſi ſerui. vend. dixit Placen. uerè habuiſ-
ſe bonũ intellectum, & rectum: pro cuius euidentia dixit ora
tionem eſſe affirmatiuam uel negatiuam reſpectu ſuppoſiti,
non appoſiti. Vnde in propoſito noſtro confeſſoria reſpectu
ſuppoſiti apponiẽ uerbis affirmatiuis: quia agens cõfeſſoria,
dicit ius ſibi eſſe prohibendi, ne altius tollat, uel ius ſibi eſſe
eundi, & ambulandi. Eodem modo eſt in negatoria, quia re-
ſpectu ſuppoſiti ſemper uerbis negatiuis præſupponitur: qa
agens negatoria, dicit ius non eſſe eundi, nec ambulandi.

Et hoc eſt uerum effectualiter loquendo, qui effectus dẽt
attendi, iuxta id, quod in ſimili dicit glo. quam Ang. de Aret.
hic, reputat ſingularẽ in l. fi. §. fi. in uer. exceptionẽ, & ibi Bart.
ff. de doli except. Accedant quæ not. per Doct. in l. nec codi-
f cillos. f • C. de codicil. Benè uerũ eſt, quòd aliquando uerba
negatoria ſunt affirmatiua: ut ſi dico, ius mihi eſſe altius tol-
lendi: ſed effectus uerborum eſt negatiuus. Nam tantum eſt
dicere, quantum ſi dicerem, ius non eſſe tibi prohibendi me,
ne altius tollam. Ipſe tamen Bart. alibi latius hoc attingens, ĩ
l. ſi prius, in quinta oppoſi. ſecundæ partis. ff. de ope. nou. nũ.
dicebat, utramque opinionẽ, ſcilicet Gloſſatoris & Place. poſ
ſe concordari. Aut enim conſideramus uerba, quæ in libel
lo exprimuntur: & tunc procedit opinio glo. noſtræ: Aut con-
ſideramus uerba, quæ à iure tacitè intelliguntur, & quæ ex
neceſsitate debent referri ad perſonã actoris, ut eſt medium
ex quo concluditur in actione propoſita: & illud medium ta-
citè ineſt ex neceſsitate, etiamſi non exprimatur.

Exemplum in alia materia: Ago contra te ad decem, quia
mutuaui: quare peto te condemnari, &c. hic deficit mediũ cõ
cludendi, ex quo reſultat actio. Deficit enim obligatio: quia ĩ
libello non dixi te obligatum. Sed iſtud medium concluden
di ſuppletur à lege, iuxta ea, quæ traduntur in l. edita. C. de
edend. Item in propoſito mediũ concludendi, quod exprimi
tur, uel ex neceſsitate intelligiẽ, in confeſſoria ſemper propo-
nitur uerbis affirmatiuis: quia agens confeſſoria, aſſerit ius
ſeruitutis ſibi competere: & agens negatoria, negat aduerſa-
rio ſeruitutis ius competere. Et iſta propriè fuit opinio Placẽ.

Et ſi dicas fortiter opponendo, quòd imò in negatoria me
diũ concludendi põt proponi, uel etiam ex neceſsitate ſubin
telligi uerbis affirmatiuis, iuxta d. l. ſi prius, uer. idẽ quoque,
quia poſſum dicere in negatoria ius mihi eſſe prohibendi te
uti tali ſeruitute: vt eſt tex. expreſſus, in l. uti frui, in princi. ff. ſi
uſusfruct. pe. ergo in hoc exemplo, medium concludendi in
negatoria ponitur uerbis affirmatiuis. Et in hoc dicebat Bar.
48 aduertendum, † ꝙ ſicut argumentum Logicorum habet ma
iorem propoſitionẽ, minorẽ, & concluſionẽ: ita apud Legi-
ſtas libellus debet hæc tria continere. Maior ergo propoſitio
in propoſito noſtro tam in confeſſoria, quàm negatoria pro-
ponitur uerbis affirmatiuis: quia confeſſoria agens, dicit ſe
dominũ prædij dominantis: negatoria, dicit ſe dominũ præ-
dij: quia negat ſeruitutẽ debere. l. uti frui, i prin. ff. ſi uſusfruc.
pet. l. loci. §. competit, & l. & ſi fortè. §. hæc aũt actio. ff. ſi ſer.
uend. Minor aũt propoſitio, ſeu medium concludendi in iſtis
actionibus, in confeſſoria ſemper proponitur uerbis affirma
tiuis, in negatoria negatiuis: uel ex neceſsitate ſubintelligitur
ut dictum eſt Et ſi dicis in exemplo, de quo ſuprà dixi, mediũ
concludendi in negatoria proponitur in uerbis affirmatiuis:
quia dico, ius mihi eſſe prohibendi te, ne tali ſeruitute uta-
ris: dicebat Bart. quòd iſtud non eſt medium concludendi:
imò eſt concluſio, quæ infertur ex medio concludendi: quia
ex quo in medio concludendi dixi, nõ eſſe tibi ius utendi tali
ſeruitute: ex hoc medio ſequitur poſtea hæc concluſio, ꝙ mi
hi eſt ius prohibẽdi te uti tali ſeruitute. Et in cõcluſione. ſecũ
dũ eũ, uerba poſſunt & negatiuè, & affirmatiuè, proponi. Et
ſic effectualiter uult Bartol. quòd conſiderato medio conclu
dendi, procedat opin. Placen. non aũt cõſiderata maiori pro
poſitione, uel concluſione. De quo dicite, ut ibi latius per eũ.

Sum modò in tertia parte principali glo. ibi: itẽ quare iſtæ
dicuntur in rem. quæ põt ſubdiuidi in duas particulas: In pri
ma quærit, quare confeſſoria dicatur in rẽ. In ſecunda, quare
negatoria dicatur in rem. Secunda ibi: hoc idẽ in negatoria.

In eadẽ glo. ibi fructuario creditori. Iſta glo. in hoc malè
dicit: & reprebẽditur per Dyn. Iaco. & omnes alios hic. Et di
cit Dyn. ſe putare hoc proueniſſe uitio Scriptoris, & non ui-
49 tio Gloſſatoris. Nã non eſt uerũ. † ꝙ creditor ſit quaſi domi
nus: quia ſi eſſet quaſi dñs, in re illa non poſſet pignus conſti
tui, l. ex ſextante. §. Latinus. ff. de except. rei iudica. & l. neque
50 pignus, in prin. ff. de regulis iuris. † Itẽ non eſt uerum, quòd
g uſufructuarius ſit quaſi dominus: g quia quaſi dominus nõ
poſſet habere uſumfructum formalem in re ſua. l. uti frui, in
prin-

principio.ff.ſi uſufruct.pet. Benè verum eſt, quòd ibi tales,
ſcilicet creditor, & vſufructuarius, dicũtur habere iu. in re.
51 l.eorũ, in principio.ff.de damn.infect. ratione † cuius iuris
competit eis vtilis confeſſoria pro ſeruitute. Et in credito-
re hoc eſt expeditum.l.ei qui.ff.de ſeruitu. Vſufructuarius au
tem non habet directè, & principaliter confeſſoriã pro ſer-
uitute, ſed per quãdã cõſequentiã: q̃a petẽdo vſumfructũ, cõ
ſequitur ſeruitutem. Iſtud eſt, quod dicit textus, in l.1.in
principio, & in l.vti frui.§.vtrùm.ff.ſi vſufruct.peta
52 Teneatis ergo exemplũ gl. † qđ ſequitur de ſuperficiario,
qui bene eſt quaſi dominus, accipiendo quaſi dominium
pro vtili dominio, dicta l.j.in princip. & dict.§.quod autem.
ff.de ſuperfi.
53 † Idem dicite in emphyteuta, h & vaſallo: vt eſt text.in l.
h prouinciali.§.ſi ego.ff.de ope.non.nun.
Circa id, quod dixi ſecundum Docto. hic, ꝙ vſufructua-
rius non eſt quaſi dominus, & conſequenter, ꝙ vſufructua-
rius non habet vtile dominiũ: ſed iſtud pro nunc nolo attin-
gere: Videte tamen tex.in l.rectè dicimus, in princ.& ibi gl.
not.in ver.ſeruitutis.ff.de verborum ſignificat. & text. in l.in
venditione, in principio, & ibi gl.& Bar.ff.de bon. autho.iu-
di.poſſi.& text.gl.& Bart.in l.4.ff.de vſufruct.& Barto. poſt
gl.& Guliel.in rubr.C.de vſufruct.& v de omnino latè Bart.
in l.qui vſumfructum.ff.de verborum obligat.
In ead. gloſſ.ibi: item Publiciana datur: De hoc dicite, vt
per Bart.in l.ſi ego.§.1.hic in gloſſ.alleg.
In ead.gloſſ.ibi: & ratione horum, & ſimilium dicuntur
54 in rem. Habetis rationem, † quare confeſſoria & negatoria
dicantur in rem, eò, quia competunt domino, vel quaſi do-
mino contra poſsidentem, & eum, qui dolo deſijt poſsidere,
& contra eum, qui liti ſe obtulit. Hæc ratio gloſſ. non vr̃ mihi
poſſe procedere: quia licèt verum ſit, ꝙ iſtæ actiones aliquan
do dentur non poſsidenti contra poſsidentem, vt dicit gloſ.
hic, & glo.no.in c.examinata, in gl.2.in ue: ſi. poſsidebas, ex
trà de iudic.tñ poſſunt etiã dari ipſimet poſsidenti contra
non poſsidentem: vt hoc tex.in ver.fin.& l.& ſi forte.§.ſcien
dum.ff.ſi ſerui.vend.& l.vti frui.§.vtrùm aũt.ff.ſi vſufruct.pe
ta. Imò poſſunt etiam dari contra quemcunque extraneum
poſſeſſorem: vt l.ſi quis diuturno.§.fin. ff. ſi ſer. ven. & d.l.
vti frui.§.vtrùm aũt. Ergo relinquitur, ꝙ eſt vera ratio gloſſ.
ꝙ dicantur in rem, quia competunt contra poſſeſſorem. Di-
cite ergo paucis, ꝙ iſtæ dicuntur in rem actiones, quia com-
petunt pro iure, quod quis habet in re: & tale ius trãſit cũ re,
ad quemcunque illa res perueniat. l.via cõſtitui.§.ſi fundus,
& l.cum fundo.ff.de ſeruit. ruſti. præd. ergo debent dici in
rem: ut l.actionum genera, in princip.ff. de actio. & obligat.
55 † Ex hac tamen parte gl. declarata, & intellecta, ut ſup. po
teſtis colligere definitionẽ negatoriæ, & confeſſoriæ, ut con-
feſſoria ſit actio in rem competens alicui ratione ſeruitutis
ſibi debitæ, uel fundo ſuo, uel quaſi ſuo, contra impedientẽ
ad declarationẽ iuris ſui. Ita definit Pet.de Bella Perti.hic, &
ſequitur Ioan.Fab. Et quare dixerim, ꝙ ſit actio in rem, patet
ex ſuprà dictis: Quare autem dicatur ratione ſeruitutis ſibi
debitæ, uel fundo ſuo: dicite, ut appareat, hãc actionem cõ-
petere tàm pro ſeruitutibus perſonalibus, & ſic debitis à re
perſonæ, quàm pro ſeruitutibus realibus, & ſic debitis à re
rei: ut hoc tex. Ideo autem dicitur quaſi ſuo propter uſufru-
ctuarium, & creditorem: ut hic, in gl. declaraui.
56 † Negatoria autem dicitur in rem compereos alicui ratio-
ne rei ſuæ, contra utentem aliqua ſeruitute in re illa, ad pro-
nuntiandum aduerſario, ius non eſſe utendi tali ſeruitute. Et
ita etiam definiebat Petrus de Bella Pertica, & Ioã.Fab.hic.
Quare autem dictum ſit, quòd eſt actio in rem, patet ex ſu-
prà dictis. Et quare dicatur ratione rei ſuæ, uel quaſi, dicite
propter illos, qui non ſunt domini, & habent ius in re, & pro
pter bonæ fidei poſſeſſorem. Quare autem dicatur contra
utentem, ſatis patet.
57 † Nunquid autem negatoria detur contra quemlibet im-
pedientem, etiamſi non prætendat ſibi deberi ſeruitutem: ui
de gl.in l.apud Trebatium.§.idem Trebatius. in uer.non eſt.
ff.de aqua plu.arcend.& gloſſ.in l.ſi cùm meus.§.1.ff.ſi ſeru.
uend.& Pet.de Bella Pertic.& Ioan. Fab. hìc.
Dixit poſtremò, ad pronuntiandũ aduerſario, ius non eſſe
uti tali ſeruitute: Et quare hoc dictum ſit, ſatis patet. Putabat
i tñ Pet.de Bella Pert.hic, quòd cõfeſſoria cõpetebat ad pro
nuntiandũ rem eſſe liberã, quia, ſm eũ, ſequeret. ꝙ ſi res mea
deberet tertio ſeruitutem, ꝙ contra te, cui non eſt debita ſer
uitus, non poſsit intentari confeſſoria: quia non poſſet peti,
ꝙ pronuncietur rem eſſe liberam: quod tamen eſt falſum ut
eſt tex.in l.loci corpus.§.cõpetit.ff. ſi ſer.uend. Et dicit Io.Fa.
hic, ꝙ hæc op. eſt vera de iur. licet referat Specu. tenentẽ cõ-
trariũ in titu.de cau.poſſ.& prop.§.nunc dicendum, circa ſi.
§.Ego puto, opin.Specu.eſſe ueram: quia etiam præſuppoſi-
to, quòd res mea debeat tertio ſeruitutẽ, nihilominùs quan-
tum eſt ad te, cui non debetur ſeruitus, ego poſſum per nega
toriã petere, quòd pronuncietur, rem eſſe liberam, & intelli-
gatur libera quo ad tùm ad rem. Iſtud eſt, quod dicit tex.ille,
in §.cõpetit, dũ dicit, quantùm eſt ad te, liberas ædes habeo.
Sum modò in 4.& ult.parte gl.ibi: item nota quod dicit
Plac. quã poteſtis ſubdiuidere in duas particulas. In prima
per modum notabilis refert quandam opin.Place.& illam re
probat. Secunda ibi: ſed falſum eſt.
In fin.gloſſ.benè dicit, & idem tenet, & latiùs gloſſ.in l.2.
in princ.in verb.qui negat.ff.ſi ſer.vend.
Gloſſ.in ver. neget: Pro cuius expeditione oppo. contra
tex.dũ dicitur, quòd ei, qui poſsidet, non eſt prodita actio.
Contrà, deponens retinet poſſeſsionem rei depoſitæ. l.licet.
§.rei.ff.depoſi. Item commodans retinet poſſeſsionẽ rei cõ-
modatæ.l.rei.ff.commo.& tamen deponens, & commodãs,
licet poſsideant, habent rei vendicationẽ. l.officiũ, ad fin.ff.
de re. vend.ergo tex.noſter, qui dicit poſsidenti non eſſe pro
ditã actionẽ, malè dicit. Timore huius contrarij facta eſt gl.
noſtra, quæ tripliciter reſpondet ad iſtud contrarium: ideo
in tres partes diuiditur, & ſecunda eſt ibi: alij dicunt legem
illam. Tertia ibi: ſunt & alij.
Ad finem gl.quantum eſt ad ſolut. contrarij ſ.formati: te-
neatis primam ſolut. ſecundum quod etiam tenet gl. noſtra.
Pro clara tñ intelligẽtia huius & gl.& eius enucleatione duo
ſe offerunt in hac gl.principaliter examinanda. Primum eſt,
vtrùm poſsidens poſsit agere rei vendicatione. Secundum,
vtrùm poſsidens, ſi agit rei uendicatione, dicatur poſſeſsio-
ni renuntiaſſe.
58 Circa primũ dicite ex mente Dyn.hic, † ꝙ aut quis poſsi
det naturaliter, & ciuiliter, & habet etiam detentationem: &
K tunc clarum eſt, quòd nõ poteſt agere rei vẽdicatione K, quia
non eſt, cõtra quẽ agat. Aut verò poſsidet naturaliter tantùm
aut ciuiliter tantùm, aut ciuiliter & naturaliter ſimul, ſed nõ
detinet: & in iſtis caſibus clarũ eſt, ꝙ poſsit agere rei vendi-
catione cõtra eũ, qui detinet, uel etiã qui naturaliter tãtùm
poſsideret. Et ita loquitur d.l.officiũ, & uidimus in §.omniũ,
in materia rei uendicationis, ſup.eod. Et per iſta dicebat Dy.
hic, errare illos, qui tenent, ꝙ rei uendicatio non poſsit con-
currere cum interdicto, Vti poſsidetis, & ſimul intẽtari: quia
agens rei uendicatione, aſſerit poſſeſsionem eſſe penes reũ:
& agens interdicto, Vti poſsidetis, aſſerit ſe poſsidere: & ſic
videntur contraria intentare: vt tenet gl.in l.ſi de vi.ff.de iud.
quia imò ſm Dyn. quando quis poſsideret ciuiliter tantùm,
vel naturaliter tãtùm, poſſet agere rei vendicatione propter
naturalem, quæ eſſet penes alium, vel propter detentationẽ
rei, quã alius haberet: Item etiam in interdicto, Vti poſside-
tis, propter ciuilem, quam ipſe habet, vel propter naturalẽ,
quæ eſſet penes eũ: & ita non diceretur contraria intentare.
Et ita tenuit gl.i l. clàm poſsidere.§.qui ad nundinas, in fi.ff.de
acq.poſ. Benè verũ eſt, quòd ſi q̃s poſsideret naturaliter & ci
uiliter, itẽ ẽt ſi haberet rei detẽtationẽ, quòd iſto caſu nõ poſ
ſit cõcurrere rei vẽdicatio, & interdictũ, Vti poſsidetis: quia
impoſsibile eſſet, ꝙ illo caſu cõpeteret ſibi rei vẽdicatio. Et
cũ Dy.tenet Nico.de Neap.& Bal.hic. Addo ꝙ idẽ tenet Bar,
in l.naturaliter, in §.nihil cõe, in 1. cõbinatione. ff.đ acq.poſ.
vbi dicit, ꝙ oẽs tenẽt iſtud, qđ Dy.hic, ibi latè p eũ. De quo ẽt
uide gl.i l.incerti, i uer.q̃ſtionẽ, & ibi Bar.C.đ interdic. & ibi
dẽ Bal.i repe.ĩ 7.col.& gl.i l.ordinarij, ĩ gl.fi.ĩ uer.tu die.C.đ
rei uẽd.& ibi Bal.ĩ 2.& 3.col.& apud Cano.uiđ tex.optimũ, ĩ
c.paſtoralis, et ibi gl.i uer.recuperãdæ, ext.đ cau.poſ.et ꝓprie.
& ibi habet p oẽs, & p Do.Ant.i c.cũ dilectus, eo. tit. i 6.col.
59 Circa ſm principale, † utrùm poſsidẽs, ſi agat rei uẽdica-
tione, dicat̃ poſſeſsioni ſuæ renuntiaſſe. Et in gl. uidetis illos
antiquos Doct.Bulg.& Io. tenere ꝙ ſic, quorũ opin. maledi-
cit

cit Dyn.hic,& dicit quòd eſt mala,peior,& peſsima,& ꝙ eſt contra caſum l.naturaliter.§.nihil cõmune.ff.de acquir.poſſeſſ.vbi ad contextũ dicit,non videri poſſeſsioni renuntiaſſe, qui rẽ vendicauit.Ad idẽ l.cùm fundũ.§.fi.ff.de vi & vi armata.Ad idẽ caſus,in c.paſtoralis,de cau.poſſ. & propric. Ego puto opin.horũ antiquorũ poſſe ſaluari ex diſtinctione Bar. in d.§.nihil cõmune,in 3.lectu.ver.quæro, pro declaratione huius lect.& ibi Bar.faciens mentionẽ de opin.iſtorũ in hac gl.recitata eã ſaluat.In hoc ergo nũquid agens rei vendicatione,vel alio iudicio petitorio,videatur renuntiaſſe poſſeſſorio quod habet,diſtinguebat ibi Bar.Aut enim iſte ignorabat ſe poſsidere,quia poſsidebat per aliũ,puta per filiũ, vel ſeruum:& tunc clarũ eſt,ꝙ intentando petitoriũ,non dicitur renuntiaſſe poſſeſſorio,quod ignorat ſe habere.l.ſi duo,in pri. iuncta gl.ff.vti poſsid.Aut verò ſciebat ſe poſsidere: & tunc aut poſsidebat per aliũ,puta per colonũ:& tunc ẽt intentando petitoriũ non admittit poſſeſsionẽ: quia iſto caſu poſſeſſio non admittitur ſolo animo, ſed requiritur ꝙ alius ingrediatur.l.peregrẽ.§.quibus explicitis.ff.de acq.poſſeſ.Aut poſſidebat per ſeipſum:& tunc aut iſte,qui ſcit ſe poſsidere,agit pro eadẽ poſſeſsione,q̃ eſt penes ipſum,& tũc benè dr̃ poſ-
K ſeſsioni renũtiaſſe, K * & in hoc caſu procedat, & ſaluei opinio iſtorũ antiquorũ.Aut agit pro alia poſſeſsiõe,q̃ pro ea, q̃ eſt penes ipſum:q2 dũ poſsidet ciuiliter tantùm, agit pro naturali, aut pro detentatione, quam alios habet: & tunc non dicitur ſuæ poſſeſsioni renuntiaſſe. De quo dicite, vt ibi per Bart. & de hoc etiam per Do.Anto.in d.c.cùm dilectus, in 4.colum.extra de cau.poſſ.& propric.

Capio gl.in ver.vno caſu,quã diuido in duas partes, prout duobus modis intelligit,vel exemplificat tex.Secunda ibi, vel dic quod dicit.

In fin.glo. Dyn. tenet vtrunque exẽplũ gloſſ.dicens, quòd vtrumque eſt bonũ.Pet.de Bella Pert.& Ioã. Fab. & poſt eos Ange.de Are.reprehendũt vtrũque exemplũ. Et quòd primũ de duplicibus iudicijs non poſsit procedere,patet:quia tex. dicit,vno caſu:& iſti eſſent plures caſus. Secũdũ ẽt de reo in exceptionibus eadẽ ratione multò minùs procedit:quia ſecundũ eos,eſſent plures,quàm mille caſus.Dicebat ergo Pet. de Bella Pert. quòd ad iſtum tex. iſtud eſt proprium exẽplũ. Si ergo poſsideo rẽ meã propriã,& tu agas,& dicas eſſe tuã: quia ſi ego nego illã eſſe tuã,& volo probare eſſe meã, quod poſſum,iuxta l.circa,cũ glo.not.ff.de probat.dicor ſuſtinere partes petitoris.Et dicit Ioã.Fab.hic,ꝙ putat iſtud verũ exẽ-
l plum ad tex.noſtrũ.Quod ẽt tenet l * Ang.de Aret.hic : quia ſecundũ eos,tex.non dicit,quòd actor ſit:ſed benè dicit, ꝙ ſuſtinet partes actoris.Sed in veritate iſtud exemplũ parum, aut nihil differt à ſecundo exemplo gloſſ.noſtræ:quia in vtroque intelligimus textũ loqui de reo. Ego puto utrumque intellectũ nullatenus poſſe ſtare.

60 Et vt intelligamus tex.in reos, apertè demonſtro. † Nam exceptio debet eſſe de regula.l.nã quod liqu dè.§.fi.ff.de pe. leg.Barto.in l.ſi cũ.§.qui iniuriã.ff.ſi quis cau.in 2.col.Sed regula hic poſita loquitur in actore:ergo exceptio,quæ eſſet in reo,non eſſet bona.Ideo Ioã.Fab.qui ſenſit hanc rõnẽ, & vt eam euaderet,dicit quòd in hoc tex. non ponitur propriè exceptio,ſed quædam illatio.

Ego teneo ad hunc tex.primũ exemplũ glo.noſtræ,& oſtẽdo quòd in eo debet neceſſariò textus intelligi:nam, vt ẽt fatentur,qui reprobant illũ intellectũ,vel exẽplũ glo. verũ eſt, ꝙ in iſtis duplicibus iudicijs ille,qui poſsidet, habet actionẽ,per quã neget rẽ actoris eſſe:vt eſt ẽt text.clarus, in l. prima.ff.famil.erſc.alleg.in glo.Si ergo textus noſter intelligeretur in alio caſu,quàm in iſtis duplicibus iudicijs,malè diceret,dũ dicit,vno caſu,q2 vltra illũ caſum eſſet ẽt alius caſus.

Nec obſtat reprobatio eorũ,dum dicebant, quòd iſte non eſſet vnus caſus; quia imò eſt vnus caſus in duplicibus iudicijs,ſub quo benè plures continentur:& nõ poſſum mihi perſuadere,quòd iſte text.loquatur in alio caſu.

61 Extra gl.reſtat vltimò,vt videamus, † qualiter formandus ſit libellus in confeſſoria ſcilicet,& negatoria. Et in cõfeſſoria dicit,vt colligitur ex mente Doctorũ,hic,ꝙ debeo primò narrare,qualiter Titius conſtituit mihi ſeruitutem in tali fundo ſuo,ad talẽ fundũ,qui eſt meus,vel quaſi meus,vel in quo habeo ius:& debeo fundi illius confinia demonſtrare: deinde debeo dicere,qualiter dictus Titius me exiſtente in poſſeſsione,vel quaſi,illius ſeruitutis,impediuit,vel turbauit vti dicta ſeruitute:& ꝙ etiã de præſenti impedit, & turbat:propter quod impedimentum intereſt mea in decem.Quare peto per vos declarari dictã ſeruitutẽ dicto fundo cõpetere: & dictũ Titiũ in illis decem condemnari mihi dandis, ratione mei intereſſe:& quòd mihi,mediante officio veſtro, caueat quòd in futurum nec ipſe,nec hæredes, nec ſucceſſores ſui, impedient me vti tali ſeruitute.

Dixi primò debere narrari,qualiter Titius conſtituit ſeruitutẽ.Et ſi benè aduertiſtis,non dixi propter vſumfructũ, cui non põt conſtitui ſeruitus.l.2.§.rẽctã.ff.ſi ſerui.vend.l.ſed & ſi quis.§.fin.ff.de vſufruct. & tamen poteſt agere confeſſoria ratione ſeruitutis debitæ fundo,in quo habet vſumfructum, ut uidiſtis ſup.in gloſſ.magn.in 3.parte principali.

Poſtea dixi,ad talẽ fundũ,qui eſt meus, uel in quo ius habeo:ita dixi propter directos dominos.Item propter habentes utile dominium qui ſunt quaſi domini.Item propter uſũfructuarium,& creditorem,qui habent ius in re, prout uidiſtis in præalleg.glo.mag.in 3.parte principali.

Deinde dixi fiendam mentionem de impedimẽto,uel turbatione.Requiritur enim moleſtatio,ſiue inquietatio ex parte eius,qui conuenitur:aliàs conueniri non poteſt. Ita uidetur innuere tex.in l.uti frui.§.uerũ,& l.fructuario.§.fi.ff.ſi uſufruct.petat.Et hoc tenet Iacob. But. hic, ſecundũ quod eum allegat Bart.in l.ſi prius,in 5.opposi.1.partis.ff.de oper. nou. nun.& ibi dicit Bart.hoc eſſe menti tenendum.

Subdit tamen ibidem Bart.ſe putare,ꝙ ſi in proceſſu iudicij apparet contradictio etiam uerbalis, quia cõuentus negaſſet:quòd iſtud ſufficeret.Quod reputat Ang.de Aret. hic,ſingulariſsimũ:& dicit,quòd iſtud idem ſequitur Lap.de Florẽ. in allegationibus ſuis,alleg.25.& D.Ant.in c.cùm ad ſedem, extrà de reſtit.ſpo.Poſſet tamen dictũ iſtud Bart. limitari per id,quod notabiliter uoluit ipſe Bart.in l.ſi dubitetur.§. ita demum,ad fin,ff.de fideiuſſ.& in l.etiam.§.licet.ff.ſolut. matri. ſecundum Ang.de Aret.hic,

Dixi poſtmodũ quòd debet petere ſeruitutẽ declarari deberi dicto fundo,& per l.qui aliena.§.fin.ff.de nego. geſt.Aduertatis tamen,quòd ſi quis peteret pronuntiari ſeruitutem ſibi deberi,& non fundo, ꝙ tamen valet, & ſuſtinetur libellus:nam ita eũ format Iuriſconſulus in l. 2. in prin. ff. ſi ſeru. uend.& tex.hic:& illa uerba,Peto pronuntiari ſeruitutẽ mihi cõpetere:intelligũtur,ſcilicet ad prædij utilitatẽ,& mediã fundo,cuius ego ſum dominus:per tex.no.in l.unus ex ſocijs, in prin.uer.quamuis.ff.de ſer.ruſti. præd. Et ita dicit Bart. in d.l.ſi prius.in 6.opposi.2.partis principalis, & idẽ in d. l. qui aliena.§.fi.& in l.2.in princ.ff.ſi ſeru.uend.& in l. fi. §.fin autem.C.de bon.quæ lib.

62 Dixi ẽt faciendã eſſe petitionẽ intereſſe.† ꝙ in iſtis actionibus ueniat intereſſe,& fructus,& damna,habetis tex. no.in l.loci corpus.§.in confeſſoria,& §.& ſi fundus,& l.ſi forte.§. fi.ff.ſi ſeru.uend.& tex.in l.ſi quid,& ibi Bal.C.de ſer.& aqua, & notabiliter Bar.in d.l.prius,in 10.opposi.1.partis,& ĩ quinta opposi.2.partis,ad fin.& Bar.in l.fluminũ. §. fi. ff.de dam. infect.Et ibi dicit Bar.poſt Iacob. de Are. ꝙ licet confeſſoria detur ad intereſſe,ꝙ nõ datur principaliter,ſed in conſequẽtiã.Imò plus dicit Bald.poſt Pet.de Bella Pert.in d. l. ſi quid, ꝙ intereſſe nõ uenit iure actionis confeſſoriæ,ſed per officiũ iudicis mercenariũ:& propterea dicit, quòd in formatione libelli debemus eſſe cauti,ut ſuper intereſſe, & damnis officiũ iudicis imploretur.Et ſecundũ eũ,tex.in d. §. in confeſſoria,q dicit in actione confeſſoria uenire fructus, & intereſſe ſeruitutis,eſt intelligendus, vt veniat, ſcilicet officio iudicis mercenario,non iure actionis confeſſoriæ.Et benè no.d.§.in cõfeſſoria,qui vult ꝙ intereſſe pro fructibus cõputeẽ.Ideo dicebat Bal.in d.l.ſi quid,ꝙ ſi in libello fiat mentio intereſſe,videtur ẽt fieri mẽtio fructuũ.quod ipſe reputat eſſe notabile.

Vltimò dixi,petendam eſſe cautionem, quòd in futurum, nec ipſe,nec hæredes, nec ſucceſſores ſui impedient me vti tali ſeruitute. Et de hoc eſt tex.in l.harũ,& ibi Bar.& in l.egi. ff.ſi ſeru.vend.& vide Bar.magiſtraliter in hoc loquentem,in d.l,ſi prius,in 3.oppo.2.partis principalis.

63 † In negatoria m aũt qualiter ſit formãdus libellus dice-
m bat Bal.in l.3.i 6.col.C.uti poſ.qđ gl.q̃ eſt notabilis,in l.Aure

lius.§.ſi centũ,in gl.ĩ uer.cõſequi poſſe.ff.de libe.leg. formabat libellũ in negatoria.Sed q̃a illa gl. explicitè nõ format, iõ formabo ſm Nic.& Io.Fab.hic.quod libellus ĩ negatoria formãdus ſit ad ſimilitudinẽ libelli, q̃ formaĩ in actione cõfeſſoria.Et ex mẽte Doctorũ hic,colligo formã talẽ.Dico,me eſſe dñm,vel quaſi dñm talis fundi,uel ius me ĩ eo habere, ĩ quo Titius ꝑtendit ſibi debitã ſeruitutem,& ita ea vti, cùm tamẽ nulla ſeruitus ſit illi fundo impoſita,vel ſibi debeaĩ:ꝓpter qđ ego ſum læſus in decẽ,& in tm̃ mea intereſt: quare peto per uos declarari,ius nõ eẽ Titio ſeruitute illa utẽdi. Vel poſſum petere ꝓnuntiari, ius mihi eſſe ꝓhibendi dictũ Titiũ uti ſeruitute illa. Itẽ poſſum petere ẽt ꝓnuntiari, fundũ illũ eſſe meũ liberũ:ꝓut dixi,& tenui ſupra in gl.mag.in 3.parte princip.in definitiõe negatorię:& ego ſimul has clauſulas ponerẽ in cõcluſione libelli,hoc modo:Peto ꝓnuntiari dictũ fundũ eſſe liberũ:& ſic Titio nõ eſſe ius illa ſeruitute utendi : & mihi eſſe ius illum prohibendi.& dehinc debeo petere ipſum cõdemnari ad dicta decem ,ratione mei intereſſe.

Poſtremò debeo petere,mediante officio iudicis , mihi caueri quòd in futurũ ipſe Titius, nec hæredes,uel ſucceſſores ſui, utentur illa ſeruitute:& quòd nullatenus impedient , aut turbabũt libertatẽ ꝓdij mei.Et quare iſta ponantur,patet ex his,quæ ſuprà dixi in libello confeſſoriæ.

Et vltra prædicta, ſi vultis videre de forma libelli , tàm in actione confeſſoria,q̃ in negatoria,videte ẽt Bar. in d.l.hañ. ff.ſi ſerui.uend.& Spe.in tit.de cau.poſſ & proprie. in §.confeſſoria,per totũ illũ §.Bal.in Auth.ei,qui. in 13.col.C.de bo. autho.iudi.poſſ.& latè Ang.in repe.l.ſi quis vi.§.differentia, in 5.& 6.char.ff.de acquir.poſſ.Inno.& Cano.in c.Abbatè ſanè,extra de uerb.ſignificat.& in c.examinata,extra de iud. ſit laus incomprehenſiblis, & omnia comprehendenti.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a DISCONTINVAM] Quæ antẽ dicantur ſeruitutes habere cauſam continuam,& quæ diſcontinuam , vide Feli. in c.de quarta,in fin.14.colum.de præſcript.

b CONCEDERE] Vide Do.Alexand.de Imol. in conſil.21.in quarta parte.

c * Addc quòd iſtorũ ſolu.optimè defendi põt , & forſan eſt verior, ꝗ imò p illã quaſi traditionẽ tollatur actio perſonalis.Probatur, quia idem operatur fictio in caſu ficto,quod veritas in caſu vero:vulgata l.qui ad certum.ff.loca.ſed vera traditio liberat:ergo ficta,quæ per patientiam primã habetur.l. quoties.la.2.ff.de ſeruit.titu. gener. Præterea lex nihil fruſtra operatur.l.qui bis idẽ.ff.de uerbo.oblig.l.nõ cogendũ.§.fi. ff. de procu.Sed non animaduerto quid operetur actio perſonalis poſt conſtitutã ſeruitutẽ,& patientiã præſtitã,quia ſecundum communiter Scribentes,in l.corruptionẽ.C.de uſuſruc. & infrà proxima col.per Iaſo.poſt ſeruitutẽ conſtitutã perſonalis actio tollitur eo tempore,quo ipſa ſeruitus: & ipſa non cõpetit niſi cõtra obligatũ:confeſſoria autẽ contra oẽs,& ſic pleniùs prouidet,& ſequitur quemcunq; poſſeſſorẽ,ut hoc §. noſtro:ergo actio perſonalis cùm nihil operetur, p quaſi traditionẽ tolli debet,& actio cõfeſſoria datur cõtra me turbãtem,vel quomodocunq; impedientẽ.l.ſi quis diuturno.§. fin. ff.ſi ſer,uend.ſecus in perſonali actione.Item facit , quia tantundem operatur quaſi poſſeſsio in iuribus,ſicut uera poſſeſſio in corporibus,Bart.in l.3.col.4.ff.de acquir.poſſ. & l. pen. ff.de ſerui.titu.gener. idẽ etiam operari debet in iſtis iuribus quaſi traditio,quod in illis uera. Vltimò facit : nã ſicut datur dominiũ in corporibus,ita in iuribus quaſi dominiũ,ſeu quaſi proprietas.c.ſi.ubi bonus tex.extra de iud.gl.no,in l.2.§.q̃dam.ff.de interdi.Doct.in l.naturaliter.§.nihil cõmune. ff.de acqui. poſſ. taliter ꝗ quaſi dominiũ iſtius ſeruitutis per cõſtitutionẽ,& patientiã,eſt quæſitũ illi , cui ſeruitus debebatur . Sicut ergo uero dño pro re ſua regulariter perſonalis actio non cõpetit.l.fi.ff.vſuſruct.quemad.cau.§.ſic itaq;. inf.eo. ita etiam pari ratione quaſi domino dari non debet. Hæc uolui dixiſſe in q̃bus relinquo te cogitantẽ.Ant.Ang.Carcaſſ.Sard.

d * Pro hoc dicto vr̃,imò eſt caſus notab.in materia noſtra, ubi neceſſariò exponendũ eſt,pro ut exponit gloſſ.Meum,id eſt,mihi ſeruientem,in leg.ſicuti.§.competit.uer. diſtant,in uerbo,meum.ff.ſi ſer.uend.Carcaſſona.Sardus.

e Dictio item.Cuius autem importantiæ ſit hæc dictio Itẽ, vide Do.Alex.de Imo.in conſi.117. in prima & tertia colum. in prima parte.Fran.Are.in l.qui ſuperſtitis,de acqui. hæred. & Felin.in c.paſtoralis,in §.item cum,de offi.deleg. & quod ibidem ad eum dixi in apo.Raph.Cu.in conſi.22.

f * Videas omnino Barto.ibi.

g QVASI DOMINVS] Adde quæ habentur per Do. Alexã.de Imol.in l.ſed poſſeſſori.§.itẽ ſi iurauero,de iniur.& conſ.129.2.par.& in cõſ.5.4.par.& Bar.Cepo.de ſer.tit.de vſufruct. ubi nunq̃d vſufructuarius ueniat appellatione dñi.

h IN EMPHYTEVTA] Adde domi.Alexan.in d. conſil.129.in 2.parte.

i * Adde ꝗ multũ,iudicio meo,extra propoſitũ Pet.dicit,cõfeſſoriã cõpetere ei,qui negat ſe debere ſeruitutem : quia vt ex proximè allegat.ſuprà apparet,actionis natura repugnati niſi forſan colligerit Petr. iſtud in d.§.cõpetit:ibi,habere me ius altius tollendi,&c.quæ uerba,cùm ſint affirmatiua,uidebãtur ſonare ĩ cõfeſſoriã.Sed deceptus fuit, quia ſunt negatiua reſpectu effectus,qui ſemper attendi debet.ut per gloſ. & Bar.in l.ſi.§.fin.ff.de doli excep.& uidimus ſup.col.8. nã tantũdem important illa uerba in d.§.cõpetit,ac ſi dicerẽ, ius tibi non eſſe prohibendi me,ne altius tollã.Et in effectu uerior eſt opi.Spe.& Iaſ.quòd in caſu.d.§.cõpetit,negatoria agi debeat:& multũ cogitaui, vt Pet. de Bella Pert. mentem perciperem:quia in Commento Iaſ. ſuperabundabant duæ negationes.Carcaſſona.Sardus.

K REI VENDICATIONE] Quando autem competat rei uendicatio,uide D.Bat.Soci.in conſil.62.incip. in præſenti.uerſ.tertiò concludo,in 3.part.& in conſil.79.incipiẽ.in cauſa agitata,circa med.8.colum.ead.parte.

l * Adde ꝗ in hoc, quòd agens petitorio ratione poſſeſsionis quam habet , dicatur illam perdere , reſidet communis opi.quæ penes me non eſt ſine dubio : quia non ſolet exercicium actionis facere conditionem noſtram deteriorem. l.aliã.ff.de noua.l.non ſolet.ff.de reg.iur.ſed iſte faceret deteriorẽ:ergo non eſt dicendum,quòd poſſeſsionẽ perdat . Secũdò facit,quia non debent inducta ad augendũ,operari diminutionem.l.legata inutiliter.ff.de adi.leg.l.legata.ff. de lega.1. Sed iſte ut augeat,& acquirat , agit non ut ius ſuũ diminuat , ergo non perdet poſſeſsionẽ attenta maximè ratione text.in d.§.nihil commune.non enim uidetur poſſeſsioni renunciaſſe,qui rem uẽdicauit. Ad contraria poſſes reſpondere,ut per Do.& Præceptorem meum Mar. Soc.iuniorem , in d. §.nihil commune , de cuius intentione ſup.dicta uidentur . Carcaſſona. Sardus.

m * Retorqueo iſtud argumentũ contra Iaſ.defendẽdo exẽplum Pet.de Bel.Pert.Io.Fab.& Ange.de Are.nã exceptio debet(vt ipſe inquit)eſſe de regula.d.l.nã quod liquidè.§.fin.ff. de pe.leg.Phi.Dec.in l.3.ff.de reg.iu. ſed regula loquitur uerè in reo:ergo ẽt exceptio.Quòd regula loquaĩ in reo, patet clarè:dicit tex.Ei uerò qui poſsidet,nõ eſt actio prodita,per quã neget ĩ ẽ actoris eſſe,& ſic tex.præſupponit eſſe actorẽ: vt ibi, actoris eſſe:qui agat contra poſsidentem. & ſic ſenſus eſt, ꝗ reo nõ eſt ꝓdita actio,per quã neget. at regula loquiĩ in reo: ergo & fallentia Probatur ẽt iſte intellectus põderando aduerſatiuã Verò,quæ aduerſatur.uer.præcedẽti ibi:nã is , &c. in quo loquitur de actore:ergo ĩ uer.ei uerò.loquitur de reo. Nec obſtat tex.in l.3.ff.fam.erciſc.qui tex. non loquitur de actione,ſed de exceptione.Nã ſi poſsidens inficietur non poſsidẽtem ſibi cohæredẽ eſſe, hac exceptione repellet eũ , ſi in ea re,&c.exẽplum uerò Pet.Io.Fab. & Ang. loquitur in actione. Et ſic remanet defenſatus tanquã germanus , huic literæ eorum intellectus.Ant.Ang.Carcaſſona.Sardus.

n IN NEGATORIA]Quõ aũt agaĩ negatoria,et q̃d requiraĩ in ea,vide D.Alex.de Imo.in cõſ.135.in 4.col.ĩ 2.part.

SVMMARIA AD §. Sed iſtæ.

1 *Paragraphus,verſiculus.ſeu litera groſſa, quando in lege vel ſtatuto dici debeat ?*

2 Para.

2 *Paragraphus vnde dicatur, & an debeat potius dici paragraphus, quàm paraphus.*
3 *Imperator, quare non ſeruet ordinem Iuriſconſulti.*
4 *Rei vendicatio ciuilis ad quem extendatur?*
5 *Conditio, Si hares non erit: an verificetur in bonorum poſſeſſore.*
6 *Statuta loquentia de harede, an vendicent ſibi locum in bonorum poſſeſſore?*
7 *Actio Publiciana quid ſit?*
8 *Ius in re, & ius ad rem, quando quis dicatur habere.*
9 *Bonis eſſe in noſtris qua dicantur? 10.*
11 *Ius bonum in re, quando quis dicatur habere.*
12 *Actio Publiciana an in vectigalibus & alijs pradijs competat?*
13 *Praſcribi an poſſit vectigal.*
14 *Praſcribi poteſt contra comitem, iuriſdictionem habentem ab Eccleſia.*
15 *Actio Publiciana, in quib. rei vendicationi aquiparatur.*
16 *Actio Publiciana in caſibus, in quibus vſucapio procedere poteſt, locum habet. 17.*
18 *Actio Publiciana an ad res incorporales detur?*
19 *Actio Publiciana an detur contra poſſidentem cum titulo? 20.*
21 *Titulus à fure acquiſitus, pro non titulo habetur.*
22 *Actio Publiciana an detur contra poſſidentem titulo pro harede?*
23 *Poſſidere pro harede an ſit habere titulum?*
24 *Petitio hereditatis contra titulo poſſidentem, non datur.*
25 *Actione Publiciana agere non valentes, qualiter ſuccurratur?*
26 *Dictio Quaſi, quid importet.*
27 *Actiones deſcendentes ex ſtatutis Ducum, Marchionum, & Epiſcoporum, an ſint ciuiles vel pratoria? 28. & ſeq. & 32.*
30 *Actiones pratoria, ſi ſint pœnales, anno finiuntur.*
31 *Statuta Ducum, Marchionum, & Epiſcoporum, quando dici poſſunt pratoria?*
33 *Accuſationes, qua ex quacunque lege, vel edicto deſcendunt, perpetua ſunt.*
34 *Actio Publiciana vt competat, quid neceſſariò requiratur.*
35 *Dominium abſque traditione, an in Eccleſiam tranſeat in rebus ei venditis, & donatis?*
36 *Actio Publiciana an competat Eccleſia, non facta traditione?*
37 *Actione Publiciana conuentus, an conuictus de mendacio incidat in pœnam.*
38 *Actio an ſit ciuilis ſeu pratoria, quomodo cognoſcatur?*
39 *Rei vendicatio, contra dolo deſinentem poſſidere, an ſit ciuilis ſeu pratoria?*
40 *Actiones deſcendentes ex contractu vel quaſi, ex delicto vel quaſi, an ſint pratoria?*
41 *Actionum pratoriarum, an aliqua miſta reperiatur?*
42 *Petitio hereditatis an ſit actio miſta, vel realis?*
43 *Actio Publiciana an competat pro rebus furto ſubtractis?*
44 *Species per genus non derogatur.*
45 *Furtum an inter caſus fortuitos enumeretur.*
46 *Dictio Caſus, quando denotet caſum fortuitum.*
47 *Culpa alicuius imputari nõ poſſe, quando dicatur? 48.*
49 *Caſus fortuiti qui dicantur.*
Caſus fortuitus, et leuiſſima culpa, nihil habẽt medium.
50 *Caſus fortuitus, & caſus improuiſus, qualiter differant?*
51 *Caſus improuiſus quis dicatur?*
52 *Caſus fortuitus an puniatur.*
53 *Caſus improuiſus qualiter puniatur? Et:*
Caſus, & fortuna, qualiter differant ſecundum Ariſtotelem.
54 *Actio Publiciana an competat habenti vtile dominium.*
55 *Gloſſa referens duas opiniones, & nullam expreſsè approbans, vltimam tenere uidetur.*
56 *Dominium, quotuplex reperiatur,*
57 *Actio Publiciana an competat feudatario, ſeu vaſallo.*
58 *Feudatarius ſimpliciter inueſtitus, an habeat vtile dominium.*
59 *Actio Publiciana an competat vero, & directo domino, 66.*
60 *Actio Publiciana propter quem propriè inuenta eſt.*
61 *Actiones ab origine contraria, an ſimul concurrere poſſint.*
62 *Iuramentum quomodo pro veritate habeatur.*
63 *Actio Publiciana, & rei vendicatio, an ſimul intentari poſſint.*
64 *Directo, & vero domino Publiciana non competit.*
65 *Bonorum poſſeſſio inuenta à pratore, cui competat.*
67 *Libellus in Publiciana qualiter formetur.*
68 *Dictio Quaſi, quid importet.*
69 *Nomen actionis non neceſſariò exprimitur in libello.*
70 *Libellus alternatiuus quando procedat.*
71 *Actiones contraria in effectu aquipollentes, non poſſunt ſimul cumulari.*
72 *Libellus, Dico rem ad me pertinere iure dominij, vel quaſi: an valeat.*
73 *Sententia ex libello alternatiuo an ferri poſſit.*
74 *Libellus in Publiciana qualiter in practica formetur.*
75 *Dominium quando transferatur abſque traditione.*
76 *Actione Publiciana agens an neceſſe probare habeat tradentem non dominum.*
77 *Bona fides in tractatu emptionis, an requiratur.*
78 *Bona fidei ſucceſſori an mala fides authoris noceat.*
79 *Praſcribere an poſſit habens cauſam à mala fidei poſſeſſore. 80. 81.*
82 *Actione Publiciana agẽs, an in libello ponere debeat, quòd hodie ſe dominum eſſe non credit. 83.*
84 *Actio Publiciana in quib. rei vendicationi aquiparetur, 85. 87.*
86 *Actio Publiciana an domino praiudicet.*
88 *Aſſertio ſimplex in quibus ſufficiat.*
89 *Scientia vel ignorantia an probetur ſolo iuramento.*
90 *Iuramento alicuius quando ſtetur. 91. 92. 93.*
94 *Impedimentum probatur per iuramentum, tamen probatio in contrarium admittitur.*
95 *Statutum diſponens quòd ſtetur iuramento alicuius, intelligitur, niſi contrarium probetur.*
96 *Statutum diſponens ſtandum conſcientia, qualiter intelligatur.*
97 *Statutum diſponens ſtandum iuramento denuntiatoris, vel damnum paſſi, an procedat, ſi ſint infames.*
98 *Statutum diſponens quòd credatur libro mercatoris, an procedat, ſi ſit infamis.*
99 *Bona fides qualiter probetur.*
100 *Bona fides an & quando praſumatur.*
101 *Conſcientia quid ſit.*
102 *Conſcientia vnde dicatur,*
103 *Conſcientia quotuplex ſit.*
104 *Contrahentibus an liceat ſe inuicem decipere.*
105 *Pralatus eccleſia vendere non debet maiori pretio, quàm valeat res.*
106 *Conſcientia idem eſt, quod bonus vir.*
107 *Ementi fundum carius propter neceſſitatem, an ſuccurratur.*

Forus

108 *Forum conſcientiæ quid ſit.*
109 *Obligatio naturalis ſola, an ſit efficax ad agendum.*
110 *Pœna legales tripli, vel quadrupli, an in foro conſcientiæ ſint debita.*
111 *Pœna conuentionalis an in foro conſcientiæ per eccleſiam peti poſſit.*
112 *Emptor malæ fidei an in foro conſcientiæ pretium ſoluere teneatur.*
113 *Salarium nimis magnum quid ſi per medicos & aduocatos extorqueatur.*
Salarium an in foro conſcientiæ per doctorem conſulentē ſine reuolutione chartarum peti poſſit.
114 *Hæres adeūdo hæreditatem an vltra vires hæreditarias teneatur.* 115.
116 *Falcidiæ detractio, vel Trebellianica, an locum habeat in foro conſcientiæ.*
117 *Falcidia in relictis ad pias cauſas, an locum habeat.*
118 *Teſtis de rebus ſenſatis, non de conſcientia animi, deponere debet.*
119 *Statutum ſi diſponat quòd mulier non poſſit ſine conſcientia duorum conſanguineorum contrahere, an eorum ſciētia tantùm ſufficiat.*
120 *Conſcientia alicuius ſi requiratur in actu, an ſola notificatio ſufficiat, ſine eius conſilium, vel conſenſus.*
Illiteratus ſi contra ius iudicet, an partis, quam læſit, teneatur.
121 *Conſcientia verificatur per iuramentum.*
122 *Conſcientiæ commiſſum an ſubdelegari poſſit.*
123 *Conſcientia alicuius vbi aliquid committitur, vt optimo viro commiſſio facta videtur.*
Conſcientia alicuius, quòd aliquid fuerit geſtum, qualiter probetur.
124 *Primogenitus an in foro conſcientiæ poſſit in totum ſuccedere.*
125 *Conſcientiam remordentem habens, mortaliter peccat, ſi eam non deponit.*
126 *Papa, Imperator, & alij principes, qui vim ſupremi principis habent, ſemper ſecundum conſcientiam iudicare debent.*
127 *Succedens ab inteſtato, an aliquid dare teneatur in foro conſcientiæ hæredi inſtituto in teſtamento minus ſolenni.*
128 *Conſcientia alicuius quando aliquid committitur, an alium ſubſtituere poſſit.*
129 *Edictum, quod quiſque iuris, quando locum habeat.*
130 *Damnum dans ex culpa leuiſſima, an in foro conſcientiæ teneatur.*
131 *Electus ad aliquam dignitatem, an ſit tutus in foro animæ, ſi electio ſua tenuit de iure gentium, non ſeruata forma iuris poſitiui.*
132 *Forma iuris poſitiui vbi prætermiſſa ſit, an in foro animæ prætermittens teneatur ſibi facere conſcientiam.*
133 *Rei vendicatione conuentus ſi iniuſtè condemnatus fuerit, & præceptum de reſtituendo ſecutum fuerit ſictum, & tamen ſi non reſtituat, non peccat mortaliter.*
134 *Teſtis quid ſi dicat vera eſſe ſecundum conſcientiam ſuā, an eius dictum valeat.*
Iudex quid ſi in ſententia dicat ſecundum ſuam conſcientiam, an valeat.
135 *Iurans ſufficit quòd ſecundum conſcientiam in quolibet iuramento verum dicat.*
136 *Conſcientia alicuius an appellationem patiatur, an verò per viam ſupplicationis ſuperior adiri poſſit.*
137 *Tranſgredi leges an poſſit ille, cuius conſcientiæ committitur.*
138 *Diſponendi poteſtatem habens ſecundum conſcientiam, an propriam ſequi debeat.*
139 *Iudex quando conſcientiam ſequi debeat.*
140 *Sententia lata in Publiciana, an in rei vendicatione præiudicium faciat.*
141 *Dominium ſimpliciter in iudicio proponens, an tantùm directum propoſuiſſe intelligatur.*
142 *Dominij appellatione, an in dubio de directo intelligatur.*
143 *Actio Publiciana an domino præiudicet.*

§. SED ISTAE.

ISTAE §. ſe ipſum cōtinuat, ita q̄ nō eſt opus alia continuatione: quāuis illū Nic. de Neap. hic, multis modis continuet: & fuit altercatio inter Citramōta. & Vltramon. ſm quod referūt Io. Fab. & Nic. de Neap. hic. Nam Citramontani. & Iac. de Ra. & Rodul. de Auricur. tenuerūt, q̄ hìc non ſit §. ſed ſit verſi. qui cōtinuetur cum præcedenti, & ita eū legūt cū præcedenti. ſed in verſ. aliæ: ponatur principiū §. noui, quia non eſt verū q̄ in iſto §. ſed iſtæ: ponatur diuiſio actionū. imò diuiſio fuerat et ſuprà tacitè facta: quia illius diuiſionis vidimus primū membrū, ſcilicet quæ ſint actiones ciuiles. Cùm ergo nō fiat noua diuiſio actionū, & cōſequēter cùm hic non fiat inchoatio nouæ materiæ: ideo Imperator ſuperiorē materiā proſequitur. Relinquitur ergo q̄ hic nō debet eſſe §. niſi gratia euidentioris intellectus, vel doctrinæ: vt eſt gl. no. in l. vnū ex familia. §. ſi de Falcidia. in gl. 1. ff. de leg. 2. Accedat gl. in l. nō cogendū. §. Sabinus. in gl. 1. de procu. & gl. in l. ita tñ. §. ita tñ. in glo. 1. ff. ad Trebel. & gl. in l. non diſtinguemus. §. cōpromiſſo. in gl. 1. ff. d. arb. & glo. in l. eum, qui iudicare. §. magiſtratum. in gl. 1. ff. de iuriſd. om. iud. & gl. in l. tres partes. in gl. 1. ff. ad leg. Falci. Pro hac opi. Citramontanorū videtur bene facere quod voluit Bar. in l. 3. §. filius aūt inter medias. col. 1. & fi. ff. de lib. &
1 poſthu. vbi dixit poſſe colligi † ex illo tex. quando in l. uel ſtatuto debeat dici §. vel uerſ. aut litera groſſa. Nā quādo ē unū
2 capitulū, nunquā durante illo capitulo poteſt dici §. a benè poſſent eē uerſiculi: finito aūt illo capitulo, qñ īcipit aliud capitulū, debet dici §. Et dicitur unū capitulū, quādo circa idē diſponitur: & diſpoſitiones poſſunt ſimul circa idē concurrere: ut probatur ex illo tex. & ibi declarat Bart. Cùm ergo hìc ſit unum capitulum cum præcedentibus, quia ibi eſt eadem diſpoſitio: ergo apparet, q̄ hic nō debet eſſe §. Et dicit Arch.
2 in c. humanū genus. 1. diſt. † quòd §. dicitur à para Græcè, quod eſt diuiſio, & graphos, quod eſt ſcriptura. Vnde dicitur §. quaſi diuiſio ſcripturarum. Et ſm eū, benè propriè pronun
b tiando debet dici paragraphus, b non autem paraphus. Sed aduertite, quòd rationes alleg. per Vltramon. concludunt, q̄ ſicut in §. ſed iſtæ. ita etiam in uer. aliæ. nō debeat eſſe §. quod eſt contra ipſoſmet Vltramonta. ergo & quaſi cōiter oēs faciunt. §. hìc, in iſto §. ſed iſtæ. cùm Imperator hìc tacitè ſubintret aliā diuiſionē actionū, ut dicit hìc glo. in princi. Et hoc in ſpecie tenendo, ſcilicet quòd hic debet eſſe §. tenet Nic. de Neap. Ioan. Fab. & Iaco. But. Et iſtud mihi magis placet unica ratione: quia licet uerū ſit quòd ſuprà in præcedentibus ſint poſitæ actiones ciuiles, tñ ſunt poſitæ tanquā contineantur ſub prima diuiſione actionum: & ſic cùm eſſent uel reales, uel perſonales; nō autē ſunt poſitæ eo, quòd eſſent ciuiles. Cùm ergo imperator hìc aperiat nobis, illas actiones ēt eſſe ciuiles, & poſteà ſubijciat, alias eſſe prætorias, apparet manifeſtè q̄ hìc ponat ſecūda diuiſio actionū: & cōſequenter rationes ſuprà adductæ pro Citramon. probabunt hìc §. eſſe.

Et eſt aduertendū etiam quòd Imperator in hoc §. uſque ad §. ſequens. tractat de actionib⁹ prætorijs hoc ordine: quia primò ponit de actionibus prætorijs realibus: ſecundò de prætorijs perſonalibus, ibi, in §. in perſonam. tertiò de prætorijs popularibus, ibi, in §. populares.

Antequam accedam ad materiam huius §. attingam in pri-

primis dno, ſuper quibus poſſet probabiliter, iuxta hunc §.
3 dubitari. Primum eſt, † quæ poſsit eſſe ratio quòd Iuriſconſul
tus in volumine Digeſtorum poſt tit. de rei vendi. immedia-
te poſuit titulum de Publiciana ante tractatũ ſeruitutum: &
tamen Imperator in hoc titulo fecit totũ econtra: quia in §.
omnium, poſuit materiam rei vẽdicationis, & in §. æquè, po-
ſuit immediatè materiam ſeruitutũ, & poſteà in hoc §. poſuit
materiam Publicianæ. Poteſtis dicere vtrunque factum eſſe
ratione. Nam Imperator in toto hoc titulo procedit per diui
ſiones actionum, iuxta gl. magiſtra. in §. ſunt præterea. in gl.
infrà eo. quia ergo in prima diuiſione hic poſita, ſ. in §. om-
nium. optimè cadebat materia rei vendicationis, & materia
ſeruitutũ: idcirco ibi ſunt bene poſitę: verùm quia in ſecũda
diuiſione actionum, quæ hic ponitur, optimè cadit Publicia
na, idcirco illa etiam hic benè ponitur. Iuriſconſultus antè
non proceſsit per diuiſiones actionum, ſed ſm earum mate-
riam. Quia ergo Publiciana habet materiam conformem cũ
rei vendicatione, imò omnia diſpoſita in rei vendicatione,
habent locum etiam in Publiciana, vt eſt tex. no. in l. eũ qui.
§. in Publicia. ff. de Publicia. idcirco poſt titulum de rei ven-
dicatione Iuriſconſultus bene poſuit titulũ de Publiciana.
4 Secundum dubium eſt, † quare prætor nõ extendit potius
rei vendicatione ciuilem ad hunc caſum, ſ. vt rei vendicatio
ciuilis, quæ datur ei, qui eſt dñs, per extẽſionem prætoris da
retur etiam ei, qui nõ eſt dñs, q̃n bona fide, & iuſto titulo ac-
quiſiuit rem a nõ dño: ſicut videmus in ſimili in titulo. ff. de
poſſ. hær. pet. vbi prætor extendit petitionẽ hæreditatis, quæ
eſt actio ciuilis cõpetens hæredi, vt etiam competat bonorũ
poſſeſſori. Et melius feciſſet prætor ita extendere, quàm face
re de nouo vnam actionem de per ſe nominatã. Io. Fab. hic,
in vlt. col. mouet iſtud dubium: & notabiliter hoc modo re-
ſpondet, ꝙ eſt magna ratio diuerſitatis inter iſtos caſus. Nã
cum bonorũ poſſeſſor, & hæres habeant magnã conformita
tem inter ſe, nil mirum ſi petitio hæreditatis, quæ datur hæ-
redi de iure ciuili, potuit extendi per prætorẽ ad bonorũ poſ
ſeſſorem. Et ad hoc, ꝙ hæres, & bonorum poſſeſſor habeant
inter ſe magnam conformitatem, nihil allegat. Sed ego pro-
c hoc allego ſolennem [c] tex. in l. in conditionibus. §. ſi patro-
5 nus. ff. de cõdi. & demon. ubi † conditio de hærede, ſ. Si hęres
non erit: verificatur in bonorum poſſeſſore, quantumcunque
in conditionib. uerba debeant ſtrictè accipi, & in forma ſpe
cifica impleri. l. qui hæredi. in prin. & l. Meuius. ff. de cond. &
demon. Accedat quod multùm ſingul. voluit Bar. in l. j. §. bo-
norum. ff. ad Trebellian. vbi per illũ tex. & per tex. in d. §. ſi
6 patronus. dicit † ꝙ ſtatuta loquentia in hęrede, habent locum
in bonorum poſſeſſore. Sed ad propoſitum noſtrum licet hæ-
res, & bonorum poſſeſſor habeant conformitatem inter ſe,
tamen dñs, & nõ dñs nullã habent inter ſe conformitatem,
imò ſunt adinuicem de directo contrarij: nil mirum ſi rei uẽ
dicatio ciuilis, quæ competit dño, non debuit extendi ad nõ
dominum, qui eſt ſibi contrarius.
His expeditis condeſcendo nunc ad materiam huius §. &
quia in hoc §. tractatur materia Publicianæ, in primis ad eui
7 dentiam habetis videre † quid ſit Publiciana. Et ſecundum
quod reperio eam definitam per Pet. de Bella Per. & poſt eũ
per Io. Fab. hic, in 3. col. poteſtis eam ſic definire: Publiciana
eſt actio in rẽ, cõpetẽs alicui ratione iuris ſibi bona fide quæ-
ſiti in re, vel ad rem, commercio hominum non exemptam,
& non prohibitam uſucapi propter uitium, traditione, uel
quaſi, ſequuta, ex cauſa habili ad translationem dominij, cõ
tra habentem facultatẽ reſtituendi ad declarationẽ iuris ſui.
Dixi primò quòd eſt actio in rem. Et hoc ſatis patet ex iſto
tex. ubi Imperator inter reales prætorias ponit pro prima
iſtam Publicianam.
Poſteà dixi, Ratione iuris; intelligite ſcilicet quaſi dominij:
vt hoc tex.
Dehinc dixi, Bona fide quæſiti, propter tex. in l. eum, qui. §.
prætor ait. ff. de Publi. Iſtud tamen uerbum puto non eſſe de
neceſsitate ponendum in definitione, quòd debeat eſſe res
non prohibita uſucapi: ergo de neceſsitate infertur ꝙ de-
beat eſſe bona fide quæſita.
Dehinc poſteà ſubiunxi: In re, uel ad rem. Iſta uerba expo-
nit Pe. de Bella Per. hoc modo: Ille, qui habet ſeruitutem ſi-
bi acquiſitam à non dño bona fide, dicitur habere ius in re,
hoc eſt, in eo prædio, in quo debetur ſibi ſeruitus: & pro illo
iure ſeruitutis ſibi non domino conſtitutæ, competit Publi-
ciana: ut l. ſi ego. §. j. & 2. ff. de Public. Ille uerò, qui poteſt uẽ-
dicare rem ratione directi dominij, uel poteſt Publiciana
agere ratione quaſi dominij, dicitur habere ius ad rem. Hęc
8 declaratio non placuit Ioan. Fab. qui dixit † quòd imò ille di-
citur habere ius in re, qui habet dominium ipſius rei: ille ue-
rò poteſt dici habere ius ad rem, qui habet quaſi dominium.
Allegat. c. ſi. & c. ne captandæ. de conceſ. pręben. lib. 6. Ego ad
idem addo tex. not. in l. 2. §. in hac actione nõ utique. ff. ui bo.
rap. ubi dixit tex. quòd ille dicit habere ius in re, qui habet in
ea vſumfructum, vel aliquid aliud, propter quod ſua intereſt
illam rem à ſe non auferri.
9 Et ibi habetis ſolennem tex. qui ponit † differentiam inter
hæc uerba, In bonis noſtris, & Ex bonis noſtris: & dicit quòd
illa dicuntur eſſe in bonis noſtris, in quibus habemus domi-
nium: illa uerò dicuntur ex bonis noſtris, in quibus non ha-
bemus dominium, ſed ſunt bona nobis cõmodata, uel apud
nos depoſita, uel in quib. habemus uſumfructum, uel habe-
mus ſimile ius. Et ſimilem tex. habetis in §. ſanè in hac actio-
ne, ſuprà ui bono. rap. Alibi etiam habetis gl. no. & magiſtrã,
quam Bar. ibi dicit menti tenendam, in l. rem in bonis. & eſt
10 gl. unica. ff. de acqui. re. do. quę dixit † quòd quædã ſunt in bo
nis noſtris, quædam ex bonis, quædam extra bona, quædam
nec in bonis, nec extra bona. Alibi etiam habetis gl. not. & in
l. unica. in gl. ſi. C. quando, & qui. quar. pars deb. lib. 10. quæ
11 declarat † quando quis dicatur habere bonum ius in re, &
quando melius, & quando optimum. Et illam gloſſ. inducit
Bar. ad quæſtionem, de qua ibi per eum.
Poſteà dixi, Et non prohibitam uſucapi: hoc dixi propter
l. eum, qui à furioſo. in pri. ff. de Publ.
Deinde ſubiunxi, Propter uitium: iſtud dicit Io. Fab. hic ẽt
poſitum cum myſterio, propter l. cùm ſponſus. §. in uectiga-
libus. iunctis primis verbis gl. ibi: & iuxta l. ſiue autem. §. hęc
actio. ff. de Publi. Ego puto uerbum iſtud, Propter vitium: nõ
eſſe ponendum in definitione, ſaltem de neceſsitate. Nec
obſtat d. l. cùm ſponſus. §. in uectigalibus. dum ibi dicitur ad
12 contextum, † quòd in uectigalibus, & alijs prædijs, quæ uſu-
capi non poſſunt, Publiciana competit: quia intelligo §. illũ
ſecundum ultimam ſol. quam ibi dat gl. & quam ibi prono-
tabili ſequitur Bar. & quã etiã ſequitur gloſſ. in d. l. ſiue autẽ.
13 §. hæc actio. in gl. 1. ꝙ illud, quod dicitur ibi in text. † ꝙ uecti-
gal. nõ põt præſcribi, verum eſt reſpectu directi dominij: ſed
benè poteſt præſcribi reſpectu vtilis: & illo reſpectu datur
d Publiciana. [d] Et proptereà dicebat ibi ſing. Bart. ſe aliàs in
14 facto dixiſſe † quòd licet in iudicio non poſſet præſcribi cõ-
tra Romanã eccleſiam, niſi ſpatio centũ annorũ, Auth. quas
actiones. C. de ſacroſan. eccle. tamen contra unum Comitem
qui haberet iuriſdictionem ab eccleſia Romana, poſſet præ-
e ſcribi [e] legitimo tempore, per prædicta. Pro qua deciſione al
leg. tex. optimum in cap. ad audientiam, extra de præſcrip. in
ver. principaliter, & ibi gl. ſuper illo ver. expreſsè firmat hoc,
licet multi Doc. Canoniſtę ibi teneant contrarium, cũ quibus
ego tenerem contra Bar. quando iſte præſcribens non fatere
tur ius directum eccleſiæ, imò eccleſiam nollet recognoſce-
re. In quibus tñ terminis nõ puto loqui Bar. De quo ẽt videa-
tis Bald. & Ang. in l. ſicut, in vlt. col. C. de præſcri. triginta uel
quadraginta anno. & Ange. & Imol. in l. vſucapionem. & in l.
quamuis. ff. de vſucap.
Poſteà dixi, Commercio hominum nõ exemptam, Hoc eſt
dictum cum myſterio, ſecundum Io. Fab. hic: propter tex. in
l. cùm ſponſus. §. ſi res talis. ff. de Publi. Ego puto ꝙ iſtud etiã
de neceſsitate non eſſet ponendum in definitione: quia ſi eſt
res, quæ non ſit in commercio, certè non poteſt uſucapi. d.
l. vſucapionem. ff. de uſucap. Et iam dictum eſt, quòd ſi ſit res
prohibita uſucapi, quòd non competit Publiciana.
Poſteà dixi, Traditione, vel quaſi. Hoc dixi propter text. in
l. ſiue autem, in princ. & §. j. ff. de Publ.
Poſteà dixi, Ex cauſa habili ad tranſlationem dominij: pro
pter tex. in l. j. §. ſin. cum ſex legibus ſequentibus. & l. quæ-
cunque, in princip. ff. de Publi.
Reliqua verba poſita i dñitiõe, ſũt poſita cũ myſterio, &

ad ſimilitudinē rei uēdicationis: quia, ut iā dixi, hoc ſit vo
15 bis firmū fundamētū in hac materia, † q ea oīa, q̄ habēt lo
cū in rei vendicatione, habent ēt locum in Publiciana: &
omnes leges loquentes de rei uendicatione, intelliguntur ēt
vt procedant in Publiciana: ut eſt tex. notab. in l. eum, qui. §.
in Publiciana. ff. de public. Quemadmodum ergo rei vendi
catio datur contra eum, qui habet facultatem reſtituendi.
l. officium, ad fin. ff. de rei uendicat. item quemadmodum
rei vendicatio datur ad declarationem iuris ſui. l. & ea diuer
ſo. §. ubi alienum. ff. de rei vendicat. eodem modo Publicia-
na ad ſimilitudinē rei vendicationis competit ꝯ eū qui habet
facultatem reſtituendi. Itē cōpetit ad declarationē iuris ſui.
Poteſtis ergo definitionem illam ad magis pauca uerba
reducere, reiectis his verbis, q̄ notaui ſuperflua eē extra hāc
f definitionē, q̄ cōpetat huic Publicianę. Et quot requirant [f] ad
hoc ut cōpetat, ponit hic gl. mag. & ibi reſeruo dicendum.
Secundò principaliter ad euidentiam infrà dicendorum
promitto vobis maximum fundamentum in hac materia,
16 † quòd in omnibus caſibus, in quibus poteſt procedere vſu-
capio, in illis omnib. habet locum Publiciana. Eodem modo
econtrà. Iſta enim ſunt conuertibilia: Procedit vſucapio, er-
go cōpetit Publiciana: Tex. eſt in l. cum, qui. in prin. & ibi Bar
tolus & alij. ff. de Public. Reperio tñ q Baldus in l. nihil. C. de
17 vſucap. pro hærede. limitat not. hanc regulam † vt procedat
affirmatiuè, non aūt negatiuè. Vnde, ſecundum eum, regulæ
Publicianæ & uſucapionis negatiuè non ſunt æquipollentes,
ergo falſæ. Et ideo, ſecundum eum, non eſt bene dictum, A
quo remouetur vſucapio, ēt remouetur Publiciana. Sed affir
matiuè bene regula eſt uera, q qui vſucapit, habeat Publicia
nam. Et idem ēt tenet Bal. in l. j. in 10. colum. C. ſi plu. vna ſen.
Ego teneo in hoc cōtra Bal. & puto q regula prædicta proce
dat tam affirmatiuè, quam negatiuè. Et pro hoc alleg. tex. ro
g tundum in l. ſiue autem. §. hæc actio. ff. de Publician. [g]
Item præmittite uobis, q licet rei uendicatio non cōpetat
ad res incorporales, ut l. vendicatio. ff. de rei uendication. &
18 dixi in §. omnium. in gl. in uerſi. corporalem. † & ibi limita-
ui: tamē Publiciana datur ēt ad res incorporales. Hinc eſt q
ſi ſeruitus cōſtituatur alicui à non dño. q pro tali ſeruitute, q̄
eſt res incorporalis, competit Publiciana. l. ſi ego. §. j. & 2. ff.
de Publ. Et cogitabam q poſsit eſſe ratio diuerſitatis. Nā iō
rei uendicatio nō datur ad res incorporales, quia pro rebus
incorporalibus proditæ ſunt ſpeciales actiones, & confeſſo-
ria pro ſeruitutibus, iuxta §. æquè, ſuprà eodem. Et hoc quan
do tales ſeruitutes eſſent à dño conſtitutæ: ſed quādo eſſent
conſtitutæ a nō dño, tunc quia pro eis non competunt illæ
actiones, neceſſarium fuit, hāc Publicianā ad illas extēdere.
Cogitabitis tñ de veritate huius rationis: qa alij nō ponunt.
19 † Vltimò habetis uobis prætermittere, quòd licet rei uendi
catio detē ēt cōtra poſsidētē cū titulo. l. officium. ad fin. ff. de
rei uendication. tñ Publiciana nunquam datur cōtra eū, qui
poſsidet cū titulo. l. ſiue autem. §. ſi duobus. & ibi Bar. & alij.
ff. de Public. Et intelligite ut ibi per gl. notab. in gloſ. mag. Et
puto q ſit ratio diuerſitatis. Nam qñ aliquis poſsidet cū titu
lo, habet duo, ſcilicet titulū, & poſſeſsionem: nil mirū, ſi ex-
cludit agētē Publiciana, qui ſolum titulum habeat: uel ſi ha-
beat titulum, & poſſeſsionem, eſt ſibi par. Et iſtā rationē col
ligo ex uerbis Bar. in l. hæreditatis. C. de peti. hæred. & l. pro
hærede, in princ. ff. de peti. hered.
Illud tamen, quod dixi vobis, q Publiciana non datur cō
h tra titulo poſsidentē: [h] intelligo uerum, qñ titulus non eſſet
procuratus in odium iſtius agentis Publiciana, ſecundū Bar.
& alios, in d. §. ſi duobus. Et eſt ea ratio, ſm Bar. ibi, quia pro-
curando dicitur malā fidem habere: & ſic ille, qui habebit
20 titulū, & bonā fidē, debebit obtinere, & præferri. † & Propte
i reā dicit ibi Bart. [i] errare illos aduocatos, qui uidentes ad-
uerſariū habere Publicianam, procurant habere titulum, ut
ſic illū aduerſariū excludant: quia hoc nihil prodeſt, cùm ſit
titulus procuratus. Et idem, ſ. q titulus procuratus nihil pro
deſt, tenet Bal. in l. quoties. C. de rei uendication. & Bald. in l.
cogi. C. de petit. hæred. & Bal. in l. j. C. ſi plur. una ſen. & Ioā-
nes, And. in addit. ad Speculato. ī tit. de cauſ. poſſ. & propter
§. nunc iudendum, in fin. & ibi uidete.
Itē iſtud, quod dixi, Publicianam non dari contra poſsidē
tem titulo: intellige ualde notabiliter, niſi iſte, qui poſsideret
cū titulo, habuiſſet iſtum titulum à fure, uel ab alio, qui te-
nuiſſet rē cū uitio: quo caſu licet ipſe acquiſierit titulum illū
ēt cū bona fide, nihilò minus tenebitur, & poterit conueniri
Publiciana. Iſtud eſt quod multùm ſignanter uoluit & firma
k uit Bal. in l. in ciuilem. [k] C. de fur. motus potiſsimū, † quia ti
21 tulus à fure quæſitus, habetur pro non titulo. Item quia con
tra petitionē reſtitutionis quam petit iſte, qui dicit, ſe ſpolia
tum ex furto, nihil poteſt opponi. Videte ibi latiùs per eum.
Et iſtud idem ego teneo: & addo Bar. idem expreſsè tenentē
in l. manifeſtiſsimi. §. ſed cū i ſcđa. i uerſi. q̄ro qd ſi ad aliquē.
C. de fur. eo qa, ſm ipſum Bartolū mala fides uenditoris ali-
qualiter efficit emētē ab eo. Et idē ēt tenet Imol. in c. ſępè. ex
tra de reſtit. ſpol. & Pau. de Caſt. i l. & iō. §. j. ff. de cōdic. fur.
Iuxta hoc aliàs multùm dubitaui: quia ſuprà uidimus, q
22 Publiciana non datur contra poſsidentē titulo, † nunquid
detur Publiciana contra poſsidentē titulo pro hærede? Et nō
memini me unquam legiſſe hoc eſſe ab aliquo tactū, ut ſer-
uem modum loquendi. gl. in l. j. ff. de legat. 2. & aliàs memini
me interrogaſſe de hoc quendā ſolēnē virū, qui poſt aliquot
dies mihi reſpondit q non: & aſsignauit hanc rationem: Il-
le, qui poſsidet pro hærede, habet duo, ſ. poſſeſsionem, & ti-
tulum: ergo debet excludere agentem Publiciana, per d. §. ſi
duobus. in d. l. ſiue autem. & per ea, quæ ſuprà dicta ſunt.
Et pro tunc uiſa eſt mihi hæc ratio concludens. Sed cùm in
præſentiarum iſtud opportunius cogitaſſem, uiſum eſt mihi
23 q dicta ratio ſit omnino falſa. Nā præſupponit † q poſsidere
l pro hrđe, ſit habere titulū: & iſtud eſt errare in terminis. [l] &
cōtrariū tenet Bar. poſt gl. notab. ibi in l. pro hærede, in prin.
in gl. j. ff. de petit. hæred. & Bar. in l. j. ff. de uſucap. pro hære-
de. poſt gl. in rub. illius tituli. Iſtud etiam oſtēdo nō eſſe uerū
24 p optimū ſimile. Nā † petitio hæreditatis nō daſ cōtra titulo
poſsidentē. l. hereditatis. & ibi Bar. C. de peti. hered. & tñ daſ
contra poſsidentem pro hærede, uel pro poſſeſſore. d. l. ꝓ hæ
rede, in princip. & l. regulariter, in eod. titu.
Vnum tamen circa prædicta diligenter notate, quod ego
25 reputo ſingulare, & perpetua nota dignum: † quòd ſi tu poſ
ſideas rē ſine titulo, & ſic poterā agere contra te Publiciana:
quòd ſi tu vēdidiſti rem alteri, & tradidiſti: & conſequenter
ego nō poſſum amplius agere Publiciana cōtra emptorē: qa
cùm ipſe habeat poſſeſsionē, & titulum, q nihilominùs poſ
ſum agere cōtra te vēditorē actione in factum, ex illo edicto
de alie. iudi. mu. cau. fa. Iſtud eſt, qđ multum ſingular. voluit
Bart. in l. 3. §. opus. ff. de alie. iudi. mu. cau. fac. per illum text.
quem ipſe reputat ad hoc eſſe multùm tenendum menti.
His ſic ad euidentiā præmiſsis, licet §. iſte multis modis di
uidatur, & ſubdiuidatur, p Ang. de Are. hic ego tamē diuido
illū vſque ad §. rurſus. in quatuor partes principales. In pri-
ma per modū cōtinuationis tacitæ, ponit ſecundā diuiſionē
actionum, quòd aliæ ſunt ciuiles, aliæ prætoriæ. Et prætorias
ſubdiuidit in rem, & in perſonam. In ſecunda parte princi-
pali ponit duo exempla generalia realiū prætoriarum. In ter
tia primùm exemplum generale declarat per exemplum ſpe
ciale. In quarta, & vlti. ponit quo nomine appellaſ actio pro
eo competens: & nominis cauſam aſsignat. Secūda ibi: ecce
plerunque. Tertia ibi: nanque ſi cui ex iuſta cauſa. Quarta ibi:
quæ actio Publiciana appellatur.
Et ſecūdum Ang. de Aret. hìc, iſte §. vſque. ad §. rurſus. hoc
dicit in ſumma: Actio Publiciana, eſt actio ꝑtoria in rē, & daſ
ex æquitate ꝑtoria illi, q rē nactus eſt aliquo iuſto titulo, & à
nō dño: & daſ quaſi ipſe rē vſuceperit. hoc dicit. Vel melius
totū textū cōprehēdēdo ita ſūmate ex mēte Dyn. & Bal. hic:
Actionū ſcđa diuiſio eſt: quędā ſunt ciuiles, quędā ꝑtoriæ. De
ciuilibus ſ. dictū eſt. Prætoriæ, quædā verò i rē, quædā in pſo
nā dicunſ. In rē ſunt, ſi agaſ pro re vſucapta, quaſi uſucapta
nō ſit: & iſta appellaſ reſciſſoria. Si uerò agaſ ꝓ re nōdū uſu-
capta, quaſi uſucapta ſit, agiſ Publiciana, q̄ cōpetit facta tra-
ditione ex titulo habilitante uſucapionem completam, ſi à
rei poſſeſsione quis cadat. Et ideo Publiciana appellatur. qa
à ꝑtore Publicio extitit introducta. hoc dicit uſq; ad §. rurſus.
In tex. prope. fin. ibi: uſucepiſſe. dicit Dyn. quòd ſecundum re
ctū intellectū debet exponi hoc modo, uſucepiſſe, id eſt, ex
ea cauſa cepiſſe, ex qua vſucapio ſequitur. Et hoc tenet Nico.
de

d Neap.hic.Mihi plus placet quod dicit infrà glo.mag.poſt
principium, vt hic ſubaudiatur dictio Quaſi, per iſtummet
16 text.in verſi.ecce. † vbi ponitur illa dictio Quaſi,quæ eſt im-
m proprietatiua. m l.id tempus,in fin.de vſucap.

Nota primò ex hoc tex. ſecundam diuiſionem actionum:
quia quædã ſunt ciuiles,quædam prætoriæ. Et illæ dicuntur
actiones ciuiles, quæ deſcendunt ex legibus ciuilibus: illæ
verò dicuntur prætoriæ, quæ à Prætore ſunt repertæ.

Et iuxta primũ iſtud notabile, occurrit notabile dubium,
27 † quid de actionibus deſcendentibus ex ſtatutis Ducum,
Marchionum,& Epiſcoporum, an ſint ciuiles, vel prætoriæ.
Bar.tenet ꝙ ſint prætoriæ,in l.fin.ad fin.ff.de pœnis & in l.5.
in princ.ff.de uerbor.obligat.Accedat quod voluit ipſe Bart.
in l.2.ad fin.ff.de bo.poſſeſ.titul.generali.& quod voluit ipſe
Bar.in l.2.§.fina.ff.de vſucapi. pro empt.& Bal. in l.id, quod
pauperibus.in 3.col.C.de epiſc.& cle. & Bal. in l. ſiue parsi
C.de dilat.& in l.ſi prædium.in 1.col. C.de ædi. act.& Bal.in
rubric.C.qui admit.in prima quæſt.
28 Et huius inueſtigationis dicebat Ang.de Aret.hic,† eſſe ma-
ximã utilitatem:quia ſi ſunt prætoriæ,finiuntur anno: ſi verò
ſunt ciuiles,erunt perpetuæ:vt infrà de perpet.& tempo.act.
in prin.in l.in honorarijs ,in prin.ff.de act.& obli. Et propte-
29 reà infert,† ꝙ ſi ſtatuto iſtorum,puta, ſecundum eum,Mar-
chionis Ferrariæ,deferatur ſucceſsio alicui, cui de iure com
muni nõ deferretur:puta ſi ex forma ſtatuti, inducatur quòd
agnati excludant matrem,vel ſorores:quia, ſecundum eum,
licet regulariter aditio hæreditatis duret triginta annis.l.li-
cet.C.de indi.deli.tamẽ quia in caſu noſtro prima ſucceſsio
defertur agnatis ex ſtatuto Marchionis, quod cenſetur iuris
prætorij,& remedia prætoris durant anno : certè agnati ex-
cludentur à tali ſucceſsione per annum.Quod dicit ipſe ſin-
gulariter eſſe notandũ pro maxima limitatione dictæ l.licet.
n Ego puto illum patrem non mediocriter errare: *quia
etiam præſuppoſito,ꝙ talia ſtatuta ſint iuris prætorij,conſe-
quenter etiam præſuppoſito,ꝙ actiones deſcendentes ex ta-
* libus ſtatutis ſint prætoriæ:tñ non eſt verum, ꝙ anno finian-
30 tur:quia † actiones prętorię ita demum finiuntur anno, ſi ſint
pœnales:ſecus autem ſi ſint rei perſecutoriæ : ut eſt tex. qui
tradit nobis hanc doctrinam in d.l.in honorarijs, in prin.&
infra ad fin.ff.de perpe.& tempo.act.in prin. Et hoc propriè
dicit Bar.in d.l.fi.ad fi.ff.de pœn.
31 Item iſtud †,quod dicitur,quòd ſtatuta Ducũ, Comitum,
vel Marchionum,& Epiſcoporum.ſunt prætoria:eſt verum,
quando iſti tales non habeant adminiſtrationem iure pro-
prio,ſed alterius,quẽ recognoſcunt in ſuperiorem: quia tũc
ſtatuta eorũ benè dicuntur iuris prætorij : quia iſto caſu iſti
ſunt loco præſidis:prout habetis gloſſ.no.in c.j.in uer. obſer
uetur.ſi de inueſti.inter domi.& uaſallis oria.in vſi.feudo.Se
cus autem eſt,ſi habeant adminiſtrationem iure proprio, &
ſuperiorem non recognoſcant:quia tunc non ſunt loco prę-
ſidis:imò habentur loco principis, prout dixit Bart. in l.j.§.
de qua re.ff.de poſtul.& in l.relegati.ff.de pœnis . & l.conti-
nuus.§.cùm quis.ff.de verb.obli.quia tunc ſtatuta ſua cenſe
32 rentur ius ciuile:† & conſequenter actiones ex eis deſcendẽ
tes,eſſent ciuiles.Ita diſtinguendo tenent Ang. & Io.de Imo.
Rapha.Cuma.pater & præceptor meus do. Alex. de Imo.in
d.l.5.in princ.ff.de verb.oblig. & hoc etiam eſt ex mente Io.
And.i addi.ad Spec.in tit.de inſtrumen.edi.§.porrò, i addi.
incip.nec ſubſcriptio.Et hoc eſt,qđ voluit Bal.ꝓpriè, qui alle
gatur contrarius in l.receptitia, in j.col. C.de conſti.pecul.

Item iſtud,quod dictum eſt,quòd actiones prætoriæ pœ-
nales durant tantùm anno,habet locum,& procedit in actio
33 nibus:† actiones autem ſemper ſunt perpetuę, ex quacunq;
lege,vel edicto deſcendant.Iſtud eſt, quod no. voluit Bald.
in d.l.receptitia,in j.colum.

Item aduertite,quia fortè non eſſet ponere os in cœlum,
tenere hanc nouam opinio. quòd illud, quod dictum eſt ſu-
prà,quòd actiones pœnales,quæ deſcendunt ex ſtatutis Du
cum,comitum,& ſimilium,procedat, quãdo officium eorũ
eſſet annale:Secus autem ſi eorum officium eſſet perpetuũ,
vt eſt regulariter officium Ducis,Comitis, Marchionis,& ſi-
milium:vel etiam eſſet ad beneplacitũ, quo caſu cẽſet ꝑpetuũ,
iuxta l.iuriſperitos,in prin.ff.de excu.tuto. Et Bar.in l.de pu-
pillo.§.ſi quis ipſi prætori,in tertia q.ff. de opè.no.nun. quia
tunc iſtis caſibus poſſet iſtud nouum tentari:ſ.ꝙ actiones de
ſcendentes ex eorum ſtatutis, licet ſint prætoriæ,tamen non
finiant anno.Iſtud vr̃ mihi expreſsè probari ꝑ tex.j̃ .de ꝑpe.
& tẽpo.act.in prin.ſi quis textum illũ bene cõſideret. Nã di-
cit ibi tex.quòd iõ actiones prætoriæ erant annales, quia ip-
ſius prætoris intra annum erat imperiũ : ergo ſentit,quòd ſi
imperium fuiſſet extenſum in longius tempus, prout in ter-
minis noſtris,quòd actiones anno non expiraſſent.Et ſi iſtud
dictum eſt verum,eſt ſingulare,& peregrinum, & maxima li
mitatio ad dicta ſ.proximè relata.Cogitabitis tñ : quia iſtud
non audeo vobis firmare: & ab alio cõprobari nõ inuenio.
34 † Ex iſto tex.ſecundò no.ibi:tradita fuerit.quòd ad hoc,vt
alicui cõpetat Publiciana,neceſſe eſt quòd res fuerit ſibi tra
dita:& ſic neceſſaria eſt rei traditio.Intelligatis vos ſanè,uel
quaſi traditio:per tex.in l.ſiue autẽ,in prin. & §.j.ff. de Publ.
35 Et intantum eſt neceſſaria traditio rei, † quòd licet aliàs ſit
ſpeciale in eccleſia,ut in rebus ei uenditis, uel donatis,tran-
ſeat dominium abſque traditione, vt eſt textus notabilis in
l.finali.C.de ſacroſanctis eccleſijs.quod Bartolus ibi reputat
eſſe valde mirabile:tñ eſt maximũ dubiũ apud maiores no-
36 ſtros, † vtrùm eccleſiæ competat Publiciana,non facta tradi
o tione: o & conſequenter nunquid dicta l.fin.C.de ſacroſan-
ctis eccleſijs habeat locũ in Publiciana . Et in primis Ioãnes
Andreas in c.2.extra de conſuetud.quẽ ſequit ibi do. Cardi.
Floren.tenet quòd non:& dicit quod licet in eccleſiã ex ſo-
lo titulo,puta donationis,transferatur dominium: tamen ex
ſolo titulo non transfertur Publiciana,niſi ſecuta traditione:
motus,quia hoc non eſt iure cautum:& ſumus in exorbitan-
tibus,in quib.non eſt ſienda extenſio . Et idem tenet ibi dñs
Abbas Panormitanus, idem tenet Spec. in titulo de locatiõ.
§.nunc aliqua.uerſi.58.& idem tenet Cardinalis Florẽtinus
in c.Abbate ſanè.de re iudic.in 6. Idem etiã tenet apud Le-
giſtas Bal.in l.quoties.in j.col.C. de rei uendicat.& in l.j.in
3.col.in uer.caue tibi.C.ſi plu.vna ſen.Contrariũ tamen, ſ.ꝙ
in eccleſiam transferatur Publiciana, etiam ſine traditione,
tenet Inno.in c.in præſentia,extra de ꝓbat.& do. Ant. đ But.
in d.c.2.extra de conſue.ſm quod eos ibi refert do.Abb.Pa-
nor.& idẽ tenet Bal.ſibi contrarius in d.l. ſiue autẽ.§. ſi duo-
p bus.ff.de Publ.Et hanc partem tenuit ibi gl.mag.poſt prin. p

Ego in hoc puncto ſemper putaui hanc eſſe meram ueri-
tatem,quòd aut ille,qui donauit rem eccleſiæ, habebat Pu-
blicianam,quia poſsidebat rem cum titulo, & bona fide: &
tunc puto ꝙ eccleſiæ cõpetat Publiciana , etiã nulla facta tra
ditione:eo quia illam habet ex perſona authoris ſui: & quo-
ties ius aliquod acquirit ex perſona alterius , non requiritur
traditio.Aut uerò ille,qui donauit eccleſiæ, non habebat Pu
blicianam:fortè,quia poſsidebat bona fide:ſed ſine titulo:&
tunc quia eccleſia non poteſt habere Publicianam ex perſo
na authoris ſui,ſed neceſſe eſt ꝙ incipiat in ipſa eccleſia: &
tunc bene requiritur de neceſsitate traditio. Iſta ſunt de mẽ
te Bar.in l.j.ff.de Pub.ubi uult Bar.ꝙ in caſibus ibi poſitis , in
quibus dominium ſine traditione transfertur : ſi Publiciana
erat penes perſonam authoris , tunc competat Publi-
ciana ſine traditione:aliàs neceſſaria ſit traditio. Et hanc di-
ſtinctionem in terminis noſtris tenet Io.de Imo.in d.c.2.ex-
tra de cõſue.& ante eũ Bál.in l.ſi.in 4.col.C. de ſacroſanc.ec.

Vltimò nota,ꝙ ſi quis acquiſiuerit rẽ bona ſide & iuſto ti
tulo à non dño,& poſtmodũ amittat poſſeſsionẽ illius rei,ꝙ
ꝓ illa uẽdicanda cõpetit ſibi .Publiciana contra eũ,qui poſ-
37 ſidet,uel aliàs haberet facultatẽ rei reſtituendę.† Et aduer-
* tite,quòd ſi conuentus Publiciana negaret emptorẽ emiſſe
à nõ dño,uel etiã diceret ſe eſſe dñm, uel habere ius in re:ꝙ
ſi poſteà conuincatur de mendacio, incidit in pœnã.§.illud
quoq;.in auth.de triẽ. & ſemiſ.& auth.irẽ ſi poſſeſſor.C.qui
q potio.in pigno.habea.& in pœnã.l.ſi. q ff.de rei uẽdicat. Ita
uoluit gl.notab.in dicto §.illud quoque,in uerſi. conuentus.

Gl.j.in uerſi.ſed iſtę. diuidit in quatuor partes principa-
les.In prima declarat tex.& aperit qđ intẽdat Imperator in
hoc §.tractare.In ſecunda parte format unam quæſtionem.
In tertia format aliam.In quarta ponit dictum generale.Se-
cunda ibi:ſed quęritur de duabus.Tertia ibi: ſecundò quęri-
tur de actione cõmodati.Quarta ibi:omnes enim actiones.

38 †In ea gloſſa ibi:ſemper enim videam^9 actioné,&c. habe
tis ex iſta gloſſa duo. Primũ,ꝙ ad cognoſcẽdum an actio ſit
ciuilis,vel prætoria,ſemper eſt inſpicienda perſona actoris,
& non rei.Et dum gl.alleg.ad hoc l.purè. §.fin.ff. de except.
do.illa lex nihil facit.Melius facit l.prima. in §. primo. ff.ſi
pars hæred.peta.ſecundum Nicolaum de Neapol. hic,ſecun
39 dum quem habes ex glo. † ꝙ actio,quę datur ꝯ eum,qui do-
lo deſijt poſsidere,& ſic vtilis rei vendicatio eſt ciuilis,& nõ
prætoria.Baldus hīc dicit ꝙ determinatio gl.tenẽtis,ꝙ actio,
quæ datur contra eum, qui dolo deſijt poſsidere, ſit ciuilis,
eſt bona,per textum in l.ſi pluriũ.la 2.in principio. ff.de no-
xa. Addo ꝙ illum textum ad hoc etiam allegat gloſſa,quæ
idem in effectu tenet,in l.ſecunda.in verbo, hæres. ff.de bo-
norum poſſeſsion.hęreditat.pet.

Dicit tamen Baldus ꝙ ratio, per quã mouetur gloſſa no-
ſtra,non eſt bona,ſ.ꝙ dicatur ciuilis, inſpecta perſona acto-
ris:imò ſecundum eum,nos cognoſcimus actionem eſſe ci-
uilem,vel prætoriam,ex origine:nõ autẽ ex perſona actoris,
vel rei:prout dixit pręallegata gloſſ.in d.l. ſecunda. §.in ver-
bo.hæres.Petrus de Bella Per.hic, ſecundum quòd referunt
Ioannes Faber.& Angelus de Aretio,tenebat contra deter-
minationem huius gloſſæ,ſcilicet ꝙ imò rei vendicatio, quæ
datur contra eum,qui dolo deſijt poſsidere,eſt prætoria:mo
tus per l.electio.§.primo. allegatam in gloſſa, & per textum
in l.tertia.§.fi.ff.de alie.iudi.mutan.cau.fac.Itẽ quia ius præ-
torium dat nouam formam huic rei vendicationi. Nã facit
eam competere cõtra eum, qui nõ poſsidet cõtra formam
ordinatam à iure ciuili: & ideo ius prætoriũ debet dici ius:
vt l.ius autem ciuile.§.primo.ff.de iuſti.& iure. Subdit tamẽ
ipſe Petr.quod licet iſta actio ſit prætoria, & deſcẽdat ex de
licto:ex eo quod quis dolo deſijt poſsidere,quòd nihilomi-
nus eſt perpetua,per l.penultim.§.hę actiones.ff.de noxa.eo,
quia eſt ſubrogata in locũ ciuilis,& perpetuę, & ſubrogatũ
ſapit naturam eius,in cuius locũ ſubrogatur, vulgata l.ſi cũ.
§.qui iniuriarum.ff.ſi quis cau.& in l.itẽ veniunt.§. cùm prę-
diximus.ff.de peti.hæred.Et ſecundum eum ibi, actio præ
toria non cauſatur ex delicto,ſed ex dominio: & in hãc opi.
etiam inclinat Rodolph.de Auri.hic: ſecundum quòd refert
eum Nic.de Neap.hic.Et idẽ etiam viſa eſt ſentire gl. in l.in
honorarijs.in princip.in verbo,ex patrimonio. ff.de actio.&
obligatio.Dyn.& Iacob.But.vltimo loco dĩt ꝙ iſta actio, &
ſic iſta ciuilis rei vendicatio quæ datur contra eum, qui dolo
deſijt poſsidere,inuentione eſt ciuilis.Et ita procedit hæc gl.
& gl.in d.l.ſecunda.Per extenſionem autem poteſt dici præ-
toria:& ita procedat opinio Petr.Et iſta eſt magis commu-
nis opinio,cum qua tranſit hic Nico.de Neap. & cum ea trã
ſire videtur Ioan.Fab.& Agel.de Aret.

In fin.gloſſ. bene dicit.

Gloſſ.in verb.& ſi quæ ſunt ſimiles.Hanc gl. multi libri ha
bent coniunctam cum gl.præcedente,in verbo,mentione.

In fi.gloſſ.Iſta gl.ſecundum Dyn.hic(vt uerbis eius vtar)
40 prædicat maximũ errorem; quia videtur innuere † ꝙ actio-
nes deſcendentes ex contractu vel quaſi,ex delicto vel quaſi,
& ſic ex varijs figuris cauſarum,ſint omnes ciuiles:& ſic vi-
detur ſentire ꝙ non ſint aliquæ prætoriæ quæ naſcuntur ex
contractu vel quaſi,ex delicto vel quaſi. Iſtud tamen ſecun-
dum Dyn.eſt notoriè falſum.Nam actio de cõſtituta,eſt præ
toria.§.de conſtituta:infrà eodem l.j.in princ.ff de conſtitu.
pecun.& tamen oritur ex contractu. Item actio negotiorum
geſtorum oritur ex quaſi contractu,ſuprà de obligatio: quæ
ex quaſi contractu.in prin.& tamen eſt prætoria l.3.in prin.
ff.de nego.geſt.Item actio furti manifeſti oritur ex delicto,
& tamen eſt prætoria,infrà de perpe. & tempo. actio. §. pri-
mo.ſimile in actione vi bonorum raptorum:Item actio in fa
ctum ex edicto, nautæ,cau pones,ſtabularij : oritur ex quaſi
delicto, & tamen eſt prætoria.Et ſecundum Ioan. Fab.hic.ſi
iſta fuit mens huius gl.gl.j.incidit in errorem intolerabilem;
vnde ſecundum Dyn.Ioan.Fab.& Nico.de Neap.tex.noſter.
dum dicit, Et ſi quæ ſunt ſimiles: debet intelligi ſecundum
mentem gloſſ.ſequentis,hoc eſt,ſi quæ ſunt ſimiles : id eſt, à
ſimili iure ciuili inductæ.Sed in veritate,prout etiam dicebat
Bal.hic.& eum ſequitur Ange.de Are.hic,iſta gl.non debuit
hoc modo calumniari;quia non ſequitur ex verbis glo.quòd
41 † actiones prætoriæ nõ poſſunt oriri ex contractu,vel quaſi:
ex delicto,vel quaſi:licet gl.dixerit actiones ciuiles deſcende
re ex contractu vel quaſi,ex delicto,vel quaſi:non tamen ne-
gat quin actiones prætorię poſsint oriri ex contractu vel,
quaſi,ex delicto,vel quaſi.

Gloſſ.in uerbo:in rem.in fin.Contra hanc gloſſ. volentem
ꝙ nõ reperiatur aliqua prætoria actio quæ ſit miſta:opponi-
tur hoc modo.Nam petitio hæreditatis, quæ datur bonorũ
poſſeſſori,eſt prætoria, l.j.ff.de bonor.poſſeſ. hære.pe. & ta-
men petitio hæreditatis eſt miſta,vt l.hæreditatis.C. de peti.
hæredi.ergo gl.noſtra non eſt vera.Et propter hãc oppoſitio
nem eam damnat Nico.de Neap.hic,poſt Iacob. But.Sed po
teſtis hanc gl.ſaluare duobus modis : primò,ſecundum Dy.
hic,quòd licet petitio hæreditatis, quæ competit hæredi,&
ſic de iure ciuili,ſit ciuilis,d.l.item veniunt.§.præter hęc au
tem.vnde iſta petitio hæreditatis, quæ etiam datur bonorũ
poſſeſſori,non eſt propriè prætoria, niſi per extenſionem: &
ſic non obſtabit gloſſ.noſtræ. Et iſtud etiam tenet Rodulph.
de Auricur.hic relatus per Nicol.de Neapol.Vel poteſtis, &
42 melius dicere ſecundum Ioan. Fab.hic, † quòd imò petitio
hæreditatis nõ eſt actio miſta,imò eſt actio realis:ut eſt tex.
r apertus in l.ſed & ſi l.§.petitio.ff.de peti.hæred. r De quo ta
men dicite ut ibi per Bar.qui hoc confirmat & tenet: & per
Ang.de Aret.hic qui reſpondet ad quædã argumẽta Baldi,
teneatis contrarium in dict.§.petitio, dicite vt hic per eum.
43 Gloſſ.in uerbo,caſu,in fin.Tenetis ex hac gl.† ꝙ pro rebus
furto ſubtractis,vel per vim ablatis, competit nedum Publi
ciana,ſed etiam actio furti,& vi bonorum raptorum.Et ſi di
ceres,prout dicebat hic Dyn.ſi cõpetit actio furti, uel vi bo-
norum raptorum: Ergo iſta Publiciana eſt ſuperflua : Potes
dicere,ſecundum Dyn.ꝙ illæ actiones furti, & vi bonorum
raptorum,ſunt generales & generaliter vnicuique compe-
ſ tunt: ſ iſta verò Publiciana eſt ſpecialis, & ſpecialiter compe
tit illi,qui rem emerat à nõ dño, bona fide:quæ ſibi fuit fur-
44 to ſublata,vel per uim ablata.Vnde ſuccedit regula † ꝙ ſpe-
ciei per genus non derogatur:uulgata l.uxorẽ.§. felicisſimo.
ff.de legatis tertio.uel melius dicite,ſecundum eundem Dy.
45 quod illæ actiones furti,& vi bonorum raptorum, dantur cõ
tra eum,qui rẽ habebat per furtũ,vel per vim.Vnde ſi apud
aliquẽ eſſet res ſine vitio,& ſic ſine uiolentia, & ſic ſine fur-
to,actiones illæ non poſſent competere : unde neceſſaria eſ-
ſet iſta Publiciana. Et quamuis per iſta remaneat expedita
iſta gloſ.non omitto tñ ꝙ Ang.de Aret.hic, multùm commẽ
dat hanc gl.& dicit eam menti tenendam, quæ ſecundum
eum,continuò allegatur ad hoc, ꝙ furtum non enumeratur
inter caſus fortuitos.Ad idem allegat ipſe gl.in l.cũ duobus
§.damna.in uer.ſubreptũ ſit.ff.pro ſoc.& dicit notari in §.pͤ-
tereà,ſuprà,qui mod.re contrahi.oblig. tñ iudicio meo,gloſ.
iſta neceſſariò non probat id,ad quod eam allegat Ange.etiã
ſi illam iungamus cũ tex.quia licet textus loquatur de caſu,
46 nõ tñ loquitur de caſu fortuito:& , ut infrà ſubijciam, † iſta
dictio Caſus,prolata cum adiuncto Fortuitus, bene denotat
caſum fortuitum:ſecus ſi ſimpliciter proferat. Licet tñ gl.al-
leg.per Ang.expreſsè nõ dicat furtũ non enumerari inter ca
ſus fortuitos:tñ ego alleg.gl. id expreſsè dicentẽ in l.3.§.ex
hoc edicto.in uerſi.ſi ſine culpa.ff.nau.cau.ſtabu.& gl.expreſ
ſam in l.nautam.§.fin.in uer.à furto.in eo. tit.nau.cau.ſtab.

In hoc tñ puncto,an furtum dicat caſus fortuitus, diſtin-
guebat ipſe Ang.de Aret.poſt Sali.in d.l.cũ duob^9.§. dãna.ꝙ
aut culpa põt imputari,q̃a pceſsit talis actus,q põt culpæ ad
ſcribi: & tũc furtũ nõ eſt caſus fortuitus.Aut culpa nõ pceſ
ſit,& ſic nulla culpa põt imputari: & tũc furtũ bene eſt caſus
fortuitus,ſm eundem Ang.de Are.hic poſt Salie. ubi ſuprà.
47 †Et tunc culpa dicitur non poſſe imputari, qñ aliquid pro
batur,propter quod præſumptio culpæ tollitur. Quod decla
rat ipſe in ſpecie per exempla:puta,ſi fuiſſet uxor,uel familia
ris,qui furto ſubtraxiſſet, in quibus debet haberi confiden-
tia,Item ſi oſtia bene firmaſſet,& de nocte fuiſſent fracta,uel
perforata. Et hoc dicit multoties contingere in facto in ſta-
tionibus,& apothecis, quas artifices bonis clauibus clau-
dũt,& in quib^9 nullus dormit:& hoc in facto dicit ſe uidiſſe
Bononiæ. Addo quòd hanc diſtinctionem ſentit gloſ.in l.3.in
gloſſ.prima.C.depoſi.& ibi uidete Bald. & Bart.in l.pignus.
in 3.col.

in 3.col.Aliqui habent in l.quæ fortuitus.C.de pig.act.& per
Bald.in l.3.§.cognoſcit.ff.de off.præfe.vrb.& Bald.in l.cre-
ditor.C.de pignu.act.Et ibi Bald.ad fi.ponit illos modos ſu-
48 prà relatos per Ang.† ad p.obãdum quẽ non fuiſſe in culpa
& videtur Anto.de But.& Abb.Panor.in c.j.extra de commo.
& ibi do.Anto.in hoc articulo refert gl.iuris ciuilis varian-
tes:& diſtinguit,vt ibi per eum.

49 Et † caſus fortuiti dicuntur illi, quibus prouideri nõ põt.
d.l.quæ fortuitus.C.de pig.act.ſecundum Barto.in repe.l.qđ
Nerua.ff.depoſi.in 4.col.in j.q.Et idẽ dicit Bald. in d.l.quæ for
tuitus,ſi quidẽ caſus fortuitus eſt, quem humana diligentia
præuidere non poteſt.Hoc idem ponit & latiùs Bald. in d.l.pi
gnus,in ſecunda colum. vbi ad hoc longiorem differentiam
tradidit,quam poſteà proſequitur particulariter declarãdo
dom.Anto.in d.c.j.de commo.& dicit quòd caſus fortuitus
eſt,quẽ humana diligentia præuidere nõ põt: vt ſuprà etiam
per Bald.Et ideo ſecundum eum,ubi diligentiſsimus proui-
diſſet,non eſt caſus fortuitus:per tex.in c.Ioannes , extra de
homici.Ego ad hoc,ſcilicet quid ſit caſus fortuitus, allego
definitionem naturaliter traditam per Iuriſconſultum in l.
2.§.ſi eo tempore.ff.de admi.re.ad ciuita.perti.vbi dicitur in
illo tex.fortuitos caſus nullum humanum conſilium præui-
dere poteſt.Et uideatis omninò gl.ſolennem in l.3.§.ex hoc
edicto.in ver.etiã ſi ſine culpa,in fi.ff.nau.cau.ſtab.quæ mul-
50 tùm ſignanter dicit † quòd inter leuiſsimam culpam,& ca-
ſum fortuitum,nihil eſt medium. Quam tamen gl.intelliga-
tis ſanè,prout ibi intelligit, & declarat Bar.

Aduertatis etiam ꝙ differentia eſt inter caſum fortuitũ,&
caſum improuiſum,prout eſt gl.ſingu.& benè notanda in l.
j.§.fin.in verſi.plerunque.C.ad leg.Corn.de ſicar.quia, ſecun
dum quod illã gl.declarat ibi Bal.Caſus fortuitus dicitur il-
le,quem non præcedit aliqua cã damni ab eo , qui caſus iſte
51 haberet imputari:† & caſus improuiſus dicitur ille, vbi cul-
pa præcedit.Et hanc differentiam dicit ibi Bal. eſſe notandã,
& ſe neſcire alibi.Et ex hac differentia ſequitur iſte notabilis
52 effectus, † ꝙ caſus fortuitus non ponitur: ſed improuiſus,
ſic,pro modo culpæ.Et dicit Bald.in l.fin.in princ.in 3.col.C.
de tempo.appella.ꝙ caſus prolatus cum adiectione Fortui-
tus,ſignificat quicquid imprudenter accidit. Et ibidẽ ſubdit
53 Bald.ſecundum Ariſtotelem,ꝙ † eſt differentia inter caſum,
& fortunam,eò quia fortunam conſiſtat ex intentione: caſus
ab euentu ſine intentione.de quo ibi per eum.

Gloſ.in verb.directã,in fi.Habetis ex glo. duas opi.in hoc
54 articulo:† nunquid habenti vtile dominium competat Publi
ciana.Et licet gloſſ.hic nihil firmare videatur , tamen poſſu-
55 mus coniecturare gloſ.tenere vltimã opin.† quia quoties gl.
refert duas opi.& nullam expreſsè approbat, videtur vltimã
a tenere: a vt eſt glo.no.in l.qui filium.§.Sabinus. in ver.nobis.
ff.ad Trebell.& eſt tex.in l.bona fides. ſecundum quod ibi
ponderat Bart.ff.depoſi.Et Bal.in l.ſi mater. per illum text.in
fin.C.ne de ſta.defunc.& Bal.in Authen. ex teſtamento. in 2.
col.C.de colla.Et iſtam ſecundam opin. ſcilicet ꝙ Publicia-
na non competat habenti vtile dominium : expreſsè firma-
uit gloſ.in Authen.niſi tricennale. in gloſ.j.C. de bo. mater.
Et hanc opin.ſequuntur communiter Docto. hic: & pro hac
etiam opin.optimè facit ratio aſsignata hic in gloſ.Pro hac
etiam opi.bene facit ſecundum Dyn.& Io. Fab.hic,ratio:nã
Publiciana competit ei, qui bona fide emit ante impletam
præſcriptionem,vel vſucapionẽ,ut hoc tex.& in l.j.in princ.
de Publiciana.ergo ſi Publiciana,ff.cõpeteret completa præ
ſcriptione,nihil operaretur contra l.ſi quandiu. in princ.ff.de
legatis j.cum ſimi.Et hanc rationem ſentiunt Bald.& Ange.
de Aret.hic.ſed per alia verba.Pro hac etiam parte facit tex.
in l.j.§.j.qui incip.merito.ff.de Publi.

Aduertendum eſt igitur ſecundum Dyn.& Ioan. Fab.hic,
& Bar.in l.2.in fi.ff.de aqua plu.arcen.quam l.2. Bar.non le-
56 git de per ſe,ſed cũ §.fin.l.primæ. quod † eſt reperire triplex
dominium. Directum:& illud cauſat directam rei vẽdicatio
nem.Quaſi dominium:& illud cauſat Publicianam . Tertiò
vtile dominium:& illud cauſat vtilem rei vendicationem.Et
ad hoc benè facit ratio poſita per Bal.& Ang. hic. Nam Iu-
riſconſultus in volumine Digeſtorum fecit tres diuerſos titu
los;Vnum de rei vendicatione,ubi de directo dominio. Secũ
dum de Publiciana,vbi de quaſi dominio: Alium,& tertium
in tit.ff.ſi ager vectiga. uel emphyt. peta. ubi de vtili domi-
nio.Ergo euidenter apparet ex diuerſitate titulorum, iſta eſ-
ſe diſtincta,& diuerſa dominia.

Et ex his conſtat errare gloſ.quæ appellant vtile dominiũ,
quaſi dominium,& econtra:prout fecit gl. in l.cùm poſtulaſ
ſem.§.j.in uerbo,dominium,& ibi Bart.ponderat. ff.de dam
no infecto.& gloſ.in §.omnium , in uerbo. poſsideat, ſuprà
eodem.& gloſ.in l.ſi ſeruus.quæ eſt unica. ff. de Publi. Vnde
gloſ.iſtæ debent corrigi,& emendari ſecundũ præfatos Do-
ctores.Ego tamen.in §.omnium.col.2.ſuper illa gl.in uerbo,
poſsideat.ſaluaui iſtas gl.& ibi declaraui quid ſit directũ do
minium,& quid utile.ibi ergo per uos uideatis.

57 Iuxta prædicta quæro,† nunquid Publiciana competat feu
datario,ſeu uaſallo , ad uendicandam rem ſibi infeudatam:
an uerò competat utilis rei uendicatio.Hanc quæſtionẽ non
reperio tactam hic per aliquem Scribentem : ſed eam ponit
in terminis,& in ſpecie Bald.qui nihil intactum relinquit , in
l.j.in ultima columna.C.ſi plures una ſenten.& ibi poſt Ioã.
Mona. dicit hoc pẽdere ex cõuẽtione,uel inueſtitura.Nam ſi
quis eſſet inueſtitus ad habendum iure proprio,haberet di-
rectum dominium,licet teneretur ad ſeruitium: & conſequẽ
ter ſibi cõpeteret directa rei uendicatio. Si uerò eſt inueſti-
tus ad habendũ utile dominiũ , habeat utile dominiũ:& ſic
ſibi cõpetet utilis rei uendicatio.Si uerò ſimpliciter eſt inue-
ſtitutus,neutrum habeat:& ſic nullum dominium , nec dire-
ctum,nec utile,ſed haberet uſumfructum,id eſt , ſeruitutem
quandam utilem,& plenam. Non tamen apparet quod reme-
dium cõpetat ſibi hoc ultimo caſu . Vnde alibi ipſemet Bal.
in l.unica.C.de confeſ.in 18.columna , in uerſic.modo ſequi
tur uidere de perſonis,referens eundem Ioan. Monac.dicit,
quòd in cap.Abbate ſanè.de re iudi.in 6.dicit uelle quod qñ
feudatarius eſt ſimpliciter inueſtitus , nullum habeat domi-
nium,ſed habeat quẽdam uſumfructum ſingularem , qui nõ
eſt neq; formalis,neq; cauſalis.Vñ cũ nõ ſit ꝓpriè uſufructus
nõ hẽt ẽt ꝓ eo cõſ ſſoriã,ꝗ aliàs cõperet pro uſufructu,iuxta
§.æquè , ſuprà eodem . Solùm ergo habet officium iudicis ,

Punctus huius quæſtionis,uidere meo,pendent ab illo ar-
ticulo,an feudatarius ſimpliciter inueſtitus dicatur habere
ſolum uſumfructum,an uerò dicatur habere utile dominiũ.
Et ꝙ habeat uſumfructum,eſt tex.nota.in cap. Obertus.qui-
bus mod.feud.amit.in uſi.feud.aliàs eſt rub. in quibus cau.
feud.amit.licet Bal.ibi exponat text.illum in uerb. uſusfru-
ctus,id eſt,utile dominium.Et ibi no.ex illo tex.quod nomen
Vſusfructus,ponitur pro utili dominio.

58 Pro nunc paucis concludendo dicite † quòd feudatarius
ſimpliciter inueſtitus habeat utile dominium,& quòd ei cõ-
petat utilis rei uendicatio.De his duobus allego uobis text.
expreſſum,& de brocar.ut dicũt Bononiẽſes in c.j. §. rei aũt.
qui eſt §.j.i tit.de inueſtit.de re alie.fam.in uſi.feud.& ibi gl.
expreſsè in uerſi.quaſi uendicare,& ibidẽ Bal.Ad idẽ allego
gl.no.in c.j.§.prætereà,in gl.mag.& ibidẽ Bald.de capitulis
Conradi.in uſibus feud.& Bald. in prælud. feud. in 8.col.&
Bal.in prealleg.l.j.C.de cõfeſ.in 18.colum.& iſta eſt ueritas,

Succeſsiuè iuxta concluſionẽ ſuprà firmatã ex mẽte gloſ.
& Docto.ſ.quòd habenti utile dominium non cõpetat Publi
59 ciana.Quæro † nunquid Publiciana cõpetat uero & directo
dño?Ex ratione gl.noſtræ hic,cũ alijs ſuprà adductis , uide-
tur clarè dicendum quòd non , ſ.quòd Publiciana nõ compe
tat uero,& directo dño.Et iſtud ſentit gl.j.in gloſſ.magna in
pluribus locis , maximè dum.ponit ea, quæ requiruntur ad
hoc,ut competat Publiciana,in tertio requiſito.

Subtiles tñ Vltramontani. Ia.de Rauen. & Petr. de Bella
Pert.ſm quod eos referunt Ioan.Fab.Nico.de Neap.hic, ha-
buerunt peregrinam opi.ſcilicet quòd Publiciana competat
etiam uero,& directo domino . Moti ſunt tali fundamento:
nam prætor,quando introducit aliquod remediũ,eſt largus,
& intendit prouidere,nedũ in caſu neceſſario ,ſed etiam in
caſu non neceſſario.Hoc probant ipſi per optimũ ſimile.Nã
prætor,quia adinuenit bonorũ poſſeſsionem, puta ab inteſta
to,& in caſu neceſſario,ſcilicet propter emancipatos peni-
tus incognitos de iure ciuili,illã tñ ẽt extẽdit ad ſuos hære-
des,qui ea non indigebant, cùm admitterentur de iure ciui-

li:vt eſt tex.in prin.in verſi.itē ab inteſtato . ſuprà de bo.poſſ.
Ita etiam dicemus in propoſito noſtro, q licet prætor ad in-
uenerit Publicianam in caſu neceſſario , hoc eſt,pro eo , qui
non eſt dominus,& conſequenter pro eo,cui non cōpetit ci-
uile remediū,vt hoc tex. q tamen iſta Publiciana debeat ēt
extendi ad caſum nō neceſſariū : & conſequenter , q debeat
competere ēt vero domino, licet aliàs ſibi prouideatur à iu-
re ciuili per rei vendicationem . Et ad iſtum text.qui vult Pu-
blicianam cōpetere quaſi domino , & ſic ei, qui non eſt verè
dominus,reſpōdent ipſi, hoc eſſe verū propriè, & in caſu ſuæ
60 inuentionis : † quia eſt propriè inuenta Publiciana propter
eum,qui non eſt dominus,ſed quaſi dominus. Sed tamen,ſe-
cudum eos,non negatur , quin Publiciana detur etiam vero
domino,per illud,quod eſt ſuprà proximè adductum.

Hāc opin.impugnant cōiter Doct. hic:vt Iac.But.Io.Fabr.
& Nico.de Neap.Contrarium etiam tenuit Rayne. Forli.per
aliqua ſatis leuia,& generalia fundamenta,quæ refert Nico.
hic.Contrariū etiā tenuit Azo.in Summa huius tituli de Pu-
bliciana.in.§.datur.& Specul.in tit.de actio.& petitio.§.ſe-
quitur.in uerſic.item nota.aliàs & nota.

Pro hac opinio.fundanda mouetur Ioan. Fab. hic tali ra-
61 tione: † Quando ſunt duæ actiones, quæ ſunt ab origine con
trariæ,licet tendant ad eundē effectū, tamen non poſſunt ſi-
u mul concurrere. u Hoc probat ipſe per bonum ſimilē : nam
querela inoſſicioſi teſtamenti,& accuſatio falſi,ſ.quando te-
ſtamentū accuſatur de falſo,tēdunt ad eundē effectum , ſ.ad
annullationē teſtamenti : & conſequenter ad deducendum
teſtamentum ad cauſam inteſtati : tū quia origine ſunt cōtra
riæ,quia querela inoſſicioſi teſtamenti præſupponit teſtamē-
tum eſſe validū,ſed inoſſicioſum , quia factū contra pietatē:
accuſatio autem falſi teſtamenti nullū præſupponit teſtamē
tum : cùm ergo origine ſint contrariæ , quamuis tendant ad
eundem effectū,non tamen poſſunt ſimul concurrere : vt eſt
text.in l.cōtra maiores.C.de inoſſicio. teſtamen. Ita dicimus
in propoſito,q licet actio,quæ competit vero domino, & il-
la,quæ competit quaſi domino , tendant ad eundem finem,
ſcilicet ad vendicandum rem , tamen quia origine ſunt con-
trariæ , quia vna præſupponit verum dominium , alia quaſi
dominiū,non poſſunt ſimul concurrere : nec vna poterit cō-
petere pro alia,vel in locum alterius.

Pro hac etiā opin.Nic.hic adducit aliam rationem prima
fronte multum coloratam.Nam ſi uerum eſſet, q Publiciana
competeret vero,& directo domino , ſequeretur q ſententia
lata in rei vendicatione contra dominum, pareret caceptio-
nem rei iudicatæ in Publiciana,l.ſi mater.§.eandem. ff.de ex
ceceptio.rei iudica.& tñ id eſt falſum , & contra l.minor.§.ſi
ſeruus.ff.de euic.& ibi gl.& contra gl.hic mag.circa mediū
communiter approbatā.Ergo apparet quòd Publiciana non
competit vero domino.

Ego puto,q in puncto iuris,& in diſputando.opin.Iacob.
de Rauen.& Petr.eſſet ſuſtentabilis. Pro qua multùm me mo
uet:nā ſi deferatur iuramentum alicui,qui iuret rem ſuam eſ
62 ſe, † quo caſu iuramentum habetur pro veritate,vt l.ſed & ſi
poſſeſſori.§.itē ſi iurauero.& ibi gl.j.& l.eum qui.§.ſi mulier
& ibi gl.in ver.præſtādum.ff.de iureiurand. & ſic res , quam
iurat eſſe ſuā,habetur pro verè ſua, & habetur pro vero do-
mino:& tamen ſibi competit Publiciana : vt eſt tex.in l.eum
qui.§.ſi petenti.ff.de Publ.ergo pluſquàm clarè cōſtat,quòd
vero domino competit Publiciana . Et per hanc rationem
inclinat in hanc partem Rodul.de Auric.hic relatus per Ni-
co.de Neap.hic.

Non obſtant allegata in contrariū.Et primò non obſtat ra
tio adducta per Ioann.Fab.hic, quæ fuit originalis Dyn.hic.
in alio tamen propoſito, licet de eo Ioan.Fab. non faciat mē
tionem:quia licet Dyn.hic dicat,q ad iſtam rationem impoſ
ſibile ſit reſpondere , tamen quantum pertinet ad terminos
noſtros,puto,quòd facilis ſit ſolutio.Et dum dicebatur quòd
duæ actiones contrariæ origine,licet ad eundem effectum tē
dentes,nō poſſunt ſimul intētari,hoc plana fronte fateor,di-
cta l.contra maiores,nec eſt aliquis , qui hoc neget:ſed benè
63 poſſunt de per ſe intētari.Non ergo volūt Iacob. & Petr. † q
x rei vendicatio , & Publiciana poſſint ſimul intentari : x quia
id eſt impoſſibile:de quo videbimus in gloſ. mag. circa me-
dium,ſed benè volunt q vna actio,ſcilicet Publiciana, inten
tetur,non ſimul & ſemel ratione directi dominij,quia hoc eſ
ſet impoſſibile,ſcilicet , quòd Publiciana tantùm intentetur
pro vero dominio tantùm.

Non obſtat ratio Nico.de Neap.hic , quæ magis vrget,dū
dicebat,quòd ſi vero domino competeret Publiciana,ſeque
retur quòd ſententia lata in rei vendicatione , pareret exce-
ptionē rei iudicatæ in Publiciana:quia hoc ego fateor in ter-
minis noſtris,d.l.ſi mater.§.eandem . Nec obſtat d.l.minor.
§.ſi ſeruus . quia illa lex loquitur in terminis valde diuerſis :
nam ibi actum erat ratione directi dominij,& lata ſententia:
& ibi dicitur,quòd ſi poſtea agatur Publiciana,ratione quaſi
dominij:quòd tunc non obſtat prima ſententia. Ita etiam lo-
quitur gl.noſtra magna,circa mediū . Nos autem loquimur,
quando quis egiſſet ratione directi dominij,& ſuccubuiſſet:
quo caſu ſi poſteà agere vellet Publiciana, non ratione quaſi
dominij,ſed ratione directi dominij,& ſic ratione illius do-
minij,in quo primò ſuccubit,quòd ſibi obſtaret exceptio , p
dictum §.eandem.benè faciunt l.fundum,& l.fundi.ff.de ex
ceptio.titulo generali.Et ex hac ſolu. poteſtis colligere limi
tationem ad dictam l.minor.§. ſi ſeruus.& ad gl. magnā hic
circa medium . Et per iſta remanet defenſata opin. Iacob
de Rauen.& Pet.de Bella.Pert.ab impugnationib⁹ Doc.hic.
Legendo verò teneo concluſionem , quæ videtur eſſe magis
64 cōmunis,ſcilicet † quòd Publiciana non competat vero &
directo domino.Et hāc indubitanter puto eſſe veriſſimam.
Pro qua videtur mihi facere textus in l.prima.§. merito , qui
eſt §.j.ff.de Publiciana.Et non eundo p mendicata ſuffragia,
pro hac parte adduco tex.optimum,& expreſſum ān eius ra-
tione,& de ea eſt textus de broca. ut dicunt Bonomiēſes,in l.
ſi ab eo.ff.de pigno.& ibi gl.prima hoc firmat. Et ītaper illū
textum vltra præallega.reperio,quòd iſtam opinionē expreſ
sè firmat Bal.in l.prima,in 5.columa,in verſiculo, Conſidera
an tres ſint radices,in fine illius verſic.C.ſi plu.vna ſenten.&
ibi Bal.facit mentionem de iſta opinion. Iacob.de Rauen.&
Petr.de eius ratione & differentia,qđ eſt contra d.l.ſi ab eo.

Non obſtant in cōtrariū allegata. Et primò non obſtat fun
damentum tenentium alteram partem,dum dicūt quòd præ
tor ſubuenit etiam in caſu non neceſſario, per illud ſimile de
bono.poſſeſsio.ob inteſt.quæ datur etiam ſuis hęredibus, q
poſſunt ſuccedere de iure ciuili:quia ad hoc multùm ſingu-
lariter reſpondet.Nic.hic , quòd iſtud eſt ſpeciale fauore li-
berorum exiſtentium in poteſtate,in quibus maior eſt ratio,
quàm in emancipatis.Sed ad hoc fundamentum potes me-
lius,& clarius reſpondere:quòd illud non eſt bonum ſimile:
quia magna eſt ratio diuerſitatis inter iſta, prout dixi ſuprà
65 in euidentialibus: & in ſecundo dubio. † Nam ideo bono-
rum poſſeſsio inuenta à prætore competit etiam ei , qui po-
teſt eſſe hæres de iure ciuili:quia inter iſtos non eſt aliqua cō
trarietas:Imò hæres , & bonorum poſſeſſor habent magnā
conformitatem inter ſe,per tex.illū ſolēnem in l.in conditio
nibus primum locum.§.ſi patronus.ff.de conditio.& demon
ſtratio.& per dictū ſingulare Bartol. in lege prima. §.bono-
rum.ff.ad Treb.& dixi latius in euidentialibus huius §.ſuprà
66 alleg.Nil mirum † ſi bonorum poſſeſsio extenditur ad eos,
qui poſſunt eſſe hæredes de iure ciuili:& conſequenter ad ha
bentes conformitatem in bonorum poſſeſsionibus . Sed ſi
diceremus , quòd Publiciana , quæ eſt inuenta propter non
dominum , competeret ei , qui eſt verus dominus , exten-
deremus eam ad caſum ſibi omnino contrarium: quod non
eſt dicendum .

Non obſtat ultimum de d.l.cū,qui.§.ſi petenti. ff.de publ.
quæ lex me multùm vrget:quia dum ibi dicitur,quòd ſi iura-
uero rem eſſe meam,exponunt aliqui,id eſt,quaſi meam.Nec
videatur vobis extranea iſta expoſitio , quia ſimilem expoſi-
tionē fecimus in textu noſtro,prope fin.in ver. vſucepiſſe, id
eſt quaſi vſucepiſſe,vt ſuprà dixi apoſtillā do tex. & uult glo.
mag.poſt princ.Vel ſm Nico.quòd iuramentū ibi fuit delatū
à non domino . Vnde quemadmodum traditio facta à non
domino,cauſat Publicianam,vt hoc textu:eodem modo iu-
ramentū delatum à non dño,parit Publicianam , vt ibi dici-
tur.Secus ſi iuramentum fuiſſet delatum à domino: quia tūc
non competeret Publiciana,ſed vtilis actio in rē:vt eſt tex.in
l.ſi duo.

l.ſi duo.§.primo,qui incipit,idē Iulianus.ff.de iureiur. Vel vl
timò ſecundum Bar.in dicto §.ſi petenti.poſt Marti.Sil.& Ia
cob.But.dicite quòd ibi actor egerat Publiciana:& ſic petie-
rat rem per Publicianam:quod ſuadet natura tituli , ſub quo
ſituatus eſt ille §.nil mirū,ſi iuramētum intelligitur præſtitū
ſecundum petitionem , & conſequenter nil mirum,ſi iuranti
competit Publiciana.Et habemus neceſſe dicere ad d.§.ſi pe
tenti altero ex illis tribus modis,propter difficile contrariū
d.l.ſi duo.§.idem Iulianus.quod aliàs euitari non poſſet . Et
per iſta habetis plenè diſputatū illū articulū,verùm Publicia
na detur vero domino,necne.Et audeo dicere,quòd alibi nō
inuenietis hunc articulum ita plenè examinatum .

Gloſ.mag. in verbo.dicit,quā gloſ.Baldus dicit eſſe aureā,
in l nihil,quæ eſt l.ſecunda.C.de vſucap. pro hæred. Et hanc
gl.ego diuido in tres partes principales.In prima enim par-
te principali timore cuiuſdā contrarij ponit multiplicē for-
mā libellorum in hac Publiciana . In ſecunda parte princi-
pali ponit quæ requiratur ex parte actoris, ad hoc vt ſibi cō-
petat Publiciana In tertia ponit quæ requirant ex parte rei,
& contra quē publiciana cōpetat . Secunda ibi:ex prædictis
patet quòd quinque ſunt neceſſaria.Tertia ibi: ex parte autē
rei ſpectamus . Ego vnamquamque ex iſtis partibus principa
libus de per ſe expediam.

Accedo igitur ad expeditionem primæ partis principalis
pro cuius expeditione illam ſubdiuido in octo partes. In pri
ma oppo.contra. textum . In ſecunda ponit ſolu.Placentini,
qui fatetur dictum contrarium.In tertia ponit formam libel
li in Publiciana ſecundum ipſum pro hac . In quarta ponit
aliam formam libelli ſecundum alios , qui etiā fatentur di-
ctū contrariū . In quinta ponit alienam formam ſecundum
alios.In ſexta reprobat primas duas formas libellorum.In ſe
ptima reprobat tertiam formam.In octaua ponit aliam for-
mam libelli,quam ſequitur Gloſſator noſter.Secunda ibi:qd
Placentinus cōceſsit.Tertia ibi : vnde ſic libellum formauit:
Quarta ibi:alij dixerunt ita eſſet formandum.Quinta ibi:alij
dicunt vtrunque alternatiuè proponi.Sexta ibi: ſed certè pri-
mæ duæ non placent . Septima ibi : ſed nec vltima placet.
Octaua ibi:dic ergò quartò.

In eadem gloſſa ibi:& idem in ſequentibus caſibus. Habe
67 tis ex hac tota iſta prima parte principali † quadruplicem
y formam libellandi y in hac Publiciana. Examinemus de per
ſe vnamquanque formam libelli,ſecundum ordinem gloſſę.
Primæ duæ formæ reprobantur per gloſſam & benè, ſecūn-
dum Docto.hìc,prout dicunt Dyn.Ioan. Fab. & Ang.de Are
tio.Et aduerte,quod dum ad rationē gloſſ.illi reſpondebant, vt
habes hic in gloſſa,ſcilicet quod cùm hoc fiat lege permittente
quod non eſt periurium:Dicite ſecundum Dynum hic,quòd
68 imò lex hoc nō permittit:vt patet † ex dictione Quaſi, a po
a ſita in hoc tex.in verbo,Ecce.q dictio nō eſt expreſsiua veri-
tatis,ſed diminutionis nota . Item vltra gloſſam poſſunt hæ
duæ formæ libelli reprehendi alia vrgenti ratione ex mente
Dyni hìc,& etiā gloſſæ noſtræ infrà in ſecunda parte princi-
pali,in quinto requiſito ex parte actoris. Nām ſi dico,me vſu
cepiſſe,vt in prima forma:vel dico , rem eſſe meam,vt in ſe-
cunda forma,quo poſsibile eſt,quod intentem Publicianā, cùm
Publiciana detur ei,qui nondum vſucepit , & ei, qui non eſt
dñs,vt hoc textu noſtro,& lege prima,in principio, & §.pri-
mo.ff.de Publicia.& ſuprà millies dictum eſt ? Imò, quod eſt
fortius,ſi dixi,me vſucepiſſe,vel rem eſſe meam,& poſtea in
tentē Publicianā,quæ ſupponit me nondū vſucepiſſe, vel me
non eſſe dñm:nonne ſum mihi ipſi cōtrariu ? ergo debeo re
pelli:vt leg.prima.C.ſi ſer.ext.& l.prima,cū materia.C.de ſur.

Vltra gloſſam reprehendebat Ang.de Aretio,hic ſecūdam
formam libelli alia ratione:quia dum in ea dr, quod ea eò,quia
fortè non poſſem probare dominiū , Publicianam proponā.
69 Et ſecundum eum,iſta forma non poteſt procedere,tū † quia
a nomen actionis non debet hodie de neceſsitate exprimi a in
libello,cap.dilecti,extra de iudic, & dixi latè in §.omnium,
ſuprà eodem,in materia libellorum,Sed ab hac impugnatio
ne Angeli facilè hæc forma poſſet defenſari , niſi ſuprà ſcri-
pta obſtarent:quia verum eſt quod hodie nomen actionis de ne
b ceſsitate non debet exprimi in libello , b poteſt tū exprimi:
& pro hoc quod exprimatur, non debet impugnari forma li-
belli:vt dicit Ang.imò plus,ſi exprimeretur nomen actionis,
& ineptè , adhuc tū non vitiaretur forma libelli , prout latè
dixi ſuprà in §.omnium , circa materiam libellorum.

70 Tertia ergo forma libelli hic in gloſſa poſita, † eſt quod libel-
lum alternatiuè concipiam , & quod petam rem ratione di-
recti dominij,vel quaſi.Et dicit gl.hic in prima & ſecūda par
te principali , quòd ille libellus eſt approbatus de cōſuetudi
ne , & quòd de iure verè poſſet procedere.

Circa primum quod dictus libellus de conſuetudine proce-
e dat, e dicite quod iſtud eſt expeditum ſecundum omnes hic,
per textum in c.Abbate ſanè, de re iudi.in 6. & gl.mag.circa
mediū.Iſtud idē,ſ.quod dictus libellus de ſola cōſuetudine pro
cedat,etiam ſenſit gl. 1. in c. ſecundo , extra de libel. obla.&
hoc idē expreſsè tenet Bartolus , Baldus & Angelus in l.1.in
prin.ff.de Publicia.Bal.in l.1.in 5.oppo. C. de furt.& Baldus
in l.edita.C.de eden.in repetitione Peruſina,ad fin.& Baldus
in lege prima,in quarta columna.C.ſi plures vna ſnia. Vbi di
cit quòd cōſuetudo ita ſpecialiter diſpoſuit in materia dicti
libelli,vt alternatiuus,vel ſm eum,diſiunctiuus admittaſ: quia
valde difficilis eſt probatio directi dominij in rebus immo-
bilibus.Et ſi ex verbis Baldi licitū eſſet arguere,ſentit Baldus
quod in rebus mobilibus,in quibus non eſt ita difficilis proba-
tio directi dominij,quod ille libellus alternatiuus,ēt de cōſuetu
dine,non procederet:quod tū ego nō firmo.Dicebat ēt Dy-
nus hic , quod ideo cōiter ex cōſuetudine ita formaſ libellus al-
ternatiuè,eò quia aduocati cōiter ſciunt malè formare libel
los.Et ſimilē libellum alternatiuum , qui de cōſuetudine pro
cedit,habetis in c.cōſtitutus,extrà de in integ. reſtitu. ſecun-
dum Baldum in l.prima,in ſexta oppo.C. de fur.

Circa ſm,qd voluit gl.hic , & infrà in 2.parte princ. quod de
iure dictus libellus alternatiuus nō poſsit procedere,& cōſe
quēter quod de iure rei vendicatio, & Publiciana nō poſſunt ſi-
mul cumulari in libello , etiā ſub alternatione: Addo quod idē
ēt tenet gl.i l.j.i prin.i uerſi.à nō dño.ff.de Publicia.& palle-
gata gl.j.mag.quaſi circa mediū in d.c.Abbate ſanè . & Bal-
dus in l.1.in quarta columna.C.ſi plures vna ſententia.

Et pro hac parte , quod dictus libellus alternatiuus non poſ-
ſit de rigore iuris procedere vltra rationes gl. hic cū alijs cō
cordantib.ſuprà allegatis, adducit Dyni rationē hic, quā di-
cit gl.ponere,& q ineuitabiliter,ſm eū, cōfundit dictū libel-
lum in tantum , quòd dicit Dyn. quòd ad hanc rationem nō
71 poſſet reſponderi. † Nā quoties duæ actiones ſunt origine
contrariæ,licet ſint in effectu æquipollentes , non poſſunt ſi-
mul concurrere , aut ſimul cumulari : vt patet in querela in
officioſi teſtamenti,& querela,vel accuſatione falſi teſtamē-
ti.Nam licet iſtę duę actiones æquippollentes in effectu , &
tendāt ad eundē effectū,ſ.ad reducendū teſtamentū ad cau-
ſam inteſtati:tū quia origine ſunt cōtrariæ,quia querela prę-
ſupponit teſtamentum valere, ſed eſſe inofficioſum,& pro-
pterea reſcindendum:querela autem falſi præſopponit teſta
mentū eſſe nullū,& propterea non poſſunt ſimul concurre-
re,aut ſimul intentari.l. contra maiores. C.de in off.teſta.Sic
erat in propoſito noſtro:quia licet Publiciana, & rei vendica
tio ſint in effectu æquipollentes : quia tendunt ad eundem fi-
nem,ſ.ad uendicationē rei , tū quia origine ſunt contrariæ,
quia vna præſupponit directū dominiū , alia quaſi dominiū:
ergo nō poterunt ſimul intētari , & ſimul in eodē libello cu-
d mulari.Et iſtā rationē retuli ſuprà in precedenti lectione d ſe
cūdū Ioānē Fabr.in illo articulo,an Publiciana cōpetat vero
directo dño.Et in veritate iſtā rationē voluit gloſſæ noſtræ: li-
cet verū ſit quod iſta ratio melius coloretur per Dynum.

Pro hac etiam parte quod dictus libellus alternatiuus de ri-
gore iuris non poſsit procedere ex mente Ioannis Fabri hic,
in penultima columna,& expreſsiùs Angelus de Aretio hic,
facit , quia iſte libellus alternatiuus eſt incertus , & dubius:
prout eſt text.nota.in l. prætor edixit. §. quod ait prætor ait.
ff.de iniurijs;ergo non admittendus : quia libellus incertus,
vel dubius non admittitur, niſi quando incertitudo eſt pro-
babilis;vt eſt textus not.in l.j.§.qui autem.ff. quorū legatorū.
Et dicitur incertitudo probabilis ,quū prouenit ex facto ad-
e uerſarij,& rei cōuenti,& non aliter.Ita voluit Bartolus e qui
illum textum ita intellexit in dicto §.qui autem. & idem vo-
luit Bar.in l.quod in hæredem. §. eligere. ff.de tribu.& Bald.

in l.1.in 3.col.in verſicu.itē attende quod in dicto §. qui aūt. C.de furt.& Bal.in d.l.edita,in repetitio. Peruſina, ad fin.& ſentiunt Ioann.Fab.& Ange..de Aretio hic.

In principali tñ propoſito nunquid dictus libellus alternatiuus de iuris rigore poſsit procedere. Specula.i titulo de act.& peti.§.ſequitur.verſic.itē nota,& in titulo de cau.poſſ. & proprie.§.nunc dicēdū.verſi. penulti.& in §.notandū.in verſic.aliæ ſunt.ponit de hoc,ſm quod eū refert Ioann.Fab. hic in penultima colūna. Spec.in illis locis nō firmat pedē.

Contrariā tñ opin.cōtra gloſſas noſtras,ſcilicet ꝙ imò dictus libellus alternatiuus procedat ēt de rigore iuris, tenuit in primis Innocen.in c.cōſtitutus. extra de in integ.reſti. Idē tenet Bal.in d.l.edita.in repeti.Peruſi.in vltima columna,eodē tit.quia ſub cōditione videtur proponi Publiciana, ſcilicet ſi dominium non probetur. Item quia dictus libellus de iure procedit,ſi non opponitur à parte. Idem etiā tenuit Bal. in d.l.edita,in repeti.Paduana.in 22.col.in verſi.nunc tranſeamus ad cumulationum materiam.& ibi vult ꝙ indiſtinctè poſsint cumulari in eodē libello rei vendicatio, & Publiciana. Eandē ēt partē tenet Baldus in l.1. in 6.columna. in verſi. oportet,& modò reaſſumo,vt meipſum declarem.C.ſi plu. vna ſenten. per verba multum mihi obſcura, quæ tñ Angel. de Aret.hic reputat ſingularia,& ea ſequitur,& in primis di-
72 cit ibi Baldus quòd † iſte libellus,Dico rē ad me pertinere iu-
f re dominij vel quaſi: ſ nō eſſet alternatiuus: vt dicunt glo.noſtræ,& doct.omnes:ſed diſiunctiuus.& ita reperio, licet Baldus non alleget,quod ita eū appellat gloſſ.iuris canonici in d.c.Abbate ſanè,in prealle.gloſſ.1.mag. quaſi circa mediū: & ſecundum Baldum,ibi ſi reſolues iſtum libellū ad eius intellectū,nunc bene intelliges.Nā agere p iſtum modū diſiunctiuum,eſt agere ſubordinatè hoc modo: Dico me dñm, & in quantum non poſſum probare de dominio,dico me quaſi dominum:dum alterū eligo,licet cōditionaliter. Sed agēs alternatiuè nihil eligit,nec purè,nec ſub conditione: quia in alternatiuis non eſt iſta ſubordinatio. Et licet Ange.de Areti. hic dicat hoc ibi dictū ſingul.per Baldū. tñ idē ſenſit Baldus in lege edita.in repetitione Peruſina,ad fin. Et aduertite, qđ licet Baldus faciat differentiā inter alternatiuam, & diſiunctiuā, ꝙ tamen Baldus alibi capit pro eodē in l.ſi ita.ff.de au. & argen.leg.& in l.ſi is, qui ducenta. §. verùm. in 5.oppo.ff. de re.du. In hoc tamen ſubijcio me iudicio Grammaticorū.

Sed quantùm ad principalem articulū, nunquid dictus libellus alternatiuus procedat de rigore iuris: in tanta maiorum noſtrorum varietate,quid tenendum ſit:ego puto ꝙ habeamus inueſtigare,an vera ſit quædā opi. Inno. in c.conſtitutus,extra de in integ.reſti. vbi voluit quòd l.1.§.qua autē. ff.quo leg.procedat generaliter, nedum qñ incertitudo procedit ex facto aduerſarij,& ſic rei,prout ibi tenuit Bar.& ſuprà retuli:ſed etiam ſi incertitudo proueniat ex alia quacunque cauſa probabili:& ſic voluit, ꝙ generaliter libellus alternatiuus procedat,qñ incertitudo eſt probabilis, nō cōſiderato vnde proueniat:& iſtū intellectū approbat hic Ioannes Fab.in penul.colum.& ad hoc alleg.tex. optimū, & bene ſignandum in l.1.§.fin.ff.ſi pars hære.pet. & in l.quæ de tota. §.incertæ. ff. de rei vendi. Et dicit Ioann.Fabr. quòd Innocen.ex iſto ſuo intellectu poſuit illa verba alternatiuè in illo c.abbate ſanè. cuius capituli ipſe Innocen. fuit author, ſecundum Ioannem Fab. Iſtum etiam intellectum Innocen. dicit Ange.de Aretio eſſe bonum, ſub dubio fortè tamen,ſine dubio aliquo tenetur iſte intellectus.Innocen.per illa bona iura ēt per Ioannem Fab.alleg.& addo ipſum Bart.iſtud idem tenentem in l.vbi autem non apparet.§. qui illud, aut illud.ff.de verbor,obligatio. & illam legem legit Bar.cum l. præceden,quæ incip.ſtipulationum quędā. Certè iſtud etiam tenuit ipſemet Bar.in l.ſtipulatione non diuidūtur. in prin. in eodē titu.de verbo.oblig.in vlti.quæſt.& col. quicquid dixerit ipſe Bartol.in d.§.quia autem.prout ſuprà retuli.

g 8 Retēto ergo prædicto intellectu Innoc.in terminis noſtris,an procedat dictus libellus alternatiuus de iuris rigore, dico,& teneo,quòd facta diligenti inueſtigatione, veriſimiliter actor non poteſt certificari, an author ſuus eſſet dominus,vel ne;fortè quia emit ab ignoto, & viatore: & tunc admittitur libellus alternatiuus de rigore iuris,eò, quia talis incertitudo eſt probabilis:ſecundum opinionē Innoc. ſup.relatā,quā ego tenui,cùm incertitudo eſt probabilis vndecunque proueniat,ſemper admittitur libellus incertus.Aliàs autem quando facta diligenti inueſtigatione actor potuiſſet veriſimiliter certificari, fortè quia author ſuus eſt præſens: & tunc teneo, ꝙ libellus alternatiuus non procedat de rigore iuris,ſed tātùm de cōſuetudine:per ea,quæ ſupra dicta ſunt. Et iſtud teneas, quāuis hanc opin. quæ fuit Ioan. impugnet gl.& malè,in l.quod in hæredem.§.eligere, in gl.1.mag.circa medium.ff.de tribu. Et iſtam opinionem expreſſè firmat Ioan.Fab.hic,in penult.colum.& eam etiam reperio expreſsè tenere Io.de Imo.in c.2.extrà de libel.concep. & iſta, iudicio meo,eſt veritas.

73 Nota tamen, † ꝙ ex tali libello alternatiuo nunquam poteſt ferri ſententia, niſi poſtea probationes liquidæ ſecutæ ſint:iuxta gl.quæ reputatur ſingul.in l.1.§. ſi quis argentum, in verbo,pondus.ff.depoſi.& ibi Bart.& idem Bar.in l.ſi in rē in fin.princ.ff.de rei vend.& no.Bar.in l.in actione. ff.de fur. & in l.inter ſtipulantē.§.1.ff.de verbo. obligatio. & in l.non ſolùm.§.ſed vt probari.ff.de oper.no.nun. Et ad prædictum libellum alternatiuum uide quod dicit no. Bal.in l.1.in 3.oppoſi.C.de fur.

Itē in materia diligenter nota,quòd vbicunque in vtraque parte alternatiuè concluditur intentio libellantis, tunc ſemper admittitur libellus alternatiuus. Ita pulchrè not. Do.Abb. Panor.in c.ex parte B.de fo.com.in 3.notabi.per illū text.& ibidem in 2.colum.dicit,iſtud eſſe verum, etiamſi intentetur diuerſa ſpecies agendi.quod nota. Circa quartam & vltimā formam libelli,quam hic ponit,& tenet Gloſſator noſter Accurſius,Verùm peto talem rem mihi reſtitui iure quaſi dominij,perinde ac ſi vſucepiſſem:Dicite ꝙ hæc forma libelli cōmuniter approbatur per omnes hìc.Aduertite tñ,quod licet in iſta forma libelli concludatur ſolùm ad reſtitutionem rei, quod tamen tutius eſſet in concluſione petere declarationē quaſi dominij,ſecundum Pe.de Bella Pert.Iacob. But. & Io. Fab.hic:quia hæc actio habet inſtar rei vendicationis.l. cum qui.§.in Publiciana.ff.de publi. Quemadmodum ergo in rei vendicatione concluditur ad declarationē dominij.l. & ex diuerſo.§.vbi autem.ff.de rei vendica. ſecundum tamen ea, quæ dixi in §.omnium.ad fi.§. dum ibi figuraui libellum in rei vendicatione,& ibi hoc limitaui:eodem ergo modo tutius erit in Publiciana concludere.Si tamen non concluderetur ad declarationē quaſi dominij,in Publiciana tamē optimè procedat libellus: quia ēt procedit in rei vendicatione, vt dixi in dicto §.omnium, in loco ſuprà memorato.

74 † Poteſt ergo libellus in practica formari in hunc modū: vt primò narres qualiter talis res quam intendis petere, ad te pertinet iure quaſi dominij,eò quia eam emiſti,vel habuiſti alio titulo habili ad tranſlationem dominij, ab eo quem dominū eſſe credebas:& ꝙ virtute dicti tituli fuit tradita,& eam poſsidebas,& eras in cauſa eam vſucapiendi,& qualiter nunc eam poſsidet,aut detinet Titius, & iniuſtè negat tibi reſtituere,cùm habeat facultatem eius reſtituendæ: quare petis per ſententiā iudicis declarari ad te pertinere iure quaſi dominij,& dictum Titium condemnari,& condemnatum opportunis iuris remedijs compelli ad reſtituendum tibi dictā rē cū fructibus,& damnis: adijciendo tñ in libello clauſulas opportunas & neceſſarias,quas ſeparatim poſui ſ.in §. omniū,in mate.libel.ſ.eod. Et iſta forma libelli eſt optima, & ex mente Ioann.Fab.& Angeli de Aretio hic. & vltra iſta đ forma libelli Publicianę, vide Speculatorē i titulo đ cā poſſeſſiōis & ꝓprie.§.nūc dicēdū, & i alijs locis ſ.allegatis.

Circa tertiam formā libelli poſitam hic in gloſſa ēt videte per Angelum in repetitione l. ſi quis vi.§. differentia, in penultima columna.ff.de acquirenda poſſeſsione.& ibi Angelus per totam vltimā chartam illius repetitionis multa ponit in materia Publicianæ.

Prædicta procedunt, quando ageretur Publiciana pro re corporali:qñ autem ageretur Publiciana pro re incorporali,puta qñ ſeruitus eſſet conſtituta à non domino,iuxta legē ſi ego.§.primo & ſecundo.ff.de Publiciana. iſto caſu qualiter eſſet formandus libellus, videte in ſpecie per Ioannem Fabr.hic,in vltima colūna,quē nō refero: quia nihil adderē.

Sum

Sum modò in ſecunda parte principali gloſſæ ibi:ex præ-
dictis patet,quòd quinque ſunt neceſſaria. quam ego ſubdi-
uido in quatuor partes. In prima ponit quot requirantur ex
parte actoris,ad hoc vt competat Publiciana. In ſecunda po
nit qualiter illa requiſita probentur. In tertia format quæſtio
nem.In quarta per modum illationis ponit unum dictũ. Se-
cũda ibi:ſed tantùm duo,prima ex his quinq;.Tertia ibi: ſed
quid ſi dubitet.Quarta ibi:& ita patet, ꝙ cùm ſint cõtrariæ.

In eadem gloſ. ibi,traditio,vel quaſi.adde uel aliud,quod
æquipolleat traditioni,per §.interdum.Inſt. de re.di.& l.qua
h ratione.§.interdum.ff.de acqui.re.do. h.

75 * Et aduerte † quòd etiam in caſibus, in quibus trãſfertur
dominium abſque traditione,iuxta l.j.§.fi.& leg.ſequenti, in
princ.leg.ſequentis.ff.de Publiciana, qui caſus enumerantur
per glo.magiſtra.in l.ſi ager.in uer.rectè.ff.de rei uendicat.&
per gl.in l.traditionibus.in gloſſa finali.in uerbo, non nudis.
C.de pact.& Bart.& Baldus & alios:non tamen transfertur,
aut cõpetit Publiciana,niſi tradita fuerit ſibi poſſeſsio.Quod
eſt uerum, quando uellet intentare Publicianam ex perſona
ſua:ſecus tamen eſſet,quando uellet intentare Publicianam,
quam habebat defunctus,uel alius author ſuus:quia tunc nõ
ex perſona ſua,ſed ea perſona authoris ſui benè haberet Pu-
blicianam,etiam non facta ſibi traditione. Ita dixit gloſ.in l.
2.in gloſ.j.ad fi.ff.de Publicia.& hoc idem tenet, & declarat
Bartol. qui ita intelligit illa iura in l.j. §.j.ff.de Publician. &
Bartolus in l.cum ſponſus.§.is cui.in eodem tit. de Public. &
Ioannes Andreas in additio.Spec. in titul. de cauſ.poſſeſ. &
propric.§.nunc dicendum,in addi.quæ incipit, ſcire debes,
& propterea dixi uobis ſuprà in textualibus,in 2.no.quòd li-
cet in eccleſiam transferatur dominium ſine traditione.l.fin.
C.de ſacroſanctis eccleſi. tamen ad hoc ut eccleſiæ conpetat
Publiciana, requiritur traditio eo caſu, quo Publiciana non
fuiſſet penes authorem. De quo dicite ut pleniùs ibi dixi.

i i Et per iſta patet non bene ſentire Ioannem Fabr. hic.in 5.
col.qui vult quòd ex vltima voluntate acquiratur Publiciana
ſine traditione:per tea.in l.cũ ſponſus.§.is, cui. ff. de Public.
quia dico,quòd dum textus ibi dicit,ꝙ fidei cõmiſſarius po-
teſt uti Publiciana, etiam ſi non fuerit nactus poſſeſsionem,
debet intelligi,& intelligitur quòd poteſt uti Publiciana,quã
habebat defunctus;non autem quòd poſsit uti ex titulo ſuo,
& ſic ex perſona ſua. Ita tenet & intelligit illum textum ibi
Bartolus,& ibidem Angel.& Bartolus,Aug.& Doctor,in l.fi-
deicommiſſaria.in prin.ff. ad Trebellia. Et cum hac opinio.
Bartoli concordat Azo in Summa.C.de leg.in penultima co-
lumna.Idẽ approbat Ioannes Andreas in additio. ad Specu.
in loco præallegato,in titulo de cauſ. poſſeſsio. & proprieta.
Idem etiam tenet Iacobus de Ra. hic ſecundum quòd eum
refert Ioannes Faber.in dicta 4.columna.

Aduertatis etiam, quòd dum ſuprà retuli Bartolũ in l. pri-
ma.§.prima.ff.de Public. cum concordantibus, uolentem ꝙ
in caſibus,in quibus transfertur dominium ſine traditione,
quòd non competat Publiciana ex perſona propria, niſi tra-
dita fuerit poſſeſsio:ego puto,quòd non requiratur traditio,
vt vult Barto.ſed quòd ſufficiat apprehenſio poſſeſsionis. Et
ad hoc allego in terminis magiſtralem doctrinam gl.no.in l.
Celſus.in gl.prima mag.circa medium.ff. de vſucap. quã gl.
Bart. ibi in tertia columna uerſi. quæro vtrùm debeam pro-
bare poſſeſsionem.multùm commendat, & dicit eſſe ſingu-
larem,& ualde ſignandam.Illam etiam gl. reputat ſingularẽ
Baldus in l.nullo. circa medium ultimæ columnæ. C. de rei
uendica.& Baldus in l.ſuper longi. in penultima column. C.
de præſcrip.long.tempo.decem uel uigin.anno.

In eadem gloſſ. ibi:item quod non à domino accepit. An
76 l autem ſit neceſſe quòd agens Publiciana probet tradentẽ
non dominum? Specu.in titulo de actio.& petitio.§.ſequitur
uer.ſin autẽ uelis,& uer.& nota quinque neceſſaria. & Bald.
in l.cum,qui.§.Publiciana.ff.de Pub.ſecundum quòd eos re-
fert Ang.de Aretio hic,tenent quòd non.

In ead.gl.ibi:item quartò quod bona fide accepit. Addite
ad hoc text.in l.cum,qui.§.fin.& l.ſequenti.ff. de Publiciana.
77 & aduertite † quòd iſta bona fides in contractu emptionis
& uenditionis requiritur de neceſsitate, ꝙ interueniat duo-
bus temporibus,ſcilicet tempore celebrati contractus,& tẽ-
pore factæ traditionis. In alijs autem contractibus ſufficit ꝙ
interueniat bona fides uno tempore, ſcilicet tempore factæ
traditionis.Ita habetis tex.no.in l.3.& ibi glo.j.ff. de vſucap.
pro ſolu.& tea.in l.2.in princip.ff.de vſucap. pro empt.& ibi
glo.in uer.contrahitur.Dicit pro ratione diuerſitatis,illud eſ-
ſe in contractu emptionis & uenditionis propter frequen-
tiam contractus.Quam rationem licet teneat Ang.hic:tamẽ
Bar.in dicta l.2.in prin.eam reprobat.Videte per gl.ibi,& ibi
dem per Bartol.qui aſsignat alias rationes.Et ad id,quod ſta
tim dixi,uidete etiam gl.in l.cum,qui.§.Publiciana.ff.de Pu-
bliciana,el 2.qui eſt §.pe.in glo.j.

78 Iuxta hãc partẽ gl. ſe offert utilis & neceſſaria qõ † vtrùm
mala fides authoris noceat bonæ fidei ſucceſſori, ita ut ſibi
nõ cõpetat Publiciana,puta quãdo aliquis bona fide emit ab
aliquo,qui habebat malam fidem.Et de iure Digeſtorum res
eſt expedita,quòd mala fides, aut dolus malus authoris, vel
alterius quàm authoris,non nocet ementi bona fide, quò ad
Publicianam,quin ſibi competat,caſus eſt apertus in l.cum,
qui.§.prætor ait.ff.de Publ. Sed dubium eſt hodiè de iure Au
thenticorũ per Authent.malæ fidei.C.de præſcrip. long.tẽp.
ſumptam ea §.rurſus.in Authen.vt ſpon.largi. in 9. col. Et in
hoc gl.in l.prætor.in uer.dolus.uiſa eſt ſentire, ꝙ ſic, ſcilicet
quòd mala fides authoris noceat bonæ fidei emptori:du Al-
legat,d.Auth.malæ fidei.Bart.in l.rem,quæ nobis,ad fi.j. col.
79 ff.de acquir.poſſ.iſtud magis expreſsè firmat,& vult,† quòd
habens cauſam à malæ fidei poſſeſ. ſicut hodie,non præſcri-
bit per d.Auth.malæ fidei.ita etiam non habeat Publicianã.
Et iſtud etiam uiſus eſt ſentire Bart.in l.fi.§.ſed cùm in ſecun
dam.uer.ſed quæro quid ſi ad aliquem.C.de fur.& domi.An
to.de Bu.in c.ſæpe.extra de reſt.ſpo. Iſtud enim tenet Roffre.
in libellis ſuis,in hoc titu.de Publi. ſecundum quòd eum re-
fert.Bart.in d.§.prætor ait.Iacob.de Rauen.hic, poſt nonnul
los dominos ſuos,ſecundũ quod eum refert Ioan. Fab. hic,
tenet quòd quamuis præſcriptio,uel vſucapio non procedat,
ꝙ tamen Publiciana procedit,& competit.Et huic opi.uide-
tur adhærere Ioan.Fab.In hac tamen opi.nihil per eos affer-
tur in medium in propoſito iſto, quod uiſum ſit mihi dignũ
recitatione.In hanc etiam opi.inclinat Rodul. de Auric. hic,
ſecundũ quod refert Nico.de Neap hic. Hanc etiam opi. te-
net Bal.in l.j.in 4.col.C.ſi plu.una ſen. Iſtud etiam prima frõ
k te uidetur tenere gl.in d.c. Abbate ſanè.in gl.j. k magn. poſt
med.tamen aliter tenet ut ſtatim dicam.

Ego teneo ꝙ per d.Auth.malæ fidei.non ſit correctum, aut
immutatũ,quantùm ad Publicianam.imò teneo qđ eſt plus,
80 quàm uerisſimũ, † ꝙ habens cauſam à malæ fidei poſſeſſo-
re,etiã hodiè,præſcribat.Iſtud in primis tenet gl.in d.c. Ab-
bate ſanè.in illa glo.mag. poſt medium.Iſtud idem tenet Ia.
de Are.& C.in d.Authẽ.malæ fidei.& Bart.in d.§. prætor ait.
poſt Iacob.Bu.hic,idem tenentem. Idem tenent Bal. & Ang.
in d.§.prætor ait.& Baldus.in l.ancillæ.in 6.opp.C. de furtis.
ubi meliusquàm alibi tangit hunc articulum. Idem etiam te
net Sali.in d.auth.malæ fidei.

Non obſtat modò d.Authent.malæ fidei.ſuper quam mul-
81 tùm ſunt decepti tenentes contrarium:quia dico † quòd per
illam Auth.non impeditur præſcriptio, quando quis habuit
cauſam a malæ fidei poſſeſſore: ſed bene præſcriptio differ-
tur in longius tempus.Nam tex.ibi dicit,Malæ fidei poſſeſſo-
re alienante, non habeat locum præſcriptio longi temporis
decẽ uel viginti annorum,quando dominus ignorat: ſed be-
nè habet locum præſcriptio triginta uel quadraginta anno-
rum,etiam quando dominus ignorat.Iſta ergo ſunt multum
diuerſa,quòd impediatur præſcribere propter malam fidem
authoris ſui:vel quòd præſcriptio in longius tempus differa-
tur.Si ergo poteſt præſcribere quantumcunque longiore tem
pore,quare non cõpetet Publiciana? quia in regulis Publicia
næ nõ habemus tempus præſcriptionis limitatũ, intra quod
debeat præſcribere; ſed ſatis eſt quòd poſsit præſcribere ad
hoc ut ſibi competat Publiciana: & quãdo haberemus tem-
pus limitatum,illud eſſet immutatũ per d. Auth. malæ fidei.
& propterea dicit Bal.in l.ancillæ.in fi.6.opp.C. de fur. quòd
ſi per ſtatutũ eſſent alterata omnia tempora præſcriptionis,
tamen Publiciana remaneret in ſuo eſſe.Et iſta eſt ueritas.De
quo etiam uide per Bald.in l.nihil.C.de vſucap.pro hæred.&
per

per Ludo.Rom.in d.l.rem,quæ nobis.ff.de acqui.poſſeſ.
In eadem glo.ibi:quintò quòd credat hodie ſe dominum
82 non eſſe.Ioan.Fab.hic,in 3.col.dicit ſe putare † quòd agens
Publiciana non debeat illud ponere in libello, ſcilicet ꝙ ho-
die non credit ſe eſſe dominũ,motus potiſsimè,quia hoc mo
do iſte confiteretur ſe eſſe in mala fide,ſaltẽ de præſenti:quę
mala fides,ſaltem de iure canonico , impediret præſcriptio-
nem.c. vigilanti.& c.fi.extra de præſcr. & reg. poſſeſſor ma-
lę fidei.de reg.iur.in 6.& conſequenter cùm non eſſet in cau-
ſa præſcribendi,vel uſucapiendi,propter confeſsionẽ ſuã, &
per conſequens non haberet locum Publiciana. Addo Bart.
idem expreſsè tenentem in l.Pomponius.§.ſi iuſſu.in vlt.co-
lum.ff.de acqui.poſſ.& ita tenet Ange.hic:nec in hoc inueni
alium,qui teneret contrarium.
Ego autem valde admiror de hac opi.tantorum patrũ: qa
ſecundum hanc opi.ſequeretur , quòd nunquam haberet lo-
cum Publiciana niſi quando ſemper continuaretur bona fi-
des:quia ſecundum ius canonicum,quod ipſi allegant,& cui
in hoc ſtandum eſt etiam in foro ciuili,cùm ageretur de pec-
cato,ut in hac materia dicit Bar.in l.naturaliter.in 3.col.ff.de
vſucap.requiritur continuatio bonæ fidei:& quandocunque
ſuperueniat mala fides,impeditur præſcriptio:ergo ſecundũ
eos, niſi ſemper continuetur bona fides,cùm aliàs non poſsit
habere locum præſcriptio de iure canonico , non poſſet ha-
bere locum Publiciana : quod eſſet nimis,ac nimis reſtringe
re hanc materiam Publicianæ.
Præterea,& fortius.ſi eſſet uerum,quod uolunt præfati Do
ctо. ſequeretur , quòd nunquam haberet locum Publiciana :
quia ſi requiritur continuatio bonæ fidei,cum aliàs non poſ-
ſit habere locum præſcriptio de iure canonico, & ſic aliàs nõ
procederet Publiciana:ergo præſcribens,ſi dicit ſe eſſe bonę
fidei,debes credere authorem ſuum fuiſſe dominũ,ergo ſem
per debet tenere ſe eſſe dominũ.ſi ergo debet credere ſe eſſe
dominũ,quomodo poteſt eſſe,quòd ſibi competat Publicia-
na, quæ non competit niſi ei , qui credit ſe non dominum,ut
hoc text.noſtro?
m Solùm ergo haberet locũ Publiciana hodie uno caſu m,
quando quis cœpiſſet tantum dubitare,quo caſu non habent
locũ illa iura canonica,ſm Bar.in d.l.naturaliter.in 3.colũ.in
fi.poſt Inno.in d.c.fi.extra de præſcrip.& Bar.in d.l. eum,qui
§.prætor ait.Quẽ caſum ultimũ adhuc habeo pro expedito :
& multi tenent contrarium,maximè do.Anto.de But.in d.c.
fin.extrà de præſcrip.
Præterea quòd iſta opinio nullatenus poſsit ſtare,oſtendo
à partibus ſufficienter enumeratis.Aut enim iſte agens Publi
ciana in libello,dicit ſe emiſſe à non domino: & habeo inten
tum:quia in conſequentiã ſatetur ſe non eſſe dominũ. Aut in
libello hoc non dicit, ſed dicit ſe petere iure quaſi dominij,
prout habetis in quarta forma libelli poſita hic in gl. quã gl.
omnes ſenent,ut ibi dixi:& tenet ipſe Ioan. Fab. ſibi contra-
rius in forma libelli,quam ponit in pe.col.ubi ponit illa duo:
& habeo intentũ:quia cùm petat iure quaſi dominij, uidetur
ſe aſſerere nõ eſſe dominum. Aut neutrum ex prædictis ponit
in libello,& non etiam dicit ſe non eſſe dominum, prout iſti
dicunt: & tunc quomodo procederet libellus? quia factum
non eſſet ita apertè narratum,quod ex eo cognoſceremus,an
intentaret Publicianam:quod tamen etiam hodie requiritur
ut vult Bar.& alij in l.j.in princ.ff.de eden. & Canoniſtæ in c.
examinata.per illum tex.extra de iudi.& retuli uobis latè in
§.omnium.in materia libellorum,ſuprà eo.nam non apparet
an vellet intentare Publicianam,an rei uendicationem.
83 Et proptereà concludendo teneo † quòd agens publicia-
na,debeat de neceſsitate dicere in libello ſe nõ eſſe dominũ
uel ponere aliud,per quod iſtud inferatur: vt patet ex prædi-
ctis,& per hoc puto nõ bene ſenſiſſe Ioã. Fab.hic,qui vult ꝙ
ex quinque requiſitis in gl.tria tantùm ſint neceſſaria , & tria
tantùm ſint ponenda in libello,& non plura , ſcilicet titulus,
bona fides,& traditio: quia ex iſtis tribus tãtùm credo ꝙ po
tiùs præſumemus dominiũ , ſecũdũ quod expreſsè tenet Bal.
in l.cùm res,per illum tex.quem ita intelligit,C.de proba.Prę
terea ſi illa tria tantùm uerba apponerentur in libello, nõ cõ
ſtaret vobis an eſſet actũ Publiciana, an rei uendicatione . Et
ſi diceres,prout dicebat Ioan.Fab. ꝙ eo ipſo ꝙ agẽs non po

nit in libello ſe eſſe dominũ, apparet ꝙ non intentat rei uen-
dicationem,& ita reſtat ꝙ intentat Publicianam:quia ſi iſtud
eſt verũ,adhuc magis habeo intentũ: quia ſecundum hoc ſe
queretur, ꝙ agens rei uendicatione debeat in libello dicere
84 ſe dominũ.Ergo † cùm omnia,quæ habent locum in rei ven
dicatione,habeant ẽt locum in Publiciana.l.eum qui.§.in Pu
bliciana. ff. de Publi. ergo agens Publiciana habet in libello
ſe dicere quaſi dñm,quod firmaret opin. meam contra eos.
Non obſtat etiam contra prædicta unus text. in l. ſi ego.§.
partus,verſi.interdictũ.ff. de Publiciana, de quo textu Ange-
lus,aliàs Ioannes Fab. facit magnũ capitale : & dicit ibi eſſe
text.expreſſum,ꝙ agens Publiciana non debet dicere ꝙ cre-
dat ſe non eſſe dominũ:quia,cũ eius reuerentia ille text. non
meruit in hoc propoſito allegari.Nam licet ibi dicatur quòd
agens Publiciana,etiam tẽpore,quo experitur,debet ignora-
re rem eſſe furtiuã:tamen iſta ſunt ualde diuerſa,ſcire rẽ eſſe
alienã,& ſcire rem eſſe furtiuã.Nam qui ſcit rẽ eſſe alienã, &
conſequẽter credit ſe non eẽ dominũ,poteſt vſucapere de iu
re ciuili:& tamẽ qui ſcit rẽ eſſe furtiuã,etiã tẽpore, quo agi-
tur non põt uſucapere.Et ita dixit ibi gl.approbata per oẽs in
gl.mag.in ver.ignotes,quæ alleg.ad hoc tex. expreſſos. & gl.
in l.ſi ancillam,in prin.in uer.cum ſcires,& ibi Bartolus.ff.de
vſuca.ꝓ ſuo,& gl.in l.ancillæ,in uer.cũ ẽt,& ibi Bar.C.de fur.
Pro clariori tamẽ intelligẽtia eius, qđ ſuprà firmau ,reaſſu
85 mo † iterũ in dubiũ,utrùm Publiciana ſit hodie ſublata, vel
correcta per iura canonica,ſcilicet per d.c.vigilanti,& c.fin.
extra de præſcrip. cùm agẽs Publiciana debeat dicere quòd
credit ſe non eſſe dominũ,uel aliud æquipollens,ut ſuprà di-
xi,& cõſequẽter debeat præſupponere , ſe eſſe malæ fidei de
præſenti:quæ mala fides per illa iura impedit præſcriptionẽ:
per conſequẽs ergo debet impedire Publicianã.Et in hoc,li-
cet Ioannes Fab.ut ſuprà ſi retuli , uiſus ſit ſentire quòd ſic,
& Bartol.ubi ſuprà,tamẽ ipſemet Ioann.Fab.& melius,tenet
poſt Iacobũ poſt Rauen.ꝙ nõ ſit correcta Publiciana.Idẽ ẽt
tenuit ipſemet Bar.in dict.l.eũ,qui.§.prætor ait.ff. de Publicia
na.Idẽ ẽt tenẽt Iaco Butrig.& Rodulph.de Auricu.hic,& vi-
detur ẽt tenere Nic.de Neap.hoc fundamentũ Docto.qui te-
nẽt hanc partẽ,eſſe iſtud. Nam licèt verũ ſit quòd per iura ca
nonica ſit hodie correcta præſcriptio,tamẽ illa iura correcto
ria non ſunt extẽdenda ad Publicianã,maximè cum ſit diuer
86 ſa ratio inter præſcriptionẽ,& Publicianã:† quia pręſcriptio
eſt contra æquitatẽ,& præiudicat domino: cum ſibi auferat
dominiũ,ſaltẽ utile:ut l.ſi quis emptionis tit.C. de præſcr. tri
ginta uel quadraginta anno.Publiciana aũt eſt ſecundũ æqui
tatẽ:quia non præiudicat domino , nec contra ipſum domi-
nũ datur:vt l.pen.& fi.§.fi.ff.de Publicia. ergo benè relinqui-
tur,quòd quamuis ſit correcta præſcriptio, quòd tamen non
dicatur correcta Public.
Sed per iſtud fundamẽtum non euacuatur difficultas,quę
eſt,ſi Publiciana non datur niſi ei,qui poteſt vſucapere, & p-
ſcribere:ut l.eũ,qui.in princ. ff. de Publicianã, & dixi latè ſu-
prà in prin.huius.§.& in ſecundo euidẽtiali: ergo ſi p iura ca
nonica prohibetur præſcriptio, vel uſucapio:ergo ẽt erit pro
hibita Publiciana.Ioan.Fab.hic, nititur multis modis rñde-
re huic argumẽto,& primò dicit quòd ipſa Publiciana eſt in
uẽta de iure Digeſtorum, ergo ſatis eſt quòd eo iure procede
ret præſcriptio.Sed iſtud nihil eſt: vnde dicebat ipſe & ſecun
dò,quòd iſta regula non eſt ſimpliciter uera: Non præſcribit,
ergo non habet Publicianam: quia ad hoc dat ipſe aliquas in
ſtantias,& inter alias vnam, in l.cùm ſponſus.§.in uectigali-
bus.ff.de Publiciana . Sed quantum ad illum text. ego tenui
poſt Bartol.& alios ſuprà in prin.huius §.in primo euidentia
li reprobando:& Ioan.Fab.quantum ad illum text.quòd ſolũ
in caſu illius legis poteſt habere locum præſcriptio quãtum
ad utile dominium , non autem quantum ad directum. De
quo dicite ut ibi latè dixi,Et ad argum. ſuprà formatum ego
infrà clarè reſpondebo.
87 In principali ergo articulo † nunquid Publiciana hodie ſit
correcta,uel ſublata per illa iura canonica? Ego teneo,prout
etiam tenẽt præfati.Docto.quòd non.iſtud habeo pro indu-
bitato.Et ultra prædictos Docto. addo quòd etiam iſtam par
tem ſenet Bal.in d.l.eum,qui.§.prætor ait.& in l.j.vltima co-
lum.C.ſi plu. vna ſentent. Et in iſtis locis mouetur per illud
funda-

fundamentū,quod ſuprà retuli.Iſtam ēt partem tenet Bal. in
l.ancillæ,in 5.oppoſi.in uer.ſed an per ius canonicum. C. de
fur.& ibi melius examinat hunc articulum,ǭ alibi:& ibi fir-
mat hanc partem per plura fundamenta , & maximè per il-
lud , quod ſupra retu. Et ibi etiam refert hanc partem tenere
Cy.& Ray.Iſtam etiam tenet partem Lud.Ro.in l. rem , quæ
nobis.ff. de acquir.poſſ.

Non obſtat arg.ſuprà factum , quia dixerint alij quicquid
uelint,ego ut ad iſtud argumentum reſpondeam, facio mihi
unum nouum fundamentū in materia Publicianæ , quod nō
inuenio ab alio poſitū , nec formatum, ſ. ꝙ ad hoc ut alicui
competat Publiciana , ſufficiat ꝙ à principio potuit præſcri-
bere,uel vſucapere:vnde licet poſtea prohibeatur præſcribe
re,uel uſucapere,ego puto , ꝙ nihilominus poterit Publicia-
nam intentare.Iſtud fundamentum firmo per duas rationes
inconuincibiles,& ineuitabiles.Primò, clarum eſt ꝙ ſi acce-
pi rem bona fide & titulo.& poſteà eadā à poſſeſsione rei, ꝙ
mihi competit Publiciana,imò alias non daretur Public.ni-
ſi cecidiſſem à poſſeſsione:& tamen clarum eſt, ꝙ ſi cado à
poſſeſsione,quòd naturaliter interrumpitur uſucapio, l.natu
raliter.ff.de vſucap.Itē clarū eſt, ꝙ cùm ego non habeā poſ-
ſeſsionē,quia ab ea cecidi,quòd non poſſum præſcribere: &
tamen cōpetit Public. Ergo plus,quā liquidò,conſtat, quòd
ille,qui nō poteſt præſcribere,agit tamen Publiciana.Et hoc
eſt,quia ſemel potuit præſcribere:& iſtud ſufficit . Et iſtā ra-
tionē ſumo ex uerbis Bal.in dict.l.ancillæ, in 5. oppo. & in l.
nihil.C.de vſucap.pro hæred. & ex uerbis Ioannis Fab. hic.

Secundò ſi aliter diceremus,ſequeretur maximū abſurdū
quòd ſi ego amiſi poſſeſsionem rei, & egi Publiciana, & con
ſequenter agendo Publiciana,confeſſus ſim, me non eſſe do
minum,ſed quaſi dominum & conſequenter agnoui rem eſ-
ſe alienam:quòd ſi iterum nanciſcar poſſeſsionem,certè ego
non poſſum amplius vſucapere : quia initiū ſecundæ poſſeſ-
ſionis eſt uitioſum:ut habetis tex.no.in l.ſi is, qui pro empto
re.§. ſi quis bona fide.ff. de vſucap. & conſequenter ſequeret
quòd Publiciana nunquam competit, niſi ſemel:qđ nullate-
nus eſt dicendum. Habemus ergo neceſſe dicere , quod licet
iſte non poſsit amplius vſucapere , tamen quia ſemel potuit
vſucapere tempore,quo res fuit ſibi tradita, quòd iſtud ſuffi
ciat.Et propterea aduertite quòd licet Bartolus in dicto §. ſi
quis bona fide, uelit in terminis noſtris Publicianæ , quòd ſi
interrupta fuerit præſcriptio,& requiratur poſſeſsio,ſi iſte, ꝗ
recuperauit poſſeſsionē, incipiat ſecundò bona fide poſside
re,quòd ex titulo primo præcedenti,& iſta ſecunda poſſeſsio
ne recuperata, quia incipit ſecūdo bona fide poſsidere,quod
poſsit vſucapi,& conſequenter agere Publiciana . Et hoc te-
net Bar.per gl.j.ibi,quam ſummè commendat & reputat ſin
gularem:quia ego puto quod non eſſet ponere os in cœlum,
tenere prout ego teneo , quod etiā ſi iſte non incipiat ſecun-
dò bona fide poſsidere , & conſequenter non poſsit aliquo
tempore vſucapere,ſaltem de iure canonico,quòd tñ habeat
locū Publiciana cùm ſufficiat quod à principio tempore tra
ditionis potuerit vſucapere. Aliàs ſi diceremus : prout dicit
Bartolus,nimis,ac nimis reſtringeretur materia Publicianæ.

Nec ad fundamentum meū ſuprà factum obſtat unus te-
xtu ,qui prima fronte uidetur cōtrariari in l.ſi ego.§.partus.
verſi.interdū.ff. de Public. quia ibi eſt caſus ſpecialis ſecun-
dum quod oēs tenent, prout tenet gl. ibi in uerſi. ignorabā ,
& glo.in l.ſi ancillā.in prin.in gl.j.ff.pro ſuo,& ibi Barto. po-
nit rationem ſpecialitatis,& gl.in l.ancillæ.in uer. cùm etiā .
C.de fur.& ibi Bart.qui etiam ibidem ponit rationem ſpecia
litatis,& Bal.in l.vnica.i ulti.col.C.de vſur.cap.trāſformāda.

Retento ergo iſto fundamento pro uero,prout ego credo
eſſe uerisſimū, ad argumentum ſuprà in contrarium forma-
tum in principali propoſito,patet clara ſolutio: quia dum di
cebatur quōd hodie eſt correcta præſcriptio,qñ mala fides ſu
peruenit de iure canonico:ego fateor.Et qa in Publiciana de
neceſsitate requiritur bona fides,ut dixi in prin. §. in hac ſe-
cunda parte principali huius glo.in quarto requiſito:& con-
ſequenter attento initio, quòd poſsit cadere præſcriptio tam
de iure canonico, ǭ de iure ciuili:iſtud ſufficiat ad hoc,ut cō
petat Publiciana , ut ſuprà deduxi : & per iſta ſtabit firma
cōncluſio ,ſecundum omnes,quòd hodie per iura canonica
non eſt ſublata , nec corrupta Publiciana .

In ea.glo.ibi:per teſtes probari non poſſent,teneatis benè
mente hanc partem glo.Et iſtam gl.dicit eſſe ſingularem Bal
dus in cap. bonæ:el 2.in 7.col.de poſtu.præla.quia eam audie
88 tis millies ad hoc allegari, † Quòd ea , quæ conſiſtunt in in-
tellectu,uel conſcientia noſtra probantur per noſtram ſimpli
cem aſſertionem cum iuramento:& quòd in iſtis debeat ſtari
aſſertioni noſtræ cum iuramento . Ita reperio,ꝙ iſtam gl.al-
legat Bartol. in infinitis locis . Ita eam alleg.Bartol.in l. inter
omnes,§.rectè in ſecunda col.ff.de furtis.& Bartolus in l.Cel
ſus.in fi.2.col.ff.de vſucap.& ibi per hoc dedit pulchrum cō
ſilium,& Bartolus in l.gerit.in fin.col.ff. de acquiren. hæred.
& Barto.in l.j.§.hoc interdicto,in ſecūda col. ff.de iti. actuq;
pri.& Bartolus in l.is poteſt.in 8.col.ff. de acquirend. hæred.
Sed aduertite ſecundum Angel.hic,quòd licet iſta gl. non fa
ciat aliquam mentionē de iuramento,quòd tamen , ſecundū
eum,habemus gl. facientem expreſſam mentionē in l. at qui
natura.§.ſi eùm me abſente,in glo.mag. in uerb.committat.
89 ff.de neg.geſt. quæ gl. dicit † quòd ſcientia uel ignorantia m
m probatur per ſolum iuramentū: ut eam etiam ibi no. Bartol.
Alleg.etiam Ang.de Aretio gl.in l.2.§.hoc interdicto.in uer-
bo uſus.ff.de iti.actuq; priua.& gl.in l.2.in gl.j.in fi.C. de ſer.
quæ glo.poſſunt melius allegari.Sed in terminis,in quibus lo
quuntur,dicunt contrariū. Ad idem alleg.bonum tex. in cap.
paſtoralis,ad fi.extra de excep. Ego non poſſum mihi perſua
dere quòd Bart.in tot locis allegaſſet iſtam glo. niſi id uellet.
Si quis ergo eā benè inſpiciet,ſatis hoc colliget ex gl. non ꝙ
expreſsè hoc dicat.Quicquid ſit,ego allego ad hoc gloſ. quæ
hoc expreſsè dicit,per literas groſſas, licet non allegetur per
alios,in cap.ſignificaſti.el j.in gl.in uerbo,ſi eſt ita , extra de
homi.& ibi gl.allegat ad hoc multa iura maximè illud capi.
paſtoralis.alle.per Ang.& ad hāc gl. cū cōcor. præallegatis.
90 † Addo quòd bene facit id,quod voluit gloſſ.no.in leg.j.in
ver.animo.C.ad legem Corne.de ſica.quā ualde ſingu.reput-
tat Lud.Ro.in l.in illa.in penult.col.ff.de uerb.obliga.ubi uo
luit gloſſa,quòd animus,ſcilicet,ꝙ quis vulnerauit animo nō
occidendi,probatur per iuramentū. Ad iſtam etiam gl.bene
facit,quod uoluerunt duæ glo.not.iuris canonici . Vna eſt in
cap.propoſuiſti.in gl.ſuper uerbo.non probatur.82. diſtinct.
Alia in cap.qui diuinis.12.quæſt.2. quæ notabiliter volunt ꝙ
ignorantia probetur per propriū iuramētum animi, cum cō
ſiſtat in animo.Et iſtas gl.didici à domino Abba.Panor. in c.
cognoſcens,quod eſt c.2.in ultima col.extra de conſtit.qui ꝑ
iſtis glo.alleg.optimos text.in capi.nulli.ad fin. de elect.in 6.
& in cap.ſi uero,extra de ſenten.excommu.

Ego tamen puto quòd iſta glo.noſtra cum concordātibus,
poſsit per aliquos notabiles modos limitari, quos alij nō po
91 nunt hìc.In primis † ergo limitat iſtam gl.Barto.in l.j.§.hoc
interdicto.in 2.col.ff.de iti.actuq; priua.ut iſta gl. procedat,
eo quia in terminis noſtris hic præcedebat titulus habilis,ex
quo titulo creditur iuramēto ſuo ſi aſſerit ſe habere bonam
fidem.Secus ergo eſſet,ſecundum Bartol.ibi, ſi nullus titulus
præceſsiſſet. Et pro hac limitatione bene facit quod ibi vo-
luit gloſſ.in uer.vſus.
92 † Secundo,& notabilius, iſtam gl. noſtrā limitat Bartolus
in l.inter omnes.§.rectè. in vltima columna. ff. de fur. vt iſta
gl.procedat, quando præſumptio iuris non eſſet contra aſſe-
rentem . Secus autem ſi præſumptio iuris eſſet contra aſſeren
tem:quia tunc non ſtaretur iuramento ſuo: vt patet in termi-
nis,de quibus ibi per Bart.Et pro hac limitatione optimè fa-
cit,quod voluit Barto.in l.quemadmodū,in fi.j.colum. C.de
agr.& cenſi. lib. 11. vbi voluit quòd quando quis poſsideret
rem cum titulo reprobato pro iſto caſu,quia habet præſum-
ptionē iuris contra ſe,eo quia præſumitur mala fide poſside
re,non ſtaretur aſſertioni ſuæ cū iuramēto , ſi uellet dicere ſe
bona fide poſsidere.Ita limitat gl.hìc. Pro hac etiā limitatio
ne bene facit quod vult Inno.Ioan.Andre.& alij in cap. 2. ex
tra de conſtit.vbi volūt quòd ſi aliquis velit probare ignoran
tiam conſtitutionis nouiter editæ,uel alicuius ſtatuti,per pro
priū iuramētum,quod non poſſet : quia præſumptio iuris eſt
contra eū.Et hoc eſt,quod propriè uoluit gl. quam ſuprà al-
leg.in d.c.propoſuiſti. 82. diſtinct. Et per iſta puto non benè
dicere Bald.in l.2.§.pen.in fin.ff. ſi quis cau. ubi uoluit quòd
ſi no-

ſi notificatio dilationis fuit facta ad domũ tuam, ꝙ tunc ſta-
tur iuramento tuo, quòd ad tui notitiã non peruenerit. Hoc
ego non puto verũ, nec prædicta: quia cùm præſumptio iuris
ſit in contrarium, eò quod quilibet præſumatur ſcire id, quod
eſt ſibi denunciatum ad domũ, ut eſt gl. no. in l. ſi tutor. i uer.
oſtenderis. C. de periculo. tut. quam Bartolus expreſsè ibi no
tat in ſing. ergo non eſt ſtandum proprio iuramento.
93 † Tertiò ad gl. noſtram limitat Barto. in l. 2. §. ſi à pupillo.
circa fin. ff. de vſucap. pro empt. & Barto. in l. is poteſt. in 4. co
lum. ver. nunc videamus. ff. de acqui. hære. ut iſta gl. quæ vult
quòd debeat ſtari aſſertioni propriæ cũ iuramẽto, procedat,
niſi ꝑ aduerſam partẽ probetur contrariũ, vel etiam probe-
tur aliquid, per quod præſumatur contrarium. Et pro iſta li
mitatione bene facit quod voluit Ioan. An. poſt Innoc. & ibi
94 alij. in cap. quia ꝓpter. §. illud, extra de elec. ubi uoluit † quòd
licet quis poſsit probare impedimentum per ſuum iuramen
tum, ut eſt ibi text. tamen admittitur probatio in contrarium
Pro hac limitatione facit ẽt quod no. uoluit Ang. in l. qui re-
95 ſtituere. in 2. columna, in fi. ff. de rei uendi. ubi no. uoluit † ꝙ
ſtatutũ diſponens, quòd ſtetur iuramento alicuius, intelligi-
tur, niſi cõtrarium probetur. Et idem etiam voluit Albert. in
tractatu ſuo ſtatutorum. in 2. parte principali, in q. 14. incipiẽ.
item quæro, ſi ſtatuto, vel reformatione caueatur. De qua ma-
teria etiã per Bal. in l. j. in j. col. C. de re. credi. per Ange. & ibi
latè per Imo. & alios in l. qui bona. §. qui dãni. ff. de dam. in-
fect. & per Ang. in l. qui uas, in princip. ff. de fur. cum concor.
Addo & ad hanc limitationem illud, quod in terminis gloſ.
noſtræ uoluit gl. no. in uerbo, oneramus. in cle. j. de iure patr.
quã reputat ſingu. Albe. à quo didici in d. l. j. in j. col. C. de re.
credi. quæ not. vult, quòd ſi ſtatutum diſponat, ꝙ ſtetur con-
ſcientiæ alicuius, tamen ſi cauſa eſt nimis præiudicialis, põt
probari contrariũ. Secus ſi non ſit nimis præiudicialis, iuxta
gl. in c. ſtatutum. §. aſſeſſorem. in uer. relinquatur. de reſc. i 6.
96 † Vltra iſtam gl. noſtram cum concordan. volentem, quòd
in his, quæ dependent ab intellectu, uel conſcientia, ſtetur aſ
ſertioni cum iuramento: ego limito, ut procedat, quando ta-
lis perſona eſt aliàs fide digna. Et pro hac limitatione ego al
lego in terminis Bal. iſtud ſingul. uolentẽ, in l. falſus, in 3. col.
& in 3. oppo. C. de fur. Pro hac etiã limitatione allego gl. hoc
expreſsè uolentem. & eſt gl. benè ſignanda. in d. c. ſignificaſti.
el j. in ver. ſi eſt ita, extra de homici. quã glo. expreſsè dicit, ꝙ
illud, quod dicitur, ꝙ quando agitur, uel quæritur de cõſcié
tia alicuius, ſtatur iuramento ipſius: eſt propriè uerum, ſi eſt
bonæ famæ. Ad hanc limitationẽ optimè accedat, quod pul-
97 chre uoluit Ang. in l. qui iudicio. ff. de accu. vbi voluit † quòd
ſi ex forma ſtatuti debet credi denuntiatori, uel damnũ paſ-
ſo, cum eorũ iuramento, ꝙ tamen non ſtabitur iuramẽto de
nũtiatoris, uel damnum paſsi, ſi ſint infames, etiam ſola in-
famia facti. Et ita dicit fuiſſe iudicatum, & determinatũ hic,
dũ hæc quæſtio occurriſſet in facto. Accedat etiã, qđ pulchrè
voluit Bal. in repe. l. cũctos populos. C. de ſum. tri. & fide ca-
th. in 41. col. in uer. quintũ exemplũ, ſtatutũ permittabat, &c.
98 vbi voluit no. quòd † ſtatutum diſponens, quòd credatur li-
bro mercatoris, intelligitũ, niſi talis mercator ſit infamis: quo
caſu ẽt non obſtante iuramento, non tamen credituř libro ſuo.
Item vltra prædicta habetis reportare ex hac particula gl.
99 qualiter † probetur bona fides: quia debet ſtari aſſertioni,
uel conſcientiæ allegantis. Et ita reperio, quòd ad hoc alleg.
iſtam gl. Barto. in l. Celſus, in 5. columna. C. de agr. & cenſib.
libr. 11. quem retuli ſuprà proximè in ſecunda limitatione,
quam dedi ad hanc partem glo.
100 † An aũt in dubio præſumatur bona fides, & an, & quan-
do: examinat hìc Bald. de quo videatis glo. ſuprà de vſucap.
in princip. in uer. bona fide. & gl. in l. ſup longi. in ver. pro-
betur. C. de præſcrip. lõg. tem. & glo. no. in c. ſi diligenti. in
glo. pen. in uer. bona fides, extra de præſcrip. per Arch. in c. j.
de præſcr. in 6. per Inno. do. Ant. & alios in d. c. ſi diligẽti, &
videte Bartolũ in dicta l. Celſus, in 6. columna, per Cy. & Bal-
dum in dicta l. ſuper longi. Barto. & Bal. in l. proprietatis. C.
de probat. & videte per Angel. multa ponentẽ, in l. cum, qui.
§. fin. ff. de Public. & dicit multum ſingu. Bart. in l. cum quæ-
rebatur, circa fin. C. vnde vi. quòd ex curſu triginta annorum
præſumit̃ poſſeſsio retro ſemper fuiſſe bonæ fidei. Quòd di

ctum diligenter menti tenebitis. Et per iſta remanebit expe
dita hæc particula huius glo.
Tamen quia glo. facit mentionem de conſcientia, rogatus
ſum per aliquos veſtrũ, vt aliquas concluſiones in hac mate-
ria hic ponerem. Ego contra propoſiti mei rationẽ, qui exiſti
maueram huic titulo nihil extrauagans adijciendũ eſſe, ut
votis veſtris morẽ geram, aliqua notabilia, & quotidiana in
hac materia conſcientiæ tradita per Legiſtas hic ſubijciam.
Et in primis dicit Bal. in l. & ſi inutiliter, in ſecundo not. C.
101 de fideicom. † quòd conſcientia eſt angelus, humanæ men
ti ꝓſidens. Alibi dicit Bal. in l. fi. §. ſed ſi quis, in vlti. col. circa
mediũ. C. communia de leg. allegando Chryſoſtomum ita
dicentem, quòd conſcientia eſt lex intellectus noſtri. Alibi di
cit Bal. in Auth. ad hæc. C. de vſuca. circa 3. col. verſic. ſed hic
dubitatur primò, quòd conſcientia eſt ſenſus animæ cogno-
ſcentis bonum & malũ. Alibi dicit Bal. in ſuo diuino conſilio
ſchiſmatis, poſito poſt rub. C. ſi quis ali. teſt. probi. circa 3. co-
lum. illius conſilij, quòd cõſcientia eſt dictamen rationis, &
cognitio ſui ꝓprij cordis. Alibi Bal. in rub. extra de iudi. in 6.
col. dicit, quod conſcientia eſt mens ſibi ipſi cõſcia, & eſt flos
intellectus. Vel, conſcientia eſt mentis qualitas ſe ipſam diju
dicans. Alibi Bal. in l. ſi quis filio exhæredato. §. irritũ. ff. de in
iuſto, rup. & irri. teſta. dicit, quòd conſcientia eſt quid intrin-
ſecus, latens in mente, quæ nullatenus dicto probari poteſt,
p & Bal. P° in c. bonæ. el j. i pen. col. de poſtu. præla. dicit, quod
conſcientia eſt conſonantia voluntatis, & intellectus: ut ibi
per eũ, & Bal. in c. innotuit. in 2. col. in prin. de elect. dicit, ꝙ
conſcientia eſt ſcientia clauſa in mente, quã Deus aſſociauit
animæ, vt eam reprehẽderet de erroribus: & eſt de apicibus
animæ, & Bal. in c. niſi cùm pridem, in 4. col. de renun. dicit,
quòd conſcientia eſt animi motus ſibi ipſi perſuadens, & ſe
concernẽs: per illum tex. & vide in pen. col. circa fi. & Bald. in
c. ſi ꝓ debilitate in 4. col. de offi. deleg. dicit quòd conſcien-
tia eſt paſsio animi ſuggerens bona, & mala diſſuadens. Et
idem Bal. in c. ſi ſacerdos de offi. ordi. dicit, quod conſciẽtia
eſt oculus cordis, quaſi cordis ſcientia, quæ debet eſſe ſicut
ſpeculũ ſine macula, & ibi alia per eum. Alibi multùm pul-
chrè Bal. in rub. extra de pac. in fi. dicit, quod conſcientia eſt
paſsio animæ rationalis, ſup omnem irrationabilẽ concupi-
ſcentiam habens prædominium, & virtutem. Alibi Bal. in c.
quoniam contra falſam, in pe. col. de proba. dicit, quod con-
ſcientia eſt ſecretum ſecretorũ. Alibi Bal. in c. cum cauſam, in
ulti. col. de teſti. dicit, quod conſcientia non eſt aliud, quàm
bonus uir. qui intra te loquitur in corde tuo. Et propterea q
non habet conſcientiam, non poteſt, aut non debet dici vir
q bonus q. Et ibi ꝑ eum, an teſtis ſit interrogandus de conſcien
tia. Alibi in cap. breui. de iureiuran. dicit, quod conſcientia
eſt ſecretũ ſecretorũ mentis humanæ. Alibi Bal. in c. mulieri.
de iureiur. dicit, quod conſcientia dicitur, quaſi quædã cõſo-
nãtiæ animæ ad Deum, ex concordia ſpiritus & volũtatis. Ali
bi Bal. in cap. vigilanti, in ſecũda col. de præſcri. dicit, quod
cõſcientia eſt cordis ſcientia: vt ibi per eũ. Alibi Bal. in c. con
ſtitutus, el ſecundo. in j. col. de appellatio. dicit, quod conſciẽ
tia eſt habitus pfectionis in mente ſyncera. Vel, conſcientia
eſt motus pũgens, exiſtens in mente humana. & vbi conſcien
tia eſt, ibi Deus eſt. Et dicit Iſaias vltimo cap. quod vermis cõ
ſcientiæ non extinguitur. Quæ conſciẽtia eſt paſsio mentis,
102 ſeu cordis, quæ ſemp eſt in actu. Vnde aũt † cõſcientia dica-
tur, dic, à conſilio, quod opponitur voluntati: & ſciẽtia quæ
ſupponitur intellectui, ſecũdũ Bal. in c. primo, de confeſsio-
ne. Et vide quæ dicit Baldus in c. fi. ad fi. de iureiurãd. & dicit
Bal. in lege ab Anaſtaſio. C. mãda. quod aduocati præſumun
103 tur parum cõſcientiati. † Et quotuplex ſit cõſcientia, ponit
Bal. in lege fi. C. de pœna iudi. qui malè iudi. Et de conſcien-
tia habes tex. quem ibi no. Bald. in lege milites. C. de relig. &
ſumpt. func. Et in hac materia conſcientiæ tradit Bald. ſecun-
dum beatum Tho. de Aquino, vnam regulam, quã no. in Au-
then. ingreſsi, in 8. col. C. de ſacroſanct. eccle. & Bal. in l. pen.
§. illo. C. de neceſſ. ſer. hæred. inſti. quod vbicunq; lex, vel ca-
non diſponit vel prouidet ſuper aliquo certo, & ſic nõ ſuper
præſumpto, & diſponit ſecundum aliquam rationem: id qđ
obtinet in foro iudiciali, rationabiliter obtinet in foro pœ-
nitentiali, & conſcientiæ. Et aliqua de conſciẽtia & bona, &
mala

mala,& quid ſit,habetur per Bal.in cap.ne innitaris,de con-
ſti.& per eundem in cap.bonæ.el 2.in 5. columna, de poſtul.
præla.Et dicit Bal.in tit.de pace Conſtan.in uer.quę vobis nõ
conceſsimus,allegando Ioan.Andre.in cap. præſentium, de
reſtitu.in Nouel.quòd in omni iuramento ſufficiat dicere ve
rum ſecundum conſcientiam.
104 Et aduertite † quòd quamuis contrahentibus licitum ſit
s ſe inuicem decipere s,ut l.item ſi pretio.§. quemadmodum.
ff.locati,& in l.in cauſæ.la 2.§.pe.ff.de mino. ꝙ habet locum
etiam de iure canonico.c.pen.& ibi per omnes, extra de em
pri.& vendi.niſi ſit ultra dimidium iuſti pretij; ut ibi eſt tex.
Tamen iſtud non habet locum in foro conſcientiæ ſecundũ
do. Ant.in d.c.pe.Et propterea dicit,ꝙ apud confeſſorem de-
bet fieri conſcientia.Alleg.beatum Tho. de Aquino ita tenen
tem 2.q.77.art.j.Accedat gl.no.in uerb. ut plus. in c.hoc ius
105 porrectum. 10. q.2. quæ dicit † ꝙ prælatus eccleſiæ iuſtum
pretium rei,non debet maiori pretio vendere,q̃ valeat res, ꝓ
pter conſcientiam, & etiam propter honeſtatem. Et de iſtis
aſsignat Bal.pulchram rationem d.c.cum cauſam, extra de
106 teſti. † Nã ſi conſcientia idem eſt quòd bonus uir, & bono
uiro non conueniat, aut liceat contrahentes decipere, ut di-
xit gl.no.quam reputat ſing.in l.ſemper in conuentionibus,
& eſt gl.unica.ff.de re iu.& Bal.in Auth.ad hæc,in 8.colum.
uer.inſuper quæritur quid de mercatoribus.C.de vſur.vbi ẽt
allegat illam gl. ergo non erit licitum in foro conſcientiæ cõ
trahentibus ſe decipere.Et propterea ſubdit Bal. in dicto. ca.
cum cauſam.quò ergo ibit anima mercatoris?
Dicit tamen multum ſignanter Pet.de Ancha.in repe. reg.
107 poſſeſſor,de reg.iur.in 6.in 11.chart.† ꝙ ſi aliquis emit fun
dum carius ꝓpter neceſsitatẽ,quia vicinus,cuius erat fundus,
erat rixoſus,& multũ moleſtus. ꝙ tunc cùm iſte exceſſus pre-
tij fundetur ſuper cauſa rationabili ꝙ ſubuenitur ſibi nedum
in foro conſcientiæ, aut in foro canonico, ſed etiam in foro
ciuili,& ſecu'ari. Cuius dicti nunquam obliuiſcaris. Et dicit
108 eleganter Baldus in l.vnica.in 2.col.C.de confeſ.† quòd fo
rus conſcientiæ,eſt forus boni & æqui coniunctim: & eſt tri-
bunal ueritatis,& non fictionis,in quo conſcientiæ foro api-
ces iuris non excuſant.
109 † Et an in foro conſcientiæ naturalis obligatio ſola ſit effi
cax ad agendum:videte Barto. loquentem per verbũ dubita-
tiuum,Fortè,in l.ſi pœnæ cauſa,in princip.ff.de condit. inde.
Bald.in Auth.ad hæc.in 7.columna.C. de uſuca. & Bald.in l.
cum quis,in 11.colum.C.de iuris,& facti igno.Adde do.An-
to.in c.j.de dolo.& contu. Sed quantũ ad conſcientiam non
differt pactum nudum à ſolenni,ſecundum Bald.in rubr. ex-
tra de pac.in fin.& in cap.j.in 2.columna,eod.titu.
110 † Et pœnæ legales tripli uel quadrupli in foro conſcien
ſ tiæ non ſunt debitæ ſ: & ideo fur,quantumcunq; manifeſtus,
non tenetur in foro conſcientiæ ad aliud, q̃ ad reſtitutionem
rei.Ita eſt gl.vulgò reputata ſingu.12.quæſt.2. c. fraternitas,
in fi.gl.mag.quam apud Legiſtas allegat Bal.in l.poſt deciſio
nem.C.de fur.& Imo.in l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff. de uerbo.
oblig.& Bal.& Imo.in l.quibus diebus.§.dñs,ubi multa pul-
chra ponunt in hac materia conſcientiæ. ff.de condit. & de-
mon. Vide multa deciſa per iſtam gl. & quinq; limitationes
per Feli.in cap.j.in 21.col.& tribus ſequi. de conſtitu. & Ma-
teſilla.in no.24.Panor.in prin.decre.in nigro.in 2. columna,
112 & Ang.in conſi.42.incip.fratres ſeruorũ,in fi. Vbi dicit † ꝙ
etiam eccleſia in foro conſcientiæ poteſt pœnã conuẽtiona-
lem petere,quoties cõcurrit cũ intereſſe:vt ibi. Videas etiam
Ant.de But. in col.j.circa prin.extrà de do.& contu. & ibi ha
betur per Canoniſtas de hac materia conſcientiæ, & Bal. in
l.iubemus.§.ſanè.el j.poſt prin.C.de ſacroſan.eccle. & ibi ẽt
112 ponit Bal. an † malæfidei emptor teneatur in foro cõſcien-
tiæ ſoluere pretium,& an bona præſcripta,& ſic acquiſita ex
præſcriptione,poſsint licitè retineri ſalua cõſcientia, ſi fortè
poſt præſcriptionẽ ſuperueniat notitia,ꝙ iſta bona erant alie
na.Ponit in terminis Bal.in d.Auth.ad hæc in 5. col. in uerſi,
reuertor igitur ad quæſtionem formatam. & ibi tenet quòd
ſic;& allegat Inno.idem tenere in c.cura.extra de iure pa.Itẽ
tenet Bal.in c.de cauſis,in 6.columna,de offic. deleg. Et Bal.
in Authen.ad hæc,in antepe.columna, ponit quid de aduo-
113 cato & medico,† qui extorquent nimis magna ſalaria: &
doctor conſulens ſine reuolutione chartarum,non poteſt in
foro conſcientiæ petere ſalarium,gl.no.in c.non licet 11.q.3.
quam tamen gloſſ.& meritò,reprobat ibi Archid. quia præ-
teritorum laborum poteſt tunc haberi remuneratio.
114 † Et an hæres adeundo hæreditatem teneatur creditori-
bus,& legatarijs in foro cõſcientiæ vltra vires hæreditarias,
t ponit Bartol.& alij.in rub. t ff.de acqui.hæred.& Bartol.in l.
gerit.in 2.col.eo.tit.& ibi tenet ꝙ non: allegãdo Theologos
115 ita tenere.† Et quid ſi hæres non fecit inuentarium, an te-
neatur in foro conſcientiæ etiam ultra vires hæreditarias: po
nit Bal.in l.ſi.in princip.in 2.col.C.de iu.delib.& Bald.in l.fi-
lium quem habentem.in 17.colum.C.fami.erciſ.Adde Bald.
in repeti.l.2.C.de ſacroſan.eccleſi.in 15.colum. in 4.quæſtio.
principali,in uerſi.tertiò quæro.vbi tenet quòd non, etiam ſi
eccleſiæ:licet Bald.ibi contra.
116 † Et an detractio Falcidiæ vel Trebellianicæ habeat locũ
in foro conſcientiæ,Bal.dicit ꝙ non,in l.cũ à matre.C. de rei
vẽdicat.& ibi vult plus Bald.ꝙ eſt mihi multùm mirabile, ꝙ
etiam non habet locum in foro canonico. Sed puto Bal. vel-
le dicere in foro conſcientiæ.Et pro hoc ego allego text.opti
mum,& notabilem de iure ciuili,in §.ſi autem hæres. in Au-
thentica,de eccl.titu.colla.9. & ibi habetis textũ expreſſum,
117 † quòd in relictis ad pias cauſas nõ habet locum Falcidia,
& eſt text. etiam in Authentica ſimiliter. C.ad leg. Falcid.Et
de prædicta q.vtrùm detractio Falcidiæ,vel Trebellianicę ha
beat locum in foro conſcientiæ ponunt Canoniſtæ in c. j. ex-
tra de do.& contu.Et dicit Bal.in cap.eccleſiæ ſanctæ Mariæ,
in penul.colum. de conſtitut. ꝙ teſtis nõ eſt interrogãdus de
conſcientia.Et idem Bal.in c.paſtoralis, in prin. in j.column.
118 in fi. de reſcr. dicit † quòd teſtis debet deponere de rebus
ſenſaris,nõ de cõſcientia animi.c.j.§.fina. de conſue. re.feud.
Item in materia adde, qđ no.Angel. in §. emphyteuſis, el 2.
119 per illum tex.in Anthentica de alie.& emphyteu. † quòd ſi
ſtatutum diſponat,ꝙ mulier non poſsit contrahere ſine con-
ſcientia duorum conſanguineorum, quòd tunc non requiri-
tur eorum conſenſus, ſed tantùm ſufficit eorum ſcientia: ut
ibi no.per eum. Alibi Bal.in rubri.C.de exerci.in 4.colum,in
120 verſic.quid ſi uerba dicunt, dicit † quòd ubi aliquid debet
fieri cum ſcientia alicuius, ſufficit notificatio, nec requiritur
conſilium,nec conſenſus eius. Allegat Ioan.Andr. in c.cum
in veteri,de elect.qui hoc non dicit.An autem illiteratus, qui
credit bene iudicare,& iudicat contra ius,an teneatur parti,
quam læſit in foro conſcientiæ? Diſtingue ut per Cy.Salicet.
Fulg.Pau.de Caſt.in Authen.hodie.C.de iudic.
121 Nota etiam diligentiſsimè † quòd ille, cuius conſcientiæ
u aliquid committitur, tenetur iurare u quando declarat:alias
non eſt ſibi ſtandum.Ita Ange.& Pau.de Caſtr.in l. de pupil-
lo.§. qui opus.ff. de ope.no.nuntia.domi. Alexand.in conſil.
218.in 5.uol.incip.viſis verbis.in tertia columna, ad fin.An-
gel.in l.apertiſsimi.C.de iudi.
122 † Et an per illa uerba in commiſsione, In quo conſcien-
tiam tuam oneramus; intelligatur electa induſtria delegati,
x ut non poſsit ſubdelegare x, ponit domi.Alexand. in l.à iudi
ce.C.de iud.in 3.colum.
123 † Item ubi aliquid committitur conſcientiæ alicuius,vi-
detur facta commiſsio ut optimo viro.Ita Bald.in l.fin.C. de
iu.do.impe.
Item nota quod ad probandum, quòd aliquid fuerit geſtũ
ſecundum conſcientiam alicuius, probatio dicitur eſſe per
eius ſacramentum.Ita Innocentius in c. paſtoralis. in ver.de
124 ferendum.de reſcri.& facit,gl.huius, † An primogenitus ĩ
foro conſcientiæ,ſtante conſuetudine, poſsit in totum ſucce
dere: ponunt Iacob. de Ra.& Cyn.in l.Barbarius.ff. de offic.
præto.& ibi vide Albe.in j.columna,vlt.charta. Et ex vno te-
ſte quis non debet habere conſcientiam læſam, ſecundum
Baldum in capit.vigilanti,in ſecunda columna, ubi vide, de
præſcriptio.
125 † Quicunque habet conſcientiam remordentem,morta-
liter peccat,ſi eam non deponit,cap. ſi.& ibi Bald. in prima
colum.not.de præſcript.Item ſtatuta ſunt ſeruanda etiam in
y foro cõſcientiæ y vt vult glo.in capitu.quæ in eccleſiarum, de
cõſtitu.& ibi Baldus in prima columna no.& dicit, quòd nõ
126 reperitur alibi.Item aduertite † quòd Papa, Imperator, &
alij

alij Principes, qui in ſuis territorijs habent vim ſupremi prin
cipis, debent ſemper iudicare ſecundum conſcientiam ſuam
non autem ſecundum allegata, & probata : aliàs peccarèt .
Ita Bartol. qui dicit Theologos ita tenere, in l. j. ad fi. C. vt quæ
deſunt aduo

a † An aut ſuccedens ab inteſtato teneatur aliquid dare
127 in foro conſciẽtiæ hæredi inſtituto in teſtamento minus ſo-
lemni? Bal. in l. ſi poſt diuiſionẽ. C. de iur. & fac. igno. per glo.
no. ibi tenuit ꝙ non. & idem ſequuntur ibi Fulgo. & Paul. de
Caſt. Contrarium tenet Ioannes de Imo. in l. nemo poteſt. ff.
de lega. j. & ibi vide dominum Alexandrum de Imola. idem
tenet domi. Ant. de But. in c. nouit. in 12. columna de iudic. &
in c. quia plerique. de immuni. eccleſ.

128 † An autem, qñ committitur aliquid conſcientiæ alicu-
ius, poſsit alium ſubſtituere: Vide Bal. tenentem ꝙ non, in c.
j. §. ſi. de no. feud. Quod nota pro executoribus teſtamento-
rum, quorum conſcientiæ aliquid committitur.

129 † An autem edictum, quod quiſque iuris. maximè quan-
do impetrauit quis ius iniquũ, licet eo non ſit uſus, habere lo-
cum & ſit licitum in foro conſcientiæ: Vide per moder. in l.
3. §. fin. ff. quod quiſque iur.

130 † Item in materia nota, ꝙ dans damnum ex culpa leuiſsi
ma in foro conſcientiæ, non tenetur. Ita ſing. Innocen. in cap.
ſicut dignum. de homi. & refert Ludou. Roma. in ſingul. ſuis
in 6. charta.

Item in materia multùm no. illud quod pulchrè voluit In
131 nocen. in ca. quia propter. de elect. ubi tenet † quòd electus
ad aliquam dignitatem eſt tutus in foro animæ: ſi electio ſua
tenuit de iure gentium, licet non fuerit ſeruata forma tradita
b à iure poſitiuo. Et ſequitur domi.[b] Abb. Panor. in capit. j. in
132 fin. de in integr. reſtitutio. ubi ex hoc generaliter notat † ꝙ
in omni actu, in quo eſt prætermiſſa forma iuris poſitiui, ꝙ
tamen in foro animæ quis non tenetur ſibi facere conſcien-
tiam. Quod multùm teneas cordi ad prædicta, & ad multa ſi
milia. Vide etiam Fel. in c. primo. in 19. columna, & ſequent.
de conſtitu. ubi etiam per eum, quod ualet contractus mu-
lieris in foro conſcientiæ, non ſeruata forma ſtatuti.

133 † Item ad idem quod dicit Inn. in c. cùm dilecti. de elect. &
refert & ſequitur Angel. in l. Iulianus uerum debitorem. ff. de
condi. inde. quòd conuentus rei uendicatione, ſi iniuſtè fue-
rit condemnatus, & ſecutum fuerit præceptum de reſtituen-
dorem: tamen ſi non reſtituit, non peccat mortaliter, & po-
eſt illum retinere in foro conſcientiæ.

Item nota ꝙ in teſtimonio conſcientiæ non eſt reddenda
ratio. Ita Bal. in c. j. §. fin. ſi de inue. inter do. & vaſal. lis oria.

Nota tamen perpetuò, & nunquam obliuiſcaris diebus vi-
134 tæ tuæ, quòd ſi † teſtis dicat uera eſſe ſecundum ſuam con-
ſcientiam, uel iudex in ſententia dicat ſecundum ſuam con-
ſcientiam, neutrum valet. Ita ſingul. Bald. in cap. niſi cum pri-
dem. in 4. colum. de renun.

Item in iſta materia conſcientiæ, uide vnam not. regulam,
quam tradit Bal. in l. penul. §. illo. C. de neceſ. ſer. hæred. inſti.

135 Item adde † quòd in omni iuramento ſufficit verum di-
cere ſecundum conſcientiam. Ita ſignanter Bal. in tit. de pac.
Conſtan. in uer. quæ vobis non conceſsimus, alleg. Ioan. And.
in c. præſentium. de teſti. in Nouel.

Quid autem ſi pars dicat, quòd eſt contenta ſtare conſciẽ
tiæ uel fidei alterius partis: nunquid ita poterit agi, & exci
pi, ac ſi iuratum eſſet: dixi in §. item ſi quis poſtulãte, infra eo.

136 † Vltimò nõ omitto unum, quod in hac materia dicit hic
Angel. de Aretio, quòd ſi aliquid committitur conſcientiæ a-
c licuius, quòd ab eius ſententia appellari non poteſt[c]. Allegat
ad hoc gl. quam ipſe reputat ſingu. in cap. ſtatutum. §. aſſeſſo
rem, de reſcrip. in 6. Et credo quòd uelit allegare gl. in uer. re
d linquatur[d] quæ gloſſ. iſtud mihi non dicit: licet ſecundum
eundem Angel. poſsit ſupplicari, & ſic adiri ſuperior per uiã
ſupplicationis: ut hic per eum. Idem tenet Paul. de Caſtr. in
leg. de pupillo. §. qui opus. ff. de ope. noui nun. alleg. pro ſing.
& hoc dicit gl. in d. §. aſſeſſorem. idem tenet Bal. in c. ſi Sacer
dos. de offi. ordi.

137 † Nota quòd quando committitur conſcientiæ alicuius,
ab eius ſententia nõ appellatur: ut hic. Tu etiam multùm no
ta, ꝙ ille, cuius conſcientiæ committitur, nõ poteſt leges tranſ-
gredi: quia intelligitur de conſcientia legibus munitã, non
de ea, quam pars ſibi fabricat. Ita ſignanter Bald. in ſua diſpu
tatione incip. ſtatuto cauetur, ꝙ fœnerator. in ult. col. Iſtud ſe
quitur, & probat bona ratione do. Alex. in conſi. 218. in 2. uo
138 lu. incip. uiſis uerbis, in 3. colũ. Item † qui habet poteſtatem
diſponendi & prouidendi ſecũdum cõſcientiam, non debet
ſequi propriam conſcientiam, ſed publicã. Tex. eſt iuncta gl.
in c. iudicet. 3. q. 7. & voluit Cyn. in l. quiſquis. C. ad leg. Iulia.
maieſt. Bal. in l. j. C. qui accu. non poſ. Et dicit Bal. in l. fi. C. de
139 pœ. iud. qui malè iud. iudicẽ † debere ſequi regulas legum,
& non conſcientiam ſuam quæ legibus aduerſaretur. Poteſt
tamen ſequi conſcientiam quæ nemini noceat, ſm Bal. Vide
tamen ad primò dicta Lud. in repe. rubr. ff. de arbi. in 2. colũ.
ad fi. Et vide Bal. in l. 2. in 4. no. C. de fideicommiſſ. Item uide
text. in l. certi iuris, in fin. & ibi Bald. C. de indi.

In eadem glo. ibi l. minor. §. ſi ſeruus.

140 Habetis † ꝙ ſententia lata in Publiciana, nõ facit præiu-
diciũ in rei vendicatione, nec econtra. Et dicit Dyn. hic, ꝙ de
hoc non eſt quæſtio: quia eſt caſus expreſſus in d. §. ſi ſeruus.
Hanc tñ cõcluſionem limitant hic Ioan. Faber. Bal. & Angel.
de Are. niſi vtraq; actio eſſet in libello alternatiuè propoſita.
f De quo dicite vt hic per eos[f] eſt verum quòd Angel. de Are
tio in hoc eſt ſibi contrarius in ſequ. col. ubi ponderat gloſſ.
noſtram velle contrarium: & dicit eam eſſe ſingul. tenen-
dam menti.

141 In ead. gl. ibi dummodo directum. Vult ergo glo. † quòd
proponẽs ſimpliciter dominium in iudicio, intelligitur tan-
tùm propoſuiſſe directũ, & nõ vtile. Hoc idem, & expreſsiùs
voluit gl. in l. ſi mater. §. eandẽ, ad fi. in uer. qualecunq;. ff. de
excep. rei iudica. & gl. in dicta l. minor. §. ſi ſeruus. in gl. mag.
in ver. ſupererit. Breuibus pro nũc tenete cõtrarium, ꝙ imò
proponẽdo dñium ſimpliciter in iudicio, intelligitur propo
ſuiſſe nedũ directum, ſed etiam vtile. Et ita etiã tenet Bart. in
dicta l. ſi mater. §. eãdem. in pe. quæſtio. poſt Dy. & Iacob. de
Bel. Viſ. ꝑ iura per eũ ibi allegata. & hoc ẽt tenet Angel. hic.
De quo etiã per Bal. in l. j. in 6. colum. C. de actio. & oblig. &
videte Anto. de But. in c. examinata. in antepenultima col. ex-
tra de iud. Intelligite tamen id, quod ſtatim dixi, ꝙ licet pro-
ponẽs ſimpliciter dñium in iudicio, intelligatur proponi ne-
142 dum directũ, ſed etiam utile, † ꝙ tñ nõ intelligeretur propo
nere quaſi dominiũ, & ſic Publicianã. Et ita loquitur, & pro-
cedit dicta l. minor. §. ſi ſeruus. alleg. in gl. Et ita vult etiã Bar-
tol. in d. §. eãdem. & ibidem Bal. poſt Pet. de Bella Pert. vide
uelle vnũ, ꝙ in lege prima. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager ve-
143 ctig. uel emphyteu. peta. † ideo appellatio dominij ſimpli-
citer prolati, referatur ſolũ ad directũ dominium, eo quia ra
tione adiũcti nõ poterat referri ad utile. Quod verbũ diligẽ-
ter notate: quia ſi eſt uerũ, eſt maxima limitatio ad vulgatã
regulã illius. §. qui in perpetuũ, ſcilicet ꝙ appellatione dñij,
in dubio intelligamus de directo. Cogitabis tñ an ſit verum.

In eadem gloſſ. ibi: vno libello proponi non poſſunt. De
hoc dicite ut latè dixi in prima parte principali huius gloſſ.
in tertia forma libelli.

In ea. gloſſ. ibi: ſed ex conſuetudine contrarium ſeruatur.
Dicite ut dixi latè in loco ſupra proximè allegato.

In ea. gl. ibi: licet ſuper vna probationẽ tantùm inducat, ne
ſibi cõtrarius ſit. Verùm de hoc videte Bartol. in l. & an eadẽ.
§. actiones, in 5. colum. ff. de excep. rei iud. vbi examinat hoc
dictum iſtius glo. & uidete per Angel. in repetit. l. ſi quis vi. §.
differentia. in penult. colum. ff. de acquir. poſſ.

Sum modò in tertia parte prin. glo. ibi: ex parte autem rei.
quam ſubdiuido in tres particulas. In prima ponit quæ requi
rãtur ex parte rei, ad hoc vt cõpetat Publiciana. Secũdò po-
nit cõtra quem detur Publiciana. Tertiò numerat ſex caſus ĩ
quibus datur Publiciana cõtra dñm, & vnum de illis caſibus
reprobat. Secũda ibi: nam cõtra oẽm poſsidẽtem. Tertia ibi:
ſed etiam cõtra dominum datur in ſex caſibus. Illa tertia ſub
diuiditur in ſex particulas. Partes de ſe patent.

In eadem gl. ibi præterquam contra dominum. In glo. vo-
144 lente † ꝙ contra dominum non detur Publiciana: ego cre
g do verum, ſi opponatur exceptio dominij. Et hoc eſt, quod
uoluit tex. in illa l. penultima. ff. de Public. Sed ſi nõ opponatur
exceptio dominij, ego putarem quòd ipſe iure poſſet agi Pu-
blicia-

bliciana, etiam cõtra dominum. Et ad hoc me mouet elegás dictum Bart. in l. Pomponius. §. iuſſu, in prin. vlti. col. ff. de acquir. poſſeſ vbi voluit, ꝙ ſi ego egi Publiciana cõtra dominũ & obtinui, quòd transfertur in me dominium: alias ſi ille nõ eſſet dominus, transferetur in me vſucapiendi conditio. Et hoc dicit tenere ibi gl. dum dicit quod egit Publiciana, &c.

145 † In ea. gl. ibi l. damni. §. non ſolum. Iſte caſus prima facie non videtur clarus, aut expeditus: quia in illo tex. non expeditur, an agatur Publiciana cõtra dominum, vel ne: tamen benè inducẽdo optimè probat hoc modo: Nam edictum de damno infect. habet ſimilitudinem cum cauſa noxali, vt eſt text. in l. prætor ait. §. hoc edictum reſpicit. ff. de dam. infect. Imò dicit ibi Bar. in ſummario, quòd edictũ de damno infecto habet cauſam quaſi noxalem. Quemadmodum ergo in cauſa noxali, ſi aliquid obtineatur à bonæ fidei poſſeſſore, ꝓ illo obtento datur Publiciana, etiam contra dominum, vt eſt tex. in l. & generaliter. ff. de noxa. etiam in gloſſ. allegata. ergo idem debet eſſe in cauſa damni infecti. Et iſtud eſt ex mente Nicol. de Neapol. hic.

146 † In fi. glo. no. hanc vltimã partem glo. enumerantem caſus, in quibus Publici. competit etiam contra dominum. Et ſimilẽ gl. habetis in l. fi. in ver. potius. ff de Publiciana. Et ꝑ iſta habetis expeditũ hunc. §. in modũ qualiſqualis repetitionis.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a POTEST DICI §.] Vide Bar. Cep. in rubr. de teſt. in repe. & do. Alexand. de Imo. poſt Io. in d. §. filius. alle. hic per do. Iaſon. May.

b PARAGRAPHVS] Sed dic quòd illud permittitur ratione breuioris locutionis: vt etiam dicit Firmianus in ſuo Aureo repertorio, in ver. paragraphus, in fin.

c • De illo text. facit idem Iaſ. ſeſtum in l. j. C. qui admi. Sardus.

d • Adde in ſimili bonum text. in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. ff. de damno infect. Sardus.

e POSSET PRAESCRIBI] Adde idem tenentẽ do. Bartho. Soci. in conſi. 260. incip. in cauſa. in uer. omitto. Poſtremò in 2. parte, & Feli. io d. c. ad audientiam. in vltima columna, & do. Bartho. Soci. in conſi. 116. incip. non poteſt. cir. me. 7. col. & Fran. Are. in l. Paulus, in princ. de acquir. hæred.

f REQVIRANTVR] Quot autem requirãtur ad obtinendum in hac actione Publiciana, uide do. Barth. Soci. in conſi. 62. incip. in præſenti. verſicul. tertiò concludo. circa medium, in j. parte,

g • Adde bonum text. in l. traditionem. ff. eod. titul. de Public. Sardus.

h POSSIDENTEM] Vide do. Alexan. de Imol. in conſil. 90. in vlti. colum. in 2. parte. & in conſi. 117. in 5. colum. ea. parte. & in conſi. 45. in j. & 2. colum. in 3. parte, vbi ponit, an agẽs Publiciana debeat habere titulũ, & poſſeſsionẽ vacuã.

i • Adde eundem Iaſo. in §. actionum, colum. 30. infrà eod. Sardus.

k • Adde iſtud procedere duntaxat in fure: in alijs malæfidei poſſeſſoribus. Secus per ea, quæ idem Iaſo. in hoc. §. col. 12. tradit. Sardus.

l • Aduertas, quia prout dicit gl. in l. pro hærede. ff. de pet. hære. iſtud poſsidere pro hærede, tribus modis capitur. Primò: quando verè eſt hæres: & tunc eſt titulus. Secundò, qñ iuſto errore ductus credebat ſe hæredem & pro titulo habetur. l. Celſus. ff. de vſucap. Ee iſta ſufficiunt ad titulum pro hærede. Quãdoque non iuſte credebat: & tunc ſecus: quia non habetur pro titulo. Et ita declarat Bartol. in d. l. j. ff. pro hær. Et ſic intelligendo altero de duobus modis præcedentibus doctor ille non erraſſet in terminis. Et ad ar. Iaſ. ex ſuprà dictis colligitur ſolutio. Carcaſſona Sardus.

m IMPROPRIETATIVA] Adde Franc. Are. in l. qui liberis, de vulg. & pupil. & do. Iaſo. May. in l. j. de acqui. poſſ. & Franc. Are. in l. ſi id quod. §. quod autem. eo. tit. & in l. ſi qs non. de acqui. hæred. & in l. cum antiquis. C. de moſti. teſta. & in l. creditor, in fi. ſi cer. pe. & Feli. in c. gratum, de offic. deleg. circa fi. vlti. col. & dom. Alex. de Imo. in cõſi. 33. in 7. col. in tertia parte. & Old. in cõſi. 115. & addde eũdẽ infrà eo. §. nu. 68.

n • Adde, quòd forſan Ang. ſaluari poſſet in hæreditate, prout loquitur, per ea quæ tradit notab. Bartol. in l. 2. ad fin. ff. de bon. poſſ. tit. gen. Sardus.

o TRADITIONE] Adde quod dictum eſt per eundem infrà eod. §. nume. 75.

p • Aduerte ꝙ illa gl. non facit, iudicio meo, ad propoſitum. q. noſtræ: loquitur enim quando uendens erat dominus: quo caſu ſi duo ab ipſo emant, potior eſt ille qui nactus eſt poſſeſſionem, & pretium ſoluit. l. quoties. C. de rei vend. Et hoc fallit in eccleſia, in qua ipſo iure dominium transfertur. l. fin. C. de ſacroſanct. eccle. Sardus.

q IN POENAM L. FIN.] Adde hic ꝙ fuit dictum ſuprà. §. omnium. nume. 68. per eundem do. Iaſ. May.

r • Ad idem eſt bonus tex. in l. ſin autem. §. ſed & is. ff. de rei vendi. Et iſta eſt communis opi. in Rubri. ff. ſi cer. pet. Sardus.

ſ COMPETVNT] An & quando competant, vide do. Mari. Soci. in conſi. 34. incip. proſequendo. verſi. item reſtitutorium, in fin. in prima parte.

t TENERE] Adde Lud. Roma. in cõſil. 83. & limita vt ꝑ Fran. Are. in cõſ. 163. in 6. col. niſi prima opi. ſapiat æquitatẽ: vltima verò rigorem, quia tunc prima cenſetur approbata.

u CONCVRRERE] Adde eundẽ Iaſon, ĩ eo. §. nu. 71.

x INTENTARI] Vide dñm Maria. Soci. in conſi. 33. incip. proſequẽdo. ver. itẽ reſtitutoriũ, circa prin. in prima part.

y LIBELLANDI] Quid aũt dici debeat in libello Publicianæ, vide do. Alex. de Imo. in conſi. 90. in prin. & in conſil. 99. in 3. col. in j. parte, Et qualiter agatur in Publiciana, vide per eum in conſi. 28. in j. col. in 2. parte. Et quando dicatur intentari Publiciana, & ad quid intentetur, vide per eum in conſi. 88. in vlti. col. & in conſil. 189. in 6. colum. in 2. parte.

z QVASI] De qua dictione adde hic, quod fuit dictum ſuprà eod. §. nume. 26. in apo.

a EXPRIMI] Adde quòd dictum fuit ſuprà in §. omnium, nume. 265.

b • Contrarium in §. omnium. col. antepen. firmaui, ꝙ imò de iure ciuili ſit exprimẽdum nomen actionis licet ſecus de iure canonico, dicut ibi. Sardus.

c PROCEDAT] Vide Feli. in c. cùm cõtingat. de offic. deleg. & io c. 2. de app. in prin. vlti. col. in ver. cæterum & quibuſdam, & do. Alex. de Imo. in conſi. 100. in 3. col. in 4. parte.

d LECTIONE] Quam rationem uide in nume. 61.

e • Adde eundem Bartol. ita illum tex. intelligentem, in l. j. in vltima opp. C. de fur. Sardus.

f VEL QVASI] An valeat iſte libellus. vide Pelin. in c. ſignificantibus, de lib. obla. & do. Alexand. de Imol. in conſi. 77. in 4. parte.

g • Vide oĩno eundẽ Iaſ. in §. curare. col. 3. infrà eod. Sardus.

h • Dic de hoc eſſet text. in terminis in l. ſiue autem. §. j. ff. de Publiciana. Sardus.

i DIXI] Vide ſuprà eodem. §. nume. 36.

k • Adde ꝙ Iaſ. videtur contrariarijs, quæ ſuprà in 4. col. dixit, dũ approbat opi. Bart. in l. rẽ quæ nobis, in legibus ſuprà alleg. Sed non eſt ſibi vſquequaque contrarius: nam mihi loquitur in eo, qui a fure emit, & ſic impeditur vſucapio. §. furtiuè. ſuprà de uſucap. ideo titulus habetur pro non titulo, ſecundũ Bal. in l. in ciuilẽ. C. de fur. ſic non procedit vſucapio, nec etiã datur Publiciana. l. traditionẽ. l. ſiue aũt. §. hæc actio. ff. de Publiciana. Et hæc opi. ꝙ Authen. malæfidei, non immittet quicquã in materia Publicianæ, uerisſima videtur in puncto iuris: quia ex quo Publiciana non datur contra dominũ. l. pe. & fin. ff. eo iuſtius eſt hunc bonæ fidei emptorem titulũ habentẽ tueri, quàm alium ſine titulo poſsidentem, per ea q̃ tradit Bart. in fi. verb. in l. ſiue aũt. §. ſi duobus. ff. eo. intelligẽdo tñ prout dixi in addi. proximè ſubſequẽti. Carcaſſ. Sard[9].

l VIGILANTI] Vbi vide Fel.

m • Adde ꝙ dato quòd præſcribens debeat habere continuò bonã fidem. d. c. fi. extra de præſcrip. cum ſimilibus, non eſſet forſan ponere os in cœlum, quòd habenti bonam fidẽ cõpetat Publici. Fingamus quòd bona fide emi, & amiſi poſſeſsionem, quòd nunc credo vendentem fuiſſe dominũ. ſcio tamen me non poſſe dominium eius probare, nec per conſequens

ſequens meum,& quòd agendo rei vendicatione ſuccumberem:& dato, quòd crederem hunc eſſe dominum, in veritate non erat, nonne apertè iniquum foret, ſi huic non competeret Publiciana? quippe ſic. Et quòd iſta competat, probatur ex tex. noſtro. Quæ fuit ratio inducēdi Publicianam? Ratio fuit, quia prætor uolebat traditiones à non dominis factas ex aliqua iuata cauſa bona fide recipientibus tueri, & durum erat quòd iſti amittentes poſſeſsionem non haberēt actionem ad ipſam recuperandam. Et probatur hæc ratio in §. noſtro ad literam. Sed hæc eadem ratio efficaciſsima eſt in caſu præpoſito: ergo habebit Publicianam, & ſi nūc credat ſe dominum. l. à Titio. ff. de uerborum obligatione, capi. inter corporalia. extra de tranſlat. epiſcop. cum vulgaribus. Et comprobatur, quia ſi ſecundum communiter Doctor. prætor (de iure ciuili loquendo) habenti de præſenti malam fidem, ſi à principio fuit in bona fide ſuccurrit: quanto fortius credendum eſt, prętorem qui ſemper naturali æquitati fauebat. l. j. ff. de mino. l. j. ff. de pac. huic bonam fidem habenti ſuccurrere voluiſſe? ergo iſta ſtant ſimul, quòd quis habeat bonam fidem, & ſibi cōpetat Publiciana. Nec in text. noſtro, nec in edicto prętoris, in l. j. in prin. ff. eo. probatur, quòd neceſſariò ad hoc vt competat Publiciana, quis debeat credere ſe non dominum, dato, quòd requiratur quòd traditio ſit facta à nō domino, de quo ſatis eſt legem eſſe certam: in cæteris uerò caſibus dico quòd habenti conſcientiam rei alienæ, attentis regulis iuris canonici, impoſsibile videtur, quòd competat Publiciana: licet ſecus ſit de iure ciuili. Et hoc probatur, ni fallor, in contiinebili ratione: quæ eſt ratio quòd iura pontificum per ſuperueniētiam malæ fidei voluerunt præſcriptionem tolli: ut in cap. uigilanti. extra de præſcrip. nota eſt (vt aiunt) lippis & tonſoribus, videlicet cauſa euitandi peccati. vt eſt expreſſum in cap. fin. de præſcrip. ſed ego quæro num petere rem, quam ſcio alienam, ſit peccatum? nemo ſanæ mentis negabit, quin ſit peccatum: præceptum enim legis diuinæ eſt, Non concupiſces rem proximi tui. ſi ſola concupiſcentia eſt peccatum, quanto magis effrons petitio in iudicio? Cùm ergo ſit peccatum, caſus eſt in d. c. fin. per quem omni conſtitutioni inducenti peccatum, obuiatur: ergo etiam Publicianæ dandæ ſcienti rē alienam. Et inquit Bald. in d. c. fin. quòd qui habet conſcientiam remordentem rei alienę, ſi illam non dimittit, mortaliter peccat: prætereà volumus nos quòd canonica iura, quæ compellunt nos ad reſtitutionem rei alienæ vt euitetur peccatum, vt habetur in cap. peccatum. de regul. iur. in 6. concedant facultatem talem, per quam quis peccatis inuoluatur? abſit. Leges enim, quæ delicta puniunt, non ſolent delictis viam aperire. l. conuenire. ff. de pac. dotal. C. quemadmodum. §. ſi. extra de iureiuran. bonus tex. in l. 2. ad fin. C. de iudic. vidui. collend. & cùm ſit conſequentia iuris conſulti in l. traditionem. & in l. fine autem, §. hæc actio. ff. de Publi. quòd non vſucapienti nō datur Publiciana: & hoc caſu, ut omnes fatentur, vſucapio canonibus ſit ſublata. Latè interpretabor propter fauorem animæ, cùm ſit materia fauorabilis, vt per doctor. in Authen. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. vend. vt etiam tollatur Publiciana, cùm ſit eadem ratio, vt ſuprà dixi, & ſit expreſſa in d. c. fi. ut ſicut de iure ciuili eſt bona conſequentia, Non vſucapit, ergo non habet Publicianam, legibus ſuprà allega. ita bona & neceſſaria debet eſſe de iure canonico. Et hoc caſu per ſuprà dicta etiam in materia correctoria eſt licita extenſio: vt per Bald. in Authentic. quas actiones. C. de ſacroſanct. eccle. Alexandr. in l. iuriſgentium. §. quinimò. colum. pen. ff. de pac. idem Iaſon in l. emancipata. colum. fi. C. qui admit. & idem Iaſon. ſibi contrarius in §. item Seruiana, infra eo. colum. 8. verſicul. addite etiam inquit (vt eius verbis vtar) quòd Publiciana nequeat competere, niſi bona fide concurrente. Facit etiam pro iſta parte, quia lex non ſolet aliquid fruſtra operari. l. non cogendum, §. fi. ff. de procura. l. aliquando. §. fin. ff. ad Velleia. cum vulgaribus. Sed huic fruſtra damus actionem: quia vſucapere non poteſt, dict. capitu. fin. fructus non facit ſuos. l. certum. C. de rei uendica. l. bonæ fidei. §. in contrariū. ff. de acq. rerum domi. ergo non eſt danda Publiciana ſcienti rem alienam. Non obſtat quod dicunt doctores, quòd Publiciana nō daſ contra dñm. l. pe. & fi. ff. de public. cùm nō detur contra dominum: non videtur iniquum, quòd à non domino petat: quia iſtud non tollit difficultatem, prout dicit hic Iaſo. ſed ego aliter ſoluo, & dico quòd allegare inconueniēs, non eſt ſoluere. argum. l. 2. §. qui hoc dicit. ff. ad l. Iul. de Adul. l. is, qui reus. ff. de pub. iud. quia ſatis eſt mihi quòd iſte peccat petendo rem alienam, dato, quòd poſſeſſor non ſit dominus: quia poteſt eſſe quòd habeat poſſeſſor bonam fidem: qđ in dubio præſumitur: ut per Barto. in l. Celſus. colum. pe. ff. de vſucap. & ſi habet poſſeſſor malam fidem, dummodo non ſit ſpoliator, cùm vterque ſit cauſa peccandi: in pari cauſa turpitudinis, potior eſt conditio poſsidentis. l. 5. ff. de condi. ob turp. can. Nec ſatis erit dicere, poſſeſſor quoque eſt in peccato quia abſtineat ſe ipſe a petitione rei alienæ, & ſic à peccādo, & non curet de anima poſſeſſoris: quia ſolet inter vulgares prouerbium agitari quòd anima ſua in manica ſua. ipſe enim reddet rationem villicationis ſuæ. Et ex his apparet non eſſe, ut inquit Iaſo. indubitatam communem ſententiam: quia mihi, vt verum fatear, dubia admodum uidetur: & ex ſuprà dictis, ſi diligenter conſideres, ſunt ſublata omnia, quæ in contrarium adducuntur, vel facilis erit ſolutio. Et hæc ita diffusè alibi forſan non reperies. Carcaſſona Sardus.

n IGNORANTIA] Vide omnino dominium Alexan. de Imo. in conſi. 71. in j. colum. in j. parte, & Feli. in ca. quoſdam. de præſump.

o In c. ſi diligenti. vbi vide Feli. in 2. colum.

p Vide aliqua in hàc materia conſcientiæ per Iaſo. in l. nemo poteſt colum. 14. ff. de lega. j. & per Canoniſtas in c. j. extra de conſti. Sardus.

q VIR BONVS] Et vt dicit Lanfran. in tracta. ſuo de arbit. in uer. reductio, quòd bonus uir non eſt frater, qui habet diabolum ſub cappa.

r DECIPERE] Vide Feli. in c. cauſam. in fi. de teſtibus.

ſ DEBITO] Adde Ludo. Rom. in rubr. de arbi. in fine.

t In rub. Vbi vide Fran. Are. in fi. 2. col. & in l. cum hæreditate. & in l. pe. circa fi. eod. titu.

u IVRARE] Adde eundem do. Iaſ. May. ī eo. §. nu. 105.

x SVBDELEGARE] Vide Feli. in c. ſi. de offi. deleg. §. is autem. & Lud. in fi. §. executor. verſic. Quæro vtrum. & do. Alex. in l. more. ſexta col. de iuriſdict. om. iudi.

y CONSCIENTIAE] Adde quæ habentur per Pet. de An. in ſuo conſi. 191. in vlti. colum.

z ET PROBATA] Et idem dic in iudice in ſeptem caſibus, quo me remittendo, poſui infrà eodem. §. nume. 148. in apo. vbi & duo uerba ponuntur per eundem Iaſ.

a Vide eundem Iaſ. in §. Si minus. colum. 3. in princip. infra eod. Sardus.

b Adde eundem Iaſo. in l. nemo poteſt colum. 14. ff. de leg. j. Sardus.

c NON POTEST] Vide Franc. Aret. in l. rem non nouam. C. de iudi. & Ana. in conſi. 34.

d Vide meliorem glo. in clementi. j. in verbo, oneramus. de iur. patro. Sard.

e CONSCIENTIA] An & quādo iudex ſequi debeat conſcientiam, & ſecundum eam iudicare. & non ſecundum allegata & probata, Vide Fel. in capitul. paſtoralis. §. quia uero. in ſecunda colum. in uer. in gloſſ. in uer. tenetur. cum plurimis ſequen. de offic. delegat. ubi ponit ſeptem caſus, quos per te vide, limitando regulam vulgatam, quòd iudex ſecundum allegata & probata iudicare debet. Quam regu. limita etiam niſi ſit Papa vel Imperator, vel alij principes habentes vim ſupremi Principis: quia iſti debent ſemper iudicare ſecundum conſcientiam: aliàs peccarent: vt per eundem Iaſ. ſuprà eodem § nume. 135.

Adde quòd verius videtur, quòd dato quòd alternatiuè ꝑponantur, nihilominùs non poſsit proſequi niſi vnam, ne ſit ſibi cōtrarius, ut gl. noſtra hic dicit: & ſic illam videtur eligere, quam proſequitur: vnde in alia non obſtat exceptio rei iudicatæ ꝑ d. §. ſi ſeruus. maximè cùm ſm Bal. in l. j. C. ſi plu. vna ſenten. altera cenſeatur appoſita ſub cōditione, quæ nihil ponit in eſſe l. quoties. ff. de noua. Sed vide Bart. qui videtur diſtinguere in l. an eadem. §. actiones. ff. de excep. rei iud. col. 3. verſ. & primo quæro. dic. ut ibi per eum Carcaſſona Sardus.

CONTRA DOMINVM] Adde eundem Iaſo. May. ſuprà eodem §. numero 86.

SVMMA-

SVMMARIA AD §. Rurſus.

1 *Abſentiarum genera quot ſint.*
2 *Abſens cauſa Reipublicæ quis propriè dicatur.*
3 *Abſſe ex cauſa probabili, & neceſſaria quis dicatur.*
4 *Abſens quot modis quis dicatur.*
5 *Abſens an in dubio quis præſumatur, niſi probetur.*
6 *Præſens an & quando contra abſentem reſtituatur.*
7 *Abſens ex quibus abſentijs reſtituatur.*
8 *Remedium, ſiue iudiciū reſcindens, ſiue reſciſſoriū quid. 9*
10 *Actio reſciſſoria quid. & quare reſciſſoria appelletur. 11.*
12 *Officium iudicis an ſit remedium reſcindens.*
13 *Actio reſciſſoria quotuplex ſit. 18.*
14 *Actio inſtitutoria quid, & quare appellatur inſtitutoria.*
15 *Actio reſciſſoria, quæ eſt reſtitutoria, qualiter diffiniatur.*
16 *Actio inſtitutoria, & reſtitutoria, qualiter differant.*
Actio reſtitutoria nō datur niſi officio iudicis implorato.
17 *Dictio Statim, quid denotat.*
18 *Vſu non cepiſſe in text. quomodo exponitur.*
19 *Reſtitutio an præſenti contra abſentem concedatur. 23*
21 *Reſtitutio contra præſcriptionem, quæ in præſentia currit, non datur.*
22 *Alienare dicitur, qui vſucapi patitur.*
24 *Præſcriptio non currit agere non valenti.*
25 *Præſcriptio an currat impedito. 26.*
27 *Dictio Tunc, quid denotat.*
28 *Abſens ſi præſcribat rem præſentis quid? & nn. ſeq.*
30 *Remedium quando quis habet rem communem cōtra abſentem, quem nemo defendit, & vult eam diuidere.*
31 *Reſtitutio ex clauſula generali, Si qua mihi iuſta cā eſſe videbitur, quando concedatur.*
32 *Reſtitutio, quæ datur contra abſentem cauſa Reipublicæ, quando locum habeat. 33.*
34 *Priuilegium l. fi. C. de ſac. ſanct. eccle. quando locū habeat.*
35 *Reſtitutionis beneficium quibus concedatur.*
36 *Reipublicæ appellatione an veniat alia Reſpublica, quàm Romanorum.*
37 *Reſpublica an ciuitas dicatur.*
38 *Reſpublica quot modis capiatur.*
39 *Fiſcum quæ ciuitas habeat.*
40 *Priuilegium conceſſum ciuitati, an extendatur ad caſtra, & villas.*
41 *Ciuitatis appellatione quæ veniant.*
42 *Statuta & conſuetudo ciuitatis, an locum habeant in caſtris & villis ciuitati ſubiectis.*
43 *Poſſidens animo, & ſic ciuiliter tantùm, an illa ſola ciuili poſſeſſione vſucapere poſſit.*
44 *Hoſtes qui propriè dicantur.*
45 *Hoſtis, & reus criminis læſæ maieſtatis, qualiter differant.*
46 *Piratæ an ſint propriè hoſtes.*
47 *Piratæ ſunt ipſo iure diffidati, & à quolibet impunè depredari poſſunt.*
Hoſtis an dicatur ciuitas Imperij reſiſtens officiali Imperatoris.
48 *Reſtitutio an ſit concedenda capto à latronibus. 49.*
50 *Captus ab hoſtibus an efficiatur eorum ſeruus.*
51 *Imperator ſi indixit bellum, & eo mortuo gentes ſuæ ceperint aliquem ex hoſtibus, an ille efficiatur ſeruus.*
52 *Obſides qui, & an, & quando dari poſſint.*
53 *Vſucapio an ſine poſſeſſione inchoari poſſit. 54.*
55 *Priuilegiatus an vtatur priuilegio ſuo contra æquè priuilegiatum.*
56 *Reſtitutio, ſi vſucapio pro maiori parte ſit lapſa in abſentia, & præſentia poſt modicum tempus reuerſionis ſit completa, an in eo modico tempore, in quo dominus potuiſſet agere; ſit in totum & omnino deneganda.*
57 *Milliare ex mille paſſibus conſtat, & paſſus habet pedes quinque*
58 *Reſtitutio abſenti ex cauſa voluntaria quando ſit concedenda.*
59 *Annus quot dies habeat.*
60 *Annus vtilis vt currat, quæ ſint neceſſaria.*
61 *Tempus quando in dubio intelligatur vtile, vel continuum*
62 *Tempus vtile quomodo ſumatur.*
63 *Tempus in dilationibus ad probandum, an ſit vtile, vel continuum.*
64 *Dies emergēs an in qualibet hora incipere currere poſſit.*
65 *Liber Codicis fuit compilatus poſt librum Inſtitutionum.*
66 *Paragraphus iſte in quo ſit hodie correctus.*
67 *Reſtitutionis petendæ tempus quotuplex ſit. 68.*
69 *Reſtitutio ſi à iudice fuerit conceſſa vltra tempus, intra quod debeat officium iudicis reſcindens implorari, nunquid valeat.*
70 *Sententia cùm in cauſa ciuili intra triennium ferri debeat, quid ſi vltra triennium feratur, an valeat.*
71 *Sententia ſi poſt tempora fatalia pro appellante feratur, an ſit ipſo iure nulla.*
72 *Sententia ſi in actis poſt curſum fatalium contra primam lata appareat, an prima executioni demandari debeat.*
73 *Reſtitutio poſt quadriennium an peti poſſit.*
74 *Reſtitutio, & ſic officiū iudicis reſcindēs, ad quid cōpetat.*
75 *Reſtitutio in integrum eſt in priſtinum ſtatum poſitio.*
76 *Actio reſciſſoria an ſit proprium nomen actionis.*
77 *Actio reſciſſoria an natiua, ſeu datiua dicatur.*
78 *Actio natiua quæ dicatur, & quæ datiua.*
79 *Hominum quidam ſunt datiui, & quidam natiui.*
80 *Actio reſciſſoria an ſit directa, vel vtilis.*
81 *Actio reſciſſoria quando competat.*
82 *Ablatiui abſoluti cuius naturæ ſint.*
83 *Libellus in officio iudicis reſcindente, qualiter formetur.*
84 *Libellus in actione reſciſſoria, qualiter ſit formandus. 87.*
85 *Actio reſciſſoria, & officium iudicis reſcindens, an ſimul intentari poſſint.*
86 *Querela inofficioſi teſtamenti, & petitio hæreditatis an ſucceſſiuè intentari poſſint*

§. RVRSVS

AD hunc §. ſecūdū Dy. hìc, eſt bene aduertendū: quia tractat materiam ſatis ignotam, in qua gl. omnes variāt. & in hoc §. Nic. de Neap. ita exordiē, quòd hic §. eſt ſubtilis, & qđ eius materia quaſi in intellectu cōſiſtit, & vltra hìc tradita per gl. noſtrā, & ſic vltra glo. noſtrā pro expedienda materia huiꝰ §. ponit ipſe Nic. 25. q. Ego illas duntaxat attingam, quas putabo neceſſarias, vel vtiles pro intellectu tex. & gl. & pro habenda faciliori cognitione præſentis materiæ: alias autem prætermittam.

1 Ad euidentiā huius §. præmittite vobis, † ꝙ abſentiarum
a quinque ſunt genera, a quę enumerat p ordinē gl. no. & magiſtra. in l. fi. in glo. fin. in ver. Appellare. ff. de in integ. reſtitu. Prima eſt probabilis, & neceſſaria: vt cauſa militiæ. Secunda eſt probabilis tantùm: vt cauſa ſtudiorum. Tertia neceſſaria tantùm: vt cauſa relegationis. Quarta voluntaria, ſine contumacia: vt cauſa mercantiæ. Quinta, & vltima, eſt abſentia voluntaria, cum contumacia.

2 †Et qui dicatur propriè abſens cauſa Reipublicæ; videte
per gl.not.& per doc.in l.cum quidam,in prin. in gl.fi.in ver.
aberat.ff.de acqui.hære.& in l.qui mittuntur.in fi.prin.in gl.in
3 verbo Militibus.ff.ex qui.cau.ma.† Et intelligite quẽ abeſſe ex
cauſa probabili, & neceſſaria, non ſolùm ſi abſit cã militiæ,
vt prædiai,ſed ẽt ſi abſit alia cã pro Republica, puta cã lega-
tionis.l.ſed & ſi per prætorẽ.§.fin.ff.qui.ex cau.ma.Eodẽ mo-
do ſi quis abeſſet cã infirmitatis,quamuis non abeſſet ex cau-
ſa Reipublicæ,tamen diceretur abſens ex cauſa probabili,&
neceſſaria.l.quæſitũ.ff.de re iud.Et ita Bar.in d.l. fi.in princ.2.
col.ff. de in integ. reſti. Et ſi quis abeſſet,vel receſsiſſet metu
cõmiſsi criminis,dicitur eſſe abſens ex cã neceſſaria,ſed non
probabili ſecundum Bal.in l.ab eo,paulò pòſt prin.C.quomo
do & quando iud.Et circa hoc videte Ange. multa ſingularia
ponẽtem in diſputatione ſua,quæ incip.Bononienſis quidam
in 3.& 4.dubio,& Spec.& Ioã.And.in tit. de accu. in 3. part.
§.ſequitur.verſic.quid ſi quis bannitus.

4 †Quot aũt modis quis dicatur abſens, videte text.in l.ab
ſentem.ff. de verb.ſign.in l.præſens.ff.de procu.& tex.in l.fi.C.
de præſcrip.long.temp.& ibi gl.in verb. Inter abſentes. & gl.
no.in §.1.in ver.præſentes.in Auth.de fide inſ.cõſueuit notari
per.doc.in l.1.§.qui præſens.ff.de verb.ob.& in l. 4. §. prætor
ait.verſ.abeſſe.ff.de dam.infec.per Io.And.poſt Arch. in ca.ſi
delegatus.de of.arch.in 6.in Nouella,& Bal.in l.fi.§. vbi aũt.
per illũ tex.C.de bo.quæ libe.Et videte Bart.not. decidentem
per illũ tex.in l.teſtamento.ff.de ali.& ciba.leg. & in l.quæſi-
tũ,in prin.ff.de leg.3.& videte tex.ſummè no.in l.cùm ſunus.
ad fi.C.de agri.& cenſi.lib.11.& ibi multùm ſingulariter de-
cidit Bar.per illũ tex.

5 † Et an in dubio quis præſumatur abſens,niſi probetur ab-
ſens: videte Spec. in tit. de actore.§.1.ver. quid ſi poſtquam
& verſi.ſeq.determinantẽ,ꝙ ſic.Et eũ refert Bal.in l.fi.§.neceſ
ſitate,ad fi. C. de bo. quæ lib.In cõtrariũ tñ facit quod noluit
Bar.in l.is pòt.ff.de acquir.hære.in col.4.verſi.nũc videamus.
Dyn.tenet ꝙ præſumitur quis ſemper fuiſſe præſens in ciuita
te vnde eſt.De quo ẽt per Ang.in l.fi.C.de præſcrip.long. tẽp.
iuxta ergò ſupraſcripta quinque genera abſentiarũ, aduertite
modò ad tex.noſtrũ ex mente Dyn.Nico.de Nea.& Ang. hic,
6 † ꝙ aliquando ille,qui eſt præſens,vult reſtitui contra abſen-
tem,& ſic contra eũ qui fuit abſens,in prin.§.noſtri.& iſto ca
ſu non habet locum diſtinctio ſupraſcriptarũ abſentiarum:
quia non conſideramus propter quã abſentiã fuerit abſens;
ſed tantum modò conſideramus quod præſens non habuit,
quem poſſet conuenire: & ſic ꝙ ille abſens non fecit copiam
ſui.Et pro hoc facit clara ratio:quia ſi reſciſſoria datur contra
eum,qui fuit abſens ex iuſta cauſa,vt hoc tex.noſtro: quantò
fortiùs dabitur contra eum qui fuit abſens ex cauſa nõ iuſta?

7 † Aliquando verò econtra, ille qui fuit abſens,vult reſtitui
contra præſentem,& tũc benè tenẽda eſt diſtinctio illarũ ab-
ſentiarum,quia ſi fuit abſens ex cã probabili & neceſſaria ſi-
mul,vel probabili tãtũ,vel neceſſaria tantũ,& tunc bene reſti
tuetur:ex alijs aũt abſentijs ſecus:Et iſta eſt propria materia,
quæ traditur per glo.& doc.maximè Bart.in dicta l.fina.ff.de
in integ.reſti.Secundò prin.& proprius ad hũc tex. præmittite
vobis ad euidentiã, quòd in materia §.noſtri reperit duplex
iudiciũ,ſiue remedium.ſ. reſcindens, & reſciſſorium:de qui-
bus tangit Barto. in repeti.l.ab hoſtib.§.ſed quod ſimpliciter,
maximè in col.4.verſic.his expeditis.vſque ad vltim.col.ff.qui
bus ex cauſ.maio.& ibi omittit declarare, quid ſit remedium
reſciſſoriũ:& pollicetur ſe dicturũ in l.necnon . §.exemplo.in
eo.tit.ff.ex quibus cauſ.maio.& ibi poſteà nihil dicit.Vos ve-
b rò dicite,ꝙ ſecundum magis communem concluſionẽ b 9 dẽ
8 qua videbimus infrà ſuper gl.in ver.Reſciſſa†iudiciũ,ſiue re-
medium reſcindens,eſt officium iudicis,per quod datur in in
tegrum reſtitu.& reſcindit obſtaculũ,quod impediebat age-
re,& ponit re in ſtatu , in quo erat; cùm læſio contingit:cũ in
integrum reſtitutio eſt in priſtinum ſtatum repoſitio. l. quod
ſi minor.§.reſtitutio.ff.de mino.& tãtum affert reſtitutio, quã
tum abſtulit læſio.l.ab.hoſtibus.§.ſed quod ſimpliciter.& me
lius in l.ſed ſi per prætorem. §. ſi feriæ , & in §.cùm feriæ . &
melius in §.quoties.ff.ex quib.cauſ.maio.

9 † Iudicium verò,ſiue remedium reſciſſoriũ,eſt illud,ꝙ cõ-
petit reſciſſo obſtaculo.De ijs omnib.tollite exẽplũ:Pone, poſ
ſidebas rẽ meã,quã ego poteram uendicare,ſi tu fuiſſes præ-
ſens:& pp abſentiã tuã,quia nõ potui agere,illã vſucepiſti: te
poſteà reuerſo datur mihi reſtitutio per officium iudicis, per
quàm reſcinditur vſucapio:& reſciſſa vſucapione,ego poſteà
vẽdico rẽ meam perinde,ac ſi tu non uſucepiſſes.Certe illa in
integrum reſtitutio, quæ datur per officium iudicis , per quã
10 reſcinditur uſucapio,appellatur remediũ reſcindẽs. † Illa ve
rò actio,quæ poſteà mihi datur cõceſſa reſtitutione, & ſic re-
ſciſſo obſtaculo,appellatur reſciſſoria.Et dicite ꝙ appellatur
reſciſſoria ab euentu:quia datur in euentu obſtaculi primùm
reſciſsi,& propter præambulũ remediũ præcedens, ſecundũ
Ioã.de Blanoſco relatũ per Nic.de Neap.hic,qui fuit egregius
doctor antiquus,& de quo Bart.ſæpiſsimè facit mentionẽ in
l.quod Nerua.in lectura, & ſæpius in repe.ff. depo. Et hoc mi-
hi magis placet,quàm opi.Pet.de Bella.Perti.& aliorũ,qui di
xerunt quod appellatur reſciſſoria ab effectu.Et ita etiam pro
ut tenet Ioan.de Blano.tenet ẽt Angel.in l.fi.ff.ex quibus cauſ.
maio.& Angel.hic in 5.euidentiali.Et per iſta inferebat Ang.
11 hic † quod iſta reſciſſoria non eſt propriũ nomen actionis ,
ſed adiectio quædam,quæ fit propriæ actioni . Nã propria a-
ctio eſt illa,quæ primò competebat ante , quàm ſuperueniret
obſtaculũ,quæ erat rei uendicatio,in terminis exempli uobis
ſuprà poſiti:quæ actio poſteà ab euentu recipit hoc cognomẽ
quod ſibi adijcitur: & appellatur reſciſſoria . De quo tamen
an reſciſſoria ſit proprium nomen actionis , reſeruo dicen-
dum infrà ſuper glo.in uerſic.Reſciſſa.& ibi gloſſ.ponit.

12 Circa tamen ea,quæ uobis ſuprà proximè dixi, † ꝙ officiũ
iudicis dicitur eſſe remediũ reſcindens,dicite quod aliquan-
do officium iudicis poteſt dici remediũ reſciſſorum, & nõ rẽ
ſcindens . Nam pone ꝙ officium iudicis mihi competens ſit
præſcriptum iuxta gloſſ.not. in l.ſicut,in princ.in uer.perſecu
tione.C.de præſcri.trig.uel quadrag.anno.Quam glo. Bal.ibi
reputat ſingularem , dicens hoc non reperiri alibi:& illa etiã
reputat ſingularem Bald.in l.ſecunda,in 3.colu.C. de execut.
rei iud. Sed uidetur quòd habeat conſociam , loquentem ta-
men per uerbum dubitatiuum, Fortè in l.querela. in gloſſ.1.
in fin.C.ad leg.Cor.de fal. quæ glo. in terminis, in quibus lo-
quitur,ibi reprehenditur per Bar.& bene certe ſi iſtud officiũ
iudicis præſcriptione amiſſum reſtituatur , appellatur reme-
dium reſciſſorium,quemadmodum quando reſtituitur actio
ſublata,ut dixi.Et iſtud eſt,quod dixit no.Bald.in l.fi. in 3.col.
in uer.ſecundò quæro.C.ex quibus cau.ma.

Item aduertite , quòd dum ſuprà dixi quòd remedium re-
ſcindens eſt officiũ iudicis,quod tamen reperitur remediũ re
ſcindens,quod nõ expeditur officio iudicis,imò uia actionis:
ut patet in actione,quod met.cau.quæ datur ex illo edicto:qđ
me cau.ad reſtituendã directã actionẽ amiſſam , & directum
dominium deperditum. Vtilis autem actio reſtituitur ipſo iu
re:& de iſto nihil ad propoſitũ noſtrũ: ſed de eo loquitur ille
difficilis tex.in l.metum.§.nolenti.ff.quod me.cau.quem tex.
optimè ibi declarat Bart.de quo dicite,ut ibi per eũ. Et uidete
Ang.in l.fi.in 2.col.C.qui cau.ma.qui dicit , ꝙ tale remedium
actionis,quod me.cau.eſt remedium reſciſſorium, & non re-
ſcindens.Sed mihi magis placet id, quod ſuprà dixi : & ſatis
comprobatur ex ſuprà dictis.

13 † Item aduertite quòd illa reſciſſoria, quantũ eſt ad propoſi
tum materiæ noſtræ,eſt duplex:quædam eſt reſciſſoria,q̃ pro-
priè appellatur inſtitutoria:& ideo appellatur inſtitutoria,q a
per prætorem nouiter inſtituta . Nam pone ꝙ actio nunquàm
fuerit mihi quæſita,fuiſſet tamen mihi quæſita, niſi ego fuiſ-
ſem abſens,quia ego propter abſentiam meã perdidi acquiſi
tionẽ iuris uel actionis,& ad ea reſtituor per pretorẽ, reſciſſo
obſtaculo,poteſt appellari reſciſſoria.Magis tamẽ propriè ap
pellatur inſtitutoria:quia illa mihi nũquam competit , ſed eſt
per prætorem nouiter inſtituta.Et de ea habetis clarum exem
plum in tex.l.ſi quis ſtipulatus.& l.ſi quis Titio.ff.ex qui. cau.
ma.Et quod iſta debeat potius appellari inſtitutoria, quàm re
ſtitutoria,habetis tex.optimum,& menti tenẽdum in l. quam
uis.§.ſi cùm eſſem.ff.ad Velleia.

14 † Alia,& ſecunda,eſt reſciſſoria, quæ propriè appellatur re
ſtitutoria:& eſt illa,quãdo actio à principio cõpetebat,& fuit
extincta mediãte uſucapione,uel præſcriptione,quo caſu re-
ſcindatur uſucapio propter iuſtum impedimentum , certe
reſciſſo

reſciſſo obſtaculo illa actio, quæ reſtituitur,& quæ dicitur re-
ſciſſoria, propriè debet reſtitutoria nuncupari, non autem in
ſtitutoria: quia de nouo non eſt inſtituta à Prætore, ſed actio
antiqua ſublata per vſucapionem reſciſſo obſtaculo, eſt reſti
15 tuta. Et de iſta propriè loquitur tex. noſter in princip. † Et
qualiter diffiniatur iſta reſciſſoria actio, quæ eſt reſtitutoria,
ſi vultis, videatis in ſpecie diffinitionem poſitam,& declara-
tam per Angel. in l. fin. in 2. col. C. ex quibus cau. ma.
Et ex his, quæ ſupra dicta ſunt, poteſt quilibet de facili col
ligere ſibi differentiam inter iſtam,& illā reſciſſoriam. Et pri
ma differētia: quia vna appellatur inſtitutoria,& alia reſtitu-
toria appellatur, vt ſupra dixi. Poſſet ēt colligi alia differentia
16 ex verbis Nicol. de Neapol. hic, in ſua 1. q. extra gl. vt dixi, † ꝙ
reſtitutoria actio non datur niſi implorato officio iudicis, vt
ſupra dixi. Inſtitutoria aūt actio concedit ius,& ſic nō eſt ne
ceſſ: ꝙ impetretur a iudice. Allegat ad hoc ipſe Nic. de Nea-
po. tex. in d. l. quāuis. §. ſi cùm eſſem, ff. ad Velleia.& tex. in l. ſi
fideiuſſores. §. 1. in eod. tit. quem tex. ego pondero nobis ultra
17 eū. † Iſtud benè probarē in dictione Statim, ibi poſita, quæ de
notat pſo iure ſecūdū Bart. in l. 1. in 2. col. ff. iu. ſol. qui ad hoc
allegat gl. in §. 1. in ver. imminere. in Authenti. de inceſt. nup.
col. 2. quæ glo. loquitur in dictione Mox. Sed illud idem in di
c ctione Statim c voluit ēt Bar. in l. Imperator. circa fi. ff. de iur.
fi.& Bar. in l. Mæuius. §. duorū, in repe. illius §. in prin. vlt. col.
ff. de le. 2. Sed aduertite quod iura alleg. per Nic. loquuntur in
alia reſciſſoria actione inſtitutoria, quæ nō datur propter ab
ſentiā alicuius, aut propter impedimentum, prout loquimur
in materia noſtra, ſed datur ꝓp aliā cauſam, vt ibi. Si autem
eſſet reſciſſoria, quæ daretur ex aliqua cā abſentiæ, vel iuſti
impedimenti, tunc illa nunquam competeret ipſo iure, ſed
obtento beneficio reſtitutionis, ut ſupra dixi. Vnde illa ſiue
ſit reſciſſoria actio,& iſtitutoria, nō cōpetit ipſo iure, ſed me
diante officio iudicis: vt eſt tex. planus in d. l. ſi quis ſtipulatus
& in d. l. ſi quis Titio. ff. ex quibus cau. ma. ſiue eſſet reſciſſoria
& reſtitutoria, ēt nō cōpeteret ipſo iure, ſed officio iudicis, vt
hoc tex.& millies ſupra dixi. Et per iſta poteſtis cōcludendo
18 colligere † tres eſſe ſpecies reſciſſoriæ actionis. Duæ ſunt,
quæ dantur ſublato impedimento per abſentiam, mediante
officio iudicis: de quibus duabus propriè agitur in materia
noſtra,& iſtarum alia dicitur inſtitutoria, alia reſtitutoria, vt
prædixi. Alia,& tertia, eſt reſciſſoria, quæ ipſo iure competit:
& non datur ex cā abſentiæ, ſed ex alijs cauſis: ut in legibus
ſupra ad hoc allegatis. Iſta euidentialia ego recolligi vobis
ſparſim hincinde, non ex verbis ſed ex mēte Doc. hic, ut Ioā.
Fab. i 3. col.& Nic. de Neap. ī ſua 1. q. extra gl. Ang. de Are. hic
ī 1. euidētiali.& Ang. in l. fi. C. ex quibus cau. ma.& ibi ēt Bal.
His ergo breuiter præmiſsis, iſte §. communi diuiſione. di
uiditur in duas partes. In prima ponit de actione reſciſſoria,
quæ datur præſenti contra abſentem. In ſecūda ponit cōtra
de reſciſſoria, quæ datur abſenti cōtra præſentem, ſecundum
Ioan. Fab. hic:& iſtud ſonant ſummaria Dy.& Bal. hic. Sed
mihi magis placet, ut in ſecunda parte non ita reſtringamus
tantum, ſed dicamus generaliter, ꝙ in ſecunda parte extenda
tur illa actio reſciſſoria ad alios caſus ſimiles, prout tenā Nic.
de Neap.& Ang. de Are. hic. Secunda ibi: quod genus actio-
nis. Iſte. §. multis,& uarijs modis ſummatur ꝑ Doc. hic. Ego
ſummo eum hoc modo: Contra abſentē, qui rē præſentis uſu
cepit, eo reuerſo,& reſciſſa uſucapione, actio reſciſſoria com
petit, per quam petit id, quod erat uſucaptum, perinde ac ſi
uſucaptum non fuiſſet. hoc dicit primò.& hæc actio reſciſſo
ria extenditur per prætorem ad quoſdam alios caſus ſimiles.
hoc dicit ſecundò,& ultimò.
19 In tex. ibi rurſus. De iſta dictione Rurſus, d uideas tex. no.
d e in l. fideicom. §. ſi quis decem. ff. de leg. 3.& ibi Bar.
e In tex. ibi: vſu non cepiſſe. Dyn.& Ioā. de Pla. hic exponūt,
uſu non cepiſſe, pro non uſucapione haberi. Aliter ēt poteſt
exponi, ſecundum eundē Ioan. de Pla. uſu non cepiſſe, ſcilicet
in effectu, ex quo datur reſtitutio. l. nemo uidetur. ff. de in in-
teg. reſt. Vtraque expoſitio eſt bona,& recidit i idē. Nā ex quo
non permittitur agere reſciſſoria, niſi prius recindat uſuſca-
pio, niſi mediāte officio iudicis, ut latè dixi i 2. euidē. certè re
ſciſſa uſucapione pōt agens dicere rem non eſſe uſucaptam.
20 Not. ergo primò ex hoc tex. † ꝙ ſi abſens uſucepit rē præſē
tis, ꝙ præſenti datur reſtitutio ſecundū formam huius tex-
tus.& eodē modo ecōtra, ſi præſens vſucepiſſet rē abſentis,
daretur abſenti reſtitutio. l. 1. §. verba. ff. ex quib. cau. ma. Et ſi
ex hoc tex. ad fin. habetis, ꝙ ſiue abſens vſucepit rem præſen
tis, ſiue præſens rem abſentis: ꝙ hēt locū prouiſio huius tex.
Addite ēt ꝙ haberet locū, ſi vterque fuiſſet abſens,& alter rē
alterius vſucepiſſet. Textus eſt in l. fi. ff. ex quibus cau. ma.&
ponit gloſſ. hic, in verſ. in ciuitate.& ibi videbimus. Adde tñ
ſecus eſſe, ſi vterque fuiſſet præſens: quia tūc non habet locū
prouiſio tex. noſtri. Textus eſt in l. ab hoſtibus. §. ſi damni. ff.
21 ex quibus cau. ma. † quia contra præſcriptionem, quæ currit
in præſentia, non datur reſtitutio. Et eſt ratio rationis, ſecun-
dū Bart. in dicta l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. in col.
fi. in prin. quia quando præſcriptio currit in præſentia, vide-
22 tur adhiberi cōſenſus: † quia qui patitur vſucapi, dicitur alie
nare: vt dicit Iuriſconſul. in l. alienationis verbum. in prin. ff.
de verbo. ſig. 1. Hinc eſt quòd propter illam patiētiam,& pro-
pter illum præſumptum conſenſum præiudicat ſibi in reſtitu
tione vt illam non poſſit impetrare.
23 † Pro clara tamen intelligentia ſuprà dicti notabilis& tex.
noſtri, ab extra fortiter oppono,& oſtendo ꝙ quando abſens
vſucepit rem præſentis, quòd iſti nullatenus poſſit cōcedi re
ſtitutio:& conſequenter ꝙ multo minùs ſibi competat reſciſ
ſoria. Et iſtud probo à partibus ſufficienter enumeratis. Aut
enim ille abſens dimiſit procuratorē in ciuitate, vel ibi ha-
bet coniunctos, vel amicos, vel alios idoneos defenſores:&
tūc clarū eſt ꝙ iſte præſens nō pōt reſtitui, cùm habuerit, quē
potuit conuenire. Caſus eſt in l. item ait prætor. §. fina.& me-
lius in l. ſeq.& in l. is qui. la 1. ſecundū vnum intellectum poſi
tum ibi per gl.& Bar. ff. ex qui. cau. ma. Aut ille abſens non di-
miſit procuratorē, nec habet cōiunctos, vel amicos, qui eū
velint defendere: quia facto publico præconio, ſiue proclamā
te, iuxta formā d. l. ergo. vbi tex. no.& iuxta l. hoc aūt. §. 2.&
ibi glo. in ver. cognati.& ibidem Bart. ff. ex quibus cau. in poſ.
ea. nullus cōparet:& tunc oſtendo, quòd ēt nullatenus poſſit
habere locum iſta ratio, de qua in tex. noſtro. Nā iſte præſens
cōtra abſentem potuit interrūpere præſcriptionem per denū
tiationem factam coram præſide, vel epiſcopo, vel ad domū,
iuxta formā l. vt perfectius. C. de anna. excep. Si ergo de iure
communi potuit iſte præſens ſibi prouidere,& non fecit, eſt
ſibi imputandū,& non eſt cōcedenda reſtitutio ſibi, cùm ceſ
ſet æquitas iſtius reſtitutionis cōcedendæ. Præterea iſte pſens
potuit agere contra abſentem,& potuit mitti in poſſeſsionē
ex primo decreto. Item potuit mitti in poſſeſsionē ex ſecūdo
decreto, qñ lati aret. Text. eſt in l. ignorare. C. de reſtitu. mi
li. Ergo cùm præſenti contra abſentē potuerit eſſe plenè con
ſultum, manifeſtè apparet, quòd ceſſat æquitas huius reſtitu-
tionis concedendæ iſtas opp. format in terminis glo. no. in l.
is qui. quæ eſt glo. vnica. ff. ex quibus cau. ma.& illa glo. eſt ne
ceſſaria ad intellectum huius §. ſecundum Ioan. Fab. hic. in
2. col. qui nihil vltra dicit.
Iſtas opp. ultra dictam gl.& Bar. ibi. ego magis fortifico,
per id, quod dicam,& tenebo inf. ā in iſto notabili: ubi tene-
bo quòd ſi abſens vſucepit rē præſentis,& iterū abeſt cā Rei-
publicæ,& ſic nōdū eſt reuerſus: quòd prouidet de pleno re-
medio iſti præſenti: qa poterit petere ꝙ detur curator iſti ab
ſenti: aliàs bonis illius abſentis, cōtra quē poterit ꝓcedi uſque
ad ſniam diffinitiuā,& uſque ad executionē incluſiuè: ergo
cùm huic præſenti prouideat de pleno& optimo remedio, re
linquit ꝙ dēt ceſſare prouiſio huius textus. Glo. 1. in d. l. is q.
ponit multas ſol. ad dictam opp.& Bar. ibidē ēt multa dixit.
Ego partim ex uerbis illius gl.& partim ex uerbis Bar. ibi
excerpo unam tertiā ſol.& dico pro ſolutione dicti cōtrarij
eſſe ſub hac forma reſpōdēdū,& in primis eſt fiēda una regu
la ſecundū Bar. ibi, quando ſolum unum remedium impedit
iſtam reſtitutionem quæ conceditur præſenti cōtra abſentē,
ſcilicet ſi abſens defenditur. Quando ergo abſens dimiſiſſet
procuratorē in ciuitate, uel ibi haberet cōiūctos, uel alios ido
neos defenſores, tunc clarè procederet prima pars arg. ſuprà
facti, ſcilicet ꝙ ſibi nō concederetur reſtitutio. d. l. ergo. cum
alijs allegatis.& dum poſtea dicebatur, ꝙ ſi iſte abſens nō de
fenditur per procuratores, uel idoneos defenſores ꝙ tñ præ-
ſens habet aliud remedium, ſcilicet interrumpendi præſcri-

ptioně per denuntiationě, iuxta formã d.l.vt perfectus. Quia reſpondeo, quòd remediũ iſtud nõ habet impedire iſtam reſtitutionem. Quod probo: quia, vt dixi, eo ſolo caſu præſenti cõtra abſentem denegatur reſtitutio, quando abſens plenè defenditur, ita quòd actor plenè poteſt peruenire ad ſuum: vt quia ſibi ſatis detur iudicatũ ſolui: vt eſt tex. in d.l.item ait prætor. §.fi. ſed per ſolã interruptionem io præſcriptione vel vſucapione, imò ẽt per perpetuationẽ actionis nõ poteſt peruenire ad ſuum: ergo ſibi non eſt deneganda reſtitutio.

Non obſtat aliud remediũ, ſcilicet miſsionis in poſſeſsionem ex primo decreto, vel venditionis ex ſecundo decreto, propter cõtumaciã abſentis, vel dationẽ curatoris, cõtra quẽ poſsit procedi vſque ad diffinitiuã, & executionẽ incluſiuẽ: Quia reſpondeo ꝙ ẽt iſta remedia nõ impediũt iſtã reſtitutionẽ. Quod probo rationibus & legibus. Primò clara ratione. Nam abſens nõ põt obijcere præſenti iſtã culpã præſentis,
f ex qua ipſe lucrũ du. ſentit: vt eſt glo. f * oo. in l. ſed ſi excep. in glo. 1. ff. de euic. Item, quia iſta culpa cauſatur à contumacia ſua, & conſequenter põt præſens dicere, Cùm culpent alij te, me laudare neceſſe eſt. Et ꝙ iſta vltima remedia nõ impediãt iſtã reſtitutionẽ, habetis tex. in d.l. itẽ ait, in §.hæc aũt. in verbo, eo potius. & ibi glo. declarat ff. ex quibus cau.ma. & per iſta habetis clarè ſolutã, & in forma, opp. ſuprà factam.

Sed per iſta non quieſcit mihi adhuc animus circa iſtum tex. & ea, quæ dicta ſunt: quia per ea vidimus, ꝙ qñ præſens nõ habuit quem poſſet cõuenire, & ſic nec procuratorẽ, nec aliũ defenſorẽ, quòd iſto caſu conceditur ſibi reſtitutio aduerſus vſucapionẽ completã: ut hoc tex. alias ſecus, vt iu. ib' ſuprà allega. Sed tũc multũ dubito: quia ſi iſte præſens nõ habuit quem poſſet cõuenire, quomodo ergo potuit contra eũ currere vſucapio, & perfici, cùm habeamus vnam regulam,
24 † Non valenti agere non currit præſcriptio? g l. 1. §.final. C.
g de anna.except.

Iſtam dubitationẽ non inuenio declaratã, imò nec tactam per aliquẽ Scribentem hic, nec ẽt per Bart. in aliqua lege illius tit. ff. ex quibus cau.ma. nec in Codice: Puto tamẽ quòd ad hoc poſsit optimè reſponderi, & in forma: & dũ dicebatur quòd reſtitutio daĩ, qñ quis nõ habuit quẽ poſſet cõuenire: fateor, vt hoc tex. Et dũ dicebatur, ſi non habuit quẽ poſſet cõuenire, ergo nõ potuit currere vſuſcapio & multo minùs, perfici, Cùm oõ valenti agere non currat præſcriptio: Quia reſpõdeo quòd aut quis nõ põt agere, vel ẽt impediĩ agere impedimento iuris: & tũc procedit illa regula l. 1. in fi. C. de anna.excep. qñ impedimentũ ſuperuenit ante cõpetentẽ actionẽ. Aut quis eſt impeditus impedimento facti: & tunc ſi impedimentu eſt iuſtũ, quãuis non poſsit agere, tñ benè currit præ-
h ſcriptio, ſed bene datur h * reſtitutio. Tex. eſt in l. vnus ex ſocijs. §.fi. & melius in l. ſeq. quæ incipit, & Attilicinus. ff. de ſer. ruſti. præd. & ibi Bart. & tex. no. in l. 1. §. ſi quis pp inundationem. & ibi Bart. ff. de iti. actuq; priua. Et ita proprie eſt in noſtro propoſito: qa iſte præſens impediebatur agere cõtra abſentẽ pp impedimẽtũ facti: & quia iſtud impedimẽtũ eſt iuſtũ, cõtra eũ currit præſcriptio, ſed reſtituiĩ: vt hoc tex. Si verò impedimentũ facti nõ eẽt iuſtũ, curreret pſcriptio, & nõ dareĩ reſtitutio. l. 2. §. ſi qs tñ. ff. ſi qs cautio. Iſtã no. theoricã ponit Gul. de Cu. in l. ſenatuſcõſulto. ff. de offic. pſid. & ibi eã tenet, & defendit Bart. & tenet etiã Petr. de Bella Pertica in d.l. vnus ex ſocijs. §.fi. & ibi Bart. & Cyn. in l. 1. in 3. oppoſi. C. de ho.ma. & Bald. in l. quoties, in 2. colũ. C. de preci. Impe. offe.
25 † De hoc tñ, an, & qñ impedito currat præſcriptio: ſi uultis plene videre, videte ultra præallegata, ẽt Bart. in d. l. 1. §. ſi qs propter. & Bald. in l. 1. C. qui admit. in 22. 23. & 24. oppo. Bal. & Ange. in d. l. 1. C. de anna.excep. Et quando impedito impedimento iuris uel facti currat præſcriptio, & qñ ueniat reſtituendus: uidete no. Bal. & Ange. in l. ſicut, ad fi. C. de præſcrip. trigin. anno. Et eo caſu quo impedito non currit præſcriptio, tamẽ ſi incepit currere, conſumit curſum contra eum. ſecundum Innocentium in cap. ne pro defectu. extra de elect. & Bal. in d. l. 1. in 3. col. C. de anna.excep. Et ponit etiam Bartol. poſt Iac. Butr. in d. l. ſenatuſconſulto.

Aduertite etiã ꝙ licet de iure ciuili impedito impedimẽto factĩ, currat pſcriptio, vt ſtatim dixi, tñ de iure canonico impedito, ẽt impedimẽto facti, nõ currit præſcriptio. Ita habent Canoniſtæ tex. no. in cap. quia diuerſitatẽ. in uer. ſic tamen, extra de conceſ. præben. & ibi uidete Ioa. de Imo. hoc firmãtẽ.
26 † Aduertite ẽt perpetuò, quòd in d. c. quia diuerſitatẽ, habetis tex. multũ ſingulare, & peregrinũ, & nunquàm delendũ è memoria, ꝙ quãuis impedimẽtũ culpa ſua proceſsit, ꝙ tñ nõ currit pſcriptio illius tẽporis, quo fuit impeditus, licet culpa ſua. Et ita illũ tex. põderat famoſiſsimus inter moder. Cano. do. Ioã. de Ana. qui etiã ita refert, ſe in facto q. cõſuluiſſe.
27 † Secundò no. quòd ex hoc tex. in dictione Tũc, quòd cùm de natura huius dictionis Tũc, ſit importare, & denotare extremitatẽ tẽporis, ut eſt tex. in l. 4. §. fi. & ibi gl. & Bartol. ff. de condit. & demonſtra. & tex. in l. in ſubſtitutione. §. fi. & ibi gl. in uer. ex eo. ff. de uulga. & pupilla. & tex. in l. uxori uſufru. uel læ. ff. de uſu. leg. & tex. in l. Gallus, in prin. ff. de liber. & poſth. & ibi gl. in uerſi. Tũc. & ibi Ang. & glo. in l. lecta. in princi. in
28 uerbo Tũc. ff. ſi cert. pet. quòd hic eſt tex. † quòd ſi abſens præſcripſit rem præſentis, quòd præſenti permittitur agere in illa
i extremitate temporis i, quando ille abſens deſijt abeſſe cauſa Reipublicæ. Et ſic uidetur uelle hic tex. quòd donec abſens abeſt cauſa Reipublicæ, quòd non poſsit cõueniri per præſentem. Et ſic uult iſte text. quòd præſens debeat expectare, donec ille abſens deſierit abeſſe cauſa Reipublicæ.
29 Iuxta ergo iſtũ tex. & iſtud notabile quæro: pone] quòd præſens nolit expectare tempus, quo ille deſierit abeſſe cauſa Reipublicæ, & ſic tempus reuerſionis ſuæ, nunquid ſuccurretur, uel prouidebitur ſibi aliquo remedio? Hanc quæſtionẽ nullus doct. ponit hic, ſed eã in terminis format Bart. in l. ignotare. ad fin. C. de reſti. mi. & ibi dicit, quòd ſi ſperetur reuerſurus de proximo, quòd tũc iſte præſens cogitur eũ expectare. allegat l. fi. ff. de leg. quæ nihil facit. Melius facit l. pen. §. fin. eo ti. Si verò de proximo non ſperetur, debet dari curator bonis, cõtra quẽ poterit procedi ordinarie ad diffinitiuã ſententiã, & ad executionem. l. ab hoſtibus. §. fi. ff. ex quibus cau.ma. Et pro hac deciſione ego allego gl. no. in l. 3. in uer. obſeruatione. & ibi Baldus. C. captiu. & poſt lim. De quo etiam uidete Bar. in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infe. in 5. col. uer. ſed quid fiet. & ibi Imo. in ultim. col. & pet. Dy. Ray. in d. l. ab hoſtibus, in pri. ff. ex qui. cau. ma. & Bal. in l. muto. §. fin. per illum tex. ff. de tute. & Bal. in l. pe. C. de bo. autho. iudi. poſ. & Bald.
30 in l. cohæredib. C. fami. ercif. ubi ponit † quod remediũ ſit, qñ quis habet rẽ cõmunẽ cõtra abſentẽ, quẽ nemo defendit, & uult eã diuidere, & debet cõpetere ſupradictum remedium.

Gloſſ. in uerb. Reipublicæ. diuido eam in tres. In prima declarat tex. In ſecunda illum extendit ad alias ciuitates. In tertia illum extendit ad municipia. Secunda ibi: tamen ex generali clauſula. Tertia ibi: idem etiam ſi cauſa municipij.
31 In ea glo. ibi: ex generali clauſula. † De hac generali clauſu-
a la. Si qua mihi iuſta cauſa eſſe uidebitur: a & an cõcedaĩ ex negligentia, ſeu lata culpa, uel ſupina ignorãtia, uidete Bar. ĩ l. ſeruo inuito. §. cum prætor. ff. ad Treb. & idem in l. diuus. colum. 2. & ibi Imo. plene. ff. de re iud. & in l. ſi is, ad quem. ff. de acqui. hæred. & idem Barto. in l. 1. C. de ſen. aduer. fiſc. lat. li. 10. Cy. & Bal. in l. 1. C. de cõdi. inde. Bal. in l. 1. in 1. col. C. qũo & quã. iud. Bal. in l. 1. uer. quid ſi eſt lata per corruptelã. & ſequen. C. de pœ. iud. qui ma. iudi. Bal. in l. 1. C. ſi ex fal. inſtru. & Bal. in l. uenalis. C. quando prono. non eſt neceſ. Et circa dictam clauſulam generalem, uidete etiam id, quod decidit Bal. poſt Pe. & Cy. in l. 1. ad fin. C. de requi. reis. Cy. & Ba. in l. 2. C. ſi pen. app. mors inter.

Ad fin. gloſſ. habetis quòd diſpoſitio huius §. qua dici-
32 tur, † quòd reſtitutio datur præſenti contra abſentem cauſa Reipublicæ, habet locum ſiue quis fuerit abſens cauſa Reipublicæ Romanorum, ſiue alterius ciuitatis, uel municipij, etiam iuliæ: ut etiam dicit gloſſ. in illa l. legatis. hic alleg. in gloſſ. Iſta glo. ſi referatur ad tex. noſtrum, eſt nullius penè effectus, & ſine aliqua prorſus dubitatione: quia ſi reſtitutio datur aduerſus eum, qui fuit abſens ex cauſa Reipublicæ Romanorum, & ſic ex iuſta cauſa, quantò magis daretur reſtitutio aduerſus eum, qui fuiſſet abſens, non ex cauſa Reipublicæ Romanorum, ſed pro alterius cuiuſuis ciuitatis, vel municipij, & ſic ex minus iuſta cauſa: ut dixi ſuprà, in princi. huius §. in primo euidentiali? Sed ſi hæc glo. intelligatur ſecundum iura quæ allegat, prout debet intelligi

ſecun-

ſecundũ leges, quas allegat, vt inquit Bart. in l. non ſolùm. §.
ſi liberationis verba. ff. de liber. lega.
33 †Ex ea habetis notare vnum magis notabile: quod reſtitutio,
quæ datur abſenti contra præſentem, & ſic in omni cõtrario,
ad principium tex. noſtri, datur ei ſiue fuerit abſens pro Re-
publica Romanorũ, ſiue alterius ciuitatis, vel municipij. Et
ſic habetis quòd licet aliàs in concedenda reſtitutione abſen
ti cõtra præſentem fiat diſtinctio abſentiarũ, prout ſuprà dixi
in 1. euidentiali, quod tamen nõ fit diſtinctio ex cauſa cuius Rei
publicæ fuerit abſens: quia indulgetur ſibi reſtitutio, ẽt pro
abſentia loco cuiuslibet ciuitatis, aut municipij, ſaltẽ ex clau
ſula generali: Si qua mihi cauſa, &c. Et ita intelligẽdo gloſſ.
puto etiam in hoc eam bene dicere: quia caſus eſt in d. l. ſed
& ſi per prætorem. §. pe. ff. ex quib. cau. ma. hic alleg. in gloſſ.
quæ propriè loquitur in iſtis terminis.
Addo etiam quòd pro hac glo. intellecta, vt ſtatim dixi, o-
ptimè facit, quod in ſimili notabiliter decidit Bar. l. ſi. pe. col.
34 C. de ſac. ſan. eccle. † vbi voluit quod priuilegiũ illius legis fin.
circa præſcriptionẽ, in quatuor caſibus ibi poſitis, indultum
eccleſiæ, & ciuitati, habeat ẽt locũ in Republica cuiuslibet
caſtri, & cuiuslibet municipij. Et idem ſequitur ibi Bal. in 2.
col. verſ. ſecũdò quæro, vtrũ priuilegiũ, quod dat ciuitati, det
etiã caſtro, &c. licet contrarium teneat ipſemet Bart. contra
l morem ſuum ſibi contrarius l * in l. ſi finita. §. ſi de vectigali-
bus. ff. de dam. infec. circa med. 1. col. poſt glo. ibi in verſ. per
longum. & ſequuntur ibi Ang. & Imo.
Addo etiam quòd pro glo. noſtra declarata, vt ſuprà, benè
facit quod alibi voluit gl. uo. in l. Reſpublica. in gloſſ. 1. C. ex
35 quibus cau. ma. quæ voluit † quod ſic Reſpu. Romanorũ hẽt bene
ficiũ reſtitutionis: vt in tex. dicitur, ita ẽt aliæ ciuitates & ca-
m ſtra, & villæ m * quod multũ latè hic examinat Ioan. Fab. in
pe. & vltim. col. poſt Pe. de Bella Per. ſcilicet nũquid Reſpub.
aliarũ ciuitatũ, vel municipiorũ, quàm Romanæ ciuitatis re-
ſtituantur: latè & poſt multa hinc inde adducta, finaliter con
cludit contra Pe. de Bella Per. quòd quælibet Reſpu. reſtituit.
Dicitur vt hic latè per eum. & Nic. de Neap. poſt gloſſ. ibi in l.
Rempublicam. C. de iure Reipub. lib. 11. & per Spe. in tit. de in
integ. reſtitu. §. 1. ver. idẽ quoque. & in §. quis aũt. in ver. ad do
ctri. per Inno. in c. 1. extra de in integ. reſt. & videte Bart. hoc
ẽt examinantem in d. l. Reſpublica. C. ex quibus cau. ma. quod ſi
in hoc teneremus cõcluſionem, quam ibi tenet Bar. poſt Iac.
Butr. & aliæ ciuitates, & alia municipia, licet non reſtituan-
tur per illã Reſpublica. habent tamen reſtitutionem ex clau
ſula generali Si qua mihi, &c. Ita concluſio optimè faceret
pro determinatione glo. noſtræ, uolentis idem eſſe in ciuitati.
bus, & municipijs, vt reſtituantur ex clauſula generali.
36 †An aũt, & quando appellatione Reipublicæ veniat alia
Reſpublica, quam Romanorũ, & ſic qñ veniunt aliæ ciuitates
vltra ſuprà allegatas, vide glo. uo. in Auth. de hære. & Fal. in
prin. in gl. in ver. omnem Reipublicæ. & ibi per ſcribentes,
maxime per Ang. & Bart. in l. 1. uata prin. C. de pœna iudi. q
ma. iud. & ibidem per Bal. & per eundẽ in l. 2. C. cõmunia de
vſucap. & ibi an in dubio ſemper appellatione Reipublicæ
37 intelligatur de Romana. † Et an ciuitas dicatur Reſpublica,
ponit Bal. in l. 2. in vltimis verbis. C. de ſen. quæ ſine cer. quan.
& ibi dicit, quòd ſi ſic: largo modo. Et Bal. in proœmio Di-
geſtorum. circa prin.
38 † Et quot modis capiatur Reſpublica, declarat Bar. in rub.
C. de iure fiſci. lib. 10. & ibi Nico. de Neap. & dicit Bald. in l.
39 properãdũ, in prin. per illũ tex. in 2. col. C. de iudi. † quod ſola ci
uitas Romana hẽt fiſcũ. & nõ alia ciuitas. Idẽ dixit Bal. in d.
proœ. Digeſtorũ. in princ. licet aliter & melius dixerit Bart.
in l. 1. C. de bo. va. lib. 10. & Bar. in l. item veniũt. §. ait ſenatus.
ff. de peti. hære. & Bar. in l. cunctos populos. in 1. & 2. col. C.
de ſum. tri. Dicit etiam Bal. in rub. C. de priui. fiſci. quòd mu-
nicipia non habent fiſcum. Sed ego hoc intelligerem verum,
prout dicit Bart. in præalle. locis, in ciuitate.
40 †Et ad id quod ſuprà tetigi de priuilegio conceſſo ciuitati, †
n an extendatur ad caſtra, & villas, n quia hæc non eſt materia
noſtra: ſed ſi vis ſcire an & qñ procedat, videas Bart. in l. ſi fini
ta. §. ex hoc edicto. & ibi latè Imo. ff. de dam. infec. & latè per
Nic. de Neap. inſertum in lecturis Bar. in l. ſed & reprobari. §.
amplius. ff. de excuſa. tuto. per Lud. Roma. in d. l. ſi finita. §. ſi
de vectigalibus. & per Ang. de Are. in §. res fiſci. ſuprà de vſu
ca. Et in materia recurratis omnino ad Bar. in l. 2. ff. de verb.
ſig. Et ad Canoniſtas in c. ſi ciuitas. vbi bonus tex. de ſen. ex-
com. in 6. & Bal. in c. felicis, vbi maximè per Pet. de Anch. de
pœnis. in 6. & Bald. in c. 1. de capitaneo, qui arcẽ vẽdidit: in
vſibus feu. vbi refert Io. And. in d. cap. ſi ciuitas. in Nouel. te-
nentẽ, quod ſi conceditur priuilegiũ, vel immunitas ciuitati, nõ
intelliguntur caſtra. Et eodem modo ſi conceditur caſtro,
non includuntur villæ ſub ipſo. Dicit etiam Bald. in tit. de pa-
ce Conſtan. in verbo, mos Romanorum. quòd damnata ciui-
tate ad aratrum, non intelliguntur eius caſtra damnata.
o An aũt appellatione ciuitatis veniant ſuburbia, o ita quod
ſi ſtatutum prohibeat aliquid fieri in ciuitate, intelligatur ẽt
41 de ſurburbijs: ponit Abb. in c. ſi. extra de præben. † Et an ap-
pellatione ciuitatis veniãt terræ ſibi recõmendatæ, ponit Pe.
in cle. ne Romani. §. ſanè. de elec. & ibi tenet, quod nõ: per illum
42 tex. & refert, ſe ita aliàs cõſuluiſſe Senis. † Et an conſuetudo,
& ſtatuta ciuitatis habeant locum ẽt in caſtris & villis ciuita
p ti ſubiectis p habetis gl. no. quod ſic, in l. ex ea. in gl. ſi. in verbo
pœnam. ff. de poſtula. & ibi videas per Ang.
43 Glo. in verb. Abeſſet, ad eius fi. De hoc † an poſsidens tan-
tùm animo, & ſic ciuiliter tantùm, poſsit ex ſola ciuili poſſeſ
ſione vſucapere: quia hæc non eſt materia noſtra, videte latè
Bar. in l. 3. §. ex cõtrario. in 1. & 2. col. ff. de acquir. poſ. & ibi-
dẽ per alios. Cy. in l. cõpetit. in 4. q. C. de præſcr. trig. ann. Bal.
in l. cũ res. in 3. col. C. de prob. Ang. in l. ſuper lõgi. C. de præ-
ſcrip. lõg. tẽp. & ibi per Iac. But. in l. nemo. C. de acqui. poſ. Sa
li. in l. licet, in 4. col. C. de acq. poſ. & ibi per Gul. in 2. col. & ibi
dẽ per Bal. & eũdẽ in l. traditionibus. C. de pac. Ang. in repe.
l. ſi quis ui. §. differentia. ff. de acquir. poſ. & quod uult gl. in c.
cauſam. in glo. ſi. in uerbo, detinere. extra de præſcri. habetur
in l. 1. C. de ſer. fugi. Et in iſtis locis magis communis conclu-
ſio ſe habet, quòd ſic, quòd ex ſola ciuili procedat uſuſcapio.
Glo. in uerbo, in hoſtium. quam diuido in tres partes. In
prima declarat tex. ſcilicet qui ſint hoſtes. In ſecunda format
q. ad tex. In tertia iuxta ſolu. ponit quandam differentiam. Se
cunda ibi: ſi ergo ab alio quis capiatur. Tertia ibi: in hoc au-
tem differunt,
44 In ea. glo. ibi uel qui populo Romano. De hoc † qui dicãtur
proprie hoſtes, ponit Bar. in d. l. hoſtes. ff. de capi. & Bal. in l.
cum cognatũ. per illũ tex. C. de inge. ma. ubi dicit quòd illi
proprie ſunt hoſtes, qui ſunt in bello quod mouetur cũ rege
Romanorum, uel ſummo Pontifice: ſecus ſi moueatur per ali
45 quos Reges, uel Principes. De quo ẽt infrà aliquid dicam. † Et
quæ differentia ſit inter hoſtem, & reũ criminis læſæ maieſta
tis, declarat Bal. in l. nihil. C. de uind. lib. ubi dicit quòd nemo
põt fieri reus criminis læſæ maieſtatis, niſi ſit ſubditus. Hoſtis
aũt põt eſſe de quacunque gente. Et idẽ tenet Bal. in l. 2. C. de
46 falſa moneta. † Et not. quòd piratæ ſunt hoſtes proprie, & æ-
quiparant hoſtibus fidei. Tex. eſt in Auth. nauigia. C. de fur.
47 Et ibi dicit Bal. per multa iura, † quòd tales piratæ ſunt ipſo
iure diffidati, & poſſunt à quolibet impune derobari. Et an
ſi ciuitas Imperij reſiſtat officiali Imperatoris, per hoc dicat
illa ciuitas eſſe hoſtis imperij, ita ut ei poſsit bellum indici:
ponit Bart. in d. l. hoſtes. in ult. col. uer. circa prædicta quæro.
& Bartol. in l. qui à latronibus, in princ. ff. de teſta.
In eadẽ gloſſ. ibi: credo quòd ſic. dicit ſecundum Ioann.
Fab. hic, & poſt eum Angel. de Aret. hoc eſſe uerißimum:
quia ubi agitur de reſtitutione concedenda præſenti contra
abſentem, non curamus de cauſa abſentiæ, prout dixi uobis
ſuprà in princip. huius §. in primo euidentiali. Sed ego pu-
to idem eſſe in caſu contrario, ſcilicet in reſtitutione conce-
denda abſenti contra præſentem: quo caſu licet in tali ab-
ſente reſtituendo fiat differentia abſentiarum, prout dixi in
48 euidentiali præallegato: † tamen ſi aliquis fuiſſet captus, nõ
dico ab his qui proprie ſunt hoſtes, ſed à latronibus, aut à
prædonibus, aut aliàs eſſet poſitus in uincula per uim poten
tioris. quòd iſta cauſa eſſet iuſta concedendæ ſibi reſtitutio-
nis. Tex. habetis de hoc ualde notabilem in l. ſuccurritur. ff.
ex quibus cau. ma. Et in iſto caſu contrario intelligite glo. no-
ſtrã loqui prout ẽt intellexi gloſ. ſuprà in uerbo, Reipublicæ,
quia alias iſtud eſſet nullius effectus, ut ibi dixi. Plus tñ, & præ
clarius dixit ad contextũ Iuriſconſultus in l. in eadem cauſa.

49 ff.ex quibus cau.ma.† in vinculis,etiam eos accipi,qui ita al
ligati ſunt,vt ſine dedecore in publico apparere non poſsint.
Ad quod accedat gloſ.not.in capit. ſi qui teſtium.in ver.pau-
pertate,extra de teſti.
In eadē glo. ibi ; quòd aliàs non poſſet, cùm eſſet ſeruus.
50 Habetis ex glo. † quòd ſi aliquis capiatur ab his qui propriè
hoſtes ſunt,efficitur eorū ſeruus: & ſic non pōt facere teſta-
51 mentū.† Secus aūt ſi ab eis,qui non ſunt propriè hoſtes, vt
ſunt latrunculi,quia tunc non efficitur propriè ſeruus: & ſic
pōt facere teſtamentū.Dixit tamen Bart.in dicta l. qui à latro
nibus, in princip.ff.de teſtamen. ꝙ nedum ſi per Papam, vel
Imperatorem mouetur bellum, capti efficiuntur ſerui:quòd
hoc eſt indubitatum vt ſuprà dixi:Imò ēt ſi bellum indicitur
per officiales Principis.Nam dicit ibi Bartolus quandam cō
ſtitutionē editam fuiſſe Piſis à Henrico Imperatore, in qua
declarauit quòd quicunque rebellauerit Principi,vel eius of-
ficialibus,ſit hoſtis Imperij.De quo etiam per Inno.in hoc vl
timo tenentem contrarium,in cap. olim, extra de teſti. ſpo.
quem ipſemet Barto.refert,& per Inno.in c.ſicut,extra de iu-
reiur.& per Ioā.And.in addi.Spec.in ti.de inſtrumen. edi. §.
cōpendioſe.ver.15.& Bald.in dicta l.cùm cognatū. & per il-
52 lum tex.C.de inge.manu. † & ibi ēt notabiliter quærit Bald.
quid ſi Imperator indixit libellum,& mortuo Imperatore gē
tes ſuæ poſteà ceperint aliquē ex hoſtibus, an ille efficiatur
ſeruus, & conſequenter non poſsit teſtari : & ibi nihil deci-
dit.Refert tamen ꝙ aliàs fuit de hoc ardua quæſtio tempore
Henrici Imperatoris, in perſona comitis Bergamini de Ma-
riano multum diuitis,qui captiuatus poſt mortem Imperato
ris,condito teſtamento deceſsit in carcere Piſarum.
In eadē gloſ.ibi:imò & eius obſes non poſſet, & ſic ad fi-
53 nē.De iſtis obſidibus,† & an,& quādo poſsint dari, videte ī
dicta l.obſides.ff.de teſtamē.hic allegata:& maximè Bal.in-
ter alios:& ibi ēt latè Imolā,& tex.in cap.ex reſcripto. & ibi
glo.in verbo Obſides.extra de iureiur.Bald.in Auth.imò,ad
fi.C.de actio.& oblig.& Barto.in l.diuus.ff.de iure fiſci.& ibi
gloſſ.declarat qui dicantur obſides,& Bald.in dicta l. obſes.
C.de actio.& oblig.vbi dicitur ꝙ poſſunt dari obſides pro pu
blica cā tantùm,& non pro priuata.Et videas gloſſ. in l. 2. in
verbo Vendiderit.C.de patri.qui filios diſtraxe. & ibi latè po
nit Bald. de materia iſtorū obſidū : & inter cætera dicit illos
propriè obſides,qui dantur inter veros hoſtes.Et qui ſint veri
hoſtes,dixi ſuprà in prin.huius gloſ.Et ſecundum eum, iſti ta
les,qui dantur pro obſidibus inter veros hoſtes, benè de iu-
re dantur.Et ibi etiam ponit quādo poſsint dari obſides in-
ter priuatos.Et ibi etiam quādo,& per quos poſſent tales ob
ſides reuocari:dicit vt ibi per eum.
Gloſſ.11.verbo,Poteſtate. diuido eā in tres partes principa-
les.In prima ad declarationē text.ponit quot modis capitur
iſte terminus Poteſtas.In ſecunda per modū quæſtionis oppo
nit,& ſoluit.In tertia cōtra ſolutionē inſtat opponendo,& ei
dupliciter reſpondet.Secunda ibi:ſed quomodo iſte ab hoſti
bus captus.Tertia ibi:ſed nec videtur quòd per ſeruum.
In ea.gloſ.in prin.ibi:id eſt,ſeruiture. addite quòd ita ex-
ponitur in §.1.& 2.ſuprà de his,qui ſunt ſui.& idem in l.1.§.
1.& 2.ff.de his,qui ſunt ſui.ſecundū Ioan.Fab. & Angel. hic.
Vos verò dicite quòd imò glo.debuit exponere tex. in pote-
ſtate hoſtiū,id eſt,in dominio:prout clarè dicit tex.in l. pote
ſtatis.hic allegata in gloſſ.Et ita clarè vult Nico. de Nea.hic.
In ea.gl.ibi.l.poteſtatis. addite gloſſ.in §.ſi quis. alij in gl.
1.in verbo,iuris.ſupra de inuti.ſtipu.& quod dixit gl. no. ī l.
1.§.per hac.el 1.in gl.in verbo vendicare.Et ibi Bar.& doc.ff.
de rei vendi.Inno.in cap.inter quatuor,extra de mai. & obe.
Ad fi.glo.hanc ſolutionē ſequitur Dy.hic,& alij cōmuni-
ter poſt eū:& eā declarat Dyn.in regula,ſine poſſeſsione.in 1.
colum.de reg.iur.in 6.Et pro inueſtiganda veritate huius ſo-
lutionis,vide latiſsimè Bart.vbi hanc materiā latè,& copioſè
examinat in repe.l.ſi is,qui pro emptore.ff.de vſuca.in expe-
ditione verſiculi,quod ſi ſeruus.vſque ad expeditionē verſic.
Marcellus.incluſiuè.Dicebat tñ Ange.hic.ꝙ contrarium hic
in gloſ.formatū de l.ſine poſſeſsione.poteſt etiam aliter ſol-
54 ui, ſcilicet ꝙ verum eſt † ꝙ ſine poſſeſsione non pōt vſuca-
pio inchoari:& ita intelligatur d.l.ſine poſſeſsione.ſed poſt-
quàm fuit cœpta vſucapio cum poſſeſsione, & ſic poſtquàm
fuerit in eſſe producta, tūc ſi nō fuit interrupta interruptione
naturali,vel ciuili iuxta l.naturaliter,cū ibi plenè traditis per
Barto.ff.de vſuſcap.certè,ſecundum eū,perficietur vſuſcapio
ſine poſſeſsione:ſiue loquamur in defuncto hæreditate iacen
te,ſiue ī alio viuo.Et ita dicit ſe itelligere l.cœptā.ff.de vſuſc.
Sed iudicio meo mirandū eſt de hoc tanto patre, & ſum-
mo doctore, ꝙ in hac ſolutione tā vehementer errauerit: &
primò dum in propoſito text.noſtri dicit quòd quando vſu-
ſcap.fuit incepta cū poſſeſsione.ſi nō fuit interrupta interru-
ptione naturali,vel ciuili,ꝙ ſine poſſeſsione perficitur vſuſca
pio. Et ſic præſupponit ꝙ in propoſito tex.noſtri ante captiui
tatē fuerit incepta vſuſcapio cū poſſeſsiōe. Vnde licet poſteà
poſt captiuitatē perdatur poſſeſsio, tamen ſine poſſeſsione
procedit vſuſcapio,niſi vſuſcapio interrumpatur naturaliter,
vel ciuiliter:quia in hoc errat,cùm per captiuitatē nedū per-
datur poſſeſsio,ſed ēt interrumpatur præſcriptio. l. denique.
ff.ex quibus cau.ma.& ibi expreſſè hoc firmatur gl. 2.in ver.
non reſtitui.quæ dicit quod talis interruptio per captiuitatē
eſt naturalis.Et allegat de hoc.l.naturaliter.ff.de vſucap. Præ
terea, & fortius : dum vult Angel. quòd poſtquam vſuſcapio
fuit cœpta cū poſſeſsione,quod poſteà perficiatur ſine poſſeſ
ſione,ſiue loquamur in defuncto hæreditate iacente, ſiue in
alio viuo. Et ita dicit ſe intelligere dictam l.cœptā. Ipſe dicit
de directo contra caſum l.de broca.in l.iuſto.§.nondū. ff. de
vſuſcap.vbi dicit ad literā tex. quòd de iure ſingulari, & ſic
de iure ſpeciali receptū eſt hæreditate iacente, vt in ea ſine
poſſeſsione perficiatur vſuſcapio.Et ꝙ in d. l. cœptā iſtud ſit
introductū iure ſingulari,& ſic iure ſpeciali ī hæreditate iacēte,
tenet ipſemet Bart.in terminis in d.l.naturaliter.in 4.col.cir-
ca medium.
Ego benè puto,quòd quando ageretur de præſcribēda ali
qua actione perſonali, quæ præſcriptio non currit ex poſſeſ-
ſione præſcribentis, ſed ex ſolo curſu tēporis,& negligentia
nō petētis, quòd tūc iſta præſcriptio currit iſto præſcribente
exiſtēte in captiuitate,ſicut ſi eſſet in ciuitate . Et in iſto caſu
puto poſſe exēplificari tex.noſtrū:& poſſe ad cōtrariū reſpō
deri,dū dicebatur quod ſine poſſeſsiōe nō currit præſcriptio:
illud verū in præſcriptione iurium realiū,quæ currit ex poſ-
ſeſsione præſcribentis.Secus in præſcriptionē actionū perſo
naliū,vt ſuprà dixi.Et ita tenet,& declarat Bar.in l. ait prætor.
§.hi planè.ff.ex quibus cau.ma.per illū tex. ad finē. Accedat
quod no.voluit Bart.limitādo ea.fi.de præſcri.in l.ſequitur.§.
ſi uiam.ff.de uſuca.& in l.hæc autem iura.ff.de ſer.urb.præd.
& in l.fi.ff.quemad.ſeruit.amit.Sunt ēt alij caſus ſingulares, &
ſpeciales,in quibus ſine poſſeſsione procedit uſuſcapio, qui
enumerantur per Dyn. in regu. ſine poſſeſsione in 1. & 2.
col.& per Bar.in d.l.naturaliter.in 3.col.in prin.uer. tertiò re
quiritur in præſcriptione.Et no.Bart.in l.nec utilē.in 2.oppo.
principali.ff. ex quib. cau. maio. in quibus caſibus puto ēt ꝙ
55 tex.iſte poſsit exēplificari.& † ī quibus caſibus captus ab hoſti
bus poteſt ſine poſſeſsione uſucapere.Et inter cæteros Bal.in
d.l.naturaliter,enumerat caſum,ſcilicet ex re peculiari, ſcili
cet per filiū,& ſeruū. Et dicit gl.noſtra hic in ſolutione ſua,
quā ego ēt ſuprà approbaui.Item enumerat alium caſum no
tabilē,& ſingularem,quando modicum tempus ſuperfuiſſet
ad uſuſcapionem cōplendam : quia in illo modico tempore
perficeret uſuſcapionem ſine poſſeſsione.De quo eſt tex.in l.
rerum miſtura. §. Labeo. ff. de uſuſcap. & ibi Bartol. dicit
hoc eſſe ſingulare. Et in hoc etiam caſu poteſt text. noſter
exemplificari.
Glo.in uer.in ciuitate.diuido in ſeptē partes.In prima de-
clarat tex.In ſecūda per uiā quæſiti extendit tex.noſtrū.In ter
tia declarat,qñ qs dicat̃ deſinere abeſſe. In quarta extēdit ēt
tex.noſtrum ad caſum contrarium.In quinta iuxta dictam ex
tenſionem gloſ.tacitè ſubintrat unam maximā & arduā dif-
ficultatē.In ſexta rurſus declarat quādo quis dicatur deſine-
re abeſſe.In ſeptima per modū illationis remouet quoddam
tacitum contrarium ad textum noſtrum,Secunda ibi:quid er
go ſi uterque abeſt.Tertia ibi:uideātur deſinere abeſſe.Quar-
ta ibi:item contra ſi præſens.Quinta ibi:& tunc ſiue cōpleta
eſt tota uſuſcapio.Sexta ibi:& tunc dicitur deſinere abeſſe.Se
ptima ibi:& ſic patet quòd de neceſſaria abſentia.
In ea.gl.ibi:ut ff.ex q.cau.ma.l.fi.Ex hac parte gl.iūcta.d.l.
fin.

56 fin.in ea allegata, dicit Ang.notandum eſſe † q privilegiatus
q vtitur priuilegio ſuo contra priuilegiatum q eodẽ priuilegio.
Addo q ante eũ hic, iſta fuit inductio gloſ.in d.l.fin. & dicit
Ang.hic,hoc ideo eſſe,quia priuilegiatus qui agit, tractat de
damno euitando:& ille priuilegiatus, contra quem agitur,tra
ctat de lucro:vnde iſto caſu benè priuilegiatus admittit con-
tra priuilegiatũ.Itẽ quia iſte priuilegiatus, qui agit,fouet iu-
ſtiorẽ cauſam illo priuilegiato,contra quem agitur:nil mirũ
ſi contra eũ admittitur ad agendum.Allegat ad iſta tex.nota-
bilẽ,in l.verum.§.fi.& ibi Bart.& alios.ff.de mino. Ego puto
contra illã gl.& cõtra Ange.hic,quòd hæc non ſit bona indu
ctio,& quòd illud non benè colligatur.ſc. licet quòd priuile-
giatus vtatur priuilegio ſuo contra priuilegiatũ eodẽ priuile
gio:quia non eſt verum,quòd ille præſcribens vel qui præſcri
bit,contra quem agitur,ſit priuilegiatus : quia ex hoc ſolo q
ſit abſens,& ſic ſola abſentia,non eſt cauſa priuilegij conce-
dendæ ſibi reſtitutionis,ſed abſentia iuncta cũ læſione.Cùm
ergo præſcribens,quantumcunque ſit abſens,non lædatur:er
go non eſt priuilegiatus.Quod patet eò quia non reſtituitur,
ergo non eſt verum quòd hic priuilegiatus vtatur priuilegio
contra priuilegiatum.Et ita dicit Bart.in d.l.fi.

Præterea,vt dicit Bart.in Authen.quas actiones. in 2. colũ.
C.de ſacroſan.eccle.in terminis illius l. fi. licet iſte cõtra quẽ
agitur,ſit priuilegiatus in genere,eò quia abſens:tñ nõ eſt pri
uilegiatus in ſpecie in iſta cauſa reſtitutionis in integrum,in
qua agitur contra eũ. Vnde licet iſte abſens ſit priuilegiatus
in genere,eo quia abſens,tamen nõ eſt in ſpecie;ergo non eſt
verum,q in iſtis terminis,& in iſto caſu ſpeciali, in quo agit
contra eũ,qui præſcribit,dicatur priuilegiatus agere contra
priuilegiatum eodẽ priuilegio in ſpecie.De hoc tñ,an, & qñ
priuilegiatus poſsit vti priuilegio ſuo contra priuilegiatũ,vl
tra præallegata,& vltra ea q̃ latè ponit Cyn.poſt Pet. & Bart.
in d.Authen.quas actiones,& Cy.in l.quo tẽpore.in vlti. col.
C.de reſtitut.mili.videte omninò illum notabilẽ tex.in l.verũ
§.itẽ quæritur.ff.de minor.& ibi Bar. dicit eſſe meliorem ad
hoc,quam alibi habeamus. Et videas tex.in c.auditis, circa
finẽ.& ibi domin.Abb.in 9.notabili.extra de in integr. reſti-
tutio.& Bal.in Authen.habita.C.ne filius pro par. in 8. colũ.
ver.modò iſtã materiã altiùs attingamus,& Bald.in l. 2. per
illum tex.C.de priuileg.fiſci.& Bald.in Auth.item ſibi inuicẽ
per illũ tex.C.de ſacroſanct.eccleſ.& in cõtingẽtia facti Pau.
de Caſt.conſuleritem in conſil.ſuo 312.in vltimo dubio.

In eadẽ gloſſ.ibi.l.ab hoſtibus. §. ſed quod ſi ſimpliciter.
gl.hic ſuccinctè tangit hanc difficultatem, quæ fuit maxima
inter antiquos gloſſatores,& inter docto.noſtros,& doc. ſe-
57 quent.Et vt eã melius intelligatis,ſubijcio rẽ exẽplis.† Pone,
vſucapio pro maiori parte eſt lapſa in abſentia: poſtmodum
eſt cõpleta in præſentia,poſt modicũ tẽpus reuerſionis,i quo
modico tempore dominus potuiſſet agere: an reſtitutio ſit i
totũ,& omnino deneganda,an verò ſit dãda reſtitutio in inte
grũ,ita vt ſubducatur tantum tẽpus,quãtũ eſt illud, quo vſu-
capio cucurrit in abſentia.Mart.& Placen.ex vna parte tene
bant quòd nulla omnino ſit concedenda reſtitutio.Bulg.ve-
rò & Ioã.tenebant ex alia parte contrariũ, ſcilicet,reſtitutio
nem eſſe concedendum,ita tamen quòd ſubducatur tempus
abſentiæ de medio:& ſic illud tempus,quod cucurrit in abſẽ
tia,& cõſequenter tempus,quo dominus non fuit in negligẽ
tia.Has controuerſias antiquorũ refert latè gloſſator Accur.
in lege quo tẽpore.C.de reſti.mili.in gloſſ.1.& in d.l.ab hoſti
bus.§.ſed quod ſimpliciter.in glo.1.ff.ex quibus cauſis maio.
Opi.Mar.ſecuti ſunt Petr.& Cynus in d.l.quo tẽpore. & Gu-
lielmus in dicto.§.ſed quod ſimpliciter. Hãc ẽt tenet Ioãnes
Fab.hic,& refert Paulus de Caſtro excellentiſsimus inter mo
dernos,in l.diuortio.§.non ſolùm.ff.ſolu.mat.quòd opi.Mar.
cõiter tenetur.Contrariam tamen opi.videlicet Bulg. tenent
vbique gl.in d.l.quo tempore.& in d.§.ſed quod ſimpliciter
& in hoc §.in præſenti gloſ.Hanc etiam opi.tenet Dy. & Iac.
Bu.hic,& Inno.in cap.dilecto filio.extra de verb. ſigni. & ibi
iſtud idem tenere videtur gl.in verbo Futura. & ibi eſt opti-
mus tex.pro hac parte.Azo.verò in ſum.ti.de reſti. mili.dixit
quòd opin.Bulg.nititur maiori æquitati: ſed ſententia Mar.ful
citur maiori authoritate legũ.Bart.in hac difficultate contra
morẽ ſuum fuit ſibi ipſi contrarius.Nã in d.l.quo tẽpore.tenet
indiſtinctè opi. Bul. & dicit quòd hæc opinio eſt veriſsim.
& idẽ tenet ipſe Bart.in d.l.fin.in vlti.col.de tempo. in integ.
reſti.ſed ipſemet Bar.in d.l.ab hoſtibus.§.ſed quod ſimplici-
ter.in 7.col.non tenet indiſtinctè opi.Bul.ſed ponendo noua
opi.diſtinguit:vt ibi per eũ.Bald.in d.l.quo tẽpore. in 4.colũ.
tenet ſimpliciter, & indiſtinctè opi. Bulg. Ego non intendo
hãc difficultatem, & hunc periculoſum articulũ hic exami-
nare,propterea quòd illum omittunt omnes doc.hic. vt Ni-
col.de Neapol.Bald.Angel.de Aret.& Ioan.de Plat.ſed de eo
diffusè videatis in locis ſuprà allegatis,& maximè per Dyn.
hic,qui multa hincinde adducit,tandẽ cũ opi.Bulg.cõcludit
& reſpondet argumentis in contrarium adductis.Et videatis
per Ioan.Fab.hic.qui multa pro utraque parte adducit , &
plura quàm Dyn.& finaliter tenet cũ Marti.& non reſpõdet
argumentis in contrarium adductis.Videte ẽt Bart. latè exa
minantem hunc articulũ in d.§.ſed quod ſimpliciter, per 5.
colum.& ibi Bar.in hoc articulo quatuor per ordinem facit.
Primò ponit iura,& rationes,quæ faciunt pro Mar.poſteà eis
particulariter reſpõdet.Deinde ponit iura,& rationes quę fa
ciunt pro Bulg.& eodẽ modo ſingulariter reſpondet.Tertiò
ponit rationes,& ſolutiones doctorum,& eas damnat. Quar
tò ponit vnam ſuam opinionem cum diſtinctione,vt ibi per
r eum.Ego non recedam ab opinio.Bulg. r quia videtur ma-
gis communis.Pro qua vltra ea quæ copioſiſsimè adducun-
tur per docto.in locis pręallega.ita vt vix quicquid addi poſ-
ſit,ego etiam adduco illud , quod in optimo ſimili adducit
gl.in l.fi.in verb.illuxerit.C.de tempo.in integ.reſti.quam ibi
tenet,& ſequitur Bart.in vlti.col.& ibidẽ Bal. ad fi. vbi ponit
quòd ſi præſcriptio fuit incepta in minori ætate & completa
in maiori, quòd iſto caſu non eſt deneganda reſtitutiò , imò
concedenda,& quòd tempus ſibi non currit,niſi pro tempo-
re maioris ætatis conſequenter reſtituitur,& ſubducitur tem
pus minoris ætatis,& non computatur ſibi,niſi tempus ma-
ioris ætatis,quod fuit in negligentia.

In eadẽ gl.ibi l.ſi.cui.§.tandiu.Melius facit tex.in l.1.& ibi
glo.1.& Bart.ff.ſi quis cau.De iſtis viginti millibus diurnis,ut
habeatis magis expreſſum,dicite q mille paſſus faciunt vnũ
s milliare, s ut dixit tex.in l.3.in princip.& in l.mille paſſus. ff.
de uerborum ſignificatio.& quinque pedes faciunt unũ paſ-
t ſum, t ut inquit gloſſ.in dict.l.tertia.in glo. 1. ad fi. † Pes uerò
58 dicitur quindecim digitorum, u ſecundum glo.in cap. ſicut.
u 17.quæſt.4.& Bald.in dict.l.prima.ff.ſi quis cautio.

In fin.glo.in hac ultima parte.glo.eſt aliqualiter obſcura,
& intricata ſecundum Ioan.Fab.hic:ſed ſecundũ Angel. de
Aret.hic,mens huius gl.eſt iſta:nam eſt fiẽda differentia , an
ſit fienda reſtitutio præſenti contra abſentem : & tunc indi-
ſtinctè,non facta diſtinctione abſentiarũ,nec ẽt facta diſtin-
ctione an abſens deſierit abeſſe,necne : ſemper eſt fienda re-
ſtitutio præſenti uno ſolo inſpecto,an præſens habuerit pote
ſtatẽ agendi. necne : prout latè dixi uobis in primo notabili.
Si uerò reſtitutio ſit concedenda abſenti contra præſentẽ,tũc
benè fiẽda eſt diſtinctio abſentiarũ,iuxta materiã l.fin.ff.de i
integr.reſtitutio.ubi propriè traditur hæc materia . Et iſto ẽt
caſu benè quærimus an deſierit abeſſe,uel ne,ut in hac.gloſ.
59 Ideo aduertendũ eſt,† q ſi aliquis fuerit abſens ex cauſa uo-
luntaria ſine contumacia,uel ẽt cum cõtumacia , & ſic ex cã
non iuſta,quo caſu ei non conceditur reſtitutio,prout tradi-
tur in dicta l.fina.ff.de in integ. reſtitutio. & iſte talis abſens
ignorabat ius ſuũ,uel ius ſibi cõpetere , quòd quãuis currat
præſcriptio tã contra ſcientem,quàm cõtra ignorantẽ,l.fi.cir
ca fi.uerſi.nulla ſciẽtia uel ignorãtia.C.de pręſcriptio.lõg.tẽ-
po.nihilominus talis ignorãtia erit iuſta cã in integrũ reſtitu
tionis cõcedendæ,cõtra dictã præſcriptionẽ:& ſic rõne igno
rãtiæ poterit petere in integrũ reſtitutionẽ.Illud eſt,qđ mul-
tùm ſingulariter uoluit Bar.per illũ tex.in l.1.§.ſi quis pp inũ
dationẽ.ff.de itin.actuque priua.Quòd dictum Ang.de Aret.
hic in finalibus uerbis multùm commendat,& dicit menti te
nendum.Addo quòd iſtud dictũ Bart.licet etiã communiter
reputatur eſſe ſingulare,tamen idem uoluit ipſe Bartol. in l.
Ariſto.§.Labeo.qui eſt §.fin.ff.de don.& Bart.in l. Aemilius.
in ult.oppoſ.quòd præſcriptio minori ipſo iure nõ currat. ff.
de mino. Et hoc dictum refert ſimpliciter Bald.in dict.l.fi.in
uerſicul. attende. C. de præſcript. long. tempo. Et hoc di-

ctum tenet Abb.Panor.in cap.vigilanti, extra de præſcri. qa
ad hoc allegat bonā glo.in l.prima.§.primo.in gl. prima,C.
de patr.pōt.idē ēt tenet Imo.in cap.fin.in ſecunda, aliàs 10.
charta.extra de præſcriptio.qui ad hoc allegat gl. in l.ſi par-
tem.§.ſi per fundū.in glo.paruula.in verſi.nō vtendo.ff. quē-
admodū ſeruit.amit.& idē tenet gl.in l.ſi ſic,in gloſſ.mag.in
verſ.ſeruitus.circa fi.eodē tit.Idē aūt tenet Ludo.Roma.in l.ſi
verò.§.de viro.in 15.fallen.ff.ſolut.matrimo.qui ēt ad hoc al
legat illā glo.in dicta l.ſi partē.§.ſi per fundū.& aliā glo.in l.
ſicut.§.militia.C.de præſcrip.trigin.vel quadr.anno.& idē ēt
tenet Spe.in ti.de præſcrip.§.primo.ver.ſed pone,colonus.&
Ang.in l.fin.ff.ſi quis teſtam.liber eſſe iuſſus fue. & Imola in
l.Pannonius.§.primo.ff.de acquirend.hæredita.Lud. Roma.
in l.qui vniuerſas.§.primo. ff.de acquiren.poſſeſsio.Facit qđ
ſingulariter vult Inno. in rubri. extra de conſtitut. ad finem.
Et eſt verū quòd contra Bart.tenent multi, vt per Modernos
in cap.auditis,extra de in integrū reſtitutio.& in clem.prima
in eodē tit. & contra Bartol. in contingentia facti conſuluit
Petr.de Ancharan.in conſilio 142. incipiente: principaliter
cōtra iſtos legatarios,&c.vbi inter cætera allegat Bald.tenē-
tē cōtra Bart.in l.prima.in 23.oppoſitio.C.qui admit.& ſub-
tiliter adducit cōtra Bart.dic. l.fina. C. de præſcriptio. long.
tempor.& reprobat reſponſionem Bartol.vt ibi per eum. Cō
tra Barto.etiam tenet Cuma.in l.cùm filius.§.in hac.ff.de ver
borum obligatio.

Glo.in ver.annum.Diuido in quatuor. In prima declarat
textū.In ſecunda ponit quot ſunt neceſſaria ad hoc,vt annus
vtilis currat.In tertia ponit quantū tēpus detur hodie in reſti
tutionibus.In quarta per modū notabilis ponit an hodiè iſte
§.ſit correctus.Secunda ibi:in quibus actor habuit facultatē.
Tertia ibi: hodie verò in omnibus reſtitutionibus. Quarta
ibi:& ita nota.hic.

In eadē gloſſ.ibi l.cùm hæres. §. Stichus addite ſimilem
tex.in l.ita vulneratus.in verſic.æſtimatio autem.ff.ad legem
60 Aquil.Dicit tñ † q̄ annus propriè cōſtat ex trecentis ſexagin-
x ta quinque diebus x & ſex horis:quæ ſex horæ collectæ ſimul
in quatuor annis faciunt vnum diem naturalem,quē appella
mus biſſextilē,q̄ attribuit Februario,vel ſm canones Martio.
Et hæc oīa ponit gl.no.in l.3.§.minore.verſ.biſſexto. ff.de mi
no.& gloſſ.in l.cùm biſſextus.ff.de verborum ſignificatio.

In eadē glo.ibi.ff.de diuer.& tēporibus præſcrip.l.prima.
61 videtis ex hac gloſſ.† quæ & quot ſunt neceſſaria ad hoc vt
annus vtilis currat.Idem no.gl.in dicta l.prima,in gl.in verſi.
agendi.& videte gl.no.in l.fi.in glo.1.& ibi docto.C.de tem-
po.in integrū reſtitu.& gl.no.in rubrica. ff. de diuer. tempo.
præſcrip.& ibi Barto.quæ ponunt de tēpore continuo. & de
tempore vtili à principio:ſed de continuo in proceſſu, & de
eo,quod omni tempore eſt vtile:& declarat quomodo, & qñ
in eis currat tempus. Accedat ad hoc gloſſ. quam Angel. de
Aret reputat valdè ſingularem in capit.quam ſit eccleſijs.in
ver.menſem.de electio.in 6.& glo.not.in clemen. 1.in verſi.
continuum.de in integrum reſtitutio.

62 †An aūt,& qñ tempus in dubio intelligatur vtile, vel con-
tinuū,vide Bald.in l.annus,cū ibi no.per gloſſ.ff.de calum.&
omnino Bal.in l.genero.ff.de his,qui notan.infam.& Bald.in
l.1.in vltima columna.C.de dila.& Bal.in l.ſiue pars, eodem
63 tit.de dila.& Cyn.& Bald.in l.2.C. de ædil. actio.† Et quo-
modo ſumatur tempus vtile,ponit Bal.in d.l.fi.in prima op-
64 po.C.de tempo.in integrū reſtitutio.† quòd in dubio omnis
dilatio intelligitur continua,niſi reperiatur cautum quòd ſit
vtilis.Et an in dilationibus ad probandū tempus ſit vtile, an
continuū?videte Bald.in l.ſi quando.in 2. quæſt. & melius in
5.C.de teſtibus.& Baldus in l.eos.§.ſin autem.in 3. col. C.de
app.& Bal.Ang.Pan.& Lud.in l.1.ff.ſi quis cau.& notabiliter
Pan.de Eleaza.in cap.frequens.de reſti.ſpol.in 6. vbi ponit,
65 † an dies emergens poſsit qualibet hora incipere currere.
De quo etiam per Angel.& Imol.in l.Gallus,in prin.ff.de lib.
& poſthu.

66 In ea.gl.ibi:corrigitur per Codicem.Dicite † quòd hoc nō
eſſet mirum:quia liber Codicis,prout nunc eſt compilatus,
fuit compilatus poſt iſtum librum Inſtitutionum: vt expreſ-
sè probatur in l.meminimus,poſt princip.C.de legitim.hæ-
red. vbi Imperator facit expreſſam mentionem de libro iſto
Inſtitutionum.Et ita etiam tenet Ange.de Aret.hic.

67 In eadem gloſ.ibi:ſed dico contra.† Hoc etiam tenet Ioā.
Fab.hic.ſcilicet quòd iſte §.hodiè non ſit in totum correctus
videlicet quatenus loquitur de actione reſciſſoria.Nam,ſecū
dum eum,licet iudicium reſcindens,quòd intra annū vtilem
competebat,hodie ſit correctū,vt cōpetat intra quadrienniū
d.l.fi.C.de tēp.in integ.reſt.ſecūdū ea,quæ ſtatim infrà ſubij
ciam:tamen iudiciū reſciſſoriū, quod cōpetebat intra annū
vtilem,vt hoc tex.noſtro,hodie nō reperit correctū, nec im-
mutatū.Quod ergo expreſsè non mutatur,quare ſtare prohi
betur?vulgata l.præcipimus.ad fin.C.de appe.& l. ſancimus,
in prin.C.de teſta.Et iſtud idē reperio in terminis tenere Bar
to.in l.fi.in vltima columna,in princ.C.ex qui.cau.ma.vbi ēt
prædicta ratione mouetur.Et iſtud eſt, quod ego puto voluiſ
ſe dicere glo.hic,quæ ſatis in confuſo eſt locuta, dum ad fi.
dicit,quòd illa lex tantùm in reſtitutione dicit: vnde in alija
remanet vtilis annus,&c.Benè verum eſt,& ita etiam ſatetur
ibidem Bartol.quod ſi quis fuit negligens per quadriennium
in petendo iudicium reſcindi,quòd tunc impediretur natiui
tas iſtius actionis reſciſſoriæ: & hoc modo poſſemus dicere
reſciſſoriam tolli quadriennio.& ita procedat gloſſ. in d.l.fi.
in gloſſ.1.magna.C.ex quib.cau.maio.

In fin.gloſſ.pro veritate eius,quod hìc in gl.tangitur,quic
quid hic dixerit glo.& glo.in l.ſed & ſi per prætorē.in §. quo
ties.in verbo,vnius.ff.ex quib.cau.maio.& glo.in l. fi. in ver-
bo,Continuatio.C de tempo.in integ.reſti. Dicite paucis ita
concludendum eſſe ea mente Barto.Bald.Angel. & Sali.in d.
l.fi.C.de tempo.in integ.reſti.& ex mente cōmuniter Scribē
68 tium hic,quod in hac materia † duplex eſt tempus: Primū
eſt tempus,ad quod petit ſe reſtitui. Secundum eſt tempus,
intra quod quis petit ſe reſtitui.Primū tempus ſemper eſt uni
forme:quia ad tantum tempus petit quis ſe reſtitui, in quāto
tempore fuit læſus,& non vltrà:vt l. quod tempore, cum ibi
plenè no.per gl. & docto. C. de reſtitutio. mili. & dixi ſuprà
in glo.præcedēti,referēdo varias,& plures opiniones.Quod
intelligite uerum,niſi impedimentum ſequens abſorberet to
taliter omne tempus, ſiue omnem dilationem primò habi-
tam:quia tūc nō reſtituitur quis ſolùm ad tantum tempus,in
quantum fuit læſus,imò reſtituitur ad integrum & totum tē-
pus:puta,data eſt dilatio unius menſis ad probandū aliquid,
dum eſſet prope finem menſis,per tres dies acta caſu perie-
runt:Certè non debeo ſolùm reſtitui ad illos tres dies,qui ſu
perſunt,& in quibus ſum læſus,imò debeo reſtitui ad totum
tempus:quia iſtud impedimentum perditionis actorum ab-
ſorbet omnem dilationem.Tex.eſt in l.ſi ita ſtipulatus eſſem,
& melius in l.ſequen.ff.de uerbo.obliga. & ibi hoc multum
ſignanter no.Bartol.ad finem.& reputat iſtud dictum Angel.
de Are.hic eſſe ſingulariſsimum.

69 † Secundum tempus,ſcilicet intra quod petitur reſtitutio,
eſt etiam duplex:nam quoddam eſt tempus, intra quod de-
bet reſtitutio terminari.Et iſtud eſt ſemper uniforme: qa de-
bet terminari intra quadrienniū cōtinuū:ut dicta l. fin. C.de
tempo.in integ.reſtitu.tam mino.Quoddam eſt tempus, in-
tra quod debet proponi:& in hoc,licet fuerint opiniones ua
riæ,ut hic per Dyn.& Ioā.Fab.tamen ueritas eſt,q̄ ſi quis læ-
ditur ex cōtractu,uel ea ſententia cōtra abſentem lata, tunc
etiam tempus proponendę reſtitutionis eſt uniforme,ſcilicet
quadriennium.dicta l.fin.C.de tempo.in integ.reſti.tā mino.
Si uerò læditur ex curſu temporis, tunc ſi quidem tempus læ
ſionis eſt plus,quàm quadrienniū,tunc idem qđ ſupra, quia
intra quadriennium poteſt proponi,dicta l.fin. C. de tempo.
in integ.reſtitu.tam mino.Si uerò tempus,in quo eſt læſio,eſt
minus quadriennio,tunc debet de neceſsitate proponi reſti-
tutio intra tantum tempus,quantum eſt tempus læſionis, &
non ultra:ut l.ſed & ſi per prætorem.§.ſi feriæ.uerſi.ſed cùm
ferię,& §.quoties.ff.ex qui. cau.ma.Et ita dixit glo.no. in l.in
terdum.in uer.ex anno utili.& ibi Bart.ff.de minor. Et iſta do
ctrina,quā ponit Bartol.ubi ſuprà,& eam ibi ſequitur ad lite
ram Bal.fuit originaria Odof.in d.l.ſed & ſi per prętorem.§.
quoties:ſecundum quod eum refert Nico.de Neapol.hìc.Ad
quam doctrinam uidete omnino bonum tex. & ibi pleniſsi-
mas gl.in d.cle.1.de in integ.reſti.& uidete Bar.idem, & la-
tiùs formantem in l.ab hoſtibus.§.ſed quod ſimpliciter.ff.ex
quib.

quib.cau.ma.in pen.col.in uer.uenio ad tertium. & ibi reſpō
det ad contraria,& maximè ad d.cle.1.Idem ēt vult Bart. in
d.l.ait prætor.§.ſi conditionalis, per illum tex. quem ad hoc
reputat notabilem.ff.quæ in frau.cre.quē tex.omninò videa-
tis.& tex.in l.1.§.1.verſ.annus.ff.quādo acti.de pec.eſt anna.
70 †Quid aūt ſi reſtitutio fuerit conceſſa à iudice vltra tem-
pus,intra quod debet officium iudicis reſcindens implora-
ri,nunquid valeat,necne? Plene cōcludit hic Dy. quòd non:
motus potiſsimū per gl.in l.properandū.in princ.in verſ.triē
71 nij,C.de iudi.vbi uult notabiliter gloſſ.† quòd cùm in cauſa
ciuili debeat ſentētia ferri intra triennium,quòd ſi feratur vl
tra triennium,non tenet.Et idē ēt cū. Dy. uolunt cōmuniter
doc.hic,ut Ioā.Fab.& Nic.de Neap.in 10.q.extra gloſſ.qui di
cit illā glo.in d.l.properandum,in prin.eſſe tenendam cordi.
Et idē etiam tenet Ang.hic,qui dicit quòd ad hoc non eſt da
re reſponſum.Idem ēt tenent Canoniſtæ in d.cle. 1. de in in-
teg.reſti. Addo quòd idem ēt tenet Bal. faciens mentionē de
Dyn.hic,in l.fi.in 2.col.C.de tempo.in integ. reſti. tam mi. q
72 per hoc multū ſignāter infert † quòd ſi poſt tempora fatalia
feratur ſententia pro appellante,quod eſt ipſo iure nulla. Et
de hoc dicit ēt uideri caſum in cle. ſi appellationem. de ap-
pel.iuncta glo.10 uerb.Appellatus.De quo ēt uidete per eun-
dem Bal.in l.eos,in prin.C.de appel.in ſecunda col.uerſ.mo-
dò quærit glo.& in Auth.hodie.in 2. col. in eodē tit. per Lud.
Ro.in l.3.ff.de re iud.Accedat quod pulchrè uoluit Inn. i ca.
ex ratione, extra de appel quem refert, & ſequitur Bald.in
cap.ſancimus.el 2.ad finem.in titu.quo tempore miles.in uſi.
73 feud.†ubi uoluit quòd ſi poſt curſum fatalium apparet in a-
ctis lata ſententia contra primam, quòd nihilominùs prima
debebit mandari executioni.
Vltimò ad complementum prædictorum unum perpetuò
diligentiſsimè cordi teneatis, quòd licet quadriennium, qđ
datur hodie loco utilis anni,ſit cōtinuū:ut dicta l. fina. C. de
74 tempo.in integ.reſti.† q non tamē currit probabiliter igno-
y ranti. y Vnde ſi quis ſtaret per centum annos,& probabiliter
ignoraret, poſſet ſemper petere reſtitutionem in integrum:
quia reſtitutio in integrum non incipit curſum ſuū,niſi a tem
pore ſcientiæ,cum tempus reſtitutionis ſit utile, quantum ad
principiū. Iſtud eſt quod multum ſingulariter uoluit Bal.in l.
falſam. C. ſi ex falſis inſtru. & idem uoluit Pau. de Caſt. in l.
fina.C. de dolo.De quo etiam uidete do.Car.Flo.in d. cle. de
in integ.reſti.in 25.quæſt.Cogitabis tamen an iſtud peregri-
num dictum ſit uerum:quia iſtud non firmo.Et ſi eſt uerum,
eſt in actu practico notabiliſsimum.
Gloſſ.in verbo,Reſciſſa.quam ego diuido in ſex partes. In
prima ad declarationem tex.ponit quo remidio uſucapio re
ſcindatur:& dixit q per reſtitutionē petitam.In ſecunda po-
nit ad quod concedatur reſtitutio.In tertia ponit à quo conce
datur talis reſtitutio.In quarta ponit quare dicat reſciſſoria,
& an ſit proprium nomen actionis, & an ſit realis uel perſo-
nalis,& an ſit utilis,uel directa.In quinta refert opin. aliorū
tenentium, quòd reſciſſoria ipſo iure competat, & quòd ſit
proprium nomen actionis.In ſexta refert aliorum modifica
tionē in hac ſua opi.per quam modificationem gloſſator no-
ſter concordat iſtam op.cum prima.Secūda ibi: vt ſubducat
tēp⁹.Tertia ibi:& hoc ipſum,ſcilicet quòd poſtulare poſſunt.
Quarta ibi:& ideo actio,ad quam reſtituitur.Quinta ibi:alij
dicunt.Sexta ibi:dicunt tñ quod hæc reſciſſoria. Et iſta diui-
ſio ſit uobis loco cuiuſdam literalis expoſitionis huius gloſ.
In ea.gl.ibi:ut C.de reſtitu.mili.l.quod tempore. De hoc,
75 ſcilicet† ad quid cōpetat iſta reſtitutio:& ſic iſtud officiū iudi
cis reſcindens,quicquid hic dixerit glo.& quicquid etiam di
xerit gloſſ.quæ latiùs hoc examinat,& aliter tenet quam hic,
in l.ab hoſtibus.§.ſed quod ſimpliciter.in glo.mag. in uer.re
ſtitutionis.ff.ex qui.cau.maio. Vos dicite,ſecūdum quod di-
xit Bartol.in dict.§.ſed quod ſimpliciter.in 2.col.in uer.uenio
ad quartam particulam.& melius,& perfectius in ult.colum.
quem ſimpliciter,& ad literā refert,& ſequitur Ang.de Aret.
hic ibidem:ergo Bartol.relatis multorum opinionibus inter
ſe diſcrepantibus,& nonnullis hincinde adductis,dicit iſtam
76 eſſe ueritatem,†quòd cùm in integrum reſtitutio ſit in priſti-
num ſtatum poſitio,& ſic tantùm reſtauret reſtitutio, quan-
tū abſtulit læſio: ut l. quòd ſi minor.§.reſtitutio. ff. de mino.
Quandoque propter abſentiā, uel aliā iuſtam cauſam læditᶜ
quis tantùm in poſſeſsione:quia tantùm poſſeſsionem perdi
dit,& ad illā tantùm debet peti reſtitutio.l.ait prætor.§.item
ei,ff.ex qui cau.ma.Quādoque qs priuatur dominio,vel actio,
ne ſibi competente: & tunc reſtituitur, vt illa præſcriptio,
vel illud obſtaculū de medio ſubducatur:vt hoc tex. cum ſi-
milibus.Quandoque quis læditur in poſſeſsione,& proprie-
tate ſimul:& tunc ad vtrunque reſtituitur.Ita intelligitur glo.
in l.qui proprio.§.itē quæritur.& eſt glo. vnica magna. ff. de
procu.Quandoque quis læditur in acquiſitione,quia non ac-
quiſiuit:& tunc reſtituitur,vt acquirat: vt l.ſi quis ſtipulatus.
ff.ex quibus cau.ma.Et per iſta apparet oportere cautum eſ-
ſe libellantem,ut in libello cauſas explicatas ponat. Addo q
idem etiam uoluit Bartol.in l.quod tempore,in 1.col.& ēt ad
fin.C.de reſtitu.mili.& ibi ponit Cyn.in 4.quæſ.& Bal. ibi in
3.col.& Bart.in l.ſi cum militibus.in eo.tit.C.ex qui. cau.ma.
& Bartol.in l.qui proprio.§.item quæritur.ff de procu.& Cy,
in l.inuitus.in 7.qſt.C.de procu.& ponit Dyn. hic ad fi.in vlt.
q.& Ioā.Fab.in 3.col.& Nic.de Neap.in 16. q. extra gloſſ.
In ea.gloſſ.ibi:ut ff.de excep. l. exceptiones. la 2.Dicite q
eſt ſecunda ad fin.
77 † In ea.glo.ibi:non quòd ſit nomen proprium actionis.Di
cite quòd iſtud cōmuniter tenetur per doct.hic ſcilicet quòd
reſciſſoria non ſit proprium nomen actionis:ſed cognomen,
ſiue quædam adiectio actionis:prout in ſimili dicimus in a-
ctione de peculio,quod iuſſu,redhibitoria,& ſimilibus,ut eſt
glo.in §.fin.in uer.directo.cū alijs concor. infrà quod cū eo.
De quo dicite ut latè per Ioā. Fab.in 7.colum.in uerſic.nunc
quia de reſciſſoria hic tractamus.qui poſt Petr.de Bella Per.
ita firmat,& reſpondet ad ea quæ poſſunt adduci,& adduce
rentur in contrarium.Et idem ēt tenet gloſſ.in dict.l. ab hoſti
bus.§.ſed quod ſimpliciter i gl.magna.in uer.reſtitutioni.cir-
ca medium.Idem etiam tenet Nico.de Neapol.in tertia colū.
poſt nonnullos antiquos, quos ipſe refert. Idem etiam tenet
Bart.in l.fin.in prima colum.C.ex quib. cauſ.ma.
78 †Nunquid aūt iſta actio reſciſſoria dicatur eſſe natiua, vel
datiua.Vt hæc quæſtio melius liqueat,ſciendum eſt in primis
79 † illam dici natiuā actionem,quæ habet materiam ſufficien
tem præexiſtentem,ex qua oriatur.Illa uerò dicitur eſſe actio
datiua,quæ non habet ſufficientem præexiſtentem materiā,
ex qua oriatur,ſed datur nobis à lege ex quadam æquitate:
ut eſt tex.nota.in l.iuris gentiū.§.primo.ff.de pact.quem tex-
tū Bart.multùm commendat ibi,& dicit eſſe ſingularem, &
magis clarè diſtinguere,quàm alium,qui ſit in aliqua parte iu
ris,quòd actionum aliæ ſunt natiuæ,aliæ datiuæ:& ibi uidete
80 Bartolum declarantem hoc†per ſimile de hominibus, quo-
rum quidam ſunt datiui,ut Adam,qui fuit à Deo ſimpliciter
productus:alij ſunt natiui,qui ex patre,& matre naſcūtur. Et
ita etiam declarat Bartol.in l.1.in ſeptima columna.ff.de con
dictio.indebi.& in repetitio.l.prim.quam aliquę lecturę ha-
bent in 7.columna.C.de actio.& obligatio.& Bartol. in l. cū
quis.in 6.columna.C.de iuris & facti ignorant. & Bartol.in
in l.1.in 1.columna.circa mediū.ff.de actionib. & obligatio.
& uidete bonum tex.in l.3.in princip.ff. commo. in princ.q.
quicquid dixerint hic Petr. Iacob. de Rauen. & Ioann. Fab.
qui eos refert,& quicquid dixerint Iacob.Butr. & Rodulph.
de Auric.ſecundum quod eos refert Nicol.de Neapol.hic,in
tertia quęſt.extra gloſſ.Ego teneo opinio.Bart.in l.fin.in 2.co
lum.C.quib.ex cau.maior.quem Angel.de Aret.hic, malè re
fert,licet cum eo teneat.Dico ergo,q quandoque uſucapitur
res mobilis,per quam uſucapionem quęritur dominiū dire-
ctū:ut l.traditionibus.C.de pac.& tūc cùm prima actio ſit to
taliter ſublata,prima quę reſtituitur,nō erit natiua,ſed dati-
ua.Si uerò pręſcribitur res immobilis:tunc quia per pręſcri-
ptionem non tollitur directum dominium,ſed quęritur utile
præſcribenti,Authen.niſi tricennale.& ibi per gloſſ. & doct.
C.de bo.mat.actio dicitur eſſe natiua.De quo tamen dicite,
ut ibi latiùs per Bartol.referentem Vltramon.tenere contra-
rium,& eorum opiniones reprobantem.
81 † In ead.gloſſ.ibi nunc dicitur utilis.In hoc an reſciſſoria
ſit directa,uel utilis,dicit Dyn.hic,quòd neſciretis reſponde
re ad hoc cum omnibus glo.quæ ſunt uſque Venetias.Et pon
ſtea diſtinguit,q ſi loquimur in uſucapione triennij. & ſic in
uſuca-

vſucapione rerũ mobiliũ, quòd reſciſſoria dicatur vtilis: quia
eũm per vſucapionẽ ſit præſcriptum directũ dominiũ, præ-
tor non habet illius reſtituendi facultatẽ, ex quo ſemel iam
eſt amiſſum. Sicut in ſimili dicimus ꝙ prætor non põt facere
quem eſſe, aut deſinere eſſe directò hæredem. §. quos aũt, ſu
prà de bo. poſ. & l. & ſi ſine. §. ſed quod Papinianus. ff. de mi-
nor. Si verò loquamur in præſcriptiõe rerũ immobiliũ: & tũc
quia per præſcriptionẽ non tollitur directũ, reſciſſoria iſto ca
ſu dicitur eſſe directa. Allegat in ſimili tex. in l. ſi hæres inſtitu
tus, in prin. ff. ad Treb. Et idẽ in effectu tenet Ioã. Fab. hic. in
illa quæſtione, dum quærit, an reſciſſoria competat pro re-
rebus immobilibus: quæ quæſtio dependet ab iſta.

In fin. gloſſ. videtis ergo effectualiter in glo. eſſe duas opi-
82 a niones in illo articulo, † quando reſciſſoria competat. Prima
eſt, ꝙ reſciſſoria nunquã competit læſo, niſi priùs habita, &
obtẽta in integrũ reſtitutione, & ſic niſi priùs impetrato offi-
cio reſcindente. Et hanc opi. tenet glo. hic, & glo. in dict. l. ab
hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. in glo. magna. in ver. reſtitu
tionis, ante mediũ, & ibi ſequitur Barto. in 4. col. ver. his expe
ditis, quæ pertinent ad lecturã §. & glo. in honorarijs. in ver.
ſed cũ reſciſſa. in ver. redditur. ff. de actio. & oblig. & Bartol.
in d. l. fin. in fin. penult. col. C. ex quib. cau. ma. poſt gloſſ. ma-
gnam. ibi in ver. quæſiſti. aliquantulum ante fi. & ſecundum
Ioann. Fab. hic, in ſecunda columna, in hoc eſt communis
opinio omnium doct. & dicit Ange. in præalleg. l. fi. quòd iſta
eſt ipſa veritas. & hanc opinio. tenet ẽt Dyn. hic in duobus
locis, ſcilicet in 3. & 6. col. Et inter cætera probat Dyn. quòd
reſtitutio maiorũ & minorum æquiparantur. l. fi. C. de temp.
in integ. reſti. tam mi. ſed reſtitutio minorũ petitur per offi-
ciũ iudici: vt l. quòd ſi minor. §. fin. ff. de mi. ergo & maiorũ.
Et quòd reſtitutio iſta petatur per officiũ iudicis, eſt tex. in
l. ſi quis ſtipulatus. in ver. officium prætoris eſt. ff. ex qui. cau.
ma. quem tex. ante Angel. de Aret. hic, ad hoc allegat Bartol.
in prædicto. §. ſed quod ſimpliciter. in 7. colu. qui hoc com-
probat ratione: quia quando verba edicti referuntur ad iudi-
cem, tunc ex illo edicto inducitur officium iudicis: vt ibi per
eum. Secunda principalis eſt opi. hic in gloſſ. relata, quòd re-
ſciſſoria ſtatim competat finita abſentia: ſed ſit inefficax, do-
nec prætor per reſtitutionẽ in integrum inſufflet in eam ſpira
culũ vitæ. Ad hoc adducit Bart. in d. l. fi. exemplũ de Leæna,
quæ (prout dicunt naturales Philoſophi) parit fruſta carniũ,
& per clamorẽ, quem ſuper ipſis facit, inſufflat ſpiraculum
vitæ, & viuificantur. Et glo. noſtra dicit quòd hæc ſecunda o-
pinio reincidit cum prima. Et cum hac ſecũda opinio. viſus
eſt prima fronte inclinare Bald. hic per vnam rationem, ad
quam finaliter ipſe reſpondet. Et ante eũ reſpondet Bartol. in
d. §. ſed quod ſimpliciter. in 7. col. Aliã opin. habuit Bartol.
contra mortẽ ſuum ſibi contrarius in dicta l. in honorarijs.
vbi dicit quòd aut actio eſt totaliter ſublata, vt eſt in vſucapio
ne triennij: & tunc actio ſibi non competat, niſi reſtitutione
petita. Aut actio non eſt in totũ ſublata, ſed per exceptionem
ſubmouetur: vt in præſcriptione triginta, vel quadraginta an-
norum: & tunc reſciſſoria benè competit antè, ſed eſt ineffi-
cax: quia poteſt opponi exceptio: & ideo oportet quòd re-
ſciſſoria petatur. Et hãc opi. adſcribit ſibi Sali. in d. l. fi. vt hic
refert Angel. qui cum hac op. tranſire videt. Ego indiſtinctè
teneo cõmunem opi. ſuprà relatam, quòd reſciſſoria nunquã
competat, niſi prius obtenta in integrum reſtitutione. Et hãc
opin. præter ſuprà adducta, vltra alios, ego firmo primò per
hunc tex. hic in ver. reſciſſa vſuſcapione. & per text. in d. l. in
honorarijs. in ver. ſed cũ reſciſſa. in quibus locis dicitur, Reſ
83 ciſſa vſucapione, &c. Pondero ergo. † quòd iſti ſunt ablati-
ui abſoluti, de quorum natura eſt, quòd reſoluantur in con-
z ditionẽ. * l. cunctis agris, in prin. ff. de vſur. & l. à teſtatore vbi
Bart. ff. de cõditio. & demonſtratio. & l. ab emptione. vbi Bar.
ff. de pact. cum cõcor. Ergo hic erit caſus, quòd reſciſſoria cõ
peteret, ſi vſucapio reſcindatur: quia ita ſunt reſoluendi illi
ablatiui abſoluti: ergo aũ reſciſſam vſucapionẽ, & ſic purifi-
catã cõditionẽ, nõ cõpeteret reſciſſoria. Et per hoc impugno
illam diſtinctionem Bartol. in d. l. in honorarijs. per hũc tex.
noſtrum, qui loquitur tam in vſucapione mobilium, quàm
immobilium: tenet hic glo. cum qua oẽs tranſeunt in ver-
bo Abeſſet, dum dicit quod ille abſens, qui vſucepit, rem ſecũ
detulerat: ergo intelligit tex. noſtrum in vſucapione rei mo-
bilis. Pro hac ẽt cõi opinione facit optimè tex. in l. fi. in ver. re
ſtituendis. ff. ex quib. cau. ma. iuncta gl. vulgata in l. in crimi-
nali. C. de iuriſdict. om. iudic. cũ concord. quem tex. puto vol-
uiſſe allegare Ioan. Fab. hic, licèt aliũ corruptè alleget. & ibi
dicit pro hac cõmuni opinione eſſe tex. quaſi expreſſum.
a * Extra gl. reſtat vltimò vt videamus qualiter libellus in
hac materia reſciſſoria ſit formãdus. Dicite ex mente Bald.
84 Ioã. Fab. & Ang. hic, & ẽt Nic. de Neap. in vlt. q. extra gl. † ꝙ
ſi loquamur in officio iudicis reſcindente, & tunc ſecundum
Ioann. Fab. eſt potiſsimè aduertendum ibi, an per iudiciũ re-
ſcindens debeat actio reſtitui, vel res, vel poſſeſsio, vel acqui-
ſita: vt cauſa explicata in libello apponatur, ſecundũ quod op
portunè, & latè dixi ſuprà in gloſſ. in verſi. reſciſſa. in princip.
illius gloſſ. & erit forma talis: Cùm me abſentaſſem cauſa
Reipub. vel eſſem impeditus aliquo iuſto impedimento, Ti-
tius rem, quæ mea erat, occupauit, & dicit ſe vſucepiſſe eo tẽ
pore, quo fui in abſentia, vel impeditus iuſto impedimento.
Vnde cùm iura ſubueniãt abſentibus, vel aliàs iuſta cauſa im
peditis, & eos dicant in integrum reſtituendos, idcirco peto
per officium veſtrum me in integrũ reſtitui: ac dictam uſuca
pionem reſcindi, & me admitti ad agendum pro dicta re, pe
85 rinde ac ſi vſucapta non eſſet. † Si verò loquimur in actione
reſciſſoria, & forma libelli erit talis: Dico contra Titium, ꝙ
ipſe talem rem, quæ mea erat, dum eſſem abſens cauſa Rei-
publicæ, uel aliàs iuſtè impeditus, cum uſucepiſſet, & quoniã
obſtaculum dictæ uſucapionis officio iudicis reſcindente eſt
ſublatum, idcirco peto per uos declarari dictam rem ad me
ſpectare iure dominij, uel quaſi, & eã mihi reſtitui perinde,
ac ſi uſucapta non eſſet. Aduertendum tamen eſt ſecundum
Ioann. Fab. quòd interdum reſtituitur actio realis: & tunc qa
realis reſciſſoria intentatur, debet cõcludi ut in reali, ſcilicet
ad declarationem dominij, uel quaſi. Interdum uerò reſtitui
tur actio perſonalis, & tunc debet concludi ad dandum, ſi-
cut in perſonalibus actionibus.
86 † Nunquid aũt officium iudicis reſcindens, & actio reſciſ
ſoria, poſsint ſimul, & ſemel, in eodẽ libello intentari? Cõclu
dit Dyn. hic in ultima columna, & penult. quæſt. quòd nõ poſ
ſunt ſimpliciter ſimul proponi, per regulã l. fundi. & l. fundũ.
ff. de exceptio. ſed ſucceſsiuè, ſic, hoc modo: Peto me reſtitui
per officium iudicis, & poſtmodum reſtitutione conceſſa, &
uſucapione reſciſſa propono reſciſſoriã. Et cũ hac deciſio-
ne Dy. tenet hic Bal. & Ioan. Fab. poſt Iacob. de Rauen. Ita
ẽt tenet Nicol. de Neapol. hic, in decimanona quæſtio. extra
gloſſ. qui refert, ẽt ita tenere Iacob. Butri. & Rodulph. de Au-
ric. hic. Ita etiam tenet Spec. tit. de in integ. reſtitu. in quarta
parte, in §. 1. in uerſi. ſed nunquid in eodem libello. Baldus in
l. quod tempore. C. de reſtitutio. milit. in quinta columna, in
uerſiculo, ſecundò quæro, nunquid ego poſſum, &c. uidetur
prima fronte hanc partem firmare: poſteà finaliter cõcludit,
quòd libellus procedat quantum ad officium iudicis reſcin-
dens, ſed non quò ad reſciſſoriam: quia cùm reſciſſoria non-
dum ſit orta, & ſic nondum ſit in rerum natura, prout latè ſu
prà concluſi in gloſſ. in uerſi. Reſciſſa ad fi. impoſsibile eſt, ꝙ
reſciſſoria poſsit intentari. Nec habet ibi Bald. pro abſurdo,
quòd libellus procederet ſuper vno capitulo, & ſuper altero
non: ut ibi per eum. Et hanc ultimam opinionẽ uidetur tene
re Angel. hic poſt Sal. in dicta l. fin. & reſpondet ad contraria
ut hic per eum. Ego pro opinione Dyn. ſuprà relata, quæ uide
tur magis communis, & quam ego teneo, ſcilicet quòd offi-
cium reſciſſorium, & actio reſciſſoria poſſunt ſucceſsiuè, uel
conditionaliter intentari, in primis reperio ꝙ in contingẽtia
facti ita conſuluit Pau. de Caſt. in conſilio, quod eſt in ordine
quinquageſimum, in fine illius conſilij, & in conſilio 213. circã
b ad finem. Motus per tex. qui tamen parũ, aut nihil facit b * in
l. ſi ſine hærede. §. interpoſito. ff. de adminiſtra. tuto. de hac
quæſtione uide latè do. Abb. Pan. in c. cum ex literis. in penul.
& ultim. col. de in integ. reſti. ubi diſtinguit, ut ibi per eum.
pro hac etiam opinione facit gloſſ. quã ẽt allegat Dyn. in l.
qui de inoffi. §. 1. in uer. exercere. quã ibi tenet Bart. ff. de inof
87 fi. teſta. † ubi querela inofficioſi teſtamenti, & petitio hæredi
tatis poſſunt ſucceſsiuè intentari: & tamen conſtat quòd pe
titio hæreditatis non eſt orta, niſi prius rupto teſtamento. Et
per

per hoc non obſtat arg. Bald. vbi ſuprà. Pro hac ét opinione benè facit forma libelli, quam in ſimili ponit Barto. poſt gl. in l. non abs re. C. vnde vi. Et forma, quã in ſimili ponit Bart. in l. ſi conſtante. §. quoties, ad fin. ff. ſol. ma. & forma, quam in ſimili ponit Bartol. poſt gloſſ. in l. ſi cum exceptione. §. hæc autem actio. ff. quod metus cauſa. & forma, quam ponit Barto. in ſimili, in Authen. contra qui propriã. & ibi Bald. ad fin. C. de non nume. pecu. Et ad iſta accedat vnũ, quod benè menti teneatis, quod ſingulariter voluit Anto. de But. in cap. conſtitutus, extra de relig. domi. poſt glo. ibi in verbo, iuxta ratam. vbi voluit quòd ſi quis petit rem ſibi reſtitui, & ad reſtitutionem illius rei obtinendã erat primò neceſſaria reſciſſio contractus, quòd petendo reſtitutionem rei, ſatis videtur petere contractus reſciſsionem, quæ erat præambula.

Et per hoc puto non eſſe dubium de vno, de quo in minus ambiguis terminis dubitat Ioann. Fab. hic.

88 † An ſi aliquis fuit primò reſtitutus. & poſt agat reſciſſoria non facta mentione de reſtitutione, an libellus procedat? Ego puto quòd ſic: quia ſi procedit quando nõ fit mentio reſtitutionis, quæ ét non fuit impetrata: quanto magis procederet quando reſtitutio eſſet impetrata, licet de ea non fieret mentio? Et per iſta habetis expeditum iſtum §. & hanc ſubtilem materiam reſciſſoriæ ſatis bene enucleatam.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a GENERA] Quot autem ſint abſentiæ: vide Felin. in ca. conſultationibus, circa princip. de offi. deleg.

b * Videas pro hac declaratione Abb. Panor. in c. tum ex literis, extra de reſti. in integ. colum. penul. Sardus.

c STATIM] De qua dictione vide etiam quæ habentur per Franc. Aret. in l. petens. C. de pact. & quod ibidẽ ad eũ dixi in apoſtil. & de dictione Mox, vide Franc. Aret. in l. ſi quis hæres de acqui hær. in 2. not. & in l. ſi quis maior. C. de tranſ. & in Authen. prin. in §. quod ſi actor. de iura. calum. & do. Pe. Phil. Cor. in conſil. 146. incip. in hac litera g. in 3. parte.

d RVRSVS.] De qua dictione vide tu Imo. & do. Alex. in l. qui bona. §. fi. & in l. ſi finita, in prin. ff. de dam. infect. & in l. fin. cum dotem. §. 1. ſoluto matrimonio.

e * Videas ſimilem text. in l. 1. §. ſi cui. ff. vt lega. no. caue. Sardus.

f * De hoc eſt tex. no. in l. cùm in fundo. §. quod ſi mulier. ff. de iure. dot. & ibi gloſſ. Sardus.

g PRAESCRIPTIO] Adde Frã. Are. in l. pacta. C. de pac. & Felin. in c. tranſmiſſa. de præſcript.

h * Adde Bart. in l. Aemilius. ff. de mino. Bart. in l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. circa medium. ff. ex quib. cauſis maior. & in l. Ariſto. §. fi. ff. de dona. Bald. in l. fi. verſi. attende. C. de præſcript. long. temp. Ioann. de Imo. in ca. fi. extra de præſcript. & in l. Panonius. ff. de acqui. hære. Pãnor. in c. vigilanti. extra de præſcript. Carcaſſona Sardus.

i TEMPORIS] Adde Franc. Aret. in l. ſi ita ſtipulatus. de verb. oblig. in prin. & in l. hæres. de acqui. hære. & remiſsiuè in l. lecta. ſi cert. pe. & Felin. in c. licet cauſam, in 4. colum. de proba. & do. Pet. Phi. Cor. in conſil. 279. incip. in hac litera d. in 4. parte, & Fulg. in conſilio 50.

k VIDEBITVR] An & qñ ex iſta clauſula reſtitutio concedatur, vide d. Alexan. de Imol. in conſil. 20. in vlti. colu. in 1. parte. Et quibus concedatur, vide per eũ in cõſil. 71. in 2. col. e 2. parte. vbi etiam quæ dicatur iuſta cauſa: & nunquid ſola ignorantia: & nunquid ruſticus poſsit petere reſtitutionem ex iſta clauſula: vide per eum in conſil. 14. in vlt. colu. in fin. in 2. colu.

l * Adde quod forſan dicta Bartol. in d. l. fin. & in d. §. ſi de vectigalibus. poſſunt ad cõcordiam reduci ex diſtinctione, quã Bart. idem facit. in l. Reſpub. C. ex quib. cau. maio. Carcaſſona Sardus.

m * Aduerte, quia gloſſ. illa non dicit id, ad quod Iaſon ipſam adducit, & forſan Iaſon eã non legit, ſed do. Alex. eam allleganti ſimpliciter credidit: ſed benè dicit Cæteras ciuitates reſtitui debere: ſecus in caſtris, & villis. Sardus.

n VILLAS] Vide Franc. de Aret. in l. ſi pater. §. impuberi. de vul. & pup. vbi etiam per eundem. & do. Alexan. de Imol. in conſil. 177. 2. parte.

o SVBVRBIA] Quid autem veniat appellatione Ciuitatis vide Felin. in c. Rodulphus. in fi. de reſcrip. Et quomodo & qualiter capiatur, ibidem per eum in 13. col.

p SVBIECTIS] Vide do. Bartho. Soc. in conſi. 271. incip. in præſenti. ver. illa ratione, cum ver. ſeq. in 2. parte. vbi ponit q̃d ſi ſtatutum ciuitatis ſubiectæ alij ciuitati diſponet, ꝙ in caſibus, in quibus non reperitur deciſio à ſtatutis ipſius, recurratur ad ius commune, quomodo & qualiter ſit interpretandum: & an ſit recurrendum ad ſtatutum ciuitatis ſuperioris, cui ſubijcitur diſponens, quòd ſi per ſtatuta eius territorij caſus non decidatur, regentur ſuis ſtatutis.

q PRIVILEGIATVM] Adde do. Alexan. de Imola. in l. ſi apud. ff. de mi. & Felin. in c. cùm pro cauſa. de ſenten. excommu. & Paul. de Caſt. in conſil. 317.

r * Certè & ſi tanti patres diuerſi diuerſa ſenſerunt, mihi omnium minimo (cui forſan obijci poſſet, quis es tu qui iſtis reſpondeas?) aliter videtur, & iudicio meo, eorũ controuerſiã ſedauit Iuris conſul. in d. l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ex qui cau. ma. &, vt diſtinctè procedamus, duæ cõcluſiones colligunt ex q. ſuprà formata per Iaſ. Prima. utrũ ſit reſtituendus. Secunda ſi reſtituendus eſt, ad quod tempus ſit reſtituendus, an ad tempus abſentiæ, uel præſentiæ. Quo ad primã concluſionẽ & principaliorem eſt determinatio in d. §. ſed quod ſimpliciter. uidelicet quòd aut iſte poſt aduentum ſuũ fuit tãto tẽpore negligens, in quo poterat hoſpitium conducere, aduocatũ quærere, & litem conteſtari, & nõ fecit, ꝙ nõ ſit audiendus propter ſuã deſidiã. Aut uerò intra modicũ tẽpus, dum ſarcinulas componit, aduocatũ quærit, cõpletur uſucapio, & ſic anguſtia temporis impeditus non potuit litẽ conteſtari: & reſtituendus eſt. Et iſte eſt caſus in d. §. ſed quid ſimpliciter. Quod autem dicatur modicum tempus, & nunquid imputari poſsit ipſi negligentia, uel non: iudex ex qualitate loci, perſonæ, & temporis æſtimabit, cuius arbitrio Iuris cõſul. iſtud relinquit, ut eſt caſus rotundus in l. non enim. ff. ex qui. cau. maior. Et hoc nunquid negligens fuerit. uel non, uel quicquã ei imputari poſsit, eſt facti, & prudentum reſpõſis non deciditur, ſed iudici committitur. l. more. ff. de uſur. Quò ad ſecundam concluſionẽ ſi iudex exiſtimabit eum ferè reſtituendum, ſatis placet Bulg. & commu. opin. quòd ad tempus abſentiæ reſtituatur. Ant. Angel. Carcaſſona Sardus.

ſ MILLIARE] Adde do. Alex. de Imo. poſt Pau. de Caſ. in l. 2. ff. ſi quis cau. ubi dicit quòd inſpici debet conſuetudo. & Inno. in c. nonnulli. de reſcript.

t PASSVM] Adde Flo. in l. uix. ff. de ſer. ruſt. predi. & Alexan. poſt Bartol. in d. l. 2. ſi quis cau.

u QVINDECIM DIGITORVM] Adde Flo. in d. l. uix ſuprà paulò ante per me allegata.

x DIEBVS] Adde tex. ubi glo. in l. ita uulneratus. §. æſtimatio. ad leg. Aquil. ubi etiam uide Barto. & gl. in uerſ. biſſexto. in l. 3. §. minorem. ff. de mi. ubi etiam uide Bald. quomodo & quare dicatur biſſextus, de quo etiam pro glo. in cle. 1. §. excellentiſsimus. uerſi. tertio. de reli. & uene. ſanc.

y IGNORANTI] Adde do. Alexan. de Imola. in conſ. 52. in 4. parte.

z IN CONDITIONEM] Adde Bal. in ſuo tract. de pact. in 7. col. uer. quæro nunquid.

a * Adde quòd dicta l. fi. iuncta gloſſ. in d. l. in criminali. facit potius in contrarium eius, ad quod allegatur per Iaſon. Nam non loquitur per participium futuri temporis, prout allegat Iaſon. Sed præteriti, reſtitutis datur: quo caſu ſuccedit doctrina glo. in dic. l. criminali. & Bartol. in l. iubemus. §. ſane. C. de ſacroſanc. eccle. quòd quando lex loquitur per uerbum præteriti temporis, importat tantùm, ac ſi diceret, ipſo iure: & ſic potius facit contra commu. quàm pro communi: cogitabis ſolutionem. Carcaſſona Sardus.

b * Adde ꝙ d. §. interpoſito. poteſt optimè probare. Pau. Caſ. opinionem. Et quia uirtus legis ſtat in inductione, ut inquit Iaſon, poſt Bald. per eum ibi relatum in l. emancipata. colũ. penult. C. quia admit. allegan. tex. in l. nõ ſolùm. §. qui primipilum. ff. de excuſa. tuto. Inducam §. interpoſito. dicitur ibi quòd in integrum reſtitutus in poſſeſsionẽ induci iuſſus eſt. Et ſic pondera quòd ſimul fuit reſtitutus & in poſſeſsionem

ire

ire iuſſus: & ſic eadem ſententia fuit vtrunque determinatū. Modò habemus regulam, q̄ ſententia debet eſſe conformis libello, l. vt fundus. ff. commu. diuid. cle. ſæpe. de ver. ſig. l. ſi. C. de fideic. liber. c. licet Heli. extra de ſimo. ergo à ſententia arguendo ad libellū, libellus continebat vtrūque remedium, tam reſcindens, quàm reſcißorium: & ſic inducendo probat opi. Pau. Caſ. Carcaſſona Sardus.

SVMMARIA AD §. Item ſi quis.

1 *Alienare in fraudem qui dicantur, & an alienata in fraudem reuocari poßint, 2.*
3 *Pater ſi in ludo omnia bona amiſit, an filij poßint illa reuocare vſque ad eorum legitimam.*
4 *Pater ſi omnia bona diſſipat, an filij petere poßint aliquā poſſeßionem patris alimentis.*
5 *Interdictum fraudatorum contra quem detur.*
6 *Libellus in interdicto fraudatorio qualiter formetur.*
7 *Alienatio ſimulata, & vera, ſed in fraudem facta, qualiter differant. Alienatio ſimulata eſt ipſo iure nulla, & an iuramento firmetur.*
8 *Contractus ſimulatus ex quibus probetur.*
9 *Alienatio vera, ſed in fraudem facta, an valeat, & an ſit ipſo iure nulla. 10.*
11 *Mitius agitur cum lege, quàm cum homine: & qualiter hoc procedat. 12. & an econtra durius agatur cum lege, quàm cum homine. 15.*
13 *Arbiter an ſit miniſter legis.*
14 *Verbum Pect, prolatum a lege, qualiter intelligatur.*
16 *Actus quando in fraudem legis fieri dicatur, & quando in fraudem hominis,*
17 *Alienatio facta in fraudem creditorum, an valeat.*
18 *Libertas ſemel data, an reuocari poßit.*
19 *Paragraphus iſte qualiter ſummatur.*
20 *Fraus in materia iſtius § qualiter accipiatur. 21.*
22 *Alienatio qua propriè dicatur.*
23 *Alienatione prohibita, omnis tranſlatio prohibita intelligitur.*
24 *Alienatio quot modis capiatur.*
25 *Statutum loquens de alienatione, an locum habeat in contractu pignoris ſiue in conceßione vſusfructus.*
26 *Alienata in fraudem creditorum, qua requirantur vt creditores ad ea reuocanda admittantur.*
27 *Alienata titulo onceroſo ad hoc vt reuocari poßint quid requiratur, & in alienatione titulo lucratiuo. 33.*
28 *Titulus lucratiui qui dicatur, & quis oneroſus.*
29 *Cauſa, ſiue tituli quaſi lucratiui qui ſint.*
30 *Dos an ſit titulus lucratiuus, vel oneroſus.*
31 *Donatio propter nuptias an ſit titulus lucratiuus.*
32 *Legitima, quam pater in ſua vita praſtat filio, an dicatur habere titulo lucratiuo.*
34 *Lex, omnes. §. Lucius ff. quæ in fraud. cred. fac. qualiter intelligatur, & ſequen.*
38 *Alienatio facta per debitorem omnium bonorum ſuorum, non ſimul ſed particulatim, an in creditorum fraudem facta præſumatur.*
39 *Statutum ſi diſponat quòd ſi quis emerit omnia bona alicuius, quòd teneatur ad debita & credita, quo remedio ſuccurratur, vt non teneatur.*
40 *Fraus aliter non probata, qualiter præſumatur. 41.*
42 *Alienatio, ſi alienans poßidere reperiatur, an potius ſimulata dicatur, quàm vera.*
43 *Alienatio ſi fiat clàm, an fraus præſumatur.*
44 *Contractus clandeſtinus præſumitur fraudulentus.*
45 *Clam fieri quando dicatur.*
46 *Alienare in fraudem an, & ex quibus præſumatur. 47.*
48 *Ignorare vires patrimonij ſui quando quis præſumatur. Ignorantia quibus caſibus ſit probabilis. eo. num.*
49 *Creditor, & patronus, in quibus æquiparentur.*
50 *Aes alienum legitimam filiorum antecedit.*
51 *Legitima, eſt quarta bonorum patris.*
52 *Debitor an filiam ſuam in fraudem creditorum ſuorum dotare poßit.*
53 *Condictio indebiti, vel hypothecaria, an competat. 101.*
54 *Libertates directa, & fidei commiſſaria qualiter differant.*
55 *Error quòd impediat conſenſum, qualiter intelligatur.*
56 *Fraus in pecuniario damno quomodo accipiatur.*
57 *Creditor an ille dicatur, cui ex delicto debetur.*
58 *Maleficium committere volens propter quod bona ſua applicantur fiſco, alienauit bona ſua, & poſteà maleficium commiſit: an fiſcus poterit illa bona alienata, tanquam in eius fraudem reuocare.*
59 *Delictum quis in animo ſuo propoſuit committere, propter quod erat ſucceſſura confiſcatio omnium bonorum, unde omnia bona alienauit, deinde ipſum pœnituit: an poterit bona alienata reuocare, tanquam alienata ob cauſam, quæ ſecuta non ſit.*
60 *Creditor an dicatur ille, cui debetur in diem, aut ſub conditione.*
61 *Legatarij, & fideicommiſſarij, an habeantur loco creditorum.*
62 *Creditoribus futuris an competant actiones reuocatoria ad reuocandum alienata. & num. 63. 64. 65.*
66 *Creditores ad hoc vt reuocatoria agere poßint contra illos in quos bona ſunt alienata, quid requiratur.*
67 *Excuſſio an ſit neceſſaria, & quando. 68.*
70 *Debitorem non eſſe ſoluendo qualiter notorium fiet indicis. 73.*
71 *Hæres bona hæreditatis non eſſe ſoluendo, qualiter probabit.*
72 *Defunctum non feciſſe teſtamentum, quomodo probabitur.*
73 *Bona mariti pro vxoris dote non ſufficere, qualiter oſtendetur.*
74 *Creditores non eſſe in hæreditate: & quomodo demonſtrabitur*
76 *Excuſſio an requiratur 77 cum quatuor ſequen.*
82 *Excuſſio facta per vnum ex creditoribus, an proſit alijs.*
83 *Excuſſio vt dicatur legitimè facta, quid requiratur.*
84 *Excuſſio bonorum debitoris quando fit, an citandi ſint poſſeſſores, in quos in fraudem ſit facta alienatio.*
86 *Excuſſio qualiter fiat, & quæ ſit eius forma.*
87 *Creditoribus intra quantum tempus agere permittatur ad reuocandum in fraudem alienata per debitorem.*
88 *Creditores an alienata in eorum fraudem ſine vlla pretij reſtitutione reuocare poßint. 89.*
90 *Inquiſitor hæreticæ prauitatis ſi alienata per hæreticum reuocauit, an pretium reſtituere teneatur. 91.*
92 *Ceßio bonorum facta per debitorem, an liberet eum à carceribus.*
93 *Debitoris nuda incarceratio nullam creditoribus affert vtilitatem.*
94 *Cedens bonis, an teneatur cedere, quatenus tantùm facere poßit.*
95 *Actio Fauiana cui competat: & quis eam inuenit.*
96 *Actio Clauſiana alicui competat, 102. et quis eam inuenit. num. 98.*
97 *Actiones reuocatoria quotuplices ſint.*

98 *Actio*

98 *Actio Pauliana quare ſic appelletur.*
99 *Copula cadit inter diuerſa.*
100 *Actio quaſi Fauiana qua ſit, & quæ quaſi Caluiſiana.*
103 *Actio hypothecaria an dicatur realis, & quando competat.*
104 *Actiones reuocatoriæ an ſint perſonales, an in rem ſcripta.*
105 *Actio reuocatoria an dicatur oriri ex quaſi maleficio, & an ex quaſi contractu, & an naſcatur ex varijs figuris cauſarum. 150.*
106 *Actiones reuocatoriæ an ſint natiuæ, vel datiuæ.*
107 *Iudex propter dolum an teneatur ex maleficio, vel quaſi an propter culpam.*
108 *Dolus delictum eſſe dicitur.*
109 *Actio quæ oritur ex dolo, dicitur oriri ex delicto.*
111 *Verba Ex varijs figuris cauſarum qualiter intelligantur.*
113 *Bonorum poſſeſſores, in quos facta eſt alienatio per debitorem in fraudem, conuenti à creditoribus an poſſint vti retentione.*
114 *Agens de iure ſpeciali faciliùs debet repelli, quàm agens de iure communi.*
115 *Poſſeſſor bonorum quouſque poſſit oblationem facere, vt retentione vtatur.*
116 *Venditione facta duobus de eadem re, vter ſit potior.*
118 *Creditores poſteriores habentes hypothecam, an præferantur prioribus hypothecam non habentibus.*
119 *Alienatá per patrem in fraudem filiorum, quando reuocari poſſint.*
120 *Alienata per debitorem in fraudem creditorum, quo caſu per creditores reuocari non poſſint. 121. 122.*
123 *Lex liberto octuaginta ff. de bo. liber. quando procedat.*
124 *Statuto ſtante quòd extantibus maſculis filia fœmina non ſuccedat, an per maſculum renunciari poſſit eius beneficio, vt ſecum filia admittatur.*
125 *Renuntiatio beneficij de fideiuſſoribus facta per fideiuſſorem in fraudem creditorum, vt reo non excuſſo conueniri poſſit, an reſcindi poterit.*
127 *Hæres ab vxore inſtitutus, vt poſt mortem ſuam reſtituat hæreditatem filio, an ſi incontinenti reſtituat, etiam non retenta Trebellianica, dicatur creditores fraudare.*
128 *Creditor, ſi alienatio in fraudē creditorum per debitorem in plures tertios poſſeſſores facta ſit, an vnum ex his, quem velit, eligere poſſit, & eum inſolidum conuenire, an verò omnes pro rata ſint conueniendi.*
129 *Libellus in actione reuocatoria qualiter ſit formandus, & num ſequen.*

§. ITEM SI QVIS IN fraudem.

1 AD EVIDENTIAM huius §. & eius materiæ, præmittite vobis ex mente Iac. But. & Nic. de Neap. hic, † quòd aliquando alienatur res in fraudem patroni: & de tali alienatione loquitur tit. ff. & C. ſi quid in frau. pa. Aliquãdo alienatur res à patre arrogante in fraudem filij arrogati: & de iſta habetis tex. in l. fi. ff. ſi quis in fraud. pa. de cuius intellectu videatis omninò Bart. in l. nõ vſque. ff. ſi quis à parente fue. ma. Aliquando alienatur res ĩ fraudem fiſci, uel ante cõmiſſum crimẽ, vel poſt: añ accuſationẽ, vel poſt accuſationẽ: vel ante ſententiam, vel poſt ſñiam. De iſta habetur in l. poſt contractũ. & ibi abundè per Bart. ff. de dona. & ibidẽ per alios, & per Bart. in l. ſi uentri. §. corũ. ff. de priui. credi. per Bar. in l. abſtinẽdi. ff. de in integ. reſtit. per Cy. Bald. & latè per Bal. in l. ſi quis poſt. C. de bo. proſcrip. per Cyn. Bald. & Salic. in Authen. ſed iam. & ibi aliquid per Bar. C. de dona. nupt. per Iacob. But. Bal. & doc. in l. res vxoris. C. de dona. inter virum & vxo. per Spe. in ti. de dona. §. 1. ver. itẽ pone, aliquis. & ibi ẽt per Ioã. And. in addi. per Bal. in l. ẽt. C. de executio. rei iu. Aliqñ alienatur res à patre, vel à matre in fraudẽ filiorũ: & tunc aut donando. & habetur in l. 1. C. de inoffi. dona. & ibi per Bar. Bal. & alios traditur in Auth. de in offi. dona. col. 7. & in l. ſi liqueat. in eodẽ tit. C. de inoffi. dona. Et ibi qñ donatio fuit facta vni filiorũ, uide ẽt in l. Titia Seio, §. Imperator. ff. de leg. 2. Aliqñ alienatur res à patre in fraudẽ filiorũ, uendendo: & habetur in l. 1. per Cyn. & Bald. C. ſi quid in frau. pa. & Bartol. in l. ſecunda. in fin. poſt princ. gl. in eodem titu. C. ſi quid in fraud. pa. per Bartol. in l. hæreditarium. ff. de bo. autho. iud. poſſ. & ibi poſt Dyn. ponit cautelam, qua pater poteſt fraudare, & priuare filios legitima, alienando bona ſua ex cauſa non lucratiua.

2 † Et iuxta hæc, an, & quando filij poſsint reuocare bona in eorum fraudem alienata, videte etiam Bartol. in l. non vſque. ff. ſi quis à pa. fue. ma. & Bal. in dicta l. in 8. col. & ibi per Cyn. in 7. queſt. C. de inoffi. do. per Bal. in l. 1. & fi. C. de his, quæ in fraud. cre. per Cano. ut per do. Ant. in ca. Ray. extra de teſta. ubi bonus tex. & hic latè per Auge. in antepen. & pe. colum.

3 † Et an, ſi pater amiſit omnia bona in ludo, poſsint filij illa reuocare uſque ad eorum legitimam, tanquam in fraudem alienata? ponit Bald. in d. l. prima, ad fin. C. ſi quid in frau. patro. & Bald. in rub. de condi. ob tur. & Imol. in l. ſi quis cùm ſciret. ff. pro emptore.

4 † Et an, ſi pater multos habens filios, uendit omnia bona
a ſua diſsipando, a & filij petãt quòd aſsignetur eis aliqua poſſeſsio patris pro eorũ alimentis, an talis petitio procedat de iure: uidete in terminis Bal. in l. ſecunda. C. ſi quid in frau. pa. & ibi Sali. aliter tenẽtẽ, quàm teneat Bald. & uideatis omninò Bal. aliter, & fortè melius loquentem in l. non poteſt. ff. de adop. Aliquando, & ultimò alienatur res per debitorem in fraudem creditorũ: & iſta eſt propria materia §. noſtri & tituli. ff. de reuo. his, quæ in fraud. cre. & de iſta uidebimus hic.

Secundò propius ad materiam huius §. præmitte, quòd aliquando aliquis, puta tutor, uel debitor, uel ẽt creditor, alienat rẽ nõ ſuã propriã, ſed alienam in fraudẽ: & ille, in quẽ eſt facta alienatio, eſt particeps fraudis: & tunc non habet locũ iſte §. nec titu. de reuo. his, quæ in frau. cre. quia tunc demum habent locũ, quando quis alienat rem ſuam propriam in frau-
5 dem creditorum. † Iſto ergo caſu competit interdictum fraudatoriũ contra eum, in quem facta eſt alienatio: de quo interdicto fraudatorio licet titulum expreſsè non habeamus, tamen de eo habemus tex. no. & ſignandum, quẽ Bart. ibi dicit eſſe ſingularẽ, & ſe neſcire alibi in l. pupilli debitor, in prin. ff. de ſolu. & ibi uidete gloſſ. in uer. Interdicto. & Bar. poſt gl. in l. ſi poſtulante, in princi. ff. ad Trebel. & gloſſ. in l. 1. in gloſſ. in uerſicul. Iubebit. C. ſi uendi. pigno. agatur. & ibi om-
6 nino Bart. † qui etiam ponit practicam, & libellum in iſto interdicto fraudatorio, & gl. in l. 3. in uerſi. Inferentes. C. de iur. fiſc. lib. 10. & no. Bartol. in ultima columna, ubi ẽt dicit de iſto interdicto fraudatorio eſſe tex. qui ad hoc eſt ſingularis, in dict. l. pupilli, in prin. Aliqñ debitor alienat res ſuas proprias in fraudẽ creditorũ: & tunc propriè habet locum §. iſte, & titulus de reuo. his, quæ in frau. cre. Et aduertite quòd etiã iſto caſu remediũ competens poteſt appellari interdictum fraudatorium. Ita eum appellat Iuriſconſultus in dict. l. ſi poſtulante, in princ. & ibi not. declarat Bartol.

† Vltimò præmitte quòd differentia eſt inter alienationem imaginariã, & ſimulatam ex una parte, & alienationem uerã, ſed factam in fraudem ex alia: quia alienatio ſimulata, & imaginaria eſt ipſo iure nulla. l. emptor. & ibi gl. 1. ff. de aqua plu. arcen. & eſt tex. in l. Louda. ff. de contrahen. emptio. & adeo eſt nulla, quòd etiam iuramentum ſuper ea interpoſitũ, illã non cõualidaret: ut eſt gl. in cõmuni reputata ſingularis in l. emptione. & eſt gloſſ. unica ad fin. C. plus ua. quod agi-
b tur, de qua uide b Pa. in cap. ad noſtram de emp. & uendi. Et hoc caſu non requiruntur actiones reuocatoriæ ad reuocandum talem alienationem, cùm ſit nulla ipſo iure.

8 † Et nota quòd uolens probare actum, uel contractum ſimulatum, habet neceſſe probare & deducere ſimulationẽ ex his, quæ geſta fuerint inter ipſas partes ante quàm peruenirent

nirent

nirent ad contractum: quia de geſtis poſt contractum non po
teſt deduci ſimulatio. Ita ſingulariter Bal. in l. prima, in vlti-
c ma colum. in princip. in verſi. decimò quarto ſi ſeruus. c* do.
Bartho. Veronenſis in cautela 171. & de multiplici ſpecie ſi-
9 mulationis, per eundē in cautela 328. † Alienatio aũt, quæ eſt
vera, ſed facta in fraudem, bene valet, & tenet: & ideo requi-
runtur actiones reuocatoriæ, & remedia reſcindentia: vt hic
in tex. & videbimus in glo. verſicul. Petere. Iſtam benè notan-
dam, & magiſtralem doctrinam tradit Bartol. in l. poſt con-
tractum, in tertia colum. de do.
10 † Aduertite tamen ꝙ illud, quod ſtatim dixi, quòd aliena-
tio facta in fraudem valet, & tenet, ſed reſcinditur per re-
uocationē. Iſtud eſt verum, & procedit, qñ alienatio eſſet fa-
cta in fraudē creditorũ, & ſic hoīs: ſecus eſt ſi eſſet alienatio
facta in fraudē legis: quia tunc ipſo iure eſſet nulla. Ita tex.
quem Bartol. ibi dicit multũ ſingularē in l. ſi libertus, in pri.
ff. de iure pa. & idē etiam tenet per illum tex. Bald. in l. 1. in 1.
oppo. C. ſi quid in fraudem patr. Illſi etiam allegat Ioan. Fab.
hic, circa finem pen. colum. Et ſi inſtares iſtud videri abſur-
dũ, & contra omnes regulas, quia alienatio facta in fraudem
hominis valeat, & in fraudem legis ſit ipſo iure nulla: nam vi
11 deretur dicendum oppoſitũ cùm vulgatum ſit † quòd mitiùs
d agitur cum lege, quàm cum homine. d l. Celſus. ff. de arbi.
Accedat quod dixit glo. in l. ſi quis rem. §. veto in gl. in verſ.
12 Obligâtur. ff. de polli. quæ dicit † quòd minùs agitur cũ Deo,
quàm cũ homine. Reſpōdebat Bal. in d. l. 1. in 1. opp. C. ſi quid
in frau. pa. ꝙ illud, quod dicitur mitiùs agi cum lege, quàm
cũ homine: intelligitur cum homine: ſcilicet miniſtro legis,
qualis eſt iudex, vel arbiter. Secus eſt in alio priuato homine:
quia durius agitur cum priuato homine, quàm cum lege. Et
huius ſolutionis reperio aſsignari rationē, in l. amplius non
peti. in 2. col. ff. rem ra. ha. vbi dicitur quod quando agitur cō
tra hominē miniſtrum legis, tunc duo offendũtur, ſcilicet lex
& homo. Quando aũt agitur contra priuatum, ſolus homo
offenditur. Nil mirũ ergo ſi durius agitur contra hominē mi
niſtrum legis, quàm contra priuatum. Hæc tamen ſolutio in
infinitis locis reprehenditur per Bart. vt per eũ in dicta l. am-
plius non peti. in ſecunda columna, & in dicta l. ſi libertus.
in princip. in repetitione legis, ſi Inſulam circa finem primæ
partis principalis. ff. de verbo. obliga. quia ſecundum nō eſt
13 verum, † quòd arbiter ſit miniſter legis. Quod patet: quia de
iure Digeſtorum non oritur actio, nec exactio. l. diem profer-
re. §. ſtari. ff. de arb. notat Bart in l. prima. C. de arbitris. Item
arbiter non habet iuriſdictionem ſed notionem. l. ait prætor,
in princip. ff. de re iudi. Præterea, & fortius, habemus quod
imò durius agitur cũ homine miniſtro legis, quàm cũ ipſa le
14 ge. Patet, † quia verbum Peti, prolatum à lege, intelligitur p
ſententiam. l. in ſeruitute. §. petijſſe. l. qui cùm natu maior. §.
accuſaſſe. ff. de bonis libertorũ. l. Papinianus. §. meminiſſe. ff.
de inoffic. teſt. Bald. in l. ſi quis in ſuo. in prin. C. de inoffi. teſt.
& tamen prolatum ab homine, non legis miniſtro, intelligi-
e tur per litis conteſt. dicta l. amplius nō peti. ff. rē rat. ha. e* Vn
de ipſe Bartol. poſt Dyn. in omnibus locis ſuprà allegatis re-
15 ſpondebat aliter, & multùm notabiliter, † quòd aliquando
pœna reſpicit actum, ſiue annullationē actus, & tunc durius
agitur cum lege, quàm cũ homine, qualiſcunque ſit ille ho-
mo. Et ratio eſt: quia lex facilius pōt actum annullare, quàm
homo, cùm maioris ſit potentiæ. l. non dubiũ. cum vulg. C. de
legi. Et hoc modo propriè loquitur, & procedit dicta l. ſi li-
bertus, in princi. ff. de iur. pa. Aliquando pœna nō reſpicit an
nullationē actus, ſed venit extrinſecus: & tunc benè mitiùs
agitur cum lege, quàm cum homine: & ita propriè loquitur
dicta l. Celſus. cum præallegatis.
16 † Et ſi vultis cognoſcere quando actus dicatur fieri in frau
dem legis, & quando in fraudem hominis: videatis Bald. no.
declarantem in l. hac edictali, in princ. in quarta columna, ad
fi. C. de ſecund. nupt. ubi dicit quòd quando actus geritur in
ter prohibitas perſonas, dicitur fieri in fraudem legis. l. qui te
ſtamentũ. ff. de proba. ſed quando agitur inter perſonas non
prohibitas, ſed fit in præiudicium tertij: tunc actus dicitur ge
ſtus in fraudē hominis. l. prima. C. ſi quid in frau. pa. Item qñ
actus fit ad excludendam legis prouidētiā, vel legis ſtatutũ:
tunc dicitur fieri in fraudē legis: vt ibi per eũ. Et hoc vltimũ
magis placet, & fuit doctrina Iuriſconſulti in dicta l. ſi liber-
tus, in princi. in verſi. diuerſitatis. ff. de iure pa. vbi inquit ad
cōtextũ Iuriſcōſultus: Tũc in fraudē legis ſit, qñ libertus ſe
minorem centenario facit, adhoc vt præceptũ legis euertat.
17 Aduertite etiam inquātum dixi, quòd † alienatio facta à
debitore in fraudem creditorũ, valet, & tenet: iſtud non ha-
bet locum in debitore manumittente ſeruũ ſuũ in fraudem
creditorũ: qa talis manumiſsio non valet ipſo iure: vt eſt tex.
ſuprà, quibus ex cauſis ma. nō licet. in princip. in verſic. nihil
agit. Et diuerſitatis eſt ratio, quamuis prima fronte ratione li
18 bertatis uideretur dicendum oppoſitũ: † qnia libertas ſemel
data non poteſt de facili reuocari, niſi ex magna cā: vt eſt tex.
in l. ſi ex cauſa. §. ſi. iuncta l. ſequen. ff. de minor. facit §. ſemel.
ſuprà qui. ex cau. ma. non licet. & propterea lex impedit ab
initio. iſta eſt rō doc. vt Nicol. de Neapol. & Angel. de Aret.
poſt Ioan. de Plat. ſuprà qui. ex cau. ma. non licet, in princi. Et
hanc rationem diuerſitatis ſentit gloſſ. in l. noxali iudicio, in
princ. in gloſſ. in verſic. iure durat. ff. de noxa.
His ſic expreſsis, uenio ad expeditionem tex. iſte §. cōmu-
ni omnium diuiſione, ut Dyn. Nicol. de Neap. & Ang. de Aret.
diuiditur in duas partes: ego aũt diuido illũ in tres. In prima
ponitur thema, ex quo reſultat tacita quæſtio. In ſecunda re-
ſpōſio ſiue deciſio. In tertia reſpōſionis, ſiue deciſionis decla
ratio. Secunda ibi: permittitur. Tertia ibi: id eſt, dicere. Et quā-
uis multiformiter ſummetur per doc. ego ſummo illum hoc
19 modo: † Alienata à debitore in fraudem creditorum, bonis
eius ex ſententia poſſeſsis, reuocanī perinde ac ſi alienata nō
eſſent, ac ſi in bonis debitoris permanſiſſent. hoc dicit.
20 In tex. ibi: in fraudem. † Qualiter accipiatur fraus in hac
materia, habetis tex. qui declarat in l. prima. cũ quatuor legi-
bus ſequen. ff. de his quę in frau. cred. Videatis etiam leg. frau
dis. ff. de reg. iur. & l. aliud eſt fraus, in prin. ff. de uerb. ſignifi.
Et an ſit differentia, & quæ differentia ſit inter fraudem & do
f lũ, habetis gloſſ. in l. iuris gentium. §. ſed ſi fraudandi. f in uer
ſic. edicit. ff. de pac. & ibi latè per Barto. & alios, & gl. in leg.
prima. uerſic. qui furti. in nerſi. Fraude. ff. de his qui no. infa.
& tex. in l. ſecunda. C. de in litem iuran. & ibi glo. in uer. do-
lus, quæ ponit aliam differentiam, & ibidem no. per doc. &
tex. in c. ex tenore, extra de reſcrip. quem ad hoc ibi no. Abb.
Pan. in 4. not & ibi gloſſ. per Barto. in repe. l. quod Neruia. in
prima columna. ff. depoſi. per Bald. in l. pignus. in tertia colu.
C. de pig. act. & in cap. beneficium. ſi de feu. fue. contro. inter
do. & agna. aliàs eſt rubrica, ſi feudum negatum fuerit à ua-
21 ſal. & ibi declarat inter cætera † quæ dicatur propriè fraus. Et
per Alb. in Dictionario ſuo, in uerbo, Fraus, & in uerbo,
Dolus.
In textu ibi: tradiderit. Vos dicite idem eſſe ſi dederit, &
ſic domin ſi tranſtulerit. Tex. eſt in l. ſi ſciens, in fi. ff. de cōtra-
hen. emp. Idem etiam eſſet, ſi alienauerit: vt eſt tex. in l. prima.
§. fin. in uerſic. alienationem. & in uerſic. alienauerit. ff. de his
22 † quæ in frau. credi. Alienatio autem dicitur omnis actus, per
quem dominium transfertur: ut dixit tex. in l. prima, in fin. C.
de fun. do. Accedat ille no. & benè ſignandus textus, quē Bar.
ibi reputat multum ſingularem in l. fin. C. de reb. alien. Et ibi
23 eſt tex. † quòd prohibita alienatione, intelligitur prohibita
omnis tranſlatio, [illegible] iuris directi, ſiue utilis, ſiue alterius cu-
iuslibet iuris. & ibi etiam per Bald. & de uerbo, Alienationis
habetis text. in l. alienationis uerbum, in princip. & in l. alie-
24 natum. ff. de uerbo. ſignifica. Et † quæ propriè dicatur aliena
tio, & quot modis capiatur, habetis per Bald. in cap. primo
de alie. feu. & latè per eum. in c. 1. §. ant ſi libellario. quibus
mo. feu. amit. ult. char. Et ibi quot modis capitur alienatio, ut
ibi per eum: & Bald. in l. fin. poſt gloſſ. C. de bo. autho. iu di.
poſſ. per Innocen. & doc. in cap. epiſcopi. quod eſt cap. quar-
tum. & in ca. ſequen. de reb. eccleſiaſti. non alien. Et uidete
25 qđ dicit no. Ange. in l. benignius. ff. de legi. quòd † ſtatutum lo
quens de alienatione, non habet locum in pignore, ſiue in cō
tractu pignoris, nec in conceſsione uſusfructus. Facit quod di
xit Pau. de Caſt. in l. in ambigua, in eodem titulo. ff. de legi. vbi
dicit ꝙ propriè nō eſt alienatio, niſi transferatur dominium.
Nota primò ex hoc tex. in princ. ſecundum Angel. de Aret.
hic, a cōtrario ſenſu, ꝙ ſi alienatio fieret à debitore, & non in
fraudem creditorum, quòd ualeret, nec poſſet reuocari. Iſtud
ego

ego habeo pro indubitatiſsimo, quando non adeſſet fraus,
nec animo, nec re, nec euentu: alias ſecus, vt videbitis infrà.
26 Vltimò no. ea hoc tex. in verſi. poſſeſsis, † ꝙ ad hoc, vt credi
tores admittãtur ad reuocandũ alienata per debitorẽ in eo-
rũ fraudem, requiritur ꝙ ſint miſsi ex ſententia iudicis in poſ
ſeſsionẽ bonorũ debitoris: & poſtquam miſsi ſunt, ſi inuene-
rint bona non eſſe ſoluendo, poſſunt deuenire ad remedia re-
uocatoria contra poſſeſſores bonorũ, in quos eſt facta aliena-
tio. Et ſic ſatis infertur, prout ẽt inferebat Angel. de Aret. hic,
colligens hoc ea tex. pro notabili, quòd ante, quam poſsit per
ueniri ad reuocandũ alienata in fraudẽ creditorũ, & ſic ante-
quam poſsit haberi regreſſus contra poſſeſſores bonorum, in
quos facta eſt alienatio, requiritur ꝙ primò fiat excuſsio bo-
norum debitoris an ſit ſoluendo, nec ne. Iſtud probatur alibi
melius, ſcilicet, quòd requiratur excuſsio; in l. prima. ubi tex.
expreſſus in verbo. Bonis eius excuſsis. in l. ignoti. quæ eſt l. pe
nultima. C. de his, quæ in frau. credi. De quo an, & quando, &
quomodo procedat, ponam latè in glo. in verbo. Poſſeſsis. eo.
§. & ibi multa bona attingam in materia iſta excuſsionis.

Gloſſ. prima in verbo. in fraudem, ego diuido in duas par-
tes principales. In prima per modũ notabilis glo. ponit vnũ,
quod eſt maximum fundamentum in materia huius §. In ſe-
cunda gloſſ. aggreditur bonam diſtinctionem. Secunda ibi: &
de hac fraude nota bonam diſtinctionem.
27 In ea. glo. ibi. §. hoc edictum. & §. ſimili modo. † Habetis ꝙ
in alienatis titulo oneroſo, ad hoc vt poſsint reuocari, requiri
tur dolus vtriuſque, tã debitoris alienantis, quàm recipientis.
In alienatis aũt titulo lucratiuo ſufficit ſola fraus debitoris.
Et diuerſitatis eſt ratio, ſecũdum Petr. de Bella Perti. poſt Iac.
ut hic refert Ioann. Fab. in prima columna. & Angel. de Aret.
in tertia columna, quia nõ eſt par, eadẽque ratio, debita amit
tere, & lucra non capere: vt inquit tex. in l. fin. §. pe. C. de codi.
g § Sed operæpretium eſſe videtur pro intelligentia huius
primæ partis gloſſ. & eius concluſionis, quis dicatur titulus lu
28 cratiuus, quis oneroſus. Et paucis, quæ ſint cauſæ lucratiuæ,
habetis enumeratas in tex. no. l. prima. §. lucratiuas. C. de im-
po. lucra. deſcrip. lib. 10. qui tex. quomodo intelligendus ſit, &
quomodo procedat, videte Bartol. in l. Meuius. §. duobus. in
repe. in penul. col. verſi. tertiò quæro. ff. de leg. 2. Et inter cæte-
ras lucratiuas cauſas in textu illo enumeratas, vnam non o-
mitto, quæ eſt notabilis, & ibi eam not. quod ſi donans pro-
pter ingratitudinem donatarij reuocet donationẽ, & ſic quis
repetit rem, quam dedit ſine nouo contractu, non dicitur ha-
bere titulo lucratiuo.

Et notate diligenter, quòd ſi quis habet aliquid, vel aliquid
conſequitur pro pretio illicitè ſoluto, cùm illud pretium non
det bono modo, ſed malo, quòd illud, quod conſequitur, dici
tur habere titulo lucratiuo, & nõ oneroſo ſolutionis. Iſtud eſt,
quod dicit not. Barto. poſt gloſſ. ibi in l. ſecunda. ff. ſi quis omiſ
ſa cauſa teſtamenti. Et per hoc no. Bartol. quòd ille, qui dat pe
cuniam, vt conſequatur beneficium, vel præbendam, cùm det
malo modo, dicitur habere titulo lucratiuo. Et per hoc etiam
dicit ibi Bald. & reputat benè notandum, in l. prima. C. ſi quis
omiſſa cauſa teſtamenti. columna fin. in prin. in ver. & quæri-
tur, quòd quicquid per ſimoniam abeſt, non debet conſidera
ri vt onus, vel vt damnum: quia turpiter abeſt.

Item not. quòd illud, quod quæritur ea cauſa pœnæ, dicitur
quæri titulo lucratiuo, & non oneroſo. Iſtud eſt quod voluit
no. Barto. in dicta l. Meuius. §. ſi duobus. in fi. col. Et an illud,
quod quæritur in ludo, dicatur quæri titulo lucratiuo, habetis
per Bald. in l. prima. ante fin. C. ſi quid in frau. pa. & ibi dicit ꝙ
ſic: quia ſecundum eum, quicquid ex maleficio quæritur, dici
29 tur eſſe lucrũ. † Et de cauſis, ſiue titulis, qui non ſunt nec lucra
tiui, nec oneroſi, ſed quaſi lucratiui, habetis tex. no. in l. apud
Celſum. §. autoris autem dolus. ff. de doli mali. & met. excep.
& gloſſ. in ver. alia cauſa. exemplificando dixit not. quòd ſi
quis emat rem modico pretio, quæ ſit digna magno pretio,
dicitur habere titulo quaſi lucratiuo.
30 † An autẽ dos ſit titulus lucratiuus h vel oneroſus, habetis h
no. tex. in leg. fi. §. ſi à ſocero. ff. de his, q̃ in fraud. cred. quẽ tex.
no. ibi Bartolus & infert ad quæſtionẽ, ad quã dicit de facto
ſe reſpondiſſe, vt ibi per eũ, & tex. in dicta leg. vnica. §. lucrati
uas. C. de impo. lucrat. deſcript. lib. 10. quẽ ibi no. Bart. & tex.
in leg. pro oneribus. quẽ ad hoc ibi no. Bart. C. de iure do. &
tex. in leg. fin. in princip. in eodem titu. quem ibi no. Bartol. &
Bald. & text. in l. ex promiſsione. ff. acti. & obli. & habetis gl.
in leg. Meuia. §. 1. in uerſic. ipſi nocere. & ibi Bartol. & docto.
ff. ſol. ma. & gloſſ. in l. ignoti. C. de reuo. his, quæ in fraud. cre.
& ibi Bartol. & late in l. Meuius. §. duobus in repeti. in 8. co-
lumna. in uerſicul. tertiò quæro ego ſum obligatus. ff. de leg.
ſecun. & Bald. in l. ſecunda. C. de reuo. his, quæ in fraud. cred.
Et in iſtis locis communiter concluditur, ꝙ titulus dotis ex
parte patris dotantis, & ex parte mariti, dicatur titulus one-
roſus: ea parte verò mulieris dicatur eſſe titulus lucratiuus.
Et aduertite diligentiſsimè, quòd titulus dotis ex parte mari
ti intantum eſt oneroſus, quòd etiam ſi ex poſtfacto conſecu-
turus ſit lucrũ ex tali dote, puta propter pactum, quod fecerat
de dote lucranda, uel uigore ſtatuti diſponentis, quòd dece-
dente muliere in matrimonio, vir lucretur dotẽ: tñ nunquam
dicetur habere ex cauſa lucratiua: cùm præceſſerit cauſa one
roſa, id eſt, titulus dotis. Iſtud eſt. quod in terminis uoluit glo.
not. in l. ſi donaturus. §. fi. in gl. fi. in verſi. duntaxat. ff. de condi.
cauſa da. Pro qua glo. ego allego tex. expreſſum in terminis,
& ad literã in dicta leg. vnica. in §. lucratiuas. in verſicul. ſi ve
ro vel ſocer. C. de impo. lucrati. deſcript. lib. decimo. vbi ſi ſo-
cer dotẽ dederit pro filia, vel nepte, vel pronepte: dicitur ad
contextum, licet caſus euentu res ei, cui data eſt, vertatur ad
lucrum, nec inter lucratiuas cauſas enumerabitur. Et ibi vide
Angel. qui ibi eum ponderat ad hoc. Accedat, quod voluit Bal
dus in leg. hac edictali, in princip. C. de ſecund. nupt. in ſecũ-
da columna. verſicul. pone quòd non eſt appoſitum pactum
de lucrando, &c. vbi dicit quòd lucrum dotis, quod concedi-
tur marito propter expenſas, non dicitur titulus lucratiuus.
Et idem Bald. in Authent. prætereà. in penultima columna. C.
vnde vir & vxor. & Bald. in leg. cùm multæ, in ſecunda colum
na. C. de do. ante nup. Item aduertite quòd titulus dotis nõ tã
tùm eſt oneroſus ex parte mariti, vt prædixi, ſed etiam eſt o-
neroſus ex parte filiorum dotem maternam petentium. Iſtud
eſt, quod notabiliter, & ſignanter voluit Bartol. in repet. l. ſi
conſtante, in princ. ff. ſolu. matrim. in decima quæſtio, ſecundæ
partis, in princip. ubi ad hoc allegat dicta. l. ex promiſsione.
ff. de actio. & obliga. Aduertite etiam ꝙ ea, quæ dixi de dote,
ut ſit titulus oneroſus ea parte mariti, habent locum nedum
in dote vera, & in marito vero, ſed etiam in dote putatiua, &
in marito putatiuo. Iſtud eſt, quod in terminis uoluit gloſſ.
no. quam ego reputo unam & ſingularem in iure, in leg. Pro-
culus. alias eſt, leg. ancilla. in gloſſ. fin. ff. de iur. do.
31 † Quid autem de donatione propter nuptias, an ſit titulus,
lucratiuus, uel oneroſus, habetis textum, quem ibi not. Barto.
in dicta l. unica. §. lucratiuas. per Bald. in l. fi. in princ. C. de do.
promiſſ. Et in iſtis locis concluditur per omnia, prout ſuprà cõ
32 cluſi in dote. † Et quid de legitima, quam in ſua uita præſtat
pater filio, uel ex propria uoluntate: uel ex forma ſtatuti. Et
quid de alimentis, an dicantur haberi titulo lucratiuo, an one
roſo, habetur per Bald. in l. ſecũda. C. de reuo. his, quæ in frau
dem cred. & ibi concludit Baldus. quòd omnis obligatio le-
galis eſt titulus lucratiuus.

Viſo, qui ſint tituli lucratiui, & qui oneroſi, reuertor nunc
ad concluſionem, quam ſuprà collegi ex prima parte glo. ſci-
33 licet † ꝙ in alienatis per debitorem in fraudem creditorũ ti
tulo oneroſo, ad hoc ut poſsint reuocari, requiritur fraus ex
parte debitoris alienantis, & ex parte recipientis. Secus autẽ
in alienatis titulo lucratiuo. Iſta concluſio limitatur per doct.
hic, ut procedat in creditore. Secus aũt ſit in patrono, qui po
teſt reuocare alienata per libertũ in eius fraudem, quamuis il
le, in quem facta eſt alienatio, etiam titulo oneroſo non fuerit
particeps fraudis per tex. in l. 1. §. ſi quis in fraudem. ff. ſi quid
in fraud. pa. Ad idem l. 1. §. dolũ. & ibi declarat gloſſ. in uerſi.
alienata. in eodem titul. ff. ſi quid in fraud. patron. Et ratio di-
uerſitatis inter patronũ, & creditorem, eſt ſecũdũ Angel. hic,
in ſecunda columna. Et licet Angel. infideliter hanc rationem
ſibi aſſumpſerit, tamen ante eũ illam ponit Petr. de Bella Per-
ti. poſt Iacob. ſecundũ quòd eum fideliter refert Ioann. Fab.
in prima columna, in fin. Nam iura magis conſeruant nobis
id, quod noſtrũ eſt, quàm id quod eſt nobis debitum. Facit l.
uideamus. §. ſi actionem. ff. de uſur. Patronus ergo dicitur ha
bere

bere ius in bonis liberti.iuxta §.ſed noſtra,ſuprà de ſucceſſ.liber. Creditor aũt,licet debeat habere centum à debitore,bona tamen debitoris non ſunt ſua.Nil mirum ergo, ſi iura magis prouideut patrono,quàm creditori. Iſta tamen ratio licer prima fronte ſit latis perſuaſiua,mihi non placet.Aliam ergo aſsignabat rationem ſupradictus Petr.de Bella Perti. referente hic Ioann.Fab.vbi ſuprà, quæ videtur magis ſuſtentabilis. Nam patronus, quando vult reuocare alienata per libertum in eius fraudem,tenetur refundere pretium emptori: vt textus in dicta l.prima.ff. ſi quis in fraud. Creditor autem reuocans alienata in eius fraudem per debitorem, non tenetur refundere pretium:vt textus in dicta l.ſi debitor.& l.ſequenti.ff. de his,quæ in fraudé creditor.& videbitis infra in glo.in uer. petere. Cùm ergo patronus in vno grauetur,ſcilicet in ſolutione pretij,nil mirum ſi in alio releuetur,ſcilicet vt poſsit reuocare etiam ab eo,qui haber rẽ, etiam titulo oneroſo ſine fraudis participatione, per regulam l.eum, qui, in princip. ff. de iureiur. Et ſi inſtares, quæ ſit ratio diuerſitatis, quare patronus reuocans refundit pretium, creditor autem non: potes dicere ſecundum Angel. de Aret. hic in ſecunda columna, quòd ideo ſit, quia patronus non habet cauſam oneroſam, prout habet creditor. Et ante Angel. eſt ratio gloſſ. in dicta l.1.§.ſi quis in frau. in verſi. fraudemus emptorem. ff. ſi quid in fraud.pa.

k 1 * Secundò ego limito prædictam concluſionem gl.vt procedat in debitore priuati.Secus autem eſt in debitore ciuitatis: quia tunc non inſpicitur fraus recipientis rẽ alienam,etiam titulo lucratiuo,ſed oneroſo.Tex.habetis no.in l. 2. C.de debi.ciuita.lib.11.& ibi expreſsè Bartol.qui dicit,illum caſum eſſe ſpecialem fauore ciuitatis.& idem etiam tenet Dyn. in l.qui autem.§.hoc edictum.ff.de his quæ in frau.cre. per dictam l. 2.prout hic refert,& ſimpliciter ſequitur Nico.de Neap.in ſecunda columna.

Tertiò ego limito,& alij non ponunt hic prædictam concluſionem gl.dum in ea vult,quòd ex parte debitoris ſemper requiritur dolus,ſiue ſit titulus lucratiuus,ſiue oneroſus:quia non procedit in caſu.l.ait prætor. §. ſi debitorem. ff. quæ in frau.cre.ſecundum quod ibi tenet & declarat Bar.in ſi. in vlt. q.Nam ſi poſt bona debitoris poſſeſſa à creditoribus, quo caſu facta eſt par conditio omniũ creditorũ, iuxta l. qui aũt.§. ſciendum.ff.quæ in frau.cre.ſi vnus creditorum inſequatur debitorem fugientem,& pecuniam aliquam exportantem,& ab eo pecuniam illam capiat,agitur contra illum creditorem actione in factum reuocatoria, quamuis debitoris nulla fraus interuenerit:eò quia ille,contra quem actio intentatur, dicitur eſſe in dolo,per d.§.ſciendum.

Et iuxta 2 * prædictam concluſionem glo. ſubijciebat hic Angel.de Aret.in 2.col.unum,quòd ipſe reputat bene no. ꝙ ſi habens titulũ oneroſum tempore celebrati contractus,fuit in bona fide, ſi poſtea tẽpore factæ traditionis fuerit in fraude, hoc eſt,ſciuerit fraudẽ,ꝙ poteſt agi contra eum reuocatoria: quia dicitur eſſe particeps fraudis. Allegat ad hoc in terminis glo.valde no.quã ipſe reputat vnicam,& ſingularẽ in d.l. qui ait.§.hoc edictum.in verſi.ceſſare.ff.quæ in frau.credi.Addo quòd contrariũ tenet Rodulp.de Arri.hic,quẽ refert,& ſingulariter ſequitur Nicol.de Neap.hic,in 3.q.extra gloſſ.Nihil tamen ad hoc fundamentum allegant.ſed ſolùm reſpondẽt ad l.2.in princ.ff.de vſuca.pro emptore.quia dicunt quòd ille tex.loquitur in acquirendis,ſcilicet per vſucapionem:nos autem loquimur in iam acquiſitis. Vnde facilius conſequantur acquiſita,quàm quærenda,iuxta regulam.l.patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui.vel alien.iur.Et ex his expedita eſt prima pars principalis gloſſ.

Sum modò in ſecunda parte principali huius glo.quæ incidit ibi:& de hac fraude nota bonam diſtinctionẽ.In qua parte glo.procedit per hunc modũ. Vt enim tradat diſtinctionẽ de hac fraude,primò ponit,& enumerat omnes partes ſimul, & omnia mẽbra diuiſionis,aliàs diſtinctionis.In ſecunda,illa membra particulariter,& de per ſe declarat.Secũda ibi: ſi debitor in fraudem alienet inter viuos. Illa ſecunda ſubdiuiditur in tres,prout tria ſunt mẽbra diſtinctionis. Primũ eſt in debitore,qui alienauit in fraudem inter viuos.Secundum eſt in debitore,quia adhibuit fraudem in vltima voluntate,per viã legati,vel fideicommiſsi,ſiue donationis cã mortis.Tertiũ eſt in debitore,qui adhibuit fraudẽ in vltima voluntate relinquẽdo libertates directas,vel fideicommiſſarias. Secunda ibi: in vltima uoluntate ſi legatum.Tertia ibi:in libertatibus autem in fraudem relictis.Et iſta diuiſio ſit vobis loco literalis expeditionis.

In ea.gloſſ.ibi l.omnes.§.Lucius. habetis quòd ex alienatione omnium bonorum inter uiuos facta,& fraude aliter nõ
34 probata,præſumitur fraus alienãtis. † Et aduertite circa intellectũ illius.§.Lucius.ꝙ quamuis loquatur, & procedat in alienatione facta titulo lucratiuo,ſcilicet donationis,prout intelligitur ibi gl.1.& ibi Bart.tamen habet etiam locum,& procedit in alienatione facta titulo emptionis:& ſic titulo oneroſo.Ita extendit,& amplias illum tex. gloſſ. in l. qui teſtamẽtũ. in uer.modum.& ibi Bart.ff.de proba.& Barto.in d.§.Lucius. & Bar.in l.poſt contractum.in ſecunda col.ff.de dona,Abb.ẽt allegat illam gloſſ.in l.qui teſtamentũ. & eam reputat valde notabilem ad hoc. Idẽ etiam ſentit glo.in l.Patronus.in gloſ. prima.ad ſi.ff.de proba.Et idem etiam ſentit gloſſ. noſtra hic, dum generaliter,& ſimpliciter dicit,quòd ille §.Lucius,pro-
35 cedit,quando debitor omnia bona alienauit.† Et ſub uerbo, Alienauit,comprehenditur generaliter omnis actus, per quẽ dominium transfertur,prout dixi ſuprà in apoſtillatione tex. ſuper uerbo,Tradiderit.Ego tamen intelligo iſta, & limito ut procedant, quando uenditio omnium bonorum eſſet facta pro ualde minori pretio,quàm ualerent ipſa bona:aliàs ſecus. Ita tenet Ioan.de Imo.in d.l.poſt contractum. Videte etiã ibi Ianùs per eum.Iſtud etiam firmat idem Lud.Ro.Ad quod accedat,quod uoluit Bart.in illa l.poſt contractũ, in pen. col.in uerſi.quæro in caſibus,in quibus dixi,ubi tenet ꝙ datio in ſolutum facta à debitore,ita demum reuocatur à fiſco,tãquam in eius fraudem facta,quando rem multò maioris pretij pro debito dederit in ſolutum: aliàs ſecus.Et ratio eſt, ſecundum eum ibi,quia paucitas pretij,facit præſumi fraudem. Alleg.l. per diuerſas.C.mãnda.& de hoc no.per Canoniſtas in ca. ad noſtram,extra de emp.& uen.in c.illo uos,extra de pig.

36 †Item aduertite quòd d.§.Lucius,procedit nedum ſi debitor alienauerit omnia bona, ſed etiam ſi alienauit maiorem partẽ:ut eſt gloſſ.ualde no.quã Ang.de Aret.in 3. col. reputat unicam & ſingularẽ,in l.nomen.§.filio.in gl.in uerbo,Omnis ſubſtantia.ff.de le.3.& ibi ſentit Bar. & probat tex. quod ille. Ad quod facit l. propter litem,in prin.ff.de excu.tuto. & idem etiam tenet Bal.in l.1.in 3.q.C.ſi quid in fraud.pa.& Bal.in l.ſi unquam.C.de re uo.dona.Facit quod no.Bartol. in l. ſocietatem.§.arbitrorum.ff.pro ſocio.in 7. col.in q. quærit, an poſsit renuntiari ad arbitrium boni uiri.

37 † Item d.§.Lucius.procedit nedum in alienante omnia bona ſua,aut maiorem partẽ,ſed etiam in alienãte melioramẽta ſua.Allegatur ad hoc tex.pro ſingulari in l.ſumma cũ ratione,in princip. ff. de pecu.quem text. reputat ad hoc ſingularem & unicũ Ang.de Are.hic,in fin.ſecunda.col.& ita dicit ꝑ oia dicere Ang.in l.1.C.de reuo.his,quæ in frau.cred.Ego ũtamẽ reperio quòd illum tex.in dicta l.ſumma cum ratione, in princip.in uer.intricatẽ.allegat Angel.pro unico & ſingulari,pro hoc quòd alienatio rerũ magis pretioſarum facit præſumi alienationem fraudulentã.Ita Ange.in l.fin. C. de ſupu. ſer.& idẽ Ange.in l.Marcellus.§.res q.ff.ad Treb.& idẽ Ange. in l.in quartã.ff.ad legẽ.Fal.& idẽ Angel.in l.2.C.de repu.hære.& idem Angel. in dicta l.omnes. §. Lucius. Sed certẽ ille
l text.in æternum nunquàm mihi probabit hoc: l * quia nullibi in text.illo de meliorãmentis,nec de rebus pretioſis:ſed benè probat,& uult text.ille prout eum ibi no. Bartol. quòd intricatio rationum facit præſumi fraudem creditorum.

38 † Quid autem ſi debitor alienauit omnia bona ſua, ſed nõ ſimul & ſemel,ſed particulatim,& minuatim, ſiue interpolatim,an præſumatur fraus creditorũ? Bart.in dicta l. nomen.§.
m filio.poſt gloſſ.ibi ſentit ꝙ ſic. & idem tenet Bald. m in l. prima.in quarta quæſt.C.ſi quid in fraud.pa.& Bald.in l.2. C.de repu.hære.& in l.ſi prima,in fin.colum. C. qui bonis cede. poſ. & Bald. in l.fraus.ff.de leg.& Ang.in dicta l.omnes.§.Lucius. licet in contrarium in prima fronte aliqualiter facere uideretur text.ille ualde no.in leg.ſi peculium. la 2. ff. de pec.leg. ubi dicit Bartol. eſſe caſum notabilem, & menti tenendum.

Ad

39 Ad hnc,† erat ſtatutum in terra ſua,quòd ſi quis emerit om-
nia bona alicuius,teneatur ad debita & credita;erit ne reme
dium vt non teneatur? Certè ſic,ſi emat ſingulariter, & par-
ticulariter;ut ibi eſt caſus.Ecce ergo quod quamuis per em-
ptionem omnium bonorum ſimul factam quis teneatur ad de
bita,& ad credita vigore.illius ſtatuti, non tamen habet lo-
cum,ſi particulariter,& ſingulariter omnia bona emerit.Sed
parum facit,ſi cogitabitis.

40 † Ex prędictis ergo habetis vnum caſum,ſeu vnum modũ,
per quem præſumitur fraus, fraude etiam aliter non proba-
ta.Alios nonnullos caſus,per quos præſumitur fraus, ponit,
& enumerat Bar.in l.poſt contractũ.in ſecũda,tertia,& quar
ta col.ff.de dona. Et ibi vltra primum prædictũ modũ ponit
alios quinque modos,ſine caſus. Nonnullos etiã ponit Bart.
in l.ſecunda,& ibi latius Bal.C.de repud. hæred. & Bart.in l.
pupillus.§.fi. ff.de autho.tuto.& Bar.i l.prima.§.is quoq; ad
fin.ff.de colla.bon.& Bar.in l.multum, in prima & ſecũda co
lumna.C.ſi quis alte.vel ſibi,& Bal.in l.prima,in fi.col.C.qui
bon.cede.poſſ.Cyn.Bald.& Ange.in leg.ſi quis poſ.hac.C.de
bon.proſcrip.Bal.in l.2.C.ad Velleia.& Ioã.Fab.hic, circa 6.
vel 7.col.& Nico.de Neapol.hic,poſt Ro.de Auri.in ſecunda
quæſt.extra gl.Sed illi caſus non omnes congruunt, aut con-
ueniunt ad propoſitum materiæ noſtræ. Illæ præſumptiones
ſunt, per quas quis præſumitur alienaſſe animo committen-
di delictum,non autem omnes ſunt ad præſumendum debi-
torem alienaſſe in fraudem creditorum. Referam ergo non-
nulla,quæ facient ad propoſitum.

41 † Vltra ergo primum caſum ſuprà relatum, in quo præſu-
mitur fraus,fraude aliter non probata,ſecũdus caſus eſt, qñ
debitor alienaret in cõiunctã perſonam.l.dato.aliàs incipit,
lata.C.de dona.& eſt tex.no.in penul.circa princip.de bo. li
bert.& in l.ſi quis poſthac.in verſi.ſi quid.C.de bo.proſcript.
& ibi Bal.in fi.3.col.& Bart.poſt Dyn.in dicta.l.poſt cõtractũ,
in fi.2,col.& Ioan.Fab.hic.circ.6.vel 7.colũ. qui etiam vltra
tex.præallegatos,alleg.textum in l.fin.C.vbi pupill.educ.de-
beat.Dicebat tamen no.Bar.in dict. l.poſt contractum.quòd
ſola proximitas non ſufficeret ad faciendũ præſumi fraudẽ,
niſi etiam alia cauſa præcederet,per quã prçſumeretur fraus.
Vel vt ibi dicit Imol. & ibi Ludo.Roma. niſi aliæ coniecturæ
concurrerent:vt ibidem latiùs per eum.

Item præſumeretur fraus; & ſic erit tertius caſus,qñ debitor
qui alienauit, poſt alienationem reperitur ipſa bona poſſide-
re.Text.eſt no.in l.ſicut.§.ſuperuacuũ.ff.quibus modis pign.
vel hypo.ſol.circa quem tex.habetis elegãtia, & magiſtralia
verba Bar.in conſilio ſuo,quod incipit, Petrus Nicolæ.& per
Ang.in conſi.ſuo 42.quod incipit,quidam Franciſcus.Et ſimi
lis eſt tex.in l.qui.& ibi Bal. C.de diſtra. pig. quem textum &
allegat Ioan.Fab.hic.Iſtud tamen limitabat no.Bald.in dicta
l.illud,in pe.col.C.de ſacroſanct.eccle. quando cum ipſa poſ
ſeſsione concurrerent aliquæ coniecturæ, ſine aliquæ cauſæ:
vt ibi not.per eum,quod etiam tenet Barto.in d.conſi. Petrus
Nicolæ.in vltima colum.

42 † Dicebat etiam circa hoc vltimum ſignanter Bar. in dict.
l.poſt contractum,in tertia col.ꝙ quando alienans reperire-
tur poſsidere,ꝙ potius diceretur alienatio imaginaria, & ſi-
mulata,quam vera, ſed facta in fraudem. Et iſtud dicit velle
leges præalleg.Et ex hoc ſequitur maxima vtilitas: quia ſi eſt
imaginaria,& ſimulata, eſt ipſo iure nulla, ita quòd non eſt
opus reuocatoria. Si autẽ eſt uera & facta in fraudem, valet
mero iure: vnde opponendæ ſunt reuocatoriæ, ut ibi decla
rat no.Bar.& dixi in euidentia li vltimo.

43 † Item præſumitur fraus, quando alienatio fieret clàm. l.
fi.ff.de ri.nup.l.non exiſtimo,cum ſimilibus. ff.de admi. tut.
Dicebat tamen no.Bart.in dicta l.poſt contractũ.in 4.colũ. ſe
putare quòd iſtud procedat in alienatione facta titulo dona
tionis,& ſic titulo lucratiuo.Secus autem,ſecundũ eũ,eſſet, ſi
alienatio facta eſſet clam titulo emptionis & ſic titulo onero
ſo:quia tunc emptor non præſumeretur particeps fraudis,ni
ſi hoc probaretur. Allegat ad hoc tex.in l.ait prætor.§. ſi quis
particeps.ff.de his,quæ in fraud.cred.Sed certè, prout & ibi
44 tenet Imo.etiam in emptore clàm emẽte,† pp clandiſtinitatẽ cõ
tractus pſumitur fraus,p iura proximè allegata.Nec aliqd fa
cit ille.§.ſi qs particeps:qa nõ loquit in clãdeſtina emptione,

45 † Et circa hoc vnũ ſemper diligẽtiſsimè notate, ꝙ ſemper
ubi requiritur iudicis decretũ,vel ſuperioris authoritas,ſem
per tali decreto,vel authoritate non interueniẽtibus, dicitur
n fieri clàm. n Text.eſt no.in l. prima. C.de prædijs curialium.
lib.10.& ibi Bar.& gl.in l.ſecunda,in gl.in uerſicu.occultè.&
ibi Bar.C.de his,qui ex pu.ratio.muru.pec.acce.eo.lib.10.&
gl.valdè no.in gl.fi.in uerſic.clandeſtina.la j. & etiã ſentit.a.
gl.in eodem ver.clandeſtina,extrà de clandeſt .deſpon. cap.
cùm inhibitio,in prin.Accedat quod no.& ſignanter dicit gl.
no.quam ego reputo ſingularẽ ad hoc in l.prima, in gloſſ.in
uerſi.mala fide.C.de fi.inſtr.& iure haſtæ fiſc.lib.10. quæ di-
xit ꝙ ubi non cõtrahitur cum ſolemnitatibus, aut ordinibus
requiſitis à iure ciuili,vel municipali,dicuntur contrahentes
eſſe in mala fide.

46 † Vltimò in proprijs terminis materiæ noſtræ ad proban-
o dam,vel præſumendam fraudẽ o debitoris, habetis notabi-
lem practicã Iuriſconſulti,quam ibi no.Bart in l. ſi quis cùm
haberet.ff.de his,quæ in frau.cre.Nam eo ipſo quòd quis ſcit
habere creditores, item ſcit bona ſua non ſufficere creditori
bus,alienãdo dicitur eſſe in fraude. Quod autem ſciat ſe ha-
bere creditores,probaẽ de facili, ſi illos habuit ex facto ſuo.
l.quanquam.ff.ad Velleia.Quòd autem ſciat bona ſua nõ ſuf
ficere creditoribus,dicit Bar.poſſe probari ex doctrina, quã
ipſe dat in l.Iulianus.ff.qui & à quibus.Credo quòd Barto.ſit
p corruptus:qui legem illam p non legẽ, ſed debuit allegare
doctrinam,quam dat in l.in fraudem.ff.qui & à qui.quam do
ctrinã habetis longè latiùs & meliùs explicatam per ipſum
Barto.in Authen.ſed cum teſtator.in ſecunda colum.C.ad le
gem Fal.& dicam ſtatim infrà proximè.

Alium modum præſumendi fraudẽ habes ex paruitate pẽ
ſionis vel pretij,ſecundum Bal.in c.j.§.donare,in fi.intit. qua
liter olim feu.pot.alie.Aliũ modũ ponit gloſ.in ſimili.in cap.
primo.§. ſed & res.& ibi Bald.circa fin. in titul. per quos fiat
inueſti.

47 † Item præſumitur fraus eo ipſo quòd emitur per interpo
ſitam perſonã,ſm Barto.in l.ſi pupillus.§.fi.ff.de autho. tuto.
Item qñ fit alienatio rerum magis pretioſarum,ſecundũ An-
gel.in l.fin.ff.de ſtipul. ſeruo.& in l.Marcellus.§.res quæ.ff.ad
Treb.& in l.4.ff.ad l.Falcid.in l.ſecunda.C.de peti.hæred.

In ea.gloſſ.ibi ſuprà.§.qui manu.non poſſel.§. in fraudem.
aliqui libri habent.§.præualuiſſe.ſed non eſt §. quia eſt verſi.
illius §.in fraudem.Habetis ergo ex iſta glo.quòd ignorantia
proprij patrimonij eſt tolerabilis.

48 De hoc tamen an, & † qñ quis præſumatur ignorare vires
patrimonij ſui proprij:& an,& quando præſumatur ſcire, &
ſic quibus caſibus probabilis ſit ignorantia: habetis notabi-
lem theoricam Barto.in dicta Authen. ſed cùm teſtator.in ſe
cunda colum.ad legem Falcid.ibi uidete per eum. Vnum ta
men eſt in theorica illa Bart.quod mihi non placet, dum Bar
tol. in primo membro ſuæ diſtinctionis dicit, quòd ſi loqui-
mur in actibus morientium,& regulariter præſumitur igno-
rantia,vt §.in fraudem, ſuprà qui manu. non poſſ. Nam vult
Bart.quòd ille §.in fraudem,loquatur in actibus moriẽtium.
Iſtud mihi non placet:quia ille §.in fraudem. loquitur nedũ
in actibus morientium,ſed etiam viuentium.Nam ſi ille venit
ad declarandum verum,quod dixerat Imperator in principio
illius tituli, ſcilicet,non licere domino manumittere ſeruum
in fraudem creditorum,declarat ibi Imperator, quando di-
catur in fraudem manumittere.Et ſi ex præcedentibus velles
ſumere aliquam cauillationem contra mentem illius text.
obſtat incurabiliter l.in fraudem. la j.ff.qui,& à quibus. vn-
de extractus eſt ille §.in fraudem. & illa lex nullã cauillatio-
nem ex præcedentibus patietur.Et quòd ille §.in fraudem,lo
quatur in actibus uiuentium, habetis gloſſ. noſtram hic,quæ
hoc expreſſè, & in terminis tenet, dum dicit quòd inter vi-
uos,ſi non alienẽtur omnia bona:non præſumitur fraus:quia
ſæpe de facultatibus ſuis,&c.ut d.§.in fraudem. In alijs ſto
cum theorica Barto.ſuprà relata. Et ultra eam ſi vultis etiam
alibi videre,habetis etiam aliquid per Barto.in l.quiſquis, &
ibi latiùs per Iaco.de Belui.C.de reſcind.ven.per Bartol.ali-
quid in dicta leg. in fraudem. ff.qui,& à quibus. Bald.in leg.
ſecunda, in 6. quæſtione. C. de reſcind. vendi. per Angel.
in leg. ſi quis cum aliter.ff.de verborum obligatio. & ibi per

Ioan.de Imo.in 3.col.& per eundem Ioan. de Imo.in ſua no.
repe.c.cùm contingat.extra de iureiur.in 37.charta.
In ea.gl.ibi: & hæc diſtinctio per omnia ſeruatur etiam in
49 patrono.dicebat tamen Ang.de Are.hic,in 3.col. † ꝙ quàm
uis in hoc æquiparentur patronus & creditor, in alijs tamen
eſt differẽtia,ſecundũ eum:quia libertus poteſt donare filijs,
& eos hæredes inſtituere in damnũ patroni.l. & ſi ex modi-
ca,in princ.ff.de bo.lib.Debitor autẽ nõ poteſt donare filijs,
50 aut eos hæredes inſtituere in fraudem creditorũ: † quia æs
alienum legitimam filiorum antecedit.l.Papinianus.§.quar-
ta.ff.de inoffi. teſta. Et licèt ipſe aliter non declaret, iſta ha-
bent optimas rationes diuerſitatis procedentes ex terminis
legum.Nam quando libertus habet filios,ſiue ſit minor cen-
tenario,ſiue ſit maior,nihil tenetur in teſtamento relinquere
patrono,nec ab inteſtato patronus ei ſuccedit: & ſic exiſtenti
bus filijs nihil penitùs iuris habet patronus in bonis liberti.
§.ſed noſtra,ſuprà de ſucceſ.liber.l.j.& ibi gl.declarat.C.de
bo.poſſ.cõtra tab.liberti.Vnde quis dubitat, ꝙ ſi libertus ha
bet filios,quòd eos poteſt inſtituere,& eis poteſt donare: qa
per hoc nihil dicitur facere,nec in fraudem,nec in damnum
patroni.Et hoc eſt,quod in terminis dixit iuriſconſultus in l.
j.§.quod autem.ff.ſi quid in frau.pa.in uerſi. nam cùm liberũ
fuerit liberto legare quantũ velit filio, donando non videtur
fraudaſſe patronũ. Item ꝙ æs alienũ legitimã filiorum ante-
51 cedat,eſt fundatum † quia legitima dicitur eſſe quarta bo-
norum q patris.l.cũ quæritur. & l.parentibus. C. de inoffic.
teſta. bona autem dicuntur deducto ære alieno.l.ſubſigna-
tum.§.bona.ff.de uerbo.ſigni.
Item dicebat Ang. in alio eſſe differentiam inter patronũ
creditorem: quia libertus poteſt dotare filiã in damnum pa-
52 troni.l.j.§.ſed ſi libertus.ff.ſi quid in fraud. pa. † debitor aũt
non poteſt dotare filiam ſuam in fraudem creditorũ ſuorũ:
ut eſt tex.no.in l.fi.§.ſi a ſocero.& ibi no.Bar.ff. de his,quæ in
frau.cred.& quamuis Ang.non dixerit,poteſt optima,& fun
damentalis diuerſitatis ratio colligi ex proximè dictis:quam
uis glo.in dicta l.j.§.ſed ſi libertus, aſsignet etiam aliam di-
uerſitatis rationem:quia patronus non habet cauſam onero-
ſam, creditores autem ſic.
In ea.gloſſ.ibi:in vltima voluntate,ſi legatũ, vel fideicom-
miſſum in fraudem creditoris reliquit. Aduertendum eſt ſe-
cundum Ioan.Fab.hic.in 3.col.ad fi.& Ange.de Are.in 5.co-
53 lum.† ꝙ vbi legando, vel fideicommittendo committeretur
fraus,non haberet locum iſta materia,nec haberent locũ iſtę
actiones reuocatoriæ:ſed haberet locũ vel condictio indebi-
ti,vel hypothecaria:vt eſt tex.in l.fi.§.& ſi præfati.verſicu.ſin
uerò credit res.C.de iure delibe.Et qñ, & quibus caſibus cõ
petat condictio indebiti, vel hypothecaria, declarat Bart. in
illa l.fi.§.& ſi præfatam.Et eſt ratio ſecundum Ioan. Fabr. &
Ang.de Are.ubi ſuprà.quare,ſi cõmittatur fraus legando, vel
fideicommittendo, non habeat locum iſta materia, nec iſtæ
actiones reuocatoriæ:quia legata,& fideicommiſſa ſint ipſo
iure nulla:ut l.ſi vniuerſæ.C.de leg. Addo quòd etiam idẽ in
terminis tenet Bal.in l.j.in 8.quæſt.C.ſi quid in fraud.pa.Et ex
hoc dicto iſtorum doctorum cum eorum ratione infertur, ꝙ
cùm hodie per iura Authenticorum legata non ſint ipſo iure
nulla,imo valeant,ſi hæres non faciat inuentariũ,quo caſu te
netur ad legata vltra uires hæreditarias,ut eſt tex.in §.ſi uerò
non fecerint.in Auth.de hære.& fal. quòd hodiè ſi legando,
vel fideicommittẽdo committeretur fraus,haberet locũ iſta
materia, & competerent iſtæ actiones reuocatoriæ. Et iſtud
dicunt eſſe maximum fundamentũ in præſenti materia.Ad-
do etiã quòd contra ſupradictos doc.tenuit Rodul.de Auric.
hic ſecundum quòd eũ refert Nico.de Neap.hic,in 2.col.mo
tus eo fundamento:nam quando legando, vel fideicommit-
tendo fraus committitur,quamuis verum ſit, competere con
dictionem indebiti,& hypothecariam, ut ſuprà dixi: poteſt
tamẽ etiam competere remedium prætorium §.noſtri: quod
probat iſta ratione.Nam prætor, quando aliquod remedium
introducit, illud principaliter introducit in caſu neceſſario.
Tamen quia largus,& liberalis eſt,poteſt extendi etiã ad ca-
ſum non neceſſariũ.Quod patet optimo ſimili:nã prætor in-
troduxit bonorum poſſeſsionem ab inteſtato in caſum neceſ
ſariũ principaliter,ſcilicet propter filios emancipatos, q pe
nitùs erant incogniti à iure ciuili,& tñ illã bonorũ poſſeſsio-
nem ab inteſtato extendit ad caſum nõ neceſſariũ,ſcilicet ad
filios ſuos,vt eſt textus.in prin.verſi.item ab inteſtato, ſuprà
de bo.poſ. Sic in propoſito dicemus, quòd quamuis prætor
principaliter introduxit remedia §.noſtri,propter caſum ne-
ceſſarium,extendatur tamen etiam ad caſum nõ neceſſariũ,
ſcilicet qñ aliæ actiones competerent.Iſtam rationẽ dicit Ni-
co.de Nea.ſe reprehendiſſe in §.ſed iſtæ,ſuprà eo.& ibi ego
vltra alios abundanter examinaui in 10.& 11. col.in illo arti
culo,an Publiciana cõpetat uero & directo dño:ibi videatis.
Hanc tamen partem Rodul.ſequebatur ipſe Nic.alia ratione
quia remedia pręſentis materiæ pleniùs prouident,q̃ condi-
ctio indebiti,aut hypothecaria:quod patet,ſecundũ eũ,quia
in condictione indebiti ueniunt tãtùm illi fructus, ex quibus
effectus eſt locupletior.Allegat l.ſi non ſortem. §.libertus. &
l.indebiti.in prin.ff.de condi.indebi.quod ſecus eſt in iſtis re
medijs:ut hic per eum.Sed vellem quòd iſti patres reſponde
rent mihi,quomodo poſsibile ſit iſta remedia competere,qñ
fraus committitur legando, vel fideicommittendo.
Ad hoc enim ut iſta remedia reuocatoria competant,opor
tet primò reſcindi traditionẽ,ut hic dicit tex.in verbo Reſciſ
ſa traditione: ſed legata ſunt ipſo iure nulla,vt ſuprà dixi. &
id quod nullum eſt, impoſsibile eſt reſcindi.l.nã & ſi ſub con
ditione.ver.poſt defectum.ff.de iniuſt.rup. Sed nõ eundo per
mendicata ſuffragia,habemus de hac dubitatione ſine diffi-
cultate doc.tex.in terminis, cuius mirandũ eſt tot partes nõ
meminiſſe,in l.qui autem.§.pe.ff,de his,quæ in frau.cred.
ubi eſt text.rotondus contra Io.Fab.Ang.de Are. & Bald.qđ
imò pro legatis,& fideicommiſsis in fraudem creditorũ reli
ctis, competit utilis actio. Et plus dicit ibi text. quòd de hoc
nequaquã dubium eſt,quod uerum eſt quod gl.ibi ita intelli-
git illum tex.dum dicit ꝙ utilis actio competit, ſcilicet con-
dictio indebiti,uel hypothecaria,per d.l.§.ſi uerò creditores
C.de iure deli.quòd nullo modo ꝓcedere poteſt: quia eſt di-
recta,non vtilis,ut ibidem eſt text.in illa l. fin. & ideo melius
intellexit glo.utilis actio, ſcilicet in factum ex iſto edicto. ff.
de his, quæ in fraud.cred.
In ea.gl.ibi.& ff.ad Treb.l.j.§.ſi is,qui quadringenta. Stat
ergo ex gl.quòd in alienatis per debitorẽ in ultima uolunta-
te, ſolus euentus inſpicitur.in alienatis autem inter uiuos,in
ſpicitur conſiliũ,& euentus.Et eſt ratio diuerſitatis ſecundũ Pe.
de Bella Perti.& poſt Iaco.quem referunt Io.Fa.& Angel. de
Aret.hic: quia cum ultima uoluntas fuerit perfecta, quod eſt
poſt mortem teſtatoris,non ſubeſt amplius ſpes aliqua lucri
quærendi,per quod poſsit creditoribus ſatisfieri. Inter viuos
aũt ſemper ſubeſt ſpes lucri quærẽdi, per quod poſsit credi-
toribus ſatisfieri, iuxta l.ſi defunctus. C. arbitrium tutelæ. &
l.ſi creditores.ad fi.in ultimis uerbis.ff.de ſepara.bo. & l.cu-
ra.§.deficientiũ.ff.de mune. & hono. Vnde nil mirũ ſi ita de
facili non reuocatur.Addo quòd aliã rationẽ diuerſitatis ſen
tit,& vult glo.noſtra hic,quam latius,& plenius explanat, &
declarat gl. in l.patronus.in gloſ.j.ff.de proba.hic allegata in
gl.Nam legata nunquã præſtantur, niſi prius deducto ære a-
lieno.d.l.j.§.ſi is,qui quadringẽta.in fi.& illud quòd debetur
à libertis patrono,cenſetur quaſi æs alienũ.l.Papinianus.§. ſi
quis impubes.ff.de inoffi.teſt.Legata ergo relicta ſiue dolo,ſi
ue nõ,nunquã ꝑſtabuntur,niſi deducto prius, qđ patrono de
betur,quaſi ęre alieno.Alienationes aũt inter viuos factæ,ſiue
poſsit deduci ęs alienũ,ſiue nõ,ratę ſunt,niſi fraus interueniat.
54 † In fine gl.habetis differentiam eſſe inter libertates dire-
ctas,& fideicõmiſſarias:qa directæ nõ impediũtur, niſi inter
ueniat conſiliũ fraudandi & euentus fraudis. Fideicommiſſa
riæ autem impediuntur per ſolùm euentum fraudis, quàm-
uis non habuerint conſiliũ,aut ꝓpoſitũ fraudandi. Et unã ra-
tionẽ diuerſitatis ad hoc aſsignat gl.in §.in fraudẽ. in uerſic.
nõ impediri.ſuprà qbus manu.nõ licet.quæ reprehẽditur, &
meritò,per oẽs doct.ibi.Duas alias rationes diuerſitatis aſsi
gnat gl.in d.l.fi.C.q manu.nõ poſſunt hic allegata, in gl.qua-
rũ ultima approbatur per doct.ut Nic.de Nea.Io.Fab. & An
gel.de Are.in d.§. in fraudem.& per Angel. de Are.hic. Sed
illæ omnes rationes ſemper mihi uiſę ſunt multùm leues, &
fragiles. Vnde ego puto, ꝙ ſit tolerabilior ratio diuerſitatis
quam etiam uſus eſt ſentire do.Chriſtop. in d.§. in fraudẽ.
Nam

Nam quãdo teſtator grauat per fideicõmiſſum hærẽdem ad
præſtandum libertatem, nnnquã in dubio præſumitur, quòd
velit aliquid mandare hæredi, quod ſit illicitum, uel iniuſtũ,
iuxta l. ſi procurator. §. Celſus. ff. de condi. indeb. & l. 3. §. pro
curator, iuncta gl. j. in verbo, Solum. ff. quod quiſque iuris. Et
habetis in terminis materiæ noſtræ tex. no. in l. ſi pater. ff. de
his quæ in frau. cre. ubi pater concedendo filio liberam pecu
lij adminiſtrationem, nunquam intelligitur ſibi conceſsiſſe,
quod creditores fraudet. Si ergo contingat per hoc fideicom
miſſum ſerui manumittendi iniunctũ hæredi fraudari credi
tores, non eſt præſumedum quòd teſtator, iſtud voluerit, nec
quod adſit uoluntas teſtatoris: remanet ergo diſpoſitio eua-
cuata voluntate teſtatoris. Item ſi hæres grauatus per fideicõ
miſſum manumittit, non dicitur manumittere ex voluntate,
ſed ex neceſsitate & debito, dixit tex. valde no. in l. prima. C.
de libertis, & eorum liberis. ubi tex. per hoc ſingulariter de-
cidit, quòd ſi talis libertus manumiſſus ab hærede, quamuis
efficiatur libertus hæredis manumittentis propter fideicom
miſſum, ut §. pe. ſ. de ſing. rebus per fideicom. relict. tñ nõ po
teſt propter ingratitudinem in ſeruitutem reuocari: quia vt
ibi dicitur, ille ſolum habet ius reuocãdi in ſeruitutẽ, qui ea
voluntate manumittit: non autem ex neceſsitate, uel debito.
Quia ergo illa diſpoſitio libertatis præſtandæ per fideicom-
miſſum qñ ex ea ſequitur fraus creditorũ, remanet euacuata
voluntate teſtatoris, & voluntate hæredis, nil mirũ ergo ſi im
peditur: ſed in libertatibus directò præſtitis adeſt volũtas ip-
ſius teſtatoris præſtantis: nil mirũ ergo ſi procedit. Quamuis
enim teſtator in dubio nõ præſumatur velle aliquid iniuſtum
vel illicitum, tñ quando ipſe præſtat, & credit ſe non frauda
re creditores, adeſt per uoluntatẽ teſtatoris, quæ ſufficit. Et ſi
inſtas ſubtiliter, Nõne ex quo nõ credit ſe fraudare, & frau-
dat, nõne errat, & error impedit conſenſum? in l. ſi per erro-
t rẽ. ff. de iuriſd. om. iudi. cùm nihil ſit tã contrarium conſen-
ſui (vt ibi inquit tex.) quàm error, qui imperitiam detegit.
Apparet ergo quòd propter hunc errorem illa etiã diſpo-
ſitio ſit euacuata uoluntate ipſius defuncti, & conſequenter
quod impediri debeat: quia rñdeo, & notabiliter, quod verũ
eſt, ꝙ errat, ſed ille error eſt in cauſa remota, nõ in proxima.
Vnde quando error eſt in cauſa remota, non impedit conſen
ſum. Illud eſt, quod multùm ſingulariter, & no. voluit Bal. in
55 l. vnica. col. 13. in prin. C. de confeſ. vbi dicit † ꝙ illud, quod
dicitur, ꝙ error impedit conſenſum, eſt uerum, quando error
cadit in his, quæ ſunt fundamenti, & ſic cauſæ proximæ. Se-
cus eſt autem, ſi error cadit in his, quæ ueniunt in conſequen
tiam præhabiti fundamenti. Allegat ad hoc text. notabilem
in l. regula. §. qui ignorauit. vbi habetis text. & exemplum ff.
de iur. & fac. ignor.
Glo. in uerbo Creditorũ, intellecta ſecundũ leges, quas al-
legat, prout intelligi debet, qa dictũ gl. & doct. intelligendũ
eſt ſemper ſecundũ legem, quã allegat, ut inquit Bart. in l. nõ
ſolum. §. ſi liberationis verba. ff. de lib. leg. ſentit, & vult quod
in materia iſta, appellatione creditorũ, largè ueniant oẽs cre
ditores, ſiue ſint creditores ex cõtractu vel quaſi, & ex deli-
t cto t vel quaſi, ſiue ſint creditores puri, ſiue in diẽ, vel ſub cõ
ditione. Et ſic vult gl. quòd actiones reuocatoriæ cõpetãt etiã
creditoribus ex delicto, & creditoribus in diẽ, vel ſub condi-
tione. Rofredus hic reprehẽdebat gl. in creditore ex delicto,
cu dicit, non poſſe competere reuocatorias actiones tali fun
damento: Ad hoc enim vt cõpetant, duo exiguntur, fraus &
damnũ: & ſic exigitur, quòd ex alienatione debitoris credi-
tores patiantur damnũ. Nihil allegat ad hoc, ſed pro eo alle-
gat Io. Fab. hic, in 3. col. tex. qui mihi nihil facit, in l. j. §. j. ff. ſi
quid in frau. pa. Sed ego allego tex. in terminis. d. l. j. §. ſed ſi
56 rem. ubi dicitur ad contextum. † fraus enim accipitur in pe-
cuniario damno: tunc ſic: Si exigitur damnum, damnum eſt
diminutio patrimonij: dicit tex. in l. 3. ff. de dam. infect. ſed ꝓ
pter alienationẽ debitoris nulla diminutio patrimonij cõtin
git creditori ex delicto. Ergo ſibi nõ competunt iſtæ actiones
reuocatoriæ. Doc. oẽs alij tenent cũ gl. cõtra Rofr. vt Pe. Iac.
& Ioan. Fab. hic, in 2. col. & Ang. de Are. ſimpliciter in 4. col.
& Nic. de Neap. poſt Rodul. in j. q. gl. mouetur ſolũ ex genera
litate huius tex. iunctis allegatis in gl. Addebat etiã Ioã. Fab.
in l. ſi cũ fideicõmiſſi. 12. §. ne quis. ff. qui, & a quibus. Ad fun-
damentũ Rof. reſpondet, & in forma Iacob quod verũ eſt, ꝙ
requiritur damnũ. Itẽ verũ eſt quòd damnũ eſt diminutio pa
trimonij. Eſt etiam verũ ꝙ per alienationẽ debitoris cõtingit
creditori ex delicto diminutio patrimonij, cùm actio ex deli
cto iã eſſet ſibi acquiſita: vt eſt text. in l. qui aũt, in pri. ff. quę in
fraud. credi. Addo ego tex. expreſſum in l. j. §. proinde. verſic.
& puto. ff. ſi quid in fraud. pa. Vel aliter ſm Io. Fab. fundamẽ-
tum Rofr. non poſſet procedere, quando creditor ex delicto
ageret ad proprium damnum, uel ad proprium intereſſe, vt
eſt in actione legis Aquiliæ: vt ſuprà ad legem Aquil. in prin.
57 † Et iuxta hæc opportune caderet videre, an ille, cui debe-
tur ex delicto, dicatur creditor: & an propriè, & ex ſignifica-
tione vocabuli: an uerò abuſiuè. & impropriè. De quo habe-
tur latè per Bar. in l. j. in pe. col. ff. ſi cert. pet. & per Ioan. And.
in addi. Spe. in tit. de ceſsione actionis. in rub. Et notetis benè
gl. in l. j. §. non ſolum. in uer. neceſsitate. ff. vt lega. nomine ca-
ueatur. quæ no. dicit, quòd in d. l. creditores. non ponitur, qui
dicãtur ꝓpriè creditores, ſed abuſiuè. Accedãt quæ habentur
per Canoniſtas in proœ. 6. lib. in verbo, Creditor, circa prin-
cip. & quod ſuper illo uerbo notat ibi Archi.
58 † Et ſucceſsiuè iuxta prędicta applicat Ioã. Fab. poſt Pet. &
Ia. illam q. Quidam volens interficere hominẽ, vel facere ali-
quod aliud maleficium, per quod ex l. vel ſtatuto bona ſua ap
plicanẽ fiſco: alienauit oĩa bona ſua, & poſtea illud maleficiũ
cõmiſit, & fuit condẽnatus: an fiſcus poterit illa bona aliena
ta, tanquã in eius fraudem, reuocare? Quam quæſtionẽ latiſ-
ſimè explicat hic Io. Fab. & eã etiam tãgit, & expedit & Nic.
de Neap. poſt Rodul. in 4. q. extra glo. Quã quæſtionem habe
tis latè examinatam per Bart. & ibidem per alios omnes in l.
poſt contractũ. ff. de don. vbi propriè cadit iſta materia: ubi vi
deatis. & in alijs cõcordantijs compluriũ doctorũ, quas retu
li vobis ſuprà in euidentialibus in j. euidentiali. Et in illis lo-
cis inuenietis etiam præſumptiones, ex quibus præſumitur,
quem habuiſſe animũ cõmittendi delictũ: de quarum nõnul
lis feci mentionem in propoſito materiæ noſtræ ſuprà in glo.
præcedenti. quas præſumptiones annectebat hic ſucceſsiuè
Io. Fab. poſt qõnem ꝓxime dictã, & ẽt Nic. de Nea. ubi ſuprà.
59 † Dubitabat etiam ſucceſsiuè Ioã. Faber de quæſtione no.
an cùm quis in animo ſuo propoſuerit committere delictum
propter quod erat ſucceſſura publicatio, ſiue confiſcatio om
nium bonorũ, & propterea bona omnia alienauit: deinde ip
ſum pœnituit: an poterit bona alienator reuocare, tanquam
alienata ob cauſam, quæ ſecuta non ſit. Et determinat Ioann.
Fab. ꝙ non, niſi probaret alienationem fictã, & imaginariã.
Quod etiam dicit tangere Spe. in tit. de dona. in ver. item po-
ne. Addo quòd iſtam quæſtionem in terminis format. Bart. in
l. iuſiurandum, quod ex conuentione. §. procurator quoque,
in finali. col. ff. de iureiurand. & ibi dicit ſe habuiſſe hanc quę
ſtionẽ in facto: & ibi aliter determinat, diſtinguendo vt ibi ꝑ
eum. De cuius deciſione dubitat, an & quomodo procedere
u poſsit do. Abb. u Panor. in cap. inter dilectos, extra de don.
Habetis etiam aliquid per Bart. in l. filios. C. de reuo. his, quę
in fraud. cred. & per Bal. in l. cùm confitearis. C. de reuo. do-
na. Ad alia autem, quæ gloſſ. noſtra ſentit, ſcilicet remedia
iſta reuocatoria competere etiam creditoribus in diem, & e-
tiam creditoribus conditionalibus, quomodo gl. procedat,
& debeat intelligi, & declarari? Dicite, ut ibi ꝑ Angel. de Are.
60 † An autem ille, cui debetur in diem, aut ſub conditione, di
a catur propriè creditor, necne? habetis latè per Bart. in l. j. x in
fi. col. ff. ſi cer. peta. per Io. And. in addi. Spe. in d. tit. de ceſsio-
ne actionis. ſuper rub. ad fi. & habetis gl. no. in §. ſub cõditio
ne. in uer. differtur. & ibi per Ang. de Are. ſuprà de ver. oblig.
& gl. in l. 2. §. creditum. in verbo, Poſt nuptias. ff. ſi cert. petat.
61 † Nunquid autem legatarij. & fideicommiſſarij habeãtur
in materia iſta loco creditorum. Io. Fab. hic circa 7. col. deter
minat ꝙ ſic, per tex. no. & expreſſum in l. j. C. qui manu. nõ poſ
ſunt. ubi dicitur ad contextum. Creditores autem etiam eos
enumerãdos eſſe, quibus fideicõmiſſum debetur. & per text.
in l. qui in fraudẽ creditorũ manumittitur, in prin. §. j. ff. qui.
& à quib. Addo quòd [illegible] text. in d. l. j. notat etiam ibi Bal. ad
hoc quòd legatarius [illegible] purè debetur legatũ, veniat appella
y tione creditorũ y: & idem ẽt oo. gl. in l. hæreditariũ. in verbo
Loco. ff. de actio. & obli. & glo. in l. fin. in gloſ. j. C. de hæredit.

actio. ibi idem tamen dicit Bald. quòd legatarij non dicun-
tur creditores hæreditatis, niſi largo modo.

65 † Prædicta omnia procedunt, & habent locum in credito-
ribus præteritis, & etiam præſentibus: nunquid autem habẽt
locum in creditoribus futuris, & ſic nunquid creditoribus fu
turis competant actiones reuocatoriæ ad reuocandum alie-
nata: & ut res melius pateat, ſubijcio exemplum. Aliquis ani
mo ſuo conceperat accipere mutuo magnam quantitatem
pecuniæ, vel facere alium contractum, alienauit omnia bona
ſua: dehinc poſtea magnã illã pecuniæ quantitatem mutuo
accepit: nunquid illi futuro creditori competãt reuocatoriæ
ad reuocandum ea, quæ prius alienauit: & ſic paucis eſt quæ
ſtio, an futuris creditoribus competant reuocatoriæ. Iaco. ꝙ
ſic, ſi conſtet de fraude per l. ait prætor. §. j. ff. quæ in frau. cre.
& l. j. §. ex bonis. ff. de por. quæ libe. damna. cõce. Subtilis Pet.
de Bella Per. idem tenet, quamuis ſubijciat, nullam legem eſ
ſe, quæ eum adſtringat ad ita tenendum.

63 † Limitate tamen, & reſtringite hanc deciſionem, quando
poſt alienationem in continenti ſequitur contractus, per l. ſi
ventri. §. fin. ff. de priui. credi. & l. lecta. ver. dicebant. ff. ſi cert.
pet. Et ita etiam reſtringit, & limitat Rodul. hic, prout eum
refert Nico. de Neapo. in 2. q. extra glo. & dicit Io. Fab. hic, in
3. col. ꝙ iſta opi. quæ dicit etiam futuris creditoribus reuoca
torias competere, ſi de fraude conſtet, eſt multum æqua, & ra
tionabilis. Pro qua opi. dicit eſſe gl. in Authen. ſed iam neceſ
ſe. C. de don. ante nup. & eſt gl. in ver. ſuſpicio. & gl. in ver. ad
uerſus creditores. Et aduertite, ꝙ licet Bar. in illa Authen. ſed
iam neceſſe. reputet illam glo. eſſe ad hoc ſingularem, tamẽ
habetis conſociam in l. in fraudem creditorum teſtamento
datæ, in verbo, Reſiduos, in ſecunda ſolutione. ff. qui. & à qui.
habetis etiam optimum tex. pro hac opi. Pro qua etiam ad-
ducebat Ioan. Fab. tex. in ſimili, qui nihil, vel parum facit, in
l. ſi quis cùm haberet. ff. quæ in frau. cred. & tex. in ſimili, qui
magis facit in l. fin. §. item reſcripſerunt patres. ff. ad munici.
licet ſubijciat idem Io. Fab. quòd contrarium teneat gloſ. in
l. j. C. de iure fiſc. lib. 10. & eſt gl. pe. in uerbo, Probatus. In cõ-
trarium etiam dicit facere tex. in l. pe. quæ incipit, Titius. ff. q
res pig. obli. poſſunt. & habetis ſimilem textum, & meliorẽ,
licet ipſe non alleget, in l. j. ff. qui po. in pig. ha. Sed reſpondet
ꝙ non loquuntur in caſu, in quo fraus eſſet adhibita. Subijcit
etiã Io. Fab. hic, ꝙ reſtrictio, ſiue limitatio ſupra data per Pe.
non eſt uera: quia ſiue contractus fiat in continenti poſt alie-
nationem, ſiue ex interuallo, ſemper tamen cõpetit reuocato
ria, dũmodo conſtet de fraude. Eſt tamen verũ, quod quo ad
hoc vt faciliùs probetur, uel præſumãtur fraus, eſt differẽtia:
quia ſi in cõtinenti fiat cõtractus poſt alienationẽ, præſume-
tur fraus, etiam alio non probato, ut in legib. per Pet. allega-
tis. Et ita etiam per omnia in effectu tenet Nicol. de Neapol.
non hic, & in d. l. in pen. colum. C. de iur. fiſc. lib. 11.

Contra tamen prædictam determinationem ſuprà ſcripto
rum doctorũ videtur eſſe tex. no. in l. ait prætor, §. ita demũ. ff.
de his, quæ in fraud. cred. ubi eſt tex. no. quòd ita demum fu-
turis creditoribus competunt reuocatoriæ, ſi in locũ priorũ
ſucceſſerunt: quod eſt quando prioribus creditoribus eſt ex
eorum pecunijs ſatisfactum. Et ita per illũ tex. tenebat Odof.
ſecundum quod eum refert Nicol. de Neap. in dicta l. prima.

64 † Sed paucis concludendo, ſi quæritur, an futuris credito
ribus reuocatoriæ cõpetant, facio mihi hanc diſtinctionem,
quã ſumo ex verbis Bart. hincinde in diuerſis locis, quem in-
frà ſubijciã. Aut alienatio fuit ficta, & ſic imaginaria, vel ſi-
mulata, & cõſequenter ipſo iure nulla iuxta l. nuda. ff. de con
trahen. emp. & l. emptor. in prin. cum gl. ff. de aqua plu. arc. &
illa nullis creditoribus nocet, nec præteritis, nec futuris. Aut
alienatio fuit uera, ſed in fraudem facta: & tunc ſi conſtare
poſsit, factam eſſe, etiam cauſa fraudandi futuros credito-
res, quod apparere poterit ex coniecturis, de quibus dixi in
gl. præcedenti: & tunc etiam futuris creditoribus competũt
reuocatoriæ. Aut per nullas præſumptiones poteſt apparere
ꝙ debitor alienans habuerit animum fraudandi etiam futu-
ros creditores: & tunc futuris creditoribus non cõpetẽt reuo
catoriæ. De vtroq; mẽbro eſt tex. not. in l. ſed ſi maritus. ad ſi.
ff. qui, & à qui. Fallit niſi futuri creditores ſucceſſerint in lo-
cũ priorũ, vt ſupra declaraui: & eſt textus, qui in iſtis terminis
loquitur in dicta l. an prætor. §. ita demum. Et ad iſtam diſtin
2 ctionẽ videatis Bar. 2 melius, quàm alibi, in l. j. in vltima col.
C de iur. fiſci. lib. 10. & eundem Barto. in dicta l. ait prætor. §.
ita demũ. & eundem Barto. in dicta Auth. ſed iam neceſſe. ibi
dem Bal. Sal. & Bart. in l. poſt contractũ. in 2. col. ff. de donat.
& Bal. & ibi latè Sal. in l. ſi quis poſthac. C. de bonis proſcrip.
& Bald. in l. res vxoris. C. de dona. inter vi. & vxo. per Sali. in l.
pe. C. de reuo. his, quæ in fraud. cred. & Pau. de Caſt. in conſi.
ſuo 7. quod incipit, In Chriſti nomine, Amen. ad primũ reſpõ
detur quod pro augmento dotis. per Imo. aliquid poſt Barto.
per illum tex. in l. ſi is, qui bonis. ff. de acquirend. hæred. & vi
deatis omninò illam notabilem quæſtionem, quam in propo
ſito iſto ponit Bald. in rub. C. de reuocan. his, quæ in frau. cre.
in pen. colum. in verſi. quæro, pone, propoſueram in animo
65 meo exercere artem cambij. † Vbi notabiliter quærit ſi ali-
quis in animo ſuo concepit exercere artem cambij vltra ma
re, & timens maris periculum emancipauit filium ſuum, &
ei omnia bona ſua donauit, dehinc inceperit exercere artem
cambij, & in mari omnes pecunias, & uniuerſa bona mobi-
lia, perdidit nunquid illi mercatores, qui ſunt effecti credito-
res propter artem cambij, poſsint agere reuocatoria contra
filium emancipatum, cui omnia bona donauit. Et concludit
ꝙ talis alienatio dicitur potiùs eſſe ficta, & imaginaria, ſi-
ue ſimulata, quàm vera, & facta in fraudem: & ſic cùm ſit ipſo in
re nulla, nulli his creditoribus nocet. Allegat ad hoc, quæ no. in
l. 2. C. de repud. hære. Et iſtud idem dicit Barto. in dicta l. j. in
vlt. col. C. de iur. fiſc. lib. 10. Et hanc deciſionem Bal. ſimplici
ter refert Ang. de Are. hic in antep. col. in uerſi. quarta conclu-
ſio eſt. vbi mandat hanc deciſionẽ ſingulariter teneri menti,
vt ſi caſus in facto currat, ſcias opponere, ꝙ nedũ contractus
eſt factus in fraudem, ſed etiam eſt ſimulatus, & ſic ipſo iure
nullus. Quam deciſionẽ habetis etiam per Ioan. Fab. hic, cir
ca 7. col. in ver. ſed quid erit, ſi quis filio emancipato.

Gloſſ. in verb. poſſeſſas, ad fi. dicite, ꝙ ultimam expoſitio-
66 nem tenent oẽs hic: ex qua habetis † ꝙ ad hoc, ut creditores
poſsint agere reuocatoria contra illos, in quos bona ſunt alie
nata, requiritur ꝙ primò egerint contra debitorem, qui alie-
nauit, & fecerint ſe mitti in poſſeſsionẽ bonorum eius: quo
caſu ſi poſtea repererint quòd bona illa nõ ſufficiant, poſſunt
habere regreſſum aduerſus eos, in quos facta eſt alienatio.
Et ſic habetis, quòd nõ poteſt agi reuocatoria niſi priùs præ
67 cedat excuſsio, & conſequẽter † ꝙ excuſsio ſit neceſſaria a.
a Pro qua concluſione benè facit tex. in l. j. in verbo, Bonis eius
excuſsis. & in l. pe. C. quæ in fraud. cre. Pro ea etiam facit vi-
ua ratio, vt inquit Bal. in d. l. prima. Nã ad hoc, vt poſsit agi re
uocatoria, requiritur quòd creditores ſint damnificati: ſed
non poteſt conſtare eos damnificatos, niſi excutiant bona:
vnde nil mirum ſi excuſsio eſt neceſſaria. Quã rationẽ ponit
ẽt Nic. de Neap. in 5. q. extra gl. & Ang. de Are. in 6. col. Addite
vos idẽ eſſe in interdicto fraudatorio, de quo dixi, illud decla
rando, ſupra in 2. euidentiali. Nam interdictum illud frauda
toriũ non poteſt intentari, niſi prius excuſsis bonis eius, qui
alienauit: vt eſt textus in l. prima, quem ibi no. Barto. circa fi.
C. ſi uend. pig. aga. Addo etiam ꝙ iſta excuſsio eſt neceſſaria
nedum contra debitorẽ priuatum, ſed etiam contra debitorem
ciuitatis. Licet enim in ciuitate ſit ſpeciale vt poſsit agere cõ
tra eum, qui rẽ debitoris eius habuit titulo oneroſo, etiã ſine
fraudis participatione, ut dixi ſuprà in gl. prima magna, cir-
ca princ. tamen non poteſt agere niſi prius excuſſo debitore
principali. Tex. eſt, & ibi Barto. in l. 2. C. de deb. ciui. lib. 11.

Addo etiam, ꝙ circa iſtud beneficiũ excuſsionis à iure ne-
ceſſariò requiſitum, non eſt magis priuilegiatus fiſcus, quàm pri-
uatus: Tex. eſt in l. Moſchis, in princ. ff. de iur. fiſc. quem ſic al-
legat Bal. in l. cùm eorum. C. de ſen. & inter lo. omni. iudi.

Addo ẽt ꝙ eſt dare caſum vnũ valde ſingularẽ, & mirabi
lẽ, in quo nõ poteſt agi rei vendicatione, niſi facta prius excuſ
ſione. De hoc caſu eſt vnicus, & ſingularis tex. in iure, in Auth.
cõtra rogatus. C. ad Treb. in verbo, Aut ea deficiẽte. & ita ibi
Bal. poſt prin. no. & põderat ad hoc illũ tex. Nã ſi hæres graua
tus ſit reſtituere quod tunc ex hæreditate ſupererat, Titio, eo
caſu quo deceſſerit ſine liberis. ſi iſte hæres aliqua bona alie-
nauerit, competit fideicommiſſ. rei vendicatio: ſed dicit
ibi text. ꝙ non competit, niſi priùs facta excuſsione de bonis
hære-

hæredis. Et dicit ibi Bal. hoc eſſe in illo text. ius ſingulare, &
quòd nunquam alibi inuenietis in iure quòd in rei vendica-
tione neceſſaria ſit excuſsio.
Addo etiã, & ad hoc bene, & diligẽter aduertite, quòd ex-
cuſsio intantũ eſt neceſſaria, ꝙ requiritur etiã, qñ bona ſunt
alienata à tertio penitus extraneo, non habente aliqđ penitus
ius alienãdi, nedũ ſi ſit facta ab habẽte ius: & cõſequẽter ꝓce
dit ẽt ſi poſſeſſor habet titulum etiã oĩno inualidũ ab extra-
neo, non habente aliquod ius alienandi. Glo. habetis de hoc
in terminis ſummè notabilem, iuncto text. in l. rei creditor.
C. de diſt. pign. & ibi eã no. Bal. quòd etiam tetigit gl. in Au-
then. hoc ſi debitor. in gl. prima magna, circa princ. C. de pi-
gno. Non omitto tamen circa concluſionem ſuprà proximè
dictam, quæ habet, ꝙ excuſsio ſit neceſſaria: quia gl. in d. l. j. i
verbo, Excuſsio. C. de his, quę in fraud. cre. dicebat iſtud eſſe
non ex neceſsitate, ſed ex voluntate. Quæ gloſ. & meritò, per
omnes reprehenditur, per iura ſuprà allegata. Et licet Barto.
ſaluet illam gl. in duobus caſibus, qui non ſunt ad propoſi-
tum noſtrum, poterit tamẽ etiã ſaluari in omnibus illis fal-
lentijs, quas j. ſubijciã in quibus excuſsio nõ eſt neceſſaria.
Glo. etiam in d. l. j. refert quãdam opi. Azo. qui diſtinguẽ-
do dicebat quòd aut creditores fraudãtur dolo ipſius acqui
rentis: & ſic eius, in quem facta eſt alienatio: & tũc poſsit de
directo contra eum agi, nulla facta excuſsione: aliàs ſecus. Re
fert etiam quoſdam tenere, quòd Authent. hoc ſi debitor. C.
de pign. quæ requirit excuſsionem, procedat tantùm in hy-
pothecaria, non autem in actionibus reuocatorijs, de quib⁹
in materia nr̃a. Quę oẽs opiniones reprehendũtur ꝑ doc. ibi,
& in ſpecie per Io. Fabr. hic. circa ſextã col. ꝑ iura ſ. allegata.
Suprascripta tñ cõis, & vera concluſio, ſcilicet ꝙ excuſsio
ſit neceſſaria, recipit nõnullas notabiles limitationes, quarũ
aliquas ponit hic ſparſim, & inordinate Angel. de Are. Primò
ergo limitatur per omnes hic, vt Ioan. Fab. Ang. de Are. Nic.
68 de Neapo. in 5. q. extra glo. † vt non procedat, quando noto-
riè conſtaret, debitorem non eſſe ſoluendo: quia tunc contra
b poſſeſſores poſſet agi nulla facta excuſsione[b]. Allegant gloſ.
not. in l. decem. in glo. fi. in verbo, Excuſſum. ff. de ver. oblig.
& glo. in l. fin. in verbo, Sed ſi cum Scio egero. ff. ſi cer. pet. Al
legat etiã Nic. ad hoc Spe. in tit. de rebus eccl. nõ alie. in 4. par
te. Addo quòd hoc ſentit glo. in l. niſi hoc actum, & ibi Ang.
ff. de pac. & idem etiam voluit Cy. in Authẽ. præſente. in 2. q.
C. de fideiuſſ. & Barto. in l. 3. §. ſi is, pro quo. ad finem. ff. quod
quiſque iuris. & Bal. in l. j. in 2. col. in verſi. ſi quæro verùm iſta
excuſsio. C. quę in frau. credi. & in l. j. in 2. q. C. ſi quid in frau-
dem pa. & in l. j. in quarta, aliàs in 8. colum. C. de conuen. fi-
ſci debito. lib. 10. & Ang. in d. §. ſed neque. in Auth. de fideiuſ.
& idem Ang. in l. exitos. ff. de acqui. poſſ. & in l. 2. in princi. ff.
qui ſatiſda. cogan. & Ang. & Imo. in d. l. decem. quamuis cõ-
trarium, & malè teneat Iaco. But. in d. Authẽ. hoc ſi debitor.
C. de pig. ad cuius iura reſpondet Imo. in d. l. decem.
69 † Et per hanc limitationem dicebat Bar. in d. l. decem poſt
prin. & in d. l. fi. ſe aliàs habuiſſe quæſtionẽ in Marchia, de eo
qui fideiuſſerat pro quodã tyrãno rebelli eccleſiæ: & dicit, ſe
dixiſſe quòd fideiuſſor poterat conuenire, nõ excuſſo illo prin
cipali tyrãno, ex quo erat notorium, illum tyrãnum non eſſe
facilem ad conueniendum. Ex quo dicto Bar. ſucceſsiuè infe-
rebant Ang. & Imo. & Rapha. Cu. in d. l. decem. ſecũdũ quòd
eos refert Angel. de Are. hic vnum, quod eſt perpetuò no. di-
gniſsimũ, ꝙ ſi conſtat principalem eſſe rixoſum, & conſuetũ
non ſoluere etiam verum & clarũ debitũ ſine litigio, quòd
poterit creditor agere contra fideiuſſorem, nulla facta excuſ
ſione: quia ſatis dici poteſt, principalem nõ eſſe ſoluendo, ex
quo dicitur quis idoneus, non tantũ ex facultatibus, ſed etiã
ex conueniendi facilitate. Dixit tex. not. in l. ſi quis ſtipulatus
ſit Stichum. §. fi. ff. de uerbo. oblig. & tex. no. in l. 2. in princ. ff.
qui ſatiſda. cog. & ibi gl. j. notabil. ter declarat, & exemplifi-
cat: & ibidem Bart. expreſsè dicit de notario, & procuratore,
70 quando eſſet multum rixoſus homo. De † quo rixoſo habetis
etiam glo. in l. 2. in princ. in verbo Suſpectum. ff. ſol. mat. facit
l. j. §. fi. cum l. ſeq. ff. de alie. iudi. mu. cauſa fact. Et pro hoc di-
cto dicit Ang. de Are. hic ſe allegare caſum in l. ſi cõuenerit.
in fi. ff. pro ſocio. qui mihi facit minus nihilo. Addo quòd il-
lud idem reaſſumpſit Ange. in l. fi. in prin. ff. ſi cert. peta. & in
d. l. 2. in fin. ff. qui ſatiſd. cog.
Et iuxta hanc primam limitationem ſucceſsiuè quærebat
Ang. de Aret. hic qualiter fiet notorium iudici, debitorem nõ
eſſe ſoluendo. Et refert Bar. in d. l. decem, quòd in locis, in qui
bus bona deſcribuntur in publico æſtimo, facilè eſt probare
quòd debitor notoriè non eſt ſoluendo. Creditor enim offert
librum æſtimi publici, & dicet tot bona habere debitorem,
quot ibi ſunt deſcripta, quæ non ſufficiunt ſibi: & ſi quis vult
dicere quòd plura habeat, illud probet. Allegat ad hoc gloſ.
illam ſingularem in l. cùm de lege. ff. de probat. Et per illã gl.
Bar. in infinitis locis dicit poſſe capi mirabilem modũ nega-
tiuæ probandæ, & vltra modum, de quo ſtatim dicit Barto. in
l. fi. §. licentia. C. de iure delibe. quod ibi eſt tex. not. & expreſ
71 ſus pro illa benedicta glo. in d. l. cùm de lege. † vbi ſi hæres
vult probare hanc negatiuam, bona hæreditatis non eſſe ſol-
uendo, probat faciliter per huoc modum: Dico tot bona eſſe
in hæreditate, & non plura, quot in inuẽtario deſcripta ſunt:
qui vult dicere quòd plura ſunt, probet. Et per illam gl. Bart.
in l. is poteſt. in 5. requiſito. in 6. col. ff. de acqui. hæred. dat ſi-
milem modũ probandi hanc negatiuã, defunctum non feciſ
72 ſe teſtamentũ, hoc modo: † Dico quòd Titius defunctus nõ
fecit teſtamẽtum, quòd qui vult dicere ꝙ fecerit teſtamentũ,
probet. Simile modum dat Bart. in l. ſi conſtante, in princi. ff.
73 ſol. mat. in j. q. primæ partis principalis, ad probandũ † quòd
bona mariti nõ ſufficiunt pro dote vxoris. Et ſimilẽ modum
in l. conficiunt. §. codicil. in fi. ff. de iure codicil. ad probandũ
plures teſtes non eſſe repertos in iure. & alium modum in ru
brica. ff. de ope. no. nun. in vlti. col. ad probãdum ꝙ ſtatutum
eſt perfectum. Alium modum dant Ang. & Imo. in l. mutum.
74 §. j. ff. de acqui. hære. † ad probandum nullus creditores eſſe
in hæreditate. Et omnes iſti modi fundantur ſuper illa gl. in
d. l. cùm de lege. ff. de proba. Et pro illo principali modo Bar
tol. quem ponit in d. l. decem. alleg. ibidem. Bald. in l. j. C. de
apo. pub. lib. 10. & l. iura, & quod ibi no. Barto. C. de omni a-
gro deſer. lib. 11. & l. ſolẽnibus. C. de rei vẽdi. & ibi Bal. & Sa-
lic. Iſtud tamen dictum Bar. in d. l. decẽ. fundatum ſuper glo.
in d. l. cùm de lege. reprehenditur per Bal. Ang. & Imo. & Ra
ph. Cu. in d. l. decẽ. ſecundũ quòd eos refert Ang. de Are. hic.
Pro ſuſtẽtatione tñ Bar. & illius ſingularis gloſ. in d. l. cum de
lege. videatis omnino Ioã. de Imol. latè in d. l. ſi conſtante, in
prin. & in d. l. illum. & in d. rubr. ff. de ope. no. nun. & Paul. de
Caſt. in l. Mæuia. §. fi. ff. ſolu. matri. & Ang. de Are. hic. Et ſecũ-
75 dum † quòd refert Ang. de Aret. poterit alijs modis probari
quòd notoriè debitor non ſit ſoluẽdo, ſi omnia bona aliena-
uit, aut maiorem partem, ſi ceſsit bonis, ſi bona ſunt publica-
ta per ſententiam: vt hic per eum. Dicebat etiam Bald. in l. j.
col. 2. C. de his, quæ in fraud. cred. probari debitorem non eſ
ſe ſoluẽdo per famam, & vicinos. Et alium ſingulariſsimum
modum ponam vobis j. in illa q. qualiter fienda ſit excuſsio.
76. † Secundò principaliter limitatur prædicta communis cõ
cluſio, & multùm ſingulariter, vt procedat qñ eſſet debitor
in quantitate. Secus autem ſi eſſet debitor in ſpecie: vt ſi aliqs
deberet, puta librum in ſpecie, & illum alienaret in fraudem
creditorum, poſſet creditor agere ad reuocandum cõtra eũ,
in quẽ alienauit, nulla penitus excuſsione facta: quia quod
debetur, eſt ſpecies: in ipſa ergo nõ eſt opus excuſsione. Iſtud
eſt, quod multum ſingulariter voluit Bal. in rubri. C. de reuo.
his, quæ in fraud. cred. circa medium j. colũ. in verb. & nota
quòd iſta actio. Et credo quòd iſtud dictum alibi ſcriptum
in iure non inuenietis.
77 † Tertiò limitat prædicta cõcluſio, ut nõ ꝓcedat, qñ debi-
c tor cõſtituiſſet ſe poſsidere bona ſua noie creditorũ[c], iuxta
l. quod meo, in prin. ff. de acqui. poſ. uel cõſtituiſſet ſe preca-
rio poſsidere noie creditorum, iuxta l. interdũ. in eo. tit. ff. de
acqui. poſ. Quibus caſibus attendite diligenter, ꝙ per tales
cõſtitutiones acquirit ipſis creditoribus vera, & ꝓpria poſſeſ
ſio, & nõ ficta. Caſus eſt not. in l. certè. §. j. ff. de preca. per quẽ
d tex. ita dixit i terminis Bar.[d] in l. ab emptione. §. fi. ff. de pa-
ce, quod dictũ pro notabili reaſſumpſit Bal. in c. item inueſtitu
ra. de notis feud. Si ergo hoc caſu debitor poſtea alienaret bo
na, poſſent creditores, tanquam priuati eorum poſſeſsio-
ne, agere ad reuocandam poſſeſsionem illorum bonorum,
nulla facta excuſsione, per condictionem ex lege finali.

C.de acqui.poſſ. Iſtud fuit ſingulare dictum Iac.Bu. in d.Authen.hoc ſi debitor.C.de pig.quod ibidem ſequitur Flo.ſecũdum quòd eos refert Ang.de Are.hic: & dixit hoc ſingulariter eſſe tenendũ menti,in actu practico: quia cõmuniter debitores conſtituunt ſe poſsidere nomine creditorũ bona ſua, ad obſeruantiam eorum,quæ in inſtrumento continentur. Et idem etiam dicit tenere Ang.Imo.& Raph.Cu.in l. cautus. ff. de acqui.poſ.Ego addo Bal.qui idem in terminis tenet ĩ l.j. ĩ vlt.col.in verbo quæro quid ſi debitor conſtituit.C.de reuoc. his.quæ in frau.cre.Bartholomæum Veronenſ.in cautela 58. Ang.in l.ait prætor.§.ſi.ff.de his,quæ in frau.cred.Bal. in cap. cum uenıſſent.de reſt.ſpo.&no.Lud.Rom.in conſi.189. inci. ſtante primo quæſito. ad fin.vbi illud ſingulariter limitat, niſi præcariũ eſſet extinctum per mortẽ debitoris conſtituentis. Et ex hoc dicto puto ego poſſe inferri aliud, quod eſt longè ſingularius,nedũ ad limitationem ſuprà ſcriptæ cõcluſionis, ſed totius materiæ §.noſtri: quia ſi debitor cõſtituit ſe poſsidere nomine creditorũ, quòd hoc caſu ſi debitor alienet, ẽt animo non fraudãdi,potuerunt nihilominus creditores, tanquã ſpoliati ſua poſſeſsione,agere ad reuocandũ eorũ poſſeſſionẽ,per condictionẽ ea dicta l.ſi.C.de acqui. poſſ. qđ dictũ non memini alibi in terminis ſcriptum me legiſſe.

78 † Quartò limitatur prædicta concluſio, vt non procedat ĩ curia mercatorum. Nam in curia mercatorũ procedi debet, e & iudicari de bona æquitate,non inſpectis iuris apicibus.[e] ſecundum quod no.dixit Bart.in dicta l.ſi fideiuſſor.§. quædã. ff.mand.Intelligendo tamen ſanè,vt ibi per eum. Et idem ẽt dixit Bart.in l.Quintus Mutius,in eodem tit.ff.mand.& notabiliter Bal.in l.ſi pro ea.in ult.colum.C.manda.Cùm ergo ex f cuſsio ſit de iuris apicibus[f] prout ſingulariter voluit Bal.in l.ſi mancipiũ.§.j.ff.de euict.in apoſtil.ſuis,poſt gl. ualde not. ibi in uerb.Eſſet alio tamen caſu loquentẽ. Et ita refert Bal. in illis apoſtillis.Ang.de Are.hic,in 13. col. Ergo benè illud ſequitur,quòd in curia mercatorũ non procederet excuſsio. Et ex iſta ratione infero ego aliam,& quintam limitationẽ,quã nunquam memini me in ſcriptis alicubi legiſſe, quòd iſta excuſsio non procedit de iure canonico, cùm de iure canonico non ſint curandi apices iuris ciuilis,cap.dilecti,cum gl.in uerbo,ſubtiliter,ad fin.extra de iudic.Et ſi hoc eſt uerum,eſt maxima limitatio,& multum ſignanda,quam tamen non audeo vobis ueram affirmare.

79 † Sextò ego limito prædictam concluſionem, ut non procedat,qñ illi poſſeſſores bonorum,in quos facta eſt alienatio per debitorem,conuenti à creditoribus,negarent ſe bona debitoris habuiſſe,uel illa habere,& poſsidere: quo caſu ſi conuincãtur de mendacio, credo ꝙ perdent beneficium excuſsionis.Iſtud etiam non memini me alicubi in proprijs terminis ſcriptum legiſſe.Probo tamen ꝙ ſit uerisſimum per optima ſimilia iura:& in primis per tex.no.in l.ſi dubitet.§.ita demum.ff.de fideiuſſo.ubi tex.no.quòd fideiuſſor conuentus, ſi negat ſe fideiuſſorem,& cõuincatur de mendacio,perdit beneficium diuiſionis.& epiſtolæ diui Hadriani.Et per illũ tex. & dixit notabiliter Bal.in Auth.contra qui propriam.in 2.colum.uer.nota caſum.C.de non num.pec.quòd negans ſe fideiuſſorem, conuictus de mendacio perdit beneficium ceſsionis actionum,& beneficium excuſsionis. Ad idem allego tex. g not.in l.hæreditatum.§.ſi.ff.ad legem Fal.[g] vbi:ſi hæres contendat rem aliquam eſſe propriam,& conuincatur de mendacio,ꝙ ſi ſit hæreditaria,perdit beneficium Falcidiæ detrahẽdæ.Ad idem eſt tex.no.in l.ſi.ff.de rei vendi. Ad idem eſt tex. no.in c.j.§.uaſallus.el j.ſi de feu.fue.cõtro. inter dñm & agn. De iſtis duabus vltimis legibus dixi multa in §. omnium,in materia rei vendicationis.ſuprà eo.vbi dedi ad iſtos tex.nõnullas ſingulares limitationes, & declarationes quas poteſtis ad iſtud propoſitum reducere.Ad idem allego tex.no.in d.Auth.contra qui propriam per quem tex.dubitauit ibi no. Barto.ſi accuſatus de maleficio neget ſe illud commiſiſſe, an conuictus de mendacio debeat poſtea audiri:ſi dicat ſe commiſiſſe,ſed ad ſui defenſionem,de quo ibi per eum, & per eũdem in l.cùm de indebito,in princip.ff.de proba. & latè per Ioan.And.in regula, nullus pluribus. in Mercurialibus. & illum tex.in d.Authen.contra qui propriam.ponderat ibi Sali. in notabilibus contra mendaces,quòd ibi eſt text.,quòd vna de pœnis quæ imponitur mendaci, eſt quòd ſibi poſteà non credatur veritas.Et præſuppoſito quòd iſta limitatio ſit vera, prout ego credo eam eſſe uerisſimam, dicerem tamen quòd negãs recuperaret beneficium excuſsionis amiſſum, ſi illum pœnituit negationis ſuæ ante litem conteſtatam,per tex. no. in l.electio.§.neque.& ibi hoc no.Bald.ff.de noxa. & Angel. & Imo.in l.ſed hoc ita.§.j.ff.de re iudic.& Angel.in d.l. ſi dubitet.§.ita demum. Dicerem etiam quod iſte negans recuperaret beneficium excuſsionis amiſſum, ſi illum pœniteret negationis, etiam poſt litem cõteſtatam, antequam tamen contrarium probatum eſſet per aduerſarium,per text. no.in l.de ætate.§.ſiu.& ibi no.hoc Bald.ff.de inter act. & Bald.in c.j.§. porrò.in penulti.colum. quæ fuit prima cauſa benefi.amit.in h vſibus feud.[h]

80 † Septimò ego limito prædictam concluſionem, & multum ſingulariter: & hanc limitationem non habetis hic traditam,nec in locis communibus:vt prædicta communis concluſio procedat quando alienatio eſſet facta in tertium. Secus autem ſi eſſet factã in vnum condebitorem,ſiue correum debendi:quia tunc poſſet contra eum agi per debitores nulla penitus excuſsione facta.De hoc habetis gloſ.valde not.& perpetuò.no.dignam.in l.mulier. in gl.j.ff.qui po. in pig. ha. quam glo.Bartol.ibi expreſsè not.& multùm mandat notari. & idem etiam tenet Barto.in l.ſi creditor. §.ſi.ff. de diſtra.pig. & Bal.in Authen.ſed hodie.C.de action.& oblig.

81 † Vltimò limitatur prædicta communis concluſio, vt procedat quando fuit oppoſitum[i] de excuſsione: aliàs autem ſi non opponatur, valeat iudicium intentatum contra poſſeſſores bonorum, & valeat ſententia, quamuis nulla facta ſit excuſsio.Ita no.dixit Barto.in l.2.C.communi diui.per gl. ibi ĩ uerbo,Reſtitui,quã Bar. multùm mandat ad hoc benè teneri mẽti.Et per glo.no.in l.ſi mancipium. §.j. in verſic.eſſet.ff.de euic.& ibidem ẽt hoc tenet Bart.& reputat mirabile. Ad idẽ l.j.quam ad hoc ibi etiam no.Bart.C.de appel.& Bartol. in l. ſi.in prin. in ultimis verbis.ff.ſi cer.pe.& Barto.poſt Iac.But. in Auth.hoc ſi debitor.in vlt.q.quam ſimul legit cum l.perſecutione.C.de pig.Idem Bart.in l.prolatã.in prin.C.de ſen. & interlo.om.iudi.Et in iſtis locis Bartol.dat notabilem & magiſtralem regulam,quòd ubicunque ſit peruerſio vnius cauſę ad ſe ipſam,tunc ipſo iure actus eſt nullus,& ſentẽtia eſt ipſo iure nulla. Si uerò fiat peruerſio vnius cauſæ non ad ſe ipſam, ſed ad aliam, tunc actus non eſt nullus imò valet, & etiam ipſa ſententia valet, & tenet. Quam regulam limitat ſingulariter Bald.in dict. l. prolatam. in 3.column.uer. & nota quòd princeps. niſi iſte ordo eſſet datus à principe: quia nunc omninò eſſet ſeruandus, ut ibi per eum. Ad prædicta benè faciunt quæ notat Bartol.in leg.edicta.C. de edẽdo.in uer. quæro ſi non eſt oppoſita. & Bartol. in l. fundum. ad ſi.ff.de except. generali. & idem quod ſuprà ſcilicet ꝙ teneat iudiciũ,nõ oppoſitã excuſsione: tenet etiam Bal. in Authen.contra rogatus.ad ſi C.ad Treb. Et quòd ſemper in qualibet exceptione,ſiue ſit excuſsionis, ſiue ordinis, neceſſe ſit ꝙ ſemper opponatur ante litem conteſtatam,tenet not. Bartol.aliàs Bald.in l.exceptionem,in 6.col.C. de probat. Dicebat tamen multum ſignanter Bald.in d.l.2.C.communi diui. prędicta eſſe ſanè intelligenda cum grano ſalis,quòd quàmuis iudicium procedat non facta excuſsione,quando non eſt oppoſita,tamen eſt neceſſe actori pendente iudicio,vel excuſſione facere,vel docere de inopia principalis, aliàs ſuccumberet.Et allegat ad hoc tex.in ar.in l.ſi rem alienam.§.fin. ff. de pign.act.quem text.dicit ad hoc inductum per Alber.Galleoti in ſua Margarita,in titul.de pign. Et quòd iſta excuſsio bonorum poſsit fieri pendente iudicio reuocatorio.vltra prę allegata tenet etiam Bald. in l.j. C. de reuocandis his,quæ in fraud.cred.in uer.quæro vtrùm iſta excuſsio.quia ſecundum eum,ſufficit actionem verificari in quacunque parte iudicij, per d.l.ſi rem. §.final.de quo etiam per Angel.in §.ſed neque in Authen.de fideiuſſ.per Ang.& Imo.in l.decem.ibidem.& per Pau.de Caſt.ff.de verb.obli. per Lud. Roma. in l.ſtipulatio.§.habet.ff. de no. oper.nun. Dicebat etiam ad prædicta valde not.Bald.in l.cum teſtamento.C. de teſta. manu. quòd excuſsio facta pẽdente iudicio trahitur retro: & declarat vſque retro,ante litẽ cõteſtatã bona debitoris non fuiſſe ſoluẽdo.

do. Aduertite et ꝗ in materia iſta excuſsionis, ꝙ ſi eſſent plures debitores inſolidú obligati, & ſi plures correi debendi: ad hoc vt poſsit agi cótra bonorum poſſeſſores, non ſufficit vnú ex eis eſſe excuſſum, ſed requiritur ꝙ omnes ſint excuſsi. Ita dicit hic eſſe tex. Ang. de Are. in 3. col. qui refert ita tenere Iac. But. & Ang. in authen. hoc ſi debitor. C. de pign. vbi Ang. dicit ſe de facto ita conſuluiſſe per §. ſed neq;. in Auth. de fideiuſ. Ego allego pro hac deciſione tex. in terminis, cuius nó meminerunt tanti patres, in l. 2. C. quo quiſque ordine cóueniatur. lib. 11. quẽ tex. dicit ibi Bart. ſe ita in qõne de facto allegaſſe. Et idẽ ẽt tenet Bal. i auth. ſed hodie. C. đ act. & oblig.

82 † Aduertite ẽt ꝙ excuſsio facta per vnum ex creditoribus, prodeſt alijs, ſecundum Ange. de Are. hic, in 10. col. qui allegat ita tenere Iac. de Aret. & Ang. in d. auth. hoc ſi debitor. qa quando debitor ſemel fuit excuſſus per vnú creditorẽ, & fuit pronunciatum a iudice, cum non eſſe ſoluẽdo, iuxta l. emptorẽ. in princi. ff. de act. empt. & quando notoriú eſt, debitorem non eſſe ſoluendo, non eſt opus excuſsione: vt latè dixi ſuprà in 3. limitatione data ad concluſionem huius gloſſ.

Circa quam limitationem aliqualiter dubito. Poſſet enim procedere, ſi teneremus ſententiã Bar. in l. ſtipulatio. §. habet. ff. de oper. no. nun. & eiuſdẽ Bar. in l. perſecutione. in pe. q. C.

83 de pign. ſcilicet ꝙ † ad hoc ut excuſsio dicatur eſſe legitimè facta requiritur ꝙ iudex interlocutoriè pronunciet illam eſſe

m legitimè factam. m * Sed ſi teneremus opi. tenẽtiũ cõtrariũ

l quos latè refert Ang. hic in 9. col. prout tenet ipſemet Bart. in l. ſi finita. §. Iulianus. col. 3. ver. procedo ulterius. ff. de dam. in fe. ſcilicet quòd nulla interlocutoria ſententia iudicis requiratur: tunc quomodo per excuſsionẽ vnius creditoris fieret notorium, debitorẽ non eſſe ſoluendo, maximè cùm acta facta in vno iudicio non probent in alio circa alias perſonas? vt latè per Bar. in l. cum lite mortua. ff. de iud. ſol. cogitate.

84 † Succeſsiuè circa hanc materiam excuſsionis tangit hic Ang. de Are. in 9. col. an & qñ ſit excuſsio bonorũ debitoris, citandi ſint illi poſſeſſores, in quos facta eſt alienatio in fraudẽ. De quo hic per eú, & per Bar. poſt antiquos in d. l. decẽ. ff. de uerb. obli. & ibi latiſsimè per omnes: per Bal. in l. 1. in 3. colum. C. ne filius pro pa. & Ang. in l. in cognitione. per illũ tex. cũ ibi no. ff. ad Sylla. & Angel. in l. ſi perluſorio. §. primò. ff. de app. per Bald. Ange. & Sali. poſt antiquos in d. Auth. hoc ſi debitor. per Ang. in §. ſed neq;. in Auth. de fideiuſſo. per Ang. in l. cũ filius, in prin. ff. de ver. obli. & in l. de vnoquoque, in prin. ff. de re iud. per Bal. in l. 2. in 5. col. C. qñ fiſcus, vel priua. & in l. 1. in 10. colũ. C. de conue. fiſci debit. lib. 10. & in l. 3. in tertio no. C. de fide inſtru. & aliquid per Bal. in l. fi. §. 1. ff. ſi cert. peta. Et in iſtis locis magis communiter cõcluditur quòd ſic: quia tangitur de principali præiudicio excuſſorum.

85 † * Tangit etiam ſucceſsiuè hic Angel. de Are. ad hoc vt

n excuſsio dicatur legitimè facta, neceſſe ſit ꝙ iudex interlocutorie pronunciet excuſsionẽ legitimè factam. De quo videte latè, & diffusè per tres colũ. hic per eum ubi refert omnium opi. & antiquorum, & etiã nouiſsimorũ, & finaliter tenet, cũ Bar. in d. l. ſtipulatio. §. habet. & in d. Auth. hoc ſi debitor. pro qua fundanda vltra allegata per Barto. & alios hincinde ponderat ille caſum in tex. noſtro in ver. Ex ſententia præſidis. q tex. mihi facit minus nihilo: nec ullo modo loquitur de ſententia præſidis circa excuſsionẽ: ſed dicit quòd quando debitor alienauit bona in fraudẽ creditorũ, debent creditores venire ad poſſeſsionẽ bonorũ ex ſententia præſidis: & ſi inuenerit bona nó ſufficere, permittitur alienata petere: vt hic, in text. & ſic ad excuſsionẽ nihil penitus facit. Allegatur etiam Bart. ſibi cõtrarius, vt ſuprà retuli, in d. §. Iulianus, in 6. col. Et vltra remiſsiones ad húc articulum, quas habetis abundè per Ang. hic, videatis etiam Bald. in Authent. ſed hodie. C. de act. & oblig. & omninò Ang. vbi multùm clarè & no. loquitur in §. 1. & in Auth. de fideiuſ. & Imo. in d. l. decem. ff. de uerbo. obligatio. alia habetis hic per eum.

86. † Vltimò ad complementũ præſentis materiæ tangit hic Ange. de Are. circa 6. col. qualiter fiat iſta excuſsio, ſiue quæ

n ſit forma huius excuſsionis n * o: & refert Bar. poſt Iac. de Are.

o ex multis formis illã ponentẽ, ꝙ iudex mittat vnum núnium publicũ, vel, quod tutius eſt, duos nuntios publicos ad diligẽter quærendũ, & inueſtigandũ, an bona debitorum ſufficiãt: quorum nũtiorum relationibus fides præſtabitur, iuxta l. magis puto. §. neñ. ff. de rebus eorum. Aliam excuſsionis formã habetis per Bar. & ibidẽ per omnes in l. à diuo Pio. §. in venditione, per gl. no. ibi in ver. capiãtur. ff. de re iudi. ꝙ ſtatuitur terminus per iudicem ad bona notificanda: quo elapſo ſi nihil vltrà fuerit notificatú, dicentur bona excuſſa. Complures alias formas excuniendi vltra prædictas ponit Bal. in d. Auth. ſed hodie. C. de act. & obli. inter quas illa eſt, quòd excuſsio poteſt fieri per famã. item & per rei euidentiam, cum venditor vadit mendicando. Alios nõnullos modos retuli vobis ſuprà in prima limitatione, quã dedi ad concluſionem præſentis gl. Sed inter omnes formas vnam non omitto, quæ eſt valdo ſingularis & peregrina, quam dat Ang. in d. §. in venditione. per illam gl. in ver. benè eſt, quam habet ad hoc pro multum ſingulari, ſcilicet quòd agentes dicant tot eſſe in bonis debitoris, & nó plus: quo caſu ſi poſſeſſores velint dicere ꝙ debitor plura bona habeat, ſtatuet eis iudex terminum, intra quem probabunt quòd debitor plura bona habeat: & ſi nihil probauerint, elapſo termino procedet intentio actoris. Quam formam approbat etiam Imo. in d. §. in venditione. & ſecundum quòd hic refert Ang. de Are. idem tenet etiam ipſe Ang. in Auth. hoc ſi debitor. C. de pign. Et per iſta ſit expedita hæc vtilis, & quotidiana materia excuſsionis, quam bene notate, quia frequens eſt in practica, & multum bene confert ad materiam Authẽticæ, præſente. C. de fideiuſ. ad quã Auth. poteſtis cõmodare nonnullas ex limitationibus ſuprà relatis

Gl. in verbo, permittitur. ad fi. vt intelligaris quod dicit gl. dũ dicit, qđ de eis, quę peruenerint, perpetuò tenetur, per l. ait prætor. §. hæc actio. dicite ꝙ quamuis in textu illo apponantur uarij intellectus per gl. ille tamen approbatur per Bartol. quem hoc exemplo declarat. Pone quòd res valoris ducentorum alienata ſit per debitorem pro centum, quamuis ille, in quem facta eſt alienatio, dicatur habere rem apud ſe valoris docentorum, tamen in effectu non habet niſi centum: cùm alia cẽtum, quæ ſoluit, ab eo abſint. De illis ergo centum, quæ ad eum peruenerunt, & quæ habet titulo lucratiuo, in perpetuum datur actio: de alijs autem intra annũ tantùm. Ita debetis hanc gl. intelligere, & §. hæc actio. in ea allegatum.

87 † Item dum gl. dicit ꝙ intra annũ utilẽ permittitur agere. limitate eam vt procedat in rebus corporalibus. Si autem debitor in fraudem liberaſſet aliũ debitorẽ ſuum, tunc ad reuocandum talem liberationem datur tantum tempus creditori

p bus, quantum illa actio debitoris duraſſet. p * l. ait prætor. §. ſi conditionalis. ff. de his, quæ in frau. credi. Item dicite ſecũdum doct. hic, vt Io. Fab. Nic. de Neapo. & Ang. de Are. quòd tale tempus incipit currere creditoribus a tempore factæ excuſsionis, vel à tempore, quo cœpit eſſe notorium, debitorẽ non eſſe ſoluẽdo. Quod probãt optima ratione: quia ante excuſsionem factã, vel ante, ꝗ cępit eſſe notoriũ, debitorem nó eſſe ſoluendo, nó poteſt agi per creditores aduerſus poſſeſſores bonorũ: ergo benè ſuccedit regula, quòd non valenti agere nó currit tẽpus, vulgata l. 1. in fi. C. de anna. excep. Ad idem fundandum addit Ange. de Are. hic tex. in l. rebus. §. oẽs. i verbo, ex quo eis hoc infortuniũ illatũ eſſe claruerit. C. de iu. do. Glo tñ alibi in l. fi. in uer. annũ. C. de his, quæ in frau. cre. tenet ꝙ imò tempus incipiat currere à die factæ alienationis. Pro qua gl. ſunt tex. expreſsi in l. qui aũt. §. fi. & in l. ait prætor. §. annus. ff. quæ in fraud. credi. Ad quos textus reſpõdebat Ioã. Fab. hic: & ſimpliciter ſequitur Angel. quòd in illis legibus erat notorium, debitorem non eſſe ſoluẽdo: nil mirum ſi tempus incipit currere à die alienationis. Quæ ſolutio iudicio meo, multum vehementer violat tex. illos. cogitabitis.

q ¶ Gloſſa magna pe. in verbo, Petere. habet quatuor partes principales. In prima ad declarationem tex. quærit qua actione reuocantur alienata in fraudem. In ſecunda per modum quæſiti opponit contra text. In tertia quærit vnde oriatur actio reuocatoria In quarta format aliam quæſtionem. Secunda ibi: ſed quæro quare. Tertia ibi: ſed vnde oritur hęc actio. Quarta ibi: ſed nunquid habet retentionem? Expediam hãc gloſſ. per partes. Prima ergo pars principalis, in qua ponitur qua actione reuocantur alienata in fraudem, ſubdiuiditur in ſex particulas. In prima diſputat, an actio i factũ, & Pauliana ſint vna actio, vel duæ. In ſecũda ponitur cõtra quem, & qua

liter competat actio Pauliana in ſactum. In tertia declarat q̃d
ſit Fauiana, & cui competat, & qualiter. In quarta declarat
quid ſit Caluiſiana, & cui, ſiue quibus competat. In quinta op
ponit contra id, quod proximè dixerat de Fauiana: & ſoluit.
In ſexta ponit quam naturam habeant Fauiana, & Caluiſia-
na. Secunda ibi: & datur contra accipientem. Tertia ibi: eſt &
Fauiana. Quarta ibi: eſt & Caluiſiana. Quinta ibi: quidam tñ
dicunt contrà in eo, quod de Fauiana dictum eſt. Sexta ibi: &
iſtæ duæ imitantur naturam ſuperioris.

In ead. gloſſ. ibi: & non reſtituto ei pretio: habetis ex gloſ.
88 † quòd creditores poſſunt reuocare alienata in eorum frau-
dem, ſine vlla pretij reſtitutione. Circa quam cõcluſionem di
ſtingue tamen, ut per Cy. in l. j. C. de præſcriptio. trigiota, vel
quadraginta annorum, & in l. pen. ad fi. C. ad legem Iul. maie
ſtat. & in l. penultima. C. de bon. dam. & per Barto. in l. ſi debi
tor. hic allegata in gl. ff. quæ in fraud. cred. & per Bal. in l. fin.
§. emptor. C. communia de leg. & Imo. in l. poſt contractum a
ff. de donatio. vbi aliqualiter reprehẽdit Bar. in d. l. ſi debitor.
89 † Limitate tamen dictam concluſionem, primò ut non pro
cedat in patrono, ſecundum quod dixi in g. o. prima magna.
in uer. in fraudem. circa prin. & ibi aſsignaui diuerſitatis ra-
tionem. Itẽ limitate, niſi pretium ipſum extaret, vel illud eſſet
in debitoris vtilitatem conuerſum, per l. ex his. hic allegatã
in glo. ff. quæ in fraud. credi. & ibi Barto. poſt gl. qui legit illã
90 l. ſi debitor. † Et ibidem quærit, ſi inquiſitor hæreticæ pra-
uitatis reuocauit alienata per hæreticum, an teneatur pretiũ
r reſtituere r. Dicite ut ibi per eum. Ad cuius deciſionem addi-
te bo. tex. in capi. ad audientiam. de rebus eccleſi. non alie. &
Bartolus in l. chirographis. §. finali per illum tex. ff. de admi.
tut. & Cyn. in l. j. per illum tex. C. de præſcrip. 30. vel 48. anno.
& Bal. in l. fina. §. fina. C. communia de leg. & ibi etiam quæ-
91 rit Bald. aliud. † Nunquid ſi hæreticus emit ipſa bona ab alio
& pretium non ſoluit, an inquiſitor hæreticæ prauitatis te-
neatur illud ſoluere. Et decidit quòd ſic, ſi res empta extat
per l. in venditione. ff. de act. empt.

ſ ſ * In ead. glo. ibi: quo caſu etiam in carcerem detrudetur: vt
ff. eo. l. fi. §. fin. Sic ergo contra debitorem, qui in fraudem alie
nauit, non datur actio niſi ita fraudulenter alienauerit, vt res
apparere non poſsint: quo caſu, ut dicit gl. etiam in carcerem
detruditur. Et aduertite diligenter quòd in d. l. fin. §. fin. eſt ca
ſus peregrinus, & ſingularis ad duo. & primò ſecundum pri
mum intellectum glo. ibi, quem refert, & approbat Dyn. hic
92 ad fi. huius §. in vlti. q. † Nam ſcitis quòd ceſsio bonorum fa-
cta per debitorẽ, liberat eum ſaltem à carceribus, vt ſi in eis
ſit, eximatur, vel non poſsit detrudi: vt eſt text. in l. j. C. qui
bo. cedere poſ. tamen ſi debitor ita fraudulenter res alienaſ-
t ſet, vt apparere non poſſent, non liberaretur t cedendo, à car
ceribus. Ita eſt ibi caſus ſingularis ſecundũ illũ primum intel
lectũ gl. ibi: quem etiam ibi no. approbat Barto. & idem etiã
tenet Bart. in l. alia. §. eleganter. ad fi. ff. ſoluto matrimonio. &
Bal. in l. j. in 5. q. C. ſi quid in frau. patro. no. Bal. in l. j. in 3. col.
93 C. qui bo. cede. poſ. In quo tñ aduertite: † quia nõ uideo quã
vtilitatem afferat creditoribus illa intruſio debitoris in car-
cerem, qñ debitor eſt nudus, prout loquitur tex. in d. l. fi. §. fi.
imò illa intruſio erit dãnoſa creditoribus, cùm debitor ſit a-
lẽdus expẽſis creditorũ, qñ ſuis ali non põt, ſecundũ quod di
cit Ang. de Are. in §. fi. ad fi. in vlti. dicto. infrà eo. per gl. illam
ſingularẽ in l. fi. in verbo, Agnoſcere. C. de ero. milit. anno. lib.
12. quod etiã tenet Ray. de Forliuio in l. nullus. C. de epiſcop.
& cleri. cogitate. Secundò eſt ſingularis tex. in illa d. l. fi. §. fin.
94 ad aliud. † Nã noſtis, q cedens bonis, nõ tenet poſteà de bo
nis acquiſitis, niſi inquantũ facere põt. §. fi. & ibi videbitis in-
fra eo. Et veſtes cedẽti ſunt relinquẽdæ, ut inquit Bar. in l. pe.
reprobata gl. ibi, quæ vult cõtrariũ. ff. de ceſ. bono. Tñ quãdo
debitor ita fraudulẽter, & occultè alienaſſet, q res apparere
nõ poſſent, tũc ab eo omnia eſſent auferẽda, etiã vſq; ad ſac
u cu ium, & peram u. vt formaliter inquit glo. in illo §. fin. &
uſque ad interulam, ſecundum Ang. de Are. hic. Ita eſt ſingu-
laris caſus in d. §. fin. ſecundũ intellectum gl. ibi: quem ibidẽ
etiam notat Bart. & refert Ang. de Are. hic ita tenere Bald. in
rubr. C. de reuo. his, quæ in frau. cred. quem ego nõ inuenio.

In ea. glo. ibi: quidam tamen dicunt contr adicite ſecũdũ
Ioã. Fab. hic gloſſ. uelle ſm iſtos contrariũ dicentes, ſcilicet,
95 † quod imò Fauiana x competat etiam creditori, nedum ſo-
x li patrono: & ſic ſit indifferens ad creditorem & patronum:
96 † Caluiſiana autem ſoli patrono competit. De quorum opi-
nione habetis glo. in l. quod ſi iu diem. §. idem ſcribit patro-
num. in uer. Caluiſiana. ff. de peti. hære. & gloſſ. in l. 2. in ver-
bo, Reuocare. C. ſi quid. in frau. pat.

In ea. glo. ibi: & iſtæ duæ imitantur naturam ſuperioris in
factum Paulianæ. & ſic ad fi. primæ partis principalis. Habe-
tis ex tota hac parte principali huius gloſ. quòd actiones re-
97 uocatoriæ ſunt tres. † Vna quæ datur creditori, appellata A-
ctio in factum, quæ etiam cognominatur Pauliana. Alia, & ſe
cunda quæ datur patrono, quæ appellatur Fauiana. Tertia in
differens, quæ competit tam creditori, q̃ patrono, quæ appel
latur Caluiſiana. Et hanc opi. approbat Dyn. in j. q. & idem te
net glo. in l. ſecunda. in verbo, Reuocare. C. ſi quid in frau. pa.
Et dicit Ioan. Fab. hic, quòd hanc opi. huius gloſ. potes ſecu-
rè tenere. Vltramontani tenẽt quòd actiones reuocatoriæ ſint
tantùm duæ: vna quæ datur creditori, quæ proprio nomine
appellatur actio in factum, quo nomine ſolent actiones præ
toriæ nuncupari, per l. fi. §. j. ff. de eo. per quem factum erit. q̃
actio habet etiam cognomen, & cognominatur Pauliana ab
inuentore. Et ſi diceres quòd præterea actio nunquam appel
latur in factum, niſi in ſubſidium, quando aliud nomen non
habet, ut inquit gloſ. in §. ſed iſtæ. in ver. Actio, ſuprà eo. Cùm
ergo iſta actio habeat propriũ nomen ſcilicet Pauliana, quo
modo poteſt appellari actio in factum? Reſpondebant Vltra-
montani quòd à principio, quando prætor eam adinuenit, nõ
98 habebat aliud proprium nomen, niſi actio in factum: † vnde
y licet ab euentu poſteà cognominata ſit Pauliana y, fortaſsis
quòd Paulus Iureconſultus primus illam actionem commen
tauerit, non propterea deſinet appellari actio in factum. Alia
& ſecunda actio reuocatoria, quæ datur patrono, appellatur
Fauiana, ſiue Caluiſiana, quod eſt idem: quia ille, q eam ad-
inuenit, erat binominis, & appellabatur Fauius, & Caluiſius.
Et hanc opinionem Vltramontanorum tenet Bartol. in l. hac
in factum. ff quæ in fraud. cred. contra quam facit l. Fauiana.
99 ff. ſi quid in fraud. pa. ubi tex. † ponit copulam, quæ cadit in-
ter diuerſa, iuxta glo. & ibi Barto. in rub. ff. de iur. & fact. ign.
& expreſsius per glo. in cap. querelam. in verbo, Non potuit.
extra de ſimo. Contra quam etiam fortiter facit l. j. §. ſi pluri-
bus. ff. ſi quid in frau. pa. in illa alternatiua, Siue Caluiſiana, ſi
ue Fauiana, quæ denotat has eſſe diuerſas, & non idẽ: ad idẽ
in alternatiuo text. in l. fi. ff. quid in frau. pa. Vltima eſt opinio
tenentium quòd actiones reuocatoriæ ſunt quatuor, ut hic in
principio huius glo. Hanc opinionem tenet Barto. contra mo
rem ſuum ſibi cõtrarius in d. l. 2. C. ſi quid in frau. pa. qui ſub-
ijcit, quòd ita communiter tenetur: & propterea ſubijcit be-
nè feciſſe Ioan. Cremonen. qui in arbore ſua actionum fecit
quatuor cellulas iſtis reuocatorijs actionibus. Idem etiam te
net Sali. in d. l. 2. & dicit Ang. de Are. hic, quòd iſta eſt veritas.
Sed audite, quamuis Nic. de Neapo. hic in 6. q. extra glo. mul
ta verba effundat circa hoc, & multorum dicta referat, ego
concludo cum Ioan. Fab. hic poſſe teneri quicquid placuerit,
cùm non ſit magni effectus.

Aduertite etiam quòd eſt vna actio reuocatoria, quę datur
filio arrogato ad reuocandum alienata per patrem arrogato
100 rẽ in eius fraudem: † quæ appellatur quaſi Fauiana, vel qua
ſi Caluiſiana: de qua habetis textũ. in d. l. fin. ff. ſi quid in frau.
pa. De cuius legis intellectu videatis omnino Barto. in l. non
vſque. ff. ſi quis a paren. fue. manu.

101 † Habemus etiã interdictũ fraudatorium, de quo eſt tex.
ſingularis in l. pupilli debitor, in princ. ff. de ſolu. de quo dixi
vobis illud opportunè declarando, ſuprà in euidential. in ſe-
cundo euidentiali.

Habetis etiam caſum in l. fin. §. ſi verò creditores. C. de iu-
re delib. vbi conditio indebiti, vel hypothecaria, datur ad re
uocandum legata, vel fideicommiſſa, ſiue donationes cauſa
mortis relictas in fraudem creditorũ: de quo dixi opportunè
ſuprà in gl. magna. in 3. parte ſecũdæ partis principalis.
102 † Vltimò aduertite quòd quamuis gloſ. hic, & in d. l. 1. di-
xerit quòd Caluiſiana eſt actio indifferens, quæ cõpetit tã cre
ditori, quàm patrono, credo q necubi habeatis textũ, qui di-
cat Caluiſianam creditori cõpetere: quia propter poſſetis ſor
tè ſu-

tē ſuſtinere illorum opinionem, de quibus gl. hic mētionem
facit, quam ſuprà retuli: qui dixerunt quòd imò Caluiſiana
ſoli patrono competit. Cogitate tamen. Et per iſta ſit expedi-
ta prima pars principalis huius gloſſæ.

Sum modò in ſecunda parte principali huius gl. ibi: ſed
quæro quare. quam ſubdiuidit in quatuor particulas. In pri-
ma per modum quæſiti opponit contra textum hoc modo:
Actiones reuocatoriæ ſunt perſonales, ergo ſunt malè poſitæ
hic inter reales, & prætorias. In ſecunda ponit quot actiones
reuocatoriæ ſint. Secūda ibi: quod probatur. Ad finem ſecun
dæ partis principalis doctores hic ſimpliciter ſequuntur hāc
ſecundam partem gloſſ. quam declaret hic Dyn. Et ad eius
veritatem videte omnino Nico. de Neapo. hic, in ſeptima op-
103 po. gloſſ. qui in vno reprehendit gl. dum vult † quòd hypo-
thecaria dicatur realis: quia per eam petitur poſſeſsio, quæ
dicitur quaſi ſua. Nā dicebat ipſe & benè quòd hypotheca-
ria competit, quando nulla traditio poſſeſsionis facta fuiſſet
a debitore: & ſic etiā quando poſſeſsio non fuiſſet credito-
ris: vt videbitis in §. proxi. ſeq. & propterea melius dicite, hy
pothecariam alia ratione dici realem: vt opportunè declara
z ui vobis in §. omnium. z in primo euidentiali, ſuprà eodē.
104 Dicebat ēt Nico. ſe credere † quòd actiones reuocatoriæ
non ſint merè perſonales, ſed perſonales in rem ſcriptæ. Alle
gat tex. quem ego non inuenio, cum ibi no. in l. legitimè. ff. ſi
quid in frau. patro. Et quamuis gl. in l. ait prætor. §. ſi quis par-
ticeps. in gl. fin. in verſicu. hac actione. ff. quæ in frau. cred. te-
neat de directo contrarium huius: ego tamen teneo contra
communem, quòd ſcilicet reuocatoriæ non ſint merè perſo-
nales, ſed in rem ſcriptæ. Et primò quòd non ſint merè per-
ſonales, probo: nam merè perſonales non comitantur rem,
aut rei poſſeſſorem. l. prima. §. ſi hæres. ff. ad Trebel. ſed iſtæ,
quando competunt, ſemper comitantur rerum poſſeſſores:
ergo clariſsimè liquet, quòd nō ſunt merè perſonales. Quòd
autem ſint perſonales in rem ſcriptæ, probo. Illæ enim: quæ
oriuntur ex contractu, vel quaſi, ex maleficio vel quaſi, a prin
cipio, & concomitantur rerum poſſeſſores, dicuntur perſona
les in rem ſcriptæ, prout dixi, & declaraui in §. omnium. in
primo euidentiali, ſuprà eodem. ſed iſta eſt huiuſmodi: ergo,
&c. quòd autem oriatur ex contractu uel quaſi, ex maleficio
vel quaſi, videbitis ſtatim in ſeq. parte gl. vbi gl. tangit, quòd
etiam comitetur poſſeſſores rerum, dixi ſuprà. Ergo benè cō-
cluditur contra communem ſententiam, quòd omnes actio-
nes reuocatoriæ ſunt in rem ſcriptæ. Et licet Io. Fab. hic ſim-
pliciter tranſeat cū hac gl. tamen in fin. huius §. tenet, quòd
a ſit perſonalis in rem ſcripta. a Expedita eſt ſecunda pars
principalis gloſſ.

Sum modò in tertia parte principali gl. ibi: ſed vnde ori-
tur hæc actio, quæ non eget diuiſione?

In eadem gl. ibi, tunc poteſt dici ex quaſi contractu, ſi agi-
tur contra illum poſsidentem: & ad finem huius tertiæ par-
105 tis principalis. ſtant ergo ex gl. duo: Primum, † quòd quan-
do fraus interuenit ex parte alienantis, & ex parte recipien-
tis, ꝙ hoc caſu reuocatoria dicitur oriri ex quaſi maleficio.
Secundum eſt, ꝙ quando fraus interuenit ſolùm ex parte
alienantis, & non ex parte recipientis, quod hoc caſu reuo-
catoria, quæ datur contra recipientem, dicitur oriri ex qua-
ſi contractu.

Circa primum Dyn. & ſubtilis Petr. de Bella Per. hic, re-
prehendunt gl. & dicunt ꝙ quando dolus fuit etiam in reci-
piente, hoc caſu reuocatoria actio dicitur naſci, ſeu dari ex
maleficio, non autem ex quaſi maleficio. Et aduertendum eſt
106 quia cum myſterio dixit Dyn: ꝙ hoc caſu propriè † non di-
citur naſci actio, ſed dari: & ſic vult ꝙ tali caſu iſtæ actiones
ſint datiuæ, non natiuæ: quod infrà tangam. Iſtud, quod pro
ximè dixi contra gloſſ. comprobat Petr. de Bella perti. hic ta-
li fundamento: nam videmus in ſimili ꝙ quando agitur con-
tra iudicem, qui fecit litem ſuam, aut agitur ex dolo com-
miſſo: & tunc tenetur ex maleficio. Aut ex culpa: & tunc tene
tur ex quaſi maleficio. l. ſecunda. §. fin. ff. de va. & extraord.
cog. ſuprà de oblig. quæ ex quaſi malefi. in princip. ſed certè
prout dicit hic Io. Fab. & clariùs Angel. de Aret. illi text. hoc
107 non dicunt, † an iudex propter dolum teneatur ex malefi-
b cio vel quaſi, b an propter culpam: ſed benè diſtinguunt, ꝙ
ſi iudex conuenitur ex dolo commiſſo, tunc in totum tene-
tur: ſi autem ex culpa, tunc in totum non tenetur, ſed in quā-
tum uiſum fuerit æquum iudici. Ad quod benè facit l. filius-
fam. i ias. vbi Bart. ff. de iudic. Iſtud idem contra gloſſ. tenebat
etiam Nico. de Neap. hic, in quarta columna, in verſic. vlte-
rius quæro. Et accipio finem, monis firmiore fundamen-
108 to. † Nam dolus dicitur eſſe delictum: c vt eſt tex. in l. j. iun
c cta gloſſ. paruula, in uer. crimine. ff. de fideiuſſo. tut. quam ibi
expreſsè notat Bartolus ad hoc: & Bartolus in l. prima. §. ſi
109 apud ſeruum. ff. depo. tex. in l. item exigit. ff. de dolo. † ergo
actio, quæ oritur ex dolo, dicitur oriri ex delicto.

Ad ſecundū, quod vult gl. quòd quando recipiens non fuit
particeps doli, ꝙ tunc actio reuocatoria, quæ contra eum cō
petit, dicatur oriri ex quaſi contractu. In hoc etiam doct. cō-
muniter reprehendunt gl. Dicebat enim Dynus, quem ſim-
pliciter referunt Ioānes Fab. & Ange. de Aret. & cum eo ſim
110 pliciter tranſire videntur, † quòd imò hoc caſu actio reuoca
toria non dicitur oriri ex quaſi contractu, ſed dicitur naſci ex
varijs figuris cauſarum: ſicut in ſimili videmus in interdicto,
Quod vi aut clam. quando competit aduerſus eum, qui non
ædificauit vi, aut clam, ſed habet ædificatum: quo caſu
interdictum illud dicitur naſci ex varijs figuris cauſarū. Ad
quod allegat Ang. de Aret. tex. nihil mihi facientem. in l. cō-
petit. §. fin. ff. quod vi, aut clam. Nic. de Neap. hic. prælleg. 4.
col. & uerſi. ſuprà dicto. poſt multorum opiniones relatas, fi-
naliter concludendo dicit ꝙ tutius eſt tenere opin. Dyn. pro
ximè relatam, quòd hoc caſu actio reuocatoria non dicatur
oriri ex quaſi contractu, ſed ex uarijs figuris cauſarum. Hoc
etiam dicit ſequi Ray. de For. hic. Ego non mediocriter ad-
miror de tot, tantiſque patribus, quòd ita inaduertenter inci
dant in id, in quo ipſi reprehendunt gl. Reprehendebant. n.
glo. in eo, quòd quando recipiens non fuit particeps doli, ꝙ
actio reuocatoria tunc oriatur ex quaſi contractu: quia dicūt
præfati doct. quòd imò tunc oritur ex varijs figuris cauſarū.
Sed certè nihil aliud eſt dicere, ex uarijs figuris cauſarum,
niſi ex quaſi maleficio, vel ex quaſi contractu. Ita dixi vobis
in §. omnium, ſuper gl. in verb. & alijs quibuſdam modis, ſu
prà eo. tenere ipſosmet Dyn. Ioan. Fab. & Ang. de Aret. ibi. &
111 Bart. in l. j. in prin. ff. de act. & oblig. † Cùm ergo illa verba,
Ex varijs figuris cauſarum: nullo modo poſſunt intelligi, niſi
ex quaſi maleficio, vel ex quaſi contractu: in terminis noſtris
nullo modo poſſunt intelligi ex quaſi maleficio, quando nul
lus dolus, & nulla culpa recipientis intereeſsit, prout ipſi-
met omnes fatentur: ergo intelliguntur ex quaſi contractu. Er
go doct. omnes dum uolunt hoc caſu iſtam reuocatoriā na-
ſci ex varijs figuris cauſarum, volunt illud, quod vult gloſſ. ſ.
ꝙ naſcatur ex quaſi contractu: ergo bene reincidunt in id, qđ
ipſimet reprobant. Concludendo ergo teneo gl. noſtram, ſci
licet quòd quando recipiens nullius fraudis fuit particeps,
ꝙ hoc caſu reuocatoria, quæ contra eum competit, dicatur
naſci ex quaſi contractu. ad ſimilitudinem eius, cui indebitum
omni iure ignoranter eſt ſolutum, qui tenetur ex quaſi con-
tractu. §. itē is cui. ſuprà de obligation. quę ex quaſi cōtractu.
Et ad hanc concluſionē fundandam adduco optimum ſimi-
le, & quaſi in terminis noſtris, quod per alios non adducit.
Nam ſi hæres præſtitit legata legatarijs, uel fideicommiſſa-
rijs, relicta in fraudem creditorum, quamuis legatarij, uel fi-
deicommiſſarij nullius fraudis participes extiterūt, iuxta l. q.
autē. §. penul. ff. quæ in fraud. creditorum. tamen ab eis lega
ta reuocantur, & conueniuntur condictione indebiti. l. finali
§. ſi uerò creditores. C. de iure deliberand. Si conueniuntur
condictione indebiti, ergo tenentur ex quaſi cōtractu, dict. §.
is qui. Ergo clariſsimè relinquitur ꝙ actio reuocatoria, quæ
datur contra non participes fraudis, oritur ex quaſi contra-
ctu. Et iſta eſt mera ueritas.

Non omitto tamen circa hanc ultimam concluſionem gl.
quod Iacobus de Rauenna, & ſubtilis Petr. de Bella Pertica
reprehendebant etiam hanc concluſionem gloſſ. tenentes ꝙ
hoc caſu, quando creditor non participauit fraudem, ꝙ re-
uocatoria, quæ contra eum competit, non oriatur ex quaſi
contractu, nec ex uarijs figuris cauſarum: & ſic quòd nullo
112 modo ſit natiua, ſed dicatur eſſe datiua, quia, † ſecundum
eos, non habet præexiſtentem ſufficientem materiam, ex qua
oriatur:

oriatur: ergo non eſt natiua, ſed datiua: vt latè declaraui in §. rurſus, ſuper gloſſ. in uerſi. reſciſſa, ſupra eodem. Dicunt etiã ipſi quòd hoc caſu reuocatoria non oritur ex contractu, nec quaſi: nec ex maleficio, nec quaſi. Quod patet: nam quando debitor alienauit rem quamuis in fraudem creditorum, in eũ qui non fuit particeps fraudis, ſed bona fide recepit, nemini dubium eſt ꝙ trãſlatum eſt dominium in recipientem, qđ diceretur eſſe translatum, etiam ſi mala fide recepiſſet: vt l. ſi ſciens, in princ. ff. de contrahenda emptio. ergo nullo remedio poteſt creditoribus ſuccurri: non ratione directi dominij, uel quaſi, nec utilis, vt clarè patet, nec ratione alicuius alterius iuris: quia quamuis creditor habeat debitorem, vbi tũ non interuenit hypotheca tacita, uel expreſſa generalis, uel ſpecialis, nullum ius dicitur habere in bonis debitoris, vt videbitis in §. proximè ſeq. Nullum etiam remedium habent ex maleficio vel quaſi, quãdo nullus dolus, nulla culpa in recipiente interuenit: ergo creditores omni penitùs remedio ſunt deſtituti. Verùm quia iſte bonorum poſſeſſor habet res penes ſe titulo lucratiuo, aliàs non poſſet reuocatoria conueniri, vt vidiſtis ſuprà, in gloſſ. prima. mag. circa princ. idcirco uiſum eſt æquum prætori ſemper habenti æquitatẽ ante oculos, iuxta l. æquiſsimum ordinem prætor eſt ſecutus, in prin. ff. de bo. poſſ. ſecundum tabu. & l. quod ſi Epheſi, in fin. ff. de eo, quod cer. lo. creditores certantes de damno vitando, ſaluare à damno: propterea dedit eis reuocatoriam perinde ac ſi res alienata nõ fuiſſet, ſed ſemper in bonis debitoris remãſiſſet. ergo bene relinquitur concludendum hoc caſu, talem reuocatoriam dici datiuam, & non natiuam. Quamuis iſta ratio Vltramontanorum prima fronte habeat aliquid coloris, ego tamen contra eos intrepidè teneo, ꝙ imò hoc caſu talis actio ſit natiua, & non datiua. Moueor tali fundamento: nam actio reuocatoria, quę competit creditori, ſiue recipiẽs fuerit particeps fraudis, ſiue non, ſemper dicitur eſſe perſonalis: prout tenet præſens gloſſ. in ſecunda parte prin. proxi. pręceden. quam omnes ibi ſequuntur, & ipſimet Vltramon.

d Si ergo eſt perſonalis, [d] ergo neceſſe eſt quòd naſcatur ex contractu vel quaſi, ex maleficio vel quaſi: aliàs non poſſet dici perſonalis: vt eſt tex. in §. omnium, ſuprà eod. & dixi in primo euidentiali: ergo neceſſariò habet materiam præexiſtentem, ex qua naſcitur: ergo impoſsibile eſt dicere quòd ſit datiua. Et per iſta ſit expedita tertia pars principalis gloſ.

Sum modò in quarta parte principali ibi: ſed nunquid habet retentionem. quæ non eget ſubdiuiſione.

In ea. gl. ibi: vt ff. de euic. l. euictus. Ad hoc allego meliorẽ tex. & in terminis in l. prior. C. qui po. in pig. ha.

In fin. gloſ. Stat ergo ex hac ultima parte principali huius 113 gloſſ. † concluſio, ꝙ poſſeſſores bonorum, in quos facta eſt alienatio per debitorem in fraudem, cõuenti à creditoribus, ſoluendo debitum, poſſunt uti retentione. Dyn. hic in pen. q. quam refert Bar. in l. ait prætor. §. præterea ſciendum. verſic. illud, hic alleg. in gl. dicebat quòd concluſio huius gl. procedit antè quàm ſit intentata actio reuocatoria per creditorẽ: ſed poſtquam ſemel fuit intentata actio reuocatoria per creditorẽ, quo caſu aperitur ius agendi reuocatoria alijs etiam creditoribus, in quos nulla fuit commiſſa fraus per recipientem. & talis actio competit ex perſona intentãtis. d. ver. illud, hoc caſu non poſſet poſſeſſor conuentus ſoluendo illi creditori debitum ſuum, uti retentione: quia tractaretur de præiudicio aliorum creditorum. Sed iſtudmet, quod Dyn. vult etiã gloſſ. noſtra hic, dum ſe remittit ad ea, quæ dixit in dicto verſicul. illud, ubi gl. in uerb. actionem, ita in eis diſtinguit: & ita etiam tenet Nico. de Neap. hìc, in quinta, & vltima quæſt. gloſſarum: quamuis referat Iac. But. indiſtinctè tenere, & non benè, quòd ſemper poſſeſſori competat retentio. Ioan. Fab. hic tenet ꝙ prædicta diſtinctio Dy. & gl. proced. t quando creditor ageret reſpectu debiti conſiſtentis in quantitate ſemel ſoluenda. Sed vbi debitum eſſet perpetuum, ut annui reditus in perpetuum, vel eſſet debitum in ſpecie, puta certus fundus, tunc habet ipſe pro abſurdo, ꝙ poſſeſſor ſoluendo debitum poſsit vti retentione, & quodam modo compellere creditores ad uendendum potiſsimum quando deberetur ſpecies, vt certus fundus, contra l. à diuo Pio. §. quod ſi res. ff. de iud. Sed quando debetur quantitas, tunc nullã, ſecundum eum, reſultat abſurditas, nec vllum intereſſe creditores: habet.n. quod petit, ſcilicet pecuniam. Et ad hoc dicit, benè facere l. euictus, à contrario ſenſu, hic allegatã in gl. noſtra. ff. de euic.

e Ego [e] multum admiror de hac diſtinctione, ſeu opi. Io. Fab. nam quando deberetur quantitas, quomodo diceretur poſſeſſor uti retentione? Iſtud non benè cadit in ſenſum meum, maximè cùm in quantitatibus non cadat affectio: &, quod fortius eſt, etiam quando deberetur ſpecies certa, nihilominus poteſt ſemper poſſeſſor uti retentione: vt eſt caſus valde not. quem Ang. de Aret. hic, reputat ſing. in l. Paulus. aliàs incip. Sempronius. ff. quib. mo. pig. vel hypo. ſol. & quod fortius adhuc eſt, ibidem eſt tex. multùm ſing. ꝙ qualiſcunque poſſeſſor, ſiue iuſtus, ſiue iniuſtus, habet debitum offerendo facultatem retinẽdi, & quod illa l. Paulus. §. fina. ineuitabiliter ſtringit contra Ioan. Fab. inducta ex mente Nic. de Neap. hic 114 in loco ſuprà proximò alle. † Nã faciliùs debet repelli agẽs de iure ſpeciali, quàm agens de iure communi, vulgata l. eius militis. §. in ſua miſſus. ff. de teſtamen. mili. ſed creditor habens hypothecam, & ſic agens hypothecaria, & cõſequẽter agens de iure communi, nihilominus repellitur per oblationem debiti, dicta l. Paulus. §. fin. quanto fortius debebit repelli creditor, qui nullam habet hypothecam, & agit de iure ſpeciali ad reuocationẽ? certè multò fortiùs. Nec uerũ eſt ꝙ d. l. euictus, quidquam probet à contrario ſenſu per Ioannem Fab. imò contra eum ſtringit, dum loquitur in credito-
115 re certi ſerui, & ſic ſpeciei. † Et uſque ad quantum tempus poſsit bonorum poſſeſſor hanc oblationem debiti facere, ut retentione utatur eo caſu, quo de nullius tertij præiudicio tractaretur, & an etiam poſt ſententiam: habetis in text. quem Bart. ibi habet pro ſingulari, & dicit ſe neſcire alibi in l. ſi qs ſtipulatus ſit decem in melle. ff. de ſol. & ibi Bart. ad fin. illius l. ponit quid iuris in terminis noſtris. Dicite vt ibi per eum, & per Spec. in tit. de obli. & ſol. aliàs acti. §. j. in uerſi. quid ſi tu mihi. & per Bal. in dicta l. Paulus. §. fin. in lec. antiqua. & dicit Ang. de Aret. hic, & benè, quòd in debitore iſtud non eſt ita mirabile, ſiue ſingulare: quia in eo etiam eſt alius caſus in l. fundus. §. ſi plures. ff. de pigno.

Extra gl. ad complementum materiæ Angelus de Aret. hic refert ſimpliciter, nullo addito, nonnullas concluſiones Bal. in rubr. C. de reuo. his, quæ in frau. cred. in prin. quas Bald. ibi reputat mirabiles, & ex hac materia noſtra mirabiliter inſerri. Ego ex his referam tres tantùm, quæ ſunt perpetuò tenendæ affixæ cordi, & perpetua nota dignæ: de alijs feci mentionem ſuprà in locis, in quibus opportunius occiderunt. Prima
116 eſt: Noſtis † quòd ſi eadem res uẽdatur duobus, ille eſt potior in rei uendicatione, & Publiciana, cui prius fuit res tradita. l. quoties. C. de rei uendic. l. ſiue autem. §. ſi duobus eſt. ff. de Publi. Si tamen eadem res duobus eſſet uendita, & eſſet priùs in fraudem tradita uni, etiam per fraudem participanti, poſſet talis traditio per reuocatoriam reuocari, ut ille nõ præferatur. f [f] Si autem eſſet facta traditio ex cauſa donationis, etiamſi recipiens nullam fraudem participaſſet, reuocaretur per hanc reuocatoriam actionẽ: cùm in lucratiuis nulla requiratur participatio fraudis à recipiente: ut eſt gloſ. ſuprà eod. §. & in gl. prima. mag. in prin. ut ibi uidiſtis. Et iſta eſt maxima, & ſingulariſsima limitatio ad d. l. quoties. & ad d. §. ſi duobus, circa quam videte tamen Salic. in d. l. quoties. in 10. oppo. & etiam in gloſſ. prima, in uerſi. iure. & ibi clariùs, & meliùs Alb. de Roſa.

117 † Secunda concluſio eſt. Si creditor ceſsit alicui iura ſua, quæ habet contra debitorem, & antequam interueniat unũ de tribus poſitis in l. 3. C. de noua. liberet debitorem ſuum: poteſt ceſsionarius, in cuius fraudem liberauit, talem liberationem per hanc reuocatoriam reuocare. Quod uerbum ſingul. tene menti ad d. l. 3. Imò fortius, & ſingularius uiſus eſt uelle Bald. in ea rubrica, in prima colum. in uerſi. conſydera quod dixi de liberatione, ꝙ imò iſto caſu nulla reuocatione ſit opus, ſed ꝙ liberatio ſit ipſo iure nulla. In quo tamen nihil clari firmat: uidete ibi per eum. Ad quod uideatis quę no. Bar. in l. facta. §. ſi hæres. ff. ad Tre.

118 † Tertia & ultima cõcluſio pro nunc eſt: Noſtis quòd creditores habentes hypothecam, quamuis etiam ſint poſteriores tempore, præferuntur creditoribus prioribus nullam hypothecam

pothecam habentibus. Si tñ debitor transferret hypothecã
creditoribus poſterioribus cum eorum participatione frau-
dis, certè priores creditores chirographarij hi, qui nullam
habent hypothecam, non poſtponerentur prioribus credi-
toribus, qui ſortiti ſunt poſteriorem hypothecã in eorũ frau
dem: imò illa hypotheca poſſet per hanc reuocatoriam reuo
g cari. g Quod eſt multum ſingulare, & tenebitis menti h. Eſt
h tamen verum, quòd in tribus prædictis ſingularib. dictis Bal.
in dicta rub. dicit eſſe cogitandum.
119 † Tangit etiam ſucceſsiuè poſt iſta dicta Angel. de Aret.
hic, & multùm diffusè, an filij poſsint reuocare alienata per
patrem in eorum fraudem: & econtra, an pater poſsit reuo-
care alienata per filios in eius fraudem. Dicite vt hìc abunde
per eum: & ſufficiant vobis, quæ circa hanc quæſtionem di-
xi ſuprà in euidentialibus, in primo euidentiali, i vbi addidi
multa bona circa hoc.

Vltra prædictas tres concluſiones Bal. quas ſuprà proximè
retuli, ego ad perfectionem materiæ præſentis §. per viam cõ
cluſionum addo quatuor notabiles deciſiones in hac mate-
ria, quas reputo notatu dignas. Et in primis vnum in hac ma
teria puto diligenter notandum, licet illud non reperiam ali
120 cubi in proprijs terminis in ſpecie tactum, † ꝙ ſi debitor
alienauit aliqua bona in fraudem creditorum, & poſteà ſu-
perlucratus eſt de nouo alia bona, quibus potuit creditori-
bus optimè ſati: fieri, ꝙ ſi creditores fuerunt negligentes in
conſequendo creditum ſuum, ſi poſtea denuò debitor efficia
tur non ſoluendo, non poterunt creditores habere regreſ-
ſum contra bonorum poſſeſſores, in quos facta eſt alienatio
à debitore in fraudem creditorum, & contra eos agere reuo
catoria. Iſtud eſt quod probat mihi ſing. tex. l. ſi fideiuſſores
in id, in prin. ff. de fideiuſſ. per quem tex. ita in ſimilibus ter-
minis, ſcilicet in fideiuſſore, decidit Bal. ſingulariter in l. fi. in
prin. in prima colum. ff. ſi cert. pet. & ibi reputat tex. illum ſin
gu. de illius tamen legis intellectu quomodo procedat ad ter
minos ſupradictos, quia nõ eſt ſine ſcrupulo, videte ibi Ray.
de Fo. & Ioan. de Imol. Paul. de Caſtr. & Cuma. in l. decem.
ff. de verbo. obligatione. & ibidem omnino patrem, & præ-
ceptorem meum do. Alexand. de Imol. medullitus text. illũ
enucleantem in prima & ſecunda colum.
121 † Aliud, & ſecundò nota quòd ſi debitor ſit hæres in-
ſtitutus, vel tibi ſit relictum legatum, poteſt hæreditatem ſi-
ue legitimam, ſiue honorariam, ſiue teſtamentariam repu-
diare, & eodem modo legatum, nec propterea dicitur credi
tores fraudare. Tex. eſt not. in l. qui autem, in princip. ff. quæ
in frau. cre. Et ratio eſt, ut ibi inquit tex. quia patrimonium
ſuum non diminuit, qui noluit acquirere: vt alibi inquit Iuriſ
conſultus in l. alienationis verbum. §. primo. ff. de verborum
ſignificatione. ꝙ qui occaſione acquirendi non utitur, non in
telligitur alienare. Et ſi inſtares? Nõne legatum vſque retro à
morte teſtatoris fingitur eſſe noſtrum. l. a Titio, in fin. cũ vul-
garibus. ff. de furt. ergo repudiando dicitur patrimoniũ mi-
nui. Ad hoc reſpondebat Bar. in d. l. qui autem, in prin. & quã
uis non dicat ipſe, fuit ante eum elegans reſponſio Iuriſcon-
ſulti in l. prima. §. verùm autem. ff. ſi quid in frau. pa. ſcilicet ꝙ
ſi legatũ uſque retro fingatur eſſe noſtrum, uerum eſt, niſi re
pudietur: At cùm repudiatur, retro noſtrum non fuiſſe pa-
lam eſt. Iſta ſunt formalia uerba illius text.
122 † Aduertite ad id, quod proximè dixi, ſcilicet quòd debi-
tor poteſt repudiare legatum, uel hæreditatem, nec propte-
reà dicitur creditores fraudare: quia iſtud nõ haberet locum
in hærede debitoris. Tex. eſt no. in l. liberto octuaginta. ff. de
bo. lib. per quem text. ita tenet Dynus in dict. l. qui autem, in
princ. vt refert, & ſequitur Nicolaus de Neap. hic, in apo. te-
123 xtus. † De intellectu tamen illius l. liberto octuaginta. an, &
quando procedat, videte Bartolũ in l. ſi mihi, & tibi. in princ.
ff. de legatis 1. & ibi Imo. & etiam Paul. de Caſtro, qui in re-
collectis Bononien. tenet quòd illa limitatio Dyni non ſit ue-
ra: & quòd in dicta l. liberto octuaginta, ſit ſpeciale fauore
patroni. Et ante eum iſta fuit opinio Bal. loquentis tamen per
verbum dubitatiuum, Fortè, in l. vnica, in penultima colum-
na. C. de his, qui ante aper. tab. quod nunquam mihi placuit:
quia ſi in patrono iſtud eſt inductum, qui non habet cauſam
oneroſam: quantò magis debet procedere in creditoribus

cauſam oneroſam habentibus? vt patet ex his, quæ ſuprà dixi-
mus, maximè ſuper gl. prima. mag. circa princ. Ad prædicta
etiam, & ad d. l. qui autem, in princ. accedat quod multùm ſi
gnanter not. Bal. in l. maximum vitium. in quarta colum. poſt
medium. in uerſic. ſed pone quod frater. C. de lib. præte. vel
124 exhæred. vbi ſingu. decidit † quòd ſtante ſtatuto, quòd exi-
ſtentibus maſculis, filia non ſuccedat: quòd ſi extat maſculus
& fœmina, poteſt maſculus renunciare huic ſtatuto, & eius
beneficio, & filias ſecum admittere, & hoc modo credi-
k toribus ſuis præiudicare. k quod verbum tenete perpetuò
cordi affixum.
l l † Dicebat etiam notanter Bal. in rub. C. de reuo. his, quæ
125 in fraud. cred: in penulti. colum. verſic. decimo quæro, fide
iuſſor, &c. quòd ſi fideiuſſor in fraudem creditorum renun-
tiauit beneficio de fideiuſſoribus, ut poſſet conueniri, reo nõ
excuſſo, quòd iſta renuntiatio non poterit reſcindi tanquam
facta in fraudem creditorum: quia per iſtam renuntiationẽ
fideiuſſor non ſit pauperior, cùm exceptio excuſsionis non
ſit exceptio peremptoria, nec tangat medullam obligationis
126 ſecundum eum. † Accedat tex. ille no. in l. ſi cui. C. de non
nume. pecu. vbi eſt tex. quòd ſi debitor, uel fideiuſſor, quibus
competit exceptio non numeratæ pecuniæ, ſuperſedant ea
uti: quòd creditores poterunt eam opponere, ſecundũ quod
ibi in text. deciditur.
127 Aliud, & tertiò notate, † quòd ſi vxor tua inſtitueret te hę
redem, & rogaret ut poſt mortem tuam reſtitueres bona ſua
communi filio tuo, & ſuo: ſi tu habes ſuſpicionem de credi-
toribus tuis, potes in continenti reſtituere hæreditatem filio,
nec propterea diceris fraudare creditores: quia tale fideicõ-
miſſum ex coniecturata voluntate teſtantis non præſumitur
eſſe conditionale, ſed ab beneplacitum patris. Ita no. Bal. in
rub. C. de reuo. his, quæ in fraud. cred. in penultima colum-
na, per tex. quem reputat ad hoc unicum, & ſingularem in iu
re, in l. patrem. ſecundum unam lect. ff. quæ in fraud. cre. ubi
eſt caſus expreſſus de hoc. Sed aduertite, ꝗ quis Bal. nõ dixe
rit, ille textus uult adhuc unum, quod eſt lõgè ſingularius, ꝙ
ſi tu pater in themate prædicto reſtituas hæreditatem in cõ-
tinenti filio, non retenta quarta Trebellianica, quæ detrahi-
tur ex fideicommiſsis vniuerſalibus, ſecutus plenam fidem,
& debitam pietatem, vt ibi inquit textus, quòd propterea nõ
diceris fraudaſſe creditores. qui tex. ſingul. nunquam exeat
mentes veſtras.
128 † Quartò, & vltimò aduertite, quòd ſi ſint plures tertij
bonorum poſſeſſores, in quos ſit facta alienatio à debitore
m in fraudẽ creditorũ, ꝙ creditor poteſt eligere vnũ m ex his
poſſeſſoribus, quem uelit, & eum inſolidum conuenire, qua
tenus ad eum peruenit, nec tenetur omnes poſſeſſores pro
rata ſimul conuenire: ita no. determinat Bar. in l. Moſchis. in
princ. ff. de iur. fiſci. per illum tex. iuncta gl. in uerſi. omnem, &
per tex. vbi hoc dixit eſſe expreſſum in l. creditoris. ff. de di-
ſtra. pig. ubi idem firmat ipſemet Barto. quamuis Dyn. in d. l.
Moſchis, in prin. per illummet tex. teneat contrarium: ſcilicet
quod imò omnes poſſeſſores ſint pro rata conueniendi: pro-
ut eum refert, & ſequi videtur Ioann. Fab. hic, in antepen.
129 † Reſtat poſtremò vt pro more videamus qualiter ſit for
mandus libellus in hac reuocatoria. In quo paucis dicite ꝙ
narrare debeo Qualiter Titius eſt debitor meus deducentis,
& quamuis de hoc debito haberet notitiam, & ſciret uires
patrimonij ſui, & bona ſua non ſufficerent ad ſatisfaciendũ
credito meo, tamen in fraudem & damnum meum aliena-
uit, & tradidit talem fundum ſitum in tali loco, &c. & taliter
cohærentiatum, &c. Sempronio fraudem participanti, & de
prædictis habenti notitiam: & qualiter egi contra dictũ Ti-
tium meum debitorem actione perſonali: & fuit mihi in di-
ctis ducentis condemnatus, & iuſſu iudicis miſſus ſum in
poſſeſsionem bonorum dicti Titij: & qualiter facta diligen-
ti excuſsione compertum eſt, bona dicti Titij ad ſatisfacien-
dum credito meo non ſufficere: quare peto vt dictus fundus
à debitore meo in fraudem meam alienatus, quem nunc poſ
ſidet, ſeu detinet dictus Sempronius, ſeu detinet dictus Sem-
pronius, ſeu reſtituendi facultatem habeat, vel dolo habere
deſijt: reſtituatur in bonis dicti Titij debitoris mei, perinde
ac ſi alienatus non eſſet: & ego in poſſeſsionem eius mittar,
vt

vt inde poſsit mihi de credito meo ſatisfieri: ad prædicti pe to dictum Sempronium ſimpliciter condemnari vna cũ fructibus perceptis, pendentibus ab poſt litem conteſtatã percipiendis. Et ſi iſte Sempronius, in quem facta eſt alienatio, haberet titulum lucratiuum, non eſſet neceſſe in libello facere mentionem qualiter ipſe participauit de fraude, iuxta ea, quæ habuiſtis per gl.j.mag. in princip. ſuprà eo. & eo caſu, quòd debitor liberaſſet unum alium debitorem ſuũ in fraudem creditorum, haberem neceſſe in libello concludere, & petere qualiter prædictus debitor liberatus in priſtinã obli-
n gationem reducatur. iuxta l. ait prætor. §. præterea. n° ff. quæ in fraud. credi. Prædicta forma libellandi colligitur ex his, quæ dicta ſunt in præcedentibus. in §. iſto. & ex uerbis doct. hìc, & ex dictis Bar. in l. hac in factum. per illum text. & in l. ſi quis cùm haberet per illum text. ff. quæ in fraud. cred. Et vltra prædictam formam libelli in hac reuocatoria, babetis
136 per Spec. † qui eſt pater practicæ, in tit. de rebus eccleſi. nõ alie. §. j. & ibidem etiam ponit Specul. qualiter formandæ ſint poſitiones in bac materia. Et per iſta remanet perfectè expeditus iſte §.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a DISSIPANDO] Adde ang. in l. lex Cor. de vul. & pu. vbi ponit, nunquid pater poſsit alienare omnia bona ſua & proijcere in mare, in præiudicium filiorum. & quid de patre vendente & confitente pretium recepiſſe, an præiudicet filijs: vide Bartho. Cepo. in cau. 36. in fin. & per eandem do. Iaſ. May. in l. ſi arrogator. in uigeſima column. ff. de adop. & Abb. in cap. quamuis. in penul. column. in verſicul. ex his infertur de re iudi.

b • Idem Iaſon. in l. nemo poteſt. col. 7. poſt Alex. ibi, dicit illam gloſſ. eſſe communiter approbatam. ff. de leg. j.

c • Adde quòd credo eum voluiſſe allegare Bald. in l. prima. C. plus vale. quod agi. &c. In uerſic. decimò quæro. Bald. iſtud nõ dicit: nec etiam ſi diceret, eius dictum eſſet uerum: quia ſicut fraus probatur ea his quæ geſta ſunt poſt contractum, ita & ſimulatio. Et iſtud expreſsè firmat Bart. in l. poſt contractu. verſic. tertiò præſumitur. ff. de dona. vbi ſimulatio probatur ex poſſeſsione uendentis poſt contractũ retenta ſine præſtatione mercedis, vel fructuum. Idem Bar. in l. ſicut. §. ſuperuacuum. 2. colum. ver. venio ad tertium. ff. quibus mo. pign. vel hypoth. ſol. & in conſil. 65. factum tale eſt: Petrus Nico. cum multis ſimilibus, quæ ad hoc allegari poſſent, & rarò aut nunquam probaretur ſimulatio, ſi non poſſet niſi ea antè geſtis probari, cum illa ſecretè fiant inter partes. Et hoc credo veriſsimum quicquid Iaſo. dicat. Carcaſſona Sardus.

d HOMINE] Adde Zab. in cle. conſtitutionem. §. inſuper. j. quæſt. de elec. & Bar. plenè in l. ſi inſul. de uer. obli.

e • Adde. Barto. in l. ſi quis ſtipulatus ſit decem in melle. in fin. ff. de ſolu. Carcaſſona.

f §. Sed ſi fraudandi. ubi uide do. Alex. de Imol.

g • Rationem iſtam ponit Iuriſconſultus in d. l. qui autem. §. ſimili modo. l. 2. ff. eo. Sardus.

h LVCRATIVVS] Vide ſingul. domi. Alex. de Imol. in l. ſi donaturus. §. primo. de condict. cau. dat. ubi etiam uide Ludo. Roma.

i • Hæc limitatio in dubium refricari poſſet, tenendo intellectum gl. in d. l. 2. in verbo, obnoxijs. quia ciuitates loco priuatorum habentur. l. eum, qui vectigal. in fin. ff. de verb. ſig. Carcaſſona.

k • Conſidera, utrũ dicta gl. & Ang. de Are. diſtinctionis fœdere dictis Rodul. & Nicol. de Neapo. conciliari poſsint boc modo: quòd aut tempore traditionis recipiens non dederat, id quod ab eo occaſione rei traditæ ab futurum erat, pretiũ puta, vel aliud, ſed ſolum præceſſerat ſimplex cõtractus: & iſto caſu verior videtur opinio gloſſ. per l. j. ff. eodem. quam allegat illa gl. & facit dictus §. hoc edictum. ibi: qui accepit, &c. & ſic uidetur conſiderare tempus traditionis. Et æquitatis ratio hoc ſuadere videtur, ex quo in tempore ſciuit fraudem, quòd potuit per retentionem pretij vel eius, quod ab eo abfuturum erat, ſibi conſulere, & à damno creditores releuare, arg. l. ex his. ff. eod. nec fecit, ſibi imputet. Et bene facit pro iſta opi. tex. in l. ſecunda. §. circa. ff. de exc. dol. Aut tempore traditionis iam dederat, quod daturus erat: & tunc quandam mediam viam eligerem, ut creditorib. ad inſtar patroni ſubueniretur, quòd ſi recipiens minori pretio emerit, cogeretur aut iuſtum pretium complere, aut creditorib. pretium quod dederat inferentibus rem reſtituere. l. prima. §. ſi quis in fraud. ff. ſi quis in fraud. patr. quia hoc, quod plus ualet, dicitur recipiens quaſi lucratiuam cauſam habere: vt eſt gloſſ. not. in l. apud Celſum. §. authoris. in verbo, cauſa. ff. de dol. exc. nec videtur emptor iniuria affici, cũ ei lucrum extorqueatur non damnum infligatur. l. qui autem. §. ſimili modo. l. ſecundo. ff. quæ in frau. cred. Aut iuſto pretio emit: & tunc ne cogatur carere pretio, quòd bona fide ſoluit, procedat opinio Rod. & Nico. de Neap. arg. d. §. ſi quis in fraudem. ſuprà allegat. & cũ uterque tractet de damno vitando, potior debet eſſe conditio poſsidentis. l. ſi ſeruum. §. ſequitur. in fi. ff. de verborum obligatione. nec videtur in dolo eſſe, qui procurauit damnũ vitare. l. atqui natura. §. ſi cum me abſente. ff. de nego. geſt. Carcaſſona Sardus.

l • Probet, vel non ille textus, non diſcuſsi: dictum tamẽ principale, quòd alienans meliora bona, præſumatur habere animum fraudandi, communiter recipiunt Docto. in d. l. in quartam. ff. ad leg. Falc. Sardus.

m Bal. quem vide ibidem in 2. colum. uer. 4. quæro, vbi dicitur quòd debet reuocari pro rata de qualibet re uſque ad legitimam.

n CLAM] Quibus autem modis dicatur fieri clàm, vide Fel. in c. conſuluit. ad fi. de off. deleg. & quod ibidem ad eum dixi in apo.

o FRAVDEM] Ex quib. autem fraus præſumatur, vide latiſsimè Firmianum in ſuo aureo repertorio, in verb. fraus. ver. 3.

p • Nec ibi Bartol. aliquid ponit, ſed ſe remittit ad dicta per eum in authen. ſed cùm teſtator.

q QVARTA BONORVM] Quarta autem ſit legitima: & qualiter ſit detrahenda, & quid ſi ſit aucta ex forma ſtatuti, vide domin. Bar. Soci. in conſil. 230. incip. viſo. ver. circa ſecundam dubitationem. cum ſeq. & in conſil. 249. incip. Maria. verſic. tertiò quæritur. circa prin. & in conſi. 238. incip. circa primum. ver. prima conclu. in ſecunda parte. & in conſil. 30. incip. quamuis verſi. tertiò principaliter. & verſic. decimò nota. circa fi. cum ſequen. & in conſil. 93. incip. circa primum. verſi. circa tertiam. & uerſi. præterea. & in conſil. 150. incip. & nos. ver. ſuccedit, & ver. confirmantur. & in conſil. 108. incip. in hac. verſicul. his tamen. in prima parte. & Oldr. in conſil. 33.

r • Adde hoc videri etiam de mente gl. hic, dum allegat illum textum. Sardus.

ſ L. SI PER ERROREM] Vbi vide omninò do. Alex. de Imol. & limita, & dic ut ibi per eum.

t Adde quòd is, cui ex delicto debetur, dicatur creditor in materia noſtra, eſt de mente Bart. in l. j. col. pe. ff. ſi cer. pet. & videtur bonus tex. in l. qui in fraudem. §. ex omni cauſa. ff. qui, & à quib. vbi ſeruus in fraudem creditorum prohibetur manumitti: & dicitur creditor, cui ex omni cauſa debetur: & ſic etiam ex delicto. Carcaſſona.

u • Adde quòd Abb. in d. c. inter dilectos. nullum verbum facit de doctrina Bartol. in d. §. procurator quoque. ſed ex his, quæ ipſe ibi dicit in 3. not. & ſuper gl. in uerbo Turpitudinẽ, poſſet morderi diſtinctio Bar. dum uult quòd allegans in fauorem ſuum rem litigioſam ſe alienaſſe, & ideo uolebat reuocare, non ſit audiendus propter ſuam turpitudinem, niſi eſſemus in notorijs, & exceptione, ſeu allegatione, quæ in totum eliderct ius aduerſarij, ut ibi per eum. Carcaſſona Sardus.

x IN L. PRIMA] Vbi uide do. Alex. de Imol. in penul. col. in ver. item inducitur, ubi per eum latè. & Bartho. Cep. in l. creditores. 3. quæſt. de uerbo. ſignifi.

y CREDITORVM] Adde do. Alex. de Imol. in l. j. in 15. col. ſi cer. pe. cum ibidem datis. ubi etiam vide Fran. Are. & Barth. Cepo. in l. creditores. 3. q. de uerbo. ſignifi.

z • Adde

z * Adde, vnum eſſe valde notandum, quod voluit Bar. in d. l. j. in fine ſuæ diſtinctionis, quòd ex eo quòd quis ſcit habere creditores, & habiturum eſſe, præſumatur fraus: qd licet in præteritis de plano procedat, ex quo alienans ſciebat facta alienatione ſe non eſſe ſoluendo, tamen in futuris mihi dubia videtur eius deciſio, per tex. in l. ſed ſi maritus. §. fi. ff. q & à quib. ibi: liquidis probationib. &c. & q in dubio præſumatur bona fides, & ſine dolo facta alienatio, voluit & melius, iudicio meo, idem Bart. in l. ait prætor. §. ita demum. ff. eo. qa & ſi cogitat ſe poſſe habere creditores in futurum, cogitat ét q poſſet indies locupletari, & augere patrimonium ſuum. l. ſi defunctus. C. arbi tuto. l. cura. §. deficientiû. ff. de munere & hono. l. ſi creditores. in fi. ff. de ſepara. & cum iſtud, nunquid cogitauerit, vel non, de futuris, pendeat ex ſua côſcientia, ita retur. dicto eius, per ea, quę latè vidimus ſuprà in §. ſed iſtæ. ſuper gl. magna. Carcaſſona Sardus.

a SIT NECESSARIA] Quando autem neceſſaria ſit excuſsio, vide do. Mar. Soci. in conſi. 24. inci. viſis. verſi. quartò videtur probari. cum ver. ſeq. in j. parte. Et quid quâdo agitur contra tertios poſſeſſores, an ſit neceſſaria, & requiratur contra principalem, ſicut quando debeat agi contra fideiuſſorem: vide do. Alex. de Imol. in conſi. 136. in 2. col. in 2. parte. Et an fieri debeat de bonis ſitis extra locum iudicij, uide per eum in conſi. 84. in penultima & vltima. colum. in tertia parte. vbi ponit etiam quæ requirantur ad hoc vt poſsit perueniri ad fideiuſſorem. Et an ſit neceſſaria, & requiratur, vbi obligatio bonorum fuit facta per inſtrumentum guarentigiatum, vel per inſtrumentum publicum quod habebat executionem paratam: vide dom. Mar. Soci. in dicto conſil. 24. in ver. & tamen ſi non op. circa medium.

b EXCVSSIONE] In quibus autem caſibus fideiuſſor conueniri poſsit non facta excuſsione: vide Fran. Aret. in l. ſi ego. ff. ſi cert. pet. & quod ibidem dixi in apo. & quid quando quis tenetur in ſubſidium alterius, eo exiſtente non ſoluêdo, an non poſsit prius conueniri, niſi fiat excuſsio bonorum eius, in cuius ſubſidium tenetur: Dic quòd nonniſi aliqua iuſta de cauſa notoriè inexigibilis appareat: vt per domi. Bartho. Soci. in conſi. 55. incip. Præſtantiſsime doc. in verſi. ſecundò principaliter. circa fin. in prima parte.

c CREDITORVM] Vide do. Alexan. de Imo. ad hoc in conſi. 136. in 2. colum. in ſecunda parte.

d * Adde Bar. in l. ſi is, qui pro emptore. in ult. col. de vſucap. do. Alex. in l. prima, colum. pe. in prin. ff. de acq. poſſeſsi. cum ſimilib. vt ibi per modernos. Sardus.

e APICIBVS] Et idê dic, nô eſſe neceſſaria, ſi ex forma ſtatuti ſit quòd procedi debeat ſummariè, de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicij. Ita do. Mar. Soc. in conſi, 24. incip. viſis. ver. inſuper. in prima parte.

f * Adde do. Alex. in l. ſi conſtante, in prin. col. 9. ff. ſol. ma. aſſerentem excuſsionis exceptionem eſſe de apicibus iuris. Et alleg. Bald. in dictis apoſtillis. Carcaſſona.

g * Ante eum allegat Bald. illum textum in d. auth. contra qui propriam. colû. ſecunda. C. de non nume. pecu. quem vide. Sardus.

h * Adde quòd etſi confiteatur antè, quàm de mendacio côuincatur, q non perdat, ſecundum Iaſ. beneficium excuſsionis, non tamen euitabit quin ad expenſas vſque ad confeſsionem factas, aduerſario ſit condemnandus, ut pœnam mendacij patiatur, arg. l. eum, quem temerè. ff. de iu. & eorû, quæ habentur in l. properandum. §. ſin autem alterutra. C. de iudi. facit doctrina Bar. in l. ſi quis inficiatus, in prin. in 2. not. ff. de po. Carcaſſona Sardus.

i OPPOSITVM] Et quo tempore debeat opponi exceptio excuſsionis, uide do. Alex, de Imo. in conſi. 32. in prima colum. cum ſeq. in quarta parte. vbi etiam an debeat opponi ſpecialiter, & quando opponi debeat, vide etiam do. Mar. Soci. in conſi. 23. ſuprà allegato. in uer. quartò videtur probari, in prima parte. & ibidem in ver. quoniam. imò ponit quod eſt ſingulare, ſecundum eum, q ſi agens poſt litem conteſtatam excuſsionem vel probationem de inopia principalis debitoris non fecerit, ſuccumbere debet, quia ligatum eſt exercitium agentis.

k * Addo Bar. tenentem ſententiam eſſe neceſſariam, in l. ſed ſi poſſeſſori. §. fin. ff. de iur. iuran. Sardus.

l FACTAM] Vide Fran. Are. in l. exitus. de acqui. poſſ. & in l. ſi ego. ſi cer. peta. & domi. Pe. Phi. Cor. in conſ. 110. in litera a, & b, in j. parte.

m * Facit tex. in l. fin. C. de author. præſtand.

n EXCVSSIONIS] Vide latè Iaco. de Are. in ſuo tract. diſcu. ver. quomodo & qualiter. Et quando dicatur eſſe facta excuſsio ad hoc ut agi poſsit contra fideiuſſorem. vide do. Alexan. in conſi. 44. in prima col. in ſecunda parte.

o * Adde quòd hæc limitatio Iaſon. ut quod dicitur de anno vtili, procedat in rebus corporalibus dûtaxat, ſecus in liberatione debitoris: ni fallor, eſt mala, peior, peſsima: ex diametro enim cum legibus pugnat. Primò eſt contra caſum expreſſum in l. fina. C. de reuocan. his, quę in frau. cred. & contra l. prima. in princ. iuncto §. fin. ff. quæ in frau. cred. Non obſtat dict. §. ſi conditionalis. qui tex. decepit Iaſo. quia loquitur in temporalibus actionibus, quæ anno vel ſex menſib. durabant, vt exemplificat gl. & bene d. §. ſi conditionalis. Et hoc ideo eſt, quia abſurdum erat vt maius tempus daretur reuocationi, q eſſet uita ipſius actionis. in perpetuis verò actionibus ſecus eſt: ut in legib. ſuprà alleg. finge enim quempiâ mihi aliqua perpetua actione teneri, cuius vita triginta annorû curriculo concluditur. l. omnes. l. ſicut. C. de præſ. trigin. uel quadragin. annorum. & quòd poſt biennium fortè eû in fraudem liberauerim creditorum: ſecundum Iaſon. 28. anni reuocationi darentur: quod abſonum, & contra prætoris edictum eſt: ut dicta l. prima, in prin. iuncto fin. Ant. Ang. Carcaſſona Sardus.

p * Aduertas quòd tenendo opi. gl. per d. l. qui autê. §. fi. & d. l. ait prætor. §. annus. ff. eo. quæ iura ſunt multum aperta. nec ſolutio doctorum ſatisfacit, quia maximo laborat ſcrupulo diuinationis.

q * Ad arg. doctorum reſponde q ex quo creditores ſciebât alienationê, poterant facere diſcuſsionem, ut ſic ad tertios rerum poſſeſſores peruenire poſſent. Si non fecerunt, eorum negligentia præſtat eis impedimentum, ne contra rerum poſſeſſores agant, & ſic ſunt impediti impedimento facti proprij, id eſt negligentiæ: quo caſu impedito impedimento facti, currit præſcriptio: ut per Bar. in l. unus ex ſocijs. §. fin. cum l. ſequen. ff. de ſer. ruſti. præd. & in l. prima. §. ſi quis propter inundationem. ff. de itt. actuque pri. Et ſi inſtares quòd ſuprà dicta procedunt in creditoribus ſcientibus alienationê: quid in ignorantibus alienationem? Dico idem quòd currat præſcriptio, ex quo ignorâtia facti impediuntur, per ſupradicta, Sed reſtituentur ex generali clauſula, ſi qua mihi iuſta cauſa, &c. ut per Bar. in l. Aemilius. col. ſecunda. ff. de mino. & in l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ff. ex qui. cau. ma. cum ſimilibus, ut dixi in §. rurſus. colum. tertia. ſuprà eod. Carcaſſona Sardus.

t RESTITVERE] Adde Cy. in l. fi. C. ad l. Iuli. maie. & quid in alienatione rei eccleſiaſticæ: uide Card. in cle. j. 25. q. de re. eccle. non alien.

s * Adde pro deciſione. Bald. benè facere uulgare illud dictum, quòd bona tranſeunt in fiſcum cum ſua cauſa. l. uia côſtitui. §. ſi fundus, cum ſimilib. ff. de ſerui. ruſt. præd. Sardus.

t NON LIBERARETVR] An & quibus caſibus cedere non poſsit: uide Firmia. in ſuo aureo repertorio, in uer. debitor pauper uer. 13.

u * Idem uoluit Iaſ. in §. fin. col. prima. uerſi. ſecundo. ego limito. infrà eodem. Sardus.

x FAVIANA] Cur autem competant actiones Fauiana, & Caluiſiana, uide do. Bartho. Soc. in conſi. 108. incip. in hac conſultatione, circa fi. j. col. & circa princ. 5. col. in uerſic. his tamen non obſtant. in prima parte.

y PAVLIANA] Hæc actio Pauliana an, & quando competat, uide do. Bartho. Soci. in conſil. 108. incip. in hac. in prima colum. in prima parte. & uide Dyn. in §. æquè, ſuprà eodem.

z * Adde quòd forſan gl. ſaluari poſſet ea ratione, quia hypothecaria actione duntaxat poſſeſsionem auocamus. l. ſi cum uenditor, in prin. ff. de actionibus.

a * Vide pro hoc bonum tex. in l. tertia. §. hæc actio. ff. ſi quid in frau. patr.

b VEL QVASI] Vide Pari. de Put. in trac. Syndi. in c.j. de offici. ſyndic. ver. appellatio. vbi quod tenetur ex quaſi maleficio.

c DELICTVM] Dic quòd quilibet dolus malus dicitur delictum: vt per do. Alex. de Imo. in l. ſi quis. ff. ſi. cert. peta. & in l. quod Nerua. ff. depoſi.

d * Adde quòd penes me non eſt bona conſequentia, Eſt perſonalis, ergo natiua. nam in l. 3. in prin. ff. commod. eſt perſonalis, & tamen datiua. Sard.

e * Aduertas, quia ſi Iaſ. percepiſſet mentem Fabri, non ita admiraretur. loquitur enim Ioan. Fab. quando in fraudē eſſet ſpecies alienata, & creditori reuocare volenti deberetur quantitas, tunc ſecundum Ioan. Fab. non eſſet abſonum poſſeſſori quantitatem debiti creditori offerenti retentionē cōcedere, quia habet quod petit creditor, nec ſibi fit præiudicium quando verò deberetur certa ſpecies, puta fundus Sēpronianus, vel quid ſimile, tunc negat Fab. & bene, poſſeſſori offerenti pretium, vel æſtimationem, retentionem ſpeciei in fraudem creditoris alienatæ concedendam quod primo vltra cum probatur, arg. l. ſi cum dos. §. ſi. cū l. ſeq. ff. rer. amo. Nec enim inuitus rem ſibi debitam uendere compellendus eſt creditor. l. nec emere. C. de iure deli. ſecundò probatur opin. Ioan. Fab. intentio legis eſt conſeruare creditores indemnes, perinde ac ſi alienatio facta non fuiſſet, & res in bonis debitoris permanſiſſet: vt eſt caſus in hoc §. noſtro. Sed ſi facta alienatio non eſſet, creditor ſpeciem ſibi debitam conſequeretur: ergo agendo reuocatoria, idem conſequi debet Præterea aliud pro alio regulariter inuito creditore ſolui nō poteſt l. 2. mutui datio. ff. ſi cert. pet. ergo nec etiā in caſu noſtro licebit. Item facit quia præſuppoſuimus poſſeſſorē fraudis participem eſſe, alioquin non teneretur. l. ait prætor. §. ſi quis particeps. ff. quæ in frau. cred. non debet ergo fraus illi opitulari in præiudicium creditoris. arg. c. intelleximus. extra de iudi. l. ſi. in prin. ff. de eo, per quē fac. er. Et hoc fortius procederet ſi poſſeſſor haberet cauſam lucratiuam. l. qui autem. §. ſimili modo. il 2. ff. quæ in frau. cre. & contra Iaſ. & alios pro opi. Ioan. Fab. facit, quia & ſi aliàs antequam perueniat ad tertios rerum poſſeſſores, ſint debitoris bona excutienda, vt l. 1. quæ in frau. cred. & vidimus latè ſuprà in gl. in verbo. poſſeſſis. tamen quando creditor ageret contra tertium ad ſpeciem ſibi debitam, quam in fraudem creditorum recepiſſet, non poſſet huic excuſsionis exceptio opponi: quia ad certam ſpeciem ſibi debitum agit. Ita ſingulariter determinat Bal. in rub. in prima colum. C. de reuoc. his, quæ in frau. cred. quem refert & commendat idem Iaſ. ſuprà col. 14. ver. ſecundò principaliter limito. Idem pari ratione in q. noſtra eſt dicendum: nec iura in contrarium allegata aliquid obſtant: videlicet l. ſi fundus. §. ſi plures. ff. de pig. & l. Paulus. §. fi. ff. quibus mod. pig. vel hypoth. ſolua. & ſimilia: quia loquuntur in agente hypothecaria: quo caſu ſi quid ei debetur, offeratur, æquum eſt pignus liberari, quia conſequitur quod ſibi debebatur: quod in caſu noſtro ceſſat, cùm creditori non offeratur ſpecies ſibi debita: nec in ll. ſuprà alleg. erant debitæ ſpecies illæ creditori, ſed obligatæ. in caſu verò noſtro eſt debita ſpecies, ad quā agitur creditori. Cùm ergo diuerſi ſint caſus illi à quæſtione noſtra, non eſt bona illatio l. Papinianus exuli. ff. de mino. l. fi. ff. de calum. hæc eſt veriſsima ſolutio ad illas ll. & ſimiles. & uis videre quod illæ ll. non loquantur in iure offerendi, ſecundum terminos quæſt. noſtræ, quia ius offerendi durat etiam poſt ſententiam d. l. ſi fundus. §. ſi pluris. at in terminis noſtris, gl. Dyn. Bart. in d. l. ait prætor. §. illud. & docto. hic concludunt, ius offerendi uſque ad lit. cōteſt. durare. Et ex his apparet quòd dictum Ioan. Fab. bene cadit in ſenſum, & eſt de iure verius. Carcaſſona Sardus.

f NON PRAEFERATVR. Sed ab extra quæro qualiter puniatur iſte vendens rem duobus? Dic quòd punitur de falſo, ſi tradat: vt per Bar. in l. qui duobus. ff. de fal. Item quæro cui prius præſumatur facta traditio? Dic quòd prius ſoluēti pretium: vnde emptori primò præſumitur facta traditio, ſi pretium prius ſoluerit: & tunc ſecundo præfertur: vt per Bal. ſi: in cap. ſi facta. ſi de feu. fue. contro. inter do. & agn. & dominum Alexand. do. Imo. in dict. §. ſi duobus. vbi per Ang. & do. Alexand. plenius in l. prima. C. de edic. diui Adria. tol. & Lud. Ro. in ſing. verſi. venditio, ſcis. l. quoties. Sed quæro quis dicatur potior in bonis venditis. quando uenditio prima facta eſt valida à procuratore, ſecunda à domino, an ille, qui habet cauſam à domino, an verò ille, q habet cauſam à procuratore. De qua quæſtione dic. vt per do. Bart. Soc. in conſil. 239. inci. præſentes. uer. ſuccedit omninò, cū ſeq. in 2. part.

g REVOCARI] Sed quid ſi præſens creditor habeat generalem & ſpecialem hypothecam in vna re, & poſterior habet ſpecialem in alia re: an præſens creditor poterit experiri virtute generalis hypothecæ contra rem poſteriori poſtea ſpecialiter hypothecatam? Dic quòd non, donec præſens creditor poteſt ſibi ſatisfacere de re ſibi ſpecialiter hypothecata: ut per domin. Bartho. Socin. in conſil. 198. incip. primo aſpectu. verſi. quinto & ultimo cum ſequent. in 2. part.

h Adde de hoc videri caſum expreſſum in l. ait prætor. §. ſi cui. ff. quæ in frau. cred. Sardus.

i In euidentiali. Vide in. 1. & 2. num. & etiam in. 19.

k PRAEIVDICARE] Et hoc idem tenet do. Alex. de Imo. in l. rem. de his, quæ in frau. cred.

l * Adde pro hoc dicto Bal. bene facere: nam cùm liberum fuiſſet fratri in totum repudiare hæreditatem in præiudiciū creditorum, nec poterant ipſi conqueri. d. l. qui autē, in prin. ff. eo. multo magis poterit ſororem ad partem admittere, arg. optimi tex. in l. 1. §. quod autem. ff. ſi quid in fraud. patro. Carcaſſona Sardus.

m Aduertas, quia contra hanc deciſionem Bart. facit l. fin. C. de deb. ciui. lib. vndecimo. vbi pro rata quiſque conuenitur. Cui idē Bart. reſpondet in l. creditoris. ff. de diſtrac. pign. quod ideo ibi pro rata poſſeſſores conueniuntur, quia bona non erant obligata. Sentiens in hac ſolu. apertè q vbi bona non eſſent obligata, pro rata quiſque cōueniendus eſſet. Sed in materia noſtra neceſſariò præſuppoſuimus bona non eſſe obligata nomine pignoris, uel hypothecæ: ergo pro rata quiſque conueniendus eſt. Et q bona non cenſeri debeant hypothecata in materia noſtra, patet, quia ſiue eſſent bona fide alienata, ſiue fraudulenter, non eſſet neceſſaria actio reuocatoria, nec fieret aliquod præiudicium creditori. l. debitorem. C. de pignor. l. ſicut. §. non videtur. ff. quibus mod. pig. vel hypothe. ſol. Et ſic dicta l. fin. ſecundum intellectum eiuſdem Bar. vrget contra ipſum. Nec obſt. l. Moſchis. etiam intelligendo ſecundum Bar. illā dictionem, Omnem, quia loquitur in fiſco, qui habet hypothecam, ut l. 2. C. in quib. cau. pig. taci. contrah. & l. ſecunda. C. de priui. fiſc. Et in ueritate Bar. tam in d. l. Moſchis, ff. de iu. fiſ. quam in d. l. creditoris. loquitur in habentib. hypothecam. & in terminis q. noſtræ potius Bar. videtur Dyn. adhærere, per d. l. fin. C. de debit. ciuita. intelligendo prout ſuprà dixi eſſe ex mente Bar. in d. l. creditoris Et ſic verior eſt opin. Dyn. & Ioan. Fab. quæ eſt etiam Bar. quem Iaſ. (ſalua pace) non intellexit: niſi palliando opi. Iaſ. diceres. Reſpondendo ad l. fin. C. de debi. ciu. quod nimirum ſi in d. l. fin. quiſque pro rata conuenitur, quia ſicut vnum fuit contra eos ſtatutum, vt fraudis non participes tenerētur, ut vidimus in 1. gloſ. ſuprà per Iaſ. ita aliud fuit pro eis inductum, ut pro rata conuenirentur: arg. l. eum, qui. in princ. ff. de iureiuran. & §. neceſſarij. Inſt. de hære. q. ali. & diff. tū magis mihi placet Dyni ſententia. Carcaſſona Sardus.

n * Melius facit d. l. hac in factum. ff. eo. & l. fi. C. eo.

SVMMARIA §. ITEM Seruiana.

1 *Pignus quotuplex in iure reperiatur.*

2 *Pignus prætorium quid ſit.*

3 *Pignus iudiciale quid.*

4 *Pignus prætorium, & pignus iudiciale qualiter differāt.*

5 *Pignus prætorium pro iudiciali, & econtra, indifferenter capitur.*

Pignus conuentionale quid ſit, eod. nu.

6 *Pignus conuentionale ex vna parte, & pignus prætorium & iudiciale ex altera, qualiter differant.*

7 *Pignus prætorium & conuentionale in quibus cōueniant.*

8 *Excuſſio*

8 Excuſſio an, & quando ſit neceſſaria.
9 Pignus propriè quid.
10 Actio Seruiana quæ dicatur, & quæ quaſi Seruiana: & an quaſi Seruiana, & hypothecaria ſint idem, & an differant à Seruiana.
11 Coloni partiarij bona illata in fundum ruſticum, an ſiat hypothecata pro partiaria præſtatione. 22. 23.
12 Colonus propriè quis dicatur, & an colonus partiarius dicatur colonus.
13 Colonus partiarius dicitur eſſe ſocius. 18.
14 Actione proſocio an ſit agendum inter dominum & colonum partiarium. 20.
15 Contractus inter dominum & colonum partiarium an tranſeat ad heredes. 21.
16 Contractus innominati ſecundum quam naturam regulantur.
17 Contractus partiarij coloni eſt contractus innominatus.
18 Extenſio ex identitate rationis licita eſt.
19 Dictio Quaſi, quid importet.
24 Actio Seruiana an competat pro rebus inquilini.
25 Colonus & inquilinus qualiter differant.
26 Nobilis à ruſtico, non loco, ſed genere diſtinguitur.
27 Colonia quæ dicatur.
28 Inductum & illatum qualiter differant.
29 Inducta in prædium vrbanum, & inducta in ruſticum qualiter differant. & nu. ſeq.
31 Incluſio quando dicatur fieri. 78.
32 Nauta, caupo, ſtabularius, an teneantur de bonis eis per hoſpites conſignatis, & perditis.
36 Fructus percepti per colonum, an ſint domino tacitè hypothecati.
39 Res in hypotheca loco pretij non ſuccedit.
41 Nomina debitorum, ſeu inſtru. uel chirog. obligationum, ſi in domum conductam inducantur, an erunt ob penſionem tacitè pignorata.
42 Nomina non circunſcribuntur loco.
Nomen debitoris, ſiue inſtrumentũ, an contineatur in legato domus cum omnibus his, quæ in ea ſunt, facto alicui per teſtatorem.
43 Nomina debitorum an veniant in tacita hypotheca, quã habet uxor in omnibus bonis mariti.
44 Merces & aliæ res venales, & pecunia illata in domum conductam, non ſunt tacitè pignorata.
45 Merces venales an in legato generaliter veniant, & an in tacita hypotheca: & quid in vltimis voluntatibus: & quid in contractibus & nu. ſequenti.
51 Interpretatio lata ſit in vltimis voluntatibus.
52 Res illatæ per emphyteutam in re emphyteutica, an ſint tacitè obligata pro penſione.
53 Res aliena illata in prædium conductum, nunquid ſint tacitè hypothecata. 54.
55 Tacens an & quando conſentire præſumatur.
56 Res aliena, in qua quis hẽt Publicianã, an inuecta in prædium cõductum, ſemper ſit tacitè hypothecata. 57. 58.
59 Filius negotians de licentia patris, ſi conducat domum, & in eam inferat aliquat res patris, an res illa ſint obligata. 60. 61. 62.
63 Hypotheca tacita quæ comprehendere ſoleat. 64.
65 Arma militibus non ſunt auferenda, nec libri ſcholaribus.
66 Res in domum conductam illata, & poſteà empta, an erunt tacitè obligata. & nume. ſeq.
69 Prouiſio hominis an tollat prouiſionem legis.
70 Hypotheca quotuplex reperiatur.
71 Hypotheca tacita inducta ex diſpoſitione legis quotuplex ſit.
Hypotheca tacita an & inter quos ſine aliquo facto hominis introducatur. & nume. ſeq.
77 Hypotheca tacita introducta à lege interueniente facto hominis & hypotheca expreſſa qualiter differant 80.
79 Hypotheca tacita inducta à lege, facto hominis interueniente, quem effectum habeat.
81 Locator ante incluſionem bonorum factam, an dicatur bona illata per colonum, vel inquilinum poſſidere.
82 Actio quaſi Seruiana quare ſic appellatur.
83 Actio Seruiana quare ſic dicta ſit.
84 Interdictum Saluianum vnde dicatur.
85 Interdictum Saluianum, & actio Seruiana qualiter differant. 80. 94. 99.
Interdicto Saluiano agens quid probare habeat. 91. 92.
86 Actione Seruiana agens quid probare teneatur. 90.
87 Probare quem eſſe dominum, aliud eſt, & aliud, rem eſſe in bonis noſtris.
88 Verbum Pertinere, latiſſimè patet.
89 Actione hypothecaria agens quid probare habeat.
93 Interdictum Saluianum, & hypothecaria an ſint idem in probatione.
95 Appellare à ſententia lata ſuper hypothecaria, an quis poterit: & quid ſuper Saluiano interdicto. & nu. ſequen. & 98.
97 Poſſeſſio an per rei vendicationem auocetur.
100 Actio Seruiana eſt actio realis: Saluianum interdictum perſonale.
101 Hypothecaria ad perſonalem actionem acceſſoria eſt.
102 Actio Seruiana ad quid ſit introducta.
103 Actio Seruiana ſeu hypothecaria ex vna parte, & pigneratitia tam directa, quàm contraria ex alia, qualiter differant
104 Pignori obligari, quæ poſſint, & quæ non. 109. 111, & 117.
105 Dominus non poteſt alienare ius vaſalli vel feudi inuito vaſallo.
106 Rex Franciæ non poteſt alienare vnam de ciuitatibus regni ſui inuitis ciuibus.
107 Feudum an in caſu neceſſitatis pignorari poſſit, & quid de fructibus & eius commoditate. 114. & ſeq. & quid in regno Franciæ. 116.
108 Dominus an rem ſubditi ſui in caſu neceſſitatis vendere poſſit.
110 Decima, cùm ſit ius ſpirituale, in laicum alienari non poteſt.
112 Iuriſdictio à principe, vel à Republica ita ſeparari non poteſt ſicut radij ſolis à ſole ſeparari non poſſunt.
113 Caſtrum ſi pignoretur, creditor an vti poſſit iuriſdictione, & alijs iuribus incorporalibus.
118 Pignus vnde dicatur, & quæ requirantur vt dicatur pignus.
119 Actio Seruiana, ſiue hypothecaria dicitur actio in rem.
120 Hypothecaria an aliquid perſonalitatis habeat.
121 Bonorum poſſeſſoria hæreditatis petitio, ac fideicommiſſaria hæreditatis petitio, an dicantur actiones reales.
122 Res hypothecaria ſi poſſideretur à tertio bona fide, qualiter præſcribatur.
123 Ius hypothecæ an hodie per tertium præſcribi poſſit.
124 Pignus & hypotheca qualiter differant.
125 Libellus in actione Seruiana, ſiue hypothecaria qualiter formetur.
126 Libellus in quaſi Seruiana, & ſic hypothecaria expreſſa

qualiter

qualiter formandus.
127 *Libelli concluſio iſta alternatiua, Peto eum condemnari, vt dictam poſſeſſionem mihi reſtituat, vel totum debitum ſoluat: in hypothecaria an procedat.*
128 *Libelli concluſio alternatiua, Peto rem, vel æſtimationem: an procedat.*
129 *Poſitione, & articulis in hypothecaria qualiter fieri debeant.*
130 *Sententia qualiter ſit formanda in hypothecaria.*
131 *Libellus, quando nomen eſſet obligatum pignori, qualiter ſit formandus.*
132 *Actio perſonalis, & hypothecaria an poſſint ſimul & ſemel in eodem libello intentari.*
133 *Libellus in Saluiano interdicto qualiter formandus ſit.*

§. ITEM SERVIANA.

AD euidentiam huius §. & eius materiæ, necnon ad intelligentiam infra dicendorum: præmittite vobis
1 † quòd in iure noſtro triplex reperitur pignus: quoddam eſt pignus prætorium: quoddam eſt pignus iudiciale: quoddam, & tertiò, eſt pignus conuentionale. Ego addo quartum, videlicet pignus legale, quod conſtituitur a lege tacitè, & de hoc tractatur hic.

2 † Pignus ergo prætorium dicitur eſſe illud, quando prætor, vel alius iudex habens iuriſdictionem ordinariam, mittit aliquem in poſſeſſionem, propterea quòd non cauetur ſibi, vt in cauſa damni infecti, aut legatorum ſeruandorum: & ex hac miſſione cauſatur pignus prætorium. & de iſto prætorio pignore non loquitur tex. iſte, ſed tit. ff. de dam. infec. & tit. ff. & C. vt in poſ. leg. & l. j. & 2, C. de præto. pig.

3 † Pignus autem iudiciale dicitur eſſe illud, quando iudex tulit aliquam ſententiam, & in executione illius ſententiæ mittit in poſſeſſionem bonorum condemnati: ex iſta miſſione cauſatur pignus iudiciale: & de eo etiam non loquitur iſte §. ſed tit. ff. & C. de bo. autho. iudi. poſ. & l. à diuo Pio. per diſcurſum illius l. ff. de re iudica.
4 † Et inter pignus prætorium
a & pignus iudiciale [a] reperio quod duplex aſſignatur differentia. Vnam ponit gl. in rubr. C. de præto. pig. ſcilicet quod illud dicatur prætorium pignus, quando datur a quocunque iudice ordinario. Si autem detur a delegato, dicatur pignus iudiciale. Quã differentiam reputat notabilem, & ſignandam Bar. in l. 2. ad fin. C. qui po. in pig. hab. Ita etiam ad eam ſe ibi remittit Bar. Aliam, & ſecundam differentiam ponit gl. in l. 2. in glo. j. C. de præto. pign. & in d. l. 2. gloſſ. in verſi. pignore. C. qui pot. in pign. ha. vt illud dicatur eſſe prætorium pignus, quando nulla præcedente ſententia, fit miſſio à iudice: vt eſt videre in cauſa damni infecti, quando quis mittatur in poſſeſſionẽ vicinarum ædium, propterea quòd vicinus, cuius ſunt ædes, nolit cauere de damno infecto: & ſic nulla adeſt ſententia, prout etiam poſſumus videre in miſſione, quæ fit cauſa legatorum conſeruandorum, quando fortaſſis legatum factum eſſet ſub conditione, uel in diem: & ante purificationem conditionis, vel euentum diei hæres nollet præſtare cautionem de præſtando legato, adueniente conditione, vel die. Si autẽ præcederet ſententia, & in illius ſententiæ executione fieret miſſio, tunc dicitur pignus iudiciale. Eſt tamen verum quod gl. præalleg. dicunt, quod indifferẽter vnum capitur pro alio, prætorium pro iudiciali, & econtra.

5 † Tertium pignus, ſcilicet conuentionale, dicitur eſſe illud, quod ex partium conuentione procedit: & de iſto propriè loquitur tex. noſter, & eius materia.

6 † Quæ autem differentia ſit inter pignus prætorium, & iudiciale ex vna parte, & pignus cõuẽtionale ex altera, & quot differentiæ ſint, habetis gloſſam magiſtram, & meliorem de corpore iuris, in l. j. in principio. in gl. in verſic. traditum. ff. de
b pignoratitia actione. & ibi notabilius, & ordinatius per [b]
7 Bart. qui etiam ponit † in quibus conueniant pignus prætoriũ & conuentionale. Habetis ẽt aliquid per gl. in l. cum notiſſimi. poſt prin. in glo. in uer. cõſtituta. C. de præſcrip. trigin. vel quadrag. an. per Bar. in l. ſi finita. §. ſi quis damni. ff. de dam. infec. Et ad differentias, quas ponunt gl. & Bar. vbi ſuprà, poteſtis vnã addere, quæ in dictis locis non habetur. Nam in pignore conuentionali non poteſt agi hypothecaria cõtra tertios bonorum poſſeſſores, niſi prius facta excuſſione principalis debitoris. Auth. hoc ſi debitor. C. de pigno. Dixi latiſsimè in §. proximè præced. ſuper gl. in ver. poſſeſsis. tamen in pignore prætorio ſi habens pignus prætorium ceciderit à poſſeſsione illius prætorij pignoris, etiam culpa ſua, quo caſu nihilo minus poteſt agere hypothecaria, vt eſt tex. pere-
8 grinus, & fortè ſing. in l. 2. C. de præt. pi. † certè ſi agat hypothecaria aduerſus tertios bonorum poſſeſſores, non eſt neceſſaria, nec requiritur excuſſio principalis debitoris. Iſtud eſt quod dixit ſing. Bald. in l. j. in penultima. columna, ad fin. de reuo. his, quæ in frau. cred.

Hoc ſic breuiter præmiſſo, diuido iſtũ. §. ĩ tres partes principales. In prima ponit̃ dictũ, quod Seruiana, & quaſi Seruiana ſunt prætoriæ actiones. In ſcd'a declarat̃, qñ cõpetit Seruiana, & qñ quaſi Seruiana. In tertia ponit̃ cõuenietia, & ẽt differẽtia inter pignus, & hypothecam. Scd'a ibi: Seruiana autem capeatur quis. Tertia ibi: inter pignus autem, & hypothecã.

Seruiana, quæ cõpetit pro rebus coloni ob pẽſionẽ obligatis, & quaſi Seruiana, quæ pro alijs pignoribus, & hypothecis dat̃, ſunt prætoriæ. hoc dicit primò. Et inter pignus, & hypothecam, quantum ad actionem, non eſt differentia, ſed be-
9 ne in modo conſtituendi. † quia pignus propriè dicitur quod
c traditione fit: hypotheca autem, quæ ſola conuentione contrahitur, hoc dicit ſecundò, & vltimò.

Vel ſecundò potes ſubtilius & notabilius iſtam ſecundã partem ſummare ſic, ſecundùm Nic. de Neap. Inter pignus, & hypothecã quãtum ad actionem hypothecariam non fit differentia, ſed in alio ſic: quia in hypotheca non transfertur poſſeſsio, quæ transfertur in pignore. hoc dicit.

10 † Not. ex hoc tex. in ver. quæ etiam hypothecaria vocatur. vnum, ad quod reperio alibi iſtum tex. ponderatum per Bar. de quo alij mentionem non faciunt, ſcilicet in l fin. ff. de Sal. interdi. quòd quando agitur hypothecaria pro rebus coloni ob peſionem obligatis, actio illa propriè dicitur Seruiana. Qñ autẽ agitur pro alijs rebus aliter obligatis, actio quæ cõpetit, dicitur quaſi Seruiana, quæ eſt idem quod hypothecaria. Et ſic vult Bar. tex. noſtrum velle, quòd quaſi Seruiana, & hypothecaria propriè ſint idem, & differãt a Seruiana: & cõſequenter quod Seruiana non poteſt propriè hypothecaria appellari. Ita dicit eſſe tex. hic, & per hoc Bart. reprehendebat gl. quæ eſt ibi, & ſuprà proximè: quæ gl. dicebant quòd eſt differentia inter hypothecariã, & quaſi Seruianã. Nã dicit Bar. quòd gl. illæ ſunt corruptè ſcriptæ: cùm hypothecaria, & quaſi Seruiana propriè ſint idẽ. Vnde dicit Bar. quod gl. illæ debent dicere quòd eſt differentia inter hypothecariam & Seruianã vt ibi per eũ. Quod not. pro fundamentali intellectu huius §.

Venio ad gl. quarum ordinem in legendo doct. hic peruertunt, legentes primò gl. in verſic. coloni, & poſtea gl. parui, in verſic. pignoris. antequam legant gl. in ver. quis. ita Ioannes Fab. Nico. de Neap. & Ang. de Aret. Ego expediam gl. ſecundum earum ordinem, & quia gl. prima, in verſi. itẽ Seruiana, clara eſt, & vnum quod vult: ſcilicet has actiones eſſe reales, quamuis Nico. de Neap. ſuper iſta gl. expediat in prima oppo. gloſſarum. ego ponam infrà in gloſſ. in verſic. maximè, vbi etiam gloſſ. ponit. & ibi omnes alij ponunt.

Capio ergo gl. ſcdam. in ver. quis. quã diuido in tres. In prima declarat tex. In ſecunda illam ampliat. In tertia reſpondet tacitè quæſtioni. Secunda ibi: ſiue ſit partiarius. Tertia ibi: item etiam pro deterioratione domus.

In eadem gloſſ. ibi: ſiue partiarius ſit, ſiue nummis colat. Ex
d hac particula gloſſ. quam [d] Ange. de Aret. hic, habet pro ſin-
11 gulari, habetis † quòd illata per colonum partiarium in fundum ruſticum, ſunt tacitè hypothecata pro partiaria præſtatione: & ſic pro eo quod conuentum eſt: ut dicit Roſ. quem hic referunt doctor. & Iacob. de Aret. ut hic refert Nicol. de Neapol. in ſecund. quæſtion. gloſſarum reprehendunt gloſſ. in hoc tenentes, quòd imò bona partiarij coloni in prædium ruſticum illata, non ſint tacitè hypothecata. Quam partem tenet

tenet etiam Bal.in addition.Spec.in tit.de loca. in verſicu'.&
nota.qu amuis corruptè allegetur q Specu.idem teneat in ti-
tul.de loca.§.poſtquam.in fin Mouentur prædicti doctor.cõ-
22 tra gl.duobus fundamentis. † Primò, ille propriè dicitur co
lonus,qui numis colit:nec poteſt eſſe locatio, niſi interueniat
pecunia: vt ſuprà de loca in prin. Cùm ergo iſte tex. & l.pri-
ma,in princ.& §.primo,& ſecundo,& finali.ff.de Saluian.in-
te. dict.loquãtur de colono,intelligamus de colono, qui pro f
priè numis colit:nec poſſumus extendere ad colonũ impro-
prium,& ſic ad partiarium:cùm nulla lex extendat,iuxta l.ſi
verò.§.de viro.ff.ſoluto matrimonio.Et pro iſto fundamento
ego addo gl.nota in l.diuortio.§.item ſi meſſes. in verſic.ſe-
quantur.ff.ſoluto matrimonio.quæ in terminis dixit quòd co
lonus partiarius impropriè dicitur colonus.Secundò mouen-
tur,quia partiarius colonus dicitur eſſe ſocius:vt eſt text.in l.
ſi merces.§.vis maior.ff.loca.ſed nullibi habemus quòd bo-
23 na vnius ſocij ſint alij hypothecata:ergo , &c. Et quod † in-
ter dominum & partiarium colonum cõtrahatur ſocietas,&
q non ſit locatio,tenet Bartolus in d.§.vis maior,in princ.il-
24 lius §.& ſi latius ante fin.Et propterea ibidẽ dicit Bar. † q in
ter dominum , & partiarium colonum agendum eſt actione
pro ſocio , & non actione ex locato: aliàs libellus vitiaretur :
prout etiam tenet ipſemet Bar.in l.ſi apes.§.primo.ff.de furt.
25 Et propterea dicitur etiã à Bart.in d.§.vis maior.ante fin. † quod
talis contractus non tranſit ad hæredem partiarij coloni , ſi-
cut etiam ad hæredes non tranſit ſocietas.l. nemo poteſt. ff.
pro ſocio.Et ita etiam tenet Ludouic.Roman.in l.ſi filio.§.ſi.
ff.ſol.matrimonio.& domin.Abb. Panormitan. in c.propter.
extra de loca.Doctor.alij omnes tenent cũ gl.hic?&idem ẽt
tenent Petr.Cyn.& Ray.& Ang.in l.certi iuris. C.loca. & idẽ
etiam tenet Baldus ſibi contrarius ibi in tertia quæſtione , &
idem etiam ibi Salicet.in ſexta quæſtione. Moti ſunt illo vul-
gari fundamento : quia eadem eſt ratio in colono partiario,
quæ eſt in colono,qui numis colit:ergo idem ius , vulgata l.à
Titio.ff.de verborum obligation. Hanc opin. ego firmo opti-
26 mo fundamento. † Nam contractus innominati iudicantur
& regulantur ſecundum naturã contractuũ nominatorũ qui
bus aſsimilantur.Tex.eſt no.& ibi Bar.in l.prima.§.ſi quis ſer
uum.ff.depoſi.Baldus in l.petens , in penultima columna.C.
27 de pact.per illũ.§.ſi quis ſeruum. † Cùm ergo iſte contractus
partiarij coloni,qui eſt contractus innominatus,vt eſt text.in
d.§.ſi quis ſeruum aſsimuletur contractui locationis , per ea
quæ tradit Bar.in d.§.vis maior.ante fin.& in ſimili Bar. in l.ſi
olei.per illum tex.C.loca. ergo regulabitur ſecundum natu-
ram contractus locationis. Quemadmodũ ergo in locatione
bona illa intelliguntur tacitè hypothecata , vt hoc text.ergo
idẽ etiam erit in colono partiario. Non obſtant modò in con
trarium allegata:& primò q diſpoſita in colono , qui numis
colit , non debeant extendi ad partiarium , cùm illud iure
28 non reperiatur:quia reſpondeo † q imò ex identitate ratio-
nis licita eſt extenſio:vt iuribus vulgaribus. Non obſtat ſecun
dò quod colonus partiarius dicitur eſſe ſocius : quia paucis
reſpondetur , quod impropriè eſt ſocius , prout in terminis
probat tex. ille allegatus in illo §.vis maior.in verſi. quaſi ſo-
29 cietatis iure ponderata † dictione Quaſi, quæ regulariter eſt
e nota improprietatis e l.id tempus,in fin.ff.de vſucap.&,pro-
pterea dicebat Bal.in d.l.certi iuris, in tertia quæſtione,q in-
ter dominum & partiarium colonum eſt quædã ſocietas ve
lata,ſub contractu locationis incluſa : & ideo naturam loca-
tionis & còductionis ſapit: Nec eſt verum id,quod ſuprà pro
30 ximè retuli tenere Barto. † quod agatur actione pro ſocio:qa
imò agitur actione præſcriptis verbis.Textus eſt clarus in di-
cta lege prima.§.ſi quis ſeruum . Ad hoc etiam videatis gl.in
l.ſi paſcenda pecora.in gl.fin.& ibi Bal.C. de pact. Quamuis
Ioan.Fab.in tit.ſupra de loc.in princ. vbi ſe remittit hic , ni-
hil clari firmet:ſed dicit de hoc interrogandos eſſe aduoca-
tos.Non eſt etiam verum id , quòd ſuprà retuli tenere eundẽ
31 Bartolum,ſcilicet † quod talis contractus non tranſit ad hæ-
redem partiarij coloni:quia imò tranſit: prout in terminis te
net Baldus in dicta l.certi iuris,in tertia quæſtione,& idẽ Bal.
in l.j.in tertia colum.C.de fruct.& lit.expen. & eſt bonus tex.
in l.vi am veritatis ignorans.C.loca. Et ſic ea prædictus rema-
net defenſata concluſio gl.Nota in fin.gloſſ.

22 Habetis † quòd bona inuecta per colonum,ſunt tacitè hy-
pothecata , nedum pro penſione , ſed ẽt pro deterioratione.
Nunquid autem bona inuecta poſsint retineri per dominũ
domus,nedum pro penſione,aut deterioratione,ſed etiã alia
obligatione?Angelus de Aret.hic in gl. paruula. in verſic.pi-
gnoris.tenet q ſic.Alleg.l.j.cum ibi not.per gl.& doct.C.etiã
ob chirogra.pecu.pig.ret.poſſ.& no.in l.j.& 2.C.in qui.cau.
pig.taci.contraha. f Sed addite vos in terminis Bar.in l.ſolu
tam,ad fi.ff.de pig.act.quia tunc huic deciſioni videtur obſta
re l.prætextu,quæ eſt l.fin.C.commoda. Ideo ad veritatẽ præ
dictæ deciſionis videte quæ tradit Bart.in l.ſi filio , in princ.ff.
ſol.ma.& in l.ſi non inducta.C.in qui.cau.pig.taci.contraha.
& in l.ſi non ſortem.§.ſi centum. ff. de condi. indeb.& Bald.
poſt gl.in l.per retentionem. C.de vſur. & Bald. in d.l. fin.vbi
multa notabilia ponit.C. commo. & plenè per Iaco. de Bel.
in d.l.j.C.etiam ob chiro.pec.& Paul.de Eleaza. in c.finem li
tib.in 2.col.extra de dolo & contu.

Gl.in ver.coloni diuido in quinq; partes. In prima ſubau-
diendo ad tex.illum extendit, & ſubauditionis rationem an-
nectit.In ſecũda declarat quis ſit colonus , & quis ſit inquili-
nus.In tertia ponit differentiam, quæ eſt inter inuecta in præ
dijs ruſticis,& inuecta in vrbanis, quò ad obligationem taci
tam,quæ ex inuectione conſurgit.In quarta differentiæ ratio-
nem aſsignat.In quinta in vtroque prædio tam ruſtico,quàm
vrbano limitationem ponit.Secunda ibi:& eſt colonus in vil
la.Tertia ibi:differẽtia tamen eſt.Quarta ibi:& eſt ratio , quia
ſancta ruſticitas.Quinta ibi:ita tamen in vtroque.

23 † In eadem gl.in primis verbis ibi:ſubaudi vel inquilini.te-
netis quòd bona inquilini inuecta ſunt ita tacitè hypotheca
ta,ſicut bona coloni:& conſequenter quòd pro rebus inqui-
lini inuectis ita competit Seruiana , ſicut in rebus coloni.Iac.
24 de Rauen & Pet.de Bella Pert.reprobãt glo.dicentes † quòd
imò Seruiana cõpetit tantùm pro rebus coloni,& non inqui-
lini:ſed pro rebus inquilini competit quaſi Seruiana, vel qua
ſi hypothecaria.Mouentur per aliquas leues,& fragiles ratio
nes,quas habetis per Io.Fab.hic, & abundantiùs per Nic.de
Neap.hic,in 2.opp.gl.qui circa hoc inaniter occupat vnam
columnam.& ampliùs ; ſed ego non curo referre, propterea
q Bal.dicit iocosè in d.l.certi iuris , ad fin.C.loca.vilipendẽs
hãc opi. Pet. q Pe.ſub quibuſdã ramuſculis ſomniauit hoc.
Tenete glo.cùm eadem ſit ratio in inquilino , quæ in colono.

25 † In ea.gl.ibi.ff.In quibus cauſ.pig. vel hyp. tacitè contra-
ba.l.2.Habetis quòd colonus dicitur in uilla , inquilinus in ci
uitate.Idem dicit gl.in l.emptorem.in gl.2.mag.in uer. colo-
num,in prin.C.loca.Idem etiam tenet gloſ. quæ multum latè
hoc diſputat,& multas opi. & differentias ponit in l.diffini-
mus,in princ.in uer.inquilinos.C.de agri.& cenſi.lib.11.Sed
hæ gl.falſæ ſunt,& reprehenduntur per omnes hic , & in d.l.
certi iuris,& ubique:quia imò poteſt eſſe colonus in ciuitate
& inquilinus in uilla . Nam ſi colonus in ciuitate conducat
agrum,& ſic prædium ruſticum,dicitur eſſe colonus:eodem
modo ſi in uilla conducat domum,& ſic prædium urbanum,
dicitur inquilinus:quia prędium urbanum non locus,ſed ma
teria facit,ut inquit Iuriſconſultus in l.urbana prędia,in prin.
ff.de uerb.ſignifi.Et alibi dicit tex.in l.ſi prædium.C.de præd.
mino.q urbanum à ruſtico, non loco , ſed qualitate ſecerni-
tur.Et alibi inquit tex.in l.urbana familia,in prin.ff. de uerb.
ſigni.q urbana familia è ruſtica,non loco, ſed genere diſtin-
guitur . Per quem tex.ego puto quod nobilis inhabitans uil-
26 lam,ſiue rus,non cenſeatur propterea ruſticus:quia † nobilis
à ruſtico non loco,ſed genere diſtinguitur . quamuis tex.in l.
j.C.ruſt.ad vll.obſeq. deuocen. lib. 11. dixerat q omnes illi
cenſentur ruſticani,qui habitant extra muros ciuitatis:quem
tex.ita refert Bar.in l.conficiuntur.§. codicilli.ff. de iu. codi.
quamuis Ray.& Fulg.in l.ſi.C.de teſta.dixerint illum cenſen
dum ruſticũ,qui per totam diem, vel pro maiori parte ſtat in
rure,quamuis ſit nobilis.Sed credo q ipſi loquantur quantũ
ad hoc,vt diſpoſita in ruſticis , in eis etiam locum habeant.
De quo etiam ponunt Cy.Ray.Ang.& Sali.in d.l.ſi.C.de teſt.
& Iaco.de Bel.in §.j.in Auth.qui mod.natu. effic.ſui.& in ſua
diſpu.quã ponit poſt d.§.j.q incipit,Rex cõceſsit.Eſt bñ verũ
quod leges pluris æſtimant , & faciunt nobilem habitantem
in ciuitate,quàm habitantem in villa . Ita probat text.in Au-

thenti.præſides.in verſi.nobiliores ciuitatũ habitantes. C.de
epi.audien.& tex.vnde ſumitur,in §.interim.in ver.nobiliori
bus ciuitatum habitantibus. in Authen.de deſen. ciuitat.Ad
propoſitũ gl.noſtrę dicebat hic Dy.& bene,& alij ita tenent,
quòd gl.debuiſſet dicere quòd colonus eſt in agro, inquili-
nus in domo:vt patet ex prædictis.

Subdit etiam Ang.de Aret.hic.quòd iudicio ſuo gloſſ.no-
ſtra habuit ſanũ intellectũ: quia vt plurimũ coloni ſunt in vil
la,& inquilini in ciuitate.Et ad ea,quæ frequentiora ſunt, iu-
ra noſtra adaptantur,vulgata l.nam ad ea.& l.ex his.ff.de le-
gi.Sed quamuis Ang.de Are.hanc ſolu.gl. noſtræ iudicio ſuo
aſſeribat,tamen ante eum fuit ſaluatio Bal. in d.l. certi iuris.
in j.q.vbi formaliter inquit Bal.ꝙ gl.quæ eſt hic, quæ dicit ꝙ
colonus eſt in villa, inquilinus in ciuitate,facti frequentiam,
nõ iuris ſubſtantiam demonſtrauit. Ibidem etiam no.decla-
27 rat Bald.quæ† dicatur Colonia, & dicit ꝙ Colonia dicit̃ pa-
tria à nouis habitata colonis, propter inopiam propriorum
compatriotarum,per l.j.ff.de cenſi.& C.de colo. Illyri. & C.
de colo.Tracenſi.per totum lib.11.Vnde,ſecundum eũ,Clu-
ſium Peruſinum, quod vt plurimum per aduenas inhabitat̃,
propriè Colonia dici poteſt & debet. Addite gl.in l.vnica,in
prin.in gl.in ver.in colonis.C.de Lati.liber. tol.

28 † In ea.gl.ibi:inducta, & illata. Quæ autem differentia ſit
inter inductum,& illatum, habetis gl.in l.ſi inducta.in gl.j.C.
in qui.cau.pig.taci.contrah.

29 † In ea.gl.ibi:vt C.loca.l.certi iuris.Habetis ergo ex gl.dif
ferentiam eſſe inter inducta in prædium vrbanum, & indu-
cta in prædium ruſticum: quia inducta in prædium ruſticum
ita demum tacitè obligantur, ſi dominus ſciat: inducta autẽ
in vrbanũ tacitè obligantur,ſiue dominus ſciat, ſiue ignoret.
Et ratio diuerſitatis eſt ſecundum gl. quia facilè eſt domino
ſcire res ruſtici,qui vt plurimum infert aratra,& ligones,&
ſimilia,quas res poteſt faciliter dominus videre:non ſic in il-
latis in prædium vrbanum, cùm non ſit facilè domino ſcire,
propterea ꝙ multa inuehantur,quæ inquilinus nolit etiã do-
mino nota eſſe. Propter ergo difficultatẽ prouidet lex ut bo-
g na inquilini ſemper ſint tacitè obligata, g ſiue dominus ſciat
h ſiue non. Accedat tex.ille nota.in l.2.§.j.in fi.C. h quã & qui.
quarta pars debe.lib.10.vbi ad contextũ dicitur: Quid enim
tam durum tanque inhumanum eſt,q̃ paupertatis detegi vti
litatem,& inuidiæ patere diuitias? Intereſt præterea inquili-
ni,ne bona ſua nota ſint:& propterea dñs illa rimari non de-
bet,quod non eſt in ruſtico. Eandem rationẽ habetis per gl.
in d.l.certi iuris.in gl.fi.in uerb.quoque:& ibi Bal.poſt princ.
in 2.oppo.Hæc tamen ratio gl. nõ vr̃ omninò generalis: ſed
30 procedere potius à cõmuniter accidentibus.† Quid enim ſi
ruſticus conducat agrum,& in eũ inducat bona,quæ dñs ne-
queat facilè cognoſcere:quid præterea,ſi eius interſit,vt dñs
non ſciat:ſequeret̃ ꝙ illa bona eſſent tacitè hypothecata. Itẽ
contra hanc rationem gl.vnum eſt,quod aliás multum fecit
me dubitare.Nam vides ꝙ bona illata in prædium vrbanum
ſunt tacitè hypothacata,etiam ignorante domino: quia dñs
non poteſt illa facilè ſcire.Contrà, ꝙ imò poſsit de facili ſci-
re,patet:nonne ſemper poteſt facere incluſionẽ omnium bo-
norum illatorum?Certè ſic.Caſus eſt in l. eſt differentia. ff.in
31 quib.cau.pig.taci.cõtraha. † incluſio autem dicitur fieri, qñ
de bonis illatis fit inuentarium à notario.l.cum domini hor-
reorum.ff.loca.declarat Ang.in l.item quia.in prin. ff.de pac.
& in l.inquilino.ff.de dam. infec. Ergo per incluſionẽ poteſt
facilè dñs ſcire bona illata per inquilinum. Ad hoc non ſcirẽ
aliud reſpondere,niſi dicerem quòd imò dominus non ſem-
per poſsit facere incluſionem bonorum,ſed tunc demũ quã-
do inquilinus ceſſat in ſolutione penſionis. Ita voluit Bart. in
i d.l.eſt differentia.qui ita ad hoc not. illum text. i & ſic pate-
bit non eſſe facilè domino habere notitiam rerum inductarũ
per inquilinum etiam per incluſionem.Et per hanc glo.cum
eius ratione Iac.de Rauen.quem refert Nic.de Neap.hic, in
tertia oppoſitione.gl.reprobat quandam gl.in l.j.in fi. in glo.
32 in uer.illatæ.ff.nau.cau.ſtabu.quæ glo.vult quod† nauta,cau-
po,& ſtabularius ita demũ teneantur de bonis eis conſigna
tis per hoſpites,ſi ſciuerint quæ, & quales eſſent illæ res; qa
imò ſm̃ Iaco.iſtud eſſet ſummè iniquum, cùm interſit hoſpi
tantium plerumque eorum bona nota non eſſe, vt hic habui

ſtis:& ſæpenumero poſsit eis imminere periculũ vitæ ob res
patefactas.Addo quòd illam etiam glo.reprehendit hac met
ratione Cy.in d.l.certi iuris.C.loc. & ibi ponit latè Bal.in 2.
oppo.ad quod etiam videatis quæ tradit. Bar.in l.j.§.j.ff.lur.
aduer.nau.vbi Bar.tenet de directo contrarium in vno:quod
etiam vult mirabiliter Nicol.de Neapo.in loco præalleg.vbi
33 vult Nico. † ꝙ ſufficit quantitatem rerum amiſſarum proba
x ri per ſolum ſacramentum hoſpitantis, x ſi aliàs ſit perſona
honeſta.Hoc reprehendit ibi Bar.& ponit quomodo alio mo
do poſsit probari quantitas rerum amiſſarum.

34 † Ex prædictis omnibus,:& ex hac gl.habetis vnã differen
tiã inter illata in prædium vrbanũ,& illata in prædiũ ruſticũ.
Alia differentia poteſt colligi ex l. ſolutã. §.ſolutã. ff.de pign.
act.& ibi gl.in ver.tenebuntur.& ibi Bart. prope fi. iuncta l.ſi
in l.§.ſi colonus.& ibi gl.unica.ff.loc.& in l.gratuitã. aliàs in
cipit Pomponius.la ſecunda,in principio, in glo.prima.ff.in
quibus cauſis pign.tacit.contrahatur. Nam ſi inquilinus lo-
cet alteri domum, aut partem conductam, bona illata per
ſecũdũ inquilinum ſunt etiam hypothecata dño tacitè Si aũt
colonus locet alteri prædiũ ruſticũ,aut partẽ,bona illata per
ſecundum colonum non ſunt tacitè hypothecata domino.
Et diuerſitatis ratio ſit illamet,quam hic ponit gloſſ.& in di-
cta l.certi iuris.

Aduertite tamen in hoc,quòd licet Bartolus in d.§. ſolutã.
ante fin.ita teneat,aliter tamen tenet in d.§.ſi colonus. quod
non aliter pro nunc examino.Videatis in locis præallegatis.
35 In fin.gloſſ.habetis † quòd inducta in prædiũ tam vrbanũ
q̃ ruſticum,ita demum ſunt tacitè obligata ad penſionem,qñ
eo animo ſunt illata,ut ibidem perpetuò maneant. Et intelli-
gite ꝑpetuò,id eſt,quandiu durabit locatio:ut inquit gloſſ.fi-
na.in dicta lege,debitor.& gl.ſecunda,in dicta lege,certi iu-
ris.in verſi.induxerint.& in ſimili tex.in lege prima, in princ.
ff.pro loc.Et circa hanc concluſionẽ dubitat,& multùm pro-
babiliter Nico.de Neap.hic,in quarta oppo.gl. poſt Rodulp.
de Auricu.quia ſecundum hac concluſionem ſequitur maxi-
mum abſurdum,quod nunquam bona illata eſſent tacitè hy
pothecata, quia ſemper dicit ille, qui intulit:Ego non intuli
eo animo vt ibidem perpetuò eſſent.Et præſumendũ eſt quẽ-
libet ita dicturũ eſſe, cùm in dubio nemo præſumatur uelle
iactare ſuum,uulgata l.cùm de indebito, in princ.ff.de pro-
bation.Et ſic inuitabitur quis ad mentiendũ contra l.conue-
nire,in princ.ff.de pac.dota.Ad hoc reſpondebant ipſi,quòd
lex,quæ introduxit hanc tacitã obligationem,ſemper eſt cer
ta quo animo introducta ſint bona,quæ ſolu.nihil eſt.Melius
ergo eſt dicere,prout,etiam ipſimet ſentiunt, quòd iſtud iu-
dicabitur ſecundum communem æſtimationem,conſidera-
tis bonis & eorum qualitate,an talia ſint,ut uериſimile ſit,illũ
eo animo induxiſſe,ut ibidem perpetuò eſſent.

36 Poſſet† etiam circa prædictam concluſionem gl.dubitare,
Nonne fructus percepti ſunt tacitè hypothecati?dicta leg.in
prædijs,in prin.in tantum quod notab. dixit Bald.in l.æde.in
fin.j.colum.C.loca.quòd fructus lectos ex fundo, & adhuc in
trã fundum exiſtentes,poteſt dominus loco pignoris retine-
re,& prohibere ne colonus exportet, & tamen expeditum
eſt,quod fructus ibidem non debent remanere perpetuò. Er
go concluſio gl.non eſt uera. Sed facilis eſt ſolu. Nam con-
cluſio procedit in rebus, quę inducuntur, uel inuehuntur,
in fundum:quo caſu ſemper uera eſt concluſio gloſſ.noſtrę,
ut ita demum tacitè ſint obligatæ, ſi inducantur eo animo ut
ibi perpetuò ſint.Nos autem loquimur in fructibus, qui non
inducuntur, ſed ibidem in fundo naſcuntur. Vnde regula
prædicta non conſideratur.Et aduerte diligenter quòd illud
quod dixi, fructus perceptos eſſe tacitè pignoratos ob pen-
37 ſionem, procedit in fructibus naturalibus: ſecus † autem eſt
in fructibus induſtrialibus: quia illi non ſunt tacitè obligati
ad penſionem. Iſtud eſt, quod in terminis dicit ſingul.
Bartol.in leg.aſsiduis.C.qui potio. in pigno.habe. in ſecun-
da columna, in uerſicul. quæro an habeat locum iſta taci-
ta hypotheca. l

38 Aduertite etiam † ꝙ quamuis fructus naturales percepti
ſint tacitè pignorati,ut ſuprà dixi, prædium tamen emptum
ex pretio fructuum perceptorum non eſt tacitè pignoratum
nec ſuccedit in locum pretij,aut fructuum perceptorum.Ca-
ſum

ſum habetis notabilē in l.3.quæ incip. quamuis. C. in quibus
39 cau.pig.tacit.cōtrah.Et eſt ratio: † quia in hypotheca res nō
ſuccedit loco pretij,nec econtra. Caſum habeus ſingul.in l.
prima,iuncta gl.ff.de diſtra.pign.quem dicit Barto.ſe neſcire
alibi in l.qui à debitore, in princip.ff.quæ in fraudem credi.
quem text.etiam habet pro ſingulari Angel.in l.ſi & rem, in
princ.ff.de peti.hæredi.
40 † Stat ergo ex gl.& ex prædictis concluſio, quòd illata in
prædiū tam vrbanum,q̄ ruſticum, ita demum tacitè ſunt pi-
gnorata,qñ eo animo ſunt illata,vt ibidem perpetuò ſint. Et
41 ex hoc poteſtis inferre primò † quòd quamuis nomina debi
torum,ſeu inſtrumenta, vel chirographa obligationum poſ
ſint expreſsè pignorari,& generaliter, & ſpecialiter, vt l.no-
men.C.quę res pigno.oblig.poſſ.ſi tamen inferantur, vel in-
ducantur in domum conductam, non erunt tacitè pignorata
ob penſionem: quia non inducuntur eo animo vt ibi perpe-
tuò remaneant,ſed ad tempus, id eſt donec ſoluatur debitū.
Ita tenent communiter docto.hic, vt Ioan.Fab.Ang.de Aret.
& Nic.de Neap.in quinta quæſt.extra gl.& Ray.& Cyn.& Sa
42 lice.in d.l.certi iuris.Facit etiam optima ratio: † quia nomi-
na non circumſcribuntur loco.Et ideo ſi teſtator legaret do-
mum alicui cum omnibus his,quæ in ea ſunt:ſi in ea eſſet no
m men debitoris,ſiue,inſtrumētū, nō veniret in legato. m Ca-
ſum habetis not.in l.Caius,in prin.& ibi Bar.ff.de lega.2.per
quem tex.videatis etiam notabilem quæſtionem,quam alibi
decidit Bar.in l.2.C.quæ res pigno.obli.poſſ.
Pro hoc etiam ego adduco quod voluit gl. multum ſingu.
in l.2.& ex gl.vnica ſecundum ſolu.Azo.C.de hære.actio. quę
43 dicit † quòd tacita hypotheca, quam habet vxor in omnibus
bonis mariti,& econtra,non veniunt nomina debitorū.Quā
uis enim illa expreſsè poſsint obligari, in tacitā tamen obli-
gationem non cadunt.Et illam gl.in hoc habet Barto.ibi pro
multùm ſingulari. Illam etiam reputant ſingul. ad hoc Ang.
& Salice.in d.l.nomen.C.quæ res pigno.oblig.poſſ. de cuius
n gl.veritate videatis tamen Bar.& Angel. in d.l.tertia. n C. de
hæredi.actio.Ad idē firmandum ego etiam adduco tex. opti
mū in l.vxorem.§.legauerat.& ibi Bar.ff.de leg.tertio.
44 † Secundò principaliter poteſtis ex hac gl.inferre, ꝙ mer-
ces,& aliæ res venales: & pecuniæ illatæ in domum cōductā,
non ſunt tacitè pignoratæ:quia non inferuntur eo animo, vt
ibidem perpetuò maneant,propter eorum frequentem,& ce
lerem motum.Et ita ſimpliciter tenet Ang.de Aret.hic: & an
te eum ita tenet in terminis Bal.in d.l.certi iuris. in ſexta quæ
ſtione.vbi pro hoc alleg.optimum tex. in l.generali. §.vxori.
45 ff.de uſufr.leg.vbi eſt tex.nota. † ꝙ ſi teſtator legat vxori ſuæ
vſumfructum domus,& omniū rerum,quæ in ea ſunt: in hoc
legato non veniunt ea,quæ mercis cauſa cōparata ſunt, nec
ea,quæ venalia ibi eſſent.Et per illum tex.notab. ibi ſingular.
46 Bart. † ꝙ ſi teſtator relinquit vxori ſuę, omnia quæ habet in
domo,in hoc legato non venit frumentum, quod teſtator ha
bebat in domo cauſa vendendi.Et ad hoc mandat Bar. illum
teneri menti.Et idem etiam dicit Bal.in rub. C.de verb. ſigni.
in quarta quæſt.Ad iſta etiam facit bene tex.ille, quem proxi.
alleg.in d.l.vxorem.§.legauerat.ff.de lega.3.Et dicit Bal.in l.
47 fin.C.de compen.quod in d.§.legauerat.eſt caſus not.† quòd
pecunia ſemper videtur alienationi parata. Ergo non infer-
tur,vt ibi perpetuò maneat. Quod vltimum intelligite ſanè,
ſecundum quod declarat Bar.poſt gl.in d. §. legauerat.ne ſit
contra l.ſi chorus.§.primo,cum ſimi.ff.de leg.3. Et ita etiam
in prædictis reſidet Lud.Roma.in l.ſi conſtante,in princ.ff.ſo
lu.matrimo.in tertia parte principalis. Sed aduertite ꝙ illud,
quod ſuprà dixi de pecunia,nō procederet in obligatione ge
nerali expreſſa:quia in ea venit etiam pecunia.Tex. eſt etiam
planus de hoc in l.cùm tabernam. §.fina.ff. de pigno.
48 † Item aduerte circa aliud, quod ſupra dixi de mercibus,
& alijs rebus venalibus, vt non veniant in tacita hypotheca:
quia in contrarium multùm fortiter ſtringit tex. in l.cùm ta-
bernā,in prin.ff.de pign.ad quem text.reſpondebat Bal.in d.
l.certi iuris, in ſexta quæſt. quod merces illæ venales erant ex
preſsè obligatæ:quæ ſolutio multum diuinat ad illum text.&
propterea per textum illū vacillauit ipſemet Baldus: nā in ru
bri.C.de verborum ſignificationibus. in quarta quæſtione di
49 cit † quòd prędicta, quæ habent quòd in legato generaliter
nō veniunt merces venales,loquuntur, & procedunt in vlti-
mis volūtatibus.Secus autem eſt, ſecundum eum, in contra-
ctibus,in quibus veniunt tam venalia, quàm nō venalia, per
dictam l.cùm tabernam,in princ. Quæ ſolutio, iudicio meo,
non habet rationem, & potius deberet eſſe totum cōtrariū.
Nam ſi in contractibus,in quibus omnia ſtrictè aguntur, iu-
xta vulgatam l.veteribus.ff.de pact.& l.quicquid aſtringen-
dæ,in prin.ff.de verborum obliga.veniūt tàm venalia, quàm
50 non venalia † quantò magis deberent venire in vltimis uolun
tatibus,in quibus latior, & exuberantior ſit interpretatio,iu-
xta l.in teſtamentis.ff.de regulis iuris? Reperio itaque in prin
51 cipali articulo † nunquid in tacita hypotheca veniant mer-
ces venales.Bartolum in l.ſi conſtante,in prin.ff. ſoluto matri
monio, in tertia quęſtione. 3. partis princ.ſentientem, ꝙ ſic.
Ibi enim dixit ꝙ vxor agit hypothecaria ad merces venales
mariti,ſi tamen venditæ non ſint per maritum. Et ſic ſentit ꝙ
tacita hypotheca,quam habet vxor in rebus mariti, compre
hendit etiam merces venales. Et quod iſtud nedum ſentiat,
imò velit Bartolus ſi benè legatur,dicit Baldus in d.l.cùm ta
bernam,in princ.in recollectis. Et iſtud idem expreſsè tenet
Bal.ſibi cōtrarius in l.vbi adhuc,in octaua.col.C. de iure do.
& ibi dicit quòd illa l.cùm tabernā.eſt multum ſingu.ad hoc
Ibidem etiam ſubdit ipſe Baldus quòd illud, quod dicitur in
d.l.cùm tabernam,in prin.ſcilicet in generali obligatione,ſi-
ue hypotheca,venire etiam merces venales: eſt verum tunc
tantummodò cum eo tempore,quo merces habebat, contra
ipſum agi poterat:antè autem minimè:quod not.quia eſt ma
xima limitatio ad illum tex.
Aduertite etiam quòd ille tex. vr̄ velle quòd in generali hy
potheca non veniant niſi illæ merces, quæ reperiuntur tem-
pore mortis debitoris.Poteſtis addere, vel quæ reperiuntur
tempore,quo agi poteſt:vt vult Bald. in d.l.vbi adhuc, & ſu-
prà proxi.retuli.Et ſi nolumus tenere hanc ultimam opinio-
nē,quæ habet quòd merces uenales ueniunt in tacita genera
li hypotheca,quæ reperiūtur tempore, quo agitur, poſſumus
reſpondere ad l.debitor.& ad l.prædijs. alleg. in gl.quæ uo-
lunt ꝙ ita demū tacitè pignori obligentur illata,qñ ſunt illa-
ta eo animo,ut ibidē maneant perpetuò: quia procedūt quā-
tū ad hoc, ut uſque ab initio intelligantur eſſe tacitè obliga-
ta.Niſi enim eo animo ſint inducta,nō poſſunt uſque ab ini-
tio dici tacitè obligata. Sed quantū ad hoc vt dicantur tacitè
obligata eo tempore,quo agi poſsit ad penſionem,& non an
tè,non requirit ꝙ eo animo ſint inducta ut ibi perpetuò ma-
neant, ſed ſufficit quòd illo tempore reperiantur in prædio
conducto.Quæ ſolutio colligitur ex uerbis doctorum, quos
ſuprà proximè retuli.Et ſi iſta ſolu.eſt uera, eſt maxima & ſin
gu.limitatio ad d.l.debitor.& ad l.prædijs. §.primo, allega.
in gl.Apud me tamen non eſt ſine magno ſcrupulo. Et omiſ-
ſa uiolatione,quæ fit ad illas leges,non uideo quę utilitas ſit,
aut ſequatur, an merces ſint à principio tacitè obligatæ, an
poſteà,tunc demum,quando agi poteſt. Nullam enim habet
utilitatem illa tacita hypotheca à principio. Ea enim non ob
o ſtante,poteſt res alienari: nec in recipientem o tranſit onus
tacitæ obligationis ante q̄ bona illa ſint incluſa.l. eſt differen
tia.ff.in quibus cauſis pignus tacit.cōtrahitur.Secus aūt eſt in
tacita hypotheca:Illa enim bene trāſit cū onere.l. ſi debitor.
C.de diſtractio.pign.Itē ex illa tacita hypotheca alius effe-
ctus nō poteſt reſultare,niſi qñ agi pōt ad penſionē: & in hoc
non erit utilitas,an ſit à principio iſta tacita hypotheca,an ue
rò tempore,quo agi poteſt. Vnde puto minùs periculoſam
eſſe primam opin.quam ſuprà retuli. quæ eſt magis commu-
nis apud doc.Cogitate tamen.Si tamen vultis tenere opi.Bar.
ſuprà relatam,poteſtis dicere utilitatem eſſe eo caſu, quo eſ-
ſent plures creditores:nam utilitas eſſet quòd uſque à princi
pio res eſſent hypothecatæ.per reg.qui prior eſt tēpore, &c.
Succeſsiuè iuxta prædicta doct.ibi, ut Ioann.Fabr & An-
gel.de Aret.annectūt nōnullas ſuccedaneas quęſtiones, quas
ego paucis,& ꝑ cōcluſiones expediā.Quærūt ergo in primis
52 † an res illatæ ꝑ emphyteutā in re emphyteutica dicanť eſſe
tacitè obligatæ pro pēſione,uel canone? Et determinat Ioan
nes Fabri ꝙ ſic,ꝑ l.imperatores.ff.đ pub. ꝑ l.3.C. q̄bus cauſis
pign.tacit.cōtrah.ꝑ l.3.C.ſi pp public.penſion. quæ leges ni-
hil faciūt:quia loquuntur quo ad fiſcū, cuius reſpectu nedū

bona illata, ſed vniuerſaliter alia bona ſunt obligata, vt di-
ctis legibus. Idē etiam tenet Baldus in d.l.certi iuris.in quin-
ta quæſtione.vbi dicit quòd iſtud etiā procedit in emphyteu
ta ad longum tempus,qui quamuis dicatur habere vtile do-
miniū,vt lege prima.§.qui in perpetuū, cum vulgaribus.ff.ſi
ager vectig.tamen largo modo dicitur emphyteuta. alleg.§.
adeo,cū ibi not.ſuprà loca.& idē ēt tenet Angel.& Salicet.in
d.l.certi iuris.& Ang.de Aret.hic.Adde quod alibi dicit Bal-
dus in Authen.ſi quas ruinas,in quinta col.C.de ſacroſanctis
eccleſijs,quòd res ipſa emphyteutica eſt tacitè obligata pro
p canone,ſeu penſione. p Alleg.ad hoc tex.quē dicit eſſe tenē
dum menti in §.ſcire.in Authen.de non alienan.Conſiderabi
tis,ſi tex.ille hoc dicit:& an verum ſit dictum ſuum, videatis
omnino Ioan.de Imo.in l.quod dicitur,in ſeptima col. de ver
borum obligation.& eundem Imol.poſt alios,in capitulo po
tuit:ſuper gl.tertia,extrà de loca.per Angel.in l. ſi vniuerſas.
C.ne re.do.vel tem.

53 Item dubitatur † an res alienæ illatę in prædium conductū,
dicantur eſſe tacitè hypothecatę,necne?Et illud eſt expeditū,
quòd ſi ſunt inductæ ſciente, & conſentiente eo,qui eſt domi
nus rerū,quòd ſunt tacitè hypothecatæ:vt eſt gl.approbata p
omnes in l.item quia,in prin.in verſi.illata.ff. de pac. & idem
dicit ēt Baldus in d.l.certi iuris , in ſeptima quæſtione. ſi res
alienæ illatæ eſſent bona fide poſſeſſæ, per textum illum not.
in l.ſi ab eo.ff.de pigno.& ita etiam tranſit ſimpliciter Ange-
lus de Aretio , hic.

54 † Sed pulchrum dubiū eſt,an eo ipſo quòd ille , cuius ſunt
res,ſcit,& patitur res ſuas per conductorem inferri in domū
conductam,videatur per hoc conſentire,adeò q res illæ ſint
tacitè pro penſione hypothecatæ . Gloſ.not. & ſingularis in
hoc,in d.l.certi iuris.in gl.fina.in verſi.quoque,tenet q ſic:cō
tra quā gl.tenent omnes in d.l.certi iuris.& ibi Cyn.in tertia
quæſtione poſt Iacob.de Aret.& Bal.ibidem in ſeptima quæ-
ſtione,& ibidem etiam Salicet.& contra illam gloſſam tenet
etiam Bal.& communiter alij in dicta l.item quia,in princip.
& contrariū tenet Ioan.Fab.& Ang.de Aret.hic: quia ſecun-
dum præfatos doctor.ſola ſcientia, & taciturnitas non nocēt
domino,niſi etiam ſit dolus admiſſus:vt quia , ſecundum Io.
Fab. huic inquilino accommodaſſet rem ſuam dominus, ad
iſtum finem vt ditior videretur , & conſequenter vt locatorē
alliceret ad locandum:vel quia dominus paſſus eſt inquilinū
aſſerentem illam,vt propriam ſuam rem, inferre : vt eſt text.
not.in l.ſi ſine.C.ad Velleia.& in l.ſecunda.C.ſi alian.res pig.
data ſit.& ita contra gloſ.præalleg.videtur ſe habere commu
nis opin.Tamen cùm illa glo.concordat ſupremæ authorita-
q tis Bartolus in l.quæ dotis. q in vltima columna.ff. ſoluto ma
55 trimonio,vbi formaliter dicit Barto.† quòd quotieſcunq; pōt
aliquis contradicendo actū impedire , vt in terminis noſtris,
tunc tacens ſemper præſumitur conſentire:nec requiritur,ſe-
cundum Bar.q ipſe tacens taceat dolo, vel in fraudem : quia
ſemper ſiue dolo taceat, ſiue non,præſumitur conſentire . Et
ita etiam dicit tenere Iacob.Butrigar. Mouetur Bar.per ratio
nem l.ſæpe conſtitutum.ver.cur autē. ff.de re iudic.& per gl.
nota in l.fideiuſſor.§.pater.in verſic.manifeſtum. ad fin. ff.de
pigno.Not.idem gl.in l.Caius,in gl.fin.in verſi.non obeſſe.cir
ca medium.ff.de pignor.act.& cū illa gl.in d.l. certi iuris tenet
etiam expreſsè Ang.in d.l.item quia,in princ. Et iſta ſecunda
r opin.mihi magis placet. r quam etiam reperio tenuiſſe dom.
Alexand.de Imo.in d.l.item quia,in princ.Et ad alleg. in con
trarium.& ad d.l.ſi ſine.C.ad Velleia. & ad d.l.ſecunda. C.ſi
alie.res pigno.data ſit. reſpondete prout reſpondet Bart.in d.
l.quæ dotis,in penultim.colum.

56 † Addite etiam quòd res aliena,in qua quis habet Publicia
nam,inuecta in prædium conductum,ſemper eſt tacitè hypo
thecata,per tex.illum not.in l.ſi ab eo.ff.de pig. vbi dicit tex.
ad literam , quòd quemcunque tuetur prętor p Publicianā,
eius creditorē tueri p Seruianā . Et pōdero iſtud idē velle Bal.
in d.l.certi iuris,in ſeptima , alias in decima quæſt. Angel.de
Aret.hic,quos ſuprà proximè retuli,dū volūt quòd res alienę
ſi ſunt bona fide poſſeſſæ , inuectæ ſemper dicunt eē tacitè hy
pothecatæ.Si ſic eſt,econtrario ſi inferunt res alienæ, pro qui
bus cōpetat Publiciana , ſemper dicent tacitè hypothecatæ:
cùm Publiciana nequeat competere , niſi bona fide concurrē
te.§.ſed iſtæ,ſuprà eodem:Et idē ſentit Bar.in l. ſi rem alienā.
in prima oppo.ff.de pign.action. dū vult q res alienæ,in qui-
bus habet quis titulū,& bonam fidem,& cōſequenter Publi-
cianā,poteſt pignorari ſine conſenſu , aut uoluntate domini,
per d.l.ſi ab eo.ff.de pign.Et iſtud pro firmo teneatis, quāuis
allegetur Bal.qui tenet contrarium in d.l.item quia,in princ.

57 † Quid autem,ſi minor conduxit domum, & in eā res ſuas
intulit:an bona iſtius minoris inuecta, & illata in domum cō
ductam,erunt tacitè hypothecata,necne?Glo.in d.l.itē quia,
in princ.in ver.inuecta. ad fin.tenuit q non. De quo articulo
habetis abundanter per Bartolum,Baldum,Angelū, & alios
ibi:& per Bartolum & omnes in l.ſi cōſtante, in prin.ff.ſolu-
to matrimonio.in quarta q̄ſtione tertię partis principalis per
Cyn.& omnes in d.l.prima,certi iuris.in quinta quæſtione,&
ibi Baldus in octaua quæſtione.& ibidem per Ang. & Salice.
& per omnes hic.Ioannes Fab.Ang.de Aret.& Nico. de Neap.
in quarta quæſtione.extra gl. communis opinio eſt in termi-
nis noſtris,quod non.Tangit etiam Ioannes Fab.hic.

58 † Quid de perſonis eccleſiaſticis inferentibus res eccleſia
ſticas in prædia conducta,an res illę dicantur tacitè hypothe
catæ?Dicite vt hic per eū:& per Bal.in d.l.certi iuris. in octa-
59 na quæſtion.princ.Quærit ēt Ioan.Fab.† ſi pater dedit licen-
tiam filio exercendi aliquam negotiationem,ſiue mercantiā:
& filius conduxerit domum, vel apothecam neceſſariam pro
illa mercantia,& in ea intulit aliquas res patris, an erunt taci
tè obligatæ pro penſione?Et determinat q ſic: per l.ſi permit
tente.C.ad Macedon.quia qui vult conſequens , videtur velle
omne neceſſarium antecedens ad illud : vulgaribus iuribus:
Et ſecundum hoc patet reſponſum ad l.dominum.ff.quod iuſ
ſu.vbi videbatur prima fronte text.expreſſius in contrarium.
60 Vos addite, quòd † res inuectæ in tantum ſunt obligatæ pro
penſione domus neceſſariæ ad earū conſeruationem , q ha-
bens talem tacitam hypothecam,quamuis ſit poſterior , ta-
ſ men pręfertur alijs creditoribus anterioribus. ſ Text. eſt in l.
interdum,cum l.ſequen.ad fin.& ibi not.Bar.ff.qui pot.in pi-
gno.hab.

61 † Quæret etiam Ioannes Fab.hic,ſi res illatæ in domum cō
ductam ſunt multum pretioſæ,penſio autem domus ſit mo-
dica,an poterunt inſolidum retineri,an verò ſolum pro quan
titate penſionis?Et determinat ipſe quòd ſolum pro quantita
te.Alleg.ad hoc l.Moſchis.§.Aemilius.ff.de iur. fiſci.& l.ſecū
da.C.de debit.ciuitat.libro vndecimo. & l. eſt differentia.ff.
quibus modis pign.tacit.cōtrah.& Authēt.ei,qui.C. de bo.
authorit.iudic.poſsid.de qua ego dubito , per l.quamdiu.C.
de diſtractio.pign.& leg.creditoris. ff.de diſtra.pig. & quod
voluit Bartolus in dicta leg.Moſchis , in prin.In quibus locis
62 habetis † quòd pro paruo debito poteſt tota res pignorata,
quāuis magna ſit,retineri:niſi dixerimus quòd illæ leges lo-
quuntur in hypotheca expreſſa:ſecus autem ſi ſit in tacita, vt
hic.Nec eſt dubitandum,quamuis aliqui referant Ioan.Fab.
dubitaſſe quòd omnia inuecta cuiuſcunque pretij ſint,taci-
tè ſunt obligata:vt hoc tex.& dicta l.item quia , in princip.&
dicta leg.certi iuris.in quibus locis dicitur indefinitiuè.quòd
inuecta & illata ſunt tacitè hypothecata , & conſequenter
omnia:cùm indefinita æquippolleat vniuerſali , iuribus vul-
garibus

63 † Sed dubitauit Ioannes Fab. vt ſuprà fideliter retuli,
t an omnia inuecta poſsint retineri. t Dicite vt dixi . Dicūt etiā
ſucceſsiuè Ioannes Fab.& Ang.de Aret.hic , q in hac tacita
hypotheca non venirent ea,quæ nō ueniunt in expreſſa gene-
rali,vt ſunt veſtes quotidianæ,lecti,& reliqua ſupellectilia, &
huiuſmodi alia,quæ non eſt veriſimile,quempiam eſſe ſpecia
liter obligaturum : & ſine quibus non poteſt homo honeſtè
nec etiam,cōmodè viuere.l.obligatione generali.ff. de pign.
l.j.vbi Bar.C.quæ res pign.Et idē in terminis tenet Bald.in l.
certi iuris.in 6.quæſtione.Et ibi etiā in 4.quæſt. tāgit Bald.an
res famuli,q pro certa mercede ſeruit aliquibus ſcholaribus
illatæ in domū ſcholarium,ſint p illo ſeruitio tacitæ obligatæ.

64 † Per iſta etiam dicit Ang.de Aret.hic, ſub dubio tñ fortè
poſſe attētari q libri ſcholarium illati i domū cōductā nō ſint
tacitè hypothecati p pēſione illius domus:q̄a ſine libris nō
pōt ſcholaris honeſtè aut cōmodè viuere. Accedat glo.illa,q̄
vulgò allegatur pro ſingu.in l.nepos Proculo.i ver.dignitate.
ff.de ver.

65 ff. de ver. ſig. quæ dicit † quòd in executione iudicati, quemad
modum arma non ſunt auferéda militibus, ita nec libri ſcho
laribus. Per quam glo. dicit alibi Bald. in rub. C. qui bo. cede.
poſſ. ꝙ ſi ſcholaris ceſsit bonis, & poſteà emit libros, quod
creditores non poterunt ei auferre illos libros, per d. gl. quia
66 ſecundum eum, & arma † militibus relinquéda ſunt, & libri x
ſcholaribus, & breuiarium clerico.

Quærit etiam Bal. in d. l. certi iuris. in ſexta quæſtio. ſi inqui
linus intulit res aliquas in domum conductam, & poſteà mu
tato propoſito iſtas amouit, an nihilo minus erunt tacitè obli
gatæ? Et determinat quòd ſic: arg. l. vnde falſam. ff. de conſti. y
pecu. aliàs incip. l. utrùm præſenre. §. vnde falſam. & ſequitur
Ang. de Aret. hic. Et ad l. cùm tabernam, in prin. ff. de pigno.
quæ videtur aliqualiter in contrariũ facere, colligite reſpon-
ſum ex his, quę dixi ſuprà in illo articulo, an merces, & aliæ
res venales inductæ in domum, dicantur tacitè hypotheca-
tæ: quamuis Angel. de Aret. hic, in ſecunda col. duob. modis
reſpondeat.

67 Vltimò dubitatur, † quid ſi dominus locator ſpecialiter ex-
preſsè prouidit ſibi de hypotheca in certa re debitoris, & ſic
de certo pignore: an hoc non obſtante aliæ res illatæ erunt ni
hilò minus tacitè obligatæ? Ang. de Aret. hic alleg. Dyn. in §.
ſtio: qui nihil penitùs dicit. Tenerem ꝙ non, per reg. l. fi. C. de
pact. conuen. quæ dicit prouiſionem hominis facere ceſſare
prouiſionem legis. Et Dynus etiam refert ita tenere, ſed non
dicit, in quo loco. Bal. in d. l. certi iuris. ante fin. & iſtud idem,
68 quod Dyn. † tenet etiam Cyn. qui eſt maioris authoritatis,
in d. l. certi iuris, in ſexta quæſtione, quem refert, & ſequitur
Nico. de Neap. hic in apoſtil. text. Iſtud idem tenent etiã An-
gel. & Salicet. in dicta l. certi iuris. Contrarium, & melius, iu-
dicio meo, tenet Ioan. Fab. hic, per tex. in l. potior. §. ſi colo-
nus. ff. qui potio. in pig. habe. qui tex. nihil facit. Ad idem pon
derat tex. iſtud benè probantem in d. l. item quia, in princ. in
verſi. etiã ſi nihil nominatim conuenerit. Ad idẽ adducit opti a
mum tex. in l. fundus. ff. de annu. lega. & ita etiam tenet Bald.
in d. l. certi iuris, in penult. quæſt. & Angel. de Aret. hic. Et ad
69 d. l. fin. C. de pac. conuen. reſpondere vt ibi per Bal. quòd † pro
u uiſio hominis tollit prouiſionem legis, ᵘ quando illa proui-
ſio legis eſſet inducta in defectum hominis: vt ibi per eum.
Vel reſpondete ex notabili limitatione gl. in l. ſecunda, in gl.
magna. ver. repellere. circa medium. C. de iu. emph. quæ not.
dicit quòd prouiſio hominis tunc demum tollit prouiſionẽ
legis, quando illa prouiſio legis eſſet inducta de iure ſpeciali
& in priuilegium: ſecus ſi iure cõmuni, & in terminis noſtris.
Quam gl. approbat Cyn. & ibidem Bar. habet eam pro mul-
tùm notabili, & menti tenenda. & Bart. & Bal. in d. l. fin. C. de
pac. conuen. & not. Bart. in l. ſi cùm dotem. in prin. in ſecunda
col. ſi. ſol. mat. vbi per illam gl. in d. l. a. dixit quòd prouiſio ho
minis tollit prouiſionem legis, ſcilicet extraordinariam, non
autem tollit prouiſionem legis ordinariam: vt in terminis no
ſtris, & iſta eſt mera veritas.

Gloſſ. paruula, & interlinearis in ver. pignoris. quæ addit,
ſcilicet taciti. dat declarationem ad tex. noſtrum, qui vult ꝙ
illata in fundum cõductum ſint obligata iure pignoris, quòd
intelligantur iure pignoris, ſcilicet taciti. Et ſic vult gl. quod il
lata in prędium conductum ſint hypothecata tacitè, & non
expreſſè.

70 † Pro clara ergo intelligentia huius gl. & tex. & eorũ, quæ
infra dicturus ſum, ſciendum eſt quod duplex reperitur hy-
potheca. Quædam eſt hypotheca expreſſa, quando quis ex-
preſsè pignorat bona ſua vniuerſaliter, vel particulariter, de
qua hypotheca expreſsè loquitur propriè text. noſter in ver-
ſic. quaſi Seruiana. & de ea loquitur totus tit. ff. & C. de pign.
71 † Quædam eſt hypotheca tacita inducta ex diſpoſitione le-
gis: & iſta etiam eſt duplex: quia quædam eſt, quam introdu
cit lex tacitè ſine facto hominis: & intelligite ſanè ſine aliquo
facto hominis interueniẽte circa ipſum hypothecam, vel ꝙ
ipſam hypothecã reſpiciat: vt puta, ſi contrahit matrimoniũ,
bona viri, & vxoris ſunt tacitè hypothecata hincinde, abſq;
eo quòd interueniat factum aliquod ipſorum circa ipſam hy
pothecam. Et de iſta loquitur tex. in l. vnica. §. & vt pleniùs. &
per diſcurſum totius legis C. de rei vxo. actio. & tex. in l. aſsi-
72 duis. C. qui po. in pign. hab. † Et intãtũ bona viri, & vxoris ſint
hincinde tacitè hypothecata, qđ dixit multùm ſignanter Bal.
in l. pe. C. de pig. act. ꝙ mortuo marito põt vxor ſua propria
authoritate abſque aliqua licentia iudicis, remanere in deten
tione domus, quã cũ marito viuẽte inhabitabat iure familia-
ritatis tanquã vxor, & eam poteſt propria authoritate pro do
te ſua poſsidere. ˣ Et idẽ ẽt dicit Baldus in leg. penulti. in pri-
mo not. C. de nõ numerata pecunia. Et idem Baldus in l. cùm
tibi. C. qui pot. in pig. hab. Quod dictũ diligentiſsimè nota-
73 te. quia ſæpiſsimè in facto occurrit. † Eodẽ modo ſi quis con
trahit cum fiſco, bona ſua vniuerſaliter ſunt tacitè fiſco hypo
thecata ʸ abſque aliquo facto: quod hypothecam reſpiciat: vt
eſt textus in l. ſecunda, & etiam in l. prima. C. in quibus cau-
ſis pign. tacit. contrah. in l. prima. C. ſi propter publi. penſi.
74 Attendite tamen † quòd ſimile priuilegiũ fiſco non habet
aliqua ciuitas in bonis debitoris, niſi hoc à principe ſit ei no-
minatim conceſſum. Iſta ſunt formalia verba legis, ſimile. ff.
ad municip. quẽ tex. voluit allegare glo. quæ cõiter eſt corru-
z pta. ᶻ in d. l. ſecunda. C. in quibus cauſis pig. tacitè contrah.
Ad idem eſt tex. in l. ſecunda. C. de iure Reipubli. libro vnde-
cimo, quod intelligite tamen, vt ibi per gl. & Bar. quia fallit in
ciuitate Romæ.

75 † Similiter nec camera epiſcopalis habet priuilegia tacitæ
hypothecæ, & ideo ſi quis contrahit cum epiſcopatu, non ſõ
bona ſua ſunt tacitè hypothecata. Ita ſingula. dicit Baldus in
rubr. C. de priuil fiſci, ad fin. quam deciſionem fortè non ha-
bent Cano. per doct. ſuos.

76 † Et eodẽ modo ſi tutor, vel curator adminiſtrauerunt tute
lã vel curã alicuius pupilli, vel adulti, oĩa bona eorũ ſunt pro
hac adminiſtratione tacitè hypothecata, abſque eo quòd ali
quod factum eorum circa hanc hypothecam interueniat. l.
pro officio. C. de admi. tut. Et idem dicunt Cano. in admini-
ſtratione eccleſiæ: vt eſt gl. in c. ex literis, extra de pign. & in
c. ſimiliter, decimaſexta quęſtione prima.

a ᵃ Quædam eſt hypotheca tacita, & generalis, inducta ex
diſpoſitione legali, ſed ita demum, ſi factum hominis inter-
ueniat circa ipſam hypothecã. Nã ſi aliquis conducat præ-
diũ vrbanum, vel ruſticũ, ex hac conductione ita demum in-
ducitur tacita generalis hypotheca, ſi etiã interueniat factũ
hominis circa ipſam hypothecam: hoc eſt, ſi vltra ipſam con
ductionem etiam bona inferat, vel inducat in prædium con-
ductum. Et de iſta propriè loquitur tex. noſter in verſic. Ser-
uiana. & in l. item quia, in princip. ff. de pact. & in l. certi iuris.
cum ſimi. C. loca.

77 Et aduertite † ꝙ eſt differẽtia inter iſtã vltimã hypothecã ta
citã introductã à lege, interueniẽte tñ facto hominis circa ip
ſam hypothecã, & aliã expreſſam hypothecã, ſiue generalis
ſit, ſiue particularis: quia expreſsè hypothecata ſi alienantur,
trãſeũt ſemper cũ onere hypothecæ. l. ſi debitor, cũ ſimi. C. de
diſtra. pig. Hypothecata aũt tacitè, eo modo, quo ſtatim dixi,
poſſunt alienari: & ſi alienanẽ, nõ trãſeũt cũ illo onere tacitę
hypothecæ, niſi etiam vltra tacitã hypothecã ſequat ẽt inclu
ſio ipſorũ bonorũ. Iſtud eſt qđ vult tex. in l. eſt differentia. ff. in
quib. cauſ. pig. taci. cõ. Et propter [illegible] dr, deciſum fuiſſe Ner-
nã Iuriſconſultũ, quia mõſtrauerat ſeruos tacitè hypotheca-
78 tos poſt † incluſionẽ eorũ, poſſe per feneſtrã liberari. Et dr fie
ri incluſio bonorum, qñ de ipſis bonis inuectis, vel illatis cõfi
citur publicum inſtrumentũ. l. cùm dñi horreorũ. ff. loca. De-
clarẽt in Specie Ang. in l. inquilino. cũ l. ſeq. quæ incip. vtique.
ff. de dam. infect. & prædictã differentiã ponit ẽt ibidẽ Ange.
& idẽ Ang. in l. itẽ quia. in prin. in j. col. vbi vide. ff. de pact. l. 3
Marti. Laudenſis in d. l. itẽ quia, in prima char. dicat poſſe te-
neri quod imò ẽt iſta tacita impediat per reg. d. l. ſi debitor.
C. de diſtra. pigno. & quod d. l. eſt differentia. loquatur in ma
numiſsione, & ſic fauore libertatis: tñ dicit quòd durum eſt
recedere ab Angel. Et fortè ad euitandas iſtas difficultates,
& tot amaritudines, iſta opin. poſſet teneri. & facit l. ſi gratui
tã. §. fin. ff. in quib. cauſ. pigno. taci. contrah. aliàs incipit: Pom
ponius ſcribit. Ita teneo: & ita puto veritatem propter dictã
leg. ſi gratuitã. §. fin. ſed conſidera. quia iſta ratio præſuppo-
nit ꝙ ante ꝙ̃ fiat incluſio, illa tacita hypotheca nullius ſit effe
ctus: quod mihi videtur durum ꝙ ſi reg. illius text. & l. item
quia. ff. de pact. & l. certi iuris. C. loca. fruſtra nobis tradere-
tur quòd inuecta, & illata in domum conductam ſint nobis

tacitè hypothecata,iſtud eſſet fruſtra, ſi ante incluſionē poſ-
ſent bona alienari ſine onere. cogita:quia multùm dubito.
b b † Et ſi diceretis, Quē effectum habet iſta tacita hypothe
79 ca inducta à lege,interueniente hominis facto: Dicite ſecun
dum quod declarat Io.Fab.hic,in 5.col.& Nicol.de Neap.in
prima quæſt.extra gl.quòd poteſt operari maximum effectū,
quem etiā non poteſt operari hypotheca expreſſa,ſiue ſit vni
uerſalis,ſiue particularis:quia dñs locator, qui habet tacitā
hypothecam in bonis inuectis,vel illatis,eo caſu, quo inqui-
linus,vel colonus ceſſarent à ſolutione penſionis,poteſt face-
re incluſionem dictorum bonorum, ſecundum quod pruſi-
mè declarauit,& facta dicta incluſione,poteſt propria autho
ritate illa bona poſtea auferre.l. inquilino. & melius in l.ſeq.
quæ incip.vtique.ff.de dam.infec. Sed alij creditores haben-
tes hypothecas,vel obligationes, in quibus non fit iſta inclu
ſio,non poſſunt propria authoritate capere bona debitoris,
imò ſi capiant,incidunt in edictum diui Marci: quia ius cre-
diti amittunt.de quo edicto eſt tex.in l.extat.ff. qđ met.cauſ.
80 & in l.pe.C.de pigno.actio. † Et ex hoc affectu colligatis aliā
differentiā vltra eā,quā proximè retuli, inter hypothecam ta
citā inductā à lege,mediāte tñ facto hominis, & eā,quæ ex-
preſsè eſt inducta.Et ſi inſtares ſubtilius,quæ poſſet eſſe ratio
diuerſitatis,quare facta incluſione poſsit creditor bona debi
toris propria authoritate auferre,quod non eſt in alijs credi-
toribus: Dico duplicē poſſe aſsignari rationem diuerſitatis.
Vnam aſsignat Io.Fab.hic,in 5.colum. quia eo ipſo ꝙ bona
includuntur,videntur tradi ipſi locatori: & ſic nulla vis dicit̄
per ipſum committi auferēdo. Aliam rationem aſsignat Ni-
col.de Neap.hic,in ſecunda quęſt.extra gl.quam etiam ſentit
Io.Fab.in 9.col.quæ tñ in effectu eſt eadē cū præcedenti, vel
eſt declaratio præcedentis rationis: quia locator poſt inclu-
ſionem bonorum factam dicitur ipſa bona incluſa poſsidе-
re.l.ſolutum.§.ſolutam.ff.de pign.act.ideo poteſt ea propria
authoritate capere:quod non eſt in alijs creditoribus, vel hy
pothecis,quæ non includuntur,vel non traduntur.Et horum
81 occaſione docto.hic ſubintrant illam arduā quæſtionē, † an
locator ante incluſionem bonorum factam dicatur bona illa
ta per colonum vel inquilinū poſsidere.in qua quęſtione mul
ta hincinde adducuntur.Quam quæſtionē aliter non exami-
no hic,quia non conferret ad propoſitum. Sed de eis habetis
per gl.in l.ſolutum.§.ſolutam,in gl.mag.in uer.experiri.& ibi
latè per Bar.ff.de pign.act.& plenè per Io.Fab.hic in 9.& 10.
col.plenè etiā per Nico.de Neap.hic, in 3.quæſt.extra glo.Et
communis eſt concluſio,quòd locator ante incluſionem non
dicatur bona illata poſsidere,nec verè,nec fictè. Ita conclu-
dit Bar.vbi ſuprà.Ita etiam concludit Ioan.Fab.hic, in 9.col.
Idem etiam tenet Ang.de Aret. Hoc idem etiam tenet Bal.in
l.certi iuris.in 9.quæſt.C.loca.& ibidem Sali.in 7.quæ.quam-
uis ſubtilis Petr.de Bella Per.in d.§.ſolutā. quem refert Cyn.
in d.l.certi iuris.in 3.quæſt. habuit aliam opin. diſtinguendo
inter illata in prædium urbanum, & illata in prædium ruſti-
cum.Et cum eius diſtinctione tenet Nicol.de Neap.hic, in d.
q.extra gl.quam diſtinctionem reprehendit expreſsè Bart.in
d.§.ſolutam. & dicit Bald.in d.l.certi iuris. in 9.quæſt. ꝙ iſta
opi.Petr.eſt fatuitas.Iſtud pro expedito habeo quantum atti
net ad terminos,de quibus ſuprà proximè dixi: quòd locator
poſt incluſionem bonorum factam dicitur bona illata poſsi-
dere.Ita Bar.in d.§.ſolutam.& Ioan.Fab.& Ang. de Are.hic.
Gloſſ.in ver.quaſi Seruiana.diuido in tres partes principa-
les.Nam in prima poſuit quare appellatur quaſi Seruiana cū
hac nota diminutionis,Quaſi.In ſecunda poſuit etymologiā
Seruianæ,& quaſi Seruianæ. In tertia poſuit differentiam in-
ter Seruianam actionem,& Saluianum interdictum. Secūda
ibi:vtraque tamen Seruiana dicitur.Tertia ibi:ſed quæ eſt dif
ferentia inter Seruianam.
In eadē gl.ibi:vt ff.de legi.& ſenatuſcon.l.fin.habetis duo.
82 Primò, † quare quaſi Seruiana appelletur cum hac nota di-
minutiua,Quaſi:nam dicit gl.iſtud eſſe ad differentiam ſupe
rioris,& vt a ſuperiore cognoſcatur. Vel poteſtis aliter dice-
re,& fortè etiam melius,prout etiam dicit Nicol. de Neapol.
hic,in 3.quæſt.extra gloſſ.quòd ideo appellata eſt, quaſi Ser-
uiana,quia non eſt ita plena,ſicut Seruiana.Nam per iſtā qua
ſi Seruianam non ita plenè prouidetur creditori,ſicut per Ser
uianam prouidetur locatori: quia, vt dixi in glo.illa proximè
præcedenti,habens Seruianam,facta incluſione poteſt bona
propria authoritate capere:quod non eſt in habēte quaſi Ser
uianam.Dubito tamen quòd illud, ꝙ locator poſsit propria
authoritate capere, non eſt virtute actionis Seruianæ,quæ in
hoc plenius locatori prouideat, ſed virtute incluſionis, qua
mediante locator conſequitur poſſeſsionem bonorum inclu
ſorum:declaraui in gl.illa proximè præcedenti. Et iſtud pu-
83 to verius. Non recedatis à gl. quamuis paruus effectus † ſit
in hoc.
c c Secundò habetis ex gl.etymologiam, quare dicta ſit Ser-
uiana,& quaſi Seruiana:quia à ſeruando. Per has enim actio
nes iura creditorum conſeruantur:propterea ꝙ melius ſit,vt
vulgò dicitur, pignori incumbere, quàm in perſonam age-
d re; d vt inquit tex.in §.furti.el.3.ſuprà de oblig.quæ ex deli.fa-
cit §.fin.ſuprà quib.mod.re.contrahi. oblig. Et hac ratione
84 poſſumus dicere † ꝙ Saluianum interdictum:de quo latè vi-
debitis in ſeq.parte gl.dictum ſit à ſaluando: prout etiam di-
cit Nico.de Neap.in 3.q.extra gloſſ.
Vnde autem dicta ſit hypothecaria, & quare ſic dicta ſit,
habetis declaratum per Iacob.de Rauen.ſecundum quod eū
refert Ioan.Fab.in penulti.col.vbi dicit ꝙ hypothecaria dici
tur ab hypo,quod eſt ſub,& theſis, quod eſt poſitio, quaſi ſit
ſuppoſitio,id eſt,obligatio.Nā,ſm eū ſuppoſitio,& obligatio
idem ſunt.Ad hoc benè inducit rub.ff.de reb. eo. dum in fine
rub.dicitur,non alienandis vel ſupponendis.quam rub.alibi
inducit Bar.ad notabilem quæſtionem in l.fundus.ff.de ann.
leg.Quam quæſtionē examinat latiſsimè Ioann. Fab.hic, in
penult.& vltim.col.& credo ꝙ eā melius determinet, ꝙ̄ Bar.
In fin.gl.habetis differentiam inter Seruianam actionem,
85 & Saluianum interdictū: † quia agens Seruiana actione, te-
netur probare debitorem ſuum dominum earum rerū, quas
intulit in prædiū conductū ad hoc vt vigore tacitæ hypothe-
cæ poſsit obtinere:agentem autem Saluiano interdicto ſuffi-
cit probare debitorem poſſediſſe, & ſic ſufficit probare ſolā
poſſeſsionem abſque dominio. Hanc etiam differentiam po-
nit & tenet gl.in d.§.interdictum.in verſic.pepigiſſe,infrà de
interdi.& gloſſ.mag.in fin.in ver.competit.in l.j. C. de prec.
& Salui.interdict.
Pro clara tamen intelligentia huius differentiæ, & pro ha-
benda ueritate eius,quod vult gl.quòd agentē Seruiana opor
86 teat probare debitorem dominum:reaſſumo in dubiū † quid
teneat ꝓbare agēs Seruiana ad hoc vt in ea poſsit obtinere.
In quo puncto gl.noſtræ ſunt multum variæ: nam glo.hæc
vt ſtatim vidiſtis,tenet ꝙ probandum ſit dominium debito-
ris.Et idem volunt gl.concordantes ſuprà proximè alle. Hāc
gl.noſtram cum concordantibus reprehendit Dyn.hic, & di
cit ꝙ iſta glo.eſt diabolica, & quod male dicit:imò ꝙ nō po-
tuiſſet peius dicere.Nam data veritate huius gloſ.ſequeretur
maxima iniquitas,quòd agens Seruiana,vix,aut nunquā ob-
tineret,ſi neceſſe haberet probare dominiū debitoris. cuius
dominij probatio eſt difficillima,vt tradit Bar.in l.rem, quæ
nobis.ff.de acqui.poſ.& in l.rem alienam. in 2.col. ff. de pig.
act.& dixi abundanter in §.ſed iſtæ,ſuprà eo. Nec in contra-
rium,ſecundum eum,aliquid faciūt alleg. per glo. ſcilicet.l.
& quæ nondum ſunt.§.j.& l.ſi ſuperatus.ff.de pigno.quia in
eis non dicitur, ꝙ creditor debeat probare debitorem domi
87 num,ſed rem fuiſſe in bonis debitoris. † Et aliud eſt probare
quem eſſe dominum,& aliud probare rē eſſe in bonis: quia,
vt inquit tex.in l.bonorum.§.in bonis.ff. de verborum ſignifi
catione,in bonis noſtris computari ſciendum eſt, non ſolùm
quæ dominij noſtri ſunt, ſed etiam quæ bona fide poſside-
mus.De hoc tamen,quando res dicatur eſſe in bonis noſtris,
dixi in §.ſed iſtæ.in 2.char.ſuprà eod.vbi circa hęc multa ele
gantia retuli.Pro hac opin.Dyn.benè facit l.ſi ab eo. ff. de pi
gno.& l.ante omnia.ff.de proba.vbi dicit tex. ꝙ creditor de-
88 bet probare rem pertinere ad debitorem: † & quòd verbum
e Pertinere,latiſsimè patet e,vt eſt tex.in l.verbum illud Perti-
nere.ff.de verbo.ſignifica.Et ita etiam tenet Ioann. Fab. hic.
Eſt verum quòd Cyn.in l.cum res.quem ibi refert.Bartol.C.ſi
res alie.pig.da.ſit,reprobat hanc opin. Dyn. per aliqua ſatis
bona iura:& ſuſtinet gl.noſtram hic,reſpondens ad adducta
in contrarium: cuius Cyn.opin. reprobat ibi Bartol. & ſe-
quitur

quitur Dyn.hic, dicite vt ibi per eum. Et ideo in propoſito noſtro alib.gl.in l.rem alienã.in glo.prima.ff.de pign.act.tenet quòd ſufficit, agentem hypothecaria probare poſſeſſionem debitoris cum bona fide, & titulo. Alibi glo.in l.cùm res, in gl.fin.C.ſi res alie.pigno.data ſit.tenet ꝙ ſufficit probare poſſeſſionem debitoris cũ bona fide, abſque eo ꝙ probetur de titulo. & Baldus in d.l.cùm res. ibidem in princip.ita exorditur, ꝙ illa lex portat coronã totius materię, quid probandum ſit in hypothecaria.ibi tex.glo.& docto.pleniſſimè. Dyn.hic, in hac gloſſarum varietate paucis ſe expedit diſtinguendo, & has gloſſ. ad concordiam reducendo, & dicit ꝙ ita ſeruatur communiter per aduocatos. Et eius diſtinctio, licet ipſe non dixerit, fuit ante eum, gloſſ.in l. ante omnia.ff.de probat. Aut res hypothecata reperitur penes debitorem, aut penes extraneum. Primo caſu ſufficit probare ſolam poſſeſſionem debitoris: quia ipſe debitor non poteſt referre quæſtionem dominij. Et ita, ſecundum eum, procedat gloſ.in d.l. cùm res. Secundo verò caſu, quando res hypothecata reperitur penes extraneum: & hoc caſu debet ſaltem probari poſſeſſio debitoris cum titulo, & bona fide. Ita procedat gl. in d.l.rem alienam. Et ratio eſt, ſecũdum eum, quia creditor debet eſſe eiuſdem cõditionis, cuius erat debitor ſuus, in cuius locum ſucceſſit. Quemadmodum ergo debitor ſuus habuiſſet neceſſe probare ad minus de poſſeſſione ſua cum titulo, & bona fide, ita habebit neceſſe probare & creditor. Et hanc diſtinctionem ſentit etiam gl.prima circa fi.in dicta l.rem alienam. & eam in primo membro ſequitur Ioan. Fab.hic, & Bar.poſt Cyn.in l.cùm res.& omnes docto. vt infrà referam. In ſecundo membro aliter diſtinguitur, vt infrà dicam: ſed hanc diſtinctionem Dyn. reprobat Cyn.in d.l.cum res. & ibidem poſtea ipſe Cyn.ponit aliam diſtinctionẽ quam diſtinctionem ſucceſſiuè poſteà reprehendit ibi Rayn. in multis membris. vt hic per Nicol.de Neap.in 7. oppoſi. gloſſ.

Sed non curo, nec expedit referre tot anfractus, & varietates antiquorum noſtrorũ in hac difficultate. Placet mihi modus procedendi, quem obſeruat Ang.de Aret.hic, vt ea dictis Cyn.Bar.Bal.& Salicet.poſt gl.& alios docto. antiquos in d.l. cum res.C.ſi alie.res pignor.data ſit. Et Bartolus in dicta l.rẽ alienam. & Cyn. Bar. & Baldus in l. de rebus. C. de do.ante nup.& Ang.in l.ſi ſuperatus.in prin.& l.ſi Timo. ff.de pigno. Et ideo faciamus tres caſus principales, quamuis Angel.de Aret.quatuor fecerit. Aut agitur hypothecaria contra ipſum principalem debitorem poſſidentem. Aut agitur contra tertium poſſeſſorem habentem cauſam à debitore. Aut agitur contra tertium poſſeſſorem extraneum omnino, & nullam penitùs cauſam habentem à debitore. Primo caſu principali: ſcilicet quando agitur hypothecaria contra ipſum principalem debitorem, facite vobis firmam concluſionem, in qua nemo dubitat, ꝙ ſufficit probare ſolam poſſeſſionem debitoris. & eſt ratio, quia debitor cõuentus non poteſt referre quæſtionem dominij: ſicut nec econtra, creditor conuentus à debitore propter fructus, quos percepit ex re hypothecata, nõ poteſt dominij quæſtionem referre. l. ſi pignore. aliàs incip. l. & ſi metus. §. ſi prædo.& §. ſi creditor. ff.de pigno.act. bonus tex.in l.ſi inter.§.j.ff.de pigno. ne alius de ſuo mendacio arguatur: vt inquit tex.in d.l.rem alienam. ad fin. Debet tamen aduocatus in actu practico eſſe benè cautus in hoc, vt elegãter declarat Bar.in d.l.rem alienam. in ſecunda colum. vt nõ ſolùm dicat, & ponat de poſſeſſione debitoris, ſed etiam debet deducere, & proponere debitorẽ fuiſſe dñm, vel habuiſſe dictam rem in bonis: quod probatur eo ipſo, ꝙ probata fuerit poſſeſſio debitoris, vt ſtatim dixi, cùm ipſe debitor conuẽtus non poſſit referre quæſtionẽ dominij: aliàs autem ſi hoc non deduceret, ſuccumberet, tanquam plenè ius ſuum non deducens. Ita Bar. vbi ſuprà, & ſequitur Salic. in l.certi iuris. C.loca. Et hoc dictum benè not. Ang.de Aret.hic, ad practicam. Ego iſtud dictum confirmo optima ratione: quia nunquam ex poſſeſſione præſumitur dominium, ſi dominium nõ fuerit allegatum. Ita notanter Bald.in l.etiam. in tertia col. C.de execu.rei iudi. Non ergo ſufficeret probare poſſeſſionẽ niſi dominiũ fuiſſet allegatũ: quo caſu, ſi dominiũ fuerit allegatum, tũc ex probatione poſſeſſionis dominiũ præſumet.

Prædicta limitantur multùm ſingu.per Sal.in d.l.cùm res. C.ſi alie.res pigno. vt procedãt in hypotheca ſpeciali, in qua debitor ipſe conuentus non poteſt referre quæſtionem dominij: ſed in generali hypotheca, in qua debitor generaliter omnia bona ſua hypothecaſſet, vt quotidiè fit, poſſet debitor cõuentus hypothecaria ad aliquam rem dicere quòd illa res pro qua conuenitur, non eſt ſua, ſed alterius, puta Titij: & debebit ipſum Titium in iudicio nominare, iuxta l.2.cum materia.C.vbi in rem ac.& maximè ſi debitor aſſerat ſe recolligere fructus illius rei nomine ipſius Titij, iuxta l.Titia.in princ. ff.de ſolu. Et ratio diuerſitatis eſt, ſecundum eum, quia tunc non conuincitur de mendacio, iuxta dictam l.rem alienam. in fi. Et ita ſingu.refert, & tranſit Angel.hic. Iſta peregrina & ſingu.limitatio Sali.ſummoperè placet: ſed non eius diuerſitatis ratio, ꝙ in hypotheca ſpeciali non poſſit debitor conuẽtus referre quæſtionem dominij, ne de mendacio arguatur: cõuentus autem generali hypotheca benè poſſit referre quæſtionem dominij: quia tunc nõ conuinceretur de mendacio. Iſta ratio (iudicio meo) nihil penitùs valet: nam ſi verum eſt ꝙ res hypothecata non ſit debitoris: & tũc ſiue ſit hypotheca ſpecialis, ſiue generalis, neutro caſu de mendacio conuinceretur. Si autem verum ſit, rem hypothecatam eſſe debitoris: & tunc ſiue ſit hypotheca ſpecialis, ſiue generalis, ſi referat quæſtionem dominij, & dicat rem eſſe alterius, ita cõuincetur de mendacio in generali hypotheca, ſicut in ſpeciali: & propterea ſemper in vtraque erit idem. Et propterea hæc ratio diuerſitatis ita ſimpliciter intellecta nullum haberet ſaporem. Vnde ego puto aliam eſſe, & notabilẽ rationem diuerſitatis: & credo ꝙ iſta fuerit propria mens Salic. quamuis ipſe bene non declaret, & Ang.de Aret. referens eũ non benè explicet. Nam quando debitor ſpecialiter hypothecauit aliquã certam rem, quam poſſidebat, ſi ad eam conuentus hypothecaria opponat quæſtionem dominij, replicabitur aduerſus eum de dolo. Iſta eſt doctrina & theorica magiſtralis Iuriſcõſultis in d.l.ſi inter.§.j.ff.de pigno. quia arguitur dolus debitoris, qñ rẽ aliquã ſpecialiter hypothecauit, & poſteà conuẽtus ad eam refert quæſtionem dominij. Sed quando debitor obligauit generaliter oĩa bona ſua, & reperitur ꝙ poſſidet rẽ aliquã, quæ eſt aliena: ſi ad eam conueniatur hypothecaria, poterit referre quæſtionem dominij: quia hoc caſu nõ poteſt argui dolus ſuus in illa re, quam ipſe ſpecialiter non obligauit: & iſta eſt mera veritas.

Secundo caſu principali, qñ agitur hypothecaria contra tertium poſſeſſorem habentem cauſam à debitore, an ſufficiat probari ſolam poſſeſſionẽ principalis debitoris. In hoc puncto Bar.contra morem ſuum eſt ſibi ipſi contrarius: quia in d.l.cũ res.C.ſi alie.res pigno. ſecutus Cyn. ibidem diſtinguit: Aut iſte tertius poſſeſſor habet cauſam lucratiuã, & tũc in eo fit idem, quod in principali debitore conuento hypothecaria, ut ſufficiat probare poſſeſſionem. Aut habet cauſam oneroſam: & tunc ſecus, per l.apud Celſum.§. de authoris.& §.authoris aũt dolus.ff.de excep.do. Ipſemet verò Bar.in d.l.rem alienam.in 2.col.ff.de pign.act.dicit, ꝙ illud ſibi non placet: quia diſtinctio d.§.de authoris. an habeat cauſam lucratiuã vel oneroſam, haberet locũ in agẽte: ſecus eſt in poſſidente, cui nunquam dolus authoris nocet. alle. l.an vitiũ.ff. de diuer.& tempo.pſcrip.& l.ſecunda.§.primo, cũ ibi no.ff. de excep.do. quæ leges nihil mihi probant. Et hæc uerba Bar. ſi fas eſt dicere, non ſunt intellecta per Docto. ſed infrà quid ſibi uelint, clariſſimè demonſtrabo. cũ diſtinctione tñ Cyn. inter habẽtẽ cãm oneroſam & lucratiuam, uĩ tenere Bal.in l. de rebus.ad fin.C.de do.ante nup.& Iac.But.in d.l.cùm res. Salic.verò in d.l.cùm res.in uer.quæro nunc ſecundò, quid ſi agatur, &c. ſecundum quod eum refert. Ang.de Are. hic, dicit ſe aſſentire Bar.in l.rem alienam.in reprobatione diſtinctionis Cyn.ſed non eius determinatione: quia imò ſm eum, ſufficit ſolũ probare ꝙ debitor poſſidet illã rẽ vt ſuã: licet de titulo eius non probetur per aliquas rationes, de quibus hic p eũ: quas refert ſimpliciter Ang.hic: ipſe verò Ang.hic tenet indiſtinctè opi.Bar. in d.l.rem alienã. ꝙ qñ agit hypothecaria ꝯ.tertiũ poſſeſſorẽ habẽtẽ cãm à principali debitore, ſiue ſit oneroſa, ſiue lucratiua, nõ ſufficiat ꝓbare ð ſola poſſeſſione principalis debitoris, niſi ẽt ꝓbet ð eius dominio, vel ſaltẽ rẽ fuiſſe i bonis principalis debitoris. Et ibi dicit Ang.ð Are.

maximum verbum, ꝙ iſta opi. obſeruatur in practica: & hāc
opin. comprobat ipſe optima ratione: quia habens hypothe
cariam, habet tantùm ius in re ad auocandam ſolam nudam
poſſeſsionem: vt eſt textus not. in l. ſi cum uenditor. in prin
cip. ff. de euic. quam Angel. de Aret. hic, non in iſto loco, ſed
in colū. ſequ. reputat ſingu. non autem titulum habet habi-
lem ad cauſandum dominium, & ſic ad inducendum vſuca-
piendi conditionem. Ille verò tertius, qui rem poſsidet, &
habet cauſam à principali debitore, habet titulum, & bonā
fidem, & actualem poſſeſsionem de præſenti, & conſequen-
ter habet vſucapiendi conditionem. Cùm ergo habeat plu-
ra, & pinguiora iura, quàm agens hypothecaria, qui nullum
penitus titulum habet: ergo ſibi meritò eſt præferendus, per
id, quod in ſimili dicunt doct. & Bar. in l. hæreditatis. C. de
peti. hæred. dum aſsignant rationem quare petitio hæredi-
tatis non detur contra titulo poſsidentem.
f f* Ego in hoc dubitatiſsimo puncto teneo hanc nouā opi.
ꝙ ſi principalis debitor ſpecialiter hypothecauit rē aliquā,
quo caſu ſi ipſe principalis debitor conueniretur hypothe-
caria, & referret quæſtionem dominij: obſtaret replicatio
doli: quia argueretur eius dolus per d. l. ſi inter. §. primo. ff. de
pigno. Eodem modo tertius poſſeſſor habens cauſam lucra-
tiuam ab eo, non poſſet referre quæſtionem dominij: quia ſic
argueretur dolus authoris ſui, qui ſibi debet nocere, dicta. l.
apud Celſum. §. de authoris. & §. authoris aūt dolus. Et ſic
iſto caſu teneo quòd ſufficiat probari ſolam poſſeſsionē prin
cipalis debitoris, cū ēt à tertio poſſeſſore conuento non poſ-
ſit referri quæſtio dominij: cùm arguatur dolus principalis
debitoris, à quo iſte cauſam habuit lucratiuam. Secus tamen
eſſet, ſi iſte tertius poſſeſſor haberet cauſam oneroſam: quia
tunc cùm poſsit referre quæſtionem dominij, nec dolus au-
thoris ſui habet ſibi nocere: tunc non ſufficeret probare ſolā
poſſeſsionem principalis debitoris. Iſtud tamen intellige,
& limita secundum quod ſingu. limitat Baldus in dicta l. de
rebus. ad fin. ut procedat quando habens cauſam lucratiuā à
debitore uellet uti illa cauſa: & ſic uellet adiuuare ſe adminì-
culo ſui authoris. Secus autem ſi nollet uti adminiculo au-
thoris ſui, ſed ſimpliciter ſe tueri, & dicere quòd ſatis iuris
habet eo ipſo quòd poſsidet. Et ita etiam tenet Ioannes Fab.
hic. Et hoc no. quia multùm limitat iſtam materiam. Et ante
eos iſtud fuit originarium dictum Spec. in tit. de obligatio.
& ſolutio. §. primo, in uerſi. ſed pone centum mutuauit. Et
ego credo ꝙ iſtud ſit propriè illud, quod uult Bartolus in di-
cta l. rem alienam. in ſecunda columna, quamuis ipſe Barto-
lus non bene ſe declarauerit: & alij eum fortè non bene intel
lexerunt, dum dicit Bartolus ꝙ diſtinctio §. de authoris. ha-
bet locum in agente, non autem in poſsidente, cui nunquàm
dolus authoris ſui nocet. Vult enim dicere Bartolus, & ita eū
intelligo, & declaro, quòd quando quis poſsidet & conueni
tur, non allegat cauſam authoris ſui, ſed dicit ſatis iuris ſibi
eſſe, ex quo poſsidet: & propterea dolus authoris nunquàm
ſibi nocet: & quando ipſe agit, neceſſe habet allegare cau-
ſam authoris ſui, in qua poteſt ſibi nocere dolus authoris: &
ideo nunc recurrimus ad diſtinctionem illius §. de autho-
ris. ut ſi habeat cauſam lucratiuam, dolus authoris ſibi no-
ceat: ſecus ſi oneroſam. Et iſta fuit propria mens, ſeu intētio
Bartoli. Vbi autem principalis debitor non hypothecaſſet
ſpecialiter rem aliquam, ſed generaliter omnia bona ſua: tūc
ego puto ꝙ ſi ꝓ una ex rebus illis agatur hypothecariè cōtra
tertium poſſeſſorem, habentem cauſam à principali debito-
re, ēt ſi utatur cauſa, & ēt adminiculo principalis debitoris,
ꝙ non ſufficiat probare ſolam poſſeſsionem principalis de-
bitoris, niſi etiam probetur ipſius dominium, uel fuiſſe in
bonis principalis debitoris. Quo caſu propter proprietatem
hypothecæ antequam fieret alienatio in iſtum tertium poſ-
ſeſſorem, obtineret agens hypothecaria: alias autem ſuccum
beret, per rationem Angeli de Aretio ſuprà proximè relatā:
quia tenuiora iura diceretur habere, quàm tertius poſſeſſor.
Et ad hoc tenendum mouet me, quia quemadmodum ipſe
principalis, debitor, qui omnia bona generaliter obligauit,
conuentus hypothecaria ad unam rem, referat quæſtionem
dominij, ſi non arguitur eius dolus, ut dixi ſupra in primo
membro principali. nullus ergo dolus eſt hoc tertio caſu, ꝙ
poſsit tertio poſſeſſori ab eo cauſam habenti nocere: & pro
pterea non ſufficit ſola probatio poſſeſsionis. Et hanc theori
cā aſſumo ex his, quæ uult Salicetus in primo membro prin-
cipali huius diſtinctionis, ſecundum quod eum ibi retuli.
Tertio caſu principali, & ultimo, quando agitur hypothe-
caria contra tertium poſſeſſorē omnino extraneū, & nullam
penitus cauſam habentem à principali debitore: facite fir-
mam concluſionē, in qua nemo docto. diſcrepat, ꝙ agens hy
pothecaria debet probare de dominio principalis debito-
ris, uel ſaltem de bona fide, & titulo, iuncta poſſeſsione. Et ēt
ratio, quia agens ex perſona ſua habet ſolum ius hypothe-
cæ, quod nullum titulum affert, niſi quòd nudam tantùm poſ
ſeſsionem auocat, dicta leg. ſi cùm uenditor, in princip. Imò
plus, non habet etiam ius hypothecæ, niſi probet de domi-
nio principalis debitoris, aut de eius titulo, & bona fide: cùm
alias non potuiſſet ius hypothecæ conſtituere: ut latè uidi-
mus ſuprà in gl. in uerbo, coloni. in ultima parte. Cùm ergò
agens hypothecaria habeat neceſſe fundare ius ſuum hypo-
thecæ ex perſona principalis debitoris: ergo neceſſe eſt ꝙ
probet de dominio, aut titulo, & bona fide principalis debi-
toris: aliàs ſuccumberet agens contra penitus extraneum poſ
ſeſſorem: cùm iſte extraneus poſſeſſor, qui nullam cauſam
habet à principali debitore, poſsit ſine dubio aliquo referre
quæſtionem dominij principalis debitoris: & conſequenter
poſsit dicere principalem debitorem nullum ius habuiſſe,
quo mediante ius hypothecæ conſtitueret.
. Aduertite tamen diligenter, quòd etiam iſto ultimo caſu
principali ſi debitori principali aliquod competeret Interdi-
ctum contra iſtum extraneū poſſeſſorem ad auocandam poſ
ſeſsionem; quod illud etiam competeret eius creditori, qui
haberet omnia bona debitoris obligata: & conſequenter iu-
ra, & actiones, iuxtà dictum Bar. in d. l. rem alienam, in penul
tima col. Cynus & Salicetus in d. l. cùm res. C. ſi alie. res pign.
Et ne erretis in actu practico, attendite ſm præfatos docto-
res, ꝙ iſto caſu, qñ aliquod interdictum cōpetit principali de
bitori pro auocanda poſſeſsione, ꝙ hoc caſu eius creditori
datur hypothecaria: quia hoc eſt falſum: imò datur utile in-
terdictum. Directum aūt cōpetit principali debitori, quale-
cunque illud eſſet. textus eſt in lege nomen. in uerſic. utilibus
actionibus. C. quæ res pigno. Et ex prædictis habetis clarè &
perfectè expeditam, & benè excuſſam hanc theoricam do-
ctorū in articulo quid probandū ſit agenti hypothecaria, &
ſi ad eā benè aduerteritis, docto. in ea nō diſcrepant à diſtin-
ctione Dyn. hic, quam ſupra retuli, niſi in uno caſu, qñ agitur
hypothecaria contra tertium poſſeſſorem habentē cauſam
à principali debitore: in alijs ſtant cū diſtinctione Dyni. Et ad
iſtā theoricam docto. Proximè relatā videatis omnino latè
Spec. in tit. de oblig. & ſol. in §. primo. in uerſi. ſed quid debet
creditor probare. cū tribus uerſi. ſeq. & in tit. de pigno. §. j. in
uerſi. ſed quī. & ibi ponit Spec. multas ſubtiles q̃ſtiones circa
materiā, & multas earū i ſpē ponit hic Io. Fab. i 6. 7. & 8. col.
q̃ poſſēt hic ad ampliationem materiæ formari, ſi expediret.
His ita diligenter examinatis pro elicienda gl. noſtræ ueri
90 tate, reuertor nunc ad ipſam gl. ſquæ in differentia, quam aſ
ſignat inter Seruianam actionem, & Saluianum interdictum,
uult quòd in Seruiana actione debeat probari de dominio
debitoris. Ex prædictis liquet uobis quòd iſta gloſſ. in primo
membro non dicit generaliter uerum, quod in Seruiana ſem
per probari debeat de dominio debitoris: quia imò in pluri-
bus caſibus ſufficit probare ſolam poſſeſsionem: & aliquan
do poſſeſsionē cū bona fide, & titulo, ut in prædictis uidiſtis.
91 † In ſecundo uerò membro gloſ. noſtræ, dum uult quòd in
Saluiano interdicto ſufficiat probari poſſeſsionē: in hoc do-
ctores omnes hic, & ubique ita ſimpliciter tranſeunt cum gl.
Idem etiam tenet Bar. in dicta l. rem alienam. in ſecunda col.
Ego puto ꝙ iſta gl. bene dicat in Saluiano interdicto directo,
quod datur tantùm contra conductorem, & eius hæredem. l.
prima. C. de Saluia. interdi. in quo uerum puto ſufficere pro-
bari poſſeſsionem conductoris, cùm ipſe conuentus non
poſsit referre quæſtionem dominij, declarando, & intelligē-
do prout dixi, & declaraui ſuprà in primo membro principa
g li diſtinctionis magnæ ſuprà poſitæ. g* Secus in Saluiano inter
dicto utili, quod datur contra tertiū & extraneū poſſeſſorē. l.

j.in princ.ff.de Saluia.interdict. & videbitis plura infrà in tertia differentia quam aſsignaturus ſum.

92 † Puto quòd iſta gl.non bene dixerit: & credo quamuis alicubi non inuenerim tactũ, aut declaratum, quòd in utili Saluiano interdicto, quod competit contra extraneum poſſeſſorem, non ſufficit probari de ſola poſſeſsione principalis conductoris: ſed in eo quoque habemus diſtinguere prout diſtinguebã ſuprà in hypothecaria, in 2. & 3. mẽbro prin. ut ſi iſte tertius poſſeſſor non haberet cauſam à principali conductore, uel haberet oneroſam, neceſſariũ ſit probare de dominio principalis conductoris, vel ſaltem de titulo. & bona fide cũ poſſeſsione: aliàs per iſtum tertiũ per extraneũ poſſeſſorẽ cõuentum utili Saluiano interdicto poſſet referri quæſtio dominij. Cogitate tñ an hæc vera ſint: quia ſunt meę nouæ conſiderationes. Et per hæc ego teneo quòd differentia gl. noſtrę hic cum alijs concordantibus ſuprà alleg. cũ qua tranſeunt om-
93 nes doct. hic, & vbique, ut ſuprà vidiſtis, non ſit uera: † cùm in probatione idem ſit per omnia in Saluiano interdicto, quòd in hypothecaria: ut quando agitur contra ipſum conductorem poſsidentem, ſufficiat ſola probatio poſſeſsionis. Si contra tertium, diſtingue per omnia, ut ſuprà: & credo quod ſit ueritas quamuis omnium opi. ſit in contrarium.

Retenta tamen adhuc differentia gl. noſtræ pro uera. quæ vera eſt in caſibus, de quibus proxi. dixi, reſtat alia differentia: quia ſecundum hanc differentiam gl. ſequitur maximum abſurdum, quòd iſta Seruiana actio nullius ſit utilitatis, imò dãnoſa: cùm in ea oporteat aliquando probari dominium directum, vel utile, aut quaſi dominium, & ſic bonam fidem & titulum. Agenti autem Saluiana interdicto ſufficit probare ſolam poſſeſsionem: unde melius ſemper erit intentare Saluianum interdictum, in quo minùs agens grauatur onere probãdi. Nulla ergo fuit vtilitas introducere Seruianam actionẽ, imò potius damnoſum. Vnde quamuis differentia gl. noſtræ poſsit ſecundũ communẽ opin. aliquibus caſibus procedere: ex ea tamen ſequitur abſurdum, de quo ſuprà, de quo abſurdo dicam infrà expeditis differentijs, quæ ſunt inter Saluianum interdictum, & Seruianam actionem.

94 † Alia ergo ſecunda differentia inter Saluianũ interdictũ, & Seruianam actionem ponitur per gl. in dicta lege j. in glo. mag. in ver. competit. in vltimis verbis. C. de prec. & Saluia. interdic. quia Saluianũ interdictũ eſt poſſeſſorium: hypothecaria verò, ſiue Seruiana, eſt iudicium petitoriũ. Et eandẽ differentiam ſentit gl. in l. pignoris. C. de pigno. Et ſi diceres, nõne hypothecaria competit ſolùm ad auocandam nudã poſſeſsionem. l. ſi cum venditor, in princ. ff. de euic. quomodo ergo dicitur iudicium petitorium? imò potiùs debet dici iudicium poſſeſſorium. Ad hoc reſpondebat Barto. in l. prima. C. de Saluia. interdict. & in l. prima, in fi. princi. ff. eò quòd ſicut per rei uendicationem auocatur poſſeſsio ratione dominij, & aliquando nuda detentatio, iuxta l. officiũ. in fi. ff. de rei ven. tamen quia debet conſtare de dominio agentis, & illud debet probari, propterea dicitur iudicium petitorium. Ita in propoſito. quamuis per hypothecariam auocetur nuda poſſeſsio, tamen quia auocatur poſſeſsio ratione iuris hypothecæ, de quo iure debet conſtare, & illud debet probari propterea dicitur iudicium petitorium: ſed in interdicto Saluiano dicemus, quòd ideo eſt iudicium poſſeſſorium, quia in eo non habet agens dicere rem eſſe ſibi obligatam, ſed ſimpliciter eſſe poſſeſſam ab eo, qui obligauit.

Et ex iſta differentia infert multum ſignanter Barto. in d. l. prima. C. de Saluia. interdict. & in dicta l. prima in princip. ff.
95 eodem, quod † cum hypothecaria ſit iudicium petitorium, & non poſſeſſorium, & conſequenter cùm non ſit iudicium momentaneæ poſſeſsionis, & ea ſententia lata ſuper hypothecaria, poterit appellari de iure ciuili: interdictum autẽ Saluianum cùm ſit poſſeſſorium, ſequitur, quòd a ſententia lata ſuper eodem, tãquã ſuper iudicio momẽtaneæ poſſeſsionis, non poterit appellari de iure ciuili, iuxta l. vnica. C. ſi de momen. poſ. fue. app. Et refert Barto. in dicta l. prima, in fin. prin. ſe ita dixiſſe in qõne de facto. Et ita etiã tenet Salic. & Floria. in dicta l. prima. C. de Saluia. interdict. & Angel. de Aret. hic. qui eos ita ſimpliciter refert. Et ita etiam, ſcilicet quod à ſententia lata in hypothecaria poſsit appellari, etiam de iure ciuili, tenet Bal. in illa l. vnica, in princ. ulti. colum. C. ſi de moment. poſ. fue. appel.

Sed audite, quamuis cum iſtis tranſeant omnes, nec vnquã in eis inuenerim contrarietatem, ego tñ in eis multùm dubi-
96 to quomodo procedant, dũ vult Barto. † quòd hypothecaria ſit iudicium petitorium: quia in ea probari debet de iure hypothecæ, nõne idem eſt in Saluiano interdicto? quomodo enim in eo agens poſſet obtinere, niſi oſtenderet, & probaret de iure ſuæ hypothecæ? iſtud non video quomodo procedat. Et ſi diceres prout dicebat Barto. quòd agens Saluiano interdicto habet ſolũ dicere de poſſeſsione eius, qui ſibi obligauit: adhuc minus intelligo quomodo iſtud procedat. Ex ſola enim poſſeſsione alterius in æternum quis non obtineret, niſi in eas ius aliquod haberet: ergo ſi fundat ſe ſuper iure, habebit neceſſe illud probare ita in Saluiano interdicto, ſicut in Seruiana actione. Et ſi vlterius diceres, quòd in Seruiana probatur de dominio, quod nõ eſt in Saluia. interdicto: dico quòd propterea nõ debet Seruiana actio appellari iudiciũ petitoriũ: aliàs ſequeretur quòd quando Seruiana intentatur contra ipſum, debitorem vel contra habentem cauſam lucratiuam ab eo, quibus caſibus non probatur de dominio, ſed de ſola poſſeſſione, vt ſuprà abundè vidimus: quòd in illis caſibus Seruiana nõ eſſet iudiciũ petitorium, ſed poſſeſſorium. Itẽ ſequeretur quòd in caſibus, in quibus ego concludo ſuprà in vtili Saluiano interdicto eſſe probandũ de dominio, quod in illis caſibus vtile Saluianum interdictum eſſet petitorium, & non poſſeſſorium. Cogitate, quia maximus effectus & maxima vtilitas ex
97 hac inueſtigatione ſequuntur, † propter beneficium appellandi, quod habet locũ in petitorijs, & non in poſſeſſorijs de iure ciuili, vt ſuprà dixi. Item dum in prædictis, vult Bar. dando ſimile de rei uendicatione, quòd per rei vendicationẽ aduocetur poſſeſsio: & ſic ſentit quòd in rei uendicatione conuentus reſtituat rem iure actionis: in hoc ſunt diuerſæ opin. & multi tenent contrarium, quod imò in rei vendicatione reſtitutio rei non veniat iure actionis, ſed officio iudicis, de quo dicite, vt ſupra dixi in §. omnium. & in materia rei uendicationis, ſuprà eod.

Idem, & propius ad terminos materiæ noſtræ, per prædicta videtur magis fortificari abſurdum, de quo dixi ſupra in prima differentia gl. noſtræ, quòd Seruiana reddatur inutilis, cũ habeamus Saluianũ interdictum, quod eſt iudicium poſſeſſorium cùm longe vtilius ſit intentare iudiciũ poſſeſſorium, quàm petitorium, iuxta conſiliũ Iuriſc. in l. is, qui deſtinauit. ff. de rei uendi. & in §. commodum, infrà de interdict. Præterea, &
98 fortius, quòd † Saluianum interdictũ, ſi ſit poſſeſſorium, ſit longè vtilius. patet: quia à ſententia ſuper eo lata de iure ciuili non appellatur: quod ſecus eſt in Seruiana: vt ſuprà dixi. Ad iſta infra reſpondebimus.

Alia, & vltima differentia inter Saluianum interdictũ, & Seruianã actionem, ponitur per Pet. & Cyn. in l. certi iuris. C.
99 loc. ſecundum quod eos refert Ang. hic, † quia Saluianũ interdictum non competit niſi locatori prædij ruſtici, & nõ datur niſi contra conducentẽ, & eius hæredem. l. j. C. de Saluia. interd. Seruiana autẽ datur locatori prædij ruſtici, & vrbani: vt tenet gl. ſuprà in ver. coloni. in primis verbis. & ibi dixi. Itẽ datur nedum contra conducentẽ, & eius hæredẽ, imò etiam cõtra quemcunque extraneũ, vt ſuprà latè vidiſtis. Et hãc differentiã ſentit etiam gl. in dicta leg. pignoris. C. de pigno. dũ
110 dicit † quòd Seruiana eſt actio realis: Saluianum autem eſt perſonale. Et ex hac differentia reſpondent iſti doct. ad abſurdum, de quo ſuprà bis mentionem feci. Ex hac enim differẽtia patet cuius vtilitatis ſit Seruiana: quia datur locatori etiã prædij urbani, & contra omnem poſſeſſorem, cui, & contra quos non competit Saluianum interdictum. Iſta differentia reprehenditur per Ioan. Fab. hic. & Ang. de Aret. & Nicol. de Neapo. in ſeptima opi. glo. & per Barto. poſt gl. in l. prima. C. de Sal. interdict. & ibi per Sal. & Floria. & per Bartol. in l. j. in princ. ff. eodem quia quãuis Saluianum interdictũ directum non detur niſi locatori prædij, ruſtici, & contra conducentẽ, & eius hæredem. tamen vtile Saluianum interdictum datur locatori prædij vrbani, & cuilibet alteri locatori, & contra quẽlibet extraneũ poſſeſſorẽ: vt eſt tex. in l. prima, in uerſi. debitor. & in uer. debitorem. quẽ ibi ponderat Bart. & alij. C. de Sal.

Sal.interd.& tex.in l.j.§.primò.in uerſic.aduerſus extraneos.
ff.de Sal.interd.Et ſi inſtares ſubtiliter, & diceres quòd imò dire
ctum Saluianũ debet competere contra extraneum poſſeſſo
rem, cùm omnia interdicta regulariter ſint perſonalia, in rẽ
tamen ſcripta.l.j.§.fi.de interd.vidiſtis in §. omniũ. in primo
euidẽtiali,ſuprà eodem:Rñdebat Bar.in l.j.ff.& C.de Salui.
interdict.quòd ſpeciale eſt in Saluiano interdicto, ut non ſit in rẽ
ſcriptum,& conſequenter non detur contra tertium poſſeſſo
101 rem.Et ratio ſpecialitatis eſt, ſecundum eum, † quia hypo-
thecaria eſt acceſſoria ad perſonalem actionẽ:cùm ergo ac-
ceſſoriũ ſapiat naturam principalis,iuxta l.ſi eum.§. qui iniu
riarum.cũ iuribus vulgaribus.ff.ſi quis caut.& perſonalis a-
ctio non datur contra tertiũ poſſeſſorem,nec ſequitur fundũ
vt vulgò dicimus:propterea & hypothecaria, quæ eſt acceſ-
ſoria ad perſonalem actionẽ, non datur contra tertium poſ-
ſeſſorem:ergo eodem modo directũ Saluianum acceſſorium
ad perſonalem actionem non cõpetit contra tertium poſſeſ-
ſorem:& conſequenter non dicetur in rem ſcriptum. Et ſi di
ceres,adhuc videtur quòd Bar.multum erret,dum vult quòd hy
pothecaria,quæ eſt acceſſoria ad perſonalẽ actionẽ, non det
contra tertium poſſeſſorem:quia iſtud eſt falſiſſimum , cùm
hypothecaria competat contra omnem extraneum poſſeſſo
rem nullam habentem cauſam à principali , vt ſupra abun
dè vidimus.Ego ad hoc reſpondeo, ſaluando Bart. qui opti-
mè locutus eſt, quòd hypothecaria directa non datur contra ter
b tium poſſeſſorem , b * ſed tantùm contra principalẽ debito-
rem,& eius hæredem;hypothecaria verò vtilis bene dat con
tra omnem poſſeſſorẽ.Ita habetis text.declarantem in l. pri-
ma,in verſi.vel quæ ad exemplum eius inſtituitur vtilis.C.de
Salui.interdict.& tex.in l.nomen.in verſi.vtilibus actionibus.
C.quæ res pign. Et ita ſanè habetis intelligere ea, quæ ſuprà
diximus.Et ſi denuò inſtares tenaciùs,& diceres quòd eodẽ mo
do vtilis hypothecaria,& vtile Saluianum interdictũ non de
bent poſſe competere contra tertium poſſeſſorem, cùm &
ipſa ſunt acceſſoria ad perſonalem actionem:ego reſpondeo
quòd vtilis hypothecaria, & utile Saluianum non ſunt acceſſo-
ria perſonalis actionis:quia competunt contra extraneos poſ
ſeſſores,contra quos non competit perſonalis actio;ſed in di
rectis hypothecaria , & Saluiano habemus dicere quòd ſunt ac-
ceſſoriæ ad perſonalem actionem,cum dentur contra princi
palem debitorem , contra quem etiam competit perſonalis
actio : vnde tunc bene ſunt acceſſoriæ ad perſonalem actio-
nem.Ita debetis intelligere,& defendere Bartol.

Vnum tamen mihi obſtat contra Bar. in quo relinquo vos
cogitantes: nam videretur quòd Saluianum interdictum vti-
le non deberet competere contra tertium poſſeſſorem: cum
illud bene ſit acceſſorium ad perſonalem actionem eo caſu,
quo competit contra conductorem prædij vrbani, cõtra quẽ
etiam competit perſonalis actio : cuius perſonalis actionis
iſtud utile acceſſoriũ dici poteſt:nunquid non uerũ ſit id , quod
dicit Bart.de directo Saluiano interdicto,ut in eo ſit ſpeciale
quòd non ſit in rem ſcriptum: aliter pro nunc non examino,
& gl.habetis de directo tenentem contrariũ in dicta l.j.in gl.
mag.in uerſi.competit,in princ.C.de Salui.interd.& contra-
rium tenet Nicol.de Neap.hic,in 7.oppo.gl.Reprobata ergo
iſta differentia Pet. & Cyn. ſequitur etiam quòd non ſit vera
vtilitas , quam ipſi inferebant ex hac differentia , eſſe in Ser-
uiana actione.

Reſtat igitur ut reſpondeamus, ſi reſponderi poteſt ad ab-
ſurdum , de quo ſuprà bis feci mentionem, quòd nulla poteſt vti
litas introduci per hanc Seruianam actionem.Ioan.Fab.hic,
in 11.col.poſt relatas nõnullas vtilitates antiquorũ, quæ ſunt
in intentando Seruianam, quas ipſe reprobat , dixi vltimò quòd
vtilitas fuit introducere Seruianam actionẽ, & Saluianum in
terdictũ, vt haberemus iudicium poſſeſſorium & petitoriũ :
vnde ſecũdum eum, cùm diuerſæ ſint actiones, & ad diuerſa
competant , nõ eſt abſurdũ pro diuerſis diuerſa remedia in-
troducere.Sed ex his, quæ dixi ſuprà in ſecunda differentia,
clarè apparet per hoc nullam vtilitatem reſultare,ſed potius
damnum.Et propterea ipſe idem Ioan. Fab. dicit quòd utili-
tas eſt in alio, habere Seruianam,& ipſam intentare : quia ſi
ego creditor egi Seruiana contra tertiũ poſſeſſorem,& obti-
nui,probando quòd res erat in bonis debitoris principalis;ſi
ipſe tertius poſteà nelit agere iudicio petitorio,nõ audietur
niſi prius ſatisfiat:& ſi ego creditor egiſſem iudicio poſſeſſo
rio contra tertium, & obtinuiſſem , poſſet nihilò minus ipſe
tertius poſſeſſor, qui ſuccubuit in iudicio poſſeſſorio , agere
petitorio,iuxta l.exitus.ff.de acquiren.poſſeſ. Sed iſta utilitas
nullius effectus eſt: ut patet ex his quæ ſuprà dixi in prima dif
ferentia glo.noſtræ:quia quando actum eſſet contra tertium
poſſeſſorẽ, neceſſariò debuiſſet agi utili Saluiano interdicto,
in quo ita neceſſe eſt probari de dominio, vel quaſi principa
lis debitoris,ſicut & in hypothecaria. Vnde ſi agens vtili Sal
uiano interdicto probaret rem fuiſſe in bonis principalis de-
bitoris,idẽ eſſet in eo,quod in agente hypothecaria, ſiue Ser
uiana.Alias duas vtilitates Rodulph.de Auric.& vnam aliam
tertiam Iacob.But.refert hic Nicol.de Neap. in ſeptima opp.
gloſ.& eas meritò impugnat , nec dignæ ſunt ut referantur:
ideo de eis non curo facere mentionem .

Ego in hac difficultate tenendo cõmunes opin.quas ſuprà
102 retuli, nõ ſcirẽ aliud dicere,niſi plana fronte fateri, † quòd
utilius ſit intẽtare Saluianũ interdictũ,quàm Seruianã actionem.
Et iſtud idem vult Ang.hic,qui dicit quòd cauti aduocati nũ
quam intentant Seruianam actionem, ſed Saluianum interdi
ctũ.Et ſi dicis,Ad quid ergo fuit introducta Seruiana actio? nõ
occurrit mihi aliud dicendum:& vos conſiderabitis,ſi aliud
dici poſsit , niſi quòd prætor prius introduxit hanc Seruianã
actionem:poſtea dum uideret agentem ea multis probationi
bus fatigari,introduxit poſtea iſtud Saluianum interdictum ,
in quo prætor voluit utilius , & vberius prouidere creditori-
bus. Et quamuis hoc non procedat ſine diuinatione , iſtud tñ
cõfirmo authoritate Iacob.But.& Nic. de Neap. in prima op
poſi.extra glo. qui in finali idem dicunt de Seruiana actione
prius introductum à prætore antè quam introduceret quaſi Ser
uianam.Sed tenẽdo opi.quas ego ſuprà tenui contra doctor.
apparet nobis non eſſe maioris vtilitatis intentare Saluianũ
interdictum,quàm Seruianam: nec quo ad probationes , nec
quò ad alia,ut ſupra vidiſtis.Et ex his ſit expedita hæc glo.

Et quia in ea vidimus quæ differentia ſit inter Seruianam ,
ſiue hypothecariam actionem,& Saluianum interdictum : ſi
103 vultis modò ſcire † quæ differẽtia ſit inter Seruianã, ſiue hy
pothecariã actionẽ ex una parte, & pignoratitiam tam dire-
ctã,quàm cõtrariam ex alia:videatis glo.magiſtra.ad quã ſemper
recurrimus,in §.tertij.in ver.æmula. & in uerſic.eodẽ res in
proce.Digeſtorum,vt dicit ibi Bart.quòd alibi in corpore iu-
ris non habemus gl.meliorem.Illam ponit Angel.in §.actio-
num in materia pignoratitiæ actionis,infra eodem.

Glo.in uerbo,de qua re,diuido in duas partes:in prima de
clarat,ſiue ampliat tex.In ſecũda ponit fallentiã: niſi uelis di
cere quòd in ſecunda per modum fallentiæ remouet tacitum cõ
trarium ad tex.Secunda ibi:excepta tamen vrbana ſeruitute.

In ea.gl.ibi:corporalis vel incorporalis.vult glo. quòd in-
corporalia poſsint pignori obligari:& ſic vult glo. quòd iura
quæ ſunt incorporalia,ut ſuprà de re.corpo.& incorpo.§.in-
corporales.poſsint pignori obligari. Hinc ſumpta occaſione
104 Ioan.Fab.hic quærit de pluribus quæſtionibus : † nunquid
iura patronatus eccleſiarum,nunquid decimæ,nunquid feu-
da,nunquid iuriſdictiones poſsint pignori obligari. Et quã-
uis ipſe Ioan.Fab.,vnamquanque harum quæſtionum parti-
culatim decidat , pro determinatione tamen omnium aſſu-
mo mihi theoricam Bart.in l.ſi is qui.§.fin.ff.de pigno.alleg.
in gl.quam theoricam refert ẽt hic ſimpliciter Ang.vbi dicit
Barto.ſi tu quæras an iuriſdictiones,præeminentiæ,honores,
ius participandi pedagium,ius patronatus,quod habet in ec
cleſijs,uel hominibus,& ſimilia,poſsint pignori obligari:di
ſtingue.Quædam ſunt iura quæ cõſiſtunt in perſonis,ſiue ho
minibus,ut ſunt iura , quæ habet dominus in uaſallos ſuos ,
& patronus in libertos:& iſta non poſſunt obligari,ſicut non
poſſunt alienari.Et eſt ratio:quia nemo cogitur inuitus eſſe li
bertus alterius,aut alterius vaſallus.Tex.eſt no.in l.is, qui. &
in l.inuitus,in princ.ff.de fideicom.lib. tangit Bart.in l.ſi non
ſortem.§.libertus.in penultima columna. ff.de condic. inde.
105 Et ex illa l.inuitus, in princ. colligit ibi gl. prima argu. † quòd
dominus non poteſt in alium alienare ius uaſalli , uel feudi
inuito vaſallo.Et hoc multum no.Ange.hic,contra principes
i vendentes,uel aliter alienantes terras ſine uolũtate hoiũ i.
Ad

Ad hoc ego addo eleganter deciſionem Bald.in capi.in gene
rali.ſi de feu.ſue.contro.inter do.& agna.in vſi.feu.vbi deter
minat in ſpecie, ꝙ rex Franciæ non poſſet alienare vnam de
ciuitatibus regni ſui inuitis ciuibus.Allegat Hoſt.in cap.dile
ĉti filij.de maio.& obe.& ibi Ioan.Andr.in Nouell.& aliqua
106 alia. Et propterea ſubdit ibidem Bal. † quòd quando Con-
ſtantinus donauit vrbem Romanam Papæ Syluestro, fecit po
pulum conſentire.

a a Fallit tamen quod ſuprà dixi,ſcilicet iura conſiſtentia in
perſonas non poſſe pignori obligari, ſecũdum Barto.vbi ſu
prà, niſi ex cauſa maximæ neceſsitatis, per l.j. C.de ope.lib.
vbi eſt text.ſecundũ quod ibi no.Bar. in vltimis verbis, quod
licet libertus non cogatur ad præſtationẽ pretij operarũ,fal-
lit in cauſa maximæ neceſsitatis.Ad idẽ alleg.glo.no.in l.pro
hærede.§.ſi quid tñ,in gl.mag.in verſi.maximè.ad ſi.ff.de ac
qui.hære.quam ibidem etiam no.Bart. qui vult quod ex cau-
ſa maximæ neceſsitatis operæ incertæ trãſeant ad extraneos,
quæ aliàs non tranſirent.Et pro hac limitatione ego addo qđ
voluit Bal.in l.ſecunda.C.commu.de lega. vbi dixit, ſub du-
107 bio tamen Forte,† quòd licet feudum non poſsit pro aliquo
debito pignori obligari.cap.primo,in princ.de prohi. feud.
alie.per Fede.& infrà latiùs dicam: tamẽ pro neceſsitatibus
l ex cauſa feudi domino incumbentibus poſſet pignorari. l°
Sed ex illa l.C.de ope.liber.ſumit ibi argu.Bal.ad ſi. quòd tẽ-
pore neceſsitatis pro ſeruitijs perſonalibus poteſt dominus
ſubditis ſuis imponere ſubſidium charitatiuum vſque ad va
lorem operarum,vel mandare ſubditis quòd ſeruiant alijs in
eiſdem operibus:ut ibi per eum. Et dicit Bald.in l.iubemus
nullam nauem,in princ.argu.illius tex.C.de ſacroſan.eccle.
108 † quòd priuilegium exemptionis non prodeſt in caſu ma-
gnæ neceſsitatis Reipublicæ,vel principis. Dixit tamen alibi
multùm ſignanter Bal.in l.cum multa quæ eſt l.pen. C.de bo.
quæ libe. quòd in caſu neceſsitatis non poteſt dominus ven-
dere rem ſubditi ſui, nec in caſu neceſsitatis poteſt vaſallus
compelli præſtare collectas domino,aut angarias.Non tamẽ
in hoc ultimo loco Bal.loquitur in caſu maximę neceſsitatis,
ſed neceſsitatis ſimpliciter.

109 † Quædam, &c. ſecundò ſunt iura, quæ non conſiſtunt in
perſonis,ſed in rebus:& tunc ſi quidem ſunt talia iura,ex qui
bus non percipiatur commodum pecuniarum,ut eſt ius pa-
tronatus eccleſiæ:& iſta non poſſunt pignori obligari, vel a-
m lienari. m vt cap.cùm Bertholdus.& ibi no.in gloſ.in verbo,
quodam iure.& in gl.ſi.extra de re iu.Si verò ex eis participa
tur commodum pecuniarium,ut eſt ius percipiendi pedagiũ
& ius percipiẽdarum decimarum, talia poſſunt pignori obli
gari: ut l.grege.§.& in ſuperficiarijs. & dicta l.ſi,qui.§.vſuſ-
fructus.& §.fin.& l.ſequen.ff.de pig.

110 † Intelligite tamen ſanè id,quod dixi de decima, quãuis
Bart.non declaret,ſcilicet ꝙ poſsit obligari: non intelligatis
ꝙ ipſa decima poſsit pignori obligari, quia hoc eſt falſum.
Cùm enim decima ſit ius ſpirituale, nõ poteſt in laicum alie
nari,nec per laicum poſsideri:ſed intelligite ꝙ fructus, & cõ
moditas decimæ poteſt pignori obligari. Ita declarat, & te-
net Specu.in tit.de pigno.§.fin.circa fin.quem refert,& ſequi
tur Ioan.Fab.hic,in 14.col.Et iudicio meo, iſta fuit propria
mens Bart.in diſtin.ſuprà relata,dũ diſtinguit inter iura cõſi-
ſtẽtia in rebus,ex quibus commodũ pecuniarũ percipiatur,
vt illa poſsint obligari.Credo ꝙ vellet Bartol.quò ad fructus
& cõmoditates:unde ſecus eſt in alijs,in quib. cõmodum pe
cuniarũ non percipiatẽ.Et ita in ſimili apertiùs dicit Barto.in
dict. l.ſi is,qui.§.vſusfructus,per tex.illũ,qui vult uſumfructũ
pignori poſſe obligari.Intelligitur ſanè quò ad commodita-
tem vſusfructus, non autem quòd ipſe vſusfructus poſsit pi-
gnori obligari.

111 † An autem regalia,ut marchia,ducatus, uel comitatus,
poſsint pignori obligari, uel alienari, & quomodo, habetis
per Bald.in Authen.ei qui.columna ſeptima.verſic. ſed nun-
quid poteſt.C.de bon.autho.iudi.pot.

112 † An autem iuriſdictiones poſsint pignorari,vel alienari,
ponit Bal.in cap.j.in ſi.quæ ſint reg.& ibi tenet ꝙ non. & idẽ
tenet Bal.in cap.primo.§.ad hæc. in prima colum. de pa.iur.
firman.idem etiam tenet Bal.in cap.j.de feu.Marchiæ. vbi in
ter alia formaliter inquit: ꝙ ſicut radij Solis non poſſunt ſe-
parari à Sole:ita iuriſdictio nõ poteſt ſeparari à Principe, vel
à Republica,unde orta eſt, & cuius cauſa uigorẽ ſuum obti-
net:quamuis Bald.in c.ſi inter pares.§.primo,de lege Corra-
di.dixerit quòd de conſuetudine uidemus caſtra, & uillas e-
mi,& uendi cum mero & miſto imperio, & omnimoda po-
teſtate,ſeu iuriſdictione:quæ conſuetudo,ſecundum eũ, vin-
cit legem:ut c.vnico.quod incipit Obertus.de feu.cog.& di-
cit Bal.in c.j.in ſecunda colũ. de feud.Marchiæ. quod hodie
vſurpatũ eſt,ut in multis locis dignitates,& iuriſdictiones vẽ
dantur,tanquam hæreditariũ pecus,& ouile. Imò plus dicit
Ioan.Fab.hic,ſine dubio aliquo in 9. col.ſe non videre quare
de iure iuriſdictiones non poſsint obligari ſicut & alia iura,
iuxta l.nomen.C.quæ res pigno.obl.poſ.

113 † Et an ſi pignoratur caſtrũ, poſsit creditor vti iuriſdictio
ne,& alijs iurib.incorporalibus:ponit Bal.in c.j.in ſi. colum.
de feu.dato in vicem legis commiſſariæ.

114 † Et an feudum poſsit pignori obligari n,habetis tex.ex-
n preſſum in cap.j.in prin.de prohi.feu.alie.per Fed. determi-
nantem ꝙ non licet pignorare feudum,nec in totum, nec in
partẽ.& ibi gl.prima.& ibi Bal.latè ponit.& vide no.Bal.in l.
2.C.commu.de leg.vbi limitat duob. modis: ut ibi per eũ. &
Bal.in c.j.§.aut ſi libellario.in ultima col.qui.mo.feud. amit.

115 † Dixit tamen hic ſignanter Ioan.Fab.in præalleg. 9.col,
quòd quamuis feudum non poſsit pignori obligari,tamẽ fru
ctus, & commoditas feudi bene poſſunt pignori obligari.
Motus bene,& optimè ex his,quæ ſuprà diximus in decima,
& in vſufructu.

116 Dicit etiam Ioã.Fab. † ꝙ quamuis feudum non poſsit de
iure pignori obligari, quòd tamen ſecus eſt de conſuetudine
in regno Franciæ,ubi ſecũdum eum, feuda venduntur & pi
gnorantur,inuito domino.

In fin.gl.habetis fallentiam ad text.& rationem fallentiæ,
117 † ꝙ quamuis corporalia,& incorporalia poſsint pignorari,
& obligari,quòd tamen ſeruitus vrbana non poteſt obligari,
ne vrbs ruinis deformetur.Et quamuis gl. hic aliter nõ decla
ret iſtã rationem, eã tamen habetis bene declaratam per gl.
in l.ſed an uiæ.in ver.vtatur.& ibi Bart.ff. de pigno. quã Bart.
legit cum ſi.l.præcedentis,ubi dixit gl.hanc rationem decla-
rando, ꝙ ſeruitutes urbanæ debent conſtitui cum quadã per
petuitate,ne ciuitas ruinis deformet. Vnde ſi tu conſtitueres
mihi ſeruitutem tigni immittẽdi in parietem domus tuæ, do
nec pecuniam creditam ſolueres,ſi ego immiſi tignum ſolu-
to debito,oporteret me illud tollere,& ſic ędificiũ deſtruere:
& cõſequenter vrbs ruina huius ædificij deformaretur:quod
noluerũt iura.Quæ ratio ceſſat in ſeruitutibus ruſticis,in qui
bus ceſſat ipſa deformatio vrbis. Nam ſi tu conceſsiſti mihi
ſeruitutem ruſticam eundi per fundum tuum ad meum, do-
nec pecuniam creditam ſolueres,nulla ſequeretur vrbis de-
formatio,ſi ſoluta pecunia ego prohibeor in futurum ire. Et
dicit Bar.in dicta l.ſi is,qui.§.fin. ꝙ iſta ratio ſibi ſatis placet.
Et ex ea infert ibi Barto.ſub dubio tamen Fortè:quod ubi eſ-
ſet talis ſeruitus vrbana,in qua ceſſaret prædicta ratio defor
mitatis ciuitatis,quod in ea benè cõſiſteret obligatio pigno-
ris:ut in hoc exemplo,Obligo tibi ſeruitutẽ altius non tollẽ-
di ædes meas,donec pecuniã creditã ſoluã. Certè in hac vr-
bana ſeruitute ceſſat publica ratio deformationis vrbis:ergo
videtur quòd talis obligatio valeat. Et iſta eſt magna limita-
tio,& reſtrictio ad dict. §. fin.indiſtinctè loquentem. Et ita e-
tiam ſimpliciter tranſit Angel.hic.

Sed audite,quod contra hanc rationem gloſ.& docto.duo
obſtant ineuitabiliter,primò tex.in l.3.ff.de preca. vbi eſt tex.
quòd ſeruitus urbana tigni immittendi poteſt precario con-
ſtitui, & tamen precarium poteſt quandocunque ad volunta
tẽ concedentis reuocari, etiam ſi expreſsè conuentũ ſit con-
trarium.l.cũ precario,in princi.ff. de preca. Cùm ergo leges
permittant concedi ſeruitutes vrbanas, ut eſt tigni immitten
di precario, & conſequenter conceſſas poſſe quandocunque
reuocari: ergo non eſt uerum quòd attendant hanc deforma
tionem vrbis:ergo ratio gl.non eſt vera.

Secũdò fortiter obſtat,quòd ſeruitutes oẽs indifferenter li
cet ipſo iure non poſsint ad tẽpus cõſtitui, in effectũ tñ poſ-
ſunt.l.4.in prin.ff.de ſerui.tit.gene.ergo iſta ratio gl.nõ eſt ve
ra. Propter hæc duo terribilia contraria ſubtilis Pet. de Bella
Pert.

Per. hic ſecundum quod eũ refert Ioan. Fab. hic, in 9. col. di-
cit quòd iſte eſt difficilis paſſus, & quod in eo nõ eſt trãſeun
dum ſicco pede. Et quãuis ipſe Io. et multa dicat, & multa etiã
ſcribantur per Io. Fab. hic, in 12. & 13. col. tñ per eorũ di-
cta non euacuatur difficultas ſuprà ſcriptorũ contrariorũ: &
ad ea nihil boni reſpondent, per quod tollant mihi pruritũ
auriũ. Ray. de Forli. hic, ſecundũ quod eũ refert Nic. de Nea.
hic in 8. oppo. gl. reſpondet ꝙ ſi loquamur in caſu certo, in
quo clarè appareat, partẽ voluiſſe obligare ſeruitutẽ vrbanã:
& poſsit. Ita loquitur dicta l. tertia. ff. de preca. Sed in caſu du
bio non eſt præſumendũ ꝙ uoluerit obligare ſeruitutẽ vrba-
nam, licet poſsit. Ita loquitur dicta l. ſi is, qui. §. fin. quãuis iſtã
ſolutionem aliter non impugnet Nico. de Neap. imò videtur
ſimpliciter cũ ea tranſire: tamen, iudicio meo, valet minus ni
hilo, & eſt contra tex. de directo, in dicta l. ſi is. §. fin. iuncta l.
ſeq. vbi tex. clarè loquitur in aperta cõuentione: & diſtinguit
ſeruitutes ruſticas ab vrbanis. Cogitate, quia non uideo quo
modo propter hæc duo ſtringentia contraria poſsit ratio gl.
noſtræ, & concordantiarum ſuſtineri. Et miror ꝙ de iſtis cõtra
rijs Angelus de Are. hic nullam fecerit mentionem, & ne mi
nimum quidem uerbum dixerit.

† Glo. in uerſi. maximè. diuido in tres partes principa-
118 les. In prima tacitè arguit ſuperfluitatẽ tex. In ſecunda de-
clarat quæ interuenire debeant vt ſit pignus, & quæ vt ſit hy
potheca. In tertia enumerat actiones prætorias reales. Secun
da ibi: iuxta principiũ. duo enim oportet interuenire. Tertia
ibi: patet ergo quòd quatuor ſunt prætoriæ.

In ea. gl. ibi: cùm pignus à pugno dicatur. Hæc glo. vult ꝙ
ad hoc vt dicatur pignus, duo requirantur, ſcilicet, quod res
ſit mobilis, & ꝙ res tradatur. quæ gl. bene dicit ſecundũ Ioã.
Fab. & Aug. de Aret. propriè ſumendo pignus: ut dicto §. pi-
gnus. Sed largo modo pignus dicitur de re immobili, dum-
modo tradatur: ut patet expreſsè in l. ſi dominiũ, & in l. cum
te. C. de pignο. Itẽ patet, quia ſolùm intitulatur rubri. ff. & C.
de pigno. & tamen ſub illa rub. tractatur etiam de hypothe-
ca. Et propterea tex. dicit maximè. & nõ ſuperabũdat, vt vult
gl. de quo etiam hic per Nico. de Neapol. aliqua uerba effun-
dentem in 9. oppo. glo. item etiam aliquando dicitur impro-
priè pignus, licet non tradatur: vt l. non ſolum. §. ſi rem. ff. de
vſucapio.

In eadem gloſſ. ibi: & Seruiana, & quaſi Seruiana. Habetis
119 † quòd Seruiana, ſiue hypothecaria, dicitur actio in rem ſi-
ue realis, & idem tenet gl. j. ſuprà eodem. §. Concor. l. pigno
ris. ff. de pignoribus. & l. pignoris. C. de pign. & ibi gl. allegat
120 alias concordantes: vbi dicitur fortius † quod imo hypothe
caria nihil penitus habet perſonalitatis, ſed tantùm realita-
tis: vt eſt tex. in l. ſecunda. C. ſi vnus ex plu. hæredi. cred. quem
allegat Nic. de Neap. hic in prima oppo. gl. & cum ibi ponde
rat Bald. ad hoc, & habet pro valde no. & per eũ reprehendit
gl. in l. ſi tibi. §. de pignore. in gl. mag. circa fin. ff. de pact. quę,
ſecundũ eum, dicit ꝙ hypothecaria habet aliquid perſonali
tatis ratione cõſenſus. Et aduertite, quia nõ intelligatis quòd
hypothecaria ſit actio realis, eò quòd in ea requiratur tradi
tio rei, prout in contractibus, in quibus conſtituitur ius in re,
ſi traditio interueniat, iuxta l. traditionibus. C. de pact. & §. p
traditionem, ſuprà de re. diui. Hypotheca enim ſolo nudo cõ
ſenſu cõtrahitur. l. prima. ff. de pig. actio. l. ſi tibi. §. de pigno.
ff. de pac. Sed dicitur actio realis propter ius, quod habet cre
ditor in re hypothecata conſtitutũ ex nudo conſenſu. dict. §.
de pignore. vel ex traditione rei hypothecatæ: prout dixi in
§. omniũ. in primo euidentiali. ſuprà eodẽ. & iſta eſt mera ve
ritas. Et ita dicit Bartolus in dicta l. pignoris. C. de pigno. quic
quid dixerit Petrus de Bella Per. quẽ referunt, & ſequi uiden
tur Ioan. Fab. & Ang. hic, quicquid etiam dixerit hic Nic. de
Neapol. in prima oppoſ. gloſſ. qui poſt ſuum Rodul. de Auri.
multa verba circa hoc effundit, & non expedit eius verbis in
vanum occupare membranas.

In eadem glo. ibi: item fideicommiſſaria hæreditatis peti-
121 tio, vult ergo † quòd bonorũ poſſeſſoria hęreditatis petitio,
& fideicommiſſaria hæreditatis petitio, dicantur actiones rea-
les. Hanc gl. in hoc reprehendit hic Nic. de Neap. in 9. oppo.
gloſſarum, & dicit quod in hoc gloſſa eſt falſa: quod licet ve-
rum ſit, quòd ſint prætoriæ, nõ tñ verũ eſt quòd ſint reales. Nã
cùm ſint inductæ ad exemplũ petitionis hæreditatis, quæ, ſe-
cundũ eum, eſt miſta. l. hæreditatis. C. de peti. hæredi. ergo &
iſtæ erunt miſtæ. & maximè, cùm ſecundũ eũ, cõtineant præ
ſtationes reales, & perſonales. Veritas ergo huius glo. pendet
ab hoc, an petitio hæreditatis ſit realis, an miſta? de quo dixi
in §. ſed iſtę. in glo. in uerſi. tam in rem. 7. col. ſuprà eod. & ibi:
tenui contra hanc opi. Nico. quod imò petitio hæreditatis ſit
realis, quamuis contineat aliquas perſonales præſtationes:
ergo apparet quòd glo. noſtra uerum dicit.

In fin. glo. dicit Ang. de Are. hanc glo. eſſe bene notãdam:
& ſignandã: & meritò: quia magiſtralis eſt, & enumerat vo-
bis actiones prætorias, quæ ſunt reales. Sed caue, & cogita:
quia per hanc glo. Imperator videtur argui de diminutione,
cùm ex decem ꝑtorijs realibus hic tñ ponat quatuor, & ſex
omittat: niſi dixeris quòd Imperator non intendit in hoc §.
tractare de omnibus realibus ꝑtorijs: & ſic ẽt non tractat de
oibus ꝑſonalibus actionibus. ut eſt tex. i §. ſeq. in uerſ. & alias
cõplures: ſed tractat de aliquibus, ut declaret hãc diuiſionẽ.

Glo. in uerſi. nihil intereſt. Quæ gl. ſecundũ ordinẽ tex. di-
ctionis, ſuper qua eſt, debet præcedere alias tres gl. proximè
præcedentes. Et ſi ad hoc aduertiſſem, legiſſem eã vobis ſuo
ordine, propter ea, quæ ſum pullicitus in prima gl. ſecũdum
tamen omnes libros habetur pro gloſſ. fin. iſtius §. & ita oẽs
docto. legunt: ſed non eſt vis in hoc. Hæc gl. diuiditur in duas
partes, prout duo contraria format contra tex. Secunda ibi:
imò & etiam quantum ad actionem.

Ad fin. glo. hanc glo. declara prout declarat glo. in dicta l.
122 cùm notiſsimi, in princ. alleg. in gl. † quòd ſi res hypotheca
ta poſsidetur à tertio bona fide, & inter præſentes præſcribitur
iuri hypothecæ decẽ annis: ſi verò inter abſentes, niginti an-
nis: ſi ſine titulo, & mala fide, triginta annis: ab ipſo verò de-
bitore, quadraginta annis præſcribitur.
123 Dubitat tamen Ioan. Fab. hic. nunquid † hodie iuri hypo
thecæ poſsit per tertium præſcribi ſpacio decẽ. uel uiginti an
norum? Et uidetur quòd non; quia cùm author ſuus fuerit in
mala fide, cùm ſciret ſe habere creditores, & alienauit: certè
mala fides authoris habet nocere ſucceſſori, vt ei non currat
præſcriptio decem vel viginti annorum, per Authen. malæ fi-
dei. C. de præſcrip. long. temp. Contrariũ determinat Io. Fab.
hic, & dicit quod ita cõſueuerunt tenere oẽs doct. in dict. Au
then. malæ fidei. ex eo quod illa Authentica loquatur in præ-
ſcriptione dominij: nos loquimur in præſcriptione hypothe
cæ, quæ eſt ſeparata à dominio, & quæ non eſt tanti præiudi-
cij, quanti eſt præſcriptio dominij. De hoc tamen dicit viden
dum Spe. in titulo de præſcriptione, prope fi. & in tit. de pig.
§. primo. ubi hoc ipſe ponit in Spec. & etiam multa alia hanc
materiam tangentia. Et cum Ioã. Fabr. tranſit ſimpliciter An-
gelus de Aretio hic: & idẽ Ange. in §. ſed iſtæ. in 16. col. ſuprà
eodẽ. & in §. furtiuæ. ſuprà de vſucap. & ita etiam tenet Cyn.
& Ang. in dicta Authen. malæ fidei, & ibi Bal. ſecundũ bonas,
& nouas lecturas. & Spe. in præalleg. tit. de præſcri. in uerſic.
quid ſi debitor. & in verſi. ſed nunquid hodie. & ita etiã Ioã.
Andr. in addi. Spe. qui etiã refert ita tenere Iacob. de Are. per
tex. in l. ſequitur. §. ſi rẽ. ff. de vſucap. & Ang. & Imo. in l. furtũ.
§. fundi. ff. de vſucap. verùm quia ad motiua glo. noſtræ cõtra
tex. ipſa gl. non reſpondet, nec ſuprà aliter reſpõſum eſt. pro-
pter motiua dicit hic Dyn. quod ſi gl. uoluiſſet dicere, dixiſ
ſet quod Imperator malè dixit. Reſponde vt hic reſpondet
124 Dy. quod † quantum ad actionem hypothecariã nulla diffe
rentia inter pignus, & hypothecam: ut inquit hic tex. quia ea
dẽ eſt actio, quæ datur pro pignore, & quæ datur ꝓ hypothe-
ca: ſed bene eſt differentia in qualitate: quia aliquando hypo
theca eſt præſcriptibilis, aliquando longo tempore, aliquan-
do longiſsimo: & ſic aliquando diuerſificatur per accidens:
quæ diuerſificatio qualitatis non facit immutari ſubiectum
hypothecæ. Et ita etiam tranſit Nicol. de Neapol. hic, in 11. &
vlt. oppoſitione gloſſ.
125 † Extra gl. ad complementum huius §. reſtat vltimò vt vi-
deamus qualiter formandus ſit libellus in actionibus, de qui
bus in hoc §. vidimus. Et in primis in Seruiana, ſiue hypothe
caria, in qua Spe. ponit formam libelli in titu. de loca. §. poſt-
quam. in uer. porrò: ſecundum quod eum refert Nico. de Nea
po. hic, in 8. quæſtione, extra gl. & in ea format Ange. de Aret.
libel-

libellũ hoc modo: Ago contra Titiũ, quod ſibi locaui domũ meam ſitã in tali loco, &c. vſq; ad tale tempus, pro certa annua mercede: & qualiter in dictã domum intulit tales, & tales res, quas dictus Titius detinebat, & poſsidebat: quę res mihi locanti fuerunt, & ſunt tacitè obligatæ pro dicta penſione quam dictus Titius non ſoluit: quare peto poſſeſsionẽ dictarum rerum mihi aſsignari, donec fuerit mihi de dicta pẽſione ſatisfactum. Iſta forma libelli, quã dat Angel. de Are. iudicio meo, peccat in duobus, ad quæ habet libellans bene aduertere. Primũ, dum in eo dicitur, quas res dictus Titius tenebat, & poſsidebat. Iſtud non ſufficeret dicere, imò ſuccumberet libellans, niſi ẽt diceret, quarum rerũ dictus Titius erat dominus, uel eas habebat in bonis ſuis, & eas detinebat, & poſſidebat: quia ex ſola allegatione poſſeſsionis nõ præſumeret poſt. à dominiũ. Ita concluſi nobis ſuprà in gloſſ. in uer. quaſi Seruiana. in vlti. parte illius glo. in illo articulo, quid probare debeat agens hypothecaria. in primo membro principali. Et ibi ipſemet Angel. de Are. ponit, & dicit ſm Bar. quod in hoc aduocatus debet eſſe bene cautus; quãmuis nõ fuerit memor hic: & ideo, iudicio meo melius eſſet ſic dicere in libello, prout etiam hic dicit Ioã. Faber, ſcilicet qualiter in dictã domũ intulit tales, quæ ſuę erãt, uel in bonis ſuis, & eas tenebat, vel poſsidebat. Itẽ in alio peccaret dicta forma libelli data per Ange. de Are. non in terminis, in quibus ipſe loquitur, quia in eis bene dicit: ſed qñ ageretur pro rebus illatis in prædiũ ruſticum: quo caſu, prout dixi in gl. in verſi. coloni. in tertia parte p̃r nc. illius glo. neceſſe haberet agens dicere qualiter illæ res illatæ ſunt in prædiũ ruſticum eo ſciente p * aliàs niſi de ſcientia ſua faceret mentionẽ, ſuccumberet. Et ita dicunt Io. an. ... & Nic. de Neapo. in 8. quæſtione, extra gl. In reliquis tranſeo cũ forma libelli data per Ang. de Are. Non omitto tñ quod Ioan. Fabr. hic in forma libelli ſui vult quòd in cõcluſione debeat aliter cõcludi, videlicet: Quare peto per ſententiã veſtrã declarari res eſſe mihi obligatas ex cauſa prædicta: & hoc declarato, peto deinde poſſeſsionem dictarũ rerum mihi aſsignari. Bar. quem, iudicio meo, nunquã uidit Ioan. Fab. in l. rem alienam. in vlti. col. ff. de pig. act. dicit quòd quamuis iſta cõcluſio vltimò relata ſibi ſatis placeat, tñ cõſuetudo eſt vt iuſticiarij in concluſione petere poſſeſsionem rei retinendã, donec de penſione, aut de debito ſatisfiat. Et iſtud etiam optime procedit de iure, per tex. in l. ſi cùm uenditor, in princi. ff. de euic. Et ſubdit Bar. quòd iſta ultima forma ex magis communis, & quod ſibi plus placet. Idem etiam tenet Bar. in dict. l. ſi cum debitor. in princ. per illum tex. de quo etiam per Spe. in tit. de act. & peti. §. ſequitur. in verſi. cæterum.

126 In † quaſi Seruiana & ſic in hypotheca expreſſa eſſet formandus ſic libellus: Dico quòd Titius obligauit mihi talẽ rẽ in ſpecie, puta talẽ librũ: quando hypotheca fuiſſet ſpecialis: uel obligauit mihi omnia bona ſua, qñ obligatio fuiſſet generalis, occaſione talis debiti, puta ex cauſa mutui, qui liber erat in bonis Titij, & per eum detinebatur, & poſsidebatur: quare peto, &c. vt ſuprà concluſum eſt in forma libelli præcedentis. Et de iſto libello habetis etiam formam per Specu. in tit. de pig. §. cæterum. ſecundum quod eum allegat Nic. de Neapo. hic in 9. q. extra glo.

127 † An aũt in hypothecaria procederet iſta alternatiua cõcluſio: Peto reũ cõdemnari, ut dictam poſſeſsionẽ mihi reſtituat, uel totum debitum ſoluat: Habetis tex. in l. ſecunda. C. ſi vnus ex plu. hæred. cre. per quẽ tex. dicit ibi Bar. ꝙ talis libellus & talis cõcluſio alternatiua procederet, & ſuſtineretur. Et idem etiã tenet Bar. in dicta l. rem alienam. in vlti. col. ff. de pig. act. & idẽ etiã hoc tenet Bartol. vbi hic latiùs diſputat, q̃ alibi, in l. ſi fundus. §. in vendicatione. ff. de pigno. Pro quo ẽt alleg. in tex. in cap. ex literis. extra de pign. & ibi traditur per Imo. & Cano. de hac forma libelli. & ita ẽt tenet Ioan. Fabr. hic per illam l. 2. C. ſi unus ex plu. credi. hære. & per dict. cap. ex literis. & dicit ꝙ hanc alternatiuam concluſionem amplectitur vſus curiæ laicalis: quãuis ſubijciat quòd doctores conſueuerunt tenere contrarium. Et ad hoc firmandum addo qđ in ſimili dicit Bal. in l. ſancimus, la 1. C. de ſac. ſanct. eccleſ. vbi

128 arg. illius tex. dicit † procedere hanc alternatiuam concluſionem: Peto rem uel æſtimationem illius, ſecundum eũ, ſemper in libello uidetur peti illud, quod de iure poteſt peti, q * &

non aliud quamuis exprimatur, quod verbum teneas cordi affixum. Eſt tamen verum quod Bart. in dicta l. 2. C. ſi vnus ex pluri. hære. credi. conſuluit, quòd concludatur illo modo tantùm: Peto illum condemnari ad poſſeſsionem tradendam mihi, & detinendam, ut mihi integrè ſatisfiat.

129 Et ultra prædicta, ſi vultis etiam videre † qualiter debeãt fieri poſitiones, & qualiter articuli in hac hypothecaria, & qualiter concludatur: videte tex. quem ad hoc ibi not. Bartol. in l. & quæ nondum. §. quod dicitur. ff. de pign.

130 † Qualiter autem formanda ſit ſententia hypothecaria: habetis tex. in l. ſi fundus. §. in uendicatione. ff. de pig. quã ad hoc ibi no. Barto. in tertia no.

131 Et quomodo † formandus ſit libellus, quãdo nomẽ eſſet obligatũ pignori, ponit Spe. in tit. de pig. §. primo. in uer. ſed pone. C. mutauit. & latè Ioan. Fab. hic, in 18. col. vbi etiam ponit formã libelli in alijs iuribus incorporalibus; de qbus dixi ſuprà in gl. in ver. de quare. Tangit etiam hic Ioann. Fab. in

132 antepenul. col. poſt Pr. & Ia. † nunquid actio perſonalis, & hypothecaria poſsint ſimul & ſemel in eodẽ libello intentari. De quo uidete hic per eum, & per Dyn. in reg. nullus pluribus. & Bar. latè in l. fundum. in ſecunda colũ. ff. de excep. Et Bald. in repe. l. incerti. in ſexta colum. C. de interd.

133 † In Saluiano autem interdicto, quod ſecundũ omnium ſententias utilius eſt ſemper proponere, ut ſuprà latè dixi, eadẽ eſt forma libelli per omnia ut ſupra in Seruiana dixi. Et ſi videbitis formam libelli, quam ponit Ange. de Are. hic, ad fi. in hoc Saluiano interdicto, videbitis ꝙ nec in minimo quidẽ in verbo diſcrepat à forma, quã ſuprà dat in Seruiana. In uno tamen cogitate, quomodo procedat forma libelli Angel. de Are. in iſto Saluiano interdicto, dum in ea dicit: Dico ꝙ mutuaui tibi centũ, & quòd ad dictã quantitatẽ reſtituendã te, & omnia bona tua mihi obligaſti: quia iſtud non eſt ponendum in libello; ut vult Bar. in l. prima. C. de Saluia. inter. & ipſemet Ang. ſuprà in gl. in uerſi. quaſi Seruiana. in vltima parte illius gl. & ibi gl. retulit in ſecunda principali differentia, quã poſuit inter Seruianam actionẽ & Saluianũ interdictũ. licet ibi ego aliter dixerim, & in hoc diſcrepauerim ab opinionibus eorum. Et per iſta remanebis perfectè expeditus iſte §.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a IVDICIALES] Vide plene per dom. Alexa. de Imo. in l. à diuo. §. in venditione, in antepe. col. ff. de re iudi.

b CONVENTIONALE] Vide plenè. & no. Feli. in c. cum aliquibus. de re iudi. & Dyn. hic.

c CONVENTIONE] Adde tu ꝙ in multis caſibus per leges ciuiles, ſine partium conuentione inducitur: vt per dominum Bart. Soc. in conſi. 240. incip. circa præſentem. uerſic. primò quia videmus. in ſecunda parte.

d Communis Scribentium ſentẽtia eſt, quòd bona coloni partiarij in fundũ inducta, ſint tacitè dño fundi hypothecata. Contrarium mihi uidetur verius, primò per tex. noſtrum, ibi pro mercedibus, &c. l. ſecunda. ff. quibus cauſis pign. ta. contraha. & in l. eſt differentia, in eodem tit. & l. fin. C. eodẽ titu. in quib. omnibus dicitur de pẽſionibus: ſed partiarius colonus non ſoluit penſionem ſeu mercedem: ergo bona eius non ſunt tacitè obligata. Probatur ſecundò: contractus iſte partiarij coloni dicitur ſocietas. Caſus, iudicio meo, eſt literalis in l. cum duobus. §. ſi in coeunda. ff. pro ſoc. & uoluit gloſ. in prin. inſti. locati. in verbo Merces. & facit tex. in l. ſi tibi arcæ. in uerſi. ſed ſi puerum. ff. de præſcri. verb. & dictio Quaſi, poſita in dict. §. vis maior. eſt veritatis expreſsiua, prout alias habetur per gl. Bart. Pau. de Caſt. & alios in l. Si ante nuptias. ff. ſol. mat. & dicit no. Bal. in l. qui Romæ. §. duo fratres. paulò ante fi. ff. de uer. obli. ꝙ dictio, Quaſi, poſita per modũ cauſæ eſt expreſsiua ueritatis: ſed in d. §. vis maior. vĩ poſita per modũ cauſæ, quia ideo diſpoſitio illius §. nõ habet locũ in colono partiario, quia iure ſocietatis, &c. Cùm ergo, ut ex ſupradictis patet, inter dominum, & partiarium colonum ſit contracta ſocietas, iure non cauetur quòd bona ſocij ſint ſocio obligata tacitè. Erubeſcimus ergo ſine lege loqui. §. conſideremus,

ſemus,in Auth.de trien.& ſemiſ.l.illam.C.de co¹.Et ſi forſan negares ꝙ ſit ſocietas, & uelles tenere ꝙ ſit contractus innominatus,ut dicit Iaſ. licet uerius ſit ꝙ ſit ſocietas, retorqueo tunc arg.Iaſ. Contractus innominati regulantur ſecundũ naturam contractus nominati,cui aſsimilautur.l.prima. §. ſi qs ſeruum.ff.depoſi.l.eum,qui.§.ſi rem & ibi Bar.ff.cõmod. ſed iſte contractus(ſi non eſt ſocietas ſecundum doctor.) ſocietati aſsimilatur,ut per ſupradicta,inuitis dentib.cogimur fatrri.ergo ſicut in ſocietate nõ datur tacita hypotheca, nec etiã in iſto cõtractu dabitur Propterea facit quia lex domino fundi fructus etiã tacitè obligauit.l.in prædijs.ff.quibus mo.pigno.taci.contrah.& infrà dicam.ſed iſta diſpoſitio nõ poteſt ſimpliciter verificari in coloni partiario, cùm fructus in fundo nati ſint eiuſdem,cuius eſt prædiũ: ergo ceſſabit hypotheca.l.neq; pignus.ff.de reg.iur.l.bona fides.ff.de poſſ. Nec ob. ſi dicas quòd erunt pro parte coloni obligati:quia iſtud lege nõ cauetur.& l.in prædijs.generaliter loquitur:nec uideo qđ me vrgeat ad huiuſmodi interpretationẽ.Et certè cũ iſte contractus vbiq; locorũ ſit frequentiſsimus,ſi deciſio cõis eẽt de mẽte iuris, fuiſſet ſpeciali nota hmõi caſus determinatus:factũ non fuit:ergo non vr̃ de mẽte iuris.arg.l.prima.§.dixerit aliquis. ff. de publica. & l.item apud Labeonẽ.§.hoc edictũ. ff.de iniur. Et magis vr̃ dicendũ ꝙ colonus locet operas ſuas & culturã fundi ꝓ dimidietate fructuũ, quàm quòd aliquid cõducat,vt potius dicatur ipſe à domino fundi percipere dimid ũ fructus,q̃ econuerſo.Cùm ergo ipſe non debeat aliqd dño fundi pro cultura,ſed potius recipere, ceſſat ratio hypothecæ introducẽdæ in bonis coloni partiarij: & ſic ceſſat ratio,quæ eſt in colono,qui nũmis colit.Et quòd ceſſat ratio,patet,quia lex introducit hypothecam tacitam, ut facilior eſſet dominis prædiorum exactio penſionum:quod in caſu noſtræ quæſtio.non fuit neceſſariũ,cùm ipſi tanquam dño pro ſua dimidietate fructuũ cõpetat rei uendicatio.l.in rẽ.in princi. ff. de rei vend.Bart.in l.ſi apes.§.primo.ff.de fur.& ſic ceſſat potiſsimum argu.commu.opi.Nec obſtat l.Si olei. C.loca. & §. ſi quis ſeruũ,ſuprà alleg.quia longe à quæſt.noſtra differunt. Aliud eſt namque pro certa quantitate,olei puta,vel frumenmenti,fundũ conducere,quo caſu fructus omnes ſunt coloni & ſiue plus,ſiue minus percipiat,ſemper tenetur ad id, quod promiſit:& militat ratio illius,qui nummis colit, ut ex ſuprà dictis patet: & aliud eſt, eſſe colonũ partiariũ qui fructus cũ domino,quanticunque fuerint,partitur,ut d.§.ſi vis maior. & ipſum nomen demonſtrat à quo licitum eſt arg. cap.cum ſecundum.extra de præbẽ.l.defenſores.C.de defenſor. ciui. Et concluſiuè loquendo,hæc opi.contra commu.verior mihi videtur Anto.Ange.Carcaſſona Sardus.

e IMPROPRIETATIS] Adde eundem ſuprà eodẽ. in §.ſed iſtæ.nume.26.& 68.

f * Nihil habetur in dict. l.prima & ſecunda,quod faciat ad propoſitum.

g OBLIGATA] Adde duo verba per Fran.Are.in l.ſolutum,in §.ſolutam.ff.de pign.act.in fine.

h * Adde tex.no. in l.fin.C.ubi pup.educ.deb.Sard.

i * Melius probatur in dicta l.cum domini horreorum.

k HOSPITANTIS] Adde Fran.Are.in l.qui accuſare. in fi.C.de edẽ.& in l.in actionib.C.de cond.ob cauſ.& quod ibidem ad eum dixi in apoſt.

l * Adde quòd hoc dictum Iaſ. quòd fructus duntaxat naturales ſint tacitè obligati,non autem induſtriales,mihi iuridicum minimè videtur:primò per generalitatem in l. prædijs, ff.quib.cauſ.pig.taci. contraha. & probatur ſatis efficaci ratione.nã res conductoris, quæ nullo modo à contractu cõductionis,nec ab ipſo fundo originẽ traxerunt, ſunt tacitè hypoth.vt l.ſecunda.ff.qui cauſ.pigno.tacitè contrah.& in §.noſtro,cũ ſimilibus:multo magis tenebuntur fructus induſtriales,qui ex ipſo fundo,licet mediante induſtria hominis proueniunt.Et certè, vt experientia optima rerũ magiſtra docet, cap.q̃ ſit.de elect.in ſext.c.ſtatutum in prin.de reſcr.eodem libr.ſexto, conductiones à cõiter accidentib. principaliter ob fructus induſtriales fiunt, illiq; ſunt alicuius cõſiderationis: quia, pira, poma,& ſimiles fructus naturales modicũ,à communiter accidentib.afferunt lucrũ,& parũ in eorũ hypotheca releuaretur dominus,aut nihil.Ideo dicta l.in prædijs.generaliter eſt intelligẽda: nec uerò ſimile eſt quod lex fruſtratoriũ quodãmodo introduxerit beneficiũ. l. aliqñ.§.fin.ff.ad Velleia. l. hæc ſtipulatio.§.diuus.ff.ut leg. nom. caue. nec ob hoc ꝙ fructus induſtriales ſint pignori tacitè obſtricti, cõductor in plus tenetur,vt habetur,per gl.notab.in l.fi.C.quæ res pign.obli.poſ.Et hæc opi.iuridica & æquiſsima videtur. Nõ obſt.doctrina Bart.in dicta l.aſsiduis.quia loquitur Bar. in tacita hypotheca,quã mulier habet in bonis mariti.ut in §.fuerat,infrà eodẽ videbimus; & fructus induſtriales ab hærede eius diligentia percepti nõ,ſunt bona mariti:nimirũ ſi ceſſat tacita hypotheca,quæ fuit ſolũ in bonis mariti inducta: vt in dicta l. aſsiduis. & in caſu noſtro lex indiſtinctè fructus qui in fundo naſcũtur,domino prædij obligat dicta l.in prædijs. ſuprà alleg.& l.ſi in lege.§.ſi colonus.ff.loca.& eſt hæc veriſsima ſolutio.Anto.Ang.Carcaſſona Sardus.

m Legato.ſed quid de nominibus debitorum contentis in inſtrumẽtis, & in caſtro legato repertis,an tũc veniãt in legato caſtri:dic ut per Old.in conſi.163. Sed quid de nominibus ad pœnas,an ueniant appellatione mobiliũ legatorum,vide Oldra.in conſil.218.Et nunquid veniant in obligatione omnium bonorum.vide Pau.de Caſt.in conſi.393.

n L.3.Vbi vide Bald.qui dicit quòd nomina debitorum veniunt etiam in tacita hypotheca bonorum generali in bonis mariti pro dote, ſicut expreſſa, intelligendo de nominibus præſentibus, & non de futuris, & facta prius diſcuſsione de bonis mariti,niſi in inſtrumento ſint mandatæ directæ.

o * Aduerte,quia non uidetur uerũ ꝙ bona tacitè obligata, non tranſeant cum ſua cauſa in terminis q. noſtræ ſi alienentur:primò quia taciti & expreſsi regulariter idẽ eſt iudiciũ.l. cum quid.ff.ſi cer.peta.ſed in expreſſa hypotheca tranſeunt, l.ſi debitor.C.de diſtr.pig.ergo etiam in tacita. Nec obſtat ſi dicas, quòd imò inter tacitã & expreſſam hypothecam ſunt multæ differentiæ,ut in l.aſsiduis,ſecundum commu. intellectũ habetur.C.qui potio.in pig.habean.& in l.eſt differentia. ff.qui.ex cau.pig.ta. cõtrah.quia ſatis eſt ꝙ in caſu noſtro nõ ſit expreſſum:& qui vult hoc aſſerere,probet. Præterea iſtud videtur contra l.ubi adhuc.C.de iur.dot. ubi agitur de tacita hypotheca.& tamen trãſeunt cũ ſua cauſa. Præterea videtur contra l.j.C. cõmu. de leg. agitur de tacita hypotheca:tamẽ nemo ſanæ mentis dicet, bona aliter obligata non trãſire cũ ſua cauſa.itẽ quis dixerit bona fiſco tacitè obligata.l. ſecunda.C.qui ex cau.pigno.tac.contrah. non tranſire cum ſua cã ſi alienentur,contra l.ſi debitor.& in l.cum patrem.C. de priuil.fiſc.& alia ſimilia adduci poſſent?Probatur etiã hoc tali ratione:leges ſunt taliter interpretandæ,ne earum diſpoſitio de facili reddatur illuſoria.c.ſi ciuitas. de ſen.excomm. in ſexto.l.ſi prætor.in prin.ff.de iudi.ſed ſi bona cum ſua cauſa nõ tranſirent,de facili legis diſpoſitio & beneficium redderetur fruſtratorium.quod patet,quia paulò ante tẽpus ſoluendæ pẽſionis poſſet conductor alienare bona,& locatorem,& ſimul legis beneficium deludere: Ergo huiuſmodi interpretatio reijcienda. Vltimò pro iſta parte facit l.licet.ff.qui. ex cau. pig. contr.vbi inquit Iuriſconſul. perinde teneri, ac ſi ſpecialiter de pignore conueniſſet.ſi ſpecialiter conueniſſet,expeditum haberet quæſt.tractatũ.l.ſi debitor.C.de diſtr. pigno.ergo in caſu noſtro idẽ eſt dicendũ.Et hoc cõfirmat primũ arg. Præterea à regula dict.l.licet.excipitur,ne pignus libertati præiudicet. Ergo in caſibus non exceptis confirmatur regula. §. vt autem.in Auth.de non alie.l.quæſitum.§.idẽ reſpondit.in vltim.ff.de fund. inſt.fauore enim libertatis ſæpius à regulis iuris cõis receditur,l. generaliter. §. ſi quis ſeruo pignorato. ff. de fideicom.liber.& ſic non obſtat l.eſt differentia.alleg.per Iaſo. Et ita tenendum puto,quicquid ipſe dicat. Adde quòd reperi Iaſ.hoc idẽ quod firmaui tenere in hoc §.col.12.& vide omnino quæ ibi dixi.Ant.Ang.Carcaſſona Sard.

p * Adde quod pro hoc dicto Bald. videtur facere tex. in l. imperatores. in prin.ff. de publica. vt ſicut tributaria prædia ſunt pro tributis obligata,ita etiam res emphyteuta pro canone.Nec obſt.directum dominium,per conſequens l.neque pignus.ff.de reg.iur.quia reſpectu meliorationũ,& iuris, quod habet emphyteuta,erit obligata,arg.l.ſi finita.§.ſi de vect.ff. de dam.infect.cogitabis.Carcaſſona Sardus.

q QVAE DOTIS]. Vide do.Alexan.de Imol. in penult.

char.

char.& adde Bal.in l.ſi fine.C.ad Vellei.in ſecunda col.verſi. quartò quæro.& do.Alex.in l.Lucius.ſol.ma. & Salic. in l.initus.C.de procu.

r • Adde quòd uerior eſt cõmunis opi. primò per rationem gl.noſtræ:nã cùm res ad hoc,ut tacitè obligentur, debeãt eſſe illatæ eo animo vt ibi perpetuò ſint, vt dicta l.in prædijs. §.primo.ff.quibus cauſ.pign.tac.contra. & dominus verò ſimiliter ſit iſtius opinionis, ut uelit rem ſuã ad libitum recuperare,& ceſſat qualitas à lege requiſita, ceſſabit diſpoſitio, niſi dolus probaretur:arg.dict.l.ſecunda.C.ſi alie.res pig.data fuer. & per hanc rationẽ tollitur contrarium, quod ſit ex doctrina Bar.in dicta l.quæ dotis.quia illud eſt uerũ, vbi res mea expreſſè obligaretur me ſciente,& non contradicente. At in caſu quæſt.noſtræ loquimur in tacita hypotheca à lege inducta,quæ requirit illã qualitatẽ,de qua ſuprà dictum fuit, quã ego dominus ſcio deficere,& ideo ceſſare obligationẽ, & ius meũ mihi durare,arg.l.ſicut.§.non videtur.ff. qui. mo. pign.vel hypoth.ſol.& ſola illatio nõ inducit tacitã hypothecam,niſi ita inferatur,ut perpetuò ibi ſit,ut dict. l.debitor. ff. de pign. & licet ex ſcientia & patientia inducatur conſenſus circa illationem,non tamen per hoc conſentio ꝙ res mea obligetur,nec vt perpetuò ibi ſit.ceſſabit ergo hypotheca.Fingamus ꝙ tibi rem meam commodaui, nonne iniquum eſſet vſum rei intempeſtiuè tibi auferre, quod etiã non poſſem. l. in cõmodatio.§.ſicut.ff. commod.ſi. precario vel in depoſitũ habes ſcio me ad libitum poſſe recuperare rem meam: & in dubio ceſſat animus obligandi,arg.l.cùm de indebito. ff. de proba.Et per hoc infero conſequentiam gl.in l.item quia, in princip.ff.de pac. non eſſe ſimpliciter bonam,cõſenſit illationi,& per conſequens obligationi:quia niſi conſenſus qualificet illationẽ eo modo quo ſuprà ſæpius dictum eſt, vel doloſè conſentiret illationi,prout inquiunt doctores,non obligaretur:& qui doloſè aſſerit dominum conſenſiſſe illationi,vtique dolum probare debet. l. quotiens.§.qui dolo. ff. de probatio. Et ſic communis ſententia verior eſt.Anton.Ange.Carcaſſona Sardus.

ſ ANTERIORIBVS] Et hoc quotidie ſeruatur maximè hic Venetijs:& plus quàm alibi.& in hoc Veneti multum benè ſecuti ſunt ius commune.

t RETINERI] Et quid de conductore, an, & quando poterit res conductas pro expenſis neceſſarijs, & utilibus retinere,uel pro eis agere:vide dom.Maria.Soci.in conſi.15.incip.viſis uerſi.item quia ibi.& hoc maximè. in prima parte.

u LEGIS] Adde Felin.in capit. paſtoralis.§. cùm autem de offic.delega.

x POSSIDERE] Sed nunquid talis hypotheca competens vxori in bonis uiri pro dote, detur etiã creditoribus mulieris? Dic quòd non:vt per Ang.in Auth.vt exact.inſtan. do. in fin.princip.colum.7.

y HYPOTHECATA] Nunquid in bonis futuris, vide do.Alex.de Imo.poſt Bar.in l.ſi is,qui.ff.de iu. fiſci,& in l. ſi filio.§.fin.ſol.matr.

z Bene ſtat gl.hodie ſecundum nouas impreſsiones.

a Nota quòd licet aliàs eccleſia, & ciuitas æquiparantur. l. fi.C.de ſacr.ſanct.eccl.tamen in hoc magis fauetur eccleſiæ, quàm ciuitati:nam, vt ſuprà vidimus, ciuitas non habet hypothecam,dicta l.ſimile.ff.ad munic.gloſſ.in l.ſecunda.C.de debitor.ciui.lib.11.Sardus.

b • Adde quòd hanc differentiam ponit Iaſ.ſuprà in ſeptima col. & ibi antequam quæ hic ponuntur viderem (vt teſtis eſt mihi Deus)iſtis & alijs rationibus eã reprobaui. Et ultra ibi dicta,adde,quòd pro opinione,quam ibidem firmaui,videtur caſus in l.prima. ff.de Salui.interdi. Et pro iſta opinione facit tex.in ratione ſui,in fi.in l.vtrùm.ff. de conſtit. pecun.& idem voluit Bar.in repetitione.l.creditores.in quarta quæſtione princip.in ſeptima col.ver.ſed contra prædicta. C. de pig. Et hanc opi.intrepidè teneas.Carcaſſona Sardus.

c • Adde quòd differentia Nic.de Neap.circa quã Iaſo, videtur uacillare, non ſatis facit: quia eadem ratione idẽ eſſet in quaſi Seruiana, ſi creditori data eſſet poſſeſsio, ut dicit Iaſo, quia poſſet propria authoritate rem reprehendere, & magis eẽt defenſio poſſeſsionis,iuxta latè tradita ꝑ Bar.in l.creditores.in 4.quæſt.princ.C.de pign.& hypoth.Carcaſſo. Sardus.

d AGERE] Adde do.Bar.Soci.in conſi.149.incip.in cauſa Ambroſij.verſi.primò quia.in prima parte. vbi hoc idem. & addit multò magis melius eſt eſſe ſatis factum de præſenti,ꝙ̃ habere ius petendi.Facit etiã quod per eum in conſ.171. incip.diu profectio.verſic.præterea fortius.in ſecunda parte. qđ ſoluiſſe ſub prætextu fidei cautionem ſanctius eſt dicere, quàm quod non videatur in dubio fidẽ cautionis agnouiſſe.

e PATET] Adde Fel.in rub.de reſc.in tertia col. in med. & quod ibidem ad eum dixi in apo.& Franc.Are. in l.centurio.in ulti.col.de vulga. & pup.& quod ibidem dixi in apo.

f • Cogitaui ꝙ & ſi inter tot patres adeò uariè ſentiẽtes, nõ eſſet tutum aliquid contra eos intentare, tamen quia facilius ueritas habetur ſi à plurib.quæratur,argu.cap.de quibus 20. diſt.cap.prudentiã.in ſi.prima reſpon.extra de offi.deleg. & poſsit vnius quandoq; & deterioris ſententia multos & maiores aliqua in parte ſuperare,ut inquit imperator, in l. prima.§.ſed neq;.C.de ver.iur.enuc.& habetur per gl.in c.ut ueterum.9. diſt.ideo in hoc dubio ſubijciã id,quod contra omnes ſentio, & dico nullam eſſe differentiam inter principalẽ debitorem,& tertium poſſeſſorẽ cauſam ſiue lucratiuam, ſiue oneroſam ab ipſo habentẽ. Moueor primò,l.debitorẽ. C. de pigno.ubi ſiue titulo lucratiuo,ſiue oneroſo debitori rem obligatam in aliam tranſtulerit,nõ poteſt creditoris ſui conditionẽ deteriorem facere. Sed ſi creditor maiori onere probationis contra tertium poſſeſſorem à ſuo debitore cauſam habentem adſtringeretur facto ſui debitoris, fieret eius conditio deterior contra dict.l.debitorẽ.& cùm in dicta l. debitorẽ præponatur negatio uerbo Poteſt,negatur abſolutè potentia ipſi debitori faciendi deteriorẽ conditionẽ ſui aduerſarij:ut habetur in arg.per gl.in cap.primo de regu.iur.in ſexto.per Bar.in l.Gallus,in princ.ff.de lib.& poſthu.idẽ Iaſ. in l.j.in princ.ff.de verb.obli. Sicut ergo agendo contra principalem,& probando eius poſſeſsionem,& allegãdo eũ dominũ obtinerẽ: ita etiã agendo contra tertiũ poſſeſſorẽ ab ipſo quãcunque cauſam habentem. De princi.omnes ita concludunt ſuprà in primo membro iſtius diſtinc. Pro iſta parte facit l.ſi debitor.C.de diſtrac.pig.vbi res pignori obligata ſi alienetur, tranſit cũ ſua cauſa ad tertiũ poſſeſſorem,cũ ſua cã intelligitur ut ius creditoris agentis non reddatur deterius: vt l.j.§.in eadem cauſa.ff.ſi ex no.cauſa agatur. l. Iulianus. §. quantum.ff.ad exhiben. Sed ſi iſte in plus teneretur circa probationem in hypotheca cõtra tertiũ à ſuo debitore cauſam habentẽ ꝙ̃ contra ipſum principalẽ,nõ tranſiret res cum ſua cauſa,cõtra tex.in d.l.ſi debitor.Et hæc,iudicio meo,vrgẽtia ſunt neque poteſt iſte plus iuris in ſuũ ſucceſſorẽ transferre, quàm ipſe habuerit.l.nemo.plus iuris.ff.de reg.iur. Probatur hæc mea opi.a ſufficienti partiũ enumeratione:Aut enim iſte tertius habet cauſam lucratiuã, & videri meo,quod aſſero, in expedito eſt,per tex.in l.ſi inter.§.primo.ff.de pigno. iuncto tex.in l.apud Celſum.§.de authoris.& §.authoris ante. ff. de doli excep.& in hoc aliqui cõſentiunt. Aut tertius habet cauſam oneroſam;& tunc aut dicit ſe bonæ fidei poſſeſſorem, & neceſſariò habeo intentum:quia fatetur authorẽ dominũ, ut latè vidimus.in §.ſed iſtæ.ſuprà eo. Et hoc eſt,quod intendo. l.ſi ſuperatus.l.& quæ nondũ.§.quod dicitur.ff.de pig.Aut eſt malæ fidei poſſeſſor:& hodiè non vſucapiet.cap.fin. extra de præſcr.non facit fructus ſuos.l.certũ.C. de rei uendi. l. bonæ fidei.§.in contrarium.ff.de acq.rer.do. & ſic nudæ inſiſtit poſſeſsioni cum mala fide;& agens hypothecaria agit ad poſſeſſionẽ.l.ſi cùm uenditor,in prin. ff. de euic. & nititur titulo & bona fide,ex quo credit obligãtẽ dominũ: ergo potior eſt habendus.Et certè ex quo ſemel eſt res obligata,iniquũ eſſet facto debitoris onerari creditorẽ.l.vtrũ.in fin.ff.de conſti. pec. Et per hãc viã eſt ſublatum arg.Ange.de Are. quod Iaſoni optimũ uiſum fuit:quia,ut ex ſuprà dictis patet,nullo caſu potior eſt cẽſendus:& abſurdũ eẽt ꝙ plus operaretur poſſeſsio, quã habuit à debitore meo,& titulus,quẽ ab eodẽ cõſecutus fuit,ad cõſequendũ dominium, ꝙ̃ ſi uerè dñs fuiſſet:ſed verè cõſecutus eſſet dominiũ à debitore meo,nõ poſſet in plus me grauare circa ꝓbationẽ:ut l.debitor.ſuprà allegat. multo minus poterit ſi debilius ius ab eo cõſecutus fuerit,hoc eſt, vſucapiẽti cõditionẽ.quia,ut ſuprà dixi nemo plus iuris, &c. Nõ obſt.l.& ꝙ̃ nondũ.§.primo.qa ſatis ꝓbatus dominiũ,ſi allego

eum

eũ dñm & probo poſſeſsionẽ, ex quo incidẽter, nõ principaliter quæritur de dominio, per doctri. Bar. in l. quidã in ſuo. ff. de cond. inſti. Sicut dicimus in principali debitore, in quo ẽt habet locũ ille textus. Nõ obſt. l. ſi ſuperatus. ff. de pig. quia poſſum, ut ſuprà dixi, reſpondere: ſed magis in ſpecie dico quòd tex. ille non facit ad ꝓpoſitũ quæſt. noſtræ: quia nos loquimur in habente cauſam a debitore: tex. ille loquitur in tertio poſſeſſore nõ habẽte cãm à debitore. ut in ult. mẽb. iſtius diſt. & eſt uerior intellectus d. l. ſi ſuperatus. in prin. & hæc iuridica ſatis uidenẽ: tñ quia ſunt ferè cõtra oẽs, ſubijcio me i hi, & oĩnibus alijs, iudicio peritioris. Anto. Ang. Carcaſſona Sardus.

g • Aduertas, quia hoc dictũ Iaſ. & eſt ex mente doctorũ, nõ videtur ſimpliciter uerũ, ſi nos loquamur reſpectu generalis hypothecæ a lege inductæ in bonis conductoris, in domum, ſeu ſundũ inductis. ſecundũ l. certi iuris. C. locati. & §. noſtrũ quia dico quòd imò cõtra agẽtẽ Saluiano interdicto directo poterit referri à cõductore, ſeu ei hærede, quæſtio dominij. finge res aliquas cõmodatas, uel depoſitas, ſeu precario poſſeſſas fuiſſe a cõductore in fundũ, ſeu domũ inductas, & quòd velit probare non eſſe ſuas, poterit vtiq;, quia non poteſt hoc caſu conuinci de mendacio, per ea quæ ponit Sal. in l. cũ res. C. ſi alie. res pig. dat. ſit. & ſuprà vidimus: & hoc niſi dñs rerũ doloſè conſenſiſſet illationi, vt dixi ſuprà in octaua col. arg. l. ſecũda. C. alie. ſi res pign. da. fu. Quod uerò dicũt doctores, procedit in agẽtibus Saluiano interdicto directo reſpectu certæ rei ſpecialiter pro penſionib. obligatæ: quia tunc non poſſet quòd dominij referri, ne de mẽdacio conuincantur, dict. l. ſi inter. §. primo, de pig. cũ ſimil. Et ita credo eſſe uerũ, & forſan eſt de mente docto. licet ipſi non ita clarè ponant. Id aũt quod ſubijt Iaſ. de vtil. Salui. interdict. pendet ab ijs, quæ dixi in add. ſupra proxima. Carcaſſona Sardus.

h • Adde circa hoc dictũ Iaſ. uolentis ex mente Bar. quòd hypothecaria directa non competat contra tertiũ poſſeſſorem, ſed utilis; licet hæc inueſtigatio ſit modicæ utilitatis, argu. l. actio. ff. de neg. geſt. tñ dictũ eius non videtur uerũ, primò quia Bar. licet iſtud dicat de Saluiano interdicto, non tñ iſtud dicit de hypothecaria: & contrarium eſt de mente Cyni, & Barto. in l. cum res. circa fin. C. ſi alie. res pig. dat. fue. & contra Iaſo. videtẽ caſus in l. prima ibi: §. ruiana actione, &c. C. de prec. & Salui. interdi. nec ver. ille, uel ad exemplũ in dicta l. prima habet obſtare: quẽ intellige prout facit glo. fin. in dicta l. prima. & cõtra Iaſo. videtur etiã tex. ſimpliciter intelligendo in l. diſtractis. ibi: in rem actione, iuncta glo. C. de pig. quia ſicut appellatio dominij ſimpliciter refertur ad directũ, vulgata l. prima. §. qui in perpetuũ. ff. ſi ager uectigal. vel emphyt. pet. ita etiã appellatio actionis realis uel hypothecariæ ſimpliciter ferri debet ad directã. Nec ob. l. nomen. C. quæ res pign. obli. poſſ. ibi, utilibus actionibus. in cuius intellectu do. Iaſo. (ſalua pace) errauit: quia quod ibi dicitur de vtili actione, nõ referẽ ad hypothecariã, ſed de utili perſonali, quæ penes debitorẽ erãt directa, vt Bar. ibi in 3. no. & in uer. modo pro declaratione l. noſtræ, &c. declarat, Ant. Ange. Carcaſſo. Sardus.

i HOMINVM] De quo etiam per Fel. in cap. dilecti. de maio. & obedien. in uer. hominibus initijs. ubi plenè.

k CONSENTIRE] Hoc idem habes per Feli. in dicto cap. dilecti, ſuprà proxi. alleg.

l • Adde quòd tex. in dicto cap. primo. circa princ. de prohi. alie. feu. per Fede. videtur multum obſtare deciſioni Bal. nam prohibet etiam pro anima alienare. ſi pro anima non licet, multò minus pro neceſsitate corporis: arg. l. ſancimus. C. de ſacroſanct. eccle. Carcaſſona Sardus.

m ALIENARI] Pro quo vide per Felin. in cap. quanto. de iudi. in ſecunda colum. ſtatim poſt med. & in cap. cauſam. col. 3. poſt med. in uer. oritur tamen dubitatio noua, de præſcrip. ver. poſt princip.

n OBLIGARI] Vide plenè per Fel. in c. quæ in eccleſiarum. circa princ. 32. col. in uer. ne poteſt. de conſti. & do. Iaſo. Alna. de alie. feud. in prin. & de feu. dato. in vicem legis commiſ. in cap. primo & de cap. Corra. in §. præterea. & de prohi. feud. ali. per Fede. & quib. mod. feu. amit. in §. ſi libellario. & de inueſt. de re alie. fa. §. fin. de cap. Corra. in §. primo.

o • Adde quod ad l. 3. ff. de precario. & ſi contrarium ſit difficile, reſponderi poteſt quod proprię non loquitur in tali ſeruitute tigni immittendi, per quã immiſsionẽ ſuſtineatur domus mea: ſed de alia quadã immiſsione, ex cuius reuocatione vrbs non deformaretur: pone quod precario rogaui cùm haberẽ domũ tibi uicinam, & uellem ædificare, vt cõcederes mihi licentiã tigni immittendi in parietẽ tuũ, ut pontem artificibus facerem, quo facilius ædificarẽ, & conceſsiſti quo adædificiũ perficeretur: erit conceſsio precaria tigni immittendi, ex cuius reuocatione urbs nõ deformatur. Vel pone quòd habebamus parietem mediũ inter domum tuã & meã, in quo pariete ex lege conuentionis mihi non licebat niſi duo tigna immittere, & quod uolebã in domo mea iuxta parietem medium armariũ conſtruere: permiſiſti precario vt tignum immitterẽ, donec armariũ perficeretur, cuius reuocatione publicus aſpectus nõ deformatur. Et ita poteſt loqui dict. l. 3. ff. de precar. & ita per illã l. ratio gl. non offenditur, nec etiã Bartol. in dict. l. ſi is, qui. §. fin. de pign. non obſt. lex quarta. ff. de ſeruituti. urba. præd. quæ lex neceſſariò eſt intelligenda in ſeruitutibus, quarum reuocatione publicus aſpectus non deformaretur. Simile videmus in legatis: nã regulariter omnia legari poſſunt. §. non ſolũ. cum §. ſeq. Inſt. de leg. tamen legatũ, per quod urbs ruinis deformaretur, nõ ualeret. l. cætera, in princ. ff. de leg. prim. Item ſi inuito domino ex aliena materia ædificauero, prohibetur dñs rẽ ſuã uendicare, ne ædificia reſcindi neceſſe ſit. §. cũ in ſuo. Inſt. de rer. diui. Fateor tñ quòd ſi quis hac ratione ſola contra naturã cõuentionis vteretur ſeruitute, quòd teneretur ſeruiẽti ad intereſſe, arg. §. cũ ſuo. ſuprà alleg. & l. nã hoc natura. ff. de cond. inde. Et cùm melior ratio aſsignari nequeat ad dict. l. ſi is, qui. §. fin. ſtemus rõni gl. & doctor. & qui non vult illi ſtare, meliorem aſsignet. Carcaſſona Sardus.

p Et dicas quòd hoc caſu, ex quo iſta ſcientia infert modicum præiudicium, ſtabitur iuramento agẽtis, arg. cap. paſtoralis. extra, de excep. & per ea, quæ ſupra in §. ſed iſtæ. in 19. col. ſuper gl. dicta fuerunt. Sardus.

q • Et eatenus, quatenus de iure permittitur.

SVMMARIA §. IN Perſonam.

1 *Conuentio qualibet, & quodlibet pactum de iure gẽtium ad inducendam obligationem, & ad conſequendam illã regiam manum ſufficiebat, cùm de conſenſu conſtaret.*
2 *Conuentiones hodie de iure ciuili Romanorum, quæ ſint, & quæ actiones producant.*
3 *Stipulatio vnde dicatur.*
4 *Actio efficax oritur ex verborum obligatione.*
5 *Actio ex pacto nudo non oritur, et quãdo hoc procedat. 6.*
7 *Conſtitutio & deciſio qualiter differant.*
8 *Dictio Alioquin, quid ſignificet. 23.*
9 *Nomen alicuius nõ mutatur, licèt aliquid ſuperaddatur.*
10 *Marchionibus ſi concedantur noua caſtra, an intelligantur eſſe de Marchia.*
11 *Bannitus ab vna ciuitate, an intelligatur bannitus ab alio loco poſteà acquiſito, vel ciuitati adiuncto.*
12 *Eccleſia alteri vnita, an retineat priuilegia ſua. 16.*
13 *Ciuitates duæ vnitæ adinuicem, quarum vna eſt multùm pinguis, & alia multùm grauata debitis, an vna debeat alterius debita & onera ſupportare.*
14 *Eccleſia ſi alteri vniatur, an res vnius pro debito alterius vendi poſſint.*
15 *Officia Capitanei, & Poteſtatis ſi ſimul ſint vnica, & vni perſona data, an illa perſona debeat habere duplex ſalarium.*
17 *Statutum ſi adæquat populares nobilibus, & econtra, qualiter iſta adæquatio intelligatur.*
18 *Actiones, quibus vires ſunt adẽptæ, ſunt nullius vtilitatis.*
19 *Lex correcta an allegari poſſit, & quomodo, & quid de ſtatutis correctis. 20.*
21 *Actio de cõſtituta pecunia vt locũ habeat, quid opus ſit. 24.*

22 Stipu-

22 *Stipulatio qualiter contrahatur.*
25 *Stipulatio iſta, Promittis mihi decem? & ex interuallo reſpondeatur, Promitto: an valeat.*
26 *Statutum, vel lex, quantumcunque generaliter loquens, de habilitate, & idoneitate reſtrictionem recipit.*
27 *Statutum diſponens quòd qualibet probatio ſufficiat, intelligitur tamen de ſolenni, & legitima.*
28 *Verbum quodlibet prolatum in ſtatuto, an de habilitate reſtringatur, vt ſtatutum aliquid operetur.*
29 *Verbum generaliter prolatum à lege, qualiter ſit intelligendum.*
30 *Statutum Venetorum, quo cauetur, quòd omnia teſtamenta, prout ſunt, ita executioni mandentur, qualiter intelligatur: an de teſtamentis conditis ſecundum ius commune, vel ſtatutorum.*
31 *Conſtitutum quibus verbis concipi poſſit.*
32 *Promittens aliquem facturum pro ſe, ad cuius obſeruationē ipſe tenetur, qualiter in dubio promittere intelligatur.*
33 *Debitum quod in conſtituto deduci poſſit. 36. 43. 44.*
34 *Fideiuſſoria obligatio an ſit magis ſtricta, quàm cōſtitutū.*
35 *Conſtitutum an in plus, quàm ſit debitum principale, fieri poſſit.*
37 *Promiſſio & ſolutio æquiparantur.*
38 *Conditio rei eſt melior quàm actoris in pari cauſa.*
39 *Promiſſio ſine cauſa an ſit ipſo iure nulla.*
40 *Conſtitutum an valeat iure donationis.*
41 *Promittens ſcienter debitum quod donare videatur, qualiter intelligatur*
42 *Fideiuſſoria obligatio an valeat, ſi principalis non valet.*
45 *Actio de conſtituta pecunia, an & quando neceſſaria ſit.*
46 *Actio, quare ſpecialis ſit, quòd in conſtituto ex pacto nudo oriatur. 51. & ſeq.*
47 *Actio ex pacto nudo geminato nunquid oriatur.*
48 *Confeſſio extraiudicialis geminata præiudicat, ac ſi in iudicio facta eſſet, licèt alias non præiudicaret.*
49 *Geminata cautio tollit beneficium Velleiani.*
50 *Confeſſio geminata quando emanauit, an exceptio non numeratæ pecuniæ opponi poſſit.*
53 *Conſtitutum an dici debeat contractus innominatus.*
54 *Conſtitutum, & aliæ promiſſiones, an differant.*
55 *Lex, promiſſor. §. primo allega. ī gl. qualiter intelligatur.*
56 *Actio de conſtituta pecunia, an ita competat ad pœnam nudo pacto promiſſam, ſicut ad ſortem principalem.*
57 *Actio an hodie ex pacto nudo de donando oriatur, an verò conditio ex lege propter pactum. & num. ſeq.*
59 *Donationis contractus hodiè contractus nominatus eſt.*
60 *Donatio quid.*
61 *Lex, ſi quis argentum, in quibus locum habeat. & num. ſequen.*
67 *Reipublicæ intereſt, vt mulieres faciliùs nubant.*
68 *Actio ex pacto nudo nunquid oriatur, & quid de geminato. & num. ſeq.*
73 *Obligatio naturalis inſurgens ex pacto nudo, an debeat habere executionem.*
74 *Pactum nudum ſi pro eius executione adiretur Imperator, vel princeps, aut alius non recognoſcens ſuperiorem, vt exequi faciant, an ſi non faciant, peccent.*
75 *Pactum nudum qualiter executionem ſortiri poſſit.*
76 *Pacta quat numerantur in fin. glo. an propriè dicantur nuda.*
77 *Libellus in materia conſtitutæ pecuniæ qualiter ſit formandus: & nunquid iſta actio de conſtituta pecunia intentari poſſit vna cum actione principalis debiti. 78.*

§ IN PERSONAM.

ISTE §. vſque ad §. pœnales. tractat de tribus actionib. perſonalibus, & prætorijs: & propterea Dy. & Bald. & Nic. de Neap. legunt ſimul totum vſq; ad illum §. pœnales. quamuis ſit vnus §. tātummodò, & propterea eſſet ſimul totus legendus. Ego tñ imitabor in hoc morē. & ſtylum Ioann. Fab. hic, quem etiā ſequitur Angel. de Aret. & legam iſtum §. per partes. & conſequenter faciam tres. §. quemadmodum tres actiones prætoriæ, & perſonales hic de per ſe explicantur: videlicet actio de conſtituta pecunia, actio de peculio, & actio quæ oritur ex iuramento. Materiæ ergo cuiuslibet actionis ex iſtis tribus, ſeparatim, & diuiſim tractantur meliùs, & intelligibiliùs expediuntur, vt §. ſed ne in primis, ſuprà de leg.

Et iſte §. in perſonam, vſq; ad §. actiones. vſq; ad quem §. intendo illum legere, tractat materiam ti. ff. & C. de cōſti. pecu.
a quæ materia eſt multùm vtilis, & maximè pro mercatorib.ª ipſi enim magis vtuntur hac materia conſtituendi ſe ſoluturos pro ſeipſis, vel pro alijs, quàm aliquod aliud genus hominū: prout exorditur Bal. i rub. C. de cōſti. pec. ī primis verbis.

Ad euidentiā igitur huius §. & eius materiæ, ſcilicet de cōſtituta pec. habetis vos præmittere, ſecundùm quod præmittit Raph. Cuma. in rubri. ff. de verb. obli.
1 † ꝙ de iure gentium quælibet cōuentio, quodlibet pactū, ſiue verbis, ſiue alio modo de conſenſu cōſtaret, ſufficiebat ad inducēdā obligationem, & ad cōſequendam illā regiam manum, qua mediante etiā ante proditas actiones expediebantur, iuxta l. 2. in prin. ff. de orig. iu. Graue enim erat illo iure fidē fallere: vt inquit Iuriſconſul. in l. 1. in princip. ff. de cōſti. pecu. & in illo iure nihil æſtimabatur tàm cōgruū fidei humanæ, quàm ea ſeruare, quæ inter partes conuenerāt: vt inquit tex. in l. 1. in princ. ff. de
2 pact.† Superuenit poſteà ius ciuile Romanorū, quo vtimur, quo iure non eſt ita paſsim, & indiſtinctè receptum, omnem conſenſum, & conuentionē, ſiue pactū ſufficere ad producendas actiones. Diſpoſuit ergo iſtud ius ciuile Romanorū, ut ſolùm illæ conuentiones, quæ non ſtant in nudo nomine ſui generis, ſcilicet conuentio, ſed tranſeant in ſpeciale nomen contractu: ut eſt emptio, uenditio, locatio, cōductio, & ſimiles, producant actiones: aliæ autem non, niſi ſecundum quod declarat textus in l. iuris gentium, in princ. & ibi eſt materia ff. de pact. Et cùm ipſum iūs ciuile nollet quempiā ſola nuda cōuentione efficaciter obligari, adinuenit quendā firmiſsimū contractum, qui uerbis celebratur, quē ſtipulationē appella-
3 uit,† à ſtipulo, quod eſt firmum: ut ſupra de uerbo. obliga. in princip. eò quòd iſte contractus cæteros firmitate antecelleret, uel à ſtipite, ut ibi in tex. per quē contractum ſtipulationis ubi præcedit congrua interrogatio, & ſequitur congrua reſpōſio, oritur uerborum obligatio: & ex tali uerborum obligatio-
4 ne † oritur actio efficax, iuxta l. ſi quis certum. ff. ſi cer. pet. & ſuprà de uerborū obligat. o. in prin. Superuenerūt deinde prætores, qui ex quadam æquitate, quam ſemper præ oculis habere debēt, iuxta uulgatam l. quod ſi Epheſi. ad fin. cum ſimi. ff. de eo, quod cer. loco. diſpoſuerunt etiam quòd ſine iſta ſolennitate uerborū, & conſequenter ſine iſta ſtipulatione, conuentio nuda produceret actionem efficacem, in materia iſta de cōſtituta pecunia, ſi quis pacto nudo, uel nuda cōuētione conſtituat ſe ſoluturū, id quod erat debitū a ſe, uel ab alio: Pone enim quod tu, uel alius tertius tenebaris mihi ad centū pacto nudo, quòd non producit actionem de iure ciuili: uel etiā tenebaris efficaciter: non facio uim, ut uidebitis infrà in glo. in uerſ. cōſtituerit. & poſtea pacto nudo cōſtituas te ſoluturū certo loco, uel tpe citeriori, uel ulteriori, uel ēt ſimpliciter: certē ex tali cōſtituto quāuis inito pacto nudo, & nuda conuētione, oritur tñ actio efficax prætoria, ſcilicet de cōſtituta, ad ſimilitudinē iuris gētiū, de quo ſupra dixi. Et ꝓpterea dicit Iuriſcōſultus in l. prima, in prin. ff. de cōſtit. pec. ꝙ hoc edicto ꝑtor fauet naturali æquitati, q̄ cōſtituta cōſenſu cōtracta cuſtodit, &c. Patet ergo ꝙ utilitas huius ꝑtorij edicti de cōſtituta pecunia, ē maxima, ꝓut ēt vult, & declarat. Bartol. i l. prima, in princ. ff. de conſtitu. pecu. & in l. 1. ſm aliquas lecturas, &

5 veras.C.de conſti.pecunia. † quia de iure communi ea pacto
b nudo non oritur actio: b vt l.iuris gentium. §. ſed cùm nulla.
c verſ.igitur nuda.ff.de pact.Sed prætor in caſu iſto ſolo c ſpe
ciali, quando quis nudo pacto promiſiſſet ſe ſoluturũ quod
ipſe,vel alius debet, vult quòd ex tali pacto, quamuis nudo,
oriatur actio prætoria de cõſtituto.Et huius ſpecialitatis,cna
re in conſtituta introduxerit prætor ex pacto nudo oriri,actio
nẽ efficacẽ,multiplices,& variæ rationes aſſignantur per ma
iores noſtros:vel quia iſtud nudum pactum conſtitut: fiat ſu-
per debito iam contracto,& ſic inſit duplex vinculum:& pro
pterea viſum ſit æquũ prætori dari huic ſecũdo pacto,quàuis
nudo,robur,& actionẽ:vel quia iſtud pactum nudum ſit ge-
6 minatum.Illud enim quod dicitur, ꝙ † pactum nudum non
producit actionem,vt ſuprà dixi,verum eſt, ſi ſit ſimplex pa-
ctum nudum:ſecus ſi geminatum.De iſtis rationibus videb.-
mus latè infrà in gl.in verſic. nulla. vbi opportuniùs cadent:
& ibi etiam referam nonnullas alias rationes,inter quas vnã
non omitto,vt interea ſuper ea poſſitis bene cogitare, quam
ego habeo pro multùm notabili, & ſignanda, licet videatur
mirabilis,& ab omnium opinione diſcrepare. Et eam ſingul.
ponit Bartol.in dicta l.iuris gentium.§.ſed cùm nulla.in verſi
cul.igitur nuda.ante fin.ff.de cap.vbi dicit ſe putare quòd cõ
ſtitutum debeat dici contractus nominatus. & ſic conuentio
legitima,cùm habeat nomen ſpecificum,& elegãs. Vnde nõ
mirum,ſi producit actionem, ſicut & aliæ conuentiones no-
minatæ,inata dic.l.iuris gentium,in princip.& ſuprà d.xi. Et
ſecundum hoc nõ erit aliqua ſpecialitas in conſtituto,nec ali
quis caſus ſpecialis, in quo ex pacto nudo oriatur actio. Et
per hoc ſi verum eſt,confunduntur communes opi.omnium
gloſſ.& docto.hic.& vbique, & ipſiuſmet Bartol.qui in hoc
eſt ſibi contrarius in dicta l.prima,in princip.ff.de conſti.pe-
cu.& in dicta l.prima,ſecundum aliquas lec.C. eodem.de cõ
ſti.pecu.vbi volunt omnes,ꝙ ſpeciale ſit in caſu iſto ſolo, ſc-
licet in conſtituto,quòd ex pacto nudo oriatur actio efficax.
Cogitate in hoc,& bene cogitate: & dicam vobis infrà in di
cta gloſſ.in ver.nulla.

His ſic ad euidentiam præmiſsis,venio ad tex. & quamuis
iſte §.communi omnium diuiſione,vt Dyn.Ioan. Fab. Nicol.
de Neapo.& Angel.de Aretio, diuidatur in duas partes prin-
cipales,vt in prima ponat de tribus actionibus perſonalibus
& prætorijs in genere, ſcilicet de cõſtituta pecunia, de peri-
culo,& ea iuramento.In ſecunda ipſas in ſpecie,& particula
riter declarat.& ſecũda incipit ibi:de conſtituta autem. Mi-
hi tñ plus placet vt iſte §.diuidatur in tres partes principales
ſecundum quòd eũ ſubdiuit Ioann.de Pla.hic,vt in prima po
natur dictum in genere.In ſecunda illud generale exẽplifice-
tur in ſpecie in tribus actionibus ſuprà enumeratis. In tertia,
natura cuiuslibet ex illis tribus actionib.de per ſe declaretur.
Secunda ibi paulò poſt principiũ:veluti de pecunia cõſtituta
Tertia ibi:de pecunia autem cõſtituta.

Iſte §.vſque ad §.actiones autem de peculio.hoc dicit:A-
ctio de conſtituta pecunia eſt perſonalis, & prætoria, & ha-
bet oẽs vires,quas olim habebat receptitia,quæ in eã eſt trãs
fuſa:& competit cõtra omnes,qui conſtituerunt ſe ſoluturos
pro ſe,& pro alijs,qñ nulla ſtipulatio interceſſit. hoc dicit.

7 In tex.ibi:conſtitutiones variæ.Qua † autem differentia ſit
inter conſtitutionem,& deciſionem,habetis gl.in §.primo.in
verſic.deciſiones.C.de emen.Iuſti.Codi.Et quę differentia ſit
inter conſtitutiones principum,& mandata principum, ha-
betis gloſſ.in l.Et ſi contra.in gloſſ.prima.C.de nuptijs.

8 † In tex.ibi:alioqui.De natura huius dictionis Alioqui,ha-
betis latè per Barto.in l.prima.in tertia columna. verſi.quar-
tò quæro de dictione Alioqui.ff.de condi.& demonſt.vbi di-
cit Barto.quòd natura huius dictionis Alioqui, eſt mirabilis:
& nõ ſolùm facit orationem conditionalem,ſed in ſe ipſa cõ
tinet diſpoſitionem cõtrariam præcedenti diſpoſitioni. Ex-
ponitur enim Alioqui,id eſt,ſi prædicta non fuerint.licet Alio
qui aliter accipiatur, vt ibi latiùs per eum,& per vt.unque Sa
lic.in l.ſecunda,in princip.ff.ſi cer.peta. vbi per illum text.di
cunt quòd iſta dictio Alioqui,eſt dictio ſeparatiua.

Nota primò ex hoc tex.in verſi.transfuſum eſt, ſecundum
9 Angelũ de Arèt.hic.† ꝙ quamuis aliquid alicui ſit ſupperad-
ditũ, non tñ propterea mutat nomen ſuum. Et per hoc dicit
ipſe Ang.de Aret.quod Ioan.Fabr.hic inferebat, quod ſi ali
cui principi ſuperaddita ſit aliqua ciuitas, quòd tamen pro-
pter hoc non debet mutare titulũ ſuæ dignitatis, ſiue nobili-
tatis.Ioã.Fab.iſtud nõ dicit hic in lec. mea. Eſt bene verũ, ꝙ
alibi in terminis quærit Bal.licet hic nõ allegeř,in ea. primò,
10 §.præterea ducatus.de prohi. feu. alie. per Fed. An † ſi mar-
chionibus noua caſtra concedantur, intelligãtur eſſe de mar
chia.Et dicit quòd non:ſed ſi vniantur marchiæ,bene ſunt de
marchia:vt ibi per eũ.Et an ſi regnũ augmentetur,debeat p-
uincia,vel ciuitas augmentata regi conſtitutionibus, & ſta-
tutis regni,necne:ponit latè Bart.poſt Gul.de Cug. in l. ſi con
uenerit,la ſecunda.§.ſi nuda.ff.de pigno. act. & habetis bo-
nã glo.in capit. cùm capella. extra de priuil. ponit etiã Bart.
in tract.ſuo de alluuio,quem alij appellãt de Tyberiade,ſiue
Tiberide.in titu.ſeu rubric.in quo tractat de inſula.in verſicu.
ſed quæro,iſtæ gentes.& Bart.in repe.l.cunctos populos,in ſe
cunda columna. C. de ſum.Trinit. per Angel.in l. de quibus.
ci ca penulti.column. ff. de legi. per Alber. de Roſa. in trac.
ſuo ſtatutorum,in prima parte principali,in 13.quæſt.p Cyn.
11 & Bald.in l.ẽt.C.de iur.do.vbi etiam quærunt,† an bannitus
ab vna ciuitate intelligatur bannitus ẽt ab alio loco poſteà
d acquiſito, vel poſteà adiuncto ciuitati. d Quod etiam tangit
Pet.de Ancha.in ſua repe.capit. canonũ ſtatuta. extra de cõ-
ſti.in verſicu.iuxta effectum eatenſium.Ludo. Roma.in l. ſi
ea toto.in princ.ff.de leg.1.Et bene eſt verum ꝙ quamuis Io-
ann.Fab. hic non dicat illud, ad quod ſuprà proximè retuli
cum Angel.de Aret.dicit tamen quòd iſtud, quod hic habe-
12 tur ĩ tex.facit ad hoc † ꝙ ſi vna eccleſia ſit alij vnita,quòd ni
hilo minus retineat priuilegia ſua.Alexand.ad hoc capit.pri
mo ne ſe.vac.& ibi habetis glo.pulchram,& c. ſecundo, ex-
tra de relig.do.& ibi dicit notari. Et de hac vnione duarum
e eccleſiarum, e habetur etiam per Inno.in cap.nouit.extra de
offic.leg.& in capit.paſtoralis.extra de priui.per Bartol. in l.
vnica.paulò poſt medium 2.column.C.de metropo. Bery. li.
11.vbi Bart.allegat vobis illas quotas Inno.per Bart.etiam in
13 l.1.§.ſi cohæredẽ. ff.ad legẽ Falcid. vbi ponit Bart. de † dua-
bus ciuitatibus ſimul vnitis ad inuicem,quarum una eſt mul
tùm pinguis,& alia multùm grauata debitis: an vna debeat
alterius debita,& onera ſupportare?Quod etiam ponit Bart.
in d.l.1.C.de metropo.Bary.lib.11.De quo ẽt habetis gl.pul-
chrã in d.capit.2.extra ne ſede uac.& ibi latè per do.Anto.de
14 Bu.An † ſi una eccleſia uniatur alteri, poſſent res unius eccle
ſiæ uendi pro debito alterius eccleſiæ:ponit Bal. in Auth.hoc
ius porrectum.in ulti.col.C.de ſacroſanc.eccle. & idẽ Bal.in
§.conſti.Co.in uer.ideoque.& Ioan.de Imo.in d.§. ſi cohære
15 dem.& Inn.in d.c.paſtoralis.de priuileg.Et an † ſi unita ſint
officia Capitanei,& Poteſtatis ſimul,& data ſint uni perſonę,
f an illa pſona debeat habere duplex ſalariũ, f Capitanei ſcili
cet,& Poteſtatis:& an debeat tenere officiales Capitanei, &
ẽt officiales Poteſtatis:ponit no.Ang.ĩ §.illud.ĩ Auth.vt iu. ſi-
ne quoquo ſuffi a.& idẽ Ang.ĩ Auth.vt deter.ſit nu.cleri.ĩ fine.
16 † Sed Aduerte,ꝙ iſte tex.non meruit allegari ad illud, ad
quod cũ allegat Io.Fab.ſcilicet de duabus eccleſijs vnitis:qa
iſte tex.non loquitur de duabus actionibus vnitis,imò loqui-
tur de duabus actionibus, quarũ vna penitus eſt ſublata, &
eius vires alteri ſunt attributæ.Dicebat etiã Ang.de Aret.hic,
17 † ꝙ iſte tex.facit ad illam materiam,quãdo duo adæquantur
adinuicem:vt quia ſtatutũ adęquaret populares nobilibus,&
econtra:quomodo intelligatur iſta adæquatio. Quam quæ-
ſtionem ponit latè Bartol.in l.1.in 1.columna, & ibi per om-
nes alios.ff.de lega.1.Ang.in Auth.in ſucceſsiõe.C. de ſuis &
legi.& idem Angel.in l.2.C.commu.de lega.Sed certè, prout
etiam ſtatim dixi, non eſt verum quòd iſte tex. aliquid peni-
tus ad hoc faciat propoſitum:cùm text. iſte non loquatur de
duabus actionib.adinuicẽ adæquatis,imò de duabus actio-
nibus,quarum vna penitus eſt ſublata,vt ſtatim dixi.

Secundò not.ex hoc textu Angel.in verſicul. ſuperuacua.
18 & in ver.à noſtris legibus recedere.quòd † actiones, quibus
vires ſunt ademptæ,non ſunt ullius utilitatis,& ſic nõ in legi-
19 bus inferendæ.Et ſic,ſecũdum eum,facit.† quòd lex correcta
non eſt allegãda,& quòd allegãs incidit in falſum.Sed iſtud
eſt omnino extrauagãs à textu noſtro,& nullo mõ colligiť ex
20 tex.nřo.Et iõ quàuis ipſe Ang.hic ponat,† an licitũ ſit allegař
leges

g leges correctas, g & quomodo, & quid de ſtatutis correctis:
tamẽ quia iſtud omnino eſt alienũ à tex. noſtro, & ab eius ma
teria, ſufficit pro nunc opportuna remiſſio. De hnc ergo po-
nit latè Bart. in l. fina. vbi tex. principalis. ff. de fal. & Bart. in re
petit. l. omnes populi. ad finẽ. ff. de iuſtitia & iure & in l. finali.
C. de fideicommiſſ. liber. & Bal. in prima conſtitu. Codic. in
in ver. arma. & ibi no. Paulus de Caſtro. & idem Bal. in §. hũc
igitur in ęternum. C. de Iuſtin. Codi. confir. Anton. de Butriga.
h & Innocen. in c. 1. extra de conſti. h
21 † Vltimò no. ꝙ ad hoc vt habeat locum actio de conſtitu
ta pecunia, neceſſe eſt ꝙ conſtitutum fiat nudo pacto: aliàs ſi
fieret per ſtipulationem, non orietur actio iſta prætoria de
conſtituta pecunia, ſed actio ciuilis ex ſtipulatu, quando in
certum in ſtipulatione deduceretur: vel certi condictio ex ſti-
pulatione, vbi certum eſt deductum in ſtipulatione: iuxta l. ſi
quis certum. ff. ſi certum peta. vt ſuprà de verbo. obliga. in pri
cip. Et dicit no. Bart. in l. 1. de cõſti. pecu. ꝙ id, quod dicitur,
ꝙ ad hoc, vt habeat locum actio de conſtituta pecunia, neceſ
ſe eſt ꝙ præcedat debitum, vt infrà videbimus in gl. in verbo,
conſtitueret. illud verum eſt, vt procedat qñ conſtitutum ſit
nudo pacto. Si autem conſtitutum fieret per ſtipulationem,
tunc etiam ſi debitum in veritate nõ præceſſiſſet, teneret ta-
men conſtitutũ in effectu. Iſtud dicit ipſe, probari in l. ſi diuor
tio. ff. de verbo. obliga. & in hoc. tex. noſtro. Veritas huius pen
det ab his, quæ dicentur vobis poſt docto. inf. in dict. gloſſ. in
ver. conſtituerit.

Pro clara tamen intelligentia tex. noſtri, & huius vltimi no
tabilis, in quo habuiſtis ꝙ ad hoc, vt habeat locum actio de
conſtituta pecunia, neceſſe eſt quòd conſtitutum fiat nudo
pacto: ſi autem iſtud fieret per ſtipulationem, iſto caſu non
competeret actio de conſtitut.

Oppo. & videtur quòd ſi iſtud eſt verum, quòd ex eo ſequa
tur maximũ abſurdum. Sequitur enim, quòd ſi dico tibi: Con
ſtituis te ſoluturum id quod mihi debes? & tu reſpondeas:
Conſtituo. quo caſu nemini dubium eſt ꝙ hic eſt ſtipulatio.
22 † cùm ſtipulatio contrahatur per quæcunque verba conſen-
ſum denotantia. §. in hac re. verſi. ſed hæc ſolennia, ſuprà de
verbo. obliga. & l. oẽs. C. de cõtrahend. & cõmit. ſtipu. ſequit
ꝙ hoc caſu nõ habebit locũ illa actio de conſtituta pecunia:
& ſic ſequitur quòd in paucis, & conſequenter admodũ raro
habebit locum iſta actio de conſtituta pecunia: quia cõmuni
ter omnes vtuntur interrogatione & reſpõſione, & raro eue-
nit quod quis ad conſtitutum deſcendat, niſi ad id prius fue-
rit interrogatus. Propter hoc Iacob. Butrig. receſſit à commu
ni intellectu ad iſtum §. & tenuit quòd ſi dicam: Conſtituis te
ſoluturum id, quod tu mihi, vel alius debet? & tu reſpõdeas:
Conſtituo. quòd hic ſine dubio ſit ſtipulatio: cùm præcedat
interrogatio, & ſequatur reſponſio. & nihilò minus ẽt hoc ca
ſu competat actio de conſtituta pecunia: quod, ſecundum eũ,
non eſt inconueniens, actionem iſtam de conſtituta pecunia
inductam à prætore concurrere cum actione ciuili ex ſtipula
tione: cùm prætor, qui introduxit hanc actionem, ſit largus,
& velit hanc actionem competere nedum in caſu neceſſario,
quando in conſtituto nulla ſtipulatio interceſſit, & ſic conſti
tutum fuit factum per pactum nudum: ſed etiam in caſu non
neceſſario, quando conſtitutum factum fuit per ſtipulationẽ,
per id, quod in ſimili videmus, in §. quos autẽ. & meliùs in §.
item ab inteſtato, ſuprà de bono. poſſ. Nec obſtat text. noſter
ibi: Alioqui, ſi ſtipulanti promiſerint, iure ciuili tenẽtur: quia
iſte tex. ſecundum prædictum Iacob. Butriga. ſi bene aduerti
mus, nihil penitus obſtat. Nam dicit, quòd quando conſtitu-
tum factum eſt per ſtipulationem, iure ciuili conſtitutor tene
tur: & ſic oritur actio ciuilis ex ſtipulatione. Non tamen ne-
gat, quin hoc caſu oriatur prima actio de conſtituta pecunia.
Simile dicit ipſe §. ſed iſta, ſuprà eodẽ, vbi licet textus dicat
Publicianam dari ei, qui non eſt dominus, & cõſequẽter quaſi
domino, non tamen excludit, quin etiam Publiciana compe
tat vero, & directo domino, ſecundum opi. quam ibi tenet ip
ſemet Iacob. Butriga. de cuius opin. veritate ibi abundantiſſi
mè vid mus. Hanc opin. Iacob. Butrig. ad iſtum tex. noſtrũ im
pugnat hic ſubtiliter Pet. de Bella Per. & dicit Ioan. Fab. hic,
hanc opin. Iac. eſſe deuiam à veritate. Et omiſſis multis leui-
bus, quibus mouentur contra Iac. potiſſimum fundamẽtum
eorum eſt, quia quotieſcunque ſunt duo remedia, quorũ vnũ
eſt ſecundum regulas iuris communis, aliud eſt contra regu-
las iuris communis, impoſſibile eſt quòd iſta duo remedia ſi
mul concurrant. Nam qui habet remedium cõpetens de iu-
re communi, non poteſt inteutare remedium, quod eſt cõtra
ius commune. l. 1. §. ſi debitori. ff. vt in poſſ. leg. l. quædam, in
princip. ff. de eden. Sed ita eſt propriè in terminis noſtris: quia
quando conſtitutum ſit per ſtipulationem, hic poſſunt eſſe
duo remedia: vnum, quod eſt de iure communi, ſcilicet actio
ciuilis ex ſtipulatione: & aliud quod eſt cõtra ius commune,
ſcilicet actio de conſtituta: quæ actio dicitur contra ius com-
mune, eò quia competit ex pacto nudo, quod eſt contra regu-
las iuris communis: ergo benè ſequitur, quòd iſto caſu ſolùm
poſſit cõpetere remedium iuris ciuilis, & conſequenter a-
ctio ex ſtipulatione. Ego puto quòd iſta opin. Iacob. Butrig. ſit
in puncto iuris ſuſtentabilis: nec contra eam aliquid adduci-
tur, ad quod non poſſit facilè reſponderi. Et fundamẽtũ pro
ximè relatum, quamuis ſit fortius, quòd habeant tenentes
contrarium, iudicio meo eſt multùm fragile. Nam dum dice
bant quod ſi ſunt duo remedia, vnum iuris communis, aliud
contra ius commune, quod non poſſunt ſimul concurrere: fa
teor. Et dum dicunt quòd ita eſt in caſu noſtro: quia dum di-
cunt: quod quando conſtitutum factum eſt per ſtipulationẽ,
hic poteſt competere remedium iuris communis, ſcilicet a-
ctio ex ſtipulatione: ergo ceſſabit remedium, quod eſt cõtra
ius cõmune, ſcilicet actio de cõſtituta: Quia dico quòd iſtud
argumentum de directo facit cõtra eos pro opin. Iaco. Butr.
& ſic retorqueo argumentum ſuum contra eos. Nam actio de
cõſtituta, prout ipſimet dicunt, tunc dicitur eſſe contra ius
commune, quando oritur ex pacto nudo: ergo cùm in termi-
i nis noſtris oriatur ex ſtipulatione, i nõ dicet eſſe cõtra ius
commune: & ſic hoc argumentum facit pro Iaco. Butrig.

Non obſtat etiam tex. noſter, qui per nonnullos hic addu-
23 citur contra Iacob. pro caſu expreſſo † in illa dictione Alio-
qui, de cuius natura eſt vt contineat diſpoſitionẽ cõtrariã prę
cedenti diſpoſitioni, vt vult Bartol. in l. prima, in 3. col. in ver.
quartò quæro. ff. de condi. & demonſtra. & dixi ſuprà in apo-
ſtillatione tex. quia reſpondeo quòd hic tex. in dictione Alio
qui, bene denotat diſpoſitionẽ cõtrariam præcedẽti diſpoſi-
tioni, vt in præcedenti reſponſo, quando cõſtitutum factum
eſt pacto nudo, ſolùm competit actio de conſtituto: hic verò
competit etiam actio ex ſtipulatione. Quidquid ſit quamuis
iſta opin. Iacob. Butrigar. facilè defenſetur ab impugnationi-
bus tenentium cõtrarium, nõ recedatis tñ à communi opin.
ad hunc tex. ſcilicet quòd qñ conſtitutum fieret per ſtipula-
tionẽ, quòd tunc non competat actio de conſtituto. Et ad ab-
ſurdum, per quod mouebatur Iaco. Butrigar. ad tenẽdum cõ
trarium, ſcilicet quia ſequeretur quod raro, & in paucis iſta
24 actio de conſtituto competeret: reſpondeo, † quod imò in
multis caſibus habebit locum: vel quando quis pacto nudo
conſtitueret ſine aliqua interrogatione: vel qñ cõſtitueret an-
te factã interrogationẽ: vel qñ interrogatio præcederet, & ex
interuallo ſequeretur conſtitutum: quibus omnibus caſibus
conſtitutum diceretur fieri nudo pacto, iuxta glo. magiſtra. in
l. iuriſgentium. §. ſed cùm nulla. in verbo. igitur nuda, in glo.
1. & ibi per Bartol. & omnes. ff. de pact. Item habebit locum
iſta actio de conſtituto, quando conſtitutum fieret abſenti p
nuntium, vel epiſtolam, iuxta l. qui autem. §. fina. & l. ſequ. &
ibi latè per Bartol. denuntio. ff. de conſtit. pecu. & per Bartol.
in l. 1. per illum tex. C. de iur. do. impe. & Bal. in rubr. C. de cõ
ſtit. pecun. in 2. colum. & in l. vnica. in 21. colum. C. de confeſ.
Et ſic patet quòd in multis caſibus poteſt habere locum iſta
actio de conſtituta pecunia: & conſequenter quod abſurdi-
tas Iac. ceſſat.
25 † Aduertite tamen ad id quod proximè dixi, ne decipia-
mini in fundamentis: quòd ſi ego dicerem hoc modo: Promiſ
tis mihi decem per ſtipulationẽ, & ex interuallo reſpõderet,
Promitto, vel cõſtituo: quòd nõ valeret talis promiſſio, ẽt vt
conſtitutum. Tex. eſt no. l. prima. §. eum, qui inutiliter. ff. de
conſtitu. pec. Sed vbi non apponeretur verbum, Per ſtipulatio
nem, nec aliter appareret animus ſtipulandi: tunc promiſſio
ex interuallo procedens valeret vt cõſtitutum, cùm ibi adſit
pactum nudum, vt eſt gloſſ. præalleg. in dict. verſicu. igitur

ſiuda. Ita eleganter, & magiſtraliter dixit Bal. in rubri. C. de
conſti.pec.in vlti.colum.in verſi. ſequitur videre de forma.
& ſentit,imò vult ēt Ioann.Fab.hic:quod bene no.ad intelle-
ctū illius §.eū,qui inutiliter.Et ita habetis intelligere Bart.in
l.continuus,in princip.ff.de verbo.obliga. Ponūt moder.in l.
1.§.qui præſens. & ibi ſcribitur, & in §. ſi quis ita. in eo-
dem titul.de verbo. obligatio. Et per iſta remanent expedi-
ta textualia.

Glo.in ver.cum omnibus.Aliæ enim præcedentes glo. ſunt
claræ.Prima glo.diuiſione non indiget.

In ea.gl.ad fi.notate primò,ſecundum quod etiam hìc no.
26 Ang.de Aret.quòd † lex,vel ſtatutum quantūcunque genera
liter loquens, recipit tamen reſtrictionē de habilitate & ido
neitate. Facit tex.in l.vt gradatim. §. & ſi lege. ff. de mune.&
hono.l.adigere.§.quamuis.ff.de iure patr.& l.1. §.nuntiatio.
& ibi late Bart.in 4.col.poſt gl.& antiquos.ff.de oper. no.nū.
& l.1.cū gl.1.C.de ſacroſanct.eccle.& ibi Bart.in lec. in prin.
& in fi.& ēt in repe.in prin.& latè in 4.col.& Bart.in l.1.ff.de
eo quod cer.loco.Bal.in l.ſi qn̄,in princ.ff.de inoffi.teſta.& vi
dete glo.latè in l.fina.in glo.1.C.ſine cen.vel reli.,& ibi Bal.q
no.loquitur,& habet illam glo. ibi pro multùm notabili, &
Bald.in l.fina.in princip.C.qui legi.perſo.& in l.1. ff. de teſta.
mili.Et propterea dicit multùm ſignanter Bal.in l.1. C. de fi-
de inſtru.quòd ſi ſtatutum dicat quòd quælibet probatio ſuf-
ficiat:intelligitur tamen de ſolenni,& legitima,per glo.1.ibi.
27 quā ad hoc habet ibi Bald.pro notabili.Et † idē ēt dicit Bal.
in l.2.§.quod autem.ff.qui ſatiſd. cog. Sed habetis in termi-
nis Bartol.iſtud idem d centem de ſtatuto in l.3. C. de ſid.in-
ſt. umen.& iu.hab.fiſ.lib.10.per glo.ibi paruulam,in ver.pro-
bationibus.quam no.& ponderat Bart.ad ſtatuta, iuncto tex.
Et iſta ſunt bene no. quamuis Bald. in rub. C. qui accu. non
28 poſſ.in fin.colum.ſecūdum bonas lectu. & nouas dixerit † ꝙ
verbum quodlibet prolatum à ſtatuto non reſtringatur de ha
bilitate,vt aliquid operetur ſtatutum.De quo latius ibi per eū
de quo latè per Bal.in l.ita nobis.i fi.C.ad legē Iuliā.de adul.

Secundò notate ex hac ead.gl.ſecundum Nicol.de Neapo.
29 hic in ſecunda oppo.gl.ꝙ † verbū generale prolatū à lege,eſt
intelligendum ſecundum iuris diſpoſitionē alibi poſitam. Et
vt dicit Nic.de Neap.in l.diuæ memoriæ.C.de decu.lib.10.Et
quamuis hoc videatur idem notabile cum præcedenti, ſi ta-
mē aduertitis,eſt diuerſum.De quo vltra Nicol.videatis Bal.
notabiliter loquentem in l.milites.in col.fi.in ver.& ex prædi
ctis poteſt argui.C.de teſtamen. mili. vbi ponit,an & quando
ſtatuta generaliter loquentia,recipiant interpretationem, &
30 limitationē a lege communi:vt puta,ſecundum eum,† in ſta
tuto Venetorū, K quo cauetur quòd omnia teſtamenta, pro-
tinus,ita executioni mandentur: an iſtud ſtatutū intelligaſ
de teſtamentis cond tis ſecundum ius commune,vel ſtatuta
rium.Et vltra iſta,an & quando ſtatutum recipiat interpreta-
tionē ſecundum ius commune:vide latè Bal.in l.ita nobis pu
dor.C.ad le.Iul.de adul.vbi diſtinguit, & dicit ꝙ ſi ſtatutum
emanat ad obſeruantiam iuris communis, quòd tunc reci-
piat interpretationem ſecundum ius commune. Secus ſi
præter ius commune, vt quia dicat quòd quodlibet publi-
cum inſtrumentum habeat executionem paratam. Item
ſecus ſi emanat contra ius commune:vt ibi latius per eum.Et
de hac etiam materia vide per Angel.in l. non eſt nouum. ff.
de legi.Accedant quæ latè tradit Bartol.in l.omnes populi.in
6.q.prin.ff.de iuſt.& iur.maximè in ſecunda & 3.quæſt. illius
6.quæſt.princip.vbi plenè.

Gloſſ.in verb.conſtituerint.habet duas partes.in prima de
clarat tex.in ſecunda per modum fallentiæ, ſeu limitationis,
remouet tacitum contrarium à text.Secunda ibi: & hoc ita
ſi ſit debitum.

In eadem glo.ibi:vt ff.de conſtitu.pec.l.qui autem. §. fina.
31 & l.ſequen. † habetis formā verborum, quibus concipi pōt
conſtitutum.Et iuxta hanc partē gl.vnum perpetuò diligen-
ter notate,quòd ſi conſtitutum fiat hoc modo,vel ſub iſta for
ma,quia aliquis conſtituat Titium fideiuſſurum pro ſe, quòd
tale conſtitutū valet,& tenet,& conſtituens tenetur ex tali cō
ſtituto: nec vitiatur propterea quod videtur factum alienum
promiſiſſe:quia intelligitur promiſiſſe ſe facturum,& cura-
turum,ꝙ Titius ſolueret,& fideiuberet.Tex. habetis no.in l.
qui autem.§.ſi quis conſtituerit.ver.ſed ſi quis,iuncta glo.pri-
ma illius verſi.quæ notabilis eſt.ff.de conſti.pec.& ibi decla-
rat Iuriſconſ.quid fiendum eo caſu,quo iſte Titius nollet ſol-
uere:aut fideiubere pro iſto conſtituente.Et dicit Bal. in rub.
C.de conſti.pec.in vltima colum.quòd ille textus nō eſt alibi
in iure.& ex illo tex.ibi, iuncta glo. not. ibidem Barto. vnum
32 generale, † quòd in dubio,quādo aliquis promittit aliquem
facturum aliquid pro ſe,ad cuius obſeruationem ipſe promit
tens teneť,quòd intelligitur ſemper promittere ſe facturum,
& curaturum:Quod Bart.ibi dicit tenendum menti. Contra
iſta ego allego tex. qui prima fronte videtur eſſe contrarius
in l.cum,qui Epheſi.in §.Iulianus quoque.verſi.ſed ſi quis cō
ſtituerit.ff.de conſti.pecu.vbi formaliter inquit tex.quod ſi ali
quis conſtituerit alium pro ſe ſoluturum,non ſe pro alio, nō
tenetur.Sed dicite quòd ille tex.non obſtat, quia loquitur in
diuerſo caſu, quando conſtituit tertium ſoluturum pro alio:
quo caſu benè vetum eſt quòd nō tenet cōſtitutum. Secus au
tē ſi conſtituat tertium ſoluturum pro ſe ipſo:quia tunc bene
tenetur.Et propterea cum myſterio dicit Bart. in dicta.l. qui
autem.vt ſupra retul:,ꝙ quando aliquis promittit aliquē fa-
cturum id, ad cuius obſeruationem ipſe tenetur,ꝙ tunc dica
tur promittere ſe facturum & curaturum. Ergo ſentit Bartol.
& vult quòd ſi quis conſtitueret aliquem facturum id,ad cu-
ius obſeruationem ipſe non tenetur, quòd conſtitutum nō te
neret:vt dic.verſi.ſi quis conſtituerit.Ad quē tex. ita reſpon-
det in terminis Angel.de Imo.in l.inter ſtipulantem, in prin-
cip.ff.de ver.oblig. 1* Aduertite etiam,quia in dic.l.cum,qui
Epheſi.in illo §.itē ſi mihi.eſt etiam tex. quòd ſi tu mihi con-
ſtitueris te Sempronio ſoluturum,quòd nō teneberis. Quod
videtur prima fronte ſatis dubitabile:cùm verba obligatiua
conſtituti ſint collata in perſonam eius cui ſit cōſtitutum:vn-
de non debet vitiari propterea quòd verba executiua in per-
ſonam tertij conferantur:ſicut in ſimili dicimus in ſtipulatio
ne,prout latè ponit,& examinat Bart.in l.ſtipulatio iſta,habe
re licere.§. ſi ſtipuler. ff. de verbo. obligatio. Et ex dictis ibi
per Bartolum habetis ſolutionem:ibidem videatis.

33 In fin.glo.Habetis † quòd debitum ſiue ſit naturale,& ciui
le ſimul,ſiue naturale tantùm,ſiue prætorium tantùm, poteſt
in conſtitutum deduci.Secus tamen eſt, ſi ſit debitum ciuile
tantùm:quia illud nō poteſt in conſtitutum deduci. Sed ad-
uertatis,quia quamuis debitum ciuile non poſsit in conſtitu
tum deduci,ciuili tamen debito,ſeu ciuili obligationi pōt ac
cedere fideiuſſor:vt eſt tex.in §.1.in uer. ciuili, ſuprà de fide-
iuſſ.& eſt tex.in l.prima,& ibi latè Bar.& in l. fideiuſſor obli-
gari.§.fideiuſſor.ff.de fideiuſſ.Iſtud videtur eſſe mirabile. ſe-
cundum Ioā.Fab.hic,quòd ciuili debito accedat fideiuſſor,
& tn̄ ciuile debitum nō poſsit conſtitui, ſaltem ab ipſomet,
34 qui ciuiliter teneť,cùm † obligatio fideiuſſoria ſit magis ſtri
cta,quam conſtitutum.Quod patet: quia fideiuſſor nō pōt in
plus obligari,quàm principalis,nec re,nec loco, nec tempo-
re.nec cauſa:vt l.Græcè.§.illud.& ibi declarat Barto.ff. de fi-
35 deiuſſ.† & tamen conſtitutum poteſt fieri in plus,quàm ſit de
bitum principale,tempore & loco.leg. ſed & ſi citeriore, &
leg.ſequ.quæ incip.cum,qui Epheſi.in prin.ff.de conſtitu.pe-
cun.licet non poſſet in plus conſtitui re ſiue ſumma.l. hacte-
nus.§.fin.& l.ſeq. ff. de conſtitu. pecu. & declarat hic Nicol.
de Neapol.in tertia quæſt. extra glo. in materia de conſtitut.
36 pecun.† Inueſtiganda eſt igitur ratio diuerſitatis,quare debi
tum ciuiliter tantùm non poſsit conſtitui,& tn̄ ei poſsit acce
dere fideiuſſor. Vel ſi volumus tenere ꝙ in hoc idem ſit in cō
ſtituto,quod in fideiuſsione:habetis inueſtigare ſolutionem
ad l.quòd ſi maritus. §. 1.hic alleg. in gloſſ. Subtilis tamen
Petr.de Bella Pert.ſecundum quòd eum refert Bald. in l. pe-
nultima. C. de non numerat. pecu. dicebat pro ratione di-
uerſitatis: Soluat Apollo.qua ſolutione utitur in ſimili gloſ.
in l.ſecunda, in princip. in uerſicul. anno. ff. ad leg. Aquil.
Bal.in dict. l. penulti. reſpondet quòd ideo aliud eſt in con-
ſtituto, quia ibi eſt nudum pactum: ſed in fideiuſsione ne-
ceſſaria eſt ſtipulatio. l. blanditus. C. de fideiuſſ. Alleg. e-
tiam pro hac ratione in argu. l. ſi ea pretio. C. ſi cer. petat.
diſtinguit tamen poſteà, ut ibi per eum. Et iſtam ratio-
nem diuerſitatis ſentit etiam Bartol. ſi benè inſpiciatur, in l.
1.ff. de fideiuſſ. & infrà referam. Dyn.tamen hic ad ſolu.d.l.
quod

quod ſi maritus. diſtinguebat hoc modo: Si tu quæras utrùm
debitũ ciuiliter tantùm poſsit conſtitu.: diſtingue, Aut conſti
tuens ſciebat debitũ eſſe ciuiliter tantùm, ille verò cui fit con
ſtitutum, ignorabat, quia credebat eſſe debitũ ciuiliter & na
turaliter: & tunc tale conſtitutũ valet, & tenet, & põt conſti-
tuens cõpelli. l. prima. §. penulti. ff. de conſtitu. pecu. Et facit
37 ratio: † quia promiſsio, & ſolutio æquiparantur, vulgata l. fin.
C. ad leg. Falcid. & habetis tex. in terminis materiæ noſtræ in
l. 1. §. an poſsit. ff. de conſtitu. pecu. ſed ſoluens ſcienter inde-
bitũ, non põt repetere: vt l. cuius per errorẽ. ff. de regu. iur. eo
m quia donare m videtur, iuxta legẽ Campanus. ff. de ope. lib.
Ergo eodem modo promittens obligabitur. Aut verò conſti-
tuens ſciebat eſſe debitum ciuiliter tantùm: eodẽ modo ſcie-
bat ille, cui fiebat conſtitutũ: & ſic vterque erat in caſu ſcien
38 tiæ: & tunc ſecundum Dynum, † quia in pari cauſa melior eſt
cõditio rei, quàm actoris: vt l. ſi ſeruũ. §. ſequitur. ff. de verbo.
obligation. & l. apud Celſum. §. Marcellus. ff. de excep. do. be-
ne facit l. dominum. ff. de contrahend. empt. ſequitur quòd con
ſtituens ex tali conſtitutione non erit obligatus cum effectu.
l. 2. §. circa. ff. de excep. do.

Iſta diſtinctio Dyn. dũ in ea dicitur vltimo loco ꝙ conſti-
tuens non erit obligatus cũ effectu: cadit in illam vulgatam
39 quæſtionem † verùm promiſsio facta ſine cauſa, ipſo iure va
a leat a in effectu. Quod hic examinat Bald. & multùm diffuſè
Angel. de Aret. ſed non expedit. Iſta tamẽ diſtinctio Dyn. vult
vnũ aliud, quod non põt vllo modo procedere, ſcilicet ꝙ il-
lud, quod dicitur in dic. l. ꝙ ſi maritus. §. 1. & in gloſſ. noſtra,
ſcilicet quòd debitum ciuiliter tantùm non poſsit conſtitui:
tunc demum procedat, quando vterque, & conſtituens, & il-
le, cui conſtituitur, ſciebat, & non alio caſu: quod eſſet nimiũ
reſtringere illum tex.

40 Item vult Dyn. aliud, † quòd ille, qui ſcit eſſe debitũ ciuili-
ter tantùm: ſi conſtituat, videatur donare. & quòd cõſtitutũ
valeat, vti donatio. Quod ẽt tenet gl. in dic. l. ꝙ ſi maritus. §. 1.
& in gloſſ. 1. mag. ad fin. Contrarium tamen tenet glo. in l. ha
ctenus. §. primo, in eodem tit. ſcilicet ꝙ conſtitutũ nõ valeat
iure donationis: cũ illo iure Digeſtorum donatio facta nudo
pacto nõ valeat: licet hodie ſit ſecus, per l. ſi quis argẽtum. §.
ſi al. C. de do. & Bart. in dict. l. hactenus. §. primo diſtinguit,
aut illud, qđ a ſciente erat conſtitutum, erat indebitũ iure ex
ceptionis: & tunc per conſtitutum factum ſcienter conſtituẽs
teneatur, non quia oriatur actio de conſtituta: illa enim oriri
non poteſt, cùm debitum efficax non præcedat: ſed quia per
illud conſtitutum ſcienter factum, tollitur obſtaculum exce-
ptionis, & actio prima remanet valida. Si autem omnino erat
indebitum: & tunc quia ſcienter conſtituens videtur donare,
hodie per iura Codicis valeret, vt donatio: olim ſecus. Et ita
etiam tenet Bald. in rubri. C. de conſtitu. pecu. in tertia colu.
quamuis Iacob. Butriga. & fortè melius tenuerit vtroque ca-
ſu agi ex donatione, eo quòd conſtituens non egerit antiquã
actionẽ reſuſcitare, aut exceptionem ad ea remouere, ſed no
uam obligationem inducere. Vnde iſte actus non debet vltra
voluntatem conſtituentis operari, iuxta vulgatam l. non om-
nis numeratio. ff. ſi cert. peta. Et ita etiam tenet Salice. in l. ſe-
cunda. C. de conſtitu. pecun. Et illud credit eſſe verius Angel.
hic. ponit ẽt hic Nicol. de Neapol. in ſecunda quæſt. extra gl.
in materia conſtitutæ pecuniæ. Ioan. Fab. hic habuit in prædi
ctis mirabilem opin. & profectò non negligendam, quòd cõ-
ſtituens ſcienter indebitũ, nunquàm teneatur: & quòd tale cõ
ſtitutum non valeat, eo quia eſt acceſſoriũ ad principale de-
bitũ: ergo non debet poſſe conſtare ſine principali. Hinc eſt
quòd quando debitum principale eſt conditionale, non po-
teſt conſtitui: quia principale debitum non eſt efficax, iuxta
l. id quod ſub conditione, in prin. ff. de cõſt. pecu. & tamẽ hõc
caſu conſtitutum ſit à ſciente, & in hoc concordant omnes &
nemo diſcrepat. Sed amplius, & mirabiliter vult Ioã. Fab. hic
& in hoc diſcrepat ab omnibus docto. ꝙ conſtituens ſcienter
indebitum, etiam non videatur donare: quia ſecundum eũ,
41 leges, quæ dicunt † quòd promittens ſcienter indebitum, vi-
deatur donare, loquuntur quando principaliter aliquid pro
mittitur. Sed quando promittitur aliquid acceſſoriũ, vt in ter
minis noſtris: & tũc dicit ſe credere ꝙ etiam non videatur do
nare, cùm deficiat materia principalis. Alleg. l. ſi à reo. §. ſi à
furioſo. ff. de fideiuſ. quæ lex non facit: quia loquitur, & dicit,
42 † ꝙ obligatio fideiuſſoria, quæ eſt acceſſoria ad principalem
non valet. ſi non valet principalis. Verum eſt quòd non valet
tanquàm obligatio fideiuſſoria, vt ibi dicit text. ſed nunquid
valeat tanquam donatio, quando fieret à ſciente: nihil ibi di-
citur in textu. Et ſi vera eſt hæc opin. Ioann. Fab. eſt maxima
limitatio ad illã vulgatam regulam, quæ habet quòd promit
tens ſcienter indebitum, videatur donare. Reprobata itaque
diſtinctione Dyn. & ſol. ad d. l. quod ſi maritus. §. 1. reſtat vt
aliter reſpondeamus ad illum tex. Ioann. Fab. dicebat quòd
in debito ciuili tantùm non eſt aliqua differentia inter conſti
tutum & fideiuſsionem: quia in caſibus, in quibus debitum
ciuiliter tantùm non poteſt in conſtitutum deduci, in eiſdem
etiam non poteſt accedere fideiuſſor: & eodem modo idem
eſt econtra Vnde, ſecundum eum, duplex eſt debitũ: quoddã
ciuile tantùm, quod eſt efficax: ita quòd ex eo datur actio, vt
eſt in debito ex ſententia. l. Iulianus verum debitorem, ſecun
dum magis communes concluſiones. ff. de condictin. indeb.
& illud bene poteſt conſtitui, ſicut ei poteſt fideiuſſor acce-
dere. Quoddam autem eſt debitum ciuile inefficax: & tunc
non poteſt conſtitui, ſicut nec poteſt fideiuſſor accedere: &
in iſtis terminis loquitur, ſecundũ eũ, dict. l. quod ſi maritus.
§. primo. Iſta diſtinctio quæ fuit Dyn. in l. prima. ff. de fideiuſ
ſo. approbatur ibi per Bart. in fideiuſſore. Quod etiam tenet,
& ampliat Baldus in dic. l. penul. C. de non numera. pecu. Sed
quantũ ad conſtitutum Bart. in dict. l. prima. ff. de fideiuſſo. ali
ter dicit, & dat aliũ intellectum ad dict. l. quod ſi maritus. §.
primo, qui intellectus videtur eſſe multum amicus literæ il-
lius tex. intelligendo tex. ad vnguem, prout iacet. Et miror ꝙ
iſte intellectus Bartol. non referatur per alios hic. Dicebat er
go Bartolus quòd quando ſubeſt ciuile debitum tantùm, qđ
tamen ſit indebitum de iure prætorio, ut quia naturalis ſit ſub
lata de iure prætorio: tunc tale debitum non poterit in conſti
tutũ deduci. Et in iſtis terminis propriè loquitur dict. le. quod
ſi maritus. §. primo. Et ratio eſt, ſecundum Bartolum, quòd cõ
ſtitutum fuit inductum ex edicto prætoris. Vbi ergo non eſt
debitum de iure prætorio, ibi non cadit conſtitutũ. Huic tñ
debito benè poteſt accedere fideiuſſor: quia ceſſat ratio ſu-
prà dicta. Itẽ & quia fideiuſſor accipitur per ſtipulationem.
Et in iſtis verbis Bartolus ſentit illam rationem, quam ponit
Baldus in leg. penultima. C. de non numera. pecun. & eam
ſuprà retuli.

43 † Quid autem ſi ſit aliud debitum purum, cui tamen ali-
qua exceptio obſtet, an poſsit deduci in conſtitutum: Habe-
tis per gl. in dicta l. quod ſi maritus. §. primo, in gloſſ. prima
mag. & ibi Bartolum, & per Angelum de Aret. hic.

44 † Vltimò ad complementum huius glo. inquantum gloſ.
vult quòd debitum naturaliter & ciuiliter ſimul poſsit in cõ-
ſtitutum nullius deduci: aduertite quòd hoc caſu tale cõſtitu
tũ nullius, aut paucæ admodum eſſet utilitatis, quando fieret
ab ipſomet debitore: niſi quòd plures actiones ad idẽ tũc de
bitori competerent. Secus tamen eſſet, quando conſtitutũ fie
ret à tertio: quia tunc eſſet maximæ utilitatis, propter illum
tertium. Et ita ẽt dicebat Angelus de Aret. ad finem præſentis
§. Sed unum circa iſta diligenter notate, quòd ubicunque ſit
pactum, uel conſtitutum de eo, ad quod quis erat obligatus
ex diſpoſitione legis, ex qua diſpoſitione legis nemini uenit
in dubium quòd oritur actio, iuxta leg. legitima. ff. de pactis.
45 hoc † caſu actio de conſtituta pecunia non eſt neceſſaria. So-
lùm ergo eſſet neceſſaria, quando in pacto, ſeu conſtituto de-
duceretur id, ad quod quis eſſet obligatus ex cõtractu: & ſic
ex diſpoſitione hominis: & ſic eſſet debitum naturale tñtùm,
eliſum tamen exceptione: tunc benè eſſet neceſſaria actio de
conſtituta pecunia. Ita ſignanter dixit Bartolus in dicta leg. le
gitima. in columna fina. quamuis eum aliter, & malè referat
Angelus de Aret. hic, ad finem præſentis §. Et pro dicto Bar-
tol. habetis text. opti. in leg. inter ſocerum. §. conuenit. ff. de
pact. do. iuncta leg. ſi quis pro uxore. §. primo. ff. de donatio.
inter uirum & uxorem. Bene etiã facit le. quoties. iuncta gloſ
ſa magna. uerſiculo final. ff. de præſcriptis uerbis. Imò for-
tiùs, & ſingularius dixit Angelus in dict. l. legitima, quod
quando pactum, ſeu conſtitutum interponitur ſuper eo, ad
quod quis erat obligatus ex diſpoſitione legis, quòd hoc caſu

actio de conſtituta nedum non eſt neceſſaria, imò etiam ſecũ
dum eũ, non poteſt competenter habere locum: quia iſta a-
ctio de conſtituta eſt inducta in ſubſidium, quando alia non
cõpetit: ſed hîc alia competit: ergo, &c. Licet contra iſtud vl
timum, ſcilicet ꝙ imò iſta actio de conſtituta pecunia compe
tat etiam quando competat alia actio, teneat Iacobus de Bu
tri. hic: de cuius veritate dixi ſuprà in vltimo notabili huius
textus. Sed pro hac opinione Angel. multum benè facit illa l.
inter ſocerum. §. conuenit. quam pro eo adducit ad hoc pa-
ter & præceptor meus domin. Alexa. Imo. in dicta leg. legiti-
ma. vbi eſt tex. quòd hoc caſu datur actio vtilis in factũ, quæ
nõ competit, vbi competit alia actio dict. l. quoties. ff. de præ-
ſcr ptis verbis. Ergo benè præſupponit textus ille, quòd iſto
o caſu nõ poſsit haberẽ locũ actio de cõſtituta pecunia, o * Ego
limito iſta vt ſint vera, & procedant, quando conſtitutũ con-
tinens illud idem, ad quod quis erat obligatus ex legis diſpo
ſitione, fieret ab ipſomet obligato. Et in iſtis terminis loquũ
tur præallega. docto. Sed vbi iſtud conſtitutum fieret à tertio
non obligato, prout ſine dubio fieri poteſt, vt hic in text. no-
ſtro, & l. eum qui. §. quod exigimus. ff. de conſti. pec. tunc pu-
tarem ꝙ nedum actio de conſtituta haberet locum contra
iſtum tertium, ſed quod imò eſſet neceſſaria, cùm contra illũ
tertiũ non competat aliàs illa actio ea lege deſcendens. Et ita
ſanè intelligo dicta ſuprà dictorum doct. Et iſta notate, quia
ſunt maximum fundamentum in præſenti materia.

Gloſſ. in verſ. nulla. ego diuido in tres partes princip. In
prima inſ rt ex tex. & contra illationem opponit. In ſecunda
ſoluit quoddam ſpeciale, & ſpecialitatis rationem aſsignat.
In tertia & vltima enumerat alios ſex caſus ſpeciales, in qui-
bus ex pacto nudo oritur actio. Secunda ibi: & eſt hoc ideo
fortè ſpeciale. Tertia ibi: ſunt & alij adhuc ſex caſus.

46 † In eadem gl. ibi: vt. ff. de iureiur. l. eũ. qui, in princ. habe-
tis ea glo. duo: primò rationem ſpecialitatis, quare ſpeciale
ſit in conſtituto, vt in eo ex pacto nudo oriatur actio. Secun-
dò quòd in alijs promiſsionibus, præterquam in conſtituto,
promiſſor ſtatim teneatur.

Circa primum, videlicet circa rationem ſpecialitatis aſsi-
gnatam in gloſſ. dicite ꝙ eandem rationem ponit glo. in dic.
l. promiſſor. §. primo, in verſ. modicũ. Hãc tñ rationem ſpe-
cialitatis impugnant omnes docto. hîc: quia iſta non eſt bona
conſequentia: Quis habet commodum vt nõ teneatur, vel vt
etiam poſsit conueniri intra decem dies: ergo ex pacto nudo
oritur actio. Certè iſtud nullatenus ſequitur. aliàs ſequeretur,
ꝙ ſi ego exiſtens hîc Papiæ, promitterem tibi decem Romæ:
quo caſu licet promiſsio ſit pura, tacitè tamen ſubintelligitur
tantum tempus, intra quod poſsim Romam petere. iuxta l.
continuus. §. cùm ita. ff. de verbo. obliga. & §. loca. ſupra de
verbo. oblig. ꝙ hoc caſu ex pacto nudo oriretur actio. quod
tamen notoriè eſt abſurdum, & falſum. Præterea ratio glo. no
ſtræ oſtenditur falſa alio fundamento, quod adducit hic Ia-
cob. Butrig. & poſt eũ. Nic. de Neap. in ſecũda, alias in quarta
oppo. glo. Nam in edicto prætoris, qui introduxit in conſtitu-
to ex pacto nudo actionem competere. l. prima, in princip. ff.
de conſtitu. pecu. quando debitum erat conſtitutum: certè ni
hil diſponebatur de iſto ſpatio decem dierum: ſed iſtud ſpa
tium decem dierum fuit inuentum, & poſtea ſuperadditum
per Iuriſconſultos: vt eſt de vtroque caſu in dict. l. promiſſor.
§. 1. Ergo ſequeretur attenta ratione gl. quod ante iſtam indu-
ctionem decem dierum factã per Iuriſconſultos in cõſtituto
ex pacto nudo non oriebatur actio: quod tamen eſt notoriè
falſum, & contra dict. l. prima, in princip. ff. de conſtit. pecun.
Præterea ſecundum Angel. de Aret. hîc, propter tam modicũ
commodũ, ſeu tam modicum intereſſe decem dierũ nõ de-
buiſſet tanta ſpecialitas induci cõtra oẽs regulas Mundi, vt
ex pacto nudo detur actio. Et ſi propter illud & non propter
aliud, fuiſſet hoc introductũ, certè fuiſſet maximũ abſurdũ:
quod nullatenus eſt dicẽdũ. Quæ ergo põt eſſe rõ ſpecialita-
tis, quare ſpeciale ſit in conſtituto, vt in eo ex pacto nudo o-
riatur actio? Ioã. Fab. & Ange. hic dicũt rationẽ eſſe: quia hoc
pactum cõſtituti interponitur ſuper debito iã cõtracto: ideo
potius operatur productionem actionis, quàm ſi fieret ſuper
debito cõtrahendo. & hoc operaẽ geminatio promiſsionis,
quaſi magis appareat dẽ deliberata volũtate promittẽtis, ꝗ ſi
vnicus interueniſſet tantùm cõſenſus, & vnica promiſsio: Et
ad hanc rationẽ ego addo bene facere rationem, quam po-
nit Bart. in l. prima. §. ſi quis ſimpliciter. ff. de verborũ obliga-
tione. & Raph. Cu. in rub. illius tit. quare lex introduxerit, ꝙ
in ſtipulatione præcedat interrogatio, & ſequatur reſponſio:
quia ꝓcedente interrogatione magis apparet de deliberata
volũtate volentis ſe obligare. Ita erit ergo & in propoſito no
ſtro. Et prædictam rationẽ in conſtituto ſequitur in terminis
Raph. Cu. in dict. rubr. ff. de verborum obligation. & idẽ vo-
lunt doc. iuris canonici, vt Hoſ. & clarius do. Ant. de But. in c.
ꝑ tuas. extra de arbi. & idẽ do. Ant. de But. in c. cùm cõtingat.
& in c. Quintauallis. extra de iureiu. in qbus locis tradũt ꝑ re
47 gula † ꝙ ex pacto nudo geminato ſuper eadem re, etiam ex
interuallo appoſito, oritur actio, ẽt de iure ciuili. Et ad iſtud
optimè facit tex. in l. fin. C. ad legem Fal. qui probat ſubtiliter
intuenti, ſecundum Angel. ibi, ꝙ vbicunque eſt geminata na-
48 turalis obligatio, † ꝙ eſt actionis productiua. p * Item facit,
p quia geminata conuentio ſine cauſa valet, & tenet. ſecundum
Ang. in l. petens in 6. lec. C. de pac. Item confeſsio extraiudi-
cialis, quæ aliàs non præiudicaret, ſi ſit geminata, ita præiudi
q cat, q ſicut ſi facta fuiſſet in iudicio. ita ſingulariter Barto. in l.
cùm ſcimus. ad fin. per gloſſ. ibi. C. de agri. & cen. lib. 11. Itẽ
verba enuntiatiuè prolata in contractibus, quamuis non ſint
r obligatoria, tamen ſi ſunt geminata, benè obligant. r Ita ſin-
gul. Bartol. in dict. l. cùm ſcimus. poſt princip. per illum text.
49 † Item geminata cautio tollit beneficium Velleiani, ſecundũ
formam. l. ſi mulier. & quod ibi Bal. in lectura antiqua. C. ad
50 Velleia. Item † quando emanauit geminata confeſsio, nõ po
ſ teſt opponi exceptio non numeratæ pecuniæ: ſ vt vult gloſ. in
l. in contractibus. §. ſed quoniã. in glo. prima, in verſ. penitùs
opponi. C. de non numera. pecu. Accedat illud vulgatum, ꝙ
duo vincula magis operantur, quàm vnum. in Authen. de cõ-
ſang. & vteri. fratri. in princi. & Authent. itaque. C. cõmu. de
ſucceſ. Iſta ratio, quamuis firmata authoritatibus compluriũ
illuſtrium docto. & etiam fundata cõpluribus optimis ſimi
libus, mihi tamen nullo modo placet: quia poſito quòd pro-
cederet, quando conſtitutum fieret ab ipſomet, qui erat debi
tor, quo caſu ea ſecunda promiſsione diceretur magis appa-
rere de volũtate promittentis: tamen nullo modo poſſet pro
cedere, quando fieret a tertio, qui non eſſet obligatus: quo ca
ſu non diceretur eſſe geminata promiſsio eiuſdem, per quã
debeat apparere de magis deliberata voluntate promitten-
tis: alias ſequeretur ꝙ in fideiuſsione eodem modo nudum
pactum produceret actionem, quia fit ſuper debito præcedẽ-
ti: & tamen iſtud eſt notoriè falſum: quia requiritur ſtipula-
tio, vulgata leg. blanditus. C. de fideiuſſ.

51 † Vnde aliam, & ſecundam rationem ſpecialitatis in con-
ſtituto aſsignant Ioan. Fab. & Ang. de Aret. hîc: quia promiſ-
ſio, quæ fit in conſtituto, eſt acceſſoria principalis debiti, ſecũ
dũ Angel. de Aret. & multa acceſſoriè conceduntur, quæ prin
cipaliter non concederentur, ſicut videmus ſecundum eum,
in pactis nudis appoſitis in contractu, ex quibus non oritur
actio de per ſe, ſed quia accedunt contractui veſtito, iuxta l.
legẽ. & ea, quæ ibi traduntur. C. de pact. Et hanc rationẽ etiã
ſequiẽ Ray. de Forli. in l. ſecũda. C. de cõſtitu. pecu. Et hãc rõ-
nẽ defendit ẽt hic Nicol. de Neap. in quarta oppo. gl. Sed iſta
rõ ẽt nullatenus mihi placet, & eã ẽt refert Iacob. But. prout
eũ refert Nic. de Neap. in loco proximè allegato: q̃a data rõ-
ne pro, vera, ſequeretur abſurdum, quòd fideiuſſor obligare-
tur ex nudo pacto, cum obligatio ſua ſit acceſſoria principa-
li. leg. fideiuſſor obligari. §. fideiuſſor. ff. de fideiuſſ. tñ illud eſt
falſum: quia oportet ꝙ interueniat ſtipulatio. d. l. blanditus.

52 † Vltima fuit ratio ipſius Iacob. Butrig. hic referentis Ni-
col. de Neapol. in loco proximè allegato, ꝙ ideo in cõſtituto
ex pacto nudo oriatur actio, eo quia illud pactũ nudum ha-
bet fomentum à lege prætoria: vt leg. prima, in princin. ff. de
conſtit. pecu. nihil mirum ſi parit actionem iuxta l. legitima.
cum ibi traditis. ff. de pac. Nõ ſic in fideiuſsione, quæ eſt crea
tura iuris ciuilis, quæ non habuit fomẽtũ nec à lege ciuili, nec
à lege prætoria, nec ab alia lege, ideo non parit actionem, ni-
ſi interueniat ſtipulatio. dicta l. blanditus. Et hanc rationem
ego teneo pro minùs periculoſa, & etiam pro vera: & eã ẽt te
net Bal. in l. fi. C. ad legem. Falcid. vbi formaliter inquit, quòd
ideo

ideo pactũ nudum producit actionem, quia aſſumit ſibi veſti
mẽtum edicti prætoris. de conſtitu. pecu. vbi allegat hũc tex.
Et ſi inſtares, Quæ eſt ratio diuerſitatis, quare conſtitutũ fue-
rit fomentatum à lege prætoria potiùs, quàm fideiuſsio. Re-
ſpondeo, & faciliter, rationem eſſe, quia conſtitutum eſt crea
tura iuris prætorij, vt ſuprà dixi. Vnde faciliùs debuit moueri
prætor ad fomentanda ea, quæ ipſe introduxerat, q̃ ad fomen
tanda ab alijs introducta. veluti à iure ciuili, vt eſt fideiuſsio.
1 Non omitto tñ circa prædicta quòd Bar. 1* ſibi cõtrarius,
prout retuli ſuprà in euidentialibus, ponit vnã nouã, & ſingu
larẽ opin. in l. iuris gentiũ. §. ſed cùm nulla. in uer. igitur nu-
53 da. ante fi. ff. de pac. vbi dicit, ſe putare † ꝙ conſtitutũ debeat
dici contractus nominatus, & conuentio legitima, cùm ha-
beat nomen ſpecificũ, & elegans. Vnde nil mirũ ſi producat
actionẽ, ſicut & aliæ conuentiones nominatæ. dict. l. iuris gen
tiũ, in princi. & ſecundũ hanc opi. non erit aliqua ſpecialitas
in conſtituto, ꝙ ex pacto nudo oriatur actio. & ita confundẽ-
tur opin. omnium, & gl. & doct. hic, & vbique, & ipſemet Bar
tol. in hoc ſibi contrarij, vt ſuprà retuli in euidentialibus. Nã
volunt omnes, quòd ſpecialis caſus ſit in conſtituto, vt in eo
ex pacto nudo oriatur actio. Ego tenerem hanc peregrinam,
& ſingularem opin. Bartol. niſi contra eã vnũ obſtaret mihi,
ad quod non video quomodo benè reſpondeatur: quia ſecũ-
dũ eam etiam in fideiuſsione ex pacto nudo deberet oriri a-
ctio cùm fideiuſsio ſit conuentio nominata, & habet ſpecifi-
cũ, & elegans nomen: & tamen iſtud eſt notoriè falſum. dict.
l. blandius. In hoc benè cogitabis. Et per iſta remanet expedi
tum primum, quod collegi ſuprà ex iſta glo.
54 † Circa ſecundum principale, quod ex ea glo. collegi, quòd
in alijs promiſsionibus, præterquam in conſtituto, promiſſor
ſtatim teneatur, & conſequenter quòd differentia ſit in hoc
inter conſtitutũ, & alias promiſsiones: dicite ꝙ idem etiã te-
net gloſſ. in dict. l. promiſſor. §. primo. in ver. modicũ. In hoc
puncto omiſsis opin. hic relatis per Nico. de Neapo. in 4. op-
po. gloſſarũ, paucis concludo cũ Barto. in dic. l. promiſſor. §.
primo. cõtra gl. noſtram ꝙ idem ſit in alijs promiſsionibus,
quod in conſtituto, quantum ad obligationem, vt ſtatim ce-
dat dies obligationis tã in conſtituto, quàm in alijs obligatio
nibus, & ꝙ tempus iſtorum decẽ dierum adijciatur ſolutioni
miſerationis gratia, iuxta l. ſi cũ multi. §. fin. ff. de compen. nõ
aũt adijciatur obligationi. Et hoc eſt, quod propriè vult text.
in dict. l. promiſſor. §. primo. in verbo. vt exactio celebretur.
Benè verum eſt, ꝙ hoc tempus, quod indulgetur ſolutioni, eſt
in conſtituto limitatũ, vt ſit decem dierum: in alijs verò pro-
miſsionibus nõ eſt limitatũ, ſed ẽ ad arbitriũ iudicis. De quo
etiam puncto videatis multùm latè, & plenius, quàm alibi,
per ipſum Bart. in l. ita ſtipulatus. mag. in 1. quæſt. princ. ff. de
ver. oblig. vbi refert omnes glo. in hoc contrarias, & dicta an
tiquorum patrum contraria, prout etiam refert Nicol. de
Neapol. hic, in loco proximè alle. & concludit Bartol. idem,
prout in dict. l. promiſſor. §. 1. De quo etiam videatis Bart. idẽ
tenentem in l. quod dicimus. ff. de ſol. Idem etiam tenet hic
Ioann. Fab. in penult. col.
55 † Et ad intellectum iſtius l. promiſſor. §. 1. ſi vultis ſcire, an
illud tempus decem dierum, ſit ibi ſtatutum à lege, an verò
ſit ſtatuendum à iudice, & cuius effectus ſit iſta indagatio, vi-
deatis Ang. & Imo. in l. liber homo. la 2. in §. decem hodie. ff.
de verbo. obliga. & Angel. de Aret. hic, columna quarta.
Et an illud tempus decem dierum habeat locum etiam in
ter abſentes, an verò ſolùm inter præſentes: ponit Bald. in ru-
bri. C. de conſtit. pecun. in tertia quæſt.
An autem lapſus iſtorum decem dierum conſtituat debi-
torem in mora abſque alia interpellatione: vt ſi debitor con-
ſtitueret ſe ſoluturũ magnum debitum ſub pœna, pœna com
mittatur lapſis illis decẽ diebus ſine alia interpellatione: ha-
betis hic per Ioann. Fab. in penult. colu. concludentem ꝙ ſic:
& per Bart. in dicta l. promiſſor. §. primo. ad fin. idem etiã te-
nentem per gl. cum tex. in l. ſi duo. §. fin. ff. de conſti. pecun.
v † 1* Vnum tamen diligentiſsimè notate pro maxima limi
56 tatione præſentis materiæ, ꝙ vbi in cõſtituto promitteretur
pœna pacto nudo, quamuis ad ſortẽ principalẽ nudo pacto
promiſſam, competat actio de conſtituta pecunia: tamen ad
ipſam pœnã nudo pacto, & ſic ſine ſtipulatione promiſſam
non competit iſta actio de conſtituta pecunia. De hoc babe-
tis tex. no. & ſignandum, & fortaſsis ſingularem in iure, in l.
Titius. la 2. ff. de conſtitu. pecun. per quem tex. ita dicit Bald.
in rub. C. de conſtitu. pecun. in quarta quæſtione.
In eadẽ glo. ibi: vt C. de dona. l. ſi quis argentũ. §. ſin aũt. ha
57 betis † ꝙ hodie ex pacto nudo de donando oritur actio. Et
idem tenet etiam glo. in l. legitima. in glo. mag. poſt princi. &
in l. iuris gentiũ. §. ſed cum nulla. in verſi. igitur nuda. in gloſ-
ſa magna, poſt medium. ff. de pac. Iſtas glo. reprehendit Bart.
in leg. legitima, & ibi Angel. & cõmuniter alij ſequuntur: &
idem Bar. in l. prima. in vlti. col. ff. de condi. ex lege. quia ho-
die ex nudo pacto de donando non oritur actio, ſed oritur cõ
dictio ex lege propter ipſum pactum. Et iſtud paucis ego te-
neo, declarando tamen, prout magiſtraliter declarat Bartol.
in dicta l. legitima. quicquid teneat Ang. in repetitio. l. ſi cer-
58 tis annis. in prima colum. C. de pact. † quicquid etiam tenue
rit Imo. in l. in ædibus. §. primo. ff. de donatio. referens præce
ptorem ſuum Franc. de Rampo. in hoc tenentem contrariũ.
De quo habetis latè per Angelũ hic. Nec eſt mihi curæ hoc
vlterius examinare quod nullius, aut paucæ admodum vtili-
tatis eſt, an hodie oriatur actio ex pacto nudo de donando,
an verò ex lege propter pactum. Non eſt ẽt vera opin. Ioann.
Fab. hic tenentis poſt Pet. de Bella Pert. ꝙ nõ ſit mirum, ſi ho
59 die pactũ nudũ de donando pariat actionem, propterea † ꝙ
x contractus donationis hodie ſit contractus nominatus, a per
dict. l. ſi quis argentum. §. penultimo. & fuit opin. glo. in dic.
l. iuris gentium, in princip. in glo. magna, in uerbo, aliquid fa-
cias. quã ibidem reprehẽdit Barto. & benè: quia poſito quòd
ſit contractus nominatus, tamen quia contractus nominati,
qui accipiunt nomen non ab actu conueniendi, ſed ab actu
60 exequendi, vt donatio, † quæ ſic dicitur, quia eſt doni datio:
vt l. ſenatus. §. donatio. ff. de dona. cau. mortis. certè nunquam
dicuntur habere nomen, niſi facta executione. Vnde non mi-
rum, ſi pactum nudum de donando, quod non eſt donatio,
non produceret actionem, niſi hodiè à lege iuuaretur: de quo
habetis latiùs ibidem per Bartol.
61 † An autem dicta l. ſi quis argentum. §. pen. habeat locum
in donatione cauſa mortis, vt in ea ex pacto nudo habeat lo-
cũ diſpoſitio huius legis: habetis gl. reputatã ſingularem te-
nentem quòd ſic, in l. cùm pater. §. Menio. in glo. prima, i ver.
donabat. & in glo. fin. in verbo, reuocauerit. & ibi Barto. ff. de
leg. 2. Et hoc ẽt tenet Bald. poſt Cyn. in l. 1. C. de dona. cau.
mor. & Bal. in l. ſi quidem. in fi. C. de act. & oblig. & in l. & ſi
mortis, in princip. C. ad leg. Fal. & l. cùm hi, in princip. ff. de
tranſa. & in l. cùm virum. in prima columna. C. de fideicom.
vbi reputat illam glo. eſſe ſingularẽ ad hoc, vt in l. executorẽ.
in tertia columna. C. de execu. re. iudi. & in l. ſi donationis. C.
de contrab. emp. & in auth. ex teſtamento. in tertia col. C. de
colla. & in l. vnica. §. ſin autem aliquid ſub conditione. C. de
cadu. tol. & in l. ſecunda. ff. de leg. 1. & Angel. in repe. l. ſi cer-
tis annis. in ſecunda colu. C. de pact. & idẽ Ange. in l. cùm ex
cauſa. ff. de re iud. & in quæſtione per eũ diſputata, quæ inci-
pit: Aſtenſis miles. in 4. char. vbi etiam habet illam gloſſ. pro
ſingulari ad hoc. Sed quamuis glo. illa reputetur ſingularis,
habet tamen cõſociam in l. ſecunda. C. de iure do. in gl. mag.
fin. prope fi. quam pro conſocia allegat Ioann. de Imo. in di-
cta l. ſecũda. ff. de lega. 1. Eſt verum quòd ipſemet Ioann. de
Imol. in dict. l. cum ex cauſa. tenet, quòd quamuis prædicta
opin. ſit communis, tamen in puncto iuris contrarium eſt ve-
rius, per nonnulla fundamenta, ad quæ habet reſponſionẽ
per Angel. de Are. hic. Sed ipſe Imo. vacillauit, & aliter tenuit
in hoc, in l. 1. C. de dona. cauſa mor. & ibi habetis hũc articu
lum ſupra omnes latiſsimè examinatum per Lud. Rom. vbi
poſt multa tenet, quòd quamuis de iuris ſubtilitate glo. præ-
al. ſint falſæ, quòd tamen in conſulendo non recederet ab o-
pin. gloſſ. & tantorum patrum.
62 † Nũquid autem dict. l. ſi quis argentum. §. penulti. habeat
locum in donatione propter nuptias: habetis glo. elegantem
quòd ſic, in l. 1. in verſ. auxerit. & ibi Bal. C. de dona. ante nup.
& idem etiam tenet Cyn. & Bal. i Auth. eò decurſum. per illũ
63 tex. C. de do. ante nup. Et † quòd dict. l. ſi quis argentum. ha-
beat locũ in donatione ob cauſam, pondero nouiter de hoc
eſſe gloſſ. iuncto tex. in l. ſi quis cum debitore. ff. de iureiuran,

64 Nunquid autem dict.l.ſi quis argentum.† §.penult.habeat lo
cum in donatione remuneratoria,habetis per Bart.poſt Gul.
de Cu.in l.iuris gen.§.quinimo.in vltima columna. ff. de pac.
& Sali.in l.legem.in ſeptima quæſt.C.de pac.& Ioan. de Imo.
in dict.l.in ædibus.§.primo.ff.de dona.Et per Ange.hic.

65 †Et an dict.l.ſi quis argentum. §. penulti. habeat locum in
donatione præſumpta,puta quando aliquis promitteret ſcië-
ter ſine cauſa,quo caſu præſumitur donatio:habetis gl. tenen
tem ꝙ ſic,in l.hactenus.§.primo.in glo.prima.& ibi Bar. ff.de
conſtit.pec.& de illa gloſſa dixi ſuprà in hoc §. in gl. in verb.
conſtituerint.ibi tamen non tetigi,an d.l.ſi quis argentū.§.pe
nultimo habeat locum in iſta donatione præſumpta. De hoc
ergo videatis Bart.in dicta l.iuris gentium. §. quinimo. in vl-
tima colum. & in l. ſi tibi decem millia. ad fin. princip. ff. de
pac.& Ray.Bal.Ange.& alios, in dict.l.iuris gentiū.§.ſed cùm
nulla.& Bald.in rub.C.de conſti.pecu.in 4. colum. & in l.fi.in
fi.C.ſi cer.pet.& in l.ſi pacto,quo pœnam. C. de pac. & Salic.
in dict.l.legem.in ſeptima quæſtione. C. de pac. & Ioann. de
Imo.in dicta l.in ædibus.§.primo.& do.Ant.de Butr. & Imo.
in cap.qualiter.extra de pac.& Pau.de Caſt.in l. quæ dotis.ff.
ſolu.mat.& vnum verbum per Angel.de Aret.hic.

66 †Idem an dict.l.ſi quis argentū.§.penult.habeat locum eo
caſu,quo in pacto nudo de donando non deduceretur res,vel
quantitas,ſed deduceretur factum:vide & Bartol.poſt Gul.de
Cug.in dict.leg.iuris gentium.§. cùm nulla. & in §. quinimo.
ad fin.ff.de pactis.& in l.ſi vnus.§.pactus ne peteret. in quar-
ta colum.eodem titulo.ff.de pac.& Angel.in dicta l.iuris gen-
tiū,in princip.in repe.l.ſi certis annis.in ſecunda colum.C.de
pac.& Bal.in l.cū virum.C.de fideicōmiſſ.i.a l.pacta quæ con-
tra.C.de pac.& do.Ant.de But.& Imo.in cap. qualiter. extra
de pac.& Salic.in l.legem.in ſexta quæſtione.C.de pac.& glo.
in l.ſi cum mihi.iuncto tex.glo.in verſi.actio. & ibi Bart. ff. de
dolo.& gloſſ.notabilem.in l.permiſiſti.§.primo, in glo. fin.ff.
de præſcr.p.verb.& videatis omnino Ioann. de Imo. concor-
dantem opiniones in dicta l.in ædibus.§.primo. ff. de dona-
tio:& Bald.'in l. ex placito,in 9. quæſt. C. de rerum permutat
Et Angel.de Aretio hic.

In eadē gloſſ.ibi:& C. de rei vxo.actio. l. prima. §. primo,
hunc caſum in ſpecie approbat Ange.hic, ſubijciens rationē
67 ſpecialitatis eſſe,† vt mulieres faciliùs nubant, quod Reipu-
blicæ intereſt.arg.l.prima.ff.ſoluto matrimonio.Sed iſte caſus
mihi non placet:& poſito ꝙ procedere poſsit, inſpecto tēpo-
re legis,ad exactionem.C.de dotis promiſ. tamen hodie nul-
lo modo procedere pōt:cùm ēt ex parte mariti.nedū ex parte
mulieris,inducatur à lege tacita ſtipulatio,quæ fingitur à lege
interceſ.iſſe.vt tenet gloſſ.in dicta l.vnica.in princip.in verbo
dotes.C.de rei vxo.act.Et ita contrarium eius,quòd hic tenet,
& melius gloſſ.in dicta l.ad exactionem.& Bartol. in l. legiti-
ma.ff.de pactis.& in l.ſi fideiuſſor obligari. §. qui certo loco.
ff.de fideiuſ.

In eadem gloſſ.ibi:& l.pactum.hoc eſt ſpeciale fauore Rei
publicæ,ſm Petr.de Bella Pert.Ioā Fab.& Ang.de Aret. hic.

In eadē gloſſ.in l.periculi.in fin.Ratio ſpecialitatis eſt, ſe-
cundum proxi.allegatos doct.propter periculum, quòd in ſe
ſuſcipit creditor & vbi eſt periculum ibi debet eſſe vtilitas.fa
cit c.nauiganti.extra de vſur.

y In eadē.glo.ibi.C.de vſu.frumenti.Ang.de Aret.hic di-
cit rationem ſpecialitatis eſſe propter in certum ſeminatio-
nis exitum.Quod nihil eſt dicere.Vnde dicite ſecundū Petr.
de Bella Pert.& Ioann.Fab. hic, ꝙ ratio ſpecialitatis ſit pro-
pter neceſſariū vſum victualium.In ea.gl. ibi. ff. de vſu.l.etiā,
ſpeciale eſt ſecundū oēs,ob fauorē publicū ciuitatis. Et ita ēt
dicit Bar.i l.ſi fideiuſſor obligari.§.q certo loco.ff.de fideiuſ.

68 † In fin.gl.vltra hoc ſex caſus ſtipulationis in gloſſa.enume
ratos,in quibus ex nudo pacto oritur actio: Alium vidiſti, ſu-
pra in princ.huius gl. quando pactum nudū eſſet geminatū.
Nonnullos alios caſus ſpeciales addunt, & numerant Ioann.
Fab.& Angel.de Aret.hic:de quibus etiam ſuprà vidiſtis.Cy.
& Salic.in l.legem.C.de pact.& Ioann.And.in cap. primo,ex
tra de pact.

69 †Ex quibus unum non omitto,videlicet caſum l. inter ſoce
rum.§.conuenit.ff.de pact.do.in quo vult Ioā.Fab.hic, eſſe ca
ſum ſpecialem, ꝙ ex pacto nudo oriatur actio. Iſtud non eſt
verum,eò quia in pacto nudo fuerat deductum id, ad quod
z quis erat obligatus ex legis diſpoſitione. z Vnde tunc non eſt
ſpeciale,quòd ex eo oriatur actio,prout dixi ſuprà in gloſſ.in
ver.conſtituerit.

70 † Addite etiam alium caſum, in quo ex pacto nudo oritur
actio,videlicet,in curia mercatorum.Ita ſentit Bar.in l. Quin
tus Mutius.ff.mandati.arg.illius textus.& in l. ſi fideiuſſor cre
ditori.in fin.ff.de fideiuſſor. & nota.Bal.in l.ſi ea. C. mandati.
quamuis Ludo.Rom.iſtud reprobet,tenens de directo contra
rium,in l.filiusfamilias.de dona.per notata per Inn. in ca.pri
mo, extra de conſtitu. quicquid hic dixerit Angel. de Aret.

71 † Alius eſt ēt caſus, quando pactum nudum fieret in iudi-
cio,prout latè examinat,& concludit Ludo.Ro.in l. prima,in
princip.ff.de verborum obligatione.Et propterà dicebat An-
ge.de Arc.hic,quòd glo. reputata ſingularis in Authen. gene
raliter.in ver.conſcribat. C. de epi. & cle. quæ vult ꝙ quāuis
ex pacto nudo nō oriatur actio,tn̄ oriē officiū iudicis, & pro-
cedit ſine admiratione,eò quia ibi promiſsio nuda erat facta
iudicij,& in iudicio:ideo oritur officiū iudicis,cum hoc caſu
fingatur ſtipulatio.l.cum oſtendimus.in fi.ſecūdum vnum in-
tellectum.ff.de fideiuſſ.tu.De cuius legis intellectu habetis p
Bart.& omnes in l.prima,in princ.ff.de verbo.obliga.Nūquid
tamē ex pacto nudo eo caſu,quo non fieret in iudicio,de iure
ciuili oriatur ſaltem officium iudicis,infrà uidebimus.

72 † Alium ſingularem caſum.& benè ſignandum habetis:ubi
cunque enim ille,cui per pactum nudum aliquid eſt promiſ-
ſum,pateretur damnū,ſi ſibi promiſſa non ſeruarentur, tunc
rigore talis pacti nudi contra nō ſeruantē datur actio de do-
lo.& ſic quamuis ex pacto nudo non detur actio, conſulitur
tamē per actionem de dolo,vbi ex pacto aliquid adeſt parti.
Text.eſt ad hoc ualde notandus in l.& eleganter.§. ſeruus pa
ctionis.ff.de dolo.& ibi Bart.ad finem.ad hoc no.illum tex.&
ibi ibidē ēt Bal.& idē Bal.in l.cū mora.3.col. C. de trāſactio.
& Ang.in cōſi. 1. in fin. Et in iſtis locis dicunt doct. per illum
tex.limitari totā materiam pactorum,quāuis aliter,& minus
benè dixerit Ange.de Aret.hic ad illum §.ſeruus pactionis.

An autem pactum nudum de iure canonico producat a-
ctionē,habetis hic abundantiſsimè per Angel.de Aretio, vbi
per eum uideatis,& in remiſsionibus,& locis per eum tradi-
tis. Aduertite tamen circa pdicta, quia dixit ſingulariter do.
73 Anto.de Butri.in cap.quæ in eccleſiarum.extra de conſti.† ꝙ
quamuis pactum nudum de iure ciuili non pariat actionem,
tamen uidetur quòd naturalis obligatio inſurgens ex pacto
nudo debeat habere executionē ſine actione ex lato iudicis
officio,ſecundū præcepta iuris gentium,ſecundū quæ ante in
troductas à iure ciuili actiones miniſtrabatur iuſtitia ſine a-
ctione manu regia:ut dicit tex.in leg.ſecunda,in princip.ff.de
orig.iur.Et iſtud dictū infert ipſe ex notatis. per Inno. & Cō-
po.in dicto cap. quæ in eccleſiarū. & reputat illud eſſe benè
notandū.Sed iſtud dictum reprehendit ibi,& meritò Ioan.de
Imo.& pater,& præceptor meus do.Alexan. de Imo. in dicta
leg.iuris gentium.§.ſed cùm nulla.ff.de pact.Dicite ut ibi per
74 eos.Dicebat ēt ſingulariter do.†Anto.in dicto cap. quæ in ec
cleſiarū,quòd ſi adiretur Imperator, uel princeps, aut alius
non recognoſcens ſuperiorem, pro executione pacti nudi,ꝙ
peccarent ſi non facerent illud exequi:. quia, ſecundum eum,
quamuis leges potuerint diſponere quòd ex pacto nudo non
oriatur actio,non tamen potuerunt diſponere,quòd princeps
non debeat,aut teneatur iuſtitiam miniſtrare. Et ita ſecūdum
eum procedit quod notant Imo. & Compo. ibi. Et iſtud di-
ctum ſingulare eſt,& peregrinum,ſi eſt uerum.

75 †Illud certum,& expeditum eſt,ſine dubio aliquo, ſecun-
dum do.Anto.ubi ſuprà,ꝙ per uiam denuntiationis Euange-
licæ,ſeu per cenſuram eccleſiaſticam,etiam in terris Imperij
nedum in foro eccleſiaſtico,pactum nudum poſſet executio-
nem ſortiri,per notata per doct.ut Innocen.in cap. nouit, ex-
tra de iud.& Bartol.in extraua.ad reprimen.in uer.per denun
tiationem.in fi.primæ colu. & Bal. in Auth. ad hæc.in quarta
columna.C.de uſur.& Angel. in repetitio. l. ſi certis annis. in
prima chart.C.de pact.& Angel.hic.

76 †Illud etiam in prædictis non omitto: quia ſunt al qui hic,
qui dicunt;quòd ſi quis conſideret omnes caſus glo. noſtræ,
& alios ſupra additos, ꝙ non dicuntur propriè pacta nuda:
cùm

cùm ſint legis auxilio roborata, vt pariant actionẽ, iuxta le. legitima. ff. de pac. Et quamuis ipſi non dicant, iſta fuit opin. gloſſ. in dicta leg. legitima. in gloſſ. mag. ante mediũ. & gloſſ. in le. iuris gentiũ. §. quinimò. in glo. prima mag. ad fin. ff. de pact. Quam opinionẽ & meritò reprehendit Bart. in dicto. §. quinimò, in penultima columna. vbi dicit quòd illi, qui ita dicunt, non benè loquuntur: quia in illis caſibus ius ciuile non veſtit illa pacta, ſed eis remanentibus nudis, vel lex producit actionẽ propter ipſa pacta, vel facit ꝙ ipſa pacta producant actionem de per ſe: vt ibi latiùs per eum. Cum quo etiam tráſit ibi Angel. & Salic. & ét Ange. in repe. l. ſi certis annis. quãuis Bal. in dicta l. iuris gentium. §. ſed cum nulla dixerit. ꝙ in illis ſpecialibus caſibus, in quibus eſt ſpecialiter inductũ ex pacto nudo oriri actionem, tunc pactum dicitur veſtitũ quodam, veſtimento irregulari, & extraordinario. Et hæc verba reputat multùm pulchra, & dicit ea ſibi multum placere do. Alex. de Imo. in dicta l. iuris gẽtium. §. quinimò. Et circa iſta, & caſus hic poſitos in gloſſ. videatis etiã diſtinctionem Bart. in l. fideiuſſor obligari. §. qui certo loco. ff. de fideiuſſo.

77 †Extra gloſſ. reſtat vltimo ad complementum huius §. vt videamus qualiter formandus ſit libellus in materia iſta conſtitutæ pecuniæ. Et formam libelli in ſpecie ponit Specul. in tit. de ſolu. in quarta parte. in §. poſtmodũ. in ver. cæterùm ſi quis & in ver. ſequ. ſecundum quod eũ refert Nicol. de Neapol. in 6. & vlti. quæſt. extra gloſſ. in materia conſtitutæ pecuniæ. Cómunis forma ſecundum docto. hic eſt iſta: Ago contra Titiũ, ꝙ cùm ipſe mihi, vel alius tertius, deberet centum ex aliquo contractu, vel etiam naturaliter tantùm, conſtituit ſe ea ſoluturum mihi: quare peto vt condemnetur ad dandum, & ſoluendum dicta centum.

78 † Nunquid autem actio iſta de conſtituta pecunia, quæ eſt acceſſoria ad principale debitum, vt ſuprà vidimus, maximè in gloſſ. verſicu. conſtituerint. vbi gloſſ. tangit poſſe ſimul & ſemel in eodem libello intentari cum actione principalis debiti. Et ſic an admittatur cumulatio iſtarum duarum actionum, tangit multùm diffuſe hic Ioann. Fab. poſt Pet. de Bella Perti. & Iacòb. Butriga. Videãtis hic per eum. Et vltra eũ ea, quæ tradit Bart. eum concor. in l. fundum. ff. de excep. tit. generali. Et per iſta habetis expeditum præſentem §.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a •Adde quod Barto. in l. Quintus. ff. manda. per illum tex. iũcta glo. dicit, quòd in curia mercatorũ nõ admitteretur hæc exceptio. Non interuenit ſtipulatio. ex quo in eorũ curia proceditur de bono & æquo, non conſideratis apicibus iuris, qđ tñ declarari debet, vt per Bald. in l. ſi pro ea. col. fi. C. mand. & dicit eleganter Bal. in cap. ſi pro debilitate. in pe. col. verſ. & nota ꝙ arbiter. extra de offic. deleg. ꝙ bona fides potiſsimè requiritur in his, qui plurimũ negotiantur, & ꝙ in illis non differt pactum nudum à ſtipulatione: quamuis do. Alex. in §. ſed cùm nulla. in fi. in l. iuris gentium. ff. de pac. non auſus fuerit illud dictum Bal. firmare. & quòd in curia mercatorum ex nuda conuentione iuſtitia miniſtratur, inquit Bartol. Socin. in rub. de uerb. oblig. col. ſecunda. Carcaſſ. Sardus.

b ACTIO] An & quando oriatur, uide plenè per Felin. in cap. primo, de pac. & quo ibidem ad eum dixi in apoſtil.

c •Adde alium in l. ſi ibi. §. de pignore. ff. de pac,

d CIVITATI] Vide Felin. in cap. tranſlato, in tertia colu. circa princip. de conſtitu.

e ECCLESIARVM] Vide etiam quæ habentur per Felin. in cap. in noſtra. de reſcript. 33. corollar.

f SALARIVM] Vide Pari. de Puteo in tract. ſynd. in uer. ſalarium. & Paul. de Ca. in l. ſi eadem. de aſſ. & Bal. in ſimili, in cap. primo. ulti. colum. de ſcu, guardiæ.

g LEGES CORRECTAS] Vide Fel. in cap. nouit. in ſexta colum. in uerſi. 1. glo. in uer. quæcunque. de iudi.

h •Videas omnino Deci. in dicto ca. primo de conſti.

i •Negamus ꝙ hoc caſu, ubi interuenit ſtipulatio, oriatur ex ſtipulatione actio de conſtituta: quia de hoc diſputamus: & iure duntaxat cauetur quòd ex ſtipulatione duæ proficiſcuntur actiones, certi condictio, ſi certum: ex ſtipulatu, ſi incertum contineat ſtipulatio. l. ſi quis certum. ff. ſi cer. pet. & in princi. ſuprà de uer. oblig. Et quamuis hoc caſu efficaciter teneatur, non tamen iure prætorio, nec actione de conſtituta tenetur. Sardus.

k VENETORVM] Vide Rayne. in conſil. incip. Secundum conſuetudinem ciuitatis Venetiarum.

l • Aduerte; nam ualde miror quòd iſti celeberrimi patres ita intelligant, dict. uer. ſed ſi quis, & ſicco pede cum iſta ſolut. tranſeant, quæ dict. l. diametro pugnat. nam tex. dicit, ſi quis conſtituerit alium pro ſe ſoluturũ, nõ ſe pro alio, non tenetur. & exponere pro ſe, id eſt, pro alio, eſt uiolatio literæ, & neſcio ubi talis expoſitio reperta fuerit. Præterea demonſtratur: nã in uerſ. præcedenti determinatur caſus quando quis cõſtituit ſe pro alio ſoluturum: & tenetur, in uer. ſi quis, qui uenit aduerſatiuè tam in iure, quàm in facto præcedenti. uerſi. ex quo aduerſatiua ſtat ſine copula. per docto. Bart. in l. ſecunda. ff. ne quis eum, qui in ius uoc. eſt, ui exi. determinatur caſu priori contrarius, quando quis alium pro ſe ſoluturum conſtituit, & determinatur ꝙ non teneatur ſicut teneretur, ſi ſe pro alio cõſtitueret: ut uerſi. præcedenti determinatum fuit. Et hic eſt uerus & apertus ſenſus illius legis, nec potuiſſet iureſconſul. per clariora uerba loqui. in uerbis enim claris non eſt admittenda quæ ut l. ille aut ille. §. primo. ff. de leg. 3. & ſic difficile quippe reſtat contrarium. & ſunt ambæ leges Vlpiani. certè anceps in prunis ambulo, attamen duobus modis poſſet hęc controuerſia tolli: ut in dicto §. ſed ſi quis. dum dicit tex. non tenetur, ſubaudiatur ille, quem quis conſtituit pro ſe ſoluturum: ſed ipſe conſtituens benè tenetur. Et ſic intelligẽdo omnia plana ſunt. Sed huic ſolu. obijci poteſt, ꝙ ſic intelligendo eſſet caſus de indubitabili, cõtra leg. quod Labeo. ff. de Carb. edict. Et aduerte ꝙ Pau. de Caſ. uidetur eo modo, quo ſuprà proximè dixi, tex. declarandũ intellegere, dum ſummat illũ uerſic. ſed ſi quis. quod per conſtitutũ quis ſe obligare poteſt, non autem alium. Vel ſecundò poſſumus dicere quòd in lege contraria, ſcilicet in l. qui autem. §. primo, promiſit aliũ fideiuſſurũ creditori: & ſic promiſit ꝙ alius faceret actũ, per quẽ creditori obligaretur: quo caſu intereſt ipſius creditoris: ut l. 4. §. fi. ff. de lib. le. & eodẽ modo obligaretur ſi promitteret alium pro ſe conſtituturũ. Secus eſt quando promittit aliũ pro ſe ſoluturũ: quo caſu promittit nudum factũ alterius: & creditoris non intereſt, uel quòd debitor actualiter numeret uel alius pro ipſo: ex quo per iſtum actũ non eſt habiturũ aliũ reũ, nec ſecurior redditur. Cùm ergo ſua non interſit, nimirum ſi non tenetur, arg. §. alteri. Inſtit. de inutil. ſtipul. Sed huic ſol. uidetur obſtare tex. in dicto §. Iulianus. ubi qui conſtituẽs ſe ſoluturum pro alio, tenetur. Sed dicas quòd ibi promittit factum proprium, non autem alienum: ideo obligatur. Cogitabis, quia hunc ultimum intellectum non pono pro firmo. Carcaſſona Sardus.

m DONARE] Adde Franc. Aret. in l. falſus. C. de fur. & Felin. in cap. ſuborta. de re iud. in pen. col.

n VALEAT] De qua quęſtione uide tu Frã. Are. in l. traditionibus. C. de pac. & Fel. in ca. ſi cautio. de fin. inſtru. 15. colum.

o •Adde quòd non uidetur uerum id, quod docto. dicũt, quòd ubi quis conſtitueret ſe ſoluturũ id, ad quod legis diſpoſitione tenetur, quòd non competat actio de conſtituta. primò quia non uideo rationem, quare ſicut oritur quando quis conſtituit pro eo, ad quod efficaciter tenebatur ex contractu, ut l. ſi actor. ff. de iureiu. & uidimus ſuprà in hac eadem glo. non oriatur etiam quando quis conſtituit ſe ſoluturũ, uel facturũ id, ad quod legis diſpoſitione tenebatur: & ſi non ſit neceſſaria, utilis tamen eſt; quia expedit plures habere actiones, ut patet in dicta l. ſi actor. ff. de iureiur. & ponit Socin. in rub. de uerb. oblj. col. 8. in princ. & inquit Ariſtoteles octauo Topicorũ, quem refert gl. in c. ſicut urgeri, 1. quæſt. 1. quod optima inſtantiarũ eſt dicere, Quare non ſic. Nõ obſt. tex. in l. inter ſocerũ. §. conuenit. ff. de pact. dotal. quia dico quòd ibi deuenit in pactum id, ad quod maritus non tenebatur, nimirũ ſi ceſſat actio de conſtit. vt l. prima. §. fin. ff. de conſti. pec. Nõ obſt. tex. in l. ſi quis pro uxor. ff. de dona. inter vi. & vxor. quia non dicitur ibi quòd maritus teneatur, ſed quod ex iſta cauſa nõ prohibetur donatio, quæ aliàs eſt prohibita. Præterea ſi maritus

tus ad illud eſſet obligatus, compcteret vxori condictio ex illa leg. ſi quis pro vxore, vt habetur in leg. 8. ff. de condi. ex leg. non eſſet verũ quod dicitur in §. conuenit, & quòd nulla eſſet hoc nomine directa actio: nec daretur vtilis in factũ, quæ non competit, vbi alia datur, dic. l. quotiens. Vel poſſum aliter reſpondere, ꝙ ad hoc vt actio de conſtituta cõpetat, non ſat eſt ꝙ deducatur in pactũ id, ad quod aliàs aliquo modo quis tenebatur, niſi animo conſtituentis fiat, vt l. prima. §. eũ, qui. ff. de conſtit. pecu. quod in dicto §. conuenit. non fuit: nimirũ ſi ceſſat actio de conſtituta. Dicàmus ergo etiam ex hac cauſa conſtitutum valere, ex quo edictum prætoris latè patet, & ratio militat dictę l. primę, in princip. & §. primo. ff. de conſti. pec. Carcaſſona Sardus.

p * Adde quòd idem Iaſ. in rub. ff. de verb. oblig. colum. 5. Bal. in Nouel. & Rip. tenent contrarium, ꝙ imò ex pacto nudo geminato non oriatur actio. Mouetur Iaſon. per l. ſi pacto quo pœnã. C. de pact. & per l. ſi veritas. C. de fideico. quibus Philip. Dec. in l. legem. C. de pac. reſpondet. Magis tamen placet opinio negatiua, quam etiam ſubtiliter firmauit in prælleg. Rubr. do. & præceptor meus. Marian Soci. iunior me audiente. & facit bonus tex. in l. Spadonem. §. qui iura. ff. de excuſa. tut. & facit quod dicit Bald. in ſecunda colum. in verſicul. his textualiter præmiſsis. in l. ſi certis annis. C. de pactis. & quando vires excederet additionis, dic ut per do. meum in dict. Rub. Carcaſſona Sardus.

q PRAEIVDICAT] Quod uerũ eſt, abſente parte: ut per dominum Marian. Soci. in conſil. 15. incip. uiſis. uer. tertius uerò tractatus. circa me. in prima parte.

r OBLIGANT] Adde Fran. Aret. in l. ſerui electione de l. 1. & do. Bart. Socin. in conſil 67. incip. circa primam quæſ. uer. circa aliam quæſt. in prima parte.

ſ EXCEPTIO NON NVMERA. PECV.] Adde Frã. Aret. in leg. ſi ita ſtipulatus. in §. Chryſogonus. de uer. obli. & do. Bartho. Soc. in dict. conſil. 67. incip. circa primam. circa fi. ſuprà allegata. uerſicu. quid operetur in nonnullis actibus geminatio. uide Felin. in cap. ſi cautio. & ſtatim poſt med. de fide inſtru.

t * Hanc opinionẽ quòd contractus conſtituti ſit nominatus, & tranſeat in ſpeciale nomen contractus, puto uериſsimam: quia iſti dicuntur contractus nominati, qui non ſtant in nomine generis, ut per glo. & Bartol. in Rubr. C. de rer. permu. Bartol. in leg. ædibus. §. primo. ff. de dona. Sed contractus conſtituti non habet nomine generis, ſed ſpeciale: ergo eſt nominatus. Et quòd conſtitutum ſit contractus nominatus, tenet idem Iaſon. ſibi contrarius, in Rub. ff. de uerb. oblig. poſt Bal. & Alber. ibi per eum alleg. Non obſt. quod dicit Iaſon, de fideiuſsione, quia nihil facit: nec eſt bona conſequentia: Eſt cõuentio nominata, ergo poteſt fieri ſimplici pacto: ut patet in ſtipulatione, quæ eſt nominata, ut l. 1. §. fin. ff. de pact. & tamẽ pacto nudo non fit, niſi ſeruata forma à lege tradita: ut latè p Doc. in l. prima, in princip. ff. de uerb. oblig. quia non ex hoc quòd poſsint fieri nudo pacto, uel non, dicuntur nominati: ſed quia tranſeunt in ſpeciale nomen, ut ſuprà dixi, & ſic cũ in fideiuſsione ſit data forma à lege, ut fiat p ſtipulationẽ di. l. blanditus. C. de fideiuſſo. & leg. 5. §. ſatis acceptio. ff. de uerbo. oblig. formę inhærẽdum eſt, l. cùm ſecundo. §. ſi prætor. ff. de tranſac. ita in propoſito noſtro lex prætoria introduxit modum conſtituti, ut nudo pacto fieret, ut in hoc §. noſtro. Sicut multi alij nominati contractus fiunt ſimplici pacto: vt leg. iuris gentium, in prin. cap. de pact. Carcaſſona Sardus.

v * Idem tenet Bal. in rub. C. de conſtitu. pec. in tertia quæſt. per illam l. ſi duo. §. ſi. Sardus.

x NOMINATVS] Adde Franc. Areti. in l. fin. de condi. ob cauſ. & Bald. in trac. de pac. in 12. & 13. colu.

y * Aduerte, quia Iaſon. allegat cap. nauiganti. pro concordanti cum dict. l. periculi. ff. de nau. fœ. & non cõcordat, imò contradicit: quia in pecunia numerata, dato ꝙ mutuans ſuſcipiat in ſe periculum, non propter hoc poteſt aliquid vltra ſortem capere, quia eſſet vſura: vt dict. cap. nauiganti, in princip. & ibi gloſſ. declarat. vnde de iure canonico diſpoſitio dict. l. periculi. non haberet locum: cui iuri canonico ſtandum eſt in materia vſuraria, tanquam concernenti peccatum, etiam in terris Imperij: ut habetur in cap. fin. extra de præſcrip. & per doct. in leg. priuilegia. C. de ſacroſanc. eccleſi. Carcaſſona Sardus.

z * De illius §. intellectu, vide quæ ſuprà dixi in 8. col. Sardus.

SVMMARIA §. ACTIONES autem.

1 *Hæres omnibus defuncti obligationibus adſtrictus eſt.*
2 *Hæres cenſetur eſſe eadem perſona cum defuncto.*
Pater, & filius, una eademque perſona cenſetur.
3 *Pater pro filio, & econtra, & dominus pro ſeruo, & econtra, an & qualiter ex vniuſcuiuſque contractibus de iure Digeſtorum tenebantur, & obligationibus adſtringebantur, & qualiter hodie. 6. 9. 10. 11.*
4 *Filius quare eximatur ab obligatione patris, & econtra, & non hæres. 5.*
7 *Executio contra filium famil. in poteſtate exiſtentem, & condemnatum, qualiter fieri poſſit. 8.*
12 *Pater ſi permittat filio adminiſtrationem aduentitij, an ſibi præiudicet.*
13 *Pater ſicut de peculio profectitio tenetur, ita etiam de vſufructu aduentitij, ſi filio talis vſusfructus commiſſus ſit.*
14 *Pater mortuo filio, qualiter conueniatur de peculio filij.*
15 *Peculium quid ſit & quare dicatur peculium.*
16 *Veſtimenta an & quando dicantur eſſe in peculio.*
17 *Peculium quot modis dicatur.*
18 *Peculium quotuplex ſit.*
19 *Populus peculiaris quis dicatur.*
20 *Pater vel dominus ex contractu filij, vel ſerui, an teneantur. 21. 24.*
22 *Monachus filius, & ſeruus, æquiparantur. 23. 40.*
25 *Peculium an filiæ habere poſſint.*
26 *Actiones de peculio, de ĩ rẽ verſo, quod iuſſu, inſtitoria, tributoria, exercitoria, an ſint propriè actiones. 27.*
28 *Actio de peculio an ſit in rem, vel in perſonam.*
29 *Actio de peculio ex qua obligatione oriatur: 30.*
31 *Actio quæ competit contra filium, & quæ datur contra patrem, an ſint eadem numero.*
32 *Debitum à filio, vel ſeruo an ſit onus peculij.*
33 *Libro rationum domini ſcribentis ſibi ſeruum ſuum debere, an ſtandum ſit.*
34 *Exceptio ſenatusconſulti Macedeniani quo caſu obſtat. 35. 36. 37.*
38 *Exceptio Macedeniani quare non competat mutuanti ſeruo, ſicut filiofamil.*
39 *Exceptio Macedoniani an locum habeat in religioſis, vel monachis, ſicut in filijs.*
41 *Libellus in actione de in rem verſo, qualiter ſit formãdus.*
42 *Actio de in rem verſo, & quod iuſſu, contra patrem, filio mortuo, perpetua ſunt.*
43 *Commodans pecuniam pauperi, & exiſtenti non ſoluendo, qui ex illa pecunia filios alimentauit, nunquid poſſim agere contra filios habentes fortè res maternas.*
44 *Libellus in actione quod iuſſu qualiter, formetur.*
45 *Exercitor dicitur dominus nauis.*
46 *Libellus in actione exercitoria, qualiter formandus ſit.*
47 *Actio de peculio, & actio exercitoria, qualiter differant.*
48 *Actionis inſtitoriæ materia vbi tractatur.*
49 *Inſtitutor quis, & vnde dicatur.*
Inſtitor, & procurator, qualiter differant:
50 *Inſtitor quibus verbis conſtituatur.*
51 *Statuta in exercitoria locum ſibi vendicant in inſtitoria. 52.*
53 *Actio de peculio, & inſtitoria, qualiter differant.*
54 *Libellus in actione inſtitoria, qualiter formetur.*

Libellus

55 *Libellus in actione tributoria qualiter formandus ſit. 56.*
57 *Actio tributoria quare ſic appelletur.*
58 *Actio de peculio, & tributoria, qualiter differant. 59.*
60 *Actio tributoria, & actio exercitoria qualiter differant.*
61 *Filius conuentus ex delicto, ſi fuerit contumax, an executio fieri poterit contra patrem in peculio profectitio.*
62 *Filij bona ſi propter eius delictum ſint publicata, an & peculium aduentitium in patris præiudicium publicatũ eſſe intelligatur. & nume. ſequen.*
66 *Filij an, ſi bona materna publicẽtur propter ipſius matris delictum, aliquid de his habere debeant.*
67 *Statutum diſponens, quòd pater teneatur pro delicto filij, nunquid valeat. 69. 70.*
68 *Iniuriæ corporali nemo ſe ſubmittere poteſt.*
71 *Statutum, quòd conſortes teneantur ſoluere pœnas pecuniarias bannitorum, an valeat.*
72 *Statutum delictis alienis pœnas corporales imponere non poteſt.*
73 *Statutum diſponens propter vnius homicidium conſortes omnes expelli, an valeat. 76. 77.*
74 *Statuta diſponentia, quòd parentes præciſè teneantur, & filiorum condemnationem ſoluere cogantur, ſunt iuri contraria.*
75 *Statutum ſi diſponat, quòd pater pro delicto filij teneatur, an pater repræſentando filium in carcerem, euadet onus talis ſtatuti.*
78 *Statutum diſponens, quòd filij mercatorum teneantur ad debita patris, an valeat.*
79 *Statutum quòd vxor teneatur pro marito, an valeat.*
80 *Statutum diſponens quòd villa pro facientibus furta teneatur, an valeat.*
81 *Statutũ diſponens quòd dominus pro delicto famuli teneatur, an valeat.*
82 *Statutum, quòd pater teneatur pro delicto filij an valeat. 83.*
84 *Statutum diſponens quòd colonus ad ſoluendas gabellas, recollectionis fructuum teneatur pro domino, an valeat.*
85 *Statutum quòd coloni clericorum pro eis teneantur, an ſit iuſtum.*
86 *Argumentum à pacto ad ſtatutum an, valeat.*
87 *Pactum, quòd pater cadat à feudo propter delictum filij, non valeat.*
88 *Statutum, quòd propter delictum filij cadat à feudo, an valeat.*
89 *Pater an teneatur, ſi filius fuit iniuſte condemnatus.*
90 *Pater illud, quod pro condemnatione filij ſoluit, an debeat filio in legitimam computare.*
91 *Pater an legitimam ſoluere teneatur pro condemnatione filij. 92.*
93 *Statuta diſponentia debere filio delinquenti aſſignari legitimam, ſunt iniqua.*
94 *Libellus in actione de peculio, qualiter ſit formandus.*

§. ACTIONES AVTEM.

AD EVIDENTIAM præſentis §. & gloſſarum, nec non & eorum, quæ infrà dicenda occurrent, præmittite vobis,
1 † quòd hæres eſt adſtrictus omnibus obligationibus defuncti: vt toto tit. C. de hęred. actio. & l. vnica. C. vt actiones ab hæredib. & contra hæredes. ex eo quia hæres fingitur, & cenſetur eadem perſona cum defuncto: in Authent. de iureiur. à mor. præſtito. in
2 §. 1. Et propterea † quia pater, & filius cenſetur vna, eadémque perſona. & idẽ in domino, & ſeruo, vulgata l. fi. C. de impube.
3 & alijs ſubſtitut. & §. ei, qui. ſuprà de inut. ſtipu. videbatur † quòd pater eſſet adſtrictus obligationibus filij, & econtra: & eodẽ modo dominus obligationibus ſerui: tamen quia iniquũ eſt, aliquem teneri ex contractibus non celebratis per eum, aut quaſi contractibus, ſeu delictis vel quaſi: ne alteri per alterũ iniqua conditio afferatur, contra regulam iuris, non debet. de re. iu. factus eſt titulus. C. ne fil. pro patre. in quo titulo eſt diſpoſitũ ne filius pro patre, aut pater pro filio, aut libertus pro patrono, vel ſeruus pro domino conueniantur: vt ex verbis illius rubricæ apparet. Et eſt aduertendũ, quia Imperator cũ myſterio, primò poſuit titul. C. vt actiones ab hære. & contra hæredes. in quo diſpoſuit quòd hæres teneatur ad obligationes defuncti: & poſtea immediate poſuit titul. C. ne vxor pro marito. & ne filius pro patre, quia videbatur quòd propter coniunctionem, quæ inter eos eſt, alius pro alio teneri debuiſſet: cuius contrarium in illis titulis diſponitur. Et ita dicit glo. cum qua ibi tranſit ſimpliciter Bald. in rubri. C. ne vxor pro mari. Et ita ſentit Bald. in C. ne filius pro patre: licet clarè nõ aperi-
4 at. Et ſi inſtares, & quæreres, † quæ poſsit eſſe ratio diuerſitatis, quare ſicut eximitur filius ab obligatione patris, & econtra: & dominus ab obligationibus ſerui, & econtra, per illũ titu. C. ne fil. pro patr. ita etiam non eximatur hæres ab obligationibus defuncti. Reſpondeo, quamuis nec ibi tactũ, aut declaratũ inueniam, quòd non fuit eadem ratio ſtatuendi in hære-
5 de, quæ eſt in patre & filio, in domino & ſeruo. a * † Nam hæ-
a res nunquam repræſentat defunctum, nec vnquam fingitur eadem perſona cũ eo, niſi mediante facto ſuo: & niſi ex mera & propria ſua voluntate, quia vult eſſe hæres: ſed pater, & filius inuiti finguntur ipſo iure abſque alio eorũ facto eſſe eadem perſona: ergo relinquitur quòd non ſit eadẽ ratio eximẽdi hæredẽ ab obligationibus defuncti, quæ fuit eximẽdi patrem ab obligationibus filij, vel econtra, & conſimiles perſo-
6 nas. † Stat ergo quòd de iure ciuili pater non tenetur ex contractu filij, nec dominus ex contractu ſerui, per dictum titu. C. ne fil. pro pa. & l. dominũ. C. quòd cum eo. Si ergo filiuſfamiliàs contrahit, vel delinquit, ipſe tamen obligatur inſolidum regulariter, & non alius. l. filiusfamilias ex omnibus. ff. de action. & ob. & l. tam ex contractibus, quàm ex delictis. ff.
7 de iudi. † Et ſi diceres, Quomodo poteſt fieri executio cõtra filiumfa. in poteſtate exiſtentem, & condemnatum, ſaltem cõſyderato iure Digeſtorũ, quo iure filiusfam. nihil proprij habebat, niſi ſit miles: & inanis eſt actio, quã excludit inopia debitorũ? Dicitur: x. in l. nam is. ff. de dolo. Reſpondebat Bart. in l. 3. §. ſed verũ. ff. de mino. & in l. ſi filio. la 2. ff. ſolu. mat. & in l. ſi dubites. §. ſi filiusf. ff. de fideiuſſo. & in l. pen. C. q. bo. ced. poſſ. & in l. quoties. la 2. ff. de noxa. quòd imò poterit fieri executio hoc modò: quia poterit filius cedere bonis: vt eſt tex. no. & ibi Bart. in d. l. pen. C. qui bo. ce. poſ. Et eo caſu, quo nollet cedere bonis, poſſet capi, & in carceres detrudi. quãuis gl. alle. per Bar. aliter dixerit in locis ſuprà ſcriptis, vt ibi p cũ.
8 Et uidete † quòd ſignanter dixit Bal. in l. ſi ex alio, per illũ tex. in fi. C. quod cũ eo. pro filijsfa. mercatoribus, ſi nolunt in carceres detrudi, quid facere habeant. Superuenit poſteà prętor, qui totus æquitate plenus, iuxta l. quòd ſi Epheſi. i fi. ff. de eo, quòd certo loco. & l. qui æquiſsimũ ordinem, in princ. ff. de
9 bon. poſ. ſecundum tab. qui conſiderat † quòd interdum pater vel dominus cõcedunt expreſsè vel tacitè peculium filio aut ſeruo, quod cenſetur veluti proprium patrimonium ipſorum filij & ſerui, vt inquit tex. noſter, & diſponit quòd pater, & dominus obligentur, & teneantur ex contractibus filij, & ſerui, non inſolidum, ſed eatenus, quatenus eſt eorum peculium. Et ratio, quæ mouit prætorem ad ita diſponendum, potuit eſſe iſta. Nam ex quo pater concedit filio ſuo in poteſtate exiſtenti, vel dominus ſeruo, certam quãtitatem pecuniæ, vt pro libito negocietur, non exprimẽdo tamen certum genus negotiationis: quia tunc eſſet inſtitor, vt dicemus infra in gloſſ. in ag. æquum viſum fuit prętori, quòd ex contractu filij, vel ſerui, pater, & dominus tenerentur, & conueniri poſſent, eò quia videntur contraxiſſe de voluntate patris, vel domini, ex quo de eorũ voluntate illud peculium habebant, & ſic ex voluntate præſumpta propter conceſsionem peculij pater & dominus tenentur. Hinc eſt quòd pater & dominus obligantur de peculio ex contractu filij, & ſerui, etiam ignorantes, & conſequẽ-

ter

ter etiam inuiti: imò etiam expreſſe prohibente contrahi cũ ſeruo vel filio: vt eſt tex. notandus in l. ſi quis ſeruũ. §. fi. ff. de peculio. Verùm quia eorũ voluntas non eſt ſimplex, & abſoluta, ſed eſt certa, & limitata reſpectu illius quantitatis conceſſæ in peculium filio, aut ſeruo, viſum eſt æquum prætori, vt pater, & dominus non teneantur, aut cõueniantur ſimpliciter, & in ſolidũ, ſed eatenus, quatenus illa voluntas ſe extendit: & ſic eatenus, quatenus ſe extendit quantitas peculij, & non in plus. Et iſtud eſt, quod vult propriè tex. noſter, & ita tradit, & magiſtraliter declarat Bart. in l. 1. in 1. col. ff. peculio.

10 † Aduertite tamen, ꝙ totus iſte §. & totus titu. ff. de pecun. dũ diſponunt, patrẽ, vel dominum teneri ex contractu filij vel ſerui de peculio, procedunt de iure antiquo, & ſic de iure Digeſtorũ, in peculio profectitio, quod pater conceſſerat filio & paſſus fuerat illũ habere. Item in peculio aduentitio: quia de iure antiquo nõ diſtinguebatur peculium aduentitiũ à profectitio, ſed vtrunque indiſtinctè acquirebatur patri.

11 † De caſtrenſi verò peculio non tenetur pater v uo filio: ſed ipſe filius conuenitur tanquã paterfami. l. 4. §. 1. ff. de caſtrenſi pec. & l. 2. ff. ad Maced. Hodie verò in aduentitio peculio pater nõ tenetur actione de peculio ſed põt conueniri vt legitimus adminiſtrator filij. per l. 1. C. de bonis maternis. Iſta eſt notabilis theorica gl. magiſtralis. in l. pater, qui caſtrenſe. in princip. in glo. magna. ff. de caſtren. pecu. & eã ibi habet Bart. pro mirabili, & mãdat illã multùm notari, quia ſecundũ eũ, per illã gl. habemus intellectũ totius tituli. ff. de pecu. Et ita ẽt tenet Barto. in l. prima, in princ. ff. de pecu. in 4. col. ver. venio ad tertiam partem. & in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus, in vlti. col. ff. de dam. infect. & in leg. quoties, la ſecũda. ff. de noxalibus. Et dicit Ioann. de Imo. in dict. §. ſi de vectigalibus. quòd illa gl. non reperitur alibi tam apertè.

12 † Dicebat tamen ſingulariter Bart. in dic. §. ſi de vectigalibus. in fi. colum. quòd illud quod dictũ eſt ſuprà in peculio aduentitio, patrẽ non teneri hodie actione de peculio, & conſequenter quòd in eo non poteſt filius patri præiudicare, procedit, niſi pater ipſius peculij aduentitij permiſiſſet filio adminiſtrationem: quia tunc, ſecundum eũ, pater teneretur hodie de peculio, cum eadem eſſet ratio, quæ in profectitio, in quo diximus patrem teneri propter præſumptã eius voluntatẽ, quæ colligitur ex conceſſione, vt ſuprà declaraui. Et hoc dicit Barto. ſub dubio fortè ſentire gl. in l. & ſi condemnatus. ff. de noxa. dum dicit ꝙ fit executio fortè in aduentitio conſentiente patre. Et pater dicitur filio cõſentire, ſi ipſi filio adminiſtrationẽ conceſsit: quod põt: vt eſt tex. ſecundum eũ, rotundus in l. pen. in ver. quod patre volente poſsidet. C. qui bo. ced. poſ. vt ibi latius per ipſum Bar. quem reprehendit Lud. Ro. in hoc tenens de directo contrarium, in l. ſi filio. la 2. ff. ſolu. mat. De quo ẽt videte Bald. in l. fi. §. primo, in 2. col. in ver. quæro de quaſi fideiuſſore. C. de vſur. rei iud.

13 † Dicebat ẽt Bal. in rubri. C. de exercitoria. in penul. col. vnũ quod tradit ad confirmationẽ eius quod ſuprà proximè retuli. ſecundũ Barto. ꝙ ſicut pater tenetur, & obligatur de peculio profectitio, ita ẽt obligatur hodie de vſufructu peculij aduentitij, ſi commiſſus eſt filio talis vſusfructus: aliàs non.

14 † Prædicta omnia vera ſunt, & procedunt filio viuente: mortuo aũt filio, qualiter cõueniatur pater de peculio: dicite ꝙ de iure antiquo in peculio aduentitio, & profectitio tenebatur pater intra annũ, per titu. ff. quando actio de pecu. eſt anna. De peculio verò caſtrenſi, quod pater occupabat iure peculij, quod poterat, incipiebat poſt mortẽ aſſumere vires profectitij peculij: ideo pater tenebatur de peculio intra annũ: ſecus ſi occupabat vt hæres. d. l. pater, qui caſtrenſe, in princi. Hodie verò cũ indiſtinctè pater ſemper occupet vt hæres, certè in aduentitijs, & caſtrenſibus nõ tenetur vt de peculio, ſed ſemper, & in ſolidũ, & perpetuò. iſta ſunt, quæ tradit pegall. gata gloſſ. magiſtralis in d. l. pater, qui caſtrenſe, in prin. & Barto. in locis ſupradictis: quæ diligenter notate: quia ſunt maximum fundamentum ad materiam præſentis §. noſtri, & ad totum titulum ff. de pecu.

15 † Quid autem ſit peculium, definit tex. in l. depoſiti. §. peculium. ff. de pecu. & ibi etiam in tex. ponitur etymologia huius termini Peculium: quare dicatur peculium, & quid ſit peculium, & qualiter conſtituatur, augeatur, diminuatur, & deuaſtetur: declarat Iuriſcõſultus in l. peculium eſt, non id. per curſum totius illius legis ff. de peculio. Videatis ẽt tex. in l. peculium. & ex eo conſiſtit in eo. tit. quẽ Ang. hic in euiden-

16 tialibus habet pro ſingulari, † quando veſtimenta dicantur eſſe in peculio, & quando non: vt ibi declaratur in tex. Videatis etiam l. peculium naſcitur. in eo. ti. & alias nonnullas con ſimiles leges.

Circa definitionem peculij videatis Bar. qui illã declarat, & ad cõtingentiam facti reducit, in rubri. ff. de pecul. & diffuſè Bald. in l. fi. in ſecunda & tertia col. ff. quod cum eo.

17 † Quot autem modis dicatur peculiũ, ſiue quot habeat ſignificationes, declarat glo. magiſtralis in rubri. ff. de pecul.

18 † Quotuplex aũt ſit peculium eo modo, quo capiatur in materia noſtra, declarat glo. magiſtralis in l. cum oportet, in prin. in verſic. exceptis, & eſt gl. prima in verſi. peculijs. C. de bonis, quæ lib. Et dicit quòd eſt quadruplex: Aduentium, profectitium, caſtrenſe: & quaſi caſtrenſe. de quibus vltra gloſſ. traditur ibi per doc. & maximè per Bar. qui diffuſe examinat vnũquodque ex iſtis quatuor peculijs per multas & varias quæſtiones. De iſtis ẽt quatuor peculijs no. gl. in §. primo. in verſi. caſtrenſib. ſuprà, per quas perſonas nobis acquiritur. & gl. in l. frater à fratre. in prin. in glo. magna, in princip. ff. de condi. inde. & videte Bal. in c. 1. in §. ſi duo fratres. in fi. de fra. de nouo beneficio inueſti. vbi dicit, peculiũ profectitiũ ẽt eſſe quadruplex vt ibi per eũ. Ad iſta ẽt videatis Spe. in ti. de actore. §. primo. in verſi. itẽ cùm agit de pe.

19 † Quis aũt dicatur populus peculiaris, declarat Bald. in l. prima in finalibus verbis. C. cõmunia de manumiſ. & in Auth. ei qui. in 16. col. in ver. quæro nũquid habeat locũ miſsio ex primo decreto in omnibus. C. de bo. autho. iudi. poſ.

His ſic ad euidentiã præmiſsis, venio ad tex. & iſte §. hoc

c dicit in ſumma. c † Ex contractu filij, vel ſerui tenetur pa-

20 ter, vel dominus de iure prætorũ eatenus, quatenus eſt in peculio. hoc dicit.

Notate ex hoc textu id, quod dixi in ſummario. Videte tamen quatuor caſus enumeratos per gl. no. & ſignandam in l. cũ ancilla. in ver. locupletius. iuncto tex. C. quod cũ eo, qui in al. in quib, pater vel dominus non tenetur de peculio, niſi in tantum, in quantum peculiũ eſt effectũ locupletius. Et ibi Bal. addit quintũ caſum in l. ſi filiusfamilias. ff. de iudi. Et ad ampliationem huius tex. & eius materiæ dicebat Ioan. Fabr. cir

21 ca fi. præſentis §. quòd iſte §. & † quæ in eo dicuntur, habent locũ in monachis, & religioſis, vt ex contractibus cũ eis celebratis teneantur ad inſtar peculij ſuperiores eorũ: vt Abbates, qui eis permiſerunt peculialiter tenere, & adminiſtrare: vt hic per eũ. Ego addo Bald. idem tenentem in terminis in l. fi. C. quòd cũ eo. vbi formaliter dicit, quòd ea, quæ in hac materia dicuntur in filio & ſeruo, trahenda ſunt ad monachos, per no. per Inu. in c. cùm olim, extra de priui. Nã ſecundũ eũ, & monachi ex conceſsione Abbatis quodam modo habent peculia, & maximè quando habent prioratus obedientiarios, vt cap. quanto. extra de offic. ordin. Et ibi iſta procedunt

22 † propter æquiparationẽ, quæ regulariter fit à filio, & ſeruo

d ad monachũ. d vt per Bar. in l. prima, in prin. & in §. ſi fructuarius. ff. de ſtipu. ſeruo. & gl. no. in l. cũ hæredes. §. fi. ff. de acquirend. poſſ. cũ infinitis cõcordãtijs ſimilibus. Dicebat Bal. in l.

23 ſeruus. C. cõmunia de ſuc. † quòd omnia iura loquentia in ſeruo, habẽt locũ in monacho, in his quæ poſſunt monacho adaptari. Hinc etiam dicebat Bal. in l. interpoſitas. C. de tranſactio. quòd ſicut dominus nõ tenet, nec obligatur ſeruo, vt ibi eſt tex. ità etiam nec Abbas monacho. Accedat ẽt ad iſta, quod alibi eleganter determinat Bart. in leg. ex facto. ff. de peculio, per illũ textum in verſicu. quid ergo eſt. qui tex. eſt multum notandus in præſenti materia, quod ſi aliquis gerat ſe pro libero, & poſtea monaſterium aliquod eũ vendicet vt monachũ cũ toto patrimonio, quòd monaſterium tenebitur de illo patrimonio vtili actione de peculio, non autem directa: quia nõ præceſsit ibi cõceſsio: vt ibi eſt textus ſignandus. Et ad iſtum textũ, qui vult ex contractu filij vel ſerui teneri patrẽ

24 vel dominũ quatenus eſt in peculio, † an procedat ẽt in ſeruo manumiſſo, vt ẽt tũc dominus teneatur, an verò contra quẽ poſsit agi, declarat Baldus in l. ſecunda. C. an ſeruus ex ſuo facto. Et ad iſtũ textum in l. fin. in verſicul. filiarum. dum vult

† filias

25 † filias fœminas poſſe habere peculium: addite quòd habe
mus caſum vnum, quem Bal. ibi habet pro vnico, & ſingulari
in iure, in l. cum multa. C. de bon. quæ liber. in quo fœmina
poteſt habere caſtrenſe, & quaſi caſtrenſe peculium, quando
donatio eſſet ei facta à rege, vel à regina: vt ibi in textu.

Gloſſ. prima in ver. de peculio. non eget diuiſione. Poteſt ta
men in duas partes diuidi, prout duæ in ea recitantur opinio
nes. Secunda ibi: ſed verius.

26 † In ead. gl. in fi. tenetis quòd iſta nomina: de peculio, de
in rem verſo, quod iuſſu, inſtitoria, tributoria, & exercitoria,
non ſunt actiones, nec propria nomina actionū, ſed ſunt ad-
e iectiones, ſiue qualitates actionum, ſeu cognominationes. e †
Agitur enim contra patrem uel dominum actione ex eo con
tractu, qui celebratus eſt cum filio uel ſeruo, adiecta illa quali
tate: eatenus, quatenus eſt in peculio: uel quatenus eſt uerſum
in vtilitatē domini: & ſic in ſimilibus: vt dicta l. tertia. §. Iulia
nus quoque. verſic. cui cognuit. hic allegata in gl. & ita ēt te-
net ibi gl. in ver. mandati. Et ita ēt tenet gl. in l. ſi tñ plures. §.
hæ actiones. in gl. inf. ff. de exercitoria. & gl. in §. fi. in verbo
directo. infra, quod cū eo. & Bart. in l. tertia. §. ſi filiusfamilias,
ad fi. & ibi ēt Angel. ff. de peculio. Et ita ēt tenent doct. hic: vt
Ioan. Fabr. poſt Pet. de Bella Perti. & Ang. de Aret. & Nico. de
Neapo. poſt antiquos in ſecūda quæſtione gloſſarū. Et in hoc
reprobant opi. Iacob. de Rauen. tenentis contrarium. Et pro
hac communi concluſione benefacit ſecundū Ioan. Fab. hic:
quia ſi eſſet vna & propria actio, & iſta de peculio, & ſimiles
haberent tempus præſcriptionis vniforme: & tñ cōſtat quòd
habēt difforme: quia habent tale, & tantū tempus, quale, &
quantum habet illa actio, cuius cognomē recepit. l. cùm poſt
mortem, in princi. ff. quando actio de peculio eſt annalis. † Et
27 ſi diceres, cuius effectꝰ, aut vtilitatis eſt iſta indagatio, an iſta
ſint propria nomina actionum, an verò ſint adiectiones, ſiue
qualitates, reſpondebat Ioā. Fab. hic, & eū ſimpliciter ſequi-
tur Ange. de Aret. hic, ꝙ effectus eſt maximus: quia ſi iſta eſ-
ſent propria nomina actionū, eſſent ſtricti iuris ſine dubio
aliquo: cùm non ſint de enumeratis, in §. actionū, infrà eodē,
Si autem dicimus quod iſta ſunt cognomina actionum, certè
& regulabuntur ſecundum naturā illarum actionum, quibus
adijciuntur: & ſic ſi adijcientur actioni bonę fidei, iſtæ cogno
minatæ eēſebuntur eſſe bonæ fidei. Si aūt adijcientur actioni
ſtricti iuris, de ſtricti iuris eſſe dicentur. Et ad hoc bene facit
tex. quamuis ipſi non allegent hic. Et in l. in bonæ fidei cōtra
ctibus. ff. de peculio. Et quāuis ita, vt ſuprà retuli, teneat Ioā.
Fabri. hic, ipſe tamen Ioan. Fabri. in §. fin. infra, quod cum eo.
aliter tenet, & dicit ſe tanquā electum iudicē in hac quæſtio
ne, pronūtiare hoc modo, quòd vtraque opi. eſt vera. & quot
ſint cognomina, ſiue adiectiones aliarum actionum. Itē & ꝙ
ſint ſpecies actionum de per ſe. Poſteà ſubdit iocosè, ſi quis
per hanc ſententiam grauetur, appellet & ſecundum eum,
parum lucrabitur, quia, ſecundum eum non eſt magna vtili-
tas in hac quæſtione. Ego in prædictis, videlicet circa effectū
reſultantē ex iſta quæſtione, reperio quod Bar. qui hic per a-
lios non allegatur in l. prima, in prin. ff. de pecu. in tertia col.
tenet de directo cōtrarium, & iudicio meo, melius, ꝙ actio-
nes iſtæ de peculio, de in rē verſo, quod iuſſu, & ſimiles, quæ
competunt contra patrē & dominum, ſemper ſunt ſtricti iu-
f ris. f * quāuis illa quæ cōpetebat cōtra filium, eſſet bonæ fi-
dei, per tex. optimum in l. mora. §. in bonæ fidei. ff. de vſuris.
& ita etiam tenet Nico. de Neap. hic in apoſtillatione text. &
in hāc ſecundam partem inclinat ipſemet Ioan. Fabri. in di-
cto §. fin. infrà quod cum eo. quicquid ipſe dixerit hic.

28 Iuxta prædicta tangunt hic docto. † an actio de peculio ſit
in rem, vel in perſonam: quā quæſtionē vltra docto. hic habe
mus ēt latè examinatam per Barto. in l. frater à fratre. ff. de cōdi
ctio. indebi. in ſexta col. in verſic. ſumus expediti de ſecunda
parte glo. &c. & in l. prima, in princi. ff. de pecu. in quinta co-
lum. per Cyn. & latiùs Bal. in l. penultima. C. quod cum eo. Et
in iſtis locis magis communiter concludi conſueuit quòd ſit
perſonalis, per iſtum tex. vbi expreſſe hic dicitur. & per text.
in l. ſumma cum ratione. §. fin. ff. de pecu. & per nonnulla a-
lia, de quibus ibi per eos.

29 † An autē actio de peculio oriatur ex naturali & ciuili obli
gatione ſimul, an verò ex ciuili tantùm: an verò neutram ma
trē habeat, tāgit multum diffusè Ioā. Fab. hic poſt Pet. & Ia-
cob. & quaſi nihil aliud ponit Ioā. Fabr. in hoc §. qđ etiā latè
examinat hic Nico. de Neap. poſt antiquos in tertia quæſtio-
ne gl. Et eſt quæſtio, quæ fuit inter antiquos gloſſatores, pro-
ut clarè refert & ponit gl. in l. frater à fratre, in princi. in glo.
prima, valde lōga circa mediū. ff. de condi. indeb. & ibi latè
Bar. in ſeptima col. Idem Bal. in l. prima, in prin. in tertia col.
ff. de peculio. Et in iſtis locis magis cōmuniter concluditur,
quòd oriatur ex ſola ciuili obligatione, habēte tñ effectum na
turalis, quicquid dixerit Pau. de Caſ. in dic. l. frater à fratre, in
princip. vt hic per Ange. de Aret. Et per hoc concluditur etiā
30 magis cōmuniter. † quòd actio de peculio ſit natiua, nō datī-
ua, cùm oriaɾ ex ciuili obligatione tāquā ex matre: quicquid
dixerit Cyn. & malè, in l. dominum, circa fin. C. quod cum eo.

31 † An autē actio quæ cōpetit contra filium, & quæ datur cō
tra patrē ſint eædē numero, an verò ſint duæ, vna, quæ cōpe-
tat contra patrē, & alia quæ cōpetat contra filiū: ponit Bart.
in dict. l. prima, in princip. in tertia colum. ff. de pecul.

32 † An autē debitum à filio vel ſeruo ſit onus peculij, ita ꝙ
ipſum peculiū ſequatur, penes quēcūqꝫ vadat: & qualiter i-
ſtud debeat intelligi: explanat magiſtraliter Bar. in dic. l. fra-
ter à fratre, in prin. in nona col. in verſi. venio ad ſecundā gl.
magnam. & ibi diſtinguit, Aut peculium trāſit ad aliquē, vnà
cum ipſo ſeruo: & tranſit cū onere. Si autē trāſeat ſine ſeruo,
& tunc aut titulo vniuerſali, & tranſit cum onere: aliàs nō: vt
ibi plenius per Bartolum, cum quo ēt ſimpliciter tranſit An-
gelus hic. De quo ēt videatis nota. Baldū in l. fi. in quinta col.
C. quod cum eo. Et per iſta remanet expedita hæc gl. prima.

Glo. magna in verb. ipſo iure. quæ gl. diuiditur in quinque
partes principales. Vt in prima declaretur actio de peculio.
In ſecunda declaretur actio de in rē verſo. In tertia declareɫ
actio, quod iuſſu. In quarta declaretur, exercitoria, inſtitoria,
& tributoria. In quinta declaretur totus titulus de noxalibus.
Et ſecunda incipiat ibi: præter hanc actionē. Tertia ibi: itē eſt
actio quod iuſſu. Quarta ibi: itē ſunt aliæ tres. Quinta ibi: in
delictis autē. Hæc diuiſio, iudicio meo, non poſſet eſſe magis
inepta ad hanc gl. quia vt patere pōt cuilibet eā intuenti, gl.
hoc ordine non procedit. Et propterà ego diuido hanc in
duas partes principales. In prima ad declarationē tex. noſtri
ponit, quare prætor contra diſpoſitionem iuris ciuilis volen-
tis neminem ex alterius perſona obligari, diſpoſuerit patrē,
vel dominum teneri pro filio, vel ſeruo de peculio. In ſecun-
da glo. aggreditur notabilem diſtinctionem. Secunda ibi: dili
genter tamen diſtingue.

Et ego expediam vnamquanque partē glo. de per ſe ſubdi-
uidendo, & addendo, prout fuerit opportunum: quāuis Ioā.
Fab. hic. ad hanc glo. tā longam, & prolixam nihil addat, di-
cens, quòd hāc gl. non oportuit hic poni: quia de ea ſatis tra
ctabitur infra titulo primo & ſecundo. Ad hanc ēt totā iſtā
glo. nihil aut parum admodum addit hic Nicol. de Neapo. in
ſexta. ſeptima & octaua oppo. gloſſarū. Et bene faciunt, mate
rias in proprijs locis reſeruare, ne alijs titulis aut legibus dos
debita ſubtrahatur: vt alibi inquit Bal. in l. falſus. in finalibus
verbis. C. de fur. Ego tamen, vt prædixi, ne hæc tā longa gl. ita
intacta pertranſeat, attingam, & ſuccinctè quæ neceſſaria vi-
debuntur: in alijs vos ad opportuna loca remittā. Accedā igi
tur ad primā partem principalem, quæ non indiget ſubdiui
ſione: pōt tñ in tres particulas ſubdiuidi. In prima ponit qua-
re de iure ciuili pater non debeat teneri pro filio. In ſecunda.
quare etiā de iure ciuili, dominus nō debeat teneri pro ſeruo.
In tertia quare induxerit prætor non obſtante diſpoſitione iu
ris ciuilis, quòd pater & dominus teneantur pro filio & ſer-
uo de peculio. Secunda ibi: inſpecto pro ſeruo. Tertia ibi: ſed
tñ prætor æquitatem conſiderat. In ead. gloſſa ibi: quod parſi
monia quærit. iſtud declarate vt per Bart. in rubri. ff. de pec.

In eadē gl. ibi dñm pro ſeruo teneri dicit. & ſic ad finē pri
mæ partis principalis dicite, vt latius dixi ſupra in euidētia-
lib. & ſm ibi dicta hāc primā partē princi. huius glo. intelligi
te, & declarate. Sum modò in ſecunda parte principali. gloſ.
quæ incipit ibi. diligēter tñ diſtingue. quā ſubdiuido in qua-
tuor partes. In prima parte ponit gl. qñ filius vel ſeruus cōtra
hit, quō obligetur pater, dñs. In ſecunda, qñ filius vel ſeruus
quaſi cōtrahit. In tertia vltra actionē de peculio, ponit ēt de
actione

actione de in rem verſo, & quod iuſſu. Item de eaercitoria, in
ſtitoria, & tributoria, quamcunq; de per ſe declarando. In
quarta ponit qualiter in delictis & quaſi delictis pater vel do
minus pro filio aut ſeruo teneantur. Secunda ibi: item quæ di
cta ſunt, quando contrahit. Tertia ibi: præter hanc actionem
de peculio. Quarta ibi: in delictis autem, & quaſi delictis. In
tertia poſſet adhuc in quinque particulas ſubdiuidi, quéad-
modũ quinque actiones in ea declarantur. Partes de ſe patẽt.
Eodem modo illa quarta poſſet in alias particulas ſubdiui
di: ſed non expedit. Subdiuidatis eam per vos.
In ea. gl. ibi: deducitur ex ipſo peculio quicquid ſeruus na-
turaliter domino debuit: Intelligite quando dominus nõ poſ
ſet aliunde debitum ſuum cõſequi, nec aliter poſſet indemni
tati ſuæ conſulere: aliàs ſecus, vt eſt tex. in l. ſi noxali. §. quod
autem. cum §. ſeq. ff. de pecu.
33 † Et an ſtandum ſit libro rationum domini, ſi in eo ſcripſe
rit ſeruum ſibi debere. Dic ꝙ non, niſi ſit in certa, iuſta, & vera
cauſa: vt eſt tex. in l. nõ ſolùm. §. an debitor. & ibi no. Bar. ff. de
pec. quod tñ pendet à materia legis, nuda ratio. ff. de dona.
In eadẽ gl. ibi: obligatur enim ſeruus domino naturaliter.
Iſtud declara & intellige, vt magiſtraliter per Bart. in l. ſi id,
quod dominus. ff. de condi. inde.
34 † In eadẽ gl. ibi: ex ecepta cauſa mutui: ex qua nec filius nec
pater tenetur. Intellige effectualiter: quia obſtat exceptio Se-
natuſconſ. Macedoniani: vt toto ti. ff. & C. ad Macedo.
35 † Ad declarationem tamen, & limitationem illius tituli:
vnum diligenter notate, quod ſingulariter poſuit Inn. in cap.
quia plerique. circa finẽ cõmenti ſui: extra de immu. eccle. vbi
voluit ꝙ licet filio la. & etiã patri contra creditorem, qui mu
tuauit pecuniam filiofami. competat exceptio Macedoniani;
ꝙ tamen ſi in veritate, poſito etiam quòd probari non poſſet,
mutuaſſet creditor ob neceſſitatem filij peccaret mortaliter
b ius, qui exceptione ſe defender t. Bene facit l. Macedonia-
36 ni. C. ad Macedo. † Et in quibus caſibus ceſſet iſta exceptio
Macedoniani, habetis tex. no. in l. ſecũda & tertia. C. ad Ma-
ced. & glo. magiſtralem, & ſingularem, & fortè nõ habetis in
iure pleniorem gl. illa. §. illud i l. ſecond. in verbo ſenatus, in-
frà, ꝙ cũ eo. & ſingulariter per Bal. i dicta l. Macedoniani. vbi
inter cætera ſingulariter dicit quòd iſta exceptio Senatuſcon
ſulti Macedoniani ceſſat in filiofamilias mercatore.
37 † Dicit etiam ſignanter Baldus in l. Zenodorus. quæ eſt l. 2.
C. ad Macedo. quòd ſi filiusfamilias conſueuit accipere pecu
niam mutuò, & pater conſueuit talia mutuata reſtituere, ꝙ
ceſſat exceptio Macedoniani, per textum optimum in l. Titia
nus, quæ eſt l. ſi. ff. quòd cum eo.
38 † In ead. glo. ibi: ſecus in ſeruo. vt infra titu. primo. §. illud:
Et ratio diuerſitatis eſt, quare ſeruo mutuanti non competat
exceptio Macedoniani, quia in eo ceſſat rõ, propter quã intro
ducta fuit in filiofami. quã rationem ponit tex. in §. illud, in-
frà titu. ſecundo, vbi formaliter inquit tex. Ideo ſenatus pro-
ſpexit, quia ſæpe filij onerati ære alieno creditarum pecunia
rum, quas in luxuriam conſumebãt, vitæ parentum inſidiabã
tur, vt eorum ſucceſſiones obtinerẽt: quę ſpes hęreditatis ob
39 tinendæ ceſſaret in ſeruo. † Et per hanc rationem ego infero
ꝙ iſta exceptio non habet locum, ſi religioſus, vel monachus
acciperẽt mutuũ, cùm in eis ceſſet ratio quæ eſt in filijs, cùm
religioſus nõ habeat ſuccedere ſuperiori, vel Abbati. Et ita te
net in terminis Ioan. Fabr. in §. ſi. in antepenul. col. infrà qđ
40 cum eo. iſtud tamẽ pẽderet ab ea † quæſtione, an monachus
g æquiparetur ſeruo, g an filiofamil. h de qua p Barto. & alios
h oẽs in l. cùm proponas. C. de hæredi. inſtituen. & pleniùs per
Bartolum, in l. prima, in princip. in quarta quæſtione princip.
ff. de vulgar. & pupil. & per Bal. plenè hoc diſputantẽ in l. pri
ma in 9. C. qui admit. per Ange. & Imo. i l. paterfami. ff. de hæ
redibus inſtituend. Ponunt Canoniſtæ, vt Ioan. Andr. in capi.
in præſentia. extra de probat. & Imo. in capit. Raynutius. in
materia vulgaris ſubſtitutionis. extra de teſta.
In ead. glo. ibi: vſque ad quantitatem verſam: vt infrà titu-
lo primo. §. in rem. Hãc materiam actionis de in rem verſo,
nemo eſt, qui hic examinet, ſed eã tradũt oẽs in illo §. præte-
41 rea. verſi. in rem, infrà eodẽ, ibidem videatis. Et † qualiter in
ea formandus ſit libellus, habetis hic per Ange. de Are. & ple
nius per Io. Fab. in §. ſi. infrà quod cũ eo. Illud tamen notate,
42 † ꝙ quãuis actio de peculio mortuo filio cõtra patrẽ ſit an-
nalis, tñ per titulũ ff. qđ actio de peculio eſt annalis. & dixi ſu
pra in euiden. iſta tñ actio de in rẽ verſo, & eodẽ modo quod
iuſſu, de quo infrà §. proximo, in glo. ſunt contra patrem per-
petuæ filio mortuo. Text. eſt nota. in l. Macedoniani. & ibi
Bart. C. ad Macedonia.
43 † Et quid erit, ſi ego commodaui pecuniam vni pauperi, &
exiſtenti non ſoluendo, qui ex illa pecunia filios alimentaue-
rit: vtrùm poſſim agere contra filios, qui habent fortè res ma
ternas: ex eo ꝙ dicatur illa pecunia in rẽ filiorũ neceſſariò im
penſa, iuxta dictum §. præterea introducta. verſi. in rẽ. in ver-
ſic. aut familiæ frumentum emerit. Hãc quæſtionẽ tangit ſin-
gulariter Bart. in l. his ſolis. ff. de condictio. indebi. & ibi dicit
eſſe argumentum quòd ſic: poſteà cogitandum relinquit. Vi-
dete Bald. in l. ſin. C. ad Maced. ſecundum bonas lecturas.
In ead. glo. ibi: vt ff. quod iuſſu. l. prima & ſin. De iſta actio-
ne, quod iuſſu, habetur per omnes in §. primo infra qđ cum
eo. ibid. videatis. & l. ſi mandator. per Cyn. Bal. & Salicet. C.
44 qđ cum eo. † Et formã libelli in iſta actione qđ iuſſu, videte
hic per Angel. & vltra eum per Spe. in titul. de ſolutio. §. no-
tanter. ſecundum quod enim refert Nicol. de Neapol. hic, in
ſeata quæſtione, extra gloſſ. in materia actionis, de peculio.
45 † In ead. glo. ibi: quia exercitor dicitur dominus nauis. Ma
teriã huius exercitorię ponunt omnes in §. primo, infrà, qđ cũ
eo. & circa eam multa pulchra & ſignãda ponit Bal. in rubri.
C. de eaercitoria. Et quot requirãtur ad hoc vt dñs nauis cõ-
ueniri poſſit exercitoria pro pecunia mutuata eius exercitori
in refectione nauis: habetis tex. not. & ſignandum, quẽ Ange.
hic habet pro ſingulari in l. ſi. ff. de exercitoria. qui tex. requi
rit quòd quatuor concurrant: vt ibi in tex. & ibi per Barto. &
per Angel. de Aret. hic, & per glo. nota. in l. prima, in verſicu.
probetur. & ibi per Bald. C. de exercito.
46 † Et formam libelli in hac exercitoria videte per Angel.
i hic, & vltra eum videatis optimũ textũ quẽ omiſit i allegare
hic Ang. de Aret. in l. prima §. nõ autẽ ex omni cã. ff. de exerci
to. Eius formã ponit ẽt Spec. in dicto tit. de ſolutio. §. notan-
dum. referente Nico. de Nea. in loco ſuprà proximè allegato.
Aduertite tamen pro habendis fundamentis præſentis ma
47 teriæ, quamuis nemo declaret, † quod differentia eſt inter a-
ctione de peculio, de qua principaliter tractat §. noſter. & a-
ctionẽ iſtã exercitoriã: quia illa exercitoria i ſolidum cõpetit:
iſta quatenus eſt in peculio. Ita glo. in l. prima, in prin. in verſi.
de peculio. ff. de pecu. & tex. in §. 1. ver. eadẽ rõne. infrà quod
cum eo. Itẽ illa eaercitoria habet locum ẽt qñ quis præponi-
tur certo generi negotiationis: iſta autẽ actio de peculio ne-
quaquam. Item illa exercitoria habet locum, qñ filius, vel ſer
uus cõtrahunt dñi voluntate aut expreſſa, aut tacita: aliàs ſe-
cus: iſta autẽ de peculio datur, ſi ſit cõtractum dño vel patre
ignorante, imò ẽt expreſsè cõtradicẽte. l. ſi quis ſeruũ. §. ẽt. ff.
de pecu. Itẽ qñ pater vel dñs cõueniuntur de peculio, dedu-
cunt in primis qđ eis debetur, aut eis, qui ſunt ſub eorum po-
teſtate, vel gubernatione: vt vidiſtis in prin. huius gl. ſecus eſt
in exercitoria, in qua non ſit iſta deductio, cùm in ſolidum te-
neatur. Has quatuor notabiles differentias ponit magiſtra-
liter Bartol. in l. prima, in princip. in 2. colum. ff. de pecu.
In eadem glo. ibi: tabernæ aut ſtationi præpoſuit. De hac
inſtitoria habetur per omnes in §. inſtitoria, infrà quod cum
eo. & per Baldum in rubri. C. de exercito. vbi circa eam mul-
ta pulchra, & ſignanda ponit.
48 † Quis autẽ dicatur propriè inſtitor, & vnde dicatur, decla
rat Iuriſconſultus in l. inſtitor. & in l. ſequen. & in prin. l. ſequẽ
tis. & §. primo, vſq; ad §. nõ tñ. ff. de inſtitoria. & ibi per Bart.
quæ differentia ſit inter inſtitorem, & procuratorem. Nam il-
le, qui præponitur certæ adminiſtrationi quæſtuariæ, & vni-
uerſali, dicitur eſſe inſtitor: ille verò, qui præponitur certę rei,
dicitur procurator: & ſi præponatur vniuerſali adminiſtratio
ni, non tñ quæſtuariæ, dicitur magnus procurator. ita Bart. in
dict. l. inſtitor. per illum tex. cum ſequentib. & idem Bar. in l.
ſi inſtitorem. ff. ſi certum petat. & plenè per. Ioan. de Imol. &
alios in cap. penul. extra de fideiuſſ. Et propterea dicebat Bal.
49 in l. mandatum. in 3. oppo. C. mand. † quòd præpoſitus ad
vnum actum, propriè non eſt inſtitor: quia vnus actus non eſt
vniuerſitas. Hinc eſt; ſecundum eum, quòd tunc datur vtilis
inſti-

inſtitoria, non directa.l.liberto, in princi. ff.de negot. geſt. Et
50 ſecundum quod ibi vult ſignanter Bal. † ſufficit ſi dominus ſimpliciter dicat, Facio te inſtitorem meum: quia per hoc videris eſſe præpoſitus quibuſcunque negotijs, quibus dominus vti ſolebat.l.Titianus.ff.quod cum eo. Et vnum circa prædicta diligenter notate, quòd ea, quæ ſtatuta ſunt in exercitoria, illa omnia etiam habent locum in inſtitoria. Ita dicit no. Bald.in l.prima, per glo.ibi.C.de exer.

51 † Circa hanc inſtitoriā vnum etiam diligenter, & perpetuò notabitis, ꝙ ſi inſtitor alicuius mercatoris miſerit ad aliquem cautionem tenoris huiuſmodi: Habes penes menſam patroni mei mille aureos, quos tibi reddere debeo in calendis Maij ꝓximè futuris: mortuo principali mercatore ſine herede, & bonis eius excuſsis, & venditis, & non exiſtētibus ſoluendo, per verba huius epiſtolæ, ſeu cautionis inſtitor nō obligatur ad iſta mille: imò nec ad aliquid poteſt propterea cōueniri. x Ita eſt tex. in terminis peregrinus & ſingularis, in l. fin. ff. de inſtito. qui tex. non tamen procedit ſine dubio: cùm alibi habeamus, ꝙ ſi aliquis contrahat cū inſtitore, ꝙ ipſe inſtitor ēt tenetur, per multa iura, quæ ēt ibi allegat Bart. & dicit Bartol. ibidem in fi. verbis, quòd iſtud relinquit maiori declarationi. Vos dicite quòd ideo in caſu d.l. fina. nō obligatur inſtitor, quia non promiſit, ſed ſolùm cōfeſſus fuit. Et iſte eſt verus intellectus ad illum tex. ſecundum Bald. in rubr. C. de conſtitu. pecu. in tertia col. & latiùs per eundem Bald. in Auth. ſi quando in eodem tit. C. de conſti. pecu. Et iſtum intellectum ponit etiam, & tenet Bartol. in illa l.fin.

52 † Dicit etiam ſignanter Bal. in dict. Auth. ſi quando. quòd verba ſuprà ſcripta in alio, quàm in inſtitore, vel adminiſtratore, operentur cōſtitutū, & inducāt cōtractū conſtitutę pecuniæ: per tex. quem ad hoc habet pro vnico, & ſingulari, in l. quidam. ff. de conſtitu. pecu. Et idē etiam in terminis per illum tex. dicit Bart. in l. illa l.fin. ff. de inſtito. Et notabilem rationē diuerſitatis, quare ſuprà ſcripta verba in inſtitore, vel alio adminiſtratore non inducant cōſtitutū, in alijs autem ſic, colligo ex verbis Bald. in d. Authen. ſi quando. eò quia in inſtitore vel adminiſtratore illa confeſsio operatur, & valet ad probandum in præiudicium principalis domini, dict. l. finali. ff. de inſtit. ſed in alio non adminiſtratore illa confeſsio non poteſt operari circa probationem: vnde nil mirum ſi operatur in conſtitutum, per dictam l. quidam.

53 † Item addite prædictis, quòd illæ differētiæ, quæ ſunt inter actionem de peculio, & exercitoriā, quas ſuprà proximè retuli, illæ eædem ſunt inter actionem de peculio, & inſtitoriā. Et ita Bart. qui in ſpecie declarat in dict. l. prima, in princ. in ſecunda colum. verſicul. venio ad quæſtiones. ff. de pecul.

54 † Formam autem libelli in hac inſtitoria videatis hic per Ange. de Aret. & eam ponit etiam Spec. in præallegato titu. de ſolu. in verſicul. idem frequenter.

55 † In eadem gl. ibi. §. introduxit. & §. inſtitoria & §. primo. De hac tributoria actione habetis per omnes in d. §. introduxit, infrà ti. t. & per Bal. in præallegata rubr. C. de exerci. Et formam libelli in ea videatis hic per Ang. de Are. & per Spe. in ti. de ſol. §. notandum. ver. porrò. Et ad euidentiam huius actionis tributoriæ quæ habet naturam cæteris, quæ ſup. dicta ſunt, minùs notam.

56 † Item pro notitia formationis libelli, ſciendum eſt, quòd quamuis pater, vel dominus, quando cōueniuntur actione de peculio, habeant priuilegiū, vt in primis, & ante omnes, deducāt quod eis debetur, aut exiſtentib. ſub eorū poteſtate, ſiue gubernatione, vt vidiſtis in ſecunda principali parte huius gl. ad princip. tamen prætor per hanc actionē tributoriā temperauit illam deductionē, quando filius, vel ſeruus cōtraxerūt in merce peculiari, ſciente, & patiente patre, vel domino: quo caſu pater, vel dominus ante alios non habent hoc priuilegiū deductionis: imò per illud edictū de tributoria vocatur dominus in tributum cū cæteris creditoribus. Contribuit enim dn̄s in mediū, quantū eſt in merce peculiari: & tunc fit diſtributio inter dominū, & cæteros creditores pro rata portione debiti vniuſcuiuſque.
57 † Et propterea appellata eſt tributoria: quia per eā fit cōtributio creditorū. De his eſt text. in l. prima, in princ. ff. de tributoria. & in illo §. introduxit. & ibi inter cæteros docto. videatis notabiliter Ioā. Fab. in primo euidentiali poſito in princ. illius §. Videatis ēt tex. in §. is quo quoque, cum tributoria. in eodē tit.
58 † Et ex iſtis apparet vobis, duas eſſe differētias inter actionē de peculio, de qua principaliter tractat §. noſter, & actionē iſtā tributoriā. Prima eſt, ꝙ nō pōt agi iſta tributoriā. niſi cōtractū ſit in merce peculiari, ſciente, ac patiente patre, vel domino expreſsè, vel ſaltē tacitè, iuxta l. primam. §. ſcientiam. ff. de tribu. ſed actione de peculio agi poteſt, etiam quando contractum fuerit ignorante domino, vel patre, imò etiam expreſsè contradicente, iuxta l. ſi quis ſeruum. §. etiam. ff. de pecu. & vidimus ſuprà.

59 † Secunda eſt differētia: quia pater, vel dn̄s cōuēti actione de peculio, habēt priuilegiū deductionis: ſed per iſtā tributoriā impedit deductio eo mō, quo ſtatim dictū eſt. Iſtas differētias inter actionē de peculio, & tributoriā, & nōnullas alias ponit Bart. in d.l. prima, in princ. ff. de pecu. in ſecūda col.

Quæ autem differentia ſit inter iſtam tributoriam, & exercitoriam, habetis tex. & ibi glo. no. in l. 1. §. ſi is, qui nauem. in glo. 1. ff. de exercitoria.

60 † In eadē gl. ibi: in quātū id peculium locupletius eſt. alios caſus, in quibus agi nō pōt de peculio, niſi eatenus, quatenus peculium effectū eſt locupletius, enumerat gl. in l. cùm ancilla. in ver. locupletius. C. qđ cū eo. & retuli ſuprà in 1. notabili.

In ead. gloſ. ad fin. doctores ſimpliciter tranſeunt cum hac vltima parte huius glo. & ad eam nihil addunt.

61 † Dubitat tamen circa eam Ange. hic, an ſi filius cōuentus ex delicto, fuerit contumax: quo caſu expeditum eſt, ꝙ hodie pater nō pōt dare illum pro noxa. §. fin. infrà de noxa. hic allegato in gl. an ſaltē fiat executio cōtra patrē in peculio profectitio. De quo videatis glo. in illo §. fin. in verſi. cōueniri. & ibi per omnes, maximè Ioan. Fabr. qui latè hoc examinat, & per Bart. in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. ad finem, & ibi per oēs alios. ff. de damno infecto. per Barto. & Imo. in l. cùm filius, in princip. ff. de verborum obligationibus. per Bart. & Bal. in l. penultima C. qui bon. ced. poſſ. per Bart. & Imo. in l. ſi filio, la 2. ff. ſoluto matrimonio. & Bal. i l. prima. C. ne filius pro patre. Vide dom. Alex. i d. l. ſæpe. i ſecūda char. ff. de re iudicata.

62 † Tangit etiā circa hanc vltimam partem præſentis gloſſ. Ang. de Aretio hic, an publicatis bonis filij propter eius delictū, intelligatur ēt publicatū peculiū aduentitium. Et dicit ꝙ nō, in præiudiciū patris, per tex. quem dicit ad hoc eſſe ſingularem in l. tertia. C. de ſenten. paſsis. Et corruptè allegat, quia eſt in ti. Cod. de bonis proſcriptorū. & ibi Baldus dicit illum textum non eſſe alibi in iure. Idem tenet ēt Bald. in repe. l. de quibus. in tertia col. ff. de legi. & illum etiam reputat ſingularem Ioannes de Imola in dicto §. ſi de vectigalibus. Et quamuis ille textus
63 † loquatur in peculio caſtrenſi, vel quaſi: tamē ſi illud, in quo pater nullum penitùs ius habet viuente filio, nō aufertur ſibi, nec publicat̄, quāto minus publicabit̄ aduētitium, in quo pater habet ius vſusfructus, etiam viuēte filio? l. cùm oportet, in princip. C. de bon. quæ libe. de quo videatis latiſsimè Bartolum in dict. §. ſi de vectigalibus. in fin. col. & Bar. & Bal. in l. ſi quis in tantam. C. unde ui. per Bart. in l. 3. §. ſed utrùm. ff. de minori. & in l. tertia. §. ſi filius. ff. quòd quiſque iuris. & in l. ſi fil. ff. de his, qui ſunt ſui, uel alien. iur. Et generaliter de omnibus peculijs ultra tradita in illo §. ſi de uectigalibus. uidete Bal. in l. prima. C. ne filius pro patre. & not. in l. penult. in 11. columna, in uerſi. modò quæro. C. de excep. rei iudic. per Angel. & Imo. in l. ſi filius. ff. de dam. infect.

64 † Dicebat etiam Angel. de Aret. hic, quòd eodem modo ecōtra publicatis bonis paternis, nō publicatur peculiū profectitiū in præiudiciū filij: per tex. quē ad hoc reputat ſingularem, in l. tertia. §. ſed vtrùm. in fi. ff. de mino. Et illū tex. Bart. ibi ante fin. dicit bene eſſe notandum, & ſe neſcire alibi. Illū etiam habet pro unico, & ſingulari Ioā. de Imo. in dic. §. ſi de uectigalibus. & de hoc ibi per Bart. in fi. col. & ꝑ Bal. i l. penul C. qui bon. ced. poſ. & i l. penn. i 10. col. C. de bo. au. iudi. poſ.

65 † 1 * An autem publicatis bonis paternis, publicetur uſusfructus, quē habet pater in aduētitijs eo uiuente, tāgit Bar. in d. §. ſed utrùm. & dicit, hoc eſſe dubitabile, & ſuper eo relinquit cogitādū. Dicit tn̄ ſe de facto uidiſſe obſeruari, ꝙ talis uſusfructus publicetur. Et iſtud in terminis firmat Bart. in l. ſi poſtulauerit. §. iubet. per illum tex. ff. ad leg. Iul. de adul. de quo ēt & per Bal. in cap. 1. §. rurſus. de cōtro. inue. i uſib. feudo.

† Publica-

66 † Publicatis autem bonis maternis propter ipſius matris
delictum, clarum eſt quòd filij de eius bonis nihil habere de
bent. l. de bonis matris. C. de bon. proſcrip.
Et extra glo. quia vidimus in tex. & glo. ꝙ pater non tene-
m tur pro delicto filij, m niſi quatenus eſt in peculio, &c. mul-
67 tũ congruenter tangit hic Ang. de Aret. † nunquid valeat ſta
tutũ ꝙ pater teneatur pro delicto filij, iuxta ea, quæ hic vidi-
mus: Secundum eum, videretur dicendum ꝙ non, maximè
iuncta l. j. & l. ſi filius. C. ne fil. pro patre. & l. cum te. C. ne
vxor pro mari. Contrarium tamen refert tenere gloſſ. illam
notabilem, & ordinariam in rub. C. de decre. decu. li. 10. Po-
ſtea dicit, ꝙ Bald. in d. l. prima. C. ne filius pro patre. & Salice.
in l. ſi filius, in eod. tit. intelligunt illam gl. verum dicere in pę
na pecuniaria: quia ad hoc põt obligare ſe pater per pactum:
ergo & per ſtatutum: vt l. nec ex prætorio, & ibi gl. ff. de reg.
iur. & l. non impoſsibile. & ibi gl. magna, in fin. & ibidẽ Bart.
ff. de pact. latè Bar. in l. omnes populi. in 3. q. principali. ff. de
iuſti. & iu. & eſt tex. expreſſus melior de iure, licet in commu-
ni non allegetur, in l. fin. ad fi. & ibi Bar. & Bald. C. de fideiuſſ.
Secus eſt in pœna corporali: vt 23. quæſt. 5. capit. cùm homo.
in gl. fin. Et iſta eſt diſtinctio, quam ſentit, & vult præallegata
gl. in d. rub. C. de decretis decu. lib. 10. Addit Ang. de Are. hic,
68 hoc vltimo caſu rationem eſſe, quia nemo poteſt ſe commit-
tere iniuriæ corporali, quæ carnem ſcindat. l. prima. §. vſque
adeo. & ibi pulchrè Bart. ff. de iniur. vel alio modo torqueat
perſonã. l. interdũ, la 2. §. qui furẽ. & ibi gl. & Bar. ff. de fur. Et
illud idẽ ẽt, vt ſuprà refert ipſe, tenere Ang. & Imo. in l. cùm fi-
lius, i princ. in verſ. extra gl. adde dictis Bar. ff. de verb. oblig.
Ego, quia paſſus eſt pulcher, & opportunè hic cadit. inten-
do cum vltra alios benè, & latè examinare: & vltra ſupra alle
69 gata, addo idẽ, quod ſuprà ſcilicet † ꝙ tale ſtatutũ, ꝙ pater te
neatur ex delicto filij, valeat, & teneat, tenet ẽt Bal. in l. recepti
70 tia, in princ. p. 3. col. C. de conſti. pecu. vbi dicit † ꝙ quamuis
mercatores, aut eorum conſules, nõ poſſunt ſtatuere quòd pa
ter teneatur pro filio, niſi pater filij mercatoris ferat quæſtũ,
eò quia iſtud ſtatutũ eſſet cõtra ius gentium, quòd tamẽ illud
poſſet diſponi per ſtatuta ciuitatis, licet nõ per ſtatutũ vnius
collegij. per illã gl. in rub. C. de decre. decu. lib. 10. Et idem ẽt
quod ſuprà tenet Bald. in rub. C. res inter alios acta. in 2. col.
71 vbi dicit † quòd ſi ſit ſtatutum quòd conſortes teneantur ſol-
uere pœnas pecuniarias bannitorum: quod ſtatutũ valet, per
illã gl. i rub. C. de decre. decu. lib. 10. Et hoc ſtatutũ, ſm eũ, eſt
tollerabile, ſed nõ laudabile, Et ſm eũ eſt gl. no. i §. qm vero. C.
i Auth. vt nulli iudicũ. q̃ dicit, Nota cõtra Pot. ſtatẽ, qui punit
cõtra tã pro aliquo delinquẽte, debet intelligi, qñ hoc faciunt
72 ex arbitrio ſuo: nõ ſi ex arbitrio legis. † Pœnas tñ corporales
vel infamię ſtatutum nõ poſſet imponere pro delictis alienis,
quia eſt contra ius diuinum: cùm nec conſenſu id fieri poſſit:
vt no. per gl. in dict. cap. cùm homo. Et cũ Bal. ibi, & in dict. l.
prima, C. ne fi. pro pa. tenet etiam Pe. de Anch. in repet. ca. ca-
nonũ ſtatuta. extra de conſtit. in 18. char. in verſi. quæro vlte-
rius., ſcriptum eſt in lege diuina, &c. vbi etiã refert conſtituiſ-
73 ſe Bald. & tenuiſſe † quod valeat ſtatutum Florentinorũ diſpo
nens quod propter homicidium vnius, oẽs conſortes expel-
lantur. Et quò ad terminos noſtros idem etiã, quod ſuprà te-
net Bald. in l. ſi quis in tantã. in 4. col. C. vnde vi. & ibi dicit ꝙ
tale ſtatutum eſt contra ius naturale: ſed tamen valet. Et idẽ
etiam tenet Bald. in l. ſi filio. la 2. ff. ſolut. matri. & in leg. 2. ſi
ea noxali cauſa agatur. & in l. lex Corne. in princip. ff. de vul-
ga. & pupilla. Et idem etiam, quod ſupra, tenet Alberi. de Ro.
in tracta. ſtatutorum. in 1. parte. in q. 66. & 67. Idẽ ẽt ſentit, &
tenet Bal. in Auth. ſi captiui. in vlti. col. C. de epiſc. & cle. Ibi
74 tamen dicit, † quòd ſtatuta iſta, quæ diſponunt quòd paren-
tes præcisè teneantur, & cogantur ſoluere condemnationem
filiorum, quia ſunt iuri communi contraria, & ſic odioſa, ſũt
ſtrictiſsimè interpretanda. Idẽ ẽt, quod ſupra ſentit Bal. in l. 1.
§. 1. in vlti. colum. C. de vſuris re. iudi. Et ibi ẽt notabiliter po
75 nit † an ſtante ſtatuto, de quo ſuprà, quòd pater teneatur pro
delicto filij, nunquid pater repræſentando filium in carcere,
euadat onus ſtatuti. Et determinat quòd non, cùm nõ poſsit
dare filiũ pro noxa. per §. fi. inſ. à de noxa. Ad prædicta bene
facit quod ſignanter decidit Bal. in l. ſancimus. C. de pœ. vbi
76 per illũ tex. in verſi. propinquos. no. † ꝙ ſtatutũ ciuitatis Peru
ſij, quo diſponitur quòd cõſortes teneãtur de delicto cõſor-
tis, quamuis ſit iniquũ, & contra ius diuinum, tamen valet: q2
licet non ſit culpa, tamen ſubeſt cauſa, vt à delicto magis ab-
ſtineatur. Et ſecundum eum, hoc eſt verum in pœna pecunia
ria: ſecus in corporali, vt ſuprà pluries dictum eſt. Et idem in
terminis tenet Bart. in l. iure. C. de fabric. lib. 11. vbi argum. il
77 lius tex. no. valere ſtatuta Florentinorum, † quæ dicũt, vno de
agnatione delinquente, cæteros teneri. Et ſecundum eum, ra-
tio illorum ſtatutorum eſt illa, quæ ibi ponitur in text.
78 † Ad prædicta etiam bene facit quod ſignanter determi-
nat Bal. in l. dotis. C. de iure dot. vbi argumen. gl. ibi tenet va-
lere ſtatutũ diſponẽs quòd filij mercatorũ teneantur ad debi
ta patris, etiã ſi non probentur hæredes: imò ẽt ſi cõſtet quòd
repudiauerint expreſsè hæreditatem. Durum eſt ſtatutum ſe
cundum eum, ſed tamen valet: quia valeret pactum. Eſſet tñ
hoc caſu remedium, ſecundum eum, quòd filij non tenerentur,
ſub dubio tamen fortè, quòd pater exhæredaret filios: vt
ibi latiùs per eum. Et cum Bald. tranſit Petr. de Ancha. in prę-
allegata repet. capi. canonum ſtatuta. in 18. char. in verſic. ſed
quæro vlterius. ſcriptum eſt in lege diuina, &c. Et idem etiã
tenet de Ioan. de Imo. in c. pœn. ext. de cõſuet. Et idem etiam
in terminis tenet Bart. in tractatu repræſaliarum, in 3. q. pri-
mæ partis quæſtionis principalis, vbi etiam dicit idem in ſta-
79 tuto diſponẽte, † quòd vxor teneatur pro viro. Et ibi Bart. ex-
preſsè firmat, quòd generaliter valeat ſtatutum diſponens ꝙ
n vnus teneatur pro alio, n per tex. in l. prima. C. de omni agro
deſer. lib. 11. & per tex. in l. final. C. de primipilo. lib. 12. & per
l. ſatis. C. in quib. cau. pig. taci. contrah.
Ad ſupra ſcripta etiam bene facit, quod tradit Bal. in l. de
80 † quibus. in prima colum. ff. de legi. vbi tenet, valere ſtatutum
& conſuetudinem, quibus diſponitur, quòd villa teneatur ꝓ
facientibus furta. De quo ſtatuto habetis per Bar. in l. diuus.
ff. de teſt. mili. & per Barto. & Bald. in l. ſi quando. C. unde ui.
cum ſimilibus.
Facit etiam ad iſta quod voluit Bart. poſt Dyn. in l. prima
§. familiæ. ff. de publica. vbi tenet ſine dubio valere ſtatutũ di
81 ſponẽs, † quòd dominus pro delicto famuli, ſiue familiæ ſuæ
teneatur. Sed non eũdo vlterius, nec per hæc mendicata ſuffra-
82 gia, ad terminos noſtros, † quod valeat ſtatutũ, de quo ſuprà,
quòd pater teneatur pro delicto filij, quando imponitur pœ-
na pecuniaria, eſt in terminis caſus rotundus, & expreſſus, &
ſummè ſingularis ad hoc, in capit. 2. in verſi. ſecũdũ cõſuetu-
dinẽ illius terræ. extra de delictis puerorum. & ibi videte do-
min. Pet. de Anch. Et illũ tex. tradidit ad hoc Legiſtis Ludoui.
Roman. in l. ſi filio. la 2. in fi. illius legis. ff. ſolu. matri. Et ille ſin
83 gularis tex. dict. ca. 2. † limitat nobis ſignanter diſpoſitionem
dict. ſtatuti, vt non procedat in filio pupillo. Nam ſi filius in
pupillari ætate, & ſic intra decimũ quartum annũ, commiſe-
rit delictum, pater eius non tenebitur vigore prædicti ſtatuti.
Vide quod dicit Bartol. in leg. legatorum, in princip. ff. de le-
gat. 2. per illum tex Nec iſtis obſtat, quod no. Bart. per illum
84 tex. in l. ſi penes. C. de agri. & cenſi. lib. 11. vbi dicit † quòd
ſtatutum diſponens quòd ad ſoluendas gabellas recollectio-
nis fructuũ teneatur colonus pro domino non ſubdito: quod
nõ valet, ſed eſt iniquum, & iniuſtum: cùm colonus non de-
beat teneri pro domino, nec pro eo vrgeri. Et propterea dicit
85 † quod ſtatutum, quod factũ eſt Peruſij in odium clericorũ,
qui cùm non poſſent cogi, fuit inductum vt coloni pro eis te
neantur: iſtud ſtatutum eſt iniquum, & iniuſtum. Et idem vult
Barto. in l. 1. in eodem titul. quia poteſtis intelligere Bartol. vt
loquatur, quando tale ſtatutum fieret ſine cauſa. Secus ſi cum
cauſa: per id, quod no. in ca. 2. extra de conſti. & in regula, ſa-
nè culpa. de regul. iu. in 6. & ea, quæ not. Bartol. in prima con
ſtitut. Digeſtorum, in princ.
Iſtis ẽt nõ obſtaret qđ voluit Bart. in l. ſi à reo. §. fina. ꝑ illũ
tex. ff. de fideiuſ. vbi dicit ꝑ tex. illũ ꝙ nõ valet pactũ, quod in
uicẽ faciũt cõſortes in Tuſcia, ſcilicet quod ſi quis eorũ cõtin-
gerit pro maleficio cõdemnari, oẽs cõtribuere teneantur: q2
86 poteſtis reſpondere: vt ſuprà, vel dicere † quod quamuis ar-
gumentũ à pacto ad ſtatutũ affirmatiuè procedat, vt ex prædictis
patet: negatiuè tñ non tenet hoc modo: non poteſt fieri per
pactum: ergo nec per ſtatutum, non valet, vt vult Bartolus in
leg. alia. §. elegãter. in 2. col. ff. ſolu. matrimonio. cũ ſimilibus.

Et

Et eodem modo reſpondet ad id quod voluit Bal. in l. vni-
87 ca. in quarta col. C. de his, quæ pœnæ nom. vbi dicit † ꝙ non valet pactum, quòd pater cadat à feudo propter delictũ filij: quia pactum eſt iniuſtum, quamuis ſecundum aliquas lecturas Bal. loquatur in ſtatuto, vt non valeat ſtatutum ꝙ propter delictum filij pater cadat à feudo. Cuius veritas de ſtatuto pē-
88 deret à prædictis. Addite etiam quòd † dictum ſtatutum, ꝙ pater teneatur pro delicto filij, reſtringitur ad delicta cõmiſſa per filium intra territorium ſtatuentium, & non alibi, ſecũdum Bar. in tracta. repræſaliarum. in 4. quæſt. primæ quæſtionis princ. & Bal. in dict. l. prima. C. ne filius pro patre. & Sali. in leg. ſi filius. in eodem titu. & Pe. de Anch. in præalle. repeti. cap. canonum ſtatuta. in verſic. iuxta prædicta quæro, ſi ſtatutum, &c. & Ludo. Roma. in dict. l. ſi filio. la 2. ff. ſolut. matri. & Ange. hic.

89 † Nonnullas alias quæſtiones ad ſtatutum iſtud ponit Bal. in d. l. j. C. ne filius pro patre videlicet, an pater teneatur, ſi filius fuit iniuſtè condemnatus: & an filius ſit primò excutiendus ante patrem: & quid ſi nõ eſt condemnatus filius, ſed eſt notoriũ, filium commiſiſſe delictum. Item an in condemnatione filij requiratur citatio patris, qui tenetur vigore ſtatuti de quibus quæſtionibus ibi videte per Bar. in l. cùm filius, in princ. cum concor. ff. de verb. oblig.

90 † Tangit hic Angel. de Aret. an illud, quod pater ſoluit pro
e condemnatione filij, debeat filio in legitimam cõputari ꝰ & an illud ſolutũ poſsit à patre repeti: de quibus quæſtionibus vide latè per Bar. in l. Stichus. ff. de pecu. lega. & Bal. in Auth. contra rogatus. in penult. col. C. ad Treb. & in l. omnimodo. §. j. C. de inoffic. teſtamen. & in Authen. ex teſta. in 9. columm. C. de colla. & in l. fina. C. ne ſi. pro pa. & in l. certum, in 2. col. C. fami. ercis. & in authen. ſi captiui. ad finem. C. de epiſco. &
91 cleri. & ibi etiam † quid de fratre ſoluente pro alio fratre cõdemnato, an poſsit repetere. Et de patre, & matre, & fratre, & amico, habetis per Bal. in l. ſi liber capt. C. de cap.

An autem pater teneatur ſoluere legitimam pro condemnatione filij, eſt quæſtio Bart. decidentis quòd non, in l. j. §. ſi impubere, per illum textum. ff. de colla. bo. De quo etiam per Barto. in dict. l. omnimodo. §. j. & per Ioan. de Imo. dict. l. ſi filio. la 2. ff. ſolut. matr.

92 † Et an fiſcus poſsit agere contra patrem ad legitimã, quę debetur fiſco pro cõdemnatione filij: ponunt doct. in l. ſi qua pœna. ff. de his, qui ſunt ſui vel alie. iur. & ibi tenent quòd nõ.
93 imò dicit ibidem Bal. ꝙ † ſtatuta, quæ diſponunt filio debere aſsignari legitimam, eo delinquente, ſunt iniqua. quod facit ad ea, quæ ſuprà latiſsimè diximus.

Reſtat modò ad complementũ huius præſentis §. ut videa-
94 mus qualiter formandus ſit † libellus in iſta actione de peculio. Et eius formã ponit glo. in l. prima. §. j. in ver. vendicabit. ff. ſi pars hæredi. pet. & Spec. in titu. de peculio clericorũ. in quarta parte. & Cyn. in l. penul. C. quod cum eo. & Bald. in leg. fin. in vltim. col. C. quod cum eo. & ex mente Ioan. Fabr. & Ange. de Are. hic, forma ſit talis: Ago contra Titium dominum Stichi ſerui: quòd cùm dictus Stichus haberet peculiũ ex conceſsione dicti Titij domini ſui, contraxi ſecum ex tali cauſa, ex qua reſtat mihi obligatus in centum: quare cùm illud peculium nunc habeat, teneat, & poſsideat dictus Titius dominus ſuus: peto eum condẽnari in ſumma prædicta, quatenus vires peculij patientur. Et eodẽ modo cõcipiendus eſſet libellus, ſi ageretur contra patrẽ. Ego addo ꝙ procederet libellus, etiam ſi actum eſſet de peculio, & in ſolidũ, eò quia illa moderatio, quatenus eſt in peculio, ſit poſteà per iudicẽ, Textus eſt no. in l. penul. & ibi Bar. ff. quod cũ eo. & Bart. in l. ſi dubitet. §. ſi filiusfa. in prin. ff. de fideiuſſ. & in l. maritum. in fi. ff. ſolu. mat. & in l. ex diuerſo. §. fi. eod. tit. & in l. ſunt qui in id. ff. de re iud. Et in ſpecie ad terminos noſtros Bal. in l. final. in vlti. col. C. quod cũ eo. Et per hoc ſit expeditus præſens. §.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a • Aduertas, quia hæc ratio Iaſ. nõ videtur tuta, iudicio meo & melior ſumi poteſt ex l. ſecundum naturam. ff. de regul. iuris. Carcaſſona Sardus.

b • Pro Bar. faceret tex. in l. fi. §. filijs autem. C. de bo. quæ lib. ibi circa voluntatem. Ergo à cõtrario ſenſu, cũ voluntate patris præiudicare poſſet: vt ibi ſentit gl. apertè. Niſi diceres, fateor quod cum voluntate patris poſſet præiudicare, vbi conſtaret de illa: ut dict. §. filijs autem. ſed verùm ex permiſsione administrationis conſtet de voluntate patris, prout pręſuppo-nit Bart. in dict. §. ſi de uectig. de hoc dubito. Sardus.

c Vel dicas ſic: ſed pater uel dominus ex cõtractu ſerui uel filij ipſo iure non teneantur, tamen quatenus eſt in peculio æquitate prætoria tenentur, hoc dixit complectendo totum textum Sardus.

d AD MONACHVM] Vide Fel. in c. parochianos. de ſent. excommu. ad fin. & Franc. Are. in l. prima de vulg. & pupil. in 10. columna, & in l. cum hæredes. §. item quæro. de acqui. poſſ. in fin. & Ioan. And. in cap. ſtatutum. in penul. colum. de reſcrip. in ſexto, & Franc. Arc. in l. ſeruum. ſi certum petatur. & ibi per do. Alex. de Imola.

e Pro hoc dicto ſoleo allegare optimum tex. in §. præterea. uerſi. licet enim una. infrà quod cum eo.

f Verior mihi uidetur præcedens opinio, ꝙ ſi oriatur ex cõtractu bonæ fidei, ſequatur ſuam naturã, ut bonæ fidei cenſeatur, ſi uerò ex cõtractu ſtricti iuris, eiuſdẽ naturæ iudicetur ipſa actio. probaŧ hoc in l. in bonæ fidei. ff. de pecul. ubi expreſsè iuris cõſultus q̃rit qualiter ex bonæ fidei cõtractibus cõueniatur pater. ſed ſi omnes iſtæ actiones quando pater cõueniretur, eſſent ſtricti iuris, inepta foret q. Iuriſconſul. idẽ probaŧ in tex. quem Iaſo. pro Barto. allegat uidelicet in l. mora. §. in bonæ fidei. ubi iuris cõſul. quærit, nũ pater ex mora ſua in contractib. bonæ fidei teneatur. Ergo apparet ꝙ pater tenetur ẽt actione bonæ fidei, quãuis diuerſa ex pſona patris. & diuerſa ex pſona filij ſit condẽnatio, ut §. pterea. uer. licet enim una. Inſt. qđ cum eo. Præterea, ut s. col. pxi. præced. uidimus, hmōi nomina de peculio, de in rẽ uerſo, &c. ſunt qualitates actionũ, & adiectiones, quæ nõ alterant, uel mutant ſubiecti naturã: aut cõſtituunt ſpeciem differentem, glo. in l. [illegible] §. quoties. ff. de publi. Bar. in l. j. in princ. in 3. colum. ff. de acquiren. poſſeſ. maximè quia idem Bart. in dict. l. frater à fratre. de cond. ind. & in d. l. j. de pecul. concludit ꝙ actio qua pater & filius conueniuntur, ſit eadem numero: ergo non debet habere diuerſam naturam, arg. l. eum qui ædes. ff. de uſucap. l. Titiæ, ſi non nupſerit. ff. de conditio. & demonſtra. ca. quia circa. extra. de priuil. Ant. Ange. Carcaſſona Sardus.

g SERVO] Adde ꝙ dictũ fuit ſuprà eodem §. nume. 21.

h • Diceremus ſic, quòd aut eſt eadẽ ratio in monacho, quæ in filio: & idem dicamus de uno, quod de alio: & ita pcedant dicta Bar. in l. j. ff. de uulga. & pupil. Vbi uerò eſſet eadem ratio, quæ in ſeruo: & ceſſaret ratio quæ militat in filioſa. idẽ iuris ſit de monacho, quod de ſeruo. per ea, quæ hic Iaſ. dicit ex mente Ioann. Fabr. in dubio uerò potius filio æquiparandum cenſeo. Carcaſſona Sardus.

i • Imo Angel. de Areti. hic, colum. tertia allegat illum text. quem uidemus. Sardus.

k CONVENIRI] Vide do. Bartho. Soci. conſi. 154. inc. conſultationem præſentis. uer. ſecundus caſus eſt. & uer. octauus caſus eſt in ſecunda parte. Vbi ponit de inſtitore ſcribente hæc eadem uerba alteri mercatori. Sed nunquid finito officio inſtitor uel dominus ſit conueniendus: & quæ obligant dominum: & qualiter dominus intelligitur obligatus.

l • Adde uerius uideri quòd publicatis bonis patris, non debet cenſeri publicatus uſusfructus, quem habet in bonis aduentitijs. Primò per text. in dict. l. tertia. §. ſed utrũ. ff. de mino. qui urget iudicio meo. nã ſi publicatis bonis patris, peculiũ profectitium, quod pleno iure eſt ipſius patris, ut habetur ẽt in l. frater a fratre. ff. de cond. inde. non cenſetur publicatum: multò minus uſusfructus aduentitij peculij, cuius proprietas pleno iure ſpectat ad filiũ. l. cũ oportet. C. de bo. quę liber. Pręterea leges ſimilẽ prouider etiam inducunt in perſona patris & filij. d. l. cum oportet. in primis uerbis. Sed publicatis bonis filij uel filio deportato, peculium caſtrenſe patri relinquitur, dict. l. tertia. C. de bon. proſcript. ergo etiam ut ſimilis in oibus ſit puiſio, publicatis bonis patris, uſusfructꝰ peculij aduẽtitij filio eſt relinquẽdus. Non obſtaret tex. in l. ſi poſtu-

l lauerit.

lauerit.§.iubet.ff.ad l.Iulia.de adulte. quia dupliciter vltra alius rñdeo:primò quia ibi tractamus de modico pǰudicio,ex quo ſecundũ gl.& Bar.in dict.§.iubet,fiſcus pretiũ ſoluit proprietatis,vel vſusfructus publicati.quod ceſſat in q.noſtra.& ibi non fit poblicatio ad pœnam alicuius,ſed ut faciliùs veritas habeatur, ut dicitur clarè in d.§. iubet. in caſu noſtro fit ad pœnam:ergo interpretatio eſt mollienda,in ca.in pœnis. de reg.iur.in ſexto, cum ſimil. & hæc poteſt eſſe ſecunda ſol. Tertiò dico quòd ex illo tex.non valet arg.ad quæſt.noſtram. nam infertur ex illo tex.dum vult quòd ſi nuda proprietas ſit accuſati,ꝙ illa ſola publicetur, quod bonis filijs publicans, publicaret aduẽtitij peculij ꝓprietas: cuius contrariũ cõmuniter dicunt doct.ut ſupra vidimus per d.l.tertiam. C. de bo. proſcrip.& ſic ex illo tex.non eſt bonum arg. ad quæſtionem noſtram.Et hæc opi.mihi placet.Non omitto quod Salic. in l. ſi quis poſt hac.C.de bon.dam.diſtinguit,quòd aut publicatio fit ex delicto, propter quod pater priuatur patria poteſtate.& tunc non publicetur vſusfructus, quia ceſſat prima poteſtas,cuius cauſa vſumfructum habet.Allegat.l. cùm oportet.§.cũ autem.C.de bon.quæ li.Aut fit publ.ex tali cauſa, ꝓpter quam non priuabatur patria poteſtate, & tunc non publicetur vſusfructus.Allegat.l.Statius.§.Cornelio Felici.ff.de iure fiſ.quam diſtinctionem in effectu videtur ſequi do. Alex. in l.ſi finita.§.ſi de vectigalib.col.10.ff.de dam.infec.quæ diſtinctio mihi non placet: quia ſi in peculio profectitio quod eſt pleno iure patris,non adhibetur diſtinctio aliqua, multò minus hic,vbi filius potentius ius & pater debilius habet, vt ſupra dixi. Præterea quòd hæc diſtinctio non ſit bona patet: quia ſequeretur vnum abſurdum,quod ob grauius delictum mitius puniretur pater, & ob leuius duriori pœna afficeret, quod iura abhorrent: quia pœna eſt delicto cõmenſuranda. capi.non afferamus.24.quæſt.prima.c.fin.§.illud. de pœn.in ſex. Et quod ſequeretur iſtud abſurdum probatur ſic:Grauiora ſunt delicta,quib. pater patria poteſtate priuatur,quàm illa quib.non priuat.§.cũ aũt.Inſt.quib.mod.ius patr. pot. ſol. ſed certè ne[illegible]hi, nec ſanæ mentis cuipiã in dubiũ venit ꝙ grauius erit p[illegible] ꝙ vſusfructus tranſeat ad fiſcũ,ꝗ quòd penes filiũ remaneat:arg.l.nihil intereſt.ff.de bon.liber. l. nã & ſi parentibus.de inoff.teſta.Nõ obſt.text.in l. Statius Florus. §.Cornelio Felici.ff.de iure fiſci. quia dico eſſe aduertendũ, quod ibi mater erat grauata poſt mortẽ ſuam:& ſic fideicommiſſum coditione erat.l.ſi cũ hęres.ff.quando.d.leg.ced.Vnde interim pendente conditione filius nullũ ius habebat.l.cedere diem.ff.de uerb.ſign.& quia poſſet filius ante matrẽ mori,& ſic extingui fideicommiſſum & remanere penes fiſcum, interim differtur petitio. Et hæc eſt ratio deciſionis poſitæ in dicto §.Cornelio Felici.quæ in caſu noſtro ceſſat, cum etiam viuente patre filius ſit dñs proprietatis,dicta l.cum oportet. & moriente filio viuo patre,non ad patrem,ſed ad deſcendẽtes,ſi habeat,talia bona pertinent.§.primo,in Auth.de hære. ab inteſt.ven. vel ſi eos non habeat, ad fratrẽ & matrẽ ſimul cum prius pertinerent,& ſic nõ ad ſolum patrem:vt d.§.Cornelio Felici.Et hæc probantur in §.ſi igitur. in Auth. de hære. ab inteſt.ve.Vel melius dico ꝙ iſta conſideratio in quæſt.noſtra.ꝙ filios poſsit mori ante patrem,non eſt habenda, argu. eorum, quæ traduntur per doct.in l.fina.C.de pact. nec in §. Cornelio Felici. conſideratur mors filij quo ad hũc effectum ut mater illi ſuccedat: ſed econuerſo: quia eo præmoriente poſſet fideicommiſſum extingui. Multa alia poſſent hinc inde dici,de quibus te remitto ad docto.in d.§. ſi de vectigalibus.Pro nunc tamen dico quòd ſi caſus contingeret, ita conſulerem,& iudicarem.Anto.Ange.Carcaſſona Sardus.

m FILII] vide eundem in Auth.nouiſsima. in tertia col. in verſi.vnde infertur.C.de inoff.teſt.cum alijs concor.ibidẽ per eũ adductis.& Feli.in cap.vigentis.ad fi. de hære. & in c. ius generale.j.diſt.in vlt.colum.in verſi.quãuis pęna. vbi non nulla ad materiam.& no.& quod ibidem dixi in apoſtil.

n PRO ALIO] Cõtrà tñ allegari poteſt text. in l. ſancimus.cũ ſim.C.de pœ. vbi pœna exire nõ debet authorẽ:vt ẽt tenet Fel.in c.ius generale.j.diſt.in 5.col.in me.in ver.quãuis pęna.& l.ſi ſeruus ſeruum.§.ſi fornicarius.ff.ad l. Aquil. & l. illicitas.§.ſicuti.de offi. præſi. vbi delictũ unius non debet alios in periculũ trahere.Facit etiã cõtrà,qđ habetur per gl.de pę.diſt.j.c.ſed & continuo.per Io.An.in ca.ſuper ſpecula.de priui.& in ca.filios.in princip.de pęnis.in 6.inno.& ſuadet & Spec.in rub.de pęn.& per.& Cyn.& Bal.in l.& ſi ſeuerior. C. ex quibus cauſ. infam.irrog.per Bar.latiſsimè in l. ad eius. §. de eo.ff.de aqua plu.ar.& in l.non alieni.ff.de neg.geſt.& per Bal.in l.quid ergo.§.pęna grauior.ff.de his, qui notan. infa.l. 2.C.ex quibus cauſ.ſer.ad libe.& in l.ſi is,cũ quo.ff. communi diuidun.per Dyn.& Bal.in l.amplius.§. cùm bonorum. de leg.j.& ibi per Alex.de Imo.in §.pęna grauior. ff. de his, qui no.infami.in vlti.col.in ver.poſtremò inducit lex,&c.Facit ẽt contrà quod no. Bar.in l.emancipatum.§.ſi quis.ff.de ſena.& tex.in c.illud. 21.q.3.& quod dixit Abb.in c.uergẽtis.de hęr. ubi dixit quòd filius nõ portabit iniquitatẽ patris. licet tamẽ in contrariũ ſit caſus in c.ſicut. de Iudæis. ubi pro negligentia domini unius terræ,puniatur terra eius,& ſic ſubditi eius c.miror. 16.q.4.& quod dicit Abbas in d.c.uergentis.dum dicit quòd filius non portabit iniquitatem patris. ſcilicet æternaliter:ſed temporaliter ſecus,ſecundum eũ.Et etiam facit illud,quod dicitur in Ieremia ſupra Ieruſalem:Patres,inqoit, noſtri peccauerũt,& non puniti ſunt,nos aũt ſumus.c. penul. 65.diſtin. unde quandoq; innocens punitur pro nocente. De quo multa exempla ponit Abb.in c.dilect.in 4.& 5. col. Facit etiam illud.quod habetur in paſsione dominica: Sãguis eius ſuper nos,& filios noſtros.c.niſi.§.pſonæ.de renun. c.3. & 4. 9.diſt.& etiã ſupià in eadem paſsione: Quia expedit unum hominem mori pro populo,ne tota gens pereat. Et etiam infra in eadẽ paſsione: Flete ſuper filios ueſtros. Vnde dicitur in ueteri,teſtamento:patres,inquit,comederũt vuas acerbas, & dentes filiorũ obſtupeſcunt.Facit quod habetur in §.quoniam.in Authen.vt nul.iud. vbi Poteſtas punit vnam contratam pp vnius delictũ.facit l.iure prouiſum.de fabri.lib.11.& l.quiſquis.C.ad l.Iuli. maie. facit etiam l. Meuia. §. fi.ſol.ma.

n Vide etiam de hac quæſt. per modernos in l. in quartam. ff.ad l.Falcid.Sardus.

SVMMARIA §. ITEM Si quis.

1 *Iuratum ſi ſit aliquid deberi,aduerſario iuramentum deferente,ex tali iuramento competit actio, in qua ſolum quæritur an ſit iuratum.*

2 *Iuramẽtũ litis deciſiuũ, an habeat vim plene ꝓbatiõis.4.*

3 *Iuramentum habet vim ſententiæ latæ præcedentib. probationibus.*

4 *Iuramentum facit quòd non debitum,ſit debitum.*

5 *Iuramenti effectus qui ſint notabiliter.cum 17.ſequen.*

18 *Iuramentum, ſi aduerſario non deferente, iuratum ſit, an proficiat,& quando.*

19 *Confeſſio reſultans ex iuramento, aduerſario non deferente,probat contra ipſum iurantem.20.*

21 *Confeſſio ſeu inſtrumentum,an pro parte acceptari poſſit, & pro parte non.*

22 *Capitulum qualiter intelligatur,& qualiter plura & diuerſa.*

23 *Confeſſio facta in libello, an poſſit pro parte acceptari, & pro parte non.*

24 *Practica procuratorum inſtrumenta producentium in parte,& partibus,quid operetur.*

25 *Confeſſio ſi quis dicat ſe occidiſſe pro ſui defenſione, an acceptari poſſit pro parte.*

26 *Confeſſio vbi ſit facta ſub illa proteſtatione.Confiteor,&c. non aliter, nec alio modo:an reus, niſi aliud probetur, damnari poſſit.*

27 *Confeſſio vbicunque præmiſſa negatiua emanat, ſiue in ciuilibus, ſiue in criminalibus,nunquam reus condemnari poſſit.*

28 *Practica repellendi accuſatorem ab accuſando.*

29 *Probare quid habeat quis,quod faciat ad ſui defenſionem.*

30 *Iura-*

30 *Iurare, vel iuramentum per patrem remitti, an, & quando paria ſint 32.*
31 *Iuramenti delatio, an, & quando reuocari poſſit. 33.*
34 *Actio, quãdo iuramentum eſt præſtitum ſuper aliquo certo ſpecificato contractu, an dicatur naſci ex illo contractu & nume. ſequen.*
38 *Actio ex iuramento nudo an iuranti competat: & nunquid aduerſario. contra quem ſit iuratum.*
39 *Iurans ſe emiſſe rem talem à Titio, nõ expreſſa quantitate pretij, an ex tali iuramento agere poſſit.*
40 *Inſtrumentum ſi dicat qualiter Titius emit talem fundum ab eccleſia, & non dicat pro quanto pretio, an probet emptionem.*
41 *Tranſactio, ſi filius remiſit hæreditatem patris ex cauſa tranſactionis, an ſi in inſtrumento remiſſionis non fiat mentio niſi de tranſactione, & non de eo, quod eſt dandum, probetur per tale inſtrumentum.*
42 *Actio ciuilis in rem qualiter in reali competat, & qualiter in perſonali. 44.*
43 *Actio qua oriatur, quando in perſonali iuratur formaliter ſic cum cauſa, & qua quando in reali, & nume. ſeq.*
48 *Actio ſi ſtatutum vel conſuetudo formaliter diſponat, an ex eo contractu, vel ex ea cauſa, ſuper qua formaliter diſponit, locum habeat & nume ſequen.*
50 *Actio an ex iuramento taxationis expenſarum, vel ex iuramento in litem, oriatur.*
51 *Actio Publiciana, ſi traditio fiat alicui à non domino, an contra quemlibet vigore iuſiurandi detur.*
52 *Actio ſi in dilatione iuramenti non iuretur, quia pars dicit commenta conſcientiæ & fidei alterius credere, & ita credit, an & quando oriatur, ita quòd agi, & recipi poterit ſicut ſi iuratum eſſet, cum 4. ſequen.*
56 *Periurium quot, & quibus pœnis puniatur.*
57 *Iurans an & quando blaſphemare Deum dicatur, & vltimo ſupplicio puniatur, & nume. ſequen.*
60 *Iurare per mẽbra pudibunda Chriſti, ſpecies eſt hæreſis.*
61 *Blaſphemantium pœna an & quando locum habeat. 62. & an binus vel trinus actus ſufficiat ad inducendã conſuetudinem vt blaſphemans capitaliter puniatur. 63.*
63 *Periurans an ſolum Deum vltorem habeat.*
64 *Teſtis periurans qua pœna puniatur. 65.*
66 *Periurans an à teſtimonio, & à qualibet dignitate repellendus ſit.*
67 *Libellus quando agitur contra periurum.*
68 *Iuramentum quando non obliget. 70. & 72.*
69 *Periurus an iurans efficiatur in caſibus, in quibus iuramentum non eſt obligatorium. 70.*
71 *Papa non ligatur iuramento, per quod derogatur ſuæ poteſtati.*
72 *Iuramentum inducens peccatum veniale, non ligat.*
73 *Abſolutio à iuramento in quibus requiratur. 74.*
75 *Cauſa ſuper abſolutione iuramenti ſummaria dicitur.*
76 *Iuramentum, ſi rex Francorum faciat aliquam ciuitatem confiteri eſſe ſuam, & iurare fidelitatem, cùm nõ ſit ſua, an valeat.*
77 *Iurans ſeruare quod in ſtatuto continetur, ſi tale ſtatutum caſſetur, an à iuramento liberetur.*
78 *Religioſi alicuius regula ſi in regula contineantur aliqua facienda, & pœna ſit appoſita, puta ieiunium: an contra uenientes incurrant periuriũ propter iuramentum iam præſtitum de ſeruanda regula.*
80 *Iurans nõ iurare, an ſi producatur in teſtem, per iudicem compelli poſſit vt iuret.*
81 *Iuramentum de non fideiubendo pro aliquo, an teneat: & an contractum fideiuſſionis, & eius validitatem impediat.*
82 *Iuramento quæ conditiones, ſiue clauſulæ tacitè inſint & in eo tacitè ſubintelligantur.*
83 *Lex manifeſta turpitudinis. ff. de iureiur. an ſit correcta.*
Iuramentũ iudiciale ex quibus recuſari poſſit. & nu. ſeq.
87 *Iuramentum quando habeat executionem paratam. 88.*
89 *Libellus in materia iuramenti qualiter ſit formandus. & ſequen.*

§. ITEM SI QVIS.

QVAMVIS ad euidentiam præſentis §. præmittat Angel. de Areti. hic plures eſſe ſpecies iuramẽti, tamen quia eas ponit gl. noſtra finalis, non putaui expedire q ad euidentiã hic præmittantur: de quibus etiam habetis gloſſ. in rub. & ibi Bal. in l. prima, in gloſ. fina. & ibi Bart. ff. de iureiur. & gl. & ibi Bal. in l. prima. C. de reb. cred. & iureiur. per Spe. latè in tit. de iureiur. in 4. parte libri ſui, ſecundũ quod eũ refert Bar. in d. rub. ff. de iureiur.

Venio igitur ad tex. huius præſentis §. noſtri, qui diuiditur in duas partes. In prima ponitur thema ex quo quæſtio tacitè elicitur. In ſecunda ponitur deciſio. Secũda ibi: Iuſtiſsimè.

Iſte §. non poteſt cõmodè breuius ſummari: ſi tamen vul-
1 tis, hoc dicit in ſumma. Si iuratum ſit † aliquid deberi, aduer
ſario iuramentum deferente, ex tali iuramento competit a-
ctio, in qua ſolum quæritur, an ſit iuratum: hoc dicit.
2 † Ex iſto tex. no. Angel. de Aret. hic, quòd iuramentum litis
deciſiuum habet vim plenæ probationis. Iſtud, iudicio meo,
non probatur hic in text. ſed de hoc habetis caſum in l. non
erit. §. dato. in verbo, quaſi ſatis probatũ. ff. de [illegible]ciur. & in l.
ſed & ſi poſſeſſori. §. fi. in uerſic. perinde habetis, ac ſi pbatũ
3 eſſet. ff. eodẽ tit. † Dicebat etiã Angelus hic, q iuramentũ hẽt
a vim ſententiæ latæ præcedentibus probationibus a: vt eſt tex.
cum glo. in dicta l. ſed & ſi poſſeſſori. §. fin. & ibi no. Bar. & il
lã gl. reputat ſingularẽ Bal. in l. j. in j. col. C. de exe. rei iud. Di-
4 cebat et Ange. de Are. hic, † q iuramentum facit, q illud, qđ
non eſt debitũ, ſit debitũ: prout etiam facit ſententia, l. j. cum
materia. C. de condi. inde. l. ſi fideiuſſor. §. penult. ff. mandati.
Stat ergo ex prædictis, quòd iuramentum habet vim plenæ
probationis: item habet vim ſententiæ.

Hinc ſumpta occaſione nonnulli enumerant complures effectus, quos habet iuramentum: & non incongruenter, iudicio meo. Ego enumerabo duntaxat illos effectus, qui videbũtur mihi notatu digni, quos non inuenietis alib. ita ſimul collectos, vltra eos, quos particulariter videbitis in gloſ. veſtris.
5 Primò † enim iuramentum habet vim litis conteſtationis b,
b & actionem perpetuat, & interrumpit præſcriptionẽ. Tex. eſt
in l. nã poſtea. §. ſi his, qui tẽporali. & ibi Bar. no. & declarat.
6 ff. de iureiur. Secundò, † iuramentum tollit obligationẽ natu
ralem. l. Stichum, aut Pamphilũ. §. naturalis. l. ff. de ſol. glo. &
Bart. in l. 2. ff. de iureiur. & declarat Bart. in l. qui iuraſſe. §. fi. ff.
eo. Cùm iuramẽtum ſit quaſi contractus. l. depoſiti. §. primo.
7 ff. de pec. vt ibi per eum. Tertiò † iuramentum habet vim no
uationis, & delegationis, d. l. qui iuraſſe. §. fin. & ibi gl. j. ma-
giſtraliter ponit, in quo conueniant, & in quo differant.
8 Quartò † iuramentũ habet vim ſolutionis. l. iuſiurandũ. et
loco ſolutionis. l. duobus. §. itẽ à fideiuſſore. ff. de iureiur. Qđ
intelligit Bar. in dicta l. qui iuraſſe. §. fin. qđ habet vim ſolutio
nis fictæ, ſed nõ veræ. & per hoc infert multũ ſingulariter Bar
to. in d. §. itẽ à fideiuſſore, poſt gl. no. ibi in uerſi. ſolutionis. q
ſi fideiuſſor cõuentus iuraſſet, quãuis videat ſoluiſſe, quia tñ
iſta ibi eſt ficta ſolutio, nõ poſſet repetere à reo principali: qa
ad hoc vt poſſit repeti à reo principali, requiritur vera ſolu-
tio: ut ibi notatur per Barto. & per eundem in l. cum filius. in
princip. ff. de uerborum oblig.
9 Quintò, † iuramentum habet vim acceptilationis. l. iuſiu-
randum à debitore exactum. ff. de iureiur.
10 Sextò, † iuramentum repræſentat minorem tãquam maio

rem,& ualidat contractum inualidũ & obligationem inuali-
c dam.Auth.ſacramenta puberum. c cũ materia.C.ſi aduerſus
vendi.cap.primo.§. item ſacramenta. cum gloſsis ſuis nota-
bilibus,de pace iura.fir.in uſi.feu.& ibi latè per Bal. in cap.li
cet mulieres. de iureiur.in 6. & cap.debitores,extra de iure-
iur.in antiquis.Accedant latiſsimè tradita per Barto.in leg.ſi
quis pro eo.ff.de fideiuſ.cum ſuis concor. Vnũ tamen ſingula
11 riter notate,† ꝙ ſi minor, uel mulier iuraſſent nõ facere ali-
quem contractum, de hinc poſteà illum contractũ facerent,
& iurarent:ex hoc ſecundo iuramento nõ conualidaretur cõ
d tractus.d Gl.eſt in communi reputata ſingularis ad hoc in d.
cap.licet mulieres.in glo.in uer.teneantur.& Specu.in tit. de
emp.& uend.§.tertio loco.in nerſi.& nota generale conſiliũ.
De cuius tamen gl.veritate,quia ſolet communiter reproba-
ri,uidete Bar.in d.l. ſi quis pro eo.in tertio membro principa
li,& per Imol. plenè in c. cum dilecto. extra de præben. in l.
cùm uir.ff.de vſuca.& in l.æſtimatis.ff.ſolu.matrim.cum con
cor. traditis per eum in dictis locis.

12 Septimò, † iuramentum habet hunc notabilem effectum,
quòd licèt regulariter in obligationibus facti ſuccedat obli-
gatio ad intereſſe: & ſic quamuis regulariter promittens fa-
ctum,ſoluendo intereſſe liberet.l.ſi quis ab alio.§.fin.ff.de re
iudi.l.ſtipulationes nõ diuiduntur.ver.Celſus.cum materia.
ff.de uerb.obli.l.j.in prin.cum ſi.ff.de act.empt.tamẽ iuramẽ
tũ obligat quẽ præciſè ad factum.Gl.eſt no.in l.ſi pecuniam.
in prin.in gloſſ.paruula.in uer.neceſſe habeas.ff.de condi.ob
cauſam,quã reputat ad hoc ſingularẽ Lud.Ro.in repe.rub.ff.
de arbi.in 39.col.in uer.ſed redeundo ad princ.propoſitũ.Et
illam gl.etiam reputat ſingularem Imo.in c.j.extra de iudi.&
ibi videte per eum,& in l.2.§.ſed ſi quis.ff.de dona.ubi mul-
tũ latè examinat veritatem prædictæ gl.Et pro illa gl.videatis
optimũ tex.in cap.fin.ne prælati vices ſuas. & ibi do. Ant. de
But.per illum tex.per Bald.in l.unica.in 12.col.C.de ſent.quæ
pro eo,quod intereſt,profe.& in præludijs feudorũ.in 7. col.

13 Octauò,† iuramentum habet effectum notabilẽ, ꝙ ubi con-
uentum eſſet de proroganda iuriſdictione iudicis non ſui, &
ſic eſſet factum pactũ de reſpondendo coram iudice nõ ſuo:
quo caſu certum eſt quòd habet locum pœnitentia antè, q̃
iudex adeatur.l.ſi conuenerit.ff.de iuriſdictio.om.iudi.tamẽ
ſi interuenerit iuramentum, non haberet locum pœnitentia
antè, quàm iudex adeatur: ut per do.Anto. de But. & alios
Canoniſt.in c.j.extra de iudi.

14 Nonò,† iuramentum importat clauſulam illã,ut actus va-
e leat omni modo, e quo poteſt. Tex eſt in communi reputatus
ſingularis in l.cùm pater.§.filius matrẽ.& ibi Bartol. ad hoc
no.tex.illum.ff.de lega.2.Et per illũ tex.dixit not.Barto.in l. ſi
qui maior.C.de tranſact.ꝙ ſi in tranſactione apponeretur iu-
ramentum,& tranſactio non poſſet valere vt tranſactio, vale
ret tamen vt pactũ propter iuramentum: quod aliàs eſſet ſe-
cus.l.ſi cauſa cognita.Et ibi etiam hoc ſequitur Ang.C.de trã
ſactio.Et idem etiam tenet Ange.in l.ſi vnus.§.pen.ff.de pact.
& Bal.in repe.l.ſecundæ.in 5.q.principali.C.de reſcin.vendi.
Per illum etiam tex.in dict.§.filius matrem.dixit Barto.in l.ſi
quis pro eo.in penul. col.ff. de fideiuſſ.ꝙ iuramentum habet
vim clauſulæ codicillaris.Et idem etiam dicit Bart.in l.eam,
quam.in 6.caſu. C.de fideicom.& in l.ſi quis in principio te-
ſtamenti.ante finem principij.ff.de lega.3.ſubijciens ibi Bar-
tol.per illum §.filius matrem.ꝙ etiam iuramentũ habet uim
verborum derogatoriorũ,& etiam ſpecialis reuocatiõis, vbi
requireret ſpecialis reuocatio.De quo tamen uidete plenius,
& latius ipſum Bar.in repetitione l.omnes populi. ff. de iuſti.
& iure.in 3.q.princ. in ver.ſed an iuramẽtum habeat vim ver
borum derogatoriorum.

Item etiam per illum tex.§.filius matrem. dixit multùm ſi
gnanter Bal.in l.uerbis ciuilibus.ff.de vulga.& pupil. ꝙ ſub-
ſtitutio iuramento firmata,quę nõ poteſt valere iure directo,
valeat iure obliquo,propter iuramentum: licet aliàs ſit ſecus
regulariter,ſecundũ communem,in l.centurio.ff. de vulgari
& pupilla.& idem tenet Bal.in l.ſi iure.C.de teſta.manu.

Itẽ per illum §.filius matrem,dixit Bal. in l.j. in penul.col.
C.de commod. quòd iuramentum habet vim iuris expreſsi.

Item per illum §.filius matrẽ dixit multũ ſignanter Bartol.
in d.l.ſi quis pro eo.in ulti.col.ff.de fideiuſſori.quòd quamuis
fideiuſſor non teneatur, quando interceſsit in duriorem cau
f ſam,q̃ principalis, f vel quando promiſit aliud,uel qñ princi-
palis non tenetur,iuxta l.Græcè.§.illud.cum ſi.ff.de fideiuſſo.
tñ iſtis caſibus iurando tenetur,non ut fideiuſſor, quia deficit
forma fideiuſſoria:ſed ut principalis promiſſor: quoniam iu
rando uidetur velle teneri omni modo,quo poteſt. De quo
etiam per Baldum in l.ſi prædium.in ulti.col.C.de iure dot.

Item per illum §.filius matrem.ego legendo ſemper repro
baui vnam opi.Ioan.Fab.in §.ſi quis alium.ſuprà de inuti. ſti
pula.vbi tenet quòd promiſsio,ſeu ſtipulatio facti alieni iura
ta nõ teneat de iure ciuili.Et dicit hoc eſſe clarũ,& expeditũ
per l.non dubium.C.de legi.quamuis de iure canonico ſecũ-
dum eũ ſub dubio tamẽ fortè,ſit ſecus,per capitulũ,ex reſcri
pto,extra de iureiur.Ego indubitanter teneo contrariũ,quòd
imò etiã de iure ciuili valeat: nam ſi iuramẽtũ importat clau
ſulã ut actus ualeat omni modo,quo poteſt.per d.§.filius ma
trẽ.ut ſuprà dixi:ergo promittens factum alienum cũ iuramẽ
to,intelligitur promittere ſe facturum,& curaturũ:& ita pro
miſsio ualebit.dict.§.ſi quis alium, Et illud reperi poſteà, qđ
tenet in terminis Ludouicus Romanus in l.ſtipulatio iſta ha-
bere licere. in prin.ff.de verbo.obligatio.relatus per Ang.de
Are.in §.verſa vice,ſuprà de inuti.ſtipulatio. qui pro hoc alle
gat duos optimos tex.de iure canonico,videlicet c.ex literis.
el 2. & capitu.ſicut ex literis.extra de ſponſal.Et illis duobus
loci. glo.j.hoc expreſsè firmat,ſcilicet quòd intelligatur pro
miſiſſe ſe facturum,& curaturum.

15 Decimò,† iuramẽtum habet vim illius clauſulæ,quæ appo
g nitur in ſtipulatione pœnali,videlicet,rato manente pacto g.
de qua in l.qui fidem.ff.de tranſact.& in l. cùm proponas. C.
de tranſactio.Ita Bart.in dict.l.ſi quis maior.in eodem tit.vbi
reputat hoc eſſe multùm no.& dicit per illum tex.quòd imò
habet maiorem vim,quàm illa clauſula:vt ibi per eum.

16 † Vndecimò, iuramentum habet hunc notabilẽ effectum,
quod vbicunque iuramentum interponitur, ſemper impedi-
tur moræ purgatio.Ita dixi ſignanter Bart.per illum tex.in d.
h l.ſi quis maior. h De cuius dicti veritate ibi latè per alios vi-
deatis:& plenius in l.ſi inſulam.ff.de verbo. obli. Dixit tamẽ
ſignanter Bal.in l.qui crimen.in 11.q.C.qui accuſa.non poſſ.
quòd illud fallit de æquitate canonica ſecundum quam, non
obſtante iuramento, poterit ſemper mora purgari: vt ibi per
eũ.De quo habetis tex.optimũ in c.ſuam,extra de pœnis. ſe-
cundum intellectum,quẽ ad illum tex.tradit Hoſt.in ſumma
ſua,in ti.de arbitris.§.ſed qualiter.verſi.ſed nunquid religio-
ſi.& do.Ant.de But.& Io.de Imo.in c.dilecti.extra arb.

17 † Duodecimus effectus iuramenti,& vltimus pro nunc,eſt
quod iuramentũ habet executionem paratam, & ideo ſi in-
ſtrumento aliquo cuiuſcunque contractus apponeretur iura
mentum, certè illud inſtrumẽtum,qđ aliàs de iure communi
non haberet executionem paratam,ut eſt tex.melius de cor-
pore iuris ad hoc in lege,minor 25.annis,cui fideicõmiſſum,
in verſi.ad initium nouæ petitionis redegerat.ff.de mino.iſto
tñ caſu propter iuramentũ habet executionẽ paratã, etiã de
iure cõmuni.Iſtud eſt,quod notãter voluit in terminis Bar. in
l.2.ad ſi.ff.de iureiur.& ibi dicit Bar.quòd miratur ꝙ conſue
tudo hunc modũ, & hãc cautelam non adinuenerit.Et dicit
Bal.in d.l.j.in 2.col.C.de rebus credi. quòd iſta eſt vna ſingu
laris opi.Ego intendo hunc vltimum effectum latiùs excute-
re,& examinare vlterà etiam quàm facit Angel.hic, & ideo il-
lum reſeruo poſt expeditionem glo.præſentis §.

18 † Ad ſi.glo.habetis quòd ſi iuratum ſit,aduerſario non de-
ferente,ꝙ tale iuramentum nihil proficit. Hoc limitat Ioan.
Fab.hic,vt ſit verum quantum ad vtilitatem iurantis: ſed be-
ne prodeſt aduerſæ parti,ſi iuraret contra ſe,per leg.de ętate.
§.qui interrogatus.ff.de interrog.act.Et per hoc inferebat Io
an.Fab.ad limitationem concluſionis gloſſ.noſtræ,quòd tale
iuramentũ prolatum nemine deferente, poſſet etiam iuranti
prodeſſe,ſi iurãs diceret contra ſe,& pro ſe:quo caſu ſi aduer
ſarius inniteretur ex tali iuramenti cõfeſsione, tũc teneretur
recipere in totum,& etiã contra ſe,ſicut & pro ſe.Allegat leg.
19 Publia.§.ſi ua.ff.depoſi.Ange.hic,dicit † quòd tali iuramẽto,
& per cõſequens tali cõfeſsione, omnino ſtatur cõtra ipſum
iurantem. Sed an probet pro ipſo iurante etiam ſi acceptata
fuerit cõfeſsio per aduerſarium: iſtud habet iudex æſtimare.
Et

Et iſtud eſt, quod dicit tex. in dict. leg. Publia. in fi. in uer. indi
cem æſtimaturum. Et ſecundum eum, inſpiciet iudex qualita
tem ſcribentis, & an uerò ſimile ſcripſerit pro ſe, vel non. Et
30 an † potuerit dicta confeſsio pro parte accepeari, & pro par
te non, ut quia ſit ſtructa uno ſtructu uerborum, an uero ſit ſe
parata, iuxta no. per Cyn. in l. unica. in 13. q. C. de confeſsis. &
ibi per Bal. in 2. col. & not. gl. Cyn. Bar. Bal. & alij in l. ſi quidē.
C. de except. Veritas ergo huius punctuli pendet ab illa quæ
21 ſtione, † an confeſsio, ſeu inſtrumētum poſsint pro parte ac-
ceptari, & pro parte non. De quo videatis notabiliter Bart. in
l. Aurelius. §. idem quęſijt. ff. de libe. leg. & in dict. l. ſi quidem.
C. de excep. & in l. quædam. §. fi. ff. de eden. per Bal. poſt Cyn.
& gl. in l. ſecunda. C. de dona. ante nup. & Bald. in l. prima. §.
editiones. ff. de eden. & in l. cùm mulier. in 16. col. ff. ſolu. ma.
& in l. prima. C. de eden. & no. in l. ſi quidē. per illum tex. C. de
tranſact. &, per Spe. in ti. de poſi. §. fin. in ver. penul. & Archi.
in cap. primo de confeſſ. in ſexto. Canoniſtæ in capi. cùm ve-
niſſent. de conſti. & in cap. cùm venerabilis. de excep. & An-
ge. de Are. hic. Et in iſtis locis, ut paucis me expediam, magis
communiter concluditur cū Bar. in dict. §. idem quæſijt, ut ſi
confeſsio ſeu inſtrumentum, contineant plura capitula diuer
ſa, & ſeparata: & tunc poſſunt pro parte accepeari, & pro par
te non, per dict. leg. Publia. §. fina. Aut continent unum capi-
tulum tantùm, vel etiam plura, ſed ſimul immiſta: & tunc aut
contra confitentem eſt iuris præſumptio: vt ſi quis cōfiteatur
ſe occidiſſe hominem pro ſui defenſione: & tunc poteſt con-
feſsio acceptari in parte, in quantum dicit ſe occidiſſe: in alia
verò nō, dū dicit ad ſui defenſionem: quia lex præſumit con-
tra eum, leg. prima. C. de ſica. & leg. ſi non conuicij. C. de in-
iur. Aut non eſt præſumptio iuris contra confitentem, nec
pro eo: & tunc ſecus: vt per Bar. in d. §. idem quæſijt.
22 † Qualiter autem intelligatur vnum capitulum uel plura,
& diuerſa: uide Bar. in d. §. idem quæſijt. & in l. tertia. §. filius
autē inter medias. ff. de liber. & poſthu. & Inno. in c. frater-
nitatis. de hæred. & Bal. in l. ſecunda, in princ. ſecunda colū.
C. de re iud. & in l. ampliorem. C. de appella.
23 † Quid aūt in cōfeſsione facta in libello, an poſsit pro par-
te acceptari. Bal. tenet quòd nō, l. cum precū. C. de liberali cā.
a° Et quid in libro rationum confecto per mercatorem, an
poſsit pro parte tantùm acceptari: videte Bal. in l. prima, in
24 quinta columna. C. de confeſ. † Et quid releuet, aut quid ope
retur communis practica procuratorum inſtrumenta produ
centiū, qui proteſtantur ſe producere inſtrumēta in partibus
pro ſe tantum facientibus, & nō aliter, nec alio modo: videte
Bal. & Salic. in l. prima. C. ut q̄ deſunt aduoca. & Ang. de Are.
25 hic, qui tenent ꝙ nil releuet proteſtatio. † l In eo tamen mē-
bro, in quo retuli ſuprà Bart. tenere, quòd ſi quis dicit ſe occi
diſſe pro ſui defenſione m, quòd talis confeſsio poteſt in par
te tantùm acceptari, in parte non, quia caſus iſte quotidia-
nus eſt, & frequens, propterea non omittendus. At quia deci
ſio Bar. nō eſt ſine dubio, quia multi contra eum tenēt, videte
Bal. in dict. l. unica. C. de confeſ. in 14. columna, in uerſicu. de
nuo quæro de quæſtione quotidiana. in leg. prima, in princ. ff.
de ædil. edi. & in leg. ſecunda. C. de dona. ante nup. & in l. per
ſeruum. §. primo. ff. de uſu & habitatione. Bald. & Sal. in l. nec
codicillum. C. de codicillis. Bal. in leg. cum mulier. ff. ſol. mat.
in 16. quæſtione, aliàs colum. Bal. & Imol. in l. decem. ff. de uer
bo. oblig. Angel. Imol. & Lud. Roma. in l. prima. §. ſi quis ſim-
pliciter. ff. de verbo. oblig. & Salic. tenentem contra Bartol. in
l. j. in 4. oppo. C. de confeſsis. per Imo. & Panor. in ca. cum ue-
niſſent. extra de inſtit. & ibi eſt bonus tex. prò opinione Bart.
ſecundum quod ibidem per eos ponderatur: & per Imol. &
Pan. in c. bonæ. il ſecundo, de poſtu. prælat.
26 † Duo etiam circa prædicta diligenter nota. Vnū eſt, quòd
ubicunque confeſsio eſſet facta ſub illa proteſtatione: Confi-
teor, &c. nō aliter, nec alio modo: nunquàm ex tali cōfeſsio-
ne reus poteſt damnari, niſi aliud probetur. Glo. eſt no. in l. ſi
quidem. C. de excep. & ibi Bal. in terminis dicēs q iſtud ali-
bi nō habetur in iure, quod nota: ut confitearis cautè, & re-
ſpōdeas. De his verbis habetis per Bal. in c. j. §. deniq. q̄ fuit
prima cauſa beneficij amit. in vſi. feud. in fin. collationis.
27 † Secundò no. aliam ſingularem, & optimam cautelam, ꝙ
ubicunque confeſsio, ſiue reſponſio emanat, præmiſſa negati
ua ſiue in ciuilibus ſiue in criminalibus, nūquam poteſt reus
ex tali confeſsione condemnari ut confeſſus. Vnde ſi denego
me vulneraſſe, & occidiſſe, & ſi apparebit contrariū, dico ꝙ
feci ad defenſionē: uel nego me mutuū accepiſſe, & ſi contra
riū apparebit, dico ſatisfeciſſe: nullo modo poteſt cōdēnari.
Glo. eſt no. in l. ſi quidem, in princ. C. de excep. & ibi no. Bald.
in terminis. Propterea alibi gl. fin. in l. ſi filium. C. de liberali.
28 cauſa. docet practicā, † ꝙ ſi uolo repellere accuſatorē ab ac-
cuſando, quia ſit ſocius criminis, debeo primò præmittere ne
gatiuam, dicendo, Non commiſi crimen: ſed & ſi cōmiſi, iſte
non poſſet accuſare, quia eſt ſocius criminis. Aliàs ſi ſimplici
ter dico, Non poteſt accuſare, quia eſt ſocius criminis: videor
crimen confiteri. De cuius tamen gl. ueritate videte Bart. no-
tabiliter in l. quoniam. in 2. lectura. C. de teſti.
29 † Vnum etiam no. ꝙ non ſufficit reum probare quòd fecit
ad ſui defenſionem, ſed oportet quòd probet, & dicat ꝙ fe-
cit ad ſui defenſionem neceſſariam. Ita Bald. in dicta l. vnica,
in 27. colum. C. de confeſ. de quo dicto facit ſeſtum Ludo. in
ſuis ſingularibus. Pro quo allego tex. in l. is, qui aggreſſorē. in
ver. in dubio vitæ diſcrimine conſtitutus. C. ad legem Cor. de
ſica. Et quamuis dictum conſueuerit pro ſingulari reputari,
tamen Bald. tenet cōtrarium in l. ſolam. in fin. C. de teſti. poſt
Bartol. in conſil. 9. aliàs 10. incipiēte, Quidam Maſiolus. Et in
iſtis locis tenent Bart. & Bal. ꝙ ſi teſtis dicit quòd fecit ad ſui
defenſionem, probat, etiam ſi nihil ultrà dicat, quando non
fuit vlterius interrogatus de cauſa. Et pro iſta ſecunda parte
eſt tex. quem reputo ſingularem, in ca. primo. §. ſi quis homi-
nē. de pace tenen. in vſi. feud. in uerſ. niſi hoc probare poſsit,
quòd uitam ſuam occidendo defenderit. & hoc notare dili-
gēter cōtra aſſeſſores, & iudices ſolētes ſequi illud dictū Bal.
in dict. l. unica, tamquam uerißimū, ac veluti quoddā Apol-
linis reſponſum, & non benè, meo iudicio, ut ſuprà dixi.
30 † Gl. in uer. iurauerit. ad fin. habetis quòd paria ſunt, vel ꝙ
quis iurauerit, uel quòd iuramentum ſit remiſſum per partē.
Sunt quidam hic qui inaduertenter, & inconſultè recitāt hāc
gloſſ. vt procedat quantum ad hoc iuramentum proſit, non
autem quantum ad hoc ut competat actio in factum: quia, ſe
cundum eos, ad hoc ut competat actio in factum ex iuramen
to, iſta non ſunt paria, iurare, vel quòd ei iuramentū remitta-
tur: eo quia tex. noſter ſignāter, & cum myſterio dicit, Si quis
iurauerit. Et ſic vult tex. ſecundum eos, ꝙ tunc demum oria-
tur actio in factum, quando eſt iuratum: non antē quādo eſt
remiſſum iuramētum. Sed iſti neſciunt quid loquuntur: quia
imò iſta pariſicantur, etiam quantum ad hoc vt ex iuramen-
to actio competat: quia caſus eſt clarus, & rotundus in illa l.
actori. C. de reb. cred. hic allegata in gloſſ. & in l. nam & po-
ſteà. §. j. ff. de iureiurand.
31 † Aduertendum, tamen eſt ꝙ aut iuramentum delatum nō
eſt per partem acceptatum: & tunc ipſum deferentem licitū
eſt indiſtinctè pœnitere, & per conſequens delationem iura-
menti reuocare. Caſus in l. ſi quis iuſiurandum. C. de reb. cre-
ditis. & glo. in l. manifeſtæ turpitudinis. ff. de iureiuran. Si au-
tem iuramentum ſit acceptatum: tunc non eſt locus pœnitē-
tiæ: & ſi hoc caſu deferentem pœniteat, iuramētum habetur
pro remiſſo: & ſic perinde, ac ſi eſſet iuratum. d. l. non erit. §.
fi. Sed eſt melior tex. in l. ſi non fuerit. ff. de iureiurand. Iſta po
nit Bartolus in dict. l. non erit. §. fin. & ſequitur ſimpliciter An
gel. hic, quamuis de Bart. non faciat mentionem. Dicit etjam
Bartol. & ſignanter in illa l. non erit. §. fin. ſe putare quòd etiā
quando iuramentū fuiſſet per partem acceptatum, poſſet ta-
men ex cauſa antè, quàm iuretur, reuocari: puta ſi tempore,
quo detulit iuramentum, non habebat probationes, quæ po-
ſtea ſuperuenerunt. d. l. ſi quis iuſiurandū. Et ita etiam tenet
ibi Salic. & ſimpliciter ſequitur Angel. de Are. hic.
32 † Itē aduerte quòd illud, qđ dictū eſt, paria eſſe, uel ꝙ quis
iuret, vel ꝙ iuramentū ſibi remittat: limitatur ſingulariter nō
habere locū in iuramēto cōfirmatorio cōtractus. Nā ſi mino-
ri cōtrahēti, dū vult iurare ſup cōtractu, ſi ego ſibi remitterē,
non haberetur ac ſi iuraſſet, nec reſtitutio ſibi impediretur.
Ita ſingulariter Cyn. in Authentic. ſacramenta puberum. C.
ſi aduer. vend.
33 † Cæterū quia ſuprà proximè uidimus quòd iuramentū de
latū antè q̄ ſit acceptatū à parte, poſſe reuocari, & nō pòſt: hinc

ſingulariter Bar. in l.non erit.§.ſi.docet optimam,& practica
bilem cautelam, quòd quando defertur iuramentum in iudi.
cio præſente iudice, pars ſemper ſit cauta quòd non dicat,
Ego uolo deliberare vtrùm uelim iurare, uel ne: & ita peto
mihi aſsignari terminum ad deliberandum: quia tunc defe-
renti licitum eſſet pœnitere, & reuocare delationē, ut ſuprà
dixi. Imo fortius, etiamſi non reuocaretur delatio iurament,
non valeret iuramentū ex interuallo, niſi denuò deferatur: qa
in iuramento delato ineſt conditio, ut in continenti iuretur:
alias nihil proficit: ut eſt tex. in dict. leg. non erit.§.final.& ibi
Bartolus. Debet ergo ſemper pars ſtatim & in continenti, di-
cto verbo, acceptare iuramētū,& dicere ſe paratum iurare:
ſed quòd vult deliberare qd iuret.& quomodo iuret. Et iſtud
poteſt fieri: ut eſt tex. in l. iuſiurandum & ad pecunias, in fin.
principij.& ibi Bar.ff.de iureiurando. Et iſto modo poterat ſi
bi conſulere in forma iuramenti ſcilicet quomodo iurare, de
beat: nec deferens poterit amplius talem delationem iura-
menti à parte acceptatā reuocare, niſi ex cauſa: ut ſuprà pro-
ximè dixi,& declaraui. Quod diligentiſsimè nota, quia quo-
tidiè occurrit.

Glo. in uerſi. deberi. ego diuido in tres partes principales.
In prima declarādo tex. ponit quod remedium, ſeu quæ actio
cōpetat actori qui iurauit, & quomodo competat. In ſecūda
ponit quod remediū cōpetat reo, qui iurauit. In tertia decla-
rat,& limitat quod ſuprà dixerat in prima parte de actore, q
iurauit. Secunda ibi: ex parte aūt rei, ſi iurat,&c. Tertia ibi: &
hoc quod dixi in actore, habet locū,&c. Expediā uobis vnā-
quanque partē de per ſe. Prima ergo pars principalis ſubdi-
uiditur in duas. In prima quādo actor iurauit ſuper debito ex
actione perſonali. In ſecūda, qn iurauit ſuper debito ex actio
ne reali. Secūda ibi: item circa actionē realē. Et ad cōmenda
tionem præſentis gl. dicūt hic doct.& benè, ut Dyn. & Ioan.
Fab. q iſta glo. eſt in hac materia plenior de corpore iuris. &
plenius diſtinguit, q̄ in aliqua parte iuris. Et quamuis Dy. hic,
referat ſimpliciter iſtā gl.& eā approbet, & ſic ēt trāſeat Ho-
ſtien. illam approbando in Summa ſua in tit. de iureiuran. ut
hic refert Ioan. Fab. ego tamen adijciam ad hanc gloſſ. ple-
raque, quæ ad hanc gloſſ. adijcienda occurrent.

In ead. gl. ibi: nata ex ſacramento. Gloſ. in iſtis uerbis vult
34 duo. Primum,† quòd actio vtilis ex contractu, quæ competit
quando iuratum eſt formiter: & ſic cùm cauſa naſcatur ex iu
ramento: & multò magis quādo iuramentū eſſet informiter
præſtitum, hoc eſt nulla cauſa expreſſa, ſecundum quod vult
gl. q actio vtilis ex contractu, quæ competit ex iuramēto præ
ſtito cū forma, dicatur eſſe natiua: uerū qa iſti articuli modicæ
ſunt utilitatis, paucis etiam me expedio, potiſsimum quia
alij communiter nullum verbum circa iſta ponunt.

35 † Ad primum, quicquid hic dixerit Nicol. de Neapol. poſt
antiquos, quos ipſe refert in tertia quæſt. extra gl. in materia
actionis in factū teneo, & concludo quòd quando iuramen-
tum eſt præſtitum ſuper aliquo certo,& ſpecificato cōtractu,
tunc actio, quæ naſcitur, dicitur naſci ex illo contractu: ut in
iuribus hic allegatis in gl. Si autem eſt præſtitum informiter:
& tūc oritur ex ſacramento immediatè, propter quendā qua
ſi contractum delationis & acceptationis iuramēti inter par
n tes tacitè celebratū: ut declarant docto. maximè n Angel. in
l.j.C.de rebus cred. Et hæc pcedunt in perſonali. Secus in rea
li: vt patet ex his, quæ infrà nunc proximè ſcribam. Et ueritas
melius apparebit ex his, quæ ego tenebo vltra alios ad fi. hu-
ius primæ partis præſentis gl. Ad ſecundū, quod vult gl. dice
bat Bart. in d.l. nam poſteà.§.fi.ff.de iureiu. omiſsis allegatio-
36 nibus hincinde per Bart. ibi factis, † q quando iuramentum
defertur in reali, tunc ſit datiua: quia nō præſumitur obliga-
tio: ut d.§.fi. cùm realis nullam præſupponat obligationem.
37 §.omnium, ſuprà eodem. ſed † quando defertur in perſonali
tunc ſit natiua, l. qui iuraſſe. in fin. ff. de iureiu. Et ita etiam te-
o net o Ange. in l. miles.§.fi.ff.de re iud. quamuis Ioā. de Imo,
in dict. l. miles.§.fin. contrarium teneat: &, iudicio meo, me-
lius. Quod aliter pro nunc non diſcutio. Miror tamen de con
ſequentia Bar. Non præſupponitur obligatio: ergo eſt datiua,
quia ſecūdum hoc ſequeretur, q omnes actiones reales, quę
nullam obligationem præſupponunt, d.§. omnium. eſſent da
tiuæ: qđ tñ eſt plus quàm notoriè falſum. Quamuis enim non
habeant obligationē pro ſufficiēnti materia ad actiones pro
ducēdas, habēt tñ dñium prçexiſtens: qđ eſt ſufficiēs materia
pducendæ actionis. l. unica, cū ſi.C.de alie. iudi. mu. cauſa fa.
38 † In eadem gl. ibi: aduerſario ſimiliter actionē tribuit. te-
neatis, quòd ex iuramento nudo non tantùm cōpetit actio iu
ranti, ſed etiam aduerſario, contra quem eſt iuratum. Et con
ſequenter teneatis, q ſi aliquis iurauerit ſe emiſſe pro decē,
q nedum ipſi iuranti competit actio ex empto propter iura-
mentum, ſed etiam aduerſario actio ex uēdito ad ipſum pre-
tium. Et iſta ſunt ſine dubio: quia caſus eſt in d.l. ſi duo patro
ni.§. ſi quis iurauerit.& in §. Marcellus. hic, allegatus in gloſ.
Propter quos tex. omitto duo quęſita, tanquā indubitata, quę
ponit Io. Fab. hic, i 7. col. in ver. quæritur, qd ſi orta qōne,&c.
poſt Iac. de Rauen. quæ deciduntur in illis legibus. Pulchrum
39 dubiū eſſet,† quod alij hic nō tangunt, qd ſi aliquis iurauerit
ſe emiſſe talē rē à Titio, nō expreſſa quātitate pretij: an iurās
poſsit agere ex tali iuramento, cùm pretiū nō ſit certū, qđ re-
quiritur in emptione pro ſubſtātia contractus.§. pretiū.& §.
itē pretiū. cū ſi. ſuprà de contra. emp. iuncta gl. illa ſolenni in
l. pacta conuenta. in prin. in uer. nouam emptionē. ff. de con-
trah. emp. Item an iſto caſu ille, contra quē eſt iuratū, poſsit
petere quòd iurans compellatur exprimere certū pretiū. De
vtroque uideatis Barto. in d.l. ſi duo patroni.§. Marcellus. ubi
tenet, q iurans poſsit compelli exprimere certū pretium: ſi ta
men non exprimeret, quod nihilò minus ex parte ſua poſſet
ad rē agere: ut ibi latius per eum. Accedant quæ tradūtur no-
tabiliter per Bal. in l. prima. uer. denuò quæro.C. de rebus ali.
ubi ponit illā notabilem quæſtionē de teſtibus, qui deponūt
de contractu emptionis, ſed nō recordantur de pretio, ſeu de
pretij quantitate, an probēt ipſum cōtractum: videte ibi latè
per eum, quē reprehendit Lud. Rom. in l. Stichum. in 10. col.
ff. de uerb. oblig. quāmuis cum Bar. teneat ibidem Raph. Cu-
40 ma.† Ad iſta videatis ēt Cyn. & Ray. de Forliuio in l. prima.
C. de contra. & commi. ſtipu. ubi quærunt, ſi inſtrumentū can
tat: Titius emit talem fundum ab eccleſia: ſed non dicat pro
quanto pretio: an tale inſtrumentum probet emptionē, nec-
ne. Accedit etiam quod ſingulariter decidit Paul. de Caſtr. in
l. ſuus hæres. per illum tex. ubi & dicit eſſe caſum. C. de repu.
41 hæred. ubi ponit † quòd ſi filius remiſit hæreditatē patri ex
cauſa tranſactionis,& in inſtrumēto talis remiſsio nis ſit mē
tio de tali tranſactione, ſed non de eo, quod eſt dandum cau
ſa talis tranſactionis, cùm aliàs tranſactio non ualeat, nullo
dato, uel retento. l. tranſactio, cum ſi.C. de tranſact. an tale in-
ſtrumentum probet tranſactionem,& an ualeat necne.

In ea. gl. ibi: ac ſi uerè cōtractus pceſsiſſet, hoc declara. ne
hic per Angel. de Are. p tex. in d.§. Marcellus. allegato in glo.

In ea. glo. ibi interdū vtilis ex eo contractu, & utilis in rē.
Et ſic ad finem primæ partis huius glo. habetis duo principa
42 liter ex hac glo elicere. Primum eſt,† quòd in reali compețe
utilis in rem, etiam ſi non ſit allegata cauſa: & conſequenter
iuramentū ſit informiter præſtitū: ut quia iuraui rem meā eſ-
ſe ſimpliciter: & ſic informiter, hoc eſt, non expreſſa cauſa, p
43 pter quam ſit mea. In perſonali verò eſt ſecus: † quia non ori-
tur utilis, niſi cauſa formaliter exprimatur,& ſic contractus,
uel quaſi, ſecundum habetis ex gl. quod in perſonali, quando
iuratur formiter,& ſic cum cauſa, nō competit niſi actio vti
p lis ex contractu, non autē p actio in factum: ſed in reali vtra
que competit & utilis in rem & actio in factum: expedit ergo
ut in utroque perſcrutentur rationes diuerſitatum.

44 † Ad primū, quare in reali competat utilis in rem etiam ſi
non ſit allegata cauſa formiter, ſecus eſt in perſonali: reſpō-
debat multùm notabiliter hic Nico. de Neapo. in prima q. ex
tra gl. in materia actionis in factum, poſt ſuum Rodul. de Au-
ric.& ſequitur ſimpliciter Ange. de Are. hic, quāuis Nicol. de
Neap. nullā facit mentionē, quòd ratio eſt, quia in reali ſem-
per ſit relatio ad unam cauſam, cùm una tantùm ſemper ſit
cauſa realis, ſcilicet dominiū, l.& an eadem.§. actiones. ff. de
except. rei iudic.& ideo dicitur ſemper certa, & uniformiter
prolata, cū non ſit niſi una. Accedat ultra eos, quòd dicimus,
paria eſſe, uel qđ aliquid nominatim, & in ſpecie exprimatur
uel in genere: & qđ illa gñalitas nequeat niſi in una ſpecie ue
rificari: ut eſt tex. no. in leg. ſecunda,& ibi Bar.& alij. ff. de lib.
& poſthu. in §. nominatim. ſuprà de exhæred. lib. Cauſæ uerò
perſo-

perſonalium ſunt plures,& propemodum infinitæ dict. §. actiones.unde non poſſumus ſcire ad quam cauſam fiat relatio in perſonali cauſa,quando eſſet informiter iuratum, & ſine cauſa:& ideo non poteſt oriri vtilis ex contractu, niſi contractus exprimatur. Et ita etiam tenet Bald. per iſtam rationem in L.actori.C.de rebus cred.& iureiur.

Sed audite : quamuis iſta ſint multùm colorata , & amica veritati,tamen Ioan.Fab.hic,in prima columna,pro ſuo mirabili & ſubtili ingenio ea reprobat & in dicto,& in ratione. Nã,dicit ipſe, quamuis in reali , cauſa immediata ſit ſemper vna ſcilicet dominiũ,cauſæ tñ remotæ,& mediatæ , per quas dominiũ acquiritur,poſſunt eſſe multæ:& illæ etiam, ut verbis ſuis vtar,ſunt attendendæ.per cap.Abbate ſanè. de re iudica.in ſexto:& per tradita in §.omniũ.ſuprà eodem.Et propterea dicit ipſe poſſe rationabiliter defendi,quòd ſi in reali exprimatur cauſa mediata,& remota , & iuretur ſuper ea , ꝙ iſto caſu in reali nedũ dabitur vtilis in rem.ut dicit gloſ. noſtra,ſed etiã dabitur actio perſonalis vtilis ex illo contractu . Et propterea dicit ipſe,poſſe ſuppleri ad hanc gloſ.ꝙ in reali nedum datur vtilis in rem , ſed etiam interdũ datur vtilis ex contractu,quando iuratum eſt formiter.Et quamuis Fab. nõ dicat,ante eum iſta fuit opinio ſubtilis Petr. de Bella Pertica referentis hic Nico.de Nea.in ſecunda quæſt.extra glo.in materia actionis in factũ . Hæc conſideratio Ioan. Fab.eſt peregrina,& non negligenda:tamen eam ego non teneo , nec diſcedo à communi ſupra relata,quæ habet quòd in reali competit utilis in rem,etiam ſi non ſit cauſa formiter allegata,eò quia in reali ſemper eſt una cauſa,ſcilicet dominium,ut proxime dixi.Vnde in reali nõ diſtinguitur,an formiter,uel informiter,prout diſtinguit Ioannes Fab.Nec eſt uerum id, qđ ipſe dicit,ꝙ cauſæ remotæ,& mediatæ dominij,quæ poſſunt eſſe plures,ſint neceſſariò(ut verbis ſuis vtar)attendendę.nam iſtud eſt falſum,prout ego concluſi,ſecundũ omnes,in §. omnium.ſupra eodē, in materia formationis libellorũ , in princip.vbi uideatis.Benè fatebor cum Ioan.Fab.quòd ſi in reali fuiſſet expreſſa cauſa mediata & remota dominij,puta cõtractus aliquis ex quo cauſatũ fuiſſet dominiũ,& iuratũ eſſet: ꝙ iſto caſu oriretur vtilis ex illo contractu,ſicut & in perſonali.

45 † Circa ſecundum principale, quod ſuprà habuiſtis ex gl. ꝙ in perſonali,quando iuratur formiter,& ſic cum cauſa, nõ competit niſi actio vtilis ex contractu, non autem actio in factum:ſed in reali vtraq; competit & vtilis in rem , & actio in factum.Et in hoc omnes concordant:ut Io.Fab. Ang. de Are. & Nicol.de Neap.in 2.quæſt.extra gloſſ.in materia actionum in factum,poſt ſuum Rodulp.de Auri.Et omnes concorditer rationem diuerſitatis eſſe dicunt:nam ille, qui iurat in perſonali,cùm habeat illum,qui defert iuramentum, perſonaliter obligatum ex contractu , qui contractus propter iuramẽtum ſemper fingitur præceſſiſſe,quando uerè non præceſſiſſet, & ideo alia actione perſonali non indiget:ſed in reali , cùm realis nullam obligationem præſupponat, & per conſequẽs nullam actionem perſonalem: & ideo prætor introduxit obligationem,& perſonalem actionem in factum, quæ oritur ex delatione , & acceptatione iuramenti propter quendam quaſi contractum,qui tacitè celebratur :quod nõ fuit neceſſe introducere,quando iuratur formiter in actione perſonali,cùm ſine iſta prouiſione prætoris competat perſonalis ex cõtractu.

46 † Quamuis omnes,ut prædixi, ita teneant cum gl. ego credo quòd multum facilè poſsit teneri contra glo.& doct.omnes hic,ſcilicet quando iuratum eſt in perſonali formiter ex cõtractu,quòd nedum competat vtilis ex illo cõtractu,prout omnes fatentur, ſed ꝙ imò etiam competat actio in factũ ex iuramento,prout & in reali.Et credo ꝙ iſtud ſit ueriſsimum: nec uideo quid ad oppoſitum obſtet.Nec eſt uerum id, quod præſupponunt docto.in eorum ratione, videlicet, Competit perſonalis ex contractu : ergo non poteſt competere actio in factum eodem modo perſonalis,quæ eſt prætoria .

47 † Do optimam inſtantiã.Nam ſi delatum eſt iuramentum, ita quod competat actio in factum, & perſonalis , & poſteà feratur ſententia ſuper iſto iuramẽto:iſto caſu competũt duę actiones perſonales in factũ,vna ex iuramẽto, & alia ex ſententia,prout tenet gl.in opi.Ioa.approbata per omnes in leg. prima,in glo.prima.C.de rebus cred.vbi latè per omnes , & per Barto.latè in leg.nã poſteà.§.fi.ff. de iureiur. & per Bald. etiam in dict. leg. actori. Præterea remedia prætoris habent locum nedum in caſu neceſſario , ſed etiam in caſu non neceſſario.§.itẽ ab inteſtato.ſuprà de bon.poſſ. & dixi latè vltra omnes.§.ſed iſtæ.ſuprà eodem in articulo illo, an Publiciana cõpetat vero,& directo domino.Et ꝙ iſto caſu,quando iuratum eſt formiter ſuper cõtractu , ꝙ competat nedũ utilis ex contractu,ſed etiam actio in factum ex iuramento: tenet Angel. de Aret. in terminis in hoc ſibi adinuicem inaduertenter contrarius in princip.huius glo.quamuis in fin. teneat cõtrarium,vt ſuprà retuli.Et iſtud idem , quod ego teneo cõtra gl. & doct.hic,tenet etiam in terminis Bar.in dict.l.ſi duo patroni.§.ſi quis iurauit.ff.de iureiuran. vbi dicit quòd quando ſuper actione perſonali iuratur formiter cauſa expreſſa,ꝙ tunc habet locum actio in factum,& actio vtilis ex contractu propter iuramẽtum:ut ibi.Imò plus dicit Barto.ꝙ iſto caſu competeret directa ex eo contractu,ſi verè anteà competebat. Et credo indubitanter quòd iſta ſit veritas contra glo. & omnes doct.ibi.Et credo etiam,quòd ita tenuerit ſubtilis Pet. de Bella Per.ſecundum quod poſſum colligere ex relatione , quam facit de eo Nicol.de Neapo.hic in ſecunda quæſt.extra gloſſ. in materia actionis in factum .

Aduertendum eſt etiam,ꝙ in prædictis magna emergit vtilitas habere has actiones ex iuramento, quamuis etiam primæ perſonales competerent: quia in primis actionibus oporteret multa probari,iuxta ea , quæ uidimus in §. omnium. & in §.ſed iſtæ.ſuprà eodem . in iſtis autem ſufficit probare ſic eſſe iuratum:ut hoc tex. noſtro,cum ſim. quod facilius probatur.Et ita dicit,& benè Ioan.Fab.hic,in quarta col.

Item quia in prædictis uidimus cum gl.noſtra,ꝙ aut iuratum eſt formiter:& tunc oritur interdum utilis ex contractu, interdum vtilis in rem,& nonnunquam actio in factũ.Aut iuratum eſt informiter: & tunc competit actio in factum . Non omitto quòd per iſta dixit ſignanter Barto.in dict. leg. ſi duo patroni.§.ſi quis iurauerit. ff.de iureiurand.idē eſſe in ſtatutis,& in conſuetudinibus,† ꝙ ſi ſtatutum,uel conſuetudo diſponit formiter,habet locum actio ex eo contractu, uel ex ea cauſa ſuper qua formiter diſponit.Exemplum:Si diceret ſtatutum quòd valeat teſtamentum cum tribus teſtibus,certè ageretur actione ex teſtamento.Vel ſi diceret ſtatutum , ꝙ minor 25.annis poſsit uendere, & alienare cum præſentia cõſanguineorum ſuorum:certè oriretur actio ex eo contractu:argu.d.

49 §.ſi quis iurauerit.† Sed ſi diſponeret informiter,non expreſſa aliqua cauſa,quæ caderet in formam contractus,vel quaſi: tunc daretur condictio ex lege,ſiue ex ſtatuto, iuxta leg. primã,in fin.ff.de condi. ex lege. Iſtud idem tenet Bartol.vbi latius hoc examinat in repe.leg.omnes populi.in 7. & vltim.q. principali.ff.de iuſti.& iure.& in dict.leg.vnica.in penul. col. ff.de condi.ex lege.& in l.de quibus.in ulti.col.ff.de legibus . Iſta ẽt extẽdit ſingulariter Bar. ad ſententiã formiter latã in l. Iulianus verũ debitorẽ.uer.ſed ſi dubitat.ff.de condi.indebi.

50 † An autem ex iuramento taxationis expenſarũ,uel ex iuramento in litẽ,oriatur actio:videte Bal. in Auth. nouo iure.C. de iud.& Bar.in l.actionibus,ad fin.ff. de in litem iurando.Et per iſta remanet expedita prima pars principalis huius gloſſ.

Sum modò in ſecunda parte principali, ibi : ex parte autẽ rei.&c.quæ ſubdiuiditur in duas. In prima loquitur , qñ reus iurauit ſuper actione principali. In ſecunda, quando iurauit ſuper reali.Secunda ibi:ſi autem in actione reali .

In eadẽ glo.ibi:ſi res ad actorem redeat,non cõtra alium. & ſic ad fin.ſecundę partis principalis glo.benè dicit eãdem diſtinctionem habere locum , & procedere in ſententia lata pro reo:ut hic per Ang.de Are.Et quamuis ipſe adſcribat hãc extenſionẽ ſolũ Pau.de Caſt.in d.l.nã poſtea.§.fi.ff. de iureiu. tamen ego addo uobis Bar.qui idem in terminis dicit in l.ex hoc iure. in ſecunda col.ff.de iuſti.& iure.

Sum modò in tertia, & vltima parte principali huius gloſ. quę incipit ibi:& hoc, quod dixi in actore. quę ſubdiuiſione nõ indiget. Ad finẽ glo.teneatis ex hac ultima parte huius gl.

51 ꝙ † ſi traditio fiat alicui a non domino vigore iuſiurandi, tūc Publiciana datur contra quemlibet.,Iſtam gloſſ.in hoc reprehendit ſubtilis Petr.de Bella Pert.hic,per nõnulla media, maximè per l.3.§. ſubtilius.ff. de conditione ob cauſam. iūcta l.

clauibus.ff.de contrahenda emptione. Ad quæ rũdete ut hic per Ioannẽ Fab. quem non refero: quia non adderem. Addo tamen quòd iſtam opinionem Petri, & omnia eius argumenta refert Bar. in l. Pomponius. §. iuſſu. ff. de acquir. poſ. & formaliter reſpondet, ut hic Ioan. Fab. de quo etiam per ipſum Barto. in l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. & etiam Bald. in l. prima. C. communia vtriuſque iudi. per Angel. in repeti. l. ſi quis vi. in §. differentia. in 14. colum. ff. de acquiren. poſſ. per Imol. in cap. fin. in 47. colum. extra de præſcrip. quamuis ab impugnationibus Petri ſuſtineatur hæc gloſſ. eam tamen reprobat hic Ioannes Fab. alia ratione: quia ſi iuratum eſt in reali, vtilis in rem non datur, niſi contra deferentem, & eius hæredẽ, non contra alium: vt l. nam poſtea. §. fin. & l. ſequen. & l. ſed & ſi poſſeſſori. §. fin. & leg. ſeq. ff. de iureiurand. & tenet gloſ. hic, ſupra in parte proximè præcedenti. Quare ergo magis, quando iuratum eſt in Publiciana, debet poſſe Publiciana cõpetere contra quemlibet. Certè, ſecundum eum, non videtur ꝙ vlla bona ratio poſſit aſsignari, & maximè cùm vtilis in rem competat contra quemcunque, etiam cõtra dominum: vt leg. prima. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager vectig. vel emphyteta. Publiciana autem regulariter non datur contra dominum. l. penul. & fin. ff. de Publicia. Accedat vltra eum, quia in Publiciana omnia illa babent locum in rei vẽdicatione. l. cũ qui. §. in Publiciana. ff. de Publi. Poſſetis ergo ſuſtinendo glo. dicere, ſecundum Ang. de Are. hic, & ſentit etiam Ioan. Fab. quòd ideo aliud ſit in vtili in rem. & aliud in Publiciana hac ratione: nam quando iuraui in reali rem meam eſſe, & nulla eſt facta traditio, certè non interueniente traditione iurans poteſt ſolùm ſe fundare ex iuramento: vnde cùm iuramentũ non noceat alij, niſi deferenti, nil mirum ſi vtilis in rem competens propter tale iuramentum non noceat alij: nec datur niſi contra deferentem, & eius hæredem. Sed quando agitur ex traditione facta cauſa iuſiurandi, vt dicit hic gloſſ. hic certè concurrunt duo, ſcilicet iuramentum, & traditio. Vnde cùm hic ſit titulus ex iuramẽto, & poſſeſsio propter traditionem, & bona fides iuris præſumptione: arg. leg. penult. cum gloſ. prima & ſecunda. C. de euictio. & conſequenter hic eſt vſucapiendi conditio: ergo & Publiciana. l. eum, qui. in princ. cum ſimilibus. ff. de Publici. Si ergo eſt vſucapiendi cõditio, & Publiciana: ergo Publiciana debet poſſe contra quemlibet cõpetere. §. ſed iſtæ, cum his, quæ ibi vidimus. ſuprà eodem. Ad hoc adducebat etiam Ange. de Are. gloſſ. quæ idem tenet in leg. ſed & ſi poſſeſſori. in prin. in verſicul. dandam. ff. de iureiurand. Accedat etiam, ſecundum eum, quod ſi fiat traditio propter authoritatem rei iudicatæ a non domino, ſine dubio competit Publiciana. l. 3. in fin. ff. de Public. & præallega. glo. in verſi. actione. Et iſto caſu, ſecundum eum, Publiciana datur contra quemlibet: allegat l. Pomponius. §. ſi iuſſu. & quod ibi gloſſ. Bart. & doct. ff. de acquirend. poſſeſ. & latiùs Bartol. in l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iure. & latè Cynus, Baldus & Salic. in l. prima. C. communia vtriuſque iud. In quibus locis nihil inuenietis in ſpecie, quòd contra quemlibet detur. Si ergo ita eſt in traditione facta à non domino authoritate rei iudicatæ, vt Publiciana contra quemlibet competat: ergo eodem modo quando ex iuramento fuit facta traditio, cùm habeat eandem vim, & authoritatem, imò maiorem, quàm ſentẽtia. l. ſecunda, cum ibi nota. ff. de iureiur. Et tenẽdo hanc partem quòd vbi traditio fiat à non domino, vigore iuramenti, quòd Publiciana contra quemlibet competat, durum eſt, & plus quàm difficile reſpondere ad l. eum. qui. §. ſi petenti. hic allegatam in gl. in uerbis illius text. ibi: Sed aduerſus re duntaxat glo. hic ad fin. reſponſet, & eodem modo gloſſ. in dicto §. ſi petenti. in glo. in verbo, Duntaxat. quod iſta dictio Duntaxat, excludat dominum tantùm, & non alium: ſed ille §. ſi petenti, ſecundũ Ioan. Fab. hic, & benè, nulla via de Mundo poteſt pati intellectum glo. quod ibi dictio Duntaxat, veniat ad excludendum dominum tantùm, & nõ alium. Iſtud eſt directo contra rationem decidendi, quæ ibi in tex. deciditur. Et enim ſoli debet nocere iuſiurandum, qui detulit. Præterea ſi dictio iſta Duntaxat, excluderet tantùm dominum, & nõ aliũ, nonne ille text. eſſet indubitabilis, cùm ſit ſine dubio quòd Publiciana aduerſus dominum non competat? leg. pen. & fi. ff. de Public. Vnde Angel. de Aret. hic alienus, ut puto, à bono ſenſu, in hoc aliter reſpondet ad illum §. ſi petẽti. quòd ideo ibi Publiciana tantummodo datur contra deferentem iuramentum, eo, quia ibi agebatur Publiciana ante rei traditionẽ, ut res traderetur. Et hunc dicit eſſe proprium caſum illius §. ſi petenti. Si autem anteà facta fuiſſet traditio, & iurans poſteà cecidiſſet a poſſeſsione: certè cõpetijſſet ſibi Publiciana contra quẽlibet reũ nedũ cõtra deferentẽ, per ea, quæ ſuprà proximè dicta ſunt. Sed audite: nõ mediocriter mirandũ eſt de hoc patre, ꝙ in hoc tã vulgato termino iuris ita vehementer errauerit. Nã ſi in dict. §. ſi petẽti. nũquã facta fuiſſet traditio, put ipſe dicit, eſſe proprium caſum illius §. eſſet impoſsibile quòd iuranti competeret Publiciana nedum contra alios, imò nec contra deferentem: quia ad hoc ut competat Publiciana, neceſſaria eſt traditio, vel quaſi: aliàs impoſsibile eſt quòd competat: ut d. §. ſed iſtæ. & ibi latè dixi in ſecunda no. ſuprà eodem. Et iſtud patet ad ſenſum: quia vbi non eſt facta traditio, vel quaſi, ibi non eſt poſſeſsio: vbi non eſt poſſeſsio, ibi nõ poteſt eſſe vſucapio. leg. ſine poſſeſsione, cum ſimili. ff. de vſucap. vbi non poteſt eſſe vſucapio, ibi non poteſt competere Publiciana; quia iſta ſunt conuertibilia: vt l. eum, qui. in princip. & ibi Bartol. & l. ſiue autem. §. hæc actio. ff. de Publiciana. & dixi latè in dicto §. ſed iſtæ. Ergo à primo ad vltimum conſtat euidentiſsimè quòd vbi non interceſsit traditio, impoſsibile eſt quòd ibi Publiciana competat. Propterea per illum §.

q ſi petenti. ego teneo cum Ioan. Fab. q° contra glo. noſtram. & Ange. de Are. quòd ſi traditio fuerit alicui facta a non domino vigore iuramenti, quòd hoc caſu Publiciana non competat, niſi contra deferẽtem, vel eius hæredem, & ſucceſſorem, & non contra alium: vt eſt text. rotundus, qui euitari non poteſt, in dicto §. ſi petenti. ſicut quando iuratum eſt in reali, dicta l. nam poſtea. §. fin. cum ſi.

Aduertite tamen, ne decipiamini, quòd quamuis tex. in dicto §. ſi petenti, det Publicianam contra deferentem iuramẽtum duntaxat, tamen dico quòd etiam datur contra eius hæredẽ, per id, quod in ſimili dicit tex. in iurante in actione reali, in dict. l. nam poſteà. §. fi. iuncta regula l. eum, qui. §. in Publiciana. ff. de Publi. quæ habet quòd in Publiciana ea omnia locum habent, quæ in rei uendicatione. Accedat tex. ille peregrinus, & ſingularis, in l. ſi neceſſarias. §. de vendendo. ff. de pigno. actio.

Non obſtant in contrarium adducta per Ange. dum dicebat quòd quando traditio fit a non domino virtute iuramenti, quod hic eſt titulus, & poſſeſsio, & bona fides, & conſequẽter vſucapiendi conditio, & per conſequens Publiciana: quia fateor omnia iſta, quia vera ſunt. Et dum dicebat, ſi competat Publiciana: ergo contra quemlibet. Reſpondeo negãdo: quia iſta ſemper non eſt bona conſequentia: & caſus eſt ad oppoſitum, in dicto §. ſi petẽti. Vel aliter, & melius, vt tollam omnia adducta per Ange. reſpondeo, ſecundum quod hic reſpõdebat Ioan. Fab. Regula generalis eſt, quod vtilis in rem, & actio Publiciana detur contra quemlibet poſſeſſorem: verũ eſt, ubi allegatur titulus ad hoc conueniens: ſed quando allegatur pro titulo res iudicata, uel iuramentũ, de quorũ natura regulari eſt vt alijs non noceant, certè nec actiones ex eis prodeuntes ad alios extẽdentur: vt eſt caſus in dicto §. ſi petenti. Et credo ꝙ iſta ſit ueritas, a qua non diſcedatis: nec diſcedetis, ſi audietis Ioan. Fab. ibi ad finem præſentis puncti, in quo concludit prout ego ſuprà, poſtea ſubdit. Crede mihi, ſi velis, caue aliter dicere, ne peius dicas.

Et ad dict. §. ſi petenti. ut nihil omittatur, dum ibi dicitur quod iurauit rẽ ſuã eſſe, & ꝙ ſibi cõpetat Publiciana: quia videretur ꝙ imò deberet cõpetere utilis in rẽ uẽdicatio. Quomodo tex. ille ꝓcedat, videte tres intellectus. quos in hoc ad illũ tex. dedi in §. ſed iſtæ, ſ. eo. in illo articulo, an Publiciana cõpetat uero, & directo dño: & ſecundũ alterũ eorum habetis text. illum neceſſariò intelligere: ita intelligit Ioã. Fab. hic.

52 † Venio ad perfectũ cõplementũ gl. noſtræ: quia in ea vidimus ꝙ quãdo delatum eſt iuramẽtũ, & eſt iuratũ, plures actiones competũt, & nõnunquã exceptiones diuerſimodè tñ dic vt ea declarauit: quærit Io. Fab. hic, in pe. col. de notabili & pulchra quæſtione, quã alij non tãgũt: Pone ꝙ iuramẽtũ nõ fuit delatũ, ſed pars dicit ꝙ eſt contenta credere conſcientiæ & fidei alterius partis, & ita credit: numquid poterit agi, & except. ſicut

ſicut ſi iuratum eſſet:& ſic nunc illa remedia competant, ſi-
cut ſi eſſ. iuramm? Prima fronte, ſecundum eum, videtur di-
53 cendum † ꝙ ſic: quia inter ſimplicem loquelam, & iuramen-
tum Deus non conſtituit differentiã: in cap.& ſi Chriſtus, ex-
tra de iureiurand. not. plerè Archi. ſecundum eum, in cap. 1.
de ſepul. in 6. Præterea iſtud fit ad deciſionem litis, ſicut & in
iuramentum: ergo videtur eadem ratio, quæ eſt in iuramento.
Ipſe tamen Ioannes Fab. dicit ꝙ contrariũ eſt verũ, ſaltem de
iure ciuili. Motus, quia nõ reperitur ꝙ ex tali fide oriatur actio,
ſed ſolùm ex iuramento: ergo non eſt noſtrum extendere l.
obligationum ferè. §. placet. ff. de act. & oblig. & maximè quia
iura ciuilia multum ponderant iuramentum plus quam ſim
plicem locutionem, vel fidem: Authent. ſacramenta puberũ.
C. ſi aduer. ven. & l. 3. C. ſi mi. ſe ma. di. imò etiam iura canoni
ca multùm ponderant facientia valere contractum, in quo in
teruenit iuramentũ, qui aliter non valeret ſimplici conuentio
ne, c. cùm contingat. extra de iureiurand. & c. 2. de pact. in 6.

Non obſtat ꝙ prima conuentio fiat ad deciſionem litis, ſi-
cut & iuramentum, ergo videtur eadem ratio: quia reſpon-
det ipſe, ꝙ tranſactio fit ad litis deciſionem, & tamen non agi
tur ea conuentione nuda. l. ſiue apud acta. C. de tranſactio. er
go cõſequentia non eſt bona. Iſta ſunt, quæ dicit Ioãnes Fab.
hic, in hoc notabili quæſito: & non memini me alibi legiſſe
iſtud in ſpecie, & in terminis ab alio tactum, quàm per Ioan-
nem Fab. hic, Eſt verum quòd Bartolus in l. fin. ff. de præto. ſti
pul. poſt antiquos, quos ipſe ibidem refert. tangit latè, quid ſi
aliquis promiſit per ſtipulationem ſtare ſimplici dicto par-
tis, vel iuramento, an talis ſtipulatio valeat, & quid operetur.
& ibi Bartolus poſt relatas nonnullas opiniones antiquorum
tenet ꝙ talis ſtipulatio valeat: & ibi tamen non aperit Barto-
lus nec alibi, quod remedium competat, facta tali declaratio
ne. Ego puto in quæſtione Io. Fab. poſſe contra eum teneri, ſci
licet ꝙ ſi pars in iudicio dicat ſe credere fidei alterius partis,
ꝙ illa remedia competant, prout ſi iuratum eſſet, facta tamẽ
declaratione, vt infrà dicã. Et pro iſta parte me multùm mo-
uet id, quod in ſimili Spec. in tit. de arbitr. §. 3. in verſic. ſed pone
ꝙ promiſi ꝙ, &c. Et ſequuntur, & tenent Ioannes And. & do-
minus Antonius de But. in c. cũ tempore. extra de arbitris. in
quibus locis tenent iſti tanti patres multùm ſignanter ꝙ l. ſi
quis maior. C. tranſactio. quæ loquitur quando quis iurauit,
habet etiam locum, ſi non interueniret iuramentum, ſed fidei
54 præſtatio. Et † hoc quia, ſecundum eos, à pari procedunt præ
ſtatio fidei, & iuramẽtum ſ. vt eſt tex. not. in cap. ad aures, ex-
tra quod metus cauſa. Et idem ante eos tenet in terminis glo.
multùm ſignanda in cap. peruenit. in gl. in fi. verbo, iuramen-
t. extra de fideiuſ. Ergo idem neceſſariò dicemus in quæſtio-
ne noſtra. Accedat gl. notabilis in c. penultu. in verſi. promiſit,
extra de iureiur. Ad hanc eandem partem accedat etiã quod
ſingulariter voluit Bart. in l. Lucius. ad fin. ff. de fideiuſſo. vbi
55 voluit † ꝙ quando fides alicuius, puta teſtis, eſt approbata
ab vtraque parte, hoc caſu non requiritur iuramentum, imò
ſibi debet credi ſine iuramento. Ergo ita dicemus in caſu no
ſtro. Non obſtat argu. Io. Fab. propter quod ipſe tenebat con
trarium, dum dicebat quòd iura ciuilia multùm ponderant
iuramentum plus quàm ſimplicem locutionem, ſiue fidem:
quia dico ꝙ imò iura ciuilia in terminis iſtis ita põderant cõ
uentionem maxima fide ſubnixam, ſicut & iuramentum. Pro
bo vltra ea, quę ſuprà adducta ſunt. Nam quando delatum eſt
iuramentum, certè ſi illud remittatur à parte, & ſic non iure-
tur, perinde eſt quantùm ad actionem, & cætera remedia de
quibus in terminis noſtris, ac ſi iuratum eſſet: quia ita compe-
tunt remedia, prout ſuprà dixi latè ſuper gloſſella penult. in
verb. iurauerit. Ecce ergo ꝙ quando non iuratur, ſed remitti-
tur à parte iuramẽtum quod propter confidentiam partis ita
competant remedia iuramenti, ſicut ſi eſſet iuratum: ergo idẽ
56 dicemus in terminis noſtris. † Cõcludo ergo contra Io. Fab.
quamuis non inueniam ab alio firmatum. ꝙ ſi pars in iudicio
dicat ſe credere fidei alterius partis, ꝙ omnia remedia agen
di, & excipiendi ita competunt ſicut ſi eſſet iuratum. Et credo
ꝙ alibi non inuenies iſtum paſſum hoc modo examinatum.
Iſtud tamen limito procedere, quando talis credulitas fuiſ-
ſet a parte acceptata, & ſecuta fuiſſet declaratio: alias crede-
rem ꝙ talis cõuentio credulitatis reuocari poſſet ſicut dela-
tio iuramenti. l. ſi quis iuſiurandum. C. de rebus cred. & dixi
latè ſuprà ſuper gloſſella parua in verſi. iurauerit. Et ita in ſi-
mili tenet Bar. in l. fin. de præto. ſtipu. in ſtipulatione, qua quis
promiſit ſtare ſimplici dicto partis, vt talis promiſsio ante ac
ceptationem & declarationem poſsit reuocari. Et ideo con-
ſulerem hoc caſu eſſe adhibendam illam cautelam in acci-
pienda confeſtim tali confeſsione credulitatis, prout etiam
in iuramento, ſecundum quod retuli latiùs ſuper d. gloſſella,
in verſic. iurauit.

Gl. fin. in verbo, quæritur: quam diuido in tres partes prin-
cipales. In prima ponit dictum per quod extenditur text. no-
ſter. In ſecunda per modum notabilis declarat quotuplex ſit
iuramentũ: & an, & quando poſsit recuſari. In tertia diſputat
referendo opiniones, an ex iuramento oriatur actio in factũ,
quando ſuper eo lata eſt ſententia. Secunda ibi: & nota quòd
hoc ſacramentum. Tertia ibi. ſecundum Placentinum ita de-
mum, &c. Prima principalis poteſt ſubdiuidi in tres particu-
las. In prima facit quod dictum eſt: quia ponit extenſionẽ ad
tex. In ſecunda ponit rationem extenſionis. In tertia ponit fal
lentiam. Secunda ibi: quia ſufficit diuina vltio. Tertia ibi; niſi
in caſibus. Item ſecunda principalis poteſt ſubdiuidi in tres
particulas, quemadmodum tres ponuntur ſpecies iuramen-
ti. Partes de ſe patent. Item tertia principalis poteſt ſubdiuidi
in duas particulas, quemadmodum duæ opiniones in ea reci
tantur. Partes de ſe patent.

In eadem gloſſ. ibi: admonendi. & ſic ad fin. primæ partis
57 principalis tenetis † ꝙ periuriũ aliter non punitur, niſi diui-
na vltione. Verùm quia in hoc textu ſunt varij, & varias pœ-
nas imponunt, in hoc etiam variant gl. noſtræ idcirco Ange-
lus hic ſimpliciter refert octo pœnas, quæ diuerſimodè à le-
gibus periuranti imponuntur, quas eodem modo, & ordine
ponit Bal. à quo habuit, & didicit in l. 2. C. de rebus credit.
Deinde per modum doctrinæ quomodo periurus in foro ci-
uili puniatur, ponit ipſe idem Ang. de Aretio vnam valde pro
lixam diſtinctionem Salic. in illa l. 2. C. de rebus credit. videa-
tis hic per eum. tamen Angelus in Authentica. ſcenicas. col.
5. tenet quòd etiam iſto caſu poteſt per iudicem extra ordinẽ
puniri. Nec ob. ſecundum eum, tex. in d. l. 2. dum dicit ſolum
Deum vltorem habet, quod intelligitur quò ad hoc vt ordi-
nariè puniri poſsit. Ego tamen in hoc puncto, an, & quomo-
do periurus puniatur, omiſſa tam longa phylacteria, prout
eſt diſtinctio illa Salicet. per Ang. hic, ſimpliciter citata, pau-
58 cis ita concludo & diſtinguo. † Aliquando quis iurat per ſa-
cramenta prohibita, & ſcelerata, puta per viſcera Chriſti, vel
capillos, aut caput Dei, & ſimilia: & iſtud appellatur propriè
blaſphemia, ſiue blaſphemare Deum: & talis blaſphe-
mia, ſiue verum dicat, ſiue falſum, punitur vltimo ſup-
plicio: & ſic talis blaſphemans de iure communi debet
decapitari: quia tales blaſphemiæ tendunt in contemptum
Chriſti, & fidei noſtræ. Caſus eſt in §. 3. & in fin. in Authent. vt
59 non luxu, contra natu. col. 6. † Item poteſt conueniri ciuili-
ter ad ſatisfactionem damni: arg. leg. qui nomine. ff. de fal. ſe-
cundum Paul. & Ioan. And. in c. 3. de cri. fal. in tantum, quod
dixit alibi Bal. in l. accuſationem. in 3. col. verſic. idem dic. in
60 bonis lec. C. qui accu. non poſſ. † quòd iurare per membra
pudibunda Chriſti, eſt ſpecies hæreſis. Alibi dicit Bal. in l. vni
ca. C. ſi quis Impe. maledixe. quod idẽ eſt maledicere Deum.
& eum blaſphemare: ſiue de eo verba pudibunda proferre.
Dicunt tamen docto. vt Petr. Cyn. Bal. & Salic. in d. l. 2. & An-
61 gel. de Arct. hic, † quòd ea, quæ dicta ſunt de blaſphemia ca-
pitaliter punienda, habẽt locum, & procedunt in his tantùm
qui habent ex conſuetudine facere huiuſmodi blaſphema-
tiones. Et iſtud eſt, quod vult tex. in d. §. 3. & fin. Et iſtud, quod
voluit Bal. in l. 2. poſt gl. C. ad legem Iuliam maieſt. vbi poſt hoc
62 etiam notabiliter ſubdit † ꝙ illa pœna blaſphemantium nõ
habet locum in eo, qui temerariè blaſphemauit. vbi aut ita
quis non haberet ex conſuetudine blaſphemare & blaſphe-
maret, hoc caſu non eſſet ita atrociter puniendus, ſed pro ar-
bitrio iudicis: puta quia ponendus eſſet ad catenam, ſecun-
dum præfatos docto. maximè Cynum, & Baldum in d. l. 2. &
Angel. hic.

Et aduertite diligenter, quia dicebant multùm ſignanter
Petr. & Cyn. in illa l. 2. ꝙ binus, vel trinus actus hoc caſu con-
tinuatiuus

63 ſuetudinem non induceret. † Et iſtud etiam plac. Salic. ibi, & Ang. hic: quia ex lubrico linguæ hoc conſiſtit. Aliquando quis non blaſphemat, ſed iurat, & periurat. & tunc aut calore iracundiæ: & ſolum Deum vltorem habet: vt d. l. quicquid calore. ff. de regulis iuris. & d. l. 2. in gl. fi. C. de rebus creditis. fac. l. j. C. ſi quis Imperat. maledi. Aliquando quis iurat delib erate & periurat: & tunc aut tale periurium non reſpicit intereſſe, aut damnum alterius: & ſolum Deum vltorem habet. Puta, ſi quis iuraret non comedere carnes. d. l. 2. & ibi gl. prima, & ibi Bal. & gl. in l. Lucius, in verſic. debeant. ff. de his qui not. infa. & in iſtis duobus caſibus procedat, & verũ dic. gl. hic. Aut tale periurium reſpicit damnũ, & intereſſe alterius: & tunc aut eſt de præterito, vel de præſenti: & tunc punitur crimine ſtellionatus. l. fin. ff. de crimi. ſtellio. Aut erat iuramẽtum de futuro ad obligandum: & punitur pœna legis, ſi quis maior. C. de tranſaction. & ita gloſſ. in d. l. Lucius. in ver. debeant. Iſta ſunt ex mente ſcribentium in d. l. ſecunda. C. de rebus creditis. prædicta procedunt in parte periurante.

64 † Qua autem pœna puniatur teſtis periurans: dicite quòd aut in cauſa publici, & capitalis iudicij: & puniendus eſt ſimilitudine ſupplicij. Caſus eſt in l. prima. §. primo. ff. ad legẽ Corneliam. de ſica. & Bal. & Salic. in d. l. ſecunda. C. de rebus creditis. & per illũ no. tex. in d. l. j. §. j. no. Bal. in c. j. in prin. de pace tenenda. ꝙ falſus teſtis debet puniri illa pœna quam ſubiret reus de crimine intento: puta capitis, vel furcarum.

65 † Illum etiam tex. pro ſingulari allegat Bal. in c. j. §. iniuria. in fi. de pace iura. fir. ꝙ teſtis falſus in cauſa homicidij punietur tanquã homicida. Aut verò teſtis fuit periurus in alijs cauſis: & tunc punitur lege Cornelia. de falſis. leg. prima, in princ. ff. ad legem Corneliam, de fal. ſecũdum Baldum & Salicet. in d. l. ſecunda, & Ange. hic. De quo etiam per Bald. in l. presbyteri. ſecunda colum. C. de epiſcop. & cleric. & laiè per Angelum in repetitio. l. j. C. de ſica. Et vltra iſta de pœna teſtis falſi, ſiue periurij, videte tex. & ibi gl. notabilem in capitulo primo de crimine falſi. in gl. prima & ſecunda. & gl. in c. querelam. in verſic. Crimine periurij. extra de iureiur.

66 † Vnum etiam in prædictis notate, quòd vbicunque dictũ eſt ſuprà quem puniri de periurio, in eiſdem caſibus quis incurrit infamiam. Ita habetis gl. no. in d. l. Lucius. in verſi. de-
u beant. & ibi Bart. u & Bal. traditur per Scribentes in l. ſi quis maior. C. de tranſaction. Et ex hoc ſequitur ꝙ repellẽdus eſt à teſtimonio, & à qualibet dignitate. leg. quoties. C. de digni. lib. 12. & l. ſecunda. §. miles. & ibi gl. prima not. ff. de his, qui no. infa. Ita in terminis Bal. & alij in d. l. ſecunda. C. de rebus creditis. & Angelus de Aretio hic. Et qualiter formandus ſit
67 libellus, † quando agitur contra periurum: vide per Bal. in l. ſi cum patruo. ad fin. C. com. vtriuſque iudi. Item vide per Lud. in l. ſi duo patroni. §. fin. ff. de iureiuran.

68 † Aduertite etiam, quòd vbicunque ex impedimento iuramenti ſequeretur iniuſtitia, vel propriæ ſalutis diſpendium, uel alterius detrimentum, nunquam tale iuramentum obligat. cap. ſecundo de pactis in ſexto. Eodem modo vbicunque peius eſt iuramentum ſeruare, quàm non obſeruare, ſecundũ Bal. in l. ſi ad excludendum. C. de rebus creditis. Et iſtud poteſt contingere ſex notabilibus modis, de quibus ibi per eũ: vt ſi quis iuraret committere homicidium, vel cum iuramento iuraret ligas ad homicidia tendentes: vel ſi doctorandus iuraret nunquam aduocare ſine ſalario: vel ſi aliquis iuraret non doctorari, vel nõ loqui cum aliquo, Et iſtis caſibus, & ſimilibus ibi per Bal. poſitis. dicit ſignanter Bald. quòd non eſt neceſſaria abſolutio à iuramento. Et propter has cauſas tam laici, quam clerici excuſantur à periurio, & a perditione beneficiorum, & dignitatum. Et hoc reputat bene notabile Bal. vbi ſuprà, & de eo dicit facere magnum feſtum Ioann. Andr.
69 in capitulo primo de pact. in Nouella. Et † ſi bene conſydero, & aduerto, Bal. in iſtis decidit mihi vnum ſuper quo aliàs multùm dubitaui: Nunquid ſi in caſibus, in quibus iuramentũ non eſt obligatorium, vt quia ſit contra bonos mores, tamen ſi iurans illud non obſeruat, efficiatur periurus. Bal. vbi ſuprà videtur decidere ꝙ non. Aliter, & contrarium tenuit ſummæ authoritatis Ioann. Andr. in regula, ꝙ ſemel, de reg. iuris. in ſexto in Mercu. vbi voluit, ꝙ ſi quis fecerit teſtamentum, & iurauerit illud non mutare, vel non reuocare: ecce qualiter iuramentum hoc eſt contra bonos mores, quia aufert liberam teſtandi facultatem. leg. ſtipulatio hoc modo concepta. cum ſi. ff. de verbo: um oblig. ꝙ qua nuis, nõ obſtante iuramento, poſſet aliud teſtamentum facere, & valeat ſecundum teſtamentum, nihilominus ſi faciat, eſt periuru . Et hoc dicit probari per capitulum j. de ſponſa. duo. † Eſt verum ꝙ in hoc, ſcilicet ꝙ efficiatur periurus, eum reprehendit Bar. in l. ſi quis in principio teſtamenti. in vltima col. principij. ff. de leg. 3. & in l. cum duobus. aliàs incipit, ſi fratres. §. idem reſpondit. il j. ff. pro ſocio. Quod vltimum mihi magis placet, quod alter pro nunc non diſcutio, quamuis ipſe idem Ioann. Andr. in capitulo dilecto filio. extra de præbend. generaliter dixerit ꝙ actus, qui ſit contra iuramentum teneat, licet faciens ſit periurus.

70 † Et ad prędicta dũ dixi de eo, qui iurauit non doctorari, & ſimilia: videte tex. in capitulo primo quod incipit, archidiaconum Florennoum 85. di. de eo, qui iurauerat nunquam accedere ad epiſcopatum. & ibi ſolennem glo. in ver. ſacroſanctis. Videte etiam not. tex. in l. fin. in princ. quæ incipit Imperatores. ff. ad municip. de eo, qui iurauerat ordini decurionũ ſe nõ interfuturum, & poſteà duumuir creatus eſt. Videte etiã no. tex & moralem in c. innocens. 22. quæ. 4. ver. penul. & ibi ſunt iſta formalia verba: Tunc illicitum eſt iuramentum, quãdo id, quod iuratur, in ſui natura vitioſum eſt, vel vitam adimẽs: vt adulterium, homicidium, &c. vel ſe cum inimico ad pacẽ non venire, vel indigenti miſericorditer non ſubuenire. Iſta, quia perſpicuam habent in ſe iuſtitiam, & ſi iuramento firmentur, tamen ſeruari non debent, &c. Videatis per totũ illũ tex. & ibi abundanter traditur de prædictis. Ad iſta etiam videatis Petr. de Anchar. in regula, acceſſorium. in ſexta quæ-
71 ſtione, de regulis iuris in ſexto, vbi tenet † ꝙ Papa non liga-
x tur iuramento, x per quod derogatur ſuæ poteſtati. Accedat tex. in c. vbi periculum. §. cæterum. de elect. in 6. & ibi gl. not. quæ tenet quòd vbi iuramentum fuiſſet præſtitum circa derogandam poteſtatem Papę, non valeret ipſo iure: & imò non eſt neceſſaria abſolutio, vt ſuprà dixi.

72 † Addite etiam ꝙ iuramentum inducens ſolum peccatum veniale, non eſt ſeruandum, nec ligat. Quamuis enim obſeruatum non vergat in detrimentum ſalutis æternæ, tamẽ quia habet in ſe aliqualem offenſam diuini numinis, non ligat. Dictum fuit Archid. in c. ſecundo. de pactis, in ſexto. quod dictũ apud Legiſtas multùm commeodat, & reputat not. dignum Bal. in c. primo. §. item ſacramenta. in vltim. col. de pace iuramento firmanda.

73 † Addite & prædictis quòd Bald. in Authen. ad hæc. tertia columna. C. de vſu. videtur velle ꝙ in iuramento contra publicam vtilitatem requiratur abſolutio a iuramento. De quo videte latius per Bal. in l. non dubium. in 15. col. C. de le. & Innocen. in c. venerabilem. de electio. notabiliter Bal. in l. pactũ. in 17. quæſtio. C. de collatione.

74 † Dicit etiam Bal. in eadem leg. pactum. in prima quæſtio. ꝙ ſi filia renuntiauit cum iuramento, metu patris, vel nimia reuerentia, quamuis iuramentum non noceat, tamen requiritur abſolutio a iuramento.

75 y † Notate etiam quòd vbi cauſa eſt ſuper abſolutione, di-
y citur eſſe cauſa ſummaria, z ſecundum Bald. in Authentic. ad
z hæc, in tertia colum.

Addite etiam ad prædicta id, quod ſignanter dixit Bal. in l.
76 nec ſi volens. per illam l. C. de lib. cau. † ꝙ ſi Rex Francorũ faceret aliquam ciuitatem confiteri eſſe ſuam, & iurare fidelitatem, cùm ſua non ſit, quòd talis confeſsio, & iuramentum nihil penitus valent. Et idem, ſecundum eum, in Papa, & Imperatore: quia rediguntur ad inſtar tyranni: vt ibi latius per
77 eum. † An etiam ſi quis iurauerit ſe ſeruare quod in ſtatuto
a continetur, a & poſtea ſtatutum caſſetur, an liberetur à iuramento: videte Ioan. And. in c. primo, de his, quæ fiunt à maiori parte capituli. in Nouella. & Bal. in prima conſtitutione feudorum. & Ioan. de Lig. & Innoc. in cap. conſtitut. extra de reſcrip. Addite etiam prædictis quod multùm ſignanter voluit Ioann. Andr. poſt Hoſtien. in capit. relatum. extra ne clerici
78 vel monachi. † quòd ſi in aliqua regula contineretur aliqua facienda à religioſis, & apponatur certa pœna, puta ieiunium: quod religioſi contrauenientes, licet iurauerint ſeruare regulam, non tamen incurrunt periurium, nec peccatum

mortale

mortale: quia intentio condentis regulam, videtur limitaſſe
ſuum præceptum quò ad illam pœnam. Et hoc eſt benè no-
79 tandum propter ſcholares, † qui iurant ſeruare ſtatuta, quæ
ſtatuta dicunt aliquid fieri, vel non fieri ſub certa pœna.
b b* An autem neceſsitas excuſet à periurio, habetis tex. in
cap. querelam, & ibi gl. notabilem in verſic. neceſsitate. extra
de iureiur. ibidem uidete per Canoniſtas.
80 † Et an ſi aliquis iurauit non iurare, & producitur in teſtẽ,
an poſsit compelli per iudicem vt iuret: videte Spec. in tit. de
teſti. §. poſtquam. verſic. quid ſi. tenentem ꝙ ſic: quia in omni
iuramento videtur ſemper excepta authoritas ſuperioris. Et
idem tenet Ioann. And. in c. quia plerique. de offi. ordi. in 6. &
idem tenet Ludo. Roma. in ſua repetitio. rub. ff. de arb. vbi di
cit hanc quæſtion. non eſſe tactam inter Iuriſtas, ſed ſolùm à
ſe in loco ſuprà ſcripto. Ego pro hac deciſione allego in ter-
minis ſolennem gloſſ. in capitu. conſtitutus. in verſi. iuramen
to. extra de reſcrip. & text. in c. venientes. & ibi gloſſ. uerſicul.
ſuperioris. extra de iuriurand. benè facit l. fin. in princip.
ff. ad munic. p.
81 † Et quid ſi quis iurauerit non fideiubere pro aliquo, an te
c neat iuramentum, & impediat contractum fideiuſsionis, c &
eius validitatem: videte Old. in conſi. ſuo 130. & quod no. Ar-
chidia. in cap. non eſt, 22. quæſtio. prim.

Et notate iſtud ſingulare dictum Ioan. And. in addi. Spec.
in titul. de iureiurand. in rub. quòd ſi aliquis iurauit nõ fidei-
iubere pro aliquo, & proximus eius eſt in magno periculo
conſtitutus, niſi pro eo fideiubeat, quòd non obſtante iura-
mento tenetur, & debet pro eo fideiubere.
82 † Quę autem conditiones, ſiue clauſulæ tacitè ſubintelli-
d gantur in iuramento, d vide notabiliter, & plenè Baldum in
l. fin. C. de non nume. pecun. de quibus etiam per Innoc. in c.
quemadmodum, extra de iureiurand. & in cap. debitores, in
eodem titul.

In eadem gloſſ. ibi: vt ff. eodem. l. manifeſtæ. & ſic ad fin. ſe
cundæ partis principalis tenetis, ꝙ lex manifeſtæ turpitudi-
nis, eſt hodiè correcta per l. generaliter. §. ſin autem. & conſe
83 quenter tenetis † ꝙ hodie iuramentum iudiciale poteſt recu
ſari. & idem tenet gl. in d. l. manifeſtæ. & idem etiam viſa eſt
tenere in d. §. ſin autem. in gl. in verbo, recuſare. Vos dicite.
melius, ſecundum Ioan. Fab. hic, & ſequitur etiam Angel. de
Aret. ꝙ hodie nihil corrigitur: & conſequenter ꝙ illa lex ge-
neraliter. §. ſin autem. non corrigit iura antiqua, ſed ea decla-
rat hoc modo. Nã delationem iuramenti factam à parte par-
ti in iudicio, iudice approbante, non poteſt pars recuſare. Ve
rum eſt, ſine cauſa: ſed ex iuſta cauſa benè poteſt recuſare. Et
ita loquitur l. generaliter. §. ſin autem. vnde illa l. non corrigit
ſed declarat. Et ꝙ nihil corrigat, dicitur apertè ibi in tex. ad
fin. illius legis. Et ita etiam tenet Bart. & communiter alij in
d. l. manifeſtæ. & Bal. in d. l. generaliter, in princ.
84 † Quę autem ſint iuſtæ cauſæ, ex quibus poſsit iuramentũ
recuſari, videatis Bart. qui plures enumerat in d. l. manifeſtæ.
& Bal. in d. l. generaliter. §. primo. ad fin. Inter cæteras vnam
potiſsimè mandat hic Ang. perpetuò notari, quam dicit eo
anno ſe in practica vidiſſe: quando emptor conuenitur, & ſe
ideo defendit, vt ſibi actionem de euictione paret. Certè ſi ſi-
bi deferatur iuramentum, poteſt illud licitè recuſare, ne per-
dat actionem de euictione contra principalem & authorem
ſuum: quia ſi res decideretur per iuramentũ, non habet actio
nem de euictione contra principalem. argumen. leg. ſi dictũ.
§. ſi compromiſero. ff. de euiction. Et idem etiam in terminis
tenet Nicolaus de Neap. hic poſt ſuum Rodulph. de Auric. in
e quarta quæſtio. extra gl. in materia actionis in factum. Vos e*
autem addite ad cauſas enumeratas per Bartolum vbi ſuprà,
quòd in caſibus in quibus non poteſt fieri probatio, niſi per
iuramentum, iſta erit iuſta cauſa recuſandi iuramentum: & il
le, cui iſto caſu defertur, non tenetur iurare, nec referre. Iſtud
eſt, quod ſignanter uoluit Baldus in Authent. ſed nouo iure.
C. ſi certum petatur, in vltima columna, in verſi. ſed nunquid
hoc caſu poterit fieri probatio per ſacramenti delationẽ. mo
tus per l. in contractibus. §. illo. C. de non numerata pecunia.
85 † Item addite quòd vbi delictum, de quo quæritur, non ca
dit in ſcientiam eius, cui defertur, ſicut in ſcientiam eius, qui
defert vel refert: quod eſt, quando deferens ſcit veritatem, ille ve
rò, cui defertur, poteſt probabiliter dubitare: iſta eſt iuſta cã
recuſationis iuramenti: puta, ſi agam contra te actione furti,
aſſerens te furtum commiſiſſe, & tu defers mihi iuramentũ,
quòd iurem an eſſes fur: certè poſſum recuſare. Secus ſi ſcien
tia æqualiter caderet in vtroque: puta, quando quis fuiſſet
verberatus. De iſtis eſt caſus not. in leg. Marcellus. §. fi. & leg.
ſequent. & ſequent. ff. re. amota. & ibi in terminis Bart. iuncta
leg. Cornelia. §. hac lege. ff. de iniur. & ibi notat Bart. & idem
Bartolus in leg. iuſiurandum, & ad pecunia. §. ait prætor. ff.
de iureiurando. & idem Bartol. in leg. illa manifeſtæ. ſed
non ita clarè.
86 † Item addite, & perpetuò notate, ꝙ ſi ille, cui defertur iu
ramentum, iam probauit, vel etiam offert ſe probaturum: iſta
eſt iuſta cauſa recuſandi iuramentum. Tex. eſt de hoc multũ
notab. & peregrinus in cap. ſecũdo, extra de probatio. & ibi
per Ioann. Andr. & alios. Imò plus tex. ibi nota. reprobat con
ſuetudinem, quæ erat in contrarium. Item addite, & vltimò,
aliam iuſtam cauſam recuſandi iuramentum, quã ponit tex.
in l. ſi quis iuſiurandum. C. de rebus creditis, quando aliquis
detulit iuramentum, & ante acceptationem, reuocauit, aſſe-
rens ſe velle probare: ſi poſteà deficiat in probationibus, &
velit iuramentum deferre, poterit licitè recuſare.
f f* In fin. gloſſ. hanc gloſſam approbant ſimpliciter doct. vt
hic Ioann. Fab. Et Angel. de Aret. dicentes omnes doctor. ita
tenere. Et idem etiam tenet gloſſa. in leg. prima, in gl. prima.
C. de rebus creditis, & ſimpliciter ibi ſequitur Bart. Vos vide
te latiùs Bar. in leg. nam poſteà. §. fin. ff. de iureiurando, poſt
gl. ibi, & antiquos. & idem tenet Bal. poſt. antiquos. in d. l. pri
ma. C. de rebus creditis.

Extra gl. vt obſeruẽ quod ſuprà pollicitus ſum in notabili-
87 bus, in vltimo effectu iuramenti: † quæro an iuramentum ha
beat executionem paratam, ſicut ſententia. Bar. ſingulariter,
de quo etiam ſuprà feceram mentionem, in leg. ſecunda, ad
finem. ff. de iureiurand. refert ꝙ ſic, per l. poſt rem iudicatam.
ff. de re iudicata. Et ideo dicit Barto. ſe putare ꝙ ſi in fine in-
ſtrumenti confecti, de aliquo contractu apponeretur illa clau
ſula, Et quia de prædictis poſſet in futurum dubitari: & nunc
dictus Promiſſor detulit dicto ſtipulatori iuramentum: qui
ſtipulator ſtatim ſibi de delato iuramento iurauit ſe debere
recipere, puta dicta mille promiſſa ex cauſa mutui. Certè tũc
tale inſtrumentum ẽt, de iure communi mandaretur in execu
tionem paratam virtute dicti iuramenti. Et dicit Bartolus ſe
mirari quòd conſuetudo hunc modum, & hanc cautelam
non adinuenerit. Angelus de Aretio hic, dicit quòd quamuis
omnes doctores ſequantur hic Bartol. quòd tamen ipſe de
eo dubitabat: quia nõ interuenit iudicis authoritas cõprobã
tis iuramenti delationem, iuxta leg. ſi quis iuſiurandum. C. de
rebus creditis. Dicit etiam quòd dictum Bartol. poteſt ſalua-
ri, ſi addimus uerbis Barto. quòd notarius, qui dictum inſtru
mentum confecit, approbauit dictam delationẽ iuramẽti
& eius acceptationem, qui eſt tanquam iudex chartularius.
de quo mentionem facit gloſſ. in leg. prima, in glo. ſecunda,
& ibi doctor. ff. de iudi. Et ſecundum eum approbatio & cõ
firmatio dicti notarij rogati de dicto inſtrumento operabi-
tur perinde, ac ſi dictum iuramentum delatum fuiſſet in iudi
dicio coram iudice. Et ita, ſecundum eum, notat Bartolus in
leg. poſſeſsio quoque. §. & ſi poſſeſsio. ff. de acquirenda poſ-
ſeſsion. in leg. non fatetur. in fi. ff. de confeſ. & in l. error. C. de
iur. & fact. igno. Iſtud argumen. Angel. iudicio meo, eſt fragi
le, ita quòd eius ſaluatio, & ſuppletio ad Bartol. non eſt ne-
ceſſaria. Nam præſupponit Angel. de Aret. quòd ad hoc, vt iu
ramentum habeat executionem paratam, requiratur neceſ-
ſariò quòd interueniat authoritas iudicis comprobantis di-
ctam delationem iuramenti: quod nullibi probatur, aut requi
ritur: & illa lex, ſi quis iuſiurandum, allegata per Angelum,
nihil facit in propoſito, nec habet aliquod minimum verbũ,
quod conferat ad præſens propoſitum. Sed vltra eum ego ad
do Bald. in leg. prima, C. de rebus creditis. referentem iſtud
dictum Bartol. & dicentem quòd iſta eſt vna ſingularis opi-
nio, eam tamen poſtmodum ipſe reprehendit, ſed per verba mul
tum obſcura, & intricata. Paul. de Caſ. in leg. poſt rem iudica
tam. ff. de re iudica. refert Bal. vbi ſuprà, tenere contra Barto-
lum, & eum declarat, & dicit moueri hac ratione: quia iura-
mentum

mentum non habet executionem,niſi quandn eſt dubij deci
ſiuum.de quo loquitur.titulo de iureiurando.Sed in caſu iſto
tempore contractus non erat ortum aliquod dubium: ergo
tale iuramentum non poteſt dici litis deciſiuum: quod non
dicitur,niſi orto dubio, & per conſequens non babebit exe-
cutionem paratam.Requiritur ergo,ſecundum eundem Bal-
dum,quòd tale iurameotum deferatur ex poſt facto, ad hoc
vt habeat executionem. Dicit tamen ſibi plus placere opin.
Bartoli.& idem etiam dicit ipſe Paulus de Caſtro in l.nam
poſteà.§.fin.ff.de iureiurand. Mibi autem videtur quòd ver-
ba Bald. & eius ratio alind plus velint, q̃ referat Paul. & vi-
dere meo,Bald.ita arguit.Ad hoc vt iuramentum habeat exe
cutionem paratam,neceſſe eſſe alterum duorum:vel quòd iu
ramentum ſit litis deciſiuum:vel ſit de debito,& ſic de eo qđ
ſibi verè debeatur:ſed ante, quàm contractus ſit abſolutus à
partibus,quòd tunc demum eſt,perfecto in totum, & in totũ
abſoluto inſtrumento,vt l.contractus.C.de fide inſtrumen.ni
hil debetur:nec eſt actio nata,ſed eſt naſcens: & ſic eſt præte
riti imperfecti.Et ſi iuramentum non eſt de debito,item non
eſt litis deciſiuum: ergo cùm tale iuramentum non ſit verũ,
nec litis deciſiuum,non habebit executionẽ paratam.Et ideo
ſubdit ipſe Bal.quòd vbi iuraretur ſeorſim,abſoluto iam con
tractu,ꝙ tunc vera eſſet opin.Bartol.ꝙ iuramentum haberet
executionem paratam. Iſtud fundamentum Bal.quomodo-
cunque intellectum,iudicio meo,nihil valet in aliqua ſui par
te:& potius firmatur & fundatur authoritate ſua, quàm vllis
legibus,aut rationibus. Et dum dicit in prima parte arguinẽ
ti ſui, quòd ad hoc vt iuramentum habeat eaecutionem pa-
ratam:requiritur,vel ꝙ ſit litis deciſiuum,vel, &c.Certè non
inuenio legem ita reſtriogentem,nec ipſe allegat:ſed fortiùs,
ſi verum eſſet,quòd iuramentum ad hoc vt habeat executio
nem paratam,quod requiretur ꝙ eſſet litis deciſiuum,ſeque-
retur quòd etiam ſi iuraretur ſeorſim, abſoluto iam contra-
ctu,quo caſu non eſſet litis deciſiuom,etiam tunc non habe-
ret execut.onem paratam. Cuius contrarium ipſe tamen te-
net,quamuis poſſet dici,quòd licet tunc non ſit litis deciſiuũ,
eſt tamen ſuper debito,vt infrà ſtatim ſubijciam. Sed nõ eũ-
do per hæc mendicata ſuffragia,reſpondeo aliter, & io for-
ma,poſito etiam ꝙ verum ſit, ꝙ ad hoc vt iuramentum ha-
beat eaecutionem,neceſſarium ſit ꝙ iurameotum ſit litis de-
ciſiuum,quod non eſt hic. Reſpõdeo,quod quamuis de præ-
ſenti non ſit litis deciſiuum, quia tamen in futurum poteſt
ſubeſſe lis,quæ hoc iuramento decidetur, ſufficit. Probo per
optimum ſimile.Nam tranſactio debet fieri de re dubia, & li
te incerta.l.j.ff.de tranſact.& tamen ſatis eſt quòd lis ſubeſſe
poſsit:vt eſt tex.no.in l.poſt rem iudicatam. nõ dico l. & poſt
rem.in verſicul.quia adhuc lis ſubeſſe poſsit. ff.de tranſact.&
tex.no.in l.2.C.de tranſact.in verſi. & ſi nulla fuiſſet quæſtio,
tamen propter timorem litis,&c. Ergo ita dicemus in propo
ſito noſtro.Non obſtat ſecunda pars argumenti. Bald.dũ di-
cebat quòd requiritur ꝙ iuramentum ſit de eo,quod verè de
beatur.Iſtud eſt falſum,cùm in iuramento non quæratur, an
ſit debitum,necne:vt boc tex.cum ſi.Apparet ergo quòd fun
damentum Bald.contra Bartol.non valet vnam fabam.Con-
ſiderabam tamen etiam ſi Bald. vellet ſe fundare per d.l.cõ-
tractus.C.de fin.inſt.hoc modo. Nam quando de contractu
ſit inſtrumentum,nunquam cõtractus dicitur eſſe perfectus,
niſi perfecto,& abſoluto ipſo inſtrumento, & partibus lecto:
& anteà nulli ios quæritur: & antè ſemper admittitur pœni-
tentia partium.Ita eſt tex. multum ſignandus io d. l.contra-
ctus.& ibi Bar.& alij. Ergo ſi antè, quàm inſtrumentum ſit
perfectum,& abſolutum,iuramentum ſit interpoſitum,nihil
operabitur,cùm anteà nulli ius quæratur. Et ſi Bald.ita mo-
tus eſt, adhuc nihil obſtat fundamentum ſuum, ꝙ contra-
ctus nunquam dicatur eſſe perfectus.quod,vt ipſe dicit, pro-
cedit, quando partes hoc egerunt quòd de contractu fieret
inſtrumentum.Per hoc enim ſolum,ꝙ fiat inſtrumentum, nõ
ſequitur, quòd contractus fiat in ſcriptis, ita vt non dicatur
perfectus, ita vt quæratur ius ante inſtrumenti perfectionẽ.
Ita eſt tex.in d.l.cootractus.& ibi Bar.expreſsè in j.no. & gl.
ſolennis,in prin.in ver.conficiuntur,ſuprà de contra. emp.&
maximè cùm io dubio nõ præſumatur contractus in ſcriptis
celebrari:vt voluit Bald.in l.cum res. C.de prob. & Paul. de
Caſtr.in l.qoi bis idem.ff.de verb.obli. Præterea non eſſet po
nere eos in cœlum, quamuis necubi tactum, aut firmatum
inueniam, quòd etiam quando actum eſſet expreſsè quòd
contractus fieret in ſcriptis,& interueniret præſtatio iuramẽ-
ti a parte delati,quòd propter iuramentum fortè non admit-
teretur pœnitentia,vbi aliàs admittitur:per id,quod in ſimi-
li dixi vobis ſuprà io notabilibus,in 8.effectu iuramenti.Cõ-
cludo ergo per prædicta,veriſsimum eſſe dictum Bar.in d.l.
2.in ſi.ff.de iureiu.ꝙ iuramentum habeat executionem para-
tam de iure communi ſicut & ſententia. Et propterea lau-
do, & conſulo quòd in fine cuiuslibet inſtrumenti ſemper
faciatis apponi ioramentum eo modo, quo ſuprà, cuius iu-
ramenti virtute inſtrumentum habebit executionem para-
tam. Et de hoc puncto vltra præallegata videte etiam Bald.
in l.ſi duo patroni.§.ſi quis iurauerit, in ſi.co.cum gloſſ.& io
l.nam poſteà.§.ſi petitor.cùm l.ſeq.ff.de iureiu. & in leg.poſt
rem.ff.de re iudic.

88. † Et circa iſta tangit etiam Bartol. in d.§. ſi quis iurauerit.
in fin.quòd iuramentum de iure communi habet executio-
nem paratam: vt ſtatim vidimus. Pone tamen, vigore iura-
menti petit executionem ad rem, quam dicis tibi venditam:
an ergo poſsim in executiooem ſententiæ excipere de pre-
tio.Et determinat mirabiliter quòd non,poſt Specul.in titul.
de executione ſententiæ. §.fin. in ver. item quæritur. de quo
ibi per eum: & per Spec. in titul.de execut. d.§. verſicul. ſed
pone,per.Videte Bald.qui hoc diſputat in l.peremptorias.in
3.col.C.ſententiam reſcin.non poſ.& ibi videtur tenere con-
tra Bar.& per Bal.in l.ſi traditio.C.de act.emp.& in l.ſi ex prę
dijs.C. de euic. & per do. Anto.de Butrig.& Imol.in c.cum
Ioannes eremita.extra de fide inſtrum.
89 8 † Reſtat poſtremò ad implementum præſentis §.vt vi-
g deamus qualiter formandus ſit libellus io materia iuramen-
ti:& eius formam videte plenè per Spec.in tit. de iureiuran.
in quarta parte, ſecundum quòd eum refert Nicol. de Nea-
pol.hic,in 5.q.extra gloſſ.in materia actionis in factum. Et
ſuper hoc, ut etiam dicebat & benè Ioann.Fab.io finalibus
uerbis præſentis §.non poteſt dari vera forma:quia multifor
miter iurari poteſt.& nonnunquam formiter, aliquando in-
formiter,prout ſuprà uidiſtis in gl.in uer.deberi.Item poteſt
iurari in quacunque actione,& in omnibus interdictis, & in
omni negotio:ut l.3.§.quacunque.ff. de iureiurand. Conclu-
dendum eſt igitur ſecundum naturam actionis, primò facta
narratione iuramenti,ſecundum uarietates factorum opor-
tet concluſionem uariare, concludendo realiter in realibus
in poſſeſſorijs,ad poſſeſſorium: in perſonalibus, ſecundum
naturam rei,quę debetur uirtute principalis obligationis, &
90 actionis. † Vbi ergo ageretur actione in factum ex iuramen-
to informiter præſtito in perſonali,forma libelli debet talis:
Dico cõtra Titium, quòd cùm litigarem cum eo coram tali
iudice,& ab eo peterem centum,quæ dicebam mihi deberi:
dictus Titius mihi detulit iuramentum, vt iurarem ſi dicta cẽ
tum erant mihi debita,iudice dictam delationem iuramen-
ti approbante: & qualiter ego ſtatim iuraui dicta centum mi
hi per Titium deberi:iurando per illum modum, per quem
mihi delatum fuit iuramẽtum. Quare cùm dictus Titius di-
cta centum mihi ſoluere,& præſtare deneget, & recuſet: pe-
to eum per vos condemnari, & condemnatum iuris reme-
91 dijs compelli ad dicta centũ mihi danda, & ſoluenda. † Vbi
verò in iſta actiooe perſonali iuramentum eſſet formiter præ
ſtitum,quo caſu oritur vtilis ex contractu, vt vidimus ſuprà
in gloſſ.in ver.deberi.eadem eſt forma, niſi quòd adijcienda
eſt caoſa,ex qua dicis tibi deberi:& in iuramento informiter
92 præſtito, non prædicta procedunt in actione perſonali. † In
reali autem qualiter formandus ſit libellus Ioann. Fab.dicit
quòd debet petere per ſententiam declarari rem ad ſe perti-
nere iure dominij:& hoc declarato, debet petere rem reſti-
tui ſibi.do.Angel.de Aret.dicit quòd debet dicere ſibi quaſi
dominio:quia prætor non dat directum dominium,ſed vtile,
§.quos autem.cum ſimilibus. ſuprà de bo.poſ. Prima magis
placet:quia hic non agitur de dominio dato à prætore, ſed
benè de actione data à prætore propter iuramentum. & iſta
93 diuerſa ſunt. † Io Publiciana autem qualiter formandus ſit
libellus,ſatis patet,maximè iunctis his,quæ vidimus in gloſſ.
in verſi.

in verſi. deberi. ad fin. & in ſpecie habetis hic Ioan n. Fab. & Angel. de Aret. quns, ſi vultis, poteſtis videre. Et per iſta remanet præſens §. ſolenniter, & multùm vtiliter expeditus.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a PROBATIONIBVS.] Adde Franciſc. Aret. in lege ait prætor. de iureiurand.

b CONTESTATIONIS.] Adde idem per Fran. Are. in d. l. ait prætor. §. ſi is, qui. de iureiuran.

c SACRAMENTA PVBERVM] De intellectu huius Anth. circa iuramentum appoſitum ſuper contractu, quomodo, & quando ſeruari debeat, vel nòn. vide Alexan. de Ime. in conſi. 42. in 4. colum. cum ſeq. & in cõſi. 59. 1. 2. col. in prima parte. & in conſi. 54. per totum. in tertia parte.

d CONTRACTVS] Adde Franc. Aret. in l. duobus. §. itẽ Põponius. de iureiur. & quod ibidẽ ad cũ dixi in apoſtil.

e MODO] Adde Felin. in c. cùm ſuper. de offi. delega. in 3. col. & Franc. Aret. in ſuo tract. feu. ex quibus cau. feu. amit. in 14. cauſa. & do. Bar. Soci. in cõſi. 163. incip. non fuiſſet opus vlteriori. ver. confirmantur præmiſſa. in tertia parte. & domi. Alex. in conſi. 31. in fin. in quarta parte.

f QVAM PRINCIPALIS] Pro quo vide do. Alex. de Imol. in conſi. 32. in vlti. col. in quarta parte.

g PACTO] Adde Felin. in c. ad noſtram. de iureiur. Frãc. Are. in d. l. ſi quis maior. alleg. hic per domi. Iaſ. Moy. & in l. ſi pecuniam. de condi. ob cauſam.

h SI QVIS MAIOR] Vbi vide Franc. Aret. in fin. & vide domi. Alexan. de Imo. in conſi. 155. in tertia colum. in ſecũda parte. & in conſi. 131. in prima col. quarta parte.

i IN L. PRIMA] Vbi vide Pau. de Caſt. contra Bal. & vide Ang. in l. non erit. §. dato. ff. de iureiur. & in l. ait prætor. §. j. de re iudic. vbi etiã per Imo. & Rapha. in d. l. ſecunda alle. hic per Iaſ. & ibi per dom. Alex. de Imo. & Ludo. Ro. in rub. de arbit. in pen. char.

k Aduerte quia Iaſ. non legit Bal. in d. l. cùm precũ. vbi Bald. dicit quod talis confeſsio poteſt pro parte acceptari, pro parte vero non: & per illam legem traditur cautela, ꝙ reus acceptet libellum, quatenus pro ſe facit, & non in alijs capitulis. De qua cautela habetur per Iaſ. ſuprà in §. omnium. col. 23. Carcaſſona Sard.

l PROTESTATIO] Vide tamen dom. de Rota in deciſio. 186. licet quis. Innoc. vbi contra, quod imò releuet: & vide do. Alex. de Imo. in l. prima. §. editiones. ff. de eden. & Felin. in c. cùm venerabilis. de excep. vbi plenè. & gl. in c. præſentium. de teſti. inci.

m DEFENSIONE] Vide Bal. in conſi. inci. & pone. quidam. & eundem do. Iaſ. May. in l. vt vim. in quarta col. ff. de iuſti. & iur. & Alex. in l. cum de indebi. §. j. de proba. & Franc. Aret. in l. manifeſtiſsimi. C. de fur. & Fel. duo verba, in c. cum dilecti. in fi. de accu. in c. auditis. de præſcrip. in 19. colum.

n • Adde de hoc quòd ex delatione & acceptatione iurisiurandi, oriatur quidam quaſi contractus, eſſe tex expreſſum in l. depoſiti. §. j. ff. de pecul. Carcaſſona.

o Aduerte, quamuis iſta diſceptatio vtrùm ſit datiua vel natiua, nullius ſit vtilitatis, & ideo eſſet prætermittenda. l. Gallus. §. ſi eius. in fi. ff. de lib. & poſthu. mihi tamen videtur quòd ſuper hoc non poſsit dari certa doctrina, ex quo iura indifferenter loquuntur. nam actio de dote eſt perſonalis, & venit ex contractu, vt habetur in §. fuerat. infrà eodem tit. & in Rubri. ff. ſolu. ma. per Bart. & alios, & tamen iure conſul. in l. ſi duo. §. Marcellus. dicit dandam actionem de dote mulieri: & ſic præſupponitur datiua, & non natiua. Et videas tex. qualiter loquentem in l. nam poſtea. §. iuſiurandum. ff. eodem tit. de iureiur. vbi inquit Iuriſconſultus. iuſiurandum & actionẽ, & exceptionem parit. Et diſpoſitio illius tex. procedit ſiue in reali, ſiue in perſonali actione iuretur, vt legenti clarè patebit: ideo in hoc non poteſt aliquid certum tradi, quod iuridicè probetur. Carcaſſona Sardus.

p Adde quòd imò oritur actio in factum, non obſtante vtili actione ex illo contractu, vt tunc per Angelum de Aret. poſt Bar. in d. l. ſi duo. §. ſi quis iurauerit, de iureiurando. & infrà videbimus. Sard.

q Adde quòd hæc opi. ſatis eſt ſuſtentabilis: attamen quia opin. gl. hic, & in d. l. ſed ſi poſſeſſori: eſt communiter approbata. & durum eſſet contra iſtas gl. & communem ſententiã in practica obtinere, nõ putaui ab ipſa recedendũ fore. Pro qua opin. facit: pone rem mihi traditam ea quaſi contractu eſſe, puta ab hærede, qui cum legatarijs quaſi contrahit. §. hæres quoque. Inſti. de oblig. quæ ex quaſi contrac. vel indebitam rem traditam eſſe, vt §. item is, cui. Inſti. eo. tit. certè Publiciana competit contra alios. l. prima. §. fi. cũ legib. ſequen. ff de Pub. ſed ex delatione & acceptatione iuſiurandi oritur quidam quaſi contractus, vt l. depoſiti. §. j. ff. de pecul. & ſic dicorrem ex quaſi contractu habere: ergo competit Publiciana contra quoſcũque, excepto domino, ſicut ex alijs quaſi cõtractibus. Nec video quare magis debeat operari conſenſus & traditio ex cauſa contractus, quàm ex cauſa iuramenti, qđ ex cõuentione proficiſcitur. l. qui iuraſſe. §. fi. ff. de iureiuran. Prætereà quæ fuit cauſa introducendi Publicianam, niſi, vt traditiones à non dominis ex aliqua iuſte cauſa factas prætor tueret? ut de hoc eſt tex. in §. ſed iſtæ. ſuprà eodem & ibi dixi, & eſt tex. in l. ſunt & aliæ. ff. de Public. certè hæc eadem in q. noſtra viget: iuſta enim eſt conuentio. & cauſa iuriſiurandi. l. ſi quis cum debitore. in fin. ff. de iureiur. Non obſtat tex. in d. § ſi petenti. quia variæ dantur hic, & alibi ad illum text. ſolu. poſſes tu vnam accipere, quæ magis ingenio tuo applauderet. Vel dicas altero de duobus modis, quod ratio deciſionis in d. §. ſi petenti. eſt, ne alijs iuſiurandum inter alios præſtitũ noceat. vt l. quia non debet. ff. de iureiur. quæ ratio non infert neceſſariò, vt contra alios non detur Publiciana. Do inſtantiã qua data corruit arg. §. pauonum. Inſti. de rer. diui. c. ſicut vrgeri. j. q. j. contractus inter alios celebratus alijs nõ præiudicat. l. j. C. ſi commu. res pig. da. fuer. ſententia inter alios lata alijs non præiudicat; regulariter. l. ſæpe. ff. de re iud. & C. res inter alios acta. per totum. & tamen traditio facta ex cauſa iudicati, & ex cauſa cõtractus operatur Publicianam contra quoſcunque. l. 2. 3. & 4. ff. de Publ. vnde intelligitur quod non facit præiudicium quò ad hoc, vt nõ poſsit quæri de veritate: quia non ita habetur contra alios iuramentum pro veritate, vt non poſsit contrarium probari, ſicut habetur contra deferentem, vt videtur probari in l. 3. §. pen. ff. de iureiuran. Et certè cum Publiciana non detur cõtra dominum. l. pe. & fi. ff. de pub. nec contra titulo poſsidentem. l. ſiue autem. §. ſi duobus. ff. eo. & vidimus latè ſuprà in §. ſed iſtæ. iuſtum eſt hunc, qui ex iureiurando nititur tueri, arg. eorum, quę ſupra dixi. Vel dico quod §. ſi petenti. loquitur in re communi pluri b. quam alter dominorum poſsidebat. egi contra poſsidentem rei vendicatione, de facto, quia habebat rei reſtituendæ facultatem. l. officium. ff. de rei vend. detulit poſſeſſor iuſiurandum, iurani meam eſſe, traditam ex hac cauſa, poſſeſsionem amiſi: ſi poſſeſsio peruenit ad deferentem iuſiurandum, agam contra eum, dato quòd ſit dominus: ſi ad alios dominos, non; quia dato quòd iuramentum operetur contra deferentem iuſiurandum, quamuis dominum, non tamen operabitur contra alios, ne iuramen. inter alios, &c. Cogitabis in hoc intellectu. Carcaſſona Sardus.

r Adde quòd imò Bar. tenet ꝙ talis ſtipulatio, vel promiſſio non me obliget, quin poſsim ante declarationem reuocare, per l. ſi quis iuſiurandum. C. de re. cre. vbi delatio iuriſiurandi facta in iudicio, poteſt reuocari: & tamen quia erat in iudicio, habebat vim ſtipulationis. l. cum oſtendimus. §. fin. ff. de fideiuſ. tutor. poſt declarationem verò poſſet reduci ad arbitrium boni viri: vt ibi per Bart. Carcaſſona Sardus.

ſ ET IVRAMENTVM] Adde idem tenentem Feli. in capit. querelam. circa fin. 2. col. de iureiur. & in c. præterea. de ſpon. in 4. col. & dom. Alex. de Imo. in l. 3. §. dato. in fi. de iureiuran. vbi idem dicit, quando promiſsio facta ſit ſub periculo animæ promittentis, quòd obligat, ſecundum Ang.

t PROFERRE] Adde quòd ſecundùm Ambroſium, vt refert, & ſequitur do. Barth. Soci. conſi. 102. inci. in præſenti. circa medi. 2. col. j. partis, blaſphemia eſt, quoties alicui attribuitur, quod ei non conuenit.

u Aduertas, quia iſtud non eſt ſimpliciter verum, nec Bart. & gl.

& gl.ita dicunt, vt refert Iaſ. quia quandoque quis puniatur de periurio,& non infamatur: vt probatur in l.2. iuncta l.fi.ff. de crimi. ſtelliona. ideo dic vt ibi per gloſſ. & Bartol. Carcaſſona Sardus.

x IVRAMENTO] Adde do.Alex.de Imo.in cõſi.38.i 3. parte.& in cõſil.39.in 4.parte. & ſanctũ Tho.2.2.q.39.ar.9. Et nunquid Papa poſsit ſuper iuramento, vel voto ſecummet diſpenſare: vide Fel.in cap.2.de ſpon. in 7.col.ver.tertia declaratio,& ibidem in prin.12.col. vide nunquid poſsit remittere iuramentum ſibi ab Imperatore præſtitum.

y ABSOLVTIO A IVRAMENTO] Vide Fel.in c.ſi verò.de iure.

z SVMMARIA] Adde Fel.in c.j.de iure. in fi.& in c.præterea.de ſpon.in 9.colum.

a Continetur. Et adde quòd iuramentum aliud eſt de ſeruãdis ſtatutis,& aliud eſt de ſeruandis contentis in ſtatutis: ut per Fel.in c.cum venerabilis.col.6.verſi.tribus modis limitatur, circa princ.de exceptio.

b Adde φ & ſi notãdum ſit hoc dictum propter authoritatem Hoſtien. & Io.Andreæ & Iaſ. mihi tamen dubium videtur,& eſt,iudicio meo,contra tex.in l.ſi quis maior.C.de trãſactio. vbi partes in contractu in rato appoſuerunt pœnam in caſum cõtrauẽtionis, & nihilominus cõtrauenĩens punitur tanquam periurus,& ſoluit pœnam contractui incertam: & ſic appoſitio,& ſolutio pœnæ non tollit periurium. cogitabitis. Carcaſſona Sardus.

c * FIDEIVSSIONIS] V.de Fel.in c.ſi verò poſt princ. 2.col.ibi: Item vergit paulò poſt.de iureiu.

d IVRAMENTO] Vide Fel.in c. cum ſuper. in 3.col.de officio delega.

e * Indicas clarius dictum Bald.in d.Auth.ſed nouo iure.col. fin.quàm Iaſon referat, quòd in caſibus in quib.a lege vel ab homine, requiritur φ non poſsit aliter res geſta probari, q̃ per ſcripturam, nõ cogetur quis neque iurare neque iuramentũ referre: quia eſt alia ſpecies probationis. Et ibi ipſe enumerat aliquos caſus, in quibus probatio debet fieri per ſcripturam. Carcaſſona Sardus.

f * Et adde quod Bar.notab.in l.non erit.§.fi.ff.de iureiur. inquit quòd etiam poſt acceptatum iuramentum, ſi ſuperueniat deferenti facultas probandi, erit iuſta cauſa reuocandi delationem, per d.l.ſi quis iuſiurandũ.C.de rebus cred. Sard.

g Adde quòd contra Bar.quod imò non obſtante iuramento poſsit opponi exceptio pretij non ſoluti: tenent communiter doc.& contra Bartol.eſt tex. in l.fundus, qui Lucij Titij.in ver.quæſitum.ff.de reſc.vend.arguendo de ſententia ad iuramentum, vt ſuprà vidimus. quem text. ibi ad hoc ponderat Bald.& contra Bar.ex mente doctorum facit, quia omnis exceptio, quæ non tendit ad impugnandum ſententiam, poteſt opponi poſt ſententiam, quamuis tranſierit in rem iudicatam gl.Bar.& docto.in l.j.C.de iur.& fac.ignor. tex.eſt, & ibi Bar. in l.ex diuerſo.§.fi.ff.ſolu.ma.& videbimus in §.ſed & ſi quis. in fi.infra eo. Cùm ergo exceptio pretij nõ ſoluti non tendat ad impugnãdum iuramentũ, poterit poſt iuramentum opponi. Et contra Bar.videtur caſus in d.l.ſi duo patroni.§.Marcellus.ff.de iureiu.per quem tex.Pau.de Caſt. tenet & bene, contra Bar.refellendo ſol.Bar.ad illum tex.vltra alios contra Bar. facit, quia iuramentum non excludit exceptiones procedentes ex natura contractus.l.fi. & ibi Bal. C.de non nu. pec. ſed ex natura contractus eſt, vt agenti ad rem, poſsit opponi exceptio pretij nõ ſoluti: vt l.Iulianus.§.offerri.ff.de action.empti: ergo per iuramentum non excluditur. Item contra Bartol. & Specu.ſecundo loco vltra alios argumentor ſic: Paria ſunt inter perſonas litigantium, quod quid per iuramentum probetur, vel per aliud genus probationis. Caſus eſt in l.ſed & ſi poſſeſſori.§.ſi cum de hæreditate.ff.de iureiurand. ſed ſi probatus fuiſſet emptionis & venditionis contractus per teſtes puta, vel inſtrumenta, agenti ad rem obſtaret exceptio pretij non ſoluti: vt d.§.offerri.ergo etiam debet ei obſtare, vbi probatio facta fuit per iuramentum. Tertiò vltra alios dico ſic, iuramentum non fuit inuentum, vt eſſet vinculum iniquitatis.capit.inter cæteras.23.q.4.c. quanto. extra de iureiur. ſed iniquum eſſet φ iſte haberet rem, & ea frueretur, & ego interim carerem pretio.argu.l.curabit.cum ſua materia.C.de action.empti. Vltimò vltra alios contra Bart.vrget, quia deferens iuſiurandum, niſi expreſſa mentio de pretio fiat, non dicitur remittere pretium, vt eſt textus in d.§. ſi quis iurauerit. ergo neceſſariò etiam eſt iſtius intentionis, vt non remittat viam faciliorem, ſeu remedium pretij conſequendi: quia qui vult vnum, vult omne ad illud neceſſarium.c.ſuſpicionis.extra de offi.delega.l.illud dubitari.ff.de acqui.hæred.ergo iuramentum non debet porrigi ad ea, de quibus deferens nõ cogitauit.c.clericus.extra de iureiuran. Et hanc partem teneas, quam tenet Bal.Salice.Pau.de Caſt. Fulg.& do.Alex.in d.§.ſi quis iurauerit.vbi multa alia adducuntur, quæ non curaui referre: videas per te ipſum. Et hęc opin.ſapit veritatem, & æquitatem. Anto.Ang.Carcaſſona Sardus.

SVMMARIA §. POENAles quoque.

1 *Actionum pœnalium quot ſint ſpecies. 2 & 3.*

4 *Actio in factum, deſcendens ex edicto de calumniatorib. an poſt annum ſit pœnalis tantum ex parte actoris, & rei perſecutoria ex parte rei conuenti.*

5 *Actiones pœnales ex parte actoris, & rei, quæ ſint. 6.*

7 *Album prætoris quid, & quot modis capiatur in iure.*

8 *Vocari in ius qui non poſſint.*

9 *Vocati in ius, ex quo nolunt venire, quid ſi ducti ſint per familiam, & per vim, vel eorum dolo, ab eius manib. eximantur.*

10 *Titulus, ne quis eum, qui in ius voca. vi exi. & titulus, de eo, per quem factum erit, qualiter differant.*

11 *Actio pœnalis prætoria contra quos detur.*

12 *Corrumpens edicta in albo prætoris qualiter puniatur.*

13 *Corrumpens libros, vel aliquam ſcripturam repoſitam in camera actoris communis, an puniri debeat.*

Corrumpens imagines, & picturas proditorum, & falſariorum, & ſimilium, qualiter puniri debeat. 14.

15 *Arma expulſi de ciuitate propter proditionem, vbicunque in eius honorem depicta ſint, an deſtrui debeant.*

16 *Scripturis ſcriptis, vel ſculptis in parietibus, vel muro, vel lapidibus, vel columna, an credatur.*

17 *Veniam de in ius vocando patronum, vel parentem, an ſolum petere ſufficiat, etiam ſi non impetretur.*

18 *Mandans committi maleficium an puniatur, ſicut committens.*

19 *Actiones pœnales non prætoriæ, ſed ciuiles, an ſint annales.*

20 *Accuſationes ex quacunque lege, vel edicto deſcendant, perpetuæ ſunt.*

21 *Actione pœnali quando plures tenentur, an vno ſoluente cæteri liberentur. 22.*

23 *Statutum ſi diſponat, quòd ſi homines de contrata non cœperint malefactorem, puniatur in tantum: an ſoluente vno cæteri liberentur. 24. 25.*

26 *Solutione vnius ex pluribus delinquentibus, an cæteri liberentur. 27.*

28 *Pœna corrumpentis album prætoris quando locum habeat. 29.*

30 *Proceſſum alicuius ſurripiens, qua pœna puniatur. 31.*

32 *Corrumpens tabulas publicas qua pœna puniatur.*

33 *Corrumpens vel lacerans vel ſurripiens ſcripturas, vel inſtrumenta aliena, qua pœna puniatur. 34.*

35 *Abradens literas ex inſtrumento, qua pœna puniatur.*

36 *Aperiens literas alienas, et eas aduerſario mittentis oſtendens, qua pœna puniatur. 37.*

38 *Literas non reſtituens ei, qui reſtituere mandatum ſuſceperat, an quod delictum incidat.*

39 *Pœna l.ſi quis id, quod.alleg.in glo.cui applicetur.*

40 *Actiona*

40 *Actione populari agens, poſt lit. conteſt. pro creditore habere præſumitur.*

41 *Subtilitas nimia interdum hominem perniciosè errare facit.*

42 *Libellus in materia corrumpentium album Prætoris, qualiter formandus ſit.*

43 *Pœnam pecuniariam quòd qui ſoluere non poſſit, luat in corpore, quando procedat, & ſeq.*

45 *Pœna qualibet corporis, maior eſt quacunque pecuniaria.*

48 *Pœnam pecuniariam ſi quis ſoluere cõdemnetur cum hoc, quòd ſi intra menſem non ſoluerit, ſibi pes, vel manus amputetur: an hoc non obſtante inuito condemnato, & menſe elapſo, iudex facere poterit quòd pecuniariam ſoluat.*

52 *Vocari in ius an poſſit pater adoptiuus, et an, & per quem filium pater naturalis tantum, 56. 60. cum ſeq.*

54 *Parentis verbum, de propria ſignificatione ad quem gradum extendatur.*

55 *Extenſio in materia exorbitante ſit ad caſum proprium, & improprium ſignificatum, cauſa honeſtatis ſeruanda.*

57 *Parentum appellatione an comprehendantur naturales tantùm. 58.*

59 *Filius occidens patrem naturalem tantùm, an puniatur pœna legis Pompeiæ, de parricidijs. 60.*

63 *Natus ex patre duas concubinas tenente, an ei ſuccedat.*

64 *Pater ſpiritualis an poſſit in ius vocari ſine venia.*

65 *Pater ſpiritualis ita diligendus eſt, ſicut pater naturalis.*

66 *Cognatio ſpiritualis eſt maior quàm carnalis.*

67 *Mulier an occiſores compatris ſui accuſare poſſit.*

68 *Compater an poſſit eſſe teſtis pro eo, quem leuauit de ſacro fonte.*

69 *Defenſor ciuitatis an poſſit per aliquem ex ciuibus in ius vocari ſine venia. & nu. ſeq.*

83 *Accuſare patrem, vel patronum, an liberto, & filio permittatur.*

84 *Libelli oblatio facta ſolum iudici, an vim citationis habeat.*

85 *Pœna, ſi vocatus in ius non comparuit, an committatur.*

86 *Pœna an locum habeat in omnib. perſonis, quæ prohibentur in ius vocari ſine venia.*

87 *Veniæ impetratio an filiofam. agenti in caſtrenſibus, vel quaſi, ſit neceſſaria.*

88 *Pater in caſibus, in quibus ei vſusfructus non quæritur, an filio agenti conſentire teneatur.*

89 *Iurare de calumnia an debeat pater, vel filius. 90.*

91 *Libellus in materia vocantium patrem, vel patronum in ius ſine venia, qualiter ſit formandus.*

92 *Actio in factum ex edicto, Ne quis eum, & c. quare dicatur merè pœnalis. 93.*

94 *Iuramentum in litem in actionibus bonæ fidei non venit iure actionis, ſed officio iudicis.*

95 *Actio pœnalis an ad vindictam dari dicatur.*

96 *Damnum eſt diminutio patrimonij, & ſic rei familiaris.*

97 *Actio in factum ex edicto, Ne quis eum: an ſit merè pœnalis. 98.*

99 *Iuramentum in litem, an detur contra eximentem debitorem fiſci.*

100 *Iudicium capit vires à vocatione in ius, quæ præcedere debet.*

101 *Argumentum ab ordine titulorum validum eſt in iure.*

102 *Eximens captum à manibus familiæ tenetur.*

103 *Debitor ſi per aliquem occultetur, ne capiatur, qualiter occultans teneatur.*

104 *Eximens carceratũ à carcerib. qualiter teneatur, & ſeq.*

110 *Præſcriptionis interruptio qualiter differat à perpetuatione actionis. 111.*

112 *Actionis perpetuatio ad 40. annos.*

113 *Statutum, quòd debitum poſt decem annos peti non poſſit, an ſi per lit. conte. interrupta fuerit præſcriptio, intelligatur perpetuare præſcriptionem inductam à ſtatuto. 115.*

114 *Actio reſciſſoria an per litis conte. perpetuetur.*

116 *Præſcriptio decennalis per ſtatutum inducta, ſapit naturam præſcriptionis annorum triginta.*

117 *Lex arctans regulatur ſecundum legem arctatam.*

118 *Actionis perpetuatio an fiat per ſolam conuentionem.*

119 *Præſcriptio an per denunciationem extraiudicialem factam à parte, interrumpatur. 120.*

121 *Præſcriptio an per ſolam citationem interrumpatur.*

122 *Præſcriptionum quot ſint ſpecies. 126.*

127 *Præſcriptio ſtatutaria qualiter interrumpatur.*

128 *Præſcriptio in criminalibus qualiter interrumpatur.*

129 *Præſcriptio an interrumpatur per citationem.*

130 *Præſcriptio an interrumpatur per citationem circunductam.*

131 *Præſcriptio per citationem nullam non interrumpitur.*

132 *Præſcriptio an per libellum malè conceptum interrumpatur.*

133 *Præſcriptio an per actionem per modum exceptionis propoſitam in iudicio, interrumpatur.*

134 *Litis conteſtatio an interrumpat præſcriptionem.*

135 *Libellus in materia actionis in factum ex edicto, Ne quis eum. qualiter formandus ſit. 136. 137.*

138 *Libellus in actione in factum ex edicto, De eo, per quem factum erit. qualiter ſit formandus.*

§. POENALES QVOQVE actiones.

AD euidentiam huius §. & eius materiæ præmittunt omnes doct. & ante cęteros Dyn. quòd actionum quædam ſunt rei perſecutoriæ, & quędam pœnales. Rei perſecutoriæ dicuntur illæ, quando res pro qua agitur, actori abeſt, & reo adeſt: vt ſi ago rei vendicatione, vel Publiciana, vel ſimilibus, ego peto rem, quę mihi abeſt, quam non habeo: & adeſt reo, qui illam habet. De iſtis vidiſtis à principio tituli uſque ad præſentem §. excluſiuè. Pœnales verò, de quibus tractat iſte §. dicuntur illæ, quando nihil abeſt actori, & nihil adeſt reo: vel nihil abeſt actori, ſed adeſt reo: uel abeſt actori, & nihil adeſt reo.

1 † Ad horum intelligentiam ſciendum eſt, ſecundum præfatos doc. & Dyn. hic, actionum pœnalium tres reperiri ſpecies. Quædã eſt pœnalis ex parte actoris, & etiam rei: quãdo actori nihil abeſt, & reo nihil adeſt. Exemplum pone: Egi con dictione furtiua ad rem furto ſubtractam, & eam conſecutus ſum: ago poſtea actione furti ad pœnam dupli, ſi furtum nõ eſt manifeſtum: uel quadrupli, ſi eſt manifeſtum, iuxta l. ſi pro fure. §. j. ff. de condi. fur. certè talis actio furti dicitur eſſe pœnalis ex parte rei, & actoris: ex parte actoris, quia nihil ſibi abeſt: & rei, quia nihil ſibi adeſt. Et in iſta ponũtur multa alia exempla, quæ colligere poteſtis ex ſi. gl. huius §.

2 † Quædam eſt pœnalis ex parte rei conuenti tantùm, & rei perſecutoria ex parte actoris, quando reo nihil abeſt, actori tamen abeſt. Exemplũ pone: Tu deiecisti me de fundo meo violenter, & ego certas res amiſi, quę tamen ad te non peruenerunt: ego poſſum agere contra te interdicto, Vnde ui, ad petendas res illas, quas amiſi, licet tu eas non habeas. l. prima, in prin. iuncto §. ſi fundus. ff. de ui & ui ar. Ecce qualiter iſtud interdictum eſt pœnale ex parte rei conuenti, qui conuenitur ad illud, quod ſibi non adeſt: & eſt rei perſecutorium ex

parte

parte actoris, qui agit ad res ſuas amiſſas tempore deiectio-
a nis, quæ ſibi abſunt. a Eodem modo in lege Aquilia, ſi tu interfeciſti ſeruum meum, & tibi nihil adeſt, mihi autem bene abeſt: & ſic quò ad te reum, eſt pœnalis: quò autē ad me actorem, eſt rei perſecutoria. l. item Mela. §. ſed ſi plures ſeruum. ff. ad legem Aqui. & iſta etiam ponuntur vltra alia exempla, quæ colligere poteſtis ex gl. fin. & præſentis. §.

3 † Quædam, & tertiò, eſt pœnalis ex parte actoris: ex parte verò rei cōuenti eſt rei perſecutoria. Exemplum in actione in factum, quæ deſcendit ex edicto De calumniatoribus. Et credo prout etiam dicebat Nicol. hic, quòd vix alibi poteris de iſto aliud exemplum reperire. Pone, aliquis dedit tibi centum vt negotium meum per calumniam faceres, vel non faceres, vel me per calumniam accuſares. Certè ego poſſum agere cōtra te ad illa centum, quæ tu ob calumniam negotij mihi faceſſendi accepiſti, actione in factum ex edicto illo De calumniatoribus. l. prima, in princ. & l. generaliter, in princ. & §. illud notandum. & per totū ti. ff. de cal. Ecce qualiter illa actio ex parte mei actoris, eſt pœnalis: quia ago ad id, quod mihi non abeſt: ex parte rei conuenti, eſt rei perſecutoria, cùm ſibi adſit illa pecunia, quā accepit. Sed audite, quamuis iſtud euidenuale adſcribatur per omnes doct. hic Dyn. & ipſe ſibi hoc arroget, habetis tamen gloſſ. magiſtralem, & ſignandam quæ illud per omnia eodem ordine ponit in. §. ſequens. in verſicul. conducto. infra eodem: quam omnino videatis, & teneatis menti.

4 † Item aduertite, quamuis alij non dicunt hic, ſentit tamē Ioan. Fab. in vno verſic. q iſta actio in factum deſcendens ex edicto De calumniatorib. poſt annum eſt pœnalis tantùm ex parte actoris, & rei perſecutoria ex parte rei conuenti: prout dicunt doct. cùm poſt annum agatur tantùm ad ſimplum: & ſic ad pecuniam receptam tantùm & non plus. Et iſto caſu verum dicunt doct. ſed intra annum, cùm agi poſsit ad quadruplum eius pecuniæ, quam accepit, dicta l. prima, in princ. ff. de calumn. credo quòd iſta actio ſit pœnalis ex parte vtriuſque, tam actoris, quam rei. Ex parte actoris, quia agit ad id, quod ſibi non abeſt: & ex parte rei, quia conuenitur ad id, quod non adeſt ſibi: & iſto caſu non bene dicunt doct.

5 † Præſens ergo §. noſter, prout ſucceſsiuè declarat Dyn. & alij ſequuntur, tractat de quatuor actionibus pœnalibus, quarum tres primæ ſunt pœnales ex parte vtriuſque, ſcilicet actoris, & rei, videlicet actio in factum, quæ datur contra corrumpentem album prætoris: de qua tractat iſte tex. Item actio in factum, quæ datur contra eum, qui in ius vocauit patrem, vel patronum ſine venia: de qua ſecunda tractat iſte tex. Itē actio in factum, quæ datur ex edicto, Ne quis eum, qui in ius vo. eſt,
6 vi exi. de qua tertia tractat iſte text. † Quarta verò eſt pœnalis ex parte rei conuenti tantùm, & rei perſecutoria ex parte actoris, ſcilicet actio in factum, quæ deſcendit ex edicto De eo, per quem fac. erit. de qua tractat iſte tex. quartò, & vltimò. Et de iſtis duabus vltimis, quare ſint pœnales, & quomodo, videbitis latiùs infrà ſuper gl. fin. in princ. vbi gloſ. tangit. In hoc autem §. nihil habetur de tertia ſpecie pœnalis actionis, quam ſuprà declaraui, ſcilicet quę ſit pœnalis ex parte actoris, & rei perſecutoria ex parte rei conuenti.

Secundò principaliter ad euidentiam præſentis §. habetis vobis pręmittere, quia hoc tex. fit mentio de corrumpente al-
7 bum prætoris, † q album prætoris b eſt quidam murus, ſiue
b paries dealbatus: vt hic in gloſſ. 2. & in l. ſi id, quod. in princ. in gl. 1. vbi Bar. ff. de iuriſdict. omnium iudic. & gl. in clemen. j. de iudi. & eſt triplex: & tribus modis accipitur in iure, ſecūdum Ioann. Fab. ſuper d. gloſ. 2. poſt Iac. & Pet. hìc, & ſecundum Nico. de Neapo. hìc in primo euidentiali. & Cyn. in Authentic. qui ſemel. C. quomodo & quando iudic. poſt gloſſ. ibi quæ idem ſentit in verſic. vocetur. & Ioann. And. in addi. Specul. in tit. de cita. §. ſequitur. verſic. & nota. Vnum eſt, in quo ponebantur, & ſcribebantur generalia edicta prætoris, continentia publicam, & naturalem æquitatem: vt, Pacta ſeruabo. & ſimilia. vt in gl. & tit. de conſtit. pecul. & in titul. de nego. geſt. & quaſi in omnibus titulis iuris tractantibus de edicto prætoris & de corrumpente talia edicta, ſine dubio loquitur iſte text. & habet locum eius pœna. Aliud erat album prætoris, in quo penè edicta temporalia, & ſpecialia puta citationes, & ſimilia ponebantur: nam per iſtud album citabantur tam ordinarij, quàm delegati: vt in §. omnem. in Authen. de litig. & in Authen. qui ſemel. C. quomodo, & quando iudex. & Specul. in tit. de lit. conteſt. §. primo. verſic. ſequitur. Et an in corrumpente tale album, habeat locum iſte §. & eius pœna, videbimus infrà in gl. ſecunda, vbi melius cadit: & alij ponūt. Aliud, & tertium, erat album prætoris, in quo deſcribebantur nomina decurionum, & magiſtratuum: & de iſto loquitur totus tit. ff. de albo ſcriben. & in l. in albo. cum ſimi. C. de decu. lib. 10. Et an etiam in iſto habeat locū iſte tex. & eius pœna, videbimus etiam infrà ſuper dicta gl. ſecunda.

8 † Tertiò ad euidentiam præmitte, ſecundum Iacob. But. & Nico. de Neapo. in ſecundo euidentiali, q aliqui ſunt, qui non poſſunt in ius vocari ratione reuerentiæ: & de quibus loquitur iſte tex. & l. 4. §. primo & ſi. cum pluribus legibus ſequentibus, & l. generaliter. cum ſequenti. ff. de in ius voc. Aliqui ratione imbecillis ætatis, vt impuberes: vt l. neque impuberes, in princ. ff. de in ius vocan. & in l. prima, in §. ſufficit. ff. de adminiſt. tuto. Nonnulli ratione iuſti impedimenti, de quibus loquitur l. ſecunda. §. fin. cum l. ſequent. & in princip. l. ſequen. ff. de in ius voc. Et an in omnibus iſtis locum habeat iſte §. & eius pœna, videbimus infrà in gl. & maximè in gloſſ. magna. in verbo, impetraſſet.

9 † Vltimò præmitte ad euidentiam q iſti in ius vocati aliquando veniunt ad iudicium, vel nolentes venire, ducuntur per familiam, ſed dum veniunt, vel ducuntur, eximuntur per vim à manibus familiæ, vel aliter & de iſtis loquitur totus tit. ff. ne quis eum, qui in ius vo. vi. exi. & iſte textus in verſic. item aduerſus. Aliquando quis non eximit, ſed alius ipſius dolo: & de hoc loquitur totus tit. ff. de eo, per quem fac. erit. & tex. iſte in verſic. cum ne dolo.

10 † Quæ autem differentia ſit inter titulum, Ne quis eum, qui in ius voc. vi ex. & titulum, De eo, per quem fac. erit. habetis gl. not. in rub. ff. de eo, per quem fac. erit. & ibi Bar. & glo. fin. hic in verſic. item ad verſus. & ibi videbimus.

His pro neceſſaria euidentia ſic pmiſsis, venio ad tex. & iſte §. communi diuiſione diuiditur in duas partes principales. In prima ponitur dictum in genere, ſcilicet multas eſſe actiones prætorias pœnales. In ſecunda illud dictum generale declaratur in ſpecie per exempla. Secunda ibi. veluti aduerſus. Rurſus ſecūda principalis ſubdiuiditur in quatuor particulas, quemadmodū quatuor exēpla ſpecifica ponunt. Partes de ſe patēt.

11 † Contra corrumpentem album prætoris, & contra vocantem in ius patronum, vel parentem ſine venia. Item contra eximentem, vel dolo eximi facientem in ius vocatum, competūt actiones pœnales prętoriæ. Hoc dicit in ſumma ex mente Nico. hìc, vſque ad §. præiudiciales.

Nota primò ſecundum Angelū de Aretio hìc, nemini impunè licere corrūpere edicta in albo prætoris propoſita: imò contra corrūpentem datur pœnalis prętoria ad pœnam quinquaginta aureorum, vt infrà videbitis in glo. in verſic. corrupiſſet.
12 † Et ſecundum eum, facit hic tex. quòd ſi quis remouerit, vel lacerauerit ſchedulas portis affixas in valuis palatij, vel eccleſiarū, vel alio loco publico, q puniri debeat. Et idem ſi corrumpit libros, vel aliquam ſcripturam repoſitam in camera actorū cōis. De quibus omnibus videbimus latiùs ſuper gl. ſe-
13 cunda, vbi melius cadent. † Subdit ſucceſsiuè Ange. de Aret. hìc, idē eſſe vt puniri debeat, ſi quis deleuerit imagines illorum, qui ob eorum publicā, & perpetuā infamiā, depicti ſunt in publico, puta ſuſpēſi, vt ſunt proditores, falſarij & ſimiles: & dicit notare doct. in l. ſi quis id, quod. in princ. ff. de iuriſd. omnium iudic. & ibi Bar. & alij omnes ſequuntur. Ego addo ſingulariter ad iſtius dicti vltimi declarationem, & limitatio-
14 nē. † q quāuis imagines depictæ ad infamiam proditorū, falſariorū, & ſimiliū perſonarum, deleri non poſsint ſine pœna, vt proximè dixi, ea tamen, quæ ſunt ad eorum laudem depicta, impunè deleri poſſunt, prout eſſent ſtatuæ publicæ: & nedū poſſunt, imò debent deleri, & detrahi. Tex. eſt in terminis multùm notandus in l. eorum. & ibi Bart. ff. de pœnis. Accedat tex. in l. 3. C. de offic. rec. pro. Et per illū tex. in dicta l. eorū.
15 notat ibi ſingulariter Barto. † q quando aliquis eſt expulſus de ciuitate propter proditionem, vbicunque eius arma ſunt depicta in eius honorem, debent deſtrui, & deleri.

† Secundò

16 † Secundò no. Ang. de Are. hic quòd creditur ſcripturis ſcri
ptis, vel ſculptis in parietib. vel muro, vel lapidib. Quod nota-
bile, iudicio meo, non multum probatur in hoc tex. nec hoc
etiam eſt ita expeditum: ſed de hoc videatis tex. in l. monumē
torum. C. de reli. & ſump. fune. & ibidem gl. j. Bart. & Bald. &
tex. & ibi aliquid Bar. in l. prima. ff. de albo ſcri. & tex. pulchrũ
in l. vel quæ. §. liberti. & ibi Barto. ſecundum aliquas, & bonas
lect. & ibi Bal. ff. de reli. & ſump. fune. & Bart. in l. prima, in fin.
princ. ff. de bon. poſſeſ. ſecundum tab. & Bart. in l. qui tabulã.
ff. ad legem Iul. pec. & gl. in l. in teſtamentu. la prima, in verſi.
in ſcriptura. iuncto tex. ff. de cond. & demon. per Inno. in rub.
de conſe. eccl. vel alta. per Spec. in tit. de proba. §. nunc viden-
dum. verſi. 9. & gl. valde no. 24. quæſtio. 2. cap. ſanè. il ſecundo,
in gloſſ. in verſic. dictis. vide etiam gloſſ. not. in cap. cùm cau-
c ſam. c in verſi. antiquos. & ibi doct. extra de proba. & ibi gloſ.
vltra iſtud, An ſtandum ſit ſcripturis, quæ reperiuntur in ali-
qua columna, vel lapide: dicit etiam idem quod Ang. de Are.
dicit ſuprà per iſtum text. videlicet quòd ſcripturæ, quæ fiebant
olim in albo prætoris, fides adhibebatur, per d. l. ſi quis id,
quod. in prin. & per legem primam & ſecundam. ff. de al. ſcri.
Ad prædicta videatis etiam gl. no. in capit. poſtulatus iudica-
re dominus. 3. quæſt. 7. quæ notabiliter vult quòd valeat ſen-
tentia ſcripta in parietibus.

17 † Item no. ex iſto text. in verſi. non impetraſſet. Ang. de Are.
hic, quòd non ſufficit petere veniam, niſi etiam impetretur. Addit
d in ſimili cap. ſi religioſi. de elect. in 6. d & ſi iudex non conce
deret, quando eſſet iuſta concedendi, haberetur regreſſus ad
ſuperiorem, ſecundum eum, argu. notatorum per glo. in d. c. ſi
religioſus. in ver. obtenta.

Vltimò notate ex hoc tex. & no. etiã Angelus de Aretio hic,
in verſic. item aduerſus. vbi text. dicitur æquiparare quantum
ad pœnalem actionem eximentẽ, vel dolo facientem quòd alius
18 eximat: hic ſatis probari † quòd mandans committi malefi-
cium, puniatur ſicut committens. Et ſic lex puniens facientẽ,
comprehendit etiam mandantem. Addo ad idem tex. qui ibi
ad hoc ponderari ſolet per Scribentes in d. l. ſi quis id, quod.
in verſic. item & qui ſuis manibus facit, & qui alijs mandat.
De quo tamen, quia eſt articulus, qui eget altiori indagine, vi-
deatis Bar. in leg. hæc verba. per illum text. ff. de adulte. & Bar.
in leg. non ſolùm. §. ſi mandato. & latiùs in leg. ſed ſi vnus. §.
ſeruus. in penulti. quæſtio. ff. de iniur. per Bar. & alios in leg. nõ
ideo minus. C. de accuſat. per Bart. in l. quarta. §. prætor ait. ff.
e ne quis eum, qui in ius voca. eſt. vi exi. e & Bal. in l. ſi familia
ff. de iuriſdictione omnium iudicum. & latè multùm per An-
ge. de Are. in tractatu ſuo maleficiorum, in verbo, Semproniũ
mandatorem. in quibus locis inuenietis etiam, an mandantis
& facientis ſit idem delictum numero, & quis ſit effectus. Itẽ
an ille, qui mandauit, teneatur ex propria ſignificatione ver-
borum, an verò ex interpretatione: dicite vt in prædictis lo-
cis, & in multis alijs concordantib. habetur. Et per iſta ſunt
expedita textualia.

Gl. in verſic. pœnales. diuido in duas partes principales. In
prima continuat iſtum §. ad præcedentem. In ſecunda ponit
differentias, quæ ſunt inter pœnales, & prætorias. Secũda ibi:
ſed quæ eſt differentia. Item ſecũda ſubdiuiditur in quatuor
particulas, quemadmodum quatuor ponuntur differentiæ.
Partes per ſe patent.

In eadẽ gloſſa ibi. l. in honorarijs. dicite vt ibi per gloſſam
& Bar. quem videatis, & cautè, ſecundum Ioann. Fab. quẽ ſim-
pliciter ſequitur Angelus de Aret. quamuis de eo non faciat
mentionem: quia gl. cum myſterio loquitur de pœnalib. præ-
19 torijs. † Nam ſecus eſt in pœnalibus non prætorijs, ſed ciui-
libus: quia ciuiles non ſunt annales, nec anno finiuntur, ſed
ſunt perpetuæ: vt infrà de perpe. & temp. act. in princ. Ad iſta,
& eorum declarationem, & limitationem, ego addo Bald. in
leg. receptitia, in prima columna. C. de conſtitu. pecul. qui di-
20 cit † quòd accuſationes ſemper ſunt perpetuæ, ex quacunque le-
ge, vel edicto deſcendant, per tex. in leg. querela C. de fal.

In eadem gloſſa ibi l. interpretatione. hęc differentia nõ eſt
generalis, ſecundum Ioann. Fabr. & Ange. de Aret. quia etiam
ſunt aliquæ rei perſecutoriæ, & odioſæ, vt actio de dolo: vt l.
prima. §. ait prætor. iuncta leg. non debet. ff. de dolo. in quibus
tamen legib. non dicitur quòd ſit odioſa, ſed quòd eſt famoſa. Et glo.
hic ſecundum l. interpretatione. quam allegat, intelligit pœ-
nales ſunt odioſæ, & cõmuniter reſtringendæ. quod fortè non
ita procederet in actione de dolo, quantumcunque famoſa.

21 † In eadem gloſ. ad fin. teneatis quòd quando plures tenentur
pœnali actione, vno ſoluente, cæteri non liberantur. Hæc con
cluſio gl. ſecundum docto. hic, vt Dynus, Ioann. Fab. Angelus
de Aret. & Nicol. de Neap. in prima quæſtione gl. procedit, quã
eſt pœnalis ab vtraque parte. Secus verò vbi eſſet pœnalis ex
parte vnius tantùm, vt ex parte rei conuenti, & ex parte acto-
ris rei perſecutoria: vt in leg. prima. §. ſi plures. cum ſimilibus.
f ff. de eo, per quem fac. erit. f Et quamuis alij non dicant, ego
puto quòd ratio fundamentalis huius primæ fallentiæ ſit, quòd quã-
do actio eſt pœnalis ex parte rei conuenti tantùm, & ex parte
actoris eſt rei perſecutoria, quòd iſto caſu ſolutio vnius liberet
alios: & quia quando actor verè eſt conſecutus ab vno reſtitu
tionem rei, ad quam ſibi competebat actio, vel intereſſe, non
poteſt amplius agere: cùm rem habeat, vel id, quod ſua inte-
reſt. Et hoc eſt, quod dicit textus in dicto §. ſi plures. & maxi-
mè cum reſtitutio rei non recipiat pluralitatem. l. Lucius. §. im
puberem. in argumentum. ff. de legatis ſecundo. ſecũdũ Bal-
dũ, quẽ videatis in l. prima. C. de condi. fur. t. hic allegata in gl.

22 † Secundò hęc concluſio gl. procedit ſecundum præfatos
docto. quando eſſet pœnalis quæ deſcenderet, & proueniret
ex delicto: ſecus ſi deſcẽderet ex quaſi delicto: vt l. tertia & ſe-
quen. ff. de his, qui deie. vel effu. & l. licet. §. fi. ff. nau. cau. ſtab.
& l. penulti. §. fin. ff. ne quis eum, qui in ius voca. eſt. & videte
gl. in l. ex maleficijs. §. is quoq; ex cuius cœnaculo. in verbo,
agentum. ff. de actionibus & obligatio. Et quamuis alij nõ di
cant, dicite quòd fundamentalis ratio huius ſecundę fallentię eſt
illa, quia cùm teneantur ex facto alieno, id eſt, ex facto, quod
ſumit originem in perſonam alterius, & ſic nõ propriè ex ma
leficio, ſed ex quaſi maleficio: ideo mitiùs agitur cum eis, ſe-
cundum Bal. in dict. l. prima. C. de cond. furti. Et per hoc Bar. in
23 dicto §. is † quoque. refert Dyn. in facti quæſtione conſuluiſ-
g ſe. g Statutum erat in ciuitate Lucana, quo cauebatur, quòd ſi ho-
mines de contrata non ceperint malefactorem, puniantur
in tantum: an vno ſoluente vel vno exacto, cæteri liberentur.
Conſuluit Dyn. quòd ſic: quia iſti tenentur ex quaſi maleficio, cũ
de facto alterius teneantur. Et ſequitur ibidem Bar. per illum
tex. cum gl. Cum qua deciſione tenet etiam Bald. in d. l. prima.
24 C. de condic. furti. † vbi etiam per hoc concludit, quòd ſi duo col
legæ ſyndici inciderunt ſimul in pœnam, quia non denuncia-
uerunt maleficium, ſolutio vnius liberat alium. Quod reputat
ipſe tenendum menti. De quo etiam vide Ang. in l. ſi alium. §.
hoc edictum. ff. ne quis eum, qui in ius voca. eſt, vi exi. Bal. in l.
penult. in quarta col. verſi. fuit quæſtio inter duas ciuitates. C.
de condi. inſer. vbi ponit de duabus villis, quæ tenentur emen
dare furta facta, & commiſſa in earum diſtrictu, quamuis quę
libet villa teneat in ſolidum, tñ vna ſoluente, altera liberatur.

25 † Per prædicta etiam fundatur, & firmatur illa notabilis de
ciſio Bal. in l. prima, in vltim. col. C. ne filius pro patre. vbi te-
net quòd ſtante ſtatuto, prout eſt Florentiæ, quòd vno cõmit-
tente maleficiũ, illi de caſata tenentur ad mille: certè ſi vnus
de caſata puniatur dicta pœna mille, quamuis alios de caſa-
ta liberet, quia tenentur propter delictum alterius, & ſic ex
quaſi maleficio, vt ſuprà dixi, non tamen liberaret principalẽ:
quia ipſe propriè tenetur ex ſuo maleficio. Vltra tamẽ ea, quę
26 dicta ſunt ad propoſitum huius glo. de hoc articulo, an † &
quando vno ex pluribus delinquentibus conuento, & ſoluen
te, cæteri liberentur: vide plenã diſtinctionem Bart. poſt Dyn.
& antiquos, quam hic addas: & ſecundum eam intelligas quę
proximè dicta, ſunt in l. ſemper. §. ſi in ſepulchro. ff. quod vi,
aut clam. per illum tex. inter cæteros, quem reputat ſingula-
rem: & cuius diſtinctionem in materia iſta dicit Bar. ibi ſe ne
ſcire alibi. & per Bar. & latius Dyn. & Bal. in l. ſi quis id, quod.
ff. de iuriſdictione omnium iudic. in princip. & Innocen. no-
tabiliter declarantem in capit. ſicut. extra de homi. & alios
Canoniſtas in capit. ſignificaſti. il. 2. de homi. per Dyn. in re-
gula, bona fides. de regu. iur. in 6. & quod not. Bartol. & alij
in l. ſi familia. ff. de iuriſdict. omnium iudi. & in l. fin C. ad le-
gem Cornel. de ſica. & in d. l. ex maleficijs. §. is quoq;. poſt gl.
& in l. prima. ff. ſi fami. fur. fe. di. per Baldum in dict. l. j. C. de
condi. fur. & in alijs locis prælleg. & in l. j. in j. colum in ver-

ſicul.ſed ſi tu quæris.C.ſi plu.vna ſent.vide gl.no. & ſatis ple-
nam,in l.item Mela.§.ſed ſi plures. in gl.fin. in verſic. cùm ſit
pœna.& ibi Flo.ff.ad legem Aquil.per Cyn.in l. fin.in ſecun-
da q.ff.ne quis eum, qui in ius voc.eſt,vi exi.per Ludo.Rom.
in l.ex hoc edicto.ff.de eo, per quem fac. erit. & quod not.
Bartol.in l. etiam. §.ſi quis ex dolo.ff.de petit.hæred. Ad præ-
dicta etiam vide quod not. Barto. in l. ſi multi publicani. ff.de
27 pub.per illam legem, quam reputat ad hoc notabilem, † q̃ñ
agitur contra plures officiales in officio delinquẽtes. De quo
etiam ponit not.Bal.in rub.C.de pœn.iudi.qui ma.iudi.in ſe-
cunda col.Et in caſu,quo ſolutio vnius ex pluribus delinquen
tibus,liberat alium,vt ſupra dixi,an ſolutum poſſit poſteà re-
petere ab alijs,quos liberauit:vide no.gl.in d.l.ex maleficijs.
§.is quoque,ex cuius cœnalo.in verſic. agendum: ſuprà alle-
gata,quæ vult,ſi bene inſpiciatur,ꝙ ſoluens agere poſſit,& re
petere ab eo,qui verè commiſit maleficium. Et ſic vult no.gl.
illa ꝙ ab alijs,qui verè non commiſerunt maleficium, ſed te-
nentur ex facto alterius,& ſic ex quaſi maleficio,non poſſit re
petere quam gl.not.& eam ſequi videtur Bart.in l.j.ſi plures.
ff.de eo,per quem fact.erit.& dicit eam velle, quòd ſi eſt ma-
leficium,ſoluens non repetat: ſecus ſi ex quaſi maleficio. Sed
ego intelligo aliter gl.illam velle,vt proximè dixi: de eo etiã
vide Bart.in l.cùm duo.la 2.in quarta quæſt.ff.de duob.reis.&
quod not.Bar.in l.etiam.§.ſi quis dolo.poſt.gl.ff.de petit.hæ-
re.& in l.quoties.ff.ſi fami.fur.ſe.dica.

28 † Gl.in verſi.ex albo.in fin.hæc gl. ſentit ꝙ pœna corrum-
pentis album prætoris habet locum in quocunque corrumpẽ
te album prætoris,qualecunque fuerit,ſiue generale, & per-
petuum,ſiue etiam temporale,& ſpeciale:prout declaraui ſu
prà in 2.euidentiali. Hanc gl. in hoc reprehendunt hic quaſi
omnes doctor.antiqui.vt Iac.de Rauen. & Petr.de Bella Pert.
quos refert,& ſimpliciter ſequitur Ioan.Fab.hic,& etiam Ia-
cob.Bu.in d.l.ſi quis id,quod.in princip.& ibidem Raynu.de
For.& Roſr.in libellis ſuis,in tit.de actione in factum,quæ cõ
petit ex hoc edicto corrumpentis album prætoris. Et cũ iſtis
etiam tenet Nicol.de Neap.hic,poſt ſuum Rodul.de Auricu.
in tertia quæſtion.extra gl.in materia actionis in factum, quæ
competit contra corrumpentem album prætoris. Et volunt
iſti patres,ꝙ tunc demum habeat locum pœna quinquaginta
aureorum,quæ imponitur corrumpenti album prætoris, quã
do quis corrumpit edictum perpetuum,& generale, in illo al
bo prætoris: ſecus ſi temporale, & ſpeciale, puta de citando
aliquem,vel aliud ſimile.Moti per d.l.ſi quis id, quod.in prin
cip.in verſic.perpetuę iuriſdictionis cauſa.& in verſi. non qui
dem prout res incidit.iuncta gl.ibi in verſi.incidit.quæ exem-
plificat,vt de aliquo vocando in ius.Itẽ quia edictum iſtud eſt
pœnale,& odioſum:ergo reſtringendum,vt non procedat,ni
ſi eatenus,quatenus expreſsè loquitur, per regulam l. præſes.
& l.interpretatione.ff.de pęnis.& l.cum quidam.in fine.ff.de
libe.& poſthum.Dicunt tamen dicti docto.ꝙ iſti corrumpen-
tes iſta edicta temporalia,& ſpecialia,quamuis non puniatur
pœna illa edicti,ſcillcet quinquaginta aureorum, punientur
h tamen pœna arbitraria:cùm pœna non ſit taxata a iure: h* per
l.j.§.expilatores.cum ſimp.ff.de effrac.& expi.Et idẽ per om-
nia tenet etiam Bar.in d.l.ſi quis id, quod. §.j.& ibidem alij
magis communiter ſequuntur.De quo etiam vide Spec.in tit.
de cita.§.ſequitur.verſic.& not.Et iſtud etiam ego teneo,omiſ
ſa diſtinctione Ang.de Are.hic,in qua tenet cum gloſ.in d.l.ſi
quis id,quod.in princ.in gl.j.quę voluit ꝙ corrumpens edictũ
ſpeciale,& temporale,quamuis non teneatur pœna edicti, ſci
licet quinquaginta aureorũ ex verbis edicti:tenetur tamen ex
ſententia.Quæ opin.reprehenditur ibi per docto. & inter cæ-
teros per Bartolum quem videatis.Dicunt etiam doct.vt Bar.
in d.l.ſi quis id,quod.§.j.ꝙ nedum corrumpentes edicta per
petua,& generalia,puniuntur pœna quinquaginta aureorum
vt dixi,ſed etiam corrumpentes quicquid in albo eſſet, vt ibi
perpetuò foret.Et ita declarant, & intelligunt illum text.&
ideo dicunt ꝙ tenetur dicta pœna, ſi quis deſtrueret figuram
alicuius hominis depicti in aliquo pariete propter proditio-
nem,vel falſitatem:de quo dixi in primo nota.& ibi iſtud ſin-
gulariter limitaui.

29 † Item ſucceſſiuè inferunt dicti docto.ꝙ prædicta pœna te
neretur,ſi quis corrumperet libros armarij communis. Idem
etiam vltra alios tenet Ang.in l.ſi familia.ff.de iuriſdictio.om
niũ iudic. & Spec.& Io.And.in tit.de don. & contu. in addi.
in §.reſtat.in verſi.j.& ſequen.& Roſ.in libellis ſuis,dum for-
mat libellum ſuper actione,quæ oritur ex iſto edicto corrum-
pentis album. Et iſtud eſt tenendum,quicquid teneat Ful.con
tradicendi ſtudio in d.l.ſi quis id,quod.Per ſuprà ſcripta infe-
rebat etiam Nicol.de Neapol.poſt Rodul. in quarta quæſtion.
extra gl.in materia actionis in factum, quæ oritur contra cor-
30 rumpentem album. † ꝙ ſurripiens proceſſum alicuius, non
tenebitur pœna huius edicti:quia proceſſus non fuit poſitus
ad generalem vtilitatem.Vnde,ſecundum eum,ſi ſurripuerit,
tenebitur actione furti.per text.in l.Sempronia. ff.de furti. Si
autem legit:tunc tenebitur crimine falſi:vt l.ſi quis aliquid.§.
ſi quis inſtrumentum.& §.inſtrumenta.ff. de pœnis. & l.pri-
ma.§.penultimo,& l.qui teſtamentum.ff.ad legem Cornel.de
fal.Et ita in hoc vltimo dicit tenere.Dy.in d.l.Sempronia. &
ibidem etiam tenet Bar.quantũ ad pœnam furti & falſi. Ego
31 verò puto in principali pũcto † ꝙ imò ſurripiens proceſſum
exiſtentem penes acta communis, vel repoſitum in archiuis
publicis,teneatur pœna corrumpentis album prætoris, cum
repoſita eſſent, vt ibi perpetuò eſſent: quod ſatis eſt, vt ſuprà
dixi,ſecundum omnes.Nec eſt verum,ꝙ requiratur ꝙ ſit gene
ralis vtilitas:vt patet ex ſupra dictis.Non negabo,tamen,quin
etiam alijs prædictis pœnis teneatur.

32 † Qua autem pœna puniatur corrumpens tabulas publi
cas,vel qui eas deleuit,habes textum in l.qui tabulam.ff.ad le
gem Iuliam pecul.quem nota.ibi Bartolus contra eos,qui ſcri
pturas factas in muro aliquid continentes deſtruunt.

33 † Qua autem pœna puniatur ille,qui amouit ſcripturas,vel
inſtrumenta aliena ſubtraxit: habes textum in l.qui tabulas.
vbi Bartolus.ff.de furt.Et de eo, qui corrupit inſtrumentum
i alienum,vel lacerauit, i vel miſit in ignem:habes tex.in l.Pau
lus.& ibi Bar.ff.de fal.& gl.in l. ſi quis affirmauit. §. primo.in
verſic.hæredes.& ibi Bal.ff.de dolo.& glo.in l.inſtrumenta.in
verſic.fidem.& ibi Bal.C.ad exhibend.& tex. in l.eum,qui.&
ibi gl.not.quæ eſt vnica.& ibi Bal.C. ad legem Cornel. de fal.
& per Baldum in l.fin.in penult.col.C.de edend. & per Ange.
& Imo.in prima,in j.char.ff.de publi.iud.& tex.in c.peruenit
il j. & ibi not.per Innocen. extra de teſti. cog. per Angel.in l.
34 prima.§.ſi reus.ff.de eo,per quem factum erit. † Et de diſsigil
lãte acta,habes per Angelum & Imo.in l.prima.ff.de his,quæ
in teſta.delen.

Qua autem pœna puniatur ille,qui abſcidit, vel detrunca-
uit bullas a literis papalibus,vel amouit ſigillum aliquod ap
penſum,vel impreſſum de alijs literis,habes tex.& ibi Bar.no
tantem ibi illum ad hoc, in l.Paulus.ff. de fal. & ſoluentem
gloſſ.in c.licet.in gl.prima mag.in verſi.falſitatis.extra de cri
min.falſi.& ibi late per Canoniſtas. Ad iſta etiam vide tex.in
35 c.olim.extra de reſcript. † de abradente literas ex inſtrumẽtis:
de quo etiam vide Bar.in l. Titio.ff.ad munici.qui ponit de il-
lo,qui ex inſtrumento abraſit nomen alterius, & ſuum appo-
ſuit,qua pœna puniatur.De quo etiam per Baldum in rub.C.
de fide inſtrumen.in 19.col.

36 † Et de aperiente literas alienas, & eas oſtendente aduer-
ſario mittentis,qua pœna puniatur,vide text.in capitul. cùm
k olim k magiſter.extra de offic. delega.& Bartol. in l. qui te-
ſtamentum.ff.de fal.& text. in l.j.§.is, qui depoſitum de fal.
37 quem text.not.Bartol.contra † notarium,aduocatum,vel pro
curatorem,qui inſtrumenta vnius partis oſtendunt alteri par-
ti aduerſæ.

Et de aperiente & manifeſtante literas vnius alteri: vltra
prędicta,vide etiam Bar.in l.Titio.ff.ad munic.Et ibi etiam ſin
38 gulariter habes per eum, † in quod delictum incidat ille, qui
non reſtituit literas ei, cui reſtituere mandatum ſuſceperat.
quod ſortaſſe non inuenies alibi in terminis tactum.

Gloſſ.in verb.corrupiſſet.& quamuis ſatis breuis,poteſt ta
mẽ diuidi in ſeptem partes principales,quemadmodum ſep-
tem dicta ponuntur. Secunda ibi:ſiue per ſe, ſiue per alium.
Tertia ibi:& tunc ambo.Quarta ibi:nec vnus liberat. Quin-
ta ibi: & eſt in quinquaginta.Sexta ibi:tenetur etiam. Septi-
ma ibi:cuius pœna.

In eadem gl.ibi:tunc ambo tenentur.vide quæ dixi remiſ-
ſiuè in vlti.not.text.

In eadem gloſſ.ibi.nec vnus liberat alium:dicitc prout di-
xi latè in gl.j.ad finem.

In ead.gl.& ibi:& eſt in quinquaginta aureos. communis
litera in d.l.ſi quis id,quod.dicit ꝙ eſt ſolidorũ quingentorũ,
non aũt quinquaginta.gl.ibi.in ver.quingentorũ.dicit ꝙ alias
eſt litera quingentorum,aliàs quinquaginta. In dubio ergo
debent interpretari in quinquaginta, cũ pœnis mitior pars
eſt accipiẽda.l.ſi præſes.ff.de pœnis.in c.in pœnis.de reg.iur.
in 6.Et ita tenet Cyn. Petr. & Fulg.in d.l.ſi quis id, quod. in
prin. Facit in ſimili textus in l. Sempronius Proculn.ff.de l.2.
Accedat quod dixit ſing.Bar.in l. Pedius.§. diuus.ff.de incen.
rui.naufra.ꝙ ſi pro rapina, vel pro furto ſit imponenda pœ-
na ſecundũ in valorem rei raptæ,vel pro furto rei captæ ex di-
ſpoſitione fortè ſtatuti ita pœnam limitantis, & in inquiſitio-
ne,ſiue proceſſu non ſit appoſitus eius valor,certè aſſumenda
39 eſt pœna,quæ ſit mitior.per d.l. ſi præſes. cum ſim. † Et circa
hanc partem gl.dubitant hic docto.cui applicabitur iſta pœ
na quinquaginta aureorũ,an fiſco,an parti, cùm iſta ſit actio
popularis, & cuilibet de populo competat.d.l.ſi quis id, qđ.
in princ.in verſic.iudiciũ,qđ populare eſt.& arguũt ad partes
ꝙ debeat applicari fiſco:item ꝙ part.Item debeat diuidi, &
medietas fiſco,& medietas parti aſsignari. Tandem conclu-
dunt ꝙ debet applicari parti agenti.Ita tenent Iacob.de Are.
Iacob.de Rauen.Iac.But.Pet.de Bella Per.Ioann.Faber hic,&
Nicol.poſt Rodul.in 6.q.extra gl.in materia actionis in factũ,
quæ datur contra corrumpentem album prætoris. Idem etiã
tenet Iacob.de Are.& Dyn.in l.fin.arg.illius tex.ff.de hæg.Idẽ
etiam tenet Roſred.in libellis ſuis,in tit.de actione in factum
quæ oritur ex hoc edicto.Idem etiam tenet glo. ordin.in d.l.ſi
quis id,quod.in princ.in verſic. quingentorum. & ibi docto.
communiter ſequuntur, & inter cæteros Bar. iſtud etiam te-
net Ioan.And.in addit.Spec.in tit.de do.& contu.§.reſtat.cir-
ca princ.potiſsimum fundamentum iſtius partis eſt in l.ſi cui
40 in princ.ff.de verbo.ſign.vbi tex. eſt † ꝙ agens actione popu-
lari poſt litem conteſtatam, vt hic præſupponitur, habeatur
pro creditore.ergo ibi vult tex.ꝙ agẽti actione populari poſt
litem conteſtatam debeatur. Pro hac etiam parte multùm fa-
cit illud ſingulare verbum, quod poſuit Ioann.And.poſt Roſ.
in loco proximè alleg. vbi pro regula ſingulariter dixit, quòd
vbicunque pœna debetur ex aliquo edicto prætoris: ſemper
pœna illa applicabitur parti: per l.3.in princ. ff.de ſepul.vio.
niſi in caſibus, in quibus lex ſpecialiter aliud diſponit: quod
eſt multum notabile,& ſingulare.Sed audite, Ang.hic nimirũ
ſubtilizans,ponderat quòd Barto.in l.agraria.ff.de termi.mo.
in theorica ſua,quam ponit in hoc puncto, an pœnæ ſint ap-
plicandæ fiſco,vel parti:tenet contra prædicta: & quod eſt ſi-
bimet contrarius, dum dicit, quòd aliquando lex imponens
ſimpliciter pœnam,introducit actionem: & regula eſt, quòd
applicetur parti,per d.l.ſi cui. & per d.l. 3. circa prin.ff.de ſe-
pul.vio.& per d.l.ſi quis id, quod.in princ. & per bonam ra-
tionem:quia actio eſt ius perſequendi in iudicio quod ſibi de-
betur,vt ſuprà eod.tit.in princ. ergo pars petit quod debetur
ſibi,niſi aliter in lege exprimatur:vt ibi per eum. Quandoque
aũt lex ſimpliciter loquitur, & non introducit actionem, nec
accuſationem, & ſic ſumus in caſu dubio:& tunc dicit Bart.
quòd in dubio intelligitur introducere accuſationem: & ſic
pœna eſt applicanda fiſco:vt ibi per eũ. Iſta eſt theorica Bart.
Et dicit Ang.hic,quòd ex iſta theorica Bart.ſequitur quòd in
caſu §.noſtri pœna applicabitur fiſco, contra prædicta, hoc
modo inducendo.Nam hic nos ſumus in caſu dubio: quia lex
non introducit actionem, nec accuſationem, ſed ſimpliciter
dicit,Iudicium dabo,uel ſub pœna quinquaginta aureorum.
d.l.ſi quis id, quod.in princ.ergo relinquitur ex ſuprà ſcripta
theorica,quòd iſta pœna erit applicanda fiſco. Et conſequen
ter Bar.in ſuprà ſcripta theorica eſt ſibi contrarius, & contra-
rium tenet eius,quod tenuit in d.l.ſi quis id, quòd.in prin.Sed
in veritate,prout ſuprà dixi, Ange.nimium ſubtilizauit,adeò
quòd ſibi obtigit id,quod dixit Bal. in leg.precibus, in 9.col.
C.de impu.& alijs ſubſtit. & in leg. poſthumo. in 3.col.C. de
bon.poſ. contra tab. & Iureconſul. in leg. ſi ſeruum.§. ſequi-
41 tur.ff.de verb. oblig. † ſcilicet quòd ſubtilitas nimia interdũ
facit hominem pernicioſè errare.Credo quòd Ang.eſſet alie-
nus ab omni bono ſenſu. Quid enim peius dicere potuiſſet,ꝙ
quòd in caſu §.noſtri ſumus in dubio. & quòd lex non intro-
ducit actionem, nec accuſationem, ſed ſimpliciter dat iudi-
ciũ:imò hic in tex.§.noſtri lex expreſsè introducit actionem
in factum pœnalem, & prætoriam:& ſic in ſua theorita Bart.
in d.l.agraria.tenet,quòd in d.l.ſi quis id,quod. in princ.pœ-
na applicetur parti,quia lex introducit actionem: & ſic in ni-
hilũ Bar.eſt ſibi contrarius.Concludo ergo cum communi ſu-
prà relata,quòd in caſu §.noſtri, & ſimilium,iſta pœna quin-
quaginta aureorum applicetur parti.Eſt bene verum, quòd in
vltimo membro diſtinctionis Bart.ſuprà relatæ, dũ vult quòd
in dubio,quando lex non introducit actionem, nec accuſatio
nem, intelligatur introducere accuſationem, & conſequenter
pœna applicetur fiſco. In hoc Angelus in d.l.ſi quis id,quod.
in princ.inſurgit contra Bar.& eum impugnat per tex.in leg.
pe.ff.de in ius vo.vbi lex non facit mentionem de actione,vel
accuſatione,ſed ſimpliciter dicit, Iudicium dabo. & tamen
pœna applicatur parti.Vnde ipſe Ang.ibidem ponit aliã theo
ricam,quam vide per eum.& Ange.hic ſimpliciter eũ refert,
qui cum ea tranſire videtur. Ego non diſcedo à theorica Bart.
& ad illam,leg.penultim.ff.de in ius vocan. allegatam per An
gelum contra Bar.præceptor meus Alex.in d.l.ſi quis id,quod.
in princ.conatur multis modis reſpondere: ſed nihil dicit, ꝙ
mihi ſapiat.In primis reſpondendo dicit, quòd theorica Bar.
in illo vltimo membro poteſt limitari ex illo ſingulari dicto
Ioann.And.ſuprà vobis relato in d.§.reſtat. vt non procedat,
quando pœna debetur ex edicto prætoris: quia tunc etiam in
caſu dubio pœna ſemper applicatur parti. Et ita ſecundũ eũ,
loquitur d.l.pen.ff.de in ius voc.Vel aliter reſpondet, & ſecun
dò,etiam limitando illud optimum membrum Bar. ſecundũ
Imo. in rub.ff.de pub. iud. quòd pœnæ in dubio applicantur
fiſco,quando lex ſimpliciter loquitur, & non introducit actio
nem,vel accuſationem.Fallit,niſi lex vtatur verbo, Iudicium
dabo:quia tunc eſt perinde, ac ſi dixiſſet actionem dabo: &
ita procedat d.l.pen.Ego,reiectis iſtis expoſitionibus,& limi-
tationibus ad Bar.quæ ſunt nimiæ reſtrictionis,aliter, & cla-
rè reſpondeo, & audeo dicere quòd illa l.penultim.quæ tan-
tùm difficultatur,nihil facit contra Bar.nec contra eum me-
retur allegari:quia ibi nõ ſumus in caſu dubio,in quo lex ſim-
pliciter loquatur, & non introducat actionem, vel accuſatio-
nem,imò lex expreſsè introducit actionem. Nam contra voca
tem in ius ſine venia,de quo loquitur d.l.penultim.quæ intro-
ducit actionem pœnalem in factum, & prætoriam,caſus eſt
in hoc §.noſtro, cum ſimilibus. Vnde nil mirum,ſi pœna ibi
applicatur parti.Quamuis ergo tex.in d.l.penultim.ſimplici-
ter dicat,Iudicium dabo:tamen hic, & alibi clarè introducit
actionem.Et ſic nihil obſtat ille text.Vnde theorica Bar.fir-
ma,& ſolida remanet.Et vltra ſuprà dicta de prædicto articu-
lo,cui in dubio ſint applicãdæ pœnæ,fiſco,an parti, vide plu
res remiſsiones, quas dedi ad hunc titulum, ſuprà in proœ-
mio huius tituli,ſuper gloſ.in verſi.actio.in princ.& ideo illas
hic omitto.& ibidem etiam poſui de pœnis ex vltima volun-
tate debitis, cui ſint in dubio applicandæ, ſi teſtator aliquid
iubeat heredi.Et eo caſu,quo contra fecerit, priuat eum ſim-
pliciter hæreditate, cui erat tunc illa hæreditas applican-
da? vide ibi.

In fin.glo.bene loquitur. Antequam attingam expeditionẽ
gloſſarum ſequentium,quia expeditę ſunt omnes gl.reſpicien
tes primã partẽ huius §.ſcilicet de corrũpente albũ pretoris:
42 † reſtat vltimò vt videamus qualiter in hac materia forma
ri debeat libellus:& eius formam ponit Spec.& ibidem Ioan.
And.in prælleg.tit.de dol.& contu. §.reſtat. verſi.j. & ſeq.&
Roſ.in libellis ſuis in iure ciuili,in tit.de act.quæ oritur ex hoc
edicto de corrumpente album pretoris. Et ex mente doc. hic
poteſt ſic formari libellus: Ego Titius, tanquam vnus de po-
pulo tali,puta Papienſi,ago contra Semproniũ, & dico quòd
cùm per Poteſtatem Papiæ poſitum eſſet quoddam edictum
perpetuũ in albo ſuo,ſiue ad parietem palatij ſui: in quo edi-
cto in effectu continebatur quòd nullus iret de nocte ſub pœ
na certa,dictus Titius doloſè dictum edictũ ſuſtulit,vel cor
rũpit:quare cũ in pœna quinquaginta aureorũ inciderit, cu-
ius perſecutio ad quẽlibet de populo ptinet,peto ipſum cõdẽ
nari ad dictos quinquagita aureos mihi pſtãdos & ſoluẽdos.

Gloſ.in verbo. Etiã cum. diuiditur in tres partes. Primò

ſubaudiendo ad textum noſtrum, illum declarat. Secundò, po
nit Vnum dictum, & illud extendit ſub dubio fortè. Tertiò po
nit differentiam, quæ eſt in actione, quæ datur in iſto verſi. &
eam, quæ datur in verſi. præcedenti. Secunda ibi: & ſi libertus
non poſsit ſoluere. Tertia ibi: ſuperior tamen ponit.

In eadem ibi: & ſi libertus non poſsit ſoluere, caſtigabitur.
43 No. ex gl. q † qui non poteſt ſoluere pœnam pecuniariam in
m ære, luat in corpore, m dicta l. fin. de in ius voc. l. j. §. ſi. ff. de pœ
nis. & in l. ob fœnus. ff. de admi. tu. & in l. quicunque. ver. q ſi
ad prædictam. C. de ſer. fugi. Hæc regula primò procedit, qñ
illud quod ſoluendum erat, debebatur tanquam ex pœna de
licti: ſecus ſi eſſet debitum ex contractu: & ſic ſi conueniretur
aliquis pro debito, quod naſcitur ex aliquo contractu, quia
tunc illa regula non habet locum, & ſecundũ Iacob. But. hic,
& in d. l. ſi quis id, quod. in princ. Motus per totum tit. ff. & C.
de ceſ. bono, & eum ſequitur Nicol. hic, in ſecunda oppo. glo.
qui etiam ad hoc allegat notata plenè per docto. in l. ſi non cõ
uitij. C. de iniu. & in d. l. quicunque. & Specul. in d. tit. de do.
& contu. §. reſtat. verſic. primo. Et pro hoc eſt bonus text. quẽ
vos addite, in l. nemo carcerem. C. de exac. trib. lib. 10. quẽ ad
hoc allegat Bal. in d. l. fin. ff. de in ius voc. Et iſtud etiam tenet
Imo. i d. c. Odoardus. extra de ſol. & ibi ponũt alij Canoniſtę.
44 † Secundò & multùm ſingulariter prędicta regula proce-
dit, & locum habet in ſeruis, & perſonis vilibus: ſecus in illis,
qui eſſent nobiles, aut alia honeſta perſona. Ita Nicol. in ſecũ-
da oppo. gl. per tex. in l. capitalium. §. non omnes. in arg. ff. de
pœnis. & hoc mandat teneri cordi. Addo Bar. qui idem in ter
minis tenet in l. prima. §. fin. ff. de pœnis. vbi per hoc reſponde
bat ad oppo. Nam quando quis tenetur pœna pecuniaria, &
luit in corpore, videtur, quod puniatur maiori pœna, quàm ſit
45 illa, qua tenet: † cùm qualibet pœna corporis ſit maior qua-
cunque pecuniaria. l. in ſeruorum. §. fin. ff. de pœnis. Reſpon-
det Bar. quod illa regula non habet locum in vilibus perſo-
nis, in quibus illud non contingit q qualibet corporalis pœ-
na ſit maior qualicunque pecuniaria. Et idem vult Bartol. in l.
leuia crimina. in ſecunda columna. ff. de accu. Quod nota pro
limitatione regulæ dict. l. in ſeruorum. §. primo. & hoc etiam
ſequitur Ang. hic.
46 † Tertiò prædicta regula procedit, volente illo, cui pœna pe
cuniaria erit applicanda, & eo petente, non alias. Vnde iudex
parte illa non petente, aut etiam inuita, non poſſet pœnam pe
cuniariam in corporalem tranſmutare. Tex. eſt in d. l. fin. ff. de
in ius vocan. in verſic. ex querela patroni. & ibi Bald. in termi-
n nis illum tex. ad hoc no. & idem no. Bart. n in l. q ſi minor. §.
ſi ſeruus. ff. de mino. Et ante eum illud voluit Innoc. in d. cap.
Oduardus. vbi etiam per alios, extra de ſol. Et per iſta, maxi-
mè per illum textum in d. l. fin. dicebat ibidem Gul. de Cu. &
Bal. in lec. antiqua, & ibidem Ang. & Paul. de Caſt. q ſi ille, q
incidit in pœnam pecuniariam, non ſit ſoluendo, & dicat q
velit luere in corpore, quia non poteſt ſoluere, & ſic petit pœ-
nam pecuniariam conuerti in corporalem, poteſt ille, cui de-
betur pœna, dicere: Ego nolo q pecuniaria cõuertatur in cor
poralem, ſed volo expectare vſque quo efficiares ſoluendo, ne
mea actio extinguatur, quia eo ipſo q eſt impoſita caſtigatio,
ſiue pœna corporalis, in locum pecuniariæ, ſtatim plenariè
47 eſt liberatus. † vnde licet poſtea perueniat ad pinguem fortu
nã, non tenetur amplius ſoluere pecuniariam: vt l. ſed ſi vnius.
§. cùm ſeruus. ff. de iniur. ſecundum Bald. in d. l. fin. & ſequitur
Ang. ſimpliciter hic. Bene facit l. illicitas. §. fin. in ſimili. ff. de
offic. præſid. Apparet ergo per prædicta q electio eſt eius, cui
pœna debetur, non autem eius, qui debet ſoluere. Et idem et
tenet Innoc. in d. c. Odoardus. & ſequitur etiam ſimpliciter
Ange. hic: quamuis reiectat, & malè, q gl. contrarium teneat in
d. l. quod ſi minor. §. ſi ſeruus. in verſi. aut noxæ. ff. de mino. quę
o loquitur in diuerſis terminis, o nec contrarium in aliquo di
cit. Et pro iſta determinatione, q electio ſit eius, cui debetur
pœna, non eius, qui debet ſoluere, facit illud, quod, multũ ſin
gulariter decidit Bar. in facti quæſtione conſultus, in leg. ſi fra
tres. §. idem reſpondit. el 2. per illum notabilem tex. ff. pro ſoc.
& Angelus in l. ſi quando. §. hæres. ff. de leg. j. & in l. ſi inſulam
ad fin. ff. de verbo. oblig. & Ioan. de Imol. in l. ſi ita ſtipulatus,
magna. in decimaoctaua col. in eod. tit. de verb. obli. & Bald.
in leg. commiſſoria. C. de pact. inter empt. & vendit. videlicet

48 † q ſi iudex condemnauit aliquem pro maleficio in certam
pœnam pecuniariam, cum hoc q ſi condemnatus intra men
ſem non ſoluerit dictam pœnam, amputetur ſibi pes, vel ma-
nus: quòd ſi lapſus eſt menſis, & condemnatus non ſoluit di-
ctam pœnam pecuniariam, & hoc non obſtante, ſcilicet la-
pſu temporis, iudex nihilò minus vult q ſoluat illam pœnam
pecuniariam, ille dicit q vult quòd amputetur ſibi pes, quia
illa pœna pecuniaria fuit traſlata in corporalem: dicunt hoc
caſu præfati doc. quòd iudex poterit facere quòd ſoluat pecu
p niariam, p & pro eius ſatisfactione poterit facere executio-
nem in bonis condemnati.
49 † Quartò prędicta regula habet locum in pœna ordinaria:
ſecus eſt in mulcta, & ſic in pœna extraordinaria. Tex. eſt in l.
illicitas. §. fin. & ibi Bar. ff. de offic. præſi. & Barto. in l. j. §. fin. ff.
de pœnis. Et rationem diuerſitatis inter pœnam, & mulctam,
vide no. aſsignatam per Bar. in l. iudex, in princ. per illum tex.
ff. de re iud.
50 † Vltimò prædicta regula ſingulariter limitatur, vt non pro
cedat in minimis: quia pro minimis non poſſet pœna pecu-
niaria in corporalem tranſmutari, ſecundum Bal. in l. quicun-
que. in ſecunda col. C. de ſer. fugi. quia, ſecundum eum, pro-
pter leues abuſiones non ſunt pauperes in corpore puniendi:
nec propter leues tranſgreſsiones poteſt aliquis in corpore
flagellari: vt l. 2. §. fin. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alien. iuris. quã-
uis in contrarium faciat quod voluit Bald. in l. cùm ſit. C. de
51 ſepul. viol. vbi dicit † iſtam regulam habere locum, etiam
ſi reus totam pœnam pecuniariam ſoluere poſſet, excepto
vno nummo. ar. l. 5. §. ſi totem. ff. de verb. obli. primum. ve-
rius, & æquius eſt.

In ea. gl. ibi: idem fortè in filio. dicit e q idem ſenſit gl in d.
l. ſi. in gl. j. ff. de in ius voc. per tex. in §. ſi. infra de pœ. teme. lit.

In ſi. gl. bene dicit: & ratio ponit i d. l. venia. C. de in ius voc.

Glo. in verſic. patronum. diuiditur in quatuor partes, quem
admodum quatuor principalia dicta in ea ponuntur. Secun-
da ibi: item filios. Tertia ibi: & accipe hic patronum. Quarta
ibi: item liberos patroni.
52 In fin. gl. benè dicit. † An autem illud, quod dicitur in fi. hu
ius gl. de patre adoptiuo, quòd non poſsit in ius vocari ſine ve
nia, ſit hodie correctum per l. cùm in adoptiuis. C. de adopt.
& §. ſed hodie. ſupra de adopt. in hoc ſunt opi. & eas recitat
gl. in l. adoptiuum, in prin. in ver. peculium. ff. de in ius vo. ma-
gis communiter tenetur opi. Pla. quod non ſit hodie correctũ
quamuis Io. Fab. ſimpliciter teneat cum opi. contraria Azo.
de quo etiam per gl. in l. ſenatoris filium. verſi. adoptiuum. ff.
de ſena. per gl. in d. l. cùm in adoptiuis. circa medium illius.
in ver. tantummodò.

Gl. in ver. vel parentem diuiditur in duas partes, prout duo
dicta ponit. Secunda ibi: item non refert.
53 † In ead. gl. ibi matrem & fœminam. Et ſic nec patrem, nec
matrem. Adde hoc eſſe verum, etiam ſi mater eſſet meretrix.
d. l. 4. §. fin. cum l. ſeq. ff. de in ius vo.

In ea. gl. & ibi: & vſque in infinitum. Et rationem dicũt eſſe
doc. hic, vt Dy. Iac. But. Ioan. Fab. Nicol. de Neapol. in 4. oppo.
54 gl. † q licet de propria ſignificatione vocabuli verbum Pa-
q rentes, q extendatur vſque ad tritauum. l. Iuriſconſultus. §. pa
rentes. ff. de grad. tamen quia iſte caſu eſt fauorabilis, ſit extẽ
r ſio. r Adde. q aliam rationem ſentit tex. cum gl. in ver. in in-
55 finitum: & colligit notabilem regulam Ange. † q in materia
quantumcunque exorbitante ſit extenſio ad caſum proprium
& ad improprium ſignificatum, cauſa honeſtatis ſeruandæ.
Quod repetit ipſe multùm no. Facit l. filiũ habeo. ff. ad Ma-
ced. Circa quod vide in materia plenè per Io. de Imo. & alios
repetentes in l. ſi verò. §. de viro. ff. ſolu. matr.
56 In fin. glo. Habes † q filius ſub pœna prohibetur vocare in
ius nedum parentem legitimum, & naturalem, ſed & natura-
lem tantùm. Et pro hoc eſt tex. in l. parentes. iuncta glo. ff. de in
57 ius vocan. † Et ibi dicunt Gul. de Cu. & Bal. quod in prouiſio
nibus ordinatis a natura, vel quaſi, vt eſt ius alendi, & ius ho-
norãdi parentes, & ſimilia, iuxta l. bonori. ff. de obſe. lib. & in l.
2. C. de in ius voc. appellatione parentũ vel filiorũ, cõprehen
ſ duntur et naturales tm. ſ Quod et ſequitur ſimpliciter Ang. hic.
58 † De hoc tñ puncto, an, & quando in diſpoſitione legali, vel
ſtatutaria, vel in vltimis voluntatibus, vel contractibus, ſiue
priuilegijs,

t priuilegijs, appellatione liberorum, t vel parentum, compre
hendantur naturales tantùm: vide etiam Cyn. & Bal. in l. li-
berorum. C. de interdi. mat. per Bal. & alios in l. quia ſem-
per. de in ius voc. per Bar. in l. 2. ff. de accu. per Bar. latè, & ibi
latiùs per Imo. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Treb. per
Bar. Bald. & alios in l. generaliter. §. cùm autem. C. de inſtit. &
ſubſt. ſub condi. fac. per Ioann. And. in addi. Spec. in rub. qui
filij ſint legi. per Bal. in l. cùm pater. §. volo. ff. de leg. 2. & in l.
filium. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alien. iu. & in l. ius ciuile. ff. de
iuſti. & iur. & in l. cùm acutiſsimi. C. de fideicom. & in cap. na
turales. ſi de feud. fue. controuer. inter domi. & agna. & in l. ſi
quis illuſtris. C. ad Orfi. & in l. 2. in princ. ff. de excu. tut. & in
leg. Iulia. §. j. per illum tex. ff. de ritu nup. & in l. id, quod pau-
peribus. in 10. col. C. de epiſco. & cleri. & in l. 2. C. de ſuc. edi.
& in rub. C. de pri. do. in princ. & in l. quiſquis. C. ad leg. Iul.
maie. per do. Ant. latiſsimè in c. per venerabilem. extra qui fi-
lij ſint legit. per Pet. de Anch. in c. vbicunque. de pœnis. in 6.
in repet. c. canonum ſtatuta. poſt medium. extra de conſtit.
per Imo. in l. Lucius. §. fi. ff. de lega. 2. per Panor. in c. in præſen
na. extra de proba.
59 † Et an filius qui occidit patrem naturalem tantùm, punia x
tur pœna legis Pompeiæ de parricidijs, ſicut ſi occidiſſet na-
turalem, & legitimum: vide Bart. & Bal. determinantes ꝙ ſic,
in d. l. quia ſemper. per illum tex. ff. de in ius vocan. Et idem te
net Cyn. & Bal. in l. quiſquis. C. ad l. Iul. ma. & Bal. in leg. cùm
acutiſsimi. C. de fideicōmiſ. & in d. l. Lucius. §. fin. & ibi Imol.
ff. de legat. 2. & Bal. in d. c. naturales. ſi de feu. fue. controuer.
inter do. & agna. & in l. ius ciuile. ff. de iuſti. & iur. & in c. per
tuas. extra de proba. & in cap. nonnulli. extra de reſcriptis. &
Imol. in d. l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Trebel. per tex. in
l. hoc accuſare. §. item nec lex Pompeia de parricidijs. ff. de
accu. facit l. adoptiuus. §. j. ff. de rit. nupt. & oīnò vide Imol.
60 in d. l. Lucius. §. fin. † prædictam determinationem ſingulari
ter limitantem non procedere in ſpurio nato ex tali damna-
to coitu, qui poſſet criminaliter accuſari, puta ex inceſtu: vt
ibi per eum. & infrà dicam in ſimili.
u u Prædicta concluſio glo. & communis, quæ habet ꝙ filius
non poteſt vocare in ius etiam patrem naturalem tantùm ſi-
ne venia, limitatur multùm ſingulariter non procedere in fi-
lio nato ex inceſtuoſo coitu: vt eſt glo. ſing. & vnica in d. l. quia
ſemper. ff. de in ius vocand. quam etiam pro ſingulari allegat
Ang. hic, & dicit, ꝙ eam omnes doctores ſequuntur: ſubijciēs
idem intelligendum eſſe in quolibet damnato coitu, qui poſ-
ſet criminaliter accuſari, ſecundum quod declarat Bar. in l.
fin. in 1. & 2. col. ff. de his, qui. vt indi. & refert ita tenere Angel.
61 & Imo. in d. l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Trebel. † Addo
ꝙ dum Angelus dicit ꝙ omnes ſequuntur illam gl. in d. l. quia
ſemper. ꝙ imò nullus doctor ibi eſt, qui de illa gloſſ. faciat
mentionem. Et contrarium tenet Azo in Sum. tit. C. de in ius
voc. Eſt verum, quòd do. Ioann. de Imo. in d. §. ſi quis rogatus.
& in d. l. Lucius. §. fin. ff. de leg. 2. ſequitur illā gl. motus illa ra-
tione: quia ſi talis filius inceſtuoſus non tenetur alere patrem
in neceſsitate conſtitutū, per notata in ſimili per Azo. in Sum.
C. de leg. hære. & conſequenter ſi filius inceſtuoſus non tene-
tur præſtare patri in neceſsitate conſtituto hanc reuerentiam
& pietatem alendi: quantò minùs tenebitur præſtare illam re
uerentiam de vocando in ius cum venia? Bene facit dictum
Imo. ſuprà relatum, ꝙ filius inceſtuoſus occidens patrem, nō
tenetur lege Pompeia de parricidijs, quamuis naturalis tan-
tùm ſic, vt ſuprà dixi. Accedat dictum illud ſingulare Azo. in
Sum. in d. tit. C. de legi. hæred. volentis ꝙ ſicut tales filij nati
ex inceſtu, vel ex alio ſimili coitu, qui puniri poteſt, non ſucce-
dunt patri, Authen. ex complexu nefario. C. de inceſtuo. nupt.
& Authen. licet. in fine. C. de natu. liber. eodem modo paren-
tes non ſuccedunt ipſis filijs. Quod dictum ſimpliciter ſequi
tur Bar. motus ſola Azo. authoritate in l. fin. in 2. colum. verſic.
quæro quid contrà, an parentes. ff. de his quibus vt indig. &
Bald. in Auth. licet. C. de natu. libe. vbi bene probatur in text.
62 Secundò † prædictam concluſionem, quæ habet ꝙ filius
nō poteſt vocare in ius patrem naturalem tantùm ſine venia,
limitat multùm mirabiliter Odofre. in d. l. quia ſemper. ff. de
in ius vocan. ſecundum quòd eum refert Imol. in d. §. ſi quis
rogatus. in 10. columna. vt procedat, quando eſſet filius natus
ex patre, qui tunc illam ſolam concubinam retentam in do-
mo habebat: ſi autem pater habuiſſet duas, aut plures concu
binas, tunc filius natus ex vna de illis concubinis benè poſ-
ſet patrem ſuum vocare in ius ſine venia. Motus, quia tunc ta-
lis filius non dicitur naturalis, ſed ſpurius. d. Authen. licet. in
ver. quæ ſolo. C. de natu. libe. Quod reprehendit Imol. in d. §.
ſi quis rogatus. in 10. col. & bene, per ea, quæ proximè dicta
ſunt: quia talis coitus non poteſt criminaliter accuſari: vt ibi
per eum. Bene facit l. 4. in fin. ff. de in ius vocan. iuncta l. vulgo
63 concepti. ff. de ſta. homi. Et † an natus ex patre duas vel plu-
res concubinas tenente, patri ſuccedat, & econtra: vide in d.
Authen. licet. vbi text. declarat Specula. in tit. de ſuc. ab inteſt.
§. j. verſic. & not. & Bartol. in d. l. fina. in 2. colum. ff. de his, qui-
bus vt indig.
Succeſsiuè iuxta prædicta ad ampliationem materiæ poſ-
ſent hic applicari plures ſuccedaneæ quæſtiones, quas hic po
nunt docto. maximè Ang. & Ioann. de Platea, in quibus ſatis
ſit habere remiſsiones, ne hic §. in nimis grandem commen-
64 tarium conſurgat. † Nunquid ergo ille, qui aliquem de ſacro
fonte leuauit, cùm patris loco ſit, & dicatur pater ſpiritualis
x an poſsit in ius vocari x ſine venia, ſicut non poſſet naturalis,
pater tantùm, vel adoptiuus, vt ſuprà. Ioann. Fab. hic, circa 4.
col. tenet ꝙ non ſit neceſſaria impetratio veniæ, cùm non re-
periatur iure cautū, ꝙ debeat veniam impetrare. Dicit tamen
ꝙ curiale eſſet veniam impetrare. Et idem, ſcilicet ꝙ in caſu
iſto non ſit neceſſaria impetratio veniæ, tenet etiam Ludo. in l.
ſed ſi hac. §. prætor ait. ff. de in ius vocand. Contraria opi. eſt
magis communis, & eam teneas, ꝙ imò ſit neceſſaria impetra
tio veniæ. Et ita tenet Gul. de Cun. Bal. & Ang. & Paul. de Caſ.
in l. generaliter. ff. de in ius vocan. & ibi idem tenet Ludo. Ro
ma. ſibi contrarius. Idem etiam tenet Ang. in l. adoptiuum. ff.
de in ius vocan. & ſequitur ſimpliciter Ang. hic. Et pro hac
65 parte eſt bonus tex. in cap. ita diligere. 30. q. 3. qui dicit † ita
diligendū eſſe patrem ſpiritualem, ſicut patrem naturalem:
quia maior eſt cognatio ſpiritualis, quàm ſit vinculum ado-
ptionis. Ergo quemadmodū pater adoptiuus non poteſt in
ius vocari ſine venia, vt ſuprà, multò minùs poteſt iſte pater
ſpiritualis. Accedat gl. no. in cap. qui dormierit. 27. q. 2. quæ di
66 cit † ꝙ cognatio ſpiritualis maior eſt, quàm carnalis. y Præte
y reà iura appellant hunc patrem ſpiritualem compatrem: id
eſt, ſimul patrem. c. tua, cum ſimi. extra de cog. ſpiri. Et præte-
reà dubitabat Bald. in l. j. in 11. colum. C. qui accuſa. non poſ.
67 † verùm mulier, quæ non poteſt accuſare, niſi ſuam vel ſuorū
iniuriam, poſsit accuſare occiſores compatris ſui. De quo dic
per eum. Per prædicta dixit ſignanter Bald. in d. l. generaliter.
68 ff. de in ius vocand. † ꝙ compater non poteſt eſſe teſtis pro
eo, quem leuauit de ſacro fonte, nec econtra. Contrariū ta-
men, & melius, tenet ipſe Bal. in l. parentes. & ibi Salic. C. de
teſti. & Salicet. & Floria. in leg. teſtis idoneus. ff. de teſtib. & cō
trarium conſuluit Bar. in conſi. incip. In quæſtione vertente in
ter dominū Simonem, &c. & merito, cū edictū de teſtibus ſit
prohibitorium certarū perſonarū: & omnes intelligūtur ad-
z miſſæ, quæ non ſunt expreſsè prohibitæ z vt l. j. in princ. ff. de
teſti. & gl. in leg. quoniam. in verſic. anguſtetur. quæ eſt penul.
C. de hæred. Et ſuprà ſcripta nihil faciunt ad hunc: quia loquū-
tur quò ad ius reuerentiale inter eos ſeruandū. De quo etiam
tangit Fulg. in l. 4. §. prætor ait. ff. de in ius voc.
69 † Quid autem in defenſore ciuitatis, qui eſt loco patris ciui
bus: an poſsit per aliquem ex ciuibus in ius vocari ſine venia?
Ang. in d. l. generaliter. tenet ꝙ non, per tex. in §. fin. in Authen.
vt iud. ſine quoquo ſuf. debuit allegare tex. in §. eos autem,
qui ita ſine mercede. in eodem titulo. Et idem dicit Ang. eſſe
in Republica, & in patria ſua, quæ ſimiliter loco parentis ha-
bentur, per tex. in l. j. §. ſi ea. cum leg. ſeq. ff. de ven. in poſ. mit.
Bene facit l. veluti. ff. de iuſti. & iure. Credo ꝙ Ang. voluerit al
legare tex. in §. & generaliter. in d. l. 1. vbi habes expreſsè ele-
gantem text. de dicto illo Ciceronis in primo Officiorum,
quòd non ſolùm nobis nati ſumus, ſed ortus noſtri partem
a patria vendicat, partem amici. a Quem text. dicit ſing. Bald. in
70 l. matris. in tertia col. C. ad Tert. † Et idem dicit Ang. vbi ſu-
prà, eſſe in Imperatore & Papa: quia ambo ſunt patres fideliū.
Allegat l. imperialis. C. de nup. Sed melius probatur in l. benè
a Zenone. circa medium illius l. C. de quadrien. præſcrip. &

ibi eſt gl.iu verbo.Iuſsione.quam ad hoc ibi in terminis not.
Bald.& dicit,eam nõ eſſe alibi.Vide tex.in §.fi.in ve .commu-
nis omnibus pater.in Authen.neque virum.col.8.& ibi glo.in
ver.dicimus. Et cum iſtis tenet etiam ſimpliciter Angel.hic.
71 † Contra tamen illud,quod ſupra dixi de Republica, & pa-
tria,tenet,& minus benè, vt ex prædictis patet,Bald.in c.j.ad
fin.in tit.de mili.vaſal.qui contu.eſt. vbi tenet quod ſubditus
poteſt agere contra patriam,& contra fiſcum ſine venia, per
72 gl.ibi in ver.reuerentia. quæ dicit † ꝙ vaſallus poteſt vocare
dominum ſuum in ius ſine venia,cùm non reperiatur iure pro
hibitum.Cum qua gl.circa hoc vltimum tranſit hic Io. Fab.
in tertia col. Angel.& Ioann.de Platea hic, & idem Ioann.de
Platea,in leg.prima.C.de ,colo. Thrancenſi. lib. 11. quamuis
contra illam gl.teneat Spec. in tit.de feu. §.quoniam. ver. 17.
per cap.fin.extra de poſtu.& per nonnulla iura valde remota.
Per ſuprà ſcripta videtur poſſe etiam inferri vnum, ꝙ ſi eſ-
73 ſet uerum, eſſet mirabile & ſingulare, † ꝙ nullus ſacerdos
poſsit in ius vocari ſine venia:per tex.in c.quis dubitet 96.di.
vbi ſacerdos appellatur pater. Circa quod cogitate: quia fir-
b matum non inuenio. b° † An autem coloni cenſiti poſsint do
74 minum ſuum vocare in ius ſine venia: vide gl.mirabiliter te-
nentem ꝙ non,in l.ſecunda,in fin.in gl.parua.in ver.vel patro
nis.C.in quib.cau.colo.do.ſuos accu.poſ.lib.11.quam ibi ſe-
quuntur doc.Conſidera tamen ſuper gl. ibi an aliud velit.ꝯ
75 † Quid autem in vitrico,vel nouerca:ponit Fulg. in d.l.ge
neraliter. & eſt ſibi contrarius in l.prima. C. de in ius voc. De
nouerca ponit gl.in d.l.generaliter.circa fin.vbi etiam gl.po-
nit quid de ſocero,& ſocru: & tenet neceſſariam eſſe neniã.
Cum qua gl.in omnibus tenet Specu.& plenius Ioann. Andr.
in tit.de actore.§.j. verſic. ſed nunquid edictum. Et iſtud ego
teneo:& plus dico, procedere etiam diſſoluta affinitate, ne-
dum ea durante,prout etiam tenet Imo. in l.ſed hoc ita. ff. de
re iudi.& do.Alex.de Imo.in d.l.generaliter.vbi hoc benè exa
minat:quamuis Ang.hic contrà teneat,& dicat, ſe ſemel vidiſ
ſe in practica per nonnullos:ad quæ benè reſpondet do.Alex.
in d.l.generaliter:& Imo.in d.l.ſed hoc ita.
76 † Quid autem in clerico,& monacho, in caſibus,in quibus
poſſunt conuenire monaſterium,uel Abbatem, vel prælatum
ſuum:an poſsint ſine venia?Dic ꝙ non. imò requiritur venia,
ſecundum Ioannem Andre.in additio.Spec. in tit.de in iuſi.
§.fin.circa.princ.Et idem tenet Ang.hic, quamuis de Io.And.
non faciat mentionem.
77 † Quid autem de vxore,an poſsit maritum ſuum vocare in
ius ſine venia,cùm ſibi reuerentiam teneatur præſtare? Ponit
do.Alex.in d.l.generaliter. & dicit ꝙ non reperit hoc tactum
in ſpecie ab alio:& concludit ꝙ venia non requiritur: per ibi
not.in gl.& plenius per Ioann.And. in tit. de actio.in verſi.ſed
nunquid edictum.§.j.ſupra allegato.
78 † Vltimò quid de ſcholare, an poſsit vocare doctorem ſuũ
in ius ſine venia.gl.in d.l.generaliter.tetigit ſimpliciter de ma
giſtro:& tenet ꝙ non requiritur venia. Ioann.de Platea hic,
tenet idem in doctore,ut ſcholaris ſuus poſsit eum in ius vo-
care ſine venia:quia quamuis ſibi debeatur reuerentia, vt di-
79 xit gl.in l.liberto.ff.de obſe.lib.† & quamuis ſit iudex ordina
rius in ſcholares,vt in Auth.habita.C.ne filius pro pa.& §.pe
nult.& ibi gl.in verſi.profeſſores.in proœmio Digeſtorum:tñ
non eſt de comprehenſis in edicto prætoris, nec de enumera-
tis in titulo de in ius vocand.quod requiritur, vt declarat gl.n.
80 & benè,in d.l.generaliter. † Quod limitat ipſe Ioan. de Plat.
verum in vocatione verbali:ſecus in reali,ꝙ inuitus trahatur:
quia doctor actu legens habet priuilegium, vt non poſsit ca-
pi per perſonam,nec incarcerari, nec inuitus ad curiam duci,
& contrà faciens,ſiue ſit ſcholaris ſuus, ſiue quis alius extra-
neus,punitur arbitrio iudicis. Text.eſt not.in leg. medicos.&
ibi Bal.no.C.de profeſ.& med .lib.decimo.Et idem per om-
nia tenet Bar.in leg. libertus. la j.ff.de in ius vocan. & ibi po-
nit Bart.poſt gl.quid de clerico. & ſuprà dixi:quid de ſacerdo
te.Et hæc opin.Ioan.de Platea mihi placet,reiecta opin.Ang.
81 hic,tenentis contrarium,† ꝙ imò in vocatione verbali ſchola
ris non poſsit in ius vocare doctorem ſuum, ſiue magiſtrum ſi
ne venia.Mouis per duo leuia media.Primò,quia ſicut defen-
ſor ciuitatis non poteſt in ius vocari, vt ſupra tenui. Et ratio
eſt,ſecundum eum,quia eſt iudex:ergo eodem modo doctor,
qui eſt iudex ordinarius ſcholaris,vt ſuprà dixi.Sed fallit:quia
in defenſore ciuitatis doct.non mouentur eo, quia ſit iudex,
ſed eo,quia eſt loco patris ciuibus, vt dicunt tex. quos ſuprà
allegaui:
82 † Secundum fundamentum ſuum eſt, quia cuicunque ma-
giſtro,etiam mechanico,nedum doctori conceditur leuis ca-
ſtigatio in ſcholares,vt patri.leg.ſed & ſi quæcunque. §.fin.cu
leg.ſequen.ff.ad legem Aquil.& domino:vt leg.j.C. de emen-
da.ſer.ergo ſecundum eum, ſicut pater, & patronus, quibus
permittitur leuis caſtigatio,non poſſunt in ius vocari ſine ve-
nia:ergo pari ratione nec magiſter à diſcipulo. Sed iſtud arg.
non,valet:quia [illegible] non eſt bona conſequentia.Alicui permit-
titur leuis caſtigatio: ergo non poteſt in ius vocari ſine venia.
Aliàs ſequeretur ꝙ omnes propinqui ſeniores qui poſſunt ca-
ſtigare,& percutere iuuenes,iuxta leg.vnicam,& ibi Barto.&
Bald.C.de emen.propin. non poſſent in ius vocari ſine venia:
quod eſt notoriè falſum. Teneas ergo opin.Ioann. de Platea,
ſupra relatam, quæ eſt vera, ꝙ ſcholaris poteſt vocare in ius
doctorem ſuum,ſiue magiſtrum ſine venia:vocatione verbali
& non reali, vt ſuprà dixi.
Gloſ.in verbo,vocaſſet:In quo aduertite:quia iſti impreſſo
res nouorum librorum addiderunt huic gl. vnam lõgam cau
dam,quam alij libri nõn habent: & verè non eſt de gl. Accur.
& nullus doctor facit mentionem hic:quia credo ꝙ in eorum
libris non eſſet:ego etiam non legam illam caudam, ſiue ad-
ditionem, quæ incipit ibi:item nunquid hæres poſsit vocari
in ius ſine venia.Sed diuidam, & expediam hanc gl. eatenus,
quatenus durat gl.Accur.& non plus. Diuiditur ergo in qua-
tuor partes principales.Primò declarat tex.Secundo illum ex
tendit.Tertiò format vnam quæſtionem. In quarta aliam.Se-
cunda ibi:& hoc ſiue cauſa ſit ciuilis.Tertia ibi:ſed quid ſi ſo-
lum libellum dedit.Quarta ibi: item quid ſi non veniat voca-
tus.Illa vltima ſubdiuiditur in tres principales.Primò facit qđ
dictum eſt:quia format quæſtionem,& reſpondet. In ſecunda
refert opinionem quorũdam, quam duobus medijs compro
bat.In tertia primam approbat,& reſpondet ad vnum contra
rium tantùm.Secunda ibi:ſed quidam dicunt. Tertia ibi: ſed
prima ſententia verior eſt.
In eadem gl.ibi:item cum venia non poteſt:quia non con-
ceditur.Hæc.gl.ita ſimpliciter loquens malè dicit, & contra
83 textus quos allegat:quia † imò cauſa cognita,hoc eſt, ex ma-
gna cauſa,permittitur liberto & filio, vt poſsint accuſare pa-
trem,vel patronum,vt dictis legibus expreſsè dicitur, ſecun-
dum quas leges hæc gloſſa eſt intelligenda,ſecundum Iacob.
But.& Nicol.de Neap.in 4.oppo.gl.vt tenet Ang.hic.
In eadem gl.ibi:l.libertus.la 2.Non intelligas gl. ita ſimpli
citer: quia falſum diceret:ſed eam habes intelligere ſecundũ
duos intellectus datos ibi per glo.ad dict.l.libertus. vel quod
ibi dederat libellum,ſcilicet ſupplicatorium, per quem pete-
bat cauſam contra patronum ſuum committi, ſeu delegari:
vel ꝙ ibi etiam dederat libellum conuentionalem, ſed eũ por
84 rexerat iudici tantùm.† Vnde libelli oblatio facta ſolùm iu-
dici,non habet vim citationis,nec conſtituit aliquem in mora
ſola oblatio libelli:vt pulchrè no.Bart.in l. denuntiaſſe. in §.j.
ff.de adulte.Et ambo iſti intellectus illius gl.approbantur per
docto.ibi,& etiam hic,maximè per Ioan.Fab.& Ang. de Are.
hic:quamuis Nico.de Neapo.poſt ſuum Rodul.in 2. quæſt.gl.
teneat ſecundum intellectum tantùm, & eum declarat,prout
etiam declarat Ioann.Fab.hic.
In fin.gl.Ioan.Fab.ſimpliciter dicit,ꝙ hanc opin.gl.appro
bant docto.& nihil dicit. Mihi videtur quod docto. hic po-
tiùs approbant aliam opin. hic in gloſ.relatam: ꝙ ſi vocatus
85 † in ius non comparuit,non committatur pœna, quæ ratione
citationis venit committenda.Ita tenet Martin.Sil. Iacob.Bu-
tri.ſecundum quod hic refert eos & ſequitur Nico.in 7.quæſt.
gloſſ. Et verum eſt quod poſteà ſubdit domi. Iacob. Butr. ꝙ
quando aduerſarius non comparet,pœna non committatur,
& ſi committitur,à iure remittitur.& hanc eandem opin.ſci
licet ꝙ pœna non committatur,tenet Bald.in Authentica.ha-
bit.in penultim. columna.C.ne fil.pro pat. & ibi dicit ratio-
nem eſſe,quare non committatur pœna, quando patronus
citatus non comparuit: quia illa citatio circunducitur à iure,
& perinde habetur, ac ſi nulla citatio facta fuiſſet. Et hanc
dicit

dicit eſſe propriam rationem illius l. quamuis. ff. de in ius vocan. Mihi magis placet opin. gl. noſtræ, quòd ſi vocatus non comparuerit, quòd nihilò minus pœna cõmittatur, ſed remittatur ex æquitate illius l. quamuis. Et hoc videtur mihi quòd velit ille tex. in ver. moderandam iuriſdictionem. iunctis finalibus verbis illius l. ibi, licet edicti verba non patiantur. Præterea in d. leg. quamuis. deciduntur vna deciſione tres caſus. Primus, quando libertum pœnituit citationis, & actionem remiſit. Secundus, quando patronus vocatus non venit. Tertius quando nõ inuitus eſt vocatus. Sed in primo caſu cõmittitur: ſed ex æquitate illius leg. quamuis. & ex benignitate pœna remittitur, vt ibi dicit, & declarat Bart. & omnes ſequuntur. ergo idem etiã in iſto caſu ſecundo: & ſic in caſu noſtro, qui vna eademque deciſione ſimul deciditur: argu. l. quamuis. C. de impu. & alijs ſubſti. & l. iam hoc iure, in prin. & fin. ff. de vulga. & pup. Accedat pro hac parte bonus textus in l. 2. in verſi. eadem æquitas. ff. ne quis eum, qui in ius voca. vi exi. paruus tamen effectus, aut nullus ex hac diſputatione inſurgit, quòd pœna non cõmittatur, vel quòd committatur, ſed à iure remittatur: ideo vltrà non curo inſiſtere, &c.

Gl. mag. in verbo, Impetraſſet. diuiditur in quinque partes principales. Primò declarat tex. & ponit formam impetrationis veniæ. Secundò format vnam quæſtionem, & ad eam, recitatis opinionibus, reſpondet. In tertia format aliam quæſtionem, ad quam ſimpliciter reſpondet. In quarta ponit diſtinctionẽ in filio. In quinta, & vltima, format aliam quæſtionẽ, & ad eam per longam diſtinctionem reſpondet. Secunda ibi: illud etiam quæro. Tertia ibi: ſed nunquid hęc petitio. Quarta ibi: in filio diſtingue. Quinta ibi: item quæro quis iurabit.

Illæ quarta, & quinta partes principales, poſſunt in tot particulas ſubdiuidi, quot partes ſunt diſtinctionis ſeu membra, quæ in eiſdem ponuntur. partes de ſe patent. & in veritate, prout etiam dicebat Ioann. Fab. hic, hæc glo. eſt multùm verboſa, & fuit hic poſita ſine cauſa, & maximè in illa 5. & vltima parte principali, quæ nihil eſt ad propoſitum: idcirco docto. hic ad hanc gl. nihil, aut parum admodum addunt: maximè Ioann. Fab.

86 † In eadem gl. ibi: ad ſimilitudinem iſtorum. Nota hãc partem gl. quæ eſt bona, & maxima declaratio, & limitatio ad totum tit. ff. & C. de in ius vocand. quòd pœna quinquaginta aureorum non habet locum in omnibus perſonis, quæ probibẽtur in ius vocari ſine venia: & quæ enumerantur in l. 2. & 3. & per totum tit. ff. de in ius voc. ſed ſolùm habet locum in vocante parentem, vel patronum & alios, qui erant in edicto prætoris. In alijs autem perſonis, quæ non erant poſitæ in edicto prætoris, ſed prohibentur in ius vocari ſine venia à iure ciuili, non eſt illa pœna quinquaginta aureorum, ſed eſt pœna arbitraria, cùm non reperiatur à iure expreſsè taxata, iuxta l. j. §. expilatores, cum ſimilib. ff. de effract. & expil. Et dicit Nicol. de Neapol. hic, in nona quæſt. hanc gl. eſſe tenendam cordi, quia non recordatur de ſimili, & quòd eam expreſsè approbat Gul. de Cun. in l. generaliter. ff. de in ius uocand. Sed ego benè recordor de ſimili gl. quæ idem in terminis dicit, in l. fin.

c in ver. aureorum. ff. de in ius vocand. quamuis Bart. ibi illã gl. aliter intelligat. prout etiam iſtam intelligere videtur Ioã. Fab. hic. Et credo quòd ambo malè intellexerunt iſtas gl. Et miror de Nic. de Neap. hic, qui refert quòd Ray. de Forli. hic alleg. illam gl. in d. l. fi. pro concordanti ad iſtam: & ipſe dicit quòd illa gloſſ. nihil dicit: imò in veritate ad literam dicit idem, quod dicit iſta hic.

87 † In ea. glo. ibi l. adoptiuum. §. j. Not. benè hanc partem gl. quæ notabiliter vult quòd etiam filiofamilias agenti in caſtrenſibus, uel quaſi, eſt tamen neceſſaria impetratio ueniæ. Addo ſimilem gl. in d. l. adoptiuum. in princ. in gl. parua. in uerſi. uocari. Aliqui libri habent in uerſicul. cauſa cognita. Ang. hic addit aliam ſimilem gl. quam ordinariam appellat, in leg. cogi. §. ſi pater. in uerbo, contra obſequium. ff. ad Trebel. quam ibi not. Imo. Sed illa gloſſ. iudicio meo, non loquitur de directo in terminis iſtis, quãuis uulgò iſta corruptè allegetur: ſed benè uult aliud ſingulare, quòd ubi a filio imploratur officium iudicis contra patrem in cauſa caſtrenſis peculij, requiratur impetratio veniæ. Et ad hoc reputat gl. illam ſingu. ibi Nicol. de Neapol. & dicit quòd neſcit gl. illam alibi. Quam etiam commendat ipſe Nicol. hic in apoſtillatione textus. Item adde quòd gl. iſta procedit etiam in omnibus alijs caſibus, in quibus filius in poteſtate poteſt agere contra patrem: qui enumerantur per gl. ordina. in d. l. ſi is nulla. in gloſſ. j. ff. de iudic. Nam in omnibus illis caſibus filio agenti eſt neceſſaria impetratio ueniæ, ſecundum Nicol. de Neap. hic, & bene, in 7. oppo. gloſſ. & tenet Angel. de Arẽt. hic.

In eadẽ gl. ibi: ut dixi ſuprà, per quas perſo. not. acqui. §. j. Ad de tu gl. no. in l. ſi longius. §. fin. in gl. fin. mag. in uer. per dignitatem. & ibi Bart. ff. de iud. & tex in l. filiusfamilias. ff. de actio. & oblig. Et profectò non uideo ad quod propoſitum glo. hic ponat de filio agente contra extraneum, in quo caſu nihil eſt opus quærere de impetratione ueniæ.

88 † In ead. gl. ibi: licet pater non habeat vſumfructum. Teneatis quòd etiam in caſibus, in quibus patri non quæritur uſusfructus, qui enumerantur per gl. ordin. & magiſtram, in Authen. idem eſt in ijs. & eſt gl. vnica. C. de bon. quę libe. & per gloſſ. magiſtra. in Auth. ut li. ma. & auiæ. in uer. parentibus. pater tenetur conſentire filio agenti. Idem etiam tenuit gl. in l. fin. §. neceſsitate. in gl. mag. in uer. imponenda. ad finem. C. de bo. quę libe. ſed in illamet gl. refertur una opi. Ottonis gloſſatoris antiqui contrarium uolentis, & tenentis quòd in caſibus, in quibus patri non quæritur uſusfructus, quia pater non uult, tunc requiritur conſenſus patris in ſignum repudiationis. Si autem non acquiritur uſusfructus patri, quia non poteſt, ut in caſibus, quos ſupra remiſsiuè retuli: & tunc non requiritur conſenſus patris. Quam opin. tenet, & reputat auream Bart. ibi poſt multos doctor. antiquos ibidem per eum relatos: de quo ibidem uide latè per eum, & alios omnes & per Imol. in l. ſi. §. j. ff. de uerbo. oblig. & per Ang. de Are. latè per duas chartas in §. actiones autem de peculio. in penulti. & ultim. chart. ſuprà eodem.

89 † In fine gl. De hoc, quis iurare debeat de calumnia, an pater, an verò filius: quia iſta quæſtio eſt omnino extrauagãs à materia §. noſtri. ultra hic d. in gl. uideatis etiam latè per gloſ. in l. ſecũda. §. quod obſeruari. C. de iura. calum. in l. j. in uer. perſonæ. & in gl. 3. in uerſi. poſſunt. & ibi per Bar. & alios: per Specul. in titul. de iura. calum. §. item quòd eſt filius. uer. ſi enim, & uerſicul. ſeq.

90 † Et de monacho, an ipſe iurare debeat de calumnia, an uerò Abbas, uel ſuperior ſuus, habes gl. plenã in §. j. in uerbo, Interpellet, in Auth. apud quos opor. cau. dice. mona. col. 6. de quibus etiam habes per Nico. de Neapol. hic, in 8. quæſt. gloſ.

Antè quam attingam expeditionem gl. ſequentium, quia remanent expediendæ aliæ gl. reſpicientes hanc partem §. de uocã-
91 te in ius ſine uenia: † reſtat ultimò, ut uideamus qualiter ſit formandus libellus in hac materia. Ex ment. docto. necnon ex his, quæ ſupra dixi, forma poteſt eſſe talis: Ago contra Titium, qui eſt filius, uel libertus meus: & dico quòd me patrem, uel patronum ſuum inuitum, & nolentem in ius uocauit, uel citare fecit ſine ueniæ impetratione, contra debitam filialem reuerentiam: propter quam citationem ueni ad iudicium. Quare cùm in pœnam quinquaginta aureorum à iure taxatam inciderit, peto eum condemnari ad dictos quinquaginta aureos mihi pręſtandos, & ſoluendos, &c. In hoc libello duo inter cęteraa cum myſterio pono, quod omittebant Iacob. Butriga. & Ioann. Fab. hic. Vnum eſt, Inuitum, & nolentem: per textum in leg. quamuis. ff. de in ius uocand. Aliud eſt, Propter quam citationem ad iudicium ueni: quod etiam omittit Angel. de Aretio hic, in libello ſuo: ſed non eſt omittendum, per id, quod uult ſupra in uerſicul. uocaſſet. ad finem, ubi latè dixi. Putarem tamen quòd etiam ſine his duobus poſſet libellus ſuſtineri: quamuis Nicol. de Neapol. hic. in 10. aliàs ſexta quæſtio. extra gloſſ. in materia actionis in factum, quæ competit contra uocantem in ius ſine uenia: teneat quòd imò ſine illis uerbis libellus eſſet defectiuus: unde in dubio conſultius eſt apponere.

a Gloſſ. mag. in uerſicul. item aduerſus. diuiditur in tres partes. Primò declarat textum. Secundò format unam quęſtionem. Tertiò per modum quæſtionis format unam fortem oppoſitionem. Secunda ibi: ſuper hoc §. primo quæro. Tertia ibi: ſecundò quæritur, nonne per conuenientem. Expediam hanc gl. per partes, propter eius prolixitatem. Et prima pars principalis ſubdiuiſione non indiget.

In eadem gl.ibi:leg.penult.§.fin.ff. ne quis eum, qui in ius
voca.eſt,vi eaim.dicitur eſſe merè pœnalis ex parte vtriuſque
tam actoris,quam rei conuenti, eò quia in ea reus eſt obliga-
tus in tantum, in quantum actor in litem iurauit. Cùm ergo
actor poſsit iurare in plus,quàm ſit verum debitum, nil mirũ
ſi dicitur merè pœnalis ea parte vtriuſque,eò quia actor cor-
ſequitur etiam id,quod ſibi non abeſt: & reus conuenitur ad
id, quod ſibi non adeſt. Et ex hoc apparet ratio diuerſitatis,
92 † quare actio illa in factum ex edicto,Ne quis eum, &c.dica-
tur eſſe merè pœnalis ea parte vtriuſque: illa verò in factum
ex edicto,De eo,per quem factum erit.non eſt merè pœnalis,
ſed pœnalis tantùm ex parte rei conuenti: vt dicit gloſſ. infrà
in ſequen.parte.in princ.Ratio ergo diuerſitatis eſt,eò quia in
prima iuratur in litem:quod iuramentum continet vltra verã
æſtimationem.In ſecunda verò venit verum intereſſe. leg. fin.
in princ.ff.de eo,per quem factum erit. Vnde nil mirum ſi eſt
pœnalis ex parte rei tantùm,cui nihil adeſt. Et idem etiam di
cit gl.in rub.ff.de eo,per quem fact.erit. Hæc opin.gloſſ. no-
ſtræ,& eius ratio, reprehenditur per docto.antiquos hic, per
Iacob.& Petr.de Bella Pert.& per Rodulph.de Auric.per Ni-
co.de Neap.in 11.& vlt.quæſt.gl.Mecu poſsimirũm,quia ſi ve
rum eſſet ꝙ prima diceretur merè pœnalis,eò quia in ea poſ-
ſit iurari vltra verum intereſſe, ſequeretur ꝙ eodem modo ſe
cũda eſſet mere pœnalia, eò quia in ea etiam poſſet per falſos
teſtes probari vltra verum intereſſe.Vnde concludunt iſti pa-
tres cõtra gl. quod actio in factum ex edicto,ne quis eum,&c.
non eſt merè pœnalis ex parte vtriuſque, ſed tantùm ea parte
93 rei conuenti,ſicut & ſecunda.Et aduerte, † quia maximus eſt
effectus, & maxima vtilitas præſentis inueſtigationis: quia ſi
eſt merè pœnalis ex parte vtriuſque, certè ſi plures per vim
exemerint,ſolutio vnius non liberat alios.Si verò eſt pœnalis
& ea parte rei conuenti tantùm, tunc ſolutio vnius omnes li-
berat: prout latè dixi ſuprà in § .j.in 4.colum.præfati doct.hic
reprehendentea gl.& tenentes ꝙ ſit pœnalis ex parte rei con-
uenti tantùm, per hoc corollariè reprehendunt etiam aliam
gl.in d.l.penult.§.j.in verbo,quod in veritate.ff.ne quis eum,
qui,&c.quæ vult ꝙ ſi plures vi exemerint, vno ſoluente, cæte-
ri non liberentur,tanquam ſit merè pœnalis. Dicunt ipſi, ꝙ
iſte error proceſsit à primo. Nam cùm in primo errent gloſſ.
tenentes ꝙ ſit merè pœnalia, ex hoc errore ſequitur alius er-
ror,quod cum in merè pœnali vnius ſolutio non liberet alios
ita etiam ſit hic.Sed, ſecundum eos, eſt falſum:quia cùm imò
iſta tantùm ſit pœnalis ex parte rei conuenti, vt ſuprà ſecun-
dum eos,ſequitur ergo quòd ſolutio vnius ex pluribus p vim
eximentibus,liberabit alios.Ioan.Fab.hic,ſtat cum ſupraſcri
ptis docto.hic,in reprehẽſione rationis gl.noſtræ: ſed alio fun
damento,quam ipſi,mouetur.Nam ſecundum eum, ſi prima
actio in factum ex edicto,Ne quis eum,qui.eſſet merè pœnalis
propter rationem gl.eò quia in ea iuratur in litem, ſequeretur
ꝙ omnes actiones bonæ fidei,& aliæ, quibus iuratur in litem,
eſſent omnes pœnales: & tamen hoc eſt notoriè falſum: ergo
ratio gl.non eſt vera. Sed huic fundamento, quamuis prima
fronte colorato,poſſetis de facili reſpondere, ſecundũ quod
in terminis reſpondit gl.§.ſequens.in ver.in rem actiones.in-
94 fra eod.vbi not.dixit gl.quod † in actionibus bonæ fidei iura
mentum in litem non venit iure actionis, ſed officio iudicis.
§.præterea.el 1.in fin.infrà eod. & ideo non dicuntur pœna-
les:quod ſecus eſt in iſta d.l.penult.§.1. quamuis Ioann. Fab.
hic, & clarius ibi velit ꝙ etiam in iſta actione in factum ex
edicto,ne quis eum,qui,&c.veniat iuramentum in litem offi-
cio iudicis,& non iure actionis: quod videtur eſſe contra d.l.
penult.§.j.& dicam fortaſsis in d.§.ſequens. Ipſe tamen Ioã.
Fab.hic,quamuis impugnet rationem gl.tenet tamen cum ea
in determinatione contra ſuprà dictos docto. ꝙ iſta actio de-
ſcendens ex edicto,ne quis eum,qui:ſit merè pœnalis ex par-
te vtriuſque,tam actoris,quàm rei: & non illa, quæ datur ex
edicto.de eo,per quem fact.erit. quia ſecundum eum, prima
tendit ad meram vindictam,ſicut actio iniuriarum. Nam iu-
rans non iurat ſuper intereſſe,ſed pro quanto nollet reum fuiſ
ſe vi exemptum.Et ꝙ hoc ſit verum, oſtendit clarè:nam quam
uis nihil interſit actoris,quia reus in nihilo tenebatur, & vo-
catus fuerat in ius per calumniam, nihilò minus iſta actio cõ
petit.tex.eſt in l.ſed eximendi.§.item ſi quis. & in l.penult.§.
j.ff.ne quis eum.In ſecunda autem conſideratur intereſſe.leg.
fina.in princ.ff.de eo,per quem fac.erit. Addo pro hac ratio-
ne Ioann.Fab.ſcilicet,ꝙ prima detur ad meram vindictam, ſi
cut actio iniuriarum:quod idem in terminis tenuit glo.à qua
fortaſsis Ioann.Fab.ſumpſit rationem ſuam in d.l.penul.§.fi.
95 in verſic.interſit.Confirmo. † nam & pœnalis actio tũc dici-
tur dari ad vindictam, quando datur etiam illi, qui nullum
damnum paſſus eſt,ad æſtimationem contumeliæ, prout eſt
actio iniuriarum,quæ datur ob ſolam contumeliam, etiam ſi
nullum damnum paſſus ſit:illa verò dicitur pœnalis, & non
ad vindictam, ſed ad perſecutionem rei familiaris, quando
ſemper datur pro damno vel ad æſtimationem damni: vt eſt
96 actio furti. † Nam cum damnum ſit diminutio patrimonij,
& ſic rei familiaris,vt l.tertia.ff.de damno infecto. meritò qui
proſequitur æſtimationem damni,proſequitur æſtimationem
rei familiaris:& per conſequens non uindictam. Iſtam ratio-
nem tradit nobis gl.ſignanda,quam ibi ſequitur, & commen
dat Barto.in l.2.§.emancipatus filius.in gl.j.ff.de colla. bo.&
aliam gl.in leg.pro hærede.§.fin.in gl.fi. & ibi Imol.ff. de ac-
qui.hęred.& latè Bar.in l.prætor edixit.§.primo, & per illam
legem,ubi bonus tex ff.de iniurijs Modò ad propoſitum.
97 † Iſta actio in factum ex edicto, Ne quis eum, qui. datur
pro ſola contumelia,etiam ubi quis nullum damnum paſſus
eſt:ut quia per calumniam in ius uocaſſet.d.l.ſed eximendi.§.
item ſi quis.& d.l.pen.§.j.ff.ne quis eum,qui. ergo dicitur da-
ri ad meram uindictam.Vnde non mirum,ſi dicitur eſſe merè
pœnalis,quod non eſt in alia,ut ſuprà dixi.Et ſi diceres, Ergo
ſecundum iſta,quæ proximè dicta ſunt, ſequitur ꝙ actio furti
non dicitur merè pœnalis:quia non datur ad uindictam, ſed
ad æſtimationem damni.Reſpondeo ꝙ imò eſt merè pœna-
lis alia ratione,non illa,quia detur ad meram uindictam: ſed
dicitur merè pœnalis,quia datur actori ad id, quod ſibi non
abeſt,& contra reum, cui nihil adeſt:ut declaraui ſuprà in pri
mo euidentiali, quod poſui ſuprà in prin.huius §. Sed audite
ex intellectu,quem infrà referam ex mente docto. ad d.l. ſed
eximendi.§.item ſi quis.& ad d.l. penult. §.j. oſtendam ꝙ iſta
ratio Ioann. Fab.non poteſt procedere. Ego tamen iſtam ean
dem opin.gloſſ.noſtræ teneo, ſed alia ratione: nam iſta actio
in factum ex edicto,Ne quis eum,qui. datur quanti ea res eſt
ab actore æſtimata. uerba ſunt Iuriſconſulti in d.l.penul.§.j.
iſta uerba intelligunt omnes doct.ibi,ut ibidem refert, & ſe-
quitur Bart.quod iſtud totum ab actore æſtimatum, ſit totum
pœna, ſicut in actione furti duplum, uel quadruplum eius,
quod eſt res principalis, illud totum eſt pœna: & nihilò mi-
nùs extra pœnam iſtam res principalis debetur. Ita in propo
ſito noſtro,quanti ea res eſt ęſtimata:& ſic æſtimatio rei debe
tur nomine pœnæ,ue ſecundum ipſam rem fiat ęſtimatio, &
impoſitio pœnæ,non autem ad ipſam rem fiet condemnatio:
quia ipſa res nihilo minùs debetur extra illud, quod ab acto-
re fuerit æſtimatum. Et ſecundum hoc clarè apparet quod
actio datur ad meram pœnam extra ipſam rem: & ſic quod
iſta actio eſt merè pœnalis cùm detur actori ad id, quod ſibi
non abeſt:contra reum ad id,quod ſibi non adeſt. & iſta eſt ue
ritas. Concludendum ergo cum glo.noſtra,ꝙ actio iſta in fa-
ctum deſcendens ex edicto, Ne quis eum,qui.eſt merè pœna
lis ex parte vtriuſque. Et per hoc corollariè infero quòd ſi plu
res per uim exemerint,ꝙ ſolutio unius non liberat omnes. Et
ita per omnia tenet Bartolus referens doctor.omnes ita tene-
re in d.l. pen.§.prima & ſuprà eum retuli.

Non omitto tamen quòd Angel. de Aret. hic, qui cum de
prædicta difficultate nollet quicquam guſtare, aut ſentire, re-
98 prehendebat tamen gloſſ.in alio,dum glo.uult † quòd in hac
actione ex edicto,Ne quis eum, qui.iuretur in litem ultra rei
ueritatem,per dict.l.penultima. §. primo. dicebat ipſe quòd
iſtud ibi non probatur, quamuis ibidem dicatur quòd ex-
mens condemnetur quanti ea res fuerit ab actore æſtimat.:
non tamen per hoc, ſecundum eum, aliquid dicitur de iura-
mento in litem. Præterea, ſecundum eum, iſta actio datur
etiam illi qui per calumniam in ius uocaſſet, ut ſuprà dixi.Si
text.ille loqueretur de iuramento,lex doceret mentiri,contra
l.meminerint.C.unde ui.Et ita per hanc rationem dicit tene-
re Fulg. ibi: ſed errat multum Angel.Et quòd tex. ille loqui-
tur de iuramento in litem,tenet ibi in terminis Bart. & ita di-

cit

cit tenere communiter docto. ibi. & hoc dicit probare text. ibi per plura, & maximè quia tex. dicit ab actore æſtimatum. Si enim ꝓbaretur per alios, & nō per iuramentū in litē actoris, certè non æſtimaretur per ipſum actorē, ſed per alios. Et hoc dicit eſſe ꝓpter dolū eximētis, ut ibi vide latiùs per eum.

Non obſt. fundamentū Fulg. quod præcipitauit Ange. in errorem, dum dicebat, ꝙ & ſi iſta actio detur etiam per calumniam vocanti in ius, ſi lex loqueretur de iuramento, lex doceret mentiri: Quia reſpōdeo ꝙ illa l. ſed eximenti. §. itē ſi qs. & illa l. penul. §. primo. quæ dant hanc actionem etiā per calumniā vocanti in ius, debent ſanè intelligi, quando ille, qui fecit citari, erat calumnioſus reſpectu tertij, non reſpectu ipſius citati per vim exempti: vt ſi emptor conuentus à uero domino contra eum litiget, eſt in calumnia. Si autem poſtea faciat recitare vēditorē, ut compareat ad defendendū, ad hoc vt poſtea ipſe habeat actionem de euictione contra eum, certè non dicetur eſſe in calumnia reſpectu iſtius citati, qui fuit per vim captus, quāuis reſpectu tertij ſic, ſecundū Iac. Butrig.
d & Angel. in d. §. item ſi quis, quem text. ipſi ita intelligunt. d* vnde ſi tunc iuret, nō erit mendax. Vel melius: quia in ueritate hęc ſolu. eſt contra illum tex. in ver. per calumniā vocabat. Rñdeo ſecundum Iacobū Butr. & Mat. Sil. & alios antiquos, quos ibidem refert, & ſequitur Bar. quòd iurabitur in litē propter aliud intereſſe, in quo non erit calumnia extra id, cuius cauſa per calumniā uocabatur: quia ſi veniſſet ad iudicium, vel ductus fuiſſet ad iudicem, egiſſet contra eum ea alia cauſa, q̄ ex ea parte, qua calumnioſe uocauerat. Et iſtū intellectū reputat notabilē Bart. ibi, & cum infert ad quæſtionē, de qua ibi per eum. Et per hunc intellectū cōfunditur ratio Ioann. Fab. quam ſuprà retuli: & eius rationis comprobatio, quā ſuprà feci, & addidi, dum dicebat Ioan. Fab. ꝙ iſta actio deſcēdens ex edicto, Ne quis eum, qui tēdit ad merā vindictā: quia non iurat ſuper intereſſe: cùm iſta actio detur etiam ei, cui nihil intereſt, cùm detur calumnioſè uocanti in ius: quia ex prædicto intellectu approbato apparet ꝙ imò numquàm iuratur in litem, niſi propter intereſſe, in quo non ſit calumnia. Eſt benè verum quòd ipſe Iacob. Butriga. Angel. Salice. & Paul. de Caſt. in dict. §. item ſi quis. habēt alium intellectum ad illum textum, quem etiam ſequitur ibidē pater, & præceptor meus domi. Alex. de Imo. quòd cùm iſta actio ſit merè pœnalis, ꝙ in tali iuramento non conſideratur calumnia iurātis, nec habetur reſpectus ad intereſſe, cùm tendat ad meram pœnam, & ad meram vindictam. Vnde, ſecundum eum, ſi quis eſt captus ritè, non dico rectè ad petitionem aſſerentis ſe creditorem, etiam per calumniam, & ille captus eximatur per uim de manibus familiæ: Certè ille, qui fecit capi, aget contra vi eximentem ad totum illud, quod petebat, & etiam ultra, quātum iurauerit in litem. Imò, ſecundum Ang. ibi, nō audiretur eximens, ſi uellet probare quòd ille non erat creditor, per illum tex. quod benè not. & ſecundum iſtum intellectum procedet ratio Ioan. Fab. ſuprà relata. præcedens tamen intellectus uidetur communior.

99 † Non omitto etiam, ꝙ quamuis contra ui eximentem citatum à priuato, iuretur in litem, ut ſuprà dixi, tamen ſecùs eſt in eximente debitorem fiſci: quia tunc ad ſolum debitum tenetur, nec iuratur in litem: & ſic minus habet iſto caſu fiſcus, quàm priuatus. Tex. eſt in lege quoties. C. de exacti. trib. libr. 10. & ibi glo. in verſicul. crediderit. ad finem, ita notat tex. illum ad hoc, & tenet hic Nico. de Neapo. in apoſt. tex. benè facit l. conſiliarios. quæ eſt l. 3. C. de aſſeſ. forte quòd ille text. in dicta l. quoties. poſſet declarari per alios tex. quos ſuprè allegaui: & etiam in tex. illo iuretur in litem: maximè cū ibi text. loquatur non tam de debitore fiſci, quàm etiam de debitore priuati. cogita. Aliter tamen dicit Bal. ad dict. leg. quoties. & ad dict. leg. conſiliarios. in l. final. C. de ope. libe. ſcilicet quòd ſpeciale ſit in dictis legibus, cum non loquantur de eximente per uim, ut ibi per eum.

Sum modò in ſecunda parte principali. gloſſ. quæ incipit ibi: ſupr hoc §. primo, quæro, in qua parte glo. quærit, cùm habeamus in volu. Digeſtorum duos titulos: vnum ne quis eum qui. alium de eo, per quem factum erit. de quo titul. loquatur. §. noſter. Et hęc ſecūda pars principalis ſubdiuiditur in tres. In prima facit quod dictū eſt. In ſecunda reſpondet vno modo, & reſponſionem videtur firmare quatuor modis. Sed in ueritate ſunt quatuor differentię inter dictos titulos. non autē ſunt comprobationes reſponſionis, prima excepta: quia illa bene comprobat reſponſionem: & eſt etiam vna differentia. In tertia reſpondet alio modo. Et hanc ſecundam reſponſionem probat duobus modis. Secunda ibi: Reſpondeo de primo. Tertia ibi: vel ſanè dici poteſt. Secunda ſubdiuiditur in quatuor, quemadmodū quatuor ponuntur differentiæ. Partes. de ſe patent. Et hęc diuiſio ſit uobis loco literalis expoſitionis huius ſecundæ partis princip. gloſſ. noſtræ. Et ſimilem gl. habes in rub. ff. de eo, per quem factum erit.

In ead. glo. ibi leg. fina. primo reſponſo. ff. de eo, per quem factum erit. Dicite quòd hęc uera eſt in utroque membro: & eam tenui & declaraui ſuprà in parte pręcedenti huius glo. & ibi aſsignaui rationes diuerſitatis poſt nonnullas, quas ibidem reprobaui.

In eadem gl. ibi: conſuluit & vocato, non ſolùm uocanti. Hęc etiam eſt uera: & rationem diuerſitatis infra ſubijciam.

In eadem gloſſ. ibi: & patet hęc differentia ex ordine illorum titulorum. Hanc impugnat Ioan. Fab. & benè: & dicit alios docto. improbare: cum ſit eadem ratio ante ſatiſdationē, quę pòſt: ergo idem ius. Hanc etiam impugnat Barto. in rubr. ff. de eo, per quem factum erit per tex. in leg. fina. in princi. eodem tit. ubi etiam Bar. quem uideas, ut ibi per eum in ſi. illius princip. & ibidem ſequuntur alij doct. quamuis Ange. hic, ſaluat hanc differentiam, dicens ꝙ hæc differētia poteſt eſſe bona per unam rationem, quę penitùs nihil facit ad motiua do-
100 ctorum: quia ſecundum eum, † iudicium capit vires à principio, uidelicet à uocatiōe in ius, quę debet pręcedere: vt no. glo. in rub. C. de in ius uocand. & ibi docto. quę ſaluatio, ut dixi, nihil eſt ad fundamenta doctorum: imò plus eſt iſtud cōfundere glo. quàm ſaluare.

101 Not. tamen ex hac parte gloſſ. quòd licitum eſt arguere ab ordine titulorum, & iſtud argumentum ualidum eſt in iu-
e re, de quo dixi latè ſupra in rub. e huius titul. & ibi dedi plures concor. ibi uideatis.

In ead. gl. ibi: leg. j. & ſecunda, in fine. Hęc uera: & approbatur per docto. hic, ut per Ioannem Fabr. & per Angelum in d. rub. ff. de eo, per quem factum erit. Et ſic primus titulus loquitur, quando quis ſuit vi exemptus: ſecundus, quando dolo. Et ideo dicit Ioan. Fab. hic, quòd per hoc eſt, quòd in primo magis punitur, quàm in ſecūdo: quia deteſtabilior eſt uis, ſeu uiolentia, q̄ dolus: quia in ui. ineſt dolus. non econtra. Hinc eſt, ſecundum eum, quòd prima actio datur ad uindictam: ſecunda ad intereſſe tantùm. De quo latè dixi ſupra in princip. huius glo. Per hoc etiam apparet ſecūdum eum, ratio quare per primam actionē prouideatur ſolùm uocanti in ius: quia contra illum ſolum committebatur, & in eius ſugillationem: non autem uocati: ſed quando dolo eximitur, ſit damnum utriuſque in caſu ſuo: & ideo ambobus ſecundum ſuum intereſſe tenetur eximens. Et hæc omnia ſimpliciter tenet Angē. hic, & ea ſibi inuerecundè adſcribit, nullam de Ioan. Fab. faciēs mētionem. Prædicta tamen ratio diuerſitatis, quare per primam prouideatur ſolum vocanti, per ſecundam utrique quamuis colorata, non tamen, iudicio meo, eſt multùm concludens, & facilè ſubuerti poteſt.

In ead. gloſſ. ibi: etiam illa, quæ ex una parte tantùm eſt pœnalis, & ſic ad finem ſecundæ partis principalis, docto. hic, ut Iacob. de Are. Pet. de Bella Pertica. Iacob. Butri. & Ioan. Fabr. approbant primam opinionem gloſſ. quòd iſte. §. loquatur tantùm de primo titulo, Ne quis eum, qui. & non de ſecūdo, ſcilicet De eo, per quem factum erit. Et idē etiam tenet Nico. de Neapol. hic, in vndecima & ultima quæſtione gloſſ. Moti, quia text. tantùm loquitur de eximente per vim, non autem de eximente per dolum. Item quia iſte §. tractat tātùm de merè pœnalibus: & prima eſt tantùm merè pœnalis, ſecōda nō: vt ſupra latè dixi in princip. huius gloſ. ergo de prima tātùm loquitur. Angelus hic dubitans in prædictis, dicit poſſe teneri, quòd iſte §. in effectu loquitur de utroque titulo. Nec obſtat, ſecundum eum, quòd iſte text. facit tantùm mentionem de ui, & non de dolo in eximente: quia ſecūdum eum, poteſt reſponderi quòd cum in vi ineſt dolus, ut leg. prima. ff. quod metus cauſa ideo non fuit neceſſarium exprimere de dolo.

Præte

Præterea ſecundum eum, ſicut in leg. ſecunda. §. fin. & in rub. ff. ne quis eum, qui. non ſit mentio doli, & tamen poſteà ſuppletur per Iuriſconſultum in leg. ſed eximendi. §. fina. eodem titulo. ita etiam ſecundum eum, ſupplebitur hic in tex. de dolo. Ego teneo idem quod Angelus de Aretin, ſed non per eius rationes, aut ſundamenta: & ſic teneo ſecundum opinionem in gloſſ. relatam, quòd iſte §. loquatur de vtroque titul. quam opinionem tenet etiam Dyn. hic, ſubijciens quòd aliæ opin. contrariæ, ſunt truffæ. Et ad argu. doctorum, quòd tex. loquatur tantùm de vi, reſpondeo, & non ſubaudiendo ad text. prout facit Ange. quòd imò tex. iſte loquitur etiam de dolo, ibi: cuius ve dolo alius eaemerit. Et ſi diceres quòd iſte text. non loquitur de dolo in eximēte, ſed de dolo eius, qui fecerat eximi: reſpondeo fatendo, & dico quòd in ſecundo titulo, ſcilicet de eo, per quem factum erit, non quæritur de dolo in eximente, ſed de eo, qui fecit eximi tātùm. Text. eſt in leg. prima, in princ. & §. j. ff. de eo, per quem factum erit. Cùm ergo tex. iſte expreſsè loquatur de dolo eius, qui fecit eximi: ergo loquitur etiam de ſecundo titulo, nedum de primo. Iſta eſt veritas & merā mens huius text. Ad ſecundum argumentum doctorum reſpondeo ut hic in gloſſ.

f f° Antequam attingam expeditionem ſequentis partis gloſ. ne materias intricemus, ponam primò aliqua notanda dubia circa præſentem materiam, & quia vidimus in præcedentibus partibus huius gl. quo remedio prouidetur contra eum, qui dolo, vel vi eximit captum à manibus familiæ.

102 † Primò circa iſta tenete menti id quod ſingu. dicit Bald. in leg. addictos. C. de epiſcop. audien. quod eximens vel trahens captum à manibus familiæ ſuæ curiæ, tenetur eo modo, ac ſi pro eo fideiuſsiſſet in omnem caſum: per l. fin. C. de ope. libe. & in leg. tertia. C. de exact. tribut. lib. decimo. & ibi per Andre. de Barulo. quod tene menti.

103 Circa iſta quæro, † quid ſi aliquis receptat, & occultat debitores meos, ad hoc vt non capiantur: nec ſoluant debitum, an prædicta remedia contra iſtum occultantem competant? Hanc quæſtionē non tangunt doct. hic, ſed eam ponit Bal. in leg. final. C. de ope. libe. & ibi dicit quòd primo videtur quòd ipſe teneatur ſoluere pro eis, per l. quoties. C. de exact. tribu. lib. decimo, & per leg. C. de aſſeſ. Poſteà dicit q eſt ſpeciale in caſibus illarum legum: aliàs verò quis non tenetur ad debitum, niſi vi eximat, per legem penultimam. §. j. ff. ne quis eū, qui. quia aliàs ſecundum eum, ille titulus eſſet ſuperfluus. Potes etiam dicere quòd dicta l. quoties. loquitur, quando quis exemerit, vel ſubtraxerit incarceratum de carceribus: ut ibi per Bartol. & alios: quod non eſt in quæſtione noſtra. Fortè
g non eſſet g° ponere os in cœlum, tenere quod in quæſtione ſupra formata contra illum impedientem competat actio in factum ex edicto, Ne quis eū, qui. propter generalitatem verbi, Eximere ſecundum quod declarat tex. in l. ſed eximendi. in princi. iuncto §. prætor ait. ff. ne quis eum, qui. vel quod ſaltem, quia nō interuenit vis, ſed tātùm dolus, competat actio in factum ex edicto, De eo, per quem factum erit, & contra Bal. in dict. l. fin. q imò impediens teneatur ipſi ſoluere, tenet, & fortè melius, ibidem Sali. crederem etiam q iſto caſu prouideatur creditori mediante titu. ſi quis ius dicen. non obtem. hoc modo: quia iudex haberet præcipere illi occultāti ne impediret executionem: & ſi contemneret præceptum, poſſet iudex procedere ad multas, & alia remedia, quæ tradi ſolent per ſcribentes in l. vnica, in prin. ff. ſi quis ius dic. non obtempe. & per Bart. ibi in §. primo, ad fi.

104 † Tertiò circa prædicta quæro: quia prædicta procedunt quando aliquis eximit per vim captum à manibus familiæ: quid ſi aliquis exemerit poſitum in carceribus ab ipſis carceribus? Ioan. Fab. hic. in penul. col. diſtinguit: Aut erat incarceratus pro debito ciuili: & tunc eximens teneatur ad principale debitum: per dict. l. quoties. C. de exact. trib. lib. 10. quæ lex ſecundum Ioan. Fab. licet loquatur in fiſco, habet tamen locum, imò expreſsè loquitur etiam in priuato. Et ita etiam ego tenui ſupra ad fi. primæ partis huius glo. & ita tenet ibi Bart. quicquid ibidem dixerit gl. Si verò erat incarceratus pro cauſa criminali, & ſic pro maleficio, & tunc ſi erat conuictus, & confeſſus, & condemnatus, tenetur eximens crimine læſæ maieſtatis. leg. 4. uer. penul. vbi caſus. ff. ad leg. Iul. maieſta. Aliàs verò, quicquid dixerit Ioan. Fab. ſi non erat confeſſus, vel cōdemnatus de maleficio, qualiter eximēs puniatur, habes tex. in §. arripiant. in Auth. ut omnes obe. iudi. prouin. & ita Bartol. in d. l. 4. ff. ad l. Iul. maieſt.

105 † Aduertite tamen, quòd illud, quod dixit Ioan. Fab. ſuprà quòd eximens incarceratū pro debito ciuili, teneatur ad principale debitum. Iſtud eſt uerū quantum ad creditorem: quantum verò ad fiſcum, & ad Rempublicam Ioan. Fab. nihil aperit; ſed Bal. in d. l. addictos. C. de epiſ. audien. viſus eſt ſentire quòd teneatur l. Iulia. maieſt. quod non eſt uerum, vt ex prædictis patet. Vnde puto Bald. intelligendum, & declarandum ſecundum ſuprà dicta.

106 † Item prædicta de incarcerato pro maleficio confeſſo, & condēnato, procedunt nedum ſi quis eximat de carceribus, ſed ēt ſi quis illū eximat à manibus familiæ, ſm Bart. in d. l. 4. de quo ēt vide Bartol. in l. legis Iuliæ. ff. ad legem Iul. de vi. priua. & in c. attauag. ad reprimendum. in gl. in uer. tangatur.

107 † Item ad prædicta de eximente incarceratum pro maleficio, de quo eſt confeſſus, & condemnatus, quòd incidat in crimen læſæ maieſtatis, ut dicit d. l. 4. verſic. pen. limitat multùm ſingulariter. Ioan. Fab. hic, in vlti. col. ue non procedant, nec obtineāt à captis ab alijs iudicibus, quàm ab Imperatore. Quod dictum ſi eſt verum, eſt aurea nota digniſsimum: nec illud inuenies alibi. de quo tamen dubito propter dict. l. 4. in verſicul. penult.

h h° † Itē limitat, niſi cōdemnatus, uel alius pro eo, puta cō
108 ſanguinei, uel amici appellarint & iuſtè, à ſententia condēnationis: iuxta l. non tantùm. ff. de appel. Quo caſu, ſi iudex, non obſtante appellatione, vellet exequi ſententiam, quæ nō eſt amplius reiterabilis, uel retractabilis iſto caſu licitum eſ
i ſet etiam de facto reſiſtere iudici i, & impunè impedire talē executionem: quia per appellationem ſublata eſt iuriſdictio iudicis, a quo. Ita ſingul. Innocen. in cap. ſi quando. in glo. ſua. in ue: ſic. tranſactione. extra de offi. dele. Quod dictum refert apud Legiſtas, & illud ſequitur, & illud reputat notabile Bal. in dict. l. addictos. C. de epi. aud. & ibi vide alia pulchra per eum, & hic etiam videas Angel. dicentem multa. Ad dictum Inno. adde Bal. in l. ab executione. C. quo app. non reci. & Angel. in l. 2. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alie. iu. & quod no. Bal. in l. ut vim. in princip. 2. colum. ff. de iuſti. & iure. & in l. faculteas, per illum textum. C. de iure fiſci. lib. decimo.

109 † Tertiò & vltimò pro nunc prædicta de eximente confeſſum & condemnatum, limitat ſingul. Bal. in l. addictos. C. de appella. & ibi etiam Salic. in fin. ut non procedant in cardinalibus. Nam ſi cardinales obuiant ei, qui ducitur ad mortem, habent ex conſuetudine hoc priuilegium, quòd poſſunt eum eximere, & à morte liberare.

Sum. modò in tertia parte huius gloſſ. & vltima ibi: ſecundo quæritur, nonne per conuentionem. Ad cuius euidentiam antè, quam illam diuidam & expediam, præmitto, vt etiam præ
k 110 mittebat Ang. de Are. hic, † quod aliud eſt interruptio præſcriptionis, aliud eſt perpetuatio actionis. Interruptio impedit præſcriptionem cœptam impleri, non tamen prorogat vitam actionis. Vnde cùm eſſet interrupta vna præſcriptio, non poteſt amplius procedere, niſi præſcriptio interrupta de nouo inchoetur: & tunc erit denuo neceſſarius totus ille curſus temporis, qui primo requirebatur l. cùm notiſsimi. in princi. & l. ſicut. C. de præſcriptio: triginta, uel quadraginta annorū. iun. dict. l. naturaliter. cū materia. ff. de vſucapion. Et iſta interruptio aliquando fit per ſolam conuentionem, ſeu citatione, vel miſsionem executoris: aliquando requiritur litis conteſtatio: aliquando ſententia & cum effectu, ut infra dicam. Perpetuatio verò actionis prorogat tempus actionis, cui præſcribebatur, & facit quòd actio efficitur longioris vitæ quàm primò eſſet: ut ſic actio, quæ erat primò duratura in decem, aut viginti, aut triginta annos, perpetuetur in quadraginta annos. l. fin. C. de præſcrip. triginta, vel quadraginta anno. & leg. pri-
111 ma. §. ad hæc. in verſ. exceptis. C. de anna. excep. Et iſta i perpetuatio actionis nunquam fit, niſi per litis conteſtationem, nun autem per ſolam citationem, ſeu conuentionem. Vnde ſi interruptio præſcriptionis fiat per litis conteſtationem, illa interruptio operabitur etiam perpetuationē actionis in quadraginta annos. Iſta traduntur per Scribentes in legibus ſupra

allega.& maximè in dicta leg.cum notiſsimi. in princip. vbi
Bartol.& alij poſt gl.no.ibi in uerſic.ſolam conuentioné.quæ
eſt gl.2.& ibi multùm commendatur. Et iſta etiam ponit Bar
tol.ibi,& alij in dict.leg.final.ff.de eo,per quem factum erit.
in princip.Et ibi infertur ad notabilem quæſtionem de ſtatu-
to inducente præſcriptionem decennalem : de qua ibi per
eos,cum ſuis concord.

Sed aduertatis ad vnum, quod alibi fortaſſe non inuenie-
ris benè declaratū. & nullus ponit hìc,& in eo multùm dubi
112 taui,& adhuc dubito,† ꝙ ubicunque fit perpetuatio actio-
nis, ſemper illa perpetuatio indifferenter extendatur ad qua-
draginta annos,cuiuſcunque temporis eſſet prima actio,ſiue
annalis,ſiue decennalis,ſiue viginti,ſiue triginta annorū : nō
autem per perpetuationem actionis ſolùm ſuperadditur tē-
pus decem annorum.Iſtud oſtenditur clarè:nā reſciſſoria du
rat tantùm anno.§.rurſus.in uerſic.intra annum, ſuprà eodē.
& ibi latè dixi.l.in bonorarijs. in uer. ſed cum reſciſſa. ff. de
actio. & obli. & tamen per litis conteſtationem perpetuatur
in quadraginta annis,quemadmodū & aliæ actiones : ut not.
glo.in l.fina.in uerſicul.antepenul.in ver. finiendamq; item.
C.de tempo.in integ.reſtitu.peten.glo.in l.fina.in verſicul. fi-
niendæ.C.de dolo.& glo.in dicta leg.final.in glo.2. in uerſic.
extendimus.C.de præſcri.triginta, vel quadraginta annorū.
Iſta ſunt quæ voluit Ioan.de Imol.in l.2.§.ſi rem.ff. de vſuca-
113 pio.pro empto.† Vbi per hoc infert notabiliter ꝙ ſi ſtatuto
caueatur, quod ſi creditor non petierit creditum ſuum intra
decem annos,quòd non audiatur vlterius:quòd ſi interrupta
fuerit præſcriptio per litis conteſtationem,iſto caſu præſcri-
ptio decem anno. inducta à ſtatuto,perpetuabitur in quadra
ginta annos : non autem per perpetuationem ſolùm ſuperad
detur tempus aliorum decem annor. Et idem in terminis ſta
tuti tenet etiam Imo.in l.ſi ſeruum.§.ſequitur.ff.de verb.obli
gatio.& Ange.in dict.l.ſicut.C.de præſcrip.triginta, vel qua-
draginta anno.quamuis ipſemet Ange.ſibi contrarius in leg.
ſecunda.§.ſi rem.tenet quòd imò prædictæ præſcriptioni ſta-
tutariæ decennali propter perpetuationem ſolùm ſuperad-
dentur alij decem anni.Ego multum dubito in prædictis, ꝓ-
114 pter dict.l.fin.& dict.l.j.in verſicul.exceptis. † & quia gloſ.
ſuprà allega.per Imo. in reſciſſoria non dicunt quòd per litis
cōteſtationem perpetuetur vſque ad quadraginta annos,ſed
ſimpliciter dicunt quòd reſciſſoria per litis conteſtationē per-
petuatur,& non dicunt in quantum tempus : vnde poſſum di
cere quòd perpetuantur,id eſt, ſuperadduntur alij decem an
ni, quemadmodum in præſcriptione triginta anno. propter
perpetuationem ſuperadduntur alij decem anni. dict.l.final.
C.de præſcriptio.triginta,vel quadraginta anno.& dict.l.j.in
verſicul.exceptis.Niſi diceres quòd quamuis glo. il.æ ſimpli-
citer dicant,perpetuetur:quòd intelligatur ſcilicet in quadra
ginta annis,& quòd iſtud denotet terminus Perpetuetur, per
rub. infrà de perpe.& temp.act.Cogitabitis, cùm authoritas
Imo.ſit magna,& non habeat contradicentem. In deciſione
115 tamen ſtatuti credo ſine dubio † quòd verum dicat, ſcilicet
quòd per litis conteſtationem fiat perpetuatio in quadragin-
ta annis,non per rationem ſuam,quam ſupra retuli,ſed eo ꝙ
breuior præſcriptio ſurrogata in locum maioris præſcriptio-
nis,ſapit eandem naturam.Ita not.Bal.in l.in contractibus.in
ſio.princip.per illum text.C. de non numc. pecun. quod dicit
ipſe facere ad ſtatuta,quæ minuunt præſcriptiones legales,&
hoc reputat multum notabile. Cùm ergo præſcriptio iſta ſta-
tuti decennalis ſit ſurrogata loco præſcriptionis triginta an
no.qui de iure communi competebat,dict.l.ſicut.& dic.l.om
nes.C.de præſcriptio.triginta,vel quadraginta anno. non mi
rum cùm ſapiat eius naturam, ſi per litis conteſtationem per
petuatē in quadraginta annis, ſicut prima perpetuata fuiſſet.
116 Et † ꝙ iſta præſcriptio decennij inducta per ſtatutum,ſapiat
naturam præſcriptionis triginta annorum,tenet Bal.in l.fina.
argumen.illius tex.C.de tempo.in integ.reſtitut. peten. Acce
117 dat † quòd lex arctans debet regulari ſecundum legem ar
ctatam: ſicut dicimus de lege interpretante,in Authen. de fi-
lijs ante dot.inſtrumen.na.in princip.Et hæc ratio magis pla
cet,quam non inuenies ab alijs in iſtis terminis tactam.

His ſic præmiſsis venio ad vltimam partem glo.in qua gl.
per modum quæſtionis format unam oppoſitionem hoc mo
do:Iſta duo edicta,de quibus hìc loquitur text.ad finem; lo-
cum habent, quando propter exemptioné in ius uocati dies
actionis expirauit:ut l.ſed eximendi.in princ.ff.ne quis eum,
qui in ius voca.eſt,vi eximat,& in leg.final.in princi.ff.de eo,
per quem factum erit. Sed facta citatione interrumpitur præ-
ſcriptio:& ſic actio non poteſt expirare: vt iuribus hìc in glo.
alle.Ergo videtur ꝙ illa edicta nūquā locum habere poſſunt.
propter hoc contrarium facta eſt gl.in hac vlt.parte, quæ di
uiditur in duas partes.In prima facit ꝙ dictum eſt. In ſecun
da multipliceter reſpondet.Secunda ibi :.reſpondeo hìc non
per executioné.Illa ſecunda diuiditur in quatuor partes, quē
admodū quatuor ponuntur ſolutiones. Partes de ſe patent.
Et quaſi ſimilem gl.habetis in leg.final.in princ. in glo. mag.
in verſi.acquirat.ff.de eo,per quem factum erit, i l.ait prætor.
§.fina.in verſi.ex ſupra dictis.ff.ex quib.cau.maio. & in dict.
l.ſicut.in ver.per executorem.C.de præſcrip.triginta, vel qua
draginta anno.& in dict.leg.conſtitutionibus.in ver. quaſi.al
leg.in glo.& in l.ſi eum.§.fin.ff.ſi quis cau.

In eadem gl.ibi:etiam iure veteri perpetuabatur.quamuis
alij non aduertant,dicite quòd gl.impropriè, & male loqui-
118 tur:quia,ut declaraui in euidētiali ſuprà poſito,† nunquam
per ſolam conuentionem perpetuatur actio, ſed benè inter-
rumpit præſcriptio.Vnde gl.debuit dicere,interrumpebatur:
non autem perpetuabatur:quia,vt ſtatim dicā, aliquando in
terruptio ſit ꝑ ſolā cōuentionem.Et quòd gl. voluerit dicere,
interrumpebatur,patet:quia de iure antiquo,& ſic de iure Di
geſtorum,de quo glo.mentionem facit,ſecundum quod ego
credo,quamuis ab alio non habuerim, iſta perpetuatio actio
nis nondum erat inuenta.quæ poſteà fuit inuenta de iure Co-
dicis:vt dict.leg.final.C.de præſcrip.triginta anno.& d.l. j.in
ver.exceptis.C.de anna.excep.

In eadem gl.ibi:per ſuam denuntiationem eum conuene-
rat.Hanc impugnat Ioan.Fab.hic, & ſequitur in effectu Ang.
de Are.hic,quia hæc materia loquitur, quando quis iudiciali
authoritate fuit citatus: imò oportet quòd iuſſu maioris iudi
cis fuerit facta citatio.leg.tertia.§.primo.ff.ne quis eum, qui.
119 † Vnum tamen ſentit hic gloſ.not.quamuis per alios non
k ponderetur,quòd per denuntiationem extraiudicialem k fa
ctam à parte,non interrumpatur præſcriptio. Idem ſentit gl.
in dict.l.fin.in princ.in gloſ.mag.in ver.acquirat.ff.de eo, per
quem fact.erit.& habes bonum tex.in l alienam.ff. de vſuca.
pro empt.no.Imo.in l.ſi ſeruum.§.ſequitur.ff. de verb. oblig.
& in capi.final.extra de præſcrip.
l l • Nota tamē,† quòd in caſibus, in quibus ſola citatio inter
120 rumpit præſcriptionē, eodem modo interrumpit denuntia
tio facta per quemlibet,licet non nuncius publicus ſit, dum-
modo fiat de licentia,& authoritate iudicis, Ita ſingu. tenet
Bal.in l.2.in penul.col.C.vbi in rem actio.

In eadem gl.ibi: & ſecundum hoc hodie eſſet correctum,
&c.glo.bene reprehēdit hanc ſolutionem: quia poſito quod
in dict.l.conſtitutionibus,dictio Quaſi,ſtaret aſſertiuè, & ſic
probaret ꝙ requiritur litis conteſtatio;tamen in d.l.ſicut.in l.
121 cùm notiſsimi.in princip.dicit † ꝙ ſola citatio interrumpit
m præſcriptionem: m & ſic ſequeretur quòd hodie illa duo edi
cta,de quibus in hoc tex.ſit mentio,eſſent hodie correcta.

In ead.glo.ibi:vt C.quando libelli.in prin.da.l.prima & ſe
cunda.quamuis aliter hanc non impugnent docto. tamē hìc
impugno:primò quia diuinat:ſed fortiùs illa l.j.& 2.ſolū pro
cedunt in actionibus prętorijs & pœnalibus, ut dicit text.in
d.l.2.& glo.in d.l.ſicut.in ver.nec ſufficit.& gloſſ.hic,ergo ſe
queretur quòd quantum ad alias actiones quę non eſſent an-
nales,iſta duo edicta non procederent,ſed eſſent correcta.
n n • In ea.glo.ad fi.Hanc etiam impugnant doct.quia d. l.ſi-
cut.& d.l.cùm notiſsimi.loquuntur tā in perſonalibus,quàm
in realibus. Præterea vltra eos, ſequeretur quòd in realibus
iſta duo edicta eſſent hodie correcta:quod nō eſt dicendū.Re
probatis ergo omnibus ſolutionibus glo.Ioan. Fabr.hic pro
ſolutione dicebat,& primò ꝙ d.l.conſtitutionibus. nihil fa-
cit, eo quia ibi nō quæritur de interruptione pręſcriptionis,
ſed an actio efficiatur tranſitoria ad hęredes: quia primò tra
ſitoria non erat.Et hęc fuit ſolutio, licet ipſe non dicat,gloſ.
in d.l.conſtitutionibus.in uer.quaſi.& glo.in d.l.fina.in gloſ.
mag.in princip.in verſi.acquirat.ff.de eo,per quem fact.erit,
& ibi

& ibi eam ẽt approbant Iacob.Butrig.Bart.& Bal.& ẽt Ange.
in l.2.§.ſi eam rem.ff.de vſucap.pro empt. Et ſuſtinendo hãc
ſolutionẽ,quantùm ad d.l.conſtitutionibus . quæ ſolutio vi-
detur eſſe communis,quia cõtra eã videtur obſtare tex.in l.ſi
cũ.§.qui iniuriarũ.ff.ſi quis cautio.reſpondeas vt per Imo.in
dict.§.ſi eã rem.& ad §.1.verſi.pœnales.infrà de perpe. & tẽ
po.actio.& l.1.C.ne ea delic.defun.cũ ſimil.qui tex. etiam vi
dentur multùm obſtare prædictæ ſolutioni,Rñdete ut p Ioã.
Fab.vt dict.verſic. pœnales . & per Cynum poſt antiquos in
dict.l.ſicut.Sed ad propoſitum noſtrum obſtant dict.l. ſicut.
& dict.l.cùm notiſsimi.in princi. quæ ſine dubio loquuntur
de interruptione præſcriptionis per citationẽ. Pro vera ergo
ſolutione,omiſsis his , quæ dicuntur per Ioan. Fab.hic,poſt
Iacob.& Petr.in quibus non attingunt veritatem:dicitẽ ſecũ
dum Iacob.But.hic,quem refert , & ſequitur Nicol. de Nea-
122 pol.hic, in 11. oppo. gloſſ. quòd † quædam eſt præſcriptio
merè odioſa,quæ procedit ſolùm ea mera neglıgẽtia non pe
tentis,nõ attento aliquo fauore præſcribentis , in qua nõ re-
quiritur nec titulus,nec bona fides:vt eſt præſcriptio trigīta
annor.& iſta ſola citatione,& cõuentione interrumpitur.Ra
tio eſt,quia cùm iſta præſcriptio currat ſolùm propter negli
gentiam non petentis, certè per citationem ceſſat ipſa negli
gentia quæ erat cauſa huius præſcriptionis . de iſta loquitur
d.l.cum notiſsimi.in princip.& d.l.ſicut.
123 † Quædam eſt præſcriptio merè fauorabilis,vt eſt vſuca-
pio triennij,quæ cauſatur ea mero fauore præſcribentis tan-
tùm, propter eius titulũ,& bonam fidem,non conſiderata ne
gligentia non petentis : & iſta non tollitur nec per citationẽ,
nec et per litis conteſtationem:quia per litis conteſtationem
non tollitur titulus,& poſſeſsio præſcribentis, ex quibus cau
ſatur fauor:vnde nunc requiritur ſententia : vt l.ſi poſt acce-
ptam.ff.de rei vendi.
124 † Quædam eſt præſcriptio miſta , quæ currit tam fauore
præſcribentis, quàm negligẽtia nõ petẽtis,vt eſt præſcriptio
10.vel 20.annor.& in iſta eligitur media via, ut non interrũ-
patur per ſolam citationem,aut executoris miſsionem:ſed re
quiritur litis conteſtatio:vt l.more,C.de rei.vendi.
125 †Quædam eſt præſcriptio,quæ ſui natura currit , vt ſunt
prætoriæ annales,qualis eſt redhibitoria, quanto minoris,&
ſimiles:& iſtæ interrumpuntur litis conteſtatione, vel libello
Principi dato:qui idẽ importat: vt l. prima & ſecunda. C. quã
126 libel.princip.da.† Et ſuprà ſcripta diſtinctio,quòd præſcri
ptionũ quædam ſunt merè fauorabiles,quędã merè odioſę.&
quædã miſtæ,probatur in l.fin.in fi.vbi gl.C.de edict.di.Adr.
toll.in gl.in ver.ex vna parte.cum glo.ſequ.in ver.ex vtroque.
& idem Bar.& alij.Sed habent Canoniſtæ tex.expreſſum , &
notabilem in cap.placuit.il 2.in §.præſcriptionum 16.quęſ.
4.Modò ad propoſitũ noſtrum illi duo titu.ff. ne quis eum,q.
& ff.de eo,per quẽ fac.erit. de quibus loquitur tex. noſter ad
fin.non poſſunt intelligi de præſcriptione merè odioſa trigin
ta annor.quæ ſola citatione interrumpitur: quia talis præſcri
ptio erat incognita de iure Digeſtorum:ut eſt gl.in l. qui oc-
cidit.§.1.uerſi.amiſerit.ff.ad legem Aquil.& gl. in l.Iulianus.
in glo.magn.ff.ex quibus cau. ma. Intelliguntur ergo neceſ-
ſario illi tituli uel in vſucapione triennij,vel miſta, uel de ea,
quæ currit ſui natura , in quibus præſcriptio non interrũpitur
per ſolam citationem,aut conuentionem,aut miſsionem exe
cutoris.Et ſic clarè ceſſabit contrarium glo.quòd iſta eſt me
tè veritas,& hanc ſolutionẽ ſequitur ibi Bart. ſcilicet in dict.
l.ſicut.C.de præſcrip.triginta annor.& in l.final.in princip.ff.
de eo,per quem fact.erit.& in l.ſecunda. §. ſi eam rem. ff. de
uſucapione pro empto. & omnes communiter ſequuntur.
127 † Qualiter autẽ interrumpatur præſcriptio ſtatutaria,º tã
o git hic Ange.de Aret.de quo vide Bartol. in l. in omnibus. ff.
de act.& ob.per Bart.& Angel.in d.l.2.§.ſi eam rem.ff.de uſu
cap.pro empt.per Bal.in l.fin.in princip. ff. de eo , per quem
fact.erit.& Angel.in dict.l.ſicut.
128 † Qualiter autem interrumpatur præſcriptio in crimina-
libus,ponit Bartol.in l.naturaliter.ad fin. ff.de uſucap. & in l.
mariti. §, quinquenniſi.ff. de adul. & Bald. in l. 1. C. quando
lib.princip.da.& Bald.& Angel.in d.l.cum notiſsimi.& Bal.
in d.l.fin.in fin.princip.ff.de eo,per quem fac. erit. & Lud. in
l.1.in princip.ff.de arbi.

129 † Et circa prædicta unum ſingulariter nota , quod ponũt
Canoniſtæ in d.cle.2.ut lite penden. quòd nunquam per cita
tionem interrumpitur præſcriptio,niſi de tali citatione ſit fa
cta relatio per nuntium iudici,& talis relatio ſit in ſcriptis re
p dacta. p Et ibi dicit Pe.de Anch.iſtud eſſe ſingulariſsimum di
ctum,& refert ſe illud audiuiſſe à do. Bal. in uoce allegante
Gul.de Cu.hoc tenere in dicta l.ſicut.
130 † Itẽ not. quòd nunquam per citationem interrumpitur
præſcriptio,quando actor,qui facit citari,fuit ipſe contumax,
& non comparuit in termino citationis,eo quia citatio circũ
q ducitur. q Ita Bal.in l.& poſt edictũ.§.primo,per illũ tex.ff.de
iudi.& in l.1.ff.de in ius voc.& in dict.l. fi. in princi. ff. de eo,
r per quẽ fact.erit.Eodem modo citatio nulla r nõ interrumpit
præſcriptionem,ſecundum Bartol. in l. accuſaturus. ff. de a-
dul.& Bald.in l.ſi pater.C.ne de ſta.defun.per gloſſ. no.ibi in
131 uer.ſtatus.quæ uidet † quòd litis conteſtatio nulla non inter-
rumpat præſcriptionem,nec inducat perpetuationem actio-
nis.Dicebat etiam not.Bal.in addi.ad Specul. in tit.de cita.q
non neminiſſe ſe legiſſe quòd citatio realis interrumpat præ-
ſcriptionem,quamuis uerbalis ſic.
132 † An autem libellus ineptus,uel male conceptus, interrũ
s pat præſcriptionem: ſhabetis gl.in Authen.offeratur. in glo.
fin.in uer.pro nihilo,& ibi Bal.in 7.colum.C.de lit.conteſt.&
per Bartol.in d.l.accuſaturus.
133 † An autem ſi per modum exceptionis ſit actio propoſita
in iudicio , an per talem exceptionẽ interrumpatur præſcri-
ptio,& an inducatur perpetuatio actionis:ponit Bart.in l.oẽs
actiones.ff.de regu.iu.& in l.ſi autẽ. la 2. §.final. ff.de negot.
geſt.& Bald.in dicta.l.cùm notiſsimi.in princ.& in §.imò ad
134 fi.& in l.2.alias 3.ad fi.C.de ædil.edict. † Illud ſemper tene
te menti,quòd illa demum litis cõteſtatio inducit interruptio
nem pręſcriptionis,& perpetuationem actionis,quando quis
conteſtatur litem eo animo , ut uſque ad finem litem perdu-
cat:aliàs ſecus.Vnde ſi lite conteſtata ſpõte deſiſteret , poſteà
a lite non diceretur interrupta præſcriptio. Gloſſ. eſt fin. quæ
iſtud in terminis tenet in c. placuit. il 2. §. præſcriptionum.
in uer.interrupta.16.q.3.& eam ſequitur, & commendat uſ-
que ad aſtra Ludo.Roma.in l ſi uerò.§. de uiro.in 24. fallent.
ff.ſolut.matrimonio.
135 † Extra gloſſ.reſtat ut uideamus qualiter formandus ſit li
bellus in hac materia iſtarum duarum actionũ,ſcilicet actio
nis in factum ex edicto,Ne quis eum , qui.& actionis in factũ
ex edicto , De eo,per quẽ fact.erit. de qbus duobus loquitur
§.noſter. ad fi. Et de iſtis libellis in utraque actione uide ple-
nè per Specu.in tit.de do.& contu.§.reſtat.in quarta parte.ad
fin.ſecundũ quod refert Nicol.de Neapo.hic, in ultimis uer-
bis huius §.& in dicto loco Specu.& ibidem Ioann. Andr.in
addi. ponunt practicam , & materiam dictorum titulorum.
136 † Et in primis in actione in factũ ea edicto,Ne quis eũ , qui.
poteſt ſic formari libellus ex mente docto.hic,maximè Ioã.
Fab.Dico cõtra Titium , quòd cùm corã tali cõpetẽti iudice
feciſſem in ius uocari Sempronium ad talem diem ex tali cã,
idem Titius dictum Sempronium ad ius uenientem per uim
detinuit,& impediuit:propter quod idem Sempronius ad di
ctum tẽpus coram dicto iudice non comparuit: qua propter
actio mea,quam contra eum habebam, extincta eſt . Qua-
re cùm dictus Titius teneatur mihi quanti in litem iurauero,
& paratus ſim iurare uſque ad ſummam centum : peto me
ad iuramentum admitti,& præſtito iuramento, dictum Ti-
tium in dictis centum condemnari,& compelli,&c. Et ſi ille
Titius exem ſſet à manibus familiæ , idem eſſet narrandum,
ſcilicet quòd ad inſtantiam meam ducebatur per familiam
iudicis authoritate , &c. & erit concludendum ut ſuprà . Et
prædicta forma libelli colligitur etiam ea dictis Bartol. in l.
137 penul. §.coercere. ff.ne quis eum , qui . † & ibi etiam habes,
per eum, qualiter formandi ſint articuli in actione hac ,quẽ
ſimpliciter refert Angel. de Aret. hic , in ultim.char. Et an
in concluſione libelli ſit fienda mentio de intereſſe,prout fa-
ciebant antiqui , ut Ioann.& Petr.& Nicol.de Neapol.in pe-
nult , quæſt. extra gloſſ. in materia actionis in factum : quæ
competit contra eam entem per uim : dicebat Ioann. Fab.
quòd non auderet hic ponere: cum hæc actio competat,
dato quod nihil interſit. Iſtud plenè examinaui ſupra in
gloſſ.

gloſſ.mag.in verſicul.item aduerſus.in princip. colum. 16.

158 † Qualiter autem ſit formandus libellus in actione in factum ex edicto, De eo, per quem fact. erit. dicite prout ſupra ſaluo, quòd in præcedenti ſit mentio de violētia: hic aūt doli. Dēt ergo narrari, ꝙ Titius per dolū fecit, vel doloſè procurauit, quod alius faceret, quominùs Sempronius in ius vocatus veniret ad iudicium: eò quia doloſè ſibi nuntiatum fuit, quòd pater eius mortuus fuit, vel aliud ſimile, propter quod non venit ad iudicium. Poſteà in concluſione debet concludi non vt ſupra, ſed in intereſſe. Et quia iſta actio competit nēdum vocanti: ſed etiam vocato exempto per dolum, vt ſuprà dixi in gloſſ.mag.in ver.item aduerſus.in ſecunda parte princip. ſi vocatus exemptus ageret, deberet & ipſe narrare, vt ſupra, & poſteà concludere ad ſuum intereſſe: vt hic habes in fine in ſpecie per Angel.de Aret. Et per iſta remanet expeditus præſens §.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a * Aduertas, quia illud interdictum non poſſet intentari principaliter pro rebus mobilibus perditis, ſed in conſequentiā: vt d.l.1.§.illud cum §.ſeq.Sar.

b * ALBVM PRAETORIS] Quid autē ſit album prætoris, vide Felin.in c.cum cauſam.de proba.in 4.colu.

c IN C.CVM CAVSAM] Vbi vide Felin.ad fin. 3. col. in ver.in ea.glo.ibi conclu.

d Adde bonum tex.in terminis noſtris in fin. infrà de pœna tem.litig.Sardus.

e * Adde prædictis Bartol.in l.ſi eis, qui pro emptore.in 5. qſt. prin.col.17.ff.de vſucap.& vide bo.tex.in l.1 §. ſed & ſi cum quis.ff.de vi & vi arma.vbi in delictis, quod factum eſt, ratihabitio mandato æquiparatur.Careaſſona Sardus.

f * Aduertas, nam contra iſtam primam fallentiā videtur tex. in l.item Mela.§.ſed ſi plures. ff. ad legem Aqui. vbi & ſic actio legis Aquiliæ datur ad intereſſe, vt l.at lex.§.fin. ff.ad leg. Aquil.& ſic ex parte agētis ſit rei perſecutoria, ex parte verò conuenti ſit pœnalis: vt d.§.ſed ſi plures. cū unius ſolu. nō liberat alium. Glo, ſentiens iſtud contrarium in d.§. ſed ſi plures, reſpondit actionē legis Aquiliæ eſſe pœnalē propter repetitionē retro factā, ēt ex parte agētis: nā ſi ſeruum tuum hodie debilitatum, qui hoc anno ſanus fuerit, interfecero, tanquam ſanum ſoluo quia ratione reſpectu tui agentis, pœnalis eſt. §. his autem verbis.ſuprà de l. Aqu. dicitur etiam pœnalis, ideo quia per inficiationem creſcit: vt in d.§. ſed ſi plures. plenè habes pèr gl.dic.vt ibi Et ꝙ actio legis Aqui. ſit pœnalis; voluit gl.not.in l.pe.§.fi.in verbo.in ſingulos. ff.ne quis eum, qui in ius voca. eſt vi exi.Careaſſona Sardus.

g CONSVLVISSE] Quod tamen conſilium in numero ſuo cum impreſsis non reperitur.

h * Pro hoc bonus tex.in c.de cauſis.§.fin.extra de offi.& poteſt.iud.de l.Sardus.

i VEL LACERAVIT] Vide Felin.in c.accepimus. in fi. 2. col.uer.ult.omiſsis his.de filiintru.

k CAP. CVM OLIM.] Vide omnino Fel.& ibi in fine vide quid de frangente ſolum illam chartulam, cum qua literæ clauduntur: an aliqua pœna puniatur.

l * Hæc ſol.laſ.iudicio meo, ſapit veritatem; & uidetur de hoc caſus in l.ſi libertus in ius, ff. de ius u. c.iuncta dict.l.pe. Carcaſſona Sardus.

m IN CORPORE] Vide Fel. in c.quo ad cōſultationē in fin.7.col.de re iud.& in cap.ad liberandum.de Iudæis ibi: nota tertiò.& Pari.de Puteo in tract.ſynd.in uer. licet dicatur.

n * Vide Bar.ī l.ſed ſi unius.§.cum ſeruus.ff.de iniur. Sardus.

o * Pro intelligentia illius gl. uide Bart.in d. l. ſed ſi unius. §. cum ſeruus.ff.de iniur.Sardus.

p PECVNIARIAM] Adde do.Alex.de Imo. in l. non ſolum.§.morte, circa fi.de ope.nun.Lud.Roma.in l.1. §.& poſt operis.eo.ti.& Ful.in auth.ſed nouo iure.C.de ſerui. fugi.

q PARENTES] Vide Franc.Arēt.in l.cūm quidam. §.dicitur.de acquiren.hæred.

r * Aduerte pro intelligentia uera dict.l.Iuriſconſultus. §.parentes.ff.de gra.ff.l.4.§.parentē.ff.de in ius uoc.quòd & ſido ctores intelligant propriè parentes dici uſque ad tritauum duntaxat, alios uerò largo ſumpto uocabulo, & idem in liberis uſque ad trinepotem, quod audiui in uoce do.& præceptorē meum Maria.Soc.Iuni.melius illa iura declarantem, uide licet dum tex.dic.t, parentes uſque ad tritauum proprio uocabulo nuncupantur, & ead eſt, quod non reperitur ſpeciale nomen, niſi uſque ad gradum tritaui: ſed non dicit quòd propriè non dicantur parentes: ut dict.l.4.§. parentem. de in ius uoc.& idem in liberis quod non reperitur ſpeciale nomē, niſi uſque ad trinepotem: Sed bene cæteri propriè dicuntur liberi: Vt l.ſed ſi hac.§.liberos.ff.de in ius uoc. Et illam puto uerā illarum legum intelligētiā. Anto. Angel. Carcaſſona Sardus.

ſ NATVRALES TANTVM]. Vide Fel.in c.in pſentia.in 8.col.uer.in ea.glo.de proba. ubi plenè. & uide do. Alex. de Imo.in cōſ.2.in 1.& 2.col.& in cōſ.25.in prima colu.cum ſequen.in prima parte.ubi ponit nunquid appellatione legitimorum, & naturalium, intelligantur illi, qui ſunt a natura legitimi, an uerò etiam de alijs de quo ēt per eum in conſil.57. in 6.col.1. parte. ubi ponit quid de adoptiuo, an ueniat. & idem in conſilio 87.in 1.2.11.& 12.col.in 2.parte.

t LIBERORVM] Vide dominum Alex.de Imo.in conſil. 117.in 2.parte, in ultim.colum.in fin.

u * Vide Barto.in l.ſecunda, in princ.ff.de accuſa.& ex ibi dictis dubia redditur uide Ioan.de Imol.limitatio. Sardus.

x VOCARI] Vide Felin.in c.cum nuntius, de teſti.

y QVAM CARNALIS. Adde idē tenētem Pari. de Puteo in tractatu ſynd.in uerſic.ſuſpicio.in ultim. colum. facit etiā ad hoc quod no. refert Felin.tenere Abb.in cap, decernimus, circa fi. de iud. quod ſæpe reperitur eccleſiam diſpenſare in cognatione carnali, ſed in ſpirituali nunquam.

z PROHIBITAE] Quomodo teſtificari poſsit, uide Fel.in c.cum nuntius.circa fin.1.col.de teſti.& uide Bart.in cōſi.incip.in quæſtione uertente inter dominum Simonē, & Ang.in conſi.1.& do.Alexan.de Imo.in conſi. 113. in ſecunda parte

a AMICI] Et alibi idem Cicero eodem lib.de Offic.inquit unicuique noſtrum chari ſunt parentes, chari liberi, & familiares: ſed omnes omnium charitates una patria cōplexa eſt.

b * Adde quod gloſſ.in leg.generaliter. ff. de in ius uoc. tenet clericum poſſe ſine uenia in ius uocari.Sardus.

c * Aduertas, quia Bartol.in dicta l.fi.& ibidem Bald.in prima lectura nihil aliud dicunt, quàm glo.dixerit.Sardus.

d * Adde quod, iudicio meo, extraneus uidetur intellectus Angel.ad l.ſed eximendi.item ſi quis.& ad l.penultim.§. 1. ff.ne quis eum.qui in ius uoc.&c.nam cum emptor a domino conuentus facit citare uenditorē, ut paret ſibi actionem de euictione, non dicitur dolo facere aduerſus quenquam, cùm iure ſuo utatur.l.nullos.ff.de regul. iur. Et pro hoc facit bonus tex.in argumen.in l.at qui natura.§.ſi cum me.ff.de neg.geſt. nec etiam Bartol.& aliorum antiquorum intellectus placet, quia tex.in dicta l.penul.§.primo, refert ſe ad æſtimationem rei, de qua erat controuerſia, & ſic reſpectu rei, cuius cauſa fuerat citatus exemptus, & uelle intelligere reſpectu rei, cuius cauſa non fuerat citatus, cùm de illa controuerſia non ſit text.in dict.§.primo, non poteſt habere locum. Præterea apertò laborat diuinationis ſcrupulo huiuſmodi Bartol. intellectus. quis enim ipſis reuelauit quod agens contra citatum aliam iuſtam cauſam non haberet? ideo teneas alium intellectum Iacob.Butriga. Angel. Salicet. & Pau. Caſtr. ac domini Alexand.qui ſapit ueritatem. & tenendo iſtum intellectum ad illa iura, mirabilis profectò uidetur illarum legum deciſio, quòd uocanti quempiam per calumniam ad ius, & ſi uocatus fuerit exemptus, detur actio. certè iſte delinquit, ut toto titul. ff.de calum.& ex quo ueniret puniendus, lucrum reportat: contra l.ſiue hæreditaria. ff.de ne. geſtis.& l. ſi cui, in princip.ff.ex qui. cau.maior. cum mille ſimil.& contra illud generale; dolum & malitiam non debere alicui patrocinari. cap.intelleximus.extra de iud.l.ſi legatarius. C. de legat. & cum agens per calumniam delinquat, & etiam ille, qui ui eximit, delinquat, deteriore loco eſſe deberet ille, qui partes petitoris ſuſtinet: ut l.ſecunda.in princip.ff.eo.titul.ne quis eum &c. Dupliciter poteſt illud contrarium tolli. Primò ut dicamus quòd iudex ignorabat illum calumniatorē eſſe, ex quo

in

in dubio quilibet præſumitur bonus.c.fin. extra de præſum. dato quòd iſte in ſe verè eſſet calumniator. Et in iſtis terminis loquuntur illa iura. Sed ſi conſtaret eum eſſe in calumnia ipſi iudici, & eũ deliquiſſe, iudex hunc agẽtẽ ex illo edicto repelleret propter ſuam apertam calumniam. De hoc do.tex. iuncta gloſſa ſemper menti tenenda, in l. qui cum natu maior. §. ſi patris. in verſicul. vel calumnioſam. ff. de bon.lib. & lib. facit alia gloſſ. no. in leg. ſecunda. §. quod ſi actor. in ver. rei qualitas. C. de iur. calum. & verè in iſtis terminis loquitur tex. in dicta l. ſecunda. in princip. ff. eo. ſuprà alle. quia conſtabat, libertum deliquiſſe vocando patronum in ius ſine venia, & conſtabat etiam eximentem deliquiſſe. Vel ſecũdò dicat quòd eſt ſpeciale propter iudicij rigorem ſeruandum, & contemptam iudicis vocantis authoritatem. Et hanc ſolu. ponit glo. in dict. l. pen. §. 1. in verſicul. quod in veritate. in fin. licet non ita formet opp. nec in proprijs iſtius oppo. terminis loquatur Anto. Angel. Carcaſſona Sardus.

e In rubrica. quem ibidem vide in nu. 4. cum pluribus ſeq.

f * Videlicet quod bene & pœnalis actio ex illo edicto, de eo per quem fa. erit. dato quòd ex vna parte tantùm ſit pœnalis. Sardus.

g Adde in hac quæſt. veriorem videri Salic. & Iaſ. ſententiam quòd imò talis receptans, & occultans, teneatur creditori. Primò moueor tali ratione, quæ eſt ratio quod quis ex edicto de eo, per quẽ ſac. erit. tenetur actori ad intereſſe. Certè nulla alia, niſi quia ſuo dolo actor damnum paſſus eſt. Hoc facilè probatur ex l. 1. in princi. & l. fi. in prin. & §. fina. ff. codẽ. ſed in quæſtione noſtra dolo acceptantis, & occultantis creditor damnum patitur, quia ſuum conſequi non poteſt: ergo dicamus eum teneri. Nam iſta duo æquiparantur, quòd quis ſit citatus, vel quòd ipſe fecerit quò minus citaretur: vt eſt text. in cle. ſecunda, vt lite penden. nihil innou. Præterea contra Bal. vrget quippe tex. in dicta l. fin. C. de ope. lib. nec video quare magis teneri debeat occultans libertum, quò minus patrono operas debitas præſtet, quàm occultãs alienũ debitorẽ. Præterea facit, q̃a ſemper via eſt præcludẽda malitijs. l. in fundo. ff. de rei vend. cap. 1. §. fin. de iuram. cal. lib. 6. quod non eſſet, ſi iſte impune occultaret, nec debet alteri per alterũ iniqua cõditio inferri. l. non debet. ff. de reg. iur. Et pro iſta parte videtur tex. ſumpto argũ. per locũ a ſpeciali, in l. præſẽti. in princi. ibi: nec pro his venerabiles, &c. C. de his, qui ad ecc. confug. & facit tex. in ratione ſui, in l. ſi liber homo. ff. ad exhiben. vbi ex rõne illius tex. videtur probari, quòd ex quo creditoris pecuniariter intereſt, occultans, ſeu receptãs teneatur actione ad exhibendũ, ſaltem vt exhibeat debitorẽ. & pro hoc faceret tex. ibi: q̃ ſi in finibus. in dicta l. præſenti. ſuprà alleg. Nec eſt verum quòd titulus, ne quis eũ, qui. &c. eſſet ſuperfluus, ſi eximens aliter, quàm per vim, teneretur. quod patet per totũ titulũ. ff. de eo, per quẽ fac. erit. item ex titulo, ne quis eum, qui &c. tenetur quis actori quãtum in litem iurauerit, etiam ſi calumnietur. l. pe. §. 1. ff. eo. in quæſt. noſtra ad verũ intereſſe dicta l. final. in princip. ff. de eo, per quẽ fac. erit. Sed aduerte quòd contra omnia ſupra dicta videtur tex. ad literam in l. fi. §. fi. ff. de lib. ho. exhiben. & per illum text. determina. no. ab. Ioan. de Pla. in §. præterea. infrà eo. quòd acceptans in domum ſuam mercatorem, qui decoxerit, non põt conueniri vt eum exhibeat, vel aliàs teneatur ad intereſſe. Vno modo ſaluam, & relinquam te cogitantem quòd verum eſt, q̃ dicta l. fi. §. fi. probat q̃ nõ cõpetat illud interdictũ creditori, quia fuit inuentum duntaxat tuendæ libertatis cauſa: vt l. prima. ff. eod. nec datur cõtra eum, qui volẽtẽ ſine dolo malo retinet: vt leg. tertia. §. ſi quis volẽtẽ. ff. eod. Nec per hoc negatur, quin alia remedia cõtra receptãtẽ, & occultantẽ, cõpetant, arg. eorum, quæ ſuprà dixi. Et uideas Bal. qui aliter vr̃ loq̃ in cap. primo. §. inſig̃nali. ſi de feu. fue. cõtro. inter do. & agn. ſuper quibus oĩbus cogitabis. Anto. Ang. Carcaſſona Sardus.

h * Adde quòd intelligo dictã l. quartã. §. item qui confeſſum. in confeſſo & conuicto de crimine læſæ maieſtatis: & videtur eſſe de mente gloſ. ibi ſecundum vltim. intellect. qui magis placet: qui in dicta leg. quarta. ff. ad legem Iulia. maieſt. in dicto §. item. poſt enumeratas aliquas cauſas, ex quibus quis incurrit crimen læſæ maieſtatis. ſequitur doct. §. item ut ſic illa dictio Propter hoc, intelligatur, ideo quia inciderat in læſæ maieſtatis crimen. Et in dubio hæc interpretatio tanquã benignior eſt accipiẽda, arg. l. ſi preſes. ff. de pœn. & c. in pœnis. de reg. iur. in ſexto. Si verò pro alio crimine, ſatis eſſet eum teneri ea pœna, qua in carceratus tenebatur. arg. dict. l. quo. C. de exa. tri. lib. 10. & l. fi. C. de ope. li. Carcaſſona Sardus.

i IVDICI] Aff, & quãdo vero iudici reſiſtere liceat, vide Felin. in cap. ſi quando. circa prin. de offi. deleg.

k EXTRAIVDICIALEM] Vide Felin. in c. illud. in 5. col. ver. decimaquinta concluſio. de præſcrip.

l * Aduerte quòd & ſi conuentio extraiudicialis non interrũpat præſcriptionem, dicta l. alienam. ff. pro emp. impedit tamen inchoandam, vt eſt tex. notabilis, quamuis vulgatus, in l. ſi fundum. C. de rei vend. Sardus.

m PRAESCRIPTIONEM] Vide Angel. de Aret. in conſilio 137. quod eſt inter conſi. domi. Alex. de Imo. in ſecunda parte. vbi an per citationem perſonalem, an per realem, & quomodo.

n * Adde quòd Iaſ. iudicio meo, non intellexit gloſſ. nec eius mentem percepit. Nam gloſſ. reſpondet ad dict. l. conſtitutionib. q̃ ibi eramus in caſib. in quibus libellus, vel cõuentio habebat vim litis conteſt. vt eſt in actionibus pœnalibus prætorijs, dicta l. prima & ſecunda. C. q̃n libell. princip. obla. & Iaſ. multùm inconſultè facit conſequentiam: ergo ſequitur quòd iſti duo tituli quò ad alias actiones perpetuas non pœnales, ſunt correcti: quod nullo pacto inferri põt ex gl. noſtra. Tu vero inferas ex hac ſolu. gloſſ. quòd iſti duo tituli, de quibus in hoc §. non procedunt in illis actionibus, in quibus conuentio habet uim litis conteſtatæ, vt dicta l. conſtitutionibus. ſecundum iſtum intellectum gloſſ. in alijs verò perpetuis non pœnalibus, in quibus libellus non habet vim litis conteſtatæ, iſti tituli ſine dubio procederent. Et hæc eſt propriè mens gl. noſtræ: quamuis dicta l. cõſtitutionibus, aliter intelligatur, vt ſtatim ſubijcit Iaſ. Carcaſſona Sardus.

o STATVTARIA] Vide Fel. in cap. illud circa finẽ, ſecũda colũ. in uer. circa ciuiles. ubi ponit, an per ſolam citationem.

p REDACTA] Vide Fel. in d. c. illud. ſexta col. uer. ſecunda concluſio. de præſcrip.

q CIRCVNDVCITVR] Vide Fel. in d. c. illud. in ſexta colum. uer. neruntamen ſuper his. ubi refert ipſe hanc quæſtio. fuiſſe in Rota.

r NVLLA] Vide Feli. in d. ca. illud. in fin. ſecundæ colum. in uer. dum ſubdit Abbas. de præſcrip.

ſ * Præſcriptionem Vide Fel. in d. c. illud. in tertia col. circa fi. in uer. ſecunda declaratio. de præſcrip.

SVMMARIA §. PRAEiudiciales.

1 *Actiones præiudiciales, quare dicãtur præiudiciales. 2. 4. 13. 14. 15. 38. & 39.*

3 *Sententia lata ſuper principali, an ſuper incidenti præiudicium faciat. 26.*

5 *Petitio hæreditatis cauſa, centumuiralis dicitur.*

6 *Iudicium vniuerſale an dicatur præiudiciale ad aliud eodem modo vniuerſale.*

7 *Iudicia vniuerſalia an ſi pendeant, dicantur præiudicialia ad iudicia particularia.*

8 *Iudicio particulari an ille, contra quem agitur vniuerſalè contra alios agere poſſit.*

9 *Iudicia particularia, an ſi ſit contentio inter duos ſacerdotes de rectoria alicuius eccleſiæ, vel aliqua præbenda, ſi lere debeant vt per aliquem eorum interim intentari non poſſint.*

10 *Prælatus ſi locauerit prædium eccleſiæ, & ei poſteà moueatur quæſtio de prælatura, an pendente iſta quæſt. penſionem ſoluere poſſit.*

11 *Penſiones ſi abbati non iuſtè electo ſoluantur, an ſoluentes liberentur.*

12 *Iudiciũ an vitietur per omiſſionẽ cognitiõis præiudicialiũ.*

16 Senten.

16 Sententia lata ſuper ætate, an alijs perſonis præiudicet.
17 Exceptiones præiudiciales quæ dicantur, & quæ replicationes. 18.
19 Actiones præiudiciales an ſint in rem, vel perſonales. 20. 22.
21 Pars minor cedit maiori.
23 Verbum Videtur, quando ſit veritatis expreſſiuum.
24 Cauſa alimentorum eſt ſummaria.
25 Libellus an requiratur in cauſis ſummarijs.
27 Sententia quando in præiudicialibus, vel quaſi, inter illos, quorum principaliter intereſt, principaliter cognitum ſit: an inter eos lata omnibus præiudicet.
28 Sententia lata in præiudicialibus ad hoc vt faciat ius quò ad omnes, quot requirantur. 31.
29 Sententia lata cum vno, an præiudicet omnibus.
30 Sententia, ſi contentio ſit inter duos nobiles de iuriſdictione, ſi feratur pro vno, an præiudicet populo illius caſtri.
32 Pluralis locutio non poteſt eſſe contenta minori numero duorum.
33 Teſtator, ſi inſtituat duos filios heredes vniuerſales, filiã in certa quantitate: & ſi aliquis eorum deceſſerit ſine liberis, quòd portio eius deueniat in ſuperuiuentes: an mortuo vno ex filijs, filia ad illud fideicõmiſſum admittatur.
34 Remedium ordinarium vbi adeſt, ſemper ceſſat extraordinarium.
35 Actiones præiudiciales directas et contrarias an ſit dare,
36 Libelli actione vtili præiudiciali qualiter ſint formandi.
37 Libellus quando agitur rei vendicatione adiecta cauſa, de iure Romano, qualiter formandus ſit.
40 Petitio hæreditatis an hodie ſit præiudicialis.
41 Coloni cenſiti, & adſcriptitij, qui dicantur, & qualiter differant.
42 Colonorum quot genera ſunt.
43 Actiones vtiles, & directa differunt, & diſtinguuntur tã quam ſpecies oppoſita.
44 Actio directa præiudicialis quòd liberis perſonis non competat, eſt notoriè falſum.
45 Actio vtilis præiudicialis cõtra quot cõpetat. 46. 47. 52.
46 Actio præiudicialis an reperiatur, per quam quis aliquã in vxorem, vel vxor aliquem in virum vendicet.
48 Officium iudicis an pro adſcriptitijs, & cenſitis, & contra eos competat, & an confeſſoria, & negatoria vtilis tantùm, & an præiudicialis vtilis: & an rei vendicatio adiecta cauſa, de iure Romanorum. 51. 52. 53.
49 Officium iudicis an ad futuras præſtationes competat. 55.
50 Tractatus futuri an ſpectent ad iudicem. 56.
54 Libellus quando agitur contra adſcriptitium, cenſitum, & ſimiles perſonas, qualiter formetur, & quando agitur contra vaſallum: & econtra quando agitur a vaſallo contra dominum.
56 Lex, cum de in rem verſo, quando locum habeat. 57. 58. 63. 64. 69.
61 Emphyteuta ſi decem annis ſoluat canonem, an talis præſtatio ſufficiat domino ad probandum eum emphyteutam ſuum.
62 Emphyteuta ſi, amiſerit inſtrumenta ſuarum inueſtiturarum, an ex diutina præſtatione canonis emphyteutici probetur quòd præceſſerat conceſſio in emphyteuſim.
66 Ruſticus an ſi ſoluit mihi omni anno vnum par caponum per decem annos, in futurum teneatur.
67 Notarius ſi per decẽ annos ſe pro notario geſſit, an per hoc probetur, & præſumatur.
68 Prælatus ſi nomine cenſus tres ſolidos quolibet anno habere debeat, an recipiendo duos tantùm omnibus annis, præiudicet eccleſia.
70 Statutum ſi requirat probationem etiam inſtrumentalẽ, an ſufficiat probatio per præſumptionem.
71 Probatio quæ ſit per præſumptionem legis, an ſit vera. & cadat in ſtatutis.
72 Probatio filiationis quæ ſit per præſumptionem legis, an ſit vera, aut ficta, & an cadat in ſtatutis.
73 Probare non dicitur ille, qui iuris præſumptionem pro ſe habeat.
74 Sententia lata in hac forma: Condemno te ad ſoluendum vnum par caponum omni anno tali domino prout tui antceſſores fecerunt, nullam penitus conditionem habet.

§. PRAEIVDICIALES QVOque.

QVAMVIS iſte §. ſit multùm latè p gloſſatorẽ noſtrum Accur. commẽtatus, eo tamen non contenti docto. antiqui, & etiam alij Scribentes, tot, & tantas quæſtiones congeſſerunt, vt ex eorũ ſcriptis poſſit propemodum infinitum fieri. Iacobus de Ra. & Ioannes de Blanoſco antiquus doctor & ſolennis, de quo mentionem facit Bartolus & eum commendat in l. quod Nerua. in lect. & etiam in repet. ff. depoſiti. in §. hoc. accumularunt etiam materiam feudorũ, quorum pleraſque quæſtiones tetigit poſteà, & proſecutus eſt Nicol. de Neapol. hic. Ioannes verò Fab. ſuper hoc §. tot quæſtiones aggregat, vt penè innumerabiles ſint. Ego ea duntaxat attingam, quæ neceſſaria putanero ad hunc tex. & eius gloſſ. poſthabita omninò materia feudorum tanquàm extrauaganti, & penitùs aliena.

Ad euidentiam præſentis §. & glo. ſuarum præmittendum
eſt, quòd actiones dicuntur præiudiciales pluribus modis: in
quo doc. variant, ꝙ Iaco. & Nic. de Neapo. in prin. huius §. te-
nent, quòd quatuor modis. Ioan. Fab. in ſecunda col. dicit ꝙ
tribus modis: aliter dicit glo. no. in l. per minorem. & eſt glo.
vnica. & ibi aliter Bartol. ff. de iu. Ego ſequor doctrinam Bart.
non ibi. ſed in l. fundum. ff. de excep. & in l. ſiue contra. §. 1. in
tertia col. ff. de lib. agno. cum quo etiam tenet Angel. hic cir-
1 ca 3. aut. 4. col. ꝙ † præiudiciales dicantur altero de tribus
modis principalibus, alias tamen, quàm dicat Ioan. Fab. hic.
Primo modo dicuntur actiones præiudiciales ratione cõtin-
gentiæ, quando cauſæ ſic ſe contingunt, quòd ſententia lata
in vna, facit præiudicium in alia, & parit exceptionem rei iu-
iudicatæ: quod eſt, quando vna cauſa eſt principalis, & aliæ
ſunt acceſſoriæ ad illam principalem. Et iſtæ appellantur præ
iudiciales, quia præiudicant alijs quæſtionibus ſe inuicẽ con
tingentibus in duobus. Primò, quia vna intentata, neceſſe eſt
2 alias ſilere. Secundò, † quia ſententia lata in vna facit præiudi
cium in alia, & parit exceptionẽ rei iudicatæ. Exẽplũ: ſi eſt q̃-
ſtio de proprietate talis fundi inter te & me, & tu velis pen-
dente prima quæſtione petere fructus dicti fundi. vel dicere
dicto fundo deberi ab alio fundo meo ſeruitutẽ: certè prima
quæſtio de proprietate dicitur eſſe præiudicialis ad alias, eò
ꝙ alias ſilere facit, & alijs pariat exceptionẽ rei iudicatæ: &
de iſtis præiudicialibus non loquitur hic §. 1. nec eius mate-
ria: ſed de eis loquitur l. fundũ, & l. fundi. ff. de excep. & dicta
l. per minorẽ. ſecundũ vnam lect. & proptereà dicebat Paul.
de Caſt. in l. edicta, penulti. colum. C. de eden. ꝙ ſi primò a-
ctum eſt confeſſoria ratione ſeruitutis debitæ alicui fundo, ſi
poſteà agatur rei vẽdicatione ad edictũ fundũ ratione domi
nij, iſta ſecunda tanquam præiudicialis facit ſuperſederi in
prima. Ita intelligit l. ſi ante viã. ff. de excep. Declarat tamen,
& intelligit, vt ibidem per Bar. De iſtis etiam præiudicialibus
loquitur l. 1. C. de ordi. iudi. cũ his, quę ibi traduntur per doc.
3 maximè per Barto. vbi habetis materiam, † an & qñ ſnĩa la-
ta ſuper principali, faciat præiudiciũ ſuper incidẽti. De qua
materia ẽt per Bart. & alios in l. qui Romæ. §. duos fratres. in
3. & 4. col. ff. de verborũ obligã. per Ange. & Imo. in l. ſi quæramus. ff. de teſtamen. per Bald. in l. pen. incip. ſi iudex. ff. de his,
qui

qui ſunt ſui,uel alie.iur.Et in iſtis locis maximè per Bar.in 2.
colum.in d.§.duo fratres.& per Bal.in d.l.pen.habetis, an ſē
tentia lata in principali,præiudicet in incidenti, & an faciat
ius ſuper incidenti:puta ſi ſit confirmatū laudū, an faciat po
ſteà ius, vel prǽiudicium in pœna cōpromiſsi.ibidē videatis.
4 †* Secūdò principaliter, actiones dicuntur præiudiciales,
prout ſentit Nico.de Neapol.poſt Iacob. But. & multū opti-
mè declarat Card.in d.l.fundus.& d.l.per minorē. rōne ma-
ioritatis,vel præeminentiæ,qñ actiones ſunt maiores,vt quia
vna ſit maioris authoritatis,quàm ſit alia:& iſtæ dicuntur p̄-
iudiciales,quia dum pendent, præiudicatur alijs minoribus
quæſtionibus,& eas ſilere faciunt.Et iſtud pōt cōtingere duo
bus modis,vt declarat Bart.in d.l.fundū. & ſequitur ſimplici
ter Ang.de Are.hic, Vno modò in cauſis ſe inuicem nullo mo
do contingentibus:vt l.fi.C.de ord.iud.vbi cā ciuilis nihil ha
bet facere cum criminali:ſed ratione cuiuſdā præeminentię,
quàm habet cauſa criminalis,prius cognoſcitur de cauſa cri
minali,& ſuperſedetur in ciuili,& ſic iudiciū criminale dici
tur eſſe potentius ciuili:vt dicta l.per minorē. ſecundum aliā
lect.Secundo modo poteſt contingere in cauſis ſe inuicē cō-
tingentibus ſolùm propter aliquale præiudiciū,vt in petitio-
ne hęreditatis:vt l.fi.C.de pet.hęred.& l.ſi poſt litē.& ibi Bar.
ff.de excep.Hæc verba vltima Bart.ſunt multùm obſcura: &
ita ea ſimpliciter,& in obſcuro recitat Ang.de Aret.hic: ſed
ea reperio alibi benè declarata per ipſumet Bart. in l. ſi quis
libertatē.in penult.col.ff.de pet.hæred.Hoc modo petitio hę
reditatis non habet contingentiā cum alijs cauſis particula-
ribus,quo ad plenū præiudiciū, ita vt ſententia abſolutoria
lata in ea,faciat plenū præiudicium in alijs, vt in alijs pariat
exceptionem rei iudicatæ, ſicut ſit in dicta l. fundi. & dicta l.
fundum.ff.de exception.ſed parit qualequale præiudiciū.di-
cta l.poſt litem,iuncta dicta l.ſi quis libertatē. Et ratione hu-
ius qualiſqualis præiudicij pendente iſto iudicio vniuerſali
5 petitæ hæreditatis,alia iudicia particularia differuntur: † quia
iſta cauſa petitionis hæreditatis,quæ centumviralis dicitur,l.
fina.C.de petit.hæredi.dicitur eſſe maior ratione authorita-
tis,& eius nobilitatis,eò quòd inducta ſit à ſenatoribus, qui
erant centum numero.dicta l. final. ratione cuius nobilitatis
aſſumit ſibi dictū priuilegium:& de iſtis præiudicialibus nō
loquitur etiam iſte §.ſed de eis loquuntur leges prǽallegatę:
de quibus etiam loquuntur pulchrè tradita per Bart. in dicta
6 l.ſi quis libertatē.in fi. col. vbi ponit Bartolus † an, & qñ vnū
iudiciū vniuerſale dicatur eſſe præiudiciale ad aliud eodem
modo vniuerſale,ita quod propter vnum aliud differatur: pu
ta ſi eſſent duo iudicia vniuerſalia,vnū ſm teſtamētū,& aliud
7 contra teſtamentum.Ibidem etiam ponit Bartolus, an † ſi pē-
dent iudicia vniuerſalia,dicantur eſſe præiudicialia ad iudi-
cia particularia,vt interim iudicia particularia ſilere debeāt.
De quo ēt habetis,& latiùs per eū in dicta l.ſi poſt litem.ff.de
excep.& in l.ſi bonæ fidei.per illū tex.ff.de peti.hæred.& in l.
non diſtinguemus.§.ſi ēs.ff.de arb.Accedant q̄ traduntur per
Baldū in l.fin.C.de petitio.hæredi.maximè in 1. & 2. col.etiā
8 in penultima col.vbi inter cætera ponit,† an ille,cōtra quem
agitur vniuerſali iudicio,puta petitione hæreditatis,poſsit ip
ſe agere contra alios particulari iudicio, puta conuenire de-
bitores hæreditarios:vide ibi per eū.Ponit ēt Bartol. in dicta
l.ſi quis libertatē.in fi.col.& latiùs in dicta l.ſi poſt litem.poſt
Inno.in c.quia in cunctis.in fin.glo.magnę.de conceſ. præbē.
an ſi ſit contentio inter duos dominos de iuriſdictione alicu-
9 ius caſtri,† vel ſi ſit contentio inter duos ſacerdotes de recto-
ria alicuius eccleſiæ, vel de aliqua præbenda, an interim iudi
cia particularia ſilere debeant, vt interim non poſsint per ali
quē eorū intentari:vide ibi per eū: & quod in propoſito pul-
chrę decidit Baldus in leg.emptorē.in 3.col.in ver.pone,qui-
10 dam tanquam prælatus.C.loc.† vbi quæritur, an ſi aliquis tā
quam prælatus locauit prædium eccleſiæ, poſtea mouetur ei
quæſtio de prælatura:an pendente iſta quæſtione præiudicia
li ſuper prælatura, teneatur quis, & compelli poſsit ei ſolue-
re.Et decidit notanter ꝙ ſic:niſi ſibi ſit interdicta adminiſtra
tio,aut mihi interdictum ſit,ne ſoluam,vt ibi per eum. Acce-
dant in ſimili determinata per Bartolum in l.ſi vrbana.per il
lum tex.ff.de cōdi.inde.& per eundem Barto. in tract. ſuo de
tyrannide.in 7.quæſt.princ.& latè per Bal.in l.2.col. 13.verſi.
11 et quid de ſexto.C.de ſer. & aqua. † An ſi abbate non iuſtè ele-
a cto,& in monaſteriū intruſo, a ſoluantur penſiones,an ſoluē-
tes ſibi liberentur. Et circa iſta duo generalia præiudicialiū
12 actionum,pulchrum eſſet videre,† an iſte ordo,vt prius co-
b gnoſcatur b de præiudicialibus,ſit de ſubſtantia,adeò ꝙ eius
omiſsio vitiet iudicium.De quo videatis per dom.Ant.de Bu.
& do.Card.Flo.& Io.de Imo.& cæteros Cano.in cap.exhibi
ta.extra de iud.poſt gloſſ.& doct.in cap.cæterum. extra de re
ſcrip.& quod no.Bar.in l.à procedente.C.de dila. & in l. 1.C.
de ordi.iud.& in l.q̄ramus.& ibi ēt p Ange.& Imo.ff.de teſta.
& per Bal.in l.prolatā.in 1. col. C. de ſen. & interlo.om.iud.
13 † Tertiò principaliter & vltimò dicuntur actiones præiudi
ciales,quando agitur de ſtatu perſonæ alicuius, cùm tūc di-
catur agi de magno præiudicio,ſcilicet ſtatus:& iſtæ dicūtur
præiudiciales,quia præiudicant,vel aptæ ſunt præiudicare a-
lijs cauſis vt videbitis ſecundū Ioan.infrà in glo. 1. mag.in 4.
parte princip.Et de iſtis loquitur §.noſter, & eius materia.Et
iſtæ præiudiciales ſunt tres, quæ hic in tex. enumerantur. Et
de prædictis,quot modis actiones dicantur præiudiciales,vl
tra prædicta vide etiam per Abb. Pan. in cap. tua. in 2.col.de
ordi.cog.& in conſi.97.in 2.col.incip. viſis inſtrumentis.
14 † Non omitto tamen quod Bal.in d.l.per minorē. per alia
verba,ſed effectualiter,dedit aliā theoricam in iſta materia,
dicens,quaſdam eſſe præiudiciales abſolutè, vt quæ cōpetūt
pro ſtatu: vt hoc §. Quaſdam reſpectiuè, habito reſpectu ad
iudicium: & hoc poteſt eſſe trib. modis. Vno modo ratione
authoritatis,ut eſt in petitione hæreditatis:ut d.fin.C. de pet.
hæred.Secundò rōne perplexitatis in d.l.fundum. Tertiò ra-
tione contrarietatis,uel maioritatis: ut l. contra maiores. C.
de inoff.teſt.de quibus ibi uideatis latiùs per eum: quem to-
tum ſimpliciter refert Ang.de Are.hic. & fuerunt uerba glo.
pro maiori parte in dict.l.per maiorem.ff.de iudi.
15 † Non omitto etiam quod Io.Fab.dicebat, quaſdam alias
dici actiones præiudiciales,quando ſententia lata in eis, præ-
iudicat etiam alijs perſonis,ut eſt in querela inofficioſi teſta-
mēti.l.Papinianus.§.ſi ex cauſa.ff. de inoff.teſt. & in ſententia
lata ſuper ætate,quæ præiudicat alijs perſonis: ut l.de ætate
ff.de mino.& in caſibus,in quibus res inter alios acta alijs p̄-
iudicat,qui notantur in l. 1. C. res inter alios acta. quod ple-
nius in l.ſæpe,per Bart.& alios.ff.de re iud. Sed certè iſtæ præ
iudiciales ultimæ nihil in propoſito: quia in eis non eſt dare
actionem, uel iudicium, quòd præiudicet alijs cauſis.ita ut
eis pendentibus aliæ cauſæ neceſſariò ſileant: ut in præceden
tibus uidimus.
16 † Item nec illud eſt expeditū,quòd ſentētia lata ſuper ęta-
te,alijs perſonis præiudicet:imò circa hoc Bart. ponit unā lō
gā diſtinctionē in d.l.de ætate.in 4.& ulti.q.prin. dicite ut ibi
per eū.Item in eo quod dicit Ioā.Fab.in querela inofficioſi te
ſtamenti,uidebitis per glo.1.mag.in 4.parte princi.
17 † Quæ autem dicantur exceptiones præiudiciales, quia ſu
pra uidimus de actionibus: item quæ dicantur replicationes
præiudiciales,declarat no.Bal.in l.peremptorias.in 3. col.C.
ſenten.reſcin.nō poſ.vbi inquit, quòd illę dicuntur exceptio-
nes præiudiciales,quæ impediunt proceſſum, in quibus reus
conuentus admittitur ad probandum antè,quā actor: ut l.p̄-
18 ſes.C.ad leg.Flauiam de plagia.† Illæ uerò dicuntur replica-
tiones præiudiciales, in quib. admittitur ad probandum re-
plicans,priuſquam incipiens:ut inquit tex.no.ſecundū eū, in
l.quoniā Alexādrum.C.de adul.de quo etiam per Bal. in d.l.
per minorē.de in.ubi inquit quòd exceptio, quæ reſpicit per-
ſonā,uel proceſſum,ſemper dicitur præiudicialis: ut ſi ſit ex
ceptio,quę falſitatē ſugillet,uel reſpiciat inhabilitatē perſo-
nę,quę in iudicio ſtare non poſsit,ut exceptio falſi procurato
ris:de quo ibi latiùs per eum: quem habetis totum relatum
ab Ange.de Are.hic,qui circa iſta annectit quaſdam phylacte
rias à propoſito noſtro omninò diſſonas, & penitùs extraua-
gantes,uidelicet,an & quando dominus poſsit ratificare ge-
ſta per falſum procuratorem. Item an, & quando poſsit ap-
probare id, quod ſemel reprobatum eſt. Quæ omnia tan-
quam extrauagātia omitto.Sed de ſupradictis omnibus quæ
dixi circa materiam noſtram ultra prælle. uideatis plenè
per do.Anto.de Bu.in c.tua.extra de ord.cog.

His ſic ad euidentiā præmiſsis uenio ad tex. quāuis iſte §.
per

per Ioan.Fab.& Ange.de Are.diuidatur tantum in duas par
tes,vt in prima actiones præiudiciales enumeret, in ſecunda
declaret quæ ſint ꝑtoriæ,& quæ ciuiles,& ſecũda ſit ibi:ex q-
bus ferè. Mihi magis placet ꝙ iſte §. diuidaꝛ in tres. ſecundũ
quod diuidit Nic.de Neapo.In prima ponit,an actiones præ-
iudiciales ſint in rem,vel in perſonam: & ſic earum qualita-
tem declarat. In ſecunda, & tertia facit prout ſuprà dictum
eſt.Secunda ibi:quales ſunt.Tertia ibi: ex quibus ferè.

19 † Præiudiciales actiones,quæ hic enumerantur,ſunt in rē.
hoc primo.& ex his illa, per quam quæritur an aliquis ſit ſer-
uus vel liber, eſt ciuilis:aliæ verò, per quas de libertinitate,
vel de partu agnoſcendo diſceptatur, ſunt prætoriæ.hoc di-
cit vſque ad §.ſic itaque.

Notate ſummarium,& totum habetis. Capio glo.j.magn.
in uer.præiudiciales.& iſta eſt prolixior gl. quæ ſit in tit. iſto
actionum,aut ēt in toto lib.iſto Inſtitutionũ, vel etiã in corpo
re iuris,& variè habetur hæc gl. & iſti impreſſores nouorum
librorum,ut hanc gl.adhuc prolixiorem facerent, addiderũt
vnam caudam,quæ non eſt de glo. Accurſ. vt facilè perpendi
poteſt:quæ cauda incipit ibi post princ. 15.lineas:Item quare
dicuntur præiudiciales? Reſpondeo ſecundũ quoſdam, &c.
& durat vſque ad illũ uerſi.ſed ſecundũ hoc cũ quæritur, &c.
excluſiuè:& de hac cauda nullã faciã mentionem, nec cæte-
ri faciunt.Iſta gl.diuiditur in ſeptē partes principales.In pri-
ma præſupponit, vt quærat quare iſtæ præiudiciales non ſint
poſitæ,ſupra inter reales prætorias.In ſecũda ponit quot ſunt
actiones præiudiciales,& quibus,& cõtra quos cõpetant. In
tertia ponit formam libellorũ ĩ iſtis actionibus ꝓiudicialib⁹.
In quarta ponit quare iſtæ actiones dicantur præiudiciales.
In quinta q̃rit,an ſint aliæ plures præiudiciales,q̃ illæ,quæ hic
in tex.enumerantur.In ſexta quærit quo iure petantur coloni,
adſcriptitij,cenſiti,vel ſimiles,an vtili præiudiciali, vel dire-
cta,an officio iudicis an verò cõpetat utilis cõfeſſoria, vel vti
lis negatoria.In ſeptima,& vltima quærit:ſi aliquis teneaꝛ ad
annua ſeruitia,vel ex promiſsione, vel ex conſuetudine præ-
ſtandi,quo iure petatur condemnari,ut in poſterũ ꝓſtet,& ip
ſe quo iure petat ſe abſolui.Secũda ibi:& ſunt tres.Tertia ibi:
ſed qualiter formantur libelli.Quarta ibi:item quare dicũtur
præiudiciales.Quinta ibi: item nunquid ſint plures præiudi-
ciales,niſi hæ tres.Sexta ibi:itē quo iure adſcriptitij.Septima,
& ultima ibi:item ſi aliquis ad aliqua annua.Expediã hãc gl.
per partes.& prima pars principalis ſubdiuiſiõe nõ indiget.

20 † In eadem gl.ibi,& ſunt in rem.Intelligite ſecundum do-
cto.vt Ioannes Fab.& Ang.de Aretio.res petitur,id eſt,perſo-
na,quę petitur loco rei, ſicut ſi peteretur bos, vel aſinus, vel
omne aliud animal,vel aliud pecus,&c.& ultra gl. clarius di
cite ſecundum Ang.in l.j.§.per hanc.el j.de rei vendicatione.
ꝙ imò præiudiciales dicuntur in rem. quia ſicut in rei vendi-
catione, q̃ proponitur ratione dominij, nõ agitur niſi ad de-
clarationem dominij,& reſtitutio rei imploratur poſteà offi-
cio iudicis:ut l.ex diuerſo.§.j.iuncta l. qui reſtituere. ff. de rei
vendicatione,& dixi latè in §.omnium. in materia rei vendi-
cationis.ſuprà eo.quando agitur iſtis præiudicialibus, agitur
ad hoc ut declaretur ſeruus,vel filius,uel libertus,vel econtra
negatiuè:& ſi qua reſtitutio eſt fiēda,fit officio iudicis. Et idē
etiam tenet Ang.de Are.hic circa tertiã col. Adde bonũ text.ĩ
l.cùm aliquis.in prin.in ver.vẽdicabat.iũcta l.j.C.de iu.delib.

In eadem gloſ.ibi:& de cæteris hic dicere reſeruauit. Hæc
ratio impugnatur communiter per doctores:hic, quia ſecun
dum iſtã rationē iſte.§. debuiſſet ſituari ſupra in tractatu ciui
lium: & ſic poſt §. ſed iſtæ. ſuprà eod. maximè ſi propter vnã
ciuilem Imperator nõ repoſuit prætorias in ſua materia. Præ
terea,& fortius,ſecundum Nicolaum de Neapo.hic in prima
oppoſitione gl. poſt Rodulp. abſurdum eſt dicere ꝙ propter
vnam ciuilem poſuit hic duas prætorias: imò debuiſſet eſſe
21 cõtra:† quia minor pars maiori cedit,arg.l.in rē.§. item quæ-
cunque.ff.de rei vendicatione.& l.quæritur.ff. de ſtatu homi-
num.Sed ab iſtis impugnationibus gloſſa ſe defendit. quãuis
illam omnes impugnēt excepto Dy.qui cum ea tranſit. Nam
non dicit glo.quod propter vnam ciuilem ſituatus ſit hic iſte
§. ſed dicit ꝙ cùm præiudicialium aliquæ ſint prætoriæ, ali-
quæ ſint ciuiles,iſte §.nõ potuiſſet poni nec inter ciuiles, nec
inter ꝓtorias:& ideo de per ſe poſt vtraſq; repoſitus eſt:& ſic
contraria doctorũ nõ obſtãt.Communiter tamen dicunt do-
ctores hic,reprobata ratione glo. vt Ioannes Fab. poſt Iaco-
bum,& Nicolaũ in loco ꝓximè allegato, & ſequitur etiã An-
ge.de Are.quòd in hoc §.ponitur vna diuiſio actionum,vide-
licet ꝙ q̃dam ſunt ꝓiudiciales,quædam non:& ideo ad ſingu
larem diuiſionē opus fuit dari ſingularem tractatum. §.alio.
Inſtitu.quib.mo.teſt.infir. Et hoc obſeruat Imperator in toto
22 iſto titulo.† Et illud etiam teneo reiecta opinione nonnullo-
rum hic tenentiũ ꝙ iſtæ actiones,de quibus tractat hic § ſint
perſonales,& non reales: & propterea hic bene poſitæ ſunt
in tractatu perſonalium.Quod probãt ex tex.noſtro in dictio
ne Videntur quæ eſt fictionis denotatiua. alleg. l.ſi duo. cum
glo.ff.de acquiren.hæred.melius allegaſſent tex.in l.oſſa.§.ſi.
ff.de reli.& ſump.fune.Quæ opi.quamuis ipſi non dicãt, fuit
ante eos nonnullorũ antiquorum hic:ut refert Nicol.poſt Ia-
cobum Butriga. in prima oppoſitione extra gloſſ. & ipſi eam
reprehendunt,& benè:quia imò ſunt reales, prout ego ſuprà
proximè poſt gloſſ.demonſtraui.

Nec obſtat verbum Videtur,hic in tex.poſitum:quia quã-
23 uis ipſi non reſpondeant,ego rñdeo † ꝙ imò uerbũ Videt, in
c hoc textu eſt veritatis expreſsiuũ: ꝓut & in l. ſeruũ filij. §.j.
ubi gl.ſecũda in ver.addita eſt.& ibidē doct.ff.de legatis.j.&
in l.3.§.ex contrario.in fi.ſecundum Ang.ibi.ff.de acquir.poſ.

Sum modò in ſecunda parte principali gl.ibi:& ſunt tres.
quã ſubdiuido in quatuor particulas. In prima ponit quòd
actiones præiudiciales,de quibus tractat hic §.ſunt tres.In ſe
cunda refert opi.quorundam tenentium ꝙ ſint tantùm duæ:
& illam reprobat.In tertia particulatim probat quòd in quo-
libet ex caſibus hic in text.poſitis actio eſt præiudicialis. In
quarta recitat quandam incidentem opi.Secunda ibi:ſed qui
dam dicunt,& malè.Tertia ibi:in prima ergo. ubi quæritur.
Quarta ibi:ſed quidam dixerunt.

24 In eadem ibi, quia ſummatim quæritur. Addite † ꝙ cauſa
alimentorum eſt ſummaria, intantum. ꝙ alibi multùm ſignã
ter Pet.de Anch.in cle.prima de iure patr.dicit ꝙ in cauſa ali
mentorum nòn requiritur libellus, nec alia iuris ſolennitas:
cùm expediatur officio iudicis:vt leg.ſi quis à liberis.§. ſi uel
parens.& §.ſequen.ff.de libe agno.& leg.prima §. cùm pa-
d tronus.ff.de offi.præfect.vrb. d* & in l.ſi iudex.ff. de his, qui
ſunt ſui vel alien.iu.iunctis his,quæ no.per glo. in rub. ff. de
25 interro.action.Quod bene nota, † quia in ſummarijs etiam
aliquando requiritur libellus.vt per Spec.in tit.de offic. iudi.
§.poſtquam.alias eſt §.poſtremò.verſi.ſexto.& per Bart. in di
cta leg.ſi quis à liberis.§.ſi quis ex his.intantum quod quam-
uis aliàs in ſummarijs, in quibus ſufficit qualis qualis petitio
præſentatio reſcripti obtineat vim libelli,prout voluit Inno.
cap.dudum.el ſecundo,extra de elect.& in ca.ſecundo de li-
bel.obla.& in cap.j.vbi etiam per Ioan.de Imo.de lit.conteſ.
ſolet tradi in cle.ſæpe.de uerb.ſig.tamen iſtud procedit quã-
tum ad iudicem tantùm, vt non dicatur impartiri officiũ ſuũ
non petitus: ſed quo ad ipſam partem bene requiritur libel-
lus.Iſtud eſt quod no.valde uoluit Bal.in l.j.C.de preci. imp.
offe.& in l.j.per illum text.C.quando libello princip.

e e* In eadem ibi:ſed dic,ut ibi Et ibi glo.fin.in uerſi.pronũ
tiatum eſſe.ad fin.diſtinguit,& bene, quòd aut eſt ſummariè
cognitum:& tunc non præiudicat. Aut eſt plene cognitum:&
tunc bene præiudicat.Addo bonum text.in materia noſtra in
d.leg.ſi quis à liberis.§.ſolent.quem ibi ad hoc not.Bar. poſt
glo.ibi in verſicul.cognoſcere.

26 † Hinc ſumpta occaſione Ange.de Aret.hic, & non multũ
impertinenter examinat,nunquid ſententia lata ſuper princi-
pali præiudicet ſuper incidenti: & ponit in hoc longam di-
ſtinctionem ex dictis Gul.Barto.& latiùs Bald. in d. l. ſi iudex
poſt gl.no.ibi.ff.de his,qui ſunt ſui.uel alien.iur.& Barto.in l.
qui Romæ.§. duo fratres.in quinto opp.ff.de uerb obl. et Bar
to.Ange.et Imo.et Cuma.in l.à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff.
de re iud.et Barto.poſt glo.in l.j.C.de ord.cog.Bar.in l.fin au
tē.§.ſi.ff.de nego.geſt.et in l.à procedente.C.de dila.et in l.vē
dicantē.ff.de euic.Videatis hic per eum: cuius dictis addite
bonũ tex.in c.cùm dilectus.et ibi per Innoc.Ioan.Andr. et a-
lios extra de ord.cog.et tex.ĩ l.cùm tibi.et qđ ibi no.Bal.C.de
iud.et do.Ant.de Bu.in cap.aduerſario.extra de excep.et in c.
cùm in eccleſia.poſt Inn.et doct.extra de cau.poſ.et proprie.

& Ioan.Cal.in repe. c. intelleximus. in 5. quæſt.de ord. cog.
& Bart.in l.j.in penul.col.quando prouo. non eſt necet. & in
l.qui repudiantis.§.fi.ff.de inoff.teſta. & quod not.dicit Bar.
27 in l.de pupillo.§.ſi is cui.circa fi.ff.de oper.no.nun.
† Iuxta ſupra dicta Ioan.Fabr. in ſeptima col. cum ſeque.
vſque ad fin.§.ponit aliquas quæſtiones,quando in iſtis præ-
iudicialibus,vel quaſi præiudicialibus,ſi principaliter fuerit
cognitũ inter illos, quorum principaliter intereſt, ſententia
inter eos lata præiudicet omnibus: ſ puta ſi feratur ſententia
ſuper filij actione,an præiudicet fratribus,& alijs agnatis,&
cognatis.Et quid ſi feratur ſententia non ſuper filiatione, ſed
g ſuper legitimatione filij,ſ. ꝙ ſit legitimus.Et quid ſi nũtietur
ſine ullo agente,vel defendente. Item quid ſi ſuper nobilita-
te ſtante cõſuetudine ꝙ aliter ſuccedent nobiles,quam igno
biles:& ſimiles quæſtiones.de quib.videatis hic latè per eũ.
Cuius dictis addite optimũ tex.quẽ omiſsi allegare in l.j.§.
fi.& l.ſeq.in pri.l.ſeq.ff.de lib.agno. & ibi Bar. & ibi habetis
de ſententia lata in cauſa legitimationis, an præiudicet quò
ad omnes.Videatis ẽt Bar.in l.ingenuum.per illum tex.ff.de
ſtat.hom.& ibi ẽt per eum quid iuris,quando ſñia profertur
ſuper ſtatu ſine legitimo contradictore.& Bar.in l.j.in prima
col.C.quo.bono Et ad quæſtiones Ioan.Fab.videatis Inn. in
in c. cauſam ſecundo,extra qui filij ſint legit.vbi per ordinẽ
ponit quaſi omnes iſtas quæſtiones.Et ibidẽ ponunt alij om
nes Canoniſtæ per glo.& doct.omnes in c.penul.extra de re
iud.& plenè per Ioan.de Imo.in l.ſæpe.in princi.ff.de re iud.
& ibidem magis plenè per dom. Alex.de Imo.in ſua ſolenni
repetitione. Videatis omnino Bal.in leg.ſecunda,in ſecunda
col.& ſequẽ. C. quibus res iud.non nocet.vbi multa pulchra
28 ponit in præſenti materia : † & maxime ſca , quæ requirun-
tur ad hoc,vt in iſtis præiudicialibus ſententia faciat ius quò
ad omnes:quæ particulatim enumerat Ang.de Aret. hic.in-
fra in tertia parte prin.huius glo.ſed nõ expedit:ibi videatis.
29 † Ibidem ẽt enumerat Bal.caſus, in quibus ſententia lata
cum uno præiudicet omnibus:vt in cauſa infamiæ,depoſita
tionis,excommunicationis,in actione populari,ſuper collu-
ſione,pro matrimonio inter vir. & vxorẽ: ſuper patria pote
ſtate,vel ꝙ filius ſit legitimus,inter patrem & filiũ. Secus in-
ter pares perſonas,vt inter fratres,vt ibi latiùs per eum.Item
iure eligendi contra electores,& ſuper ætate. Item ubicunqꝫ
tractatur de conditione perſonæ,ſententia afficiens perſonã
facit ius inter omnes:vt ſi quæratur an laicus,vel clericus ſit
iſtius originis,vel alterius,aut iſtius domicilij,vel alterius,&
ubi:& ſi pronuntiatur, aliquem eſſe vaſallum ratione feudi:
uel aliquẽ eſſe adſcriptitiũ, uel cenſitũ.De omnibus iſtis ha-
betis ibi ordinatè p eũ , cũ quo quaſi in omnibus tranſit ibi
Sal.Cuius dictis addite gl.no.quæ aliquos caſus ex prædictis
enumerat in c. cùm inter. in ver. ad litigantes . de re iudi. &
Bal.latè, & Ang.in d.l.ingenuũ.& Ang.& Imo.in d.l.ſæpe.in
prin.& in l.ſi perluſorio.§.fi ff.de appe.& Panor.& alios in d.
c pen.extra de re iud.& do.Ant.ibi in 9.col. de ſententia la-
ta ſuper matrimonio.& per eundẽ in d.c.cauſam. el ſecũdo.
in 6.col.extra,qui filij ſint leg.Et de patria poteſtate ſiue filia
tione,vel legitimatione,videatis etiam per Ang.in l.j. in fin.
ff.de lib.exhi.Et de iure eligendi contra electores,videatis ẽt
Bal.in l.ſi ſine.in fin.col. C.ad Velleia.Et in materia videatis
etiam quod multùm notabiliter decidit Bald.in le. ſecunda,
30 argu.illius tex.C.de li.cau.† quòd ſi inter duos nobiles ſit cõ
tentio de iuriſdictione alicuius caſtri,& ſententia feratur ꝓ
vno,ꝙ non præiudicat populo illius caſtri,etiã(quod eſt lon
ge præclarius) ſcienti cauſam de ſe agi : niſi citatus fuerit ad
cauſam. Et ibidem etiam ſubdit Bal. aliud perpetuò notatu
dignum,quod ſi pendente iudicio inter ipſos nobiles,poſteà
citetur ipſe populus,vel ipſa vniuerſitas pro ſuo intereſſe,ꝙ
31 non requiratur noua productio libelli , quod nota.† Et an
in caſibus,in quibus ſententia facit ius quo ad oẽs , & alijs ,
præiudicat,an idem ſit in iuramento,ſi cauſa ſit deciſa p iu-
ramentum videatis glo.ſingu.tenentem quòd ſic.in d.l.inge
nuum.ff.de ſtatu.homi.quam gl.ſimpliciter tenet,& reputat
ſingularem Ang.de Aret.hic.
In caſibus itẽ,ꝗa poſtea dicit,cæteræ verò,&c.Et ita loqui-
tur de pluribus,excepta vna . Hanc approbant omnes : quia
32 † pluralis locutio non poteſt eſſe contenta minori numero
duorũ.l.vbi numerus.ff.de teſti.& l.inter illã.§. item ita da-
ta.ff.de ver.bor.ſignifi.& l.libertas.§.fi.ff.de manu.teſta. ſecũ
dum Dyn.& etiam Ioa.Fab.hic,qui poſt antiquos Petrum &
Iaco.dicebat,quòd illud quod dicit glo.eſt not.Accedat tex.
ille not.in l.Iulius Phœbus.quæ eſt l.fi.ff.ad Treb.quam alle.
Nicol. hic, in prima quæſt.glo. Et hanc partem gloſſ.inducit
Ang.de Aret.ad illam notabilem quæſt.quam format Bartol.
in d.l.final.per illum tex. & dicit ſibi de facto occurrentem
fuiſſe,quam non rectè,nec perfectè recitat Angelus de Aret.
33 Pone,† teſtator inſtituit duos filios maſculos hæredes uni-
uerſales, & filiam fœminã in certa quantitate: deinde ſubie
cit,quòd ſi aliquis eorum deceſſerit ſine liberis,quòd portio
eius deueniat in ſuperuiuentes:quæritur an vno ex filijs ma
ſculis mortuo filia admittatur ad illud fideicommiſſum. Fi-
naliter concludit Bar.quòd cùm ratio recti ſermonis non pa
tiatur quòd illud participium,Superuiuentes,pluralis nume
ri, verificetur in ſolo filio remanente,certè de neceſsitate cõ
prehendetur filia,quamuis ex re certa inſtituta:per tex. in d.
l.final.quæ filia in re certa inſtituta,alias non admitteretur,ſi
ratio recti ſermonis pateretur:vt quia tres vel quatuor filios
maſculos inſtituiſſet,vel ventrem , ex quo potuiſſent plures
naſci:quia cùm teſtator maſculos prædilexerit in inſtitutio-
ne , eos inſtituendos vniuerſaliter hæredes , præſumitur eos
quoque prædilexiſſe in fideicommiſſo. vt l. Lucius. §. pater
puerũ.ff.ad Treb.Pro iſta deciſione Bart. dicit Ang. de Aret.
hic,ſe addere glo.noſtram hic,quæ,iudicio meo, parum fa-
cit in ſpecie prædictæ quæſtionis. Addit etiam glo. quæ mi-
nus facit in l.ſi mater.§.fi.in glo.in fi.in verſicu. excludi.ff.ad
Treb.& ibi Bal. Imol. & Rapha. Cuman. Ego addo eundem
Bart.in l.Lucius.ff.de vulgar. & pupillar.in pen.col.in verſic.
ſed quæro circa hoc de pulchra quæſtione , &c. & vltim.co-
lum.verſicul. quæro,quidam habens duos filios.& Bart.not.
in conſi.ſuo,incipien. Angelus matrẽ habebat,& vnum filiũ
nomine Bartol.&c. in ſecunda & tertia columna. & Petrus
de Ancha.in conſi.ſuo 74.aliàs 64 adde text.in l.qui quartã.
§.fin.ſecundum intellectum Bartol. ff. de lega. primo. vbi ſi
teſtator habet vnicam filiam, & leget filiabus in plurali: per
hoc dicitur coſtare quod etiã ſenſerit de filia poſthuma: vbi
aliàs non præſumeretur,& minùs diceretur conſtare.l. qui filia
bus. in prin.& ibi de hoc etiam vide Bart.ff.de leg.primo.
In eadem gloſſ.ibi.ff. de lib.inge. eſſe dica.l.1 & ſecunda.
§.primo.Angel.de Aret.refert hic Dyn. dicere, quòd iſtæ le-
ges parum,aut nihil faciunt . Sed errat,quia Dyn.nihil dicit,
ſed eſt Ioann.Fabri. qui etiam ſubdit quòd quamuis iſtæ le-
ges nihil faciant propter hoc quòd in eis nihil dicatur de of
ficio iudicis,quòd tamen benè facit l.prima, in.§. per hanc.
cl j.ff.de rei vendicat.& in l.tertia.§. hoc autem interdictũ.ff.
de lib.exib.imò Dyn.hic in tertia colum.ſecutus ſimpliciter
allegationem glo.oppo.ꝙ iudicis officium in caſu gloſſæ nõ
Poſsit habere locum , cùm habeat locum actio præiudicia-
34 lis.† & vbi poteſt habere locum actio ordinaria, ſemper cel
h ſat remedium extraordinarium , h quale eſt officiũ iudicis:
vt lege in cauſæ.la ſecunda,in princ.ff.de minor.& lege quę-
dam.in prin.ff.de eden.& leg.qui bona.§.de illo.ff.de dam-
no infecto & l.in prouinciali.§.j.de ope.no.nuncia.& reſpõ-
det Dyn.pro ut glo.in d.l.prima.§.per hanc.in glo.fi.in verſ.
vendicatę.quòd argumentum obtinet, quando officium iu-
dicis datur contra ius commune:vt dict.l.in cauſæ.in princi.
cum ſimi.vbi minor petit officio iudicis ſe reſtitui aduerſus
contractum. Secus autem,ſi officium iudicis imploratur ſe-
cundum ius commune, vt in propoſito noſtro. Et cũ hac ſol.
tenent Ioann.Fab.& Angel.hic. Alter, & melius reſpondet
Bal.in dict.§.per hanc.& latius & clarius in d.l.in prouincia
li.in.§.primo,in fi.& Panor.in cap.ex parte el ſecundo,de re
ſcrip. vbi ponit quatuor notabiles limitationes ad illam re-
gulam,quod remedium ordinarium facit ceſſare extraordi
narium.vbi videatis.Aliam,& tertiam ſolution. ad prædictũ
contrarium colligo ex verbis Nicol.hic,in tertia oppon. ex-
tra glo.poſt Iaco.Brut.in alio tamen propoſito , videlicet ꝙ
illud quòd dicitur:quod actio ordinaria,& remediũ extraor
dinarium.non poſſunt ſimul competere:verum eſt , quando
ad idem competant: ſecus ſi ad diuerſa , vt in propoſito no-
ſtro,in quo officium iudicis nõ competit ſuper ſtatu,ad hoc
vt ali-

vt aliquis vendicetur in filiationem, vel in ſeruitutem, prout competunt præiudiciales: ſed competit ad hoc, vt iubeat caſtigari, vel ad ſimilia compelli: vt l. j. §. cum patronus. ff de off. præfect. vrb. Et per hoc impugnat ipſe Nic. poſt Iac. Butr. glo. in iſta parte, quæ, ſecundum eum, ſentit quòd quando inter iſtos intentatur officium iudicis, ꝙ dicatur quæſtio præiudicialis: quia ſm eum, non eſt verum, vt ex prædictis patet, quia officium iudicis non datur pro quæſtione ſtatus, vt ſuprà dixi. Et hoc idem videtur etiam tenere Ioan. Fab. in princip. ſecunda column. Hæc ſolutio, iudicio meo, nullatenus poteſt ſuſtineri, & conſequenter reprobatio, quã ipſi faciunt de glo. non eſt bona, poſito etiam quòd gloſſ. vellet id, quod ipſi dicunt: quia imò iſto caſu quando officium iudicis intentatur contra libertum, vel contra filium, non ſolùm intentatur ad caſtigationem, vel pro alimentis, vel ad ſimilia: imò ẽe intentatur ſuper controuerſia, & cognitione ſtatus: vt eſt tex. in dicta l. prima. §. per hanc. & ibi gloſſa finali, in verſiculo vendicare. in diſtinctione ſua, in duobus primis membris, iſtud vult expreſsè, quæ ibi approbatur per Bar. & omnes. Et conſimilis glo. eſt ſuprà de patr. pote. in §. j. in glo. prima. Sed de hoc eſt tex. rotundus, & expreſſus in d. l. 3. §. hoc autem interdictum. ff. de libe. exhi. ibi: & ſuccedere poterit notio p̃toris, vt apud eum diſceptetur, vtrùm quis ſit in poteſtate, an non. Et ſic ibi eſt caſus clarus, quòd officium iudicis intentaẽ etiam ſuper ſtatu. Et ſic ſi gl. noſtra vellet id, quod ipſi reprobant, adhuc bene diceret. Et iſtud viſus eſt poſtea tenere ipſe Ioannes Fab. quaſi ſibi contrarius in 4. col. in fin. Nec eniã eſt verum illud, quod ad prædictorum ſuſtentationem ſubijciebat Ioano. Fab. in princ. ſecunda column. & inaduertenter, vt puto, quòd dicta l. j. §. per hãc, loquatur tantùm de filio: quia iudicio meo, iſtud eſt de directo contra illum tex. loquentẽ in omnibus liberis perſonis: quæ ſunt iuris noſtri: & illud, qđ ibi in tex. ſubijcitur. vt puta liber. eſt exemplum. Exẽpla autem non reſtringũt regulã l. j. §. quod vulgo. ff. de aqua quoti. & æſtiua. & l. dãni infecti. la ſecunda. in fin. ff. de dam. infect. Et glo. mag. in princ. in d. §. p hanc. approbata per omnes, tenet quòd ille §. habet locũ nedum in filio, ſed etiam in alijs cõpluribus perſonis ibidem per gl. & doct. maximè Bar. & Ange. enumeratis, & per Bart. in l. j. ff. de libe. exhiben. & Imo. in cap. inter quatuor. de maiori. & obedientia. quas particulatim enumerat Angel. de Aretio hic, quem, ſi vultis, videatis: qui etiam per hanc ſecundam rationem reprehendit ipſum Ioann. Fabr. Ego poſtea reperi ipſum Ioann. Fabr. in hoc §. in 9. column. de quo Angel. de Aret. non facit mentionem, plenius examinantem veritatem gl. in d. §. per hanc. & ſeipſum emendantem & finaliter concludẽtem, quòd vtilis rei vẽdicatio adiecta cauſa, de iure Romano, & vtilis præiudicialis cõpetant pro omnibus pſonis, in quibus aliquod ius habeamus ad inſtar illius directæ, quæ cõpetit pro filio in poteſtate conſtituto, non illa eadem. Et ita intelligit gl. in d. §. per hanc. Quæ diſtinctio etiam non placet mihi, vt directa cõpetat tãtùm pro filio in poteſtate, & alijs pſonis cõpetat vtilis, ꝗ cõpetat contra alias pſonas: quia iſtud eſt contra dict. §. per hanc, quia illud quod dicitur de filio, dicitur exẽplificatiuè, quod reſtringit regulam, vt ſupra dixi.

i 36 † In eadem ibi ut mandati, & depoſiti, & ſimiles. Stat ergo ex gl. quòd non eſt dare præiudiciales directas, & contrarias: contrarium tenet iſta met glo. ſibi contraria infrà in 6. part. princ. ibi itẽ quo iure adſcriptitij. & Dyn. hic in pen. col. tenet cũ gl. hic, quam dicit bene dicere, eò quia præiudicialis non poteſt plus directa, tam ex parte vnius, ꝗ ex parte alterius: quia omnes ſunt paris conditionis: & ideo dicitur directa ex parte omnium, ſicut in actione pro ſocio, quæ datur pluribus ſocijs, cuilibet eſt directa: quia paris ſunt poteſtatis, vt dicit notari per glo. in l. conſenſu. ff. de actio. & obligat. & ita etiã tenet Nicol. hic, in 3. q. glo. & ita tranſire videntur Ioan. Fab. & Ang. de Are. & ita etiam teneo. quamuis fundamenta Dyn. ſint debilia: ſubijciunt tamen Dyn. & Nic. qđ glo. noſtra ſeipſam vituperat in pen. part. ibi contrarium tenet. & ibi videbimus an glo. poſſit à contrarietate ſaluari: qđ erit multum difficile. Item dum glo. hic dicit, vt mandati, depoſiti, & ſimiles. Videatis omninò illam ſolemnem gloſſ. & magiſtra: in d. l. conſenſu. in verſi. conſentire. & ibi Bart. ff. de actio. & obligatio. & notabilius Barto. in l. curatoris in prima column a. C. de nego. geſt. Item dum gloſſ. iſta dicit, quòd nulla lege cautum inuenitur, licet aliæ quædam inueniantur, &c. Ego pondero hic eſſe gloſſ. conſociam ad illam gloſſam. cuius doctrinã Baldus alibi reputat ſingul. Nã glo. in l. omninò. in verſi. alioqui. ff. de impen. in re. doct. fact. dicit. ꝙ non meminit ſe legiſſe quòd ſit actio de dote directa, & contraria. Bald. in cap. 1. in finalibus verbis. in titul. quid. præce. debe. inueſti. a fidel. dicit in illa glo. in prædictis uerbis tradi doctrinam, quæ, ſecundum eum, non ponitur alibi, quod directa & contraria non habent locũ: niſi in caſibus expreſſis in iure. Et iſtud idem dicit Bal. per illam glo. in l. edicta. in 18. colum. C. de eden. Et ad hoc etiam illa gloſſ. allegat Ang. in l. 1. ff. ſolu. mat. & ibi Ioan. de Imo. in 7. col. Certè quamuis illa glo. reputetur unica, & ſingularis, tamen habet conſociam hic. Et, iudicio meo, predicta doctrina adhuc meliùs colligitur ex uerbis glo. noſtræ, quàm gl. ſuprà alleg. Ex qua doctrina inferebat Bal. in d. c. 1. in fi. quòd ex contractu feudi, non oritur actio directa, & contraria, imò eſt hinc inde directa: ut ibi per eum.

Sum modò in tertia parte prin. glo. ibi: ſed qualiter formãtur libelli. quam ſubdiuido in quinq; partes. In prima ponitur forma libelli cõtraria ex parte patris contra filiũ. In ſecũda ponitur forma libelli ex parte dñi contra ſeruũ. In tertia ponitur forma libelli contraria ex parte ſerui, liberti, uel filij contra dñm, patronum, uel patrem. In quarta ponuntur duæ differentiæ inter hanc prẹiudicialem, quæ datur patri contra filium, & rei uendicationem ex iure Romano. In quinta glo. format tacitum quæſitũ, & ſe remittit. Secunda ibi: in ſeruo, & domino. Tertia ibi: econtra ſeruus, uel libertus. Quarta ibi: & differt hæc ab eadẽ. Quinta ibi: qbus aũt modis filius.

36 † In eadẽ ibi: quia ſententia pro ueritate habetur. Nic. de Neapol. in 5. q. glo. in materia utilis præiudicialis. dicit gloſſ. optimè formare iſtos libellos, & ꝙ eius forma eſt tenenda. Sed certè, ſi aduertatis, ſentit ẽt Ioan. Fab. hic, in fi. col circa fin. iſtæ ſunt tãtùm concluſiones libellorum: & ideo in narrationibus factorum eſſet aduertendum & mente Dyn. in penultim. colum. & ſequitur Ange. de Aret. quamuis de eo non faciat mentionem: quia fienda eſſet mẽtio quaſi poſſeſſionis eo caſu, quo quis eſſet in quaſi poſſeſſione ſeruitutis, uel libertatis uel in quaſi poſſeſſione paternitatis, ſiue patriæ poteſtatis.

x * Item eſſet etiam aduertendũ, ſecundũ Ioan. Fab. hic, in pen. uel fin. col. ad fin. ꝙ cùm iſtæ actiones præiudiciales ſint reales, debet concludi ad declarandum, uidelicet, Peto ꝙ talis declaretur filius, & ſimilia. Et iſta declaratio ueniat iure actionis, cætera, ut alimenta, & reſtitutio, ſi qua eſſet fienda, ueniret officio iudicis: prout etiam dixi uobis ſuprà in princip. huius gloſſ. Et per iſtas ſatis conſtat de forma iſtorum libellorum: & ſufficiat. Et in ſpecie ponunt Dyn. & Angel. de Aret. hic. De iſtis libellis tu de plenè Specu. in titu. de natu. ex lib. uentre. circa princ. quem alleg. Nicol. hic, in loco ſuprà proximè allegato.

In ead. gloſſ. ibi: item hæc dicitur prętoria, illá ciuilis. Has duas differentias approbat Dyn. hic, in 7. col. & Nicol. in 9. & ultim. quæſtione gloſſ. in materia præiudicialis directæ. Addunt ipſi tertiam differentiã, quia rei uendicatio adiecta cauſa, de iure Romano, datur cõtra tertium detinentẽ filiũ inuitum, uel etiam uolentẽ: ut dict. l. 1. §. per hanc. el primo, cum glo. magna. in uerſi. uendicare. ff. de rei uend. & glo. ſuprà de pa. pote. in princ. in uerſi. ius autẽ patriæ poteſtatis. Sed iſta præiudicialis non competit contra tertium, ſed cõtra ipſum filiũ facientẽ ſuiipſius controuerſiã: & ſic iſtæ præiudiciales, quamuis ſint reales, non tamen competunt niſi contra illos, & illis, de quorum ſtatu agitur: non autem contra tertium. Et ita etiam tenet Ioann. Fab. hic, in fin. 7. col. Ego addo ad iſta omnia Bart. in terminis. in leg. ſiue contra. §. 1. in 2. col. ff. de lib. agno. ſecundum bonas lectu. facientem mentionẽ de gloſſ. iſta in hac parte, & de illis duabus differentijs, & etiã de illa tertia addita per docto. hic: & ibi Bartol. omnes iſtas differentias approbat: & ibidem addit aliam, & quartã differentiã, quæ non poniẽ per docto. hic, quia rei uendicatio adiecta cauſa de iure Romano cõpetit tantùm aſcendẽtibus, qui uendicant alios in ſuam poteſtatẽ: ſed præiudicialis cõpetit

aſcendentibus,& deſcendentibus inuicem.Iſta tamen quarta differentia non procederet,niſi quantum ad filios:ſed quãtum ad alias perſonas,io quibus aliquod ius habemus, talis rei uendicatio competeret non aſcendentibus ſolùm, imò etiam extraneis,dict.§.per hanc.

37 † Qualiter autem formandus ſit libellus, quando agitur rei vendicatione adiecta cauſa,de iure Romann, ponit Dy. hic,in penulti.colum.ſed melius,& perfectius Nic.de Neap. in ſexta quæſt.in materia utilis præiudicialis:qui etiam ponit formã libelli,quando agitur interdicto de liberis exhibẽdis, vel deducendis:de quo libello videatis etiam per Spec.titul. de off.iudi.§.primo uerſi.fin.& in tit.de fide inſtrumen.§.primo.quem ipſe Nico.alleg.Addite etiam Specul.in tit.de conuer.in fide.§.primo.verſi.porrò ſi filius.

In eadem gl. ibi:diximus ſuprà de pat.poteſt.ibi videatis, & ſimilem glo.in dicto §.per hanc.in glo.fin.in ver. vendicare. quarum materiam etiã ſatis impertinenter examinat per plures quæſtiones Ioan.Fab.hic,maximè in 4.5.& 7.colum. & etiam aliquid in ſequentibus.

Sum modò in quarta parte principali gloſſ.ibi:item quare dicuntur præiudiciales. quam ſubdiuido in quinque particulas.In prima ponit primam opinionem quorundam. In ſecũda ponit ſecundam opinionem aliorum.In tertia ponit opin. Ioan.quam approbat.In quarta per modum quæſiti tacitè opponit contra illam opi.Ioan.& ſoluit.In quinta format vnam quæſtionem,quæ etiam eſt tacita oppoſitio contra opin.Ioã. & reſpondet.Secunda ibi:alij dixerunt. Tertia ibi: uel dic ſecundum Ioan.Quarta ibi:ſed ſecundum hoc, cùm quæritur. Quinta ibi: item quid ſi nulla alia quæſtio mouetur.

38 † In eadem glo.ibi:& ff.ſi libe.ing.eſſe dica.l.fi.Hæc prima opin.quamuis aliter non reprehẽdatur per Dynum,Ioã.Fab. aut Ange.de Are.tamen circa eam impugnandam multa inania effudit hic Nicol.in tertia colum. in quarta quæſtione gl. poſt Iacob.But.& ſuum Rodulphum de Aur. Paucis ego puto,omiſsis ſuis phylacterijs,ꝙ hæc opin.non ſit vera: quia actiones dicuntur præiudiciales, ſiue proponantur in modum

m exceptionis,m ſiue etiam directò in modum actionis:vt videbimus infrà in tertia opi.Ioan.commoniter approbata.

In eadem glo.ibi:vel colluſio ibi fuit.Hanc ſecundam opi: reputat deriſoriam Dyn.hic,& eam reprehendit,& benè.Primò per fundamentum glo.noſtræ.Secundò, quia ſequeretur quòd in omnibus caſibus, in quibus ſententia lata pro vno, præiudicat omnibus:de quibus vidimus ſuprà in ſecũda parte princip.huius glo.ꝙ actiones dicerentur præiudiciales:qđ eſt falſum,& contra hunc textum. Sed ab iſta ſecunda oppo. Dyn.facilè defenderetur hæc ſecunda opin.in qua nõ dicitur ꝙ ſit præiudicialis,eo quia fiat præiudicium omnibus perſonis,& omnibus quæſtionibus:& iſta ſunt diuerſa, ut declaraui ſuprà in princip.huius §.in ſecundo euidentiali. ad finem. remanet tñ impugnata hæc ſecunda opinio per fundamẽtũ.

39 † In eadem gl.ibi l.vix certis.Hæc tertia opin.Ioan.approbatur communiter per doctores hic inter cæteros per Dyn. qui dicit quòd iſta eſt rectiſsima opin. continens ueritatem. Subtilis tamen Petr.& Iaco.de Ra.quos referunt Ioann. Fab. & Nicol.nõ cõtenti prædicta ratione,& tertia opi.Ioan.dicũt aliter, iſtas ſcilicet ideo dici præiudiciales, eo quòd in eis agatur de maiori præiudicio, ꝗ eẽe poſsit videlicet de ſtatu hominis.Nam cum ſtatus hominis conſiſtat in tribus,in libertate,ciuitate,& familia,vt l.fin.ff.de capi.dimi.certè in iſtis præiudicialibus agitur de amiſsione iſtorum trium.vel altero eorum, meritò dictæ ſunt præiudiciales. Nec obſtat ꝙ petitio hæreditatis dicãtur præiudicialis,vt lege finali.C. de petitione hæreditatis.& tamen in ea non agitur de ſtatu: quia reſpõdere ſaluãdo iſtã rationem, ꝙ petitio hæreditatis dicitur præiudicialis alio reſpectu,ꝗ in iſtis tribus,quę in hoc text. notãtur,prout declaraui ſupra in euidentialibus. Et hanc vltimã rationem Pet.& Iacob.videtur ẽt tenere Ioannes Fab. & Angel.hic. Et ſecundũ hanc rationẽ ceſſarent duæ quęſtiones ꝓximè ſequentes in gloſſa ibi:ſed ſecundum hoc cùm quærit, & ibi etiam:item quid ſi nulla. Hęc tamen ratio Petri & Iacobi,reprehendit per Nicolaum de Neapoli.hic,in quarta colum.& in quarta quęſt.gl.poſt Rodulphum. ſatis bona ratione:quia ſequeretur, quòd qñ agitur de libertinitate,vel ingenuitate,nõ eſſet quęſtio ꝑiudicialis, cùm tunc non agatur de amiſsione illorum trium ſcilicet libertatis,ciuitatis, familię: & tamen iſtud eſt falſum, & contra hunc text. Pręterea vltra eum,qñ eſt quęſtio filiationis, ſolum agitur de ſtatu familię, & non ciuitatis,vel libertatis: ergo ſi illo reſpectu diceret pręiudicialis,ſequeretur quod ubicunque eſſet quęſtio de familia,ꝙ eſſet pręiudicialis:quod tamen non eſt expeditũ. Ego teneo opi.& rationem Io.ſuprà relatã, & cõiter approbatam: & etiam puto eſſe ſuſtentabilem opi.Pe.& Iaco.& ambas videtur tenere Barto.in l.fundum.ff. de excep.Nec obſtat impugnatio Nico. quod quando agitur de libertinitate, vel ingenuitate, ꝙ non agatur de amiſsione illorum trium, &c. quia credo ꝙ Iaco.& Pet.non acceperint ſtatum hominis pro illis tribus tantùm,ſed generaliter quomodocunque tractetur de ſtatu hominis: qa quolibet modo dicitur tractari de magno pręiudicio. Non obſtat ſecundum, quia fateor, & expreſsiùs fatetẽ in qõne de patre arrogante,Io.Fab.circa 9.aut 10.colũ.

In ead.glo.ibi:vt ſupra in rub.proœ.gl. benè dicit, & opi. Io.eſt vera,& approbatur per Dyn.& doct.hic: & benè facit §.bis autem,ſuprà ad leg.Aqui.& l.j.§. duo autem ſunt genera aquarum.ff.de aqua quoti.& ęſti.cum ſimi.

Sum modò in quinta parte principali glo.ibi:item nũquid ſunt plures pręiudiciales.quæ ſubdiuiſione non indiget.

In ead.glo.ibi,reſpondeo ſic.Vos paucis dicite,quod præiudiciales pluribus modis dicuntur, & ſunt multò plures, ꝗ iſtæ quæ hic ponuntur in textu, vt declaraui ſuprà in euidẽtialibus, in princip. huius §. ſed capiendo præiudiciales prout capiũtur in hoc text. quãdo agitur de ſtatu perſonæ alicuius, & iſtæ ſunt tantùm tres: aliàs ſi plures eſſent.text. noſter fuiſſet diminutus.

40 † In ead.glo.ibi: licet hodie contrarium ſit. de hoc dicite vt latè per Bart.in l.ſi quis libertatem.in pen.col.ff.de petitio. hære.& in l.ſi poſt litem ff.de exceptio.& ſecundum ibi dicta hanc particulam gl.intellige,& limita: quia non eſt indiſtinctè verum quòd hodiè contrarium ſit,ſcilicet quòd hodie petitio hæreditatis nõ ſit præiudicialis: ut in prædictis locis latiùs per Bartol.

Sum modò in ſexta parte gloſſ.ibi:item quo iure adſcriptitij.quam ſubdiuido in tres partes, quemadmodum tres opinio.in ea recitantur.Partes de ſe patent.

In ead.gloſſ.ibi:cenſiti, & ſimiles:Qui dicantur iſti coloni adſcriptitij,& cenſiti,videatis in tex.l.cum ſcimus. & ibi per

41 Barto.& alios.C.de agri.& cenſi.lib.11. † Quæ autem differentia ſit inter colonum adſcriptitium,& cẽſitum,habetis gl. no.in l.2.in glo.j.C.in quibus cauſis colo.cenſi.do. accu.poſ. lib.11.per Angel.de Are.& alios ſuprà de iu.perſo.in princi.

42 † De multiplici genere iſtorum colonorum,videatis glo. magiſtra.in rub.C.de agri.& cenſi.lib.11.& pleniùs per Hoſt.in Sum.in tit.de na.ex libe.ventre,&c.

In eadem glo. ibi contraria præiudiciali vtili. Aduertite, quia iſta particula gloſſ.communiter ſic habetur: reſpondeo vtili præiudiciali directa, & ipſi ſe petunt in libertatem contraria ꝑiudiciali vtili:ideo vtili,non directa,quia liberi ſunt, &c.Si ita habeatur gl.prout cõiter habetur, & ita habuerũt docto.hic gl.in multis peſsimè dicere uidet, & ita de ea truffantur doctores primò dum dicit:rñdeo, vtili præiudiciali directa.Gl.continet maximã abſurditatem,ſm Ioan. Fab.hic: nã vocat vnam met actionẽ vtilẽ,& directã: quòd eſt impoſsi

43 bile:† cum vtilis,& directa differant,& diſtinguãtur,tanquã ſpecies oppoſitæ,ſecundum Ioan.Fab.hic:de quo vos videatis gl.vnicam in l.ex legato nominis.C.de leg.& omnes. latè Barto.poſt Pe.de Bella Per.in l.2.ſecundum bonas lectu.C.de act.& obl.& in lege prima in pen.col.ff.de act.& oblig. Et ſecundũ ibi dicta intelligo,an verũ ſit qđ directa,& vt lis diſtinguanẽ ſpecie. Itẽ gl. hic vult ꝙ ſit dare præiudiciales directas & cõtrarias.Tñ ſ.in ſecũda parte principali iſtud expreſse negauit,& tenuit ſibimet oppoſitũ,uidelicet, ꝙ nõ reperianẽ ꝑiudiciales directæ,& cõtrariæ.Et dñt docto.vt Dy. & Nic. qđ in hoc gl.ſe vituperauit in iſto fine. Dicite,put dixi in dicta ſecũda parte principali,ad finẽ.Item dũ gl.iſta dicit:ideo vtili:

44 & nõ directa,quia liberi ſunt.& ſentit,† ꝙ pro liberis pſonis nõ cõpetat directa præiudicialis:qđ eſt notorie falſum.Videtis ergo qũo in tam paucis verbis glo. in multas abſurditates inci-

inciderit. Iſti impreſſores nouorũ librorum correxerunt glo.
& fecerunt hoc modo, Reſpõdeo utili præiudiciali,non dire
cta. Et ſic adiunxerunt illã negatiuã Nõ, quã et habẽt aliquæ
gl. Et hoc adiunxcrũt,ne glo.aliás vnã actionẽ directã,& vtilẽ
appellaret,quod eſt abſurdũ,ut prædixi. Et credo ꝙ cũ illã ne
gatiuam Non,haberet gloſſ.Nicol.ipſe in 11.q.gl. dicit quòd
non inuenit in gl.nominari vtilem,& directam ſimul. Sed cõ
muniter libri non habent illam negatiuam Non,& debent eſ
ſe ſine illa negatiua,prout communiter ſenſerunt doct. in ſal
uatione glo.ut Dyn.& Ioann.Fab.& dixit expreſſè Angel.de
Are.hic,quod glo.melius ſtat ſine dictione Non. Sed vtcunqꝫ
ſit, etiam ſi adeſt negatiua , adhuc tamen ſuperſunt aliæ ab-
ſurditates gloſ.Dyn. hic , in ultima columna mirabili modo
excuſauit glo.ſed meliori,quàm excogitari poſſit:quem ſecu
tus eſt Ioan.Fabr. Et ex dictis amborum ſimul ſaluatur gloſſ.
ab omnibus abſurditatibus ſuprà dictis.& ſequitur etiã An-
ge.de Aretio hic:ſed iſti utuntur verbis obſcuris,quæ ego cla
ra facio in hunc modum:Nam ſi ego peto te pronuntiari ad-
ſcriptitiũ,uel cẽſitum,vel alterius generis colonum, ego ago
vtili præiudiciali:quia directa locum habere non poteſt:quia
illa non competit,niſi pro his,qui aſſeruntur verè ſerui:& iſti
non ſunt uerè ſerui:ut iuribus hic alleg.in gloſſ. Tamen quia
quodammodo habentur loco ſeruorum,à quibus parum di-
ſtant quò ad ſeruitia,quæ habent facere, ut iuribus hic alleg.
in gl.& ideo vtilis præiudicialis proponi poteſt . Verùm quia
iſta præiudicialis eſt utilis ex parte vtriuſque . ſiue dominus
agat contra adſcriptitium,cenſitum,& ſimiles: ſiue econtra ,
ipſe adſcriptitius agat contra dominum, ut ſe eximat ab illo
nexu adſcriptitiatus.Vt ergo vna ab alia dignoſceretur, glo.
appellauit illam,quæ competit domino contra adſcriptitiũ ,
præiudicialem utilem,& directam: illam verò , quæ econtra
competit adſcriptitio,appellauit utilem præiudicialem con-
trariam.Non ergo accipit gl.directã pro ea,quæ differt ab v-
tili:quia prout ſuprà dicebã,impoſsibile eſſet,eandem actio
nem eſſe directã,& utilem:ſed ideo iſtam vtilẽ appellauit di
rectam,ut ſignificaret iſtam eſſe eam, quæ competeret domi
no:illam uerò,quæ cõpetit ipſi adſcriptitio, appellauit cõtra
riam : non ad differentiã directæ ut ſic eſſent duæ diuerſæ a-
ctiones prǽiudiciales,directa,& cõtraria:quia hæc ſuprà ne-
gauit in ſecunda parte principali , & ibi dixi : ſed appellauit
contrariam alio reſpectu, eo quòd in contrario caſu compe-
teret,id eſt,cõtra ipſum dominum . Et hoc modo ſaluatur gl.
ab omnibus abſurditatibus,& contrarietatibus ſuprà dictis.
Subdit tamen Ioan. Fab. negari non poſſe quòd quamuis gl.
ita poſsit palliari,ut prædixi,quod tamen gloſ.fuit malè com
poſtata(ut verbis eius vtar) ex defecto fortè ſcriptorum : vel
aliàs.Stat ergo ex gloſſ.iuncta prædicta eius ſaluatione,quòd
45 † contra adſcriptitios,cenſitos,& ſimiles perſonas , compe-
tat utilis præiudicialis:& eodem modo ipſis cõtra dominos :
non autem directa: quia illa non competit, niſi in tribus caſi
bus hic in tex.poſitis:aliàs redargueremus tex.de inſufficien
tia ſi eſſent plures caſus. Et cum hac opinione tranſeunt com
muniter doctores hic, & expreſsius,quàm cæteri , Ioan. Fab.
in octaua columna , ubi generaliter ſubdit pro regula, ꝙ vbi
cunque quis agit pro iure, quod habet in perſona alicuius ex
iure,uel conſuetudine, quod ſibi competit vtilis præiudicia-
lis:& eodem modo competit contra eum, eo quia licet dire-
cta deficiat , tamen dabitur vtilis , ſaltem per extenſionem :
quæ extenſio plerunque fit ad caſus non cogitatos,in quibus
æquum eſt actionem dari.Hoc probat per ſimile: nã interdi-
ctum pro liberis exhibendis cõpetit patri,& tamen utile cõ-
petit etiam marito pro exhibẽda vxore:ut l.im.ò.ff.de li. exhi.
& l.fi.C.eo. Si ergo illud interdictum extenditur ad uxorem
propter ius,quod maritus in ea habet, nõ mirum ſi actio prę
iudicialis utilis cõpetat ubi agitur de iure,quod cadit in per-
ſonam alterius ex iure,uel ex conſuetudine.Et per hoc etiam
infert Ioan.Fab.quòd pro iure obedientiæ,quæ debetur à per
ſona ratione religionis,uel ſubiectionis,vel iuriſdictionis,po
teſt utilis præiudicialis intentari . Ego addo ad iſta in termi-
nis Bartol.in l. ſiue econtra.§.j. in fin.col.ff.de libe. agno.ubi
46 quærit † an reperiatur præiudicialis,per quam quis uendicet
aliquã in uxorẽ,uel vxor aliquẽ in virũ, quãdo nõ detinetur à
tertio,ſed ipſa facit controuerſiã ſui ipſius,aſſerẽs ſe non eſſe
uxorem: ut ibi Bartol.etiã faciens mentionem de illo utili in
terdicto pro vxore exhibenda,iuxta d.l.fin.C.de libe.exhibẽ.
videtur ſentire id,quod Ioann.Fab.ſuprà proxime relatus. Et
ſubijcit ibi Bart.hoc eſſe expreſſum de iure canonico in ti.de
cõuer.cõiu.p totũ,& in Spe. de ſpõſ.§.ſequiĩ videatis ibi Bar.
47 Vnum † etiam dicebat Ioannes Fab. hìc, in 11.colũ.quod
eſt maxima limitatio ad hunc §.& totam. eius materiam , &
ea,quæ proximè dixi.Et illud ſatis infert ex prædictis,ꝙ ſi eſ-
ſet quæſtio de fraternitate,uel cognatione, ut quia eſſet unus
cognatus non habens liberos, cuius alter ſperaret ſucceſſio-
nem:certè non poſſet agere præiudiciali,etiam utili , ut pro-
nuncietur talis: eo quia frater , uel cognatus , non habent ius
in perſonis : & ideò non poteſt eis competere præiudicialis ,
etiã utilis,ut ex prædictis patet.Et ita etiam refert tenere Pet.
& Iacob.hic:quamuis quaſi poſſeſsio ita cadat in fraternita-
te,ſicut in filiatione,ſecundũ gl.not.in l.non nudis.in gl. fina.
in uerſic.detege.C.de proba.quæ gl.ſecundũ ipſum Ioã.Fab.
nõ approbatur per doct.ibi.Et pro iſta opi.Ioan. Fab.bene fa
cit in ſimili:quia quamuis rei uendicatio adiecta cauſa de iu
re Romano,competat compluribus perſonis , de quibus dixi
remiſsiuè ſuprà in ſecunda parte principali huius glo. ad fin.
tamen nõ datur fratri in fratrẽ,nec patri in patrem: quia fra-
ter non poſſet vendicare fratrem adiecta cauſa de iure Roma
no,quod uoluit Bal.in l.non ignorat.in 5.col.C.qui accu. non
poſ.Ego tamen in terminis noſtris habeo Barto.tenentem de
directo contrarium in l.vbicunque.§.j.per illum tex. ff.de uẽ
di.in poſſ.mit.& in l.ſiue contra.§.j.in fin.col. ad fin. ff. de li-
be.agno.& in quibus locis tenet quòd per utilem præiudicia
lem ego poſſum petere me pronuntiare agnatum uel cogna-
tũ tuũ:ut puta fratrem,uel patruum tuum , & ſimilia,ſiue illa
quæſtio ueniat principaliter,ſiue incidenter.Motus per illam
l.ubicunque.§.j.& per multa alia.alleg.per eum,& in prædi-
ctis locis Bart.refert ita tenere Inn.in c.tuã.extra de ord.cog.
& Spe.in titu.qui filij ſint legiti.circa princip.& Ioan.de Bla-
noſco in iſto §.& Cyn.in dict.leg.non nudis.& iſtud ſecundũ
puto uerius.Et ad obiecta,& quæ obijci poſſunt in contrariũ,
reſpondere ut per Barto. in locis pręallega. An autem contra
vaſallum,ſeu feudatarium competat iſta utilis pręiudicialis .
uide hic Ioan.Fab.in 10.colum.poſt Iaco.& Petr. & per Nic.
& remiſsiuè in penultima columna in 9. quæſtio. extra gl. &
uide Specul.in terminis,in titu.de feud.§.quoniam.uerſi. 22.
Ad ſuprà ſcripta etiam,& materiã addatis unum,quod ponit
Bal.in cap j.in fi.col.de mili.uaſal.qui contu.eſt,quòd ſi nobi
lis dicit eſſe ſibi ius colligendi pedagium in caſtro ſuo à tran-
ſeuntibus,& tranſeuntes illud negent , an actiones , quæ iſto
caſu competunt,& in ſimilibus generibus,ſint pręiudiciales,
eo quòd in eis agatur de infringenda libertate tranſeũtium ?
Dicite ut ibi per eum:& addite quæ in ſimili ponit hic Ioann.
Fab.in duodecima colum.
48 † In eadem glo.ibi.ff.de uſu l.j.Hæc impugnatio gloſ.& e-
ius opin.reprehenditur per doct.hic,intantum quod inter a-
lios dicebat Dyn.hìc,in fin.aliàs penultima columna , quòd
glo. non potuiſſet peius dicere : & ꝙ imò pro iſtis adſcripti-
n tijs,& cenſitis,competit etiam officium iudicis. a * Vltra do
cto.hoc uiſa eſt etiam uelle gloſ.ſibi contraria in l.cum ſatis.
§.caueant.in uerbo,per iudicẽ.per illum textum . C. de agri.
& cenſi.lib. 11.Nec obſtat argumentũ glo.quòd officium iu-
dicis non competat pro futuris præſtationibus: quia gloſſa-
met ſibi contraria infrà in parte ſequẽ.tenuit oppoſitum : ibi
tamen uidebimus, an glo. ſaluari poſsit ab iſta contrarietate.
49 Sed reſpondendo argumento glo.dicite,† quòd officium iu-
dicis non competit ad futuras præſtationes : uerum eſt , niſi
ratione præſentis iuris : & ſic niſi de pręſenti aliquod ius cõ-
petat ſibi : quia tunc iuri de futuro poteſt adhęrere : ut not.
in dicta leg.prima.§.primo.ff.de uſu.Et ita formaliter reſpon
det Dyn.hic ad fin.huius. §.& Nicol.in 10.quęſtion. gloſſ. &
ſequitur Angel. de Aretio , in finalibus uerbis huius §. Hinc
ſumpta occaſione ipſe Angel.de Aretio : latiſsimè , ſed mul-
50 tum impertinenter examinat,† an,& quando tractatus futu-
ri ſpectent ad iudicẽ.Et in hoc refert multas, & uarias doctri
nas doctorũ ſparſim hincinde.Videatis hic plenè p eũ.& Bar
to.in l.j.C.de ſen.quæ ſine cer.quanti.& in dict.l. j.§. primo.
& ibi latius Floria.ff.de uſucap.& Bartol. in l.ubi autem non

apparet.§.qui ſortem.ff.de verborum obligationibus. & in
l.non quemadmodum.ff.de iud.& Ang.& latè Imo. in l.ſi ſti
pulatus.§.cum ſtipulamur.ff.de uerbor.oblig.& Ange.in re-
pet.leg.j.C.de iudic.ver.nunc intro.gloſ. & quæro, litera hic
dicit,&c.enim concor.quæ in dictis locis inuenietis.

In ead.glo.ibi:quod nihil eſt Gl. alibi uidetur tenere con-
trarium,ſcilicet,ꝙ imò etiam competat confeſſoria, in leg.t.
in glo.fin.in verſ.prohibeatur.C.in quibus cauſis colo.cenſi.
libr.11.Nicolaus hic,in 10.quæſtione.glo.tenet cum gloſſ.no
ſtra,quòd pro iſtis adſcriptitijs,& cenſitis nullo modo com-
petat confeſſoria,& negatoria.Et ita etiã tenet Ange.de Aret.
ad fin.huius §.Moti ſunt,quia confeſſoria, & negatoria non
competunt,niſi pro ſeruitutibus debitis à re rei, non autem
merè perſonalibus,iuxta ea,quæ vidimus in §.æquè,ſuprà eo
51 dem.† Ego teneo contra glo. noſtram,& contra eos, ꝙ imò
etiam competat confeſſoria,& negatoria vtilis tantùm, non
autem directa,prout glo. noſtra dicit.Et ad hoc allego bonũ
tex.& expreſſum.in c.inter quatuor.extra de maio.& obe.vbi
agitur confeſſoria ad obedientiam, & ſic pro iure merè per-
ſonali,prout ibidem not.Innoc. Et ita per illum textum tenet
etiam Ioan.Fab.hic.in 10.colum.Non obſt. argument. ſuprà
factum:quia reſpondeo,prout Ioan.Fab. quòd cõfeſſoria nõ
datur,niſi ſeruitus debeatur à re rei:verum eſt, uera confeſſo
ria:ſed bene quaſi confeſſoria ſeu vtilis:dicto capit. inter qua
p tuor. P ° ſtabit ergo ea ſupra ſcriptis omnibus, quæ uidimus
in hac parte glo.ut illa ſimul recolligamus,& reducamus ad
52 breuem concluſionem,†quòd contra adſcriptitium,cenſitũ,
& ſimiles perſonas,& eodem modo eis competunt tria reme
dia,vtilis præiudicialis, officium iudicis,& utilis cõfeſſoria,
& negatoria.Quomodo autem poſsit competere officium iu
dicis,cùm alia actio ordinaria competat: dicite prout dixi ſu
53 prà in ſecunda parte principali huius gl.ad fi.† Addite quòd
etiam contra eos competit rei uendicatio adiecta cauſa de iu
re Romano,prout tenet gl.approbata per omnes ibi, & vbi-
que in leg.prima.§.per hanc.il primo.in gl.magna. in verſic.
vendicare.in prin. ff. de rei uendi. † Qualiter formandus ſit
54 libellus,quando agitur contra adſcriptitium,cenſitum,& ſi-
miles perſonas,& econtra,quando ab ipſis agitur. Item qua
liter formandus ſit libellus,quando agitur contra uaſallum,
& econtra, quando agitur à vaſallo contra dominum: ponit
hic Nicol.de Neapo.in ultim.colum.in 13.& ultim. quæſt. gl.
Et formã iſtorum libellorum in terminis videatis per Spec.in
tit.de feud.§.fin.in fin.& ti.de cenſi.§.nunc dicendũ.verſi.pri
mo,ſecundo,& tertio,quem alleg.ipſe Nico. & Specul. in tit.
qui filij ſint legitimi.§.primo, lib.quarto. quem alleg. Ioann.
Fab.hic,in ſeptima colum.

Sum modò in ſeptima & ultima parte prin.glo.ibi: item ſi
quis ad aliqua annua ſeruitia. quæ ſubdiuiſione non indiget.

† In eadem glo.ibi:officio iudicis.Hæc glo.eſt ſibi contra-
55 ria:nam hic vult, quòd officium iudicis competat ad futuras
præſtationes:quod negauit ſuprà in parte proximè præcedẽ-
ti.Et ad hoc non poteſt aliud dici circa iſtam gloſſam ſecun-
dum Dynum hic,niſi quòd glo.errauit. Et ita etiam dicit Ni-
col.in vndecima & vltima quæſtione gloſſæ.Ioan. Fab.in 14.
columna dicit,quòd quamuis gloſſ.vix poſsit excuſari, quòd
tamen ita ſaluabitur, ut glo. ſuprà in parte proximè præcedẽ
ti loquatur,quãdo officium iudicis principaliter intentatur:
hic uerò quando imploratur acceſſoriè. Et pro hac ſaluatio-
ne multum benè facit quod in terminis noſtris dicit Bal. in l.
j.in colum.fi.uerſi.ſextò,contra hoc oppono.C.de fideicom
miſſ. vbi dicit quòd in terminis noſtris futuræ obligationes
veniunt in iudicio tanquam annexa,non tanquam principa-
lia.Sed iſta ſaluatio,videri meo,non benè congruit glo.Vnde
ego teneo cum Dyn.quòd gloſſ.malè loquatur,per ea quæ di
xi in parte proximè præcedenti, & quòd gloſſ. fuerit ſibi in
hoc contraria.

In eadem glo.ad fi.Dy.hic in ulti.col.dicit quòd iſta gl. di
cit malè,peius,& peſsimè, eo quia quãdo quis tenetur ex pro
miſsione ad aliqua annua ſeruitia,prout gl.præſupponit, tũc
non competit ſibi officium iudicis,ſed habet viam ordinariã
agendi ex ſtipulatione,quando ſtipulatio verè interuenit: vel
ex præſumpta ſtipulatione, quæ præſumitur ex diutina præ-
ſtatione,ubi ſtipulatio allegatur pro titulo, iuxta d.l. cùm de
in rem uerſ.Subdit tamen.Dyn.quòd ubi ſolùm allegatur cõ
ſuetudo,& diutina præſtatio ſine titulo, ut quia peterem ali-
quid à te,puta vnum par caponum,eo quia tu, & maiores tui
præſtaſtis: tunc procederet gl.noſtra:quia tunc cùm non poſ
ſit agi ea promiſsione,haberet locum officium iudicis. Et ita
etiam effectualiter tenet poſt multa Ioan.Fab.hic.14. colum
na,& etiam Nicol.in 11.& ulti.quæſt.glo. qui etiam dicit, &
fortè non malè,poſſe etiam ſaluari gl.in primo caſu, vt quam
uis etiam alia actio competat, nihilò minus adhuc poſſet im
plorari officium iudicis,per id,quod dicit glo.in dict.l.j. §. p
hanc.el j.in glo.in verſi.vendicare.ad fin.ff.de rei uendi. & di
xi ſuprà in ſecunda parte principali huius gl. ad fin. Ego autẽ
intelligarem prædicta,ut procederent ſecundum ea,quæ tra
dit Bart.plenius,quam alibi, in d.l.cùm de in rem verſo. poſt
gl.ibi.& in l.ſi certis annis.poſt gl. & ibidem alij. C.de pact.
& late Bart.poſt glo.in d.l.ſolent.§.j.ff.de offi.procon.& l. qñ
quis peteret ex promiſsione efficaci,quam probaret ex diu-
tina præſtatione.Secus ſi ex promiſsione inefficaci, puta nu-
do pacto.d.l.ſi certis annis.de quo dicendum ut latius in prę
dictis locis.Itẽ quod ſuprà dictũ eſt,qñ allegaretur ſolùm diu
tina præſtatio ſine titulo,&c. ꝙ poſsit implorari officiũ iudi
cis: intelligerẽ ego procedere qñ allegaretur curſus tanti tem
poris,cuius initij memoria non extaret in cõtrariũ, per l. hoc
iure.§.ductus aquæ.ff.de aqua quoti.& æſti.alias ſecus, prout
tenet,& declarat Bal.in dict.l. cũ de in rẽ verſ. in ſecũda col.
niſi ageretur de inducenda liberatione:ut ibi per eum, & ple
ne in quæſtione per eum diſputata,incip.quædam mulier ha-
bens amplum patrimoniũ.& no.glo.in c.ſeruitium.18.q.vlt.
& plene gl.in cap.peruenit.in uer.ignorantiæ. extra de cenſi.
& ibi Canoni.& Cyn.in d.l.ſi certis annis.in pen. q.& ad d. l.
cum de in rem uerſo.quã gl.allegat notare aliquas notabiles
quæſtiones,remiſsiue tamen,non deciſiue,ultra eas,quæ col-
ligi poſſunt ex traditis per Barto.in d.l.cum de in rem uerſo.
56 † Et primò, an lex habeat locum in patiente, puta quòd ex
patientia longi temporis præſumatur ſeruitus conſtituta: vel
ſi debebam tibi centum,& ſtetiſti per longum tempus quòd
non petijſti:ego dico quòd feciſti mihi pactum de non petẽ-
do,& illud volo probare per hoc,quia ſtetiſti per longum tẽ-
pus quòd non petijſti, an per lapſum dicti longi tẽporis præ-
ſumatur iſtud pactum:vide Barto.poſt glo. in l. qui in aliena.
§.1.& ibi Bald. Ang.& alios.ff.de acqui.hæred. & late Bar. in
d.l.ſolent.§.j.in pe. col.& Bal.in l.j.in 7.q.C.qui admi.& Bar
to.etiam in d.l.cum de in rẽ uerſo.in fi.2.col.& etiã in ſequẽ
ti,& omnes alios in d.l.ſi certis annis.Et an ſi ego per decen-
niũ ſolui cẽſum rei tuæ cẽſuariæ noĩe meo, te ſciente, & pa-
tiente,an ex hoc mihi acquiratur dominium, ſaltem præſum
ptum?ponit Bal.no.in ſolennibus.C. de rei vendi. & ibi con-
tra glo.determinat quòd non.
57 † Secundò,an dict.l.cum de in rem uerſo.habeat locũ, ſi al
legetur alius titulus,q̃ ſtipulationis.Odofr. mirabiliter ibi te
net ꝙ non.contra gl.& oẽs de Mundo: cum eo tranſire videt
Bar.ſing.in dict.l.ſolent.§.j.in prin. tertiæ col. hoc tñ non fir-
mo: & dicitur per omnes contrarium.
58 † Tertiò,dict.l.cum de in rem uerſo.non haberet locũ, quã
do facta fuiſſet vnica ſolutio pro decem annis, uel pro pluri-
bus.Ita not.dicit Petr.Cyn.& Bald. in leg. ſecunda.C.de dot.
promiſ.& in terminis Bart.in l.eum qui.ff.de an.leg.
q † Quartò.d.l.cum de in rem verſo.non habet locum in
59 ruſticis,nec in lege mulieris,ſm Specula.in tit.de reſtitu. ſpo
lia.§.nunc dicendũ.uerſi.quid dices de ruſtico. & Bal. in d.l.
ſolent.§.primo.& Lud.Roma.in d.l.qui in aliena.in princ.Et
iſtud ſatis vult gl.in dict.l.cum de in rem uerſo.in uerb.præſti
tiſſet.la j.quæ vult etiam aliud notabiliter, ꝙ illa lex non ha-
beat locum, niſi in perſona diligenti. Contrarium tamen in
omnibus tenet expreſſe Bart.in dicta l. cum de in rem verſo.
in tertia colum.per tex.cum gl.in l.litibus.C.de agri. & cẽſi.
lib.11.& contrarium tenet Bal.in d.l.j.C.de fidei. & Bald. in
d.l.ſi certis annis.in penult.col. & ibi Cyn. in quinta quæſt.
60 † Quintò,d.l.non habet locum,ubicunque ageretur de cõ
ſtituendo ius in perſona alicuius, de mutatione ſtatus perſo-
næ:quia tunc non ſufficeret diutina præſtatio. Et ideo ſi aliqs
per decẽ annos reſpondiſſet tibi de penſione tanquam colo-
nus,vel tanquam inquilinus tuus, ita quòd in futurũ cõpelli
posset

poſſet ad præſtandam ſolitam penſionem: ſed requiritur tem
pus longiſsimum, eò quia perſonæ non ita facilè tranſeunt,
ſicut res. Eodem modo, ſi aliquis tanquam vaſallus præſtitiſ-
ſet tibi feudum ſpacio decem annorum, uel dicto tẽpore tibi
ſeruiuiſſet tanquam uaſallus: hęc præſtatio non eſſet ſufficiẽs
ad probandum ius vaſallagij: ſed requiritur tempus longiſsi
mum: quia hic agitur de mutatione ſtatus perſonæ. Iſta ſunt,
quæ ſignanter uoluit Barto. poſt Mart. de Fano, & And. de Ba
rulo, in d. l. lib. C. de agri. & cenſi. & idem Bart. in d. l. ſolent.
§. j. ad fin. & in dict. l. cùm de in rem verſo. ad fin.
61 † Quid in eo, qui decem annis ſoluit canonem emphyteu
ticum tanquam emphyteuta, an iſta pręſtatio ſufficiat ad pro
bandum eum emphyteutam ſuum, ita q in futurum compel
li poſsit? Eſt quæſtio quotidiana, & pẽdet à prædictis. Vide in
r terminis ° Baldum in l. prima, in quarta col. C. de fideicom.
& in dict. l. ſi certis annis, & in l. j. in j. s. & 3. col. ff. de re. diui.
& Spe. in titu. de loca. §. nunc aliqua. ver. 142. & doc. in d. l. qui
in aliena. in princip. & melius, quàm per alium de Mundo
per Andr. de Baru. in d. l. libus.
62 † Quid de emphyteutis, qui amiſerunt inſtrumenta ſuarũ
inueſtiturarum, an ea diurina præſtatione canonis emphyteu
tici probetur quòd præceſſerat cõceſsio in emphyteuſim. Vi-
de no. Bald. q ſic, in d. l. ſi certis annis, & Baldum & Angel. in
dicta l. qui in aliena. in princip. Et quid in uaſallo, qui præſti-
tit ſeruitia domino recipiendi: nunquid ea hoc præſumatur
inueſtitus: Videatis per Baldum in d. l. prima, in quarta colũ.
C. de fideicommiſſa. & latius in capitulo finali. de feu. dat. in
vicem legis commiſſ. & in l. prima. in ſecunda & tertia colũ.
ff. de rerum diuiſ.
63 † Sextò dicta l. cum de in rem uerſo. non haberet locum, ſi
prætenderet titulum donationis. quia ipſum non poſſet pro-
bare ex pręſumptione dictę l. cũ de in rem verſo. quia habet
aliam præſumptionem in contrarium, q nemo præſumatur
donare. leg. cum de indebito: in prin. ff. de probationibus. Ita
notabiliter dicit Bartolus, aliàs Baldus in l. fina. C. de ſtatu de
functorum. & ſentit Bartolus ſi benè inſpiciatur, in dicta le-
ge, cum de in rem uerſo. ad finem.
64 † Septimò, & vltimò, pro nunc illa lex nõ habet locũ ge
neraliter vbicunq; requiritur tantum tempus, cuius contrarij
memoria non extitat: ſecundum Baldũ, in dict. leg. prima, in
quinta columna. C. de fideicommiſsis. referentem ita tenere
Iacobum Buttrigarium in dicta leg. ſi certis annis. Et ad hoc
benè facit quod uoluit Baldus in capitul. finali, de feudo da
to in vicem legis commiſſo. ubi uoluit quòd cum contra ec-
cleſiam requiratur præſcriptio quadraginta annorum, quòd
65 contra eam non † haberet locum dict. l. cũ de in rem uerſo.
ſ ſ ° Item ad dictam legem, cum de in rem verſo. addatis te-
xtum nota. in leg. ſi filius. C. de petitione hæreditatis. quem te
xtum ibi dicit Bartolus eſſe ſingularem, & ſe neſcire in Mun
do. q ſi filius detineat hæreditatem per longum tẽpus, quod
iſta detentio facit præſumi iuſſum patris præceſsiſſe, & addi-
tionem ſecutam eſſe: & omnia ſolenniter acta. Circa quod ui
deatis Baldum in leg. prima, in ſeptima quæſtione. C. qui ad-
mittan. & in l. ſecunda. C. de legitima. hęreditate.
66 † Et an ſi ruſticus ſoluit mihi omni anno vnum par capo-
num per decem annos, an teneatur in futurum? eſt quæſtio
gloſſę in dicta leg. ſolent. §. finali, in gloſſa finali, in uerſiculo,
qualitatem. & ibi latè Bartolus, & idem Bartolus in dict. leg.
cum de in rem verſo. in fin. colum.
Et quid ſi tu per tempus etiam longiſsimum veniſti ad ma
cinandum in meo molendino, an per hoc poſsim te in futu-
rum compellere? vide Bald. quòd non in leg. prima, in ſecun-
da colum. C. de ſerui.
67 † Et an ſi aliquis ſe geſsit pro notario per decem annos, an
per hoc probetur, & præſumatur notarius? dic t Bal. q ſic. in
d. l. prima, in quarta colum. C. de fideicommiſ. Barto. in l. Bar
barius. in lectu. ad fi. de offi. prætor. cum concor.
68 † Et quid ſi aliquis debeat mihi omni anno decẽ paria ca-
ponum, & triginta annis continuis ſolui mihi tantùm quin
que, an erit pręſcriptum in reliquis. Et eodem modo ſi aliquis
tenebatur mihi ſoluere omni anno decem ſolidos de mone-
ta antiqua, triginta annis continuis ſoluit de moneta noua,
quæ minus ualet: an erit præſcriptum in reliquis? Sũt quęſtio-
nes Barth. in l. ſi prius. in princip. ff. de aqua plu. arcen. Bald. ẽt
in l. aduerſus. C. de vſu. ponit de prælato eccleſiæ, qui debet
habere nomine cenſus tres ſolidos quolibet anno, an recipiẽ
do duos tantùm omnibus annis, præiudicet eccleſię.
69 † An autem contra præſumptionem dict. l. cum de in rẽ uer
ſo. & ſimilium, admittatur probatio in contrarium, & poſsit
doceri de errore. Iſtud ponit in terminis Bal. qui ſignanter de
cidit q ſic. in l. ſecunda. C. de do. promiſ. & idem tenet Raph.
Cuma. in l. j. in princip. ff. de uerbo. obli. & ibidem Ludo. Ro-
ma. in fi. ponit Cyn. in d. leg. ſi certis annis. in 10. quæſt.
70 † Et an ſi ſtatutum requirat probationem etiam inſtrumen
talem, ſufficiat probatio per præſumptionem dict. l. cum de
in rem uerſo. & ſimilium. Bald. mirabiliter, & ſingul. determi
nat q ſic, in l. prima, in quarta columna. C. de fideicommiſ. cu
ius contrariũ, & melius, iudicio meo, tenet Lud. Roma. in l. j.
71 C. de teſta. mili. † quia probatio, quæ fit per præſumptionem
legis, non eſt uera & propria probatio, ſed impropria: & con
ſequenter non cadit in ſtatutis. Et pro hoc alleg. text. quẽ di-
cit eſſe ſingul. in l. prima. §. primo. ff. de his quæ in teſt. delen.
Ego ad idem adduco in terminis Bartolum & ibi Ioann. de
72 Imo. in l. Lucius. ff. de condi. & demonſtra. ubi vult † quòd p
batio filiationis, quæ fit per pręſumptionem, l. filiũ. ff. de his,
qui ſunt ſui, vel alie. iur. & l. ſi uicinis ſciẽtibus. C. de nupt. eſt
probatio ficta, & non uera: & conſequẽter non caderet in ſta
tuto. Accedat quod ſin. voluit Bart. in l. prima. C. de fide inſtru
73 men. & iu. haſtę fiſca. lib. 10. † quòd ille, qui habet iuris pſum
ptionem pro ſe, non dicitur ipſe probare, ſed eſt ipſa lex, quę
probat: unde non ſatisfieret ſtatuto.
74 † Poſtremò illud circa ſupra dictam materiã tenebitis mẽ
ti, q ſi iudex in ſententia diceret hoc modo: Cõdemno te ad
ſoluendum unum par caponum omni anno tali domino, ſe-
cundùm quod tui anteceſſores fecerunt. q illa uerba nullam
t penitus condictionem faciunt t, ſed condemnatus ſimplici-
ter tenetur: nec poteſt facere aliquam controuerſiam, ſi vellet
dicere q ſui anteceſſores nihil præſtiterunt. Iſtud eſt quod in
terminis ſignanter decidit Bart. in l. cum, qui. §. Iulianus. el 2.
ff. de conſti. pecun. per illum tex. optimè probantem in uerſi.
ſecundum mandatum ſententię. & in uerſ. ſine controuerſia,
& per nonnulla alia iura, de quibus ibi per eum: & idem te-
net Bartol. in extrauagan. ad reprimendum. in. uerſi. prout. &
Ioan. And. in addi. Spe. in tit. de feudis. §. j. incip. ſic igitur. iu-
ata princip. Et per iſta remanet expeditus præſens §.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a INTRVSO] Quis autem dicatur intruſus: vide Felin.
in cap. in noſtra. in ſexta colum. in ſecundo correlario. de re-
ſcrip. & in cap. meminimus. in ſecunda col. poſt prin. ſtatuta.
de accu. & late in c. ueniens, poſt princ. j. colũ. uerſ. nota ſecũ
do. eo. titu. & Ioan. Cal. in conſi. 13. in titul. de uerbo. ſigni.
b COGNOSCATVR] Adde Pau. de Caſt. in cõſ. 374.
c PRIMO] Vbi uide dom. Fran. Are. & in d. §. ea contra-
rio. in medi. prima columna, & quod ibidem ad eum dixi
in apoſtil.
d ° Nihil facit ille tex. in dict. l. prima. §. cum patronus. in quo
nullum uerbum de alimentis, nec de ſummaria cognitione.
e ° Addo quòd hoc dictum Bald. mihi non placet, quia ſi de
natura cauſę eſt, ut libellus nõ ſit neceſſarius, ſed qualis qua
lis petitio ſufficiat, ut d. cle. ſæpe. de uerb. ſigni. quare vult Bal.
iſtud reſtringere q pręſentatio reſcripti obtineat uim libelli
quo ad iudicem tantùm, non quo ad partem: certe lege cau-
tum non reperitur: ergo nec nos dicamus. §. conſideremus. in
Authen. de trien. & ſemiſ. l. illam. C. de col. Vnde dicerem q
in omnibus caſibus, in quibus præſentatio reſcripti habet
vim libelli, quibus per Innocen. in locis ſuprà allega. proce-
dat tam quo ad partem, quàm quo ad iudicem. Fateor tamen
quòd in citatione partis erunt talia exprimenda, per quæ poſ
ſit citatus plenè inſtrui de his, ſuper quibus in iudicio conue
nitur, argumen. clemen. ſecunda, ut lite pend. nihil innoue. &
ſic ceſſabit obiectio, quæ fieri poſſet d. l. j. in princ. ff. de eden.
Carcaſſona Sardus.

f OMNIBVS] Vide domi. Alex. de Imol. in conſil. 70. in quinta colum. in prima parte. & in conſil. 187. in quinta col. in ſecunda parte. & in conſilio 123. in tertia & quarta columna. in prima parte.

g LEGITIMATIONE FILII] Vide Felin. in c. pen. de re iud. in 3. col. in verſi. de ſententia lata.

h EXTRAORDINARIVM] Adde Fran. Are. in l. vētre. in 8. col. de acqui. hære. & quod ibidem dixi in apoſtil.

i * Aduerte ꝙ poſſet probabiliter teneri, quòd pro alijs perſonis, in quibus ius aliquod habemus, exceptis filijs competat vtilis non directa. Et videtur velle hæc gl. ib. item quo iure adſcriptitij, &c. & probatur optima ratione: quotiens non ex uerbis legis, ſed per interpretationem doctorum ex identitate rationis fit extenſio de uno caſu ad alium, non competit directa, ſed utilis actio. Doctrinā eſt Bar. communiter recepta in l. curatoris. in ſecunda col. C. de neg. geſtis. ſed in propoſita quæſtio. in alijs, q̄ libertis, & filijs, ſit extenſio per interpretationem doctorum: ergo erit vtilis, & non directa. Et certè omnes caſus, de quibus per Bar. Ang. & alios, in dict. §. per hanc. non uidentur eſſe de mente illius §. tamen quia modicæ, aut nullius eſt utilitatis, ſit directa uel utilis, per l. actio. ff. de neg. geſt. non eſt inſiſtendum, ne fruſtra denigremus papirum: quamuis idem Iaſon, infrà, columna 10. nu. 45. ſibi contrarius firmet vtilem competere, nō directā. Carcaſſ. Sardus.

k * Vide bonum tex. in leg. liberis. §. ſi. ff. de libe. cauſ. Sardus.

l * Videas etiam Ang. de Are. in colum. 3. circa finem.

m *. Aduerte quòd hoc caſu, quādo per modum exceptionis proponeretur, magis diceretur exceptio præiudicialis, quàm actio, quia de illa prius cognoſceretur: ut l. præſes. C. ad leg. Flau. de plag. declarando ſecundum Baldum in l. peremptorias. C. ſenten. reſcin. non poſſ. & ſuprà uidimus in euidentialibus, in fin. 2. col. Carcaſſona Sardus.

n * Adde quod à ſimili probari poteſt ꝙ hoc caſu cōpetat officium iudicis, per text. in l. 3. §. hoc autem interdictum. ff. de lib. exhib. & leg. prima. §. per hanc. el primo. ff. de rei uendi. Nam ſicut ad eorum ſimilitudinem, & eorum, de quibus in hoc §. dicimus utilem præiudicialem competere, ita eſt etiā dicendum de officio iudicis. Carcaſſona Sardus.

o QVI SORTEM] Vbi videtur domi. Alexā. de Imo. & Bal. in Marg. in verſi. tractus. verſi. ſecundo. & Car. in clemen. ſecunda. 20. quęſtio. de Iudæ. & in clemen. prima. §. nos. de iureiu. & Inno. in c. auditis. in gl. ſua. in verſic. & facies. de proc. Flori. in l. in leg. Aquilia ſi deletum. in 3. col. ad l. Aquil.

p * Aduerte quod imo non uideo quomodo competat confeſſoria, & negatoria vtilis, quæ utiles actiones non dantur niſi aliqua æquitate ſubſiſtente, ut per Bart. in l. curatoris. ſecunda col. C. de nego. geſtis quæ æquitas hic ceſſat eum competat vtilis præiudicialis, & officium iudicis. &, ut ſolet dici eru beſcimus ſine l. loqui. l. ſi uerò. §. de uiro. ff. ſolu. matr. §. conſideremus. in Auth. de triente & ſemiſſe. maximè, ut inquiūt Ioan. Fab. Angel. de Are. hic, quòd illud eſſet contra naturam actionis confeſſoriæ & negatoriæ. Nec obſt. tex. in c. inter quatuor. extra de maioritate & obe. cuius inductionem libenter ab illis, qui eum allegant, audirent. Et certè cùm uirtus legis ſtet in eius inductione: ut l. non ſolum. §. qui primipilum. ff. de excuſ. tuto. quem textum ad hoc allegauit Bal. in l. petens. C. de pac. ſecundū quod eum refert Iaſon in l. emancipato. col. pen. C. qui admit. debuiſſent tex. illum, cum literaliter non decidat q. noſtram, ad hoc inducere. Sed ut paucis agam, tex. ille mihi minus nihilo facit, nec in tex. nec in glo. uerbum vllū de confeſſoria & negatoria: nec gloſ. illud ſentit in d. l. j. C. in quibus cau. colo. cen. &c. ſed duntaxat ex illa l. notat quòd fit condemnatio de futuro, ut in confeſſoria, & negatoria. Et ſi aliud non allegatur, uerior eſt opi. gl. noſtræ. Carcaſſ. Sardus.

q * Adde quod ualde notabiliter determinat Bal. in dicta l. ſecunda. C. de do. promiſ. quòd & alias oſtēdens ſe ſoluiſſe canonem pro tribus annis proximis, præſumatur retrò ſemp ſoluiſſe, ut eſt tex. not. in l. quicunque. C. de apoch. publi. libr. 10. tamen ſi ſolutio canonis pro tribus annis proximis non eſſet facta annuatim, ſed unico actu pro tribus annis. d. l. quicūq; ſecundum Bal. non haberet locum. quod eſt notab. propter Bal. authoritatem. Carcaſſ. Sard.

r * Adde quod Bal. in dict. l. j. in 3. col. circa fin. determinat ꝙ præſumatur emphyteuta, ſi per decennium ſoluit canonem, per l. litibus. in prin. iunct. gl. C. de agri. & cenſi. li. 11. Pro cuius deciſione uidetur caſus in l. cū de in rem uerſo. ff. de uſu. ſecundū communem intellectum: ubicunque agimus de præſumendo titulū contra aliquid facientem, ut eſt in q. noſtra contra iſtum qui canonem ſoluebat præſtatio decem annorum, ſi allegetur titulus, probat titulū: ut d. l. cū de in rem uerſo. declarando illā, ut ibi per Bar. in 3. q. in 2. membro ſuæ diſtinctionis. Ergo ſi iſte, qui nititur ſe directum dominum probare, allegat ſe dominum, & probet decēnalem canonis functionem, obtinere debebit. Et aduerte quòd quamuis Baldus in d. l. j. loquatur de emphyteuta eccleſiæ, idem etiam dicerē in emphyteuta priuati, propter quam litem d. l. litibus. quæ non loquitur magis in uno quàm in alio. & per d. l. cùm de de in rem uerſo, inductam, ut ſuprà. Carcaſſona Sardus.

ſ * Aduerte quòd iſta ſeptima limitatio, quam ex dictis Bal. in d. l. prima. C. de fideicom. firmat hic Iaſō. fortiter mordeti poteſt. nam in præſcribenda ſeruitute habente cauſam diſcōtinuam ſine titulo, requiritur tantùm tempus, cuius initij memoria non exiſtat. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quo. & æſti. & glo. in l. ſeruitutes. la grande in gl. magna. ff. de ſeruit. tit. generali. & tamen ſi allegarem titulum præceſsiſſe ex uſu decem vel 20. ann. probaretur ſeu præſumeretur titulus. Gl. eſt magis communiter approbata in dicta l. ſeruitutes. in fin. glo. mag. quam ibi ſequuntur Barto. Ang. Pau. Caſt. & Flori. & eſt alia glo. in l. j. §. finali. ff. de aqua plu. arcend. & tradit Barto. in dict. l. cum de in rem uerſo. col. tertia, & tradit Bart. per illum tex. in l. qui in aliena. §. primo. in fin. ff. de acquir. hæred. cum ſimil. poſſemus ab iſta mea oppo. tueri Bal. dicendo quòd dictū glo. Barto. & commune, procedet in his quæ non inferunt maximum præiudicium, ut in ſeruitutibus, & in alio caſu: ut per gl. Bartol. & doctor. in penult. C. comm. diuid. Secus eſt, ubi de maximo præiudicio ageretur. Et ita declarat in effectu Bartolus in dicta leg. cum de in rem uerſo. in tertia colum. & expreſsius idem Barto. in dict. leg. pen. C. com. diuid. ſed attende, quòd contra dictum Barto. & commune, unum me torquet, licet ſatis vulgatum: leges ſunt ita interpretādæ, quòd earum diſpoſitio de facili non reddatur illuſoria. ca. ſi ciuitas. de ſent. excom. in ſexto. l. ſi prætor. in princip. ff. de iudic. Sed ſi dictum Bartol. & commune eſſet uerum, ſequeretur quòd leges requirentes in ſeruitutibus cauſam diſcontinuam habentibus pręſcribendis tantum tempus, cuius initij memoria non exiſtat. d. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ſuprà allegata, penè fruſtratoriæ redderentur, cum quilibet poſt uſum decem uel uiginti an. ſemper allegaret titulum, & obtineret, & ſic uana eſſet illorum iurium diſpoſitio: nec conſideratio modici, uel maximi præiudicij uidetur iure probare: adeo non ſatisfacit, nec ſcio quod maius præiudicium afferre poſsit, ſi cauſæ de qua diſceptatur, iacturam afferat. Cogitabitis. Ant. Aug. Carcaſſona Sardus.

t * Faciunt. Et hoc idem tenet Fel. in c. ex parte. in tertia col. in uerſicul. clauſula, Si preces.

SVMMARIA IN §.
Sic itaque

1 *Actio perſonalis domino non competit pro re ſua ad dandum eam ſibi, niſi contra furem, odio furis. 4. 33. 34.*
2 *Dare, eſt dominium transferre.*
3 *Quod meum eſt, amplius meum fieri non poteſt.*
5 *Simplum an contineatur in duplo, vel quadruplo. 6 7.*
8 *Actiones reales, & perſonales quo nomine appellentur.*
9 *Doctrina nominū Grāmaticis pertinacibus relinquatur.*
10 *Dare & tradere qualiter differant. 11. 14.*
12 *Venditor non ad dandum, ſed ad tradendum tenetur.*
13 *Lex ſi. ff. de condi. ob cauſam, qualiter limitetur.*
15 *Promittens ſimpliciter, an in dubio intelligatur dare, vel tradere.*
16 *Dominus ſemel, non poteſt amplius fieri dominus & nume. ſeq.*

22 *Infamia facti, & iuris quid, & de eius effectibus.*
23 *Moroſus interitu rei minimè liberatur.*
24 *Olim dominus, & hodie præſumitur dominus.*
25 *Olim poſſidens, an hodie poſſidere præſumatur.*
26 *Poſſidens an præſumatur dominus. 27. 28.*
29 *Poſſidens habet pro ſe præſumptionem.*
30 *Poſſeſſio an ex determinatione præſumatur.*
31 *Poſſeſſio ciuilis an ex naturali præſumatur.*
32 *Poſſeſſione probata ſimpliciter, an præſumatur cum qualitate.*
35 *Verba impropriare licet, vt libelli ſuſtineantur.*
39 *Conditio omnis quando degenerare dicatur. & nu. ſequ.*
41 *Debitor antequam in iudicio conuematur, an primò ſit extra iudicium interpellandus. 22. 43.*
44 *Conuentus ſi ſtatim offerat ſe ſoluturum, an teneatur ad expenſas.*
45 *Libellus in conditione furtiua qualiter formetur.*

§. SIC ITAQVE.

ISTE §. vſque ad §. ſequen. communi. diuiſione omnium, ut Nico. & Angel. de Are. diuiditur i tres partes principales, ſed diuerſis modis. Ego facio tres partes hoc modo: In prima Imperator ponit regulam generalem, & eius rationé. In ſecunda ponit fallentiam ſiue exceptioné à directa regula. In tertia declarat quomodo appellentur actiones reales, & quomodo perſonales. Secunda ibi: plenè. Tertia ibi: appellamus. Nec ego dico prout Ange. de Are. quòd Imperator in prima ponit regulam reepilogatiuam præcedentium: quod fatuum eſt dicere,
1 ſi benè aduertatis. † Actio perſonalis non competit domino pro re ſua ad dandum eam ſibi, niſi contra furem, odio furis hoc primò. Et actiones reales appellantur vendicationes, actiones verò perſonales dicuntur abuſiuè condictiones, hoc dicit in ſumma, vſque ad §. ſequen. Et dicit Ioan. Fabr. quod iſte §. malè eſt dictatus, & longis verbis.

Nota primò ex tex. ibi: quia ſcilicet dari. vnum, ad qđ quotidiè allegatur hic tex. † quòd dare eſt, dominium transferre.
2 Vnde qui eſt obligatus ad dandum, tenetur dominium transferre. Concor. l. vbi autem non apparet. §. ſi. & l. nemo ré ſuá. in princip. cum ſimili. ff. de uerſicul. oblig. & circa hoc uidebitis aliqua pulchra infrà in gloſſ. j.

Ad unum intereà diligenter aduertite, ꝙ ſi aliquis obligat ſe ad dandum quoduis, ex dicta obligatione teneatur dominium transferre, ut prædixi: tamen ex hac prædicta obligatione non tenebitur vacuam poſſeſsionem tradere, niſi etiam expreſsè adiectum ſit, ꝙ teneatur vacuam poſſeſsionem tradere. Iſtud eſt, quod in terminis vult ſolennis glo. in l. ſi ſtipulatus. §. j. in uer. ſtipulatus. ff. de vſur. quam etiam multùm not. Nicol. hic, in apoſtillatione tex. & illam glo. ibi approbat Bartol. eò, quia in ſtipulatione fundum dari, non ineſt tacitè. vacuam poſſeſsioné tradi, niſi exprimatur: quia bene poteſt dari, & ſic dominium transferri ſine traditione vacuæ poſſeſsionis: ut eſt tex. no. in l. ſi fundum. ff. de fun. dato.

Secundò no. ex tex. ibi: nec res, quæ iam actoris magis. Ad quod etiam quotidiè allegatur hic textus † ꝙ illud, qđ meũ
3 eſt, non poteſt amplius meum fieri. Concor. l. proprias. & ibi Bartolus & alij. C. de leg. a Et iſtud notabile qualiter intelli-
a gatur, & procedat, uidebitis infrà in glo. in ver. magis.

Tertiò nota ex uer. planè. & ad hoc ét vulgò allegatur † ꝙ
4 odio furis inductum eſt, vt domino detur condictio furtiua: & ſic actio perſonalis pro re ſua, & ad dandum: quod eſt cõtra regularem naturam omnium condictionum: quæ regulariter non competunt dominis. Et iſtud eſt, quod dicit Iuriſcõſultus in l. fin. in fine. ff. de uſufruct. quem ad ca. proditum eſſe neminem rem ſuam, niſi à fure condicere poſſe. Et ſecundum Angelum de Aretio hic, ideo eſt, quia omnis condictio degenerat contra furem. Allegat ad hoc dictam l. final. in fine. hoc tamen. quod etiam ita vulgò dicit ſolet, quòd omnis condictio degenerat contra furem: an ſit uerum, tangam infrà in gloſſa in ver. in rem actio.

Quartò nota ex textu ibi: vt extra pœnam. ſecundum An-
5 gelum de Aretio hic, quòd hic eſt caſus † quòd in duplo, vel quadruplo, in quo condemnatur fur, non continetur ſimplũ, & ſic ipſa res furto ſubtracta: & ſic duplum, vel quadruplum eſt totum pœna. Ad idem §. fina. ſuprà de oblig. quæ ex deli.
6 Ad idem §. ex maleficijs. infrà eodem. & ibi eſt textus † quòd ſecus eſt in rapina uiolenta: quia in eo in quadruplo continetur ſimplum: & ſic rei perſecutio. Et quæ ſit ratio diuerſitatis, ibi videbitis.

7 Ad vnum tamen diligenter aduertite, † ꝙ quando ſtatutũ, uel lex imponunt ſimpliciter pœnam dupli, vel quadrupli, in dubio ſemper in duplo ineſt ſimplum: & ſic in dubio ſemper unum eſt rei perſecutorium, & aliud pœnale: non autem totum duplum eſt pœnale. Ita Bartolus in leg. hoc edicto. §. primo, per illum textum benè notabilem ad hoc. ff. de Publica. Per quem textum dicit ibi Bartolus ſe alias in facti quæſtione dixiſſe. Plus, ꝙ illud, quod ſuprà proximè dixi, procedit etiam ſi lex, uel ſtatutum ultrà non procederet declarando quòd in duplo ineſſet ſimplum, & ſic rei perſecutio: ſed ſimpliciter loquerentur: dum tamen lex, uel ſtatutum expreſsè non diceret contrarium, ſcilicet quòd in duplo nõ ineſſet ſimplum, & ſic rei perſecutio: ut expreſsè fit in tex. noſtro, & in alijs proximè allegatis. Et idem tenet Bartolus in l. ab his. C. de naulicu. libro vndecimo. & in leg. final. in principio. & ibi Baldus. C. de ſponſa. & in leg. ſanctio legum. in quarta col. uerſi. ſed quæro an in duplo inſit ſimplum. ff. de pœnis, & in l. interpretatione. in eodem titulo. ff. de pœnis, & Baldus latè in capit. j. §. ſi duo. de pace tenen. & in l. contra negantem. C. ad leg. Aquil.

8 † Quintò nota ex uerſi. appellamus. quo nomine appellantur actiones reales, & quo nomine perſonales: ut patet in litera. Dicebat tamen Ioann. Fab. hic, quòd iſte uer. appellamus.
9 nullius, aut modicæ vtilitatis eſt, † cùm loquatur de vana doctrina nominum, & vocabulorum, quæ Grammaticis pertina
b cibus relinquitur b, iuxta l. ſecunda, circa finem. C. de conſtituta pecunia. & ibi in gl. in uerſicul. uocabula. poſt Tulliũ in Topicis, & expreſsius gloſſa poſt Tulliũ in rubr. ff. ſoluto matrimonio. & ſecundum quod refert diuus Auguſti. in libr. 11. de ciui. Dei, Tullium dicere, & benè, verbi controuerſia iam diu torqueat homines garrulos, contentionis cupidiores, q̃ ueritatis. Vos tamen dicite ꝙ iſte uerſic. appellamus. in hac differentia vocabulorum poſſet vtilitatem afferre, quando teſtator uni legaret omnes vendicationes ſuas, vel ſibi competentes, & alteri omnes condictiones ſuas ſiue actiones perſonales: per iſtum §. apparet quid ueniret in iſtis legatis, & qd non. Illud etiam expeditum habemus quòd nomen Actiones eſt generale, & ſub eo comprehendũtur tam actiones reales, quam perſonales. Tex. eſt in l. fin. C. de hæred. vel act. uend.

Vltimò no. ex fin. Ang. de Aret. hic, cum de neceſsitate non fiat aliqua denuntiatio, quòd hic eſt text. quòd debitor nõ eſt de neceſsitate primò extra iudicium interpellandus, antè, q̃ conueniatur in iudicio, ſed de vrbanitate: de quo infrà in glo. penulti. in uerſicul. denuntiare. ubi gloſſ. tangit. & ibidem aliqua pulchra ſubiungam.

Glo. j. in uer. ſic itaque. diuiditur in tres. In prima declarat vnde formatur regula tex. noſtri. In ſecunda ipſam regulam limitat, & declarat. In tertia timore cuiuſdam taciti contrarij dupliciter intelligit, & exponit illa verba, Si apparet eum dare, &c. Secũda ibi: nõ dixi ad dandũ. Tertia ibi. & qđ ſubijcit.

In eadem gl. ibi: non competit pro re ſua alicui, vt hic vult gl. quòd iſta uerba Sic itaque. ueniant illatiuè ex præcedentibus, ita quòd regula poſita in tex. noſtro, inferatur ex præcedentibus. quod reprehenditur, & meritò, per doct. hic, & maxime Ioan. Fab. & Ange. de Are. quia nihil dictum eſt in ſuperioribus, ex quo poſsit prædicta regula inferri. Dicendum eſt igitur, ſecundum prælatos docto. ꝙ illa uerba ponãtur reepilogatiuè: reepilogat enim diuiſioné actionum ſuprà habitá, vt poſsit poni regula, & exceptio, quæ hic in tex. ponitur.

10 † In eadem gloſſ. ibi: & ita eſt vis inter Dare, & Tradere. Teneatis differentiam, quam vulgò millies audietis inter uerbũ Dare, & uerbum Tradere: quia Dare, importat dominiũ trãſferre:

c ferre:c ſecus eſt in uerſicul. Tradere:vt iuribus hic in gloſſ.al-
leg. Pro limitatione tamen huius differentiæ notate,quòd il-
lud,quod dictum eſt de uerbo, Tradere, procedit quando pro-
miſſa eſſet ſpecies. ſi autem quis promitteret tradere genus,
ſiue aliquid in genere. tunc benè teneretur dominium tranſ-
11 ferre,etiam ſi expreſsè dictum ſit. Promitto tradere:† quia in
obligatione generis verbum Trado, importat dominij tranſ
lationem:ſecus eſt in obligatione ſpeciei. Iſtud eſt, quod ſin-
gul. probatur in l. ſi à ſubſtituto. §. fina. iuncta l. ſequen. inci-
pien. quæ. de legato. cum glo. fin. in uerſi. dare. ff. de leg. j. quã
ad hoc ponderant, & multum commendant Scribentes ibi,
& maximè Ioannes de Imola, qui dicit hoc eſſe multùm no
tabile:& vult etiam ibi Bartolus & alij. Accedat quod in opti
mo ſimili dixit Bartolus in leg. ex empto. in princ. ff. de acti -
12 oc empt.† Nam de natura contractus emptionis & venditio
nis non eſt quòd uenditor teneatur ad dandum, ſed ad tradẽ
dum. dicta leg. ex empto. in prin. in tantum quòd ſi quis pro-
mitteret dare, non eſt contractus emptionis, & uenditionis,
d ſed eſſet contractus innominatus.d * ut in tex. not. in l. final.
ff. de condi. ob. cau. & ibi Barto. & alij, & Bart. in l. j. C. de rer.
permut. Tamen dicit Bart. in d. l. ex empto. in princip. quòd ſi
uenderetur genus, vel aliquid in genere, puta decem corbes
frumenti in genere, vel decem libræ auri in maſſa, pro tanta
pecunia: quod tunc uenditor teneretur ad tranſlationem do
minij, non ex natura contractus emptionis, & venditionis, ſed
ex natura rei debitæ in genere:per multa iura, quæ ibi allegat
Barto. & maximè: quia tunc militat ratio, quæ eſt, quare em-
ptor præciſè cogatur ad dandum pretium, & ſic ad transfe-
rendum dominium pretij: uenditor autem nõ tenetur ad dã
dum rem, & ſic ad transferendum dominium. dicta l. ex em-
pto. in princip. Glo. ibi no. & menti tenenda in uer. cogitur. di
x t quòd ratio diuerſitatis eſt, quia emptor tenetur ad pretiũ,
& ſic in genere: uenditor autem tenetur in ſpecie. Et eſt opti-
ma reſponſio, ut inquit Barto. Ergo ex ea ſequitur quòd ſi vẽ-
ditor teneatur in genere, quòd eodem modo ipſe teneret ad
dandum, & ſic ad transferendum dominium: quia tunc eadẽ
eſſet ratio prout in emptore. Et iſta omnia etiam formaliter
13 ponit, & tenet Barto. in l. ſecunda, ad fin. ff. ſi cer. pet.† Ex qui
bus omnibus elicite etiam vnam notabilem, & peregrinam
limitationem ad dict. l. fin. ff. de condic. ob cau. quæ habet quòd
ubi quis promitteret dare, puta, Promitto dare iſtum librum
pro decem: quod tunc non eſt contractus emptionis & vendi
tionis, ſed eſt cõtractus innominatus: ut illa lex procedat, quando
ſpecies venit danda pro quantitate pecuniæ: quia tunc benè
eſſet contractus innominatus, ut ibi dicitur: ſecus genus ve-
niret dandum pro quantitate pecuniæ: quia tunc benè dicere
tur contractus emptionis uel uenditionis: vt ex prædictis li-
14 quidiſsimè apparet.† Stat ergo ex gl. noſtra, & ex prædictis
quod regulariter differẽtia eſt inter Dare, & Tradere: quia re
gulariter Dare, importat tranſlationem dominij: quod ſecus
15 eſt in verſi. Tradere.† Quid autem in dubio, ſi aliquid ſimpli
citer promitteretur, an in dubio intelligatur dare uel trade-
e re? Iſta eſt pulchra inueſtigatio.e * Bal. ſingu. & ſignanter mul
tum in l. ſi a ſubſtituto. §. fin. ff. de lega. 1. tenet quòd in dubio
intelligatur, dare, & ſic dominium transferre. Allega. ad hoc
tex. no. & bene probantem in l. ſi ita. §. j. ff. de contrahen. em-
pt. quamuis glo. ibi ſubaudiat verbum Dare. Hanc tamen pe
regrinam deciſionem dicebat Ioan. de Imo. dict. l. ſi à ſubſti-
tuto. §. fin. fallere, & benè niſi eſſet natura contractus talis, ut
veniret traditio, per l. ſi ſtipulatus. in princip. cum ſimil. ff. de
vſu. cùm verba in dubio intelligẽda ſint ſecundum naturam
contractus: ut ibi, & l. ſi voo. in prin. & ibi Bartol. notabiliter.
ff. loca. cum ſimi. & ita in ſpecie limitat Barto. in l. vbi autem
non apparet. §. fin. ff. de verbo. oblig.

i In fin. glo. Hæc opi. f * Placen. nihil eſt, potius eſt truffa, ſe-
cundum Ioan. Fab. & Ang. de Are. hìc. Nihil etiam ualet præ-
cedens expoſitio glo. Dyn. hìc dicit, quòd iſta erat quædam
uerborum ſolennitas, cum qua proponebatur actio perſona-
lis: quia proponebatur ſub conditione tali, ſi apparet, eum da
re oportere: quæ etiam eſt fatuitas. Ioan. Fab. & Ang. de Are.
exponunt, ſi apparet, id eſt, ſi agat, eum dare oportere, quę ex
poſitio videtur mihi abſurdior prædictis. expone, ſi apparet,
id eſt, ſi agat. quod nihil aliud eſt, quàm exponere album pro ni-
gro. Ergo intelligo literam planè prout iacet. Certum eſt, ne-
minem poſſe rem ſuam ita ab aliquo petere: ſi apparet eum
dare oportere, &c. intelligo ſi apparet eum, ſcilicet petere
dare oportere.

Glo. in uerſic. magis. diuiditur in tres. In prima oppo. con-
tra tex. In ſecũda ſoluit. In tertia per modum fallentiæ, remo
uet aliud contrarium ad tex. Secunda ibi: ſed non. Tertia ibi
niſi iterum deſineret.

In fin. glo. Stat ergo. ex glo. & tex. regula quòd vna res non
16 poteſt ex pluribus cauſis fieri mea. † ſic qui ſemel eſt domi-
nus, non poteſt amplius fieri dominus. Hanc regulam intelli
ge primò eſſe ueram, ſecundum Dyn. hic, quem alij ſequun-
tur, vt Ioan. Fab. & Ange. de Are. & Nicol. de Neapol. in 2. op
po. glo. quando eſſent plures cauſæ ſucceſsiuæ: quia ſi ex vna
conſecutus eſt plenum dominium, non poſſet amplius do-
minium conſequi. Secus autem ſi eſſent plures cauſæ eodem
tempore cõcurrentes, per d. l. 3. §. ex pluribus hic alleg. & ibi
etiam notabiliter per Scribentes. Et iuxta hanc regulam, & li
mitationẽ Ioan. Fab. hic applicat nonnullas quæſtiones, quas
hic videat s p eũ: & ſunt de materia d. §. ex pluribus. & ex eis
etiã aliquas habetis p Bar. in l. & an eãdẽ. §. actiones hic alle.
17 † Secundò prædictam regulam limitat Nico. de Neap. hic
in apoſt. tex. vt procedat qñ quis haberet directum dominiũ:
ſecus aũt ſi haberet dñium vtile, vel fictũ. Allegat ad hoc vnã
gl. quã non inuenio in l. qui mortis. ff. de dona. cau. mort. Sed
habetis glo. in l. prima, in glo. j. C. de dona. quæ ſub mo. Hæc
tamen pro nunc aliter non executio. Videatis Cyn. poſt Petr.
in l. eadem leg. in fine. C. de condic. ob cauſ. & ibi Bal. in j. q.
& Dyn. in dict. leg. qui mortis. quam fortè voluit allegare Ni
col. & quod no. Bar. in l. j. in princip. fin. col. ff. de dona. Et an il
le, qui habet utile dominium tantùm, poſsit poſteà ſibi acqui
g rere directum: tangit etiam Ioan. Fabr. g hic, in quinta col.
& conſueuit poni in d. §. ex pluribus.
18 † Tertiò limitat, & mirabiliter, prædictam regulã in quar-
ta col. vt procedat in dominio: ſecus autem ſit in quaſi domi
nio, & conſequenter in Publiciana. quia quaſi dominus bene
poteſt fieri magis quaſi dominus. Et conſequenter vult Ioan.
Fab. quòd quaſi dominiũ bene poſsit acquiri ex pluribus di-
uerſis cauſis etiam ſucceſsiuis. Et rationem diuerſitatis inter
dominium, & quaſi dominium, aſsignat ipſe Ioan. Fab. & ſa-
tis coloratam: quia dominium eſt quid plenum, & ideo non
poteſt compati ſecum aliud ęquè plenum: ſed quaſi dominiũ
eſt minus plenum, & ideo compatitur aliud minus plenum.
ſimilis ratio diuerſitatis aſsignatur, quare tutorem habenti
non poteſt dari tutor: & tamen habenti curatorem bene po-
teſt dari curator, per gloſſ. in leg. licet. C. in quib. cauſ. hab.
tuto. & per gl. in §. interdũ. in glo. mag. in uerſicul. non poteſt.
19 ad finem ſuprà de cura.† Ego credo quòd iſta limitatio Ioã.
Fab. non ſit uera, quamuis peregrina, & ſatis colorata ratio-
ne fundata, & contrarium in terminis reperio tenere Bartol.
in d. l. 3. §. ex pluribus, ad finem. ff. de acqui. poſſeſ. quia quam
uis iura, quæ continent cauſam acquiſitionis, poſsint eſſe plu
ra, ut uſucapio, Publiciana, & ſic quaſi dominium, & hypo-
thecaria. l. creditor. §. ſi quando. ff. qui pot. in pigno. habe. ta-
men illa, quæ ſunt quæſita per ſe, non poſſunt amplius multi-
plicari, ut dominium, & quaſi dominium, & uſusfructus, &
ſimilia: ut ibi per eum.
h h * † Quartò poteſtis dictam regulam limitare ex traditis
20 per Bartol. & alios in l. j. C. communia de lega. & per Barto-
lum & alios in l. j. ff. de lega. j. ut procedat quando quis habe
ret de iure communi: ſecus ſi ex priuilegio ſpeciali, per legẽ,
in libello. §. ſi quis ſeruum. cum ſimil. ff. de cap. & poſt. reuer.
& per l. in rebus. C. de iure dotium. quamuis multi contrariũ
teneant maxime nouiſsimi, ut Ioannes de Imo. in dict. l. pri-
ma, de quo uideatis in dictis locis: & Bartolus etiam in l. ne-
mo rem ſuam. la ſecunda. ff. de uerbo. obligatio. & Baldus in
d. l. in rebus. in 7. colum. Spec. in titu. de actio. & peti. §. ſequi-
tur. ver. aliud quæro no. dignum. & in verſi. ſed quid in ſpecie,
cum duobus verſicul. præcedentibus, & duobus ſequẽtibus.
& eundem Specul. in titul. de teſta. in §. primis, uerſi. in actio-
ne autem ex teſtamento.
21 † Quintò, & vltimò pro nunc poteſtis limitare prædictam
regulam, vt procedat, quando quis haberet dominium incõ-
muta

mutabiliter, & irreuocabiliter: ſecus ſi commutabiliter, & re
uocabiliter: per tex. in l. in libello. §. ſi quis ſeruum. & ibi Bar
tolus. ff. de cap. & Barto. & clarius Baldus in l. quarta. C. quod
metus cau. & Bartolus in dicta l. nemo rem ſuam. la 2. ad fi-
nem, de uerborum obligationibus. & Bartol. in l. ſequitur. §.
fructus. circa finem. ff. de uſucapio.
Glo. in verſi. odio. additione non indiget: & cum ea omnes
ſimpliciter tranſeunt, nullo addito. Cum tamen glo. mentio-
22 nẽ facit † de infamia facti, & de infamia iuris: [i] videatis om
i ninò illum not. tex. & meliorem de Mundo, in l. honori. ff. de
obſeq. hic alleg. in gl. Et de infamia facti, qui ſint eius effect⁹,
videatis docto. vt Barto. poſt gl. in leg. j. ff. de infam. & plenè
Bal. in l. j. C. de ſum. Trinitate, & fide catho. in quinta oppo. in
verſicu. videndum eſt, quotuplex eſt infamia facti, &c. Videa
tis etiam Bal. in capitu. j. an remo. debe. teſt. qui pa. curiæ eſſe
deſie. vbi ponit triplicem eſſe infamiam facti, ut ibi per eum.
s Et qualiter probetur [s] infamia facti, ponit Specul. in titul. de
inquiſi. §. nunc tractemus. in uerſicul. quid ſi ille. & Innocen-
tius in capitul. cùm oporteat. extra de accu.
Item dum glo. dicit ꝙ interitu rei non liberatur: dicite ra
tionem eſſe odio furis, eo quòd ſemper fur dicatur eſſe in
mora. l. inter ſtipulantem. §. penultimo. ff. de uerborum obli
23 gationibus, & l. fi. ff. de tritica. † Moroſus autem interitu rei
non liberatur. l. ſi ex legati cauſa. & l. nemo rem ſuam. la j. §.
fin. ff. de uerbo. obligatio. l. quod te. cum materia. ff. ſi cert. pe.
Item dum glo. iſta in fin. dicit vnam tolli per aliam: videatis
etiam glo. not. in l. tres tutores. in princ. in uer. hac actione. ff.
de adminiſtratio. tuto.
Gloſ. in uerſic. ſi apparet. quam diuido in quatuor partes.
In prima declarat tex. In ſecunda contra text. multùm forti-
ter opponit. In tertia ſoluit vno modo. In quarta, alio. Secũda
ibi: ſed videtur hoc ſtare non poſſe. Tertia ibi: ſed dic relatio-
nem. Quarta ibi: vel dic agi etiam ad dandum.
In eadem glo. ibi: l. ſiue poſsidetis. Not. Ang. de Are. hic, ex
24 hac glo. † ꝙ olim dominus, hodie præſumitur dominus. Idẽ
& latiùs tennit gl. in d. l. ſiue poſsidetis. in uer. cõſtitui. C. de
proba. & ibi Barto. & alij plenè. & glo. in ver. diutius. in capi.
cùm ad ſedem. extra de reſti. ſpolia. & ibi Canoniſtæ, maxi-
mè dominus Antonius. Dicite ut per eos in dictis locis. & An
gelus de Are. hic, qui etiã ſatis impertinenter, & extrauagan
25 ter ponit, † an qui olim poſsidebat. hodie præſumatur poſsi
dere. Quod etiam latè examinat Bald. hic. Videatis hic p eos.
& gl. in uer. conſtitui. in dicta l. ſiue poſsidetis. & ibi Barto-
lus, Baldus, & latiùs Salicetus, & glo. in l. ſi minorem. in glo.
fin. C. de integ. reſti. minor. & Bartolus in l. quidã. in ſuo. ff. de
cõditio. inſtitu. & latè Salicetus in l. non ignorabit. C. ad exhi
bend. & per Ioannem Andream, & ibi per alios in dicto ca.
cùm ad ſedem, extra de reſtitu. ſpol.
26 † Tangunt etiam circa prædicta extrauaganter Bal. & Ang.
de Aret. hic, an, & quando poſsidens præſumatur dominus,
vel quòd de præterito fuerit dominus: & ſic an qui poſsidet
hodie rem ut dominus, præſumatur ex poſſeſsione dominus.
Et finaliter ambo, ponunt in hoc vnam theoricam Bartol. de
uerbo ad uerbum in dicta l. quidam in ſuo. ff. de condi. inſti-
tu. vbi etiam Bartolus refert omnes gl. illas de quibus iſti hic
particularem mentionem faciunt. vide ibi plenè per Bartolũ
cum quo etiã in effectu tenet Baldus in l. iudicia. C. de rei uen
dicatione. dominus Antonius in dicto cap. cùm ad ſedem. &
Baldus in l. non ignorat. C. qui accuſa. non poſſ. & Angelus in
leg. qui uias. per illum textum. ff. de damno infecto. & Bart. in
l. apud Trebatium. §. neque. ff. de aqua plu. arcend. & Bartolus
poſt gloſſ. in leg. communi diuidundo. §. inter prædones. ff.
communi diuidun.
27 † Et ad materiam, an & quando ex poſſeſsione præſuma-
tur dominium, maximè quando incidenter deducitur in iu-
dicio: videatis latiſsimè per Baldum in l. j. in 9. & 10. colum-
28 na. C. qui accuſare non poſſunt. † Et notate quòd quando ex
poſſeſsione quis præſumitur dominus, illud tantummodo ꝓ
cedit, ſi allegetur, ſi non aliter. Ita no. Bal. in l. etiam. in 3. col.
verſi. & nota, licet poſſeſſor. C. de executione rei iudicatæ.
29 † Item nota quòd ille, qui poſsidet, habet præſumptionem
pro ſe quòd præſumatur ſe credere dominium. Ita notat Bal.
in l. prima, in j. colum. C. ſi de momen. poſ. fue. app. referens
ita tenere Cyn. in l. cum alienam. C. de leg.
30 † An autem ex detẽtatione præſumatur poſſeſsio: [l] uide In
l nocentium tenentem ꝙ ſi ex detentatione corporali, niſi con
ſtet alium poſsidere, in ca. 2. extra ut lite pend. & illum refert
apud Legiſtas Bald. in t. tu. de pace conſtan. in uerbo, recupe-
rauit. & Baldus in leg. j. in penulti. colum. C. de ſer. fugi. & in
leg. etiam. in ſeptima column. C. de execu. rei iudi. & in leg.
2. in 6. colum. C. ubi in rem actio.
31 † An autem ex poſſeſsione naturali præſumatur ciuilis: po
nit Bald. in dicta leg. primæ, in fine colum. C. de ſer. fugit. & te
net quòd ſic, per notata in leg. ſtipulatio iſta habere licere. §.
32 hæc quoque. ff. de verbo. obligationi. † Et an probata poſſeſ-
ſione ſimpliciter, præſumatur probata cum qualitate poſſeſ-
ſionis allegata, ponit Bald. in dict. leg. iudicia. C. de rei uendi.
& Barto. in leg. ſi prius, in princ. tertiæ partis principalis. ff.
de oper. no. nunciatio.
33 † In fine glo. pro clara intelligentia difficultatis, quæ tangi
tur in hac glo. & eorum, quæ poſteà in eadem ſubijciuntur,
reaſſumo argumentum, quod glo. hic facit, & eius ſolutio-
nem. Glo. fortiſsimè arguit contra tex. in hunc modum: Nul-
la actio põt ad impoſsibile dari: ſed impoſsbile eſt rẽ meam
mihi dari: ergo impoſsibile eſt quòd etiam odio furis agatur
ad dandum id, quod meum eſt, & in quo dominium habeo.
Glo. huic difficultati dupliciter reſpondet. Primò concedẽdo
oppoſitionem, quòd hæc actio perſonalis, ſcilicet condictio
furtiua, quæ odio furis competit, datur non ad dandum, ſed
ad reſtituendum rem. Contra iſtã ſolutionem multùm urgẽ-
ter videtur facere hic text. ibi: ſi apparet eos dare oportere,
&c. qui uidetur præſupponere, quòd imò odio furis agatur
ad dandum. Glo. uoluit ad hoc reſpondere. & dicit Ioã Fab.
quod glo. neſciens in lucem euadere, conuertit ſe ad obſcura
ne videatur, aut intelligatur: & reſpondet, relationem facien
dam eſſe ad genus non ad ſpeciẽ: quaſi dicat, ea actione per-
ſonali, per quam aliàs agitur ad dandum: hic agitur ad reſti-
tuendam. Iſta ſunt formalia uerba glo. ſed multum obſcura.
Ioan. Fab. hic, & bene, quem etiam ſimpliciter ſequitur Ang.
de Are. dicit quòd gl. voluit dicere quòd tex. iſte in uerſi. pla-
ne. in illis uerbis, Si apparet eos dare oportere, &c. nõ eſt refe
rendus in ſpecie ad condictionem furtiuam, de qua ſtatim lo
cutus eſt in dicto uerſicul. plane. ſed eſt referendus ad condi-
ctionem in genere: & ſic prout condict[illegible] genus: & ſic pro
ut ponitur pro omni alia actione per[illegible] Quaſi dicat glo.
Fur tenetur condictione furtiua ad re[illegible]dum ſicut tene-
retur quilibet alius alia cõdictione, ſiue actione perſonali ad
dandum, ſi appareret eum dare oportere: ita quod illa verba,
Si appareret eum dare oportere: non referuntur ad cõdictio
nem furtiuam, ſed ad aliam condictionem, ſiue aliam actio-
nem perſonalem in genere. Hanc primam ſolutionem ita
declaratam, ſaltem ex intentione glo. quamuis, iudicio meo,
multum ad baliſtam impugnant communiter docto. hic, q a
nimis molar tex. & dicit Ioann. Fabr. quem ſimpliciter ſequi-
tur Angelus de Aretio, ſe credere quòd ille, qui compoſuit
textum, nunquam in æternum illud cogitauit, quod gloſſ. iſta
quodam modo videtur illud ſomniaſſe. Sed, & quod fortius,
etiam poſito quod text. ita poſſet cauillari, adhuc iſta prima
ſolutio glo. nullo modo poſſet procedere quòd agatur ad re
ſtituendum, non ad dandum, vna clara ratione, quam ponit
Dyn. hic, & alij ſequuntur: nam exceptio debet eſſe de contẽ
tis ſub regula. §. ut autem lex. in Auth. de nõ alie. l. nam quod
liquide. §. fin. ff. de penulti. lega. Bartol. in l. in his, quæ contra
rationem. ff. de legib. poſt glo. ibi. & Bar. in l. prima. ff. de reg.
iur. & Dyn. in rub. de reg. iuris. lib. 6. Modò in principio hu-
ius. §. poſita eſt vna regula circa actiones perſonales, quòd ne
mo poteſt agere actione perſonali ad dandum ſibi rem ſuã;
poſteà in nerſicul. plane. ponitur exceptio, in fine, odio furis.
Vt ergo exceptio ſit bona, & ſit de contentis ſub regula, ne-
ceſſe eſt intelligere hunc text. in uerſicul plane. ut in eo odio
furis agatur condictione furtiua: & ſic actione perſonali ad
dandum, non autem ad reſtituendum, prout dicit gl. quia tũc
non eſſet bona exceptio, nec eſſet de contentis ſub regula, ut
prædixi. Item dum gl. in hac prima ſolutione vult, ꝙ mirabile
ſit, & ſpeciale in condictione furtiua, quòd per eam petam rẽ
meam reſtitui: voluit dicere gloſſ. quòd ſpecialis ſit, hoc, quia
nulla

nulla condictio competit domino pro reſtitutione rei ſuæ,ni
ſi iſta:unde ſi aliquæ aliæ inueniantur,quæ competunt ad re-
ſtituendum,uerum eſt ꝙ competuot non domino,ſed ipſi do
mino minimè.Iſlud eriam reprehendit Ioan.Fab. & benè:qa
imò etiam repériuntur aliæ condictiones,quæ dantur domi-
no pro reſtitutione rei ſuæ: vt condictio ſine cauſa, iuxta leg.
rerum quidem amotarum: ut §. primo. ff. de re. amotarum.
Item cōd.ctio indeb ti:ſit l.ſi vrbana.& l.indebiti.§.primo.ff.
de condi.indebi.& l.ſi ꝓcuratori.ff.de condictio. ob cauſam.
Item certi condictio generalis: vt l. certi condictio. in princi.
in verſicul.competit. ff. ſi certum petatur. Item & triticaria:
ut leg.prima,in nerſicul.& generalitet. & leg. ſecunda. ff. dc
condi.triti.imò,ſecundum eum,generaliter idem eſt in qua-
cunque condictione:quia quælibet condictio generaliter de-
generat contra furem.De quo ultimo dixi ſupra me dicturū:
& ibi dicam infrà in gl.in uerſicul.in rem.
34 † Secunda principalis ſolutio gloſſ. noſtræ ad prædictā dif
ficultatem, eſt, ꝙ odio furis agatur ad dandum poſſeſſionē.
Et ſic vult gl.ꝙ odio furis agatur condictione furtiua ad dan
dum,non ratione dominij,ſed ratione poſſeſſionis.Qua ſolu
tione vtitur in ſimili in alio propoſito gl.in communi reputa-
ta ſingularis,in §.j.qui incipit,ſed noſtra.in glo.in uerbo. per
hypothecariam.ad fin.ſuprà de legat. Hæc ſolutio reprehen-
ditur communiter per docto.maximè Ioan.Fab.Nic. de Nea
pol.& Angel.de Aret. quia ſecundum hoc nihil eſſet ſpeciale
odio furis, cùm generaliter, & regulariter poſſeſſionem rei
ſuæ quis poſſit condicere,ſaltem per triticariam.l.2.ff.de tri-
tica.& l.indebiti.§.ſed & ſi nummi.ff.de condict.indeb.vnde
nihil eſſet ſpeciale in condictione furtiua odio furis:quod eſt
de directo contra illum text. In hac ſumma difficultate Dyn.
hic in ſecunda,& etiam in 4.colum. tenet per verba multùm
intricata,prout etiam dicebat Nicol.de Neapol.hic,ꝙ in iſto
ver.planè. etiam odio furis non agatur ad dandum: quia eēt
impoſſibile,& etiam contra text.in l.ſcire debemus.§.ſi à fu-
re.ff.de uerbo.oblig.vbi ſecundum eum,eſt caſus,ꝙ quis non
poteſt à fure ſtipulari rem ſuam ſibi dari:imò ſtipulatio eſt in
utilis:quia quod ſuum eſt,non poteſt amplius ſuum fieri. Agi
tur ergo in text. iſto ad reſtituendum ratione proprietatis o-
dio furis, ubi aliàs in alijs actionibus perſonalibus agitur ad
reſtitutionem ratione poſſeſſionis,nō autem ratione proprie
tatis. Et cum Dyn.tenet etiam Angel.de Aret. hic.ſed Dyn.&
poſt eū Ang. de Aret.inaduertenter incidunt in errorē gl.quā
proximè reprehendebant: quia ſi in iſto verſic. planè. ui quo
ponitur exceptio,ageretur ad reſtituendū,quomodocunque
agatur ſiue ratione proprietatis, ſiue poſſeſſionis: quomodo
exceptio eſſet de cōtentis in regula poſita in principio huius
§.& ſic quomodo exceptio eſſet bona prout ſuprà dicebatur
poſt primā ſolutionem glo.noſtræ?Nicol.de Neapo.hic,in ter
tia oppo.glo. refert varias opiniones antiquorum doctorum
quas oēs ipſe reprobat: poſtmodū nihil firmat,& nihil ſequit,
ſed ſimpliciter dicit videnda eſſe q̄ ponit Rayn. de Forl.in d.
l.ſcire debemus.§.fina. Ioannes Faber etiam plures alias opi
niones & reſponſiones ponit:ſed nullam habet,iudicio meo
quæ ſibi benè firma videatur. Ego in hac difficultate teneo ꝙ
in iſto ver. planè.odio furis agatur ad dandum, prout textus
noſter vult,& vt ſit bona exceptio,prout ſuprà dixi.Et ita etiā
expreſsè firmat Bartolus in dict.l.ſcire debemus.§.ſi. per iſtū
textum.& tenent etiam Ioannes Faber hic, & ſequitur etiam
m Ange.de Are.m * Nec obſtat argumentum gloſ. noſtræ ſuprà
formatum,ꝙ impoſſibile eſt ꝙ petatur res ſua ſibi dari : quia
neſcirem aliud reſpondere,niſi prout etiam reſpondebat Io-
annes Faber hic, ꝙ quamuis ſit impoſſibile rem meam mihi
dari,nihilò minus hæc petitio admittetur contra omnem ri-
gorem iuris,odio furis.Et benè uerum, ꝙ ſi res furto ſubtra-
cta non extabit, quòd tunc etiam effectualiter erit benè actū
ad dandum:cùm effectualiter à iure non poſſit conſequi niſi
æſtimationem,iuxta l.in re furtiua.& ibi Bartolus.ff.de condi
ctione furtiua.in qua æſtimatione certum eſt propriè eadem
dari.Si autem res furto ſubtracta extaret, tunc quamuis ad-
mittatur petitio ad dandum,odio furis,contra omnem rigo-
rem iuris:tamen effectualiter non poterit à iure cōdici per cō
dictionem furtiuam,niſi rei reſtitutio.Et ita tenet Barto. in d.
l.ſcire debemus.§.final.& etiam Angel.de Aret. hic. Et videa
tis quæ dicit Barto.poſt Iacob.Butriga.in leg. ſi quis nec cau
ſam.§.res pignori.ff.ſi certum petat non obſtat l. ſcire debe-
mus.§.final.allegata ſuprà per Dynum in contrarium : in qua
ſecundum eum eſt caſus,quod quis non poteſt ſtipulari à fu-
re rem ſuam ſibi dari:quia reſpondeo,ꝙ ita eſt caſus, ſecun-
dum intellectū ipſius Dyn. quem etiam ibidem dedit ad illū
textum:ſed ibi communiter reprehenditur ut per Barto.& a-
lios,& ſecundum intellectum,quem ad illum tex.ponit Petr.
de Bel.& ſequitur Barto. & communiter alij, & eſt commu-
nis intellectus.ibi erit caſus pro opinione,quam ſuprà proxi-
mè tenui:nā ibi communiter tenetur quod in tex. in ſecundo
reſponſo, ꝙ illud quod eſt meum,poſſim ſtipulari mihi dari
a fure ex cauſa furtiua:ſecus ſi ſimpliciter,ut ibidem latiùs vi
deatis:quamuis ita teneant, eo ꝙ nihil tutius tenendum oc-
currat.tamen vnum eſt,quod me multùm turbat contra præ-
dictam opinionem,quia ſecundum prædictam opinionē par
ua vtilitas,imò nulla ſequitur in effectu, ꝙ odio furis admit-
tatur petitio contra eum ad dandum pro re propria: quia ēt
contra alium quemcunque ſuſtineretur petitio, qua petere-
35 tur res propria dari:& impropriaretur pro tradi: † cum pro
ſuſtinendis petitionibus, & libellis licitum ſit uerba impro-
n priare,iuxta ea,quæ dixi vobis in §.omnium. n in materia li-
bellorum,ſuprà eo. Et ſi diceres quòd contra furem admitti-
tur illa petitio abſque impropriatione : dico tamen ꝙ in effe-
ctu nulla eſt utilitas:& ſic iſtud,quod in uerſic.planè.eſſet in-
ductum odio furis,in effectu eſt ſine fructu.Cogitabis.Reſpō
dere poteſtis,ut not.textus hic,ꝙ odio furis,ut pluribus actio
nibus teneretur,ſtatutum eſt, vt certæ condictiones compe-
tant.& ſic actiones perſonales: quod uidetur impoſſibile, &
etiam rei uendicatio,quod in alijs ceſſaret.

Glo.in uerbo,in rem.diuiditur in tres.In prima declarat te
xtum.In ſecunda per modum notabilis illum extendit.In ter
tia quærit,& dupliciter reſpondet. Secunda ibi : item nota ꝙ
hic §.Tertia ibi:ſed nunquid etiam rem ſuam.

In eadem gl.ibi:in quolibet malæ fidei poſſeſſore.hanc gl.
expreſsè not.Ioan.de Imo.in l.ſcire debemus.in §.final.in pri
ma col.ff.de uerborum obligationibus.Et illam habet ꝓ ual-
36 de notabili ad hoc,† ꝙ illud,quod dicitur,ꝙ omnis cōdictio
degenerat,id.eſt, perdit, & mutat propriam naturam contra
furem l.final.ff.de vſusfruct.quemadmodum caue.& dicā ſta
tim,habeat etiam locum in quolibet malę fidei poſſeſſore rei
alienæ.Addite etiam Barto. in terminis ad hoc allegantē iſtū
text.cum glo.in dicta l.ſi quis nec cauſam. §.res pignori.poſt
glo.ibi in verbo,condici poteſt.ff.ſi cert. peta. & ibi Bartolus
dixit hoc eſſe tenendum mēti.& ſequitur etiam Ang. de Are.
37 hic.An autem † id,quod proximè dixi, ſit ita ſimpliciter, &
indiſtinctè verum,ꝙ omnis condictio degeneret contra furē,
ponit Nicol.in apoſt.tex.& latiùs in prima quæſtio.extra glo.
poſt antiquos docto.& finaliter concludit,& benè,ꝙ ſic. Ac-
cedant quæ dixi ſuprà in gloſſ.præcedenti poſt Ioannem Fa-
brum in reprobatione primæ ſolutionis glo. ibidem poſitæ.
Et qualiter intelligatur iſta regula, quòd omnis condictio de
generat contra furem:declarat Ioan.de Imo. in d.l. ſcire de-
bemus.§.finali,ibidem videatis.
38 † In eadem glo.ibi.ſed §.ſed ſi nummi. hoc multum man-
dat teneri menti Barto.ibidem:quia ſecundum eum,iſtud ti-
bi ſæpe occurret de facto, quando ſit aliquis contractus, &
inualidus per minorem, uel eccleſiam, uel aliam perſonā &
eius vigore poſſeſſio tantùm in alium transfertur:iuxta l.j.§.
ſi vir vxori.cum ibi notatis.ff.dc acquirend. poſſeſ. ꝙ poterit
repeti poſſeſſio per condictionem indebiti, ut ibidem eſt ca
ſus notabilis.Addite Bar.& latiùs.in l.ſi alienam.ff.ſolut.ma-
trimonio.ubi ibi tenet.& dicit ſe ita de facto dixiſſe in eccle-
ſia,quæ rem vendiderat,non obſeruata ſolennitate debita, &
eam tradiderat:vt ibi per eum.
39 † In fin.gloſſam primam approbant hic doctores,ut Ioan.
Fab.& Angel.de Are. quia per condictionem ſine cauſa non
agit dominus ad dandum,niſi contra furē,& malæ fidei poſ-
ſeſſorem:ſed ad reſtituendum. Accedat quod not.glo.fina. in
l.fina.ff.vſuſfruct.quemadmod.caue. hic incipien.gloſſ. verb.
appellamus.
40 † Gloſſ.in uer. quibus.in fin.dicite ꝙ effectualiter primam
approbant docto.hic,ut Ioann.Fab.& Ange.de Aret. quia in
iſto

iſto §.ſolùm loquitur Imperator de illis actionibus perſona-
libus,quæ competunt ad dandū.Iſtæ autem,de quibus gloſſ.
mentionē facit,competunt ad reddendū,ſeu reſtituendū.l.3.
§.ſi reddita.&l.eū qui.§.ſi rem inſpectori.ff.cōmo.cum ſimi.
Sunt etiam aliæ condictiones , quæ competūt ad liberandū ,
vt quis liberetur,iuxta l.qui ſine.ff. de condi. ſine cauſa. Aliæ
ad repetendum quod factum eſt:& iſtud eſt regulare, ut con
dictio ob turpē cām,& cōdictio ſine cā:ut in titulis apparet.

41 †Gl.in verbo,Denuntiare,in fine,benè dicit:& cum ea trā-
ſeunt doct.vt Ioan.Fab.& Ange.de Aret.hic, & hanc reputat
vnicam,& ſingularem Ange.de Are.hic.Ad iſtud, q debitor
antè quàm conueniatur in iudicio , non eſt primò extra iudi-
cium interpellandus de neceſsitate,ſed tantum de vrbanita-
te,benè facit ille moralis tex.in l.quidam Hiberus. hic allega
ta in glo.cuius moralitatem ibi notat,& commēdat Bartol.
Et idem quod de vrbanitate tm̄ ſit primò debitor extra iudi-
cium interpellandus,tenet etiam Bal.in l.debitores.C. de pi-
gno. vbi formaliter inquit,q de vrbanitate ante ingreſſum iu
dici eſt conueniendus extra iudiciū,& debet requiri, per illū
tex.ut d.l.quidam Hiberus.Et idem etiam tenet gl.j.in princ.
in d.l.debitore.quamuis in fine vacillet in alijs terminis, ſcili
cet in debitore volente vendere pignus: quo caſu benè de ne
ceſsitate fienda eſt denuntiatio:vt ibi per Bart. & pro hac gl.
q de vrbanitate tantum ſit primò debitor extra iudicium in-
terpellandus,adducit Ange.de Are.hic vnum fundamētum ,
in quo multum læditur.Nam ſi de neceſsitate requiritur ſem
42 per interpellatio extraiudicialis,certè † cùm per interpella-
o tionem extraiudicialem debitor conſtituatur in mora.° vt eſt
glo.in l.qui Romæ.§.cohæredes.in gl.paruula,in verbo,teſta
to.ff.de verbo.obligatio.& glo.in l.vinum.in gl.magn. in pri
mis uerbis.ff.ſi certum petat.& glo.in l.fideiuſſor obligari. §.
finali.in uerbo,Reus.ff. de fideiuſ. ſequeretur q nunquam in
iudicio,per litis conteſtationem quis poſſet in mora cōſtitui:
& conſequenter ſequeretur q fruſtra factæ eſſent illæ leges ,
quæ ponunt quòd per litis conteſtationem quis conſtituatur
in mora:vt in l.ſi ex legati cauſa.& l.ſi ſeruum.§.ſequitur & l.
mora.ff.de uerbo.obligatio.& l.mora.in prin.& l.videamus.
§.ſi actionem.ff.de uſuris.& tex.in l.ſi in Aſia.§.fin.ff.depo. &
leg.quod te.cum materia.ff.ſi certum petat.Nam cùm primò
eſſet commiſſa mora per interpellationem extra iudicialem,
non poſſet amplius in mora conſtitui,vel ſaltem non eſſet o-
pus q poſteà mora cōmitteretur per litis conteſtationem , &
eſſet fruſtratorium.Vnde,ſecundum eum, tot leges remane-
rent correctæ,vel ſaltem inanes:quod non eſt dicendum. Sed
certè,iudicio meo,fundamentum Angel. in quo tantùm glo
riatur, non valet vnā ſabē:quia imò etiā quando quis eſt cō-
ſtitutus in mora per interpellationē extraiudicialem , adhuc
tamen poteſt denuò in mora conſtitui per litis conteſtatio-
ne,nec iſta ſecunda erit fruſtratoria,vt ipſe dicit, imò erit ma
ximi effectus:quia cùm ſit grauior mora,difficilius admitte-
tur eius purgatio,iuxta tradita in leg.ſi inſulā. cum materia.
ff.de verbo.oblig.Quicquid ſit , non diſcedo à cōcluſione gl.
43 noſtræ,quæ videtur communis.† q debitor non ſi de neceſsi
tate antè q̄ in iudicio conueniatur, primò extra iudicium in-
p terpellandus.p ° De quo tamen videatis multa latè , & plenè
per Ioannem Andream,& ibidem per Panor.in capitul.licèt
Heli. extra de ſimo.

Hanc tn̄ concluſionē glo. limitate non procedere,quando
quis vellet agere cōtra maiorem,ſiue ſuperiorem ſuum: quia
tunc antè,quàm currat ad litigandum , debet prius admoni-
tio præcedere.tex.eſt in l.ſi manumiſſori.C.de obſe.& ibi gl.
In verſi.non protinus. quæ etiam ad hoc allegat multos text.
Decreti.& ibi etiam in terminis hoc not. Bal.& reputat tenē-
dum menti: qui etiam dicit quod in factis armorum nunquā
debet perueniri ad bellum,niſi præcedente admonitione, &
diſſidatione:aliàs diceretur proditoriè agi. Et ita dicit nota-
re Ioan.And.in cap.j.de homi.lib. 6. & idem etiam dicit Bal.
poſt Hoſtien.& Ioan.And.in Authē.item nulla communitas.
C.de epiſco.& cle.& alibi dicit Bal.in leg.penult. in 13.colū.
C.de exec.rei iud.& in l.2.C.de ſerui.& aqua, quod nullū bel
lum eſt licitum ſine diſſidatione . Fortè poſſet dici quòd etiā
In dict.l.ſi manumiſſori.admonitio fiat ex vrbanitate, & non
neceſsitate:vt in ſuperioribus dictum eſt.

44 † Item hanc gl.noſtram dicit Ioan.Fab.hic, facere ad no-
tabilem quæſtionem , quòd ſi aliquis facit te vocari ad iudi-
cium,petens abs te,puta centum, quæ ſibi debebāt , & tu re-
quiſitus incontinenti confitearis debitum,& offeras te para-
tum ſoluere,an tenearis ad expenſas,an uerò excuſeris , quia
dicas quod etiam ſi antè fuiſſes requiſitus,quòd ſoluiſſet . Fi-
naliter concludit Ioan.Fab. quòd neceſſaria ſit denuntiatio ,
ad hoc ut quis teneatur ad expenſas.Ego addo.not. Bald. in
terminis pulchrioribus idem decidentem in leg.nō ignorat.
in verſi.modò ego quæro,pone actor fecit expenſas,&c.C.de
fruct. & litis expenſ.vbi decidit quòd ſi actor fecit expenſas
in recolligendo inſtrumenta à tabellione , quòd iſtas expen-
ſas non poterit recuperare à reo . quem prius non requiſiuit
an vellet ſoluere:ſed debet illum prius admonere. Idem etiā
tenet Ange.in l.2.C.de obſequijs.& Idem Angel.in d.l.debi-
tores.C.de pigno.Idem tenet do.Ant. de But.in capit. j.extra
de lib.oblat.in c.nouit.extra de iud.& Gul.de Cu.in l. edita.
C.de eden.& ibi Salicetus.& idē etiam Bal.in repet.& idem
etiam tenet Bartolus aliàs Bal.in l.prætor ait.§.j.ff.de eden.&
Spe.in tit.de renun.§.j.circa princip. Et in iſtis locis traditur
illa generalis regula & practicabilis , quòd ſi debitor non ſit
primò extraiudicialiter interpellatus ad ſoluendum debitū ,
quòd non tenetur ad aliquas expenſas,ſi immediatè recepto
libello dicat ſe uelle ſoluere,& non contendere . Et ita etiam
in hoc vltimo tenet Ange.de Aret.hic.

q q * † Extra glo.reſtat vltimò ad complementū præſentis §.
45 vt videamus qualiter formandus ſit libellus in condictione
furtiua de qua in hoc §.principaliter eſt habita mentio.Et e-
ius formam ponit plenè Spec. in tit. de fur. ſecundū quòd eū
refert Nic.hic.in 2.quæſt.extra glo.Et ex mente docto.hic po
teſtis ita concipere libellum:Ago contra Titium,vel eius hæ-
redem,quòd animo furandi,rem talem mihi ſurripuerit, cu-
ius ego ſum dominus,uel ſaltem eram dominus tēpore, quo
res fuit mihi furto ſurrepta.per l.ſiue manifeſtus.§. tādiu. cū
l.ſequen.ff.de condi fur.& poſteà in concluſione poſſum con
cludere:Quare peto dictum Titiū furem, vel eius hæredē cō
demnari mihi ad dandum dictam rem,ſi extat:& ſi nō extat,
ad eius veram æſtimationem:iuxta l.ſi pro fure.§.fina.& l.in
re furtiua.in princip.ff.de condi.fur.Eſt benè verū quòd ma-
46 gnum dubium eſt,† an,& quando res furto ſubtracta perijt ,
ita quod præſtari non pōt,nunquid nihilo minus ipſa res pe-
ti poſsit,an uerò neceſſariò ſit petenda æſtimatio . & gloſſ. in
dicta l.in re furtiua.in princi.in ver. æſtimationis. tenet quòd.
res ipſa, quamuis deſierit in rebus humanis extare , petetur:
ſed poſteà fiet condēnatio,& ſolutio in æſtimatione.Barto.in
d.l.in re furtiua.in princip.& in l.cùm ſeruus.ff. de condi.ob
cau.& multùm latè in l.ſtipulationes non diuiduntur . in 6.q.
ff.de verbo. obli. tenet quòd quando res furto ſubtracta pe-
rijt,quòd nihilominus poſsit agi ad ipſam rem: itē quòd poſ
ſit agi ad æſtimationem.Et idem etiam tenet Spec.in tit.de li-
belli concep.§.ad eius.ver.item nota.& in tit.de ob. & ſol. §.
ſequitur.ver.quid ſi perijt.Et ita eſt tenēdum quicquid teneat
Ioan.Fab.hic:quāuis Inno.in c.ſacro.extra de ſenten.excom.
contrarium de directo teneat:ubi voluit,quòd ſi certum eſſet
furto rem ſubtractam non extare , quòd neceſſariò deberet
peti æſtimatio:& ſi res peteretur,quòd malè peteretur:quàm
uis gl.etiā in l.rei iudicatæ.§.j.in ver.pecuniariā.ff. ſol. matri.
quam ibi Ioan.de Imol.reputat ſingularem, teneat q quan-
do res amota per vxorem marito deſijt extare, quod tunc cō
dicatū æſtimatio,non autē ipſa res teneatis quod ſuprà proxi-
me tenui . Et per iſta remanet expeditus præſens §.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a • Adde tex.in §.ſed ſi rem legatarij.Inſti.de lega. & l.3.§.
ex pluribus.ff.de acqui.poſ.Sardus.

b RELINQVITVR] Adde Fel.in c.quāto.de pſumpt.

c TRANSFERRE] Adde Fel. in c. ſi cautio. circa me-
dium j.col.de fide inſtrumen.& Franciſ.Are.in l.dedi.de con
di.ob cau.& Dyn.in conſil.j.

d • Aduerte quòd quamuis qſi ex vtraque parte promittitur
dare,

dare, ſit contractus innominatus, vt dict. l. ſi. de condi. ob cau. iſtud procedit, quando expreſſè inter partes agitur, vt vterque teneatur ad dandum, aliàs ſi cùm inter partes ageretur de celebrando contractum emptionis & venditionis appoſitum eſſet verbum dandi reſpectu ſpeciei venditæ, illud impropriaretur, vt importaret traditionem: quia non eſt vero ſimile venditorem im plus velle ſe obligare quàm ex natura contractus teneatur: vt l. ſi ſtipulatus. ff. de vſ. & ita declarat Bar. in l. 1. C. de rer. permut. & infrà ponit Iaſ. ex mente Imolæ, ſed non ita clarè. Carcaſſona Sardus.

e * Adde quod ante Bal. iſtud in terminis decidit Bartol. in l. cum mota. in 2. col. ver. ex his habes notare. C. de tranſact. quod promitteos fundum ſimpliciter, teneatur ad dandum, per d. l. ſi ita. §. 1. de contrahen. emp. Carcaſſona Sardus.

f * Aduerte quòd Plac. opin. declarata, vt infrà ſtatim declarabo, non videtur ita ridicula, prout Doct. illam faciunt. nam non poteſt quis rem ſuam ita ab aliquo petere concipiendo libellũ, ſi apparet eum dare oportere: quia res mea, amplius mihi dari non poteſt: & quia conuentus ad dandum tenetur actione peſonali: at eum, qui poſſidet rem meam, non poſſum actione perſonali, & ſic condictione, conuenire, niſi fur eſſet, odio furis, quo pluribus actionibus teneatur. Et ſic contra furem talis libellus, ſi apparet eum dare oportere, procederet, vt circa fi. iſtius §. & quod dicebat Plac. quòd eſſent verba cuiuſdã actionis, expone, i. libelli, put exponũt doctores. in l. edita. C. de eden. Et quòd ita non poſſit peti res ſua, niſi à fure, patet: quia ſi dicerem, in libello rem eſſe meam, & eum mihi dare oprtere, implicarem contrarietatem: & tanquam contraria allegans eſſem repellendus. cap. ſolitudinem. extra de appel. & per doctor. in l. 1. C. de fur. Et ſi ita voluit dicere Placent. eius intellectus ſat s videtur huic literæ germanus, & omnes intellectus & declarationes iſtorum doctorum differunt in verbis, ſed non in effectu. Expone igitur prout volueris. Carcaſſona Sardus.

g * De hoc quòd habens vtile dominium poſſit acquirere directum, eſt caſus, & ibi notant doct. in l. ſi quis mihi bona. §. ſed quid ſi mandauit. ff. de acquir. hæred. Nam ille, qui per bonorum poſſeſſionem nactus eſt iura vtilia. §. quos autem. ſuprà de bon. poſ. poteſt adire hæreditatem, & nãciſci iura directa, vt dict. §. ſed quid ſi mandauit. ponit idem Iaſon in l. puberem. C. de iur. delib. Carcaſſon.

h * Adde quòd do. Iaſ. mirabiliter certè errauit in reprehenſione Ioann. Fab. in hac tertia limitatione. & Bartol. idem tenet in dict. §. ex pluribus. quòd dicit Fab. hic, & idem Iaſ. ſibi contrarius, ſequitur hanc limitationem in dict. §. ex pluribus. colum. fin. & allegat Ioann. Fab. in hoc §. pro concordanti cũ Bartol. & hanc limitationem communiter approbãt doctor. Et ratio qua Iaſ. nitebatur hanc fallentiam impugnare, eſt fundamentum iſtius concluſionis. nam iura, quæ continent acquiſitionis cauſam, poſſunt eſſe plura: vt per Bartol. in loco ſuprà alleg. & per Iaſ. hic. ſed quaſi dominium continent acquiſitionis cauſam, vt vidimus ſuprà latè in §. ſed iſtæ. in materia Publicanæ: ergo poteſt quis ex pluribus cauſis habere quaſi dominium. Ant. Ang. Carcaſſona Sardus.

i IVRIS] Quid autem ſit infamia facti & iuris: vide Fel. in c. teſtimoniũ, in 5. col. uer. quomodo autem. de teſti.

k PROBETVR] Vide Fel. in ca. inquiſitionis. §. quæſiuiſti. in fine de accuſationibus.

l POSSESSIO] Adde Angel. in l. qui uias. la. 1. de dam. infect. & Alexand. de Imol. in l. rem alicui. de pigno. act. & Old. in conſil. 208.

m * Aduerte quia declarando hunc text. ſuprà declaraui. in 3. colum. quòd illa uerba, Si apparet eos dare oportere, ſint uerba libelli, hoc erit ſpeciale odio furis, ut quamuis agens contra non furẽ, & dicens eum ſibi dare oportere, petẽdo rẽ ſuã, ſit tanquã cõtrarius repellẽdus. c. ſolicitudinẽ. extra de appell. l. 1. C. de furt. agens tamẽ contra furẽ non repelletur, quãuis dicat, rem ſuã ſibi dari oportere, ut in hoc tex. Nec obſtat quod infrà dicit Iaſ. quod uerba libelli improprientur, nõ ſolùm agendo cõtra furem, ſed etiã agendo contra quoſcũque: ut l. ſi olei. C. loca cum ſimilibus. quia dico illud uerũ eſſe, ubi quis non eſſet ſibi cõtrarius: ſed ſi eſt contrarius, repellet: arg. ubi pugnãtia. ff. de reg. iur. iuncta l. cũ precũ. C. de lib. cauſ. ſed agendo contra furem, odio furis, & ſi uerba ſonent contrarietatem, impropriabuntur. Carcaſſona Sardus.

n IN §. OMNIVM] Quem uide in num. 169. & ibi uide quod fuit per me dictum in apoſtil.

o IN MORA] Quod intellige uerũ quãdo debitor ſit obligatus iure actionis, ut dicit Bar. in d. l. qui Romæ. §. pen. Secus uerò ſi tenetur iudicicis offi. Pro quo uide do. Alex. de Imo. in d. l. ſi ex legati cã. & in l. interdũ. §. ſi. eo. tit. Frã. Aret. in l. ſi pactum, quo. C. de pact. & Fel. in c. iudic officium. de off. iud.

p * Videas gloſſ. final. & ibi Bart. in leg. creditores. C. de pignor. Sardus.

q * Vide ad confirmationem ſuprà dictorum Bar. in l. ſi quie inficiatus. ff. depoſi. Sardus.

SVMMARIA IN §. SEQVENS illa diuiſio.

1 *Mixtum ſub ſimplicibus non continetur.*
2 *Certi cõdictio ex mutuo, & ex ſtipulatione quãdo detur.*
3 *Duas certi condictiones an ſit dare.*
4 *Actio ex empto, & alia hic enumerata, an ſint pœnales.*
5 *Actio in duplum quando competat.* 6.
7 *Extenſio ex identitate rationis an ſit licita in pœnalibus.* 8. 9.
10 *Libellus in actione ex mutuo, qualiter formandus ſit.* 11.
12 *Agens ex mutuo quamuis in libello ponat ſe dominum, tamen dominium habet neceſſe probare.*
13 *Creditori ex mutuo agenti an poſſit opponi, Tu non fuiſti dominus.*
17 *Libellus qualiter ſit formandus quando ſuper mutuo interueniſſet ſtipulatio.*
18 *Libellus in actione commodati qualiter formandus.* 19.
20 *Commodatum quando dicatur.*
22 *Commodatum & precarium qualiter differant.*
24 *Scolaris ſi pignorat ſuum librum pro ſocio, vel ſibi commodat vt eum pignoret, an poſſit agere contra ſocium vt eum luat.*
25 *Precarium ad quandocunque ad libitum concedens reuocare poſſit.* 26.
27 *Libellus in actione depoſiti qualiter formetur.*
28 *Libros fuiſſe in capſa tempore depoſitionis qualiter debet probari.* 29.
30 *Depoſitum non eſſe, niſi gratis fieret.*
31 *Libellus in actione depoſiti, qua competit ad duplum, qualiter ſit formandus.*
32 *Libellus in actione mandati qualiter formetur.*
33 *Mandatum nomini mandantis cenſetur eſſe factum, licet factum fuerit pòſt longo internallo.*
34 *Mandatum, ſi mandaui tibi vt Titium occideres, & in ex interuallo occidiſti, an præſumatur durare.*
35 *Mandato tibi quòd emas domum pro me, ſi tu dixiſti, Da mihi pecuniam, ego non dedi tibi tam citò: vnde tu emiſti pro te, & tuo nomine: quid iuris?*
36 *Mandato tibi quòd emas pro me certum fundũ, qui erat pro parte tuus, pro certo pretio, emptis partibus aliorũ compelleris & tu inuitus tanti partem tuam vendere?*
37 *Actio pro ſocio ad quos effectus datur.* 38. 39.
40 *Libellus in actione pro ſocio qualiter formandus ſit.* 41.
42 *Rationes reddi quando inter ſocios poſſit peti.*
43 *Rationem reddi an petere poſſint illi, qui dant pecuniam mercatoribus ad dimidiam partem lucri, & damni.*
44 *Mercatores accipientes pecuniam ad partem lucri & dãni, ſi dicant ſuſtinuiſſe damnum furti, rapina, vel incendij, de his fidem facere tenentur.*
45 *Societas ſi ſit contracta quòd vnus ponat pecuniam, & alius operam: an ille qui pecuniam contulit, in ſocietatis*

diuiſione

diuiſione capitale ſaluum habere debeat. 46.

47 *Socij diuiſi acceperint quadam prædia ad laborerium, & vnus eorum habeat duos filios, qui ſimiliter laborẽt, alius verò nullus habeat filios: qualiter diuidẽt quaſita.*

48 *Sociorum ſi vnus negligat reficere rem cõmunem, & alter reficiat, an negligens, & non ſoluens partem impenſarum reficienti intra quatuor mẽſes, dominiũ perdat.*

49 *Libellus in actione empto & vendito qualiter formandus ſit, & de eius poſitionibus.*

50 *Libellus in actione ex locato, qualiter ſit formandus.*

S. SEQVENS ILLA diuiſio.

ISTE §. vſque ad §. quæd. multis, & varijs modis diuiditur, & ſubdiuiditur per docto. hic, vt per Nic. & Angel. de Aret. Ego diuido cũ aliter, & melius, quàm ipſi faciant, in duas partes principales, vſque ad dict. §. quædã. In prima ponit Imperator vnã principalem diuiſionẽ actionũ in genere. In ſecunda illam in ſpecie declarat. Secũda ibi propè principiũ: rei conſequendæ cauſa. Illa ſecuda ſubdiuiditur in quatuor. In prima illã ſpecificam declarationẽ facit in actionibus realibus. In ſecũda in perſonalib. ex cõtractu. In tertia in actionibus deſcendẽtibus ex maleficio. In quarta, & vlt. in actionibus deſcendentibus ex vltima voluntate. Secunda ibi: earum verò actionum. Tertia ibi: ex maleficijs verò. Quarta ibi: tum mixta eſt actio.

Actionũ aliæ ſunt rei perſecutoriæ, aliæ pœnales, aliæ mixtæ, quæ hic particulatim declarantur in actionibus realibus, & in perſonalibus ex cõtractu, & in actionibus deſcendẽtibus ex maleficio, itẽ & i deſcẽdẽtibus ex vltima volũtate. hoc dicit. Et quãuis iſte §. cõſueuerit ſimul legi vſque ad §. quædã. per ſcribentes hic, vt p Dy. Nic. de Nea. Ioan. Fab. & cõmuniter alios: ego tñ in hoc imitatus morẽ Angel. de Aret. propter nimiam textus prolixitatem, legam tantùm vſque ad ver. ex maleficijs. & poſteà illum ver. legam vſque ad §. quædam. in hoc nulla erit vis.

1 † Vltra ſummarium, vnum notate ex tex. quòd miſtũ nõ cõtinetur ſub ſimplicibus. Nam videtis hic ꝙ actiones miſtæ non cõtinentur ſub rei pſecutorijs, nec ſub pœnalibus: imò faciũt tertiã ſpeciem de per ſe. De quo tñ dicite, prout

a latè dixi in §. j.ᵃ in gl. in verb. ſumma, ſupra eo. in gl. j. paruula, in fin. Itẽ ꝙ iſta ſit tertia principalis diuiſio actionum, tenet gl. magiſtralis. in §. ſunt præterea. in gl. j. eod. & declarat vt ibi in glo. Dicite tamen vos, poſſe dici quòd imò hæc ſit quarta diuiſio, tenendo quòd in §. præiudiciales. ſuprà eod. poſita ſit tertia diuiſio, vt ibi dixi in glo. magnã, in princip.

Gloſſ. in verſic. miſtæ. in fin. benè dicit, & eum ea ſimpliciter trãſeunt Scribentes hic: & adducunt l. a. §. j. ff. ne quid in loco publico. & l. nam Reipublicæ. ff. de ope. no. nuoc.

Glo. in ver. in rem actiones. diuiditur in quatuor partes. In prima enumerat actiones in rem. In ſecunda opponit, & ſoluit. In tertia refert opinionem aliorum. In quarta illã reprobat. Secunda ibi: ſed certè videtur. Tertia ibi: alij tamen dicebant. Quarta ibi: ſed certè actio depoſiti.

In fin. glo. hæc gl. ſm Ioan. Fab. & Ang. de Aret. hic, videtur aduerſari gl. magnæ poſitæ. in §. pœnales. in verſ. itẽ aduerſus. in princ. ſupra eod. quæ videtur cõcludere ꝙ ibi illa actio dicatur pœnalis, quia in ea iuratur in litem: & tamen ſecundum eos, cõſtat quòd illud iuramentum venit officio iudicis, ſicut in qualibet alia actione. Ipſi dicunt hanc glo. eſſe veriorem. Vos autem dicite prout latè dixi in d. §. pœnales. ſuper dicta glo. magna, in verbo, item aduerſus. in prin.

Gloſſ. in verſic. ferè. ibi: quod eſt falſum, quamuis gl. non dicat, dicite vos, ſecundum Nic. hic, in 2. q. gl. ꝙ ideo falſum eſt, eò quia pœna illa cõpetit ex conuentione: nos autẽ hic loquimur in pœna legali, ſeu prouenĩete ex diſpoſitione legali.

In fin. g. benè dicit.

2 † Glo. in uerbo, actor. in fine. Dicite tñ ꝙ in primo caſu agitur certi cõdictiõe ex mutuo: in ſecũdo verò agitur certi condictione ex ſtipulatione; iuxta ea q̃ tradũtur in l. certi

b condictioᵇ. in prin. & in §. qm. ff. ſi cer. pet. & ſuprà de verb. obli. in prin. Primus tñ caſus procederet, vbi non interueniſſet ſtipulatio de reſtituẽdo mutuo. Si verò interueniſſet ſtipulatio, diſtingueretur: Aut interuenit in cõtinenti ante, vel poſt numerationẽ. & tũc daretꝛ certi cõdictio ex ſtipulatione, non aũt ex numeratione: quia dicta numeratio diceretꝛ ſacta cauſa implẽdæ ſtipulationis. Si aũt ſtipulatio interueniſſet ex interuallo: quo caſu ſunt duo cõtractus, & induceretꝛ nouatio primi, ſi eſſet expreſsè actũ, vel tacitè: aliàs ageretꝛ ex vtroque, ſi vterque fuiſſet vtilis. De iſtis habetis tex. in l. ſi ita. §. 1. & in l. ſeq. q̃ incipit, cũ n. & ibi Bar. ff. de nona. & Bar. & alij in d. l. certi condictio. §. quoniam. Facit l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. cum ibi not. per Bar. & alios. ff. de verbo. obli. & habetis hic per Angel. de Aret.

3 † Non omitto tñ circa hoc. glo. illam ſentireᶜ ꝙ pro mu-

c tuo non competat certi condictio ſpecialis, & conſequentur quòd non ſit dare duas certi condictiones, vnã generalem, & aliam ſpecialem: ſed ꝙ vnica tantùm ſit generalis: quẽ articulum aliqui hic & extrauaganter tangunt: ut Ang. de Are. ſed nõ cõgruit hic: ſed habetis eũ plenè examinatũ per Bar. & alios in loco ſuo, in d. l. certi condictio. in prin. p Bal. plenè in rub. C. ſi certũ petat. per Ioa. Fab. Nico. de Neapol. & alios in. §. j. ſuprà quib. mod. re contrahi. obli.

Gloſſ. in verbo, conducto. diuiditur in duas. In prima p modũ quæſiti opponit contra tex. In ſecunda ſoluit. Secũda ibi: ſed dic tribus modis. Illa ſecunda ſubdiuiditur in tres, quemadmodum tres ponuntur ſpecies pœnalium actionũ. Partes de ſe patent.

In eadem glo. ibi: ſed pœnales, hoc impugnat Ioa. Fab.

4 hic, & putat eſſe plus quàm ridiculum. † quod actio ex empto, & aliæ hic enumeratæ, item & cæteræ bonæ fidei, proptereà quòd in eis iuretur in litem, ſint pœnales, per ea, quæ vidimus: & ibi dixi in d. §. pœnales, in glo. magna. in ver. itẽ aduerſus. in prin. ſuprà eo. Præterea ſcdm eum, hoc eſt cõtra caſum huius. §. qui ponit pro cõſtanti, eas eſſe rei perſecutorias. Sed quid, & fortiùs, ſi iſtæ dicerẽtur pœnales propter iuramentũ in litẽ in eo ꝙ excedunt uerã æſtimationẽ? Certè dicerentur miſtæ, non aũt merè pœnales: ut hoc text. in verſ. planè. & in hoc ego ſto cum eo, reiecta ſalutione Ang. de Aret. hic, quæ eſt de directo contra ſuprà dicta. Et ſi vultis ponere bona exempla in iſta pœnali ex parte rei tãtùm, in qua glo. iſta reprehenditur: recurrite ad ea, quæ latè dixi in euidentalibus. d. §. pœnales, ſuprà eodem.

d ᵈ In fine glo. ſignate benè hanc glo. quæ magiſtralis eſt: & dicite prout dixi in dictis euidentialibus. §. pœnales. ſuprà eo. & ibi de hac gloſſ. mentionem feci.

5 † Glo. fi. in uerbo, ipſius. in fi. benè dicit, & tex. eſt clarus, & magiſtralis cum deciſione, & ratione diuerſitatis in d. l. j. §. j. & in. §. meritò. hic allegato. Facit in ſimili l. j. in prine. ff. de exercito. & iuxta hos quatuor caſus hic in tex. poſitos, & in legibus ſuprà proximè allegatis, in quib. in depoſito datur actio in duplũ contra regularem naturã depoſiti, per rõnem, quã glo. iſta aſsignat, & Iuriſcõſultus in d. §. merito.

6 † Dubitabit hic Ioa. Fab. quid iuris eſſet in alijs ſimilibus caſibus, in quibus eſſet eadem rõ. Verbi gratia. ſubitò, & ex improuiſo concurrentibus hoſtibus habui neceſſe deponere penes unũ: uel fortè ſuperueniente nuntio ꝙ latrones erant in uia qui mihi inſidiabantur: uel fortè peregrinus infirmitate ſubita grauatus non potuit eligere niſi hoſpitẽ, vel unũ ex circunſtantibus, apud quẽ bona ſua deponeret: nunquid in iſtis caſibus erit idẽ, prout in caſib. quatuor ſuprà dictis? Et dixit Ioã. Fab. ſibi uideri ꝙ nõ: quia iſtud eſt pœnale: ergo nõ extendendũ: ut l. ſi de interpretatione. ff. de pœnis. Itẽ quia hoc eſt ſtatutũ contra regulas iuris, & contra naturã ipſius depoſiti, & ideo uideatur non extendendũ: ut l. quod uero cõtra. ff. de legibus. Subdit tamẽ Ioan. Fabr. ſuper hoc adeundũ prætorem, uel Auguſtũ Imper. pro lege condẽda. Ego puto ꝙ non ſit neceſſe ſuper hoc de nouo aliam legẽ condere: & credo ꝙ imò idem iuris eſſet in omnibus alijs

7 caſibus † quia imò in pœnalibus, & in odioſis ex identitate rationis

rationis licita eſt extenſio:ut eſt ſolennis text. in cap. primo. §.porro.in uerſic. ſed quia natura nouas properat edere formas.in tit.quæ fuit prima cauſa benefic.amit.& ibi Bald. expreſsè notat,& dicit ꝙ ibi eſt tex.melior, qui ſit in iure, quòd in pœnalibus proceditur de ſimilibus ad ſimilia: ſiue etiā loquamur in ſtatutis pœnalibus, ſiue in conſuetudinibus pœnalibus.Et idem etiam notat Barto.in l.his ſolis. per illū text. in uerſicul.ſatis etiam tacitè cautum putamus. C. de reuoc. dona.no.Ioan.de Imo.in l.ſi uerò.§.de viro.ff.ſol.mat. & in l. infamem.ff.de publi. iud. & dicam circa hoc aliqua pulchra infrà in verſicul. ex maleficijs.in gloſſ. in verſicul.iudicium.

8 † Ergo in terminis noſtris,etiam in pœnalibus licita erit extē
e ſio ex identitate rationis. Præterea etiā in correctorijs[e] nedū in pœnalibus fieret extenſio ex identitate rationis, quando ratio eſſet expreſſa in lege,prout eſt in terminis noſtris, in dicta l.j.§.meritò.ff.depoſiti.ſecundum magis communes concluſiones,iuxta ea,quæ tradi ſolent maximè per repetentes in d.l.ſi uerò.§.de uiro.& per alios in Auth.quas actiones.C. de
f ſac.ſan.eccl.[f] & ita ēt contra Ioan.Fab.tenet Ang.de Are.hic.

Extra gl.quia §.iſte tractat de pluribus actionibus,& iſtud eſt propriū & peculiare iſtius tituli formas libellorum apponere:idcirco docto.hic maximè Ioan.Fab.& Angel.de Areti. ponunt ſuper qualibet actione hic in text.nominata particularem,& ſpecialem libellum,cum aliquibus deciſionibus acceſſorijs.In quibus omnibus ego ſuccinctè procedam me remittendo,ne hic §.qui de ſe breuis eſt in materia, propter li-
9 bellos tantùm in nimis grande commentarium aſſurgat. † Et in primis in actione ex mutuo,de qua in primis in hoc tex.fit mentio,eius libelli formam ponit Specula.in titul.de ſolutio. §.ſequitur.ſecundū quòd eum refert Nicol.hic, ad finē in 10. & vltima quæſt.extra gl.& ex mente Scribētium hic,maximè Ioan.Fab.& Ange. de Aretio poteſtis ſic in mutuo formare libellum:Ago contra Titium, & dico ꝙ iam diu mutuaui eidē Titio libras centū imperialiū ex meis proprijs denarijs.Quare cum dictā pecuniæ quantitatē mihi reddere neget, & indebitè: peto dictū Titium cōdemnari in prædicta quantitate pecuniæ ſibi mutuata mihi reſtituenda,& ſoluenda. Et eodē modo poteſtis formare libellum in alijs rebus mutuatis,quæ conſiſtunt in pondere,numero,vel menſura:iuxta l.2.§.j. ff.ſi certum peta.& ſuprà quib.mod.re contrahi. obl. in princip. Iuxta hunc libellum Ioan.Fab.hic ſubnectit aliquas leues, & faciles quæſtiones,quas hic videatis per eum.

10 † Non omitto tamē ꝙ inter cætera duo in hoc libello ſunt cū magno myſterio poſita. Primò illa uerba, Ex meis pecunijs proprijs:quia alias regulariter non eſſet mutuū, cum nō fieret de meo tuum,niſi nummi eſſent mutuantis:quod requiritur in mutuo.l.2.§.appellata.ff.ſi cert.peta.& ibi latiùs Bar. ſm cuius dicta iſtud ſanè intelligite,limitate, & declarate.

11 † Subdit tamen hic no.Ioan.Fab.quòd quamuis agens ex mutuo habeat ponere in libello ſe fuiſſe dominū, vt proxi-
12 mè dixi:non tñ habet neceſſe probare dominium,† eo quòd recipiens non poteſt ei referre quæſtionem dominij, cum habeat cauſam ab eo,iuxta l.ſi quis conductionis.tit. C. loca. & l.nec creditores.C. pigno.actio.alias ſecundū eum, agens ex mutuo,uix,aut nunquam,obtineret.Subdit etiam Ioan.Fabr. quòd iſtud ſatis approbat æquitas, & communis vſus. Ego addo in terminis Bartol.iſtud vltimum latiùs diſputantem,
13 videlicet † an creditori agenti ex mutuo poſsit opponi hæc exceptio,Tu non fuiſti dominus,ut l.nam & ſi fur. in princi. poſt Cyn.& alios.ff.ſi certum petat.& finaliter concludit id, quod Ioann.Fabr.hic:quia creditor præſumitur fuiſſe dominus,niſi excipiens vellet probare ſe, aut alium tertium fuiſſe dominum:ut ibi latius per eum.Et idem tenet ipſe Bar.in l. ſi alienam.ff.ſolu.mat.de quo etiam per Barto.& ibi latiùs Cy. in l.2.C.ſi cert.petat.& text.in l. non vnde. & ibi Angel. C. ſi cer.peta.& quod not.Bal.in l.in reſtituenda.C. de peti. hære. ubi inquit in ſimili,quòd ſoluens pecuniam, in dubio præſumitur ſoluere de ſua propria.

Secundò in prædicto libello dixi,& cum magno myſterio, Mutuaui:non autem dixi,prout dicit,& malè,Ange.de Aret. hic,ꝙ numeraui:quia ſi dicerem quod numeraui: demōſtrarem mutuum merè naturale interceſsiſſe, ꝙ fit mediante uera numeratione pecuniæ,& non alio modo: iuxta gloſſ.notabilem,& magiſtral.in l. 2. §.final.& eſt gloſſ.vnica.& ibi Barto.ff.ſi cer.petat.& Bal.in rub.C.ſi cert.petat.& ideo tunc haberem neceſſe probare punctualiter ueram, & realem numerationem pecuniæ interceſsiſſe: nec ſufficeret probare cōfeſſionem partis de recepto. Et ideo creditor, qui in libello diceret ſe numeraſſe,& produceret inſtrumentū,in quo ille confeſſus fuit ſe recepiſſe,& promiſit ea reſtituere, uel iſtam confeſſionē probaret per teſtes, certè deberet libellans hoc modo ſuccumbere.Et ita dixit no.Spec.in titu.de teſte. §.j.verſicul.ſed pone.egi contra te,&c.eò quia teſtes probāt aliud, q̄ creditor,ſeu actor aſſerat. Ipſi enim probant de mutuo confeſſato tantùm,& ſic de mutuo ciuili: ipſe verò creditor aſſerit de mutuo naturali,ex quo dicit,Numeraui. Et idem etiam in terminis dicit,& tenet Barto.in l.certi condictio.§.ſi nummos.ff.ſi certū petat.vbi fortius dixit, ꝙ in tantùm dictus libellus eſſet nullus,ꝙ nullo modo excuſari poſſet. Vbi autem creditor vſus eſſet in libello termino,Mutuaui,prout ego ſuprà feci,tunc dicit Bar.in dict.§.ſi nummos. ꝙ etiam ſi produceret inſtrumentum confeſsionis tantùm uel probaret per teſtes confeſsionem tantùm, quòd nihilo minus ſuſtineretur talis libellus,& intelligeretur quia mutuaui,ſcilicet ciuiliter: ut ibi per eum.De quo etiam videatis Barto. & Imo. in l.j.§. ſi quis ita.ff.de verb.obli.& Bal.in l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſo
g gonus.[g] in fin.col.ff.de uerſi.oblig. & ibi Angelus & Ioannes de Imola in tertia & quarta col. & Bald. in l. ſi abſentis. C. ſi cert.peta.& in l.vnica.in princ.C.de rei vxo.actio. & notabiliter in l.pecuniæ.C.de ſol.& in l.ſi ex cautione. & in 10. & 11. quæſtione. C. de non nume. pecu.& in l. generaliter.in 9. & 10.quæſtione.C.eod.titu.

14 † Ad pdictorū cōfirmationē accedant illa duo dicta aurea Bar.in l.2.§.fi.ad fi.ff.ſi cer.pet.ubi dixit,& multorū ſignanter Bar.ꝙ ſi aliquis fecit vnum procuratorem ad recipiendum certā quantitatē pecuniæ mutuo,& ꝓcurator accepit pecuniam mutuo,tñ in inſtrumēto non fuit ſcriptū quod recipit, ſed ꝙ fuit confeſſus ſe recepiſſe;certè ex tali inſtrumento,niſi actua
h lis numeratio aliter probetur,non poteſt agi cōtra dominū[h]: quia quando conſtituitur procurator ad accipiendum pecuniam mutuo,intelligitur de mutuo naturali: ſed illud inſtrumentū confeſsionis, probat mutuū ciuile tm̄ ergo talis procurator nō obligat dominum:quia ad hoc non habuit māda
15 tū.Imò plus dicit Bart.& ſecūdò,† ꝙ ēt ſi in inſtrumento procurationis expreſsè diceret:Facio te procuratorē ad accipiēdū pecuniā mutuo,& ad cōfitēdū te recepiſſe pecuniā,& ad cōfitendū decē:qđ eodē modo dñs nō pōt cōueniri ex inſtrumēto confeſsionis:qa illa uerba,Ad cōfitendū te recepiſſe,intelligūtur,ſ.pecuniā receptā.Nā ſi aliter intelligerent, eēt donatio,quæ procuratori non intelligitur permiſſa,niſi exprimatur.l.cōtra iuris ciuilis regulas.§.j.& fi.ff.de pact. Et hæc duo dicta teneatis perpetuo cordi:quia ſunt ſummè utilia in actu practico.Verū qa ſunt dubia,& ualde periculoſa, & maximè in ſecundo dicto,in quo multi contrarium tenent, ſi expedierit uobis in facto,uideatis etiam Bartol. idem tenentem in l. ſi debitorem.per illum text.ff.de nouatio. & ibi per Angel. & Imol.per Bart.& Bal.Angel.&. Salice. in l.non obtulit.C. de noua.& Ioann.And.in addi.ad Specul.in titul. de teſte.§. j.uerſ.ſed pone,egi.in fin.magnę additionis.ubi idem tenet, quod Bart.& Ant.de But.Abb.Panor.& Ioā.de Imo.in cap.ſi cautio.de fid. inſtrum.& Bald.& Angel.in l.1.§. fi. C.de quadri.præſcrip.& Ang.& Imo. ī l.à diuo Pio.§. ſed ſi emptor.ff. de re iud.& Ioan.de Imo.in l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus.ff.de uerborum obl.& Lud.Roma.in l.prędia.ff. de acq. poſſeſ.& Bal.Ang.& Sal.& omnes in dict.l.2.& Fed.de Se.in conſ.54.incip.Titius fecit procuratorem, &c. Et in iſtis lo-
i cis inuenietis multos contrariantes i[i] Bartol.potiſsimùm in ſecundo dicto. Quicquid ſit,illud eſt expeditum,quòd quantum ad ipſum procuratorem confitentem,talis confeſsio ꝓbet realem numerationem, ita quòd ipſe non poteſt opponere exceptionem non enumeratæ pecuniæ. Ita intelligendus eſt Bald.in l pecuniæ,per illum textum. C.de ſolu. & ibi uult Bald.unum aliud peregrinum, & ſingulare, quod eſt maxi-
16 ma limitatio ad ea omnia,quæ ſupra dicta ſunt,† ꝙ ſi ex forma ſtatuti inſtrumenta confeſsionata habeant uim ſentētiæ, certè ꝑ hoc inſtrumētum cōfeſsionis mutui benè ꝓbaret ēe mutuum

mutuum naturale, ſicut probaretur per ſententiam diffiniti-
uam. quod nota perpetuò.
17 † Qualiter autem formandus ſit li bellus, quãdo ſuper mu
tuo interueniſſet ſtipulatio: ſatis patet ea his, quæ ſuprà vidi-
mus in glo. in ver. actor. iunctis ſuprà proximè dictis. & habe
tis in ſpecie per Ioan. Fab. hic.
18 † Sequitur in tex. ſecúdum ordinem literæ de actione com
modati, & eius libelli formam ponit Specul. in loco ſuo con-
gruo, in titu. de commo. §. nunc dicendum. ſecundum quod
eum refert Nico. de Neapo. hic ad finem. in decima & vltima
quæſtione extra gloſſam. Et ex mente ſcribentium hic maxi-
mè Ioannis Fabr. & Angel. de Aretio: poteſtis ita formare li-
bellum: Ago contra Titium, & dico q eius rogatu, ſeu ad e-
ius preces, ſiue petitionem, ſibi commodaui equum meũ per
tres dies pro eundo Mediolanum, & redeundo. Quare cùm
prædictũ vſum expleuerit, vel expleuiſſe potuerit. nihilò mi-
nus dictum equum nondum reſtituit, imò contra dicit, & in-
debitè, & reſtituere recuſat: quare peto eum condemnari ad
reſtituendũ mihi dictũ equũ meũ vna cũ damnis, & intereſ-
ſe, &c. In hoc libello duo inter cætera cũ myſterio poſita sũt,
primò illa verba, qđ rogatus ſiue ad eius petitionẽ: qa aliàs
cómodatarius non teneretur de culpa, ſed tãtùm de dolo: te-
x xtus eſt nota. x * in leg. ſi vt certo. §. interdum. in fine. in verſi.
quis vltro commodauit. ff. de commod. & ibi glo. in verſicul.
19 vltrò. Et ibidem in terminis Bartol. qui dicit † quòd ſemper
ſis cautus de hoc facere poſitionẽ, quòd commodaſti rogatu
accipientis. Secũdò, cũ myſterio dictũ eſt. Per tres dies ꝓ eun
do Mediolanum, & redeundo: vt ſic oſtendatur, conceſsionẽ
factam eſſe ad certũ, & determinatum vſum: itẽ factã eſſe cer
to, & limitato tempore: aliàs non diceretur eſſe cômodatum,
20 ſed precarium, vel contractus innominatus. † Et ſic ad hoc
vt dicatur commodatum, requiruntur neceſſariò duo copula
tiuè, q conceſsio ſit facta ad certũ, & determinatũ vſum: itẽ
& q ſit facta certo, & determinato tẽpore expreſsè vel tacitè.
Quomodo expreſsè fiat, patet. Tacito autẽ tempore diceret
fieri, ſi commodarem equum, vt ires ad villam. Ineſſet enim
tacitè tempus, quo poſſes ire, & redire de villa, l. continuus.
§. cum ita. ff. de verborum obligationibus. & l. 3. §. ſi quis ita.
el 2. ff. de eo, quod certo loco. & §. loca. ſuprà de verborũ obl.
21 aliàs ſi daretur ad certũ, & determinatum vſum, † ſed nõ limi
tato tempore tacitè vel expreſsè, tunc etiam eſſet precarium,
& poſſet quandocũq; ad domini voluntatẽ reuocari: vt ſi ali-
quis diceret: Vtere gratis habitatione talis domus, quandiu
voles: vt eſt tex. no. i l. Lucius. ff. de dona. quẽ ita notabiliter in
telligit, & declarat Barto. in l. Aquil us Regulus. in j. oppo. in
eo. tit. ff. de dona. & Bal. not. intelligit in l. ſecunda. C. commo.
& in l. 2. in 9. q. C. de ſer. & aqua. & do. Abb. Panor. in c. ſi. ex-
tra de preca. & Ioan. Fab. in 13. col. prædicta ſunt omnia ver-
ba Bar. in l. in cómodato. §. ſicut. ff. cóm. & Bal. in l. 5. C. cómo.
† Ex quibus ſecundũ eos, optimè colligitur, quomodo,
22 & qualiter concipiendus ſit libellus in hac materia. & in d.
§. ſicut. habetis in glo. in verſi. officiũ. & ibi Bar. qui ponit dif-
ferentias, quæ ſunt inter cómodatum & precariũ: quarum co
gnitio multum confert ad formationem præſentis libelli. Sed
eſt glo. plenior, & magiſtralis in l. j. in princi. in uer. ſimile. ff.
de preca. vbi Bar. & ibi etiam videatis eũ. De prædictis vide
ẽt Bart. in l. j. in fin. ff. cómo. & Ioan. And. & alios in c. j. §. ſi. ex-
tra de precario. & Ioan. Fab. qui ponit hic circa iſta aliquas le
ues quæſtiones, quæ ſanis deciduntur ex ſuprà dictis.
23 † Et iuxta ſupra ſcripta: quia poſſet probabiliter dubitari,
an ſi finitum ſit tempus quo potuiſti perficere vſum, ad quem
commodaui, ſed abſq; tui culpa, quia fortè fuiſti infirmus: an
nihilò minus poſſum repetere cómodatũ: vide not. Bart. poſt
glo. q ſic, in d. l. in cómodato. §. ſicut vide etiam not. Bal. in l.
3. C. commodati. vbi ponit quando vſus dicatur finitus.
24 † Et ibi etiã per eum in terminis de caſu illo notabili ſæpiſ
ſimè occurrenti in facto, quando ſcholaris pignorat vnũ ſuũ
librum pro ſocio ſuo, vel ſibi commodat vt eum pignoret, an
poſsit agere contra ſociũ vt eum luat, & quaudo poſsit age-
re, & ſic quanto tempore teneatur expectare: ibi videatis. Et
quid in mutuo, nõ dico commodato, ſi mutuaui tibi pecuniã
ad certũ vſum: an antequã ſit facta in illum vſum conuerſio,
poſsit repeti pecunia numerata: vide gl. no. in l. ſi pœnam. in
ver. intereſt. ff. de verborum obligationibus. quam pro nota-
bili, & menti teneoda allega: Bal. in l. ſecunda. C. cómodati.
& dicit gl. ſentire q non. fallitur: quia ſentit quòd ſic. Sed be-
nè eam reprehendit ibi Barto. tenens idem quod Bald. q agi
non poſsit. De quo vide magis in proprijs terminis per Bal-
dum, Ange. & Imo. in dict. l. ſi pœnam.
25 † Vnum etiã non omitto: dum in prædictis dixi, precariũ
poſſe quandocunque ad libitum concedentis reuocari: & eſt
text. in l. prima, in princip. ff. de precar. & tex. no. in l. ſecunda,
in princip. & in l. & habet. in princ. eodem tit. ff. de precario.
ẽt ſi expreſsè eſſet adiectum tẽpus vſq; quo habet vti: ut l. cũ
precario. ff. de precario. in princip. & rationẽ notabilem, qua
re poſsit precarium quandocunque ad uoluntatẽ cócedentis
reuocari: & ſecus ſit in cómodato. ponit Bart. in d. l. in cómo-
dato. §. ſicut. Habetis illud de precario ſingulariter, & ſignan
ter limitatum per do. Abba. Panor. in cap. ſi. ulti. col. extra de
preca. ubi formaliter dicit ſe putare, q ſi concedens precario
uelit ſine cauſa reuocare precariũ illico cũ maximo damno
illius cui conceſſerat, q obſtabit ſibi exceptio doli: quia non
poteſt negari quin precarium ſit beneficium. eſt enim bene-
uola actio commodum tribuens capienti. Vnde nõ debet do
26 losè uerſari in beneficio conceſſo. † Sicut, ſecundũ eũ, dici-
mus in eo, qui inuitauit Viatorem, & ipſum retinuit: ſed poſt-
modum ipſum pœnituit: oã poteſt agi cótra eum actione de
dolo: quia cum damno alterius ipſum pœnituit de beneficio:
ut no. Ioã. And. in proœ. Decretaliũ. Ad hoc ẽt adducit nota-
ta per Bartolũ i d. l. ſi pœnã. quã deciſionẽ teneatis perpetuò
cordi: quia eam fortè non inuenietis alibi in terminis ꝓprijs.
27 † Sequitur in tex. de actione depoſiti: & eius libelli formã
ponit Spec. in loco ſuo ordinario, in tit. de actio. depoſit. §. j.
in quarta parte, & in §. nunc libelli. ſecundum quod eum re-
fert Nico. de Neap. hic ad finem in 10. & ulti. quæſt. ultra glo.
& Ioan. Fab. hic: in ulti. col. Et ea mente ſcribentiũ hic, maxi-
mè Ioan. Fab. & Ange. de Are. poteſtis ita formare libellum.
Ago contra Titium. & dico q penes eum ſpontè, & gratis re-
cipientem, depoſui unam capſam plenã librorum in iure ci-
uili, clauſam, & ſigillatam: quare cùm dictus Titius mihi reſti
tuere recuſet dictam capſam, & iniuſtè: peto eum condemna
ri ad reſtituendum dictam capſam cum dictis libris, ita clau-
ſam, & ſigillatã, ſicut accepit. In hoc libello aduertendũ eſt, q
ſi tẽpore, quo dicta capſa fuit depoſita, fuerunt ſinguli libri
ſpecificè, & nominatim cóſignati, & depoſiti: tunc ẽt in libel
lo ſunt ſinguli, & ſpecificè petẽdi, exprimẽdo nominatim qđ
in illa capſa erant tales, & tales libri. Si uerò tempore depoſi-
tionis non fuit facta ſpecifica mentio: tunc eſt in facultate, &
arbitrio libellantis exprimere nominatim, & ſpecificè libros,
& res in capſa exiſtentes: uel ſi uelit, poteſt omittere. De iſtis
omnib. eſt caſus not. & magiſtralis in l. j. §. ſic iſta. ff. depoſi. &
ibi Bar. qui dicit illũ §. factũ eſſe ꝓpter hoc, ut ſciremus quali
28 ter formandus eſſet libellus in hac materia depoſiti. † Quali
ter autem probari deberet, tales libros fuiſſe in capſa tẽpore
depoſitionis: diſtinguit notabiliter Innocen. in capit. fin. extra
quod metus cauſa. q aut capſa redditur diſsigillata: & tunc
quæ res in ea eſſent, probabiť per ſolum iuramentũ deponen
tis: aliàs requiritur plena probatio. Et ita ẽt firmat Specul. in
titul. de furt. §. j. uerſicul. quid ſi res. & Bartol. in dict. l. j. §. ſic
m iſta: ᵐ ff. depo. & in l. in actionibus. in ultim. col. ff. de in litem
iuran. De quo etiam uide not. Bald. in rub. in princip. C. depo
29 ſiti. ubi ponit † de eo, qui depoſuit fardellũ ſigillatũ penes ali
quẽ, & ille exhibet diſsigillatum: et deponens dicit in eo fuiſ
ſe magnam quantitatem pecuniæ, quã dicit ſibi ab eo fuiſſe
ſubtractam: quid iuris ſit, ibidem uideatis. Recurratis etiã ad
tradita plenè et notabiliter per Barto. in dict. l. j. §. j. ff. fur. ad-
uer. nau. ubi ponit Barto. poſt antiquos de nobili intrante ho
ſpitium cóſignante ualiſiã, ſeu fardellum hoſpiti, á qua dicit
manè aliquid ſibi fuiſſe ſubtractum: qualiter ſibi ſuccurratur:
et quid, et quomodo probandum ſit: ibidem plenè uideatis.
n Accedant quæ dixi in §. item Seruiana. ⁿ in gl. in uerbo colo-
ni. in 4. parte principali, quæ hic poteſtis addere.
30 † Item dixi ſuprà in libello, Sponte, et gratis: quia niſi gra-
tis fieret, nõ eſſet depoſitum, neque ageretur actione depoſiti,
ſed ex locato, uel præſcriptis uerbis, prout declarat tex. no. in
l. j. §. ſi quis ſeruũ. ff. depoſit. cum ſimi. Item dixi cũ myſterio,

Recipientem: quia ſi aliàs aliquid in domum tuam reponerem,& nõ appareret te ſuſcepiſſe cuſtodiam, non teneris depoſiti.§.præterea.in ver.de ea re,quã accepit.ſuprà qui.mod. re cõtrahitur ob.ſecundum Ioan.Fab.& Ang.de Aretio hic.

31 † In actione verò depoſiti,quæ competit ad duplũ in caſibus poſitis hic in verſi. planè. & dixi notabiliter ſuprà in glo.in verb.ipſius.qualis ſit forma libelli,ponit Specul.in ti. de depoſito.§.nunc libellum.ſecundum quod eũ refert Ioa. Fab.hic in vlt.col.& libellus eſt clarus.Ago contra Titium,& dico,ꝙ cùm in ciuitate iſta ortus fuiſſet tumultus,vel ortum eſſet incendiũ in tali domo,in qua ego habitabam,vel in domo mihi vicina,ita ꝙ propter periculum tumultus,vel incẽdij non potui prouidere penes quem res tutè deponerem, depoſui penes dictum Titium tales libros meos,quos cùm poſteà ab eo repeterem,inficiatus eſt depoſitũ: verùm quia iura puniunt in duplũ negantes depoſita facta in ſimilibus neceſsitatibus, idcirco peto eum condemnari in duplũ dicti depoſiti.Et idem dicatis in ſimilibus caſibus occurrentibus,per ea,quæ notabiliter dixi ſuprà in d.glo.in ver.ipſius.

32 † Sequitur in tex.de actione mandati:& eius libelli formã ponit Specul.in tit. de fideiuſſo.& in tit. de iudic. §. ſpecialia.verſi.primo.quem ita refert Nicol.de Neapol. hic, ad finem.Et ex mente ſcribentium hic,maximè Ioan. Fabri, & Angel.de Aret.eſſet formandus libellus diuerſimodè,ſecundum diuerſam caſuum contingentiam:Ago contra Titium, & dico quòd mandaui ſibi,ſpontè, & gratis mandatum recipienti, quòd pro me emeret talẽ fundũ pro tanta pecunia, quã ſibi actualiter exburſaui. Quare cũ dictũ fundũ emerit & eum mihi tradere recuſet,& indebitè: peto eũ condẽnari ad dictum fundum mihi tradendũ, &c. Si autem non emiſſet,vel emiſſet contra formam mandati, agendum eſſet ad intereſſe,ſecundũ caſus contingentiam, vt hic per Angelum de Aretio,& etiam ageretur actione mandati generaliter,ſecundum gloſſ.in lege,pro ſocio arbiter.in princip.in gloſſ.in verſi.mandati. ff. pro ſocio. vt quia mandaui tibi ꝙ negotia mea tractares:vel quia mãdaui tibi vt pro me mercareris in talibus nundinis:qualiter iſto caſu eſſet formandus libellus, facilis eſt forma:& habetis in ſpecie per Ioannem Fabr.hic, ad quem recurrite.

33 † Ad vnum tamen diligenter aduertite,quòd ſi præcedit mãdatum alicuius de aliquo faciendo,& tu poſteà facias ex longo interuallo pòſt, quãuis nõ exprimas te facere nomine illius:tamen præſumitur ꝙ pro illo, & nomine illius feceris. Iſtud eſt,quod notabiliter voluit Bartol.in l.qui aliena.§.ſi is qui.ff.de acquirenda hæreditate. p illum textum.& per alia iura ibi allegata per eum.Quod intelligite,& limitate,vt ibi per eũ refert,& ſimpliciter ſequitur Angel. de Aret.hic. Sed contrarium videtur tenere idem Bartol.in l.prima.§.nuntiatio. o * in ſecunda col. ff. de operis noui nuntia. Et illud dictum procedit in ciuilibus.

34 † Quid autem in criminalibus, ſi mãdaui tibi ꝙ occideres Titium,& tu ex interuallo occidiſti: an præſumatur durare mandatum,ita quòd ego tenear.p Videte per Inno.notabiliter decidentẽ quod ſic.in c. ad audientiã.extra de homi. & per Bartolum ita tenentem in l.non ſolùm. §. ſi mandato. verſic.quæro,mandaui tibi vt delinqueres.ff.de iniu.per Bal. in l.1.in 3.col.C.de ſer.fug.& in l. ſi literas.in fin.C. mãdati. & in l.non ideo minus.in fine.C.de accuſ. & per Lud. Rom. in dict.l.qui in aliena.§.ſi is,qui.ff.de acq.hæred. per Paul.de Caſt.in l.ſancimus.C.de teſtamẽ.p gl.in §.ope.in gl. magna. ſuprà de oblig.quæ ex delic.& per gl. in l.1.§. perſuadere.in glo.magna.in verbo, ſacturas. ad finẽ. ff. de ſeruo corrupto.

35 † Item aduertite,ꝙ ſi mando tibi ꝙ emas domũ pro me: tu dixiſti,Da mihi pecuniã: ego nõ dedit tibi tam cito:vnde tu emiſti pro te,& tuo nomine:quod tamẽ lex præſumit emptã eſſe de mea pecunia,ex quo à principio inter me & te ita fuit actũ.Tex.eſt de hoc not.& ſiguandus in l.quarta. §.vnde quæri poteſt.ff.de manu.tit. generali. & ibi in terminis Bart. qui reputat tex.illũ eſſe ad hoc multũ tenendũ menti contra fraudes,quæ fiũt tota die. Facit etiã ad hoc,ſecundũ eum.l. edicto.la 1.§.cum ante.ff.de iure fiſci. Addite bonũ textũ in l. pignori.§.fio.& ibi Angel.& Imol.ff.de vſucap.& Ioann.de Imol.de hoc in propriis terminis notantem in l.poſt.dotem, ſecundum ſextam lectu.Dyn.ff.ſoluto mat.

36 † Vltimo pro nunc aduertite, quòd ſi mãdo tibi ꝙ emas pro me certum ſundum,qui erat pro parte tuus,& quẽ habebas communem cum alio,pro certo,& determinato pretio, emptis partibus aliorũ,quanticũque emeris, compelleris & tu inuitus tanti partem tuam vẽder. Si autẽ pretiũ non fuerit determinatum à mandante: tunc taxato pretio arbitrio boni viri compelleris inuitus partẽ tuã vendere. De iſtis omnibus eſt tex.vnicus,& ſingularis in iure.l. ſi fundum. cum l.ſeq.ff. mand.& ibi dicit Bart.quòd illam legẽ neſcit alibi in mũdo: & quod eã aliàs habuit de facto in palatio ſyndicatus. Quẽ caſum reputat ſingularẽ, & nõ reperiri alibi in iure.Bal. in l. 1.in ſexta quæſt.C.ſi ſeruus extero. & ibi videatis not. per eũ de illo textu.

Sequitur in text.de actio.pro ſocio.Pro declaratione formationis libelli in hac actione pro ſocio,præmittẽdũ eſt,ſm
37 Ang.de Are.hic † quòd actio pro ſocio datur ad varios,& di
q uerſos effectus: q aliquando ad ſocietatem cõtractam adimplendã,& conficiendã,puta,vt fiat ceſsio iuriũ,& collatio rerum in communi,ſecundum conuentionẽ ſocietatis:& tunc poteſt intentari actio pro ſocio ſtatim inita ſocietate.Nã ſi eſt contracta ſocietas omniũ bonorũ, quamuis illico hincinde dominia rerum transferantur in ſocios ipſo iure ſine aliqua traditione,tamen in iuribus,vt in actionibus, opus eſt ceſsione.De his omnibus ſunt tex.in l.prima,ſecunda & 3.in prin. & ibi gl.1.notabilis.ff.pro ſocio. Aliquando datur actio pro ſocio ad perſonales præſtationes, puta ad fructus,& reditus perceptos incõmuni diuidendos, & ad lucra cõmunicãda. Item & ad impenſas,& damna,& ad ſimilia. & iſta ẽt cõpetit durãte ſocietate,iuxta l. pro ſocio arbiter. §.ſi tecũ. & l.ſi fratres.alias eſt §.Papinianus.l.Cum duobus.§.idem.reſpondit:ſocius qui ceſſantis.ff.pro ſocio. Quandoque,& tertiò,intentatur actio pro ſocio habenda vniuerſali ratione lucri & damni inter ſocios diuidẽdi,iuxta l.verum.§. fin. & l.ſeq. & principium l.ſeq.ff.pro ſocio.& l.tam diu.cum ibi notatis.C.
38 pro ſocio.Et iſta † cũ ſit generalis,vt eſt tex. in d.l.pro ſocio arbiter. non intentatur niſi finita ſocietate.dict.l.tam diu:& ibi gl.in verſi.nata.& glo. in l.prima. §.ad hæc.in glo.magna. in ver.pro ſocio.in princ.& ibi Bald.in 5.col.C. de anna.excep.Sicut in ſimili dicimus in actione tutelæ, quæ eſt generalis:vt l.niſi finita.in princ.ff.de tute. & ra. diſtra. & eſt glo. not.in l.3.in gl.vnica.C.de admi.tut.& Bal.not.in l.1.in pen. col.C.vt actio ab hære.quamuis inaduertenter,vt puto,Ang. hic dixerit,quòd iſta actio pro ſocio generalis competat etiã pro dirimenda ſocietate:quia ſi nunquam competit, niſi finita ſocietate,vt ſuprà dixi,& ipſemet fatetur,quomodo poſsibile eſt, quòd competat pro dirimenda?
r † Ex iſtis ergo apparet quando intẽtari poſsit actio pro
39 ſocio durante ſocietate,& quando non. Item ad quid detur actio pro ſocio.De quibus omnib' videte ẽt gl.no.& magiſtra.
40 in dicta l.tandiu.verſicul.nata.& ibi Bald. & latiùs † Salicet.

Et ex prædictis ſecundum emergentiam caſuum,diuerſimodè eſſet formandus libellus. Et in ſpecie habetur hic per Ang.de Are.& in generali actione pro ſocio illa eſſet optima concluſio:Peto eum condemnari ad reddendã rationẽ dictæ ſocietatis,& ad reliqua conſignanda, & in cõmuni ponẽda: item & ad faciendum alia, ad quæ tenetur ſecudum conuentiones dictæ ſocietatis,iuxta tradita per Bart.poſt gloſſ.in l.1. in princip.in 2.col.ff.de eden.& per Angel.de Aret.hic.

41 † Et an iſta actio pro ſocio ſit in libello formãda nomine ſocietatis,vel nomine ſingularum perſonarum,ponit Bal.in rub.C.pro ſocio .in 2.colum.vbi videatis. Et iuxta ſuprà di-
42 cta aduertite † ꝙ inter ſocios poteſt nedũ annuatim, ſ ſed ẽt
ſ omni tempore peti ꝙ rationes reuideantur, ſecundum Bar. in l.Mutius.ſecundum meam lecturam.ff.pro ſocio. Et idem etiam tenet Bal.in rub.C.pro ſocio. in 2.col. dummodo ſine calumnia petat:quamuis referat Bartol.in dict.l. Mutius.aliter dicere,quàm dicat in lectura mea.De quo etiam vide Bartolum in l.2.in fine.C.de naufrag.lib.11.

43 † Notate tamen quod illi qui dant pecuniam mercatoribus ad dimidiã partẽ lucri & damni,iuxta l.1.C.pro ſocio.ſolùm in fine anni poſſunt petere rationẽ reddi,& non antè. illud eſt, qđ ſingulariter notat Bart.in illo text. in l.neminẽ.C. de ſuſcept.

de ſuſcept. & arca. lib. 11. De quo ēt vide pulchrè Salice.in l.
aduerſus.& l.rationes.C.de admi. tuto. Et quando datur pe-
cunia mercatoribus ad rōnē lucri, & dāni, intra quātū tēpus
debebit docere mercator de damno: videatis ſingul. Bart.in
44 l.2.ad finem.C.de naufra.lib.11.† vbi notat argumētū mira
bile ex illo tex. pro his qui dant pecuniā ſuā mercatorib. ad
partē lucri, & damni: ꝙ ſi mercatores dicāt ſe ſuſtinuiſſe dā-
nū ſurti, rapinæ, vel incendij, vel ſimiliſi caſuum: quòd merca
tor debet de hoc facere fidē intra annū: aliàs amplius non au
ditur. Dicit tñ Bart. ſe hoc nō firmare, cùm illa allegatio caſus
fiat per mercatores ad ſui defenſionē: & ſic poterit probare
t vſque ad ſententiam. t * Et quod illud. quod ibi dicitur, ſit
ſpeciale in fiſco, videatis etiam quæ notant Imol. & Pau. de
Caſt. in l. Paulus. ff. de ſolu.
45 † Et an ſi ſit contracta ſocietas ꝙ vnus ponat pecuniam, &
alius operam, iuxta l. 1. C. pro ſocio. an ille, qui pecuniā contu
lit, debeat habere in diuiſione dictæ ſocietatis capitalē ſal-
u num, u & poſteà lucrū ex ea proueniens debeat cōmunicari:
& quid ſi non reperitur niſi capitale, an in diuiſione dictæ ſo
cietatis, quæ ſit, ponamus poſt multa tēpora, & poſt multos
labores perpeſſos, debeat ille, qui pecuniā poſuit, totū capita
le habere, an verò debeat diuidi: Videatis in terminis gloſsā
ſolennē, quam ibi multùm commendant Scribētes in leg. pri
ma. & eſt gloſſa vnica. C. pro ſocio. & ibi Bart. & plenè Bal. &
per eundem Bal. in l. ſi non fuerint. in lectura antiqua, & in l.
cum duobus. §. ſi in coeunda. in lectura antiqua. ff. pro ſocio.
& in l. ſi patruus. in ſi. C. communia vtriuſque iudic. & Salice.
in l. Mutius. ff. pro ſocio. & Ioan. Fab. in §. 1. ſuprà pro ſocio.
46 Et in iſtis locis habetis etiam poſt gloſ. ſuprà dictam † quid
ſi capitale ſit perditū, an ille, qui operam tantùm ponit, tenea
tur alquid conferre, ſeu reficere ei, qui pecuniā poſuit. Qui-
bus ēt addite gloſſ. in dicta l. ſi non fuerit. §. 1. in verſic. ſolus.
47 † Et an ſi duo ſocij, vel duo fratres acceperint quædā præ-
dia ad laborerium, & vnus eorū habebat duos filios, qui ſimi
liter laborabant & alius nullos habebat filios, & ex labori-
bus multa acquiſiuerit: qualiter inter iſtos debebit fieri diui
x ſio: x videatis notabiliter Baldum in dicta lege 1. in 11. C. pro
ſocio. vbi poſt multa finaliter concludit quòd ſocietas eſt i
ſtius naturæ, quod diuidit lucra operarum in capita, non in
ſtirpes: vt ibi plenius per eum: & per eundem Bal. in capit.
1. de beneficijs fra. in vſibus feudorum, & in leg. ſi patruus.
in penultima quæſtione. C. communia vtri. iudi. & in tractatu
ſuo de duobus frat. in fine, vbi dicit quòd ſi ſunt duo fratres
ruſtici, & vnus habet filios, qui quotidie laborant, alter vero
non habet filios, quia primus plus ponit in opera, plus etiam
debet recipere de diuiſione fructuum: & illud plus intelli-
gitur arbitrio boni viri, ſecundum qualitatem & quantita-
tem operarum. De quibus omnibus videatis etiam not. Bart.
in conſi. ſuo incipien. Bacharellus, & Menantius de Belligio
y fratres ſimul habitabant y * &c.
48 † Vltimo pro nunc circa ſuprà dicta ad vnum diligentiſsi
mè aduertite, quòd ſi ſunt duo ſocij, & vnus negligat refice-
re rem communem, puta domum communem, & alter refi
ciat quod ſi ſocius negligens non ſoluat partem impenſa-
rum ad eum pro ſua rata portione pertinentium intra qua-
tuor menſes, quòd perdit dominium ſuæ partis, & illud ac-
quiritur, & applicatur ſocio reficienti: de hoc ſunt in termi-
nis textus notabiles, & expreſsi, vnus in leg. 4. quæ incipit, ſi
vt proponis. C. de ædific. pri. alius in leg. ſi fratres. al. §. Papi-
nianus. leg. cum duobus. §. idem reſpondit, ſocius qui ceſſan
tis. ff. pro ſocio. & habetis etiam per Angelum de Aretio hic,
qui reputat, & meritò, hoc eſſe ſingulariter tenendum cordi.
Sequitur in tex. & ex empto & vendito, ex locato & condu
cto: verum quia in iſtis actionibus formare libellum rude eſt,
& nullius artificij, idcirco in hoc imitabor Ioann. Fab. hic: nō
denigrando fruſtrà papyrum. Si tamen vultis eatum formas
49 in ſpecie videre in actione ex empto & † vendito, recurratis
ad Speculat. in titulo de emptione & venditione. §. prius. quē
allegat Nicol. de Neapol. hic, circa finem in 11. & 12. quæſtio
ne extra gloſſ. & ponit Angel. in §. actionum. in materia em-
ptionis & venditionis intrà eodem.
50 † In actione vero ex locato & conducto, recurratis ad Spe-
cul. in titulo de loca. §. poſtquam. quem refert Nicol. de Nea-
pol. in loco proximè alleg. & ponit in ſpecie Angel. hic. Et ſi
vultis videre poſitionem, & etiam libellos in his actionibus,
ite ad Specul. in titulo de iudic. §. generali. & in §. ſeq. li. 4. &
ibi reperietis in actione ex empto & uenditio, & locato & cō
ducto. Et ad eum ſe remittit Ioannes Fab. hic. Et per iſta rema
net expeditus hic §.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a In §. 1. quem vide in numero 26. & no. 28. cum 2. ſeq. & ibi vi
de etiam quod fuit per me dictum in apoſtill.
b In l. certi condictio. vbi vide Franciſcum Aretinum
c * Aduerte, quia Iaſ. non conſiderauit in hoc quid dicat: nam
gloſſ. ad literā dicit, pro mutuo certi condictionem ſpecialē
dari: allegans tex. in princip. ſuprà quibus modis recōtrah. ob
lig. & ita eſt communis opin. in dic. l. certi cōdictio. vt ibi per
Decium. & alios Scribentes. Carcaſſona Sardus.
d * Pone exemplum in l. 1. §. ſi plures. & in l. fin. ff. de eo, per
quem fact. erit. Sardus.
e IN CORRECTORIIS] Vide Franc. Are. in l. ſi ita ſtipu
latus. § Chryſogonus. in 11. col. in verſicu. tu autem aduerte.
de verbo obligatio. & in l. ex duobus. de duo. reis. & in rubr.
de acquiren. hære. in princ. 5. col. & l. ſingularia. ff. ſi certū pe-
ta. Fel. in ca. tranſlato. de cōſti. & adde do. Alex. de Imo. conſi.
284. vltima chart. in 2. parte. & in conſi. 52. in 4. parte. & do.
Vinc. Palleo. in 4. parte. in conſi. do. Alexan. de Imola.
f * Adde Paul. Caſt. in l. quamuis. C. de fideic. Ale. in l. iuris gē
tium. §. quinimo col. pe. ff. de pac. Iaſ. in l. emancipata. col. fin.
C. qui admit. cum ſimilibus, vt ibi per eos. Sardus.
g §. Chryſogonus. vbi poſt Bar. vide omnino do. Alex. de Imo.
in 3. char. & Pau. de Caſt. in d. §. ſi quis ita. alle. hic per domi-
num Iaſ. May.
h DOMINVM] Adde idem tenentem do. Maria. Socin. in
conſi. 3. inci. circa præſentem. in ver. 5. probatur. circa medi-
um in 1. parte.
i * Adde quòd in his duobus caſibus Bart. in primo membro,
ſeu dicto cum ipſo ſe habet communis ſententia: in ſecundo
communiter reprobatur: vt latè per eundem Iaſ. in d. l. 2. §. ſi.
ff. ſi cert. peta. Carcaſſona Sardus.
k * Adde ꝙ dictus §. interdum ad aliud eſt ſummè notandus,
ſecundum Bartol. ibi, quod ornamēta, quæ maritus uxori mit
tit, vt ad eum honeſtius culta ueniat, in dubio præſumuntur
commodata, non donata, ut ibi per eum: de qua quæſtio. poſt
mortem cuiuſdam nobilis uidi maximum iurgium in ciuita-
te noſtra. Carcaſſona Sardus.
l * Aduerte quod Bart. in d. §. ſicut uolens tradere diuerſitatis
rationē inter precarium & commodatum, quare ad libitū re
uocetur precarium: ſecus autem in commodato: Dicit ideo
eſſe, quia cùm precarium fiat ad incertum & indeterminatū
uſum, ſi non poſſet precario concedens ad libitum reuoca-
re, ſequeretur quòd proprietas inutilis eſſet penes dominum:
quod eſſe non debet: ut l. 3. §. ne tamen. ff. de uſufruct. Secus
eſt in commodato, quod fit ad uſum certum, & tempus: quo
finito poterit reuocari. Satis uidetur perſuaſiua hæc ratio: ni
hilominus Abb. Pano. in c. ſi. in 2. col. extrà de prec. impugnat
iſtā rōnē Bart. Primò, quia precariū pōt fieri quādoque ad cer
tū tēpus, vt uidetur caſus apertus in l. in rebus. §. fina. ff. de pre
ca. & tñ hoc nō obſtāte pōt ante tēpus reuocari. l. cùm preca
rio. in prin. ff. eo. Sed attenta rōne Bartol. nō poſſet reuocari:
quia proprietas non eſſet inutilis, cùm poſſet poſt tempus re
uocari. Secundo mouetur per doctrinam Bar. & aliorum in l.
ſi pœnam. ff. de uerb or. obligat. Nam ſi mutuo dediſti mihi
decem, non repetes in continenti, niſi poſt aliquod tempus
arbitrio iudicis moderandum, Ita in precario poſt aliquod tē
pus arbitrio iudicis moderandū fieret reuocatio, nec ideo eſ-
ſet inutilis proprietas. Ibidem ipſe Pan. aſsignat aliam ratio-
nem perſuaſiuam, ſed non neceſſariam. Alia poſſet ſubtiliter
intuenti colligi ex l. 1. ff. de preca. Sed quia neceſſariò non cō
cludunt, & ſumus in his, quæ ſunt iuris gentiſi poſitiui, dica-
mus cum gl. in l. 1. §. pueritiam. ff. de poſtul. & cum Iureſcon-
ſulto in l. non omnium. ff. de legi. & cum Bartol. in l. ex facto.

in 4 & 5.col.ff.de vulg.& pupil.Carcaſſona Sardus.

m S I C I S T A] Vbi vide Feanc. Arct.& quod ibidem ad cũ dixi in apo.

n In §.item Seruiana.quem vide io cõſ.32.& nuoc 33.& quod ibidem dictum fuit per me ad hoc in Apoſtil.

o * Aduerte ꝙ Bar.non eſt ſibi contrarius. oam quando; præceſsit mandatũ,videtur quis facere prætextu mandati: hoc intelligitur,quando diſceptatur inter mandantem & mandatariũ,& ſic eorum reſpectu duntaxat.& ita loquitur Barto.in d.l.qui in aliena.§.ſi is,qui.Secus erit quo ad tertium, niſi ſciuerit eum mandatarium.Et ita loquitur Bar.in d.c.nunciatio. & hoc conſilium eſt ex mente Bart.in vtroque loco ſuprà alleg.ſi diligenter aduertis.Carcaſſona Sardus.

p T E N E A R] Pro quo vide Feli.in c.cum M.Ferrarie. in pri. 28.col.de cõſti.& in c.ſicut dignum.de homi.in prin.4. col.& dom.Alex.de Imo.in l.is qui.§.vnde quæritur.ff.de manu.cõtra quẽ.10 §.ope.Inſti.de obl.quæ ex deli.naſc.qđ mãdans tenetur,niſi mandatum ſit reuocatum tacitè vel expreſsè.

q E F F E C T V S] An, & quando,& quomodo videatur intẽtari actio pro ſocio:vide plenè do.Alex.de Imo. conſil. 64. in 1.colum.in 4.parte.vbi ponit latè materiam ſocietatis.

r * Adde ꝙ iſtud non uidetur ad eò mirãdũ,ꝙ detur actio pro ſocio pro dirimenda ſocietate:quia etiam alias actio ex contractu competit pro eiuſdem reſolutione,ut l.ſed Celſus.§.1. ff.de contrahen.empt.& l.ſi fundus.ff.de leg.commiſſo. Carcaſſona Sardus.

ſ A N N V A T I M] Addo dom.Barto.Socio.in conſil.213.incip.in præſent.,uerſ.prima concluſio.circa fin.in 2. part.ꝙ ſocio um ratio de anno in annum amicabiliter reuideri debet, non dictato iudicio.

t * Vide do.Alex.in addi.ad Barto.in d. l. 2. qui reprehendit, benè illam decisionem Bar.eò quia allegatio hoc caſu fit per modum exceptio. quæ ſunt perpetuæ regulariter: ut l. purè. §.fina. ff.de doli.excep.& l.licet.C.de excep.Carcaſſ. Sardus.

u S A L V V M] Sed quid ſi contrahatur cũ hoc pacto, quòd capitale ſit ſaluũ,& ſi periret, debeat totũ ſatisfieri ab eo,qui poſuit operas:an talis ſocietas ſit iuſta,& ualeat:uide domin. Bart.Soc.in conſi.265.iocip.præſentis.uerſ.circa ſecundã difficultatem.cũ.uerſic.ſequen.in ſecũda parte.Et ad id,quod dicit hic domi.Iaſ.May.uide domin.Alex de Imo.in conſi. 107. in ultim.colum.in 1.parte.ubi quid ſi unus ex ſocijs ponit pecuniã in aliquo artificio, & alius ponit operam, quò debeat fieri de pecunia poſita, & quomodo debeat fieri diuiſio, & quando plus uel minus aſsignetur induſtriæ, quàm pecuniæ, & in conſ.188.in 2.colum.in 2.parte.ubi quid ſi non ſunt expreſſæ partes io ſocietate,quomodo intelligantur: & quid ſi unus poſuit operam,alius poſuit bona,quid iuris. & in cooſi. 120.in 4.colum.in 2.parte.

x D I V I S I O] Vide domin.Alexand.de Imol.in conſi. 99.io 2.parte.& in cooſi.130.ead.parte & Bart.in conſil. incipien. Bitonenſis.& in conſil.incipien.duo fratres.& Ang. in conſil. 110.iocip.bannitus.

y * Vide Bal.in l. 1. & ibi latè & pulchrè per eundem Iaſ. C. qui teſt.face.poſſ.Sardus.

SVMMARIA VERSIC. EX maleficijs.

1 *Duplum,vel quadruplum,eſt pœna in actione furti,tam manifeſti quàm non manifeſti.*

2 *Pœna furti qua ſit,an corporalis,an pecuniaria, et an pro furto mors quis debeat.3.4.5.11,12.*

6 *Fur publicus quis dicatur.*

7 *Aſſaſſini qui dicantur.*

8 *Aſſeſſores pro inſignibus furibus aduocari pati non debet.*

9 *Furis pœna de iure communi qualis ſit.10.*

13 *Peccatũ an maius ſit cognoſcere pulchrã, quàm deformẽ.*

14 *Furem ſi quis à furca pro enormi furto euadere velit, qua liter poſſit.*

15 *Leges tranſgredi quòd propter enormes caſus emergentes liceat,in quibus magiſtratibus locum habeat.16.*

17 *Fur manifeſtus an magis puniatur, quàm violentus raptor.18.*

19 *Actio legis Aquilia contra negantem competit ad duplum.*

20 *Delinquens clàm an puniatur grauius,quàm qui palàm.*

21 *Raptor violentus an actione furti teneatur.*

22 *Executores in actione ex teſtamento qualiter conueniri poſſint.*

23 *Hares an ad vſuras legati vel fideicommiſſi teneatur.*

24 *Legatario an fructus debeantur à tempore hareditatis adita.25.*

26 *Negans an pœnitere,& confiteri poſſit, & ſeq. & quid ſi vult confiteri poſt negationem ad hoc vt conſequatur cõmodum ſtatuti remiſsionis quartam partem pœna confitentis maleficium,nume.28.*

31 *Mora ſicut fauore minoris reipſa contrahitur abſque ulla interpellatione,ita & in eccleſia.33.*

32 *Minor,& eccleſia aquiparantur, & quid de de pupillo.*

34 *Minor & Reſpublica,ſiue fiſcus aquiparantur.*

35 *Reſpublica,& fiſcus an ſint idem.*

36 *Eccleſia & Reſpublica aquiparantur.*

37 *Extenſio in pœnalibus,& in ſtatutis, & in conſuetudinibus,an fieri poſſit.*

38 *Mithridates viginti duarum linguarum,quib⁹ praerat, meminerat.*

Themiſtocles obliuionis artem quærebat.

39 *Statutum in uno de duobus aquiparatis,cenſetur etiam ſtatutum in reliquo.*

40 *Pœna verſionem miſta,an extendatur ad legata facta Reipublica,vel fiſco.41.44.*

42 *Pœna ſunt molliendæ, & reſtringendæ,non autem extendendæ.*

43 *Caſus duo ſi à lege antiqua aquiparati ſunt, an ſi aliquid reperiatur poſteà de nouo:an ſtatutum in vno intelligatur ſtatutum in alio.*

45 *Relictum factum vni Sancto,et in illa ciuitate ſunt plures eccleſiæ ita nominatæ,eccleſia pauperiori cenſetur factũ.*

46 *Relictum factum ſimpliciter eccleſia, cui in dubio legatum videatur.47.*

48 *Legatum ſimpliciter factum monaſterio, in dubio cui monaſterio factum intelligatur.*

49 *Legatum factum maieſtati exiſtenti in aliquo loco profano alicuius priuati hominis,ſicut fit maieſtatibus miracula facientibus,cui applicari debeat.*

50 *Relictum:& quicquid pro ſalute anima datum ſit, ad diuinum nomen ſpectat.*

51 *Relictum factum hoſpitali non legitimè conſtructo, cui applicetur.52.*

53 *Relicta facta alicui eccleſiæ, vel alicui ſacerdoti, in dubio an eccleſia,an verò ipſi ſacerdoti facta intelligantur.*

54 *Relictum factum viſitatori diſciplinatorum,qui erat frater ordinis Prædicatorum,cui acquiratur.*

55 *Libellus in actione furti qualiter formandus ſit.*

56 *Libellus accuſatorius quãdo agitur criminaliter,an neceſſariò continere debeat annum,menſem,& locum cõmiſſi criminis.60.quid ſi agatur ciuiliter de delicto,quòd infamaret de iure,vel de facto 57.& quid de hora & die commiſſi criminis,an ſint neceſſariè ponẽda in libello 58. & 61.& quid ſi ſit omiſſus locus,vel omiſſum eſſet tẽpus neceſſarium,an in probationibus suppleri poſſit. 63. 64.*

59 *Delictum in dubio intelligi debet factum tempore licito.*

65 *Probatio ſuper inepto libello, non validat proceſſum.*

67 *Iudex,ſi plus ſit probatum, quàm petitum, ſupplere, aut condemnari non poteſt.*

68 *Libellus accuſatorius ſi bene conceptus non ſit, an abſolua tur accuſatus.*
69 *Additio ad libellum poſt lit. conte. an fieri poſſit.*
70 *Libellus accuſatorius in actione furti quæ verba neceſſariò continere habeat. 75. 89.*
71 *Dolus in dubio ſemper ineſt furto, & homicidio.*
72 *Libellus, vbicunque qualitas in eo expreſſa ex natura facti tacitè ineſt, ſemper abſque eo quòd qualitas exprimatur, concludit.*
73 *Libellus in actione furti de conſilio valorem rei continere debet.*
74 *Aeſtimatio poſſeſſionis diuerſa eſt ab æſtimatione dominij.*
76 *Libelli accuſatorij cõcluſio, ſcilicet Peto eum condemnari ad pœnam & etiam ad rem mihi reſtituendam, an admittatur. 77.*
78 *Libellus in actione, vi bo. rap. qualiter formandus ſit.*
79 *Violentia commiſſa cum armis vt dicatur, quid ſufficiat.*
80 *Inſultus cum armis an factus dicatur per eum, qui arma ad latus habebat, licèt non extraxerit.*
81 *Arma portans, malum animum præſumitur habere, niſi ligata portet.*
Arma vetita portans, ipſa perdere debet.
Arma ſolum domi habere vel portare an vis reputetur.
82 *Armorum vetitorum appellatione quid contineatur.*
Armorum portatio per ſtatutum punienda, de quibus armis intelligitur.
83 *Armorum appellatione quid veniat.*
84 *Arma ad offendendum quæ ſint.*
Armorum appellatione an veniant dentes.
85 *Armorum appellatione an veniant cultelli ad incidendũ panem.*
87 *Arma portandi licentiam habens, an apud iudicium deferre poſſit.*
88 *Libellus in actione, vi bo. rap. an neceſſariò continere habeat illa verba, Armatus enſe.*
90 *Iuramento agentis, vi bo. rap an ſtetur.*
91 *Iuramento agentis actione furti an ſtabitur de rebus furto ſubtractis.*
92 *Libellus in actione legis Aquiliæ, qualiter formetur. 96. & an neceſſariò continere habeat tempus. 99. & an propoſita actione legis Aquiliæ, tacitè videatur concludere ad duplum in caſu negationis ex natura actionis propoſita. 100.*
93 *Tituli ad legem Aquil. de noxali ſi quadru. paupe. fecisſ. dic. quando locum habeat. 101.*
94 *Capita legis Aquiliæ.*
95 *Actio legis Aqui. directa quo caſu detur: & an emphyteutæ, & feudatario competat. 98.*
97 *Actio legis Aquiliæ cui competat.*
102 *Actione legis Aquiliæ agi debet, ſi damnum datum poteſt ad priſtinum ſtatum reduci. 103.*
104 *Libellus in actione legis Aquiliæ contra incidentem ſyluam, qualiter formandus ſit.*
105 *Libellus quando ageretur pro legatis factis eccleſia, qualiter formari debeat.*

VERSIC. EX MALEFICIIS.

ISTVM verſicu. aliqui legũt pro §. vt Angel. de Aret. hic: ego in prin. huius §. præcedentis dixi me lecturum pro verſicu. proptereà q alij omnes totum ſimul legunt: ſed non eſt vis. Iſte verſic. fuit ſummatus ſupra in princip. huius §.

Nota primò ex hoc tex. ibi: de ſola pœna agitur. q in actione furti ſiue non manifeſti, ſiue etiam ma

1 nifeſti, duplũ, vel quadruplũ eſt totũ pœna. Et ſic habetis † q in duplo, vel quadruplo non ineſt ſimplum: & ſic rei perſecutio. Circa quod videte quæ pulchrè dixi in §. ſic itaque. in 4. no. ſuprà eo. quæ hic poteſtis repetere.

2 † Secundò no. ex eo tex. ſecundum Angel. hic, q pro furto, ſiue manifeſto, ſiue non manifeſto, de iure non imponitur aliqua pœna corporalis, ſed tantùm pœna pecuniaria dupli, vel quadrupli, vt hic, cũ infinitis ſimi. Subdit tñ Angel. hic ſuper glo. 3. quòd hodie de iure Authenticorum, pœna furti eſt abſciſsio membri. Alleg. tex. in Authenti. ſed nouo iure. & ibi gl. & docto. C. de ſeruis fugi. quem tex. iudicio meo, non debuit vidiſſe Angel. de Aret. nec etiam glo. ibi: quia dicit de directo contra illum tex. & contra gloſſ. ibidem, vbi formaliter dicit tex. ſed pro furto nec morietur, nec aliquod abſcindetur mẽbrum, ſed aliter caſtigabitur. & ibi gl. in verſ. caſtigabitur. ſcilicet fuſtibus: & ſic fur de iure Authenticorum debet ſolùm fuſtigari. Ad idem contra Angel. eſt etiam tex. expreſſus. in §. pen. in Authenti. vt nulli iudicium. collatio. 9. vnde ſumitur dicta Authen. ſed nouo iure. vbi formaliter dicitur in tex. Pro furto non volumus omnino quodlibet membrum abſcindi, aut mori, ſed aliter caſtigari. Et idem contra Angel. dicit expreſsè gloſſ. iuris canonici in cap. inter alia. in gl. in verſic. latro. ad finem extra de immu. ecc. Pro Ang. tñ facere videretur

a tex. in c. 1. §. iniuria. a° de pace iura. fir. in vſib. feud. de quo tex. videaris Bart. in l. capitalium. §. famoſos. ff. de pœnis.

3 † Subdit etiam Ange. de Are. hic, q tres reperiuntur caſus in iure, in quibus pro furto quis debet mori. Primus eſt, & mirabilis, in ca. 1. §. ſi quis quinque ſolidos valẽs. de pace te. in vſib⁹ feudo, ubi formaliter dicit tex. q ſi quis quinque ſolidos valens fuerit furatus, laqueo ſuſpendatur: ſi minus, ſcopis, & forcipe excorietur, & tundatur. Dicit Bal. in dicta Authentica, ſed nouo iure. in ſecũda colum. & Bal. in §. ſi quis quinque ſolidòs valẽs. poſt Iacob. de Bella. ibi q ille §. nõ ſeruatur de gñali cõſuetudine: & ideo de illo §. nõ eſt curãdũ. Et iſtud idẽ ante eos dicit gl. in dicto ca. 1. §. iniuria. in verſi. legitimè. in fi. de pace. iur. fir. Puto ego melius poſſe dici ad illum §. ſi quis quinque ſolidos valẽs. quòd ibi loquatur, qñ propter qualitatem alterius delicti non ſolius furti furca ſuſpenditur: quoniã ibi committendo furtũ in quinq; ſolidos, violabat publicam pacem. & ideo quia eſt etiam violator pacis publicæ, debet ex illo furto ſuſpendi. Et huic intellectui optimè ſuadet titul. ſub quo ſituatus eſt §. ille, qui eſt optimus interpres nigri, prout plenè dixi ſuprà in rub. præſentis tit. & etiam viſus eſt ſentire Angel. hic.

4 † Secũdus eſt caſus ſm eum, in l. pen. ff. de condict. ob cau. Sed nihil eſt, quia vt ibi dicitur per glo. in verſic. ſummo ſupplicio. & ibidẽ per docto. ibi ita fuit factũ de facto: non autẽ qđ de iure fieri debuerit: vel ibi ſpeciale propter vtilitatẽ perſonæ: quia erat ſeruus. & fatetur etiam Ange. de Are. hic.

5 † Tertius caſus eſt ſecũdũ Ang. hic in famoſo latrone: ut eſt tex. in l. capitaliũ. §. famoſos. ff. de pœnis. In hoc tamen aduertite quòd quamuis glo. in dict. Authen. ſed nouo iure. in verſi. caſtigabitur. & gloſſ. in dict. §. famoſos. in verſi. furca. intelligant illum eſſe publicum latronem, qui conſueuit furari. Tamen Bartol. in dict. Authen. ſed nouo iure. dicit quod quãuis ita obſeruetur, q tamen gl. prædictæ non benè dicunt: quia

6 dictus §. famoſos. loquitur de publico latrone: † ſed fur, qui conſueuit furari, eſt publicus fur, non autem publicus latro:

b quia latro eſt, qui per vim, b &c. vt dic. §. famoſos. Ipſe tamen Bart. in dic. §. famoſos. ſaluat prædictas gl. vt procedãt quando cõtra conſuetos furari publica fama laboraret. & ita ſimpliciter ſequitur Ang. de Aretio hic. Sed Ang. in dic. §. famoſos. iudicio meo, dicit quòd nõ intelligit famoſos latrones ex

7 eo q aſſiduè furẽtur, † niſi cũ armis aggrediãtur, aut vi auferãt, quos uulgò appellamus aſſaſsinos, ſiue arrobatores ſtratarũ. Allegat bonũ tex. in leg. pretor ait. §. aduerſus eos, q cadauera. ff. de ſepul. uio. no. ēt Bal. in Authẽ. ſed nouo iure. in prin. a.

8 col. & ērin 3. col. & ibi ēt ſubdit no. Bal. † qđ acceſſores non

c dẽt pati aduocari p inſignibus furibus. c . quorũ periculi ſui neſcia ferueţ inſania. Alleg. de hoc tex. no. in leg per oẽs. C. de defen. ciui. Et qđ ēt pro tertio furto nullus fur, ēt famoſus, poſ

d ſit de iure furca ſuſpendi, p tenet in terminis Iacob. Butr. & Raph. Ful. in dic. Authẽ. ſed nouo iure. & Bald. ibidẽ. in princ.

2.column na,quia non reperitur iure cautum & §. famoſos.ſe-
cundum eum,loquitur in latrone,qui violenter furatur: & ſic
nō ſolùm delinquit in rebus,ſed etiam in perſonis. Vnde ſecū
9 dum Bald.ibi:† omnes Saccomani debēt de iure furca ſuſpē-
di. Et vltra ſuprà ſcripta de pœna illa furis qualis ſit de iure
e cōi,ᵉ videatis ēt latè per Angel.in §.penul. in Authen.vt nulli
iud.colla.9.& gloſſ.no.in §.famoſos.allegat.in verſicu. furca.
10 † quæ etiam dicit quòd ſecundum legem Longobardorū pro
primo furto quis debet perdere oculū,pro ſecūdo naſū, p.o
tertio verò dēt mori:vt in Lōbarda de furtis.l.de latronibus.
Et circa ſuprà ſcripta etiam videte multas quæſtiones per
Bal.in dict.c.1.§.iniuria.in verb.furtum.de pace iuran.firmā.
11 † & inter cætera,an pro multis furtis paruis poſsit quicun-
que famoſus fur ſuſpendi:de quo etiam videte per Bald. in l.
apud antiquos.in fi.C.de fur.
12 † Subdit etiam Angel. de Aretio hic vnum ad limitationē
prædictorum,quòd latro famoſus pro prima vice veniā me-
retur à furca.Alleg.ad hoc glo.iuris canonici, quam ad hoc
ipſe reputat ſingularem,in capit.qualiter, & quando.il 2. ex-
tra de accu.tex.in leg.3.C.de epiſ.aud.Sed ego allego tex. de
iure ciuili expreſſum in dict.leg.capitalium.§. gloſſatores.in
verſiculo,vtique ſi ſæpius.& gloſſ.expreſſam in dict.§. famo-
ſos.in verſicul.graſſati ſunt.Dicebat etiā circa prædicta Bald.
in dict.Authent.ſed nouo iure.circa fin.1.col.quòd quamuis
f de iure quis pro primo ᶠvel ſecundo furto furca non ſuſpen
datur, quod tamen de generali conſuetudine eſt inductum
quòd pro tertio furto quis furca ſuſpendatur:ſubijciens nota
biliter quod ſtante prædicta conſuetudine. vel etiam ſi ſtatu-
to illud diſponeretur quòd tria furta requirantur: quòd ta-
men pro vno furto multum magno, & enormi, quis poſſet
furca ſuſpendi: quia ſæpe vnum magnum æquipollet tribus
paruis.per tex.illum in ſimili aureum,& ſingularem in leg.ſi
is,qui tres.§.fin ff.de excu.tuto. Item quia,ſecundum eū,pro-
pter enormitatem delicti licitum eſt leges tranſgredi. Alle-
gat Inno.in cap.1.extra de conſti.Et cum hoc dicto.Bal.tenet
ſimpliciter Ang.de Aret.hic. Addo Bal.idem tenētem in dict.
cap.1.§.iniuria,ſuper verſicul.furtum.de pa.iur.fir.Et hoc di-
ctum dicit ſe practicaſſe Angel. de Aret. in ciuitate Peruſij in
tractatu ſuo maleficiorū,in verſic. veſtē cœleſtem abſtulit.Et
idem tenet Angel.in l.quòd ſi nolit.§.quia aſsidua. ff. de ædi.
edic.Cōtra tamen illud dictū tenent multi:vt Sal.Pau.de Caſ.
& Fulgo.in dict.Authen.ſed nouo iure. & ſolennis vtriuſque
iuris cenſuræ doc.Ioan.de Ana.in capit.fin. extra de fur. quia
conſideratur conſuetudo furandi,& non furtum: & per alias
multas urgentes rationes,quibus addite pulchram glo.in ca.
fur aūt. quod eſt ca.fi.14.quæſ.vltim.vbi eſt gl.no.in verſ.forni
13 catio.quæ diſputat,† an maius ſit peccatum cognoſcere pul-
chram,quàm deformem:& finaliter concludit magis pecca-
ri cum deformi,quàm cum pulchra:quia plura ſunt,quæ ma
gis ſuadent immiſceri formoſæ,quàm deformi,ut pulchritu-
do,& libido.Ita dicimus in propoſito,quòd conſiderata per-
ſona furis,plus deliquit,cui datur parua occaſio furādi,quàm
cui datur magna:quia obiectum magnum,quod inuitat ad fu
randū,magis minuit delictum,quam obiectū minus. Quic-
14 quid ſit,quia dictū Bal.eſt dubium,ſi velletis euadere clientu
lum ueſtrum à furca pro enormi furto,poſſetis perid, quod
ſingulariter uoluit Bald.in Authentic.hodie.C.de iud.ubi di-
cit Bal.quòd illud,uult Inno.in dicto ca.1. extra de conſtitu-
15 tio. † quòd ex cauſa licitū ſit tranſgredi leges propter enor-
mes caſus emergentes,habet locum in maioribus magiſtra-
tibus tantùm,quibus iſtud licet:ſecus eſt in minoribus magi-
ſtratibus,ut in Poteſtatibus terrarū qui habēt ſeruare ſtatuta
16 ad ungnē.Quod dictū teneatis perpetuò cordi.† Accedat qđ
ſingulariter uoluit Ludo.Roma.in l.ſi uerò.in §.de uiro. i 66.
fallentia.ff.ſolu.mat.ubi dixit ſingulariter(nec alibi ſcriptum
in ſpecie inuenietis)quòd imò propter enormitatē, aut im-
menſitatē delicti,non licet magiſtratui leges tranſgredi, ſed
quòd imò tunc debet conſuli ſuperior.Et pro hoc allegat tex.
unicum, & ſing.in iure,in l.diuus.la ſecunda. ff. de fal. circa
quem tex.diligenter conſiderabitis.quia peregrinus eſt: ſed
mihi urgenter non probat dictum Ludo.

Tertiò notate ex hoc textu,in uerſic.ui aūt bo. rap. ꝙ in a-
ctione ui bonorū raptorū, quæ datur in quadruplum contra
rapientem,in quadruplo ineſt ſimplū,& ſic rei perſecutio.Et
17 ſic habetis † quod in actione ui bonorū raptorū quadruplū
non eſt totū pœna.Et ex hoc habetis corrollariè inferre, ꝙ
magis puniatur fur manifeſtus,quàm uiolentus raptor: quia
in furto manifeſto quadruplū eſt tota pœna: ſed in uiolento
raptore in quadruplo cōtinetur ſimplum,& ſic etiam rei per-
ſecutio: & ſic in uiolento raptore ſolùm triplum eſt pœna,
ſed in furto manifeſto totum quadruplū:ut hic, in tex..Con-
cordat tex.no.in §.1.ſuprà ui bono.rapto. iuncto §. fin. ſuprà
de oblig.quæ ex del.Pulchrū ergo eſt ut uideamus quæ ſit ra
18 tio diuerſitatis,† quare magis puniatur fur manifeſtus,quam
g uiolentus raptor.ᵍ Solu.dixit Ioan.Fab.hic, in 3. colū.quē
ſimpliciter ſequitur Ange.hic,in 2.colum.quamuis de eo nō
faciat mentionem: ꝙ ideo eſt,quia magis frequentantur fur-
ta,quàm rapinæ: & ſic grauius puniuntur,ut ſic magis arceā-
tur.l.aut facta.§.fin.ff.de pœnis. Accedant quæ in ſimili uo-
luit gloſſ.in l.ſecunda,in princip.in uerſi. contrahitur. ff. pro
empto.& ſuprà de uſucap.in princip.in uerſic.bona fide. dū
ponunt quæ ſit ratio diuerſitatis ꝙ ad inducendam præſcri-
ptionem in contractu emptionis,requiritur bona fides duo-
bus temporibus,ſcilicet tempore celebrati contractus,& tē-
pore traditionis.& tamen in alijs contractibus ſufficit inter-
uenire bonam fidem uno tempore, ſcilicet tempore tradi-
tionis.& dicūt rationem diuerſitatis eſſe:quia contractus em
ptionis magis frequentatur.Sed huic rationi Ioann. Fabr. &
Angel.de Areti.unū obſtat multùm fortiter,cui non uideo qđ
poſsit reſponderi:quia data eorū ratione pro uera, ſequere-
tur ꝙ etiam furta non manifeſta grauius punirentur, quàm
rapinæ,quia frequentiùs committūtur: & tamen iſtud eſt no
toriè falſum:ergo ratio eorū non uera.Nicol.de Neapol.hic,
in 8.quæ extra gloſſ.poſt ſuum Rodul.de Auric.uoluit euade-
re nodum quæſtionis prædictæ,& dixit ꝙ imò quæſtio, quam
ſuprà fecit,eſt falſa ꝙ plùs puniatur fur manifeſtus,quam uio
lentus raptor.quia,ſecūdū eū,hoc eſt falſum,cùm raptor ni-
hilò minus teneatur actione furti manifeſti.per text.in l. ſi uē
didero.§.cùm raptor.ff. de fun. ſed errat,per tex.in l.prima ff.
ui bonorum rapto.& quia non eſt uerum quòd uiolentus ra
ptor ſemper teneatur actione furti manifeſti,per textū in leg.
ſi quis ex domo.ff.de fur.& infrà uidebimus in glo.in uerſic.
ui bonorū rapto. ubi ego expreſſè hoc firmabo contra eum
ex mente: iiſdem met in hoc ſibi contrarij, ut ibi uidebitis.
Aliā rationē diuerſitatis aſsignat ipſemet Nicol.ſuprà ver. ui
bonorum rapto.in princip.ex mente Old.in l.qui uas.in prin.
ff.de fur.& in l.Iulia.ff.ad legem Iuliam. de vi pri. Nam ille,
qui tenetur actione ui bon.rap.tenetur etiam de violentia: &
ſic poteſt etiam criminaliter accuſari,vel lege Iulia, de vi pu
blica, vel de vi priuata. Alleg.d.l.l.Iulia.quam ego non inue
nio,nec in ff.ad legem Iuliam,de vi priuata, nec de ui publi-
ca,nec C.eodem ti.quod non eſt in furto:quia poteſt tantùm
extra ordinem puniri.l.fin.ff. de fur. Cùm ergo uiolentus ra-
ptor in uno grauetur,in hoc nil mirum,ſi in alio alleuiatur,ꝑ
regulam uulgatam l.eum,qui.in princip.ff.de iureiuran. Sed
iſta ratio adhuc mihi nō placet,quia nō eſt generalis: nam ſe
queretur ꝙ eo caſu,quo rapina,ſine uiolētia alterius, cū ani-
mo tamen committendæ uiolentiæ:vt in caſu l. ſi quis ex do-
mo.ff.de fur.quod tūc in actione ui bonorum raptorum, qua
druplum eſſet totum pœna.quod tamen eſt falſum. Cogita-
bis de meliori ratione diuerſitatis.
19 † Quartò notate in uerſic.ſed & legis Aquiliæ. ꝙ contra ne
gantem actio legis Aquiliæ cōpetit ad duplū.Concor. §.om-
nes.in uerſ.ſi in duplum.infrà eodem.& leg.cōtra negantem.
C.ad ad legem Aquiliam,cùm multis ſimilibus.Iſtud notabi
le poteſtis multis ſingularibus modis limitare per ea, quæ in
ſimili dixi uobis in §.omnium.ſuprà eodem. circa textum in
l.finali.ff.de rei uendi.quæ omnino addatis hic.

Vltimò notate in uerſic.item miſta. quòd ille,qui fraudu-
lenter, & ſine cauſa differt præſtare relicta facta pijs locis, ſi
fuerit in iudicio conuentus,tenetur ad duplum. Quod ſi ali-
ter intelligatur, infrà uidebitis in gloſſ.in uerſi.diſtulerint.&
in gloſſ.in uerſicul.iudicium. in quibus locis reſeruo dicen-
dum,quia opportunius cadet.

Gl.prima.aliqui habēt in uerſi.ex maleficijs. aliqui,& me
lius,in verſi.quadrupli.& diuiditur in duas partes.In prima
formar

formatquæſtionem. In ſecunda reſpondet. Secunda ibi: reſpondeo: imò magis.

In fin. glo. per hoc non reſpondet contrario. dict. l. nō exi-
20 ſtimo. in ea alleg. † Vbi grauius punitur, qui clam facit, quàm
h qui palàm: h hic verò eſt ſecus. Vnde pro ſolutione dicebat Dyn. quē poſteà ſecuti ſunt omnes alij hic, quòd aut loquimur in his, quæ poſſunt eſſe licita, & illicita, & ſic quæ pñt æſtimari permiſſa, & prohibita: & i iſtis magis punitur q clam facit, quàm qui palam. Et in iſtis terminis loquitur propriè dicta l. nō exiſtimo. Aut loquimur in his, quæ ſunt omninò illicita, & prohibita: & ſic quæ nullo unquam caſu poſſunt eſſe licita, vt eſt furtū, & in iſtis, quæ ſemper ſūt, illicita, magis punitur qui palàm facit, quàm qui clàm: vt hic, cum ſim. Et pro illa ſolutione facit ſecundum doct. hic, quia magis puniuntur diſputās de fide Catholica publicè, quàm priuatim, & occultè. C. de ſum. tri. & fide catholi. l. 3. & ibi glo. in verſic. publicè. Et Et cùm iſta ſol. tranſeunt (vt prædixi) omnes hic, vt Ioann. Fa-
i br. Angel. de Aretio, & i ° Nic. in 6. opp. gl. Iſta ſolutio videt prima fronte periculoſa, & reprehenditur per nōnullos hic: quia videtur eſſe contra caſum de broca in l. fi. ff. de ritu nup. vbi loquitur in his, quæ ſunt omninò illicita, & prohibita: vt contrahere matrimonium in gradu prohibito: & tamen ibi grauius punitur qui clàm contrahit, quàm qui palàm. Ego ſuſtineo ſolutionē docto. & dico ꝙ imò in illa l. fi. contrahere matrimonium inter collaterales, non eſt omninò, & ſemper prohibitum: imò poteſt eſſe licitum, & illicitum: quia vſque ad certum gradum prohibitum eſt matrimoniū: vltra verò eſt permiſſum. §. inter eas. cum gloſſ. in uerſicul. ſed non tanta. & §. duorum. ſuprà de nup. & l. celebrandis. C. de nup. vnde ibi propriè ſumus in caſu primo docto. ſcilicet h·s, quæ poſſunt eſſe licita, & illicita: ideo ibi grauiùs punitur ille, qui clàm contrahit, quàm qui palàm. & ibi erit propriè caſus pro diſtinctionè docto. Et hanc ſolutionem ad diſtinctionem docto. ſentit Bartol. poſt Dyn. in leg. ſecunda. §. & generaliter. ff. vi bono. rapto. & ideo ſi aduertatis, Iuriſconſultus in dicta l. final. quando loquitur in matrimonio, quod ſemper eſt prohibitum, vt eſt inter aſcendentes, & deſcendentes, non dicit grauius puniatur, qui clàm facit, quàm qui palàm, ſed ſolùm illud dicit in matrimonio, quod poteſt eſſe prohibitum, & pmiſſum, videlicet inter collaterales, ita ꝙ ibi eſt caſus rotundus pro ſolutione docto. & non contra. Quia tamen illa eſt via brocardica, an grauiùs puniať ille, qui facit clàm, an ille, qui palàm: de hoc brocard. vide latè Cyn. Iac. Bu. Ray. & Bal. in dicta l. nemo. C. de ſum. Tri. & per antiquos, vt Ray. Iacob. de Ra. Pet. de Bella Pertı. & Old. in dicta l. non exiſtimo. per Iacob. But. in l. in tantum. §. vniuerſitatis. ff. de rerum diui. per Dyn. & Barto. in dicta l. prima. §. generaliter. ff. vi bono. rape. & Iaco. de Bel. latè in d. l. ff. de ritu nup.

Gl. in verſicul. quadruplo. quam diuido in duas. In prima remonet tacitum contrarium ad tex. In ſecunda format quæſtionē. Secunda ibi: ſed nunquid ēt raptor. Prima pars principalis ſubdiuiditur in duas. Nam in prima facit quod dictum eſt]. In ſecunda principalis ſubdiuiditur in quatuor particulas. In prima facit quod dictum eſt, quia format vnam quæſtionem. In ſecunda refert opin. Pla. In tertia reſpondet ad allegata per eum. In quarta ponit opin. ſuam. Secūda ibi: dic ꝙ non, ſecundum Pla. Tertia ibi: ſed certè ibi erat actum. Quarta ibi: ſed ſatis uidetur quod manifeſti.

In eadem glo. in fi. cum opin. gloſſatoris noſtri tranſeunt indiſtinctè docto. hic, vt Dyn. Ioan. Fab. & Angel. Et pro ea allegant tex. expreſſum in l. ſi vēdidero. §. cùm raptor. ff. de fur. quē Bartol. & ibidē reputat ad hoc vnicum, & ſingularē in iure. Ego opin. Pla. hic relatam in gloſſ. non teneo, & eā reprehendit ēt Barto. in dict. l. ſi quis ex domo. ff. de furt. Hæc opin. gloſſatoris noſtri, & ſequacium, indicio meo, non eſt indiſtinctè vera, vt patebit ex his, quæ nunc ſubijcio in proxima diſtinctione. Vnde ego diſtinguo ex mēte Dyn. & Bartolum in l. prima. ff. vi bono. rapto. & eiuſdem Dyn. in l. ſecunda. §. hoc edictū. in eodem titul. ff. vi bono. rapto. & Bartolum in dicta l. ſi vendidero. §. cùm raptor. & Nicol. de Neapol. ſupra vi bo-
k no. rapto. in prin. k † ꝙ aut violentus raptor fuit deprehēſus,
21 vel fuit contra eum acclamatum, vel curſum: & tunc tenetur etiam furti manifeſti: & in his terminis procedit opin. gl. noſtræ, & ſequacium, & tex. in dicto. §. cum raptor. Aut uerò raptor non fuit apprehenſus, nec fuit cōtra eum acclamatum, vel curſum, vel quia coadunatis gentibus iuit ad domum alterius, & non inuenit: & hoc caſu non teneatur actione furti manifeſti, & de hoc eſt tex. in terminis in dicta l. ſi quis ex domo. quem Bartolus ibi reputat ad hoc ſingularem, & non habere concordantem in Mundo. Et eſt ratio, quia ad hoc vt quis ſit fur manifeſtus, vel teneatur actione furti manifeſti, neceſſe eſt quòd alterum ex ſuprà ſcriptis tribus interuenerit, uel aliud ſimile: vt l. ſecunda, tertia & quarta: & l. ſi quis in ſeruitute. §. primo. ff. de furtis. & §. furtorum. cum §. ſequē. ſuprà de obligationibus, quæ ex delicto naſ. Vnde raptor ita demū erit fur manifeſtus, ſi aut deprehēdatur, aut ſi cōtra eū curratur, aut acclametur: aliàs non. Iſta eſt mera veritas.

Gloſſa in uerſicul. traditam in fine. dicite vos adijciendum eſſe nedum actionem, Quod metus cauſa: ſed etiam multas alias enumeratas infrà in gloſſa. fi. in verſiculo pœna. & ibidem gloſſ. dicit, & benè: & ſequuntur Dynus, Ioannes Faber, & Angel. de Aretio hic.

22 † Gloſſ. in uerſic. contra eos. in fin. dubitat Ioānes Fab. hic, quid in executoribus vltimarum voluntatum ordinatis ex diſpoſitione teſtatoris differentibus ſine cauſa ſoluere legata relicta pijs locis, an teneantur pœna huius §. & ſic in duplum. Determinat ipſe quòd ſic, per generalitatem huius literæ. Itē quia conueniri poſſunt actione ex teſtamento. Allegat l. nulli. cum ibi no. C. de epiſcopis & clericis. melius allegaſſet in pꝓpoſito iſto l. ſi quis ad declinandam. in principio. C. de epiſcopis & clericis. vbi eſt tex. ꝙ executor legitimus, qualis eſt epiſcopus, intentat actiones hæreditarias. Idem ergo, & multò magis, ſecundum Bartolum ibi, in executore teſtamentario cùm legitimo præferatur, per dict. l. nulli. Item facit ꝙ talis executor teſtamentarius habetur loco hæredis: vt per Innocentium, Ioannem Andream, & alios in capitulo cùm tibi. extra de teſtamentis. & Spec. in titulo de inſtrument. edit. §. nūc aliqua. circa princip. & Bartolus notat in leg. hæreditas. la ſecunda. ff. de hæredib. inſtituend. & in dict. l. ſi quis ad decliuādam. & in leg. ſi quis Titio. in principio. ff. de legatis 2. & in l. centurio. in verſicul. ſed quid ſi teſtator. ff. de vulgari, & pupillari. & Baldus no. in Autbentica licet. C. de natu. lib. & in l. prim. C. ad legem Falcidiam. Et quòd executor teſtamentarius teneatur actione ex teſtamento, firmat etiā expreſsè Bartolus in leg. Firmio. §. penultimo. ff. quādo dies leg. ced. & eſt tex. in leg. cum filio. in fine, ſecundum lecturam Bartol. ibi. ff. de legatis primo. ponit Baldus in dicta leg. nulli. in prima columna. C. de epiſcopis & clericis. & hanc opinionem Ioann. Fab. hic, ſcilicet quòd pœna huius §. habeat locum in executoribus teſtamentarijs, tenet etiam Angelus hic: motus vltra Ioann. Fab. quia cùm gloſſa noſtra hic extendat iſtam conſtitutionem pœnalem loquentem tantummodò in hærede ad legatarios, & fideicommiſſarios grauatos certè, ſecundū eos, poterit ēt extendi ad executores teſtamentarios. Sed, iudicio meo, errat non mediocriter Angelus de Are. in hoc ſuo fundamento. Nam primò non eſt verum quòd textus ille loquatur in hærede tantummodò: imò tex. ſimpliciter dicit. Item miſta eſt actio cōtra eos, &c. nō dicit hæredes. Item non eſt verū ꝙ gloſſa noſtra extendat iſtum textum ab hærede ad legatarios & fideicommiſſarios grauatos: ſed ſolùm declarat tex. generaliter loquentem. Nam cùm tex. ſimpliciter dixerit, contra eos: gloſſa declarat, ſcilicet hæredes, uel alios. Ita quod gloſſ. non extendit textum noſtrum, ſed eum declarat. Ego tamen etiam teneo cum determinatione Ioann. Fab. ſuprà relata, per ea, quę ſuperius adduxi. pro qua ēt adduco in terminis optimum fundamentum. Nam executores ultimarum uoluntatum tenentur de omni culpa, de qua teneretur ipſe hæres principalis à teſtatore inſtitutus. Iſtud eſt, quod ſingulariter, & ſignanter multùm uoluit Baldus & Imo. in l. cū res. §. culpa. ff. de legatis primo. ubi extēdūt diſtinctionē Bartoli ibi poſitam ſuper hærede, de qua culpa teneatur, ut in omnibus, & per omnia procedat etiam in executoribus ultimarum uoluntatum. & ipſe hęres ſine dubio ex ſua dilatione, ſeu procraſtinatione præſtandi legata pijs locis, teneretur in duplum, & ſic pœna huius §. Ergo idem dicemus in executore teſtamentario. Et eſt iſta ueritas.

1 ¶ * Glo.in verſic.diſtulerint.diuido in nouem partes.In pri
ma remouet tacitum contrarium ad tex.In ſecunda notat ex
textu.In tertia remouet aliud cōtrariū.In quarta ponit vnum
dictum ad teatum.In quinta format vnā quæſtionem. In ſea-
ta format aliā.In ſeptima aliam.In octaua aliā. In nona aliā.
Secunda ibi:& nota quem puniri. Tertia ibi: & eſt ſpeciale.
Quarta ibi:item hæc legata.Quinta ibi:quid ſi negauit. Sex-
ta ibi:item quid ſi confeſſus eſt.Septima ibi: item quid ſi du-
plum non pōt ſoluere.In ead.glo.in prin.ibi:ſcilicet fraudulē
ter,vel ſine iuſta cauſa.Ego allego pro hoc tex.in c.vaſallus.el
primo,ſi de feu.fue. cōtro. inter do. & agna. quē ibi pōderat
expreſsè Bal.& notat,& dicit quòd ille tex. gloſſat multas le-
ges,& maximè iſtū §. dū imponit pœnam differenti ſoluere
legata p.js locis,vt procedat quādo diſtulit dolo,vel lata cul-
pa:vt ibi per eum.In ead.glo.ibi.prætor.§. ſed & ſi ſeruus.in
fi.il.e tex.probat hoc modo in fi.dū dicit:nec cedat:in ſolidū
teneetur,vbi aliàs non teneretur,niſi de peculio, vel de in rem
verſo.vt ibidē dicitur in verſic. proximè præcedenti . quia tñ
tex.ille vrgenter non probat,allegate meliorē tea.in §. ſi quis
ait non implens.in verſi.protraxerit.in Authentic. de hæred.
& fal.quem etiam allegat Ioannes Fabet hic.

23 † In eadem glo.ibi:vt C.de vſu. & fructibua legatorū. leg.
prima.babetis,quòd hæres non tenetur ad uſuras legari, vel
fideicommiſsi, niſi à tempore moræ, vel litis conteſtationis.
Dicite vos q̄ tamen litis conteſtatio neceſſariò non requiri-
tur,ſed ſola mora ſufficit ad hoc vt vſuræ in legatis currant,
vel debeantur:vt leg.ſi quis ſeruo. & leg.Titia Seio.§.uſuras.
ff.de legatis 2.cum alijs iuribus,quæ allegat gl. ita declarans
in dict.l.2.in gl.magna.C.de uſur.& fruct. leg. Itē hoc etiam
euidenter probatur optima ratione gloſſæ ibi: nam actiones
ex teſtamento,quamuis ſint ſtricti iuris.ut l. alias.& ibi Barto
lus.ff.de in litem iur.& qui nō enumerantur in §. actionū,in-
frà eodē.tamen habentur inſtar actionum bonæ fidei, & eiſ-
dē æquiparantur:ut eſt textus nota in l.in minorū. & ibi Bart.
C.in quibus cauſis in integr. reſtitutio. non eſt neceſſa. Quē-
admodum ergo in actionibus bonæ fidei ſola mora ſufficit
abſque litis conteſtatione:ut l.mora.§. in bonę fidei.cū ſimi-
lib.ff.de uſuris.ita & in iſtis.Et ita etiam tenet, & declarat Ni
colaus de Neapo.hic in undecima quæſt. aliàs appo. glo. qui
ſubdit gloſſam noſtram uelle aliud . Et ita ex ea notat, quod
ipſe habet pro ualde abſurdo, uidelicet quòd ad hoc ut fru-
ctus rei legatæ debeantur legatario, quòd oportet litem eſſe
conteſtatā,uel ſaltem moram eſſe commiſſam.Hoc, ſecundū
24 eū,eſt falſum:† quia imò fructus debētur legatario à tpe adi
tæ hæreditatis.Allegat glo.in l.fina.in gl. prima. C. de uſu.&
fruct.leg.& gl.in l.Herennius.la ſecunda.in gloſſ.prima. ff.de
uſur.Nec obſtat,ſecūdū eū,dicta leg.fina. C.de uſu. & fructu
leg.ubi expreſsè dicitur:Fructus poſt litē conteſtatā, non ex
die mortis ſequuntur: quia dicit ipſe quòd ille textus loqui-
tur in re hæredis legata,nō aūt in re propria teſtatoris. Et ita
ēt reſpondet ibi glo.Et hoc modo,ſecundum eū,poſſes ſalua
re iſtam gloſſam ut procedat,quando eſt legata non res teſta
toris,ſed res hæredis:ut hic latius per eum.Ego puto quòd il
lud,quod ipſe reprehendit in illa gloſ.circa fructus,non colli
gatur neceſſariò ex illa gloſſa.Item non eſt uera ſolutio, quā
dat ad illam legem finalē, & fuit etiam ſol.ibi, quòd illa lex
loquatur quando teſtator non legauit rem ſuam propriam,
ſed alienā,puta hæredis:quia ſecundum Bartol.ibi, iſta ſolu-
tio eſt de directo contra illum textum,dum dicit:ſiue in rem,
ſiue in perſonā agatur. Si enim eſſet legata res aliena, ut ip-
ſius hæredis:quia hoc caſu dominium rei legatæ ipſo iure nō
tranſiret abſque traditione in legatarium:ut eſt gl. no.in l.Pa
pianus.& ibi Barto.ff.de ſerui.t tu.generali.& ibi gloſſ. in l.ſi
hæredis ſeruus.in princi.gloſſ.magna. in uerſicul. in factum.
ante finem.& ibi Bartol.& omnes ff.de legatis primo, & glo.
in leg.hæreditatum.§.final. in gloſſa prima, & ibi Bart. ff. ad
legem Falcidiam,& glo.in l.Titius.in uerbo,manumiſsi.ff.de
action.empt.& gloſſa in leg. per diuerſas. in uerſicul. ſeu res;
& ibi Bartolus in ultima columna.C. mandati. & idem Bart.
in l.ſecunda,ad finem.C.communia de leg.& Bartol.in l.hæ-
redem.C.de fideicom.& in l.prima, in ſexta colum. C. com-
munia de leg. Certè non poſſet agere actione in rē, & ſic rei
uendicatione,per ea quæ traduntur per Scribentes:ut Bartol.
in leg.prima & ſecunda. C. cōmunia de leg. & in l.prima. ff.
25 de legatis primo.Neceſſariò ergo textus iſte loquitur,† quan-
do teſtator legauit rem ſuam propriam. De hoc tamen pun-
cto,quando fructus rei legatæ debeantur legatario,an a tem-
pore aditæ hæreditatis,an uerò à tempore moræ, ſeu litis cō
teſtationis:quia paſſus non eſt ſine ſcrupulo, ultra ſuprà ſcri-
pta,uideatis Bartol.& alios omnes in leg.ſi tibi homo.§.cùm
ſeruus.ff.de legatis primo.& Bartolus latè in l. fideicommiſ-
ſaria.in princip.ff.ad Trebellia.& textum,& ibi Bartol.Ange.
& Imol.in leg.ſi quis bonorum.ff.de legatis primo. & Barto-
lus,& Imo.in leg.ſeruo legato.in princi. ff. de legatis primo,
& Baldus in l.final.§.ſed quia.C. communia de leg. & in leg.
grege.ff.de legatis primo.

26 † m In eadem glo.ibi:l.quis ſit fugitiuus.in princip. Iſta de
m ciſio glo.noſtræ,ſecundum Ioann.Fab.per uerba tamen ſatis
intricata, & quodā modo adinuicem contra, quæ ego clara
facio,procederet,quando eccleſia uellet inniti confeſsioni il-
lius,& per eā uellet probare:quia tunc eſſet æquum id, quod
n gloſſa noſtra dicit,negantē poſſe pœnitere,& cōfiteri. n * Ali
ter autem deciſio gloſſæ noſtræ nō poſſet ullo modo procede
re:quia pœna huius uerſicu.item miſta.committitur duobus
modis.Primò,ſi quis negauit.Secundò,ſi non negauit,ſed di-
ſtulit uſque quo iuſſu magiſtratus conuentus. Caſus eſt de
utroque rotundus in §.omnea. in uerſic. ſed furti. infrà codē.
Ergo quam primùm quia negauit,ſtatim pœna committitur.
Sed ubi non negaſſet,prout in iſto tex.in quo non apparet de
negatione: & tunc pœna committitur, ſi differret uſque quo
iuſſu magiſtratus conueniretur.Et hæc eſt mera ueritas,reie-
cta quadam opin.Angel.de Aret.hic, qui uult quòd ad hoc ut
differens ſoluere legata facta pijs locis ad uocationē in ius,
incidat in pœnam huius uerſiculi, item miſta, requiritur q̄
præceſſerit interpellatio extraiudicialis: quod eſt fatuum di-
cere:cùm in iſtis legatis ad pias cauſas mora cōmittatur re ip
ſa,abſque alia interpellatione:ut eſt glo.ſingularis,& appro-
bata per omnes,infrà in gl.ſequenti.in uerſic. in iudicium. &
ibi uidebimus.Et propterea Angel.de Aretio ſe ipſum corre-
xit,& ea quæ hic dicit,& meritò infrà in ſeptima parte, prin
cipali huius gloſſ. Sed ego iam eum correxeram ante, quam
illum ibi uidiſſem.Et circa conclusionē, quā ſuprà proximè
tenui poſt Ioann.Fab.uideatis etiam Spec.in titu. de cōfeſ.§.
nunc uidendum.uerſicu.quid ſi egi.& Nicol.de Neapol. hic,
in ſeptima quæſtione gloſſ. Nec prædictis obſtat dicta l. quis
ſit fugitiuus.in princip.hic in glo.alleg.pro contrario:quia re
ſpondebat Ioann.Fab.hic,& ſequitur ſimpliciter Ang.de Are
tio hic,quòd ibi delictum erat conſummatū:ideo non admit
titur pœnitentia: quia ſera eſt pœnitentia: hic autem eſt ſe-
cus.l.qui ea mente.& ibi plenè per Barto.ff.de fur.Quæ ſolu-
tio mihi non placet:quia contrariatur his,quæ proximè dixi;
quia imò hic per ſolam negationem cōſummatum eſt nego-
tium,quantùm ad cōmiſsionem huius pœnæ.d.§.omnea.uer
ſicu.ſed furti.infrà eodem, & firmaui ſuprà. Vnde ego aliter
reſpondeo,& ſolutionem elicio ex his,quę proximè dixi,q̄ in
dict.l.quis ſit fugitiuus. in princi. ex illa præſentia illius ſerui
fugitiui,dominus non releuatur in aliquo, nec in aliquo iuua
tur,& ideo non admittitur talis pœnitētia:hic autem ex iſta
confeſsione benè releuatur eccleſia quò ad probationē, cùm
ex ea uelit inniti,ut prædixi.Nil mirū ergo ſi admittitur: aliàs
autem non admittitur,ut ſuprà concluſi.Et hanc ſolutionem
ſentit etiam Nico.de Neapo.hic,in 2.quæſtione gloſſæ.

27 Et iuxta prædicta,† ſi uultis generaliter uidere quando il-
le,qui primò negauit, admittatur ampliùs ad confitendum,
& ſic quando negans poſsit pœnitere, uideatis latè Baldū in
leg.contra negantē. C. ad legē Aqui. & in leg. error. in ſexta
col.C.de iur.& fact.igno.no.Bal.in capi.uaſallus.el primo,in
ſecunda colu.ſi de feu.fue.contro.inter domi.& agnatum.&
latè Bal.in cap.primo.§.porrò.in quarta colum.in uerſi.nunc
generaliter quæro. in titul. quæ fuit prima cauſa beneficij a-
mit.uerſicul.inter cætera. ubi no. dicit quòd ubicunque tra-
ctatur de pœna augenda ratione negationis, intelligamus ſē
per de ea negatione,in qua quis perſeuerauit:ſed ſi nō perſe-
uerat in ea,ſed confitetur,nondum liquidato negotio per pro
bationes teſtium,tūc euitat damnū,quod ex negatione emer
gebat.Ita dicit notari hoc uerſi.item miſta. per hāc præſentē
glo.

gl.& in l.alia cauſa.C.de his,qui.vt indi. Quod diligenter no
ta pro maxima limitatione, & declaratione prædictorum , &
28 huius tex. & ſequitur ſimpliciter Ang.hic. † Et an poſt nega-
tionem poſsit quis confiteri , ad hoc vt conſequatur commo
dum ſtatuti: puta, ſi ſtatutum remitteret quartam partem pœ
næ confitenti maleficium: videatis Bar.in leg.cum,qui.in prin
cip.ff.de iureiuran.& ibi not tex.illum ad hoc, quod dicit to-
ta die occurrere. Et in idem videatis Sali.& Fulgo.contrariã-
tes Bar.& alibi Bal.in iſto paſſu aliter diſtinguentem in l.con-
tra negantem.C.ad legem Aquiliam , & l.ſi unus. §.fin. in le-
ctu. antiqua.ff.pro ſoc.& in d.cap.primò.§.porrò.quę fuit pri
ma cauſa benefi.amitten. & omninò Bal.in leg.ea, quæ.in 10.
& 11.quæſtion.C.de cond.indeb. vbi tenet q imò in terminis
ſtatuti admittatur confeſsio poſt negationem , ſi ſtatim , & in
còtinenti confiteatur:imò plus q etiam ſi ex interuallo, antè q̃
o tamen teſtes ſint recepti : ſecus ſi poſteà ° vt ibi latiùs per eũ.
Et contra Bar.vide tex.no.in leg.electio.§.neque.ff.de noxa.&
ad illa addite quæ pulchrè dixi vobis in §.omnium.ſuprà eo-
dem,circa caſum.l.fin.ff.de rei vend. Et vltra prædicta, ſi vul-
tis uidere,quæ ſit illa negatio , quæ facit creſcere condemna-
tionem,recurrite ad Bart.in d.l.cum, qui. in princ.in ſecunda
columna.ff.de iureiur.quem ſimpliciter refert Ange.hic : ſed
ego fruſtra non refero,quia non adderem.

In eadem gl.ibi : l.illud.Hanc deciſionem gl.& etiam præ-
cedentem limitabat Ioann.Fab.hic,vt procederet, vbi nõ in-
teruenisset iuſtus error:alias,ſecundum eum, ſub dubio tamẽ
fortè,ille excuſaretur . Allegat l. confeſsionibus. in princ.& l.
qui ſeruum.in princ.ff.de interrog.act.& ſequitur ſimpliciter
Ang.hic. Addite Bar.latè in leg. non fatetur. ff.de confeſ.cum
ſi.& quod in ſimili notat Bar.in d.l.cum, qui.in princ.in ſecũ
da columna.ff.de iureiurand.dum ponit de eo , qui probabili
ter potuit ignorare: & dicit quod cùm illud,ſcilicet per nega
tionem condemnatio creſcat, fiat in pœnam mentientis:cer-
tè ſi non procederet delictum in negando, non deberet ſequi
pœna , quæ ſine delicto non eſt : vt l.aliud.ff.de uerbo.ſig.&
ibi latius per eum .

In eadem gl.ibi: infrà eodem.§.at illæ.qui potiùs eſt verſic.
§.ſed furti.parum facit ſecundum Ioann. Fab.hic,& ſecundũ
eum,melius faceret l.poſt legatum.§.primo , & l.penult.ff.de
his,qui vt indi.Dicit tamen ſe credere quòd illa opin.relata in
gl.ſit vera:quia ex ſola procraſtinatione , & uocatione ad ius,
hæc pœna committitur : vt hic : & dicto verſic.at illæ.Subdit
tamen poſſe ſaluari opin. gl.quando negotium eſſet dubium,
per leg.illud.ff.de pet.hæred.Et dicit Ang.hic ſe credere quòd
mens gl.fuerit, propriè loqui in iſtis terminis. Nicol. verò de
Neapol.hic,in 4.quæſtione.gl.tenet cum gl.noſtra,quando al-
legaretur iuſta cauſa : ſecus ſi fruſtratoria , per leg.quod te.in
argumentum.ff.ſi certum pet.& l.ſciendum.ff.de vſur. Ego al
lego in terminis Bar.qui hic à nemine allegatur , facientẽ ex-
preſſam mentionem de vtraque opin.hic in glo.relata,in d.l.
cum qui.in princ.in ſecunda col.ff.de iureiurand. & ibi has
29 opin. ipſe notabiliter concordat diſtinguendo. † Aut enim
negatur talis qualitas,per quem còndemnatio in totũ perimi
tur,aut minuitur:puta in exemplo gl.noſtræ. quando negat to
ſtamentum valere:& tunc negans talem qualitatem, benè in-
cidit in pœnam.Ita procedit opin.gl.noſtræ hic,quæ eſt ſecũ-
da in ordine.Si verò negetur aliqua qualitas:& tunc ſit ſecus.
Exemplum , ſecundum eum , in ſimili,ſi aliquis conueniatur
leg.Aquilia pro damno dato , certè ſi conuentus confiteatur
ſe dediſſe damnum , neget tamen æſtimationem damni factá
ab accuſatore:certè per hoc non condemnatur in duplum : vt
probatur in leg.inde Neratius.§.fin.cum l.ſequen.ff.ad legem
Aquiliam . Et hoc modo procedat alia opin.hic in gloſ.relata
pro prima,quam ipſe dicit ſe ita intelligere.

p p° In eadem gl.ibi:C.de fideicom.l.fin.l.in princ.hæc eſt ve-
ra,nec habet aliquam dubitationem , ſecundum Dyn.Ioann.
Fab.Ang.hic,& Nicol.in 15.quæſt.glo. in fine gl.in hac vlti.q.
gl.Ang.de Aret.hic contrariatur opin. Ioan.Fab.Ego eligo in
30 ter eos mediam opin. † & dico ſic:In iſta pœna dupli,in quã
incurrit ille,qui doloſè differt ſoluere legata relicta pijs locis,
&c.totum duplum non eſt pœna, imò tenetur ad rem princi-
palem relictam,& ad tantũdem pro pœna, & ſic in effectu ad
duplum,vt dicit iſte tex.Si ergo quæratur , nunquid quantum
ad rem principalem relictam, ſi non poteſt illam ſoluere, de-
beat luere in corpore. Et teneo q nõ, per l.ſi procuratorem.§.
ſi ignorantes.ff.man.& quia poteſt cedere bonis , per tit.ff.&
C.de ceſſ.bono.& dicam de materia in §.fin.in ver.ſi.infrà eo
dem.Iſtud tamen fallit,quando doloſè diſtuliſſet ad iſtum fi-
nem,vt eſſet non ſoluendo : quia tunc non habet beneficium
ceſsionis , per tex.illum valde ſingularem in leg. fin. ff.quæ in
frau.cred.ſecundum primum intellectum gl.& Bar.ibi: de cu
ius legis intellectu dixi vobis in §.item ſi quis in fraudem. ſu-
prà eodem.Et in iſtis terminis ſto cùm Ioan. Fab.hic ita tenẽ
te.Aut verò quærimus quãtùm ad pœnam legalem : & in hoc
membro ſto cum gl.& Angel.hic, q ſi non poteſt ſoluere pœ
nè, q debeat luere in corpore , per regulam vulgarem leg.pe
nultim.& fin.de in ius voc.intelligendo tamen ſecundum ea,
quæ pulchrè tradidi vobis in §.pœnales.in gloſſ.ſuper verſic.
& in eum . ſuprà eodem : quæ hic poteſtis addere . Et credo
quòd iſta ſit veritas .

q q° Glo.in verſic.in iudicium . diuiditur in quatuor partes
principales,quemadmodum quatuor principales quæſtiones
in ea ponuntur . Partes de ſe patent. Secunda ibi.item quid ſi
Reipu.Tertia ibi:item quid ſi in redemptionem captiuorum.
Quarta ibi:item quid ſi Deo,vel alicui Sancto.

In eadem gl.ibi leg.interpretatione.Hæc prima quæſtio gl.
non habet dubitationem,ſecundum Io.Fab. & Ang. de Aret.
hic,& benè:quia de ea eſt tex.apertus in §.omnes. verſic.ſed
furti.vbi tex. magiſtraliter dicit,quòd ſi negat, ſtatim incidit
in pœnam : ſi verò non negat , & tunc ita demum incidit in
pœnam , ſi differat,adeò quòd patiatur ſe in iudicio conue-
niri , & dixi latiùs ſuprà in gloſſ. præcedenti , in quinta par-
te principali .

31 † In eadem gloſſ.ibi : C. in quib. cauſ.in integ.reſti. non eſt
ne.l.in minorum. Teneatis perpetuò cordi hanc partem gloſ.
quæ ſingularis eſt , q ſicut fauore minoris mora contrahitur
re ipſa abſque vlla interpellatione,vt eſt tex.in d. l.in minorũ.
& eſt tex.notandus in l.Titio Seio.§.vſuras.ff.de leg.ſecundo.
quod idem eſt in eccleſia,& alijs venerabilibus locis: & con-
ſequenter illa gl.extendit ſingulariter illam l.in minorum.lo
quentem tantùm in minore , vt etiam locum habeat in eccle-
ſia. Et ad hoc reputat iſtam gl.valde not.Nicol.de Neapo.hic,
in 17.quæſtion.gl.Et idem iſtud de eccleſia quod ſibi re ipſa,
& ipſo iure committatur mora,dicit expreſsè Bal. in Authen.
hoc amplius . in ſecunda columna. C. de fideicom.quamuis
non fuerit memor de gl.iſta hic. Et idem etiam dicit Lud.Ro
ma.allegans iſtam gloſſ.pro valde ſingulari. in leg.ſi ex legati
32 cauſa.ff.de verborum oblig.Et pro illa glo.benè facit, † quia
minor,& eccleſia æquiparantur:vt eſt gl.not.in l.Reſpublica.
in verſic.ſolet.& ibi Bart. & alij. C. ex qui. cau. ma.& habent
Canoniſtæ tex. expreſſum & notabile in ca. auditis. in fin.ex-
tra de in integ.reſti.& ibi gl.no.in verſic.minoris. & gl.in c.ex
literis.in verſic.obligata.extra de iureiu. & in c. ſimiliter. 16.
quæſtion.1.Imò plus eccleſia nedum æquiparatur minori tan
tùm,vt prodixi,ſed etiam pupillo,ſecundum Ioan. Fab.& An
gel.de Aret.hic.Allegant gloſſ.& non benè, in leg.ſi vt propo
nis.in gl.1.C.de rei vend. quę non loquitur in pupillo , ſed in
minore ſimpliciter . Ego autem pro hoc allego gl.no.& ex-
preſſam in l.libertos . in verſic. adminiſtrauerunt. C.de excu.
tut.quæ expreſsè dicit,q eccleſia loco pupilli eſt.& gl.in d.l.
Reſpublica.in ver.ſolet ad fi.C.ex qui.cau.ma.

r r° † Addite prædictis, q eodem modo fiſco fit mora re ipſa
33 abſque aliqua interpellatione . Gloſſ.habetis ſingularem in
leg.cùm quidam.§.fiſcus.in ver.inferunt.ff.de vſur.quam pro
ſingulari ad hoc allegat Ludo.Roma.idem tenens in l.ſi ex le
gati cauſa.ff.de verbo.oblig.Et idem de fiſco dicit Bald.& re-
putat valde not.in leg.1.C.de his , qui.vt indi.Nihil tamen ad
hoc allegat,& non fuit memor pro tunc Bal. de dicta gloſſ.Et
34 pro hoc benè facit. † quia minor, & Reſpublica , ſiue fiſcus,
æquiparantur.leg.Reſpublica.C.ex quibus cauſis ma.& glo.
in l.Imperatores.in verſic.ex cauſa.ff.de re iudic.iunctis tradi
tis per Bar.in rub.C.de iure fiſ. & per Bart.& latiùs Bald.in l.
35 conſtitit.C.de pœna.iud.qui male iud. † dum ponuntur Re
ſpublica,& fiſcus ſint idem.Quemadmodum ergo minori ſit
mora re ipſa,vt ſuprà dictum eſt:ergo idem erit in fiſco. Acce-
dat gl.illa ſingularis in leg.ſi procurator.§. fin. in verſic.ſolu-
to.ff.

cto.ff.de iure fiſci.quæ extendit illud,quod ibi dicitur in tex.ſci
licet ꝙ procurator fiſci nõ poteſt habere fidem de pretio rei
venditę ad minoré,& eccleſiam.Et ibi Bar. ſequitur, & repu-
tat illam gl.valde not. Adde gl.in l.cùm hi.§.eam.in gloſſ.in
verſic.alimentarius.ff.de tranſactionibus. Ad hoc accedat ẽt
36 teatus in l.fin. C. de ſacroſanctis eccleſ. † vbi æquiparantur
eccleſia,& Reſpublica. Veritas tamen huius melius appare-
bit ex his, quæ infrà excutientur de fiſco poſt gloſſam ibi: ad
hunc caſum,cùm ſit pœna. Et antè,ꝗ̃ attingam veritaté huius
gl.in iſtis duabus quæſtionibus non omitto in primis, quam-
uis alij non dicant,quòd Bal.in pleriſque locis facit de iſta gl.
magnum feſtum:& in primis Bald.in cap.j.§.porrò. in 3.col.
quæ fuit prima cauſa benefi.amit.dicit hic eſſe gl.ordinariam
& ſingularem in iſto verſic.in iudiciũ. quam ipſe reputat mul
37 tùm eſſe tenendam menti ad hoc,quod nũc dico: † ꝙ quam-
uis in legibus pœnalibus,& eodem modo in ſtatutis, & cõ-
ſuetudinibus pariformiter pœnalibus , procedatur , & fiat
extenſio de ſimilibus ad ſimilia , prout ego dixi pulchrè in
prin. huius.§. ſequẽtis.in gl.in verſic.ipſius.ꝙ tamen hæc do
ctrina non habet locum , quando pœnæ imponuntur habito
reſpectu ad priuilegium alicuius perſonæ: quia tunc non po-
teſt fieri extenſio de ſimilibus perſonis ad ſimiles perſonas,
nec de ſimilibus caſibus ad ſimiles caſus.Ita vt prædixi, dicit
eſſe gl.ordi.& ſingularem hic.Verùm quia Bal.dicit,iſtam gl.
eſſe vnicam & ſingularem , ad hoc venit mihi in mentem id,
quod pręclarè ſcribit indelebilis recordationis pater,& præ-
ceptor meus dominus Cato Saccus ſublimis doctor Papiẽſis
in præfatione cuiuſdam opuſculi ſui text. & gloſſ. factarum:
38 † quòd qui dicit,tex.aut glo.eſſe ſingularem,vel non reperiri
alibi in iure,exuperat memoriam Mithridatis, qui vigintidua
rum linguarum,quibus pręerat,meminerat:vel Themiſtoclis
qui quærebat artem obliuionis. Non eſt ergo verum ꝙ iſta gl.
hic ſit ſingularis ad hoc, imò ego addo vobis aliam gl.conſi-
milem,& conſociã,in l.fi.in verſic aureorum. ff.de in ius voc.
& aliam conſociam in §.pœnales.in gl.magna in verſic.impe
traſſet.circa princ.ſuprà eodem . Item reperio eundem Bal.in
c.vaſallus.il j. in ſecunda col. in verſic.extra quæro.in tit.ſi de
feu.fue.contro.inter do.& agna.allegantem iſtam gl.hic , ad
hoc quòd pœna ſeu leges pœnales non trahuntur ad caſus
non expreſſos,in quibus reperiatur regula communis diſpo-
nens.Vltra Bal.ego nouiter pondero iſtam gloſſ. ad aliud ſin-
gulare,quod à nemine ponderatur . Noſtis ꝙ regula trita eſt,
39 † quòd quando ſunt duo caſus à iure ęquiparati , quòd ſtatu-
tum in vno etiam contra regulas iuris communis. intelligitur
ſtatutum & in alio.Gloſſ.eſt notabilis,& vulgata in leg.ſi quis
ſeruo perſuaſerit. in verſi.corrumpi.& ibi Barto. & alij.C.de
fur.& alia gl.expreſsior,in l.quod verò contra. in gl.vnica ma
gna.circa fin.ff.de legi.Bar.in l.vt tantum.§. primo.ff.de ſeruo
corru.& in l.Marcellus.in princ.ff. ad Trebel. & in l.ſecunda,
circa fin.ff.de legatis primo.Certè habetis hic gl.ordinariam,
& ſingularem de iure ciuili limitãtem multùm ſignanter iſtã
regulam , vt locum non habeat in pœnalibus:vt ſi duo caſus
æquiparantur à iure,& aliquid pœnale ſtatuatur in vno ex ca
ſibus parificatis , quod tamen non intelligatur ſtatutum idem
in alio.Et ideo ſecundum gl.noſtram,eſt,quia pœnę ſunt mol
liendæ & reſtringendæ , non autem ampliandæ:vt l.pen.ff.de
pœnis.Verùm quia hęc limitatio gloſſæ noſtræ multùm face-
ret pro his , quæ ſtatim examinabo circa duas concluſiones
huius gl.addo ꝙ contrarium tenent expreſsè duæ gl.iuris ca-
nonici.Vna eſt,& valde no.in cap.ſi poſtquam. in fin.in gl.fin.
in ver.prouiſione.de elect. in 6.& ibi eſt optimus text.ꝙ non.
& alia gl.in cap.in gl.in verſic.in eadem eccleſia.extra de præ
ben.& Abb.Panormi.qui dicit ibi probari in illa gl.quòd quã
do ſunt duo à iure æquiparata,ꝙ pœna adiecta in vno, intel-
ligitur adiecta & in alio. Et iſtud ſecundum, reprobata gloſſa
noſtra,puto eſſe verius . Nec obſtat fundamentum gloſſæ no-
ſtræ,quòd pœnæ ſunt molliendæ,& propterea non extenden-
t dæ: t quia reſpondeo, prout dicit Bartolus in d.l.ſi quis ſeruo
perſuaſerit,ſuprà allegata.& in d.l.vt tantum. §.primo.& fa-
teor quòd pœnæ non ſunt extendendæ , quòd noſtrum nõ eſt
pœna extendere:ſed lex antiqua eſt illa , quę extendit virtute
40 parificationis:& illa benè poteſt extendere. Et credo † quòd
iſta ſit veritas.

u u His ex iſta gloſſ.enucleatis,reuertor nunc ad eruendam
veritatem huius gl.in iſtis duabus quæſtion.in quibus glo.te-
net quòd pœna huius verſic.item miſta.quæ loquitur in lega- z
tis relictis eccleſijs,non habeat locum in legatis factis Reipu
blicæ,vel fiſco,vel in legatis factis pro redemptione captiuo-
rum . Et cum iſtis duabus deciſionibus ſimpliciter tranſeunt
docto.hic,maximè Dyn.Ioann.Fab. & alijs communiter: &
tranſire videtur Bald.in d.c.primo. §. porrò. in tertia col.quę
fuit prima cauſa benefic.amitten. & in d.c.vaſallus. il primo,
ſi de feu.fue.contro.inter do. & agn. prout ſuprà eum latiùs
retuli.Ang.tamen de Aret.hic,in 10.col.reprehendit hanc gl.
in vtraque deciſione:& tenet quòd imò pœna huius ver.item
miſta.habeat locum etiam in relictis factis Reipublicæ,vel fi
ſco:item & in relictis factis ob redemptionem captiuorum.
41 Potiſsimum eius fundamentum eſt, † quia quando duo caſus
æquiparantur à lege antiqua , ſi aliquid reperiatur poſteà de
nouo ſtatutum in vno , intelligetur etiam ſtatutum in alio : vt
in gl.quas ſuprà proximè allegaui . Sed fiſcus, & Reſpublica
æquiparantur eccleſijs,& pijs locis . vt leg.fin.C. de ſacroſan-
ctis eccleſi.Eodem modo relicta pro redemptione captiuorũ
æquiparantur relictis ipſis eccleſijs.Alleg.ad hoc leg.illud.C.
de ſacroſanct.eccleſ.iuncta leg.ſi quis pro redemptione.C.de
donat.ergo ſi aliquid reperitur de nouo ſtatutum in legatis fa
ctis eccleſijs pro executione dictorum legatorum,vt hoc tex.
cum ſimil.intelligetur etiam ſtatutum in legatis factis Reipu
blicę,vel fiſco,& in legatis relictis pro redemptione captiuo-
rum virtute interpretationis extenſiuæ propter parificatio-
nem.Pro hac etiam parte facit, ſecundum eum,gl.hic in verſi
culo,contra eos.quæ,ſecundum eum , extendit iſtam conſtitu
tionem pœnalem,quæ loquitur de hærede tantùm, ad legata
rios,& fideicommiſſarios,& ad omnes alios qui grauati ſunt
aliquid reſtituere pio loco . Et ibi etiam doctor. extendunt,
prout ibi latiùs dixi, ex paritate rationis ad executorem vlti-
marum voluntatum . Ergo ita in propoſito noſtro,ſicut fit ex-
tenſio in prædictis ex parte perſonarum debentium , ita & in
propoſito noſtro poterit fieri extenſio ex parte perſonarum,
quibus debetur.Ad idem,ſecundum eum,facit §.fin.ſuprà de
oblig.quæ ex quaſi contractu.vbi,ſecundum eum,illud priui-
legium,de quo ibi,habet locum non tantùm in eccleſia, & ve
nerabilibus locis,ſed etiam in his , quę pietatis intuitu relin-
quuntur:ergo ita dicemus in propoſito noſtro , vt fiat extẽſio,
nedum ad fiſcum , & ad Rempublicam, & ad relicta pro re-
demptione captiuorum , ſed etiam ad relicta in quamlibet
piam cauſam . Vltra Ang.de Aretio addo quòd pro hac parte
benè faceret,quia omnia priuilegia conceſſa eccleſiæ , habẽt
etiam pauperes,& quilibet pius locus.Ita dixit not.Bal.in leg.
fin.§.cum autem.vltim.colum. C. ad Trebel. qui dicit de hoc
eſſe text.not.in §.primo.in Authent.de eccleſ.tit. col.9.quam-
uis ipſe corruptè alleget in princ.Et idem etiam dicunt Bal.&
Ang.in leg.ſiue autem.§.ſi duobus.ff.de Publicia. per text.qui
tamen mihi parum probat.in.c.ſecũdo , extra de conſuet.Ac-
cedat etiam pro confirmatione prędictorum gloſſella paruu-
la in l.fin.in verſic.captiuorum.C. de ſacroſanct.eccleſ.Addo
etiam quod vltra Ang.de Aret. Nicol.de Neapol.hic , in 18.q.
glo.tenet ſimpliciter cum prima deciſione gloſſ.noſtræ,quod
pœna huius verſic.item miſta.non habeat locum in legatis fa
ctis Reipublicæ,vel fiſco : ſed in quæſt.ſequen.ſcilicet 19.ipſe
Nicol.vnà cum ſuo Rodulp.de Auri. tenet contra gloſſam no-
ſtram in ſecunda deciſione : & ſic in hoc ipſe tenet cum Ang.
de Aret.hic,quod pœna huius verſic.item miſta. habeat lo-
cum etiam in legatis factis pro redemptione captiuorũ mul-
to magis,ꝗ̃ in legatis factis eccleſijs, vel alijs pijs locis : quia
ſecundũ eũ,legatum factum pro redemptione captiuorũ de-
bet eſſe magis priuilegiatum,ꝗ̃ legatum factum eccleſiæ. Al-
x legat in arg.tex.qui mihi nihil vrgenter probat , x in l.ſanci-
mus nemini.C.de ſacroſanct.eccleſ.Ego, prædictis non obſtã
tibus,teneo cum vtraque deciſione gloſſæ, quòd pœna huius
verſic.item miſta.quæ loquitur in legatis relictis eccleſiæ, nõ
habeat locũ in legatis factis Reipublicę,vel fiſco,nec in lega-
tis factis pro redemptione captiuorum . Et in primo teneo ſi-
ne dubio aliquo:in ſecundo aliqualiter hæſito, vt infrà ſubij-
ciam.Non obſtant fundamenta adducta ad oppoſitum:& in
primis illud fundamentum. Ang. quòd primò videtur multũ
coloratum,

coloratum, ꝙ quādo duo æquiparantur à leg. antiqua, &c. ſed
fiſcu. & Reſpublica æquiparantur eccleſiæ: eodem modo r.-
licta pro redemptione captiuorum relictis factis eccleſiæ:
quia quando uera eſſet iſta æquiparatio, quę non ſufficientèr
probatur, ſaltem in legatis factis propter redemptionem ca-
ptiuorum, vt æquiparentur legatis factis eccleſiæ, poſſumus
multipliciter reſpondere. Et primò ſecundum fundamentum
gloſſæ noſtræ, ꝙ illa regula non habet locum in pœnalibus, vt
ſi duo caſus æquiparantur à leg. antiqua, & aliquid pœnale
ſtatuatur in vno, quod tamē non intelligitur ſtatutum in alio,
42 eo † quia pœnæ ſunt molliendæ, & reſtringendæ, non autem
extendendæ. Et in iſtis terminis, videlicet in pœnalibus, loqui
mur in propoſito noſtro. Vnde nil mirum, ſi non fiat extenſio
virtute parificationis, quæ fiat etiam à lege antiqua. Tamen
quia iſtud impugnaui ſuprà, ideo huic ſolutioni non inſiſto.
43 † Vnde aliter reſpondeo, & in forma: & dum dicebatur quòd
quando duo caſus æquiparantur à lege antiqua, quicquid po-
ſtea per legem nouam ſtatuitur in vno ex caſibus parificatis,
intelligitur etiam ſtatutum in alio. Reſpondeo hoc eſſe verū,
quando illi duo caſus æquiparantur in eadem materia. Secus
autem ſi ſint æquiparati in diuerſa materia: quia tunc prædi-
cta regula locum non habet. Illud eſt, quod in terminis dixit
gloſſa valde notabilis, & ſignanda in capitulo primo, in verſi-
culo declaramus, ne cleri. vel monaſte. lib. ſexto: & ſentit gloſ
ſa in capitulo. licet canon. in gl. in verbo, parochialis eccleſia.
44 de electiõ. libro ſexto Cū † ergo æquiparatio fiſci & Reipu-
blicæ cum eccleſia fiat in alia materia, videlicet in materia
præſcriptionis in illa leg. fin. C. de ſacroſanctis eccleſijs. eodē
modo æquiparatio legatorum pro redemptione captiuorum
& legatorum pro eccleſia, fit in diuerſa materia, videlicet in
materia inſinuandarum donationum. dicta leg. illud. C. de ſa-
croſanctis eccleſijs. iuncta d. l. ſi quis pro redemptione. C. de
donation. Ergo virtute æquiparationis factæ in illa diuerſa
materia, non fiat extenſio ad iſtam materiam imponentem pę
nam pro executione legatorum relictorum eccleſiæ. Non ob-
ſtat etiam gl. hic in verſiculo, contra eos, prout ibi latiùs dixi:
& ſic non mediocriter errat ſuper illa gloſſa, quia non eſt ve-
rum quòd gl. illa textum noſtrum extendat, imò eum ſimplici
ter declarat, prout ibi latiùs dixi. Non obſtat vltimò textus. in
§. fin. ſuprà de obligation. quæ ex quaſi contractu: quia textus
ille nullatenus meruit in hoc propoſito allegari: cum text. ille
ad literam nedum non loquatur de eccleſijs, ſed nec etiam de
his, quæ pietatis intuitu relinquuntur, ita quod ibi in illo text.
nulla fit extenſio. Et per iſta remanet defenſata gloſſa noſtra
in vtraque deciſione. Fatebor tamen me aliqualiter hæſitare,
prout prædixi in ſecunda deciſione, videlicet in legatis reli-
y ctis pro redemptione captiuorum, y an in eis habet locū pœ
na huius verſic. item miſta. Et quamuis ab impugnationibus
tenentium contrarium defenſata ſit gloſſa noſtra, crederem
tamen, quòd tutius eſt in iſta ſecunda deciſione tenere contra
gloſſam per regulam, quam ſuprà tradidi, quæ habet quòd
omnia priuilegia conceſſa eccleſijs, habent etiam pauperes,
& quilibet pius locus, vt ſuprà dixi ad finem gloſſæ. Cum hac
vltima deciſione omnes ſimpliciter tranſeunt, & nemo diſcre
45 pat: & in hoc non eſt dubitēdum. † Et quando relinquit Deo,
cui videatur relictum, & cui applicetur tale legatum: declarat
textus no. in d. §. ſi quis in nomine. hic allegato in gl. quia vi-
detur relictum eccleſiæ maiori illius ciuitatis, in qua teſtator
domiciliū habebat. Si autem relinquitur vni Sancto, puta ſan-
cto Martino, & in illa ciuitate ſunt plures eccleſiæ ita nomina
tæ, tunc legatum videtur relictum pauperiori. Si autem nulla
eccleſia illius nominis in illa ciuitate reperiatur, tunc videtur
relictum maiori eccleſiæ: vt ibi latiùs habetur in text.
46 † Quando autem eſſet factum relictum eccleſię ſimplici-
ter. vt quia teſtator ſimpliciter dixiſſet: Relinquo centum ec-
cleſiæ: nec declaraſſet cui eccleſiæ: tunc in dubio cui eccleſiæ
a videatur eſſe relictum, videatis Cyn. in leg. prima, a in 5. quęſt.
C. de ſacroſanctis eccleſijs. & Spec. in tit. de inſtrum. edi. in §.
nunc verò aliqua. in verſic. quid ſi teſtator. Bart. not. in leg. quę
conditio. §. fin. ff. de condi. & demonſtratio. vbi hoc in termi-
nis decidit per illum textum ad hoc notabilem, quòd in du-
bio intelligitur relictū illi eccleſię, cuius eſt parochianus. De
quo etiam videatis Cyn. aliter decidentem in leg. cum mulię.
C. de donation. ante nup. & Ang. in §. ſi verò. in Authent. de nō
ali. & Ioan. Andr. in c. quis. de ſepul. in ſexto. & eundem in ad
di. Spec. in dicto tit. de inſtrument. edi. in §. nunc verò aliqua.
in addi. quæ incipit, hic conuenit. & Petr. de Ancha. & Imo. in
cap. relatum. il ſecundo, in fin. extra de teſtamen. & Io. Fab. &
Ang. de Aret. in §. ſed ius quidem ciuile. per illum textum ſu-
prà de iure natu. gent. & ciui. Et in iſtis locis inuenietis mul-
tos contrariantes Bar. Et retenta deciſione Bar. ꝙ legatum de-
47 beatur illi eccleſiæ, cuius eſt parochianus, † pulchrum du-
bium eſſet, quid ſi teſtator habuiſſet duas parochias, ſiue
duas eccleſias parochiales: cui eccleſiæ tunc debeatur lega-
tum? ponunt Canoniſtæ in c. finali. extra de ſepul. & ibi deci-
dunt quòd legatum debeatur illi eccleſiæ à qua ſacramen-
ta eccleſiæ recipiebat.
48 † Et circa prædicta dicebat ſingulariter Bal. poſt Cyn. in d.
l. cùm multæ. C. de donatio. ante nupt. quòd ſi aliquid legatur
monaſterio ſimpliciter, quòd in dubio intelligeretur de mo-
a naſterio mulierum, & ſic monalium, & non hominū. a Quod
dictum eſt mirabile, & ſingula. Et quia ſuprà proximè vidi-
mus cum gloſſ. quando fit legatum Deo, vel alicui Sancto, cui
49 intelligatur tale legatum eſſe factum. † Vnum diligenter no-
tate, ꝙ ſi aliquid eſſet donatum, vel relictum maieſtati exiſten
ti in aliquo loco profano alicuius priuati hominis, ſicut fit
maieſtatibus facientibus miracula: ꝙ illud diceretur donatū,
vel relictum Deo immortali: & ideo non acquireretur illi pri
uato, in cuius loco illa maieſtas eſſet depicta. Et ita cùm iſta
quæſtio eueniſſet de facto, diſputauit in ciuitate Paduæ Ang.
& incipit illa ſua diſputatio, In refulgenti diuitiarum palatio.
& determinauit vt ſuprà per textum in l. lege Iulia peculatus.
in princ. iuncta gl. in verſi. donatum. quæ iſtud optimè deci-
dit. ff. ad legem Iuliam. pecun. & idem etiam tenere dicitur
50 Baldus in lege debiti. ff. de fideicom. liberta. vbi inquit† quòd
quicquid pro ſalute animæ relinquitur ad diuinum numen
ſpectat. Et propterea decidit quòd ſi hoſpitali non legitimè
conſtructo ſimplices homines aliqua relinquant, quòd non in
telligerentur relicta muris aut domino ipſius hoſpitalis, ſed
hoſpitali in genere & in abſtracto: & propterea capiet epiſco
pus, & pauperibus erogabit. Et ſequitur Pet. de Anchera. in c.
ſecundo. de relig. domin.
51 † Subijcit etiam Baldus idem eſſe, ſi relinquatur maieſt. ti
de vultu Peruſino. Accedat gl. in leg. ſtatuæ. in gl. ff. de vſufruct.
quæ dicit de vultu de Luca: ad quem, ſecundum illam gloſ-
ſam, beſtiales homines nummos ponunt. Accedat etiam pro-
ximè dictis quod decidit Baldus in Authentica, hoc ius por-
rectum. in ſecunda colum. C. de ſacroſanctis eccleſijs. vbi de-
52 cidit, † quòd ſi eſſet vnum hoſpitale priuatum, quod haberet
vnus nobilis in domo ſua priuata, quòd non eſſet fundatum
authoritate epiſcopi, & ſic eſſet prorſus profanum: quòd relι-
cta facta huic hoſpitali non applicarentur illi nobili, qui eſ-
ſet dominus domus: ſed intelligeretur facta contemplatione
pauperum: & ideo epiſcopus caperet, & inter pauperes ero-
garet. Et ſequitur Card. Flor. in clementina ſecunda. §. præm. ſ
ſa de relig. dom.
53 † Vltimò, quia gloſſa noſtra dicit de relictis factis alicui ec
cleſiæ, vel alicui ſacerdoti, vel alijs adminiſtratoribus eccle-
ſiæ: an in dubio intelligantur facta eccleſiæ, an verò ipſi ſacer-
doti: habetis text. quem gl. hic allegat in d. l. annua. §. à Titia.
& ibi Bar. ff. de annuis lega. addite tex. meliorem, & multùm
notabilem in capitulo requiſiſti. extra de teſtament. & text. in
Authentica, licentiam. C. de epiſcopis & clericis. & tex. & ib
latè Bart. in leg. ciuibus. ff. de rebus dub. & Bal. in extrauagan.
de pace Conſtan. in verſic. eccleſijs vel epiſcopis. per illum te-
xtum. Et videatis omninò text. notabilem. & ſingularem in ca-
pit. primo. §. finali. de capi. Corradi. in vſib. feud. Videatis etiā
Fede. de Se. in conſil. 26. quem refert Baldus in lege priuilegia
54 ad fin. C. de ſacroſanctis eccleſijs. † vbi diſputat de relicto fa
cto viſitatori diſciplinatorum, qui erat frater ordinis Prædica
torum: an acquiparatur fraternitati, vel officio viſitatoris, an
cui acquiratur.

Extra gloſſ. reſtat vltimò ad complementum, vt videamus,
formationem libellorum in actionibus nominatis in hoc §.
ſeu verſi. ex maleficijs, quamuis communiter alij omittant, ex
cepto Angel. de Aretio hic. ego nullatenus omitto: quo
niam,

niam, vt pluries dixi, iſtud eſt proprium, & peculiare præ-
ſentis tituli.
55 † In primis ergo ſecundum ordinem teatus, videndum eſt
de forma libelli in actione furti: & eius libelli formam ponit
Spec.in tit. de furt.§.primo, ſecundum quod eum refert Nico
laus de Neap.hic,ad fin.in vndecima & vltima quæſtione ex-
tra gl.Et ex mente Ang.de Arct.hic,poteſtis ita formare libel-
lum:Ago contra Titiũ, & dico qualiter de hoc anno præſen-
ti 1474.& de hoc menſe præſenti Aprili, ipſe Titius de tali do
mo mea ſita in tali loco, &c.mihi furto abſtulit clam(ſi fuit
furtum non manifeſtum.aliàs palàm,ſi manifeſtum)talem li-
brum,puta Codicem,taliter coopertum,& ſignatum,&c.qui
liber eſt valoris,& pretij librarum cẽtum, & qui liber ad me
ſpectabat,& ſpectat iura dominij, vel quaſi:vel ratione poſſeſ
ſionis tantùm,vel in quo habebam tale ius, vel quem habebã
commodato:ſecundum quod facti contingentia euenerit: &
dictum librum contrectau t amouendo de loco ad locũ.Qua
re peto per vos & veſtram ſententiam declarari dictum Titiũ
commiſiſſe tale furtum, & eum puniri, & condemnari mihi
ad duplum libri furto ſubtracti(ſi erat furtum non manifeſtũ:
aliàs, ad quadruplũ)vel dicti libri,vel eius æſtimationis,vel ad
duplum,vel ad quadruplum mei intereſſe. Poſſetis etiã in con
cluſione addere. Et ad reſtitutionem dicti libri.

In hoc libello cum myſterio plura ſunt poſita:& in primis
verba illa, De hoc anno præſenti, & de menſe præſenti.item
56 de tali domo mea ſita,&c.† quia in criminibus,ſiue publicis,
ſiue priuatis, quando agitur criminaliter,debet neceſſariò in
b libello accuſatorio apponi annus & menſis, b nec non & lo-
c cus c commiſsi criminis:iuxta formam l.libellorum.in princ.
& ibi latè Bartolus.ff.de accuſa. & leg. penultim. vbi gloſſ.&
57 doctor.& latè Salice.C.de accu. † Imò fortiùs etiam ſi agere
tur ciuiliter de delicto, prædicta nihilo minus requirerentur,
quando tale delictum infamaret de iure, vel ſaltem de facto:
aliàs ſecus:in leg.prætor ediait.in princ,& ibi latè,& notabili
ter ponit,& declarat Bart.ff.de iniur.& l.item exigit.ff.de do-
lo.& c.tuæ.eatra procu. & c. præſentium.de teſtibus in ſexto.
Et idem vult etiam Bartol.in l.prima.§.primo.ff.de ſuſpect.tu
to.& in l.j.circa medium.ff.de excep.tit.generali.& in l.an ea-
dem.§.actiones.ff.de except.rei iud.& l.inde Neratius. §.pri-
mo.ff.ad legem Aquiliam.& in l.viro,atq; vxore.ff.ſoluto ma-
trimo.& in l.prima.§.hoc interdictum, in tertia columna.ff.
vti poſsid.& in leg.per procuratorem.ff.de obſe.à lib.& l.pa-
ren.præſtan.in l.edicta,in 2.col.C.de eden.& in l.ſed ex dolo.
§.fin.ff.de dolo.& Baldus in repetitione Paduana dictæ l.edi-
ta.in ſexta col.in octaua,nona & decima oppo.Et videatis om
ninò Bal.in c.primo,in princ.in ſeata col.in tit. quibus mod.
feu.amit.& Salicet.in l.atrocem. C.de iniur. & Angel.hic, &
melius in ſuo tractatu maleficiorũ, in verbo, de anno pſenti.
58 † Dies autem commiſsi criminis, & hora non ſunt neceſſa
riò apponendi in libello accuſatorio.d.l.libellorum.in princ.
& gl.in d.l.penul.in verbo,tempus. Quod intellige vt per Bar.
in d.l.libellorum.in prima columna.Et limitat vt per eundem
ibi,in quarta col.in verſi. circa tempus. niſi eſſet tale delictũ,
quod aliquo die factum eſſet punibile, puta in feſto alicuius
Sancti:& aliquo die non.Et idem in hora, ſi per ſtatutum ter-
rarum quędam ſunt delicta, ſi certa hora committantur, &
alia nõ:iſtis caſibus debent in libello inſeri dies & hora: quia
aliàs non concluderetur eſſe delictum:vt ibi latiùs per Barto.
59 † quia in delictis habemus vnam regulam multùm vtilem,&
ſignandam,ꝙ in delictis in dubio ſemper debemus intellige-
re factum tempore licito, non autem tempore prohibito: vt
ibi dicit notab.Bart.Et idem Bar.latiùs, & notabilius in l.non
ſolùm.§.ſed vt probari.ff.de operis noui nuntia. & Bal.in l.fi-
nali.C.an ſeruus ex ſuo facto.& in l.precibus. in ſeptima col.
C.de impub.& alijs ſubſtitu.& in leg.ſecunda,in ſecunda co-
lum.ff.ſoluto matrimonio: & dominus Abbas Panormita.in
60 capitul.auditis extra † de pręſcript.& in capitu. in præſentia.
extra de probatio.Et ita etiam intelligite quod dictũ eſt de lo
eo commiſsi criminis:quia ſi factum, de quo quis accuſatur,
eſſet vniformiter punibile, in quacũque parte loci eſſet factũ,
vt in furto, tunc ſufficeret ponere domum, nec eſſet neceſſe
ponere locum loci:aliàs benè oporteret apponere locum lo-
ci,videlicet in tali domo, & in tali camera, per rationem ſu-
prà proximè dictam: & ponit in ſpecie, & declarat Bartolus
in d.l.libellorum.in prima columna, & in lege de pupillo.§.
qui nuntiat.ff.de operis noui nuntiatione.& in l. penulti.C.de
inſtitutionibus. & ſubſti.ſub condict.fact.& Spec. in tit.de ac
61 cuſ.in princ.Item † quod diai de die & hora neceſſariò non
ponendis in libello accuſatorio,limitate ſecundò, & declara-
te,niſi ad petitionem accuſari iudex cogeret accuſatorem diẽ
declarare ad hoc vt reus poſſet ſe defendere eo caſu, quo iu-
dici videretur æquum:vt per Bart.latè in leg. is qui reus.verſi.
venio ad quæſtiones.ff.de pub.iudic.in d.l.libellorum.in prin
cip.in 5.colum.& Bar.& doctor.in l.Pannonius,§.rei perduel
lionis.ff.de acqui.hæred.Subdit tamen not.Bart. in d.l.libello
62 rũ. † quòd hoc caſu quàuis accuſator poſsit cogi diem decla-
rare, non tamen cogitur illum probare:vt ibi per eum.Et iſta
eſt veritas,quicquid dixerit Imo.in d.l.is,qui reus.in verſicul.
item adde dictis Bar.in quantum tangit, &c.qui contrariatur
Bart.& habetis etiam per Ang.de Aret.hic, & melius in dicto
ſuo tract.maleficiorum,in verbo,de anno præſenti.
63 † Et an ſi in libello accuſatorio omiſſus eſſet locus neceſſa-
rius apponi,vel omiſſum eſſet tempus neceſſarium, an poſſet
poſteà in probationibus ſuppleri: videatis Petrum de Ancha.
in clemen.conſtitutionem.de elect.ſingulariter decidentẽ, &
tenentem quòd ſic. Nihil tamen boni allegat ad hoc:nam al-
legat cap.cùm dilectus.quod eſt cap.ſecundum.extra de ord.
cog.& c.præſentium.de teſti.in 6.quæ iura non faciunt in pro
poſito:quia loquuntur in delicto deducto per modum exce-
ptionis. Ego addo in terminis Bald.idem tenentem in repe.
Paduana.l.edita.in 7.col. in 8.oppo.C.de eden. & Spec.in tit.
de libel.concep.§.ad huius tituli.in verſic.ſis cautus. & in tit.
de act.& pet.§.j.verſi.ſed hoc quoque præmittemus, cum plu
ribus verſic.ſequen. vſque ad §.item ſcias. & idem etiam in
terminis firmat Ioann.de Imol. in d.c. cùm dilectus.extra de
ordine cog.Et pro iſta parte multùm faceret illa ſolennis glo.
in leg.j.§.ſi quis argentum.in verbo,iuranti.ff.depoſi.Et eſt ſi-
milis gl.in l.in actione.§.j.in gl.ſuper verbo, Debet.& ibi Bar.
64 ff.de fur.Contrarium tamen,ſcilicet † quòd omiſsio loci & tẽ
poris neceſſarij in libello accuſatorio nullo modo poſsit po-
ſteà in probationibus ſuppleri, firmauit ipſemet Bal.ſibi con
trarius in leg.j.ff.ſi menſor.ſal.mod.dixe.Pro quo multùm be
nè facit quod not.Ludo.Rom.in l.non ſolùm. §. ſed vt proba-
ri.ff.de operis noui nuntia. vbi refert Raph. Fulgo.conſuluiſ-
65 ſe in cõtingentia facti multùm ſignanter,† quòd ſi in accuſa-
tione accuſans non poſuit maleficium eſſe commiſſum tem-
pore punibili,prout requiritur per regulam notabilem,quam
ſuprà retuli ex mente Bar.in pleriſque locis: quòd licèt poſteà
66 illud probet, † ꝙ non ſufficit ad condemnationẽ, d eò quia
d probatio ſuper inepto libello non validat proceſſum. Ita re-
fert tenere Angel.in l.cùm actuum.ff. de nego. geſt.& Spec.in
tit.de offi.iud.§.de ſeruit.verſi.quid ſi libellus. & in tit.de ſen-
ten.prola.§.qualiter.verſi.quid ſi uis, & firmat Innocen.in c.
examinata.eatra de iud.& Bald. in l.j.ff.de iuriſdict.omnium
iud.& in d.l.j.ff.ſi menſor.ſal.mod.dixerit. & Ang. in d.l.eum
actum. Et pro iſta ſecunda parte,quæ magis mihi placet mul-
tum bene facit quod ſignanter dixit Bal. in c.j.in 2.col.de mi-
67 lite uaſal.qui contu.eſt.in uſi.feu.quòd † iudex nõ poteſt ſup
plere,aut condemnare, ſi eſt plus probatum,ꝙ̃ petitum.Alle-
gat ad hoc ſolennem gloſſ.in terminis in l.uerbum, Oporte-
re.de uerbor.ſignific.Pro hac parte facit,quia tex. in d.l libel-
lorum.§.quòd ſi libelli.ubi eſt caſus ſecundum Bar.ibi,& in l.
68 edita.in 2.columna.C. de edendo.† quòd quando libellus ac
cuſatorius non eſt benè conceptus, uidelicet ſecundum for-
e mam d.l.libellorum.in prio. e quòd abſoluitur accuſatus, ẽt
eo nihil penitus contra libellum opponente. Quomodo ergo
poterit libellus per probatones ſuppleri. Hoc tamen funda-
mentum non eſt benè tutum,per text.in l.libellorum.§.fin.in
verbo,poſtulante reo.& quod ibi not. gloſ. & contrarium te
nent Canoniſtæ,ut Inno.Hoſt.& Ioann.And.in c.primo.extra
de purg.cano.Sed quando iura communia deeſſent. pro iſta
69 parte ſtringit urgens, & ineuitabilis ratio: † nam non poteſt
fieri additio, aut ſuppletio ad libellum poſt litem conteſta-
f tam, f ſecundum communem opin.quę ponitur in dicta l.edi
ta.ergo non dẽt poſſe fieri talis ſuppletio ad libellũ per indi-
rectum ſcilicet per uiam probationum; quia aliàs parum, aut
nihil

nihil operaretur in effectu, quod dilectò non poſſet fieri ſupple-
tio ad libellum poſt litem conteſtatam.
70 † Dixi poſteà ſecundò. & principaliter in prædicto libello,
g quod furto abſtulit, omiſsis illis verbis Sciēter, & dolosè, & appē
ſatè, & animo lucrandi, quæ verba fruſtrato: iè appoountur,
nec ſunt neceſſaria: quia dicēdo ſimpliciter, Furto abſtulit, in
telligitur dolosè, & appenſatè, ſecundum Bar. in l. Aurelius. §.
Sticho. ff. de libe. lega. Bar. in l. nec exemplum. C. ad legem Cor
ne. de falſis. & Ang. in repetitione l. ſi vacantia. C. de bonis va-
71 can. lib. 10. & dicit Bald. in l. prima. C. de confeſsis. † quòd in
dubio, in furto & homicidio ſemper ineſt dolus. Accedat il-
lud magiſtrale verbum Bal. in Authen. habita. in ſexta colum.
C. ne filius pro patre. quod dictum etiam ſuprà retuli uobis
72 in princ. huius tit. in gloſſ. in verſic. ius. † quòd ubicunq; qua-
litas non expreſſa in libello tacitè ineſt ex natura facti, ſem-
per concludit libellus abſque eo quòd illa qualitas exprima-
tur. Iſtis accedat rhetorica Bar. in ſimili in l. j. §. primo. ff. ſi quis
teſtam. li. eſſe iuſ. ſu. quam totam ſuperuacuè & impertinen-
ter refert Angel. hic.

Item dixi in libello, Clàm, vel palàm, quæ verba ſunt neceſ
ſaria, ut ſciat iudex quantam pœnam habeat imponere: cum
magis puniatur furtum manifeſtum, quàm clandeſtinum: vt
h hoc text. & ibi vidimus ſuper gloſſ. h in uerbo quadrupli. Itē
cum myſterio adieci valorem rei furto ſubtractæ, quia cū pœ
na in furto dupletur, vel quadrupletur, ſecūdum valorem rei
furto ſubtractæ, certè niſi apponeretur valor rei, tunc à iudi-
ce imponenda eſſet pœna, quæ eſſet minor: per l. de interpre
tatione. ff. de pœnis. Iſtud eſt, quod ſingulariter voluit Bart. in
l. Pedius. §. primo. ff. de incen. rui. nau. Et ideo, ſecundum eum
73 conſilium eſt, † quod ſemper apponatur valor rei. Si autem non
apponeretur in libello, poſſet ipſe valor rei in proceſſu pro-
bari, & ſufficeret: vt ibidem per eum. Et ſequitur Ludo. Rom.
in l. ſi quis id quod. in prin. ff. de iuriſdictione omnium iudi-
cum. & Ang. de Aret. hic.

Item dixi in libello, Ratione dominij, vel ratione poſſeſsio-
nis. Iſtud debet ſpecificè exprimi, quia fit aliter æſtimatio in
74 intereſſe ratione ſolius poſſeſsionis quàm dominij: † quia
æſtimatio poſſeſsionis diuerſa eſt ab æſtimatione dominij: vt
inquit Iuriſconſultus no. in l. ſiduo. §. fin. ff. uti poſsid.

Item dixi in libello, Contrectauit. quia alias regulariter nō
competeret actio furti, per §. primum, in gl. in uerbo, furtum.
ſuprà de oblig. quę ex delicto. & leg. j. & ibi Bart. & l. quamuis
75 ff. de fur. † Illa autem verba, Contra voluntatem meam, ſunt
fruſtratoria, & ideo illa in libello omiſi per leg. qui vas. §. ve-
tare. cum gloſſ. & ibi Bar. ff. de fur. iunctis traditis pulchrè per
Bart. in l. inter omnes. §. rectè. ff. de fur. & per Bar. & latius Bal.
in l. tranſigere. C. de tranſac. & per Bal. in l. falſus. maximè in
tertia oppo. C. de fur.
76 † Vltimò dixi in libello poſſe peti vltra pœnam, etiam reſti
tutionem ipſius rei ſubtractæ, eò quia iudex etiam maleficio-
rum, qui ſolum de maleficijs habet cognoſcere, iuxta leg. ſole-
mus. §. latrunculator. ff. de iudic. coram quo debet intentari
iſta actio criminalis furti, nihilo minus poterit cognoſcere de
iſta quæſtion. ciuili, ſcilicet de reſtitutione ipſius rei ſubtra-
ctæ: cum deſcendat ex eodem facto, ex quo criminaliter co-
gnoſcitur, iubendo rem reſtitui. text. eſt not. quem habet ibi
Barto. pro mirabili ad hoc, in leg. interdum. §. qui furem. ff. de
fur. & text. not. in leg. quarta. §. ſi dicantur. ff. finium regun. fa-
ex l. quoties. C. de iudic. & textus in ſimili. l. final. in fine. C. vbi
apud quos. & videatis latè Salicet. in leg. ſi quis ad ſe fundū.
77 & ibi Cynus & Baldus. C. ad legem Iuliam. de vi. Et † quòd
prædicta concluſio in libello accuſatorio admittatur, ſcilicet,
Peto eum condemnari ad pœnam, & etiam, rem mihi reſti-
tuendam, firmat latè Bartolus in d. leg. interdum. §. qui furem
& ibi reſpondet ad ea, quæ poſſent in contrarium adduci. Et
idem Bartolus in leg. prima. C. quando ciuil. actio criminali
præiud. Et ad iſta videatis etiam Baldum in leg. ea quidem.
in ſexta column. C. qui accuſa. non poſſunt, & in lege ſi de
poſſeſsione, C. vnde vi. & in leg. prima, in penultima colum-
na. C. ſi à non competent. iudic. & in lege, qui crimen. in ulti-
ma columna. C. qui accuſ. non po. & in repe. l. cunctos popu-
los. vltra medium. C. de ſum. Tri. in verſic. incidenter iuxta hoc
quæro, an ex vi ſtatuti, &c.

i i † Secundò iuxta ordinem text. videndum eſt de libello in
78 actione, vi bono. rapto. & eius libelli formam ponit Spec. in
tit. de rapto. §. ſecund. referente hic Nicol. de Neapol. ad fin. in
10. & ultim. quæſt. extra gl. Et ex mente Ang. de Aret. hic, pote
ſtis ita formare libellum: Ago contra Titium: & dico quòd de
anno præſenti, & præſenti menſe, dictus Titius per uim ra-
puit mihi talem librum ualoris & pretij librarum centum.
Quare peto ipſum condemnari ad dandum, & ſoluendū qua
druplum ueſ æſtimationis dicti libri: computato tamen in il
lo quadruplo ipſo libro per uim arrepto uel eius æſtimatio-
ne. Hęc forma libelli probatur hic, & melius ſuprà ui bon. ra-
pto. in princip. & per totum illum titu. & in l. 2. ff. ui bono. ra-
pto. cum ſimil.

In hoc libello pleraque ſunt cum myſterio poſita, & in pri
mis illa verba: De anno præſenti, & præſenti menſe, duabus
de cauſis. Prima eſt propter ea, quæ vidimus in libello proxi-
mè præcedenti. Secunda, quia poſt annum vtilem non datur
iſta actio, vi bonorum raptorum ad quadruplum: ſed tantum-
modo ad ſimplum, vt ſuprà vi bonorum raptorum in princip.
& l. fin. C. vi bono. rapto. & l. ſecunda. in princ. ff. eodem titul.
cum ſimilibus, & vidiſtis gl. ſuprà eodem. in verbo, bonorum
raptorum. in princ. Addit tamen Ang. de Aret. illa verba, Arma
79 tus enſe. Circa quæ verba dicit ipſe aduertendum eſſe † quia
ſufficeret, quem fuiſſe armatum, licet manum ad arma non
poſuerit. ad hoc enim vt dicatur violentia commiſſa cum ar-
mis, ſufficit terror armorum. tex. eſt no. in l. 3. §. armis. in verſi
culo, qui armati. ff. de vi & vi arma. quem tex. not. ibi ſingula-
riter Barto. ad ſtatuta punientia inſultum factum cum armis:
80 † quia ſi quis habebat arma ad latus, quamuis, ea nunquam
extraxerit, tn̄ diceret vis facta cū armis. Et hoc dicit Angelus
hic, ſe ſemel habuiſſe de facto in loco Nurſiæ. Benè facit tex. il
le ſingularis in l. ſi quis ex domo. ff. de furt. de quo textu. dixi
§. pulchrè i gl. in verbo bonorū raptorū ibi uideatis. Accedat
gloſſ. illa ſingul. in cap. primo. §. ſi quis ruſticus. in verſi. mer
cator. de pace tenenda. in vſi. feu. quam gloſſ. not. Bal. & eam
81 reputat vnicam & ſingularem hic, quæ dicit † quòd ille, qui
portat arma, præſumitur habere malum animum, niſi ea por
tet ligata. Et ibi ſubdit Baldus quod portans arma vetita, vltra pę
nam legis, vel ſtatuti, debet etiam ipſa arma perdere. Addo
ego in terminis noſtris glo. expreſſam in leg. prima. in verbo,
domi. ff. ad legē Iuliam de vi publ. quæ no. ex illo tex. iſtud, qđ
ipſe reputat mirabile: quòd reputatur vis, ſolū habere arma
domi vel portare: Subdit Angelus de Aretio, ſe ideo dixiſſe in
libello, Armatus enſe: vt oſtendat arma eſſe apta ad nocendū,
82 & offendendum. † Secus ergo ſecundum eum, ſi haberet lori-
cam, vel alia arma defenſibilia: quia talia propriè non conti-
nentur appellatione armorum vetitorum: & ideo, ſecundum
eum, ſtatutum puniens portantes arma, intelligitur tantùm
k de armis offenſibilibus, non autem defenſibilibus. k Et ita ſen
tit Barto. in leg. prima. ff. ad legem Iuliam, de vi publi. & tenet
expreſsè Ludou. Rom. in leg. prima. §. occiſorum. ff. ad Silla.
83 † imò fortius licet appellatione armorum veniant ſcuta, ga-
l leæ, fuſtes, lapides: l & oē aliud inſtrumentū qđ ſit aptū ad no-
cendū, vt leg. tertia, in §. armis. ff. de vi & vi arma. §. recuperā-
dæ. verſic. armorum. infrà de interdict. & leg. armorum appel
latio. & l. ſi calumniatur. §. telum. ff. de verborum ſignific.
& leg. armatos. & leg. penultim. §. telorum. ff. ad legem Iuliā
de ui public. & leg. ſi pignore. §. furem. ff. de furt. tamen hoc
eſt impropriè: & ideo ſcuta, & galeæ, ſiue loricæ, & eodē mo-
do fuſtes, & lapides, quamuis etiam ſint arma ad nocendum,
tamen non ueniunt in ſtatuto loquente de armis: puta ſi ſta-
tutum puniat portantem arma, vel puniat delictum factum
cum armis. Gloſſa eſt de hoc in communi reputata ſingula-
ris in clementina prima. §. quia verò nonnulli. in verbo, arma.
de ſtatu monach. & firmat expreſsè Angelus in Authētica de
armis. in Rubri. & in d. l. ſi pignore. §. furem. ff. de furtis. & Lu
douicus Romanus in dicta leg. prima. §. occiſorum. ff. ad Sil-
la. & Angelus de Aret. hic, & latius in tractatu ſuo maleficio-
rum, in verbo, cū vno ſtoccho de ferro. & in verbo, Et dictus
And. armatus. Addo tamen prædictis quod reperio in termi-
nis Albe. de Roſa in dicta leg. armorum appellatio. ff. de ver-
borum ſignification. qui tenet, quod imò ſtatutum puniens portā
tem arma, comprehendit etiam eum, qui portat arma ſolùm
defenſi-

defenſibilia:per illum textum in verbo, ſcuta, & galeas. Ad quem textum poſſetis per ſuprà dicta optimè reſpondere, quòd impropriè continetur, ita quòd omninò non caderent in ſtatuto.

m m* Quæ autem ſint arma ad offendendum, atque ad defendendum, ponit Bar.in l.pediculis.§.argento.ff. de auro & argento legato. & Petrus de Ancharano in clementina prima. de exceſs.prælat.

84 † An autem appellatione armorum veniant dentes, vt ſi ſtatutum puniat percutientem cum armis. comprehendatur in ſtatuto ille, qui vulnus fecit cum dentibus: conſuluit Barto. ꝙ non, in conſilio ſuo incipiente, Statuto caſtri plebis.ſub Rubri.de percutientibus aliquem cum armis,&c. Eodem modo ſi quis percuteret aliquem cum vno vrceo vini, vel cum vno vitro, ſiue cyatho, vel cum libro, vel cum ſacculo pecuniarũ, non puniretur pœna ſtatuti de percutienti. cum armis, quia non ſunt res aptæ ad nocendum, ſed ad aliam operationem, ſecũdum Angelum in leg. armatos.ff. ad legem Iuliam. de vi public. quem refert, & ſimpliciter ſequitur Ioann.de Pla.in §. recuperandæ.in vltima columna.infrà de interdict. vbi etiam eum videatis. De ſuprà ſcriptis iſtis etiam addite ꝙ appellatione armorum non veniunt cultelli parui ad incidendũ pa-

n nem, n aut ad moderandum pennas: † & ideo ſi ſtatuto pu-

85 nirentur portantes arma, non punirentur portantes tales cultellos. Gloſſa eſt in terminis in communi reputata ſingularis in §.penultimo.in verſi.minores.in Authentica de armis. quã pro ſingulari allegat etiam Ang.hic. ~~illam etiam pro ſingulari allegat etiam Ang.hic~~. illam etiam pro ſingulari allegat Ioã. de Platea, in d.§.recuperandæ.in fin. colum. & in §.item lex Iulia.de vi publi.infrà de publ.iud.& ſequitur etiam gloſſam.

86 Bar.in leg.prima.ff.ad legem Iuliam.de vi pub. † limitans eã non procedere, quando fraus fieret in hoc: quia quis diceret ſe portare cultellum ad incidendum panem, cùm ſit ad offendendum: tunc talis cultellus benè contineretur appellatione

87 armorum, cùm ſit talis, cum quo poſſet quis nocere. † Aduertite etiam diligenter quòd ſi aliquis haberet licentiam portãdi arma, non tamen poſſet deferre arma offenſibilia apud iudicium, nec in concione congregatorum, nec in aliquo con-

o uentu, puta in conuentu ſcholarium, ſeu doctorum. o* tex.eſt in leg.qui dolo.§.primo.in verſic.item qui cum telo.ff.ad legẽ Iuliam de vi public. quem ibi in terminis ad hoc notat Angelus, & refert, & ſequitur Ioan.de Platea, in §.item lex Iulia.de vi publi.infrà de publi. iud. & ibi videatis plura per eum in materia iſta armorum.

88 † Redeundo tamen ad hoc propoſitum libelli noſtri, credo quòd illa verba, Armatus enſe: non ſint de neceſsitate ponenda in libello iſto vi bonorum raptorum. & ideo ego illa omiſi ſuprà in libello: quamuis Angelus hic ponat cum tanto myſterio, eò quia ad hoc vt quis teneatur actione vi bonorum ra-

p ptorum, p non requiritur violentia cum armis. l. 2.§.bomines coactos.in verſi. vel inermibus.ff.vi bonorũ raptorũ.facit in argumentum leg.extat.ff.quod metus cauſa. & leg.penultima.ff.ad l.Iul. de vi priuata.facit §.item lex Iulia. de vi publica. infrà de public. iudic. & §. qui autem aliquem. infrà de interdictis.

Secundò dixi in libello, Per vim rapuit.nec eſt neceſſe apponere, vt ait Angelus de Aretio hic, fruſtrà facit per vim ablatiuam, ad differẽtiam aliarum violentiarum: quia imò ex quo dixi, Per vim rapuit, neceſſariò intelligitur de uiolentia ablatiua: nec de alia poteſt ullo modo intelligi. De quibus generibus uiolentiarum habetis gloſſam magiſtralem in leg.primã, C.de his, quæ ui, me.ue cauſa fiunt. & gloſſam pleniorẽ in leg. extat.in gloſ.fin.in uerbo, non habebit.ff. quòd metus cauſa.

Illa autem uerba, Pretij, & ualoris centum librarum. quare ſint poſita in libello, & cuius ſint myſterij, patet ex his, quæ dixi ſuprà in libello proximè præcedenti.

89 Addit etiam Angelus de Aretio † huic libello illa uerba, Sciẽter & doloſè. & illa dicit eſſe neceſſaria, & importare maximum myſterium, quaſi non eſſet doloſus raptor, ſed temerarius: quia exiſtimans rem eſſe ſuam, & ignarus iuris eo animo repetat, quaſi liceat domino rem ſuam etiam per uim auferre. Certè qui non eſt in dolo, iſte non tenetur actione ui bonorum raptorum.in quadruplum, ſed ſolùm condictione.l.ſi quis

q in tantum. q C.unde ut. & l.ex edicto diui Marci poſito in leg. extat.ff.quod metus cauſa.& in l.penultim. ff. ad legem Iuliã. de ui priua. uidelicet in amiſsione rei propriæ raptæ, uel in æſtimatione, ſi erat res aliena, unà cum ipſa rẽ. De his omnibus eſt text.in §.quia tamen, ſuprà ui bono.rapto.& in leg.ſecunda.§.hac actione is demum tenetur.ff.ui bono.rapto.iunctis traditis per Bar.in propoſito iſto in l.ſequitur.§. ſi fundũ. ff.de uſucap. Vt ergo libellus ſit certus, & reus conuentus poſſit deliberare, an uelit liti cedere uel contendere, iuxta leg.j. in princ.ff.de eden. Item & ut iudex ſciat certam ſententiam ferre, iuxta §.curare.infrà eo.debent illa uerba neceſſariò addi in libello. Credo ergo quòd illa uerba non ſint neceſſariò apponenda, imò ſint penitus fruſtratoria: ideo illa omiſi in libello, quicquid dixerit Angel.quia non eſt uerum fundamentum ſuum, quod aliàs libellus eſſet incertus: errat, nam ex quo dico, per uim: intelligitur doloſè: nam qui uim facit, & dolo igitur malo. & ſic ubi dicitur ui, intelligitur de dolo. Tex.eſt & regula Iuriſconſulti.in l.3.§.doli.ff.ui bonorum raptorum.

90 † Aduertite tamen diligenter pro actu practico in materia iſta ui bono.rapto.& in ſimilibus materijs, quod probata uiolentia, ut quia probaſti, quòd aliquis per uiolentiam intrauit domum tuam, ex qua aſſeris eum plures res abſtuliſſe, & exportaſſe, certè propter difficultatem probationum ſtabitur

r iuramento r tuo de quantitate rerum tibi ſubtractarum, & earum qualitate, & ualore, ſecundum formam l.ſi quando. ubi eſt tex.no.de hoc.C.unde ui.& text.not.in cap.fin.extra quod metus cauſa: intelligendo tamen ſanè, attenta, & conſyderata perſonarum conditione, & diuitiarum: puta, ſi ruſticus diceret exportatos eſſe ſibi libros de domo: non eſt præſumendum, nec credendum: prout dicit gloſſ.in dict.l.ſi quando.in ver.qualitate.& ibi.& ibi latiùs explanant doctor. vt Bar.& ſequitur ſimpliciter Ang.hic, & eſt text.not. de hoc, qui ponit hanc limitationem in d.c.ſi. extra quod metus cauſa. Subdit etiam Ang.hic, quod d.l.ſi quando. cum ſi. quamuis propriè loquatur in violentia expulſiua, & ablatiua, tamen extenditur per doctor. vt habeat locum in omni alia violentia. Allegat Innoc.ita tenere in d.c.ſi.extra quod metus cauſa.& ibi etiam tenet Ioann.And.Ego allego de hoc gl.expreſſam, & no.quæ ita extendit.3.q.3.c.fin.& doctor.expreſsè in d.l.ſi quando de quo etiam videatis Bal.in d.c.j.§.iniuria.in verbo, ſeu furtum & in §.conuenticulam.vbi notabiliter, de pace iur. fir.vbi etiã

91 inter cætera notabiliter ponit, an d.l.ſi quando.cum ſi. † habeat etiam locum in rebus furto ſubtractis.qui caſus eſt quotidianus. Videatis etiam Bal.in l.nauta.§. fin. per illum text.ff. nautæ, cau.ſtab.& Bal.in l.ſi res.C.de ord.cog. & Ludo.Rom. in l.damnum.la 2.ff.de dam.infect.& quod no. Bal.in l.qui accuſare.C.de eden.& l.prima.C.quod met.cauſa.Videatis etiã not.gloſſ.in cap. dilect.in gloſſ.fin. in verbo, moderatis. extra de foro compet.

92 † Tertiò iuxta ordinem text.videndum eſt de forma libelli in actione legis Aquiliæ, quã ponit Spe.in tit.de iniur.& dam.da.§.ſequitur.quem refert Nicol.de Neapol.hic, ad fin.in 10. & vltim.quæſt.extra gl.quem etiam refert.Bart.in l.prætor edixit.in princ.ff.de iniur. Eius etiam formam ponit Gul.de Cu. in l.ex morte.C.ad legem Aquil.relatus etiam per Nicol.hic. Eius etiam formam ponit Bal. in l.2.& in leg.contra negantẽ. in 2.colum.vbi etiam alij omnes.C.ad legem Aquil.& Flor.in l.2.ff.ad legem Aquil.Accedat quod no.Spec.in tit.de libel.cõcep.§.iam nunc dicendum. in ver. item talis. Et omitto iuxta hunc libellum ea, quæ hic præmittuntur per Ioann.de Pla.&

93 Ang. † ad euidentiam huius libelli, videlicet quando habeat locum, & procedat titulus ad legem Aqui. Item quando procedat tit.de noxalibus.& quando tit.ſi quadru.pau. feciſ.dicatur.& ſic actio in factum de paupere, & quando actio de paſtu pecoris: quia iſtæ ſunt rudia, & colliguntur ex gloſſ.not.& ibi traditur per docto.in rub.infrà ſi quadru. pau. fecíſ. dicatur.& not.glo.in c.fin. in verb. animalia tua.extra de iniur.& dam.da.& tex.not.& magiſtralis in l.qui ſeruandarum.§.fin. ff.de præſcriptis verb. & ibi gloſſ.not in verbo, de paſtu notabiliter declarat.& eſt text.& in l.2.cum ibi traditis per Bartol. ff. de noxa.

94 † Omitto etiam declarationem duorum capitum, quæ habet lex Aquilia, & quæ ſunt in uſu, quæ ipſi hic declarant. Sed eſt fa-

eſt f. tuum : quia habetis ea textualiter declarata ſuprà ad le-
gem Aqui.in princ.& in §.tertio cap.& in l.2.& in l.quemad-
95 modú.§.hac actione.& ibi Flor.ff.ad legem Aquiliá. † Omit-
to etiam fruſtra ponere id, quod ipſi ponunt, videlicet quòd
aliquando datur damnum de corpore in corpus: aliquando
autem à non corpore in corpus:aliquando à corpore non in
corpus:aliquando à non corpore in non corpus.& primo ca-
ſu tantùm datur directa actio legis Aquiliæ, &c. Iſtud nihil
aliud eſt facere, quàm fruſtrà ponere in papyro illud totum, quod
de verbo ad verbum poſuit Accur.gloſſator noſter in §. ho.in
glo.fin.ſuprà ad legem Aquil.& ibi eſt gl.magiſtralis,quæ iſta
omnia declarat.Et ſimilis gl.in l.de pecoribus.& eſt gloſ.vni-
ca.C.ad legem Aquil.

96 † Omiſsis igitur ſuprascriptis,ita formate libellum ſi eſt li-
ber homo,qui damnum dedit.Ago contra Titium, & dico quòd
dedit mihi tantum damnum occidendo ſeruum meum: &
quamuis dictus ſeruus tempore occiſionis eſſet claudus, aut
luſcus,tamen intra annum proximè præcedentem fuit inte-
ger,& ualoris ducatorum quinquaginta . Quare peto dictum
Titium condemnari ad dandam,& ſoluendum mihi ducatos
quinquaginta pro emendatione damni mihi dati per eum ex
occiſione dicti ſerui mei.Et ſi negauerit ſe mihi dictum dam-
num dediſſe, peto eum propter negationem in duplum dicti
damni condemnari.Si autem non eſſet liber homo,ſed ſeruus
alterius ille,qui damnum dediſſet, deberem in libello narra-
re qualiter dictus ſeruus Titij dedit mihi tantum damnum oc
cidendo mihi talem ſeruum meum, domino ſuo ſciente, &
non prohibente,cùm poſſet prohibere. In hoc libello dictum
eſt cum myſterio,occidendo:quia tunc habet locum primum
caput legis Aquiliæ, vt tunc fiat æſtimatio quanti plurimi va-
luit intra annum retrò. Si autem vulneraſſet tantùm,vel aliud
damnum intuliſſet,tunc habet locú tertium caput legis Aqui
lię, ſin quo æſtimatio ſolum quanti plurimi valuit intra trigin
ta dies proximè prçteritos ; vt ſuprà ad legem Aquiliam . in
97 princip.& §.capite tertio.Item † dixi, Seruum meum:quia ta
lis actio legis Aquilię ſoli domino competit, vulgata l.item
Mela.§.legis.iunctis §§.ſubſequentibus. vſque ad finem.& iú
cto principio.l.ſequen.& leg. huic ſcripturæ.in princ.ff.ad le-
gem Aquiliam.& l.eleganter.§.ſi ſeruum.ff.de dolo . iuncta l.
cedere.§.j. & ſequent.ff.arbor.fur.& cæſ.& quod ibi ponit ſin
98 gulariter Bart. † de emphyteuta,& feudatario,an eis compe-
tat directa actio legis Aquiliæ.

99 † Omiſi autem in hoc libello apponere tempus, ſcilicet de
anno præſenti,& menſe prçſenti:licet Angelus hic,& fruſtra-
toriè apponat quòd hoc non eſt neceſſarium , etiam pro haben-
da æſtimatione illius pluris , quàm valuit : vt eſt textus in leg.inde
Neratius.§.fin.& melius in leg.ſeq.in fi.in verbo,ad quod tem
pus recurremus.ff.ad legem Aquiliam,quam ibi ea preſsè pon
derat Bartolus ad hoc.Et quòd fruſtratorium ſit in hoc libello té-
pus apponere fatetur poſteà etiam ipſe Angelus hic , per ea,
quæ tradit Bartolus in leg.prçtor edixit.in princ.ff. de iniur.&
dixi latè ſuprà in libello actionis furti.

Item dixi in hoc libello , Quod ſi negauerit, peto eú propter
negationé in duplo condemnari,&c.In quo aduertite,quam-
uis alij non tendant hic quod ita demum procedere deberet
condemnatio dupli propter negationem,ſi hoc petatur in li-
bello:quia ſi non eſſet petitum,non poſſet in duplum condem
nari propter inficiationem . Ita tenet Mar.Sil. & Gul.de Cun.
in d.l.contra negantem.quos ibi ita refert Baldus in ſecunda
column.in tertia oppo.quamuis ibi ſubijciat ipſe Baldus, ſub
100 dubio tamen fortè,poſſet dici, † quòd eo ipſo quòd quis proponit
actionem legis Aquiliæ,tacitè videtur concludere ad duplum
in caſu negationis ea natura actionis propoſitæ, in qua per ne
gationem contrahitur obligatione dupli,ita quòd nó eſt opus ſu
per hoc ſpeciali petitione . Et ita etiam dicit tenere Guido de
Suza.ibi per no.in l.ſi quis miſſum. §.iudex. ff.de dam. infect.
Subdit tamen poſtremò Bal.quòd prima opinio eſt ſecurior , &
habet in ſe meliorem practicam.

Vltimò dixi in libello quòd ſi non eſſet liber , ſed ſeruus alte-
rius ille,qui damnum dediſſet, quòd deberet in libello dam-
num narrari datum eſſe domino ſuo ſciente, & non prohiben
te,cùm poſſet:& hoc caſu propriè competit actio legis Aqui-
liæ.Aliàs autem ſi damnum datum eſſet à ſeruo,domino igno
101 rante, † tunc habet locum titulus de noxalibus, & ageretur
noxaliter:& ſeruus poſſet pro noxa dari:vt eſt de iſtis tex.not.
in l.ſecunda,iunctis ibi traditis per Bartolum. ff. de noxalib.
102 Aduertite tamen , quamuis alij hic non tangant, † quòd ſi
damnum datum poteſt ad priſtinú ſtatum reduci,vt in aqua à
priſtino curſu ſemota:tunc debet agi actione iſta legis Aqui-
liæ & peti quòd res ad priſtinum ſtatum reſtituatur,& quòd
emendetur intereſſe interim emergens:aliàs autem agi debet
ſimpliciter ad damnum , & intereſſe. textus eſt not.in l.2. &
ibi videatis Cyn.& Bald.C.ad legem Aquiliá. Et ibi vult Bald.
vnum mirabile, & ſingulare per illum tex. ſi benè conſidera-
103 tis verba Bald.quod ſi tu deſtruxiſti domum meam, † quod
ego non debeo,nec poſſum agere ad hoc,videlicet vt illam re
ficias:ſed tantùm ad intereſſe.Quod tenete benè cordi : quia
multi deciperentur in hoc . Circa quod videatis tamen Pau.
de Caſt.in l.j.§.& poſt operis.in ver.opus.ff.de op.no.nun.
104 † Qualiter autem formandus ſit libellus in iſta actione le
gis Aquiliæ contra incidentem ſyluam,vel eam comburenté,
iuxta text.not.& ſæpè de facto occurrentem , vt inquit Bald.
in l.j. C. ad legem Aqui. videatis ibi not. per ipſum Bald.&
quę ponit Spec.in tit.de iniur. & dam.da. §.j .verſi. quid ſi in-
cidantur arbores plures.
105 † Quartò,& vltimò iuxta ordinem tex.reſtat. formare li-
bellum , quando ageretur pro legatis factis eccleſiæ : tamen
quia hoc eſt rude,& nullius artificij,& ſatis patet ex his , quę
uidimus ſuprà maximè in gloſſ.in verſic.diſtulerit. & in gloſ.
ſeq.in verſic. in iudicium.in princip.deliberaui non denigra-
re fruſtra papyrum.Si tamen vultis videre in ſpecie libellum,
videatis Spec.in tit.de teſt.& quod not.ipſe Spec. in tit.de li-
be.concep.§.iam nunc dicendum.in verſic.item talis.& in tit.
de inſtrumen.edi.§. nunc vero.per totum §. illum ſecundum
quod refert Nicolaus de Neapol.hic , ad finem, in decima &
vltima quæſtione.extra gloſſ. Ponit etiam libellum in ſpecie
Angelus de Are. hic,ad quem recurratis : ſubnectens aliquas
quæſtiones non pertinentes ad noſtram materiam , quæ ſunt
pro magna parte de materia Authentic. hoc amplius.C.de fi-
deicom.de quibus non curaui.Et ideo hic ſit finis præſentis §.
& eodem modo prçſentis lectionis.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a * Aduerte,quòd text.in d.§.iniuria . videtur potius Angel
opi.obeſſe,quàm opitulari,quicquid Iaſ. dicat. nam text.dicit
furtum,& iniuriam legitimè puniri.& gloſſ.exponit,id eſt,ſe
cúdú leges Romanorú. Sed ſecundú ius Romanorum expedi
tum eſt,nec mortis,nec membri abſciſsionis,pœnam pati de
bere , dict.Authentic. ſed nouo iure. C.de ſer.fugi.niſi forſan
diceres,quòd dic.§.iniuria. ſe referat ad text.in capi. primo. §. ſi
quis quoque.de pace tenen.in vſibus feud. quod non placet:
argu.§.ſed ius quidem ciuile.Inſti.de iure nat.gen. & ciuil.&
gl.vt ſuprà dixi,aliter intelligit.Carcaſſona Sardus.

b PER VIM] Vide do.Alex.de Imo.in conſil.91.in quar-
ta parte.

c * Aduerte, quòd text.in d.l.per omnes loquitur in latroni-
bus, & ideo non ita de facili admitterem furibus denegan-
dam fore aduocationem:argu.cap.in pœnis. de reg.iur.in 6.
& l.interpretatio.ff. de pœnis . & grauius delinquunt latro-
nes,quàm fures: vt §.penultimo.in Authen.vt nul.iud.lic.&c.
Carcaſſona Sardus.

d SVSPENDI] Vide Gand. in tracta. malefi. titul.de fu-
rib.& plenius per Alex.de Imol.in l.fi.de acce. & Ang.Aret.in
tract.malefi.ver.veſtem.in 3.colum.

e DE IVRE COMMVNI] Fur qua pœna veniat pu-
niendus de iure communi:vide Alex.Imo.in conſi.113.in vlti
ma columna,in quarta parte.

f PRO PRIMO] An autem pro primo furto de iure có-
muni ſit pœna mortis:vide Alex.de Imol.in conſi.quinto,vl-
tima col.in prima parte.& in conſi.125. in ſexta col.ea.parte.
& in conſi.113.in vlt.col.in quarta parte.

g * Adde, quòd doctores præſupponunt unum, quod eſt fal-
ſum:quòd grauius puniatur fur manifeſtus,quam violentus ra
pto.

ptor. Et probatur: fur manifeſtus extra ordinem duntaxat punitur. l. fi. ff. de fur. at raptor ſi cum armis, tenetur lege Iulia, de vi pub. & depo: tarur bonis ablatis: vt l. 3. §. primo. & l. qui dolo. §. fin. ff. ad legem Iul. de vi publi. & §. item lex Iulia. Inſti. de pub. iudi. ſi ſine armis, renetur lege Iulia, de vi priuata, & punitur tertia parte bonnrum. l. prima. ff. ad legem Iul. de vi priua. nec actio ui bonnrum raptor. tollit iudicium criminale: vt l. 2. §. prim. ff. vi bon. raptor. & l. prima. C. quando act. ciuil. crimi. præiud. ergo raptor grauius punitur. Præterea quis dicitur grauius puniri quotiens ad periculum maioris pœnæ deducitur: tex. eſt notab. in l. interdum. la 2. §. qui furem. ff. de fur. ſed raptor. vt ex ſuprà dictis apparet, ad maius periculũ deducitur, ergo grauius punitur. Nec quod in quadruplo inſit rei perſecutio, facit videri delictum minus punitum, vt ex allegatis patet: ſed ſi q̃ras quare in actione furti manifeſti in quadruplo non inſit ſimplum, ſecus in actione vi bonorum raptorum, & tunc vltima ratio mihi magis ſatis facit: quia cùm raptor magis puniatur reſpectu fiſci, quàm fur manifeſtus, iuſtum fuit mitius in pœna parti applicanda eum teneri, arg. §. neceſſarij. Inſti. de hæred. qual. & diffe. Anto. Angel. Carcaſſona Sardus.

h PALAM] Vide ad hoc Fel. in cap. cum quidam. in 3. col. ver. 6. declaratio. de iureiur.

i • Vide bonum tex. in l. 2. §. ſi in re depoſita. ff. vi bo. rapt.

k • Aduerte quòd per hanc diſtinctionem probatur quod ſuprà dixi in proxima additione. Nam raptor non ſolùm tenetur pœnis de quib. ibi dixi, ſed etiam in omnibus caſibus, in quibus quis poſſet furti manifeſti conueniri, poſſet etiam raptor illis interuenientibus. Sardus.

l • Quæſo aduertas: nam mihi videtur ꝙ nullo pacto §. iſtius diſpoſitio habeat locum in executoribus vltimarum volunta tum, vel vt apertius dicam, teſtamẽtarijs. Quod ſic probatur: Aut iſti executores nihil commodi ex teſtamento percipiunt: & tunc regula iuris eſt, quod officium non debet alicui eſſe damnoſum. l. ſi ſeruus. §. quod verò. ff. de ſur. c. cùm non deceat. de elect. in 6. & iniquum videretur, quod iſti grauarẽtur illius diſpoſitione ex quo lucrum non ſentiunt: arg. l. ab eo C. de fidei. & l. imperator. §. primo. ff. de lega. 2. & facit tex. in l. ſecundum naturam. ff. de regu. iur. & hoc quando expreſsè eſt aliquis hæres inſtitutus, & etiam ſunt dati executores. Aut executores aliquid ex teſtamento percipiunt, & tunc non pœna iſtius §. plectuntur, ſed expreſſum in terminis noſtris habemus, qua pœna puniantur: & puniũtur priuatione eius, quod ex teſtamento perceperunt. tex. eſt in §. ſi quis autem pro redemptione. in Auth. de eccleſi. tit. colla. 9. & in illo tex. à contrario ſenſu probatur etiam primum membrum ſuprà factũ: nec licitum eſſet argu. maximè in caſu primo, quando nihil percipiunt ab hærede, & illis qui legatis, ſed fideicommiſſis grauari poſſunt ad iſtos executores: quia non eſt par ratio puniendi eos qui commodum non ſentiunt, ſi voluntati teſtatoris ad plenum non ſatisfaciunt, ſicut eſt puniendi eos, qui cõmodũ ſentiunt: arg. Auth. hoc amplius cum ſua materia. C. de fideicom. & eſſet argumentari in pœnalibus è minoritate rationis affirmatiuè: quod non valet, arg. c. odio de reg. iur. in 6. l. interpretatione. ff. de pœ. cum ſimilibus. Et vtroque caſu piç cauſæ prouiſum eſt executoribus ceſſantibus: quia epiſcopus, tanquam legitimus executor, ſuccedet, & voluntati teſtatoris ſatisfaciet: vt l. nulli. C. de epi. & cle. & d. §. ſi quis autem. ſuprà alleg. Et hæc opi. maiorem, ni fallor, ſapit veritatem, & æquitatem, Anto. Angel. Carcaſſ. Sard.

m • Dicas tu ſecundum communem ſententiam quòd fructus rei purè legatæ ſunt legatarij à die aditæ hæreditatis. l. Herennius l. prima. ff. de vſur. & l. ſi tibi homo. §. cum ſeruus. ff. de lega. j. ante verò aditam hæreditatẽ ſunt hæredis. Quod tamen limita, vt per dom. Alex. in d. §. cum ſeruus. Non obſt. l. fi. C. de vſu. & fruc. rei lega. quia ante litem conteſtatam tenetur hæres ad fructus perceptos à die aditæ hæreditatis, poſt litem conteſtatam ad fructus etiam, qui percipi poterant, tenetur. Et ita loquitur d. l. fin. & eſt Bartol. ſolu. in d. l. fin. Carcaſſona Sardus.

n Aduerte, quia & ſi eccleſia alias probationes haberet, dico confitendo reum poſſe primæ negationis pœnam euitare. Finge quòd actori, ſeu œconomo eccleſiæ petenti negaui me debere, & antè, quàm, me conuenirent, ſponte eos adiui, & cõfeſſus ſum: vtique dico me non teneri ad pœnam, quamuis contra confeſsionem meam probare poſſent. Et hoc probatur, in §. ſed furti infrà eo. ibi: in confitentem antè quàm iuſſu magiſtratuum, &c. Ergo datur facultas confitendi quouſque conueniatur. Et probatur hoc, quod poſsint euitare pœnam confitendo: nã vbicũque actio non eſt pœnalis ab origine, vt hic, in q. noſtra, admittitur pœnitentia, ſecundum Bart. in l. qui ea mente col. fi. ff. de fur. per l. j. §. dixerit aliquis. ff. de pub. Et ſolent dici ꝙ quando ius actoris non eſt factum deterius, admittitur purgatio moræ. l. & ſi poſt tres. ff. quis cau. Non ob. quòd pœna (vt inquiunt doctor.) committatur tam ex inficiatione quàm ex conuentione: quia dico (& attende, quia videtur ſubtile) ꝙ q̃n imponitur pœna inficiationis, ſemper concurrit etiã vocatio in ius de neceſsitate Exempli gratia, eccleſia petit à me cenſũ, & nego me debere: certè nõ compellet me eccleſia, ſeu eius œconomus propria authoritate, quia neceſſe habebit vocare me in ius, & probare debitum qđ ego nego, quia aliter, ſi nego me ei debere, non ſoluam, nec ipſe eccleſię adminiſtrator ſine magiſtratibus poterit iuridicè me ad ſolutionem vrgere. l. j. C. ne quis in ſua cauſa iudi. l. non eſt ſingulis. ff. de regul. iur. & probatur in d. §. ſed furti. Et ſic non datur præambula negatio, quin detur etiam vocatio in ius: & ſic ſi antè, quàm vocarer, confiterer, & ſoluerem, proculdubio inficiationis pœnam euitarẽ, vt ſuprà dixi: & facit text. in ratione iu, in l. electio. §. neque. ff. de noxal. committitur etiam pœna dupli ex vocatione in ius ſola, quando confiterer legatum, ſed malitioſè differrem ſolutionem: vt in hoc §. quem ita intelligo: & in d. §. ſed furti, infrà eo. Et hoc mihi verius videtur, ſubijciendo me tamen meliori iudicio. Anto. Angel. Carcaſſona Sardus.

o SI POSTEA] Sed quid ſi negans in cauſa principali, confiteatur in cauſa appellationis, an tunc gaudebit beneficio ſtatuti propter confeſsionem? vide Bal. in d. §. porro. alleg. hic per do. Iaſ. May. per gl. in l. ſi cũ exceptione. §. hæc. ff. quod met. cauſ. & in l. j. in princ. ff. de act. emp. pro quo vide Angel. Are. in ſuo tract. maleſi. ver. appellante. & ver. quid autem, ſi in iudicio quòd ſic. Sed an prædicta ſint vera, ſi ſtatutum dicat confitentes in prima cauſa vel in prima reſponſione gaudere beneficio remiſsionis pœnę: crederem quòd non, ſed pura.

p • Aduertas, quia commentum Iaſ. corruptè ſtat, & in primo capite diſtinctionis procedit prima opi. relata in gl. in ſecundo verò capite procedit opin. gloſſæ noſtræ. Carcaſſ. Sard.

q • Adde quòd ego vehementer dubito de iſtis deciſionibus, maximè de ſecunda, & credo quòd nunquam reſpectu rei, nec etiam reſpectu pœnæ luet in corpore ratione piæ cauſæ, ſeu eccleſię, argu. l. ſi quis in hoc genus. C. de epiſco. & cler. Et quid turpius dici, vel crudelius poſſet, quàm quod ad eccleſiæ petitionẽ, quę quicquid acquirit pauperibus parat. c. quoniam, 16. quæſt. j. & per totam illam quæſt. aliquis non habẽs in ære, lueret in corpore? Nec apud me pro expedito habetur, quod quamuis iure ciuili pateat hæc actio ad pœnam epiſcopi eccleſiæ, quod ideo eccleſia petere poſsit pœnam ſecundum iura canonica: quia eccleſia cum augmento non recipit quod de terrenis rebus amittit. c. fraternitas. 12. quæſt. 2. Carnaſſona Sardus.

r • Vide aliam gl. in l. Imperatores. in verbo, negotio. ff. de re iudic. Sardus.

ſ IN STATVTIS] Vide Felin. in cap. tranſlato. in 5. col. in ver. gl. fi. cum pluribus ſequentibus de conſti.

t NON EXTENDENDAE] An & quando pœnalis extenſio fieri debeat, vide do. Bartho. Socin. in conſi. 275. inci. in cauſa Io. ver. confirmatur iſta opin. circa med. in ſecunda parte. vbi etiam an extendatur de caſu ad caſum ex identitate rationis: & an ad perſonam, quæ non eſt talis propriè, nec eantæ qualitatis. ibidem in verſic. confirmantur prædicta circa med. verſic.

u • Aduerte quòd gl. noſtra poteſt optimè defendi ab impugnationibus Iaſ. nam gloſſ. in l. ſi quis ſeruu. C. de fur. loquitur in pœnalibus, & tamen extendit l. illam loquentem in ſeruo, vt habeat locum in filio. Sed dicas quod ibi non fit extenſio, niſi per aliam legem. per l. vt tantum. §. j. ff. de ſeru. corru. Et ita dicit gloſſ. in dict. l. quod verò. ff. de legibus, & Barto. in leg. Mar-

leg. Marcellus. ff. ad Treb. & idem eſt in cap. ſi poſt quam. de elec. lib. 6. nam extenſio de electione ad prouiſionem fit per dictam decretalem. & idem in c. de multa. de præbend. quia ſatis pœna cenſetur expreſſa in ſecũda parte, quia dictũ fuerat in primo arg. text. in §. capite tertio. Inſti. ad leg. Aquil. & ſic gl. in locis ſuprà allegatis loquuntur de extẽſione, quæ fit per aliã legem, non de extenſione hominis, prout loquitur gl. noſtra in hac q. Cogitabitis. Carcaſſona Sardus.

x • Inducas tu ſic illum text. res eccleſiæ ſunt priuilegiatæ vt alienari non poſsint, vt toto titulo de reb. eccleſiæ non alien. ſed pro redemptione captiuorum perdunt illud priuilegium vt d. l. ſancimus. ergo fauorabilior, & magis priuilegiata eſt cauſa redemptionis. Carcaſſona Sardus.

y • Adde quod ego in legato pro redimendis captiuis facto procliuior eſſem in opin. contra gl. per plura, quæ adduci poſſent. verùm quia de hac q. habemus tex. expreſſum in terminis, & miror quòd doctores non aduertant, non inſiſtã. Qua igitur pœna puniantur differentes ſolutionem legatorũ pro redimendis captiuis, decidit imperator in §. ſi quis autẽ pro redemptione. cum duobus §§. ſeq. in Auth. de eccleſ. tit. vbi ſi ille, qui ad talia legata ſine relicta tenetur, ſecundò admonitus ab antiſtite, nõ ſatisfacit, cadit ipſo iure ab omni cõmodo, quod à teſtatore perceperat, & totũ illud piæ cauſæ applicatur. Dic vt ibi, Antonius Ang. Carcaſſona Sardus.

z In l. j. Vbi vide eundem do. Iaſ. in princ.

a • Sed quæro quid ſi ſunt plura monaſteria monialiũ, prout extant Bononiæ, cui erit applicandum? Dic pauperiori: vt §. ſi quis in nomine, in Authen. de eccleſ. tit. licet Bononiæ in dubio applicaretur monaſterio corporis Chriſti. Carcaſſ. Sard.

b ET MENSIS] Vide do. Alex. de Imo. in conſi. 72. in 5. col. cum ſeq. in j. parte. & in conſi. 151. in 2. columna, in ſecunda parte. vbi ponit etiã quid de die: & quæ demonſtrationes in accuſatione poni debeant. & io conſi. 172. in 5. col. in ſecunda parte, vbi ponit de menſe vel die. Et etiã quid ſi pars non opponat. & ibi ponit etiam an qualitates delicti probari debeant & nunquid procedat accuſatio, ſi probetur delictũ, ſed nõ qualitas temporis appoſiti in libello: vide per eum in conſi. 73. in ſexta columna, in prima parte. & in conſi. 121. in 9. co. ea. parte. vbi ponit, quid ſi quis accuſatur de delicto cõmiſſo de nocte, & probatur de die.

c NECNON ET LOCVS] Sed quid ſi locus eſſet appoſitus indeterminatus, an ſuſtinetur libellus accuſatorius, ſi declarari poſsit? Vide do. Bartho. Soc. in conſi. 166. incip. viſo proc. ſſu. circa medium 7. colum. in ſecunda parte. quòd ſic.

d AD CONDEMNATIONEM] Adde Felin. in c. ſignificantibus, in 2. col. verſi intellige. poſt princ. de libel. obla. ꝙ ſi accuſator non poſuit in accuſatione maleficium fuiſſe commiſſum tempore punibili, non ſuſtentatur libellus, licet in actis de tempore conſtet.

e • Adde, ex quo hic opportunè dicendum occurrit, quòd cõmunis opin. in d. l. edita. eſt, ꝙ per ineptam libelli conceptionem, in criminibus nomen rei ipſo iure aboleatur, parte etiã nihil opponente: contrarium tamen ſemper mihi verius viſum fuit, ꝙ imò nomen rei non ipſo iure, ſed eo opponente aboleatur. Et videtur pro hac opinione text. in l. libellorum. §. fin. quem hic allegat Iaſ. & uidetur caſus in lege ſecunda. C. de abolitionibus. vbi ponitur forma abolitionis petendæ, quæ præſentibus partibus cauſa cognita competenti iudice poſtulari debet: ergo ſi poſtulat, nõ fit ipſo iure. leg. quæ ſub conditione §. fin. ff. de condi. inſtitu. ad idem bonus text. in l. prima. §. abſolutio. ff. ad S natuſconſul. Turpilia. & facit §. accuſationem. In eadem l. j. ibi qualiſcunque fuerit illata accuſatio, cognoſcẽtis authoritate aboleri debet. Et facit trita illa regula, ꝙ vbi agitur de fauore alicuius, parte petente fieri debet. leg. vniuerſa. iuncta gl. C. de precib. imper. offerend. Præterea pro iſta parte videtur caſus in l. accuſaturus. ff. de adul. vbi errans in inſcriptione, poteſt libellum emendare, ne cauſa criminis aboleatur: ergo ſi erretur in inſcriptione, non ipſo iure aboletur: quia ſi fieret ipſo iure, fruſtra emendationem requireret lex, ne nomen rei aboleatur, ſi iam abolitum eſſet. Et iſtud (ni fallor) vrget. Non obſtat tex. in d. l. libellorum. §. quod ſi libelli. Nam ille text. eſt intelligendus prout facit gloſſ. quæ ſubaudit, reo petente. Vel aliter dicere poſſumus conciliando huiuſmodi opiniones, quòd abolitio fiat ipſo iure ſi à parte opponatur de ineptitudine libelli, prout in ſimili dicimus de compenſatione, quæ fit ipſo iure parte tamen opponente: vt habetur in §. in bonæ fidei. infrà eodem. & in leg. ſi conſtat. C. de compenſatione. Et has duas concluſiones publicè diſputando tenui. Carcaſſona Sardus.

f CONTESTATAM] De quo vide latè per eundem ſuprà primo §. omnium. nu. 257. & quod ibidem diſi in apn.

g SCIENTER] Vide Felin. in rubr. de accu. in verſi. vtrũ in accuſatione.

h Glo. vide ſuprà eo. ſuper gl. in nu. 20.

i • Videas Philip. Dec. in l. edita. in 5. regula cumulationis. col. 14. C. de eden. Sardus.

k DEFENSIBILIBVS] Qualiter autem intelligatur ſtatutum prohibens portare arma, vide do. Vincen. palleo. in conſil. 56. quod eſt inter conſil. do. Alex. de Imol. in 4. parte.

l LAPIDES] Vide Fel. in c. quorundam. circa princ. ibi in gl. 2. in fin. de Iudæis & Saracenis.

m • Aduertas, quia ſi in hoc ſtatuto prohibente portare arma attẽdimus proprietatem vocabuli, doctores malè loquuntur, & comprehenduntur portantes arma defenſibilia. Probatur per gl. quam ipſi allegant in dict. cle. j. §. quia verò nõnulli. in verbo, arma, de ſtatu monacho. quæ dicit arma eſſe, quibus defendimur: tela, quibus impugnamus. ſi illa gl. prout ipſi aſſerunt, eſt vera: ergo ſequitur quòd portantes arma defenſibilia ex proprietate vocabuli comprehenduntur in ſtatuto. Probatur etiam per d. l. armorum. quæ ponitur in ti. de verborum ſignifi. cuius natura eſt. propriam vocabulorum ſignificationem deſignare. Et quòd comprehendantur, facit quia ſtatuta ſunt intelligenda ſecundum communem vſum loquẽdi. Bar. & dicto. in Rub. ff. de noui ope. nuntia. & in l. cũ de lanionis. §. aſinam. ff. de fun. inſtru. Sed communis uſus loquendi omnia appellat arma: ergo in hoc ſtatuto portantes arma defenſibilia comprehenduntur. Præterea probatur in ſtatutis capitur illa interpretatio, per quam minus læditur ius cõmune, & reducimur ad terminos iuris communis: cap. cum dilectus. extra de conſuetu. l. ſi unus. §. pactus. uerſiculo quod in ſpecie. ff. de pactis. cap. ab exordio. 35. diſtinct. Sed intelligẽdo hoc ſtatutum in armis defenſibilibus, & offenſibilibus, reducimur ad ius commune. ut §. penultimo. in Authen. de armis. & Bartolus in l. prima ff. ad legem Iuli. de ui publi. ergo ita eſt interpretandum. His tamen non obſtantibus attenta ratione ſtatuti, quæ ſemper attendi debet, ut per domiõſi meũ Marian. Socin. in Rubr. ff. ſoluto matrimonio. iſti portantes arma defenſibilia non comprehenduntur. Nam ratio ſtatuti eſt ut ceſſent rixæ, & maleficia non committantur; quæ ratio ceſſat in armis defenſibilibus: ceſſabit etiam diſpoſitio c. cum ceſſante. extra de appellatio. & facit in argumen. tex. in l. pen. §. ſi. ff. ad legem Iul. de ui pub. Ad contraria ſi cogitabis non erit difficilis admodum ſolutio. Carcaſſona Sardus.

n PANEM] Vide Felin. in d. c. ita quorundam. in princ. j. col. de Iudæ. & Saracenis.

o • Iſtud Bononiæ non ſeruatur: nam Scholares habentes licentiam portandi arma, tam in conuentu ſcholarium, quàm coram iudicibus illa portant. Sardus.

p RAPTORVM] Vide do. Alex. de Imol. in conſi. 103. in 4. col. in j. parte. ubi ponit pro quibus reb. detur actio ui bonorum rapto. & ibidẽ in 3. col. ad quid teneatur raptor. An excuſetur ſi dicatur feciſſe uoluntariè: uide per eum in conſil. j. in 7. 8. & 9. columna, in tertia parte.

q L. ſi quis in tantã. De intellectu huius legis uide do. Alex. de Imo. in d. conſi. 103. in 4. col. in prima part.

r IVRAMENTO TVO] Vide dom. Alexan. de Imol. in conſil. 103. in 5. column. in prima parte. ubi ponit quomodo, & quando ſtetur iuramento damnum paſsi contra raptores.

ſ LEGIS AQVILIAE] Actio legis Aquiliæ quando competat: uide domin. Maria. Socin. in conſil. 13. incip. proſequendo. in fin. conſil. in j. parte. ubi etiam de actione furti, & de actione ui bonorum raptorum. & do. Bartol. Soc. in conſil. 89. incip. in cauſa. uer. ſecundum probatur. cum uerſic. ſeq. ea. parte.

SVMMARIA §. QVAEDAM.

1 *Actio familiæ erciſ. ad quid competat. 4. 5.*
Actio communi diuidundo, ad quid competat. nu. 6.
2 *Continuatio paragraphi iſtius ad præcedentem.*
3 *Continuatio qualis debeat eſſe.*
4 *Verbum Adiudicare, ad quæ iudicia propriè pertinet.*
7 *Socij ſi aliquam rem ſimul emerint, an & quando in ea re eſſe dicuntur.*
8 *Iudicium communi diuidundo an ſi inter aliquos agitandum ſit, debeant & fructuarij neceſſariò vocari, vt iudicium valeat.*
9 *Diuiſio facta cũ proprietario nõ præiudicat vſufructuario.*
10 *Iudex quando poſſit vni parti, et nõ petenti, totã rẽ adiudicare, & in eum dominium alterius partis transferre.*
11 *Arbitrator an pro bono pacis de iure vnius partis alteri dare poſſit.*
12 *Actiones miſtæ quæ, & quare dicantur miſtæ. 14. cum ſequen.*
13 *Verbum Familia, quid importet.*
Verbum Erciſco, quid ſignificet.
19 *Actiones miſtæ, & actiones perſonales in rem ſcriptæ qualiter differant.*
20 *Actiones perſonales in rem ſcriptæ, an ſint continuò perſonales.*
21 *Actio ad exhibendum eſt perſonalis in rem ſcripta. 44.*
22 *Interdicta omnia dicuntur perſonalia in rem ſcripta. 45.*
23 *Actione finium regund. an agere poſſit, qui non poſſidet, licet ſit dominus.*
24 *Actio in rem, & actio in rem ſcripta qualiter differant.*
25 *Actio fami. erciſ. an quantum ad præſcriptionem attendatur quòd ſit perſonalis. 29.*
26 *Petitio hæreditatis licet ſit realis, tamen ſequitur naturam perſonalium.*
27 *Petitio hæreditatis non datur contra titulo poſſidentem.*
Præſcriptio longi temporis locum non habet, niſi titulus præcedat.
28 *Præſcriptio triginta an. ſine titulo currit.*
30 *Regula Quòd nemo inuitus cogatur in communione perſiſtere, an procedat. 31. 38.*
32 *Præſcriptionem, donec aliqui ſtant in communione, currere impoſſibile eſt.*
33 *Præſcriptio ad lites tollendas inducta eſt.*
34 *Communionis materia lites excitare ſolet.*
35 *Pacto an poſſit fieri quòd ſtetur in communione. 41.*
36 *Argumentum de pacto ad legem & ſtatutum, an procedat. 37.*
38 *Diuiſorio iudicio an qui triginta annis in communione ſteterunt, agere poſſint.*
39 *Actioni fini. regundorum, an præſcribatur.*
40 *Diuiſio an inter duos fratres facta præſumatur.*
42 *Actioni nondum natæ non præſcribitur.*
46 *Actio fami. erciſ. vt competat neceſſariò quid requiratur. 47. 48. 50.*
49 *Actio fami. erciſ. an ſi ſemel actum ſit, iterum agi poſſit.*
51 *Libellus in actione fami. erciſ. qualiter formandus ſit.*
52 *Actio communi diuidundo quibus competat, & in quib. & nu. ſeq.*
58 *Diuiſio in actio. commu. diui. quomodo & qualiter inter plures ſocios ſit facienda, & per quos. 62. 63. 65. 66. 67.*
59 *Iudex quomodo debet diuidere res communes, quæ commodè diuidi non poſſunt. 60. 61. & 64.*
67 *Dictum alicuius Sancti, veteris vel noui teſtamẽti authoritate munitum, præfertur conſtitutioni Papali & Imperatoris in deciſionibus cauſarum.*
68 *Maior quõ ſumatur qui in diuiſione partes facere debet.*
69 *Libellus in actione communi diuidũdo qualiter formetur.*
70 *Actio fi. re. an ſit datiua, vel natiua, & quid in ea veniat. 74. 75. 76. 79.*
71 *Actio finium regundorum an competat ratione ſolius proprietatis.*
73 *Remedia quæ pro finibus competant.*
78 *Agrimenſores an priùs iurare habeant legaliter menſurare. 79. 80.*
81 *Agrimenſor an de mala relatione teneatur. 82.*
83 *Ratio licet ſummata ſit, tamen iterum quòd computatio fiat, peti poteſt.*
84 *Libellus in actione fi. reg. qualiter formandus ſit.*

§. QVAEDAM.

ISTE §. habet notabilem materiam, videlicet tit. fa. erciſ. tit. communi diui. tit. finium regundo. Quæ materiæ multum benè examinantur per Ioan. Fab. hic, & etiam aliqualiter per Ange. de Aret. Sed ego eorum prolixitatem reducã ad bonas, & veras cõcluſiones, & attingã pro more meo ea duntaxat, quæ neceſſaria videbuntur: alia autem prætermittam.

Et ad euidentiã huius §. habetis vobis ꝓ neceſſaria euidẽtia prætermittere ea, quæ dixi vobis in euidentialibus. §. j. ſuprà eod. ad quem omninò recurratis. poteſtis etiam prætermittere ad euidentiam ea, quæ dicturus ſum in gl. ſecunda: vbi uidebitis quot modis in iure noſtro actiones appellentur miſtæ & quare iſtæ tres actiones, de quibus in hoc tex. dicantur miſtæ. quæ ideo ibi reſeruo, propterea quòd gl. ibidem ponit.

Iſte §. vſque ad §. omnes. communi diuiſione docto. & Nicol. & Ang. de Aret. diuiditur in tres partes principales. In prima ponitur dictum in genere, in quo ponitur nonum genus actionum miſtã cãm habens. In ſecunda illud declaratur in ſpecie per exempla in tribus actionibus hic poſitis in text. In tertia ponitur, quæ poſſunt eſſe partes iudicis in his tribus actionibus. Secũda ibi: qualis eſt fami. erciſ. Tertia ibi: in quibus tribus iudicijs. Illa ſecunda principalis poteſt ſubdiuidi in tres, quemadmodum tres actiones in ea declarantur. Primò actio fami. erciſ. Secundò actio cõmuni diui. Tertiò actio finium regun. partes de ſe patent. Secunda ibi: item communi diui. Tertia ibi: item finium regun.

1 † Actio fami. erciſ. competens cohæredib. pro hæreditate diuidenda, & actio communi diuidundo competens pro re communi diuidenda, & actio finium regundorum competẽs pro finibus imponendis, habent miſtã cauſam realiũ & perſonalium: hoc primò. & in iſtis tribus actionib. permittitur iudici, ſi ſibi æquum videatur, vni partiũ rem adiudicare in totum, & eũ uice uerſa alteri in pecunia cõdemnare. hoc dicit.

2 † Actio pro introitu figurationis caſus poteſtis hunc §. ad proximè præcedentem hoc modo continuare, ſecundum Io. Fab. & Nicol. hic: Vidimus ſuprà proximo §. de quibuſdam actionibus miſtis, ſcilicet, quæ ſunt rei perſecutoriæ, & pœnales ſimul, nunquid ſint aliæ actiones, quæ ſunt miſtę, ſeu quæ miſtam cauſam habeãt. Et reſpõdet Imperator quòd ſic, proſequendo tex. ut patet in litera. Iſtæ ẽt actiones, quæ hic ponũtur, ſunt miſtæ alio reſpectu, quàm illæ, de quibus in §. proximè præcedenti: ut patebit uobis ex his, quæ dicam infrà in gl. 2. in ſecunda parte principali. Et iſta eſt melior continuatio, q̃ ſit illa, quã ponit hic gl. j. & ſequit̃ ſimpliciter Dyn. hic, ut hic §. continuetur ad §. j. ſupr. eod. ubi dictum eſt, ꝙ actionum quædam ſunt in rem, quædam in perſonam: & ꝙ hic ponatur tertium membrum illius diuiſionis, ſcilicet, ꝙ quædam ſunt miſtæ, ſcilicet, quæ habent naturam realium, & perſonalium: † quia iſta continuatio eſt à remotis contra ſignificatum uocabuli cõtinuare, ut l. continuus. ff. de uerborũ oblig. & contra uulgatam l. 2. in uerbo, proximos, coniunctoſque titulos. ff. de ſtatu. homi. & contra ea, quæ dixi latiſsimè ſuper rubr.

rubr.hu us tituli:præcedens autem continuatio fit ad proxi-
ma,& immediatè præcedentia.Sed , quod fortius eſt,non eſt
verum , quòd hic ponat tertium membrum illius diuiſionis
poſitæ in d.§.j.ſup.eo.vt videbimus infr.in gl.j.
4 † In textu , ibi adiudicare . Iſtud uerbum propriè pertinet
ad iſta iudicia diuiſoria:vt inquit gloſ. uo. in l. ſed & ſi res.in
prin.in verbo Adiudicata.ff.de publi.
Notá primo ex hoc tex.quòd actio familiæ erciſcundæ cō-
petit pro hæreditate diuidenda:& ſic ad vniuerſalia diuiden
da:& competit inter cohæredes: vt hic , & l.j.& l.2.in princ.
ff.familiæ erciſcundæ.Addite quòd etiam competit interbo-
norum poſſeſſores,& inter hæredem,& eum , cui ex Trebel-
liano reſtituta eſt hæreditas,& inter alios honorarios ſucceſ
ſores,vt dixit Iuriſconſultus in l. ſed & ius rei. §. j.fami.erci-
5 ſcund. † Et an iſtis caſibus cōpetat vtilis vel directa: & an vni
vtilis,& alij directa:ibi habetis in gloſſ.fin.in verbo,locū ha-
bet.& ibidem per Flo.
6 † Secundò nota ꝙ actio cōi diuidundo competit pro diui-
dendo aliquid commune, ſiue etiam ſit commune ratione ve
ræ ſocietatis,ſiue non:quia in hoc nihil intereſt,vt inquit Iu-
riſconſultus in l.2.in princ.ff.communi diui.& textus in §.itē
ſi inter aliquos.ſuprà de obligat. quæ ex quaſi contractu.& l.
ſi actum.& in leg.quibus caſib.& l. pro ſoc. arbiter.§.j.ff.pro
ſoc.& tenet gl.hic in verbo,cōe.quam Aug.de Are.hic,& in-
aduertēter dicit tenere contrarium . Voluit fortè allegare gl.
quæ benè contrarium ſentit in d.§.item ſi inter aliquos.in gl.
j in primis verbis , quam pro contraria allegat Ioannes
Faber hic:& ibidem ipſe latiùs tangit . Et notate ꝙ in d.l.2.in
princ.ff. communi diui.eſt caſus notabilis,quem Bartolus ibi
7 dicit benè notandum , & tenendum menti, † ꝙ ſi emimus rē
ſimul,ꝙ in ea re dicemur eſſe ſocij. Ad idem eſt textus in leg.
cùm proponas vbi gl.j.& ibi Bartolus & Baldus.C.pro ſocio.
Quod limitauit multùm egregiè Rapha.Cuman. in leg.reos.
in prin.ff.de duobus reis . eſſe verum , ſi animo contrahendæ
ſocietatis ſimul emimus: aliàs ſecus, per textum valde not.in
leg.vt ſi pro ſocio actio.ff.pro ſocio. & præſumitur empta nō
animo contrahendæ ſocietatis , ſi in continenti poſt emptio-
nem diuidatur : vt leg.ſed Iulianus. §.proinde ſi acceperit.ff.
ad Macedonia.Ita ſingulariter dicit Cuma.vbi ſuprà.Aduerti
te etiam in hac materia communi diuidūdo, ad vnum, quod
ſi eſſet verum,eſſet benè ſingulare , quod ponit Nic.de Neap.
8 hic , in apoſtillatione text. † ſi inter aliquos agitandū ſit iſtud
iudicium communi diuidundo ſuper aliquibus rebus com-
munibus,quòd ad iſtud iudicium debent vſufructuarij illarū
rerum,ſi qui ſunt,neceſſariò vocari:aliàs iudicium non vale-
ret.Allegat de hoc textu leg.is , qui fundū.in fin.ff.de vſufruc.
leg.Et hoc dicit eſſe tenendum cordi.Sed ille tex.mihi nulla-
tenus probat hoc:imò potius contrariū. Benè verum eſt quod
9 ibi eſt caſus notabilis † ꝙ diuiſio facta cum proprietario non
b præiudicat vſufructuario [b]: quia,vt ibidem inquit Iuriſcōſul-
tus,non potuit arbiter aſſumptus in hoc iudicio cōi diuidun
do inter alios iudicando, alterius ius mutare . Vnde benè fa-
teor ꝙ ibi eſt caſus ꝙ ad hoc ut iudicium cōi diuidūdo agita
tum cum proprietario præiudicet vſufructuario, ꝙ neceſſe ſit
ipſum vſufructuarium ad ius vocari . Et iſte eſt proprius in-
tellectus legis illius.Sed ꝙ iudiciū ſimpliciter nō valeat, ſaltē
quantum ad ipſum proprietariū, iſtud ego credo eſſe falſum,
& contra mentem illius legis : & fortè ꝙ iſta fuit intētio Nic.
quamuis verba ſua omninò aliter, & contrarium velint.
10 † Vltimò notate quòd in iſtis tribus actionibus iudex po-
teſt ex ſuo officio vni partium, etiam non petenti,totam,& in
tegram rem adiudicare , & in eum transferre dominium alte
rius partis,dnmmodo ſubſit aliqua iuſta cauſa, puta difficul-
tas diinſionis rei : aliàs hoc facere non poſſet:ut hic,& §.ea-
dem,cum §.ſequenti.infrà de offic.iud. Pro hoc adducit An-
11 gelus hic ſimile , quod † videmus in arbitratore , qui pōt de
c iure vnius partis dare alteri c pro bono pacis , & concordiæ:
vt eſt gl.in l.ſed & ſi in ſeruum. §.ſi quis index.in verſi.inue ſe.
& leg.idē Pomponius ſcribit , ſi de meis. §.recepiſſe.in verb.
recepiſſe.ff.de arbi.& Bartolus plenè in leg.ſocietatem.§.ar-
bitrorum.ff.pro ſocio.& Canoniſtæ in cap. Quintauallis. ex-
tra de iureiur. Quod ſimile , iudicio meo,non bene congruit
ad propoſitum tex.noſtri:quia illud quod dictum eſt de arbi-
tratore,procedit in modico:aliàs reduceretur ad arbitriū bo
ni viri:vt inquit Bartolus in d.§.recepiſſe . & latius in dicto §.
arbitrorum.verſic.quæro vtrum poſſit renuntiari. & ſingula-
riter Bal.in leg.& in maioribus.C.de app.& in l.fin.in j.oppo.
C.de contrahend.empt.
12 † Gloſſ.j.in verbo,quædam.in fine.Dyn. hic ſimpliciter te-
net quòd verum ſit,quòd hic addatur tertium membrum di-
uiſioni poſitæ in §.j.ſuprà eodem . Cuius contrarium ego ibi
tenui,& firmaui ſuper gl.in verbo,ſumma.poſt Ioan.Fabr.&
Nicol.de Neap.ibi per multa media,quæ ibi videatis:firmāt
etiam communiter docto.hic:vt Iacob. But. & Bal.Ioan.Fab.
& Ang.de Aret.quia tex.iſte non dicit quòd ſint miſtæ , ſed ꝙ
habent miſtam cauſam . Præterea iſtud eſt optimum funda-
mentum Iacob.But.& Nico.hic,in j. oppoſi. extra gl.quòd in
hoc titulo tractatur de natura actionum quò ad ipſarum ori-
ginem : ſed impoſſibile eſt quòd aliqua actio origine ſit mi-
ſta,ſcilicet realis & perſonalis:quia ſic eſſet ſibijpſi contraria
in origine,& orirerur ex cauſis omninò diuerſis,& cōtrarijs,
quales ſunt reales,& perſonales, prout opportunè declaraui
in euidentialibus.§.j. ſuprà eodem. ergo impoſſibile eſt dice
re quòd ſit aliqua actio,quæ ſit miſta ſui origine.Et propterea
non poſſumus dicere quòd ſit hic tertium membrum diuiſio
nis poſitæ in §.j.ſuprà eod.quia earum aliquæ ſunt reales ſui
origine,aliquæ perſonales:ſed in origine nullæ miſtæ reperiū
tur:ergo non poſſumus dicere quòd hic ſit tertium membrū.
Tenendum eſt igitur quod iſtæ actiones ſui origine non ſint
miſtæ,imò perſonales:quod patet,quia oriuntur ex quaſi con
tractu:vt §.item ſi inter aliquas.& §.hæres quoque . ſuprà de
oblig.quæ ex quaſi contractu. ergo ſunt perſonales: vt in §.j.
iuncta gl.in verbo,quibuſdam modis,ſuprà eodem.Bene ve-
rum eſt quod conſyderato fine,& effectu, poſſunt dici miſtæ:
quia habent miſtum effectum realium , & perſonalium:vt eſt
text.in leg.j.ff.finium regun. quam ita debetis intelligere , &
declarabo ſtatim in gl.ſeq. Sed aduertite, quia Ang.de Aret.
hic poſt Iacob.But.tenet poſſe ſuſtineri gl.noſtram cum Dyn.
intelligendo iſto vltimo modo has actiones dici miſtas:quod
mihi nullatenus poſſibile videtur quod hic ſit tertium mem
brum,quomodocunque intelligatur, ad illam diuiſionem po
ſitam in d.§.j.per fundamentum proximè relatum: quia cum
earū aliquæ ſint reales in ſui origine , aliquæ perſonales: iſtæ
autem ſunt miſtæ in effectu tantum: quomodo ergo poteſt eſ
ſe tertium membrum diuiſionis?
Gloſſ.in uerb.fami.erciſcundæ . diuido in quatuor. In pri-
ma declarat etymologiam huius uocabuli,familiæ erciſcun-
dæ . In ſecunda pooit rationem quare iſta actio familiæ erci-
ſcundæ dicatur eſſe miſta . In tertia format unam quæſtionē,
& reſpondet.In quarta format aliam, & eodem modo reſpō
det.Secunda ibi:item ideo dicatur miſta.Tertia ibi:ſed quan-
to tempore.Quarta ibi:item quæro.
13 † In eadem gl.ibi:quia famil.pro hæreditate ponitur.dici-
te:ut leg.pronuntiatio.§.familiæ.ff.de uerbo.ſignifica.
In eadem glo.ibi:erciſco,id eſt, diuido. dicite ut l.ſi duas.
§.grammatici.in uerbo,Hæreſes.cum gl.ibi ſuper illo uerbo.
Hæreſes.ff.de excu.tut. Et ita etiam declarat etymologiā hu-
ius termini gl.in rub.ff.fam.erciſcund.
14 † In ead.gl.ibi:& ſuprà eo.§.ſic itaque . Tenetis rationem,
quare actio iſta familiæ erciſcundæ dicatur eſſe miſta. Et ean
dem rationem ponit glo.in l.j.in gl.j.magna. ff.finium regun.
Pro clara tamen intelligentia huius gl. & harum triū actio
nū debetis ſcire ex mente Dyn.Iacob.But. Ioan. Fab.& Ang.
15 hic,& etiam Nicol.hic,in prima quæſt. extra gl. † quod in iu
re noſtro actiones dicuntur miſtæ tribus modis.Primo modo
illæ,quæ ſunt perſecutoriæ rei,& pœnæ ſimul, & ſic quæ par-
tim ſunt rei perſecutoriæ , & partim pœnales : & hoc modo
non capitur hic , ſed in §.ex maleficijs , & ibi uidimus ſupra
proximè præcedenti.
16 † Secundo modo dicuntur actiones miſtæ illæ , in quibus
quilibet litigatorum eſt actor,& reus,& ſic in quib.nō diſcer
nit quis ſit actor & qs ſit reus : & hoc modo iſtæ actiones,de
quib.in hoc tex.pōt dici,miſtæ:ut l.iudiciū cōi diui.ff.finiū re
gū.& l.2.§.in familiæ.& l.inter cohær.§. q familiæ. ff.fam.er-
ciſ.& l.2.§.j.ff.cōmun.diui.& l.in trib.& l.ſeq.ff.d iud. Et hoc
modo et aliqua interdicta poſſunt dici miſta ; ut interdictum

Vti poſſidetis,& interdictum Vtrobi.§.penul.infrà de inter-
dict.& l.ſi duo.§.j.ff.vti poſſid.
17 † Tertio modo dicuntur actiones miſtę illę, quę dantur ad
reales, & perſonales præſtationes:& hoc modo propriè ac-
cipiuntur iſtæ tres actiones in hoc tex. Accedat bonus text.in
leg.item Labeo.§.familiæ.ff.fami.erciſ.hic allegatus in gl. Et
ad intelligentiam huius tertij modi, qui propriè ſpectat ad
tex.noſtrum,& ad declarandum id quod voluit gl. noſtra,de
betis habere in memoria id,quod declaraui vobis in euiden
tialibus.§.j.ſuprà eodem, & reaſſumunt Dynus & Ioannes
Fab.hic,quod per actiones reales petimus id, quod noſtrum
eſt,vel id,in quo ius habemus: & ſic natura realium propriè
eſt quòd per eas petamus illud,quod ad nos pertinet ratione
P dominij,vel quaſi,vel alterius iuris.
18 † Per actiones autem perſonales petimus id, quod ad nos
pertinet:& ſic id,quod nobis debetur:& ſic agimus ad id,qđ
non eſt noſtrum, ſed nobis debitum. Cùm ergo per has tres
actiones,quæ ponuntur in hoc textu, agatur ad vtrunque,nil
mirum ſi dicantur miſtam cauſam habere. Nã in iſtis trib.
actionibus reſpectu portionis meæ,dicuntur actiones reales:
quia per eas ago ad id,quod ad me pertinet iure dominij,vel
quaſi:reſpectu autem portionis cohęredis, ſunt actiones per
ſonales:& quia in hoc ago ad id,quod meum nõ eſt.§.ſic ita-
que.ſuprà eodem. Item reſpectu perſonalium pręſtat omnium,
puta fructuum,& redituum perceptorum,& impenſarum fa
ctarum:quæ omnia his actionibus petuntur, dicuntur etiam
actiones iſtæ eſſe perſonales, vt hic dicitur in textu,& aper-
tiùs in dict.l.item Labeo,§.familiæ. Et per iſta nunc apparet,
quare iſtæ tres actiones dicantur miſtam cauſam habere. Et
ita debuerat dicere glo.noſtra hic, & in d.l.j.i gl.j.magna.ff.
finium regun.quæ gl.ineptè loquuntur, cùm loquantur poſt
factam adiudicationem à iudice: quia imò etiam ante factã
adiudicationem dicuntur habere miſtam cauſam, vt proxi-
mè declaraui.& iſta eſt veritas.
19 † Quę autem differentia ſit inter iſtas actiones miſtas, &
actiones perſonales in rem ſcriptas: cùm & illę ſint perſona-
les origine, vt declaraui in euidentialibus. §.j. ſuprà eodem.
ſicut & iſtæ ſunt, vt dixi in gl.proximè præcedenti. Nicolaus
de Neap.hic.in ſecunda quęſtione extra gl.ex traditis per Dy
num in §.j.ſuprà eodem. Colligit hanc differentiam, quòd
iſtæ actiones miſtæ,quamuis ſint origine perſonales, habent
tamen effectum realium ex natura propria ipſarum actionũ:
20 † Actiones autem perſonales in rem ſcriptę non ſunt conti-
nuò perſonales, ſed ex quadam ęquitate:& ſic nõ ex propria
natura ipſarum actionum conceduntur contra quoſcunq; poſ
21 ſidentes. Iſta differentia mihi non placet. † Nam actio ad ex-
hibendum eſt perſonalis in rem ſcripta.l.3.§.eſt autem perſo
nalis hęc actio.& ibi gl.j.not.& magiſtra.ff.ad exhib. Et dici
tur perſonalis,quia naſcitur ex quaſi contractu: nam non na-
ſcitur ex maleficio vel quaſi:non ex contractu: ergo neceſſa-
riò ex quaſi contractu: ſuprà de obliga. quæ ex quaſi contra-
ctu.in prin.ergo penes quemcunque poſſeſſorem reperiatur
res,quam quis ſibi velit exhiberi,illum conueniet actione ad
exhibendum ex illo quaſi cõtractu:& ſic ſemper contra quẽ
cunque poſſeſſorem agitur ſemper ex natura ipſius actionis:
quia ſemper quilibet poſſeſſor in iſta actione ad exhibendũ
d tenetur ex quaſi contractu: d ergo falſum eſt præſuppoſitũ
Nicol.quòd actiones perſonales in rem ſcriptæ non dentur
contra quemcunque poſſeſſorem ex natura ipſarum actionũ,
ſed ſolum ex æquitate. Conſiderabam poſſe aſsignari diffe-
rentiam. Nam actiones perſonales in rem ſcriptę ſine dubio
in ſui origine ſunt perſonales: quia naſcuntur ex contractu,
vel quaſi. Verum quia ſemper concomitantur poſſeſſorem rei
prout actiones reales, iſtæ actiones dicuntur in rem ſcriptæ,
prout latius, & opportunius declaraui in euidentialibus.§.j.
ſuprà eodem: tunc ſi quando iſtæ perſonales in rem ſcriptę
dantur cõtra tertium poſſeſſorem,dicuntur per hoc aſſumere
naturam realiũ. Si ergo darentur contra principalem, qui te
32 neretur actione perſonali,tunc non dicerent̃ in rem:† vt cla-
rum eſt videre in omnibus interdictis,quę omnia ſunt perſo-
nalia in rem ſcripta.l.j.§.interdicta.ff.de interdict. Non ſic eſt
in his tribus actionibus, in quibus etiamſi agatur contra eũ,
qui tenetur ex quaſi contractu,nihilominus ẽt dicũtur reales,
ſeu habere naturã realiũ,prout ſuprà latè declaraui: ergo ap-
paret in hoc eſſe differentiam inter iſtas miſtas,& perſonales
in rẽ ſcriptas. Sed iſta differentia poſteà non placuit mihi,pro
pter actionẽ ad exhibendũ,quæ eſt perſonalis in rẽ ſcripta,iũ
cto fundamẽto,qđ ſuper ea feci ꝯ. Nicol.vñ ego credo ꝙ iſta
ſit vera differentia. Nã perſonales in rẽ ſcriptę cõcomitantur
quemcunque poſſeſſorẽ: & pp hoc dicuntur in rẽ ſcriptæ, vt
ſtatim dixi,& latius in euidẽtialibus.§.j. ſ.eodẽ. ſed iſtæ tres
actiones miſtæ nullatenus dici poſſunt iſto reſpectu habere
naturam realiũ: quia non cõcomitant̃ quẽcunque poſſeſſorẽ,
imò nõ dant̃ ꝯ.aliũ poſſeſſorẽ. Nã actio familiæ erciſcũdæ nõ
dat̃ niſi ſolùm inter ipſos cohæredes: vt dixi ſ.in j.not.huius
textus. Item actio cõi diuidundo non dat̃ niſi ſolũ inter eos,
qui habent rẽ cõem:vt leg.prima, in fine.ff.cõi diui. Itẽ actio
finiũ regundorum, non datur niſi ſolum inter eos, qui poſsi-
dent fundos vicinos,& quæſtionem habent de finibus, iuxta
l.j.ff.finium regundo.in tantum quòd dixit ſingulariter Bal-
dus in leg.tertia.C.finium regundo. vnum maximum verbũ
23 in hac materia,ſi † eſt verũ,ſ.ꝙ ille,qui non poſsidet quamuis
ſit dominus,non tñ põt agere iſta actione finium regundorũ
ratione ſolius proprietatis,ſeu dominij, niſi etiam poſsideat.
Motus argumen.illius l.3.quæ mihi nihil penitus probat: &
per textum in l.j.ff.famil.erciſcundæ. quæ lex probat mihi po
tius oppoſitũ,iuncta gl.in verbo, ipſo iure.cum legibus, quæ
allegant̃ in illa gl. Iſtæ ergo actiones miſtæ, de quibus in hoc
tex.nõ dicunt̃ habere naturã realiũ, eò ꝙ non cõcomitentur quẽ
cunque poſſeſſorem:quia iſtud non faciũt, vt ſ.dixi, ſed ſolũ
quia in eis petimus id,quod ad nos pertinet ratione dominij
vel quaſi,vt ſuprà latius declaraui: ergo clarè apparet quòd
in hoc multum differunt à perſonalibus in rem ſcriptis. Et cre
24 do ꝙ iſta ſit vera differentia. † Si autem vultis ſcire quæ ſit dif
ferentia inter actiones in rem ſcriptas,& actiones in rem ſim
pliciter: videatis Bartol.magiſtraliter loquentem poſt gl.in l.
ſi tertius.§.ſi quis prius.ff.de aqua plu.arcend. Et hæc differẽ-
tia colligitur ex his, quæ dixi vobis in euidentialibus. §.j.ſu-
prà eodem.prout etiam ibi dixi,& latè.
25 † In eadem gl.ibi:vt.C.eo.de anna.exceptio.l.j.§.j.Tenea-
tis ꝙ quamuis actio familiæ erciſcundæ ſit miſta, vel ſaltem
habeat naturam miſtam,ꝙ tñ quantum ad præſcriptionẽ at-
tenditur,ſit perſonalis: & quemadmodum in alijs perſonali-
bus non præſcribitur minori tempore triginta annorum: ita
etiam in iſta actione familiæ erciſcundæ non præſcribit̃ mi-
nori tpe triginta annorum. Simile dicit Ioann.Fab.hic,& ſe-
quitur Ang.de Aretio, quamuis de eo nullam faciat mentio-
26 nem. Videmus † in petitione hæreditatis, quæ licet ſit realis,
vt leg.ſed & ſi lege.§.petitio.& ibi Bar.ff.de petit.& hæred.&
leg.ſin autem.§.ſed & is.ff.de rei vend. & infrà videbimus in
gl.in verſic.confines. tamen quantum ad præſcriptionem ſe-
quitur naturam perſonalium:quia ei non præſcribitur longo
tempore decem vel viginti annorum,ſed tantùm triginta an-
norum:vt leg.hæreditatis.C.de petitione hæredit. Illud ſimi-
le de petitione hæreditatis nullo modo placet mihi ad pro-
poſitum noſtrũ,licet veriſsimũ ſit in ſe. Nã ꝙ petitio hæredi-
tatis ſit realis,fateor,vt prædixi: ſed ꝙ ei non præſcribatur lõ
go tempore decẽ vel viginti annorũ, ſed tantùm triginta an-
norũ,& ꝙ ratio ſit,eò quia ſequitur in hoc naturam perſona
lium,quãuis textus in d.l.hæreditatis.ſentiat iſtam rationem,
tamen alia eſt fundamentalior ratio,quam ponit gl.in d.l.hæ
reditatis.in glo.ſup verbo,Cõpellat.quam ibi ſequitur Bar.&
27 alij. Et eſt vna viua ratio, quæ poteſt oculotenus videri. † Nã
petitio hæreditatis non datur contra eum,qui titulo poſsidet
vt leg.regulariter.ff.de petit.hæred.ſed præſcriptio longi tem
poris non habet locum,niſi titulus præcedat: vt leg.nullo. C.
de rei vendic.& leg.Celſus, cum ſimil.ff.de vſucap. vnde nil
mirum ſi petitio hæreditatis ſpatio longi temporis tolli non
poteſt:& ſic ſi in ea præſcribendo requiritur præſcriptio tri-
ginta annorum:quia ſi aliquis haberet titulum, non poſſet cõ
ueniri petitione hęreditatis, vt prędixi:vnde tũc nõ eſſet opus
quærere de præſcriptione petitionis hæreditatis. Si autem nõ
haberet titulum, quo caſu benè conueniri poſsit petitione
hæreditatis: tunc quomodo poterit præſcribi longo tempo-
re decem vel viginti annorum, cum in ea requiratur titu-
28 lus,vt prędixi?ſ neceſſariò ergo requirit̃ pręſcriptio trigintæ
annorum

annorum, quæ currit ſine titulo. leg. ſicut. & leg. omnes. & l.
ſi quis emptionis. §. primo. C. de præſcriptio. triginta vel qua
draginta annorum. Sed iſta ratio ceſſat in caſu noſtro in actio
ne familiæ erciſcundæ, & ſimilibus: ergo iſtud ſimile non bo-
num, quamuis veriſsimum ſit in ſe, per dictam legem hære-
ditatis.
29 Redeundo tamen ad propoſitum glo. noſtræ † quòd actio-
ni familiæ erciſcundæ præſcribatur triginta annis, ex iſta con
cluſione ſequitur vnum corollariè, quod prima fronte vide-
tur multum mirabile, quod ſi ego ſteti in communione tecũ per
triginta annos, quòd non potero amplius agere contra te iu-
dicio diuiſorio vt diuidamus: & ſic ſi duo conſortes ſteterũt
per triginta annos in communione, non poterũt amplius in-
tentare iudicia diuiſoria, cùm illis ſit præſcriptũ. Et iſtud idẽ
firmat expreſsè glo. in d. l. prima. §. nemo. in verſic. communi
diuidundo. C. de anno. except. & ibi ſequitur Iacob. But. Bal.
& Ang. & ibi dicit Baldus ad hoc eſſe diligenter aduertendũ,
& eſſe bene notandum. Iſtud etiam tenet gl. quæ plenius hoc
tangit, quàm alibi, in leg. prima, in verbo, Cohæredibus. ff. fa
mil. erciſcun. Idem etiam tenet ſolennis gl. in leg. fin. & eſt gl.
30 vnica. C. communi diui. quæ dicit † quod regula quę habet quòd
e nemo inuitus cogitur in communione perſiſtere, [e]fallit ra-
tione temporis triginta annorum. & idem ſentit gl. in l. ſi non
ſortem. §. ſi centũ. in verſi. ad communionem. ff. de condi. in-
deb. Idem etiam tenet Raynut. de For. & Flo. in d. l. j. nemo.
Hoc idem etiam tenet ſubtilis Pet. de Bella Pert. in leg. quar-
ta. §. Cato. ff. de verborum obligat. Idem etiam tenet Rofred.
in libellis ſuis in tit. famili. erciſcundæ. Et hos duos refert Ni-
colaus de Neapoli hic in apoſtillatione tex. & etiam in quar-
ta quæſtione extra glo. Hanc eandem opinionem tenet etiam
Ioann. Fab. hic, & dicit quod eam tenent omnes doctores, & po-
ſtea ipſe reſpondet ad pleraque fundamenta, quæ poſſent in
contrarium adduci, vt hic per eum. Eandem etiam opin. tene
re videtur Nico. hic, in quarta quæſtione gl. Pro iſta parte ad-
ducuntur plura fundamenta, quæ inuenietis per docto. in ſu-
prà ſcriptis locis. Inter cætera adducitur illa lex j. §. nemo. &
ibi videtur caſus rotundus de hoc, vbi dicit Imperator, quòd
in actione familiæ erciſcundæ, communi diuidundo, & finiũ
regundorum, aut in alia quacunque perſonali actione nemo
audeat vitam longiorem triginta annorum interpretari. Ad
idem, quia ſicut præſcribitur potentiæ offerendi: vt leg. cùm
notiſsimi. §. eodem iure. C. de præſcrip. triginta annorum. in-
telligendo tamen ſanè, ſecundum quod ibi declarat Bar. ergo
eodem modo poterit præſcribi triginta annis huic potentiæ
petendi diuiſionem. Nec videatur vobis mirum quòd quis in
uitus detineatur in communione, ita quòd nequeat amplius
petere diuiſionem: quia reſpondebat gl. quam ſuprà allegaui
in lege prima. ff. famil. erciſcund. quamuis Ang. de Aretio hic
adſcribat iſtam ſolutionem Angel. in d. l. j. §. nemo. quia iſtud
etiam aliàs contigit quod quis inuitus in communione detinea-
tur, quòd nequeat diuiſionem petere, videlicet in caſu leg. fi-
nal. ff. de alien. iudic. mutandi cauſa fact. vbi eſt tex. quem ibi
dicit Bartolus ſingularem, & ſe neſcire alibi: & in caſu leg. ſi
31 pupillorũ. ff. de rebus eorum. Et plures caſus, in † quibus quis
inuitus in communione detinetur, enumerat gl. ſingu. & ma-
giſtra. in d. l. fin. C. communi diui.

Contrariam opin. contra gl. noſtras. & contra tot, & tantos
ſuprà ſcriptos patres, tenet Cyn. in d. l. prima. §. nemo. C. de
anna. exceptione. Et ibidem in terminis firmat expreſsè Bar
tolus, qui dicit communiter doctores iſtud tenere. Idem etiã
tenet Bar. in d. l. fin. C. communi diuid. Idem etiam tenet Bar-
tolus in leg. ſi non ſortem. §. ſi centũ. ff. de condict. indeb. iſtud
idem firmat Baldus ſibi contrarius, vbi iſtud latè examinat, &
concludit quod iſta eſt mera veritas in leg. final. in vltima colum
na. C. finium regun. & dicit quod iſta fuit opinio Roge. antiqui
gloſſatoris ita tenentis. Addite vos etiam Mar. & prout refe-
runt doctores ſuprà allegati. eandem opinionem tenet maxi-
mæ authoritatis Ioann. And. in addit. Speculato. in tit. de in-
dic. in quarta parte. in §. ſequitur. in addit. quę incipit ibi in §.
ad hoc. vbi refert antiquos, & finaliter tenet hanc partem.
Eandem opin. etiam tenuit Gul. de Cu. & Iacob. de Rauen. in
dict. leg. j. §. nemo. & idem Gul. in leg. j. & in leg. ſi non ſortè.
§. ſi centum. ff. de condi. indeb. prout refert Nicol. hic in apo-
ſtillatione text. in tertia quæſtione extra gloſſ. Iſtam eandem
partem ſecutus eſt etiam poſteà Flo. ſibi contrarius in leg. pri
ma, in princip. ff. famil. erciſcund. & ſequitur etiam Angel. de
Aretio hic. Et iſtam etiam ego teneo, propterea quòd videtur
mihi magis communis: quamuis credam quòd diſputan-
do contraria pars ſit ſuſtentabilior: quia pro iſta nihil addu-
citur, quod mihi multùm vrgeat: quamuis infinita fundamen
ta adducantur pro hac parte per Cynum in dicta leg. prima.
§. nemo. & ibidem etiam per Bartolum, & etiam per Baldum
in dicta leg. final. C. finium regun. & in alijs locis ſuprà allega-
32 tis. Inter cætera adducitur, † quia donec ſtamus in commu-
nione, & donec poſsidemus ſimul, certò vnus recognoſcit al
terum in ſocium: ergo impoſsibile eſt quòd currat præſcri-
ptio: vt leg. cùm notiſsimi. §. ſed ſi quis. & leg. malè agitur. C.
33 de præſcript. triginta vel quadraginta annorum. † Item quia
præſcriptio eſt inducta ad lites tollendas, & dirimendas: vt
leg. final. ff. pro ſocio. & leg. prima. ff. de vſucap. Modo ſi per
præſcriptionem induceretur perpetua communio, ita quod
ſi quis non poſſet petere diuiſionem: certè præſcriptio opera-
retur effectum contrarium: quia non eſſet lites tollere, imo
34 augere, † quas materia communionis ſolet excitare: vt in-
quit Iuriſconſultus in leg. cùm pater. §. dulciſsimis. ff. de lega
tis ſecundo. & in leg. ſi non ſortem. §. ſi centum. ff. de condi.
indeb. Præterea quando ſocij communiter poſsident, & com
muniter recipiunt reditus, & prouentus, hic nulla cadit ne-
gligentia, propter quam debeat ius diuiſionis tolli. quod fun
damentum eſt fragile. Præterea, ſola communio non parat
aduerſarium, niſi quis ſe faciat aduerſarium, contradicendo
diuiſioni: ergo non debet currere pręſcriptio niſi à tempore
contradictionis, quia in præſcribendis iuribus negatiuis non
currit præſcriptio, niſi a tempore contradictionis: argu. leg.
qui luminibus. cum gloſſ. ff. de ſerui. vrba. præd. & leg. j. ſecun
dum j. lectu. C. de ſerui. Vltimo pro hac parte adducitur fun
damentum, de quo Angel. facit maximum capitale. Nam cla-
35 rum eſt † quod pacto fieri non poteſt quod perpetuò ſtetur in com-
f munione: [f]ſecus ſi ad certum tempus limitatum [g]: vt eſt tex.
g not. in leg. in hoc iudicio. in §. ſi conueniat. & §. ſequenti. ff.
communi diui. & l. final. C. communi diui. Si ergo pacto fieri
36 non poteſt, ergo nec præſcriptione, † & ſic remedio legali:
cùm valeat argumentum à pacto ad legem, ſiue ſtatutum: vt
eſt gloſſ. melior cæteris. & ibi Bar. in rubr. C. de decre. decur.
lib. 10. & gloſſ. magna in fine, in l. non impoſsibile. & ibi Bar-
tolus. ff. de pact. & gloſſ. in l. nec ex prætorio. ff. de regulis iu-
ris. & gloſſ. in l. domini prædiorum. C. de agric. & cenſi. lib.
11. Sed de hoc eſt textus apertus, & melior, qui ſit in iure, &
miror quod non allegetur in communi in leg. fin. ad finem. &
ibi Bartolus & Baldus. C. de fideiuſſor, quem textum ad hoc
allegat gloſſ. à qua primùm didici in l. non ſolùm. §. morte. in
ver. hæredis. ff. de ope. no. nun. Bartol. latè in repe. l. omnes po
puli. in 3. quæſtione principali. ff. de iuſtit. & iu. Et iſtud funda
mentum fuit antiquorum, vt Cyn. in d. l. j. §. nemo. & Bald. in
dict. leg. final. C. finium regund. Tamen quia de eo Angelus
de Aretio facit tantum capitale, facile eſſet reſpondere, & re-
ſpondet gloſſa in dict. leg. j. in verbo, cohæredibus. ff. fa-
mi. erciſcundæ. Ad cuius ſolutionem ſe remittit Ioan. Fab.
qui etiam format iſtud argumentum, videlicet, quòd plus
operatur præſcriptio quam pactum. Tamen iſta ſolutio
non eſt ſufficiens, cùm aliud non allegetur. Et ideo ego
37 meliùs reſpondeo, † quòd illud argumentum à pacto ad
legem, vel ſtatutum, benè procedit affirmatiuè, ſed non
negatiuè prout arguit hic. Ita inquit Bartolus in leg. alia. §.
eleganter. in 2. column. ff. ſoluto matrimonio. Bene facit
leg. non eſt ſingulis. ff. de regulis iuris. & gloſſ. ſingu. in capi-
tul. cùm homo. 23. quæſtione, dicit quòd quamuis pacto ne-
queat fideiuſſor ſe obligare ad mortem pro alio, tamen le-
h ge, vel ſtatuto hoc bene poſſet induci. [h] Ergo negatiuè non
38 valet argumen. à pacto ad ſtatutum. † Quicquid ſit ſtabit ex
prædictis magis communis concluſio, quòd ſi duo conſor-
tes ſteterint in communione, etiam per triginta annos quòd
non petierint diuiſionem, quòd nihilo minus non præſcribi-
tur communioni, quò minùs poſsit peti diuiſio: & poſsint
intentari iudicia diuiſoria. Nec huic concluſioni obſtat
dict. leg. j. §. ad hæc. vbi videtur prima fronte text. apertus ad

oppoſitum : quia reſpondeo prout reſpondet Baldus in leg.
fin.C.finium regund. quòd ille textus procedit altero tãtùm
ex conſortibus poſsidenté : quia tunc ille,qui poſsideret , be
ne præſcriberet triginta annis contra alium non poſsidentẽ:
ſed vtroque poſsidente , prout in terminis noſtris præſuppo-
nitur,tunc eſſet ſecus:quia non curreret præſcriptio , vt ſuprà
conclu.Vel poſſetis dicere ad d.§.nemo.quòd currat præſcri
ptio triginta annorum.verum eſt , ſi ſit petita diuiſio , & ſic à
tempore diuiſionis.Quæ ſolutio diuinat & violat text.illum.
Ad aliud fundamentum patet ſolutio ex prædictis.

39 † i Quid autem ſit in actione finium regun. pone vos ha-
i buiſſe duos fundos vicinos , & terminos iſtorum fundorum
ſtetiſſe non turbatos per triginta annos : an ſi poſteà turben-
tur,poſsit actio finium regun.intentari, an verò ei dicat̃ præ-
ſcriptum illis trigiota auois.Dicite vt in præcedenti quæſtio
ne à qua pendet huius deciſio,quæ etiam habet minus dubij:
& ita in ſpecie determinat etiam Bald.in d.l.fin.C.ſi.regun.in
40 vltim.col.in verſic.extra quæritur, nos habemus,&c. † Quid
autem ſi eſſent duo fratres,vel duo conſortes , quorum vnuſ-
quiſque poſſediſſet partem ſuam pro diuiſo longo tempore,
ſcilicet decem annis,inter pręſentes,& viginti inter abſentes:
vel eorum vnus probaret ſe poſſediſſe aliguã rem,puta fun-
dum vt proprium pro parte ſua longo tempore , & quòd ſo-
lus ſubijt onera illius rei , ſolus etiam percipiendo cõmoda:
an ſi de diuiſione aliter non appareat , per hoc præſumatur
k facta diuiſio, k ſi alius cootradicat.Gl.ſolennis in l.ſi maior.
in gl.j.C.communi diui.quæ multùm commendatur per ſcri
bentes,vt per Bartolum : & Bal.ibi tenuit, ꝙ ſic.& de illa glo.
facit magnum feſtum,& maius,quàm fiat hodie , quo ſancti
Georgij ſolennia celebramus.Nico.hic in apoſtillatione tex.
& latiùs in quarta quæſtione extra gl.& illam gl.dicit notan
dam,& quòd alibi non reperitur in iure . De cuius gl.veritate
hic per eum poſt Rayne.de Forma.& Pet.de Bel.Pert.Videte
etiam per Rayn.Bar.Bal.& Salicet.poſt antiquos in d.l.ſi ma-
ior.& Bar.in quæſtione per eũ diſputata, quæ incipit . quædã
mulier habens amplum patrimoniũ.ad finem illius quæſtio-
nis.& Bar.& Bal.in leg.qui in aliena.in princ.ff. de acquiren.
hæred.& Bal.in leg.prima,in 7.quæſtio.C.qui admit.& Bal.in
leg.prima,in quinta col.C.de fideicom.& Angel.in l.fin.ff.de
vſucap.pro dote,& Anto.de But.in repet.cap. peruenit.extra
de cenſibus,in 10.aliàs.ı ı.charta.verſic. venio ad ſecundum
principale.& Bal.& in conſi.ſuo,incipiente, in Chriſti nomi-
ne amen.quędam puella,&c.vbi tenet quòd diuiſio pręſuma
tur facta ea decennali poſſeſsione habita pro diuiſo. Et dicit
l eſſe gl.ordinariam de hoc in d.l.ſi maior. l quãuis ſubijciat
quòd aliqui non intelligentes dicant contrariũ, vt ibi per eũ.

Quid autem , ſi ſint duo fratres, quorum unus poſt mortẽ
patris adminiſtrat vniuerſaliter omnia bona paterna , ſcien-
te,& patiente altero per longum tempus: vtrùm per hanc pa
tientiam excludatur alter frater, maximè vigore tacitæ renũ
ciationis,quia videtur tacitè renunciaſſe portioni ſuæ , ex quo
per tantum tempus ſtetit ꝙ illam non petijt . Videte Bal.not.
determinantem ꝙ non , in leg.licet.& ibidem Paul.de Caſtr.
C.de iure delibe.Et dum ſuprà dixi ,ꝙ nõ valet pactum,quòd
perpetuò.&c.intelligendo,pro eo ꝙ ſemper ſtetur in commu
nione,& ne vnquam fiat diuiſio:ſecus ſi ad certum tempus li
mitatum,per textum no.in l.in hoc iudicium.§.ſi conueniat.
cum ſequen. ff. communi diuidun. & in l. final. C. commu-
ni diuidund.

41 † Quid diceretis de caſu iſto,q̃ eſt quotidie de facto:ſi duo
fratres,vel duo ſocij,vel duo mercatores , aut artifices faciãt
inuicem pactum quòd non liceat diuidere pro tuto tempore
m vitæ eorum:an iſtud pactum valeat, m prædicta iura non ſuf-
ficienter decidèrent iſtum caſum, & fortè ꝙ nõ inuenietis in
ſpecie tactum.Memini , dum aliàs iſte caſus eueniſſet de fa-
cto in ciuitate Florentiæ,me vidiſſe conſultum per quendam
ſolenniſsimum virum , quòd etiam tale pactum non valeret:
& inter alia dicebat,quòd de hoc erat caſus legis in leg.nul-
la ſocietatis , paruula.iuncta leg.j.in princ.ff.pro ſocio . Hoc
modò dicitur in illa leg.paruula formaliter : Nulla ſocietatis
in æternum coitio eſt:& in d.l.prima, in principio exponitur.
In perpetuum,id eſt quoad viuunt . Ecce ergo quòd non va-
let ſocietas,quæ coitur in æternum,id eſt , quoad viuunt.Ego
credo quòd ſi ille pater diligentiùs inſpexiſſet illa duo iura.
& quod ibi dicunt gl.ꝙ ea non allegaſſet ad hoc. Illa enim iu
ra ſunt inuicem contraria.In lege enim prima dicitur , quòd
ſocietas poteſt coiri in perpetuum,id eſt,quoad viuunt:in le-
ge nulla.dicitur contrariũ. Gl.ibi benè reſpondet ꝙ ſocietas
benè poteſt in perpetuum coiri,id eſt quoad viuunt: ſed non
in ęternum,id eſt,ſine fine:ita ꝙ illa l.prima, in principio pro
bat mihi de directo contrarium.ſcilicet ꝙ imò valet tale pa-
ctũ,ꝙ tpe vitæ cõtrahentiũ nõ liceat diuidere . & credo iſtud
eſſe verius.Quod benè teneatis cordi pro maxima limitatio-
ne,& declaratione regulæ traditæ,in §.ſi conueniat.cum con
cor.ſuprà alleg.

Ad finem gl.idem tenent gl.in l.prima. in verbo, Cohære-
dibus.ff.familiæ erciſcundę.& in l.prima. §.ad hæc in verſic.
communi diuidundo.C.de anna.excepc. dicunt Ioan. Fab.&
Ange.de Aret.hic,& etiam Nico.hic,in tertia quæſtione glo.
ꝙ veritat,& effectus huius quæſtionis pendet ab his , quæ ſu-
prà dixi in præcedenti quæſtione gloſ.& ꝙ iſta eſt declaratio
42 præcedentis quæſtionis: quia ſi verum eſt † ꝙ hæc actio fami
liæ erciſcundæ non oriatur niſi ab eo tempore, quo volunt ip
ſi diuidere, & ſic à tempore,quo ſit prouocatio ad diuiſione,
certè quia actioni nondum natæ nunquam præſcribitur , in l.
cùm notiſsimi.§. in ijs.C. de præſcriptione triginta vel qua-
draginta annorum.certè ſequitur ꝙ antè quàm fiat prouoca
tio ad diuiſionem,ꝙ nunquam antè incipiat currere præſcri
ptio contra hanc actionem.Et ſic ſequitur quòd ſi duo conſor
tes mille annis ſtarent in communione , & nunquam fieret
prouocatio ad diuiſionem,ꝙ nunquam inciperet currere pręſcriptio contra iudicium diuiſorium.Si autem dicimus quòd
actio oriatur à tempore , quo inciderunt in communionem,
& ſic ꝙ actio ſit ſtatim nata , cùm ſint cohæredes. ergo præ-
ſcriptio inciperet currere ſtatim : & ſic etiam antè,quàm fiat
prouocatio ad diuiſionem.Ego dico quòd imò,etiam fatẽdo
quod actio ſtatim oriatur ex quaſi contractu, vt verum puto,
quod imò etiam non incipiat currere præſcriptio ante, q̃ fiat
prouocatio ad diuiſionem,per fundamenta,quæ ſuprà addu
cta ſunt in præcedenti quæſtione.ſi ea bene conſideretis.

Glo.in uerbo , commune,in fine benè dicit:& dicite prout
ſuprà dixi in textualibus in ſecund. nota. quamuis Angel.de
Aretio hic & ibi,eam reprehendat:& fortè quòd eam habuit
alio modo,q̃ ego habeo:quia in libro meo ſimpliciter dici-
tur,commune,ſine ſocietate,vel cum ſocietate , & nihil plus
dicit,niſi quòd iura allegat.

Gloſſ.in verbo,confines.diuiditur in tres.In prima quærit,
& ſoluit. In ſecunda addit ad tres actiones hic in textu poſi-
tas vnam aliam actionem . In tertia quærit de compluribus
actionibus,an ſint miſtæ,an verò reales.Secunda ibi:& adiun
ge his tribus actionibus.Tertia ibi:item quid de omnibus no
xalibus.Illa tertia principalis ſubdiuiditur in tres . In prima
facit quod dictum eſt.In ſecunda refert opinio.quorundam .
In tertia gl.decidit ponendo ſuam diuiſionem. Secunda ibi:
quidam dicunt eas anomalas. Tertia ibi : ſed dic omnes eſſe
perſonales .

In eadẽ gl.ibi:vt.ff.finiũ regund.leg.ſecunda,in prin.dicite
vt ibi per gloſſam in ver.ædificium.quæ pluribus alijs modis
dicit.& ibidem per Floria.

In eadem gloſſa ibi: leg.ſi bonæ fidei. §. primo dicite pro
nunc in hoc puncto,quem aliter non excutio,quod quamuis
43 Dyn.hic per multa media conetur oſtendere † quòd petitio
hæreditatis ſit miſta,vel ſaltem habeat effectum miſtum,rea-
liũ,ſ.& perſonalium, , & cum eo tranſeunt Ioann.Fab.& Ni-
col.de Neap.in ſexta quæſtione gl.Ego teneo tñ pro nunc id,
ꝙ ſimpliciter Iuriſcõſul.in d.l.ſed & ſi l.§.petitio.ff. de petit.
hæred.ꝙ petitio hæreditatis eſt realis: habet tñ quaſdam per
ſonales præſtationes, declarando prout ibi declarat Bart.qui
idẽ tenet.Et ꝙ petitio hæreditatis ſit realis , habetur etiã bo -
nus tex.in l.ſin autem.§.ſed & is.ff.de rei vendicatio. De quo
ẽt videatis Ang.de Aret.in §.ſed iſtæ.in quarta col.ĩ. eodem.
vbi etiam idem tenet , & reſpondet ad quædam motiua Bal.
tenetis contrarium in d.l.ſi bonæ fidei.§.j.

In eadem gl.ad finem dicit Dyn.quòd iſta gloſ. ponit ma-
gnas deciſiones:& poſteà dicit, quòd eſt mera veritas:& alij
oẽs ſequuntur hic,quòd,oẽs iſtæ actiones hic in gl.nominatæ
ſunt

ſunt ſine dublo perſonales originc,in rẽ tamen ſcriptæ: quod
declalare vt d xi in euidentialibus. §.primò,ſuprà eodem.Et
44 patet, † quia actio ad exhibendum quãuis ſit perſonalis ori-
gine,d.l.tertia.§.eſt autem perſonalis hæc actio.iuncto §.fin.
hic allegat.in gl.tamen eſt in rem ſcripta, vt ibi declarat glo.
prima,quæ eſt magiſtralis. Eodem modo dicimus in omni-
45 bus interdictis, † quòd omnia interdicta origine ſunt perſona-
lia in rem tamen ſcripta.leg.prima.§. interdicta. ff.de interd.
Extra gl.ad complementũ præſentis §.reſtat vltimò vt pro
more videamus formationem libellorum in tribus actioni-
bus in hoc tex.poſitis.Prius tamen quàm ad libellos,accedа-
mus,bonum erit videre ſuccinctè per viam concluſionum,&
per bonas remiſsiones ad aliqua fundamenta in vnaquaque
ex iſtis tribus actionibus in hoc textu poſitis. Et ſecundum or-
dinem tex.primò videamus in actione familiæ erciſcundæ,
46 in qua illud eſt potiſsimum fundamentum,quòd ad hoc† vt
competat iſta actio familiæ erciſcundæ,neceſſariò requiritur
quòd ſint cohæredes, prout ſuprà dixi in textualibus in j.not.
Et circa iſtud Ioann.Fabr.hic in quarta colum. ponit aliquas
quæſtiones,quas hic videatis per eum. Item requiritur quòd
iſte cohæres, qui vult intentare iudicium familiæ erciſcũdæ,
non negetur ab alio cohærede eſſe cohæres:aliàs excluderе-
tur per exceptionem ab hac actione, niſi poſsideat,& ſic niſi
ſit in poſſeſsione hæreditatis: quo caſu ſi poſsidet, quamuis
negetur cohęres, nihilo minus ſibi competit iſta actio. De
vtroque eſt caſus in leg.prima.ff. fami.erciſcund. & ibi videa
tis duas gl.& etiam Bar.& Flo.
Ne tamen erretis, aduertite,quòd quãdo cohæres non poſ
ſidet,& negatur cohęres,quamuis ſibi non cõpetat iſta actio
familiæ erciſcundæ,poteſt tamen agere alia actione ſibi cõ-
petenti,puta petitione hęreditatis, petendo quòd declaretur
cohæres: quo obtento, poterit poſtea condeſcendere ad iſtã
actionem familiæ erciſcundæ. Ita declarant gl. in d.l.prima.
ff.famil.erciſcundæ.Et in hoc dicit Ang.hic ſe vidiſſe multos
errare. Sic ergo actio iſta familiæ erciſcundæ non competit
cohæredi,niſi cohæres ſuus fateatur eum cohæredem, vel ſi
negatur cohæres,tamen poſsideat. Et ſi vultis ſcire fundamẽ
talem rationem huius concluſionis, videatis Bal.loquentem
tamen ſubtiliter in l.non epiſtolis.in 2.col.C.de probat.& ibi
etiam ponit Bald.quid ſi neuter cohæredum poſsideat, an ni
hilo minus competat hoc iudicium familiæ erciſcũdę: & ſic
an in hoc iudicio veniat res à neutro poſſeſſa. Et determinat
quòd ſic.Allegat l.ſed & ſi vſucapio.in prin.ff.famil.erciſcundæ.
& ibi iſta gl.not.in ver.ſubducit.quæ iſtud optimè elicit ex il-
lo text. & habet pro mirabili.
Prædicta procedũt,quando fuit oppoſitum ante litis con-
teſtationem quòd ille,qui intentat iſtud iudicium familiæ er-
ciſcundæ,nõ eſt cohæres,nec poſsidet:aliàs autem ſi nõ fuiſ-
ſet oppoſitum, benè teneret ipſum iudicium. Gloſſ. eſt mul-
tùm ſolennis,quã Bart.& ibi ſcribentes multùm mandat tene
ri menti.in leg.2.in glo.in verſic.reſtitui. C.communi diui.&
gl.in l.ſi mancipium.§.j.in gl.in verſi.actũ.ff.de euict.& Bart.
in l.j.ff.fami.erciſ.Bal.in leg.in familiæ. C.fami. erciſcund.Ac
cedãt quæ ego latè dixi in §.item ſi quis in fraudẽ.ſ.eod.in il
lo pũcto,an valeat iudiciũ cõtra poſſeſſores bonorũ,nõ facta
prius excuſsiõe principalis, ſi nõ fuit oppoſitũ de excuſsiõe.
47 † Iſta actio fami.erciſcũdæ ad quid competat,declarat Iu-
riſconſultus in leg.3.& in leg.quarta & quaſi per totum.ff.fa-
mil.erciſcun.Et an veniant fructus, habes tex.in §.ſi familiæ,
infrà de offic.iud.Certum autem eſt in iſta actione non veni-
re nomina debitorum.Et eſt ratio, quia in eis facta eſt diuiſio
pro portione hæreditatis.tex.habetis cum iſta ratione in leg.
ea quæ.& ibi Bar.& alij.C.fam. erciſcund. & in leg. hæredes.
n §.j.ff.famil.erciſcun.& gl.vnicã in l.bona.C. fami.erciſ. n Cir
48 ca hoc tangit Ioa.Fab.hic in 6.col.† nunquid in iſta actione
veniant iuriſdictiones,nunquid iura patronatus, nunquid ho
o magia,& nunquid feuda o :videatis hic per eum, & quę dicã
infra in actione ſequenti,ſcilicet communi diui.
An autem ſi ſemel actum ſit famil.erciſcun. poſsit iterum
agi pro rebus nõ diuiſis:videatis tex. gl.Bal.& Salic. in l.j.C.
fami.erciſcun. & Ioan. Fab.in 11.col. formantem circa hoc
aliquas quæſtiunculas.& ibidem in d.l.j.ponit etiã Bald.poſt
49 gl.Petr.& Cyn. † quæ ſit ratio diuerſitatis,quare petitio hære
di.poſsit pluries intentari, & non tamen iſta actio familiæ er
ciſcundæ,cùm tamen vtrunque iudicium ſit vniuerſale. dici-
te vt ibi per eum:quia iudiciũ famil.erciſcundæ eſt vniuerſa-
le ex parte vtriuſque: iudicium autem petitionis hæreditatis
quamuis ſit vniuerſale ex parte agentis,tamen ex parte con-
uenti poteſt eſſe particulare: vt ibi latiùs per eum, quem to-
tum ſimpliciter Ang.refert hic.
50 † An autem in hoc iudicio familiæ erciſcundæ veniat eui-
ctio.iſta eſt bona quæſtio,Pnia,ſi portio vni ex cohæredib⁹ aſ
ſignata,fuerit ab eo euicta: habetis textum in leg. ſi familiæ.
C.familiæ erciſcundæ.& ibi videatis ſolennẽ gloſſam.in ver-
ſiculo,pro parte.& ibi Bartolus & notabilius Baldus. videa-
tis etiam Bartolum in leg.qui Romæ.§.duo fratres. in vltima
quæſtione.& etiam vndecima quæſtione.ff.de verborum obli
gationibus.& Bal.in l.ſi fratres.C.commu.vtriuſque iudic.&
in c.j.in tit.Impe.Lotha.in vſibus feudo. & in capit.primo.§.
præterea ducatus.de prohib.feud.alie.per Federicum.
In hac autem actione familię erciſcundæ ex mente Angel.
hic,& plenius Ioann.Fab.hic,poteſtis ita formare libellum:
51 † Ago contra Titium, & dico quòd cùm à Sempronio pro
æquali portione fuerimus hæredes inſtituti, eius hæredes fui
mus æqualiter,& pro indiuiſo: eius res in hæreditate exiſtẽ-
tes æqualiter,& pro indiuiſo poſsidemus in præſentiarum ſi
ne in præſentia.Verùm cùm à dicto Titio pluries petierim,&
requiſierim diuiſionem dictę hæreditatis, ſeu rerum in ea exi
ſtentium,idem Titius dictam diuiſionem facere recuſauit,&
recuſat. Quare cùm nemo inuitus compellatur in commu-
nione perſiſtere,propterea quòd ſoleat lites,& controuerſias
excitare: peto per vos dictam diuiſionem fieri, & portiones,
prout vobis viſum fuerit,adiudicari.Eo tamen caſu, quo al-
ter cohæredum percepiſſet plures fructus aut plura emolu-
menta ex hæreditate, quàm ad eum pertinerent, illud etiam
eſſet libello petendũ de per ſe: & generaliter ſecundũ emer-
gentiam caſuũ deberet variari hic libellus. Circa quẽ recur-
ratis omninò ad Ioannem Fabr.hic latè diſputantem de eius
veritate,& circa eum plures quæſtiones formantem.
52 † Veniamus modò ad actionem communi diuidundo. Et
pro habendis aliquibus fundamentis in ea, ſciendũ eſt,quòd
regulariter ea omnia,quæ obſeruantur in iudicio familiæ er-
ciſcundæ, & quæ ſuprà proximè dixi, obſeruantur etiam in
iſta actione communi diuidun. text.eſt in leg.ſi quis putans.
§.penultim.& ibi gloſſa. in verſic. tractauimus. & ibi Flo.ff.
communi diuid.Sunt tamen aliquæ differẽtiæ inter eas, quas
ponit gl.in §.item ſi inter aliquos.in verſi.idem iuris.ſuprà de
obligat.ex quaſi contractu.& gl.in d.l.ſi quis putans.§.penult.
& in leg. alienationes. per illum text. ff.familię erciſcund.Et
circa hanc actionem communi diuidundo,videte multa,quę
ponit Flo.in rubr. ff.communi. diui. quæ habuit pro maiori
parte ab Azo.in Sum.illius tituli.C.communi diuid.quæ om-
nia formaliter refert Ang.hic.Et in iſtis locis inuenietis recol
lectos caſus, in quibus competit hæc actio, & in quibus nõ.
53 Vltra quos poſſet probabiliter dubitari, † nunquid perſonæ
eccleſiaſticę poſsint agere iſta actione communi diuidundo
pro rebus,quas eccleſia habet communes cũ alio.De quo vi-
de tex.& ibi gl.Bar.& oẽs in l.iubemus. la ſecunda, in princ.
54 C.de ſac.ſanct.eccl. † Et an competat canonico nomine præ
bendæ ſuæ contra canonicum, vel contra etiam alium:videa
tis Inno.& alios in cap.ex literis.extra de proba.
55 † Et nunquid in iſta actione dicemus prout dixi in ſuperio
ri, ſcilicet quòd non competat ei, qui non poſsidet,& nega-
tur ſocius. Concludunt Ioann. Fab. & Angel. hic, quòd
ſic. Allegat Ioann. Fab.text. in leg. fundi. ff. de excep. ti-
tul.generali. & gloſſ.in l. prima. ſuper ver. exceptionem. ff.
fami.erciſcundæ. Addo ego in terminis Bartol. idem firman-
tem in l.in prouinciali. §. primo iuxta princip.ff.de oper.no.
nuntia.
56 † Et an iſta actione communi diuidundo veniant iura:vi-
dete tex.in l.arbor.§ fin.& ibi Bart.ff.communi diui.& gloſſ.
& Bar.in d.l.in prouinciali.§.primo.
Et an iuriſdictio cõis pluribus, puta in vno caſtro, poſsit
venire in hoc iudicio communi diuidundo, ponit Bar.in l.ar
bor.§.fin.& Bart.in l.dum conſtet.§.fin.ff.de aqua quotid.&
æſti.& ibi etiam quid de iure colligendi pedagium.Accedat

quod not. Bartol. in l. inter tutores. ad fin. ff. de admi. tuto.
57 † Et an plures vaſalli poſsint agere inter ſe iſta actione cō
muni diuidundo pro re feudali, videatis text. in capit. omnes
filij. in princ. ſi de feud. fue. contro. inter do. & agna. & text. in
leg. communi diuidundo. & in princip. & ibi gloſſ. in verſi-
cul. confunderetur. in fin. ff. commu. diuidun. aliquid etiam
per Ioan. Fab. hic.
58 † Quomodo autē, & qualiter ſit fienda diuiſio in iſta actio
ne communi diuidundo inter plures ſocios, vel inter plures
conſortes, vel etiam in actione familiæ erciſcundæ, de qua
proximè vidimus inter plures cohæredes: & quis eorum de-
beat facere diuiſiones, ſiue partes, & quis eligere. Sunt non-
nulli, quos refert Ioann. Fab. hic, in vltima columna ad fi. qui
dicunt quod ille, qui prouocat, debet diuidere & prouoca-
tus eligere. Et ita dicit Io. Fab. obſeruari de facto in pluribus
terris. Et ſi eſſent plures prouocati, videretur, quòd minor eo-
p rum, tanquam infirmior conſilij, deberet eligere, p per tex. in
leg. ſecunda. C. de metat. & epidim. lib. 12. & in leg. prima.
C. de his, qui ſe defe. lib. 10. In contrarium faceret l. ſecunda.
C. quando & qui. quarta pars deb. lib. 10. & leg. ſancimus. §.
ne autem. C. de dona. Finaliter concludit Io. Fabr. in prædi-
ctis ſibi videri de iure dicendum ꝙ iudex ſit ille, qui debet fa
cere partes pro arbitrio æquitatis ſuæ, & pro eodem arbi-
trio poteſt ſingulis ſingula adiudicare iuxta text. in leg. ad of
ficium. C. communi diuid. & tex. in l. in iudicio. ff. fa. erc. & §
ſi familiæ erciſcundæ, cum duobus §§. ſeq. infrà de offi. iudi.
59 † Et quomodo debet iudex diuidere res communes, puta
fundos, & ſimilia, declarat magiſtraliter text. in l. prima. C.
communi diuid. & ibi Bart. & melius Bal. in primo not. quia
ſi res non poſſunt commodè diuidi, quia diuidendo fieret in
iuria vni ex conſortibus, tunc debet deueniri ad licitationem
& illi adiudicari in totum, qui plus pretij offert conſorti, vt
ibi, & l. ad officium. in verſi. fin. C. communi diuid. Si autem
res poteſt commodè diuidi ſine cuiuſquam iniuria, tunc non
eſt deueniēdum ad licitationem, ſed debet res diuidi. & por
tio cum ſuis finibus, & ſignis vnicuique adiudicari, dicta l.
prima. C. communi diui. Dicebat tamen ſingu. Bal. ſecundum
quod credo eſſe eius mentem in l. ſancimus. in prin. in vltim.
colum. C. de do. ꝙ ſi eſſent duo habentes rem communem,
puta aliquod hoſpitium, & illa res non poſsit commodè di-
uidi, quo caſu deueniendum eſt ad licitationem, vt prædixi, ꝙ
ſi in licitatione ſunt pares, quia neuter offert maius pretium
altero ꝙ hoc caſu ille debet præferri, qui habet maiorem par
q tem q in illa re, eò, quia aliquid debet operari maior pars, cū
plus iuris dicatur habere. Eſt tamen uerum ꝙ Bal. iſtud aper
tè non dicit, ſed multùm bene probat text. ille in prin. in §. ne
autem. in verſic. ampliorem ſummam. & ibi no. gl. in verſic.
ampliorem. benè facit l. ſi. in prin. in ver. fortunam. & ibi Bal.
C. commu. de leg. Subdit etiam magiſtraliter Bal. in dict. l. ſan
cimus. in vlti. col. videlicet quòd res diceretur non poſſe com
modè diuidi, quando non poteſt ſine deterioratione diuidi.
Verum eſt quòd text. in l. j. C. communi diui. aliter dicit, vide
licet quòd tunc res dicatur non poſſe commodè diuidi, quan
do diuiſio ſit ad iniuriam alterius ex conſortibus.
60 † Item aduertite in proximè dictis quòd eo caſu, quò ad li-
citationem deueniendum eſt, quod etiam tertius penitus ex-
traneus poteſt in hac licitatione admitti, ex cauſa tamen, ſe-
cundum quod declarat text. in d. l. ad officium. uerſic. fin. C.
communi. diui. & ibidem Bal. circa medium j. col. Et an eo ca
ſu, quo iſte tertius admitteretur ad licitationem, an ſi in lici-
tatione offerret maius pretium, quam res valeat, an exclude-
ret conſortem, quia vult tantum offerre, quantum res valet.
Iſta eſt bona quæſtio: videatis Bald. illud diſputantem non
in ſpecie in his terminis, ſed bene in terminis omnino ſimi-
libus, in l. ſecunda, in vltim. q. C. de reſcind. vend. & ibi per
multa fundamenta concludit quòd ille tertius admitteretur,
conſorte excluſo. Idem etiam tenet Salic. in l. dudum. C. de
contrahend. empt. Contrarium in terminis noſtris proprijs
tenuit ipſe Bal. in d. l. ad officium. vbi formaliter dicit quòd ſi
conſors offert pretium condignum, & ſic pretium æquum, &
iuſtum, quòd non attenderetur extraneus licitator, qui eſſet
magis animoſus, & offerret maius pretiū, q̄ res valet. Et hoc
dicit innuere tex. illum in dict. l. ad officium. quem dicit ali-
bi non reperiri in iure. De quo etiam videte Angel. & Imo. in
r l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verborum oblig.[r]
61 † An autē tertius licitator ſuo arbitrio comparens, & non
ſubmiſſus ab alio conſorte, debeat admitti ad licitandum, &
ad plus offerendum, citra tamen fines iuſti pretij, ne reincida
mus in quæſtionem præcedentem: & an ſi iſte tertius obtule-
rit ſe nomine alterius conſortis in licitatione, poſsit poſteà il-
le ratum habere: & an iſtud ius offerendi, quod habet cōſors
in licitatione, poſsit alij extraneo cedere: de his omnibus vi-
deatis Bal. poſt Guil. de Cu. in d. l. ad officium. & Ludo. Rom.
in l. j. §. vſufructuarius. in recollectis antiquis, & ibidem Paul.
de Caſt. ff. de ope. no. nun.
Pro habenda tamen apertius veritate ſuprà ſcriptorum, &
pro eorum clariori intelligentia, videlicet quis debeat diuide
62 re, & quis eligere, † quæro de quæſtione tota die contingen
te, maximè, vt inquit Ang. hic, apud mæchanicos. Pone quòd
ſint plures fratres, qui volunt venire ad diuiſionem, an ſit ve-
rum quòd frater maior teneatur diuiſionem facere, ſiue diui
dere, & minor eligere. Et quia eſt articulus quotidianus, intē
do illum pleno ſtylo attingere. Prima fronte videretur dicen
f dum quòd ſic, f per tex. l. prima, C. de his, qui ſe defe. lib. 10.
ibi: habitura priuilegiū, vt prior eligat optionem. ibi eſt text.
63 † quòd in diuiſione fienda inter fiſcum, & mulierem, mulier
habet priuilegium eligendi. & per illum tex. dicit ibi Bar. di-
cere vulgares, quòd maior debet dare optionem minori. Et
ad hoc no. ſimpliciter text. illum Nicol. de Neapo. ibi. Ad idē
facit l. ſecūda, in princip. C. de metatis & epidem. lib. 12. Bar.
& Bald. in d. l. j. C. de his, qui ſe defe. lib. 10. firmant, quòd ſit
falſum dicere quòd maior debeat dare optionem minori, ni
ſi in caſibus, in quibus hoc in priuilegium conceditur expreſ
sè à iure: vt ibi, & in d. l. 2. ſed debet diuiſio expediri officio iu
dicis: vt §. ſi familiæ. & ſeq. infrà de offici. iud. Et pro hac opi.
benè facit text. in l. 2. in princip. C. quando & qui. quar. pars
debe. libro 10. in pleriſque verbis, maximè ibi, electio ex ſor-
tis fœlicitate continget. Et ibi Bar. nota. illum tex. ad hoc quòd
64 † facta diuiſione à iudice inter fratres, tunc cuius ſit electio,
poteſt iudex in ſorte ponere. Hanc opin. firmat Bal. in l. ſi ma-
ior in j. not. C. communi diui. vbi per illum tex. no. æqualitatē
in diuiſione eſſe ſeruandam per omnia, licet fratres ſint ſexo,
& ætate diſpares. Vnde, ſecundum eum, licet ſit conſuetudo
quòd frater maior debeat partes facere, & minor eligere, vt
refert ſecundum eum, Auguſtinus in lib. de ciui. Dei, tamē de
iure non debet inter eos eſſe prælatio diuidendi, vel optandi
ſed in omnibus debet inter eos ſeruari æqualitas: vt ibi in illo
text. Et ſic debet optio contingere ſortis aut brabij fœlicitate:
non autem prærogatiua perſonæ vel ætatis: prout dicit eſſe
tex. in leg. ſecunda, in prin. C. quando, & qui. quart. pars deb.
libro 10. Et eandem etiam opin. tenet ipſe Bal. in. l. j. in j. co-
lumna. C. de pac. vbi formaliter dicit quòd quando fratres
diuidunt hæreditatem paternam, quòd non prælatione, ſed
ſortis fœlicitate contingit optio portionis: dict. leg. 2. C. quan-
do, & qui. quar. pars debe. lib. 10. Idem etiam tenet Bald. in l.
iubemus. la 2. in princ. C. de ſacroſan. eccle. Idem etiam te-
net Ang. in l. ſi. C. communia de leg. Idem etiam tenet Imol. in
l. ſi ſuus quoque. in prin in vltim. colum. ff. de hæred. inſti. Idē
etiam tenet Flor. de iure, circunſcripta conſuetudine, in l. ar-
bitrium. ff. fa. erciſ. Idem etiam firmat Angel. de Aret. hic, in
trac. ſuo malefi. in ver. dandis. & ſoluendis gn̄alis camerario.
Contrariam tamen opin. ſcilicet quòd imò de iure frater
maior teneatur diuidere, & minor eligere, firmauit Bal. ſibi cō
trarius in l. ſuus quoque. in princ. ff. de hære. inſti. Et idē Bald.
in d. l. ſecunda. C. quando, & qui. quar. pars debe. lib. 10. Hāc
eādē opin. firmauit Ray. de Forli. in dicta l. inter pupillos. ff.
de autho. tut. & Nic. d Neap. i d. l. 2. io prin. C. qn̄, & qui. quar.
pars debe. dicētes ꝙ vbi hrditas dēt diuidi inter hæredes, &
eſt contentio quis prius eligat ꝙ committitur ſortis iudicio.
65 † Fallet, niſi ſint plures fratres: quia tunc, ſecundum eos,
minores debent eligere, & maiores diuidere. Hanc opin. fir-
mant quaſi cōmuniter omnes Canoniſtæ, vt Hoſt. Ant. de But.
& Petr. de Ancha. in c. j. extra de paroch. & Abb. Pan. & ſolen
nis doctor do. Ioann. de Ana. in c. qualiter, & quando. il. 2. ex-
tra de accu. Pro iſta opin. adducit fortè tex. in cap. j. extra de
paroch. vbi dicit text. ita vt ille diuidat, qui amplius tpis in
epiſcopa-

epiſcopatu habet,& minor eligat. Pro hac parte faceret etiã
aliquid illud,quod dicit Bar.in l.ſenatus.§.ſenatus.ad fi. ff.de
66 iur.fiſci.vbi no.ex illo text.† quando fiſcus habet rem cõmu-
nem cum aliquo priuato,quam vult cum eo diuidere,quòd fi
ſcus debet facere partes,& dare electionem priuato. Et hæc
pars,videlicet quòd de iure maior teneatur facere partem mi
nori,probatur etiam multùm bona ratione:nã babemus au-
thoritatem ueteris teſtamenti, ꝙ Abraham frater maior fecit
partes,& Lot frater minor elegit:vt inquit Aug.in lib.de ciui.
Dei,relatus à Bal.in dict.l.ſi maior.C.communi diui. Et dicit
dnus Ambroſius patron⁹ meus in libello, cui Abrahã titulus
eſt,formaliter hoc modo:Cuiuſmodi diuiſio debet eſſe, pa-
triarcha Abraham edocet:Firmior diuidat, infirmior eligat,
ne habeat quòd queratur, electioni ſuæ non poterit calũnia-
ri:non accidet occaſio reſiliendi,cui datur eligẽdi optio; nec
diuiſor grauatur.Nam quò prudentior, eò cautior, ut nec in
diuiſione circunſcribatur,nec in electione fraudetur. Tũc ſic
ſtantibus ſuis anthoritatibus horum ſanctorum patrum, ſuc
cedit illa glo.cano. ſingularis multùm in capitul. de libellis.
67 20.diſtinct. quæ ſingu. dicit † dictum alicuius ſancti munitũ
t authoritate veteris t uel noui Teſlamenti, præfertur conſtitu
tioni Papali,& Imperatoris in deciſionibus cauſarum. Secus
ſi non eſſet munitum anthoritate legis diuinæ: quia tunc deci
ſio, ſeu conſtitutio papalis præfertur dicto cuiuſlibet Sancti:
quia Papæ,& non Sanctis fuit data poteſtas legis condendæ.
cap.propoſuit.extra de conceſ. præben. Accedat bonus text.
& ibi Archi.in c.de quibus.20.diſt.& gl.in c.ſi.§.is,itaq;.6.di
ſtin.& quod no.glo.ſecunda,in cap.fin. extra de cõſue. & ibi
per doct.maximè per Imo.in 3.col.& per Ioan.And. in c.cer-
tificari extra de ſepul.et quod dixit glo. apud Legiſtas reputa
ta ſing.in §.cogitatio.in uerſi. eloquiorum. per illum text. in
Authentic.vt iudic.ſine quoquo ſuffra.quam not.Bald.in Au-
thentic.ad hæc.2.colum.C.de vſur. ergo ſequitur in propoſi-
to noſtro quòd dicta illorum Sanctorum fulcita anthoritate
veteris Teſtamenti, nedum ſunt ſeruanda pro leg. in deciſio-
nib.cauſarum,ut dicunt glo.præallega.maximè gloſ. in dicto
§.cogitatio.et Ioan.And.in dict.cap.certificari.imò etiam eſ-
ſent præferenda cuicunque conſtitutioni Papali, vel Impera-
toris,ſi qua fuiſſet,quæ contrarium diſpoſuiſſet.Et hanc ratio
nem in propoſito noſtro adduxit in medium multùm elegan
ter Abb.Panormita.in dict. capitul.qualiter, et quando. il 2.
extra de accu.

Quid tenendum in hoc articulo? Canoniſtæ (ut vidiſtis) te
nent quòd de iure frater maior teneatur facere partem mino
ri.Legiſtæ autem magis communiter firmãt oppoſitum. Sed
certe contra Legiſtas multum ſtringit text.in dicto c. j. extra
de paroch.multùm etiam ſtringit ratio prædicta. Tamen ad
d.c.j.conantur Legiſtæ reſpondere:in ſpecie Ange.hic,quòd
ibi loquatur in bonis eccleſiaſticis,non in bonis laicorũ,vel
quòd ibi ſit ſpeciale fauore eccleſiæ tam reſpectu eligẽtis: qa
præſumitur ꝙ epiſcopus iunior magis ſuperuiuet: et ſic plus
conſeruabit res eccleſiæ:et etiã reſpectu diuidentis:quia cùm
ſit antiquior dignitate,præſumitur habere maiorem notitiã,
quàm iunior:ergo melius ſciet diuidere. Tamen in ueritate,
prout etiam dicebat ille ſolemnis pater do.Io.de Ana.in dict.
capit.qualiter, et quando. il 2. nulla dictarum ſolutionum eſt
bona:et ideo ego credo poſſe teneri cum Canoniſtis, et ita eſ
ſe tenendum, ꝙ de iure frater maior teneatur facere partes,
et minor eligere. cum pro opin. Legiſtarũ nullibi reperiatur
clara deciſio:et Canoniſtæ habent tex.apertum in dict. capit.
primo.ergo eſt ei ſtandum in foro ciuili:vt in gloſſ. in c.licet
ex ſuſcepto.in verſicul.uacante. extra de foro competenti. et
gloſſ.in cap.per uenerabilem.extra qui fil.ſint legi. et in capi.
Raynutius.extra de teſta.

u Et per iſta ſit expeditus præſens articulus,u* circa quem il-
lud vltimo loco ſemper diligentiſſime notabitis, quod ſignã
ter dicunt Canoni.Hoſt.Anto.de Butrig.et Pet.de Anch. in c.
68 j. extra de paro. † ꝙ maior in propoſito noſtro ſumitur pro
x illo, qui maiori tempore gubernauit bona: x et hoc multùm
bene probat tex. ille. Quod uerbum teneatis bene cordi ad
ſuprà dicta et maxime quando uigeret conſuetudo quòd ma
ior teneretur facere partes,et minor eligere.licet etiam, ut ſu
prà concluſi,putem hoc eſſe de iure.

69 † In hac autem actione communi diuidundo formã libel-
li nõ pono:quia habetis eam notabiliter per Bar.in d.l.ad offi
cium.& ibi per Bal.C.com.diui.ad eos recurratis.& ſequitur
Ange.hic,qui formam eorum in ſpecie ponit ad fruſtratoriã
membranarum occupationem.Videatis etiam Bald.in l.pri-
ma,per illum tex.in eod.tit.C.communi diui.& reliquas quę
ſtiunculas circa hunc libellum per Ioan.Fab.hic.

Accedamus vltimò ad actionem finium regundorum: cu-
ius materiã ita prolixè examinat per multas quæſtiones Ioã.
Fab.hic, adeò ꝙ nullibi in iure reperietis hanc materiam ita
plenè examinatam ad magnam.partẽ. In qua materia videa-
tis no.tex.Canon.in c.ex literis.extra de proba. & ibi ſolennẽ
gloſſ. in verſicul.duorum, & ibidem per docto. maximè per
Anto.de But.& Abb.Panor.

70 † Et an iſta actio finium regundorum ſit natiua,vel datiua,
habetis glo.contrarias.Nam glo.in l.prima,in glo.j.mag. ff.fi
ni.regun.tenuit ꝙ ſit datiua,& idem tenet glo.2.in l.ſi. C.fini.
regun. Cõtrarium nota, quòd imò ſit natiua.Et quòd oriatur
ex quaſi contractu,tenuit glo.j.in verſi.intelligitur, in §. hæ-
res ſuprà de obli.quæ ex quaſi contractu, & hanc ſequitur Ia-
cob.Butrig.& Pet.de Bella Perti.& communiter Moderni, vt
refert Ioan.Fab.hic,& ſequitur etiam Angel.de Aret.hic,cir-
ca 22.aliàs 12.col.Idem tenet Nicol.de Neapo.in d.§.hæres.
Videatis hic Ioann.Fab. arguentem ad partes, & poſteà di-
ſtinguendo ſaluantem omnes ſupra ſcriptas glo. Videatis e-
tiam Bald.latè diſtinguentem.& ſaluantem ſuprà ſcriptas gl.
in leg.final.C.fini. regun. qui Bald. concordat cum his, quæ
vult Ioann.Fabr. hic,ſcilicet ꝙ iſta actio finium regundorum
oriatur ex varijs figuris cauſarum: & effectualiter vtitur ferè
eadem diſtinctione.

71 † An autem iſta actio finium regundorum competat ratio-
ne ſolius proprietatis, & ſic an poſſit agere iſta actione finiũ
regundorum ille,qui non poſſidet:ſi eſt dominus, dixi ſuprà
ſuper glo.& in ver.familiæ erciſcund. in ſecunda parte prin-
cipali huius gloſſ.

72 † An autem ille,qui intentat iſtud iudiciũ finium regundo-
rum,habeat neceſſe dicere in libello ſe eſſe dominum,& po-
ſteà dominium probare:videatis tex.in l.tertia.C. fini. regun.
cuius intellectum videatis latè ruminatum, & diſputatũ per
Ioan.Fab.& etiam Ange.de Are.hic,& videatis etiam text.in
dict.cap.ex literis.extra de proba.

73 † Aduertite fundamentaliter ex mente Ioan.Fab.hic,quod
pro finibus competunt quatuor remedia.Primò actio finium
regundorũ,de qua hic.Secundò cõdictio ex l.ſi conſtiterit.C.
fini. regun. in caſu illius legis ſcilicet, quando poſt litẽ con-
teſtatam in hac actione finium regundorum, ante tamen ſen
tentiam,quis inuadit,& vſurpat rem propria authoritate: qa
punitur pœna illius legis.Tertiò competit accuſatio crimina
lis,& pœnalis in perſonam cõtra eos,qui remouent, & euel-
lunt terminos iam poſitos,iuxta leg.j.& s. & quaſi per totum
titu.ff.de termi.moto.Quartò eſt pœna legis Agrariæ,quæ eſt
quinquaginta aureorũ,ſi ad hoc agatur iuxta l.Agraria. ff. de
termi.moto.Et an hodie per illam pœnam legis Agrariæ,quę
eſt quinquaginta aureorum, ſit ſublata pœna corporalis ex-
traordinaria:videatis ibi glo.& Ioan.Fab.hic.Videatis etiam
tex.in l.prima.& ibi glo.j.& s.C.de accuſ. & ibi doctor. ma-
ximè Salicet.

74 † Quæ autem veniant in iſta actione finium regundorum:
certum eſt ꝙ venit diuiſio fundorum,& quòd termini,& cõ-
finia ponantur:vel ſi poſiti fuerint termini,& auulſi,quod re-
ponantur,iuxta l.in finalibus.& l.ſi irruptione. in princi. ff.fi-
nium regundo.Item veniunt damna,& ſumptus:iuxta l. quar
ta.§.poſt litem. ff. finium regundor: Et aduertite ꝙ ſi aliquis
haberet fundum communem cum aliquo, & haberet etiam
fundum proprium vicinum, quod non poteſt agere actione
finium regundorum,etiam vtili. textum habetis cum ratione
in l.4.§.ſi communem.ff.fini.regund.

75 † Qualis autem debeat eſſe forma iudicij, & procedendi
per iudicem in hac actione finium regundorum, & ſuper ea
ſententiandi:videatis l.tertiam & ibi glo.j.C. finium regund.
& idem Iacob.Butrig.Cyn.Barto.& no.Bal.& Salic.C.fini. re
gun.& illã ſolennẽ gl.in d.c.ex literis.in ver.duorũ. extra de
proba.& ibi per docto.maximè Abb.Panor.& per Ange.hic.

76 † Et

76 † Et nunquid in hac actione finium regundorum poſsit procedi ad ſententiã diffinitiuam lite non conteſtata: videte glo.in d.l.3.in glo.fi.in ver.quæſtio.& ibi Bart.& Bal.C. fi. reg & glo.in c.quoniam frequenter.in prin.in glo.j. extra vt lit.non conteſt.& etiam Bart.in Authen. ſi omnes. C. ſi vt ſe ab hęre.abſti.& Canoniſt.in c.fi.extra de offi.iud.

77 † Et an & quando iudex vult ire, vel mittere agrimenſorẽ, uel magiſtrum ad menſurandum, debeat ſtatuere talem terminum partibus, vt ſint tali die, & hora cũ talibus magiſtris, vel ſecum in illo loco: uideatis Bart. ſignanter decidentẽ ꝙ

y ſic, y* in l.qui bona.§.fi.in. j. col.ad finem. ff. de dam. infect. quia per partis præſentiam poſſet iudex uel agrimenſor aliter informari. Et propterea dicit ibi Bartol. & notate quòd ſemper de hoc facias fieri inſtrumentum, quando iudex eſſet in loco: aliàs poſſet proceſſum annullare.

78 † Aduertite etiam quòd agrimenſores, qui mittuntur ad

x menſurandos agros, debent pro forma priùs iurare x benè, & legaliter menſurare: aliàs non valeret ſua menſuratio ſecundum Bald.& Salicet.in l.hac edictali.§.is illud C. de ſecun. nupt.& Angel.hic

79 † Et an, & quando iudex cõmittit alicui quòd vadat, & mẽſuret illum agrum, & quòd poſteà referat: an pars debeat neceſſariò eſſe præſens in tali commiſsione: uideatis Bar.ſingu. decidentem quòd ſic.in leg.Theopompus.ante fi. ff.de dote præleg.quia poſſet opponere contra perſonã de ſuſpicione:

80 quamuis poſteà ſubijciat Bart. † ꝙ poſteà relationi non debeat eſſe pſens, per id, quod in ſimili dicimus de teſte, vt ibi per eum, & per Bal.in l.hac edictali.§.is illud. & in l.in minorum. in ſecunda col.C. in qui.cau.in integrum reſtit. non eſt neceſ.& in l.conſentaneum.in ulti.col.C.quomodo, & quando iud.& per Anto.de Brut.in c. veniens.el j.extra de teſtim.

81 † An autem ſi ex mala relatione agrimenſoris ego fui damnificatus, poſſum contra eum agere, an habeam neceſſe agere contra illũ, ad quẽ res peruenit: uidete nor.tex.in l.ſi duobus.§.j.& ſeq.& ibi glo.in uer.adhibitus.ff.ſi men.ſal.mo.dixe.& Ang.de Are.hic, ꝙ dicit ſe ſemel habuiſſe hoc đ facto.

82 † Et notate ꝙ licet ager ſemel fuerit menſuratus, tamen ſi aliqua partiũ prætendat, & dicat ſe eſſe deceptam, & ſe plus dediſſe uel minus recepiſſe, debet iterum talis fundus menſurari. Hoc eſt quod dicit not.Bart.ſe colligere ex illo tex. in l.j.§.j.ff.ſi men.ſal. mo.dixe. & ibi uide omninò eũ. Accedat tex.not.in l.j.C.de erro.calc.& clarius ibi Bar.& Bal.in j.no.

83 † ꝙ licet inter plures mercatores ſit ſaldata, & ſummata rõ, tñ adhuc poteſt petere debitor uel creditor, ꝙ iterum de nouo fiat cõputatio, & videatur ſi ſit erratũ in calculo, ne ene.

Vltimò pro nunc in hac materia notate quòd terminis & finibus antiquis ſemper eſt ſtandum, niſi noui probentur a.

a Ita dicit gloſſ.b nor.in l.a.in uerſi.monumenta.& ibi Bal.&

b Salicet.C.finium regund.

84 † Qualiter autẽ ſit formandus libellus in iſta actione finiũ regundorum, ſatis patet ex prædictis: quia diuerſæ in ea quandoque fiunt narrationes, ſecũdum diuerſitatem emergentiũ caſuum, in quibus poteſt iſta actio competere. Verùm quia nullius penitus eſſet artificij formare libellum, ſtatui fruſtrà non denigrare papyrum. Et ſi uultis tamen in ſpecie formã libelli, recurratis ad Ioann.Fab.Bal.& Ioan.de Platea, & Angel.hic, & ad Floria.in l.j. ff. fini. regun. Et per iſta remanet præſens.§.multùm utiliter expeditus.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a TITVLI] Quem uide in num.8.

b VSVFRVCTVARIO] Adde etiã non præiudicare creditori habenti hypothecam in re communi ab altero ſocio conſtitutam.l.3.§.fi.& ibi Bar. ff.qui po.in pig.habe.

c ALTERI] Et an hoc tam de iure communi, quàm ex forma compromiſsi facere poſsit.uide do.Bart.Socin.in conſil.220.incipien.uiſo compromiſſo. uerſi.circa princip.circa finem, cum uerſic.ſequen.

d * Vide tex.in l.3.§.fi.ff.ad exhib.Sardus.

e PERSISTERE] Adde do.Bar.Soci.in conſ.165.incip. uiſis.uerſ.7.dato quòd prædicta.in fine.in 2.parte.ꝙ diuiſio, vbicunq; non eſt prohibita, conceditur etiam aduerſario inuito: quia nemo ſtare cogitur in communione, prout etiam dicit hic domin.Iaſon May.

f IN COMMVNIONE] Adde eundem Iaſ. infrà eodem.§.nume.41.

g LIMITATVM] Et hoc idem tenet Felin.in rub.đ præſcrip.in 5.col.poſt medium in uerſi. fallit gloſſ.

h * Videatis latè de hac quæſt.in.§.actiones autẽ in.7.col. ſuprà eo.Sardus.

i * Adde quòd opi.Bart.& Cyn.quicquid alij dicant, mihi uerißima uidetur, pro qua poteſt adduci optimum fundamẽtũ: nam actio comm.diuid. competit pro diuidendis rebus cõmunibus ex cauſa ſocietatis: vt l.2.ff.comm.diuid. & ſocietas poteſt in perpetũ, id eſt, dum uiuunt ſocij, iniri: ut l. 1.ff. pro ſoc.& poſſet eorum uita ultra triginta annos durare: ergo etiam poſt triginta annos competit actio pro ſocio, & cõmuni diuidundo. nam durante ſocietate non poteſt agi ad diuiſionẽ: ut l.tamdiu.cum ibi notatis.C.pro ſoc.& ſequeretur unũ, ſi alia opinio eſſet uera, quòd ſi ſocietas triginta annorum duraret, ꝙ poſteà non poſſet à rerum cõione diſcedere: quod tamen eſt falſum: ut l.uerum.§.fi. ff. pro ſoc. & ad l. 1.§.1.C.de annal.excep poſſemus etiam ultra ſuprà dicta reſpondere, quòd illis actionibus diuiſorijs præſcribitur, non reſpectu rei diuidendæ, in cuius ſocietate concorditer permanſimus: ſed reſpectu ſumptuum, vel fructuum, qui huiuſmodi actionibus peti poſſunt.l.pro ſocio arbiter.§. fin.ff.pro ſoc.§.item ſi inter aliquos, ſuprà obli.quæ ex quaſi contra, cũ eorum reſpectu poſsit non petẽti imputari negligentia.Carcaſſona Sardus.

x DIVISIO] Adde Felin.in c.ſicut.de regu.in col. 14.in fi.uerſ.hanc fallent.firmat etiam Imol.ꝙ ſi decennio fratres æquis portionibus bona pro diuiſo poſſederunt, præſumitur inter eos facta diuiſio. Et adde Pau.de Caſt.in cõſi.91.& omninò domin.Alex.de Imol.in conſi 92.ſecunda parte.& Bar. Cepol.de ſeruitu.urba.c.19.& Petr. de Peruſio. in tractat. de ſocietate, 2.parte.13.quæſ.& Fran.Por.in tractat. de duobus fratrib.ſecunda parte.68.q.

l * Vide Bart.in l.cùm de in rem verſo.col.4.ff.de uſur.

m VALEAT] Vide, quæ ad hoc habẽtur per dom.Barth. Soci.in conſ.278.incipien.in q.uertenti.uerſic.circa ſecundã pricipalẽ difficultatem cum uerſ. ſequen.in ſecunda parte. ubi loquitur de feudo.tamen habens nonnulla not.ad materiam, quando ſit oppoſitũ pactum ꝙ nullo modo uel aliquo tẽpore, vel in ppetuũ, uel alijs diuerſis pactis diuidi poſsit: an & qñ his non obſtantibus diuiſio fieri poſsit. Et uide domin.Alex.de Imol.omninò in conſil. 46. in ulti.col.in prima parte.& in conſ.18.per totum.in 2.parte.& in conſi.34.in 2. col.ead.parte. Et quomodo & qualiter intelligatur diſpoſitio, quòd aliqui teneãtur ſtare ſimul, & habitare in communione, & tenere omnia bona pro indiuiſo, ſub pœna: uide p eum in conſi.110.in prima col.in tertia parte.

n * Aduertas: nam dato ꝙ ipſa nomina nõ diuidantur quò ad effectum, tamen benè diuiduntur ſingula ſingulis adiudicando, ſtipulationibus interpoſitis; ut l.2.§.fin.& plenè. ff.fami.erciſ.Carcaſſona Sardus.

n FEVDA] Tu uide Felin.in c.prudentiam.in, 2.col. circa princi.in verſi.ſed quod imò.cum plurimis ſequen. quid fieri debeat, quando res communis diuidi non poteſt, ut comitatus, & feudum: uide domin. Alex.de Imol.in conſil. 28. in penul.col.in ſecunda parte.

p ELIGERE] Vide infrà eo.num.62.

q PARTEM] Adde Lud.Roma.in conſi.incip.quò ad primum propoſitum conſultationis.in fine.

r * Videas domin.Alex.in d.§.cóhæredes.col.fi.ad concordiam dictorum per Bald.Sardus.

ſ QVOD SIC] Vide Ludo.Ponta.in ſing.uer.diuiſio.

t VETERIS] Adde Fran.Aret.in d.l.de queſtio. C.de pactis. ꝙ pcepta iudicialia ueteris Teſtamenti non obligant in lege noua. Et qui libri veteris Teſtamenti ſint authentici, vide Felin.in c.ex parte.in 24.col.ſtatim poſt medium, in uerſ. de libris autẽ.de reſcri.& id, quod dicit hic domi. Iaſ. May. idem etiam ipſe Felin.ibidem in col.24.ad fi.ibi ſortius.

v * Hanc eamdẽ opinionem firmat idem Iaſ.in l.j.col.pen. ff.ſi cert.petat.& domin.Alex.in addi.Bart.in d.l.unica.C.de his.qui ſe def.lib.10.ſub dubio fortè inclinat in opi.Canoniſtarum. Sed certè iura quæ pro Legiſtarum ſentẽtia adducũtur, vrgentia ſunt.nam in l.ad officium.C. commu. diuid. & in l. j. eod. titu. & in.§. ſi familiæ.Inſtit.de offi.iudi. uidetur apertè probari, quòd diuiſio ſpectat ad iudicem. ſi ad arbitrum, ergo non ad fatrem maiorem. Præterea ſi Canoniſtarũ opin.vera eſſet, æqualitas non ſeruatur infra fratres, contra l.ſi maior.in fi.C.commu.diuid.& text. in d. leg.vnica.C.de his, qui ſe def.per locum à ſpeciali ſatis urget, nec iure cautũ reperitur, quòd frater minor habeat hoc priuilegium contra maiorem: nec verò ſimile uidetur, ſi caſus ille non eſſet deciſus per leges ſuprà allegatas, cùm ſit frequentiſsimus, quod eſſet omiſſus: argumen.l.item apud Labeonem.§.ait prætor. ff.de iniur. Et hanc opinionem firmat nouiſsimè Modernus de Ripa in d.l.j. col.ij.ff.ſi certum peta. quod aut ad officiũ iudicis, uel ad ſortis fœlicitatem pertineat, argumen.l. ſecũda.C.quando & quib.quar.pars dele.lib.10.Et reſpondet ad authoritatem diui Auguſt. Mihi autem uidetur, cùm non ſimus in materiam cõcernenti peccatum. Et communiter Canoniſtæ deuient in hac quæſtio.à Legis, quòd in terris ſubiectis Eccleſiæ, ſeruetur opin.Canoniſt.& in terris Imperij opin.Legiſt.argu.eorum, quæ habentur in c.j.& ſecũdo extra de noui ope.nuntia.& in l.priuilegia.C.de ſacroſanct. eccle. Et ita ſecundum domi.Chriſt.de Angelellis.in d.l.j.ff.ſi certum petat. diſtinguunt magis communiter Moder.ut ab ipſo in uoce Andiui.Carcaſſona Sardus.

x GVBERNAVIT BONA] Et ideò dixit domi. Alex. de Imol.in conſ.4.in quarta parte.quòd in dubio maior intelligatur, ſcilicet ætate ſi ratio ſubſtantiæ materiæ aliud nõ ſuadeat. Et quis dicatur maior, vide Felin.in c.ueniens, poſt prin.in uer.not.ibi: maiores de ſimo.

y * Vide text. vbi de boc videtur caſus, in l.3.in fin. C.fini. reg.Sardus.

z IVRARE] Pro omnibus hic dictis de agrimenſore per domin.Iaſ.May.uide tu Felin.in cap.quia indicante. de præſcrip.ubi plenè, & not.

a PROBENTVR] Et qualiter probetur, uide Fel. in capit.l.cùm cauſam.de proba.in vltim.col.in uerſ.extra glo. & quod ibidem dixi in apoſtil.

b * Poterat allegare tex. boc ad literam decidentem in l.ſi. ff.fini.regun.Sardus.

SVMMARIA §. OMNES autem.

1 *Actiones an vltra quadruplum extendi poſſint, & nu. ſequen. & nume. 8. & num. 10. cum quatuor. ſequen.*
3 *Conſilium an obliget.*
4 *Aduocatus, vel conſultor, qui dedit malum conſilium, an teneatur.*
5 *Interdicto, Vnde vi ex conſilio ſpoliandi quando quis teneatur.*
6 *Actio ſerui corrupti propter quas cauſas competat.*
7 *Marcha ex quot vncijs conſtet.*
9 *Actio in factum deſcẽdens ex edicto de calumniatoribus, an poſt annum ſit pœnalis tantùm ex parte actoris.*
13 *Pœna adiecta dationi quantitatis quando peti poſſit. 14.15.16.*
17 *Promittens ſtare ſententiæ arbriti, vel contactui ſub pœna, an dicatur promittere dationem, vel factum.*
18 *Virginẽ ſi aliquis deflorauit, non tenetur de fornicationibus, quas poſteà cum alij illa perpetrauit.*
19 *Perſuadens alicui vt ſemel vnum malum faciat, non tenetur de cæteris poſteà per eum commiſſis.*
20 *Purgatio an locum habeat in actione ſerui corrupti. 21. 22.23.24.*
25 *Virginis corruptor an teneatur eam accipere in vxorem & de proprijs bonis ei conſtituere dotem.*
26 *Libellus in actione ſerui corrupti qualiter formetur.*
27 *Corpus liberum æſtimationem non recipit.*

§. OMNES AVtem.

ISTE §. vſque ad.§. actionum. communi diuiſione Scribentium, vt Dyn. Ioan. de Plat.& Ang.de Aret. hìc, diuiditur in tres partes principales. In prima ponit diuiſionem unã quadripartitam. In ſecunda illam ſpecie per multa exempla declarat. In tertia ponit aliquas differẽtias inter iſta exempla. Secunda prope principium ibi: in ſimplum agitur. Tertia ibi: ſed furti quidẽ. Ego ſubdiuido illam ſecundam principalem in quatuor particulas. In prima exemplificat in actionibus, quæ dantur in ſimplum. In ſecunda exemplificat in actionibus quæ dantur ad duplum. In tertia in actionibus, quæ ad triplũ. In quarta in actionibus, quæ ad quadruplum. Secunda ibi: in duplum agimus. Tertia ibi: tripli uerò. Quarta ibi: quadrupli. Rurſus tertiã principalẽ ſubdiuido in duas. In prima ponit differẽtiam inter actionem furti non manifeſti, & ſerui corrupti ex una parte: & alias actiones, quæ ad duplum dantur ex alia: quia primæ ſunt pęnales origine, ſecundæ ſunt ex accidenti. In ſecunda ponit differentiam inter actionem Quod metus cauſa & alias quæ dantur in quadruplum: quia in prima rẽ reſtituens à quadruplo liberatur: in alijs non. Secunda ibi: itẽ actio de eo Quod metus cauſa.

1 † Actiones poſſunt extendi à ſimplo vſque ad quadruplũ: vltra uerò quadruplũ nulla actio extenditur. hoc primò. Et in ſimplũ agitur actionibus deſcendẽtibus ex cõtractu regulariter. hoc ſecundò. In duplum agitur ex furto non manifeſto, ex lege Aquilia, ex depoſito in certis caſibus, ex ſeruo corrupto, & ex legato facto uenerabili loco. hoc tertiò. In triplum uerò agitur, quando petitum eſt plus debito, ut aduerſatius maioribus ſportulis executori prægrauetur. hoc quartò. In quadruplum verò agitur ex furtò manifeſto, & actione Quod metus cauſa, & actione in factum ex edicto de calumniatoribus, & contra executores litium plus debito exigentes. hoc quintò. Et actionum, quæ dãtur in duplum, quędam ſunt pœnales origine, quædam ex accidenti. hoc ſextò. Et in actione Quod metus cauſa, rem reſtituens à quadruplo liberatur: quod non eſt in alijs. quæ ad quadruplum cõpetunt. hoc dicit ſeptimò, & ultimò uſque ad.§. actionum.

Legam tamen iſtum.§. per uerſiculos propter nimiã eius prolixitatem. & legam iſtud principium vſq; ad uerſi. tripli. Materias actionum in hoc tex. poſitarũ non repetam hic, quia uidiſtis particulariter quaſi de unaquaq; in.§. ſequẽs. in pri. & in uerſi. ex maleficijs. ſuprà eo. tit. excepta materia actionis de ſeruo corrupto, quam bic examinabo.

Pro introitu figurationis caſus poteſtis ex mente Ioa. Fab. & Nicol. de Neapol. hic, hoc modo continuare iſtum.§. ad §. ſequens. ſuprà eodem. in quo dictum eſt, quaſdã actiones eſſe rei perſecutorias, quaſdã pœnales, & quaſdam miſtas. Item dictum eſt, quaſdam actiones pœnales competere in duplum, quaſdam in triplum, & quaſdam in quadruplũ. Ad harũ declarationem factus eſt præſens.§. in quo Imperator declarat in primis uſque ad quam ſummam poſsint actiones pœnales ſe extendere: & quæ ſint illæ, quæ dantur in duplum, quæ in triplum, & quæ in quadruplum, & quæ ſint inter eas differentiæ: proſequendo ut habetis in litera.

Not. primò ex hoc tex. ſecundum glo.& doctor. communiter hic, & ubique, unam diuiſionem actionũ, quæ eſt quadripartita, ut patet in litera: contra quam diuiſionem ab Vltramontanis opponitur, ut oſtenditur, quòd hæc diuiſio ſit ſuperflua, eò quia in effectu continet illud idem, quod dictũ fuit in.§. ſequens. ſuprà eodem. Nam ibi dictum fuit in tex. quòd actionum quædam ſunt rei perſecutoriæ, quædam pœnales. & quædam miſtæ: & illud nihil eſt aliud dicere, quam illud, quod ibi dicitur. Ex quo dicimus rei perſecutoriæ, iſtud

ſtud nihil eſt dicere, niſi quòd quædam competunt ad ſim
plum. Et dum dicitur quædam ſunt pęnales: nihil aliud eſt
dicere, niſi quædam competunt ad duplum, uel triplum, uel
quadruplum. Et ſic effectualiter ibidem dicitur illud, quod
hic: & exempla, quæ ibi ponuntur, ſunt hic: ſed hic ſunt plu
ra. Ad hoc non uideo quid poſsit aliud reſponderi, niſi dice
re, prout etiam dicebat Ioann. Fabr. hic, quòd hæc diui-
ſio ſit magis lata, & magis clara, quàm illa, quæ eſt in dict. §.
ſequens. Nam hic magis latè declaratur quaſdam actiones
in ſimplũ competere, quaſdam in duplum, & ſucceſsiuè: &
quæ ſint illæ quæ in ſimplum competunt, & quæ in duplum,
& quæ in reliquis: & potiùs debet dici quòd hic ſit quædam
ſubdiuiſio, quàm diuiſio: & ſic facta ad clariorem intellectũ
iuuenum, quibus hic liber dicatus eſt. §. ſed ne in primis. ſu-
prà, de lega. de quo etiam dicam infrà in glo. j. paruula.

2 † Secũdò not. ex hoc tex. ibi: nulla actio extenditur. pon-
derata illa uniuerſali negatiua, ſecundum quod eam ponde-
rat Ang. hic, quòd non tantùm in pęna legali, ſed etiam in pę
ne conuentionali nõ põt actio competere vltra quadruplũ.
Et ſic habetis quòd nõ tantùm pęna legalis, ſed etiam conuẽ
tionalis dictum quadruplum extendere non poteſt, de quo
per glo. in l. vnica. in gloſſ. mag. in verſi. dupli. C. de ſenten. quę
pro eo, quod intereſt. & ibi Bar. in. 7. col. uerſi. uenio ad quar
tam particulam. & per Barto. in leg. ſtipulatio iſta habere li-
cere. § . alteri. in ulti. colu. ff. de verbo. obliga. & ibidem per
Ang. Imol. & Cuma. & per glo. in. §. alteri. in verſi. quantitas
& ibi per ſcribentes, ſuprà de inuti. ſtip. & dicetur infrà ple-
nius poſt gloſſ. mag. ad fin.

3 † Vlt mò not. in uerſi. item ſerui. in verſi. cuius hortatu cõ
ſilio ve. caſum, in quo quis tenet ex ſuo conſilio Et rõ huius
notabilis eſt: quia iſtud conſilium cadit in delictum. Et in tã
tùm quis iſto caſo tenetur ex ſuo conſilio, quod etiam nõ ad-
hibetur illa diſtinctio, an aliàs eſſet facturus vel nc. Ita tenet
glo. notab. l. j. §. perſuadere, in glo. mag. ff. de ſer. cor. & gloſſ.
ſolennis in. §. interdum, verſi. ope. in gloſſ. fin. ſuprà de oblig.
quæ ex deli. naſ. Quicquid tamen dixerit illa gloſſ. dicite
vos quòd ratio quare in caſu iſto non adhibetur iſta diſtin-
ctio, eſt: quia in his, quæ ſonant in uitium, ſeu cadunt in deli-
ctum, nõ adhibetur illa diſtinctio, an aliàs eſſet facturus, vel
ne: iuxta tamen ea, quæ tradit latiùs Bart. in leg. non ſolum.
§. ſi mandato in penultima colum. ff. de iniur. & per Bald. in
l. data opera. in 23. colum. C. qui accuſ. non poſſ. & in l. pri-
ma. C. de ſeruis fugitiuis. De hac tamen materia, an & quã
do quis ex conſilio obligetur, & an, & quando debeat adhi-
beri illa diſtictio, an aliàs eſſet facturus nec ne: uide gloſſ. in
dicto verſi. ope. & gl. in leg. ſecũda. §. fin. in verb. ex conſilio.
ff. manda. Dynus in regul. nullus ex conſilio. de regul. iuris, in
a 6. Bartolus in dict. §. ſi mãdata. a ° & Baldus in l. nõ ideo mi-
nus. C. de accuſatio. per doct. poſt gloſſ. in l. ſæpe. ff. de verbo
rum ſignifica. per Baldum in l. ob hæc verba. vbi multa ſing.
ff. de his, qui not. infa. & in dicta leg. data opera. præcipuè in
24. col. & in leg. prima. in princ. in lectura antiqua poſt Iaco-
bum Butriga. ibi. ff. de eo, per quem fa. erit. & ibi per Angelũ
& Baldum in leg. prima. §. perſuadere. poſt glo. ibi. ff. de ſer
corru. per Canoniſtas plenè in ca. primo extra de officio de
b leg. & in ca. ſicut dignum. b §. finali ubi textus. & ibi gloſſa
mag. in verſicul. conſilium. extra de homici. & in cap. nuper.
extra de ſententia excommunicationis. & Canoniſtæ, maxi-
mè Paulus de Elea. & dominus Cardinalis Florẽtinus in cle
mentina prima, vbi gloſſ. not. extra de pœnis. per Innocen-
tium in cap. querelam. extra de ſentent. excommun. per Ioa.
de Ling cap. mulieres. eod. titu. de ſententia excommunica-
tionis Vide etiã not. Bal. in l. meus. C. quod metus cauſa. & la-
tè per Salicetum in l. j. C. de raptu. virginum. ubi plura ponit
circa iſtam materiam. & aliquid per Ang hic, & latiùs in tra-
ctatu ſuo maleficiorum. in verſi. Sempronium mandaturum. &
vide multa notabilia per Bald. in hac materia, in leg. j. C. de
ſeruis fugiti. maximè in 2. & 3. col. & inter cætera illos ſingu
lares modos, per quos probatur quãdo aliàs quis erat fa-
cturus: & quibus poſsit cognoſci an quis alias eſſet facturus,
4 & ibi etiam quid in dubio præſumatur. † Quid autem in ad
uocato, vel conſultore, qui dedit malum conſilium, an tenea
tur ex hoc malo cõſilio: & an ex hoc faciat litem ſuam: Vide

Bartol. in l. 2. & in l. idemque. §. ſi quis eadem. vbi bonus tex.
ff. manda. & maleficijs. §. ſi iudex. ff. de actionibus & obliga-
tionibus. Spec. in titul. de requi. conſil. §. j. in verſ. conſilianj.
5 † Et an quis teneatur interdicto, Vnde vi ex conſilio ſpolian-
di, vide Bart. ſing. determinantem ꝙ non, in l. 2. in 8. col. verſ.
ſextò quæritur. C. de ſer. & aqua.

6 † Vltimo not. cauſas, propter quas competit actio ſerui
corrupti. Quibus autem perſonis, & contra quas competat
iſta actio ſerui corrupti: videbitis infrà poſt gloſſ. in verſicu-
lo, deducitur.

Glo. prima paruula, in fi. Idẽ, ſcilicet ꝙ hic ponatur quar-
ta diuiſio actionum, tenet etiam gl. magiſtralis in. §. ſunt præ
tereà. in glo. j. in eodem tit. Idem etiam ſequuntur communi
ter ſcribentes, vt Dyn. Ioann. Fab. Ioannes de Platea, & Dyn.
& Angel. de Aretio hic. Alij, vt Ioan. de Cremo. in arbore ſua
actionum, tenet ꝙ imò hic ſit quinta diuiſio. Quod eſt ſuſten
tabile, tenendo quòd in. §. præiudiciales. ponatur una diui-
ſio actionum: vt ibi dixi in gloſſ. mag. in princip. Dixi etiam
in. §. ſequens. in gloſſ. paruula. ſuprà eodem. Azo verò in ſum
ma huius tituli, vbi de diuiſionibus præſentis tituli accura-
tiùs tractat, tenet ꝙ imò in hoc. §. nulla ſit diuiſio actionum:
non tenet ꝙ in. §. ſequens. ponatur tertia diuiſio, quæ duret
vſque ad. §. actionum. ergo vult quòd hic nulla ſit diuiſio. &
hoc ẽt eſt ſuſtentabile, vt dixi ſuprà in primo not. Vnde tenea
tis quicquid vultis, quia eſt quæſtio de lana caprina.

Gloſſ. in ver. alterius. Quæ glo. videretur vno verbo diui-
denda in decem partes principales, prout decem modis op
ponit contra tex. Partes de ſe patent: & ita diuidunt aliqui:
ſed ego melius diuido hãc glo. in octo partes principales. In
prima declarat tex. In ſecunda contra textũ format tres ob-
iectiones ſimul, quæ vna ſolutione diluuntur. In tertia contra
textũ format duas oppo. ſimul: quibus ẽt ſimul reſpondet, vi
delicet per duas ſol. In quarta oppo. uno modo, & ſoluit. In
quinta ẽt vno modo oppo. & duobus modis reſpõdet. In ſex
ta etiam vno modo opponit, & ſoluit. In ſeptima ẽt vno mo-
do opponit, & duobus modis reſpõdet. In octaua ẽt vno mo
do opponit, & ſoluit. Secunda prope principium ibi: ſed cõ-
tra in l. Aquilia. Tertia ibi: item contra in eo, qui manumiſit.
Quarta ibi: item cõtra in eo, qđ dicitur ſi dediſti. Quinta ibi:
item contra in eo, qđ dicit lex ſeruũ. Sexta ibi: itẽ cõtra in eo,
qui ſurripuit, Septima ibi: itẽ cõtra, ſuprà de inuti. ſtipula. O-
ctaua ibi: item contra in eo, quod dicitur, eum, qui emit.

7 † In eadem glo. ibi: centum marcas. Quot autem vnciæ au
ri, vel argenti, faciant vnam marcam, & ſic quot vncias con-
tineat vna marca, declarat Ioann. Fab. ſuprà de Attila. tut. vbi
dicit quòd octo vnciæ faciunt vnam marcam. duodecim vn-
ciæ faciunt vnã libram: vt inquit glo. in verbo, octonos. in l.
j. C. de metalla. & metal. lib. 2. & glo. in l. Caius. in verſ. mil-
lia. ff. an. leg. De quibus etiam vide Canoni. vt Petr. de Anch.
in cle. ſi beneficiorum. & quod ibi glo. extra de deci.

In eadem glo. ibi: quando pœnalis eſt actio ex vtraq; par
te. Hęc eſt vera ſo. & omnes approbant, vt Dyn. Ioann. Fabr.
Ang. de Aret. & Nicol. de Neapol. in prima & ſecunda oppo-
ſitio. glo. Nam cùm prædictæ actiones competãt ad intereſſe
& ſic ad illud, in quo quis fuit damnificatus, certè dicuntur
potiùs competere ad ſimplum, quàm ad duplum: cùm illud
totum ſit intereſſe, non autem mera pœna.

In eadem glo. ibi: habeo octuplum. ſed duobus vtranque
ſolutionem ad vtraq; cõtrarium approbat ſimpliciter Dyn.
hic, & Nicol. in tertia & quinta oppoſi. glo. Ioann. verò Fabr.
quem ſimpliciter ſequitur Ang. de Aret. hic, dicit quòd ſecun
da ſolutio eſt verior ad vtrunque contrarium: quia tàm in
primo, quàm in ſecundo caſu diuerſæ ſunt actiones, & plu-
res numero. Vos autem teneatis quam vultis, quia vtraq; bo
na. Et ex his ſol. iuncta ſol. contrarij proximè ſequen. in qua
glo. ab omnibus approbatur, habens limitationem, & decla
rationem ad tex. noſtrum, ſcilicet, vt id quod dicitur in hoc
8 tex. † nullam actionem extẽdi vltra quadruplum: procedat,
quando eſt eadem actio numero, & eidem perſonæ competens: aliàs ſecus. Et ita colligunt ex hac glo. Petr. de Bella-
Pertica. Ioann. de Platea, & Angelus hic. Per iſtam etiã gloſſ.
iunctis legibus in ea alleg. quæ melius faciunt, limitat Nicol.
hic, in quinta oppo. glo. ea. quæ tradunt doctores in euidẽt.

§. pœ-

§.pœnales.ſuprà eodem,in tertia ſpecie pœnalium actionũ:
& ponit etiam gloſſ.in §.ſequens.in verſic.cõducto. ſupra eo
dẽ.dum dicunt quòd actio in ſactum ex edicto de calumnia-
c tonb.eſt pœnalis ex parte actoris tãtùm, c* quia, ſecundum
Nicolaum,illa procedunt & locum habent poſt annum tan-
tùm:quo caſu detur ſolùm in ſimplum, in l.prima, in princi.
ff.de calum.& ſic reſpectu rei conuenti non eſt pœnalis cùm
detur contra reum ad id,quod ſibi adeſt:ſed bene dicitur pę
nalis reſpectu actoris,cùm ei competat ad id,quod ſibi non
abeſt:ſed intra annũ.Certè diceretur merè pœnalis ex vtraq;
parte,tam rei conuenti,quam actoris, cùm intra annum de-
tur ad quadruplum eius pecuniæ,quę reo adeſt,dict.l.prima,
in princip.ff.de cal.Ego autem non expectaui vſque ad aduẽ
tum pręſentis gloſſ.nam ita limitaui, & declaraui in dict. §.
pœnales.in 1. euiden. quod ibi poſui in tertia ſpecie pœna-
lium actionũ:vbi videatis. Nunquid tamen in caſu, quem
ponit glo.in contrario proxi.ſeque.quando aliquis dedit pe
cuniã,ne mihi calumniam faceres:quo caſu ille repetit pecu
niam,quam dedit,& ego ago in quadruplum. Et an iſtud de
quadruplo procedat intra annum tantùm, ita quòd elapſo
anno non poſſim poſteà agere ad quadruplum:vide gloſſ.in
dicta leg.ſi quis ab alio.§.primo,in verbo,quadruplum.ff.de
calum.hic alleg.& gloſſ.in l.in hæredem. §. finali.in verbo,
vtrum.in eodem titulo.

9 † In eadem gloſſa ibi:& neutri vltra quadruplum.Glo.be-
nè dicit:& dixi ſuprà in proximo contrario.

In eadem gloſſa ibi:non actio.Quamuis cum hac ſol.ſim
pliciter tranſeat Dynus hic,alij tamen oẽs reprobant: vt Ioã
nes Fabr.Angel.de Aretio,& Nicolaus in 7.oppoſitione glo.
quia imò reuocatio in ſeruitutem, quæ ibi fit de liberto in-
grato,non fit per accuſationem.imò fit extra ordinem per of
ficium iudicis:vt eſt tex.in l.prima.C.de lib.& eo.lib.& gl.in
l.liberti.in ver.ingratis in eodem titul.Cod.de lib. & eorum
lib.& ideo dicunt præfati docto.tenendam eſſe ſequentẽ ſol.
in gl.poſitam:ſed ego eam ibi reprobabo.

In eadem glo.ibi:habito reſpectu ad rem.Hæc ſol.reputa-
tur vera à Scribentibus hic, vt proximè dixi. & g.in hac ſol.
d vult dicere d* ꝙ quando imponitur pœna habito reſpectu
ad rẽ,ſeu rei æſtimationem,ita ꝙ ipſa res,vel eius æſtimatio
multiplicatur per duplum,triplum,& quadruplum : & tunc
10 verũ ſit † ꝙ actio nõ poſſit vltra quadruplum extendi. Si aũt
imponeretur non habito reſpectu ad ipſam rem,ita quòd nõ
imponeretur per verba multiplicatiua rei pricipalis, vel eius
æſtimationis ad triplum,vel quadruplũ, ſed eſſet certa ſum-
ma,quæ pro pœna apponeretur:& tunc illa benè poſſet qua
druplum excedere.Quamuis cum iſta ſol.ſimpliciter trãſeãt,
vt prædixi,ſcribentes hic,& maximè Ioannes Faber,& Ioan
nes de Platea,& Ange. hic, tamen iſta ſol.nullatenus placet
mihi:quia non credo quòd poſſit aſsignari ratio diuerſitatis,
quare pœna non poſſit excedere quadruplũ, ſi apponatur p
nomina multiplicatiua,& tamen ſi apponatur ſimpliciter,be
ne poſſit quadruplum excedere.Præterea,& fortius, iſtud eſ
ſet imponere legem verbis,& non rebus,vt ſtatim infrà ſub-
ijciam.& ideo ab hac ſol.receſsit:& melius, ipſe Ioannes Fa
ber in §. alteri, in ſexta col. ſuprà de inuti. ſtipu. & recedunt
communiter omnes,& ipſemet Ioannes de Platea. & Ange-
lus de Aretio,vt infrà ſubijciam. & ideo tutior videtur mihi
ſol.quam ponit gloſſ.ordi.in ca.cùm deuotiſsimam.12.q.ſe
cunda.quæ dicit ꝙ in dicta l.ſi manumiſſus.hic allegata in gl.
pro contrario,non habetur reſpectus ad rem, ſed ad punitio
nem delicti.Et cum iſta ſol.tenet etiam Ioann. Fab. Ioannes
de Platea,& Angel.de Aretio hic.

In eadem glo.ibi:ad ipſam rem habetur reſpectus. Cum
hac ſol.tranſeunt communiter ſcribentes hic,vt Dynus,Ioã-
nes Faber,Ioan.de Platea,& Angelus hic,pro vt etiam dixi ĩ
præcedenti contrario,vbi declaraui hanc ſol. quam ẽt ponit
glo.in dicta l.ſi quis ſeruum.in verſicul.duodecim. hic alleg.
Hanc etiam ſol.ſequitur,& cõmendat Nicol. hic,in 8.oppo-
ſitione gloſſ. Sed ego impugno hanc ſolutionem, vt dixi in
proximo contrario, & credo ꝙ ſolutio quam ibi retuli, quæ
eſt glo.in dicto cap.cùm deuotiſsimam. ſit melior etiam ad
iſtud contrarium.

In eadem gloſſa ibi : ſed ibi non habetur reſpectus ad ip-
ſam rem.Hanc ſol.ſupra pluries impugnaui.

11 † In eadem gloſſ.ibi:quam in legali,vt hic.Hanc ſol.impu
gnat Dyn.hic:quia imò etiam pœna conuentionalis non põt
excedere quadruplum,imò nec duplum: aliàs præſumeretur
in fraudem vſurarũ adiecta:vt l.Iulianus.§. idem Papinianus
reſpondiſſe ſe refert. cum gl.in verſi.excedit.ff.de actio.emp.
& l.cùm allegas.in glo.in verb.vltra Cod.de vſur.

12 Vnde pro habenda perfecta doctrina huius materiæ, † an,
& quando pœna poſsit excedere duplũ, vel quadruplũ : dic
ꝙ aut loquimur de pœna legali,aut de pœna cõuentionali.
Primo caſu non inuenitur ꝙ pœna legalis excedat quadru-
plum:vt hoc §.noſtro. quicquid dixerit Angel. in l. ſtipulatio
iſta.§.alteri.ff.de verb.oblig.limitando tamẽ vt colligitur ex
aliquibus ſolutionibus poſitis in hac gloſſ. ſecundum quod
in eis notaui.Secũdò verò caſu,quando loquimur in pœna cõ
e uentionali, e & tunc diſtinguit Dyn. ꝙ aut pœna adijcitur p
noia multiplicatiua,vt duplũ,uel triplũ &c.& hoc caſu nulla
pœna conuentionalis põt excedere quadruplum,arg. huius.
§.& l.ſi dictũ,in prin.ff.de euic.Aut per nomina ſimplicia: &
tũc ſubdiſtinguitur:quia aut adijcitur facto,aut dationi. Si fa
cto,puta,promittis ſcribere librũ,vel ire Romã,& ſi nõ fece-
ris,promittis centum nomine pęnæ,& tunc quantũcũque ſit
pœna ẽt maxima,debetur.dicto §.alteri.& dicta leg. ſtipula-
tio iſta.§.alteri.Facit quod no.gloſſ. in dict.l.ſi dictũ in prin-
13 cip.in glo.mag.& ibi Bartol.& Salic.ff.de euic.† Si verò pœ-
na additur dationi:& tũc aut dationi quantitatis, aut ſpeciei.
Si dationi ſpeciei,puta,promittis dare equũ,vel librum, & ſi
non dederis,promittis centũ nomine pœnę:& tunc quãtũcũ
que ſit pœna,ẽt maxima,debetur,& peti põt, vt l.Lucius. ff.
actio.empt.leg.ſciendũ. ff. de euic. Si verò adijcitur dationi
quantitatis:& tunc quatenus pœna excedat legitimum mo-
dũ vſurarũ,q eſt dupli,videtur in fraudẽ vſurarũ adiecta : &
f ideo peti non põt: f ſed quatenus eſt intra legitimũ modũ vſu
rarũ,bene peti poteſt dicta l.Iulianus,§.idem Papinianus. ff.
de actio.empt.& l.cùm allegas.Codic.de vſuris.Et ratio di-
uerſitatis inter pœnam adiectam facto, & dationi ſpecie ex
vna parte,vt illa quantumcunque ſit,etiam maxima, peti poſ
ſit:ſecus ſit in pœna adiecta dationi quantitatis, vt illa peti
nõ poſsit,niſi quatenus eſt intra modum debitũ vſurarũ,poſ-
ſet aſsignari,ſecũdũ Angel.hic,& ſcribentes in dicta l.ſtipu-
latio iſta.§.alteri.quãuis Dyn.hic nullã aſsignet:qa in promiſ
ſionibus facti,& in datione ſpeciei cadit affectio,quæ tanti vi
detur æſtimare,vel affectare factũ,ſeu ſpeciem,quantũ eſt pę
na,ita quòd illa pœna ratione affectionis dicitur potiùs inte
reſſe,quàm pœna:quæ affectio non cadit in quantitatibus: vt
l.nummis. ff.de in litem iuran. nil mirũ ſi tũc præſumitur in
fraudem vſurarum adiecta.Item ratio diuerſitatis, quare nõ
reperiatur ꝙ pœna legalis excedat quadruplum,conuentio-
nalis aliquando ſic,poteſt etiam aſsignari,ſecundum Angel.
hic:quia lex,quæ certa eſt,poteſt limitare pœnam ſuam lega
lem:quod non eſt in pœna conuentionali.

14 Aduertendum eſt tamen in quantum dixi † quòd ſi pœna
adijciatur dationi quantitatis, quatenus eſt intra legitimum
modũ vſurarũ,peti poteſt : quia cùm hodiè vſuræ nullo iure
debeantur,& ſint oĩnò prohibitæ de iure ciuili,p ius Authẽ-
ticorum,ſecundum magis communem ſententiam, per Au-
then.de eccle.titu.in princip.& §.primo.& ibi,in prin. eſt gl.
not.in ver.obſeruamus.in Authen.ad hæc gl.mag.C. de vſu-
g ris.& gl.no.in l. cũctos g populos.in verſic.apoſtolicæ. & ibi
Bartol.in quarta colum.in 5.oppoſi.C.de ſum. Tri.& Bald.in
l.improbũ fœnus.C.de his,q no.infa.& ĩ l. tertia. C. de vſur.
rei iudi.Ioann.And.in cle.1. de vſur. & latius in reg.peccatũ.
de regu.iur.in Mercu.Idcirco ſequitur, ſecundum Dyn. hic,
& benè, quòd hodiè pœna adiecta quantitati etiam vſque
ad legitimam ſummã vſurarum,peti non poteſt. Et ita in ter
minis gloſſ.in dicta.l.Iulianus.§.idem Papianus. in verſicul.
excedit.Iſta eſt formalis diſtinctio Dyn. hic in præſenti uer-
ſicul. Hãc diſtinctionem in uno membro tantùm impugnãt
Pet.de Bella Perti.Iacob.de Aret.Cyn.Ray.de Forli.& com-
muniter Vltramontani in l.unica.C.de ſenten.quæ pro eo,qd
intereſt,pro ſe.& de ea triſſantur in alio mẽbro,in quo diſtin
guit Dyn.an pœna adijciatur per nomina multiplicatiua. an
uerò per nomina ſimplicia:quia ſecũdum eos, & benè, iſtud
eſt

eſt imponere legem verbis, & non rebus. contra l.2. in fin. C. communia de leg. & l. ſi. C. de vſur. & ita ego etiam tenui ſuprà in hac eadem glo. impugnando eam in nonnulis ſolutionibus, quæ idem volebant. In hoc ergo mēbro omiſſa opin. ſuprà ſcriptorum Vltramonta. quæ hic refertur, & impugnatur per Angelum hìc, omiſsis etiā multis circa hoc dictis per Ioannem Fabrum & alios ſcribentes in §. alteri. ſuprà de inu. ſtipu. & per Angel. Inno. & Cuma. in dicta l. ſtipulatio iſta. §. alteri. quorum dicta ſimpliciter refert Ange. hic, placet mihi theorica Bartoli in d. l. vnica. C. de ſenten. quæ pro eo, quod intereſt. in 7. col. verſi. venio ad quartam particulam. & eiuſdem Bart. in d. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. in vltima colum. Cum quo etiam tranſeunt Ioan. de Plat. & Angel. hic. In hoc ergo membro, reiecta nominum differentia, & verbali diſtinctione, quam faciebat Dynus, dicit Barto. eſſe ita diſtinguendum, Aut pœna adiicitur expreſſa certa quantitate, puta quia in inſtrumēto venditionis factæ de mille ſit dictum ſub pœna tripli vel quadrupli: & tunc pœna iſta conuentionalis poteſt excedere tantum, quantum partes volunt: ſicut ſi certa quantitas eſſet expreſſa per nomina ſimplicia: vt ſub pœna trium millium librarum. d. l. ſi dictum. in princip. ff. de euictio. Nam quando iſta nomina muluplicatiua, duplum, triplum, &c. referuntur ad certam taxatam quantitatem in eis, eadem eſt ratio, ſicut quando pœna profertur per nomina ſimplicia: quia idem eſt dicere, ſub pœna mille: quantum ſi diceretur, ſub pœna quintupli, quando ducenta eſſent promiſſa. Si verò apponuntur reſpectu incerti, ita quòd iſta nomina muluplicatiua referuntur ad quantitatem incertam, puta ſi dicatur, dupli, vel quadrupli eius, quod dicta res valebit, vel dupli eius, quod tua intererit: & hoc caſu per hæc nomina multiplicatiua pœna non poſſet excedere duplum, dicta l. vnica. C. de ſententia quæ pro eo, quod intereſt. & gloſſ. in d. l. ſtipulatio iſta. in princip. in gloſſ. incip. in pœnali. Et eſt ratio, ſecundum Bartolum, quia hoc ſecundo caſu pœna poſſet nimium aſcendere vltra quàm co-
h gitauerit pars h * dict. l. vnica. in verſicul. nedum in infinitum, &c. quæ ratio ceſſat in primo caſu, quando certa quantitas exprimitur. Et cum Barto. tenet etiam Salice. in dicta l. ſi dictum. in princip. In aliis autem membris diſtinctioni Dyn. ſuprà relatæ tenebitis cum eo: quia benè, & perfectè loquitur. De hac tamen materia vltra prædicta allegata videte etiam Baldum in d. l. vnica. in 10. oppoſitione. vbi ponit de pœna conuentionali, & quando poſsit excedere quadruplum: & ibi etiam dat vnam ſolutionem ad dictum §. alteri. de qua multùm gloriatur, & reputat multùm notabilem, & ſubtilem. Vide etiam Bald. in eadem l. prima, in 6. col. in verſicu. quid ſi promitto ex cauſa emptionis. & in fin. col. verſicu. reſtat quærere de pœnis. & ibi not. ponit de pœna legali, ſiue ſtatutaria, an poſsit excedere quadruplum. Vide Bald. & Salic. in d. l. rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi certum petatur. & Bald. & Salice. in dict. l. cùm allegas. & ibi aliquid per Bartolum in bonis lecturis. Videte etiam omninò Barto. in l. cùm ſtipulati ſumus. ff. de verbo. obliga. & quod notant Canoniſt. in cap. illos vos: extra de pig. & in capitu. ad noſtram. extra de emptio. & vend. & Ange. in quæſtione per eum diſputata, inci. Aſtenſis miles. in illo dubio, an valeat compoſitio facta cum diœceſano originis. in quarta quæſtione princip.

15 † Iuxta ſuprà dictam diſtinctionem Dyni & ea, quæ proximè dicta ſunt. Ange. de Aretio hic, format notabilem quæſtionem, & quotidianam. Pone quòd Sempronius mutuauerit Titio centum, ita quòd interueniat vera ſors: poſteà appoſuit pactum tale, quòd ſi non reſtituet dictam pecuniam mutuo habitam intra annum, quòd portabit ad eum tot pignora, quæ valebunt etiam duplum, vel quòd ei dabit tot idoneos fideiuſſores: aliàs quòd incurreret pœnam mille aureorum. Vel pone quòd dictus Titius debitor promiſit, quòd eo caſu, quo dictam pecuniam non reſtituet, præſentabit ſe coram iudice, recepturus in ſe, tanquam confeſſum, præceptum de ſoluendo: aliàs quòd incurreret pœnam mille aureorum: nunquid iſta pœna poſsit peti, ſi debitor non obſeruauerit promiſſa. Deciſio pendet à prędictis, ſi dicimus, quòd talis pœna ſit adiecta facto, prout prima facie videtur certè poterit peti, vt ſuprà vidimus. Si verò dicimus, quòd ſit adicta dationi, diceretur adiecta in fraudem vſurarum, & conſequenter peti non poſſet. Angel. de Aret. hic, in præſenti articulo dilatauit fimbrias veſtimenti ſui quantum potuit, referens ſuper hoc articulo complures & varias opi. maiorum noſtrorum. Ego procedam per bonas
i miſsiones, i ad quas, cùm expedierit, recurratis. Videatis ergo gloſſ. primam, & ibi Barto. & Bald. & Salic. & cæteros omnes ſcribentes in l. rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi cer. peta. & Bartol. poſt antiquos, qui eſt ſibi contrarius in l. cùm ſeruus. ff. de condi. & demon. Cyn. Bald. & Ange. & Salicet. in l. cùm allegas. C. de vſur. Ray. Angel. & Imol. & Ludouic. Rom. in dicta leg. ſtipulatio iſta. §. alteri. & Angel. Salice. Flor. & Fulgo. in l. ſed & ſi quis. §. fin. poſt gloſſ. ibi. ff. ſi quis cau. Salice. & Paul. de Caſtr. in d. l. Iulianus. §. idem Papinianus. ff. de acti. empt. Ioann. Andre. in addi. Specu. in titu. de obliga. & ſolu. §. ante omnia verſicu. ſequitur. & do. Anto. de Butriga. in cap. tuam. extra de pœnis. & eundem in c. dilecti. extra de arbi. & omninò videaris abundantiſsimè Angel. de Aretin. hic, & credo quod nullibi reperietis in Mundo hunc articulum ita plenè examinatum, ſicut per eum hic. Videte etiam per eundem in d. §. alteri. ſuprà de inuti. ſtipu.

16 † Vnum tamen perpetuo ſingulariter notate, quod eſt maxima limitatio eorum, quæ dicta ſunt ſuprà in diſtinctione proximè relata, quod pœna adiecta quantitati, poteſt peti, & non cenſetur adiecta in fraudem vſurarum, ad ponēdo ſortem principalem in perſonam tertij, & pœnam in perſonam propriam. Iſtud eſt, quod ſignanter multum probat text. in l. qui res. §. qui ſtipulatur. iunctis ibi traditis per Rayn. & Bart. ff. de ſolutio. Et per hoc dicit ibi Bartol. quod vſurarij poſſunt aſſumere ſingularem cautelam, & facere fraudem, vt dicant hoc modo: Promittis Titio dare decem hinc ad Paſcha? & ſic conferant principalem ſortem in perſonam tertii, & ſi non dederis ſibi, promittis mihi viginti nomine pœnę. Nam tunc non videtur adiectum in fraudem vſurarum, per illum text. in vltimo reſponſo. quod dictum eſt mirabile. & ſequitur ibi Angel. & illud etiam ſequitur Ioann. de Imol. & Raph. Cu. in dict. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. & Ludo. Rom. in l. ſed & ſi quis. §. fin. ff. ſi quis cau. quamuis hoc dictum impugnet Bald. & illud reſtringat in l. cùm allegas. in 2. col. in 3. oppo. C. de vſur. cum quo tenet Ludo. Roma. ſibi contrarius in dict. l. ſtipulatio iſta. §. alteri.

17 † An autem ille, qui promittit ſtare ſententiæ arbitri, vel promittit ſtare contractui ſub pœna, dicatur promittere dationem, vel factum. Iſtud eſt vtile ſcire, propter ea, quæ ſuprà dicta ſunt. Vide Bald. in l. vnica. in quarta quæſtio. C. de his, quę pœnæ nom. & lauùs in dicta l. cùm allegas, in prima colum. in tertia oppoſi. C. de vſur. & Ange. in dicta l. ſed & ſi quis. §. fin. ff. ſi quis caut. & not. Barto. & alii omnes in leg. ſtipulationum. §. fin. cum ſuis concor. ff. de verb. oblig.

In fin. gloſſ. Cum hac ſolutio. ſimpliciter tranſit Nicol. de Neapo. in 11. oppo. gloſſ. alij doct. vt Ioan. Fab. Ioan. de Plat. & Ange. de Aret. hic ſoluunt, prout gloſſ. ſuperius ſoluit plura contraria, quòd in dicto §. ſic igitur. in fin. hic alleg. in glo. pro contrario. in impoſitione pœnæ non habeatur reſpectus ad rem multiplicandam. Quam ſolu. ſuprà reprobaui pluries. Vnde mihi magis placet ſol. gloſſ. quod illud ibi fiat per accuſationem, & conſequenter ibi habeatur reſpectus ad punitionem delicti: ſecundum quod dicit gloſſ. quam prælegaui in d. c. cùm deuotiſsimam. 12. q. 2.

Gloſſ. fin. in ver. deducitur. diuido in tres partes principales. In prima declarat text. & illum ampliat. In ſecunda quęrit, & ſoluit. In tertia eodem modo quærit, & dupliciter reſpondet. Secunda ibi: ſed nunquid iure actionis. Tertia ibi: ſed pro filio corrupto.

In eadem gloſſ. in princ. ibi: damnum dupletur. Intelligite de damno tunc æſtimato, & tunc illato: vt l. doli. §. ſi. ff. de ſer. corru. non autem de damno, quod poſteà ſequitur. l. Neratius. in princip. & §. 1. ff. ſer. corru. Et per hoc infert Io. Fab.
18 hic, & ſequitur Angel. de Are. † quòd ille, qui deflorauit virginem, non tenetur de fornicationibus, quas poſtea cum aliis viris perpetrauit. Faci. l. verum. ff. de furt. Dicit tamen Ioan. Fab. ꝙ Theologi non concordant in hoc. De quo vide Barto. in terminis in dict. l. Neratius. §. 1. vbi dicit, illum text.

facere

19 facere ad quæſtionẽ Theologorum,† an ille,qui perſuaſit ali
a cui vt ſemel vnum malum faciat, a quòd non tenetur de cæ
teris poſteà commiſsis.

In eadem glo.1.& §.quadruplatur.Iſtud impugnant com
muniter ſcribentes hic:vt Petr. de Bella Per. Io.Fab.Ang.de
Aret.& Nico.in 2.q.glo. quia imò totum venit iure actionis.
l Nec obſtat ſimile gloſſ.de actione. Quod met.cauſ. l * quia
quando iſtud probarent leges in gloſ.allega. tamen eſſet di-
20 uerſum,eò † quia in iſta actione ſerui corrupt: non eſt locus
purgationi,ſicut in actione Quod metus cauſa,imò iſta actio
ſerui corrupti ab initio,& de ſui natura, ad duplum compe-
tit:ut infra in uerſicu.quadrupli.ad fin.in uer.ſed omnimodò
qu.ſue in quadruplum condemnatur. non obſtat etiam pro
opi.Irne.& gl.noſtræ text. apertus prima facie in l.ut tantum
æſtimatio.in verſic.quod officio iudicis expedietur. ff.de ſer.
cor.quia intelligo de officio iudicis mercenario huic actio-
ni deſeruienti,nõ autem de officio iudicis nobili, ſecundum
Iacob. de Ra.& Nico.de Neapol.in 2.q.
21 † In fin.gl.tenetis quòd pro filio, aut filia corruptis com-
petit patri hæc actio vtilis,ſed non directa.Et quamuis gloſſ.
m non alleget, m de hoc eſt text. apertus in l.ut tantum. §.1.ff.
de ſer.corru. Et ratio eſt ibi,ſecundum Iuriſcon.quia intereſt
noſtra,animũ liberorum noſtrorum non corrumpi,dignita-
te,& fama domus integra manente.Eodẽ modo dicunt doc.
22 hic, vt Io.de Plat.& Ang.de Aret.l ꝙ eodem modo datur vti
lis marito pro vxore corru. Et tenet etiã Bal. in d.l.vt tũ.§.1.
23 † Nunquid autem hæc actio competat ipſimet corrupto:
pota in exemplo practicabili: pone ꝙ ſcholaris boni ingenii
intrauit ſocietatem quorundam ſociorum habentiũ peſtife-
rum ſemen deuiationis,& malorum morum.qui corruperũt
eũ,& fecerunt illum expendere pecuniã,ſiue viaticum ſuum.
in malos vſus: quia eorum ſuaſionibus eſt perductus ad me-
retricandum,vel ludendum:iuxta l.pen.ff.de ſer.corru. nunc
vrgente penuria vult agere actione hac vtili contra ſocios
corruptores ad duplũ æſtimationis dãni ſui:nunquid poſsit?
Vltramon.vt Petr.de Bellapert. & Iacob. de Ra.hic tenent ꝙ
ſic, iſta rõne:quia ſi patri, & domino datur propter deterio-
rationẽ factam de filio,vel ſeruo corruptis, quãtò magis de-
bet dari ſibi ipſi propter deteriorationẽ factã in ſe ipſo:cùm
ordinata charitas incipiat à ſe ipſo:iuxta l.præſes. C.de ſerui.
& aqua?Et ita etiam tenet Rodulph.& Nicol.de Neapo. hic,
in 2.q.extra gl.& hoc etiam ſequitur Ange.hic eadem ratio-
ne,ut refrænentur corruptores iuuenilium animorum:nę po
ſteà ſcholares cupidine ducti triſtem exitum ſentiant: ut in-
quit Imperator in l.fi.§.filijs autem.C.de bo.quæ li.Et ſecun-
dum eum,iſtud indubitanter procederet,quando pater eſſet
abſens,nec ibi haberet procuratorem,iuxta l.ſi longius.§.1.
& quod ibi not.ff.de iudi.Io.verò Fab.hic, dicit ꝙ hæc opin.
ſibi placet de æquitate, propter authori.ſuprà ſcriptorum,&
quia eſt bona,& æqua:ſed de rigore iuris putat eam non eſſe
n veram. n * Et ita etiam tenet Io.de Platea hic, & hoc puto ve
rius.Subdit Io.Faber morale verbum, dicens: Vtinam benè
luerent qui iuuenes ad illecebras alliciunt.Format etiam iu-
xta ſuprà dicta Nicol.hic, poſt Rodulph.in 3.q.extra gl.quo-
24 tidianam,& auream quæſtionem.†pone,aliquis pater habe-
bat filiam,quæ erat formoſa,& bonis moribus ornata, adeò
ꝙ eam benè & honeſtè collocaſſet in matrimonio pro tre-
centis libris.Aliquis ſcholaris eam corrupit,ita ꝙ nunc opor
tet patrem expendere mille libras,& amplius, pro ea mari-
tanda, cùm teneatur illam maritare ſecundùm conditionem
perſonarum, & qualitatem matrimonij, iuxta l.ſi filiæ.ff.de
leg.3.l.fi.C.de dot.promiſ.& Auth.ſed quãuis. C. de rei vxo.
act.nunquid in iſta actione vtili, quam pater poteſt intentare
pro filia corrupta,ut uidimus ad fin.huius gl.ueniat iſta æſti-
matio? Determinat Nicol.hic,cum ſuo Rodulph.ꝙ ſic:cùm
in hac actione veniat omne damnum d.l. ut tantum. ſecun-
25 dum eũ. Ego puto†quòd imò iſte corruptor uirginis nedum
teneatur ad illam æſtimationem, imò etiam teneatur plenè
dare dotem,ſiue pecuniam pro dote iuxta modũ dotis, quã
uirgines accipere conſueuerunt eo caſu, quo pater non uult
filiam ſibi in matrimonium collocare. Si autem uellet, tene-
retur corruptor eam accipere in uxorem, & ipſemet corru-
ptor teneretur conſtituere dotem de proprijs bonis. text.eſt
de his omnibus not.in cap.1.extra de adul.& ad illud de ma
teria iſta recurramus ad Canoniſtas.
26 †Qualiter autem formãdus ſit libellus in iſta actione ſer-
ui corrupti, ſiue agatur iſta actione pro ſeruo corrupto, ſiue
pro filio,uel filia,uel etiam uxore corruptis,ut proximè dixi,
uideatis Spec.in titu.de ſer.non ordi.§.primo.uerſi.ſed ſerui.
& per Roſ.in titu.de actione ſerui corrupti. ſecundũ quod re
fert Ioan.de Plat.hic, & Nicol. in ſeptima quæſt.extra gloſſ.
Et de forma tangitur aliquid per ſcribentes, vt hic:vt Ioann.
Fab.& Ang.& Ioan.de Plat. Verùm qa forma talis libelli nul
lius eſt artificij,melius eſſet illũ omittere:ſi tamen vultis,pro
forma,poteſtis ita concipere ex mẽte ſupraſcriptorum: Ago
cõtra Titium, & dico ꝙ talem ſeruum meum, qui erat bonæ
conditionis, & vitæ, corrupit, & ſuis prauis perſuaſionibus
ad malos mores adduxit,videlicet ad meretricandum. Nam
vitium, quod incurrit ex perſuaſione, eſt æſtimendum, vt
etiam inquit Ioann. Fab. & ita talis meus ſeruus eſt deterio-
ratus in decem eius æſtimationis,cuius primò erat,& intan-
tum mea intereſt.Quare peto dictum Titium condẽnari mi-
bi in duplum prædictæ deteriorationis. Et ſi contingeret ca-
ſus,quòd ſeruus prædicta mala perſuaſione inductus ſubtra
xiſſet aliquã rem domino ſuo,vel aliter illum damnificaſſet,
certè vltra duplum ſerui corrupti, quod petitur iſta actione
ſerui corrupti,peti debet etiam duplum,æſtimationis rei fur
to ſubtractę. Super qua dicit Ang.de Are.hic, implorandum
eſſe officiũ iudicis.Ego dico, imò venit iure iſtius actionis,ni
ſi intellexerit Ang.de Aretio, de officio iudicis mercenario
huic actioni deſeruienti,vt dixi ſuprà ſuper gloſſ.fina.
Quãdo autem ageretur non de ſeruo,ſed de filio, vel filia,
vel vxore corruptis, tunc fienda eſſet relatio ad æſtimationẽ
operarũ,& affectionis, non autem ad æſtimationẽ corporis,
27 vel perſonæ,vt fit in ſeruo,eò † quia liberum corpus nõ reci-
pit æſtimationẽ,iuxta l.prim.§. ſed cùm liber homo.& l.fi.ff.
de his,qui deie.vel.effu.ſecũdum Ioan.de Plat. Ang.de Aret.
& Nic.de Neap.hic,in tertia quæſt. glo.de quo etiam videre
per eũdem Nicol.hic,in prima quæſt.glo. Non ſunt hic alia.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a * Adde,quòd idem Iaſ.in l.1.colum.tertia.C.de ſer.fugit. dicit quod doctor. Bartol.in dict.§. ſi mandato.communiter tenetur.Sardus.

b SICVT DIGNVM] Vbi oĩnò vide Fel.in quarta col. verſ.tertiò concludo.cũ plurimis ſequen. & in dic.c.1.de off. deleg.& in c.ſuper.de ſenten.excom.& Frã. Aret.in l.prima. C.de ſer.fugiti.& in l.Titia.§. idem, in ſecunda col.de verb. oblig.& remiſsiuè in leg. preterea.§. ſi tibi.ff.mandati.

c * Adde tu quòd dabitur caſus,in quo actio ex illo edicto de calum.erit ex utraq; parte rei perſecutoria. Finge me dediſſe tibi pecuniam,ne mihi calumniam faceres,quo caſu compe tit mihi actio:ut l. generaliter.§.fin.ff.de calum.intra annum erit ex utraq; parte mixta, per ea, quæ habẽtur in §. ex maleficiis.ſuprà eodem.poſt annum,cùm detur ad ſimplum, erit ex parte utriuſque rei perſecutoria:ut l.1.ff.de calum. Et hoc poteris addere ad ea, quæ ponit Iaſon in §. pœnales ad fin. primi euiden.ſuprà eodem. Carcaſſona Sardus,

d * Aduertas: nam mihi uidetur quod declaratio, quam faciunt docto.in hac parte gloſ.non ſit ex mente Accurſij,cùm in gl.nullum verbum apponatur ſi pœna per nomina multiplicatiua, ut duplum,triplum, &c. uel per ſimplicia nomina fuerit impoſita:ſed ſimpliciter dicit quod in d.l. ſi manumiſſus. non præſtatur pœna habito reſpectu ad rem,ſentiens in hac ſolu.ꝙ ubicunq; pœna imponeretur habito reſpectu ad rem,non poſſet excedere quadruplũ, ut hoc §.noſtro.& hoc ſiue per nomina multiplicatiua, ſeu per ſimplicẽ ſummã apponatur.nec in hac ſolu.gl.facit inter iſta verba aliquã differentiam. Et quod gl.illud, quod dicunt doctores, non ſenſerit,patet,quia non dixiſſet quòd in d.l.ſi manumiſſus. pœna nõ præſtatur habito reſpectu ad rẽ:ſed dixiſſet, quòd ibi per ſimplicia uerba:hic uerò per uerba multiplicatiua.Et ſi iſtud ſenſiſſet,ut utiq; ſciuiſſet Accurſi.dicere,& facilè illi fuiſſet,

arg.

arg.c.ad audientiam.extra de deci.& l.vnica.§.ſin autem ad deficiẽtis.C.de cad. tol. intelligo igitur gl. ſimpliciter prout ſtat,quod in l.contrar. pœna non apponitur habito reſpectu ad rem quo caſu nõ excederet quadruplum,vt hoc §.noſtro. Sentite ergo quod ibi apponitur habito reſpectu ad punitionem delicti, cùm alias non poſſet eſſe pœna. l. aliud eſt frans.ff.de verb.ſignifi.& ſic glo. noſtra non diſcrepat à concluſione,quam hic ad ſolu. cõtrarij firmant doctores, & immeritò reprehenditur. Et hanc credo fuiſſe veram mentem iſtius gloſſ. Carcaſſona Sardus.

e CONVENTIONALI] An & quãdo pœnæ conuentionales peti poſsint,vide do. Alex.de Imol.in conſi.32.in 4. & vltim.colum. in 2.parte.

f NON POTEST] Adde Franc.Aret.in l.lecta.ſi certum peta.& do.Alex.de Imo.in conſi. 119.in 2.par.& Ant.de Prave.in conſi.46. inter conſi.do.Alex.in 4.par. & do.Alexan.de Imol.in conſil.46.ead. parte, & in conſil.47. & in conſil.73. eadem parte.

g IN L. CVNCTOS] Et ibidem vide Fran. Are. & adde idem tenentem do.Maria.Soc.in conſi.2. incip.ſequendo.verſicu.circa tertiam quæſtionem. circa princ. in 1.part.& Petr. de Ancha.in conſi.138.& Lud.Rom.in conſi 507.

* Vide bonum tex.in l.Titius.circa fi.ff. de act.em.Sardus.

h REMISSIONES] Tu vide do. Alex.de Imol.in conſil.
i 46.& ſeq.& in conſi.52. in 4.part. & in conſi.105.in 1.col.in 3.par.facit ad dictam quęſtionem Ang.relatam hic per Iaco. id,quod habetur per do.Bar.Soc.in conſi.171.incip.pręſens conſultatio.ver.1.per ea quæ.verſi.tertia difficultas.in 2.par. vbi ponit an vſuræ peti poſsint per emptorem qui non fuit in mora ſoluendi pretium, ſed venditor non dedit fideiuſſores,vel non tradidit poſſeſsionẽ liberã, prout ipſe promiſit.

k FACIAT] Sed nunquid,teneor ne,ſi illud malum poſsit etiam bonum importare?vt quia dedi conſilium alicui,quod poteſt importare bonum & malum modum faciẽdi aliquid. vide Feli.in c.auditis.in ſi. pen.col. de præſcrip. quod præſumitur ſenſiſſet de bono modo,& non de malo: & ſtatur interpretationi meæ:& ſic non teneor.

l Et hoc in actione Quod metus cauſa,æſtimatio damni veniat non per officiũ iudicis,ſed per viam actionis. Probatur: quia actio,Quod metus cauſa eſt miſta,partim pœnalis, partim rei perſecutoria:vt §.ex maleficijs.ſuprà eodem.ergo æſtimatio damni venit per viam actionis: alioquin non eſſet miſta. Sardus.

m IMOL.] allegat d.l.in libr. meo Sardus.

n * Adde quod opin. Vltramon. de iure mihi videtur vera: nam ſi ualet argu.de q.noſtra ad actionem iniuriarum, vt gl. noſtra hic arguit in actione iniuriarum expeditũ eſt,ipſi filio iniuriato in defectum patris,uel abſentiã competere iniuriarum actionem.l.ſed ſi unius.§. ait prætor. ff.de iniur. ergo & iu caſu noſtro. Et utinã de facto ſeruaretur,q2 forſan quàm plurimi ſcholares iniquis perſuaſionibus ducti, tempus, & honorem ſimul non contemnerent, & miſerandi parentes poſt innumerabiles expenſas filiorum ignorantiam non lugerent: & cùm propter abſentiam parentum & propinquorum, emendatione careant,quæ illos ad uiam reduceret, iuxta l.unicam.C.de emendatio.propinq.& ſit fragile iuuenile conſilium, & multis captionibus ſuppoſitum:ut l.1.in princ. ff.de mino. latior debet eſſe uia ad huiuſmodi corruptores puniendos: ut ſic mihi applaudet Vltramontanorum ſententia.Anto.Ange.Carcaſſona Sardus.

SVMMARIA VERSI. TRIpli vero.

1 *Executorum ſpecies in iure noſtro quot ſint.* 2.3.

4 *Executores,qui repræſentant partes in iudicio,quibus nominibus in iure nuncupentur.*

5 *Executoribus,ſeu viatoribus, quibus citationes committebantur,qualiter ſalaria dabantur.* 6.42. *& ſequen.*

7 *Salaria qualiter ſolui debeant aduocato & conſultori.* 8.

9 *Gabella ſi ſtatuto caueatur quod de precio rei vendita ſoluatur tantum, an intelligi debeat de pretio quod in effectu remanet penes venditorem, deductis omnibus expenſis factis in ſubhaſtationibus, vel datis proxenetis.*

10 *Gabella ſi de quolibet legato ſolui debeat pro libra, an intelligatur tantùm de eo,quod ſupereſt de legato, deducto omni onere.*

11 *Gabella ſi ſtatuto caueatur quòd pro qualibet libra ſoluatur tantùm,an ſi quis promiſerit alicui mille libras ſoluendas tantùm quadragentas omni anno,an interuſurium medij temporis deduci debeat.*

12 *Beneficium vacaturum ſi quis impetrauit vſque ad valorem centum ducatorum, & non vltra: an ſi contingat vacare vnum reditus ducentorum ducatorum, tamen computatis expenſis non valet niſi centũ, rectè dicatur impetratum, ita quòd habere, & retinere poſſit.*

13 *Gabella ſi ſtatuto caueatur quòd de legato ſolui debeant decem pro libra valoris rei legatæ, an ſi legetur equus, qui viginti valet cum hoc quod ſoluãtur haredi decem, ſolui debeat, & de quanto, & qualiter.*

14 *Actor ſi in libello inſeruerit maiorem quãtitatem, an teneatur ad triplũ eius, in quo reũ damnificabit.* 15. 44.

16 *Plus petere loco, aut cauſa, quando dicatur.*

17 *Actor quid ſi maiorẽ quãtitatem in libello complexus ſit, vt maioribus expenſis circa ſalaria notariorũ, & aduocatorũ afficeret aduerſariũ ſuũ, an puniatur.* 19.20.24.

18 *Pœnæ ſunt reſtringendæ.*

21 *Extenſio ex identitate rationis in pœnalibus fieri põt.* 22.

23 *Diſpoſitio huius §. an valeat extendi ex identitate rationis.* 25.

26 *Libellus in quibus cauſis non requiratur.* 36.

33 *Libellum in ſcriptis an quis obtuliſſe videatur, ſi iret coram iudice, & diceret notario actorum, ſcribe qualiter peto centum a Titio, in quibus peto eum condemnari.*

34 *Libellus an mitti debeat ſimul cum citatorio, an verò citatio præcedere poſſit.*

35 *Libellus an de conſenſu partium omitti poſſit.*
Libelli productioni an renunciari poſſit.

37 *Libellus ſine appoſitione qualitatum an procedat.*

38 *Iudicium, ſi non ſit petitum à patre libellum incertum declarari, an procedat.*

39 *Libellus incertus an procedat parte non opponente.*

41 *Sportulæ quæ nuntijs publicis præſtantur, an ante litis conteſtationem præſtentur.*

45 *Sportula qualiter iudici delegato præſtentur.* 46. 47

48 *Sportulæ an arbitro debeantur, & nunquid arbitratori.* 49.

50 *Salaria promiſſa doctoribus, & aduocatis, hodie a ſuis clientulis peti poſſunt.* 51.

52 *Aduocatus an pro ſingulis cauſis centum florenos accipere poſſit.* 53.

54 *Aduocati ſalarium a pauperibus recipere non debent.*

55 *Sportulas in cauſis miſerabilium perſonarum iudices habere non debent.*

56 *Salarium quando notarius conficit inſtrumentum de aliquo actu vel contractu pauperis, accipere non debet.*

57 *Procuratores, & notarij, ſunt excoriatores pauperum.*

58 *Salarium an, ſi partes concordauerint inter ſe, habere debeat iudex, licet ſententiam non ferat.*

59 *Salarium aduocato quo tempore debeatur.* 61.

60 *Salarium medici recipere non debent ab infirmis, niſi cum ſani fuerint.*

62 *Libellus quando actor maiorem quantitatem exprimeret in libello quàm deberet, vt reum maioribus expenſis in ſportulis executoribus præſtandis grauaret, qualiter formandus ſit.*

VERSI.

VERSIC. TRIPLI VERO.

1 AD euidentiam huius verſi. præmittite vobis vnum verbum, † ꝙ executorium in iure noſtro multæ & variæ ſunt ſpecies.

Quidam enim ſunt eaecutores vltimarum voluntatum, de quibus nihil ad propoſitum, ſed de eis habetur in l.id, quod pauperibus. vbi latè per Cy. & latius per Baldum & Salic. C. de epiſcopis & clericis. & in l. nulli. per eoſdé. in eo. tit. & latè per Bart. in l. alio. & in [illegible] filio. in princ. ff. de alimen. & ciba. leg. & pleniſsimè per Sp[illegible]. & Ioan. Andre. in titu. de inſtiu. edi. §. non verò aliqua, per totum illum §.

2 [illegible]uidam autem ſunt eaecutores, qui ſententias exequuntur[illegible] ſiue mandant eaecutioni: & de his nihil ad propoſitú tex. no[illegible]ed de his loquitur tex. in l. executorem. cum ſimi. C. de execu. rei iud. & ibi dicit teatus, ꝙ iſti propriè appellantur executores, alij non: & ſic quòd iſte terminus Executores, propriè ſign[i]ficat iſtos, qui ſententias latas eaecutioni mandant.

3 Quidam, & tertiò ſunt eaecutores, qui repreſeotant partes in iudicio, illas citando: & conſequenter, qui mandant executioni ſententias interlocutorias de citando aliqué: de iſtis tractat §. noſter, & teatus in l. oés. §. eaecutoribus. C. de epiſcop[is] & clericis. Ita has ſpecies eaecutorum declarat Azo. in Sũma t[i]tul. C. de ſportu. & Nicolaus de Neapol. hic, in quarta [l]e[c]t[i]one.

4 Et aduertite † ꝙ eaecutores nuncupantur in iure noſtro va[r]iis nominibus: aliquando eaecutores, aliquando viarores: vt hoc [te]xtu, quandoque cauſam præparantes: quandoque officiale[s] quandoque apparitores, quandoque Cæſariani, ſiue catholiciani: ut per gl. magiſtra. in §. bis, qui cauſas præparant. [e]t ver. exeeptoribus. in Authé. de iud. col. 6. & per gl. in d. l. executorem. C. de eaecu[tione] rei iudicatæ.

5 † [illegible] iſtis eaecutoribus, ſiue viatoribus, quibus citationes committebantur, (de quibus tractat teatus noſter) dabantur [illegible] ſecundum quantitatem ſummæ petitæ in libello: vt de cl[illegible] hie gloſſa prima mag. Si quis ergo maiorem quantitatem pecuniæ in libello inſerebat, vt iſti eaecutores maiorem ſ[illegible] á nomine ſportularum conſequerétur, tenebatur ad tri p[lum pe]r hac litera. Et illud ſit vobis ſatis pro figurat one caſus. [Ca]ſus verſi. fuit ſummatus ſuprà in princip. huius.

6 † Nota primò ex hoc verſiculo quòd ſalaria de iure debent ſ[olui] nuntijs, ſiue eaecutoribus, ſecundum quantitatem ſummæ petitæ: licet ſecus ſit de conſuetudine, vt dicit gloſſ. prima mag. vbi uidebitis. Et aduerte quòd hic non triplicatur id, qđ petitum eſt vltra ueram æſtimationem. ſed ſolum id, in quo reus paſſus eſt damnum. Et ſic habetis quòd propriè non attenditor ipſa petitio, ſed effectus damnum paſsi.

7 † In alia autem materia extra iſtum caſum, nunquid attendatur petitio, an uerò id, quod effectualiter exigitur, ſeu eaigi poteſt: puta ſi deberetur tantum pro li[illegible] conſultori, vel adnocato: nunquid inſpicietur illud, quo[d] [pe]titur, an verò id, qđ effectualiter eaigi poteſt tãtùm, fortè [pro]pter inopiam aduerſarij?

8 † Vel quid, ſi eſſet ſtatutum in ciuitate quòd qui habet inſtrumentum à centum libris ſuprà, debeat illud inſinuare penes acta intra ſex menſes, aliàs illud inſtrumentum non valet: ac ſi aliquis baberet inſtrumentum centum librarum, licet in patrimonio debitoris non ſunt, niſi quinquaginta, ita quòd in effectu non eſt inſtrumentum, niſi de quinquaginta, an illud inſtrumentum, ſi non inſinuetur intra ſea menſes, valeat: & ſic an debeat inſpici tenor inſtrumenti, an verò effectus exactioni: videte teatum ſolennem in leg. in offerendis. C. de appel. & ibi in terminis Barto. qui ad hoc no. illum textũ & ſumme commendat. Vide etiam teatum in §. ad excludendas iti Autbentica de litigioſ. & Bartolum in l. qui tabulas. circa princip. ff. de fur. & quod no. Bar. in l. penultima. §. finali. per illum tex. ff. de iuriſdictione omnium iudĩcum.

9 † Videte etiam quod alibi ponit not. Bartolus in leg. ſed ſi hoc. §. cuidam. ff. de condictio. & demonſtra. ubi ponit an ſtãte ſtatuto ꝙ de pretio rei venditæ ſoluatur tantum pro gabella, puta tres denarij pro libra, an debeat intelligi de pretio, qđ in effectu remanet penes venditorem, deductis oĩbus expẽſis factis in ſubhaſtationibus, vel datis proxenetis. De quo etiam per Baldũ in leg. prima, in ſecunda colũ. C. de fru. & li. expen. Ang. & Imol. in l. ciuitatibus. §. finali. ff. de legatis primo, per Imo. in l. non amplius. in princ. ff. de legatis primo.

10 † Et an ſi de quolibet legato debeat ſolui tãtum pro libra, an intelligatur tantùm de eo, quod ſupereſt de legato deducto omni onere: vide Bal. Ang. & Imo. in dicta l. non amplius. in princip. per illum teatum.

11 Et an ſtante ſtatuto † ꝙ pro qualibet libra ſoluatur tantum pro gabella: tu promiſiſti mibi mille libras, & conueniſti, & promiſiſti ſoluere quadringentas tantùm omni anno, an debeat deduci interuſurium medij temporis, cùm in effectu quãtitas tota ſit minor omni anno pro centenario: vide ſingu. Barto. in leg. in lege Falcidia non habetur. ff. Ad legem Falcidiã. Ad iſta uide etiam quod ſignanter determinat Barto. in l. quoties. per illum textum. ff. ad legem Falcidiam. Nam de iure cõmuni, donatio vltra quingentos aureos, ſi non ſit inſinuata, non valet: an ſi detracta gabella in effectu non reſtãt niſi quingenti aurei, an valebit donatio ſine inſinuatione.

12 † Et an ſi quis impetrauit à ſummo pontifice reſcriptum, ꝙ ſibi conſeratur beneficium primum vacaturum, quod aſcendat vſque ad ſummam centum ducatorum. & non vltrà: an ſi contingat vacare vnum beneficium, quod in ueritate afferat fructus, & prouentus producentes ducentos, ſed poſtea ſunt tot expenſę neceſſariæ quòd in effectu non reſtant niſi cẽtum, nunquid illud beneficium habere, & obtinere poſſet. Videte Bal. in l. prima. verſi. pone, impetrauit Cod. de fru. & lit. expen. & Pauſ. de Caſt. in dicta l. non amplius. in princip.

13 † An ſtante ſtatuto quòd de legato debeat ſolui gabella decé denariorum pro libra valoris rei legatæ, & legatur equus, qui ualet viginti, cum boc quòd ſoluantur hæredi decem, de quanto debeat ſolui gabella? De quo uidete Bal. Ang. & Ioã. de Imo. in dicta l. non amplius. in princip. ff. de legat. primo.

14 † Secũdò literaliter nota, quòd ſi actor in libello maiorem quantitatem inſeruerit, ad hoc ut nuntij publici, ſiue eaecutores litium maiora ſalaria cõſequantur, quòd actor tenetur ad triplum eius, in quo reum ex hac maiori petitione damnificauit: ut hic habetis ad conteatum.

15 † Et aduertite pro ampliatione §. quòd iſte tex. locum haberet nedum ſi plus peteretur re, ſiue ſumma, vel quantitate, ſed etiam ſi plus peteretur loco, aut cauſa, vt ſemper condemnari debet actor in omni damno ſportularum propter hoc datarũ nuntio, in triplũ. Ita in terminis tenuit gloſ. in ver. amplius. & Inno. in c. vnico. extra de plus peti. ſecundum quod referunt, & ſequuntur Ioan. de Platea, & Angelus hic.

16 † Quando autem dicatur plus petere, loco, aut cauſa, videbitis in §. plus autem. infra eodem. Si autem actor plus peteret tempore, non habet locum pœna huius §. quia ad illã petitionem non poſſet hic §. adaptari, ut clare patet ad ſenſum: quia per illam petitionem factam plus tempore nuntius publicos, ſiue executor maius ſtipẽdiũ noíe ſportularum nõ cõſequeret: baberet tñ locum hoc caſu pœna. §. hodie autem. j. de eacep. quæ eſt, quòd tempus duplicetur ipſi reo, & eo elapſo, adbuc non audiatur ipſe actor, niſi prius reſarcitis omnibus eapenſis litis factis per ipſum reum. in alijs autem eapenſis litis clarum eſt, hunc §. non habere locum: ſed in eis condénatur, qui ſuccumbit in cauſa, ſi apparet eum temere litigaſſe: ſicut obſeruatur in omnibus, iuata formam l. properãdum. §. ſiue autem alterutra. C. de iud. & l. eum, quem temere. ff. de iudic. & l. terminato. C. de fruc. & lit. expen.

Et iuata hunc §. poſſet probabiliter dubitari ſecundum doctores hic, cum videamus quotidie quod notarij, aduocati, & conſultores maiora ſalaria recipiunt pro magna cauſa, quàm parua, ſaltem de conſuetudine, quamuis aliud ſit de iure, iu-
17 xta ea, quæ late dicam infrà ſuper glo. prima mag. † nunquid ſi aliquis maiorem quantitatem complcaus eſſet in libello, ut maioribus eapenſis circa ſalaria notariorum, & aduocatorũ afficeret aduerſarium ſuum, an habeat locum pœna huius §. ita quòd illud plus triplicatum deberet ab actore præſtari ipſi reo? Videtur primò quod ſic: cum militet ratio §. noſtri. Ioãnes Faber determinat contrarium, & eum ſequuntur Io-
18 annes de Platea, & Angelus hic. Mouentur omnes, † quia diſpoſitio huius §. quæ eſt pœnalis, non deberet eatendi,

etiam ex identitate rationis:quia pœnæ ſunt reſtringendæ. Al legat ad hoc Ioannes Faber leg. quod verò contra. ff. de legatis. facit lex præſens. & leg. interpretatione. ff. de pœnis. Adducit pro hoc Ioanne de Platea. & Angelus de Aretio glo. valde ſingul. in §. ſequens. verſicul. ex maleficijs, in verſicul. in iudicium. ſupra eodem. Subdit tamen Ioannes Faber ſatis di-
19 ci poſſe, quòd iſte actor teneatur actione de dolo: vel fortè, & melius, ſecundum eum, recuperabit expenſas rationes temerar æ vocationis, iuxta dictam legem, cum quem temerè: cum ſimilibus ſupra proximè alleg. Ego contra hos patres auda-
20 ċter firmo contrarium, & teneo † quòd imo iſte §. habeat locum etiam in petente maiorem quantitatem in libello, ad hoc vt reus maiora ſalaria præſtet notarijs, & aduocatis, quòd illud plus, in quo damnificatus fuerit reus, debeat triplicari, ſecundum formam præſentis §. Et moueor proprio fundamen-
21 to ſtotum doctorum tenentium contrariū. † quia imò in pœnalibus, & odioſis, ex identitate rationis fit extenſio: vt eſt ſolennis textus de hoc in capitulo primo. §. porrò. in verſic. ſed quia natura nouas deproperat edere formas in titul. quæ fuit prima cauſa benefic. amitten. in vſibus feudorum. & ibi Baldus expreſſe notat, qui dicit quòd ibi eſt textus melior de iu-
22 re, ad hoc † quòd in pœnalibus, & odioſis procedatur de ſimilibus ad ſimilia. Facit lex his ſolis, in verſicul. ſatis etiā cautum putamus. quam etiam ibi no. Bal. ad hoc. C. de reuo. donatio. iunctis pleriſque alijs, quæ in hoc propoſito firmando
b vobis allegaui in §. ſequens. & in glo. fina. in verſiculo, ipſius, ſuprà eodem. Ergo in propoſito noſtro in terminis huius §. quantumcunque in pœnalibus, licita eſt extenſio ex identitate rationis.

Non obſtant iura in contrarium adducta, & primò l. præſes. & l. interpretatione. cum ſimilibus. quæ volunt diſpoſitiones pœnales non eſſe extendendas: quia reſpondeo, illud verum, niſi ex identitate rationis fiat extēſio: per text. in dicto §. porrò. cum al. ſupra alleg. Non obſtat etiam illa ſingul. gloſſ. per dict. §. ſequens. verſicul. ex maleficijs, ſuper verſicul. iudicium. quæ ſingulariter vult, quòd imò etiam ex identitate rationis in pœnalibus non fiat extenſio: quia reſpondeo quod il a glo. procedit, & habet locum, quando pœna imponeretur habito reſpectu ad priuilegium alicuius particularis perſonæ: quia tunc bene verum eſſet, quod nulla fieret extenſio de ſimilibus p rſonis ad ſimiles perſonas, nec de ſimilibus caſibus ad ſimiles caſus. Ita ibidem pulchre declaraui, & limitaui illam glo. ex mente Bal. in cap. primo. dicto § porrò. ad hoc reputantis illam gl. & eius doctrinam bene ſingularem. Ego tamen ibidem dedi alias gl. concor. dicite vt ibi habuiſtis. Cū ergo in propoſito noſtro pœna huius §. non imponatur habito reſpectu ad priuilegium alicuius perſonæ, certè bene poterit extendi ad alios caſus habentes ſimilem rationem. Et per iſta infero vobis ſecundam ampliationem ad tex. noſtrum. &
23 vltra proximè adducta pro opinione contra docto. dic † quod imò diſpoſitio huius §. quantumcunque pœnalis, extendatur ex identitate rationis, vt tenent ipſi inet Ioan. de Plat. & Ange. hic, ſibi inaduertenter contrarij, dum volunt (ſecun gl. & Ionoc. in dicto cap. primo, extra de plus petit.) quòd diſpoſitio huius §. pœnalis loquens in petente maiorem quantitatem, & ſic petente plus re, extendatur etiam ad petentes plus loco, & cauſa, prout ſuprà retuli.
24 † Aduertatis etiam pro maxima limitatione tex. noſtri. quod pœna tripli. quæ ponitur in hoc §. habet locum niſi actorem pœnituerit ante litis conteſtationem: quia tunc ad ſimplū expenſarum tantummodo tenebitur. Ita tenuit Placen. in gloſſ. relatus per gl. in leg. vnica, in glo. mag. in fin. C. de plus pet. & ibi illum ſequuntur Iacob. de Are. Cyn. & communiter doct. maximè Bald. qui hoc diſputat, & Sal cet. & ita etiam firmat Angel. hic, & ſequi videtur Nicol. de Neapo. hic in apoſtil. tex. Et ad hoc firmandum faciunt multa pulchra, quæ dixi in §. omnium. ſuprà eodem circa limitationem leg. fin. ff. de rei ven
c dica. quæ omninò hic addite. Gl. tamen contrarium tenuit in dicta leg. vnica. ſecundum quod eam refert Nicol. hic: cuius veritas pendet ab his, quæ dixi vobis in §. ſequens. in verſ. ex maleficijs. ſuper gloſ. in ver. diſtulerit. in quarta & quinta partibus principalibus. ſuprà eodem, vbi videatis.
25 An † autem, ſicut pœna leg. vnicæ. C. de plus peti. ceſſat, & locum non habet, ſi in libello eſſet appoſita clauſula, Saluo iure ſuperflui: prout eleganter firmat do. Anto. de Butr. in cap. ſecundo, in penultima columna. extra de libel. obla. referens ita tenere Specul. in loco per eum ibi allega. an idem eſſet in caſu §. noſtri: vt ſi in libello, in quo eſſet incerta maior quantitas debiti eſſet poſtea adiecta illa ſalutaris clauſula, Saluo iure ſuperflui: ceſſaret pœna §. noſtri. Cogitabitis, quia non inueni iſtud in ſpecie in terminis §. noſtri tangi. Multum tamen faceret, quod ſit ſimile, quod proximè allegaui. Et ſi iſtud procedat ad textum noſtrum, eſt ad eum ſingulariſsima limitatio. ſic ex prædictis ſtarent duæ limitationes ad tex. noſtrum. Tertiā limitationem videbitis infra in glo. mag. in tertia parte principali. Plura notabilia non colligo ex iſto textu: quia ſunt alia notabi
lia alia colliguntur ex hoc textu per gloſſ. 1. mag. quā capitula

Gloſſ. in verſicul. in libello. quam diuido in ſeptem partes principales. In prima colligit vnum notabile ex textu, & ibi declarat quo iure procedat, & poſtea limitat. In ſecunda colligit aliud notabile ex textu noſtro. In tertia aliud. In quarta aliud. In quinta ponit etiam aliud notabile: ſed illud non colligitur ex hoc textu. In hac ergo quinta parte glo. per modum huius notabilis ponit, quæ ſunt illæ perſonæ, quibus remittantur iſtæ ſportulæ exoluendæ in totum, vel in partem. In ſexta ... xta proximam præcedens notabile format quæſtionem, & ſoluit. In ſeptima quæ ... ad iſte §. hodie ſit correctus. Secūda ibi: item ſecundo nota. Tertia ibi: tertiò nota quòd ſportulæ. Quarta ibi: item nota quòd reus. Quinta ibi: item non adduc. Sexta ibi: ſed quæro, ſi hæ perſonæ. Septima ibi: ſed cùm hodie caueat.

In eadem glo. ibi: in Authentic. de manda. princip. §. ſic tibi. dicite uos, & melius, per glo. in §. neceſsitate n. ſuper ... in verſicu. ex non ... pto. in Authe ... tica, vt iudic. ſine quoque ... ſra. & adhuc plenius, per gloſſ. illam ſolennem, & magiſt. al in §. ſancimus. in glo. mag. ſuper verſicul. libellum. in Authen. de exhib. & in ... colla. 5.
26 Et ibi glo. addit plures alios caſus, quam quatuor, in quibus non requiritur libellus. De quo etiam videatis gl. plenam in verſic. illuſtrium. in cap. fin. de re iud. in ſexta. Et ſi vultis ... niſsime videre recurratis ad Spec. in titul. de libell. concep. §. nunc uidendum, enumerantem 46. alias quinquaginta caſus in quibus non requiritur libellus, & in quibus, procedatur ... ne libello: ibi videatis plene per eum, & inuenietis totū, quod ... quod fere dici poſsit in hac materia. Quam late poſtea am-
27 pliando proſecutus eſt Ange. hic, qui inter cætera ponit ... an
d in cauſis, in quibus cognitio eſt ſummaria, requiratur libellus.
28 an requiratur in cauſis breuioribus, † & an requiratur in ... ſis in quibus procedēdum eſt ſummariè ſimpliciter, & de plano. de quibus in locis prææallegatis, & Barto. in extrau ad reprimendum, in verſicul. ſummariè. in princ. & in verſicu. ſine figura iudicij. & in leg. nec quicquam. §. de plano. per ... textum. ff. de off. proconſul. & lega. per glo. & docto. & ... Abbatem in cap. primo. de libelli oblatio. & per omnes in clemen. ſæpe. in princip. de verb. ſignifi. & per Cyn. Bal. & latius Salic. in Authen. ... ratur. C. de lit. conteſt.
29 † Tangit etiam ſucceſsiue Angel. hic impertinenter, & late proſequitur, an, & quando procedatur officio iudicis, regulariter requiratur libellus? De quo late per Bartol. in dicta leg. nec quicquam. §. ubi decretum. & in repetitio. leg. creditores. in vltima columna & ultim. quæſtio. Cod. de pignor. & leg. quarta. §. hoc autem iudicium. in ſexta & ſeptima quæſtio. ff. de damn. inſect. & in leg. prima. §. final. ff. de uarijs & extraordin. cog. & in leg. ab hiſ ... tibus. §. ſed quod ſimpliciter. ff. ex quibus cauſ. ma. & Bald. in dict. Authentic. offeratur. C. de lit. conteſta. & plene in repetitio. leg. incerti. in penultima
e colum. C. de interdi. & in leg. prima. ff. de iuriſdict. omnium iudicum. & per dom. Anto. de Butrig. in capit. final. & ibi per
30 Abb. Panormita. extra de offic. iud. † Et an, quando agitur officio iudicis ad exhibitionem reuerentiæ debitæ, hoc caſu requiratur libellus: uideatis in ſpecie Baldum in dicta leg. nec
31 quicquam. §. de plano. per illum textum: † Et an iudex ſine libello ad ſimplicem querelam poſsit mandare parti, ne inquietet poſſeſſionem, an uerò neceſſarius ſit libellus: eſt vtilis, & quotidiana quæſtio, de qua uideatis not. Bald. in leg. ordinarij. in 3. col. verſi. ſed vlterius quæro, duo aſſerunt ſe poſsidere, & c.

C. de

C.de rei vendicatio. & in l. quiſquis. C. qñ appell. non reci.
& Spe.in titu.de lib.concep.§.nunc dicendum.in verſicul. 12.
& quod no.Baldus in leg.finali,in ſecunda column.C.de edi.
diui Hadria. tol.& in l.vis eius.C.de probatio.& Innocen. in
cap.in præſentia.extra de probatio.
32 † Et nota diligēter quòd in omnibus caſibus, in quibus nō
requiritur libellus,quos ſuprà proximè remiſsiuè dixi, in eiſ-
dem etiam non requiritur aliquis alius proceſſus ordinarius.
Ita eleganter dixit Bald.in capitul.primo.§.inſuper.de proh.
alie.per Fede.
33 † Aduertite etiam diligenter quòd in caſibus, in quibus re-
quiritur libellus,quod eſt regulare, ſi aliquis iret coram iudi-
ce,& diceret notario actorum:Scribe qualiter peto à Titio cē
tum,in quibus ego peto eum condemnari,&c.quamuis nota-
rius hoc ſcribat in actis, per hoc tamen non videtur libellum
in ſcriptis obtuliſſe: nec dicitur procedere ordinario modo,
ſed extra ordinem.Iſtud eſt, quod in terminis voluit ſingulari
ter Bartolus in leg.in ſacris,la tertia.C.de ſa.ſcriniorum.li.12.
Et hoc no.ex gl.ibi.& reputat bene ſignandum: quia ſecundū
eum,poſſet ſæpe contingere de facto. Et hoc dictum ſequitur
Ludo.Roma.in l.prima,in ſecunda col. ff. de arbi. de quo vi-
deatis Bal.in Auth.offeratur.ad fiu.C.de lit.conteſt. & Ang.in
leg.prima in princip.in prima column. & ibi Bald.& Paul.de
Caſt.in ſecunda columna.ff.de eden.
34 † Tangit etiam hic impertinenter, an libellus debeat mitti
ſimul cum citatorio,an uerò citatio poſsit præcedere. Quod
etiam latè examinat Nicol.de Neapo.in vltim. quæſtio. extra
glo,de quo videatis Cyn.Bald.Salic.in dict. Authen.offeratur.
& Barto.examinantem in leg.ſi finita. in leg. Iulianus.in ter-
tia col.in ver.item quæro.ff.de dam.inſect.& ibi latè Ioan. de
Imo.facientem quatuor caſus principales.vt ibi per eum, &
Barto.in extrauag.ad reprimendum.in ver.ſuper dicto crimi-
ne.Specul.in titu.de libel.concep.§.nūc videamus.& §.reſtat.
& glo.in c.quoniam frequenter.in fi. extra,ut lite non conteſt.
& glo.in c.2.extra de dila.
f f Tangunt etiam hic Ioan.de Pla.& Ange.an libellus cō
35 ſenſu partium poſsit omitti: & conſequenter,an productioni
libelli poſsit renuntiari per partes.De quo per glo. in dict. Au
then.offeratur.in glo.fi.in verbo,pro nihilo.& ibi Bar. & Bal.
& Sal.C.de lit.conteſt.& gl.in cap.de cauſis. & ibi Canoniſt.
extra de offi.deleg.& glo.in cap.fin.de re iud.in ſexto:& glo.
in cap.primo.& ibi etiam per Canoniſtas extra de libel. obl.
& glo.in clemen.ſæpe.in glo.fin.& ibi per Innocen.de uerbo.
ſigni.& glo.in §.ſancimus.in glo.mag.io verſ.libellum.in Au
then.de exhib.& introdu.reis.& Bal. in Auth. generaliter. C.
de epiſ.& cle.Spec.in tit.de ſenten.§.iuxta.verſic.quid de pro
curatore.Imo.io leg.ſi conuenerit.ff.de re ind.& Barto.in leg.
quoties.C.de priui.ſchol.lib. 12.vbi multa pulchra dicit.Sed
non credo quòd ſit lectura Bart. quia non legit niſi decimum
librum,morte præuentus.
36 † In ead.glo.ibi:aliud eſt de iure ueteri.Videte gl. quæ hoc
diſputat,& idem tenet,quòd hic,in dicto §.ſancimus.in gloſſ.
mag.in verbo,libellum.in Auth.de exhi. & introdu.reis. Iſtæ
g glo.verum dicunt in ciuilibus:ſecus in criminalibus,g in qui
bus etiam olim neceſſariò dabatur libellus,iuxta l. libellorū.
in prin.ff.de accu.ſecundum docto.hic,vt Ioan.Fab. Ioan. de
Pla.& Ange.& Nicol.in 15.oppo.glo.
In eadem glo.ibi:l.ſi in rem.§.& ſi veſtimenta.dicite proue
dixi in §.omnium.in penulti.charta mag.ſuprà eodem. & vi-
deatis glo.in l.prima,in princ.in glo.ma.ff.de eden. & ſolen-
nem glo.in dicto §.ſancimus.in gl.mag.ſuper verbo, libellū.
in Auth.de exhib.& intro.reis.col. quinta.& Specu. in titu.de
lib.concep.§.nunc oſtēdamus.in fin. & videatis omninò tex.
& ibi pulchrè Barto.in l.in actione.ff.de fur.& Bar. in dicta l.
ſi in rem.ff.de rei vend.& leg.inter ſtipulantem.§.primo.ff.de
verb.oblig.& io l.nō ſolum.§.ſed ut reprobaui.ff. de ope. no.
nun.& in dicta l.prima,in princ.in ſecunda col.ff. de eden. &
glo.& docto.in cap.ſecundo.extra de lib.obla.Inno.in c.cer-
tificari.extra de ſepul.& Barto.in l.prima, §. ſi quis argentum
ff.depo.& ibi habetis ſing.glo.in uerſi.iuranti. quæ vult † q ſi
actor ignoraret qualitatem rei,vel eius demonſtrationem, &
ita iuraret,quòd tūc procederet libellus ſine appoſitione qua
37 litatum.Bene verum eſt,quòd illæ qualitates deberent poſteà
in proceſſu probari,ut ibi dicit glo.Quod etiam tetigi in d.§.
omnium,poſt clauſulas conſuetas apponi in libellis.
Tangitur etiam in locis proximè allegatis, in quibus etiam
38 habetis † an procedat iudicium, ſi non ſit petitum à parte li-
bellum incertum debere declarari. Circa quod videatis etiā
quæ pulchrè tetigi in §.omnium.in illo puncto,an ſi propona
tur libellus generalis nulla cauſa expreſſa, an procedat ſi nō
39 opponatur à parte. † Et de libello incerto an procedat parte
non opponente, tangitur etiam vnum verbum per Ioann. de
Plate.& Ange.de Aretio hic.
In eadem gloſſ.ibi:ſed hodie magis ſecundum conſuetudi
nem,&c.Dicit Ioan.Fab.hic,quòd iſtud eſt etiam de iure, per
Authen.ſed hodie.C.de epiſcop. & cleric. credit verius eſſe,
quòd vtrunque attendi debeat,& lōginquitas itineris, & quā
titas cauſæ.De quo vos videatis ſolennem gloſſ.in §.audient.
verſi.nullo.ſuper verſi.diſpoſita. in Authē.de iud.col.ſexta.Et
idem ſcilicet quòd ſportulæ iſtæ debeantur iſtis nuntijs publi
40 cis,ſeu executoribus † hodie,etiam de iure,ſecundum longi-
tudinem itineris,puta tot denarios pro milliari,non autem ſe
cundum quantitatem pecuniæ petitæ,tenent etiam Ioann.de
Pla.& Ange.hic.Bal.autem in Auth. offeratur. in quarta colū.
dicit quòd iſtud eſt de generali cōſuetudine,quòd ſalaria præ
ſtantur iſtis nuntijs ſecundum longitudinem itineris. Et pro
hac conſuetudine alleg.tex.io ratione ſui,in leg. pro locis. C.
de anno.& tribu.lib.10.& in l.cùm poſt ſententiam diſcuſſo-
41 ris.C.de appellatio.& ibi etiam ſubdit Bal. † quòd iſtæ ſpor-
tulæ,quæ præſtantur iſtis nuntijs publicis, ſiue executoribus,
præſtantur ante litis conteſtationem, per hunc §. Illæ autem,
quæ præſtantur iudicibus,præſtantur poſt litis conteſtationē,
per §.ne autem.in Authen.de iudi. Et hoc etiam ponit Angel.
hic:quæ habetis etiam hic in glo.ſuper verſ. ſportularum.quę
melius locuta eſt,dicens quòd ſalaria,quæ præſtantur iudici-
bus,non præſtantur poſt litem conteſtatam,vt ipſi dicūt, imò
medietas in ipſa conteſtatione,& alia medietas in fine litis,p
42 dict.§.ne autem.† Illud tamen,quod doctores volunt, quòd
nedum de conſuetudine, ſed etiam de iure præſtentur hodiè
iſta ſalaria nuntijs publicis ſecundum longitudinem itineris
nullatenus placet mihi,quia nulla lege ſufficienter probatur,
& maximè, quia eſſet inducere correctionem huius §. etiam
de iure:quod de facili non eſt admittendum, vulgata l. vnica.
C.de inoffi.dom.& ſtatim ſubijciam.
43 † Ex prædictis ergo habetis inferre quòd cùm de conſuetu
dine ſalaria præſtentur iſtis nuntijs publicis ſolùm habito re-
ſpectu ad longitudinem itineris, nō autem ad quantitatē peti
tam,vt vult gl.noſtra,& firmant docto,vt prædixi,quòd iſte §.
non obtinebit locum de conſuetudine: & ſic de conſuetudine
remanebit correctus.Et hoc apertè firmat Io. Fabr.hic.Et qñ
eſſet verum,quod etiam de iure ſalaria præſtarentur, vt proxi
mè dixi, ſecundum Io.Fab.Io.de Plat.& Ang.hic, ſequeretur
quòd etiam de iure hodiè iſte §. eſſet correctus, prout affir-
mant Pet.de Bel.Per.& Iacob.de Rauen.hic.Sed ego nullate-
nus admitto: quia non video vbi iſtud probetur iure, vt pro-
ximè dixi.
In eadem gl.ibi: dicas quod hic dicitur. Aliqui habent al-
ternatiuā,Vel dicas:prout habuit Io.Fab.& iudicio meo,illa al-
ternatiua Vel,nō benè ſtat:quia non benè deſcenderet ex præ
cedentibus. Aliqui habent.Et dicas: prout ego habeo: & iſta
eſt melior litera:quia non reſpicit præcedentia, ſed tendit de
per ſe ad declarationem textus.
In eadem gl.ibi:id eſt,cauſatiuè,non conſecutiuè.Hæc ver-
ba gl.ſunt multùm obſcura,quæ clarius ponuntur, & declarā
tur per gl.infrà.in verſic.conſequetur. quibus gl. ſimul iūctis,
44 mens earum fuit in his verbis dicere. † quòd quando actor in
libello doloſè,& ſtudioſè plus petijt ob hanc cauſam, vt ſala
rium ſportularum creſceret:& ſic illud ob hanc cauſam poni
tur hic cauſatiuè: & tunc habet locum pœna huius §. noſtri.
Si verò actor feciſſet hanc petitionem maiorem,non ob hanc
cauſam accreſcendi ſportulas,ſed alio reſpectu,puta per erro
rem,vel fortè per temeritatem:& tunc quamuis propter hanc
maiorē petitionē executor cōſequeretur maius ſalarium no-
mine ſportularū,& ſic reus grauaretur maiori præſtatione ſpor
tularū:tñ quia iſtud nō eueniret cauſatiuè, hoc eſt,q ob hanc
cām accreſcendi ſportulas nūtijs,fuerit facta iſta maior peti-

tio:ſed eueuiret conſecutiuè,quia per illud plus conſequere-
tur executor:hoc caſu noo haberet locum pœna.§.noſtri: &
actor non incideret in pœnam huius tripli. Et hanc declara-
tionem ad gloſſam noſtrã colligo ex mente doctorum hic: vt
Ioan.Iacob.de Rauen.Ioan.de Pla.& Ange. quamuis ipſi non
ita clarè exponant,prout ego dixi. Et ſic ſecundum iſtam gloſ
ſam,ita declaratam habetis magnam limitationem ad tex.ve
ſtrum,ut nunc demum habeat locum, quando illa maior peti
tio fuit facta dolosè,& ſtudioſè ob cauſam iſtam,ut executor
ſeu nuntius publicus maiores ſportulas conſequeretur.Si au-
tem illa maior petitio non fuiſſet facta ob hanc cauſam,ſed a
liam,& ſic dolus ceſſaret tantùm hoc reſpectu augumentan-
di ſalarium nuntij.quamuis effectualiter,& conſecutiuè pro-
pter hanc maiorem petitionem nuntius etiam maiores ſpor
tulas conſequeretur,tamen ceſſaret diſpoſitio,& pœna §.no-
ſtri.cuius contrarium expreſſè firmauit gloſſ. in hocmet §. in
verſic.conſequeretur.vbi Ioan. Faber putat uerius iſtud quod
tenet gloſ.hic.quia cum iſte §.ſit pœnalis, & loquatur ſolùm
eo caſu,quo quis maiorem quantitatem expreſsit ad hunc fi-
nẽ,vt reus maioribus ſportulis afficiatur: ut patet ex text. hic
in uerſic.vt ex hac cauſa viatores,&c.ergo hoc caſu ſolo locũ
habebit.Refert tamen Iacob.de Rauen.tenere contrarium ſci
licet cum glo.ibi:& contra glo.noſtram hic.Et cum Ioã. Fab.
tenet etiam Ange.hic,per rationem,quæ parum faceret ĩ hoc
propoſito:quia ex ignorantia, quæ non habet admiſtam cul-
pam,quis non eſt puniendus:ut l.reſpiciendum.§.delinquũt.
ff.de pœnis.& ibi Bart.& l.prima & ibi Bart.ff.de leg.Et iſtud
etiam ego teneo,& addo Bartol. in terminis idem tenentem
in l.unica.in diſtinctione ſua.C.de plus peti.

In ea.gl.ibi:nec decreſcunt,licet ſit parua. Intelligite hãc
glo.dum tamen non ſit ita parua, quin excedant ſummam cẽ
tum aureorum:aliàs iſta gl.eſſet falſa, & diceret de directo cõ
tra tex.§.ne autem.in Auth.de iudi.ſm Io.Fab.Io.de Pla. hic.
45 † In ead.gl.ibi:in Authen.de iudi.§. ne autem. dicite quòd
ille.§.loquitur in iudice delegato à principe in quo bene ſunt
taxatæ certæ ſportulæ:vt ſi cauſa ſit intra cẽtum aureos, nihil
habet à partibus ſed habet de publico duas libras auri quo-
libet anno:ſi autem cauſa excedit ſummam centum aureorũ,
quando lis conteſtatur,tũc debent dari duo aurei ab vna par
te, & duo alij ab altera parte, in fine litis: ut dicto §. ne au-
46 tem. † In iudice autem ordinario, & etiam in alio dele-
gato: quoniam principis ſportulæ non ſunt determinatæ à
iure, nec reperitur lege expreſſum, ſecundum gloſſ. in Au-
thentic.offeratur.in uerſi.præbitis ſportulis.C.de lit.conteſta
tione,in fi.in quibuſdam perſonis, de quibus ibi per gloſſ. Et
ideo ſubdit glo. illa conſuetudinem terræ in eis eſſe ſeruan-
dam.Et idem tenet gl.in dicto §.ne autem.in glo.prima, quæ
ſubdit q̃ Bononiæ ſoluitur decima in cauſis principalibus,ali
cubi media,ut ſit in terris Comitiſſæ Matildæ. quod eſt ualde
iniquum,ſecundum glo.ibi: Et idem ſcilicet quod in ordina-
rio non ſunt determinatæ ſportulæ à iure, tenet etiam Bartol.
in Authen.offeratur.& Imo. in l. Pomponius. aliàs incipit: ſi
vni.de re iudic.Sed Inno.relatus per Ioan.Fab.& Ioan.de Pla.
& Ange.hic renuit in cap.cùm ab omni. extra de uita. & ho-
ne.cleri.quamuis glo.ibi teneat contrarium, quòd imò iudici
ordinario nihil penitus debet ſolui,nec pro ſportulis, nec a-
lio modo:cùm habeant ſalarium de publico:vt in §.oportet.
in Auth.de manda.princip.no.glo.in leg. fori. in uerſicul. ca-
ſtrenſe.C.de aduo.diuer.iudi.& leg.velut. C. de aſſeſ. fortiùs
h q̃ hodie non licet eis accipere eſculenta hac poculenta: vt
in Authen.ſcriptum eſt exẽplar.in fi.colla.ſecund.ſecundũ gl.
in leg.plebiſcito.in verbo,poculentum.ff.de offic.præſid. So-
lum ergo poſſunt habere expenſas quando accedunt locum,
in quo dubitant,ut cap.ſtatutũ.§.inſuper.de reſc.in ſexto, vbi
plenè de iſta materia.& Inno.in dicto.cap.ab omni. ubi tradi
tur iſta materia.Ang.verò in dicta leg.Pomponius. aliàs inci.
ſi vni.& in leg.ſecunda.C.de ſpor. tenuit quòd imò iudici or
dinario taxatæ ſunt ſportulæ, quantæ delegato principis: per
dict.§.ne autem.& hoc etiam mihi vult gloſſa prima,quamuis,
ſecundum eum,de iure canonico ſint hodie interdictæ:per d.
cap.cùm ab omni.ubi per Inno.& per eundem in cap.unico.
extra de plus peti.Prima opi. ſuprà relata eſt magis cõmunis.
47 † Vbi autem iudici delegato non eſt prouiſum de ſalario
de publico,tunc ſibi eſſet ſuccurrendum ſecundum laborem,
& qualitatem cauſæ,ad ſimilitudinem aduocati.leg.prima.§.
in honorarijs.ff.de var.& extraordi.cog.ſecundum Iacob. de
Bel.in dicto §.ne autem.& Ioan.de Pla.& Ang. hic.
48 † An autem arbitrio debeantur ſportulæ,videatis Specu.q̃
ſic,in titu.de arbi.§.ſequitur nunquid arbiter.& ſequũtur ſim
pliciter Ioan.de Pla.& Ange.& Nic.hic in apoſtil.tex. & bonꝰ
eſt textus de hoc in l.quoties.in verſi. in ſubeundis. C. de pri-
ui.ſchola.lib.12.Adde tu tex.in l.in ſacris.la tertia.& ibi Bart.
C.de proxi.ſa.ſcri.lib.11.& Barto.in l.fin.C.de princip. agen.
in re.lib.12.quamuis contrarium,& malè teneat Bald.in l.ge-
49 neraliter. ad fi.C.de epiſcop.& clerie. Subdit Nicol.hic † idẽ
eſſe in arbitratore.ut ei ſportulæ debeantur:arg.l.ſed & loci.
§.ſed & ſi menſor.ff.finium regun.& l.prim.§.primo. & fi. ff.
ſi menſor fal.mo.dixe.Et ita dicit tenere Gul.de Cu.in d. Au-
then.offeratur.C.de lit.conteſt.
50 † Et iuxta ſupra ſcripta notate vltra Scribentes hic,quòd ſa
laria promiſſa doctoribus,& aduocatis,hodie poſſunt peti,&
accipi à clientulis ſuis: ut l.medicos.circa fin. C.de profeſ.&
medic.lib.10.ſecundũ gl.& Barto.in leg.prima.§.primo.ff.de
var.& extraord.cog.& glo.& Bartol.in l. archiatri. in vltimis
uerbis.C.de profeſ.& medi.lib.10. Si autẽ non ſit promiſſum
ſalarium aduocato,tunc officio iudicis conſtituitur.l.prima,
in princ.& ibi Barto.& §.in honorarijs.& ibi Barto.ff.de var.
51 & extraor.cog. † In iſtis locis habetis etiam de ſalario nota-
i riorũ,& medicorum.i De quibus etiam per glo.& Cy. & Bal.
in l.prima.C.manda.vbi etiam ponit Bal. quid in ſalario pro-
curatoris,aſſeſſoris,medici,& ſimilium perſonarum.
52 † Et quia ſupra uidimus in ſalarijs iudicum, & in aduoca-
tis,aduertite quòd pro ſingulis cauſis poteſt aduocatus acci-
pere centum florenos,& non vltra.Tex.eſt in l.prima §.diuus.
il primo.& ibi Bar.no.ff.de ua.& extraordi. cog. Subdit tamẽ
aduocatos curiæ Romanæ tanquam negotij proprij, non om
ninò legum expoſitores,illum tex.interpretari hoc modo: in
ſingulis cauſis,id eſt, in ſingulis capitulis cauſæ, ita quòd in
ſingulo capitulo cauſæ licitè capi poſsint centum aurei. Et ita
dicit obſeruari de facto: quamuis, ſecundum eum, de iure
non ſit uerum.
53 † Limitat etiam Bal.alibi illud, quod dictum eſt de centum
florenis in aduocato,in l.j.ad fin.C. manda. vt procedat, niſi
cauſa ſit de vita: quia nullum eſt tunc taxatum ſalarium a iu-
re.Eodem modo,ſecũdum eum,illi, qui ſunt aduocati epiſco
pi epiſcoporum, vel abbatum pro ſtatu dignitatis eorũ,et lici
tè poſſunt maximũ ſalarium accipere, et vltra centum flore-
nos: argu.l.ſi pater.§.fi.ff. de donat. per quam legem dicit ita
tenere Ray.de Forli.ubi no.etiam alibi Bartol.in leg.fortiſſi-
mis.C.de mili.ueſte.lib.12.arg.ex illo tex.contra ſartores, ſi-
ue ſutores, ut poſsint pro factura vnius clamydis accipere v-
54 nũ florenũ,& nõ vltra.† Et circa ſalaria aduocatorũ, de quib.
ꝓximè dixi,notate illud piũ dictũ,& qñ uobis occurret,omni
no obſeruate, q̃ aduocati nõ debent accipere ſalarium a pau
peribus.Ita no.Bal.in l.ſi furioſi.C.de nup. argu. illius text. in
verb.gratis.Pro quo bene facit quod idẽ Bal.dixit in Auth.ge-
neraliter.in prima col.C.de epiſc. & cle. ubi dicit q̃ in cauſis
miſerabilium perſonarum iudices de iure non debent habe-
55 re ſportulas, ſiue ſalarium.§.ne autem.in Auth.de iud.† Et idẽ
dicit eſſe in cauſis ſummarijs: qa ſunt magis fauorabiles, &
celerius expediũtur.Et pro iſtis duob.dictis ego do uobis ca
ſum expreſſum in §.ſit tibi quoque tertium ſtudiũ.in Auth. de
mand.princ.& ibi etiam gl.in uerſic. gratis.Accedat pro iſtis
pauperibus,quod ſingulariter voluit Roma.in l. ſi uero. §. de
56 uiro.in fallentia propter paupertatẽ.ff.ſol.ma.vbi vult † quòd
qñ notarius conficit inſtrumentum de aliquo actu,vel contra
ctu pauperis, quod de iure nihil debet ab eo recipere nomi-
ne ſalarij.Motus per text.in l.tam dementis.in fi. cum gloſ.C.
de epi.aud.extendendo rationem in illo tex.expreſſam:ut ibi
57 per eum. † O vtinam bene obſeruarent hæc dicta iſti impij
procuratores,notarij,& aduocati, qui ſunt excoriatores pau-
perum,quos Barto.in repe.l.omnes populi, in quinta quæſtio
ne princip.ff.de iuſti. & iure. appellat congruentiſsimo uoca
bulo,canes curiarum,deuoratores ciuium.
58 † Aduertite etiam diligenter in proximè dictis, quòd quã-
uis partes cõcordauerint inter ſe,q̃ nihilo minꝰ iudex, quãuis
ſenten-

ſententiam nõ ferat, tamen debet habere ſalarium ſuum. Ita ſentit Bar. in dicta leg. prima. §. diuus. il ſecundo, in quarta colum. verſi. ſed quæro. Redeo ad glo. de quo videatis in termi-
k nis Bal. in l. prima, in 5. q. 2. C. de ſuffra. & Ioan. And. in reg. contractus. de reg. iur. in 6. in Mercu. Nic. de Nea. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de libe. & poſthu. & tex. in l. final. & ibi glo. & Bald. C. de condi. ob cau.

Item quia in ſuperioribus vidimus quo tempore ſoluẽdũ ſit ſalarium iudici: & eſt textus in §. ne autem. in Authentic.
59 de iudi. † ſi vultis tñ ſcire quo tempore ſoluendum ſit ſalariũ aduocato, an in principio cauſæ, an in medio, an in fine. videte Bar. in d. l. j. §. diuus. il 2. & glo. in l. vnica. in ver. conſequantur. & ibi Bal. in 3. q. C. de ſuffra. Spe. in tit. de ſuffr. §. ſeq. ver. ſed quãdo. Barto. in l. ſecunda. C. loca. & videatis omnino ſing. tex. de hoc in l. archiathri. C. de profeſ. med. li. 10. ubi eſt
60 tex. expreſſus & ibi eum not. Bar. † ꝙ medici non debent reci
l pere ſalarium ab infirmis, niſi cùm ſani fuerint: & ſi receperint, tenentur reſtituere. l. medicus. ff. de var. & extraord. cog.
61 Et ſic eodem modo dicit Bart. † ꝙ aduocati nõ debẽt recipere aliquid à clientulis lite pendente. l. quiſquis. C. de poſtu. Et hæc duo no. Nico. de Neap. ibi per illum tex. nos tamen videmus quotidie quòd de facto vtrunque dictũ malè obſeruatur.

In ead. glo. ibi: in Auth. de manda. princip. §. oportet. dicite vos meliùs in §. ſit tibi quoque tertium ſtudium.

In ead. glo. ibi: quod verius eſt. Hæc mihi placet, quamuis Ioan. Fab. referat Iacob. Butri. tenere contrarium: & ipſe non clarè firmat, quicquid dixerit Ange. hic: & glo. ſequuntur Pe. de Bella Pert. & Iacob. de Aretio hic, moti arg. glo. noſtræ, quod ipſi clarius inducunt à partibus ſufficienter enumeratis, & clarè patet hic, arg. cuilibet cogitanti.

Ad fi. glo. Hæc opi. glo. reprehenditur communiter per doctores hic, vt Ioan. Fab. Ioan. de Pla. & Ange. de Aret. & meritò, quia ille. §. j. in Auth. de execu. & in Auth. libellũ. & vnde ſumpta eſt. C. de litis conteſt. loquuntur in valde diuerſo propoſito ab iſto §. noſtro: quia promiſſio illius cautionis dupli, habet locum in eo, qui non procedit ad litẽ conteſtandã intra duos menſes, qui cõdemnatur in duplum. Iſte autem text. loquitur in eo, qui plus petijt, ut reus maiores ſportulas præſtet executoribus: qui incidit in pœnam tripli: & ideo iſtæ pœnæ ſunt valde diuerſæ. Et ita etiam tenet Barto. in leg. vnica. in diſtinctione ſua. C. de plus peti. Et intantum iſtæ pœnæ ſunt diuerſæ, ꝙ vna non tolletur per aliam: imò poſſent ſimul intentari, & exigi: nam quando agens plus petijſſet, vt maiores ſportulæ executoribus præſtarentur, teneretur ad triplum ex diſpoſitione §. noſtri. & quando nollet etiam ad litem conteſtãdam accedere, teneretur etiã ad duplum: ar. d. §. j. in Auth. de execuro. & in Auth. libellum. C. de plus pet. & l. ſanctio. cùm ibi latè no. per Bart. ff. de poe. & in l. qui ſepulchra. & ibi latè per ſcribentes. C. de ſepul. vio. & ita tenent Ioann. Fabr. & Angel. de Aretio hic.

Glo. in uer. conſequet. expediui; ſuprà in gloſ. j. magn. in 3. parte principali. & ibi tetigi veritatem huius gl. dicite ut ibi.
62 † Extra glo. teſtaret pro complemento huius uerſicu. vt ibi uideremus qualiter in practica eſſet libellus formãdus in materia iſtius verſi. quando actor in libello maiorem quantitatem exprimeret vt grauaret reum maioribus expenſis in ſportulis, quæ præſtari debent executoribus: tamen quia iſtud nõ haberet vnam ſyllabã de artificio, & proptereà eſſet ſine vtilitate, quia ut ſuprà dixi in glo. prima mag. in tertia parte principali, iſte §. non procedit de conſuetudine, ideo omitto, non denigraturus fruſtrà papyrum. Et hinc eſt ꝙ forma libelli in iſta actione non traditur per Spec. nec per Odoffre. vt hic refert Ioannes de Platea: & credo reſpectibus iſtis ſuprà ſcriptis, ſi tamen vultis videre in ſpecie libellum nullius miſterij, recurratis ad Angelum hic, & plenius ad Ioan. de Plat. hic.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a In dicta l. non amplius. Vbi vide Franciſ. de Aret. & Felin. in cap. ad noſtram. in prima col. in uerſi. ex his infert de iureiuran. vbi ponit, quòd ſic.

b In §. ſequens. ubi uide in nume. 7. & nume. 9.

c * Adde, quòd mihi uerior videtur opin. glo. Primò per iſtũ tex. ibi: in libello cõuentionis inſerunt: ergo ex inſertione maioris quantitatis punitur: nec requiritur litis conteſt. Secundò probatur aperta ratione: nã hæc pœna imponit ob dãnũ, quod quis patitur ſoluẽdo plus debito uocãtibus eũ in ius, ut ẽ Iaſ. in euidẽtialibus declarat. Sed ſi iſte uocatus ſoluit iſtis executoribus ſportulas habita ratione ſummæ in libello cõprehenſæ ante litẽ cõteſt. delictũ eſt cõſummatũ, cùm primò uocet in ius, ut §. fi. Inſt. de pœ. teme. litig. ergo nõ erit locus pœnitẽtiæ. l. qui ea mẽte. & ibi Bar. ff. de fur. & per iſtũ tex. inquit Bal. in Auth. offeratur. col. tertia. C. de litis conteſt. quod iſtis nuntijs ſoluuntur ſportulæ ante litis conteſta. Et hanc partem teneas, quicquid cæteri dicant. Anto. Ange. Carcaſſona Sardus.

d Libellus, uide Felin. in cap. licet Heli. in medio, quinta colum. de ſimo. & do. Alex. de Imo. in cõſi. 3. col. 2. parte 3. Et an ſufficiat libellus generalis: vide per eum in conſi. 32. in quarta columna, quarta parte, & in conſi. 43. ead. parte.

e In l. prima. Et ibidem vide do. Alexand. de Imol. & plenius in l. prima, de edendo.

f * Vide bonum tex. in clemen. ſecunda. & ibi gloſ. fin. ut lite penden. nihil innou. Sardus.

g Hoc idem expreſsè firmat glo. in dicto. §. ſancimus. circa medium illius glo. in uerſic. libellum. Sardus.

h ESCVLENTA] Vide do. Alexand. de Imol. in conſil. 23. per totum, in ſecunda parte.

i ET MEDICORVM] Adde quod medicus petit ſalarium etiam pro tempore, quo eſt in itinere, cùm uadit ad curandum infirmum: ut per Lud. Ro. in ſing. uer. ſalariũ. Probatur etiam per tex. in l. qui mittuntur. §. fi. ff. ex qui. cau. ma. Et adde quod repetere põt expenſas factas per ipſum in curando infirmũ, ẽt inuitum: ut per præfatum Lud. in ſing. uer. medicus. & caſus ſing. eſt in c. prouidendũ. 82. diſt. pro quo uide etiam do. Mar. Soc in conſi. 26. incip. ex his, quæ. circa fin. 6. col. in j. parte. quod licet infirmus habeat medicum exoſum, tñ medicus poteſt ſumptus repetere actione negotiorum geſtorum.

k * Aduertas, quia Bald. loquitur ibi in aduocato: nos loquimur in iudice, & cùm non ſtet per eum, uidetur quòd debeat habere ſalarium, non habita diſtinctione Bal. ibi. Sardus.

l FVERINT] Sed quid ſi infirmitas curata in continenti reuertatur: vide Felin. in c. presbyterum. in fin. de homicid.

SVMMARIA VERS. QVAdrupli autem.

1 *Condictio ex lege contra nuntios, ſeu executores, qui nomine ſportularum maius ſalariũ exegerunt, in quod detur.*
2 *Condictio ex lege ad triplum, an detur nuntijs publicis contra actorem plus debito petentem.*
3 *Milites poteſtatum ſuo officio abutentes, puniuntur.*
4 *Nuntio vltra modum grauanti, vel terminos iuſtitiæ excedenti, reſiſtere de facto licitum eſt. 7.*
5 *Salaria nuntiorum hodie ſunt taxata ſecundum conſuetudines curiarum.*
6 *Durum eſt pœnas extendere.*
8 *Pœna dupli, quæ venit ratione negationis, vnde oriatur.*
9 *Fideiubentes pro malefactore de iudicato ſoluendo, quando teneantur ad augmentum pœnæ 10. 11.*
12 *Citationem debent fieri niſi de iudicis mandato. 13. 14. 15. 16. 17. 18.*
18 *Citationis commiſſio an præſumatur, ſi in actis conſtet de citatione, & relatione.*
19 *Nuntio publico an credatur, & nu. ſeq.*
21 *Nuntio non publico, & non iurato, an credi debeat.*
22 *Nuntio citanti oretenus an credatur.*
23 *Citatio facta ad domum, an reddat citatum contumacẽ.*
24 *Citatio an non valeat niſi fiat per ſcripturam.*
25 *Nuntio publico aliquem citanti, quando credendum.*
26 *Nuntius citans licet conſtet, quòd non ſit conſuetus, ta-*

mtn ſi de mandato iudicis conſtet ſufficit.

37 *Nuntius per quemlibet iudicem ad vnum ſolum actum creari poteſt.*

38 *Nuntius ſi dicat ſe Titium citaſſe perſonaliter, & Titius dicat contrarium etiam cum iuramento, cui magis ſit credendum.*

39 *Nuntius ſi in actis banchi ſit ſcriptum per notarium qualiter ipſe citauit perſonaliter Caium, & ipſe neget, cuius dicto ſit magis credendum.*

30 *Nuntius ſi referat vltra ſibi commiſſa à iudice, an ſibi credatur.*

31 *Nuntius deputatus ad vnum banchum, an poſſit per aliũ iudicem inferiorem eligi, & ſibi committi citatio.*

32 *Nuntius an quis eſſe poſſit in cauſa propria.*

33 *Nuntius qui incoeptor fuit in vna cauſa, debet idem eſſe in tota cauſa.*

35 *Nuntius licèt de conſuetudine poſſit ſine vlla commiſſione iudicis citare, tamen non poſſet citare die feriata pro non feriata. 36.*

37 *Pœnam vt quis incurrat, an ſolus iuſſus iudicis de citando ſufficiat.*

38 *Pœna huius §. cui applicetur.*

Pœna iuris communis an ſublata ſit per pœnam ſtatutariam.

40 *Probationis legitima appellatione an veniat probatio per iuramentum. 42.*

41 *Probationis ſimpliciter prolata appellatione, an legitima & plena intelligatur.*

44 *Sententia dua an ferantur in actione, Quod metus cauſa & quid in ea veniat. 46.*

45 *Sententia definitiua, quibus modis ſumi poſſit.*

47 *Libellus in actione, Quod metus cauſa, qualiter formandus, 73. 75. 76. 77. 78.*

48 *Equus meus ſi per armigeros nobis amicos mihi auferatur, ſi illum ad manus alterius reperiam, cum recuperare poſſum.*

49 *Actione, Quod metus cauſa, quid veniat. 53.*

50 *Actioni, Quod metus cauſa, an præſcribatur.*

Actio, Quod metus cauſa, quantumcũque ſit ſtricti iuris, tamen arbitraria eſt 51. 52.

54 *Actio Quod metus cauſa, quando competat. 55. 56. 60.*

57 *Medicus, qui infirmitatem paruam facit magnam, punitur.*

58 *Metus ratione maioritatis aut reuerentia quomodo reſcindatur. 59. 61.*

62 *Metus reuerẽtia paterna an matrimoniũ inualidet. 63.*

64 *Silentium filij, vel filia propter reuerentiam patris quid operetur.*

65 *Vxor ſi conſenſit marito alienanti rem ipſius, an ſibi præiudicet. 66.*

67 *Metus ſemel illatus ſemper durare præſumitur.*

Metus iuſtus quando dicatur. 68.

69 *Seruitia indebita præſumuntur à dominis per metum extorta.*

70 *Actio, Quod metus cauſa, an proponi debeat ad reſcindendum contractus factos cum dominus terrarum.*

Cõtractus initus cũ prĩcipe metu ipſius, eſt ipſo iure nullus.

71 *Teſtibus duobus de metu deponentibus creditur.*

72 *Probare ſpontaneam voluntatem contra probationem meticuloſa voluntatis impoſſibile eſt.*

73 *Libellus in actione, Quod metus, cauſa qualiter concipiatur.*

74 *Actio, Quod metus cauſa, intra annum ad quadruplum, poſt annum datur ad ſimplum.*

78 *Libellus in condictione ex lege, qua datur in quadruplũ contra executores, qui maius ſalarium debito exegerunt, qualiter ſit formandus.*

79 *Actio in factum ex edicto de calumnia: datur in quadruplum intra annum vtilem, & poſt annum in ſimplum tantùm. 80. & ſeq.*

88 *Libellus in actione in factum ex edicto de calumniatoribus, qualiter formandus. 89.*

90 *Contractus omnes de æquitate canonica ſunt bona fidei.*

VER. QVADRVPLLI AVTEM.

ISTE verſic. ſommatus fuit in princ. huius §. & eius materiam, & quaſi omniũ actionũ in eo nominatarũ vidimus in §. ſequen. in prin. & in ver. ex maleficijs. ſupra eodem. Nam de actione furti tã manifeſti, q̃ non manifeſti, & forma libelli, item de actione legis Aquiliæ, depoſiti cum libellis ſuis, & de ea actione, quæ competit pro legatis factis venerabilibus locis, dictũ eſt ibi. De actione autem ſerui corrupti vidimus in princip. huius §. omnes. Solùm ergo reſtabit in hoc verſicu. ponere materiam actionis, Quod metus cauſa, & condictionis ex lege, quæ datur contra executores, qui maius ſalarium debito exegerunt, & actionis in factum, quæ oritur ex edicto de calũniatorib⁹.

1 † Nota primò ex hoc textu in verſi. item ex lege condictitia, iuncta glo. in verſicul. in quadruplum. quod condictio ex hac lege datur in quadruplum contra nuntios publicos, ſeu executores, qui maius ſalarium nomine ſportularum, ſiue ſuorum ſalariorum exegerunt: cuius quadrupli hodie ſimplũ datur damnum paſſo: reliquum verò triplum datur fiſco. §. & hoc quoque præcipimus in Auth. vt liti. iurent. hic alleg. in glo. Quod qualiter intelligatur, ibi videbimus.

2 † Contra autẽ actorem plus debito petentẽ, vt grauet reũ maiori onere ſportularum ſoluẽdarum nuntijs publicis, datur condictio ex lege ad triplũ: ut ver. tripli. vbi vid mus ſ. eodẽ.

3 † Vnum tamen tenebitis bene menti, quod eſt quotidianũ contra iſtos nuntios publicos, vel iſtos ribaldos milites Poteſtatum, q ſi aſſerant, ſe habere commiſsionem pignorandi aliquem, vel eum perſonaliter capiendi, uel inferẽdi aliquod aliud grauamen, & hoc non ſit verum, & propterea huius timore aliquid eis datum ſit, & aliquã pecuniam receperint: q nedum tenentur ad quadruplum, ſed etiam puniri poſſunt extra ordinem officio iudicis etiam criminaliter, quia incidunt in crimen concuſsionis. Caſus eſt no. in leg. prima. ff. de concuſ. & glo. prima in hoc expreſsè dicit, quam ad hoc reputant ſing. Ioan. de Plat. & Ange. hic. Ego addo tex. in l. palatinos, quem ibi expreſsè not. Barto. C. de colla. fun. fiſ. lib. 11.

4 Notate etiam diligenter † quòd licitum eſt reſiſtere de facto nuntio pignoranti, vel grauãti vltra modum, vel aliter terminos iuſtitiæ excedenti. l. prohibitum, & ibi Bart. in 2. & 3. not. C. de iu. fiſ. lib. 10. & ibi Bald. Ange. in l. deuotũ. C. de meta. lib. 12. vbi no. Bar. & Spec. in tit. de cita. §. ſequitur. verſicu. ſed nunquid. & Bart. extrauag. ad reprimendum. in verſi. per nuntium. & in verſic. per literas. Ange. in repe. leg. ſi vacãtia. C. de bo. va. lib. 10. & eſt text. in l. contra noſtra præcepta. C. de execu. lib. 12. & ibi in terminis Bart. no. illam legẽ ad hoc, ſcilicet contra baiulos, ſiue nuntios publicos, qui ſunt deſtinati ad pignorandum aliquem, quòd accipiant pignora vltra debitum modum, poteſt eis licitè reſiſti, & etiam debent puniri. Quod reputat ipſe no. & ſequũtur Io. de Pla. & Ang hic. Et multa pulchra de iſtis nuntijs publicis dicam ĩ. in §. not.

Et iuxta ſuprà ſcriptum no. quod ex hoc tex. colligitur, dubitat Ioan. Fab. hic, quoniam illa conſtitutio, de qua in text. iſto fit mentio, nullibi habetur, vt inquit glo. in uerſic. quadru

5 plum. † Sed hodie ſecundum mores, & conſuetudines curiarũ, & etiam per ſtatuta terrarum ſunt taxata ſalaria iſtorũ nũtiorum, ſiue executorum publicorũ, an ſi excedant illam ſummam taxatã, poſsit ab eis quadruplũ repeti: & ſic an incidãt in hanc pœnam quadrupli? Dixit Ioã. Fab. uideri ſibi ſatis ra

tionabile

t on abile ꝙ ſic: cùm ſit eadem ratio: tamen determinat con-
6 trarium: quia † durum eſt pœnas extẽdere, & legem pœna-
lem extra ſuũ caſum trahere, leg. interpretatione. de pœnis.
Credit tamen quòd puniri debeant extraordinariè officio iu
dicis, qui debet illicitas exactiones coercere: vt l. illicitas. in
prin. ff. de off. præſi. Et ſimpliciter ſequitur Ioann. de Plat. hic.
f Ego audacter a teneo contra eos, quòd imò diſpoſitio huius
verſic. quantũcunq; pœnalis extendi debeat ad caſum ſuprà
ſcriptũ, cùm ſit eadem ratio, per ea, quæ dixi in verſi. tripli. in
ſecunda no. ſuprà eod. Et hoc etiam tenet Angel. hic: quam-
uis ibi contrarium tenuerit. vt ibi retuli.
Secundò principaliter no. ex hoc met verſicu. l. item ex lege.
vnum, quod dicit Ioan. Fab. probari hic, & in verſi. tripli. ſu
prà eod. videlicet quandam practicam, quã ipſe abuſum ap-
7 pellat, quæ eſt in aliquibus partibus, † q; nuntij publici ſeu
executores faciant ſibi ſatiſfieri à reo de ſuo ſalario pro pi-
gnorationibus, ſeu executionibus, quas contra reum faciunt.
Item, quod fortius eſt q; iſti executores poſſunt capere pro-
pria authoritate pignora à reo pro ꝓprijs: cùm iſta iura dicãt
reũ debere ſoluere ſalaria. Dicit tamen q; iſtud eſt contra om
nem ratione, quãuis in aliquibus locis ita ſeruetur de facto,
& in aliquibus contrarium. Et hoc etiam refert, & ſimplici-
ter ſequitur Ioan. de Pla. hic, Sed, iudicio meo, q; executores
poſsint pignora capere pro ſuo ſalario, nullo modo poſsibi-
le eſt, quòd probetur in hoc tex. aliud eſt ſatis colligibile hic.
8 † Tertiò no. in verſi. ſed furti. ſecundum Ioan. de Plat. hic,
multũm ſubtiliter, & eleganter, q; pœna dupli, quæ venit ra-
tione negationis, vel contumaciæ, vel ex eo quod non ſoluitur
intra terminum, non videtur venire ratione primæ obligatio
9 nis, ſed ex accidenti extrinſeco. † Et per hoc notabiliter in-
fert q; fideiubentes pro malefactore de iudicato ſoluendo ꝓ
pœna, quæ ratione illius maleficij veniret imponenda, nõ te-
nebuntur ad augmentum pœnæ auctæ in perſona principa-
lis ex forma ſtatuti vigore negationis, aut cõtumaciæ, aut ſo-
lutionis non factæ in termino, eò quia talis pœna non proce
dit ratione primæ obligationis rei principalis, cui adſtrictus
eſt fideiuſſor, ſed ex accidenti extrinſeco: & ſic non eſt pœna
maleficij, ſed eſt pœna contumaciæ, vel negationis. De hoc
b habetis meliorem tex. ꝗ hic, in leg. prima b ſecundum ſecun-
dam lect. glo. & Barto. ibi. ff. de in litem iur. Et hoc in termi-
nis ibi decidit Barto. per illum textum. Accedat etiam bonus
tex. in l. fideiuſſores magiſtratuum. in prin. & quod ibi no. de
10 termina Barto. ff. de fideiuſſ. † Fallit tamen, iudicio meo, niſi
fideiuſsio fuiſſet plena: vt quia aliquis fideiuſſiſſet in omnem
caſum, vel eo modo, quem ſtatim ſubijciam. Tex. eſt not. in l.
quæro. in princi. ff. loca. Et ita intelligo, & ſaluo Barto. ibi, qui
aliàs eſſet ſibimet cõtrarius, vbi dicit tex. illum eſſe valdè no-
tandum pro iſtis, qui tota die fideiubent pro accuſatis, vel in-
quiſitis, vt non ſolum teneantur ad pœnam maleficij, ſed &
ad pœnam, quæ infertur occaſione negationis ipſius maleſi-
11 cij, vel ſolutionis non factæ intra terminum. † Et propterea
per iſta dicebat ſignanter Barto. in dicta l. prima in ſi. ff. de in
lit. iur. & plenius Ioan. de Plat. hic, q; iudex maleficiorũ quan
do accipit fideiuſſorẽ pro aliquo malefactore, tempore quo
vult eum relaxare, debet eſſe benè cautus: quia ſi accipiat pro
miſsionem vel fideiuſsionẽ hoc modo, quia fideiuſſor ꝓmit-
tat ſoluere omnem pœnã, & oẽm condẽnationẽ, quæ ſequetur
ex illo maleficio, vel accuſatione, vel inquiſitione, certè non
poterit arctare fideiuſſorẽ, niſi ad pœnã principalis malefi-
cij: & ideo faciat iudex fideiuſſorẽ promittere in oẽm caſum,
& oẽm pœnã, & oẽm condẽnationẽ, tã prouenientẽ ex dicto
maleficio, ꝗ ex proceſſu, vel ex contumacia vel ex mora rei
principalis, vel aliter quomodocunque: & tunc poterit quæ-
cunque pœna, etiam accidentaliter commiſſa, exigi a fideiuſ
ſore, per ſuprà ſcripta, quæ benè notetis ad practicam.
12 † Quartò not. ex verſi. ſed furti, in verſic. iuſſu magiſtratuũ
noſtrorum conueniantur, q; hic eſt caſus not. ſecundum Ioan
nẽ Fab. & Ioan. de Plat. hic, q; citationes non debẽt, nec poſ-
ſunt de iure fieri, niſi de mandato magiſtratus, ſeu iudicis: &
conſequenter q; quis non debet, nec poteſt conuenire, niſi de
iuſſu, & mãdato magiſtratus, ſeu iudicis. Sed certè quamuis
hoc ſit veriſsimũ in ſe, tamen iudicio meo, non probatur in
hoc tex. quia iſta verba, vſque quò iuſſu magiſtratuum no-
ſtrorum conueniantur: ſunt hic prolata à lege enuntiatiuè,
& non principaliter propter hoc, ſed propter aliud: ergo iu-
c ris diſpoſitionem non inducunt c cap. ſi Papa. cum gloſſ. de
priui. in ſexto, iunctis multis authoritatibus doctorum quos ad
hoc allegaui ſuprà in rub. huius titul. in prima charta. ibi vi-
deatis. Illud tamen not. eſt in ſe veriſsimũ, ut prædixi. q; cita-
tiones non poſſunt fieri niſi de mandato magiſtratus, ſeu iudi
d cis: d vt eſt tex. apertus in leg. fin. C. de exhi. re. & ibi hoc no.
Cyn. Barto. Bald. & Sali. & hoc ſiue ſit citatio realis, ſiue perſo
nalis: nulla enim fieri poteſt, niſi mandato iudicis præceden-
te. Addo ad idem tex. in leg. cum clericis. §. memorati. quem
ad hoc ibi not. Bald. C. de epiſc. & cle. de quo etiam videatis
Specul. in titul. de cita. §. ſequitur. verſicul. ſed nunquid creda
13 tur. † Imò fortius, ſi nuntius curiæ citaret aliquem falsò, hoc
eſt, ſine mandato iudicis, puniretur pœna falſi criminaliter,
per tex. no. in l. qui nomine. ff. de fal. Item punitur ciuiliter ad
intereſſe partis citatæ, ſecundum Cyn. Bal. & Sali. in dict. l. fin.
C. de exhi. reis. Et illam l. qui nomine. not. ibi Barto. contra nũ
tios facientes falſas relationes, & falſas citationes: puniũtur
enim pœna illius legis.
14 † Prædictum tamen no. limitat ſingul. Innoc. in c. quoniam
contra falſam. extra de probat. niſi eſſet nuntius generaliter
conſtitutus ad faciendas citationes: cũ quo, dubitatiuè tamẽ
viſus eſt tenere Ioan. de Imol. in capitul. primo extra de iud.
Et dicit Angelum hic, qui debuit per iſta moueri, quãuis ea
15 non alleget, quòd quando ipſe aſſeſſor, † quòd in prima vice,
quia ius reddebat, concedebat generalem facultatem, & li-
centiam omnibus & ſingulis nuntijs, durante ſuo officio, fa-
ciendi quaſcunque citationes tam in ciuilibus, quàm in cri-
minalibus: vnde, ſecundum eum, ſine alia ſpeciali commiſ-
ſione valebant poſteà citationes: arg. cap. qui ad agendũ, &c.
ſi duo. de procu. in ſexto. Sed errabat non mediocriter Ange.
de Are. quoties ita faciebat: quia imò iſta commiſsio genera-
lis facta nuntijs nihil releuat. Ita in terminis tenet Barto. re-
probans dictum Innoc. relatum in dicta leg. final. C. de exhi.
reis. motus per tex. optimum in leg. prima de iure dot. impe.
& ibi, ſcilicet in dicta leg. prima dicit Barto. vnum, quod eſt
fortius, & ſingularius, videlicet illam legem eſſe multùm no
16 tandam † contra eos qui faciunt à iudicibus concedi licen-
tiam nuntijs citandi omnes ſuos debitores, q; iſta licentia ni-
bil valet, niſi debitorum nomina in ſpecie exprimantur. Et
idem tenet q; non ſufficit generalis commiſsio facta nũtio de
citando, tenet etiam Anto. de But. in cap. primo. extra de iud.
de quo etiam ibi Bald. & Abb. Panormi. ou me. 33. Videatis e-
tiam Bal. in leg. ſi quando. in t t. & 12. quæſtione. C. vnde vi. &
l. j. cum glo. in ver. traditus. C. de ſportu.
17 † Refert etiam circa ſuprà ſcripta Ioan. de Pla. hic Innoc.
in capit. quoniam contra falſam. extra de proba. vnum dice-
re, quod ſi dicit, eſt maxima declaratio ad notabile ſuprà di-
ctum, quòd eo ipſo q; aliquis eſt nuntius publicus, præſumi-
e tur ei facta commiſsio. e Quod dictum ego non credo ſimpli
18 citer verum: quia imò dubitatur per docto. hic. † Pone quòd
non apparet de commiſsione iudicis ſpecialis, & in actis rela-
tionis factæ per nuntiũ de citatione reperitur ita ſcriptũ: Ti-
tius nũtius publicus ſiue publicus ſeruitor, retulit ſe citaſſe
ex ſpeciali cõmiſsione ſibi facta per iudicẽ, &c. an ex hoc præ
ſumatur præceſſiſſe commiſsionem: Magis tamen communi
ter concluditur quòd ſic, prout tenent Cyn. Bald. & Sali. in di
cta leg. final. C. de exhi. reis. De quo videatis Bart. in leg. ſcien-
f dum. ſin penulti. colum. ff. de verbo. obl g. & ibi per Lud. Ro
ma. & ibi plenè per dom. Ang. in ſua repe. in t t. col. Et dñt do
mi. Ant. de Bu. & Imo. in c. j. extra de iud. quòd ſi apparet, cita
tionẽ & relationẽ deſcriptas eſſe in actis, præſumitur hic. n-
tiã de citando præceſſiſſe. Et hoc idem voluit Inn. in d. c. qm
contra falſam. quẽ corruptè ſuprà retulit Ioan. de Plat. hic,
vbi formaliter dicit Inno. quòd ſi de relatione nuntij publici
apparet, ſufficit licet nõ appareat de cõmiſsione: quãuis con
g tra iſta videatur facere qđ vult Bar. in l. j. §. cura g carnis. ff. de
19 offi. præfe. vrb. vbi vult † quod nuntio publico etiam iuſto
ita demum debeat credi, ſi dicat ſe citaſſe. dũmodo
de commiſsione appareat, aliàs non. De quo etiam videatis
per Ang. in l. hoc autem. §. j. ff. qui. ex cau. in poſ. ea
20 † An autem, & quando, & quomodo nuntio publico

credatur, videte gloſſ.in l.magis puto.§. ne tamen.ſuper ver.
viatorem.ff.de re.eorum.Cyn.in l.ea quidem.C.qui accuſ.nõ
poſ.& latè per Cyn.in l.prima. C.de rela.& Bart. notabiliter
diſtinguentẽ in dict.l.prima.§. cura carnis.& latiùs in tract.
ſuo de citatione.in 1.10.& 11.q.& in extrauag.ad reprimen-
dum.in verſi.per nuntium.Salic.latè poſt alios docto.in l.tres
denutiationes.C.quomodo & quãdo iud.Ang.in repe.l.ſi va-
cantia.in princ.C.de bon.vac.lib.10.& in l.ſecunda,in fi.col.
C.de anna.excep.Inn.& Ioan.And.in c.nouit.extra de off.de-
leg.Ioann.And.& alios in d.c. quoniam contra falſam. extra
de proba.

21 † Et an nuntio, ſi non ſit publicus, vel etiam ſi non ſit iura-
tus, debeat credi: habetis gloſ.in c.cùm parati.& ibi latè per
Canoniſt.extra de ap.& per Ioã.de Plat.Cyn.& Ang.hic.Sed
vos videatis Bartol.in extrauag. ad reprimendum. in ver.per
nuntium.& ibi etiam ponit Bartol. quid ſi tales nuntij eſſent
perſonæ viles, & infames, prout communiter deputantur ad
tale officium, an eis eſſet credendum: dicite vt ibi.

† Et an, & quando credatur nuntio citanti ore tenus, & ſic
22 ſine ſcriptura, & ſine literis: videatis notabiliter Bart.diſtin-
guentem in l.palatinos.C.de colla.ſun.fiſ.lib.12.& glo.& do
cto.in cap.cùm parati.extra de appell.& tex.in cap.pruden-
tia.& ibi docto.extra de offi.deleg.

† Illud tamen diligentiſsimè notate, quòd nunquàm cita
23 tio facta domi, ſeu ad domum, reddit citatum contumacem
abſque literis, & ſic niſi citatio fuerit facta cum literis. Iſtud
eſt, quod ſignanter voluit Bald.in ſecunda colum.ver.attende
etiam & Ang.in l.ſecunda.C.de anna.excep.Dicit etiam ſin-
gul.Barto.in l.quoties.C.de digni.lib.12.per gl.cum text.ibi,
24 † quòd quando citantur perſonæ clariſsimæ, vt in dignitate
poſitæ, quòd nullis perſonis nunquàm valet citatio, niſi fiat
25 per ſcripturam, & ſic niſi nuntius apportet ſecũ literas. † Di-
xit etiam alibi ſignanter Bart.in l.eum, qui.§.fin.ff.commo.ꝙ
non eſt credẽdum nuntio publico, aliquem citanti, vel aliud
facienti, niſi portet birretũ rubeũ in capite, vel aliquod aliud
ſignum, puta crucem ſuper birreto: quamuis in hoc dicat ſtã
dum conſuetudini eſſe. Et idem etiam tenet Bart.in l.prohi-
bitum.C.de iu.fiſ.lib.10.vbi generalius dixit, quòd omnes of
ficiales debent portare inſignia officialium, ex quib.cogno-
ſcantur vt nuntij publici puta, habitum rubeum, vel ſimilia
ſigna: alias ſecundum Bart.poſſet eis reſiſti.quod ipſe reputat
multum tenendum menti.

26 † Et per hoc puto decidi poſſe id, quod tangit Ang.hìc, vi-
delicet quòd ſi conſtat de mãdato, & commiſsione iudicis,
ſed non conſtat ꝙ citans ſit nũtius conſuetus, dicit ipſe Ang.
27 quòd ſatis eſt: † quia de nouo etiam ad vnum actum tantùm
quilibet iudex etiam delegatus, poteſt ſibi nuntium creare: vt
eſt text.in l.ſecunda, & ibi Bart.& alij.C.de ſportu. & Bart.in
extrauag.ad reprimendum.in verſic.nuntium.& Bal.notabi-
liter in l.ſecũda, in ſecunda colum.C. quomodo, & quando
iud.Ego crederem meliùs dicẽdum vt ſuprà, quòd ſi nuntius
habet ſignum publicum, quòd tunc ei eſſet credendum: aliàs
ſecus: quia tunc poſſet ei reſiſti, vt ſuprà dixi.

28 † An autem ſi dicat nuntius ſe Titium perſonaliter citaſſe,
& Titius dicat contrarium, etiam cum iuramento, cui magis
ſit credendum? Ponit Ioan. And.in d.ca. cùm parati.extra de
appel & Salic.in l.tres denuntiationes.C.quomodo, & quan
do iud.& concludunt quòd ſit in arbitrio iudicis, cui eorum
magis credi debeat, conſiderata qualitate facti, & conditio-
ne perſonarum. Et ſequitur ſimpliciter Ange.hìc. Sed tu vide
Nicol.de Neap.in lecturis Bart.quia aliter videtur tenere in l.
ſcire oportet.§.ſufficit.ad fin.ff.de excu. tut.

h h* † An autem ſi in actis banchi ſit ſcriptum per notariũ,
29 qualiter Titius nuntius publicus citauit perſonaliter Caium
ex tali cauſa: & nuntius dicat contrarium, ꝙ non eſt verum:
cuius dicto erit magis credendũ? videatis not.Cyn.in l.ſi quis
decurio.in fi.C.de falſis, quem refert Ang.hic.

30 † Et an ſi nuntius referat vltra ſibi commiſſa à iudice, an ſi
bi credatur: puta habuit ſimpliciter in mandatis de citando
aliquẽ: ſi ipſe referat ꝙ citauit, quid citatus reſpondit ſe nun
i quam venturum, vel ſimile: an in hoc ſibi credatur. i Vltra re-
miſsiones ſuprà traditas, videatis de hoc in ſpecie Salic.illud
latiſsimè examinantem in dict.l. tres denuntiationes. C.quo
modo & quando iud.Bald.& Ange.in leg. conſentaneum.C.
quomodo & quãdo iud.Sal.in leg.fin.C.de exhi.reis.& Imo.
in l.ſi finita.§.Iulianus.ff.de dam.infe.& pleniſsimè in leg.ex
conſenſu.§.fin.ff.de app. verſi. circa primum eſt ſciendum ꝙ
fuerunt opin.vſque ad verſic.reſtat nunc videre, &c.Canoni-
ſtas in dict.c.cùm parati.& in dicto c.quoniã contra falſam.

31 † Vnum etiam benè not.ſecundum Angel.hic, quòd vnus
nuntius deputatus ad vnum banchum, ſiue per vnam curiã,
poteſt per alium iudicem inferiorem eligi, & ſibi committi ci
tatio, quę per eum facta, valebit. Alle.tex. in §.deinde. in ver-
ſic.ex prouinciali autem officio.in Authe.de defen. ciui. Et ita
refert dicere Bart. in extrauag. ad reprimendum. in ver. per
nuntium. Ego addo Bal. in terminis cõtrarium tenentem in l.
prima, in quarta col. poſt medium.ff.de offi. conſu. vbi for-
maliter dicit, quòd quãdo vnus nũtius eſt deputatus ad vnũ
banchum, quòd non debet apud alium citare, per illum tex.
& §.nullo.ubi hoc dicitur, ſecundum eum, in Authen.de iud.
colum.ſexta.

k k* † An autem iudex poſsit committere citationem ipſi-
32 met parti quòd aduerſarium ſuum citet, & requirat: & ſic fa
cere partem eſſe nuotiũ in cauſa propria: Tangit hic Ang.de
Are.& determinat ꝙ ſic: ſubijciens multùm no.ꝙ etiam hoc
caſu ſtabitur relationi ſuæ cũ iuramẽto. qđ ipſe reputat bene
notandũ. Allegat tex.cum gloſſ.in l.ſi ne proponis.& ibi Flor.
& doc.C.quomodo & quando iu.& glo.Bart. & doc.in l.mi-
les.§.qui iudicati.ff.de re iudi.Sed certè in iſtis locis nihil ha
betis in ſpecie. Vndè ad iſtud, ꝙ quis poſsit eſſe nuntius in re
propria, do text. quem etiam ibi ad hoc not. Bart.in l.prima.
ff.de.ſer.fugi. & eſt text. in l.eum, qui.§. ſi epiſtola. ff.de fur.
quem text.etiam ita not.ad hoc Bartol.in l. iuſtè poſsidet.ff.
de acqu.poſ. & idem etiam tenet ipſe Bartol. in extrauag.ad
reprimendum in ver.per literas.& Salic.in l.dotis.C.ſol.mat.
& in l.ſi ne proponis.C. quomodo & quãdo iud.De quo etiã
uidete in terminis Spe.in tit.de cita.§. ſequitur uer.quãdoq;
circa princ.Ang.in l.ſecunda, in ult.colum.C.de anna.excep.
& Ang.in l.ſecunda per illum tex.C.ut ne priua.

33 † An autem ille nuntius, qui fuit inceptor in una cauſa, de-
beat ipſe idem eſſe in tota cauſa, & non alius: uidete text.in l.
prima, & ibi Bart.& alios: C.de ſportu.& latiùs Bart. in l.pri-
ma.ff.de off.conſu.& Bal.in l.s. in ſecunda col.C. quomodo
& quando iud.do.Anto.de But.in c.cùm dilecti.extra de do.
& contu.& in cap.fin.in 10. columna. extra de confeſ. Non-
nulla alia in materia iſta nuntiorum publicorum poſui ſuprà
in prima not.& aliquid in ſeq.

34 † Vltimò unũ non omitto circa hoc notabile, quòd ex hoc
tex.colligitur ꝙ citationes debẽt fieri mandato iudicis, alias
nihil ualent: circa hoc tangit Ioann.Fab.hic unum, quod eſt
neceſſariũ circa intellectũ tex.noſtri: dicit ipſe, quia hoc de
cõſuetudine nõ ſeruat in aliquibus locis, in quib.citationes
fiunt ad ſimplicẽ petitionem partis, ſine ulla cõmiſsione iudi
cis: & ſic ſeruitores publici ad ſimplicẽ requiſitionẽ cuius li
bet priuati citant. Nunquid ſi aliquis nũtius ſine aliqua cõ-
miſsione iudicis, ſtante prædicta conſuetudine, citauerit ali-
quẽ hæredẽ, qui tenetur ſoluere legata uenerabilibus locis
relicta, nunquid per hãc citationẽ ſine iuſſu iudicis factã in-
cidat hæres in pœnam huius uerſi. & §. ſequens.uerſic.item
mixta.ſuprà eod.Tenet.Ioan.Fab.hìc ꝙ non: quia, ſecundum
eum, quamuis ſit eadem ratio, tamẽ durum eſt, legem pœna
lem extendere. Et ita etiam tenet Ioan.de Pla. hic.Ego indu
bitanter teneo contrariũ, per fundamentum, quod ſuprà plu
ries retuli: in quo pluries defecerunt Ioan.Fab.& Ioã.de Pla:
hic: quia imò in pęnalibus ex identitate rationis licita eſt ex-
tenſio: prout etiam tenui contra eos ſuprà in primo not.& te
tigi in uerſic.tripli.latius in ſecundo not.ſuprà eodẽ, & in §.ſe
quens.in prin.in gl.fin: in uer.ipſius.& in uerſi.ex maleficijs.
in gloſſ.ſuper uerſi.in iudicium.ſuprà eodem.

l l* † Circa tamen id, quod proximè dixi de conſuetudine,
quę eſt in aliquibus partibus: ꝙ iſti nũtij, ſeu publici ſeruito-
res, ſine ulla cõmiſsione iudicis citant ad ſimplicẽ requiſitio
nem partis: unum ſingulare no. quod dicit Bald.in l.cũ.cleri-
cis.C.de epiſ. & cleric. ꝙ uigente conſuetudine ſuprà dicta,
quòd tamen nuntius non poſſet citare aliquem die feriata
35 pro nõ feriata: † ſicut nec iudex poſſet die feriata cõmittere

citatio-

citationem. Nam iſte nuntius habet ex cõſuetudine quandã iuriſdictionẽ: unde impeditur ꝓpter diẽ feriatã, ſecũdum eũ. Quod bene reputat notandũ. Quod dictum aliter, & malè, iudicio meo, refert, & ſequitur Ang. hic. Sed illud ſingulare dictum eo modo, quo dixi in illis terminis reprobat, & bene, Lud. Rom. in l. prima. §. nũtiatio. ff. de ope. no. nun. per. ibi tradita per Bartol. & alios cum ſuis concord.

37 † Illud bene expeditum eſt ad tex. noſtrum, ꝙ ſolus iuſſus de citando per iudicẽ non ſufficeret ad hoc, ut quis incurrat in pęnam huius uerſi. niſi etiam ſecuta eſſet citatio, ſecundũ Ioan. Fab. & Ioan. de Pla. hic, per hunc tex. in uer. conueniatur. & per l. ſicut. uer. nec ſufficit. C. de præſcrip. trig. ann.

Gloſſæ huius uerſic. ſunt claræ, & quaſi omnes expoſitiuæ text. & non leguntur communiter per doct. hic.

Capio tamen gloſſ. in uerſic. in quadruplum. quam diuido in tres partes, prout tribus quæſitis formatis tacitè glo. reſpondet. Secunda ibi: cuius quadrupli iure nouo. Tertia ibi: & petitur per cõdictionem ex hac lege.

In eadem glo. ibi. in Authẽ. ut liti iurent. §. & hæc quoque. Iac. de Ra. & Ioann. Fab. hic, in ultima col. reprehendunt iſtã
m gl. duobus fundamentis,[m] † iudicio meo, multùm leuibus,
38 tenentes ꝙ imò pœna huius quadrupli, de qua loquitur iſte uer. in totũ applicetur parti. Moti, quia habet hoc ſuaderi ex materia, in qua ſituatus eſt iſte uerſi. qui loquit̃ de actionibus quæ competunt parti ad duplũ, uel triplum: & ſic loquitur de pœnis dupli, aut tripli applicandis parti. Vnde ſi iſta actio eſſet alterius naturæ, nõ eſſet hìc bene ſituata. Sed ad hoc facillimum eſt rñdere ex uerbis gl. noſtræ, fatendo ꝙ de iure iſto uerũ erat, ꝙ tota pœna huius quadrupli applicabatur parti: & ꝓpterea iſte uer. fuit hic bene ſituatus: ſed hodiè de iure nouo Authẽticorũ per dict. §. & hæc quoq;. in Auth. ut liti iurent. aliud eſt inductum: ut hìc in gl. Secũdò contra hanc gl. mouentur eò quia iſta actio competit ad quadruplũ, & text. præſupponitur quòd detur reo: ergo ei debet applicari: aliàs non daretur reo, niſi ad ſimplum, & fiſco ad triplum, ſi uerũ eſſet id, quod dicit gl. noſtra. Sed ad hoc eſt etiã facilè reſpõdere eo modo, quo ſuprà etiam fatẽdo quod tex. noſter præſupponat dari reo: quia hoc procedit de iure iſto: ſecus de iure Authenticorum. dict. §. & hæc quoque.

Non obſtat, ſecũdum eos, dict. §. & hæc quoq;. ſuper quo ſe fundauit gl. noſtra: quia, ſecundum eos, ille tex. loquitur in accuſatione: & ſic loquitur de pœna criminali imponenda ꝑ uiam accuſationis, uel inquiſitionis, cuius triplũ bene applicatur fiſco, & ſimplum damnũ paſſo: non autẽ loquitur ille §. de iſta actione ciuili, de qua loquit̃ iſte uer. uidelicet de cõdictione ex hac l. quæ datur ad quadruplum totũ applicandũ parti, & ſic de pœna ciuili: unde una nõ debet per aliam tolli cùm diuerſa remedia, & diuerſæ pœnæ poſsint cõpetere, & de nouo introduci pro eodẽ facto: & unũ remediũ nõ habebit tollere aliud, iuxta l. quoties. ff. de act. & obli. & late tra
39 dit per. Bar. in l. 1. ff. ui bono. rap. in illo articulo, † an ꝑ pœnã ſtatutariã, ſiue impoſitam à ſtatuto, ſit ſublata pœna iuris cõmunis. Quam extrauagantiſsimè examinat Angel. hic. De quo uideatis ẽt Spec. & Ioann. And. in tit. de pœ. teme. liti. in ſi. Bal. in l. cũctos populos. in 11. oppo. & ẽt in 6. q. C. de ſum. Tri. & fide cath. & in l. data opera. in 9. col C. qui acc. nõ poſ. & in l. placet. C. de ſacroſ. eccl. & in l. & ſi ſeuerior. C. de inſa. & in l. in eam. C. de fur. & Bart. in l. ſi. C. de aquædu. lib. 11. & in l. ſanctio legum. circa princ. ff. de pœnis. & in l. nunquam plura. ff. de priua. delict. Petr. de Ancha. in repe. cap. canonũ ſtatuta. extra de conſti. uer. quæro utrùm ſicut ſtatutum ſecũdum, &c. Ioan. de Imol. in l. cùm mulier. in 9. col. ff. ſolu. mat. & in l. ſecũda. ff. de pub. iud. & per Bal. & pleniſsime per Sal. & Flor. in l. qui ſepulchra. C. de ſepul. vio. Et ad propoſitum noſtrum cum iſta ſol. Iacob. & Ian. Fab. ad dict. §. & hoc quoque. tenent etiam Ion. de Plat. & Angel. hic. Ego puto quòd etiam multum bene poſſet defendi glo. noſtra, ut ſuprà dixi in fin. glo. bene dicit.

Glo. in uer. duplicantur. quamuis per alios non legatur, tamen non eſt omittenda, propter unum notabile, quod uult.

40 In fin. glo. habetis hìc glo. expreſsè uolentem, ꝙ † iuramẽtũ non ſit legitima probatio: & ſic ꝙ appellatione legitimæ probationis non uenit probatio per iuramẽtum. Et ſic habetis glo. concordantem ad eam, quæ vulgò allegatur pro ſingulari ad hoc, in l. cùm de indebito. in princip. in verſicu. legitimis. ff. de probat. Contra iſtas glo. ſoleo ſemper allegare textum, quem nunquam audiui ad hoc ponderari in l. fin. §. licentia. C. de iure delib. & propterea gloſſ. not. in leg. proprietatis. ſuper verſicu. legitimis. C. de proba. quæ ponit quæ ſunt legitimæ probationes, non ponit inter legitimas probationes probationem per iuramentum.

41 † Circa quod videatis etiam id, quod dicit gloſſ. in leg. in contractibus. §. illo. in verſicul. offerre. C. de non nume. pecu. Et notate diligenter quòd appellatione probationis ſimpliciter prolatæ, intelligitur de legitima. Ita ſingul. Bart. in l. ait prætor. §. fin. circa fin. ff de re iudic. quamuis alibi dixerit ipſemet Barto. quòd intelligatur de vera, in l. Lucius Titius. per illum tex. ff. de condi. & demon. alibi not. Bald. in l. peremptorias. in vltim. colum. C. ſen. reſcin. non poſſ. ex quo dicitur ꝙ appellatione probationis intelligitur de plena: quod benè probat tex. in clem. conſtitutionem. de elec. & in glo. ſignanda in ver. fides iſtud expreſsè dicit.

42 † An autem retento pro vero quod gloſſ. noſtra vult, quòd
n iuramentum[n] non ſit legitima probatio, an iuramentum ſit ſaltem vera probatio: videatis notabilem gloſſ. in c. ſi quis ſe, in princ. in verbo, abſoluendus, in tit. ſi de inue. inter do. & vaſal. lis oria. quam Bald. ibi not. quæ vult, quòd nõ, ſed quòd ſit quaſi probatio, ſeu loco probationis. De quo tamen videatis gloſſ. de directo contrarium in d. leg. in contractibus. §. illo. ver. offerri. C. de non num. pecu. & omnino Bald. in ca. primo. §. conuenticulam. de pac. iur. firman. & in c. uaſallus. il primo. ſi de feud. fuerit controuerſia inter dominum & agna. & Bald. not. in Authen. ſed nouo iure. in vltim. column. C. ſi cert. pet. & in rub. C. de proba. in 2. column. in l. actor. in prima col. eodem titu. C. de proba.

Glo. fin. in ver. reſtituat. diuido in duas partes. In prima, declarat text. In ſecunda format vnam quæſtionem, & in eius ſol. refert duas opinion. Secunda ibi: ſed nunquid vtraque eſt definitiua.

43 † In eadem gloſſ. ibi. l. ſi cum exceptione. §. hæc autem. Dicite ut ibi: & per Sal. in l. cum te. C. quod met. caut. & ad hoc, uidelicet uſque ad quantum tẽpus in iſta actione. Quod metus cauſa, duret iſta facultas rei reſtituendæ ad euaſionẽ pœnæ quadrupli. uideatis, quæ tradit Bart. in l. ſi quis ſtipulatus fuerit decem in melle. ff. de ſolut. & in l. item ueniunt. §. idem rectè. ff. de peti. hæred. & in l. ſi maior. C. de tranſact. quæ latè
44 dixi in §. item Seruiana. ſuprà eo. Et dũ gl. iſta uult † ꝙ in iſta actione, Quod metus cauſa, duæ ferantur ſententiæ: una de danda re, alia de dando quadruplo cõputata re: addite ꝙ idẽ uoluit gl. in d. §. hæc autem. in uerſi. datam. Vos autem omiſſis diſputationibus Ioan. Fab. hic poſt Iacob. & Pet. de Bella Per. tenete id quod tenet Bar. in d. §. hæc aũt. quòd non eſt neceſſe quòd feratur niſi una, hoc modo: Condemno te ad reſtituendum rem per metum habitam: & ſi rem non reſtituas intra tempus congruum, ex nunc condemno te ad reſtituendum quadruplũ. Et talis ſententia ita cõditionaliter prolata ualebit, iuxta l. cõductores. C. loca. & l. non ab re. C. unde ui. Subdit tamen Bar. ſe etiam per hoc non impugnare practicã gloſſarum, ꝙ duæ ſententiæ non poſſent ferri, quando in prima hoc non eſſet dictum. De quo etiã uideatis per Bal. & Sal. in l. ſi per uim. C. qđ met. cau. & quod in ſimili dicitur in actione de dolo, in l. arbitrio, in princ. ubi per Bartol. ff. de dolo.

45 † In fin. glo. Idem tenuit glo. quæ hoc diſputat, ſcilicet ꝙ
o utraque ſit definitiua:[o] in d. l. ſi cum exceptione. §. hæc autem actio. ſuper uerſi. datam. Vos dicite melius, ſecundum Bartol. ibi, & latius in l. Titia. in ſecunda columna. ff. de accuſ. & ſecundum Anton. de Butrig. notabiliter loquentem in rub. extra de indic. quòd ſententiam eſſe definitiuam, poteſt ſumi duobus modis. Vno modo, quia definiat controuerſiã cauſę, imponendo illi finem, iuxta l. primò. ff. de re iud. & hoc modo ſumendo poteſt in propoſito noſtro utraque ſententia dici definitiua: quia utraque definit cauſam ſuam. Secundo modo ſumitur ſententia definitiua, quando debet dari libellus, lis conteſtari, & interuenire aliæ ſolemnitates: & hoc modo ſumendo certè in propoſito noſtro ſecunda ſentẽtia, quæ fertur in iſta actione, Quod metus cauſa, non poteſt dici definitiua,

definitiua,ſed magis executio primæ ſententiæ. Et ita etiam
in ſimili dicit Innoc.in le.ſententia condemnationis expenſarũ
c.ſæpe contingit.in j.colũ.extra de appel. Cum iſta doctrina
46 tranſit etiam Ioan.de Plac.hic in vlt.col. † An autem ab vtra
que ſententia ex his duabus,quæ feruntur ſuper iſta actione,
Quod metus cauſa,poſsit appellari,an verò à prima tantùm,
& non à ſecunda:videatis glo.in d.§.hæc autem actio. in ver.
datam.& ibi Barto.& Bal.videatis Innoc.in ca.fi. extra quod
met.cau.& Bald.in leg. ab executione. in princip. C. quo ap-
pel. non reci.

Extra glo.ad complementum huius verſicul. reſtat vltimò
vt videamus formam li bellorum,& aliquid de materia in a-
ctione,Quod metus cauſa,& in condictione ex iſta lege, quæ
datur contra executores plus debito exigentes, & in actione
in factum ex edicto de calumniatoribus:in alijs verò actioni
bus in hoc verſi.nominatis,& in materia, & libellos vidimus
47 in locis,quos allegaui in princ.huius verſic.† Circa primum,
videlicet circa actionem,Quod met. cauſa, pro clariori for-
matione libelli infrà formanda, ſciendum eſt ex mente Ioan.
Fab.quem ſequuntur Ioan.de Platea,& Ang.hic, quòd in pri
ma actione,Quod metus cauſa, non eſſet neceſſe exprimere
certam perſonam in ſpecie,per quã metus ſit illatus, imò ſuf
ficit imperſonaliter dicere metum illatum, perſona non diſi-
gnata:cùm talis metus ſæpenumero incutiatur de nocte, vel
in multitudine gentium:ideo tolerabilis eſt ignorantia perſo
næ,à qua talis metus ſit incuſſus.Tex.eſt no. & ſolennis in l. ſi
cum exceptione.§.in hac.ff.quod met.cau.& ibi glo. in verſi.
ignorantiam.quam reputauit ſingularem Ioan.de Plat.& An
ge.hic.Et per hoc inferunt ſignanter multùm Bald.& Ang.&
48 Floria.ibi deducentes iſtud ad actum practicum, † quòd ſi gen-
tes armigeræ nobis amicæ auferunt mihi equum meum,ſi po
ſtea illum ad manus alterius reperiam, poſſum equum meũ
recuperare,licet non dicam nominatim per quem equus mi-
p hi fuerit ablatus: p ſufficit enim quòd probem ablatum fuiſ-
ſe imperſonaliter,dicto §.in hac cum.gl. Quod dictum nota
quia quotidianum: & illud etiam ſequitur, & commendat
Angel. hic.

Illa etiam gl.in dict.§.in hac cum tex.inducitur ibi per eoſ
dem Bald.Ange. & Floria. ad nonnullas aliàs plures deciſio-
nes à noſtro propoſito omnino extrauagantes, quas ibi vide-
te per eos:& eas oẽs refert Ange.de Are.hic,& impertinẽter.
49 † Quid autem veniat in hac actione, Quod metus cauſa,
habetis tex.in l.ſed & partus.in princ.& in l. videamus. & in
leg.ſi ipſa res. ff. quod met. cau. contra quem detur, habetis
tex.in l.ſi cum exceptione.§.in hac.ff.quod met.cau.
50 † Quanto autem tempore præſcribatur huic actioni,Quod
metus cauſa,eſt tex.in l. ſi cum exceptione. §. poſt annum. ff.
quod met.cau.& l.quarta.C.eodem.Et iſta actio, Quod met.
cau.quantumcunq; ſit ſtricti iuris,vt §.actionum. infrà eo. tñ
eſt arbitraria:vt §.præterea quaſdam. infrà eo. & per conſe-
quens poteſt in ea iurari in litem:ut ibi eſt tex. magis apertus
in l.arbitrio.in princ.ff.de dolo.& ibi glo.ſecunda,ſuper ver-
ſicul.quanti ea res.& ibi Barto.& alij.Quod multùm ſignan-
ter ibi limitabat Flor.& ſequitur Ange.hic, & commẽdat ad
51 practicam,† vt procedat, quando agens petiit in libello iura
mentum in litem ſibi deferri. Aliàs autem ſi hoc non petierit
in libello,videtur elegiſſe viam intereſſe cõmunis, iuxta not.
52 in l.qui reſtituere.in fi.ff.de rei ven.† Et in iſta actione, Quod
metus cauſa quadruplatur non illud,quod quis iurauit in litẽ
ut no.Glo.& Barto.in leg.arbitrio.in princi. ſed quanti ea res
erit cum fructibus,& omni cauſa,quæ debet reſtitui:dict. l. ſi
53 cum exceptione.§.Labeo.verſic.quadruplatur. † Et in prima
actione,Quod metus cauſa veniunt non ſolùm fructus, quos
vere percepit ille,qui metum intulit,ſed etiam illi,quos per-
cipere potuiſſet actor: & ſic quamuis regulariter titulus excu
ſet à percipiendis, iuxta leg.ſi fundum. à contrario ſenſu. C.
de rei vendi.& l.qui ſcit.in princi.& §.primo cum ſequent.ff.
de vſur.& l.fructus.& ibi Barto.& l.ex diuerſo.in princ.vbi la
tiſsimè Barto.ff.de rei ven.tamen hoc caſu titulus non excuſa
ret à fructibus percipiẽdis,ſicut nec excuſat in iſto, & in alijs
compluribus caſibus enumeratis per gloſſ.no.& ordinariam
in l.ſed & partus.in princi.in gloſſ.prima,in verſicul potui.ff.
quod met.cau.

q q † An autem agẽs iſta actione,Quod metus cauſa,debeat
54 offerre pretium,& alia,quæ recepit:videatis tex.in l.tertia. C.
quod met. cau.& ibi glo.ſuper verſic.reddito. & ibidem per
Barto.& alios.Et aduerte quòd iſta actio,Quod metus cauſa,de
ſcendens ex edicto prætoris ad reſciſsionem contractus nun
quam competit,niſi eſſet talis metus, qui caderet in conſtan-
r tem virum, r puta mortis,vel cruciatus corporis, vel quid ſi-
mile: quod totum arbitrio iudicis committitur: vt l. tertia in
fin.cum quinque legibus ſequen.ff.quod met.cau.& leg.inter
poſitas.C.de tranſact.& glo.ordi.& magiſtra.in cap.cum di-
55 lectus.extra quod met.cau. † Si autem talis metus eſſet illa-
tus in perſonam filiorum,hoc caſu etiam cõpeteret actio præ
dicta non ex verbis,ſed ex mente prætoris.l. iſti quidem. in fi.
ff.quod met. cau. imò etiam ſi eſſet illatus in perſonam con-
iunctorum,iuxta illud quod dicit glo.in leg.ſecunda, in gloſ.
fin.ff.in ius voc.vt eant,facit l.hæres meus.§.fin. & ibi Imo.ff.
de condi.& demon.Et etiam eſt textus.no.in cle.prima,circa
princip.de exceſ.præla.& no.Barto.in ſimili.in l. de pupillo.
56 §.ſi quis ipſi prætori.in 9.quæſt.ff.de oper.no.nun.† Si autem
quis vellet reſcindere contractum,non iure actionis,ſed offi-
cio iudicis,tunc ſufficit metus verecundiæ,licet non cõtineat
metum mortis,vel cruciatus corporis.leg.fin.§.primo, qui in
ci.ſi iuſto.& §.ſequen. ſi fœnerator. & vtrobique aliquid per
Barto.ff.quod met.cau.& aliquid per Barto.in l.ſecũda, in fi.
ff.de cuſt.& exhib.re.& in l.cum eo.ff.ad legem Iulia. pec. &
uide Canoniſtas maximè Inn.in cap.cauſam matrimonij.ex-
tra de offi.deleg.Si autem inferatur metus alicuius futuri e-
57 uentus à natura,† vt medicus,qui infirmitatem paruam facit
magnam, & periculoſam, ſ ut hinc promiſsiones illicitas ex-
torqueat:& certè reſcindentur officio iudicis.l.medicus.ff.de
uar.& extraordi.cog.

58 † Quomodo autem reſcindatur metus ratione maioritatis
aut reuerentiæ,diſtinguitur:quia quædã eſt maioritas abſque
poteſtate,& authoritate publica,ut mariti in vxorem,patro-
ni,in libertum,& patris in filium:& tũc reſcinditur officio iu-
dicis.leg.prima.§.quæ oneranda,& ibi glo.no. & ibi not.Bar
to.ff.quare actio.non da.& tex.not.in leg.penult.in fin. ff.de
fur.quem in propoſito iſto allegat Bal.in cap.primo.§.itẽ ſa-
cramenta.de pa.iur.fir.& dicit Ioan.de Plat.hoc idem eſſe, ſi
ſubditus aliàs non contracturus contrahat rogatu principis,
ſ nam rogamina ſuperiorum mandata ſunt, ſ vt inquit gloſſ.in
clemen.prima,in verſi.exhortamur de teſti.& gl.in l.prima.
§.j.in verbo,quemadmodum.ff.quod iuſſu. Et ita dicit tene-
re Innoc.in cap.petitio.extra de iureiurand. quod an ſit uerũ
59 ſtatim dicam. † Quædam eſt maioritas, ſiue reuerentia quæ
habetur ex officio publico:ut eſt illa,quã habet Poteſtas, uel
Capitaneus:& illa reſcinditur condictione l.fin.C.quod met.
cau.Et hoc remedium credo quòd competat in caſu proximè di
cto, quando ſubditus aliàs non contracturus rogatu princi-
pi contrahit.Quicquid dixerit Ioan.de Plat.hic,omnia ſunt
ex mente glo.multùm no.in l.interpoſito.in glo.prima. & ibi
Barto.& Bal.C.de tranſact.& gl.no.in l.nec timorem, in prin
cip.in uer.reſtitui.ff.quod met.cau.& Bartol.in l.metum,la j.
ff.quod me.cau.Quæ omnia multùm conferunt, imò neceſſa
ria ſunt ad intelligentiam formationis libelli,ut ſciamus quã
do intentanda ſit iſta actio,Quod metus cauſa, uel officium
iudicis,uel aliud remedium.

60 † Quando autem ſolæ minæ ſint cauſa ſufficiens ad cau-
ſandam hanc actionem Quod metus cauſa:videatis glo.not.
volentem quòd ſic,ſi tria concurrunt in l.metum. in glo.pri-
ma,& ibi Barto.& Bal. C.quod met.cau.& Bart.in l.vnica.C.
ſi quis Impe.malè.

61 † Et circa proximè dicta,ſcilicet circa metum reuerentia-
lem,examinat hic latè Angel. an ſola præſentia reuerentialis
mariti, vel epiſcopi, vel patris faciat præſumi factum ob ti-
morem reuerentialem, ita quòd reſcindi poſsit officio iudi-
cis.Omiſſa diſputatione eius,paucis concludit ita quòd non:&
facite not.regulam, quòd nũquàm ſola præſentia mariti,vel
epiſcopi,vel patris,eſt ſufficiens cauſa ad faciendum reſcin-
di contractum factum per vxorem,clericum, vel filium, tan
quam factum metu reuerentiæ, niſi etiam interueniant uer-
bera,aut minæ.Ita ſignanter dixit Bar.in dicta l.prima.§. quæ
onerandæ ad fin.ff.quare ac. non datur. & ultra ibi allegata
per

per Bart. facit l. ſi parte cogente. cum gloſſ. ff. de ri. nup. & l. fi-
deiuſſor. §. pater Seij. & ibi Ange. ff. de pigno. & c. quamuis de
pact. lib. ſexto: inducendo vt hic per Ange. de Are. Et idem et
in terminis tenet Barto. in l. ad inuidiá. C. quod met. cauſa. &
tenet Ang. hic reſpondens ad adducta in contrarium, referés
ita in effectu tenere Bald. & Salic. in leg. tranſactionem. C. de
tranſact. Et pro iſta opi. etiam benè facit quod no. glo. in ver-
ſicul. metu regio. in cap. inſinuante. extra qui cle. vel vo. & qđ
habetur in cap. ex literis. extra de deſpon. impub. & in c. præ-
ſens clericus. 20. quæſt. 3. De quo etiam videte Innoc. in c. cau
ſam matrimonij. extra de offi. delega. & in cap. accedens. de
conuer. coniu. & Bal. in cap. primo. §. item ſacramenta. de pa.
iur. firmand.

61 † An autem matrimonium carnale contractum metu reue
z rentiæ paternæ inualidetur z propter hoc: habes tex. no. quòd
non, in leg. ſi parte cogente. ff. de ritu. nupt. intelligendo. vt
ibi per gloſſ.

u u* Quid autem in matrimonio ſpirituali, puta ingreſſu re
ligionis facto per filium, vel filiam coactè propter reuerentiá
paternam, an per hoc vitietur: vide glo. ſingul. & peregriná
determinantem ꝙ ſic, quamuis aliud ſit in matrimonio carna
li, vt ſuprà dixi. Glo. eſt dict. c. præſens clericus. 20. q. 3. quam
perpetuò notabitis: quia contingit in facto, quòd filiæ inuitæ,
quia fortè deformes, aut claudæ, propter reuerentiam pater-
nam ingrediuntur monaſterium, aut virginitatis habitum ſu
ſcipiunt, ꝙ per hoc vitiatur ingreſſus, & profeſſio, ita ꝙ ſine
præuaricatione poteſt deſeri, & deponi. De quo etiam videa-
tis not. tea. in cap. cùm virum. in fin. & ibi Anto. de Butr. extra
de regu. & Imo. in l. ſi cùm dotem. §. eo autem tempore. ff. ſo-
lu. mat. vide tex. in c. j. & ibi gl. & Panor. extra quod met. cau.

63 † In prædictis tamen ad tollendam omnem ſuſpicioné me
tus reuerétialis ſolet adhiberi notabilis, & bona cautela, quá
nota ad practicam, ꝙ quando mulier conſentit marito, aut fi
lius patri, faciatis interuenire præſentiam coniunctorum, &
amicorum, & quod tutius eſt, etiam ipſius iudicis: nam talis
præſentia facit ceſſare omnem præſumptionem metus reue-
rentialis. Tex. eſt in l. tranſactionum. C. de tranſact. per quem
textum dicit ibi Barto. Bald. & Salic. & notabilius Barto. in l.
frater a fratre. ff. de condi. inde. in 12. colum. in ver. decimò
quæro, quid de contractu emptionis. vbi ſingulariter vult Bar.
quòd ſufficiat ſola præſentia iudicis, abſque aliqua præſentia
propinquorum. Et ſequitur Imol. in l. j. §. fuit quæſitum. ff. ad
Treb. & Ange. de Aretio hic, qui hanc cautelam multùm cõ-
mendat, dicens non eſſe diu quòd illam in practica deduxe-
rat. Vide do. Barthol. Veronen. in cautela 304.

64 † Ad prædicta etiam, ſcilicet ad dictum timorem reueren-
tialem, vide Bal. in leg. j. in penult. col. C. de bon. mater. allegá
tem glo. in dict. §. quæ onerandæ. pro ſingulari ad hoc videli-
cet quòd ſilentium filij, vt filiæ propter patris reuerentiam in
teruenient reputatur contradictio. Et ad hoc etiam vide Bal.
in l. ſi ſine voluntate tua. iuxta prin. C. ad Vellei. vbi ponit ꝙ
65 † ſi vxor conſentit marito alienanti rem ipſius vxoris, & húc
conſenſum præſtat vxor, quia non audet contradicere nimia
a reuerentia, vel metu mariti, a an per hoc ſibi præiudicet vxor?
Et tenet quòd non, quod etiam tenet Bart. in l. quæ dotis. ff. ſo
lu. matri. De quo videte etiam per gl. ſecunda quæſt. ſeptima.
cap. plerunque. in glo. in verſic. tacet.

66 † Dicit etiam alibi ſingulariter Innoc. in c. petitio. extra de
iureiur. quòd importunæ preces mariti habentur loco mina-
rum. Dixit etiam ſing. Barto. in l. penul. circa fin. per illum tex.
ff. de condi. ob tur. cau. ſe aliás dixiſſe in quæſtione de facto:
probatur quòd maritus percuſſerat multùm benè vxoré ſuá,
quia nolebat conſentire cuidam inſtrumento: poſteà ex inter
uallo mulier conſenſit: certè ſecúdum Bar. videtur feciſſe me
tu: quia donec durabit in matrimonio illius viri, ſemper iſte
metus inſtabit. d. l. prima. §. quæ onerandæ. & l. interpoſitas.
C. de tranſactio. & per Canoniſtas, maximè Inno. in cap. acce
dens. extra de conuer. coniu. & pleniùs in cap. veniens, extra
de offi. deleg. De quo dicto Bart. videte do. Anto. in cap. cau-
ſam matrimonij extra de offi. delega. Et pro eo bene facit qđ
67 ſingu. dixit Ange. in leg. ad inuidiam. C. quod metus cauſ. † ꝙ
ſi probat metú ſemel fuiſſe illatú, ſemper pſumitur pdurare.
y y In hac etiam materia actionis, Quod metus cauſa, videa

tis quod pulchrè & ſing. dixit Barto. In l. creditor. in princi. ff.
de ſol. & ſæpe contigit de facto quòd ſi ciuitas, vel princeps
facerent ordinamentum ſub pœna graui, quòd debitores bá
nitorum ſoluant fiſco, vel cameræ: iſte diceretur iuſtus me-
z tus, a & iuſtus timor. Quod etiam tenet Bal. in l. falſus. in pen.
68 col. C. de fur. & Inno. in c. ſi. extra de offi. deleg. † Itế ſoluens
iuſſu magiſtratus præſumitur coactus ſoluiſſe. l. ege, homó li-
ber. & ibi per Dyn. ff. de acqui. re. do. leg. liber homo. in prin
cip. & ibi Ange. ff. de hære. inſti. Refert etiam Bal. in extrauag.
de pa. Conſtan. in ver. pactiones. Ioan. Andr. in capi. primo de
præſcrip. in ſex. in Nouel. dicentem ꝙ indebita ſeruitia præſu
69 muntur à dominis per metum extorta: † & quòd in dubio p̄-
ſumitur contra Poteſtates, vt ibi per eum. Videatis etiam no.
per Bal. in eodem titu. de pa. Conſtan. in verſi. pro infectis. vbi
70 illum §. not. valde † ad contractus, qui fiunt quotidie cum do
minis terrarum, an debeat proponi actio, Quod metus cauſa
ad reſcindendú. Et dicit ꝙ non. & ibi vult ſing. Bald. ſi benè in
ſpiciatur, ꝙ contractus initus cum principe metu principis,
ſit ipſo iure nullus: non autem eſt opus ꝙ reſcindatur actio-
ne, Quod metus cauſa. Circa quod vide quod no. gloſſ. in c. ſi
ergo. 8. quæſt. prima. Dicit etiam Ioan. And. in cap. quia pro-
pter. extra de cle. quod vultus terribilis Poteſtatis inducit iu-
ſtum metum. Quod dictum reaſſumpſit Bald. in capi. primo.
§. iniuria de pa. iur. fir. in vſi. feud.

71 † Vltimò pro nunc nota quòd magis creditur teſtibus de-
a ponentibus de metu, a q̃ mille deponentibus de ſpõtanea vo
luntate. Dictum fuit ſingulare Inno. in cap. ſuper hoc. extra de
renun. quod dictum ſequitur, & commendat Bal. in ſuo diui-
no conſilio Schiſmatis, quod ponit poſt rub. C. ſi quis ali. teſt.
prohi. in 9. col. illius conſ. & ibi aſſignat rationem illius dict.
Quod dictum refert etiam, & ſequitur Bal. in l. ſi quis in hoc
genus. C. de epiſ. & cle. & ibi longè clarius refert dicere In-
72 noc. in loco vbi ſuprà, & ſequitur. † ꝙ impoſſibile eſt proba-
re ſpontaneam voluntatem contra probationem meticuloſæ
voluntatis. Et hoc etiam refert, & tenet idem Bald. in l. prima.
ad fin. C. de hæred. inſti. Et de hoc dicto Inno. videatis etiam
Ang. in l. ſi quis ad ſe fundum. C. ad l. Iuliam. de vi pub. & in
l. prima. & in l. fin. in princ. ff. quod met. cau. & Albe. de Roſa.
in rub. ff. quod met. cau.

73 † His ſic pro aliquali introductione præſentis materiæ præ
miſsis, veniamus modò ad formam libelli in iſta actione, Qđ
metus cauſa: quæ tamen ſatis, ſuperq; ex ſupra dictis patet: &
eius libelli formam ponit Spec. in tit. de his quæ vi, metuſue
cau. fiunt. & Roſ. in tit. de actio. quod met. cau. & in titul. de
vtili actione, quæ datur metum paſſo, ſecundum quod eos re
fert Ioan. de Plat. hic, & vltra eos ponit etiam in terminis Bar
to. quem ipſe non allegat, in leg. ſi cum exceptione, §. hæc au
tem actio. ff. quod met. cau. & ex eorum mente, necnon & ſcri
bentium hic, vt Ioan. Fab. & Ange. de Are. & melius, q̃ aliqs,
Ioan. de Platea hic, poteſtis ita formare libellum: Ago cõtra
Titiú, & dico ꝙ de anno præſenti incuſſus fuit mihi talis me
tus, tali, & tali modo, qui caderet in conſtantem virum, per
quem metum compulſus ſum ad vendendum talem librum,
qui eſt tanti valoris, puta uiginti pro decem, & ad eum ſibi
tradédum. Quare offerens id, quod recepi, peto eum cõdem
nari, ut dictum librum mihi reſtituat, cum omni damno, &
intereſſe, & fructibus, & omni cauſa: petens etiam iuramen-
tum in litem mihi deferri eo caſu quo mihi expedierit: & ſi,
& inquantum ceſſet mihi reſtituere intra legitimum tempus,
peto eum condemnari ad quadruplum mihi præſtandum, in
quod incurrit vigore contumaciæ in non reſtituendo.

In hoc libello plura ſunt cum myſterio, ut apparet ex his,
74 quæ ſuprà dixi. in primis De anno præſent: † quia iſta actio,
Quod metus cauſa, intra annum datur ad quadruplum, poſt
annum datur ad ſimplum: vt leg. ſi cum exceptione. §. poſt an
num. ff. quod met. cau. & in l. ſi per uim. C. quod met. cau.

Poſtea ego dixi cum maximo myſterio, Incuſſus eſt: & ſic
locutus ſum impersonaliter, non exprimens à quo: quia fa-
tuum eſſet exprimere, uerſi. extra glo. ut ſuprà dixi ex mente
doct. hic, quamuis Ioan. de Platea. & Ange. de Are. inaduerté
ter exprimant perſonam, quæ metum incuſſit. quod repreh é
dit etiam Ioan. Fab. hic, in libello Petr. de Bella Pertica.

Item dixi, Talis metus, qui caderet in conſtantem uirũ, &c.
quia

quia non omnis metus ſufficit,vt ſuprà abundanter diai.
Poſteà dixi:Offerens id,qnod recipi.per text. in l. tertia. C.
quod met.cau.& ibi glo.in verſi.reddito.& ibidem doctor.
Poſteà dixi cum magno myſterio,Petens etiam iuramentũ
in litem mihi deſerri. quamuis alij omnes hoc inconſulto o-
mittant. Et hoc poſui propter ſingularem limitationem Flo-
ria.quam ſuprà retuli.
Vltimò diai,Et ſi & inquantum ceſſet mihi reſtituere intra
legitimum tempus propter tex.noſtrum hic in verſi.itẽ actio.
cum glo.fin.in verſi.reſtituat.& his quæ ibi dixi.Et aduertite:
quia iſta condictionalis petitio admittitur in libello, per l.cõ
ductores.C.loca.& leg.non ab re.§. vnde vi. Et in ſimili Bart.
in Authen.contra qui propriam.& ibi Bald.in l.fin.C. de non
numerata pecun.& idem Bal.in alio ſimili,in l.athletas.§.ca-
lumniator.ff.de inſam.Et iſta forma concluſionis mihi magis
placet,quàm illa,quam ſentit gloſſ.in l.cum ſi exceptione. §.
hæc autem actio.in ver.datam.ff.quod metus cauſa.& ibi ex
75 preſsè ponit Barto.ſcilicet † quòd formentur duo libelli, ſeu
duæ petitiones.vnus,in quo petat rem ſibi reſtitui,& eo caſu,
quo non reſtituit intra tempus legitimum declaratum ibi per
Barto.quòd porrigantr alius libellus,in quo petatur quadru-
plum.Primam tamen formam ſequitur Barto.ibi:& etiam ap
probant Ange. de Are. hic, & eam tenet conſequenter Ioan.
Fab.hic,dicens quòd hæc eſt apertior concluſio.
Aduertendum eſt etiam,ſecundum Ioan.Fab. & Ioann. de
Plat.quòd in iſta actione, Quod metus cauſa,diuerſæ conclu
ſiones ſunt formandæ ſecundum diuerſitatem caſuum emer
gentium.Nam ſi per metũ me cõpuliſti tibi obligari, debeo
concludere in libello, & petere vt me liberes. Si autem per
metum te liberaui,debeo concludere,vt me reponas in prio-
rem obligationem.l.metum.la tertia.§.pen.ff.quod met.cau.
Itẽ eo caſu,quo coactus metu adiui hæreditatẽ,debeo cõclu-
dere,& petere,ꝙ abſtinere poſsim,iuxta l.ſi mulier.§.pen. &
fin.ff.quod met.cau.& idem in ſimilibus caſibus.
76 † Quid autem articulari debeat in hac actione,Quod me-
tus cauſa,& qualiter formandæ ſint poſitiones, habetis text.
& ibi declarat Barto.in l.ſi cum exceptione. §.in hac actione.
& §.aliquando.ff.quod met.cau.& tex.in l.non intereſt. cum
glo.& ibi not.Bar.& doct.C.quod met. cau. Et iuxta hos arti
culos dicit Ange.de Are.hic, vnum eſſe perpetuò tenendum
77 menti,† ꝙ ſi res eſt magni pretij, & vendatur pro paruo, ꝙ
ſufficiat illud articulare:quia hoc ſimpliciter probato, præſu
mitur metus,& reſcindetur contractus, vt metu extortus. Ita
dicit eleganter notare Barto.in l.interpoſitas. C. de tranſact.
Quod dictum dicit ſe intelligere verum,quando aliquis alius
color metus interueniſſet,aliàs dicit ſe credere ꝙ hoc dictum
non ſit verum ſimpliciter, ꝙ quando aliquis eſt deceptus vl-
tra dimidiam iuſti pretij,non tamen dicimus,quòd ex hoc ꝓ-
ſumatur metus, ſed alio remedio agimus, videlicet remedio
b leg.2.C.de reſcind.vend.Sed errauit multùm Ang.b* de Are.
non benè inſpiciendo Bart.& illum tex.leg.interpoſitas.quia
imò Barto.in tertio ſuo intellectu,quem ponit in dicta leg.in-
terpoſitas,verſicu.ad vnum tamen dicit totum contrariũ, vi-
delicet quòd imò nõ præſumatur metus,ex eo, quòd quis de
dit aliquid magnum pro modico,vel magnam quantitatẽ di-
miſerit pro modica.Ita dicit ibi Bar.in tertio not. & etiam in
fin.illius l.& ſi Bart.dixiſſet, prout peſsimè eum refert Angel.
de Aret.hic,intellectus ille Bart.quem dat ad tex. dictæ leg.in
terpoſitas.eſſet de directo contra illum tex.
Circa ſecundum principale,uidelicet circa condictionem
ex l.quæ datur in quadruplum contra executores, ſeu nũtios
publicos,qui maius ſalarium debito exegerunt,dicite,ꝙ ma-
teriam iſtorũ nuntiorũ,ſeu publicorum executorum, exami-
naui pleniſsimè ſuprà in tex.in quarto not.vbi tetigi quicquid
tangi põt in hac materia, & etiam dixi aliquid in primo not.
78 † Libellus autem in hac materia patet clariſsimè ex ibi di
ctis.Si tamen uultis uno uerbo ex mente Ioan. de Pla.& Aug.
de Aret.hic,poteſtis ita concipere libellum: Ago contra Ti-
tium executorem,ſeu nuntium publicũ communis Papiæ,uel
talis iudicis:& dico quòd cùm eſſet deſtinatus ad faciendum
citationem mihi,uel executionem talis præcepti, uel ſentẽtiæ
contra me,uel in bonis meis, & deberet habere pro ſuo ſala
rio,ſiue labore decem tantùm,exeg t, & extorſit uiginti à me
Quare cùm inciderit in pœnam quadrupli ex legis diſpoſi-
tione,uidelicet huius uerſi.quadrupli cum ſi. peto ipſum mi-
hi condemnari in quadruplum eius pecuniæ, quam mihi ex-
torſit & ad illud mihi ſoluendum compelli.
Hæc forma clarè colligitur in hoc tex. iunctis latè traditis
ſuprà in tex.in quarto not.& hæc quoque.in Authen.ut liti.iu
ren.Huius libelli ſingula myſteria colligite ex latiſsimè tradi
tis ſuprà in dict.4.not.Nunquid tamen id,quod in concluſio-
ne petij,uidelicet,quadruplum totum mihi applicari, ſit ho-
die uerum, an uero debeat applicari fiſco, & ſimplum dari
damnum paſſo:tetigi ſuprà in gloſſ.in uer. quadruplum. ubi
gloſſ.ponit:ibidem uideatis.
c c* Circa tertiũ,& ultimũ principale, uidelicet circa actio-
nem in factum ex edicto de calumniatoribus,pro introductio
79 ne materiæ aduertite ad aliqua fundamenta. Primò † hæc a-
ctio datur ad quadruplum intra annum utilem, & poſt annũ
in ſimplum tantùm.l.j.in princ. ff. de calum. & datur contra
eum qui pecuniam accepit,uel ſenſit aliud commodũ, etiam
non pecuniarium,iuxta l.j.§.finali.& l.2.& 3.in princip.ff.de
calum.ut alicui faceret, uel non faceret negotium calumnio-
ſum.d.l.prima,in princip. uel ut calumnioſam actionem inſti
tueret: ut ibi.
80 † Et aduertite quod ex ſola receptione pecuniæ, uel alte-
rius cõmodi,etiam non pecuniarij, facta ad iſtum finem, te-
netur indiſtinctè recipiens,non attento an poſteà fecerit, uel
non.l.& generaliter.§.primo.ff. de calum. Quod tenet etiam
Bart.in l.ſi quis legatum.ff.de ſal.& tex.in dicta l.& generali-
81 ter.§.primo.Alleg.per Bal.ibi notabiliter multùm † ꝙ in cõ-
d mittente baratariam d non habeat locum pœnitentia etiã re
integra.Quod dicit Bal.fuiſſe de facto Florentiæ.Quod dictũ
eſt benè ſignandum,quamuis in contrarium uideatur textus
in leg.qui autem operas.ff.de inſami.
e e* † Et iſta actio in factum ex edicto de calumniatoribus
82 competit nedum contra recipientẽ,ſed etiam contra illum,
qui dedit ut negotium calumnioſum alicui fieret, uel contra
aliquem calumnioſa accuſatio inſtitueretur: tamen ille, qui
dedit,ſimili pœna tenetur, ſcilicet quadrupl: ut eſt glo.no.in
l.j.incipien.in gloſſ.2.ff.de calum.Et contra ipſum calumnian
tem nedum competit iſta actio, ſed etiam tenetur alijs qua-
tuor pœnalibus,quos enumerat gloſ.magiſtra.& approbata
in dicta l.prima.§.primo.in uer.ad negotium.
83 † Item iſta actio in factum ex edicto de calumniatoribus,
competit domino etiam contra procuratorem ſuum, & con-
tra ſuum aduocatum,qui pecuniam acceperunt, ut domini
negotium per calumniam facerent,id eſt, ut per colluſionem
paterentur ſe ab aduerſario uinci: quo caſu ipſe tenentur in
quadruplum:& etiam tenetur ſimiliter ille, qui dedit.De his
omnibus eſt glo.no.in l.j.§.ſed & conſtitutio.in uer. aduerſa
rio.& ibi Bar.ff.de calum.Et de corrũpente procuratorem,&
an contra ipſum procuratorẽ agi poſsit:uideatis etiam textũ
in l.eleganter.§.pen.& ibi glo.Barto. ff. de dolo. & plenè per
Imo.in l.diuus.ff.de re iudicata. Et de aduocato uideatis &
latè Imo.in dict. leg.diuus.in decimaſexta columna,& quod
not.Bart.& alij in l.prima.C.de aduoca.diuer.iu. & quod no.
Barto.in l.prima.C.de pœna iudi.qui malè iudi.
84 Item aduertite,† ꝙ hæc actio in factum de calumnia, & e-
ius materia,non habet locum,niſi quandò accipitur pecunia
uel aliud commodum per calumniam, puta ut negotiũ fiat,
uel non fiat calumnioſè, uel ut calumnioſa accuſatio inſtitua
tur.Aliàs autem ſi darem tibi pecuniam ſimpliciter,ne me ac
cuſares,non dico calumnioſè,tunc non habet locum iſta ma
teria,ſecundum Ioan.Fab.hic,ubi pleniùs uideatis. Et ſi hoc
eſt uerum,eſt maxima limitatio præſentis materiæ.Sed in cõ-
trarium uidetur mihi textus in l. ſi quis ab alio. in principio.
ff.de calum.ubi tex. non dicit aliquid de calumnia. Ad idem
l.& generaliter.§.primo.& §.illud.ff.de calum. Ad idẽ & for
tius,l.penultima,in eodem titulo, per quæ iura uidetur aper-
tè dicendum oppoſitum,niſi aduerſarius,qui pecuniam acce
pit,probaret eum eſſe nocentem, & conſequenter actionem
quam propoſuerat,uel proponere deliberauerat, non eſſe ca
lumnioſam:ut dicitur in dicta l.penultima.
f f* † Item ad aliud aduertite,quia hæc materia habet locũ
85 quando datur aliquid ob negotium calumnioſum, quod ſit
iudi-

iudiciale, uel quod in iudicio uerti poſsit: nõ autem habet locum pro calumnia commiſſa, vel committẽda extra iudiciũ: puta, ſi dedi tibi pecuniã, ne me ſpoliares, vel ne me uerberares. Et ideo in iſtis caſibus recurrendum eſſet ad actionẽ, Qd metus cauſa: uel ad conditionem ob turpem cauſam, ſecundum Ioan. Fab. hic. Et ſentit idem gl. in rub. ff. de calum. quãuis in contrarium, quòd imò iſta actio competat etiam pro calumnia commiſſa, uel committenda extra iudicium: ſic tex. in l. ſi quis ab alio. §. finali, qui incip. cùm publicanus. ff. de calũ. quẽ tex. allegat etiam Ioan. de Pla. hic, per quem tex. puto nõ eſſe veram limitationem Ioan. Fab. ſupra relatam.

86 † Cui autem competat hæc actio, patet ex ſupra ſcriptis: qa competit illi, qui pecuniam dedit, ne calumnioſam accuſationem pateretur, uel aliud negotium calumnioſum.

Quid autem ſit, ſi alius tertius dedit, an illi tertio competat actio iſta? Dicite vno verbo, Aut dedit ut mihi fieret calũnia: & iſte nihil repetit: ſed ego, in cuius læſionem data eſt. Si autẽ dedit, ne mihi fieret: & tunc ſi me mandante, vel ratificante: & ego agam, non ipſe. l. ſi quis ab alio. in principio. ff. de calũ. aliàs autem ipſe repetet ſimplum, & ego agã ad quadruplũ.

87 † An autem in actione de calumniatoribus, quæ datur ad quadruplum, illud quadruplum ſit totũ pœna: an uerò in quadruplo contineatur ſimplum: uide gloſſ. in l. in hæredem. §. j. in uer. tollatur. ff. de calum.

g * His pro introductione materiæ præmiſsis, clarè liquet

88 † qualis debeat eſſe forma libelli in actione in factum ex edicto de calumniatoribus: cuius libelli formã ponit in ſpecie Specul. in titu. de calum. & Roff. in eo. tit. ſecundum quod hic referunt Ioan. de Pla. & Nicol. de Neapo. in 7. quæſt. extra gl. Et in hoc libello concluſiones ſunt diuerſificandæ ſecundum uarietates, & diuerſitates factorum, ut habetur in dictis locis, & in ſuperioribus apparet.

89 † Si enim agat ille, qui pecuniã dedit, ne ſibi calumnioſum negotium fieret, vel ne contra eũ calumnioſa accuſatio inſtitueretur, habet ita conſtituere libellũ ſecundum Ioan. Fab. Ioan. de Pla. & Ange. hic: Ago contra Titium, & dico, ꝙ cùm de anno præſenti me calumnioſè accuſaret, aut accuſare uellet de tali calumnia, de qua fui, & ſum innocens, dedi ſibi dicto tempore tãtam pecuniam, ne me calumnioſè accuſaret. Quare cum inciderit in pœnam quadrupli eius pecuniæ, quam recepit ex dicta cauſa: peto ipſum cõdemnari ad quadruplum. Si autem alius dediſſet pecuniam, vt mihi negotium per calumniam faceret, vel in me calũnioſam accuſationem iuſtitueret: tunc hoc eſſet narrãdum, & poſtea concludendum, vt ſuprà. Et idem fiendum eſt in ſimilib⁹ caſibus contingentibus, ſecundum tamen ea, quæ ſupra dixi, ſecundum quæ dicta etiam iſta intelligatis.

90 † Adde etiam ad iſtum §. quod Bal. in cap. j. in ulti. colũ. de plus peti. dicit ſe putare quòd de æquitate canonica oẽs contractus Mundi ſunt bonæ fidei in effectu: & ita dolus omni ca

h ſu vitiat ipſo iure, vt ibi per eũ, quem vide ad limitationem h* huius textus.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a * Hæc opi. Iaſon. mihi placet. & ita, ſi caſus mihi contingeret, iudicarem. Sardus.

b IN LEG. PRIMA] Et ibidem uide do. Alexã. de Imo. in ſecunda colum. verſic. & iſta. & ibidem uide quæ habentur per Franc. Are. & Ludoui. Rom. in conſi. 277. & in conſil. 507. & Bald. in conſi. 285. in ſecundo uol.

c * Vide Bart. in l. ea hac ſcriptura. ff. de dona. Sardus.

d SEV IVDICIS] Adde Fel. in c. primo. de iudi. in 5. colum. ſtatim poſt medium. & dom. Alexand. de Imol. in l. quod nomine. ff. de fal. & Tancre. in Sum. de cita. quinta quæſt.

e COMMISSIO] Vide omnino Pau. de Caſt. in conſ. 50.

f SCIENDVM] Et ibidem uide do. Alexan. de Imo. in penultim. colum. & ſequen. & Feliu. in cap. primo, de iudi. in ſexta columna, verſic. quarta concluſione. & Guid. de Suza. in l. ad peremptorium. de iudi. & do. Alexand. de Imol. in conſil. 124. in ſecunda parte.

g CVRA] Vbi uide dom. Alexan. de Imo. & Felin. in dict. cap. quoniam contra, in 8. columna, & in cap. ad petitionem. 9. colum. de accuſ. & Pari. de Puteo in tract. ſyndi. uerſicu. omnius. & domi. Pet. Philip. Cor. in conſilio 79. incip. viſa in litera B. in tertia parte.

h * Tu adde quòd Barto. in tractatu de cita. in 11. quæſt. videtur uelle quòd in dubio ſit magis credendum nuntio. Sed cũ à communiter accidentibus iſti nuntij ſint perſonæ uiles, & infames, ut per Bart. in extrauag. ad reprimendum. in uerſic. per nuntium. magis placet opi. Ioan. Andr. Salice. & Angel. de Aretio, quòd ſit in arbitrio iudicis. cui magis credẽdum ſit: argumen. l. 3. §. primo: ff. de teſtib. & etiam poſſemus ita dicere in ſequen. quæſt. quam format Iaſ. hic, quamuis Ang. de Aret. dicat in dubio magis eſſe credendum notario. Anto. Ang. Carcaſſona Sardus.

i CREDATVR] Vide Felin. in capit. ad petitionem. in 9. colum. de accuſa.

K * Aduertas quòd Bal. mouetur per textum in l. ſecunda. C. de execut. & exactio. lib. 12. qui tex. parum facit, quia loquitur in iudicibus quorum alter non debet ſe intromittere de negotio alteri commiſſo. Secus erit in nuntio: ut dicto. §. deinde. Nec obſtat tex. in §. his, qui cauſas. in Authentic. de iudi. quia eſt intelligendus, niſi ab alio iudice eſſet requiſitus, ne pugnet cum dicto §. deinde. Mihi autem uidetur, quod ſœdere diſtinctionis poſſunt huiuſmodi opiniones conciliari: quia aut quæris utrum iudex, qui nullum habet deputatum nuntium, poſſit committere citationem nuntio alterius curiæ: & dicas ꝙ ſic, ex quo poſſet eligere quem uellet: ut l. ſecunda. C. de ſpor. & ita loquitur proprie §. deinde. uerſi. ex prouinciali. in Auth. de defenſ. ciui. & ita etiam procedat opi. Barto. in extrauagã. ad reprimendum. in uerſic. per nuntium. & Ange. de Are. hic. Aut quæris de iudice, qui habet certos nuntios deputatos, vel habere debet: & tunc non poſsit alienæ curiæ nuntijs citationes, nec alia committere: & in his terminis loquitur tex. in §. his, qui cauſas. in Auth. de iudi. & procedat opi. Bal. in dicta l. prima. ff. de off. conſul. Anto. Ange. Carcaſſ. Sardus,

l * Adde quòd mihi in hac quæſt. magis placet opin. Ioan. Fabri, & Ioan. de Platea, per textum noſtrum ibi: iuſſu magiſtratuum, &c. & ſic expreſsè requiritur iuſſus magiſtratuum: ergo qualitas illa tempore vocationis debet uerificari: argumen. l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. de noxal. actio. no. Barto. in l. ex facto. columna ſecunda. ff. de vulgar. & pupilla. nec hoc caſu admitterem eſſe identitatem rationis: quia iudices maturius procedunt in vocando quempiam, & cauſa vocationis eſt iudici exponenda: At iſti nuntij nulla requiſita cauſa, ut lucrentur, uocant omnes., cum ſint uiles perſonæ regulariter, & pauperes: ut per Bart. in extrauag. ad reprimend. in uer. per nuntium, & ſupra dixi. colum. proxima. Carcaſſona Sardus.

m * Aduertas, pro gl. noſtra facit, quia ſi eſſet verum ꝙ utraq; pœna haberet locum, ſequeretur quod reus duas pœnas ex eodem delicto conſequeretur, unam per hanc actionem, aliã uero ex exactione facta. per dict. §. & hæc quoque. quod nõ uidetur, conueniens argu. l. ſenatus. ff. de accu. Præterea in re cautum non reperitur, quòd ubi lex pęnam imponit ciuiliter parti applicandam, & aliam criminaliter applicandam fiſco, ꝙ ex pœna fiſco applicanda detur aliquid parti, cui iam alia uia promiſum fuit, imò contrarium reperitur, quòd vbi parti eſt prouiſum de pœna fiſco inferenda, nihil datur parti, ut l. qui ſe pulchra. C. de ſepu. viol. Cùm ergo in §. & hæc quoque. habeatur reſpectus & ad fiſcum & ad partem: meritò huius §. pœna ceſſabit quo ad hoc: quia non erit tota parti applicanda. Et ad l. quotiens. reſponde ut colligitur ex ſol. Iaſo. ad duo prima argu. & etiam ex traditis per Barto. in l. fina. C. de aquæduc. lib. 11. Carcaſſona Sardus.

n PROBATIO] Pro hac parte uide quod no. in cap. at ſi clerici. de iud. in glo. in verſic. legitimis in l. cum de indebito. ff. de proba. Contrà eſt tex. in l. ſi præfatam. §. ſcientia. C. de iure delib. gloſſ. in uerſi. proprium iuramentum. in cap. ſtatutũ. de reſcrip. lib. ſext. Ludon. Roma. in l. admonendi. ff. de iureiur. Sed vide Fran. de Are. in capit. ſecundo. in ſecundo not. de proba. ubi dicit quòd prima opin. eſt magis communis.

o * Quæ ſit proprie & uere ſententia diffinitiua, uideas doctores in l. imperium. ff. de iuriſd. om. iud. in illa quæſt. an ſententia lata in cauſa ſummaria, ſit diffinitiua. Sardus.

ABLA-

p ABLATVS] Et hoc idem tenet Feli.in cap.ſignificantibus.in quarta colum.in verſicul. habes,poſt princip. extra de lib.oblat.

q • Vide ſimilem gl.in l.ſi fundum.C.de rei vendi.Sardus.

r VIRVM] Quis autem ſit metus, qui cadit in conſtãtem virum,& quomodo requiratur:uide do.Alex.de Imo. in cõſil. 48.quarta parte.in conſi.89.in quarta columna, in tertia parte.vbi ponit latè de metu,qui cadit in conſtantem virum: & quomodo probatur metus.& in conſi.98.eadem tertia parte. vbi ponit,an terror armorum ſufficiat ad inducendum metũ. & dom.Alex.de Neuopataui,in conſi.47.inter conſi.do.Alex. de Imola,in quarta parte.

ſ SVNT] Adde Feli.in cap.primo poſt princip.in uerſic.dicit hoc ibi:& ampliant cum verſi.ſeq.de offi.deleg.& Pari. de Puteo.in tracta.ſyndi.in cap.de offic.ſyndi.in verſi. ſyndicantur etiam.in j.colum.

t INVALIDETVR] Vide Card.in clement. prima. 17. quæſt.de conſan.& affini.& Barth.Cepo.in rubri. de teſt. 22. columna.& Oldr..in conſilio 35.& domi.Alexan. de Neuopataui.in conſilio 47.inter conſil.domi.Alexan.de Imo.in quarta parte.dom.Alex.de Imo.in conſi.48.in eadem parte. & in conſi. 09.per totum, in tertia parte. Et quid ſi ſit contractũ de nocte per metum,an ualeat:vide per eum in conſilio ultimo, ead.tertia parte.

u • Et ibi videas Bal.omnino pro eius intelligentia.

x MARITI] An per reuerentiam mariti naturaliter dicitur eſſe in iuſto metu. iuxta l.1.§.quæ onerandæ. quarum rei ũ actio non datur:vide domin.Alexan.de Imo.in conſi.90.in 4. col.cum ſeq.in tertia parte.

y PERDVRARE] Quando, & quomodo præſumatur durare metus.vide dom.Alex.de Imo. in conſilio primo in 6. columna,in tertia parte. & in conſilio 47. in quarta parte. & in conſilio 48.ea.parte.& dom.Alexan.de Neuopataui.in cõſilio 47.inter prædicta conſi.dom.Alex.de Imol.in 4.parte.

z METVS] Nunquid autem præceptum vel preces domini temporalis in ſubditum inducant iuſtum metum: vide domi.Alex.de Imola.in conſilio 16. in prima,& penultima colũ. in tertia parte.& ibi etiam ponit, quid in alijs magiſtratibus, coram quibus quis non fuit auſus comparere ad appellandum,an excuſetur.

a DE METV] Et quomodo probetur. metus, vide domi. Alex.de Imo.in conſi.154.in 5.columna.cum ſequen. in ſecũda parte.& in conſi.89.in tertia parte.

b • Aduertas,quia & ſi uerũ ſit ꝙ illa ſola qualitas parui pretij,non ſufficiat ad arguendum metum,vt dicta l.interpoſitas. ſecundum Bart.intellectum.C.quod metus cauſa.attamẽ forſan dictum Ang.de Are. ſaluari poſſet, ꝙ ſi aliqua alia coniectura metus interueniret ſimul cum paruitate pretij,præſumeretur metus: quia quæ ſingula non proſunt, ſimul cumulata iuuant:vt habetur in l.inſtrumenta.C.de probationibus. & in cap.ex literis.extra de præſum.cũ ſimilibus. Carcaſſ.Sard.

c • Et uideas,quæ ibi dixi in additionibus,vbi opi. gloſſ. tanquam veriorem firmaui Sardus.

d BARATARIAM] Quæ autem dicatur barataria, & an dicatur, quando quis eſt debitor communis, & in libro ſuo apeat particulam ut non videatur debitor. vide Paul. de Caſtro.in conſil. 150. vbi quòd non, ſed quando datur iudici pro iniuſtitia,uel ne ius faciat.

e • Reſponde quòd in illo text. ideo non punitur conſiliũ, qa non eſt adeo res turpis, vt conſilium puniri debeat, vt ibi inquit tex. Iudex uerò committens barattariam (vt eorum vtar vocabulo) grauius videtur delinquere.Sardus.

f • Adde quòd ad iura alleg.per Iaſ.contra Ioan. Fab. videlicet ad l.ſi quis ab alio.in principio.& ad l.generaliter. §. primo.& §.illud.ff.de calum. poſſum reſpondere quod neceſſariò ſunt intelligenda,quando per calumniam aliquid datum eſt,ex quo ſituantur in titulo de calum.argumen.l. imperator Seuerus.de indi.ad dict.l.fin.in princ.ff.de condi.inde.& l. penulti.hic alleg.potius facit pro Ioan.Fab.iuncta cum gl. 1. illius l.pen.vel poſſes, vt ſupra dixi: ad alias leges reſpondere. & ſi uis etiam tueri Io. Fab.in ſequen.dicto,reſponde ad §. cũ publicanus.dupliciter,ut per glo.ibi,in ver. pecuniam. Carcaſſona Sardus.

g • Et vtrùm in dubio in pœna dupli,tripli, uel quadrupli cõtineatur rei perſecutio: vide pulchrè in §.ſic itaque.colum.ſecunda.ſupra eodem.Sardus.

h • Hoc dictum magis congruit §.ſequen.quàm ſuprà dictis, quia in hoc §. nullum verbum ſit de actione bonæ fidei, uel ſtricti iuris.Sardus.

SVMMARIA §. ACTIONUM autem.

1 *Actiones bonæ fidei quæ ſint.*
2 *Actionum quædam ſunt bonæ fidei,& quædã ſtricti iuris.*
3 *Diuiſio aliqua vt ſit bona,qualiter fieri debeat.*
4 *Contractus omnes Mundi quantum ad mentem,ſunt bonæ fidei.37.*
5 *Actionum ſtricti iuris an aliqua ſit,quæ naturam bonæ fidei habeat.7.13.*
6 *Vſura ex mora an ſicut in actionibus bonæ fidei, veniunt ita in actione ex teſtamento.*
8 *Iuramentum in litẽ an præſtetur in actionibus bonæ fidei.*
9 *Condictio ob turpem cauſam concurrit cum actionibus bonæ fidei.*
10 *Actiones bonæ fidei non ſunt arbitrariæ reſpectu loci. 19. 20.25.37.*
11 *Actio ex teſtamento an ſit arbitraria propter locum.*
12 *Actiones bonæ fidei, & actio ex teſtamento, an æquiparentur.*
14 *Actio quæ competit ex donatione cauſa mortis, eſt ſtricti iuris.*
15 *Actio pro tutela an ſit ſtricti iuris, & naturam bonæ fidei habeat.*
16 *Actiones bonæ fidei quot ſint.*
17 *Actiones bonæ fidei,quæ hic enumerantur,quare ſint magis bonæ fidei,quàm aliæ.*
18 *Ratio omnium,quæ ſunt in iure,reddi non poteſt.*
19 *Actio oneris auerſi an ſit bonæ fidei,an ſtricti iuris.20.21.*
22 *Actio præſcriptis verbis an ſit bonæ fidei.23.*
24 *Actio petitionis hæreditatis,an ſit bonæ fidei.*
25 *Actio ſubrogata accipit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur.*
26 *Actio rei vxoriæ transfuſa in actionem ex ſtipulatu, dat ei propriam naturã bonæ fidei,licet aliàs ſit ſtricti iuris.*
27 *Actiones bo.poſſ.ha.pe.& fideicom. hered. pet. an dicantur bonæ fidei,an ſtricti iuris.*
28 *Contractus bonæ fidei,ſiue dolus det ei cauſam, ſiue in eo incidat,an valeat.31.*
29 *Dolus,& metus æquiparantur.*
30 *Contractus bonæ fidei, & contractus ſtricti iuris, quo caſu differant.*
32 *Dolus dans cauſam contractui bonæ fidei, an annullet contractum ipſo iure.& nume ſeq.*
36 *Dolus dans cauſam cuilibet contractui, an reddat contractum nullum.*
37 *Matrimonium an,ſi ei dolus det cauſam,ſit nullum.*
38 *Matrimonium, ſi aliquis induxit quendam vt acciperet eius filiam in vxorem, promittens quòd eam inſtitueret heredem,an ſi in teſtamento ſecus fecit,valeat.39.*
40 *Dolus, vt operetur reſciſſionem contractus, qualis eſſe debeat.*
41 *Dolus an per illum committentem allegari poſſit.*
42 *Dolo deceptus an declarare cogatur,an ſtare velit contractui,vel non.*
43 *Cõtractus bonæ fidei dolo initus,an ſit ipſo iure nullus.*
44 *Dolus proxenetæ an vitiet contractum.*

45 Pru-

45 *Fru[illegible] in actionibus bonæ fidei an veniant iure actionis. 63.*

46 *Obligatio ad intereſſe quare in obligationibus dandi non ſuccedat*

47 *Obligatio ad intereſſe an in obligationibus facti non ſuccedat 48. 49.*

50 *Obligatio ad intereſſe an ſuccedat in obligationibus dandi. 51.*

52 *Acceſſiones an veniant officio iudicis, an iure actionis.*

53 *Expenſas poſſe peti iure actionis, cuius effectus ſit.*

54 *Contractus ſtricti iuris nomine quid veniat. & nume. ſequen.*

59 *Equo vendito, quæ veniant ornamenta.*

60 *Dictio Vnde, cum copula quid denotet.*

61 *Equa vendita, an pullus eā ſequens venditus intelligatur.*

62 *Equus ſi venditur vel donatur alicui, an ſcutifero licitum ſit aliquid accipere pro capiſtro equi.*

63 *Actiones bonæ fidei, & ſtricti iuris qualiter differant & num. ſeq.*

68 *Fauor eſt extendendus. 72.*

69 *Actiones tutelæ, depoſiti, mandati, & ſimiles, bonæ fidei ſunt. 70. 71.*

73 *Actio finium regundorum, fami. erc. & commun. diuid. an ſint ſtricti iuris*

74 *Iudex cognoſcens ſuper quæſtione confinium, poteſt adiudicare aduerſario meo id, quod eſt purè meum.*

75 *Ius an mittendum ex actoris petitione.*

76 *Actio finium reg. vnde naſcatur. & ſeq.*

78 *Actiones fam. erciſc. & communi diuid. quare dicantur bonæ fidei.*

79 *Periculum rei datæ ad vendendum cuius ſit, an dantis, an recipientis.*

80 *Aeſtimatio rei traditæ quando emptionem faciat, vel trāſitum dominij. 81. 82. 85.*

83 *Aeſtimatio, ſi res in dotem æſtimata tradatur cum hoc quod dominium non transferatur in maritum, licet emptionem rei propter tale pactum non faciat, tamen emptionem & tranſitum ipſius poſſeſſionis benè facit.*

84 *Dotalis fundus, vel quæcunque res dotales æſtimatæ datæ in dotem, emptionem, & tranſitum dominij faciunt.*

86 *Equus æſtimatus ſi locatur ſcholari, an hæc æſtimatio faciat tranſire periculum equi in ſcholarem.*

87 *Bidello librum vendendum dedi pro decem, nec fuit actū quod ſi plus venderet, illud plus eſſet ſuum: quid ſi pluris vendiderit. 88.*

89 *Libellus in actione præſcriptis verbis qualiter cōcipiatur.*

90 *Concluſio alternatiua quando admittitur.*

91 *Actio præſcriptis verbis, quæ oritur ex pacto incontinenti appoſito iuxta contractum, an ſit ſtricti iuris. 93. & ſeq.*

92 *Permutatio quando ſit 98.*

95 *Actio ſi ſit appoſitum pactum incontinenti iuxta contractum bonæ fidei, quo caſu ex illo cōtractu informetur 96.*

97 *Actio bonæ fidei informata, quamuis ſui natura ſit bonæ fidei, tamen propter informationem erit ſtricti iuris.*

99 *Actio præſcriptis verbis ex quibus cōtractibus detur. 100.*

101 *Libellus in actione præſcriptis verbis, quæ ex permutatione competit, qualiter formetur. 105. 106. 117.*

102 *Actiones quæ ex permutationibus competant.*

103 *Reus an præciſè ad rem præſtandam compelli poſſit.*

104 *Libellus alternatiuus, ſiue conditionalis, an admitti debeat.*

107 *Conuentum ſi ſit de permutanda nuda poſſeſſione cum alia nuda poſſeſſione, an propriè ſit permutatio.*

108 *Libellus in actione præſcriptis verbis qualiter cōcipiatur.*

109 *Contractus innominatus permutationis à contractu innominato, Do vt des, qualiter differat.*

110 *Contractus permutationis, & contractus emptionis & vēditionis, in quibus conueniant.*

111 *Actum ſi ſit quòd ex vna parte præſtitur res tantum, ex alia verò res & pecunia, an erit emptio, an verò permutatio.*

112 *Pœnitentia in permutatione, an locum habeat.*

113 *Statutum loquens in emptione, an habeat locum in permutatione.*

114 *Permutatio an alienatione certi fundi per pontificem alicui eccleſiæ conceſſa pro creditoribus ſatisfaciendo, conceſſa videatur.*

115 *Actio in factum an ſit eadem quæ actio præſcriptis verbis. 118.*

116 *Actio in factum quare dicatur.*

117 *Actionum in factum genera quot ſunt. 119.*

120 *Actio in factum, quæ datur loco actionis præſcriptis verbis pro æſtimatione, vel permutatione, an ſit bonæ fidei vel ſtricti iuris. 121.*

122 *Emptor ad quid teneatur.*

123 *Emptor quando cum effectu agere poſſit.*

124 *Emptor ſi agat ad rem venditam pretio non ſoluto, nec aliter oblato, an obtinere poſſit ſi de pretio non opponatur. 126. 127. 129.*

125 *Venditor, ſi ſtatutum dicat quòd exceptio pretij non ſoluti opponi non poſſit, an poſſit retinere rem venditam loco pignoris, donec pretium ſoluatur.*

128 *Exceptio omnis, quæ vnà cum actione naſcitur, per iudicem ſuppleri poteſt.*

130 *Debitor in diem, ſi conueniatur ante diem, & exceptionem non opponat, an iudex poſſit eum condemnare ad ſoluendum ſtatim, an tempore congruo.*

131 *Exceptio pretij non ſoluti, vel non adimpleti contractus, eſt vna de exceptionib. quæ ad proceſſum opponi poſſunt.*

132 *Exceptiones impedientes litis ingreſſum ſi non fuerint oppoſitæ ante lit. conteſta. vel in earum probationibus opponens ſuccubuerit, an iterum in vim peremptoriæ opponi poſſint.*

133 *Exceptio pretij non ſoluti an poſt ſententiam à venditore ad eius executionem impediendam opponi poſſit.*

134 *Venditor ad quid teneatur.*

135 *Contractus emptionis & venditionis an ſit, ſi quis eſſet dominus rei, quam vendit, & conueniret dare eam pro decem, & ſic dominium transferre: an verò ſit contractus innominatus. Do vt des.*

136 *Verba, vendidit, dedit, & tradit, in inſtrumentis emptionum & venditionum, an propriè ponantur.*

137 *Venditor an præciſè ad rem tradendam cogi poſſit, an verò liberetur præſtando intereſſe.*

138 *Venditor ſi conſtituat ſe nomine emptoris poſſidere, licet realiter non tradiderit rem, actione ex empto, vt rem tradat amplius conueniri non poteſt.*

139 *Poſſeſſio per conſtitutum ita vera & propria tradi dicitur, & acquiritur, quòd ipſa in ſtatuto loquente de poſſeſſionibus cadit.*

140 *Venditor tenetur ad rem tradendam, ad fructus extantes, & ad cedendam actionem pro penſionibus fundi venditi, ſi fortè illum alteri locaſſet.*

141 *Venditor poſſeſſionem rei venditæ vacuam tradere tenetur. Poſſeſſio vacua tradi quando dicatur.*

142 *Poſſeſſio vacua, & vacans, an differant.*

Poſſeſſio vacua & vacans qualiter probetur.

143 *Poſſeſſio plena, & ſemiplena, quæ dicatur, & quæ vacua:*

Venditor

Venditor licèt poſſeſſionem vacuam tradere teneatur, liberam tamen tradere non tenetur, niſi hoc dictum ſit.

144 *Clauſula, quòd venditor promiſit emptori tradere poſſeſſionem liberam, vacuam, et expeditam, cuius vtilitatis, & effectus ſit.*

145 *Actione ex empto, ad quid agi poſſit, cum ſeptem ſeq & ad quid actione ex vendito. 153.*

154 *Libellus in actione ex empto, et in actione ex vendito, qualiter ſit formandus. 155. cum tribus ſeq.*

159 *Actio ex locato ad quid competat.*

161 *Emphyteuta, qui cecidit à iure ſuo per canonem non ſolutum, an nihilo minus melioramenta per eum facta in re emphyteutica repetat.*

162 *Locatio, & cõductio, quãdo dicatur propriè, & quãdo nõ.*

163 *Locator ſi in libello dicat. locaui fundum tali pro decem ſaccis frumenti: qualiter intelligendum ſit, vt eius libellus ſuſtineri poſſit.*

164 *Locator an neceſſariò in libello apponere debeat, qualiter accommodauit patientiam, ita quòd conductor re locata vti potuit.*

165 *Locatio domini ſi nulla praceſſerit, ſed aliquis ſimpliciter domum inhabitaſſet, contra eum qua actione agendum ſit, ad id, quanti conducturus fuiſſet. 157.*

166 *Vxor inhabitans poſt mortem mariti in domo, qua ipſi marito ſuo locata fuerat, an ad penſionem teneatur.*

168 *Actione, praſcriptis verbis, an agitur, vbi aliqua res locata ſimpliciter eſſet, non expreſſa certa quantitate, quo caſu merces ex conſuetudine praſtatur. 169.*

170 *Locatio & conductio an dicantur in iſtis, qui exhibent operas ſuas, qua in artificio conſiſtunt.*

171 *Libellus in actione ex locato & ex conducto, qualiter formetur.*

172 *Negotium noſtrum quibus modis dicatur.*

173 *Negotiorum quot ſunt genera.*

174 *Actio negotiorum geſtorum directa & contraria quibus competat. 175.*

176 *Libellus in actione negotiorum geſtorum qualiter formãdus ſit. 178 & de forma articulandi, & qualiter fienda ſint poſitiones. 179. & de forma probandi. 177.*

180 *Libellus qualiter formandus ſit in actione tutelà. & ſeq.*

184 *Libellus in actione pigneratitia qualiter formandus ſit.*

185 *Actio pigneratitia, & actio hypothecaria qualiter differant.*

187 *Actio petitionis hareditatis directa cui competat. 187. 188. 193. & ſeq.*

189 *Interrogationes in petitione hareditatis qualiter fienda ſint. 203. & qualiter quando agitur contra debitorem tãquam contra iuris poſſeſſorem. 206.*

191 *In libello petitionis hareditatis an quis exprimere teneatur an ſit hares ex teſtamento, vel ab inteſtato. 192.*

195 *Actio petitionis hareditatis non datur contra titulo poſſidentem. cum tribus ſeq.*

199 *Actio petitionis hareditatis an competat contra poſſidentem titulo putatiuo.*

200 *Petitio hareditatis an per tiulum diuiſionis excludatur.*

201 *Petitionis hareditatis conuentus, an titulum ſua poſſeſſionis allegare cogatur, vt iſta actione conueniri poſſit.*

202 *Rex ſi aliquem ſuorum Baronum citare faceret vt oſtendat iura qua habet in caſtris, qua poſſidet, alioquin ea ſibi auferret, an citatio ſit ipſo iure nulla.*

204 *Actio petitionis hareditatis an competat filio in legitima inſtituto.*

205 *Actione petitionis hareditatis an debitor hareditarius cõueniri poſſit.*

207 *Poſſeſſor hareditatis ſi rem alienauerit hareditariam, & pro ea habeat pretium, vel aliam rem: an praciſe teneatur ad rem hareditariam.*

208 *Actione petitionis hareditatis conuentus, an iſto iudicio pẽdente ſine licentia iudicis aliquid alienare poſſit.*

209 *Actio petitionis hareditatis pro quibus rebus competat et qua in ea veniant. & nu ſeq.*

213 *Fructus augent rẽ vniuerſalem, non autem particularem.*

214 *Libellus in petitione hareditatis qualiter formandus ſit.*

215 *Actio petitionis hareditatis poſtquam hares ſemel poſſeſſionem rerum hareditariarum adeptus ſit, amplius in futurum intentari non poteſt.*

216 *Remedia adipiſcenda poſſeſſionis nunquam competunt haredi, vel fideicommiſſario ſemel adeptis poſſeſſionem*

217 *Libellus an ſuſtineri poſſit, ſi quis poſt aditam hareditatẽ non petitione hareditatis, ſed alia competenti actione peteret in eo talem rem vt hareditariam.*

218 *Hareditas adita an appelletur hareditas.*

219 *Statutum ſi diſponat quòd mulier nupta extra territoriũ non ſuccedat in hareditate patris: quid ſi mulier poſt mortem patris primò adeat hareditatem, vel immiſceat hareditati patris, poſteà maritetur extra territorium.*

220 *Statutum ſi diſponat, quòd filia dotata, in bonis patris ſuccedere non poſſit: quid ſi mortuo patre relicto filio & filia dotata, filius adita hareditate patris decedat, an talis dotata huic filio, eidemq; fratri ſuccedere poſſit.*

221 *Actio petitionis hareditatis, & actio rei vendicationis, an ſimul in eodem libello cumulari poſſint.*

222 *Libellus, Cõqueror de Petro qui poſſidet hareditatem quõdam Martini, pertinentem ad me tanquam haredem & dominum: quare peto ipſum ſubſtantialiter condemnari ad reſtitutionem dicta hareditatis: an procedat.*

§. ACTIONVM.

IN hoc §. ponitur quinta diuiſio principalis actionũ, ſecundum gloſſellam pri[illegible] hic interlinearem, quã tenẽt omnes [illegible]ſcribentes, vt Dy. Io. Fab. & Nico. de Neap[illegible]. Ioan. de Pla. & Ange. de Aretio, hic. Idẽ etiam tenet gl. in §. ſunt prætereà. [illegible] infrà eo. Vos autẽ poteſtis dicere q hic ſit ſexta diuiſio actionũ, tenendo q [illegible] §. præiudiciales. ponatur vna diuiſio, quę ſit quinta: vt ibi dixi in glo. j. mag. in princ. & dixi etiam in §. ſequens, in glo. j. paruula. §. eod. Poſſetis etiam dicere, quòd hic ſit tantùm quart[illegible] diuiſio, tenendo quod in §. præiudiciales. nulla ponatur diuiſio, prout tenuit gl. mag. j. in §. ſunt prætereà. ſuprà eo. tit. & Azo. in ſum. huius tit. & dixi in dicto §. præiudiciales. in gl. j. mag. in prin. Item tenendo, q in §. omnes. nulla ponatur diuiſio, vt ibi dixi in textualibus in j. notab. & etiam in glo. j. paruula. Nõ eſt tamen curandum de hoc, cùm ſit quæſtio de lana caprina.

Iſte §. vſque ad §. fuerat. diuiditur in tres partes. In prima ponitur vna generalis diuiſio actionum bimembris, quæ eſt, q actionum aliquæ ſunt bonæ fidei, aliquæ ſtricti iuri[illegible]. In ſecunda primum membrũ diuiſionis declaratur, expreſ[illegible]è enumeratis in ſpecie actionibus, quæ ſunt bonæ fidei aliud etiam ſecundum membrum tacitè declaratur ex regula quæ hic tacitè ſumitur, q omnes actiones, exceptis hic enumeratis, ſunt ſtricti iuris. In tertia remouet dubiũ, quod olim erat circa petitionem hæreditatis, an eſſet bonæ fidei, an ſtricti iuris. Secunda ibi: bonæ fidei ſunt. Tertia ibi: quamuis enim vſq; adhuc.

1 † Actiones bonæ fidei ſunt iſtæ, quæ hic enumerãtur in tex. hoc dicit. Vel melius, ſi vultis, poteſtis loco ſummarij ponere illos verſus magiſtrales comprehendentes nominatim actiones, quæ bonæ fidei ſunt.

Empti, conducti, mandati, depoſitique,
Pignora, cuſcundæ, communi, pro ſocioque,

Dotis

Dotis, & hæredis, tutelæ, commoda, geſtor,
Pręſcriptis verbis, permutat, ſiue licetur,
Iſta bonæ fidei ſunt ſtricti, cętera iuris.

a † Not. j. ad text. quòd actionum quædam bonæ fidei ſunt,
quædam ſtricti iuris. Et not. diligenter quòd omnes contra-
ctus, qui fiunt cum principe, habent naturam contractum bo
a næ fidei.[a] Ita ſing. no. Bal. in tit. de pa. Côſtan. in 24. columna.
§. ſi quis vero. per illum tex. in verſic. bonæ fidei. Sed tunc cô-
tra hanc diuiſionem opponitur ſecundum Ioan. Fab. hic, &
3 oſtenditur † ꝙ imò iſta diuiſio non ſit bona: quia ad hoc vt
aliqua diuiſio ſit bona, debet fieri per ſpecies oppoſitas, &
contrarias, vt patet ſuprà de iu. perſo. in prin. & in l. j. in prin.
ff. de his, qui ſunt ſui. cum ſimil. vt animal aliud album, aliud
nigrum. iſta eſt bona. Nam ſi diceretur, aliud albû, aliud ſic-
cum: vel diceretur, animal aliud nigrum, aliud humidum: cui
veſtrum non apparet hanc diuiſionem eſſe ineptam? Ita in
propoſito noſtro Imperator hic dicit, quòd actionum quædá
ſunt bonæ fidei, quędam ſtricti iuris. Quodnã eſt hoc dictû?
Imperator facit diuiſionem à ſeparatis omninò: ergo ineptè:
ergo diuiſio non bona, cùm non fiat per oppoſita. Debuiſſet
ergo Imperator dicere, vt bonam diuiſionem faceret, quòd
actionum quædam ſunt bonæ fidei, quædam malæ fidei ſunt.
Vel melius: quia nô eſt dare aliquas actiones malæ fidei, vel
in quibus poſſet eſſe mala fides, vt inquit infrà gl. mag. debuiſ
ſet ergo Imperator ita dicere, ſi volebat benè diuidere: quòd
actionum quædam ſunt largi iuris, quædam ſunt ſtricti iuris.
Reſpondet Ioan. Fab. quamuis per alia verba inuoluta, & in-
tricata: & credo ꝙ dicat quicquid ad iſtud arg. dici aut cogi-
tari poſsit. Cuius ſolu. tenet etiam Ioan. de Platea hic, ꝙ Im-
perator, qui has diuiſiones actionû adinuenit propter inſtru-
ctionem iuuenum, quibus hunc librum dictauit. §. ſed ne in
primis. cum ſimil. ſuprà de leg. non poſuit hanc diuiſionê vt
reciperetur penes vocabula, ſed penes effectum: ita quòd Im
perator benè diuidit ſaltem tacitè, & effectualiter benè dixit.
Nã voluit dicere Imperator quòd actionum quædam ſunt bo
næ fidei: hoc eſt, quædam ſunt, quæ magis exuberant in bona
fide q̃ alię: & ſic ſunt vberioris, & largioris iuris reſpectu bo-
nę fidei: & ſunt illæ, quæ enumerantur hic in tex. & propterea
appellatæ ſunt per excellentiam ſimpliciter bonę fidei, argu.
§. ſed ius quidem ciuile, ſuprà de iu. natu. gen. & ciui. Quædá
ſunt ſtricti iuris: hoc eſt, non ita exuberantes in bona fide: &
propterea ſunt appellatæ ſtricti iuris, quia minus exuberant
in bona fide. Et ſunt aliæ omnes pręter enumeratas in textu
iſto. Non autê intelligatis aliquas eſſe, quæ nô ſint bonæ fidei,
cùm nulla ſit, quæ ſit mala fidei, vt ſtatim dixi: & poſuit infrà
gl. mag. quæ etiam declarat quomodo, & in quibus verſetur
bona fides in iſtis actionibus, q̃ in hoc textu ponuntur potius,
quàm in alijs. Si ergo côſideramus non verba ſimpliciter, ſed
effectum huius diuiſionis in hoc textu noſtro poſitæ, rectè iſta
diuiſio eſt effectualiter facta per oppoſita, hoc modo: Quædá
ſunt actiones magis exuberantes, & magis largi iuris in bo-
na fide: & ſunt illæ, quæ hoc reſpectu appellatæ ſunt bonæ fi-
dei, quæ hic enumerantur in hoc text. noſtro. Quædam ſunt
bonæ fidei minus exuberantes: & hoc reſpectu ſunt ſtricti iu-
ris. Sed iudicio meo, ita dicere, & reſpondere, eſt multum pal
liare textum, & oſtendere, quòd cum Imperator hunc librum
pro iuuenibus feciſſet, melius poſuiſſet diuiſionem eo modo,
quo ſtatim dixi, ſecundum quam fuiſſet facta per ſpecies op-
poſitas: tamen nihil melius occurrit pro ſolutione, quod poſ-
4 ſim vobis afferre in medium. Conſiderabitis.
† Notate tamen vnum verbum magiſtrale, quod dicit Bald.
in c. vni. ad fi. de plus peti. ꝙ omnes contractus Mundi, quan-
tum ad mentem, & ſubſtantiam intentionis, ſunt bonæ fidei,
non quantum ad titulum actionis.

Secundò principaliter iuxta illud prin. no. quòd iuxta hanc
diuiſionem in text. poſitam, quę habet ꝙ actionum quædam
ſunt bonæ fidei, quædam ſunt ſtricti iuris: poſſet probabiliter
5 dubitari † nunquid ſit aliqua actio ſtricti iuris, quæ tamen ha-
beat naturam bonæ fidei? Communiter dicitur ꝙ ſic, in actio
ne ex teſtamento, quæ quamuis ſit ſtricti iuris, eò ꝙ non ſit de
enumeratis in hoc §. habet tamen naturã bonæ fidei, & æqui-
paratur actionibus bonæ fidei. tex. eſt in leg. minorum. & ibi
gloſſ. not. C. in quib. cauſis in integrum reſtitu. non eſt neceſſe

6 Et ibi † in terminis hoc tenet Bartol. & ita etiam tenet Ioan.
de Platea hic. Et ad iſtud benè facit, quia ſicut in actionibus
bonæ fidei veniunt vſuræ ex mora. l. mora. §. in bonæ fidei. &
l. videamus. §. in cæteris. ff. de vſuris. & ponit hic gloſ. magna
in princip. ita etiam in actione ex teſtamento. l. qui ſolidum.
§. etiam. l. Titia Seio. §. vſuras. ff. de legat. ſecundo. leg. in fidei-
commiſſ. in princ. ff. de vſu. & ibi latè Flor. in l. prima. in gloſſ.
prima mag. C. de vſu. & fruct. leg. ergo, &c. Præterea in actio-
nibus bonæ fidei ſoluens rem deteriorem non liberatur a pri
ma actione, ſed agitur prima actione: ſecus eſt in actionibus
ſtricti iuris. Allegant ad hoc omne text. in leg. tertia. §. ſi red-
dita. ff. commod. & l. pri. §. ſi rem depoſitam. ff. depoſi. Addo
gloſſ. in l. eleganter. §. non ſolum. in gloſſ. fin. mag. ff. de dolo.
& vide Bart. omninò aſsignantem rationem magiſtralem di-
uerſitatis. Cùm ergo in propoſito noſtro idem ſit in actione
ex teſtamento: quia ſoluens rem deteriorem non liberatur à
prima actione. l. huiuſmodi. §. ædes. & ibi Bart. & alij. ff. de le-
gat. 1. & l. Meuius. §. fundo. & ibidem Barto. ff. de leg. 2. & po-
nit latè Bart. in l. Iulianus. §. 1. & ibi alij. ff. de verb. oblig. ergo
dicemus actionem ex teſtamento cenſeri bonæ fidei.
7 † His tamen nô obſtantibus, Dyn. determinat contrarium,
quòd imò actio ex teſtamento ſit ſtricti iuris, quamuis aliqua
ſimilia habeat cum actione bonæ fidei, & ſapiat naturam a-
ctionum bonæ fidei. Et ita etiam tenet Ioan. Fab. & Nicol. in j.
8 q. extra gl. Moti, † quia in actionibus bonæ fidei iuratur in litê
de affectione. l. in actionibus. ff. de in lit. iur. & tamen in actio-
ne ex teſtamento non iuratur in litem. Tex eſt in l. alias. ff. de
in lit. iur. per quem tex. Bart. ibi not. ꝙ quamuis actio ex teſta-
mento habeat inſtar actionem bonę fidei. d. l. in minorum. ta-
men non eſt hoc verum quantum ad iuramentum in litem, vt
ibi. Item ſecundum Io. Fab. Nico. & Ang. de Aret. hic. iſtã pars
multùm apertè probatur in d. l. in minorum, ſuprà approba-
ta, vbi enumerat tex. actiones bonæ fidei ex vna parte, & lega-
ta fideicommiſſa ex alia tanquam diuerſa, vt apparet ex copu
la, Et, ibi poſita, quæ cadit inter diuerſa: prout eſt gl. & ibi ex-
preſsius Bart. in rubr. ff. de iur. & fac. igno. & expreſsior gloſſ.
9 in c. querelam. in ver. nô potuit. extra de ſimo. † Pro hac etiam
parte bene facit multum, quia condictio ob turpem cauſam
concurrit cum actionibus bonæ fidei, & tamen non concurrit
cum actione ex teſtamento. textus eſt not. de vtroq; in l. fi. §. 1.
ff. de condic. ob tur. cauſam. Pro hac etiam parte multùm be-
10 nè facit, † quia actiones bonæ fidei non ſunt arbitrariæ pro-
pter locum, ſeu reſpectum loci: ſecus eſt in actione ſtricti iu-
ris. tex. eſt in l. bonæ fidei. ff. de eo, quod certo loco. & ibi Bar.
11 aſsignat rationem diuerſitatis: † & tamen actio ex teſtamen-
to eſt arbitraria propter locum. tex. eſt not. in l. ſi hæres, & ibi
in terminis noſtris Barto. ff. de eo, quod certo loco. ergo actio
ex teſtamento non eſt bonę fidei. Salic. in d. l. in minorum. di-
12 xit, ſub dubio tamen fortè, quòd fortè poſſet dici † quòd in ca
ſibus a iure expreſsis facienda ſit æquiparatio, ſeu extenſio de
actionibus bonæ fidei ad actiones ex teſtamento. d. l. in mino-
rum, alias ſecus: quia vnumquodq; iudicabitur ſecundum
naturam ſuam: argum. l. ius ſingulare. ff. de legi. Bart. not. in d.
l. ſi hæres. tenet, quòd actio ex teſtamento habeat inſtar bonæ
fidei quo ad acceſsiones: & conſequentur quo ad fructus, &
vſuras: vt iuribus ſupra allega. Item & quo ad hoc, vt re non
perfectè ſoluta, vel re præſtita deteriorata, duret actio prima:
vt iuribus ſupra alleg. quo autem ad alia remaneat ſtricti iu-
ris. Et hanc opin. quæ fuit Barto. adſcribit ſibi Angel. hic, Pau.
de Caſt. in d. l. ſi hæres. cum qua etiam tenet Ange. hic.

Ego verò conſidero omnes opi. ſuprà allegatas, quæ quá-
uis videantur variæ, & diuerſæ, & pro diuerſis referantur, ta-
13 men effectualiter omnes idem volunt, † quòd actio ex teſta-
mento ſit ſtricti iuris. Potiſsimum quia non eſt de enumera-
tis in hoc §. habet tamen in aliquibus caſibus ſuprà dictis in-
ſtar actionum bonæ fidei, cùm in illis caſibus ſapiat naturam
actionis bonæ fidei. & iſta eſt veritas. Et quòd actio ex teſta-
mento ſingulariter ſit ſtricti iuris, vltra ſuperius allegata, te-
net Imol. in l. ſi quis bonorum, in princi. ff. de leg. j. ſed ꝙ ha-
beat in aliquibus inſtar actionû bonæ fidei, tenet etiam Bart
b in l. ſi mihi, & tibi. §. ſi quis ſeruos.[b] ff. de lega. j. & in l. cum
qui. ff. de dona.
14 † Adde idem eſſe in actione, quæ competit ex donatione

cauſa mortis: quia licet ſit ſtricti iuris, habet tamen naturam bonæ fidei. Glo. eſt ſingu. in l. Seia. §. bonæ fidei. vbi etiam bonus tex. ff. de don. cauſ. mor. quam no. Lud. Rom. in ſing. ſuis.

15 † Quid autem ſit in actione pro tutela, an ipſa ſit ſtricti iuris, & habeat naturam bonę fidei: dicam infra in gl. in ver. tutelæ. vbi melius cadet.

Secundò notate in ſpecie ex hoc tex. quòd actiones in hoc textu enumeratæ ſunt bonæ fidei. Et ſecúdum quod dicit hic glo. 3. mag. in princip. ſunt ſeptendecim, ſi computentur illæ,
16 quæ ponuntur hic, & in §. ſequenti. † Et ſi computabitis contrarias, quæ etiam ſunt bonæ fidei, vt tenet gl. in verſic. tutelę. erunt vigintitres, imò etiam vigintiquinque, ſi computabimus actionem in factum in duobus caſibus, ſecundum quod tenet gloſſ. j. hic in ver. ex permutatione. vbi melius dicetur.

17 Et iuxta illud notabile quæro & multum probabiliter, † quare actiones hic enumeratæ ſint magis bonæ fidei, quàm aliæ. Gloſſ. prima magna circa principium mouet hoc dubium, & non reſpondet ad illud. Directè reſpondet Ioan. Fabr. hic, in finalibus verbis huius §. ideo eſt, quia contractus, ex quibus deſcendunt actiones in hoc noſtro §. enumeratæ magis frequentantur, ideo magis exuberans bona fides in eis requiritur, propter magis communem vſum, & maiorem indigentiam & frequentiam horum contractuum, q̃ aliorum: vt in ſimili dicitur per gl. in l. 2. in princ. ff. de vſucap. pro empt. facit l. iuſto. ff. de vſucap. & fuit ante eum, quamuis ipſe non dicat, reſponſio ſubtilis Petr. de Bella Pertica. hic. Iſta ratio, iudicio meo, quamuis habeat aliquid modicum perſuaſiui coloris, tamen non eſt vrgens, imò, quod plus eſt, nihil valet: quia ſequeretur, quòd ſtipulatio, ſiue actio ex ſtipulatu, debuiſſet poni, & numerari inter has actiones bonæ fidei, cùm ille contractus ſtipulationis ſit frequentiſsimus. Præterea, & fortius, ſequeretur q actio ex mutuo debuiſſet inter has bonæ fidei poni, cùm contractus mutui ſit magis aſsiduus, & frequentatus, quam alius aliquis contractus, vt expreſsè inquit Bar. poſt Iacob. de Aret. in rub. ff. ſi cert. peta. Neſcio quid aliud poſsimus dicere, niſi quòd iſtud ſit poſitiui iuris, in quo ſufficit pro ratione voluntas: vt inquit glo. in l. j. §. pueritiam. in verſi. ratus. ff. depo. Nec uideo quæ alia vrgentior ratio reddi poſſit, quàm quòd ſic placuerit legumlatori: vt etiam alibi dicit Bart. in l. humanitatis. in pluribus quęſitis. C. de impub. & in
18 l. ex facto, in princip. ff. de uulg. & pupil. Niſi diceretis, † quod eſt adhuc mirabilius, q non omniũ, quæ in iure ſunt, ratio reddi poteſt. l. non omnium. ff. de legi. prout inquit alibi Barto. in d. l. ex facto. in 3. & 7. q.

Tertiò magis in ſpecie not. ex text. quòd actione ex locato & conducto ſunt bonæ fidei.

19 † Quid autem directis de actione oneris auerſi, an ſint bonæ fidei, an ſtricti iuris? Et ſciẽdum eſt quòd actio oneris aduerſi competit locatori, quando conductor accepit rem ſuo periculo, & poſteà res perijt. l. in naue Saupheij. & leg. opus, quod aduerſione. ff. locat. & l. ſi quis vina. §. ſi in aduerſione. ff. de peri. & commod. rei vend.

20 † Eſt tamen dubium, an hoc ſit nomen proprium actionis, an verò adiect. vt ſic ſit actio locati, quæ appellatur aliquando cũ hac adiectione Oneris aduerſi: magis tamen communiter tenetur q ſit nomen proprium actionis: prout tenet gloſſ. in d. l. naue Saupheia. in verſic. oneris auerſi. & ibi ſequitur Barto. & idem tenuit tenuit Ioan. Cremon. in arbore actionum. & propterea circulum ſpecialem huic actioni fecit. Ad propoſitum, Ioan. in dicta arbore tenuit q ſit ſtricti iuris: quod etiam videtur tenere Ioan. Fab. hic, in 10. col. Sed de hoc ego non curo vlterius, cùm magis communiter teneatur
21 per ducto. † quòd iſta actio oneris aduerſi hodie locum non habeat: vt tenet glo. in d. l. in naue Saupheij. in glo. in verſicu. ſuperuacuum. & ſequitur ibi Barto. & Gofred. in libellis ſuis. Cùm ergo effectus huius actionis, hodiè ſit ſublatus, & ſemper competat actio ex locato, fruſtatorium eſſet vlterius inſtare, an ſint bonæ fidei, an ſtricti iuris, quicquid dicatur per Ioan. Fab. hic.

22 † Quartò nota ex hoc textu q actio præſcriptis verbis eſt bonæ fidei in duobus caſibus, quando pro æſtimato competit, & quando ex permutatione. Et hos terminos habetis declaratos infrà in gloſſ. in verſi. æſtimato. & in verſic. ex permutatione. Inuenitur ergo clariſsimè ex hoc textu, q in alijs caſibus, quib. cõpetit iſta actio ꝓſcriptis verbis, ſp ſit ſtricti iuris.

23 Pulchrum eſt videre, † quare hæc actio præſcriptis verbis ſit magis bonæ fidei in his duobus caſibus, quàm in alijs, in quibus eſt ſtricti iuris. Reſpondẽt ſubtiles Vltramontani Pet. & Iacob. de Ra. & bene: & miror quòd Io. Fab. hoc non tetigerit: quòd ideo eſt, quia in iſtis duobus caſibus actio præſcriptis verbis magnam habet ſimilitudinem & conformitatem cum contractu emptionis & uenditionis, & cũ contractu locationis & permutationis. l. j. in princip. ff. de æſti. act. & l. j. in prin. ff. de rerum permuta. & tangitur diffusè per Ioan. Fab. hic, in antepe. col. Vnde cùm actio ex empto, & vendito, itẽ actio ex locato & conducto, ſint bonæ fidei, vt hic: certè ad earum ſimilitudinem inductum eſt q actio præſcriptis uerbis in duobus caſibus eodem modo eſſet bonæ fidei.

24 † Vltimò nota ex hoc textu, quòd quãuis olim dubitatum fuerit, an petitio hæreditatis eſſet bonæ fidei uel ſtricti iuris: quod hodiè apertè deciſum eſt, ut hic, quòd ſint bonæ fidei.

Pulchrum ergo eſt inueſtigare ad ſubtilizationem textus, quare magis dubitatum fuerit de iſta, quàm de alia. Reſpondebat ſubtilis Pet. de Bella Pert. quem refert & ſequitur Ioan. Faber. hic, in 9. col. & bene, quòd ideo ea magis dubitatum fuit, quia iſta actio petitionis hæreditatis eſt realis: vt l. ſed & ſi. §. petitio. & ibi Bart. ff. de petit. hæredita. eſt bonus tex. in l. ſin autem. §. ſed is. ff. de rei uen. Ponit Ang. de Aret. in §. ſed iſtæ. in 4. col. ſuprà eod. Tetigi aliquid in §. quædam. in 3. & 7. col. ſuprà eo. & de realibus non reperitur quòd aliqua ſit bonæ fidei, ſi aduertatis ad totũ iſtũ §. & ſeq. hic iſta petitio hæreditatis, in qua, ſecundum præfatos doc. ita fuit ſtatutum, eò quia habeat plurimũ perſonalitatis. l. hæreditatis. & ibi Bart. & alij. C. de petit. hæredit. & declarat Barto. in d. §. petitio. Iſti ſunt magis communes. c

c Prædictum notabile procedit clariſsimè, quando agitur petitione hæreditatis uniuerſaliter. Quid autem ſi ſit vna res ſingularis, pro qua cõpetebat teſtatori actio ſtricti iuris, & petatur per hanc petitionem hæreditatis: quod poteſt, iuxta l. & non tantùm. in princ. ff. de petitio. hæredi. an iſto caſu erit bonæ fidei, an uero ſtricti iuris? Ioan. Fab. in 9. colum. determinat, & benè, q hoc caſu non erit bonæ fidei: motus, quia actio ſurrogata debet ſapere naturam eius, cuius loco datur. l. ſi cum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cau. & l. ait prætor. §. ſi conditionalis. & §. præterea. ff. quæ in fraud. cred. & l. cum poſt. in princ. ff. quando actio de pecu. eſt anna. Facit optimè lex 1. §. ſi quis ſub conditione. ff. ut leg. nomine caue. Nec huic determinationi obſtat l. item ueniunt. §. cum prædixerimus. ff. de petitione hæreditatis. ubi eſt textus q in hac petitione hæreditatis ueniunt alię actiones, ſed nõ cum ſua natura: quia ad hoc reſpondeo: prout reſpondet illa ſolennis gloſſ. de qua Barto. ibi facit magnum feſtum, & dicit quod eſt multum notabilis, & quòd fortè non habeatur alibi, in leg. certi condictio. in princip. in glo. magna. in uerſic. ex omni cauſa. ad fin. ff. ſi certum petatur. quod uerum eſt, quod in iſta actione non ueniũt aliæ actiones cum ſua natura, ſcilicet accidentali, & a caſu ſuperuenienti, puta incrementi dupli propter inficiationem: ſed
25 bene ueniunt cũ ſua natura primordiali, & originaria: † quia actio ſurrogata accipit naturam primordialem, & originariam eius, in cuius locum ſurrogatur: non autem accidentalem, ut dixit illa ſolennis gloſſ. per dictum §. cum prædixerimus. Cum ergo hoc ſit de originali natura actionis, eſſe bonæ fidei, uel ſtricti iuris, nil mirum, ſi hanc debet aſſumere iſta petitio hæreditatis in eius locum ſurrogata. Accedat etiam pro hac determinatione tex. in §. fuerat: proximè ſeq.
26 ubi † actio rei uxoriæ transfuſa in actionem ex ſtipulatu, dat propriam naturã bonæ fidei illi actioni ex ſtipulatu, in quam transfuſa eſt: quæ actio ex ſtipulatu aliàs eſt ſtricti iuris: ut hoc textu. Et hanc determinationem notate: quia eſt maxima limitatio ad textum noſtrum.

27 † Quid autem dicetis de bonorum poſſeſſoria hęreditatis petitione. item & de fideicommiſſaria hæreditatis petitione, an dicantur bonæ fidei, an uero dicantur ſtricti iuris? Prima fronte uideretur dicendum q bonæ fidei, cum habeant naturam petitionis hæreditatis, & eadem in eis recipiantur, quæ in petitione hæreditatis: ut l. 2. ff. de bonor. poſſeſſ. hæredita. petit.

petit. & leg.2.ff.de fideicom. hæred. petit. Præterea in iſta fi-
deicommiſſaria hæreditatis petitione veniunt fructus a tem-
pore moræ, prout in alijs actionibus bonæ fidei.l.in fideicom
miſſariam.in prin.ff.ad Trebel. His non obſtantibus Ioan.Fa-
ber.hic, in 9.ſimpliciter refert Ioan. in arbore ſua actionum,
tenere ꝙ ambæ ſint ſtricti iuris: & ita etiam ſimpliciter tran-
ſire videtur.Sed audite, ſi teneremus vnam opinionem quæ
alibi fuit ipſiuſmet Ioan.Fab.in §.ſed iſtæ. ſupra eo.in vltim.
col. videlicet quòd bonorum poſſeſſoria hæreditatis petitio,
& fideicommiſſaria hæreditatis petitio non ſit tertia ſpecies
actionum de per ſe, ſed quòd ſit tantùm petitio hæreditatis
ciuilis, extenſa etiam ad hos duos caſus, prout ipſe dicit no.in
l.1.ff.de bo.poſ. hære. petitio. quamuis ego ibi nihil inuene-
rim de hoc, certè deciſio prædicta non poſſet procedere:ſed
quia illa opi.non placet mihi per tex.in l.2.ff.de fideicom.hæ
re.pet.& in l.2.ff.de bo.poſ.hære.peti.idcirco ſto cũ ſua deci-
ſione hic, quòd iſtæ duæ ſint ſtricti iuris, non autem bonæ fi-
dei, per hunc textum, in quo non ſunt enumeratæ.

Gloſſa prima magna, in verſic.bonæ fidei.quã cum magno
myſterio diuido in quinque partes principales. In prima ad
declarationem tex.ponit quæ ſint actiones bonæ fidei, & quæ
ſint actiones ſtricti iuris:non dico quot. In ſecũda quærit qua
re magis dicantur actiones bonę fidei illæ, quæ hic enumerã-
tur, quàm aliæ. Et ante, quàm huic quæſtioni reſpondeat, priùs
quærit an in alijs actionibus poſsit eſſe mala fides:& reſpon-
det quòd non, declarando quo remedio prouideatur, quando
dolus, vel mala fides interuenit a principio, vel poſtea inci-
dat in contractum. In tertia reuertitur ad principalem quæ-
ſtionem, quare iſtæ magis dicantur bonæ fidei, quam aliæ : &
reſpondet ponendo multos effectus reſultantes in contracti-
bus bonæ fidei, qui ceſſant in cõtractibus ſtricti iuris. In quar-
ta notat quandam differentiam, & ſe remittit. In quinta pau-
cis recapitulat quod ſuprà dixerat in tertia parte principali. Se
cunda ibi:ſed quare magis hæ dicũtur bonæ fidei. Tertia ibi:
cum ergo dolus vbique puniatur. Quarta ibi: item ex hoc §.
no.quandam differentiam. Quinta ibi:patet ergo quòd exu-
berantius. Illa tertia principalis ſubdiuiditur in ſeptem par-
ticulas. In prima facit quod dictum eſt:quia quærit quare iſtæ
magis dicantur bonæ fidei, quam aliæ. In ſecunda reſpondet.
In tertia ponit vnum effectum reſultantẽ in contractibus bo-
næ fidei, qui ceſſat in contractibus ſtricti iuris. In quarta po-
nit alium effectum. In quinta ponit alium effectum.. In ſexta
recapitulat vno verbo illos tres effectus. deinde opponit, & ſol
uit. In ſeptima addit alium effectum. Secunda ibi:reſpondeo,
aliæ ſtricti iuris dicuntur. Tertia ibi:vnde non veniunt vſuræ
ex mora. Quarta ibi : item in actionibus ſtricti iuris. Quinta
ibi:item non venit intereſſe. Sexta ibi:iſta ergo omnia. Septi-
ma ibi:item in bonæ fidei veniunt. Et iſta diuiſio ſit quaſi loco
expeditionis literalis huius gloſſ.

In eadem gloſſ. in principio ibi : ſcilicet decem & ſeptem.
dicite prout ſuprà dixi in text.in 2. notabi.ꝙ imò ſunt vigin-
tiquinque, computatis etiam actionibus contrarijs, quæ eodẽ
modo bonæ fidei ſunt:vt tenet gloſ. infrà in verſicul.tutelæ.&
ibi dicetur. Item computata actione in factum in duobus ca
ſibus, ſecundum quod tenet gloſſ.hic, in verſi. ex permutatio-
ne. vbi plenius dicetur.

In ead.glo.ibi : ſtricti iuris eam iudicabo.dicite ſecundum
Ioan.Fabrũ.& Ange.hic, non eſſe verum, & procedere in dire
ctis actionibus: ſed cõtraria bene etiam dicuntur bonæ fidei,
quamuis non inueniantur expreſsè enumeratæ in hoc §.no-
ſtro, vt ſuprà ſtatim dixi.

In eadem gl.ibi.ff.de verb. oblig.l. ſi quis cùm aliter. Vltra-
mon.vt Petr.de Bella Pert. hic, & in l.ſi dolo.C. de reſcin.ven-
ditio.& in l.in contractibus.C. quibus ex cau.ma.& vbiq; re-
28 prehendunt hanc conclu.gl. tenentes † ꝙ imò ſiue dolus det
cauſam contractui bonæ fidei, ſiue incidat in contractum, ꝙ
ſemper contractus valet, non autem ꝙ ſit ipſo iure nullus. Mo
ti potiſsimum per d.l.ſi dolo.C. de reſcind.vend.in verſic.re-
ſcindi. vbi contractus bonæ fidei initus per dolum reſcindi-
tur:ergo valet, & tenet, quia illud, quod nullum eſt, rumpi nõ
poteſt.l.nam & ſi ſub conditione.in prin. verſ.poſt defectum.
29 ff.de iniu.rup.Secundò moti, † quia dolus, & metus æquipa-
rantur.leg.dolo, vel metu.C.de inuti.ſtipulatio. & contractus
initus per metum, valet, ſiue metus dederit cauſam contractui
ſiue incidat in contractum leg. ſi vi, vel metu. C. quod metus
cauſa.& l.ſi mulier.§.ſi dos.& §.ſi metu.il primo. ff.quod me
tus cauſa. Hoc etiam comprobant, quia contractus habet ſua
eſſentialia, vt conſenſum, & alia : ergo debet valere. Pro hac
etiam parte adducit Ioannes Fab. textum de hoc, ſecundum
eum, ſatis expreſſum, in l.Iulian.§.per contrarium.ff.de actio-
ne empti.vbi dolus illius villici dedit cauſam contractui ven-
ditionis:& tamẽ præſupponit tex.valere:quod patet:quia agi-
30 tur actione ex vendito. † Fatentur tamen ipſi eſſe in alio dif-
ferentiam inter contractum bonæ fidei, & contractum ſtricti
iuris : quia quando dolus dat cauſam contractui bonæ fidei,
bene uerum eſt quòd agitur actione ex ipſo contractu ad re-
ſcindendum contractum : ſed vbi incidit in contractum, tunc
non agitur ad reſcindendum, ſed ad ſupplendum, dict. §.per
contrarium. In actione verò ſtricti iuris agitur actione de do-
lo ad reſcindendum, vel etiam excipitur : vt dicta l.dolo, vel
metu.C.de inutil.ſtipulatio. & l.eleganter.§. non ſolùm.ff.de
dolo.

Hanc opinionem tenet Ioannes Faber hic:& reſpondet ad
d.l.& eleganter, in princ.& ad nonnullas alias leges, quæ fa-
ciunt contrarium:vt hic per eum.

Contrariam opinionem, ſcilicet cum gl.noſtra tenet Ray.
de Forli. Iacob. Butr. & Nicolaus de Neapol. hic in ſecunda
quæſtione.gloſſ.& Cyn.in dicta leg.dolo, vel metu.C.de inu-
til.ſtipulatio.& in l.ſecunda, in penultima quæſtione.C.de re-
ſcind.vendi.& tenet Ioannes de Plat. & Angelus de Aret.hic.
Et iſta eſt mera veritas:& eam ſequitur Barto. qui hoc latiſsi-
mè diſputat in dicta leg.eleganter, in principio.in ſecunda co
lumna, in verſicu.oppo.C.de inuti.ſtipul.l.dolo, &c.vbi Bar-
tol.refert iſtam opinionem Petr.de Bella Perti.tenentis oppo-
ſitum, & omnia eius fundamenta ; & poſtea ſequitur opin.gl.
31 noſtræ, † quòd quando dolus dat cauſam contractui bonæ fi-
dei, quòd contractus ſit ipſo iure nullus. Et pro hoc adducit
multa iura, maximè dict.l.& eleganter. in princip. ubi bonus
text.& probat per aliquas rationes, quas dicit eſſe incõuinci-
biles:deinde reſpondet ad omnia fundamenta Pe. ſupra ad-
ducta. Dicite in omnibus, & per omnia, vt ibi latè per eum.

Et ad d.l.ſi dolo.quomodo fiat reſciſsio, ſi cõtractus eſt ip-
ſo iure nullus, & an hoc ſit : quia contractus de facto proceſ-
ſit:unde eatenus reſcinditur, quatenus de facto proceſsit:vel
quomodo: dicite ut habetis latè per Bart.in l.quæ ſub condi-
tione.§.ſi.ff.de condi.inſti.& in l.2.in 1.col.C.de reſcin.uend.
& in d.l.& eleganter.in prin.in penul. colum. & plenius in l.
ſi id, quod aurum.ff.de uerbo.obligatio.& per Pet.de Ancha.
in clementi.prima. de re iudic. Et ultra ſuprà ſcripta de hoc,
32 † an & quando dolus dans cauſam cõtractui bonæ fidei, an-
nullet cõtractum ipſo iure:videatis etiam per Bartolum, An-
gel.& Imol.& Cu.in dict.l. ſi quis cùm alter.ff. de uerborum
obligationibus.Baldum in l.non dubium.in 8.col.in 7.oppo.
C.de leg.& in l.2.C.de reſcind.uendit. & Ioan.de Imol.in l.ſi
cùm dotem.§.ſi mulier.ff.ſolu.matri.Ioann. Andr. & alios, &
maximè Abb.Panormit.in capitu. dilecti.extra de emptio.&
venditio.

33 † Quid autem ſi eſſet actus duplex, ſcilicet bonæ fidei, &
ſtricti iuris, ut quia in contractu bonæ fidei intercedat ſtipula
tio? In hoc caſu dolus dans cauſam contractui an annullet
contractum ipſo iure, ponit Bald.in d.l.dolo.C.de inut.ſtipu.

34 † An autem dolus dans cauſam teſtamento, annullet, & re-
ſcindat ipſum teſtamentum:uideatis notabiliter Bal.in l.ſi fra
ter.C.qui teſta.facc.poſ.Aug. in l.non eſt enim conſentiendũ,
per illum tex.ff.de inoſ.teſta. & quod no.glo.in l.quicquid.in
uerſicu.acquiſierit.& ibi Cyn.C.arbit.tu.

35 † Quid autem in dolo dante cauſam legi vel ſtatuto? vide
tex.in l.1.in fin.ff.de excep.do.& ibi vide glo.facientem men
tionem de hoc, de quodam Papienſi: de quo etiam facit men
tionem glo.in l.fin.ff.de fal.per Barto.in l.omnes populi.ff.de
iuſti.& iur.in 5.q.princip.ad fin.& in l.fin. in prin.ff.de appel.
reci.text. in leg. 1.§.1.& in leg.2.vbi not. Angel.& Modeſt.ff.
quod quiſque iu. ubi etiam quid de dolo dante cauſam ſen-
tentiæ:per Abb.Panormi. in rub. extra de conſti.per Cano.in
36 cap.cùm omnes.eo.titu. † Item not. ꝙ de iure Canonico do-
lus dans cãm cuilibet contractui, etiã ſtricti iuris, reddit con-

P 2 tractum

tractum ipſo iure nullum. Ita ſingu. Bald. in c. vnico, ad fin. de
plus peti. &, ſecundum eum, omnes contractus Mundi, quã-
tum ad mentem, & ſubſtantiam intentionis, ſunt bonæ fidei,
non quantum ad titulum actionis: quod nota.
37 † Quid autem ſit, ſi dolus dedit cauſam matrimonio, an
matrimonium ſit nullum: videte text. in l. a diuo Pio. & ibi gl.
in verſicu. actione. ff. de ri. nup. Abb. Panor. in d. c. cùm dilecti.
de empt. & vend. & omninò videatis Bald. in l. cùm Arthemi-
38 doram. C. vt in poſſ. leg. vbi ponit illam notabilem † quæſtio-
nem, & quotidiè occurrentem de facto, prout etiam ipſe di-
xit. Pone, Titius induxit me dolo malo vt acciperem eius fi-
liam in vxorem, promittens, intentione non obſeruandi pa-
ctum: quod eam inſtituet hæredem æquali parte cum ſororibus,
vel quod ipſemet eam faciet hæredem ſuam: tãdem in teſta
mento ſuo ſecus fecit, quia nihil reliquit: quæritur an valeat
tale matrimonium, an verò annulletur propter talem dolum.
Et ibi determinat quod matrimoniũ valet. De quo vltra eum vi-
deatis vos glo. in terminis in c. cùm dilectus. in glo. fina. & ibi
39 docto. extra, quod metus cau. † Et an aliquid remedium com
petat pp dictũ pactũ, & an ſaltẽ agi poſſit actione in factum
e ad intereſſe, e videatis not. per Bald. in loco præallegato.
40 † Vnum tamen circa iſta diligentiſſimè notate, quod nun-
quam dolus operatur reſciſſionem contractus vel excuſat, ni
ſi talis dolus ſit, qui caperet et prudentiſſimum virum. Di-
ctum fuit ſingulare Innoc. in c. cùm dilectus. & ibi eſt text. de
hoc, extra quod metus cauſa. Quod dictum refert, & ſequitur
Bald. in rubr. de reſcindenda vendit. Facit quod in ſimili dici-
mus de metu: nam requiritur quod ſit talis metus, qui caderet in
conſtantem virum, vt dixi in §. quadrupli. ſuprà eodem. extra
gloſſ. in materia actionis, quod metus cauſa.
41 † Vltimò diligenter aduertite, quod illud, quod dictum eſt ſu-
prà cõtractum bonæ fidei initum dolo, eſſe ipſo iure nullum:
verum eſt, & procedit ſi hoc vult deceptus: alias ſecus: quia ſi
f. vellet ſtare contractui, f tunc ille, qui commiſiſſet dolum,
non poſſet proprium dolum allegare. Gloſſ. eſt notab. in d. l.
& eleganter. in princip. in gloſ. parua, in ver. nullam. & in glo.
magna, in verſi. in hoc ipſo. circa medium. & ibi Bar. in prin.
2. colum. & glo. no. in l. iuris gentium. §. prætor. in verſicu. do-
lo malo. & ibi Angel. ff. de pact. Accedat gloſſ. in l. a diuo Pio.
ff. de ritu nupt. Bald. in l. j. in 3. col. C. plus valere quod agitur.
& multùm not. Bald. in l. dolum. C. de peri. & commo. rei vend.
42 & ibi etiã notabiliter ponit, † An dolo deceptus cogatur hoc
declarare, an velit ſtare contractui, vel ne? Et tenet quod ſic, per
tex. ad hoc notabilem, quæ dicit alibi non reperiri in iure, in
leg. Iulianus. §. ſi quis colludente. ff. de act. empt. & ibi etiam
hoc dicit in terminis Bart. addite l. ſi quos. ſecundum vnam le
cturam. C. de decur. lib. 10. & ibi Barto. in terminis, qui etiam
43 ad hoc idem allegat multa alia quæ ibi videatis. † Et ad id,
quod ſtatim dixi, contractum bonæ fidei dolo initum eſſe ip-
ſo iure nullũ, ſi deceptus hoc velit: aliàs ſecus: bene facit quòd
in ſimili dicimus, quòd contractus initus cum eccleſia, nõ ſer
uatis debitis ſolennitatibus, non valet: Authen. hoc ius porre
ctum. C. de ſacroſanct. eccle. & cap. ſine exceptione. 12. q. 2. ſit
ipſo iure nullus: tamen valet ſi eccleſia hoc vult: vt eſt gloſ. in
verbo, ſede vacante. circa fin. in ca. 1. extra ne ſede vacan. po-
nunt cano. maximè Inno. in c. 1. extra de his, quæ fiunt a præ-
la. ſine conſen. capi. & in c. ſi quis presbyterorum. de reb. eccl.
non alie. Bal. in l. 1. in 3. col. C. plus vale. quod agi. Glo. & doct.
maximè Bal. in l. iubemus. §. ſane, il 1. C. de ſacroſanct. eccle.
bonus tex. in l. cùm hi. §. eam tranſactionem. & ibi glo. in ver.
alimentarius. ff. de tranſactio. quicquid ibi teneat Bart. poſt Ia
cobum Butr. firmans oppoſitum.
Accedat in ſimili glo. notabilis, ſuprà, quibus ex cauſis ma.
non licet. in prin. in gloſſ. in verſicu. nihil agit. quam pro mul-
tùm notabili ponderat Ange. de Aret. ibi, qui vult quòd id, qđ
dicitur, quòd manumiſſio ſerui facta a domino in fraudẽ cre
ditorum, ſit ipſo iure nulla, vt ibi eſt textus, illud eſt verum in
præiudicium creditorum: ſed bene valet in præiudicium do-
mini manumittentis, quando creditores ſunt contenti. Et eſt
bonus textus, quem illa gloſ. allegat in l. ſi creditoribus. C. de
ſeruo pig. dato manu.
44 † An autem dolus proxenetæ, quem vulgò malo ſerium ap
g pellamus, vel alterius tertij, vitiet contractum: g videatis glo.
notabiliter tenentem quòd non, in d. l. & eleganter. in prin. in
gl. magna. in uer. in hoc ipſo. Accedat tex. in l. 2. ff. de proxene.
& quod no. Bald. in l. militib. in 3. col. C. ſi quis alteri, vel ſibi.
In eadem gl. ibi. reſpondeo. aliæ ſtricti iuris dicuntur: quia
nõ venit, &c. aduertite quod iſta gl. directò non rñdet ad quæſitũ,
qđ formatur, quare actiones in hoc §. enumeratæ magis dicã
tur bonæ fidei, q̃ aliæ: iò dicite vt ſuprà dixi in tex. in 2. notabi.
45 † In ea. gloſſ. ibi l. videamus. §. ſi actionem. Nota perpetuò
iſtam glo. quòd in actionibus bonæ fidei fructus veniunt iure
actionis, non vſuræ. Quam gl. multùm notat do. Matthe. in no
tabili 101. Contrarium tenet Bald. quamuis iſtam gl. non alle
get. in leg. 1. in fin. C. de vſu. & fruct. leg. Ang. & do. Alex. in l. ſi
marito, §. fin. ff. ſol. mat. vbi dixit quod iſta glo. communiter re
probatur: quia iure non probatur. Et idem Alex. in rubr. ff. ſo-
lu. matr. in 2. col. Petr. de Bella Perti. dicit hanc gl. velle quod fru-
ctus veniant iure actionis. Quod ipſe reprehendit: quia imò
veniunt officio iudicis. Sed Ioan. Fab. dicit quod malè aduertit
ad gloſſ. noſtram, quæ quamuis dicat quod veniant fructus, non
tamen aperit an iure actionis, an officio iudicis. Credo ergo
quòd Pet. hoc collegerit ex glo. dum dicit quòd in actione ſtri
cti iuris non veniunt fructus. ſic gloſſa. videtur velle fru-
ctus. & venire iure actionis. De quo tamen, quia alienum
eſt a materia. §. noſtri, videatis latè Ioann. Fabr. & alios in
§. primo. infrà de officio iudicis. Specu. in titulo de feu. & in-
tereſſe. §. j. & quæ notat Barto. in l. & ex diuerſo. §. vbi autem.
ff. de rei uendicã.
In ea. gl. ibi: ſecus ſi rem tradi, vel factum. Quæ autem ſit ra
46 tio diuerſitatis, † quare in obligationibus dandi non ſuccedat
obligatio ad intereſſe, ſed præcisè quis teneatur ad dandum,
ut hic, in gl. & in l. ubi autem non apparet. §. fin. ff. de uerbor.
oblig. ſecus autem eſt in obligationibus facti, uel in obliga-
h tionibus rem tradi, quod etiam eſt facti. h l. ſi fundum præſta-
ri. & l. ſi rem tradi. ff. de uerb. oblig. videatis. Cyn. in l. unica. in
4. q. princ. circa fi. diſtinctionis ſuæ. C. de ſen. quæ pro eo, quod
intereſt profer. & uideatis quatuor rationes diuerſitatis per
Bar. in l. ſtipulationes non diuiduntur. in prin ff. de uerb. obli.
in 4. col. uerſi. ſed iuxta prædicta poſſes quærere de rõne, &c.
quarum duas ultimas refert, & ſimpliciter ſequitur Ang. hic,
nullo addito. Sed ego non refero: quia ibi habetis clarè p Bart.
quia non adderem. Videatis bene eundem Barto. in d. l. unica.
C. de ſenten. quæ pro eo, quod intereſt. in quarta quæſtio. in
princip. colum. 8.
47 † Notabitis tamen ad prædictam regulam, quæ habet, quod
in obligationibus facti quis non compellitur præcisè facere,
ſed ſoluendo intereſſe liberatur: inter alias complures fallen-
tias, quæ tradi ſolent ad iſtam regulam in dict. l. ſtipulationes
non diuiduntur. & in l. ſi quis ab alio. ff. de re iudicata. & in
alijs locis communibus tres notabiles, & ſingulares limita-
tiones. Prima eſt, niſi interueniſſet iuramentum: quia tunc in
obligationibus facti non ſuccederet intereſſe: quia imò iura-
mentum obligaret præcisè ad factum. Gloſſ. eſt ſingularis in
l. ſi quis pecuniam. in prin. in gloſſ. paruula. in uerſicu. neceſſe
habeat. ff. de condict. ob cauſam. de qua gloſſ. dixi uobis, ſi
bene recolo, in §. item ſi quis poſtulante. ſupra eod. & ibi tra
didi opportunas remiſſiones.
48 † Secundò ſingulariter fallit in ſententia: quia ſentẽtia obli
gat quem præcisè ad factum. Vnde ſi in ſententia condemna
retur aliquis ad aliquid faciendũ, certe ſoluendo intereſſe, nõ
liberaretur. Glo. eſt ſingularis in l. qui reſtituere. ff. de rei uen-
dicatione in glo. magna, in ver. condemnatus. circa medium.
quàm ibi multùm exclamant Bald. & Ange.
49 † Tertiò fallit, & ultimò pro nunc, in caſu l. fideicommiſſa.
§. fina. ff. de lega. 3. fauore ultimæ uoluntatis, ſecundum Bart.
ibi, & latiùs in d. l. ſtipulationes nõ diuiduntur. in prin. & per
Bart. in l. vnica, in 12. col. C. de ſent. quæ pro eo, quod intereſt.
50 † In ea. gloſſ. ibi: ut ff. de actio. empt. l. j. in princ. Nota gloſſ.
ſingularem, quòd in obligationibus dandi, quis tenetur præ-
cise ad dandum in contractibus ſtricti iuris: ſed in contracti-
bus bonæ fidei ſoluendo intereſſe liberatur. Et iſtam gloſ. pro
ſingulari ad hoc allegat Bal. in c. j. §. j. de contro. inue. & in c.
cùm venerabilis. in 5. col. de exce. & in l. 1. in 5. col. C. de ſen.
quæ pro eo, quod intereſt. Angel. in l. fina. ff. ſi quis in ius vo-
ca. non ierit. dicit quòd in obligationibus dandi merè, iſta
gloſſ.

gl.malè dicit:ſed in obligationib. in quibus eſt miſtum, dare, & facere, vt eſt in obligationibus ad reddēdū rationes, iuxta l.2.in princ.ff.de verb.obliga.tunc procederet iſta gloſſ. Iſtam gloſſ. etiam ſequitur Barto. in l.vnica. in 3.charta.C.de ſenté. quæ pro eo, quod intereſt. & retuli ſuprà eodem. Et dicit Io. Faber. quòd iſta gloſſa fuit nimis curioſè hic poſita, & q nuſquam dicit alibi id, quod dicit hic, quòd in obligationibus dandi, ſi loquimur in contractibus ſtricti iuris, non ſuccedit obligatio ad intereſſe, ſed cogitur quis præciſè ad dandum: ſecus autem fit in cōtractibus bonæ fidei. Et quando id, quod dicit iſta gloſſa, eſſet verum, certè, iudicio meo, eſſet multum ſingulare, & maxima limitatio ad regulas communes, quæ habent quòd in obligationibus dandi regulariter non ſuccedit obligatio ad intereſſe, vt fallat in contractibus bonæ fidei, & eſſet perpetua nota digniſsimum. Sed reprehenditur, & meritò per Ioannem Fab. hic, quem etiam ſequutus eſt Ioannes de Plat. hic. Iſtam gloſſ. etiam reprehendit Ludoui. Rom. in l. certi condictio. in princ. ff. ſi cer. peta. per text. in l. cum manu ſata. in fi. ff. de contrahen. empt. iuncta l. ex empto. in princip. ff. de actio. empt. quia in hoc non eſt differentia: nam ſiue loquamur in contractib. bonæ fidei, aut ſtricti iuris, vbi quis eſt obligatus ad dandum, regulariter non venit intereſſe, ſed præciſè tenetur ad dandum: niſi in contractibus innominatis. & habetis de his omnibus gloſſ. not. contrariam iſti, in leg. vnica. in verſic. contractibus. C. de ſent. quę pro eo, quod intereſt, proferuntur. Nec obſt. l. in prin. ff. de act. emp. per quem mota fuit gloſſ. noſtra: quia ibi non eſt verum quod in obligatione eſſet rem dari, ſed erat tradi: quod eſt facti. l. ſi rem tradi. & l. ſi fundum præſtari. ff. de verbo. obliga. Et pro iſta parte contra gloſſ. noſtram vltra alio, me multùm mouet: quia ſi conſideremus rationes Bart. quas ponit in d. l. ſtipulationes non diuiduntur, & in alijs locis ſuprà allegatis, quia in obligationib. dandi non ſuccedit obligatio ad intereſſe, imò præciſè quis teneatur ad dandum: certè omnes illæ rationes militant, ſiue loquamur in contractibus bonæ fidei, ſiue ſtricti iuris.

51 †De hoc tamen puncto an in obligationib. dandi ſuccedat obligatio ad intereſſe, an verò ſemper quis cogatur ad dandum, & in quibus hoc locum non habeat, eſt ampla materia, & mare magnum. De qua materia vide Bartolum in d. l. ſtipulationes non diuiduntur. in 10. 11. 12. 13. opp. & ibi per alios: & per eundem Bart. in d. l. vnic. C. de ſenten. quæ pro eo, quod intereſt. in 4. quæſtione principali, quam ponit in 4. collati. & ibi per Bal. in 4. col. in verſic. ſecundò quæritur. & in 7. colum. in verſicu. ſed opponitur.

52 † In eadem gloſſ. ibi. ff. de neg. geſt. l. quia tantundem. Quæ autem vtilitas ſit, & quis effectus, an acceſsiones veniant officio iudicis, an iure actionis: dicitis quòd eſt magnus: quia ſi veniunt iure actionis, & iudex omittat in ſententia cōdemnare, nihilominus etiam poſt latam ſententiam poſſent peti iure actionis. ſecus ſi officio iudicis. Gloſſ. eſt not. in l. 3. §. ſi rem. in verſi. fortaſsis. ff. de legat. 3. & gloſſ. in l. non ſolùm. in gloſſ. fin. in ver. oportere. ff. de rei vendica. Specu. in tit. de expenſis. §. j. ponunt doct. in l. ſancimus. C. de iudic. & ibi maximè Bal. in 18. quæſt. Et per illas notabiles gloſſ. dicit ſignanter Barto. in d. §. ſi rem. & in d. l. non ſolùm. †quòd quando ſtatutum di-
53 cit q victus victori condēnetur in expēſis: quo caſu vt latè ſtatutum aliquid adderet iuri communi, intelligimus virtute dicti ſtatuti expenſas poſſe peti condictione ex illo ſtatuto, & ſic virtute actionis, quæ aliàs veniſſent ſolùm officio iudicis: certè dictæ expenſę hoc caſu poſſent peti etiam poſt latam ſententiam, in qua eſſet omiſſa condemnatio expenſarum. Secus autem ſi expenſæ deberentur tantùm officio iudicis. l. 3. C. depoſiti. quia iudex diceretur functus officio ſuo. l. Paulus reſpōdet. ff. de re iudicata. Et cum iſta deciſione Bartoli tenet Bald. in l. properandum. §. ſiue autem alterutra. C. de iud. & l. terminato. C. de fruct. & lit. expen. Ange. in Authen. de exhib. reis. in princi. Imo. in l. ſi tertius. §. ſenius. ff. de aqua plu. arc. Gofred. Ioan. Andr. & alij in c. ex parte. el 2. de reſcrip. & Anto. de But. in capi. 1. extra de ſequeſt. poſſ. & fruc. Innoc. in capi. fin. extra de dolo & contu.

In eadem gloſ. ibi. l. fundi. §. ſi ruta. hanc gloſſ. reprehendit Ioan. Fab. hic, cuius reprobationem ſequutus eſt Ioannes de
54 Platea hic: † quia imò, ſecundum eos, etiam in contractibus ſtricti iuris veniunt illa, de quibus verò ſimile eſt partes cogitaſſe. Vnde ſecundum eos, ſi deberes mihi domum ex ſtipulatione, vel alio contractu ſtricti iuris, dicunt ſe credere quòd affixa domui venirent. Et eodem modo ſi deberes mihi equos per ſtipulationem, vel per alium contractum ſtricti iuris, debebitur frænum, & ſella quæ ſolent portari per equum, ſicut venirent in venditione. l. ædiles, la ſecunda. in princ. pio. cum gloſſ. in verſicul. ornata. ff. de ædil. edict. Et ſecundum eos: hoc clarè patet in mutuo, quod eſt ſtricti iuris, & tamen etiam in eo veniunt etiam ea, de quibus non fuit actum, leg. cùm quid. ff. ſi certum petatur. Sed Ioan. Fab. & Ioan. de Platea, non bene aduertunt ad gl. noſtram, quæ uult amplius quàm ipſi di-
56 cant: † quòd in contractibus bonæ fidei ueniunt etiam ea, de quibus nec actum, nec cogitatum ſit: niſi gl. reſtringas q intelligatur ſecundum quod ipſi ſentiunt: dum tamen ſit vero ſimile quòd partes cogitauerint. qđ, iudicio meo, eſt cōtra dictum
56 gl. noſtræ. †Preterea, non probant mihi ſufficienter, q etiam in contractibus ſtricti iuris ueniant ea, de quibus uero ſimile eſt q partes cogitauerint. Nec obſtat l. cùm quid. allegata per eos: quia, iudicio meo, illa lex probat contra eos, ſecundum verum intellectum gl. & Bart. ibi: nam, ut inquit Bart. in tertio notab. & latius in 2. col. uerſic. ideo. in dict. l. cùm quid. uenit illud, de quo non fuit actum, quia illud ueniebat ex natura contractus: puta q in mutuo æquè bonum reddatur: & ideò à iure præſumitur quòd illud actum ſit tacitè inter partes: ergo directò probat ſecus eſſe in terminis noſtris. † Præterea dicere q in contractibus ſtricti iuris, in quibus quicquid omittitur a uerbis, habeatur pro omiſſo. leg. quicquid adſtringendæ. & ibi latè Bart. ff. de uerbor. oblig. & Barto. in l. ita ſtipulatus, magna. in ſecunda & 3. colum. ff de uerb. oblig. quòd illa intelligantur tacitè agi: quæ in cōtractibus bonæ fidei nullatenus mihi placet: & ideo ego ſto cum gloſſ. Dum tamen glo. in ſpecie exemplificando tex. dixit, ut ruta, & cæſa: allegat leg. fundi. §. ſi ruta. ff. de actio. empt. credo quòd in hoc gloſ. malè dicat, & de directo contra tex. quem allegat, ſcilicet contra d. §. ſi ruta. vbi eſt tex. q imò cæſa & ruta non ueniunt in uenditione, niſi hoc ſpecificè dicatur, quia in dubio uidentur eſſe excempta a uenditione. Et ita firmat gl. expreſſa ibi, in verſicu. contineri quæ ad hoc allegat etiam alias leges. & ita in hoc reprehendit glo. iſtam Ange. de Aretio hic.

58 † Item ad id. quod ſtatim dixi, ſecundum Ioannem Fab. & Ioan. de Plat. q uendito equo debeantur etiam ſellæ & frænum, & q hoc procedat nedum in contractibus bonæ fidei, ſed etiam in contractibus ſtricti iuris: addite Bart. in l. de quibus. in lectu. in ulti. colum. ff. de legi. vbi ponit Gul. de Cun. q hoc eſt de conſuetudine, q ille, qui uēdit equum, teneatur dare ſellam & frænum emptori. Et q ad iſtud teneatur, firmat etiam de iure ipſemet Bartol. in l. eum, qui. §. non ſolum. ff. de furt. vbi hoc decidit per illum text. & idem Bart. poſt Gul. in l. ſi ut certo. §. vſque adeo. per illum tex. ff. commo. & eſt bonus text. in l. ædiles. in princip. in gloſſ. in uerſic. ornata. ff. de ædil. edict. & idem Bal. in l. 2. in fi. 1. col. C. de ædi. actio. ubi ſingulariter uoluit, q ſi aliquis cauſa uendendi oſtenderit equum benè ornatum, q illa ornamenta tenetur tradere: & ſi nō uult tradere, licitum eſt emptori agere intra quadraginta dies. allegat d. l. eum, qui. §. non ſolum. ff. de fur. illud enim, ſecūdum eum, uenit in contractu in dubio, quod tempore contractus demonſtratur: & ideo ad illa ornamenta poteſt emptor agere: ut eſt text. in d. l. ædiles, la ſecunda. in principio, & melius in §. uendendi.

58 †Et aduerte diligentiſsimè, quòd in dicto §. uendendi. habetis text. ſingularem ad aliud, quod uendito equo, nedum ueniunt illa ornamenta, quæ erant cum equo tempore venditionis celebratæ, ſed etiam ea omnia, quæ erant antè per duos dies cauſa uendendi. Ita eſt textus ibi, mirabilis, ſubaudiendo ibi dictionem Tantùm, ut hic facit gloſſ. poſt Azo. quæ dictio neceſſario eſt ſubaudienda propter aduerſatiuam, Sed, & Si,
59 immediatè ſequentem, † quæ iuncta cum copula denotat identitatem in iure. Gloſſ. eſt in leg. ſed & ſi leg. in princ. ff. de petitione hæreditatis. Bartolus melius, quam alibi. in leg. patris & filij. ff. de uulgar. & pupillari. Vnde ſi ibi non ſubaudiretur dictio Tantùm, eſſet diuerſum ius: quod ſtare non poſſet.

x ✠ • † An autem vendita equa, intelligatur venditus pullus,
61 qui ſequitur equam, ponit Barto.in d.l.ſi vt certò.§.vſq; adeò.ff.commod.poſt Gul.

62 † An autem quando venditur equus, vel donatur alicui a domino, licitũ ſit ſcuriſero aliquid accipere ꝓ capiſtro equi, prout ſit de conſuetudine: determinat Nico. de Neapo.ꝙ ſic, in l.1.per illum tex.C.de ſtratoribus.libr.12.& ita ad hoc notat illum text.qui tex.ſi diceret hoc, decideret aliud mirabile, & ſingulare, quod ſcuriſer poſsit pro capiſtro accipere vnum aureum integrum.Sed ille tex. ſecũdum primum intellectum glo.ibi, quem ibi tenet Bart.nihil penitus probat de hoc, quia loquitur in ſtratoribus.i.præſidẽtibus ſtabulis principis, quibus ſtipẽdij nomine dandus eſt a prouincialibus vnus aureus ſingulis diebus. Sed ſm alium intellectũ ibi, bene ſaceret, qa ſm glo.ibi, in illo ſecundo intellectu, quando Rex, vel præſes, vel Comes donat alicui equum, habet ſamulus a donatario vnum aureum, & ita ſecundum glo. ſit in Hiſpania.

In ead.gl.ibi.C.de act.emp.l.fundi.illa lex non eſt in rerum natura, vt ſ.dicũt Io.Fab.Ioan.de Pla.& Ang.de Are.hic.l.•

63 † Ad finalem gl.hãc gl.dicit Ange.de Are.& meritò eſſe ſignandam, propterea quod enumerat plures differentias eſſe inter actiones bonæ fidei, & ſtricti iuris, inter alias præcipuè nota, & tene cordi illam differentiam, quam ſingulariter ponit iſta gl. magna.ad fin. quod in actionib. ſtricti iuris fructus vſuræ & omnia alia acceſſoria, ſolum veniunt officio iudicis mercenario: ſed in actionibus bonæ fidei fructus veniunt iure actionis, vſuræ verò officio iudicis. Et ita iſtam glo.pro ſingulari multum not.do.Marſil. in not. 101. Sed tu omninò vide Bal.qui eam reprobat in l.1.ad fin. C.de vſu & fruc.leg.Ang. & do.Alex.in l.ſi marito.§.fin.ff.ſol. mat.vbi dicit do.Alexand. quòd iſta gloſſ. cõiter reprehenditur, quæ iure non probatur.

84 † Vltra quas Io.Fab.& Io.de Plat.addunt plures alias. Prima eſt, ꝙ in actionib. bonæ fidei iudex ex cauſa facit pręſtari cautionem ab eo, qui tenetur ad diem, vel ſub conditione, ante euentum diei, vel conditionis: quod ſecus eſt in cõtractibus ſtricti iuris.l.in omnibus.ff.de iudi. Tamẽ quia hoc non eſt ſine dubio, vtrùm d.l.in omnibus.habeat etiam locum in contractibus ſtricti iuris.& ibi gl.j.hoc diſputat: & ibidem Bart. allegans complures alias gl.in l.2.ver.nec cogitur. in fi.1.col. ff.ſol.matr.& in repe.l.ſi conſtante.in princ.ff. ſolu.matr.& in 6.q.ſecundæ q.princip.& in l.ſiue apud acta, in fin.3.col.C.de tranſact.& in l.ſi finita.§.eleganter.ff. de dam. infect.in j.col.

m Et quamuis hoc ſit dubium, m • poteſtis tamen vltra hoc hic colligere aliam differentiam inter actiones bonæ fidei, & actiones ſtricti iuris ex illa met.l.in omnibus. quam ponit Bar. in d.l.2.verſi.nec cogitur.in fin.1.col. vbi dicit ex illa leg.2.cũ glo.colligi mirabilem opi.ꝙ quamuis ſit dubium, vtrùm d.l. in omnibus.habeat locum in actione ſtricti iuris, prout tangitur in glo.ibi per eum enumeratis, & in alijs locis ſuprà traditis.quod tamen ille tex.abſoluit dubitationem: vt ita demũ cogatur in actionibus ſtricti iuris, ſi non eſt ei laborioſum inuenire. Quæ diſtinctio, ſit ei laborioſum, uel non, nunquàm attenditur in actionibus bonæ fidei. Et hoc dictum refert, & ſequi uidetur Ioan.de Pla.hic, quamuis aliter teneat Imo. in d. l.ſi finita.§.eleganter.& reſpondet ad d.l.1.verſicu. nec cogitur.vt ibi per eum.

65 † Secunda differentia eſt, ſecundũ præfatos doct. quia in actionibus bonæ fidei iuratur in litem: quod non eſt regulariter in actionibus ſtricti iuris.l.in actionibus.ff. de in litem iur.

66 † Tertia differentia colligitur, quia in actionibus bonæ fidei ſi quis reſtituat rem deterioratam, non liberatur à prima actione, l.tertia.§.ſi reddita.ff.commo. & l.j.§. ſi rem depoſitam.ff.depoſi.Secus eſt in actione ſtricti iuris: quia reddendo rem, etiam deterioratam, liberatur a prima actione, & agitur vel actione de dolo, vel ad intereſſe ratione deteriorationis.l. eleganter.§.non ſolũ.ff. de dolo. & l. exhibitionis.C.ad exhi. Et ex hoc ſequitur alia differentia, quam ponit glo.magna ad fin.in d.§.non ſolùm, & ibi Bart.prope fin. quod in contractibus bonę fidei quis non cogitur accipere rem deterioratam, ſine pretio deteriorationis: qđ ſecus eſt in contractibus ſtricti iuris, per rõnem differentiæ magiſtralẽ, quã ponit Bar.in d.§. non ſolùm. de quo etiam videas gl.in l.qui ſibi.§.j.ff.de ſolu. & ibi Ang.aliter dicentem, ſm quòd refert Ioan.de Plat.hic.

67 † Alias duas differentias multùm ſubtiles ponit Angę.hic ex traditis per Bar.in l.1.§.ex his, & in §.item ſi in facto, & §. Cato.ff.de uerb.oblig. quas hic videte per eum.

68 † Gloſ.in ver.depoſiti.dicite quod hanc opi.Ioan. expreſsè approbat Ioan.Fab.hic: quia fauor eſt extendendus: vt inquit infrà gl.proxima. Et iſta opinio probatur etiam per generalitatem tex.noſtri, dum dicit; depoſiti generaliter. & idem tenet Nico.de Neap.hic, in 3.q.gloſſ.

Gloſſ.in uer.tutela.in l.ſi. Hanc opi.glo. approbat Dyn.hic quamuis dicat quòd ratio huius gloſ. ſit debilis. Hanc etiam tenet Petr.de Bella Pert.& Nico. in 4.q.gloſſ.Io.Fab.†propter æqualitatem, quæ eſt in iudicijs ſeruanda, per l.ſi cùm dies.§. pen.ff.de arb. Addite glo. idem tenentem infrà in gl. parua.in uerb.pignoratitiæ. Et iuxta hanc concluſionem, quæ eſt communis, habes quod actiones tutelæ, depoſiti, mandati, & ſimiles nedum directæ ſunt bonæ fidei, ſed etiam contrariæ. Dubitat Io.Fab.hic, dicens, eſſe mirabile, quòd Imperator non fecerit de eis mentionem, cùm fecerit mentionẽ de locato, conducto, ex empto, & uendito. Reſpondet Io.Fab.ſub dubio tamen, fortè propter breuitatem omiſit. Ego puto melius poſſe dici, quòd ideo Imperator fecit mentionem expreſſam de locato, conducto, & vendito, quamuis ſint contrariæ, vt patet, quia vna competit emptori, alia cõtra emptorem, eò quia habent nomina penitus diuerſa, & ſeparata: nõ ſic eſt in iſtis directis & contrarijs, quæ tamen ſemper idem nomen habent, vt mandati, depoſiti, tutelæ, & ſimiles, quæ ſunt directæ, & cõtrariæ, vt directa mãdati, & cõtraria mandati: ſemper tamen idem nomen habent. Vnde ſatis fuit nomen actionis ſimpliciter exprimi, quo & directæ & contrariæ nuncupantur: quod nequaquam fuiſſet in actione ex empto & uendito, quæ quamquam contrariæ ſint, habent tamen diuerſa noĩa, vt prædixi.

70 † Dubitat etiam Dyn.circa iſtam concluſionem gl. noſtræ, quæ vult actio tutelæ nedum directa, ſed etiam contraria ſit bonæ fidei.quid de actione pro.tutelæ, quæ eſt etiam directa, & contraria.l.fin.ff.de eo, qui pro tutore, & directa competit illi, cuius negotia quis geſsit pro tutore, & ſic tãquàm tutor, qui tamen tutor non erat, iuxta l.j. & per diſcurſum illius tit. ff.de eo, qui pro tutore. Contraria verò competit ei, qui exiſtimans ſe tutorem alicuius pupilli eius negotia geſsit tanquam tutor: & datur ad repetendum, ſi quid vtiliter, vel neceſſariò

71 impendit.d.l.ſi.ff.de eo, qui pro tutore. † An iſta actio tutelæ ſit bonæ fidei, an verò ſtricti iuris: dicit Dy. videri quòd ſit bonæ fidei, cùm in ea veniunt vſuræ à tempore moræ, prout in actionibus bonæ fidei.l.j.§.in pro tutelæ.ff.de eo, qui pro tutore. Determinat tamen quòd ſit ſtricti iuris: cùm non de enumeratis in hoc §. Dicitur tamen quòd in aliquo habet ſimilitudinem cũ actione tutelæ, q̃ eſt bonæ fide quò ad vſuras: qa ita in actione protutelæ veniunt uſuræ a tempore moræ, ſicut in actionibus bonę fidei, d.l.j.§.in protutelæ. Et cùm Dyn.tenet etiam Io.Faber.hic, referẽs idem tenere Ioan. Cremo.in arbore actionum. Idem tenuit Ioan.de Plat.in 2.col. & Nico. de Neap.hic, in 2.q.extra gloſ.Sed ego admiror de vno quod Dyn.& iſti partes præſupponunt, ſcilicet quòd in hac actione protutelæ ueniant uſuræ a die moræ, ſicut & in actionibus bonæ fidei, per d.§.in protutelæ, qui nihil penitus facit: nam ſimpliciter dicit, In actione protutelæ ueniunt vſuræ, a quo tempore, ibi verbum nullum. Poſſet etiam faciliter teneri quòd imò iſta actio protutelæ ſit & ipſa bonæ fidei, per rationem gl.no-

72 ſtræ, † quòd in dubio fauor ſit extendendus, & maximè, quia iſtud eſſet multum fauorabile pupillis, hanc actionem quæ frequens eſt, vt inquit tex.in l.1.§.1.ff.de eo, qui pro tutore, eſſet bonæ fidei, propter effectus, quos ſup. poſuit gl.magna ad finem, cum his, quos ibi uidimus: & maximè propter vſuras uenientes a tempore moræ, quia ſi uerus tutor tenetur ad uſuras a tempore moræ, quantò magis ille, qui non eſt uerus tu-

n tor, geſsit tamen ſe pro tutore? Cogita • n.

73 † Gloſſ.in uer.communi diui. diuido in tres partes. In prima ad declarationem tex.ponit, quibus, & contra quos detur iſta actio communi diui. In ſecunda quærit, & ſoluit. In tertia ad confirmationem ſolutionis quærit de ratione diuerſitatis. Secunda ibi: ſed quid de actione fini.reg. Tertia ibi: & poteſt eſſe ratio.

In eadem gloſſ. ad fin. cum hac deciſione gloſſ. noſtræ,

& eius

& eius ratione, tranſeunt Dyn. Petr. de Bella Pert. & Iacob. de
Aret. hic, & etiam Nico. in 5. q. glo. Et iſtam rationem diuerſi-
74 tatis gloſ. † quòd iſta actio fini. reg. ſit ſtricti iuris, quamuis a-
ctio communi diui. & fa. er. cũ quibus habet magnam ſimili-
tudinem, iuxta §. quædam, & ea, quæ ibi tradita ſunt. ſup. eo.
ſint bonæ fidei: ego ita intelligo, & declaro, nã in actione fi-
nium reg. proceditur per quendam rigorem, qui non cadit in
actione communi diui. & fa. er. Nam in actione finium reg. id
75 quod eſt omnino, & purè meũ, poteſt alteri adiudicari: † quia
Iudex cognoſcens ſuper quæſtione confinium, poteſt adiudi-
care meo aduerſario id, quod eſt purè meum. l. 2. in fi. ff. fin. re
gund. quod eſt rigoroſum. In actione autem communi diui. &
fa. er. ceſſat talis rigoroſitas: quia etiam ſi tota res ſibi adiudi-
caretur, non tñ ſibi adiudicaretur res, quæ ſit oĩno aliena, ſed
communis: & ſic non adiudicatur ſibi aliquid oĩnò alienum,
ſed quod fuit cõmune: & ideo quia in illa actione finium reg.
proceditur per illum rigorẽ, in alijs autem duab. fa. er. & cõ-
muni diui. nequaquam: ideo nil mirũ, ſi diſpoſitũ eſt, ꝙ tales
duæ ſint bonæ fidei, alia verò finium reg. ſit ſtricti iuris. Ioan.
Fab. dicit, ꝙ hæc ratio gl. non videtur ſibi multùm bona: quia
in actione finium reg. vt plurimùm non peto mihi adiudicari
alienum: vt vidimus in §. quædam, ſup. eod. Iſta ſunt formalia
verba reprehenſionis ſuæ ſatis intricata, & obſcura. Sed cre-
do ꝙ voluit dicere, prout etiam ſentit Ang. hic: nam eſt regu-
76 la in iure, † quòd ex petitione actoris non metimur ius, non
conſiderato eo quod ſequi poſsit. Alleg. ad hoc Ang. de Aret.
in l. 1. §. 1. ff. ſi pars hær. pet. quæ nihil facit: nam ibi ſolùm di-
citur ꝙ ius metimur ex perſona actoris, & nõ rei. De petitio-
ne autem actoris attendenda, ibi nihil dicitur. Vnde vos alle-
gate tex. in l. cum quædam puella. §. fi. & quod ibi Bart. & alij.
ff. de iuriſd. om. iud. & tex. not. & ibi longè notabilius Bart. in
l. in offerendis. C. de appell. & tex. no. in l. ampliorẽ. §. fi. quem
Bart. ibi appellat notabiliſsimum: & ibi eum ad duo ponde-
rat quotidiana. C. de app. Si ergo ius metimur ex actoris peti-
tione, tunc ſic intentãs actionem finium regundorum non pe
tit ſibi alienum adiudicari, ſed conſeruari ſibi quod ſuum eſt:
& propterea ad hoc conſeruandum ſolent apponi confinia.
Vnde ſi poſtea aliud adiudicatur ſibi per iudicem, iſtud non
contingit propter petitionem ſuam, ſed extrinſecus, ſcilicet
propter officium iudicis: ergo propter iſtud, quod poteſt ex-
trinſecus contingere, & præter ſuã petitionem, non debemus
dicere hanc actionem eſſe ſtricti iuris, cùm ex petitione ius
agentis, & actionis metiamur. Vnde ipſe Ioannes Faber aliam
aſsignat rationem diuerſitatis, quam etiam ſecutus eſt ſimpli
citer Ange. hic: nam actiones familiæ erciſcundæ, & commu-
ni diuidundo, naſcuntur ex quaſi cõtractu communionis, quæ
naturæ actionis ſocietatis accedit: ergo ſicut actio pro ſocio
eſt bonæ fidei, vt hic: ita iſtæ duę familiæ erciſcundæ, & com-
77 muni diuidundo: ſed actio finium regundorum, † ſecundum
eos, naſcitur ex varijs figuris cauſarum, & quandoque ex de-
licto, ſecundum Io. Fab. qui dicit ſe dixiſſe in §. quædam, ſup.
eod. unde nil mirum ſi non eſt bonæ fidei: & maximè quia Im
perator eam hic non poſuit. Vnde cùm non ſit de enumeratis
in hoc §. cenſetur eſſe ſtricti iuris. Et iſta ultima fuit ratio gloſ.
noſtræ hic.

78 † Sed dum iſti patres volunt ꝙ actio finium regundorum
non naſcatur ex quaſi contractu, dicite ꝙ contrarium tenuit
gl. in §. hæres quoque. In ver. intelligitur, ſup. de obliga. quæ ex
quaſi contractu, quam ſequuntur Iaco. But. Nico. Pet. de Bella
Pert. Ange. in d. §. quædam. Dicas tamen in hoc, prout ibi dixi
remiſsiuè extra gloſ. in materia actionis finium regundorum
in prin. remittendo me ad diſtinctionem Bal. in l. fin. C. finium
reg. & Ioan. Fab. in d. §. quædam. Item dum volũt ꝙ iſta actio
finium regundorum non naſcatur ex contractu, ſed ex varijs
figuris cauſarum, errant: quia illa verba, ex varijs figuris cau-
ſarum, nihil aliud importãt, niſi ex quaſi contractu, vel ex
quaſi maleficio: vt dixi in §. omnium, ſuper eodem titulo ex
mente communiter Scribentium ibi, maximè ipſius Ioann.
Fab. & Ange. de Aret. Vnde ego dicerem iſtam rationem di-
uerſitatis alio modo, quàm ipſi dicant, ex eorum tamen men
79 te, † ꝙ ideo actio communi diuidundo, & familiæ erciſcũdæ,
dicuntur bonæ fidei ratione ſimilitudinis, quam habent cum
actione pro ſocio, ratione communionis: quæ communio nõ
eſt in actione finium regũdorum: & ideo quemadmodũ actio
pro ſocio, eſt bonæ fidei, ita etiam illæ duæ. Secus eſt in actio-
ne finium reg. Sed certè illa ratio, & præcedens, ſubuerte-
tur hoc modo: Tu dicis, ꝙ actio communi diui. & fa. er. ſunt
bonæ fidei, quia habẽt ſimilitudinem cum actione pro ſocio,
ratione conuentionis, quę non eſt in actione fini. reg. & quẽ-
admodum actio pro ſocio eſt bonæ fidei, ita iſtæ duæ. Sed di-
cas mihi, quare illa actio ꝓ ſocio, ſit magis bonæ fidei, quàm
hæc actio fini. regund.? vnde incidit in Scyllam cupiens vitare
Charybdim. Vnde tutior videtur ratio diuerſitatis glo. noſtræ
declarata, vt ſuprà. Nec obſtat argu. Ioan. Fab. ſuprà relatum,
& declaratum quòd metiamur ius ex petitione actoris. dic. l.
cùm quædam puella. §. fin. quia ad hoc poſſum multipliciter
reſpondere: & maximè ꝙ ille text. procedat quantum ad co-
gnoſcendam iuriſdictionem iudicis, vel ſummam, quæ ſolui
debeat: non autẽ quo ad cognoſcendã naturã actionis, an bo
næ fidei, an ſtricti iuris ſit. Cogitate tamen quia hoc argum.
mihi obſtat.

o . o * Gloſſ. in ver. pro æſtimato ad fi. quãuis cum hac gl. ſim-
pliciter tranſeunt Dyn. & Nico. in 6. oppo. glo. videatis gl. ple-
niorem referentem opiniones Antiquorum Azo. & Ioan. di-
ſtinguentium in l. 1. ff. de ęſtima. act. in ver. conuenit. Nos autẽ
80 in hoc notabili puncto, † cuius ſit periculum rei datæ ad ven-
p dendum, an dantis, an recipientis, P omiſſa diſtinctione gloſ-
ſæ hic, & in d. l. 1. §. 1. & omiſſa etiam diſtinctione Io. Fab. hic,
in antepenul. col. confundimur per l. rogaſti, in princ. ff. ſi cer.
pet. habetis duo verba per Barto. in d. l. 1. in §. 1. ff. de æſtima.
actio. quem ſequuntur Ange. de Aret. & Ioan. de Plat. hic: ſed,
iudicio meo, ſunt multũ obſcura, & communiter corruptè ha
bentur. Dicit Barto. qñq; res æſtimata datur uendenda. Exem-
plum: ego æſtimo tibi iſtum librum decem: ipſum vẽdas pro
decem: ita ꝙ aut librum mihi reſtituas, aut illa decẽ. tunc ta-
lis æſtimatio facit tranſire periculũ caſus fortuiti in accipien-
tem, d. l. 1. ſecundum opinionẽm Ioã. ibi relatam & veram: &
in his terminis loquitur gloſ. noſtra in primo mẽbro. Qñque
æſtimatur res, prout eſt vendenda: puta dico, Do tibi iſtum li-
brum, vendas eum tu pro X. quo caſu æſtimatio dicitur facta
ad hoc, vt recipiens ſciat pro quanto poteſt vendere: & tunc
diſtinguitur quis rogauerit: vt hic in gl. per d. l. ſi gratuitam, in
§. 1. ff. de præſcrip. verb. In dubio autem quando aliud non ap
paret, præſumitur æſtimationem factam prout uendenda ſit.
d. l. ſi. gratuitam. §. 1. Iſta ſunt formalia uerba Bart. quæ & ita
formaliter nullo adiecto referuntur per Ange. de Are. hic. Ego
credo quantum poſſum coniecturari, ꝙ hæc fuerit mens Bar.
in iſtis ſuis verbis multum obſcurè: ꝙ aut æſtimatio ſit pro-
pter ipſam rem, ita ꝙ illa æſtimatio non apponitur principa-
liter vt ſignificetur pro quãto res ſit vendenda: & tunc omne
periculum etiam caſus fortuiti pertinet ad recipientem. Et ra
tio eſt: quia aut iſta æſtimatio fuit facta principaliter ad hoc,
vt periculum ipſius rei trãſeat in ipſum recipientem. Aut æſti-
matio non ſit propter rem ipſam, ſed propter pretium rei, vt
ſciat recipiens, pro quanto pretio debeat uendere: tunc diſtin
guitur, ut in dict. l. ſi gratuitam. §. 1. & in dubio præſumitur ꝙ
æſtimatio non ſit appoſita propter rem, ſed propter pretium
ipſius rei. Et ratio huius ſecundi membri quare non tranſeat
indiſtinctè periculum in recipientem, eſt, quia iſta æſtimatio
non fuit facta ad finem iſtum, ut periculum tranſiret in ipſum
recipientem, ſed ut recipiens ſciret pro quanto pretio unde
q deberet. Credo quod hæc fuit mens q Bartoli. Hæc Theori-
ca recipit complures limitationes, quæ apertè colliguntur ex
diſtinctione magna, & prolixa, quam poſteà ſubijcit Bar. in d.
l. j. in §. j. quem refert de uerbo ad uerbum Ang. hic: ſed iſtud
ſemper ego exiſtimaui ſummè uerecundum ita ſimpliciter re
ferre: & maximè (quod eſt deterius) cùm iſtud ſit ſine fructu.
Quam diſtinctionem uide per text. & uideas aliquas limita-
tiones, quæ colligi poſſunt ex prædicta diſtinctione quas po-
nit in ſpecie Io. de Pla. hic.

81 † Et de hac quotidiana, & notabili materia, an, & qñ æſti-
matio rei traditæ faciat emptionẽ, vel trãſlatũ dñij, vel aliàs fa
ciat trãſire periculũ caſus fortuiti ad recipiẽtẽ: ultra tradita ꝑ
Bar. in d. l. j. in §. j. videatis latius ꝑ eundẽ in l. ſi. vt certo. §. nũc
uidẽdũ. ff. cõmo. Videas tex. & ibi gl. Cy. & Bal. in l. ſi inter. C.
de iu. do. & multũ latè Bal. poſt Cy. i l. j. i pe. & ult. col. C. cõmo

 dati.

dati.& Bald.in l.quoties.& in l.cùm dotem.C.de iure dotiũ.
& in l. ea conuentione. & in l. ſi paſcenda.in fin. C. de pact.
Spe.in tit.de loca.§.nunc dicendum.ver. reſtat. videatis Ioã.
And.in c.1.& omninò ibi do.Abb. eatra de commo.
81 Et in contractu dotis, † quando æſtimatio faciat tranſire
periculũ caſus fortuiti, an verò ſolã rei deterioratione, quæ
fieret dolo, vel culpa mariti: videatis in dictis locis, maximè
per glo.& Bal.in l.ſi inter.C.de iure dot. Traditur de materia
82 in leg.& ęſtimatis.ff.ſol. matr. & † quid quando datur æſti-
mata res, quæ ſeruando ſeruari non poteſt, vt animal, vel res
conſiſtens pondere, numero, vel menſura, ponit Bal.in l.ſi in-
ter.& Bart.in d.l.ſi vt certo. §. nunc videndum.
83 † Et aduerte diligenter, φ ſi res tradatur æſtimata in do-
tem, cùm hoc, φ dominium non transferatur in maritum,
quòd quamuis hoc caſu æſtimatio propter pactum non fa-
ciat emptionem rei, tamen bene facit emptionem & tranſi-
r tum ipſius poſſeſsionis. Dictum fuit ſingulare Bald. r * in l.1.
in vlti.col.C.de iure dot.
84 † Item diligentiſsimè aduertite, quòd illud, quod vulgò
dicitur: quòd fundus dotalis, vel quæcunq; res dotales æſti-
matæ datæ in dotem, faciunt emptionem, & tranſitum domi
nij in maritum, ita, & taliter quòd maritus poteſt liberè alie-
nare, non obſtante lege Iulia de fundo dotali. iuata leg. quo-
ties.& l.cùm dotem.& l.ſi inter virum.C.de iure do.not.Bar.
& alij in d.l.æſtimatis. ff.ſolu. matr. Illud eſt ſingulariter ve-
rum, quando maritus eſt ſoluendo: aliàs autem nulla æſtima-
tio faceret emptionem, nec fundus poſſet alienari, aut obli-
gari per maritũ: imò hoc caſu mulier pro talibus rebus æſti
matis datis in dotem, haberet rei vendicationem vtilẽ in ſub
ſidium, marito non exiſtente ſoluendo. text. eſt in l.in reb.in
prin.C.de iur.dot.cum gl.ſingulari ibi notanda, & nunquam
delenda a memoria in verſi.ęſtimatæ, ad fin.quam ibi ſequũ-
tur Bar.Bald.& alij. Et hoc ſignanter magis in ſpecie, quam
s alibi, tenuit Bald. in l. inter antiquam. ſ * ad fin.C.de vſufru.
vbi ad hoc allegat d.l.in rebus, in princip.& in l.vxor mari-
to.ff.de dona.inter vir.& vxor. De quo vide etiam Imo.in d.l.
æſtimatis.& quod not.Bald.in Authẽ.ſed iam neceſſe.in 5.q.
C.de do.ante nup. & quod not.Bart.in repe.l.ſi conſtante.in
princ.ff.ſol.mat.in 1.q.tertiæ partis principalis.
85 † Et ad ſuprà ſcriptam materiam, ſi vultis etiam videre
quid in æſtimatione, quæ fieret poſteà ex interuallo: videatis
Bald.in l.ex conuentione. in euidentialibus. C.de pact.
Et quid ſi aliquis daret ibi centũ libras in florenis hoc pa-
cto, quòd ſibi redderes in florenis ſub eadem ęſtimatione:
quid importet illum pactum, ſub eadem æſtimatione: an illa
verba importent periculũ decrementi pecuniæ, φ ſi valor flo
renorum decreſcat, φ nihilo minus debeat tradi in valore il-
lius æſtimationis, cuius erant tempore traditionis. Videatis
Bar.in l.in bis.§.mancipia.per illum tex.ff. ſol.ma.
t t * † Et an ſi locatur equus æſtimatus ſcholari, an hæc æſti
86 matio faciat tranſire periculũ equi in ſcholarẽ, ita vt tenea-
tur etiam de leuiſsima culpa: videatis Barto. decidentem φ
ſic, in d.l.ſi vt certo.§.nunc videndum per gloſſ. ibi in fin.
Iuata ſupra dictam materiam maximè circa id, quod tan-
git gl.in 1.parte, dum dicit φ ſi tibi rem meam do, & eam ti
bi æſtimo decem, ita vt aut rem, aut decẽ reddas, ſi verò plus
87 vendas, tuum ſit, circa hoc vltimũ applicat Io.Fab.hic † quo-
tidianam quæſtionem. Pone, dedi tibi Bidello librum ven-
dendum pro decem, nec fuit actum φ ſi pluris venderes, il-
lud plus eſſet tuũ: tu vendidiſti pro quindecim: nunquid te-
nearis mihi reſtituere integra quindecim, an verò illud plus
debeat eſſe tuũ? Determinat Io.Fab.& bene, cum quo trãſit
Ioan.de Plat.hic, quòd aut periculum pertinet ad te, vt in ca
ſibus, qui colligi poſſunt ea ſuprà dictis: & tũc ẽt illud emo-
lumentum debeat ad te pertinere: & conſequenter lucrum
illius pluris, per regulam l.ſecundum naturam.ff. de reg.iur.
Secus autem ſi periculum ad te non pertineret: vt colligitur
ex diſtinctione ſuprà poſita: quia tunc ceſſat ratio, de qua in
primo caſu. Et facit, ſecundum eos.l.qui proprio.§.procura-
tor, vt in cæteris.ff.de procur. Et pro iſta diſtinctione multum
facit.l.ſi is qui.§.ſi quem quæſtum.ff. commo. Et ea dictis ibi
not.per glo.fin.in uerſic.eius ſit: & ibidem per Barto. Poteſtis
hanc theoricam limitare, vt procedat, quando periculum ad
eum pertineret ex conuentione partium, vel ex natura con-
tractus: ſecus ſi ex culpa ſua.
88 † Subdit ẽt no.Io.Fab.hic, ſub dubio tamen fortè, φ fortè
in mandato gratuito ſecus eſſet, in quo ſi mando tibi quòd
emas talem rem pro decẽ, quæ tibi do, & tu emis pro quin-
que tantùm, non propterea reſiduum erit tuum. Sed in hoc
non oporret dubitare: quia text. eſt expreſſus in §.item is, qui
exequitur, ſuprà mandati.
89 † Vltimò pro complemento præſentis materiæ videamus
de forma libelli in hac actione præſcriptis verb. quæ datur ꝑ
æſtimato: cuius libelli forma ꝓpterea φ in magna parte col-
ligatur ex ſuprà ſcriptis, viſum eſt mihi φ melius cadat hic,
quàm infrà extra, gl.& eius formam ponit Spec.pater practi-
cæ in titu.de emptio. & vendi.§. videndum. & §.ſequenti.&
Rofred.in titu.de act. præſcri. uerb.æſtimatoria, prout refe-
runt Io.de Pla.& Nicol.de Neap. in 3. & ulti.q.extra gl.& ex
mente Scribentium hic poteſtis ita concipere libellum: Ago
contra Titium Bidellum, & dico, φ ei tradidi talem librum
vendendum pro decem, hoc acto, φ aut mihi dictum librum
reſtitueret, aut dicta decem præſtaret. Quare peto eum con-
demnari, vt prædictum librum mihi reſtituat incorruptum,
aut prędictam æſtimationem mibi reſtituat. † Et iſta alterna-
90 tiua concluſio admittitur: quia etiam eſt tex. in l.1.in fi.ff.de
ęſtima.act.quem ad hoc not.ibi Barto. in 1.not.& ibi dixit ſe
putare, φ ſi iſte haberet facultatem rem reſtituendi, poſſet
pręcisè cogi ad eam reſtituendam, ita quòd non audiretur
v uolens ſoluere prædictam ęſtimationem: u * cùm iſte ſit con
tractus innominatus, & poteſt habere locum pœnitentia.l.ſi
pecuniam, in prin.ff.de condi.ob cau. Et iſta eſt veritas: quã-
uis Io.Fabr.uiſus eſt dubitare, quomodo procedat illa alter-
natiua concluſio: Peto librum, aut decem, cùm liber tantùm
ſit in obligatione, ſaltem eo caſu quo extat: quia dico, prout
ipſemet fatetur, φ quando actum eſt ut liber, aut æſtimatio
redòatur, certè alternatiua petitio admittitur: cùm iſte con-
uentus poſsit alterum duorum ſoluere: & incertitudo uide-
tur cauſari a facto ſuo: unde alternatiua petitio admitti de-
bet, iuxta l.1.§.qui autem.& quod ibi Bart.ff. quorum leg.&
idem Bart.in l. ubi autem non apparet.§.illud, & in l. ſtipu-
lationes non diuiduntur, in prin.in ult.q.ff.de verbo. obliga-
tionibus. Innoc.& Docto.in c.a. extra de libel. obla. Et quòd
in terminis noſtris procedat hæc alternatiua concluſio: Peto
librum, aut decem: tenet etiam Ioan.de Plat.hic, diçẽs, quòd
communis practica admittit hãc petitionem alternatiuam,
per not.per Innoc.in c.conſtitutus, extra de in integr.reſti. &
per c.cùm contingit extra de offi. deleg.
Glo.in uerb.ex permutatione diuiditur in quatuor partes
principales. In prima ad declaratione tex. ponit, quando, &
quomodo naſcatur hęc actio præſcriptis uerbis ex permu-
tatione. In ſecũda quærit. In tertia idem. In quarta idem. Se-
cunda ibi: ſed cum iſtis duobus caſibus. Tertia ibi: ſed quid
de actione in factũ. Quarta ibi: item quid de actione præſcri.
uer. Illa ſecunda principalis ſubdiuiditur in quatuor. In 1.
facit quod dictum eſt. In 2.reſpondet, ponendo unũ caſum,
& eius rationem. In 3.ponit alios tres caſus. In 4.ponit alium
caſum. Secũda ibi: reſpondeo, vbi datur ex pacto. Tertia ibi:
item in contractibus innominatis. Quarta ibi: item in omni
contractu. Rurſus tertia pars principalis ſubdiuiditur in qua
tuor. In prima quærit nunquid actio in factum ſit bonæ fidei.
In ſecunda, ante quàm huic quæſtioni reſpondeat, ponit qua
tuor genera huius actionis in factum. In tertia reuertitur ad
quæſitum, & ei reſpondet. In quarta refert opinionem quo-
rundam, quam reprobat. Secunda ibi: reſpondeo, quatuor
genera. Tertia ibi: nunquid ergo ſemper eſt. Quarta ibi: ſed
quidam dicunt in tertio caſu.
In eadẽ gl. ibi: niſi in duobus caſibus. hãc concluſionẽ gl.
91 quæ haber, † φ actio præſcriptis uerbis, quæ oritur ex pacto
incontinenti appoſito iuxta cõtractũ, ſit ſtricti iuris, & ab oi-
bus approbatũ hic: limitat Io.Faber hic poſt Io.de Aret.& ſequi
tur Ange.de Aret.ut procedat in pactis incõtinenti appoſitis
iuxta cõtractus, φ pacta nõ ſint permutatio, uel æſtimatio. Se-
cus aũt ſi per pactũ incontinenti appoſitũ iuxta cõtractũ fie-
ret æſtimatio, vel ꝑmutatio: tunc actio ꝑſcriptis verbis ex tali
pacto incõtinẽti appoſito, eſſet bonę fidei, nõ aũt ſtricti iuris,
puta

puta ſi iuxta contractũ fieret incõtinẽti pactũ tale, quòd ego
darem tibi equum meum pro tuo equo: quo caſu hic non eſt
contractus innominatus, Do, ut des, ſed eſt permutatio, ſiue
92 pactum de permutando: † quia permutatio eſt quotieſcun-
que ab utraque parte eſt ſpecies certa præſtanda: ſed quan-
do ab utraque parte eſſet genus, uel ex altera tantum, tunc eſ
x ſet contractus innominatus, Do, ut des: x* & nõ permutatio,
prout magiſtraliter declarat gl. notabilis, & ſignanda in l. pri
ma, in glo. fin. in uer. poſtulabis, & ibi alij ſequuntur. C. de re.
permu. & gl. in l. j. in uerb. nomen ſuum habent, in fin. & ibi
clarius Bar. in 3. quæſtio. ff. de re. permuta. vel quod iuxta con
tractum, puta ſocietatis, fuerit incõtinenti pactum tale, quod
tu duceres equum meum ad forum, & illum uenderes pro cẽ
tum, ſecundum quod illum tibi æſtimatum trado: quo caſu
ex tali pacto fieret æſtimatio, ut patet ex dictis in gl. præcedẽ
ti in ver. pro æſtimato. Iſtis duob. caſibus tenẽt præfati doct.
93 & bene, † ꝙ actio præſcriptis verbis, quæ oritur ex talibus
pactis appoſitis iuxta contractum, eſſet bonæ fidei. Moti per
generalitatem huius tex. volentis quòd actio præſcriptis ver
bis, quæ datur ea permutatione, vel æſtimatione, ſit bonæ fi-
dei, non autem ſtricti iuris: ergo, quocunque oriatur, dicitur
bonæ fidei: arg. l. j. §. generaliter. ff. de leg. præſtan. Quod etiã
intelligit Ioan. Fab. verum, & ſequitur Angel. hic, etiam ſi ap
poneretur dictum pactũ de permutando, vel de æſtimatione
iuxta contractum ſtricti iuris. l. lecta. ff. ſi certum petatur. & l.
petens. C. de pact.
94 † Iuxta hanc partem gl. dubitant probabiliter doct. hic: qa
alibi habemus quòd ex pacto incontinenti appoſito iuxta cõ
tractum reſultant duæ actiones: vna præſcriptis verbis, quan
do habita relatione pacti ad contractum reſultat contractus
innominatus. De qua actione præſcriptis verbis videbimus
ſtatim in gl. noſtra, quod regulariter eſt ſtricti iuris. Item re-
95 ſultat primò actio informata: † quia quotidiè ponit̃ pactũ in
continenti iuxta contractum, actio competens ex iſto contra
ctu informatur, id eſt, extenditur, vt etiam competat ad dedu
ctum in pacto: vt eſt text. in l. 2. quem ibi not. Bartol. ad hoc.
C. de pac. inter empt. & vendi. & gloſſ. in l. iuris gentium. §.
quinimò. in glo. j. magna. circa medium. ff. de pact. & ibi Bar.
in 3. & 4. col. & gl. in l. in bonæ fidei. in verbo, actio. & ibi Bar.
& alij. C. de pact.
96 † Nunquid ergo, ſi ſit appoſitum pactum incontinenti iu-
xta contractum bonæ fidei, quo caſu actio ex illo contractu
informatur, & extenditur, vt etiam competat ad id, quod eſt
dictum in pacto: nũquid iſta actio informata erit bonæ fidei,
an ſtricti iuris. Iſtam quæſtionem mouet gl. magna circa me-
97 dium. in §. quinimo. † & ibi tenet ꝙ actio bonæ fidei etiam
informata, quamuis ſui natura ſit bonæ fidei, tamen propter
informationem erit ſtricti iuris. Mota, quia conceditur in lo-
cum actionis pręſcriptis uerbis, ideo eius naturam ſapere de
bet. leg. ſi eum. §. qui iniuriarum. & §. fin. ff. ſi quis cautio. Hãc
rationem reprehendit Ioann. Faber hic: quia non eſt verum
quòd actio informata detur in locũ actionis præſcriptis ver-
bis, ſed bene concurrit cum ea: vnde concurſus non videtur
alterare eius naturam: Et iſtud patet ex eo quod vult glo. no-
ſtra infrà in quarta & vltima parte principali, dum vult quòd
certi condictio generalis, quæ eſt ſtricti iuris, quamuis cõcur
rat cum actione bonæ fidei, tamen ratione huius concurſus
non mutat naturam ſuam, vt efficiatur bonæ fidei. Vnde te-
net Ioannes Faber contra gl. præalleg. quòd imò actio bonæ
fidei informata, & extenſa ad deductum in pacto in continẽ-
ti appoſito, erit etiam bonæ fidei. Et pro hac parte adducit l.
fundi partem. ff. de contrahen. emp. vbi ſecundum eum, vide
tur præſupponi, ꝙ actio ex vendito competat pro pacto in cõ
tinenti appoſito vnà cum eo, quod in principali contractu de
uenit. Sed hæc lex, iudicio meo, parum, imò nihil facit. Et cũ
hac opinione videtur etiam tenere Nicol. de Neapoli hic in
apoſtillatione tex. & idem firmat Angel. hic. Hanc etiam par
tem aperte firmat Bar. in dict. §. quinimo. in ſecunda column.
verſic. venio ad ſecundum. referens idem tenere communi-
ter doct. Idem etiam tenent Vltramontani in leg. petens. C.
de pact. ſecundum quod eos refert Ange. hic. Et pro hac par-
te mouebatur Bar. quia in actione informata veniunt fructus
ex mora, d. l. ſecunda. C. de pact. inter emp. quod non eſt in cõ
tractibus ſtricti iuris. leg. mora. §. in bonę fidei. leg. videamus.
§. ſi actionem. ff. de vſur. Et ad argumentum gl. ſuprà relatum
reſpondet Bar. eo modo, quo reſpondet Ioann. Fabr. non eſſe
verum quòd actio informata ſuccedat loco actionis præſcri-
ptis verbis: imò accidit ei principaliter, & vtraque remanet.
l. item illa. §. fin. ff. de conſti. pec. Et cum hac opin. ego etiam
teneo: quamuis ratio Bartoli ſuprà proximè allegata, quã ſim
pliciter ſequitur Angelus de Aretio hic, & ibi cõmuniter alij,
iudicio meo, non multum concludat. Primò, quia iſta non eſt
bona conſequentia: In tali actione veniunt fructus à tempore
moræ: ergo actio eſt bonæ fidei: vt clarè patet ex his, quæ dixi
ſuprà in text. in primo notabili, circa actionem ex teſtamẽto.
Nam licet ſit verum ꝙ quò ad hoc ſapiat naturam bonæ fi-
dei, non tamen propterea ſequitur quòd ſit bonæ fidei, vt ibi
dixi. Præterea, & fortius in d. leg. 2. C. de pact. inter emp. &
vend. alleg. per Bart. ideo in actione informata veniunt fru-
ctus à tempore moræ, eò quòd ibi actio informata compete-
bat ad id, quod aliquando fuit meum: quo caſu ſuccedit re-
gula, quòd nedum in actionibus bonæ fidei, imò etiã in actio
nibus ſtricti iuris fructus veniunt à tempore moræ. leg. videa
mus. §. ſi actionem. ff. de vſur. & tenet gl. magna. ſuprà in ter-
tia parte princ. Quamuis ſi teneremus intellectus Bart. in d. l.
videamus. in princip. iſtud ſecundum nihil faceret. Nam ibi
vult Bart. ꝙ tunc demum in actione ſtricti iuris veniant fru-
ctus à tempore moræ, quando petitur id, quod ſemper eſt
y meum y*: vnde non ſufficeret, ſi aliquando fuiſſet meum, quã-
do tempore petitionis non eſſet meum.
98 † In ea. gl. ibi. quod eſt permutatio, ſi tu diceres quomodo
poteſt eſſe, Do, vt des: quin ſit permutatio? Dic vt proximè ſu-
prà dixi, vt dicit Ioannes Faber hic, & ſequitur Ange. de Are-
tio, videlicet quòd quando ab vtraque parte eſt præſtãda ſpe-
cies certa: puta, Do, tibi talem librum meum, ut des mihi talẽ
librum tuum: tunc bene eſt permutatio. l. naturalis. §. j. ſecun-
dum unum intellectum uerum. ff. de præſcri. uerb. Si autẽ ab
vtraque parte eſſet præſtandum genus, uel ab altera tantùm,
uel ab una parte ſpecies certa, ab altera incerta, puta: Do tibi
Digeſtum uetus meum, ut des mihi unum competens Infor-
tiatum. Iſto caſu non eſſet permutatio, quæ ſolùm ſit de ſpe-
cie certa ad ſpeciem certam, ſed contractus innominatus, do
vt des: prout eſt gloſſ. magiſtra. in l. j. in gloſſ. fin. in uer. poſtu
labis. C. de re. permu. & ſuprà dixi. & iſto modo debetis
hanc gloſſ. intelligere.
99 † In ead. glo. ibi: leg. naturalis. §. at cùm do, ut facias. corru
pta eſt, & debuit allegare §. quod ſi faciam ut des. ſtat ex glo.
quod quamuis ex alijs contractibus innominatis competat
actio præſcriptis uerbis, tamẽ ex quarto, ſcilicet facio ut des:
non datur actio præſcriptis uerbis, ſed datur actio de dolo.
Antequam attingam ueritatem eius, circa quod dubitatur
per doct. in iſta concluſione gl. ne laboretis in æquiuoco, de-
betis aduertere ſecundũ quod magiſtraliter declarat Bart. in
leg. cum mota. C. de tranſact. in princ. 2. colum. uerſic. ſumus
expediti de prima parte. quòd ſicut in contractu nominato,
puta emptionis, & uenditionis, ex parte eius, qui dat pretium
dicitur emptio, ex parte eius, qui præſtat rem, dicitur uendi-
tio: ita in iſto cõtractu innominato, facio ut des: ex parte eius
qui facit, propriè dicitur, facio ut des: ex parte uerò dantis di
citur, do ut facias. Ex parte ipſius dantis, ex qua reſultat do ut
facias, res eſt plana, quòd datur actio præſcriptis uerbis, ſi nõ
eſt talis, quæ locari ſoleat. dict. leg. naturalis. §. at cùm do. &
ibi declarat Bar. ex parte verò facientis, ex qua propriè reſul-
tat, facio ut des, ſupereſt magnum dubium, quę actio compe-
tat. Gl. noſtra hic uult, ꝙ competat actio de dolo, non autem
præſcriptis uerbis. Quæ opinio iſta indiſtinctè intellecta nõ
uidetur uera: quia imò aliquando in, facio ut des, competit
actio præſcriptis uerbis. leg. ſolent. in 2. reſponſo. ff. de præſcr.
uerb. & leg. cum mota. C. de tranſact. Propterea dicebat Dyn.
hic, & eius ſolutionem ſequitur Ioann. Fabr. Et Angel. de Are
tio, diſtinguendum eſſe, quòd aut ex facto meo quod feci, ni-
hil tibi adeſt, quia manumiſi ſeruum meum, & inter nos con-
uenit ut dares mihi centum: & tunc locum habeat actio de
dolo, non autem actio præſcriptis uerbis. leg. cùm proponas.
& ibi not. per gloſſ. & doct. C. de dolo. Et ita intelligatur dict.
§. ꝙ ſi faciam. Aut ex facto meo quod feci, aliquid tibi adeſt,
puta

puta conuenit inter nos,vt liberarem te, & tu dares mihi de-
cem:ego te liberaui:& ſic ex facto meo ad te peruenit libera
tio:Vel quia renunciaui liti, quam contra te moueram,vt mi-
hi des decem,tunc haber locum actio præſcriptis verbis.d.l.
ſolet.& dicta leg.cum mota.& ibi per Bar. & docto.& Bar.in
d.l.actione.C.de tranſact. Et cum hac diſtinctione tenet etiã
Petr.& Iacob.hic. Et ratio diuerſitatis eſt, ſecundum Iacob.
quam ſequitur Ioan.Fab.& Ange.de Aretio hic,& ſecutus eſt
etiam Bart.in d.l.naturalis.§.q si faciam. vbi dicit Bart.quòd
hæc eſt veriſsima ratio,quia quando adimpleo factũ, ex quo
nihil tibi adeſt, ius ciuile non reputauit æquum quòd mihi
daretur actio præſcriptis verbis contra te, qui nullam vtilita-
tem conſecutus es ex iſto facto: & ideo cùm ceſſet æquitas,
quæ habet producere hanc actionem præſcriptis verbis, nil
mirum ſi iſta actio pręſcriptis verbis ceſſat. Sed prætor con-
ſyderans quòd tu decepiſti me faciendo, quòd ego aliquid
facerem,vt tu aliquid dares: & tu poſteà non vis dare:hoc ca
ſu dedit actionem ſuam de dolo prætoriam. Sed vbi ex facto
meo aliquid adeſt aduerſario, ius ciuile ex æquitate dare vo-
luit hanc actionem præſcriptis verbis.
100 † Ex iſta communi ſolu. ego infero vnam maximam limi
tationem ad id,quod vult gl.noſtra hic,& tex.in dicta leg.na-
turalis.§.q si faciam.videlicet,quòd ſi ex contractu innomi-
nato,facio vt facias,orit actio præſcriptis verbis, vt hoc pro-
cedat,quando ex facto alterius aliquid adeſt alteri:aliàs verò
non competeret actio præſcriptis verbis, ſed tantùm de do-
lo:quod eſt nouum, & multum ſignandum. Et pro hoc ſolet
notari illa maxima difficultas nouiſsimorum in d.l.cum mo
ta.dum ſubtiliter inſtant, quare in contractu innominato,fa-
cio vt facias,non adhibeatur illa diſtinctio, prout in contra-
ctu,facio vt des:quæ ſatis poteſt hac via quietari. Nec diſtin-
ctioni ſuprà poſitæ vnum obſtat,quod mouet Ioã.Faber.hic,
nec ei reſpondet, dum dicit,quòd ſi prędicta diſtinctio eſſet
vera,ſequeretur quòd etiam quando in contractu innomina-
to, do vt facias, ex parte dantis aliquid daretur, ex qua da-
tione nihil adeſſet parti, quòd tunc competeret etiam actio
de dolo,& non actio præſcriptis verbis: puta ſi eſſet conuen
tum inter nos,quòd darem decem tertio,vt mihi aliquid face
res:quo caſu ex illa datione facta penitus extraneo nihil ad-
eſt ipſi parti:quod ſecúdum eum, eſt valde nouum, & extra-
neum: quia ad hoc reſpondeo, prout in alio propoſito dixit
Bart.in dicto §.quòd ſi faciam. & in d.l. cùm proponas.C.de
dolo,quòd imò ex illa datione facta illi tertio etiam omnino
extraneo,diceretur adeſſe parti:cùm paria ſint, quòd aliquid
mihi ſic adſit, vel alijs de voluntate mea: vt l.ſolutam.in
princip.ff.de ſol.

Sed audite:ſuprà ſcripta diſtinctio communis ſcribentium
doct.eſt veriſsima in ſe,ſed non quantùm ad exemplum, quo
vtuntur docto.in primo membro diſtinctionis ſuprà relatæ:
nec quantum ad intellectum dictæ leg.cùm proponas. C.de
dolo.dum exemplificando dicunt in primo membro, quòd ſi
ego manumiſi ſeruum meum prout conuentum erat,quòd ex
iſta manumiſsione nihil videtur adeſſe alteri parti: & propte
reà non datur actio præſcripeis verbis, ſed actio de dolo. Et
ita intelligunt dictam leg. cùm proponas. Iſtum intellectum
reprehendit Bar.ibi,& in dicto §.quod ſi faciam. motus,quia
paria ſunt,quod mihi aliquid adſit,vel alij de voluntate mea.
dicta leg.ſolutam.ff.de ſolu. Vnde cùm ſeruo manumiſſo ac-
quiratur libertas de voluntate mea, videtur mihi adeſſe. Et
quamuis ad hoc poſsit reſponderi: tamen melius eſt exempli
ficari in alio facto:puta,ſi iui pro te Mediolanum,ita quòd ex
hoc facto meo nihil tibi adſit. Et ad dictam leg.cum propo-
nas.melius eſt reſpondere, vt ibi per Bart.& in dicto §.quod
ſi faciam.videlicet quòd ibi non agebatur vt promiſſa ſerua-
rentur: quia ad hoc b ne competijſſet actio præſcriptis ver-
bis:ſed ibi volebat agere ad repetendum id, quod fecerat,cõ
dictione ob cauſam.Et quia factum illud non erat repetibile,
ſcilicet datio libertatis: ideo recurras ad actionem de dolo.
Et hanc ſolutionem tenet Nicol.hic, in 7.q.glo.

Aduertite etiam ex prædictis, quòd maximus eſt effectus,
an competat actio præſcriptis verbis, an verò actio de dolo:
quia prima eſt perpetua, de dolo verò eſt biẽnalis, niſi de eo,
quod ad eum prouenit.l.fin.C.de dolo.

Itẽ conferunt ſuprà ſcripta ad libellum: quia alia eſt narra-
tio,& cõcluſio in actione præſcriptis verbis,& alia in actione
de dolo,ſecundũ Ioan.Fabr.hic. Quia ergo libellus in actio-
ne præſcriptis verbis, quæ ex permutatione competit, multũ
declaratur ex ſuprà ſcriptis:ideo congruentius viſum eſt mi-
hi ponere hic,quàm reſeruare extra gl.dicendum.
101 † Huius ergo libelli formam ponit Spec. in titul. de emp.
& vend.§.videndum.aliàs dicendũ.& Rofred.in tit.de actio-
ne præſcrip.verb.quæ ex permutatione, ſecundum quod refe
runt Ioann.Faber.& Ioannes de Pla.& Nico.in 4.& vlt.quæſt.
extra gloſſ.

Antè tamen quàm veniam ad ſpecialem formam huius li-
belli, quædam ſunt neceſſariò præmittenda ſecundum Ioan.
102 Fab.& Io. de Platea hic. † Primò enim ſciendum eſt, q ex
permutatione plures, & diuerſæ actiones competunt ad di-
uerſa tendentes.Aliquando enim agitur ad implementum cõ
tractus,& ſic vt res conuenta tradatur: & tunc aut interuenit
ſtipulatio,& agitur actione ex ſtipulatione,& nõ alia actione.
l.cum precibus.& l.ex placito.C.de re.permu. Aut non inter-
uenit ſtipulatio: & tunc impleto contractu pro parte ſua, &
non prius,vt ſtatim infrà latè ſubijciam, poſſet agere actione
præſcriptis verbis,vel actione in factum, quæ eſt eadem,vt di
cam infrà in ſecunda parte gl.vt alius adimpleat quod conue
nit,ſcilicet vt præſtet rem, quam conuenit: aliàs verò præſtet
intereſſe. Item poteſt agere condictione ob cauſam,ad repe-
tendum id,quod datum eſt,ſi hoc eligat. leg. ſi tibi decem.ff.
de pręſcrip.verb.dummodo ſit repetibile.l.cùm proponas.C.
de dolo.& ſtatim dixi.Et hæc remedia ponit glo.not.in dicta
l.naturalis.§.at cùm do.ſuper verbo. præſcriptis verbis.

De hoc tamẽ an in permutatione habeat locum dicta cõ-
dictio ob cauſam, vide Bart.in leg.prima ad fin. ff. de rerum
permu.& text.in l.prima. C. de rerum permu.quem text.dicit
ibi Bartolus eſſe ſingularem,& ibi Baldus & Salicetus. & idẽ
Baldus in leg.ſecunda.C.de condict.ob cauſam. vide Inno.in
leg.Ariſto.in principio.ff.de donatio. & tex.t.illum ſingularẽ.
in leg.ſi pro fundo.& ibi Bartolum.C.de tranſac. Dicit etiam
notanter Ioann.Faber. hic. ſe putare q agi poſsit præcisè ad
hoc,vt reus præcisè adimpleat quod conuenit, ſi rem habet,
vel implere poſsit,ita q non audiatur volens præſtare intereſ
ſe.Nihiltamen allegat.Poteſt etiam, ſecundum eum,actor eli
gere poſt moram,an velit agere cum eo ad intereſſe. Nihil ẽt
allegat.ſed ego allego text.in l.ſi tibi decem. quem ibi notat
Bart.ad hoc.ff.de præſcrip. verb.
103. † Et an verum ſit illud,quod proximè tenet Ioann. Faber.
ſcilicet q reus poteſt pręcisè compelli ad rem præſtandam:
habetis gloſ.not.quæ tenet directò contrarium, id eſt,q reus
nequeat præcisè compelli,imò liberatur præſtando intereſſe,
in leg.cum precibus.in gl. in verſi. ſeruetur.C.de rerum per-
mu.Et hoc etiam tenet ibi Bar. & idem Bart. poſt Dyn.in leg.
ſtipulationes non diuiduntur.in princ p.in t t.oppo. ff. de ver-
borum obliga.de quo videatis pleniſsimè per Salic. in d.l.cũ
precibus.Rapha.Cu.& Pau.in leg.qui Romæ.§. Flauius Her-
mes.ff.de verborum oblig.& hoc ſecundum verius. Credo ẽt
q cum iſta actio præſcriptis verbis ex permutatione detur ad
duo,ſcilicet ad implendum conuenta,& ad intereſſe, & ſic in
104 poteſtate conuenti,vt ſtatim dixi,vel implere † quod conuẽ
nit,vel præſtare intereſſe: q admitteretur libellus alternati-
uus,ſiue conditionalis, ſcilicet Peto adimpleri conuenta, vel
præſtari intereſſe. Vel aliter:Peto ſeruari conuenta:&,ſi nolue
rit ſeruare, peto intereſſe:vt leg.naturalis.in princ.verſic.ſin-
autem rem do.iuncto §.at cùm do. cum gl.in verſic.præſcri-
ptis uerbis.Hoc etiam tenet Ioannes de Platea hic.Bene facit
lex prima.§.quia autem.& ibi Bartolus. ff. quorum leg. cum
concor.ad hoc traditis in gloſſ. præcedenti ſuper uerbo, Pro
æſtimato.Poſſet etiam in hac actione aliter concludi,& alter-
natiuè,ut reus adimpleat conuenta,uel recepta reſtituat:ut l.
quoniam.C. de rerum permu. & hoc tenet ibi Salicetus per
illum textum.& ſequitur etiam Ioan.de Plat.hic.
2 2° † Item aduertendum, ut ſuprà dixi, ex iſta actione agi
105.non poſſe, niſi prius impleto contractu ex parte agere uolẽ
tis.leg.ex placito.& ibi gl.& docto.C.de re. permu.imò plus
ſecundum Ioann.Fab.hic,etiam ſi agere uolens offerret im-
plere,tamen adhuc non poſſet agere,cùm ſit locus pœniten-
tiæ:

tiæ: vt leg. ſi pecuniam. in princ. ff. de condi. ob cauſam. Sed
ego aſsigno meliorem rationem, quia ex ſola conuentione de
permutando, cùm ſit nuda, quis non poteſt agere, etiamſi of-
ferat implere. leg. iuris gentium. §. ſed cùm nulla. verſi. igitur
nuda. ff. de pact. Neceſſariò ergo ſequitur ad hoc, vt poſsit agi,
quòd illa conuentio nuda veſtiatur per traditionem rei, & con-
ſequenter rei interuentu, ſicut & in cæteris conuentionibus
innominatis: vt per gloſſ. in dicta leg. iuriſgentium. §. quini-
mò. in gloſſ. mag. poſt medium. & ibi per Bartol. & alios, &
per gloſſ. ſuprà quibus mo. re contrahitur ob. in princip. in
gloſſ. prima.

106 † An autem in iſta actione præſcriptis verbis ex permuta-
tione debeat concludi ad dandum, an verò ad tradendum: &
ſic an in permutatione veniat dare, an verò tradere: dicite vt
per Bar. in l. j. ff. de re. permu. quod iſtud pendet ab eo, quod
actum eſt inter partes. Si enim conuentum eſt de dando: tũc
petitur tranſlatio dominij. Secus ſi de tradendo vel recipien-
do: vt ibi latiùs per eum: & ſequuntur etiam Ioannem Fabr.
& Ioannem de Plat. hic. Secundum ergo, quod erit conuen-
tum, concludi debet. De quo etiam videatis Bald. in leg. pri-
ma, in vltim. colum. C. de rer. permu. & ibi etiam ponit Bald.
107 † quid ſi conuentum eſt de permutanda nuda poſſeſsione
cum alia nuda poſſeſsione, an ſit propriè permutatio, an con-
tractus innominatus, facio vt facias: effectus eſt maximus:
quia ſi eſt permutatio, actio præſcriptis verbis ex permutatio
ne eſt bonæ fidei: aliter verò erit ſtricti iuris vt ſuprà vidiſtis.
dicite vt ibi per eum.

a a° † Ex prædictis omnibus apparet luculenter quomodo
108 debet concludi ſecundum diuerſos modos agendi, & quo-
modo diuerſa eſſe debeant media concludendi ſecundum di
uerſitatem actionum, quibus agi poteſt. Pono in duobus ver
bis vnam formam in ſpecie, quomodo formetur libellus in
actione præſcriptis verbis. Ago contra Titium, & dico quòd
adinuicem conuenimus, vt ego darem ſibi talem librũ meũ,
& ipſe daret mihi talem ſuam veſtem. Ego dedi librum, & ſic
pro parte mea adimpleui: ipſe autem ſæpius interpellatus re
cuſauit dictam veſtem mihi dare, prout conuenit: quare peto
eum condemnari ad dandam mihi dictam veſtem, vel inte-
reſſe meum. Poteſtis etiam multis modis concludere, prout
ſuprà declaraui. Myſteria huius libelli ſatis etiam ex ſuprà
ſcriptis patent.

109 † Vltimò pro complemento materiæ permutationis, quia
ſuprà vidimus in quo differat iſte cõtractus innominatus per
mutationis à contractu innominato, do vt des: ponit Ang. de
Aret. hic, colu. 25. in fin. cum ſequen. ſeptem notabiles differẽ
tias, quæ ſunt inter contractum permutationis, & emptionis,
& venditionis, quas multum ſubtiliter colligit ex diſcurſu le
gis primæ, cum gl. ff. de re. permutati. vt hìc per eum. Et ſi vis
110 ſcire † in quibus conueniant, & in quibus non, permutatio,
& contractus emptionis, & venditionis, recurre ad gl. magi-
ſtram in l. ſecunda, in verſi. obtinere. & ibi Bartol. & Bal. C. de
rer. permu. & adde gloſſ. fina. in verbo, poſtulabis. in l. prima.
& ibi Bar. eodem tit. & adde gloſſ. in l. prima, in uerbo, nomẽ
ſuum habeant. & ibi Bar. ad fin. ff. de rer. permu. Pau. in conſil.
41. incip. in Dei nomine amen. dubitatur nunquid hoſpitale.
111 Et an ſi actum ſit † quòd ex vna parte præſtetur res tantùm.
ex alia verò res, & pecunia, vt quotidiè fit: puta, conuenimus
de permutando Codicem meum cum tuo Digeſto, cùm hoc
quod debeas mihi vltra dare, duos aureos: an hoc caſu erit
112 emptio, an verò permutatio? Effectus erit magnus: † quia
in permutatione, vt in alijs contractibus innominatis, erit lo
cus pœnitentiæ. l. ſi pecuniam. in princip. ff. de condi. ob cau-
ſam. quæ non habet locum in contractibus nominatis. l. ab
emptione. ff. de pac. & l. ſecunda. C. quando liceat ab empt. di
ſce. Videas Bartolum in l. in emptione. in princip. per illum
text. ff. de contrahen. empt. & in leg. prima, ad fin. ff. de rerum
permuta. & in l. Ariſto. in princip. & ibi Imol. ff. de do. & om-
nino Bal. ſupplentem diſtinctionem Bar. in præludijs feudo-
rum, in 7. columna, & in l. prima. C. de rerum permu. & tex. in
cap. ad quæſtiones: & ibi doctor. maximè Ioann. Andre. & do
min. Abb. extra de rerum permu. & Angel. in l. quæritur. per il
lum text. ff. de ſtatu ho.

113 † Et an ſtatutum loquens in emptione, habeat locum in
permutatione, ponit Bal. in l. prima. verſicul. quid ſi ſtatutum
dicit. C. de rerum permu. in l. iuris gẽtium. in princip. in lectu
ra antiqua. ff. de pact. & in l. fin. ff. de condictio. ob cãm. Paul.
in l. j. ff. de rerum. permu. Videas bonum tex. cum glo. in l. fin.
C. de prædijs decur. lib. 10. & tex. in cap. primo. & ibi per do-
min. Abb. extra de his, quæ fiunt à præla. ſine conſenſu cap. Spe-
cul. & Ioann. Andre. in tit. de emp. & vend. §. nunc dicendum,
il. 2. ver. ſed pone ſtatutum. per dom. Anto. in cap. conſtitutus.
extra de reſtit. Videatis etiam bonum tex. in leg. ſciendum. §.
deinde. verſic. ſed ſi quis permutauerit. & ibi Ang. ff. de ædi.
edict. & quod not. ſingulariter Bart. in quæſtione, quam dicit
ſibi ſæpius de facto contigiſſe, in l. ſicut. §. ſed ſi permiſerit. ff.
114 qui mo. pigno. vel hypo. ſolu. † de eccleſia, cui conceſſum
eſt à ſummo pontifice quòd poſsit alienare certum fundum pro
ſatisfaciendo creditoribus, an vigore illius licentiæ poterit
illum fundum cum alio permutare. Determinat quòd non,
per vnam rationem, vt ibi per eum.

In eadem glo. ibi: & tunc eadem eſt actio præſcriptis ver-
115 bis, teneatis † quòd actio in factum eſt eadem quæ actio præ-
ſcriptis verbis: & conſequenter competit in omnibus caſi-
bus, in quibus competit actio præſcriptis verbis. Idem tenuit
glo. in §. fin. in verſic. actio j. de interdi. Dicunt hic doctor. ali-
ter, & melius vt Petr. de Bella Pertica. & Iacob. quos ſequun-
tur Ioannes Fabr. Ang. hic. & Bart. licet de eis non faciat mẽ-
tionem, in rub. ff. de præſcript. verbis. poſt gloſ. ibi, quòd vbi-
cunque conſtat aliquem cõtractum factum fuiſſe per partes,
non introductum per leges, ſed ex ſolis conuentionibus par-
tium, quæ non habent certum nomen contractus: & hoc caſu
actio præſcriptis verbis, & actio in factum ſunt idem: & hoc
modo vbicunque habet locum hæc actio præſcriptis verbis,
habet etiam locum actio in factum. Et hoc demonſtrat nobis
clarè etymologia vocabuli in utroque termino. Dicitur etiam
actio præſcriptis verbis, quæ datur ſecundum verba præſcri-
pta, quæ non habent certum nomen contractus: & ſic in ea
concluditur ex præſcriptis uerbis narratis ſolùm uerbis con
uentionum: ideo iſta actio præſcriptis uerbis poteſt appellari
116 actio in factum eadem ratione. † Dicitur enim actio in fa-
ctum, quaſi habeat actionem ſecundum factum propoſitum,
& eodem modo concluditur in ea, ut in actione præſcriptis
uerbis, uidelicet per ſolam facti narrationem. Poteſtis pone-
re exemplum in tali conuentione: Trado tibi molendinum
meum ad annum, hoc pacto quòd ei facias fieri nouas molas, &
nouas rotas. Si autem certum eſt quòd nullus contractus geſtus
ſit inter partes, occurrit tamẽ aliquis caſus, ex quo caſu æquus
eſt actionem dari: & hoc caſu datur tantum actio in factum,
& non actio præſcriptis uerbis, de qua loquitur tex. in l. quo-
ties. ff. de præſcriptis uerbis. Et quòd iſta nullo modo poſsit
dici actio præſcriptis uerbis, patet ex etymologia uocabu-
li: quia cum hic nulla uerba interuenerint, non poteſt dici
præſcriptis uerbis, cum uerba non fuerint: ſed benè poteſt di
ci actio in factum, quaſi ſecundum factũ, ex quo propter æqui
tatẽ actio datur, ut dixi. Et de hac poteſtis ponere exẽplum
in leg. qui ſeruandarum. §. fin. ff. de præſcrip. uerb. Et iſta eſt
generalis, & propriè hæc uocatur ex uarijs figuris cauſarum
propterea quòd ſecundum uarietatẽ factorum cõpetat interdũ
ad damna, interdum ad proprietates rerum. leg. ſancimus. C.
de ſacroſanctis eccleſijs. Et iſtud eſt quod propriè uoluit gl.
117 noſtra. Et propter iſta dicebat Ioãnes Faber hic poſſe attẽtari, † quòd
iſtius actionis in factum ſint tantum duo genera: quamuis gl.
noſtræ hic, & ubicunque, ut infrà referam, teneant quòd ſint qua
tuor, uidelicet iſta generalis, & illa, quæ datur pro edictis, &
interdictis: alia autem, quæ eſt una & eadem cum actione præ
ſcriptis uerbis, non eſt propriè actio in factum de per ſe. Ad-
do quòd ipſemet Ioannes Faber in §. final. infrà de interdictis. in
tentauit adhuc fortiorem opinionem, quòd ſit tãtum una ge
neralis: ut ibi per eum.

118 † Et ad ſuprà ſcriptam doctrinam huius actionis præſcri-
ptis uerbis, & in factum, quando ſint idem, & quando non, uidea-
tis omnino Bartolum. idem ẽt tenentẽ in l. j. ff. de condi. ex le
ge. in penultima colum. uerſic. ſecundus caſus principalis eſt.
& in l. nonnunquam. quæ eſt l. j. per illum textum de præſcri-
ptis uerbis. & latè Bal. in l. ex placito. in 3. quæſtione. C. de re-
119 rum permutatione. Et ad gl. noſtrã hic, de † hac multiplici
actione

actione in factum. videatis etiam gl.in §.fin.in uerbo, actio.
infrà de interdictis.& gloſſ.in dicta rubr.ff.de præſcriptis ver
bis.& gl.in l.ex placito,in verbo,ſubiecta.C. de rerũ permu-
tatio.& ibi per Cyn.Bart.& Salicet.& ibidem per Baldum in
tribus. & quatuor ſequentibus quæſtionibus.& gl.ibi Bar.in
l.in factum action.ff.de actio. & obligat.Spec.in tit.de actio-
nibus & petitionibus.§.ſequitur.ver.rurſus.
In eadem gl.ibi:& tamen nemo dicit aliquam conditionẽ
120 eſſe bonæ fidei.Habetis ex gl. † ꝙ actio in factum, quæ da-
tur loco actionis præſcriptis verbis pro æſtimatione, vel per-
mutatione, non eſt bonæ fidei,ſed ſtricti iuris: quamuis ipſa
actio præſcriptis verbis,iſtis duobus caſibus ſit bonæ fidei:vt
hic in text.Licet hanc opinionem approbet Dyn.eam ſortifi-
cando per aliqua fundamenta: eã tamen impugnant alij hic,
Petr.Iacob.Angel.de Aretio.& Nicol.in 9.q. gloſſ.referẽs idẽ
tenere Rapha.quia opinio.gloſſ.noſtræ & eius ratio,nec fun-
damenta Dyn.poſſent procedere,ſi verum eſſet id,quod præ-
ſupponunt,ꝙ iſta actio in factum datur loco actionis præſcri
121 ptis verbis,vel concurrat cum ea.Sed illud eſt falſum,† quia
imò actio in factum, & præſcriptis verbis, ſunt vnum & idẽ,
vt ſuprà proximè dixi:non autem concurrunt, aut vna loco al
terius datur.Ideo cùm actio præſcriptis verbis ſit bonæ fidei
in illis duobus caſibus, ſcilicet qñ cõpetit pro æſtimato, vel
permutatione, vt hoc text.ſequitur ꝙ eodem modo actio in
factum ſit bonæ fidei in illis duob. caſibus,cùm ſit vna & ea-
dem cum actione præſcriptis verbis,vt dixi:& eſt tex.in l. ſi ti
bi areæ.§.ſi.in verbo,in factum actione,id eſt, præſcriptis ver
bis.& in l.ſi tibi pollicenda.in fine.ff.de præſcripts verbis.
Ad fin.gloſſ.hanc ſecundam opinionem approbant cõmu
niter do.hic, vt Ioannes Faber,Angel.de Aretio. & Nicol.de
b Neapol.in decima & vltima q.gl.quãuis referant Azon. b* in
d.l.ſecunda.§.hoc interdictum.ff.de precario.tenuiſſe contra
rium, & ſtetiſſe cum prima opinione ſuprà relata.
Extra gloſſ.reſtat,vt videamus formationem libellorum in
actionibus in hoc §.enumeratis.exceptis his,de quibus vidi-
mus in præcedentibus §§. Item vt attingamus aliqua de ma-
teria circa nonnullas ex actionibus hic nominatis,quarũ ſin-
gulas materias,ſi quis velit plenè in medium adducere, certè
ei contingeret id, quod eleganter inquit Ioannes Faber hic:
Calami,& papyrus non ſufficerent.
122 † Accedamus in primis ſecundum ordinem tex. ad actio
nem ex empto:& antè, quàm accedamus ad libellum in ſpe-
cie, videamus aliqua pro introductione materiæ actionis ex
empto:& in primis ad quid teneatur emptor: & poſteà vide-
bimus ad quid teneatur venditor.Et clarum eſt, ꝙ emptor te-
netur ad dandum pretium,& ſic ad transferendum dominiũ.
l.ex empto.in principio. ff. de actione empti.cum ſimilibus.
nec etiã aliter ab actione emptor liberaretur: vt dicit textus
in l.cùm ſeruus.in principio.ff.mandati. & in tantum quod di
xit gloſſa not.in l.cùm fundus. §.ſeruum tuum imprudens.in
verſiculo,emptori. ff.ſi certum petatur. ꝙ ſi non transferatur
dominium pecuniẹ in venditorem,ꝙ ẽt non transferatur do-
minium rei venditæ in emptorem, donec pecunia ſit conſum
pta,vel aliter ſequatur ratihabitio. De quo tamen,quia nõ eſt
expeditum,videatis Baldum in l.contractus.in penult.col.ver
ſic.ſecundò quæritur.C.de fide inſtrumentorum. Item aduer
tite,quòd cùm emptor teneatur dare pecuniam,& ſic domi-
nium transferre, ꝙ præcisè poteſt cogi ad ſoluẽdum integrũ
pretium:& non liberaretur,ſi diceret:Ego nolo rem, nec vo-
lo ſoluere pretium,ſed ſum contentus tibi venditori præſtare
quanti tua intereſt.Hoc eſt,quod not. voluit Bartolus in l.pri-
ma.circa finem prin.reprobata gl. ibi. ff.de actio.emp.Quod
dictum commendat Ang.hic.
123 † Item aduertite,quòd ad hoc ut emptor poſsit cum effe-
ctu agere,neceſſe eſt ꝙ pretium integrum ſoluerit,vel ſaltem
ꝙ pretium integrum offerat.l.Iulianus.§.offerri. & ibi gloſ.&
Bar.ff.de actione empti.
124 † An autem ſi emptor agat ad rem venditã nõ ſoluto pre-
tio,nec aliter oblato,an poſsit obtinere,ſi de pretio nõ oppo-
natur:teneatis ꝙ ſic.Ita ſignanter,& melius,quàm alibi, Bal-
dus in l.prima.in tertia column.verſic.hic occurrit vnum du-
bium.Cod.ne liceat tertiò prouocare.per textum cum gloſ.in
leg.ſi ſoror.C.de collat. Idem vult Bartolus in l.ſi duo patro-
ni.§.ſi quis iurauerit.in vltima quæſtione. ff. de iureiurando.
& Baldus in leg. ſecunda. in fine. C.de his.quæ ſub modo.&
Baldus in l.prima.in vltima column. C.de vſu. & fruct.legat.
vbi dicit ꝙ textus in dicto §.offerri.procedit ſi ab emptore op
ponatur,& non aliàs.Idem tenet Baldus poſt Petrum.ubi hoc
diſputat,in leg.ſi traditio.in tertia quæſt.C. de actio.emp.ubi
ſubdit quod quamuis nata ſit actio, etiam pretio non ſoluto,
125 ꝙ tamen obſtat exceptio pretij non ſoluti in tantùm † quòd
ibi ſignanter ſubdit quòd etiã ſi ſtatutum diceret quòd non
poſsit opponi iſta exceptio pretij non ſoluti, tamen cùm res
vendita peteretur, poteſt venditor non obſtante dicto ſtatuto
dicere quòd ſibi licet retinere rem venditam loco pignoris,
donec pretium ſoluatur:per dictum §.offerri.quia hoc nõ eſt
excipere,cùm non elidat actionem, ſed eſt pignori incumbe-
126 re,vt ibi per eum.Et idẽ quod ſuprà, ſcilicet † quòd agi poſ-
ſit non ſoluto,nec oblato pretio, ſi non opponatur,tenet etiã
Angelus in l.iuris gentium.in prin.ff.de pactis. & ibi hoc opti
mè approbatur,dum textus facit differentiam inter contra-
ctus nominatos,& innominatos.Idem etiam tenet Ludo.Ro.
in l.filiæ licet.C.de colla.quamuis Fulg.ibi contra.Cuius fun-
damentum ibi reprobat Lud.Et hanc opinionem contra Ful-
go.per multa media firmat Cuma. in l.eum, qui ita.§.qui ita.
il j.ff.de verbor.obligationibus.
127 † Aduertendum tamen eſt diligenter, quòd quamuis agi
poſsit actione ex empto, etiam pretio nõ ſoluto,nec oblato ſi
non opponatur,ut proximè tenui,tamen ſi iudex videt pretiũ
ſolutum nõ eſſe venditori,poteſt ex ſuo officio, etiam reo nõ
opponente,mandare emptori agenti quòd ſoluat pretiũ, quã
uis ad illud non ſit actum in iudicio. textus eſt ad hoc ualde
ſignandus in leg.ſi pater. in fin. C. de actio. empti.ſecundum
Baldum ibi,qui hoc repitat multum tenendum mẽti, quam-
uis Salicetus & Fulgoſius ibi teneant contrarium, per regulã
l. quarta. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infecto. Ad
quam regulam notabiliter reſpõdeo ex dicto, quod proximẽ
ſubijcio.Pro hoc ergo dicto Bal.quod credo uerius, benè fa-
128 cit illa peregrina regula,quæ habet, † quòd omnis exceptio
quæ unà cum ipſa actione naſcitur, & ſic ineſt obligationi,ẽt
ſi non opponatur à parte, poteſt tamen per iudicẽ ſuppleri:
quia eo ipſo quòd actor proponit actionem,uidetur eam pro
ponere cum omni cauſa ſua: & conſequenter cum exceptio-
ne,quæ ineſt ſui natura, unde ipſius actionis expreſsio ſuffi-
cit.Secus autem ſi ſit exceptio,quæ extrinſecus ueniat. Ita Bar
tolus notabiliter in l.lecta.in penulti.columna.uerſiculo, ſed
tunc quæro per illum textũ.ff.ſi certum petatur.& in l.ſi unius
§.pactus ne peteret.in quinta columna.ad finem.ff. de pactis.
& notabiliter in l.eum,qui ita.§.qui ita.il primo.ff. de uerbo-
rum obligationibus.& in l.exceptionẽ. C. de probationibus.
Baldus in l. bonæ fidei.C.de pactis. & in Authentica,præſen-
te.C.de fideiuſſoribus.& notabiliter multum in l. peremptο-
rias.C.ſentent.reſcinden. non poſſ.in ſexta col. & in l.ordina-
rij.in quarta & ultima col.C.de rei uendicatio. & per Canoni
ſtas,maximè dominum Antonium de Butrio in capitulo,exce
ptionẽ.de exceptio.Facit quod no.Bar.in l.ita ſtipulatus, ma-
gna.in 34.col.ff.de uerborum obligationibus.
129 † Item aduertendum eſt diligentiſsimè,quòd qñ emptor
etiam hoc caſu agit ad rem uenditam pretio per eum non ſo
luto,nec oblato:quòd nedum iudex ex ſuo officio poterit mã
dare emptori agenti quòd ſoluat pretium, ut proximè dixi,
imò poterit in ſententia iudex dicere hoc modo:Condẽno uẽ
ditorem ad tradendam rem emptori, emptore pretium ſol-
uente,& non aliter, nec alio modo:ſicut in optimo ſimili di-
cit not.Bartolus in d.l.eum qui ita.§.qui ita, il primo.ubi uult
130 notabiliter. † ꝙ ſi debitor in diẽ, qui non poteſt ante diem
cõueniri,ſed obſtat exceptio l.j.in fin.ff.quando dies uſusfru-
ctus leg.ce.fuerit ante diem conuentus, & nõ oppoſuerit ex-
ceptionem:ꝙ hoc caſu iudex in ſententia debebit condẽna-
re ad quantitatem ſoluendam:non tamen ſtatim, ſed tempo-
re congruo:quia illa exceptio dilationis, quæ ineſt obligatio-
ni, quamuis non inſit quò ad differendum iudicium, aut quò
ad differendam ſententiam: tamen benè ineſt quò ad differẽ
dã ſolutionẽ in tempus debitum: ut ibi notabiliter per eum.
c c* † Item aduertite, ꝙ iſta exceptio pretij non ſoluti,uel nõ
131 adimpleti cõtractus,eſt una de exceptionibus, quæ poſsint
opponi

opponi ad proceſſum, & quæ impediunt litis ingreſſum, ſeu
litis conteſtationem: vt patet in text. in d.l.Iulianus.§.offerri.
in verſic.nondum ex empto act.ſecundum Paul. de Caſtr.ibi,
quem refert, & ſequitur Ang.hic, referens etiam Bar.in extra-
uagant.ad reprimendum.in ver.ſummariè.penult.col.verſic.
132 ex hoc dico † quòd opponens illam exceptionem, &c.no-
tabiliter velle, φ exceptiones impedientes litis ingreſſum nõ
fuerint appoſitæ ante litis conteſtationem ad impediendum
iudicium, vel fuerint oppoſitæ, ſed in eorũ probationibus op-
ponens ſuccubuerit, quod dictę exceptiones iterũ poterũt op
poni in vim peremptoriæ, & plenè probari, vt plenaria ſequa-
tur abſolutio: argum.l.penult.ff.de his, q ſunt ſui vel alie.iur.
d d* † An autem exceptio pretij non ſoluti poſsit opponi à
133 venditore poſt ſententiam ad impediendum executionem
ſententiæ habes Bar. ſingulariter determinantem quòd non,
in l.ſi duo patroni.§.ſi quis iurauerit.in vltima q.ff.de iureiur.
ſecutus Spec.in tit.de execu.ſent.§.fin.uerſic.ite quæritur. De
cuius dicti veritate diſputat Bal.in l.peremptorias.in 3.col.C.
ſen.reſcin.non poſ.& ibi videtur tenere contra Bar. Tenet idẽ
Bal.in l.ſi traditio.C.de act.emp.de quo etiam uide Bal.in l.ſi
ex prædijs.C.de euict.Spec.in tit.de excep. §. dicto.verſi. ſed
pone, petis.domin.Anton.de Butr.& Imol.in cap.cùm Ioan-
nes.de fide inſtrum.
e e † Videamus nunc ad quid teneatur venditor. & clarum
134 eſt quòd tenentur ad tradendum d.l.ex empto.in prin.ff.de
act.emp.non autem ad dandum, id eſt, dominium transferẽ-
dum. Patet per l.rem alienam. ff.de contrah.emp. dominium
tamen venit tacitè, & in conſequentiam, ſi venditor tradens
erat dominus: aliàs venit vſucapiendi conditio.leg.ex empto.
in princip.ff.de act.empt.iuncta l.clauibus. Et ratio diuerſita-
tis, quare emptor tenetur ad dandum, & ſic dominium tranſ-
ferendum, venditor autem tenetur ad tradendũ, eſt: quia em-
ptor tenetur ad pretium in genere, venditor autem ad ſpeciẽ
Ita dixit notabiliter gl.in leg.ex empto.in uerbo, facere cogi-
tur. quam ibi ſequitur, & commendat Bar. ff.de actio.empt.&
per eam notabiliter infert Bar. quòd ſi uenditor tenetur in ge
nere, puta quia uendidiſſet decem corbes frumẽti in genere,
uel decem libras auri in maſſa, pro tanta pecunia, quòd hoc
caſu uenditor tenetur ad dandum, & ſic ad dominium tranſ-
ferendum magis ex qualitate obligationis, quia in genere, q̃
ex natura contractus. Allegant etiam ad hoc plures alias glo.
quas ibi uide per eum. Et idem dicit Bar.in l.qui concubinã.
§.ſi hæres.poſt gl.ibi.ff.de lega.3.de quo etiam uide Bar.in l.
2.circa fin.principij.ff.ſi certum petatur. Et hic omninò adda
tis quæ pulcherrimè dixi in §.ſic itaque. in j.gl.in 2.col.ſuprà
eod.& inter cætera ad conformationẽ proximi dicti, dixi uo-
bis ſingulariter φ ſi aliquis promittit aliquid in genere, etiam
per hoc uerbum Trado, φ nihilo minus tenetur transferre do
minium. Hoc dixi ſingulariter probari in l.ſi à ſubſtituto.§.ſi.
cum leg.ſeq.iuncta glo.ibi in verbo, Dari.ff.de legat.1.quã ad
hoc ibi multùm ponderant doctores, maximè Imol. Dicite
prout latiùs dixi in d.§.ſic itaque.
135 † Addite etiam φ ſi quis eſſet dominus rei quam uendit,
& conueniret dare eam pro decem, & ſic dominium transfer
f re, φ non eſſet contractus emptionis, & uenditionis [f], ſed cõ
tractus innominatus, do ut des. Caſus eſt notabilis in leg.fin.
ff.de condi.ob cauſam. & ibi Bar.& alij: de quo etiam uidea-
tis Bar.in d.l.ex empto.in princip.ubi per hoc inſero, quòd il
136 la † uerba, quæ communiter ponuntur in inſtrumentis em
ptionum & uenditionum, ſcilicet Vendidit, Dedit, & Tradi-
g dit, g improprie ponũtur: quia impoſsibile eſt quòd detur, &
tradatur: unde illud uerbum Dedit, impropriè ponitur, niſi
uendens eſſet dominus: ut ibi per eum, qui dicit hoc eſſe bene
not.& idem etiam dicit in leg.j.C.de rerum permutatione.&
in d.l.fin.in prima colum.ff.de condi.ob cauſam.
137 † An autem uenditor poſsit præcisè cogi ad rem traden-
dam, ita quòd non liberetur prę̃ſtando intereſſe: uidete gloſ.
quæ hoc latè diſputat, & refert opiniones in l.prima. in prin-
cipio.in gl.magna.in uerbo, agitur.ff.de actio.emp. Magis cõ
muniter tenetur opinio gl.in §.pretium.in uerbo, tradatur. ſu
prà de emptione & uẽditione, quam Angelus hic reputat ſin-
gularem: quæ tenet quòd ſi uẽditor habet, facultatem rei præ
ſtandæ: & cogitur præcisè: aut non habet, nec dolo deſijt ha-
berre: & tunc liberatur prę̃ſtando intereſſe. Et hoc multùm
confert ad cõcluſionem libelli. Et ita etiam tenet Bartolus in
d.l.prima, in principio.in penult.colum. ff.de actione empti.
De quo etiam uide Bartolum & alios in l. ſtipulationes non
diuiduntur.in prin.in 3a.columna.ff.de uerborum obligatio
nibus.per Baldum in l.ſi traditio, in prima quæſtione. C. de
actio.empti.& in l.contractus, in penultima columna.C.de ſi
de inſtrumen.ubi tenuit opinio.per quam limitatur prædicta
communis concluſio, quòd ſi uenditor habet facultatem rei
prę̃ſtandæ, & etiam eſt dominus: & tunc bene teneatur præ-
cisè tradere. Si autem non eſt dominus, quamuis habeat fa-
cultatem rei tradendæ, tamen non cogitur præcisè tradere.
Nec ſequitur abſurdum, quòd quis cogatur iniuſtè incurrere
pœnam dupli, re euicta: ut ibi per eum. Quam opinionem im
pugnat Paulus de Caſtro in d.l.prima.in principio.ff.de actio
ne empti. Videatis etiam Baldum in leg. unica. in columna
penult.in.uerſic.ſed ad unum aduerte. C. de ſentent.quæ pro
eo, quod intereſt.ubi inter alia ſingulariter dixit quòd eo ca-
ſu, quo uenditor conſtituiſſet ſe nomine emptoris poſsidere,
poſſet præcisè compelli ad tradendum. Idem etiam, ſecundũ
eũ, ſi de uenditione fuiſſet factum inſtrumentũ guarentigiatũ
quod habet executionem paratam, ſecundum eum. De quo-
rum dictorum ueritate uide Ludouicum Romanum in d.l.ſti
pulationes non diuiduntur. in princ.
138 † Vnum circa prædicta diligentiſsimè nota: quod eſt in
practicá utiliſsimum, & multum confert ad formationem li
belli, quòd ſi in inſtrumento uenditionis apponantur illa uer
ba, quæ communiter conſueuerunt apponi, φ uenditor con-
h ſtituit ſe nomine emptoris poſsidere, h quamuis realiter nõ
tradiderit rem, tamen uenditor non poſſet amplius conueni
ri actione ex empto, ut tradat rem: quia uenditor per prædi-
ctum conſtitutũ ſuum ſtatim fuit à traditione liberatus, & ſta
tim dicitur tradidiſſe: unde opus eſt φ emptor agat rei uen-
dicatione uel Publiciana, aut interdicto Vti poſsidetis: aliàs
ſuccumbere. Gl.eſt ſolennis in l.ab emptione.in gl.fin.in uer-
ſic.conſtituatur.ff.de pact. & ibi Bar. in terminis eam notat.
& mandat eam multum teneri menti. Bene facit l.Iulianus.
§.ex uendito.uer.poſſeſsionem autem traditam. ff. de actio.
empt.quamuis contrarium teneat expreſsè glo.ſuper uerbo,
i precaria. i* de quo etiam uide Cynum in l. fin. C.quando li-
ce.ab emp.diſced.Bal.in l.j. C.pro donato. & in contrarium
uidetur facere.quod uult Bal.in l.unica.in penul.col.C.de ſen
tent.quæ pro eo.quod intereſt & ſuprà retuli, ibi tenet φ ca-
ſu, quo uenditor conſtituiſſet ſe nomine emptoris poſsidere,
poſſet præcisè compelli ad tradendum. Eſt tamen uerum φ
Bal.ibi non aperit in quo remedio: unde eſſet intelligendum
ſecundum prædictam. Ad iſta etiam facit aliud, quod etiam
multum confert ad formationem libelli, uidelicet φ ſi uen-
ditor ſemel tradidit rẽ uenditam, & poſteà perueniat ad ma
nus uenditoris, certè ſi emptor ageret cõtra eum actione em-
pto. ſuccumberet: unde debebit agere rei uendicatione, uel
Publiciana, uel interdicto Vti poſsidetis. Gl.eſt in l. cum fun-
dum, in §.ferè.in uerbo, tradat.& in uerbo, multis. ff.de con-
trahenda emption.& not.gl.in Authen. ſacramẽta puberum.
C.ſi aduer.uend.in gl.fin.in uerſic.cuſtodiantur.
139 † Item diligenter aduerte in proximis dictis dum dixi, φ
per conſtitutum dicitur tradi poſſeſsio, ſi uenditor conſtituit
ſe nomine emptoris poſsidere: quãuis traditio, quæ propter
hoc conſtitutũ inſurgit, ſit ficta, tñ poſſeſsio ipſa quæ per ip-
ſum conſtitutũ acquiritur, eſt uera, & propria poſſeſsio, & ca
deret in ſtatuto loquente de poſſeſsionibus. Caſus eſt ad hoc
ſingularis in l.certè.§.j.in uer.propriè poſsidere uideor.ff.de
preca.per quẽ tex.ita in terminis dixit Bar.in l.ab emptione.
in ultima q.ff.de pact.& idem tenet Bar.per eundem textum,
ubi hoc latiſsimè examinat in l.ſi is, qui pro emptore.in prin.
in ultima q.& ibi Imo.ff.de uſuca.& reaſſumpſit Bal.in c.j.§.
itẽ inueſtitura.de notis feudorum. Et ad hoc, φ iſta poſſeſsio,
quæ acquiritur per conſtitutum, ſit uera, & propria poſſeſsio,
benè facit tex.in capit.accedens.extra de præbend.& idẽ te-
net Bal.in lege prima.C.quand.lic.ab empt.diſce.& eſt etiam
de hoc text.in l.quod meo.in princip.& ibi ponderat Bartol.
in fin.ff.de acquirend.poſſeſſ.& idem etiam tenet do. Anton.
de Butr. in capitul. cum ueniſſet. circa tertiam columnam.

extra de reſtitu.ſpol.quamuis contrarium, ſcilicet q imò iſta
non ſit vera,ſed ficta poſſeſsio,teneat expreſsè Bal.in leg.pri-
ma.C.de ſuffra.& fictam eam appellat Bald.in l.prima.C.pro
donato.& idem videtur velle ipſemet Bar. in l.Titia.in ſecun-
da columna.ff.de verb.oblig.

Item aduertite,q venditor tenetur nedum ad rem traden-
k dam vt prædixi:ſed etiam ad fructus k extantes.† Item ad ce-
140 dendam actionem pro penſionibus fundi venditi, ſi fortè
illum alteri locaſſet venditor.l.Iulianus.§.ſi fructibus.cũ glo.
in verſi.cedere.& ibi Bar.ff.de act.empti.de quo etiã per Bar.
in l.ſi filius.§.j.ff.de verb.obligation.& per Bal.in l.ſi traditio.
in vltima queſtion.& latiùs in l.fructus. C. de act. empti.& in
leg.prima.in quarta column.C.de vſu.& fruct. legat. & quod
notat Bar.in l.cùm filio.in princ.aliàs in fin.ff.de legat. j. & ui
de omninò Bar. poſt Dy.in l.fin.§. fin.ff.de iur.fiſ.& ibi ponit
de penſionibus:& latè de fructibus ſiue induſtrialibus, ſiue
naturalibus,per Angel.in l.diuortio.in prin.ff.ſolu. matrimo.
141 † An autem venditor teneatur tradere poſſeſsionem rei
venditæ vacuam,hoc eſt,à nemine occupatam?Dicunt q ſic:
leg.2.§.j.& ibi Bar.ff.de act.empti.no. gl.& Bar. in l.cùm res.
C.de prob.& ibidem etiam videte per Bal.Et quando dicatur
l tradi poſſeſsio vacua, l declarat tex.& ibi Barto.in d.l.2.§.j.&
notabilius in leg. ratio. §. j.per illum text.in eod. tit.ff.de act.
empti.vbi inſert ad notabilem quæſtionem, de qua per eum.
& ponit notabiliter Bald.in leg.fin.C. de pact. inter empt. &
vend.& in l.fructus.C.de act.empt.& gl. in l.improba.in glo.
in verſic.in vacuam.C.de acquirenda poſſeſſ.& gl.& ibi Bar.
in l.fin.& docto.in gloſſa ſuper verbo, Vacuam.C.vnde vi.&
142 ibi etiam habetis in gloſſa & per doctor. † an ſit differẽtia
inter poſſeſsionem vacuam, & vacantem.Et qualiter proba-
tur,poſſeſsionem eſſe vacuam,ſeu vacantem,ponit Bal.in l.ſi.
in princip.C.de edict.diui.Adr. Angel. in repet.l. ſi vacantia.
C.de bonis va.lib.10.
143 † Quæ autem dicatur poſſeſsio plena, m & ſemiplena,&
m quæ vacua, declarat gl.magiſtra.in §.quod autem.ſuper ver-
bo,Vacantis,ſuprà de vſucapi.quæ gl.non eſt alibi in iure, ſe-
cundum Ang.in l.ſi me in vacuam.ff.de acquirenda poſſe.Ad
dite tamen prædictis,quòd quamuis venditor teneatur trade-
re poſſeſsionem vacuam, non tamen tenetur tradere poſſeſ-
ſionem liberam,niſi hoc ſit dictum. Et per hoc ſequitur nota-
bilis effectus,quòd ſi tradatur poſſeſsio quæ ſeruitutẽ debeat,
bene dicitur tradi vacua, non tamen dicitur tradi libera. Ita
notabiliter declarat,& probat Barto.per multa in l.2.§.j.ff.de
act.empt.& in leg. vim facit. per illum tex.in fin.ff.de vi & vi
ar.& in l.Meuius.§.fundo.in fin.col. ff.de leg.2.& notabi.An-
gel.in l.conuentionalibus.§.fin. ff. de verb. oblig.& Bal.in l.ſi
plures.in 2.& 3.col.C.de condi.inſer. bene facit l.ſi pro fun-
144 do.vbi Bar.& doct.C.de tranſa. † Et ideo ſemper vtiliſsimũ
eſt in inſtrumentis emptionũ illam clauſulam apponere, quæ
hodie communiter apponi conſueuit,videlicet,Qui venditor
promiſit emptori tradere poſſeſsionem liberam, vacuam,&
expeditam,vt in prædictis locis habetur.Cuius clauſulæ effe-
ctus patet ex ſuprà ſcriptis: quia ſi tunc traderet cum aliquo
onere ſeruitutis poſſeſsionem, poſſet agi contra eum actione
ex empto ad intereſſe.
n n° † Vltimò propius ad libellum aduertite quòd iſta actio
145 ne ex empto agitur ad diuerſa, ſecundum quod notabiliter
declarat Ioannes Faber, & Ioannes de Platea hic, maximè
cùm ſex ſint,quæ conſequi debet emptor à venditore ex con-
tractu emptionis, quæ colliguntur ex leg. ex empto. per totã
legem,& ex l.Iulianus.§.ex vendito.ff.de actio. empti. Et no-
tabiliter enumerat declarando Bald.in l.dolum. C.de peri.&
commo.rei vendit.ibidem videatis.
146 † Agitur enim interdum pro re vendita tradenda, vel pro
intereſſe,ſi non traditur, vt in ſuperioribus dixi,& dicam in-
147 frà in formatione huius libelli. † Interdum agitur ad inte-
reſſe ſolum propter aliud:non dico quia res non tradatur,ſed
eò quia venditor rei qualitatem,puta ſeruitutem, & cœlauit,
uel rem vitioſam tradidit.l.j.§.j.ff. de act. emp. & ibi notabi-
liter Bar.vbi inter cætera ponit qualis debeat eẽ hoc caſu for
ma libelli.& in l.Iulianus.in prin.& l.ſi ſterilis.§.quamuis.eo
148 tit. † Interdũ agitur actione ex empto ad intereſſe propter
aliud, propterea q fundus ſub menſura promiſſa nõ præſta-
tur.l.2.in prin.cũ gl.j.& ibi Bar.ff.de act. emp. Et in hoc caſu
diligentiſsimè aduertite, quando venditur fundus ſub certa
menſura, puta centum perticarum, an ſi reperiatur minoris,
uel maioris quantitatis,cedat ad commodum. & incommo-
dũ emptoris:vide tex.in l.Iulianus.§.ſi Titius. ff. de act.emp.
& tex.notabilem in l.ſi ſeruum.§.ſi modus.cum gl.ſolenni.in
uer.pro numero.& ibi Paul.de Caſtro in eod.tit.& tex.nota-
bilem in l.quæro.in eod.tit.& text. bene ſignandum in l. qui
fundum.§.qui agrum.ff.de contrahen. empt. Oldradus Lau-
rent.in cõſi.232.notabiliter per Abb.Panor. & ibidem Petrus
de Ancharano,& Ioan.de Imola in cap.per tuas.extra de do-
nat.& notabiliter Bal.in rubr. C. de contrahen.empt.in 22.q.
& Pau.de Eleaza.in commento.cap.ſi venditori.in penul.col.
extra de empt.& uend. Salic.in l.2. C. de contrahend. empt.
149 † Interdum agitur ad repetendum quod datum eſt,puta ad
repetendas arras,& ſic ad reſoluendum contractũ: ut eſt tex.
notabilis in l.ex empto.§.is qui uina.& ibi Bar.ff.de act.emp.
De hoc tamen.quomodo, & qua actione repetanſ arræ datæ
uenditori:uidete ibi Bar.& gl.in l.contractus.§.j.& ibi Bar.&
ẽt Bal.in penul.col.C.de fide inſtru.& Bal. & in l.2.C.quando
lic.ab emp.diſce.& latè Salic.in l.qđ ſæpe.in prin.ff.de contra
150 hen.emp. † Interdum agitur ad exhibendum, ſ.ut uẽditor
exhibeat inſtrumenta fundi uẽditi,propter cognoſcenda cõ-
finia,uel iura uenditoris,quorum inſtrumentorum deſcribẽ-
dorum tenetur uenditor copiam facere emptori, non autem
q illa teneatur dare.text.eſt de his nota. in l. Titius. la 2.ff.de
actione emp.quem tex.dicit ibi Bar.eſſe bene notãdum: quia
ſcdm eum poteſt tota die contingere. Addite Bal. in l.j.in fine
per illum text.C.credi.cui.pign.non debe.& Anton.de But.&
Imola in cap.fin.extra de emptione & uẽditione.Eo caſu,quo
uenditor nollet producere, ſiue exhibere inſtrumenta, tunc
ſeruaretur practica Innoc.in capit. Gloſſ. perpetuus.extra de
fide inſtrumento. ubi omninò uide ſecũdum dominum Bal-
dum in capit.uaſallus ad finem.ſi de feud. fue cõtro.inter do
151 minum & agna. † Interdum datur hæc actio contra uendi-
torem, ut agat contra alium qui damnum dedit ipſi emptori
in re empta,uel ſaltem ut cedat actionem contra illum tertiũ:
& eſt nouus modus agendi, ut ibi inquit Bartolus:text.habe-
tis, & exemplum in lege Iulianus.§. penultimo. & ibi Barto-
lus.ff.de actione empti.& in ſimili textum.in leg.ſi ſic.§.fin.&
152 ibi expreſsè Bartolus.ff.de lega.primo. † Interdũ datur hæc
actio pro euictione rei uenditæ:leg.non dubitatur, cũ ſimili-
bus.C.de euict.Idcirco ſecundum emergentiam dictorũ ca-
ſuum oportebit diuerſificare concluſiones libellorum ſecun
153 dum narrationem facti. † Eodem modo in actione ex uen-
o dito o agitur ad diuerſa,ſed non ad tot diuerſitates, quas pro
ximè uidimus in actione ex empto.Interdum enim agitur ad
pretium:& hæc eſt principalis,& regularis concluſio.l.ex em
pto.in prin.& dicta l.Iulianus.§.ex uendito.ff. de actio.empt.
& dixi ſuprà latiſsimè.Interdum agitur ad reddendum quod
plus debito eſt præſtitum, iuxta l. fundi. §.ſi ruta.ff.de actio.
emp.& melius l.ſi binarum.ff.de ſerui.urb. præd.& in l.ſi tibi
liberum.cum gl.in uerſi.incerti.ff.de actio. empti.Interdũ agi
tur ad factum,ut ille, qui lapides ex fundo emit, illos tollat.
le.ſi is,qui lapides ff.de act.empti.Interdũ agitur ad reſcindẽ-
dum contractum. l.ſi fundus.ff.de lege commiſſo.ita q in iſta
actione ex uendito oportebit uariare,& diuerſificare conclu
ſiones libellorum ſecundum diuerſitatem caſuum.
154 † Iſtis pro introductione libelli præmiſsis, apparet lucu-
lenter,qualis eſſe debeat forma libelli in actione ex empto,&
in actione ex uendito,ut liquet ex prædictis.Quorum libello-
rum formas ponit Spec.in tit.de emptio. & uendi.§.ſi prius.
& Roſre.in rubr.de actio.ex empto. & in alia rubr. de actio.
ex uendi.ut refert Io.de Pla.hic.Vide Spec. etiã in tit.de fruc.
& lit.expen.§.uiſo.uer.quomodo.& in tit. de libel.concep.§.
hoc quoque.uer.item not. Innoc. in c.ſacro. in fin.gl.magnæ.
extra de ſent. excom.Et iſtos allegat Ioan.Faber in §.pretiũ.
ſuprà de contrahen.emptio.
155 † Pro nunc pono in ſpecie formam libelli,qñ agitur actio
ne ex empto,ut res uendita tradatur. Ago contra Titium, &
dico q ab eo emi talẽ librum pro decem ducatis, quos ſibi
actualiter ſolui,uel offero me incontinenti ſoluere.Quare pe-
to eum condemnari ad dictum librum mihi tradendum. Iſte
eſt

eſt unus modus libellandi:& hoc caſu, quando concluditur tantùm ad traditionem libri,tunc tempore ferendæ ſentētiæ interrogabitur reus per iudicem ad inſtantiam actoris, an velit,vel poſsit rem tradere:& ſi dixerit ꝙ non, condemnabitur ad intereſſe:vt l.ſi traditio.C.de actio. emp. & l.ſi qs ab alio. §.fin.ff.de re iudic.Et ſic hoc caſu ad aliud agitur, ſcilicet ad rem tradendam,& ad aliud ſit condemnatio,ſcilicet ad intereſſe.Iſte eſt primus modus libellandi, quē ponit in iſta actione ex empto gl.magiſtralis.& plenior quæ ſit in iure, in l.prima,in princ.in gl.mag.in uerſic.agitur.in prin.ff.de acti.emp. Et iſtā primam formam libelli ſuſtinet ibi Bart.in prima col. & vltra gl.ibi reſpōdet multis modis ad illud, quod proximè dixi: quia videbatur abſurdum ad aliud agi, & ad aliud fieri cōdemnationem. Dicite vt ibi per eum. Et ad iſtam primam practicam,videlicet de interrogatione fienda à iudice,additę gl.no.in ſimili,& ibi Bar.& docto.in l.ſi quando.§.fin.in gl. ſi. in verſi.non præſtaretur.ff.de leg.primo. & Bal.in l.prima, in ſeptima col.C.de bis quæ pœn.no.

156 † Secundus modus libellandi eſt, ꝙ poſtquam venditor fuerit in mora tradendi librum vēditum, ꝙ hoc caſu emptor principaliter,& directò petat intereſſe tantùm: vt tenet gl.in d.l.prima. in princ.& iſta etiam eſt veriſsima practica, vt ibi duplicatis vicibus dicit Bar.

p p* † Tertius modus libellandi eſt,vt concluſio conditiona-
157 liter cōcipiatur hoc modo:Peto reum condemnari ad librū tradendū:& ſi eū non tradet,peto intereſſe. & iſte tertius modus eſt tutior ſecundum gl.ibi. Et hunc tertium intellectum defendit,& tenet ibi Bart.& etiam defenſat latè Bar.maximè à quibuſdā oppoſitionibus, per quas viſus eſt dubitare Ioannes Fabr.hic:& tenet quòd de iure iſto conditionalis concluſio procedat Bar.dico,in leg.ſtipulationes non diuiduntur.in princ.in ſeptima quæſtione.ff.de uerborum obligat.& ibi ſequuntur Ang. Ioannes de Imol. & Raph. Cum. Iſtam etiam formam tenet Bar.in leg.naturalis.§. primo.verſic.quæro.extra gl.qualiter formabit libellus.ff.de præſcrip. uerb.& Bald. vbi omninò videas in leg.ſi traditio. in ſecūda quæſtione.C. de actio.empt.ubi etiam dicit quòd nedum poteſt peti alternatiuè rem tradi,aut intereſſe dari, ſed etiam cōiunctiuè hoc modo:Peto rē tradi cum intereſſe. & talis libellus erit aptus, vt ibi per eum.Intelligetur tamē de alio intereſſe,quàm nos agamus hic,vt ibi per eum.& iſta tertia forma libelli conditionalis magis mihi placet quàm cæterę:& etiam eam approbat,& obſeruat cōſuetudo, vt inquit Io.Fabr.de quo hic per eum,& latiùs in §.pretium.ſuprà de empt.& vendit. Et iſtas tres practicas vltra gloſſ.ſuprà alleg. tangit etiam gl. prima, in leg.ſecunda.§.itē ſi in facto.ff. de verb.oblig. ꝙ in iſtis obligationibus facti,qualis eſt illa,de qua tenetur vēditor ad tradendum,ꝙ poſt moram ſuccedit obligatio ad intereſſe in tātum ꝙ intereſſe ſit in actione,& in petitione. Probatur in d.l. j.in prin.ff.de act.emp.& in l. fin. & ibi Bar. ff.ſi qs in ius uoc. non ie.De quo tamen videatis gl. quæ contrarium vult in leg. ſi quis ab alio.§.fin.ff.de re iudic. & Bartolum in leg. ſtipulationes non diuiduntur.verſic.Celſus.ff.de verborum obligationibus.& in leg.vnica. in quarta quæſtione princ.C.de ſen. quæ pro eo, quod intereſt.Angel.diſtinguentem,& ibi Fulg. impugnat eum in d.l.fin.ſi quis in ius voc.non ie. Imol.in dicta leg.ſtipulationes non diuiduntur, in princip. in penult. column.

158 † Vltimò ad complementum perfectum ſuprà ſcriptorū libellorum vnum non omitto. ꝙ caſu, quo petitur intereſſe, non eſt neceſſe ꝙ quantitas eius intereſſe exprimatur in libello:imò ſufficit in libello,ſimpliciter petere intereſſe,ſiue ſit intereſſe commiſſum,ſiue committendum.Ita latè tenet Bar.in d.l.ſtipulationes non diuiduntur. in princ.in vltima column. in decima & vltima quæſtione,& in leg.certi cōdictio.in princip.in quinta columna. ff.ſi cert. pet.per text. apertum in leg. tertia, in fin.C.de inutil. ſtipulatione.qui text.vt ipſe probat, loquitur de intereſſe de præterito commiſſo. Item per rationem:quia quotieſcunque declaratio incertitudinis non eſt in poteſtate actoris,admittitur libellus incertus.l.prima.§.quod autem.& ibi Bart. ff.quorum leg.cum concor. quas ibi dedi ſuprà eodem,in gloſſ.in verſic. pro æſtimato. ſed ſic eſt quòd declaratio intereſſe non eſt in poteſtate actoris, ſed in iudicis ſubtilitate.C.de ſen.quæ pro eo, quod intereſt. leg. vnica.& §.curare.infrà eodem.ergo non cogitur actor intereſſe limitatum ponere in libello.& conſequenter admittitur libellus,ſiue petitio incerta.Et iſtud tenetur communiter per Citramōtanos,reprobata opin.Vltramontanorum,tenentium contrarium:& per Bar.latè in dicta l.ſtipulationes non diuiduntur, in fin. principij. & ibi reſpondet Bartol. ad omnia adducta per eos.

Succeſsiuè iuxta ordinem text. ſequitur vt videamus qualiter formandus ſit libellus in actione ex locato,& conducto. Pro cuius introductione ſciendum eſt ex mente Ioann. Fabr,
159 hic,poſt Iacob.de Rauen. † ꝙ iſta actio ex locato competit ad diuerſa:quandoque ad penſionem rei locatæ: & hoc eſt regulare:quandoque ad deteriorationem rei locatæ, quæ præceſſerit culpa conductoris. Et de vtroque eſt caſus in leg.ſecunda.ff.in quibus cauſ.pigno.ta.contrah. & in l.ſi vulneraueris.ff.loca.Interdum competit vt colonus debito tempore colat:& ad alia ſecundum legis conuentionem.facit l.ſi merces §.conductor.ff.locati.Interdum competit, vt conductor rem conductam dimittat,iuxta l.ædem.& l. conductores.C.loca.
160 † Eodem modo actio ex conducto competit ad diuerſa. Interdum vt frui liceat re conducta.l.ex conducto, in princ.ff. loc.& leg.fundus.in eodem tit.quem text.pro ſingulari allegat Ludo.Roma.in leg.ſi quis arbitratu. circa vltim. colum. ff.de verb.obligat.De cuius intellectu vide Bal. in leg.j. in vltima colum.in uerſi.ſeptimò opponitur.C.de ſenten.quæ pro eo,quod intereſt.& Io.de Imo.in l.ſi filio. §. fin. in fin.ff.ſolut. matrimo.Interdum competit, vt domus cōducta,vel res alia reficiatur,d.l.ex conducto.in princ.in uerſi.aut nulla non reficitur.cum verſic ſequentibus.ff.locat.Interdum competit ad intereſſe damni, quod ſecutum eſt ex locatione rei uitioſæ.l. ſed addes.§.ſi quis dolia & ibi Bar.ff.locat.De cuius legis intellectu uide omninò Bar. in l.in rebus. §. item qui ſciens.ff. commo.& in l.j.in 6.colum.C.de ſent.quæ pro eo,quod inter. & in l.tenet.§.ſed ſi vas.ff.de act.emp. & latius in l.Iulianus. in prin.eod.tit.ff.de act.emp.Interdum competit, vt cuſtodia horreo locato exhibeatur,quādo ita cōuentū eſt.l. ex diui.C. loca.in l.dñs horreorum. in prin. ff. loc. Interdū competit ad expenſas,quæ neceſſariò, uel utiliter factæ ſunt in re conducta.d.l.dñs horreorum.§.j.ff.loca.De quo ēt videatis Bal.in l. j.C.de iure emph.Et notate quod quamuis colonus, uel inquilinus deijciatur à re conducta propter penſionem non ſolutam,repetunt tamen expenſas neceſſariò,uel utiliter factas in re cōducta.tex.eſt de hoc,& ad multa notabilis, ut ibi inquit Bar.in l.colonus.in princ.ff.loca.

161 † Quid aūt iuris ſit in emphyteuta, qui cecidit à iure ſuo per canonem non ſolutum,an nihilominùs repetat melioramenta per eum facta in re emphyteutica: ponit notabiliter Bar.i d.l.colonus.& Bal.ibi,& ī rub. C. de iure emph.in prin. Interdū agitur,ut conductori liceat tollere,& auferre ea,quæ ipſe ædificio,uel rei conductæ adiecerit:ut d.l.ſed addes. §.ſi inquilinus.ff. loca. Poteſt etiam agi iſta actione ex conducto ad alia plæraque,quæ colligi poſſunt ex diſcurſu tituli.ff.de loca.Idcirco ſecundum diuerſitatem emergentium caſuum debent diuerſæ concluſiones formari: ut ex prædictis apparet.

162 † Item aduertite ꝙ locatio & cōductio dicuntur propriè, qñ merces ſoluēda à locatore,conſiſtit in pecunia numerata. Si autem merces non conſiſteret in pecunia numerata, ſed in alia quantitate, puta quia quis conceſsiſſet alicui fundū pro decē ſaccis in annis, ut quotidiè ſit:tunc iſta nō eſſet locatio, ſed contractus innominatus, facio ut des.tex.eſt multùm no. in l.j.§.ſi quis ſeruū.ff.depoſiti.De cuius intellectu, & limitatione vide gl.no.in l.ſi pecuniam.in princ.ff.de condi.ob cau. in gl.j.in uer.acceperis.& latiùs in gl.in uer.repetetur. & ibi Bar.in tertia col.verſi.cōtra hoc oppo.& vide etiam Bar. in l. naturalis.§.at cum do.per illum tex.ff.de præſcript.uer.& gl. ſuprà de locato.in princ.in uer.merces.

163 † Aduertite,quòd ēt iſto caſu, ſi dicerem in libello,ꝙ locaui alicui fundū pro decē ſaccis frumēti:licet uerba ſint impropria,ut ſuprà dixi,tñ libellus ſuſtineref,& intelligeref,locaui, id eſt,uſui cōceſsi.tex.eſt in leg.ſi olei.cū gl.j.C.loca.quē Bar. ibi multū notat ad hoc,& mādat teneri mēti pro ſuſtētatione libellorū.Et idē dicit Bar.ī l.ſi merces.§.uis maior.iuxta prin. ff.loca.

ff.loca.Et ita etiam tenet do.Anto.in capit.conſtitutus.per illũ text.extra de religio.do.& Bald.in ru.C.de iure empby.Accedant quæ dixi vobis in §.omnium.ſuprà eodem titu. in materia libellorum circa ſuſtentationem libellorum.

164 † An autem locator de neceſsitate debeat apponere in libello qualiter accommodauit patientiam, ita ꝙ cõductor vti
q potuit re locata ᵍ: vide Innoc. tenentem ꝙ non, niſi eo caſu, quo eſſet contractus innominatus, vt ſtatim dixi: quo caſu, ſicut & in alijs contractibus innominatis, requiritur expreſsio perfecti implementi pro parte ſua: aliàs non cõpeteret actio. l.ex placito.C.de rerum permu. & dixi ſuprà in gl.in verſi.ex permutatione.Ita Inno.in capitulo primo.extra de libel. obla.quem refert,& impugnat Ang.de Aret.non hic, ſed in §.ſequent.ad finem, ſupra eodem.tenens ꝙ imò illa verba, Præſtita patientia, ſemper ſint neceſſaria in libello, ſiue ſit propria locatio, ſiue ſit contractus innominatus: Motus per quædam ſenia, ad quæ facillimum eſſet reſpondere.ibi videte per eum.

165 † Item diligentiſsimè aduertite, ꝙ ſi nulla præceſsiſſet locatio domini, ſed aliquis ſimpliciter inhabitaſſet domum, ꝙ hoc caſu non eſſet agendum actione ex locato, ſed cõdictione ſine cauſa ad id, quanti conducturus fuiſſet. Ita ſingula.Bart. arg.illius text.in l.in ſumma.§.inſtrumento.ff. de cõdictio.indebi.de quo etiam videte Ioann. And. in addi.ad Spec.in tit. de locato.§.poſtquam.Bal.in leg.item quæritur.§. qui impleto.ff.loca.& multùm no.Bal.in l.contractus.C.loca.vbi ſignã-
166 ter inquit unum, quod eſt quotidianum, † ꝙ vxor inhabitãs poſt mortẽ mariti ſui in domo, quæ fuerat locata marito ſuo, quòd teneatur ad penſionem competentem taxandam officio iudicis, niſi ſtet iure familiaritatis cum hæredibus viri: ut ibi per eum not.

167 † Ego circa ſuprà ſcripta puto, & teneo ꝙ in caſu ſuprà ſcripto, quando aliquis inhabitaſſet domum ſimpliciter, nulla præcedente locatione, ꝙ in libello nedum concludi poſſet ad id, quanti conducturus fuiſſet, ſed etiam ad id, quanti domus conſueta eſſet locari: per tex.no.in l.excepto. in verbo, iuxta præteritam cõſuetudinẽ.C.loca. & ibi omnino vide Cyn. & quæ pulchrè notat Bar.in l. in hac ſtipulatione. ff.de dãno infec. Et iſta ſecundũ Io.de Plat.conferunt hic ad id, quod tota die contingit: Ecce, dico tibi, Vade, & inhabita talẽ domũ meam, & bene poſteà erimus in concordia de penſione.

r ʳ Habetis ex prædictis qualiter hoc caſu eſſet formanda concluſio in libello.

168 † Ego addo ad iſta eſſe neceſſariò uidendum Bal. in l.contractus.in fine tertiæ columnæ.C. de fide inſtrument. ſignãter uolentem, ꝙ ubi aliqua res eſſet locata ſimpliciter, nõ expreſſa certa quantitate, quo caſu merces ea conſuetudine præſtatur.d.l.excepto.C.loca.ꝙ hoc caſu iſte erit cõtractus innominatus, & ageretur actione præſcrip.uerb. & idem uoluit Bal. in l.fin.C.de contrahen.empt.Et pro hoc ego allego tex.no.& expreſſum in terminis noſtris in l.ſi tibi pollienda: uerſus finem.ff.de præſcript.uerb.& quod uoluit Bar. in penult.col.in
169 l.ex placito.C.de rerum permu. ubi ſignanter.uoluit † quòd ſi poſui librum meum uendendum penes aliquem ſtationarium ſiue Bidellum, & nihil expreſsè dictum ſit de mercede, quæ dari debet ipſi ſtationario: dicit Bal.ꝙ iſte erit contractus innominatus: & conſequenter ageretur actione præſcriptis uerbis.& pro eo benè facit d.l.ſi ibi pollienda.

170 † Item diligenter aduertite ꝙ in iſtis, qui exhibent operas ſuas, quæ conſiſtunt in artificio, uel in aliqua arte, uel ſcientia liberali, ꝙ nõ dicitur locatio, & conductio, ſed magis dicitur præberi opera beneficij cauſa. Vnde inter aduocatum & cliẽtulum, inter medicum & infirmum, inter doctorem & ſcholares, non poteſt dici locatio, nec conductio: nec cõpetit actio ex locato, uel ex conducto: & hoc propter notabile exerci-
ſ tium: unde competit actio in factum. ˢ Iſtud eſt.quod in terminis uoluit ſingu.Bart.in l.prima, in princ. ff. ſi menſor fal.mo. dixerit, qui hoc no.ex tex.& ibi etiam ponit gl. in uerſic.honorarium. & Bald.in leg.prima.C.de ſuffra. Et propterea in hoc errauit gl. quamuis ipſi nõ dicant, in l.Marcus à Flacco.in gl. j.ff.loca.quæ uoluit expreſsè contrarium, tenens quòd infirmo competat actio contra medicum ex conducto, eſt falſum, ut ſuprà dixi.

171 † Ex ſuprà dictis liquet clariſsimè qualiter formandus ſit libellus in actione ex locato, & in actione ex conducto. Quorum libellorum formas ponit Specul. in tit.de loc. §.poſtquã. & Rof.in rub.de actione ex locato, & cõducto.ſecundũ quod refert Ioann.de Platea hic.Et ſi vultis in ſpecie videre libellũ, videte Ioannem de Platea hic: Ang.in §.ſequens.in fine colũnæ.ſupra eodem. Sed cùm aliter non expediat, delibero non denigrare fruſtrà papyrum.

Succeſsiuè iuxta ordinem tex.eſſet uidendum de forma libelli in actione negotiorum geſtorum, in quo putaui remiſsiones ſufficere, ne hic §.nimis grande commentariũ ſortiatur.

172 † In primis tamen ſciendum eſt, quatuor modis dici negotium noſtrum, ita quòd nobis, & contra nos competat directa, & contraria actio negotiorum geſtorum, quos enumerat gl.magiſtra fin.in uerſic.ipſo geſtu.in leg.ſi pupilli. §.quid ergo.ff.de negot.geſto.& Bar.in ead.leg.ſi pupilli. §.item quæritur.addit alios tres modos: & conſequenter ſeptem ſunt ge-
173 nera negotiorum, † quæ ibi habetis poſita: & eadem habetis per Ang.de Aret.hic, & latiùs per Ioannem de Platea hic: unde ſecundum diuerſitatem negotiorũ diuerſiſsimæ eſſent concluſiones libellorum.Et ad iſta genera negotiorum, uide etiam gl.fin.in l.ſi pecuniam, in uerſic.actionum.C.de negotijs geſtis.Cy.in l.ſi.mandatum.in prin. C.de negotijs geſtis. Bar.in l.quamuis.cum l.ſeq.ff.ſolut.matrimon.& in l.mandati.ff.de negot.geſtis.

174 † Et ecõtra, ſi uultis uidere aliquos caſus notabiles, in quibus gerens negotiũ alterius utiliter, ad nihilũ tñ habet actionem negotiorum geſtorum contrariam contra eum, cuius negotium utiliter geſsit: uidete gl.notab. & ordina.& unicã, & ibi doctor.in l.ſi paterno.C.de negotijs geſtis.& gl.no. in fi.in l.Neſennius.ff.de negotijs geſtis.& per Ang.hic.

175 † Et ſi uultis uidere caſus, in quibus dñs etiã alterius geſtione obligatur, ſed non in ſolidum: uidete gl.ordinariã.§.j. in uerbo, obligatũ.ſuprà de obligationibus quę ex qua.cõtra.

176 † In iſta autem actione negotiorum geſtorũ tam directa, ꝗ̃ contraria, habetis formam libelli per Spe. in tit.de iudicijs. §.generalia.uerſic.ſequitur.& per Rofre.in titul.de ac.negot. geſt.ſecundum quod hic referunt Io.de Plat.& Nicol.de Neapol.hic, in tertia quæſtione.& Vltramontani extra glo.Et formam libelli ponit Bal.in l.ſecũda.ff.de negotijs geſtis. per illum textum, ubi bonus eſt textus, ad hoc, ut ibi etiam notando dicit Bart.

177 † Et de forma probandi uidete etiã gl. in l.j.in prin.in gl. mag.& ibi Bar.in 2.col.Bal.& Ang.& alios.ff.de eden.Bart.in l.ſi mandatum.C.de negot.geſtis.& domi.Anto.in c.2. extra de libelli obla.& quod no.Bal.in l.ſi pecuniam.in fin.C.de negot.geſt.& iſta ſufficiant.

178 † Et formam huius libelli ponit etiam Ang.hic, ſed latiùs, & pleniùs Io.de Plat.hic, quem uideatis.

179 † Qualiter autem formandi ſint articuli, & qualiter fiendæ ſint poſitiones in iſta actione negotiorũ geſtorũ: uide tex. in l.ſed an ultra.§.j.& ibi Bar.not.ff.de negotijs geſtis. & Bar. notabiliter in l.ſi mandatũ.C.eod. Et eius verba habetis ſimpliciter relata nullo addito per Ang.hic.

Succeſsiuè iuxta ordinẽ tex.ſequitur de actione mandati, depoſiti, pro ſocio, & commodati. In iſtis quatuor actionibus habuiſtis ſuos particulares libellos, cum ſuis opportunis materijs in §.ſequens.extra gl.ſuprà eodem tit.

Sequitur nunc regulato ordine de actione tutelæ circa quã Ang.hic fecit quaſi unum tractatum tutelarum, colligendo hic per uiam ſummæ quaſi omnia tradita per Bartolũ & alios Scribentes in locis ſuis ordinarijs: quod non eſt aliud, quàm materias extra loca ſua ordinata impertinenter extrahere.

180 † De formis autem libellorum in iſta actione tutelæ tam directa, quàm contraria, itẽ & in actione protutela tam directa, ꝗ̃ contraria.iuxta l.fin.ff.de eo, qui pro tutore. & declaraui ſuprà in gl.in uerbo, tutelę. Itẽ & in utili negotiorũ geſtorũ de qua loquitur rubri.ff.de contraria tutela, & utili actione. Item & in materia ſuſpecti tutoris, & in actione de tutel. & rationibus diſtra.de qua loquitur rubrica. ff. de tut. & ratio. diſt.& potiſsimũ l.j.§.de rationibus. & l.ſecunda, illius titu.

181 † Item & in actione in factum ſubſidiaria, quæ cõpetit cõtra mag.ſtratũ, qui malũ, uel non idoneum tutorẽ dedit: de qua loquitur tit.ff.de magiſtra.cõuen.& eſt gloſſ. magiſtra.in

§.ſcien-

182 §.ſciẽdum in verb.ſubſidiaria.ſuprà de ſatiſdã.tuto. † Item
& in actione in factum ad intereſſe contra falſum tutorẽ au-
thorantem,de qua loquitur maximè l.nouiſsimè. ff.quod fal
ſo tuto.authore.& glo.ſolennis & magiſtra.in ver.non fuerit.
183 in l.j.in prin.in eo.titu.† In iſtis omnibus habetis formas li
bellorũ per Spec.in tit.de iud.§.generalia.verſi.ſequitur.in fi.
illius §.per Rof.in titu.de actio.tuto.& tit.de contraria actio.
tute.& in ti.de actio.pro tute.& in tit. de vti.actio. nego.geſt.
contra curatorem.& in tit.quod falſo tuto.autho.& in tit. de
actio.contra magiſtratum.ſecundum quod refert Ioã.de Pla.
hic.Et in actione tutelæ directa,quæ datur contra tutorem,ha
betis formam libelli per Ange.hic.& latius per Ioan. de Pla.
hic.& vide glo.in leg.prima in princip.& ibi Bartol.Bald. An
gel.& alios.ff.de eden.& Salic.in l.edita.C.de eden. & domi.
Anto.de Butrig.in capit.ſecundo. extra de libel.obla.& quòd
notabiliter in terminis noſtris dixit Barto.in leg.j.circa 2.col.
C.ſi aduer.rem iudi.vbi dixit nota.Barto. per illum text. cum
glo.quòd non ſolùm procedit libellus in actione tutelæ,ſi pe
to condemnari tutorem ad reddendum rationem adminiſtra
tionis,cum aſsignatione reliquorum,ſecundum quod conclu
dunt,& declarant Ange.& Ioan.de Plat.hic: verùm etiam cõ
tra ipſos procedit libellus,ſi peto condemnari tutorem ad dã
dum certam quantitatem occaſione adminiſtrationis : vt ibi
per Barto.de quo etiam vide Ang.in l.j.in princip.ff.de eden.
& l.cum proprio.C.ſi quis alte.vel ſibi.
184 † Succeſsiuè iuxta ordinem tex.eſſet libellus in actione pi
gnoratitia:cæterum quia non eſt multi artificij,ſufficiant etiã
in ea opportunæ remiſsiones.Vnde de forma libelli in actio-
ne pignoratitia tam directa,quàm contraria,videatis Spec.in titu.
de pigno.§.j.& Rofre.in tit.de pigno.actio. & in tit.de con-
tra pigno.actio. ſecundum quod hic referunt Ioannes de Pla
tea,& Nic.de Neap.hic.in 3.& vlti.q.extra glo. & vide glo. &
ibi no.Bartol.in leg.cum debitor.ff.de pigno.actio.& habetis
in ſpecie per Ang.& latiùs per Ioannem de Platea hic.
185 † Et,ſi vultis ſcire differentias quæ ſunt inter pignoratitiã
actionem,tam directam,quàm contrariam, & actionem hy-
pothecariam,videte glo.ſolennem in §.tertij.uerſicu.æmula.
& melius in uerbo,eaſdem res.in proœmio Digeſtorum . &
dicit Bartolus quòd alibi in corpore iuris non habemus me-
liorem glo.illa.& ibi videte melius per Bart. qui ponit in qui
bus conueniant,& in quibus differant ſuprà ſcriptæ actiones.
Cuius verba ſimpliciter ſequitur,nullo addito, Angel. hic. Et
vltra differentias ibi traditas , videte etiam aliam differentiã
per Bar.in l.ſi rem.§.propriè.per illum textum.ff.de pigno.a-
ctio.& ibi etiam per illum textum in ver.propriè. ponit ſingu
lariter Bart. an ſtatuta loquentia de pignore, habeant locum
in hypotheca,ut ibi per eum.

Sequitur in tex. de actione familiæ erciſcundæ , & actione
communi diuidundo.in iſtis vide particulariter libellos vnà
cum ſuis opportunis materijs in §.quædam ſuprà eod.

In actione autem præſcriptis uerbis, quæ pro æſtimato cõ
petit , vidimus eius libellum vnà cũ ſua materia ſupra in glo.
in ver.pro æſtimato.Eodem modo in actione præſcriptis uer-
bis ex permutatione , vidimus libellum unà cum ſua materia
ſupra in uer.ex permutatione .

Supereſt vltimo loco,ut videamus libellũ in petitione hæ-
reditatis,quæ vltimo loco enumeratur hic in tex.Pro introdu
ctione materiæ videnda ſunt aliqua circa iſtam petitionem
186 hæreditatis,quæ multum conferunt ad formam libelli.† In
primis,cui competit iſta actio.Et expeditum eſt , quòd dire-
cta petitio hæreditatis competit illi, qui eſt hæres de iure ciui
li, ſiue ex teſtamento,ſiue ab inteſtato,ſiue per ſe, ſiue per me
diam perſonam etiam extranei:vt in leg.j. & 2. & 3. in princ.
& §.j.& fin.ff.de petitio. hæredita. & quod in iſtis locis notat
gloſſa maximè in dict.leg.2.& 3.& in gloſſa magna.Et in tan-
tum iſta ſunt vera, quòd etiam ſi ante me fuiſſent mille ſucceſſo-
res,quorum vnus ſucceſsiſſet alteri,ego,qui ſum hæres ultimi
poſſum me dicere hæredem primi,& petere hæreditatem pri
mi defuncti,tanquam eius hæres: quamuis ab eo non ſum in
ſtitutus hæres,nec etiam ſuccedam ab inteſtato:imò pluſ, ẽt
non facta mentione illorum , qui medij fuerunt in ſucceſsio-
187 ne,& talis libellus procedit:quia † qui hæredis eſt hæres, ẽt
t primi teſtatoris eſt hæres:vt paterfam.t primis tabulis.in fin.
de vulg.& pup. quẽ ibi in terminis notat Bartolus pro dicto
libello,& ibidẽ alij ſcribentes poſt eum. Ad idem tex.in lege
finali.C.de hæredi.inſti.quem etiam notat ad hoc Bar. ibi, &
latiùs Bald.in 17.quæſtione & in ſequenti.q.& ſequenti , & ẽt
in 22.q.Ad idem eſt textus in leg.3.& ibi gloſſa mag.circa me
dium.& ibi Barto.ff.de peti.hæred.ad idem tex. in leg. ſi quis
filium.§.fin.& ibi Barto.in bonis lecturis.ff.de acqui.hære. &
ibi moderni poſt eum:& Barto.in l.ſi defenſor.§.illud.ff.de in
terroga.actio.& Barto.licet non ita clarè,in l.& an eadem. §.
actiones.in fin.ff.de exceptio.rei iudi.Imo.in l.3.ff.de vulg. &
pupilla.& in leg.3.§.ex pluribus.ff. de acquirend.poſſeſsio.in
notabilibus.
188 † Et per iſta dicebat etiam Bartolus in dict.l.fina.C. de hæ
redi.inſti.quòd ſi aliquis fuit hęres patri ſuo pro una parte ex
perſona ſua,& pro alijs partibus ex perſona fratrum ſuorum
præmortuorum,quòd nihilo minus rectè agit,licèt in libello ſim
pliciter ſe eſſe hæredẽ patris ſui inſolidũ dicat,per ſ.ſcripta .

Dixit tamen ad ſuprà ſcriptorum limitationem, & declara
tionem Bartolus in dicta l.ſi defenſor. §. illud. per illum text.
189 ff.de interroga.actio.† quòd ſi intereſſet legatarij, fortè pro
pter legata,vel ſubſtitutiones,vel fortè propter ſeparationem
bonorum,quã à iudice impetrauerat,& ſic propter hoc deli-
beratio aduerſarij impediretur, poſſet iudex ad inſtantiã par
tis interrogare an ſit hæres in totum ex perſona ſua, an uerò
per mediam perſonam,id eſt,alterius : & conſequenter an ſit
hęres mediatè,& immediatè:& ad hoc cogetur reſpondere.
Quod dictum ſequuntur etiam Canoniſtę : vt Anto. de Butri.
& Abb.Panor.in capi.ſecundo.extra de lib.obl. Et per hoc e-
go credo nõ eſſe veram vnã limitationem,quam ad ſupra ſcri
pta tradit Ioannes de Platea hic,vbi dicit quòd eo caſu, quo fa-
cta eſt diſtinctio,& ſeparatio bonorum, & hęreditatis primi
defuncti , & eius hęredum ad inſtantiam creditorum , quòd iſto
caſu prędicta nõ habent locum : ut iſto caſu poſſet quis ſim-
pliciter, & inſolidum dicere ſe hæredem primi defuncti . Al-
leg.ad hoc l.ſi creditores.& ibi Bartolus.ff.de ſepa.bon.quia
imò vult Barto.contrarium.in dicto §.illud,vt ſuprà retuli.dũ
vult quòd etiam ſi interſit aduerſarij, quòd eſſet , quando facta eſſet
ſeparatio bonorũ,ut ſuprà declaraui, tamen ſemper illa ſim-
plex petitio admitteretur, quamuis poſtea ad inſtantiam par
tis poſſet iudex interrogare,ut ſuprà Nec obſtat dicta l. ſi cre
ditores.& ibi Bar.in fin.quia ſolum dicit ibi Bar. per illũ text.
quòd quamuis facta aditione per hæredem efficiatur totum unũ
patrimonium hæredis:& eſt glo.in verſicul.per unum.in leg.
prima.§.ueteres.ff.de acquirenda poſſeſsio.& dicã circa hoc
infra multa pulchra: tamen ſi fuit impetrata ſeparatio bono-
rum ad inſtantiã creditorum , hoc caſu debebunt vẽdi bona
defuncti,tanquam defuncti,non tanquam hęredis, per illum
tex.in uerſi.quaſi defuncti bona.Quod reputat Bald. ibi mul-
tum no.quia hoc fateor.Et nihil penitus obſtat prædictis,quò
minus ẽt impetrata ſeparatione bonorum non poſsit agẽs in
libello dicere ſimpliciter ſe eſſe hæredem in ſolidum primi
defuncti.Nec per hoc nego quin ſi poſteà deueniẽdum ſit ad
uenditionem bonorum, quòd facta ſeparatione debebunt ſepa-
ratim vendi bona defuncti,non tanquam hæredis , per d. l. ſi
creditores.cum ibi notatis per Barto.
190 † Item prædictis,inquantum dixi quòd ille , qui eſt hæres
vltimi poteſt dicere ſe hæredem primi teſtatoris,nec pro-
pterea libellus vitiatur,addite illud, quòd ſingulariter dicit glo.ſing.
in l.3.in glo.mag.in uerſicul.intendere.ff.de petitio. hæredit.
quòd eſt adhuc fortius, uidelicet,quòd ſi primus,puta Seius,
mortuus ſit ab inteſtato,nullo penitus condito teſtamẽto , &
ille, cui immediatè ſucceſsit,puta Titius fecerit teſtamẽtum ,
in quo inſtituerit me hęredem, quòd ego in libello poſſum di
cere me hæredem illius primi Seij ex teſtamento,quamuis ip
ſe nullum fecerit teſtamentum.quod eſt ſecundum illam glo.
mirabile. Eodem modo econtra , ſi ille primus Seius feciſſet
teſtamentum , & ille Titius ab inteſtato deceſsiſſet , ex cuius
perſona ego uenio : certè poſſum in libello me dicere hære-
dem ab inteſtato illius primi Seij , quamuis ipſe condiderit
teſtamentum.Et hoc ideo,quia debet attendi cauſa proxima,
& non remota,ſcilicet an ultimo loco defunctus, cui ego im
mediatè ſuccedo,fecerit teſtamentum,uel ne. Bartolus tamẽ
ibi aliquid diſtinguit,ibi videte per eum.

191 † An autem in libello petitionis hæreditatis teneat quis exprimere an ſit hæres ex teſtamento, vel ab inteſtato: an verò ſufficiat ſimpliciter dicere ſe hæredem. Determinat vbiq; Bar. quòd non ſit neceſſe exprimere: quemadmodum non eſt etiam neceſſe exprimere an quis ſit hæres immediatè per ſe, an verò per mediam perſonã, vt ſuprà vidimus: quia ſecũdũ Bar. cùm petitio hæreditatis ſit in rem, & vniuerſalis, admittitur petitio vniuerſalis cauſa non expreſſa: vt leg. ſed & ſi leg. §. petitio. ff. de peti. hære. & l. ſi mater. in princ. ff. de excep. rei iudi. Cauſa tamen cognita, ſecundum eũ, ſi videret iudex multum intereſſe rei conuenti poſſet cogere actorem ad declarandum per d. l. ſi defenſor. §. illud. ff. de interro. ac. & dixi ſupra. Ita tenet Bar. in dict. l. 3. ff. de peti. hæred. De quo tamen quia non eſt ſine dubio, & multi tenent cõtrarium, quòd imò quis teneatur exprimere in libello an ſit hæres ex teſtamento, vel ab inteſtato: videatis etiam tex. & ibi Barto. in d. l. ſi defenſor. §. illud. & text. in leg. ſecunda, in verſicul. velut ex teſtamento.

u * C. de ſucceſ. edi. & ibi Bald. qui illum ponderat ad hoc contra prædicta. Videatis etiam per Bal. in leg. prima, in prin. ff. de eden. in 10. colum. dũ format libellum in petitione hæreditatis. & per eundem in l. edita. in repe. Paduana, in 10. col. C. de eden. & in l. Gallus. §. primo, in penul. col. ff. de lib. & poſthu. & in leg. ſi is, ad quem. per illum tex. ff. de acqui. hære. & ibi etiam Pau. de Caſt. & Spe. in tit. de actore. §. primo. verſic. item, qui ſe dicit. & ibi etiam per Bal. in addi. & per Hoſtien. Ioan. And. & alios in c. ſecundo. extra de libel. obl.

192 † An autem in libello petitionis hæreditatis quis teneatur ſpecificare res hæreditarias: dicite quòd non: imò ſufficit ſimpliciter petere hæreditatem, rebus non ſpecificatis. Gl. eſt no. in l. prima, in princ. ff. de eden. & in glo. mag. paulò poſt prin. quam ſequuntur communiter doc. ibi, vt Bar. & pro ea benè facit tex. in leg. ſed & ſi poſſeſſori. §. ſi cum de hære. ff. de iur. Benè facit tex. in l. 4. & in l. ſi quo tempore, ff. de pe. hær. vbi in tali iudicio petitionis hæreditatis intelliguntur comprehendi etiam ea, quæ poſt libellum productum cœpta ſunt poſſideri per ipſum reum conuentum: & ſic ea, quę non fuerũt ſpecificè petita in libello. De quo etiam v. de Salic. vbi hoc limitat in dict. l. edita. C. de eden. Accedat quod in ſimili dicimus in dote, quod ẽt eſt iudicium vniuerſale, ſicut & petitio hæreditatis: vt per Bar. & alios doct. in rub. ff. ſolu. ma. cũ ſuis concordantijs, in qua dote procedit etiam libellus, ſi aliquis ſimpliciter petit condemnari ad reſtituendam dotem, non facta ſpecificatione alicuius rei dotalis: ut per Bar. in l. ſi. C. de ſen. q̃ ſine certa quan. & ibidẽ per Bal. Ang. & Sali. & per Bal. in l. j. in prin. in 4. col. ff. de eden. & per Bal. & Moder. in l. j. ff. ſo. ma. & per Bal. in addi. ad Specul. in tit. de ſententijs. in quarta colum. & Pau. de Caſt. & alios modernos in rubr. ff. ſol. mat.

193 † Item aduertite quòd petitio hæreditatis competit ſiue quis ſit hæres in ſolidum, ſiue pro parte: vt l. licet minimã, cũ ſi. ff. de pet. hæred. dummodo illa pars ſit quota hæreditatis: & ſic contineat iura actiuè & paſsiuè: vnde nõ cõpeteret habenti quotã bonorum, iuxta l. ſi quis ſeruum. §. fin. & leg. ſeq. & ibi glo. iunctis ibi latè traditis per Bar. ff. de leg. ſecũdo. & tex. in l. mulier. §. fin. cum gloſſ. & ibi per Angel. & alios. ff. ad Treb. & l. non amplius. §. fin. cum l. ſeq. & ibi etiam per Ang. & alios. ff. de leg. j. & illud eſt multum vtile. Et facit quòd filio inſtituto in legitima ſua tantùm, vel acceptanti ſuam legitimam tm̃, & alia hæreditaria repudianti, non competat petitio hæreditatis, cum legitima non ſit quota hæreditatis, ſed quota bonorũ. l. Papinianus. §. quarta autem. ff. de inof. teſt. & tenet Bar. in l. ex facto. magna. in ſecunda col. ff. de hære. inſt. & Bal. in l. quoties. C. de hære. inſti. quicquid tenuerit Ange. in l. ita tamen. §. ſi patronus. ff. ad Treb. per illum tex. ad quem reſpondete vt ibi per Imo. & Ang. de Are. hic, qui ultimò ſubdit quòd iſta opinio obſeruatur in practica.

194 † Contra quem autem detur petitio hæreditatis, eſt expeditum: quia datur contra poſſidentem pro hærede, id eſt, cõtra putantem ſe hæredem, cùm non ſit, ſiue bona fide credat ſe hæredem, cùm non ſit, ſiue etiam mala fide, ſciens ſe non eſſe hæredem, contendat tamen ſe hæredem: ut leg. pro hærede. in prin. cum gl. prima mag. ff. de pet. hære. quæ magiſtraliter declarat quot modis capiatur iſte terminus, Pro hærede: & qñ ſit titulus, & q; in materia noſtra nõ eſt titulus: quia ſi eſſet titulus, pe. hære. non daretur cõtra titulo poſſidentẽ: vt ſtatim infrà latè, & notabiliter ſubijciam. Et ſimilem glo. habetis in rub. ff. de vſuc. pro hẽde. & ponit Bar. in l. j. ff. ꝓ hærede.

195 † Item datur iſta petitio hæreditatis contra poſſidentem pro poſſeſſore, hoc eſt, contra eum, qui ſimpliciter, & ſine aliquo titulo poſſidet, nec vllum titulum poſſeſsionis ſcit allegare, niſi quia poſſideo: vt prædo, fur, raptor, & quilibet malæ fidei poſſeſſor. dicta leg. pro hærede. §. ſi. cũ leg. ſeq. & in princip. leg. ſeq. & leg. regulariter. ff. de peti. hære. Et idem ẽt eſſet ſi allegaret titulum, & eum probaret, eſſet titulus inualidus, hoc eſt, titulus, qui habetur pro nõ titulo: ut l. nec ullam. §. primo. cum glo. in verbo, ſciens, & ibi Bar. ff. de peti. hæred.

Regulariter autem petitio hęreditatis non datur cõtra poſ-

x ſidentem titulo uero, & iuſto, x * ſicut nec Publiciana: vt l. ſiue autem. §. ſi duobus. ff. de Public. Et de hac ſcilicet Publiciana dixi latè in §. ſed iſtæ, ſup. eod. Et in terminis noſtris, quæ ſit ratio quare petitio hæreditatis non datur contra titulo poſſidentem: Vnam ponit gloſſ. in l. hæreditatis, in uerbo, compellat. C. de pet. hære. Aliam ponit glo. ſi. mag. C. in quib. cau. ceſſat long. temp. præſcrip. & ambas reprehendit Bart. in d. l. hæreditatis. uide ibi per eum. & ibi Bar. aſsignat veram rationem doct. quæ communiter tenetur: & fuit ratio antiquorum: vt Cy. in l. cogi. C. de pet. hęre. Nam ille, qui agit petione hęreditatis, fundat ſe ſolum ex titulo ſuo. Si igitur aduerſarius cõuentus poſſidet, & cum titulo, habet titulum ſicut ipſe: & ſic hẽt æquale ius: vnde cùm habeat iſtud plus, quod poſſidet, meritò non debet poſſe conueniri petitione hæreditatis. Et ſi diceres, attenta iſta ratione pro uera, ſequeretur quòd etiam rei vendicatio non deberet dari contra titulo poſſidentem: quod tamen eſt falſum: vt l. vnica. cum ſimil. C. de alien. iudi. mu. cauſa fact. Reſpondet no. Barto. ubi ſupra quòd agens rei vendicatione, non fundat ſolùm ſe ex titulo, ſed etiam ex iure quod habeat in re, & quia dominus: nil mirum ergo ſi competit etiam contra titulo poſſidentem: Hinc eſt, quod ſi hæres vellet ſe fundare nõ tantùm ex titulo, ſed etiam ex iure, quod habet mediante perſona defuncti, & ſic ex dominio ſuo: poſſet agere non dico petitione hæreditatis, ſed rei vendicatione, etiam contra titulo poſſidentem. Eſt tamen verum, q;

y magis grauaretur: quia haberet neceſſe probare dominium, cuius probatio eſt difficillima, y * prout latè dixi in §. ſed iſtæ. ſupra eod. quod non eſt in petitione hæreditatis, in qua ſufficit probatio ſolius tituli, ſcilicet quòd ſit hæres.

Et ſuprà ſcriptam rationem ponit etiam Bar. in l. pro hærede, in princ. ff. de peti. hære. & eam ſequitur Ang. in l. Pomponius, aliàs incipit, ſi ex æquis. ff. de rei vendi. & Ange. & Imol. in l. ſi is, qui bonis. ff. de acquirend. hæredi. de qua etiam vide Bald. in dict. l. hæreditatem. C. in quib. cau. ceſſat longi temporis præſcriptio. Et per iſtam rationem, quæ eſt cõmunis apud Doct. ego puto poſſe reprehendi illud ſingulare dictum, & ſingularem limitationem ad ſuprà ſcripta Bal. in l. fin. in 9. & etiam in 11. oppo. C. de edict. diui Adri. tol. de quo dicto Bal. tantùm gloriatur, & tàm magnum feſtum facit: vbi dixit, q; regula ſupr. ſcripta, quæ habet quòd petitio hæreditatis non datur contra titulo poſſidentem, procedat, quando titulus iſtius qui poſſidet, præceſsit mortem teſtatoris: ſed quando titulus, & poſſeſsio fuiſſent adepti mortuo teſtatore, tunc ſecũdum eum, non excluditur petitio hæreditatis, niſi eſſet completa præſcriptio. Et conſequenter ſtat, ſecundum eum, quòd contra poſſeſſorem rei habentem titulum nouum quæſitum poſt mortem teſtatoris, benè datur petitio hæreditatis. Quod dictum pro ſingulariſsima limitatione regulæ prędictæ, dicit ibi Bald. eſſe tenendum menti, & eſſe nota perpetua dignum: & dicit, quòd miratur hoc à nemine fuiſſe animaduerſum, vt verbis ſuis vtar. Nam, iudicio meo, ſi nos attendimus rationem communem Doctorum ſupra relatam, quòd petitio hæreditatis non datur contra titulo poſſidẽtem, certè illa ratio procedit, ſiue titulus ſit acquiſitus ante mortem teſtatoris ſiue poſt. Contra Bald. tenet expreſsè Salic. in illamet. l. final. C. de edict. diui Adria. tol. & in l. ſecunda. C. de peti. hære. per illum tex. iuncto princip. cum ſi. & iuncta l. hæreditatis. eod. titul. quæ iura non faciunt hanc differentiam. contra Bald. allego uobis gloſſ. expreſsè tenentem contrarium in leg. penul. & fin. ff. pro legato. & ipſemet Bald. fuit ſubijpſi contra-

rius

rius in repetitio.l.incerti.in 12.col. C. de interdict. & ibi re-
ſpondet ad dictam l.fina.C.de edict.diui Adria. tol. De cuius
dicti veritate, vide etiam Pau.de Caſt.in dicta l.final.qui illud
nititur ſaluare vno caſu ſingulari quem ſtatim ſubijciam. Vi-
deatis etiam Ange.de Aretio,in §.ſed iſtæ.in pen.char.ſ.eod.
196 † Item per ſuprà ſcriptam rationem communem puto,
quòd etiam confundi poſsit alia peregrina limitatio Salic.in
dicta l.fina.C.de edict.diui Adria.tol.& in dicta l.ſecunda.C.
de petit.hæredi.ad ſuprà ſcriptam regulam,quæ habet quod
petitio hæreditatis non datur contra titulo poſsidentem. Nã
ſecũdum eum,illa eſt vera,& procedit, niſi titulus eſſet acqui
ſitus de per ſe poſt poſſeſsionem primò apprehenſam: quia
poſtquam petitio hæreditatis ſemel fuit nata, quãdo ille ſim
pliciter poſsidebat ſine titulo, certè titulus poſtea ſuperue-
niens ipſi poſſeſſori,nõ dēt patrocinari ipſi poſſeſſori, nec ex-
tinguere actionẽ iã fundatã. Allegat l.ſi rẽ & pretiũ. & ibi gl.
j.ſentit.ff.de peti.hære.vbi preciũ rei hẽditariæ vẽditæ, qđ ha
bet cũ titulo,nihilo minus venit in petitione hæreditatis,quæ
prius ad rem hæreditariam nata erat. Et quamuis Salic. iſtam
ſingularem limitationem ſibi aſſcripſerit impudenter, tamẽ
ante eum fuit Bal.in eodẽmet loco, qui eam formaliter cum
oĩbus ſup.ſcriptis rationibus ponit in d.l.fin.C. de edict.diui
Adria.tol.in 10.opp.in verſi.vnum tamen ſcias. Nam indicio
meo,ſi nos attendimus rationem communem,quam ſuprà re
tuli,quare petitio hæreditatis nõ datur cõtra titulo poſsiden
tem, illa ratio videtur procedere, & militare,ſiue titulus ſit
acquiſitus cum poſſeſsione,ſiue etiam ſit acquiſitus de per ſe
poſt poſſeſsionem apprehenſam,& glo.in d.l. ſi rem, & pre-
cium, ſuper qua ſe fundant Bal.& Salic.reprehenditur, & me
ritò,per Barto.ibi,qui aliter dicit.dic vt ibi per eum.
197 † Aliam ſingularem limitationem ad regulam ſuprà ſcri-
ptam ego trado vobis,quæ eſt veriſsima,vt prædicta regula,
quæ habet ꝙ petitio hæredita.non datur contra titulo poſsi-
dentem,procedat, quando quis acquiſiuiſſet titulum ab eo,
qui petitorẽ agentem petitione hære. potuiſſet excludere &
repellere,quia poſsidebat vero titulo: nam tunc ille, qui ac-
quiſiuiſſet ab eo,non poſſet petitione hæreditatis conueniri.
Secus eſt autem ſi acquiſiuiſſet titulũ ab eo, qui potuiſſet peti
tione hæreditatis cõueniri,quia nullum ius habebat,ſed ſim-
pliciter poſsidebat pro hærede, vel pro poſſeſſore: quia hoc
caſu iſte ſecundus,quamuis poſsideret cum vero titulo,nihi-
lominus poſſet petitione hæreditatis conueniri. Et iſta limita
tio eſſet ſcribenda literis aureis. Ita in terminis ſignanter di-
cit Bar.in l.cogi.verſus fin.C.de peti.hære. Et idem Bart. quã-
uis non ita clarè,in l.ſi rem & precium,in prin. in prima. op-
po.ff.de pet.hæred.& eum ſequitur Pau.de Caſt.in d.l.ſi.in fi-
ne.C.de edicto diui.qui iſto modo ſaluat limitationem Bald.
quam ſ.proximè retuli,vt procedat quando titulus fuiſſet ac-
quiſitus poſt mortem defuncti:ab eo, qui potuiſſet ab hære-
de conueniri:quo caſu,quãuis cũ titulo poſsideat, nihilo mi-
nus poterit conueniri petitione hæreditatis. Quæ ſaluatio mi
hi in nihilum placet: quia quòd tũc petitione hæreditatis poſ
ſet conueniri,non eſſet eo, quia titulus fuiſſet acquiſitus poſt
mortem teſtatoris, vt vult Bal. ſed eo quia fuiſſet acquiſitus à
tali qui poterat cõueniri petitione hæreditatis. Et pro iſta ſin
gulari limitatione,quam proximè retuli,benè facit quod vo-
luit glo.illa ſolennis in l.ſi duo,in princ.in glo.ſecunda,& ibi
Bar.ff.vti poſsidetis. Ego tamen hodie nouiter ponderaui Bar
to.al.bi volentem expreſsè contrariũ in l. tertia.§. opus.ff.de
alie.iud.mu.cauſa facta.vbi formaliter vult Bart.quòd ille,ꝗ
poſsidebat pro hærede,vel pro poſſeſſore,conſequenter tene
batur mihi,& conueniri poterat peti.hęredi. & alienauerit in
aliũ,quòd per iſtam alienationem eſt mihi ſublata peti.hære.
& conſequenter,quòd ego non potero iſtum ſecundum con-
uenire peti.hæred.quia iſte nunc poſsidet cum titulo. Ecce er
go qualiter ibi vult clarè * Barto. quòd quãuis iſte ſecundus
acquiſiuerit titulum ab illo,qui poterat cõueniri petitione hæ
reditatis, nihilominus iſte ſecundus conueniri non poterit
petitione hæreditatis:ergo Barto.eſt ſibimet de directo cõtra
rius. Quicquid ſit,Bar.ibi in d.l.tertia.§.opus.ſingulariter dat
per illum tex.ſingulare remedium in materia noſtra,quod di
ligentiſsimè notare pro maxima limitatione, & declaratio-
ne regulæ ſupra ſcriptæ, quę habet,quòd petitio hæreditatis
non datur contra titulo poſsidentem. Nam dicit Bar. quando
ille,qui non poſsidebat titulo, & conſequenter qui a me con
ueniri poterat petitione hæreditatis,alienauit in alium, quẽ
ego non poſſum conuenire petitione hæreditatis,quia poſsi-
det cum titulo,& conſequenter mihi hoc modo abſtulit om
nino actionem petitionis hæreditatis, quia nec eum conueni
rè poſſum,quia alienauit,cùm aliàs nunc non poſsideat: nec
eum,qui nunc poſsidet,cùm poſsideat titulo:quod tamen e-
go poſſum conuenire illũ,qui alienauit actione in factũ. Vbi,
ſi vultis, videatis ex illo edicto de alien.iud.mu.cauſa fact.vt
ibi ſing.per eum. Et ſimile remedium retuli vobis in Publi-
ciana,quæ etiam non competit contra titulo poſsidentem, in
§.ſed iſtę.ſup.eo.vbi latius de hoc dixi. Sed nunc occurrit mi-
hi quòd fortè nõ eſſet ponere os in cœlũ tenere quòd ille, qui
prius alienauit,ſi dolo alienauit,ne conueniretur, quod poſ-
ſet conueniri petitione hæreditatis,perinde ac ſi poſsideret:
prout in ſimili dicimus in rei vendicatione, quæ nõ datur niſi
contra poſsidentẽ,cùm requirat duo extrema habilia domi-
nium in agente,& poſſeſsionem in cõuento.l.in rem. in prin.
& l.officium.l.de rei vend.& l.vnica.C.de alie.iud.mu. cauſa
fact.& dixi latè in §.omnium,in materia rei vendicationis,ſu
pra eo.& tamen ſi quis dolo deſijt poſsidere,poteſt conueni-
ri rei vendicatione perinde ac ſi poſsideret.l. is, qui dolo, in
princ.cum ſi.ff.de rei vend.& dixi late in d.§.omnium. Cogita
te tamen,quia nunc occurrit:& videte text.in l. nec vllam, a-
liàs incipit leg.etiam.§.item ſi quis dolo. & leg. ancillarum.
ff.de peti.hæred.
198 † Item pro alia notabili limitatione regulæ ſupra ſcriptę,
quæ habet quòd petitio hæreditatis non datur contra titulo
poſsidentem,notate quòd non ſufficeret habere titulum pro
curatum poſt conuentionem in iudicio factã ab hęrede: quia
contra habentem titulum procuratum ego credo,quòd bene
competeret petitio hæreditatis: & ideo tenet quòd inanis ſit
illa cautela,qua vtuntur aliqui imperiti aduocati,quando vi-
dẽt conuentum petitione hæreditatis non habere titulũ,pro
curant habere titulum,vt ſic actorem excludant. Ad hoc te-
nendum mouet me authoritas Bar. in optimo ſimili in l. ſiue
autem.§.ſi duobus.ff.de Publi.per illũ tex. & per alias bonas
rationes,vbi vult no.Bart. quòd quamuis Publiciana non de-
tur cõtra titulo poſsidentem.tamen poſtquam eſſet conuen-
tus ſi procuraret habere titulum,prout,ſecundum eum, qui-
dam aduocati faciunt, certè iſtud nihil prodeſſet: vt ibi per
eum:& dixi in §.ſed iſtæ.ſup.eo.& ibi dedi complures cõcor.
ad hoc dictum Bart.circa iſtum titulum procuratum,ad quas
cùm expedierit,recurrite. Bene facit id, quod dicebã ſtatim
in 2.limitatione ſupra relata,quòd poſtquam petitio hæredi-
tatis ſemel eſſet nata, titulus ſuperueniens ipſi poſſeſſori non
haberet extinguere actionem iam fundatam. Quod dictum,
quamuis ſupra reprobauerim in terminis, de quibus ibi, ta-
men credo eſſe veriſsimum, quando actio nedum fuiſſet na-
ta,ſed etiam ad exercitium deducta,& cum hoc concurreret
aliud, ſcilicet quòd titulus ſuperueniens fuiſſet procuratus,
vt ſtatim dixi: & ita etiam ſcilicet quòd contra poſsidentem
titulo procurato,poſt conuentionem in iudicio factam ab hę
rede,tamen competat petitio hæreditatis, tenet etiam ſimpli
citer Ioann.de Pla.hic.

Alios caſus ad limitationem regulæ ſuprà ſcriptæ,in quibꝰ
datur petitio hæreditatis contra titulo poſsidentẽ,ponit glo.
no.& mag in l.hæreditatem,in glo.fina.in verſi.non poſſunt.
C.in quib.cau.ceſſat long.temporis præſcrip.& omninò vide
tex.in l.nec vllam.§.omnibus,& ibi Bart.& tex.in l.Neratius,
& ibi Bart.& tex.in l.etiam.§.j.& ibi Barto.ff. de peti. hære.in
quibus locis inuenietis alias limitationes vltra eas, quas ſu-
prà retuli in ſpecie, propterea quòd ſpeciali nota viſæ ſunt
dignæ.
199 † An autem petitio hæreditatis competat contra poſsidẽ
tem titulo putatiuo, & ſic nunquid iuſtus error poſsidentis
hæreditatem,ſeu hęres hæreditarias, habeatur pro titulo ad
excludendã hanc petitionem hæreditatis. Gloſ. eſt ſingularis,
quæ tenuit quòd ſic,in l.fina.in gloſſ.fin.ff.pro legato. Contra
rium tenet glo.in l.j.in princip.in verbo, ſi nihil vſucapium.
ff. quorum bonorum. ſecundum quòd eam ponderat, & ſe-
quitur ibi Bartolus. & ea not. quòd quamuis iuſtus error ha-

beatur pro titulo quantũ ad vſucapionẽ, & ad præſcriptionẽ,
nõ tamẽ habetur pro titulo quãtùm ad repellendũ eum, qui
agit petitione hæreditatis, vel interdicto. Quorum bonorum,
quod reputat Bartolus eſſe multum retinendum menti.

a ª° † An autẽ titulus diuiſionis excludat petitionẽ hæredita
200 tis ponit ſingulariter Bal. in l. Pomponius, alias incipit, ſi ex
æquis. ff. de rei vend. Ad quod bene facit tex. in l. prima. cum
gloſſ. not. & ibi traditis per Bartol. & Doctores. C. communia
vtri iudic.

b ᵇ † Per ſuprà ſcripta habetis ſubſequenter aduertere, quod cõ
201 uentus petitione hæreditatis cogitur allegare & dicere titu
lum poſſeſsionis ſuæ, vt uideatur an iſta actione poſsit con-
ueniri. Caſus eſt in l. cogi. C. de petitione hæreditatis. De cu-
ius intellectu, vide per Inno. & alios in capitulo ſi diligenti,
circa finem, extra de præſcrip. per glo. in cap. cordi. in uerbo
exhibere, & ibi per Canoniſtas de appell. libro ſexto. per Cy.
in leg. ſolennibus. C. de fide inſtrum. per Lud. in l. nulla, in pe
nultima columna. ff. de verborum obligatio. aliàs autem re-
gulariter non cogitur quis dicere titulum poſſeſsionis ſuæ, ut
habetur in prædictis locis in tantùm quòd dixit ſingu. Barto.
in l. prima. C. de condu. & procu. prædiorum fiſ. libro vndeci
202 mo. † quòd ſi Rex faceret citari aliquem ſuum baronem, ut
oſtendat iura, quæ habet in caſtris, quæ poſsidet, alioqui ea ſi
bi auferet, quòd talis citatio eſt ipſo iure nulla, eo quia talis
baro non cogitur dicere titulum, aut illum oſtendere: quod
dictum ſingulariſsimum no. quia quotidianum.

203 † Qualiter autem fiendæ ſint interrogationes in iſta peti-
tione hæreditatis, declarat notabiliter Bart. & alij in dicta l.
cogi. & ſignanter Bar. in l. controuerſia, in fine primæ colum-
næ. ff. de tranſact. quem refert Ang. hic, & vide etiam text. in l.
prima. ff. de interrog. act. & gloſſ. & Bartol. in l. qui interroga-
tus. ff. de pet. hæred.

204 † Antequam vlterius proſequar in præſenti materia, quia
in ſuperiorib. tetigi, an filio in legitima inſtituto cõpetat iſta
petitio hæreditatis, & firmaui quod non, motus ſolum, quia legi-
tima non eſt quota hæreditatis, ſed quota bonorum, ſecutus
ſimpliciter Ange. hic, ita tenentem, & ita dicentem in practi-
ca ſeruari, nullas tamen alias authoritates Docto. in terminis
tunc allegaui, idcirco. quia articulus eſt vtilis, & quotidianus,
& multum dubitabilis, non eſt ita ſicco pede circa illum tran
ſeundum. Quod ergo iſta petitio hæreditatis non competat fi
lio inſtituto in legitima, alleg. Ange. iſtud in terminis tenentẽ
in l. Papinianus. §. ſi conditioni. ff. de inofficioſo teſtamento.
& Salic. in l. ſcimus, in princip. ff. de inofficioſo teſtamẽ. & l. ſi
quis in ſuo, in eodem titu. & in iſtis locis truffatur Salic. de te
nentibus oppoſitum. Contrarium tamen, ſcilicet quod imò filio
inſtituto in legitima competat petitio hæreditatis, tenuit mul
tum ſignanter Bald. & eſt notabiliſsimum uerbum in dicta l.
ſi quis in ſuo. in verſ. quæro quo iure. & idem etiam tenet Bal.
in repe. l. pater filium, in duodecima columna. ff. de inofficio-
ſo teſtamento. & idem Bal. in l. non eſt. C. famil. ercisc. & in l.
fina. in undecima columna. in verſicul. modò uenio ad quæ-
ſtiones. C. de edi. diui Adria. tol. & idem etiam uoluit Flor. in
l. prima, in fin. C. de petitione hæreditatis. & pro hac parte be
ne facit, quod uoluit Bal. in dicta l. ſi quis in ſuo. verſic. iuxta
hoc quæro, pone pater inſtituit, &c. & pro hac etiam parte be
nè facit, quod voluit idem Bald. in dicta l. final. in vndecima
columna. uerſi. modo venio ad quæſtiones. ubi voluit, quòd fi
lio pro legitima competat beneficium illius legis final. ſicut
& petitio hæreditatis, & iudiciũ familiæ erciſcundæ, ut ibi la
tiùs per eum. Quod etiam tenuit Bal. in dicta l. ſi quis in ſuo.
C. de inofficioſo teſtamento. Præcedens opinio magis placet
mihi, per allegata per tenentes eam in ſupraſcriptis locis: nã
potiſsimum me mouent uerba Barto. in l. ex facto. magna. in
ſecunda columna. ff. de hæredi. inſtit. quæ etiam ſupra retuli,
quicquid ibi dixerit Bal.

205 † An autem, & quando debitor poſsit conueniri petitio-
ne hæreditatis, uide tex. in l. etiam. §. fina. & ibi Bartol. & in l.
ſequent. & ſequen. & in princip. l. ſequentis, & per totam legẽ
ff. de petitione hæreditatis. & uideatis omnino ſingularem
text. & bene ſignandum, circa quem dicit Ange. de Aret. hic,
ſe vidiſſe errare ſatis magnum doctorem in l. ſi debitor. & ibi
Barto. ff. de petitione hæreditatis. quæ lex eſt multùm notãda
ſecundum Barto. ibi: quia gloſſat, & limitat totum titulum de
petitione hæreditatis. Nam debitor hæreditatis ita demũ cõ-
ueniri poteſt petitione hæreditatis, ſi ſe hæredem contendat:
aliàs nullo modo. Ex quo notate, quod quãuis ad hoc, ut poſ
ſeſſor rerum corporalium hæreditariarum teneatur iſta peti-
tione hæreditatis, non ſit neceſſe, quod ſe hæredem cõtendat: ta-
men ſecus eſt, quando agitur contra poſſeſſorem iuris, in quo
requiritur, quod ſe hæredem contendat, ad hoc, vt conueniri poſ
206 ſit iſta petitione hæreditatis. Et per iſta ſequitur, † quod quando
agitur contra debitorem, tanquam contra iuris poſſeſſorem,
debent aliæ interrogationes fieri, quàm illæ, de quibus ſup. re
miſsiuè dixi prout inquit Barto. in d. l. ſi debitor, quod etiam
eſt notandum in practica.

207 † An autem poſſeſſor hæreditatis, ſi rem aliquam hæredi
tariam alienauit, & pro ea habeat precium, uel aliam rẽ, nun
quid tamen præcisè teneatur, & conueniri poſsit ad rem hæ
reditariam? videte Bart. latè diſtinguentẽ, in lege Imperator.
208 § fina. ff. de lega. 2. & aliquid per Ange. hic. Et † an conuen-
tus iſta actione petitionis hæreditatis, poſsit, pendẽte iſto iu-
dicio, aliquid alienare ſine licentia iudicis, ita quòd alienatio
ualeat: uidete tex. no. in d. l. diuus Pius, in princip. & ibi nota-
biliter Barto. ff. de pet. hæred.

209 † Vidimus in ſuperioribus, quibus, & contra quos com-
petat petitio hæreditatis, uideamus modò pro quibus rebus
competat. Et expeditum eſt quod in ea ueniunt tàm res incorpo
rales, quàm corporales, quæ fuerunt in dominio teſtatoris: &
ſic omnia iura hæreditaria, & omnes actiones, & non ſolum
res, quæ fuerunt in dominio defuncti, ſed etiam res quæ fue-
runt ſolùm ab eo poſſeſſæ. Item res non poſſeſſæ, ſed detentæ.
quæ remanſerunt in hæreditate tempore mortis defuncti. De
his habetis tex no. in l. item uidendum. §. fin. & ibi Barto. in l.
ſeq. quæ incipit, & non tantùm, in princ. & ibi Bar. ff. de peti.
hæred. quamuis enim res, quas defunctus detinebat tempore
eius mortis, quales ſunt res depoſitæ, & commodatæ defun-
cto & ſimiles, nõ ſint hæreditariæ, ſunt tamẽ in hæreditate: ut
inquit glo. no. in l. ſi de eo. §. primo, in glo. fin. ff. de acqui. poſſ.
& ideo, ſecundum Ange. ibi, debet deponi in Inuentario, quod
hæres habet conficere. quod etiam tenet Bald. in d. l. & nõ tã-
tum. in princip. Seruitutes autem debitæ prædijs hæreditarijs
non ueniunt in petitione hæreditatis ſed pro eis propria a-
ctione, negatoria ſcilicet & confeſſoria agi debet. d. l. non tan
tùm. §. fin. & ibi Barto.

210 † Nunquid autem feudum, & emphyteuſis ueniant in pe
titione hæreditatis, uideatis gl. no. in d. l. item uidendum. §. fi.
in uerſi. iura. & ibi Barto. Spec. in tit. de loca. §. nũc aliqua. ver
ſic. 158. Bald. in capit. primo, de ſuc. feud. Bald. & Salic. in lege
liberti, libertæque. C. de ope. lib. Bal. in l. qui ſe patris. C. vnde
liber. i Ioan. And. in addi. Specul. in titu. de feudis. §. quoniam,
in addi. quæ incipit, directè. Accedant quæ latè tradit Bartol.
in leg. ut iuſiurandi. §. ſi liberti. ff. de op. lib. & Imo. in l. quod
dicitur. ff. de uerbo. oblig. Petr. de Anch. in Clemen. ſecunda.
de iure pa. & uide etiam Ioan. de Pla. hic. Item in iſta petitio
ne hæreditatis ueniunt fructus, cùm ſit iudicium uniuerſale,
& fructus augeant hæreditatem. l. item ueniunt. §. item non ſo
211 lum, & §. fructus, & ibi Bart. ff. de pet. hære. † Item pẽſiones
honeſto modo perceptæ, etiam & inhoneſto. d. l. ſed & ſi leg.
§. fin. l. ſeq. & l. ancillarum, in prin. & §. fin. ff. de pet. hæred. Itẽ
ueniunt in iſta actione fructus nedum percepti, ſed etiam per
cipiendi, & qui percipi potuerunt, tex. eſt in l. ſed & ſi lege. §.
ſed & fructus. ff. de pet. hæred. & habetis hic per Ioan. de Pla.
& Ange. de Aret.

212 † Vnum tamen circa iſtos fructus nota, quod ipſi non po
nunt, quòd in petitione hæreditatis, & in quocunque iudicio
vniuerſali ueniunt fructus, quantumcunque expreſsè non pe
tantur. Quod ſecus eſt in iudicio particulari, puta in rei vẽdi-
213 catione. Et ratio eſt, † quia fructus augent rem uniuerſalẽ,
non autem particularem. Ita ſignanter Barto. in lege ſecũda.
C. de peti. hæred. & in leg. quarta. §. hoc autem iudicium. ff. de
c dam. infect. ᶜ° & in rub. ff. ſolut. matri. & in l. item ueniunt. §.
item non ſolùm. ff. de pet. hære. & not. Bal. & latiùs quàm ali-
bi in l. 1. in ultima colũ. C. de fru. & lit. expen. & Cyn. in l. non
eſt. C. fam. erciſcund.

214 † Iſtis pro plenaria introductione materiæ præmiſsis, ſatis
debet

debet vobis liquere, qualiter formandus ſit libellus in iſta pe-
titione hæreditatis, & eius libelli formã ponit in ſpecie Spe.
in titu. de iud. in tertia parte. §. primo. in princip. & in §. eſt &
alia. & Roſ. in titu. de pet. hære. videatis Barto. in l. ſecunda, &
in l. licet minimam. ff. de peti. hær. & in l. ex diuerſo. §. primo.
in prin. ff. de rei vend. & in l. ſecũda. C. de ſenten. quæ ſine cer.
quan. & glo. in l. j. in princip. in glo. magna poſt princip. & ibi
per Barto. Bal. Ang. & alios. ff. de eden. per Barto. Bal. Ang. &
Salic. in l. edita. de edend. glo. & doct. in cap. ſecũdo, extra de
lib. obla. & haberis in ſpecie per Ioan. de Plat. & Ang. hic. Et
iſtæ remiſsiones ſufficiant: quia rude eſſet aliter in ſpecie li-
bellum ponere. Aduertite tamen, ꝙ in concluſione iſtius libel
li debet petere quis declarari ſe hæredem, cùm hæc actio ſit
realis, & petitorium contineat: vt l. ſed & ſi lege. §. petitio. &
ibi Barto. ff. de pet. hære. & in l. ſin autem. §. ſed & is. ff. de rei
vẽd. ergo in ea debet quis petere ſe declarari hæredem, & hæ
reditatem ad ſe pertinere in totum, vel pro parte, prout caſus
d contigerit. Ita Bar. in d. l. ſecunda.[d] & in d. l. licet minimam,
per illum tex. ff. de peti. hære. prout[e] etiam vidimus in alijs pe-
titorijs, vt in rei vendicatione, in quibus ſemper concludi de-
bet ad declarationem dominij vel alterius iuris, quod quis
prætendit ſe habere in re: vt latè dixi in §. omnium, in libello
rei vendicationis, ſup. eod. Procederet tamen concluſio libel
li in iſta petitione hæreditatis, quamuis non peteret declara-
ri ſe hæredem, vel res hæreditarias ad ſe pertinere, ſi ſolũ pe-
teret reſtitutionem rerum hæreditariarum: quia eo ipſo quòd
quis petit reſtitutionem rerum hæreditariarũ tãquam hæres,
tacitè videtur petere pronunciari ſe hæredem. Ita Bart. in l. ex
diuerſo. §. primo, iuxta princip. ff. de rei vend. & dixi latè in d.
§. omnium, in libello rei vendicationis, & ibi dedi multas cõ
cordant. ad quas. cùm expedierit, recurratis. Aduertite tamẽ
ne decipiamini, quòd reſtitutio rerũ hæreditariarum non iu-
re iſtius actionis, ſed officio iudicis fieri debet, text. eſt in d.
l. licet minimã. in verb. Officio iudicis. & ibi Bar. ff. de pe. hær.
215 † Vltimò pro perfecto complemento libelli in iſta peti-
tione hæreditatis vnum diligentiſsimè notate, in quo vehe-
menter erratur in practica, quòd poſtquam ſemel hæres ade-
ptus eſt poſſeſsionem rerum hæreditariarũ, non poteſt am-
plius in futurũ intentare petitionem hæreditatis pro aliqua
ex illis hęreditarijs rebus, quarum poſſeſsionem adeptus fue
rat, à cuius poſſeſsione poſtea cecidit. Ita ſignanter, & magi-
ſtraliter Barto. in l. fin. ff. de fideicommiſ. hæred. peti. & ſentit
gloſſ. in l. j. in verbo, Hæreditas. Et eſt ratio in promptu, prout
etiam inquit ibi Bar. quia poſtquã quis ſemel adeptus eſt poſ
ſeſionem rerum hæreditariarum, dicitur patrimonium hære
dis, & eſt effectus dominus, adeò quòd non dicuntur amplius
res hæreditariæ, ſed res ꝓpriè ipſius hæredis: ut eſt gl. no. in l.
prima. §. ueteres. ff. de acqui. poſſ. & ibi no. per Cuma. & Lud.
Rom. & glo. in l. hæres per ſeruum. ff. de acquir. hæred. & ho-
nus tex. ſup. quib. ex cau. ma. non licet. in fi. principij. ſed in pe
titione hæreditatis veniunt ſolùm res hæreditariæ, nõ autem
res propriæ hæredis. l. quod ſi in diem. §. non ſolùm. in fin. &
l. ſi à patre vel à domino. §. ſi poſſeſſor. in fi. ff. de pe. hæred. &
ideo debet intentare rei vendicationem, & alia domino com
petentia remedia, ſicut vnde vi l. meminerint: & l. ſi quis in tã
tam. C. vnde vi. Et propterea diligẽter aduertat hæres, qui in-
tendat petitionem hæreditatis, prout etiam admonet Angel.
hic, ne in libello aut articulis, aut in aliqua parte proceſſus,
dicat ꝙ earum rerum, pro quibus intentat petitionem hære-
ditatis aliquo tempore poſt mortem defuncti comprehende
rit, vel habuerit poſſeſsionem: quia tunc petitio hæreditatis ſi
bi non competeret, & iudicium corrueret. Et iſtud dicit Ang.
de Are. eſſe perpetuò tenendum menti in practica: quod ante
eum ponit etiam & ſequitur Ioan. de Plat. hic.
216 † Accedat glo. illa ſolenniſsima Canoniſtarum in cap. pri
mo. de confeſ. in ſexta. in mag. ad fin. quæ ſingulariter vult ꝙ
omnia remedia adipiſcendæ poſſeſsionis, quale eſt remediũ
l. fin. C. de edict. diui Adria. tol. nunquã cõpetunt hæredi, vel
fideicommiſſario, qui ſemel adepti ſunt poſſeſsionem, quia
poſtquam ſemel adepti ſunt poſſeſsionem, non dicuntur am-
pliùs hæredes, vel fideicommiſſarij, ſed domini. vnde debent
eis competere alia remedia ad adipiſcendam poſſeſsionem,
quàm ea, quæ competunt hæredibus, aut fideicommiſſarijs.

Et in hoc etiam uehementer erratur in practica. Imò fortius;
& ſingularius auſus eſt dicere Salic. in d. l. fin. C. de edict. di-
ui. & alibi ſcriptum non inuenietis, quòd ſi hæres grauatus
de reſtituendo vniuerſa bona, primò adeptus eſt poſſeſsionẽ
rerum hæreditariarum, & poſtea reſtituat hæreditatem fidei
commiſſario uniuerſali, non realiter, ſed uerbo tantùm, quòd
talis fideicommiſſarius non poterit uti beneficio. d. l. fin. C. de
edict. diui Adria. pro acquirenda poſſeſsione rerum hæredi-
tariarum, quæ ſemel adepta fuit per hæredem: motus per ſu-
prà ſcripta: quia ex quo hæres ſemel adeptus eſt poſſeſsionẽ
rerum hæreditariarum, ampliùs non ſunt bona hæreditaria,
ut prædixi: & beneficium dictæ l. fin. competit pro rebus hæ-
reditarijs, licet, ſecundum eum, unuſquiſque diceret contra-
rium. Et in ueritate ſi hoc dictum eſt uerũ, eſſet peregrinũ, &
mirabile. Sed ego audacter teneo contrarium in hoc ultimo
dicto Salic. & contra Salic. glo. in terminis, quã ibi approbãt
Bart. & alij in l. ita tamen. §. ſi ex Trebelliano. in uerbo, actio-
nes. ad fi. iuncto tex. ff. ad Trebel. Bene faciunt illa magiſtralia
verba Bar. in l. 2. ff. de fideicom. hæred. pet. Bene fateor, & hoc
eſt, qđ decipit Salic. ꝙ ipſi hæredi amplius non competeret:
& ita procedunt ſuprà ſcripta. Sed quòd ipſi fideicommiſſa-
rio, cui fuit reſtituta hæreditas uerbo tantùm, & non re, non
competat, nihil ex ſuprà ſcriptis habet obſtare.
217 † Aduertite etiam diligentiſsimè in prædictis: quia repe-
rio Cuma. in l. ſi non lex. §. pet. ff. de hære. inſtitu. tenere, & re-
ferre, quòd aliàs in facto conſuluit, quòd ſuſtentaretur libel-
lus, ſi poſt aditam hæreditatem quis peteret in libello talẽ rẽ,
ut hæreditariam, non dico petitione hæreditatis, ſed alia cõ-
petenti actione: quia ſecundũ eum, verba impropriarentur, vt
e libellus ſuſtineretur,[e] argu. l. ſi olei. C. locati, & eorum, quæ la
tè dixi in §. omnium. in materia libellorũ, ſuprà eodem. Dici-
te, ut ibi latiùs per eum. Quod dictum etiam refert, & ſequi-
218 tur Ludo. Rom. in l. hæres per ſeruum. ff. de acqui. hære. † Et
quòd hæreditas adita etiam appelletur hæreditas, allego vo-
his tex. in l. fin. §. ſin autem in ſecundo: quem ibi expreſsè no.
Bal. ad hoc. C. de bon. quæ lib. & quòd appellentur res hære-
ditariæ, etiam poſt aditam hæreditatem, etiam quæ fieret ip-
ſo iure, ponderò vobis tex. ſupra ex quib. cauſ. ma. non licet.
in §. primo. in verſi. hæreditarias res ſerui nomine.
Et hoc etiam diligenter notate ad practicam ad ſuprà ſcri-
ptorum confirmationem, ꝙ poſt aditam hæreditatem non di
f cantur amplius bona hæreditaria,[f] propriè loquendo, ſed di
cantur bona propria ipſius hæredis. Accedant quæ ſignanter
uoluit Cuma. & Lud. Rom. in dict. §. ueteres. per gloſ. not. ibi
219 cum alijs prællegatis, ubi uolunt, † quòd ſtante ſtatuto pro
ut eſt in florentiſsima ciuitate Mediolani, quòd mulier nupta
extra territorium Mediolani non ſuccedat in hæreditate pa-
tris, quòd ſi aliqua mulier mortuo patre. primò adeat hæredi
tatem patris, uel ſe immiſceat hæreditati patris, poſtea mari-
tetur extra territorium Mediolanenſe, quòd hæc habebit hæ
g reditatem patris,[g] per ſuprà ſcripta: quia poſtquã adita fuit
hæreditas per mulierẽ, non dicebantur amplius bona patris,
ſed bona propria ipſius mulieris, circa quæ ſtatutum nihil di
ſponit. Et hoc idẽ in terminis in ſtatuto Mediolanenſi, de quo
ſup. tenuit Bald. in l. ſi matre. in fin. C. de ſuis & legi. & ibi di-
cit de hoc eſſe tex. not. in l. fin. ff. vnde lib. & ſequitur Petr. de
Ancha. in repe. cap. Canonum ſtatuta. in verſi. ſed pone quòd.
per ſtatutum. extra de conſti.
220 † Item ad iſta facit quod ſingulariter voluit Ludo. Roma.
in dicta l. j. §. ueteres. per glo. ibi, & per ſuprà ſcripta, ubi di-
xit ſe de facto conſuluiſſe in ciuitate Bononiæ, quòd ſtante ſta
tuto, quòd filia dotata nõ poſsit ſuccedere in aliquibus bonis
de hæreditate patris, (quod ſtatutum uiget communiter per
totam Italiam) mortuus fuit pater relicto filio, & filia dotata:
filius audiuit hæreditatem patris, & poſtmodum ea adita de
ceſsit: cõſuluit Ludo. Roma. multùm ſolenniter, & eleganter,
quòd filia dotata, eademq́; ſoror, non obſtante ſuprà ſcripto
ſtatuto, poterit ſuccedere huic filio, eidemq́; fratri, eo quia
adita hæreditate per filium, eundemq́; fratrem, non dicitur
amplius hæreditas patris, ſed dicitur propriũ patrimoniũ fi-
lij, per ſuprà ſcripta. Vñ licet filia per ſtatutum, de quo ſuprà,
prohibeatur ſuccedere patri, nõ tñ prohibetur ſuccedere ſuo
h fratri.[h] Tamen Lud. Rom. dicit ſe pro tunc nõ decidere, quia

quæſtio pendebat de facto ibi in ciuitate Bononiæ: ſed vide eundem Ludo. qui ibi decidit in ſuo conſi. 4. incipiente, Viſo, ac diſcuſſo puncto, & conſcribentibus, &c. & eſt melior text. de iure Inſti. de hæred. qual. & diff. in prin. quam deciſionem teneatis cordi pro maxima limitatione ad ſup. ſcriptū ſtatutū.

321 † Nunquid autē petitio hæreditatis, & rei vendicatio poſſint ſimul & ſemel in eodem libello cumulari, & ſimul & ſemel intentari: vide glo. & Bal. in l. ſecunda. C. de pet. hæredi. Ange. in l. qui interrogatus. ff. de pet. hæred. Cyn. in lege cogi. C. de pet. hæred. & videatis omninò Pau. de Caſt. in conſil. 6. incipiente, in Dei nomine, Amen. in cauſa, quæ vertitur corā locum tenente, &c. & ibi latè examinat hoc, an cumulari poſſint in eodem libello petitio hæreditatis, & rei vendicatio: & ibi ēt ponit quomodo cognoſcatur, an vtraque ſit intentata.

322 † An autem procederet iſte libellus, Cōqueror de Petro, qui poſsidet hæreditatem quondam Martini pertinentem ad me tanquam hæredem, & dominum: quare peto ipſum ſententialiter condemnari ad reſtitutionem dictæ hæreditatis: videatis Bal. in d. l. ſecunda. C. de pet. hæred.

Et per iſta remaneat expeditus perfectiſsimè iſte ſolennis §. in ſolenniſsimo feſto Ioannis Baptiſtæ inter maximos calores, 1473. Et dicit hic do. Iaſ. in voce, quòd ipſe Ioan. Fab. ipſe in fine huius §. dicit, quòd iſti calores ſibi ſuſtulerant intellectum. & Dyn. etiam, qui per viginti anteà annos legerat, dicit quòd iſti calores ſibi ſuſtulerant intellectum: & ſi ſciuiſſet, nunquam incepiſſet legere hunc §.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a BONAE FIDEI] Adde Bartho. Cepo. in ſingu. ver. 31.

b * Alias incipit, Proculus ait, ſi quis ſeruos.

c * Aduertas quia hoc dictum apertè falſum eſt, quòd ideo ſit bonæ fidei, quia habet plurimum perſonalitatis: nam hoc attento, ſequeretur, quod omnis actio perſonalis eſſet bonæ fidei quia propter quòd vnumquodque tale, & illud magis, Auth. multò magis. C. de ſacr. ſan. eccleſ. quod tamen eſt plus quam notoriè falſum. Præterea nō eſt verum quod ſit miſta, imò realis. Et ita communiter tenent doct. in rub. ff. ſi cert. pet. Et poſito quòd eſſet miſta, cum magis participet de reali, quàm perſonali, potiùs natura realitatis eſſet attendenda, argumen. leg. quæritur. ff. de ſtat. homi. reſponde igitur cùm ſimus in his, quæ ſunt iuris poſitiui, per l. non omnium. ff. de legi. prout facit gloſſ. in l. prima. §. pueritiam. in ver. ratus. ff. de poſtula. Carcaſſona Sardus.

d INTENTIONE] Facit vt in ſimili habetur etiā per do. Mar. Soci. in conſi. 28. incip. circa princ. per totum, in prima parte, de eo, qui matrimonium expreſſerit per verba exteriora denotantia conſenſum matrimonij per verba de præſenti intentione interius in mente retenta non id contrahendi. an aliquid operetur illa intentio in mente retenta, & quid an matrimonium annulletur, & an, & qualiter id tenuerit, quò ad forum iudiciale ſeu contentioſum, & forum pœnitentiale, & an Papa diſpenſare poſsit, vt cum alia contrahat, exiſtente inſtrumento matrimonij, & copula. Item facit in ſimili quod habetur per Fran. Are. in l. qui ſe pupillum, in j. not. de acquir. hæred. de eo, qui deſponſauit quandam per verba de præſenti, quam credebat eſſe alteri nuptam, & in veritate erat ſoluta: an tale matrimonium valeat, cùm ille credebat ſe nihil agere.

e * Dicas quod non, per l. pacta la prima. C. de pact. & l. cum donationis. C. de tranſact. Et ita determinat Bald. in d. l. cùm Arthemidoram. Sardus.

f * Vide bonum tex. pro hoc dicto in leg. ſecunda. ff. de leg. commiſ. Sardus.

g CONTRACTVM] Sed quid in matrimonijs, dicit proxeneta matrimonij: Mulier eſt ſpecioſa, pulchra, magna, penitus non defectuoſa in ſua perſona: & poſtea reperitur habere aliquod vitium corporis, vel animi: an teneatur proxeneta. De matrimonio enim dubiū non eſt, quod non poteſt ſeparari: quia quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, & videtur, quod ſic, per l. iuſtiſsimè. §. primo. ff. de ædi. edict. In cōtrariū facit l. prima, in prin. verſi. de proxenetis. vbi dicitur quod ſi proxeneta etiam laudat eā, non tenetur. Sed vide Bartho. Cepol. in l. prima. §. aiunt ædiles. ff. de ædil. edict. ubi diſtinguit quòd aut proxeneta fuit in dolo: & tenetur actione de dolo: ut eſt caſus in dicta l. prima, in fi. & probat in l. & eleganter, in fi. cū l. ſeq. Et de dolo animi alleg. per gl. d. l. prima, in fi. & dicit credere, quòd in dubio præſumatur fuiſſe in dolo: quia tale genus hominum præſumitur in dubio mendax: vt eſt tex. in d. l. iuſtiſsimè. §. primo.

h FACTI] Quod ſuccedat obligato ad intereſſe in obligatione facti, vide do. Barth. Soci. in conſil. 99. incip. in cauſa eximij: circa prin. quarta colum. in prima parte.

i * Aduertas, quia non ignorauit Accurſius, quod ruta, & cæſa, non veniunt in venditione, niſi hoc ſpecialiter dictum fuerit, quod veniant, quia cùm gl. alleget dictam l. ſi fundi. §. ſi ruta. ff. de act. empt. vbi hoc expreſſum eſt, nō eſt vero ſimile, quod nō viderit. Ideo aduertas, quia docto. non perceperunt mentem gl. nec voluit dicere gl. quòd huiuſmodi ruta veniant, etiamſi non fecerit cogitatum: ſed dicit, quod in bonæ fidei iudicijs veniunt ea, de quibus nō eſt cogitatum. Et bene dicit. Finge me tibi vendidiſſe rē ſimpliciter, quo caſu ruta, & cæſa nō veneūt, dicto §. ſi ruta, & quod inaduertenter tradidi rē venditā cum rutis, & cæſis. certe & ſi de illis non ſit actū, nec cogitatū, per actionē ex vēdito repetā, licet cōpetat ēt actio ad exhibēdum. Et hoc voluit glo. in d. §. ſi ruta. in verſi. agi pōt, & allegat bonum tex. in l. ſecūda, in fi. C. de actio. empt. & ſic glo. benè loquitur, nec meretur reprehendi in aliquo. Et hæc fuit vera mens glo. dum allegat dict. §. ſi ruta. Quicquid ipſi dicant, ita tene. Anto. Ange. Carcaſſona Sardus.

k * Adde quod mihi vr, quod tex. in d. §. uendēdi probet cōtrarium, quod ſi biduo ante uenditionem equus erat ornatus, in venditione uerò non eſſet ornatus, certè illa ornamenta nō veniēt: quia in ipſa uenditione ornatum eſſe oportet, vel quod uendendi cauſa ornamenta ducta eſſent. Non ob. aduerſatiua Sed, cum copula Et, quia nō non adeſt copula. Et, quo caſu illa ſola aduerſatiua diuerſitatē facti & iuris importat: vt per Bar. in l. 2. ff. ne quis eum, qui in ius, &c. & in d. l. patris & filij. ff. de vulg. & pupil. & ſic ponderādo aduerſatiuam Sed., nihilq; ſubaudiendo, tex. ille probat contrarium. cogitabitis Sardus.

l * In meo libro talis lex non allegatur.

m * Magis communiter tenetur, quòd dict. leg. in omnibus, habeat locum etiam in contractibus ſtricti iuris: ut ubique tenet Barto. in leg. ſup. allegat. & per do. Alex. & alios in l. ſecunda. ff. ſolu. matrimo. Carcaſſona Sardus.

n * Cogitaui, & mihi videtur, quòd ſit bonę fidei etiam actio protutelæ. Primò per iſtū tex. ſic arguēdo, ea quæ differūt per præpoſitionē, non differūt ſpecie, ſed numero, uel gradu. l. prima. in prin. ff. de vulg. & pup. & ita audiui in alijs terminis arguentē domi. Nicolaū. ab armis, ſubtilem doctorem Bono. in rubr. uel prima. ff. de offi. eius cui mand. eſt iuriſd. ſed actio tutelæ, & protutelæ, ſolū differunt per præpoſitionē: ergo nō differunt ſpecie, ſed numero. Si nō differunt ſpecie, erit bonæ fidei: quia cōprehenditur in hoc §. ſub actione tutelæ. Nec obſtabit, ſi dicas, quod vna ſit ciuilis, alia prætoria: quia negabo, & dicā, etiā ciuilē cum illa præpoſitione extēſa à Prætore ad iſtū caſum propter frequentiā. Videmus ēt quòd contraria actio tutelæ eſt bonæ fidei, ut ſuprà uiſum fuit, & ab ipſo Prætore propoſita, vel extenſa: ut l. prima. in prin. ff. de contra. act. tutel. & tamen de ipſa in indiuiduo nō ſit mentio in hoc §. noſtro. Præterea, & fortius induco hunc. §. vbi eſt eadem ratio, ſub ſimplici continetur compoſitum, glo. & Bartol. & noſtræ tempeſtatis excellentiſsimus dom. meus & Pręceptor Maria. Socin. iunior. in rubri. ff. ſolu. matrimo. ſed in caſu noſtro eſt idem fauor, eadem ratio, ut hic per Iaſo. ergo ſub actione tutelę, & ſic ſub ſimplici comprehendetur actio protutelę, & ſic compoſitum, vt dicatur uerbis generalibus in hoc §. comprehendi. item arguo ſic in fauorabilibus, ubi eſt eadem ratio fauoris, diſpoſita in caſu uero, habent locum in caſu putatiuo. l. ſi cum dotem. §. fin. ff. ſolu. matrimo. l. ſecunda. §. fin. cum l. ſequen. ff. de priui. cred. ſed in actione protutelę, & ſic in caſu putatiuo, ut ſuprà dixi, eſt idem fauor, qui eſt in caſu uero: ergo diſpoſitio facta in actione tutelę, habebit locum in actione protutelę. Tolle optimum ſimile, Filij nati ex

puta-

putatiuo matrimonio ſunt legitimi, ſicut nati ex vero. Bartol. & Iaſ. in l. auunculo. ff. de condict. ſine cau. gl. in l. qui contra. C. de inceſ. nup. ita etiam actio proueniens ex putatiua tutela debet eſſe bonæ fidei, ſicut proueniens ex vera, vt §. noſtro. Et per iſta dicebat præfatus do. meus in dicta rubric. quòd maritus putatiuus gaudebat priuilegio. l. maritum. ff. ſolut. matrimo. de cuius dicti veritate dicam infr. in §. item ſi de dote. & ita credo actionem protutelæ eſſe bonæ fidei. Ant. Ange. Carcaſſona Sardus.

o • Adde q mihi videtur, quòd nec gloſſ. bonam aſsignet rationem, nec doctores glo. non: quia per actionem ex empto, & præſcriptis verbis, quæ ex permutatione competit, peto id quod non eſt meum, & tamen ſunt bonæ fidei, vt §. noſtro: ergo finium regundo. actio, ex eo quòd poſsit mihi adiudicari quod meum non eſt, non debet dici ſtricti iuris. Doctores nõ quia non eſt ratio ſufficiens dicere actio famil. erciſcund. cõmun. diui habent ſimilitudinem cum actione pro ſocio: ergo ſicut illa eſt bonæ fidei, ita etiam, & iſtæ: quia do inſtantiam tnam precarium habet ſimilitudinem cum commodato, vt l. prima. ff. de precar. & tamen actio bonæ fidei eſt commodati: actio verò ex edicto de precario deſcendens, eſt ſtricti iuris, vt §. noſtro. Pręterea ſecundum doctor. (licet ergo ſupra in addi. proxima contrarium firmauerim) actio protutelæ eſt ſtricti iuris, & tamen habet ſimilitudinem cum actione tutelæ, vt l. prima. ff. de eo. qui pro tute. Dicas igitur, prout dixi ſupra in 4. col. in petitione hæreditatis, quòd ratio bona reddi non poteſt, cùm ſimus in his, quæ ſunt iuris poſitiui. glo. in l. prima. §. pueri. etiam in verſicu. ratus. ff. de poſtu. Bart. in l. humanitatis. C. de impub. & al. ſub. & in l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. Carcaſſo. Sardus.

p AN RECIPIENTIS] Et an & quãdo res, cuius dominium eſt apud alium, pereat periculo domini, & nõ poſſeſſoris: vide glo. fin. in l. non omnis. §. ſi pupillus. ver. eius: ſi cer. petat. vbi dom. Alexan. de Imo. in vlt. col. in ver. ex his. & per eundem do. Iaſ. May. poſt Pau. de Caſt. & Ludo. Roma. & per eundem do. Iaſ. in l. Titius. in 2. not. ff. de pręſcrip. ver.

q • Quę ad modum clara erat abſque declaratione domi. Iaſo. Sardus.

r • Non inuenitur.

ſ • Nihil de hoc ponit ibi Bald.

t • Videas eundem Bartol. in leg. Paulus. in fin. ff. de ſolut. Sardus.

u • Sed iuxta prædicta quæro, nunquid Bidellus poſſet ſibi ipſi librum vẽdere, dicens, Dediſti vt venderem, ego hoc libro indigebam, pro me enim emi: ecce volo tibi dare ęſtimationẽ: nunquid ſit compellendus ad libri reſtitutionem? Et videret dicendum, quòd non poſsit ſubijpſi vendere, per tex. not. in l. ſi mandauero. la ſeconda. §. ſi tibi centum. ff. mand. Veritas tamen pendet ex his, quæ habentur per Barto. in l. planè. ff. qđ cuiuſque vni nomi. & melius per Abb. Panor. in capit. cùm in iure peritus. extra de elect. Carcaſſona Sardus.

x • Aduerte. nam glo. noſtra, ſi diligenter attendas, vult quòd actio pręſcriptis uerbis, quę oritur ex illo generali cõtractu, Do vt des: ſit bonæ fidei, & non ſtricti iuris: cuius contrarium uidentur hic ſentire Iaſ. & doct. Mihi autem magis placet opin. gloſſ. per generalitatem iſtius §. Nec video quare magis dici debeat bonæ fidei, quando permutatio ſit ſpeciei ad ſpeciem, quàm quando ſit genericè, vel ex vna parte ſit ſpecies, ex altera genus: cùm etiã generaliter dicatur permutatio cõtractus ille, Do ut des: ut probatur optimè in l. naturalis §. primo. ff. de pręſcript. verb. ibi: Si autem rem do, ut rem accipiam, &c. vbi loquitur tex. de re in genere: & tamen appellat permutationem: & d. §. primo. in fin. ibi: ſciphos tibi dedi, ut Stichum mihi dares. loquitur quando ab vtraq; parte eſt ſpecies: & appellat articulum, Do ut des. Et ſic per illum tex. videtur apertè confundi differentia, quam faciunt doct. utrùm ab utraque parte ſit ſpecies, uel non. Et pro iſta parte uidetur tex. in l. emptionem iuncto ſummario. Sal. ibi C. de re. permu. & uidetur tex. in l. prima. ff. de contrah. empt. ubi uinum cum ferro fuit datum, & ſic in genere, & tamẽ dicitur permutatio. Et per iſta inuenio quòd Philip. D. in l. ſecunda. in princip. col. pen. ff. ſi cert. peta. reprehendit iſtam differentiam, quam faciunt Docto. & iudicio meo, ſatis iuridicè. dic ut ibi per eum. Carcaſſona Sardus.

y • Aduertas, quia Bartol. expreſsè dicit, ſi eſt, uel fuit meum: & ſic non uidetur ſentire iſtam differentiam, quam facit Iaſ. Sardus.

z • Adde quòd pro iſto libello alternatiuo eſt etiã bonus tex in d. l. cum precibus. in fi. C. de rer. permu. ſed quò ad aliud uidetur eſſe in poteſtate actoris, nunquid uelit adimpleri contractum, uel rem datam condicere: ut uidetur caſus in l. prima. in fi. ibi: ſi hoc elegeris. C. de re. permu. Carcaſſ. Sardus.

a • Qui determinat eſſe contractum innominatum, Facio ut facias, per leg. cum manu ſata. §. fin. ff. de contrahen. emptio. Sardus.

b • Quem etiam refert glo. in d. §. hoc interdictum. in verſic. bona fide. Sardus.

c • Hoc idem uoluit Paul. de Caſt. in d. l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. empt. Sardus.

d • Et ratio eſt ſecundum Bart. quia in primo caſu opponitur ad impediendum proceſſum, & ſic ad unum finem: in ſecũdo opponitur ad alium finem, uidelicet ut abſoluatur. argu. ca. ueniens. extra de teſtib. Sardus.

e • Adde quod contra Bart. uidetur, iudicio meo, caſus in l. fundus, qui Lucij Titij. in uerſi. quęſitum. ff. de reſcinden. uendi. & contra Barto. eſt communis opin. in dict. §. ſi quis iurauerit. ibi uideas. & dixi ſupra in §. item ſi quis poſtulante. colum. pen. Carcaſſona Sardus.

f ET VENDITIONIS] Quomodo autem cognoſcatur contractus emptionis & uenditionis, uide per dom. Alexand. de Imo. in conſi. 107. in ſecunda col. in tertia parte.

g ET TRADIDIT] Et cuius importantiæ ſint iſta uerba, uide domi. Alexand. in conſi. 10. in ultim. colum. in quarta parte.

h POSSIDERE] Quid autẽ operetur in contractu emptionis & uenditionis pactum conſtituti, uide do. Alex. in cõſil. 3. quinta col. in quarta parte. & in conſil. 10. in prima col. eadem parte. Et an per tale pactum cõſtituti transferatur dominium in emptorem, & poſſeſsio: uide do. Alex. de Imol. in conſi. 115. in ſecunda & tertia col. in prima parte. & in conſi. 58. in ſecunda colum. in ſecunda parte. Vbi ponit, ut transferatur ciuilis poſſeſsio, uel naturalis. Et an per appoſitionem pacti precarij uenditor liberetur: uide per eum in conſil. 27. in 3. colum. in ſecunda parte.

i • Vide Paul. Caſtren. in d. §. ex uendito. conciliantem iſtas glo. licet poſtmodum dicat uenditorem poſſe cõueniri actione ex empto ad traditionem detentationis tanquam de reliquijs emptionis, per l. ſi hęres teſtamento. ff. de actio. empti. ſecutus Bald. in l. prima. C. de reſcin. uend. prout ipſe allegat. Et hoc ultimum mihi placet. Carcaſſ. Sardus.

k AD FRVCTVS] Vide do. Alex. de Imol. in conſil. 73. in prima col. in ſecunda parte. ubi etiam ponit quid de emptore ſoluente precium pro parte: an pro illa parte fructus habere debeat, & efficiatur dominus illius partis. De quo uide per eum in conſi. 134. in prima colum. in quarta parte. ubi etiam ponit quid ſi ſit facta promiſsio de uendendo: an ille, cui ſit facta talis promiſsio, lucretur fructus.

l VACVA] Vide Felin. in capitul. cum Ioannes. de fide inſtrumen.

m PLENA] Vide Franc. de Are. in l. prima, de acqui. poſſeſ. in 11. col. & Felin. in c. cum Io. de fide inſtru.

n • Vide bonum tex. in l. penul. ff. de euictione. Sardus.

o EX VENDITO] Adde do. Barth. Soci. in conſil. 153. incip. in cauſa domi. Ioannis. uerſ. quarto, eadem conclu. in ſecunda parte, quòd actio ex uendito datur ex contractu informato ad retradendum, & reſoluendum: & ſic competat actio ex empto ad retradendum, talis actio non ſolùm dat ad merum factum, ſed etiam ad dandum, & contra habentem facultatem tradendi. ut præcisè tradat.

p • Et reſponde ad l. ſi ſeruum. §. fina. ff. de uerbor. obligatio. ut per Bart. in d. l. prima. Sardus.

q LOCATA] Adde do. Bartho. Socin. in conſi. 135. inci. uiſa narratione. uerſic. ſecundum fundamentum. in fin. in prima parte. quòd locator ad hoc teneatur facere & curare, ut conductor habeat rem uacuam, & expeditam, ut illa uti poſſit: alias tenetur conductori ad intereſſe.

r DE PENSIONE] Sed quid ſi penſio eſſet remiſſa arbitrio tertij, an ſi ille nun arbitretur poſsit à perſona, recedi, & ad arbitrium boni viri recurri: vide do. Barth. Soci. in cõſi. 44. incip. in præſenti. verſi. quare magis. 1. parte.

ſ ACTIO IN FACTVM] Quibus actionibus autem peti poſsit locationes, quas facit doctor, vel medicus de operis ſuis: vide do. Barth. Soci. in conſi. 196. incip. circa præſenté verſi. tertiò iſta opi. in 2. parte. vbi etiam ponit quòd non diſferunt ab ea, quam facit famulus de ſuis: & ibidem ponit ét quid de medico conducto ad certum tempus à communitate pro certo ſalario: an finito tempore ſi curauerit infirmos, ut prius ſibi debeas, licèt renouata conducta non fuerit.

t PATERFAM.] Vbi ad hoc uide Franc. de Are. & dom. Iaſ. May. & Franc. in l. cum filio. in 7. col. de leg. primo. & in l. cum filio. de vulg. & pupil.

u * Aduerte, quia dict. l. ſecunda nihil facit: nam loquitur in aditione hæreditatis, in qua neceſſariò qui, tenetur ſcire vtrum ex teſtamento vel ab inteſtato adeat: vt latè per Bart. in repe. l. is poteſt. ff. de acqui. hære. nos loquimur in eo, qui poſt aditionem agit petitione hæreditatis: quo caſu quid agendú ſit, videtur apertè docere nos Iuriſcon. in d. l. ſi defenſor. §. illud. ff. de inter. actio. vt non tenear exprimere, niſi aduerſarij interſit: & tunc ad eius petitionem exprimam. Et nunquid eius interſit, vel non, relinquitur cognitioni ſummariæ iudicis: vt d. §. illud. & ideo videtur quòd libellus abſque tali expreſſione ſit admittendus, ex quo intereſſe aduerſarij mei probabiliter poſſum ignorare, argu. l. prima. §. quia autem. ff. quor. leg. & eorum quæ tradit Barto. in l. vbi autem. §. qui illud, aut illud. ff. de verbo. oblig. & latè vidimus ſup. in §. ſed iſtæ. col. 13. & 14. & videbimus inf. in §. curare. col. 2. verſi. ſecundò fallit. Sed attende, quia contra prædicta facit, quòd imò expreſſio talis requiratur. Nam hæres agédo petitione hæreditatis, petit ſe declarari hæredem: vt per Bar. in l. prima in prin. col. 2. ff. de eden. & regulariter. cum l. ſeq. ff. de pet. hære. quo caſu ſine tali expreſsione non videtur, quod aduerſarius cómodè deliberare poſsit, vtrùm velit cedere, vel cótendere: ergo debet exprimi, arg. l. prima. in princip. ff. de eden. & clemen. 2. vt lite penden. poſſet enim eſſe, quod ſi contenderet ſe hæredem ex teſtamento, aduerſarius vellet litigare, ſecus forſan ab inteſtato vel econuerſo. poſſum reſpondere, quòd hoc caſu propter intereſſe aduerſarij eo petente, Prætor coget agentem exprimere, vt d. §. illud. eo verò non opponente, libellus procederet, ut ſuprà dixi. Cogitabitis tamen. Carcaſſ. Sardus.

x * Vt l. hæreditatis. C. de pet. hæredit. & l. hæreditatem. C. in quib. cau. in integ. reſti. non eſt neceſ.

y * Vide Bartol. in leg. rem quæ nobis. ff. de acquirend. poſſeſſio. Sardus.

z * Adde, quod mihi verior videtur opin. Bartol. in d. l. tertia. §. opus. quia limitatio prædicta iure non probatur. Præterea videtur contra caſum l. ſecundæ. C. de pet. hæredi. referédo finem legis ad principium, iuncta glo. prima. in fin. nec Bar. iſtud uoluit ita ſimpliciter in d. l. cogi, quia loquitur in titulo acquiſito iudicio pendente ab eo, qui nullum ius habebat: quo caſu dicitur titulus procuratus, qui non ſolet prodeſſe, ut per Bar. in l. ſiue autem. §. ſi duobus. ff. de pub. & ſup. vidimus in §. ſed iſtæ. quę ratio ceſſat in eo, qui emit ante litem illatam, vel titulum bona fide acquiſiuit ab eo, qui pro hærede poſsidebat. Item ratio communis, quare pet. hęreditatis non datur cótra titulo poſsidétem, de qua vidimus ſup. col. prox. & per Bar. in l. hæreditatis. C. de peti. hęred. militat in caſu noſtro: ergo idé ius. c. inter corporalia. extra de transla. epi. l. fin. C. ad leg. Falcid. Nec obſt. regula, nemo plus iuris. ff. de reg. iur. quia verú eſt, quò ad hoc, quod cúm tradens non ſit dominus, non facit accipientem dominum: attamen accipiens habet titulum, & bonam fidem, & ſic vſucapiendi conditionem. l. clauibus. ff. de contrah. emp. quæ omnia impediunt petitionem hęreditatis. d. l. hæreditatis. ſuprà alleg. Nec dicta Barto. in l. ſi rem & precium. ff. de peti. hære. obſtant: quia loquitur in longè diuerſis terminis, in quib. titulus habetur pro non titulo, vt ibi per eú. Quæ ratio ceſſat in quæſtione noſtra. Nec pro iſta fallentia Iaſo. adducitur aliquid, quod habeat efficaciam, ideo eam non credo veram. Anto. Ange. Carcaſſ. Sardus.

a * Adde, quod hoc caſu præſcriberetur petit. hær. ſpacio decem vel viginti annorum, & hoc caſu erit ſpeciale contra l. hæreditatis. C. de peti. hære. Dic tamen, vt per glo. fina. & docto. in l. fin. C. de edict. diui Adrian. tol. Carcaſſ. Sardus.

b * Dicas quod titulus diuiſionis non excludit petitionem hæreditatis, ut eſt caſus in l. cum multi. ff. ſi pars hæred. pet. & Bal. in ſecunda lectura. in dict. l. Pomponius. Nec obſt. l. prima. C. commu. vtri. iudi. quia quo ad hoc obtinet vicem emptionis, ut re per diuiſionis arbitrum adiudicata, vel de partis conſenſu tradita, ſi alter erat dominus transfear dominium in accipientem: Sin autem, uſucapiendi conditio: ut habetur in §. ſi. Inſtit. de offic. iud. Carcaſſona Sardus.

c * Aduerte, quia Bart. in d. §. hoc autem iudicium. non loquitur de fructibus, ſed de expenſis, in quibus poteſt iudex, etiam non petitus, condemnare, ex quo poſt litem conteſtatam accidunt. l. ædiles. la ſecúda. §. ité ſciendú. ff. de ædil. edict. Sardus.

d * Secunda in ordine Bart. ſed tertia in ordine Digeſtorum.

e SVSTINERETVR] Adde eundem Ange. ſuprà in §. omnium. nu. 69. & in §. ſic itaque. nu. 35.

f HAEREDITARIA] Adde do. Bartho. Soci. in conſi. 147. incip. viſa facti. uerſic. primo, quia ibi: nam antequam, in prima parte. quod hæreditas antequam adeatur per hęredem, dicuntur bona hæreditaria: poſt aditionem verò efficiuntur vnum patrimonium hæredis: nec dicuntur ampliùs hęreditas, vel bona hæreditaria.

g PATRIS] Et hoc idem conſuluit do. Mar. Soci in conſil. 30. incip. quamuis. verſicul. nona qualitas. circa medium. in prima parte. Pro quo vide dom. Alexan. de Imol. in conſil. 101. in ſecunda parte.

h FRATRI Adde Ange. in conſil. 122. incip. in nomine domini, teſtificatio. & eúdem do. Iaſ. May. in l. venia. ſexta colum. vbi pulchrè loquitur. C. de in ius vocan. & Pet. de Anch. in conſil. 288.

SVMMARIA
§. Fuerat.

1 *Actio pro dote repetenda, quæ antiquitus competebat, & quæ hodie competat.*

2 *Actio contra. rei vxoriæ quare potius appellatur, quàm actio rei maritalis?*

3 *Matrimonium quare potius dicatur quàm patrimoniũ?*

4 *Actio ſubrogata ſapit naturam illius, in cuius locum ſubrogatur. 6.*

5 *Subrogatum an ſapiat naturam eius, in cuius locum ſubrogatur? 7. 9. 10.*

8 *Colonus an sub alios colonos ſubrogare poſſit ad cultiuandum, & arandum terras, & putandum arbores, vel vineas.*

11 *Actio ex ſtipulatu, quæ pro dote repetenda competit, an ſit bonæ fidei. 14. & quid ſi competat extraneo. 15. & an in ea currant vſuræ? 16.*

12 *Matrimonij contractus an ſit bonæ fidei? 13.*

17 *Vſuræ, quæ in actione ex ſtipulatu currunt, an de iure Canonico peti poſſint?*

18 *Vſuræ in quibus caſib. de iure Canonico permiſſæ ſint.*

19 *Vſuræ, an per ſtatutum induci poſſint, quòd pro dote ſoluantur ad rationem de decem pro centenario*

20 *Vſuræ pro dote non ſoluta marito, an & quando currere incipiant?*

21 *Maritus in vſuris ei debitis pro dote tractat de damno euitando.*

22 *Actionibus perſonalibus non præſcribitur minori tempore triginta annorum.*

23 *Mulier, ſi ſoluto matrimonio dos intra annum reſtitui debeat, nec ante annum elapſum hæredes mariti ad eam reſtituendam cogi poſſint, an intra illum annum ab ipſis hæredibus alı debeat? 25. cum trib. ſeq.*

24 *Vſuræ de iure Canonico ex parte mulieris prohibitæ ſunt,*

29 *Actio*

29 Actio ex ſtipulatu pro dote, an ſi expreſſè non interponatur, tacitè à iure præſumatur?
30 Actio ex ſtipulatu, habet priuilegium tacitæ hypothecæ.
Bona mariti ſunt tacitè hypothecata vxori.
31 Bona vxoris ſunt tacitè hypothecata viro ad dotem conſequendam, ſicut & viri vxori ad eam repetendam.
32 Maritus in bonis vxoris an tacitam hypothecam habeat pro euictione dotis, ſi dos ab eo euicta fuiſſet? 34.
33 Dotem conſtituens an & quando teneatur de euictione.
35 Euictio an in donatione facta à patre filio, aut filiæ, locum habeat?
36 Hypotheca tacita pro dote, an competat extraneo, qui dedit dotem pro muliere? 37. 38. 39.
40 Hypotheca tacita an mulieri competat in donatione propter nuptias. & nunquid in bonis paraphernalibus. 41. & nunquid pro alimentis ſibi debitis à marito. 42. & an pro fructibus dotis. 43. & an in dote confiſſata. 44. & nunquid in rebus acquiſitis per hæredes mariti ex rebus quondam ipſius mariti. 45. & nunquid in bonis mariti minoris? 46.
47 Bona illata per minorem in domum conductam, an tacitè ſint hypothecata?
48 Hypotheca tacita pro dote, quo tempore contrahatur?
49 Priuilegium tacitæ hypothecæ, an mulieri, an verò actioni indultum ſit, & cuius effectus ſit? 69.
50 Hypotheca tacita pro dote priuilegiata eſt.
51 Actio ex ſtipulatu pro dote an competat, ſiue dos fuerit incerta, ſiue certa?
52 Specialia duo circa idem non poſſunt ſimul concurrere.
53 Actio ex ſtipulatu pro dote, an competat patri mulieris?
54 Actio de dote eſt communis patri & filiæ.
55 Stipulatio tacita pro dote, an dicatur eſſe vera, an præſumpta, an ficta?
57 Stipulatio tacita pro dote, an habeat locum in donatione propter nuptias?
58 Stipulatio pro dote, an habeat vim inſtrumenti?
59 Præſumptio iuris æquiparatur ſcripturæ.
60 Statutum ſi diſponat inſtrumēta publica executioni mādari, an inſtrumentum, in quo maritus confeſſus eſt, ſe dotem habuiſſe, executioni mandari debeat?
61 Statutum diſponens quòd debitor pro debito ciuili incarcerari poſſit, an locum habeat in hærede debitoris?
62 Statutum ſi diſponat quòd debitor ad inſtantiam creditoris capi poſſit, an ad inſtantiam ceſſionarij capi poterit?
63 Stipulatio ficta quare adinuenta ſit?
64 Actio ex ſtipulatu ficta vel præſumpta, an ſit vtilis, an directa?
65 Stipulatio dotis ficta, an locum habeat in muto, vel muta matrimonium contrahentibus?
66 Veritas vbi locum non habet, ibi neque fictio.
67 Stipulatio dotis ficta, an per difformitatem, abſentiam, interuallum, vel defectum conſenſus, impediri valeat?
68 Stipulatio in quibus caſibus fingitur interueniſſe, quæ non interuenit.
70 Fiſcus. & mulier pari paſſu ambulant, & quo caſu mulier ſit potior fiſco.
71 Fiſcus & ciuitas quo caſu differant.
Priuilegium tacitæ hypothecæ an ciuitas habeat in bonis eorum, cum quibus contrahit? 72.
73 Mulier licet habentibus tacitas hypothecas præferatur, habentibus tamen expreſſas, non. 74.
75 Renuncians exceptioni, vel illā remittēs, donare videtur.
76 Confeſſio de dote recepta facta conſtante matrimonio, præſumitur donatio.
77 Clauſula, Et renuntiauit conditioni indebiti, & ſine cauſa, & in factum actioni, & omni legum auxilio: an aliquid proficiat?
78 Confeſſio adhærens facto principali, non valet, ſi factum principale non valeat.
79 Exceptio non numeratæ pecuniæ, quibus verbis opponi impediatur.
80 Renuntiatio exceptionis non numeratæ pecuniæ facta ſtatim in eodem inſtrumento, in quo ſit confeſſio dotis, non valet.
81 Renūtiare exceptioni non numeratæ dotis, an quis poſſit?
82 Dos confeſſata an habeat priuilegium prælationis, vt in ea mulier præferatur exterioribus creditoribus? 84.
83 Beneficium ſi alicui competere cœpit ex alterius perſona, vel facto, ab eo tolli non poteſt ſine ſuo proprio facto.
85 Exceptioni non numeratæ pecuniæ renuntianti cum iuramento, quibus remedijs ſuccurratur. 86.
87 Iuramentum interpoſitum ſuper actu ſimulato non validat actum, nec ligat iurantem. 88.
90 Confeſſio dotis quando omnibus creditoribus præiudicet.
91 Dos eſſe non poteſt, vbi matrimonium non eſt.
92 Confeſſio facta de dote recepta à marito, an videatur facta animo donandi.
93 Donatio inter virum & vxorē regulariter prohibita eſt.
04 Priuilegium prælationis, quod habet mulier agens pro dote, an competat filijs ipſius mulieris, & an alijs hæredibus. 122.
95 Priuilegium prælationis, quod habet mulier, vt præferatur creditoribus in bonis primi mariti, an ceſſet ea nupta, & actualiter collocata in ſecundo matrimonio. 96.
97 Pater tenetur dotare filiam, quamuis ſit actualiter nupta.
98 Maritus vxorem expellere poteſt, ſi pater ſibi dotem non dedit, cùm vxorem ſine dote habere non debet.
99 Mulier, inuito patre, poteſt ſe dotare de bonis patris.
160 Pater vbi filia haberet de ſuo proprio, an eam dotare teneatur de ſuo, & non de bonis filiæ. 102. 105. 106. 110.
101 Filius officio iudicis ex æquitate a patre alendus eſt.
103 Auus non tenetur dotare neptem ſuam, quam filius dotare poteſt.
104 Pater quòd non teneatur dotare filiam tantùm naturalem, quomodo procedat?
107 Proteſtatio facta per maritum, quòd nolit bona ſua eſſe hypothecata pro dote, nihil operatur.
108 Proteſtatio facta per ſocerum, quòd nolit bona ſua eſſe hypothecata, nihil operatur.
109 Proteſtatio ab his, ad quæ quis de neceſſitate tenetur, non releuat proteſtantem.
111 Pater expenſas, quas facit pro filio ſtudente, in dubio de ſuo facere videtur.
1112 Pater filiam hæreticam, aut Iudæam, an dotare teneatur.
113 Mulier hæretica, vel Iudæa non habet priuilegia dotis.
114 Pater Iudæus, vel alterius ſectæ filios, vel filias orthodoxos alere tenetur.
115 Mater an dotare filiam cogatur.
116 Pater egenus vel debitis inuolutus, an filiam dotare teneatur.
117 Pater an dotem filiæ ingratæ dare teneatur.
118 Pater filiam maritum vilem, & indignum accipientem, an dotare teneatur?
119 Pater filiam, eo contradicente, nubentem, an dotare teneatur.
120 Pater an filiam naturalem tantùm dotare teneatur?
021 Pater an filiam meretricem dotare teneatur?

123 Primi-

123 *Priuilegium prælationis, quod habet mulier in actione de dote, an cedi poſſit?*
124 *Actio de dote ſi nouetur, an in actione nouante intelligã-tur repetita priuilegia huius actionis de dote nouata.*
125 *Mulier an in donatione propter nuptias priuilegium prælationis habeat, an verò priuilegium hypotheca tacita.*
126 *Mulier ſi nihil ſoluat de dote promiſſa, an de donatione propter nuptias aliquid lucretur.*
127 *Statutum loquens in dote lucranda à marito, an habeat locum in dote promiſſa tantùm, & non data?*
128 *Actio de dote an naſcatur tempore contracti matrimonij, an ſoluto matrimonio.*
129 *Præſcriptio contra mulierem quando currere incipiat?*
130 *Pater dando dotem pro filia, ſibi actionem non quærit, niſi ſibi ſtipulatione proſpiciat.*
131 *Mulieri quando actio integra quæratur, ſi pro ea extraneus det dotem. 132.*
133 *Filia an agat ad dotem ſine conſenſu patris?*
134 *Dos profectitia quæ dicatur?*
135 *Filia ſemel dotata, ſi dotem conſumpſit, an denuò debeat dotari. 136.*
137 *Pater ſi aſſignauit filio partem ſuam unde viuere poterat, & filius illam conſumpſit, an deinceps illum alimentare teneatur?*
138 *Priuilegium prælationis ad dotem filiæ, an competat patri mortua filia.*
139 *Priuilegium prælationis an competat marito agenti ex ſtipulatu ad dotem?*
140 *Priuilegium prælationis an in ſponſa locum habeat, & an in matrimonio putatiuo?*
141 *Libellus in actione ex ſtipulatu, quæ competit pro dote, qualiter formetur. 143. & 144.*
142 *Libellus generalis in actione de dote an procedat?*
145 *Libellus, quando mulier agit contra maritum, an neceſſariò concludere habeat: Peto eum condemnari in quantum facere poteſt.*

§. FVERAT.

ISTVM §. ego diuido in quatuor partes principales. In prima ponit quomodo, & quare rei vxoriæ actio quæ olim pro dotibus competebat, hodie transfuſa ſit in actionem ex ſtipulatu. In ſecunda per modum illationis ponit quomodo iſta actio ex ſtipulatu ſurrogatur in locũ rei vxoriæ actionis in effectu bonæ fidei, ſicut erat illa rei vxoriæ actio. In tertia ponit aliud priuilegiũ, quod habet iſta actio ex ſtipulatu, ſcilicet tacitæ hypothecæ. In quarta ponit aliud priuilegium, ſcilicet prælationis, vt in ea cæteris creditoribus præferatur. Secunda ibi: meritò rei vxoriæ, &c. Tertia ibi: ſed & tacitam ei dedimus hypothecã. a
Quarta ibi: præferri autem alijs creditoribus.

Iſte §. quamuis ſummatus fuerit cum præcedenti in genere, tamen in ſpecie hoc dicit: Cùm rei vxoriæ actio, quæ olim pro dotibus competebat, eſſet bonæ fidei, & hodie omne ius ſuum transfuſum ſit in actionem ex ſtipulatu, ſequit̃ q actio ex ſtipulatu pro dote cõpetens eſt bonæ fidei. hoc primò. Et hęc actio ex ſtipulatu eſt etiã priuilegiata reſpectu tacitæ hypothecæ, & reſpectu p̃lationis: vt cæteris creditoribus præferatur. hoc dicit ſecundò, & vltimò vſque ad §. in bonæ fidei.

5 † Pro introductione caſus habent ſibi ad euidentiam præmittere iuuenes, q antiquitus pro dote repetenda competebant duæ actiones, ſcilicet rei vxoriæ actio, & actio ex ſtipulatu: ut inquit glo. in rub. C. de rei vxo. actio. quæ actiones habebant ad inuicem communiones, & differentias. Et quæ eſſent propria vniuſcuiuſq; actionis, & quę communia, declaratur in l. vnica. per totã l. C. de rei vxo. act. Vnde Imperatori viſum fuit vtilius has actiones reſecare, & ad vnam ſolam reducere & ideo ſublata illa rei vxorię actione, cùm eſſet plenior illa actio ex ſtipulatu, quicquid plus iuris fuerat in illa rei vxoriæ actione, in hanc actionem ex ſtipulatu transfudit, proſequendo ut hic habetis in litera, & d. l. vnica, in princ. & in §. ſed & ſi non ignoramus.

2 † Quare aũt appellaretur rei vxorię actio potius quàm rei maritalis actio, cùm dos ſit mariti, iuxta l. doce ancillam. cũ ſimilibus. C. de rei vend. tangit Ioan. Fab. hic iuxta prin. & reſpondet, q ideo eſt, quia iſta actio ibat ad repetendam dotẽ, quæ eſt proprium matrimonium mulieris, ut inquit Iuriſconſultus in l. tertia. §. ſed vtrum. in finalibus uerbis. ff. de minoribus. Vnde ſecundum eum, in his, quę tangunt iura nuptiarũ,
3 ſit denominatio à muliere, & non à uiro: † & propterea ſecũdum eum, dicitur matrimonium, & non patrimonium. Vos autem aliter dicite, & melius, quare ſit appellatum matrimonium, & non patrimonium, eam eſſe rationem, quam ponit Papa ad eum tex. in cap. ex literis. extra de conuer. infide. Puto etiam, q ideo appellata fuerit rei vxoriæ actio, eo q principaliter inuenta ſit propter vxores ad repetendas earum dotes: quamuis poſtea etiam extenſa fuerit ad maritos: & propterea meruit denominationem ab eo, propter quod principaliter fuit inuenta. Ad hoc inferunt ea, quæ ſtatim dicam in ſecundo principali notabili, in illo articulo, quem tãgam, An ſicut actio ex ſtipulatu, quæ competit uxori, eſt bonæ fidei: ita etiam ſit bonæ fidei illa, quæ competit marito.

Notate primò ex hoc tex. ibi: pro ea introducta eſt, naturã bonæ fide, &c. ſecundum Ioannem Fab. hic, in vltima columna, poſt ſubtilem Petrum de Bell. unum, ad quod, ſecundum
4 eos, iſte §. quotidie conſueuit allegari, † q actio ſurrogata capit naturam illius actionis, in cuius locum ſurrogatur: & conſequenter, quòd actio ſurrogata in locum alterius, aſſumit ſibi omnes illas qualitates illius actionis, in cuius locum ſurrogatur, Ita etiam in ſpecie notatur ex tex. qui eſt idem: & hoc Cyn. & Bald. in l. vnica. C. de rei vxor. actio. §. primo. Sed certè iudicio meo, ſi quis voluerit ſubtilius rimari iſtum tex. & tex. in dicta l. vnica. §. primo. poterit ſaltem gratia diſputationis dicere, quòd imò iſti textus probant contrarium: quia ſi uerũ eſſet, quòd actio ſurrogata aſſumeret ſibi naturam, & omnes qualitates illius actionis, in cuius locum ſurrogatur, certè fruſtratorium fuiſſet transferre omne ius, & omnem naturã cũ multis diuiſionibus, &c. ut inquit tex. hic, & latiùs in d. l. unica. in princ. & in §. ſed & ſi non ignoramus. quia ſatis fuiſſet ſublata rei vxoriæ actione iſtam actionem ex ſtipulatu eius loco ſurrogare, ſi ex ſurrogatione omne ius, & omnem naturã aſſequebatur: niſi dixeritis hoc factum fuiſſe ad maiorem declarationem: quod tamen eſt multùm debiliter reſpondere, Quicquid ſit, hæc eſt via brocardica, in qua, vt etiam inquit Ioannes Fab. hic, non reperitur fundus.

5 † De hoc tamen brocardo, an & quando ſurrogatum ſapiat naturam eius, ĩ cuius locum ſurrogatur, ſi vultis, pro rumpendo cerebro, uideatis Ioan. Fab. hic, in ulti. col. poſt Pet. de Bel. & pleniſſimè per Dy. in l. quod debitori. ff. de dona. cauſa mort. latiſſimè per Pet. de Bella Pert. & Cyn. in l. ſi creditori. poſt glo. ibi. ff. de leg. 1. & tex. in l. ſi eum. §. qui iniuriarum. vbi aliquid per Bar. ff. ſi quis cau. & ibi de hoc brocardo latè
a per Bal. a° & Ange. & uide omninò Bart. in eo latè diſtinguẽtem. in l. tertia. §. hęc actio. ff. ſi quis teſta. liber eſſe iuſſus fuerit. quam diſtinctionem habuit per omnia a Pet. de Bell. in d. l. ſi creditori, quamuis de eo mentionem non faciat. Videatis etiam per Dyn. & Bal. in d. l. unica. §. j. habetur etiam de materia. in cap. eccleſia. il primo. extra ut lite penden.

Et hæc materia inducitur ad aliquas deciſiones per Bald. & Ange. in dicto. §. qui iniuriarum. de quibus ibi uideatis per eos. Quas deciſiones potuiſſem pro ampliatione pręſentis. §. huc afferre, niſi §. eſſet ſua dote ſatis oneratus.

6 † Vnum tantùm nõ omitto, ad quod diligenter aduertite, quòd id, quod dicitur, actio ſurrogata ſapit naturam eius, cuius loco ſurrogatur, debet intelligi de natura primordiali, nõ autem de ea, quæ ſuperuenit ei caſu, & accidentaliter: puta ſi actio creſceret ex poſt facto, puta per inficiationem, ut in lege Aquilia. certè hanc naturam incrementi, quæ accidentaliter

ſuper-

ſupcruenirer,nõ ſeparet actio in eius locum ſurrogata: quia
non ineſt primæ actioni ex ſua primordiali natura. Iſtud eſt,
quod ſignanter dixit glo,no.in l.certi condictio, in princi. in
glo.mag.in verbo,ex omni cauſa.ad fi.ff.ſi cert.peta.quã Bar.
ibi ſummè commendat, & mandat multùm notari. Et dicit
quòd fortè alibi in iure non habetur ita benè. Et iſtud verbũ
illius glo.reputat etiam eſſe ſingulare Bal. in dicta l. vnica. §.
primo:eſt bonus textus,quem glo. ſuprà ſcripta alleg. in l.itẽ
veniunt.§.cùm prædixerimus.ff.de petitio.hæred.Bal. in l.ſe-
cunda.C.de pact.inter empt.&vendi.&l.petens.in vltim. co
lumna.C.de pact.

7 † In hac etiam materia ſurrogationis in locum alterius,vi-
deatis quod ſignanter voluit Bal.in l.parabolanos.C. de Epiſ.
& Cleric.vbi per literam illius text. quem ad hoc reputat au-
reum,not.ibi Bal.ꝙ ille,qui eſt ſurrogãdus in locum alterius,
debet eſſe eiuſdem iuris,& conditionis,cuius eſt ille, in cuius
locum ſurrogatur, & debet eſſe talis, qui à principio potuiſ-
ſet ad talem locum eligi.Quod, ſecundum eum, facit contra
iudices,& aſſeſſores regni, qui quando recedunt ex prouin-
cia,vt reuertantur domum, forte ea aliqua cauſa neceſſaria,
ponunt in locum ſuum vnum ciuem, vel aduocatum illius ci
uitatis,vel terræ,in qua erat Iudex,vel aſſeſſor,quòd non poſ-
ſunt:quia à principio ſurrogatus non potuiſſet eligi. & pro-
pterea,ſecundum eum,cùm ſurrogatio non teneat,non tene-
bit etiam aliquid,quod per eos factum fuerit. Ad quod vide
Barto.in l.j.per illum tex.C.de princ.agent.præpo. in rebus.
lib.12.vbi ex illo text.not. quòd quando aliquis vult aliquem
ſui loco ſurrogare, debet ſurrogare eum, qui ſit ſibi æqualis
conditionis,& in moribus,& in ſcientia:& propterea,ſecun
dum eum, doctor non poteſt ſurrogare ſcholarem ad legen-
8 dum, quamuis ſit ſufficiens:vt ibi per eum. † Videatis etiam
Ang.poſt gl.j.in l.ſtipulationes cõmodiſsimũ.& Ang.& Imo.
in l.continuus.§.ſi ab eo.ff.de ver.oblig. & quod notat Barto.
poſt glo.in l.j.C.de mancipijs & colo.patri.lib.11. contra co
lonos,qui faciunt cultiuare,ſeu putare arbores,vel vineas vel
arari terras per ineruditos colonos,& ex hoc prædia efficiũ-
tur deteriora,ut ibi per eum.

9 † In hac etiam materia ſurrogationis in locum alterius, vi
dete etiam Barto.in l.ſi quis filium.in fin.princ.C.de inoffi. te
ſtamen.in iure agendi ad ſupplementũ legitimæ, quod ſurro
gatum eſt in locum querelæ.Videatis etiam in materia, quod
not.Bal.in l.fina.C.ſi mancipium ita fuerit alien. vbi ponit de
Epiſcopo, qui ſuccedit in executione teſtamẽti in locum exe
cutoris ordinati à teſtatore, qui fuit negligens, & ceſſante in
executione per annũ, an talis Epiſcopus debeat ſeruare for-
mam impoſitam à teſtatore executori per eum ordinato. Vi-
de etiam in materia,quod not.dixit Bald.in l.fin.in octaua co
lum.C.vnde cognati.quod ſi per ſtatutum ſit aſsignatum cer
tum tempus capitaneo,quod non ſit aſsignatum Poteſtati, &
aliquo caſu Poteſtas ſit ſurrogatus in locum capitanei, an te
neatur obſeruare tempora aſsignata capitaneo, in cuius lo-
cum eſt ſurrogatus.

10 † An autem ſi paſſagium debeatur alicui ponti, qui fuerit
deſtructus,& poſtea mutatus,ac renouatus,an idem paſſagiũ
debebitur nouo ponti,tanquam loco primi ſurrogato? Ponit
no.Bal.in l.3.C.de priui.fiſci.Ad quod etiam faceret qđ idem
Bal.not.in l.ſecunda.in 17.quæſt.C.de ſerui. & aqua. & quod
no.Bal.in leg.ſi plures.in 5.colum.C.de condi. inſti.

11 † Secundò principaliter notate ex hoc text.ibi: meruit, vt
bonæ fidei ſit,quòd actio ex ſtipulatu pro dote competẽs, eſt
bonæ fidei.Ad idem tex.in dicta l.vnica.§.ſed & ſi non igno-
ramus,hic alleg.in glo.parua.in ver.meruit.

Iuxta iſtud notabile dubitat Ioan.Fab.hic,in 2. col.nunqd
quemadmodum actio ex ſtipulatu pro dote competens, eſt
12 bonæ fidei,vt hic, † eodem modo ipſe contractus matrimo-
nij ſit bonæ fidei.Et dicit videri ꝙ non, cùm dolus dans cau-
ſam contractui matrimonij,ipſum non vitiet ipſo iure. Alle-
gat ad hoc tex.qui mihi nihil facit,in capitulo,veniens. extra
de conuerſ.coniugato. & tamen dolus dans cauſam contra-
ctui bonæ fidei,annullat ipſo iure ipſum contractum.l.& ele-
ganter.in prin.ff.de dolo.tamen,ſecundum eum,durũ eſt di-
cere, quòd actio de dote ſit bonæ fidei, & non ipſe contra-
ctus: nihil aliud dicit.

13 † Ego teneo ꝙ cõtractus matrimonij ſit bonæ fidei.Nec ob
ſtat argu. Ioan. Fab. ꝙ dolus dans illi cauſam,non vitiat ipſo
iure:quia reſpõdebo ꝙ imò vitiat diſtinguendo,ut no.diſtin-
guit Bald. in leg. cùm Archimedoram. vel vlterius quæro de
tali quæſtione.C.ut in poſſ.lega.quem etiam retuli in §.proxi
mè præcedenti in glo.mag. in ſecunda parte principali. ſupr.
eo.dum ibi opportunè & latè tetigi, quando dolus dans cau
ſam contractui bonæ fidei,reddat ipſum contractum ipſo iu
re nullum: & ibi etiam tetigi quid de dolo dante cauſam ma
trimonio.ibi uideatis,in 5.& 6.col.

14 † Suprà ſcriptum notabile,quòd actio ex ſtipulatu pro do-
te competẽs eſt bonæ fidei,clariſsimè procedit ea parte uxo-
ris agentis ad repetendam dotem. Dubium ergo eſt,quid de
actione ex ſtipulatu,quæ etiam competit marito ad cõſequẽ-
dam dotem,an illa etiam ſit bonæ fidei. Omiſsis oppoſitio-
nibus Pet. de Bella Per.& Iacob.de Are.relatis per Ioan.Fab.
hic, i 2.columna,dicite,paucis,quòd ſic,quòd eodem modo
actio ex ſtipulatu competens marito, ſiue contra vxorem, ſi-
ue contra patrem vxoris,ſiue etiam cõtra extraneum, qui do
tem promiſiſſet,ſemper eſt bonæ fidei.Et ita in terminis tenet
gl.fin.in l.de diuiſione.ff.ſolut.matri. & ibi iſtud idem firmat
Barto.& alij doct.Idem etiam tenet Pet.& Cyn.in dict. l.vni-
ca.§. ſed & ſi non ignoramus: quia non reperitur quòd ex v-
no cõtractu actio ſit bonæ fidei ex vna parte, & ex alia ſit ſtri
cti iuris:ut ibidem per eos,quamuis cõtrarium teneat,& ma-
lè,glo.mag.in verſi.nec cogitur ante mediũ.in l.2. ff.ſol. mat.
quam ſecutus eſt Iac.de Are.in d.l. de diuiſione. & in hoc §.
15 noſtro.ſed non benè.Eſt tamen verum † quòd actio ex ſtipu-
latu,quæ competit extraneo ad repetendam dotẽ, quam ipſe
dedit,eſt ſtricti iuris,& non bonæ fidei: quia illa non compe-
tit à lege extraneo,prout iſta competit viro & vxori: & opus
eſt quòd illam extraneus ſibi acquirat ex propria, & expreſſa
ſtipulatione.d.l.vnica.§.accedit.& l. auia. C. de iure do. & p
conſequens non ex ſtipulatu,de qua loquitur §.noſter.& d.§.
ſed & ſi nõ ignoramus.quæ eſt bonæ fidei. Et ita fatetur Bart.
& doct.in l.de diuiſione.& ita ſoluant gl.in d.l. 2. & Iaco. de
Aret.ſuprà relatus. Et ita per omnia tenet etiam Ioann. Fab.
hic.in 2.col.& Ange.in 4.colum. in gloſſ. in uerb. meruit. &
Nic.de Neap.in prima col.ad fin. in apoſt.ad tex.

16 † Hinc ſumpta occaſione,quia actio illa ex ſtipulatu,eſt bo
næ fidei ex utraque parte tam mariti,quàm vxoris, & cõſequẽ
ter in ea currunt vſuræ, prout & in alijs actionibus bonæ fi-
dei à tempore moræ,& ex utraque parte tam mulieris,quan-
do dotem non præſtat,quam mariti vel eius hæredum, quan-
do dotem non reſtituunt ſoluto matrimonio. Et eſt tex. in ſpe
cie in l.in inſulam.§.vſuras.ff.ſolu.matrimo.& ibi Bart.& do-
ctor.examinat impertinenter Ange. hic. Nunquid tales vſu-
ræ debeãtur,& peti poſsint, etiam de iure canonico:quod eſt
17 utile ſcire,† cùm in talibus,in quibus agitur de peccato, ſta-
mus iuri canonico,etiam in foro ciuili,iuxta not.in capi. j.&
2.cum ſimil.extra de noui oper. nunt. Verùm quia articulus
iſte huc trahitur extrauagãter per Ang. ideo me remitto ad
eum, qui ſatis benè examinat. Vltra tamen eum addo vobis
pleraſque opportunas remiſsiones,quæ uobis ſufficient. Vi-
deatis ergo principaliter Bartolum in dicta l.in inſulam. §.v-
ſuras.& ibi Rapha. Cumanum inſurgentem diſtinctioni Bar-
to.& ibi latiſsimè vltra omnes per Ioan.de Imo. quorum om
nium ſcripta,& opiniones refert particulariter Ang. de Aret.
hic. Videatis etiam principaliorem tex. de Mundo.in cap.ſalu
briter.extra de vſu.& ibi Inno.Ioan.And.& alios & text.in c.
conqueſtus,cum ibi plenè traditis per gl.& doct.in eo.tit. ex-
18 tra de uſur.& ibi gl.magiſtra. enumerat cõplures caſus, † in
quibus uſuræ permiſſæ ſunt etiã de iure canonico.videatis ẽt
Cyn.Bal.& Sali.in d.l.vnica.§.exactio.Bart.in l. at qui natura.
§.non tantum ſortem.ff.de nego.geſt.& in conſilio ſuo incip.
Franciſcus uxorẽ quandam nominis Thomaſiam. & l.ſi con-
ſtante.§.quoties.ff.ſolu.matrimo.Bal.in Auth.ei,qui 15.colũ.
C.de bon.autho.iudi.poſ.Bal.& Imo.in l.diuortio.ff. ſol. ma.
in princ.Ange.in l.Titia.ff. de ſolu. Et de quibus vſuris, & de
qua quantitate loquatur; & intelligi debeat text. ſic ſimplici-
ter locutus in d.c.ſalubriter. recurratis ad Bal.notabiliter lo-
quentem in l.fin.§.præterea.in 3.col.C.de iur.dot.Imo.in di-
cta l.diuortio,in prin.ff.ſoluto matrimonio.

19 † An

19 † An autem ualeat ſtatutum, quòd pro dote ſoluantur vſu-
b ræ ad rationem de decem pro centenario, ponit b Bald. in di
cta l. fin. §. præterea. in tertia col. C. de iure dotium. & ibi ſin-
gulariter tenet quòd ſic: cuius cõtrarium tenet Ioan. de Imo.
& communiter alij doct. in dict. leg. in inſulam. §. vſuras. ff. ſo
lu. mat. & Ange. de Aretio hic, qui dicit ꝙ conſuetudo, quæ ui
get in ciuitate Bononiæ, quòd pro dote ſoluantur ſeptem pro
centenario, nõ eſt bona, nec ſeruanda, quia eſt in fraudẽ vſu-
rarum, & cõſequenter ius diuinum: ut hic per eum. Ad quod
videatis quod ſignanter valde dixit Bal. in Auth. ad hæc. in ſe-
cunda col. C. de vſur. ꝙ leges uel ſtatuta, vel conſuetudines,
quæ permittunt vſuras etiam uno numo tantùm, non ſunt li-
citæ, per text. in cle. ex graui. extra de vſur. Imò ſecundum eũ,
talia ſtatuta ſunt delenda de libris Cõmunitatum: & iudicã-
tes ſecundum ipſa ſunt excommunicati: & ſecundum eũ, te-
nentes contrarium ſapiũt hæreſim: ut ibi per eũ, & in l. 2. eiuſ
dem titu. C. de uſuris. & in rubrica extra de iudi. in antiquis.
Accedat etiam quod in ſimili tangit ſingulariter Bar. in l. ſi fi
nita. §. Iulianus. ff. de dam. infect. in fina. col. in uerſi. quæro v-
trùm miſſus ex primo decreto faciat fructus ſuos, &c. dum tã
git, an valeat conſuetudo, & conſequẽter ſtatutũ, ꝙ miſſus in
poſſeſsionẽ ex primo decreto, faciat fructus ſuos, de quo ibi
per eum, & per Salicetum, & Floren. in Auth. ei, qui. C. de bo.
auth. indic. poſſ. & Bald. in l. acceptam. in 18. q. C. de vſur.

20 † Quando autẽ incipiant currere uſuræ pro dote non ſolu-
ta marito, ex cuius parte uſuræ tantùm permiſſæ ſunt, etiã de
iure canonico ſecundũ magis communẽ opinionẽ, de qua in
locis ſuprà allegatis proximè dicit Ange. de Are. hic, ꝙ poſt
biennium a die ductionis vxoris ad domũ mariti, & non an-
tè: quia antè nec uſuræ, nec alimẽta pro dote, quæ uice uſura
rũ vulgò appellãtur, debentur marito: per lapſum aũt biẽnij
contrahitur mora irregularis. Text. eſt de hoc multũ notabi-
lis, quẽ Ange. de Are. hic reputat ad hoc ſingularem, in l. fi. §.
præterea. C. de iur. do. Et hoc dicit ipſe Ange. eſſe ad practicã
perpetuò notandum. Addo quòd contrariũ tenuit glo. in l. de
diuiſione. in glo. fin. ff. ſolu. matr. quæ vult ꝙ imò mulier, quæ
dotẽ promiſit, teneatur ad vſuras, & fructus ex die contracti
matrimonij, non expectato lapſu biennij. Quã gl. licet impu-
c gnarent doc. antiqui Iaco. de Arẽtio Pe. c * & Cyn. per text. in
dict. l. fin. §. præterea. tamen Barto. in dict. §. pręterea. ſaluat il
lam glo. duobus modis. Primò ut dict. §. pręterea. loquatur in
extraneo dãte dotem, qui nõ conſtituitur in mora quo ad fru-
ctus, & uſuras, niſi elapſo biennio: ſecus autem ſit in ipſa mu
liere dante dotem, quę ſtatim conſtituitur in mora à die con
tractu matrimonij. Vel ſecundum Barto. poſito, ꝙ dict. §. præ-
tereà. loquatur etiam in muliere dante dotẽ, poteſt intelligi
ut procedat quo ad hoc ut mulier teneatur ad vſuras maio-
res, ſecundũ diſpoſitionẽ illius legis, ut ibi per Bart. & per eũ
dem in d. l. diuiſione. ff. ſolu. matri. & ibi latiſsimè per Moder.
Et quamuis cum ſaluatione Bar. ſuprà relata teneat Bal. in d.
leg. fina. §. pręterea. in penul. col. verſic. reuoco in dubiũ: pone
ꝙ mulier, &c. ubi hoc latè examinat uſque ad finem illius §.
tenet contrarium per aliquas rationes, de quibus ibi per eũ.
Quib. omnibus particulariter reſpondet Ludo. Roma. in d. l.
de diuiſione. ubi tenet cum Barto. & eum defendit. Intelligi-
te tamen quod dictum eſt de biennio ſanè, quando aliàs non
fuiſſet dos promiſſa ad diem certam: aliàs autem ſi promiſſa
fuiſſet ad diem certam, tunc eſſet expeditũ quòd eius lapſus
induceret moram irregularem. leg. magna. cum vulga. C. de
contrahen. & commit. ſtipul. Et in terminis noſtris ꝙ dies cer
ta interpellet, eſt expreſſum in dicta l. unica. §. exactio. quã ibi
Bal. no. ad hoc. Vnde ab eo die inciperent currere uſurę, ſi ma
ritus interim ſuſtineret onera matrimonij.

Item intelligite quod dictum eſt de biennio, niſi aliàs inter
ceſsiſſet interpellatio mariti, iuxta l. ſi ex legati cauſa. cum ibi
traditis. ff. de uer. obli. quia tunc etiã à die interpellationis in-
ciperent currere uſuræ. Et in iſtis duobus caſibus non eſſet o-
pus expectare biennium, & ſic moram irregularem, cùm ha-
beamus regularem, ar. notatorum in leg. in prouinciali. §. j. p
Barto. & alios. ff. de no. ope. nun. Et hoc etiam ponit, & ſequit
Angel. de Aretio hic. Supra ſcripta omnia tam de lapſu bien-
nij, quàm diei certæ, ſeu interpellationis factæ à marito, qui-
bus caſibus incipiant uſuræ currere, ut prædixi, limitat ſingu
lariſsimè, & ſuprà omnium æſtimationem, Bald. in quodam
ſuo conſilio incipiẽte, in Chriſti nomine Amen. poſt biennũ
à die ductionis, &c. niſi poſteà fuerit omiſſa petitio talium v-
ſurarum longo tempore, ſcilicet decem annorum, quia tunc
dictæ uſuræ, uel alimẽta pro dote per maritum petita nõ fuiſ
ſent, iuris intellectu tacitè præſumuntur remiſſa, ita ꝙ pro p-
terito tempore peti non poſſunt. Alleg. ad hoc Bald. caſum in
terminis valde ſingularem in l. cùm quidam. §. diuus. ff. de v-
ſuris. ubi formaliter inquit Iuriſconſultus, Longi temporis in
teruallũ, per quod prætereas vſuras petere omiſiſti, ut apud
debitorem tuum gratior eſſes, indicat te amplius eas non pe-
tendas putaſſe. Et hoc dictum eſſet literis aureis ſcribendum,
quia eſt quotidianum, & ſummè utile. Pro quo dicto etiam ſa
tisfacere uidetur tex. in l. uir uſuras. ff. de dona. inter uirum &
d uxor. & ibi Bart. in ſummario, d * qui dicit illum caſum not.
& quod etiam ibi Salic. Iſtud ſingulare dictum Bal. multùm
commendat Ang. hic, in 10. columna, ſed poſteà in col. ſequ.
iſtud impugnat, & dicit ꝙ contrarium cõſuluit in cõtingen-
tia facti: quamuis ſubijciat ꝙ non reperiat illud ab alio tactũ.
Motus non alio fundamento, niſi quia non reperitur iure cau
tum. Et ad dict. leg. cùm quidam. §. diuus. reſpondet Ang. de
Are. hic, ꝙ loquitur in uſuris, quæ ſunt odioſæ: ut habetur in l.
quarta. & in l. cùm allegas. C. de uſuris. Ergo ſunt reſtringen-
dæ, & faciliter præſumuntur remiſſæ, argu. regula odia. de re
gulis iuris in ſexto. & l. cùm quidam. ff. de liberis & poſthu-
mis. Et licet alimenta dicantur debita marito pro ſuo intereſ
ſe, & fauore ſui, cùm ſuſtineat onera matrimonij. l. pro oneri
bus. C. de iure dotium. & ideo non ita faciliter, nec tam bre-
ui tempore debent præſumi remiſſæ.

21 † Item ſecundum eum, in uſuris debitis marito pro dote
maritus tractat de damno uitando: hinc eſt ꝙ nunc permiſſæ
etiam ſunt de iure canonico: capi. ſalubriter. extra de uſuris.
& dixi ſuprà latè, & in alijs uſuris, quas prætendit alius credi
tor, puta mutuans tractat de lucro, & ideo de lucro ad dam-
num non eſt bona argumentatio. leg. fin. §. & ſi præfatam. ver
ſic. ſin uero creditores. C. de iur. delib. ideo non tam breui tẽ-
pore debet præſcribi poſſe uſuris debitis marito, ſicut pſcri-
bitur in alijs uſuris, per dic. leg. cùm quidam. §. diuus. Ad leg.
uir uſuras. ſuprà allegatam, quæ certè non multùm ſtringit,
reſpondet hic Angel. multipliciter: primò quòd ibi maritus
expreſsè liberauerat uxorem ab eo, quod ſibi debebat per do
nationem, quæ poſtea cõfirmata fuit morte: ut ibidem tenet
glo. in uerſi. donationibus. cum qua tranſit ibidem Sali. vnde
nil mirum ſi ibi uſuræ amplius peti non poſſunt, quarum pe-
titio ſublata eſt non ſolùm tẽpore, ſed donatione expreſsè fa
cta. Vel aliter reſpondet Ang. de Aretio, quòd ibi non dicitur
de curſu decem annorum, ſed dicit ſimpliciter tex. quòd non
petijt uſuras: & ſic non dicit, quanto tempore ſteterit ad non
petendum uſuras: unde fortè plus quàm decem anni tranſi-
uerunt. & ideo nil mirum ſi ſibi ſublata fuerit petitio uſura-
rum: ut l. omnes. cum ſimilib. C. de præſcrip. triginta annorũ.

Sed audite, iudicio meo, pro illo ſingulariſsimo dicto Bal.
multum & ineuitabiliter ſtringit tex. ille in dicta l. cum quidã.
§. diuus. & ſolu. Angel. de Aretio. ad illum textum eſt multùm
debilis: tamen ſi caſus in facto cõtingeret, ego tenerem & cõ
ſulendo, & iudicando contra illud dictum Bal. quòd imò ẽtſi
ſit lapſum decennium, tamen nõ ſit præſcriptum quo minus
maritus poſsit petere uſuras præteritas. Moueor per regulam
22 vulgatam, quę habet † quòd actionibus perſonalibus nõ pręe
e ſcribitur e minori tempore triginta annorum. l. ſi quis emptio
nis titulo. & l. ſicut. & l. omnes. C. de pręſcrip. triginta uel qua
draginta annorum, ſiue dicamus tales uſuras petendas eſſe
à marito iure actionis, ſiue etiã dicamus quod peti nequeũt
iure actionis, ſed officio iudicis, ſecundum quod tenet, & qđ
declarat Imola in l. inſulam. §. uſuras. ff. ſol. matrim. quem re-
fert & ſequitur Ange. hic, in ſeptima columna, & dicit eſſe no
tandum ad practicam: quia in hoc frequenter erratur in actu
practico: quia adhuc habeo intentum, cum officio iudicis nõ
pręſcribitur minori tempore triginta annorum: ut eſt gl. quę
vulgo reputatur ſingularis, in l. ſicut. in uerſicu. perſecutione.
C. de præſcri. triginta, uel quadraginta annorum. quam Bal.
ibi dicit non haberi alibi in iure. & eam etiam dicit ſingula-
rem Bald. in leg. prima. in ſecunda columna. C. de execut. rei
iudica.

iudica.ſed habet glo.conſociam, loquentem tamen per verbum dubitatiuum, fortè, in leg.querela.in gloſſ. prima. C. de fal.ponit not.Barto. & ibi hoc limitat in l.prætor ait.§. fin. ff. de operis noui nuntiatio.

Ad d.l.cùm quidam.§.diuus.quamuis multum ſtringat vltra ſolu. Ange.ſuprà relatã, quæ mihi debilis videtur, poſſum reſpondere ꝙ ibi tex.non loquatur de decennio: nam quamuis dicat de longo tempore, quod regulariter interpretatur decem annorum, vt no.gloſſ.in rub.C.quæ ſit long. conſue.& glo.in l.de quibus.in glo.in uerſiculo, inueterata. ff. de leg. & glo.in §.ex non ſcripto.in gl.in verbo, diuturni. ſupra de iure naturali.gent.& ciuil. & alleg.leg.ſed cùm fideicommiſſaria. §.Ariſto.ff.qui, & a quibus.tamẽ ibi vario modo intelligitur. nam glo.prima ibi ſuper verſicul.temporis. intelligit de tempore triennij, uel quinq; annorũ. Cy.uerò in l.aduerſus. C.de vſur.poſt Petr.tenet illud tempus relinqui arbitrio iudicis, tãquam tempus indeterminatum. Iſta tamen ſolutio non eſt tuta, nec placet mihi. Vnde aliter reſpondeo ad d.§. diuus.tenẽdo quendam peregrinum intellectum Iaco. But. ibi ad illum tex.quem refert fuiſſe Hugo.glo.antiqui ſecundum quem ille tex.de directo faceret contra Bald.& iſte intellectus ſatis applaudit illi literæ, videlicet ꝙ ibi non allegaretur ſolum tempus decennij vſurarum non petitarum, ſed etiam quoddã indicium de remiſsione vſurarum: nam, vt ibi inquit text. ideo non petierat vſuras, vt debitori gratior fieret: & ſic ibi nõ ex ſolo lapſu decennij erat ſublata actio ad vſuras debitas, ſed etiam ex remiſsione vſurarum inſurgente ex eo ꝙ creditor vellet gratior fieri debitori, & fortè quòd illud dixerat debitori, quod tamen diuinat. Aliás ſecundum ipſum Iac.Bu. non poſſemus dicere quòd tam modico tempore triẽnij, vel quinquennij, vel etiam decennij fuiſſet præſcriptum illi actioni perſonali ad uſuras: cum perſonalib. actionibus, vt dixi ſuprà non præſcribatur minori tempore triginta annorum. Cogitabitis tamen circa intellectum illius tex.quia non poſſum inficiari, prout etiam ſuprà dixi, quin mihi multum ſtringat ꝓ d. Bald.ſuprà relato.

f f* Reſtat vt ſucceſsiuè iuxta hic d.per Ang. examinantem vobis, an ſi ſolutum ſit matrimonium morte mariti, & dos cõſiſtat in pecunia numerata, vel in alijs reb. mobilib. quo caſu

g debet reſtitui intra annum g ante tamẽ lapſum anni hæredes mariti cogi non poſſunt ad reſtituendam dotem.leg. vnic. §. exact.C.de rei uxo.act. nunquid intra illum annum poſt ſolutum matrimonium debebit mulier ali ab hæredib.mariti. In quo.ut paucis rem abſoluam, communis opinio.habet quòd interim ſit alenda mulier, ſi non habet aliunde vnde ſe alat: quicquid tenuerint Vltramontani contra hanc opinionẽ inſurgentes. De quo vide glo.in l.diuortio.in princ.in glo.in verbo, facto.& ibi Bar.& Bal.Ange.& Imo.& reliquos ſcribẽtes, ff.ſol.matri.& glo.latiùs, q̃ alibi, hoc examinantem in d.l. vnica.§.exactio.in ver.reſtituendis.& ibi per Cy.Bar.Bal.& alios doct.& glo.in l.pen.in glo.fin.in verbo, vxor.ver.final. ff.vt in poſſ.leg.Cyn.& Bal.in l.fin.C.de bon.ma.Spec.in titu.qui filij ſint legiti.§.iſtis.ver.nunc dicamus.& Ange.hic: videatis etiã Ang.in l.Titia.ff.de ſol.volentẽ quòd † quamuis uſuræ ſint de

24 iure canonico prohibitæ ex parte mulieris, ſecundum magis communem ſententiam, de qua in locis ſuprà traditis, tamen ſi mulier non poteſt aliunde ſe alere, poteſt petere vſuras loco alimentorum: maximè ſi eſt intra tempus luctus, cùm videatur adhuc deſeruire communi matrimonio: Motus per tex.in d.l.Titia.qui tex.indiſtinctè loquitur, & videtur amplius velle, ꝙ etiam idem ſit poſt annum. Cogitabitis tamen: quia text.ille loquitur de iure ciuili: & aliud eſt de iure canonico circa has vſuras. per ſuprà ſcripta.

Hanc communẽ opinionem, quæ habet vt intra annũ mulier alenda ſit ab hæredib.viri, ſi aliunde non habeat vnde ſe alat, limitabitis non procedere, quando hæred. viri vellẽt incontinenti ſoluto matrimonio reſtituere dotem non expectato lapſu anni: Quod facere poſſunt, eo quia dilatio illius anni fuit inducta in merum fauorem hæredum mariti: argu. l. ſi ita relictum.§.Pegaſus.ff.de legatis ſecundo. ergo ei renuntiare poſſunt per vulgatam reg.l. ſi quis in conſcribendo. C. de pactis. Certè tunc non tenebuntur præſtare alimẽta vxori. Ita ſignãter tenuit Bal, in Auth.& qui iurat.col.14.ver.quæro, pone mulier miſſa eſt in poſſeſsionem.C.de bo.auth. iu. poſſ.&

h refert etiam: & ſequitur Ang. hic.h.

25 † Secundò ſingulariter limita, & alij hoc non ponuntur, videlicet quòd mulier intra annum ſit alenda ab hæredibus viri, procedit ea durante in viduitate: aliàs non. Ita Cyn. & Richar.Malum.in l.fin.C.de bon.mater.quos refert, & ſequitur Ang.in d.l.diuortio.in princ.ff.ſoluto matrimonio. Allegat ẽt ad hoc l.Titia.ff.de ſolu. Eſt verum ꝙ Bald.in dicta l. diuortio. aliter dicebat. Hunc paſſum, cùm expedierit, uideatis latè notatum per Ioan.de Imol.ibi.

26 † An autem poſt lapſum annum, intra quem hæredes mariti debebant dotem ſoluere teneantur adhuc vxorem alere? Videbatur prima fronte ꝙ ſic: quia ſi intra annum, intra quẽ hæredes mariti nunquam dicuntur in mora, per dictam l. vnica.§.exactio.C.de rei vxo.act.tenentur alere mulierem quando non habet aliunde, vnde ſe alat, per ſuprà ſcripta: quantò fortius debebunt teneri poſt annum, quo elapſo dicuntur in mora conſtituti abſq; alia interpellatione, vt ſuprà dixi? Hoc non obſtante concluditur magis communiter contrarium, ꝙ poſt elapſum annum nullo modo mulier nec alimenta, nec aliud quicquam percipere poſsit ab hæredibus mariti: quia cenſetur lucrum vſurarum: quod ẽſt prohibitum.cap. quia in omnibus.extra de vſu.eo quia mulier debet ſibi imputare, q̃ non repetit dotem, cùm lapſo anno dilatio data à lege hæredibus mariti, ſit tũc ſin ta.d.l.vnica.§.exactio. & mulier poſſit agere non obſtante ſibi aliqua exceptione. Et ita tenuit Innoc.in capit.ſalubriter.in fi.extra de vſur. & ſequitur ibidem Imo. Cuius cõtrarium tenuit Bal.in d.Authen.ei, qui. in verſ. quæro, mulier eſt miſſa in poſſeſsionem.& idem Bal. in dic.l. vnic.§.exactio. Ipſe verò Imo.in d.leg.diuortio.diſtinguit, ꝙ aut mulier habet vnde ſe alat: & tunc non debentur alimenta poſt annum eadem ratione, ſicut nec debentur intra annum ſoluto matrimonio. aliàs ſecus, ſi modò aliàs nõ potuit ei imputare quare non exegit: vt ibi latius per eum. Et ſequitur Ange.hic.qui propterea adhibet cautelã, quòd finito primo anno mulier, quæ habet vnde ſe alat, repetat dotem ſuã, & proteſtetur, & inſtet, & ſic cõſtituat hæredes mariti in mora: quo caſu intereſſe ſuum ſaltem officio iudicis petere poterit: cùm actio de dote ſit bonæ fidei: vt hic latius per eum. Mihi magis placet indiſtinctè prima opi. ſuprà relata, quòd poſt annum & ſi mulier non habet vnde ſe alat, non tamen alenda ſit ab hæredibus mariti, cùm ſemper ſit quid ſibi imputetur, quare dotem non petierit, cùm poſsit nihilo ſibi obſtante, quod nõ eſt intra annum. Faterer tamen ꝙ ſi hæredes poſt annũ interpellati different ſoluere quod hoc caſu alimenta peti poſſunt per ea, quæ ſupra dicta ſunt.

27 † Ad id autẽ quod dixi ſuprà, ꝙ ſoluto matrimonio ſi dos conſiſtat in pecunia, vel in alijs rebus mobilibus, quòd hæredes mariti non tenentur incontinenti reſtituere, ſed tantùm elapſo anno: quę fuerit ratio, & cauſa huius dilationis annalis, ponit Barto.poſt antiquos, quos ipſe ibi refert in l. diuortio.§.interdum.& ibi Bald.& alij.ff.ſol.matri.

28 † Quod limitauit ſingulariter Ang.poſt alios doctor.ibi in §.ſi. in Auth. de fideiuſ.vt locum nõ habeat in mercatore, ſeu

i campſore i, vel alio homine pecunioſo: quia iſti tenentur ſtatim dotem ſoluere, non expectata dilatione anni: motus per illum tex.cum glo.in verb.moderno.vbi campſor pro alio fideiubens poteſt conueniri antè quàm conueniatur reus principalis: & ſic non habet beneficiũ Auth.ꝓſente.C. de fideiuſſ.

Ego in terminis noſtris teneo contra hanc limitationẽ Ange.ꝙ imò iſta dilatio anni ad ſoluendam dotem competat ẽt cuicunque mercatori, & cuicunque pecunioſo. Et pro hoc allego Bart.qui iſtud tenere videtur, licet non multum clarè in d.l.diuortio.§.interdum.vbi contra Iaco.Cyn. & Roſ. per eũ ibi relatos videtur tenere Bart.ꝙ ſi maritus eſſet diues, & haberet pecuniam præ manibus, tamen non poſſet ſtatim cogi reſtituere, imò debet expectare tẽpus anni. Et iſtud idẽ ſcilicet quòd maritus licet poſsit incontinẽti reſtituere ſpõtè, nõ tñ poſsit arctari incontinenti ad reſtituendum, firmat apertè Bal.vbi per multa hoc cõprobat in d.§. exactio. quãuis dicat de hoc eſſe maximã quæſtionẽ inter doc. & ita tenent cõiter doct.in d.l.diuortio.§.interdũ.reprobata opi.Cy.cõtrariũ tenẽtis.& malè, in d.§.exactio. De quo ẽt vide Iaco. de Belui. in d.l.vnica.

d.l.vnica.§.fructus.C.de rei vx.act.& Paul.de Caſtr.in d.l.diuortio.§.non ſolum.vbi ſaluat opi.Cy.vno caſu, de quo ibi per eum.De quo etiam vide latè per Nic.de Neap.hic, in 4.q. extra glo.vbi refert multorum opin.hincinde,& eorum varia fundaméta,& finaliter tenet idem quod ego ſuprà tenui poſt Rayne.de Forli.hic,& Iac.& Pet.in d.l.vnica.§.exactio.

29 † Tertiò principaliter notabat ex hoc tex.ibi:ſed & tacitam ei dedimus hypothecam.Angel.de Aret.hic, & iudicio meo, multum iuridicè,quòd actio ex ſtipulatu prò dote, etiãſi expreſsè non interponatur,præſumitur tamen tacitè à iure. Ex quo,ſecũdũ eũ, habemus notare ꝙ aliquãdo lex præſumit ſtipulationem,quæ non interuenit.Hoc notabile eſt verum in ſe vt videbimus infra in gl.in ver. tranſtulimus: ſed nullatenus poteſt colligi ex hoc tex.qui nullatenus loquitur de tacita ſtipulatione,ſed de tacita hypotheca: vnde iſta ſunt multùm diuerſa,quòd à lege intelligatur tacita hypotheca, vt dicit text. noſter, & præſumatur tacita ſtipulatio: quod nullatenus hic dicitur,ſed benè in d.l.vnica.in prin.C.de rei vx.act.

30 † Vos ergo quartò principaliter notate ex hoc tex.in ſuprà ſcriptis verbis:ſed & tacitã ei dedimus hypothecam. ꝙ iſta actio ex ſtipulatu, habet etiam priuilegium tacitæ hypothecæ:& conſequenter quòd bona mariti ſunt tacitè hypotheca ta mulieri x agenti actione ex ſtipulatu ad repetendam dotẽ: vt hic,& l.vnica.§.& vt plenius ſupra alleg.& l.aſsiduis.C. qui po.in pig.habe.& ibi Barto.in 1.no. Quod intelligit gloſ.noſtra hic parua ſuper ver. hypothecam. procedere ex vtraque
31 parte,† tã mulieris ad repetendam dotem, quàm etiã ex parte viri ad illam conſequendam:per tex.in dicta l.vnica. §.j.& ibi hoc dicit tex.in verſ.ex vtraque parte.Accedat quod ſupra dixi in 5.no.in illo puncto,An ſicut actio ex ſtipulatu pro dote eſt bonæ fidei ex parte mulieris, ita etiam ſit bonæ fidei ex parte mariti.

32 Et aduerte,† ꝙ intantum maritus dicitur tacitè habere hypothecata bona vxoris, quòd iſta tacita hypothec. competit etiam pro euictione dotis quando dos fuiſſet euicta à marito.tex.eſt in dicta l.vnica.§.primo.in ver.vel reb.dotalib.euictis.& ibi.no.Bart.illum tex.ad hoc, quod limitant ibidẽ Bar. & Bal.poſt gl.ibi:& dicunt eſſe intelligendum ſecũdum text. in l.prima,cùm glo.magiſtra.& ſignanda ſuper verbo, in fa-
33 ctum.C.de iu.dot.vt ibi habetis, † an, & quando dãs dotem teneatur de euictione: quia aut dos incipit a promiſsione, & tunc dans dotem tenetur de euictione.Aut a traditione:& tũc ſecus:vt ibi latiùs habetur.Et traditur in ſimili in donatione, an,& quando donans teneatur de euictione, in leg. Ariſtoteles.§.fin.vbi eſt tex.& ibi per glo.Bar.& alios.ff. de donat. Et in terminis noſtris recurratis ad latè tradita per Bal. in dict.l. j.C.de iu.do.vbi latiſsimè ponit hanc materiam,An & quando dans dotem teneatur de euictione. De quo etiam videatis
34 aliquid per Ange.hic.Et vnum in hac materia notate,† quòd mulier non tenetur aliquo caſu de euictione rei dotalis, ſi maritus fuit ſciens rem eſſe alienã, niſi expreſſe promiſſa fuerit euictio text.eſt in leg.ſi a matre.cum glo.in verſicul.nullam. C.de iure dot.

35 Item diligentiſsimè notate † ꝙ in donatione facta à patre filio,aut filiæ,nõ habet locũ euictio.Iſtud eſt,quod voluit ſingu.Bald.in Auth.ex teſtamento.in 2.col.ad fin.C.de colla.

36 Nunquid autem extraneus, qui dedit dotem pro muliere, & pactus eſt illam ſibi reſtitui,iuxta l.vnicam. §. accedit, ſupra alleg.habeat iſtam tacitam hypothecã:determinat Ang. de Are.quòd non,per hunc tex.vbi ſecũdum eum, videtur caſus de hoc:& idem tenuit ante eum Dyn.hic,in quarta colũ. & Bal.hic,& ſecundum quod refert Ange.hic,idem etiam tenet Sali.in dicta leg.vnica.§.primo. in verſi. item quæro ſi extraneus,&c.& dicit Ange.de Aretio,hoc eſſe benè notandũ: quia in materia iſta omnis ille dicitur extraneus, qui non habet mulierem in poteſtate:vt eſt tex.in l.vnica.§. extraneum. Et idem etiam,ſcilicet,quòd hoc priuilegium tacitæ hypothecæ non competat extraneo, tenuit Ioan.de Plat.hic, in 3. col. qui etiam refert ita tenere Salic.ſ.in dicta l.vnica. §. primo.

Ego ſine dubio aliquo cõtrarium teneo, & credo ꝙ iſti patres vehementer errẽt: quia imò etiam extraneus habet iſtud priuilegium tacitæ hypothecæ: & iſtud probat cõtra eos tex. noſter.quem ipſi pro eis allegant: qui enumerando duo priuilegia competentia actioni ex ſtipulatu pro dote,ſcilicet priuilegium tacitæ hypothecæ, & priuilegium prælationis, dicit ꝙ priuilegium prælationis,ſolius mulieris prouidentia induximus:ergo vult ſecus eſſe in priuilegio hypothecæ.Præterea & fortius,ſecundum Barto.in leg.prima,in fin.j.col.ff.ſol.ma. hanc partem probat iſtemet tex.noſter in fin. vbi ponitur dictio aduerſatiua Aut, quæ innuit quòd quamuis priuilegium prælationis ſoli mulieri competat, tamen hypotheca tacita tranſeat ad omnes,& omnibus competat.Sed non eundo per mendicata ſuffragia, pro hac parte eſt text. apertus in dicta l. vnica.§.& vt plenius.verſi. ſiue aliæ pro his perſonæ. & hanc partem firmat Barto.in dicta l.j.in fin.j.col.ff.ſol.matr. & idẽ etiam tenet ipſe Bar.in repe.l.poſt dotem.in 6.quæſtione principali.ff.ſoluto matr.vbi tenet quòd priuilegium datum doti, quod meretur executionem à lege vel homine,prout eſt hoc priuilegium tacitæ hypothecæ, tranſit ad quemcunque etiãſi iret,(vt verbis ſuis vtar) ad diabolum infernalem. & iſta eſt veritas.

37 † Nunquid autem hoc priuilegiũ tacitæ hypothecæ competat ceſsionario,cui ceſſa eſt actio de dote à muliere, vel ab alio:ponit latè Bar.in d.l. poſt dotem. in penul.& fin. col. vbi videatis.& ibi etiam per alios docto.

38 † Nunquid autem iſtud priuilegium tacitæ hypothecæ habeat locum in ſponſa per verba de futuro. Gl.fin.in dict.leg. ſecunda.§.fin.ff.de priuile.credi.multùm hoc diſputat, & nihil clari firmare videtur,quamuis Ange.hic referat Bar. tenere ꝙ ſic.Et eſt verum quòd ibi Barto.etiam refert eam tenere quòd ſic:& hoc idem tenuit Cyn.in l. aſsiduis. in 7. q. C. qui potio.in pigno.hab.Contrarium verò,ſcilicet,ꝙ imò non habeat tacitam hypothecam,tenuit glo.in l.eos.in gl. fin. iuxta prin.C.qui potio.in pigno.habean. ſecundum quod eã refert Barto.in dicta l.ſecunda,§.fin.& Ange.hic. Et hoc idem tenẽt Dy.Iaco.de Are.& communiter docto.& Bar.in dicta l.ſecunda.§.fin.& Lud.Roma.in l.prima.ff.ſolu.matr. Et iſta eſt veritas:pro qua eſt ratio, ſecundũ præfatos doct. quia hoc priuilegium tacitæ hypothecæ datur pro dote.vt hic,& in dicta l. vnica.§.& vt plenius.ſed ante contractum matrimonium per verba de præſenti non eſt dos: ut l.ſi.C.de dona. ante nup.ergo,&c.De quo etiam videatis quod no.Bar.poſt glo.in l.priuilegia.ff.de priuile.credi.

39 † An autem iſtud priuilegium tacitę hypothecę habeat locum in matrimonio putatiuo:dicite ꝙ ſic.Caſus eſt no. & ibi glo.Bar.& alij doct.in l.ſi cum dotem.§.ſi.ff.ſolu.matri. & ibi Bar.reputat illum tex.eſſe ad hoc ſingularem. De quo videatis glo.in l.aſsiduis.in glo.mag.in uerſicu.ſint.iuxta fin.C.qui potio.in pig.habean.& ibi Bar.& Bald.in l. prima. in fine. C. de cond.ob cau.

40 † An autem hoc priuilegium tacitæ hypothecæ competat mulieri in donatione propter nuptias,quam facit maritus uxori in recompenſationem dotis, & eam lucrari debet uxor illis modis,quibus maritus lucraretur dotem,iuxta leg. final. cum Auth.ibi poſita.C.de dona.ante nup.& §.eſt & aliud. cũ ibi traditis.ſupra de dona.Dyn.hic,in tertia columna. in fi.tenet ꝙ non.Nam, ſecundum eum, quamuis mulier agẽs pro dote habeat tacitam hypothecam, tamen ſi peteret donationem propter nuptias,non haberet hoc priuilegium tacitę hypothecę in bonis quondam mariti:motus per tex.noſtrum in uer.de dote ſua. quem ita apoſtillando literam intelligit, & limitat.Qui tex.ſecundum eum,dum dicit,de dote ſua:innuit aliud eſſe,ſi mulier experiatur de donatione propter nuptias. Secundò motus per tex.prima fronte expreſſum, & in terminis,in dict.leg.aſsiduis.ad fin.in uerſi.hæc autem.Nã in prin. illius legis uſque ad illum uerſi.Imperator. conceſsit mulieribus duo priuilegia.Vnum tacitæ hypothecæ,& hoc erat ante illam legem,per dict.l.unicam.§.& ut plenius.Aliud priuilegium prælationis,quod cæteris creditorib.præferatur: & hoc fuit de nouo inductum per dict.l.aſsiduis,ut ibi declarat Bar.ĩ primo nota.Sequitur poſtea ille uerſic.fin.hæc autem.in quo dicitur ad contextum:Hæc autẽ tantũ ad dotẽ ſancimus, nõ ad ante nuptias donationẽ. Non enim pro lucro fouemus mulieres(prout in donatione propter nuptias eſſet) ſed ne damnũ patiantur,ſuiſq; rebus defraudenſ,curamus. Ecce ibi qualiter eſt tex.apertus ꝙ nullũ priuilegiũ, nec tacitæ hypothecæ

nec

nec prælationis habet mulier in donatione propter nuptias.
Ego quãuis alij Scribentes nihil tangant de iſta quæſtione,
hic addo ꝙ Bal. idẽ tenet quod Dyn. in dicta l. aſsiduis in ſe-
cunda col. vbi ad hoc expreſsè no. illum text. Sed ego in hoc
audacter teneo cõtra Dy. & Bal. quamuis alium non habeam
qui idem teneat, ꝙ imò mulier habeat priuilegium tacitæ hy
pothecæ in donatione propter nuptias. Et pro hoc ego allego
tex. apertum in l. vbi adhuc. iuxta princ. C. de iu. dotium. & ibi
glo. in verſi. ſuppoſitas. iſtud tenet: & idem etiam tenet gloſſ.
quæ illum tex. allegat, & ab ea ego didici, in dicta l. aſsiduis.
uerſi. fin. in glo. antepenul. in uerſic. ſuo tempore. Pro hac etiã
parte facit quod voluit ſingulariter Bald. in l. ſecunda per il-
lum tex. C. de bon. quæ lib. vbi no. ex illo text. quòd tacita ſti-
pulatio, quæ locum habet in dote, habeat etiam locum in do
natione propter nuptias. quod reputat multum notandum.
Pro quo ego allego meliorẽ textũ, & expreſſum in l. fi. in prin.
in ver. vel ſtipulatione, vel lege. C. communia vtriuſque iud.
Non obſtant allegata in contrarium: & primò text. noſter
in verſi. de dote ſua. quia reſpondeo quòd loquitur quantum
ad priuilegium prælationis: in quo bene fateor quòd mulier
non habet illud priuilegium, ut cæteris creditoribus præfera
tur, niſi quando de dote ſua experitur. Et in iſtis terminis lo-
quitur tex. noſter hic: innuit ergo tex. iſte ſecus eſſe in alio pri
uilegio tacitæ hypothecæ: quod etiam ſuadet aduerſatiua An
tem, in hoc tex. poſita, ita quòd iſte tex. probaret potius cõtra
eos: propter etiam hunc text. induxi ſuprà ex mente Bar. in illo
articulo, an priuilegium iſtud tacitæ hypothecæ competat ex
traneo. Non obſtat dicta lex aſsiduis. §. fin. quia eo modo re-
ſpondeo ꝙ tex. ille loquitur quantum ad priuilegium præla-
tionis, quòd mulier cæteris creditoribus præferatur: quod pri
uilegium bene fateor non habere mulierẽ in donatione pro-
pter nuptias, ut etiam ſtatim dixi: nõ autem loquitur ille text.
quo ad priuilegium tacitæ hypothecæ, & ibi reſpondet gloſſ.
antepe. in uerſi. ſuo tempore. ꝙ ille uerſicul. fin. loquatur tan-
tùm quoad priuilegiũ prælationis, ut apertè patet in illis ver
bis illius tex. ibi: & habere inter creditores ſui temporis ordi
nem. Et per iſta remanet defenſata hæc concluſio cõtra Dy.
& Bal. ꝙ priuilegium tacitæ hypothecæ competat mulieri, ét
in donatione propter nuptias. Quam etiam concluſionem re
peri poſtea ſimpliciter tenere Ioan. de Pla. hic, in quarta col.
quamuis nullam penitus mentionem de prædictis faciat. &
idem etiam tenet Ange. de Are. hic in 27. colum. qui ſimplici-
ter mouetur per dict. l. ubi adhuc. & nullam aliam de ſuprà
dictis mentionem facit.
41 † Nunquid autem mulier habeat priuilegium tacitæ hypo
thecę in bonis paraphernalibus, id eſt, in bonis vltra dotem
marito datis, quæ dicuntur bona paraphernalia: ut declarat
gl. in rub. C. de pac. conuen. & ibi etiam ponit glo. quare dicã
tur paraphernalia, ponens etymologiam illius vocabuli Para
phernalia. & tex. no. in l. ſi ego. §. dotis. ff. de iure dotium. De
hoc vos habetis tex. ꝙ ſic, in dicta l. ubi adhuc. in prin. in uer-
ſicul. pro rebus extra dotem conſtitutis. C. de iur. dot. & ibi
hoc expreſsè tenet gl. in verſi. ſuppoſitas ad fin. & ita etiam te
net Ioan. de Pla. hic, in quarta col. & idem tenuit Azo. in ſum.
tit. C. qui mo. pigno. taci. contrah. ſecundum quod hic refert
Nic. de Neap. in prima col. in apoſtil. tex. quamuis cõtrarium
viſa ſit tenere gloſſ. in d. l. ſi ego. §. dotis. in ver. ſed condici. ff.
m de iure dotium. m
42 † Nunquid autem mulier habeat hoc priuilegium tacitę
hypothecæ in bonis mariti pro alimentis ſibi debitis à ma-
rito, iuxta tradita per gl. Dyn. Bart. Ang. & Imo. & Cuma. in l.
ſi cum dotem. §. ſi autem in ſæuiſsimo. ff. ſol. ma. & per Cyn.
Bal. Ang. & Sali. & Moder. in l. quod in vxorem. C. de neg. geſt.
& Ang. de Are. hic, in 11. & 12. col. de hoc videatis Bar. in di-
cto §. ſi autem in ſæuiſsimo. tenentem poſt Iac. de Aret. quòd
ſic, per rationem, de qua ibi per eum: quamuis referat quoſdã
antiquos tenere contrarium. Videatis etiam Bar. latius exami
nantẽ: & ibi eſt ſibi ipſi cõtrarius in l. Lucius. ff. de ali. & cib.
leg. & Bar. in tract. ſuo alimentorũ. in fi. Spec. in tit. de dona. in
ter vi. & vx. §. formatis. in ver. ſed nunquid bona viri. Io. And.
in addi. Spec. in eo. titu. de dona. inter virũ & vxor. circa prin.
Ioan. de Imo. in l. ſi cùm dotem. non in §. ſi autẽ in ſęuiſsimo.
vbi alij oẽs ponũt, ſed in §. ſi pater. Bal. in l. vnica. §. & vt ple-
nius. C. de rei vxo. actio. & Ang. de Are. hic, in ſexta col. & vnũ
uerbum remiſsiuè hic, per Ioan. Fab. in ſexta colum.
43 † An autem mulier habeat hoc priuilegium tacitæ hypo-
thecæ pro fructibus dotis, videatis Iaco. de Aretio. & Bald. in
dicto §. & ut plenius. vbi tenent quòd ſic: & Specul. in titu. de
dona. inter virum & vxorem.
44 † An autem mulier habeat hoc priuilegium tacitæ hypo-
thecæ in dote confeſſata, videatis glo. vulgò reputatam ſing.
tenentem quòd non, in dicta l. aſsiduis. in glo. parua, in uer-
bo datæ. de cuius glo. veritate dicetur infrà latiſsimè.
45 † Nũquid autem iſta tacita hypotheca habeat locum etiã
in rebus acquiſitis per hæredes mariti ex rebus quondam ip-
ſius mariti: uideatis glo. no. determinantem quòd non, in di-
cta l. aſsiduis. in glo. mag. in uerſic. licet anterioris ſint. ante fi.
quam Bar. ibi multum not. & eam limitat, vt ibi per eum.
46 † Nunquid autem bona mariti minoris ſint tacitè hypothe
cata pro dote, uideatis glo. no. in l. fin. in uerſi. teneri. C. de legi.
n tute. & ibi Cy. Bar. Bal. n * & alios, latè Bart. in repe. l. ſi conſtã
te. in princ. in quarta quæſtione tertiæ partis principalis. ff. ſo-
luto matr. & Bar. in l. item quia. in princ. & ibi latiſsimè Bald.
ff. de pact. & Bald. in l. vnica. §. & ut plenius. uerſ. extra quæro,
nunquid iſte §. habeat locum, &c. C. de vxor. actio. & vnũ uer
bum per Ioan. Fab. hic, in ſexta col. Accedant quæ dixi ſupra.
47 in §. item Seruiana. ſuprà col. 8. eodem, in illo articulo, † Nun
quid bona illata, & inuecta per minorem in domum condu-
48 ctam ſint tacitè hypothecata Quo † autem tempore contra-
hatur iſta tacita hypotheca, de qua in tex. noſtro: an à tempo
re datę dotis, an uerò à tempore contracti matrimonij, ſi tũc
fuit dos tantùm promiſſa: uideatis Bar. in dicta l. aſsiduis. in
fin. 1. colum. & latiſsimè Imo. in c. ex literis. extra de pig.
49 † Quartò principaliter no. ex hoc tex. in verb. ei. quod priui
legium tacitę hypothecæ eſt tantùm indultum actioni, non
autem mulieri. De quo an verum ſit, & cuius ſit vtilitatis, vide
bimus latiſsimè infra in gloſſ. paruula. in verb. ei. ſuper qua
iſtud opportunius cadet.
50 † Vltimò no. ex hoc tex. quòd mulier habet aliud priuile-
gium, nedum tacitæ hypothecæ, ſed etiam quia iſta tacita hy
potheca, eſt priuilegiata: quia in ea mulier præfertur quibuſ-
cunque creditoribus hypothecas habentibus.
An autem hoc priuilegium prælationis habeat locum in
ſponſa, & an in matrimonio putatiuo, & an in donatione pro
pter nuptias, & an in dote confeſſata, & an competat alijs per
ſonis præterquam ipſi mulieri: quia iſte tex. fuit nimis onera
tus, ponam infra iſta in glo. pen. & fin. quæ aliquid tangũt de
prædictis: & in eis opportunius cadent. Et quoniam tex. no-
ſter apertè videtur velle quòd iſtud priuilegium prælationis
nulli alij competat, præterquam mulieri, quomodo procedat
& intelligendus ſit, ponit ibi glo. fin. & ibi videbimus.
Glo. in uerſic. tranſtulimus. diuido in tres partes. In prima
declarat tex. allegando vbi ſit id, quod tex. noſter refert. In ſe
cunda ponit, cui competat hæc actio ex ſtipulatu pro dote, &
quando competat. In tertia ponit alios concordantes caſus,
in quibus tacita ſtipulatio ſubintelligitur, quę nõ interuenit.
Secunda ibi: & competit hęc actio. Tertia ibi: nam & aliàs
intelligitur ſtipulatio tacita.
In ead. gl. ibi: & ſiue fuerit interpoſita ſtipulatio, ſiue non.
51 Addit ad ampliationẽ eius, qđ dicit iſta gl. Io. Fab. hic, † quòd
iſta actio ex ſtipulatu pro dote competit, ſiue dos fuerit in-
certa, ſiue etiam fuerit certa. Et hoc eſt ſpeciale in iſta actio-
ne ex ſtipulatu pro dote: aliàs autem actio ex ſtipulatu nõ da
tur ad certũ, qñ certũ deductũ fuit in ſtipulationẽ. l. ſi quis cer
tum. ff. ſi cer. pe. & ibi gl. Iſtud firmat idẽ Ioã. Fab. & ibidem
Ang. & gl. ĩ. de verbo. obli. in prin. in verſi. in certa. & ibi doc.
& gl. i d. l. vnica. in prin. i uer. dotes. & Io. Fab. hic, in 2. col. &
Nic. de Neap. poſt Ray. in 2. q. extra gl. & Io. de Pla. hic, in fi.
primæ col. quamuis referant Iaco. & Pe. tenere contrarium,
& uellẽ quòd imò quando dos eſt certa, non cõpetat actio ex
ſtipulatu, imò certi condictio generalis. per dict. leg. ſi qs cer
tum, cum alijs præalleg. & malè, ut hic per eos, & per alios in
locis præalleg. & bene facit dicta l. vnica. §. & ut plenius. ver
ſicul. & nemo putet. C. de rei vxo. act. Pro opinione tamen Ia
cob. & Pet. quæ communiter reprehẽditur, adduco vobis for
52 tem rationem. † Nam duo ſpecialia non poſſunt circa idem
ſimul

o ſimul concurrere:o vt eſt glo.quæ vulgò allegatur pro ſingu-
lari:& ad hoc in leg.prima.in glo.fina.ad fi.C. de dotis pmiſ.
ſed habet conſociam in l.cùm poſt.§.gene.in verſi.placuit.ff
de iure dot.Sed hæc duo ſpecialia concurrerent circa idē, vi
delicet q hic fingatur ſtipulatio,quæ nuſquam interuenit: &
q iſta actio ea ſtipulatu detur ad certum. Idem tamen quod
ſuprà,tenuit etiā Bal.in d.l.vnica.in §.primo.C.de rei vx.act.

53 † Antequam vlterius procedam in hac gl.vnum non omit-
to circa hanc glo. ad quod nullus ſcribentium hic aduertit.
Vult glo. noſtra vnum, in quo ego puto eam peſsimè dicere,
quòd iſta actio ex ſtipulatu competat patri mulieris,ſiue fue-
rit interpoſita ſtipulatio,ſiue non:quia ſemper tacitè creditur
interueniſſe.Iſtud eſt contra caſum legis: & miror quòd alij
non aduerterint in l.auia cum glo.notabili: Cod. de iure do-
tium. vbi eſt caſus quòd pater dando dotem pro filia, ſibi a-
ctionem non quærit,niſi ſibi ſtipulatione proſpiciat.Secus eſt
in alijs omnibus,etiam matre, & auia, & quocunque extra-
neo, qui dando dotem per ſolum pactum nudum ſibi quæ-
runt actionem. Et ita not. ibi Bartol. per illum text. ſecun-
dū bonas lectu.Bononien.Et quæ ſit ratio diuerſitatis inter pa
trem, & alios,videte gl.not.ibi in glo.fin.mag.in verſicul. ſim
plici,q quatuor rationes diuerſitatis aſsignat: & ibi latè Bal.
p qui veritatem vniuſcuiuſque rimatur p, & examinat, & Bar.
poſt gl.ibi in l.traditionibus.C.de pact.& Bal.& Ang. & cæte
ros doct.in leg.ſi cùm dotem.in princ.ff.ſolu.matr. & quam-
uis ibi in qualibet ponat ſuam rationem differentiæ, tamen
Ioan.de Imo.ibi omnes impugnat,& cōfundit,& dicit quòd
illa eſt vera ratio quare pater dando dotem non poteſt per pa
ctum nudum ſibi prouideri: eo quia ius ſibi in alio ſubuenit:
videlicet,ſi non prouiderit ſibi per ſtipulationem nihilo mi-
54 nus † actio de dote eſt communis ipſius patris & filiæ. ff. ſol.
mat.l.2.§. quòd ſi in patris. vnde nil mirum ſi in alio ius gra-
nauit patrem:arg.regulæ.l.eum,qui in prin.cum vulgaribus.
ff.de iureiuran.ſed in extraneo dante dotem, quando nō pro
uideret ſibi per pactum,vel ſtipulationem,actio non efficere-
tur communis, imò in totum acquireretur mulieri,cui dona
q re præſumitur q, iuxta dict.leg.vnicā.§.accedit.C. de rei vxo.
actio.ideo lex ſibi in alio magis ſubuenit:arg.d.l.eum, qui. in
princip. Sed audite,quamuis iſtam rationem adſcripſerit ſibi
Ioann. de Imol. fuit tamen originalis ratio prealleg.gloſſ. in
dict.l.auia.& eſt prima ratio,quam ibi glo.ponit: & eam eandē
ſequitur il idem Bal.Poſſetis tamen ſaluare glo. noſtram, &
eam intelligere quòd actio ex ſtipulatu, quamuis nunquam
fuerit interpoſita,competit ipſi patri.Verum eſt,actio ea ſtipu
latu,quæ eſt communis ipſius patris,& filiæ.l.2.§.j.ff.ſol.ma-
trimo.non autem actio ex ſtipulatu,quæ ſit propria ipſius pa
tris tantùm: quia illa ſibi non competeret, niſi expreſsè ſibi
prouidiſſet.& ita procedant ſuprà dicta.

In ead.glo.ibi:tamen ſemper creditur tacitè, & vtiliter in-
55 teruenire.† An autem iſta ſtipulatio dicatur eſſe vera, an præ
ſumata,an ficta:dicite ſecundum Bal.in d.l.vnica. §.j. cū quo
etiam ſimpliciter trāſit Ang.hic,quòd aut vtiliter intercesſit 1.
& tunc eſt vera. Aut dubitat ſi interceſſerit,necne. & tunc eſt
præſumpta.ſi vero certum eſt eam non intercesſiſſe:& tūc eſt
ficta.Ad hoc bene facit gl.in d.l.vnica.§.accedit.in verſi.præ-
ſumitur.quæ ponens differentiam inter fictionem, & præſum
ptionem,dicit q fingitur ſuper eo,quod eſt certum, & præſu-
mitur ſuper eo,quod eſt incertum,& eſt ſimilis gloſſa in l. fi.
in princip.quod glo.mag.in verſicul.præſumptioni.circa me-
dium.ff.quod metus cauſa.Et per iſta infert Bal. vbi ſuprà, q
ſi actum foret ea uera ſtipulatione,& nō probatur ſtipulatio,
tamen actor reportauit victoriam,non ut fictionis, ſed vi præ
ſumptionis, per quam veritas allegata probatur,cùm ſic præ
ſumptio iuris,& de iure.Et hoc etiam dicit velle ibi Cyn.

56 † Et per hoc ſubdit ibi multum ſignanter Bal. poſſe inferri
notabiliter,q ſi actum foret ex vero & naturali mutuo, ſuffi-
ceret probare confeſsionem cum lapſu bienniј:cum & ibi ſit
præſumptio iuris,& de iure quamuis referat Spec.tenere cō-
trarium in titu.de teſte.§.primo.verſic.ſed non egi.& idē etiā,
uoluit Bal.in l.pecuniæ.C.de ſoln.Circa quod uideatis tamen
quod latè dixi in §.ſequens.col.tertia ſuprà eod.extra gloſſ.in
primo libello formato in mutuo.

57 † Item aduertite ad propoſitum noſtrum q ita hæc tacita
ſtipulatio habet locum in donatione propter nuptias,ſicut &
r in dote.Ita dixi vobis ſuprà in 3.no[illegible]li,r in illo articulo, nū
quid priuilegium tacitæ hypothecæ habeat locum in dona-
tione propter nuptias.

58 † Item circa hanc fictam, ſeu præſumptam ſtipulationē di
ligentiſsimè no.id,quod dixit notabiliter Bal.in dicta l.unica.
§.& ut plenius.uerſic. q hæc tacita, ſeu ficta ſtipulatio habet
uim inſtrumenti,& expreſſæ ſtipulationis:& ideo, ſecundum
eum,tacita ſtipulatio ita meretur executionem uigore inſtru-
menti ſicut ſtipulatio expreſſa in inſtrumento:quia præſumi-
tur q ſolenniter acta ſit.ff.de fideiuſ. tut.leg.cum oſtēdimus.
§.fin.& hoc dicit eſſe multum notandum.& ſe habuiſſe de fa
cto multis uicibus:& q nunquam uidit allegare tex.illum ad
hoc. Et ex hoc apparet ſecundum eum, quòd ſi extat inſtru-
mentum.in quo adſit ſimplex confeſsio dotis facta per mari-
tum,quamuis in eo nihil dicatur quod maritus promiſerit do
tem reſtituere,ita tamen, quia tacitè in ſe continet promiſsio
nem de reſtituendo,ita mandabitur executioni ſicut expreſſa
promiſsio reſtitutionis. quod reputat ipſe multum notādum
& ad hoc etiam,ſecūdum eum,benè facit l.quicunque. Cod.
29 de apo.publica.lib.10. ubi habetur † quòd præſumptio iuris
æquiparatur ſcripturæ.

Addo quòd iſtam quæſtionem format in terminis ſingul.
Barto.in leg.prima.in princip.ff.de his,quæ in teſt.delen.quā
uis de eo Bald.non faciat mentionem: ubi quærit formaliter
60 Barto.† ſtante ſtatuto q inſtrumenta publica mandētur exe-
cutioni, ſicut ſententiæ:quædam mulier habebat inſtrumen-
tum in quo maritus confeſſus fuerat ſe habuiſſe dotem,& de
ea fecerat quietationem: in eo tamen nihil dicebatur de pro
miſsione reſtitutionis:nunc ſoluto matrimonio mulier pete-
bat executionem inſtrumenti uigore tacitæ ſtipulationis de re
ſtituendo preſumptæ ex dict.l.unica.in prin. Nunquid poſsit?
Primò dicit Barto. uideri q non: quia illa tacita ſtipulatio de
reſtituendo non poteſt legi,cùm non ſit ſcripta in inſtrumen-
to,ſed intelligitur authoritate legis: ergo cum nequeat legi,
non debebit executioni mandari,per dictam l.primā.in prin
cip.ff.de his,quę in teſt.delen. In contrarium facit, ſecūdum
eum,l.ſi duo patroni.§.Marcellus. ff. de iureiur. Et nihil plus
dicit Barto.nec aliquid clarius firmat, quamuis ad partes ar-
guat.Licet Ang.hic dicat,& non bene,iudicio meo,quod Bar
to.in hoc ultimo reſideat.Et ſecūdum Ang.de Are.ille §.Mar
cellus.multum bene facit hoc modo inducendo: Iuramentū
eſt ſtricti iuris:ut c.penul.extra de iureiu.probatur in §.actio
num ſupra eo. & tū ſi quis iurauerit rem ſibi datam in dotē,
trahitur iuramentū ut etiam videatur iuraſſe ſe promiſiſſe di
ctam dotē reſtituere, & propterea contra iurantem daē actio
ad reſtitutionem,ut ibi in tex.Et hanc ultimam partē ſequitur
etiā Bal.in l.j.circa mediū 2.col.ff de his,quæ in teſt.delen.ſe
cundum quod cū refert Ang.hic motus in ſimili.nam benefi-
cium in l.fin.C.de edic.diui Adrian.tol.fundatur ex ſcriptura,ut
ibi,& tamen habet etiam locum in tacita ſubſtitutione com-
prehenſa in alia expreſſa,iuxta l.iam hoc iure.in princip.ff de
vulg.& pup.Item motus, quia illud, quod poteſt præſumi ex
ui inſtrumenti dicitur eſſe de tenore inſtrumenti.l. iuris gen-
tiū:§.qđ fere.cū gl.no.ff.de pact. Hāc ēt partē tenuit Angel.in
d.l.j.in prin. motus, quia illud. qđ uirtualiter continet inſtru-
mentū,debet intelligi ſcriptum in eo:ut l.aſſe toto.ff.de hære.
inſti.& l.ſi ita ſcripſero.& quod ibi Bar.ff.de cond.& demon.
Hanc partem ſecuti ſunt etiam Imo.& Cu.in dicta l.prima.in
princ.moti per optimum ſimile: quia inſtrumentum licet nō
faciat ſimilem mentionem de hærede, tamen contra hæredē
ita mandabitur executioni, ſicut contra defunctum nomina
tum in inſtrumento. l. ſi pactum. cum ibi notatis. ff. de pro-
ba. & tamen de hærede nihil legi poteſt in dicto inſtrumen-
to:quia non eſt nominatus in eo igitur,&c.Hanc etiā partem
ſequitur Ange.hic, qui pro hoc ultimo ſimili nouiſsimo alle.
tex.quem ipſemet alleg.in l.poſtulante.in princip. & ibi Bar.
& Ange.ff.ad Trebell. vbi per illum tex.dicunt Bar.& Angel.
61 † quod ſtante ſtatuto quod debitor poſsit incarcerari pro de
bito ciuili,quamuis hoc ſtatutum odioſum,& ſtricti iuris nul
lam faciat mentionem de hærede debitoris, tamen idem e-
ſ rit in hærede debitoris ſ,per illum tex. De quo etiam per Bal.
& Ange.in l.j.C.qui bo.ce.poſſ.per Ang. Ludo.Rom. & Paul.
de

de Caſt.in l.alia.§.eleganter.ff.ſolut.mat.Ad quod etiam vltra alleg. per,iſtos faceret quod dixit Imol.poſt Cyn.in l.quod ſi 62 quis.ff.de leg.j. † quòd ſi ex forma ſtatuti poſſet capi debitor ad inſtantiam creditoris,quòd etiam poterit capi ad inſtãtiã ceſſionarij, quamuis de eo nulla fiat mentio in ſtatuto, & ita ſtatuto non poſſit legi.Idem etiam tenuit Bal. poſt Iaco. But. vbi omnino videatis l.per diuerſas.in 10.quæſt. C. manda.& in l.ſi ſic.§.fin.ff.de leg.j. Ego in principali quæſtione noſtra vltra ſuprà alleg.per alios,addo Bal.in terminis idem clarè firmantem in l.ad probationem.la prima. C.de probat.vbi formaliter inquit,quòd ſtante prædicto ſtatuto quòd inſtrumenta mandentur executioni,quamuis illud dicatur inſtrumentũ, quod legi poſſit:per d.l.primam.in princ.ff. de his,quæ in teſtamen.delen.tamen,ſecundum eum, dici poteſt ꝙ præſumptio ſumpta ex inſtrumento reputetur eius tenoris,per d.l.iurisgentium.§.quod ferè.ff.de pac. & dicit ſe credere hoc eſſe verius,& quòd ita iam conſuluit, & quòd fuit primum dictũ, quod vnquam dederit ea commiſſione iudicis de cauſa dubitantis.Idem etiam tenuit,& firmauit Bal.in l.vbi adhuc.C.de iure dot.in 6.colum.verſi.quæro,ſtatuto cauetur quòd inſtrumenta dotalia habeant executionem. motus, quia vbi ex aliquo expreſſo inſtrumento ſequitur aliquid tacitum de neceſſitate,perinde habetur,ac ſi illud eſſet in inſtrumento deſcriptum. Et per hoc etiam notabiliter infert quòd quamuis in inſtrumento dotali non fieret mentio de hypotheca, tamen quia præſuppoſita dote de neceſſitate ſequit̃ hypotheca hincinde, prout latè vidimus ſuprà in tertia nota. ſequitur etiam quòd habeatur pro expreſſa hincinde. Ad quæſtionem noſtrã principalem videatis latè do.And.Barb.in repet. leg.cùm acutiſſimi.Cod.de fideicom. in 8. colum.& latius in col. ſeq.& quod traditur per Domin. de ſanc.Gemi. in capit. humanum genus.j.diſtinctione. & per Anto. de Butr. in procemio Decreta.

63 † Reuertor nunc ad gl.noſtram, quæ habet quòd fingitur ſtipulatio eo caſu,quo non fuerit interpoſita. Circa quam cõcluſionem dubitat Ioan.Fab.vt hic, in 7.colum. quid profuerit adinueniſſe hanc fictam ſtipulationem, cùm pactum nudũ etiam ſufficiat.l.ad exactionem.C.de do.promiſſ.Et reſpõdeo ꝙ propter maiorem firmitatem,cùm ſtipulatio ſit firmior cõtractus cæteris:vt ſuprà de verb.oblig.in prin.

64 † Nunquid autem actio ex ſtipulatu ficta vel præſumpta ſit vtilis,an directa,habetis per Cyn. & Salic. in d.l.vnica. §. primo.vbi tenet quòd ſit directa:quia fictio habetur pro veritate. Vnde perinde habemus,ac ſi ipſa mulier fuerit ſtipulata: ergo directa ſibi competit,cùm regulariter illa ſit vtilis, quæ per alium quæritur.Et cum eis etiam ſequitur Ang.hic,in 5.colum. Circa hoc vlterius non inſiſto: quia iſta inueſtigatio eſt modicæ vtilitatis,cum vtilis,& directa eundem habeant effectum,& effectualiter nihil differant.l.actio. & ibi gl. ff.de negot.geſt.cum ſimil. & ponit latè Bar. ſecundum bonas lectu. Bononien.in l.j.C.de act.& oblig.

65 † Nunquid autem iſta ſtipulatio dotis ficta habeat locum in muto,vel muta,contrahentibus matrimonium. Videtur primò ꝙ non, cum in eis non poteſt habere locum vera ſtipula66 tio.l.j.in princ.ff.de verb.oblig.ergo nec ficta: † quia vbi non poteſt habere locum veritas, ibi non poteſt etiam habere locum fictio. l.qui ad certum.cum ſimil.ff. loca. & §.minorẽ. ſuprà de adop.cum vulgar. Hinc uulgò dicimus, quòd fictio non poteſt habere locum in caſu impoſſibili, ſaltem in genere,per iura prealleg.Contrarium tamen tenet Ioann. Fab.hic in 6.col. motus,quia etiam inter abſentes fingitur ſtipulatio.l. his verbis.& l.non aliter.ff.de adopt. quamuis inter eos non poſſet vera & expreſſa ſtipulatio contrahi.d.l.prima.in princ. ff.de verb.oblig.Sed certè, vt vulgò dicitur,multiplicare incõueniens,non eſt ſoluere. Nec eo modo reſpondemus ad arg. ſuprà factum.Vnde Bar.qui idem tenet in l.j. ff. ſolut. matr.in tertia colum.in verſi.ſed quid ſi mutus.aliter, & melius dicit, ꝙ fingitur interpoſita ſtipulatio eo modo, quo verè potuit interponi, ſcilicet ꝙ per ſeruum proprium.d. l.prima, in princ. Cùm ergo hoc modo poſſit habere locũ veritas,habebit per conſequẽs locum fictio.Et ita etiam tenet Ang.hic,in l.prima. alleg.in quarta col.

67 † Nunquid autem difformitas,vel abſentia,vel interuallum, vel defectus cõſenſus, habeãt impedire hãc dictã ſtipulationẽ:videatis per Io.Fabr.hic,in 6.colum.& gl.ordina.in terminis,quam ipſe non meminit allegare in d. l. unica. in princ.in ver.inutiliter.& ibi Bal.C.de rei vxo.actio.

68 † In eadem gl.in fin.Alios caſus,in quibus à iure fingitur ſtipulatio,quæ non interuenit, enumerat gl. in l.vnica.in princ. in verſi.ſubſecuta.Alios etiam ponit Bart.in l.prima.in princ. in j.oppo.ff.de verb.oblig.quos ibi impugnant Cuman. Imola,& alij nouiſſimi,quorum dicta,& rationes nullo addito refert ſimpliciter Ange.de Aret.hic.colum.3.Vbi expedierit,recurratis ad eos.

Gl.paruula in ver.ei.quam multi libri non habent,dupliciter intelligit tex.noſtrum,ei,ſcilicet actioni,vel,ei,mulieri.Vi69 deamus quæ expoſitio ſit melior,& cõſequenter,an † hoc priuilegium tacitæ hypothecæ ſit conceſſum ipſi actioni ex ſtipulatu pro dote:an verò ſit conceſſum ipſi mulieri. Effectus eſt euidens,quia ſi eſt conceſſum actioni, tranſibit ad quemcunque,ad quem ipſa actio tranſmittitur: vt ſtatim dicam.Si verò conceſſum eſt ipſi mulieri, dicetur perſonale,& ad alios non tranſibit.l.quia tale cum ſimil.ff.ſolut. matrimonio. Dyn.hic, in 3.colum. refert quòd quidam doctor magnæ authoritatis, dicebat ꝙ ipſa mulier erat in hoc priuilegiata:non autem ipſa actio ex ſtipulatu:motus potiſſimùm, quia ſi actio vel cauſa eſſent priuilegiatæ,ſuccederet regula,quæ habet ꝙ tale priuilegium non extingueretur cum perſona,ſed tranſiret ad quẽcunque ſucceſſorem etiã extraneum.l.in omnibus. & l.priuilegia.ff.de reg.iu.& l.priuilegia.ff.de priuileg. credi.& l.forma. §.quanquam.ff.de cenſi.& l.j.§.permittitur.ff. de aqua quotidia. & æſtiua. & tamen certum,eſt ꝙ hoc priuilegium tacitæ hypothecæ extinguitur mortua muliere, ſi decedat relicto hærede extraneo:quia nõ tranſit ad hæredes extraneos mulieris, licet ad filios ſic.l.vnica,cum gl.C.de priui.do. Dyn. in determinatione huius quæſtionis multũ vacillat, (aliquando enim videtur vtrunque approbare, & vtrunque ſaluare) quod hoc priuilegium tacitæ hypothecæ ſit & actionis,& mulieris:finaliter tamen videtur determinare ꝙ ſit tantùm actionis.per tex. noſtrum in verſic.ei,qui non poteſt referri,non niſi ad actionẽ de qua tex.fecerat mentionem: ad mulierem verò nullo modo referri põt,cũ de ea in tex.nulla eſſet habita mẽtio.Ad arg. ſ.factum reſpondet Dyn.per verba multũ ambigua.Credo ꝙ eius mens fuerit iſta,ꝙ argum.ſ.formatũ procederet in priuilegio,ꝙ eſſet merè conceſſum ipſi actioni: ſed hoc priuilegiũ tacitæ hypothecæ quãuis det actioni:tñ cõceditur fauore mulieris:vt dicit probari in l.aſsiduis.quę eſt l.ſi.C.qui pot.in pig. hab.& ideo,ea decedẽte relicto hærede extraneo,extinguitur priuilegium,quia non tranſit ad hæredes extraneos: ſed quando relinquit filium hæredẽ,tũc actio de dote eſt priuilegiata, & ad eũ tranſit d.l.aſsiduis. Ita effectualiter vult dicere Dyn. hic,licet per verba(vt prædixi)multum intricata, in quibus vr̃ ſibimet pluries cõtrariari.Et cũ hac opinione tenet et̃ Bald.& Io.Fab.hic in fin.col.& Cyn.in d.l.vnica.§.& ut plenius.

Ego adduco Bar.in l.j.prima colum.ff. ſolut. matri. vbi hãc quæſtionem bene examinat poſt antiquos, quos ibidẽ refert: & facit etiam de iſta opin.mentionem Dyn.& ibi tenet Bar.illud, quod eſt mera veritas, quòd aut loquimur in priuilegio tacitæ hypothecæ:& illud datur actioni de dote. vt hoc tex.in verſi.ei.& d.l.vnica.§.& ut plenius.in ver.in huiuſmodi actio. & hoc tranſit ad quemcunque,etiam extraneum,ad quẽ trãſmittitur actio de dote,prout latè dixi ſuprà in tertio no.in illo. articulo,nunquid hoc priuilegium tacitę hypothecæ competat extraneo. Aut verò loquimur de alio priuilegio prælationis,quod habet mulier in hypotheca, vt alijs creditorib.præferatur:& hoc priuilegium non competit ipſi actioni, ſed mulieri:& non tranſit ad alium,niſi ad filium: vt hic in gl. fin.ubi uidebimus, & ita loquitur d.l.unica. C. de priui. do. Et ita de hoc priuilegio intelligit illum tex.ibi gl. prima.Et hanc diſtinctionem probat bene iſte tex.in aduerſatiua Autem,ut ibi per Barto.qui idem refert tenere Petr.& Iacob.de Aret. & ipſum Cyn.ſibi ipſi contrarium in d.l. aſsiduis.in ultima col. C.qui pot.in pign.ha.& ita etiam tenuit Bal.ſibi ipſi contrarius in d. l.unica. §.& ut plenius.ubi formaliter inquit quòd iſta tacita hypotheca eſt priuilegium dotis, ſed ius prælationis eſt priuilegium mulieris in dote.& iſta eſt ueritas.

x ✻ Glo.in verſic.creditorib.diuiditur in quatuor partes principales.In prima format quæſtionem.In ſecunda reſpondendo refert opinio.Marti.& illam reprobat duobus fundamentis.In tertia refert aliam opin.quam etiam reprobat vno fundamento.In quarta refert opin.Bulg.Ioa.& Azon.& illam approbat.Secunda ibi:reſpondeo ſecundum Mart.Tertia ibi:ſecunda eſt opin.vt diſtinguatur.Quarta ibi: tertia eſt opin. ſecundum Bulg.

70 † In eadem gloſſ.ibi:item fiſcus,& mulier pari paſſu ambulant. Ego tamen addo vnum caſum ſing. in quo mulier & fiſcus non ambulant pari paſſu,imò mulier eſt in eo potior fiſco:quia ſi reperiantur duo inſtrumenta, vnum fiſci , & aliud mulieris,eodem die confecta, præſumitur prius factum inſtrumentum mulieris,quàm fiſci.Ita ſingu.Bal.in l.dotis.C. de iure dot.Imò ſing.vult Bar.poſt Dyn.ibi in l.non puto.per illum textum.ff.de iure fiſci.ꝙ illud habeat locum nedû in muliere, imò etiam in quolibet priuato contra fiſcum:quia ſi reperiantur duo inſtrumenta eodem die confecta , vnum fiſci,& aliud priuati , certè præſumendum eſt priuatum prius contraxiſſe, per illum tex.In muliere autem , & alio priuato res eſt expedita,ꝙ ſi reperiantur duo inſtrumenta eodem die confecta , ꝙ prius præſumitur factum inſtrumentum mulieris , quàm alterius priuati,ſecundum Bal.in l.ad exactionem. C.de do.promiſſ.& ſentit Bar.in l.prima.in princ.per illum tex.ff.ſol.mat. & Bal.in l.in ambiguis.per illum text.i reportatis antiquis.ff. de iure dot.Item circa illud,quod vult gl.noſtra. fiſcum habere tacitam hypothecam, eſt tex.in l.ſecunda.C. in quib.cauſ. pign.ta.contraha.cum concord.ibi alleg.in glo.

Aduertite diligenter,ꝙ quamuis fiſcus habeat priuilegium tacitæ hypothecæ,tamen non habet locum in ciuitate:quia ciuitas non habet priuilegium tacitæ hypothecæ in bonis eorum,cum quibus contrahit , niſi hoc exprimeretur à ſtatuto:
71 † & in hoc ciuitas differt à fiſco.Glo.eſt in l.2.in verb.obligari.& ibi Bal.C.in quib.cauſ.pig.vel hypothe.taci. contraha.& eſt tex.apertus,quem illa gl.debuit allegare,quamuis aliû corruptè allegat in l.ſimile. ff.ad muni. & ibi gloſſ. no. per quam
72 l.in gl.dicimus † ꝙ nulla ciuitas,præter ciuitatem Romæ,haber illud priuilegium,quod habet fiſcus , ſcilicet tacitæ hypothecæ in bonis debitorum ſuorum , puta pro datiis, tributis, vel alio modo : niſi hoc ſit conceſſum ciuitati à principe , vel niſi hoc ſtatuto diſponatur . De quo etiam habetis tex.apertum in leg.2.& ibi gl.& Bar.C.de iu.Reipub.lib.11.& gloſ.& Bart.in l.ſecunda.C.de debi.ciui.lib.11.& Cyn. & Bal. in l.dotis.C.de iure dotium.& not.Bal.in l.fin.C.de ſacroſanc.eccleſijs.in tertia col.in ver. vlterius quæro vtrùm ciuitas habeat hypothecam,&c.& ibi amplius,& ſingul.tenet Bald.ꝙ etiam eccleſia ex contractibus ſuis non habeat tacitam hypothecã, niſi in vno caſu , in §.ſcire.in Authenti. de non alien.Accedat quod vult idem Bal.in rub.C.de priui.fil.in fin.& in d.l.2.C.in quib.cau.pign.taci.cõtraha.vbi tenuit quod et camera epiſcopalis non habeat tacitam hypothecam.

In ead gl.ad fin.Hanc vltimam ſequuntur cõmuniter doct. hic,vt Dyn.in vltima columna.Iacob.Butrig. Pet.de Bella Per.
y hic,& idem tenuit y gl. quæ hoc plenius examinat quàm alibi,referens etiam iſtas tres opinio.quæ hic ponuntur in l.aſsiduis.in gl.mag.in uerbo,anterioris ſint.C.qui po. in pign.ha. & idem etiam ſequitur ibi Bar.Bal.& Angel. Salicet. & cõmuniter omnes,exceptis Vltramontanis , & Cyn.ibi in ſecunda quæſtione.& ſubdit ibidem Bartol.quòd hanc tertiam opinionem gl.noſtræ approbat communiter conſuetudo,& illam ſequitur,& obſeruat:vnde , ſecundum eum, iudicare contra cõſuetudinem,quæ ſemper habuit certã interpretationem, eſſet malum.l.minimè.ff.de legibus.Eandem opin.etiã tenuit gl.cano.in cap.ex literis.extra de pign.Io.Fab. hic dicit, quòd hæc tertia opinio practicatur vbique , ſed quòd opinio Marti. eſt magis fauorabilis , & ꝙ videtur fuiſſe de mente Imperatoris. Nicol.de Neapol.hic , in ſecunda quæſtio. gl. refert in primis multas opin.antiquorum cum eorum fundamentis:& finaliter refert opinio.Ray.de Forli.hic tenentis opinio.Marti.cum Vltramotanis,per quædam motiua,quæ fiũt per gl.in d.l.aſsiduis.quamuis pòſt vltimo loco ipſe Ray.dicat,ꝙ in conſulendo deberemus tenere opin.gl.noſtræ hic, cum qua etiam videtur tenere ipſe Nico.quamuis nihil apertè firmet : & eam etiã tenet Azo.in Sum.C.qui pot.in pig.ha. relatus ſimpliciter per gl.noſtras hic,& in d.l.aſsiduis . Idem etiam tenet Dy.in reg. qui prior.de regulis iuris in ſexto.Et hæc opinio. eſt tenenda, quamuis Iacob.de Aret.& Cyn.& Vltramõtani in d.l.aſsiduis tenuerunt opin. Marti.per generalitatẽ huius tex. & per alias rationes,quæ ibi ponuntur in gloſſ.& recitantur per Nicol.de Neapol.hic:& pro opin.iſtorum adducit Bald. hic poſt Dyn. vnum fundamentum, cui dicit ꝙ eſt impoſsibile ꝙ poſsit reſponderi:poſteà ipſe reſpondet ſuſtinendo hanc opinio.Mart. omnibus fundamentis adductis pro opin.gl.noſtræ, & communi:tandem concludit opinio Mart.de legum ſubtilitate eſſe veriorem.Dicit tamen ꝙ in iudicando non eſſet recedendũ ab opin.gl.noſtræ,& communi.Sed addite illud argum.quod dicit Bal.eſſe inſolubile , fuit originale arg. gl. in d.l.aſsiduis. in gl.mag.in uerb.anterioris ſint. ultra medium. in uerſiculo, item adhuc contra naturam,&c.quod fundatur in §.his conſequens.in Authen.de æqua.dotis.unde ſumitur Authen. quo iure.C.qui pot.in pign.hab. iuncta l.interdum.ff.qui pot. in pigno.ha.Et iſtud argu.adducit etiam Ray.de Forli. hic , & de eo facit magnum capitale,ut refert Nico.hic : uerum quia gl. in d.l.aſsiduis.ut ſtatim dixi , formaliter ponit hoc argu.ideo non curaui aliter illud explicare.Vos tenete communem opinio.à qua nullatenus eſt recedendum.Ad hoc argumen.quod dicit Bal.eſſe inſolubile reſpondete prout reſpondet gl. in d. l.aſsiduis.& gl.in dicto §.his cõſequens.in uer.poſterior.Quã ſolut.etiam ponit Ioan.Fab.hic, referens ꝙ ita etiam reſpondebat ſubtilis Petr.de Bella Pert.hic,& hanc ſol. tenet etiam Nicol.de Neap.hic, quamuis dicat poſſe alijs modis reſponderi,quos ponit remiſsiuè tantùm .

73 † Stat ergo ex prædictis concluſio gl.noſtræ & communis, ꝙ quamuis mulier præferatur habentibus tacitas hypothecas , non tamen præferatur habentibus expreſſas . Cum qua concluſione tenet etiam ſimpliciter Angel. de Aret. hic nullã de prædictis faciens mentionem. Iſta cõcluſio clariſsimè procedit,quando dos actualiter , & realiter fuit data : prout eſt tex.in d.l.aſsiduis. ſi modo re ipſa fuerint parti mariti datæ. Quid autem ſi dos fuerit tantummodo confeſſata , ut quia in inſtrumento dotis contineatur tantùm confeſsio , & non numeratio,ut quia maritus confeſſus ſit per publicum inſtrumẽtum ſe habuiſſe & recepiſſe pro uxore ſua mille in dotem: nunquid pro tali dote confeſſata habeat mulier hypothecam cum priuilegio iſto prælationis , ita ꝙ uirtute dictæ dotis confeſſatæ præferatur mulier quibuſcunque creditoribus in bonis mariti?Gl.in dicta l.aſsiduis.in gl.paruula.in uer.datæ.quæ in communi reputatur ſingularis,tenuit expreſsè ꝙ non, dicẽs per illum tex.ꝙ iſta lex non habeat locum in dote confeſſata,non data.Et illam gl.reputat auream Bal.ibi in §.primo.ad fin.& pro illa gl.benè facit quod uoluit alibi gl. in uer.ſolutarum.in l.per diuerſas.& ibi Bar.in ſecũda col. & ibidem alij. C.manda.ubi uult Bar.poſt gl.ꝙ in materia ceſsionis non ſufficit confeſsio pretij,ſi in inſtrumento ceſsionis cedens confiteatur eſſe ſibi ſolutum,niſi re uera,& actualiter probetur ſolutum:& ſic requiritur numeratio realis.Aliàs enim præſumitur ſimulata ceſsio,quando pretium,pro quo facta eſt ceſsio, non apparet in ueritate ſolutum.De quo etiam per Bald.in l. Deo nobis.in 2.col.C.de epiſcop.& cleric.& in l.2.C.ne li.poten.& in d.l.per diuerſas.& melius in l.ab Anaſtaſio. C.mandat & Inno.in c.ex parte.de alie.iudi.mu.cau.fa.

Sed audite,in principali propoſito noſtro Bartol.in d.l.aſſiduis. dicit quod communiter obſeruatur contrarium eius, quod vult gloſſ.ibi,uidelicet quòd imò idem intelligamus eſ-
74 ſe in dote confeſſata,ſicut in dote uerè data, † dummodo renuntiatum ſit exceptioni non numeratæ dotis, vel elapſum ſit tempus datum ad opponendum dictam exceptionem nõ numeratæ dotis , iuxta l.fin.cũ Auth.ibi poſita.C. de do. cau.nu. Nam ſecundum Bar.illud , quod ibi dicitur in d.l.aſsiduis.ꝙ priuilegia illius legis non habeant locum in dote confeſſata, debet intelligi uirtute exceptionis non numeratæ dotis,quam poteſt opponere non tantùm maritus,ſed etiam quilibet , cuius intereſt , ut l.pen.C.de non numera. pecu. Et ita intelligit gloſſ.in l.ſiquis poſtbac.in gloſſ. 2.in uer. dotalium. C.de bo.proſcrip.illam legem,quæ ſimili modo loquitur, proue d. l.aſsiduis. ergo ſequitur ꝙ mulier non habet neceſſe probare

numera-

numerationem dotis, niſi quando contra eam poteſt excipi
de dote non numerata, quod eſt intra tempus datum ad op-
ponendam dictam exceptionem non numeratę dotis, iuxta
dictam leg.fin.cum Auth.ibi poſita.C. de do.cau. non nume.
ergo elapſo illo tempore, vel quia aliàs ſit expreſsè renuncia-
tum exceptioni non numeratæ dotis, mulier dicitur habere
fundatam intentionem ſuam quantum ad numerationem do
tis: ergo debebit ſibi competere priuilegium nedum hypo-
thecæ, ſed etiam prælationis reſpectu iſtius dotis confeſſatæ,
quando renuntiatum fuit exceptioni non numeratæ dotis, vel
aliàs lapſum fuit tempus aſsignatum ad dictam exceptionem
opponendam. Iſta fuit opi. Bart. in pręſenti articulo in dict.l.
aſsiduis. reprobata gl.ibi: cum qua opin.Bar.tranſit ſimplici-
ter Pau.de Caſtr.in l.ſi marito publico iudicio. in princ.ff.ſol.
matri. Hęc opin.Bar.eſt multum dubia, & iudicio meo, nulla-
tenus tenēda: & eam impugnat Angel.de Aret.hic, & per ali-
qua media. In primis mouetur vno fundamēto, quod habuit
à Bal.in l.j.C.de priui.do.in ver.hæc duplicata priuilegia ha-
beat dos vera. Nam ſi conſtante matrimonio fiat confeſsio de
receptione dotis, & numeratione per maritum, qui renuntiat
75 exceptioni non numeratæ dotis, † certè eum renuntiare ex-
ceptioni, vel illam remittere ſit quędam donatio, vt eſt tex.no.
& ſignandus in l.ſi quis delegauerit. in verſic. ſimilis videtur
ei, qui donat.ff.de nouatio. quem Bar.ibi expreſsè no.ad hoc,
& dicit multum eſſe tenendum menti, quòd remittere exce-
ptionem, eſt donare. & latius idem Bar.in l.fin.in prin.vbi fin.
diſtinguit.ff.de reuo.his, quæ in frau.cred.Bal. & Salic.in l.pa
ctum curatoris.C.de pact.& Bal.in rub. C. quæ in frau.cre.&
Ang.in l.j.ff.de ferijs.Inuo.& Anto.de Butr. in cap.j.extra de
depoſi.& Ioan.And.in c.2.extra de dona. Inno.in c.olim.il.j.
a extra de off.delega. a° Ergo quēadmodum donatio, vel actus,
qui ſapit donationem, nō habet præiudicare creditoribus ha
bentibus veram numerationem, & titulum oneroſum.arg.in
l.fin.§.ſin verò creditores.C.de iure delibe. eodem modo nō
nocebit ipſa renuntiatio non numeratæ dotis, nec lapſus tem
poris, quò minus ipſi creditores poſsint exceptionem non nu
76 meratæ dotis opponere. † Secundò motus eſt Ang.quia con
feſsio de dote recepta facta conſtante matrimonio præſumi-
a tur donatio: a de quo tamen ego ſtatim latiſsimè tangam, ſci
licet remiſsiuè: & tetigit latè Ang.in ſuperioribus: ergo eodē
modo clauſula in dicto inſtrumento confeſsionis appoſita, ut
eſt renuntiatio exceptionis non numeratæ dotis ſaperet dictā
donationem. Allegat in arg.d.l.fin.C.de non num.pec.ergo ſi
cut non præiudicat ipſa confeſsio, ita nec præiudicare debet
renuntiatio in ea inſerta: & maximè quia ea facilitate, & eo
amore maritali, quo inductus fuit maritus ad confitendum ſe
dotem recepiſſe, ea affectione, & facilitate præſumitur fuiſſe
b inductus ad renuntiandum b exceptioni non numeratæ dotis.
Igitur ſicut non pręiudicaret confeſsio ſimplex ſine dicta re-
nuntiatione niſi ex lapſu temporis, prout vult, & fatetur ipſe-
met Barto.in d.l.aſsiduis.ita nec eius renuntiatio pręiudicare
debet. alleg.in arg.l.doli.ver. diuerſum. & ibi Bar. ff. de noua.
& glo.quam dicit ſignandam in l.ſi patronus. §. patronum.in
verſic. Fauiana.ff.ſi quid in fraud.pa.quæ gl.ſing.vult ꝙ ſi prin
cipale negotium eſt factum in fraudem, eodē modo in frau-
dem præſumitur appoſita omnis clauſula: & ideo qui reſcin-
dit principale, tanquam in fraudem, reſcindit & acceſſorium
ſecundum illam gl. Addo vltra Ang. quòd illa gl. pro aurea al
leg.per Bal.in quodam ſuo conſi. incip. in Dei nomine amen:
filia inſtituta, &c. Addo etiam bene facere quod ſing. voluit
Bart.in l.ſi.§.item quæſitum per illum tex. ff. de condi. indeb.
77 vbi dicit Bar.ſin.ſe putare per illum tex.† quòd clauſula illa,
quæ hodiè communiter apponitur in contractibus, videlicet,
Et renuntiauit conditioni indebiti, & ſine cauſa, & in factum
actioni, & omni legū auxilio, parū imò nihil proficit: & ꝙ per
illam renūtiationem non tollatur conditio indebiti. Ita dicit
ibi eſſe caſum. Nam idem error, qui eſt in principali promiſ-
ſione indebitè facta per errorem, eſt etiam in hac renuntiatio
ne: & ſicut indebitè promiſit, ita indebitè renuntiauit: & eadē
ratione illam clauſulam appoſuit. Addo etiam ad prædicta be
ne facere quod voluit ſignanter Bal.in l.abſentis.in ſi.C.ſi cer.
78 pet. vbi voluit † quòd ſi non tenet factum principale, ꝙ etiā
c non valeat confeſsio, quæ illi facto principali adhæret. c° Ad-
do etiam in propoſito noſtro pro confirmatione fundamenti
etiam adducti per Ang.de Aret.illud, quod ſingulariſsimè vo
luit Bar.in l.ſi ex cautione.in 2.colum.in utraque lect.C.de nō
79 nu.pec.vbi voluit † quòd ſi in inſtrumento confeſsionis appo
nantur hæc verba: Talis debitor non ſpe futurę numerationis
fuit confeſſus, &c. ſiue etiam quæcunque alia verba dicat, ta-
men per illa verba, quæcunque ſint, non impeditur oppoſitio
exceptionis non numeratę pecuniæ: Nam verba quæcunque
proferuntur à debitore tempore contractus, & celebratæ con
feſsionis, non habent eam impedire: quia ea facilitate, qua in
uitatur debitor ad confitendum illud, quod nunquam rece-
pit ſub ſpe futuræ numeraionis, eadem facilitate inuitaretur
ad ponendum quæcunque verba in inſtrumento cōfeſsionis,
vt illum allicerent ad ſibi mutuandū. Quæ ſingula verba Bar.
refert, & ſequitur: & multum commendat Inno.in cap.ſi cau-
tio.extra de fid.inſtr. Tertiò principaliter motus eſt Angel.de
80 Aret. contra Bartol. † quia renuntiatio exceptionis non nu-
meratæ dotis, vel non numeratæ pecuniæ facta ſtatim in eodē
inſtrumento, in quo fit confeſsio dotis, non valet, nec tenet:
quia, vt etiam proximè ſuprà dixi, ea facilitate, qua inducitur
quis ad confitendum id, quod nunquam accepit, ea facilitate
inducitur incontinenti ad renuntiandum. Secus autem ſi ex
interuallo renuntiaret: quia tunc bene valeret renūtiatio. Iſta
d eſt theorica Bar. d° & communis doc.in l.ſi ex cautione. & ibi
etiam ſequitur Bal.C.de non nu.pec. Si ergo non valet renun-
tiatio exceptionis non numeratæ dotis facta in eodem inſtru-
mento.in quo erat facta confeſsio: quomodo ergo Bar.in d.l.
aſsiduis. potuit in dote confeſſata facere fundamētum ſuper
renuntiatione, quæ non valet? argūment. cap. non præſtat.de
regulis iur.in 6. Iſtud argumen. Angel. de Aret.& adhuc for-
tius ſtringeret, ſi teneremus opin.Salic.in d. l.ſi ex cautione, te
nentis, ꝙ nullatenus poſsit renuntiari exceptioni non nume-
ratæ pecuniæ.& ꝙ talis renuntiatio, etiam quæ eſſet ex inter-
uallo facta, non valet: vt ibi pleniſsimè per eum. Communiter
tamen tenetur contrarium, vt prædixi in d.l.ſi ex cautione.&
81 per Cano.in c.fin.extra de ſol. In terminis noſtris, † an poſ-
ſit renuntiari exceptioni non numeratæ dotis, videte gl.no.in
l.j.in gl.fin.in ver.facit.& ibi Bar.C.de do.cau.non nu. & Bal.
in l.j.col.3.C.de priui.do.& Bal.in l.aſsiduis. & in l.pecuniæ.
C.de ſol.& Ioan.de Imo.in l.ſi ita ſtipulalus.§.Chrylogonus.
ff.de verb.obligat. Non obſtant adducta per Bar.& potiſsimè
de lapſu temporis exceptionis opponendæ: quia reſpondet
Angel.de Aret.hic, quòd illud procedit quò ad præiudicium
mariti, vel eius hæredis, vel alterius, qui vnà cum marito, vel
pro marito eſſet obligatus: vt patet in text. Authen.quod locū.
in ver.ſibi & hæredi.C.de dote cau.nō num. & clarius in cor-
pore, vnde d.Auth.ſumitur.& in l.fin. C. de don. cau.nō num.
iuxta eleganter tradita per Bal. in l.prima.C.de priui.do.ver-
ſicul.vel pone quòd aliqua iudicia, &c. quæ verba multum cō
ferunt ad practicam capitulandi, & probandi confeſsionem
dotis aduerſus maritum, & eius hæredes. Quę verba in ſpecie
refert Ang.hic. Nō autem procederet quò ad præiudicium cre
ditorum habentiū hypothecam in bonis mariti, ſicut & mu-
lier, qui tractant de damno uitando, quicquid ſenſerit. Bal.in
d.l.prima.C.de priuileg.dot.ver.vnde pone. ſentiens quòd nō
tantùm marito, ſed eius creditoribus noceat. & benè, ſecun-
dum Angelum de Aretio hic.

e e° Non obſtat aliud fundamentum Bar.de renunt.exceptio
nis non num.dotis facta per maritum: quia reſpōdetur quòd
nihil facit. Nam ſi renuntiatio exceptionis nihil valet, maxi-
mè ſi fiat incontinenti, certè nihil debet operari: argum.d.c.
non præſtat.de regu.iur.in 6. Et poſito quòd renuntiatio vale
ret, uerum eſſet in præiudicium mariti, nō autem creditorum
maximè cauſam oneroſam habentium. Eſt uerum quod pro
opin.Bartol.dixit Angel.hic, ſe adducere unam gl.ord.& for-
tè, ſecundum eum, ſingularem in l.j.in gl. fin. in ver.facit.quā
Bartol.ibi multum not.C.de do.cau. non num. Nam dum ille
tex.dicit, quòd ex ſola confeſsione dotis non poſsit effectua-
liter dos repeti, niſi etiam probetur realis numeratio: dicit il-
la gloſſ.ergo ſecundum hoc omnes de Mundo errant: quia.
inſtrumentum dotis fit de ſola confeſsione. Reſpondet gloſſ.
illa, quod in inſtrumentis hodiernis renuntiatur exception
non numeratæ pecuniæ, aliàs confeſsio nihil valeret, niſi tem-

pus opponendæ exceptionis eſſet trãſactum. Ergo vult illa, ꝙ
ſi renuntiatum eſſet exceptioni nun numeratæ dotis, vel eſſet
tranſactum tempus opponẽdæ illius exceptionis, ꝙ dos effe-
ctualiter peti poſſet. Ad hanc gl. nihil reſpondet Ang. de Are.
Ego reſpondeo illam gl. verum dicere, dotem effectualiter pe
ti poſſe quantùm ad maritum, qui renuntiauit exceptioni, vel
ad eius præiudicium, tempus eſt tranſactum, ſed non quantũ
ad creditores, vt ſupra pluries eſt dictum. Vel reſpondeo ꝙ re-
nuntiatio non valeret, ſi fieret incontinenti: vt ſuprà conclu-
ſum eſt, ſecundum omnes. Vel ſi valeret illa renuntiatio, vel la
pſus temporis non habeat præiudicare creditoribus mariti,
quamuis marito ſic. addo vltra Ang. quòd pro opinione Bart.
faceret id, quod ſignanter voluit Bal. in l. pecuniæ. C. de ſolut.
vbi voluit ꝙ ſi non poteſt opponi exceptio non numeratæ pe
cuniæ, vt quia illi ſit renuntiatum, vel tranſactum ſit tempus
illius opponendæ, ꝙ hoc caſu per ſolam confeſsionem de re
cepto probatur actualis & realis numeratio, & vera & actua
lis. Reſpondeo tamen hoc dictum procedere quò ad ipſum
confitentem: ſecus autem quò ad alium, puta creditores, per
ea, quæ traduntur in l. non abſtulit. C. de noua. & ea, quæ di-
cta ſunt ſup. vltra ſup. ſcripta, pro iſtis ſol. comprobandis ad-
duco etiam quod voluit Bart. in l. per diuerſas. in 2. colum. C.
mand. vbi voluit, ꝙ ſi in inſtrumento ceſsionis cedens confi-
teatur ſibi ſolutum, & aliter non appareat de numeratione, il
la confeſsio nihil valet, & præſumitur ſimulata, prout in ſupe
rioribus latiùs dixi allegãdo ad hoc alias cõcordantias. Iſtud
eſt uerum, ſecundum Bar. & procedit quantùm ad primum di
ctum alterius tertij, contra quem fieret talis ceſsio: quia benè
verum eſſet, quòd talis ceſsio non valeret ex ſola confeſsione
receptionis precij: ſed quantùm ad ipſum cedentem benè no
cet illa ſola confeſsio. Et ita refert Bar. tenuiſſe complures Do
cto. antiquos: & ita refert etiam, ſe conſuluiſſe unà cum mul-
tis alijs Doct. ibi per eum nominatis. Item vltra ſup. adducta
per Ang. de Aret. contra opin. Bar. in dict. l. aſsiduis. ego etiam
82 moueor. Vult Bar. † ꝙ dos confeſſata habeat priuilegiũ præ
f lationis, ſ vt in ea mulier præferatur anterioribus creditori-
bus, ſicut habet dos vera: & hoc quando alterum duorum in-
teruenit, uel quòd maritus renuntiauit exceptioni non nume-
ratæ dotis, uel ꝙ lapſum ſit tempus proponendæ talis exce-
ptionis: oſtendo ꝙ in neutro mẽbro poſsit doctrina Bar. pro-
cedere, & conſequenter quod fundamentum Bar. in omni ſua
parte non valet.

Et in primis præſuppoſita validitate dictæ renuntiationis,
ꝙ non eſſet, niſi quando dicta renuntiatio eſſet facta ex inter-
uallo, ſecundum quod in ſuperioribus dictum eſt: vel quando
dicta renuntiatio eſſet firmata iuramento: quo caſu valeret, &
opponi non poſſet, prout tenuit Bart. in l. fin. C. de non num.
pec. ſecundum lecturas Bononienſes, in quib. formaliter ſic in
quit: ꝙ quando quis renuntiauit exceptioni non numeratæ pe
cuniæ, vel non numeratæ dotis, & iurauit, certè tunc uidetur,
quòd non poſsit iſtam exceptionem opponere: quia veniret
contra iuramentum ſuum. quamuis Angel. hic aliter referat
Bar. & infideliter. Eſt bene verum, quòd ſecundum alias lectu
ras Bar. ibi nihil decidit, ſed ſolùm quærit an ſi renuntiatum
ſit exceptioni non numeratæ pecuniæ, & interuenerit iuramẽ
tum, an talis exceptio poterit opponi. & ſimpliciter dicit du-
bito. Et quòd ſi dicta renuntiatio exceptionis non numeratæ
dotis fiat cum iuramento, quòd teneat, & quòd amplius op-
poni non poſsit, firmauit etiam Ang. in l. prima. C. de do. cau.
non nu. De quo etiam videatis Ioan. de Imol. in ſua ſolenni re
pet. c. cùm contingat. in 38. charta. extra de iureiuran. & Pau.
de Caſt. in l. ſi ex cautione. C. de non. nu. pecun. Certè oſten-
g do 8° quòd iſta renuntiatio, quamuis præiudicet marito, non
tamen prædicat creditoribus, quin intra tempora legitima
poſsint opponere exceptionem non num. dotis. & ad hoc ad-
duco textum in l. pen. C. de non num. pecu. quem ſic induco:
ibi dicitũr, quòd exceptio non num. pec. quæ competit princi
pali debitori, competit etiam creditoribus, & fideiuſſoribus
83 ſuis: tũc ſi † exceptio ſeu beneficium, quod cœpit alicui com-
petere etiam ex alterius perſona, uel ex alterius facto, non
poteſt ab eo tolli ſine eius proprio facto, & alterius factum
nihil ſibi nocet. l. ſi. cum cõcordantibus. ff. de pact. & l. ſi unus.
§. ante omnia. ff. de pact. ergo exceptio non num. pec. compe-
tens creditoribus, non poterat ab eis tolli propter factum
principalis, ſcilicet mariti renuntiantis exceptionis non nu-
meratæ dotis.

Item in alio membro Bar. quando elapſum eſt tempus op-
ponendæ exceptionis non numeratæ dotis, ꝙ Bart. non benè
dicat, vltra ea, quæ ſup. latè adduxi, adhuc oſtendo tali funda
84 mento: & iſtud bene nota in practica, † nam licet elapſa ſint
tempora opponendæ exceptionis non numeratę dotis contra
maritum confeſſum dotem recepiſſe, tamen ſi creditores ha-
buerunt iuſtam ignorantiam dictæ dotis confeſſatæ, prout eſt
regulariter: cùm regulariter in facto alieno præſumatur iuſta,
& probabilis ignorantia. l. fin. ff. pro ſuo. cum ſimilib. certè po
terunt creditores petere reſtitutionem in integrum ex clauſu
la generali, Si qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur: & ſic oppo-
nere exceptionem non numeratæ dotis: tex. eſt in l. contracti-
bus, in princ. & ibi gl. not. & ſignanda, in ver. petituris. C. de
non num. pecun. iuxta gl. in l. ſicut. in gl. paruula. ſuper ver. nõ
mil tia. & ibi Bar. & alij Doctores. C. de præſcript. trig. vel qua
drag. ann. & iuncto eo, quod multùm ſignanter voluit Bar. in
l. prima. §. ſi quis autem propter inundationem. per illum te-
xtum. ff. de itine. actuque priua. ubi uoluit Bar. quòd ſi contra
aliquem cucurrit præſcriptio triginta annorum, & erat igno-
rans ius ſibi competere, quia fortè alteri ſucceſſerat, iuxta l.
qui in alterius. ff. de regul. iur. quòd reſtituetur in integrum ex
dicta clauſula generali aduerſus præſcriptionem. Quod di-
ctum ſolent aduocati in practica aureum reputare. Et idem
voluit Bar. in l. Aemilius. in ſecunda columna. ff. de minor. &
in l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. circa medium. ff. qui
ex cau. ma. & in l. Ariſt. §. fin. ff. de donat. & Bald. in l. fin. ver. at
tende. C. de præſcript. long. temp. Ioan. de Imol. in cap. fin. ex-
tra de præſcript. in ſecund. char. & in l. Pannonius. ff. de acqui.
hæred. & Abba. Panorm. in cap. uigilanti. extra de præſcrip. &
Ludo. Rom. in l. ſi uero. §. de uiro. ff. ſolu. matrimo. in 15. fallen
tia. & in l. qui uniuerſas. §. fin. ff. de acquiren. poſſeſ. & idem et
tenuit Spec. in tit. de præſcript. §. primo. uer. pone colonus. &
de hoc aureo dicto allegantur complures gloſſ. in dicta l. ſi-
cut. in gloſſ. paruula. in verſic. militia. & gloſſ. in l. ſi patrem. §.
ſi per fundum. in uer. non utendo. & in l. ſi ſic. in gloſſ. magn.
h in verſic. ſeruitutis. ff. quemadmod. ſer. ami. h' & gloſſ. in l. pri
ma. in gloſſ. prima. C. de pa. poteſta. Et quòd in terminis no-
ſtris ſecundum non admittatur reſtitutio aduerſus exceptionem
non numeratæ dotis tranſactam, imò fortiùs quòd tempus
opponendæ exceptionis nunquam currit creditoribus, ſeu
fideiuſſoribus, propterea quòd principalis intra tempus de-
bitum ea non ſit uſus: probat mihi apertè text. ſolennis ad
hoc in illa l. penultim. C. de non numerat. pecun. in uerſic.
nec ea prohibeatur. quòd principalis debitor ea nunquam
uſus eſt. Circa quod cogitare, quia eſſet mirabile, & contra
i omnium i° opinionem. Concludo ergo ex prædictis clariſsi-
mè, quòd fundamentum Bar. in d. l. aſsiduis. in utroque mem-
bro nullatenus poſsit procedere.

Ante tamen, quàm ulterius procedam, unum non omit-
85 to, in quantum ſup. dixi, † quòd ſi renuntiatum eſſet exce-
ptioni non numeratæ pecuniæ, & ſuper renuntiatione eſſet
appoſitum iuramentum, quòd tunc ualeret renuntiatio, nec
illa exceptio amplius poſſet opponi. Reperio in hoc dari
duo ſingularia remedia, quibus ille, qui renuntiaſſet exce-
ptioni, & iuraſſet, poſſet nihilominùs ſe tueri. Vnum ponit
ſingul. Bartol. in d. l. fin. C. de non num. pecu. ſecundum le-
ctu. Bono. ubi dicit Bartol. quòd quando quis renuntiauit ex-
ceptioni non numeratæ pecunię, & iurauit ſe non contra-
uenturum, quòd quamuis non poſſet opponere iſtam exce-
ptionem non numeratæ pecuniæ, quia ueniret contra iura-
mentum ſuum, tamen dicit Bartol. ſe putare quòd ſi ſoluerit,
poterit repetere: ſicut dicimus in debitore, quia iurauit ſol-
uere uſuras: nam tenetur illas ſoluere, ſed poſtea ſolutas po-
teſt repetere cap. debitores. extra de iureiur. De capituli intel-
lectu uide latè Bal. in l. non dubium. in 17. C. de legib. & plenè
per Imo. in ſua repet. cap. cum contingat. in 49. chart. extra de
iureiurand. & ibi latiſsimè ponit de effectu dictorum uerbo-
rum Bartol.

86 † Aliud ſingulariſsimum remedium ponit Angel. in l. j. C.
de do. cau. non nu. & illud nunquam exeat memoria pro actu
practico.

practico, quòd quãdo renuntiatum eſt exceptioni non nume-
ratæ pecuniæ, & eſt appoſitum iuramentũ, quo caſu propter
iuramentum non poteſt amplius opponi exceptio non nume
ratæ pecuniæ, vt prædixi, tamen hoc caſu poterit opponi ex-
ceptio de ſimulatione contractus: puta quòd in veritate talis
maritus intendebat donare tantam quantitatem tali ſuæ vxo-
ri: & tamen fictè, & ſimulatè fuit inter eos actum, quòd mari-
tus confiteretur ſe dictam quantitatem recepiſſe pro dote, cũ
in veritate nihil habuerit: hoc caſu iuramentum nihil obſta-
87 bit exceptioni ſimulationis: † quia iuramentum interpoſitũ
ſuper actu ſimulato non validat actum, nec ligat iurantem:
vt eſt gl. ſingul. in l. emptione. & eſt gl. vnica ad fin. & ibi Bal.
& omnes. C. plus va. quod agi. De cuius tamen gloſſ. veritate
videatis omninò Bal. in l. j. C. de ope. lib. & illud tenebat Bal.
88 quòd † quando interuenit iuramentum ſuper contractu ſi-
s mulato, q illud iuramentum nõ obligat iurantem, & s q nõ
requiratur relaxatio, ſiue abſolutio à iuramento. Et ibi etiam
ponit Bal. ad quem ſpectet declarare, quòd tale iuramentum
non valeat, an ad Epiſcopum tantùm, an verò etiam ad iudi-
cem ſecularem. Et ſcilicet quòd non requiratur relaxatio, ſi-
ue abſolutio à tali iuramento, tenet etiam Bald. in l. nec patro
nus. C. de ope. lib. & in l. j. in vlt. quæſt. C. de inoffi. don. & ſe-
quitur Pet. de Anch. in repet. cap. canonum ſtatuta. in 8. chart.
de conſtit. & de ſupràſcripta ſingu. gloſſ. videatis etiam Bald.
in rub. ff. de iureiur. Bal. & Ang. in l. fin. ff. qui ſatiſd. cog. & Bal.
in l. fin. ff. de iureiur. videatis etiam Ioann. de Imol. in l. nemo
poteſt. ff. de leg. j. & in repe. c. cùm contingat. in 46. chart. ex-
tra de iureiuran. & Bald. in l. fin. circa princ. & ibidem Salic.
C. de nõ num. pec. Et hoc eſt quod voluit tenere Ang. de Are.
hic, quamuis alijs uerbis vtatur, qui dicit hoc eſſe ſingulariſ-
ſimum, quamuis de ſuprà ſcriptis nullam faciat mentionem,
ſed de ſola authoritate Bal. & Salic. in d. l. fin. C. de non num.
pec. & dicit ſe credere, quòd idem velit Bar. ibi: ſed errat: quia
Bar. vult ſolum id, quod ſup. formaliter retuli.

89 † Vnum etiam non omitto, in quantum in ſuperioribus di
xi, q ſi apparet inſtrumentum confeſſionis de dote accepta,
quod poſſet opponi exceptio non numeratæ dotis intra tem-
pora debita, niſi renuntiatum fuiſſet exceptioni non numera-
tæ dotis: iſtud ſingulare procedit, quando maritus confeſſus
fuiſſet, ſe dotem accepiſſe ab vxore ſua, vel ab eius patre: ſe-
cus autem, ſi maritus confeſſus fuiſſet, ſe accepiſſe dotẽ a ter-
tio: quia tunc præſumitur ſemper fuiſſe actualiter numeratã,
hic non admittitur exceptio non num. dotis. Iſtud fuit ſingu-
lariſsimũ dictum Salic. in Authen. ſed iam neceſſe. C. de don.
ante nupt.

90 † Reuertor ad principale dubium noſtrum, in quo repro-
bat opi. Bar. reſtat, vt videamus quid ſit tenendum. Ang. hic te
net vnam diſtinctionem Bal. in l. j. in verſic. duplicata priuile-
gia habet dos. C. de priui. dot. q aut confeſsio dotis fuit facta
ante matrimonium contractum: & tunc ſiue ſit renuntiatum
exceptioni nõ numeratæ dotis, ſiue non, ſiue tranſacta ſint tẽ-
pora ad opponendam hanc exceptionem, ſiue non, ſemper
præiudicatur omnibus creditoribus, & habetur pro vera nu-
meratione. Si autem confeſsio dotis fiat conſtante matrimo-
nio: tunc ſecus, vt latius hic per eum. Quæ diſtinctio mihi nõ
placet. Primò quia ante contractum matrimonium non po-
91 teſt renuntiari exceptioni nõ numeratæ dotis, cùm † ante cõ
tractum matrimonium non dicatur dos: quia vbi non eſt ma
u trimonium, non poteſt dici dos eſſe. u l. fin. C. de do. ante nup.
Niſi ſaluares, dicendo q intellexerunt de exceptione non nu-
me. pecun. Præterea & fortius, ſi ante contractum matrimo.
competebat exceptio non nu. pe. ipſi futuro marito: ergo etiã
competebat eius creditoribus. l. pe. C. de non num. pec. ergo
per factũ ipſius, & ſic per eius renuntiationem nullatenus, po-
tuit creditoribus præiudicare: prout latiùs induxi ſup. hoc fun
damentum cõtra Bar. ad quod non video quid poſsit reſpõde
ri. Ego omiſsis his varietatib. indiſtinctè teneo cum illa ſingu
lari glo. in d. l. aſsiduis. in ver. datæ. q priuilegium prælationis
quod habet mulier in dote vera, nõ cõpetat in dote confeſſa-
ta. etiã ſi millies fuiſſet renuntiatum exceptioni nõ num. dotis
x à marito, vel eſſet tranſactũ legitimum tẽpus x opponẽdi ta-
lem exceptionẽ. Et cũ illa gl. ſimpliciter tenet Io. de Pla. & ſim
pliciter Nic. de Neap. hic in apoſtil. text. Addo Bal. idẽ expreſ-
sè tenentem in l. cum aliquis. C. de iure delib. vbi formaliter
inquit: q prędicta gl. in uer. de dote. eſt vera, eò quia priuile-
gium tacitæ hypothecæ datur actioni ex ſtipulatu: ſed dos cõ
feſſata non petitur actione ex ſtipulatu, ſed per condictionem
ex lege, cui actioni non reperitur hoc priuilegium indultum.
Eſt verum q, iudicio meo, iſtud fundamentum Bal. eſt falſum:
quia quamuis priuilegium tacitè hypothecæ ſit indultum ip-
ſi actioni, tamen priuilegium prælationis, de quo hic diſputa
mus, eſt indultum ipſi mulieri, non actioni, vt latè concluſi
ſup. in gloſſ. in uer. ei. & ibi etiam retuli ipſum Bald. ita tenere.

Limito tamen prædictam concluſionem, & dictam gloſſ. in
ver. datæ. vt indiſtinctè procedat, quando mulier concurreret
cum aliquibus creditoribus probantibus actualem, & veram
numerationem: tunc mulier, quæ non habet probationem ni-
ſi fictam, vel præſumptam ex renuntiatione exceptionis non
num. pecu. vel ex lapſu temporis ad probandum, iuxta tex. in
l. ſi ex cautione. C. de non num. pec. non eſt tunc præferenda
alijs creditorib. probantib. de vero & actuali numeratione, &
qui habent cauſam oneroſam: & ſic cum tractant de damno
euitando: ergo ſunt præferendi ipſi mulieri: arg. l. fin. §. ſin ve-
rò creditores. C. de iud. deliber. Secus autem eſſet, ſi alij credi
tores non etiam probarent veram, & actualem numerationẽ:
quia tunc mulier eſſet eis præferenda: quoniam hoc caſu &
mulier, & alij creditores pariformiter nituntur, tantummodò
ex ſola confeſsione mariti: ergo præferenda eſt mulier, quę eſt
magis fauorabilis. Et in iſtis terminis poteſt ſaluari opin. Bar.
in d. l. aſsiduis. quam ſup. reprobaui. Et in terminis tenet An-
gel. in l. prima. ff. ſolut. matrim. & ibi eũ ſequuntur Io. de Imo.
Cum. & alij communiter Scribentes, & Bald. in d. l. aſsiduis.
vbi formaliter inquit: Si ſunt creditores aliter, quàm ex con-
feſsione, mulier non præfertur eis: aliàs ſic: quamuis alleg. gl.
in contrarium, in l. j. C. de do. cau. non nu. & illi gl. non reſpon
det, vt ſup. dixi. Et cum hac opi. tenet etiam Ang. hic: quamuis
dicat aliam, quam ſup. retuli, & reprobaui, eſſe veriorẽ. Et cre
y do, q iſta ſit mera veritas: y Et vltra ſupra ſcripta pro verita-
te dictæ ſing. gl. in d. l. aſsiduis. in ver. datæ. videatis Specul. in
tit. de confeſ. §. ſequitur. ver. penul. & ibi Bal. in addi. & Spec.
in tit. de ſol. & lib. §. j. verſic. ſed pone, contrarium. & Car. Floren.
in c. ex literis. extra de pign. Bald. in l. generaliter. verſic. modò
venio ad quæſtiones. C. de nõ num. pecun. in d. l. cum aliquis.
C. de iure delib. Fulg. in l. cui. C. de non num. pec. & in ſimili
gl. & ibi Bal. in l. neque. C. de competen.

92 † An autem confeſsio facta de dote recepta à marito, vi-
deatur facta animo donandi, & ſic facta animo liberandi: an
verò ſub ſpe futuræ numerationis, & ſic animo conſequendi
dotem à muliere. Vtilitas eſt euidens, quia ſi in dubio pręſu-
93 mitur animo donandi, non valebit: † cum regulariter do-
natio ſit prohibita inter uirum & vxorem: aliàs ſic. In hoc
puncto variæ ſunt Scribentium opinio. de quibus uideatis
latè per Angel. de Aret. hic, quaſi omnes particulariter refe-
rentem. Verior mihi videtur illa opinio, quòd in dubio vi-
z deatur facta ſub ſpe futuræ numerationis, & ſic animo cõ-
ſequendæ dotis: quamuis Angel. hic contrarium concludat: &
dicit quòd in contrarium ſe habet communis opin. De quo ar
ticulo videatis Bartol. in l. Papinianus. ff. de donat. inter uirũ
& vxorem. & l. cum quis decedens. §. Titia honeſtiſsima. ff. de
legatis tertio. & in l. ſi diuortio. verſicul. quæro quid ſi fiat. ff.
de uerborum. obligat. & quod tenent Bartol. & alij in l. Ti-
tia. uer. quid ſi ego confiteor. ff. de uerborum obligationib.
& quod tenent Bartol. & Bald. in leg. 2. §. fin. in ultim. column.
in uer. Et iſta ſunt utilia ad quęſtionem de facto. ff. ſi cert. pe-
tat. & dixi latè in §. ſequens. ſup. eod. extra gloſſ. in primo li-
bello in mutuo. Et ad terminos noſtros uideatis Bald. in l. j. in
ultim. colum. uer. Item facit ad aliud. C. de inoff. donat. & in
terminis Bald. in l. j. in j. quæſt. C. de donat. ante nupt. & ibi di
cit quòd de facto fuit ſeruatum in quodam ſuo uicino, quòd
in dubio præſumatur donatio, quando coniuges ſunt pares:
aliàs ſecus, ut ibi per eum. Videas etiam Cyn. & omninò Salic.
in l. quod de ſuo. C. de dote cau. non nu. Ang. in conſi. 5. incip.
Andreas. Ioan. de Imol. in l. penul. §. mulier. ff. ſolut. matrim.
Imol. & Ludo. in l. ſi diuortio. ff. de uerb. obliga. Ioan. And. in
addit. ad Specul. in tit. de donat. inter uir. & uxo. ſuper rub. &
Cyn. in l. j. C. de ſacroſanct. eccl. §. 2. & iſta ſufficiant pro nunc

omninò Bal.in l.ſi abſentis.in 3.colum.C.ſi cert. petat.& in l.
ab Anaſtaſio.ad fin.C.man.& Bar.in ſimili quæſt.in l.pen.§.ſi
vir.ff.ſolut.matri.

Gloſſ.in ver.eum ipſa.diuiditur in quinque partes princi-
pales.In prima declarat text.& tollit vnum tacitum contrariũ
pro modo fallentiæ.In ſecunda quærit,& ſoluit. In tertia tol-
lit aliud tacitum contrarium. In quarta quærit & ſoluit cum
vna fallentia,& circa ſolutionem multa ponit. In quinta for-
mat aliam quæſtionem,in qua pr.mò arguit ad partes:poſtea
decidit.Secunda ibi:ſed nunquid Procuratori.Tertia ibi:item
quod hic dicit. Quarta ibi:ſed quando mulier poteſt caperi-
ri.Quinta ibi:ſed nunquid patri.

Et hanc gl.dicit ſingularem Bal. in l.vnica. §.& vt plenius.
C.de rei vxo.act.in gl.ibi:vt C.qui pot.in pig.ha.l.fin.in fi.

94 † Hanc partem gl.dicit Angelus eſſe notandam,& mẽti te-
nendam.Ex qua habes,quòd priuilegium prælationis, quod
habet mulier agens pro dote, vt alijs creditoribus præferatur
in bonis mariti,competit etiam filijs,& alijs deſcendentibus
ipſius mulieris:non autem competit alijs etiam hæredibus ip
ſius mulieris.Idem etiam tenuit gl.in d.l. fin. in ver.except s.
& in ver.cis.& gl.in d.l.prima.in gl.magn.2. princ. C.de pri-
uileg.dotis. quæ etiam dicit iſtud priuilegium competere fi-
lijs,non iure hæreditario,ſed iure filiationis: & conſequenter
quod iſtud priuilegium competeret filijs, etiamſi non eſſent
hæredes matris.Et pro gl.noſtra eſt caſus in Authent. ſi quid.
in verſic.ſed quælibet eius ſoboles, C. qui pot. in pign. ha.Et
idem quod hic tenuit gl.in l.etiam.in princ.in gl.prima.ff.ſo-
lut.matrimonio.Hanc tamen gl.intelligite veram, & procede
re in filijs eiuſdem matrimonij,ſecus ſi ſint alterius matrimo-
nij, quibus tunc hæc priuilegia non competerent: ſecundum
Bartolum in l.aſsiduis.in ſecund.notab. per illum textum, in
verſic.exceptis.& latius Bar.ad fin.eiuſdemmet legis, vbi di-
citur ita tenere communiter doc.& ibi etiam tenent Cyn.Bal.
& Bar.in l.et.am in prin.ff.ſol.mat.& ibi Bal. Cuman.Ang.&
Imo.& communiter alios,reprobata gl.j.ibi.in prin.quæ con
trarium voluit,& malè,ſecundum communiter Doct.Facit ẽt
in ſimili gl.in l.ſi cum procuratore.in gl.fin.in verſi. defenſor.
& ibi Bar.& Ang.& alii.ff.de re iudicata glo.vnica.in l. ſcien-
dum.in eodem tit.& gloſ.in l.ſi fideiuſſor.§.fin.in ver.hæred.
eod.tit.& gl.in l.verum.§.primo.in verſi.cæterorum. ff.pro ſo
cio,& gl.in §.fin.ver.itẽ ſi de dote.in uer.maritus,inf. eodem.
Et ad tex.in dicta Authen.ſi quid.C.qui pot.in pign.ha.qui vi-
detur aliqualiter obſtare in verſic. ſeu quælibet eius ſoboles.
reſponde vt per Bar.in d.l.aſsiduis. in fin. & per alios in locis
ſuprà ſcriptis,quòd intelligitur quælibet eius ſoboles,dũmo-
do ea eodem matrimonio deſcendat.

a a † Nunquid autem ipſa mulier, poſtquam eſt nupta, &
95 actualiter collocata in ſecundo matrimonio, habeat iſta pri-
uilegia,de quibus in hoc text.& maximè priuilegium prælà-
tionis,vt præferatur alijs creditoribus in bonis primi mariti?
Prima fronte videtur quòd non:quia cùm ſit nupta, ceſſat rã-
tio priuilegiorum concedendorũ mulieri.Conceduntur enim
ei priuilegia propter eam facilius maritandam,iuxta l.1.cum
ibi not.ff.ſoluto matrimonio.Quæ ratio ceſſat,cùm iam ſit nu
pta.Et pro iſta parte multùm bene faceret, quod in ſimili vo-
luit Bal.poſt Gulie l in l.obligamur.§.primo.ff.de actio.& obli
gatio.vbi uoluit quòd quamuis pater compellatur officio iu-
dicis dotare filiam ſuam, vt ibi,& l.qui liberos.ff.de rit. nupt.
l.fin.C.de dot.promiſ.tamen ſi filia eſt actualiter maritata, pa
ter non tenetur ampliùs ad dotandum eam,quia ceſſat cauſa
& ratio,propter quam pater tenebatur eã dotare. Et pro hoc
etiam dicit Bartolus videri caſum in §. ſi quis ſub poteſtate
conſtitutam.in Authentica, de nupt.& in l.fin.C. de repu.limi
tando tamen,vt ibi per eum,niſi filia,quæ ſe maritauit, etiam
dotem promiſiſſet,eò quia pater eam non maritabat,& mari
tus nolebat aliter eam accipere:tunc pater poſsit cogi ſolue-
b re dotem,[b] vt ibi per eum.Cùm Bar.tenet Salicetus in Authen
tica,res,quæ.C.Communia de lega.& in l.qui liberos. ff.de ri-
tu nupt.Mateſilanus in notab.106.Panormitanus in cap.acce
dens.ad finem.de procurator. quamuis contrariũ teneat Bal.
in dict.Authent.res quæ.in principio.

96 † Iſtis tamen non obſtantibus Bar.poſt Iacob. de Aret.in l.
nuptam.in principio.ff.ſoluto matrimonio. determinat con-
trarium,ſcilicet,quod imò mulier actualiter collocata in ſe-
cundo matrimonio habeat hæc priuilegia: quoniam dos eſt
neceſſaria, nedum ad maritandam mulierem, ſed etiam ad
ſuſtinenda onera matrimonii,iuxta l.pro oneribus. C. de iure
dotium.Et pro hac parte dicit eſſe caſum Bartoli in l.aſsiduis.
verſiculo, exceptis.C.qui pot.in pignor.hab. & in l. etiam.in
principio.ff.ſoluto matrimonio.ubi filii prioris mariti habent
hoc priuilegium prælationis:ergo multò magis mulier. Et cũ
hac opinio.tenent cõmuniter Doctores ibi.Salicetus,in l.vni-
ca.§.primo.C.de rei vxoriæ actio. & Angelus de Aretio hic.
Non obſtant deducta in contrarium:& illud ſimile, quod quã
do filia eſt actualiter maritata,quòd ampliùs non teneatur pa
97 ter eam dotare:quia illud ſimile eſt falſum: † quia imò pater
c tenetur dotare filiam, [c] quamuis ſit actualiter nupta, prout cõ
tra Gulielm.& Bartolum, & ſuprà adductos tenuit in termi-
nis gl.in dicta l.obligamur.§.lege. quæ multùm facit pro hac
opinione,& in hac gloſſ. contra Bartolum tenuit Iacobus de
Aretio.Baldus,Angelus,& Imola,in l.mulier.§.cum propone
retur.ff.ad Trebellianum.& illam gloſſam ſequitur & reputat
ſingular.Nicolaus de Neapol.in rubrica. ff. ſoluto matrimo-
nio.& in dicto §.proponeretur. Eandem etiam tenet Baldus
in l.fin.C.de dot.promiſ. & ibi videatis Salic. & eundem An-
gel.in dicta l.nupta.in princip.& in dicta l.obligamur.§.lege.
& Pau.de Caſtr.in l.ſi ſocer. in fin. princip.ff. ſolut. matrimo-
nio.& Raph.Cum.in l. prima.ff. ſolut. matrimo. Bene faceret
quod voluit Bald.in l.ſi donaturus.in princip. ff.de condi. ob
98 cau.vbi voluit † quòd maritus poteſt expellere vxorẽ, ex quo
pater non dedit dotem, quia maritus non debet habere vxo-
rem ſine dote.30.quæſtio.quinta.cap.nullum, & allegat gloſ.
quam dicit hoc innuere in Authent.de non eli.ſe.nub.col.pri-
ma.& eſt in §.final.in gloſſ. in verſicul. onera. Ego alleg.text.
in §.ſi quis ſub poteſtate. in Authen. de nupt. & text.in l.final.
in verſicul.mulierem fieri.§.indotatam, & ſic à viro fortè re-
pelli.C.ad Velleian.& text.in cap.per veſtras. extra de donat.
inter vir.& vxor.Bald.in l.fin.C.de ſenten.quæ ſine cert.quan-
ti.& in l.quod in vxorem.C.de negot. geſt. & in l.diui.ff.ſolu.
matrimo.Accedit ad iſta quod dicit Bald.in leg. fin. in fin. C.
de do.promiſ.vbi voluit, quòd mulier inuito patre poteſt ſe
99 dotare de bonis patris. † maximè ſi faceret cum authorita-
te iudicis: & pater compelli poterit ad conſentiendum:
motus arg.illius l.fin.& l. profectitia. circa princip. ff. de iure
dot. per quam dicit etiam Bartol. in leg.1. in 4. columna.ff.
ſolut. matrimo. quòd ſi pater haberi non poteſt, iudex
conſtituet dotem ipſi filiæ: & ad hoc reputat illam legem eſ-
ſe notab.

100 † Ad iſta optimè facit, quia etiam, vbi filia haberet de
ſuo proprio,tunc pater tenetur eam dotare de ſuo, & non de
bonis filiæ. dict.l.fin.C.de do. promiſ. quam ad hoc not.ibi
Bald.in 2.columo.vbi formaliter ſic inquit: Nota hic quòd li-
cet filia ſit diues ex proprio patrimonio, tamen pater tenetur
eam dotare de ſuo.Et ita expreſsè tenuit ibi glo.not.in ver.in-
telligi.quamuis contrarium teneat ſing. Bartol. in l. mulier.§.
cum proponeretur.in 2.oppo.ff. ad Trebellian. vbi ſic inquit
101 poſt Iac.de Aret. † quòd dos non eſt debita filiæ iure obliga
d tionis, ſed magis officio iudicis [d] ex æquitate, quæ æquitas
ceſſat,quando mulier habet aliunde unde ſe dotet.Sicut in ſi-
mili dicimus alimentis quòd filius eſt alendus à patre officio
iudicis ex quadam æquitate: Vnde ſi habet aliunde, vnde ſe
alat,uel poteſt ſe alere ex operis ſuis, non eſt alendus à patre:
quia tunc ceſſat æquitas. leg. ſi quis à liberis. §. ſi uel pa-
rens.& §.ſed ſi filius.& ibidem Bartol. cum ſuis concor. ff.de
lib.agno.

102 † Et an iſtud,quando filia habet aliunde, unde ſe dotet,
nunquid pater teneatur eam dotare,videas Ang.in Auten.res,
quæ.C.communia de lega.& in l.fin.C.de do.promiſ.& Bald.
in d.Authen.res,quæ.in prin.2.col.verſi.quæro,an ego tenear
103 dotare neptem ex filio meo,&c.ubi tenet † ꝙ auus non tene
tur dotare neptem ſuã,quando filius habet,ex quo poſsit filiã
dotare.motus ex traditis in optimo ſimili per Bar.poſt Iacob.
de Aret.in l.non quemadmodum.ff. de liber. agnoſc.Et cum
hoc dicto Bald.ſimpliciter tenet Lud.Rom.in l.j.ff. ſolut.mat.
de quo etiam per Salic.in d.l.fina. C. de dot.promiſ. Videatis
etiam quod vult Bald.in l.neque mater. C. de iur. do. circa
intelle-

intellectum, quem dat ad l. vxoré. §. pater naturalis. ff. de lega.
3. nam voluit Bal. ꝙ illud, quod ibi dicitur in tex. per gloſſ. &
104 Bartol. † ꝙ pater non tenetur dotare filiam naturalé tan-
tùm de ſuo, procedit, & intelligitur de filia naturali tan-
tùm, quæ non eſt inops, vel ex honeſto artificio poteſt ſibi do
tem quærere: aliàs naturalis pater tenetur eam dotare. Videas
etiam quod voluit Bald. in d. l. fin. in 2. col. in ver. ſed nunquid
105 frater. C. de dot. promiſ. vbi tenuit, † ꝙ frater nõ tenetur do
e tare ſororem [e] ex eodem patre de ſuo proprio, quando ſoror
habet proprium patrimonium: ſecus ſi non haberet pro-
prium patrimonium.

f [f] Videatis etiam quod in propoſito noſtro, & in terminis
noſtris voluit not. Angel. hic, in 17. col. vbi voluit quòd etiã ſi
filia habet bona aduentitia, nihilominùs adhuc pater tenetur
eam dotare de ſuo, non autem de bonis aduentitijs filiæ. mo-
tus per d. l. fin. C. de do. promiſ. Ideo ſubdit ipſe ſingulariùs,
ꝙ quamuis filia habeat bona aduentitia, tamen pater ſimpli-
citer dotando filiam, in dubio præſumitur eam dotaſſe de bo
nis proprijs patris, etiam ſi expreſsè dicat pater, ꝙ eam dotet
de bonis proprijs filiæ, dummodo pater ſit ſoluendo, cùm of
g ficium paternum ſit, & ex neceſsitate, dotare filias, [g] d. l. qui li
beros. ff. de rit. nup. & d. l. obligamur. §. lege. Secus ſi pater nõ
eſſet ſoluendo. Sed audite: licet Angel. de Aret. pro hoc ſuo di
cto, quod eſt in practica clariſsimũ, & vtiliſsimũ, nihil aliud
106 alleget, † ego adduco duo optima fundamenta ad iſtud fir
mandum, quòd pater dotando filiam habentem bona aduen
titia, etiamſi expreſsè dicat, ſe eam dotare de bonis proprijs
filiæ, tamen videtur dotare de ſuis bonis patris, quando ipſe
pater eſt ſoluendo. Nam ab his, ad quæ quis tenetur de neceſ-
ſitate, proteſtatio nihil releuat proteſtantem, niſi etiam inter-
ueniat conſenſus ipſius, contra quem fit proteſtatio: & hoc
quando obligatio eſſet iam contracta, & ſic eſſet de præteri-
to: ſecus ſi de futuro. l. alimenta. & ibi gl. not. & ibidem Bar. &
alij. C. de neg. geſt. & eſt theorica Bartoli in l. non ſolum. §.
morte. ff. de ope. noui nunc. in 7. col. ver. ſed quæro, an etiã pa-
tris conſenſus requiratur. tex. eſt, & ibi Bar. in l. fin. §. itẽ ſi præ
dixerit. ff. nau. cau. ſtabu. & communiter Doctores & Bal. Ang.
Salic. & alij nouiſsimi, in l. pacta nouiſsima. C. de pactis. Can.
in cap. cum M. Farrarien. extra de conſtitu. & idem Baldus in
l. non ideo minus. C. de libe. cau. ergo cum pater teneatur ad
dotandum filiam de ſuo proprio, vt ſuprà vidimus, ergo pro-
teſtatio ipſius patris, quæ contrarium contineret, nihil debet
operari, & nihil patri proficere. Præterea, & ſecundò, in his,
quæ certo modo diſpoſita ſunt, & determinata à lege, prote-
ſtatio nihil operatur, nec releuat proteſtantem. Ita Bartolus in
l. Neſennius Apollinaris Iulio Paulo. in primo notabili. & ibi
Ang. ff. de negot. geſt. & Bar. poſt gloſſam in l. alimenta. C. de
negot. geſt. & in d. l. non ſolum. §. morte. in ſeptima colum. in
verſic. circa quintum. ſed ſic eſt ꝙ iſtud eſt determinatum à iu
re ꝙ pater teneatur dotare filiam de ſuo proprio: ergo prote-
ſtatio patris nihil habebit operari. Et per hæc duo fundamen-
ta infero nouiter vnum, quod non memini me alibi in termi-
nis legiſſe, quod not. eſt, & benè ſignandum in practica, & ad
textum noſtrum, & ad ſuprà dicta in textualibus, in tertio no-
107 tabili, † ꝙ ſi maritus, cuius bona ſunt tacitè hypothecata
pro dote ex diſpoſitione legis, accipiens dotem proteſtaretur,
& diceret, quòd nolit bona ſua eſſe hypothecata pro dote: ta-
lis proteſtatio nihil operaretur.

108 † Idem, & notabilius dico in ſocero, cuius bona etiã ſunt
tacitè hypothecata pro dote nurus, ſiue ipſe dotem accepe-
rit, ſiue alius de eius voluntate: ſecus ſi ſine voluntate. Ita te-
nuit gl. in l. aſsiduis. in gl. mag. in verſic. licet anterioris ſint. an
te finem. C. qui pot. in pign. hab. per l. ſi cum dotem. §. tranſgre
diamur, ff. ſolut. mat. Certè ſi ſocer proteſtaretur, & diceret, ſe
nolle quòd bona ſua ſint hypothecata, iſta proteſtatio nihil
operatur: qua non obſtante, poſſet mulier agere hypotheca-
ria ad bona ipſius ſoceri.

Iſtud omninò addite ad ea, quæ ſuprà dixi in textualibus, in
ſecũdo notab. ſed aduerte, ſi via in terminis noſtris tenere con
h tra Angelum [h] ꝙ pater dotans filiã habentem bona aduenti
tia, ſi expreſsè dicat, ſe eam dotare de bonis proprijs filię, non
videatur dotaſſe de bonis proprijs patris: iſtud facilè poteſt
teneri: & facilè poſſet reſponderi ad illa duo fundamẽta, quæ
109 ſuprà dixi. Et ad primum, † ꝙ ab his ad quæ quis tenetur de
neceſsitate, proteſtatio non releuat proteſtantem: reſpondeo
fatendo hoc eſſe veriſsimum: & dum dicebam ꝙ pater de ne
ceſsitate tenetur dotare filiam de proprio patris: reſpondeo
110 † negando, quia non pater nõ tenetur de neceſsitate de ſuo
proprio patrimonio dotare filiam, quando filia habet bona
aduentitia, vel aliunde vnde ſe dotet: vt tenuit Bar. in dicto §.
cum opponeretur. ſuperius alleg. Et veritas huius puncti pen-
det ab illo. Eodem modo reſpondeo ad ſecundum dum dice
batur ꝙ in his, quæ certo modo diſpoſita ſunt à lege, proteſta
tio nihil operatur: dicõ hoc verum. Et dũ dicitur quòd iſtud
eſt determinatum ex iure, ꝙ pater teneatur dotare filiam de
ſuo proprio: Reſpondeo ꝙ eſt falſum, quando filia habet de
ſuo proprio vnde ſe dotet, vt ſtatim dixi, & contra Angelum
alleg. Bar. in terminis contrarium tenentem in d. l. Neſen-
nius, in quarto notab. ff. de negotijs geſtis. vbi inquit, quòd li-
cet pater, & frater, qui dotant filiam, videãtur in dubio dota-
re de ſuo proprio, & non filię, vel ſororis, per d. l. fin. C. de dot.
promiſ. verum eſt, niſi eſſet negotiorũ geſtor filiæ, vel ſororis:
vt quia filia, vel ſoror haberent bona propria: quia tunc vide-
rentur dotare de bonis proprijs filiæ, & ſororis: motus per il-
lum textum. & ita dicit ſentire gl. in d. l. fin. & eſt in ver. pater-
num. C. de dot. promiſ. Et ſi bene aduertatur, vult adhuc for-
tius Bar. contra Angelum hic, quòd etiam ſine expreſſa prote
ſtatione patris, vel fratris: tamen in dubio uidetur dotare de
bonis proprijs filiæ, vel ſororis. Eſt verum quòd gl. in d. l. fin. in
verſic. paternum. non bene allegatur per Bartolum: quia loqui
tur in extraneo, non autem in patre.

Dicit etiam Bart. in d. l. Neſennius. aliud quod optimè facit
111 in ſimilibus, † quòd quamuis pater expẽſas, quas facit pro
filio ſtudente, videatur in dubio facere de ſuo. l. quæ pater. la
ſecunda. ff. famil. erciſcundæ. tamen hoc debet intelligi, niſi
filius habuiſſet peculium caſtrẽſe, vel quaſi, uel aduentitium,
quod fuiſſet penes patrem. l. fin. ff. de petit. hæred. Eſt verum
quòd inquantum Bar. loquitur de patre, auo, & alijs qui tenẽ
tur dotare, & vult ꝙ ſi gerant negotia filię, quòd in dubio vi-
deantur dotaſſe de bonis ipſius filiæ, quod contra Bar. tenuit
Ludouicus Romanus in l. j. ff. ſoluto matrimonio. motus per
dictam l. fin. C. de dot. promiſ. Si uis habere veritatem huius
puncti, ultra ſuperius alleg. videas glo. in l. vxorem. §. pater na
turalis. & ibidem latè Bar. & plenius, quàm alibi. ff. de legatis
tertio. & Bar. in d. l. prima. ff. ſoluto matrimonio. & ibi Ioan-
nes de Imol. in quarta columna. & Bal. in d. l. Neſennius Apol
linaris Iulio Paulo ſalutem. ff. de negotijs geſtis. & omnino
Bald. in dicta l. final. in penultima columna. C. de dot. promiſ.
& ibi latè per eum, quid de patre, quid in fratribus, quid in
ſocijs omnium bonorum. & Bald. in conſilio incipiente in
Dei nomine, Amen. Pone quòd Petrus & Ioannes, &c.
vbi conſuluit in quotidiano caſu: ecce Petrus & Ioannes erant
fratres, & dotauerunt de communi filias Ioannis: an Petrus
videatur dotare pro parte ſua. Et conſuluit Baldus, quòd non:
quia Petrus videtur geſsiſſe negotia Ioannis: quia eo ſciente,
& patiente fecit iſtud. Et idem dicit eſſe in quolibet extraneo
dotante vnà cum patre: ſecus ſi ſine patre, per l. ex morte. C.
de pactis conuent. & l. vnica. §. accedat. C. de rei vxoriæ actio.
Vide quod in ſimili decidit Speculator in tit. de iudicijs. §. ſe-
quitur. verſicu. quid ſi vnus ex fratribus, ſequitur Bald. in l. fi-
nali. in penultima columna. C. de do. promiſ. & in addit. ad
tractatum Bartol. de duobus fratribus. in 7. column. in uer.
item dicit quòd ſi unus fratrum. Ioan. Pet. de Ferra. in practi-
ca ſua Papien. in forma libelli, quo agitur pro hæred. vel re
ſingulari. in 18. colum. in uerſic. item quæritur de quotidia-
na quæſtione. & in forma libelli in cauſa ſocietatis. in penul-
tima columna.

Antè, quàm ulterius procedam in gloſſ. quia ſup. uidimus,
quãdo filia eſt maritata, an debet dotari à patre, & quid quã-
do habet, unde ſe dotet de ſuo: & quid in auo, an teneatur do
tare neptem: & ſumus in hac no. materia dotiũ: ut illam pin-
112 guiorem efficiamus, habetis notare † quòd pater non tene-
tur dotare filiam hæreticam, uel Iudęam. Text. eſt not. in l. co
gnouimus, in uerbo, cæteris liberis. C. de hæret. & gl. unica. in
l. ſi uerò. ff. de in rem uerſo. Et ita dicit quòd tenet Ludo. in l.
prima. ff. ſolut. matrimo. & Bar. in Auth. res, quæ. in vlt. colum.

C.communia de legat.quamuis Bal.ibi videatur facere diffe-
rentiam inter Iudæam & hæreticam. Accedat q dixit Bald.in
113 rub.C.de priui.do.in 2.col.vbi dixit † q mulier hęretica nõ
habet priuilegia dotis.quod multùm no.ad limitationẽ §.no
ſtri.& idem dicunt Cyn.& Nicol.in l.j.ff.ſolut. matrim.eſſe in
Iudæa,q mulier Iudæa nõ habeat priuilegia dotis. quod etiã
benè not.ad limitationem §.noſtri.

114 † Aduerte tamen, q ſi filius vel filia ſint effecti orthodoxæ
religionis,& ſic Chriſtiani,q pater Iudæus, vel Hebræus, vel
alterius ſectæ,tenetur dictos filios alere,& filias.& donationẽ
propter nuptias conſtituere, & dotem dare ſecundũ vires pa-
trimonij.Tex.eſt ſingul.in d.l.cognouimus.C.de hęret.Quod
etiam Ang.hic dicit multùm notandum: & dicit ſe habuiſſe
de facto, non ſunt multi dies: & nunc eſt de facto hæc quæ-
ſtio in hac ciuitate Papiæ.Addo gl.amplius volentem in l.ne-
que mater.C.de iure dotium:nam regulariter mater non co-
115 gitur dotare filiam, † quia officium maternum nõ eſt filias
dotare,ut ibi eſt tex.niſi mater eſſet diues, & pater inops, qui
non habuerit ex quo dotaret filiam.Ita Bartolus & Baldus in
dicta Authent.res,quæ.& Iacob.de Aret.& Pet.& Bal.& in d.
l.neque mater.C.de iud.do.De quo etiam per Angel. in d.à fi-
lia.in princip.ff.ad Trebe.& in l.fin. C. de do. promiſ.& Lud.
Rom.in l.j.ff.ſolut.matri.tamen dicit illa no.gl.in l.neque ma
ter.q ſi mater eſſet hæretica, & filia Chriſtiana,quòd mater
tenetur eam dotare, quamuis aliàs non ſit eius officium. Et
idem dicit ibi Bal.eſſe in matre Iudæa, q ſi filia efficiatẽ Chri-
ſtiana,mater tenetur eam dotare, quamuis aliàs non ſit eius
officium.De quo videas omninò per Cyn.ibi: & in Auth. Ga-
zaros.de hære.& Spe.in tit.qui filij ſint legitimi. §.j.ver.quòd
ſi pater.

116 Secundò notate, † q ſi pater eſt egenus, vel multis debi-
tis inuolutus,ita q non ſit ſufficiens ad dotandam filiam,tũc
non tenetur eam dotare.imò fortiùs,dato q conſtituit ſibi do
tem,conſtitutio erit nulla.Ita dixit,& tenuit Ludouic.Rom.in
l.j.ff.ſolut.matrimo.motus per l.ait Prætor.§.fin. cùm mulier.
& l.fin.& §.ſi à ſocero.ff.quæ in fraud.cred.Sed ante eum hoc
fuit dictum Bal.in d.l.fin.in 3.colum.C.de do. promiſ.Et ratio
eſt:nam cum dos debet conſtitui ſecundum qualitatẽ, & quã
titatem facultatum patris. l.quæro. ff.de iur. do.& l.ſi filiæ. ff.
leg.3.& l.cùm poſt.§.ſi gener.ff.de iur.dot.ergo vbi non ſunt
aliquæ facultates, ibi non poteſt cadere conſtitutio dotis:
cùm non entis nullæ ſint qualitates.l.eius,quib.§. penult.ff.ſi
cert. petat.

117 † Tertiò not.q pater non tenetur dare dotem filiæ ingra-
tę:quia ingratitudo tollit debitum naturæ.§.optimè. in Auth.
de nupt.quamuis ſi dos eſſet iam data, non reuocaretur præ-
textu ingratitudinis. Hoc eſt quod no. voluit Bal.in l.fin.in 4.
colum.C de dot.promiſ.& Bart.& Imo.in l. poſt dotem,in 7.
col.ff.ſolut.mat.

118 † Nũquid aũt ſi filia accepit maritum vilẽ & indignũ do-
mo ſua,pater tenebitur eã dotare?Lud.Rom. in rubr.ff.ſolut.
i matri.tenuit quòd non.Adde i° Bald.idem tenentem in l.j.in
fin.3.col.ff.ſol.mat.Alleg. tex.in l.3.§. ſi emancipatus filius. ff.
de contra tab.& Bal.in l.qui liberos.in reportatis antiquis. ff.
de rit.nupt.vide not.Bal.in l.fin.C.de ſent.quæ ſine cert.quãt.

119 † Quid autem ſi filia nupſit patre contradicente, an pater
teneatur eã dotare:videas Panorm.in c.cùm cauſam.extra de
rap.& doct.in c.accedens.extra de procu.& ibi Imol.in 3.co-
lum. Et aduerte quòd cùm filiafamiliàs de iure Canon. poſſit
nubere ſine cõſenſu patris,vt eſt gl.in l.Paulus.aliàs incip. cũ,
qui.ff de ſtatu homi. certè ſi filia nubat digno viro, quamuis
nupſerit ſine conſenſu patris,non dico contra voluntatem pa
tris,tũc pater tenetur eam dotare.Ita gl.iuris Canon. in c.hoc
ſanctum.32.q.2.& gl.in c.de raptoribus.in uer. conſenſerint.
36.quæſt. j.

120 † An aũt teneatur pater dotare filiã naturalẽ tantùm, vel
etiã ſpuriã:videas Barto.in l.fin.in 2.col.ff.de his quibus vt in
di.& Bar.poſt gl.in l.vxorem.§.pater naturalis.ff. de lega.3.&
in l.Meuius.§.duobus.in 3.& 4.q.& ibi Imo.ff.de l.2.& Bar.in
l.fin.§.ſi à ſocero.ff.de his,quæ in frau.cre. Bal. in l.fi.in 2.col.
C.de do.promiſ.per illũ tex.& in l.neq; mater. C. de iur.dot.
& in Authen.res,quæ.in 2.col.C.cõmmunia de leg.& in l.eã,
quam.in 16.col.C.de fideicom.Bal.& Imol. in l.j.ff.de leg.j.

121 † Quid autem ſi filia eſt meretrix, vel ſimilis conditionis,
an pater tenetur eam dotare:videas Bal.in d.l. qui liberos. in
reportatis antiquis.ff.de rit.nupt.An autem filius teneatur do
tare matrem volentem tranſire ad ſecundum matrimonium:
videas Bal.determinantem ſing.quòd non, in l.j.ad fin. C. de
inof.do.Ang.in l.j.ff.ſol.mat.Alb.in arg.l.vxorem.§.pater na-
turalis.ff.de legat.3.

In ea.gl.ibi.l.minor.§.quoniam. ff.de procu. Hanc partem
gl.omnes approbant in procuratore ſimplici,id eſt,in procu-
ratore,qui agit ad vtilitatem mulieris.& vltra alleg.per gl.fa-
cit ſecundũ Dyn.hic in vltima colum.& penul.q. etiam Ioan.
Fab.quia perſona domini reputatur, nec debet eſſe durior cõ
ditio procuratoris,q̃ dñi, præterquã in ſatiſdando. leg.ſed &
hæ.§.defendere.& d.l.minor.ff.de procur.& gl. in l.verùm.in
§.j.ff.pro ſocio.facit etiam l.ſi cum procuratore.ff.de re iudi-
ca.& l.qui bona.§.penul.ff.de damno infecto.Et ita ſimplici-
ter Nicol.de Neapo.hic,in 4.q.gl.& ſubdit Ioan.Faber.q hic
122 non eſt dubium de procuratore ſimplici: † ſed pulchrum
eſt dubium quid de procuratore in rem ſuam,cui eſſent ceſſa
iura à muliere:verbi gratia:Mulier ceſſit iura ſua, quæ habet
contra maritum,Titio,& ſic actionem de dote: quo caſu Ti-
tius ceſſionarius eſt procurator in rem ſuam,nunquid gaude
bit hoc priuilegio prælationis,ita vt præferatur alijs credito-
ribus mariti, prout prælata fuiſſet ipſa mulier: Determinat
k Ioann. k Fab.hic,quod nõ,per hunc tex.in prin.vbi dicit hoc
videri expeditum in uerſic.cùm ipſa mulier.Secundò priuile-
gium,quod non eſt tranſmiſſibile ad extraneos hæredes,non
eſt etiã ceſſibile:vt eſt gl.in leg.q ſi minor. in princ.in uerſic.
procuratorẽ.ff.de mino.& eſt tex.in leg.ex pluribus. quem ad
hoc ibi no.Bar.ff.de admi.tut.& in leg. ſi ſtipulatus fuerim.in
princ.& quod ibi Bar.ff.de uerb.oblig.& per Bar.in l.pro hę-
rede.§.ſi quod tamen,poſt gl.ibi.ff.de acquir. hæred. Imol.in
l.apud Iulianũ.§.utrum.ff.ad Trebel.Sed ſic eſt, quòd pri-
legiũ prælationis nõ tranſmittitur ad extraneos hæredes:imò
nec ad filios alterius matrimonij, prout de utroque uidimus
in prin.huius gloſ. ergo etiam non tranſibit ad ceſſionariũ:
123 & id ſimpliciter tenet Nicol.de Neap. in apoſtil. text. † Vos
autem in hoc puncto nunquid priuilegium prælationis,quod
habet mulier in iſta actione de dote, poſsit cedi: teneatis id,
quod tenet Bart.in l.poſt dotem. in ultima colum. ff. ſol.ma.
ubi Bar.ẽt facit mentionem de gl.noſtra.hic, diſtinguendo ut
ibi per eum:q aut ceſsio fit ex neceſſitate imminente ex utra
que parte tam mulieris cedentis,q̃ eius in quem fit ceſsio:aut
fit ex voluntate,ut ibi latius per eum. & ibi Bar.reſpondet ad
leg.fin.C.de priui.fiſci aliter,q̃ reſpõdet Ioann. Fab. hic.& cũ
illa diſtinctione Bar.tenet Ang.hic,reiecta opin. Io.de Imo.in
d.l.poſt dotem.ſimpliciter, & indiſtinctè tenentis quod hoc
priuilegium prælationis nunquam tranſeat in ceſſionarium,
per tex.in Authen.ut exact.inſtan.dotis.circa princ. alleg.an-
te eum per Bar.ibi ad quem tex.faciliime reſpondere ut hic p
Ang.& de hoc arg.uideatis etiam per Cyn.& Pet. in l.j. C. de
priuil.do.& ibi Bar.aliter tenentem q̃ in d.l.poſt dotem. & ibi
plenè Bal.in 4.col.& latè per Ludo. Rom.in d.l.poſt dotem.
ubi reſpondet diſtinctioni Bar.ibi quam ego ſuprà probaui.
uideas etiam Ang.& Imo.in l.j.in 7.q.ff.ſolu.mat.

124 † An autem ſi actio de dote nouetur; in actione nouante
intelligantur repetita priuilegia huius actionis de dote noua
tæ?uide Bar.in l.aliam.& ibi Ang.& Imo.ff. de noua.& Bar.in
leg.ſi Stichum.§.j.eod.tit.& quod no.Bar.in l.ſi quis cum ali-
ter.uerſic.quæro circa ſecundum.ff.de uerbo. oblig.Ang.in l.
prima.C.de iudic.in lectu.& in repe.ubi reſpondit Bar.in d.l.
aliam.Imo.in rub.ff.ſolu.mat.in 3.col.in uer. item aduerte.&
omnino uideas Raph.Cuman.in l.diuortio.ff. de uerb. obli-
gat.ubi tenet contra Bartol. in dict.leg.aliam.ut refert Angel.
hic: & dicit quòd credit eam eſſe de iure ueriorem, quamuis
dicat quòd opin. Bartol. ſit communis, & quòd ſeruatur in
practica.

125 † In eadem gl.ibi aliud eſt in donatione propter nuptias.
Idem etiam tenuit gl.in d.l.fin.in fin.hic alleg.& eſt ibi glo.in
uerſi.ſuo tẽpore.circa quod uidete quæ ſupra in textualibus.
in 2.notabi.ubi concluſi.q quamuis mulier non habeat hoc
priuilegium prælationis in donatione propter nuptias,habet
tamen priuilegium tacitæ hypothecę,per multa, quæ ibi dixi
ad

ad quæ recurratis, iuxta hanc donationem propter nuptias.
126 † Subdit Angelus hic ad vnum aduertendum, ꝙ mulier
quæ nihil ſoluit de dote promiſſa, nihil etiam lucratur de do-
natione propter nuptias: ſi ſoluit pro parte, pro eadem parte
lucratur. Text. eſt in §. illud. vbi Bald. & Angel. in Auth. de non
eliden. 2. nuben. & tranſſumptiuè in Authen. ſed quæ nihil. C.
de pact. conuen. & ſecundum eum, hoc eſt multum not. in ci-
uitatibus, in quibus eſſent ſtatuta ꝙ muliere decedente in ma
trimonio, vir lucretur dotem: ſi autem maritus prior decedat,
mulier lucretur donationem propter nuptias, vel partem ali-
quam donationis, vt dicit ipſe eſſe ſtatutũ in ciuitate ſua Are-
tina. Mihi autem videtur ꝙ veritas huius puncti pendeat ab
127 illa not. quæſtione, † an ſtatutum loquens in dote lucranda à
marito, habeat locũ in dote promiſſa marito tantùm, & non
data. De qua quæſtione, quia eſt multũ dubia & diſputabilis:
l ¹ videas Barto. in l. iubemus. §. ſanè. il t. & ibi per alios. C. de
ſacroſanct. eccleſ. & Bart. in conſi. incip. quæritur an ſtatuta. &
in alio conſi. incipiẽ. ſtatuto communis Sterzani cauetur. & in
conſil. incip. ſi ſtatuto cauetur, quòd vir. & Bald. in l. fin. C. de
dot. promiſ. & in l. ſi pater ignorans. ff. ſolut. matrimo. Angel.
in l. prædictorum. in fin. ff. ad leg. Falcid. & in l. ſi cùm dotem.
§. ſi pater. ff. ſolut. matrimo. Rayn. de Forli. in l. ſi marito. & ibi
Raph. Cum. & Pau. de Caſt. ff. ſolut. matrim. Mateſi. in no. 184.
Ange. in conſi, 182. incip. premitto ad euidentiam. & in Auth.
præterea. C. unde vir & vxor. do. Alexand. in leg. ſi donaturus.
m m §. fin. ff. de condict. ob cau. cum alijs cõcord. ibi per eum al
leg. Not. tamen ſingulariter quòd dictum ſtatutum nõ habet
locũ in dote promiſſa incerta, vt eſt quando mulier ſimplici-
ter nubit, intelligitur dare in dotem illud, quod primo dedit,
iuxta gloſſ. in l. mulier bona. ff. de iud. do. Barto. in q. mulier ha
bens amplum patrimonium. ita alleg. quòd vult Nic. de Nea-
pol. in rubri. ff. ſolut. matrimo. Tu vide quod decidit Ludoui.
Rom. in conſi. 313. in caſu propoſitæ conſultationis in primis
eſt conſiderandum.

In eadem gloſſ. ibi: reſpondeo ſolut. matrimo. ne prius. Pro
eruenda veritate huius gloſſ. eſſet opus uidere, quando naſca
tur actio de dote: & poſtea intelligemus, quãdo ea poſsit mu
lier experiri. Et iſtud eſt valde diuerſum ab eo, quod ponit gl.
noſtra: quia ſtat ſimul, quòd ſit nata actio de dote, & tamen
conſtante matrimonio nõ poſsit mulier illa actione effectua-
128 liter experiri. De hoc articulo † ergo quando naſcatur hæc
actio de dote, an a tempore cõtracti matrimonij, an demum
ſoluto matrimonio, præterquàm in caſibus, in quibus poteſt
agi conſtante matrimonio, eſt quæſtio antiqua, de qua videa-
tis in l. in rebus. §. omnis autem. vbi per Barto. poſt gloſſ. C. de
iur. dot. ibi etiam per Bald. & Salic. & videte latè per Bart. ad
quem vos remitto, in l. ſi conſtante. §. j. ſolut. matrimo. vbi re-
fert omnes gloſſ. tangentes de hoc articulo. & ibi etiam refert
opin. antiquorum, & Dyn. & Iac. de Aret. & aliorum, dicite vt
ibi per eum: & per nouiſsimos ibidem: & per glo. & Bart. in l.
pater. ff. de do. prçle. & per Dyn. hic, in penulti. colum. & per
Bald. hic, & Ioan. Fab. & plenius per Nicol. de Neapo. hic, in
129 j. q. extra gloſſ. Et in iſtis locis habetis etiam † quando inci-
pit currere præſcriptio contra mulierem. De quo in ſpecie vi-
deas Bald. & ibi omninò Salic. in d. l. in rebus. §. omnis autem.
C. de iur. dot. vbi dicit Salic. multùm ſing. per illum tex. quòd
cùm claruerit, maritum vergere ad inopiam, tunc incipit cur
rere præſcriptio contra mulierẽ tam in actione in rem, quam
in hypothecaria circa ea, quæ alienata fuerint per maritum,
cùm tunc mulier habuerit facultatem agendi pro dote. Et ad
hoc etiam reputat illum tex. in §. omnis autem. eſſe ſingularẽ
Ang. hic. Videte etiam quod ſingulariſsimè voluit do. Ant. de
But. in c. peruenit. extra de empt. & vendit. vbi voluit quod li-
cet conſtante matrimonio, non pręſcribatur rebus dotalibus.
in dic. l. in rebus. §. omnis autem. tamen benè pręſcribitur re-
bus donatis propter nuptias: motus, quia illarum rerum con
ſtante matrimonio vxor eſt domina. Eſt tamen verum quòd
Abb. Panormi. tenuit contrarium, motus per gloſſ. in Authen.
vt immobil. ante nup. do. §. s. in ver. in rem. & per glo. in Auth.
de non eli. ſecun. nuben. §. illud. in ver. percipiat.

In eadem glo. ibi: qui tamen non fuit pactus de ea ſibi red-
denda, dicit Io. Fab. quòd debet intelligi gloſſ. pactus, id eſt,
ſtipulatus per l. quoties. ff. ſolu. matrim. & l. auia. C. de iur. dot.
& l. t. C. de pact. conuen. Ego indubitanter teneo, ꝙ gl. noſtra
bene ſtat, pactus abſq; expoſitione, id eſt, ſtipulatus, quia, vt
130 dixi latè ſup. in gl. in verſi. tranſtulimus. † quãuis pater dan-
do dotem pro filia, ſibi actionem non quærat, niſi ſibi ſtipu-
latione proſpiciat: tamen quilibet alius dando dotẽ ſibi quæ-
rit actionem per ſolum pactum. Et in hoc termino defecit in-
genium Ioan. Fab. Caſus eſt in terminis in d. l. auia. & ibi Bar.
& in d. l. quoties. §. fin. & ibi per omnes: quamuis Ioan. Fab. al
leget, & non benè iſtas leges pro ſe. & dixi lat us in glo. in ver.
trãſtulimus. & ibi aſsignaui rationem diuerſitatis inter pa-
trem & alios: dic vt ibi.
131 † In eadem gloſſ. ibi. §. accedit. Aduerte, quamuis alij non
dicant hic, ꝙ illud, quod vult gl. noſtra, quod ſi extraneus det
dotem pro muliere, quod mulieri quæritur actio integra, niſi
ille extraneus fuerit ſibi ſtipulatus incontinenti, uel etiam
ſolo pacto proſpexerit, vt dixi ſtatim: quia hoc eſt verum, ſi
ſubſequatur matrimonium, & in iſtis terminis procedit d. §.
accedit. aliàs ſecus. l. ſi ego. in princ. ff. de iur. dot. Barto. in l. ſi
cùm dotem. in princip. ff. ſolut. matrimo. & in l. ſi donaturus.
ff. de condi. ob cau.
132 † An autem extraneus, qui tempore promiſsionis dotis ni
hil dixerit de reſtitutione facienda ſibi, poſsit poſtea præindi
care mulieri ſtipulando: uideas gloſſ. no. tenentem quod non,
in d. §. accedit. quam Barto. ibi not. & multùm conueniat, de
quo videas etiam latius Barto. in l. quoties. ff. ſolut. matr. & in
l. j. in princ. eod. titu.
133 † In eadem gl. ibi: quia agit, & filia ſemper conſentire cre
ditur. dicas eſſe verum in dote profectitia. d. l. 2. §. j. & ibi glo.
Barto. & alij. ff. ſolu. matrim. Secus ſi eſſet dos aduentitia: quia
tunc filia ſola etiã exiſtens in poteſtate patris ageret ſine con-
ſenſu patris. Auth. quòd locum. vbi doct. C. de colla. & gl. in d.
l. 2. §. 1. in uer. profecta. & ibi per doct. omnes, & in l. fin. §. ne-
ceſſitate. in glo. mag. C. de bo. quę lib. & per Ioan. Fab. hic, in
9. col. & etiam per Angel.
134 † Quæ autem dicatur dos profectitia, habetis meliorem
text. in l. profectitia. in princip. & per totam leg. ff. de iur. do. Et
quæ faciant dotem profectitiam: videas Bald. & glo. in l. auia.
C. de iur. dot.

In eadem gloſſ. ibi: & hanc dotem integram debet ſeruare.
Iſtud quod vult gloſſ. patrem nõ poſſe diminuere dotem pri
mi matrimonij, intelligit Angel. hoc eſſe verum in dote reali-
ter data: ſed dotem promiſſam tantum primo viro, bene pater
poteſt minuere in ſecundo matrimonio. Et in terminis noſtris
n eſt gl. not. in Auth. ſed quamuis glo. j. in ver. diminuere. ⁿ ʼ. C.
de rei vxor. actio.
135 † In eadem gloſſ. ibi: tempeſtate, vel vi fuerit diminutum
patrimonium. Nunquid autem ſi filia ſemel fuit a patre dota-
ta, & dotem conſumpſerit, vel perdiderit, denuo tenetur eam
o dotare? ° Ange. de Aret. hic refert quædam dicta Cyn. & Do-
cto. in d. Auth. ſed quamuis. Barto. Angel. & Imo. in l. poſt do-
tem. ff. ſolut. matrimo. quæ aliquid facerent ad hanc quæſtio-
nem. Sed ego allego in terminis Barto. formantem hanc quę-
ſtionem & diſtinguentem in l. ſi cum dotem. §. ſi poſt ſolutũ
ff. ſol. matrimo. & ibi omnes cum ſuis concordantijs. & Ludo-
uic. Roma. in Authent. quod locum. C. de colla. quamuis con-
tra Barto. videatur tenere Bald. in l. fi. in 3. col. verſicu. nunquid
eodem caſu, quo tenetur dotare. C. de do. promiſs. vbi tenet
136 † quòd eo caſu, quo frater tenetur dotare ſororem, de quo
ibi per eum, & dixi in prima parte huius glo. ſi ſemel dotauit,
& perit dos, etiam caſu fortuito, amplius nõ tenetur eam do-
tare. Allegat inter cæteros vnum text. in l. ſi ſocius pro filia. ff.
pro ſocio. qui mihi nihil probat. Ad quem reſponde, prout re
ſpondet Bart. in d. §. ſi poſt. Eſt verum quòd Bald. non loqui-
tur in patre, vt loquitur Barto. in d. §. ſi poſt. ſed in patre. & ita
poteſt ſaluari Bal. quamuis, iudicio meo, videatur ꝙ cum ea-
dem ſit ratio in vtroq; caſu, tam in patre, quàm in fratre, cum
præſupponamus quòd frater teneatur, certè debet eſſe idem
ius. Et videatis in ſimili quęſtionem, quam ponit Bald. in Au-
137 then. contra rogatus. C. ad Trebel. vbi ponit † quòd ſi pater
aſsignauit filio partem ſuam, vnde viuere poterat, & filius il-
lam conſumpſit, an pater teneatur deinceps illum alimenta-
re. De qua quęſtione videas etiam Bar. in terminis in l. ſi cum
dotem. §. ſi poſt ſolutum. ad fi. & ibi per eundem Bal. & alios
omnes

omnes ff.ſolut.matrimo.& Bald.in l.ſancimus. in princ.C.de inoffi.teſtam. & in Authen.ſi captiui.ad fin.C. de epiſc.& cle. & in l.1.ff.ſolut.matrimo.& in l.j.§. ius naturale. ff. de iuſti.& iur.& Ange.in l.pater.ff.de euic. Ludouic.Roma. in Authent. quod locum.C.de colla.

138 † In eadem gloſſ.ad fin.Cum hae gloſſ.ſimpliciter tranſit hic in fin.vltim.quæſt. & cum ea tranſeunt etiam alij & Ioan. Fab.Ange.de Aret.& Nico.de Neapo.in 4.q.glo. intelligentes tamen hanc gloſſ. habere locum quando filia eſſet viua tempore,quo pater agit.Si autem iam eſſet mortua, & pater ageret,non haberet hoc priuilegium prælationis , ſecundum Io. Fab.quia hoc non reperitur iure cautum : & quia iſte §.faceret contra:& fortius facit ſecundum Nicol. de Neapo. hic,in 4.q.glo.quia mortua filia , ceſſat ratio glo.noſtræ, q ideo patri competat hoc priuilegium,quia filiæ hanc dotem reſeruare cogatur:nam cùm filia iam ſit mortua,ceſſat hęc ratio.Addo Bald.in l.vnica.§.& vt plenius.C. de rei vxor.actio.vbi dicit quòd hæc gloſſ. in hac parte eſt ſin. & poſtea effectualiter tenet idem, quod doctor.hic,quamuis per alia verba, dicens hanc eſſe veritatem , q ſi pater experiatur actione communi ſibi & filię,& tunc habet hoc priuilegium : quia tunc eſt miniſter filiæ.Si autem experiatur proprio iure,tunc non habeat actionem priuilegiatam hoc priuilegio prælationis . De hoc puncto uidete latiùs Bar.in l.poſt dotem.in pen.col.vbi etiam alios.ff.ſol.ma.& ibi in terminis noſtris tenet etiam Bar.idem quod ſuprà retuli doc.hic tenere.

139 † Nunquid autem marito agenti in actione ex ſtipulatu ad dotem,competat hoc priuilegium prælationis:gloſſ.in d. l.vnica.§.& vt plenius.in verſic. ea vtroq; latere.C.de rei vxo. act.firmauit expreſsè q non.Et pro ea multum bene facit hic tex.vbi hoc uidetur eſſe expeditum.Et cum illa glo. tenet ſimpliciter Ioan.de Plat.in 2.col.hic: ſed Nicol.in apoſtil.text.in ver.alijs ſimpliciter, dicit illam gloſſ.malè loqui , ſecundum Dyn.in l.prima.in addi. mag.ff.ſolut. matrimo. Ego credo q illa gloſſ.verum dicat,vt habetis per Barto. in l.1.in fin.1.col. ff.ſolut.matrimo.

140 † Nunquid autem hoc priuilegium prælationis habeat locum in ſponſa, & an habeat locum in matrimonio putatiuo? recurre ad remiſsiones quas ſuprà dedi in textualibus,in tertio notat.in illo articulo,nunquid priuilegium tacitæ hypothecæ competat ſponſæ : & an habeat locum in matrimonio putatiuo? ubi etiam inuenies tactum quid de hoc priuilegio prælationis.

Extra gloſſ. pro complemento huius §. reſtat vltimo vt vi-
141 deamus † qualiter formandus ſit libellus in hac actione ex
ſtipulatu,quę competit pro dote tam ex parte mulieris,quàm
mariti.Huius libelli formam ponit Specu. in titul.de don.in-
ter virum & uxo.§.formatis.uerſi.porrò.& §.nunc de dote.&
Roffre.in titu. de actio quæ datur marito pro petenda dote:&
quæ datur vxori pro repetenda dote ſoluto matrimonio:ſe-
cundum quod referunt hic Ioan. de Plat.& Nico. de Neap.in
vlt.q.extra gloſſ Et circa hoc vide quæ ſcripſi in §. actionum.
in glo.in vlti. libello. quem ibi poſui in petitione hæreditatis:
vbi dixi quòd cum in actione de dote ſit iudicium vniuerſa-
le,ſicut & petitio hæreditatis,procedit libellus, ſi aliquis ſim-
pliciter petat condemnari ad reſtituendam dotem,non facta
142 ſpecificatione alicuius rei dotalis:& † libellus generalis pro-
cedit in actione de dote.vbi videte. & ponit Barto.in l.fin.per
p illum tex.& ibidem Bald. p * & alij.C.de ſenten.quæ ſine cer.
quan.profer.& Bart.in l.1.in princ.vbi alij.ff.de eden.& Bart.
in rubri.ff.ſolut.matrimo.in ultim. colum. cum alijs concor.
quas ibi retuli,& ſignaui.Et quædam alia conferentia ad hũc
libellum ponit Barto.in rubri.ff.ſolu.matrimo.in vlti. colum.
quæ ſimpliciter referuntur per Ang. hic, qui corruptè allegat
Bart.in l.1.ff.ſolu.matri. & eſt in rubri. illius titul. In hac ma-
teria libellus eſt diuerſimodè formandus ſecundum diuerſi-
tatem caſuum emergentium:quia aliquando agit maritus ad
dotem ſibi conſtituẽdã , & promiſſam actualiter dandam:ali-
quando agit ad repetendum dotem mulier contra maritum:
vel aliquando agit pater qui dedit,& expreſsè pactus eſt eam
ſibi reddi: aliquando agitur ab ipſa muliere ſoluto matrimo-
nio vel etiam conſtante in caſibus præmiſsis.Aliquando agi-
tur ab hæredibus mulieris;aliquando ab eius filijs,vel deſcen-
dentibus,etiam non de hæredibus : prout de prædictis tribus
uidimus ſuprà in gloſſ.in verſicu. tranſtulimus.& in gl.mag.
in verſic.cum ipſa. Vnde ſecundum diuerſitatem caſuum di-
uerſificandæ ſunt etiam concluſiones . Formæ autem talium
libellorum ſatis ſunt planæ , & ſatis liquent ex his, quæ ſuprà
vidimus. Pro nunc pono in duobus verbis vnam formam in
143 marito agente ad dotem.† Ago contra Titium ſocerũ meũ,
& dico quòd de tali anno, & menſe, contraxi matrimonium
cum Bertha eius filia , pro qua dictus Titius promiſit mille pro
dote:iam eſt annus,uel circa, & eam vſq; nunc diſtulit ſolue-
re,& etiã indebitè recuſauit: quare cùm ego per tempus ſuprà
ſcriptum ſuſtinuerim onera matrimonij : & propterea cùm
intererſit mea in viginti dictam dotem tempore debito nõ fuiſ-
ſe mihi ſolutam:petò dictum Titium condemnandũ ad dan-
dum mihi: & actualiter ſoluendum dicta mille integra pro-
miſſa in dotem , item eum condemnari ad dicta viginti mihi
ſoluenda pro meo intereſſe.

144 † Qualis autem ſit forma libelli ex parte mulieris agẽtis ad repetitionem dotis ſoluto matrimonio,ſiue etiam conſtante,in certis caſibus permiſsis: ponit vno verbo Io. Fab. & latius Ang.de Aret.ſed pleniſsimè Io. de Pla. qui in hoc libello congerit omnem materiam huius §. quam ego ſuprà in ſuis locis poſui.Libellus autem in hypothecaria pro dote,de qua etiam tractat hic §.eſſet adeò planus, quòd ſecundum Ioan. Fab.eſſet ridiculum eum ponere.

145 † Nunquid autem , quando mulier agit contra maritum, debet in libello neceſſariò concludere:Peto eum condemnari inquantum facere poteſt , cùm in plus non teneatur maritus de iure,iuxta l.ſunt qui. cum l.ſeq. ff. de re iudi.& l.maritum.ff.ſolu.mat.cum ſimil.an verò ſufficiat ſimpliciter petere eum condemnari? Videte Barto.& alios in d.l.maritus.vbi tenet quòd ſufficit quòd dicat:Peto eum condemnari : abſq; eo quòd dicat illud,Inquantum facere poteſt, &c.

SIT LAVS DEO OMNIPOTENTI PER IESVM CHRISTVM.

ADDITIONES.

a * Quem omnino videas,quia clarius, & melius diſtinguit, quàm cæteri faciant.Sardus.

b PRO CENTENARIO] Vide Franc. Are.in l.1.C.de ſum.Trini. & do.Alexan.de Imo.in l.quis ſit.de ædil.edict.& in conſi.52.in 4.part.& Card.in clemen. 1.per illum text.ff.de vſur.21.q.5.Petr.Phil.Cor.in conſil.19.incip. videtur in litera 2,in tertia parte.Et nunquid maritus aliquid petere poſsit,vel recipere ratione retardatæ ſolutionis , vide do.Barthol.Soci. in conſil.176.incip.præſens.verſicu.ſextò addu.in 2.par.*

c * Do.Alex.in dic.l.de diuiſione. videtur magis inclinare in ſententiam Petri , & Cyni, quam dicit magis æquam Bartol. opinione.Sardus.

d Vide bonum text.in l.aduerſus. C.de vſur. Sard.

e NON PRAESCRIBITVR] Adde Paul. de Caſtr.in conſi.297.incip.viſis, & ponderatis. vbi etiam ponit, an præſcriptio currat in actione perſonali contra abſentem, impeditum,& ignorantem. & tenet quòd ſic.

f Adde quòd in d.§.diuus.ſtat litera in meo libro, quò grauior apud eum eſſes,&c. & ſic inueni in alijs tribus , vel quatuor libris:&,videri meo,eſt multùm nota.litera.finge quempiam mihi debere quotannis certas vſuras, quas ſi annuatim exegiſſem,facilis illi fuiſſet ſolutio: ego autem,vt eum grauarem,tacui per decennium puta,vel maius tempus, quia ſciebam tantorum annorum vſuras ſimul coaceruatas eum difficulter poſſe ſoluere , vt per hanc viam illi grauior eſſem , & vrgerem illum ad aliquid immobile alienandum , vel ad aliquid turpe committendum:& lex ad huiuſmodi malitias,ſeu calumnias uitandas denegat præteritarum vſurarum petitionem. Et iſte videtur caſus notab.in d.§.diuus. ſecundum literam,quam ſuprà retuli . Et quòd graue ſit debitorib.vſuras coaceruare,eſt text. notab.in l.2.circa princi.C.de debit.ciui. libr.11. Et iſtud naturali ratione patet, & fundatur hæc deciſio opti-

ſto optima ratione, ne dolus, & malitia alicui patrocinentur. l.eum, qui.ff.quod cum eo.c.intelleximus.extra de iud.& etiã propter odium uſurarum. Sed ſi ego cuius precib. deuictus illum moratus eſſem, vel, vt aliàs illi bene facerem, non debet mihi denegari petitio, ne detrimentum feram, ex quo præmium meruiſſem.c.2.extra de fideiuſſor. Et ex iſtis poſſet colligi concordia inter Bald. & contra eum ſentientes, vt opin. Bald. procedat ſi vt grauior eſſet, tanto tempore non petijt. Si verò precibus debitoris, vel alia iuſta cauſa motus ipſum moratus eſt, procedat opin. Ang. & ſequacium. Cogitabitis, quia paſſus eſt dubius. Carcaſſona Sardus.

g INTRA ANNVM] Vide Ludo. Rom. in ſing.ver.dicit. l.1.§.exactio.

h Aduerte quòd licet Ange. & Iaſ. ſimpliciter referant Bald. in d.Authenti.& qui iurat.attamen Bald. plus dicit, ꝙ ſi hęredes viri nolunt exhibere viduam, repręſentent dotem, & detrahãt in repræſentatione interuſurium medij temporis, arg. l.ſi conſtante.§.quoties.ff.ſolu.matrim. quod eſt multum notabile, ſi eſſet verũ. Sed mihi nò ſatis facit:nã hæredes mariti tenentur alere uiduam ex fructibus, ſeu commodo, quod conſequuntur ex retentione dotis intra illum annum non debent igitur hęredes mariti retinere illud, vnde mulier eſt alendà:& nimium grauaretur mulier. Primò grauaretur in deductione interuſurij medij temporis. Secundò grauaretur quod ipſa ex dote ſic diminuta ſeipſam aleret, vt ſic quod leges in fauorem vxoris pauperis introduxerunt, retorqueretur in eius odium cõtra l.quod fauore, C.de legib. & l.nulla.ff.de legi. Sed quando repræſentarent dotem ſine deductione, tunc quia nò conſequuntur fructus medij temporis, iuſtum eſt quod excuſentur ab alimentis: & ideo voluit lex vt intra annum ab hęredibus, mariti exhiberetur ex interuſurio medij temporis, vt tranſacto anno integrando dotem haberet mulier, quo facilius nubere poſsit, argumen.l.prim.ff.ſolut.matrimo.& l.tertij.ff.de priui.cred. Nec obſt.text.in d.l.ſi conſtante.§.quoties. quia ſumus in diuerſis terminis:nam ibi maritus erat pauper & non inueniebat fideiuſſorem, nil mirum ſi permittitur ipſi detractio interuſurij medij temporis: at in q.noſtra præſupponimus mulierem nihil aliud habere, & hæredes viri eſſe idoneos. Nec me capias in verbis, dum dico maritum pauperem in d.§.quoties.quia non intelligo ꝙ eſſet tam pauper, vt eſſet locus priuilegio.l.maritus.ff.ſolu. matri. Et hæc opin.contra Bald.eſt magis æqua:ergo tenenda.l.in ambiguis. de reg.iur. Carcaſſ.Sardus.

i CAMPSORE] Pro hoc facit quod ſingulariter habetur Per Franc.Aret.in l.ſi cum militi.de compenſa.in ſi. quod dilatio conceſſa alicui vt commodius ſoluat, locum non habet in ſolutione, quæ nõ exigit illam commoditatem. Vnde ſi debitor condemnatus habet pecuniam ſolutioni paratam, ſicut præſumuntur habere campſores, non habet locum hoc tempus quadrimeſtre per illum tex.

a MVLIER] Adde idem tenentem do.Bart.Socin. in cõſi. 158.incip.viſo proceſſu verſi.ex qua concluſione infero.in ſecunda parte.

l Adde quòd communis opin.eſt cum Barto.in d.l.1.ff.ſolu. matrimo. ſed ego publicè Bononiæ diſputando contrarium firmaui, & ſuſtinui:& hanc partem contra communem in voce audiui domin.meum Maria. Soci. Iuniorem firmantem in d.l.3.in prin. Pro iſta opin.videtur caſus in §. fin. in Authen.vt immob.ante nup.don.vbi text.loquitur de omnibus priuilegijs doti datis, in quibus eſt etiam tacita hypothe. & tamen inquit, Alijs enim omnibus huiuſmodi priuilegia nec ex antiquo dedimus, nec nunc damus. ergo ibi videtur caſus quòd extraneis non competit. Et pro iſta parte facit text. in princ.in Authent.vt exac.inſtan. do.ſecundæ col.7.ibi:non enim alijs, &c.iuncto ver.ſed filij hypothecas, &c. Et quòd extranei ſiue hæredes ſint, ſiue non, tacitas non habeant hypothecas, videtur apertè probari in l.vni.§.illud procul dubio, iuncto §.primum itaq;.& §.cumq;.C.de rei vxor.actio. vbi actio ex ſtipulatu tranſmittitur ſecundum propriam naturam, ſecundum quam non habet tacitam hypothecam; ergo ibi etiam eſt caſus pro iſta opinione. Probaui hanc ſententiã iuribus; nunc ꝓbo rationibus.& primò ſic: Vbi perſona facit locũ priuilegio, ceſſante perſona, ceſſat priuilegium.l.in omnibus.§. priuilegiatus.ff.de reg.iur.l.1.§.permittitur ff. de aqua. quot.& æſti. Sed in caſu noſtro hoc priuilegium datur mulieribus, vt eſt tex.in §.quæ igitur.ver.notum enim omnibus.in Authenti.de priui.de hære.mulier.non dand. Ergo ceſſante cauſa mulieris vel ipſa muliere, ceſſabit priuilegium. Præterea ceſſante ratione legis, ceſſat eius diſpoſitio.l.adigere.§.quamuis.ff.de iure patro.c.cum ceſſante.extra de appo. & diſpoſitio ampliatur, & reſtringitur ad limites rationis. Barto. in l.pater filium. §.fundum.ff.de lega.3.Bald.in l.ſuum hęredem.in ſi.C.de iure deli. Sed rationes quibus motus fuit Imperator, de quibus in l.aſsiduis.C.qui potio.in pig.hab. ceſſant omnes in perſonis extraneorum: ergo ceſſabit priuilegium. Non obſtat text. iſte in §.noſtro, nec tex.in §.& ut plenius.C.de rei vxo.actio. & quod per iſta iura dicunt doct.quòd detur actioni:quia nego, imò datur mulieri, ut ſuprà dixi, & infrà probabo col.13. & reſpondebo ad iſta iura. Vel poſſem reſpondere, ſi vellem dicere ꝙ daretur actioni quòd datur actioni, ſed in cõſequentiam, principaliter vero datur propter fauorem mulieris, vt ex rationibus in d.l.aſsiduis.expreſsis probatur. Nec ob.aduerſatiua Autem, de qua in hoc §.quia dico quod ſatis operatur, quia niua muliere ſoluto matrimonio. Si extraneus dotem ſibi reddi ſtipulatus eſſet vel pactus vel ea viuente cederet actiones, ſecundum diſtinctionem tamẽ quam in colum. 24.ſubijciam, iſti tales non habebunt tacitam hypothecam argum.eorum, quæ habentur in l.ſi ex pluribus.ff. de adminiſtra.tut. Nec obſtat quod dicebat Barto. in d.l. poſt dotem.ff. ſolu.matrimo.quod hoc priuilegium ſtatim, ꝙ dos eſt data viro, habet executionẽ a l.quia dico uerum eſſe reſpectu mulieris, ſed non extraneorum, vt ſupra probaui. Vel dicam, ꝙ habet aptitudine, ſed non in effectu donec mulier agat: quia tunc habet etiam in effectu. Simile videmus in pupillo, qui habet tacitam hypothecam in bonis tutoris, & tamen illã non tranſmittit Barto.per illum tex.in l.penul. §.ſi puellæ. ff.de ritu.nupt.& in d.l.ſi ex pluribus.de admit. tuto. Nec poſtremò obſt.tex.in d.§.& vt plenius, ibi ſiue aliæ pro his perſonæ, &c. quam hic ponderat Iaſ.quia nihil facit. Nam uerum eſt, quòd ſi alius pro muliere dedit dotem, quæ ipſi mulieri ſit reſtituenda, quod mulier habebit priuilegia, ac ſi ipſa dediſſet. Et hoc eſt, quod dicit ille tex. Ant. Angel. Carcaſſona Sardus.

m Quòd mulieri cõpetat tacita hypotheca in bonis paraphernalibus, videtur caſus in l.fi.C.de pact.conuen.quamuis glo. iuris Canonici in cap.ex literis.extra de pign.in gl.pen.teneat per dictam l.fi.ſupra alleg.quòd non: nec etiam ad donationem propter nuptias. Mihi autem magis placet opin.affirmatiua. Sardus.

n Et ibi Bart. dat conſilium, ꝙ dans dotem minori, accipiat expreſſam hypothecam cum iuramento, per Auth.ſacramenta puberum.C.ſi aduer.vendi.Sardus.

o CONCVRRERE] Adde Franc. Aret.in l.ſi rem. in vlt. col.de acquir.poſ.& Felin.in c.at ſi clerici.in §.de adulterijs in 2.col.de iudi.

p Mihi magis placet vltima ratio, quam ponit gl.quia ipſam expreſsè ponit tex.in d.l.auia.in ſi. quia ſimplici conuentione non poteſt pręcedens actio nouari. Sardus.

q PRAESVMITVR] An dotẽ promiſſam per extraneum videatur animo donandi, vel repetẽdi, vel gerendi negotium patris, vel mulieris promiſiſſe: & quid ſi adminiſtraſſet bona mulieris: vide do.Bart.Soci.in conſi.291.incipien.viſis literis. verſi.præterea dico.in 2.par.

r IN III. NOTA.] Vide ibidem nu.40. ad finem.

s DEBITORIS] Facit quod habetur ꝑ do.Barthol.Soci. in conſi.293.incip.quibus pręmiſsis.verſi.ex quibus in propoſito ibi:confirmatur iſta opi.cum verſicu.ſequen. vbi ponit ꝙ ſi ſtatutum diſponat ꝙ Poteſtas habeat decem pro executione, quæ ſit contra condemnatum, an debeat habere decem de executione, quæ ſit contra hæredem condemnati: ex quo licet ſit hæres, tamen non eſt condemnatus.

t Aduerte, quia Iaſ.errat mirabiliter:& dicas quòd imò ſuit neceſſaria actio ex ſtipulatu, vbi mulier ſibi per ſtipulationẽ non prouiderat.nec, l.ad exactionem.C.de dot. promiſſ.facit ad propoſitum: quia loquitur, quãdo marito promiſſa eſt dos a muliere, vel ab alio, ut patet ex titu.in quo ſituata eſt: argu. l.Imperator.ff.de in diem addic.& l.unica.C.de rei vxor.act.

loquitur

loquitur, quādo mulieri ſoluto matrimonio, vel aliàs eſt dos reſtituenda, & ita poſtmodum audiui do. meum Maria. Soci. Iuniorem hoc declarantem in l. j. in j. oppo. ff. de verb. oblig. Carcaſſona Sardus.

v FICTIO] Adde Bald. in l. ex vero. ff. pro ſoc. & in leg. non aliter. in fi. de adop. & Franc. Aret. in l. ſi procuratorem. §. ſi fideiuſſori. ff. manda.

x Adde quod ſemper fui iſtius opinionis ꝙ actioni nó detur tacita hypotheca, ſed mulieri. Et de hoc eſt caſus apertus in §. quæ igitur. ibi: omnibus in pręſenti facimus manifeſtū, &c. in Authen. de priuileg. do. hære. muli. non præſt. col. 8. vbi ad literam dicitur, quòd tacita hypotheca datur mulieribus. Et pro hac opinione eſt etiam caſus in cap. ex literis. circa finem extra de pign. vbi inquit tex. quod bona uiri ſunt tacitè ꝓ dote mulieri obligata: ergo mulieri datur hypotheca, nó actioni. Eſt etiam caſus de hoc in l. in rebus. circa fin. ibi ſuas exercere hypothecas. ſi ſuas: ergo mulieris eſt hypotheca, non actionis. Et ſi conſideres omnes rationes, de quibus in d. l. aſſiduis. C. qui potio. in pigno. habean. omnes concludunt, mulieri non actioni hypothecam datam. Et cum principaliter iſtud reſpiciat fauorem mulieris, ipſa eſt attendenda l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cer. pet. Et facit quia illius dicitur eſſe hypotheca, qui habet bona obligata: vt toto titu. ff. & C. de pigno. ſed iura dicunt, vt d. c. ex literis ſuprà alleg. & d. l. in reb. mulieri eſſe bona obligáta: ergo ipſi competit, & datur hypotheca. Certè non videtur quadrare ſenſui ꝙ actio actioni detur. Non obſt. tex. in §. & vt plenius. ibi: in huiuſmodi actione, &c. quia dico quòd potius ille tex. probat contrarium dum dicit. In huiuſmodi actione damus ex vtroq;, &c. ſubaudit. viro & vxori, ut ſtatim ſubijcit tex. ibi: ſiue ex pte mariti, &c. Et huic actioni, dixiſſet Imperator, non. In huiuſmodi actione, ſi hoc voluiſſet dicere ad quod allegatur. Et quòd ita ſit ille text. intelligendus, patet ibi: cū nos illis ignorantibus, &c. Non obſt. tex. in hoc §. noſtro, ibi: tacitam ei dedimus: quia expone, ei. ſ. doti: de qua proximè dixerat. nam alijs dicuntur priuilegia dotis generaliter omnia priuilegia, quæ mulieribus pro dote exigenda competunt: vt patet in Rub. C. de priuileg. dot. & in Rubr. in Auth. de priuile. dot. hęre. mu. &c. colum. 8. vt ſit ſenſus ꝙ contractui dotis inſit hypotheca, quę ipſis contrahentibus datur. nam dos ponitur etiam pro contractu dotis, vt per do. meum Maria. Soci. in Rubri. ff. ſolu. matrimo. in illa quæſt. verùm dos a muliere exacta dicatur propriè dos. & probatur in d. §. & vt plenius. ibi: dotibus ſubueniamus. Non ob. text. in c. l. aſsiduis. ver. ad hęc omnia. quia etiam ille poteſt probare contrarium ibi: duas conſtitutiones fecimus pro dotibus mulieribus ſubueniētes. ergo mulieribus datur. Nec obſtat quod ſubijcit ille tex. cuiq; etiam, &c. nam cū hypotheca ſit acceſſorium ad actionem perſonalem, vt per Bartn. in l. j. ff. de Sal. interd. & non detur niſi ad quantitatem in actione perſonali comprehenſam, vt latè vidimus in §. item Seruiana. colū. 17. ſuprà eodem. iſto reſpectu dicitur dari actioni, hoc eſt, ad id, quod in actione perſonali continetur. Et hęc ſolu. poteſt huic §. adaptari, vt ſit ſenſus, ꝙ hypothecaria datur mulieribus ad id, quod in actione perſonali cōtinetur. Et ex iſtis & illis, quæ ſupra in 7. col. dixi, communis opinio redditur dubia. Carcaſſona Sardus.

y Adde, quia hęc diſputatio vires excederet additionis, ideo putaui quid in hoc articulo ſentiam concluſiuè ponere, videlicet quòd aut nos loquimur in rebus, quas vxor marito in dotē dedit, in quibus licet iuris ſubtilitate videatur maritus habere dominium, naturaliter tamen in dominio vxoris permāferunt: & in iſtis omnibus creditorib. quantumcunq; expreſſam anteriorem habentibus præferatur mulier, per l. in reb. cum ſua ratione. C. de iure dot. Si verò res non ſunt ab vxore datæ, ſed ſunt eius pecunia comparatæ, & hoc conſtat: & tūc etiā præferatur in ipſis mulier omnibus expreſſam anteriorem habentibus: argumē. l. ſi cùm dotem. §. fina. ff. ſolu. matri. Nec his duobus caſib. habent creditores quid iuſtè conquerantur, ſi mulier in his, quæ ipſa dedit, quæue maritus ſua pecunia uxoris, nó aliàs acquiſiturus, acquiſiuit, præferatur. Aut verò loquimur in his, quæ maritus ante matrimonium habebat, vel poſtmodum non ex pecunijs vxoris acquiſiuit: & in iſtis creditores anteriorem expreſſam habentes præferātur. Ratio eſt, quæ ponitur in cap. ex tenore. extra de foro comp. & in cap. nuper. extra de dona. inter vir. & vxor. quod non eſt ita fauendum mulieribus, vt alterius ius lædatur. Et in his terminis procedat opi. gloſſ. Barto. & communi. in d. l. aſsiduis. hic alleg. & ſapit hæc opinio hoc caſu æquitatem, vt debitoribus præcludatur via fraudantis creditores ſuos quod facilè fieret, ſi mulier ipſis creditoribus præferretur in hoc caſu. Eſt ergo huiuſmodi fraudibus & malitijs obuiandum. c. j. §. fi. de iur. calum. in 6. & l. in fundo. ff. de rei ven. Aut verò loquimur in creditoribus expreſſam hypothecam, ſed poſteriorem habētibus: & iſtis mulier in ſua tacita hypotheca anteriori præferatur. ut l. aſsiduis. ibi: oportebat enim. C. qui po. in pig. ha. Nec etiam iſto caſu poſſunt iuſtè conqueri iſti creditores, ex quo ſciebant, vel ſcire debebant, eū habere, vel habuiſſe uxorem, & doti fore obnoxium: argum. l. qui cum alio contrahit. ff. de reg. iur. & ne de facili mulieres defraudentur dote ſua. & hæc omnia latè examinaui in repetitione, quam feci, de l. prima. ff. ſoluto matrimonio. quam Deo fauente anno proximo venturo videbitis, vbi ad partes omnia hæc diſputaui. Carcaſſ. Sardus.

x Vide bon. tex. in l. contra. §. fi. ff. de pact. Sardus.

a DONATIO] Adde Felin. in c. ſi cautio. de fide inſtru. & omninò do. Alex. de Imol. poſt Bartol. in l. ſi quis pro eod. de fideiuſ. & Pau. de Caſt. in conſi. 116. & do. Alexand. de Imo. in conſi. 26. ad fi. in 2. par. vbi an talis confeſsio ſit donatio inter viuos vel relictum cauſa mortis.

b AD RENVNTIANDVM] Adde. Feli. in d. c. ſi cautio. de fide inſtru. vbi plenè.

c Vide bonum text. quem Bald. allegat in l. fin. ff. de conſtitu. pecu. Sardus.

d Vide eundem Bar. in Authen. ſi quis in aliquo. circa fi. C. de eden. Sardus.

e Aduerte, quia Iaſ. inuolutè loquitur, & eius intentio eſt dicere, ꝙ & ſi illa confeſsio adiuuetur aliquibus indicijs, nihilominus non præiudicat creditoribus, qui tractant de damno vitando: licet Bald. & malè ſecundum ipſum in d. l. j. C. de priui. dot. ſenſerit contrarium. Sardus.

f PRIVILEGIVM PRAELATIONIS] Vide dom. Alex. de Imo. in l. ſi ita. §. Chryſogonus. in 2. charta. de verbo. obli. & Ang. in conſi. inci. factum ſic ſe habet, Titius & Seius. aliàs inci. punctus talis eſt.

g Adde quòd ſi quis vellet ſuſtinere opi. Barto. ab impugnatione Iaſ. quàm facillimè poſſet: quia nos loquimur in renunriatione facta ex interuallo: & tunc certum eſt, ꝙ renuntiatio non præiudicaret creditoribus, ꝑ d. l. ſi. ff. de pact. ſed ſi loquimur in renuntiatione incontinenti facta præſuppoſita validitate per iuramentum, ſecundum Bart. in d. l. fin. C. de non nu. pecu. & in iſtis terminis loquitur Bar. in d. l. aſsiduis. licet non loquatur de iuramento, prout ego ꝓſuppono: & tunc reſponde ad argum. Iacob. per inficiationem negando ꝙ ipſi debitori, vel eius creditoribus competat, nec cōpetierit: quia per renuntiationem incontinenti factam fuit impedita natiuitas exceptionis: & facilius quid impeditur a principio, quàm ex poſt facto tollatur. l. patre furioſo. ff. de his, qui ſunt ſui vel ali. iur. ca. quemadmodum. extra de iureiurand. & ſic d. l. fin. non facit contra Barto. Ad ſecundum argum. Iaſ. reſponde quòd Bart. ſatis eſt quòd mulier ex quo elapſa ſunt tempora de iure communi ſit potior, & illud ꝙ creditores poſsint reſtitui non conſideratur. vt eſt caſus in leg. 4. §. 1. ff. de fideicommiſ. liber. Carcaſſ. Sardus.

h Videas tex. in l. vnus ex ſocijs. §. fin. cum l. ſeq. ff. de ſerui. ruſti. præd. & vide eundem Iaſ. in §. rurſus. colum. quinta. ſuprà eodem. Sardus.

i Adde quod fuit intellectus Roma. quem refert, & reprehendit domi. Alex. in l. prim. colum. 9. ff. ſolu. matrimo. uerſi. ego autem ſto. ubi omnino uideas: quia domi. Alexand. ponit ferè omnia hæc, quæ in hac colum. dicit Iaſo. dic ut ibi per eum. Sardus.

k IVRANTEM] Adde idem tenentem do. Barthn. Soci. in conſi. 68. incip. fruſtra. uerſi. ſecundo principaliter. cum uerſi. ſeq. in prim. parte. Adde quod ſecundum eum conſ. 67. incip. circa primam quæſtionem. uerſicu. ſupereſt. ibi: quia tunc iuramentum eadem parte, contractus ſimulatus non habet veram

tam eſſentiam, ſeu ſubſtantiam contractus: ſed dicitur figuratus, ſeu delictus. Extrinſecus enim apparet: intrinſecus nihil habet.

l ESSE] Facit quod habetur per do. Barthol. Soci. in cõſil. 170. incipiẽ. in pręſenti. uerſicu. confirmantur præmiſſa. in 2. part. quòd dotis cauſa non eſt valida, & ſufficiens ad acquiſitionem dominij per ſe, ſed propter matrimonium: cùm dos ſine matrimonio eſſe non poſsit: vt etiam dicit hic Iaſ. May. & ea, quæ oritur ex contractu matrimonij ſufficit ꝙ ſit promiſſa, licet non ſit aliquo modo in eſſe deducta purè, vel ſub conditione, ſed tãtùm promiſſa aut contractu ſponſalia. Et ad id, quod dicit hic dom. Iaſ. May. quod dos ſine matrimonio eſſe non poteſt: adde præſatum domi. Barthol. Socin. in conſi. 64. incip. in cauſa vertenti. verſic. capiendo etiam ſecundam. ibi: uam ex quo. in 1. part. & in conſi. 131. incip. viſa. circa fi. 3. col: in j. part. quod dos ſine matrimonio eſſe non poteſt, ſcilicet præſenti vel præterito. de quo etiam vide per eum in conſil. 167. incip. viſa facti. verſicu. ſed de his non obſtantibus. circa medium. eadem parte.

m * Adde prout ſuprà dixi, quòd quando tranſactum eſſet legitimum tempus, mulier iure communi tuta videtur, ex quo non poteſt ei opponi exceptio non numeratæ pecuniæ, vel dotis. l. in contractibus. §. in omni. C. de non numer. pecu. ſecundum dom. Alexand. in l. prima. ff. ſolu. matrimo. colum. nona. & conſiderate prout ſuprà iterum dixi, quod poſsint reſtitui, eſt de iure ſpeciali, quod non conſideratur ante effectualem reſtitutionem. dict. l. quarta. §. primo. ff. de fideicommiſſ. liber. Sardus.

n * Adde quòd idem videtur eſſe de mente do. Alex. in d. l. prima. colum. 9. ff. ſolu. matr. quamuis ego habeam quandam additionẽ in d. l. aſsiduis. ſuper illa gloſſella in verſ. datæ. quæ dicit Bart. opi. communiter ſeruari contra illam glo. cuius ſit, neſcio. mihi verò placet diſtinctio, quæ colligitur ex verbis domini Alex. in d. l. j. Sardus.

o NVMERATIONIS] Facit opi. Dy. in conſi. inci. quęritur verùm inſtrumentũ dotis. & Angel. in conſi. incip. Andr. Ioan. & omnino vide do. Bartho. Soci. in conſil. 62. incipien. in præſenti uerſi. eſt præmittendum. circa med. in prima parte. & in conſil. 68. incip. fruſtra. ver. ſed præmiſsis. cum verſi. ſequenti. ea. parte.

p Et quòd ita ſit illa litera intelligenda, probatur in Rubri. in corpore vt exac. Inſt. do. pri. &c. vnde ſumitur d. Auth. ſi quid. ibi: vel ex priori matrimonio filij, &c. Sardus.

q DOTEM] Adde Paul. de Caſt. in conſi. 105.

r FILIAM] Adde do. Maria. Socin. in conſi. 9. incip. proſequendo. verſi. ulterius etiam circa fi. 8. colum. in 1. part. & do. Bartho. Soci. in conſi. 75. inc. circa præſentem uer. primo quia ultra. circa princ. eadem part. ubi ponit ꝙ licet pater teneatur toties quoties opus fuerit, dotare filiam, tamen ſi ſemel fuit dotata, & eam conſumpſit, & ſua culpa, amplius dotare non tenetur. & in conſi. 291. incip. niſi literis, uerſicu. præterea reſpondeo. circa fin. in 2. part. quòd pater tenetur dotare filiam obligatione legati.

s IVDICIS] Adde domi. Alexand. de Imol. in conſi. 42. in quarta parte.

t SORORES M] Adde Abb. in conſi. 32.

u Vide gl. in l. cum plures. §. cum tutor. in uerſic. alio patre. ff. de admini. tut. Sardus.

x FILIAS] Adde Fran. Arèt. in l. donatarius. C. de cond. ob cauſ. & quod ibidem ad eum dixi in apoſtil.

y * Adde quòd pro opi. Ange. uidetur caſus irrefragibilis in d. l. fin. C. de dot. promiſ. Nec obſt. quod uoluit Bart. in d. l. mulier. §. cùm proponeretur. ff. ad Trebe. nec in l. Neſennius. ff. de neg. geſt. quia reſpondeo quod Bartol. arguit de alimentis ad dotem: quod argumen. in terminis noſtris non ualet, prout eſt de mente gl. in d. l. fin. in uerbo, intelligi. & iſtud argum. de alimentis ad dotem latè reprobat dom. Alex. in l. 1. colum. 5. uer. ex quo habes. ff. ſolu. matrimo. & iſti doctores proculdubio diſputant de caſu deciſo per d. l. fi. quæ clarius non poſſet hanc quæſtionem decidere. Nec obſtat, quod dicitur de filio, per l. qui pater. ff. fami. erciſcund. iuncta l. ſi. ff. de petitio. hære. quia dico quod illud eſt in filio, quia non reperitur ꝙ pr̃ pro filio ſtudiorũ cã peregrè degenti, alia bona habẽte teneatur de ſuo expẽſas facere, ſed bene iure cautum reperitur quòd teneatur dotare filiam aduentitia habentem: ut dict. leg. fina. C. de dot. promiſſo. Et idem. quod in filio, dicerem in filia, niſi eſſet d. l. fin. Carcaſſona Sardus.

z Aduerte eum ꝙ iſta non ſit de cauſis expreſsis in di. §. cauſas. in Auth. ut cum de appell. cog. & ſic propter huiuſmodi cauſam non poſsit filia exhæredari, non uidetur quòd huiuſmodi deciſio ita de plano procedat: quia ſaltem pater uiuens tenebitur filiam alere, & ſic dotare eam eo modo quo uiuere poſsit, cùm dos ſuccedat loco alimentorum, arg. notatorum per Bal. in l. neque mater. C. de iur. dot. Poſt mortem verò patris non poterit filia huiuſmodi prætextu legitima ſua priuari, cùm, vt ſuprà dixi, non ſit de cauſis poſitis in d. §. cauſas. & eſt gl. pro hoc in l. 3. §. ſi emancipatus. il 1. in uer. exhæredare. ff. de bon. poſſ. contr. tab. Carcaſſ. Sardus.

2 Adde quòd in hac quæſtio. mihi aliter uidetur dicendum quàm Barto. & doctor. dicant, ſaluo ſemper meliori iudicio, cui in hoc & in omnibus me ſubijcio: nã, ut inquit Ioan Gerſon, uenerandus profectò ſacrarum literarum doctor, in ſuo Diuino opuſculo de imitatione CHRISTI, libro primo, capit. quarto. grandis eſt inſipientia pertinaciter proprijs hærere ſenſibus, aut opinionib. Dico igitur ſic, quod aut ceſsio ſit commodo & periculo mulieris, taliter quod ceſsionario dotem non conſequente mulier teneretur: ut l. ſi mandato. §. fin. ff. mand. & iſto caſu priuilegium prælationis tranſeat in ceſſionarium, nõ habito diſcrimine, an agat directè nomine mulieris, uel utiliter nomine proprio. cùm iſto caſu in effectu prælationis priuilegium mulierem potius quàm ceſsionarium iuuet, ut mulier dotẽ ſuam in alijs ſuis bonis ſaluam habeat, quo facilius nubere poſsit, argument. l. 1. ff. ſolut. matri. & l. 2. §. fina. cum l. ſequenti. ff. de priuileg. credi. & militant omnes rationes hoc caſu, quę ante ceſsionem militabant: ergo idem ius. l. fina. C. ad legem Falc. c. inter corporalia. de translation. epiſcop. Exempli gratia, fingamus mulierem trecenta in actione dotis habere, & in alijs bonis ultra dotem alia trecenta, & quòd debeat trecenta Caio, cui mulier malit cedere dotis actionem, ut ſuo periculo cedentis agat, quàm ſoluere illa, quę extra dotem habet. Certè, ut dixi, mulierem iuuat hoc priuilegium prælationis, & non ceſsionarium. Vel finge ſecundò marito trecenta in dotem promiſiſſe, eique ceſsiſſe actionem dotis: eſt penes me iuridicum quod iſte habeat priuilegium prælationis argu. eorum, quæ traduntur per Barto. & doctor. communiter in l. nupta. in princi. ff. ſolu. matrimo. & uidimus ſuprà numer. 69. colum. 20. uerſicu. numquid autem. Aut verò ceſsio ſit periculo, & commodo ceſsionarij: & tunc ceſſabit priuilegium pręlationis: ut §. final. in Authen. ut immob. ante nupt. donat. colum. 5. & §. 1. Authent. ut exacti. inſtan. ſecundo. colum. 7. & hoc caſu ceſſant omnes rationes, de quibus ſuprà: quia non tractatur de fauore mulieris. Et pro iſta dictione facit optimè §. iſte, ibi: cuius ſolius prouidentia, &c. uam in primo membro diſtinctionis, mulieris reſpicit prouidentiam, ut probaui: in ſecundo ſecus. Et ſimilem diſtinctionem in alio tamen caſu, facit Barto. in l. facta. §. ſi hæres. ff. ad Treb. Nec placet diſtinctio Bart. in l. poſt dotem. colum. final. ff. ſolu. matrimo. quam hic refert Iaſ. per ſuprà dicta. & quia uidetur contra caſum l. ex plurib. ff. de admi. tut. ubi erat ceſsio ex cauſa neceſſaria, & tamen non trãſit priuilegium: ergo ſua diſtin. non uidetur bona, & ad l. fin. C. de pri. fiſ. ultra reſponſiones datas per doctor. in legib. hic alleg. poſſemus dicere ꝙ non in omnib. æquiparantur mulier & fiſcus, & in multis differunt. ut eſt gloſſ. in l. aſsiduis. in glo. mag. circa medium. C. qui pot. in pig. hab. Anton. Auge. Carcaſſ. Sard.

Adde quòd ego in fortioribus terminis publicè Bononię diſputando ſuſtinui quòd ſtãte ſtatuto ꝙ maritus tertiam partem dotis datæ, uxore ſine liberis præmoriente, lucretur, ꝙ etiam promiſſæ lucrabitur. Et primò moueor tali argumẽ. id dicitur a me abeſſe, pro quo ſum obligatus, ut l. ſi quis mandato Titij. ff. de neg. geſt. l. quod de bonis. §. ex donationibus. ff. ad leg. Falcid. & per contrarium dicitur in bonis illius eſſe, cui acquiſita eſt obligatio. leg. bonorum. §. final. ff. de uerbor. ſign. Cùm igitur dos promiſſa marito efficaciter per uxorem uel alium, dicatur eſſe in bonis mariti, maritus tertiam partẽ lucrabitur. Et in terminis noſtris pro hoc argum. allego textu.

notab.

notab.in l.fi.ff.de collatio.do.vbi dos promiſſa dicitur abieciſſe a bonis promittentis. Nec obſtat ſi dicas q̄ iſtud eſt per fictionem, & q̄ ſtatuta non habent locum in caſu ficto.l.3.§.hæc verba.ff.de neg.geſt. quia dico quòd d.l.fi. non loquitur per verba fictionem importantia, ſed veritatem: nam inquit tex.abſceſsit enim a bonis patris. Vel ſecundò dico, & iſtud inficiari non poteſt, quòd obligatio, qua tenetur promittens marito, verè, & ſine fictione dicitur in bonis mariti eſſe, & ad eum perueniſſe.l.ſi poſſeſſor.§.bonæ fidei.ff.de pet. hære.d.l.bonorum.§.fina.de verb.ſig.l.2.§.perueniſſe.ff.de act.vel hæredi.vben. ergo pro tertia parte poterit lucrari ex ipſa obligatione, & exigere a promittente: & dotes poſſunt etiam in nominibus conſiſtere.l.nuptura.ff.de iure dot. l.ſi donaturus.§.fin.ff.de condi.cauſ.dat. Secundò argum. ſic: diſpoſitio, vel ſtatutum non debet contrarium effectum menti diſponentis operari.l.fina.in fi.C.de fide inſtr.c.tuæ. extra de procu.ſed ſi iſtud ſtatutum non haberet locum in dote promiſſa, ſicut in dote data, operaretur contrarium effectum menti ſtatuentiū: ergo debet habere locum. Minorem probo per rationem ſtatuti: nam aut fuit ratio ſtatuti condendi, vt maritus ab oneribus matrimonij releuaretur: tunc a fortiori habebit locum in dote promiſſa: nam maritus, cui dos duntaxat fuit promiſſa, ſuſtinet onera omnia de ſuo: ille verò, cui actualiter fuit data dos, ex dote pro maiori parte ſuſtinet onera: & ſic ille, qui eſſet magis releuandus, non releuaretur contra mentem ſtatuentium, ſi non haberet locum ſtatutum in dote promiſſa. Aut verò fuit ratio ſtatuti illa, de qua per dom.Bartho.Soci.in l.qui fuerit.in fi.ff.de cond.& demonſtr. vt homines allicientur ad contrahenda matrimonia, cum ex parte uiri ſint oneroſa: & ad hoc vt amplior ſit via matrimonijs, cum hoc Reip. interſit, vt l.j.ff.ſolut.matrimo.l.hoc modo.ff.de condi.& demonſtra. Et ſi iſta ſit ratio ſtatuti, habeo etiam intentum. Nam ſi non haberet locum in dote promiſſa, reſtringeretur adeò via matrimonijs, vt nihil ſupra quia nemo eſſet, qui vellet ducere vxorem, niſi ſibi incontinenti ſolueretur dos, nec vellent aliquo modo habere fidem de dote, ne interim dum ipſe habet fidem de dote, decedat vxor, & priuetur ſtatuti beneficio, & ſic matrimonia procraſtinarentur: quia pauci admodum ſunt, qui incontinenti marito ſoluant dotem totam, & habeāt pecuniam ſolutioni paratam, & ſæpius promittſitur ampliores dotes, propter commoditatem temporis, quàm habent ad ſoluendum dotem, vt vidi in ciuitate noſtra Algherij. Ne igitur hoc ſequatur contra mentem ſtatuentium q̄ via matrimonijs arctetur, dicamus q̄ habeat locum in dote promiſſa. Nec inducta ad unum effectum debent alium operari.l.cum tale.§.falſam.ff.de condic.& demonſtra.l. legata inutiliter.ff.de adimen.leg. Item argumen.ſic: ſtatuta debent interpretari ſecundum communem vſum loquendi.Bart. in l.Labeo.ff.de ſupel.leg.gloſſ.in c.nonnulli.in princ. extra de reſcrip.docto.in rubr.ff.de noui ope.nun.ſed communiter quando quis ducit vxorem, ſtatim dicunt; Tantum habuit in dotem, tantum illi dederunt in dotem. ergo ſecundum communem vſum loquendi habebit locum in dote promiſſa, cum ratio diuerſitatis, ut ſuprà dixi, reddi non poſsit. Poſtremò facit, quia contractus dotis eſt reciprocus, & bonæ fidei.glo.eſt in l.de diuiſione.ff.ſolut.matri. & in iſtis contractib. reciprocis bonæ fidei ſtatim quòd quis adimpleuit contractum ex parte ſua, alter conſtituitur in mora legali.l. Iulianus. §. ex vendito.ff.de act.empt.ſed maritus ſtatim quòd duxit uxorem in domum, adimplet contractum ex parte ſua, ſuſtinenda onera matrim. ergo mulier re ipſa non ſoluendo dotem conſtituitur in mora legali. Iſta eſt doctrina Bart.in l.de diuiſione. ff.ſolu.matri. ſi ergo mulier eſt in mora, ſumus in commu.opin.de qua per Doct.in l.ſi donaturus.§.fi.ff.de cond. cau.dat. quòd quando mulier eſt in mora, iſtud ſtatutum habet locum in dote promiſſa. Nec debet eſſe melioris cōditionis ille qui ſtatim promittētem ad ſolutionem præcipitanit, quàm ille, qui cum eo, maximè ſi pater uxoris eſſet, benignè ſe habuit: argu.l.ſi extraneus.ff.de iur. do. Non obſt. verbum, Datę. quia & ſi ſtrictè loquendo ſit aliqua differētia inter Datum, & Promiſſum, tamen in quæſt. noſtra, ex quo, vt ſuprà probaui, conſtat de mente ſtatuentium, idem iudicandum eſt de vno, quod de alio, ex identitate rationis: argum.tex.in l.ſi poſſeſſor.§. redactæ.ff.de pet.hęr.& facit pro hoc tex.in l.fi. C.ad l.Falc. Non obſt.tex.in §.pen.in Authen.de non elig.ſecundo nub.quia dico quòd ideo ibi non lucratur maritus partem dotis promiſſæ, quia matrimonium fuit morte viri ſolutum. quo caſu pactum de dote lucranda non operatur, ne uxor remaneat indotata.l.2.& l.ſi pater.ff.de pact.dot. Et hanc partem, quam ſuprà firmaui, tenuit do.meus Maria.Soci.Iunior, me audiente in rubr.ff.ſolu.matri. Alia dici poſſent, quæ vt breuitati ſtudeam, omitto. Carcaſſona Sardus.

c L. SI DONATVRVS] Vbi vide Franc. Aret.in §.j.& quod ibidem ad eum latè dixi in apoſt.quibus adde Felin.in cap.tertio loco.circa me.j. colum. de præſum.

d Adde quòd ego hanc differentiā inter dotē promiſſam, & datam, in terminis q. noſtræ nō admitto, nec ueram credo: & primò per §.quia uerò.in Authen.de æqual.do.col.7.ibi: tanquam ſi nec contigiſſet uiduatam: ſed ſi uiduata non fuiſſet, utiq; primo uiro ſoluere cogeretur: ergo etiam ſecundo uiro date tantundem debet. Et facit etiam tex.in dict.§.quia verò. ibi: quid enim egerat, &c. Preterea, & fortius, quæ eſt ratio q̄ lex noluit patrem poſſe prioris dotis menſuram minuere, niſi vt filia faciliter ęqueq; idoneo vel forſan ditiori nubat, vt colligitur ex d.§.quia nerò.ibi: & forſan propter hanc cauſā, &c. ſed hæc eadem ratio militat in dote promiſſa, ſicut in data: ergo idem ius l.fi.C.de conſti.pecu.l.nam ut ait.ff.de legib.item facit quia quò ad acquiſitionem fiendam mulieri datio, & promiſsio dotis æquiparantur.l.ex morte.in fi.C.de pac.conuen. l.vnica.§.accedit.C.de rei vxor.actio.item argumentor ſic, & fortiter, iudicio meo, tex.in §.quia uerò ſup. alleg. conſiderat quòd ſemel dos alienata eſt: ſed ego habeo tex.not. qui dicit quòd dos promiſſa abſceſsit a bonis promittentis, & eſt l.fi.ff.de coll.dot. ergo idem erit in dote promiſſa. Et facit etiam l.in ambiguis.ff. de iure dot. & conferunt ad q. iſtam ea, quæ ſup. in proxima addi. dixi. Nec uideo quod iſti doctores aliquid relatu dignum illegent.& l. quoties. ff.ſolu.matri.quam allegat gl.in d.Auth.ſed quamuis.mihi minus nihilo facit. Et cogitabā quòd pro gloſſ. forſan faceret tex. in l. ſi ſocius pro filia in fi.ff.pro ſoc.attamen nihil facit in ueritate, quia loquitur reſpectu bonorum communium habito reſpectu ad conuentionem in ſocietate factam: nos loquimur in patre, qui tenetur illam iterum dotare.dic.§.quia uerò. Et ſic ex prædictis ſtabit iuridica concluſio, q̄ pater non poterit dotem primo uiro datā, uel promiſſam, in ſecundo matrimonio diminuere, niſi fortuita clade fuerit eius ſubſtantia diminuta, d.Auth. ſed quamuis.C.de rei uxo.act. Ant.Ang. Car.Sar.

e DOTARE] Vide quæ dixi in apo.ſup.eod.nu.97.

* Vtrùm in actione de dote admittatur libellus uniuerſalis parte opponente, pendet ex illa difficili q. utrum dos ſit ius uniuerſale, & ſi comis opi.teneat quòd ſic in d.rubr.ff.ſo.ma. tamen ibidem in voce audiui do.meum Mar. Soci.Iuniorem contrarium aſſerentem, & ego publicè hic Bononię diſputando ſuſtinui: & in ſpecie ſuſtinui quòd non procederet libellus generalis in dote parte opponente, & quia excederet uires additionis non pono, dic ut Deo fauente citò uidebis in repet.mea dictæ rubr.ff.ſolu.matrimo.ubi latè poſui. Carcaſſona Sardus.

SVMMARIA. §. IN BONæ fidei.

1 *Compenſatio quando fiat, ipſo iure, & quando non. 1 0.5 6. 78.80.*

2 *Effectus eſt maximus, an actio tollatur ipſo iure, an ope exceptionis.*

3 *Iudicium quot modis capiatur.*

4 *Libera poteſtas reſtringitur ad ea, quæ ſunt de bono & æquo.*

Procurator, cui data eſt libera poteſtas, ſi fraudem committeret, an nocet domino.

5 *Mandatum ſingularium perſonarum licèt requirat iſtud verbum, Cum libera, aliàs nunquam ſubintelligitur: tamen in mandato vniuerſitatis ſemper ineſſe videtur.*

6 *Procu-*

6 Procurator cum libera, obligatorios facere non poteſt.

7 Poteſtas libera rectori, ſeu iudici conceſſa, reſtringitur ad bonum & æquum.

8 Habens liberum arbitrium tenetur de dolo commiſſo.

10 Exceptio compenſationis quare contra actionem depoſiti non procedat.

11 Exceptio contra agentem depoſiti obijci non poteſt.

12 Compenſatio non admittitur contra agentem interdicto recuperandæ.

13 Sacerdoti petenti decimas, compenſatio opponi non poteſt.

14 Verba importantia meram & liberam voluntatem, & arbitrium non merum, ſed regulare, quæ dicantur eſſe cum octo ſeq.

15 Iudex, ſi cauſa committatur per verba importãtia meram voluntatem, & liberum, vel plenum arbitrium, quid facere poſſit.

17 Compromiſſum ſi ſit factum cum clauſula, quòd arbiter ferre poſſit ſententiam partibus præſentibus, vel abſentibus, an ſi parte non citata laudum ferat, ſit ipſo iure nullum.

18 Compromiſſum ſi ſit factum cũ clauſula, quòd arbiter terminum compromiſſi prorogare poſſit partibus citatis & non citatis, an ſi proroget terminum partibus non citatis, talis prorogatio ſit ipſo iure nulla.

40 Arbitrium ſi alicui datur, quòd procedat ſecundum æquitatem, non attento iuris rigore, an per hæc verba poterit procedi ſummariè, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicij.

41 Cauſa ſi committatur quòd procedatur de bono & æquo, quid hæc verba importent. 42.

43 Cauſa ſi committatur vt in ea procedatur purè & ſimpliciter, an per hoc tollatur ordo iuris & ſeq.

47 Iudex nũquid vigore arbitrij ſibi dati, quòd in cauſa poſſit procedere de iure, & de facto, credere poterit teſti reddenti nullam vel malam cauſam. et ſeq.

50 Arbitrium alicui datum vt iudicet ſecundum bonam fidem, quomodo intelligatur.

51 Iudex habens plenum arbitrium, an fulminare debeat.

52 Iudex an arbitrijs animum ſuum in mitiorem partem inclinare debet.

53 Clauſula, quòd procedatur per ſimplicem querelam, quid importet. & ſequenti.

56 Commiſſiones præter formam iuris princeps ſolus facere poteſt.

57 Verbum Reddere, uel Reſtituere, quid contineat.

58 Compenſatio quare eſt neceſſaria. 61.

62 Compenſatio de quantitate ad quantitatem, an admittatur & ſequenti.

65 Compenſatio ſi mutuaui famulo meo, ex quo mihi poſteà certo tempore ſeruiuit, an admittatur.

66 Compenſatio de ſpecie ad ſpeciem an admittatur. 70.
Compenſatio de ſpecie ad quantitatem an admittatur. 67. 69.

68 Compenſatio, ſi debetur quantitas, ut ſpecies illius quantitatis, ad aliam quantitatem non admittitur.

70 Compenſatio quando ſpecies eſt in genere debita hincinde, an admittatur.

71 Compenſatio quid, & quare fuit introducta, & in quibus debitis habeat locum. 87.

72 Compenſationem ſi quis opponat fiſco, intra quantum tempus ſibi debitum docere debeat.

73 Facti quæ ſunt, an poſſint ſub certa regula definiri, 75.

74 Compenſationis oppoſitio intra quod tempus liquidari debeat.

76 Compenſatio in quibus caſibus admittatur.

77 Compenſationem ſi iudex de debito hincinde liquidò non fecerit, ſed primò condemnauerit me, & poſt quatuor menſes condemnet te, an appellari poſſit.

79 Teſtamentum, filio in poteſtate prærerito, eſt nullum ipſo iure, ſi dicatur.

81 Compenſatio in delictis, in quibus caſibus admittatur. & numero ſequenti,

83 Emphyteutica res non cadit in commiſſum per ceſſationem ſolutionis cenſus, ſi dominus tantundem emphyteutæ debeat.

84 Compenſatio quantum ad pœnã commiſſionem euadẽdam admittitur ipſo iure.

85 Periurus an dicatur, & ſit, ſi quis promiſerit ſoluere certam quantitatem intra Calendas May, et hoc iurabit, ſi poſteà compenſare uelit.

86 Iudicis officium, an ſit actio.

§. IN BONAE FIDEI.

ISTE §. eſt facilis, & facilem habet materiam, vtilem tamen, & communi diuiſione ſcribentium hic: vt Nic. Io. de Pla. & Ang. de Aret. diuiditur vſque ad §. prætereà. in tres partes principales. In prima ponit differentiam quæ olim erat inter actiones ſtricti iuris circa compẽſationem. In ſecunda illam differentiam remouet, & corrigit. In tertia excipit vnum caſum. Secunda ibi: noſtra conſtitutio. Tertia ibi: excepta.

a a ✱ Mihi autem videtur quòd iſte §. congruentius poſsit diuidi in quinque partes principales. In prima declaratur in genere libera poteſtas, quam habet officium iudicis circa actiones bonæ fidei. In ſecunda declaratur in ſpecie circa cõpenſationem. In tertia ponit differentiam, quæ in hac cõpenſatione olim erat inter actiones ſtricti iuris, & actiones bonæ fidei. In quarta tollitur illa differentia. In quinta excipitur vnus caſus, & exceptionis ratio aſsignatur. Secũda ibi: in quo & illud cõtinetur. Tertia ibi: ſed & in ſtricti iuris. Quarta ibi: ſed noſtra conſtitutio. Quinta, & vltima eſt ibi: excepta.

1 Iſte §. hoc dicit in ſumma: † Olim in actionibus bonæ fidei inducebatur compenſatio ipſo iure: in actione verò ſtricti iuris demum oppoſita exceptione doli. Hodie verò hæc differẽtia eſt ſublata: & in omnibus actionibus, tam in actione bonæ fidei quàm ſtricti iuris, tam in rem, quàm in perſonam fit uſque ad concurrentem quantitatem compenſatio ipſo iure, excepta actione depoſiti, in qua exceptio compenſationis nõ procedit. hoc dicit uſq; ad §. prætereà quaſdam.

Et pro introductione caſus, & intelligentia literæ habent ſibi iuuenes præmittere ad euidẽtiam vnum, quod olim erat cauſa differentiæ circa compenſationem inter actiones bonæ fidei, & actiones ſtricti iuris: quia in actionibus bonæ fidei compenſatio fiebat ipſo iure vſq; ad concurrentem quantitatem: in actionibus ſtricti iuris non fiebat compenſatio ipſo iure, ſed demum oppoſita exceptione doli, dolo facis, quia petis quod reſtituturus es.

2 † Et effectus eſt maximus, an actio tollatur ipſo iure, an ope exceptionis: per ea, quæ traduntur in l. Marcellus. ff. de reg. iur. in l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. quia ſi ipſo iure eſt ſublata actio, iudex ex officio poteſt repellere agentem, & abſoluere reum, etiam reo non petente: ſecus ſi actio non eſt ſublata ipſo iure, ſed ope exceptionis: vt magiſtraliter inquit Barto. vbi hoc latiſsimè tangit in dic. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. in 3. & 5. col. l. poſt gl. quam ad hoc multùm not. Barto. in leg. eum, qui ita. §. qui ita. ubi etiam Imol. ff. de uerborum oblig. & Bart. in l. lecta. ff. ſi cert. peta. & uidebitis latius infrà in glo. in verbo, ipſo iure Hodie uerò per iſtum §. ſublata eſt talis differentia, & per l. fi. C. de compenſa. de qua eſt iſte tex. tacitè mentionem facit. Et generaliter eſt diſpoſitum, quòd in omnibus actionibus fiat compenſatio ipſo iure, excepta actione

actione depoſiti:vt hic habes in litera, & in d.l.fi.C.de compenſa.Et iſtud ſufficiat pro figuratione caſus.

3 In textu ibi. iudicijs. exponit Dyn. id eſt, actionibus. † Et de multiplici ſignificatione huius termini, Iudicium, recurre ad gloſſ.no.in §.præterea. ſuprà quib. non eſt permiſ. fa. teſt.

In text.ibi:iure aperto. exponit Dyn. id eſt, cùm debitum hincinde eſt liquidũ:vt expreſsè dicit tex. vnde iſte eſt aſſumptus,in l.fi.C.de compenſa.Et iſta expoſitio magis placet mihi, quam expoſitio gloſſ.hic in ver.iure aperto. quę exponit, id eſt,cùm hinciode debetur quantitas, quæ expoſitio eſt extranea ad hunc tex.quamuis in ſe ſit vera. & ſecundum quod dicit Dyn.fortè quòd tex.voluit ſic dicere. fortè non eſt verũ: prout etiam fatetur Dy.ꝙ exponendo literam,prout dixi,iure aperto,id eſt,cum debitum eſt liquidum, poteſt addi illud qđ dicit gloſ.j.cùm hincinde debetur quantitas.Tamen quia eſt alienum a tex.noſtro,& ad l.fi. reſeruo dicendum in gloſſ. in uer. iure aperto.

4 Not.ex text.in ver.libera poteſtas. ſecundum Ioan.Faber. hic,cuius verba ſibi adſcribit Ioan. de Plat. †.ꝙ libera poteſtas reſtringitur ad ea,quæ ſunt de bono æquo:& ideo ſecundum eos,facit iſte tex.ꝙ ſi procurator, cui data eſt libera poteſtas, fraudem committeret, vel aliquid faceret contra bonam æquitatem,puta dolo,vel fraude,quòd illud non noceat domino.Ad qđ etiam allegant magiſtraliter in terminis tex.in l.creditor.§.Lucius.qui eſt §.pen.ff.manda.& ibi bene reprobat tex. in uer.vtili.quem ibi expreſsè ita not. Bartol. in 1.not. Adoo tex.optimum in l.in venditione.§.1. ver.de tempore.& ibi not.Bar.ff.de bo.autho.iudi.poſsi.& Bart.in l. procurator, cui gñaliter libera.in fi.ff.de pro.vbi per d.§.Lucius.dicit ꝙ ille,cui conceſſa eſt libera poteſtas, poteſt omnia facere, quæ poteſt dominus,dum tamen dolus malus abſit: de quo infrà latiùs ſtatim in ſpecie dicetur.

5 Et ad ſuprà dicta vnum diligenter no.† quòd quamuis mãdatum ſingularium perſonarum requirat illud verbum,Cum libera,aliàs nunquam ſubintelligitur: tamen mandato vniuerſitatis ſemper videtur ineſſe.Ita voluit ſignanter multùm Bal. in l.præſes.in princ.per illum tex. C. de tranſact.quod teneas perpetuò cordi.

b 6 b * † Not. etiam quòd procurator etiam cum libera, non tamen poteſt facere actus obligatorios.Ita not.Bald.in l.mandatum.in 3.colum.C.mand.motus per text.in l. quam Tuberonis.§.alia.ff.de pecu.

c c * Item facit iſte tex.ſecundum eoſdem Io.Fab.& Ioan.de Pla.quòd ſi iudex delegatus iniuſtè vel iniquè procedat,quòd proceſſus ſit ipſo iure nullus: quia nõ videtur ſibi mandatum quòd iniquè vel iniuſtè procedat: argu.l.ſi procurator.verſic. ꝙ ſi indebitum, cum ſimi.ff. de cond.inde.& hoc dicit Ioan. Fab.tenere docto. iuris Canonici, non tamen dicit in quo loco: ſed vos allegate Innoc.& communiter alios in c.cum dilecta.extra de reſcrip.& in cap.venerabili.extra de off.deleg.

7 Item facit iſte tex.ſecundum Ioan.de Pla.† ꝙ ſi Poteſtati,ſeu rectori,vel iudici ſit conceſſa libera poteſtas, vel liberum arbitrium,ꝙ reſtringitur ad id, ꝙ eſt bonum & æquum.melius facit d.l.in venditione.§.1.ver.de tempore. vbi Bart.ff.de bo. author.iudi.poſsi.ubi manifeſtè probatur † ꝙ quamuis quis habeat liberum arbitrium, tamen tenetur de dolo commiſſo,non de culpa.De qua materia vide tex.cùm Barto.in l.creditor.§.Lucius.ff.manda.Bald.in rubr.C.de pœ.ind.qui malè iudi.ver.quæro,nunquid iudex.Bar. in l. ſi ſocietatem.§.arbitrorum.in 4.colum.ff.pro ſoc. & in l.3.C.de do. promiſ.& videas omninò Ioan.de Imol.in c.j.in antepen.colum.extra de conſtitu.Bald.in l.j.ff.de teſt. mili.& in l.ſi poſt tres.in 12.col. ff.ſi quis cau. & quæ plenè tradit Bart.& alij in l.filiusfami.ff. de do.& in extrauaga.ad reprimendum. in ver. videbitur. & Imol.in l.2.§.voluntate.ff. ſolu.matr.

8 (margin, beside "author.iudi.poſsi.")

9 Vltimò facit tex.noſter ſecundum Angel.hic, † ꝙ quamuis iudici concedatur libera poteſtas, vel arbitrium,non tamen tollitur propter hoc, quin iudex debeat obſeruare ius ciuile. Sed audite,iudicio meo, iſte tex. parum uel nihil facit ad ſupraſcripta omnia,ad quæ infertur per docto. hic:quia in hoc tex.libera poteſtas non profertur ſimpliciter, & abſolutè, vt fit in prędictis caſibus doctorum,ſed profertur qualificatiuè, & modificatiuè, ſcilicet quòd iudex habeat liberam poteſtatem æſtimandi ex bono, & æquo.

10 † Secundò no.principaliter ex hoc tex.& glo. quòd quamuis hodie omnis actio cuiuſcunq; generis & qualitatis tollatur ipſo iure per compenſationem, uſque ad concurrentem quantitatem:tamen in hoc reperitur ſpeciale in actione depoſiti,ut contra eam exceptio compenſationis non procedat:
d d & in hoc eſt priuilegiata hæc actio depoſiti.Concor.l.fin.C. de compenſa.& l.penul.C.depo.& c.bona fides. extra de depoſi.Sed operę pretium eſt inueſtigare ad tex.noſtrum, & ad iſtud notabile rationem ſpecialitatis,& huius priuilegij:quia quòd contra actionem depoſiti non poſſet opponi iſta exceptio compenſationis, gloſſ.unica.in l.ob negotium.ff.de compen.dicit quòd iſtud eſt propter perfidiam depoſitarij. Ange. de Aretio dicit,quòd iſtud eſt propter exuberantiam fidei habitam in depoſitarium, propter quam habet hoc priuilegiũ, quòd compenſatione non tollatur.Ego reperio Bart.ſingulariter in l.cum his. §.j.ff. de condictione indebi. qui aliam rationem aſsignat, dicens quòd ideo in depoſito non poteſt opponi exceptio compenſationis,quia denegans depoſitum uidetur ſpoliare deponentem; unde cùm ſpoliatus:ante omnia ſit reſtituendus.l.ſi quis ad ſe fundum.C. ad legem Iuliam de ui.& c.in literis.extra de reſti.ſpo.& ſibi nulla poteſt opponi exceptio:ergo per conſequens non poterit obijci compenſatio.Ego tamen multum dubito de hac ratione Barto.quia,ea attenta,ſequeretur quòd idem eſſet in alijs contractibus,ut in eis non poſsit opponi exceptio compenſationis:quia eodem modo in commodato:quia denegans reſtituere rem commodatam,videtur ſpoliare commodantem: quòd eſt falſum : ut hoc tex.argum.a ſpeciali.

11 † Nunquid autem ſicut contra contractum depoſiti non poteſt opponi exceptio compenſationis, ut hic, ita etiam nõ poſsint opponi aliæ exceptiones, veluti exceptio ſpoliationis?Bar.in l.pen.in 3.not.C.depoſi.videtur tenere quòd non, dum generaliter no. ex illo textu quòd contra agentem depoſiti non poſsit exceptio obijci. Tamen contrarium uidetur tenere glo.ibi:in uerſi.opponat. & alia gloſſ. in uerſi.non conceſſa.quæ uidentur uelle quòd contra actionem depoſiti bene opponatur exceptio ſpoliationis:quamuis nõ multũ apertè ſe firment.& videas Bartolum & alios in l.ſi alienam.ff.ſolu.matrimo.& no.gloſſam in c.2.in uer.in modum exceptionis.extra de ordine cogni. & Cynum, Baldum, & Salicetum in d.l.penult.C. depoſit.

Item ad hoc notabile,quòd contra actionem depoſiti non admittatur compenſatio,adde alios caſus not.in quibus etiã non admittitur compenſatio : quos enumerat gloſſ. notab.in uerſic.poſſeſsione.quæ eſt fin.in l.finali.in fi.C.de compenſatione. quam Bar. ibi mandat notare ſecundum bonas lecturas. Ego allego gloſſam pleniorem, & magiſtra. quæ enumerat quàmplurimos caſus in l.ob negotium.ff.de compenſatione.ultra quos adde alium caſum, quem d.gloſſ.ſentit,ſi
12 bene inſpiciatur. † Nam contra agentem interdicto recuperandæ, nunquam obijcitur compenſatio:ut concludit glo.in cap.fi.in uerſi.petentem. extra de ordine cogni. Et hoc etiam probatur in l.fina.in fin.C.de compenſatione. & ibi expreſsè Bald.in 4.not.ad hoc notat illum tex.de cuius intellectu & ratione, quare in hoc quòd contra ſpoliatum agentem interdicto recuperandæ,nõ admittatur exceptio compenſationis:uideas omnino no.Barto.in l.cum his.in §.j.ff.de condi.inde.&
13 Bald.in l.cùm quis.in 8.colum.C.de iu.& fa.ign.† Item ſacerdoti petenti decimas non poteſt opponi compenſatio. Gloſ.
e eſt no.15.q.j.c.quàm ſit e alleg. Ludo.in ſing.ſuis.

Expeditis textualibus, antequam ueniam ad gl. quia tex. iſte facit mentionem de libera poteſtate,& ſæpenumero fiunt commiſsiones cum libera, uel cum plena poteſtate, uel cum arbitrio boni uiri,& ſimilibus clauſulis.Ang.hic multum impertinenter tractat de huiuſmodi clauſulis quid importent: uerùm quia hoc eſt ſatis extraneum a materia §.noſtri. ideo remiſsiuè procedam dãdo ueras, & oportunas remiſsiones, & magis plenas, quàm Angel.hic, ad quas,cùm expedierit, recurrite.

14 † Quærit ergo in primis Angel.hic,quę ſint uerba importantia meram,& liberam uoluntatem. Item quæ ſint verba importantia arbitrium non merum, ſed regulatum a iure, & ſic arbi-

ſic arbitrium boni viri. Vtilitas eſt magna, & euidens: quia quū ſit commiſsio per verba importantia meram voluntaté, ſtabitur declarationi ſuæ ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè proferat: ſiue dignè ſiue indignè. l. cū quidam. la ſecūda. ff. de l. a. ff. dūmodo doli malus abſit. l. creditor. §. Lucius. ff. manda. Secus aūt, ſi fiat commiſsio per verba importantia arbitriū boni viri. Hūc effectum plenè tradit Barto. in extrauag. ad reprimendum. in verſi. videbitur. & in l. ſi ſic. & alij omnes in prin. de lega. j. in

15 d. l. cùm quidam. de hoc ergo, † ſcilicet quæ verba importent liberam volūtatem, & quæ arbitrium boni viri, vide latè Bart. & plenius, quàm alibi, in d. verſic. videtur. & d. l. cùm quidam. & in d. l. ſi ſic. in princ. & ibi Ray. Bald. Ange. Imo. & alios, ubi inuenies etiā quid de uerbo, Volueris: vt ſi diceret princeps, Concedimus tibi vt in tali cauſa procedas quomodo volueris, an importet meram voluntatem, an arbitrium boni uiri.

16 In iſtis locis habes † quid de verbo, Libet: vel Libuerit: vel Placebit. Ibi etiā quid ſi addatur verbum, Plenum. vel, Liberum. vel, Merum. vt puta, Committimus cum pleno, & libero

f arbitrio. & etiam quid de verbo, Iudicio tuo. [f] vel, iudicio tertij, vt puta Committimus tibi vt procedas iudicio tuo. Et ibi etiam quid de verbo, Videbitur. vt Procedas vt tibi uidebitur.

Quid autem ſi ſit dictum in commiſsione ꝙ poſsit facere ad ſui voluntatem? Bart. in l. ſi filiusfamilias. in 1. col. ff. de dona. Bald. in l. ſi quando. in princip. C. de inoffi. teſta. docto. in c. 12. extra de conſti.

17 † Quid autem importaret, ſi illuſtriſsimus princeps faceret commiſsionem hoc modo: Committimus tibi ꝙ poſsis omnia facere, quæ nos poſſemus: an dicatur concedi libera adminiſtratio. Et ponit Bar. in l. creditor. §. Lucius per illū tex. ff. manda. & in l. procurator cui generaliter libera. ff. de proc. & vide tex. in c. ſi. vbi do. Anto. de But. extra de dila.

18 † Quid autem de verbo, Damus licentiam. an importet liberam voluntatem, an verò arbitrium boni viri, ponit Innoc. in c. cùm ad monaſterium. circa fin. in gloſ. in verſi. licentiam. extra de ſta. mona. & latius Bart. in d. l. alio. in 3. col. ver. procedo vlterius. ff. de ali. & cib. leg.

Quid autem de verbo, Poteſtatis: puta, damus tibi poteſtatem procedendi in tali cauſa. ponit Bartol. in d. l. alio. in 3. col. verſi. quid ſi teſtator. vbi etiam ponit, quid ſi dicatur. Do liberam, vel plenam poteſtatem, vel licentiam de quibus etiam videatis omnino Bar. in extrauag. ad reprimendum in verbo, videbitur. Bal. in c. j. §. iudices. aliàs eſt in §. item ſacramēta. de pa. iur. firman. in vſi. feu. & in l. qui explicandi per illum tex. C. accu. & not. diligenter illam reg. quam ponit Bart. in d. l. alio. in 3. col. quæ confert ad multa: ꝙ ſi iſta verba, Plenum & Liberum, adijciantur verbo, quod aliàs de ſui natura importaret arbitrium boni viri, facerent ipſum ſignificare liberam volūtatem. Ad quas videas etiam Bald. not. in l. & ſi poſt tres in 15. col. ff. ſi quis cau. Ad ſuprà ſcripta vide quod dixi no. Bal. in l. ſi quis maior. in 3. notab. C. de tranſact. vbi ſignanter voluit ꝙ quāuis iudex habeat ēt liberū arbitriū abſoluendi, & condēnandi ex diſpoſitione fortè alicuius ſtatuti: tamē quia dictum ſtatutum tendit ad præiudicium tertij, debet intelligi de tali libertate, quæ cōtineat in ſe æquitatem, & quòd non poſsit iniquum æquo præferri. quod bene not.

19 † Quid autem ſi in commiſsione dicatur ꝙ faciat ſecūdum ſuum velle: an iſta verba importent liberam volūtatem: adeò ꝙ nullus contradicere poſsit. Vide omninò Bart. tenentem ꝙ ſic, in dicta extrauag. ad reprimendum. in verſi. videbitur. Antonium de Butr. in c. j. extra de conſtitu. Dixit etiam iuxta prædicta domi. Abb. Panor. in ca. j. per illum textum. extra de his, quæ fiunt a maiori parte cap. ꝙ verbum, Facias ad volūtatem tuam, refertur ad abſolutam uoluntatem, non autem ad arbitrium boni viri. Cuius contrarium tenuit Bal. in rub. C. de pœna iudicis qui malè iudica. verſic. ſed nunquid iudex. de quo vide Bartolum in d. ver. uidebitur in prin.

20 † Quid autem in verbo, conſcientiæ: puta, Committimus quòd in tali cauſa procedas, & pronunties ſecundum tuam conſcientiam. Vide gl. in ver. relinquatur. in ca. ſtatutum. §. aſſeſſorem. de reſcrip. in 6. & gloſſ. in uer. oneramus in clemen. 2. de iure pat. & in terminis Bald. in ſi. C. de iure domi. imper. circa finem. Accedant quę not. Angel. & Imol. in l. ab executione. in princ. poſt glo. ibi. ff. de appella. Io. And. in c. 1. de iur. calum. in Nouel. in c. 2. de confeſ. in 6.

Qui autem de illo quotidiano de uerbo, Diſcretioni tuæ cōmittimus: ponit in terminis Bald. in d. l. ſi. C. de iure dominij

g impe. [g] † Quid autem de uerbo, Senſui tuo. ponunt Ant. de

21 But. & Abb. Panor. in c. j. extra de conſti.

22 † Quid de uerbo, Prudentiæ tuæ, ponit Antonius de Butrio, & Abbas in capitu. ne innitaris. per illum textum. extra de conſtitution.

23 Secundò principaliter quærit Angel. de Aret. hic, † quando committitur alicui cauſa per uerba importantia meram voluntatem, & liberum, vel plenum arbitrium, quæ poſsit tunc iudex facere. Itē & quę teneatur iudex obſeruare, in quo ego etiam remiſsiuè procedam. De hoc ergo vide Bartolum in d. l. filiusfamilias. in j. col. in uerſi. extra gloſſam. iſte text. eſt not. ff. de dona. vbi Imol. & alij: vbi etiam ponitur an uigore talis arbitrij poſsit iudex alterius ius lædere. & Barto. in d. uer. uidebitur. & Ioan. Andr. in addit. ad Specu. de cita. §. ſequen. &

h verſicu. ſed nunquid. & domin. Anto. de Butr. in cap. 1. [h] extra de conſtitutio. & hic per Ange. & ibi etiam ponitur, an uigore talis arbitrij poterit iudex omittere citationes, & tollere acta cauſę.

24 Et ultra eum, † an uigore talis arbitrij poterit iudex terminum prorogare: puta ſi poteſtas ex forma ſtatuti habeat plenum arbitrium in condemnando, & puniendo malefactorē, an per hoc dicatur habere arbitrium in procedēdo, ita vt poſſit terminum maleficij coarctare uel prorogare. Vide Bartolum not. dicentem quòd non. ubi ponit plenam doctrinam, quæ ſeruari debet in huiuſmodi commiſsionibus: ut l. ſi in leg. in prin. ff. loca. Bald. & Ang. in l. 1. ff. de teſtam. mili. Bal. in l. nec quicquam. §. proficiſci. in 11. q. ff. de offi. procon. & leg. Imo. & Paul. de Caſtr. in d. l. filiusfamilias. & omnino uideas Bald. in l. j. §. ſi. ff. de iur. delib. ubi tenet Bald. vnum notabile ꝙ iudex habens tale plenum arbitrium, tenetur tamen ferre ſententiam intra tempus inſtantiæ. Et ſequitur Petr. de Anc. in repet. c. canonum ſtatuta. in uer. ad prædicta facit quæſtio. extra de conſtitution.

25 † Quid autem ſi in commiſsione dicatur, uel ita diſponatur ex forma ſtatuti in aliquibus caſibus, puta in maleficijs, ꝙ iudex, uel Poteſtas nullam iuris ſolennitatem teneatur obſeruare: & ſic vniuerſaliter quid importent hæc uerba: & quę ſolennitates intelligantur per hæc verba eſſe ſublata: ponit latè Bart. in d. l. filiusfamilias. cuius uerba ad literam ſequitur Pet. de Anch. in cle. ſæpe. extra de verbo. ſignificationib. Bartol. in l. j. & l. neq;. §. deportari. in j. oppoſitione. ff. de teſtam. mili. & in l. milites. ubi Bald. Angel. Alex. & alij nouiſsimi. C. de teſta. mili. Bald. in l. ſi procurator. in ulti. col. C. manda. Pan. in c. dilecti. in 2. col. de iudi.

26 † Et quid poſsit uigore tam ampli arbitrij, & tā amplæ poteſtatis. ultra prædicta videas Bald. in l. neganda. C. qui accuſ. & Bald. in l. obſeruare. §. proficiſci. ff. de offic. procon. & lega. Bal. & Ang. in d. l. j. ff. de teſta. mili. Bar. in l. ambitioſa. ff. de decre. ab ordi. facien. Cano. in c. exhibita. extra de iudi. Et an tali caſu poſsit recipere teſtes parte abſente, & nō citata? Bartolū in d. l. filiusfa. Et Ang. in d. l. milites. C. de teſta. mili. Circa quod videatis omnino quòd ſignanter uoluit Bald. in l. ſi quando. C.

i de inoffi. teſta. in 3. col. [i] † ubi uult ꝙ partes poſſunt dare licētiam iudici ut recipiat teſtes parte nō citata. Vide etiam illud dictum Spec. in titu. de arbi. §. ſequitur. uer. ſed pone. & ibi Io.

27 And. in addi. ubi ſingulariſsimè uoluit † ꝙ ſi factum ſit compromiſſum cum clauſula, quòd arbiter ferre poſsit ſententiam partib. præſentibus, vel abſentibus: tum iſto caſu, ſi arbiter ferat laudum, parte nō citata, laudum eſt ipſo iure nullum. Et ſequitur Bald. in l. eos. §. apoſtolos. in j. col. ſi. uerſicu. quæro nunquid iudex. C. de appel. & ibidem Bald. uult unum bene

28 ſignandum, † ꝙ [b] factum eſt compromiſſum cum clauſula ꝙ arbiter poſsit prorogare terminum compromiſsi partibus citatis, & non citatis: certè ſi arbiter prorogaret terminum partibus non citatis, uel ſaltem partib. non intimaret prorogationem, talis prorogatio eſſet ipſo iure nulla. & Bald. in Auth. ei, qui. C. de tempo. appel. & in l. diem proferre, in prin. per illum tex. ff. de arbi. Ang. in l. cū non eo die. C. qū prouoc. nō eſt neceſ. et text. qui prima fronte apertè probat contrarium,

niſi ad eum diligenter aduertatur, in dic. l. diem proferre. §. ſi quis litigatorum. ff. de arbi. quem text. no. quia cõſueuit in cõſulendo per nonnullos docto, cauillari.

29 † An autẽ vigore arbitrij dati quòd iudex non teneatur ſeruare aliquam ſolennitatem iuris, poterit iudex recipere teſtes ſine iuramento. Barto. in d. l. filiusfamilias. in 2. col. vbi tenet ꝙ poteſt: & idem in l. 1. ff. de teſt. mili. & Pet. de Ane. in d. cle. ſæpe. extra de verb. ſignific. & vltra ſuperius alleg. per Bart. bene faceret illud, quod no. per plura fundamẽta deduxit Io. And. in reg. non eſt ſine culpa. de regu. iur. in 6. in Mercu. vbi concludit ꝙ iuramentũ in teſte non eſt de ſubſtantia teſtis: quod patet, quia poteſt remitti de voluntate ipſorum partiũ. Gl. in l. 1. in prin. in gl. mag. circa med. in uer. ſententia. ff. de fer. glo. & tex. in c. tuis. extra de teſti. ꝙ non poſſet dici, ſi eſſet de ſubſtãtia actus: quia ea, quæ ſunt de ſubſtãtia actus nõ poſſunt de cõſenſu remitti: iuxta no. iu c. de cauſis. eatra de offi. deleg. & not. per oẽs poſt gl. in Auth. offeratur. C. de lit. cõteſt. Pro Bart. etiã bene facit glo. in c. cũ olim eſſemus. in uer. fratrũ. extra de priuil. & gl. in c. nuper. extra de teſt. quæ voluit ꝙ teſtis non iuratus faciat præſumptionẽ. Accedat qđ voluit gl. ubi etiã Bal. in c. 1. §. ſi duo. de pace tenen. in vſib. feud. quæ vult ꝙ iudex poteſt accipere informationẽ ex teſte non iurato, & data paritate probationũ inter partes, præponderabit probatio producentis teſtẽ non iuratum. Cõtra Bartolũ tamẽ in locis præalleg. magis cõiter tenent doct. & cõtrariũ tenent Bal. & Ang. in l. milites. C. de teſta. mil. Bald. in presbyteri. C. de epiſco. & cler. & Io. de Imo. & Lud. in d. l. filiusfamilias. & Ludo. Rom. in ſua repetiõ. rub. ff. de arbi. in 17. q. moti potiſſimum per dictam cle. ſæpe. in ver. non ſit tamen. per quam plus dicit Bart. in extrauag. ad reprimendum. in uer. uidebitur. & in uer. ſine figura iudicij: quòd quando proceditur ſummariè, ſimpliciter, & de plano, non tamen creditur teſti non iurato.

k 30 k † Item an uigore dicti arbitrij poterit iudex admittere in teſtes perſonas a iure ciuili, vel gentium prohibitas, puta inimicum capitalem. uel deportatũ, uel infamẽ? Bar. ponit in d. l. filiusfa. in 2. col. vbi ẽt Imol. & alij: & Pet. de Ane. in d. cle. ſæpe. Et an poterit admittere mutũ, uel ſurdũ in teſtes, ponit Innoc. in c. ſciſcitatus. extra de reſcrip

31 † Et quid de furioſo, ponit Ang. in l. cùm furioſus. ff. de iud. Et an vigore tam ampli arbitrij poterit iudex admittere in teſtem inimicum, qui ſit reconciliatus: determinat Ioã. de Imo. l ſing. quòd non, in d. l. filiusfa. l ° monis per no. Inno. in c. cùm I & A. extra de re iudicata. de quo vide etiam Bald. in l. præſcriptione. C. ſi contra ius, uel uti. pub.

Item an vigore dicti arbitrij ampliſſimi poterit iudex credere teſti deponenti ſine redditione cauſæ: vide Bald. loquentem & determinantem ꝙ non, in l. ſolam. ad ſi. C. de teſtib. & in l. ſi non ſpeciali. C. de teſtam.

32 † Item an vigore dicti arbitrij poterit iudex procedere diebus feriatis, & in honorem Dei; uide Bartolum & Ange. in d. l. 1. ff. de teſtamẽ. militis. & plenius Bartolum in l. filiusfa. in 2. col. Bald. in l. militis. C. de teſta. mili. in 2. q. & Petr. de Anch. in d. clem. ſæpe. & Io. de Imol. & Ludouicum Romanum in repetione rubri. ff. de arbitr. in 17. q. An autem vigore talis arbitrij poſſet iudex inſtantiam prorogare: & an ſententia lata vltra tempus inſtantiæ ualeat necne? Bald. & Ang. in d. l. j. ff. de teſtamento militis: ubi referunt Bartolum quem uideas in l. ſed ſi l. in princ. ff. de iure deliberandi. Petr. de Ancharan. in repetitione c. canonum ſtatuta. uer. ad prædicta facit quæſtio ſtatuti. extra de conſtitu.

33 † An autem vigore talis ſtatuti poſſit iudex decidere contra caſus rigoroſos: uide Innocentium in ca. j. extra de conſti. Bar. in l. j. in j. col. uerſi. ad iſtam lecturam oppo. eatra gl. C. de legi. Bald. in l. j. & l. iuſtitia. ff. de iuſti. & iur. Bald. in l. libertas. ff. de ſtatu hominum.

34 † Item an vigore dicti arbitrij potuit iudex reijcere exceptionem præſcriptionis, uel aliam exceptionem procedentẽ ex mero iuris rigore? Barto. in extrauag. ad reprimendum, in uer. uidebitur. in ſi. determinat quòd nõ, per rationem de qua ibi per eum. Imol. in l. ſi ſic. in prin. ff. de leg. j. & ibidem Ange.

35 † Item uigore talis arbitrij iudex non tenetur obſeruare aliquam ſolennitatem iuris, tamen non poterit iudex condemnare aliquem de crimine, niſi ſibi ut iudici conſtet etiam ſi ſibi conſtaret tanquam priuato. Item non poterit aliquem condemnare de crimine, niſi data copia defenſionis. Iſta duo ſin. ponit Bald. in l. militis. circa ſi. C. de teſta. militis.

36 † An autem uigore dicti ampliſſimi arbitrij poterit iudex torquere aliquem ſine indicijs, & ſic ponere aliquem ad torturam, non præcedentibus indicijs. Bal. in c. j. uerſi. item quæro an iudex. extra de officio ordina. ubi concludit quòd non. quod bene no. Hanc quæſtionem licet ipſe non dicat originaliter ante eum formauit Albe. de Gandino. in tractatu ſuo maleficiorum, dum tractat de tormentis ſuper rubr. uel in c. loci. vtrum. Poteſtates, qui habent arbitrium. & idem tenuit Paul. de Eleaza. in commento. c. grauius. in ult. col. extra de depoſi. quod bene nota.

37 † An autem uigore delicti arbitrij poterit iudex imponere pœnam perpetui carceris aliàs a iure cõmuni improbatam, iuxta l. aut damnum. §. ſolent. ff. de pœn. & l. fin. ff. de cuſto. re. & l. credibile. C. de pœnis. Vide Ange. tenentem quòd non, in l. milites. C. de teſtamẽ. mili. & in l. ſi a milite. §. edictum. ff. de teſtameo. mili. & Paul. & Lud. Rom. in d. l. filiusfa.

m 38 m ° † Vtrùm autem uigore prædicti arbitrij ſi ſit conſuetudo quòd pauperes captiui certo tempore, puta in feſto Paſchæ, ſint excarcerandi, & relaxãdi de carceribus, iuxta l. 3. C. de epi. audiẽ. an iudex uigore dicti arbitrij poterit facere gratiam tẽporis, & eos citius relaxare de carceribus. Bald. in d. l. milites. in finalibus uerbis dicit ſe conſuluiſſe quòd non.

o 39 n † Item an uigore dicti arbitrij poteſt iudex ſtatuere ius iniquum: ponit etiam Bald. in d. l. milites. in ulti. col. uer. tertiò ponamus. vbi etiam determinat quòd non.

40 † Quid autem ſi alicui datur arbitrium ꝙ procedat ſecundum æquitatem, non attento iuris rigore: an per hæc verba poterit procedi ſummariè, & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij? ponit Iac. But. in l. properandum. in prin. C. de iudi. & in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offi. procon. & leg. & in l. obſeruare. §. proficiſci. ff. eod. ubi uideas Bald. ponentem multa bona. uide Pan. in c. 2. in 3. no. de iur. cal.

41 † Quid autem ſi in commiſſione dicatur quòd procedatur de bono & æquo: quid hęc uerba importent, uide Barto. in l. ſi fideiuſſor. §. quædam. & in l. Quintus. ff. manda. & in l. ſi bona fides. & ibi Bart. in j. not. & ibidem Bal. & Salic. ff. depo. Bald. in l. ſi. §. pro ea. in ult. col. C. manda. Ang. in l. filio præterito. ff. de iniuſt. rup. & irri. teſta. Salicet. in l. placuit. C. de iudi. & hic hic per Ange. de Are.

42 † Quid autẽ ſi cauſa cõmittatur de ueritate, & iuſtitia, ponit Bal. in l. nemo. C. de ſen. & interlo. omniũ iudi. & in l. iuſtitia. o ff. de iuſti. & iur. & Ioan. And. & Anto. de Butr. in d. c. 2. extra de iuram. calum. & in c. dilecti, extra de iud. & do. de Rota in ſua concluſi. 32.

43 † Quid autem ſi cauſa cõmittatur, ut in ea procedatur purè, & ſimpliciter: an per hoc uideatur tolli ordo iuris: doct. in c. dilecti. extra de iud. gl. & doct. in cle. ſæpe. extra de uerb. ſignifi. & Barto. in extrauag. ad reprimendum. uer. ſimpliciter.

44 † Et quid ſi committatur cauſa ſecundum rei veritatem cognoſcenda: ponit Imo. in d. c. dilecti. extra de iudi.

45 † Quid autem ſi committatur cauſa ſola facti veritate inſpecta: vide do. de Rota in concluſione ſua 33. & Bal. in l. prolatã. & in l. nemo. C. de ſent. & Bal. in l. finali. in princip. C. de iure delib. & notabiliter Bal. in c. fin. in vltima colum. extra de no. for. fide. in vſib. feud. vbi inter cætera dicit, Princeps ſemper debet cauſam decidere ſola facti veritate inſpecta, etiam ſi iudiciarius ordo eſſet omiſſus. Et de hoc dicit eſſe tex. in c. ad petitionem. extra de accuſ. Et quòd dicta clauſula, procedat ſola facti veritate inſpecta in titulo: cætera importat, quòd ſufficit habere ueritatem, & informationem ueritatis, ſine aliqua iuris ſolennitate, aut forma iudiciaria: ut in prædictis locis habetur, & de hoc aliquid per Ange. de Are.

45 † Quid autem ſi in commiſſione dicatur, ꝙ in tali negotio procedatur de facto, vel ſit ſtatutum, quod ita dicat: videas Bart. in extrauag. ad reprimendum. in uer. videtur. ad ſi. & in conſi. incip. punctus quæſtionis vertentis inter Albericum Ioan. &c. & in conſi. ſuo incip. in quæſtione prædicta primò uidendus eſt tex. Ludo. in rubr. ff. de arb. in 17. q. & quod noluit Bar. in l. præſenti. §. cùm autem. in 2. no. C. de his, qui ad eccle. confu. ubi not. ex illo text. quòd ubicunque aliquid relinquitur arbi-

tur arbitrio iudicis, poteſt illud facere manu militari: puta fa
cere res extrahi manu militari, vbicunq; ſint poſitæ, & coge-
re alios ad iuſiurandum, ſi aliquid habeant penes ſe de illis
rebus. vbi ſingulariter per eum.
47 † Quid autẽ ſi iudici daretur arbitrium de iure & de facto
ſimul, quòd in tali cauſa poſsit procedere, & cognoſcere de
iure, & de facto: an vigore talis arbitrij poterit credere teſti
reddenti nullã uel malãcauſam: ponit Bal. in l. ſi ſolam. ad fi-
nẽ. C. de teſti. vbi determinat q̃ nõ: quia debet eſſe vir bonus,
& non homo temerarius, non fundans ſe in ratione. Si tamen
teſtis aſsignanit rationem non plenam, ſed perſuaſiuam, po-
teſt tunc ea conſcientia tali teſti credere: vt ibi per eum.
p p * † Item hoc arbitrium operatur, ut poſsit recipere teſtes
48 in die feriata, & iuris ordine prætermiſſo. Hoc enim, ſecundũ
operãtur illa uerba, de iure, & de facto, vt redigatur ad inſtar
arbitratoris a lege deputati: ut ibi per eum. Et hæc uerba Bal-
di refert Ang. hic, & ſimpliciter ſequitur. Similli modo ſequi-
tur Lud. Rom. in l. j. in fi. pri. ff. de op. no. nũ. & tetigi aliquid ſ.
49 † Nunquid etiam vigore dicti arbitrij, quo conceditur ut
iudex poſsit procedere, & cognoſcere de iure, & de facto: an
poterit iudex inquirere contra occidentem bannitũ, qui aliàs
poterat ex forma ſtatuti impunè offendi uel occidi? Vide Bal-
dũ in l. ſi quis maior. paulò poſt prin. C. de tranſact. & in l. de-
curionum. C. quib. ex cau. infa. irrog. & repeti. l. neganda. in 5.
col. C. qui accuſ. non poſſe plenè in l. ubi pactum. ad fin. C. de
tranſact. vbi etiam ſing. ponit an habens tale arbitrium proce
dendi de iure, & de facto, poſsit procedere, quamuis accuſa-
50 tor non ſit idoneus. † Quid autem ſi alicui ſit datum arbitriũ,
ut iudicet ſecundum bonam fidem: dic q̃ intelligitur ſm ius
naturale: ſm Bal. in l. 2. C. de fideicommiſ. Et ſi alicui eſt com-
miſſum vt iudicet, uel conſulat ſecundũ ueritatẽ. Imo. in c. di-
lecti. de iudi. Alexã. in l. uideamus. §. deferre. ff. de in lit. iuran.
51 † Quid autem ſi in commiſsione dicatur Secũdũ ueritatẽ,
& æquitatem: uide Pan. in c. literas. circa prin. de iur. cal. Item
adde q̃ habens arbitrium plenum, non tamen debet fulmina
re: ſecundum Bal. in c. 1. de pa. tenen. & ibi uide Bal. in prin. in
5. col. an ratione talis generalis arbitrij poterit iudex bona pu
blicare: & an ratione talis generalis arbitrij credendum ſit iu
dici, ſi dicat q̃ neceſſe habuit illud facere: an uerò requiratur
q̃ probet: vide Geminianum in ca. 2. in ulti. col. de iur. calum.
in 6. Bald. in c. conſuluit. in 3. col. de offi. deleg.
52 † Not. tamen q̃ in commiſsis arbitrio iudicis præſumitur
pro iudice. ſecundum Petr. de Ancha. in c. canonum ſtatuta. in
8. charta. de conſtit. Panor. in c. j. in 3. col. de dila. Item adde q̃
in arbitrijs iudex debet inclinare animum ſuum in mitiorem
53 partem, ſecundum Bal. in l. quicunq;. C. de ſer. fugi. † Item per
liberum arbitrium alicui conceſſum nunquam intelligitur da
ta poteſtas auferendi alicui priuilegium. ſecundum Bald. in l.
q miles ita. ff. de teſt. milit. q * Et de clauſula q̃ in talibus cauſis
procedatur per ſimplicem querelam, quid importat. videte
Bald. in l. 1. fi. C. ut in poſſ. leg.
54 † Et an per clauſulam, q̃ in tali negotio, uel cauſa, iudex li-
berè ualeat procedere: intelligatur ſublata appellatio, & an
intelligatur ſublatus ordo iuris: uide per Imo. in c. irrefraga-
bili. in prin. de offi. ordi. Pan. in c. 1. in pen. not. eod. tit.
55 † Et quid ſi alicui datur poteſtas cum clauſula q̃ non ſubſit
legibus, quid ĩportat? vide Ang. in l. ex imperfecto. C. de teſt.
Vltimò circa ſupra ſcriptas clauſulas, quæ aliquãdo appo-
ni conſueuerunt in commiſsionibus, ſm Angel. vnum not. di-
56 ligenter, † q̃ huiuſmodi commiſsiones præter formam iuris
non poteſt niſi princeps facere & non inferior ab eo: in tan-
tum q̃ etiã legatus de latere hoc non poſſet, niſi in ſpecie hoc
habuerit in mãdatis. Alleg. ad hoc gl. quam dicit ſin. in c. cùm
ſecundum. de hære. in 6. ſed allegat corruptè, & debuit allega
re gl. ſolennem & ſing. quæ hoc latè diſputat in c. fi. in prin. in
glo. mag. in ver. figura. de hære. lib. 6. Accedat glo. no. in cle. &
ſi principalis. in glo. fi. ſuper uer. obſeruari. vbi inter alios latè
Imo. extra de reſcrip.
Capio gl. j. in uer. reſtitui. in ea. gl. ibi. l. uerbum Reddendi.
57 † An autem uerbum Reddere, uel Reſtituere, contineat Dare,
ex propria ſignificatione, an verò ex interpretatione, & ſic im-
propriè: qđ eſt utile ſcire, maximè pro ſtatutis, in quibus uerba
propriè debent intelligi: iuxta l. 3. §. hæc uerba. ubi Bart. ff. de
neg. ge. cũ ſimi. gl. in l. uerbũ Reddẽdi. in uer. ſignificationẽ. ff.
de uer. ſig. tenuit q̃ ex interpretatione, & ſic nõ propriè. Idẽ ui-
uelle gl. hic, dũ dicit largè accipere. Vos aũt recurrite ad Bar.
diſtinguentem, & hoc latè examinantẽ, ubi alij omnes in rub.
ff. ſolu. ma. in 2. col. uerſi. quartò opponitur. quem refert, & ſe-
quitur ſimpliciter Ang. hic, in fi. gl. benè dicit.
Capio glo. in uer. oppoſita. quam diu do in duas. In prima
ponit rationem ad tex. In ſecunda per modum not. reſpondet
tacitæ obiectioni. Secunda ibi: & ita not.
In glo. ibi: & ff. de excep. do. l. dolo. Docto. approbant hanc
rationem ad text. noſtrum, vt dicunt Io. Fab. & Ang. hic: & ſu
per hac ratione dicunt fundatam eſſe æquitatem cõpenſatio-
nis. Melior tamen eſt rõ, in qua fundatur ęquitas cõpenſatio-
nis, quam ponit Iuriſconſ. in l. 3. ff. de cõpenſa. ubi formaliter
58 inquit, † quòd ideo cõpẽſatio neceſſaria eſt, quia intereſt no
ſtra potius non ſoluere quàm ſolutũ repetere. Et rõ d. l. dolo,
quam hic ponit gl. non eſſet generalis: quia ſolùm haberet lo
cum, quando idem deberet reſtitui. ſed in materia compenſa
tionis aliquando non reſtituitur idem, ſed tantundem.
In fi. glo. Pro hac glo. faceret l. nihil intereſt. ff. de reg. iur. Et
cum hac glo. tranſeunt Iac. & Petr. hic, dum concludunt q̃ in
effectu nulla ſit differentia, ſed ſolùm in modo excipiendi, &
concludendi vt eos latè refert Ioã. Fab. hic. Sed, iudicio meo,
gl. malè dicit, non eſſe differentiam quò ad text. in effectu, ſed
59 quantum ad uerba. Sed † an cõpenſatio competat ipſo iure, an
r uerò ope exceptionis r doli? hoc eſt abſurdũ dicere, cùm le-
ges non imponantur uerbis, ſed rebus. l. 2. in fin. C. communia
de leg. & l. fi. C. de uſur. In hoc puncto Io. Fab. & Nic. hic, in 2.
q. gloſſæ referunt complures differẽtias traditas per antiquos
doc. quas omnes reprobant: ut hic plenè per eos. Illa eſt uera,
quã poſui ſuprà in euidentia. Nã ſi actio tollatur ipſo iure, iu-
dex ex officio põt repellere agentẽ, & abſoluere reũ, etiã reo
non petente, & nihil excipiente: qđ non poſſet iudex facere,
qñ actio non eſſet ſublata ipſo iure, ſed ope exceptionis tan-
tùm, per ſuprà dicta iura, maximè per gl. in l. ſi unus. §. pactus.
& ibi latiſsimè Bar. in 5. col. ff. de pact. & Ang. & Ioan. de Pla.
hic, & etiam ſentit Ioã. Fab. & apertè ſequitur, dum dicit ma-
gnum eſſe effectum ex his, quæ habentur in d. §. pactus.
s s * † Adde aliã & ſecundam effectualẽ, & no. differentiam:
60 quia in caſibus, in quib. fit cõpenſatio ipſo iure, abſq; alio fa-
cto hominis, prout olim erat & hodie in actionibus bonæ fi-
dei, certè ſolutũ repetitur ut indebitũ: quia uerè hoc erat in-
debitũ. De quo eſt tex. in l. quod dicitur. in j. §. pen. ff. de impẽ.
in rebus dot. fa. Secus aũt in caſibus, in quib. locus eſt cõpen-
ſationi facto hominis, non aũt ipſo iure, prout olim erat in a-
ctionib. ſtricti iuris, quia tunc non eſt locus repetitioni: ut eſt
tex. in l. qui id uicẽ. ubi gl. 1. ff. de cond. inde. & ibi Bart. qui for
maliter ponit hanc differentiã: & eã etiam ſimpliciter ſequi-
tur An. hic, & Nico. in apoſt. text. in uer. condẽnari & etiam in
2. q. glo. & ſequitur Io. Fab. hic. Ad l. qui exceptionẽ. ff. de cõd.
inde. in cuius ſolutiõe dubitat Io. Fab. hic, uos rñdete Bart. in
d. l. qui inuicẽ. Vel aliter, & notabilius, rñdete ut rñdet Imo. &
Bal. in l. ſi pater ignorãs. ff. ſol. ma. examinantes Bart. in d. l. qui
inuicẽ. q̃ illud, qđ dicit in l. qui exceptionẽ. quòd tutus exce-
ptione fauorabili, qualis eſt hæc, repetit ſolutũ. iſtud eſt uerũ,
qñ competit exceptio, quæ ſui natiuitate impedit, ſeu elidit a-
ctionẽ, ut eſt exceptio cõpenſationis, qñ compenſatio fit ipſo
iure, ut in contractib. bonæ fidei, & olim & hodie: ſed ſi eſſet,
talis exceptio, quæ non eliderer actionem in ſui natiuitate, ſed
ita demum ſi opponatur, ut olim erat in exceptione compen-
ſationis in contractib. ſtricti iuris, ut hoc text. & tunc ſolutum
non repetitur. Quam ſolu. multum not. pro ſingulari limita-
tione ad regu. poſitam in dict. l. qui exceptionem.
61 † Ex his omnib. habetis notabiliter inferre qđ cũ hodie in
oibus actionib. tã bonæ fidei, q̃ ſtricti iuris, fiat compenſatio,
ut hic, & l. fi. C. de cõpẽ. q̃ hodie tutus exceptiõe cõpẽſationis
poterit ſolutũ repetere tanquam indebitum, cum uerè ſit in-
debitũ, ſiue loquamur in actionib. bonæ fidei, ſiue ſtricti iuris:
per d. l. quod dicitur. §. pen. ff. de impen. in re. do. fac. & in d. l.
qui inuicem. ff. de condi. inde. iunctis ſuprà dictis. & ita etiam
tenet & firmat Ioan. Fab. quamuis alij non tangent.
Capio gl. in uer. iure aperto. quam diuido in quatuor par-
tes princip. In j. declarat tex. & declarationis rõnẽ aſsignat a

compenſatio alibi tamen ipſemet Bald. ſibi contrarius ſecutus eſt glo. noſtras in l. ſi ſeruus plurium. §. ſi. cum l. ſeq. per illum tex. in ver. neque permutatione. ff. de leg. 1. De hoc etiam puncto vide Ludo. Roma. qui tenet cum Bart. & Vltramon. in l. quæ extrinſecus. ff. de verb. oblig. & nouiſsimos in l. diuortio. §. ob donationes. ff. ſolu. matrimo. De hoc etiam videatis Nico. de Neap. in 2. oppo. gloſ. vbi in hoc puncto refert quandam nonam conſiderationem Rodul. de Anri. quam ipſe reputat valde not. & in veritate non contemnendam, quamuis alij de ea non faciant mentioné, quòd iſte, cui debetur quantitas ut ſpecies, poterit ipſe compenſare cum alia quantitate, quamuis ſibi compenſari non poſſet: motus ſubtiliter: nam illa demum poſſunt in compenſationem deduci, quæ poſſunt ſolui inuito creditore: vt ſuprà pluries dictum eſt: ſed ego poſſum ſoluere tibi illam quantitatem, quæ mihi debetur vt ſpecies, licet tu non poſſes pro illa mihi ſoluere aliam pecuniã: quia ſpecies cenſetur. d. l. planè. §. 1. ff. de leg. 1. & d. l. ſi creditor. §. j. ff. de pec. & ſic ego potero compenſare: tu non. De hoc etiam vide Petr. & Cyn. in l. fin. in 3. q. C. de compenſa. & ibidem per Ray. de Forli.

69 † In ead. gloſſ. ibi: ſed nonne ſtatim. Hic ſubijcit gl. & vult opponere hoc modo, non contra tex. noſtrum: ſed contra id, quod proximè dixi, ſpeciei ad quantitatem non fieri compenſationem. contra de hoc tex. vbi dicitur actioni in rem obijci compenſationem: & tamen actio in rem datur ad ſpeciem. vt l. ſi in rem. & leg. uendicatio. ff. de rei uendica. reſponde vt in gloſſ. hic, cum qua alij ſimpliciter tranſeunt. Et clarius, & melius reſpondet gloſſ. in leg. fin. in gloſſ. 1. & ibi Bartbol. in bonis lect. C. de compenſa. & illud quod glo. ſimpliciter dicit de æſtimatione, intellige, & declara, vt per glo. in d. l. ſi. & Dyn. hic, & latius Nico. de Neapo. in 1. opp. gl.

70 In ead. gloſſ. ibi: l. vnum ex familia. §. ſed ſi vno. habetis † ꝙ quando ſpecies eſt in genere debita hincinde, quòd admittitur compenſatio. Et hoc modo poſſetis limitare id, quod ſuprà tenuit glo. in princ. ſpeciei ad ſpeciem non admitti compenſationem, vt illud non procedat, quando ſpecies eſſet hinc inde debita in genere. Et idem, quod hic, tenuit etiam gl. in d. l. ſi. in gloſſ. j. C. de compen. & in glo. in l. qui non militabat. in prin. in ver. habet Titius. hic alleg. in glo. Sed aduertite ſecundum Dyn. in vlti. col. quem in hoc ſequitur ſimpliciter Nico. hic in 3. q. glo. & dicit quòd d. l. vnum ex familia. §. ſed ſi vno. alleg. per glo. nihil facit pro glo. quia ibi non loquitur in compenſatione, de qua loquimur hic, ſed in retentione debiti, vt ibi exponit, & fatetur glo. Et iſtud liquet, ſecundum Dyn. hic,
71 † nam compenſatio eſt debiti, & crediti inter ſe inuicé contributio: vt l. j. ff. de compenſatio. Et ſic dicitur compenſatio, quando vterq; eſt obligatus: ſed in d. l. vnum ex familia. §. ſed ſi vno. alter tantùm erat obligatus: & ideo ibi non eſt propriè compenſatio, ſed retentio. Et ita exponunt ibi gloſ. Ioan. Fab. quem ſequitur Ange. hic, & dicit generalius, quòd omnes leges alle. per glo. non loquuntur de vera compenſatione, ſed potius de retentione debiti. Poſito ergo pro firmo ꝙ leges in glo. hic alleg. non loquantur in compenſatione, de qua nos loquimur: quid erit tenendum in puncto gloſ. Docto. hic magis communiter, vt Dyn. Bald. Ray. de Forli. Io. de Pla. & Nico. in 3. q. glo. tenent ꝙ quando debita in genere eſſent eiuſdem generis, quia ego deberem ibi bouem in genere, & tu ſimiliter deberes mihi bouem in genere: uel ego deberem tibi hominem in genere: & tu ſimiliter mihi hominé in genere, & nunc uerum dicat glo. noſtra quòd habeat locum compẽſatio: quia genera hincinde debita ſunt paris æſtimationis: quia in quolibet debetur mediocre: ut l. legato generaliter. cum ſimi. ff. de leg. 1. ſicut habet locum compenſatio in quantitatibus, quando ſunt paris æſtimationis, & recipiunt adinuicem functioné: ut uidimus in princ. huius glo. ſi autem debita in genere non eſſent eiuſdem, ſed diuerſi generis, & conſequenter diuerſæ æſtimationis, vt quia ego deberem tibi boué in genere, tu autẽ deberes mihi hoiem in genere: & tunc non habet locum cõpenſatio, quia hæ res non recipiũt functioné adinuicem: ut l. 2. §. 1. ff. ſi cer. pet. Io. Fab. hic inſurgit contra hanc communẽ ſententiã, & etiam cõtra opi. gl. uno potiſsimo ualde ſtringenti fundamento, quod etiã formatur per Nic. hic, in 3. q. gl. Nã in obligatione generis illa ſpẽs, quæ ſoluitur, ſemper uidetur fuiſſe in obliga. l. cùm incertus. in 3. char. ff. de lega. j. & l. 3. ff. qui, & a qui. & l. quod in diem. & l. per iuſiurandũ n. §. ſi is qui hominem. ff. de accepti. & l. Mæuius. §. duob. in fin. & ibi glo. ff. de lega. 2. & ibi plenè per Barto. in 4. oppo. 3. par. & no. Bar. & doct. in l. 2. §. 1. ff. de uerb. obli. ſed conſtat ꝙ in obligatione ſpeciei non admittitur compenſatio, in l. ſi conuenerit. in prin. ff. de pig. actu. & uidimus in prin. huius gl. ergo nec in obligatione generis debet admitti compenſatio, cùm ſpecies contineri uideatur. Et hoc eſt, ſecundum Io. Fab. quod uidetur velle Iuriſcõſultus in d. l. Mæuius. §. duob. Dicit. n. ꝙ ſi mihi debetur bõ in gñre, non poteſt mihi ſolui meus, uel ille qui poſt promiſsioné fuit meus. Rõ eſt, quia ille, qui ſoluitur, uidetur fuiſſe in obligatione: & obligatio de re mea mihi danda non tenuit: ut l. ſi rem meam. cum ſimi. ff. de uer. obl. Et ſic cõcluditur ꝙ obligatio generis refert ſe ad naturam obligationis ſpeciei: quia ſicut in re mea non ſuſtineretur obligatio in ſpecie, ita nec in genere. d. §. duob. Iſta dicta adhuc fortiùs confirmantur per Io. Fab. & Nic. hoc modo: Cõpenſatio obtinet vim ſolutionis, vt ſuprà millies dictũ eſt. ſed conſtat quòd ſi mihi deberes hominem in genere, & ſoluiſſes certum hominé, ꝙ ego illum eundem non poſſem tibi ſoluere, cui etiã eſſem debitor in gñre. Caſus eſt in d. l. Mæuius. §. duob. ergo ẽt non debeo poſſe cõpenſare: quia quãuis cõpenſare eſt perinde, ac ſi tu ſolueres mihi illũ hominé, & ego tibi illũ eundem. d. l. & per iuſiurandũ. §. ſi is qui hoiem. qđ non eſt poſsibile. per d. §. duob. Concludunt ergo per iſta multũ ſtringentia Io. Fab. & Nic. ꝙ de rigore iuris opi. doct. & gl. ſuprà relata nõ procedit (quãuis, ſm eos de æquitate poſſet procedere) qñ debita in gñere ſunt eiuſdẽ gñris p text. in l. ſi quis duos. & in l. quidé. §. ſtichũ aut Pamphylũ. ff. de ſolu. & refert Nico. hic, quod iſta fuit originalis opi. cuiuſdam Io. de Felicitate, in d. l. Mæuius. §. duob. & ita ẽt uidetur tenere. b Angel. hic, de quo etiam uide Bart. & alios in l. eum, qui ita. §. ſi. de uet. obl.

In ea. glo. ad ſi. hanc glo. dicunt procedere Io. Fab. & Nico. de Neap. in 3. q. gl. niſi debitum, quod negatur, poſſet de proximo liquidari. d. l. ſi. C. de compen. Et ad hoc bene faciet illa limitatio do. Abb. Pan. in c. 2. extra depoſi. quã infrà referam. Hinc ſumpta occaſione dubitatur per doc. hic, † quando de-
72 bitum dicatur de proximo liquidari, & quãdo dicatur requirere altioré indaginé: & ſic quantum tempus dari debeat tali exceptioni cõpenſationis. In fiſco iſtud reperitur expeditum intra duos menſes, ꝙ ille qui cõpenſationé opponit fiſco, intra duos menſes debitũ ſibi docere debet dixit, Iuriſcon. in l. aufertur. §. qui cõpenſationé. ff. de iure fiſci. & credo quod ille tex. ſit unicus, & ſingularis in iure, quãuis hoc ſit nimium arroganter dictũ Dy. ad ſi. in ult. q. qui tenet quòd idem ſit in alijs, qđ in fiſco, vt in oibus tps liquidandæ cõpenſationis ſit duorũ menſium. Et idem etiã dixit gl. ſm vnam opi. in l. fin. in uer. indaginé. C. de cõpen. Idem etiã tenet Nic. hic, in 4. q. glo. motus multũ fortiter, quia oia iura ſtatuta in fiſco hñt locum in priuato, niſi lege dicatur qđ ſpeciale ſit in fiſco. text. eſt de hoc no. in l. item ueniunt. §. in priuatorũ. ff. de peti. hære. & ibi gl. j. ad hoc no. illũ tex. cum alijs concor. & eſt etiam tex. no. in l. 1. & ibi glo. in uer. pertinet. C. de peti. hære. Cũ ergo in fiſco ſit ſtatutũ tempus duorũ menſiũ. d. §. qui cõpen. nec ibi dicatur quod iſtud ſit ſpeciale in fiſco: ergo idem erit in omnibus. In ueritate iſtud multùm bené concludit. Alij magis communiter tenent quod iſtud relinquatur arbitrio iudicis, cùm non reperiatur determinatum a iure: per reg. leg. primæ. §. ſi. ff. de iur. deli. & leg. j. §. effractores, aliàs expilatores. ff. de effract. & expilat. Et ita tenuit gl. ſecundum aliam opi. in d. l. ſin. in uer. indaginé, & idé tenuit Cy. in 10. q. idé ẽt tenent Iacob. & Pet. hic, & ita videtur tenere Io. Fab. referẽs hanc tenere doc. Citramon. in d. l. ſi. Et idé, ꝙ relinquatur arbitrio iudicis, uidetur tenere Bal. in l. ſi ex falſis, in 3. col. C. de trãſact. & idé Bal. in Auth. & cõſequẽter, aliàs ſm nonnullos ita eſt in l. ſi. in ſin. in ver. extra gl. quæro nunquid liquidato negotio. C. de ſen. & interlocutoium iudi. & idem Bald. in d. l. fin. in 2. oppoſi. C. de compenſatio. Et quod iſtud committatur arbitrio iudicis, dicit Bald. patere in litera ibi: iudices obſeruent. & ibi dicit: ſi inuenerint eam maiorem, & ampliorem expoſcere indaginem. per hæc enim uerba iudex inſtruitur, & eius officium
73 informatur. † Itẽ ea, q̃ ſunt facti, non poſſunt ſub certa regu-

la definiri: vt l. moræ. ff. de vſur. & leg. is. a quò, in princip. ff.
vt in poſſ. leg. Et idem, quod ſuprà ſcilicet quod terminus iſte
ſit arbitrarius, tenuit etiam Bal. in l. in ea, quæ. C. de compen.
ubi formaliter uoluit quòd etiam in fiſco terminus iſte iudi-
ciarius ſit arbitrarius, dummodo in fiſco iudea non cacedat
duos menſes, per d. l. aufertur. §. qui compēſationem. Et cum
hac opinio. tenet etiam effectualiter Sali. in d. l. fi. in uer. oppo-
no ſeptimo ab extra. C. de compenſa. ubi tenet quòd tale tem
pus ad probandam compenſationem ſit in arbitrio iudicis;
ut etiam dixit gl. in d. l. fin. ita tamen quod non impediat ſen-
tentiæ prolationem. Et quòd ſit in arbitrio iudicis, dicit pro-
bare plura uerba, d. l. fi. & maximè in uerſi. hoc itaq; iudices.
Item, ſecundum eum, probatur ratione, quia hæc ſunt facti;
igitur ſub certa regula non poſſunt definiri: ergo iudicis arbi
trio relinquuntur. l. j. in fi. ff. de iure. delib. & ante eum iſta fue
runt fundamenta Bald. in d. l. fi. ut ſuprà dixi. Ad l. aufertur. §.
qui compenſationem. reſpondet Sali. prout reſpondebat glo.
in d. l. fin. in uer. indaginem. quod eſt in fiſco, vt vltra duos mē
ſes nō admittatur fauore fiſci. Et hanc opi. dicit Ang. hic eē ve
riorem, & tenendam. & hęc uidetur magis communis opin.
maximè cùm tot authoritatibus reperiatur eſſe ſuffulta: quā-
uis parum rationibus etiam & legibus ſuffulciatur: & ego in-
frà aliter tenebo. Bart. uero d. l. aufertur. §. qui compenſatio-
nem. habuit aliam, & tertiam opi. quod cùm compenſatio ſit
ſolutio, vt ſuprà dictum eſt, certè intra illud tempus, quod da
retur debitori ad ſoluendum, intra illud tempus tenentur li-
quidare oppoſitionem compenſationis: & ideo, ſecundum
eum, quia ad ſoluendum fiſco daretur debitoribus tempus
duorum menſium: vt eſt tex. in leg. in fraudem. §. ſi fiſcalibus.
ff. de iur. fiſci. & in l. debitoribus. ff. de re iudi. iſta fuit viua ra-
tio, & proprius ſpiritus Iuriſconſulti in d. l. aufertur. §. qui co-
penſationem. quare debitoribus fiſcalibus ad liquidandam
oppoſitionem cōpenſationis dātur duo mēſes. Et ꝓpterea in-
fert Bart. quòd ſi reo ad ſoluendum nullum tempus daretur,
quòd tunc nullo modo admitteretur compenſatio, quæ re-
quireret altiorem indaginem. Hinc ſignanter ſequitur, quòd ſi
ſtatutum diceret, ꝙ ſtatim viſo inſtrumento ſine aliqua dila-
tione reus ponatur ad diſtrictum in carcere, donec ſatisfece-
rit, ſi talis debitor vellet opponere compenſationem, & vellet
ſibi aſsignari tempus ad probandum, nō audiretur. Eandem
opi. tenet ipſemet Bart. ſecundum bonas lecturas, non ſecun-
dum lecturas Bononien. quæ, iudicio meo, defectiuæ ſunt. Et
ibi Bar. iſtam opi. latius, & melius, quàm alibi, explicat in d. l.
fin. C. de compenſa. vbi etiam per iſta valde notabiliter infert
quòd ſi aliquis haberet licentiam capiendi aliquem pro debi
to, & ille debitor vellet opponere compenſationem, quæ re-
quireret aliquam indaginem, & proteſtaretur quòd interim
in cauſa nulla ſiat nouitas contra eum, talis proteſtatio nihil
releuat: quia ſi non daretur ſibi dilatio ad ſoluendum, multo
minus ad liquidandum debitum. Et ibi Bar. ſucceſsiuè reſpō-
det ad aliqua, quæ videntur obſtare huic opinio. & maximè
ad text. ibi: quia videtur hoc relinqui arbitrio iudicis. vide ibi
per eum. Et cum hac opi. Barto. tenet etiam Bald. hic, vbi for-
maliter refert, & ſequitur hanc theoricam Bar. Eam etiam ſe-
quitur Panor. in capitu. 2. extra de depoſi. putat tamen eam li-
mitandam, niſi de credito actoris conſtaret per ſolam con-
feſsionem rei compēſare volentis: quia iſto caſu deberet ad-
mitti compenſatio, quamuis ita de facili liquidari non poſsit
intra decem dies, quos de conſuetudine habet confeſſus ad
ſoluendum, iuxta glo. fin. in l. ſi debitori. ff. de iudi. & §. omnis
ſtipulatio. in ver. confeſtim. ſuprà de verb. obli. & in §. fi. in gl.
fin. in ver. poſsit. ſuprà de inutil. ſtipu. Mouetur per no. per Cy.
in d. l. fi. & ibi per gl. & Bald. C. de compenſatio. & argu. regu-
læ poſitæ in l. eum, qui. in princ. ff. de iureiur. Sed audite, iſtam
limitationem ante eum ponit ipſe Bart. in terminis in d. l. fin.
ſecundum bonas lecturas, non ſecundum lecturas Bononien-
ſes, vbi formaliter inquit Bar. quòd quando debitum, contra
quod opponitur compenſatio, eſt liquidum per ſolam confeſ
ſionem partis in iudicio factam, & tunc ei poteſt obijci com-
penſatio de alio debito non liquido: & debet pars æquanimi-
ter ſuſtinere, donec liquidetur, cùm eum a probatione releua
uerit d. l. eum, qui. Et hoc dicit multum not. velle glo. 2. par-
uam: ibi in d. l. fi. in ver. conuicta. & eſt gloſſ. in l. nemo ex his.
in gl. j, mag. ff. de regul. iur. Hanc not. theoricam Barto. repre-
hendit Bald. in l. in ea, quæ. C. de compenſatio. quamuis eam
hic ſequatur: motus, quia poſt terminum, qui datur iudicato,
nulla datur dilatio ad ſoluendum: & tamen poteſt opponi, &
probari compenſatio, ſi probetur incontinenti arbitrio iudi-
cis. Et de hoc dicit eſſe tex. in l. ſi militi. §. cum intra. ff. de com
penſa. Ergo apparet quòd fundamentum Bart. non eſt verum,
quod compēſatio non poſsit opponi, niſi intra tempus, quod
datur ad ſoluendum. Et hanc reprobationem refert, & ſequi-
tur ſimpliciter Ange. hic.
74 † In tanta varietate quid tenendum? Quòd iſtud ſit tem-
pus arbitrarium iudici, videtur velle etiam magis communis
opinio. Sed mihi non placet, per ea, quæ ſtatim dicam. opinio
Barto. eſt ſuſtentabilis. Et ad textum in l. ſi cum militi. §. j. ego
multum clarè reſpōderi puto poſſe: quia textus ille nihil ob-
ſtat: nam ibi debitum, quod opponebatur poſt terminum da-
tum iudicatis, erat liquidum per aliam ſententiam, in qua &
ille, cui obijciebatur compenſatio, fuerat condemnatus: vn-
de nil mirum ſi talis exceptio compēſationis admittitur etiā
poſt terminum datum iudicatis: cum nulla probatio requira-
tur, cum liquidum ſit debitum per ſententiam: & ſic ibi talis
exceptio nullam indaginem exigebat: & ideo admittitur. Et
ſic ille textus nihil facit contra Bart. In puncto iuris mihi ma
gis placet opinio prima, quam ſuprà retulit Dyn. & Nico. hic,
& hanc teneo, ꝙ tempus opponendi compenſationem nō ſit
arbitrarium iudici, ſed ſit duorum menſium. Nam iſtud tem-
pus expreſsè cautum requiritur in fiſco. dict. l. aufertur. §. qui
compenſationem. ergo idem erit in quocunq; priuato, cū ibi
c non dicatur hoc eſſe ſpeciale in fiſco: c ° vt ſuprà latius dedu
xi. Et ad hoc non video quòd vllo modo reſponderi poſsit. Et
per hoc fundamentum facillimè reſpondetur ad allegata in
cōtrarium: & primo dum dicebatur quod cum iſtud tempus
non ſit determinatum a iure, quod ſtandum arbitrio iudicis:
quia reſpondeo negando: quia eſt tempus determinatū duo-
75 rum menſium, vt ſtatim dixi. Per hoc etiam non† obſtat dum
dicebatur quod ea, quæ ſunt facti, non poſſunt ſub certa regu
la definiri: quia reſpondeo negando: quia imò habet certam
regulam, & certum tempus per fundamentum ſuprà factum.
Sed audite ſi vultis tenere ſententiam Barto. quæ etiam mihi
placet, oſtendam quo modo poteritis ſubuertere hanc opi-
nionem Dyn. & Nico. & eorum fundamentum, quod videtur
prima fronte inſolubile: quia ad illud clariſsimè reſpondeo.
Et dum dicebatur, ꝙ tempus opponendæ exceptionis in fiſco
eſt duorum menſium, fateor. d. §. qui cōpenſationem. & dum
dicebatur, ꝙ omnia iura, & ſtatuta, quæ habēt locum in fiſco,
habent locum in priuato, niſi dicatur ſpeciale in fiſco: reſpon
deo iſtud eſſe verum, quando eadem eſt ratio in priuato, quæ
in fiſco, ſed hic diuerſa eſt ratio. Nam ideo in fiſco tempus op
ponendi compenſationem eſt duorum menſium, quia etiam
tempus ſoluendi eſt duorum menſiū: vt ſuprà deduxi, ſecun-
dum Bart. ego cùm compenſatio ſit ſolutio, nil mirum ſi in fi-
ſco tempus ſolutionis, & cōpenſationis eſt idem. Quæ rō non
habet locum in priuato: quia in priuato tempus ſoluēdi non
eſt duorum menſium, ſed eſt regulariter quadrimeſtre: vt l. 2.
cum ſimil. C. de vſur. rei iudic. ergo cum diuerſa ſit ratio in fi-
ſco, & priuato, non erit iſto caſu licitum arguere ab vno ad
reliquum. per iſta habetis perfectè enucleatum hunc articu-
lum. & audeo dicere quòd alibi non inuenietis ita plenè ta-
ctum, nec examinatum.

Gloſ. in ver. ipſo iure. quam diuido in tres partes principa-
les. In prima ad declarationem text. ponit opin. quorundam.
In ſecunda illam reprobat tribus rationibus. In tertia ex præ-
dictis format quæſtionem ad text. noſtrum, & reſpondet. Se-
cunda ibi: ſed certè imò eſt neceſſarium. Tertia ibi: ſed ſecun
dum hanc opinionem.

In eadem gloſſa, ibi: adeo vt dixerint quidam. Iſta fuit
opinio Martini, ſecundum quod refert gloſſa in leg. ſi con-
76 ſtat. Cod. de compenſatio. † In eadem gloſſ. ibi: leg. ſi quid.
ibi vide gloſſa prima. magiſtra. enumerantem plures caſus,
in quibus quis compenſat: etiam enumerat gloſſ. in leg. eius.
& eſt gloſſa vnica. Cod. de compenſatio. item illud, quod glo.
iſta dicit fideiuſ. poſſe compenſare illud, quod reo principali
debetur: intellige procedere ſecundum diſtinctionem gl. no.
in l.

in l.verum.in gloſſ.pen.ff.de compenſatio.Accedant quæ latè
traduntur per Bald.in leg. tam mandatori . in tertia col.C.de
non nume.pec.& ſimile per Bart. Ang. & Imol.in l.ſi prior.ff.
ſolu.matri.In ea.glo.ibi:vt ff. quando dies vſufru.ce.l.1. Hæc
ſecunda opin.fuit Io.quam vltra eum ſequitur gl.noſtra,ſcili-
cet hic,& in l.l.ſi conſtat.in gl.j.ff.de compen. & hanc ſequi-
tur Dyn.hic,in pen.col. & vltra tres rationes hic adductas in
gl.addit Dy.tex.quem dicit multùm facere pro opi. gl. in l.1.
in fin.ff.quæ ſen.ſine appel.reſcin. vbi ſecundum eum,eſt tex.
77 † ꝙ ſi de debito hincinde liquido iudex nõ fecerit compẽſa-
tionem, ſed primò cõdemnauerit me, & poſtea poſt quatuor
menſes condemnat te:dicitur ibi ꝙ poteſt appellari. Vnde ſi
compenſatio fieret ipſo iure, non poſſet appellari : quia fru-
ſtatoria eſſet appellatio.Præterea ſi appellatur,ergo ſententia
valuit:ergo non fit compenſatio mero iure.Pro hac opi.benè
facit tex.in l.a.ff.de cõpe.in ver.ſi paratus eſt compenſare.er-
go cõpenſatio non fit mero iure,ſed requiritur factum homi-
nis.Accedat etiam tex. in l.ſi autem. §.ſi.& ibi gl.in ver.a iudi
ce,& ibidẽ doct.ff.de neg. geſt.& text.in l.qđ in diem §.ſi rõ-
nem.ff.de compen. In quib.iuribus habetur, ꝙ iudex poteſt
non admittere cõpenſationem:ergo compenſatio non fit me
ro iure.Et hæc opi.cõmuniter tenetur,quamuis Io.Fab.hic,&
Nico.in 3.q.glo.dicat ꝙ opi. Mart.ſit ſuſtentabilis, & ꝙ facilè
ſit reſpondere ad tres rationes glo.noſtræ, & ad text.adductũ
per Dy.vt habetis per eos.Effectualiter tamen tenent cũ præ-
dicta communi:quã etiam tenet Ray.de Forli.in l.3.C.de cõ-
pen.vt hic refert Nic.Et cum hac opi.glo. tenet etiam Bart.in
l.ſi conſtat.C.de compen.ſ. ꝙ requiratur factum hominis:ſed
ſtatim cùm eſt oppoſita ab homine, iſta compenſatio tollit
actionem ipſo iure.Et idem,ſcilicet ꝙ compẽſatio fiat,& tol-
latur debitum ipſo iure,ita demum ſi opponatur ab homine,
tenet etiam Barto.in l. verum.ff. de compenſa. per text. in l.ſi
quid.in uer.compenſare malit. & per tex. in l.ſecund.in ver.
ſi paratus eſt compenſare.ff. de compen. & d.l.verum. Barto.
ſingulariter ſubdit vnum magiſtrale verbum.Ex iſtis enim di-
cit ſe inferre,ꝙ non eſt neceſſe ad extinguendum debitum ip
ſo iure,quòd compenſatio opponatur in iudicio: ſed vbicũq;
notifico tibi quòd volo debitum cum credito compenſare,
ipſo iure tollitur obligatio. Et hoc dicit colligi ex legibus ſu-
prà allegat.dum dicunt,Ipſo iure:quaſi non requiratur mini-
ſterium iudicis.Addite in materia bonum text.in l.rei iudica-
tæ.§.j.ff.ſolu.ma.qui tamen videtur velle quòd abſq; oppoſi-
tione debitum & obligatio tollantur. Sed illum tex.intelligi-
te ſecundum prædicta.Et circa prædictam communem con-
cluſionem vide latiſsimè Bal. examinantem hunc paſſum,&
plenè diſtinguentem,cuius diſtinctionem formaliter ſequitur
ibi Sali.& eam totam ponit hic, & ſimpliciter ſequitur Ange.
de Are.Et cum prædicta communi in terminis noſtris tenent
Bald.& Salic.in illa diſtinctione.† Et pro hac communi,quòd
78 cõpenſatio tollat ipſo iure debitum , ſi opponatur ab homi-
ne,& non aliter,alleg.Bald. in l. ſi conſtat.ſimile in repletione
legitimæ,quæ fit in ipſo iure, ſi tamen petatur : vt l.ſcimus.C
de inoffi.teſtam.

† Item teſtamẽtum filio in poteſtate præterito, eſt nullum
79 ipſo iure, ſi dicatur.l.filio præterito. & l. ſi filius,qui in poteſta
te.ff.de iniu.rupt. traditur latè in l.poſthumo. C.de cõtra tab.
Iſtam communem opin. confirmat etiam ibi Bald. per plura
alia fundamenta, de quibus ibi per eum.

80 † Aduertendum tamen eſt circa hanc communem opin.
quæ habet quòd compenſatio tollat ipſo iure debitum,ſi op-
ponatur,& non aliter.nam hæc communis concluſio fallit in
quampluribus caſibus, in quibus fit compenſatio ipſo iure,
etiam abſque eo quòd opponatur ab homine.Qui caſus enu-
merantur per gloſſam magiſtra.in l.ſi conſtat.in gl.j.C.de cõ-
penſa.& in l.Si quid.in gl.j.ff.de compenſa. Et vltra caſus po-
ſitos per gl.iſtas,alios plures addunt Bald.& Sali.in d.l.ſi con
ſtat.quos omnes longum eſſet recenſere. Ex his referam duos
notabiliores,& quotidianos , quibus addam multa pulchra.
81 † Primus eſt caſus in delictis, quando ab utraq; parte verſa-
tur delictum in odium delictorum . Vnde ſi circa vnum con-
tractum vel quaſi contractum ambo deliquerunt doloſè, vel
d culpabiliter,vel negligenter,habet locum d compenſatio ip-
ſo iure,abſque eo quòd opponatur ab homine , odio delicto-
rum:vt l.ſi ambo.in principio. & §.quoties. ff. de compenſa-
tio.& l.ſi duo.ff.de dolo. De qua materia vide latè per Dyn.
in reg.in pari.de regul.iur.in 6.in l.viro,atq; vxor.& ibi Barto
lum & alios,& maximè Imol.ff.ſolu.matrimonio.& per Bar-
tolum in l.cum mulier. & ibi omnino per Bald. & Imol.ff.ſo
lut.matrimo.& per Bald.no.in l.fin.in 5.oppo.C.de compen-
ſa.& in repeti.l.1.in 2.charta. & ibi etiam per Barto. in l.ſi.C.
vnde vi.per Imo.& alios in capitu.intelleximus. extra de iudi.
Vide etiam in materia delictorum compenſandorum , quod
ſingu. decidit Bartol. in l. ideo condemnatus. argu. illius le-
gis. ff. de compenſa. & ſingularem quæſtionem, quam ponit
Bald.in l.j.C.de compenſa.Et quid ſi tu produxiſti inſtrumen
tum debiti ex mutuo contra me,& falſum:ego produco con-
tra te inſtrumentum ſolutionis , & falſum: an fiet compenſa-
tio illorum delictorum,an verò vterq; punietur? Ponit in ter-
minis Bald.in rubr. C.de fide inſtrumentor. in col.8.verſicu.
incidenter etiam quæro.Titius produxit,&c. & ibi dicit quòd
vterque erit puniendus criminaliter. Nam ſecundum eum,
quamuis ſit mihi licitum negare etiam verum , ſi tu haberes
malam cauſam contra me,ne tu obtineas per mendacium,vt
dicitur no.per gloſſam,in capi.cupientes.in principio.in uer.
malignantium.de elect. in 6. addo aliam gloſſ. in c. dominus
noſter.in ver.ex inſidijs.23.q.2.not.Cano.in c.j.de mu.pet. Et
pro hoc ſoleo allegare ſolemnem textum de iure ciuili in l.
cum pater.§.Titio.in fine.ff.de leg. 2.ibi:nec videbitur dolo fe
ciſſe,cùm fraudem excluſerit:quia ſecundum Bal.illud eſt ve-
rum, dũ tamen falſa probatio non immiſceatur.Subdit etiam
ſingulariter,& mirabiliter Bald.quòd in caſu ſuprà dicto,ſi ex
forma ſtatuti committens falſum deberet perdere cauſam,
quod etiam eſt de iure communi , iuxta l. in fraudem. §.quo-
ties.& ibi glo.ff.de iure fiſci. cum ſimili: tamen iſto caſu actor
tantùm , qui egit ad debitum ex falſo inſtrumento, deberet
perdere cauſam:& non reus : quia in pari turpitudine melior
eſt cauſa poſsidentis:quod eſt magnum & mirabile dictum.
82 † Secundus principalis caſus eſt quantum ad vſuras : & ſic
quantum ad impediendum curſum uſurarum.Item quantum
ad impediendam moram,ſeu pœnam committendam ex mo
ra,compenſatio fit ipſo iure abſq; eo quòd opponatur ab ho
mine:vt eſt text.in l.ſi conſtat. & ibi gloſſ.no. C.de compenſa.
Et facit ratio,quia non dicitur in mora,qui non cogitur iudi-
cium cum effectu pati,cùm legitima exceptione tueri ſe poſ-
ſit.vt l.lecta.ver.ſi.ff.ſi certum per.de quo etiam vide Bart.in l.
gerit.in 4.q. princip. in ver. pone quod debitor in diem. ff.de
acqui.hæred.
83 † Et per hoc dicit ſimpliciter Io.Fab. hic, poſſe dici unum
quotidianiſsimum,quod res emphyteutica non cadit in com
miſſum per ceſſationem ſolutionis cenſus, ſi dominus debet
tantundem emphyteutæ.Ad quod etiã dicit facere quod not.
Specu.in titu.de oblig.& ſol.10 §.nunc dicendum.in uer.quid
ſi ſub.& plenius in tit.de loca.§.nunc aliqua.in uer.89. Et hoc
dictum etiam ponit,& tenet Ioan.de Pla.hic, quamuis de Io.
Fab.non faciat mentionem.Verùm quia dictum eſt quotidia-
num,de eo do vobis cõplures cõcor.doc.ad quas cum ope
derit recurrite.Alberi.de Roſa. in l. cùm alter.ff.de compen.
ubi illud in terminis ponit, & tenet , quòd quando dominus
eſt debitor emphyteutæ , quod emphyteuta non cadit a iure
ſuo,ſi ſit paratus compenſare. Et Raph. Fulg.in l.ſi conſtat.C.
de compen.& do.Abb. antiquus in c. bona fides.col.ſi.uer.&
nota ex hoc.extra de depoſi. & ibi Ioan. de Imol. & ibidem
do.Anto. de Butriga.in ulti. not. & Bald.in addi. ad Specu.in
titu.depoſi.& idem Bal.in reperto.ſuper Inno.in uer.emphy-
teuta in 1.quæſt.
84 † Item per ſecũdum principalem caſum dixit multùm ſi-
gnanter Bald.in d.l.ſi conſtat.uer.ſecundo no.C.de compen.
quòd iſtud , quod dictum eſt , quòd quantum ad euadendam
pœnæ commiſſionem, ipſo iure fit compẽſatio. Facit ad id,
quod ſæpe accidit,quod in eodem laudo uel inſtrumento lau
di una pars condemnatur alteri , & altera alteri in quantitate
pecuniæ. Nam ubiq; uſque ad concurrentem quantitatem fit
compenſatio, licet non opponatur ab homine .

Vltimò circa prædictã concluſionem gloſſæ noſtræ , & cir
ca ſupra ſcripta format Io. Fab.hic notabilem , & ſolennem
85 quæſtionem:alij non tangũt.† Nunquid ſi aliquis promiſit ſoluere

certam quantitatem intra Calendas Maij, & hoc iurauit, núc vult compenſare: an liberetur a periurio, an verò dicatur periurus. Determinat Ioan. Faber. ꝙ non eſt periurus, per ſuprà ſcripta: quia ſecundum eum, in omni caſu, in quo defectus ſolutioni poſſet afferre præiudicium, ſeu damnum debitori, vel quantùm ad pœnam, vel vſuras, vel aliter in quocunq; effectu moræ, quo ad hoc fit ipſo iure compenſatio, vt ſuprà latius dixi. & ſecundum eum, eſt neceſſe dicere quòd nulla mora cadit, vbi nulla eſt petitio, vel eſt talis, quæ per exceptionem remoueri poteſt: vt l. nulla intelligitur. ff. de regu. iur. & l. lecta. ver. fin. ff. ſi cert. peta. & dixi ſuprà. Cum ergo compẽſatio repellat effectum petitionis vel ipſo iure, vel per exceptionem, ſequitur quòd etiam omnem effectum moræ, quocunq; modo mora contrahi poſsit. Ego addo in terminis Bar. qui idem tenet quod Io. Fab. in l. amplius non peti. in vlti. col. ff. rem ra. ha. motus, quia conditio debet impleri in forma ſpecifica, ſicut iuramentum: vt l. qui hæred. in prin. & l. Mæuius. ff. de cõdi. & demonſtr. ſed iuſſus dare, ſeu ſoluere, implet conditionem compenſando: vt l. ſi peculium. §. pri. ff. de ſtatu. lib. igitur, &c. Præterea, ſecundum Barto. ſi ego impedior iuſta cauſa facere quod promiſi, non ſum periurus: vt l. fin. qui ſatiſda. cog. Sed ſi ego non ſoluo tibi, quando tu debes mihi tantundem, ego impedior a te: quia ideo tibi non ſoluo, propterea quod tu non ſoluis mihi: vnde quaſi facto tuo impeditus, non debeo eſſe periurus. Hanc rationem dicit Bar. facere Iuriſconſultum. in l. 3. circa princ. in ver. inde quærit. ff. de ſtatu libe. Et cum Bart. tranſeunt etiam ibi Ange. & Rapha. Cu. Et pro hac deciſione facit etiam ille ſolẽnis tex. in l. ſi debitor. ff. qui pot. in pig. hab. in ver. nec enim intereſt, ſoluerit, an compenſauerit. Pro hac etiam deciſione, quòd ille qui compenſat, non ſit periurus, facit quia aduerſarius ſuus facit quo minus ſoluere poſsit. tex. eſt vnicus reputatus in iure in l. Iulianus ait. la. 1. & ibi Bar. ff. de condi. & demonſtr. ſed concordat ei l. 3. ff. de ſta. libe. in princ. Iſta ſunt formalia verba Bald. in c. ad noſtram. extra de iureiu. Et cum ſuprà ſcripta deciſione tenet etiã Bar. in d. l. Iulianus. in vltimis verbis. & ibi Ioan. de Imo. Sed certè contra hanc determinationem Bart. Io. Fab. & ſequacium, eſt caſus apertus, & clarus in c. ad noſtram. extra de iureiu. & ibi Cano. omnes tenent contra hanc deciſionem: Panor. in c. cum dilectus. in 12. col. de ordi. cog. quicquid teneat Matth. in no. 56. contra quam etiã facit quòd iuramentum compellit præcisè ad factum, ita quòd non euaditur periurium ſoluẽdo intereſſe: vt eſt glo. ſingu. in l. ſi pecuniam. in prin. in gl. paruula. in ver. & neceſſe habeas. ff. de condi. ob cau. de qua latè dixi, ſi memoria teneo, in §. item ſi quis poſtulante. in 2. colũ. in 7. effectu iuramenti. ſuprà eod.

In ead. glo. ad fi. glo. bene dicit: & cum ea ſimpliciter tranſit Nicol. in 6. q. glo. & finaliter etiam tenet Ioan. Fab. quamuis videretur velle eam impugnare. Et addite circa húc effectum glo. quæ dixi ſuprà in euidentialibus.

Gloſ. in ver. alias, ibi: quæ actiones ſunt, largiſsimè accepto
85 vocabulo. † Nota. hanc gloſſ. quòd propriè ſumpto vocabulo officium iudicis non eſt actio, ſed largiſsimè ſic. De quo vide gl. ſuprà eod. in princ. in glo. ad fin. mag. in princip. & ibi latiſsimè dixi.

a ª In ea. gl. ad fi. no. ex gl. quòd etiam illud, quod debetur officio iudicis, poteſt cõpẽſari. Addite tex. in l. ſi ambo. §. in ſtipulationib. ff. de cõpenſa. & tex. in l. etiam. & ibi Bal. & etiam Bar. ſm aliquas lectu. C. de cõpenſa. Quod intelligite verũ de debito officio iudicis, ĩ quo nullũ ĩ medio eſt obſtaculũ: alias ſecus. Ita litat ſing. Bart. in l. fi. §. fi. in fi. ff. de condi. inde. Bal. in l. fi. C. de cõpẽſa. & refert, & ſeq̃ ſimpliciter Ang. de Are. hic.

86 † Gloſſ. in ver. depoſiti. quam diuido in tres. In prima timore taciti contrarij limitat, & declarat text. In ſecundo tacitè quærit, an iſtud, quod hic dicitur in depoſito, habeat locum in commodato. In tertia enumerat caſus, in quibus ceſſat cõpenſatio. Secunda ibi: item ceſſat aliàs compenſatio.

In ea. gloſſ. ibi: vt ff. commod. l. 3. §. fi. Idem tenuit glo. in l. fi. ver. depoſiti. C. de compen. & vide per Nicol. de Neap. in 3. & 4. oppo. gloſſ.

In ea. glo. ibi: vt C. de compen. l. fi. in fi. intelligire vt ibi per gloſſ. in ver. poſſeſsionem.

In fin. gloſſ. vide gl. pleniorem, & magiſtra. quæ enumerat omnes caſus, in quibus ceſſat compenſatio, in dict. l. ob negotium. hic allegata in fin. gloſſ. & dixi ſuprà in textualibus, in vltim. notab.

Extra gl. circa hanc materiam compẽſationis formant hic Ioan. de Plat. & Ange. de Aret. aliquas quæſtiones per eum ordinem, quem etiam ante eos obſeruat Bald. in l. fin. C. de compenſa. videlicet, quid ſit compenſatio: quare fuerit introducta compenſatio: in quibus debitis habeat locum compenſatio. Item an compenſatio fiat ipſo iure: an ta demum, ſi opponatur ab homine. Has omnes queſtiones expediui cum gl. ſuprà in ſuis locis opportunis: & ideo remanebit expeditus præſens §. Sequitur modò §. præterea quaſdam.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a Eſt queſtio de lana caprina.

b Videas etiam Barto. in dict. leg. præſes. circa fin. quid idem voluit.

c Aduerte quòd Iaſ. forſan non vidit Bald. nec etiam tex. in l. quani Tuberonis. §. alia. Nam inquit Bald. in d. l. mandatum. in fin. ſecundæ colum. quòd procurator generalis non poteſt prorumpere ad obligatorios actus ſine libera: ergo cum libera poteſt. & hoc probatur in d. §. alia. Carcaſſ. Sardus.

d NON PROCEDAT] Quod verum eſt etiam de depoſito ab depoſitum, ſecundum Pau. de Caſt. in conſi. incip. viſo puncto ſuprà ſcripto, &c. ſed admittitur, ſecundum eum, reconuentio, in qua tamen non retardatur liquidum propter non liquidum: ſed quod probare debet, reſeruatur. l. ſi quis. & ibi Bald. C. depoſi.

e Non inuenio.

f IVDICIO TVO] Ad ſaturitatẽ de omnibus infrà ſcriptis clauſulis vide omnino Feli. in d. c. j. in 17. col. cum ſeq. de confeſ. alleg. hic per do. Iaſ. May.

g Vbi inquit Bal. quòd ſi cõmittitur conſcientiæ alicuius, intelligitur viro optimo committi: ſi diſcretioni, tunc committitur tanquam uiro optimo. Sardus.

h IN C. I.] Vbi omnino vide Felin. in 17. colum. verſic. fallit octauò.

i Ego non inuenio Bald. ibi iſtud decidentem. Sardus.

k Videas etiam Fel. in c. conſtitutus. extra de reſcrip. Sardus.

l Videas ibi do. Alex. in addi. ad Bart. qui videtur velle, quòd aut eſt de nouo reconciliatus, non admittatur: aliàs ſecus. Sardus.

m Aduerte, quia licet de iure ciuili pœna perpetui carceris improbetur. vt leg. mandatis. ff. de pœna. de iure tamen canonico non eſt prohibita. capitu. quamuis. de pœn. libro ſexto. Sardus.

n Iaſ. non bene vidit Bald. in d. l. milites. quia imò Bald. conſuluit quòd ſic: quia pœnæ non irrogatæ indignatio ſolam duritiam continet. l. ſeruus. in fin. ff. de ſer. expor. Carcaſſo. Sard.

o ET IN L. IVSTITIA] Vbi vide eundem do. Iaſ. May.

p Videas eundem Bald. in l. ſi non ſpeciali. col. fin. C. de teſta. Sardus.

q Vide Bart. in extrauag. ad reprimendum. in ver. videbitur. Sardus.,

r EXCEPTIONIS] Vide do. Alex. de Imo. in conſi. 148. in 2. colum. in 2. parte. Et an dicatur propriè exceptio, vide per eum in conſil. 12. in pen. col. in 2. parte. Et an opponens exceptionem compenſationis dicatur propriè agere: vide per eũ in conſi. 13. in 3. colum. cum ſeq. in 3. parte.

Adde quòd mihi videtur quòd illa differẽtia, quam approbat Iaſo. poſt alios per eum relatos, in terminis noſtris nõ poſſit procedere: quia etiam vbi compẽſatio fit ipſo iure, ſemper requiritur oppoſitio partis. glo. eſt in leg. ſi conſtat. C. de compen. & gloſſ. in §. noſtro. in ver. ipſo iure. & ita communiter tenetur, vt infra videbimus. Ergo non eſt verum quod iudex reo non opponente, poſsit illum abſoluere, cùm non poſsit fieri compenſatio, quin à parte opponatur: & clarè ſuadetur. Diuinabit ne forſan iudex, vtrum actor aliquid debeat reo? Certè non. Eſt ergo neceſſaria oppoſitio partis. Et tradita in §. pactus ne peteret. non faciunt ad hoc propoſitum

nam

nam procedunt, vbi iudici cõſtat, vel conſtare poteſt, ſine oppoſitione partis ipſo iure actionem eſſe extinctam: ſed in caſu noſtro non poteſt iudici conſtare ſine oppoſitione partis, quę neceſſariò requiritur ad hoc vt ipſo iure tollatur actio, vt ſuprà dixi: & iudex ignorat vtrùm reus velit vti compenſationis remedio. Et ſic teneo quo adhuc caſum, quòd ſulùm ſit differentia in medio concludendi in ipſa oppoſitione compenſationis. Carcaſſona Sardus.

t Aduertas ad vnum dictum Bar. in d. l. qui inuicem. in fi. de condict. indebi. quòd ſub dubio fortè ipſe ponit, videlicet ꝙ ſi creditor meus eſſet mihi in aliquo obligatus naturaliter, & ego ſoluiſſem illi, non oppoſita compenſatione, per errorem, quòd mihi competeret condictio indebiti per l. etiam. ff. de compen. iuncta l. qui exceptionem. ff. de condi. indeb. quod eſt perpetuò menti tenendum, quamuis penè ſit dubium: qđ tamen pro nunc non diſcutio. Carcaſſona Sardus.

u Eſt gl. in verſic. nomen ſuum habent. quæ imò dicit ꝙ verſus Galeriam non naſcitur bonum uinum. Sardus.

x Adde quòd ratio iſtius deciſionis clariſsima eſt: nam debitum conſideratur reſpectu illius, cui obijcitur compẽſatio, vt ex ſupradictis patet. Sed ego, cui famulus ſeruiuit, ſum ipſi famulo debitor in quantitate pro mercede ſui laboris: arg. eorum, quæ habentur in l. diẽ functo. ff. de offi. aſſeſſor. ergo hoc caſu non ſit compenſatio de operis ad quantitatem, ſed quantitatis ad quantitatẽ, vt ſuprà in prin. gl. & ſic non videtur eſſe fallentia, ſed potius videtur eſſe ſub regula. imò non admitteretur de operis ad quantitatem compenſatio. finge me tibi, cui certas operas debebam, mutuaſſe decem: quæ cùm ego peterem obijciebas mihi compenſationem, volens operas, quas tibi debebam cum decem compenſare: certe me inuito non fiet compenſatio, cùm poſsim operando me liberare. Pro hoc allego bonum tex. in l. hæ operæ. §. fin. ff. de ope. libe. Carcaſſona Sardus.

y CONVENERIT] Vbi vide Fran. Are. & in l. in rebus. §. quod autem. ff. commo. & in l. ſeruum. ff. ſi cert. petat. & do. Pet. Philip. Corn. in conſilio 223. incip. licet in litera i. quarta parte.

z Adde quòd dubium hoc caſu poterat eſſe, nam cum ſpeciei ad quantitatem non fiat compenſatio. l. ſi non ſortem. §. ſi centum. ff. de condi. indebit. uidebatur quòd & ſi quantitas ſubrogetur in locum ſpeciei, quòd non poſſet fieri compenſatio, cùm ſubrogatum ſapiat naturam eius, in cuius locũ ſubrogatur, vt vidimus ſuprà in §. fuerat, in textualibus. ſed huic dicto patet ſolu. ex diſtinctione, quam facit Bal. in l. ſi cum. §. qui iniuriatum. ff. ſi quis caut. Carcaſſona Sardus.

a Adde quòd do. Alex. in d. §. ſeruum tuum. tanquam tutiorem ſequitur opinionem Vltramontanorum, reſpondens ad l. ſed ſi certos. ff. de legat. j. vt ibi per eum Et ad d. l. ſed ſi certos. poſſumus reſpondere etiam alio modo, quòd ibi non fuit legata pecunia numerata, puta centum aureos, quos in ſacculo habeo: quia dico, ꝙ iſto caſu reciperent permutationẽ, cum in nummis non cadat affectio. l. nummis. ff. de in. lit. iur. ſed loquitur d. l. ſed ſi certos. quãdo teſtator legauit pecuniam, quã in arca habet, vel in ſacculo, & ſic non adiecto numero, nec quantitate: quo caſu non poſſet fieri compenſatio, cum non conſtet de certa quantitate, arg. l. fi. C. de compen. Et probatur iſte intellectus in d. l. ſed ſi certos. ibi: nummos, quos in arca habeo & ibi, non pecunia numerata. Et ſuadetur: nam d. l. ſed ſi certos. venit aduerſatiuè ad §. fin. l. pręcedentis, vbi numerus nummorum fuit legatus. & facit tex. in l. talis ſcriptura. verſic. Item ſi legetur. ff. de legatis primo. & hoc caſu procederet opinio gloſſæ noſtrę. Nec obſt. huic declarationi tex. i l. planè. §. j. verſi. ſed hoc ita. ff. de legatis primo. Nam uerum eſt quòd etiam qñ adijcitur numerus, æquiparatur ſpeciei quò ad hoc, ut legatũ non multiplicetur: quia per hoc conſtat de voluntate teſtatoris: & eſt eadem ratio quæ eſt in ſpecie. Secus quò ad quæſtionem noſtram, in qua eſt diuerſa ratio, ut dixi, cum in nũmis nõ cadat affectio, & poterit fieri permutatio. Nec obſtat q. quam Bar. poſt Dyn. decidit in d. l. talis ſcriptura. teſtator mihi legauit centum, quæ habebat apud campſorẽ: & ſi illa hæres non daret, uineam quandam mihi legabat, hæres cẽtum, quæ penes campſorem erant, expendit, mihi uineam petenti; uult hæres alia centum dare. Determinatum fuit ꝙ non poterat: quia reſpondeo ideo eſſe (quamuis Bar. non decidat, motus per hanc rationem) quod hæres ideo non poteſt alia centum ſoluere, quia poſtquam fuit in mora ſoluendi illa centum, quæ penes campſorem erant, legatum fuit transfuſum in legatum uineæ, nec amplius debebantur centum. Caſus eſt in l. j. §. item ſi ita. ff. ad legem Falcidiam. nec poteſt legatario inuito aliud pro alio ſolui. l. 2. §. mutui datio. ff. ſi cert. petatur. Et hæc eſt ueriſsima ſolutio ad hoc contrarium. Vel ſecũdò dic quòd uinea erat legata ſub conditione, ſi centum, quæ penes campſorem erant, non daret: quo caſu dando alia centum nõ implet conditionem: quia conditiones uoluntariæ ſunt in forma ſpecifica implendæ. l. qui hære. & l. Mæuius. ff. de condit. & demon. Vel tertiò dic ideo ita in quæſt. Bar. eſſe, quia teſtatur in defectum illorum nummorum certam prouiſionem fecerat, à cuius uolũtate tanquam à lege, non eſt deuiandum: vulgato §. diſponat. in Authen. de nupt. colum. 4. Et hæc opin. Vltramont. eſt communis, & verior, iudicio meo, quamuis Philip. Dec. in d. l. cum fundus. §. ſeruum tuum. nihil boni adducẽdo, & more ſuo, ſtudio potius contrariandi, contrarium aſſerat. Anto. Ange. Carcaſſo. Sardus.

b Adde quòd dicere quòd vna opinio procedit de rigore, alia de æquitate, nihil aliud eſt, quàm dicere quòd vna vera, & alia falſa, vt habetur per gl. & Bar. in l. cotem ferro. §. fin. de publi. & per eundem Bar. in l. ex hac ſcriptura. col. j. ff. de donat. Bal. in l. cùm res. C. ſi alie. pig. da. ſit. Dic igitur quòd opinio gl. veriſsima eſt, attento etiam rigore: & (ni fallor) iſti doctores allucinati fuerunt: quod probo ſic: Illa poſſunt in compenſationem deduci, quæ poſſunt inuito creditore ſolui. l. 2. §. j. ff. ſi cer. petat. arguendo de ſolutione ad compenſationem. l. ſi debitor. ff. qui pot. in pign. habe. ſed ſi debes mihi hominem in genere, & ego tibi, & tu mihi Stichum ſolueres, poſſem ego tibi eundem ſoluere: ergo & compenſare. Et quòd poſsim eũdem ſoluere eſt caſus in l. ſi quis duos. ff. de ſolut. vbi ſi debeo duos homines in genere, & dedi tibi Stichum, ſi eius Stichi iterum nanciſcar dominium, poſſum eum tibi ſoluere. Ad idẽ eſt etiam bonus tex. in l. qui decem §. Stichum aut Pamphylũ. ff. eod tit. de ſol. vbi ſi promiſi tibi hominẽ in genere, poſſum vnum ex his, qui ſtipulationis tempore tui erant, ſoluere. quæ iura hic allegantur, & timore contrarij receſſerunt à deciſione illarum legum. Et comprobatur, quia rem meam ſub conditione, vel eo caſu, quo mea eſſe deſierit, poſſum ſtipulari. l. ſi rem meam. ff. de verb. obligat. Sed in ſtipulatione homines in genere omnes in ſolutione conditionaliter quodammodo continentur: vt d. l. 3. ff. qui, & à quib. ergo cum tempore, quo iſte vult mihi ſoluere, ſeruus, quem ego dedi illi, non ſit meus, poterit eundem mihi ſoluere. Non eſt verum ergo quod ipſi dicunt, quin poſsim eundem, qui tuus erat, tibi ſoluere. Nec obſtat eorum primum argu. quia longa eſt differentia quòd debeam tibi certam & determinatam ſpeciem, vel quòd debeam aliquid in genere. nam primo caſu non poſſum tibi inuito aliud pro alio ſoluere. l. 2. §. j. ff. ſi cert. petat. ſed quando debeo aliquid in genere, eſt quid incertum determinandum per ſolutionem, vt declarat Barto. in d. l. 2. §. j. in fin. ff. de verb. obliga. & poſſum quamcunque ſpeciem mediocrem ſub illo genere comprehenſam tibi inuito ſoluere. l. legato generaliter. ff. de legat. primo. & ſic eligere eum, quem mihi ſoluiſti. Et licet à principio, ſi ſpecialiter purè rem tuam tibi promitterem, non conſiſteret in ipſa obligatio, nec ſolutio: quando tamen promitterem in genere, habeo facultatem à l. ſoluendi id, quod tuum erat tempore promiſsionis, vt eſt caſus in d. l. qui decem. §. Stichum aut Pamphylum. ff. de ſolu. Poſſum ergo compenſare. Nec obſtat tex. qui decepit doctores. in l. Mæuius. §. duobus. ff. de legat. 2. quia loquitur in longè diuerſis terminis: nos enim loquimur, vbi inuicem eſt debitum creditum: vt l. j. & ff. de compen. & §. duobus. loquitur vbi eidem à duobus ex cauſa lucratiua, homo in genere debetur, vel bis ei ab vno eodemque debitore ex duabus cauſis lucratiuis homo in genere deberetur: quo caſu hominem, quẽ mihi ex vna cauſa lucratiua debitor ſoluit, non poterit, ſi deſinat eſſe meus ex alia cauſa lucratiua, ſoluere: quia in eodem homine & eadem re, quę poteſt ad oculum demonſtrari, non poſſunt concurrere duæ cauſæ lucratiuæ. §. ſi res aliena. Inſti. de leg. ſecus ſi nõ ex cauſa lucratiua deberetur: vt l. ſi quis duos ff. de ſo-

ff. de ſolu. & ſuprà dixi. Et hic eſt verus intellectus illius §. duobus. quando ex cauſa lucratiua debetur per legatum, vel ſtipulationem. Anto. Ang. Carcaſſ. Sardus.

c Imò ſuſtineri poſſet quòd ſit ſpeciale in fiſco, prout glo. & Salic. dicunt in d. l. fin. C. de compen. Nec ob. quod in text. non dicatur: quia cùm ille tex. ponatur in tit. ff. de iure fiſc. vbi cætera in fiſco ſpecialia po..untur, ſatis ex natura tituli ſuadetur, arg. l. Imperator. ff. de in diem addicti. & eius, quod habetur in l. fi. in princ. ff. de condi. inde. licet hæc reſponſio ſit ſatis lætius. Sardus.

d LOCVM] Vide Felin. in c. dilecti. in fin. 5. col. ver. ad illud, quod in criminali. de exceptionib.

e DIXI] Quem vide in nume. 53. 55. & 56.

SVMMARIA §.
Præterea.

1 *Actio arbitraria quæ dicatur.*
2 *Actiones arbitrariæ, & actiones bonæ fidei in quibus differant.*
3 *Actiones arbitrariæ quare, & vnde dicantur. 21. 26.*
4 *Actiones arbitrariæ an ſint nomen actionum, an adiectiones.*
5 *Actiones arbitrariæ quæ ex mero iudicis officio pendent, ſunt tam in rem, quàm in perſonam. 7.*
6 *Dedo dedis, eſt antiqua Grammatica.*
8 *Iudex ſi nollet impendere id, quod debet ex mero officio, qualiter parti conſuletur.*
9 *Iudex multa facere poteſt ad quæ tamen compelli non poſſet.*
10 *Participia futuri temporis neceſſitatem important.*
11 *Iudex negligens facere iuſticiam, facit litem ſuam, ſicut malè iudicando. 12.*
13 *Iudex ſi fuit negligens circa condemnationem expenſarum, an faciat litem ſuam.*
14 *Iudex negligens criminaliter punitur, & toto ſalario priuari poteſt.*
15 *Iudex permittens labi inſtantiam de iure communi, an puniatur.*
16 *Iudex ſi negligat facere id, quod ab eo petitur, an teneatur, ſi illud idem ab alio æquè faciliter conſequi poſſet.*
17 *Officium iudicis quòd venit eum iure actionis, qualiter ſit intelligendum.*
18 *Officium iudicis qualiter in arbitrarijs reſideat in perſona iudicis.*
19 *Actiones arbitrariæ an ſint bonæ fidei. 21. 31. 38. 40.*
20 *Actiones bonæ fidei quare non dicantur arbitrariæ.*
22 *Actio realis præſupponit obligationem.*
23 *Actio ex iuramento in litem non oritur.*
24 *Actio omnis in qua res ſecundum præceptum iudicis non reſtituitur, arbitraria dicitur.*
25 *Actiones ſtricti iuris, quæ ad reſtitutionem competunt, ſunt ſemper arbitrariæ.*
27 *Rubrica, quæ generaliter loquitur, non eſt reſtringenda propter nigrum.*
30 *Actiones arbitrariæ vt dicantur, an ſit neceſſarium quòd duæ ferantur ſententiæ. 34. 35. 36.*
31 *Actiones ſtricti iuris an aliquo reſpectu dici poſſint arbitrariæ.*
33 *Actio ex ſtipulatu pro dote arbitraria dici non poteſt.*
37 *Actio noxalis pro damno dato à ſeruo, an ſit arbitraria.*
39 *Officium iudicis quotuplex ſit.*
41 *Dictio Quaſi, quid importet.*
42 *Actio ad exhibendam ad quid, cui, & contra quē competat. 44. 47. & agens hac actione quibus temporibus intereſſe debeat. 45. & qualiter prætendens aliquo modo ſua intereſſe rem exhiberi, probare habeat tale intereſſe. 46. & qualiter in ea procedatur, & quales probationes requirantur. 52. 53. 54. & an in hoc iudicio ſummatim debeat procedi. 55. & an exceptiones quæ altiorem indaginem requirunt, admittantur. 57. et an ſi fuerit lis conteſtata ſuper rei vendicatione vel ſuper alio iudicio petitorio, amplius ad exhibendum agi poſſit. 60.*
43 *Exhibere eſt in publico facere poteſtatem.*
47 *Exhiberi res cuius ſumptibus, & expenſis debeat.*
49 *Exhibere an quis cogatur debitorem alicuius, qui fugit in domum ſuam. 51.*
50 *Exhibere an cogar mercatorem, qui decoxerit vel fugerit, ſi eum in domum meam aceeptem.*
56 *Cauſa ſummaria quæ dicantur.*
58 *Exceptiones requirentes altiorem indaginem quæ ſunt.*
59 *Actio ad exhibendum an cum alia actione in vno libello cumulari poſſit.*
61 *Libellus in actione ad exhibedum qualiter ſit formandus. 62.*
63 *Actio noxalis quare locum non habeat in delictis filijfamiliàs ſicut ſeruorum. 64.*
65 *Actio noxalis in quibus delictis locum habeat.*
67 *Actione noxali agens contra dominum pro delicto ſerui qualiter petere debeat.*
68 *Libellus in actione noxali qualiter ſit formandus.*

§. PRAETEREA.

ISTE §. habet ſubtilem materiam, & ſcabroſam, & malè cognitam.

Pro introductione materiæ, & generali euidentia infrà dicendorum, necnon tex. noſtri præmitto ad euidentiam quædā neceſſariò ſcienda. Et quia iſte §. principaliter tractat de actionibus arbitrarijs, in primis ſciēdum eſt † quæ dicatur 1
actio arbitraria. Iſtud declarat magiſtraliter Bar. in l. vnica. C. vbi conueniantur qui cert. lo. dare promiſerunt. Cuius verba formaliter ponit Angel. de Aret. hic, quamuis nullam de Bart. faciat mētionem. Dicit ergo Bar. aliter, & magis plenè, quam ibi dixerit gloſſ.). quòd actio eſt arbitraria, in qua exercetur officium iudicis mercenarium actioni deſeruiens, propter aliquod extrinſecum accidens præter naturam actionis propoſitæ.

2 † Hoc dixi, vt per iſta cognoſcatis in quo differant actiones arbitrariæ ab actionibus bonæ fidei, in quibus etiam deſeruit officium iudicis mercenarium, ſuper quo per infinita verba multum dubitauit Ioan. Fabr. hic, qui ferè aliud non ponit in hoc §. ſubijciens quòd in hoc puncto potius ipſe mallet diſcere, quàm docere: vt infrà latiùs in loco ſuo dicetur: nā in hoc eſt differentia. Nam quamuis in actionibus bonæ fidei deſeruiat officium iudicis mercenarium, non tamen deſeruit præter naturam actionis propoſitæ, imò ſecundum naturam. Nā ex natura actionis bonæ fidei veniunt vſuræ, venit intereſſe, iuratur in litem, & ſimilia: ſed in actionibus ſtricti iuris iſta non poſſent fieri ſecundum naturam actionis propoſitæ: tamen quando æquitas ſuggerit, aliquando propter adiectionem loci, aliquando propter rem non exhibitam ad mandatum iudicis, iudex habet rationem ad intereſſe vtriuſque partis accidentaliter, & extrinſecus, & præter naturam actionis. d. l. vnica. C. vbi conueni. qui cer. loco dare promi. Ideo propter iſtā actionem extrinſecus prouenientem actio dicitur arbitraria. Et idē in alijs pluribus modis, quos infrà videbimus. Et iſtud euidentiale ponit etiam idem Bar. in l. 2. circa prin. ff. de eo, qđ cer. lo. Alias tamen differentias videbimus infrà in gl. fi. ſuper ver. ſatisfieri.

Secundò præmitto quòd in iſtis arbitrarijs actionibus dependentibus ex officio iudicis præter naturam actionis, accidentaliter, & extrinſecus, traduntur magiſtraliter per Bar. quatuor notabiles regulæ in l. hoc edicto. in princ. ff. de Publ. quare dica-

3 re dicantur arbitrariæ actiones. † Quandoque enim arbitra-
riæ actiones dicuntur propter officium iudicis, quod vertitur
in arbitrando intereſſe ratione loci: vt toto tit. ff. de eo, quod
cer. lo. vt hic in text. Quandoque dicuntur arbitrariæ propter
officium iudicis, quod verſatur in taxando quantitatem, & in
deferendo iuramentũ in litem poſt taxatam quantitatem, iu-
xta l. in actionibus. & ibi per gl. & lat ùs Bar. ff. de in litem iur.
& hic in tex. Quandoque, & tertiò dicũtur arbitrariæ propter
officium iudicis, quod vertitur in interrogando contra con-
uentum, quid præſtare velit: vt in actionibus noxalibus, in qui
bus interrogatur an velit ſoluere æſtimationem damni dati
per ſeruum, an verò malit dare ſeruum pro noxa: vt eo. ti. ff. de
noxa. & hic in text. & in l. miles. §. j. ff. de re iudi. Quandoque,
& quartò, & vltimò dicuntur arbitrariæ propter officium iu-
dicis, quod vertitur circa imponendam pœnam: vt in actione
quod metus cauſa: vt leg. ſi cùm exceptione. §. hæc autẽ actio.
ff. quod me. cau. & in actione de dolo. vt in l. arbitrio iudic. in
prin. ff. de dol. & hic in tex. Iſtæ ſunt quatuor notabiles regulæ
Bart. quas etiam ponit. & ſimpliciter ſequitur Ang. hic: & in
has quatuor regulas, iudicio meo, effectualiter reincidunt,
quamuis per diuerſa verba, & magis minuta, tres regulæ, quæ
in iſtis arbitrarijs traduntur per Bal. hic, quod actionum arbi-
trariarum quædam ſunt, in quibus officium iudicis verſatur
circa quid, hoc eſt, in quid, ſeu in quo habeat iudex condem-
nare: vt in actione Quod metus cauſa, in actione, Ad exhiben
dum, & ſimilibus. Quędam ſunt, in quibus officium iudicis
verſatur circa quantum, hoc eſt, in quantum habeat iudex cõ
demnare: vt eſt in actionibus, in quibus quis conuenitur ad in
tereſſe ratione loci, eò quia certo loco ſoluere promiſſum eſt.
Quædam ſunt, in quibus officium iudicis verſatur circa qua-
le, hoc eſt, qualiter iudex faciat condemnationẽ: vt eſt in actio
nibus noxalibus, in quibus iudex arbitrabitur qualiter debeat
dominum condemnare, vt verùm inſolidum, an noxaliter, iu-
xta l. 2. in princ. & per diſcurſum tit. ff. de noxalib. Item an cõ-
demnet dominum ad æſtimationem damni dati per ſeruum,
an ad ſeruum dandum pro noxa. Si bene conſiderabis, vt præ
dixi, iſtæ regulæ Bal. quamuis per diuerſa verba, effectualiter
reincidunt in idem cum regulis traditis ſuprà per Bar. quam-
uis, iudicio meo, illæ regulæ Bar. ſint notabiliores, & magis ex
plicitæ: & quamuis Ang. hic inaduertenter, vt puto, poſuerit
has regulas Bar. & Bal. diſtinctè, & ſeparatim, tanquam eſſent
omnino diuerſæ.

Tertiò principaliter præmitto ꝙ actiones arbitrariæ non ſic
4 nuncupantur, eò, ꝙ ſint proprium nomen actionis: † quia ar-
bitrariæ non ſunt propriè nomen actionum, ſed ſunt adiectio
nes, ſiue qualitates actionum. Dicimus enim actionem ea te-
ſtamento eſſe arbitrariam, actionem ad exhibendum, & idem
in ſimilibus hic in text. poſitis: & ſic cum iſta adiectione ſeu
qualitate arbitraria. Ita dixit gl. no. in l. in bonæ fidei. in verb.
condicturum. & ibi etiam ſequitur Bar. ff. de eo, quod cer. lo. &
gl. in l. 2. §. hæc autem actio. in gl. j. eo. tit. Similiter, vt dixi, vi-
des eſſe in actione de peculio, de in rem verſo, quod iuſſu, in-
ſtitoria, exercitoria, & tributoria: & quòd iſta non ſint propria
nomina actionum, ſed quædam adiectiones, & qualitates, ita
dixi in §. actiones autem de peculio. ſuprà eo. titul.

Quartò, & vltimò præmitto propius ad text. ſecundum Io.
Fab. quod in hoc §. nõ ponitur aliqua principalis diuiſio actio
num. Et hoc patet, quia non enumeratur pro principali diui-
ſione per gl. magi. in §. ſunt præterea. in gl. j. infrà eod. tit. quã-
uis prima fronte viſum fuiſſet dicendum eſſe contrariũ, quod
hic ponitur vna diuiſio actionum, quæ ſit quòd quædã ſunt
arbitrariæ, quædã non. Vnde ſecundũ Io. Fabr. occaſione eo-
rũ, quæ dixerat in §. proximè præce. quod in actionibus bonæ
fidei, libera poteſtas eſt iudici ex bono, & æquo, &c. ponit hic
de his arbitrarijs, quæ ex officio iudicis pendent.

2 a' Ego credo quod iſte §. melius, & fundamentalius ex his
quæ dixi in euidentialib. poſsit continuari ad §. proximè prę-
ce. ſecundũ quod eũ cõtinuat Io. de Plat. hic. nam ſuprà in prę
ce. §. tractauit Imperator de actionibus bonæ fidei, quæ ſunt
arbitrariæ ex earũ natura: quia iudex non accidentaliter, nec
extrinſecus, ſed ex earum natura propria æſtimat ex bono &
æquo quantum actori pręſtari debeat: vt in §. præce. & ex na-
tura earum venit reſtitutio fructuum, venit intereſſe, & ſimi-
lia: vt vidimus in §. actionum. in gl. j. mag. ſuprà eo. & iſtæ re-
manſerunt in ſuo proprio nomine, vt vocentur actiones bonę
fidei, nõ autem arbitrariæ. Verum quia ſunt alię actiones, quæ
ſunt arbitrariæ, ſed non ex earũ natura procedentes, ſed præ-
ter naturam, & ex mero iudicis officio, vt declaraui ſuprà in
euiden. & ſunt ſtricti iuris. & iſtæ appellatæ ſunt propriè arbi-
trariæ: hinc ſumpta occaſione continuauit hic Imperator de
actionibus arbitrarijs, & multum congruenter. Verùm quia
concurrunt multa incerta, & potiſsimum in iſtis arbitrarijs,
& iudex debet curare, quantũ poſsibile ſit, ne incertam ſentẽ-
tiam ferat, ideirco ſucceſsiuè poſitus eſt §. curare. & ille §. cu-
rare, ſecundũ quod etiam dicebant Dyn. & Ioann. Fab. hic, eſt
cõmunis ad oẽs actiones huius tituli tàm arbitrarias, ꝗ̃ nõ ar-
bitrarias: & propterea non ſimpliciter eſt ad hunc §. referen-
dus, ſed fuit occaſione prædicta ſic continuatiuè poſitus.

Hinc infero non bene dixiſſe Io. Fab. hic, dum dicit quod
§. noſter durat vſque ad §. ſi quis agens. & quòd totus ſimul eſ
ſet legendus cum §. curare. quamuis dicat quòd ipſe in §. cu-
rare. ideo facit, vt minùs grauet dominos auditores: quia, vt
dixi in §. curare, neceſſariò fiendus eſt.

Iſte ergo §. vſque ad §. curare. communi omnium diuiſione
Dyn. Io. Fab. Io. de Plat. & Aug. de Aretio, diuiditur in tres par
tes principales. In prima ponit quare dicantur actiones arbi-
trariæ. In ſecunda declarat an iſtæ arbitrariæ ſint in rem, vel in
perſonam. In tertia ponit ꝙ ſit in eis officium iudicis. Secũda
ibi: ſed iſtę actiones. Tertia ibi: in his enim actionibus.

5 † Actiones enim arbitrariæ, quæ ex mero iudicis officio pẽ-
dent, ſunt tam in rem, quàm in perſonam. hoc dicit primo. &
in eis permittitur iudici condemnare prout ęſtimauerit, nego
tio, de quo agitur, cõuenire. hoc dicit vſque ad §. curare. & iſte
§. non legitur per Nicol. de Neapo. hic, neſcio an procedat ex
defectu l. quod eſt magis credendum. In tex. ibi ſeruũ dedat.
aliqui libri habent, dedit, & malè: quia eſſet præteriti tempo-
ris, quod ſtare non poſſet, vt ex verbis præcedentibus appa-
ret. Præterea ſi eſſet verbum. Dedit, præteriti temporis, quod
præſupponet factam ſolutionem, non poſſet ſtare textus, qui
vult procedere arbitrariam actionem, quæ ceſſat, quando ſa-
tisfactum eſt. debet ergo neceſſariò eſſe in litera Dedat. Et ſe-
6 cundum † quod etiam hic dicunt Io. Fab. & Io. de Plat. iſte eſt
antiqua Grammatica: Dedo, dedis. Ex iſto tex. poteſtis collige
re quædam notabilia ad corticem literę, vt hic facit Angel. de
Aret. ſed nullius eſſet artificij: ideo omitto.

7 † Vnum notare ex tex. ꝙ in arbitrarijs actionibus permitti-
tur iudici condemnare ex bono & æquo ſecundum naturam
cuiuſque negotij, aliquando in quidditate, aliquando in qua-
litate, aliquando in quantitate, vt ſuprà dixi in euidentialibus.
Iuxta ergo hunc text. & iſtud notabile opportunè cadit illud
probabile dubium, quod hic ponit ſolus Io. de Plat. alij non
8 tangunt. † Quid ſi iudex nollet impendere, id, quid impende
re ex mero tamen eius officio non procedẽte ex natura actio-
nis, ſed præter, & extrinſecus, puta nollet condemnare ad inte
reſſe, nollet deferre iuramentũ in litẽ: qualiter conſuletur par-
ti? Prima fronte videbitur ꝙ nullo remedio prouideatur, cùm
iſtud pendeat in mero arbitrio iudicis & iſtud ſibi permitta-
tur, ſi vult: vt hic in litera. Io. de Plat. decidit ꝙ imò adeſt opti-
mum remedium, quod recurratur ad epiſcopum, vel quod re
clametur ad ſuperiorem, qui iudicẽ cogat: itẽ vt eũ puniat iu-
xta negotij qualitatem. Allegat §. j. in Aut. vt differentes iud. &
Aut. ſi vero. C. ad legem Iuli. de adul. & Bar. in l. à diuo Pio, in
9 §. ſententiã Romę dictã. ff. de rę iu. † Subdit tamen multa eſſe,
quæ iudex facere poteſt, ad quæ tamen compelli non poſſet;
vt l. non quicquid. ff. de iud. & l. j. C. quõ & qñ iudex. & c. con-
ſuluit. extra de offi. dele. Sed audite, quãdo iſtæ arbitrariæ, dę
quibus agitur in hoc §. ſtarent in ſolo permiſſu, & nuda pote-
ſtate iudicis, ita ꝙ poſsit, ſi velit, & ſi nõ vellet, nõ arctaret, tũc
eſſemus in dicta regula d. l. nõ quicquid. ff. de iud. ꝙ cõpelli nõ
poſsit. Et ita uidetur prima fronte uelle litera hic uerſus finę,
ſuper uer. permittitur. & hoc apertè firmat gl. hic ſuper uer. ſa
tis. ſi. circa ſi. dum dicit, Vt quaſi liberum ſit ei hoc facere. Tñ
alibi habemus textus apertos, ꝙ imò in iſtis actionibus arbi-
trarijs iſta arbitraria non pendet à mera poteſtatę, an uelit fa
cere, uel ne, imò tenet, & arctatur: ut eſt tex. hic poſt prin. in uer.
condemnari debeát. ꝙ uerbũ neceſsitatẽ importat. Ad idem
eſt tex.

eſt tex.in leg.qui reſtituere.ff.de rei vendic.in verſi.compellen
10 dus . quod eſt participium futuri temporis. † Participia autẽ
futuri temporis neceſsitatem important vt eſt glo.ſing.& ibi
Bal.& nouiſsimi in rub.ff.de lib.& poſt.Bene verum eſt,quod
in iſtis arbitrarijs pendet à mera poteſtate,qualiter,& in quo,
& in quantum condemnet: vt ſuprà vidimus in 2.euiden.ſed
non an condemnet.& ita etiam per quædam alia firmat hoc.
Ioan.Fab.in 3.col.Vnde cùm in terminis noſtris in iſtis arbi-
trarijs iudicis officium a: ſtetur facere,& ſit cõdemnare: ego
credo ꝙ ſit vera determinatio Ioann. de Plat. ſuprà relata,ꝙ
eo caſu,quo index negligeret, vel recuſaret facere,ꝙ reclamã
dum eſſet ad ſuperiorem : & idem,ſcilicet quòd iudex negli-
gens poſsit compelli per ſuperiorem impoſita ei pœna,tenet
etiam Bar.in d.l.j. C. quomodo & quando iu. & de hoc dicit
eſſe rubricam ſpecialem in d.Authen.vt differentes iud.& ibi
text.in §.j.in prin.Idem etiam tenet Bar.in l.fi. ff.de var.& ex-
11 traord.cog.& ibi etiam vult Bar. † quòd iſto caſu contra iudi
cem negligentem adminiſtrare iuſtitiam, detur parti actio in
factum ad intereſſe.Et idem voluit Bar.in l.à diuo Pio.§.ſentẽ
tiam Romæ dictam.ff.de re iudicata.in 2.col.verſi. ſed quæro
quid ſi iudex,qui tulit. & in l.quod iuſsit.col. fin.eod. tit.& in
l.4.§.in eum.ff.de dam.infec.& ibi omnino videatis latiſsimè
Ang.& Ioan.de Imo.& Bar.in l.mancipia.& ibi Bal.& melius
Ang.C.de ſeruis fug.& Bar.in l.non quicquid.ff.de iud. & qđ
no.Bar.poſt gl.in l.argentarius.§.cùm autem. & ibi per Bar.&
Ang.& alios.ff.de eden.& per doc.in l.ſi quando.per illũ text.
C.de teſti.& videte bo.glo.in c.hoc etiam.2.q.6.vbi glo. vide
12 tur velle † ꝙ iudex negligens adminiſtrare iuſtitiam, etiã fa-
ciat litẽ ſuam. Et iſtud apertè,& in terminis, ſcilicet quòd iu-
dex negligendo,ita facit litẽ ſuã, ſicut faciẽdo & ſic malè iu-
b dicãdo,[b] firmat ſingulariter Ang.in Aut.ſcenicas nõ ſolũ,&c.
col.5. de quo etiam videaris Spec.in tit de alle. & diſpo.§.fi.
13 † Et an ſi iudex fuit negligens circa condemnationem ex-
penſarum,quia non condemnauit victum temerè litigantem,
prout ex ſuo officio tenebatur, iuxta l.properandum. §.ſine au
tem alterutra.C.de iud.& l.eum,quem temerè.ff.eodem.an fa
ciat litem ſuam,vide Inno.in c.grauis.extra de reſti.ſpo.& gl.
no.& in communi reputatam ſingularem in verbo , confitea-
tur.in l.fi.& ibi Bal.C.quando prouo.non eſt neceſ.& Bald.in
d.l.properandum.§.ſiue autem alterutra.
c [c] † Dicit etiam circa prædicta alibi ſingulariter Ang.in re-
14 pe.l.ſi vacãtia.in 5.cha.C.de bo.vacan.li.10.quod iudex negli
gẽs criminaliter puniẽ,imò etiam poteſt priuari toto ſalario.
An autem iudex eccleſiaſticus negligens facere iuſtitiã in-
currat in canonẽ.c.cùm æterni.de reg. iu.in 6.videte ibi Ioan.
And.& alios,& eundem Io.And.in cap.dilecti.extra de priui.
15 † Et an iudex permittens labi inſtantiam de iure commu-
ni puniatur:ponit Bal.in l.non dubium.in 6.col. C. de legib.&
ad ſuprà ſcripta in terminis noſtris videte quæ dicam ſtatim
infrà in gl.j. Ex his habetis ſignanter reportare quæ , & quot
peti poſſunt à iudice recuſante,vel negligente adminiſtrare iu
ſtitiam parti : quæ omnia diligenter notate , quia quotidiana
16 ſunt. † Quid autem ſi iudex negligat adminiſtrare , vel facere
id,quod ab eo petitur, an teneatur , ſi illud idem ab alio æquè
faciliter conſequi poteſt : vide Bar.in l.4. §.ſi tam vicinum . in
prin.ff.de dãno infec.& ibi Ang.& Imo.qui contra dicũt Bar.
Glo.in verſic.actiones arbitrarias.quam diuido in quatuor
partes principales.In prima ponit quæſitum . In ſecũda ponit
reſponſionem quorũdam,quam reprobat. In tertia ponit aliã
ſolutionem aliorum,quam etiam reprobat.In quarta ponit ſo
lutionem aliorum & veram quam approbat. Secunda ibi:re-
ſpondebant quidam & dicunt. Tertia ibi: alij dicunt . Quarta
ibi:alij dicunt,quod verius eſt.
17 † In ea.gl.ibi: venit,eſt iure actionis.debetis intelligere glo.
ſecundum Ioann.Fab.hic , quòd voluerit dicere quòd officiũ
iudicis in bonæ fidei actionibus venit cum iure actionis:intel-
ligite,in hærendo ſcilicet ipſi actioni, aliàs gl.ſimpliciter intel
lecta diceret falſum:quia officiũ iudicis non preſupponit obli
gationem,nec actionem.l.qui per colluſionẽ. §.primo. ibi no.
Bar.ff de act.empt.& l.Quintus.& ibi Bar.ff.de annu.l.niſi lar-
go modo,ſecundũ Bartolum in l.fi.ff.de iniur.& hoc eſt quod
etiam voluit dicere Angel.de Aret.hic, quamuis ſe ipſum non
bene declarauerit.

In eadem gl.ibi:& in iudice tantùm,hãc gl. multũ no.Ang.
18 de Aret.hic, † quod officium iudicis in arbitrarija reſidet tan
tùm in perſona iudicis.Et per hoc infert quod cùm tantùmo-
dò reſideat in pectore iudicis,concedere, vel non concedere
illa arbitria,puta intereſſe propter locum,quod videretur di-
cendum quod iudex non concedendo,non propterea tenere-
tur in ſyndicatu parti,per id, quod ſingulariter dixit Inno.in
cap.fin.extra de ferijs . vbi voluit quòd quando aliquid reſi-
det in mero arbitrio iudicis,quòd ſi vult, poteſt illud denega-
re:& denegando nõ dicitur grauare partem: & per conſequẽs
non debet teneri in ſyndicatu.Pro quo dicto excellentiſsimus
inter modernos Paul.de Caſtr.in l.videamus.§. penultimo. ff.
de in litem iur.ponderat text.ibi.facere,in leg.non quicquid.
ff.de iudic.& de hoc ſingul.dicto Innocentij dixi latiſsimè ſu-
prà eodem titulo.in principio.illhuc recurrite.Facit quod di-
cit ibi Bal.in l.quicunque. in quarta columna. in verſic. quar-
to caſu.C. de ſerui fugi. Vos autem in terminis noſtris auda-
cter tenete contra Angel.de Aret.hic,quia non eſt verum pre-
ſuppoſitum ſuum , quòd in illis actionibus arbitrarijs illa ar-
bitria reſideant in mero arbitrio iudicis,an illa faciat: imò ar
ctatur facere,prout ſupra latè firmaui in textualibus:ſed benè
reſident in mero arbitrio iudicis qualiter , & inquantum fa-
ciat,vt ibi dixi .

In ead.gl.ibi.l.in bonæ fidei.gl.bene dicit, & eam intelligi-
te,& declarare vt ſuprà in euidentialibus. in 3. euidentiali.

In ead.gloſſ.ibi: eſt perfecta,& immediata: hæc reprobatio
eſt vera:quia,vt vult glo.& etiam ponunt Ioann.Fabr.& Ang.
hic,aliàs ſequeretur quòd diuiſio actionum poſita in §.actio-
num.ſuprà eo.non eſſet ſufficiens,& perfecta : quod eſſet ab-
ſurdum dicere .
19 † In fin.glo.hæc vltima vera eſt,ſcilicet ꝙ actiones arbitra-
riæ non ſint bonæ fidei,ſed ſtricti iuris : quia non reperiuntur
enumeratæ in §.actionum.ſuprà eod.Et hanc approbant,& ſe
quuntur communiter hic : vt Pet.Ioan.Fab.& Ang.de Aret.&
idem tenuit gl.plenior in l.in actionibus.in ver.planè.in prin.
ff.de in lit.iur.& ibi gl. reſpondet ad l.in actionibus. §.planè,
quã gloſſ hic allegat , & non reſpondet : & eius ſolutionẽ ibi
ſequitur Bar.Addo ꝙ idem etiam quod hic tenuit gloſſ.in l.ſi
filiofa.§.j.in verſi.iurauerit.& ibi traditur per ſcribentes.ff.ſo
lu.mat.& Bar.in d.l.in actionibus.in j.col.in fin.& dicit Bald.
aliàs Ioann.Fab.bic, ꝙ hæc opin.gl.in tantùm eſt vera,quòd
eſt ſine dubio,quod actiones arbitrariæ ſunt ſtricti iuris: mo-
tus eſt ineuitabiliter:quia nulla actio bonæ fidei eſt arbitraria
imò diſtinguũtur per oppoſitum.vt leg.in bonæ fidei.ff.de eo,
quod cer.lo. ergo impoſsibile eſt dicere quod arbitrariæ ſint
bonę fidei:& propterea ſecundum Ioan.Fab.hęc quæſtio pro
ceſsit ex non intellectu.& pro Ioann.Fab.bene facit glo.præ-
alle.in d.l.ſi filiofa.§.j.ver.iurauerit.ff.ſol.ma. quę dicit quòd
omnia arbitraria iudicia ſunt ſtricti iuris. & idem tenet Ioan.
de Plat.hic,& dixi ſuprà in vlt.euiden.
20 † Et vltra Ioann.Fabr.& prædictam rationem quare actio-
nes bonæ fidei nõ dicãtur arbitrariæ,aſsignat Bar. in d.l.in bo
næ fidei.ff.de eo,qđ cer.lo.Sed ego pleniùs , & clariùs loquar,
ꝙ ipſe dixit:quia in actionibus bonæ fidei iudicis,officiũ mul-
tum poteſt ex natura earum, prout ſupra latè dixi in j.no.vn-
de non egent illa actione,ſeu adiectione Arbitraria: & ſic non
egent alio adminiculo extrinſecus arbitrario . Hinc eſt quod
ſtatim quod debitor eſt in mora in actionibus bonæ fidei ęqui
tas,quæ mouet iudicis officium,eſt iam in lucem formata ab
ipſa actione : hinc eſt quod actiones bonæ fidei non denomi-
nantur ab arbitrio,ſed à ſe ipſis:cùm à ſe ipſis,& non à iudice
procedat arbitrium:& propterea remanſerunt in proprio no
mine,vt nominarentur bonæ fidei ſimpliciter , & non recipe-
rent hanc adiectionem Arbitrariæ:ſed in actionibus ſtricti iu-
ris arbitria veniunt accidentaliter,& extrinſecus,& præter na
turam ipſarum actionum,vt ſuprà dixi in j.euidentiali: & pro
pterea denominantur arbitrariæ ab arbitrio iudicis,quod per
ſe ipſum venit ex ſola æquitate , prout iudex viderit expedire
21 ex natura negotij. † Et ſi quis diceret : quæ poteſt eſſe vtilitas,
aut effectus diuerſitatis ſuprà ſcriptæ ſol. Dicebat multum
ſingulariter Paul.de Caſt.in l.centum Capuæ ad fin.j.colum.
quod vtilitas eſt magna , præſertim propter id, quod habetur
in l.fin.ff.de eo.quod cer.lo.Nam fideiuſſor acceptus in actio-
nibus

nibus ſtricti iuris arbitrarijs, non tenetur ad intereſſe ratione
d loci, ſiue interceſſerit ante morã dᵒ rei, vt l.centum Capuæ.ff.
de eo, quod cer.lo. ſiue intereeſſerit poſt moram rei d.l.ſi.quia
æquitas, quæ mouet iudicem propter locum, non eſt adhuc in
lucem formata, donec, & quouſque perueniatur ad iudicium
in alio loco: ſed ſi accipitur fideiuſſor in actionibus bonæ fi-
dei, in quibus ſit actum de ſoluendo certo loco, bene tunc fi-
deiuſſor teneretur ad intereſſe ratione loci: licet hoc etiam ue
niat officio iudicis; quia tunc etiã venit ea natura ipſius actio
nis: vt eſt text.in leg.quęro.in princ.& ibi gl.ſolennis mag.ſu-
per ver.præſtabis.ff.loca. Et iſta etiam ſimpliciter refert Ang.
de Are.hic, & monet, & meritò, ea bene notari. Vos tamẽ pro
eorum veritate uidete omnino Bart.in d.l. centum Capuæ.in
2.col.in ver.venio.ad ſecundam partem, & opponitur quod
ex mora rei, &c.

Gl.in ver.ex arbitrio.ibi: quod promptè dices in actionibus
in rem, addite, in quibus clarum non ineſſe obligationem:
22 † quia actio realis non præſupponit obligationẽ ut §.j. & ibi
abundè dixi ſuprà eo.titu.

In fin.glo.hanc glo.mandauit multùm notari, & aſſignari
Ioan.Fab.& Ang.de Aret.quia iſta gl. melius ſentit verum in-
tellectum huius §.quàm aliqua alia glo.& declaraui ſuprà in
j.euidentia.

Glo.in ver.reſtituat.in fi.&c. Tu vltra Scribentes no.glo.ſin-
23 gularem hic, quæ vult † quod ex iuramento in litem non oria
tur actio.quam ſequuntur, & ad hoc reputant ſingularem An
ge.& Lud.Ro.in l.2.ff.de iureiuran.Ang.in l.is, cui leg. bonis.
ff.de teſta. Eam autem ſequitur Bal.in Auth.poſt iuſiurandum.
C.de iudic.Bal.& Ang.in l.Nam & poſteà. §. finali.ff. de iure-
iur.Innoc.& alij, in c.ſuper eod.quod met. cau. Idẽ tenet Bar.
in leg.in actionibus.ad fi.ff.de in li.iur. Pro declaratione iſtius
gl.& totius materiæ aduertite ad notabilem, & generalem re
gulam, quam ponit Bar.in l.actionibus. ff. de in litem iu.in 3.
24 col.in ver.tertiò habet locum in arbitrarijs. † ꝙ omnis actio
de Mundo, in qua res non reſtituitur ſecundum præceptũ iu-
dicis, dicitur arbitraria, ut iudex habeat poteſtatem deferen-
di iuramentum in litem, & ſecundum illud condemnandi, ſi-
ue ſit actio ſtricti iuris perſonalis, ſiue in rem, ſiue quæcunque
alia actio. Et de hoc dicit eſſe tex.in l.qui reſtituere.in fin.ff.de
rei vendi.& ibi idem etiam vult Bar.in l.ſi cùm dot.§. primo.
ff.rerũ amot.& ſequitur Imol. in l.Neſennius.§. primo.in vlti-
ma col.ff.de re iudicata, & ſequitur etiam Angelus de Aret.&
Io.Fab.hic, & glo.in l. 3.§.ſed & ſi quis.in verſi.condemnabi-
tur.ff.fin.regund. Hanc etiam regulã ponit Io.Fabr.in octaua
col.verſi.quæro nunquid omnes actiones, &c. ꝙ omnes actio-
nes ſtricti iuris, in quibus ſit condemnatio ad reſtituendum,
ſunt arbitrarię, ſi reus non reſtituat rem. Et ab hac regula di-
cit ſe nullam actionem excipere, nullũ interdictum. Et huius
regulæ dicit ſe habere patronum Vlpianum Iuriſcõſultum in
dicta l.qui reſtituere.in fine.in verſic.hæc ſententia generalis
eſt.& ſecũdum eum hic, plenius dicit, quàm ipſe dicat ſe poſ-
ſe ſcribere. Et hoc modo, ſecundum Io.de Pla. hic, omnes illæ
actiones quæ enumerantur hic per gloſſam in verbo, ſimili-
bus.poſſunt dici arbitrariæ. Et ita etiam tenet Ang.de Are.ibi,
in dicta gloſſa.ſuper verſic.ſimilibus.& ibi ego dicam. Et ſi di
25 ceretis (primò attenta illa generali regula) Sequitur † ꝙ om-
nes actiones ſtricti iuris, quæ ad reſtitutionem cõpetunt, ſunt
ſemper arbitrariæ: quod videtur contra hunc tex.ante fin.ibi:
in his enim actionibus, & cæteris ſimilibus. vbi innuit quod
non in omnibus. Solu. Reſpondet Io.Fab. fatendo verum eſſe,
quòd omnes actiones ſtricti iuris, quæ ad reſtitutionem com-
petũt, ſunt arbitrariæ, ſcilicet aptitudine, ſed nõ ſemper actu;
Nam ita demum ſunt arbitrariæ, ſi condemnatio fuerit facta
ad reſtitutionem, & reſtitutio non fiat, vt hic dicitur in textu.
Vnde ſi reſtitutio fieret, actio nunquàm diceretur arbitraria.
Eodem modo ſi reus habeat rem, vel facultatem rei reſtituen
dæ, & actor eligat ꝙ ei auferatur res per manũ militarẽ: iſto
caſu actio non eſſet arbitraria: vt d.l.qui reſtituere. Eodem mo
do ſi in proceſſu conſtet quòd res non extat, & fiet condemna
tio in intereſſe tãtùm, ceſſat arbitrium. Et iſtud tertium eſt, qđ
expreſsè dicit Paulus Iuriſconſultus in d.l. Arbitrio. §.primo.
verſic.non tamen.ff.de dolo.qui tex. ſecundum. Io. Fab rectè
gloſſat hunc §.noſtrum. Ego addo ad iſta ꝙ ſuprà ſcriptam re
gulam generalem communiter ab omnibus approbatam de-
clarat, & limitat multum ſignanter excellentiſſimus inter mo
dernos Paul.de Caſt.in d.l.in actionibus.vt procedat ſine du-
bio in actionibus in rem. Eodem modo in actionibus perſona
libus, in quibus veniat rẽ reſtitui: & ita propriè loquitur text.
in d.l.qui reſtituere.in fine.ſi bene inſpicitur, qui de reſtitutio-
ne tantùm mentionem facit. Et in iſtis terminis propriè poſi-
ta eſt ſuprà ſcripta regula per docto. Idem tamen, ſecundum
eum, poſſet dici, quando veniret rem tradi, quia habet ſimili-
tudinem cum rem reſtitui. Et idem ſi veniat rem præſtari: ut l.
ſi rem tradi.& l.ſi fundum certa die præſtari. & l. ſtipulatio-
nes non diuiduntur.in princ.& ibi latiſsimè Bar.ff.de verbo-
rum obliga. Si autem veniat rem dari, tunc ſecundum eum, li-
cet quis ſit à iudice iuſſus dare, & non dederit, propter hoc nõ
defertur iuramentum in litem. Et ratio eſt, ſecundũ eum, quia
quando non datur, & ſic dominium non transfertur, quod da
ri debuit, non dicitur committi tanta perfidia, quanta cõmit-
titur, quando non reſtituitur, quod reſtitui debet. Facit l.2.§.j.
ff.de in litem iu.iuncta l.ſi is apud quem.ff.depoſi. Et cum hac
notabili limitatione tranſit etiam ſimpliciter Ange.hic, in an-
tep.colum.

Gloſſ.in ver.tam in rem.in fin. glo.Gloſſ. malè dicit, prout
eam reprobãt Io.Fab.& Ang.hic: quia etiam in illis quatuor
caſibus vna & eadem actio non eſt in rem, & in perſonam ſi-
mul, & ſemel: quia hoc eſt impoſsibile, ut latiſsimè dixi in §.
quædam.ſuprà eo.

Gl.in ver.promiſſum.diuido in duas partes principales. In
prima reſtringit text.vt tantùm in tribus caſibus procedat. In
ſecunda declarat tex.ſecunda ibi: & quod hic dicit petitur.
26 † In eadem gl.ibi & non aliter. teneatis quòd actio dicitur
arbitraria propter locum ſolum in tribus caſibus hic in gloſ.
poſitis, & non in alijs. Idem tenuit gl.in l.j. C.vbi conuenitur,
qui cer.lo.& gl.vnica in l.aut ſi mutua.ff.de eo, quod cer.lo.&
ibi gloſſ.addit quartum caſum in conſtituto. pro quo allegat
e Ioan.ᵉ Fab.hic l.ſi duo.§.j.ff.de conſti.pec. Et cum iſtis gl.te
net ſimpliciter. Io.Fab.hic, in 2.col.ſuper.gloſ.& latius in 10.
col.& latius Io.de Pla.hic, in 3.col. Sed Bar.Bal.& Salic.& cõ-
muniter alij ſcribentes in d.l.ſi hæres.ff.de eo, quod cer.lo.re
probant iſtas gl.tenentes poſt Nic.de Mata. in quadam ſua di
ſputatione, ꝙ omnis actio ſtricti iuris propter adiectionem lo
ci poteſt eſſe arbitraria. moti primò ex rubrica de eo, quod
cer.loco.ff.& C.eo.quæ rubricæ generaliter loquuntur, nec ſe
reſtringunt ad certos caſus. Vnde quamuis poſteà leges illorũ
titulorum loquerentur in certis caſibus, ſuccederet tamen re
27 gula, quæ habet, † ꝙ rubrica, quæ generaliter loquitur, nõ eſt
reſtringenda propter nigrum, quod in caſibus ſpecialibus lo-
f quatur: prout latè dixi vobis ſuprà in rubr. huius tit. ᶠ Mouen
tur etiam per l.qui loco certo.ff.condi.inde.& leg.cum, qui.ff.
de iudi.& l.ſi duo.§.j.ff.de conſtitu.pec. Facit etiam text.no-
ſter in generalitate ſui qui ſimpliciter, & indiſtinctè loquitur.
Item non poſſet reddi ratio diuerſitatis, quare magis in iſtis
quatuor caſibus actio dicatur arbitraria propter locum, q̃ in
alijs: imò ratio.quæ ponitur in leg.j.ff.de eo, quod cer.lo.vide
tur militare in alijs caſibus, ſicut in iſtis quatuor.
28 † Et per iſta ego infero, inanem eſſe dubitationem Io.Fab.
hic, in 10.col.dum dubitat, an vltra quatuor caſus ſupra poſi-
tos per glo.noſtram cum alijs gloſ.ſupra allegatis, poſsit addi
quintus caſus, ſcilicet in obligatione literarum, ſeu actione ex
ea reſultante: puta ſi per chirographum aliquis confeſſus fuiſ
ſet ſe recepiſſe mutuo cẽtum, quæ obligaſſet ſe certo loco ſol-
uere. Et determinat quòd ſit, cum ſit eadem ratio, quæ in aliis
quatuor caſibus. Et dicit ꝙ iſte caſus non fuit nominatus in li
bro Digeſtorum, vbi plus agitur de iſta materia, q̃ alibi: quia
contractus iſte literarum erat illo iure Digeſtorum incogni-
tus; vt l.1.§.t.& ibi gl.in uerb. conſenſu.ff.de action. & oblig.
Nam per ſuprà ſcripta habemus in promptu dicere abſq; iſtis
allegatis per Io.Fab. ꝙ idẽ ſit in iſto quinto caſu quod in aliis
actionibus ſtricti iuris: ut ſuprà dixi.
29 † In eadem gl.ibi: quam ubi fuerat promiſſum dari. Addite
ꝙ ſi in loco, quo debuit ſolui, peteretur, actio non eſſet arbitra
ria: ut l.quod ſi Epheſi in prin.ff.de eo, quod cer.lo.

In fin.gloſſ.bene dicit. & addite etiam l.2.in prin.ff. de eo,
quod cer.lo.

Glo

Glo.in ver.ſimilibus.diuido in duas partes principales. In prima declarat tex.vno modo. In ſecunda declarat alio, enumerando plures alias actiones arbitrarias,quæ hic non ponũtur in text.Secunda ibi:vel dic quòd & aliæ. Illa ſecunda poteſt ſubdiuidi in ſex particulas prout enumerantur ſex aliæ actiones arbitrariæ,aliquibus tamen reprobatis. Partes de ſe patent. Et hæc gl.non legitur per Ioan.Fab.per alios etiam parum,vel nihil additur ad eam.

In eadem gl.ibi:quia ibi non feruntur ſententiæ duæ, hanc rationem etiã poſuit gl.idem volens quod hic,in d.l.j.in prin. in ver.iudicium.ff.nau.cap.ſta.

30 † An autem ad hoc ꝙ actiones dicantur arbitrariæ, ſit hoc neceſſarium,quòd duæ ferantur ſententiæ.videte per glo. ſequentem.in ver.naturam.

In eadem gloſſ.in l.j.ff.de pub.addo quod gl. in l. hoc edicto.in prin.in verſic.abſoluendus. ff.de pub. tenuit contrariũ ꝙ iſta actio in factum,quę datur contra publicanum, non ſit arbitraria: quia in ea non feruntur duæ ſententiæ diffinitiuæ. Et illam gl.ſequitur ibi Bar.poſt Dyn. reprobata gloſ. noſtra hic:quia cùm in arbitrarijs actionibus habeamus quatuor notabiles regulas,quas,poſui ſuprà in 2.euidentiali, nulla earũ huic actioni congruit:ergo non dicitur arbitraria: niſi tu dicas ſuſtinendo gl.noſtram, ꝙ imò etiam iſta poſſit dici arbitraria illo generali reſpectu illius generalis regulæ, quam latè poſui ſuprà in gl.in ver.arbitrarias.& ſtatim inf. ſubijciam ad fi.huius gloſſ.

In ea.gl.ibi.l.redhibitoria.& idem tenuit ibi gloſſ.

In ea.gl.ibi:ſed quia bonæ fidei.vt ſuprà eo.§. fuerat.idem & apertius tenuit gl.in d.l.ſi filiofa.§.maritũ,ſuper ver.iurauerit.
31 Et vos idem tenete, † quòd actio ex ſtipulatu pro dote nullo modo,vel reſpectu poteſt dici arbitraria: nam cùm ſit bonæ fidei,vt §.fuerat.ſuprà eod.certè nulla actio bonæ fidei,eſt arbitraria:vt latè dixi ſuprà in glo.j.ſuper verb.actiones arbitrarias.ad finem.

In ead.gl.ad fi.Ang.de Are. qui nihil aliud addit ad iſtã gl.
32 dicit † quòd omnes iſtæ actiones hic in gloſ.enumeratæ,imò generaliter omnes actiones ſtricti iuris de Mundo poſſunt dici arbitrariæ vno reſpectu, ſi ponamus iudicem in aliquo ex caſibus hic in gl. poſitis condemnaſſe ad rem reſtituendam: quo caſu ſi condemnatus non reſtituat rem ſecundum præceptum iudicis,certè in contumaciam partis nõ reſtituentis dicitur actio arbitraria,vt iudex habeat arbitrium deferendi iuramentũ in litem:& iuxta illud cõdemnamus, iuxta regulam generalem,quam latiſsimè poſui ex mente Bar.& aliorum.ſuprà in gl.in ver.reſtituat.& ibi idem tenui, faciens mentionẽ de prima gl.& idem etiã tenuit Io.de Plat.hic in 5.col.Sed certè.Ang.de Are.hic, & Io.de Plat.hic nimis generaliter locuti
33 ſunt iſtud tenẽtes in oĩbus actionibus in j.gl.enumeratis † quia imò,vt etiam proximè dixi, actio ex ſtipulatu pro dote nullo modo poteſt dici arbitraria: nam cùm ſit bonæ fidei, nulla actio bonæ fidei eſt arbitraria,vt ſupra dixi in gloſſ.j.in verbo, actiones arbitrarias.ad finem.

Glo.in ver naturam.diuido in tres partes prin.In prima declarat textum vno modo. In ſecũda declarat alio.In tertia occaſione illius ſecũdæ declarationis ponit tres modos cõdemnandi in iſtis actionib.arbitrarijs.Secunda ibi:vel melius.Tertia ibi:nam triplex modus. Illa tertia poteſt ſubdiuidi in tres particulas, prout tres ponuntur modi condemnandi in arbitrarijs.Partes de ſe patent.

In eadem gl.ibi:& actione ad exhibendum, & ſimilibus.te
34 net quòd † in actionib.arbitrarijs ratione contemptus iudicis duæ feruntur ſententiæ:vna, de reſtituendo rem,vel exhibendo:alia,cõdẽnationis ad pœnã, vel intereſſe per delationẽ iuramẽti in litem,in caſu, quo rẽ non reſtituã,vel exhibeã.
35 † Nunquid autem iſtæ duæ ſententiæ ſint ambæ diffinitiuæ, vel non,gl.noſtrę variarunt. Videte gl.in l.qui reſtituere.in gl. fin.in ver.reſtituitur.& ibi Bar. ff.de rei vendic. & gl.in l.ſi cũ exceptione.§.hæc aũt actio.& ibi latè Bar.ff. quod met.cau.& gl.in l.creditor.§.iuſſus.in gl.j.& ibi Bar. ff.de app. & gl.in.§. oẽs.in ver.quadrupli.in gl.fin.in verſic. reſtituat. ſupra eod.& ibi ego dixi in 6.col.non repeto amplius,& habes hic per Io. Fab.in pe.col.& latius per Ang.hic,in pe. col. reducentes dictas gl.ad cõcordantiã per unã diſtinctionem ut hic per eos.

36. † An autẽ fient duæ inſtãtiæ,& an erit neceſſe offerre duos libellos, vnum in prima, aliũ in ſecunda, & an ferantur duæ ſententiæ.de iſtis omnibus uidete Spe.in ti.de iur ciur.§.j.uer. ſed nunquid per Io.Fab.hic,in pe.col.

37 † In ea gl.ad fin.Io.Fab. hic in antepe.col. reprobat iſtã gl. quæ uult ꝙ actio noxalis pro damno dato à ſeruo ſit arbitraria,quia arbitrium iudicis in ea uerſetur circa qualitatem ſoluendi: quia iudex arbitrabitur an dominus teneatur noxaliter,& ſic liberetur dando pro noxa:quod eſt, quando domino ignorante,uel prohibere non ualente,ſeruus delinquit. An uerò teneatur in ſolidũ: quia ſecundũ Io. Fab.hoc èſt contra tex.noſtrũ,qui dicit ꝙ ideo actio noxalis eſt arbitraria,quia niſi ex noxali cauſa ſeruum dedat, condemnari debet arbitrio iudicis:unde iſtæ rationes non uidentur adinuicem compaſsibiles:quia cauſa,ſeu ratio,quam gloſſa noſtra aſsignat,nõ cõuenit cum illa tex.noſtri,& illud,quod gl.noſtra dicit,nõ eſſet niſi arguere tex.de inſufficienti cauſa,uel ad textum ſupplere. quod eſt abſurdum.Præterea,ſm Io.Fab.gl.noſtra non defendit tex.noſtrum ab uno,quod multũ uidetur obſtare:nam tex. noſter non uĩ ullo modo poſſe procedere: dicit enim,quòd ſi is,cũ quo agitur ex noxali cauſa,ſeruum non dedat, debet cõdamnari, &c.ergo præſupponit tex.quòd prima condẽnatio fuerit quòd daret ſeruum pro noxa. & tamen iſtud eſt falſum: quia noxæ deditio non eſt in condẽnatione,ſed in ſoluendi facultate,l.miles.§.j.ff.de re iudi.His difficultatibus Io.Fab. hic reſpondet duobus modis,ſed in ænigmate,& multùm in obſcuro.Ego coniectura aſſecutus ſum mẽtẽ Io.Fab.& apertius, quã ipſe reſpondeo ex his quæ dixi ſuprà in ſecundo euidentiali,in tertia regula arbitrariarũ actionũ, dum dixi quòd arbitrariæ aliquã dicuntur propter officiũ iudicis, quod uertitur in interrogando reum quid præſtare uelit, ut in iſtis actionibus noxalibus,in quibus interrogatur an uelit ſoluere æſtimationem damni dati per ſeruuũ,an uerò malit dare ſeruũ pro noxa:quo caſu ſi dñs interrogatus ante ſententiã à iudice an uelit dare ſeruum pro noxa,reſpondeat quòd ſic, & iudex ſecutus eius electionem ſibi præcipiat quod ſeruum dedat pro noxa:certè ſi non dedat,poteſt eum condemnare, &c.nec dicẽ ſibi abſtuliſſe facultatẽ dãdi ſeruũ pro noxa.Et hoc modo iſta
g actio noxalis eſt arbitraria. g° Et hoc eſt quod propriè uoluit dicere tex. Vel ex noxali cauſa eum dedat. Et iſte eſt uerus intellectus ad hunc tex.qui hoc modo neceſſariò debet intelligi reiecto eo qđ dicit gl.noſtra,quã ſuprà reprobaui, & hoc ẽ qđ ad hũc tex. uoluit dicere Io.Fab.hic, in 6.col.& iſta eſt mera ueritas:quamuis Ang. hic ne minimũ quidẽ uerbum fecerit.

Gl.fin.in uerbo,ſatisfieri.diuido in tres partes. In prima timore taciti quæſiti fortiter opponit ꝯ.textũ. In ſecũda reſpondet uno m.ó enumerãdo triplex officium iudicis. In tertia alio mõ rñdet. Scđa ibi:rñdeo,dic ꝙ triplex eſt officiũ iudicis. Tertia ibi: item in actionibus bonæ fidei vna fertur ſententia.
38 † Et pro expeditione huius gl.& eius introitu gloſſ.per modum taciti quæſiti intendit tacitè opponere cõtra tex. hoc modo:dicitur in tex.ꝙ illæ dicuntur arbitrariæ, in quibus iudici permittitur ex bono & æquo ęſtimare quõ ſatisfieri oporteat. ſed ſic eſt ꝙ in actionib.bonæ fidei idẽ permittitur iudici, vt ſuprà proximo §.in prin.ergo ſequitur ꝙ omnes actiones bonæ fidei ſunt arbitrariæ. quod tñ eſt falſum: quia nulla actio bonæ fidei eſt arbitraria:imò diſtinguuntur per oppoſita: vt l. in bonę fidei.ff.de eo,ꝙ cer lo.& dixi latè ſuprà in gl.in verbo actiones arbitrarias. circa fin.Ita tacitè volui opponere hæc gl.& vltra gl.ſuper hac oppoſitione, quam aliquibus medijs fortificat Io.Fab. hic, & multùm laborat per ſex col.Io.Fab. hic,& multum dubitat,& nihil clari habet,dicens ipſe ꝙ anguſta eſt porta, per quã in hac difficultate progreditur, & ꝙ in ea mallet diſcere,ꝗ docere.Sed ego ſtatim hanc difficultatẽ vno verbo abſoluã omiſſa tã lõga ſerie verborũ.Io.Fab.hic.
39 † In ea.gloſ.ibi:rñdeo,dic ꝙ triplex eſt officiũ. Idẽ ẽt,ꝙ hic formaliter dixit gl.de iſto triplici officio iudicis in l.4.in gl.fi. in verbo,exceptione.C.depo.Vos tamen aliter melius, & planius dicite vt per Bart.ad quem vos remitto.in l.j.in 3.col.& ibi per alios.ff.de iuriſdi.om.iudi.& ibi Bar.mentionem facit de hac gl.& per eundẽ Bar.in l.4.C.depo.& Bal.in l.j.ff.de iudi.Imo.in l.ſi finita.§.ſi plures.in 18. col.ff.de dam. infect.& pleniſsimẽ vſque ad ſaturitatem in tit.de offi.iudi.

† In

40 † In ea.gl.ibi:vt quaſi liberum ſit ei hoc facere.gl. ſoluit op
poſitioné ſuprà formatam hoc modo:quia in actionibus bo-
næ fidei iudex adſtringitur, & neceſsitatur ad faciendũ id qđ
officio eius incumbit,ſed non in arbitrarijs,imò in eis eſt libe
rum facere vel non.Hanc rationem reprehendit Io.Fab.in 3.
col.quia imò etiam in iſtis arbitrarijs iudex neceſsitatur,& ar
ctatur facere : & ſic non eſt in eius arbitrio an condemnatio
fiat,ſed bene qualis,aut in quantum fiat condemnatio. Et hoc
per multa probat Io.Fab.& bene:& idem ego tenui, & cóclu
ſi ſuprà in ultima no.Sed audite,iudicio meo, gl.noſtra poteſt
optimè ſaluari:quia non eſt ita abſolutè locuta,prout etiã præ
ſupponit dicere Ioannes Fab.ſed eſt locuta cũ dictione,Qua-
ſi.dixit enim,vt quaſi ſit liberum ei hoc facere.Imò plus dico
quòd gl.idè dixit, quod Ioan.Fab.ſi ponderemus dictionem
41 † Quaſi,qua vtitur glo.quæ regulariter ſolet eſſe nota impro-
b prietatis: b vt per gl.in leg.iubemus.§.ſanè il.j.in verſic.ſacri-
lega.Cod.de ſac.ſanct.eccleſ.& in l.ſi cum dotem.§.fin. ff.ſol.
matrim.& in l.cùm miles.in prin.in gl.mag.ff.ea quibus cau.
cum ſim.& eſt tex.in leg.quaſi.Cod.de non nume.pec. & erit
ſenſus gl.dicere,quòd in actionibus bonæ fidei iudex omnino
adſtringitur,ſed in arbitrarijs non, cùm ex ſolo motu iudicis
deſcendant:hoc eſt dicere non ex natura actionis,imò extrin-
ſecus,vt ſupra dictum eſt,quaſi liberum ſit ei hoc ſacere. Non
voluit dicere gl.quod hic eſſet liberum ei hoc facere: ſed qua
ſi,id eſt,non ita arctatur ad faciendum,ſicut in actionibus bo
næ fidei.Ita poteſtis hanc gl.palliare,vt ſaluetis eam ab impu
gnatione Io.Fab.Ego tamen aliter,& apertius ſoluam.
Io ſi.gl.hæc ſecunda ſolutio omninò reprehenditur per Io.
Fab.hic,in 4.col.in princ.dicentem quòd hæc ſolutio non ha
bet ſaporem,quia quòd in arbitrarijs plerunque duæ ferantur
ſententiæ,poteſt etiam euenire in actionibus bonæ fidei,quã-
uis hæc glo.neget:puta in actione depoſiti,cómodati, ex em-
pto:videlicet vt primò feratur ſententia,in qua venditor con-
demnetur ad tradendum:ſecundò feratur ſententia,in qua cõ
demnetur ad intereſſe iuxta gl.magiſtra.in leg.prima,in gloſ.
mag.ff.de act.emp.& quæ latiſsimè vidimus in §.actionũ. ſu-
pra cod.extra glo.in libello, in actione ex empto.Præterea,&
fortius,hæc ſol.glo.noſtræ non eſſet generaliter vera, quia nó
ſe extendit ad omnes arbitrarias,prout gloſſ. met fatetur, dũ
dicit plerunque quod dicemus omiſſa tam longa phylacteria
verborum Io.Fab.hic.Pro ſolutione dictæ oppo. dico paucis
hanc eſſe meram veritatem,quod in actionibus bonæ fidei of
ficium iudicis ei deſeruiens prouenit ex natura ipſarum actio
num:ſtatim enim quod debitor eſt in mora in actionibus bo-
næ fidei ſuccedit officium iudicis ex natura ipſarum actionũ,
per quod debitor eſt condemnandus ad vſuras, vel intereſſe:
ſed in actionibus arbitrarijs,iudicis officium non prouenit ex
natura ipſarum actionum,imò præter, & extrinſecus per ali-
quod accidens, puta quia non præſtatur res, in qua fuit facta
condemnatio:& propter hoc per accidens deuenitur ad inte
reſſe:& propterea iſtæ appellatæ ſunt arbitrariæ, prout ſupra
latè declaraui ea mente Bar.& aliorum in primo euiden.& la
tiùs in gl.in verſic.actiones arbitrarias.ad fin.& ibi poſui effe
ctum,qui reſultat ex prædicta diuerſitate,an actio ſit arbitra-
ria:vel non:ſuper quo multum etiam dubitauit Ioann.Fab.in
prima columna,& aliter reſpondet, q̃ ſupra reſpõdeat.Et iſta
paucis eſt mera veritas.Et hoc idem credo voluiſſe dicere gl.
noſtram hic, dum dicit quod arbitrariæ ex ſolo motu iudicis
deſcendunt; & hoc eſt dicere, non ex natura ipſarum actio-
num,ſed extrinſecus,& hoc clarè voluit gl.ſupra in verbo,ar-
bitrio.quam ibi commendaui ſecundum Io. Fab.& Angel.de
Areti. quod melius ſenſerit veritatem huius rei, quàm alia
gloſſ. aliqua.
Extra gl.reſtat ad complementum præſentis §. vt pro mo-
re videamus formam libellorum in aliquibus actionibus in
hoc §.nominatis,de quibus in ſuperioribus §§. non fuit habi
tus libellus.& iuxta ordiné literæ videamus in actione ad ex-
hibendum. Antequam accedamus ad libellum, pro introitu
materiæ præmittenda ſunt aliqua fundamẽta breuiter, & per
veras concluſiones, ex quibus dabitur facilior intellectus ad
formam libelli.
42 Hæc † actio ad exhibendum eſt præparatoria aliarum actio
num realium,quib.agere quis intendit,& potiſsimum rei uen
dicationis.l.j.& l.3.§.eſt autem perſonalis hæc actio.ff.ad ex-
hi.vnde ſi intendo agere aliqua actione reali, poſſum in rẽ in-
terim agere hac actione ad exhibendum,vt aduerſarius com
43 pellatur rem exhibere. † Exhibere autem,vt inquit Iuriſcon-
ſultus in l.2.ad exhiben. eſt in publico facere poteſtatem, vt
ei,qui agat,experiendi ſit copia, declarando vt ibi habetis in
glo.Antequam tamen quis cogitur exhibere rem,debet actor
dicere ſigna rei,quam petit exhiberi.l.3.in prin.ff.ad exhi.ſi ta
mẽ ea veriſimiliter ſcire potuit:aliàs,nó d.l.3.§.ſi quis noxali.
44 † Cui autem competat hæc actio ad exhibendum,promptũ
eſt reſpondere,ꝙ non tantùm domino,vel quaſi,ſed etiã olim
poſſeſſori:imò etiam cuilibet, qui prætendit aliquo modo ſua
intereſſe rem exhiberi,etiam ſi non ſit dominus, vel quaſi: &
hoc debet ſummatim iudex cognoſcere, an agentis interſit rẽ
exhiberi,necne.De iſtis eſt caſus in l.3.§.j.& §.eſt autem per-
ſonalis hæc actio.cum §.ſeq.& §.ſciendum.ff. ad exhib.Intel-
ligite tamen ſanè dummodo quis prætendat intereſſe pecu-
niarium:aliàs autem aliud intereſſe non ſufficeret: vt l.ſi liber
homo.ff.ad exhib.& glo.in l.2.in ver.poſtulatur.C. ad exhib.
& gl.in l.2.§.item diui fratres.in ver.agatur. & ibi Bar.ff.de iu
re fiſc. Accedat tex.ille notabilis in l.2.ff.ad exhib. Accedant
quæ traduntur per Bar.& alios in l.quædã. in prin. ff.de eden-
45 do.Et vos addite aliud, † quòd agẽtis hac actione debet duo
bus temporibus intereſſe,ſcilicet tempore litis conteſtationis
& tempore ſententiæ ferendæ.l.tigni.§.fi.ff.ad exhi.licet aliàs
ſufficiat ſemel interfuiſſe:quamuis ea poſt ſacto deſinat inte
reſſe.l.dui.§.fin.& ibi gl.in ver.no.actio.ff.de ſeruo corrupto.
De quo,an,& quando,& quomodo procedat,uidete gloſ.in l.
qui autem.§.j.in glo.fi.in verbo,intereſſe. & ibi latiſsimè per
Bar.& alios,ad quos vos remitto.ff.ſi quis cautio.& plenè per
Cy.Bal.& Sali.in l.ad comparandas.C.manda.
46 † Qualiter autem probetur hoc intereſſe,tenent Ioan.Fab.
aliàs Io.de Pla. & Ang.quòd ſufficiat iuramentum, per l.the-
ſaurus.ff.ad exhib.
Ego addo Bar.in terminis in l.j.in prin. ff.quemadmodum.
teſta.ape.& in l.ſi is,a quo.uerſus fi.prin.ff.vt in poſſ.leg.De in
tellectu tamen illius l.theſaurus.ſtatim infra dicetur.
47 † Contra quem autem competat iſta actio ad exhibendũ,
promptũ eſt reſpondere ꝙ contra poſsidenté, ſiue poſsideat
naturaliter,& ciuiliter ſimul ſiue naturaliter tantũ ſiue etiam
ciuiliter tantùm,quinimò & ſi eſſet nudus detẽtor,vel nudus
cuſtos. De iſtis omnib.eſt caſus in l.1. §.fi.& l.ſeq. & l.Celſus
ſcribit.in prin.& §.j.ff.ad exhi.ad ſimilitudinẽ rei vendicatio
nis & Publicianæ.l.officium. ff.de rei ven. & dixi latiſsimè in
§.omniũ.ſ.eo.extra gl.in materia rei uendicationis.Intelligi-
te tñ iſta ſanè,dũmodo poſsidẽs,puta ciuiliter tãtùm,habeat
facultaté rei exhibẽdæ:aliàs ſufficit ſola cautio de exhibenda
re,cũ in eius poteſtatem res deuenerit.d.l.Celſus ſcribit. §.fi.
48 † Cuius autem ſumptibus, & expẽſis debeat res exhiberi,
puta ſi ſit exhibẽdus vnus equus,cuius expẽſis debet ali: item
& in quo loco debeat res exhiberi.De iſtis omnib.habetis te-
xtum valde no.in l.ſed ſi hæreditas. §.j.ff.ad exhi. & ſimiliter
in l.ſi res mobiles.in fi. cum duabus legib. ſeq. ff.de rei vend.
49 † Nunquid aũt cogar exhibere debitorem alicuius, qui fu-
git in domum meam,ſaltem per interdictum de libero homi
ne exhibendo:habetis tex.ſolennem & ſing.ꝙ non, in l.fin.§.
fin.ff.de lib.homi.exhi.per quem tex.infert hic multũ ſignan-
50 ter Io.de Pla. † quòd licèt ego acceptem in domũ meã mer-
catorem,qui decoxerit,vel,vt uulgò dicimus,fregerit: non ta-
men poſſum conueniri, vt eum exhibeã, aliàs tenear ad inte-
reſſe.quod diligentiſsimè notate:quia quotidianiſsimum: &
fortè non inuenietis in terminis alibi hoc dictum. Accedant
vltra eum ad hoc,quæ traduntur ſingulariter per Innoc.in c.
dilecti.extra de iudi.& refert apud Legiſtas Bal. in c.in gene-
rali.ſi de feu.fue.cótro.inter dñm & agna.dum quærit Inn.de
ſolenni & quotidiana quæſtion. multũ cóferente ad proximũ
i dictũ i ° † An ſi aliquis detineat debitorem meum, & per hoc
51 non poteſt mihi in aliquo ſatisfacere,quia de operib.ſuis poſ
ſet acquirere,& mihi ſatisfacere, & nihil acquirit: an poſſim
repetere ab eo hunc debitorem:determinat mirabiliter Inno.
quòd non: & eum refert, & ſequitur Bald.vbi infra.niſi ha-
beam ius reale in eo,vt in vaſallo, & adſcriptitio, & in ſimi-
libus perſonis.

† In hac

52 † In hac autem actione ad exhibendum qualiter procedatur,& quales probationes requirantur, videte abundè Spec. in tit.de ſuſpe.cognitione.§.poſtremo.verſi.6.quęrendum. & Bal.in l.j.C.ad exhi,quod in iſta actione ad exhibendum ſufficit ſummaria probatio, quæ animum iudicis ad præſumendum inducat: vt d.l.theſaurus.dicit Bart.ꝙ in iſtis ſummarijs cognitionibus iuramentum ad cognitionem ſufficit : & dicit ſe putare ꝙ illa lex loquatur in iuramento ad probationem non ad totius cauſæ cognitionem.Et ibi etiam idem tenet Bal. quamuis gl.ibi in verbo,iuranti.communiter reprobata aliter intelligat , ſcilicet ꝙ ille text.loquatur de iuramento calũniæ tantùm.De quo etiam uidete Bar.in l.j.in prin.ff.quemadmodum teſt.ape.& in l.ſi is,à quo.verſi.ſi.ff.vt poſſ.leg.Ang.in l.ſi quis ex argentarijs.§.exigit.ff.de eden. & gl.in l.3. §.ſciendũ. in verſi ſummatim.ff.ad exhi.

53 † Limitat tamen prædictam concluſionem Bar.& communem Bal.in d.l.theſaurus.vt procedat duobus concurrentibus ſcilicet ꝙ cauſa ſit ſummaria:item ꝙ ſit parui præiudicij:alias non defertur hoc iuramentũ,niſi adminiculo ſemiplenæ probationis adiuuaretur:iuxta materiam l.admonendi.& ibi latè per gl.& Bar.ff.de iureiur.& l.in bonæ fidei.& ibi latè gl.& latius per Cy.Bal.& Salic.ſuprà de reb.cre.& iureiu.Et cũ hac limitatione tranſeunt Io.de Pla. & latius Ang. hic. & propterea dixit Bar.vnum,quod multũ confert ad hanc limitationẽ, in extrauagan.ad reprimendum.in verſic.ſummariè.in verſic. circa modũ probandi in hac ſummaria cauſa. videlicèt quod vbi in iſta ſummaria actione ad exhibendum veniret etiã poſſeſsionis tranſlatio.iuxta l.Celſus.§.Iulianus.ff. ad exhi:vel aliter ſi per hanc actionem ad exhibendum damnaretur reus , tunc non ſufficeret ſemiplena probatio per iuramentum, ſed requireretur plena probatio , ſicut in alijs poſſeſſorijs : vt no. gl.& doc.in l.j.gl.2.C.quorum bonorum.

54 † Secũdò ego limito multum ſingulariter vltra alios dictam concluſionem communem , vt nõ procedat quò ad legitimationis perſonæ probationem : quia in omni iudicio quãtumcunque ſummario, perſona,cum qua litigatur, debet plenè legitimari , licet cauſa ipſa requirat ſummariam cognitionem: & ſic hoc caſu non ſufficeret ſemiplena probatio,ſed requireretur plena probatio,quamuis cauſa eſſet ſummaria.Iſtud eſt quod in terminis multũ ſignanter voluit Bart. in l.2.ad ſi.C.de edi.diui Adria.tol.quod reputat ipſe multum tenendum menti.Et hoc dictum etiam reaſſumit pro valde notando idẽ Bar. in extraua.ad reprimendũ.in ver. ſine figura. & ſequitur Bal. in l.3.§.ibidem.ff.ad exhi.& in l.ne quicquam. §.de plano.in ultim.q.ff.de off.procon.&in l. et leg.ſi.in 13.col.in 5.q.in verſic.8.ſtudeat.C.de edi.Adri.tol.

55 † In hoc autem iudicio actionis ad exhibendũ cùm ſit ſummarium.d.l.3.§.ſciẽdum.cum gl. magiſtra. in verbo,ſummatim.debet iudex ſummatim procedere, cùm hoc iudiciũ ſummarium ſit pręparatorium alterius ordinarij , & ſic modici præiudicij.d.§.ſciendum.

56 † Quę autẽ dicantur cauſæ ſummariæ , & in quibus debeat ſummatim procedi,& quomodo iſtud intelligatur:vide gl.ſolennem,& magiſtra.enumerantem plurimos caſus,in quibus ſummatim procedi debet,in d.l.3.§.ſciendum.in verbo, ſummatim.& vide latè Bar.in l.j.in §.fin. in vltim.col.ff.de præto. ſtip.& latiùs in extrauag.ad reprimẽdum. in verſi.ſummariè. & in verſi.& ſi quæratur quæ ſint cauſæ ſummariæ , &c.Bar.& Raph.Cu.in l.a diuo Pio.§.ſi ſuper rebus.ff.de re iudi. & omnino Bar.in l.ſi quis à liberis.§.ſi quis ex his. ff. de lib.agno.& Bal.in leg.ne quicquam.§.de plano.ff.de offi. procon. & lega. & in c.j.§.inſuper de prohi. alie.feud. per Feder. in l.j.C.vt in poſſeſ.leg.& latiſsimè vſque ad ſaturitatem Spe. in tit. de offi. iudic.§.poſtremò.verſi.5.& verſic.6.& ſeq.& quaſi per totum illum §.& videte omnino Bald.in d.l.3.§.ſciendũ.& ibi ponit quot modis cauſa poſsit dici ſummaria.Cuius verba formaliter refert Ang.hic.& ibidẽ ponit Bal.quid ſi in ſtatuto ſit mẽtio ꝙ cauſa cognoſcatur ſummariẽ,quæ probatio tunc requiratur:videte ibi per eũ . Et ad illud,quod proximè dixi , an ſit ſemper verum quod vbi vnum iudicium eſt præparatorium alterius,ꝙ tunc in eo ſufficiat ſummaria probatio . Vide Bart. in l.quod tempore.in vlti.col.C.de reſti. mili. & quod not.idẽ Bal.in l.2.in vlt.col.C.quando fiſcus,vel priua.

57 † In iſto ergo iudicio actionis ad exhibendum non admittuntur exceptiones, quæ requirunt altiorem indaginem , ſed reſeruantur in cauſis principalibus x & ultimarijs iudicijs:vt l.3.§.ibidem.cum gl.in uer.ſi obſcurior.quam Ang.hic reputat ſingularem.ff.ad exhi.& ibi Bal.

58 † Quæ autem exceptiones dicantur requirere altiorem indaginem,& quæ non:videte Bartol.in l.ſi is, à quo.in princ.ff. vt in poſſeſ.lega.& in extrauaga. ad reprimendũ.in verſi.ſummariè.in j.col.& Bal.in d.l.3.§.ibidem. & in l.ſi ex falſis. in ſi. col.C.de tranſac.& in l.2.C.de edi.diui. Adria. tol.& in l.j.C. vt in poſ.leg.Ang.in l.ille,à quo.§.ſi de teſtamento.ff.ad Treb. & Ang.de Aret.in §.in bonæ fidei.in vlt.col.ſuprà eo. Et circa id quod proximè dixi de reſeruatione exceptionum requirentium altiorem indaginem,vnum ſing.notate ad practicam, ꝙ talis reſeruatio exceptionũ,quam iudex faceret per hunc modum:Interloquor eſſe ad vlteriora procedendum, ſaluis exceptionibus,quòd iſta uerba ſunt tantæ importantiæ, ꝙ ſi appareat,exceptiones eſſe veras, & iuridicas , & quod verè obſtabunt,proceſſus redditur vſq; retro nullus,& quicquid eſt poſtea factum,habetur pro non facto.Glo.eſt ſing. in c.cùm contingat.& ibi do.Ant.de But.extra de offic.deleg.Et in terminis dixit eleganter Bar.in l.ille à quo.§.ſi de teſtamento. verſi.fin. ff.ad Treb.quod dictum multum notate ad practicam . quod dictum etiam refert,& multum commendat Ang.hic.

59 † Nunquid autem actio ad exhibendum poſsit in uno eodemq́ue libello cumulari cum rei uendicatione, vel alia actione:ſeu iudicio petitorio , dicite ꝙ ſic,vt eſt gl.in l.1.in prin.in gl.2.in uerſi.inſtituitur.ff.de interrog.act.gl.in l.qui de inofficioſo.§.1.in gloſſ.mag.in uer.exercere.in ultimis uerbis.& ibi Bar.ff.de inoff.teſt.& eſt tex.in l.ſi.& ibi glo.ſi.in uer.reddi.C. ad exhi.& ibidem Bal.no.illum tex.ad hoc. & idẽ tenuit Flo. de ſancto Petro in uera regulari actione ad exhibendum. in l. 1.ff.ad exhib.& ibi uidete eum : quia hic magiſtraliter loquitur:cuius uerba formaliter refert Angel.de Aret.hic,quamuis contrarium tenuerit , & male.gl.in l.3.§.eſt autem perſonalis hæc actio.in gl.2.in uerſi.acturus.ad exhib.De quo etiã uidete Spec.in tit.de actio.& peti.§.ſequitur.ver.& nota quod dicitur.& in tit.de iud.§.ulti.uidendum.& punctus ſtat in hoc,an quando una actio eſt præparatoria ad aliam, poſsint ſimul in eodẽ libello proponi . De quo per Cy.in l.ordinarii.in 2.q.C. de rei uen.& per Bal.in l.qui de inofficioſo.§.1.ad finem.ff.de inoff.teſta traditur per omnes in l.edita in materia cumulationis.C.de edendo.

60 † Ad unum tamen perpetuò diligentiſsimè aduertite,quòd poſtquam facta fuerit litis conteſtatio ſuper rei uendicatione uel ſuper alio iudicio petitorio, nõ poterit amplius agi ad exhibendũ.Iſtud eſt,qđ in terminis noluit gl. mihi ſingularis in l.ſi.in gl.1.in uerbo, pendẽt.ff.de tabu.exhibendis.quã ſimpliciter ſequit Io.de Pla.hic.Vos aũt ſuper eius ueritate cogitate.

61 † His pro introductione materiæ pmiſsis clariſsimè liquet, qualis debeat eſſe forma libelli ib hac actione ad exhibendũ, et eius libelli formam ponit Spe.in tit.de iud.§.ſi.et Roſ.in tit. de actio.ad exhiben.ſecundũ quod eum refert hic Io. de Pla. & ex mente ipſius Io.de Pla.et Ange.de Aret.poteſtis pro forma uno uerbo ita formare libellum: Ago contra Titium,et dico quòd ipſe poſsidet: talem librum iuris ciuilis coopertũ taliter , et taliter ſignatum , quem librum mea intereſt in iudicio exhiberi,ut habeam facultatem eum reuiſendi , et cognoſcendi , et ut poſsit per teſtes meos,quos intendo producere , cognoſci, et maximè quia intendo illum librũ uẽdicare , et probare me dominũ illius libri.Quare peto per ueſtrã ſentẽtiam dictum Titium condẽnari,cogi,et cõpelli,ut dictũ librũ in publico,et in iudicio coram uobis exhibeat et copiã eius uidendi,et introſpiciendi faciat:et ſi , et in quantum dictum librum exhibere non uult,peto eum condemnari ad intereſſe,&c.

62 † Si aũt ſimul cũ actione ad exhibendũ uelles intẽtare aliquod iudiciũ petitoriũ,puta rei uendicationem, quod poſſes, ut s̃.dixi:et deberes addere s̃.ſcriptis uerbis libelli,Quẽ librũ ſic exhibitũ,cũ ad me ſpectet iure dominii,uel quaſi:peto per ueſtrã ſniam declarari eũ ad me ſpectare:et poſt dictã declarationẽ dictũ Titiũ condemnari,ut dictũ librũ mihi reſtituat. Artificia huius libelli,ſi quæ ſunt ſatis, parẽt ex ſuprà ſcriptis.

Succeſsiuè iuxta ordinem literæ huius text. habemus uidere

dere libellum in actione noxali : Pro introductione materiæ
aliqua eſſent præmittenda tamen qa iſta materia non eſt mul
1 tum frequens, & parum verſatur in vſu . 1 * & propterea non
multũ vtilis. habemus prætereà titulum de noxalibus ſpecia-
lem. infrà de noxa. vbi plenè colligitur materia , ideo illam
omitto, non tamen omninò. Nec alius quiſquam eſt , qui eam
hic tractet, excepto Ang. de Are. Et ꝙ iſta materia parum ha-
63 beat vtilitatis maximè apud nos, oſtenditur. † quia iſta actio
habet tantùm locũ in delictis ſeruorum , non autem in deli-
ctis cõmiſsis per liberas perſonas, puta filiosfami. vel per a-
lias liberas perſonas à nobis bona fide poſſeſſas: vt eſt tex. no. a
in §.fi. & ibi pulchra. gl. infrà de noxa. & in l. confeſsionibus .
§.fi. cum l. ſeq. in prin. ff. de interro. act. iuncta l. j. ff. de noxa.
64 † Et duplicẽ rationẽ quare iſtæ actiones noxales nõ habẽt b
locum pro filijsfa. ponit tex. in §.fi. inf. de noxa. Prima propter
aſperitatẽ . Quis enim patiatur filiũ ſuum, & maximè filiã in c
noxã alij dari: vt penè per filij corpus pater magis, quàm fi-
lius, periclitetur ? Secunda quia filijfamilias pro ſuis delictis d
poſsit cõueniri. Quamuis ergo regulariter dicta in ſeruis ha-
beãt locũ in filijsfa. vt l. ſerui, & filij. in prin. ff. de fur. & l. vt tã
tũ. §. j. ff. de ſeruo corrupto. illud tamen nõ habet locũ qñ eſt e
diuerſa ratio, vt in terminis noſtris patet per ſuprà ſcripta . Si f
tamen vultis habere fundamẽta huius materiæ, recurratis ad g
Azo. in Sũma tit. de noxa. Et Flo. in rub. ff. de noxa. & Ang. hic.
65 † Tria tamen notabitis præcipua in hac materia : Primò ꝙ
actio iſta noxalis, per quã dominus cõuenitur ex delictis ſer-
ui, habet locũ in delictis non capitalib. In criminib. aũt publi
cis, quæ habent publicã executionem, & coercionẽ capitalẽ
non hẽt locum hæc actio noxalis , nec in eis conuenitur dñs
pro ſeruis. Alleg. ad hoc Ang. hic, & minus bene. l. hos accuſa
re. §. omnib. & ibi Bar. qui nihil dicit. ff. de accu. Sed ego alle-
go tex. ad literam in l. hæc ſtipulatio. & ibi Barto. in terminis.
ff. de ver. ſig. Et huius rationẽ ponit Bal. in l. ſi prædiũ. in penu.
col. in ver. q̃ro igit̃, cũ ex publicis criminibus. C. de edi. actio.
66 † Secundò aduertite, quòd dominus tenetur noxaliter tan-
tùm pro delicto ſerui, quando fuit ignorãs ſeruum delinque
re, vel damnũ inferre: ſi autem fuerit ſciens, & potuerit prohi
bere, & non prohibuit , tunc dominus tenetur inſolidum ad
emendationem damni, nec liberaretur dãdo ſeruum pro no
xa: vt l. 2. in princ. & per totam l. ff. de noxali. & ibi videte Flo.
& ad intellectum illius legis videte omninò quod no. Bartol.
& doct. in l. in illa ſtipulatione. la 2. ff. de verb. oblig.
67 † Tertiò, & vltimò pro nunc aduertite, quòd agens actio-
ne noxali contra dominum pro damno, vel delicto ſerui, dẽt
ſimpliciter petere emendationem damni, non autem alterna
tiuè, vel ſeruum pro noxa: quia ſeruus non eſt in obligatione,
ſed facultatem dandi ſeruum pro noxa conſequitur dominus
condemnatus à lege: vt l. miles. §. j. & ibi glo. & Barto. ff. de re
indi. Et vſque ad quantum tempus detur iſta facultas domi-
no præſtandi ſeruum pro noxa: dicit quòd vſque ad litem cõ
teſtatam ſuper actione iudicati: ut eſt tex. in l. item veniunt. §.
idem rectè. & ibi glo. in verb. conueniatur. & ibi Bar. & alij. ff.
de pet. hær. Quod qualiter intelligatur, videte Bar. in l. ſi ſtipu
latus fuero decem in mille. ff. de ſol. & in l. ſi quis maior. C. de
tranſact. & Sali. in l. ſi pacto. quo pœnam. C. de pact. & Ange.
in l. ſi inſulam. ff. de verb. oblig. & ibi Io. de Imo. in fi. char.
Ex his ſatis liquet pro eo, quod expedit, qualis debeat eſſe
forma libelli in hac actione noxali. & ꝓ forma dicite ex mẽ-
68 te Ang. hic, poſſe ita formari libellum: I Ago contra Titium, h
& dico quòd Stichus eius ſeruus mihi damnum intulit in de
cem vulnerando Caium ſeruum meũ, vel mihi damnum de-
dit, ſurripiẽdo mihi fortè talem rem. Quare peto dictum Ti
tium condemnari ad emendationem dicti damni mei, quòd
eſt in decem. Prædictus libellus procedit in noxalibus, quan-
do dominus non fuit in culpa. Si autem fuiſſet ſciens , & ſer-
uum potuiſſet prohibere, tunc illud eſſet in libello exprimen i
dum: quia eo probato dominus perdit facultatem dandi ſer-
uum pro noxa. vt patet ex prædictis .
Supereſſet vltimò, vt iuxta ordinem tex. accederemus ad li l
bellum in actione arbitraria propter locum , & aliqua tange-
rem in materia, prout copioſè faciunt Ioan. de Plat. & Angel.
hic. Sed quia hunc libellum in ſpecie ponit gloſſ. noſtra in §. ſi
m quis agens. m in verſi. loco. in verbo, commemorate. infra eo.
viſum eſt mihi congruentius ibi reſeruare : & ibi ponam . Et
ibi etiam dicam ea, quæ in materia tanguntur per Ioã. de Pla.
& Ang. hic: & vltra eos, ſi aliqua occurrent, quæ mihi videan-
tur notatu digna, illa non omittam. Et per iſta remanebit ex-
peditus præſens §.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a Hæc continuatio effectualiter non diſcrepat, videri meo , à continuatione Ioan. Fab. niſi quòd Iaſ. latius, & per alia verba eam explicat. Sardus.

b IVDICANDO] Adde Franc. Are. in l. mancipia. C. de ſer. fug. & Par. de Puteo in trac. ſyndi. in verſi. negligentia .

c Vide Barto. in l. 4. §. hoc autem iudicium. in vlti. q. primæ part. ff. de damno infec. Sard.

d Hæc deciſio Pauli Caſtr. facit pro fideiuſſoribus literarũ cambij : quòd ſi reus ſit in mora , non teneantur ad intereſſe recambij. Sardus .

e Ante cũ illũ text. allegat glo. in d. leg. aut ſi mutua. Sardus.

f HVIVS TITVLI] Vbi vide in nu. 17. 18. & 20.

g Adde ꝙ mihi verior videtur opinio glo. & intellectus Io. Fab. & Iaſ. non videtur verus: nam actiones ideo dicuntur arbitrariæ, propter arbitrium, quod iudici datur: vt in §. noſtro. Sed reſpectu ſolutionis vel noxæ deditionis nullum eſt iudicis arbitriũ: quia certa forma à lege traditur: vt d. l. miles. § 1. ff. de re. iudi. ergo hoc prætextu actio noxalis non eſt dicenda arbitraria. Item ſcrupulo diuinationis non caret, ꝙ in §. iſto iudex partis electionem ſecutus reum ad noxæ deditionẽ cõdemnauerit. Præterea contra eorum intellectum facit: circuitus inutiles ſunt euitandi. l. dominus teſtamento. ff. de condi. inde. cle. auditor de reſcrip. Bar. & alij. in l. j. ff. de leg. j. Sed ſi eorum ſententia veridica eſſet, non eſſet ſine maximo , & inutiliter circuitu: ergo non videtur bona . Nam attenta eorum declaratione eſſent ferendæ duæ ſententiæ : vna ſecũdum rei electionem, ad dandũ ſeruum pro noxa : alia poſt contumaciam rei, ad litis æſtimationem. At ſecundum formam l. miles §. j. vtrumque vna ſententia complectitur: ergo deuiat eorum intellectus. Item fieri non debet, quod factum non releuat. l. non cogendum. §. fin. ff. de procu. l. hæc ſtipulatio. §. diuus. ff. vt leg. no. caue. Sed hæc interrogatio nihil releuat: nam ſecundum eorum intelligentiam præſupponitur, reum poſt interrogationem, in qua reſpondit ſe velle dare ſeruum pro noxa, ſi debitoris eum pœniteat, poſſe litis æſtimationem ſoluere: ergo interrogationem non releuat, nec per conſequens fieri debet, cùm attenta forma d. l. miles. §. j. interrogatio iſta penitus ſit fruſtratoria. dicamus ergo nos interrogationem fieri debere, vtrum reus ſeruum, cuius nomine conuenitur, poſſideat, iuxta l. quoties. §. prætor ait. ff. de noxal. Erit etiam arbitrium iudicis indagare, vtrũ potuerit dñs prohibere, vel non ſciuerit, vel non: vt legibus in glo. alleg. Et ex hoc arbitrio apparebit num condemnatio tacitè à lege habeat noxę deditionem: ut d. l. miles. §. j. vel propter ſuprà dictas qualitates noxæ deditio ſit deneganda, vt d. l. 2. alleg. in glo. Et hoc vult dicere tex. noſter ibi: vel ex noxali cauſa ſeruum dedat, &c. ſ. nũquid condemnatio tacitè noxæ deditionem contineat, vel non. Anto. Ang. Carcaſſona Sardus.

h IMPROPRIETATIS] Adde Fran. Are. in l. qui liberis. de vulg. & pupil. & in l. j. de acqui. poſ. vbi ẽt per eundem do. Iaſ. May. & Franc. Are. in l. ſi id, quod §. quod aũt. eo. tit. & in l. ſi quis. nõ. de acqui. hære. & in l. cum antiquis. C. de inoff. teſt. & in l. creditor. in fi. ſi cer. pet. & Dy. in conſi. 41. & do. Pe. Phil. Cor. in cõſ. 158. in litera G. in 2. parte. & in conſi. 224. in 4. parte. in litera G. & Fel. in c. gratũ. de off. deleg. in fi. vlt. col.

i Vide quæ dixi in §. pœnales. col. 18. ſuprà eodem. vbi de remedio creditori prouidetur. Sardus.

k PRINCIPALIBVS] Vide plenè per Card. in cle. ſæpe. 8. oppo. ff. de verb. ſign.

l Adde quòd hæc materia noxalium actionum in pluribus ciuitatibus Hiſpaniæ, & in regno noſtro Sardiniæ, Siciliæ, Genuæ: & alijs locis quãplurimis vbi copia ſeruorum habetur, frequens, & vtilis eſt. Carcaſſona Sardus.

SVMMARIA §. CVRARE.

1 *Iudex certam ferre debet ſententiam, etiam ſi de incerta quantitate actum ſit. 2. 5. 6. 7.*
3 *Verbum Debet, quid importet.*
4 *Dictio Omnimodo, quid importet.*
8 *Petitio incerta an debeat admitti, vſque ad nu. 18.*
19 *Libellus, Peto caſtrum cum ſuis iuribus & pertinentijs, an procedat.*
20 *Libellus, Peto talem villam, vel quod poſſides in tali villa, an procedat.*
21 *Libellus, Peto quicquid tibi obuenit ex hæreditatē talis, vel, Peto bona quæ tibi obuenerunt à tali. non facta alia ſpeciali mentione, an procedat.*
22 *Libellus, Peto quicquid Peruſii poſſides, an valeat.*
23 *Libellus in hypothecaria, Peto te condemnari ad relaxandum mihi omnia bona tua, quæ mihi iure pignoris obligaſti, ſine alia expreſſione, an procedat.*
24 *Libellus, Peto caſtrum mihi reſtitui cum reſtitutionē omnium damnorum mihi illatorum, non facta alia ſpecificatione damnorum, an procedat.*
25 *Libellus, Peto declarari ſubiectionem mihi deberi ab hominibus talis villæ, et eos mihi condemnari ad præſtandū ea quæ ſubditi præſtare debent domino ſuo: an procedat.*
26 *Libellus an valeat, ſi quis ſimpliciter petat damna ſibi illata reſarciri.*
27 *Sententia quòd libello conformis eſſe debeat, an procedat & nume. ſeq.*
35 *Sententia, licet in libello non ſit certitudo rei, an valeat.*
36 *Sententia referens ſe ad acta, an valeat.*
37 *Sententia ſi iudex dicat, Pronuntio in omnibus, & per omnia vt pronuntiauit talis iudex in tali cauſa, an valeat.*
38 *Sententia ſi iudex ſe expreſsè retulerit ad quoddam inſtrumentum, quod in cauſa non fuerit productum, an valeat.*
39 *Sententia ſi iudex dicat, Condemno ſi eſt probatum, alias abſoluo, an valeat. 40.*
41 *Iudex ſi vrgeatur pronuntiare propter tempus inſtantiæ, ſeu tempus ſtatuti, ſeu legis municipalis, qualiter pronuntiare poſſit. cum 4. ſeq.*
43 *Sententia, Condemno te ad reſtituendas res, quæ tibi obuenerunt, an valeat.*
46 *Sententia, an per incertitudinem temporis vitietur.*
47 *Sententia, Condemno te ad centum, quæ ſi non ſolueris intra tempus. mando quòd patiaris talē pœnā, an valeat.*
48 *Sententia ſi arbiter ad ſoluendum centum intra decem dies aliquem condemnauit, & ſi non ſolueris, eum ad trecenta condemnauit, an valeat.*
49 *Sententia, Condemno Titium in centum, ſaluo eo quod infrà dicam, an valeat.*
50 *Sentētia. quid ſi in fine appeuatur clauſula, Saluo ſemper, & reſeruato, quòd ſi præſens ſententia eſſet in plus, vel minus, quàm requireretur ex forma ſtatutorum, hanc ſententiam noſtram ad formam ſtatutorum redigimus. an talis clauſula aliquid operetur.*
51 *Sententia, pronuntio ſi, ſaluo eo, quod infrà dicetur, an valeat. 52.*
53 *Sententia, condemno te in centum, niſi intra centum dies probaueris te ſoluiſſe, an valeat.*
54 *Sentētia ſuper acceſſorijs quando incerta proferri poſſint, an valeant.*
55 *Sententia, Talem reum abſoluimus, & victum victori in expenſis (omiſſo verbo, Condemnamus) an ſit nulla.*
56 *Sententia, Condemno in expenſis, quas iurabit actor, an valeat.*
57 *Intereſſe in libello an incertum peti poſſit.*
58 *Intereſſe an dicatur certum, vel incertum: & quæ actione petatur, & qualiter in iudicium deducatur.*
59 *Intereſſe qualiter probetur.*
60 *Sententia quibus caſibus ſine ſcriptis proferri poſſit.*

§. C V R A R E.

ISTE §. ponit practicam, & inſtruit iudices qualiter debeant ferre ſententias. & eſt cōis ad omnes actiones, non tantùm ad arbitrarias, de quibus loquitur §. proximè præcedens, ſed etiam ad non arbitrarias, ſecūdū Dy. Io. Fab. & Io. de Plat. hic, & dixi in princ. §. præceden. & ibi cōtinuaui hunc §. & dixi quare ſituatus eſt hic præſens §. Et diuidit in duas partes principales. In prima ponit dictum. In ſcd̄a dicti extēſionē. Sd̄a ibi: ēt ſi de incerta.

1 † Iudex, ſi poteſt, debet ſemper certam ferre ſententiam, ēt ſi de incerta quantitate actum ſit. hoc dicit vſque ad §. ſi quis
2 agens. a Vel ſic, ſecundū Ang. de Are. & declarationem gl. noſtræ primò Iudex debet ferre ſententiam certam, etiam ſuper incerta petitione, ſi [illegible]ò certitudo ſit in eius poteſtate. hoc dicit uſque ad §. ſi quis agens. & iſte §. erit totus ſolemnis.

2 † Notate primò ex hoc tex. ad corticē literæ, quòd iudex debet omnino, ſi poteſt certam ferre ſententiā Concor. l. j. & ſ.
3 C. de ſen. quæ ſine cert. quan. cum multis ſimilib. Circa† quod habetis ponderare tex. hic in uer. debet. quod regulariter importat neceſsitatē: b vt per gl. l. ſæpe audiui Cæſarē, & ibi Bar. & alios. ff. de offi. præſi. & pleniſsimè per Bar. in repe. l. creditores. in j. col. C. de pig. & Bal. in c. j. apud quē, uel quos cōtrouer. feu. determinari dēt. & gl. ī cle. 2. in verbo, debeāt. de ſta. mo. legiē & no. ī c. j. d̄ deſpō. impu. & 25. q. j. c. cōfidim⁹. ī gl. j.

4 † Item habetis ponderare dictionem Omnimodo, hic in tex. poſitam, de cuius natura eſt importare generalitatem, ut omnem caſum comprehendat: vt eſt gl. in l. ſi cum exceptione. §. quatenus. in uer. omnimodo. & ibi Barto. in 2. colū. in 1.
5 notab. cā notat ad hoc. ff. quod metus cau. Et ſic habetis † q iudex adſtringitur ferre ſententiā certam in omni caſu, ſi poteſt. Et ſentētia dicetur certa, ſiue certa ſit per ſe; ſiue per relationē ad aliud: ut l. at prætor. §. j. & l. in ſumma. in princ. ff. de re iudi. & l. 3. C. de ſenten. quæ ſine cer. quan. & ponit hic gl. 2. in [illegible]erb. rei. & ibi reſeruo opportunius dicendum.

6 † Secundò notate ex hoc tex. ibi: quantum ei poſsibile eſt. q iudex debet certam ferre ſententiam, ſi poteſt. Ergo à contrario ſenſu, ſecundum Ioan. Fab. hic, in 1. col. innuit iſte tex. quòd ſi non ſit poſsibile ferre ſententiam certam, quòd iudex ferat incertam: & quod valebit talis ſententia incerta: vt l. 2. C. de ſen. quæ ſine cer. quant. de hoc uidebimus in glo. noſtris, in quibus hoc melius cadit.

7 † Tertiò notate ex vltimis verbis tex. ibi etiam ſi de incerta quantitate apud eum actum eſt, hic videri tex. & eſſe, ſecūdum Ioan. Fab. hic, in j. col. quòd petitio incerta admittitur. Sed tunc dicetis, nonne in contrarium ſunt tex. aperti in l. ſi in rem. ff. de rei ven. in l. j. §. ſi quis argentum. ff. depoſi. & tex. no. in l. prætor edixit. in prin. & §. quod autem prætor ait. ff. de iniur. & l. in actione. ff. de fur. & cap. 1. 2. & 3. extra de lib. oblac. Præterea ubi petitio eſſet incerta, non poſſet reus deliberare an vellet cedere, vel contendere: ergo non admittenda. l. j. in prin. ff. de edendo. Præterea quando petitio eſt incerta, nulla poteſt ſequi condemnatio: ut l. Pomponius ſcribit, ſi frumentum. §. fi. ff. de rei vend. & in l. duo ſunt Titij. cum concor. ibi ſignata in glo. ff. de teſtamētaria tutela. Ex aduerſo quòd imò petitio incerta admittatur, eſt textus hic, vt prædixi, & in leg. quæ de tota. §. fi. & quod ibi per glo. & doct. ff. de rei vend. & in leg. fin. C. de anna. excep. Pro clara ergo intelligentia huius no. & pro ſolutione horum contrariorum videamus, an, & qn̄ petitio incerta admittatur: & hoc multum confert ad intellectum tex. noſtri. Ioann. Fab. hic diſtinguit, & eius diſtinctionem ponit, & ſimpliciter ſequitur Angelus, quòd interdum obligatio contrahitur ad incertum, interdum ad certum, iuxta l. 2. in princi. & per diſcurſum illius legis totius & l. ſeq.

l. vbi

l.ubi autem non apparet.& per totam legem.ff.de verb.obli. Primo caſu, ſi ſit talis incertitudo, quæ non vitiet obligationem, admittitur petitio iocerta iuxta naturam obligationis: vt ſi promiſiſti mihi hominem in genere, uel duo alternatiuè uel conſtituiſti mihi vſum in tuo nemore ad omnes meas neceſsitates: & in multis alijs exemplis per totam dictam leg. ubi autem non apparet.& per glo.hic. & niſi tunc actor ageret ſecundum naturam obligationis, ſuccumberet: ut infra proximo.§.verſi.huic autem. Sed ubi obligatio continet certum
c uel res, pro qua agitur, eſt certa, tunc benè oportet quod petitio ſit certa. dicta leg.ſi in rem.cum alijs ſuprà alleg. Vno tñ caſu petitio incerta admittitur, quando certificari nō poteſt, l.quæ de tota.§.fin.& quod ibi per gl.& doct.ff.de rei uend. & l. in actione.ff.de fur. hæc procedunt in ſingularibus actionibus: In uniuerſalibus autem, & generalibus res non ſpecificantur. Et hoc vult glo.hic, & ſi.& latius in l.j.in prin.ff.de eden.

Hæc eſt doctrina Ioan.Fab.hic approbata, ut dixi per Ange.de Are.hæc doctrina eſt uera in ſe, ſed, iudicio meo, nō eſt perfecta, ſed in multis caſib. deficit: vt clariſsimè patebit ex fallentijs, quas infrà ſubijciam. Alia ergo fuit doctrina Bart. quam alij non referunt hic, in l.2.C.de ſen.quæ ſine cer. quantitate. vbi Barto.poſt glo.diſtinguit, quòd quandoque proponitur actio vniuerſalis, vt petitio hæreditatis, & actio pro dote. Quandoque proponitur actio generalis, ut tutelæ, pro ſocio, negotiorum geſtorũ: & in iſtis caſibus procedit petitio incerta, & etiam incerta ſententia: ut ibi in gl. & latius per glo. in prin.in glo.magn.& ibi Bart.& omnes. ff.de eden.& hic in gl.j.ad finem.& dixi in §.actionum.ſupra eo.extra glo.in vltimo libello petitionis hæreditatis. Quandoque proponitur actio ſingularis.& tunc obligatio aut erat alternatiua, aut ſimplex
d Si eſt alternatiua procedit libellus, & petitio alternatiua, & incerta: ut hoc §.& l.eum qui certarum.in ſi.ff.de uerb.oblig. Quod intellige, quādo electio erat debitoris. Si enim electio eſſet creditoris: tunc, cùm ſit in eius poteſtate dare libellũ certum, non admitteretur petitio incerta. l.ubi autem non apparet.§.qui illud, aut illud.ff.de verb.oblig. Quandoque obligatio eſt ſimplex.& hic eſt aduertendum, ſecundum Barto. quia aliquando in libello non poteſt declarari certa quantitas, ſed poteſt declarari in ſententia, ut quādo petitur intereſſe: quod ſtat in æſtimatione iudicis: ut l.unica.C.de ſen.quæ pro eo, quod inter.& tunc procedit libellus incertus, vt clarè uidebimus infra in gl.2.in uerbo, rei. & multò magis procederet libellus incertus, quando non poſſet fieri declaratio nec in petitione, nec etiam in ſententia: ut in caſu dictæ l.2. C. de ſent. quæ ſine certa quan. videlicet quando aliquis promiſit indemnitatem, quæ cùm pēdeat ex futuro, nullo modo certificari poteſt. Iſta fuit doctrina Bar.in d.l.2.ad quā, ſi benè aduertatis, non multum diſcrepat in effectu à theorica Io.Fab.ſuprà relata, quāuis ſit per alia uerba, & alio ordine. Sed iſta theorica Bar. etiā iudicio meo, non eſt perfecta, & non ſupplet ad omnes caſus, de quibus ego infra dicam in fallentis.

8 † In hoc ergo puncto, an, & quando petitio incerta admittatur: ego ſequar ordinē Ioā.de Pla.ſcilicet per regulas, & fallentias, dando uobis plures fallentias: & quamuis ipſe ſimul miſceat de libello, & de ſententia, an petitio, & ſentētia incerta ualeāt: ego ponam hic de petitione tantùm: de ſentētia autē poſteà de per ſe ponā inf.in gl.j.ubi melius cadet. circa ergo petitionem, regula eſt quòd regulariter petitio debet eſſe certa, & libellus debet eſſe certus. Hanc regulam fundate ex multis, quæ dixi in princi.huius notabilis.

9 † Hæc regula primò fallit in uniuerſalib.actionibus, ut petitione hæreditatis, & actiōe pro dote. Itē & in actionibus generalibus, ut negotiorum geſtorũ, tutela pro ſocio, & ſimilibus: quia ī iſtis admittitur petitio generalis, & incerta, nō facta aliqua rerũ ſpecificatione: ut ſ.latius dixi: & vult gl.j.hic in ſi.

10 † Secundò fallit prædicta regula, vbicũque incertitudo prouenit ex facto aduerſarij, ut in obligatione alternatiua, cuius electio ſpectat ad debitorē, iuxta leg. vbi autem non apparet.§.qui illud, aut illud.ff.de uer. obl.& §.ſi quis agens.uerſi. huic aũt. infrà eo. vel qñ eſſet debitũ in genere, ut hominis, & nondum facta eſſet declaratio per debitorem, iuxta d.§. ſi quis agens.in uerſi.prætereà ſi quis generaliter.inf.eo. vel quando reus poſſet ſoluere rē uel intereſſe, ut eſt regulariter in obligationibus rē tradi, iuxta l.j.in prin.cũ gl.magna magiſtra.in uerbo, agitur.ff.de act.emp.& l.ſtipulationes nō diuidũtur. in prin.ff.de uerb.oblig.& l.ſi quis ab alio.§.fin.ff.de re iud. uel qñ eſſet dubiũ an res extaret, quo caſu petitur res, ſi extat: uel ſi non extat, petitur eius æſtimatio ſecundũ tamen l. ſeruũ. §. fin.& ibi Barto.& alios.ff.de uerb.oblig. In iſtis enim caſibus. & ſimilibus, ubicunque incertitudo prouenit ex facto aduerſarij, ſemper admittitur petitio incerta. tex eſt in leg.j.§.quæ autem.ff.quorum lig.c.& ibi Barto. qui eum multum no. ad hoc.& Barto.in d.l.ubi autem non apparet.§.qui illud, aut illud.& in l.certi condictio.in prin.in 5.col.ff.ſi cert.pet. & in l.edita in 5.col.uer.ſecundum genus cumulationis.C.de eden. & in l.ſtipulationes non diuiduntur.in prin.in vlt.q. & ibi Imo. in ult.col.ff.de uerb obli.& multũ notabiliter Bal.in l. 1. in 3. oppo.C.de fur. Accedat tex.in c.cùm cām.extra de emp.& uendi. Imò fortius, & adhuc generalius dixit Inno. & ibi ſequuntur doct.in c.2.extra de lib. ob. quod generaliter ex quacunq; cauſa actor probabiliter dubitat, admittitur libellus incertus: de quo ēt uidete Inn.& alios in c.ex literis.extra de pig.& propterea dixit ēt alibi Inn.in c.cōſtitutus.extra de in inte. reſt.ſecundum quod eũ refert hic Ang. quod quotieſcunque quis probabiliter dubitat ſiue ex facto alieno, ſiue ex facto ēt proprio, quod plus eſt, pōt eodem libello plures actiones proponere, nec cogitur ex eis vnā eligere, ētiā ſi ſe non cōpatiantur adinuicem: ut in d.c. cōſtitutus.extra de in integ.reſti.& in c.auditis.extra de præſcri. Sin autē error eius non ſit probabilis, tunc cogitur unā actionem eligere, iuxta l.quod in hæredē.§.eligere.ff.de trib. Et pro hoc ēt dicit hic Ange.eſſe bonum tex.in ſimili in c.j. ver. niſi quando probabiliter.extra de poſtu.præla.& eſt in hac materia bona glo.in c.ut quis duas.de elect.in 6.

11 d † Tertiò fallit dicta regula ratione incertitudinis in re petita conſiſtentis, ut quando ageretur ad factum, cum facta ſint incerta. d.l.j.vbi autem non apparet.§ qui id quod.de verbo.obliga.& plenè per Bar.in d.l. ſtipulationes non diuiduntur.in prin.in 8.q.& in d.l.j.in prin.ff.de act.emp. Similiter qñ ageretur vt quis conſeruetur idemnis: ut eſt tex.in d.l.2.& ibi Barto.C.de ſent.quæ ſine cert.quan.& l.cum eorum.C.de ſen. & interlo.om.iudi.& dixi ſupra in diſtinctione Bar.uel quando ageretur ad intereſſe, ut uidebitis infrà in glo.2.in uer. rei Eodem modo, quando legatarius dubitat in quātum minuatur legatum ſuum per Falcidiam: poteſt enim petere in incerto, quantum ſibi licet capere: ut leg.quæ dotata.§.fin.& quod ibi glo.Barto.ff.de rei uend. & ad hanc fallentiam benè facit id, quod dixi in fallentia proximè præcedenti.

12 † Quartò prædicta regula fallit, vbicunque aliquid acceſſoriè petitur: ut quando petuntur fructus vel expēſæ: nā in eis procedit talis libellus incertus: Peto talem fundum cum fructibus perceptis, & percipiēdis: non ſpecificatis fructibus, uel eorũ quantitate: eodem modo pro expenſis factis, vel fiendis: ut eſt tex.no.in §.j.inſ.de offic.iudic.& in l.cum propria.C.ſi quis alteri uel ſibi. Hoc tamen non eſt ſine ſcrupulo, & nō tranſit ſine dubitatione. Tetigi in §.omnium.in ſi.col. ſuprà eo. ideo hic non tango. ibi uidete, & ultra remiſsiones ibi traditas, uidete Bal.in l.filium, quem habentem.in 17.col.in uerſi. ulterius quærit.C.fa.erc.& in l.3.in 3.col.C.de re iudi. & in l.terminato.C.de fruc.& lit.expen.Inno.in c.ſi.in gl.in ver.omnes extra de exceſ.pla.& in c.ſignificantibus.& ibi per alios.extra de libel.obla.& habetis latè per Ioan.Fab.hic: & aliquid etiā per Ioā.de Pla. Et ad hanc fallentiam uidete quæ dicā infrà in illa q̄ōne, an procedat talis petitio: Peto tale caſtrũ, uel talem villam cum ſuis iuribus, & pertinentijs, non facta ſpecificatione illorum iurium.

13 † Quintò ego limito prædictā regulā ut non procedat, qñ eſſet incertitudo, quæ in nō referret: ut quia de ea poſsit cōſtare iudici. Hāc limitationē ego colligo ex eo quod uoluit not. Bar.in l.Gallus.in §.ſi eius.ad ſi.ff.de lib.& poſth.per illũ tex. quod ſi reperiatur caſus, in quo certũ ſit actionē cōpetere, ſed dubitatur quæ actio certè eo caſu non cogitur actor exprimere actionem, aut unam actionem eligere: ſufficit enim liquere iudici quòd ei competat, quod notate, & ibi uidete latius per eum.

14 † Sextò prædicta regula fallit quantum ad interrumpendam præſcriptionem: quia admittitur libellus generalis, & incertus quantum ad interrumpendam omnem præſcriptionem:

nem,quæ poſſet ſub illa generalitate comprehēdi.tex.eſt quē
dicit Bar.ſingularem,in l.fina.C.de annali excep. circa quam
legem videte ea quæ traduntur in l.edita.C.de eden.& in c.2.
extra de libel.obla.

15 † Septimò prædicta regula fallit,& multum ſignāter, quā-
do probationes ſunt certæ,&ſpecificæ: quia tunc libellus in-
certus,& generalis concludit ipſi iudici. Iſtud eſt quod inter
minis,& in ſpecie voluit ſingulariter Bal.in repe.leg. edita.in
repe.Paduana.in 14.col.quod no.Veritas tamen huius nota-
bilis dicti multum pendet ab illa quæſtione , an libellus ine-
ptus ſuſtineatur ex apertis probationibus:de quo videte Bal.
in d.l.edita.in repe.Padua.in 12.col.poſt Inn.in c.examinata.
extra de iud.& no.Bar.in l.j.verſi.fin.C.de pig.act.& in l. j. ff.
ſi menſor fal.mo.diac.quamuis pauci eam habeant in illo ti.
& in l.j.ff.de iuriſd.om.iud.& in l.pe.ff.de iuſti.& iu.Canoni-
ſtæ,ut Inno.in d.c.examinata.

f f ° † Vltimò prædicta regula declaratur procedere (& no-
16 tate, quia iſtud eſt maximum fundamentum in præſenti ma-
teria)vt libellus incertus,& obſcurus,& generalis non proce
dat:uerum eſt , ſi opponatur à parte:ſi autem nō opponatur à
à parte,multū bene procederet libellus. Et ſic illud, quod di-
citur,incerta non debet et admitti:verum eſt,parte opponen
te. Ea ergo non opponente non uitiatur proceſſus,ſi admitta-
tur.leg.fin.& ibi no.glo.j.mag.ad fi.C.de anna. excep.& glo.
in l.j.in prin.in glo.mag.ff.de edendo. Et illud ibi firmat Bar.
in vlti.col.& ibi dicit eſſe tex.de hoc in d.l.fin.C.de anna.ex-
cep.& expreſsiorem in d.c.Abbate ſanè.de re iudi. in 6.Et eſt
bene verum ſecundum Ioan.Fab.& Ioan.de Pla.hic,ꝙ quam
uis petitio incerta parte non opponente,procedat,tamen de
bet poſteà declarari,in quacunque parte iudicij petitum fue-
rit.d.l.fin.aliàs,ſecundum eos,non debet iudex pronunciare:
vt in c.cùm Bertoldus.extra de ſen. & re iud.& in c. cum dile
cta.extra de reſcrip.& cap.cum dilectus.extra de ordi.cog.&
in cap.dilectus.extra de capel.mona.& per doct. vt Innoc.in
cap.certificari.extra de ſepul.Addo Bart.in l.ſi in rem. la j.ad
finē.ff.de rei vendi. & vſque ad quantum tempus poſsit oppo
ni talis exceptio incertitudinis libelli vel obſcuritatis, dixi in
§.omnium.colum.19.ſuprà eo.extra glo.in materia libellorū
& ibi etiam poſui cautelam , qua vti debet reus in opponēda
exceptione,vt ſimpliciter dicat quòd libellus nō procedit,eo
quia generalis,& obſcurus: non autem debet petere declara
ri libellum:quia hoc modo inſtrueret actorem:vt ibi latiùs di
xi : ibi videatis.

17 † Ad vnum tamen ſingulariter aduertite, quod ibi non teti
gi quòd illud quod ſtatim dixi, libellum incertum generalē,
& obſcurum procedere reo non opponente : illud eſt verum
in cauſis ciuilibus:ſecus tñ in criminalibus. Vnde ſi dicerem,
Accuſo Titium de omnibus maleficijs,quæ commiſit:nō pro
cederet accuſatio,etiam parte nō opponente, per l.libellorū.
in prin.iuncto ver. quod ſi libelli.& quod ibi Bar.de accu. Ita
dixit multum ſignanter Bal.in l.j.in 13.col.C.de confeſsis.De
quo etiam per eundem Bal.in addi.ad Specu.in titu.de ſentē.
in 20.col.& per Ang.in repetitione.l.ſi vacantia.in 5. char. C.
de bonis vacan.lib.10.

18 † Vltra ſuprà ſcriptas octo fallentias,ſi vultis plura alia vi-
dere circa hoc quomodo iſti libelli incerti,& generales pro-
g cedant g,videte multa per Inno.& alios in c. certificari. extra
de ſepul.& in c.cum dilectus.extra de ordi.cogni.& in c. con
querente.extra de offi.ordi.& in c.cum ad ſedem. extra de re
ſti.ſpol.& in cap.2.extra de libel. obl. & ibi plenè per domi-
num Ant.de But.per Bart.in l.rei appellatione.ff. de uerb.ſig.
& in l.j.in princ.ff.de edendo.& in rub.ff.ſol.mat.in fin. & in
alijs locis,quos inf.ſtatim allegabo,& per Bal.& Ang. in leg.
edita.C.de edendo.& maximè ibi Bal. in repetitione Padua-
na,in 20.21.& 22.col.& per Ang.in l.ſi.C.de annali excep.

Vltra iſta volo omnino tangere aliquas utiles quæſtiuncu-
las,quæ hic ponunt per doctores,maximè per Io.Fab. & Ioā.
de Pla.in quib.ut plurimū procedam per concluſiones,& ve-
19 ras remiſsiones.In primis ergo dubitat Io.Fab. hic, † quid ſi
aliquis petat caſtrū cū ſuis iurib.& pertinentijs: nūquid pro-
cedat talis libellus abſque aliqua ſpecificatione , an vero de-
beat illa iura,& alias pertinentias ſpecificare. Iſta eſt antiqua
quæſtio , in qua determinat Ioann. Fab. quòd non requira-
tur alia ſpecificatio : quia iſta petuntur tanquam acceſſoria
non debent neceſſario in libello ſpecificari : ut capitul. cum
uenerabilis.extra de exce.& in c.cum ad ſedē. extra de reſti.
ſpolia.& dixi ſuprà in 4.fallen. Et ita etiā ſimpliciter tenet Io.
de Pla.hic,in 2 col.referens idē tenere Inn.in d.c.cū ad ſedē.
Et pro hac deciſione vltra eos ēt bene faceret:quia in iſtis uni
uerſalib.procedit libellus incertus abſque ſpecificatione , ut
dixi ſuprà in j.fallen.Hanc deciſionē reprehendit Ang.hic,&
dicit ꝙ videtur ſibi contra tex.in l.3.§.armamenta.ff.de rei vē
di.ubi dicitur ꝙ ſcapha,quæ eſt acceſſoriū ad nauē ſeparatim
venit uendicanda,& de per ſe , & etiā ſingulariter armamēta
nauis:& non in uniuerſo ſunt uendicandi . Et per illum text.
no.dicit tibi Bar.ꝙ non procedit libellus , Peto domum cum
ſingulis maſſaritijs:ſed debent ſpecialiter exprimi , ut ibi . Et
cum Barto.ſimpliciter ibi tranſit Ange.& Lud. Ro.in leg. j.in
princ.ff.de edendo.Quid tenendū?Ego teneo cū deciſione Io.
Fab.& aliorū ſupra relata cōtra Ang.hic,& ultra ſupra addu
cta addo Bal.idē tenentē in d.l.edita.in repe. Peruſina. in 18.
col.ubi formaliter dicit.Nota pro libello,ꝙ ea,quæ generali-
ter veniunt pro actione,vel acceſſoriè,ſufficit generaliter pe-
ti in libello:vt,Peto rē cū pertinētijs:ſm Inno.in d.c.cū ad ſe-
dem.& gl.in l.rei appellatio.ff.de uerb.ſig. & idē ēt tenet idē
Bal.in d.l.edita.in repeti.Paduana in 20. col. ibi tñ videtur li-
mitare,vt procedat iſte libellus,Peto caſtrū cū pertinētijs: qñ
pertinentiæ ſunt notoriæ,per l.eum pater.§.uicos.ff. de lega-
tis ſecundo.Aliter ſecundum eundem, circa pertinentias de-
bet declarari iuxta no.in l.forma.ff.de cenſi. & Inno.in d.c.cū
ad ſedē.Et ꝙ in his,quæ petuntur per quandā cōſequentiam,
vel incidēter,nō requirat ſpecificatio,tenet ēt Bar.in l.in prin.
in 2.col.ad fin.ff.de eden.Non obſtat modò tex. in d.§.arma-
menta.ubi ſecundū Ang.ſcapha quæ eſt acceſſoria ad nauē,ſe
paratim tñ eſt uendicāda,quia errat Ang.de Are.ꝙ ſcapha ſit
acceſſoria ad nauē:vt eſt tex.in l.ſi.de fundo inſtruct.ubi lega
ta naui,nō uenit ſcapha,quæ ueniret, ſi acceſſoria eſſet . Non
obſtat illud,qđ dicitur de armamentis nauis:quia poſſum re-
ſpondere prout reſpondet Io.Fab.hic,in 4.col. quòd res, quæ
per ſe principaliter repetitur,eſt ſpecialiter deſignāda , prout
erāt ibi armamenta nauis,quæ p ſe principaliter petebantur
quāuis Bar.ibi in ſuo ſummario velit contrariū.Secus aūt ſi a-
liquid uenit acceſſoriè,ut in terminis noſtris & maximè quan
h do ſunt acceſſoria vniuerſalis petitionis. h Non obſtat deci-
ſio Bar.in d.§.armamēta.quia illa eſt ambigua,& multi tenēt
contrariū:ut per Imo.& Pau.de Caſt.in l.ſumma.in prin.ff.de
re iud.& Ang.in l.ſi rē.ad ſi.ff.de re.uen.& Pau. de Caſt.in l.d
pup.§.qui nunciat.ff.de ope.noui nūtia.& p docto.in c. 2.poſt
gl.ibi:extra de libel.obla.Ad iſta etiā uidete quæ decidit Bar.
in l.Titia cum teſt.§.j.per illum tex.ff.de legatis ſecundo.

20 † An procedat libellus,Peto talem uillā,& an procedat li-
bellus ſi dicam:Peto quod poſsides in tali uilla: nō facta alia
i ſpecificatione.De quo etiam per Ang.i in l.prima.in princi.ff.
de eden.per do.Ant.de But.& Ioan.de Imo.in dicto cap.ſecū
do.extra de lib.oblatio.Specu.in tit.de actio. & petitio. §.ſe-
quitur.verſic.quid ſi peto.in titulo de libel.concep.§.nunc di
cendum.uer.iuxta.Et habetis etiam per Ioan.Fab.hic,in 4.co
21 lum.& Ioan.de Pla.in 7.col.& hic etiam per eos.† an proce-
dat talis libellus : Peto quicquid id ibi obuenit ex hæreditate
talis.Vel,peto bona quę tibi obuenerunt à tali: non facta alia
ſpeciali mentione.De quo etiam per Inno.in c.ſignificāribus.
extra de libel.oblatio.

22 † Et an ualeat talis libellus:Peto quicquid Purusij poſsides
ponit Bal.in repe.Paduana in 20.col.in d.l.edita.& Bar. ī l.rei
23 appellatione.ff.de uerb.ſig.† Et an procedat libellus in hypo
thecaria:Peto te cōdēnari ad relaxādū mihi oīa bona tua , q̄
mihi iure pignoris obligaſti, ſine alia expreſsione:habes hic
per Ioann.Fab.in 5.colum.& Ioan.de Plat.in 7.colum. tenen
tes quòd ſic: potiſsimum per tex.in leg.j.C.communia. de le-
ga.ubi pro uniuerſali fideicommiſſo procedit libellus .

24 † An autē pcedat talis libellus, Peto caſtrū mihi reſtitui cū
reſtitutiōe oīum dānorū mihi illatorū: nō facta alia ſpecifica
tione dānorū:dicite ꝙ ſic ſcđm gl.in uer.ī modū exceptionis.
& doc.ī c.2.extra đ ord.cog.& Spe.ī ti.de libel.cōce.§.nūc dī
cēdū.uerſi.itē peto mihi iuſtitiā fieri.& Io.de Pla.hic in 6.col.

25 † An autem procedat libellus talis : Peto declarari ſubie-

ctio-

ctionem & obediendam mihi deberi ab hominibus talis vil læ vel talis caſtri: & eos mihi condemnari ad præſtādum ea, quæ ſubditi præſtare debent dño ſuo, abſque alia ſpecifica declaratione: ponit hic Ioan. Fab. in 2. colum. in ver. ſed ſi quis petat ſubiectionem. & in 5. colum. in verſi. ſed ſi quis petat obedientiam. De quo etiam per Bal. in repeti. Paduana in 20. columna, vbi ponit, ſi dico aliquem mihi ſubiectum, an tenear ſpecificare capitula ſubiectionis. Et an executio inſtrumenti generaliter petita in libello, procedat: videte Bald. in l. age. C.
26 de tranſact. & in l. fi. C. de annal. excep. † Et an valeat libellus, ſi quia ſimpliciter petat damna ſibi illata reſarciri: ponit Bal. in l. j. in 2. col. C. de ſen. quæ pro eo, quod intereſt, proferū tur. & dixi ſtatim ſuprà. Et an valeat libellus hoc modo ſimpliciter formatus: Peto mihi dari legitimam meam: non facta declaratione quāta ſit: ponit Bal. in l. ſi quis in ſuo princi. in 3. no. per illū tex. C. de inofficio. teſtamen. Et iſta ſufficiant.
27 † Quartò principaliter, & ultimò notate ex hoc tex. in fin. quòd quamuis ſit actum coram iudice de incerta quantitate: quòd tamen iudex debet certam ferre ſentētiam. Et ſic no. ex hoc Ange. hic, quòd erit caſus, in quo ſententia non erit conformis libello contra omnia iura, quæ clamant ſententiā debere eſſe cōformem libello: vt l. ut fundus. ff. communi diuid. & l. fin. C. de fideic. lib. Sed audite, iudicio meo, non eſt uerū id quod dicit Ang. de Are. quod hic in tex. noſtro ſententia nō ſit conformis libello: quamuis enim actum ſit ad incertā quātitatem, & iudex certā declaret, per hoc ſententia nō dicitur eſſe difformis libello. Nam ſi actor petat ſimpliciter intereſſe, & ſic agat ad incertam quantitatem, & iudex declaret certā quantitatem, per hoc ſententia non erit difformis libello, ſed cōformis: quoniam (vt vulgò dicimus) qui declarat, nihil dat, iuxta l. hæredes palam. §. ſi quid poſt. ff. de teſta. Bene ſententia diceretur difformis, quando iudex condēnaret in aliquo, quod eſſet diuerſum à petitione: ſed hic condemnaret in eadē, iſtud declarando: ergo liquet ꝙ ſentētia nō eſt difformis.

Pro clariori tamen intelligentia huius notabilis & ſuprà di-
28 ctorum, reaſſumo in dubium, † an ſententia debeat eſſe con-
a formis libello: & in hoc procedam per regulam, & fallentias. Facite ergo regulam, quod regulariter ſententia debeat eſſe conformis libello. d. l. vt fundus. ff. communi diui. & d. l. fi. C. de fideicom. lib. ubi dicit tex. quòd ſtultus eſt iudex, qui in aliud condemnat, quàm fuerit ab eo petitum.
29 † Iſta regula ſecundum Ange. hic procedit in inferiori-
b bus à Papa, vel principe: ſecus autem eſſet in illis, videlicet Papa, & principe: quia illi bene poſſunt ferre ſententiam non cōformem libello. Allegat Arch. in c. 2. de reſtitu. ſpol. in 6. Ego addo ſingulariter Barto. qui iſtud idem in terminis tenet in l. Aemilius. in princ. in vlt. col. ff. de mino.
30 † Secundò ſecundum Ange. hic, iſta regula procedit in ciuilibus, in quibus ſit cōcluſio contra partem. Secus eſt in cauſis criminalibus: quia in eis non ſit neceſſaria concluſio, prout latè dixi in §. omniū. ſuprà eo. extra glo. in materia libellorū, quinimo licet concluderetur in criminali, tamen nō obſtāte tali concluſione, iudici datur libertū arbitrium plus & minus condemnandi, cognita qualitate delicti, & perſonarū. Ita dixit Bart. in l. quid ergo. in §. pœna grauior. in 3. col. ver. venio ad tertiam gl. ff. de his, qui no. infa. & expreſsius, & notabilius Bald. vbi latè videte in l. & ſi ſeuerior. in 3. col. in 3. & 4. oppo. C. de his, qui no. infa. & ſic ualebit ſententia, licet non ſit conformis libello accuſatorio. De quo etiam videte Flor. in d. l. vt fundus. ff. communi diui. ſed iudicio meo, licet iſta fallentia ſit vera in ſe, tamen non eſt propriè fallentia ad regulam ſuprà ſcriptam, vt aliud ſit in criminalibus, quàm in ciuilibus: in hoc, imò ēt in ciuilibus, iudex pōt aliter cōdēnare, ꝙ petitum fuerit, ut infrà dicā in 4. fallen. Plus enim quàm ridiculum foret, dicere quòd in ciuilib. cauſis iudex ſemper deberet condemnare prout petitum eſt in concluſione: quia ſic ſemp bonū eſſet petere magnas ſummas: qđ eſt fatuū dicere.
31 † Tertiò, ſecundum Ang. de Are. prædicta regula limitatur vt procedat in ſententia diffinitiua, & condemnatoria: ſecus autem eſt in ſententia interlocutoria, quæ fertur ſuper emergentibus. Item & in condemnando iudex poteſt modificare libellum. Tex. eſt in l. cum is, qui legatum. ff. de petitio. hæred. Ita formaliter dicit Bal. in l. fin. in 1. colum. in 2. oppo. C. de fideicom. libe. Et ꝙ ſuper incidenti, vel emergenti valeat ſentētia non conformis libello, tenuit idē Bal. in l. & ſi ſeuerior. C. de his, qui no. infa. facit l. ædiles. §. itē ſciendū. ff. de edil. edict.
32 † Quartò prædictam regulam declarat Bald. in d. l. fi. j. col. C. de fideicom. lib. vt illud, quod dicitur, ſententiam debere eſſe conformem libello, procedat quātum ad cauſas petitas, & res adductas, non autem quantum ad concluſionem. Nam & contra & præter concluſionem libelli iudex debet ſequi acta, & probata, in quibus ſtat ſubſtantia deciſionis cauſæ, vt l. per hanc. C. de appel. & l. ſcio. ff. de appel. Et hoc liquet: quia in libello concluditur ad condemnationem, & plerunque fertur abſolutoria. Et hoc idem voluit Bald. in leg. 2. circa princip. C. de ſenten. ex peric. reci. Et ex iſtis verbis Bal. habetis diligenter notare, ſuper qua parte libelli ſententia debeat eſſe conformis libello. Circa quod videte omnino eundem Bald. in l. j. in 2. colum. C. ſi plures una ſententia, vbi dicit quòd ſententia debet eſſe conformis libello in tribus, in re, in cauſa, & in actione: vt ibi per eum. Vbi etiam ponit an ſentētia debeat eſſe conformis libello in concomitantijs, ut puta loco, & tempore: eum videte ibi.
33 † Quinto ego limito notabiliter prædictam regulam ex eo quod notabiliter Bal. in l. penul. C. de ſent. quæ ſine cer. quan. ubi voluit quòd licèt ſententia feratur ſuper non petitis, ſi tñ ſunt de natura petitorum, vel correlatiua, uel correſpondentia, & ex eodem fonte, quòd ſufficit.
34 † Pleraſq; alias limitationes ad prædictam regulam poteſtis colligere ex uerbis Bal. in d. l. fin. C. de fideicom. lib. & ex verbis Bal. in d. l. & ſi ſeuerior. in 3. col. & 4. oppo. vſque ad fi. illarum duarum oppo. C. de his, qui no. infam. Et per iſta remaneant expedita textualia.

Glo. in uerbo poſsibile. diuiditur in duas partes principales. In prima declarat tex. in genere. In ſecunda in ſpecie. Secūda ibi: quid enim ſi homo in genere promiſſus. Illa ſecunda poteſt ſubdiuidi in tot particulas, quot exempla in ſpecie ponuntur ad hunc text. Partes patent.

In eadem gloſ. ibi: aut damnum emendari uel ſeruum pro noxa dari. Iſtud exemplum reprehenditur per omnes hic: vt Ioan. Fab. in 6. col. & Ioan. de Pla. in pe. col. & Nic. in apoſtil. tex. & etiam in j. opp. glo. Et contrarium tenuit, & melius gl. inſ. de offi. iud. in prin. in gl. fi. ſuper uerbo, aut noxā. quia imò in cauſa noxali nedum iudex poteſt imò debet certam ſentētiam ferre: quia debet ſolum condemnare ad emēdationem damni, cùm ſolum damnum ſit in obligatione, & illud ſolū peti debeat, vt dixi in §. proximè præcedenti extra glo. in vltimo libello in actione noxali. Datio autem ſerui pro noxa non eſt in obligatione: per conſequens etiam eſſe non debet in iudicis condemnatione: ſed eſt in ſoluendi facultate quantumcunque iudicati conueniatur: ut l. miles. §. j. ff. de re iudi. & ſic ſola damni dati emendatio peti debet, non autem alteruatiuè: vt dicit gloſ. noſtra & malè, emendatio damni, aut ſeruus pro noxa: & conſequenter etiam certa ſententia ſuper ſola damni emendatione ferre debebit.

In fi. glo. notate glo. quæ ponit formam libelli, & ſentētiæ in petitione hæreditatis, de quo latiſsimè dixi in §. actionum ſuprà eod. extra glo. in vltimo libello petitionis hæreditatis, quamuis ibi non fecerim mentionem de hac glo.

Gl. in uerbo, vel rei, diuiditur in tres partes princ. In prima declarat tex. In ſecūda illum limitat vno modo. In tertia alio. Secunda ibi: & hoc ſi certum petitum eſt. Tertia ibi: ſin autem incertum, & certificari po.
35 † In ead. gl. ibi: vt. C. de ſen. ꝙ ſine cert. quan. profe. l. hęc ſententia. habetis ex hac gl. multū ſignāter notare, ꝙ quāuis in libello nō ſit certitudo rei, uel quāntatis petitæ, eodē mō nec ī ſnia. Si tñ ex aliqua parte actorum certitudo apparet, illud ſufficit ad hoc ut ſnia valeat, ēt (qđ eſt mirabilius) ſi ad illa acta nō ſit facta relatio. Ita ſētit gl. hic, ſi inſpiciat. Et ex hoc poteſtis corollariè notare ꝙ in dubio ſentētia refertur ad acta.
36 † Pro clara tamē intelligētia, & ueritate huius gl. faciamus aliquos caſus per viā diſtinctionis. Aliqñ enim iudex in ſētētia ſe refert expreſsè ad aliqua acta, & in illis actis, ad quæ refertur ſnia, reperitur certa quantitas: & iſte caſus eſt indubitatus, ꝙ ſententia valet non habita diſtinctione, ad quæ acta ſit facta relatio. Aliquādo iudex ſe refert ad acta, i quib. nō re

pen-

petitur certa quantitas:& iſte caſus eſt etiam indubitabilis ꝙ
ſententia non valet.d.l. hæc ſentētia.Et eſt ratio in promptu:
q͂a qñ non apparet de certa quantitate,nec in ſentētia, nec in
actis,ad quæ refertur ſententia.tunc iudex dicitur pronuntia-
re de eo,quod ſibi non liquet,& ſic ſine cognitione: ergo per
conſequens nō valet ſententia.l.prolatam.& quod ibi Bart.&
doct.C.de ſen.interlo.om.iud.Aliquādo,& tertiò, iudex ſim-
pliciter fert ſententiā,& non refert ſe ad acta: vt quia ſimpli-
citer dicit:Condemno te ad id,quod debes: & tunc eſt ma-
gnum dubium an valeat talis ſententia. Et in in hoc puncto
gl.variarunt. Gl.in l.hæc ſententia.la j.in ver.ſolue.C.de ſent.
quæ ſine cer.quan.tenuit quòd talis ſententia non valeat, etiā
ſi in actis certa quantitas contineatur:per l. quid tamen.§.Pō
ponius.ff.de arbi.Et pro hac opi. poteſt adduci fundamentū,
quod facit Ioan.Fab.hic,in 6.col.Nā acta, & atteſtationes vt
plurimū ſunt dubiæ:& ratione incertitudinis debet ſententia
vitiari.Contrariam ſententiā,ꝙ imò talis ſententia,valeat te-
nuit gl.in d.§.Pōponius.& idem et tenuit gl.noſtra hic.Et pro
hac parte bene facit tex.in c.cùm venerabilis. extra de exce.
& ibi Inno.tenet hanc partem, ſecundū quod refertur per Io.
Fab.& Io.de Pla.hic,Bar.autem in l.ait prætor.§.i.ff. de re iu-
di.& in d.l.3.C.de ſen.quæ ſine cer.quan.concor.has gl.no.di
ſtinguendo,quòd aut certa quantitas reperitur in actis proba
torijs,& fidem facientibus,vt in inſtrumentis,in confeſſioni-
bus,in dictis teſtiū:& tūc ſentētia valeat,& videatur condem
natus in his quæ continentur in illis actis. Et ita procedat gl.
in d.§.Pomponius.& gl.noſt.hic. Si verò non cōtineretur cer
ta quantitas in actia probatorijs, ſed aſſeſſorijs, vt in libello
vel poſitionibus:& tunc ſententia eſſet nulla: quia non appa-
ret certa quantitas.Et ita loquitur glo.in d.l.3. Et quod gl.no-
ſtra loquatur in terminis primi membri Bar.apparet: quia p̄-
ſupponit ꝙ incertitudo erat in petitione.& etiam in ſentētia:
ſed in alia parte actorum certitudo apparebat.ergo gl.noſtra
propriè loquitur in terminis Bar.quando certa quantitas cō-
tinebatur non in actis aſſertorijs, vt in petitione, ſed in alijs
actis.Et in iſtis terminis,quando fit relatio ad actus probato-
rios,ceſſat fundamentum Ioan.Fab.ſuprà relatum:quia tunc
benè fit relatio ad id,quod eſt certum. Et cum iſta diſtinctio-
ne tenet etiam Bald.& Imo.in dict.l.ait prætor.§.j.& Bal. An-
ge.Salic.& Floria.in dicta l.3.C.de ſenten.quæ ſine cer.quan.
Et iſta eſt mera veritas:quamuis Raph.Cuma.in dicta leg.ait
prætor.§.j.ſtudio potius contradicendi, quàm ꝙ aliter ſe ha-
bere veritatem cognoſceret,contradicat Bar.& eius opin.di-
cit hic Ang.veriorem,quamuis poſtea ſubijciat ꝙ in practica
ſeruaretur opi.Bar.& etiam tenet do.Anto.de Butri. in c.cùm
venerabilis.extra de exce.de quò etiam videte Ioan.de Imol.
in l.in ſumma.in j.colum.ff.de re iudic.& in capi. illa. in fine.
extra de accu.

Iuxta ſuprà dicta Ange.hic format aliquas ſuccedaneas q̄-
ſtiones,in quibus ego procedam concluſiuè,& per remiſſio-
37 nes:quia ſatis erit.Quærit ergo in primis:† quid ſi iudex dixit
in ſententia,Pronuntio in omnibus, & per omnia vt pronun
tiauit talis iudex in tali cauſa:an valebit talis ſententia? Com
munis opi.ſe habet quòd non:quia hic non fit certificatio per
relationem ad acta eiuſdem inſtantiæ. Et ita tenuit Spec. in ti.
de ſen.§.qualiter.verſi.ſed ſi iudex. & ibi etiam ſequitur Ioā.
And.in addi.& ſequuntur Ange.& Imo.in l. ſi conuenerit. ff.
de re iudic.& Ange.hic.

38 † Quid autem ſi iudex in ſententia ſe expreſſè retulerit ad
quoddam inſtrumentum,quod non fuerit in cauſa productū:
an ſententia valeat,vide Bald.& Salic.tenentes quòd ſic,in di
cta leg.3.C.de ſent.quæ ſine cert.quan. quos reprehendit An-
m ge. m hic:& vltra eum videte omnino Ioann.Andr. in addi.
Specu.in tit.de ſenten.p(ro)la.§.qualiter.verſi.quid ſi iudex.do
minum Anto.de Butri.in c.cùm venerabilis.extra de reli. do-
mi.& per eundem in c.cum venerabilis.extra de excep.& per
Inno.ibi:& Bal.in l.3.in fin.C.de ſenten.experi.rec.

39 Quærit ſucceſſiuè Angelus de Are.hic,† quid ſi dixit in ſen
tentia,Condemno,ſi eſt probatum:aliás abſoluo:an valeat ta
lis ſententia? Cōmuniter tenetur ꝙ ſic, dūmodo adijciatur a-
liàs abſoluo.ſecus ſimpliciter eſſet dictum, Si eſt probatum:
quia cùm exponatur.Si, id eſt,quatenus eſt probatum,vt l.Si
cbū qui meus erit. in prin.& quod ibi Bar.& alij.ff.de leg.pri
mo ſequeretur quòd ſi eſſet pro parte probatum,& pro parte
non,quòd eſſet condemnatus in partem tātùm, & in alia par
te nihil eſſet iudicatum:vnde non valeret ſentētia:vt l. in hoc
iudicio.ff.fami.erciſcun.latè Bal.in l.j.C.ſi aduer.rem iudi. Et
ita latè per multa tenet Bart.in d.l.ait prætor.§.j.& doctor. in
d.l.3.C.de ſenten.quæ ſine cer.quanti.& Ange.hic.

Et circa hoc videte in ſimili Barto.& Bald.in l.cum iudex.
40 C.de ſenten.& interlo.om.iudi. vbi quærunt,† an valeat talis
ſententia,ſi iudex dicat hoc modo: Condemno reum actori,
ſi probauerit intentionem ſuam: & ſic per verbū futuri tem-
poris probauerit.De quo etiam videte Spec.in titu.de ſenten,
§.j.verſi.quid etiam Ange.& Imo.in l.qu. Romæ.§.Augerius.
& Pau.de Caſt.in l.continuus.in prin.ff.de uerborum obliga-
tionib.& dicit Barto.in dicta l.ait prætor.§.j. quod huiuſmo-
di ſententijs,& hac cautela taliter pronuntiandi,ſolent vti iu-
dices, quando vident quod tempus inſtantiæ eis labitur, vel
quando ſunt iudices imperiti,& craſſi, & non intelligunt,an
ſit probatum,& neſciunt quomodo debeant ferre ſentētiam,
Bald.alibi in l.cùm iudex.C.de ſenten.& interlocu.omniū iu-
41 dic.dicit quod † quando iudex nō potuit examinare acta cau
ſæ propter temporis breuitatem,cautela eſt quod pronunciet
hoc modo:Abſoluo reum ſi apparet ex probationibus factis,
eum eſſe abſoluendum:& condemno ſi apparet condemnan
dum, & valebit talis ſententia. Et eodem modo dicit Bald.
42 † quod ſi iudex ex forma ſtatuti adſtringitur ad pronuntian
dum certa die ſecundum conſilium ſapientis,& ſapiens non-
dum tradiderit conſilium, poterit pronuntiare hoc modo:
Pronuntio ſecundum conſilium ferendum.

n n Subdit etiam no.Bal.quod in perplexis excuſatur iudex,ſi
non pronūtiat clarè,ſed dimittit ſub dubio actorū. Alibi di-
cit Bald.in l.peremptorias.in 4.col.ver.quæro iudex tulit ſen-
43 tentiam. C. de ſenten. reſcin. non poſſ. † quod ſi vrgeatur iu-
dex pronuntiare propter tempus inſtantiæ,ſeu tempus ſtatuti
ſeu legis municipalis, Condemno in centum, reſeruata tibi
exceptione ſolutionis.De quo videte ibi latius per eum.& eū
dem de materia in l.idem Pomponius ſcribit,ſi de meis.§.j.ff.
de arbi.& in addi.ad Specul.in titu.de ſenten.in 4.colum. &
etiam in 7.colum.

44 † Aliam notabilem cautelam dat Inno.in c.j. de confirma.
vtil. vel inutil.quā refert,& ſequitur Ang.in d.l. ait prætor. §.
ꝙ iudex abſoluat partes ab obſeruatione iudicii. & adiiciat
in ſententia cauſam:quia ſibi de cauſa non liquet.leg. prope-
randū.§.& ſi quidā.C.de iud.Et illa cautela eſt magis in com
muni obſeruatione.Ad iſta videte no.Bal.in l.j.in pen. col.ſe-
cundū bonæs lec.C.qui accuſa.non poſ.vbi notabiliter ponit,
qñ opponitur exceptio falſi contra teſtes, & iudex non habet
plus de termino,quòd dēt pronūtiare:ſaluo,&c.vt ibi per eū.
Ad iſta etiam videte Bal.in l.ab eo.in pen.col. C.quomodo &
quando iudex. ubi ponit de iudice dubitante propter varias
probationes hincinde, & ſtatutum municipale cogit eū pro
nunciare:quid debeat tūc index facere. Et videte etiam Bald.
in Auth.ſed ſi quis.C.de ſecun.nup.& omnino Ang.in l.iudex
poſteaquam.ff.de re iud.Videatis etiam Bal. in l. ſi ideo iuxta
princ.per illum tex.C.de his quib.vt indig.ubi ponit, an excu
ſent iudices, qui nō potuerūt ferre ſnīam intra tēpus ſtatuti.

45 † Nunquid autem valeat iſta ſententia:Condemno te ad re
ſtituendas res,quæ tibi obuenerunt:tenuit quòd non.in ca.ſi-
gnificantibus.de libel.obla.& ſequuntur Bald.& Ang.in l.fin.
in penul.col.C.de anna exceptio.

46 † Et an incertitudo temporis uitiet ſententiam:o puta ſi iu-
o dex dicit:Relego te ad tempus: & non dixit ad quantum,tex.
eſt no.quod non vitiatur ſententia,in l. ſine præfinito tempo-
re.ff.de pœnis.& ibi eſt tex. ſing. & mirabilis, quòd dicendo
ſimpliciter,ad tempus,intelligitur eum relegaſſe ad decēniū.
Et dicit ibi Bar.quod illa eſt notabilis, & ſingularis lex, & ꝙ
fortè non reperietis ſibi concordantem. Et quod ille tex. non
ſit alibi,tenet etiam Bal.in l.j.C.de poſtul.

47 † Quid autem ſit in ſententijs criminalibus,quando pœna
perſonalis ponitur in conditione,ſi fuerit ſoluta pœna pecu-
niaria:ut quia iudex dicat,Cōdemno te ad centum, quæ ſi nō
ſolueris intra tantum tempus,mando quod patiaris talē pœ
nā:an valeat talis ſnīa? Bal. tenet q͂d ſic:dicēs ꝙ ita practicat.
ī l.cū iudex.ad fi.p(er) gl.no.ibi.C.de ſenten.& interlo. om. iudi.
& idem

& idem tenet Bal.in l.3.in penul.col.C.de inſa. De quo etiam
per Ang.& ibi latè Imo.in l.2.C.de publ.iudi.quãuis in con-
trarium faciat, quod uolunt Barto.& Bald.in leg.prima.C.de
fiſca.vſur.lib.10.argument.illius legis, cum gl. ubi dicunt il-
lum tex.facere contra rectores ciuitatum, qui in corũ ſenten-
tijs condemnatoris iubent ſolui intra decem dies ad pœnam
quadrupli, ut talis adiectio pœnæ non valeat. Vide tamen qđ
poſteà ibi ſubdit Bar.& Ange.in l.nemo carcerem.circa prin.
C.de exact.trib.lib.10.Videte etiam quod dixit no. Bart. in l.
quid tamen.§.item ſi arbiter.per illum tex.ff.de arb.ubi dicit
ſe aliàs dixiſſe in quæſtione de facto, † ꝙ ſi arbiter condem-
48 nauit aliquem ad ſoluendum centum intra decem dies, & ſi
intra decem dies non ſolueret, eum condẽnauit ad trecenta:
ꝙ talis ſn̄ia nõ ualet, quò ad illa trecenta. Eodẽ modo, ſm Bar
to.ſi dicat: Si nõ dederit hinc ad mẽſem, quòd ſoluat tantùm
nomine alimentorum, quod etiam non ualet.

† Quærit etiam Ang.de Are.hic, quid ſi iudex dicat: Con-
49 demno Titium in centum, ſaluo eo, ꝙ infrà dicam: nunquid
talis ſententia valeat? Et refert Bar.in dicta l.iudex poſteaquã
ff.de re iudic. videri uelle ꝙ nihil ualeat talis reſeruatio facta
poſt verbum, Condemno: quoniam dicendo, Cõdemnamus,
vel abſoluimus, ſtatim eſt functus officio ſuo.d.l.iudex poſtea
quàm.ideo non poteſt poſtea aliquam reſeruationem ſibi fa-
cere: quia illam ſibi faceret ut priuatus, non ut iudex. Ex quo
infert Bart.contra id, quod communiter faciũt aſſeſſores, qui
in eorum ſententijs dicunt in fine: Saluo ſemper, & reſeruato
50 † ꝙ ſi præſens ſententia eſſet in plus, uel minus, quàm require
retur ex forma ſtatutorum, & hanc ſententiam noſtrã ad for
mam ſtatutorum redigimus, quòd talis clauſula nihil opera-
tur. Eſt uerum quòd Ang. hic tenet contra Bar. quòd imò talis
reſeruatio aliquid operetur, & valeat. Allegat ad hoc in ter-
minis glo.valde no.in l.item Labeo.§ primo.in glo.parua. in
51 ver.purè.ff.fami.erc.† quæ vult ſententiam tenere, ſi iudex di
cat, Pronuntio ſic ſaluo tamen eo, quod infrà dicetur. De hoc
puncto videte Imo.latiſsimè diſtinguentem in d.l. iudex po-
ſtea quàm. ad cuius diſtinctionem me remitto: & eam forma
liter refert, & ſequitur Ang.de Are.hic, de quo videte per Bar.
in l.moris.§.fin.ff.de pœn.& Bal.in leg.3.in penult.col. C. de
inſa.& in l.ſi quis filio exhæredato.§.fin.de iniuſt. rup. & in l.
non dubium.C.de legi.& no.in l.terminato.in j.columna. C.
de fruct.& lit.expen.& in l.certa.in fin.C.quando prouo.non
eſt neceſſ.& in l.quid ergo.§.pœna grauior. in penul. colum.
ff.de inſa.& Sali.in l.ea quidem.in 3. col. ubi tenet cum Bart.
C.de accuſ. Ad iſta etiam videte quòd no.Bal.in Authen.inter
52 dicimus.in fin.C.de epiſ. & cle. vbi ponit † ſi iudex aliquem
condemnauit ad certam pœnam ratione certi delicti, an poſ
ſit reſeruare poteſtatem minuendi illam in pœnam ſuo arbi-
trio. Accedant etiam quæ traduntur per Bar. & alios poſt glo.
ibi in l.terminato.C.de fruct.& lit.expen.de reſeruatione pe-
titionis expenſarum: item de earum taxatione (de quo etiam
per ipſum Barto.in l.Paulus.la j.ff.de re iud.& Bald. in Auth.
generaliter.in 6.colum.C.de epiſ.& cle.) Et an condemnatio
nem reſeruationis fructuum poſsit iudex facere, ponit Bald.
in l.terminato.in j.col.C.de fruct.& lit.expen.

53 † Vltimò pro nunc dubitatur, nunquid ualeat talis ſenten-
tia, Condemno te in centum, niſi intra centum dies proba-
ueris te ſolui ſſe. Specul.& Ioann.An.in titul.de ſenten.§.ſpe-
cies. uer. quid ſi iudex præcepit. tenet ſingulariter quòd ſic:
quamuis, ſecundum eos, tutius ſit illud tempus expectare:
per c.ſuborta.extra de re iudi.

Supra dicta omnia procedunt in ſententijs ferendis ſuper
54 principali.† Quid autem in ſententijs ferendis ſuper acceſſo
rio, an poſsint incertæ proferri? Ioan.Fab.in penul. col. refert
docto. iuris Canonici tenere quòd valeat ſententia incerta ſu-
per acceſſorijs, reſeruata ſibi taxatione, & declaratione. Et di-
p cit quòd iſtud ſequuntur, & obſeruant omnes curiæ.p & p-
ptereà, ſecundum eum, iudex poteſt cõdemnare in fructibus,
& expenſis, reſeruata taxatione, & eodem modo in damnis,
& intereſſe: & in quibuſcunque caſibus, ubi aliqua acceſſoriè
petuntur. Et hoc dicunt eſſe expreſſum in cap. inter dilectos.
extra de dona.& in capi.ex inſinuatione.extra de procu. & in
l.cum propria.in fin.C.ſi quis alte.vel ſibi. quamuis, ſecundũ
eum, ſecurius eſſet condemnare in certa ſumma, uel quantita

te, negotio prius examinato, ſicut & leges ciuiles uidẽt vel-
le in expenſis, quæ primo debent taxari, & poſtea iurari, & po
ſtea condemnari.§.oportet.in Authentica.de iud. Ego addo
Bart.in l.terminato.ver.venio ad quæſtiones.C.de fruct.& lit.
expen. ubi ſingul. & fortius voluit valere ſententiam condem
nationis expenſarum incertam, etiam ſine reſeruationis taxa
tionis, quamuis dicat communem eſſe practicam quòd reſer
uet ſibi taxationem.& ibidem ſequitur Bald.qui vult hoc eſſe
uerum in omnibus acceſſorjs. De quo etiam videte Imo.in c.
finem litibus, extra de dol.& contu. Et Bal.in addi.Spec.in tit
de ſenten.prola.in 13.col.& Ang.in l.ſi homo.ff.de iud.

55 † Vltimò, ut nihil omittatur, tangit hic Angel. quid ſi iudex
dicat in ſententia hoc modo: Talem reum abſoluimus, & ui-
ctum uictori in expenſis, (omiſſo uerbo, Condemnamus) an
talis ſententia ſit nulla? Barto.in l.præſes.C.de ſenten. & inter
loc.omni.iud.tenuit quòd ſit nulla, nec ſuppleatur uerbum,
Cõdemnamus, omiſſum: motus per aliqua, de quibus ibi per
eum. Et idem tenent Bal.& Ange.in leg. j.§.ſin autem.per illũ
text.ff.de hæredi.inſti.Lud.Rom.in l.j.ff.de re iud. & Inno. in
c.quoniam contra falſam. extra de prob. Contrarium tenuit
Bald.ſibimet contrarius in l.errore.C.de teſta. quem ſequitur
ibi Paul.de Caſt.alleg.etiam Barto.ſibi contrarium in d.l.j. §.
ſin autem.ff. de hære. inſti. Sed certè prout etiam dicebat hic
Ange.de Are.& benè, Barto. poteſt multum benè à contrarie-
tate ſaluari quoniam Barto.in d.l.j.§.ſinautẽ.poſuit plura uer
ba, & alia, quæ non poſuit in d.l.præſes.per quę poteſt ſupple
ri uerbum, Condemnamus: nam in d.l.j.§.ſinautem. præſup-
ponit Barto.iudicem ſic formaliter dixiſſe: Reum abſoluimus
& uictum victori in expenſis legitimis taxatione nobis & ſuc
ceſſoribus noſtris reſeruata. Sed in d.l.præſes.Bartol. non po-
ſuit illa uerba, Taxatione nobis, & ſucceſſoribus noſtris reſer
uata, ſed tantũ modo dixit, Reum abſoluimus, & uictũ uictori
in expenſis. Vñ in primo caſu per illa verba, Taxatione nobis,
& ſucceſſoribus noſtris reſeruata, ſuppletur verbũ, Cõdemna
mus, cũ aliàs nõ poſſet fieri cõdemnationis reſeruatio: quod
verbũ põt ſuppleri per alia uerba Bar.quãuis poteſt adaptari
verbũ, Abſoluimus, ſicut uerbũ, Condẽnamus.& ideo ſenten
tia nulla.& hoc videtur mihi mera ueritas, quantùm ad ſaluã
dũ Bar.à contrarietate. Quid aũt tenendũ ſit in principali pũ-
cto j.uidebimus. Ioan.uero de Imo.in d.l.j.ſinaũt.dixit quod
ut raque pars poteſt ſuſtineri, & quòd talis ſententia ualeat, &
quòd non ualeat. Ipſe uerò Ioãnes de Imo.in dicta l.iudex po
ſteaquàm.in 4.colum.ver.item poteſt dubitari quid ſi iudex.
ff.de re iudi.arguit ad partes: poſtea ſubdit quod quãuis opi.
Bar.in d.l.præſes.ſit de iure verior, & quod fortius de iure ſer
uaretur in practica, quòd tamen alia opi.Bartol.eſt æquior, &
de iure ſuſtentabilis, attenta uero ſimili mente ſententiantis.
Item quia quia ſententia expenſarum ſui natura eſt interlo-
cutoria. Allegat no.in l.Paulus.ff.de re iud.& eſt gl. in l. quod
iuſsit.in princ.in eod.titu.& ſic in eius prolatione non requiri
tur tanta ſolennitas quante in diffinitiua, cùm poſsit proferri
uerbo, dummodo ad ſcripturam redigatur: ut no. glo. & do-
cto.in l.2.ff.de app.& dicam infra in ultima glo. Et ſic in caſu
prædicto præſumitur plus dictum, & minus ſcriptũ. Itẽ & fa-
uere debemus, ut res potius ualeat, quàm pereat: vt leg. quo-
ties.ff.de regul.iur. Hanc ultimam ſecutus eſt etiam Raph.Cu
ma.in d.j. §. ſinautem. & ipſam comprobat ex no. doctrina
Bald.poſt Nico.de Mata.in l.certo. C. de teſta.ubi no.uoluit ꝙ
etiam ubi ſcriptura eſt de ſolennitate actus, ſufficit quòd in
ſcriptis tale uerbum exprimatur, per quod aliud ſubintelliga
tur ex mente diſponentis: arg.d.l.j.§.ſinautem. Et in caſu no-
ſtro ſatis de mente iudicis cõſtat, quòd debet ſuppleri uerbũ,
Condemnamus, cum dixerit uictum uictori in expenſis.

Mihi autem in hoc puncto placet concordia ad Bar. ſupra
data: ex qua teneo contra iſtos nouiſsimos Imol.& Cu. quod
ubi iudex ſolum diceret, Reum actori condemnamus, & ui-
ctum uictori in expenſis, nec plus diceret: quòd ſententia eſſet
q ipſo iure nulla.q Nec obſtat fundamentum Imo. quia ſenten
tia expenſarum ſui natura eſt interlocutoria: quia fateor dum
diceba quod interlocutoria in ſui prolatione nõ requirit ne
ceſſariò quod proferat in ſcriptis: ideo illud eẽ uerũ, qñ eẽt
t lata de p ſe: ſed hic erat lata ſimul cũ principali diffinitiua ne
ceſſario requirẽte ſcripturã. Vñ quo poſſum dicere ꝙ iſta inter

locutoria ſimul lata non requireret ſcriptura, quicquid ipſe
dixerit, qui ad boc conatur reſpondere. Non obſtat funda-
mentũ Cuma. contra Bar. ſuprà, aut Bal. ꝙ ubi ſcriptura eſt de
ſolennitate actus, ſufficiat tale verbum in ſcripturis exprimi,
per quod aliud ſubintelligatur ex mente diſponentis: quia re
ſpondeo, illud eſſe verum, quando ex uerbis expreſsis aliud
neceſſariò ſubintelligeretur. prout eſt in terminis Bart. in d. l.
j. §. ſi autem. nec fuit dictum, Taxatione nobis, & noſtris ſuc
ceſſoribus reſeruata: ex qbus verbis expreſsis neceſſariò ſub-
intelligitur tacitum verbum, Condemnamus. Secus eſt autẽ
qñ ex verbis expreſsis aliud neceſſariò nõ intelligeretur: pro-
ut eſt in terminis Bar. in d. l. præſes. quando dictum eſt, Victũ
victori in expenſis: quia per hæc verba neceſſariò non ſubin-
telligitur verbum, Condemnamus, cùm etiam ita poſsit in-
telligi verbum, Abſoluimus. Et ſic hoc fundamentum Cuma.
ita declaratum multum bene facit pro concordia Bart. quam
56 ſuprà feci. Et credo ꝙ iſta ſit pura veritas. † Nunquid autem ſi
iudex dixerit, Condemno in expenſis, quas iurabit actor: an
valeat talis ſententia: habetis glo. no. ꝙ ſic, in l. cum iudex. C.
de ſen. & interlo. om. iud. & vide Bal. in l. terminato. ad fin. C.
de fruct. & lit. expen. & ibi ponit, an tunc actor teneatur ſta-
tim iurare.

57 † In ea. glo. ibi: vt ſi peto intereſſe. habetis quòd intereſſe,
etiã incertum peti poteſt in libello: & conſequenter quòd vbi
agitur ad intereſſe, quantitas non debet certificari, aut decla-
rari in libello. Et idem tenuit glo. ſecundũ quod ibi ponderat
Bar. in l. certi condictio. in prin. in glo. ſuper ver. ex certo. ff. ſi
certũ pet. Vltramon. vt Io. & Pet. hic. & in l. vnica. C. de ſen. q̃
pro eo, quod intereſt, profe. & ibidẽ Cyn. tenuerunt cõtrariũ.
& maximè qñ intereſſe principaliter petitur, & eſt de præteri
to: quo caſu dicitur eſſe certũ, cùm illa ſint certa, quæ per re-
rum naturam certa ſunt, quãuis penes agentes ſint incerta. l.
reſpiciendum. & l. cũ ad præſens. ff. ſi cer. pe. & §. conditiones
ſuprà de verbo. obli. Item intereſſe præteritũ eſt certũ penes
teſtes, qui de illo habẽt deponere: aliàs non poſſet probari. Et
hãc eorũ opi. fundãt per multas leges, & rationes, quas addu
cit Ioan. Fab. hic, in 3. columna, & Nic. de Neap. in 2. oppo. gl.
Sed Bar. & communiter docto. ſaltẽ Citramon. in dict. leg. cer.
ti condictio. in prin. in penul. col. & plenius in l. ſtipulationes
nõ diuiduntur. in princ. in 10. & vlti. quæſt. ubi latiſsimè. ff. de
verb. obli. & cõiter doct. in dict. leg. vnica. C. de ſentẽ. quæ pro,
eo, quod intereſt. tenent opi. glo. noſtræ potiſsimum per text.
apertum in l. 3. in fin. C. de inuti. ſtipul. Item ratione inuincibi
li: quia quotieſcunque declaratio alicuius incertitudinis non
eſt in poteſtate actoris, admittitur libellus incertus: prout la-
tè dixi ſuprà in 2. no. in 2. fal. ſed ſic eſt ꝙ declaratio intereſſe
non eſt in poteſtate actoris, ſed iudicis: vt d. l. vnica. C. de ſent.
quæ pro eo, quod intereſt. & hic in glo. ergo nõ cogitur actor
illud limitatum ponere in libello. Ad fundamentũ Vltramon.
& eorũ leges, & rationes, reſpondete, prout reſpondet forma
liter Bar. in d. l. ſtipulationes non diuiduntur. in 10. & vlti. q. Et
58 vltra iſta, † ſi vultis videre, an intereſſe dicatur certũ, vel incer
tum, & qua actione petatur, & qualiter in iudiciũ deducatur,
& qualiter formetur in eo ſententia: videte Spec. in tit. de fruct.
& intereſſ. §. viſo in ver. qualiter. in ver. ſed q̃uo. & in ver. ſeq.
in titu. de ſenten. §. qualiter. verſi. item debet. & uer. ſequen. Et
hoc refert Nicol. de Neap. in 3. quæſt. extra glo.

r ſ † Qualiter autem probetur intereſſe: quia gloſſ. hic dicit
59 ꝙ debet intereſſe coram iudice probari: videte Bartolum in
ſ dicta leg. vnica. in penultima col. in quinta quæſtione prin. in
verſic. modò reſtat videre de quinta & ultima quæſtione, &c.
vſque in fin. & ibidem Baldum in quinta columna. verſi. quæ-
ro quomodo probetur intereſſe. cum verſi. ſequenti. Et illud
perpetuò notate, quòd quamuis intereſſe ſit probatum per v-
num teſtem, non tamen poterit deferri iuramentum in ſup-
plementum probationis. Ita voluit ſingulariter Bal. in d. l. uni
ca. ad finẽ motus, quia in illo genere probationis ratio teſtis
procedit per viam induſtriæ, non per uiam ſenſus corporalis:
& ideo non eſt ita liquida probatio: quamuis contrarium ui-
t deatur voluiſſe ipſemet Baldus t° in eadem l. in 8. colum. in
15. oppoſitione quæ incipit, Modò cõtra boc oppono. de quo
etiam ibi per Salic. in ultima col.

In fin. glo. bene dicit.

60 † Glo. in uerſi. ſententiam quæ eſt fin. habetis quòd quam-
uis regula ſit quòd regulariter ſentẽtia debeat in ſcriptis pro-
ferri, & ſic de ſcripti recitatione: fallit tamen in quatuor caſi-
bus, de quibus hic per gl. Nonnullos alios caſus fallẽtiales ui
dete per gl. in c. fin. de re iudic. in 6. & in cap. Albericus. extra
de teſtib. & quoſdam alios ponit do. Abb. Panor. in c. primo,
extra de libel. obla. vltra quos ego addo illum notabilẽ & ſin
gularem caſum. quem habetis in l. fin. circa fin. & ibi glo. fin.
C. de priui. ſchola. lib. 12. ubi tenet ſing. Barto. poſt glo. no. ibi,
quòd de conſenſu partium ſententia poteſt ferri ſine ſcriptis,
& ſic quòd illa ſolennitas ſententiæ ferendæ in ſcriptis poteſt
remitti conſenſu partium. Item addo alium ſingularem ca-
ſum, ſcilicet in ſententia quæ profertur in præſentia principis:
quia in illa non requiritur quòd ſententia feratur de ſcripti
recitatione. Ita dixit ſing. Spec. in tit. de ſen. prola. §. iuxta. ver.
non ualet. etiam ſi eſt lata. De quo videte etiam per Ioã. Andr.
in c. in cauſis extra de re iudi. & Bal. in l. fin. C. de legi. & in c.
j. de no. for. fideli. in vſib. feud. Item fallit in ſententia lata in
cauſa matrimoniali, in qua nõ requiritur ſcriptura, ſed teſtes
ſufficiunt, ſecundum Inno. in d. c. Albericus. extra de teſti.

Vltimò pro nunc fallit in interlocutoria, in qua in ſui pro-
latione nõ requiritur de neceſsitate ſcriptura. u ut eſt glo. no.
in l. 2. & ibi doc. ff. de appel. Bar. in l. 2. ad fin. C. de ſen. ex peri.
recitan. & in l. nec quicquam. §. vbi decretum. in j. col. ad fi. ff.
de offi. procon. & leg. & Bal. in l. fin. C. de ſen. experi. reci. Imo.
in l. j. §. libelli. ff. de appel. & circa hoc vide in ſpecie Bald. &
Ange. & Imo. in l. patris & filij. ff. de vulg. & pup. ubi in ſpecie
dicunt quod condemnatoria expenſarum, cum ſit interlocu-
toria, non requirit ſcripturam. Idem tenet Bald. in l. 3. in 3. co-
lum. C. de fruct. & lit. expen. & uidete glo. ſing. in c. fina. ſuper
x uerb. x° Ioan. de elec. in 6. Eodem modo dicit Bar. in l. Titia. ff.
de accu. quòd ſententia lata ab obſeruatione iudicij nõ requi
rit ſcripturam, quia eſt interlocutoria. Eodem modo ſentẽtia
lata ſuper incidenti, uel emergenti, non requirit ſcripturã, ſe-
y cundum Bal. in l. ſi defendere. y° ff. de admi. tut. & idẽ in præ
cepto, qđ ſit in confeſſum ante lit. cont. iuxta l. ſi debitori. cum
glo. ff. de iud. Ita ſingu. Domini. de ſan. Gemi. in d. cap. fi. de re
iud. lib. 6. & Ioan. de Imo. in d. l. patris, & filij. ff. de vulg. & pu
pilla. Et per iſta remaneat expeditus præſens §.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a IN §. SI QVIS AGENS] Et ibi uide in nu. 14.

b NECESSITATEM] Adde Felin. in c. inter cæteras. in fin. 6. col. de reſcrip.

c * Vide pro intelligentia d. §. quia autem Iaſ. in §. ſed iſte nu me. 71. cum ſeq. infrà eo. Sardus.

d * Tu uide tex. optimum in l. 3. §. fi. ff. ſi pars hær. pet. & dictũ Inno. in d. c. conſtitutus. approbat latè Iaſon. ſuprà in d. §. ſed iſtæ. nume. 72. quem omnino uide. Sardus.

e FRVCTIBVS] Adde Feli. in d. c. ſignificantibus. in 6. & 7. col. de lib. obl. alleg. hic per dominum Iaſon.

f * Aduerte, quia Iaſo. inculcat in hac fallentia de libello generali & de libello inepto. quia libellus general. procederet parte nõ opponente, & etiã incertus dũmodo ex probatione. certificaretur. c. Abbate ſanè. de re iud. in 6. & d. l. fina. C. de ann. exce. libellus uerò ineptus non ſuſtineretur, ut uidetur caſus in cap. examinata. extra de iudic. & clarior tex. in d. l. j. §. j. ff. ſi men. fal. mo. dixe. & ſic deciſio Bal. procedit in libello generali & incerto, prout loquitur: ſecus in libello inepto. Et aduerte, quia Iaſon allegat Bar. in l. j. C. de pign. act. qui nihil dicit, nec etiam Bar. in alijs legibus hic alleg. præterquam in l. 3. §. j. ff. ſi men. fal. mo. dixe. aliquid ſcribit quod multum huic quæſ. conferat Carcaſſona Sardus.

g PROCEDANT] Vide Pau. de Caſt. in cõſi. 145. & domi. Alex. de Imo. planè in l. inter ſtipulãtem. §. j. de uerb. obli. & in conſi. 181. in ſecunda parte.

h * Adde eundem Iaſ. in §. omnium. in 18. col. ſuprà eo tenẽtem quòd talis libellus procedat. & vide quæ ibi dixi. Sardus.

i IN LEG. I.] Et ibidem vide Paul. de Caſtr. & do. Alex. de Imol. in l. 2. §. armamenta, de rei uendi. et in conſi. 197. in j. col.

in j.col.io ſecunda parte. ubi ponit etiam de libello generali quando procedit, & quomodo debeat ferri ſententia in his, & in vniuerſalibus.

k LIBELLO] Vide Feli.in c.licet Heli.in medio in 5. colum.de ſimo.& Fran.Are.in l.uinum.ff.ſi cer.peta.

l • Addè ꝙ pro iſta fall.beoe facit quòd licèt aliàs requiratur regulariter cóclusio in libello:vt per Bar.in l.ſi prius in 5.opp.2.par.ff.de noui ope.nun.cum ſimilibus. ut latè vidimus ſuprà in §.omnium.tamen ſi principi offeratur libellus ſine concluſione,non uitiatur.ita notab.voluit Innocen.in cap.j.extra de lit.conteſt.& cum refert,& ſequitur Ange.in l.omnium.C.de teſta.& idem Iaſou.in §.omnium.col.20.verſic. tertiò limitate,&c.ſuprà eo.Carcaſſona Sardus.

m • Adde quòd declarando concluſionem Bal. prout eam in d.l.3.Sali.declarat,mihi eius opi.veridica videtur per text. in l.ait prætor.§.j.ff. de re iud. Nã ex quo in actis mentio habet de illo inſtrumento,puta ſi dixerim,Peto centum, quæ Titius mibi in ſuo teſtamento reliquit:vel quid ſimile:& iudex pronuntiauerit mihi ſoluenda eſſe, quæ Titius in ſuo teſtamento reliquit,ſatis dicitur certa ſententia:ut d.l.ait prætor.§.j.& dicitur implicite io actis illud inſtrumentum contineri (quamuis Ange.hic in 3.col.iſtud neget) & ſi aliter in proceſſu teſtamentum no.ſit inſertum,& poteſt fieri quòd iudici de illo fuerit facta dies,& oſtenſio ſine inſertione,prout vidi ſæpius practicari in curia illuſtriſſimi Pro regis regni Sardiniæ: & ſic dicetur iudici tanquam iudici conſtare.Et non obſtabit l.illicitas.§.veritas.ff. de offi. preſ. & in dubio interpretamur vt res potius valeat quàm pereat.l.quoties.ff.de uerbo.obliga.Carcaſſona Sardus.

n FERENDVM] Vide do.Alex.in conſi.187.in ulti.col. io ult.dubio principali,in ſecũda parte.ubi etiam ponit quid ſi dicatur in ſententia Pronuntio,prout talis pronuntiauit.

o SENTENTIAM] Quomodo & quando incertitudo uitiet ſententiam,uide do.Alex.de Imo.in conſil.100. in peo. col.in quarta parte.vbi ponit de incertitudine reſultante propter alternatiuam poſitam in ea.

p • Adde quòd ita io facto meo proprio fuit obſeruatum in curia ſereniſſimi regis Aragonum Caroli nunc V. Imperatoris.Et ratio eſt io promptu:quia ſi libellus admittitur incertus in huiuſmodi acceſſorijs:ut §.j.Inſti.de offi.indi. & ſuprà vidimus io 3.col.ergo & ſententia,quæ debet eſſe conformis libello.l.ſi.C.de fideicom.liber.cle.ſepe de verbo.ſignific.Carcaſſona Sardus.

q • Aduerte ꝙ forſan fuit error impreſſoris; quia hæc uerba ſententiæ ita formata,proot ponit Iaſ. perfectum ſenſum demonſtrant:oidelicet reum actori condemnamus. & uictũ uictori in expenſis.nec egent ſubauditiooe:ut eſt bonus text. in l.j.in princ.ff.de publi. ibi quodue familia publicanorũ, &c. Et in iſtis terminis quòd ualeat talis ſentẽtia, expreſsè firmat Bart.ad ſi.d.l. præſes. C. de ſent. ideo concipe uerba vt ſuprà in penul.q.fuerunt coocepta.Carcaſſona Sardus.

r • Vide eundẽ Iaſ.in d.l.certi cõdictio.col. pe.teoentem intereſſe fore petendum per incerti conditionem, & in col. ſi. tenet libellum incertum etiam debere admitti per rationes, de quibus hic per docto.& ibi Carcaſſ.Sardus.

ſ INTERESSE] Vide etiam quæ ad boc babentur per Feli.io c.ſacro ad finem de ſenten.excom.

t • Et contra dictum Bal.facit deciſio Bart.in d.l.vnica.in finalibus verbis. Sardus.

u Scriptura apud Rotam 413.alias 436.deciſio.

x • Hæc glo.nihil facit:ideo uide bonam glo.in c.final.in uer. definitiua.de re iudic.in 6.

y • Non eſt in rerum natura.

SVMMARIA §.
Si quis agens.

1 *Plus petens in libello qua pœna olim puniebatur. 2. 3.*

4 *Minori an reſtitutio detur aduerſus plus petitionem in libello ſuo poſitam.*

5 *Error facti quòd iuſtus eſſe dicatur, qualiter intelligatur.*

6 *Ignorantia in facto alieno, quibus caſibus non toleratur cum tribus ſeq.*

10 *Petens ante tempus qua pœna puniatur, & nume. ſequen.*

12 *Reſtitutionis in integrum conceſſio an cognitionem cauſa requirat, & an ſit delegabilis.*

§. SI QVIS AGENS.

HVNC §.continuat ad præcedentes,& ſatis ineptè Ioan.de Pla.hoc modo:Dictũ eſt ſ.in §. tripli. quòd plus petens punit in triplũ: nunc autem in hoc §. declarat Imperator quot modis dicatur quis petere plus.Melius eſt ita continuare, ſecũdum Nic.de Neap.hic:Dictum eſt ſ. eo. toto iſto tit.de act. qualiter quis intẽtet: verum quia eas aliquando intentat ultra quàm ſibi debeatur.idcirco ut uideremus qua pœna puniatur ille,q plus debito petit, & quot modis quis plus petere dicatur, poſitus fuit iſte §.per quem iſta declarantur vſque ad §.ſi minus.Et diuiditur in tres partes vſque ad §.ſi minus. Primò ponitur qualiter plus petens olim puniebatur. In ſecunda declarat quot modis dicatur quis plus petere, & vnumquenque modũ declarat. In tertia ponit pœnam iuris noui, quæ imponitur plus petenti.Secunda ibi:plus autem quatuor modis.Tertia & ultima ibi prope ſi.& hæc quidem antea in uſu fuerant. & boc dicit generaliter vſque ad §.ſi minus.

1 † Plus petens in libello olim cadebat à cauſa. boc primò. Et plus dicitur quatuor modis,vt hic declaratur i ſpecie.hoc ſecũdò.Hodiè verò plus petens tempore punitur hoc modo, quia induciæ duplicantur, & actor ad omne damnum litis tenetur:plus uerò petens alijs modis in triplum ſumptus punitur,quem reus ſuſtinuit litis nomine.hoc dicit tertiò, & vltimò vſque ad §.ſi minus.generaliter ſummando. Verum quia iſte §.eſt nimium prolixus,idcirco propter eius prolixitatem legã eũ per uerſiculos.Et iſtud princip. vſque ad uer. plus autem.poteſt ſubdiuidi in tres partes.In prima ponit dictũ, qualiter plus petens olim puniebatur,& dixi extenſionem. In ſecunda,fallentiam ad illam extenſionẽ in minore.In tertia fallentiam in maiore ex magna cauſa iuſti erroris.Secunda ibi: niſi minor erat 25.anno.Tertia ibi ſanè ſi tam magna cauſa.& hoc dicit in ſpecie iſtud princip.vſque ad uerſ.plus ante.

2 † Plus petẽs in libello.quàm ſibi debeatur, olim cadebat à cauſa,nec poſteà reſtitutio concedebatur, niſi ratione minoris ætatis,& ratione iuſti erroris. hoc dicit vſque ad uer. plus autem. boc principium eſt planum,& facile & glo. claras habet.Notate primò ex boc textu quòd olim plus petens cadebat à cauſa,ſiue ſcienter,ſiue ignoranter, dummodo ignorantia fuiſſet craſſa:ut patet ex uerſi.conſtantiſſimus.in tãtum ut dixerit Ioan.Fab.& ſequitur Ioan.de Pla. hic, quòd ſi procuratori fuiſſet in parte ſatisfactum domino ignorante, & dominus peteret,incideret in banc pœnam, per hunc textũ.per ver.conſtantiſſimus.Et hoc dicit, ſi dominus petiſſet a debitore,aliàs non.per iſta patet ꝙ differat iſte §. à l.vnica. C. de a plus peti.c.j.extra eodem tit.a quia illa lex unica loquitur, vbi per dolum quis petit plus debito, & pluris cautionem per dolum exigit:ut ibi declarant Bart. & doctores & gloſſa & doctores in dict.cap. j. extra de plus pet. Et per boc ſingulariter

3 infero quòd cum pœna illius legis vnicæ,euitetur,† vt locum non habeat,ſi in libello eſſet adiecta illa clauſula, Saluo iure ſuperflui:prout ſingulariter tenuit do.Anto.de Butrig. in c.2. in penul.col.extra de libel.obla.referens ita tenere Specul.ut ibi per eum. quòd multò magis euitaretur pœna huius §. & totius iſtius materiæ,quando in libello, in quo quid peteres plus debito, diceres illam clauſulam, Saluo iure ſuperflui. Quod notate diligentiſſimè in practica pro limitatione huius §.& eius materiæ. Et miror quod hac dicta clauſula non vtant libellantes.Item aduertite quòd quãuis iſte tex.io uerb. Pertinet,quod uerbũ ſonat realitatẽ, uideatur innuere ꝙ hæc pœna ſolũ habeat locum,quando agitur actione reali:vos tamen dicite quòd generaliter procedit, ſiue agatur reali, ſiue perſonali:ut patet per exempla,q ponunt in uer. plus. & uer. ſequen.

ſequen.infrà eod.ſecundum Ioan.Fab.& Ioan.de Platea hic.

4 † Secundò notate ex hoc texru in uerſic. niſi minor erat. ꝙ minori datur reſtitutio aduerſus plus petitionẽ in libello ſuo poſitam: quod habet locum, ut inquit hic textus quando ſui facilitate hoc proceſsiſſet: ſecus autem ſi dolosè petijſſet, quia tunc puniretur, ſicut & maior, in triplo expenſarum, iuxta §. omnes.ver.tripli.ſuprà eodẽ.& multo magis puniretur, ſi minor dolo plus petijſſet, & etiam dolosè exegiſſet cautionem pluris: quia tunc caderet à toto debito, iuxta legem vnicã. C. de plus peti.nec iſtis caſibus daretur ſibi reſtitutio in integrũ: quia minori non datur reſtitutio aduerſus dolum uerum: ut l. j.C.ſi adner.deli.& l.ſi ea cauſa.§.nunc videndum. in §. ſi in commiſſum,& l.auxilium.ff.de minoribus. quãuis aduerſus dolum præſumptum, & de præterito benè ſubueniretur minori, ut eſt gloſſa quam Ioannes de Platea & Ange. hic reputant ſing.in l.vbi exigitur.in prin.in gloſſa ſecunda. ſuper ver. proximam.ff.de eden.quam Bartolus, & Baldus, Angelus & alij ibi ſequuntur, & multum eam notant ad hoc. Secus autem, ſi eſſet dolus etiam præſumptus, ſed de futuro: vt l. auxilium.in princ.in verſi.ſed & ſexaginta.ff.de minoribus. ne detur materia delinquendi. Et ita limitat Barto.in l.vbi exigitur. in princip.ff.de eden.& in l.minor.25. annorum omiſſam. ff. de minoribus. Et ibi per hoc infert ad quæſtionem notabilẽ, de qua ibi per eum,& latiùs per eundem in l.j.§.nuntiatio.in antepenultima & penu.colum.& ibidem per alios.ff.de ope. noui nuntia.& per Ioannem Andream & alios in cap. auditis extra de in integrum reſtitutione.per Baldum in dicta leg.auxilium.in princi.& in dicta l.minor viginti quinque annorum omiſſam.& in dicta l.vbi exigitur. & ibi etiam per Angelum & alios poſt Guliel.de Cu.

5 † Vltimò notate ex hoc textu.in uerſi. ſanè ſi tam magna. quòd error facti dicitur eſſe iuſtus: & propterea dicimus vulgò, quòd prudentiſsimos fallit: vt inquit Iuriſconſultus in l.2. ff.de iur.& fac.igno.& gl.hic in ver.cõſtãtiſsimus. ſuper quo verbo hoc probatur in text. noſtro. Quod intellige verum in
b facto alieno.b Et in iſtis terminis loquitur tex.noſter. Secus autem in facto proprio, in quo ignorantia facti proprij non eſt tollerabilis: vt l.quanquam.ff.ad Velleia.& l.plurimum. ff. de iu.& fa.igno.iuncta l.fin.ff.pro ſuo.& glo.in l. ſi quis delegauerit.in glo.in verſic.ſuum.ff.de noua.

6 † Aduertite tamen, quòd illud, quod dictum eſt in facto alieno eſſe tolerabilem ignorãtiam, imò iuſtum eſſe errorem: recipit multas limitationes, vt plenè per dnctio.& do. Ant.de Butrig.& Ioann.de Imol. in capitul. ab excommunicato.extra de reſcript.

7 † Ex pro nunc tres ſingulares nobis trado, quas reputo certas & notabiliores. Fallit ergo primò, niſi de eo fuiſſet ſæpe diſcuſſum,& tractatum per illum, qui vult ignorantiam allegare, ſecundum Bal.in l.cùm alienum.in ultima col.C.de leg. per l.Procula.ff.de proba.& l.ſi patronus.ff.de confir.tutor.& ſequitur Ioan.de Imo.in l.ſi.domus.§.de euict.ff.de leg.j.

8 † Secundò fallit, niſi eſſet tale factum, quod eſſet publicatũ in loco, in quo quis moram trahebat: vt c.j. de poſtu. præl. iuncto c.ſi.qui ma.accu.poſ. Accedat quod voluerunt glo.no. vt in l.ſi tutor petitus.in glo.fin.quam glo.ibi no.Bartol.C.de peri.tu.& glo.in leg.quinquaginta.C.de execu.tu.& glo.in §. qui autem.ſuper ver.cognouerit.ſuprà de execu.tu.& gl. in l. j.& ibi Bar.ff.de recepta.quæ voluerunt quòd quis præſumatur ſcire quod publicè ſciebatur. facit l. ſed & ſi pupillus. §. de quo palam.ver.proſcribere.ff.de inſt.& propterea quis nõ poteſt ignorare ſcedulam poſitam in portis, ſeu valuis eccleſiæ. Vt eſt tex.no.in §.pen.in Auth.quomodo opor. epiſ. col.j.

9 Tertiò fallit,& ultimò, pro nunc, niſi eſſet factum notabile
c & graue c c.cùm illorum.extra de ſenten. excommu. in antiquis.& notant do.Ant.& Imo.in dict.c.ab excommunicato. Item illud quod dictum eſt ſupra in facto proprio nõ eſſe tolerabilem ignorantiam. fallit, ſi ſit factum multùm de lõginquo, ſeu de antiquo: quia tunc toleratur, & præſumitur ignorantia: quia hominum memoria eſt multum labilis, & caduca. l.peregrè.in prin.ff.de acquiren.poſſ. Et ita no.Dyn.in reg. præſumitur ignorantia.de reg.iur.in 6.& Bar.in l. ſi quis delegauerit.in fin.ff.de noua.& in leg.non fatetur.ff.de cõfe.& in l.Celſus.ff.de vſucap. Quod intellige verum ſingulariter, quando tractatur de dãno euitando: quia tunc ex longinquitate temporis benè præſumeretur ignorantia in facto proprio: ſecus quando tractaretur de lucro. Iſtud eſt quod ſingul. voluit Bar.in l.qui fundũ.§.ſeruus meus.per illum text.ff.pro emp. quod dictum commendat,& merito Ange.de Are.hic,& mãdat ita obſeruari memoriæ quod nunquã cadat à mente. Poteſtis alio modo limitari id quod certum eſt, in facto proprio non eſſe tolerabilem ignorantiã: vt non procedat quando factum eſſet ita intricatũ qđ non poſſet de facili memoria retineri: iuxta l.emptor.§.Lucius.ff.de pact.& l.cũ fideicom.ff.de confeſ. Ita Bart.in l.ſi quis delegauerit in fin.ff.de noua. & Ange.in d.l.qui fundũ.§.ſeruus meus.ff.pro emp.

d d Glo.j.paruula ſuper ver. intentione in fin.& ſic ponitur contentũ pro cõtinente: & intentio, quæ cõtinetur in libello, pro ipſo libello facit l.ſi quis intentione ambigua.ff.de iudicio de quo etiã per Spe.in tit.de lib.cõcep.in princ. † In gl.in ver. plus.in fi. habetis quod olim, qui ante tempus petebat, cadebat à iure: vt d.l.non ſolùm.§.fin. Ex quo habetis quod de iure Digeſtorũ pœna petentis ante tẽpus erat amiſsio cauſæ. Item quod ad ius Digeſtorũ ſe refert text. noſter, dum dicit: Olim cadebat,&c. & idẽ ſcilicet ꝙ iure Digeſtorũ pœna petẽtis ante tempus eſſet amiſsio cauſæ, tenuit etiã glo.in d.l. non ſolùm. la j.§.fina.ſuper ver.actionem.& in d.l.non ſolũ. la 2. in §.tale.ſuper verb.commiſſum.ff.de lib.le. Et ex hoc ſequitur quod iura Digeſtorũ hodie ſunt in hoc correcta. cùm hodie pœna petentis ante tẽpus ſit tantùm duplicatio induciarũ: vt §.temporalis infrà de excep.& ver.ſed hæc quidem infrà eod.§. & idem etiam tennit gl.etiam ſecundũ vtranq; opi.Azo. & Hugoli.in l.pecuniam.in gl.fin.ſuper ver.videat.ff.ſi cer.pet.quãuis Ange.de Are.& minus bene referat eam contrariũ tenuiſ
e ſe.e Contrariã vero opin. ſcilicet ꝙ imò etiam de iure Digeſtorũ pœna petenti s ante tempus nõ eſſet amiſsio cauſæ, ſed duplicatio induciarum, tenet Bar.in d.l.non ſolũ.§. tale. & ſentit in d.l.pecuniam.motus per l.bouẽ.§.ſi ſub cõditione.ff.de ædil.edi.& idem tenẽt Io.Fab.& Ioan.de Pla. & Nic. de Nea. in j.oppo.glo.per illum met tex.& per l.grege.§.ſub condi.ff. de pig.& d.l.pecuniã.ff.ſi cer.pet.& l. in leg. Aquil. ſi deletũ. ff.ad legem Aquil. Et ſecundum hoc ſequitur ꝙ iſte tex.dũ dicit, Olim cadebat: non refert ſe ad ius Digeſtorum, ſed ad ius antiquum ante ius Digeſtorum. Et per hoc etiã ſequitur quod hodie ius Digeſtorum non ſit correctum per d.§.temporales. infrà de excep.& d.verſi.ſed hæc quidem.infra eod. cùm idẽ diſponat quod illi §.& verſi.quod pœna petẽtis ante tempus ſit tantùm duplicatio induciarũ. Et ad dictam leg.non ſolũ. §. tale.vbi petens ante tempus cadebat à cauſa, prout etiam dicit ibi glo.ſuper verſic.commiſſum. reſpondet Ioan. Fab. hic quod de iure Digeſtorũ aliud erat in debito ſub conditione, vel in diẽ certã ex vna parte, vt petentis talia debita eſſet pœna, prout & hodie duplicatio induciarũ: & aliud in debito in diẽ incertã in petentis tale debitum ante tempus eſſet pœna quod caderet à cã, per d.§.tale. quæ differentia, ſecũdũ eum, hodie eſt ſublata,& correcta per uerſi.tempore. infrà eod. §. Vel ſecundũ Bar.in dict.§.tale.poteſtis dicere quod d. §.temporales.& d.verſi.ſed hoc quidem, loquuntur de die certa,& conditionali, licet de die incerta nihil dicatur: & ſic ille §. tale.qui loquitur de die incerta, remanebit incorrectus: & ſic q agit ante diem incertũ, etiã hodie ſuſtinet pœnam: quia cadit à iure ſuo. Et hoc modo etiam reſpondet Nic. de Nea. hic. in j.quæſt.glo. Vel ſecundum Bart.in d.§. tale. cùm dies incerta habeatur pro conditionali: vt l.dies incertus.ff.de cond.& demonſt. Ille §.erit hodie correctus. Et in hanc vltimam inclinare videtur Dyn.& reputat tenendum menti: & ita tenet hic Ioan.Fab.vt ſuprà retuli: quod impugnat Angel. de Aret. hic, quia legum correctio eſt euitanda: vt vulgata l.vnica. C.de in offi.do.& cap.cùm expediat, extra de cle. in 6.& maximè cũ fieret per verba impropria, prout in terminis noſtris, cùm aliud ſit eſſe conditionem,& aliud haberi pro conditione quẽadmodum aliud eſt eẽ ciuem, aliud haberi pro ciue: vt l. mercis.la 2.ff.de verbo.ſigni.& habetur per Bar.in l.ſi 5. qui pro emptore.in princ.ff.de vſuca.circa medium.in uerſicu.quæro principaliter circa materiam fictionis inductiuẽ. In tali materia fictionis cogitabã poſſe ſuſtineri Bar.per vnũ fundamẽtum, quod ſi eſſet verũ, pateret clara reſponſio ad allegata per

Ange.

Ange. Nam illud, quod dicit in correctorijs non eſſe fiendam extenſionem: verum eſt ex identitate rationis, ſed ex maioritate benè licita eſt extenſio, prout in terminis noſtris: nã ſi in petente debitũ conditionale, in quo eſt omnis incertitudo: & tamquando nihilo minus petens ſolũ punitur in duplicatione induciarũ, prout tenet Bart. per multa in l. pecuniã. ff. ſi cer. peta. & contra Gul. de Cuma. reſpondens ad fundamenta ſua: & idem Barto. in l. ſi ita ſtipulatus mag. col. 44. ff. de verbo. oblig. & Bal. in l. j. in 6. col. C. de fideicommiſ. & Nico. de Nea. in verſi. plus. infr. eod. in apoſtil. tex. & latius in j. q. extra gloſ. quanto magis in debito in diem incertam: puta diem mortis, quæ quamuis ſit incerta, quando extitura ſit, tamen certum eſt quod veniet, vt l. 1. & l. hæres meus: in princ. ff. de cond. & demon. in quo non verſatur tanta prauitas petentis, prout in debito omninò conditionali? debet ergo eſſe ſolùm pœna duplicationis induciarum, prout eſt pœna in debito merè conditionali: non autem debet eſſe pœna amiſsionis cauſæ: quia eſſet maior pœna quàm in debito merè conditionali: & ſic plus puniretur, qui minus delinqueret. Sed fundamentum eſt falſum: quia in correctorijs nedum ex idẽtitate rationis, imò ex maioritate, nunquam eſt licita extenſio ſecundum regulas communes traditas per Bal. & alios in Aut. quas actiones. C. de ſacroſan. eccle. & Bar. in l. præcipimus. per illum tex. in fin. C. de app. & per repetentes communiter, vt Imol. & Lud. Ro. in l. ſi uerò. §. de viro. ff. ſol. matr. & probatur multum benè in d. Auth. quas actiones. iunctis ibi traditis. Vbi autẽ illud Authenticũ corrigens præſcriptionem centenariam in eccleſia, non tamen extenditur ad ciuitatem, ſecundum communem ſententiam, quamuis maior ratio corrigendi ſit in ciuitate. Cõſiderate an poſsit ſuſtineri Bart. per aliam regulam, quæ habet, quòd in correctorijs de ſtricta ſignificatione ad latam licita eſt extenſio: prout tenuit gl. ſi. licet vulgata in cle. j. ſuper ver. eligatur. de elec. ꝙ appellatione conditionis lata ſumpto vocabulo veniat etiam dies incertus. ff. de condi. & demonſt. interdum cogitate: quia hoc non firmo.

Gloſſ. in ver. amittebat. diuiditur in duas partes. In prima allegat concordantes. In ſecunda extendet huoc tex. Secunda ibi: & quod hic dicit in priuato.

11 † In ead. glo. in ſi. ponderanda ſunt verba huius glo. dũ loquitur per verba præteriti temporis, dum dicit: idem erat. Nã dum vult gl. quod olim eadẽ erat pœna in fiſco plus petente, quę & in priuato, ſcilicet amiſsionis cauſæ, innuit quòd hodie aliud ſit in vtroque: vt quemadmodum in priuato plus petente immutata eſt illa pœna amiſsionis cauſæ, & tantùm eſt hodiè pœna duplicationis induciarum quòd etiam ſit in fiſco hodie. Et ex hoc ſequitur glo. velle quod d. l. inſtas. hodie ſit correcta. Et gl. iſtã ſimpliciter tenet Nic. de Nea. in j. oppo. idẽ. & apertius tenuit gloſſ. in d. l. iuſtas. & ibi expreſsè ſeruat quòd illa lex ſit hodie correcta. Et iſtud idem ſequit Bar. ſed Io. Fab. hic tenet oppoſitũ, quod imò illa l. iuſtas. non ſit hodie correcta: & hoc dicit ipſe audacter tenendũ: & ſic iſto caſu fiſcus erit deterioris conditionis, ꝗ priuatus: quia fiſco plus petente, hodie eſt pœna amiſsionis cauſæ. Nec hoc videatur abſurdum ſecundũ Ioan. Fab. cùm in his, quæ tendũt ad correctionẽ morum, & bonum exemplum præbẽdũ fiſcus contentatur eſſe deterioris conditionis, ꝗ priuatus. Hinc eſt quod ẽt durãte legatione poteſt cogi legatus fiſci adire, & reſtituere hęreditatem ſuſpectam l. ſi legatus. in prin. ff. ab Treb. Et pro hac opinio ſcilicet, quod d. l. iuſtas, nõ ſit hodie correcta, motus eſt ipſe Io. Fab. quia fruſtrà fuiſſet poſita in ultimo. C. ut denotaret Imperator idem ius eſſe in fiſco & priuato.

Sed contra Ioann. Fab. facit quia leges quamuis correctæ, nunquam tamen delentur ex volumine legum, quando tendunt ad declarationem aliarum legum, & alias leges reddũt intelligibiliores, ut inquit gl. no. in l. j. in princip. in gl. mag. in prin. ff. de comu. cum eman. lib. Secundò motus ipſe Io. Fab. quia in dubijs quæſtionibus iudicandum eſt contra fiſcũ. l. nõ puto. ff. de iur. fiſc. Ad hoc poſſum verè reſpondere ex illa no. limitatione, quam dat ad regu. d. l. non puta. Iac. de Bel. in l. 1. §. final. C. de cad. tol. ubi illam regulam intelligit procedere quando fiſcus tractat de lucro, & priuatus de dãno: quia tunc in dubijs benè iudicandum eſt contra fiſcum: alias ſecus. De qua limitatione uidete omnino Ange. de Are. in §. final. ſupra quib. mod. teſta. infir. & ſic ſtabit defenſata opi. gloſſ. noſtræ. & Bar. quod d. l. iuſtas. hodie ſit correcta, contra Ioẽ. Fab. quã uis etiã cum opi. Io. Fab. tenuerint Io. de Pla. & Ang. de Are. hic, à quibus omninò diſcedo, contrarium tenens, vt uidiſtis.

12 Glo. in uer. cauſa cognita. in ſi. † Habetis ꝙ in concedẽdis in integrum reſtitutionibus requiritur cauſæ cognitio, verum quia ea, quæ requirunt cauſæ cognitionem, regulariter delegari non poſſunt. l. nec quicquam. §. vbi decretum. & quod ibi glo. in uer. per libellum. & ibidem Bar. & docto. ff. de offi. proco. & leg. Hinc dubitauit Ang. de Are. hic, nunquid cauſa in integrum reſtitutionis ſit delegabilis, & ſic nunquid poſsit delegari de quo, cùm ſit materia impertinẽs, omninò dicite hic diſtinguendo, vt per Bar. & alios in l. fi. C. ubi & apud quem. cuius doctrinam refert, & ſequitur Ange. hic.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a Aduerte. quia tex. in d. l. 1. extra de plus pe. loquitur ſecundum terminos. §. noſtri, & non ſecundum terminos dictæ l. vnicæ. Sardus.

b ALIENO] Adde do. Bart. Soci. in conſil. 204. inci. in cauſa Onofrij. uer. in hac difficultate. & in conſi. 168. incip. in primis. uer. ſed contra hanc. in 2. parte.

c ET GRAVE] Vide Fran. Are. in l. ſi fideiuſſor. ff. mand.

d Adde aliam notab. limitationem, quã ponit Bar. in l. Celſus. col. 2. ff. de vſucap. videlicet ſi in facto proprio victus aduerſarij perſuaſione erreuerit l. 3. ff. pro ſuo. & l. ſi exiſtimans. ff. pro ſol. iunctis his, quæ habentur in l. 2. ff. quando act. de pecul. an eſt. Carcaſſona Sardus.

e Adde quòd uerior videtur opi. glo. noſtræ, ꝙ imò de iure Digeſtorum petens plus tempore cadebat à cauſa, per tex. in d. l. non ſolùm. §. tale. ff. de liber leg. & quod de iure illo aliter diſponebatur in debito in diẽ, aliter in debito conditionali. Et præmitto quod dies incerta relata ad mortem legatarij nõ facit diſpoſitionem conditionalem, ſed ſola mora diſpoſitio ſuſpenditur: vt l. hæres meus. in prin. ff. de condi. & demon. & idem iudicatur de illa, quod de diſpoſitione ad diem certã. l. ſi cum hæres. ff. quando dies leg. ced. & quod in terminis d. §. tale. non erat talis diei incertitudo, quæ ortum actionis & obligationis impediret, prout ſecundum Bart. in dict. l. ſi ita ſtipulatus. colum. 15. ff. de uerbo. oblig. ſolet incertitudo diei operari, quæ impedit natiuitatem obligationis & actionis quouſque dies certificetur: quia in d. §. talis actio, & obligatio iam nata erant ex negotio ante cum defuncto habito, & ſolũ petitio per ſubſequens legatum fuit dilata: ut l. cedere diem. ff. de verbo. ſig. Et ſic patet in terminis §. tale. quod debitũ ſola mora ſuſpẽdebatur. & quòd poſsit eſſe maius vel minus tempus propter diei incertitudinẽ, non facit differentẽ ſpeciem obligationis, quò ad terminos. §. tale arg. l. fi. ff. de ſun. inſtr. & eius quod ſupra dixi in j. præmiſſo iſtis ſtantibus prout veriſsima ſunt in d. §. tale. eſt caſus quòd petens debitum, quòd ſolo tempore differebatur ante tẽpus, cadebat à cauſa: & ſic de illo iure petens plus tempore cadebat à cauſa. Nec obſtat l. grege. §. ſi ſub conditione. ff. de pig. & l. bouem. §. ſi ſub conditione. ff. de ædil. edi. quia illa iura loquuntur in debito conditionali, ꝗ conditio nihil ponit in eſſe. l. quoties. ff. de noua. nec nata erat actio, uel obligatio. ut l. cedere diem. ff. de uerb. ſig. & ſic cùm agens ageret de facto, non poterat priuari actione quam non habebat: quia priuatio præſupponit habitum. l. decem. ff. de uerbu. oblig. l. manumiſsiones. ff. de iuſti. & iur. & ſic tãquam temerè litigans puniebatur in expenſis: ut l. eum, quem temerè. eum ſimil. ff. de iudi. & nec in d. legibus aliquid de publicatione induciarum, ſed ſolum quòd exiſtente conditione iterum agendum ſit, dicitur: & ſic præſupponunt ſtatim poſt exiſtentiam conditionis agi poſſe. Nec alibi in volumine Digeſtorũ de inducijs duplicandis habetur. Ex quo manifeſtè colligitur illo tempore eſſe incognitum, quid poſtea per Zenoniam conſtitutionem introductum fuit: vt §. hodie. infrà de excep. & ſic iura Digeſtorum per §. noſtrum. & d. §. hodie. iuncto c. j. extra de plus peti. tam in petitione ante diem certam, quàm incertam, ſeu in debito conditionali corriguntur. Nec

obſt.

obſt.arg. Ang.de Are. de extenſione correctionis:quia in d. §. tale.vt ſupra probaui,non eſt debitũ cõditionale, nec habet inſtar cõditionis,ſed debitũ,quod ſola mora, & ſolo tampore ſuſpenditur.d.l.hæres meus.in prin.ff.de cond. & demonſ. & §.hodie.infra de excep. ſimpliciter loquitur in petẽte plus tẽpore. Et per ſuprà dicta patet quòd in l.pecuniã.ff.ſi cer.pe. ſi ante tẽpus egiſſet, ab actione cecidiſſet:cum reſpectu debitoris debitũ erat in diẽ, non ſub conditione, cùm omninò debitor eſſet, & ages habebat actionẽ, quæ per ſtipulationẽ conditionalẽ ſubſequentẽ non fuit ſublata.vt patet in d. l. pecuniam.& l.quoties.ff.de noua.Nec obſt.l. in lege Aquilia ſi delictũ.ff.ad l.Aquil.;quia,ut tu ipſe facilè videbis, minus nihilo facit:& ſic verum dicit glo.noſtra,quòd §.hodie.infrà de excep.& §.nnſter.in ver.ſed hæc quidem.veniunt correctiuè ad iura Digeſtorum.Carcaſſona Sardus.

SVMMARIA VERS. plus autem.

1 *Plus petere quando quis dicatur.2.*

3 *Contrariorum eadem eſt diſciplina.*

4 *Oppoſitum illud quod operatur in oppoſito, operatur illud idem propoſitum in propoſito.*

5 *Pretia rerum variantur ſecundum varietates regionum.*

6 *Caritudo, quæ rarò accidit, nõ dẽt imponere pretia rebus.*

7 *Valor rerum qualiter probetur, & qualiter teſtes deponere habeant.& numero 12.13.*

8 *Tutor vel curator excuſatur, ſi vendat rem prout eſt æſtimata authoritate publica, licèt plus valeat.*

9 *Res in dubio tantum valere præſumitur, quantum in communi æſtimo æſtimata ſit.*

10 *Res cum quibus qualitatibus quis æſtimare debeat.*

11 *Res tantum valet, quantum vendi poteſt.*

14 *Libellus in actione arbitraria qualiter formandus ſit.*

15 *Gabella ſi ſtatutum diſponat quòd de quolibet contractu ibi celebrato gabella ſolui debeat: an ſi ſolutio in illum locum deſtinata ſit, ſolui debeat.*

16 *Forum ratione deſtinata ſolutionis in illo loco quis ſortitur:& nunquid poſſit conueniri in loco celebrati contractus. 17.cum 4.ſeq.*

22 *Clauſula, Et promiſit ſoluere hoc Papiæ, Romæ, & generaliter vbicunque fuerit inuentus, & vbicunque fuerit ab eo petitum, quid operetur. 22.*

23 *Promittere ſoluere vbicunque fuerit inuentus, an in loco peſtifero, vel ſuſpecto, vel aliàs in loco ſibi non tuto conueniri poſſit.*

24 *Promittens ſi ſit hìc Papiæ, & ſoluere promittat Florentiæ.& alibi, vbicunque fuerit inuentus: an in alio loco remotiori, quàm ſit Florentia, conueniri poſſit.*

25 *Soluere ſi promitto in quocunque loco ſibi creditori placuerit, an iſta promiſſio aliquid releuet.*

26 *Promittens creditori vbique locorum reſpondere, qualiter intelligatur.*

27 *Promittens ſoluere in certo loco, an ſi non ſoluat in loco deſtinato, poterit poſtea in quocunque loco conueniri, etiam ſi ibi non ſortiatur forum.*

29 *Actio propter locum ſuum, in quibus caſibus dicatur.*

VERS. PLVS AVTEM.

ISTE verſic. ſummatus fuit in genere in princip.huius §. nec aliud commodum ſummarium expectat, & ad hunc text. concordat tex.in cap.1.extra de plus pe.

1 † Nota primò quãdo qs dicatur plus petere re:vt quando debentur decem tãtùm, & petit viginti:ut hic in tex. Iſtum tex.in hoc limitat Ioannes Fab.hic, & ſequitur Ioan.de Pla.quãdo plus petitur vna petitione, & principaliter:ſecus eſt autem quãdo plus peteretur in acceſſorio: vt quia aliquis peteret rẽ cũ fructibus, vel intereſſe, & cõſtaret per proceſſum non teneri reũ ad fructus vel intereſſe: ſed ſolùm principaliter: quia tunc non haberet locum pœna huius §.quia cùm hoc ſit pœnale, non debet extendi l.interpretatione.ff.de pœnis. Et quòd non debeat puniri ſaltem pœna tripli, apparet ſecundum eum, quia per acceſsiones quis non ſoluit maiores ſportulas.

2 † Secundò not.in uer.tempore, quòd petens ante diem dicitur plus petere tempore. Et iſte tex. procedit ſecundum Io. Fab.Ioan.de Pla.& etiam Ang.de Are.hic, in 10.col. ſiue dies ſit appoſita ab homine de conſenſu partiũ, ſiue dies inſit ex natura rei, velut in fructibus naſcituris, & partu naſcituro, iuxta l.interdum in prin.cum ſi.ff.de uerb.oblig. Et ita expreſſè tenet glo.in §.temporales.in ver.ſimilis. infra de excep. ſiue dies inſit à lege, ut in actione dotis rerum mobilium, iuxta l. unicam.§.exactio.C.de rei vxo.act.vel in conſtituta pecunia, iuxta l.promiſſor ſtichi.§.j. ff.de conſti.pecun. In his enim omnibus locum haberet iſte §.& eius pœna. Addo quòd idem etiam tenuit do.Anto.de Butr.in c.j. extra de plus peti. & eſt textus apertus in d.§.temporales.in uer.hodie.& in ver.ante tempus pactionis, vel obligationis, & expreſsiùs in verſi.ſponte induxerit:vel natura actionis continet.

An autem iſtud procedat in die incerta, quæ habetur pro conditione: dixi latè in princ.huius §.in ver.plus.

3 † Tertiò no.quòd petens ante conditionem, dicitur plus petere tempore. Sed aduerte, quia illud comparatiuum Plus, iſto caſu non præſupponit ſuum poſitiuum, quòd petente conditione aliquid debeatur: quia iſtud eſt falſum: ut l.cedere diem. ff.de verbo.ſig.& comparatiuum nunquam præſupponit ſuũ poſitiuũ, quoties aliquid abſonum reſultaret.l.in cuiuſdem. & ibi gloſſ.in verſicul.cautius.C.de fur. Et dicunt Grammatici quòd tunc eſſet comparatio abuſiua.

Quartò no.ibi:qua ratione, cum glo.paruula: quæ exponit, ideſt, ſimili: per contrarium. Quod licita eſt argumẽtatio à ratione per contrarium. Concord.l.3.in princi.ff.ad legem Falcidiam.concord.quòd vulgò dicimus, contrariorum eandem eſſe diſciplinã: quia cognito vno de contrarijs, cognoſcitur & reliquum.l.prima, in princip. & quod ibi pulchrè per Bal. ff. de his qui ſunt ſui, vel alie.iur.cum ſi.

4 † Item poteſtis colligere ex hoc tex.ſecundum Ioã. de Pla. hic, quòd illud quod operatur oppoſitum in oppoſito, illud idem operatur propoſitum in propoſito: vt hic, & in l.fin.in ſi. ff.de leg.tertio.& leg.ſi contra.ff.de vulg.& pupil. De quo brocardo per Bar.in l.inter ſtipulantem.§. ſacram.ff.de verbo.oblig.

5 † Vltimò no.in ver.loco.a te ſi.quòd pretia rerum uariantur ſecundum uarietates regionum. Concord.leg. ideo in arbitrium.ff.de eo, quod certo lo.l.pretia rerum.§.fin.ff.ad legẽ Falcid. vbi inquit Iuriſconſultus nõnullam pretij uarietatem tempora, locaq; afferre.& ibi eſt tex.ſignandus in ſi.quem Ange.de Are.hic, benè pro ſingulari habet, † quòd caritudo, quæ 6 rarò accidit, non debet imponere pretia rebus, ſed debet haberi conſideratio ad ea, quæ communiter accidunt, iuxta leg. nam ad ea.ff.de legib.

7 Hinc ſumpta occaſione Ange.de Are. hic multùm latè, & diffusè examinat † qualiter probetur ualor, [a] & æſtimatio rerum:& quæ habeãt deponere teſtes. De qua materia vide hic per eum vſque ad ſaturitatem:& per Bartol.Ange.& Imol. in dicta l.pretia rerum.§.fin.vide glo.in leg.2.in glo.mag in uer. iudicis.& ibi latè Barto.C.de reſcind.vend.in penul.& vlt.columna:& ibi Bal.in repe. illius l.in antepenul.& vltima col. vſque ad fi.illius l.& quod no.dixit Bart.in l.j. §. ſi hæres. & ibi Imo.& alij Scribentes.ff.ad Trebel.Barto.in conſi.ſuo inci.literis veſtræ magnificentiæ.Imo.in l.qui Romæ.§.cohæredes. in ultim.char.ff.de verbo.oblig.& latiſsimè per Cano.ut Anto.de Butrig.& Imol.in cap.penul.extra de empt. & uend. & in c.cùm cauſam.& ibi maximè per do.Abb.& Imo.extra de teſti.& uide Bar.in l.ſeptem.C.de eroga.mili.anno.lib.11.ubi dicit eſſe caſum expreſſum, quòd quanti frumẽtum ualet, uel aliæ res uenales, nunquam debet inſpici, niſi in loco publico publici fori, quanti ibi uendi potuiſſet. Vnde ſi res poteſt uendi multò plus, uel minus priuatim, ſed in foro non tanti: non debemus illum locum inſpicere, ſed ſemper debemus conſiderare

derare æſtimationem ſecundum locum publicum. Quod di-
ctum reaſſumit etiam Bar.in d.l.pretia rerũ.§.fin.in prin.Ali-
bi dicit Bart.in l.fi.in l.4.no. C. de magi.conue.quod ibi eſt
8 tex.in perpetuum notandus.† quod excuſator tutor,vel cura
tor ſi uendit rem, prout eſt æſtimata authoritate publica, li-
cet plus ualeat.

Alibi dixit ſingu.Barto.in l.finali.vbi hoc no.ex illo tex. C.
9 de prædi.& omnibus rebus naui.11.lib.† quòd in dubio præ
ſumitur res tantum ualere, quantum eſt æſtimata in commu-
ni æſtimo.Quod diligentiſsimè no.& ſequitur Bal. in repe. d.
l.2.in penult.col.C.de reſcind.vend.Ang.in d.leg.pretia rerũ
§.fin.Vide etiam in materia quod dicunt Barto.& Bal. in dict.
l.fin.§.fin.per illum tex.C.de admi.tu.ile tutoribus, & curato
ribus habentibus uendere frumentum tempore cariſtiæ: an
verò ſi alio tempore vendunt excuſentur. Vide etiam qđ not.
Bart.in l.domos.ff.de lega.j. de pretio ædificiorum æſtiman-
do:& quod no.Bart.in l.unica.in ult.quæſtione prin.C. de ſen
ten.quæ pro eo,quod intereſt.& ibi Bal.in 3.& ultima col. vi-
de etiam Barto.in l.ſi ſeruus furtiuus.per illum tex.cum gl. ff.
10 de condi. fur. & ibi etiam ponit cum † quibus qualitatibus
habeas res æſtimare.De quo etiam per glo no.in l.mortis cau
11 ſa capimus.§.fin.in uerbo,potuiſſet.ff.de do.cau.mor. † quæ
glo.dicunt rem tantum ualere,quantum uendi poteſt,ſcilicet
b homini ſcienti conditionem rei. [b] De quo etiam per Bal. in l.
ſolã.C.de teſt.& per Bar.in d.l.j.§.ſi hæres.ff.ad Trebellianũ.
12 † An autem ſi teſtis dicat rem tantum valere ſecundum ſuã
opinionem,probet:ponit ſingu.Bar.in l.fi.C.de prædi.& om-
ni re naui.lib.11.Et an teſtis deponens ſuper ualore rei, ſuper
rei æſtimatione,debeat aſsignare cauſam, & rationem dicti
ſui,etiam non interrogatus:ponit Barto.in l.ſolam.in 12.col.
ver.quæro nunquid de æſtimatione rei.C.de teſtib.& in l.uni-
ca.in 7.col.C.de ſenten.quæ pro eo,quod intereſt, & in l.fin.2.
§.fin.in pen.col.C.de iur.do.& Bar.in tractatu ſuo.de teſti.in
13 3.col.† At an ualor,ſeu precium rerum poſsit probari per in-
ſtrumenta, in quibus contineatur qualiter talis domus eſt uẽ
dita pro tanto:ponit Bal.in repe.dicta l.2.C.de reſcind.uend.
in penul.col.uer.denuò quæro,nunquid iſta probatio. & ſin-
gu Bal.in l.vnica.in vlti.col.in uer.quæro nunquid per inſtru-
menta ueterum emptionũ.C.de ſen. quæ pro eo, quod inter-
eſt,ubi ponit an per inſtrumenta ueterum, & antiquarum em
ptionum olim factarũ probetur ualor rei ad præſens: & ibi
etiam quid ſi inſtrumẽta ſint ſingularia.& uide oĩnò ibi p eũ.

Glo.in uerſi.plus autem. in fin. Nunquid autem iure Dige-
ſtorum petens plus tempore cadat à re,& à cauſa:dixi latè in
principio huius §.in gloſſa prima.

Glo.in uer.cõmemoratione.diuiditur magiſtraliter in tres
partes principales. In prima declarat textum uno modo, &
declarationis rationem aſsignat.In ſecunda declarat textum
alio modo,& declarationis rationem aſsignat inferendo for
mam libelli in actione arbitraria propter locum. In tertia ta-
citè format quæſtionem.Secunda ibi:vel dic de ipſo loco.Ter
tia ibi:poſt hæc niſi ſoluat.Illa tertia principalis ſubdiuiditur
in tres.In prima facit quod dictũ eſt: quia format quæſtionẽ,
& ei tacitè reſpondet cum limitatione.In ſecunda refert opi.
Pla.illam limitationem impugnantis.In tertia defendendo di
ctam limitationẽ reſpondet adductis per Pla. Secũda ibi:ſed
Pla.quòd ubicunque.Tertia ibi:ſed certè quod dictis legibus
14 dicitur.† In ea.gl.ibi: in loco deſtinato. Hæc prima expoſitio
eſt uera in ſe,ſed non cõuenit ad tex.noſtrum,qui expreſsè di
cit ſub cõmemoratione illius loci:unde tenete expoſitionem
ſequentem. In ea.glo.ibi:in libello ponere debet:habetis for-
mam libelli in actione arbitraria propter locum, ꝙ in libello
debet fieri mentio de loco,in quo fiẽda erat ſolutio,& poſtea
debet concludere alternatiuè,ut ſoluat hic,uel in loco,in quo
promiſit ſoluere.Formam autem huius libelli ponit gl.in l.2.
§.ſi quis ſuper.uer.detracto.ff.de eo,quod cert. loco. & latius
in l.3.§ j.in uer.de adiectione.ff.eo.tãgitur ſuccinctè per Spe.
in ti.de plus peti.uer.ſin autẽ.& per Roſ.in ti. de actione in fa
ctum arbitraria. Huius etiam libelli formã po.Spe.in titul. de
ſol.§.primo notandum.in uerſi.ſi.prout refert Nic.de Neapo.
hic,in ultimis verbis.Vos autem ex mente Ioan.de Pla. & An
ge.de Are.hic,& in dic.§.præterea.ſupra eo.ita formate libel
lum plenius,quàm formet gl.noſtra hic: Ago contra Titium,

& dico quòd eſt obligatus ad ſoluendum mihi tot ſaccos fru
menti,uel tãtam pecuniam,uel aliam rem in ciuitate Romæ:
quod frumentum ego mutuaui ſibi in ciuitate iſta Papiæ, &
ibi ipſe promiſit mihi ſe ſoluturum in dicta ciuitate Romæ cũ
lapſum ſit tantum tempus,quo dictam ſolutionem facere po
tuit: Quare peto ipſum Titium condemnari ad dãdum,& ſol
uendum mihi hic in iſta ciuitate Papiæ,hab ta per officium,
& arbitrium veſtrũ,ratione mei intereſſe,hoc eſt,eius, quod
intereſt mea dictum frumentum mihi ſolutum nõ fuiſſe in di
cta ciuitate Romæ, quod intereſſe aſcendit uſque ad ſummã
uiginti,in quibus etiam peto eum condemnari.

In hoc libello plura ſunt cum artificio.& primò dum dixi,
Quod ꝓmiſit mihi in ciuitate iſta Papiæ, ſe ſoluturũ Romæ:
& ſic appoſuit locum promiſsionis,& locum deſtinatæ ſolu-
tionis.An aũt uterque locus neceſſariò ſit ponendus in libel-
lo,quia gl.noſtra hic tangit,vide Barto.in l.2.§.ſi ita.de eo, qđ
cer.lo.tenẽtem ꝙ ſic,ne omiſsio auferat loci vtilitatem.quod
intellexit Bar.in l.3.in prin.j.col. eſſe uerum, ut vterque locus
apponi debeat,ſcilicet in narratione facti præambuli,non au
tem in petitione,nec quò ad executionem. Et ita etiam ſimpli
citer ſequitur Ioan.de Pla.in §.præterea.ſuprà eod. An autem
ſi omitteretur apponi talis locus in libello, vitiaretur proceſ-
ſus:Bar.in d.l.2.§.fin.tenuit quòd non:ſed bene, ſecundũ eũ,
actor puniretur eo,quòd peteret plus loco.ut hic,in uer.loco,

Aduerte etiam quòd dum in libello dixi, promiſit ſoluere
ciuitate Romæ,ꝙ ratione deſtinatæ ſolutionis uidetur promit
c tens contraxiſſe in loco illo, [c] in quem confertur ſolutio,& ra
tione illius contractos ibi poteſt conueniri: quamuis contra-
ctus uerè in alio loco ſit celebratus.l.contraxiſſe, & quod ibi
Dyn.& Bar.ff.de actio.& obligationib.per l.3.ff.de bo.autho.
iu di.poſsidend. Intelligite tamen ſanè quod in loco deſtina-
tæ ſolutionis videtur eſſe contractum: Illud eſt uerũ fictè, ſed
non uerè.Glo.eſt no.quam Ang.de Are.hic,& in dict.§.præte
rea.in 23.columna.reputat ſingu.in leg.cum,qui.§. primo. in
uerſi.denegatur.ff.de conſtitu.pecun.quam glo.dicit Ang. de
Are.vbi ſuprà,eſſe notandam ad ſtatuta, quæ non intelligun-
tur in caſu ficto,iuxta l.3.§.hæc uerba.& ibi Bart.ff. de negot.
geſt.cum ſimili.Et pro illa glo.ego allego tex.in l.ſi quis in le
gatione.ff.de iud.iuncta l.2.§.legatis.uer.omnes. eodem titu.
Nam dicitur in dicta l.ſi quis in legatione quòd ſi legatus exi
ſtens in legatione conſtituit ſe ſoluturum in alio loco, ꝙ non
poterit legatione durante conueniri in loco deſtinato: in quo
tamen poſſet conueniri,ſi tñ ibi uerè contraxiſſet.d. l.2. verſi.
omnes. De quo an dicatur verè contraxiſſe in loco deſtinatæ
ſolutionis,an uerò fictè:uide Bal.in Authen. habita. in 5. col.
verſi.quæro quid de ſcholare. C.ne filius pro patr. & latè in l.
multum col.fin.verſi.ſed hic quæro.C.ſi quis alte. vel ſibi. ubi
15 illud latiſsimè examinat,& etiam ponit † an caderet in ſtatu
to diſponente ꝙ de quolibet contractu ibi celebrato ſoluatur
gabella, an ſit deſtinata in illum locum, debeat ſolui illa ga-
bella.Et decidit mirabiliter quod ſic.contra Angel.de Aret.in
d.§.præterea.quem ſupra retuli.quia,ſecundum eum, quam-
uis iſte actus habeat aliquid fictionis, habet tamen plurimũ
veritatis:nam habet uerum conſenſum,& veram voluntatem,
quæ ibi eſt,ubi volt eſſe:ut ibi per eum.& idem ſequitur Sali.
De quo,quia paſſus eſt ambiguus,uide eundem Bal.in l. uni-
ca.C.ubi conue.qui cer.loc.dare promiſ.& do. Anto.in capi.
ſi.de for.compet.& Ang. in d.l.contraxiſſe.de actio.& obliga.
16 † Item aduerte quod ratione deſtinatæ ſolutionis ſortiẽ quis
d forũ [d] in illo loco, nedum quo ad principalem contractum,
uerum etiam quo ad conſecutiua ipſius cõtractus,ut damno-
rum,& expenſarum,quæ ueniunt acceſſoriè. c. dilecti. & ibi
per Panor.extra de foro compe.

Circa iſta ſuccedit magnum dubium,& neceſſariũ pro ex-
cutienda ueritate prædicti libelli,nunquid iſte contrahens, ꝗ
ſine dubio aliquo poteſt conueniri,in loco, in quo eſt deſtina
ta ſolutio,cum ibi videatur contraxiſſe,ut dixi per d.l. contra
17 xiſſe.† nunquid etiam poſsit conueniri in loco, in quo celebra
uit illum contractum,& in quo fecit promiſsionem,præſup-
poſito quòd ibi aliàs non ſortiatur forum. gloſſ. tenuit quod
ſic, in leg.cum, qui.§.primo. in uerſi. denegatur. ff. de con-
ſtitu. pecun.
18 † Contrarium uiſa eſt tenere gloſſ. quamuis nihil clari fir-
met,

met, in l. unica. verſi. loco. C. vbi conue. qui certo loco dare ꝓmiſ. & in l. hæres abſens. §. fi. in ver. ſi in prouincia. ff. de iudi. & in l. 3. ſuper ver. eo loco. ff. de bo. aut. iud. poſ. Veritas eſt, ꝙ locus celebrati contractus non inſpicitur, & quòd ibi nnn poteſt conueniri: ſed ſolùm inſpicitur locus ſolutionis faciendæ, niſi aliud expreſsè actum ſit inter partes. Tex. habetis notabilem in l. quæro. & illum ad hoc not. ibi Bar. & Angel. ff. de ſol. tex. eſt eapreſſus cum gl. & ibi Bar. in d. l. 3. de bo. autho. iud. poſ. & Bar. in d. l. eum, qui. §. j. & ibidē Bal. idem tenet Petr. & ibi pleniſsimè Cyn. & Sal. in d. l. unica. C. ubi conue. qui certo loco dare promiſ. & Sali. in l. j. ff. de eo, quod cer. lo. & Iac. Bu. in d. l. hæres abſens. §. fin. ff. de iudi. & Inno. in c. j. de mu. pet. & Jo. de Pla. & Ange. de Are. in §. præterea ſupra eo. & ibidē dicit Ang. hoc eſſe ſignanter tenendum menti, & meritò. Et vltra ſupra dicta ego addo pro hac parte tex. in d. l. hæres abſens. §. j. in ver. proinde. & ibi in terminis Bal. & hoc multum benè probat tex. ille à contrario ſenſu. Et iſta eſt mera veritas, quamuis contrarium, & minus benè tenuerit Ang. in d. l. hæres abſens. §. fi. per illum tex. ſequitur glo. in d. l. eum, qui. §. 1. aliàs in princip.

19 † Suprà ſcriptam concluſionem ego limito duobus modis: primò, ut non procedat, quando in loco celebrati contractus haberet promittens domicilium: quia tunc benè poſſet etiam in loco celebrati contractus conueniri, nedum in loco deſtinatæ ſolutionis. Textus eſt expreſſus, uullo modo cauillãdus, in d. l. hæres abſens. §. fin. & ibi Bald.

20 † Secundò ego limito & declaro prædictã concluſionem, ꝙ in loco contractus quis non poteſt conueniri, verum eſt: ꝓcedit, quando ſolutio eſt in alium locum deſtinata. quia ratione deſtinatæ ſolutionis videtur in alio loco eſſe contractũ: ut inquit tex. in d. l. 3. de bon. authoritate iudicis poſsidendis. Et in iſtis terminis loquuntur præfati doctores. Sin autem in aliũ locum non eſſet deſtinata ſolutio, tunc benè in loco celebrati contractus conueniri poſſet, & ibidem diceretur forum ſortiri. Tex. eſt plenus in d. l. hæres abſens. §. j. in uer. proinde. declarando ut ibi latè per Bartolum & alios. Intelligendus eſt ergo neceſſariò libellus, quē formaui, ut procedat quando reus ſortitur forum hic Papiæ, aliter quàm ratione contractus, puta ratiõe domicilij, vel alijs modis, de quibus per gloſſam no. & magiſtra. in dicta l. hæres abſens. §. j. in uerſi. proinde. in gl. finali ſuper verſi. debebit, & ibi Bartolus & alij. ff. de iudicijs. & Specu. enumerat quinquaginta duos modos, ſeu caſus, in quibus quis ſortitur forum in titu. de compe. iudi. ad. Alias autem nõ poteſt procedere libellus per ſuprà ſcripta. Et ad hoc eſſent in practica benè aperiendi oculi. Et ita etiam declarat Ioannes de Platea in dicto §. præterea. quamuis Ang. de Are. ibi aliter non aduerterit. Vel aliter, & ſecundò procederet libellus, quem formaui, ſecundum ea, quæ ſtatim dicam in ſequenti parte gloſſæ, quando promiſſor fuiſſet in mora ſoluendi in loco deſtinato, quo caſu an poſsit conueniri in loco celebrati contractus, etiam poſito quòd ibi non ſortiatur forũ, erit x magnum dubium. Tenebo tamen quòd ſic, x ut ibi latius dicetur: & iſtis terminis formaui libellum: & propterea petitio fuit bona. Vel aliter, & tertiò non ſuſtineretur dictus libellus, quando hoc eſſet expreſsè inter partes actum, ut poſſet etiam 21 conueniri in loco celebrati contractus, ut prædixi: † ut quia adiecta eſſet illa clauſula, quam communiter notarij apponunt: Et promiſit ſoluere hoc Papiæ, Romę, & generaliter ubicunque fuerit inuentus, & ubicunque fuerit ab eo petitũ, ſiue etiam fuerit inuentus, ſiue non. De qua clauſula quid operetᷣ, & quomodo intelligenda ſit, uidete Bar. & Sal. in l. 3. §. ſi quis ita. il primo. ff. de eo, quod certo lo. & in l. a. ad fin. eodem tit. & in l. ſi conuenerit. ff. de iuriſdictione omnium iudicũ. & ibi per alios omnes, & in l. Titium aut Mæuium. §. tutores. ff. de adminiſtratio. tutor. & in l. penul. C. de pact. & Bald. poſt antiquos, & Gul. de Cu. in l. ſi quis in conſcribend. C. de epiſcopis & clericis. & in l. ſi duo. in lectura antiqua. ff. de conſti. pecun. & in l. fi. §. primo. in 8. col. C. communia de leg. & in capi. j. in 4. col. de mili. vaſal. qui contu. eſt in uſib. feu. per Spe. in tit. de compe. iudi. ædi. §. primo. uer. ſed quid ſi promiſit. & uerſi. ſequenti, & latiſsimè per Canoniſtas maximè domi. Anton. de But. & Ioan. de Imo. in cap. j. extra de iudi. & Ange. de Aret. in §. præterea, & ibi aliquid per Ioan. de Pla. ſuprà eodem.

22 † Et in iſtis locis inuenietis magnam eſſe differentiã in modo concipiendi dictam clauſulam, an ſimpliciter dicatᷣ quod promittit poſſe conueniri vbicunque locorum fuerit inuẽtus: nõ facta prius ſpecificatione aliquorũ locorum particularium: 23 an uerò facta ſit ſpecificatio. † Item eſt differentia an dicatᷣ, ubicunque fuerit petitum: maximè quantum ad hoc vt admittatur, uel non admittatur declinatoria fori: ut in dictis locis latiùs inuenietis. Et an vbi aliquis promiſit ſoluere ubicunq; l fuerit inuentus, l poterit conueniri in loco peſtifero, uel ſuſpecto, uel aliàs in loco ſibi non tuto, ſi ibi ſit inuentus, vel in quo faciebat tranſitum nauigando: vide Ang. in omnibus iſtis caſibus ſingulariter tenentem quòd non, in l. cùm tes. in prin. ff. de legatis primo. quamuis Ioan. de Imo. ibi (ſub dubio tamen fortè) contrarium tenet: quos concordat Ange. de Are. in dict. §. præterea.

24 † Vnum tamen in hac materia ſingulariſsimum, & ualde mirabile tene menti, quòd ſi ego exiſtens hic Papiæ promitto ſoluere Florentiæ, & alibi, ubicunque fuero inuentus, ꝙ non potero conueniri in alio loco remotiori, quàm ſit Bononia uel Florentia. Iſtud eſt, quod ſingulariſsimè tenuit domi. Ant. de Butr. in dict. cap. primo. extra de iudi. argum. cap. ſedes. extra de reſcri. quamuis Ioan. de Imo. ibi contrarium teneat, & reſpondeat ad capi. ſedes, ut ibi per eum.

25 † Quid autem ſi promitto ſoluere in quocunque loco ubi m creditori placuerit, m an iſta promiſsio aliquid releuet? Videte Barto. ſingu. tenentem ꝙ non, in d. l. ſi conuenerit. & do. Anto. in d. c. primo. & Bal. in l. ſi quis in conſcribendo. C. de epiſcop. & clericis. & in rubr. C. de conſti. pecun. in ſecunda col.

26 † Quid autem ſi quis promittat creditori vbicunque locorum reſpondere, quomodo intelligatur illud uerbum, Reſpõdere: an idem ſit, quod Promittere, ſoluere, an idē, quod promittere quod ubicunque poſsit conueniri? Effectus eſt magnꝰ quia primo caſu non admittitur pœnitentia, nec declinatoria n fori. Secundo caſu, ſic n ut per Bartol. & alios in dict. leg. ſi conuenerit. De hoc uidete glo. in leg. eum qui res, & ibi Bald. & alios Co. de procu. & Bal. in leg. prima. ff. de in ius voc. & aliquid per eum in dicta l. ſi quis in conſcribendo. C. de epiſc. & cleric. & in leg. eam quam. C. de fideicom. & Ioan. Andr. in dicto capi. primo. de iudi. Cano. in cap. dilecti. extra de for. cõpetenti. Pau. de Caſt. in l. ſi conuenerit. ff. de iuriſdictione omnium iudicũ. & in l. tertia. §. ſi quis ita. ff. de eo, qđ certo loco.

Dixi ſucceſsiuè ſuprà in libello, quod fuit, & eſt in mora ſoluendi: quia aliter talis actio non eſſet arbitraria, & non ueniret intereſſe uel uſuræ: ut leg. centum Capuæ. & leg. final. ff. de eo, quod certo loc.

27 † Quando autem dicatur in mora conſtitutus, apparet ex eo, quod in libello ſubieci, cùm lapſum ſit tantum tēpus quo dictam ſolutionem facere potuit: quia quando ſolutio eſt deſtinata certo loco fienda, quamuis nullum tempus exprimatᷣ à partibus, intelligitur tamen tacitè & neceſſariò tantum tempus, quo veriſimiliter poſsit ad illum locum accedi. l. interdũ. in prin. & l. continuus. §. cùm ita. ff. de uerb. oblig. & §. loca. ſupra de uerborum oblig. & eſt in terminis noſtris tex. in l. 3. ſi quis ita ſtipuletur. il a. ff. de eo, quod cert. loc. Et aduertite, ꝙ tempus tacitum ita interpellat pro homine, & ita cõſtituit in mora, quemadmodum tempus expreſſum, ut eſt glo. ſolēnis, in leg. ſi mora. in glo. prima. & ibi Imo. ff. ſolu. matrimo. & illam glo. ad hoc allegat Bal. in l. ſi pacto, quo pœnam. in pen. col. ver. reliqua dic. C. de pact. & ſequitur Ludo. Roma. in l. ſi ex lega. cauſa. ff. de uerb. oblig.

Vltimò dixi in libello, ꝙ intereſſe aſcēdit vſque ad ſummã viginti: iſtud poſitum eſt ad benè eſſe: quia neceſſariò non requiritur quòd in libello exprimatur certa quantitas intereſſe, etiam poſito quòd intereſſe ſit de præterito, prout latè dixi vobis in §. curare. ſuper gl. in uer. uel rei ſupra eod.

In ead. glo. ad fi. Hanc vltimam opi. approbat gloſſ. hic, & ubique, in l. j. in uerſi. vtilem. ff. de eo, quod cer. loco. & in d. l. eum qui. ff. de iud. & in d. l. ſi duo. §. j. ff. de conſtitu. pecun. Et cum hac vltima ſimpliciter tranſit Nic. de Neap. hic, in a. q. gl. eam etiam tenet Joan. Fab. hic, & pro ea allegat tex. qui parũ facit ad hoc propoſitum, in l. Stichum aut Mæuiũ. §. tutores. ff. de admini. tut. Eam etiam Bald. Salic. Paul. de Caſtr. Flo. & communiter doct. in l. j. ff. de eo, quod cer. loc. & in l. unica. C.

vbi

vbi conueniantur, qui certo loco dare promiſerunt, & Ange. de Arc. hic, & in §. prætereà. ſuprà eo. Et hæc eſt magis com-
28 munis opi ſcilicet † quòd ubi promittens non ſoluit in loco deſtinato, ꝙ poterit poſteà in quocunque loco conueniri, dũmodo ibi ſortiatur forum. Et dicit Bart. in d. l. j. ff. de eo, quod cer. loco. ꝙ hæc eſt communis opi. tamen ipſe Bar. ibi ſequutus opi. Nic. de Mata. in quadam ſua diſputatione tenet oppoſitum, quòd imò etiam poterit conueniri in loco, in quo non ſortiatur forum: & ſic tenet Bar. cum opi. Pla. communiter reprobata. Mouetur Bar. per plura, de quib. ibi per eum: & inter cætera quòd leges hic in glo. allegatæ, quæ dicũt quod in quolibet loco, non debent reſtringi, ſcilicet idoneo, ut vult gl. hic, & in locis præalleg. oſtendit, & theorica Iac. de Are. Oldr. & eiuſdem Bar. in l. j. §. nunciatio. ff. de ope. no. nun. Nam quãdo diſpoſitio generalis continet conceſsionem noui actus, vel noui iuris, & ſic aliquid de nouo inducit, tunc benè recipit reſtrictionem de idoneitate: ut l. vt gradatim. §. ſed ſi leg. hic alleg. in gl. & in l. ſi quando. in prin. cum gl. no. C. de inoffi. teſt. Si uerò diſpoſitio generalis diſponit ſuper eo, quod iam erat conceſſum, tunc non recipit reſtrictionem de idoneitate, quia aliàs nihil operaretur, & eſſet eluſoria: vt l. ſi quando. in prin. ff. de leg. j. vt patet in l. j. §. nuntiatin. cum glo. in ver. omnibus diebus. Si ergo in propoſito noſtro intelligeremus, quòd ille, qui non ſoluit in loco promiſſo, non poſſet conueniri niſi in loco idoneo, certè fruſtra hoc eſſet generaliter diſpoſitum per Iuriſconſultum in l. j. ff. de eo, quod cer. loc. & in alijs legibus hic in glo. alleg. cùm de iure communi hoc poſſet. Ne ergo generalitas illarum legum reddatur eluſoria, intelligimus neceſſariò ꝙ poſsit conueniri in quocũque loco etiã nõ idoneo. Sed huic fundamento reſpondete prout rũdent Bal. Salic. & Pau. de Caſt. in l. j. ff. de eo, quod cer. loc. ꝙ imò generalitas illarum legum, etiã reſtricta ad loca idonea multùm operatur: nam videbatur ꝙ ille qui promiſit certo loco ſoluere, non poſſet conueniri in alio loco etiam ubi aliàs habet forum, prout dubitat Iuriſconſultus in d. l. j. & fortificat dubitationem glo. ibi in ver. nec videbatur, propter quæ videbatur ita tenẽdum, niſi iſtæ leges emanaſſent. Cùm ergo ex illis legibus decidatur hoc dubium, ſatis dicuntur operari: ergo fuit reſtringendæ. Et ita ſe habet communis opi. quamuis Bal. ibi tenens cũ communi, vt ſupra dixi, dicat ꝙ iſta opi. Iaco. & Nic. ſit multũ conſona iuri. ad tollendam tamen ſuprà ſcriptam dubitationem ſecundã Bar. in d. l. j. notarij communiter apponunt illã clauſulam: Et voluit poſſe conueniri in tali loco, & in tali, & vbicunque fuerit inuentus, vel ab eo fuerit petitum. Et ita eẽt fiendum vt dictæ amaritudines fugerentur. Et de iſta clauſula dixi latè in prima parte huius glo.

Glo. in ver. arbitraria ibi: vel vtilis ex teſtamento, vbi legã-
29 tum eſt dandũ certo loco. ſentit iſta gl. † quòd illa actio ſit arbitraria propter locum in tribus caſib. tantũ, in promiſsione, mutuo, & teſtamento. Hoc idem apertè firmauit glo. in §. prætereà. in ver. promiſſus. ſuprà eod. & ibi in gl. latè tetigi, & reprobaui has glo. & tenui quòd imò generaliter quęlibet actio ſtricti iuris põt eſſe arbitraria propter loc. Dicite ut ibi dixi.

In fin. glo. Et idem, quòd arbitraria non ſit proprium nomen actionis, dixi & tenui in d. §. prætereà, in vltimo euidentiali. ſuprà eodem. & ibi allegaui alias gloſſ. idem tenentes, quamuis iſtam non allegauerim.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a VALOR] Vide Fran. Are. in l. ex facto. §. item quæro. in 2. col. de vulg. & pupil. & omninò do. Maria. Socin. in conſil. 8. incip. viſis in j. parte. ubi qualiter valor rei articulari debeat: & quod valor, ſeu ęſtimatio communis per emptionem aliud non inducit. Et vide do. Bart. Soci. in conſi. 32. incip. in cauſa. ver. ſed ad hoc ut quis. circa med. ea. par. 1. quod vt probetur valor rei, debet de aliquo continuato tempore probari. & do. Alex. de Imo. in conſi. 172. in vlti. col. in fin. in 2. parte. vbi ponit quid debeant deponere teſtes. & in conſi. 64. in j. col. in 2. parte. & omninò Fel. in c. cùm cauſam. in 3. col. verſic. & per hanc fallentiam. de teſti. & remiſsiuè. in c. cum cauſa. eo. titu. in j. col. ver. in glo. 2. in fi. & Lanf. in c. quoniam contra in ver. teſtium. in 26. colum. in princip. in ver. quæro ergo cum 3. ver. ſequen. chart. 8.

b CONDITIONEM REI] Adde idem per do. Mari. Soci. in ſupra alleg. conſi. 2. verſi. & ſtant iſta ſimul. ibi: quinimò ſingulariter. in j. parte.

c ILLO] Vide domi. Alex. de Imo. in conſi. 16. in 4. & vltim. col. in prima parte.

d FORVM] Vide latè & no. Felin. ca. licet ratione. in 9. col. uer. ad illud, eum ſeq. de fo. compe. ubi. an, & quando, & quibus modis quis ſortiatur forum ex contractu, & quando non, & de eius effectu: & quid, & quibus modis non ſortiatur: vide remiſsiuè in rubr. eo. tit. de fo. compe. & in c. j. de iudi. in fi. 3. columnæ. ver. no. 4. cum pluribus ſeq.

e Mendacem oportet eſſe memorem, & tenet contrarium, circa fi. ſeq. col. ꝙ imò nõ poſsit alibi conueniri, niſi ibi ſortiatur forum non recordatus eius quid hic promiſerat. & ꝙ non poſsit, eſt communis opi. vt infrà videbis. Carcaſ. Sardus.

f INVENTVS] Vide Felin. in cap. cum R. canonicus. de offic. de leg.

g PLACVERIT] Vide Frã. de Are. i l. actiõe. ff. depoſiti.

h SIC] Vide Feli. in c. j. de iud. in 4. col. ver. tertiò declara.

SVMMARIA VERSIC.
Huic autem, qui loco.

1 *Plus petere cauſa quando dicatur. 3. & in quo differat, qui plus petit cauſa, ab eo, qui plus petit re. 2.*

4 *Alternatiuarum ſpecies quot in iure reperiantur.*

5 *Libellus alternatiuus an in omnibus alternatiuis fieri debeat, ne libellans incidat in pœnam.*

6 *Electio in contractibus alternatiuis an ſit debitoris. 9. 10. & ſequen.*

12 *Argumentum eſt validum de contractibus ad vltimas voluntates.*

13 *Libelli concluſio qualiter ſemper eſſe debeat.*

15 *Plus petere in obligatione generis dicitur, etiam vtiliſſimum petendo.*

VERSIC. HVIC AVTEM, qui loco.

ISTE verſi. fuit ſummatus in genere. ſuprà in princ. huius §. ſi tamen vultis in ſpecie ſummare, hoc dicit in ſumma vſque ad verſicu. ſed &
1 quidem. † Cauſa plus petere dicitur, qui vnum tantùm ex pluribus alternatiuè promiſsis petit, quorum electio eſt ꝓmiſſoris. hoc primò. Eodem modo qui petit in ſpecie quid certum à reo generaliter obligata, dicitur petere plus cauſa. hoc dicit ſecundò, & vltimò uſque ad uer. ſed hæc quidem.

2 † Nota primò ex hoc tex. quando quis dicatur petere plus cauſa. Antequam tamen vlterius procedã, pro intelligẽtia textus noſtri quæro in quo differat, qui plus petit cauſa, de quo loquitur tex. noſter, ab eo, qui plus petit re, de quo loquit verſ. proximè præcedens in prin. Hanc quæſtionem tãgit ſolus Nicol. de Nea. hic, in 3. q. extra gl. & refert quoſdam dixiſſe nullam eſſe differẽtiam: qđ eſt falſum dicere, & de directo cõtra tex. noſtrum. Vnde ipſe Nico. aliter reſpondet ſecundum ſuũ Rodul. de Auri. ꝙ differentia eſt in hoc, quia ille, qui plus petit re, petit illud, quod nullo modo eſt ſibi debitum: ille verò, qui plus petit cauſa, petit illud, quod eſt ſibi debitum, licet non eo mõ, quo ſibi debetur. In alternatiua enim ambo ſunt in obligatione: ut l. ſi duo. ff. de verb. obli. & l. illud aut illud. in princ. ff. de conſti. pecu. Subdit tamen ipſe Nic. ꝙ quamuis iſta ſit bona reſponſio, quãtùm ad obligationem alternatiuã, non tamen eſt bona reſponſio quantùm ad obligationem generalem, in qua in veritate nulla res eſt in obligatione. Ad l. Mæuius. §. duobus. ff. de leg. 2. nihil reſpondet, & rem indeciſſam relinquit, ſubijciens de hoc etiam haberi per Specula. in titu.

titu.de plus peti.§.ſi autem . Ego credo vno verbo q; iſta ſit
propriè differentia.Nam ille dicitur plus petere cauſa,quan-
do petendo ſimpliciter vnam rem aufert electionem debito-
ri:& propterea dixit gloſſella prima hic,quòd illud,quod hic
in principio vocat Imperator cauſam , infrà vocabit electio-
nē.Ille verò,qui petit maiorem ſummam,uel quantitatem , q̄
ſit debitum,dicitur re plus petere. Et hæc differentia clariſſi-
mè colligitur ex inſpectione huius tex.& ver.præcedentis.
3 † Secundò nota ex iſto tex.quòd ille,qui in ſpecie petit vnā
ex rebus alternatiuè debitis, cuius ſelectio ſit debitoris , dicit
plus petere cauſa.Et ratio eſt,quā habetis in text. quia aufert
4 reo electionem ſoluendi † quod velit : verùm quia in iure no
a ſtro ſex repenuntur ſpecies alternatiuarum , a quas hic ordi-
natim enumerat Scribentes,Ioan.Fab.Ioan.de Pla.& Ang.de
Are.hic,quarum quatuor ponit Bar.in l.3.circa princip.ff. de
eo,quod certo loco.pulchrum eſt ſcire, nunquid in omnibus
iſtis alternatiuis habeat locum iſte §.Quædam enim eſt alter
natiua rerum,vt in exemplo poſito in hoc tex.& in l. plerun-
que.§.fin.ff.de iure dotium.Quædam,& ſecundò eſt alterna-
ua perſonarum,ſeu alternatiua poſita inter perſonas,quę quā
doque ſtat propriè,quandoq; reſoluitur in coniuncta, de qua
dicendum eſt.ut in tex.in l.cum quidam,& ibi per gl. & doct.
C.de verb.ſigni.& in l.ſi Titio,la 2.ff. de leg.2. & in l. ſed & ſi
filio.§.j.ff.de conſtitu.pecun.Quædam,& tertiò,eſt alternati-
ua temporis:vt in Calendas Martij,aut Iunij:de qua in l. ſi ſti
pulatus fuero decem aut quindecim.ff.de verb.obliga. & l. ſi
ita relictum.§.fin.ff.de leg.2.Quædam,& quartò eſt alternati
ua locorum:vt l.3.§.j.ff.de eo,quod cer.lo.Quædam, & quin
tò eſt alternatiua locorum & rerum ſimul:puta, promitto da
re iſtam rem Papiæ,aut illam Mediolani:ut in d.leg.3.§.proin
de.Quædam,& ſextò,& vltimò,eſt alternatiua rerum, perſo-
narum,& locorum : ut promittis mihi dare Stichum hic Pa-
piæ,vel dare Titio Pamphilum Bononiæ. Credo q; poſſent ad
di plures aliæ ſpecies alternatiuarum,ſi conſiderabitis,& ma
ximè ſeptima ſpecies rerum,perſonarum,locorum,& tempo
rum ſimul,ſi additis alternatiuam temporis,ad exemplū pro
5 ximè dictum.†Nunquid ergo in omnibus iſtis alternatiuis de
beat fieri petitio,& ſi libellus alternatiuus,vt dicit tex.noſter,
aliàs incidit in pœnam.ver.ſed hæc quidem.infrà eodem.

Ego in hoc puncto omiſſa longa ſerie verborum Ioā. Fab.
Ioan.de Pla.hic:ſuccinctè concludo cum Angel. de Aret.hic.
Quòd aut in alternatiua rerum, ſummarum , vel locorum eſt
electio creditoris:& tunc alterum tantummodò ex alternati
uis petendo non incidit in pœnam huius ver. nec eſt neceſſe
q; alterum petat:imò neceſſariò debet ad vnum tantùm con-
cludere.l.vbi autem nō apparet.§.qui illud,aut illud.& quod
ibi Barto. ff. de verborum obligatio. & l. ſi quis ſtipulatus eſt
Stichum, aut Pamphilum.in princip.ff.de verbor.obligati.&
vnum ſimpliciter petendo,iſtud videtur eligere:vt l.ſi is, cui .
ff.de legatis 2.Si autem electio eſt debitoris,tunc debet libel-
lus alternatiuè concipi,ſecundum hunc tex.aliàs incideret in
pœnam verſi.ſed hæc quidem infrà eodem.Si autem eſt alter
natiua perſonarum,quia ſtipulatus ſum mihi,aut Titio:& tūc
ſemper ceſſat pœna huius §. ſi ſimpliciter petatur , non facta
mentione illius Titij,ſiue ille Titius ſit adiectus ſolutioni tan-
tum,quo caſu,licet ei ſolui poſſit inuito principali. §. planè .
ſupra de inuti.ſtipula.& l.vero procuratori.in princip.ff.de ſo
lu.tamen hoc non poteſt facta litis conteſtatione è principa
li,quia tunc ſolum principali ſoluere poteſt : vt l. ſi ſtipulatus
fuero decem in melle.in princip.ff.de ſol. ſiue ambo ſint prin
cipales,vt quia ſint duo rei credendi ſiue ex contractu,ſiue ex
vltima voluntate:& tunc ſimpliciter ceſſat pœna huius §. cū
vterque reorum credendi poſſit ad ſolidum agere de per ſe :
vt leg.ſi Titio aut Seio,la 2.ff.de leg.2.facit leg.ſi ex toto.§. 1.
de lega.j.In alijs autem ſpeciebus alternatiuarum ſemper dic
quòd ſi electio eſt debitoris,habet locum §.noſter:alias ſec°.
Iſta ſunt expedita per multa verba, quæ ſummatim voluit Io,
Fab.& Ioan.de P[illegible]hic. Quando autem in alternatiuis ſit ele
ctio debitoris,& quando creditoris, dicam vnum verbum in
ſequenti notabili .
6 † Tertiò not.ex hoc tex. q; in contractibus alternatiuis ele
b ctio eſt debitoris b Concordat l.plerunque.§.fin.ff.de iure do
tium.& l.ſi in emptione.§.penult.ff. de contrahend. emptio.

De hac tamen materia,quia eſt ſemibrocardica in dubio , in
alternatiuis cuius ſit electio,ſiue loquamur in contractibus,ſi
ue in ultimis voluntatibus:recurrite ad glo.no.& magiſtra.in
l.Lucio.in glo.j.ff.de leg.2.& ibi videte Barto.no.diſtinguen-
tem.& plene Dyn.in reg.in alternatiuis.de reg.iu.in 6. & Bal.
in l.qui duos.ff.de legatis ſecundo. & Io.de Imol. in l. planè.
§.penulti.in eod.titu.
7 † Quid autem in beneficijs, vel gratijs , cuius ſit in dubio
electio,quia hic per Ang.de Are.tangitur aliquid , videte Bal.
in dicta l.Lucio.Bal.& Imo.in dicta leg.qui duos. & ibi alle-
gat mirabilem text.in leg.2.C.de caſtren.& miniſterian.l. 12.
qui tex.fecit mihi ſemel maximum honorem in examine pu-
blico,cui nemo ſciuit reſpondere perfectè.& Bal.& Ang. in l.
beneficium.ff.de conſti.princip.& Bal.in l.fin. aliàs penul.ver.
quæro quid in mandato principis.C.de ver.ſig.& Imo.in leg.
cùm res.§.ſed ſi.ff.de leg.j & tex.in c.gratia de reſcrip. in 6.
8 † In alternatiuis autem quid ſit in obligatione, videte gloſ.
& Bar.in l.ſi duo.ff.de verb.obli.& per doct.aliquid in l. cùm
quidam.de verborum ſignificationi.& in l. ſi ſtipulatus fuero
decem aut quindecim.ff.de verbo.obliga.& per docto.hic,vt
per Ioan.Fab.Ioan.de Plat.& Ang.de Are.
9 † Et vſque ad quātum tempus debitor,cuius eſt electio, ha
beat hanc facultatem eligendi : dicite quod quādoque etiam
poſt ſententiam,& in executione:niſi antè ſtatutus fuiſſet ſibi
terminus,intra quem eligeret. vt l.eum, qui certarum.§. j. &
ibi per glo.& Bar.ff.de verb.obli.
Vnum non omitto , quod eſt diligentiſsimè notandum ad
limitationem tex.noſtri † & non traditur per alios Scribentes
hic,nec in communibus locis,quòd illud quod dicitur in tex.
10 noſtro,& ſimilibus,† q; in dubio in contractibus in alternati
uis electio eſt debitoris: fallit, niſi alternatiua eſſet adiecta in
fauorem creditoris. Iſtud eſt,quod ſing. voluit Bart. poſt Gul.
de Cu.in l.quamuis.in prin.per illum tex. ff.de pig.act.Et pro
pterea infert ibi ſing.Bart. quòd ſi tu promiſiſti mihi ſoluere
centum in Paſchate,vel dare ſufficiens pignus, quòd ego poſ
ſum præcisè te cogere ad ſoluendū:quia illud de dādis pigno
ribus fuit adiectum in fauorem mei creditoris , vnde electio
non debet eſſe debitoris:quia aliàs illud, quod eſſet appoſitū
in meum fauorem,redundaret in meam læſionem, contra il-
lam l.quamuis.& l.quod fauore.C.de leg.Quod ſingulariſsi-
me notate.& ſequitur Pau.de Caſt.in l.4.§.ſi ex conuentione.
per illum tex.in uer.quippe.ff.de re iud.& per tex.not.& qua-
ſi de hoc expreſſum in l.cauſam.§.puellam.ff.de manumiſ. ti
tul.generali.Et idem tenet Pau.de Caſt.in l.cùm proponas ab
ea.C.de tranſac.Et ex hac doctrina Bart.ego puto q; poſsit in
terminis decidi amœna,& quotidiana q̄ſtio,quā format Nic.
de Neapol.hic,in 8.q.extra glo.& in ea nihil clare decidit. Po
11 ne,† promiſiſti mihi qđ poſſum accipere vnum vel duo plau
ſtra lignorum de nemore tuo:volo accipere duo:nunquid poſ
ſum? Videretur ſecundum eum,q; non:quia in alternatiua ele
ctio eſt debitoris:vt in hoc tex. Veriſimile eſt ergo q; promiſ-
ſor velit ſoluere vnum tantùm cùm nemo præſumatur velle
iactare ſuum.l.cùm de indebito.§.j.ff.de proba.Præterea ſem
per in obligatione quod minus eſt,ſequimur : vt l. ſemper in
ſtipulationibus.ff.de reg.iur.Contrarium refert decidere Ia-
co.de Rauen.& Rodul.de Aur. hic arguendo de cōtractibus
12 ad vltimas voluntates.† q; arg.eſt validum: vt leg. ſeruum fi-
lij.§.eum,qui chirographum.& l.quæ de lega.ff.de leg.j. Sed
in vltimis voluntatibus,ſi verba teſtatoris dirigantur ad lega-
tarium de percipiendo talem aut talem rem , electio eſt le-
gatarij.vt leg.plane.la j.§.penul.ff.de lega.primo.& gloſſ.ma
giſtra.in leg.Lucio.ff.de leg.2.Ergo cum in quæſtione propo-
ſita verba ſint in ſtipulatorem directa, etiam quo ad executio
nem,certè ſtipulatoris erit electio . Et per hoc patet reſpon-
ſum ad contraria. Et cum iſtis concordat Pet. de Bella Pertic.
in leg.cùm quidam.C.de verbor. ſignificatio.motus arg.leg.
ſi ſic ſtipulatus.la 1.& l.2.§.j.ff.de verbo.obliga.& l.cum is.in
princip.ff.de condi.indeb.Nico.verò de Neapo. hic ſimplici-
ter dicit contra hoc videri tex.in c.in alternatiuis.de reg. iur.
in 6.& nihil vltra dicat,& nihil firmat. Ego puto quòd funda-
mētū adductū per iſtos in ſuprà quæſt.nihil penitus faciat ad
propoſitum , dum dicunt quòd ſi uerba dirigantur ad ſtipula
tore, q; electio eſt ſtipulatoris,quia dico hoc eſſe uerisſimū :
ſed

ſed;in propoſito noſtro verba non ſunt directa nec ad ſtipulatorem,nec ad promiſſorem , ſed ſumus in caſu dubio, & in dubio electio eſt debitoris,iuxta theoricam gloſſ.magiſtra.& Bar.in d.l.Lucio.Niſi Suſtinendo eorum fundamentum dixerimus quod uerba ſatis dirigantur ad ſtipulatorem , dum dicitur quòd poſsit accipere vnû vel duo plauſtra. Quicquid ſit, ego credo quòd opi.eorum ſit veriſsima , & apertè decidatur ex ſingulari doctrina Bar.ſuprà relata,quòd quando alternatiua eſt apposita in fauorem creditoris , prout eſt in terminis noſtris,quòd nunquam electio eſt debitoris. & iſta eſt veritas.

c *c* † Quartò no.in verſi.qua de cauſa.ſecundum Io.de Pla.

23 & Ang.de Aret.hic generalem regulam in medio concludendi in vtroque libello , vt ſemper ipſa petitio, ſeu concluſio ſit conformis naturæ,& qualitati ipſius obligationis:vt ſi pura ſit obligatio, purè , & præciſè petatur condemnari.Si obligatio eſt in genere,concludatur in genere.Si autem eſt alternatiua; eodem modo concluſio, ſeu petitio alternatiuè concipiatur: aliàs incideret in pœnam huius ver.iuncto ver.ſed hæc quidé infrà eo.Et ad hoc faciunt quæ vidimus in §.curare ſuprà.eo. Et de libello iſto alternatiuo habetis etiam per Spec.in tit.de plus peti.§.ſin autem.

Quintò no.ex hoc tex.in verſi.prætereà quòd in obligatione generis electio regulariter eſt debitoris.

24 † Quid autem ſit in vltimis voluntatibus , puta in legatis genere relictis , cuius ſit electio,recurrite ad gl.magiſtram in §.ſi generaliter.in verb.legatarij.ſupra de legatis. & in l.legato generaliter.in prin.in gl.mag.in ver.peſsimus.ff.de legat.j. & ibi plenè per doct.& gl.in l.ſi hæredes. §. ſi incerto.in gl.j. ff.famil.ercif.Quid autem ſit in obligatione in re, puta in homine promiſſo in genere:dic quod nullus ante ſolutioné, ſed facta ſolutione ille qui ſoluetur , dicetur fuiſſe in obligatione vt l.Meuius §.duobus.& ibi per gl.& latiſsimè Bar.ff.de legatis 2.& l. cùm incertus. in j.charta.ff. de lega.j. & dixi in §.in bonæ fidei.in gl.in ver.iure aperto.ſuprà eo.

25 † Vltimò nota ex hoc textu in verſi.quinetiam.quod in obligatione generis petendo etiam viliſsimum,dicitur plus petere,& ideo eſt in text.quia ſæpenumero faciliùs eſt ſoluere id, quod eſt carius,quàm id,quod eſt vilius. Et quamuis gl.hic in ver.pretij.alleget ad hoc multas leges, nihil tamé faciunt,præter l.fin.ff.de vſu.& hab.

Gl.in ver.electio.diuido in tres partes . In prima ponit vná fallentiam ad hunc tex.in ſecunda allegat concordantem . In tertia quærit,& ſoluit. Secunda ibi : & facit ad hunc §. Tertia ibi:quare ſi promiſſor.Et aduerte ad illam tertiam parté , quæ incip.ibi:quare ſi promiſſor.& finit ibi. ff. de ſolu.l. Stichum. circa prin. quam multi libri non habent. & ſecundum Ioannem. Fab. hic in princ.eſt vna additio:& ſecundum eam , qui eum non habet,illam ſcribere debet.

26 † In fin.gl.de hoc an,& quando perempto vno ex alternatiuè debitis , alterum tantùm præſtandû ſit . Et an & quando præſtanda ſit æſtimatio mortui,quia gl.noſtra in vtroque minus perfectè locuta eſt , nec etiam de hoc perfectam theoricá poſuit Io.Fab.hic.in 2.col.videte Bar.plenè diſtinguentem in d.l.Stichum aut Pamphylum.in princ.in 2.aliàs vltima col.in verſiculo reaſſume ergo.ff.de ſolu.cuius diſtinctionem formaliter refert , & ſequitur Ang.hic. vos eam habete pro hic expreſſa,ne fruſtrà membranæ denigrentur.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a ALTERNATIVARVM] Circa hanc materiam vide latiſsimè Felin.in c.inter cæteras.in j.col.cum Seq.de re ſcrip.

b DEBITORIS] Vide Felin.in ſupra alleg.c.inter cæteras circa fin.j.col.de reſcrip.

c * Adde quod quamuis Iaſ.dicat iſtam eſſe veritatem , mihi hæc deciſio non videtur tuta, nec verum videtur quod verba illa dicantur taliter fauorem ſtipulátis reſpicere, quòd ei tribuát electionem.Et videtur hæc deciſio contra tex.in l.ſi ſtipulatus fuero decem,aut quindecim.ff.de verbo.obli. primò eſt contra rationé illius legis. Secundò cui dubiû eſt quòd illa adiectio de quindecim, & ſic maioris quantitatis reſpiciebat fauorem ſtipulantis?nec per hoc illi datur electio : ergo nec etiam in caſu q.noſtræ.Non obſ.doctrina Bart. in d.l.quamuis. ff.de pig.act.qui Bar.loquitur non in mera alternatiua,vbi vtrunque eſt in obligatione , licet aliud tantùm in ſolutione.§. ſi duo. ff. de verb.obli.l.illud aut illud.ff.de conſti.pec.ſed loquitur vbi vnum eſt in obligatione,& illud idem in ſolutione.Et iſtud eſt quod ponderat ibi Bar. & conſtitutio pignoris ſit , vt cautior ſit creditor,non vt duplum conſequatur , vt in q.noſtra:Difficultas eſt reſpondere ad l.ſi ſic ſtipulatus.la j.ff.de verb.oblig. cui primò poſſum reſpondere quod ibi expreſsè reſeruauit ſibi ſtipulator electionem ſecûdum gl.j.ibi. quę exponit, Sumá id eſt Eligam.Vel aliter,& ſecundò, reſpondeo quod in d.l.ſi ſic ſtipulatus,non agebatur de multiplicando debito, ſeu duplicando ex electione,nimirum ſi habet electionem:ſecus eſt in caſu noſtro,vbi agitur de duplicando debito , nec vero ſimile,videtur debitorem in q.noſtra ita promiſiſſe vt creditor haberet electionem , cùm ad ſenſum pareat quòd ſtipulator ſemper duo plauſtra acciperet,non unum. In dubijs ergo ſtipulationibus quod minimum eſt,ſequamur d.l.ſemper in ſtipulationib.ff.de reg.iur.Et hæc opi.maiorem ſapit æquitaté. Cogitabis tamen interim.Carcaſſ.Sardus.

SVM. VERSIC. SED HAEC quidem.

1 *Plus petens tpe , re,loco , vel cauſa,qualiter puniatur. 11.*

2 *Clauſula, Saluo iure ſuperflui,in libello appoſita quid operetur.*

3 *Pœna de duplicandis inducijs ,an locum habeat in vera conditione.*

4 *Duplicandum quid ſit quando ante conditionem petatur, cùm ſit incertû quantû ante tépus petatur & num.ſeq.*

8 *Fiſcus agens ob neceſſitatem fiſcalem contra debitorem ſuum,non tenetur aliqua pœna,licet plus petat.*

9 *Gabellarum emptores an ante tempus exigi poſſint.*

10 *Debitor fugitiuus ante tempus , vel ante diem capi poteſt.*

12 *Pœna petentis debitum iam ſolutum quæ ſit.*

14 *Plus petitum ſimpliciter negari poteſt.*

VERSIC. SED HAEC QVIdem.

ISTE uer.negligitur per alios Scribentes, qui nihil , aut parum addédum ſuper eo dicût.Ego autem reddam eû valde ſingularem.Iſte uerſi.ſummatus fuit in genere in prin.huius §.ſi tamé uultis ſummariû in ſpecie, hoc dicit uſque ad §. ſi minus.

1 † Hodie plus petens tempore,punitur in duplicatione induciarum . Plus autem petens loco , uel cauſa , punitur in triplum expenſarum in ſportulis erogatarum.hoc dicit uſque ad §.ſi minus.

Diuidit in duas partes principales.In prima ponit qualiter hodie puniatur petens plus tempore. In ſecunda ponit qualiter puniatur petens plus alijs tribus modis.Secunda ibi:ſin autem quantitate . Et ad hunc uer.addite quæ traduntur per gl. Inno.& alios in c.j.extra de plus petitio.& Io.Fab.& alios in §.temporales. infra de excep.Et memento te ut euadatis has

2 pœnas, † quod in libello ſemper adijciatis illam ſalutarem clauſulá,Saluo iure ſuperflui,ſecundû quod dixi in principio huius §.ſi quis agens.& ibi uidiſtis.Hodie tamen punitur tátùm in duplicatione induciarû,ſecûdum formá §. téporales.uer. hodie.infra de exce.& iſte tex.ſiue iſta pœna procedit ſiue dies ſit appoſita ab hoie,ſiue dies inſit ex natura rei, ſiue dies inſit a lege,prout dixi,& declaraui in uer. plus auté. io 2.not.ſ.eo.

An aût iſte tex.& eius pœna de duplicádis inducijs habeat locû in die incerta,& ſic in eo:qui petit ante dié incertá:dixi latè in prin.huius §.ſi qs agens.in gloſ.in uer.plus complexum.

3 † An autem hic tex.& hæc pœna de duplicandis inducijs, habeat locû in uera côditione.& ſic in eo,qui petit ante euétû

conditionis,dicite quòd ſic: prout tenet Bart. contra Gul. de
Cun.in l.pecuniam. ſi certum peta.per text. apertum in c.j.in
fi.extra de plus pe.vbi tex.dicit quòd tempore plus petere di-
citur,qui ante diem vel conditionem egerit. & ita tenet Bart.
in l.ſi ita ſtipulatus. magna in 14.col.ff. de verborum obliga-
tio. & Bal.in l.prima.in vlti.col.C.de fideicom. & Ang. Are.in
prin.huius §.ſi quis agens.in gl.in uerſi.plus complexus.

4 † Quid autem duplicandum ſit,quando petitur ante condi
tionem,cùm ſit incertum quantum ante tempus petatur?Dice
bat Barto.in l.pecuniam.ꝙ incertum ſimpliciter nō poſſet du
plicari: ſed iſta incertitudo temporis in conditionibus uenit
certificanda ex futuro euentu.Et per iſta ſimpliciter tranſit An
ge.in princ.huius §.ſi quis agens.in verſic.plus complexus.&
Angel.de Aret.in ver.plus autem. ſuprà eod.§.& ſic vult Bar.
ꝙ in duplicatione induciarum facienda petenti ante conditio
nem ſit expectandus conditionis euentus, qui habeat certifi-
care quantum duplicandum ſit: quod,indicio meo, abſurdū
eſt dicere,cùm poſſet adeò differri euentus conditionis,quòd
vix aut nunquam ſciremus quid eſſet duplicandum. Vnde cre
do ꝙ melius ſit dicere, ſecundum Iac.de Rauen. & Nicol. de
Neap.in verſi.plus autem.in j.q.extra gl.& Io.Fab.in verſi.tē-
pore.ſuprà eo.ꝙ ad imponendam hanc pœnam duplicatio-
nis petenti ante conditionis euentum nō ſit expectandus euē
tus conditionis, ſed erit videndum quantum tempus fuerit à
tempore celebrati contractus conditionalis vſque ad tempus
petitionis,& illud erit duplicandū.Et credo ꝙ iſta ſit veritas.

a a* † Et ſucceſsiuè iuxta prædicta & iuxta hūc tex.in quo ha
5 bemus ꝙ hodie pœna petentis ante tempus, eſt duplicatio in
duciarum,pulchrum eſt inueſtigare,nunquid ſolum duplica-
bitur illud modicum, quod reſtat de dilatione à tempore pe
titionis,an verò duplicabitur totum tempus totius integræ di
lationis vſque ab initio.Bar.in l.iuſtas.C.de iur.fiſc.lib. 10.te-
net ꝙ fiat duplicatio ſolùm de tēpore:quod ſupereſt, per tex.
in l.aut damnum. §.quiſquis.ff.de pœn. & ibi hoc idem tenet
Bar.& cum Bar.ſimpliciter tenet Io.de Platea in verſi. plus au
tem.in j.col.ſuprà.eod.Contrariam opi.ꝙ imò tota dilatio de
beat duplicari,& non tantùm illud, quod ſupereſt, tenet Nic.
de Neap.hic in apoſtil. tex. io ver.loquitur conſtitutio. Idem
etiam tenet In.Fab.in §.temporales.Infrà de excep.& Ang.de
Aret.in prin.huius §.ſi quis agens.in gl.in verſi.amittebāt.Idē
etiam tenent communiter doct.Cano.vt Io.And.& do.Ant.de
But.in c.j.extra de plus peti, & ita ſe habet magis communis
opi.per tex.apertū in d.§.tēporales.ver.hodie.inf.de exce.ni-
ſi illum tex.intellexeris ꝙ ibi à principio dilationis petierit,ꝙ
eſſet nimium diuinare.Nec obſt.l.aut damnum.§.quiſquis.al-
leg.ſuprà per Bar.quia reſpondet Nic.de Neap.hic, quòd ille
tex.loquitur in pœna corporali:nos autem loquimur in pœ-
na pecuniaria.quare ſecus,arg.l. quid ergo.§. pœna grauior.
ff.de his,qui no.infa.iuncta l.interpretat.ff.de pœnis. Aduerti
te tamen diligenter pro maxima declaratione text.noſtri ad
id,quod ſignanter dixit Spec.in tit.de fru.& lit.expen.§.ſi.ver.
6 vt hic articulus.vbi ſing.dicit † ꝙ ſi agitur ante tempus, & nō
opponitur per partem,ꝙ valet proceſſus. Dicit tamen quòd ſi
bi debet imponi pœna,quæ imponitur plus petenti tempore:
7 vt in hoc tex.† Et no.diligenter quòd talis exceptio debet op-
poni ante litem conteſt.non autem poſt, ſecundum Bal. in l.ſi
extraneus.in prin.ff.de cōdi.ob cau.vbi etiam ponit quæ ſunt
partes iudicis in condemnatione,ſi petatur ante tempus.

An autē,& quando admittatur pœnitentia ad hoc,vt actor
euitet has pœnas,videte gl.in c.j.extra de plus pet.quæ tenuit
quod ad litem conteſtatam admittatur pœnitentia, per l.vni-
cam.C.de plus pet.iuncta l.amplius non peti.ff.rem rat.habe.
& dicit Ang.in prin.huius §.ſi quis agens.in gl.in verſi. cade-
b bat.ꝙ iſtud probatur in l.nō ſolum.la j.§.ſi.ff.de lib.l. b *quod
eſt verum,ſecundum do.Ant.de But.in d.c.j.niſi reus interim
etiam ante litem conteſt.feciſſet aliquas expenſas: quia in illis
reficiēdis actor veniret condēnandus, cùm non ſit iuſtū quòd
iniuſtè vexatus fuerit,& in expenſis læſus, ſecundum Hoſtien.
facit l.eum,quem temerè.cum ibi no.ff.de iud.

8 † Vltimò diligentiſsimè aduertite pro maxima limitatione
ſuprà ſcriptorum,& tex.noſtri,quod ſuprà ſcripta text.noſtri
fallunt in fiſco agente ob neceſsitatem fiſcalem contra debi-
torem ſuum,vel debitorem debitoris ſui ante diem,quia po-
teſt agere ante diem,etiam,quod eſt fortius,ſi opponatur,nec
incidit in pœnam huius textus, & hoc eſt ſpeciale in fiſco.Ca-
ſus eſt de hoc valde ſing.in l.j.C.de condi.ex lege. Et ita ibi
Bart.dicit,quòd ille caſus eſt ſing. Et quòd hoc caſu non du-
plicentur induciæ, & conſequenter non habeat locum pœ-
na huius ver.tenet ibi expreſsè Bald.in prima oppoſitione di
cens hoc eſſe ſpeciale in fiſco propter publicam neceſsita-
tem, quæ ſemper videtur fiſcum urgere, quia ſemper eſt in
ſumptu.

9 † Dicit ēt ibi Bal.quòd illa lex ſit valde not. contra empto-
res gabellarum,vt pro neceſsitate Reipublicæ poſsint exigi
c ante tempus, c* & tota die propter repentinas neceſsitates
publicas hoc fieri videmus,& nō eſt iniuſtū,ſecundum eū,qđ
10 reputat multū notandū. † Dicit etiā in vltimis verbis ibi Bal.
quòd omnis debitor fugitiuus poteſt etiam capi ante tempus
vel ante tempus,vel ante diem,per tex.in d.l.quæſitū.ff.de pi-
gno.quam legem dicit eſſe notabilem ad hoc, vbi eſt tex.ꝙ ſi
debitor eſt ſuſpectus,ante diem vel conditionē cōpetit perſe-
cutio pignoris.quem tex.in propoſito text.noſtri ſingulariter
not.pro ſecunda ſingulari limitatione ad hunc tex.vt nō pro-
cedat in agente ante tempus contra debitorem ſuſpectum.

11 † Secundò principaliter not. ex iſto textu quod hodiè pœ-
na plus petentis re,loco vel cauſa,eſt triplū expenſarū in ſpor
tulis factarum:vt iſto §.& §.omnes.ver.tripli. ſuprà eo. & pe-
titur triplicatio expenſarū per condictionem ex lege: vt hic,
cū gloſſella in verſi.punitur.& gl.in dict.verſic.tripli.in verbo
conſequitur.Pro alijs autem expenſis condemnabitur in ſim-
plum reo,ſecundū Io.de Plat.Eſt tamen caſus, in quo etiā ho
die plus petens cadit à cauſa,& ſic cauſam perdit,qñ duo co-
pulatiuè interueniunt,quod doloſè plus debito petat, & etiā
doloſè de pluri exigat cautionem.vt eſt tex.in d.l.vnica.& ita
ibi declarat Bar.C.de plus peti.Si autem petijſſet plus debito
doloſè,non haberet locum illa lex vnica,ſed ſolùm condem-
naret ī triplo expenſarū,iuxta d.uerſi tripli.& hūc tex.noſtrū.
Et hoc notate pro declaratione,& limitatione ad text.noſtrū.

12 † Quæ autē ſit pœna petentis debitum iam ſolutū, videte
tex.notabilem,quem ego reputo ſingularem in iure. in l.ſi fi-
deiuſſor.§.in omnibus.ff.mandat.ubi eſt tex.quod ille,qui pe
tit debitū ſolutum,uel ſemel ſolutum,iterum recipit,commit
tit crimen ſtellionatus.Et ita no.ibi Bart.in §.notabili.

13 † Quid aūt ad tex.noſtrum dicemus ſi actor plus debito pe
tijt,& reus cōuentus ēt eodē modo plus debito negauit,quid
erit hoc caſu?Dicūt quidā quòd fiat cōpenſatio adinuicē:arg.
l.ſi duo.ff.de dolo.Sed Io.de Lig.in c.j.extra de plus peti.dicit
14 † ꝙ reus nullā pœnā petit: & quod pp plus petitū pōt ſim-
pliciter negare:arg.notatorū in c.j.extra de litis conteſta. &
cū eo tenet Ang.de Are.in prin.huius §.ſi quis agens.,in gl.in
ver.cadebat.uidete in do.Ant.de But.in d.c.j.extra de plus pe
ti.ut ſaltem quò ad expenſas fiat adinuicem cōpenſatio:quā-
tùm uerò ad alias pœnas uerum dicat.Ioan.de Lig.

Gl.huius uer.ſunt interlineales,& claræ:& ideo remanebit
expeditus iſte uerſiculus,& per conſequens iſte §.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a Sed aduerte,quia opi.Bar.uerior uidetur.Primò quia ab-
ſurdum eſſet quòd agens puniretur reſpectu temporis elapſi
ante petitionem,cuius reſpectu non uidetur deliquiſſe,ſed pa
rum,aut nihil,& reſpectu temporis futuri poſt petitionem an
te exiſtentiam conditionis,cuius reſpectu plus petijt,immunis
eſſet.cùm regula iuris ſit in eo, quem eſſe puniendum, in quo
deliquit.c.literas. extra de tempo. ordi. c. paſtoralis.extra de
iure patr.cum alijs ſimilib.Ergo etiam tempus poſt petitionē
uſque ad exiſtentiam conditionis,erit duplicandum.Præterea
& ſecundò, arguo ſic: Vna determinatio reſpiciens plura de
terminabilia,pariformiter debet illa determinare. l. iam hoc
iure.ff.de uulga.& pup.l.quamuis.C.de imp.& alijs ſubſt.ſed
in §.hodie.infra de exce.& in c.j.extra de plus pet. pariformi
ter & una determinatione comprehenditur petens ante tem-
pus certum,ſicut petens ante conditionem. Sicut ergo in plus
petente tempore certo duplicatur tempus poſt petitionem
currens.

currens.(ſiue Bar.ſiue communem ſequar opi. de qua ſtatim ponit Iaſ.Ita etiam in petente ante conditionis purificationé. Tertiò contractus conditionalis continet totum illud tépus, quod eſt ante, & poſt petitiooem vſque ad exiſtentiam conditionis,vt ad ſenſum patet.Ergo totum eſt duplicandum, vt ui detur caſus apertus in §.hodie.infrà de exce.ibi: uel quas natura actionis continet,&c.& communiter in ſeq.q.doctor. ita intelligunt illum tex.Nec obſt.fragile aduerſantium argumétum,quia ſi conſtat de tempore celebrati contractus , & de tépore exiſtentis conditionis,vtique cuicunque qnamuis imperito Arithmetico facilis erit temporis intermedij computatio:nec ſi difficilis eſſet,à propoſito diſcederem:quia difficultas præſtationis non reddit inutilem diſpoſitionem.l.2.§.ex bis igitur, in fin.ff.de verb.oblig.& ſic iſte condemnabitur ad inducias duplicandas,quæ(vt inquit Bar. & d.l. pecuniam)ex euentu conditionis certificabantur.Et pro hoc allego optimú tex.in argu.io l.in lege Aquilia ſi deletum. ff.ad legem Aquili. Et hoc mihi veriſsimum videtur., quicquid Iaſ. & alij dicant reffellendo.Ant.Ang.Carcaſſ.Sardus.

b Sed ille tex.mihi parum probat,& in contrarium uidetur caſus in l.non ſolùm la s.§.tale:ff.eod.tit.l. leg. ibi exige.e debitum tentauit,&c.Cogitabis.Sard.

c Remiſſo tamen eis medij temporis interuſurio , ſecúdum Bald.ibidem poſt glo.Sardus.

SVMMARIA §. SI MInus.

1 *Petens aliud pro alio per errorem, an in eodem iudicio errorem ſuum corrigere poſſit.*

2 *Creditor petens certam quantitatem, an per hoc confiteri videatur ſe in maiore quantitate non eſſe creditorem.*

3 *Creditor ſi debitor ei dicat, Ecce centum quæ tantùm tibi debeo:& ſimpliciter accipiat,& nihil dicat, an ſibi præiudicet: an fundata ſit intentio rei.*

4 *Libellantis an eius aſſertio noceat . cum tribus ſeq.*

8 *Donatio præſumpta an traditionem requirat. 10.*

9 *Libellum emendare quando propriè quis dicatur.*

11 *Libellum mutare quando quis dicatur.*

12 *Cumulatio,quid:& de materia cumulationis. 26.*

13 *Libelli emendatio vſque ad quantum tempus permiſſa ſit. 14.22.25.& ſequen.*

15 *Iudex an ſecundum conſcientiam,an verò ſecundum allegata,& probata iudicare debeat.*

16 *Executor ſententiæ ſi conſciêntiam ſuam habeat contra ſententiam,quam exequi debeat: an nihilominus eam executioni mandare teneatur.*

18 *Iudex videns Titium occidere Sempronium coram multis,an abſque alia probatione eum de homicidio condemnare poſſit.*

Poteſtas vel capitaneus à feneſtra videns aliquos rixantes, aneos,ex hoc abſque alia probatione punire poſſit. 20.

21 *Poteſtas ſi filium rixoſum habeat,& non prouideat,an licitè de officio ſuo expelli poſſit.*

23 *Dilationes quæ cauſa cognitione concedantur .*

§. SI MINVS.

ISTE §. multùm bene continuatiuè procedit, ſecundum Dyn.Io. Fab.Nicol. de Neap.& Io.de Plat. Nam ſuprà proximè loquuntus eſt Imperator quádo petitur plus , quàm debeatur, qualiter actor puniendns ſit: & ſic qualiter prouideatur reo contra actorem plus debito petenté: hic verò loquitur in caſu contrario,quando petitur minus , quàm debeatur, qualiter ſubueniatur huic minus petenti.Poſteà in ver.ſeq. ponitur quando petitur aliud pro alio per errorem, an liceat errorem ſuum corrigere.

Iſte §.vſque ad §.ſi.ſunt prætereà.cómuni diuiſione,vt Nic. de Neapo.& Angel.de Aret.diuiditur in duas partes principales.In prima loquitur in eo,qui minus petit, quàm ſibi debeatur.In ſecunda loquitur in eo,qui petit aliud pro alio per errorem.Secunda ibi:ſi quis aliud. Vel ſi vultis elegantiùs & fundamentalius diuidere ex his quę dicturus ſum. infrà in glo.2. mag.in ver.iudicio.in prin. diuidite in duas partes principales.In prima loquitur de emendatione libelli . In ſecunda loquitur de mutatione libelli.Partes non mutantur. Hanc diuiſionem optimè intelligetis ex his,quæ tradam in gl.prædicta. hoc dicit in ſumma vſque ad §.ſi. ſunt prętereà . Quáuis actor minus petat,quàm ſibi debeatur,tamen iudex in iudicio debet aduerſarium in reliquo condemnare . hoc dicit primò.
5 † Item petens aliud pro alio per errorem, poteſt in eodem iudicio errorem ſuum corrigere.hoc dicit ſecundò,& vltimò literaliter,& ad corticem vſque ad d.§.ſi.Et dicit Io.Fab.hic,in 3.col.quòd iſte §.in princi.& in ver.ſi quis aliud.eſt gl.& declaratio l.edita.C.de eden.& quamuis aliqui hic,vt Angel.de Are.congregent hic quaſi omnem materiam , quæ ponitur in l.edita.videlicet de emendatione libelli,an,& quando ſit permiſſa.Item & de mutatione libelli,necnon & de cumulatione ego tamé non attingam niſi ea, quæ neceſſaria ſunt ad text.& gl.tum quia iſta eſt propria,& ordinaria materia d.l. edita.tú etiam quia anguſtia temporis me vrget,& proximę generales vocationes a tergo inſtant,& premunt .

2 † No.in primis Ang.de Are.hic unum,ad quod reputat húc tex.multum menti tenendum:quia licet quis petat certá quátitatem , non tamen per hoc videtur cóſiteri ſe in maiore quátitate non eſſe creditorem, ſiue ignoranter petierit,ſiue ſcienter.Facit l.ſi quidem.C.de tranſact. & hoc niſi appoſuerit dictionem taxatiuam Tantùm,vel Solum modo,ſecundum Bar. & alios io d.l.ſi quidem.per gl.no.in l.rationes.in gl.ſi. in ver. quantitatem.& etiam per Bart.& alios.C.de proba.& per l.3. §.cum Titio.ff.de adimen.leg.Adde Bart. eadem dicentem in l.ſi cùm duos.in prin.ff.de rerum amo.& ibi etiam ponit Car.
3 † quid ſi debitor dixit creditori:Ecce centum, quę tantum tibi debeo:& creditor ſimpliciter accepit , & nihil dixit:an ſibí præiudicet , & per hoc ſit fundata intentio rei ? Determinat Bartolus quòd non præiudicat:& de hoc dicit eſſe caſum no. in d.l.ſi quidem.

4 † Secundò,& vltimò notate in ver.ſi quis aliud.quod quamuis vulgò dici ſoleat,quòd aſſertio libellantis noceat libellanti,vt l.cum precum,cum gl.1.& 2.& ibi Bal.C.de libe.cau.& l. 2.& ibi no.Bal.ex illo tex.C.de inſti.& ſubſti. ſub condi.fac.in tantum quòd per iſta iura dicit Barto.in l.certum.§.ſi quis abſente.ver.item quòd dixi.quod valet confeſsio parte abſente intelligendo,&c.ff.de confeſsis,quod confeſsio facta in libello , etiam abſente parte, probat.De quo etiam per Bartol.in l. 3.in vltimis verbis. ff. de iure fiſci.& Bald.in l.vnica.in penul. col.C.de confeſsis.& do. Anto.de But.in c.ſi.extra de cófeſsis.

5 † Tamen illa regula limitatur primò per hunc tex.niſi interueniſſet error quia errore interueniente talis aſſert onon noceret libellanti:imò poteſt talis error reuocari: vt hoc tex. Addo tex.in l.rura.& ibi Bar.in ſi.illú no.ad hoc.C.de omni agro deſert.lib.11.Intelligite tamen,dummodo lis nondum ſit cóteſtata,ſecundum gl.no.in l.qui familiæ.in gl.vnica.in ſi.ff.fami.erci.& hic,in gl.3.mag.in verb.iudicio.

6 † Secundò prædictam regulam , quæ habet quod aſſertio
a facta in libello nocet libellanti, a limitat Angel.de Are.hic in 50.col.in glo.in ver.corrigere , vt procedat quando confeſsio facta in libello eſſet aſſertiua : Secus autem ſi eſſet narratiua, ſeu nuntiatiua:vt ſi dicerem in libello me mutuaſſe decem Titio hæredi Seij.Nam per hoc non videret confiteri illum hæredem Seij.Allegat Bal.in d.l.qui familiæ. qui ſecúdum eum, ita intelligit illam legem.Vos aút pro veritate huius limitationis videte in terminis Bar.in l.ex hac ſcriptura.ad ſi.in vlt.q.& ibi omninò Io.de Imo.ff.de dona.Bal.in d. l. cum precum. C. de lib.cau.& in l.ex his verbis.in ult.col.C. de reſtitu. mili. & in l.1.in pen.& ultima col.C.de fal.cau. adie.lega. & in l.unica.in 19.col.C.de confeſ.& in l.error.in 6.col.C.de iur.& fac. igno.do.Ant.de But.in c.ſi.in antepe.col.extra de confeſsis.

7 † Tertiò ultra Ang.de Aret.ego reperio quòd ſuprà ſcripta

regula, quod aſſertio facta in libello noceat libellanti, limitatur ſingulariſsimè per Io. de Imo. in c. ſi cautio. ante medium extra de fide inſtru. Et ſi hęc limitatio eſſet uera, eſſet ſcribēda literis aureis, quòd ita demū libellus probet & præiudicet libellanti, ſi eſt ſcriptus manu propria ipſius libellantis: ſecus ſi manu notarij, vel alterius tertij. Et ita dicit ſentire Bart. in l. nuda ratio. in 2. col. ff. de dona. Sed certè Bar. ibi non loquitur in libello, ſed loquitur in libro rationum: & dicit, quòd liber rationum facit fidem, quamuis ſcriptus parte abſente, quando eſt ſcriptus manu propria: ſecus ſi manu alterius. Quinimò
b Bart. in dicta l. nuda ratio. [b] communiter reprobatur in hoc per doct. ibi: & contra eum tenet etiam Io. And. in addi. Spe. in tit. de inſtru. edi. §. reſtat. Et contra hanc limitationē Imol. ego allego tex. ſolennem in l. diuus Claudius. §. item Senatus. ff. ad legem Corne. de fal. vbi eſt tex. quod non refert, an aliquid ſit ſcriptum manu propria alicuius, an manu alterius de eius voluntate: &, vt formaliter inquit Iuriſcōſultus, videri enim hæc ipſis manu ſcripta, cuius voluntate ſcripta ſunt.

Gl. j. in verſi. intentione. quæ eſt ſingularis gl. ibi: intentione ſcilicet libello intentionis: & ſic ponitur contentum pro continente: prout etiam vidiſtis tex. in §. ſi quis agens. in princ. & ibi dixi in apoſtillatione tex. ſuprà eodem.

In fin. gl. notate perpetuò hanc gl. quæ eſt vnica & ſingul. in
8 iure, † quod nunquam præſumitur donatio, niſi quando traditio interuenit. Et ſi eſt vera, eſt magna limitatio ad l. cuius per errorem. ff. de reg. iur. Et ſic habetis ſingulariter colligere, ꝙ præſumpta donatio requirit traditionem. Vos autem dicite ꝙ gl. verum dicit in ſe, & ad tex. noſtrum: ſed non in eo, in quantum dicit non præſumit donationem, niſi quando traditio interuenit. In hoc reprehenditur per do. Ia. Fab. & Ang. de Are. hic, quoniam imò præſumitur donatio per ſolam ſimplicem promiſsionem ſciēter factam: vt l. Campanius. ff. de ope. libe. Accedant quod vulgò dicimus paria eſſe promittere, & ſoluere. l. fin. C. ad l. Fal. & l. ſi patronus. §. j. ff. de dona. Suſtinēdo gl. inquantum ad tex. noſtrum, vt ex petitione in minus, quàm debeatur, facta à ſciente, non præſumatur donatio in reſiduo. dicunt ſuprà ſcripti docto. ꝙ præallegata non faciunt ad propoſitum §. noſtri: quia prædicta loquuntur vel quando traditio fuit facta à ſciente ſe non teneri: quo caſu procedit d. l. cuius per errorem. Vel quando interuenit promiſsio à ſciente ſe nō teneri: quo caſu procedit d. l. Campanus. & regula, quòd paria ſunt promittere, & ſoluere. Et ſic qua ratione ſoluendo ex certa ſcientia ſciens me non teneri, videor donare. eodem modo promittens ex certa ſcientia ſciens me non teneri, ſimiliter videor donare, ſed in caſu §. noſtri non interuenit traditio, nec promiſsio, nec aliquid, quod inducat donationem, & conſequenter hic non agitur de traditione, vel promiſsione ſimpliciter facta, ſed de quadā abſtinentia, prout dicit glo. noſtra. de qua nunquàm auditum, & nunquam relatum exiuit, quòd in-
c duceret donationem. vel remiſsionnem. [c] Et cū iſta opinione, ſeu defenſione, quæ fuit originaliter Dy. vt prædixi, imò verius gl. noſtræ, tranſit Nic. de Neap. hic in prima opp. glo. & cū iſta gl. ſic declarata adducit ipſe quòd non eſt tanta præſumptio in patiente, quanta eſt in tradente: quia grauius eſt tradere, q̄ pati. Et ſi diceres quòd paria ſunt aliquid tradi alicui, vel quòd res ſit apud eum: vt §. interdū ſuprà de rer. diui. & l. qua ratione. §. interdum. ff. de acqui. rerum. do. Reſpondebat. Nic. de Neap. hic, quòd illud habet locum in eo, qui eſt ad traditionem obligatus: aliàs ſecus, vt in terminis noſtris: quia tunc nō ſunt paria, tradere, & pati.

9 † Ego vltra doct. & præallegata cōtra gl. hic, quòd imò præſumatur donatio, etiam non interueniente traditione, allego gl. contrarium tenentem in l. vnica. C. de plus. peti. in gl. fin. in verſi. tranſactionibus. circa medium. vbi dicit illa gl. & quamuis contra plus debito petentem per dolum, & doloſè exigentem cautionem ſuper plus debito ſuccurratur per remedium illius leg. vnicæ: quia cadit à cauſa. tamen, ſi poſtea ille, à quo fuit exacta illa cautio, ſponte, & ſcienter confiteatur in tanta quantitate, in quanta fuit exacta cautio, ꝙ ſibi tunc non ſuccurritur, quia videtur donare, per dictam l. cuius per errorem & ſic illa præſumpta donatio nō requirit traditionē. Sed dicite prout dixi ſecundum doc. hic, quod gl. in d. l. vnica. loquitur quando interuenit promiſsio, ſeu confeſsio quæ benè induceret præſumptam donationem. Noſtram autem gl. & §. noſter loquuntur, quando non interuenit traditio, nec promiſsio nec etiam confeſsio, ſed ſolum quædam abſtinentia, vt prædixi.

Gloſſ. magna in ver. in iudicio. diuiditur in quatuor partes principales. In prima declarando tex. ponit opi. quorundā, vt Martini. In ſecunda ponit aliā opin. Ioan. quam approbat. In tertia reſpondet tribus fundamētis adductis. per Martinū. In quarta quærit, & ſoluit. Secunda ibi: ſed certè ſecundum Ioānem propoſitum eſt falſum. Tertia ibi: nec obſtat quod hic dicitur. Quarta ibi: quia poteſt emendare libellum quandocunque. Hæc gloſſ. inaduertenter promiſcuè vtitur iſtis terminis, Emendare, & Mutare. Nam quod hic in prin. gl. dicit emendare. infrà dum refert opinio. Io. dicit mutare: & ſic videtur velle gl. ꝙ non ſit differentia inter Emendare & Mutare. & tamen quòd ſit differentia, præſupponit apertè tex. in l. edita. C. de eden. dum dicit, emendari, vel mutari. & ſic ponit alternatiuā inter hæc duo verba, quaſi ſit diuerſitas. & ibi gloſ. magna in ver. emendari. & ibi doc. conſtituunt magnam differētiam inter emendare, & mutare.

Pro clara ergo intelligentia horum terminorum, & eorum, quæ infrà dicentur, dicite quod in materia iſta reperiuntur in iure tre. termini, emendare, mutare, & cumulare: qui tres termini inter ſe valde differunt, vt declarant Io. Fab. Ang. de Are.
10 Io. de Plat. hic, & clariùs Bar. in d. l. edita. C. de edēdo. † Emēdare ergo libellū quis proprè dicitur, ſecundū Io. Fab. & Angel. hic, quando aliquid corrigit in eo abſque mutatione ſubſtantiæ materialis. Bartol. verò in d. l. edita. in j. colum. verſic. pro declaratione. latiùs q̄ Io. Fab. hic, & latius q̄ gloſ. ibi dixit quid ſit emendare, declarat per textum. C. de emendatione Iuſtiniani Codicis. per totum. & §. quibus in prima conſtitutione. Codicis. & C. de emenda. propin. & ſeruorum. per totum. ex quibus colligitur quod emendare libellum, eſt ipſum corrigere, ſuperflua reſecare, mutare verba: (ſententia tamen permanente) addere, vel detrahere, vel declarare obſcura. Intelligite tamen ſemper ſubſtantia materiali ſalua permanēte. Tollite vnum exemplum, & ſufficiat. Egi contra te in libello actione ex mutuo ad centum: volo poſteà addere libello quantitatem, & petere ducēta eadēmet actione: iſta propriè eſt emendatio libelli: quia remanet ſalua ſubſtantia materialis, eademmet actio, idemmet contractus, eademmet obligatio. Et de hac emendatione propriè loquitur tex. noſter. in prima parte. & l. accuſaturus. ff. ad legem Iuliam de adulter. bonus textus in l. actorum uerba. ff. de re iudicata.

11 † Mutare uerò libellum, eſt alterare ſubſtantiam ipſius libelli, ut ſatis patet in d. l. actorum uerba. cum gl. iūcta l. iudex poſteaquam. & iunctis utrobique notatis. ff. de re iudicata. Vel medius, & clarius ſecundum Ioannem de Platea hic, mutare libellum, eſt ueteri actione relicta, nouam allegare: uel relicta prima repetita aliam petere. Exemplum: egi contra te in libello actione ex teſtamento ad centum, uolo nunc agere actione ex ſtipulatu, & ſic alterare libellum. Iſta propriè eſt mutatio: quia ſubſtantia materialis ipſius libelli alteratur. De hac mutatione propriè loquitur tex. noſter in ſecunda parte principali in uer. ſi quis aliud. & leg. cùm fundum. §. finali. ff. de ui & ui armata.

12 † Cumulare [d] verò, ſiue, cumulatio, ſecundum quod definit
d Bar. in d. l. edita. in 4. col. eſt vnius actionis cum alia coaceruatio. Nam cumulare, idem eſt, quod coaceruare plures actiones in eodem libello contra eundē: Exemplum, egi contra te actione depoſiti, poſteà dubitans non poſſe probare depoſitum, volo aliam actionem cumulare in libello: & ſic volo plures actiones ad idem, ex diuerſis cauſis competentes. Coaceruatio iſta eſt cumulatio. Et de iſta cumulatione nihil loquitur text. noſter: ſed hanc materiam cumulationis ponit Cy. Bart. Bald. Angel. & Sali. & alij ſcribentes in d. l. edita. & ampliſsimè per Cy. in regula, nullus pluribus. de regu. iur. lib. 6. & aliquid per Ioann. Fab. & Ioann. de Plat. & Angel. de Aret. in antepen. & ultim. char.

e [e] An autem, & quib. caſibus, & uſque ad quantum tempus permiſſa ſit iſta emendatio, uel mutatio libelli: de quibus duabus loquitur text. noſter, ut prædixi, dicam aliquid ſtatim in fi. huius gloſſ.

In ead.gl.ibi:vt in Auth.de litig.§.omnem.dicite, & tranſ-
ſumptiuè in Auth.qui ſemel.C.quô & quando iudex. Tenea-
13 tis ergo contra gl. † q hodiè de iure Authenticorum non eſt
b licitum emendare libellum [b] etiam vſque ad litem conteſta-
tam,& ea hoc ſequitur gloſſellam velle,q §.noſter,& l.edita.
C.de eden.quæ leges permittunt emendationem libelli vſque
ad litis conteſtationem,vt ſtatim infrà dicetur, ſint hodiè cor
rectę.Et hoc aperta fronte firmauit Petr. de Bella Pert.in d.l.
edita,in 8.q.& Spe.in tit.de libel.concept.§.nũc oſtendamus.
circa prin.In hoc puncto Nicol.de Neapol.in prima quæſtio.
refert plures & varias opiniones antiquorum:de quibus,quia
non expedit,non curo facere mentionem. Ego indiſtinctè te
neo contra hanc gl.q tex.noſter,& l.edita, non ſint vllo mo-
do correcti:& conſequenter quòd etiã hodie quis poteſt emẽ
dare libellum vſque ad litis conteſtationem : ſecundum tamẽ
quod infrà dicam.Et etiã tenent Ioan.de Plat.& Ang.de Aret.
hic.& Iacob.de Belui.in dict.§.omnem. in Auth. de litig. Nec
obſtat d.§. omnem. & tranſſumptiuè dicta Auth. qui ſemel.
quia reſpondet Ang.quòd verum eſt,quòd actor debet perſi-
ſtere in libello vſque ad finem iudicij, ſupple ſecundum eũ,
niſi vſque ad litem conteſtatam lege permittente mutauerit
libellum:vt hoc tex.Vos autem abſque vlla ſuppletione me-
lius reſpondete,ſecundum Io.Fab.hic, cuius ſolutionem etiã
ſequitur Io.de Pla.quòd ille §.omnem : & Authen.qui ſemel,
nihil habẽt commune cum §.noſtro, & l.edita.quia illæ leges
loquuntur in caſu, quando actor non vult proſequi cauſam:
quo caſu per dictas leges cogitur proſequi, & perſiſtere in li-
bello dato:hic autem §.noſter, & l.edita.loquunt in caſu val-
de diuerſo:imò contrario,quando actor inſtat,& proſequitur
cauſam, veruntamen vult aliquid emendare de propoſitis in
libello:& ſic illæ leges occurrunt calumnijs non proſequẽtiũ
cauſam:iſtæ autem leges ſubueniunt vigilantię proſequentiũ:
Et ſic luculenter apparet quò d hæ materiæ nihil habent com
mune ad inuicem : & conſequenter quod iſte §.& l.edita.non
ſunt hodiè correcti, cùm loquantur in materia prorſus ex-
tranea.

In ead.gl.ibi:tamen dicitur iudicium idem:vt infrà proxi-
mo §.An hæc ſolutio ſit bona,dicam infrà latè.

14 † In ead.glo.ibi:vt infrà de noxa.in prin. ver.in ſumma.vo-
luit dicere gl.quod in d.§.ſi detracta. ſolùm fiebat emendatio
circa qualitatem nõ contingentem actionem, vel cauſam agẽ
di: & conſequenter fiebat emendatio in qualitate, ſuper qua
non fundabatur iudiciũ,ſed rei conuenti beneficium: & ideo
fieri poteſt etiam poſt litem conteſtatam:vt in d.§.ſi detracta.
Et ita ibi declarat Flo.Et de intellectu illius §.ſi detracta.ſi vul
tis latiùs videre,videte Inno.in c.j. extra de libel.obla.& om-
ninò Io.de Imo.in l.j.§.j.ff.de publi.Ioan.And.in addi. Spe.in
rub.de accu.in quarta parte.& Bal.in repet.Peruſina.l.edita.in
20.& 29.colum.

In ead.gl.ibi: niſi habeat conſcientiam vt iudex. Teneatis
15 ergo quod cùm quæritur † an iudex debeat iudicare ſecundũ
g conſcientiam ſuam,an verò ſecundũ allegata & probata, [g] q
ſic eſt diſtinguendum.Aut id, quod habet in cõſcientia,eſt no
tum ſibi ut iudici:& tunc debet iudicare ſecundum conſcien-
tiam ſuam.Et dicitur conſtare iudici vt iudici, quando ſibi cõ
ſtat ex actis coram eo factis. Et ita loquitur l.ſi irruptione.§.
ad officium.ff.finium regun. Aut verò id,quod iudex habet in
conſcientia ſua, eſt ſibi notum tanquam priuatæ perſonæ:&
tunc debet iudicare ſecundũ allegata & probata. & ita loqui-
tur l.illicitas.§.ueritas.ff.de officio præſidis. non autem debet
iudicare ſecundum conſcientiam ſuam. Nec dicitur iſto caſu
peccare, aut conſcientiam facere:vt no.in c.j.extra de officio
ordina.vbi ſi iudex iudicat ſecundum legem, non peccat,quã
uis contrarium cognoſcat:exemplo Saluatoris noſtri, qui quã
uis noſceret omnia ſecreta noſtra, tamen noluit iudicare ſe-
cundum ſuam conſcientiam, ſed ſecundum probationes : vt
2.quæſt.1.c.Deus omnipotens.Et theoricam gl.noſtrę forma-
liter ſequitur Bar.poſt antiquos in d.l.illicitas.§.veritas. Quid
autem ſit conſcientia, & infinita ſingularia dicta in materia
h conſcientiæ,dixi uobis in §.ſed iſtæ. [h] in gl.magna.in verb.di-
cit.ſuprà eo.De puncto autem gl.noſtræ,an iudicandum ſit ex
allegatis & probatis,an verò ſecundum conſcientiam, videte
plures gl.ut in §.ſit tibi quoq; tertiũ ſtudium.in Auth.de man.
prin.& gl.ſuprà quibus mo.tu.fini.in prin.ſuper uer.ex habit.
& in 2.l.in gl.ſi.ſuper uerbo, quanti in litem.ff.de in litem iu-
ran.& in d.l.ſi irruptione.§.fi.in gl.ſi.in uer.ſubiectis.& gl.no.
in l.j.in gl.j.C.qui & aduerſus quos.& in l.lex, quæ tutores. in
uerſ.teſtificatione.C.de admi.tuto.& in l.2.in gl.penul.in uer.
atrox. & ibi Ang.ff.de fer.& ibi etiam glo.no.declarat quãdo
aliquid dicatur eſſe notum iudici ut iudici: quia eſt,quando ſi
bi conſtat ex actis,quia illud eſt in actis productum: ut quia eſt
ſibi probatum per teſtes uel inſtrumẽta coram eo producta.
Et fertur ita Azo.reſpondiſſe Poteſtati Bononiæ. Ad iſta etiam
uidete gl.in l.honorum.in uer.ſciens.C.qui admi. per gl.nota
bilem.quæ latè diſputat,& examinat in c.j.in gl.magna.in uer
ſi.cautiones.circa mediũ.extra de offi.ordi. & in c.paſtoralis.
§.quia uerò.in uer.eandem.extra de offi.deleg.& in c.iudicet.
in gl.in uer.audit.3.q.7.Verùm quia iſte paſſus eſt multùm du
bitabilis apud Theologos & Canoniſtas,nec tranſit cum tam
modica diſtinctione,an ſi iudex habeat conſcientiam in dubi
tatam,& ex conſcientia ſua indubitãter ſciat, puta quia uidit
aliter eſſe,q̃ ſit probatum,an debeat iudicare ſecundum con-
ſcientiam ſuam, & maximè in criminalibus,in quibus ueni-
ret imponẽda pœna corporalis, cùm damnum non ſit poſteà
reparabile: ut puta ſi indubitanter ſcit iudex q Sempronius
occidit Caium,quia ipſe infallenter uidit,& probatur pleniſ-
ſime per teſtes q fuit Titius,qui eũ occidit, an cogatur ex pro
bationibus coram eo factis condemnare Titium innocẽtem.
Varij uaria dixerunt:ideo uidere Spec.in tit.de ſenten. §.gene
raliter.uer.item debet.& in tit.de notorio cri.§.ſi.in uer.quia.
& in tit.de allega.& diſpu.§.latis clarè. uer. ut autem.& uer.
item ad eius.& uer.item ſi.& ibi Io.And. in addi. & latiſsimè
do.Abb.Panor.& Imo.poſt do.Ant.de But.& alios in d.c.j.ex
tra de offi.ord.& in d.c.paſtoralis.§.quia uerò. extra de offic.
delega.per doct.in c.j.ubi pulcher tex.de re iudi. in 6.& in c.
2.quod incipit, ſi ſacerdos.per tex.& gl.ibi:in uerbo,ſciat prò
certo.extra de offi.ordi.per Innoc.in cap. uenientes. extra de
iureiu.& latiſsimè per do.Ant.de But.in repetitione.c. noſtra.
in vltima charta.extra.de coha.cleri.& mul. Pet.de Aneba.in
repetitio.cap.canonum ſtatuta.circa quartam chartam, extra
de conſtitut.per eundem in regula poſſeſſor.in 26.col. verſic.
ſextò circa iſtud.de regulis iuris in 6.& latè per Bal. in d.l.ſi ir
ruptione.§.fin.& ibidem per Flo.& Bal.in l.j.C. de ind.viduĩ.
col.per Ang.& Imol.in l.à diuo Pio.in princ.ff.de re indi. & la
tè per Ang.hic ſuper j.gl.in 7.in 8.& 9.col.In prædicta tamen
difficultate conſilium eſt,& cautela,quod iudex,quãtũ ei poſ
ſibile eſt,ſe exoneret ab onere ſententiandi,& , ſi poteſt,dele-
get alij cauſam,vel inſtet apud ſuperiorem, vt eum remoueat
vel ſaltem à dicta cauſa exoneret, vel maximè etiam in cauſa
capitali inſtet cum parte q ipſum recuſet,allegata hac cauſa
quod intendit ipſa pars ipſum iudicem in teſtem producere:
& iſta eſt iuſta cauſa remotionis:vt in c.dilecto.de teſti.Et nec
conſilia inuenietis tradita in locis præallegatis. De quibus ẽe
conſilijs videte etiam Ang.hic ponentem etiam aliud conſi-
lium,q iudex iſtas probationes,tanquam falſas reijciat, cùm
ipſe ſciat falſas:tamen,vt etiam ipſe dicit,hoc cõſilium poſ-
ſet eſſe nociuum iudici in ſyndicatu.

Duo tamen peregrina dicit in hac materia.notate. Primũ,
q iudex, qui eſt ſuprà legẽ,vt Papa,Imperator, vel Princeps,
cuius dictũ habetur pro lege,debet ſemper ſecundum ſuã cõ
ſcientiam iudicare,qualitercunque habeat illam conſcientiã,
i ſiue ea actia,ſiue nõ,alias peccaret. [i] Iſtud eſt, quod dixit ſin-
gulariter Bar.in l.vnica.ad ſi.Cod.vt quæ deſunt aduo.referẽs
ſic dicere,& tenere Theologos, referens etiã notata per Cyn.
& Bal.in leg.reſcripta.Cod.de preci.Imper.offer.& quod uo-
tat Inno.in cap.cum inter.in vltima gl.extra de elect.

16 † Secundò aduertite, q licet executor habeat conſcientiã
ſuam contra ſententiam, quam debet exequi,.& illam videat
iniquam,tenetur tamen eam executioni mandare:Quod nota
te:quia millies contingit.cap.præterea. & c.paſtoralis. §.quia
verò.& ibi do.Ant.de But.extra de off.deleg.Et illud ideo eſt,
ſecundum do.Anto.ibi,quia qui non habet cognitionem ali-
quam.non poteſt retardare executionem,licet habeat cõſcië-
tiam in contrarium.Cùm ergo merus executor regulariter nõ
habeat cognitionem l.ſi vt proponis.& l.executorem.& quod
ibi per gloſ.& Bald. C.de execu. rei iud. Quod intelligite in

cauſa ciuilis:ſecus autem in cauſa criminali,& corporali, quia
tunc iudex non debet exequi conſcientiam ſuam:arg.l.j. in fi.
& quod ibi not.per Bar.ff.de quæſtionibus.& notat in termi-
nis Iuno.& doct.in d.c.paſtoralis.§.quia verò.Et hoc ideo eſt,
quia damnũ talis executionis eſt irreparabile, ergo nõ debet
ex abrupto executioni mãdare: arg.l.ſi quis prouocatione.cũ
gl.C.de appel.notant Paul.de Eleaza.& Pet.de Ancharano in
cle.j.extra de re iudi.& Bal.in l.auditor.C.de epi.audi.& hoc
per Ang.de Are.Accedat illud Satyrici:Nulla vnquam de mor
te hominis contentio longa eſt. & iſta bene notate quia quo-
tidiana ſunt.
17 † Nunquid autem licitum eſſet iudici mandare executioni
ſententiam capitalem contra aliquem, quã videt eſſe iniquã,
ſi hoc faceret fauore tyranni, qui hoc ſibi precepiſſet, ita ꝙ
per hoc excuſaretur apud Deum:non audeo decidere: cõſuli
8 te Theologos. † Reperio tamen apud Legiſtas ꝙ occidens ali
quem etiam non culpabilem. & ſcienter pro conſeruatione
vitæ ſuæ,non dicitur in aliquo delinquere,puta ſi tyrannus ha
beat duos incarceratos,& dicat vni,niſi ſuſpendas conſociũ,
ego faciam te trucidari, Iſta eſt iuſtiſsima cauſa occidendi ẽt
innocentem,vt ſe liberet ab inſtanti periculo,nec per hoc di-
citur in aliquo delinquere. Iſtud eſt, quod in terminis tenuit
gl.ſingul.& aurea in l.ſi familia.in ver.agi poterit ad ſi.ff.ſi fa-
mi.fur.fe.dica.
18 † Nunquid autem iudex videns occidere Sempronium, co
ram multis,poſsit abſque alia probatione Titium condemna
re de homicidio:videte gl.no.2.q.j.§.quando autem.& altius
omnibus tetigit do.Anto.de Butr. in repetitione cap.veſtra.in
vltima char.extra de cohabi.cle. & mulie.& ibi omninò vi-
dete per eum.
19 † An capitaneos vel poteſtas videns à feneſtra aliquos ri-
xantes poſsit eos ex hoc punire abſque alia probatione.vide-
te Gul.de Cu.in l.vnica.C.vt quæ deſunt aduoca.& Bald.in l.
nullus.C.de ſumma Trinitate,& fide catholica.& Bal.in l.j.§.
qui eſt.ff.de offic.præfect.vrb.
20 † Et in iſtis locis ponit etiam Bald.an hoc caſu, ſi Poteſtas,
vel capitaneus uidens rixantes per feneſtram,ſi non mittat fa-
miliam ſuam, ſit priuandus officio ſuo, ita quòd iſta ſit iuſta
cauſa priuationis:& determinat ꝙ ſic, per dictum illud ſingu
21 lare Cy.in l.ſi ſeruus.C.de nox.vbi uoluit ſingulariter † quod
ſi Poteſtas habeat filium rixoſum,& non prouideat,licitè po-
teſt expelli de officio ſuo. Quæ omnia perpetuò notate: quia
quotidiana ſunt, & non habentur per alios hic, nec etiam in
communibus locis.
In ea.glo.ibi:& hoc in ſingularibus iudicijs. Teneatis ergo
ex hac glo.quòd emendatio libelli,de qua emendatione pro-
priè loquitur principium §.noſtri.& intelligi debet hæc gl.ut
22 declaraui in princ.huius gl. † poteſt fieri uſque ad litis conte
ſtationem & non ultrà,reprobata opinione Mar. qui nũquàm
dixit uerum,& quorundã aſſerentium quòd poterat fieri quã
documque ante ſententiam, nec requirebatur noua litis conte
ſtatio:quinimò etiam ſi actor non emẽdaret ꝙ iudex hoc ſcie-
bat,debet ex eius conſcientia condemnare. & cum gl. noſtra
in terminis,in quibus loquitur,uidelicet quando fit emenda-
tio circa rem petitam,ut in prin.§.noſtri,tranſeunt Bar. & cõ-
muniter doct.in d.l.edita.poſt gl.ibi:& ita tenẽt ubique gl. &
communiter doct.Et de hac materia,uidelicet an,& quando,
& uſque ad quantum tempus fit licita emendatio libelli, ſi lo
quamur circa ſubſtantialia ipſius libelli, & quando circa ali-
quam qualitatem,& quando circa aliqua uerba obſcura libel
li,& quando circa acceſſoria,ut puta fructus.Videte ſingula-
riter per omnes in d.l.edita. de quibus omnibus habetis etiã
hic per Io.de Pla.& latiùs per Ang.de Are. & aliquid etiã per
Io.Fab.Sed certè quia iſta conferunt ad intellectũ textus no-
ſtri,& gl.ideo conſultò omitto,maximè cum hæc omnia ordi
nariè habeantur in d.l.edita.C.de eden.
23 † Vnum tamen non omitto,quamuis communis opi.ut præ
dixi,ſe habeat cum gl.noſtra,ꝙ emendatio circa rem petitam
poſsit fieri uſque ad litem cõteſtatam, in quib.terminis loqui
tur principium §.noſtri,non autem poſt litem conteſtatam,ni
ſi fiat nouum iudicium,& noua inſtantia: Contra hanc cõclu
ſionem multũ vrget textus noſter in uer.in eodem iudicio.er
go in eadem inſtantia.Nec obſtat expoſitio gl.noſtræ exponen
tis in eodem iudicio,id eſt, coram eodem iudice:quia hæc ex
poſitio multum uiolat hanc literam. Præterea non poteſt dici
idem iudicium,vbi mutatur inſtantia iudicij:ſed tunc, quãdo
vna agitatur:prout textualiter habetis in d.l.in delictis. §.ſi de-
tracta.verſi.donec autem.& ver.ſeq.ff.de noxa.& in l.cũ apud
ff.iudi.ſol. Præterea iudicium non dicitur eſſe idem, vbi res,
vel actio mutatur.vt l.cum quærebatur.§.fin.ff.iudi.ſol.Cum er-
go hic tex.dicat in eodẽ iudicio, oportet quòd neceſſariò in-
telligatur,id eſt,in eadem inſtantia:aliàs non diceret idẽ iudi
ciũ mutare,vel actionem:quamuis perſonæ iudicis,vel partiũ
eſſent eædem, per iura prællegata. Fortificat iſta,& vrgẽtius
Ang.de Aret.infr.in gl.ſequenti.in ver.iudicio.poſt Raph.Ful.
in d.l.edita.quia ſi textus noſter exponeretur, in eodẽ iudicio
id eſt,coram eodem iudice: prout gl.noſtra exponit,& ſequũ
tur cõiter doct.ſequeretur quòd iſte tex.eſſet ſuperfluus,& bis
idem diceret,cũ ſtatim dixerit tex. de iudice quòd nihilomi-
nus debet iudex,&c.Præterea & fortiùs intelligeremus hunc
tex.in hunc fatuũ ſenſum, quòd vellet dicere quòd nihilomi-
nus aduerſariũ iudex condemnet corã eodẽ iudice.quo nihil
abſurdius.Præterea per iſta,quæ in veritate multum vrgẽt,Io.
Fab.hic receſsit à prædicto cõi intellectu gloſſarum, & doct.
ad hũc tex.noſtrũ, & habuit alium intellectũ ad hũc tex.pro-
fectò non contemnendum.Dicit enim ſe putare quòd iſte te-
xtus ſit planè,& ſimpliciter intelligẽdus, prout literaliter ia-
cet:ꝙ ſi minus petij,poſſum in eodem iudicio, & in eadem in
ſtantia petere plus ſi debeatur ex eadem cauſa,& eadẽ actio-
ne nouo libello,& ſine nouo proceſſu:quia hoc caſu nec cau-
ſa agendi,nec actio mutatur,nec prima petitio deſerit. Et hoc
expreſsè,ſcdm eũ,dicit etiam tex.in d.§.ſi detracta.vbi duran
te eadẽ inſtãtia augetur,& diminuitur petitio: quia nec cauſa
radicalis agendi,nec actio mutantur,quãuis condẽnatio poſ-
ſit eſſe minor,vel maior.Et hoc etiam expreſsè probatur, ſecũ
dum eum,per tex.expreſſum in l.Apud Celſum.§. item quæri
tur.il j.ff.de excep.doli.Super quo text.multum dubitauit hic
Dyn.& poſt eum Nicol.de Neapol.in prima opp.extra gl.Ap
paret ergo,ſcdm Io.Fab.hunc §. ſimpliciter procedere, ut in
eadem inſtantia ſine alio libello poſsit fieri condemnatio de
adiũcto,cũ ſit modica mutatio,cũ ſit eadẽ res,cauſa,& actio.
Et pro hoc intellectu facit,ſcdm eum,l.ampliorem.§.fin.Cod.
de app.quæ lex non eſt reſtringenda ad vniuerſalem actionẽ:
vt l.Aufidius.in fin.ff.de l.3.quamuis gl.noſtra hic in fi.reſtrin
gere videatur.Si autẽ mutaretur vel res, vel actio,ut in hoc §.
verſic.ſi quis antẽ.tunc ratione erroris interuenientis eſt idẽ,
ſcilicet vt in eadem inſtantia ſimiliter poſsit fieri cõdẽnatio,
probato errore, qui poteſt reuocari,& corrigi vſque ad ſen-
tentiam:ut l.de ætate.§.qui iuſto.ff.de interrog.act.& l.error cum
ſua materia.C.de iur.& fact.ignor. Et iſte ſit proprius intelle-
ctus ad hũc uer.ſi quis aliud.Aliàs aũt non probato errore,iſte
uerſi.non obtineret,per ſuprà ſcripta.Et in ueritate iſte intelle
ctus multùm amicatur literę tex.noſtri,& credo quòd nũquã
uoluerit tex.aliud dicere.Et ſuſtinendo hunc intellectum,qui
eſt peregrinus,poteſtis ultra eũ rñdere ad tex.in l.non poteſt.
ff.de iudi.hic allegatum in gl.ſuper quo tex.tanquam ſub car
dine fundatur cõis opi.quòd illa lex habet locum in iure, qđ
non habet exordiũ ante litẽ conteſtatã,ſi aũt prius cõpetebat,
& ſic habebat exordiũ, & conſequenter ius iam erat quæſitũ
actori ante litem conteſtatam, ut in terminis tex.noſtri.tũc ẽt
illud,quod uenit poſt litis conteſtationem,poteſt in eodem iu
dicio,& in eadem inſtantia deduci:ut l.ſi rem alienam.§.fin.
cum ibi no.ff.de pig.act.Et ita etiam reſpondet Ang.hic. Et de
intellectu d.l.non poteſt.dixi latè ſuprà eod.tit.in princ.in gl.
ſi.magna.in uer.debetur.Io.de Pla.hic,dicit quòd quãuis præ
dicta fundamenta Ioã. Fab.ſint ſubtilia, quod tamen do. no-
ſtri Bar.Bal.Sal.& communiter alij in d.l.edita.ſequũtur opi.
glo.noſtræ,à qua dicit ipſe non eſſe diſcedendum, & quod ad
argumenta Io.Fab.ſtudioſus indagator faciliter poteſt reſpõ
dere. Ipſe tamen nihil reſpondet. Ang.uerò de Aret.adſcribit
hãc opi.Raph. Fulg.in d.l.edita.nullam faciens mentionẽ de
Io.Fab.& Dyn.& dicit,ꝙ quamuis iſta opi.multum compro
betur per hunc tex.tamen communis ſententia gloſſarum,&
doct.tenet oppoſitum, & quòd iſta communis opi. ſeruatur
in practica.Mihi autem in puncto iuris multum placet conſi-
deratio Io.Fab.ad hunc text.

24 † In eadem gl. ad fin. idem tenuit gl. in d. l. edita. in prin. gl. magnæ. Et ratio eſt propter naturã iudicij vniuerſalis, in quo vniuerſalis petitio & generalis admittitur: quod ſufficit, quòd quis ſimpliciter petat ſe declarari hæredem. Bonorum autem inſtitutio venit officio iudicis: vt per gl. in §. curare. in glo. j. in ver. poſsibile. ſuprà eo. & dixi latiùs in §. actionum. extra glo. in vltimo libello petitionis hæreditatis ſupra eo. Et ad hãc gl. erit ratio, ſecundũ Bal. in d. l. edita. relatũ hic per Ang. de Are. quia in vniuerſali iudicio ſufficit reũ poſsidere tempore executionis, etiam ſi non poſsideat tempore ſententiæ propter ipſius iudicij vniuerſalis naturam: vt patet in l. defenſionis facultas. C. de iure fiſci. lib. 10. vel ſecundũ Ioan. Fabr. in vltimis verbis iſtius §. in vniuerſalibus, vel generalibus actionibus, non fit aliqua mutatio, ſed illæ ſui natura etiam cõprehendũt quæ ſint in hæreditate: & ideò ſi aliqua ſuperueniant, non cenſetur augmentum in vniuerſalibus & generalibus, ſed eſt quædam declaratio, ſeu ſpecificatio, ſecundum eum. Et hãc gl. noſtram ego teneo cum iſta limitatione, quam nunc ſubijcio, vt procedat, quando eſſet generaliter actum vniuerſali iudicio: puta, peto à te quicquid de hæreditate Titij poſsides. & ita loquitur l. quarta. & l. ampliorem. hac allegata in gl. Si autẽ actũ eſſet ſpecialiter, vt quia egiſſet petitione hæreditatis contra te ad certum fundum, quem poſsides, qui fuit Titij, cuius ego ſum hæres: certè tunc in vniuerſali iudicio non poſſet fieri additio poſt litem conteſtatam, ſicut non poteſt fieri in ſingulari iudicio. l. nõ poteſt. ff. de iud. quia tunc eadem eſt ratio, quæ eſt in ſingulari iudicio. Vnde ſi tu conuentus petitione hæreditatis ad certum fundum, & ſic in ſpecie, inciperes poſtea poſt litem conteſtatam poſsidere alias res, ergò non poſſet poſteà poſt litem conteſtatam addere prædicto libello, & petere iure prædictæ actionis intentatæ aliam rem hæreditariam. Et in iſtis terminis loquitur & procedit. opin. Bar. & communis in d. l. edita. per quem dicebat Angelus de Aret. hic reprehendi gloſſam noſtram: quia imò gloſſa noſtra poteſt optimè ſaluari, cùm Bar. & doct. loquantur in diuerſis terminis à glo. noſtra. Et ita cum iſta diſtinctione, & ſaluatione tenet [1] etiam Nic. hic in ſecunda quæſtione gl. De quo etiam videte Spec. in tit. de lib. concep. §. nunc oſtendamus. circa princ. & Salicetũ in d. l. edita. ver. quæro modò vſque ad quod tempus, &c.

Gloſſ. 3. in ver. iudicio. diuido in tres partes principales. In prima declarat, & exponit tex. In ſecunda quærit, & ſoluit. In tertia idem facit. Secunda ibi: ſed nunquid nouæ dilationis. Tertia ibi: item nunquid iterum de calumnia iurabitur.

In eadem gl. in princ. ibi, id eſt, apud eundem iudicem. De hac diſputatione dicite vt in gl. præcedenti circa finem. & ibi videte alium intellectum ad hunc ver. ſecundum Io. Fab. hic.

In eadem gl. ibi, tamen verè aliud eſt. Notate ex gl. quod quã eſt identitas perſonarum, ſed eſt diuerſa inſtantia, quòd verè, & propriè non eſt idem iudicium, ſed impropriè. Et idem ẽt notat gl. in rub. C. ne liceat in vna, eademque cauſa tertiò prouocare. Quod notate ad ſtatuta, in quibus propriè uerba ſunt intelligenda, vulgata l. 3. & ibi Bar. ff. de nego. geſt. cum ſim.

In ead. gl. ibi: nouæ dilationes dandę ſunt. Hanc partem ſequitur Nico. hic, in 3. quæſt. gl. referens Spec. in tit. de lib. concep. §. nunc oſtendamus. verſi. item libellus. & ver. ſeq. De quo videte etiã per glo. in l. fi. vbi etiam doct. ff. de ferijs. vbi amplè 25 de materia. & in l. j. C. de dila. † & quæ cauſæ cognitio requiratur in dilationibus cõcedendis, quia Angelus de Aretio hic tangit: videte per gloſſ. in d. l. finali. & ibi latè per Bartolum & alios. ff. de ferijs. & Bartolus in conſilio ſuo incipiente, ex facto proponitur ꝙ ex cauſa pecuniaria, & do. Anto. de Butrig. in cap. vltra tertiam. extra de teſtib. & Bal. notabiliter in l. penul. in princ. C. de tempo. in integrum reſtitu. peten. & ea, quæ traduntur latiſsimè per Bar. Bal. & alios in d. leg. fi. ff. de ferijs. quæ in materia dilationũ reaſſumit, & impertinẽter Ang. hic.

In ead. gloſſ. ad finem hanc partem gl. ſimpliciter ſequitur Nicol. de Neapol. hic, in 4. quæſtio. gloſſ. referens idem tenere Spec. in tit. de iura. calum. §. ſequitur. verſic. item quæritur. De quo etiam videte glo. in d. l. edita. in gl. magna poſt medium. & ibidem doct. C. de eden.

Gloſſ. fin. in verſic. corrigere. diuido in quatnor partes principales. In prima quęrit, & ſoluit. In ſecunda, ponit vnum dictum. In tertia ponit fallentiam ab illo dicto. In quarta ponit aliam fallentiam. Secunda ibi: & ita intentabit veterem. Tertia ibi: niſi ex ueteri. Quarta ibi: niſi actio prima.

In ea. gl. ibi: ſed hodie contra, in Authen. de litigio. §. omnem. dicite tranſſumptiuè in Authen. qui ſemel. C. quomodo, & quando iudex. & ſic uult gloſſ. ꝙ hodiè iſte §. ſit correctus: quod reprobaui ſuprà in gloſſ. 2. magna. in uer. iudicio. dicite vt ibi dixi.

26 † Ad fin. huius glo. ſubintrat materiam cumulationis, quando cumulatio, ſiue coaceruatio plurium actionum ad idem ex diuerſis cauſis tendentium ſit in eodem libello permiſſa: & vult quòd regulariter ſit permiſſa, niſi in duobus caſibus, de quibus hic per eam. Hæc materia egeret una repetitione de per ſe. Non expedit eam hic ponere, cùm illam ordinatè habeatis per gl. Cyn. Bar. Bal. & Salic. in d. l. edita. & ampliſſimè per Dyn. in regula, nullus pluribus. de regu. iur. in 6. & dicit etiam Ioan. Fab. hic, quòd non poſſet in hac materia melius ſcribere, q̃ ipſi ibidem fecerint. Ponunt etiam hanc materiam Io. de Platea. Et Ang. hic, ad quos, ſi vultis, recurrite. Et per iſta remaneat expeditus iſte §.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a LIBELLANTI] Vide Fran. Aret. in l. cùm te. C. de trãſact. & in l. 2. C. de inſtit. & ſubſti. in fi. & quod dixi in apoſtil. in d. l. cùm te. ad Franc. Aret.

b Videas do. Alex. in d. l. nuda. in addi. ad Bartol. qui allegat text. in d. l. diuus. §. ſenatus. ff. de fal. quem hic allegat Iaſo. & ibidem refert Imol. reprobantem Bar. Sardus.

c Adde quòd ſola abſtinentia decennij à petendis vſuris inducit remiſsionem præteritarum vſurarum. Caſus eſt notab. in l. cum quidam. §. diuus. ff. de vſur. intelligendo illũ text. ſimpliciter, ſecundum quod in litera eſt grauior: vel etiam ſecũdũ aliam literam, quæ dicit grauior. & ibi illud eſt ſpeciale: & poteſt adduci pro limitatione iſtius gloſſ. de cuius legis intellectu uide quæ dixi ſupra. in §. fuerat. col. 3. in addi. Carcaſſona Sardus.

d CVMVLARE] Pro qua materia uide Felin. in c. ſignificantibus. 12. col. verſic. circa materiã. de lib. ob. & quod ibidem ad eum dixi in Apo. Quibus adde duo verba per Franc. Aret. in l. ex duobus. de duo. rei. in fin. 5. col. & in l. j. C. de fur.

e Vide Bart. & alios in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poſ. Sardus.

f LIBELLVM] An, & quando libellus emendari poſsit, & quando non, & quid in ciuili, & quid in criminali, Vide Felin. in c. ſignificantibus. in j. colum. ver. ad illam materiam. de lib. ob. & ibidem. in 11. col. in ver. circa mutationem habes. an & quando mutari poſsit. Et quid ſit mutatio, & an qui addit, vel detrahit libello, dicatur mutare. de quo etiam ibidem in 15. col. ver. vnum vltra. Et quid de expenſis factis, an in caſu licitæ emendationis vel mutationis reficiantur reo. Et dicit quòd ſic, quò ad expenſas ſecundo loco factas: quia in illis grauatur. quod nota, & tene menti, cum iſta quæſtio eſſet de facto in ciuitate fori Sempronij, fuit per quendam doct. aliter iudicatum, reus grauatus fuit quò ad expenſas primo loco factas. quod contrarium ſemper tenuit, ſed obſtinatio cum ignorantia ſæpè malum iudicium producit, & iniuſtitiam. Et adde quòd iudex emendationem libelli non admittet, niſi primo actu dentur expenſæ, ſecũdo loco factæ reficiantur: vt per Felin. habes loco allegato. vbi etiam vide remiſsiones, quas ibi dedi ad eum in Apo. Et quid de ruſtico, uide dom. Alexan. de Imol. in l. edita. C. de eden. in ultim. colum. & Ful. & omninò eũdem in ult. col. hodie. defendẽtẽ opi. Bar. & ſequacium.

g ET PROBATA] Vide latè Felin. in c. paſtoralis. §. quia uerò in 2. col. glo. in uer. tenetur. de offic. deleg. ubi ponit nonnullas not. limitationes.

h SED ISTE] Quem vide in num. 9. cum pluribus ſeq.

i PECCARET] Et hoc idem dixit idem dom. Iaſ. ſuprà in §. ſed iſte. num. 185.

k THEOLOGOS] Vide tu Fel. in c. eccl. in 51. col. i uer. quinta cõcluſio. de cõſtit. ubi ponit de principe mandante aliquid ſine alia cauſæ cognitione, quòd aliquẽ in furca ſuſpẽdat,

an ille ſine peccato exequi poſsit:& ibi dicit, ꝙ ſic : quia pro principe præſumitur, quod iuſtè procedat. Et ad hoc allegat q̃ plurimas remiſsiones, quas ibi vide per eum. & latè in c. conſanguinei. l. j. in j. col. ver. ad vltimũ. quod tangit ſie re iudi. & in c. paſtoralis. §. quia verò. de offic. de lega. vbi dat remedia Theologorum maximè Girardi de Odone in ſecũdo Ethicorum, vbi uult inter alia quòd potiùs cedat officio, quàm exequatur. Tamen noo omittas omninò videre eum in locis ſupra allegatis.

1 Adde quòd gl. noſtra indiſtinctè ſine bac declararione, ſeu limitatione, quam ponit Iaſ. poſt alios, verum dicit: quia ſi egi petitione hæreditatis ratione fundi, quem poſsidebas, & poſt modum lite peodente alias res cœpiſti poſsidere, illas eodẽ iudicio conſequar: nònne de boc eſt caſus l. 4. de peti. hæredi. alleg. in gl. ibi: de qua ſola controuerſia erat? & aliter dicere, nihil aliud eſt, quàm violare illũ text. Prætereà dicere ꝙ agam actione vniuerſali ſpecialiter ad certam rem, videtur in ſe cõtinere repugnantiam, cùm in ipſa peto principaliter me declarari hæredem. l. licet minimam. & ibi Bar. & in l. a. ff. de pet. hæredi. & reſtiturio fit iudicis officio. Nec dicitur hoc caſu addere aliquid, ſed potius declarare, quæ ab ipſo reo reſtituenda veniunt. Non obſtat l. non poteſt. ff. de iudi. & doctrina Bar. in d. l. edita. quia loquuntur in particularibus, non autem in vniuerſalibus iudicijs, prout eſt quæſtio noſtra. & parum quippe reo prodeſſet, aut nihil, ꝙ non comprehenderetur, cũ mox alio iudicio accepto veniret cõdemnandus. c. abbate ſanè. de re iud. lib. 6. Item pro gl. noſtra facit, quia illud quod poſt litẽ conteſt. cœpiſti poſsidere, debetur mihi ex cauſa de præterito, & eſt habile comprehendi in actione propoſita: ergo hoc iudicio continebitur. l. ſi rem alienam. la j. §. fin. & ibi Bar. ff. de pign. act. & vide bonam gl. in l. quod ſi in diem: in princ. in gl. j. ff. de pet. hæredi. & per hoc argum. & per tex. in l. a. §. ſi duo. ff. de ſecun. tab. & per l. Ateius. §. fi. cũ l. ſeq. ff. de aq. plu. arcen. tenui in l. edita. C. de eden. quòd ſi egi petitione hæreditatis pro parte dimidia, ea qua hæres inſtitutus eram, & lite pendẽte altera mihi accreuerit, non egeo noua inſtantia pro portione accreſcente: contra do. Alex. in d. l. edita. Et ita publicè diſputando Bononiæ ſuſtinui reſpondendo ad contraria, ut ibi dixi. Carcaſſona Sardus.

CVMVLATIONIS] Vide ſuprà eod. §. numero 12.

SVMMARIA §. SVNT PRAEtereà.

1 *Inſolidum an pater & dominus teneantur pro filio, & ſeruo?*

2 *Inſolidum an pater & dominus in actione de peculio condemnentur. 3.*

§. SVNT PRAETEREA.

ISTE §. quamuis nideatur extraneus, & impertinens a præcedentibus §§. tamen poteſt ita continuatiuè ordinari ad præcedentem ex mente Nico. de Neapo. hic. Viſum eſt in præcedenti §. de eo, qui minus petijt in libello, quàm ſibi debebat, qualiter ſibi conſulatur: uerùm quia ſunt quædam actiones, quibus aliquãdo quis conſequit minus q̃ ſibi debeatur, ideo congruenti ordine poſt §. præcedentem ſituatus eſt iſte §. in quo ponitur alia diuiſio actionum, quæ eſt ultima huius tituli.

Iſte §. uſque ad finem tituli communi diuiſione, ut Nico. de Neapol. & Ang. de Aretio, diuiditur in duas partes principales: ſed aliter, & alio modo. Vos dicite quòd in prima ponitur quædam diuiſio actionũ. In ſecunda illam diuiſionem in ſpecie per exempla declarat. Secunda ibi: ut ecce ſi in peculium. Illa ſecũda principalis ſubdiuiditur in ſeptem particulas, prout in hoc textu ſeptem ponuntur exempla. partes de ſe patẽt. Hoc dicit in ſumma, & in genere vſque ad finem tituli.

Quædam ſunt actiones, per quas aliquando ſolidum, quod nobis debetur, conſequimur: aliquando uerò minus, q̃ debeatur: ut in ſeptem exemplis poſitis in hoc textu. hoc dicit.

1 † Et aduertite pro intellectu, & maximo fundamento iſtius textus, quòd in ſeptẽ exẽplis poſitis in boc textu, in primo exẽplo pater & dñs non tenentur in ſolidum: quia nec in ſolidũ obligati ſunt pro filio, & ſeruo: quãuis alij oẽs, de quibus hic dicit, in ſolidum teneantur. text. eſt no. in l. quoties. §. ſi ſemel. & ibi gl. in uerſ. uniuerſum. ff. de peculio. Et hoc reputat. Nic. de Neap. hic in apoſtillatione text. eſſe multũ tenendũ menti. Et ex hoc ſeqnit notabilis effectus, quod in hoc exẽplo primo huius tex. nedum non conſequimur ſolidũ à patre, uel domino, quando ſolidum nõ eſt in peculio, imò neceſſariò ad ſolidum agere non poſſumus: cum nec ad ſolidum ſint obligati, ut prædixi. quòd ſecus eſt in alijs ſex exemplis tex. noſtri: quia in eis quamuis aliquando ſolidum non conſequamur, ad ſolidum tamen agere poſſumus, cum ad ſolidum teneantur.

Iſte §. ſecundum communẽ ſtylum Scribentium hic, ut Ioãnis Fab. Ioann. de Platea, & Ang. de Aret. legitur per uerſiculos: & ita ego obſeruabo. Et iſtud principium uſque ad uerſic. item ſi de dote. quamuis ſuprà fuerit ſummatus in genere, ta-

2 men in ſpecie poteſt ſic ſummari: † In actione de peculio pater uel dominus pro filio, uel ſeruo condemnantur in ſolidũ, quando tantum eſt in peculio, quantum eſt id, quod debetur: aliàs condemnantur eatenus, quatenus eſt in peculio, quãuis minus ſit debito. hoc dicit uſque ad uer. item ſi de dote.

Et circa id, quòd ſtatim dixi ſecundum Nicol. de Neap. cogitate: quia non eſt ſemper uerum quòd in omnibus alijs ſex exẽplis præter primũ ſolidũ debeat mero iure: ut pater in uerſic. pp retentionẽ. infra eod. Benè uerũ eſt, quod ea ſeptẽ exemplis hic in tex. poſitis aliqua ſunt, in quibus ſolidũ nõ debetur mero iure: ut in boc princ. per d. l. quoties. §. ſi ſemel. Quando uerò ſolidũ debetur iure, ſed conuentis competit hoc beneficium ne cõueniantur, niſi inquantum facere poſſunt: ut in marito, ſocio, & ſimilibus perſonis: quamuis Ang. de Are. hic ſimpliciter & inaduertẽter, ut puto dixerit, in omnibus iſtis, d̃ quibus in boc textu, poſſe fieri petitionẽ etiã in ſolidũ: licet executio debeat fieri in quantum poſſunt: quod eſt notoriè falſum ſaltem in primo exẽplo huius tex. per d. l. quoties. §. ſi ſemel.

3 Notate ex hoc textu † quòd quando peculium filij vel ſerui non eſt tantum quantum aſcendit eorum debitum, pater vel dominus non condemnantur in ſolidum: ſed eatenus quatenus eſt peculium: facit §. prætereà. infrà tit. j. Limitate tamẽ hunc textum non procedere quando pater vel dominus fuiſſent in dolo: quia tunc non ſolum de peculio, ſed inſolidũ tenerentur, l. in bonæ fidei. ff. de peculio. facit in ſimili l. 4. §. interdum. & §. quanquam. & l. cum, qui. ff. quod cum eo, & l. ſi rerum. ff. de re iudic. & idẽ in marito, qui dolo facit, quo minus poſſet: vt l. etiam. §. j. ff. ſol. mat. & per gl. a. infra in uer. ſeq. Materiam autem iſtius actionis de peculio dixi plenè in §. actiones autem de peculio. ſupra eo. tit.

Gloſ. in uer. actiones. ibi: & non eſt iſta de duodecim diuiſionibus. Pet. de Bella Pertica relatus hic per Ioan. Fab. dicit, hanc gl. vehementer errare, dum dicit, hanc diuiſionẽ in text. poſitam eſſe extrauagantem: cum tex. ponat hic eam ut principalem. Vos autem ſaluate glo. quòd illa non eſt de duodecim diuiſionibus. Intelligite de illis duodecim diuiſionibus, quas poſuit Io. Cremo. in arbore ſua actionum, ad quam arborẽ ſe refert hic gl. noſtra, vt infrà dicam.

In ead. gl. ibi: tertia fuit ſupra eo. §. ſequens. vos dicite poſſe teneri, quòd imò tertia diuiſio fuerit in §. præiudiciales. ſupra eod. ut ibi dixi in glo. j. mag. in princ. & hoc modo illa diuiſio §. ſequens. eſſet quarta.

In ea. gl. ibi: no. quòd aliæ ſunt directæ, aliæ utiles: & ſic glo. ſentit ſecundum Nicol. de Neap. hic, quòd directa, & utilis differat in ſubſtantia: de quo vos uidete latè per Bar. in repe. l. a. quam aliquæ lecturæ habent. C. de act. & obli.

In fin. glo. hanc gl. per omnia ſecutus eſt Dyn. in rub. huius tit. Pet. uerò de Bella Pert. ſecundum quod hic refert Io. Fab. dicit, ſe neſcire quid gloſſ. iſta uoluerit dicere hic, quæ tantum ponit duodecim diuiſiones actionum: quia imò ſunt quindecim: nam duodecim ſunt hic in gloſſ. enumeratæ. Et eſt alia diuiſio ꝙ quædam ſunt perſecutoriæ ſolidi, quædam non. quã gloſſ. ſupra in prin. huius titu. dicit, non eſſe de duodecim diuiſionib.

uiſionib. Item eſt alia, quædam ſunt datiuæ, quædam natiuæ:
prout dixi in §. ruſſus. ſuprà eo. Item alia, quia quædam ſunt
arbitrariæ, quædam non. §. præterea ſupra eod. Item alia, quia
quædam actiones ſunt ex contractu, quædam ex facto, quæ-
dam in factũ. d. l. quoties. §. fi. & l. obligamur. ff. de act. & obli.
Vnde gl. ſecundum eum videtur errare, cùm ponat ſolũ duo-
decim diuiſiones, cùm ſint ſeadecim. Io. Faber hic dicit, & be-
nè, ſuſtinendo gl. noſtram, ꝙ gl. noſtra intendit loqui de diui-
ſionibus duodecim, quæ ſunt in arbore Ioã. & ad illam ſe re-
fert, non autẽ ad diuiſiones huius tituli, vel quæ alibi haben-
tur. Petrus verò nõ retulit ſe ad diuiſiones huius tit. nec etiam
ad diuiſiones, quæ ponũtur in arbore Ioannis: ſed ad omnes,
quæ largo modo poſſunt dici diuiſiones, id eſt, differentiæ,
quia pro vero non ſunt diuiſiones.

Vos autem iſtis poſthabitis tam diuiſionibus gloſ. noſtræ,
a quàm Petr. a de Bella Pertica dicite, & melius, quàm hic de-
clarat Ioan. Fab. ex mente Ang. de Are. ſuprà eo. titu. in princ.
in j. col. quòd in toto iſto titulo ponũtur ſex diuiſiones actio-
num, quæ ſunt principales. Prima diuiſio eſt, quæ reſpicit cau
ſam materialem, ꝙ quædam ſunt reales, quædam perſonales:
vt §. j. vſq; ad §. ſed iſtæ. ſuprà eo. Secunda diuiſio reſpicit cau
ſam efficientem ꝙ quædam ſunt ciuiles, quædam prætoriæ;
vt §. ſed iſtæ. vſq; ad §. ſequens. ſuprà eod. titu. Tertia reſpicit
cauſam finalem, ꝙ quædam ſunt rei perſecutoriæ, quædã pœ-
nales, quædam mixtæ: vt §. ſequens. vſq; ad §. omnes. ſuprà eo.
Quartam reſpicit cauſam formalẽ, quòd quædam dantur ad
ſimplum, quædam ad duplum, quædam ad triplum, quædam
ad quadruplum, vt §. omnes. vſq; ad §. actionum. ſ. eod. Quin-
ta reſpicit cauſam ſubſtantificam, ꝙ quædam ſunt bonæ fi-
dei, quædam ſtricti iuris: vt §. actionum. vſq; ad iſtum §. fina-
lem, ſuprà eo. Sexta. & vltima reſpicit proſecutionis effectum,
ꝙ quædam ſunt perſecutoriæ ſolidi, quædam non: vt hoc §.
vſq; ad finem tituli. Et iſta eſt mera veritas, quicquid alij dixe
runt, quorum pleraſq; opi. refert Nico. de Neapo. hic, in §. om
nes. in prin. ſuprà eo. & maximè eorum, qui tenuerunt in hoc
titu. poni tantũ tres diuiſiones actionum. Prima in §. 1. quòd
aliæ ſunt reales & aliæ perſonales. Secunda in §. ſequens. ſu-
prà eod. quòd aliæ ſunt rei perſecutoriæ, aliæ pœnales, aliæ
mixtæ. Tertia in §. actionum. quod aliç ſunt bonç fidei, aliç ſtri
cti iuris. Teneatis quòd proximè dixi.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a Teneas opin. quam volueris: quia huiuſmodi diſcepatio
non eſt de pane quçrendo. Sardus.

SVM. VERS. SI DE DOTE.

1 *Maritus in actione de dote repetenda condẽnatur in quan-
tum facere poteſt.*
2 *Maritus an ſemper hoc priuilegio gaudeat, quacũq; actio-
ne conueniatur. 3.*
4 *Socer habetur loco parentis.*
5 *Maritus an habeat tale priuilegium etiam ſi alius extra-
neus agat.*
6 *Renuntiari huic beneficia an poſſit per pactum factum ſolu-
to matrimonio. 7.*
8 *Ruſtici vti non debent pane albo, vel pullis, aut alijs deli-
catis cibarijs.*
9 *Maritus ſi fuerit in lata culpa, an gaudeat priuilegio.
10. 11. 12.*

VERS. ITEM SI DE DOTE.

ISTE verſi. fuit ſuprà ſummatus in genere: ta-
1 men in ſpecie hoc dicit: † In actione de do-
te repetenda condemnatur maritus in quan-
tum facere poteſt. a hoc dicit vſque ad uer-
ſicul. propter retentionem.
a Notate ex hoc text. quòd maritus, quando
conuenitur a muliere ad dotem, habet priuilegium vt non
2 condemnetur, niſi in quantum facere poteſt. † An autem ma-
ritus ſemper gaudeat hoc priuilegio, quacunq; actione con-
ueniatur, ſiue perſonali, ſiue reali, ſiue etiam actione deſcen-
dente ex delicto. videte hic per Dy. Ioan. Fab. & Ioan. de Pla.
& per Bart. latius, & plenius diſtinguentem in l. maritum. ff.
ſolu. matri. Cuius diſtinctionem refert, & ſequitur Angel. hic.
Videte etiam per Aug. in l. non tantum. ff. de re iud. & Nic. de
Neapo. hic, in 2. oppo. extra gl.
3 † An autem hoc priuilegium competens marito vt non cõ
demnetur, niſi in quantum facere poſsit, competat etiam ſo-
cero, & ſic patri mariti? Ioã. Fab. Ioan. de Pla. & Ang. hic, te-
nent ꝙ ſic, per l. rei iudicatæ. §. ſi. cum l. ſeq. ff. ſolu. matrim. Et
4 ratio eſt, ſecundum eos, † quia ſocer loco parentis habetur,
vt dictis legibus dicitur: ſed parens non condemnatur, niſi in
quantum facere poteſt, in verſi. ſed ſi quis cum parente. infrà
eod. igitur, &c. Vos autem in hoc, quia ſolet diſtingui inter ſo
cerum mariti, & ſocerum uxoris: item an conueniatur con-
ſtante matrimonio, an verò eo ſoluto, uidete text. in l. ſicut. cũ
ſeq. & ibi per glo. & Bar. ff. de re iudi. & text. in l. pen. ff. de iur.
do. & tex. notabilem in l. verum §. tempus. ver. quod in cæte-
ris. ff. pro ſocio. & latè per Imo. in d. l. rei indicatæ. §. ſiu.
5 † Nunquid autem maritus habeat hoc priuilegium, nedũ
ſi mulier agat ad repetitionem dotis, ſed etiam ſi alius tertius
extraneus, iuxta l. vnicam. §. accedit. C. de rei vxo. actio. Vi-
dete tex. in l. ſi prior. & ibi per gl. Bart. & alios. ff. ſolu. matr. &
6 tex. in leg. Neſennius. ff. de iur. do. † An autem huic beneficio
poſsit renunciari per pactum factum ſoluto matrimonio: ui-
dete Barto. poſt Gul. de Cuma. & Dyn. in l. alia. §. eleganter.
ff. ſoluto matri.

Glo. in ver. maritum. in fi. addite glo. in l. ſciendũ. ff. de re
iudi. & addite omnino quæ dixi in §. fuerat. poſt glo. mag. ibi
in ver. cum ipſis. ſupra eo.

Gl. in uerſi. facultates. diuido in duas partes principales. In
prima ſubaudiendo ad tex. remouet tacitum cõtrariũ ad tex.

In ſecunda per uiam fallentiæ tollit etiam aliud contra-
rium ad tex. Secunda ibi: & hoc niſi dolo facit maritus.

7 † In ea. gl. ibi: l. in condemnatione perſonarum. habetis ꝙ
in condemnatione mariti conuenti ad dotem inquantũ face
re poteſt, debet etiam deduci ne egeat. Et dicit magiſtraliter
Ioan. Faber. hic, ꝙ in deducendo ne egeat, erit attendendus
modus circa duo, ſcilicet circa quantitatẽ rei, & temporis. In
quantitate enim rei inſpiciuntur facultates, & conditio perſo
næ. Nã ſi eſt perſona, quæ poſsit operari, vel quæ habeat offi-
ciũ, ſeu artificiũ, debet ſibi cõputari, & ſic fiet deductio iſta-
rũ operarũ: ut eſt gl. fin. in l. ſi maritus in id. ff. ſol. ma. facit l. ſi
quis à liberis. §. ſed ſi filius. cũ gl. fi. ff. de lib. agno. & l. ſi quis
argẽtũ. §. ſed ſi qs. & ibi: gl. ſup ver. donauit. C. de don. facit l.
cũ alimen. ff. de ali. l. interdũ. ff. de ope. li. Itẽ ſi eſt doctor, vel
8 miles, uel nobilis, plus habebit expendere, ꝗ ruſticus. † Nam
ruſtici non debent vti pane albo, vel pullis, aut alijs delicatis
cibarijs, ſed debent uti pane groſſo, caſeo, cæpis, & fabis. Ita
inquit glo. in l. ſeruis vrbanis. in princ. ff. de leg. 3. Accedat l. tu
tor ſecundum dignitatem. in princ. ff. de admi. tut. & l. 1. §. mu
lier. ff. de uentre inſpi. de quo vltimò, quia non eſt ſine dubio
apud doct. videte Iac. de Are. Albe. Bal. Imo. & Cu. in d. l. ma
ritus in id. & Ang. de Are. hic. Item in hac deductione debet
attendi quantitas temporis: nõ enim ſufficeret fieri deductio
nem pro uno anno, ſed debet attendi cuius quantitatis anno
rum ſit maritus, facta computatione ſecundum formam l. hæ
reditatũ. in prin. ff. ad legem Fal. & ſecundum illam debet iu
dicari, ſecundum Dy. Ioan. Fab. Ioan. de Pla. & Ang. de Aret.
hic, & ita etiam ante eos dixit gl. in l. maritũ. in gl. j. ff. ſol. ma.
In ead. glo. ibi: & hoc niſi dolo fecit maritus. videte multa
9 ſimilia, quæ dixi in prin. huius §. in j. notabili. † Quid autẽ iu-
ris ſit, ſi maritus fuerit in lata culpa: videte tex in l. etiam. §. li
cet. & ibi glo. in ver. culpa. & ibidem per Bar. & alios. ff. ſolut.
ma. & gl. in l. uerum. §. tempus. in ver. nõ debere. ff. pro ſocio.
& idem dicimus in ſocero, qui propter dolũ ſuũ perdit hoc
priuilegium. l. pe. ff. de iur. dot. Et ſic habetis ea glo. noſtra v-
nam limitationem ad text. noſtrum uolentem quòd maritus
non ſit condemnandus, niſi in quantum facere poſsit, ut non
procedat, quando hoc proceſsit dolo mariti.
b b † Secundò ultra gloſ. limitatur iſte tex. ut non procedat
quando

10 quando mulier eſſet ita pauper, & non haberet niſi illam dotem, quæ tota eſſet neceſſaria ad ſolius mulieris victum durum enim eſſet molierem mendicare fame, & aliú de ſua popria dote nutriri. l. ſi quis a liberis. §. de alimentis. qui eſt §. penul. & ibi gl. ff. de lib. agn. Eſſet prętereà contra ordinem charitatis cum omnis ordinata charitas a propria perſona incipiat: uulgata l. pręſes. C. de ſer. & aqua. & proptereà dicit glo. Ille perit meritò, qui ſe plus diliget ullum. Proptereà ab vno non debet auſerri vt alteri detur: quia ſic eſſet diſcooperire vnum altare, vt aliud cooperiatur. contra l. aſsiduis. ver. excepțis. C. qui pot. in pign. hab. & l. verum. §. penul. ff. de mino. Et ita tenent docto. hic, Ioan. Fab. Ioan. de Plat. & Ange. de Aret. Idem etiam tenuit Barto. poſt Iacob. de Aret. in d. l. maritum. ff. ſolu. matrimo.

11 † Tertiò limitatur no. iſte text. vt procedat quãdo res dotalis non extat. Si autem res dotalis extaret, & ad eam conueniretur maritus, non haberet beneficium huius tẽxt. imò deberet ad ſolidum condemnari. Et ratio eſt in promptu, ſecundum Io Fab. Io. de Pla. & Ang. de Are. nam maritus diceretur eſſe in dolo, eo ipſo ꝙ maritus rem habet, & eam reſtituere non vult: vt l. in bonæ fidei. ff. de pecu. ſed maritus perdit hoc beneficium propter dolum, vt hac gl. igitur, &c. Et ita dicunt præfati doc. eſſe, quando non extarẽt data in dotem, ſed extaret alia res acquiſita ex re dotali. Nam hoc caſu maritus in re tali non habet priuilegium huius text. per l. vxor marito. ff. de dona. inter vi. & vxo. & ſi cum dotem. §. ſi. ſolu. matr. Benè facit in ſimili leg. Imperator. §. fin. leg. ſequen. cum ibi not. ff. de leg. 2. Accedat aperta ratio. Nam dos quid vniuerſale cenſetur. l. dicitur. ff. de impen. in reb. dotal. factis. & colligitur e a l. ſi ex lapidicinis. ff. de iur. dot. per Bart. & alios in rubr. ff. ſolu. matri. Sed in vniuerſalibus pretium ſuccedit loco rei, & econuerſo: vt l. ſi rem & pretium. & ibi traditur. ff. de petiti. hęred. cum ſimi.

12 † Vltimò limitatur iſte tex. vt procedat, quãdo maritus conueniatur de dote. Quid autem ſi alia actione conueniatur, puta hypothecaria: Recurrite ad notabilem diſtinctionem Bar. in d. l. maritum. Et dixi remiſsiuè ſuprà in notabilibus.

In fin. gloſſ. benè dicit. Et per iſta remanebit expeditus iſte verſic. Sequitur ver. propter.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a POTEST] Vide Firmianum in ſuo aureo repertorio in verſi. maritus conuenitur. verſic. 8. vbi plenè habes hanc materiam.

b Non puto extra propoſitú eſſe ſi hic quæratur quid iuris in marito putatiuo, núquid habeat priuilegiú, de quo in §. iſto, do. Alex. in l. maritum. ff. ſol. matr. in 7. fal. limitat regulã illius l. & iſtius §. cum ſimilibus, non habere locum in marito putatiuo, per tex. in cap. 3. extra de don. inter vir. & vxo. & cum do. Alex. eſt communis ſcribentium ſententia Raph. Cuma. quem refert Alex. in d. l. maritum in l. ſi cum dotem. §. fin. ff. ſol. mat. fuit in cõtraria opi. quod imò maritus putatiuus habeat iſtud priuilegium: quẽ, vt in uoce audiui, ſecutus fuit do. & præceptor meus Marian. Soci. Iunior in Rubri. ff. ſolut. matrimo. Et hanc opin. ego Bononiæ diſputando ſuſtinui publicè, & fuit mihi a magnifico tunc uniuerſitatis & collegij Hiſpanorú rectori, ac a quodam doctiſsimo ſcholare Romano argumentatum: perſtringam quantum potero, & duntaxat quæ videbuntur vrgẽtiora adducam. Et pro primis contra communem opi. arguitur ſic: filij nati ex iſto putatiuo matrimonio ſunt legitimi. Bart. & poſt eum Iaſ. in l. auunculo. ff. de condi. ſine ca. Cyn. poſt gl. in l. qui contra. C. de inceſt. nupt. ſi ſunt legitimi hñt priuilegium, de qoo in §. noſtro, vt eſt tex. in l. etiã in prin. ff. ſolu. matr. ſi igitur iſti filij qui tanquã filij & hæredes patris repræſentant eius perſonam. l. fin. C. de impub. §. 3. in Auth. de iureiurand. a mor. præſ. habent iſtud priuilegium, ergo & eorú, pater cuius occaſione ipſi conueniuntur, & eius iure vtuntur, cap. is, qui in ius. de reg. iur. lib. 6. Hinc fundamento, quãuis prima facie colorato, facilis eſt ſolutio: quia non eſt bona conſequentia: filij habent, ergo ex perſona patris. Nam proprio iure habẽt. quod patet, quia non tranſit ad filios alterius matrimonij & hæredes patris, vt communiter tenent doct. in d. l. etiam in princ. ſuprà alleg. cum multis ſimilibus, vt ibi per do. Alex. Nec ratio, quæ militat in filijs, militat in patre. Nam in filijs ideo eſt, ne cogantur mẽdicare ad petitionem matris, quos ipſa ob naturale vinculum alere teneretur. l. ſi quis a liberis. §. 1. in ver. ergo & matrem cogemus. ff. de li. agn. quæ ratio ceſſat in patre eorum, & potius dicũtur iſtud priuilegium ex perſona matris habere, quàm patris: quia ſi non ſint eiuſdẽ mulieris filij, non gaudent hoc priuilegio: vt d. l. etiã. in princ. patet ergo quod primú argumentum non obſ. Secundo contra com. opi. arguitur ſic, & in hoc arg. ſtat fundamentum potiſsimum iſtius partis, vbi militat eadem ratio. Idem ius eſt in vera dote, quod in putatiua. l. ſi cùm dotem. §. ſi. ff. ſol. ma. Sed in marito putatioo eſt eadem ratio, quæ eſt in marito uero, ergo idem ius: iuribus vulgaribus. Minor probatur: nam ratio concedendi iſtud priuilegium vero marito, eſt honor benè tranſacti matrimonij, & ob reuerentiam maritalem. l. vnic. §. cum autem. C. de rei vxo. act. qoæ ratio militat etiam in marito putatiuo in honorem benè tranſactæ ſocietatis, argumẽ. l. uerum. ff. pro ſoc. & correlatiuorum. vbi eſt eadem ratio, debet eſſe eadem iuris diſpoſitio. leg. fin. C. de indic. vid. tollen. Sed mulier putatiua habet priuilegia dotis. dict. l. ſi eum dotem. §. ſi. ergo etiam maritus putatiuus debet habere priuilegia veri mariti. Ad primum reſpondeo per ioficiationem, negando ꝙ ſit eadem ratio reuerentiæ & honoris in putatiuo, quę eſt in vero marito: nam actio famoſa nõ datur contra uerum maritum ob honorem matrimonij. leg. 2. ff. re amo. datur tamen contra maritum putatiuum: vt l. ſi concubina in prin. ff. eod. tit. Et ſic patet, ꝙ marito potatiuo non debetur illa reuerentia, ꝗ debetur marito uero. Nec obſt. ſol. do. mei ad illã l. ꝙ ad hoc vt competat rerum amotarum actio, requiritur ꝙ ſit diuortium, & etiam conſideratur honor matrimonij. & cú utrúq; requiratur copulatiuè, licet militet ratio honoris, eò quia ceſſat diuortium, non competit rerum amotarum iudicium: quia ad veritatem copulatiuæ debet utrumq; uerificari. l. ſi hæredi plures. ff. de condi. inſti. quia fateor quod diuortium requiritur. ſed nego ꝙ militet ratio bonoris: nam de hoc diſputamus: quia vbi non eſt diuortium verè, non fuit a principio matrimonium: vbi non eſt matrimonium, ceſſat reuerẽtia maritalis, & ſic ceſſat rerum amotarum actio, & finis effectus denegationis illius iudicij eſt, quia ceſſat honor, & reuerentia matitalis, ob quas cauſas fuit inuẽta rerum amotarum actio. d. l. 2. ſ. alleg. Non obſt. aliud de correlatiuis, quia etiam nego eſſe identitatem rationis. Nam in muliere eſt ratio ut facilius nubat. l. 3. ff. de priuileg. creditorum; quæ ratio ceſſat in marito, vt dicunt doctores in d. l. ſi cum dotem. §. ſi. Multa alia contra commu. opin. adducebam, quæ, vt breuitati ſtudeam, omitto quia in effectu ad hoc omnia tendunt ad rationis ſimilitudinem: qua ſublata, omnia corruunt. Et pro commu. opin. facit, quia ſēt eundem do. meum in priuilegijs de perſona ad perſonã, nec etiam ex maioritate rõnis valeat arg. pront ipſe dicebat in l. 3. ff. de le. 1. nec etiam in caſu noſtro niſi quatenus in iure expreſſum eſt, & pro commu. opin. facit optimè text. quem neſcio ad hoc aliquo allegatum, in l. ſi vxor §. ſed ſi. ea. ff. ad leg. Iul. de adult. & quia articulus eſt ualde diffuſus. cętera, quę per doc. dicuntur omitto, & remitto te ad repetitionem d. rub. ſolu. matri. quam Deo propitio ſequenti anno uidebis, vbi latè defeoſaui commun. opi. quæ mihi nunc magis placet. Carcaſſona Sardus.

SVM. VERS. PROPTER RE-tentionem.

1 *Dos an ipſo iure per impenſas factas a marito in re dotali diminuatur & conſequenter eius repetitio. & nume. ſequen.*

6 *Compenſatio de ſpecie ad quantitatem quando admittatur.*

VERS. PROPTER RE-
tentionem.

ISTE verſ. fuit ſummatus in genere ſu-
prain prin. huius §. tñ ĩ ſpecie hoc dicit
1 uſque ad uerſi. ſed & ſi quis. † Impenſæ
factæ a marito in re dotali minuunt ip-
ſo iure dotem, & conſequenter dons re-
petitionem. hoc dicit in ſpecie uſque ad
uer. ſed & ſi quis.
Notate ſummarium: de quibus autẽ
impenſis intelligatur iſte tex. uidebimus ſtatim in gl.
2 † Limitabitis tamen hunc tex. & ſimiles, ut procedant quan
do impenſa ſit ad perpetuam rei ad utilitatem: ſecus autem
ad utilitatem rei temporalem, puta iſtius anni: quia tunc nõ
minuerunt dotem, ſed computarentur cum fructibus text. eſt
in l. 3. §. 1. ff. de impenſis. in reb. dot. factis: & ibi etiam uidete
glo. ſecundam. & Bart. quod iuris ſit quãdo impenſa fieret ad
vtilitatem decem annorum.
3 † Secundò limitate hunc tex. & ſimiles, vt non procedant in
expenſis, quæ fiunt ad cuſtodiam rei, quia illæ non repetun-
tur, ſed computantur cum fructibus inde perceptis, etiam ſi
impenſæ factæ ad cuſtodiam eſſent maiores, quàm fructus: cẽ
ſentur enim tales impenſæ factæ gratia fructuum quærendo-
rum. Text. eſt in l. pen. & finali. & ibi iſta not. Bart. ff. de impen.
4 & ibidem etiam per iſta infert ſingulariter Bar. † ꝙ ſi vxor da
ret in dotem caſtrum marito, quod expenſæ factæ ad cuſto-
diam non repetuntur. Eſt uerum, ꝙ Ange. in l. diuortio. §. im-
pendi autem. ff. ſolu. matri. tenuit in hoc contrarium, & dicit
ſe contrarium conſuluiſſe apud vrbem veterem, per no. ſingu
lariter per eundem Bart. in l. cùm quæreretur. §. prædijs. ff. de
lega. 3. & pro Ange. ego allego gloſſ. in terminis in l. ſumptus.
in verſicu. neceſſarios. ff. de lega. j. Ioã. de Imo. in d. §. impendi
autem. concord. has opinio. Barto. & Ange. vt ibi per eum, de
quo etiam videte Bald. in l. j. in fin. C. de fruct. & lit. expen. &
Imol. in d. l. ſumptus.
5 a ª † Quid autẽ ſi maritus fecit impenſas in litigando pro
re dotali defendenda, vel recuperanda, puta ſi mulier dediſ-
ſet in dotem nomina debitorum, pro quibus exigendis mari-
tus feciſſet impenſas, an illæ impenſæ computentur mulieri?
De hoc habetis gl. ſingul. in l. 1. in verſi. in neceſſarijs, & in ver.
non ſint. ff. de impen. tenentem ꝙ non. per illum tex. quia hoc
caſu dicitur maritus impendiſſe in res mulieris non dotales.
& dicit ibi Bart. quod illa glo. eſt ſingularis, & multum no. &
ſignanda: & idem etiam, quod illa gloſſ. tenuit etiam Specu.
poſt relatas opiniones antiquorum. Io. Guarnerij in tit. de do
natio. inter uir. & vxor. §. formatis. ver. illud quæritur. Ioã. Fab.
hic, dicit quod iſtud uidetur ſibi per quàm durum, ſaltem vbi
maritus noluit donare, qui non tenebatur miniſtrare dictas
impenſas: vt not. Innoc. in c. per ueſtras. in gl. fina. in fin. extra
de donati. inter uirum & uxorem. pro quo facit l. j. §. & ſum-
ptus. C. de bonis maternis. Vnde dicit ſe non uidere quare ma
ritus tales impenſas non repetat, & quare de eis non iudice-
tur ſicut & de alijs impenſis. Bart. not. in d. l. 1. poſt multa con
cludit quod aut maritus accepit in dotem nomen debitoris
æſtimatum: quo caſu eius eſt periculum: ut leg. ſi nomen. ff. de
hæred. uel acti. uendita. & tunc ſine dubio non repetit impen-
ſas. Aut verò maritus accepit ſimpliciter nomen debitoris in
dotem: & tunc omnis impenſa legitimè facta in exigendis no
minibus debitorum debet deduci de dote. Quando autẽ no-
men datur ſimpliciter in dotem, tantum intelligitur eſſe in do
te, quantum conſequi poterit, deducta impenſa: prout in ſimi
li dicit gl. not. magna. in l. per diuerſas. & ibi per Bar. & doct.
C. man. & hoc caſu procederet dictum Inno. ſuprà relatum,
quòd has impenſas maritus non tenetur miniſtrare. Cum hac
opi. Dy. & Bart. tranſeunt ſimpliciter Io. de Plat. & Ange. hic,
de quo etiam videte Bartol. & Bald. & in leg. 1. C. de bo. mag.
& Bar. & ibi omninò Bald. in l. Mæuia. in prin. ff. ſol. ma. & Bal.
in l. 2. C. de act. & oblig. & in l. per diuerſas. in 6. q. C. mand. &
in l. qui ſe debere. in vlti. quæſt. ff. de condi. ob cau. & in l. 3. C.
de falſa cauſa adiect. leg. & ibi dicit illam ſingu. gloſſ. dict. l. 1.
procedere, & poſſe ſaluari in paruis expẽſis. Prædicta proce-
dunt quando maritus fecit impenſas in rebus dotalibus mu-
lieris. Si autem impendiſſet in perſonam mulieris: puta pro
vxore in infirmitate conſtituta, an tales expenſas repeteret: ui-
dete Dyn. Bart. Bald. Ang. Cuma. Imo. & reliquos in l. cùm do
tem. §. ſin autem in ſæuiſſimo. ff. ſol. ma. Cyn. Bald. Ang. & Sa-
lice. in l. quod in uxorem. & ibi text. C. de nego. geſt. Ange. de
Aret. in §. fuerat. in 3. charta. ſuprà eod. & aliquid per Ioan. de
Plat. hic.
Gl. magna in uerſi. ob impenſas. habet duas partes princi-
pales. In j. enumerat quot ſint ſpecies impenſarum. In ij. de-
clarat in quibus impenſis procedat, & loquatur text. noſter.
Secunda ibi: in primis impenſis.
In ea. glo. ibi: tunc ipſo iure deſinit eſſe dotalis. Idem tenuit
glo. in l. vnica. §. ſed nec ob impenſas. in uerſi. quãtitatem. C.
de rei vxor. actio. & ibidem ſequitur Iaco. de Aret. & Cyn. hic,
Nico. de Neap. hic, in apo. text. in ver. diminuitur. Et iſta fuit
opi. Iuriſcõſulti in l. ſi is, qui. §. quod dicitur. ff. de iure dot. hic
allegata in gl. Sed iſta opinio Scæuolæ corrigitur per Vlpianũ
in l. quod dicitur. la j. in prin. ff. de impen. hic allegata in gl. &
ita ibi tenuit gloſ. magna verſic. dotis. poſt medium. in uer. vel
illud qđ dicitur. in l. ſi is, &c. Et hãc partem, ſcilicet quòd opi.
Scæuolæ corrigatur per Vlpianum, diſputat latè Barto. poſt
antiquos in d. l. ꝙ dicitur. & ibi ꝑ multa concludit ꝙ corre-
cta ſit opi. Scæuolæ, & quòd vera ſit opin. Vlpiani, & maximè
per hanc rationem, quia mulier non debet eſſe deterioris cõ-
ditionis, quàm alius, imò melioris: vt l. j. ff. ſol. mat. Sed ſi alius
expendit in rem meam neceſſariò plus quàm ualeat, non de-
ſinit res eſſe mea: vt l. ſi ſeruos. ff. de pign. actio. Præterea, vt in-
quit Iuriſcõſultus in d. l. quod dicitur. abſurdum eſt, quod di-
6 minutio corporis ſic fiat propter pecuniã: maximè † cùm non
admittatur compenſatio ſpeciei ad quantitatem, vt latè dixi
b in §. in bonæ fidei. ᵇ ſuper glo. in verſi. iure aperto. in prin. ſu-
pra eod. titu. Et hanc partem tenuit etiam Bart. in d. l. vnica. §.
ſed nec ob impenſas. & ibidem Iacob. Butri. & Salice. & idem
etiam tenent Ioan. de Plate. & Ange. de Aret. hic. Eſt iſtud te-
nete quamuis multi alij docto. relati in locis ſupra ſcriptis te-
nuerint contrarium, adhærentes opinioni Scæuolæ, cui etiam
adhæret Dyn. hic, vt prædixi, & etiam Nico. de Neap. in apo-
ſtil. tex. in uer. diminuuntur. poſt Old. Laudenſem d. l. quod di
citur. Dicite ergo ad glo. noſtram, ꝙ imò ipſo iure non deſi-
nit eſſe dotalis, ſed benè poteſt petere expenſas, vel retinere
fundum, donec ſibi reſtituantur expẽſæ, per d. l. quod dicitur.
& ibi Bart. poſt antiquos.
7 † In eadem gl. ibi: ſi mandato mulieris fecit, repetuntur. In
quantum autem repetantur iſtæ impenſæ vtiles factæ a mari-
to in re dotali, gl. iſta non declarat: ideo dicite ſecundum Scri
bentes hic, vt Io. Fab. Io. de Pla. & Ang. de Arc. ꝙ aut maritus
impendit de mandato, & fecit expenſas de voluntate mulie-
ris: & tunc omnes repetit: vt l. utilium. ff. de impẽ. Aut fecit ſi-
ne mandato: & tunc mulier omni tempore fuit, & eſt ſoluen-
do: & tunc omnes repetuntur: & d. §. ſed nec ob impẽſas. Aut
vno tempore tantùm: & tunc aut impenſę ſunt factę, & mu-
lier tenetur in ſolidum: quia ſufficit utiliter eſſe cœptum: ut l.
ſed an ultiò. ff. de nego. geſt. & not. in d. l. vtilium. Aut tempore
repetitionis tantùm: & tunc non repetit. d. l. utilium. ſed datur
facultas tollendi, ſi prodeſſe poteſt id, quod tollitur, iuxta l.
in fundo. de rei uend. Et ad hanc Theoricam uidete Bart. poſt
Dyn. in d. l. utilium.
8 † In eadem gl. ibi voluntariæ repetuntur, etiamſi mandato
c mulieris factæ ſint. Hæc gl. potiſsimè dicit in hoc. ᶜ * & repre
henditur per omnes hic, Dy. Ioan. Fab. Nicol. de Neap. Ioan.
de Plat. & Ang. de Aret. eò quia dicat contra duos tex. expreſ-
ſos contra l. in voluntarijs. in prin. ff. de impen. & l. unicam. §.
ſed nec ob impenſas. C. de rei uxor. actio. quibus iuribus ex-
preſsè dicitur, voluntarias impenſas nunquam repeti, etiamſi
mandato, & voluntate mulieris factæ ſint: ſed competit dedu
ctio, quæ fieri poſsit ſine læſione prioris ſtatus rei: vt in dictis
legibus: & hoc niſi fuiſſet res mercalis, ſeu uenalis: quia tunc
dicerentur impẽſæ potius neceſſariæ quàm uoluntariæ: ut eſt
tex. in l. quòd ſi hæres. ff. de impen. & declarat Bar. in l. volun-
tariæ, eod. ti. Et hoc qđ dictũ eſt, ſpeciale eſt in vxore: unde ab
alio, cuius uolũtate expẽſæ uolũtarię factæ fuiſſent i re ſua be
nè repetũtur: ut eſt tex. in l. 3. §. ſed ſi mutua. ff. de in rẽ verſo.
† In

9 † In ſecunda glo.dicit Ange.de Aret.hanc gloſſ.totam eſſe
nnetandam,& ſignandam: quia eſt magiſtra in materia.& ſe-
cundum docto.hic,vt Ioan.Fab.& Ioan. de Plate.& Ange.de
Aret.ſupr.ſcripta diſtinctio procedit, quando conſtat ꝙ mari-
tus non animo donandi fecerit impenſas.Si autem conſtaret
quòd animo donandi:& tunc dic, vt in d.l.ſed ſi mors.§.fina.
&'l.quòd ſi vir.& l. verùm.ff.de donat. inter virum & vaorem
& videte glo.& Bart.in l.omninò, in gl.j.de impen.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a * Adde quòd ſi nos loquimur reſpectu agrorum mihi pla-
cet diſtinctio Ang.de Imol. do. Alexan. in d.l.diuortio.§.im-
pendit autem.ff.ſolu.matrim.in quæſtio.vero caſtri in dotem
dati ſic puto diſtinguendum, ꝙ quædam eſt cuſtodia regula-
ris & ordinaria caſtri,quam mulier ſolita erat præſtare ante-
quàm caſtrum doti traderet, pura ſolita erat in caſtro tenere
continuò certum numerum militum:& iſtam cuſtodiam ma-
ritus fructibus reputabit. Et ita procedat dictum Barto.in d.l.
pen.ff.de imp.in reb.dot. fac.alioquin ſi ſecus hoc caſu dice-
remus,huiuſmodi impenſa cùm ſit quotidiana,& ordinaria,
dotem de facili abſorberet. Et illi dicuntur reditus caſtri,qui
deductis huiuſmodi oneribus remanent: argum.l.fructus.ff.
ſolu.matrimo.Nec obſtat huic dicto tex. in d.l.cùm quæreretur.
§.prædijs.ff.de leg.3.qui,iudicio meo,nihil facit. Nam ve
rum eſt quòd legato prædio cum his, quæ culturæ cauſa pa-
rata ſunt, non veniunt parata cuſtodiæ cauſa, quia in legato
non ſunt expreſſa. At in quæſt.noſtra expreſſum eſt,maritum
rei cuſtodiam fructibus debere imputare:vt l.pen.& fin.ff.de
impen.reb. dot.fac. Quædam,& ſecundò, eſt cuſtodia extra-
ordinaria, & irregularis, ſi forſan maritus timore exercitus
circa caſtrum tranſeuntis milites duplicaſſet, vel ob quamli-
bet aliam iuſtam cauſam neceſſe haberet plus ſolito in cuſto
diendo caſtrum impendere:& hoc caſu dicerem maritũ hu-
iuſmodi impenſas repetiturum, ne aliàs cogatur mulierem
ferè indotatam habere, & matrimonij onera ex ſuo duntaxat
patrimonio portare:quod eſſe non debet, argum.l.ſi donatu-
rus.§.fin.ff.de cond.cau.dat.& l.pro oneribus. C. de iure dot.
nam omnes fructus huiuſmodi impenſis,quæ regulariter ſunt
magnę, abſorberentur, & maritus onera ſolus portaret, vt
dixi. Et hæc, videri meo, ſapiunt æquitatem. Carcaſſona
Sardus.

b IN BONAE FIDEI] Quem uide in num.66.67.& 69.

c * Aduerte ꝙ immeritò hæc gl.a doc.reprehenditur,neſcio
quid aliud uoluerit glo.quàm id,quod dicitur in d.l.in uolu-
ptarijs.& in d.§.ſed nec ob impenſas. Inquit enim gl.volu-
ptariæ non repetuntur, etiamſi voluntate mulieris factæ ſunt,
ſed abraſio permittitur ſine læſione operis.ut leges ſuprà al-
leg.Et illa dictio etiam ſeruat ſuam naturam,quia explicat ca
ſum magis dubitabilem,vt habetur in leg.j.C.qui admi.& in
clem.2.ibi:fiſco, etiam eccleſiæ de hæret. & in l.qui ſe patris.
C.unde lib.Nec credo hoc Accurſium ignoraſſe. Et quod ita
debeat gl.intelligi,patet, quia allegat d.§. ſed nec ob impen-
ſas, vbi ad literam quod dicunt doctor. habetur:ergo intelli-
genda eſt gl.ſecundum l.quam allegat Bart. in l.non ſolum.la
2.§.ſi liberationis verba.ff.de lib.leg.& in l.cùm quidam ff.de
his,quib. vt indig. & illa diſtinctio etiam regitur a verbo non
repetuntur,qđ eſt negatiuè poſitum. Vnde facilè crediderim
alios docto.aliter forſ.in gl.habere, quàm ego in tribus codi-
cibus meis habeam:ſed ſi habebant prout Iaſ. hic refert,peſ-
ſimè gl.reprehendunt, quæ nihil aliud voluit, quàm quod ipſi
dicunt Anto.Ang.Carcaſ. Sardus.

SVMMARIA VERS.
Sed & ſi quis.

1 *Parens, patronus, ſocius & donator, non conueniuntur in plus, quàm facere poſſint.*
2 *Filius patrem egentem alere tenetur.*
3 *Beneficium vt condemnetur ſolùm in quantum facere poteſt, an competat ſi parens cum filio emancipato.* 4.
5 *Patronus, an & quando gaudeat hoc priuilegio?*
6 *Socius conuentus iudicio ſocietatis habet hoc beneficium, vt non condemnetur, niſi in quantum facere poteſt.*
7 *Beneficium ne quis conueniatur niſi in quantum facere poſſit, quibus competat. & num.ſeq.*

VERS. SED ET SI QVIS.

QVAMVIS verſi.iſte in prin.præſentis §.
fuerit ſummatus in genere, tamen in ſpe
1 cie hoc dicit vſque ad uer.compenſatio-
nes. † Parens,patronus,ſocius,& dona-
tor,non conueniuntur in plus quàm fa-
cere poſsint. hoc dicit in ſpecie uſque ad
ver.compenſationes.
Notate primò ex hoc text. parentẽ cõ-
uentum a filio habere beneficium,vt condemnetur ſolùm in-
quantum facere poteſt. Concordat l. ſunt qui in id.in vltimo
verſicu.cum l.ſequenti.ff.de re iudica. Sed nunc pulchrum eſt
quęrere,quæ ſit ratio deciſionis. Dyn.hic dicit ꝙ ratio eſt re-
uerentia paterna. Aliter,& notabilius, dicit hic Nico.de Nea-
pol.in 4.q.extra glo.ꝙ ratio eſt, quia habet locum regula, do-
2 lo facis,quia petis quod ſtatim reſtituturus es. † Nam cũ filius
patrem egentem teneatur alere.l. ſi quis a liberis. §.ſi uel pa-
rens.ff.de liber. agnoſcen. certè ſi filius peteret patrem con-
demnari in ſolidum,pater opponeret hãc exceptionem, Do-
lo facis,quia petis,quòd ſtatim reſtituturus es.Et intelligite in
tex.noſtro parẽtes, ſcilicet vtriuſq; ſexus:& vſq; ad infinitum
a ſecundum gl.in l.patronus.in uer.parentes.ff de re iudi. a *
3 † Quid autem econtra ſi parẽs agat cum filio, vel alijs de-
ſcendentibus emancipatis, quia cum exiſtentibus in poteſta-
te non poſſet regulariter,iuxta l.lis nulla. ff.de iud.an eis com
petat hoc beneficium? Ioan.Fab.hic tenet ꝙ ſic per rationem,
quam ſtatim dixi,ſecundum Nico.de Neapol.nam cùm pater
b teneatur alere filium etiam emancipatum, b ſi pater petat fi-
lium in ſolidum condemnari,& filius opponet, non conuenit
beneficium petere,quod ſtatim eſt reſtituendum. Præterea ni
hil intereſt,ſi filius deducat, cùm illud eſſet per aliã viam ha-
biturus: argum.l.ſi filius.ff.de vulga.& pupil.Et cum eo etiam
tenet Io.de Pla.& Ang.de Aret.hic.
4 † Quid autem in fratre,an habeat hoc beneficium ſi con-
c ueniatur ab alio fratre, c vt non conueniatur, niſi inquantum
facere poteſt? Gloſſ. ſolemnis in l.verum.in princip.in ver.fra
ternitatis.ff. pro ſocio. tenuit ꝙ non. & eam ibi ſequuntur, &
not.Bart.& Bald.Item tenuit etiam Nico.de Neap.hic,in 5.q.
extra gl.poſt Iacob.de Rauen.Io.verò Fab.hic, contra per ra-
tionẽ,quam ſuprà dixi:quia obſtaret exceptio, dolo facis,cùm
d frater fratrem alere teneatur, d ſi ſit egens,ſecundum quod te
nuit gl.j.in l.j.& ibi Cyn. Barto. & alij.C.de alendis liberis.&
glo.in l.ſi quis liberis.§.vtrùm.in ver.iuſte. & ibi Bart.ff.de li-
ber.agnoſcen.& glo.in l.qui filium,in gl.penul.ff.vbi pupillus
educari debeat.& idem tenet Angel. hic, quando eſſet frater
vtrinque coniunctus:aliàs, ſecundum eum, procedere poteſt
opinio glo.& Bart.in d.l.verum.in prin.ff.pro ſocio.
5 † Secundò notate ex hoc text. quòd patronus liberto non
eſt condemnandus niſi inquantum facere poteſt. Et quòd hic
dicitur de patrono,intelligite habere locum in parentibus,&
liberis patroni: vt l. patronus. ff. de re iudicata. Et idem dicit
hic Ioã.Fab. eſſe econtra,ſi patronus conueniat libertum,per
rationem,quam ſtatim dixi, cùm patronus teneatur alere li-
bertum,l.alimenta.in princ.ff.de libe. agnoſcend. & ſequun
tur Ioan.Fab.& Angel.hic. Prædicta intelligite vera,niſi ille,
qui vult vti hoc beneficio, fuerit ingratus: quia quemadmo-
dum propter ingratitudinem perdit alimenta per d.l.alimen
ta,& l.fin.iuncta gloſſ.C.de alen. liber. per conſequens debet
etiam perdere hoc beneficium.
6 Tertiò notate in uerſic. item ſi ſocius, ꝙ conuentus iudicio
ſocietatis, habet hoc beneficium, ut non condemnetur, niſi
inquantum facere poteſt. Concordat l.verum.ff.pro ſocio.et
l.ſunt qui in id.ff.de re iudicat.Subdit Ioan. Fabe.ad amplia-
tionem huius tex.quòd iſte text.habet locum, etiamſi ſocius
conueniatur

conueniatur alia actione, quàm ſocietatis, dum tamen ſit occaſione ſocietatis, & agatur ex contractu inito durante ſocietate. Pro quo addit hic Angel. text. in l. ſocium qui in eo. §. fin. quod ibi Bart. ff. pro ſocio. Item addite quod iſte tex. procedit nedum in ſocijs omnium bonorum, ſed etiam in ſocijs vnius rei. l. verum. in princip. ff. pro ſocio. Et ad l. ſunt qui in id. ff. de re iudicat. quæ videtur obſtare, reſpondete, vt ibi per gloſſ. in ver. accipiendus. per glo. primam in d. l. verum. in princ. Item ſecundum Scribentes hic Ioan. Fab. Ioan. de Plat. & Ange. de Aret. iſte text. etiam procedit in pluribus Scholaribus habitantibus in eadem domo: quia ſi occaſione ſocietatis vnus eſſet debitor alterius, habet hoc beneficium: quod eſt extèdendum, argumen. leg. alia cauſa. §. eleganter. §. fin. ff. ſoluto matrimonio. & not. gloſſ. in l. patronus. in verſicu. parentes. ff. de re iudicata.

7 † Vltimò not. in verſicu. idem eſt. quòd donator habet hoc beneficium, vt non conueniatur niſi inquantum facere poteſt, habita ratione ne egeat. Concordat l. inter eos. §. is quoq;. ff. de re iudicata. Et rationem huius notabilis ponit text. in l. exhæredatum. §. fin. cum l. ſeq. ff. de re iudi. videlicet ex liberalitate inops factus periclitetur. Et ponderate text. noſtrum hic, dum dicit: Ex donatione ſua: quia vult ſecus eſſe, ſi ex donatione alterius conueniatur. facit l. & ſi fideiuſſor. §. fin. cum l. ſequen. ff. de re iudi. Prædicta procedunt in pura, & in ſimplici donatione.

8 † Quid autem in donatione ob cauſam, an in ea habeat locum beneficium huius text. videtur quòd non: quia illa nõ eſt propriè liberalitas. l. j. & ibi gloſſ. & Barto. ff. de donatio. ergo ceſſat ratio Iuriſconſulti in l. ne ex liberalitate. iuncta l. præcedenti. in fine. In contrarium facit, quia promittens pro dote promittit ob cauſam: vt l. ſi donaturus. ff. de cõdic. ob cauſam, & tamẽ habet hoc beneficium: vt eſt tex. no. in l. ſi extraneus. & l. penul. ff. de iure dot. Paucis omiſſa diſtinctione Ioan. Fab. hic, quam ſequitur effectualiter Angelus hic, ego teneo, quòd iſte text. & eius beneficium non habeat locum in donatione ob cauſam. Et ita etiam firmauit ſingulariter Ang. in l. ſed hoc ita. de re iudicata. & Ioan. de Platea hic. Et vltra præallegata me mouet, quia illud quod datur ob cauſam, non eſt donatio, ſed eſt potius quædam permutatio: vt eſt text. melior de iure in l. ſed ſi lege. §. conſuluit. in verſi. velut genus quoddam hoc eſſe permutationis. ff. de petitione hæred. not. Bart. in rubric. procemij Digeſtorum. columna finali. Quis autem ſani capitis dixerit quod in permutatione habet locũ beneficiũ iſtius textus? certè nemo. Nec obſtat id quod dicebatur de donante cauſa dotis, cui tamen competit iſtud beneficium: quia reſpondet Ange. in d. l. ſed hoc ita. quod ſi maritus agit ad dotem, quæ eſt remanſura penes eum, tunc non habet locum beneficium huius textus: quia quantum ad eum eſt ob cauſam: vt l. Neſennius. in princ. ff. de re iudicata. Secus ſi agit ad commodum vxoris. Et ita loquitur dicta l. ſi extraneus. Et cum hac ſolutione tenet ſimpliciter Ioan. de Plat. & Ange. hic. Sed ego infrà aliter, & melius, reſpondeo in prima limitatione, quam nunc aggredior.

9 † Limito ergo ſuprascriptam concluſionem duobus notabilibus modis ex mente Io. Fab. hic. Primò, vt procedat, quando datur ob cauſam concernentem fauorem eius, a quo datur: puta, do tibi centum, vt ædifices mihi domum: & in iſtis terminis loquuntur prædicta: tunc enim eſt magis negotium, quàm liberalitas: vt l. Ariſto. ff. de donatio. Secus autem, ſi daretur ob cauſam reſpicientem ſolum fauorem recipientis, & non dantis, ita quòd in nihilo eſſet vtilitas dantis: puta, do, ſeu dono tibi centum: vt emas tibi domum: & tunc quia eſt mera liberalitas, habet locum iſte verſiculus, & eius beneficium. Hinc eſt ſecundum Ioan. Fab. & benè, quòd ſi ego do tibi centum in dotem, quamuis iſta ſit donatio ob cauſam, d. l. ſi donaturus. ff. de condi. ob cauſam, tamen quia ego dans nullã habeo vtilitatem, & ſic iſta etiam eſt mera liberalitas, nil mirũ etiamſi in ea habeat locum beneficium huius text. & ita loquitur leg. ſi extraneus e * ff. de iure dot. & ita eſt longè melior ſolutio ad illum textum quàm illa, quam proximè dixi. e

10 † Secundò limito prædictam concluſionem, vt non procedat, quando datio facta ob cauſam etiam concernentem fauorem dãtis excederet ipſam cauſam, & ſic eſſet maior quàm cauſa: quia tunc illud, quod eſt plus, excedit cauſam, & cenſeretur mera donatio, & mera liberalitas: vt l. ſi ſponſus. §. circa. ff. de donatio. inter virum & vxorem. ergo in eo, quod excedit, habet locum priuilegium huius text. Et credo quòd iſta ſit mera veritas in hoc puncto, quam alibi non inuenietis ita deciſam.

11 † Vltimò circa iſtud beneficium, ne quis conueniatur, ſeu condemnetur in plus, quàm facere poſsit, deducto beneficio ne egeat: de quo beneficio fit mentio quaſi in omnibus verſiculis huius §. vnum perpetuò tenebitis menti, quod eſt in practica vtiliſsimum, quòd in exigendo aliquem in quantum facere poteſt, inſpicitur quantum ex fructibus patrimonij extrahitur vel percipitur: non autem inſpicitur proprietas rerũ, nec etiam quantum ex venditione rerum redigeretur. Tex. eſt de hoc ſummè ſingularis in l. qui bonis. & ibi illum notat Bartol. ad hoc. ff. de ceſsione bonorum. Benè facit l. Imperator. ff. ad Trebellianum. per quem tex. Barto. ibi in fine not. quòd leges, quæ dicunt alimenta debere moderari ſecundum qualitatem patrimonij, ut l. ius alimẽtorum. ff. vbi pupillus educa. debeat. debent intelligi reſpectu fructuum, non autem reſpectu valoris per illum text. & per illam l. qui bonis. Bald. in l. ſi maritus in id. ff. ſoluto matrimonio: ſecũdum quod ibi refert Ioannes de Imo. dixit valde ſingulariter, quòd ſi maritus cõdemnatus inquantum facere poteſt, habeat poſſeſsionẽ magni valoris, & modici reditus, ex quo reditu uix uiuere poteſt, quòd non cogitur illam uendere per d. l. qui bonis. Imola tenet contrarium, ſi ex illa poteſt ſatisfieri mulieri, & ex reſiduo prouideri ipſi uiro, conuertendo in aliam rem maioris reditus, vel penendo pecuniam penes mercatores idoneos ad partem honeſti lucri: argum. eius quod habetur in regula, qui poteſt. ff. de regulis iuris, vbi dicit litera, quod qui facere poteſt, vbi poſsit, facere poſſe uidetur: & hoc puto uerius. Nec obſt. illa l. qui bonis. quia, ſecundum eum, illa lex loquitur de bonis quæſitis poſt ceſsionem, in quibus iura non fauent creditoribus: vt eſt tex. in ſ. in verſi. final. Nos autem loquimur de bonis quæſitis ante ceſsionem, in quibus iura fauent creditoribus, vt patet in toto titulo de ceſsione bonorum. Et hoc addite, & notate ad ver. item ſi de dote ſup. eod. §. & uidete vnum ſecundum Ioan. Faber. & ibidem per alios in verſicul. fina. infrà eodem. f *.

12 † Nunquid autem hoc beneficium, vt quis non condemnetur in plus, quàm facere poſsit, quod competit reo principali, competat etiam eius fideiuſſori? Dicite quòd non: vt l. & ſi fideiuſſor. ff. de re iudic. & l. uerum. §. 1. ff. pro ſocio. Hoc tamẽ caſu datur ſingulare remediũ, & ſingularis cautela, quod fideiuſſor conuentus denũtiet reo principali, & principalis veniat, & ſuſcipiat iudicium in ſe, & exponat hãc exceptionem in perſonam ſuam: quod facere poteſt. Ita notabiliter Bart. & Bald. in d. l. verum. in princip. per tex. in l. idem que. §. generaliter. ff. mandati. & idem Bart. in d. l. & ſi fideiuſſor. in princi. ff. de re iudic. & in l. Sticbum. §. quòd uulgò. ff. de ſolu. & Paulus de Caſtro in l. maritum. ff. ſoluto matrimonio. Imo. & alij in l. non tantum. cum ſequentib. ff. de re iudicata. quod benè notate ad practicam.

g * Quando † autem, & uſq; ad quantum tempus poſsit opponi iſta exceptio, vt non conueniatur, niſi in quantum facere poteſt: dicite quòd ſemper, & quandocunq; pendente iudicio, imò & poſt ſentẽtiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam: quia exceptio, quæ uenit ad remiſsionem condemnationis, prout eſt iſta, ut quis conueniatur inquantũ facere poteſt, quãcunque poteſt opponi, etiam poſt ſententiam. Ita Barto. Bald. & alij in l. Neſennius. §. fina. per illum text. ubi eſt caſus. ff. de re iudicata. & l. ex diuortio. §. fina. & ibi Bart. & docto. ff. ſolu. matrimo. & Barto. in l. penult. in princip. ff. de confeſ. Specu. & Ioan. Andr. in titu. de inſtrumen. edi. §. dicto. uerſicu. ſed nunquid hæres. Præterea omnis exceptio, quę non impugnat ſententiam, poteſt opponi etiam poſt ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam, etiam in eius executione: ut per gl. Barto. & docto. in l. j. C. de iur. & facti ignorantia. & eſt tex. in l. ex diuerſo. §. fina. & ibi Bart. ff. ſol. mat.

13 (margin number beside the line "poni iſta exceptio")

14 † Nunquid autem ſi cum hac exceptione, ut non conueniatur, uel non condemnetur, niſi inquãtum facere poſsit, ſoluat totum, nunquid poterit repetere? uidete gloſſ. in d. l. ex diuerſo. §.

ſo.§.fina.in uerſi. inſolidum, & ibi Bartol. poſt Dyn. ff.ſoluto
h matrimonio. & Nicol. de Neapol. hic, in decima quæſt. h extra gloſſ.

Gloſſ.j.in verſi.ſed & ſi quis. in fine.videte quæ latè,& not.
13 dixi in §.pœnales.ſup.eodem. † Gloſſ.in uerſic.cum ſocio.in fine addite l. ſed hoc ita.§. final.ff. de re iudica. & ſecundum Scribentes hic, Ioannem Fab.& Io.de Pla.& Ang.de Aret.dicite idem eſſe in quibuſcũq; alijs perſonis, quæ negant ſe eſſe tales, ex cuius qualitate habeant hoc priuilegium: vt l.ſed ſi ex parte.§.interdum.ff. quod cum eo.

Limitate tamen gloſ.noſtram, ut procedat, ſi perſeueret in negatione uſq; ad litem conteſtatam, quia antè poteſt pœnitere,& confiteri ſe eſſe ſocium, vel maritum, uel eius qualitatis, per quam hoc priuilegium habeat: vt eſt tex. notab.in leg. electio.§.neque.& ibi Bald.ff.de noxa.

Item limitate glo. ſi negauerit in ſpecie dicendo, Nego me eſſe ſocium: ſecus ſi negaſſet in genere hoc modo: Nego narrata, prout narrantur, vt fit in litis conteſtatione. Ita vult ſingulariter Bart.in l.ſi dubitet.§.ita demum.ff.de fideiuſ. Et de iſtis duabus limitationibus dixi latiſsimè in §.omnium. in materia rei uendicationis.§.eod.& quæ ibi dixi, poteſtis hic adiungere. Reliquæ gl.claræ ſunt, & benè dicunt.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a • Mihi autem magis placet ratio Dyni, vt cùm in §.noſtro. & in d.l.ſunt.de re iud. pariformiter determinetur de parente, patrono, marito, & ſocio, & conſtet in cæteris non eſſe hãc rationem bonam, nec etiam in iſto caſu: nam in marito reuerentia maritalis.l.vnica.§.cum autem.C.de rei uxor.act.in ſocio, ius quoddam fraternitatis.l. verum. in princ. ff.pro ſoc.in patrono etiam propter reuerentiam, argu.l.uenia.C.de in ius uoc. Idem ergo dicamus in parentibus propter paternalem reuerentiam,& charitatem. Teneas tamen quid uis, quia parum refert. Sardus.

b EMANCIPATVM] Adde Firmianum in ſuo aureo repertorio, in uerſi.filius alerc. uerſi.j.

c FRATRE] Vide Petr. de Vbal.in tracta.de ſocie.15.par. in 2.colum.

d TENEATVR] Vide Ioann. de Imol. in l.quamuis.ff.ſoluto matrimo.& Franc. Por.de duo. fra.in 2. parte.4.quæſtio. in fine.

e • Aduerte, quia inuenio indiſſolubilem ferè contrarietatem inter hanc l.ſi extraneus ex una parte.& l.Neſennius.ff.de re iudi.& l.pen.ff.de iure dot.ex alia: & inquit Alexan.in d.l. Neſennius.quòd omnes ſolu.ſunt contra illa iura,& multum periculoſæ:& mihi adeò videntur leges illæ diametro pugnare, vt dicam, prout aliàs audiui dominum & præceptorem meum Mar.Soci.Iuniorem in l.3.ff.de lega.j.in conciliatione. l.ſi Titio.§.fin.& l.Celſus.§.fin.ff.de leg.2. quòd multa in iure contraria reperiuntur ob fragilitatem compilatorum, quæ diuinando conciliantur propter authoritatem Imperatoris: de qua in §.quibus.in j.conſtitu.C.& in l.2.§. contrarium. C. de vet.iur.enucle. ideo in contrario ſuprà relato cogitabis. Carcaſſo.Sardus.

f • Vide omninò do.Alex.in l.ſi maritus in id. ff.ſol.mat.qui ferè omnia iſta ſeriatim ponit, reſpondens ad aliqua, quæ in contrarium facere uidebantur. Carcaſſ. Sardus.

g • Declarando tamen prout facit do. Alex.in l.quia tale.in fin.ff.ſolu. matrim. quòd procedat quando fideiuſſor exactus poſſet reum in ſolidũ conuenire: aliàs ſecus. quod eſt de mente Bartol.in d.l.Stichum.§.quòd vulgo. ff.de ſolu. Carcaſſona Sardus.

h • Communiter tenetur, ſoluentem maritum repetere non poſſe.l.nam ex maritus.ff.de condi. indeb.& per Bart.Alex.& alios in d.l.ex diuerſo.§.fina.ff.ſolu.matri.Sardus.

SVMMARIA.

1 *Compenſationis exceptio oppoſita, an extenuet debitum petitum?*

2 *Compenſatio an & quando fiat ipſo iure?*

VERS. COMPENSAtiones.

QVAMVIS verſi. iſte fuerit ſummatus in genere, tamen in ſpecie hoc dicit vſque ad uerſic. fina.cum eo quoque. Exceptio
1 † compenſationis oppoſita extenuat debitum petitum, & facit quod debitor tantùm condemnetur in eo, quod ſupereſt ultra compenſationem. Hoc dicit in ſpecie uſq; ad uer. fina. Materiam huius
a ver. examinaui plenè in §. in bonæ fidei. a ſup. eod. & hic habetis bonum tex. pro communi opin. gloſſ. & doct. de qua latè dixi in d.§.in bonæ fidei.in glo. in uer. ipſo iure. quod com
2 penſatio † nõ fit ipſo iure, niſi opponatur ab homine. Ita probat tex. in uer. quam ei debeatur. quia ſi compenſatio fieret ipſo iure abſq; oppoſitione hominis, non poſſet dici debitũ: & ſic textus iſte malè diceret, dum dicit quàm ei debeatur. Gloſſ. parua in uerbo, ex eadem cauſa, ad quam doctor. non aduertunt, peſsimè dicit, quia vult quod iſte tex. dum dicit, ex eadem cauſa, corrigatur per §. in bonæ fidei. ſupra eodem. quod eſt abſurdum. Vnde dicite ex mente Nicol. hic in octaua oppo. gloſſ. quod iſte tex. voluit dicere ex eadem cauſa, hoc eſt, dicere, quod uterque ſit debitor quantitatis, & ſic ex eadem. Secus ſi vnus eſſet debitor ſpeciei, & alius quantitatis: quia tunc non eſſet ex eadem cauſa, & conſequenter non admitteretur compenſatio: ut latè dixi in §. in bonæ fidei. ſuper gloſſ.in uerbo, iure aperto. ſuprà eod. Sequitur uerſi.fin. cum eo quoque.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a IN BONAE FIDEI] Vbi uide in nume.58. cum pluribus ſequentibus.

SVMMARIA VERSI.
Cum eo quoq;, qui.

1 *Cedens bonis qualiter ſi poſtea alia bona quaſiuerit, vel ad pinguiorem fortunam peruenerit, conueniri poſſit. cum duob. ſequent. & an, & quando in ſolidum, nume. 4. cum duob. ſeq.*

2 *Cedens bonis an ſit a debito liberatus?*

3 *Cedens bonis an de ſoluendo ſatiſdare compellatur, ſi ad pinguiorem fortunam peruenerit.*

7 *Spoliatus bonis propter guerram, non debet poſſe poſteà in ſolidum conueniri.*

8 *Cedens bonis, an bona ſua indicare teneatur, ita quòd ſi ea occultet, hoc beneficium ceſſionis perdat.*

9 *Cedere bonis poteſt hæres, qui inuentarium non confecit.*

10 *Cedere bonis quibus debitoribus indultum eſt, vt poſſint. & num. ſeq.*

11 *Cedere bonis an minor poſſit?*

23 *Cedens bonis an pœnitere poſſit?*

24 *Ceſſio bonorum an impediat litis conteſtationem, ſi debitor creditori non vult ſuper debito reſpondere, ſed dicit, Ceſſi bonis.*

25 *Ceſſio debitoris principalis an proſit fideiuſſori.*

26 *Cedenti bonis an omnia auferri debeant?*

27 *Ceſſio ſi cedens ſibi reſeruet vnum denarium, an valeat?*

28 *Ceſſio bonorum qualiter fiat: & an valeat conſuetudo quòd cedens bonis percutere debeat lapidem cum natibus. 29.*

30 Ceſſionis

30 *Ceſsionis bonorum beneficio, an per pactum renunciari poſsit?*

31 *Occultator alienæ laudis, furi par eſt.*

VERSI. CVM EO QVOque, qui.

IN hoc verſ. cùm ſit cautela, & finis huius titu. tractabitur etiam vltima materia, & illa, ad quam pro vltimo remedio debitores confugiunt, ſcilicet materia ceſſionis bonorum. Et propterea quamuis iſte verſicu. alia ratione ſit pro vltimo ſic ſituatus; tamen iſta cauſa fuiſſet ſufficiẽs ad conſtituendum eum vltimum. Et iſte verſicu. quamuis ſuprà fuerit ſeminatus in genere, tamen in
1 ſpecie hoc dicit vſq; ad finem til. † Ille qui ceſsit bonis, habet in poſtea quæſitis beneficiũ, vt non conueniatur, niſi in quantum facere poſsit. hoc dicit vſq; ad finem titu.

2 † Nota primò ea hoc tex. ſecundum Ange. de Aret. in prin. huius §. quòd cedens bonis per hoc non a debito liberatur, nec ciuiliter nec naturaliter, quod facit ſecũdum eum, in tex. Primò, quia ſi deuenerit ad pinguiorem fortunam, ea integro poteſt conueniri. Addo meliorem tex. in l. 1. & ibi Barto. Bald. & alios. C. qui bon. ced. poſſ. Alibi tamen gloſ. in l. vbicunque. in gloſſ. prima magna. ff. de fideiuſ. tenuit, quòd cedens bonis liberetur ipſo iure ab obligatione ciuili, remanente naturali, per §. fin. infrà de replicationibus. & illa gloſſ. non inuenietur alibi in iure, ſecundum Nicol. de Neapol. hic in apoſtil. tex. in verſicu. qui. Sed ego do uobis gloſſ. concordantem in cap. ſicut dignum. §. eos. in verſic. ſi habent. extra de homicid. & illam gloſſ. in d. l. vbicunq;. tenet ibi Dyn. per l. hæres a debitore. §. quod ſi ſtipulator. ff. de de fideiuſſo. & idem tenet Rayner. de Foli. in l. 1. C. qui bon. ced. poſſ. & ita etiam videtur tenere Nico. de Neapol. hic. Alibi verò gl. in d. l. hæres a debitore. §. quòd ſi ſtipulator. in gl. magna. in verſicu. perimit. tenuit, ꝙ vtraque tollatur. Paucis veritas eſt, & ita ſe habet communis opin. quòd a nulla obligatione liberatur, ſed ſibi paratur exceptio. Ita tenet Cyn. in 9. q. in d. l. 2. & ibi Bal. & Salic. C. qui bon. ced. poſ. & Barto. Ange. Imol. & Cuma. in d. l. vbicunq;. & Barto. in l. 3. C. de bon. autho. iud. poſſ. & in l. qui bonis. per illum text. & ibi gloſſ. ff. de ceſsio. bono. & Bald. in l. cum quis. in 8. col. C. de iuris & fac. ign. & in l. tam mandatori, in 2. col. C. de non num. pecun. & Ange. in l. nemo carcerem. circa fin. C. de exactoribus tributorum. lib. 10. Benefacit l. pen. in verſi. vſq; ad modum debiti. C. de ceſsio. bon. quam allegat Salice. in d. l. 1. & ibi etiam bonus tex. C. eo. & idem etiam tenent Io. Fab. Ioan. de Plat. & Ang. hic.

† Secundò notate ex hoc tex. quòd ille, qui ceſsit bonis, ſi
3 poſtea alia bona acquiſiuerit, vel peruenerit ad pinguiorem fortunam, quamuis iterum poſsit conueniri, quia durat utraque obligatio, vt dixi in præcedenti notabili, tamen non in ſolidum, ſed quatenus facere poteſt, conuenitur. Concordat l. 4. ff. de ceſsio. bon.

† Nunquid autem ille, qui ceſsit bonis, compellatur ſatiſ-
4 dare de ſoluendo, ſi ad pinguiorem fortunam peruenerit, ponit Bald. in l. 2. ad fi. C. quod cum eo. Cano. in c. Odoardus extra de ſolu.

a ª Limitate tamen hunc text. & ſupra ſcriptum notabile, vt procedat reſpectu creditorum, qui tempore ceſsionis erant creditores: quia quò ad eos iſte, qui ceſsit bonis, & nunc peruenit ad fortunam pinguiorem, non tenetur, niſi inquantum facere poteſt, non autem tenetur reſpectu creditorum, quos poſtea poſt ceſsionem eſt ſortitus, quia illi noui creditores benè poterunt eum in ſolidum conuenire. Ita limitat hunc text. ſingulariter Ioan. Fab. hic. & benè: motus per l. 3. a contrario ſenſu. C. de bon. authori. iud. poſ. & per optimum ſimile: nam filiusfamilias conuenitur de his, quæ contraxit, cùm eſſet in patria poteſtate, inquantum facere poteſt, in caſibus ſex poſitis in l. ſecunda. ff. quod cum eo. & tamen in his, quę contraxit pòſt, conuenitur in ſolidum. in l. 3. ff. quod cum eo. Et ita ẽt ſequitur Ioan. de Plat. & Ange. de Aret. hic quamuis de Ioanne Fab. nullam faciat mentionem: Circa quod videte omninò Bald. poſt Cyn. in dicta leg. tertia. C. de bon. authori. iudi. poſsid.

5 † Secundò ego limito ſupra ſcriptum notabile, & hunc textum, vt non procedat in eo, qui bona ſua alienauit in fraudẽ: quo caſu ſi peruenerit ad pinguiorem fortunam, certè in poſtea quæſitis propter eius fraudem tenetur inſolidum, quamuis alias non teneretur, niſi inquantum facere poteſt. Text. eſt ſingular. in l. fina. §. ſecundum vnam lecturam gloſ. ibi approbatam per Bartolum. ff. quæ in fraud. credi. & ita limitat Cyn
b in l. j. in 3. q. C. qui bon. ced. poſſ. & ſequitur Nico. hic in apoſt. tex. in verbo, damnari. ᵇ ª.

6 Tertiò limitate ſupra ſcriptum notabile, & hunc textum dũ dicit, quòd ille, qui ceſsit bonis, ſi peruenerit ad pinguiorem fortunam, poteſt denuò conueniri, prout ſingulariter limitat Bald. in rubrica. C. qui bono. cedere poſſ. vbi uoluit hoc non habere locum, quando Scholaris ceſsit bonis, poſtea emit libros, vel Clericus breuiarium, uel miles arma: ᶜ quia tales
c libros, uel arma creditores auferre nõ poſſunt. Allegat ad hoc gloſſ. ſingularem in l. nepos Proculo. in uerbo, dignitate. ff. de uerb. ſignificat.

7 † Vltimo notate ex hoc tex. ſingulariter per Ioannem Fab. hic, circa ſimilia uerba huius uerſicu. ꝙ ea generalitate huius literæ poteſt dici, ꝙ ſi quis fuerit ſpoliatus bonis propter guerram, quod non debet poſſe poſtea in ſolidum cõueniri. Quod dictum, ſecundum eum, eſt pium & æquum, & ſequitur Io. de Platea hic, quia, ſecundum eum, cùm maior ſit ratio in hoc caſu, quàm in hoc tex. cùm hic ſpolietur bonis ex voluntate per ceſsionem, at ille ex neceſsitate, & præter uoluntatem hoc patiatur. l. 2. a. ſi quis tamen. ff. ſi quis cautio. & l. quæ fortuitis. C. de pign. acti. Mirabilis ſanè deciſio, & notanda, circa quam
d tamen cogitate. ᵈ ª

Gloſſ. prima. in uerſi. creditoribus. diuiditur in duas partes principales, prout duo ponuntur dicta. Secunda ibi: prodeſt autem hęc ceſsio. In eadem gloſ. ibi. ff. de ceſsio. bono. l. pen. & ibi uidete Barto. declarantem qualis confeſsio requiratur, & qualiter debitum debeat cognoſcere. De quo etiam uidete Bald. in l. 1. in prin. in 2. oppo. C. qui bon. ced. poſſ. & docto. in c. Odoardus. extra de ſolu.

8 † An autem ille qui cedit bonis, teneatur bona ſua indicare, ita ꝙ ſi ea occultat, perdat hoc beneficium ceſsionis: dicite ꝙ ſic: ut eſt gloſſ. & ibi Barto. in l. pen. ff. de ceſſ. bon. & gl. in l. j. C. eodem titu. quamuis Bart. ibi nihil decidat, ſed relinquat cogitandum. Et illam gloſſ. firmat ibi Bald. per l. ſecund. C. quãdo, & quibus quarta pars debe. lib. 10. Et ibi etiam per
9 hoc infert not. Bald. † quòd hæres, qui non fecit inuentarium, non poteſt cedere bonis, quia in eo præſumitur dolus §. ſi vero non fecerit. in Auth, de hęred. & fal.

In eadem gloſſ. ibi, ut non ducatur debitor in carcerem. habetis in hac gloſſ. ꝙ debitor non poſsit detrudi in carcerem. Quod ego limito ſingulariter non procedere, quãdo debitor alienaſſet bona in fraudem, ita ut non reperirentur, quia tunc poſſet agi contra eum, ut detrudatur in carcerem, & ammodo non poſsit cedere bonis. Tex. eſt ſingularis in l. ſi. §. fin. ff de his quæ in fraud. cred. ſecundum primam lecturam gloſſ. ibi: quam ibi approbat Barto. & idem tenet Barto. in l. alia. §. eleganter. ad finem. ff. ſolu. matrimo. & Bald. in l. j. in 2. colum. C. qui bo. cedere poſſunt. & in rubri. C. de reuo. his, quæ in fraud. credi. & in l. j. in ult. q. C. ſi quis in fraud. pa. & uidete quæ dicam infrà in limitationibus in 9. limitatione. Ad fin. gl. de hoc ultimo dicite, ut dixi.

Gloſſ. in uerſicu. ex integro. in fi. glo. benè dicit uel fortè, ꝙ textus uoluit dicere ea integro, id eſt, denuo.

Extra gl. Scribentes hic Ioan. Fab. Ioan. de Platea, & Ange. de Aretio, examinant naturam ceſsionis per quæſtiones, & inordinatè: prout etiam faciunt Bald. & Salice. poſt Cyn. in l. prima. C. qui bon. cedere poſſunt. & Canoniſt. in c. Odoardus, de ſolutio. Ego autem intendo pulchro ordine tradere hanc materiam per regulam, & fallentias, in quibus fallentijs tradam ordinatim omnia, quæ inordinatè traduntur per doctores in quæſtionibus ſuis. Facit ergo regulam generalem. † quod
e cuilibet debitori indultũ eſt, ut poſsit cedere bonis: ᵉ ut hoc text. & toto titulo. ff. & C. de ceſſ. bonor, & addo quod non tantùm

tantùm paterfamiliàs, ſed etiam filiusfamiliàs poteſt cedere bonis. Text. eſt in l. penul. & ibi per gloſſ. Bart. & docto. C. qui bon. cedere poſſunt. & non maſculus tantùm, ſed etiam fœmina. vt ibidem eſt text. in verſic. utriuſq; ſexus. & ibi not. Salice. & idem Salice. in l. j. C. eodem. Item & eccleſia poteſt cedere bonis, vt eſt textus peregrinus, & ſingularis in §. ſi quis autem adiecerit. in Authentica, vt determinatus ſit numerus Clericorum. colum. j. quem textum allegat Nico. in apoſt. tex. in verbo, Bonis. Ex quo infert Ange. hic, quod ſi vniuerſitas Clericorum, apud quos debet eſſe ſumma fides, & obſeruantia, vt l. presbyteri. C. de Epiſcopis & clericis. poteſt cedere bonis, quod a paritate rationis quælibet alia vniuerſitas, vt fabrorū uel pellipariorum poterit cedere. & hoc verum puto.

11 An autem minor poſsit cedere bonis, videte Bald. in l. j. in pen. colum. C. qui bon. cedere poſſunt. & plenè per Angel. in l. nemo carcerem. C. de exact. tribut. libro decimo. per Ang. & Ludu. Roma. in l. nec impuberes. ff. de in ius vocand. ſupra ſcripta regula recipit complures notabiles fallentias.

Primò fallit quando debitum non agnouit, vel non eſt confeſſu, vt hic, & in gl. j. in princ. & ibi dixi.

12 † Secundò fallit, quando occultat bona, uel non uult indicare: ut ibidem dixi.

Tertiò fallit ſecundum Ioannem Fab. hic, quando quis eſſet obligatus ad factum: quia tunc non admitteretur ceſsio, nec liberaretur cedendo: Ratio eſt, ſecundum eum, quia cauſa, qua quis liberatur cedendo, eſt impotentia ſoluendi. Vbi ergo quis teneatur ad factum, talis impotentia ceſſat, quia poteſt facere, ergo non liberatur cedendo, vt hic latius per eum. Nec dicat aliquis quod obligatus ad factum liberatur præſtando intereſſe, quia illud uerum eſt, quando poteſt præſtari intereſſe: ſecus ſi non poteſt præſtari. l. in ſtipulationibus. §. fi. ff. de uer. obli. Ad iſta facit, ſecundum eum, quia libertus egenus compellitur præcisè ad operas, vt leg. ſuo victu. ff. de ope. libe. Bene tamen, ſecūdum eum, debebunt fieri expenſæ huic debitori facienti. per dictam l. ſuo victu. Et in iſtis terminis dicit Ioan. Fab. ſe ſuſtinere gloſſ. illam ſingularem communiter damnatam in l. ſtipulatio. §. ſine autem. in gloſ. j. ff. de ope. no. nun. quæ vult ſcriptorè poſſe præcisè cogi ſoluere quod conuenit, & propterea poſsit in compedibus poni. Et cum Ioan. Fab. tenet Io. de Plat. hic, & idem Nico. de Neapo. hic in apoſtil. text. in verſic. ceſsit. Addo idem tenere Cyn. in l. prima. in ſecunda quæſtione. C. qui bon. ced. poſſ. & ibi Gul. & Ray. Et idem etiam, quod obligatus ad factum non liberetur cedendo bonis, vt in ſcriptore, tenuit ibidem Bald. in 2. col. & ibi limitat hoc verum, ſi habet facultatem faciendi: aliàs propter impoſsibilitatem habet locum ceſsio. Et ita etiam limitat Ioan. Fab. hic. Addo etiam cum prædicta limitatione tenere Barto. in l. j. ff. de ceſsione bonorum: vbi generaliter tenet quod ubicunq; præcisè quis tenetur ad factum, iuxta plenè tradita in l. ſtipulationes non diuiduntur. in prin. ff. de uerbo. obligatio. quòd non admittatur ceſsio bonorum: & idem etiam tenet Angel. hic.

13 † Quartò ſupra ſcripta regula fallit, vbicunq; quis tenetur ex delicto, vel quaſi: quia tunc non admittitur ceſsio bonorū, ſed pœna pecuniaria reſoluitur in corporalem: quia qui non poteſt in ære ſoluere, luat in corpore: vt l. j. §. generaliter. ff. de pœn. & l. final. ff. de in ius uocand. Et per hoc infert Ioan. Fab. hic, ſe credere, quod ſi quis agat actione iniuriarum & concludat ad pecuniam, & ſic ciuiliter, quòd ſi reus condemnatus cedat bonis, quod non liberat ſe, ſed pœna pecuniaria debet reſolui in pœnam corporalem, per prædicta, facit leg. ſed & ſi ex parte. §. quanquam. ff. quod cum eo. notant docto. in capit. Odoardus. extra de ſolutio. & ita etiam tenet Ioan. de Platea hic, quamuis de Ioan. Fab. nullam faciat mentionem. quod

f bene notate. f

14 † Quinto ſupra ſcripta regula fallit in debitore fiſci, qui non habet hoc beneficium ceſsionis, & non liberatur cedendo bonis, niſi eo caſu, quo paupertas excuſat ſecundum Bal. in l. j. in 3. columna, in fin. & ibi Cyn. in tertia columna in fin. & Cyn. in tertia quęſtione. C. qui bono. cedere poſſ. & Barto. in l. j. ff. eodem. & in l. cum eo. ad §. l. Sacrilegij. in fin. ff. ad leg. Iuliam pecu. De quo tamen, quia non eſt ſine dubio, videte latè Salice. in d. l. j. uerſicu. quæro ſextò an debitor fiſci. & plenè per Ang. in d. l. nemo carcerem. & per Io. Fab. qui contrarium tenet per tex. optimum in §. item ſi quis. ſupra pro ſocio. & uidete etiam per Ange. hic.

15 † Sextò ſupra ſcripta regula fallit: quia quis non poteſt cedere bonis, ne publicis fugatur muneribus. Tex. eſt in l. propter honorem, ſecundum ſecundam lecturam gloſſ. & ibi Barto. & Bal. C. qui bonis ced. poſ. & per illam legem notat etiam ibi Bald. & ſubdit quòd uolentes cedere bonis, vt euitent collectas, nec poſſunt hoc facere. quod ipſe reputat multum tenendum menti.

16 † Septimò ſupra ſcripta regula fallit quādo debitor a principio negaſſet debitum, & poſteà fuiſſet conuictus, & condemnatus, quia tunc nō gauderet priuilegio ceſsionis: ut hic per Ang. de Aret. quamuis referat per multa Sali. tenuiſſe contrarium in d. l. j. uerſic. circa hoc moueo aliqua dubia. De quo dicite ut per Angelum hic, & latè per Salic. in dicta l. prima, in prima columna.

17 † Octauò prædicta regula fallit generaliter ſecundum Io. Fab. hic, vt ceſsio nūquam debeat admitti, niſi creditores inſtent, & petant, quia hoc beneficium eſt miſerabile, & ſubſidiarium: ergo non debet concedi eis præter neceſsitatem, ergo gratis cedens non debet admitti: & ſecundum eum, ita indicant tex. in l. prima. & in l. finali. C. qui bon. cede. poſſ. Ad-

g do g Baldum idem tenentem in illa lege prima, in ſecunda columna.

18. † Nonò prædicta regula fallit in eo, quod malitioſè, ſeu in fraudem dilapidauit bona in fraudem creditorum, qui non habet beneficium ceſsionis, dicta l. fina. §. fin. ff. quæ in fraudem creditorum. Bal. in l. j. in 2. colum. & Ang. in d. l. nemo carcerem.

h & dixi ſupra in gloſſ. j. h † Quibus autem modis præſumatur

19 quis in fraudem creditorum dilapidaſſe, declarat notabiliter Bald. in d. l. j. in colum. fina.

Decimò prædicta regula fallit, ſi debitor eo tempore, quo contraxit, ſciebat ſe non eſſe ſoluendo: quia non habet hoc beneficium ceſsionis: ut eſt text. not. in l. penultima. in fin. ff. de iure dot. Bartol. in l. alia. §. eleganter. in fin. ff. ſoluto matrimonio.

20 † Vndecimò fallit prædicta regula in eo, qui ſub ſpecie ceſsionis bonorum contraxit, ſecundum Dynum in regula, peccatum. de regulis iuris in 6. & Ioann. de Platea hic. Benè facit quod pulchrè not. Bart. in l. prima. §. primo. ff. ſi quis teſtamento liber eſſe iuſſus fue. de præfecto urbis Romæ contrahente multa debita, propterea quod Imperator nouiter creatus in eius aduentum habeat debita, & contracta diſſoluere.

21 † Duodecimò & ultimò pro nunc ſupra ſcripta regula fallit in eo, qui plenariè habet unde creditoribus ſoluat: quia talis non poteſt cedere bonis, ſecundum Bal. in d. l. j. in 2. colum. per rationem, de qua ibi per eum. Addo ego quod cōtrarium ibi tenuit Cyn. in j. q. quod imo etiam diues poteſt cedere bonis, per tex. ſolemnem in l. illud. §. quod tamen. ff. de tribut. Idem tenet Raynerius de Forl. in l. legis Iuliæ. C. qui bon. ced. poſſ. Idem quod Bald. tenuit Nico. de Neapol. hic in apoſtil. tex. in verbo, quoq;. & ad d. l. illud. ipſe reſpondet quod ibi erat dubium an eſſet ſoluendo. Vel melius, quod ibi cedebat mercibus, ne venirent in tributum: & ſic cedebat parti bonorum, nō autem in omnibus bonis: & hoc puto uerius.

22 † Item fallit ubicunq; quis eſſet deportatus, vel bannitus, & omnia bona ei eſſent ablata per fiſcum, ne ſi poſteà reſtitueretur ad ciuitatem & bona, poterit poſteà cedere bonis. Textus eſt mirabilis, & ſingularis in l. ſecunda. ff. de ſent. paſ. quem text. ad hoc exclamat Ludouicus Romanus in ſigularibus ſuis.

23 † An autem poſt ceſsionem bonorum ſit locus pœnitentię, ita quod debitor poſsit ceſsionem reuocare, ſi enim pœniteat? dicite quod ſic, re integra & bonis nondum per creditores occupatis. Text. eſt in l. quem pœnitet. ff. de ceſsione bonorū. Bal. in l. 2. & in l. penultima, in penultima quæſtio. C. qui bon. cedere poſſunt. Cynus in leg. prima in ſexta quæſtione. C. qui bon. cedere poſſunt. quamuis contrarium teneat Bald. in l. fi. C. eodem titu.

24 † Nunquid autem ceſsio bonorum impediat litis conteſtationem ſi debitor non uult creditori ſuper debito reſpondere, ſed dicit, Ceſsi bonis. uidete Barto. in leg. penultima. ff. de ceſsion.

ceſſion. bonor. & text. in l. j. & ibi Barto. & Angel. C. de bonis authoritate iudicis poſsidendis. & textus quem ad hoc dicit ibi Ange. vnicum in iure, in l. item ſi vnus. in princip. ff. de arbitrijs.

25 † An autem ceſsio debitoris principalis proſit fideiuſſori, vt per hoc creditor non poſsit ad fideiuſſorẽ redire? dicite ꝙ non: vt §. finali, infrà de replicatio. & leg. hæres a debitore. §. quod ſi ſtipulator. & ibi Bartol. notat illum textum ad hoc. ff. de fideiuſſor.

26 † An autem cedenti bonis omnia debeat auferri, ita quòd veſtis etiam ſit auferenda, & debeat nudus remanere: & gloſ. in l. penultima. ff. de ceſsio. bonorum. vult quòd nihil ſibi relinquatur, nec etiam vnus minimus denarius. Alibi gloſſ. in l. fina. §. fina. ff. de his, quæ in fraud. creditor. dixit quod à cedenti bonis debet auferri vſque ad ſacculum, & peram. Breuiter concludunt doctor. hic, vt Ioannes Fab. Ioannes de Placea. & Angel. de Aret. quod vna veſtis vilis, & pannicularia, quę nuditatẽ tegat, debet ſibi relinqui, ſicut relinquitur damnatis ad mortem: vt lege diuus. ff. de bon. damnatorum. Et ita dicit Nicol. hic in apoſt. text. in verſicul. bonis. & Dyn. & Bart. in l. penul. de ceſsio. bono. Cynus in d. l. 1. in 4. q. poſt Petr. & Guliel. de Cun.

27 † Quid autem ſi in ceſsione bonorum cedens reſeruaſſet ſibi vnum denarium, an valeret ceſsio. determinat mirabiliter Bald. quòd non, in l. fina. in 2. col. C. qui bon. ced. poſſ. Aduertite tamen quòd cedens bonis retinet prohibita alienari: Item vſumfructum, feudum, & etiam retinet emphyteuſim eccleſiaſticam, ſiue ſecularem, non tamen eorum commoditates. Ita Bald. in d. l. 1. in 3. col.

28 † Qualiter autem fiat ceſsio bonorum, dicite quòd ſimplici verbo. Item per nũtium, & per epiſtolam, & per conſequẽs non tantùm in iudicio, ſed extra iudicium. text. eſt notab. in l. (a) in omni. C. qui bon. ceder. poſſ. & in leg. fina. & ibi Barto. ff. de (b) ceſsione bonorum. & ibidem Bart. refert quod Cyn. dicebat, quòd Franciſcus Accurſius dum hanc materiã legeret, oſten(c)debat in cathedra modum cedendi. & idem etiam quod ſu(d)pra tenet Bal. in d. l. 1. in 3. col. Dicit tamen Bart. in d. l. fi. quòd hodie eſt conſuetudo in quibuſdam partibus, quod fiat ceſſio modo vituperabili.

29 † Nunquid ergo valeret hæc cõſuetudo per ſtatutum, prout eſt in hac ciuitate Papiæ, & cõmuniter per vniuerſam Italiam, quòd cedens bonis, debeat percutere lapidem cum natibus, dicendo, Cedo bonis? Cyn. in l. fi. & ibi Bal. circa principium, tenet quòd tale ſtatutum, & conſuetudo non valeant, (e) quia eſt res turpis exempli, & oculos videntium infeſtat, per (f) textum illum moralem in lege cum ſupra virẽtes. C. de re militari. libro duodecimo. Idem etiam tenet Albericus de Roſ. in prima parte ſtatutorum, in quæſt. trigeſima octaua incipiente, Item quæritur, an valeat ſtatutũ, vbi decidit non valere ſta(g)tutum Patauinum, quòd quis non poſsit cedere bonis, niſi cedat cum ſolennitate inhoneſta: quia eius effectus eſt turpis, & contra bonos mores. Allegat in argumentum l. alia. §. eleganter. ff. ſolu. matrimo. & idem tenuit Salicet. in d. l. in omni. per illum textum in verſicu. voluntatis ſola profeſsio. per quem textum arguit ibi Salicetus contra illa ſtatuta terrarum taliter diſponentia. De quo etiam videte dominum Cardinalem Florentinum & Ioannem de Imol. in dicto capitul. Odoardus.

30 † Reſtat vltimò pro complemento huius materiæ examinare, an beneficio ceſsionis bonorum poſsit renunciari per pactum, & an tale pactum valeat. De qua quæſtione uidete Cyn. in dicta l. j. in 6. q. & ibi multum latè Bald. in ante pen. & pen. columna, & ibi latius Salicetum in ver. item quæro nonò, an teneat renuntiatio. & Dyn. Barto. & Imo. & Cuma. & reliquos in l. alia. §. eleganter. ff. ſoluto matrimo. & domin. Ant. in cap. cum contingat. extra de iureiuran. & Ioan. Fab. qui etiam ponit, an poſsit conſuetudine induci quòd quis non liberetur cedendo bonis. quod ponit etiam Bald. in d. l. 1. Et de pacto ponit etiam Ioan. de Pla. hic, & Ange. in penul. & vlt. col. & Cano. in dicto capi. Odoardus. Et an tale pactum firmetur iuramento, ponit Bald. in d. l. j. in pen. col. Specu. in titu. de renunciat. §. 1. verſ. item beneficium. Imo. in d. c. cum contingat. verſicu. item aduerte, quia prædicta. Et per iſta remanet expeditus iſte verſicu. & conſequenter, Deo duce, totus iſte titulus de Actionibus.

Poſtremò ſi quid in hoc qualicunq; opere, in quo maximas uigilias, & lucubrationes plurimas impendiſſe profiteor, repertũ fuerit, qđ ſit minus benè dictũ, precor vnumquemq; lectorem, vt non liuoris aculeo, & aut detractionis ſtudio, ſed charitatiuo calamo emendandum ſuſcipiat. Scio. n. nec iſtud inficior, ꝙ tantum opus maiori elimatione indigeret. In his verò, quę ſcripſi, planè cognoſcet, me nunquam tacuiſſe illos,
31 a quibus voce viua, vel mortua didici. † Occultator enim alienæ laudis, furi par eſt, ut inquit Iuriſconſultus in l. hæreditatum. §. fina. ff. ad legem Falcid. & præclarè inquit Plin. ad Veſpaſianum Imperatorem in proœmio naturalis hiſtoriæ: Benignum, & plenum ingenui pudoris eſt, fateri per quos profeceris: & obnoxij profectò animi, & infœlicis ingenij eſt, malle in furto deprehendi, quàm mutuum reddere. Vobiſcum autem fratres, & auditores amantiſsimi, hoc Tetraſticho ſit ita concluſum.

LAVS SIT ILLI SEMPER QVI EST,
Principium ſine principio, Amen.

Poſtquam ſuſcepti per tempora multa laboris
Finis adeſt, portum feſſa carina petat.
Si non remigio melior datur vlla facultas,
Suſpenſam hic teneat anchora iaſta ratum.

LAVS DEO.

ADDITIONES.

a Vide ibi glo. in ver. idonea.

b Vide eundem Iaſo. §. item ſi quis in fraudem. nu. 94. & pro hac fall. facit quod infrà dicit idem Iaſ. in j. glo. Sardus.

c Arma vide eundẽ do. Iaſ. in §. item Seruiana. 66.

d Pro iſta notab. deciſione, & multum æqua, iudicio meo, & rationabili, facit illud vulgare dictum: afflictionem non eſſe dandam afflicto. l. diuus. ff. de off. præſ. Bald. per illum text. in l. ſi furioſi. C. de nup. & certè ſi caſus mihi contingeret, ſecundum iſtos patres, iudicarem. Et facit etiam hæc deciſio Ioan. Fab. & Io. de Pla. pro illis, qui a Turcarum ſeu Sarracenorum piratis ſpoliãtur bonis ſuis, quòd etiam pietati cõſentaneum videtur, ut iſtius §. priuilegio gaudeant. Carcaſſona Sardus.

e BONIS] Vide Firmianum in ſuo aureo repertorio in verſicu. debitor pauper. in ver. 12.

f Hoc uulgare dictum, ꝙ qui non habet in ære, luat in corpore, qualiter procedat, uide Iaſ. ſuprà in §. pœnales. nu. 43. cum multis ſeq. vbi omnino uideas. Carcaſſona Sardus.

g Adde tu, ꝙ Bart. contrarium firmat in l. penult. ff. de ceſsio. boo. Mouetur per text. in l. illud. in princip. verſicu. quia tamẽ. ff. de trib. vult enim debitor cedere bonis, vt a moleſtia & implicationibus ſe liberet: quod poteſt, ſecundum Bart. in dicta l. penultima. & pro opi. Bar. facit, quia quilibet poteſt res ſuas habere pro derelicto. l. ſi id, quod. §. fin. ubi bonus tex. & toto titu. ff. pro derelict. & facit text. in l. quia poterat. ff. ad Trebel. Et pro hac deciſione facit quod uult Ang. de Are. hic, colum. quarta, poſt Salice. in l. fina. C. qui bono. cede. poſſ. quòd ſi debitor uult cedere bonis, & creditores volunt illi dare inducias quinquennales, & nolunt bonorum ceſsiones, quòd non poſſunt debitorem impedire quo minus cedat bonis. Non obſt. quod iſtud remedium ſit flebile, & miſerabile: quia ſibi imputet debitor, ſi ita uult res ſuas dimittere: cùm quilibet in re ſua ſit moderator & arbiter. l. in re mandata. C. mand. Nec obſt. ſolutio quam infrà in 12. fal. ponit Iaſ. ad d. l. illud. verſi. quid tamen. quia dico quòd licèt ibi ceſſerit duntaxat mercibus & peculio, tamen ratio text. eſt generalis: ergo non debet reſtringi in caſu expreſſo. leg. regula. §. fin. ff. de iur. & fac. igno. & exempla non arctant regulam. l. damni infecti ſtipulatio. in fin. ff. de dam. infect. & dictum ampliatur & reſtringitur ad limites rationis. leg. cum pater. §. dulciſsimis. ff. de leg. ſecundo. Bart. in l. pater filium. §. fundum. ff. de lega. 3. Bartol. in leg. ſuum hæredem. in fin. C. de iure delibe. & hoc placet. Carcaſſona Sardus.

h In gl. prima. Vide etiam hoc idem. ſuprà in §. item ſi quis. num.92. & num.94.

i Aduertas circa intellectum d.l. 2. ff. de ſen. paſſ. nam mihi probare non uidetur id, ad quod Iaſo. illam allegat: loquitur enim quando quis tenuit accipere bona, quæ princeps illi reſtituebat. nam quando alicui conceditur immunitas pœnę bonis non reſtitutis, liberatur ille ab omnibus creditoribus anterioribus. l. penulti. ff. de ſen. paſſ. taliter, quòd ſi bona acquiſiuiſſet, & eſſet locupletior factus, non teneretur creditoribus ex antè geſto: ut l. tutor. C. de ſen. paſ. quod beneficium negatur illi qui bona a principe oblata noluit ſuſcipere, ſed relinquere fiſco, ut creditores fiſcum conueniant: quia & ſi noluerit bona, tenetur creditoribus, & hic eſt caſus in dicta l. 2. nec ibi dicitur quòd ſi bona ſuſcepiſſet, non poſſet cedere bonis: & reſtit. princip. reſtituit illum ad priſtin. ſtatum, ſicut antè fuerat: ut l. 3. C. de ſen. paſſ. ergo ſicut ante damnationem, poterat cedere bonis, poterit etiam poſt reſtitutionem. Carcaſſona Sardus.

k REMANERE] Vide eundem do. Iaſ. May. ſuprà in d. §. item ſi quis. alleg. nu. 96. & nu. 94. ubi idem quod hic.

l Adde quod illa glo. nihil facit, quia loquitur in longè diuerſis terminis, ut ſuprà uidimus in gl. & in 9. fallen. & per Bart. in d. l. fin. §. fin. Sardus.

m RENVNCIARI] Vide Feli. in c. ſi. diligenti. poſt prin. uerſic. 4. corre. de fo. compe.

FINIS.

Finit Lectura admodum vtilis domini Iaſonis Mayni, Iure conſultorum ſuæ tempeſtatis principis, in titulum de Actionibus, in Inſtitutis, vt longè difficillimum, ita multo vtiliſsimum, diligenter emendata.

Ad Lectorem.

Dulcia, qui noſti, quàm ſint, quæ condit Iaſon,
Aſpice præcipuum, quod modò mittit opus.
Iunior in primis, quòd ſic vigilauerit annis,
(Crede mihi) res eſt ingenioſa tamen.
Hic non errores, aut falsò adducta videbis,
Non eadem in multis verba notata locis.
Non minus hic noſter Maynus tibi præſtat Iaſon,
Quàm Grays fuluam qui dedit alter ouem.
Eſt breuis, immenſo conſtat nec faſce libellus,
Immodicoq; grauis non erit ære tibi.
Hunc omne, vel minimo, quo noſces tempore quali
Seruato cauſas ordine, quiſquis agat.

LAVS DEO.

NOMENCLATVRA ACTIONVM OMNIVM, TAM CIVILIVM QVAM PRAETORIARVM,

SVBIECTAE ELEGANTISSIMAE ARBVSCVLAE INSERTARVM, quam quidem arbuſculam pagina ab hinc quinta immediatè proxima reperies,

Authore clariſsimo

IVRIS VTRIVSQVE DOCTORE, IOANNE CRISPO MONTANO,
Aquilano, nunc recèns concinnata, repurgata, & in multis auctior reddita.

TRACTATVS ADMODVM ELEGANS, AC IVRI STVDENTIBVS perquàm neceſſarius, Ioannis Criſpi Montani, ciuis Aquilani, in alma vniuerſitatè Patauina editus, quem ipſemet author Termini Actionum, intitulauit, fœlici exorditur auſpicio.

QVONIAM non conſtructis fundamentis omne quod ſuperædificatur, corruit:capi.cùm Paulus. 1. quæſt. 1.& ſicut aliàs antè, quàm quis baptizetur, non poteſt ſacros ordines ſuſcipere.capitu.ſi quis. 1. quæſtio. 1. capi.veniens.& capi.ſi quis.de presbyt. non baptiza. Et ſecundum philoſophorum, Ignoratis principijs,neceſſe eſt ignorare quæ ſequūtur ad principia, iuxta l. 2. ff.de iuriſd.omnium iudic.l.ad rem mobilem. de procu.cum ſimilibus.Et demum ſicut aliàs, cùm quis poteſt ire per uiam facilem,non debet capere difficilem:argum. no.in l.rem non nouam.C.de iudic.§. ſed ne in primis. Inſtitu.de leg.& Inſtit. de inſti.& iur.poſt princip.& iuxta ea, quæ habentur in l. 2.C. de cura.pub.lib. 12. Igitur ego Ioannes Criſpus inter alios legentes minimus in hoc almo ſtudio Patauino ad vtilitatem iuuenum iuri ciuili incumbentium, videns circa actiones tan tam difficultatem,ſubtilitatemque verſari, vt res ipſa atteſtatur,& tâtùm fore Iuriſtis neceſſariam earum materiam, cùm tertium caput iuris concernat,iuxta §.fi. Inſti.de iure naturali, gentium,& ciui. Conuictus deniq; a côpluribus per quâdam ſummulam declarare terminos,& fundamenta actionum,ad hoc opuſculum deueni,in quo in primis, relicta arbore Ioan. quæ in veritate non habet formam arboris, nouam arborem confinxi, in qualibetq; eius cellula vnam actionem deſcribês ponendo tàm prætorias, quàm ciuiles, & plures addendo, vt cuiq; opere ipſo eſt licitum intueri.

Et ne in totum eſſem corruptor antiquitatis, iuxta l.more maiorum.ff.de iuriſdict.omnium iudicum.& cap.ad apoſtolicam. extra de ſimo. 12. diſtinct. in his cum ſimilib.incepi,& incipiam a prætorijs: feci quoque tabulam per alphabetum, vt facilius vnaquæq; actio reperiri poſsit. Nec reperies in arbore noſtra illam difficultatem punctorum, vt eſt in arbore Ioannis:nec etiam illarum literarum, quæ ſola, ſi bene conſideres,requirunt,vt ita dicam, memoriam artificialem, & faſtidunt cerebrum. In ſola punctuatione ſua non habetur cognitio terminorum in actionibus per leges & authoritates:& ſimpliciter quis eam ſequendo poſſet erubeſcere, iuxta §.conſideremus.in Auth.de trien.& ſemi.& no.in l.illam. C.de col. Nec ita reperies in tractatu S.Blaſij,quem fecit de actionibus. Nos autem in noſtro opuſculo perſequemur cum allegationibus,& probationibus naturam cuiuslibet actionis. Primò, cui competat, & aduerſus quem, & demum in vnaquaq; tractabimus iuxta illam duodecim diuiſiones, quas ponit glo.in §. ſunt præterea. Inſtitu.de actio. quas terminos actionum appello: & opuſculum hoc baptizo hoc nomine,videlicet,Termini actionum,&c.

Capio nunc in DEI nomine, & eius glorioſæ matris Publicianam,quę eſt ſignata prima actio in arbore,& inter prętorias: & deinde perſequar aliàs in quibus ſi quid ineptè, & minus prouide dixero, ſemper me ſubijcio iudicio ſaniori:& de facili poterit vna tribui, cùm nunquam errare, potius diuinum, quàm humanum exiſtat: vt lege ſecunda. §. ſi quid. C.de vete.iur.enucl.

PVBLICIANA.

HÆc actio primò dicitur Publiciana à Publicio inuentore:vt in §.aliæ.Inſti.de actio.Rom. in ſingul. 365.ſicut alias Falcidia dicitur a Falcidio inuentore, & a Papio, & Pôpeio,lex Papia & Pompea:vt in c.quædam etiam leges. 2.diſt.

Secundò datur, & competit ex æquitate prætoria ei, qui emit bona fide a non domino,& nondum rem pręſcripſit aduerſus poſſeſſorem.l.j.& 2.& l.ſi res.ff.de Publ.& dicto §.aliæ.

Tertiò eſt vtilis hæc actio, & non directa, ſecundum gloſſam in l.eum, qui.§.ſi petenti.in gloſſ.ſecunda.ff.de Public.& in eadem l.hæc actio. Tu potes adducere iſta:primo quod Publiciana datur ad ſimilitudinem rei uendicationis, vt dicta l. eum qui. §. in Publiciana. ſed quod eſt ſimile,non eſt idem l. quod Nerua.ff. depoſi.& rei vendicatio eſt directa: ergo,&c. licet hoc non ſit firmum argumentum. Item facit aliud,quia ſicut pretor non poteſt facere quem hæredem directo,vt in §. quos autem.Inſtit.de bonorum poſſeſsione.ita nec actionem. Sed hoc etiam non eſt firmum: Non eûdo per mendicata ſuffragia, quod Publiciana ſit vtilis,pondero tex.in d.§.aliæ.Inſtit.de act.in verſic.nullam habet in rem directam actionem. Nam ſi Publiciana eſſet directa, text.ſibi contradiceret. Nec valeret,ſi diceres,nullam habet de iure,ſcilicet ciuili,cùm verbum Habeat, ſit præſentis temporis:vt ſic etiam hodie de iure prætorio in illo caſu quis non habeat directam: & ſic ineuitabiliter probat quod Publiciana eſt utilis, iuxta not.in leg. in delictis.§.ſi extraneus.ff.de noxalibus,quod qualitas adiecta verbo intelligatur ſecundum tempus verbi. Sed aduerte, & in hoc ſemper dubitaui Theoricam traditam a docto. in l. curatoris.C.de negot.geſt.in l.conſenſu.de actio.& obliga.& per Dyn.in capitu.fina.de regul.iur. in ſexto.cum ſimi. Quod vbicunque actio deſcendit ex uerbis & mente legis, uel ex mente tantùm, ſecundum Bartol. ibi reprehendentem gloſſ. actio dicitur directa, & non utilis: ſed Publiciana deſcendit ex uerbis & mente prætoris,d.l.j.in prin.de Public.& dicto §.

aliæ.ergo ſit directa. & idem eſſet ſi ſequaris Theoricam Bal. uel Fulgo.in d.l.curatoris.Non poteſt etiã dici contraria:quia nullæ reperitur contrariæ, niſi deſcendat ex cõtractu vel quaſi, in quibus alter alteri obligatur: ſed in Publiciana nullus obligatur,cùm ſit actio in rem:vt in §.oium.Inſtit.de act. Si volumus dicere,ꝙ doct.in d.l.curatoris. loquantur quando ſumus in contractibus,vel quaſi:hoc confunditur ex verbis Bald.ibi qui exemplificat in rei vendicatione, quæ non venit ex cõtractu:niſi diceres quòd exempla non arctant regulam, iuxta §. fi.Inſtit.de hęre.Inſti.quem ad hoc nuper ponderaui. Si volumus dicere ꝙ Publicianæ datur ex verbis prætoris extendentis,non inuenientis:hoc non ualet : quia Prætor inuenit.d.l.1. in princ.de Pub.& d.§.aliæ.vbi dicitur primũ à Publicio propoſita eſt.Si primus,ergo nõ erat antè:iuxta §.reliq. in proœmio Digeſtorum. Vnde putabam poſſe ita reſponderi ꝙ Publiciana non poteſt eſſe directa: quia ſicut dicimus quòd de iure ciuili datur vtilis rei vẽdicatio illi,qui præſcripſit per decem vel viginti annos , per quod eſt quæſitũ vtile dominium, iuxta gl.in l.j.de Pub.& §.j.Inſtit.de uſuca.nec datur directa, quia non eſt directò dominus eodem modo:cùm Publiciana ſemper competat antè quàm quis ſit dominus directò vel vtiliter:ergo a fortiori nõ põt eſſe directa: quia aliàs prætor deſtrueret regulas iuris.ſ. ꝙ non habenti directum dominiũ daretur directa actio,& contra not. in l.nam & ipſum. ff.de leg. Et hanc puto verã ſolutionem huius difficultatis.ſuper qua tamen cogitabis,quia non legi adhuc apud aliquem.

Quartò principaliter hæc actio eſt perpetua. Primò probatur quòd eſt rei perſecutoria, & datur poſt annum:vt eſt teat. in l.in honorarijs.de act.& oblig. Nec cunctaberis,quòd multoties reperitur quòd actiones rei perſecutoriæ durant ſolùm per annum,vt eſt gloſſ. quæ alleg.plures caſus in d.l.in honorarijs.quia ſecundum veram ſolutionem ibi, quãdo actio rei perſecutoria eſt pœnalis ex parte rei , durat ſolùm per annũ: vt ibi per Bart.qui reprehendit ſolutionem gloſ.tea.eſt not.ad hoc.in l.huius actionis. §.actiones . iuncta l.nouiſsimè.in fin. princip. ff. quod fal. tu. autho. Et eodem modo rei perſecutoriæ ſunt anuales, quando dantur contra ius ciuile:vt eſt tex. in d.l in honorarijs.verſi. ſed cum reſciſſa:vt eſt in redhibitoria,quæ datur contra ius ciuile,1.glo.& Barto.in d.l.in honorarijs.Aduerte ad hoc,quia nunc dubito. Dicunt enim gloſ.& Barto.quòd redhibitoria datur contra ius ciuile, nam videtur falſum contractus emptionis,& venditionis, eſt de iure gentium.l.ex hoc iure gentium.ff.de iuſtit. & iure.& probat text. cum gl.in §.& ex hoc.Inſtit. de iure na.gent.vnde patet qòd redhibitoria datur contra ius gentium, & non ciuile : ex quo tendit ad reſcindendum contractum venditionis , qui eſt de iure gẽtium.cùm Redhibere ſit facere quod venditor rem recipiat.l.redhibere.ff.de ædil.edic. Niſi dicas,& attende,quòd datur contra ius ciuile:quia impedit poſſe agi per uẽditorem contra emptorem,puta ad pretium : ſed actiones ſunt de iure ciuili, prout eſt cõmunis opinio,in d. l.ex hoc iur. gentiũ.& l. 2.§.de his.de orig.iur. igitur redhibitoria dicitur dari contra ius ciuile:& ita defendũt Bar.& gl. & ex hoc videor intrare illam arduam q.an actiones ſint de iure gentium,vel ciuili : do qua per Dyn.Bal.Aret.& omnes Inſti.de act.in princ.poſt glo. ibi in ver.quãuis.& in d.l.ex hoc iure.poſt gl. ibi.& tangit gl. in l.rerum amotarum.§.fi.ff.rerũ amotarũ.gl. in l.actionũ genera.§.fi.ff.de act.& obli.gl. in l.placet.in gl.j.C. de epiſco.& cler.in l.quoties.C.de preci.Impe.offer.in l.fi.ſi contra ius uel vti.pub.per Io.Audr.in c.quæ in eccleſiarum.de conſti.in Nou.l.per Archi.in c.ius gentiũ.1.diſt.& quia venit examinanda in prin.ti.de actio.ibi reſeruo,& diſputabo prò & contrà.Et ſi probabo quòd ſint de iure gentium gl. & Bart.in d.l.in honorarijs.indigerent alio auxilio: niſi tunc diceres quòd cum cõtractus venditionis ſit validus , & approbatus , etiam de iure ciuili,redhibitoria etiam venit contra ius ciuile:iuxta tex. Inſtit.de obli.tit.generali.iuncta gl.in ver.ciuile.Bart.in l.fi.C.ex quib.cau.ma.in fine legis videtur ſic intelligere.

Ad aliud autem quod dixi quòd Public.eſt actio perpetua, adde aliud fundamentum: quia non datur contra iure poſsidentem,ſed contra non habentes iuſtam cauſ.ſiue titu.ut no. Bart.in l.ſiue.§.ſi duobus.ubi etiam gl.ff.de Pub. ſed quia non habet cauſam,ſiue titulum, non poteſt præſcribere longo tempore.l. diuina.C.de pręſcrip.long.tempo.l. ſi quis emptionis de præſcript.triginta annorum : ſed præſcribit triginta annis. Auth.malæ fidei poſſeſſor.de pręſcr.lon.temp.Et contra hunc datur Publiciana, vt dixi:ergo patet quòd eſt perpetua. Nec me mordebis quòd etiam ſine titulo poſsit procedere præſcriptio,iuxta l.4.ff.pro leg.& l.fin.in fi.ff.pro empt.nam aliquando iuſtiſsima cauſa ſuffic t,iuxta tex.in leg.non ſolùm.§.quod vulgo.ver.hoc amplius.ff de vſucap.& quę habentur in l.Celſus.eod.titu.

Quintò eſt tranſitoria ad hæredes: vt l.eũ, qui §.hæc actio. de Pub.& ſecũdum Bar. ibi datur hæredi. inſpecta fide defuncti:vt videtur etiam ſentire gl. Et quòd hæc actio detur hæredibus,probo ea alio fundamẽto. Nam actiones prætoriæ,quæ dantur poſt annum,dantur hæredibus:ut eſt tex. in d.l.in honorarijs.ver.honorariæ.ſed Publiciana datur poſt annum:ergo,&c. Tert ò pro hoc adduco tex.not.in l.j.§.pen.ff.de aquæ quotid.& æſti.ubi ſi ius aquæ ducendæ concedatur fundo,ex quo dicitur conceſsio realis , illud ius tranſit in hæredem, & quemcunq; alium dominum prędij, (ſecus ſi cõceſsio fuiſſet perſonalis):ſed publiciana eſt actio realis:ergo datur hæredibus.Facit a contrario ſenſu tex.cum gloſſ.in l.1.§.ſi hæres.ff. ad Trebel.vbi obligatio perſonalis non ſequitur fundum : ergo ſecus ſi realis.Sed in hæredem non datur Publiciana vt hæredem,ſed tanquam contra quemlibet poſſeſſorem : ſicut [illegible]cimus in rei uẽdicatione:vt l.ſi in rẽ . la 3.cum ſeq.& l.ſi in rẽ. la 2.ff.de rei uend. & quæ habent locũ in rei vendicatione,habent locum in Publiciana. d.l.eum , qui.§. in Publiciana.ff.de Pub.Adde tex.in d.l. in honorarijs. in ver.item Publiciana.de act.& obli.Ita in ſimili dicitur in actione noxali, quæ datur in ſucceſſores iure dominij.l.pen.§. fi.ff. de noxa. Ita in ſimi[illegible] actione ad exhibendum,quæ non datur in hæredem,niſi ex [illegible]lo defuncti hæreditas ſit facta locupletior : vt l.de eo.§.fi[illegible]. ad exhib. Quod tene menti in practica:quia ſi intenta [illegible]bellum contra hęredem alicuius ſimpliciter,& non tanqu[illegible] contra poſſeſſorem, ſuccumberes , per dictam leg.ſi in [illegible] quod poſſet tibi facere honorem.

Sextò, eſt actio ſingularis , prout eſt rei vendicatio , habito fundamento quòd eadem procedũt in Publiciana , quæ [illegible] rei vendicatione,d.§.in Publiciana . Nec mordeas quod rei vendicatio detur etiam ad vniuerſitatẽ, ex quo videtur quòd [illegible] ſit ſingularis:vt l.j.§.per hanc.il 2.ff.de rei ven dic.nam [illegible]dum Bart.ibi rei vendicatio dicitur actio ſingularis , quia [illegible] datur ad vniuerſitatem iuris,licet detur ad vniuerſitatem [illegible]poris,puta ad gregem.d.§.per hanc.Et probatur ex alio[illegible]a ſi eſſet actio vniuerſalis, Iuriſconſultus in d.l.1. malè d[illegible]et, dum in prin.legis dicitur : Poſt actiones,quas de vniuerſitate propoſuit prætor,&c.

Septimò eſt actio ſimplex:probatur viua ratione:quia in ea alter eſt actor,& alter reus. & vbi cognoſcitur actor a reo,non poteſt dici duplex,iuxta §.3. Inſtitu. de interd. & ibi vid[illegible]mus anno elapſo.Habes not.in l.in his tribus. ff. de iudi.& dicam in actione familiæ erciſcundæ.

Octauò , non reperitur quòd infamet : ergo in dubio dicamus eam non infamare.Facit, quia in dubio pœnæ ſunt [illegible]liendæ,non exacerbandę.l.interpretatione.ff.de pœnis.A[illegible]de aliud fundamentum, quia in dubijs debemus eſſe promptiores ad abſoluendum.l.Arrianus.ff.de actionib. & oblig.Item facit aliud:quia ſi iura voluiſſent eam eſſe infamatoriam,dixiſſent:iuxta not.in c.ad audientiam.de deci. cum concor.in gl. allega.Facit etiam l.in dubijs.ff.de regu.iur.

Nonò,hæc actio eſt ſtricti iuris , quia non reperitur in §.actionum.Iuſti.de actionib. & ſecundum communem doctrinam omnes actiones,quæ non reperiuntur ibi deſcriptæ,ſunt ſtricti iuris,quaſi contrariorum eadem ſit diſciplina,iuxta l.j. ff.de his,qui ſunt ſui,uel alie.iur.& textus, qui nõ ſolet ad hoc allegari,in l.qui accuſare.ff.de accu. Et quòd ſit ſtricti iuris,ex alio confirmo:quia eſt arbitraria:ut eſt teat. in §.pręterea.Inſtitu.de actio.& arbitrarię ſunt ſtricti iuris , vt tenet gl.in d.§. pręterea.& communiter doct. ſequuntur maximè ex ratione: quia non reperiuntur in d.§. actionum.

Decimò regulariter non datur contra verum dominum.l. fi.ff.de Pub.exceptis caſibus,de quibus ibi p glo.& pl[illegible]ius in d.§.aliæ.vbi dicitur,ſicut etiã non datur contra poſsidentem ex ali-

ex aliquo titulo l.ſiue antem.§.duob.ff.de Pub.licet Barto.ibi limitet quando eſſet titulus procuratus in fraudem emptoris. De quo etiam per Specu.in titu.de cau.poſ.& proprie.§.fin.& ibi per Ioan.Ange.

Vndecimò, vt patet, eſt actio p̃toria.d.§.aliæ.& in d.l.t.de Pub.ibi dum dicit.Ait prætor:& ibi dum dicit : Nec deſideret honorariam.& tex.iuncta gl. in l.pecuniæ.§.fi. de uerbo.ſign.

Duodecimò, eſt actio realis : & ſic in rem. Textus eſt in §. prætereà.Inſtitu.de act.& d.l.j.de Pub.

Decimotertiò, eſt rei perſecutoria. Tex.in §.ſequens.Inſtit. de act.in l.in honorarijs.de act.& oblig.

Decimoquartò,datur ad ſimplum, hoc eſt ad rem recuperandam ſolùm,vel poſſeſsionem:ut d.§.aliæ. & d.l.j.in princ. de Pub.Contraria non eſt, ut dixi ſup. Poſt hæc omnes ſciunt. l.de precio.de Pub. q ſcilicet ut competat Publiciana,non eſt opus q ſit habita fides de pretio,vt ſit ſolutum.Nam hoc uerum, quando Publiciana intentatur contra quoslibet:ſecus ſi contra dominum:quia ut competat contra dominum, debet eſſe habita fides de pretio,ſecundum gl. ſing.in l.ſi a Titio.ff. de rei uen.gl.2. quam ad hoc exclamat Pontanus in ſingulari 365. Ex quo collige vnam differentiam inter rei uendicationem & Publicianam, quia rei uendicatio nõ competit niſi ſit habita fides,iuxta tex.in §.uendita. Inſtit. de rerum diui.in l. quoties.C.de rei uen.Quam differentiam firmat glo.in d.l.de pretio.Adde ſecundam, quia rei uendicatio directa uel utilis ſemper datur poſt completam præſcriptionem:ſed Publiciana ante d.§.aliæ.& d.l.1.de Publicia. Potes etiam ſignare etiã quia rei uendicatio datur habẽti dominium,Publiciana quaſi domino: vt in iuribus præalleg. Adde q Publiciana datur ratione quaſi dominij ea perſona defuncti, etiam non tradita poſſeſsione.l.cum ſponſus.§.is,cui. de Pub. Bart.in l.j.§.final. eod.titu. Et eodem modo ea perſona ſerui poteſt acquiri domino.l.ſeruus.eodem tit.Item Publiciana competit,ubi competit vſucapiendi conditio, & econtra.l. ſiue autem.§.hæc actio.& l.eum,qui.in princi.de Public. Et ſic dominus tradendo transfert dominium, ita non dominus vſucapiendi conditionem,iuxta §.uenditæ. Inſtitu.de rerum diui.l.traditionibus.de pact.l.clauibus,de contrahen. empt.cum concord.ibi in gloſſ.ſingula ſingulis referendo.licet uideatur obſtare tex. in l.cùm ſponſus.§. in vectigalibus. & §.ſi res.eod.tit. De quo dic,vt ibi per Bart.& uide etiam q aliquando non apprehenſa poſſeſsione competit Publiciana,in l.quæcunq;.in princip. eod.tit.De libello in Publiciana dicetur in d.§.ubi glo.diſputat.Inſtit.de actio. hæc ſatis ſint in Publiciana.

2 IN REM RESCISSORIAM.

PRimò hæc actio competit illis qui obtinuerunt reſtitutionem in integrum propter captiuitatem, iuxta l.fin.C.quibus ex cau.ma.uel propter abſentiam, iuxta §.rurſus.Inſtitu. de act.vel quia quis fuerit in vinculis, uel carceribus detentus,iuxta l.ſuccurritur.cum duab. ſequent.ff. ex quib.cau.ma. quod eſt intelligendum cùm quis inuitus detinetur, dico in priuatis vinculis.Nam ſi poſſet exire, & non exiret, non concederetur ſibi reſtitutio:vt tenet gloſſ.in d.l. ſuccurrit.in fi.per tex.in l.ſi cui.§.tamdiu.eod.tit.Tu vide tex. no.in l.non enim. & in l.ab hoſtibus.§. fin.eod. titu. Et quot ſint genera abſentiæ,vide gloſſ.ordinariam.l.fina.ff.de in integr. reſtitu.vel denique ſit conceſſa reſtitutio propter quamcunque cauſam iuſtam,iuxta l.primam.ff.ex quibus cau.ma.& ſic petita,& conceſſa in integrum reſtitutione,cõpetit reſciſſoria:ut tenet glo. & Bar.in d.l.fi.C.ex quib.cau.ma.gloſſ.in l.ab hoſtibus.§.ſed quod ſimpliciter,eod.tit. Et quot modis quis dicatur abſens vide tex.in l.abſentem.de uerb.ſigni.in l.præſens.ff.de procu. in l.fin.C.de præſcrip.long.tempo.& ibi gl.in uerſi.abſentes, gl.in uer.præſentes.in Auth. de fideiuſſ.

Secundò, eſt prætoria, vt in §.rurſus.verſi.ſed quod genus Inſtitu.de act.

Tertiò, olim durabat ſolùm per annum, quia actiones re. perſecutoriæ,etiam quæ dantur contra ius ciuile, durant ann dict.l.in honorarijs.ver.ſed cum reſciſſa. de act.& obliga.Sed hodie per quadriennium,ſecundum gloſſ.in l.fi.C.de tempo. in integr.reſtitu.in ver.finiendum.& gloſſ.in l.fin.C.ex quibus cau.ma.Sed Barto.in verſi. hoc præmiſſo. dicit q iſtæ gl.procedunt in iudicio reſcindente : ſecus in iudicio reſciſſorio, q non reperitur mutatum:argum.l.præcipimus.in fin. C.de appel.vide ibi per eum.Et de iudicio reſcindente,& reſciſſorio, vide Bart.in l.ab hoſtibus.§. ſed quod ſimpliciter.in 7.colum. ff.ex quib.cau.mat.

Quartò, eſt actio in rem : ut dict.§.rurſus, ibi : ob id ſuam rem eſſe.

Quintò, eſt rei perſecutoria:quia eſt in rem, ut in §.ſequẽs. ver.rei perſecutoriæ.Inſtit. de act. & quòd ſit in rem.ſ̃.diai:& eſt glo.in §.item Seruiana.in ver.maximè.Inſtit.de act.

Sextò datur in ſimplum, id eſt, ad rem recuperandum ſolum,vel poſſeſsionem,d.§.rurſus. & d.l.in honorarijs.

Septimò,eſt tranſitoria ad hęredes, cùm detur hæredibus: argu.l.non ſolùm.in princ.ff.de in integ.reſtit.Et eodem modo contra hæredes,ut probatur in l.cum miles. in princ.ff.ex quib.cau.ma. Facit aliud,quia cum ſit realis, videtur dari contra quemcunq;.argu.l.ſocium.ff.de rei uendi. & §.1. Inſtit.de acti. Et tunc erit ſpeciale in iſta, quòd licet olim non daretur vltra annum,& per conſequens non dicatur poſſe dari contra hæredes,vt eſt tex. ad literam in d.l. in honorarijs. uer.honorariæ. Vel dicamus q detur ea eo, quia extorquetur ab hæredibus lucrum proueniens ex perſona defuncti. §.1. Inſtitu.de perpe.& temp.act. d.l.in honorarijs.uer.ut tamen lucrum.

Octauò, non infamat, per illud idem, quod in Publiciana dixi.

Nonò,eſt utilis.l.fi. C.ex quib.cauſ. mat.l.ab hoſtibus.ff.de cap.Et quare dicatur utilis,uide ibi Bar.& glo.in tertia quæſt. Et an ſit proprium nomen actionis, uide ibi per eundem in 2. quæſt.Et an ſit datiua,uel natiua:uide in quarta quæſt. ſcilicet in dicta l.fina.

Decimò, eſt ſimplex, per idem quod in Publiciana circa hunc terminum dixi.

Vndecimò eſt ſingularis, per ea quæ in Publiciana dixi.

Duodecimò eſt ſtricti iuris,d.§.actionum.

Decimotertiò non poteſt eſſe contraria:quia non datur ratione contractus,uel quaſi:ut in §.omnium. Inſtit.de actio.& iuxta Theoricam glo.in l.ex conſenſu.ff.de act.& oblig. Directa non poteſt eſſe, quia datur contra ius ciuile. d.l.in honorarijs.uer.ſed cum reſciſſa.& habes gl.in d.l. fin.ex quib.cau. ma.& glo.in d.§.rurſus.in uerſicu.reſciſſa. Et addetur unum quòd hæc actio non ſolùm datur contra abſentem, qui præſcripſit rem pręſentis : ſed etiam abſenti, ſi præſens rem eius, præſcripſit : ut d.§.rurſus.& leg.3.§.verba.ff. ex quib.cau.ma. imò plus quòd etiam haberet locum, ſi vterq; eſſet abſens ex iuſta cauſa, & alter alterius rem vſucepiſſet:ut eſt text. in l.fin. ff.eod.titu.& habetur in dicto §.rurſus.in glo.in uer.in ciuitate. Sed ſecus eſſet quando uterq; eſſet præſens: quia tunc non daretur reſtitutio:& per conſequens reſciſſoria : per text.in l. ab hoſtibus.§.ſi damni.ff.ex quib. cauſ. mat. Et quæ ſit ratio, vide Bar.in eadem l.§.ſed quod ſimpliciter,in 6.colum.in libmeo.De quo in d.§.rurſus. Poſt hæc dominus Ioanes Baptiſta de ſancto Blaſio in arbore Ioannis uult ipſum reprehendere tanquam arborem fecerit defectiuam: quia dicit q debuit ſignare in perſonam reſciſſoriam, & reſciſſoria miſtam tanquam ſeparatas ab in rem reſciſſoria : quia petita reſtitutione in actione perſonali in ſimili dicitur in perſonam reſciſſoria. Et eodẽ modo poſt petitã reſtitutionem in actione miſta : ſed nihil allegat, ubi iſtæ actiones diſtinctæ ponantur. Ego putarem quòd ex quo hæc reſciſſoria non eſt proprium nomen actionis,ſed quædam adiectio,prout vult glo.& Bart. in dicta l.fina.C.ex quib. cau. mat. Et uel quòd adijciatur actioni reali, uel perſonali, uel miſtæ, ſemper tamen erit reſciſſoria, & per conſequens una, licet ſecundum uarios terminos operetur : ſicut dicimus in actione de peculio:quia uel quòd teneatur pater ex perſona filij, vel dominus ex perſona ſerui,ſemper dicitur de peculio. Ita in ſimili dicimus in definitione actionis. Nam quacunque actione agamus, ſemper eſt ius perſequẽdi in iudicio. Vnde Ioannes poſito uno exemplo, ſcilicet de reſciſſoria in rem, utiq; comprehendi poteſt de reſciſſoria in perſona,quę operatur in actione perſonali:& de reſciſſoria,quæ operatur in actionibus miſtis,ſecundũ uarios terminos.Item uidetur reſultare quotquot ſunt actiones

in Mundo,& poſſunt præſcribi, iuxta l.ſicut. & l.omnes.C.de præſcrip.triginta annorum.tot etiam eſſent reſciſſoriæ, dicẽdo, hypothecaria reſciſſoria, condictio reſciſſoria, & ſic de alijs.quod videretur inconueniens, licet ſit dare ꝙ omnis actio eſt in rem, aut miſta:& hoc reſpectu poſſet addi arbori Ioannis. Sed non eſt neceſſe:quia poſito de vna, intelligantur etiam aliæ. Tamen cogita. Vide circa hoc per Specu. in titu.de in integ.reſtit.verſi.ſed ſcias.ver. ſequen.

3 SERVIANA.

HAEC competit domino fundi, vel etiã domus, pro rebus inuectis,& illatis ratione penſionis:quæ res intelliguntur tacitè hypothecatæ domino domus,vel prædij: vt in §.item Seruiana.Inſtit.de actio.in l.certi iuris. C.loca.cum ſi. Quòd an procedat reſpectu ſecundi conductoris, vide text. ſingularẽ,& vnicum in Mundo,in l.ſi in lege §.ſi colonus.ff.loca.quam exclamat Ponta.in ſingulari 486.quod incipit,inuecta.Vide tamen Bart.in dict.§.ſi colonus.qui aliter,quàm velit Ponta.videtur intelligere illum tex.Item an procedat in habitationæ gratis conceſſa, uide tex.no.in l.ſi gratuitam.§.fi.aliàs in l.licet.ff.quib.cau.pig.ta.contra.Et ad iſtam habitationem gratuitam,vide tex.ſingularem, in l.ſi mercedem.§.fina.ff.de act.empt.Et quæ requirantur, vt hæc actio competat: & quid operetur hæc tacita hypotheca,dicetur in d.§.item Seruiana. & ibi vide pro nunc.

Secundò eſt actio prætoria,vt eſt tex.in d. §.item Seruiana. dum dicit: Et ipſius prætoris iuriſdictione. Ad quod accedit tex.Inſtit.de oblig.in ver.prætoriæ.dum dicit quòd illæ dicũtur obligationes prætoriæ, quas prætor ea ſua iuriſdictione conſtituit.Ad idem tex.in l.ſi tibi.§.pignore.ff.de pact.

Tertiò,eſt actio ſimplex: probatur per fundamentum in Publiciana factum circa hunc terminum.

Quartò,eſt ſingularis,& non vniuerſa lis. Patet cùm nõ detur ad vniuerſitatem iurium, ut dixi etiam in Publiciana.

Quintò, eſt actio in rem: nam quælibet pignoris perſecutio eſt in rem.l.pignoris.C.de pigno.l.pignoris.ff.eod.text.eſt in l.eos.Pro hoc.C.qui po.in pig. hab. Sed quòd imò ſit actio perſonalis,videtur tex.in §.fin. Inſtit.quib.mod.re contra.ob. quia oritur ex contractu, non poteſt dici realis.d.§.omnium. Inſtitu.de act.§.ſequens.ver.earum.eod. tit. Item ꝙ ſit perſonalis,facit:quia oritur ea pacto:vt l.ſi tibi decem. §.de pigno. ff.de pact.Reſponde,vt per Barto.in l.pignoris.C.de pigno.& d.§.fin.Inſtit.quib.mo.re.cont.ob. Et quòd ſit realis, pondera tex.in d.§.item Seruiana. dum dicit. Experitur quis de re coloni,& clarè patet in præalleg.

Sextò,eſt rei perſecutoria:quia cùm ſit in rem,eſt rei perſecutoria, per regulam quam tradit text. in d.§.ſequens.verſic. rei perſecutoriæ. Inſtit.de act.

Septimò datur in ſimplum, cùm detur ſolùm pro rebus coloni obligatis pro mercede ipſi locatori:ut d.§. item Seruiana.& datur contra poſsidentem ad rem reſtituendam.l.ſi fundus.§.in uendicatione.ff. de pignor.

Octauò,eſt ſtricti iuris,d.§.actionum.ut in Publiciana dixi.

Nonò,eſt perpetua:nam actiones prætoriæ rei perſecutoriæ dantur poſt annum:& ſic ſunt perpetuæ.Tex.eſt in l.in honorarijs.in prin.de actio.& oblig. Patet etiam,quia non tollitur triennio,ut eſt text.in l.uſucapio.C.de pig. Tertiò patet, quia durat per decem vel uiginti annos, cùm non præſcribatur minori tempore.l.1.& 2.C.ſi aduer.cre.imò aliquando durat 30. annis.l.cùm notiſsimi.C.de præſcript. 30.ann. Et ſi diceres,ꝙ præallegata loquuntur in hypothecaria,non in Seruiana, reſpondeo quòd idem eſt in utraq;:quia Seruiana etiam dicitur hypothecaria:ut d.§.item Seruiana.& quantum ad actionem nihil differunt:vt ibi in uer.inter pignus. Et ꝙ tempora ſeruentur in hypothecaria,& ſic in Seruiana,vide gloſſ.2.in d.l.cum notiſsimi.& gloſ.in d. §.item Seruiana.in ver.nihil intereſt.Et quæ ſit ratio ꝙ per vſucapionem triennij non tollitur, ſecus autem per præſcriptionem,vt ſup.dixi: uide glo.quam approbat Bart.in d.l.j.C.ſi aduer. cre.in gl.magna.

Decimo non infamat,per ea, quę in Publiciana dixi.

Vndecimò eſt actio directa:quia deſcẽdit ex verbis, & mẽte prætoris,iuxta ea, quę latè dixi in Publiciana: nec eſt quod repugnet ꝙ debeat dici utilis. Vel aliter, benè verum eſt, quod poteſt dici utilis, quia ſine ſolennitate proponitur, ſecundum gl.in l.j.C.de preca.& Salic.inter.Item etiam poſſet dici utilis ea eo ꝙ eſſet uendita,iuxta l.fin. C.de hæredi. vel actio.vend.

Duodecimò,non eſt contraria, cùm non ueniat ex contractu,per dicta in Publiciana.

Decimotertiò eſt tranſitoria ad hæredes: quod poteſt primo probari per regulam.l.primæ. C. ut actio. ab hære.& contra hære.l.fi.C.de contrah.& committe. ſtip. Secũdò, quia rei perſecutoriæ, quæ dantur poſt annum, dantur hæredibus,& in hæredes.d.l.in honorarijs de actin.& oblig.Sed hæc eſt huiuſmodi,per ſuprà allegata:ergo benè verum eſt,ꝙ non datur contra hæredes,ut hęredes,ſed in quoslibet poſſeſſores,ut eſt in alijs actionibus realibus,per dict.l. ſi fundus.§.in uendicatione.ff.de pignor.

4 QVASI SERVIANA.

HAEC actio competit cuicunq; creditori, qui prętendit habere aliquod ius in bonis ſui debitoris, prætẽdens ꝙ ſibi ſint obligata:de qua habetur in §.item Seruiana.Inſtit.de act.& datur non ſolùm contra dominum, ſed contra quoſcũque poſſeſſores rerum obligatarum.l. ſi fundus.§. uendica.& l.pignoris perſecutio.ff.de pign.Et an indiſtinctè poſsit intentari contra tertios poſſeſſores:dicetur in d.§.item Seruiana.Et habetur in Auth.hoc ſi debitor.C.de pig.

Secundò,quòd ſit prætoria,probatur in d.§.item Seruiana. Tertiò,ꝙ ſit in rem, probatur per ea,quæ dixi ſupra in Seruiana. Quartò, ꝙ ſit rei perſecutoria,eodem modo,ut in Seruiana. Quintò,datur in ſimplum, ut etiam in Seruiana dixi

Sextò,eſt ſtricti iuris.d.§.actionum. Septimo non Infamat, per dicta in Publiciana.Octauò eſt directa, per eadem,quæ in Seruiana dixi.Nonò,eſt ſingularis,ut etiam in Seruiana. Decimò,eſt ſimplex,per dicta in Publiciana.Vndecimò,nõ eſt cõtraria,cùm nomen creditoris non deſcendat a debitore, iuxta gl.in d.l.conſenſu.de act.& oblig.Duodecimò,datur hęredibus,& contra hæredes eodem modo, quo in Seruiana. Decimotertiò,eſt perpetua per dicta in Seruiana. & ibi vide.

5 VTILIS IN REM.

QVæ datur ſuperficiario. Hæc competit illi, qui cecidit a poſſeſsione ſuperficiei hoc modo:Quis conduxit ſolu, vel areã ad nõ modicũ tps,ſcilicet ad decenniũ,ut inf.dicam,ſi ædificet in ſolo,uel area, & ponat ſuperficiem: ſi cadat a poſſeſsione illius ſuperficiei, habet utilem hãc actionem in rem. Ita habes text.in l.j.§. quod autem.uer.ſanè.ff.de ſuperfi.ſicut etiam emphyteuta, vel habens fundum uect galẽ,habet utilem in rem, contra quemcunq; poſſeſſorem.l.1.in fin.ff.ſi ager uect.uel emphy.petatur. Et ꝙ ſuperficiario detur hæc utilis actio,habes tex.ad literam in l.tutor.§. fi.ff.de pig.act.& de hac habetur etiam in l. ſi cùm uenditor. in princ.de eui.Et habes tex.in l. ſuperficiario. cum l.ſeq.ff.de rei uendic. Et ꝙ ſuperficiario detur vtilis actio in rem, eſt text.melior de Mundo.in l.prouinciali.§.pen. ff.de no.oper.nun.

Et aduerte:ego dixi ꝙ datur ei, qui cõduxit ad non modicum tempus:nam ſi ad tempus modicũ conduceret,tunc haberet ex conducto actionẽ:ſi emiſſet ex empto.l.j.§.j.ff. de ſuperfi. Et iſtud non modicum tempus intelligitur x.ann. ſecundum Bart.in d.§.quod autem.& gl.in l.fin.ff.ſi ag.uect. uel emphy.pet.& per Cano.in c.j. de rebus eccleſ.non alien.

Secundò,eſt prætoria.d.l.in prouinciali.§.den.ff.de no.operis nun.& l.Prętor.ff.de rei uend. cum ſimi. Sed quòd imò ſit ciuilis,arguitur: quia illa eadem actio, q̃ datur ſuperficiario, uidetur dari emphyteuticario, & econtra. d.l.j.§.qui in perpetuum. ſi ag. uect. ſed contractus emphyteuticus eſt de iure ciuili,ut habes gloſſ.in l.ex hoc iure gentium. de iuſti.& iure. in §.ius autem.Inſtitu. de iure naturali. & habetur in l.j.C.de iure emphy.in §.adeo. Inſtitu.de loca. & condu. quia fuit inductum a Zenone Imperatore. dict.§.adeo. & conſtitutiones Principum ſunt de iure ciuili.l.ius ciuile.ff.de iuſt.& iur.ergo eodem modo actio dicatur ciuilis. Sed reſponde quòd hoc non ſtringit: quia poteſt eſſe ꝙ contractus ſit de uno iure, &

actio

actio de alio. Patet, quia contractus emptionis, & locationis ſunt de iure gentium, d.l.ex hoc iure gentium. & tamen actio ex eo eſt ciuilis: vt l.j.§.j.ff.de ſuperfic. Et idem eſt in alijs, ſecundum commuoem opiopionem. in dict.l.ex hoc iure. vt tetigi in Publiciana. & uide pro hoe glo. in leg. ſecunda. ff. de hęred. petitio.

Tertiò, eſt in rem: & ſic realis: vt patet in d.l.j.§.peti. Qnartò, eſt rei perſecutoria, per tex. in §.ſequens. Inſtit. de actio. & dixi ſupra in alijs. Quiutò, eſt vtilis, & non directa: vt patet in d.l.in prouinciali.§.penul. Sed obſtat illud, quod videtur deſcendere ex verbis, & mente Prætoris. Tamẽ dic quòd Prætor non poteſt dare directam non babenti directum dominium: vt diai in Publieiana. Sextò, eſt ſingularis, per ea, quæ dixi in Publiciana. Septimò, non infamat: ut in Publiciana. Octauò, datur in ſimplum, vt etiã in alijs diximus. Nonò, videtur tranſitoria ad hæredes: per d.l.primam.C. vt act. ab hæred. & contra hæred. Et facit, quia ſi actiones ex maleficijs regulariter dantur hæredibus.§.non autem. Inſtitu. de perpe. & tempo. actio. à fortiori iſta: iuata Auth. multò magis. C. de ſacroſanct. eccleſ.§.longè magis. Inſti. de leg. Contra hæredes autem poteſt dici ꝙ non detur, vti hæredes, ſed vt poſſeſſores, cùm detur contra quemcunque poſſeſſorem.l.1. in fin. ſi ager. vect. vel emphy. pet. ſicut dixi in Publiciana. Decimò, eſt ſimplex, quia datur ad aduocandum poſſeſsionem, & apparet de actore & reo. d.l.j. in fin. ſi ag. vect. d.l. in prouinciali.§.penul. Sed quod imò ſit duplex, videtur text. in l.j.§. proponitur. & ibi gloſſ. ff. de ſuperfi. vbi dicit tex. quòd eſt duplex: & gloſſ. tenet in §.penult. Inſti. de interd. Dico ſic, quod aliud eſt interdictum de ſuperficiebus, quod datur ſuperficiario, quando prohiberetur frui. Alia eſt actio, de qua nunc loquimur, quæ datur a Prætore, quando quis eſt deiectus a poſſeſsione ſuperficiei: & ita intelligerem illum text. & l.j. in princip. & §. quod autem. de ſuperfi. licet doe. non declarent. Vel dic quando eſt facta conductio ad modicum tempus: tunc detur interdictum illi, qui impeditur frui, vel a domino, vel ab alio: vt d.l.j.§.j. verſi. ſed longè vtile. Et ita uidetur tex. in d.l.j.§.quod autem. quod tenementi in practica, & maximè pro libello faciendo in bac materia, quæ eſt ſubtilis, & incognita multis. Vndecimò, non eſt contraria, per fundamentum, quod in proaima præcedenti dixi. Duodecimò, eſt ſtricti iuris: quia non repetitur in §.actionum. vt ſuprà dixi in Publiciana. Decimotertiò, videtur quod ſit perpetua, maximè cùm ſit rei perſecutoria, per d.l.in honorarijs. de actio. & oblig. quia quæ rei perſecutionem cõtinet etiam cùm ſiot prætoriæ, dantur poſt annum, & per conſequens ſunt perpetuæ, per regulam illius legis.

6 VTILIS, QVAE DATVR metum paſſo.

HAEC actio datur illi, qui per metũ, qui caderet in conſtantem virum, coactus fuit tradere rem ſuam ipſi metum inferenti, ad rem recuperandam: de qua loquitur titulus ff. & C. quod met. cau. Et ex quo coacta voluntas, voluntas eſt. l.ſi mulier.§.pen.ff. quot met. cau. per hoe tradendo mero iure transfertur dominium, iuxta l.traditionibus. C. de pact.§. per traditionem. Inſti. de re. diui. iuxra not. in l.3.C. quot met. cau. per hoc non poteſt dari rei uendic. l.in rem. ff. de rei uendic. Et quòd debeat eſſe metus, qui cadat in conſtantẽ uirum, eſt tex. in l.metũ. la 2.ff. quod met. cau. in l.interpoſitas. verſic. nee tamen. C. de tranſact. Et in l.metum. C. eo. Et quòd metus non excludat omninò voluntatem metum paſsi, eſt text. pulcherrimus in c.ſacris. quod me. cau. Et aduertatis, quia conſideratur tripliciter, videlicet vtilis in rem. ubi quis metum eſt paſſus in actione, quæ dabatur in rem utilis in perſona. vbi eſt dare quòd prima actio ad idem extendatur: & ſic utilis miſta, quãdo prima actio crat miſta, prout etiam dixi in reſciſſoria: nec per hoc eſt neceſſe multiplicare numerum actionum. & inueni quòd hic S. Blaſius proteſtatur quod facir ſolũ ad meliorem intellectum, & faciliorem, iuxta §.ſed ne in primis. Inſtit. de le. Et bæc actio datur ex edicto prætoris.ſ. vtilis in rem, d.l.3.C. quod me. cau. & ſecundum gloſſ. ibi datur etiam actio perſonalis quod met. cau. & ex c.metus. per tex. in l.metum.§. ſed quod prætor. & §.licet. & §. uolenti. ff. eod. titu. Et approbat Bart. quod intelligas, ut per eum.

Secundò eſt prætoria, cùm detur ex edicto prætoris. d.l.3. & l.metum.§.animaduertendum. & §.ſed licet. & §.ſed quod prætor. & l.iſti quidem.§.fina. & l.1.ff. eod. titu. cum ſimilibus. Tertiò, eſt in rem, & ſic realis. d.l.3.C. quod met. cau. Nec mordebis quòd etiam datur perſonalis in rem ſcripta, ut ſupra dixi, quæ differt ab hac utili: ut ibi per Barto. in uerſic. circa hoe quæritur. & ibi uide per eum in l. metum.§. uolenti. ff. eo. titu. vbi etiam bona gl. Et de perſonali in rem ſcripta, loquitur tex. in §.præterea. in uerſi. in perſonam. Inſti. de act. & d.l.metum.§.cum autem. & in §.item actio. Inſtitu. de actio. uide in dictis iuribus. Quartò, quòd ſit rei perſecutoria: die ut in alijs ſuprà, per d.§.ſequens.

Quintò datur in ſimplũ, cum tantùm per eam rem perſequimur. d.l.3. & l.metũ.§.Iulianus. & §. ea hoc edicto. ff. eod. Sed qđ imò datur ad quadruplũ, videtur tex. in l.ſi cum exceptione.§.j. uerſi. quadruplabitur. & §.ſed & ſi quis. & §.quatenus. ff. eod. Sed rñdeo planè, & ita intelligo, quòd natura buius actionis eſt, vt detur in ſimplum: ſed ſi expectatur ſententia, & quis nõ uult iuſſu Iudicis rẽ reſtituere, põt tunc in quadruplũ fieri condemnatio. Et ita loquuntur præallegata. Et ꝙ ita ſit, eſt tex. in d.§.item actio. Inſti. de act. & eſt text. in l.d.l.ſi cum exceptione.§.in hac actione. in fin. ff. quod met. cau.

Sextò hæc actio eſt arbitraria: ut eſt text. in §.præterea. Inſtit. de act. Septimò eſt ſtricti iuris.§.actionum. & etiam cũ ſit arbitraria. Octauò, poteſt dici quòd ſit perpetua, cùm contineat rei perſecutionem. d.l.in honorarijs, facit etiam tex. in l.ſi mulier.§.j.ff. quod met. cau. vbi dicit tex. quòd prætor nullo tempore babet ratum: quaſi velit ꝙ hæc actio non tollatur tẽpore: non, prout vult ibi gl. tollitur per decem vel uiginti annos: uide in d.l.5.C. eod. Nonò non infamat, per fundamenta, quæ dixi in Publiciana.

Decimò tranſit ad hæredes, per teat. in l.ſi cum exceptione.§.poſt annum. in ſi. ff. quod me. cau. Et uidetur ibi Iuriſconſultus aſsignare rationẽ ex eo quòd eſt rei perſecutoria, quæ ratio ſecundum gloſſ. ibi non eſt ſufficiens: quia poteſt eſſe, quod aliqua actio ſit rei perſecutoria, & tamen non detur hæredibus: ut ibi gloſſ. quod etiam ſequitur Bart. dicens, quòd illa eſt bona ratio, qua ſublata, tollitur dictum: & qua poſita, ponitur: vt l.ſi uerò non remunerandi. ff. manda. Et quod detur bæredibus hæc actio, eſt text. clarus in l.quod dicimus.§. hæc actio. ff. quod met. cauſ. ubi etiam reddit tea. rationem, ut in dic.§.poſt annum. Pro qua ratione tuenda poteſt dicere, quod ſatis eſt bona, & ſufficiens, ſi iſta regula, quæ in hoc non claudicat, ſcilicet in actione, &c.

Contra hæredes poteſt dici quòd detur, non ut in hæredes, ſed ut in quoslibet poſſeſſores: ex quo eſt dictum ſup. quòd datur contra quemlibet poſsidentem: & in alijs dixi. Sed intellige ſanè hoc.ſ. quando non peruenit aliquid ad heredem: quia tunc daretur in hæredes, & in alios ſucceſſores hæredis, per tex. in d.§.hæc actio. in ſi. & l.uideamus. in princ. eo. titu. Et licèt res fuerit conſũpta penes primum hæredem, nõ per hoc liberãtur eius hæredes: quia ſufficit ſemel perueniſſe ad nũ & actionem competijſſe. Et ſecundum Bar. ibi tex. ſingularis, per quem ipſe determinat quæſt. contingibilem tẽpore mortalitatis, quòd ſi primus hæres ſciens hæreditatem ſibi delatam, moriatur intra annum, tranſmittit ius deliberandi, iuxta l.cum antiquioribus. C. de iure delib. ꝙ ſi eius bæres moriatur ignorans intra annum, & ſic ſecundus heres ipſi tranſmitiit: quia cùm illud ius ſemel cœpit eſſe hæreditarium, tranſit ad quemcunq; uadit hæreditas, per text. ad hoe ſingularem in d. l.uideamus. in princ. ff. quod met. cau. Ad quod etiam accedit tea. in l.item uidendum. in fin. ff. pet. hæred. Vide Barto. in d.l. quod dicimus.§.hęc actio. ſiue §.in hęredem. licet ſit uerſiculus: & plenius uide eundem Bartol. ad hanc quæſtionem, & ad multa alia in materia iuris deliberandi, in leg. qui duos. ff. de rebus dub.

Vndecimò poteſt dici, quòd ſit utilis, & non directa ex ratione: quia eſt translatum dominium per traditionem, licèt coactam, tamen cum aliqua uoluntate, cùm, ut dixi in primo termino, coacta uoluntas, voluntas eſt. d.l. ſi mulier.§.fina. & per traditionem ſolet transferri dominium. dict. leg. traditionibus.

nibus. Et ſic non poteſt dici, quòd competat directa in rem, cùm non inſit dominium directum, ut dixi in Publiciana. Et quòd ſit utilis, tenet gloſſ. & omnes in dict. leg. 3. C. quod me. cau. Sed uidetur obſtare, quia datur ex mente Prætoris, & verbis. Tamen reſponde, ut dixi in Publiciana, & in proxima præcedenti. Sed ſtrictè ad hoc uidetur obſtare text. in leg. nemo. ff. de in integr. reſtitu. in l. non uidetur. ff. de acquir. poſſ. ubi quis non intelligitur excluſus a dominio, uel poſſeſsione, cùm Prætor ſibi pollicetur reſtitutionem: ſed ita eſt in hac actione: ut l. 3. in princip. ff. quod met. cau. ergo non eſt translatum dominium: & per conſequens poteſt eſſe actio directa. Sed reſponde clarè, vt intelligit gloſſ. in dict. leg. non uidetur. quòd quis tradendo per metum remanet ficto modo dominus: quia uerè tranſtulit. Quod probat text. ibi, dum dicit, Videtur: quæ eſt dictio impropria, iuxta leg. naturaliter. ff. de acquir. poſſ. Sicut in ſimili mulier conſtante matrimonio fingitur domina rerum dotalium, iuxta l. in rebus. C. de iur. dot. & tamen maritus eſt verè dominus. l. doce ancillam. C. de rei uen. & per illud fictum dominium poteſt præſcribi contra ipſum metum paſſum, prout tenet gloſſ. in dict. leg. nemo. quod tene menti ad dict. l. 3. C. quod met. cau. Et hoc poteſt tibi facere honorem in ſtatutibus loquentibus de dominio, uel poſſeſsione: quia non haberet locum in dominio, uel poſſeſsione, quã quis fingitur habere, cùm competat ſibi reſtitutio in integrum, per d. l. nemo. prout etiam ibi dicit Bart. Quod tene menti perpetuò.

Duodecimò, non eſt contraria, per ea, quæ dixi in proximis præcedentibus. Decimotertiò, eſt actio ſingularis, per fundamenta in Publiciana dicta. Decimoquartò, eſt ſimplex per idem etiam quod in Publiciana dixi.

CATALOGVS, ALIAS ARBOR INSCRIPTVS, CVM TAMEN NIHIL MINVS QVAM ARBOREM REFERRET.

OMNIVM ACTIONVM,

TAM CIVILIVM QVAM PRAETORIARVM, EARVNDEM naturam faciliimè explicans, & à Prætorijs, tanquam à maiori parte, initium ſumens, per I. V. Doct. Do. Ioannem Criſpum Montanum, ciuem Aquilanum, diligenter, & affabrè in Studioſorum omnium gratiam extructus.

Publiciana 1
In rem reſciſſoria 2
Seruiana 3
Quaſi Seruiana 4
Vtilis in rem quæ datur ſuperficiario 5
Vtilis, quæ datur metum paſſo 6
Bonorum poſſeſſ. hæredi. petitio 7
Fideicommiſſaria hæreditatis petitio 8
Præiudicialis in rem, de libertinitate 9
Præiudicialis in rem, de partu agnoſcen. 10
Pauliana 11
Fauiana 12
Caluiſiana 13
In factum reuocatoria 14
Redhibitoria 15
Quanto minoris 16
In factum ædilitia, vel redhibitoria 17
Exercitoria 18
Inſtitoria 19
Tributoria 20
Quod iuſſu 21
De in rem verſo 22
De peculio 23
De conſtituta pecunia. 24
Vtilis ex ea cauſa, quæ ex confeſſione 25
Vtilis ex ea cauſa, quæ iuratur 26
Negociorum geſtorum 27
Protutela directa, & contraria 28
Contraria tutela 29
Depoſiti in quatuor caſibus 30
Via reiecta 31
Quod metus cauſa. 32
De dolo malo 33
Furti manifeſti 34
Furti aduer. nau. cau. sta. 35
Serui corrupti 36
Vi bonorum raptorum 37
Iniuriarum quæ non deſcendit ex lege Corne. 38
In factum ſubſidiaria legis Aquiliæ 39
In factum loco cuiuslibet interdicti 40
In factum de mortuo inferendo 41
In factum de ſepulchro ædificando 42
In factum, ne quid in loco ſacro 43
In factum, vt quod factum immiſſumue tollatur 44
In factum, ne quid fiat immittaturue in via pub. 45
In factum, vt quod fa. immiſſumue tollatur 46
In factum ne quid in loco publico 47
In factum de flumine, & ne quid fiat immittaturue 48
In factum, & quod factum immiſſumue toll. 49
In factum, vt liceat frui loco publico 50
In factum, vt liceat reficere viam publicam 51
In factum, vt liceat ire, vel agere per viam, &c. 52
In factum ne quid in flumine publico. 53
In factum, & quod factum immiſſumue tollatur 54
In factum, vt liceat ripam fluminis reficere 55
In factum, vt liceat nauigare in flum. pub. 56
In factum, ne vis fiat ei, qui in poſſ. miſ. eſt. 57
In factum quorum bonorum 58
In factum quorum legatorum 59
In factum de tab. exhiben. 60
In factum de liber. exhiben. 61
In factum de libe. deducen. 62
In factum de libero homine exhibendo 63
In factum vnde vi 64
In factum quod vi aut clam 65
In factum vti poſſidetis 66
In factum vtrobi 67
In factum de ſuperficiebus 68
In factum de itinere actuq́; priuato 69
In factum de itinere actuq́; priuato refi. 70
In factum de aqua quotidiana 71
In factum de aqua æſtiua 72
In factum de aqua ex caſtello ducenda 73
In factum de riuis purgan. 74
In factum de fonte, vt liceat eo vti 75
In factum de fonte reficiendo 76
In factum de cloacis purgan. 77
In factum vt ne quid in cloaca fiat immitaturue 78
In factum, vt quod factum immiſ. eſt in cloa. col. 79
In factum de precario 80
In factum de arboribus cædendis 81
In factum de glande legen. 82
In factum de migrando 83
In factum de Saluiano interdicto. 84
In factum de ope. demoli. quod fact. eſt, &c. 85
In factum, vt liceat ædifica. ei, cui eſt fact. num. 86
In factum loco interdicti fraudatorij 87
In factum de locis & itineribus publicis 88
In factum de via publi. & adel. curruлib. 89
In factum de albo corrupto. 90
In factum ſi quis ius dicen. non obtempe. 91
In factum ſi quis temerè in ius voc. quem, &c. 92
In factum ſi quis in ius vocat. non ierit 93
In factum contra eum qui non accep. coniun. perſo. 94
In factum ne quis eum qui in ius vo. eſt, vi exi. 95
In factum aduer. eum, qui dolo malo fecit 96

In factum

In factum ex edi. de eden. aduer. non edentem 97
In factum de calumnia 98
In factum ſubſidia. actionis de dolo. 99
In factum quæ datur propter alie. iu. mu. cau. fa. 100
In factum in ſimplum aduer. frau. cau. ſtab. 101
In factum in duplum, aduer. frau. cau. ſtab. 102
In factum de deiectis & effu. 103
In factum quæ datur in habitam. aduerſus deie. 104
In factum pro eo quod ita poſitum eſt vt ſic ad. 105
In factum aduer. menſo. qui fal. modum dixe. 106
In factum aduer. eum qui intulit mort. fo. 107
In factum fune. ad repe ſumptum in fuſa. 108
In factum ſi locus ſacer, vel religioſus, &c. 109
In factum de iureiu. cum informiter iuratur 110
In factum ſi mul. ver. no. in poſ. per calum. 111
In factum ſi mulier, quæ miſſa erat in poſ. 112
In factum quæ datur aduer. tut. vel curatorem 113
In factum quæ datur ipſi mino. ob hoc dam. paſ. 114
In factum aduer. eum qui dolum malum adhib. 115
In factum ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti 116
In factum aduer. publicanum 117
In factum aduer. illum, qui ſciens ſe eſſe lib. &c. 118
In factum aduerſ. eum, qui cum eſſet in bono. poſ. 119
In factum aduer. debi. qui cre. impenden &c. 120
In factum aduer. credi. qui dum in bon. poſ. &c. 121
In factum contra illum cuius dolo ma. dam. da. eſt. 122
In factum ſi quis teſt. li. eſſe iuſſus fuerit 123
In factum de incendio, ruin. naufragio 124
In factum de ſepul. viola. 125
In factum ex edicto prætorio, vt l. præto. 126
Rubrica de ciuilibus
Rei vendicatio 127
In rem confeſſoria 128
In rem negatoria 129
In rem præiu. de libertate & ſeruitute. 130
Petitio hæreditatis 131
Finium regundorum 132
Familiæ erciſcundæ 133
Communi diuidundo 134
Certi condictio generalis 135
Certi condictio ſpecialis 136
Condictio triticaria 137
Condictio ob cauſam. 138
Condictio ob turpem cauſam 139
Condictio ſine cauſa 140
Condictio indebiti 141
Condictio furtiua 142
Condictio ex lege 143
Ad exhibendum 144
Ex empto 145
Ex vendito 146
Ex locato. 147
Ex conducto 148
Oneris auerſi. 149
Pro ſocio 150
Mandata directa, vel contraria 151
Depoſiti directa & contraria 152
Tutela 153
Commodati directa & contraria 154
Pigneratitia directa & contraria 155
Præſcriptis verbis æſtimatoria 156
Præſcript. verbis ex permutatione 157
Præſcriptis verbis, quæ in multis caſibus 158
In factum ex re iudicata 159
Ex ſtipulatu pro dote 160
Aquæ pluuiæ arcendæ 161
De paſtu pecoris 162
Ex teſtamento 163
Ex ſtipul. quæ ex verb. obli. naſcitur 164
Furti nec manifeſti 165
De tigno iniuncto 166
Arborum furtim cæſarum 167
Rerum amotarum 168
De rationibus detrahendis 169
Legis Aquiliæ 170
In factum de pauperie directa & vtili 171
Iniuriarum & l. Corne. in tribus caſibus 172
In factum contra mag. qui non exigit idon. cau. 173
Ingrati 174
Certi condictio ex ſtip. 175
In factum quæ oritur ex confeſ. in iur. facta in iudi. 176
Quanto minoris emptum eſſet 177
Quanto pluris 178
Ex ſtipul. rem pupil. ſal. fore vel adulti. 179
Ex ſtipu. rem ratam haberi 180
Ex ſtipula. iudicatum ſolui. 181
Ex ſtipulatu de damno infecto 182
Ex ſtip. interp. de ope. demol in cau. nun. no. op. 183
Ex ſtip. quam interpoſuit vſufructua. 184
Ex ſtip. pro rebus, quæ vſu conſumuntur 185
Ex ſtip. vt leg. vel fide. nomine caueatur 186
Ex ſtip. contra illum, qui rogatus eſt reſtituere 187
Ex ſtip. de iudicio ſiſti 188
Ex ſtipul. pro rebus morboſis 189
Ex ſtipul. per quam lega. vel fideicommiſ. 190
Ex ſtipul. arrogatoria 191

FINIS.

BONORVM POSSESSOria hæreditatis petitio.

HAEC actio datur illi, qui volens ſuccedere de iure prætorio, vel cùm non poſſet de iure ciuili, agnouit bonorum poſſeſsionem ea teſtamento, vel ab inteſtato, iuxta leg. final. C. qui admit. ad bo. poſſ. per totum, inſtitut. de bon. poſſ. Et poteſt intentari contra illum, qui teneret bona hæreditaria vel pro hærede, vel pro poſſeſſore: ſicut dicitur in petitione hæreditatis: cum tantum quis conſequatur per hanc de iure prætorio, quantum per petitionem hæreditatis de iure ciuili. l. a. ff. de bo poſſ. hær. pe. & ibi vid. Secundò, eſt actio prætoria, d. l. j. & 2. ff. eo. tit. & probatur in l. j. in prin. ff. de rei ven. Tertiò, poteſt dici quòd hæc actio ſit miſta, ſicut dicemus in petitione hæreditatis, habita æquiparatione d. l. a. iuncta l. hæreditatis. C. de pet. hær. l. ſed & le. §. petitio. ff. eo. tit. vbi videtur probari quòd petitio hæreditatis ſit miſta: quod dic ut ibi habetur. Quartò patet ꝙ eſt actio in rem, & ſic realis conſiderato primo ſic, eſt miſta. Secundò, quia petitio hæreditatis eſt in rem. d. §. petitio. & probatur in d. l. j. in princ. de rei ven. dum dicit, ſingularum reiũ, vt ſic dicat hanc eſſe actionem realem vniuerſalem, illam ſingularem. Et ꝙ petitio hæreditatis, & bonorum poſſeſſoria & hæreditatis petitio æquiparantur, eſt tex. quẽ tene mẽti in l. itẽ veniunt in fi. ff. de. pe. her. Quintò, eſt rei perſecutoria, cùm ſit in rẽ. d. §. ſeq. Inſt. de act. Sexto, datur in ſimplum: quia per eam petimus tãtum res hæreditarias, vt in iurib. ſup. alleg. Et habetis tex. in l. ſi ſcrip. C. de pet. hær. Septimò, cum aſsimiletur petitioni hæreditatis per d. l. item veniunt. in fi. & cùm tantum perſequamur, quantum per petitionem hære. d. l. a. de bo. poſſ. hær. pet. Et ſicut petitio hæreditatis eſt bonæ fidei, vt eſt text. in l. fi. C. de pet. hær. in §. act. Inſt. de act. eod. modo dicamus in iſta, vt ſit bonæ fidei: qđ tamẽ nõ firmo, ſed relinquo cogitandum, ex eo ꝙ non reperitur in d. §. act. Octauo, non infamat, per ea quæ dixi in Publiciana. Nono, põt dici quòd ſit perpetua, ſicut petitio hæreditatis, quæ non tollitur præſcriptione longi temporis, iuxta l. hæred. C. de pet. hær. l. licet. C. de iur. de lib. cum ſcilicet maiori tẽpore tolli poſsit, iuxta l. ſicut. & l. omnes. C. de præſcr. trig. anno. Et ꝙ non tollatur longo tempore, eſt tex. in l. hær. C. in qui. cau. ceſ. lon. tem. præſcr. Et patet ex alio, cum non detur contra titulo poſsidentem. d. l. hære. Et quæ ſit ratio, quòd non detur contra poſsidentem titulo, vide glo. in d. l. hæred. & gl. & ibi melius Bart. in l. hæreditatis. C. de pet. hær. licet prima facie videatur ad hoc obſtare tex. in l. nec vllam. C. de pet. hær. ſed ibi titulus habetur pro non titulo: dic vt dictis iuribus: licet quibuſdam caſibus non procedat: vt habetur in l. fi. in ver. ſi enim uel ex parte. C. de edi. di. Adria. tol. & habetur per gl. in d. l. hæreditatem. & vide etiam ad hæc l. Neratius. ff. de pet. hær. Decimò, eſt tranſitoria ad hæredes. l. veluti. ff. de pet. hær. & eodẽ modo datur in hæredes, ſi poſsident. l. etiam ſi putauit. §. hæredem. ff. de petit. hær. cum ſi. Vndecimò, eſt ſimplex. per dicta in Publiciana. Duodecimò, poteſt dici quòd ſit utilis, cum prætor non poſsit facere quem directò hæredem, iuxta §. quos autem. Inſt. de bo. poſ. licet poſſet dici, quod ea quo venit ea uerbis, & mente prætoris, debeat dici directa, vt in Publiciana dixi. Decimotertiò, non eſt contraria: quia non ex cõtractu, &c. vt in alijs dixi. Decimoquartò, eſt uniuerſalis, non ſingularis, cum detur pro hæreditate, quæ eſt quoddam uniuerſale: probatur in l. j. de pe. hær. Et quod ſit uniuerſalis, eſt text. apertus in l. j. in princ. ff. de rei uen. ibi: de uniuerſitate propoſuit prætor, &c. Et ſi diceres, omnia prædicta iura loquuntur in petitione hæreditatis, poteſt dici. quòd idem eſt effectus in hac d. l. a. de bon. poſſ. hære. pet. & d. l. item ueniunt. in fi. ff. de pet. hære. cum ſimilibus.

2 ## FIDEI COMMISSARIA hæreditatis petitio.

PRimò, hæc actio competit fideicommiſſario uniuerſali, cui hæreditas eſſetù tantũ uerbo, & non realiter reſtituta quia ſi aliquis poſsideret res hæreditarias, poſſet conueniri hac actione: prout eſt tex. in l. j. iuncta gl. j. & ibi Bar. ff. de fideicom. hær. pet. Sed ultra hoc poteſt plus dici quòd det hæc actio, non ſolùm quando reſtitutio eſt facta ſolo verbo, ſed et quando realiter. Et pro hoc aduertatis, quia tex. in l. j. de fideicom. hær. pe. loquitur ſimpliciter ut hæc actio detur, ſcilicet his, quibus reſtituitur hæreditas, & uerbum Reſtituere, comprehendit & uerbalem, & realẽ reſtitutionem. l. reſtit. in prin. & l. facta. in prin. ad Treb. ergo d. l. j. non debet reſtringi ad reſtitutionem uerbalem ſolùm. Et ita uidetur ſentire gl. in d. l. facta in gl. a. dum primò exponit illum tex. in omni reſti. Et poſteà in glo. 3. dicit quòd poſt reſtitutionem fideicommiſſarius habet fideicommiſſariam hæreditatis petionem: nec ſe gl. ibi reſtringit magis ad uerbalem, quam realem: & ſic gl. in d. l. j. uidetur contrariari cum gl. in d. l. facta. Vnde clarè intelligendo primò teneo (ut ſup. dixi) quòd glo. & Bar. in d. l. j. de fideicom. hær. pet. dicant ueritatem: & quòd hæc actio detur ſolũ cum uerbo eſt reſtituta hæreditas, & etiam ut infrà concludam. Sed durum uidetur reſpondere ad ea, quæ ego allegaui: & putabam poſſe dici, & intelligi vt ſup. ut gl. in d. l. fact. debeat ad ſingula referri. Vel, & ſecundò, quod in d. l. facta. non fuit re ipſa reſtituta hæreditas: quod patet, dũ dicit, quod fideicommiſſarius non fuit nactus poſſeſsionem: quia quando re reſtituitur, intelligitur quod fideicommiſſarius poſsideat: ut eſt tex. in d. l. facta. in prin. Cogitabis, quia obſtat tex. in l. cum hær. ff. de acqu. poſſ. Et concludendo ut ſentit gl. & Bar. in l. a. de fideicom. hær. per reſtitutionem ex ſenatuſconſulto tranſeunt omnes actiones, quæ competebant hæredi, in tantum quod poſſet intentare utilem petitionem hæreditatis in his rebus, quæ poſsiderentur ab alio, nec adhuc ad ipſum perueniſſent. Et quia paſſus eſt ſubtilis, adhuc uereor per te. in d. l. facta. in prin. ubi facta reſtitutione etiam uerbali, tranſit dominium omnium bonorum in fideicommiſſarium: ergo ſequitur quod poſsit habere rei uendicationem, per tex. in l. in rem. in prin. de rei uen. Ex quo reſiliat aliud contrarium, quod cùm fideicommiſſarius habet ciuilem actionem. §. rei uendicationem, non eſt opus actione prætoria, per tex. in l. j. §. merito. ff. de pub. Et tanto magis hoc urget quod procedit etiam quando aliqua res nunquam perueniſſet ad fideicommiſſariũ. Poſt omnes putabam in his poſſe dici ſic, quod ſicut datur petitio hæreditatis etiam poſt tranſlatum dominium in hæredẽ per aditionem. iuxta l. cum hær. in princ. ff. de acqui. poſſ. & tamẽ poſſet habere rei uendicationem, ita de iure prætorio fideicõmiſſario detur actio, etiam quod habeat dominium: & ſic rei uendicatio ex intrinſeca ratione: quia petitio hæreditatis eſt actio uniuerſalis: ſed rei uendicatio eſt ſingularis: ut patet in d. l. j. de rei uen. Sed rei uendicatio ad hæreditatem, & ſic ad uniuerſitatem iuris, non poteſt competere. l. uendicatio. & l. j. §. per hanc. il 2. de rei uen. ergo neceſſario ſit opus hac actione. Vnde fideicommiſſarius ad uniuerſales non poteſt habere rei vendicationem, eſto quod ſit dominus, non petitionem hæreditatis: quia non eſt hæres directo, non vtilem ea perſona ſua: igitur prætor, ut ea perſona ſua ad res vniuerſales agere poſſet, dedit hanc actionem, & ita intelligo. Ex quibus in puncto iuris elicio concluſionem, ſcilicet actionem competere fideicommiſſario, etiam quod re & verbo eſſet ſibi reſtituta hæreditas, ad perſequendas res hæreditarias contra poſſ. Et licet hoc videatur gl. & Bar. per id, quod dixi ſuprà in prin. tamen ipſos intelligas, quando in totum re ipſa fuit hæreditas reſtituta. Hæc concluſio loquitur, quando aliqua res deficiebat: quia fideicommiſſarius contra poſſeſſores habet hanc actionem. Et hoc ſentit gl. & Bar. in l. nec intereſt. ff. eo. de fideicõ. hær. pet. Et ita firmiter intelligo iſtos terminos, & uidebis qualiter ruminati ſint.

Secundò, eſt prætoria, vt probatur in l. j. in prin. ff. de rei uẽdic. & tenet gl. in l. 3. de fideicom. hæred. pe. & ibi Bar. licet videatur obſtare, eò quod uenit ex ſenatuſconſulto, & per conſequẽs de iure ciuili, iuxta l. ius ciuile. l. 2. ff. de iuſt. & iur. Sed intellige vt ibi per gl. & Bar. Tertiò, quod detur in ſimplum, probatur per fundamenta, quæ dixi in præcedenti: & retenta æquiparatione d. l. 3. vt ibi dixi. Quartò, an ſit bonæ fidei: dic vt in præcedenti dixi. Quintò, quod ſit perpetua. dic vt in ſuperiori. Sexto, quod ſit tranſitoria ad hæredes, eſt text. in l. fin. verſ. ſic. an ei. de fideicom. hære. pe. In hæredem autem an detur: dic in ſuperiori facta æquiparatione. d. l. a. Septimo, quod

non

non infamet, dic vt in ſuperioribus. Octauò, quòd ſit utilis, dic, vt in ſuperiori. Nonò, quod ſit vniuerſalis, probatur, vt in ſuperiori, per dictā l. 1. in prin. ff. de rei vēdi. Decimo, ꝙ ſit ſimplex, dic vt in alijs dixi. Vndecimo, eſt realis, ēt p dicta in ſuperiori proxima: pōt ēt dici miſta, vt ibidē dixi. Duodecimò, an ſit perſecutoria, dic vt in præcedēti. Decimotertio, quòd nō ſit contraria, eodem modo, & vt in Publiciana dixi.

9 PRAEIVDICIALIS IN rem de libertinitate.

ET quia ſunt plures præiudiciales, vt in §. præiudiciales. Inſtit. de actio. Primo eſt ſciendum, quare dicantur præiudiciales, & ſecundum quoſdam ea eo ita appellatur, quòd ī modū exceptionis opponuntur. hinc eſt ꝙ in rub. ff. de excep. dicitur, & præiudicijs. uidetur probare in l. generaliter. ff. eo. de except. cùm intēdēs aliquod præiudicium, vt i ſeruitute, uel libertate, ſuſtineat partes actoris, ſicut dicimus in alijs exceptionibus. l. 1. ff. eo. Sed hoc nō videtur verū quia nō dicerentur actiones, ſed exceptiones, & contra tex. in d. §. præiudiciales. dū dicit, in rē actiones. Licèt poſſe dici quod ibi ſit uerbū Vidētur, quod denotat improprietatem, iuxta l. naturaliter de acquir. poſſ. ſed multoties eſt expreſſiuū ueritatis, ut l. ſeruū filij. §. ſi quis rē. ff. de leg. 1. Aliquando importat ſententiam, ut, ita mihi uidetur. ut in c. præterea requiſiti. de appel. niſi quis diceret quòd hoc procedit, quando uerbum Videtur, refertur ad perſonā: ſecus quando ad rem. d. §. præiudiciales. Sed reſpōdeo, aliter, nouiter ponderans tex. in d. §. præiudiciales. dū dicit. quales ſunt: & ſic loquitur propriè, alias Imperator eſſet ſibi contrarius. Vnde conclude quod præiudiciales ſunt actiones, nō exceptiones. Ad primum argumentum adductum in contrariū, reſponde ſecundum ea, quæ habentur in l. fundū Titianū. ff. de exce. Et dicas appellari præiudiciales, eo quia ſi concurrant cū alia exceptione, prædicant illi: quoniā nō pronunciatur ſuper illa quouſque in præiudiciali pronūciatū ſit: ut habetur in l. ord ne. ff. de li. cau. & in l. ſeruū quoq;. de proc. Vel & ſecūdo, poſſunt dici præiudiciales, quia in ipſis tractatur de magno præiudicio, uidelicet de ſtatu libertatis, qui eſt inæſtimabilis. l. libertas. ff. de re iu. §. ſed cum libertas. Inſt. ex quibus cau. ma. nō licet. ſicut ēt patria poteſtas. l. filiusfa. §. ſecundum uulgarē. de l. 1. Sed uid. Bar. in l. ſiue cōtra. uer. dic ergo. ff. de li. ag. & gl. in d. §. præiudiciales. Quæ aūt ex his præiudicialibus ſit de iure ciuili, & qūo: dicetur poſt gl. pe. in d. §. præiudiciales. Et redeūdo ad hanc præiudicialē in rem de libertinitate, primò eſt dicēdū ꝙ cōpetit, qn̄ quis dicit aliquē eſſe libertū ſuū, qui tn̄ dicit ſe ingenuū: uel cōtra, cùm qs dicit ſe ingenuū, cū alius dicat eū eſſe libertū. de hoc in d. §. præiudiciales. Sed quid in abbate cōtra monachū, & in multis alijs, uide gl. ſing. in l. 1. §. per hanc. in uer. uendicare. ff. de rei uend.

Secundò, eſt actio prætoria. d. §. præiudic. uer. cæteræ. Tertiò eſt actio ſingularis, quod patet ex prædictis, & probatur in d. l. 1. §. per hāc. ff. de rei uen. Quartò, eſt ſtricti iuris. d. §. act. Quintò, datur in ſimplū, cùm reuocetur, uel petatur quis in libertatē. d. §. præiudiciales. Sexto, eſt rei perſecutoria cum ſit in rē. d. §. ſequēs. de actio. Septimo, eſt in rē. d. §. pīudiciales. ſed imò uidetur quod ſit in perſonam, cum perſona ſit quę petitur. Poteſt dici quod licet petatur perſona, tamen cū non ueniat ex contractu, uel quaſi, dicatur in rem. d. §. omniū. & d. §. ſequēs. uer. earū. Inſt. de act. Octauo, poteſt dici quod ſit perpetua, cum cōtineat rei perſecutionē. d. l. in honorarijs de act. & ob. & d. l. ſi eū exceptione. §. poſt annū. ff. quod me. cau. Nono eſt tranſitoria ad hæredes per d. §. poſt annū. uer. ideo aūt. & etiā quia iura patronatus tranſeunt ad hæredes. l. uenia. in princ. ff. de in ius uocand. l. pen. C. de li. & eor. li. Quod tamen eſt intelligēdū ſecūdū diſtinctionē traditā in materia operarū, de qua uide latè Bar. in l. ſi nō ſortē. §. libertus. de cōdi. inde. Et nō ſolum hæredibus patroni, ſed hæredibus ēt liberti: ut l. hæres. ff. de obſeq. à li. pa. pręſt. Quod intellige quātum ad bona: ſed quātum ad ius libertinitatis, ſecus ſit. An detur in hæredes quo ad bona: pōt dici ꝙ ſic: ſecus qn̄ tēderet ad reuerētiā, cum ſit mortuus libertus. Qđ ſecus eſt ex parte patroni defuncti. Vide in iuribus pallegatis. Decimo, pōt dici ꝙ nō infamet, cùm non reperiatur, ut in alijs dixi. Vndecimo, pōt dici ꝙ ſit utilis, quia nō intēditur rōne dominii, iuxta ea, quæ in Publiciana dicta ſunt, licet poſſet quis dicere quòd ſit directa, ex quo uenit ex mente, & uerbis prætoris. In quibus tutemet cogita. & reſpōde. Duodecimò, nō eſt cōtraria, proba. ut ī alijs ſupra dixi. Decimotert.o, eſt ſimplex per fundamētū in Publ. adductum.

10 PRAEIVDICIALIS IN REM de partu agnoſcendo.

HAEC competit illi, qui dicit aliquē eſſe filiū ſuū, & petit ab ipſo omnia, quæ à filio quis cōſequi debet: uel contrà pōt cōpetere illi, qui dicit ſe eſſe filiū alicuius, & petit ab eo omnia, quæ a patre conſequi poſſet, de qua eſt tex. in §. pręiudiciales. Inſt. de act. & ibi gl. in agna circa pri. Et hoc quādo quis diceret ſe eſſe in quaſi poſſeſsione, quòd nō ſit filius, uel quod dicit ſe eſſe in quaſi poſſeſsione quòd nō ſit pater. Et quando habeat locum rei & uendicatio, & quando iſta præiudicialis, & quando officium iudicis: uide glo. in d. l. 1. §. per hanc. in uer. vēdic. ff. de rei uen. & ibi doct. In quo differat præiudicialis a rei uendicatione, uide Bart. in l. ſiue contraria. uer. quæro in quo differt. ff. de li. agno. uide pro hac in dictis iuribus.

Secundò, non infamat, per idem quod in Publiciana dixi. Tertio, eſt prætoria, ut probatur in d. §. præiudiciales. Quarto, eſt realis: & probat ut in proxima præcedenti dixi. Quinto, eſt rei perſecutoria, eodē modo. Sexto, eſt in ſimplum, eodem modo. Septimo, eſt ſtricti iuris, eodē modo. Octauo, eſt perpetua, eodem modo. Nono, nō pōt dici ꝙ ſit tranſitoria ad hæredes, ut probāt tex. in l. ſiue cōtra. uer. illud tenendum. ff. de lib. a[illegible]. Et poteſt eſſe ratio, quia mortuo altero ea his, qui ſibi contingunt iure patriæ poteſtatis, expirat, ſecundum Bar. ibi, circ[illegible] fi. & facit l. 1. & fi. C. ſi reus, uel accu. mor. fu. & morte ſoluitur patria poteſtas, & etiam filiatio, cum mors omnia ſoluat. §. deinceps. in Auth. de nup. licet quantum ad bona poſſet fortè dubitari quæ perueniſſent ad alterum ipſorum, etiam iure ſuitatis, iuxta d. l. 1. & final. & per totum. C. ſi pen. app. mors inter. Decimo, eſt ſingularis, ut in ſuperiori. Vndecimo, eſt utilis, ut proximè dixi. Duodecimo, non eſt contraria, ut patet per dicta in alijs. Decimotertio, eſt ſimplex, ut patet.

11 PAVLIANA.

CIRCA hanc, & alias reuocatorias, primò eſt ſciendū ꝙ multi uoluerūt has actiones eſſe interdicta reuocatoria. quod non uidetur uerū, ut poteſt deprehendi in lib. de interd. ubi nō reperitur de iſtis reuocatorijs. Bene uerum eſt, quòd ex edito prætoris dantur, ut inf. apparebit. Et eſt tex. in l. 1. uer. neceſſario. ff. de his, quæ in faud. cred. Secūdo, eſt ſciēdum quod ſunt opi. an una ſit in factū actio pro his alienatis in fraude, cui adiiciantur iſta nomina, Pauliana, Fauiana, &c. Et de hoc eſt gl. in l. 1. in uer. actio. ff. quæ in frau. cre. gl. in l. hac in factū. eo. ti. & gl. plenior in l. 2. in gl. 2. ff. ſi quid in frau. pa. & gl. pleniſsima in §. itē ſi quis in fraud. in uer. petere. Inſt. de actio. & fortè uia diſputandi poſſet teneri quòd una ſit actio in factū, cui adiiciantur dicta nomina. Et per ipſam reuocentur nō ſolum incorporalia, ſed etiam corporalia, per d. l. hac in factū. & uidetur tex. i l. ait pretor. §. ſi debitorem meū. & §. annus. & §. ſeq. ff. quæ in frau. cre. Sed communiter ſeq. doct. gl. in d. l. 2. ff. ſi quid in frau. pa. & ibi uide Barto. Remanet igitur per uiam euidentiæ ſecundum communem opi. quòd Pauliana, Caluiſiana, Fauiana, & actio in factum, ſunt quatuor actiones reuocatoriæ de per ſe, ut ſeq. etiam Ioan. in arbore ſua: licet domini Vltram. diſcord. ut refert Bar. in d. l. hac in factum. & uid. eos ſequi. Sed dic, ut d. l. 2. ff. ſi quid in frau. pa.

His præmiſsis primò hæc actio hēt locum, qn̄ debitor alienauit aliqua bona ſua mobilia uel immobilia in fraudē creditorū ſuorū. Nā creditores per hanc Paulianā actionē reuocare pñt dictā alienationē, ac ſi non eſſet facta: de qua habetur in d. §. itē ſi quis in frau. & in l. uideamus. l. 2. in §. Fauiana. ff. de uſu. cū ſim. Secūdò, eſt ꝓtoria, cùm connumeretur inter ꝓtorias, incipiēdo a §. aliæ. Inſt. de act. uſque ad §. itē ſi quis in fraudē. & probatur in d. l. uideamus. §. in Fauiana. uer. nā prætor. l. 1. & l. ait prætor. §. hæc actio. ff. q̄ in frau. cre. cū ſimi. Tertiò,

tiò, videtur quod ſit actio directa, quia datur ex mente, & verbis edict. d. l. 1. in prin. ff. quæ in frau. cred. Sed quòd imò ſit utilis, videtur tex. in l. qui aût. § item ſi neceſſarius. ff. eo. & l. ſi pign. l. ait prætor ff. ſi quid in fraudem. eo. tit. Ad § item ſi quis. primò reſponde, vt ibi per gl. in ver. vtilé. quæ ſentit quod hæc actio ſit directa: & idē ſentit gl. in leg. ait prætor. in princ. in ver. cõpetere. eo. titu. Sed difficile videtur reſpondere ad l. ſi pignus. & ad § itē ſi neceſſarius. propter tex. in l. 1. in fi. cũ l. ſequē. quæ venit continuatiue, eodem titulo. niſi ad l. pignus. dicamus quod ibi ideo eſt, quòd datur vtilis, quia videtur ſapere donationē illa remiſſio inter virum & vxorē, licet in veritate nõ ſit donatio, &c. Ad § itē ſi neceſſarius. põt dici, quod ibi ſit ea co, quia fraus ſumpſit initium ex perſona defuncti, & executa eſt per hæred. Vel dicamus quòd aliquando ſit vtilis, licet de ſui natura ſit directa: vt in pluribus videbis. tñ cogita. Quarto, vī quod ſit actio perſonalis, per tex. in l. qui à debitore. & quæ ibi per Bart. ff. quæ in frau. cre. vbi Barto. dicit quòd qñ in perſonalibus actionibus qui conuenitur ratione doli, pretium ſuccedit loco rei, p illum tractum vbi qui ſcienter emit, tenetē reuocatoria, & ſic actione perſonali, in qua ratione doli pretium venit loco rei. Et quod ſit perſonalis facit, quia cum ſit reuocatoria, prout Fauiana, ſit perſonalis, per tex. in l. 1. § hæc actio. ff. ſi quid in frau. pa. 1. Sed quòd imò ſit realis videtur, quia connumeratur inter reales, a § 1. cũ pluribus. ſeq. vſq; ad § in perſonã. Inſt. de act. Itē cum ſit perſecutoria, videtur etiã realis cum actiones in rem ſint perſecutoriæ. § ſequens. Inſt. eod. Niſi dicamus quod ex eo quod excedit perſonam naturalium, cõnumeratur inter reales: quod patet, vbi datur contra quemlibet, qui accepit ab eo qui alienauit in fraudem, vt l. ait prætor. § hæc actio. ff. quæ in frau. cre. Cogita. Quintò, eſt rei perſecutoria, per text. in l. ſi fraud. § ſi a ſocero. in uer. quia hæc actio. & l. ait prætor. § per hãc. ff. quæ in frau. cre. Sextò, eſt in ſimplum, vt iuribus proximè allegatis, licet quando res non reperitur, poſſit fraudator poni in carcerem, & videatur eſſe quæſtio pœnalis ſecundũ [illegible]is communem intellectũ, ſecundum Bar. in l. ſi. § ſi. quæ in [illegible] cred. Septimò, eſt ſtricti iuris, cum non reperiatur in § actionum, vt in aliis dixi. Octauò, eſt temporalis, & non perpetua [illegible] durct per annum vtilem. l. ait prætor. in prin. & § annus. & l. qui autem. § ſi. ff. quæ in frau. cre. in l. ſi. C. de reuo. his, quæ in frau. l. 1. in prin. ff. eo. licet in eo, quo ad fraudantē peruenit, detur etiam poſt annum d. l. ait prætor, § hæc acti. & gl. in dicto. § ſi. in verb. annum. Sed quod imò hæc actio dei poſt annum, videtur tex. l. in honorariis. in prin. de act. & oblig. quia cum ſit perſecutoria, vt ſupra eſt probatum, vtique dicitur debere dari poſt annum, per illum tex. De quo die at ibi per gl. & melius Bart. Nonò eſt tranſitoria ad hæredes. l. ait prætor § ſi. ff. quæ in frau. cre. & eodē modo datur cõtra hæredes de eo, quod ad ipſos peruenit. l. Caſt. ff. eo. ti. Decimò, eſt actio ſimplex, quod proba, vt in alijs, maximè in Publician. Duodecimo, eſt actio ſingularis, per iura allegata in quinto termino, cũ ſimi. Sed quod imò ſit vniuerſalis, videtur tex. in l. qui aût. § ſi ſeruũ. ff. eo. Niſi dicas, quod ibi procedit per viam acceſſoriã & in conſequentiam quod reuocetur hæreditas, vt etiam ſentit gl. ar. l. cum principal. ff. de reg. iur. Duodecimo, non eſt cõtraria, per dicta in Publiciana. Decimotertio, putarem quòd non infamet, per fundamentum ſæpe in alijs dictum, & in Publiciana dixi. ſed cogita.

12 FAVIANA.

PRimò, hæc competit patrono contra poſſeſſores bonorum, quæ fuerunt alienata per libertum in fraudē legitimæ debitæ ipſi patrono: de qua legitima habetur in § ſed noſtra. Inſt. de ſucceſſ. liber. De hac actiõe habetur in l. 1. in prin. ff. ſi quid in frau. pa. & in ead. l. § itē Papin. in l. videamus. § in Fauiana. ff. de vſur. in l. ſi Patronus. § Patronũ. in l. tenetur. & in l. ſi libertus. in l. ergo. & l. non videtur. ff. ſi quid in frau. pat. cum ſimi. Secundò, eſt ſimplex, vt in alijs dictum eſt. Tertio, eſt prætoria, d. l. ſi patronus. § patronum. & d. l. 1. in fi. prin. & l. videamus. § in Fauiana. ff. de vſur. cũ ſim. Quarto, eſt actio in perſonã. l. 1. § hæc actio. ff. ſi qd in fran. pat. pront ēt dixi. Quinto, eſt rei perſecutoria. Tex. eſt clarus in l. ſi patronus. § hæc actio. ff. eo. & l. tenetur. § in actione. eo. ti. cum ſimi. Sexto datur in ſimplum, cum reuocet tantùm in fraudem alienata, vt l. 1. prin. & l. quodcunq; eo. ti. licet, ſi non reſtituatur, poſſit actor iurare in litē, vt d. l. tenetur. § in actione. Septimo, eſt actio perpetua, per tex. clarũ in l. ſi patronus. § hęc actio. eo. ti. licet aſſignet ibi rationem generalē tex. cum ſit rei perſecutoria, vt pluries allegaui tex. in § ſequēs. ver. earũ. Inſt. de act. & d. l. in honorarijs. in prin. de ver. obli. Octauo, eſt ſtricti iuris, ut patet in d. § actionũ. Nono, datur hæredibus, & contra hæredes, p tex. clarũ in d. l. 1. § hæc act. o. ff. eod. Decimo, non puto eã infamare, per dicta in Pub. Vndecimo, quod ſit directa, eo. modo probo, quo in ſuperiori, per tex. in d. l. 1. in prin. cũ concor. quæ dixi ſuprà in primo termino. Duodecimo. eſt ſingularis per ea, quæ dixi ſupra in quinto & ſexto fundamentis: licet poſſet dici quod ſit vniuerſalis, ea quo petitur legitima: & ſic videtur peti quid vniuerſale, iuxta l. licet minimã ff. de peti. hæred. vnde cogita. Decimotertio, non eſt contraria, vt in pluribus dixi. &c.

13 CALVISIANA.

HAEC competit generaliter tam patrono in bonis liberti alienatis in fraudem, quam cuique creditori in bonis debitoris, ſicut Pbuliciana, prout dicit gl. notab. in § item ſi quis in fraudem. in ver. petere. Inſt. de act. Et poteſt intentari ĩ caſibus, quibus ēt Fauiana, & Pauliana: & potuit introduci ex eo quod interſit habere plures actiones l. cum filius. § varij. ff. de lega. 2. etiam ſi nullũ intereſſe haberemus intentare magis vnam actionē, quàm aliam, vt refert Sanctus Blaſius, dicens de hoc eſſe gl. ſingularem in § ſic itaque. in ver. odio. Inſtit. de action. De hac Caluiſiana habetur per Bart. in l. hac in factũ. ff. qui in frau. cred. in l. in Fauiana. & l. ſi patronus. § plures. & in l. fina. ff. ſi quad. pau. fe. di. vbi pulchrè tex. cũ ſimi. In alijs terminis dicerem breuiter, quod cum datur patrono, eadem in hac dicenda eſſe, quæ de Fauiana dixi. Si verò intentaretur a creditore, eadem quæ in Pauliana diximus.

14 IN FACTVM REuocatoria.

PRimò, hæc ſecũdum communem opi. cõpetit vnicuique tam creditori, quàm patrono dummodo ad reuocandũ incorporalia, per tex. in l. hac in factũ. ff. quæ in fraud. cred. & vt dixi in euidentialibus, ſupra ad iſtas reuocatorias: licet ſint opi. an vna ſit in factum reuocatoria. Et illæ ſunt adiectiones, ſcilicet Pauliana, Fauiana, &c. tamen. vt ibi dixi, ſecũdũ magis communem opi. hæc in factũ ab illis differt, vt iam dixi. Secũdo, eſt prætoria, ut l. ait, prætor. § annus. & § ſequenti. & § ſi debitorem. & l. hac in factum. ff. quæ in frau. cred. In alijs terminis dicerē, ut in Pauliana eſt dictum: tamen cogitabis, licet cadat in dubio, quod quando competit patrono, idem ſit, quod in Fauiana & quando creditori, idem, quod in Pauliana ut dixi in Caluiſiana. Tamen crederem quòd procedat à pari cum Pauliana, per iura, quę ſuper ipſa allegaui. Tamen cogita.

15 REDHIBITORIA.

HAEC cõpetit, quãdo quis emit aliquam rem, quæ habet uitium latens, quod uitium ignorabat emptor: cum, ſi ſciuiſſet, fortè nullo modo emiſſet: unde emptor põt per hanc cogere uenditorem ad recipiendam rem, & reſtituendũ precium, ut l. 1. in fi. prin. & l. redhibere. ff. de ædi. edict. & competit, ſiue ſit mancipium morboſum, ſiue iumentum, ſiue fundus propter herbam peſtiferam. d. l. 1. in princ. l. ſi pdium. C. ædi. act. l. ēt in fundo. ff. eo. & ſic tam in rebus ſtabilibus, quàm mobilibus, & ſe mouentibus. d. l. 1. in princ. De hac habetur ĩ d. l. 1. in princ. & in glo. in uer. aiunt. & in l. redhibitoria. eo. tit. Et quod differat hæc a quanto minoris, & ab actione in factũ, apparebit in duabus proximis ſequentibus. Secundo, cum ſit ædilitia, per textum in l. 1. ff. de ædi. edic. in l. ſi tamen. § in ædilitijs, § ædilitiæ. eod. tit. & C. eod. tit. in rub. inferitur etiã quod ſit prætoria, per tex. in § proponebatur. Inſt. de iur. na. gen. & ci. Et quod iſtæ ædilitiæ ſint prætoriæ, eſt tex. in § Prætoriæ. Inſtit.

ſtit.de diuiſi.ſtip.cũ ſi.Tertiò,videtur actio tẽporalis, & non perpetua:patet,quia durat per ſex menſes:vt l.ſciendum.§.ſi. & l.ædiles aiunt.in ſi.princ.& l.ſi venditur.in ſi.& l.cùm ſex.ff. de ædil.edict.in l.2.C.eo.ti.Et an ſint vtiles iſti ſex menſes, & a quo tempore incipiãt currere,vide gl.in d.l.ſciendũ. §. ſi.in verſ.currit.& d.l.cùm ſex.& in locis ſuperius alleg. bene verũ eſt,q̃ ſi côueniat q̃ res poſſit redhiberi,ſi emptori diſpliceat, iſto caſu ſine præfinitione tẽporis habet emptor ſexagita dies ad declarandum ſuam voluntatẽ. Tex. eſt reputatus ab omnibus ſingularis in l.quod ſi nolit.§. ſi quid ita venierit. de ædi. edicto.quod ẽt tangit Sanctus Blaſius hic.Quartò,eſt ſtricti iuris,d.§.actionũ.Quintò,datur in ſimplum,hoc eſt,ad recipiendũ preciũ,& vt res reſtituatur.l.cum autẽ.§.Iulianus. ff. de ędi. edict.& d.§.ſequens.ver.earũ.in l.redhibitoria.de ædi.edic.Licet aliquando fiat cõdemnatio in duplum, ſcilicet quando vẽditor non reſtitueret pretium d.l.redhibitoria,& eſt gl.in §.ſequẽs.in verſi.ferre.Inſti.de actio.Sextò,videtur quod ſit rei perſecutoria hoc modo,quia venit ex contractu.l. cùm autem.§. ſi ſeruus.ff.de ædi.edict.Sed quæ deſcendunt ex contractu,sũt rei perſecutoriæ regulariter.§.ſequens ver.earũ.Inſt.de act.Igitur,licet videatur obſtare,quia ſit temporalis,intra ſex mẽſes, nõ videtur perſecutoria,per tex.in l.in honorarijs. in prin. de act.& oblig.Sed dic vt ibi per gl.& Bart.quia fallit in redhibitoria,ex quo reſultat aliud fundamentum q̃ ſit perſecutoria, quia cùm exceptio debeat eſſe de reg.le.nã quod liquidè.ff.de pe o.l.cũ ſi.& cũ d.l.in honorarijs.detur reg. quòd act. perſecut.denetur poſt annũ,quia fallit in redhib. vt dixi, ſeq.q̃ redhib.ſit perſecut.vt except.ſit de regul.Septimò, eſt tranſit. ad hæred.l.ſi tamen.ædilit.& l.ſciẽdũ.§.deinde.§. pollicentur.ff. de ædi.edic.Et accedat rõ: quia cùm in edict. ſubdantur verba,& ad quẽ ea res pertinet:intelligitur de hæred.l. ſciend.§. ſi.de ver.ſignifi.gl.in d.§.deinde.in ver.ſucceſſorib.Sed in hac reg.eſt uerb.ad quẽ ea res pertinet:vt l.1.§.quod ſi manci.eo. tit.ergo,&c.In hæredes ẽt datur,vt d.§. ædilitiæ. & l.cùm autẽ.§.hæ act.eod.tit.imò etiam aliquando in fideiuſſ.datur.l.latius.eod.tit.cũ ſim.Octauò videtur quod ſit actio perſonalis, vt probatur in l.1.ibi:venditorẽ côueniri.& l.ſi prædiũ. ibi:aduerſus venditorem.C.de ædi.act.in l.1.§.cauſa.ibi: teneri debere.cũ ſi.Ex quo ſequitur quòd ſit perſonalis,per l. act. genera. ve: .in perſonam.de act.& obl.cũ ſimi.Nonò,nõ infamat, per ea,quæ dixi in Pub.Decimo,quòd ſit directa,uidetur, cùm deſcendat ex verb.& mẽte prætoris, & ubi repugnat: vt patet in prællegatis,maxime in d.l.1.in prin.de ædi.edic. cũ ſi. Vndecimò,quòd ſit ſingularis,patet ex pręallegatis.Duodecimò, non eſt contraria:quia non côuenit ex contractu, ut nomen vnius contrahentis deſcendat ab alio,iuxta illam gl. in l. ex cõſenſu.ff.de actio. & obli. Decimotertiò, eſt ſimplex: vt patet, cum actori,& reo manifeſtetur.iuxta dicta in Publiciana.

16 QVANDO MINORIS.

PRimo hæc actio competit ei, qui emit rem habentem latens vitium, propter quod res non tantum valet, quantũ emptor ſoluit,contra venditorẽ,vt reſtituat illud quod plus fuit ſolutũ ultra ualorem cõmimẽ:& ſic datur hæc actio, ubi minoris res cõmuniter ualet.Sed in hoc eſt aduertendũ,quia, ſecundũ communem opinionẽ,in l.Iulianus. in princ. de act. empti.reperitur quædam alia actio quantominoris, quæ cõpetit vbi emptor minoris emiſſet,ſi uitium ſciuiſſet. De hoc ẽ gl.mag.in d.l.Iulianus. in §. itẽ furen. uer. item quid differtẽ enim ſecunda eſt ciuilis,prima prætoria.ut ibi gl. In quo ãt differat una ab altera,dic etiã ut ibi per gl.& doct. Et licet Petrus & Cyn.in l.2.in ſi.C.de ædi. act. teneant quòd vna ſit tãtũ qoanto minoris.& plura adducant,quæ recitat ſanctus Blaſi hic,ad quæ ipſe reſpondet: & ſic in ſi. tenet quòd ſit verior de iure illa opinio Petri & Cyni. licet communis opinio ſit cum gl.in d.l.Iul.ſecund.Bart.& Pau.de Caſt.& alios,& per gl. in l. ſi is,qui.§.1.ff.de except.rei iudi. uide per ſanct. Blaſium hic. & per doct.in prællegatis iuribus:quia cùm ſit antiqua,& trita quæſtio,eam non refero,ut citius.ad alia utiliora, & ſubtiliora veniã.Secundo,quod ſit ſimplex,dic ut in alijs dixi, Tertio,quod ſit ſingularis,codẽ modo.Quarto,quod ſit directa, dic,ut in præcedenti,& eodem modo,quod contraria. Sexto, datur hæredibus,& contra hæredes,per allegata in redhibitoria.Septimò,nõ eſt perpetua,ſed annalis:vt d.l. ſciendũ.§.ſi. l.ædiles aiunt.de ædi.edi.& l.2.C.de ædi. act. licet aliquando detur intra ſex menſes, quando ſcilicet venditur nõ canet de vitijs, &c. cùm etiã tunc redhibitoria detur intra duos menſes:vt eſt tex.cũ gl.in l.ſi venditor.ff.de ædi.edic.Facit tex. in l. quod ſi nolit.§.ſi quid ita.eo.ti.Octauo,infamat, ut in alijs dixi.Nono eſt ſtricti iuris.d.§.actionũ.Decimo,datur in ſimplũ, vt in redhibitoria:& probatur in l. ſi is, qui.§. 1.de excep. rei cum ſimil.Vndecimo,quod ſit rei perſecutoria, dic ut in redhibitoria.Duodecimo,quod ſit perſonalis,eodem modo. Tertiodecimo,quod ſit etiam prætoria,per eaſdem leges,de quibus in præcedenti.

17 IN FACTVM AEDILITIA.

VEl redhibitoria.

Hæc competit emptori contra venditorem,qui recipit rem uenditam,& reſtituit pretium: quia per hãc emptor põt pretium recuperare, uel quod res fuerit in iure, uel extra ius redhibita,nõ ſolum ipſi emptori ad pretiũ,ut dixi,cõpetit ſed contra,etiam ipſi uenditori,ſi aliquid acceſſit illi rei uenditæ quouſque fuit apud emptorẽ.De hoc eſt tex. cũ gl.in l.q ſi nolit.§.in factũ.& §.illud planè.& §.reſtitui. ff. de ædi.edi. licet ad iuſtum pretium habeat etiam emptor actionẽ ex empto,& uendito,ad tales acceſſiones ex vendito ſecundũ glo. in d.§.reſtitui.in uer.per actionẽ.& eſt tex.cũ gl.in l.cum in ſi.prin.ff. eod.ti. Quod vt ibi dic habetur. Et de hmõ ... ceſſionibus uide in ea.l.§.ſi.cum ſi.Et ex his poteſt deprendi quod differat hoc in factum ab alijs duabus ſupra p... mis.Secundo,quod ſit ſimplex.itẽ quod ſingularis. item q... directa.item quod nõ infamet.item quod non contraria ... vt in præcedentibus.Et eodem modo quod ſit prætoria q... perſonalis, quod rei perſecutoria, quod ſtricti iuris itẽ ... detur in ſimplum,& probatur etiam in l.quod ſi nolit.§. ... ctum.& per gl.in l.ædiles aiunt.in prin. de ædi. edi. Itẽ q... non ſit perpetua, ſed temporalis, cum detur intra ſexa... dies,ut uult gl.in d.l.ædiles aiunt.in prin.in uer.facturus. ... apud leges in præcedentibus allegatas.

18 EXERCITORIA.

SCias quod fuerunt opin.an iſtud cum pluribus aliis ſit ... prium nomen actionis,uel ſit quædã adiectio, ut ... gl.Inſti.quod cũ eo.§.pe.in uer.ſenatus.circa ſi. gl. in §. a... nes autem de peculio.in gl.1.Inſti.de act.in l. 3. ff.de pecu. ... munis cõcluſio eſt quod ſit adiectiua:licet in diſputando ... ſit teneri cõtrarium,quod tamẽ cum non ſit multæ utilitatis, non tango.Quantùm ad terminos noſtros hæc actio exercitoria primò competit ſecundum Azo.in Summa.eo.tit. contrahentibus cum magiſtro nauis contra exercitorem nauis, ... magiſtrum naui præpoſuit.Ita probatur in l.1.in prin. ff. de exerci.& dicit ẽt gl.in §.actiones aũt de peculio.in uer.ipſ... re.Inſt.de actio.licet Sanc.Blaſius hic dicat,quod datur cõ... magiſtrum ratione contractus facti cum exercitore,qui ... dum eum, gubernat nauim:quod tamen eſt falſum, per tex. quem ipſe allegat in d.l.1.§.magiſtrum.& §.cuius aũt.& §. ... autẽ.uer.imò quærit Offilius.& §.quod ſi plures. cum ſi. ff.de exercit.Cum exercitor dicatur, qui eſt dominus nauis uel q̃ ſit ſua,uel ab alio habeat conductam, & ad ipſum pertineat obuentiones:vt d.l.1.§.exercitorem.& in §. ex contrario. & ẽ clarum,ut patet per totum titulũ.Et miror quod tãtus doctor in hoc æquiuocauerit,ſed fortè eſt corruptus. Adde quod pro hoc etiam eſt tex. apertus in §.eadem ratione. ver.exercitoria. & ver.ideo aũt.Inſtit.quod cũ eo,qui in alien.põt. Secundo,eſt prætoria:ut eſt tex.in d.§.ead. rõne. & in l. 1. non autem.ff.de exerci.cum ſimi.Tertio,eſt actio perſonalis,quia uenit ex obligatione,quæ eſt ex contractu d.l.1.in prin. ff. de exercit. dũ dicit,Neceſſitas contrahendi cũ magiſtro.&c. Quarto, quod ſit rei perſecutoria,patet,cum deſcendat ex contractu, ut ſupra per tex.in §.ſequens.ver.earum.Inſtit. de actio. Quinto,

quod

ꝙ detur in ſimplũ, probatur, cũ ueniat ex contractu: per tex. notab. in §. omnes autem Inſtit. de actio. Sextò, quòd ſit ſtricti iuris, patet in d. §. actionum. Septimò, quòd ſit perpetua, eſt tex. in l. ſi tamen. §. fina. ff. de exercito. Octauò, datur hæredib9, & contra hæredes: vt eſt tex. in d. leg. ſi tameo. §. fin. & ibi glo. no. & eſt tex. qui etiam probat. in l. nouiſsimè. ff. de inſtito. glo. in d. §. eadẽ ratione. in uer. exercitoria. Inſtitu. quod cum eo. Nonò, quòd non infamet, dic, ut in Publiciana. Decimò, quod ſit directa, probatur, cùm detur ex uerbis, & mente prætoris. dictá l. 1. in prin. ff. de exercit. Vndecimo, non eſt contraria per theoricam glo. in d. l. ex conſenſu. de act. & oblig. Duodecimo, quod ſit ſingularis, dic ut in alijs. Tertiodecimò, quod ſit ſimplex, eodem modo.

19 INSTITORIA.

PRimò hæc actio competit tam ei qui contraxit cũ aliquo præpoſito per aliũ alicui negotiationi, puta vino uendendo, uel cuilibet alteri negotiationi in terra, quàm contra illũ, qui talẽ inſtitorem præpoſuit: ut per Azo. in Sum. C. eo. & l. primo, & per totum. ff. de inſtit. & leg. tertia. & l. quicunque. i princip.& §. idẽ ſi inſtitorẽ. ff. eod. Et intellige ſanè, quod ita demum obligatur, qui præpoſuit inſtitorẽ, ſi cõtractus eſt ſuper negotiatione, in qua eſt præpoſitus, & quod ad illã pertineat, non ſi ad aliam, d. l. quicunque. §. nõ tamen. prout ẽt contingit in exercitoria l. 1. §. nõ autem. ff. de exerci. De hac etiam ꝑ gl. in §. actiones autem de peculio. Inſtit. de actio. & d. §. eadẽ ratione. Inſtitu. quod cũ eo. Et in bis obligatur dominus in ſolidum, quia eius iuſſu uidetur contractum, per textum i §. ſi igitur. Inſtit. eodem tit. facit tex. in l. ſi quis mancipijs. in fine pri. ff. de inſtitu. Secundo, quod ſit ſimplex, dic ut in alijs dixi, & eodem modo quod ſit ſingularis. Item non eſt contraria, ut dixi in præcedenti. Quintò, eſt directa, quæ uenit ex uerbis, & mente prætoris. d. l. 1. ff. de inſtitut. licèt in aliquibus caſibus competat utilis: ut l. habeat. in fine prin. & l. ſi cum uillico .. & l. [illegible] eum. in prin. ff. de inſtit. ſed vide tu ibidem per glo. & doctor. plenius. Item non infamat, vt in alijs dixi. Septimò, eſt ſtricti iuris, vt d. §. actionũ. Octauò, quòd detur hæredibus, & cõtra hæredes, eſt tex. in l. nouiſsimè. ff. de inſti. licet ẽt contra ꝓponentem talem inſtitorem poſsit competere redhibitoria d. l. ſi quis mancipiis. io principio. de inſtitut. Nonò, eſt perpetua: vt d. l. nouiſsimè. Decimò, eſt in ſimplum, vt dixi in ſuperiori proxima. Vndecimò, eſt rei perſecutoria, cum veniat ex cõtractu, per dictum §. ſequens. Inſtit. de action. & per illum met textum probat quòd ſit rei perſecutoria. cum veniat ex cõtractu, vt patet. Vltimò, quòd ſit prætoria, patet per ea, quæ in ſuperiori proxima dixi.

20 TRIBVTORIA.

HAEc competit illis, qui contrahunt cum ſeruo, vel filio familias alicuius, contra dominum eius, vel patrẽ: quãdo dicti ſcilicet ſeruus, vel filius in mercibus peculiaribus cõtrahunt, ſcientibus domino, vel patre, & non contradicentibus: vt habetur in leg. 1. in princ. & vſque ad §. poteſtatis. ff. de tribu. ſic eodem modo in his, qui ſeruirent nobis bona fide eſto quòd ſint liberi homines, vel ſerui alieni, vel ẽt ſeruus vſufructuarius. dummodo merx, ſuper qua contrahunt, ſit domini: vt habetur in dicta leg. 1. §. fina. & leg. ſequenti. & etiam in ſeruo communi: vt l. etiam. eodem titul. De hac ẽt habetur in §. introduxit. Inſtitut. quod cum eo. & per glo. in dict. §. actiones autem de peculio. Inſti. de actio. Et licet in actione de peculio ſolear deduci quod domino, vel patri debetur: vt l. ſed ſi damnum. §. 1. cum ſequen. ff. de pecul. tamen in hac actione ſecus eſt: quia pater, vel dominus non ſunt melioris conditionis, quàm alij creditores, cum vocentur in ſimul ad tributum: vt habetur in d. §. introduxit. & per gl. in d. §. actiones autem. vide in dictis iuribus. Et quod ſit prætoria, probatur in dict. §. introduxit. Et quod ſit in perſonam, dic vt in duabus præcedentibus. Item quod ſimplex, ſingularis, & directa, eodem modo. Sextò, quod detur in ſimplum, probatur in l. illud. §. ſi cuius. ff. de tributoria. Septimò, quod non infamet, dic vt in alijs. Octauò, quòd detur hæredibus, & in hæredes, probatur i d. l. illud. §. ſi. Nonò. quòd ſit perpetua, probatur in eodem §. ſi. d. l. illud quod ſtricti iuris, patet in dicto §. actionum. Vndecimò, quod ſit perſecutoria, probatur in l. quia verò. & d. illud. l. §. ſi cuius. ff. de trib. Duodecimo, quod in perſonam: dic vt in duabus præcedentibus. Vltimò, ꝙ non contraria, eodẽ modo.

21 QVOD IVSSV.

PRimò hæc actio competit illi, qui contrahit cum ſeruo, vel filiofamilias, qui habuerunt iuſſum à domino, vel à patre: quia dominus, uel pater pro tali contractu poſſunt in ſolidum cõueniri. Tex. eſt in §. ſi igitur Inſtitu. quod cum eo. in l. 1. & per totum. ff. quod iuſſu. Et hic iuſſus poteſt fieri ſiue uerbis iubeatur, ſiue per epiſtolam, vel nuntium, ſiue ad vnum cõtractum, ſiue generaliter ad omnes. Tex. eſt in d. l. 1. §. iuſſum. Item datur hæc actio, licet iuſſus non interueniat, quando pater, uel dominus ſe ſubſcribunt chirographo: quia per hoc uidentur conſentire, uel iubere. d. l. 1. §. ſed & ſi ſerui. Plus etiam quod per ratihabitionẽ pater uel dominus poſſunt obligari. d. l. §. ſi ratũ. Et iſtud iuſſum poteſt reuocari re ĩtegra, ſicut mãdatũ d. l. 1. §. ſed ego quæro. Et per hanc actionẽ pater, uel dominus in ſolidum cõueniuntur. d. l. 1. in prin. & d. §. 1. Inſtitut. quod cum eo. Et de hac etiam habetur per gl. in d. §. actiões. aũt. Inſti. de actio. Secundò, quod ſit actio prætoria. eſt tex. in d. §. 1. Inſtit. quod cum eo. Tertiò, quod ſit rei perſecutoria, ꝓbatur, cum ueniat ex contractu, per d. l. 1. in prin. ff. quod iuſſu. & Inſti. de actio. §. ſequens. Quarto, quod ſit actio in perſonã. probatur vt dixi in præcedentibus, cùm veniat ex contractu. §. omnium. & §. ſequens. Inſtitut. de actio. Quintò, quod detur in ſimplum, primo arguitur, cùm veniat ex contractu, per §. omnes. Inſt. de act. Item ex alio, quia cùm aſsimiletur mãdato. d. l. 1. §. ſed ego quæro. ff. ꝙ iuſſu. & actio mandati detur in ſimplũ. d. §. omnes. Inſt. de act. ergo & iſta: cũ de ſimilibus ad ſimilia decidere liceat, iuxta l. non poſſunt. cũ vulgaribus. ff. de leg. Sextò, videtur, perpetua primo arguendo, quia rei ꝑſecutoriæ, per regul. in honorarijs. de act. & obl. Item facit ſicut inſtitoria, vel tributoria dantur perpetuo, vt ſuprà in eis dixi. per l. nouiſsimè. de inſt. & l. illud. in ſi. de trib. Et illæ actiões videntur ſimiles: quia ſicut in illis per ſeruũ, vel filiũ quæritur cõmodũ patri, vel domino. l. 1. in prin. de inſtit. ita in hac. Septimò, eſt ſtricti iuris, cùm non reperiatur in d. §. actionum. Item non eſt contraria, per dicta in alijs. Nono, videtur dari hæredibus, vt in hæredes. primo facit quod proximè dixi de d. leg. illud. in ſi. & d. l. nouiſsimè. Item facit reg. l. 1. C. vt act. ab hæred. & con. hæred. Item ex alio, quia cùm veniat ex contractu. d. l. 1. quod iuſſu. vtique videtur dari hæredibus, & in hæredes, per l. ea contractibus. ff. de actio. & oblig. Item quod non infamet, & quod ſit directa. Duodecimò, quod ſingularis. Et vltimò ꝙ ſimplex, dic vt in alijs præcedentibus, cum ſimilibus.

22 DE IN REM VERSO.

HAEc actio cõpetit ex contractu, uel quaſi, celebrato per filium, uel ſeruum ipſi contrahenti contra patrem, vel dominum, quando res eſt conuerſa in eorũ patris, vel domini utilitatem, etiã dato quòd nihil in peculio habeat ſeruus, uel filius, ut habetur in §. præterea. Inſti. quod cum eo. in l. 1. in prin. ff. de in rem uerſo, &, ut ibidem dicitur, uidetur cõtractũ cum domino, uel patre. Nec iſta eſt eadem cum illa de peculio: quia poteſt dari ꝙ ceſſat actio de peculio, & tamẽ habeat locum actio de in rem uerſo d. l. 1. in ſi. prin. eod. tit. Et etiam, quia altera perpetua, & altera annalis, ut infra dicetur. Et licet præcedens, ut dixi, detur in ſolidum, tamen iſta datur quatenus eſt uerſum in utilitatem patris, uel domini. d. §. præterea. & ſi non eſt uerſum, quatenus eſt in peculio. Nam eſt ſciẽdum, quòd edictum de peculio, eſt triplex: quia poteſt referri ad merum peculium, & tunc dicitur de peculio. Poteſt etiam eſſe uerſum in utilitatem, & tunc dicitur de in rem uerſo. Poteſt, & tertiò interueniſſe iuſſus, & tunc dicitur quod iuſſu, &

hæc

hæc probantur in l.j.§.eſt autem.ff.de pecul.ſed aliter & aliter vt indiſcurſu apparet.

Secundò, q́ ſit ſimplex:patet, quia cognoſcitur actor à reo. Item quòd ſingularis, patet, cùm non detur pro vniuerſitate, dico, iurium. Quartò, q́ non contraria: patet ex dictis in gl. in d.l.ex conſenſu.de actio.& oblig. Quintò, eſt directa, cum veniat ex verbis, & mente prætoris. d.l.j.in prin. & d.§.præterea & d.l.j.§.eſt autem.ff.de pecul.licet quandoque vtilis:vt l.pater.in prin.& l.ſi.in fin.ff.de in rem verſo. Sextò, non infamat, per dicta in alijs. Item q́ detur hæredibus, & contra, probatur per ea, quæ in præcedenti dixi. Octauò, q́ ſit perpetua, probatur l.j.circa ſi.princ.ff.de in rem vet.licet videatur obſtare tex.in l.ſi ſeruus.§.cùm Sticho. ff.de in rem verſo. Sed intelligas vt ibi declaratur per gl.& doct. Item quod ſit ſtricti iuris, patet in d.§.actionum. Decimò, quòd detur in ſimplum, arguas, cùm veniat ex contractu, iuxta d.§.omnes.Inſti. de acti. Vndecimò, quòd ſit rei perſecutoria, probatur in §.ſequens. Inſti.eod.tit.Duodecimò, quòd ſit in perſonam, patet ex dictis in præcedenti, & cùm detur ex contractu:vt d.l.j.in prin. de in rem ver. Vltimò, quòd ſit prætoria, eſt tex.in d.§.præterea.Inſt.quòd cum eo.& d.l.j.in prin.ff.de pec.

23 DE PECVLIO.

HAec competit cõtrahentibus cum filijsfamilias, vel ſeruis habentibus peculium ab eorum patribus, vel dominis. De hac habetur in leg.prima.in fi.ff.quod cum eo.in leg.j. §.verba.& per totum.ff.de pecul.& in §.præterea. Inſtitut.qđ cũ eo.& melius in §.actiones autẽ de peculio. Inſti. de actio. &, vt eoam tangit Sanctus Blaſius hic, intelligitur de peculio profectitio, vel etiam aduentitio, quando pater remiſit vſumfructum, & adminiſtrationem:vt expreſsè dicit Bart.in l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus.in fi.ff.de dam. in fect. iuxta ea, quæ habentur in l.penul.C.qui bon.ced. poſſ. ſecundum eum. Et in hac actione, quando ſit condemnatio priùs deducitur, qđ debetur domino, vel patri, vel alijs, qui in eorum poteſtate ſunt, vt habetur in §.cùm autem.Inſti.q́ cum eo.in l.ſed ſi damnũ. ff.de pecul.cum ſimil. Item q́ non infamet, q́ ſit directa, quòd ſingularis, & ſimplex, vt dixi in ſuperiori, & ſic etiam quòd nõ ſit contraria. Septimò, videtur quòd debeat dari hæredibus: nam cùm pœnales regulariter dentur hæredibus, vt in §.non omnes.Inſti.de perp.& temp. act.a fortiori iſta, &c. Item eſt aliud fundamentum, cùm detur ex contractu, per d.l.ex contractibus.de act.& obli.& d.l.in honorarijs. In hæredes etiã datur.l.& ancillarum.§.conſtat.& l.quæſitum. §.ſi cum hærede.ff.de pecu.& d.leg.ex contractibus. de act. & oblig. Octauò eſt prætoria:per tex.in d.§.actiones autẽ de peculio. Inſt. de act.l.j.in prin.ff.de pec.Nonò, eſt in perſonam:vt probatur in §.in perſonã: Inſt. de act.& etiam quia venit ex contractu, vt in pluribus dictum eſt.Decimo, eſt rei perſecutoria: patet, quia venit ex contractu, vt l.j.§.verba.ff. de pec. iũgẽdo §.ſeq. Inſt.de actio.Vndecimò, eſt in ſimplũ, per d.§.oẽs.Inſt.de act. ex quo venit ex cõtractu, vt eſt dictũ: nunc bene verum eſt, q́ aliquando pater vel dominus poteſt teneri de peculio de eo, quod ad eos peruenit, & in quantum locupletati ſunt, ſcilicet ex maleficio ſerui, vel filij:vt habetur in l.licet. §. ex furtiua.ff. de pecu.Duodecimò, eſt ſtricti iuris, per d.§.actionum. Inſtit. de act.vt pluries dixi. Vltimò, videtur quod ſit perpetua, primò ex eo, quòd eſt rei perſecutoria, vt ſuprà per reg. dict.l.in honorarijs.de act.& oblig. Sed hoc videtur contra id, quod ſuprà dixi in primo termino proximè præcedenti, vbi dixi hãc eſſe annalem: & in hoc differre ab actione de in rem verſo. Sed intellige hoc modo, quòd eſt perpetua, quouſq; filius, vel ſerui ſunt in poteſtate. Sed ſi exiuent poteſtatem per emancipationem, manumiſsionem, vel aliter: tunc eſt annalis. Et iſte eſt text.magiſtralis in l.tandiu.ff. quando de pecu. act. eſt anna.in l.cùm poſt mortem, eo.tit.Item intellige quòd ſi viuente filio competebat aliqua actio temporalis, puta redhibitoria, quæ durat ſex menſibus, vt ſuper ea dixi, tantum durat poſt mortem filij, vel ſerui, quantum tempus ſupererat. Ita intelligit gl.tex.in d. l.cùm poſt mortem.ver.ideo.per textum.in l.ſed & ſi per prætorẽ.§.quoties.ff.ex quibus cau. maio. in integrum reſtitu.in l.In ius Diophantus.de minori.in quibus vide.& cogita, &c.

24 DE CONSTITVTA PECVNIA.

HAec competit aduerſus eum, qui cõſtituit ſe ſoluturum pro ſe, vel pro alio nudo pacto illud, quod erat debitum ciuiliter, & naturaliter, vel naturaliter tantùm: vt habetur in l. j.§.debitum. ff. de conſtit. pecu. Secus quando eſſet ciuiliter tantum debitum:quia tunc non poſſet deduci in conſtitutum vt no.in d.§.debitum.& l.3.§.ſi quis autem. eo.tit. licèt ſecus ſit in fideiuſſore, qui etiam pro ciuili ſola poteſt intercedere.l. j.ff.de fideiuſſ.& Inſt.eod.in prin.Et ratio differentiæ ponitur per Bar.in d.l.j.licet aliàs ex pacto nudo regulariter non agatur.l.iuris gentium.§.igitur nulla.ff.de pact. tamen cùm quis tenetur ea pacto nudo, & poſtea illud conſtituat ſe ſoluturum alio pacto nudo, poteſt agi.d.§.debitum.& refert Sanc.Blaſius hic, & ſic duo pacta nuda magis operantur. Et ad hoc facit gl.ſing. in l.cùm ſcimus.C.de agri.& cenſi.li.11.de confeſsione geminata, quæ magis operatur, licet doc.vt ſentit Bart.in d. l.de conſtit.pec.dicant quòd ex conſtitutione de ſoluendo faciat prætor oriri ciuilem:quia ſi orietur altera naturalis ſequeretur quòd duæ fœminæ ſine maſculo operarentur ad generandum actionem, cum naturalis habeatur vt mater & ciuilis vt pater, iuxta l.licet.§.ea.obligatio. ff. de procu. & ea, quæ habentur in l.j.iuris gẽtium.§.quinimo.ff.de pact.cum ſimil.de quo latè per do.meum do.Bal.de Bartholinis de Peruſio in repe.ru.ff.de verb.ob.in 20.col.& ſeq.Et quis ſit fideiuſſor, conſtitutor, ſponſor, expromiſſor, & mandator:vide gl. ſing.in Aut.de fideiuſſ. in princ. Et de hac actione habetur toto tit.ff.de conſt.pec.& in §.de conſtituta.Inſt.de act. Et nota quod ita demum tenet conſtitutio, ſi perſonaliter fuit concepta:ſecus ſi imperſonaliter:vt in l.2.de conſt.pecu.Secundo quod ſit prætoria, probatur in d.§.in perſonam. & etiam quia venit ex contractu, vt dixi in alijs. Item quod rei perſecutoria, patet, cum ſit ex contractu, per d.§.omnes. Inſti.de act.I[illegible] quod ſit in ſimplum, probatur in l.quod ſi maritus.in prin[illegible] conſt.pec.in l.hactenus.§.ſi quis cum l.ſeq.eod.tit. Adde [illegible] rotundum in l.item illa verba.§.bene.eo.titul. Sexto, quod ſit ſtricti iuris, dic vt d.§.actionum.Septimo, quod detur hæ[illegible]bus, probatur in l.receptitia.ver.ſed & hæredibus. C.de [illegible]ſti.pecu.Et quod contra hæredes, probatur ibidem, & [illegible] C.eod.tit.Octauo, quod ſit perpetua, probatur in d.l.re[illegible]tia.ver.annorum metis. Item quod non infamet, dic vt in [illegible] Decimo, quod ſit directa, poteſt probari, cum veniat ex v[illegible] & mẽte prætoris.l.j.§.ait prætor.& l.ſi duo.§.ait prætor [illegible] conſti.pecun.Benè verum eſt, quod quandoque reperitu[illegible] lis:vt l.eum, qui.§.ſi actori.eod.tit. Vndecimo, quod non c[illegible]traria, dic vt per glo.in d.l.ex conſenſu.ff.de act.& ob. Du[illegible]decimo, quod ſit ſingularis, & vltimo quod ſit ſimplex, dic vt in præcedentibus.

25 VTILIS EX EA CAVSA quæ ex confeſſione eſt, & dicitur interrogatoria.

HAec actio, ſecundum Roſ. in libel. ſuis, quem punctualiter refert San. Blaſius hic, datur quotieſcunque poſt litem conteſtatam reus conuentus in iudicio confitetur coram iudice ſedente pro tribunali ſe eſſe debitorem illius, qui agebat contra ipſum reum ex aliqua cauſa. Et de hac actione habetur in l.proinde.la 2.§.ſi procurator. ff. ad legem Aquil. & ſecundum Roſ.in dictis libellis:licet tex.d.§.ſi procurator dicat quod dicatur vtilis confeſſoria, tamen nõ eſt verum quòd dicatur confeſſoria, ſed debet exponi vtilis ex confeſsione. Et ita ſequitur Sanc. Blaſius hic merus recitator Roſ. & videtur facere, quia confeſſoria datur illi, qui aſſerit ſibi deberi ſeruitutẽ:vt in §.æquè.Inſti.de actionib. & l.2. ff.ſi ſer.ven.Sed aduerte, quia in hoc repe.Lud.Rom.in ſing.23.inci.ex confeſsione.qui dicit eſſe text.ſing.in d.l.proinde.§.ſi procurator.quod actio deſcendens ex confeſsione iudiciali dicitur vtilis confeſſoria:& ita tranſit.quod credo verius eſſe, per illum textum qui

qui multùm cauillatur, ſecundũ expoſitionem Roſ. Et ad contrarium adductum, ꝙ confeſſoria ſit illa, quæ datur pro ſeruitute tuenda, illud non obſtat, imò vrget contrà: quia illa dicitur confeſſoria, nec adijciatur vtilis: & ſic penitùs ſunt diuerſæ. Facit etiam alluſio ipſius, vt cùm detur ea confeſsione, dicatur confeſſoria, iuxta tex. in §. eſt aliud. Inſt. de dona. in l. 2. §. appellata. ff. ſi cert. pet. cum ſi. Et vt etiam dicit Sanc. Blaſius hic, propterea ponderatur ꝙ confeſsio ſit facta in iudicio in iſtis terminis: quia extra iudicium non pateret actionem, licet per ipſam poſſet debitum probari: per tex. no. in l. Publia. §. Lucius. & §. fi. ff. depo. Ita etiam ſentit Rom. in loco præall. Itẽ fuit ẽt ponderatũ, poſt litem conteſtatam, quia ſi fiat confeſſio ad interrogatoria quæ fierent ad præparationem iudicij, ex illa nõ oritur actio, iuxta l. j. & per totum. ff. de interro. act. ſecundum Roſ. vbi ſuprà. Secundo, quod ſit prætoria, vr̃ poſſe probari in l. 2. de interroga. act. cum quis confiteatur mediante interrogatione, iuxta l. volue. & l. de ætate. §. qui interrogatur. & l. ſi quis. eo. ti. In alijs vndecim terminis iudicate ipſam eius naturæ eſſe, cuius erat actio contra ipſum confitentem in tenta, ſi in perſonam, vel in rem, &c. argum. tex. in l. cũ poſt mortem. & quod ibi notatur. ff. quando actio de pe. eſt annalis. cum ſimilibus Et facient ea, quæ dicentur in proximè ſequenti actione, &c.

25 VTILIS EX EA CAVSA, qua iuratur, quæ dicetur iuratoria.

PRimò eſt aduertendum, quòd hæc actio iuratoria poteſt conſiderari tripliciter. Primò, quando iuratur ſuper actio ne perſonali. Secundo quãdo iuratur ſuper actione reali. Tertio, quando iuratur ſuper actione miſta. & hoc modo ſeparatim eas ponit S. Blaſius hic. Sed vt dixi ſuprà in actione reſciſſoria, per hoc nõ eſſe neceſſe multiplicare: quia in effectu una eſt iuratoria, licet aliquando deſeruiat actioni perſonali, aliquando reali, aliquando miſtæ: & propterea Io. in arbore ſua non aliter diuiſit. Vnde cum iuratur adiecta cauſa aduerſario differente quod res eſt ſua, tunc dicitur in rem: vt l. ſi duo. §. Iulianus. ff. de iureiur. & l. nam & poſteà. §. ſi. eo. ti. & §. ſi quis poſtulante. Inſt. de actio. Cùm verò iuratur ꝙ debes mihi centũ: ſi adijcitur forma, & cauſa, puta quia vendidi domũ, &c. tunc datur ex empto, vel vendito ad rem tradendam, vel pretium: vt habetur in l. ſi duo. §. ſi quis. ff. de iureiuran. Si verò nõ adiecta forma, vel cauſa iuretur, tunc ex iuramento datur actio in factum, vt habetur in l. actori. C. de reb. credi. & iureiu. & iſtis caſibus dicetur iuratoria in perſonam. Cùm verò iuratur ſuper actionibus miſtis, puta finium regundorum: vt, iuro quòd fines ſunt tales in agro, &c. & tunc dicetur iuratoria miſta, & ſic poteſt eſſe rei perſecutoria, vel pœnæ, vel miſta, prout eſt cauſa, ſuper qua iuratur: puta in cauſa furti, rapinæ, &c. Et ſic iudicabitur ſtricti iuris vel non, infamet, vel non, ꝙ detur hæredibus, vel non, & ſic de alijs terminis, prout habetur in l. nam poſteà. §. iureiurando, & §. ſi damnetur. & §. ſi is, qui. de iureiurando. Et ex his etiã confirmantur dicta in præcedenti actione, vt iudicetur ſecundũ naturam illius actionis, & cauſæ, ſuper qua quis fuit in iure confeſſus: & in his etiam tu videbis & conſiderabis. Et quod hæc iuratoria, ſit prætoria, probatur in l. ait prætor in prin. ff. de iureiur. &c.

26 NEGOTIORVM GESTORVM.

VT infrà dicitur, hæc actio conſideratur multipliciter. Et primo quantum ad actionẽ negotiorũ geſtorũ directã, dic ꝙ competit illi cuius negotia geſta ſunt ab aliquo ſine mãdato, ipſo domino abſente, quia, cum reuertitur, poteſt cõueniri hac actione dictum geſtorem, ut reddat rationem adminiſtrationis. De hac habetur in §. 1. & §. ſicut. Inſti. de obliga. quæ ex quaſi contra. naſcun. in l. 2. ff. de nego. geſt. quam multum not. ſecundũ Bar. quia ponit formã libelli ſuper hac actione. Eſt & alia actio negotiorum geſtorũ contraria, quæ competit ipſi geſtori, qui ſe immiſcuit negotijs aduerſus dominũ negotiorũ, ſi aliquid de ſuo impendit neceſſariò, vel utiliter, ad illud ſcilicet repetendũ, ut habetur in d. l. s. in fin. & d. §. ſicut. Et qualiter diſtinguantur directa, & contraria, ponit gl. & Bar. in l. conſenſu. ff. de actio. & obli. & plenius Bar. & alij in l. curatoris. C. de neg. geſt. Item ſecundum gloſ. in d. l. curatoris. quem ſequitur Sanctus Blaſius hic.

Tertio modo cõſideratur actio negotiorum geſtorũ, videlicet ꝙ dicatur utilis directa, quæ competat domino, cuius negotia geſta ſunt ab aliquo, qui ea neceſsitate officij gerebat: ut in tutore, & curatore, &c. Et de hac uolunt doct. ꝙ loquatur tex. in d. l. curatoria. Quarto modo conſideratur, & dicitur actio negotiorũ geſtorum utilis utiliter, quæ competit illi, qui ea neceſsitate officii geſsit, ſi aliquid impẽdit, &c. Et ratio eſt in iſtis duabus ultimis, quia deficiunt verba, & mens legis: quia edictum de negotijs geſtis loquitur in gerente ſpõtè, nõ coactè: item in gerente alterius negotia, non ſua. Ita intelligit gl. in d. l. curatoris. Et dantur iſtæ vtiles ex extenſione Iuriſconſulti, ut ẽt de his habeť per gl. & Bar. in l. actio. ff. de neg. geſt. Sed eſt aduertendũ ꝙ ſecundum Bar. Vltramon. tenent contrà: & ꝙ diſtinctio gl. in d. l. curatoris. circa Nomina & Aduerbia non eſt bona, nec lege probatur: & ita etiam tenet ibi Bar. per tex. ubi dicit eſſe caſum in l. electio. §. item ex pluribus. ff. de nox. vbi ſi non poteſt habere locũ actio directa noxalis, datur prætoria. Tu adde tex. in l. ſi plurium. in princ. eo. ti. Itẽ, & melius, ſi diceretť utilis directa, prout dicit gl. illa ſcilicet actio quæ dať dño aduerſus geſtorem ea neceſsitate, dixiſſet tex. in d. l. curatoris. qui tamen ſolum dicit utili actione: arg. no. in c. ad audientiam. de deci. & hoc ſtringit.

Sed aduertite, ne erres: quia imò videtur quod etiam cõtra gerentem ea neceſsitate detur directa actio negotiorum geſtorum, per tex. in l. 3. §. curatori. & §. hac ratione. ff. de neg. geſt. vbi cum tex. non dicat utili, vel directa, ſed ſimpliciter actione negotiorum geſtorum: & verba ſunt intelligenda in potiori ſignificato, iuxta l. 1. §. 1. ſi aget, vec. vel emphy. pe. & etiam qui tex. generaliter ſunt intelligendi, iuxta l. 1. §. & generaliter. ff. de leg. præſt. Item uidetur obſtare totus tit. de admi. tu. cum deť actio tutelæ. de qua in Spe. in l. ita autem. §. ſi quis. cũ ſeq. de admini. tu. §. tutores. Inſt. de obl. quæ ex quaſi contra. Et hoc ſequendo, ſi velles reſpondere ad d. l. curatoris. C. de neg. geſt. prima facie poſſet dici quod ibi conueniebantur hæredes illius, qui geſsit: & verba edicti loquuntur, quando conuenitur gerens. Sed non eundo per ambages, præallegata non obſtant: quia ſecundum Bar. in d. §. hac actione. debet ibi intelligi de vtili actione, ut ſic concordet cum d. l. curatoris. Et ratio eſt, quia uerba edicti loquuntur in ſponte gerente alterius negotia: ſed cum quis gerit ex neceſsitate, dicuntur negocia propria, ſaltem cura, & ſolicitudine: arg. l. ſi pupilli. §. item quæritur. ff. de nego. geſt. Et ad tit. de admi. tu. ſcilicet ꝙ detur actio tutelæ, reſponde ut per Bar. in d. §. hac actione. Et reſpõſio ſuprà data ad l. curatoris. eſt falſa. Primò, quia ibi eſt dictio Etiam, quæ eſt implicatiua, quaſi det intelligere quod & curator, & eius hæredes teneantur utili actione. Item ex alio nõ eſt bona, quia actio negotiorum geſtorum datur in hæredes, vt infrà dicam: quod non eſſet, caſu quo alia daretur in geſtorem, & alia in hæredes. Concludo ergo cũ Bart. in d. l. curatoris. & cũ Vltram. quòd actio cõpetens contra geſtorẽ ex neceſsitate, & quæ datur ipſi geſtori aduerſus dñm, ſemper dicatur vtilia nec ſit opus addere directò, vel vtiliter, cõtra gl. in d. l. curatoris. quã ſequiť San. Blaſius hic, & malè, cum reuerẽtia. Et vltra arg. quod feci ſuprà vltra Bar. nunc allego tex. vbi eſt caſus in terminis in l. act. quæ eſt l. ante. ff. de neg. geſt. ibi dum dicitur: Nec refert, an directa quis, an utili actione agat, vel conueniatur. Et ſic vel quòd agat geſtor ex neceſsitate aduerſus dñm, vel quod conueniať, ſemper dr̃ vtilis actio, nec addiť directò vel vtiliter. Benè inſurgit ibi dubiũ, quia vr̃ innui quòd qñ eſt geſtũ ſpõte, ab vtraque parte dicať directa: quòd eſſet contra ea, quę ſuprà dixi: niſi dicas quòd ibi nomẽ Directa, ſolum debeat referri ad uerbũ Agat, non ad verbũ Conueniať: & ſic ſingula ſingulis referanť: arg. l. certè. §. is, qui. ff. de preca. & in l. cõi diuidũdo. §. neq;. ff. cõmn. diuid. & quæ dixi per d. §. hac actione. d. l. 3. ff. de neg. geſt. Tu ſubtilius cogitabis. Ego ita intelligo pro nũc hãc materiã, lʒ San. Blaſius trãſeat tribus uerbis: & de vna, quæ, vt dixi ſuprà, cõſiderať tripliciter, nõ reſidẽdo, ſcilicet cũ glo. in d. l. curatoris. ipſe fecit quatuor actiones.

Secundò, quòd ſit prætoria, probatur in l. 1. in prin. ibi edictum. & l. 3. in prin. ff. de neg. geſt. licet videatur obſtare tex. in l.

in l.aduerſus.C.eo.ti.dũ dicit, ciuiliter conſiſte. Sed intellige vt ibi per gl.& doct.Tertiò,quòd ſit actio in perſonã,põt probari,quia deſcendit ea quaſi contractu.d.§.igĩ.Inſti.de obli.quę ea quaſi contractu,& ea contractu, & quaſi deſcendentes ſunt in perſonã, iuxta §.omnium.Inſti.de act. & ibi gl.in ver.modis.& iuxta §.ſequens.Inſtit.eod. tit.Sed eſt text.expreſſus pro hoc in l.pe.C.de neg.geſt.Item ꝙ ſit rei perſecutoria, probatur in d.§.ſequens.ver.eatum.Inſti. de act. Quinto ꝙ detur in ſimplum,probatur in §.omnes. Inſtit.de act.Et facit, quia datur in id,quod abeſt ex patrimonio.l. a.in fi. ff.de neg.geſt. Item facit,cùm ſit rei perſecutoria,per l.in honorarijs.verſi.ille autẽ.de act.& obli.Sexto ꝙ ſit bonæ fidei, eſt tex.in §.actionum.Inſtit.de actio.Item eſt perpetua,cùm duret triginta annis:vt eſt tex.iuncta gl.& ibi oẽs in l.aduerſus. C. de neg. geſt Octauò,datur hæredibus,& in hæredes.l.3.§. hæc actio.ff.de neg.geſt.l.curatoris.C.eo.ti.Nono,ꝙ ſit ſingularis,& etiam ꝙ ſit ſimplex,dic vt in præcedentibus. Vndecimo,non infamat, cũ non reperiatur,vt in Publiciana dixi. & videtur probari in l.actionibus.iuncta l.j.§.qui pro ſocio.ff,de neg.geſt.vbi capriuntur actiones,quæ infamant, inter quas non eſt iſta: ergo, &c.arg.l.cùm prætor.ff.de iudi.& l.maritus. C.de procu.Duodecimo,eſt directa,& vltimò ſit contraria, per latè dict.ſuprà in primis eius terminis,& eſt tex.in d.§.igitur.Inſt.de obl.quæ ex quaſi contractu.& d.l.actio.de neg.geſt. Et etiam vtilis, ut dixi,& in d.l.actio.Et de hac ſatis,&c.

28 PROTVTELAE DIRECTA & contraria.

PRimò eſt aduertendum quòd iſta actio conſideratur dupliciter.Vno modo dicitur directa. Alio modo dicitur cõtraria.Directa actio protutelæ cõpetit pupillo, vel minori contra illum,qui geſſit negotia eorum tãquam tutor, uel curator ſingula ſingulis referendo hoc modo:vel quod ſciret ſe nõ eſſe tutorem,vel curatorem,tamen fingebat ſe eſſe: vel ꝙ ignoret, putans ſe eſſe,ad reddendum adminiſtrationis rationem, & ad intereſſe pupilli vel minoris,&c.habetur in l.j.in prin.& §.pro tutore.& per totum.ff.de eo, qui pro tut.vel cura.nego.geſt.Contraria protutelæ datur ipſis gerentibus ſe pro tutore vel curatore,cum verè non eſſent aduerſus pupillum,vel minorem,ſi aliquid neceſſariò,vel utiliter de ſuo impenderũt in rebus pupilli,vel minoris: & de hac habetur in l.fi. eo.ti.Et pro cognitione terminorum aduertatis,quia Sanctus Blaſius, qui ſtudet multiplicare numerum actionũ, poſt has duas reliquit vnum circulum,videlicet actionem tutelæ contrariam,quæ lõgè differt ab actione Protutelæ contraria.Tutelæ nanque contraria competit vero tutori aduerſus pupillum, ſi aliquid impendit:& ſic curatori aduerſus minorem.Contraria verò protutelæ datur ei,qui ſe fingebat,vt dixi, vel putabat ſe eſſe, ubi non erat.& de contraria tutelæ habetur in l.j. & per totum.ff. de contra.act.tut.de qua infra ſtatim dicam.

Secundò,hæc actio protutelæ eſt prætoria:vt eſt tex.in l.j.in prin.ff.de eo,qui pro tuto.Tertio,quod in ſimplum, probatur in d.§.pro tutore.Quarto,eſt rei perſecutoria: vt in d.l.j.§.pro tutelæ.ff.de eo,qui pro tuto.Quinto,eſt in perſonam, cum ueniat ex contractu:ut dixi in præcedenti proxima.Sexto, quod ſit ſtricti iuris,uidetur innui:quia non reperiatur in §.actionũ.Inſti.de acti:ut in alijs pluries dictum fuit. Nam in d.§.actionum.licet ſit actio tutelę,tñ non reperitur ibi actio protutelæ. Sed quod ſit bonæ fidei,videtur tenere gl.in d. §.actionum.in ver.tutelæ.dicit in numero plurali,quod iſtæ actiones cũ reperiantur contrariæ,& directæ, in dubio omnes debent iudicari bonæ fide.Item ex alio fundamento:quia in actionibus ſtricti iuris non ueniunt uſuræ abſque ſtipulatione: ſed in actionibus bonæ fidei ueniunt à tẽpore morę:vt habetur in l.quamuis.C.de uſur.Sed in hac actione vſuræ ueniunt abſque ſtipulatione: ut d.l.j.§.protutelę. ff.de eo,qui pro tuto.uel cur.neg. Et facit tex.in l.quod ergo.§.contrariũ.de contra. act.tu.Breuiter Ioan.de Cremo. in arbore ſua tenet quod iſtæ actiones, directa ſcilicet,& contraria protutelę,ſint ſtricti iuris, per rationem,quia non reperiuntur in §.actionum. Quem ſequitur Dyn.in l.1.in prin.ff.de eo,qui protut.ut refert ibi Nic.de Neapol.& ſequitur.Item tenet Dyn.Io.Fab.& Io.de Pla.& Nic.de Neap.in d.§.actionum.in gl.in uerb.tutelæ. licet Arc. ibi referat Dyn.tenere contrarium:& Bar.in l.1. ff.de eo, qui pro tut. quod tñ non reperi.Concludo igitur quod hæc actio pro tutelæ,tam directa,q̃ contraria,ſint ſtricti iuris.Et ad gloſſ. in d.§.actionũ.poteſt dici quod loquitur in actione tutelæ. Ad aliud fundamentum, quod uſuræ ueniant, &c.reſpondet Nicol.de Neap.in d.l.1.ff.de eo, qui pro tut.quia non inconuenit quod ſint ſtricti iuris, & in aliquo habeant naturam bonæ fidei, ut etiam eſt in actione ex teſtamento:ut l. Titiæ. §. uſuras. de leg.2.iuncta l.aliàs.ff.de in lit.iuran.Vide etiam do. Iaſ.præceptorem meum in d.§.actionum.in gl.præalle.

Septimo,quod ſit perpetua,arguitur,cum ſit rei perſecutoria,per regu.l.in honorariis.de act.& ob. Item quod non infamet,uidetur poſſe probari,prout eſt dictum in aliis cum non reperiatur expreſſè cautum. Sed in contrarium innuit text.in §.in quibuſdam.Inſt.de pœna teme.liti. ubi dicit quod damnati iudicio tutelæ infamantur, loquendo ſolum de directa actione tutelæ,cum cõtrariæ nõ infamẽt.Et uidetur ſentire gl.in d.§.ex quibuſdã. ergo idem ſit in directa protutelæ. Præterea, ſi infamatur uerus tutor, à fortiori ille, qui falſo gerit ſe pro tutore:argumẽto Auth.multo magis.C.de ſacroſan. eccl. Poſſet dici quod nõ infamet:quia ibi text. loquitur de actione tutelæ,non aũt protutelę. Item pœnæ ſunt in dubio molliendæ.l.interpretatione.de pœ.& facit l.Arrianus. de act. & obl. Item ex alio,ſi non iudicamus ipſam bonæ fidei,ubi eſt fauor qui ſolet extendi, iuxta l.cum quidam. de lib. & poſthu.& c.odia.de regu.iur.in 6.a fortiori, nõ debemus dicere in dubio quod infamet,ubi eſt odiũ,dictis iuribus allegatis: & per conſequẽs quod nõ comprehendatur in d.§.ex quibuſdam. Cogitabis.Nono, quod detur hæredibus,& in hęredes, probatur ex eo,quod eſt rei perſecutoria:per dictã l.in honorariis.facit reg.l.1.C.ut actio.ab hære.& cõtra hære.& §.non aũt.Inſt.de perpe.& temp.act.cum ẽt pœnales dentur, ut ibi regulari[illegible] Decimo,quod ſit ſimplex,dic ut in aliis dixi. Et eodem modo quod ſit ſingularis.Duodecimo,quod ſit directa, iam eſt probatum in primo termino.Et hoc quantum ad directam pro tutelæ.Vltimo,quod ſit contraria,patet etiam in primo termino & hoc quantum ad contrariam.

29 CONTRARIA TVTELAE.

IStam dereliquit Sanctus Blaſius, ut dixi in proxima [illegible]denti,& cõpetit uero tutori aduerſus pupillũ,ſi aliqu[illegible] ceſſario,uel utiliter impendit, ad repetendum illud a pu[illegible] De hac loquitur tex.in l.1.& per totum.ff.de contra. & [illegible] tu.Et idẽ eſt in curatore.d.leg.1. §. hæc actio. & tunc d[illegible] cõpetit,ſi ſcilicet eſt finitũ officiũ.d.l.1.§.finito. Secũd[illegible] ſit ſimplex.Item quod ſingularis,dic ut in præcedenti.[illegible]to,quod non infamet,probat expreſsè tex.in §.ex quibu[illegible] Inſtit.de pœna teme.litigãtiũ.l.furti.§.fi.ff.de infa. Q[illegible] eſt prætoria:ut d.l.1.in prin.ff.de contraria, & uti.act.tu.l[illegible] directa actio tutelæ ſit ciuilis,ut dicemus, qñ erimus in actionibus ciuilibus.Nec obſtat tex.in d.l.1.in prin.in uer.ciuiliter qa loquiẽ quantũ ad obligationẽ, q́ cõtrahiẽ ex geſtis a tutore.Sexto,quod ſit cõtraria, patet ad nomen, & dixi in primo termino:& ſic eſt manifeſtũ quod nõ ſit directa,cum, ut dixi, illa ſit ciuilis.Octauo,daẽ in perſonã,cũ ueniat ex quaſi cõtractu.§.tutores.Inſt.de obl.quæ ex quaſi.cõtra.ut ẽt dixi in præcedentib.Nono,eſt rei pſecutoria:ut probatur in d. l.1. in fin. prin.de contra.& uti.act.tu.Decimo,quod deẽ in ſimplũ, probatur in eo.prin.l.1.§.qđ ergo.& §.in hoc iudicio. Vndecimo,uẽ quod ſit ſtricti iuris, ex eo quia non reperitur in §. actionũ.Et ita tenet Dyn.ut refert Nic.de Neap.in l.1.in prin.ff.de eo,qui pro tut.tñ gl.in §.actionũ.in uer.tutelæ. Inſt. de actio.tenet cõtrariũ,ſ. ꝙ ſit bonæ fidei: quã approbat Dyn. ut refert ibi do.Iaſ.do.meus,& ſequiẽ Io.Faber,& do.Pet.de Bella Per.& Nico.de Neap.& ẽt Are.& ultra rationẽ gl.quã Dyn.dicit eẽ debilẽ,facit,quia in iudiciis eſt ſeruãda æqualitas, per l.ſi cum dies.§.pen.ff.de arbi.facit ẽt gl. ad hoc in d.§. actionũ.in uer.pignoratitia.quæ idẽ uult de pignoratitia cõtraria, &c.& Io.Faber mouit dubiũ quare Imperator nõ fecit mentionẽ de cõtrariis,prout dixi ex locato,& cõducto,&c. quæ habito reſpe-

ctu

ētu de locatore ad conductorem, videntur vt directa, & cōtraria, &c. uide per d. Iaſ. ibi: Duodecimò, ꝙ ſit perpetua, dic vt in ſuperiori, cùm ſit rei perſecutoria. Et eſt tex. apertus in l. qđ ergo. §. fi. de contra. & vti. actio. tut. & facit, quia etiam directa actio tutelæ eſt perpetua: vt l. tutores. C. eod. tit. & in iudicijs eſt ſeruanda æqualitas, vt ſuprà dixi. Vltimò datur hæredibus, & in hæredes. d. l. quod ergo. §. fi. de cōtra. & vti. actio. tu.

30 DEPOSITI IN QVATVOR caſibus directa, & contraria.

PRimò eſt aduertendum quod actio depoſiti regulariter eſt ciuilis, vt videbimus infra inter ciuiles actiones: ſed in quatuor caſibus prætor dedit actionem depoſiti, ſcilicet quādo metu tumultus, & incendij, ruinæ, aut naufragij aliquis depoſuit rem ſuā penes aliū: & ſic depoſitum deſcēdit potius ex neceſsitate, ꝗ ex voluntate. Vnde in iſtis caſibus datur ipſi deponenti directa actio depoſiti, quæ principio ineſt in ſimplum: id eſt, datur ad rē depoſitā ſolùm: ſed ex inficiatione, & perfidia depoſitarij creſcit, & datur in duplum. de hac actione habetur in l. j. cū duabus ſeq. ff. depoſi. & ibi gl. in ver. in duplum. Et eſt tex. cum gloſſ. in §. in duplum. Inſti. de act. & §. ſequens. ver. planè. eo. ti. Et hoc ꝙ detur, ſ. in duplū, intelligitur intra annum, non autem poſt: vt habetur in §. ſed furti quidē. & §. at illæ. Inſt. eo. Et ratio differentiæ, quare in depoſito ex voluntate ſemper detur in ſimplum, & in hac ſecus, eſt, quia hic nō potuit ita deliberare, & prouidere apud quē deponeret, vt dicit gl. in d. ver. planè. & in ver. dolo. & l. j. §. merito. ff. depo. Et ſic conſideratur iſta actio directa ex parte deponētis.

Item & ſecundò conſideratur contraria ex parte depoſitarij, ſi aliquid impendit neceſſariò, vel vtiliter in re depoſita: prout ēt dixi in aliis præcedentibus, ꝙ reperiuntur directæ & contrariæ. Et propterea, tu iuuenis, aduertas ad rubricā. ff. depo. dū dicit, Vel contra: quaſi dicat, & de directa actione depoſiti, & contraria. Et de contraria actione depoſ. eſt tex. in l. ei, apud quem. in prin. ff. depoſi. licet ēt poſsit loqui de alia contraria ciuili: & vide tex. in l. quod tumultus. eo. ti. Secundò, ꝙ ſit prætoria, probatur in l. §. 1. & d. §. ſequens. verſic. planè. Inſtit. de act. Tertio, quod ſit in perſonam, innuitur, cùm veniat ex quaſi contractu, vt eſt dictum in præcedentib. Quarto, eſt rei perſecutoria regulariter, ſed ex inficiatione creſcit, & eſt pœnæ perſecutoria, cùm detur in duplum. d. §. in duplū. cum aliis quæ alleg. & inde poſſet dici miſta: vt d. §. ſequens. verſic. planè in fin. Quinto, datur in ſimplum, & quādoque in duplū, vt dixi ſupra in primo termino. Sexto, quod ſit bonæ fidei, patet, quia reperitur in §. actionum. Inſt. de actio. Septimo, poteſt eſſe perpetua, & annalis, ſecundum varios terminos, vt dixi ſupra in primo termino, & habetur in d. l. ꝙ tumultus. ff. depoſi. Octauo, datur hæredibus, & in hæredes, ſecundum tamen varios terminos, vt habetur etiam in d. l. quod tumultus. Nono, eſt infamatoria, vt in §. ex quibuſdam. Inſt. de pœna teme. liti. Intellige de directa actione cū contraria non infamet: ut eo. §. ſicut in aliis contrariis. Decimo, quod ſit directa, patet ſupra in primo termino habendo reſpectum ad directum. Vndecimo, quod contraria, patet eodē modo. Item eſt ſingularis per dicta in Publiciana. Vltimo eſt ſimplex, per ibi dicta.

VIAE REIECTAE.

PRimo eſt ſciendum, quod ſunt opi. an iſta ſit propriū nomē actioni, vel ſit adiectio ad actionē in factum, quæ daẽ ex illo edicto de via pub. & gl. in l. ſi in agrum. ff. de uia pub. Et itine. pub. refi. videtur tenere cū Ioanne, & ſic nō ſit proprium actionis nomē, ſed pp via reiectā detur actio in factum, vel utilis actio legis Aquiliæ, qđ patet, dū gl. ibi ſubdit: vt quidā. Ita ſequitur Bar. ibi: ſed Io. Cremo. in arbore, vult quod ſit propriū nomē actionis: ex quo videtur redargui vna opi. Sancti Blaſii, quam tenet in t. q. tractatus, ubi dicit quod Io. Cremo. qui fecit arborem, fuit ille, de quo Accur. ſæpiſsimè in gl. ſuis mentionē facit. Nā hoc nō vr̃ verū: quia Io. Crem. in arbore tenet ꝙ iſta actio habeat propriū nomē de per ſe. & tñ Io. gloſſator tenet contrà: in d. l. ſi in agrū. in gl. 2. nec eſt dicendū quod ita in hoc fuit ſibi contrarius. cogitabis. Nā ſi in d. l. ſi in agrū ita reſupinè fuiſſet ſibi contrarius, poteris videre. Bene uerum eſt ꝙ gl. in cle. ſi. de teſti. vr̃ innuere cū dicto Sancti Blaſii: niſi dicamus quod Io. in hoc fuit ſibi contrarius. cogitabis. Quantùm tñ ad hanc actionem tex. in d. l. ſi in agrum. vr̃ uelle ꝙ ſit propriū nomen, dū dicit: Viæ reiectæ actio dabit: ut ēt dr̃ in l. qui act. ut l. ſed & ſi §. iniuriam. ff. ad legem Aquil. & in fine. facit, quia aliàs Genitiuus ſolet importare de per ſe, iuxta no. in rubrica de noui oper. nun. Poſſet bene eſſe quod hodiè ſit loco adiectionis, cū loco cuiuſlibet interdicti detur actio in factum: ut in §. fin. Inſtit. de interd. Et latè dicetur in materia interdictorum. Et ꝙ ſit propriū nomen, facit, quia datur quanti actoris intereſt. d. l. ſi in agrū. ut ēt dr̃ in illo interdicto de uia publica, quod detur quanti intereſt: ut habetur in l. 1. §. fin. eo. tit. Et poſſet fortè attentari quod illud interdictum de uia publica non differat ab actione, ex eo quod reficiendo quis uiā publicam, ſi reijcit in fundum alterius. Sed illud eſt in capite edicti: quia debet ſeruare ille, qui reficit veterē altitudinē: d. l. 1. in prin. uer. uiam. Sed cogitabitis: pro nunc non recedo ab opinione antiquorum, & maiorum, &c.

Et redeundo ad terminos huius actionis, eſt ſciendū quod cōpetit illi, in cuius fundo uia publica eſt reiecta ab alio, qui reficiebat, fortè gratia dilatandi fundum ſuum, & datur quanti intereſt dilatandi fundum ſuum, & datur quanti intereſt domini fundi. Ita habetur in d. l. ſi in agrum. ff. de uia publi. & iti. pub. refi. Secūdo, quod ſit ſimplex: patet, cū cognoſcatur actor a reo, ut dixi in Publiciana. Et eodem modo quod ſit ſingularis. Quarto, quod ſit directa, probatur: quia ex uerbis & mente prætoris. d. l. ſi agrum. Quinto, non eſt contraria, iuxta gl. in d. l. conſenſu. ff. de act. & obli. Sexto, quod non infamet, patet cum non ſit expreſſum: ut in plurib. dixi. Septimo, quod detur hæredibus, & in hæredes, poteſt probari per §. non aūt. Inſti. de perpe. & tempo. act. in fi. & ex his. quæ habentur in d. l. ſi in agrum. §. fi. Octauò probatur, ex quo eſt rei perſecutoria, per reg. l. in honorarijs. de actio. & oblig. Et nono, quod ſit rei perſecutoria, probari poteſt, cū detur ex quaſi maleficio: ſicut dicimus in his, quæ dantur ex quaſi contractu, & contractu: ut in §. ſequens, uer. earum. Inſt. de actio. & dixi in pluribus præcedentibus. Decimo, quod ſit ſtricti iuris, patet, cum non reperiatur in §. actionum. Vndecimo, quod detur in ſimplum, pōt probari, cùm detur ad intereſſe: ut dixi per not. in l. ſi in agrū. Duodecimo, quod ſit in perſonam, poteſt argui, cū ſit ex quaſi maleficio, per d. §. ſequens, &c. Vltimo, quod ſit prætoria, pōt probari in d. l. 1. in priu. ff. de uia publi. & itine. publi. refi. &c.

32 QVOD METVS CAVSA.

ANte omnia ſciendum eſt quod hæc actio, Quod metus cauſa perſonalis, differt ab utili actione in rem, quæ datur metum paſſo, de qua ſupra eſt uiſum: ut poteſt colligi ex dictis per gloſſ. & doc. in l. metum. §. uolenti. ff. quod met. cau. Nā ſecundū primā lec. ibi, utilis in rem, quæ datur metum paſſo, habet locū, quādo metus interceſsit ſuper incorporalibus: ſed iſta, Quod metus cauſa perſonalis, quando ſuper corporalibus. Sed ſecundum le. Io. differunt, ſ. Quod actio quod metus cauſa, procedat unà cū utili in rē, ut in corporalibus utraque procedat, ſed ſuper incorporalibus ſolū Quod metus cā. Sed ſecūdū tertiā lect. quæ fuit Azo. quam ſequitur Bart. per l. ſi mulier. §. fi. ff. quod me. cau. iſta actio perſonalis Quod metus cauſa, datur ubicunque datur utilis in rem: ut ſ. ſi per metum fuit translatum dominiū alicuius rei, uel quis per metum fuit ab actione liberatus, datur Quod metus cā, ut quis reſtituatur in priſtinum ſtatum, & quaſi reincidit in lec. Io. ut ſcilicet illa, Quod metus cauſa perſonalis, detur ēt ubi datur utilis in rem, ſcilicet circa corporalia. Sed additur illud, quia nūc eſt utilis illa Quod metus cauſa, ubi prius erat direct. Ita colligitur ex opin. Azo. ſecundū uerba Bar. ſi bene ponderabis in d. §. uolenti. uer. tertia lec. & ita dicit gl. mag. dū dicit: Ideo dic ſm Azo. ꝙ ēt prima perſonalis daẽ utilis, &c. Et ex his habes primum terminū, ſcilicet cui competat, & quando, hæc actio.

Et pro plena intelligentia ultra ea, quæ dixi ſupra in utili in rē, quæ datur metū paſſo, adde ꝙ debes ſcire rōne metus eē produta tria remedia, ſcilicet utilis in rē, qñ ſumus in corporalibus,

ralibus,vt in alienatione alicuius rei vtilis in perſonam, tam in corporalibus,quàm in incorporalibus: itē datur exceptio metus,puta quando quis promiſit numerare pecuniam,& nu meratio non fuit ſecuta:quia datur illi,qui promiſit, exceptio metus,& datur negotio nondum perfecto:licet aliquando de tur etiam negotio perfecto:puta,ſi res, quam dederā per metum,redibit ad me,& ego conueniar:quia excipiam de metu. De vtili in rem,& de vtili in perſonā, habetur in iuribus præalle. De hac exceptione eſt tex.cum gl.in d.l.metum. §. ſed qđ prætor.ver.ſiue imperfecta.ff.quod me.can. Et vide quæ alleg. ſuprà in vtili in rem,quæ datur in etum paſſo, & adde hic dicta.Secūdò,quòd ſit prætoria,eſt tex.in l.j.in prin.ff.quod me. cau.& per alia iura,quæ allegaui in vtili in rem: vbi vide.

Tertiò eſt in perſonam:vt in §.præterea quaſdam.in verb.in perſonam.Inſti.de act.Eſt benè verum,quòd eſt ſcripta in rē: & ſic datur contra omnes , ad quos peruenit commodum ex metu:vt eſt tex.in l.metum.§.cùm autem.ff. quod me. cau.in l.ſi cum exceptione.§.in hac.eo.tit.gl.in d. §.cùm autē. Et ſic patet,quod datur contra tertium poſſeſſorem. Hinc Bart.in l. 3.C.eo.tit.verſi.circa hoc quærit.& ver.ſed ego. poſt gl. mag. ibi reuocat in dubium,vnde naſcatur hæc actio perſonalis in rem ſcripta:& pertranſit,quòd naſcatur ex varijs figuris cauſarū, quaſi contrahatur quædā obligatio ex ſola rei peruentione,& propterea hæc actio ſit in rem ſcripta, & detur etiam contra tertium poſſeſſorem: vtilis verò in rem detur, eò quia quis poſsidebat,arg.l.de eo.§.ſi.ff.ad exhi.ſicut aliàs i actione ad exhibendum,quæ eſt perſonalis,& in rem ſcripta:vt l.3.§. eſt au tem.& ſi.ff.ad exhib.ſic etiam in pluribus interdictis.l.j.§. pe. ff.de interdi.& infra ſuis locis oſtendimus.

Quartò,poteſt dici quòd ſit rei perſecutoria,ex eo,quòd eſt in rem ſcripta,vt dixi ſuprà in vtili in rem,& in xta l. 3. & 4.C. quod me.cau.Et aliquando eſt pœnæ perſecutoria, & facit, cùm detur contra quemlibet poſsidentem.l.metū.§. ſi.ff.eo.& vide tex.in l.quod diximus.§.hæc actio.ff.eo.tit.Quintò,dai in ſim plum regul... ſed res,ſi non reſtituitur. in quadruplum intra annum vtilem,& poſt annum in ſimplū.d.l.4. & l.ſi cū exceptione.§.j.& ſeq.§.in hac.in fin. & §. hæc aūt actio. ff.eo.cū his,quæ al egaui ſupra in vtili in rem. Ad illum terminum vide etiam in §.quadrupli.& §.item actio.Inſtit.de act Sextò, quòd ſit ... iuris:patet,cū non reperiatur in §.actionum.Septimò eſt arbitraria:vt in §.præterea quaſdam.Inſt.de actio.in l.ſi cū exceptione.§ hæc autem actio. ff. quod met.cauſ. cum ſimili. Octauò,poteſt dici quòd ſit perpetua ex eo quòd eſt perſonalis:& perſonales durāt per triginta annos.l.pen.uer. quas omnes.C.de conſli.pecul.

Sed eſt aduertendum,quia ſecundum glo.in d.l.3.C. quod met.cau.in ver.munitus.quam dicit Bar.no. licèt iſta actio ſit perſonalis,nō tamen durat triginta annis, contra d.l.pen.ſed ſolùm viginti.Et ratio eſt,ſecundum gl.præalleg.& etiam Bar. quia cum hæc actio ſit in rem ſcripta, & ſic excedat ſuos termi nos,cū detur contra quemlibet poſsidentem , vt ſupra eſt dictū,excedit etiam à ſuis terminis.ar.l.fin.in fin. de edi. diui. Adria.tol.& per conſequens non durat, ſicut aliæ perſonales. vide ibi.Item hoc intellige quantum ad rei perſecutionem,& ſic ad ſimplum: quia ad quadruplum non durat niſi per annum,vt ſuprà dixi.

Nonò datur hæredibus , & alijs ſucceſſoribus : vt dixi in vtili in rē.l.quod diximus.§.hæc actio.ff. quod met. cau. Vide quæ dixi in vtili in rem circa hunc terminū.In hæredes datur in id, quod ad eos peruenit.d.§.quod diximus. Decimò,non infamat,per ea,quæ in Publiciana,& alijs dixi.Et ita firmat gl.in l. ſi cum exceptione.§.eū,qui.ff.quòd met.cau.licet Pla. dixerit con trarium,ex eo quòd admittat ſecū aliā actionē de dolo,& etiā deſcendat ex cauſa famoſa:ſed non obſtat, ſicut aliàs eſt in interdictis.l.neque.ff.de vi & vi ar.Itē aliàs in cōdictionib.l.ceſſat.ff.de act.& obl.& ita ſequit Bar.in d.§.eū, qui. Vndecimò, quòd ſit vtilis:patet ex dictis in primo fundamento. Itē nō cōtraria per dicta i pcedētī.Itē ē ſingularis,& ſimplex, vt clarè patet.

33 DE DOLO MALO.

HAec competit illi , qui recipit damnum dolo malo alicuius:vel ſi quis aduerſus ipſum doloſè verſetur conſulendo,vel quid ſimile dolo faciendo:tunc ſi non ſupereſt alia qua actio,qua poſſit experiri , datur ſibi hæc de dolo.Ita probatur in l.j.§.j.& per totum.ff.de dolo.Item eſt aduertendū, quòd datur cum cauſæ cognitione:nec poteſt dari pro modica quātitate,ſed debet excedi ſumma duorum aureorū : vt l.ſi olim. §.ſi.& l.ſeq.cum prin.l.non debet.ff.de dolo. habetur in §.gal linarum.Inſt.de re.diui.Nec etiam datur contra quaſdam perſonas,de quib.habetur in d.l.non debet. Sed eo caſu eius loco datur in factum actio, quæ verbis temperatur , cū debeat fieri mentio bonæ fidei:vt videtur tranſire Bart.poſt Vltramon. in d.l.nō debet.& Cy.in l.ſi ſuperſtite. C.eo.tit. Et ut etiam dicit Sanctus Blaſius hic,eſt multum aduertendum ſuper quo contractu interuenerit dolus,aut in contractu bonæ fidei,aut ſtricti iuris:de quo habetur in l.& eleganter. per gl.& omnes eo. ti.in l.ſi quis cū aliter.de uerborum obli.maximè per repetentes.Ibi addit etiam unum uerbum , quòd dolus debet eſſe talis,qui cadat in conſtantem uirum:aliàs adſcriberetur leuitati,& fatuitati potius,quàm dolo:per ea,quæ habentur per Inno.in c.cū dilectis.ff.de his,quæ vi , metuſue cau.& ibi etiam per do.Abb.& dicit eſſe menti tenendum pro articulis faciendis in hac actione:ita Sanctus Blaſius.

Aduerte circa hoc,quia ſi eſt verum , eſt multum no. & poteſt dupliciter intelligi,ſcilicet quòd dolus adhibeatur a conſtante uiro,ut teneatur de dolo:uel quòd dolus adhibeatur cōtra conſtantem uirum:aliàs doloſus non teneatur de dolo. Intelligendo primo modo,credo quòd non ſit uerum. Primò per bonū ſimile : quia in actione Quod metus cauſa, Iuriſconſultus interpretatur de metu,qui cadat in conſtantiſſimum uirum , ut ſupra diximus.& l.metum.j.& ... .ff.quod me.cau.quaſi non cōtentus d ſimplici metu. Sed in hac actione de dolo non ſuit aliter dictum: ...tur.arg.c.ad audientiam. cū ſi.de deci. Itē & fortius,ſi hoc eſſet uerum , ſequeretur quod pupillus eſſet conſtans uir:cū pupillus poſsit committere dolū,& teneri de dolo,per l.harum.§.item in cauſæ. uer. ego arbitror. ff. de dolo. Pupillus aūt eſt infirmi cōſilij,& captionib.potius ſuppoſitus l.j.cū ſi.ff.de minio.ergo,&c.Itē reſtringeret diffinitio doli, ut non intelligatur in perſona pupilli, & ſimilium perſonarum,cōtra l.j.§.do.ū.ff.de dolo.Et per hoc primo modo nō poteſt intelligi.Item & altero modo non poteſt ſtare: primò per ... fundamentum ſuprà adductū. Itē ſequeretur quòd quis ex ſuo dolo præmium reportaret,contra l.ſi.in ſi.C.ſi cer.pe.Sed fortè voluerūt ita intelligere , quòd ex quo minorib.nō pōt dari actio de dolo,ex quo eſt famoſa,& dat in ſubſidiū , ubi alia nō dat.d.l. j.§.uerba.ibi alia actio non erit : & cū minorib.detur in integrū reſtitutio,ſi ſunt decepti.l.1.& l.diuus.§.nec intra h as. ff.de in integ.reſti.& l.1.§.idē Pomponius.ff.de dolo.corollariè ſequitur quòd actio de dolo nō poſsit cōpetere incōſtantibus,& ſic minoribus,cū requirat quod dolus cadat in cōſtantē uirū.Ita credo quòd poſsit benè ſe ita intelligere Sanctus Blaſius, licet verba ſua non oſtendāt hūc ſpūm.Et ad c.cū dilectus.rſidet plenè quòd nihil facit,quia nō uidētur decepti,qui meliorē uitā elegerūt ut dicit ibi gl.ſi.Et etiā ex alio,quia ibi ſumus in ſpiritualibus, in quibus cū ēt non habeat locum in integrū reſtitutio, à fortiori nō babet locū actio de dolo, quæ eſt famoſa:cū facilius concedatur reſtitutio,quàm actio de dolo. per l.diuus.§.nec intra has.& d.§.idē Pomponius. Ita ego intelligerem pro nūc iſtos terminos,in quib.tu cogitabis,quia non legi apud alios.

Secundò,hæc actio eſt prætoria:ut ff.de dolo.l.1.in prin. & §.ait pror.& l.ſi oleū.§.ſi.& l.itē exigit ptor. ff. eo.ti. Tertiò eſt in perſonā:ut §.præterea.verſi.in perſonā.Inſt.de act.cū ſimi. Quartò pōt dici quòd ſit rei pſecutoria:qa dat in id, qd aliquē puenit.l.ſed ſi ex dolo.§.itē ſi qd.& l.ſi plures.§. hæc actio.ff.de dolo cū ſimi.Aliqñ aūt ē pœnæ pſecutoria , cū poſsit iurari in litē,& ex cōtumacia reus cōdēnari qn āti iuratū eſt, uel iudicis arbitrio:ut l.arbitrio:§.j.ſ.ff.eo.Quinto,quòd detur i ſimplū, patet in d.§. hæc actio. & d.§.item ſiquidem . Sexto, quod ſit ſtricti iuris, probatur ex §.actionum . Inſti.de act. Septimo, non eſt perpetua, ſed durat tantum per duos annos connumerandos à die commiſsi doli continuo , ut habetur in l.fin. & vide de.C.eod.titul. Octauo , poteſt dici quod detur hæredibus, per §.non autem.Inſti.de perpe. & temp.act. in l. hæredibus. ff.de dolo.In hæredes datur de eo,qđ ad eos peruenit.d.l.hæredibus.

dibus.& l.ſi plures.§.hęc actio. & l.in hæredem.ff.eod.tit. cũ ſimi. Nonò, eſt actio famoſa.l.j.§.prætor ait.ff. de dolo. d.§. ex quibuſdam. Inſti. de pœ.teme.lit. Decimò, quòd ſit directa, patet, quia ex verbis,& mente prætoris, & iuribus in ſecundo termino alleg. Item non eſt contraria, vt in pręcedenti.b.dixi. Item quòd ſit ſingularis, & etiam ſimplex:patet manifeſtè. Addo & decimoquartò quod eſt arbitraria, in d. l. arbitrio.§.j.ff.de dolo.Inſti.de actio.in §.pręterea.cum ſim.&c.

34 FVRTI MANIFESTI.

PRimò eſt ſciendum,ꝙ hæc actio competit illi, cuius intereſt furtum illud manifeſtum nõ eſſe factũ:& de hac habetur in §.furti autẽ actio.Inſti.de obli.quæ ex deli.naſcun.cũ ſimi.Nec refert,an ille,apud quem res eſt ſubtracta, ſit dominus,vel non, dummodo eius interſit: vt d.§.furti.& §. fin. Inſtit.vi bon.rap. Et fur manifeſtus dicitur, qui facto furto antè, quàm ad locum deſtinatum rem perferat, deprehenditur in publico,vel priuato loco, ſiue à domino,ſiue à quocunque:ut habetur in l.3.4.& 5.ff.de fur.Imò plus,quod ſi dum fur fugit abijciat furtũ, etiã erit fur manifeſtus: vt eſt tex.in l.ſi quis in ſeruitute.§.ſed Celſ.ff.de fur.Habetur etiã in §.manifeſtus.Inſtit.de obli.quæ ea delict.naſcun.& l.vulgaris.ff.eo.& in c.vulgaris.de pœni.diſt.j. Et ſi aliquis caperet furem,non poſſet ipſum retinere vltra viginti horas,iuxta ea,quę habẽtur in leg. capite quinto.ff.de adul.al.às quis incideret in pęnam priuati carceris, de qua in l.j.C.de pri.carce.Etiã datur ꝙ laicus caperet furem, vt per Bart.in d. l. ſi quis in ſeruitute. & per Bal. in c.cũ nõ ab homine.de iud.vt refert Sãctus Blaſius hic.Eſt ẽt aduertendum quod pœna furti manifeſti eſt in quadruplum, in quo non continetur rei perſecutio, cùm abſque quadruplo ad rem ipſam poſsit agi condictione furtiua, vel rei vendicatione: condictione furtiua aduerſus furem,vel eius hæredem rei vendicatione aduerſus quemcunque poſſeſſorẽ: vt habetur in §.fin.Inſti.de obli.quæ ex deli.naſ.Et quod in quadruplo nõ inſit rei perſecutio,probatur in d.§.fi.dum dicit, Ad pęnæ tantum perſecutionem. & probatur in §.ſic itaque. ibi: vt extra pęnam, &c. Inſtit.de act. Et quod agatur ad quadruplum,intelligitur intra annum: poſt annum vero datur in ſimplum.In eo autem qđ dixi,ꝙ poteſt dari condictio furtiua,& rei vendicatio, eſt intelligendum, ſi quis ſit dominus. Si autem non ſit dominus,quod remedium habeat:vide Bar.in l.manifeſtiſsimi.C.de fur.per Ang.Are.in d.§.fi.Inſti.de obl.q̃ ex deli.naſc.

Item vlterius ſciendũ quod iſta actio,quæ datur ad quadruplum,& alię,vt ſuprà cùm ſint ciuiles, per d.§.fi. dicta cauſa eſſet agitanda coram iudice cauſarum ciuilium: ſicut aliás cauſę criminales non agitantur coram iudice ciuilium,vt habetur in l.ſolemus.§.latrunculator.ff.de indi.cum ſim.licet in contrarium videatur tex.in l.ex eo.C.de agen.iure. lib. 12. Itẽ etiam poſſet agi criminaliter: vt habetur in l.fin.ff.de fur.

Sed in hoc eſt etiam pro iuuenib.aduertendũ,an.ſ.pro furto quis de iure poſsit ſuſpendi: & in hoc non reperies multa iura. De iure Digeſtorum reperitur tex. qui facit mentionem de pœna furcarum,in l. capitaliũ.§.famoſos.ff.de pęn.qui tñ duob. modis intelligitur,vt infrà dicã.De iure nouo eſt tex.in Authen.ſed nouo iure,& in corpore vnde ſumitur.C.de ſeruis fugitiuis.qui dicit quod pro furto quis non moritur. Eſt & alius tex.magis nouus in §.ſi quis quinq; ſolidos.in Authen.de pac.tenẽ.in 10.collatio.Sed ſm Bar.in d.§.famoſos. ſecũdum vnam lecturam.quando eſt fur famoſus, qui de iure Digeſtorum poteſt ſuſpendi,per illum tex.ſecus, quando non eſt famoſus,& ita loquitur tex.in d.Authen.ſed nouo iure.& tex.in l.fi. ff. de fur.Sed de iure nouiſsimo vltra quinque ducatos qs poteſt ſuſpendi:aliàs fuſtigabitur.Ita loquitur tex.in d.§.ſi qs quinque. Et ita etiam firmat glo.in §.iniuria.in tit.de pac.iur. fir.licet quidẽ per illũ text. velint in hoc eſſe reuerſum ad leges antiquas:prout refert Bar.in d.§.famoſos. qui tandẽ tenet illam gl.in pũcto iuris:licet per viã ſtatutorũ dicatur eſſe prouiſum in qualibet ciuitate.Quis aũt dicatur famoſus latro,vide gl.& doct.in d.§.ſed nouo iure.& Bar.in d.§.famoſos. Vide in materia maximè Bal.& Sal.in d. Auth.ſed nouo iure.Vide ẽt in materia vnum mirabile dict.Bar.in l.ſi dominiũ. ff.de fur.ꝙ ſcilicet ex mutatione territorij noua naſcitur actio furti ad vindictam publicã:& dicuntur furta multiplicari, per qđ multi ſuſpenduntur: vt refert Ang.Are.quem vide in §.j. in 1. col. Inſtit.de oblig.quæ ex del. naſcun.

Secundò,quod ſit prætoria,eſt tex.in §. furti autem. Inſtit. de perpe.& tempo.act.cum ſimi.Tertio,ꝙ ſit in perſonam,patet cùm veniat ex delicto,prout dixi in his,quæ veniunt ex cõtractu,per d.§.ſequens. Inſti.de actio.Quartò,ꝙ ſi rei perſecutoria,ſatis patet ex dictis ſupra in primo eius termino.Quinto,quod detur in quadruplũ,ſuperius dixi,& allegaui. Sexto, quod ſit ſtricti iuris,patet in d.§.actionum. Septimo,quod ſit perpetua,vel temporalis, patet ex allegatis in termino ſupra. Octauo,ꝙ detur hæredibus, probatur in §. non aũt.Inſtit. de perpe.& temp.act.§.pœnales. In hæredes nõ,niſi de eo,quod ad eos peruenit:per dicta in alijs,&c. Nonò, quod infamet, probatur in l.furti.ff.de infam.in §.ex quibuſdã.Inſti.de pœna.teme.liti.cum ſi.Decimò,quod directa:patet, quia ex verbis, & mente. Vndecimò, quod non contraria, clarum eſt. Item, quod ſingularis,& ſimplex. planè intelligas, &c.

35 FVRTI ADVERSVS NAVTAS caupones, ſtabularios.

ANtè quàm vadam vlterius, primo eſt aduertendum, ꝙ Ioann. in arbore ſua poſuit iſtã actionem furti aduerſus nautas,&c. Deinde in duobus alijs circulis poſuit duas actiones in factum. Vna eſt in ſimplũ aduerſus caupones, &c. Alia in duplũ:& ambæ dicũtur in factum. Et licet S. Blaſius ſtatim poſt illã furti ſubdat illas duas,tamẽ nos ſequemur ordinẽ arboris Io.& de illis,ſuis locis dicemus. Ad hanc dicas ꝙ competit illi,cui eſt factum furtum in caupona,naui, vel ſtabulo alterius per ſuos famulos,quorum opera dicti nautæ, ſcilicet caupones, vel ſtabularij vtuntur: vel etiã quòd conſilio cauponũ,nautarũ, & ſtabulariorum, furtũ ſit factum. Et hæc actio datur in duplum.& de his eſt tex.in l.j. in prin.& §. nauigandi.ff.fur.aduer.nau.cau.ſta.Et eſt in electione ipſius,qui rem amiſit,an velit agere hac actione prętoria contra exercitorem nauis,an vero contra furẽ actione furti,& ſic actione ciuili.d.§.nauigandi,in fin. Et ſecundũ Bar.in rub.ff.eo.tit.referendo Dy.& Ruf.in libellis ſuis,iſta actio appellatur in factũ aduer.nau.caup.&c.Nec eſt actio furti manifeſti,vel non,prout quidam dicunt. Et vltra Bar.hoc probatur in d.§.nauigandi.in fi. iuncta gl.in uer.eaperiri.Quæ autem ſit differentia inter hãc actionem, & illã,de qua in tit.nau.caup.ſtab.gl.in rubr.ff.eo.ti.& in rub.ſur.aduer.nau. & ẽt colligitur ex gl.in l.licet.§.in factũ.ff.nau.cau.q̃ ponit plures dñias.Quę aũt ſint bonæ,& quę nõ,vide Bar.in d.rub.ff.fur.aduer.nau. Ad illud aũt quod dixi, quod hæc actio datur in duplum,eſt aduertendũ: quia licet gl.in d.rub.ff.nau.cau. dicat quod in hoc duplo ineſt rei perſecutio, tamen ſecundum Bar. in d. rub. uult dicere contrariũ,ut ſcilicet in hoc duplo non inſit rei perſecutio, ſed totũ ſit pęna.Et quod ſit actio in factum, probat tex.optimus in materia iſta.in §.itẽ exercitor.Inſti.de obl. quę ex quaſi deli.naſc.in l.fi.§.hæc actio.ff.nau.cau.ſtab.Reliqua pro terminis uide in locis præall. & dicetur cùm erimus circa illas duas actiones in factum,de quibus ſupra mentionem habui.

Secundo,quod ſit prætoria,eſt tex.in d.l.nauigandi.in duobus locis,ibi:ex edicto prætoris.& ibi:iure honorario.& l.fi.§. hæc iudicia.ff nau.cau.Tertio,quod ſit in perſonã probat, cũ veniat ex quaſi delicto. d.§.fi.Inſt. de obl.q̃ ex quaſi deli.Quarto ꝙ ſit rei perſecutoria,probat in d.l.j.Et eſt etiam pœnæ perſecutoria,vt ibidem. Quinto quod ſit in duplũ, probaui ſuprà in primo termino.Sexto,ꝙ ſit ſtricti iuris,patet in d.§.actionũ. Septimo põt dici ꝙ ſit perpetua quantùm ad rei perſecutionem,& annalis ſit quantum ad pœnam,per ea, quæ habentur in l.in honorarijs.de act.& obli.Et ſatis patet ex his, quæ dixi in proxima præcedenti.Vide tex.in d.l.fi.§.hæc iudicia. Octauo,quod detur hæredibus,patet ex tex.in d.§.fi. Inſt. de obli. quæ ex deli.naſcun.Sed contra hæredes non datur.d.l.fi.§.hęc iudicia.verſi.in hæredem.niſi dicamus ꝙ teneantur de eo, qđ ad eos peruenit, prout dicitur in multis pœnalibus: vt in §. pen.Inſt.de perpe.& tempo.actio.Nono,non infamat, per dicta in Publiciana.Item eſt directa,per dicta in præcedenti. Itẽ non eſt contraria,eodem modo.Item eſt ſimplex, & ſingularis, vt in præcedenti, &c.

36 SERVI CORRVPTI.

HAec competit domino ſerui aduerſus illum, qui ſuo cõſilio, & perſuaſionib. ſeruum talem corrupit, uel quod hortatus ſit eum ad furtum faciendum vel quod ſimile delictum, vel cùm deteriorem fecerit animo, & moribus, puta cõtumacem domino, luxurioſum, & ſic de ſimilibus: prout hæc omnia probantur in l. j. & ſeq. ff. de ſer. corr. in l. ſi quis perſuaſerit. C. eod. §. vnde. Inſtit. de act. & obli. quæ ex delict. naſcun. & §. in duplum. in ver. item ſerui. Inſti. de act. Et datur in duplum, vt dictis iuribus. Bene uerũ eſt, quod in duplo ineſt ſimplum, cùm non ſit totum pœna. Tex. eſt in l. vt tãtum. §. in hac ff. de ſer. corru. gl. in l. j. in prin. ver. in duplum. eod. tit.

Et eſt aduertendum quod habet locum in ſeruis corruptis ſolum: quia ſi corrumperentur filiusfamiliàs, tunc non habet locum hæc actio, ſed ſuccedit vtilis actio, & reſpectu intereſſe poteſt deferri iuramentum in litem, reſeruata taxatione iudici: vt eſt tex. & ibi bona gl. & doct. in d. l. vt tantum. §. j. ff. eo.

Secũdò, quod ſit ſimplex. Item quod ſingularis. Item quod non contraria. ſunt termini manifeſti, per ſæpe dicta in præcedentib. Quinto, ꝙ ſit prætoria, eſt tex. in l. j. in prin. ff. de ſer. corru. cum ſi. Sexto, ꝙ ſit in perſonam, probatur, cum ſit ex delicto. vt dixi in pluribus alijs. Et quod ſit ex delicto, eſt tex. in l. ĩn hoc iudicio. ff. de ſer. corrup. Septimo, quod ſit rei perſecutoria quantum ad rem, patet ex inf. dicendis. Octauo datur in duplum: vt l. doli. §. hæc actio. j. & l. ſi quis. §. ſi. & l. vt tantum. §. in hac. ff. de ſer. cor. d. ver. item ſerui. Inſtit. de act. intelligendo ſanè quod inſit rei perſecutio, vt dixi in primo termino. Et ex hoc arguitur quod ſit etiam perſecutoria. Nono, eſt ſtricti iuris. d. §. actionum. Item eſt perpetua, & non temporalis: vt eſt tex. in l. hæc actio. ff. de ſer. cor. Intellige ſanè quantùm ad rem perſequendam: aliàs eſt annalis, per reg. l. in honorarijs. de act. & obli. cogitabis. Vndecimo, datur hæredibus: vt d. §. hæc actio. In hæredes nõ datur, ex eo quod pœnalis, per illum tex. niſi ſaltem de eo, quod ad eos peruenit: vt in præcedenti dixi. Item non infamat, per dicta in Publiciana. Vltimo eſt directa, cum veniat ex verbis, & mente prætoris, vt latè dixi in Publiciana, licet reperiatur quandoque vtilis, vt in vſufructuario cui datur vtilis, ſi ſit corruptus ſeruus, in quo vſumfructum, habet l. ſi quis ſeruum. §. ſi in ſeruo. ff. de ſer. cor.

37 VI BONORVM RAptorum.

HAec actio competit illi, cuius bona per vim ablatiuam rapta, & ablata ſunt. dummodo ſit mobilia, quæ aſportari poſsint: ut habetur in toto tit. ff. vi bo. rap. & Inſt. eo. per gl. in l. j. C. de his, quæ vi, metus ue cau. Et intra annum datur in quadruplum, in quo ineſt rei perſecutio poſt annum in ſimplũ. Inſt. eo. ti. in prin. & in l. 2. i prin. & §. i hac actione. ff. eo. ti.

Quot autem ſint genera uiolentiarum, uide gl. in dicta l. j. C. quod metus cauſa. & gl. in l. extat. ff. eo. titul. Et dato caſu ꝙ aliquis ex loco, vbi nullus erat, rem abſtuliſſet, an teneatur furti, uel ui bonorum raptorum: vide quæ habentur in l. ſi quis ex domo. ff. de fur. per Bartol. in l. 1. ff. vi bo. rap. Vide etiam ſanctum Blaſium hic, qui refert, & ſequitur.

Secundũ, quòd ſit prætoria, eſt tex. in d. l. 2. in prin. ff. vi bo. rap. Inſti. eo. in prin. Tertio, quod in perſonam patet, cùm veniat ex maleficio, ut in pluribus alijs dixi. Quarto, quod ſit rei perſecutoria quantùm ad rem, patet cũ poſt annum detur in ſimplũ: vt iuribus allega. in primo termino, licet intra annum ſit pœnæ perſecutoria. Itẽ quòd detur in ſimplum, & in quadruplum, ſecundum varios terminos, iã eſt declaratum. Item quod ſit ſtricti iuris, patet in d. §. actionũ. Item quod ſit perpetua quãtùm ad ipſam rẽ, patet, ut ſupra, licet quantu ad pœnã annalis. Octauo, datur hæredibus. tex. eſt in l. 2. §. ſi. qui incip. hæc actio. ff. vi bo. rap. Cõtra hæreds nõ datur, ut ibi habetur Sed an detur pro eo ſaltem, in quo eſſent facti locopletiores uide in tex. in uer. an tamen. cũ gl. & doct. &c. Nono, eſt infamatoria. l. r. ff. de infa. §. ex quibuſdã Inſtit. de pœna teme. litig. Decimo, eſt directa; quia ex uerbis, & mẽte, ut ſupra dixi in alijs. Sed adnerte, quia gl. Inſt. vi bo. rap. in pri. in ver vtilis. uidetur tenere quod ita demum hæc actio ſit directa, ſi plures res raptæ ſunt: ſed ſi una tantòm, ſit utilis. Ita videtur tranſire glo. 2. oppo. iuxta theoricã traditã ad l. qui filiũ. §. Sabini. post poſt gl. iiii. ff. ad Trebel. Ang. Are. in §. reſponſa prudentũ. Inſtit. de iur. nat. gen. & ciui. Sed ille tex. Inſtit. ui bo. rap. in pridum dicit ꝙ actio vtilis eſt, etiã ſi quis unã rẽ minimã rapuerit, innuit cõtrarium: imo ſi hoc eſſet uerum, ſequeretur quod ſemper hæc actio eſſet utilis, per dictionem Etiam, ibi poſitã, quæ implicat: quaſi dicat, non ſolùm ſi plures res raptę ſunt, eſt utilis actio ui bonorum raptorum, ſed ẽt quando una ſolum. Vnde melior uidetur prima opi. gl. ibi dicentis, utilis eſt id eſt, efficax. Vel poteſt dici utilis eſt: id eſt, prodeſt, quaſi poſſit intentari hæc actio non ſolum plurib. rebus raptis, ſed etiã una. Vndecimò, nõ eſt contraria per dicta in alijs. Item eſt ſingularis. Vltimo eſt ſimplex, per dicta in Publiciana, &c.

38 INIVRIARVM QVAE NON deſcendit ex lege Cornelia.

PRimò eſt ſciendum, quòd actio iniuriarum reperitur duplici iure introducta, ſcilicet prætorio, & ciuili. Et hinc ẽ quod altera dicitur prætoria, quam nunc tãgã. Altera ciuilis, de qua dicemus inter ciuiles. Pro nunc breuiter ſcias ꝙ hæc, quæ eſt prætoria, competit extra tres caſus, in quibus cõpetit ciuilis, de quibus eſt tex. in l. lex Cornelia. in prin. ff. de iniu. in §. ſed lex Cornelia Inſti. eo. tit. & ibi gl. in uer. introduxit. ſcilicet cum quis fuit pulſatus, uel uerberatus, uel quis per uim intrauit eius domũ. In alijs caſibus competit hæc iniuriarũ prætoria, puta quod alicui iniurioſe ſit dictum conuicium, uel q̃d ſimile, vt habetur in l. ſi nõ cõuicij. C. de iniu. in l. prætor. in princ. ff. eo. in l. item apud Labeonẽ. §. ait prætor. eo. ti. Et ĩ hac actione ſit æſtimatio per iuramentum actoris, ſecundum ſuã æſtimationem, & taxationem iudicis, ſecundum gloſſam in l. iniuriarum æſtimatio. ff. de iniu. in l. lex Cornel. in prin. eo. ti. & gl. in §. ſed lex. & §. pœna. Inſt. eo. quod aliter procedit in actione ciuili, ubi iudex ęſtimat: ut dicitur locis præal. lic et Bar. ĩn d. l. iniuriarum æſtimatio. poſt Azo. in Sum. C. eod. tit. d cat ueriorem eſſe opi. quod non differant in hoc prætoria & ciuilis per l. ſed ſi unus: §. ſeruus meus. & l. item apud Labeonẽ. §. quod ait prætor. ff. eo. de quo ibi uide: & in dic. leg. ſi non conuitij. C. eo. & adde quæ dicam in actione ciuili iniuriarum ad utriuſque declarationem.

Secundò, quòd ſit prætoria, patet in iuribus præall. cum ſimi. Tertiò, quòd ſit in perſonam, probatur, cùm veniat ex delicto: vt in multis dixi. Quartò eſt pœnæ perſecutoria, cũ detur ſolùm ad vindictam, non ad aliquid, quod de patrimonio abſit: Ita probatur in l. prætor. §. j. verſi. quod ergo. il j. in ſi. ff. de iniu. dum dicit, vt vendicetur, non vt damnum ſarciatur. Item poteſt dici ꝙ detur in ſimplum: hoc eſt, ad id, quod eſt in æſtimatione deductum ſecuta iudicis taxatione, nec reperitur prius ſimplum, cui poſſet addi duplum, vel quadruplũ. Sexto, eſt ſtricti iuris: vt d. §. actionum. Item non eſt perpetua, ſed durat anno: vt l. ſi non conuicij. §. j. C. de iniu. Qualis autẽ ſit iſte annus vtilis, an continuus: dic vt ibi, & vide in §. pœna. Inſti. eo. Item non eſt tranſitoria ad hæredes, cùm non detur hæredibus, vel contra l. iniuriarum. in prin. ff. eo. Et ratio eſt, quia non dicitur in bonis noſtris ante litis conteſtationem. l. iniuriarum actio. ff. eo. uide tex. & gl. in §. nos omnes. verſ. ſed hæredibus. Inſti. de perpe. & temp. act. Item infamat. l. 1. ff. de in fa. §. ex quibuſdam. Inſti. de pœna teme. liti. l. 1. §. prætor. in prin. ibi: qui famoſam actionem. ff. de iniur. Decimo, quod ſit directa, patet, quia ex uerbis & mente. Et quod non contraria & ꝙ ſingularis, & ultimo quod ſit ſimplex, ſunt termini manifeſti, per latè dicta in alijs, maximè in Publiciana.

39 IN FACTVM SVBSIDIAria legis Aquiliæ.

PRrimo eſt ſciendum quod hæc actio habet locum, quãdo alicui eſt datum damnum, uel iniuria de non corpore in non corpus: ut ponitur exẽplum in §. ſin. Inſti. ad leg. Aquil. tunc, quia non poteſt habere locũ directa, nec utilis actio legis Aquiliæ, prætor ſupplet hanc in factum actionem: ut eſt textus no. in l. quia actionũ. ff. de præſcr. uer. q̃d dic ne in §. ſi. Et plenè declarabit, cũ erimus in directa actione legis Aquilię, q̃ eſt cum-

eſt ciuilis. Secũdo, quod ſit prætoria, eſt tea. in d. §. quia actionum. ff. de præſcrip. ver. & d. §. fi. eum ſimil. Et quòd in perſonam, paret etiam, cùm deſcendat ex delicto: vt in præcedenti, & pluribus alijs dixi. In alijs decem terminis dicas, vt latè dicam in directa actione legis Aquiliæ inter ciuiles: & tuipſe interim potes inueſtigare, &c.

40 IN FACTVM, LOCO CVIVSLIBET INTERDICTI.

ANtè, quàm deſcendam ad terminos interdictorum plura principalia præmittenda duxi ad euidẽtiam: quibus viſis, quàm faciliima tibi erunt interdicta. Primum igitur eſt, ꝙ hodie loco cuiuſlibet interdicti eſt prodita vtilis actio in factum: vt habetur in §. fi. Inſti. de interd. & l. incerti. & l. fin. C. eo. Sed aduerte ꝙ licet hodie non proponantur interdicta cũ illa ſolennitate, qua olim: tamen extra ordinem poſſent proponi: ut d. l. incerti. Et ita ſentit gloſ. in l. j. §. reſtituendæ. ff. vti poſſ. in glo. in ver. per actionem.

Secundò, præmitto, ꝙ ſunt plura genera actionis in factũ: vt eſt glo. no. in d. §. fin. in rubr. §. de præſcr. verb. & l. quoties. eo. tit. vbi vide. Tertiò, ꝙ licet plures reperiantur diuiſiones interdictorum, vt in toto tit. Inſti. de interd. tamen ego recollegi plures alias. vt infra patebit: & profiteor apud neminem legiſſe. Prima igitur diuiſio interdictorum ſit, ꝙ quædam dãtur reſpectu diuinarum rerum, quædam reſpectu humanarum. Iſta diuiſio probatur in l. j. in ver. ſciendum. ff. de interd. Reſpectu rerum diuinarũ interdicta ſunt, ne quid in loco ſacro. de mor. inſe. de ſepul. ædi. Reſpectu humanarum ſunt omnia alia. Secunda diuiſio, quæ poteſt dici reſpectu effectus, eſt, quia quædam dicuntur exhibitoria, quædam reſtitutoria, quædã prohibitoria, & quædam miſta. Hæc diuiſio probatur in l. j. §. interdictorũ aũt. ff de inter. Et exhibitoria ſunt de lib. bo. exhi. de libe. exhi. Inſti. de interd. §. exhibitoria. Prohibitoria, ne quid in loco pub. & de mor. inſe. §. prohibitoria. Inſti. eo. Reſtitutoria, vt interdictũ de vi & vi arma. quo bo. & ſim. Miſta ſunt, ne vis fiat ei, de lib. exbi. Nã primò prohibet prætor inferri vim poſſeſſori, & amiſſam cogit reſtituere. l. pen. §. cum prætor. §. ne vis fiat ei. l. j. §. interdictorum. de interd. Sed aduerte, ſi huic diuiſioni poſſet addi quintum membrum, vt quædam interdicta dicantur deductoria, vt interdictum de lib. dedu. per text. in l. 3. §. j. & ſeq. ff. de lib. exhi. licet hoc membrum non poſuerit Iuriſconſultus, dicam ſuper eo.

Tertia diuiſio eſt reſpectu temporis, pro quo dantur interdicta: quia quædam dantur in tempus præſens, quædam in tẽpus præteritum. Iſta probantur in l. j. §. interdictorum quædã. ff. de interd. In præſens tẽpus dantur vti poſsidetis, & utrobi. quia ille, qui reperitur poſſeſſor tempore litis conteſtationis, ille vincit, dummodo nõ vi, non clam, nõ precario poſsideat. Ita habes in §. hodie. Inſti. de interd. in l. j. in fi. ff. utrobi. In tẽpus præteritum dantur: ut ff. de iti. actuq; priua. de aqua quo. & æſtiu. leg. prima.

Quarta diuiſio fit reſpectu temporis, intra quod dantur interdicta: quia quædam ſunt annalia, quædã perpetua. Iſta probantur in d. l. j. §. fin. ff. de interd. Et annalia ſunt, vt interdictũ vnde vi. l. j. in prin. de vi & vi arma. Perpetua, vt de tab. exhib. l. 3. §. fi. ff. de tabu. exhi. cum ſimi. Et adde diſtinctiunculam, ꝙ aut ſunt interdicta, quæ continent rei perſecutionem. & tunc dãtur perpetuò, niſi ſint ex maleficio. Si verò nõ continent rei perſecutionem, terminantur anno, niſi de eo, qđ peruenit ad hęredem. Vide in l. in honorarijs. de act. & obl. in l. 2. in princ. ff. de vi & ui. ar. in §. non autem omnes. Inſtit. de perpe. & temp. act. cum ſimil.

Quinta diuiſio reſpectu perſonarum, quib. competũt: quia quędam ſimplicia, & quędam duplicia. Iſta probatur in l. 2. in prin. ff. de interd. Simplicia ſunt, vt exhibitoria, & reſtituto. interdicta: hoc eſt, vbi cognoſcitur actor à reo, Duplicia prout eſt interdictũ uti poſſ. & utrobi. vbi non cognoſcitur actor à reo: ut habetur in §. tertia. Inſti. de interd. d. l. 2. in prin. eo. tit.

Sexta diuiſio reſpectu cauſę, pro qua competunt quędã hominũ cauſa, quędã cauſa diuini iuris. Iſta probatur in l. 2. §. interdicta autẽ. ff. de interd. Hominũ cauſa omnia interdicta cõpetunt, excepto ne quid in loco ſac. de mor. fune. & de ſepul. ędi. nec iſta eſt eadem cum prima, quia iſta dicitur reſpectu cauſę, illa reſpectu pertinentię, licèt videatur eadem.

Septima diuiſio poteſt dici reſpectu cauſæ, quã continent: quędã enim continẽt cãm proprietatis, quędã quaſi proprietatis. Iſta probatur in d. l. 2. §. quędã interdicta. ff. eod. cauſam proprietatis continet interdictũ de iti. actuq; pri. Quaſi proprietatis uerò, ut ne quid in loc. ſac. cùm res ſacrę ſint in nullius bonis. §. nullus. Inſti. de re. di.

Octaua diuiſio eſt reſpectu poſſeſsionis, quędã ſunt adipiſcendæ poſſeſsionis, quędã recuperandę, quędã retinẽdę. Iſta probatur ĩ d. l. 2. §. hęc aũt. & §. adipiſcẽdæ. Inſti. eo. Adipiſcẽdę autẽ ſunt, vt quorũ bonorum, & Saluianũ interdictũ, Recuperandę, de ui & ui ar. Retinendę, vt utrobi, & uti poſſ. ut §. adipiſcendę. §. recuperandę. §. retinendę. Inſt. eo.

Nona eſt diuiſio reſpectu vtilitatis, & iuris: quędam enim ad publicam utilitatem ſunt, quædam iuris ſui tuendi cauſa, quædam officij cauſa, & quædam rei familiaris. Iſta probatur in d. l. 2. §. hominũ cauſa. Ad publicam utilitatem, ut interdictũ de uia pub. ut in flumi. publi. de cloa. & iti. publi. Iuris ſui tuẽdi, ut de lib. exhib. Officij cauſa, ut de lib. ho. exhi. cùm homo homini officium debeat. l. ſeruus ea. in fi. ff. de ſer. expor. Obſequiũ eſt inter patronum & libertũ. l. obſequij. C. de neg. geſt. Pietas inter patrẽ & filium. l. 2. C. eod. tit. vide gl. in l. obſequij. Cauſa rei familiaris ſunt, ut de iti. actuq; priua. uti poſ. unde ui. quo bo. & quo. lega. & ſi. & habes diuiſiones ad interdicta: nec ita aliter reperies.

Quartò, ad euidentiam habes ſcire quod ſint regulæ affirmatiuè interdictorum. Et prima eſt, ꝙ omnia interdicta ſunt perſonalia. l. 1. §. pe. ff. de interd. licèt in rem ſcripta ſunt. Et aduerte, quia quando actio dirigitur in perſonam, præſupponit quem obligatum: ſed quando in rem, quis non eſt obligatus, licet moueatur controuerſia ſuper re: vt probatur in §. oĩum. Inſti. de act. Secũda regula, ꝙ in omnib. interdictis habetur ratio fructuum à die lit. conteſt. & non antè, l. interdicta. ff. de interd. licet fallat in interdicto de ui & ui arm. in quo ueniunt fructus a die expulſionis: ut l. j. in princ. & §. ex die. ff. de ui & ui arm. Tertia regula ꝙ loco cuiuſlibet interdicti hodie datur actio in factum: ut in d. §. fi. Inſti. de interd. l. incerti. & l. fi. C. eo. tit. de quo etiam tetigi ſuprà in j. euidentiali ad interdicta. Quarta regula, ꝙ interdicta, quæ ſunt annalia, fiunt perpetua de eo, quod peruenit ad eum, cũ quo agitur l. pe. ff. de interd. Quinta regula, ꝙ interdicta, quæ ſunt annalia ad agendũ, ſunt perpetua ad excipiendũ. l. licet. C. de exceptio. Seſta, ut quæſtio de poſſeſsione procedat per interdicta, cùm ipſa ſint de poſſeſsione. l. incerti. C. de interd. & l. fin. C. quo bo. Septima, quòd ubi concurrit petitorium & poſſeſſoriũ, priùs agitatur poſſeſſoriũ. l. incerti. C. de interd. latè per Bar. & omnes in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poſ. cum ſi. Octaua, ꝙ petitoriũ, & poſſeſſoriũ debẽt intentari corã eodẽ iudice: ut l. nulli. in fi. C. de iudi. cum ſimi. Nona, quòd omne interdictũ põt utiliter proponi deficientib. directis uerbis: ut probatur in l. 1. C. de interd. cum detur ibi utile interd. de arbi cæd. caſu quo radices arboris noceat domui alterius: & ſic non rami, iuxta verba edicti.

Quintò & ultimò, ad euidentiam interdictorum præmitto quòd ſunt plures aliæ regulæ negatiuę. Prima eſt, quod nullũ interdictum infamat, ut l. neque. ff. de ui & ui arm. quod tene menti pro uno termino ad omnia interdicta. Secunda, quòd nullum interdictum redditur ſolenniter. d. l. fi. Inſti. de interd. & l. incerti. C. eod. Tertia, quòd in nullo interdicto habetur ratio fructuum ante litis conteſtationem, niſi in interdicto unde ui, ut dixi in ſecunda regula affirmatiua ſuprà. Quarta, nullũ interdictum poteſt reddi inter non ſubiectos. l. 2. Cod. de interd. facit tex. in l. extra territorium. ff. de iur. om. iudicũ Quinta, nullum interdictum redditur pœnaliter, niſi deſcendat ex maleficio. l. fin. ff. de inter. Et ſic habes regulas interdictorum tàm affirmatiuas quàm negatiuas: de quibus habes glo. magiſtram in l. antepen. ff. de interd. aliam in l. incerti. C. eo. titulo. Et hoc tene menti: quia non reperies alibi iſtos terminos ita declaratos.

His igitur pręmiſsis ad laudem Dei, & matris eius, proſequendo arborem, intro nunc interdicta, &c.

41 IN FACTVM DE MORTVO inferendo.

ET cùm ſit clarum, vt dixi in primo euidentiali, quod hodie loco cuiuſlibet interdicti datur actio in factum. Pro primo termino eſt ſciendum, quòd dicta actio loco huius interdicti competit ei qui vult ſepeliri cadauer in aliquo loco, in quo habet ius ſepeliendi, contra eum, qui prohiberet ipſum mortuum inferre, vt definat prohibere. Et eodem modo ſi prohiberetur quis portare ea, quæ ſunt neceſſaria ad ſepeliendû. De hoc eſt tex. in l. j. in prin. & §. ædificare. & ff. de mor. infe. Et hoc interdictum eſt prohibitorium. d. l. j. §. hoc interdictum. Secundò, quod ſit prætorium: probatur in leg. j. i prin. eo. Tertiò, eſt in perſonam: quod patet, cùm omnia interdicta ſint in perſonam, licet in rem ſcripta. l. j. §. fin. ff. de interdi. cû ſi. Quartò poteſt dici quòd ſit rei perſecutorium, cùm proſequatur ius inferendi in locum. d. l. j. de mor. infe. l. liberû. ibi: quanti eius interfuit. de reli. & ſump. fune. Item quòd ſit ſtricti iuris: probatur in §. actionû. Item quòd perpetuum, patet, cùm eſt rei perſecutorium, per l. in honorarijs. de act. & obl. Item datur hæredibus, ex quo eſt rei perſecutorium, per d. l. in honorarijs. In hæredes non, cùm veniat ex delicto, ex l. 1. C. ne ex deli. defun. Item nõ infamat, vt fuit dictum in prima regula negatiua ad omnia interdicta, per l. neque. ff. de vi. & vi ar. Item eſt directũ ex fundamento, quia ex verbis & mẽte. Non eſt contrarium, quia non eſt contractu, vt dixi in Publiciana, & in alijs, etiam iuxta glo. in dict. l. conſenſu. ff. de act. & oblig. Item eſt ſingulare, vt patet. Vltimò, & ſic Decimotertiò eſt ſimplex, eodem modo.

42 IN FACTVM, DE SEPVLchro ædificando.

PRo hoc interdicto eſt ſciendum, quod datur illi, qui prohiberetur ædificare ſepulchrum in loco ſuo, vt deſiſtat à prohibendo: vt etiam ſi impediret portare cæmenta, vel reformare ſepulchrum iam ædificatum, vt de his omnibus eſt text. in l. j. §. facere. & §. ædificare. ff. de mor. infer. & ſepul. ædifi. & eſt prohibitorium, vt etiam ſuperius. Et quod ſit prætorium, eſt tex. in d. l. ait prætor. Et in omnib. alijs fundamentis idem putarem dicendum, vt in proximo præcedent. tamẽ cogita, &c.

43 IN FACTVM, NE QVID IN loco ſacro.

HOc interdictum habet locum contra eum, qui vellet aliquid facere, vel immittere in loco ſacro, cum in eo non poſſit aliquid ædificari, vel immitti, propter deformitatem, vel incommodum: vt eſt tex. in j. 2. & 3. ff. ne quid in loco ſac. Et dicit Sanct. Blaſius, quod habet locum ante, quam aliquid factum ſit: quod verum eſt, ſi loquitur de capite prohibitorio: ſecus ſi de capite reſtitutorio, vt infrà proxime dicã. Et in his terminis pone ꝙ aliquis vult facere depingi crucifixũ in eccleſia, vel alium ſanctum, quid dicendum? Reſpõdeo, quòd nõ prohibenir, quia interdictum debet intelligi de his, quæ tendunt ad incommodum. & deformitatem, nõ in alijs. Ita probat tex. in l prima. §. quod ait. ff. ne quid in loco ſac. & ibi expreſſe hanc quæſtionem decidit Bar. Et hoc interdicto quilibet de populo agere poſſet, vt ibi etiam Bartol. argu. l. ſi quis in hoc. C. de epiſ. & cleri. l. 2. §. hoc interdictum. ff. ne qd in loco publ. Item ſcias, ꝙ cum muri ciuitatis Romanæ ſint ſacri, quod quis non poſſet ſuperædificare. Et eodem modo in muris omnium ciuitatum, propter incendia, & ſimilia. Ita probat tex. in l. 3. ff. ne quid in loco ſac. niſi princeps permittere, ut ibi dicit Bartolus. Et tene menti, quia vidi multoties ſuperædificari in muris ciuitatum, vel caſtrorum. Secũdò, quòd ſit prætorium, probat tex. in l. j. in prin. ff. eodem. Tertiò, credo ꝙ ſit perpetuum, & non annale: ſicut interdictum de via publica, ut l. 2. §. hoc interdict. antepenul. ff. ne quid in loco publico. licet actiones populares ſoleant eſſe annale: ut l. fin. de pop. act. Et hoc ſit ſpeciale fauore publicæ vtilitatis, & etiam rerum ſacrarum: iuxta glo. in d. leg. hoc interdictum. In alijs fundamentis dicerem, vt in præcedenti.

44 IN FACTVM, ET QVOD FActum immiſſumue tollatur.

VT etiam tetigi in præcedẽti, quia interdictum ne quid i loco ſac. habet caput reſtitutorium, ſcilicet poſtquã aliquid eſt factum, non ſolum ante: videlicet quod ſi aliquid ſit factuum in loco ſacro, per hoc interdictum cogitur illud tollere. Et hoc eſt, quod Ioan. in arbore ſua poſuit hic duo in ſeparatis cellulis, licet in effectu poſſet dici vnum interdictũ habens duo capita, alterum prohibitorium, alterum reſtitutorium. Et dato caſu, quod quis non faceret aliquid in loco ſacro, ſed in loco religioſo, & ſic præter mentem, vel melius præter verba interdicti, tũc crederem quòd haberet locum illud ſuperius, & ſecundum varios terminos & vtile, argu. l. j. C. de interd. cum ſimil. In alijs terminis dic vt in præcedenti, &c.

45 NE QVID FIAT IMMITtaturue in via publica, aut itinere, quo deterior fiat.

PRimò, hoc interdictum habet locum contra illum, qui aliquid vellet immittere, vel facere in via, vel itinere publico, propter quod iter, vel via redderetur deterior aliquo modo. de hoc eſt tex. in l. 2. §. ait prætor. ff. ne quid in loco publico. & hoc caſu eſt prohibitorium ante, quam ſcilicet aliquid ſit factum. Secundò, ꝙ ſit prætorium, patet in d. §. ait prætor. Tertiò eſt perſonale, prout alia, vt in regulis dictum fuit, licet in rem ſcriptum, &c. Quartò, eſt ſimplex, vt patet. Quinto, ſingulare. Sexto, eſt directum, quia ex verbis, & mente. Septimo, non eſt contrarium: vt in primo interdicto dixi, & in Publiciana. Octauo non infamat. ut in regulis dixi. Nono, nõ datur hæredibus, nec in hæredes, cum ſit populare, per l. fin. ff. de pop. act. l. ſi uero. §. hæc autem actio. ff. de his, qui deic. vel effu. Decimo, eſt rei perſecutorium, & ſatis arguitur, cùm tendat ad intereſſe conſequẽdum: ut d. l. 2. §. interdictum hoc. & §. hoc interdictum. eod. tit. Vndecimo, quod detur in ſimplum, patet cùm detur ad intereſſe, vt dixi Duodecimo, eſt ſtricti iuris, quia non reperitur in §. actionum. Vltimo eſt perpetuum ea quæ dixi in decimo termino, iuncta l. in honorarijs. de act. & oblig. Et ſecundum gl. in d. §. hoc interdictum. eſt ſpeciale propter publicam vtilitatem: cum regulariter omnes actiones populares ſoleant eſſe annuales, per l. fi. de pop. act. cum ſim. Et hoc eſt, quod facit dubium, quod etiam deberet dari hæredibus, & in hæredes, vt ſit ſpeciale. Sed ex quo ſumus in capite prohibitorio: & plura ſpecialia in dubio non conceduntur: igitur. tamen cogita, &c.

46 IN FACTVM, VT QVOD factum, immiſſumue tollatur.

HOc habet locum cõtra eum, qui aliquid immiſit, vel fecit in via publica, vel itinere, propter quod via eſt facta deterior, vt illud tollat: & pro eadem cauſa datur, quia ſuperius. Sed differunt, quia illud prohibitorium, hoc vero reſtitutorium: ut eſt tex. in l. 2. §. hoc interdictum. el pe. ff. ne quid in loco pub. & habetur in d. §. prætor ait. In omnibus alijs terminus diceretur vt in ſuperiori, & per illas leges, hoc excepto, ꝙ hoc quandoque reperitur vtile: vt in caſu textus d. l. 2. §. habere. ver. nonſenim. ff. ne quid in loco publico.

47 IN FACTVM, NE QVID in loco publico.

HOc procedit contra eum, qui vellet aliquid facere, vel immittere i loco publico, propter quod locus fieret deterior, reiecta via, vel itinere, vt ſupra eſt viſum. Nam per hoc interdictum prohibetur facere, in l. 2. §. j. ff. ne quid in loco publico. Et quæ intelligantur loca publica, vide in ea. l. §. publica.

blici.& iſta loca publica deſeruiuot vſui vniuſcuiuſque. Nam ſi eſſent in patrimonio fiſci, tunc non ageretur hoc interdicto. d.l.2.§.hoc inter.el 2. Et aduertendum, ꝙ ſi aliquis eſſet iam prohibitus facere, & hoc non obſtanre faceret, cogitur illud tollere. Sed ſi non eſſet prohibitus, & faceret, tunc nõ cogitur tollere: quia eſt prohibitorium, non reſtitutorium. Et ratio eſt, ne vrbs ex deſtructione deformetur. Vide tex. in d. l. 2. §. ſi quis neminem. ff. ne quis in loco pub. Et in hoc, cum reuerentia, malè ſenſit San. Blaſius, dum ſubdit, Vel quod immiſſum eſt, tollatur. Adde tex. in d.l. 2. §. hoc interdictum. el pe. ff. eo. Secundo ꝙ ſit prætorium, eſt tex. in l.j. in prin. ff. eo. In reliquis terminis dico, vt proximis. Eſt enam verum ꝙ hoc aliquando vtiliter datur: vt in caſu dict. leg. 2. §. cum quidam. & §. aduerſus. ff. eod.

48 IN FACTVM DE FLVMINIbus, & ne quid fiat, immittaturue in flumine, ripaue eius, quo ſtatio, vel nauigatio deterior fiat.

PRimo, hoc interdictum competit aduerſus eum, qui vellet aliqd facere, vel immittere in flumine publico, vel ripa, vt nauigando, vel ſtatio ripæ deteriores fierent. quia prohibetur per hoc interdictum, vel hanc actionem in factum: vt l. j. in princip. & per totum §. hoc interdictum. Et eſt prohibitorium ante, quam aliquid fiat. d.l.j.§. deinde. eo. tit. Secundo ꝙ ſit prætorium, eſt tex. in d.l.j. in prin. Tertio, ꝙ in perſonam, dixi in regulis. In alijs terminis dicas vt in ſuperiorib. Eſt benè verum quod aliquando eſt vtile: ut d. l. j. §. non autem omne. ver. ſed Labeo. eod. titu.

49 IN FACTVM, ET QVOD factum, immiſſumue tollatur.

HAec actio competit circa eandem cauſam, vt ſuperior: ſed hoc interdictum differt ab illo, quia eſt reſtitutoriũ vbi illud eſt prohibitorium. Et hoc competit aduerſus eum, qui aliquid immiſit, vel fecit in flumine publico, vel ripa, &c. quia per hoc interdictũ cogitur illud tollere. De hoc eſt text. in d.l.j.§. pe. & fi. ff. de flumi. Et in omnibus dico in iſto vt in proximo: & vtrunque eſt populare, vt patet.

50 IN FACTVM, VT CVI liceat frui loco publico, quem is conduxit, & eius ſocio.

HAec actio competit ei, qui conduxit aliquem locum publicum, vel eius ſocio, caſu quo prohiberentur frui, vel vti, puta ꝙ conduxerint vectigalia, &c. vt habetur in l.j. ff. de lo. pub. fruen. Et intellige, ꝙ hæc conductio fiat ad modicum tempus: alias ſi ad decennium, & quis poſſideret, de iure ciuili habet exceptionem: ſi non poſſideret, haberet vtilem rei vẽdicationem, vt habetur in l.j.§. qui in perpetuum. ff. ſi ager vect. vel emph. pe. in l.j.§. quod ait. ff. de ſuperfi. & ſequit San. Blaſius, & beoe. Adde gl. in d.l.j. in ver. cõduxerit. & doct. &c.

Secundo hoc interdictum, ſiue hæc actio, eſt perpetua: probatur ex eo. quòd eſt perſecutorium, iuxta l. in honorarijs, de act. & oblig. Tertio, ꝙ detur hæredibus, eadem lege probatur non in hæredes, cùm deſceodat ex quaſi delicto, cũ quis prohibet. Item ꝙ directum. Item ꝙ non infamet. Item ꝙ ſingulare, & ſimplex, eſt, manifeſtum. Item nec eſt contrarium. Nono, ꝙ ſtricti iuris, patet in d.§. actionum. Decimo, eſt prætorium: vt d.l.j. i prin. ff. ſi ager. vec. Itẽ ꝙ in perſonam, dixi in regulis. Itẽ ꝙ rei perſecutorium, patet, quia datur in id, qđ abeſt aduerſario. Itẽ eſt ſimplũ, ut in vulgarib' pluries allegatis.

51 IN FACTVM, VT LICEAT reficere viam publicam, vel iter publicum.

HOc interdictum, ſiue hæc actio competit illi, qui pro intereſſe publico vellet reficere viã, vel iter publicũ purgare, aduerſus eum. qui prohiberet ipſum. De quo habetur l. prima. in prin. & per totũ. ff. de via pub. & iti. pub. refi. Secundò, quòd ſit prætorium, eſt tex. in l.j. in prin. Item quod ſit perſonale, probaui in regulis. Quarto, eſt rei perſecutoriũ, quia datur ad id, quod actoris intereſt, d.l. j. in fine. eodem titulo. Quinto datur in ſimplum: vt ead. l. in fi. Sexto, eſt ſtricti iuris, vt patet. Septimo, eſt perpetuum: vt in d.§. fin. Octauo, non datur hæredibus, nec in hæredes. dict. l. fin. de pop. act. quia eſt populare: licet tex. in d.l.j.§. fin. ff. de via publ. videatur innuere contrarium, dum dicit: Dat omnibus & in omnes, qui prohiberent. Item omnibus volentibus agere contra eum, qui prohibuit. Item non infamat, vt dixi in regulis. Item eſt directum, quia ex verbis, & mente, ut in alijs. Item non eſt contrarium, per dicta in Publiciana. Duodecimo, eſt ſingulare ut patet. Vltimo, eſt ſimplex, &c.

52 IN FACTVM, VT LICEAT ire, vel agere per viam publicam, vel iter.

HOc interdictum competit aduerſus eum, qui prohiberet aliquẽ ire, vel agere per viam publicam, vel iter publicum de quo reperitur tex. in l. 2. §. fin. ff. ne quid in loco publico. & tex. in l. prima. ff. ut in flumine poblico. Et eſt interdictum prohibitorium, ut ibi probatur. Secundo, quod ſit prætorium, probatur ibidem, & d. §. primo. vt in flumine public. Tertio, quod ſit perſonale, patet. Quartò rei perſecutorium; vt in præcedenti dixi. Et in reliquis per omnia eodẽ mõ, &c.

53 IN FACTVM, NE QVID IN flumine publico, ripaue eius fiat, quo aqua aliter fluat quàm priori æſtate fluxerit.

HOc interdictum competit aduerſus eũ, qui aliquid vellet facere, immittereue in flumine publico, vel ripa, ut aqua aliter fluat, quàm priori æſtate fluxerit: ut eſt tex. in l. prima. in princip. ff. ne quid in flumine pub. Et primum caput, vt eſt iſtuud, dicitur prohibitorium: quia competit antè, ꝗ fiat. d.l. ſecunda §. hoc interdictum & eſt populare. d.l. ſecunda. §. hoc interdictum. il j. & eſt gl. in d.l.j. in fi. in gl. fi. & in quo differat ab interdicto de fluminibus, vide glo. in dicta l.j. Secundò quòd ſit prætorium, probatur in d.l. prima. in prin. Tertiò, quod ſit in perſonam, dixi in regulis. Quartò, quod ſit rei perſecutorium. probatur in dicta l. prima. §. fin. & ibi glo. quia datur pro intereſſe, ſecundum gl. ibi: & probatur in §.j. dict. l. j. ibi: aliquam iniuriã faciat. Item datur in ſimplum, vt probatur in iuribus præalleg. Item quod ſit ſtricti iuris, patet in d.§. actionum. Item quod ſit perpetuum, patet ex his, quæ in diuiſionib. dixi: & cum ſit rei perſecutorium, iuxta l. in honorarijs. de actio. & oblig. Item datur hæredibus & in hæredes, per tex. in l.j.§. hoc interdictum. il 2. ff. ne quid in flumi. publi. licet glo. ibi aliter dicat, & fortè melius, propter contrarium. l. fi. de pop. act. quia datur in hæredes. ſcilicet lite conteſtata, vide per gl. & doct. Item quòd non infamet, dixi in regulis. Decimò quod ſit directum, patet quia ex verbis, & mente uenit. Vndecimo, non eſt contrariom, per dicta in Publiciana, circa hunc terminum. Duodecimo, eſt ſingulare: vt patet cùm non detur pro vniuerſitate. Vltimo eſt ſimplex, cum actor à reo diſcernatur.

54 IN FACTVM, ET QVOD factum, immiſſumue tollatur.

HOc interdictum pertinet ad eandem cauſam, ut præcedens. Sed differt, quia hoc eſt reſtitutorium, ut ibi dixi, & competit aduerſus illum, qui iam immiſſum habet in flumine, uel ripa, uel aliter aqua fluat, &c. quia cogitur illud tollere. De hoc eſt tex. in d.l.j.§. hoc interdictum. il 3. ff. ne quid in flu. pub. & §. fi. & §. pe. & §. antepen. Et eſt ſciendum ꝙ hæc duo interdicta pertinent ad quæcunque flumina, tàm nauigabilia,

bilia, quàm non: ut eſt tex. in d.l.j.§.r. qui inci. hoc interdicto. & uide glo.1. in prin. legis. Secundò, ꝙ ſit prætorium: eſt text. in d.l. ius. deinde. Tertio, ꝙ in perſonam, patet. In alijs omnibus terminis, diceremus ut in ſuperiori.

55 IN FACTVM, VT LICEAT ripam fluminis reficere, vel munire.

HOc interdictum competit aduerſus illum, qui prohibet uolentem reficere, uel munire ripam fluminis: ne ripa deſtruatur in uicini damnum, dum modo caueat de damno infecto intra decem annos, quod poſſet uicinis cõtingere. De hoc eſt tex. in l. unica. ff. de ripa mu. Fuit propoſitum ad exemplum interdicti de via reficienda: & iſta refectio ripæ non debet officere nauigationi. d.l.1.§. illa. Et iſta cautio debet præſtari ante opus factum. d.l.1.§. his autem. & §. ſequenti: quia damnum quod ſequeretur poſt opus factum, nõ præſtita cautione, reſarciretur per actionem legis Aquiliæ. d.l. prima. §. etenim. in fi. Et habet locum non ſolùm in ripa fluminis, ſed ẽt lacus, foſſæ, vel ſtagni: ut ead. l. in fi. Secundò, quòd ſit prætorium, patet in d.l.1. Tertiò, quod in perſona, patet in regulis. In alijs fundamentis, dic ut fuit dictum in interdicto, de uia publica reficienda, cùm ad eius ſimilitudinem ſit reductum, ut dixi ibidem, &c.

56 IN FACTVM, VT LICEAT nauigare in flumine publico.

HOc interdictum cõpetit aduerſus illum, qui prohibet quem nauigare in flumine publico, uel in ripa onerare, & exonerare naues: quia per hoc interdictū cogitur deſiſtere a prohibitione. Et de hoc eſt tex. in l. prima. in prin. ff. ut in flu. pub. & procedit non ſolùm in flumine, ſed etiam in foſſa, lacu, uel ſtagno publico: ut in l. t. Et quid ſit lacus, ſtagnum, foſſa: ibidem uide per glo. t. Et ibi. Hoc interdictum redderetur vtile, dato quòd quis in mari probaretur nauigare. Facit in ſimili quod habetur in l. ſecunda. §. ſi quis in mari. ff. ne quid in loco publico. & ibi glo. in ver. ſpectare. Secundo, quod ſit prætorium, ut patet in dict. l. prima in prin. Tertio, quod ſit in perſonam. patet. In alijs dicas, ut dixi in interdicto, ut liceat ire per uiam publicam, &c. cùm ad eius ſimilitudinem ſit reductum: ut l. unica. §. hoc interdictū. ff. vt in flumine publico, &c.

57 IN FACTVM. NE VIS FIAT ei, qui in poſſeſsionem miſſus eſt.

HOc interdictum competit aduerſus eum: qui infert uim ei, qui a pretore cauſa rei ſeruandę, in poſſeſsionem miſſus eſt: quia per hoc interdictū uim inferre prohibetur: ut habetur in l. prima. & per totum. ff. ne uis fiat ei. Puta, quod mulier miſſa in poſſeſsionem uentris nomine, vel quis alius legatorum ſeruandorum cauſa, uel ex cauſa damni infecti: ut in d.l. prima. §. eſt autem. cum ſim. Et hoc interdictum differt ab interdicto, vti poſsidetis: quia illud datur uero poſſeſſori, iſtud illi, qui habet tenutam, & poſſeſsionem. l.3. in fi. ff. de acquir. poſſeſ. & uidebimus in interdicto. Vti poſsidetis: & eſt interdictum prohibitorium, & etiam reſtitutorium: ut d.l. prima. §. hęc actio. & l. tertia. §. cum prætor. eodem titulo. Secundò, eſt prætorium. dicta l. prima. Tertio, in perſonam: ut in regulis. Quarto, eſt pœnæ perſecutorium: vt dicta l. prima. §. fina. Datur tamen bene ad intereſſe ei, qui miſſus fuit: ut dict. l. prima. in prin. & §. hæc uerba. Quinto, datur in ſimplum, ut dictis iuribus, cùm detur ad intereſſe, &c. Sexto, eſt ſtricti iuris. d. §. actionum. Septimo. non eſt perpetuum, ſed temporale: quia intra annum, ex quo eſt pœnale: ut d.l. prima. §. fin. Et benè uerum quod in caſu, quando quis eſt miſſus cauſa legatorum, uel fideicommiſſorum ſeruandorum, tunc eſt perpetuum, per rationem, de qua in d. §. fi. in fin. & ibi vide in glo. &c. Octauo datur hæredibus: ut d. §. finali. & in hæredes ita demum, ſi aliquid ad eos peruenit: ut ibidem habetur. Nonò, non infamat, vt in regulis dictum eſt. Decimò, eſt directum. Vndecimo, ſingulare. Duodecimo, ſimplex. Vltimò non eſt contrarium.

58 IN FACTVM, QVORVM bonorum.

HOc interdictum competit ei, qui iam agnouit bonorũ poſſeſsionem de iure pretorio: quo caſu licet per ſolam agnitionem acquiſiuerit dominium, iuxta l. primam. ff. de bonorum poſſeſ. tit. generali, non tamen acquirit poſſeſsionem, per l. cum hæredes. ff. de acquirenda poſſeſ. Vnde pro adipiſcenda poſſeſsione bonorum hæreditariorum datur hoc interdictū illi, qui ſuccedit de iure prætorio. De quo int[illegible] dicto habetur in ti. C. & ff. quo. bono. & in §. adipiſcendæ. Inſtit. de de interd. Et dicit Sanctus Blaſius hic, qualiter agnoſcatur hodie bonorum poſſeſsio, habetur in l. fi. C. qui admit. Quid de iure antiquo, vide in l. prima. §. decreta. de ſuc. edi. Et eſt interdictum reſtitutorium adipiſcẽdæ poſſeſsionis. l. prima. §. hoc interdictum. ff. quo bono. & datur ad uniuerſitatem bonorũ, non autẽ ad res ſingulas. dicto §. hoc interdictum. Et iſti tales ſucceſſores non poſſunt agere petitione hæreditatis directa licet vtili bonorum poſſeſſoria hæreditatis petitione agere poſsint. Et eodem modo hæres de iure ciuili non poteſt agere interdicto, Quorum bonorum directo, ſed utili ſic. Et ita probat tex. in l. prima. ff. quo bo. Et hoc interdictum conuenit cũ petitione hæreditatis. Primò, quia unumquodque remedium datur pro uniuerſitate, non pro rebus particularibus. d[illegible] prima, & ſecunda. Item unumquodque datur contra poſſeſſorem. Sed differũt in hoc, quia petitio hæreditatis datur [illegible] proprietatem, ſed, Quorum bonorum, ad poſſeſsionem. It[illegible] Quorum bonorum, directum non datur hæredibus de iure ciuili ſed utile: uide ad hoc glo. no. in rub. C. quo bo. & in rub. ff. eodem titulo. Secundo, quòd ſit prætorium, eſt text. in l. p[illegible]a. in princip. ff. eod. Tertio, quod in perſonam, patet in regulis. Quarto, rei perſecutorium, certum eſt, ut patet. Quinto, [illegible] ſimplum: ut dicta l.1. in fi. in princ. Sexto, eſt ſtricti iuris. [illegible]mo, eſt perpetuum, quia rei perſecutorium. l. in hono[illegible] Octauo, datur hęredibus. dicta l. in honorarijs. & facit uer. [illegible] autem omnes. Inſti. de perpe. & temp. act. In hæredes poteſt dici quòd detur: ut in poſſeſſores. §. primo. ff. eo. Nono, qu[illegible] non infamet, patet. Decimo, quod directum, patet. Vnde[illegible] eſt uniuerſale, ut ſupra diximus in primo fundamento. d.l.1. §[illegible] interdictum. l.1. §. quæ autem. ff. de interd. Duodecimo, quod ſimplex, patet. Vltimò, non eſt contrarium, &c.

59 IN FACTVM, QVORVM legatorum.

HOc interdictum competit aduerſus legatarium, uel fideicommiſſarium, qui poſt mortem teſtatoris propria authoritate occupat legatum, uel fideicommiſſum, nec expectat ipſum recipere per manus hæredis. Nam hæredes de iure ciuili ultra bonorum poſſeſsionem de iure prætorio poſſunt intentare hoc interdictum, ut reſtituatur dicta res, ut ipſi poſsint ſuper ea imponere Falcidiam, uel Trebellianicam. De hoc habetur in titul. ff. quo leg. C. eod. Et eſt aduertendum, ut dicit etiam Sanc. Blaſius hic, & doc. not. in l.1. C. quo. leg. quòd ubi interſit hæredis habere legatum, vel fideicommiſſum ratione Falcidiæ, uel Trebellianicæ, non procederet hoc interdictum. Item hæres tenetur ſatiſdare de dãno poſtea legatario, uel fideicommiſſario impoſito, ſcilicet Falcidiam: ut no. in d.l.1. & §. quod ait prætor. el 3. & l. fi. quaſi per totum. ff. eo. tit.

Et ſciatis unum, quod licet aliàs donatio cauſa mortis ſoleat æquiparari legatis, & ultimæ uoluntati. l. fin. C. de donat. cau. mor. tamen hoc interdictum non habet locum pro donatione cauſa mortis: ut l.1. §. ſi quis ex morte. ff. quo. leg. & uide ibi rationem in glo. Et aduerte, tu ſcis quòd dominium à morte teſtatoris tranſit in legatarium. l. a Titio. de fur. & l. legatum. de lega. 2. Pone quòd legatarius habeat res penes ſe tempore mortis teſtatoris, an ſuper tota re ſit tranſlatum dominium?

minium? Reſponden ꝙ pro illa parte, pro qua poteſt impont Falcidia, dominium remanſit penes hæredem, in tantū quod pro illa parte Falcidiæ poteſt agere rei vendicatione contra legatarium, cùm hæres pro ea parte remanſit dominus ipſo iure. Tex. eſt in l. lineam margaritarum. in verſicu. at ſiue malit. ff. ad leg. Fal. & in d. §. ſi quis ex morte. dum dicit quod portio legis Falcidiæ apud hæredem ipſo iure remanet. Et teneméti ad limitationem d. l. a Titio. Hanc limitationem fortè amplius non audiuiſſes: & cogitabis, &c. Secundò, eſt prętorium. l. j. in prin. & §. quod ait prætor. ff. quo leg. Tertiò, eſt in perſonam, vt dixi in regulis. Quartò, eſt rei perſecutorium, vt patet ex allegatis ſupra. Quintò, in ſimplum, vt iam dixi: & quis cogitur reſtituere legatum, & ſi non reſtituit, ſoluit intereſſe: vt l. 2. §. ex hoc. ff. quo bono. Sextò, eſt ſtricti iuris, vt patet. Septimò, eſt perpetuum, ex quo eſt rei perſecutorium. d. l. in honorarijs. Octauò, datur hęredibus. l. 1. §. hoc interdictū. ff. quo. lega. In hæredes, vt in ſingulares ſucceſſores: ut d. l. j. §. legatorum. & §. illud. Nonò, nó infamat. Decimò, eſt directū. Vndecimo, ſingulare. Duodecimò, ſimplex. Vltimò non eſt contrarium. ut in alijs. dixi, &c.

60 IN FACTVM, DE TABVLIS exhibendis.

HOc interdictum competit aduerſus illum, qui occultat teſtamentum poſt mortem teſtatoris: quia hæres, vel legatarius, quorum intereſt, per hoc interdictum ipſum poſſunt conuenire, vt exhibeat: & ſi monitus a iudice non exhibet, tunc condemnatur in ęſtimationem, quæ in hærede eſt ęſtimatio hæreditatis, in legatario æſtimatio legati, etiam ſi ſit legatum conditionale: vt habetur in l. j. & l. locum. §. condemnatio. ff. de tab. exhi. Bene verum eſt, ꝙ ceſſat hoc interdictum, quando eſſet cõtrouerſia de hęreditate, uel quæſtio falſi ſuper teſtamento, iuxta l. ſi. ff. eo. tit. ſecundum Sanctum Blaſium hic, & benè: & competit non ſolùm pro teſtamento, ſed etiam pro codicillis. Item pro quacunque ſcriptura pertinente ad teſtamentum, ſiue teſtamentum ſit validum, ſiue non: ſiue ſit primum, ſiue ſecundum. l. 1. §. hoc interdictum. §. ſine auté. Et debet intelligi de teſtaméto mortui, non de teſtamento uiui. dict. l. 1. §. ſi. de tab. exhib. Ité eſt ſciendum, in quo differt ab illo remedio, de quo in titu. ff. quemad. teſt. aper. quia quando quis confitetur teſtamétum eſſe penes ſe, ſed nó vult pati quod inſpiciatur, agitur ex illo edicto: ſed quando negat eſſe penes ſe, agitur iſto. Ita eſt text. in l. 1. §. fin. ff. quemad. teſt. ape. & gl. in l. 3. §. ſi. ff. ad exhi. Et practica eſt in terminis iſtis, quia ſiunt interrogationes, an habeat tabulas, necne. Si confiteretur, verùm nellet oſtédere, vel non: ſi negaret, agen. tur de tab. exhi. Vide ad hoc Bart. in l. 1. circa princi. ff. quemad. teſt. aper. & differentias inter hoc interdictum. & illud quemad. teſt. aper. uide per glo. in l. 1. C. de tab. exhi. & eſt interdictum exhibitorium: vt in l. locum. §. hoc interdictum, &c. Secundò, quòd ſit prætorium, eſt tex. in d. l. 1. in prin. Tertiò, quòd ſit in perſonam, patet. Quartò, eſt rei perſecutorium, cùm detur ad intereſſe. l. 3. §. condemnatio. ff. de tab. exhi. cum ſimilicet etiá poſsit dici pœnæ perſecutorium: ut eo. §. uerſi. nec compelli. Quintò, eſt in ſimplum: ut ibidem. Sexto, eſt ſtricti iuris, ut patet. Septimò, eſt perpetuum: ut d. l. 3. §. fina. ff. de tab. exh. Octauò, datur hæredibus: ut d. §. ſi. d. l. 3. In hæredes poteſt dici qđ detur, ut in poſſeſſores, arg. l. 3. §. ſi tabulæ. ff. eo. cum quiſque, apud quem ſunt tabulæ, teneatur. Nono, infamat. Decimò, eſt directum. Vndecimò, ſingulare. Duodecimò, ſimplex, &c. Vltimò, non eſt contrarium, ut in alijs dixi.

61 IN FACTVM, DE LIBEris exhibendis.

HOc interdictum competit aduerſus illum, qui detineret filium alicuius inuitum: nam pater, uel auus, qui haberet eum in poteſtate, per hoc interdictum poſſunt cogere detentorem, ut exhibeat, & demonſtret talem filium, &c. Et de hoc habetur in titu. de libe. exhi. & dixi ꝙ habet locum, cùm filius detinetur inuitus: nam ſecus eſſet, ſi eſſet uolens: ut leg. ſi filius. de lib. exhib. Et eſt exhibitorium: ut etiam in pręcedenti dixi. Secundò, eſt prætorium: ut l. j. in prin. ff. de lib. exbi. Tertio, eſt in perſonam: ut in regulis dixi. Quarto, poteſt dici rei perſecutorium, ex quo perſequimur, ut reſtituatur filius, uel filia, &c. per tex. in d. l. 1. §. in hoc interdicto. & cùm ſit in poteſtate, uideretur eſſe in patrimonio, &c. Quinto, eſt in ſimplum, ut eodem tex. Sexto, eſt ſtricti iuris. Septimo, poteſt dici perpetuum, cùm ſit perſecutorium d. l. in honorarijs. Octauo, non poteſt dici ꝙ detur hæredibus, cùm non habeant in poteſtate: quia debet quis habere in poteſtate: ut d. l. j. §. fin. In hęredes poteſt dici, ꝙ non detur. niſi ut in quoſlibet detentores, &c. In caſu autem, ſecundum quoſdam, poteſt dici ꝙ detur hęredibus, puta filio, in cuius poteſtate recidit nepos, mortuo auo. Sed dico, quòd hoc caſu non datur ut hæredi, ſed datur iure patriæ poteſtatis, iuxta §. ſi uero. Inſtitu. quib. mod. ius. pa. pot. ſol. Nono, non infamat. Decimo, directum. Vndecimo, ſingulare. Duodecimo, ſimplex. Vltimo, non eſt contrarium, ut in alijs.

62 IN FACTVM, DE LIBERIS deducendis.

HOc interdictum competit aduerſus eum qui non permitteret patri ducere filium ſuum, ex quo fuit exhibitus in iudicio: quia per hoc pater tuetur, ut poſsit ducere, & ad ſe reuocare. De hoc habetur in leg. 3. §. hoc autem. & l. j. ff. de libe. exhi. & probatur ex ſecunda parte rubr. dum dicit, Deducendis. & interdictum de liber. exhib. eſt præparatorium iſtius: quia ut poſsit filius duci, debet prius eſſe exhibitus. §. hoc autem interdictum. uerſ. itaq;. Et ex eiſdem cauſis competit hoc interdictum ex quibus ſuperius, de libe. exhib. Et eadem hic dicenda ſunt, quæ in illo, prout dicit tex. ad literam in d. uerſ. itaque. & ſic reſpectu exhibitionis ſuperiora interdicta, & interdictum de lib. ho. exhi. dicuntur exhibitoria. Et eodem modo iſtud reſpectu deductionis poteſt dici deductorium, quia ad deductionem pertinet. Ita probatc tex. in d. l. 3. §. ſeq. de li. exhi. Et ideo in ſecunda diuiſione, quam dedi ſuprà ad interdicta, dixi poſſe addi hoc quartum mébrum, licèt per Iuriſconſultum non fuerit poſitum in l. j. §. interdictorum autem. ff. de interdic. Cogitabis in reliquis fundamentis eadem dicenda ſunt de iſto, prout ſuperiori dixi, per text. in dicta lege tertia. §. hoc autem. uerſiculo itaque. il ſecondo. de liber. exhib. &c.

Adde ad hæc duo interdicta: quia licèt in arbore non reperiatur, tamen poteſt dici quòd ſit vnum interdictum de vxore exhibenda. Et eodem modo deducenda, puta ſi maritus uellet, ꝙ pater vxoris ſuę eam exhiberet: de quo in l. 2. de lib. exhib. & C. eod. l. fin. & gl. in l. 2. vide Barto.

63 IN FACTVM, DE LIBERO homine exhibendo.

HOc interdictum competit aduerſus illum, qui detineret hominem liberum inuitum: & competit cuilibet, qui diceret, ꝙ homo liber relaxaretur: de quo habetur in l. 1. & 3. §. hoc interdictum. ff. de lib. ho. exhi. & per totum. Et eſt aduertendum, ꝙ interdictum competit aduerſus eum, qui dolo malo detineret: ſecus ſi bona fide: ut probatur in dict. l. j. & l. ſi. in fin. princi. nec requiritur an detentus ſciat, uel ignoret ſtatum ſuum: ut ibidem dicitur. Et in hoc interdicto admitteretur ét mulier, & pupillus, caſu quo ſuam, & ſuorum iniuriam proſequeretur: vt l. 3. §. ſed ſi mulier. ff. eo. Et pupillus hoc caſu habetur loco maioris: de quo uide gloſſ. in uerſi. quamuis. & ibi Innoc. in ca. ex parte. de reſtitu. ſpo. & quilibet de populo admittitur: & cū plures concurrerent, qui uellét agere, eligetur qui eſt magis idoneus: ut habetur in d. l. 3. §. ſi tamen plures. Et dato caſu, quòd unus ſuccumbat, ſi nó probatur de aliqua pręuaricatione, præcluditur uia alijs volentibus agere iterū: ut d. l. 3. §. ſi tamen poſtea. niſi in caſu quando conuentus uellet prius ſufferre litis æſtimationem, quàm hominem exhibere: quia tunc & illi, qui egit, & ſuccubuit, & etiam alijs licet agere

agere:nec obſtat exceptio rei iudicatæ, vt eſt caſus mirabilis in d.l.3.§.ſi tamen reus.quod eſt contra naturam popularium actionum.l.3.ff.de pop.actio.Et competit etiam in abſentem: ut d.l.3.§.penu. Nec per hoc interdictum tollitur remedium legis Fauiæ,ut leg. tertia. in princip.ff.eod.tit.de quo in l.non ſtatim.§.fin.ff.ad leg.Fauiam.& l. ſi fratrem.C.eo.

Secundò,quòd ſit prætorium,patet in d.l.1.ff.eod. Tertiò, quod in perſonam,patet.Quarto,eſt rei perſecutorium, vt in præcedentibus dixi:& probatur in leg.3.§. ſi tamen reus.Nec obſtat text.in l.fi.§.pen.ff.de eo.ibi, pœna præſtanda eſt:quia poteſt dici ꝙ illam quis ex contumacia præſtet,non ꝙ ex natura interdicti veniat,vt in rei vendicatione,quæ eſt rei perſecutoria:vt in §.ſequens.Inſtit.de actio.& tamen in ea æſtimatur lis ex contumacia non reſtituentis,iuxta l.qui reſtituere.ff. de rei vendi.Quinto eſt in ſimplum, vt probatur in præalleg. Sexto,eſt ſtricti iuris. Septimò,eſt perpetuum, non annale:vt d.l.3.§.fi.ff.de lib.hom.exhi. contra naturam popularium: vt l.fi.ff.de pop.acti. Sed eſt ſpeciale fauore publicæ vtilitatis,ſicut etiam dixi, ꝙ non obſtat exceptio rei iudicatæ:vt dicit gl. in d.§.ſi tamē reus. Octauo, non datur hæredi,vt hæredi,ſed vt cuilibet de populo:ut dic.l.3. §.hoc interdictum.Et eodem modo poteſt dici quod in hæredes non detur, iuxta d.l.fina. de pop.act. niſi vt in detentores, &c. Nono, quod non infamet. Decimo,ꝙ directum. Vndecimo,ꝙ ſingulare. Duodecimo,ꝙ ſimplex.Vltimò,non eſt contrarium.

64 IN FACTVM, VNDE VI.

HOc interdictū competit ei,qui ſpoliatus eſt poſſeſsione fundi,vel domus,vel cuiuslibet rei immobilis:quia ſpoliator per hoc interdictum cogitur poſſeſsionem reſtituere ipſi ſpoliato:ut habetur in l.j.in princ. & per totum.ff.de vi & vi arm. & de hoc habetur C. unde ui. per totum. & habetur extra de reſtitu.ſpo. & per interdictum recuperandæ poſſeſsionis:vt habetur in §.recuperandę.Inſtit. de inter.

Et quæ vis dicatur illa, pro qua datur hoc interdictum, & de alijs generibus violentiarum:vide gl.ordinariam.in l.1.C. quod met.cau.& in l.extat.ff.eod. titu. Et in tantum procedit hoc interdictum,ꝙ etiam prædo ſpoliatus eſt reſtituendus:vt habetur in c.in literis.de reſti.ſpol.&,vt dicit S. Blaſius hic,& benè, poſſeſsio debet reſtitui cum fructibus, damnis, & intereſſe, & debet ſpoliatus reponi in priſtinum ſtatum:vt habetur in ca.grauis.eod.titu.& dic vt ibi. Nec poteſt ipſi ſpoliato referri quæſtio dominij d.ca.in literis. & l.ſi quis ad ſe feudū. C.ad leg.Iuliam de vi.& habetur in leg. ſi de iu.ff.de iu.Patet, quia in poſſeſſorijs non eſt neceſſe probare de iure: vt habetur in c.ex tranſmiſſa.de reſt.ſpo.& in cap. accepta.eod.titu. quod capitulum habui in punctis in doctoratu meo Ferrariæ 1489. 16. Octobris.

Quot autem remedia competant ſpoliato pro recuperanda poſſeſsione,S.Blaſius ſe remittit ad dicta in c.redintegranda.3.q.1.in gloſſ.ſummæ, circa finem ver.hoc autem ſcias.Et quia eſt vtilis articulus,igitur eſt ſciendum,ꝙ plura ſunt prodita remedia pro recuperanda poſſeſsione tam rei mobilis, quam immobilis, & tam de iure antiquo Digeſtorum, quàm Codicis,& de iure canonico.Et vltra Bar. in l.rem,quæ nobis. ff.de acq.poſſ.eſt ſciendum, ꝙ primò pro re mobili poteſt agi actione vi bonorum raptorum.Secūdò,furti.Tertiò,ad exhibendum ſecundum varios terminos: ut habetur in l.1.§.illud vtiq;.ff.de vi,& ui ar.Item eſt proditum remedium.c.ſæpe.de reſti.ſpol. quia ſi ſpoliator in alium, qui ſciat, rem transferat, licet de iure ciuili ſint ſubtilitates,quæ habent poſſeſſoré non poſſe agere interdicto,iuxta leg.cùm a te.ff.de vi & vi ar.cum concor. tamen de iure canonico habet condictionem ex cap. ſæpe.quaſi ius canonicum non curauerit has ſubtilitates, iuxta c.dilecti, de iud.c.j.de dolo & contuma.48.diſt.huic ſtemus.cum ſim.& ſecundum communem opinionem Cano.in d.c.ſæpe. habet ſolum locum in terris Eccleſiæ: quia venit ad correctionem iuris ciuilis,vt ibi probatur,non ad declarationem,iuxta not.in c.licet ex ſuſcepto.de foro competenti.cum ſimi.Item eſt proditum remedium.cap. redintegranda.3.q.1. vbi generaliter tàm pro dolo, quàm pro violentia, ſiue metu ſpoliatus debet reſtitui: licet aliter diſponat ius ciuile: & ſic poteſt agi ex illo canone, qui ſolum comprehendit Eccleſiæ ſubditos, vt in ſuperioribus dixi. Et eſt pinguius remedium, quàm d.c.ſępe. ꝙ procedit etiam tertio poſſeſſore ignorante: & cap.ſępe.procedit poſſeſſore ſciente,vt dictis iuribus.Item eſt proditum remedium l.inuaſor. C. vnde vi.vbi Imperator remedio illius l. fin. ſecundum veram lectu. ſi aliquis inuadat poſſeſsionem vacantem, vult eum teneri. Item eſt remedium l.authoritatem. C.vnde vi. vbi licet ſpoliator oſtendat reſcriptum principis,tamen ſpoliatus poteſt niti ex illa leg.de quo dic,vt ibi habetur.Item eſt remedium l.fina.C. eod.titu.quod datur contra illos, qui doloſè inuadunt poſſeſsionem vacantem,vt eam reſtituant,& puniantur.& per hoc differt a l.inuaſor,eod.titu.quę loquitur quando non doloſè inuadit. nec imponit aliquam pœnam.Item eſt remedium leg.ſi quis conductionis.C.loca.vbi eſt caſus ſextus, ꝙ non poteſt referri quæſtio dominij domino locanti, quando ageretur contra colonum,qui ſpoliauit dominum poſſeſsione: nam poteſt poſſeſsio auocari remedio illius legis.dic vt ibi.Item eſt remedium l.non ab re. C. vnde vi. quæ venit addendo ad dictam l.ſi quis conductionis. quia ibi imponitur pœna colono reſiſtenti,& nolenti rem domino reſtituere:nam punitur rei æſtimatione. quod tene menti:quia quotidiè poteſt occurrere. Item eſt remedium l.ſi me,& Titium.ff.ſi certum peta.quia poteſt agi ex æquitate illius legis, de quo ibi. Item datur officium iudicis detentori non habenti aliquam poſſeſsionem,vt per gloſ. in l. non tantùm.in princ.ff. de petit.hæred.in l.manifeſtum.§.ſed cùm in ſecunda. C.de fur.in l.j. in princ. C.ſi per vim vel alio mo.de quo etiam per gl.3.q.1.in ſum. Item eſt remedium l ſi coloni.de agri.& cenſi.le.11.De quo dic, vt ibi.Item eſt aliud ſcilicet triticariæ qđ datur pro omnibus, excepta pecunia, vt habetur in l.2.ff.de triti. Item per condictionem indebiti,dūmodo ſit geſtum inter duos, vt aliàs habetur in l.indebiti.§. ſi nūmi.ff.de cond.inde.Item remedium l.fi.C. de acqui.poſſ. vbi ſi procurator,ſeruus,filius colonus, vel inquilinus dolose transferāt poſſeſsionem in alium, iuuatur dominus ex illa lege.Item remedium l.finalis.ff.de rei vendic. vbi propter in ... dacium condictione ex illa lege transfertur in alium poſſeſ... Item eſt remedium l.fin.C. de edicto diui Adri. toll.quod datur hæredi, qui oſtendit teſtamentum non cancellatum, &c. de quo dic,vt ibi habetur, &c. Et iſta omnia remedia memoriæ mandaui cùm audirem,do.Bald. de Bar.de Peruſio in l. rem quæ nobis.de acqui.poſſ.qui fuit dominus meus in ordinarijs de ſero.& tene mēti.Et aliàs in propoſito recitaui dum legerem Paduæ legem tertiam. C. de exceptionibus.pro ... mino Bertucio Bagarotto. Et ut dixi ſuprà hoc interdictū non datur ad res mobiles, niſi ſolo cohæreant, vt dixit l.j.§. ... vtiq;.ff.de vi & vi ar.in verſi. planè. Item non ſolùm datur ... qui habebat ciuilem poſſeſsionem, ſed etiàm ſi naturalem vt d.l.j.§.deijcitur.ff.eod.titu.& datur etiam fructuario,vt l.3.§. vnde vi.ff.eo.Et eſt interdictum recuperandæ, & etiam reſtitutorium d.l.1.§.hoc interdictum.

Et aduerte,licèt uidear prolixus,non prætermittam vnum, quod diſputabile, & aliàs vidi diſputatum Paduę in publica diſputatione. Nam cùm dixi, ꝙ vſufructuario datur hoc interdictum. d.§.unde ui.per illum text.fundatur cōmunis opi. poſt Ioan.in l.naturaliter.ff. de acquirenda poſſeſsione. quod uſufructuarius habeat naturalem poſſeſsionem. Cuius contrarium in puncto iuris clauſis oculis poſſet ſuſtentari: &,vt iſta concluſio ſit clara,arguam prò & contrà,& a parte affirmatiua,ꝙ poſsideat, adducitur d.§.unde vi. Ita tenet gloſſ.& hoc in d.l.naturaliter.& glo.in §.hodie.Inſti.de inter.& quaſi in omnibus partibus iuris ciuilis. Et eſt communis opinio Legiſtarum per fundamentum, quod uidetur inconuincibile in dict.§.unde ui.quia interdictum, unde ui,cùm non detur niſi poſsidenti.l.j.§.hoc interdictum.ff.de ui & ui ar. ſaltem naturaliter,ut d.§.deijcitur.Sed ſic eſt, ꝙ datur uſufructuario.d.§. unde ui. ergo ſequitur, ꝙ poſsideat naturaliter. Sed in contrarium. Primò potes allegare text.in §. quod enim placuit. Inſti.per quas perſo.no.acq.Secundò in l.acquiritur.§.fina.ff. de acquir.rerum domi.Tertio,in l.j.§.per eum. ff.de acquiré. poſſeſ.ibi,licèt eum non poſsideamus. Quartò, in l.ſciendū. §.eum.ff.qui ſat. co. ubi uſufructuarius non euitat onus ſatiſdandi,licet ad hoc ſit facilis reſpōſio.Quinto, in l.j.§.qđ ait.

ff.quo

ff.quo l.vbi dicitur, ꝙ vſuſfructus non poſsidetur. Sextò, in l.fi. ff.vti poſsid.vbi ſit differentia inter poſſeſſorem, & fructuarium. Septimò, per l.poſſeſsio quoq;.ff.de acqui.poſſeſ.ubi dicitur, Teneatur ergo non poſsideatur. Octauo, per leg.2.ff.de vſufr.quemad.ca.dum dicit, ꝙ uſuſfructuarius præſtat cuſtodiam. Nono, quia vſuſfructuarius eſt tãquam procurator proprietarij.l.1.in fin.ff.de ope.no.nunc. ſed procurator detentat: vt l.quod meo.ff.de acquirenda poſſeſsione. Decimò, text. in l.arboribus.§.de illo.ff.de uſufr.ubi dicitur, quod in fundo & ſeruo retinemus vſumfructum, pōdero Retinemus. Vndecimo, in l.3.§.pen.ff.de vi & vi arma.dum dicit, Quaſi in poſſeſsione. Duodecimo.l.naturaliter.ff.de acqui.poſſ.dum dicit Videtur: & ſic impropriè. Decimotertio.l. permiſceri.in prin. ff.de acquit.poſſeſ.vbi dicitur, ꝙ non permiſcentur cauſæ poſſeſsionis, & vſusfructus, &c. Decimoquarto.l. Cel.§.Iulianus, ff.ad exhi.qui text.fortiter ſtringit, dũ dicit, ꝙ vſuſfructuarius rem retinet, nec poſsidet. Decimoquinto, in l.certe.§.his, qui. ff.de preca.vbi dicitur, Vſuſfructuarius, colonus, & inquilinus ſunt in prædio, & tamen non poſsident. Pondera primo quòd æquiparatur ibi colonus: deinde verbum, Poſsidet, quod facit vnam orationem, &c. Et iſti duo vltimi textus ſtringunt paſſum in tantùm, quòd non poteſt eis ſine iuris violentia reſpōderi: licet alias, dum iſte articulus diſputaretur Peruſij, ad omnia iſta argumenta reſponderem per bona remedia, quę nunc omitto. Vide ad hoc Bald. & Moder. in dict.l. naturaliter.ff.de acquirenda poſſeſsione. & tene menti, quia poſſet tibi facere honorem, &c.

Secundò hoc interdictum eſt prætorium l.j. in prin.ff.de vi & vi arm. Tertiò, ꝙ ſit in perſonam, patet probatum. Quartò, eſt rei perſecutorium. d.l.j.§.1. cùm detur ad recuperandum poſſeſsionem. Quinto, eſt in ſimplum, ut probatur in l.in interdicto.ff.eod. Sextò, eſt ſtricti iuris, vt patet. Septimò, non eſt perpetuum, ſed annale. dic.l.j.in princ. & l.2.C.eod.titu. Bene verum eſt, quod de eo, quod ad aliquem peruenit, competit perpetuò.l.3.§.hoc interdictum. ff.eo. Et iſte annus eſt utilis: vt d.l.1.& ibi gloſ. & licet quò ad agendum ſit annale, tamen ad excipiendum eſt perpetuum, iuxta l.purè. in fin.de do.excep. licet de iure Canonico duret perpetuò: vt not.in ca.2.de reſtit.ſpol. & ibi uide in gloſ.fina. cùm ſpoliatis nulla conditio temporis opponi poſsit: ut d.c.redintegranda.3.q.1. Facit ad hoc, ꝙ iure ciuili inſtantia perit triennio.l.e.properandum. C.de iudi. & tamen de iure Canonico eſt ſecus, vt in c.venerabiles. & cap.ſignificauerunt.de iudi. Octauò, datur hæredi, & alijs ſucceſſoribus: vt l.1.§.hoc interdictum hęredi.ff.de vi & vi arm. In hæredes datur de eo, quod ad eos peruenit. d.l.1.§.fiu. & l.3.in princip.§.hoc interdictum. & facit l.j.C.ex delict. defun. Nonò, non infamat, vt l.neque.ff.de vi & vi ar. quod tamen intellige de infamia iuris, non autem de infamia facti, ſecundum glo.in d.l.neq;, & ideò in parentem, uel patronum non datur: ut l.j.§.hoc interdictum.ff.eod. & licet.de obſeq. & l.ceſſat.de act.& oblig.dixi ſuprà in 1.regula negatiua. Decimò, eſt directum, licet quandoq; reperiatur vtile: ut leg.j.§.filiusfamilias.ff.eod.titu.cùm ſcilicet poſsit exponi vtile, id eſt, efficax, & cætera. Vndecimò, eſt ſingulare. Duodecimò, ſimplex, & cætera.

65 IN FACTVM, QVOD VI aut clàm.

HOc interdictum competit illi, in cuius ſolo vi, uel clàm ædificatum fuit: uel quòd ui ædificauerit poſt prohibitionem domini: uel clàm, ſcilicet quod celauerit ſe.cùm intelligeret dominum prohibiturum: nam cogitur per hoc interdictum opus demoliri: de quo interdicto habetur in l.j.in princ. & per totum.ff.quod ui, aut clàm. Et quid ſit ui facere, & clàm facere: uide tex.in l.j.§.quid ſit.cum ſeq.& in l.2.§.fi.ff.eo.titu. Et eſt interdictum reſtitutorium.d.l.j.§.1.& pertinet ſolum ad rem, quę in ſolo finitur.d.l.j.§. hoc interdictum. & prohibitio poteſt fieri non ſolum per dominum, ſed per plures alias perſonas: de quo eſt tex. in l.3.in prin.eo. titu. Nec poteſt iſte qui ędificauit ui, uel clàm, aliqua exceptione ſe tueri: ut d.l.1.§.denique.niſi in caſibus, de quibus ibi per gloſſ. in uer.poſtea.uidelicet, in leg.3.§.ſed ſi permiſerit.ff.eo. quando dominus, uel alij qui potuiſſent etiam prohibere, poſt prohibitionem permiſerunt. & in l.ſi alius.§.bel[...]rimè. eod. titu. & §.eſt & alia. & l.ſemper.§.hoc interdictum. Et de libello pro hoc interdicto, vide Bart.in l.competit.§.in ſumma.eo.titu. Et in illo titu. diſcas.l.aut qui aliter.quæ ſecundum Barto.literis aureis eſſet deſcribenda. Secundo, ꝙ ſit prætorium, eſt text.in l.1.in prin. Tertio, ꝙ ſit in perſonam, patet. Quarto, ꝙ ſit perſecutorium, probatur in l.ſemper.§.in hoc interdicto. & §.fi.ff.quod ui, aut clàm. Quinto, eſt in ſimplum, per eadem iura, cùm detur ad intereſſe, &c. Sexto, eſt ſtricti iuris, ut d.§.actionum. Septimo, eſt annale, non perpetuum: ut l.ſemper.§. hoc interdictum. & l.ſi inter.in princ.ff.quod ui, aut clàm. Octauo, datur hæredib. ut l.deniq;.§.quæſitum.ff.eo. In hęredes non datur, niſi de eo, quod ad eos peruenit: ut d.l.ſemper.§.hoc interdictum. Nono, ꝙ non infamet, patet in d.l.neque. ff.de ui, & ui ar. & ſecundum gloſſam ubi uerum eſt, quod de infamia iuris, licet de infamia facti ſecus, de quo ibi. Decimo, ꝙ directum, patet: quia ex uerbis, & mente.d.l.1.in principio. Licet utile quandoq; reperiatur: ut l.is, qui in puteum.§.ſi tutoris. & §.ſi fundum.eod.tit. & in d.l.ſi uiſem.in prin. Vndecimò, ſingulare. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non contrarium, &c.

66 IN FACTVM, VTI POSſidetis.

HOc interdictum competit ei qui moleſtatur ab alio in poſſeſsione rei immobilis: quia dicat ſe eſſe dominum uel poſſeſſorem, &c. quia per hoc interdictum ille, qui poſsidet, nec habet poſſeſsionem ab alio ui, uel clàm, uel precario, poteſt ſe tueri, & prohibetur ille moleſtator ipſum turbare, &c. De quo interdicto iuxta uerba prętoris habetur, in l.j.in prin. & per totum.ff.uti poſ. & C.eod. titu. & per Canoniſtas in ca. licet cauſam.de proba. & non ſolùm habet locum in poſſeſſione ædium, ſed etiam aliarum rerum immobilium: prout eſt text.ſecundum intellectum communem in di. l.1.in princ.uti poſ. Et pro hoc ſunt tex.aperti in d.l.j.§. hoc interdictum.il 2. & ſeq. Item eſt prohibitorium retinendæ poſſeſsionis, per quod quis prohibetur inferre uim poſsidenti. Sed interdictum de vi, & vi armata, vt dixi, eſt reſtitutorium, & recuperandæ poſſeſsionis. Text.eſt in l.1.§.eſt igitur. & §. illud enim.ff.uti poſ. Et de forma libelli in interdicto.ff.de ui & ui ar. uide Barto.in l.in interdicto.ff.de ui & ui ar. Et de forma libelli in hoc interdicto, uide eundem Bart. in l.j.§. interdictum.ff.uti poſſ. Et debes ſcire alium terminum, quod ille, qui uult agere tali interdicto, eſt opus, ꝙ non poſsideat ab aduerſario ui, clàm, uel precario. Et eſt tex.in l.j.§.perpetuo. & fi.ff.uti poſ. & Barto.in d.§.fin.ponit exempla ad hæc tria requiſita.

Item ſcias, quod hoc interdictum non datur, niſi poſsidenti, uel ciuiliter, uel naturaliter. Nam ſi quis eſſet in poſſeſsione cauſa rei ſeruandæ, cùm non poſsideat, non haberet interdictum. text.eſt in l.ſi duo.§.creditores.ff.uti poſ. cum ſimil.

Secundò, ꝙ ſit prætorium, eſt tex.in d.l.j.in prin.ff.uti poſſ. Tertio, ꝙ ſit perſonale, patet. Quarto, eſt rei perſecutorium cùm detur ad retinendam poſſeſsionem: ut d.l.j.§.hoc interdictum. Quinto, eſt in ſimplum, ut patet. & l.penul.§.fina.eod. titu. Sexto, eſt ſtricti iuris, ut etiam patet. Septimo, non eſt perpetuum, ſed annale. d.l.1.§.1.ff.vti poſſ. Ergo poteſt dici, quod detur hæredibus, iuxta §.non autem omnes. Inſti. de perpe. & temp.act.cum ſimil. In hæredes poſſumus dicere, ꝙ non detur, cùm ſit annale, iuxta l.in honorarijs.de actionib. & obligationibus. Nono, quod non infamet. Decimò, eſt ſingulare. Vndecimo, directum. Duodecimo, duplex: quia non cognoſcitur actor a reo: iuxta ea, quæ ſuper hoc termino dixi, ſuprà in Publiciana actione. & probatur ad literam in l. ſi duo.§.hoc interdictum.ff.eod.titu. Vltimo, non contrarium.

67 IN FACTVM VTROBI.

PRimò hoc interdictum competit ad ſimilitudinem ſuperioris, quando quis turbatur in poſſeſsione: ſed differunt; quia illud datur pro poſſeſsione rei immobilis, iſtud uerò pro poſſeſsione rei mobilis: ut habetur in l.uniç. ff.utrobi. & protit in ſuperiori, ut quis poſsit intentare, requiritur ꝙ ab aduerſario

ſario non poſſederit vi, vel clàm, uel precario: Eodem modo in hoc, vt habetur in d.l.vnica. de qua eti m habetur inſtitu. de interdict.§.ſed hodie. licet C non::ſtæ in d. c. licit cauſam. de probat. non videantur facere differentiam inter hoc interdictum, & ſuperius: vt etiam refert Saoctus Blaſius hi , &c. Et quia hoc interdictum eſt hodiè exequatum cum ſuperiori, vt habetur in dicta l.vnica. ideò, in reliquis ſundameotis dicas, vt in ſuperiori dictum eſt.

68 IN FACTVM, DE SVperficiebus.

HOc interdictum competit ei, qui turbatur in poſſeſsione ſuperficiei, quæ habetur in ſolo alieno. Nam poteſt ſe tueri hoc ioterdicto, ne moleſtetur, &c. dato ſcilicet, ꝙ turbetur ab alio, quàm domino ſoli: quia tunc dantur ſibi actiones ciuiles. De hac habetur in l.j.in prin. & §.quis ſuperficiẽ, cum ſimil.ff.de ſuperfi. & ibi vide. Et quòd ſit prætorium, patet in d.l.j.& dixi in ſuperioribus. Vt quis obtineat, requiritur ꝙ ſuperficiem non poſsideat ab alio vi, clam, vel præcario: vt d.l.j.in prin.ff.de ſuperficie. In reliquis dic, vt eſt dictum in interdicto, Vti poſsidetis. quia eadem in iſto ſeruantur, vt habetur in dicta lege prima.§. præponitur. verſicul. omnia.ff.de ſuperfic.&cætera.

69 IN FACTVM, DE ITINEre, actuq; priuato.

PRimò hoc interdictum competit ei, qui per fundum alterius ad fundum ſuũ habet iter, vel actum, cùm iuerit ſaltem per triginta dies per illud iter, etiam diſcontinuos in anno proximè retro: quia ſi vicinus ipſum prohiberet i , p hoc interdictum poteſt prohibere vt a prohibitione deſiſtat. De hoc habetur in l.j.in prin.ff. de iti.actuq; pri. Et in hoc interdicto, vt dicit hic etiam S. Blaſius, & bene, non agitur de iure ſeruitutis, quod expeditur per actionem confeſſoriam & negatoriam, iuxta leg.2.ff.de ſer.uendi. ſed agitur in poſſeſsione, qua fuerit vſus ille, qui prohibetur per dictos triginta dies. & io hoc, vt infra dicam, venit intereſſe, ſcilicet quanti interſuit, eum non fuiſſe prohibitum, &c. vt habetur in l.2.§.in hoc interdicto.ff.de iti.actuq, priua. Et requiritur, ꝙ ille, qui prohibetur ab aduerſario, non fuerit vſus itinere vi, clam, vel precario: vt d.l.j.in prin. & §.hoc interdicto. eod. titu. Et eſt prohibitorium ad tuendas ruſticas ſeruitutes. d.l.1.§.1. Et qui a tex. eſt not. in dict.l.j.§.ſi quis propter. ff. de iti. actuq; priua. quod propter inundationem vſus viæ & itineris perditur, &c. ſicut aliàs per inundationem perditur poſſeſsio: vt habetur in l.3.§.Labeo.ff.de acquirenda poſſeſsione. Et ſic ſi aliquis præſcriberet per inundationem, interrumperetur præſcriptio, cùm perdatur poſſeſsio: vt habetur latè in d.§.Labeo. Tex. in d.§.ſi quis propter. dicit quòd quis reſtituitur ad hoc interdictum per in integrum reſtitutionem.

Ego volo tibi relinquere in propoſito vnam dubitationem, ſcilicet, an interrupta præſcriptione detur reſtitutio io integrum. Et licèt ſit communis opi. quòd non: vt habetur in d.§.Labeo. tamen in diſputando poſſet teneri contrarium: p nunc vide in dict.§.Labeo.& in d.§.ſi quis propter. & vide in l.qui fundum.§.qui bona.ff.pro empt.&c. Secundò, ꝙ ſit prætoriũ. eſt tex.in d.l.j.in priu. Tertiò, ꝙ in perſonam, patet. Quarto, ꝙ ſit rei perſecutorium, probatur in leg.vnde etiam.§.in hoc interdicto.ff.eodem. Quintò, quod in ſimplum, probatur in eo.§. Sextò, quod ſtricti iuris, patet. Septimo, eſt annale: vt l.1.in princip. & d.l.vnde etiam.in princip. eod. titulo. Octauò, datur hæredibus. dicta lege vnde etiam. §. ſi quis ab authore. ſi author poſſeſsionem ſit adeptus. In hæredem non videtur dari, cùm ſit annale, iuxta leg.in honorarijs.de actio.& obligatio. niſi dicamus, quòd detur in quemlibet prohibentem, &cætera.

Nonò, quia noo infamet. Decimo directum: quia ex verbis, & mente, licet aliquando reperiatur vtile: vt d.leg.vnde etiam.§.idem Iulianus. eodem titulo. Vndecimò, ſingulare. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non contrarium.

70 IN FACTVM, DE ITINEre, actuque priuato reficiendo.

PRimò hoc interdictũ competit ei, qui habet iter & per fundum vicini ad fundum ſuum, vt ſupra di x ino præcedenti. Et daro quòd uellet reficere iter, & prohiberet, uel alius, per hoc interdictum gat illos deſiſtere n prohibitione. Et de hoc ter tex.io l.3.§.ait prætor.ff.de it.actuq; priua. Et requi in hoc, quod noo fuerit uſus itinere ui, clam, uel precario: dicto §. ait prætor.

Sed differt a ſuperiori: quia in hoc requiritur, quod in anno uſus fuerit itinere. Item, quòd probet ſibi cõpetere ſeruitutis: ut eſt tex.in d.l.4.§.hoc autem ſuperiori. & §.ſeque. eodem titul. & ſi alterum deficiat, deficit interdictum: ut o ſeq. Et uolens reficere teoetur uicino cauere de da n i ecto. vt d.l.3.§.qui hoc interdicto. Et ex hoc infertur, quod refectio uiæ non incumbit debenti ſeruitutem, ſed ei, cui tus competit: prout habetur etiam in leg. quoties.§.fin.ff.de ſeruit.titu.generali. Sed ſecus ſit in ſeruitute oneris ferendi ut habetur in l.eum debere columnam. de ſeruitu.urbano. p dio. quod tene menti, &c.

Secundò, quod ſit prætorium, eſt text.in d.§.ait prætor. Tertio, quod in perſonam, patet. Quarto, quod rei perſecutoriũ. Et quinto, quod ſit in ſimplum, probatur in d.l.3.§.utilitas. eod.titu. Sexto, quod ſtricti iuris. Septimo, eſt annale ut ſuperius. d.§.ait prætor. & l.1.§. antepenulti.ff.de interdict. Octauo, datur hæredibus, ut l.apparet.§.primo.ff. eodem t redem non datur, niſi dicamus quod detur in quem prohibentem. Nonò, non infamat. Decimo, direct n Vndecimo ſingulare. Duodecimo, ſimplex. Vltimo, non contrarium.

71 IN FACTVM, DE AQVA quotidiana.

PRimo hoc interdictum competit illi, qui per fundum rius ſaltem uno die, uel nocte in anno retro, duxit a ad fundum ſuum: quia ſi ille dominus fundi per quem duxit, ipſum prohibet, uel impedit, agitur contra um interdicto, ut a prohibitione deſiſtat. De hoc habetur in princ.§.primo. & §.quod autem.ff.de aqua quotidiana & ua. nec debet duxiſſe aquam ui, clam, uel precario: prin. Et eſt interdictum non ſolùm prohibitorium reſtitutoriũ, ut quis tollat, ſi quid fecit ad impe re aquam, &c. ut eſt text. cum gloſ. in d.l.j.§.j.& §. titu. Secundo, eſt prætorium. d.l.1.in princ. Tertio. Quarto, rei perſecutorium, cùm proſequatur ius & illud, quod quis amittit, requiritur per hoc interdictum. §. præterea. Quinto, quod in ſimplum, probatur ea Sextò, quod ſtricti iuris, patet. Septimo, eſt annale, tuum, vt in ſuperiori fuit dictum, & probatur in d.l.j. in p Octauo, datur hæredibus. d.l.j.§.ait prætor. In hæredem dici, qđ non detur cũ ſit annale, per d.l.in honorar tur, ut in quemlibet prohibentem: ut in ſuperiori dixi. noo infamat. Decimo, eſt directum, &c. licet utile quan ſit: ut d.l.3.§.ſi eundum. Vndecimo, ſiogulare. Duodec plex. Vltimo, oon cootrarium.

72 IN FACTVM, DE AQVA æſtiua.

PRimò, hoc interdictum pertinet ad eum, qui per fundum alterius uno die, uel nocte in æſtate retro duxit aquam in funduoi ſuum, ut non poſsit prohiberi, &c. ut io ſuperiori dixi. Et differuot: quia qui interdicit de aqua quotidiana, interdicit uti hoc anno: ſed in aqua æſtiua interdicit uti hac æſtate. Vide etiam de hoc in d.l.j.in prin. & in §. quod autem diximus. Et quando incipit æſtas, uide in d. §. æſtate & ibi gloſſ. not. in quot partes diuidatur anous. & in h tur illa clauſula quod ooo duxerit aquam ui, clam precario, ut ſuperiori. d.l.j. deinde ait. in prin.l. Et eſt etia reſtitutorium.

rium d.§.1.Secundò,ꝙ ſit prætorium. patet in d.l.j.in prin.in perſonam,&c.In alijs fundamentis,dicas vt in ſuperiori:cùm ſint ſimilia:vt d.l.j.§.Labeo. ſed in hoc diſcordant: quia licet ſuperius ſit annale, tamen hoc durat per annum, & ſex menſes.Item poteſt durare per biennium, ſecundum variam com putationem temporis:vt habetur in dic. l.1.§.deinde.& æſtatem.& ſeq. eodem titu.&c.

73 IN FACTVM, DE AQVA ex caſtello ducenda.

PRimò competit ei, qui habet ius ducendi aquam ex caſtello, id eſt, loco vbi in publico aqua recipitur, vel riuo, vel alio loco publico ad fundum,vel domum,eò quia habuit conceſsionem a principe, vel communitate: ſi aliquis ipſum prohibeat,habet hoc interdictum, de quo loquitur text.in l.1.§.ait prætor. §. quo ex caſtello. cum duobus ſeq. ff.de aqua quoti.& æſti.Et hoc eſt quotidianum in ciuitatibus, in quibus in ſtratis eſt caſtellum:vt eſt in ciuitate Aquilianæ & Viterbij: quia ſi habent conceſsionem, quod è caſtello ducent aquam in domum,vel hortos,non poſſunt prohiberi.Et eſt aduertendum,ꝙ hoc interdictum non continet ſolùm poſſeſsionis cauſam,& ſic præparatorium,vt ſuperiora proximè,ſed continet cauſam proprietatis:quia hic nō ꝓbatur,an quis duxerit, &c, ſed an habeat ius ſeruitutis aſsignatum,vel non;vt eſt tex.no. in d.l.j.§.fin.ff. eodem. Et ea hora, qua quis habet ius ducendi,ea debet ducere,& non alia: vt habetur in l. pen.eod.titu. In alijs fundamentis,dic vt in duobus proximis.

74 IN FACTVM, DE RIVIS purgandis.

PRrimò,quòd interdictum hoc competit ei,qui habet ius aquæ ducendæ, vt dixi in ſuperioribus interdictis, per nuum quem volens purgare, & reficere, prohibetur ab alio: quia tuetur ſe per hoc interdictum: & non habet probare, an iure aquam ducat:de quo vide in l.j.de riuis.& in l.fina.eo.tit. Et eſt prohibitorium:vt d.l.j.in fi.princip. & poteſt etiam eſſe reſtitutorium:vt in proximis dixi. Bene verum eſt,ꝙ tenetur cauere de damno infecto iſte volens purgare.dic.l.j.in princ. Secundò,quod pretorium patet.d.l. in princip. Tertio,quod in perſonam.In alijs, dic vt in ſuperioribus. Bene verum eſt, quod eſt annale,d.l.j.§.hoc interdictum. il 2. & datur iiſdem perſonis,& in eaſdem,prout ſuperiora: ut l.3.§.iiſdem.eo.tit. & datur non ſolùm ad riuos, ſed etiam ad ſpecus, & ſepta:vt d.l.j.in prin.Quæ in quo differant,& quid importent, vide in dic.l.j.§.ait ergo.cum ſimil.&c. Et ſub verbo reficiendi, quid contineatur,vide in d.l.j.§.reficiendi, &c.

75 IN FACTVM, DE FONte, vt liceat eo vti.

PRimò hoc interdictum cōpetit illi, qui prohibetur haurire aquam ex fonte, cùm per annum hauſiſſe:vel appellere pecudes:vel inde aquam ducere,vt ille ſcilicet prohibens deſiſtat a prohibitione: de quo habetur in l. vnica.in princip. ff.de fonte.Et differt a ſuperiori,ſcilicet ď aqua ex caſtel. duc. & aqua æſti. & quoti. quia illa loquuntur de aqua deducēda: iſtud verò de aqua haurienda: prout etiam dicit gloſſ.in rubr. de fonte. Nec habet locum pro aqua mortua, vt in ciſterna: ſed ſolùm de aqua viua.d.l.1.§.hoc interdictum.il 3.eod.titu. Et procedit non ſolùm in fonte, ſed in piſcina, puteo,& lacu: dummodo aquam viuam habeant:d.l.1.in fi.princ.& §.denique. Et requiritur, ꝙ quis non fuerit vi hauſtu vi, aut clam uel precario.d.l.j.§.hoc interdictum. il 3.licet in ciſterna non habeat locum directum,tamen habet locum utile.

Hinc ſumpta occaſione, pone quòd extat ſtatutum in ciuitate,ꝙ mulieres portantes perlas, uel margaritas, puniuntur tanta pœna:& eſt aliqua mulier, quæ portat perlas fictas, ſeu contra factas,non ueras: & uinas: certè non incidet in ſtatutum. Ita decidit Bart.in l.1.§.hoc interdictum: Et tene menti: quia in multis ciuitatibus extant huiuſmodi ſtatuta: &c. Secundò, eſt pretorium.leg.j.in princip.Tertio, in perſonam,ut alia. Quartò, poteſt dici rei perſecutorium,cùm quis proſequitur ius aquæ hauriendæ. d.l.1. Quinto, in ſimplum:ut ibidem patet.Sexto ſtricti iuris. Septimò, eſt annale, non perpetuū.d.l.1.Octauò,heredibus datur,non in hæredes,ut in præcedentibus dixi, ſcilicet de aqua quotid. & æſti. cùm proecedant a pari quantùm, ad perſonam;d.le.1.§.hoc autem.ff de fonte.Nono,non infamat. Decimo,eſt directum. Vndecimo, ſingulare.Duodecimo,ſimplex, &cætera. Vltimò, non contrarium.

76 IN FACTVM, DE FONte reficiendo.

PRimò hoc interdictum competit illi, qui habēs ius hauriendi aquam, ut in proximo dictum eſt, ea fonte, uellet reficere fontem, puteum, piſcinam, &c. ut ſupra dixi,quæ indigerent refectione, ſi prohibeterur, habet hoc interdictum uel a domino fundi,ubi eſt fons,uel ab alio,&c. Et de hoc interdicto loquitur text.in leg.unica.§.deinde att.ff.de fonte.Et fuit introductum ad ſimilitudinē interdicti de riuis reficiendis,quia nullus eſſet uſus,&c.ut dicit tex.in d.l.j.§.hoc interdictum.Secundò,quod ſit pretorium,eſt tex. in dict.§.deinde. Tertio,quod in perſonam,ut patet.Quarto,quod rei perſecutorium,dic ut in proximo. Quinto,quod in ſimplum,eodem modo.Sexto,ſtricti iuris.Septimo,ē annale.d.§.deinde. Octauo,datur heredibus, & in heredes, ut i illo de aqua æſtiua,de quo proximè dixi.& approbat tex.in d.l.j.§.fi.ff.de fon.Nonò, quod infamet.Decimo,quod directum. Vndecimo,quod ſingulare. Duodecimo, quod ſimplex, &cætera. Vltimo, non contrarium.

77 IN FACTVM, DE CLOAcis purgandis.

PRimò competit illi, qui haberet cloacam intra fundum alterius,vel alium locum,per quam immunditiæ & colluuies demittebātur:dato caſu, quod uellet eam purgare,uel reficere,puta,quia curſus impediebatur: & qa dominus fundi,uel alius eum prohibet,habet hoc interdictum prohibitorium,&c.de quo loquitur totus tit.ff.de cloa.&c.Et eſt aduertendum, quia fauore publicæ utilitatis, ut quis poſſit purgare,uel reficere cloacam, non quærimus,an clām,ui,uel precario ſit uſus cloaca, ut le.1.§.quia autem. de cloa.Item pertinet ad priuatas cloacas.d.l.1.§.huc autem. Secundò,quod prætorium, & d.l.j.in prin.Tertio,quod in perſonam patet.Quarto, quod rei perſecutorium,patet per media,quæ dixi in duobus proximis. Quinto,quod in ſimplum,eod.modo. Et etiam ex eo,quod pertinet ad priuatas cloacas,ut dixi. Sexto,quod ſtricti iuris.Septimo,ꝙ ſit perpetuū,poteſt dici,cùm ſit rei perſecutoriū,per d.l.in honorarijs. nec repetatur annale: ꝑ quod reſponde,ſi obijcitur, quod ſuperiora plura ſunt rei perſecutoria,tamen ſunt annalia,&c. Octauo, datur hæredibus, per regulas.§. non autem omnes. de perpetuis & temporalibus, actio.Nono,quod non infamet. Decimo, quod directum. Vndecimo,quod ſingulare.Duodecimo,quod ſimplex,&c. Vltimo,non contrarium.

78 IN FACTVM, NE QVID in cloaca fiat, immittatur ve.

HOc interdictum competit illi,qui habens uſum cloacæ, unde aqua fluat,vel colluuies,aliquis uult aliquid facere,uel immittere in cloacam, propter quod uſus eius impediatur: quia contra illum eſt proditum hoc interdictum prohibitorium,&c.de quo eſt tex.in l.j.§.pen.& fin.ff.de cloacis. Item pertinet ad cloacas publicas.d.§.penult.Secundo,quod prætorium.§.deinde, Tertio, quod in perſonam. Quarto,rei perſecutorium.Quinto,in ſimplum. Sexto,ſtricti iuris. Septimo,eſt annale ex eo,quod eſt populare,per l.fi.ff.de popu.act. Et quod ſit populare, patet ex eo, quod pertinet ad publicas cloacas,ut ſupra dixi.Et in hoc iſtud differt a ſuperiori, Octauo, hæredibus

hæredibus non datur, niſi vt cuilibet de populo: arg. l. populares. de popu. act. In hæredes non datur. l. fin. de popu. actio. Nono, quod non infamet. Decimo, ꝙ directum. Vndecimo, quod ſingulare. Duodecimo, quod ſimplex. Vltimò, non contrarium.

79 IN FACTVM, VT QVID factum, immiſſum ve eſt in cloacam, tollatur.

HOc competit, quando quis aliquid habet immiſſum in cloacam, vel factum, propter quod eſt impeditus vſus, &c. quia cogitur tollere, & ſtatum priſtinum reducere: & ſic eſt interdictum hoc caſu reſtitutorium, & ſuperius prohibitorium, quæ ambo ponuntur in text. quem ſuprà allegaui in d. l. j. §. penul. & fi. ff. de cloa. Et in quantum pertinet ad cloacas publicas, dic vt in ſuperiori. Si ad priuatas cloacas, termini ſui poſſunt aſsimilari illi interdicto, de cloacis purgan. &c. Et eodem modo dicas in ſuprà proximo, &c.

80 IN FACTVM, DE PRECARIO.

HOc interdictum cõpetit illi, qui precario conceſsit aliquam rem alicui vtendam, & fruendam, qui ſibi nollet rem reſtituere: contra ipſum datur hoc interdictum, vt rem reſtituat, &c. de quo habetur in l. 2. in princ. ff. de precar. cùm precario poſsidens videatur nomine cedẽtis poſsidere: iuxta not. in l. quod meo. in principio. & l. interdum. ff. de acquirenda poſſeſsione. Et interdictum reſtitutorium. d. l. 2. in princip. & §. 1. Et in hoc fit condemnatio ſecundum intereſſe actoris: vt habetur in l. quæſitum. §. ex hoc interdicto. ff. de preca. Et in quo differat precarium a commodato, vide glo. no. in l. 1. ff. de preca. Et poteſt conſtitui precarium in rebus mobilibus, & immobilibus: vt l. in rebus. ff. eodem. Et poteſt conſtitui, quod transferatur poſſeſsio, & quod non. l. 2. §. fin. & l. in rebus. & l. certè. §. is, qui. ff. de precar.

Et ſcitis quod quotidiè in inſtrumentis ponitur illa clauſula: Et ex nunc conſtituit ſe precario nomine emptoris poſsidere, &c. quid importet? Dicas ꝙ importat, quia primò intelligitur translata omnis poſſeſsio in emptorem, ciuilis, & naturalis: deinde intelligitur translata naturalis in precario poſſidentem: vt habetur in d. l. interdum. de acq. poſſ. Sed ſi diceretur ſimpliciter: Et ex nunc conſtituto me nomine emptoris poſsidere: tunc omnis poſſeſsio remanet penes emptorem, & ſic plus operatur conſtitutum, quàm precarij rogatio, in fauorem emptoris: vt habetur in l. qui bona. in princ. ff. de acquir. poſſeſsione. per Barto. & omnes in d. l. interdum. Et tu Canoniſta habes titulum de precarijs. & in c. j. habes de precaria. Quid ſit precaria, dicas, ꝙ eſt cõceſsio rei immobilis pro annua penſione, de quinquennio in quinquennium. ca. 1. de precarijs. & ibi glo. & in c. precariæ. vbi gloſſ. magiſtralis 10. q. 2. Bald. in c. j. §. tua. quibus modis feu. amit. &c. Secundò, quod ſit prætorium eſt tex. in d. l. 2. Tertiò, in perſonam, vt alia. Quarto, rei perſecutorium: vt l. quæſitum. §. ex hoc interdicto. ff. eo.

Quintò, ꝙ in ſimplum, probatur ibidem. Sexto, ſtricti iuris. Septimo, perpetuum eſt, non annale, per tex. qui aſsignat pulchram rationem ab abſurdo, in d. l. quæſitum. §. penul. Octauo, datur hęredibus, & in hęredes, d. l. quæſitum. §. fi. licet precarij rogatio ad hęredes non indiſtinctè tranſeat. De quo vide in l. cùm preca. §. fi. eod. titu. Nono, non infamat. Decimò, directum. Vndecimò, ſingulare. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non contrarium.

81 IN FACTVM, DE ARBORIBUS cædendis.

PRimò ad hoc interdictum eſt ſciendum, quòd habet duo capita: alterum in arboribus, quæ ſunt prope prædia vrbana: alterum in arboribus exiſtentibus in prædijs ruſticis. Primum caput competit illi, in cuius ędes rami arboris alterius pendent, & nocent ædificio, nam dominum poteſt monere, ꝙ ſuccidat arborem radicitus: ſi nolit facere, ille, cui competit interdictum propria authoritate poteſt ſuccidere, & aſferre ligna. l. 1. in prin. vſq; ad §. deinde. ff. de arb. cæd. Secundum caput pertinet ad illum in cuius fundo rami arboris vicini extenduntur: quia poteſt monere facere, ꝙ rami cædantur, quouſq; arbor diſtet per quindecim pedes a terra in altitudinem. Iſte eſt tex. in dict. l. j. §. fi. de arbo. cęden. quod tene menti: quia poſſet quotidie contingere, maximè in hac ciuitate Paduæ, vbi ſunt multi horti, & arbores.

Practica eſt ſecundum Bartolum, ꝙ denuntietur domino illius arboris, ꝙ ipſam ſuccidat: & de hoc fiat inſtrumentum: & tunc ſi non ſuccidat, poteſt denuntians propria authoritate facere, imò poteſt ligna aſportare. tene menti. Et ea non ſolùm procedit in arboribus, ſed etiam in vitibus. cùm veniant appellatione arboris. d. l. j. ver. arboris.

Et aduerte, dato caſu, quod radices arboris nocerent: tunc datur vtile interdictum de arboribus cædendis, per gl. in l. 1. C. de interdi. de quo ibi. Secundo, quod prætorium. leg. j. §. ait prætor. & §. deinde. Tertio, quod in perſonam, vt alia. Quarto, videtur rei perſecutorium. Quinto, in ſimplum: vt probantur iſti duo termini in d. l. j. §. non ſolum. Sexto, ſtricti iuris. Septimo, perpetuũ, ex quo rei perſecutorium dict. l. in honorarijs. Octauo, datur hæredibus, vt in §. non autẽ omnes. de perpe. & temp. act. In hæredes, dic eodem modo, &c. Nono, non infamat. Decimo, directum. Vndecimo, ſingulare. Duodecimò, ſimplex. Vltimo, non contrarium.

82 IN FACTVM, DE GLANDE legenda.

HOc interdictum competit ei, qui habens arborem, quæ pendet in fundum vicini, vel aream, in quam cadunt fructus, quia ſi prohiberetur recolligere dictos fructus, haberet dictum interdictum intra dies tres, poſtquam fructus ceciderunt. Et appellatione glandis, veniunt omnes fructus. De quibus omnibus habetur in le. vnica. ff. de glan. leg. & in l. qui venenum. §. glandis. ff. de verb. ſignific. Secundò, ꝙ ſit prætorium, eſt tex. in d. l. j. in prin. Tertio, ꝙ in perſonam, vt reliqua. Quartò, ꝙ rei perſecutorium, probatur in d. l. j. in prin. Quinto, ꝙ in ſimplum, ibidem. Sexto, quod ſtricti iuris. Septimo, non eſt perpetuum, ſed temporale, vt ſuprà patet. Octauo hæredibus datur, & in hæredes intra illud tempus, quod durat vt ſuprà. Nono, non infamat. Decimo, quòd directum. Vndecimò, quod ſingulare. Duodecimo, quod ſimplex, &c. Vltimò, non contrarium.

83 IN FACTVM, DE MIGRANDO.

HOc interdictum competit inquilino, qui ſoluta penſione domino, nellet recedere de domo, & aſportare res ſuas, & dominus domus prohiberet: quia poteſt ſe tueri ex hoc interdicto. Et de hoc eſt tex in l. j. ff. de migrand. Et aduerte: dicitur in d. l. j. §. hoc interdictum quod eſt infreqnẽs, &c. debet intelligi ille text. quod de raro itur ad illud interdictũ, ex eo, quia inquilino, qui turbaretur, competit actio ex conducto, & officium iudicis: vt l. ſed addes. §. ſi inquilinus. ff. lo. & ideo de raro recurritur ad hoc interdictum.

Et circa hoc ſcias, quòd penſio domus, niſi aliud ſit dictũ, ſoluitur in fine anni: vt l. ædem. C. loca. & ita tenet etiam Bart. in d. l. j. §. ſi penſio. ff. de migran. Et habetis etiam illam regulam vulgatam in hac materia, quòd res conductoris inuectæ & illatæ intelliguntur obligatæ ratione penſionis. Pone quod vnus conductor locauit, quod poteſt facere, iuxta l. nemo rẽ. C. loca. & l. Moſcis. §. Aemilius Prætolinus. ff. de iure fiſci. an res iſtius ſecundi conductoris ſint domino obligatæ: vide caſum ſingu. in l. ſi in lege. §. ſi colonus. ff. loca. & quod ibi gloſſ. & docto. quem textũ exclamat Pontanus in ſingu. 386. Et cõpetit hoc interdictum ſolum inquilino, non autem colono. vt habetur in d. l. j. §. hoc interdictũ. ff. de migran. Et dato, quod haberet habitationem gratuitam, daretur vtile interdictum, vt eodem §. Et eodem modo daretur vtilis, ſi non eſſent res

propriè

propriè inquilini, ſed fortè ſibi cõmodatæ, vel locatæ, vel apud eum depoſitæ, vt habetur in l. finali. eod. titul. &c. Secundò, quòd prætorium, eſt text. in dicta leg. prima in principio. Tertiò, in perſonam, vt reliqua. Quartò, rei perſecutorium. dicta l. prima. in princip. Quintò. in ſimplum, vt ibidem, Sextò, ſtricti iuris. Septimò, perpetuum, & non temporale d. l. prima. § fina. Octauò, datur hæredibus, & in hæredes, vt eſt tex. in d. l. prima. §. fi. Nonò, non infamat. Decimò, eſt directum; cùm ex verbis & mente, licet quandoque vtile dicatur, vt prædixi: & habetur in dicta l. j. §. interdictũ. Vndecimò quod ſingulare. Duodecimò, quòd ſimplex, &c, Vltimò, non contrariũ.

84 IN FACTVM, DE SALVIAno interdicto.

HOc interdictum competit locatori aduerſus conductorem ad auocandam poſſeſsionem earum rerum, quas a[p]portauit, quæ erant obligatæ ipſi locatori ratione penſionis. Et eodem modo competit creditori aduerſus debitorem pro rebus ſibi iure pignoris obligatis: iuxta ea, quæ habentur in §. item Seruiana. Inſtitu. de acti. & iſtis caſibus datur directum. Sed in caſu, quo dictę res eſſent alienatæ per conductores, vel debitores, tunc competit vtile interdictum Saluianũ: de quo habetur in l. 1. in princ. ff. de Saluia. interdi. & in l. 1. C. eodem titul.

Et, vt dicit etiam Sanctus Blaſius, eſt pinguius remedium huius interdicti, quàm Seruianæ hypothecariæ: quia ſufficit in ipſo, quod creditor probet illas res fuiſſe poſſeſſas, tanquàm ſuas per debitorem tempore obligationit contractæ. Sed in hypothecario oportet creditorẽ ꝓbare de dominio debitoris: vt habetur in d. l. prima. de Saluia. interdic. & per omnes in dict. §. item Seruiana. de quo ibi. Et in hoc reus condemnatur ad reſtituendam detentationem, vel poſſeſsionem rei obligatæ: vt habetur in l. ſi fundus. §. in vendicatione. ff. de pign. &c. Et licèt tex. in l. 1. C. de preca. & Saluia. interdi. dicat, quòd Saluianum non detur contra tertium poſſeſſorem, debet intelligi de directo: quia vtile poteſt dari: vt d. l. 1. ff. eo. ſecundum glo. in d. l. 1. C. eo. & in hoc differt à Seruiana, quæ contra tertium datur. Et in alio etiam: quia Salnianum eſt inter poſſeſſoria, Seruiana inter petitoria. Et alia etiam eſt differentia, de qua ſuprà dixi. Secundò, quod prætorium: patet ex his, quæ habentur in l. fin. C. de condi. indeb. Tertio, quod in perſonam, vt reliqua. Quarto, quòd rei perſecutorium, probatur in d. l. 1. in princ. Quinto, quòd in ſimplum ibidem. Sexto, quod ſtricti iuris. Septimo, perpetuum, cum rei perſecutorium. d. l. in honorarijs. Octauo, hæredibus, & in hæredes, tanquam in extraneos poſsidentes, datur, iuxta §. non autem omnes. Inſt. de perpe. & temp. actio. & d. l. 1. & infrà. §. x. reſponſo. Nono, non infamat. Decimò, directum. Vndecimò, ſingulare. Duodecimo, ſimplex. Vltimo, non contrarium.

85 IN FACTVM, DE OPERE demoliendo, quod factum eſt poſt noui operis nunciationẽ, ante remiſſionem nunciationis.

ANtè quàm tranſeam ad terminos huius interdicti, puta ui aliqua præmittenda fore. Primò, quia in l. 1. in pri. ff. de op. noui nunt. dicitur hoc edicto, ꝙ differant interdictum, & edictum. De quo tu poſſes de facili dubitare. Vide glo. in loco prælle. in ver. edicto. & ibi Bar. in 1. col. & Roſ. in libellis ſuis, licet variè loquantur: tamen communis concluſio poſt Bar. ibi, eſt quòd edictum differat ab interdicto, vt genus, & ſpecies: vt edictum ſit nomen generis: vt in §. conſtat. Inſt. de iure natu. ſed interdictum ſit tanquàm ſpecies: vt aliàs dicitur in adoptione. Sed cognoſcitur vnum ab alio, quia interdictum dicitur quaſi inter duos dictum: nam quandocunque erat quæſtio inter duos, & prætor aliquid contrà ſtatuebat, tunc dicebatur interdictum: iuxta §. ſunt tamen. Inſt. de interdict. & hoc quando ſumus in libro de interdictis: ſed quando ſumus extra librum de interdict. id eſt, extra quintum librum Digeſti noui, tunc poſt Roſr. dicit ibi Bart. quòd quando loquitur præcisè præcipuè, eſt interdictum, quia ex verbis apparet inter duos redditum: vt verò non eſſet contra duos redditum, ſed prætor ex officio facit, tunc dicitur edictum: & per hoc ſequitur, quòd ti. de oper. noui nunciat. tractet de interdicto, non de edicto: quia inter duos redditur. Et licèt tex. in prin. eod. titu. dicat, hoc edicto: tamen in l. prætor. in prin. & § 1. dicit, Hoc interdicto. & concordantur, quòd in vno loco Iuriſconſultus vtatur nomine generis, & in altero nomine ſpeciei. & per hoc patet quod ad hæc actio in factum de opere demoliendo, dicitur procedere ex interdicto, & dicitur in factum, iuxta §. fi. Inſti. de interdict.

Secundò, eſt ſciendum, quod in hac materia ſunt conſiderandi plures caſus. Primus eſt, quòd quando quis ædificat in ſolo alieno clam, tunc habet locum interdictum, Quod vi aut clam, vel etiam vi, & ædificium ſit iam factum. Sed quando habet ædificare, tunc habet locum interdictum de oper. nou. nunt. & ſic datur ad futura opera. & erit ſecundus caſus. De quibus duobus vide tex. in l. 1. §. 1. de ope. no. nunt. Tertius caſus eſt, quando facta nuntiatione noui operis, illa nuntiatio remittitur, quia tunc renunciatione remiſſa, ſi prohibeatur, habet remedium ex tit. de remiſsionibus ille, qui vellet ædificare. de quo in tit. de remiſ. & habet in l. ſi alius. §. ait Iulianus. ff. quod vi, aut clam. De quo remedio dicetur in proximo interdicto. Idem eſt præſtita ſatiſdatione, quæ pro remiſſione habetur, vt d. l. ſi alius. §. ait Inlianus. & ibi glo. Quartus caſus eſt, quando poſt ope. noui nunciationem ſit ædificatum ante remiſsionem nuntiationis, quia datur hoc interdictum de opere demoliendo. Benè verum eſt, quod competit aliud remedium, ſcilicet interdictum, quod de ope. no. nunt. Item & interdictum vi aut clam: vt eſt tex. in d. §. ait Iulianus. Et an ſint ſuperflua, vide gl. & doc. in d. l. §. 1. de oper. no. nun. Et quot modis poſsit agi in iſtis operibus, ſecundum varios caſus, vide tex. iuncta glo. in ver. interdictum. in l. prętor. §. non nulli. ff. de ope. no. nun. Tene menti: quia eſt quotidiana materia. Secundò, quòd ſit prætorium. ſunt plures text. vt ſuprà alleg. Tertio, quod in perſonam. vt in reliquis. Quarto, eſt rei perſecutorium, cùm agitur, vt reſtituatur opus, quod eſt in iuribus prealle. Quinto, in ſimplum, vt ibidem: licet etiã quoad quod poſsit dici pœnale: quia ſuis expenſis quis cogitur ędificium tollere: vt d. l. pen. §. & fi. ibi glo. & doct. ff. de ope. no. nunt. Sexto, ſtricti iuris. Septimo, datur hæredibus: vt l. prętor. §. hoc interdictum. ff. de ope. no. nunt. In hęredes nõ datur niſi inquantum ad eos peruenit: quia tenetur hæres pręſtare patientiam deſtruendi operis, d. l. pe. Octauo, eſt perpetuum. d. l. prętor. §. hoc interdicto. Nono, non infamat. Decimo, directum. Vndecimò, ſingulare. Duodecimò, ſimplex. Et vltimo, non contrarium.

86 IN FACTVM, VT LICEAT ædificare ei. cui eſt facta nunciatio noui operis, ſi ſatiſdederit, vel ſatiſdare paratus ẽ, &c

PRimò, hoc interdictum competit illi, cui poſtquam fuit facta nuntiatio noui operis, ipſe fuit paratus ſatiſdare, vel ſatiſdedit de demoliẽdo opere caſu quo appareret ſe iniuſtè ædificaſſe Et hoc etiam poſſumus dicere in caſu, in quo eſt facta remiſsio: vt in præcedenti dixi. Vnde ſi pręſtita ſatiſdatione, vel facta remiſsione, iſte talis prohiberetur ædificare, poſſet ſe tueri ex hoc interdicto prohibitorio. Et de hoc habetur in l. prætor. §. deinde ait. & §. ſeq. ff. de ope. no. nunt. Secundo, ꝙ ſit prætorium, prout in d. §. deinde. Tertio, in perſonã, vt cætera. Quarto, rei perſecutorium, cum quis per ipſum proſequitur ius ædificandi. Quinto, poteſt dici ſimplum, vt dicto §. deinde. Sexto, ſtricti iuris. Septimo, durat intra annum ab inquietatione: vt habetur in d. l. pretor. §. final. ff. eodem. licet ſecus ſit in præcedenti, vt dixi: & ſic non eſt perpetuum: Octauo, datur hæredibus. d. §. fi. in hæredes dicamus quod non detur, niſi quatenus ad eos peruenit: vt in præcedenti: vel vt in quemlibet prohibentem. Nono, quod infamat. Decimo, quod directum. Vndecimo, quod ſingulare. Duodecimo, quod ſimplex. Vltimo, non contrarium.

87 IN FACTVM, LOCO INterdicti fraudatorij.

HOc interdictum habet locum, quando tutor, vel curator delegauit creditori ſuo debitorem pupilli, vel adulti, ſingula ſingulis referendo, in fraudem pupilli, vel adulti. & creditor participiat de tali fraude cum tutore: vel curatore: nã ſi debitor pupilli, uel adulti, ſoluant ipſi, ipſo iure liberantur a debito. Sed pupillo, uel adulto ſuccurritur primo contra creditorem participẽ fraudis, per hoc interdictum fraudatorium: vt eſt tex. in l. pupilli. in prin. qui eſt ſolus in iure. ff. de ſolu. Secundò, quando vellet pupillus recurrere contra tutorem habet actionem tutelę. Tertiò, contra debitorem poteſt recurrere, quando fuit etiam ipſe in dolo prima actione: ſed fuit in bona fide, per in integ. reſtitutionem, ſecundum Bartolum in d. l. pupilli. in 1. 2. & 3. q. Et de hoc interdicto fraudatorio fit mentio in leg. ſi poſtulante, in princip. ff. ad Treb. licet ibi capiatur pro interdicto de his, quę in fraudem cred. vt vult. Bar. contra gloſſ. in d. l. pupilli. Et differt ab eo de his, quæ in fraudem credit. quia illud datur quãdo quis alienat res proprias: hic alienatur res pupilli: & ſic alterius, ſecundum Bart. in d. l. pupilli. de quibus ibi vide plenius. Secũdò, quod ſit pretoriũ, probatur ex eo, quia eſt interdictũ, vt dicitur in iuribus præalleg. Sed interdicta erant formæ, & conceptiones verborum, quibus prætor aut aliquid iubebat fieri, aut prohibebat: ſi prætor, ergo non ius ciuile. Et iſta habentur Inſtit. de interdic. in princ. Ita etiam innuitur per gl. in rubri. ff. de interdi. vbi dicitur, Suprà dixi qualiter agatur de iure ciuili: nunc qualiter de iure prætorio: & ſic per interdicta: ſed hoc eſt interdictum, vt ſuprà eſt probatum: igitur, &c. Tertio, eſt in perſonam, vt reliqua. Quarto, rei perſecutorium, vt probatur clarè in l. pupilli. Quinto, eſt in ſimplum, vt ibidem probatur. Sexto, eſt ſtricti iuris. d. §. actionum. Septimo, perpetuum, cùm ſit rei perſecutorium. d. le. in honorarijs. Octauo, datur hæredibus. d. §. non autẽ omnes. & d. l. in honorarijs. In hęredes poteſt dici, quod detur in quantum ad eos peruenerit: & in pluribus dictũ eſt: & ſic tanquàm in poſſeſſores. Nono, non infamat, cùm nõ reperiatur. Decimo, directum. Vodecimò, ſingulare. Duodecimò, ſimplex, &c. Vltimò, non contrarium.

88 IN FACTVM, LOCO INterdicti de locis, & itineribus publicis.

ET antè, quàm procedam vlterius, Ioann. in arbore non ſignat plura interdicta, quàm ſuprà ſcripta ſint: ſed tamen reperio, in eo videre, quædam alia: & ſic in primis addo hoc interdictum de locis & itinere pub. Et habet locum, quando quis in itinere publico aliquid feciſſet, ob quod alius impediretur, & eius vſus: & eodẽ modo in via publica. Et de hoc eſt ſpecialis rubri. ff. de lo. & iti. publi. puta, quod via publica fuerit clauſa: quia ſit conſtructum monumẽtum, vel quid ſimile: ut habetur in l. 1. 2. & 3. eod. titu. Et ſic habet locum, quando eſt impeditus in totum vſus viæ: & per hoc nõ eſt ſuperfluum hoc interdictũ ab alio, ne quid fiat immittaturve in uia publica: vt ſuprà ſcripſi: quia illud habet locum, quando iter, vel via redditur deterior: ſed hoc procedit, quando ex toto impeditur vſus viæ. Ita videtur probari in præalleg. iunctis, quæ allegani in illo interdicto. Et per hoc addo iſtud interdictũ ultra Io. & alios. Cogitabis. Et procedit non ſolum in uijs publicis, ſed etiã in vicinalibus. vt d. l. 3. Et quoruplex ſit via: vide tex. in l. j. §. uiarum. ff. ne quid in loco publico. Et tene menti ad ſtatuta loquentia, ꝙ in uijs publicis, quis non poſsit facere ponticellus: uel committens delictũ in via publica, puniatur acriori pœna: uel ſi princeps mitteret proclama, quod omnes uiæ publicę in ſuo territorio ſint liberæ, & quẽlibet tranſeuntem promittit conſeruare indemnem, quia intelligeretur ſtatutum de vijs priuatis, ſiue vicinalibus. Vide Bart. in d. l. j. de lo. & iti. pub. per l. 3. eo. tit. Secundo ꝙ ſit prætorium, probatur per ea quæ addnxi ſuprà in proximo interdicto. In alijs dic, ut fuit dictum in illo interdicto, Ne quid in uia publica.

89 IN FACTVM, LOCO INTERdicti de via publica. & de ędilibus curilibus.

ET de hoc non eſt facta mentio etiã in arbore, nec per Scribentes. Et quãdo competit, & quomodo: uide text. nouũ, qui fuit tranſlatus Piſis, in l. ædiles. de via public. & ędil. cur. quæ lex eſt multum not. & quotidiè de facto contingit. Et his duobus interdictis additis, reuertor ad arborem Ioannis, &c.

90 IN FACTVM, EX EDICTO de albo corrupto.

ET antè, quàm Ioannes in arbore ad hæc deueniat, ponit quandam rubricellam, ꝙ pręterita interdicta ferè omnia rederiuntur directa, & utilia. Modo ſequuntur actiones in factum ex quolibet prætoris edicto deſcendentes. De primo. ſ. de interdictis, an ſint directa, uel utilia, latè eſt dictum ſuper quolibet. De ſecundo, ſcilicet de edictis, declarabitur ſuper quolibet, &c. Sequitur, vt dixi, actio in factum ex edicto de albo corrupto, &c. Sic dicta rubrica, prout dno dicit, habeat duas partes. Primo hoc edictum competit aduerſus eum, qui corrupit, uel uiciauit, deleuit, uel deturpauit aliquã ſcripturã, uel edictum poſitum per prætorem, uel iudicem in aliquo loco eminenti, ut in muro de albato, uel in ualuis eccleſiarum, uel in palatio, ut hodie fit: quia cuilibet de populo contra tũ corrumpentem datur actio in factum ex hoc edicto: ut habetur in l. ſi quis id quod. ff. de iuriſdi. omnium iudicum. & in §. pœnales. Inſti. de actio. & facit mentionem gloſ. in rubri. ff. de albo ſcri. Et quod modis accipiatur albom: uide glo. in Auth. qui ſemel. in uerſic. uocatur. C. quomodo & quando iu. & ibi Cyn. & Ioã. And. in addi. Spec. in addi. incip. & tam amplius. in titu. de cita. §. ſequitur. Et qui incidit in hoc edictum, ſi non poteſt ſoluere pœnam, de quo dicam infrà, luit in corpus. Et ſi plures ſint corrumpentes, omnes tenentur in ſolidum, nec unius ſolutione liberatur alius: ut d. l. ſi quis id, quod. & l. ſeq. & ibi uide. Et hęc actio ex hoc edicto eſt popularis. d. l. ſi quis id, quod. in fin. princip. & ibi latè uide, an, & quando procedat d. l. ſi quis id, quod.

Secũdò, quòd ſit prætorium, ut patet in d. l. ſi quis id, quod. §. ſerui, quorum. & l. ſi familia. & d. §. pœnales, &c. Tertio, eſt in perſonam, & nõ in rem. Primò probatur ex eo, quòd ex delicto deſcendit, propter quod obligatur perſona: ergo non eſt in rem: ut §. 1. Inſtitu. de actio. & habetur in l. actionum genera. ff. de actio. & oblig. Item ex alio, quia Imperator enume ratis actionibus in rem, poſteà enumerat quæ ſunt in perſonam. & ſubdit §. pœnales. ubi ponitur hæc actio. Quartò, eſt pœnæ perſecutorium: ut ſuprà in primo termino dixi, & ſubdam ſtatim. Quinto, eſt in ſimplum, hoc eſt, in ipſam ſolam pœnam, quæ habet imponi, quæ eſt in quingentorum aureorum: ut eſt text. ſecundum communem literam in dicta leg. ſi quis id, quod. licet ſecundum gloſſam ibi ſecũdum aliam lecturam, ſit quinquaginta aureorum. quam opi. multi ſunt ſecuti: vt Cyn. & Bald. ut refert hic S. Blaſius, & ſequitur ex eo, ꝙ eſt maior pœna. & licèt non alleget, facit l. interpretatione. & leg. ſanctio legum. ff. de pœn. cum ſi. Sed Barto. ibi ſimiliter tranſit, quod ſit pœna quingentorum ducatorum. Et idem ſequitur Alex. & eſt communis litera. Et quod fiat minor interpretatio, eſt verum in dubijs: ſed hic ſumus in claro cùm communis litera ita dicat: igitur. argum. l. continuus. §. cùm ita, de verbo. oblig. Et quandoq; etiam in dubijs, imò etiam in claris exacerbatur pœna. arg. l. aut facta. in fi. ff. de pœn. cum ſi. Sextò, eſt ſtricti iuris. Septimo, non poteſt dici quòd ſit perpetuum, cum non ſit rei perſecutorium. argum. l. in honorarijs. de actio. & obligatio. Item ex alio, cum ſit populare, ut dixi ſuprà, non excedit annum, per leg. fina. ff. de popu. actio. Item cum contineat meram pœnam: ut leg. prima. §. fina. ff. ſi quis ius dicen. non obtemp. Octauò, poteſt dici quòd non detur hæredibus, nec in hæredes, per l. penulti. ff. eod. titu. de popu. actio. Nono, quod non infamet. Decimo, directum. Vndecimò, ſingulare. Duodecimò, ſimplex, &c. Vltimò, non contrarium.

91 IN FACTVM, SI QVIS ius diceuti non obtemperauit.

PRimò hoc edictum eſt proditum aduerſus illum, cui fuit factum aliquod præceptum a iudice ad inſtantiam alterius partis: quia ſi non obedit illi mandato, parti, ob cuius inſtantiam fuit edictum datum, ex hoc edicto datur actio in factum aduerſus illum nolẽtem iudici obedire ad intereſſe expenſarũ, quæ fuerunt factæ in aduocatis, procuratoribus, &c. De hoc babetur in l. j. in §. fi. ff. ſi quis ius dic. non obtem. cum ſimi. licèt ille text. habeat plures lect. de quibus ibi uide. Secundò, ꝙ ſit prætorium, patet cùm ſit edictum: ut d. l. j. ſed edicta ſunt prætoria: vt Inſtitu. de iu. natu. §. prætorum quoque. Tertio, ꝙ in perſonam, dic vt in pręcedenti. Quartò, eſt pœnæ perſecutorium: vt patet, cùm ad intereſſe detur, &c. vt d. §. fin. & hoc reſpectu rei, ſed reſpectu actoris non, cũ detur ad intereſſe Ita etiam tenet Io. in gl. arboris. Quinto, ꝙ in ſimplum: cùm detur ad intereſſe expenſarum, vt dixi. Sexto, ꝙ ſtricti iuris, patet. Septimo, ſi tenemus, quod detur ad meram pœnã, tunc non poteſt dici perpetuum: vt d. §. fin. & in l. in honorarijs. de act. & obl. Sed ex quo eſt rei perſecutoriũ, & datur ad intereſſe, certè poteſt dici perpetuum, quia d. §. ſecundum lectu. magis communem, vt dicit etiam ibi Bar. in prin. loquitur pœna applicanda parti ratione intereſſe: & iſto caſu ſit perpetuum. Sed cùm finis loquatur de mera pœna applicãda fiſco: & tunc durat anno tantùm, vt ibi babetur. Octauo, poteſt dici, quod detur hæredibus, retentis terminis, vt ſuprà dixi, quòd loquimur quando agitur ratione intereſſe: vt babetur in d. §. fi. In hæredes nõ datur, cùm veniat ex delicto: vt dicit gl. in §. fi. Niſi dicamus, ꝙ detur in quantum ex contumacia defuncti peruenit, &c. Nono, ꝙ non infamet. Decimo, directum. Vndecimò, quod ſingulare. Duodecimo, quod ſimplex. Vltimo, non contrarium, &c.

92 IN FACTVM, SI QVIS temerè in ius vocauerit, quem non licuit.

PRimò, hæc actio in factum ex hoc edicto competit parẽtibus, aduerſus liberos, qui parentes ſuos vocant in ius, non petita venia a prætore vel petita, & nõ obtenta: quia ſi ſe cernnt citari parentes, incidunt in hoc edictum, quod contra eos datur ad pœnã 50. aureorum. Et eodem modo procedit in libertis, qui non obtenta licentia patronot ſuos in ius vocarunt. De boc habetur iu toto titu. ff. & C. de in ius voc. & §. fi. Inſtit. de pœna teme. liti. & in §. pœnales. Inſtit. de act. Et caſu quo tales non eſſent ſoluẽdo, luant in corpore, iudicis arbitrio: vt habetur in l. fi. ff. de in ius voc. & iſta talis pœna nõ habet locum, niſi in perſonis contentis in edicto prætoris. Sed in alijs, qui indebitè facerent citari, qui non continentur in edicto, non procedit hæc pœna, ſed per officium iudicis puniuntur: vt habetur per gl. & Bart. & omnes in d. l. fi. & per gl. in d. §. pœnales. Et de edicto habetur in l. 4. §. prætor. ff. eod. Et de perſonis, quæ non poſſunt vocari, in leg. 2. 3. 4. & 6. & in l. adoptiuus. in l. ſi libertus. cum ſimilibus. ff. eod. tit. Idem eſt in filio ſpirituali, qui fuit leuatus ex ſacro fonte ab alio, ſecũdum Ang. in d. l. adoptiuus. Et idẽ in filio adoptiuo & extraneo, qui non tranſit in poteſtatem adoptantis: vt habetur in d. l. adoptiuus. Idem in ſocero, & ſocru, per l. qui parentis. ff. ſolu. mat. Idem in viro, & vxore. Idem in vaſallo. Idem in defenſore ciuitatis. Idẽ in ciuitate, ex qua quis eſt oriundus. Idem in prælato Abbate. Idem in priuato conueniente fiſcum. Idem in Papa & Imperatore. Idẽ in doctore reſpectu ſcholariũ, de quibus oĩbus tãgit S. Blaſius hic. Vide tamen in eo, quod eſt dictum de filio adoptiuo, qui nõ tranſit in poteſtatem, quod nõ poſſit vocare in ius ſine venia patrẽ adoptiuũ: licèt iſta cõis ſit opi. vt refert do. Alex. in l. adoptiuum, quoniá contra hoc tenui in diſputando, vbi vide in mea repe. ti. Inſt. de hære. ab inteſta. in §. ſed ea omnia. vbi omnino vide, & clarius, &c. Et de his oĩbus, quę ponit hic S. Blaſius, vide dominum Alex. in l. in ius vocari. & plenius in l. generaliter. ff. de in ius voc. qui plenius loquitur: ad eum me remitto: quia per hoc non eſſet dare cognitionẽ terminorũ, prout intendo, & non aliud, & videns benè fateor, quod ſi velis videre illã concluſionẽ de filio adoptiuo, & ſcio quod tibi non diſplicebit: & ſi benè inſpexeris repetionem, quam feci in illo titulo de hæreditate ab inteſtato, dum legerẽ ſcholaris adhuc, publicè in ſtudio Paduæ, tu reperies ſi benè recolo, vigintiocto concluſiones diſputatas in tàm paruo opuſculo, &c.

Secundò, ꝙ ſit prætorium hoc edictum, primo patet ex dictis in præcedente. & eſt text. in §. pœnales. Inſti. de actio. in l. 4. §. 1. ff. de in ius voc. in l. pen. eod. tit. Tertio, quod ſit in perſonam, probo, vt dixi in illo, de albo corrupto. Quarto, quod ſit pœnæ perſecutorium, patet in d. l. pen. & d. §. penul. & d. §. fin. Inſti. de pœn. teme. liti. & d. §. pœnales. Quinto, quod in ſimplum, patet cùm detur ad quinquaginta aureos, &c. Sexto, eſt ſtricti iuris. Septimo, datur intra annũ, cùm ſit merè pœnale. d. l. in honorarijs. & d. l. j. ſi quis ius dice. in §. fina. & eſt tex. in terminis in d. l. pe. ff. de in ius voc. Octauo, non datur hæredibus, nec in hæredes: vt eſt tex. clarus iu d. l. pen. & in hoc aſſimilatur actioni iniuriarum, vt habetur in §. non autem. Inſti. de perp. & temp. act. & ſcias, quod licet actiones pœnales nõ dentur in hæredes, & hæredibus, tamen eſt verum, niſi defunctus litem fuerit conteſtatus, vel cum defuncto: vt habetur in §. pœnales. Inſtit. eod. titu. & latè habetur in l. j. C. ex deli. defun. & illuc me remitto, &c. Nono, non infamat. Decimo, directum. Vndecimo, ſingulare. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non contrarium.

93 IN FACTVM, EX EDICTO ſi quis in ius vocatus non ierit.

ANtè, quàm ulterius tranſeam, primo eſt ſciẽdum quòd titulus, ſi quis in ius voc. non ierit. differt ab eo, ſi quis ius dicen. non obtemp. de quo ſuprà eſt dictum: & hoc, quia ille loquitur quando quis non obtemperat iudici quocunque modo: iſte quando quis non obtemperat ſolum in nõ ueniendo: vt dicit Bar. in l. j. §. is videtur in 2. col. ſi quis ius dicen. licèt gl. mag. ibi circa fi. ponat plures differentias, quas nõ refero. Secundò eſt ſciendum, quod ſunt opi. an pro hoc edicto ſit bene poſitus circulus in arbore per Io. Et licèt multi ſimpliciter ſequantur Io. vt fuit Roffred. in libellis ſuis, & trãſeat etiam hic S. Blaſius, tamen Barto. in l. ex quacunq; in 3. col. in ver. quæro. extra gl. ff. ſi quis in ius voc. nõ ierit. tenet quod malè ſit poſitus iſte circulus, & quod iſta non ſit actio competens alicui ex litigantibus, ſed potius accuſatio, cũ veniat pœna ſolũ applicanda fiſco, & non parti: prout etiam dicit gloſſ. mag. in d. §. is videtur. Præterea eſt tradita Theorica in le. j. ff. de condi. ex lege. quod quãdo verba diriguntur ad iudicem, tunc pœna venit non iure actionis, ſed officio iudicis. Et proptereà cum in boc edicto verba dirigantur ad iudicem. d. l. ex quacunq; igitur, &c. licet tex. in d. l. ex quacunq; §. fin. uideatur innuere, quod cadat intereſſe actoris, &c. Breuiter nihil video, per quod reſpondeatur ad iura Barto. pro nunc: unde teneo cum eo, quod non ſit dare hunc circulum, & per conſequès hãc ſpãlem actionẽ: ſeu potius eſt accuſatio, in qua iudicis officio pœna veniat imponenda, &c. In alijs oĩbus dic, vt eſt dictum in edicto ſuprà ſi quis ius dicẽ. non obtemp. Adde.

94 IN FACTVM, CONTRA EVM, qui non accepit coniunctam perſonam in fideiuſſorem pro principali coniuncta perſona in iudicio.

HAec actio competit aduerſus eum, qui noluit recipere in fideiuſſorem de iudicio ſiſti, uel aliter cõiunctã perſonam eius a quo fideiuſsio expectatur, qđ ſi ille nolens tales pſonas recipere, ſciebat ſanguis coniunctionem, & recuſat tales fideiuſſores, datur aduerſus eum hæc actio: & poteſt peti, vt condemnetur in quinquaginta ducatos. Et de hoc eſt text. in d. l. 2. in fin. ff. in ius voca. ut eant. Quæ autem ſit ratio, uide gloſſ. & docto. ibi: & alia ſuit potiſsima, quia eſt præſumendum, quod neceſſarius non ſinat illaqueatum neceſſarium:

iuxta l. 2.ff de recep.& quæ ſint tales perſonæ, vide in l.1.& 2. ff.10 ius voc.vt eant.Secundo,ꝙ ex edicto, & ſic ꝑtoria ſit, patet in l.j.ff.in ius voc.ut eant. & ꝓbatur ꝑ ea, quæ dixi in edict. ſi quis ius dicenti.Tertio,ꝙ in ꝑſonã,probatur vt io eo.Quarto,pœnæ perſecutoria:vt d.l.2.§.fi.Quinto,in ſimplum,ut ibi. Seato,ꝙ ſtricti iuris.Septimo, non poteſt eſſe perpetua,cũ meram pœnam cõtineat,vt dixi in edicto, ſi quis ius dicẽ. Octauo,non datur hæredi,nec in hæredẽ:vt in eodẽ ꝓbaui.Nono, quòd non infamet. Decimo, ꝙ directa.Vndecimo,ꝙ ſingularis. Duodecimo, quod ſimplex. Vltimò, non contraria,&c.

106 IN FACTVM, EX EDICTO, ne quis eum,qui in ius vocatus eſt, vi eximat.

HAec actio competit aduerſus, qui per violẽtiam eaemi cũ aliquem, qui erat citatus in iudiciũ,ne cõpareat propter quod alius,vel ipſemet exẽptus paſſus eſſet dãnum, quia iuratur in litem a parte, quæ paſſa fuit tale dãnum. Et de hoc eſt caſus in l.fin.§.j.ff.ne quis eum, qui in ius voc. Secundo,ꝙ ſit prætoria,eſt tex.in l.j.in prin.eod.titu. Tertio,in perſonam, dic vt ſuprà dixi.Quarto,ꝙ rei perſecutoria,patet in dict.§.1. Quinto,quòd in ſimplum,ibidẽ. Sexto, quod ſtricti iuris. Septimo,datur haredibus, ſi eorum interſit. In hæredes non:vt l.ſi per alium.§.fi.eo.titu. Octauo,durat anno,ut ibidem.Nono, non infamat.Decimò,quod directa.Vodecimo,quod ſingularis.Duodecimò,ꝙ ſimplex.Vltimò,non contraria. Adde.

96 IN FACTVM, ADVERSVS eum,qui dolo malo fecit, quo minus ſe quis in iudicio ſiſteret.

HAec actio habet locum aduerſus illum,qui malitioſè & aſtutè aliquid machinatus eſt, quominus aduerſarius ſuus ſe ſiſteret in iudicio,propter quod incurreretit damnũ: qa damnum paſſo datur hæc actio ad illud damnum reſarciendum: & ſic ex parte eius,qui vſus eſt malitia, eſt pœnæ perſecutoria:ex parte damnũ paſsi,eſt rei ꝑſecutoria: De hac habetur in l.fi.in prin.ff.de eo,per quem factum erit. Et quod differat hæc a proxima præcedenti actione,vide gl.in d.rub.de eo, per quem fa.erit.& io §.pœnales.Inſt. de act.

Adde Secundò,ꝙ ſit prætoria,patet in l.j.in prin.ff. de eo, per quẽ fac.erit. Tertio, ꝙ in perſonam, dic vt ſuprà. Quartò, quo ad actorem eſt rei perſecutoria, ut probatur in l.j.§.ſi plures.ff.eo.& in l.ex hoc edicto.in prin.eod.tit. Quintò,datur in ſimplũ,vt ibidem ꝓbatur,cũ detur ad intereſſe. Sexto,eſt ſtricti iuris.Septimò,datur hæredibus,vt l.j.§.fi.eod.tit. In hæredes, non. niſi dicamus quatenus ad eos peruenit, ne ex alterius dolo lucreotur,& alius damnum ſentiat, iuxta d.l.ex hoc edicto.§.planè.eod.tit.& d.l.j.§.fi. Octauò, non eſt perpetua, ſed durat anno:vt d.l.1.§.finali.&c. Nono,non infamat.Decimo,directa. Vndecimo, ſingularis. Duodecimo,ꝙ ſimplex, patet. Vltimò, non contraria.

97 IN FACTVM, EX EDICTO de edendo,aduerſus non. edentem.

HAec actio competit aduerſus non edentem inſtrumenta, vel rationes, vel ſimiles ſcripturas, quas edere tenebatur. iuxta l.fi.& l.non eſt nouum.& l.ſeq.ff.de eden.& l.1.ff. eo. quia ſi per talem editionem nõ factam, altera pars eſt dãnum paſſa,reſarcitur ſibi per hanc actionẽ.Et de hac habetur in l.ſi quis ex argentarijs. §. ex hoc edicto in l. argentarius.§. cũ autem.ff.de eden.cum ſimi.Secũdò,ꝙ ſit prætoria, probatur in l.prætor ait.ff.eodem titulo. Tertio, quòd in perſonam, proba,vt in alijs. Quarto,reſpectu actoris eſt rei perſecutoria:reſpectu rei, eſt pœnæ perſecutoria: vt dixi in præcedenti. Quintò, in ſimplum, vt patet,cùm ad intereſſe agatur. Sexto,ſtricti iuris.Septimo,datur hæredi,vt babetur in l.finali.ff. eodem. In hæredem non datur, niſi ex ſuo facto:vt d.l.fina. Octauo,eſt annalis:vt d.l. fina.vide etiam in l.ſi quis ex argentarijs.§.pen.& l.quædam.§.nihil.eo.titu. Nono,non infamat. Decimo, directa, Vndecimò, ſingularis. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non contraria, &c. Adde.

98 IN FACTVM, EX EDICTO de calumniatoribus.

HAec actio competit aduerſus eum, qui vt calumniã cõmitteret,vel non committeret in iudicio, vt alius vexaretur calumnijs, accepit pecuniam, tam in cauſa ciuili quam in criminali: quia recipieos dictam pecuniam ab aduerſario, cùm turpiter recepiſſe dicatur, ex quo gratis facere debuiſſet,iuxta tit.C.de iur.calum.& l.fi.in prin.ff.de condi.ob turp. cau.vnde talis recipiens renetur reddere ei,à quo recipit intra annum quadruplum, & poſt annum ſimplum:vt habetur in l. 1.in princip.ff.de cal. Item ſi ſit datum ab vno alteri,vt contra alium cal.faceret, non habet qui dedit, repetitionem per hãc actionem:quia ipſe turpirer dedit:ſed is, qui paſſus eſt calumniã:vt habetur in l.generaliter.§.fi. ff.eo.tit. & eſt gl.in §. quadrupli.in ver.de pecunia.Inſti. de act.& ibi bonus tex. Et non ſolùm quis poteſt ciuiliter puniri, vt pęna applicetur parti,vt ſuprà.ſed etiam poſſet criminaliter puniri:vt habetur in l.fin. C.de calum.Et qualiter intelligatur de quadruplo, & ſimplo, dicam infrà.Et competit non ſolùm hæc actio, ſed etiam con dictio ob turpem cauſam.De quo vide in leg. hæredem §.ſed prætor.ff.eo.titu.quantum ad ſimplum vna per aliam tollitur: vt ibi per Barto.

Secundò,quòd ſit prætoria,patet primò, quia venit ex edicto:vt d.l.& generaliter.§.hoc edicto.in l.ſi quis ab alio. §.fin. eo.titu.Quòd edicta ſint prætoria,fuit dictum ſuprà in edicto, ſi quis ius dicen.non obtemp.&c. Tertio, in perſonam:vt di[illegible] in alijs. Quartò,eſt pœnæ perſecutoria intra annum,vt p[illegible], cùm detur ad quadruplum:ſed poſt annum eſt rei perſ[illegible]utoria,cũ detur ad ſimplum. Sed an quadruplo inſit ſimplum, & ſic rei perſecutio? Dicas quòd ſic:licèt fuerit opi. quam di[illegible]tat gl.in d.l.hæredem.§.fi. in gl.mag.quam approbat Barto.ff. eo.ti.dic,vt ibi.Quinto,eſt in quadruplum,patet aliter,& alter,& ita in ſimplum.Seato,ſtricti iuris. Septimo,in quadruplum eſt annalis,ſed ad rei perſecutionem eſt perpetua,vt [illegible] tet.Et an & quando cedat,vide in l.aonus.eo.titu. Octa[illegible] datur hæredi,niſi ad ſimplum:ut l.hæc actio. per veram [illegible] eo.Nono,poteſt dici, quòd efficiatur infamis. argu.l.3.§ [illegible]e Iulia.ff.de teſt.vbi recipiens pecuniam ob teſtimonium d[illegible]a dum,&c.& ita hic ob negotium faciendum.Barto.in l.j ff [illegible]e calu.pro hoc ſe remitrit ad not. in l.j.ff.de his, qui not.[illegible] & ibi refert Gui. dicentem non bene probari hoc per l. & Bart. dicit eſſe verũ.& cùm non reperiatur, concluſio eſt quod non infa.arg.l.interpretatione.de pœnis.& l.Arrianus. de a[illegible]ne & obli.&c.Decimo,quòd directa:quia ex verbis,& ment[illegible]. Vndecimo, quòd ſingularis. Duodecimò, quod ſimplex. Vltimò, non contraria.

99 IN FACTVM, SVBSIDIARIA actionis de dolo,&c.

HAec actio locum habet,quando quis aduerſus aliũ dolum commiſit,& eum decepit:quo caſu intra biẽnium continuum,vt ſuprà dixi,eſt prodita actio de dolo, cum ſolo biẽnio duret, vt fuit dictũ in actione de dolo: quia poſtquam illa expirauit,cũ non ſit æquum,quod quis fiat locupletior cũ alterius iactura, igitur loco illius dat hæc actio in factũ cõtra illũ,qui dolũ cõmiſit, ꝙ̃ eſt ſubſidiaria actionis de dolo. Et de hac eſt tex.in l.j.§.itaq;.ff.de dolo.facit tex. io l.non licèt.in fi. ff.eo.tit.& habetur in l.Sabinus.eo.tit.Et differt ab actione de dolo:vt ſupra,quia illa datur biẽnio, hæc perpetuò, vt io iuribus præallegatis.Item illa eſt famoſa, vt dict. l.non debet.hæc no.In alijs fundamentis dicẽdum eſt, vt fuit dictum in actione de dolo:cùm poſt biennium loco eius detur: & ſurrogatum ſoleat ſapere naturam eius,in cuius locũ ſubrogatur, iuxta l.ſi eũ.§.qui iniuriarũ.ff.ſi qs cautio.& l.ſi id,qood.de donatio.&c. Et adde, quod Sanctus Blaſius hic addit vnã actionem.

nem, quæ non reperitur in circulo aliquo arboris, uidelicet actio in factum loco actionis de dolo in pluribus caſibus, de quibus in d.l.non debet. & l. ſeq.ff.de dolo. quia ob reuerentiam, & dignitatem perſonarum: ut ibidem, &c. Vide igitur de hac in d.l.non debet.& l.ſeq. Et pro libello qualiter concipiatur, & de omnibus, &c.

100 IN FACTVM, QVAE DATVR propter alienationem iudicij mutandi cauſa factam.

HAec actio habet locũ contra eum, qui dum timeret cõueniri ſuper aliqua re in iudicio ab alio, ut daret illi potentiorem, uel duriorem aduerſariũ, illam rem illi potentiori alienauit: quia iſto caſu cõtra eum eſt prodita hæc actio in factũ quanti intereſt iſtius nõ fuiſſe alteri rẽ illã alienatã, & datum ſibi alium aduerſarium. Et de hac eſt tex.in l.j.de aliena. iud.mutã.cau.ſa. Et, ut dicit S, Blaſius hic, & bene, habet locũ hæc actio, qñ fit alienatio ante litem motã: ſecus ſi poſt, quia tunc habet locum titu.de litig. ut habetur in toto titu.ff.& C. de litig. Secundo, q ſit prætoria, patet in d.l.j.in prin.ibi, proconſul ff. de alie.iudi.quia exponitur procõſul.i.prætor: ut ibi i.1.reſponſo.ff.quod cum eo. Tertio, q in perſonam, patet ex prædictis. Quarto, eſt rei perſecutoria, cum detur ad intereſſe: ut d.l.j.& d.l.non ſolum.§.fina.& l.quia pertinet.de aliena. iudi. Quinto, eſt in ſimplum.ut iuribus proximè allegatis. Sexto eſt ſtricti iuris: ut patet in d.§.actionũ. Septimo, eſt annalis, & non perpetua: ut l.uel porclt.ff.eod.titu. Octauo, datur hæredi, cũ rei perſecutionem contineat. In hæredẽ uero non datur, uel ſimiles, cũ uideatur ex delicto dari. De hoc eſt text. in d...non ſolum.§.fi.& l.quia pertinet.eo.tit. Nono, non infamat, per fundamẽtum, de quo ſuprà. Decimo, eſt directa, cum ex uerbis, & mente ueniat. Bene uerum eſt, quod quandoque eſt utilis: ut in caſu l.nam & ſi.§.ſi tutor. ff.eo. Vndecimo, ſingularis. Duodecimo, ſimplex, &c.

101 IN FACTVM, IN SIMPLVM aduerſus nautas, caupones, ſtabularios.

PRimo hæc actio habet locum aduerſus nautas, uel caupones, vel ſtabularios, quando aliquid receperunt, ut eſſ... in tuto, & ſaluo: quia niſi reſtituãt, agitur cõtra eos hac actione: de qua eſt tex.l.j.in princ.ff.nau.caup.ſtabu. Et de hac, & ſequenti nullã facit mẽtionem S.Blaſius hic in cellulis ſuis, ſed ipſas poſuit poſt actionẽ furti aduerſus nau.caup.ſtabu.& ibi dixi me dicturum hic de iſtis duab. Et nõ ſolũ tenetur nauta, caupo, uel ſtabularius, qñ ipſimet receperunt res in naui, caupona, uel ſtabulo, ſingula ſingulis referendo, ſed etiam ſi dictæ res fuerunt immiſſæ ipſis ſcientibus, & patiẽtibus a uectoribus, uel ſimilibus: ut eſt tex.in d.l.j.§.fi. ff.eo.tit. Et in quo differat a ſequenti, dicetur in ea, &c. Secundo, q ſit prætoria, eſt tex.in d.l.j.in prin.ff.eod. Tertio, quod in pſonam, proba, ut in alijs ſupra dixi. Quarto, quod ſit rei perſecutoria, patet in d.l.j.in prin.& §.fi.& l.& ita.§.hæc autẽ.eo.titu. Quinto, quod in ſimplũ, probatur in iuribus præallegatis. Sexto, quod ſtricti iuris, patet. Septimo, eſt perpetua, cũ rei perſecutionẽ contineat etiam ut dixi.& eſt tex.in d.l.& ita.§.hæc autem actio. ff.eo. Octauo, datur hæredibus, cum ſit perſecutoria: ut d.l.in honorarijs.de act.& obli. & etiam, quia in hæredes datur: ut eſt tex.in d.l.& ita.§. hæc autem actio.ff.eo. Nec obſtat text.in l.fi.§.hęc iudicia.uer.in hæredem.quia ibi loquitur tex.de ea, quæ datur in duplũ: de quo infrà in proxima dicetur. de quo uide glo.ibi in uer. hęc iudicia. Nono, non infamat. Decimo, eſt directa, licẽt reperiatur utilis: ut habetur in l.licẽt.§.j.uer. non putar.ff. eod. Vndecimo, eſt ſingularis. Duodecimo, eſt ſimplex, &c. Vltimo non contraria.

102 IN FACTVM, IN DVPLVM aduerſus nautas, caupones, ſtabularios.

PRimo hæc habet locum contra dominum nauis, cauponę, vel ſtabuli, pro damno dato in reb. perſonæ hoſpitatæ, &c. qualitercunq; per famulos domini. Et in hoc differunt iſtæ actiones: quia illa quæ dicitur furti aduerſus nautas procedit, quando dictę res hoſpitum ſunt furatæ per famuliũ domini quocunq; modo, in factum in ſimplũ: de quo ſuprà proximè, procedit quando eſt datum damnum per viatores. Iſta de qua nunc loquimur, procedit quando damnum eſt datum per famulum domini qualitercunq;. Et dicitur deſcendere ex quaſi delicto cum domini tales vtantur opera malorum hominum. Et de hoc eſt tex.no.in §. itẽ exercitor nauis. Inſtit.de obl.quæ ex quaſi delic.naſ. & in l. fin.§.hoc autem.ff.nau.cau. Secundo, quod ſit prætoria, patet in d.l.fin.§. hęc aũt iudicia. dũ dicit, quod ſit honoraria, & per cõſequens prætoria: iuxta prętoriũ quoq;. Inſtit. de iur.natur. &c. Tertio, quod in perſonã, patet ſuprà. Quarto, rei & pœnæ perſecutoria: ut d.l.fin.§. hæc actio. Quinto, in duplũ eſt, ut eo.tex. Sexto, q ſtricti iuris, patet. Septimo, põt dici q perpetua, per tex.in d.l.fi.§.hæc iudicia.& patet, cũ detur hęredi, ut dicã. Octauo, datur hęredibus, nõ in hæredes, per tex.in §.fi. Inſti.de obliga.quæ ex deli. naſcun. Nono, non infamat. Decimò, quod directa. Vndecimò, quod ſingularis. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non contraria.

103 IN FACTVM, DE DEIEctis, & effuſis.

HAec actio habet locum cõtra habitatorem alicuius domus, ex qua fuit aliquid deiectũ, vel effuſum in perſonã alicuius: & ſi damnum datũ eſt vel in corpore, uel in ueſtimentis, & ſimilibus: quia per hãc actionem dominus talis domus condemnatur in duplum dicto dãnum paſſo, dico ſcilicet de eo, qui inhabitat, qui poſſet eſſe non dominus, ut d.l.j.§.hæc in factũ.dic ut ibi: de quo habetur in l.j. & per totũ. ff.de his, qui deiece.vel effu.& in §.de eo uero. Inſti.de obli.quæ ex quaſi deli.naſcun. Et eodẽ modo procedit in caſu, quando per illud, quod deiectum eſt, ſeruus alicuius eſt occiſus: ſi autẽ occideretur homo liber, tunc pœna eſt quinquaginta ducatorũ: & hoc quia homo liber nõ recipit ęſtimationem, iuxta l.liber homo.ff.ad leg.Aquil.l.ſtatu liber. §. illud.ff.de ſtatu liber. De hoc eſt tex.in d.l.j.§.j.& Inſtit.de obli. quæ ex quaſi deli.§.ob hominem.& §..ſed cùm liber homo. Quando uero homo liber per hoc eſſet uulneratus, tunc datur ad intereſſe, expenſis cõputatis, & medelarũ, & medicorum, &c. De quo in d.§.ob hominem.& habetur etiam in l.fi.ff.de his, qui deiece. Et dato caſu, quod ſeruus alterius aliquid deiecerit, uel effuderit, tunc ſi ignorante domino factũ fuit, poteſt dominus uel ſeruum dare pro noxa, vel ęſtimationẽ damni ſoluere, ut habetur in dict.l.j.§.ſi ſeruus. Et per hoc innuitur, quod ſi domino ſciente id feciſſet, quod dominus teneatur in ſolidum, &c. Et hoc edictum fuit propoſitum, quia intereſt Reipublicæ, ut ea loca, per quæ uulgò iter fit, ſint ſecura, & ſine metu, & periculo. Nec refert, an ſit locus publicus, & ſic ſtrata publica, uel priuata, dummodo vulgo per eam iter fiat, ut d.l.j.§.ſumma. Et ſi aliqua uia ſit, per quam iter non fiebat uulgò, tunc ex deiecto quis non tenetur, vt eod.§.verſi. cæterum.

Et ſecundùm Bart.in d.l.j.per hoc fuit deciſa quæſtio inter Florentinos, & Vbaldinos, quod promittentes tenere ſtratam ſecuram, non teneantur, ſi quis fuit derobatus in ſtrata, per quam uulgo iter non fiebat, &c. Et quod hæc dicatur in factũ, eſt tex.in d.l.j.§.hæc in factum.eod.titu.

Adde, quod procederet, etiam ſi de naui eſſet deiectum aliquid, quia datur utilis actio in eum, qui naui eſt præpoſitus, ut l.pen.§.ſi de naui.ff.de his, qui deiece.uel effu. Secundo, q ſit prætoria.eſt tex.in d.l.j.in princ. Tertio, q in perſonam, patet: ut in alijs. Quarto, poteſt conſiderari, quod poſſit eſſe miſta uno reſpectu: quia rem, in qua damnum datum eſt, perſequimur, & pœnam. Et etiam poteſt dici, quod tantum ſit pœnæ perſecutoria, cum homo liber interficitur: ut in iuribus præallegatis in primo termino, & dicta lege finali.

Quinto. datur in duplum, vt ſuprà dixi, quod procedit aliter & aliter per alios caſus, quia in caſu, quando homo liber ex hoc non occiditur, & in hoc duplo ineſt rei perſecutio: quia in dubio pœnæ ſunt molliendæ, &c. argumen. leg. interpretatione.de pœn. uide ad hoc. Sexto, eſt ſtricti iuris.

Septimo,eſt perpetua:vt eſt tex. in l.ſi vero.§.hæc autem.ff.de his,quæ de ecc.quod intellige, vt ſtatim dicam. Octauo, datur hæredibus,vt eodem.§. In hæredes verò non datur. vt ibidem. Et aduerte, quia hoc procedit in caſu,quãdo eſt aliquid deiectum,vel effuſum, per quod eſt datum damnum homini libero,puta quia occiſus:tunc hæc actio non eſt perpetua:nec datur hæredibus, nec in hæredes, ſed eſt popularis actio, & annalis: & potiſſimè datur ei, qui eſt ipſi mortuo affinitate, vel cognatione coniunctus. In caſu autem, quando non fuit interfectus homo liber, ſed ei damnum datum eſt: tunc ipſi volenti agere datur perpetuò: alijs autem volentibus agere durat anno. & ita intelligas terminos. Et de hoc eſt text.clarus in d.l.ſi verò.§.quæ autem. vſq; ad §. prætor ait.ff. eod.tit. &c.Nono,non infamat. Decimo, directa.Vndecimo,ſingularis.Duodecimo,ſimplex.Vltimò,non contraria.

104 IN FACTVM, QVAE DATVR inhabitanti aduerſus deiectorem.

HAec actio habet locum in caſu, quo ex domo alicuius eſt aliquid deiectum, non per dominum domus ibi inhabitantem,vel cõductorem,&c.ſed per alium, qui ſit etiam in domo,non ſeruum:quia cùm conueniatur dominus ab eo, qui damnum eſt paſſus, æquum eſt, vt ipſe habeat regreſſum contra eum, qui deiecit ex eius cœnaculo:puta,quod eſſet hoſpes,vel alius.Et de hac l.tex.in l.ſi verò plures. §.cùm autem. & ibi vide.ff.de his,qui deic. vel effu. Et in alijs fundamentis dicas,vt in ſuperiori,cùm eius exemplo ſit inuenta,ſecundum gloſſ.j.in d.§.cùm autem. & intantum iſte teneatur, inquantũ dominus. Et dato caſu,ꝙ dominus inhabitet, & locet alij, & ille conductor deijciat, tenetur etiam dominus damnum paſſo,& ipſe habet regreſſum contra talem cõductorem, qui deiecit, non ſolùm per hanc actionem, ſed etiam ex actione locati.Et ita in hoc caſu intelligo text.in d.§.cùm autem.ver. planè.Et hoc modo poteſt concordari ille verſic. planè. cum §.hæc in factum.in l.1 eo.titu.vbi dicitur, quòd non datur in dominum ædium actio,ſed in eum, qui inhabitat, cùm offenderet eum in d.§.cùm autem.verſi. planè.præſupponatur pro firmo ꝙ detur in dominum ædium, & ipſe cõtra deiectorem habet regreſſum ex hac actione, & ex actione locati, quia intelligo quòd dominus inhabitat nõ ſolùm quando alteri, qui deiecit, domum non locaſſet, ſed etiam inhabitat dominus, quando locauit ei dẽ deiectori: & ita ego intelligo illos duos text.qui videntur multùm contrarij prima facie, licèt nullus opponat. Cogitabis,&c.

105 IN FACTVM, QVAE DATVR pro eo,quod ita poſitum eſt,vt ſi caderet, damnum daret, &c.

HAec actio procedit in caſu, quando quis in domo, vel quouis ædificio in ſubgrunda,puta vel pro tecto,vel ad feneſtram,& in ſimilibus locis vult habere aliquid appẽſum, quod ſi caderet, poſſet nocere tranſeuntibus:quia caderet in ſtratam publicam,vel per alium locũ, quo vulgò iter fit:quia per hanc actionem per quemlibet de populo poteſt conueniri,vt illud remoueat, & puniatur in pœnam decem ducatorũ.De hac eſt tex.in l.ſi verò plures.§. prætor ait.il 1 ff.de his, qui deie.vel effu.& in §.cui ſimilis.Inſtit.de obli.quæ ex quaſi delic.Et procedit ſiue dominus inhabitet,vel non. Et idem in alijs inquilinis,& ſimilibus,dummodo habeãt appenſum ad locum,quo vulgò iter fit:vt d.l.ſi uerò.§. ait prætor.eod.tit Et idem eſſet,ſi eſſet locus, in quo homines ſtarent ad ſedẽdum ad Solem:quia ibi eſſent ſedilia vel ſimilis locus, in quo conſiſteretur:ut eſt text. in d.l.ſi verò. §.ait prætor.in fine.& l.1.in prin. eod.tit.ibi dum dicit,vel in quo conſiſteretur.

Secundò,ꝙ ſit prætoria, eſt tex.in d.§.prætor ait. Tertio, ꝙ in perſonam,vt in alijs. Quarto,eſt pœnæ perſecutoria,quia datur in decem ducatis, vt iuribus præalleg.in primo termino,Quinto,poteſt dici in ſimplum, cũ detur ad ſola decem,vt ſuprà.Sexto,eſt ſtricti iuris,vt patet.Septimo,nõ eſt perpetua,

ſed temporalis,& annalis,cũ ſit popularis:vt dixi, iuxta l.fina. de pop.act. Quod ſit popularis,eſt text.in d.l.ſi uero plure §. ſi.de his,qui deie.vel effu.Octauo,datur hæredibus:vt e .§ proximè allega.Quod intellige,vt detur non vt hæredib cèt ut cuilibet de populo:ſic,per text.in d.l.ſi vero.§.quæ tem.& d.l.ſi.& dicit glo.in d. .ſi uero.§.ſi.In hære es non datur,cùm ſit pœnalis:vt d.§.fina.&c.Nono non infamat.De mo,eſt directa,quia ex.verbis,& mente: licèt quan doq; u reperiatur ad reſponſum huius:ut in caſu d.l.ſi vero.§.ſi em quod.ff.eod.titu.Vndecimo, ſingularis. Duodecimo,ſimp ex. Vltimò, non eſt contraria

106 IN FACTVM, ADVERSVS menſorem, qui falſum modum dixerit.

HAec actio habet locum aduerſus menſorem agrorum, vel aliarum rerum, frumenti, uel cuiuſcunque r :ue men ando ædificia,uel itinera, aream, l ua uel lapide & etiam in computatione rationum,& ſimilium:quia ſi eiu do lo id factum eſt, ut alter, puta emptor, uel uenditor plu u minus ſoluerit,& ſic ei,cuius intereſt, falſum modu renu tiatum eſt,datu hęc actio in factum ad intereſſe. Vide in & per totum.ff.ſi men.fal.mo. dixe. Et circa quæ habeat locũ, uide in l.ſi menſor. §.fina.cum duobus ſeq. eo. t tu.& tenetur de dolo,& lata culpa etiam,quia recepit mercedem ut .l. §.hæc actio.& §.ſed & ſi mercedem. Et tene mẽt :quia ex ceptione mercedis,quilibet prima facie diceret,ꝙ dar d ret actio locati:quod reprobatur in d. .j.in prin .ve . gis operam.& ſeq.quod ſecundum Bart.ibi facit ad ad a tum,& clientulum:medicum,& infirmum:doctorem,& larem:ꝙ inter eos non dicatur locatio,ſed potius præbe e ra beneficij cauſa:quod dic, ut ibi,&c.

Et eſt aduertendum, ꝙ ita demum datur in menſorem uenditori,uel emptori,hæc actio quando plus dederi alteri, ſi alter alteri ſoluendo non ſit:cùm illud ꝙ plu d eſt,condici poſſit. Vide text.in l.ſi duobus.§. cum pe dic,ut habetur ibi,&c. Secundo,ꝙ ſit prætoria,eſt tex. to prin.Tertio,ꝙ ſit in perſonam, patet, ut in ijs. Q rei perſecutoria,patet, cum detur ad intereſſe: ut d. §.competit.Quinto,ꝙ ſit in ſimplum,patet,cum detu lum intereſſe.d.§. competit. & l.ſi menſor.§.ſi eo fa titu. Sexto,ꝙ ſit ſtricti iuris,patet in d.§.actionum. Se ꝙ ſit perpetua,eſt tex.in l.hęc actio.ff.eo.ſi men.fal.me Octauo,ꝙ detur hæredibus,eſt tex.in d.l.ſi duob.§.hã nem.eo.titu. In hæredes uerò non datur:ut eod. §.uer n hæredem.Nono, quod non infamet. Decimo, ꝙ dir e Vndecimo, quod ſingularis. Duodecimo, quod ſimpl x V timò, non contraria,&c.

117 IN FACTVM ADVERSVS eum qui intulit mortuum in locum alienum purum,& ideo non religioſum.

PRimò eſt ſciendum circa hanc actionem,ut refert S.B ſius hic, & bene, ꝙ antiquitus de iure ueteri non pot at cadauera ſepeliri in ciuitatibus,oppidis, aut uicis: & forte fie bat ne aer ex fœtore cadauerum corrumperetur, & contra facientes puniebantur in quadraginta ducatos, prout de hoc eſt tex.in l.3.§.diuus Adrianus.ff.de ſepul.uio.Et per hoc erat neceſſe, quod ſepelirentur in agris, & prædijs. Verum,quia multoties quis ſepeliebat in fundum alterius, qui erat pu ideo contra talem ſepelientem prodita fuit hæc actio · ut aut ſolueret æſtimationem fundi,aut cadauer tolleret:ut habetur in l.ſi is,qui.in principio.ubi tex.clarus.& in l.2.§.primo.ff.de reli.& ſump.fune. Et cum hodierno tempore hoc non ſ ce tur,de raro poſſet contingere: ſed intereſt noſtra non ignorare antiquitates: argumen. Inſtitu.de teſt.in principio, cum ſim.Secundo,ꝙ ſit prætoria,eſt tex.in l.2.§.prætor ait.ff.de reli.& ſump.fu. Tertio, quod in perſonam, dic ut ſuprà in a js. Quarto, rei perſecutoria, patet. Quinto, quod detu in ſimplum,patet,cum detur ad quadraginta ducatos. dicta leg.is,

qui

qui.in princip. Sed in eo, quod dixi, quod ſit rei perſecutoria, videtur obſtare tex.in l.a.§.prætor. ait.eod.tit.dum dicit, pœnæ pecuniariæ ſubijcitur. Vnde debes intelligere, quòd ibi loquitur de actione illa, de qua in tit. ff. de ſep.vio. & ita videtur gloſſ.in d.§.prætor ait.in verſicu.actione.Sexto, quòd ſit ſtricti iuris, patet. Septimò, eſt perpetua: vt d.l.is, qui.in princip. Octauo, datur hæredibus: vt ead.l. in princip. Et eodem modo in hæredes competit: vt ibi eſt tex. clarus. Nono, non infamat. Decimo, eſt directa, licèt quandoq; ſit vtilis: vt in caſu d.l.is, qui.§.1.& ibi vide. Vndecimò, ſingularis. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non contraria.

108 IN FACTVM, FVNERARIA, ad repetendum ſumptum in funere factum.

Haec actio datur ei, qui fecit ſumptus vtiles in funere alicuius mortui, qui ſumptus ſpectabant ad alium: quia ad ipſos petendos habet hanc actionem. De hac habetur in l. ſi quis.§.hæc actio.ff.de reli.& ſump.fu. Et iſta impenſa funeris præfertur omnibus creditoribus: vt habetur in l.impenſę. eod.titu.& de hac etiam habetur in leg.ſi quis ſepulchrum.§. prætor ait.ff.eod. in l.ſi filius.§. qui ſeruum. Secundò, quòd ſit prætoria, eſt tex. in d.l.ſi quis ſepulchrum. Tertio, in perſonã, ut ſuprà. Quarto, rei perſecutoria: ut d.l. ſi quis ſepulchrum.& d.§.hæc actio. Quinto, quod in ſimplum, patet in proximè al'eg. Sex:o, ſtricti iuris, vt patet. Septimo, eſt perpetua: vt d.l. ſi filius.§.fin. Octauo, non datur hæredibus: ut d.§.fi.& eodem modo in heredes: ut ibidem. Nono, non infamat. Decimo, directa, licèt reperiatur vtilis quandoque: vt in caſu l.ſi poſſeſſor.in prin.& l.ſi.§.fi.eod.titu.& l. at ſi quis dum. Vndecimò, ſimplex. Vltimo, non contraria.

109 IN FACTVM, SI LOCVS SAcer, vel religioſus pro puro venierit.

Haec actio competit venditori, qui habens ius ſepeliendi in aliquo fundo, fundum pro puro vendit emptori: quia ſi prohiberetur ab emptore cadauer inferre, habet hanc actionem ipſe, & eodem modo ſi emptor conſtruxiſſet aliqđ ædificium. Et eodem modo ipſe venditor habet hanc actionem aduerſus alium extraneum inferentem: ut aut tollat, aut præſtet ei intereſſe. Et de hac eſt texr. in l.oſſa.§.ſi locus.& ibi vide tex.& glo.in uerſicu.pertinent.ff.de reli.& ſump.fune.& habetur in l.liberum.eodem titulo. Secundò, quod ſit prætoria, eſt text.in dict.§.ſi locus. Tertiò, quod in perſonam, patet. Quarto, quod rei perſecutoria, patet in d.l.liberum. Quinto, quod in ſimplum, patet ibidem: cùm detur ad intereſſe quanti intereſt, prohibitum non, &c. Sexto, quod ſtricti iuris. Septimo, quòd ſit perpetua, patet in d.le.liberum. Octauo, quod detur hæredibus, & in heredes: patet in dicta leg.liberum.argumen.l.ſi filius.§.fin.eodem titulo. Nono, non infamat. Decimò, directa. Vndecimò, ſingularis. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non contraria.

110 IN FACTVM, DE IVREIVRANdo, quando informiter iuratur.

Haec actio competit in caſu: puta quia ego dico te debitorem meum in centum informiter, id eſt, ſimpliciter, non exprimendo, ex qua cauſa tu negas debere: tamen poſteà defert mihi iuramentum an debeas: & ego iuro, quòd debes: hoc caſu oritur ex hoc iuramento actio in factum: de qua habetur in leg.actori.C.de reb.credi. & iureiuran.& eſt tex.in §. item ſi quis poſtulante. Inſtitu.de actio. Si verò eſſet formiter iuratum, tunc oritur actio, quæ appellatur iuratoria: de qua ſuprà dixi in ſuo loco. de qua vide gloſſ. in d.l.actori.& uide latè in l.ſi duo.§.ſi quis.ff.de iureiur. Secundò, quod ſit prætoria, in dicto §.item ſi quis poſtulante.ibi iuſtiſſimè acceomodat continuãdo a §.præcedenti, vbi loquitur de prætoris, &c. Tertio, quod in perſonam, patet. Quarto, eſt rei perſecutoria: cùm proſequitur, quod iuratum eſt. Quinto, in ſimplum: eodem modo. vide etiam in l. nam & poſteà.§. primo.& §.fi.ff.de iureiur. Sexto, quod ſtricti iuris, patet. Septimo, quòd ſit perpetua, poteſt probari ex eo, quod eſt perſecutoria, per l.in honorarijs: de actio.& oblig. Octauo, quod detur hæredibus, & in hæredes, eodem modo per dictã l.in honorarijs. Nono, q non infamet, patet. Decimo, q directa. Vndecimo, ſingularis: licet aliquo reſpectu poſſet dici uniuerſalis, ſi ſit ſuper hæreditate iuratum: iuxta l.ſed & ſi poſſeſſori.§.fi.de iureiu. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non contraria, &c.

111 IN FACTVM, SI MVLIER ventris nomine in poſſeſsionem per calumniam miſſa dicatur.

Haec actio competit aduerſum mulierem, quæ poſt mortem mariti dicit ſe eſſe prægnantem: & ſic petit ſe immitti in poſſeſsionem bonorum mariti, tãquam illa bona ſint deuentura poſthumo naſcituro, quæ tamen mulier non erat prægnans in ueritate: vel ſi erat, non erat ex marito prædefuncto, & id per calumniam profecuta eſt: vnde uerus hæres contra ipſam habet actionem ad omne ſuũ intereſſe, &c. de qua habetur in l.j.ff.ſi mulier ven.no. Secundo, quod ſit prætoria, eſt tex.in d.leg.j.§.hanc autem. Tertio, in perſonam, ut ſuprà. Quarto, eſt pœnæ perſecutoria, ut d.§.hãc autem. Et hoc reſpectu mulieris non uerè hæredis. Quinto, in ſimplum, ut patet, cùm detur ad intereſſe. Sexto, ſtricti iuris, ut patet. Septimo, annali eſt, d.§.hanc autem. Octauo, datur hæredibus, ut d.l.j.§.ſub prætextu. In hæredem non, cùm ſit pœnalis, & annalis.l.in honorarijs. Nono, nõ infamat. Decimo, directa. Vndecimo, ſingularis. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non contraria.

112 IN FACTVM, SI MVLIER QVAE miſſa erat in poſſeſsionem ventris nomine per calumniam, bonorum poſſeſsionem in alium tranſtulerit, vel qui ipſam habet in poteſtate.

Haec actio habet locum contra mulierem, uel eum, qui eam habet in poteſtate, in caſu, quo mulier, ut ſupra eſt dictum, miſſa fuit in bonorum poſſeſsionem neutris nomine per calumniam, & poſteà illam poſſeſsionem in alium dolo malo tranſtulit, quia cùm ille alius bona fide emit, ponitur con ſumpſiſſe fructus, ad quos non poteſt conueniri. Item potuit eſſe non ſoluendo, quia conſumpſit hæreditatem, &c. unde, quia vero hæredi contra illum non poteſt ſuccurri, ſuccurritur contra mulierem, uel eum, qui eam habet in poteſtate ad eius intereſſe. & de hac loquitur l.j. ff.ſi uẽ.no.mu.in poſ.miſ. ea.poſſeſ.dolo malo ad alium transla.eſſe dica.&c. Secundo, quod ſit prætoria, eſt tex.in d.l.1.in princip. Tertio, q in perſonam, dic ut ſuprà. Quarto, quod rei perſecutoria, eſt tex.in d.l.j.§.fi. Quinto, eſt in ſimplum, ut ibidẽ. Sexto, eſt ſtricti iuris. Septimo, perpetua, ut d.l.j.§.fi. Octauo, datur hæredibus, cùm ſit perſecutoria, per d.l.in honorarijs. In hæredes non datur, niſi inquantum ad eos peruenit argu.d.l.t.§.fi.in fin.& C.ex deli.defun.l.1. Nono, quod non infamet. Decimo, quod directa. Vndecimo, quòd ſingularis. Duodecimo, quòd ſimplex. Vltimò, non contraria, vt dixi in alijs.

113 IN FACTVM, QVAE DATVR aduerſus tutorem, vel curatorem falſos, contrahentibus cum eis bona fide, ſi ſe tutorem, vel curatorem iactauerint.

Haec actio competit aduerſus eum, qui falsò ſe aſſerit tutorem, uel curatorem, & ſic contrahit cum aliquo nomine pupilli, uel minoris, & dictum contrahentem decipit, qđ minor uel pupillus poſſunt facta per eũ reuocare. Vñ ipſi contra-

contrahentibus ad eorum intereſſe eſt prodita hæc actio cõtra dictum tutorem, uel curatorem: de quo eſt text. in l. prima. & in l. nouiſsimè. ff. quod fal. tu. autho. Secundò, quod ſit prætoria, eſt tex. in d. l. nouiſsimè. Tertio, quòd in perſonam: vt ſuprà. Quartò, reſpectu rei eſt pœnæ perſecutoria: ſicus eſt reſpectu actoris: vt eſt tex. cum glo. in d. l. nouiſsimè. Quintò, eſt in ſimplum, vt ibidem. Sexto, ſtricti iuris. Septimo, eſt annalis: vt l. huius actionis. §. has actiones. ff. eodem. Octauo, datur hæredibus: vt d. §. has actiones. In hæredes non: vt ibidē. Nono, non infamat. Decimo, directa. Vndecimo, ſingularis. Duodecimo, ſimplex. Vltimò, non contraria, &c. vt in alijs.

114 IN FACTVM, QVAE DATVR ipſi minori, ob hoc damnum paſſo.

HAec actio habet locum aduerſus tutorem, vel curatorem, qui, cùm ipſi geſſerint ſe pro tutore, vel curatore, vbi verè non erant, & cum aliquo contraxerunt, vbi præcedēs actio prouidet contrahentibus cum ipſis, hæc prouidet minori, vel adulto ad intereſſe, quod eſt paſſus ex tali contractu celebrato, per quem adoleſcens ſit deceptus, & damnificatus. Et de hac eſt tex. in l. fi. quod fal. tuto. autho. Et in alijs fundamentis omnia, quæ in præcedenti dicta ſunt, hic repetas, hoc excepto, ꝙ hæc eſt vtilis: quia non ex verbis edicti proficiſcitur: vt habetur in d. l. fi. &c. Adde Barto.

115 IN FACTVM, ADVERSVS eum, qui dolum malum adhibuit, vt alius athoretur inſcius.

HAec actio competit aduerſus eum, qui per dolum fuit cauſa, vt aliquis autboraretur minori inſcius, vt tutor, vel curator, vbi verè non erat: vnde pro intereſſe eius, qui authoratus fuit, & paſſus eſt damnum, datur ſibi hæc actio cõtra illum, vt dixi doloſè perſuadētem. Et ſic iſta tria remedia videntur concurrere in eodē caſu, licèt diuerſimodè. Primum datur aduerſus gerentes ſe pro tutoribus vel curatoribus, vbi non erant. Secundum, ipſi minori aduerſus eoſdem. Tertium, ipſis gerentibus ſe pro tutoribus, vel curatoribus, & ſic authoritātibus ducti doloſis perſuaſionibus. De hoc vltimò eſt tex. in l. huius actionis. ff. quod fal. tut. autho. & vide gl. in l. j. in gl. mag. eo. tit. In oibus alijs fundamētis, dicas vt ſuprà in duab. ꝓcedentibus. Bene verū eſt, ꝙ iſta eſt vtilis, cū ad exemplum detur, ſecundū gl. in d. l. huius actionis. in prin. & ibi vide, &c.

116 IN FACTVM, EX EDICTO ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti.

HAec actio habet locū aduerſus hæredes inſtitutos, qui videntes facta eſſe plura legata in teſtamento, quæ nollent ſoluere, noluerunt adire ex teſtamento hæreditatem, ſed ab inteſtato hæreditatem conſequi, eò, quia erant filij, vel alij agnati proximiores: vel etiam, quia habuerunt pecunias ab alio, qui hæres erat legitimus, & proximior: vel a ſubſtituto: quia omnibus iſtis caſibus ipſis legatarijs, & ſimilibus ad cõſequenda legata eſt prodita hæc actio. De hac eſt text. in leg. prima, in princip. & quaſi per totum. ff. ſi quis omiſ. cau. teſta. vide gloſſ. in rubric. eodem titulo. & in leg. 3. vide Barto. in rubric. ff. eodem. & in materia Theoricam communem. in l. fin. eodem titulo.

Secundò, quòd ſit prætoria, patet in leg. prima in princip. eodem titulo. licèt, vt antiqui dicebant, videtur ciuilis, id eſt, vtilis actio ex teſtamento. Et quòd vtilis dicatur, eſt text. in l. ſi quis pecunias. in princip. & in l. ſi non ſolùm. in principio. eodem tit. ſed per hoc non ſequitur, Appellatur vtilis: ergo non eſt prætoria: vt patet ſupra in multis. Tertiò, eſt in perſonam, vt in alijs. Quartò, eſt rei perſecutoria, cùm proſequatur legata relicta, vt dixi. Et quod contineat rei perſecutionem, eſt text. in leg. de libertatibus. §. hæredem. eodem titulo. Quinto, quod in ſimplum: patet, cùm ſolum rei perſecutionem contineat. Sexto, eſt ſtricti iuris: vt d. §. actionum. Septimò, eſt perpetua: vt d. l. de libertatibus. §. actionum. Et ex alio patet, quia rei perſecutoria. iuxta l. in honorarijs. de act. & oblig. Octauò datur hæredibus, ex eo quod eſt perſecutoria. d. l. in honorarijs. imò & in hæredes. d. l. de libertatibus. §. hæredem, de eo ſaltem quod ad eos peruenit. Nono, nō infamat. Decimo, non eſt directa, ſed vtilis, vt ſup. alleg. iuribus in ſeptimo termino. Vndecimo, ſingularis, cùm detur ad ſingularia legata, vel fideicommiſſa: licèt etiam poſsit eſſe vniuerſalis, iuxta text. in l. ſi ſeruum. §. inſtitutus. ff. eod. titu. ſi quis omiſ. cau. teſta. Duodecimò, ꝙ ſimplex, patet. Vltimò, non eſt contraria, &c.

117 IN FACTVM ADVERSVS publicanum.

HAec actio datur aduerſus publicanos, id eſt, exactores datiorum, ſeu gabellarum, caſu quo plus debito exigeretur, quia ipſis plus debito ſolueretur, ſuccurritur per hanc actionem intra annum in duplum, & poſt annum in ſimplū: & habetur in l. prima in princip. ff. de Public. Et qui ſint publicani, vide in ead. l. §. publicani. Et procedit etiam hæc actio, ſi per ſeruos, vel famulos deputatos, ac publicanos plus debito exigeretur: vt in ead. l. §. familiæ. & dato quòd eſſent in ſimul plures publicani, qui plus exigiſſent, an teneantur in ſolidum, vel in parte: vide in le. ſi multi. eodem titu. Secundo, ꝙ ſit prætoria, eſt text. in l. j. in princip. eodem titulo. Tertiò, ꝙ in perſonam, vt in alijs. Quarto, eſt rei, & pœnæ perſecutoria, vt l. hoc edicto. in fine. ff. eodem titulo. Quintò, intra annum eſt in duplum eius, quod exactum eſt illicitè, vt dixi: poſt annum in ſimplum: & in duplo ineſt rei perſecutio, vt eſt text. clarus. in d. l. hoc edicto. §. fina. ff. eodem. & dicta l. j. in princip. Et dato caſu, quòd cogerent debitores ad ſoluēdum plus per vim, tenerentur in triplum actione vi bono. rapt. vt eſt tex. in l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de Public. Sexto, eſt ſtricti iuris. Septimo, quòd ad pœnam eſt annalis, vt patet: ſed quò ad rei perſecutionem, perpetua. vt dicta l. j. in princip. & l. ſed & hi. §. fi. eodem titulo. Octauo, datur hæredibus, & cæteris ſucceſſoribus: vt d. l. ſed & hi. §. fina. In heredes non datur, niſi in quantum locupletiores ſunt: vt eſt glo. in d. §. fi. & eſt tex. in l. ſi publicanus. in princip. eod. titu. Nono, non infamat. Decimo, directa. Vndecimo, ſingularis. Duodecimo, ſimplex. Vltimò, non eſt contraria.

118 IN FACTVM ADVERSVS illum, qui ſciens ſe eſſe liberum hominem, paſſus eſt ſe vendi emptori neſcienti, &c.

HAec actio competit aduerſus liberum hominem, qui ſciens ſe eſſe liberum, paſſus eſt ſe ab alio uēdi emptori ignoranti, & ſic non ſeruatis ſolēnitatibus, de quibus in gl. in §. fina. Inſtitu. de iur. perſo. quia non poſſet iſte liber homo proclamare in libertatem ita de facili in damnum dicti emptoris: vt habetur in l. liberis in princip. & §. ſequenti. ff. de libe. cau. Poſſet etiam dictus emptor contra dictum venditorem habere actionem ex empto ad ſuum intereſſe: vt eſt tex. in §. finali. Inſtitut. de emptio. & vendi. de hac actione eſt bonus textus in lege rectiſsimè. ff. de liber. cau. Secundò, quod ſit prætoria, eſt text. in dicta lege rectiſsimè. Tertio, in perſonam: proba, vt ſupra. Quarto, eſt pœnæ & rei perſecutoria. vt leg. in tantum. cum duabus ſequentibus. ff. de liber. cau. & l. vtique. Quinto, eſt in duplum. vt dicta leg. in tantum. Sexto, eſt ſtricti iuris. Septimo, eſt annalis: vt dicta leg. vt que. & leg. non ſolùm. §. finali. Octauo, datur hæredibus, ſed non in hæredes: vt leg. non ſolùm. in principio. & leg. vtique. ſecundo reſponſo. eod. tit. Nono, quod non infamet. Decimo, ꝙ directa. Vndecimo ſingularis. Duodecimo, quod ſimplex, &c. Vltimò, non contraria.

IN

119 IN FACTVM ADVERSVS EVM, qui cùm eſſet in bonorum poſſeſſione, fructus vendidit, ſeu alienauit, quos percepit, vel rem deteriorem fecit.

HAec actio competit debitori aduerſus creditorem ſuũ, qui fuit immiſſus in poſſeſſionem rei debitoris cauſa rei ſeruandæ, iuxta tit. ff. vt in poſ. leg. & l. ſi finita. §. Iulianus. de dam. in fec. & l. 3. §. fi. ff. de acquir. poſſeſſ. & iuxta tit. ff. quo lega. & tit. de bo. autho. iud. poſſ. quia ſi illam rem deteriorauit dolo malo ipſe creditor, vel percepit fructus, quos cõſumpſit, &c. per hanc actionem ipſi debitori tenetur damnum reparare, & fructus reſtituere, &c. Et de hac habetur in l. prætor ait. in prin. §. fi. ff. de bonis authoritate iudicis poſſ. Adde. doc.

Et eſt addendum, quia hoc edictum in iſto caſu habet tria capita. Vnum de creditore non reſtituente fructus debitori. Aliud, ſi creditor abſque dolo in ea rei fecit impenſas, & ſibi non reddat debitor, vel dolo malo fecerit, quod non teneatur reddere. Tertius eſt, ſi dolo malo res deterior facta eſt à creditore. quæ omnia colliguntur in d. l. prætor ait. in principio. In primis duobus capitibus actio iſta in factum eſt perpetua, & datur hæredibus, & in hæredes. Sed in tertio capite edicti eſt annalis, cùm oriatur ex delicto: nec in hæredes datur, cùm ex delicto oriatur, &c. Iſta omnia declarat text. in d. l. prætor ait. §. penultimo. & fin. cum l. ſequenti. ff. de con. autho. iudic. poſ. &c. Et ſic hæc actio in factum poteſt tripliciter conſiderari, imò poſſunt dici tres actiones, ſicut edictum habet tria capita: prout probat tex. in d. l. prætor ait. §. hæ actiones. quaſi ſint duæ actiones in primis duobus capitibus: vt etiam ibi declarat gloſſ. & in §. finali. dicitur de alia actione in factum, quæ datur in tertio capite edicti: & per hoc facias tres actiones: & in cellula primi capitis ponas rubricas hoc modo: In factũ aduerſus eum, qui cùm eſſet in bonorum poſſeſſione, fructus conſumpſit, & non reſtituit.

120 IN FACTVM ADVERSVS DEBITOREM, qui creditori impendendi in rem bona fide, impenſas non reſtituit, & econtra.

121 IN FACTVM ADVERSVS CREDITOREM, qui dum in bonorum poſſeſſione eſſet, rem deteriorem dolo malo fecit.

ET quod oẽs ſint prætoriæ, eſt tex. in d. l. prætor ait. in principio. Tertio, quod in perſonam: vt ſuprà. Quarto, prima & ſecunda ſunt rei perſecutoriæ, vt patet. Quinto, dantur in ſimplum. Sexto, ſunt ſtricti iuris. Septimo, ſunt perpetuæ: vt d. l. prætor ait. §. hæ actiones. Octauo, dantur hæredibus, & in hæredes. vt dicto §. hæ actiones. Nono, non infamant. Decimo, directæ, quia ex verbis, & mente. Vndecimo ſingulares. Duodecimo, ſimplices. Et tertia diſcordat ab his, quia non eſt perpetua. Non datur in hæredes, niſi in quantum ad eos peruenit, licet hæredibus detur, cum ſit rei perſecutoria. Hæc omnia habentur in dicto §. hæ actiones. & §. fi. cum duabus legibus ſeq. In alijs concordat, &c. & ſic multiplica duas actiones.

122 IN FACTVM CONTRA ILLVM cuius dolo malo damnum datum eſt per turbam, &c.

HAec actio competit aduerſus illum, cuius dolo malo dãnum alicui in turba datum eſt, ſiue ipſe fuerit author damni dati, ſiue dolo malo fecerit, quod alius daret: & datur domino aduerſus talem intra annum, à die quo experiũdi poteſtas fuit in duplum: poſt annum in ſimplum. & dicitur hoc caſu damnum dari, non cum res aſportantur, ſed ſi corrumpantur, & frangantur, vel aliter perdantur: hæc omnia probantur in l. prætor ait. quæ eſt l. 4. in principio, & §. ſequenti. & §. loquitur. & §. hæc actio. ff. ui bon. rap. Secundo, quod ſit prætoria, eſt tex. in d. l. prætor ait. Tertio, quod in perſonam, ut ſuprà. Quarto rei perſecutoria. Quinto, in duplum intra annum, poſt annum in ſimplum, vt ſupra dixi. Sexto, ſtricti iuris. Septimo, diuerſimodè eſt annalis & perpetua, ut ſuprà. Octauo, datur hæredibus, ſicut actio vi bonorum raptorum, vt probatur in d. l. prætor ait. iuncta l. 2. §. hæc actio. ff. eod. tit. Et licet actio ui bonorum raptorum in hæredes non detur. d. §. hæc actio. & ibi habetur cum hæc detur in hæredes, in quantum ad eos peruenit, ſecundum gl. in d. l. prætor ait. §. fin. licet tex. ibi repugnet: cum in hoc æquiparetur actioni vi bonorum raptorum, dic vt ibi. Nono, non infamat: quia non reperitur. Decimo, ꝙ directa. Vndecimo, quod ſingularis. Duodecimo, ꝙ ſimplex. Vltimo non eſt contraria.

123 IN FACTVM EX EDICTO, SI ſi quis teſtamento liber eſſe iuſſus ſit, & poſt mortem domini ante aditam hæreditatem ſurripuiſſe quid dicatur.

HAec actio datur hęredi inſtituto aduerſus ſeruũ iuſſum eſſe liberũ à teſtatore domino, qui ſeruus ſurripuit poſt mortem domini ante aditam hæreditatem aliquid de bonis hæreditarijs, quia tenetur reſtituere in duplum intra annum vtilem. Et de hac eſt tex. in l. prima, in prin. ff. ſi quis teſta. lib. eſſe iuſ. fue. Et ſecundum Sanctum Blaſium hic debent tria cõcurrere, ut competat hæc actio: quod ſeruus dolo malo damnum dederit, & res ſurripuerit. Item ꝙ poſt mortem teſtatoris. Tertio, quòd ante aditam hęreditatem. Et hæc omnia probantur in rubric. & in l. 1. §. non autem. vſque ad §. ſeruus. eod. tit. Vide per Bart. & doct. Secundo, ꝙ ſit prætoria, eſt text. in d. l. §. hæc actio. ibi: honorariam. eod. tit. Tertio, ꝙ in perſonam, vt ſupra. Quarto, rei perſecutoria. eſt, d. l. 1. in prin. Quinto, eſt in duplum intra annum, ut dixi. Sexto, eſt ſtricti iuris. Septimo non eſt perpetua, ſed annalis, vt ſuprà probaui. Octauo, datur hæredibus: vt d. l. 1. §. pen. eod. tit. In hęredes non datur quia ex delicto venit, d. l. 1. §. fi. & iuxta §. non autem Inſt. de perpe. & temp. Nono, non infamat, quia non reperitur. Decimo, directa. Vndecimo, ſingularis. Duodecimo, ſimplex, &c. Vltimo, non eſt contraria.

124 IN FACTVM DE INCENDIO, ruina, naufragio.

HAec actio competit aduerſus illum, qui expugnata naue, vel per incendium, vel ruinam, vel naufragium aliquid rapuit: quia domino rerum datur hæc actio aduerſus talem rapientem intra annum à tempore, quo experiendi poteſtas fuit in quadruplum, poſt annum in ſimplum: vt eſt tex. in l. 1. in prin. ff. de incend. ruin. nau. & ibi vide. Secundo, ꝙ prætoria: uide tex. in d. l. 1. in princip. Tertio, ꝙ in perſonam, vt ſuprà. Quarto, quòd rei & pœnæ perſecutoria, vt patet. Quinto, in quadruplum intra annum in ſimplum, ut dixi. Sexto, quod ſtricti iuris. Septimo, quod annalis intra annum, & poſt annum perpetua. Octauo, datur hæredibus, non in hæredes, niſi de eo quod ad eos peruenit: vt l. Pedius. §. fin. ff. eod. tit. Nono, non infamat. Decimo, directa. Vndecimo, ſingularis. Duodecimo, ſimplex, &c. Vltimo, non eſt contraria.

125 IN FACTVM DE SEPVLcro violato.

HAec actio datur aduerſus eum, qui ædificat vel habitat in ſepulcro alterius, & datur ad ducentos ducatos. Et de hoc eſt tex. in l. 3. §. ſi quis in ſepul. ff. de ſepul. vio. & in eadem l. §. ſi quis in ſepul. il. 2. Et iſte eſt unus caſus, ubi prouidetur per hanc actionem. Eſt & alius caſus, quando quis violauit, vel corrupit ſepulcrum: quia ei, ad quem res pertinet, datur hæc actio ad totale ſuum intereſſe, etiãſi excedat ſummam ducento-

ducentorum aureorum:& per hoc eſt tex.in l.pretor ait.in primo reſponſo,ff.eod.& in eadem l.§.ſi quis in ſepulcro. Et dato caſu,q nullus ſit,cuius interſit,& res ad nemine pertineat, tunc cuicunque volenti agere, datur ad centum ducatos hæc actio.Et ita intelligas iſtos terminos, licet aliter infraſcauerit Sanctus Blaſius.Et pro hoc eſt textus etiam clarus in l. ſepulcri.eod.tit.

Et quæ pœna eſſet illi,qui in ciuitate faceret ſepulcrum,vide in ead.l.§.diuus.Et corpora tradita ſepulturæ,an liceat tráſferre:vide in ead.gl.§.non perpetuæ. Et quod dixi de violantibus ſepulcrum,quòd teneantur ad totale intereſſe, c.iſtud eſt verum,ſi dolo malo violauerunt, & non aliter:vt eſt tex.in d. l.tertia.§.prima verba.Item eſt actio popularis:vt d.l.tertia.§.fi.& infra dicam.Secundò, quòd ſit prætoria, eſt text.in l.3.in prin.eod.tit.Tertio,quòd in perſonã,vt ſuprà.Quarto eſt pœnæ perſecutoria.vt ſuprà patet.Quinto, poteſt dici in ſimplũ, ex quo dominus proſequitur intereſſe: & eodem modo reſpectu pœnæ alio agente,vt patet.Sextò,quòd ſtricti iuris. Septimo,eſt annalis,cùm ſit popularis.l.fin.de popu.actio.Octauo dato hæredi,vt quibuſlibet de populo: cùm ſit pupularis. Et eodem modo nec in hæredem datur. vide textum & gloſſam in l.fi.de populo.act.Facit, etiam quia datur magis ad vindictam,quàm ad rem familiarem:vt l.ſepulcri.in fin.la.j.eodem titulo.& facit l.pen.eod.tit.Nono,quòd infamet,& infamiam irroget,eſt tex.in l.j.ff.eodem titulo. Et nunquam obliuiſcaris de vna gloſſella.fi.in d.l.j.quia ita demum irrogat infamiam, ſi condemnatio ſequatur & non aliter. Quod tene menti ad ſtatuta.Et aliàs vidi obtentum dum eſſem ſcholaris Peruſij in ardua cauſa.Decimo,eſt directa. Vndecimo,ſingularis. Duodecimo,ſimplex.Et vltimo,non eſt contraria.

126 IN FACTVM EX EDICTO prætoris,ſeu ex lege prætoria.

HAec actio datur ubicunque ex edicto, ſeu lege prætoria non datur certa actio,tunc datur in factum: ſicut in ſimili dicimus,q quando ex aliqua noua obligatione actio nõ datur,datur condictio ex illa lege:vt habetur in l.j.ff.de cond. ex leg.in l.ſi quis argentum.C.de dona.in l.ſi quis conductionis.C.loca.cum multis ſimilibus.& vide gloſſam in §. aliæ.Inſtitu.de act.& §.actionum quædam.Et de actionibus in factũ, vide gl.in §.fin.Inſt.de interdi.& gl.in rubr.ff.de præſcr.verb. cum ſimilib.Eſt bene verum,quod quidam hic habent circulum,ſcilicet de prætorijs ſtipulationibus,vt ſunt ſtipulationes, quæ authoritate prætoris interponuntur: vt de damno infecto,rem ra.hab.iudi. ſol.&c.quæ ad inſtar actionum ſunt. Et poſſunt largo modo actiones dici: ut probatur in l.act.verbo. §.j.ff.de act.oblig.Sed quia ex omni ſtipu. agitur ciuiliter: vt Inſtit.de act.§.præterea.ideo non eſt curandum,cum inter ciuiles de his dicendum ſit, &c.& per hoc cum laude Dei ſunt expeditæ prætoriæ. Adde alias prætorias, de quibus in fine operis dicetur.

Sequitur de ciuilibus actionibus.

127 RVBRICA DE ACTIONIBVS.

REI VENDICATIO.

PRima actio ciuilis ſit rei vendicatio,ſequendo arborem Ioannis,&c.Hæc actio datur illi,qui habet directũ dominium ſuper aliqua re mobili, vel immobili aduerſus poſſeſſorem illius rei,vel etiam detentorem,& quemcũque habentem rei reſtituendæ facultatem: vide text. de hac in l.officium.ff.de rei ven.& in l.in rem.& in l.vendicatio. eo.tit. in §.j.Inſt.de act.Et ſic ille poſſidens, ſiue detentans, tenetur rem domino reſtituere,iuxta l.qui reſtituere. ff.de rei vend.

Et ſolet ſemper dici,q rei vendicatio requirit duo extrema vnum ex parte agentis,quod eſt dominium. Aliud ex parte cõuenti,quod eſt poſſeſsio,ſiue detentatio, vt ſupra dixi.Ad qđ vide tex.in l in rem.& l.j.C.de aliena.iudi.mutan. cauſa fa.& vide Bar.in rub.ff.de rei vendic. Et quæ per hanc actionem res petuntur,quæ debeant exprimi in libello,vide optimũ.text.& ibi Bar.in l.ſi rem.ff.de rei uendi.Et pro libello in hac actione vide Bar.in l.vbi autem. ff. de rei vendi.in l. Pomponius.§. de his.ff.de procur.Cautè eſt dictum,q detur hæc actio ad rem mobilem uel immobilem, & per conſequens corporalẽ: quia incorporalia non poſſunt vendicari:ut habetur in l. uendicatio.ff.de rei uendi.Secundo q hæc actio ſit ciuilis,probatur in §.ſed iſte.iuncto §.omnium.verſic. aut cum eo. Inſtit. de act. Et probatur etiam in §.aliæ. a contrario ſenſu. licèt uideatur obſtare tex.in l.j.in prin.ff.de rei vendi.dũ dicit,q poſt actiones,quas prætor de uniuerſitate propoſuit, ſubijcit actio ſingularium rerum petitionis,quaſi etiam iſta ſit prætoria, licet ſingularis.quod non reſtringit:& per hoc reſponde. Et iſte eſt vnus modus,per quem conſideratur rei vendicatio,ſcilicet directa.Eſt etiam alius modus,de quo infra dicam. Tertio quod ſit in rem:primo ſuadetur nomine ſuo.Secundo, probatur in terminis per tex.in d.§.omnium.verſ.aut cum eo.Inſti. de act. & in §.ſic itaque.& in l.j.in prin.de rei vend.& in l.ſi in rem.& in l.in rem.eod.tit.Quarto,q ſit rei perſecutoria, probatur in §.ſequens.Inſti.de act.ver.rei perſequendæ.Quinto,q in ſimplũ,patet primo,cùm ſit rei perſecutoria: & patet etiã quia rẽ tantùm cum fructibus proſequitur,licet aliter & aliter per naturam,ſcilicet poſſeſsionum:vt habetur in l. certum. C.de rei vend.& in l.cum in rem.ff.eod.Sexto,q ſtricti iuris, probatur in §.actionum.Inſtit.de act.eò, quia non connumeratur in illo §.vt dictum eſt ſupra in prætorijs.Septimo, q ſit perpetua, probatur ex d.§.ſed iſtæ.Inſti.de act.iuncto prin.Inſti. de perpe.& temp.act.licet hodiè quis titulo per tres annos in rebus mobilibus, decem, vel viginti in immobilibus,rem præſcribat:vt Inſtit.de vſucap.in prin.Quando vero ſine titulo vſque ad triginta:vt l.j.C.de vſucap.transfor. De his eſt gl. In perpe.& tem.act.in prin.in ver.conſtitutionibus.Octauo,hæredibus datur & in hæredes,vt poſſeſſorib.& ut in poſſeſſores:ut [illegible]s in Publiciana diximus:cùm detur domino,& contra poſſi[illegible]tem:vt l.in rem.ff.de rei uendi.Nono, quod non infamet,probatur ſtatim quod non expreſsè apparet:ut in Publiciana, & alijs dictum eſt.Decimo, de directa, ut probatur in §.aliæ.ſi.Inſti.act.ibi:nullum habet directam,&c. Vndecimo, quod ſingularis.Duodecimo,quod ſimplex,&c.

Et his expeditis dixi eſſe alium modum,per quem conſideratur rei uendicatio,quæ dicitur utilis.Et hæc actio habet locum contra eum,qui dum poſſideret aliquam rem, dolo deſiit poſſidere:& ſic ceſſante uno extremo, quod requiritur in rei uendicatione,ut ſuprà dixi,ſcilicet poſſeſsione, uel ſalt[illegible]m detentatione,iuxta l.officium.& ſic cum non poſsit dari directa,datur utilis:de qua habetur in l.ſi autem.§ ſed h[illegible].ff.de rei uendicatio.& in rubri.eodem tit.per Bar. & doct. in rubr. C.eod.licet gl.in rubri.ff.eod.dicat,quod iſto caſu detur directa utiliter,quæ reprehenditur ab Vltramon. ſecundum Bart. ibi: pro quibus uidetur caſus in l.electio. §. item ſi ex pluribus.ff.de noxa.in l.nec ullam.§.ſi quis.de petitio. hæred. Bar. tandem ibi dicit poſſe teneri glo.eo,quia in actionibus realibus metimur ius ex perſona actoris.l.1.§.1.ſi pars hære.pet.

Facit etiam ad hoc,quod habetur per gl.in §.ſed iſtæ.Inſt. de act.quod actio reſpectu actoris dicatur ciuilis, & non prætoria,&c.& econtrà.Et hoc per Bar.in dicto rubr.eſt no.ad q. ſi lis ſit conteſtata ſuper directa,& poſtea reus deſinat poſsidere,an poſsit ſequi condemnatio ex eadẽ inſtãtia: de quo ibi p eũ,& per eundẽ in l.quanquam.§.Iulianus.de aqua plu. arce. Conclude igitur poſt multa, q hæc actio datur directo domino aduerſus eum,qui dolo deſiit poſsidere, ſiue dicatur utilis rei uendicatio,ſiue directa utilis.uide latè in iuribus prællega.&c. In aliis fundamentis dicendum eſt, ut in præcedenti,excepto eo,quod hæc eſt utilis,& illa directa, tenendo contra gloſſ.&c.

128 IN REM CONFESSORIA.

HAec actio competit illi,qui dicit deberi fundo ſuo, uel ædibus,etiam ſibi aliquam ſeruitutem realem,uel perſonalem ab alio,qui dominus fundi uel ædium,&c. & neget

debere

debere aliquam ſeruitutẽ, vt ſic mediante officio iudicis per hanc actionẽ ille talis negans ſeruitutem debere, cogatur ad præſtandum patientiam præſtita cautione. De hac habetur in §. æquã. Inſtit. de act. in l. 2. in princ. ff. ſi ſer. vend. cum ſimilib. Et iſtę act. non poſſunt competere niſi domino, & iſta, & ſequens: vt habetur in d. l. 2. §. hæc. & hoc mediante fundo, cum principaliter debeantur fundo, & mediante fundo, debeãtur domino, iuxta l. qui in ale. in fi. de neg. geſtis. & ſecundum Bartol. in d. l. x.

Et quare dicantur confeſſoria, & negatoria, vide gl. & Bar. in d. l. x. in prin. Et qualiter ſit formandus libellus in hac confeſſoria, vide eundem Bar. ibi. & doct. latè in d. §. æquè. Inſti. de actio. Secundo, quòd ſit ciuilis, probatur in d. §. æque, iũcto §. ſed iſtæ. Inſtit. eo. tit. Tertio, quòd ſit in rem. probatur in d. §. æquæ. & in d. l. 1. & 2. in prin. ibi: in rem actio. Quarto, ꝙ ſit rei perſecutoria, proba per fundamentum, quod dixi ſuprà in rei vendicatione. Quinto, quod ſit in ſimplum, eodem modo, ut ibi. Sexto, quòd ſtricti iuris, eodem modo. Septimo, poteſt dici perpetua: nam in vſufructu poteſt durare decẽ vel viginti annis inferendo ad præſentes vel abſentes: vt hoc probatur in l. corruptionem. circa med. ibi, peterat eum præſentem, vel abſentem excludere. iuncta gl. in verſi. excludere. Et eſt text. magis expreſſus, & no. in l. ſicut. C. de ſer. & aqua. & idem eſt in cæteris ſeruitutibus, per illam l. not. Bene verum eſt, quod in vſufructu relicto municipibus currit ſpatium centum annorum: vt eſt tex. in l. an vſusfructus. & ibi vide gloſ. & doct. ff. de vſufructu, & ſecundum gl. ibi idem eſt ſi relinquatur eccleſiæ, iuxta l. ſi. C. de ſacroſan. eccl. Et in itinere ad ſepulcrum, quod nõ amittitur non vtendo: ut l. iter. ff. quẽadmod. ſer. amit. Octauò, ad hæredes non tranſit, cum in vſufructu ſumus, per l. antiquitas. C. de vſufru. & l. corruptionem. & in §. finitur. Inſt. end. licet in alijs poſſit dici, ꝙ competat non tanquam hæredibus, ſed tanquam dominis, cùm domino detur. d. l. 2. In hæredes non competit vt hæredes, ſed vt prohibentes, vel poſſidentes & dominos: vt l. 1. ff. ſi ſer. ven. cum ſim. Nono, non infamat, vt ſuprà. Decimo, eſt directa, tũ dñs agat. Vſufructuario vero, vel creditori non datur directa, ſed utilis, per gl. in d. l. 2. §. j. & 2, & l. 1. & penul. ff. ſi vſufructu. pe. vide in d. l. 1. Vndecimò, quòd ſingularis. Duodecimo, quòd ſimplex. Vltimo, non contraria.

129 IN REM NEGATORIA.

HAec actio datur per contraria à præcedenti, ſcilicet, qui negat ſe debere alteri, vel alteri fundo, vel ædibus aliquã ſeruitutem: de qua habetur etiam in d. l. 2. ff. ſi ſer. ven. & d. §. æquè. verſi. contra quoque. & verſi. iſtæ. & ibi. latè vide, In omnibus alijs fundamentis, dicas vt ſuprà proximè dictum eſt, & per eaſdem allegationes.

130 IN REM PRAEIVDICIALIS. de libertate, & ſeruitute.

HAec actio conſideratur dupliciter: Vno modo reſpectu eius, qui dicit aliquẽ eſſe ſeruum ſuũ, qui tñ aſſerit ſe liberũ, vel libertum. Altero vero modo reſpectu eius, qui tùm retineatur tanquã ſeruus, petit ſe pronuntiari ingenuũ, vel ẽt libertũ: & ſic nõ ſeruũ, contra illum, qui ipſum detinet. Et iſtis duobus caſibus dicitur actio in rem præiudicialis de libertate, & ſeruitute: de qua eſt tex. in §. præiudiciales. ver. ex quibus ferè. Inſtit. de act. & ibi vide per ſcribentes. Secundo, quòd ſit ciuilis, probatur in d. §. præiudiciales. ibi: legitimã cãm. Tertio, ꝙ ſit in rẽ, patet in dictu §. præiudiciales. ibi: in rẽ eẽ. Quarto, quod rei perſecutoria, probatur ex eo. §. iunct. §. ſequens. Inſt. eod. tit. Quinto, quod in ſimplum, probatur ex eo quod rei perſecutoria. &c. Sexto, ꝙ ſtricti iuris, patet. Septimo eſt ꝑpetua: quia viginti annis quis præſcribit libertatẽ, & tuetur ſe, vt liberũ poſteà: vt l. x. C. de præſcriptio. long. tempor. quæ pro Ji. Et iſto caſu baptizamus ipſam perpetuã reſpectu eius, qui vult dicere ſe liberũ. Et eodẽ modo eſt perpetua illi, qui dicit ipſum ſeruũ: cùm nõ ante pręſcribat libertatem, vt iam dixi. Octauo, poſſumus dicere ꝙ detur hæredibus, cũ rei ſit perſecutoria, iuxta l. in honorarijs. de actio. & obligatio. In hæredes non datur, niſi habita conſideratione rerum, iuxta l. j. & 2. ff. ne de ſtatu. defun. & C. eo. tit. l. 3. Nono, non infamat. Decimo, quod directa vtroque modo. Vndecimo, ſingularis. Duodecimo, quod ſimplex. Vltimo, non contraria.

131 PETITIO HAEREDITATIS.

ET antè, quam vlterius vadamus, eſt ſciendum, quod Ioannes in arbore ſua fecit rubricam ante iſtam actionem, & tres ſequentes, videlicet de quatuor, quæ ſequuntur ſunt miſtę vnde habetis ſcire, quod propter iſtas quatuor actiones, dicuntur miſtæ: quia miſtam cauſam habent tam in rem, quàm in perſonam: vt habetur in §. quædã. Inſtit. de act. & l. hæreditatis. C. de pet. hæred. Nã tùm veniant perſonales præſtationes: vt l. puto. & l. his conſequenter. ff. famil. erciſcun. & C. cõi diuid. l. 3. & l. 4. ff. fin. reg. Reales ſunt, quia contra poſſeſſores dãtur, vt patet, vel etiam, quia domino dantur, ut ſuprà in rei vendicatione eſt dictum, & in confeſſoria, &c. Et quod finium regundorum ſit actio realis, probatur in l. 3. fin. regun. Quod petitio hæreditatis ſit in perſonam, probatur in l. ſed & ſi l. §. petit. ff. de pe. hær. Et ibidem probatur, quod ẽt in rem ſit. Quantùm autem ad hanc petitionem hæreditatis, dicas quod datur illi, cui dicens ſe hæredem ex teſtamento, vel ab inteſtato, aduerſus poſſidentem hæreditatem, vel bona hæreditaria pro hęrede, uel poſſeſſore etiã minimã rẽ, dictam hæreditatẽ, uel bona & res ſibi reſtitui petit, & ſe ex teſtamento, uel ab inteſtato hęredem declarari pro parte, uel in ſolidum, &c. De hac habetur in l. j. 2. & per totum. ff. de petit. hæred. Et ad iam dicta uide l. regulariter. & l. licet minimam. eod. tit. Et de reſtitutione hæreditatis, quæ acceſſoriè uenit officio iudicis mercenario, uide Bartol. & gloſſ. in l. j. & 2. & de eden. & in l. licet. ff. de pet. hæred.

Secundo, ꝙ ſit ciuilis, probatur in l. j. ff. de bon. poſſ. hæred. pet. probatur in l. ſi. prin. C. de pet. hęred. & l. item ueniunt. §. cum prædiximus. ff. eodem titulo. Ad hoc tñ fortiter vr̃ obſtare tex. in l. j. ff. ſi pars hæred. peta. ubi ur̃ innui, quod ſit prætoria: quod intellige ut per gl. in d. l. ſi pars hæred. pet. quam ſequit Bar. Tertio eſt miſta, ut ſuprà promiſi. & eſt text. expreſſus in l. hæreditatis. C. de pet. hęred. Quarto, quod ſit rei perſecutoria, patet ad ſenſum: cũ hæreditatem, & iura hæreditaria ꝑ eam conſequamur: ut habetur in l. item ueniunt. §. ſi. & legib. ſeq. ff. de pet. hæred. & tex. aliu etiam, cum ſit in rem partim. §. ſequens. Inſtit. de act. Quinto, quod ſit in ſimplum, patet cum ſolum rei perſecutoria, ut ſupra. Sexto, eſt bonæ fidei: cum expreſſe ponatur in §. actionum. Inſti. de actio. & probatur in l. j. C. de pet hæred. Septimo, eſt perpetua: ut d. l. hæreditatis. C. de pet. t. hæred. de quo etiã uide in l. ſi. C. de edi. diui Adr. tol. Octauo, datur hæredibus: ut l. 3. ff. de pet. hæred. & eodẽ modo in hæredes, ſaltem ut poſſeſſores, de quo in l. regulariter. ff. eod. tit. Nono, non infamat. Decimo, directa: ut probatur in l. item ueniunt. §. prætor. eod. tit. licet ut lis quandoque reperiatur; ut l. etiam. §. j. eo. tit. Vndecimo, uniuerſalis: ut probatur in l. j. in prin. ff. de rei uend. Duodecimo, quod ſimplex, patet. Vltimo, non eſt contraria, &c.

132 FINIVM REGVNDORVM.

PRimo eſt aduertendum, quod hæc actio poteſt dupliciter conſiderari: Primo, ut ſit directa, quæ cõpetit, qñ eſt contentio, de confinibus prædiorum ruſticorum: & datur dominis prædiorũ, quando uiderent ſe habere intereſſe ſuper cõfinibus. De hac habetur in §. quędam actiones. Inſt. de act. & in §. ſi. de offi. iud. & in toto tit. ff. fi. regun. Et quando cõmodẽ cõfinia poni non poſſent, poteſt iudex toto terreno imi lici tato ipſum alteri in pecuniam condemnare. de quo habetur in d. §. quædam. & in l. 2. in fi. ff. fin. reg. & d. §. eodem. cum ſeq Inſt. t. de offi. iud.

Secundo modo conſideratur, ut ſit utilis, quod accedit, qñ ab una parte eſt prædium ruſticum, & ab alia prædium urbanum: ut eſt tex. in l. 2. in prin. ff. fin. regun. Et eſt gl. in uer. confines.

fines.ĩ d.§.q̃dã.& ſi hincinde ſint domus,nõ põt tũc agi finiũ regundorum,ut habetur in l.4.in fi.ff.fin.regun.& gl.in d.uer. confines.Et tunc recurretur ad alia remedia, prout etiam dicit ſanctus Blaſius hic,& bene.Et hæc actio dicitur deſcendere ex quaſi contractu:ut in §.itẽ.Inſt.de ob.q̃ ex quaſi ꝯ. cũ ſi.

Secundo,quod ſit ciuilis,poteſt dici eo , quia a prætore introducta non reperitur.Tertio,eſt mixta:ut d.§.quædã. Quarto,rei perſecutoria cũ ſit etiam in rem.d.§. ſequens . Quinto, eſt in ſimplũ,cum ſit rei perſecutoria.Sexto , ſtricti iuris,cum non ſit in d.§.actionum.Septimo,eſt perpetua, & durat triginta annis:ut l.fi.C.fin.reg.Et etiam ut in hoc reſpiciamus naturam perſonalium,iuxta l.1.C.de anna excep.& gl.in d.§.quædam.in uer.erciſcundæ.in fi.Octauo, datur hæredibus , & in hæredes.iuxta l.2.C.fin.reg.Nono , quod non infamet. Decimo,quod directa.Vndecimo,quod ſingularis. Duodecimo,ꝙ ſimplex,&c.Vltimo,non eſt contraria.

133 FAMILIAE ERCISCVNDAE.

HAec actio , ut præcedens , duobus modis conſideratur. Primò, ut ſit directa , quæ competat inter hæredes alicuius mortui ex teſtamento, uel ab inteſtato ad diuidendum hæreditaria bona,quæ à morte teſtatoris , & aditione fuerunt cõmunia , & pro indiuiſio poſſeſſa . De hac etiam habetur in d.§.quædam.Inſt.de act.eo.tit.ff.& C.fa.er. Alio modo conſideratur,ut ſit utilis,q̃n ſ.corpora hæreditaria ſunt pro indiuiſio cõmunia plurium bonorum poſſeſſorum de iure prætorio uel unius hæredis de iure ciuili, & alterius de iure prætorio: ut in caſu,q̃n reſtituitur ex T. eb.Et de hac ſecũda tractãt Scribentes in d.§.quædam.& habetur in l.ſed & eius. in §. familiæ.& gl.fi.& ibi uide.ff.fa.er.& uide in l. ſi ex aſſe.ff. eo.tit.& hæc actio ſemel intentata non poteſt amplius intentari: ut l.ſi filia.§.familiæ.ff.fa.erc.

Secundo,quod ciuilis , probatur in l.1.in princ.ff.fa.erc.cũ ex lege 12.tab.ueniat.Tertio,eſt mixta.d.§.quædam . Quarto, ꝙ rei perſecutoria:ut in proxima dixi.Quinto, in ſimplum,eodem modo.Sexto ꝙ bonæ fidei, probatur in d.§.actionum. in l.non eſt ambiguum.C.fin.reg.Septimo, quod perpetua,probatur in l.3.C.de anna.except.Octauo , hæredibus datur,& in hæredes,ut in proxima dixi.Et etiam quia eſt perſecutoria, iuxta l.in honorariis.de act.& obl.Nono,quod non infamet. Decimo,quod directa,patet,licet reperiatur etiam utilis, ut dixi & etiam in caſu l.2.§.ſi quarta.ff.fa.erc.Vndecimo,quod uniuerſalis,probatur:quia de uniuerſitate hæreditatis,ut in petitione hæreditatis eſt dictum : quia hæreditas eſt ſucceſsio in uniuerſum ius,&c.iuxta l.nihil.ff.de reg.iu.Duodecimo , duplex eſt:ut d.l.2.in §.familiæ.& l.inter cohæredes. §.quia familiæ.eod.tit.in l.iudicium.ff.fi.regun.l.in his tribus. ff. de iudic.cum ſimil.Vltimo,non eſt contraria, ut patet.

134 COMMVNI DIVIDVNDO.

HAec actio habet locum inuicem inter eos , qui habent aliquam rem particularẽ,uel plures res particulares in communi , ſiue per uiam ſocietatis , eò quod eas ſimul emerint , ſiue ſine ſocietate , eò quod ſimul ſint ſibi in teſtamento legatæ,uel donatæ.Vnde ſi unus uellet , quod alius diuideret ſecum,& alius nollet,cogitur per hanc actionem . De qua eſt textus etiam in dicto §.quædam. & in l.prima. & per totum. ff.cõi diuidun.& l.2.in principio.Et differt à præcedenti: quia illa habet locum,q̃n habet diuidi hęreditas : hæc quando res particulares,ut iuribus pręallegatis.& etiam hæc, & ſuperior deſcendunt ex quaſi contractu:ut dicto §.item. Inſtit. de obl. quæ ex quaſi contra. Et largo modo omni caſu poteſt dici ſocietas:ut d.§.item.

An autem ad diuiſionẽ poſſet agi etiam actione pro ſocio, ut tenet gl.in dicto §.item.& Sanctus Blaſius hic ſequitur:cuius cõtrarium tenet gl.in l.1.ff.cõi di. & in illo tex. probatur, quia actio pro ſocio pertinet ad perſonales præſtationes, &c. & etiam,quia poteſt remanere res communis etiam quod ſocietas ſit ſoluta : ut habetur in l.actionum.§.poteſt. ff. pro ſocio.Et hoc puto uerius contra gl.& Sanctum Blaſiũ. Et quod hoc ſit uerum,patet in l.2.in prin.ff.cõi diui.dum dicit, quod etiamſi res cum ſocietate ſit cõis , datur cõi diuidundo : ergo non pro ſocio,& maximè per regulam,de qua in l.edita.C.de eden.quod de pluralitate actionum iudicamus , quatenus eſt expreſſum:vt not.in l.2.§.deinde.ff.de ori.iur. Et hanc opi.cõtra gl.in d.§.item.& per conſequens cõtra Sanctum Blaſium, poſtquam ita ſcripſi reperi tenere do.Ioan.Fab.& do.Ang.de Are.in d.§.item.ex dictis iuribus,&c.

Secundo,quod ſit ciuilis,probatur: quia nõ reperitur à prætore introducta : & generaliter actiones à iure ciuili originem trahunt:vt habet in l.ſecunda.§.deinde.ff.de origi.iuris. Tertio,quod mixta,habetur in d.§.quædam.Quarto,quod rei perſecutoria,vt in præcedenti dixi.Quinto,quod in ſimplum,eodem modo.Sexto,quod ſit bonæ fidei, eſt tex.in d.§. actionũ. & in l.4.§.hoc iudicium.ff.cõi diui. Septimo, quod perpetua, vt præcedens,& per eandem legem.Octauo,quod detur hæredibus,eodem modo, & in hæredes etiam datur d.l.4. §.ſicut. Nono,ꝙ non infamet,vt ſup.Decimo,quod directa:patet , licet utilis ſit quandoque:vt l.ſi quis putans.in prin.& l.ſed poſtquam,& l.in ſumma.cum ſimil.ff. cõi diui. Vndecimo , quod ſit ſingularis,eſt tex.not.in l.per hoc.in prin.ff.eod.tit.Duodecimo,quod ſit duplex,probatur in l. 2.§.in tribus.eod.tit.Vltimo,non eſt contraria.

135 CERTI CONDICTIO GEneralis.

HAec actio competit,vbicũque ex aliqua obligatione poteſt peti certum,ut ſciatur quid ſit, quale , & quantum, in tantũm,quod eius rei ſolutio nõ poſsit varia[illegible] :videtur [illegible] in l.vbi autem non apparet.in princ.de verb. oblig. per gl[illegible] Bar.& omnes doct.in l.certi condictio.in prin.ff.ſi cert. petat. habetur etiam de hac Inſtit.quibus mod.recõtra.ob. in [illegible] Et an etiam poſsit per hanc actionem peti intereſſe , habetur in dictis iuribus.Et alias,cùm legerem hunc articulum [illegible] diſputaui.Inſt.quib.mod.recõtra.ob.in prin.poſt glo.fi. vt ibi dixi,licet cõis opin.ſit,ꝙ poſsit peti ẽt intereſſe per [illegible]ti cõdictionem:tamen in diſputando poſſet teneri cõtra [illegible]

Et pro nunc breuiter in diſputando primo adduco textum in l.3.in fin. C. de muti.ſtipu. ubi pro intereſſe agitur in [illegible] actione,id eſt,actione Ex ſtipulatu: non autem certi cõ[illegible]ne.Patet dum dicit , ex ſtipulatu tuo.& dũ dicit , Ob [illegible] actionis effectum . Secundo , videtur tex.in l.fi.ff.ſi qui[illegible] uoc.non ie.vbi dicitur, Incerti,cum eo agẽdum eſt in id [illegible]tereſt : quam legem ita intelligit gl.ibi ſecundum pr[illegible] & tertium intellectum.Tertio,videtur tex.in leg.ſi pœna[illegible] ff.de verb.oblig.vbi ſecundum gl.cum habet peti intereſſe, agitur ex ſtipulatu,ſecũdum gl.ibi.Quarto,videtur tex.in l.[illegible]ber homo.§.fin.qui incipit,decem.de verb.oblig. ubi ſi ego ſtipulor dari mihi,aut Titio decem,primo caſu eſt certa ſtipulatio , ſecundò non,ratione intereſſe.Vnde dicit ibi gl.quod agitur ex incerto,id eſt,ex ſtipulatu,non autem certi condictione.Quintò,per text.in l.quod ſi nulla.ff.de leg.3.ubi hæres,qui extruxit domũ exuſtã,& ſoluit legatario, repetit expenſas per condictionem incerti:& ſic intereſſe expenſatum.Sexto,facit tex.in l ſi me præſente.§.cùm iter.ff. de condi.ind.vbi, ſi quis tradat iter in fundo per errorem , ad quod non tenebatur , condicit illud per condictionem incerti,tanquam ſua interſit. Septimo vrget,quia in iudicijs reſpicitur forma petitionis : ut in [illegible] ſi idem cum eo.§.fin.de iuri.omni.iud. Sed qñ petitur intereſſe, eſt incertum:ergo pro incerto non poteſt dari ce[illegible]i cõdictio. Et in circulis poſſes hanc ſuſtentare , licet in deciſiuis nõ ſit à communi opin.recedendum.plura alia dixi quę nunc omitto, quia non eſt locus hic.

Secundo,quòd ſit ciuilis,probatur,cùm per condictionem quis cogatur dare,aut facere:vt Inſt.de act.§.omnium.& §.ſic itaque.Et ſunt perſonaliſsimæ:ut in d.§.appellamus.verſi. per ſonam.Inſtit.eod.tit.Et cum de iſtis fiat mentio in d.§.omniũ & poſtea ſequatur §.ſed iſtæ . dicetur ꝙ illæ præcedentes deſcendunt ex legitimis cauſis : ergo ſequitur , ꝙ hæc ſit ciuilis.

Tertio,

Tertiò, ꝙ ſit in perſonam, patet in d.§.appellamus. ver.in perſonam. Quarto, ꝙ rei perſecutoria, cũ ſemper quid certi perſequatur, vt d.l.certi condictio.cum ſi. Quinto, quod in ſimplum, patet.cùm ſit rei perſecutoria. Sexto, quod ſtricti iuris, patet in d.§.actionem. Septimo, poteſt eſſe perpetua, & temporalis, & dari etiam hæredibus, & in hæredes, ſecundũ diuerſitatem actionum quibus applicatur, & in quarum locum datur, cùm in his earum naturam ſequatur, vt habetur in l.ſi eum.§.qui iniuriarum.ff.ſi quis cau. & in l.duob.§.exceptio. de iureiur.cum ſimil. Nono, non infamat, vt in alijs. Decimo, directa, vtroq; modo. Vndecimo, ſingularis. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non eſt contraria.

136 CONDICTIO CERTI ſpecialis.

HAec actio ſecundùm communem opinionem competit pro mutuo ſolùm: quia datur illi, qui mutuauit rem mutuo aptam, quæ conſiſtit pondere, numero, vel menſura: vt rẽ mutuatã in genere reddat cum eadẽ bonitate, & qualitate, & de hac habetur in l.cũ quid.ff.ſi cert.petatur. in rubri.eod. tit.& in l.2.Inſti.qui.mod.recontra.ob.in prin.cum ſimilibus: &, vt dixi, communis opinio eſt, ꝙ ſit dare pro mutuo ſolùm hanc certi condictionem ſpecialem, tamen in diſputando poſſet attentari cõtrarium. Et primo pro hac parte eſt gl. in l.quoties.ff.de præſcr.verb. Secundo, facit, quia de pluralitate actionum iudicamus, quatenus eſt lege expreſſum. l.2.§. deinde.ff. de ori.iur. Sed nulla lex dicit eſſe duas certi condictiones: ergo erubeſcimus ſine lege loqui.§. cõſideremus. in Authen. de trien. & ſemiſ. Tertiò, lex ſemper loquitur in numero ſingulari dicendo certi condictio, ſed numerus ſingularis eſt vno contentus. l.vbi numerus.ff.de teſti.c.pluralis.de regul. iur.in 6. Quarto, ſi plures eſſent certi condictiones, haberent diuerſa nomina, arg.l.ſi idẽ.C.de codicil. Quintò, vnaquæq; actio cognoſcitur ex medio concludendi: vt habetur in l.nõ debet, ff.de dolo.in l.j.ff.de eden. ſed ſemper cõcluditur, quia eſt certum: igitur. Sextò, lex abhorret plures actiones prouenientes ex diuerſis cauſis. l.hęredes.§.de plurib.ff.fam.erciſ.ergo multò magis, vbi eſt vnica cauſa, & perſona. Septimò, poteſt ponderari tex. Inſt.quib.mod.recontra.ob.in fin. prin. vbi dicitur: Actio oritur, quæ appellatur certi condictio, nec additur ſpecialis, quod potuiſſet dicere, vt dixi in titul.de verb. oblig.in prin. facit in argu.cap.ad audientiam. de deci. Octauo, facit rub.ff.ſi.cer.pet.& de certi condictione, dic, vt de certi condictionibus. ergo, &c. Hæc & plura alia adducebam, dum legerem Paduæ Inſtit.quibus mod. recontra. ob.in princ. & in diſputando poſſet hoc ſuſtineri, licet non ſit recedendum à communi opinione, &c. Secũdò, ꝙ ſit ciuilis, proba per fundamẽtum, quod in ſuperiori dixi. Et eodem modo quod ſit in perſonam. Quarto, quod rei perſecutoria. Quinto, quod in ſimplum, per eadem fundamenta. Sexto, quod ſtricti iuris, patet in d.§.actionũ. Septimo, eſt perpetua, cùm ſit perſonalis, iuxta l.2.C.de conſtit.pec. Octauo, quod hæredibus detur, cùm perſecutoria ſit, iuxta l.in honorarijs. Quòd in hæredes detur, patet, cum ex cõtractu detur, iuxta l.ex contract. ff.de act.& obl. Nono, ꝙ nõ infamet. Decimò, directa, vtroque modo. Vndecimo, ſingularis. Duodecimo, ſimplex. Vltimò, non eſt cõtraria.

137 CONDICTIO TRITICARIA.

HAec actio datur, & poteſt competere ad omnes res mobiles, vel imobiles, & tã corporales, quàm incorporales: imo non ſolum ad omnia, ſed etiam ad poſſeſsiones, excepta pecunia numerata, pro qua non poteſt dari hæc actio. De his omnibus vide tex.in l.1.& 2.ff.de cõdictio. tritica. Et licet certi condictio generalis detur etiam ad pecuniam, tamen nõ datur ad incertum: & ſic ſe habent, vt excedentia & exceſſa: ut ẽt dicit ſanctus Blaſius hic, de quo vide in l. certi cõdictio.i pri. ff.ſi.cer.pet. Quæ autem ſit ratio, quòd triticaria non detur ad pecuniam numeratam: Bart.in d.l.j. eod. tit. ponit duas rationes: illa magis applaudit, quòd triticaria nõ datur ad res, quarum æſtimatio non variatur de facili, vt eſt in pecunia. cum in alijs rebus æſtimatio varietur de hora in horã, & in dies. Sed quare hoc ẽt, cogitabis, &c. In oibus alijs fundamẽtis, dicas, vt in proximis dictum eſt: & potes probare per eaſdem leges.

138 CONDICTIO OB CAVSAM.

HAec actio habet locũ, qñ aliquid eſt datum alicui, ut ipſe aliquid aliud faciat vel det: & ſic pp aliquam cãm de futuro, quo caſu, ſi illud non fiat, & ſic cauſa nõ impleatur, poteſt illud, quod eſt datum, repeti per condictionẽ ob cauſam, de qua loquitur totus tit.ff.de condict. ob cauſam. Et Sanctus Blaſius hic reuocat in dubiũ, an condictio ob cauſam competat ex capite cauſæ non ſecutæ. Et eodem modo ex capite pœnitentiæ: & firmatis regulis ponit plures fallẽtias, quas per te vide. Nec inſiſto aliter, imò non lego ipſum, ſed de his me remitto ad latè dicta per doct.in l.ſi pecunia.ff. de condi.ob cauſam.vbi eſt locus ſuus. In omnibus alijs fundamẽtis dicas, ut in prima, & ſecunda condictionibus diximus, per eadẽ iura.

139 CONDICTIO OB TVRPEM cauſam.

HAec actio cõpetit, qñ aliquis accepit aliquid turpiter, ꝙ alius dedit ſibi decem, vt nõ faceret ſacrilegiũ, vel homicidium: quo caſu, cum turpiter recipiat: quia tenetur gratis facere, & à criminibus abſtinere, iuxta tit.de.ſica.& tit.de ſacrileg.& ex parte dantis nulla eſt turpitudo. per hanc actionẽ poſſunt ab ipſo illa decẽ condici. Et eodẽ modo econtra, ſi ex parte dãtis eſſet turpitudo, & ex parte recipientis non, ut in pecunia, quæ dareẽ meretrici: quia nõ poſſet repeti: imò plus, ẽtſi eſſet aliquid meretrici promiſſum, poſſet agere ad illud. Item & tertiò, poſſet eſſe cauſa turpis ex parte utriuſque, ut in caſu l.mercedem.C.de condict.ob turp.cauſam.cum ſimi. Primo caſu in pari cauſa turpitudinis, potior eſt condictio prohibentis. Ad hæc omnia ſingula ſingulis referendo, vide l.j.& 3.ff.de condict.ob turp.cauſam. Et ad illud de meretrice vide l.4.§.ſed quod meretrici, eod.tit.& licet gl.ibi teneat, quòd ad promiſſum meretrix non poſſet agere, tñ Vltramonta. Cyn.& Bar.tenent contrarium, de quo ibi uide. In alijs fundamentis eodem modo, ut in prima condictione, dicas.

140 CONDICTIO SINE CAVSA.

PRimò ſcias, quòd hæc condictio aliqñ appellatur condictio incerti: ut in l.qui ſine.ff.de condict.ſine cã, ſed cõiter dicitur ſine cã, & cõpetit qñ quis promittit alicui, putans ſe teneri: vel ſoluit ex cauſa, q̃ licet videretur iuſta, effecta eſt iniuſta, vel ad non cauſam redacta. Vnde ſoluens, vel promittẽs poteſt repetere ſolutionẽ, vel facere ſe reponi in priſtinum ſtatum, in quo erat ante obligationẽ cõtractam: & hoc per hãc actionem, de qua in tit.ff.& C.de condictio.ſine cau. in l.j.& 2.ff.eod. In alijs fundamentis eodem modo dicas, vt in prima condictione eſt dictum, &c.

141 CONDICTIO INDEBITI.

HAec actio competit aduerſus illum, qui recipit aliquã ſolutionem alicuius rei indebitæ ſibi, quæ tamen per errorem fuit ſoluta: quia cum non cõueniat naturali æquitat, quẽ locupletari cum aliena iactura, poteſt repeti. De hac vide in l. prima per totũ. & in l.nam hoc natura.ff.de condict.indeb.

Quotuplex aũt poſsit eſſe indebitũ, uide gl.& omnes in d.l. de condictio.indebiti. Et ubi cõpetit cõdictio indebiti, poteſt etiam competere condictio ſine cauſa: vt probatur in l.prima. ff.de condictione ſine cauſa.

Et ut perfectẽ intelligas terminos condictionis indebiti, reducas te ad cõem concluſionem, quòd debitum naturaliter tãtum, ſi ſoluatur per errorem iuris, non repetitur: & ita loquitur text.in l.fideiuſſor obligari.ff.de fideiuſſ.in l.naturaliter.ff. de condictione indebiti. Si verò per errorem facti, & tunc repetitur: & ita loquitur tex.in l.cum quis.C.de iur.& fact.ignorant.

rant.in l.error.C. ad legẽ Falcidiam. & in l. fideicommiſſum. C.de condictio.indebiti.& iſte error facti debet eſſe probabilis,prout babetur in l.error.& in l.regula. & in l. nec ſupina. ff.de iur.& fac.ignoran.aliàs æquiparatur errori iuris, ſecundum Bar.in d.l.cùm quis.in ſexta col.Fallit iſte articulus in pupillo,& furioſo,& cui eſſet bonis interdictum.l. interdictũ.ff. de cond.indebiti. Item in muliere : vt l.quamuis.§.interdum. ff.ad Velleianum.Si verò econtra eſt naturaliter indebitũ , ſed ciuiliter debitum:& tunc quocunque errore repetitur.l.ſi non ſortem.§.indebitum.& §.adeò.ff.de condictio.indebiti.Fallit qñ ſoluitur authoritate rei iudicatæ : quia nõ repetit: vt l.ſi fideiuſſor.§.in omnibus.ff.mand.l.prima.C.de cõdictio.indeb. Item ex cauſa tranſactionis.l.in ſumma. ff.de cõdictione indebiti.l.ſecunda.C. eod. tit. Itẽ fallit in caſu , ubi lis creſcit per inficiationem. l.ea.C.de condict.indebiti.§. fin. Inſtit.de obli. quæ ex quaſi contra.naſ.Sed in eo,quod dixi, ꝙ ciuiliter debitum ſolutum authoritate rei indicatæ non repetitur. d.l.1. de cond.inde.iſtud intelligas cum quis non obtinuit lententiam doloſè:quia tunc poſſet repeti,per tex.in l.ſi prætor.§.Marcellus.ff.de iud.Adde tex.in l.in commodato. §.fi.& l. rem mihi. ff.commod.Adde tex.in l.2.ff.de condict. ſine can.vide glo.in d.l.j.C.de condictio.indebiti.& gl.in d.l.rem mihi.Tertiò poteſt eſſe aliquid ſolutum,& ciuiliter, & naturaliter indebitum prout ſunt termini §.iſtæ quoque.Inſti. quibus modis recontra.ob.& iſto caſu quocunque errore ductus quis ſoluat,repetit:vt l.ſi me putem.in prin.ff.de cond.inde. Fallit in plurib.caſibus,quos ponit gl.in d.l.j.C.de condict.indebiti. Quartò poteſt eſſe quid ſolutum naturaliter,& ciuiliter debitũ, ſed indebitum per exceptionem dilatoriam,& temporalẽ,quocunque errore ſoluatur,non repetitur.l.in diem.& l.nã & ſi cùm moriar.ff.de condictione indebiti . Si verò eſt exceptio perpetua: & tũc aut eſt ſauorabilis,vt Velleiani:aut odioſa , vt Macedoniani.primo caſu repetitur, ſecundo nõ:ut l. qui exceptionẽ. ff.de condictione indebiti . Limita ſecũdũ caſum,niſi ſit error facti probabilis:vt habetur in l.fin.ff.ad Macedonianum.Item illud de exceptione fauorabili fallit in exceptione epiſtolæ diui Adriani,quæ licet ſit fauorabilis,tamen ſi ſoluatur per errorem,non repetitur:vt l.ſi teſtamenta.§.an autem.ff.de fideiuſſoribus.Et qñ dubitaretur,quę exceptio adeſſet,tunc quocunque errore ſoluatur,repetitur.l.ſufficit.ff.de cõdictione indebiti.Sed dato,quod quis haberet exceptionem , quę eſt inducta ad rigorem iuris conſeruandum, vt exceptio ex epiſtola diui Adriani,exceptio litis pendẽtiæ , & exceptio fori,& quæ nõ tendunt ad perimendum obligationem , tunc quocunque errore ſoluatur,non repetitur.l.Iulianus.ff.de condictione indebiti.& d.l.ſi teſtamento.§.an autem.ff. de fideiuſſoribus.Et ita intelligas terminos huius condictionis indebiti . Quod tene menti ad titulum ff.& C.eodem.& vide ad hoc gloſſam ordinariam & magiſtrã in l.cùm quis.C. de iur. & fac. ignoran.& ibi Bar.qui illa ſequitur,reiectis opinionibus in cõtrariũ.In oĩbus alijs fundamentis dicas, vt in prima cõdictione dixi , &c.

142 CONDICTIO FVRTIVA.

HAec actio , ſiue cõdictio datur ſoli domino alicuius rei, quæ ſibi ab alio furata eſt , ad vendicandum dictam rẽ a fure,vel eius hæredibus,vt infrà dicã.nec per hanc præiudicatur alijs actionibus contra furem cõpetentibus. de hac habetur in l.prima & per totum. ff.de condictione furtiua. in §. fin.Inſtitut.de obligat.quę ex deli.naſ.& in §. ſic itaque.verſiculo,planè.Inſtit.de actio.Eſtque mirabile,quod quis cõdicat rem ſuam,& quòd petit ſibi dari a prætore rem ſuam,cùm ſit dominus,cõtra illud:quòd qui ſemel eſt dominus,non poteſt amplius effici dominus.d.§.ſic itaque.& §.ſed ſi rem.Inſti.de leg.ſed tamẽ odio furũ hoc eſt inductũ,vt omnis conditio cõtra eos degeneret.Vide gl.& doct.in d.verſ.planè.& nemo cõdicit rem ſuã,præterquàm à fure.l.ſi.ff.vſufr.quemadmod.ca. Secũdò,quod ſit ciuilis,dic ut in prima cõditiõe dixi. Et eodẽ modo,quòd in perſonã,quod rei perſecutoria ſit,eſt tex.in l.ſi pro fure.§.cõdictio.ff.de condictio. furt. In ſimplũ eſt, nec ad pœnã datur.d.l.ſi pro fure. Stricti iuris eſt, ut patet, Perpetua eſt,vt in prima cõdictione dixi, cũ ſit in perſonã. Octauo,datur hæredibus;ut l.ſed nec legatarius.ff.de condi.fur. In hæredes etiã datur,d.l.ſi pro ſure.§.pen.& ſi.Et vnde naſcatur hæc actio,vide gl.in d.l.ſi pro fure.§.ſi.in uer.ſucceſſoribus. & ibi doct.& uide in l.1.de act.& obl.Nono,nõ infamat infamia iuris,nec etiã facti.ut l.Cęſar.ff.de act. & obl. licet ſecundũ glo. ibi grauetur eius opi.apud homines,iux.l.honori.ff.de obſeq. Et idẽ dicit gl.in d.§.ſic itaque. uer.planè.in alijs tribus fundamentis dicas , vt in proximis præcedentibus , &c. In alijs. Non eſt contraria.

143 CONDICTIO EX LEGE.

HAec actio,ſiue condictio,habet locum , vbicunque aliqua lex ciuilis in aliquo caſu dicit dari actionem,vel nouam inducit obligationem:quia ſi nõ eſt expreſſum,qua actione agatur,agitur condictione ex illa lege.Vide in l.vnica.ff.de condi.ex leg.& in l.j.C.eodem titulo. vt in ſimili habetur , in l.ſi quis argentum.C.de dona.in l.ſi & me,& Titium.ff.ſi c[illegible]. pet.cum ſic in ſimili fuit dictũ in vltima actione prætoria.Vide etiam ad hoc gl.in §.aliæ.Inſt.de act.quia in pluribus caſibus varijs , & diuerſis põt cõpetere, ſecũdũ varietatẽ caſuũ, habitis duobus fundamentis,ſ.ꝙ ſit ciuilis, vt in prima condictione dixi,& ꝙ ſit in perſonam d.§. appellamus.ver.in perſonam.Inſtit.de actio.In alijs fundamentis , & diuiſionibus eã baptixare poſſumus ſecundũ naturã caſuũ & rerũ,quibus cõpetit.Vt igit habeas aliquos caſus,pro quibus datur,dic quod competit pro ſacris vaſis venditis.l. ſancimus. C. de ſacroſan. eccle.Item in terminis.c.ſępe.de reſtit.ſpo.Item in c.redintegranda.3.q.1.Item in l.inuaſor.C.vnde vi.Item in l.authoritatem.cod.tit.in l.ſi.cod.tit. in l.ſi quis conductionis. C. loca.in l.non ob rem.C.vnde ui.d.l. ſi & me , & Titium. & d.l. ſi quis argentum.cum ſim.&c.

144 ACTIO AD EXHIbendum.

HAcc actio competit vbicunque alicuius intereſt , rẽ aliquam mobilem , ſcilicet in publico demonſtrari,& exhiberi, ſi pro illa nelit cõtra aliquem agere uel contra ipſum, qui eam retinet.Et uel ꝙ ſit dominus , uel ꝙ non,non curatur, dummodo ratione intereſſe petat exhiberi : licet in caſu quis volens agere,habeat probare ſe dominum , & dicere ſe dominum:ut in l.3.in §.interdum.uerſi.Iulianus.ff. ad exhi. & in d.l.3.§.j.De hac habetur in l.j.& 2.ff.eod. & in l.3. §.ſciendũ. eodem titulo.Et caſu quo quis nolit exhibere : tunc põt iurari in litem adhibita taxatione iudicis: ut d.l.3.§. præterea.

Et poſt hæc eſt ſciendũ,ꝙ in arbore Ioannis ante hã actionem ponitur quædam notula,uidelicet , ꝙ hæc actio ſecundũ quoſdam ſit anomala,hoc eſt,non in totum realis,nec perſonalis in totum.Et poteſt argui ſic:ſi eſt perſonalis : ergo habet in rem obligationem,ex qua oritur. & obligatio aut uenit ex contractu,aut quaſi:uel maleficio, uel quaſi:in quibus hoc nõ comprehenditur. Itẽ datur contra poſſidentem.l.3.§.fin.ff.ad exi.contra naturã perſonaliũ, iuxta §.omniũ. Inſti.de act.& ꝑ hoc nõ põt dici perſonalis. Non poteſt etiam dici realis , per tex.expreſſum in d.l.3.§.eſt autem.ff.ad exhi. Sed tñ teneo ipſam eſſe perſonalem,& oriri ex contumacia nõ exhibentis: ſicut alias contumacia punitur , ut iuribus uulgaribus. & facit ad hoc l.fi.ff.de rei uen. Item non obſtat, ꝙ contra poſſidentẽ detur:ut aliàs eſt dictum ſuprà in interdictis,quæ ſunt perſonalia:& tamen dantur aduerſus poſſidentem, &c.

Et ſic redeundo ad terminos,ꝙ ſit ciuilis, proba idem , qđ diximus in actione cõi diuidundo , &c.Tertio, ꝙ in perſonã, eſt tex. expreſſus in d.l.3.§. eſt autem. ff.ad exhi.Quarto , eſt rei perſecutoria:vt probatur in d.l.3. §.fin.Quinto,daĩ in ſimplum:cum ſimpliciter detur ad rem exhibendam ei, cuius intereſt:ut d.l.3.§.ſciendum.Sexto,quod ſtricti iuris , patet in d. §.actioniũ.Itẽ,quia eſt arbitraria:ut in §.prætereà . Inſtit.eodẽ titulo. Septimo , ꝙ ꝑpetua probaĩ , cũ ſit perſonalis.d.l.2.de cõſti.pec.l.j.de anna.excep.ſuprà dictũ eſt in proximis. Octauo,hæredibus,& in hr̃des nõ daĩ:quia ſuis nominibus ipſi utũtur:& ſic hęredi nõ daĩ,ut hr̃di.Et eodẽ modo in hr̃dẽ, ut hæredẽ:niſi ex dolo defuncti ſit locupletior.De hoc eſt tex. in l. de eo.

de eo.§.ſi.ff.ad exhi.Nono, quod infamat.Decimo', quod directa:& probatur in l.ſi quis hominem.ff.eod.tit. Vndecimo, ꝙ ſingularis.Duodecimò,ſimplex.Vltimò, non contraria.

145 ACTIO EX EMPTO.

HAec actio datur emptori cõtra venditorem,vt rem vel ditam ſibi tradat, ſi habet facultatem , vel ſaltem præſtet intereſſe,iuxta ea,quæ habentur in l.j.ff. de act.em.p. Et ẽt datur in caſu euictionis rei ad intereſſe,vel duplum. ſi emptor fuit ſtipulatus.iuxtà l.emptori.ff. de euic. & toto illo titulo.& C.eodem . Et in caſu iſto euictionis an detur directa actio ex empto,an verò vtilis:Bartolus declarat in l.Ariſto.§.Lxbeo.ff. de dona.vide in dictis iuribus,&c..Secundo , quod ſit ciuilis, pro batur in l.proinde.in prin.ff.de ædi.edic.cum ſimi.Tertio, quod ſit actio perſonalis , eſt text. in l.ſi in illam.circa ſi. C.de act.emp.Quartò, quod ſit rei perſecutoria , probatur in §.ſequens.verſi.earum,Inſtit.de act.cùm ſit perſonalis,& ex contractu veniat.Quintò,quod ſit in ſimplum,probatur in §.omnes.ver.in ſimplum.Inſtit.de act.Sexto,quod ſit bonæ fidei,eſt tex.in d.§.actionum.Septimo,eſt perpetua , cùm ſit perſonalis,vt in ſuprà dictis,& in l.neque. C. qui non ob long.tempo. præſcr.l.penul.C.de cõſti.pec.Octauo,datur hæredibus à fortiori,cùm etiam pœnales dentur : vt in §.non autem.Inſtit.de perpe.& rempo.act.& etiam cùm ſit rei perſecutoria. & ff.qđ met.cau.l.ſi cũ exceptione.§.ſatis. In heredes ẽt datur: vt Lex contractu.ff.de act.& obli.Nono,quod non infamet.Decimo, quod directa:quix ex verbis , & mente:licet quãdoque vtilis reperiatur:vt ff.de act.empt.§.is,qui.cum ſimi.Vndecimo , ꝙ ſingularis.Duodecimo,ſimplex. Bene eſt verum, quod poteſt eſſe etiam vniuerſalis, cùm competit pro vniuerſa hæreditate empta,vt patet:& habetur C.de hære. vel actio.vendic. per totum,&c.Vltimò non contraria.

146 EX VENDITO.

HAec actio datur econtra ſuperiori,ſcilicet ipſi venditori aduerſus emptorem, ad precium rei conuentum ſibi danaum:vt habetur in Lex empto.ff. de act.empt.& in l.Iulianus.§.offerri.eodem titulo.Et ſi venditor nõ conſideret de em ptore,poſſet rem deponere penes tertiam perſonam,ſecundũ Bartolũ in l.ſi ſoluturus.ff.de ſol.de quibus vide in d.§. offerri.Secundo, ꝙ ciuilis:à ſimili cũ præcedẽti patet:& proba per fundamentum,quod dixi in cõi diuidundo. Tertio, ꝙ in perſonam,probatur in l.j.C.de act. emp.Quarto , ꝙ rei perſecutoria.Quinto , ꝙ in ſimplum , probatur hæc in l.Iulianus.§.ex vendito.de act.emp.& l.venditi.C.eodem titulo. Sexto,ꝙ bonæ fidei,probatur in d. §.actionum . In alijs fundamentis dicas,vt in ſuperiori proxima dixi. Eſt bene verum quòd hæc ẽt reperitur quandoque vtilis.l.Iulianus.§.ſi procurator.

147 EX LOCATO.

HAec actio datur locatori contra conductorem ; puta vt ſibi ſoluat mercedem debitam , vel aliud intereſſe, uel etiam ſi eſſet finita locatio,& conductor non vellet rem reſtituere.De hac habetur in l.ſi tibi habitationem. ff.loca. & in l. præſes.C.eodem titulo.& habetur Inſti.loca.in prin.& in §.ſi. eodem titulo.Vide bonam glo.in materia cum ſimi.Secundo, quod ſit ciuilis,probatur l.j.ff.de ſuperfi.& etiam in l.j.ff.loca. quia cùm ſit ſimilis emptioni , & venditioni, & ex iſtis dentur actiones ciuiles:eodẽ modo ex iſta . Tertio, quod in perſonã: dic,vt in ſuperioribus proximis:iuxta d.§.ſequens.In alijs fundamentis dicas vt in duabus proximis.

148 EX CONDVCTO.

HAec actio competit à contrario à ſuperiori in caſu , ſcilicet,quia datur conductori contra locatorem:puta quod locator adimpleat contractum ex parte ſua, & præſtet patientiam, quod conductor poſſit re conducta frui. De hac etiam habetur in iuribus in proxima allegatis, & l.ſi tibi alienam.& l.ſi quis domũ.in prin.ff.loca.cũ ſimilibus. In oĩbus alijs fundamẽtis dic,vt §.proxima, cũ nõ diſcordet.Et vide in termino bonæ fidei.l.aduerſus.C.locati.& quod in hæredes l.ſed & ad de.§.ex conducta.ff.eod.& l.viam.C.eod. cum ſimilibus.

149 ONERIS AVERSI.

HAec actio procedit in caſu, quãdo quis conducit aliquã rem,& vltra naturam contractus, quæ facit ipſum teneri de dolo,lata culpa , & leui:iuxta l.ſi vt certo.§.interdũ.& §. nunc videndum.ff.de loca.Fuit etiã pactũ,ut teneretur conductor de quocunque periculo,ſiue aduerſitate. & ſic de caſu ẽt fortuito:quia dato caſu aduerſo, ipſe conductor tenetur locatori ex hac ſpeciali actione, quæ dicitur oneris auerſi : quod pactum poteſt veſtiri interuentu rei, & etiam interuentu ſtipulationis,iuxta ea,quæ habentur in l.petens. & in l. bon. fid.C. de pact.& in l.iur.gent.§. quinimò.ff. de pact. Sed ſecundùm Azo.in ſum.C.loca.hæc actio hodiè non habet locum, nec eſt neceſſaria , cùm hoc caſu ſufficiat actio ex locato : vt habetur in l.opus,quod auerſione.& in l.in naue.ff.loca.Et Sãctus Blaſius hic dicit,quod hoc poteſt eſſe verum, qñ pactum de ſuſcipiendo onere fuit in continenti appoſitum , vt ſcilicet veſtiat cohærentia contractus ,& informet veterem actionem, & nouam locati pariat,iuxta d.l.in bonæ fidei.& d.l.petens.Secus, ſecundùm eum,eſſet, ſi tale pactum ex interuallo apponeretur,niſi legis auxilio veſtiatur,iuxta l.legitimam.ff. de pact.ꝙ tñ relinquit cogitandum.Tu dic,vt dixi, quòd poteſt veſtiri in teruentu rei,& etiã põt ex interuallo cohærentia ſtipulationis iuxta ea quæ habentur in dictis iuribus, dic in iuribus prealle. & hoc excepto , quòd non eſt bonæ fidei : dicas vt in ſuperioribus, &c.

150 PRO SOCIO.

HAec actio datur vni ſocio contra alium ſociũ, puta , qñ vnus ſocius nollet cõicate bona ſua cùm eſſet ſocietas omnium bonorum,vel etiam intuliſſet damnũ ſocietati . quia per hanc actionẽ cogitur reſarcire, & in multis ſimilibus caſibus,in quibus in tit.ff.& C.pro ſocio.& Inſti.eo.per totum. Et hæc actio ex parte omnium ſociorum eſt directa,cùm non mutetur nomen contractus, & contrahentiũ, ſecundũ gl.in l.con ſenſu.ff.de act.& oblig.& eſt tex. expreſſus in §. ex quibuſdã. Inſtit.de pœ.te.li.Et quòd dicatur actio pro ſocio,eſt tex.in §. in actionum.Inſtit.de act.& in l.tandiu.C.pro ſocio.Secundo, ꝙ ſit ciuilis,proba,vt dixi in actione cõi diuidundo. Tertio,ꝙ in perſonam,eodem modo.Quarto.quod rei perſecutoria,eo dem modo:cũ veniat ex contractu.Quinto,quod in ſimplum, patet,cum ſit rei perſecutoria.Sexto, quod bonæ fidei,in d.§. actionũ.in l.z.C.pro ſocio . Septimo, quod perpetua,patet dũ eſt perſonalis.Octauo,quod hæredibus, & in hæredes detur, habes in l.Tinus.§.in hæredes.ff.pro ſoc.& l.in actione.§.mortis.Nono,quod infamet,probatur in d.§.ex quibuſdam.Inſtit. de pœn.te.liti.in l.j.ff.de infami. Decimo, directa.d.§.ex quibuſdam.nec contraria eſt.Vndecimo,quod ſingularis.Duodecimo,quod ſimplex.Vltimò,non eſt contraria.

151 MANDATI DIRECTA, VEL contraria.

ACtio mandati directa,debes ſcire, quod datur domino, qui mandat alij aliquod negotium expediendum, & ille ſuſcipit dictum mandatum : quia dominus per hanc actionẽ põt dictũ mandatariũ cogere ad reddendã adminiſtrationis rationem,& ſi in eo malè verſatus eſt , &c.Contraria actio mandati datur ipſi mandatario , vt ſi quid de ſuo impendit, &c. poſſit à domino repetere . Et hinc eſt quod Iuriſconſultus in rubrica dixit mandati vel cõtrà : quaſi intelligat de directa & contraria actione mandati.& hoc caſu bene procedit theorica gl.in l.conſenſu.de act.& obli.quod quando nomẽ deſcẽdit à nomine,nec variatur nomẽ cõtractus , ab vna parte actio eſt directa,ab alia contraria.De his duabus actionibus habetur Inſtit.de pœ.te.liti.§.item tutelæ. & habetur in d.§.actionum.

nũ. vide tex. in l.ſi fideiuſſor.& l.ſeq.in l. cùm per procuratoré.in l.etiam.C.man.& ff.man.l.ſi verò non reum.§.contraria, cũ ſi.Secũdo,quod ſit ciuilis,probatur per ea,quæ dixi i actione cõi diuidundo.Tertio,ꝙ in perſonã,probatur in l.mandati.in prin.C.de fideiuſſ.Quarto, quod rei perſecutoria, patet cùm ex contractu veniat.d.§.ſequens. ver.eorum. Quinto, ꝙ in ſimplum:quia ſimpliciter ad intereſſe datur: vt ff. man.l.ſi procuratorem.§.mãdati.Sexto, quod bonæ fidei. habetur in d.§.actionum.Septimo,quod ſit perpetua, probatur.ff.man.l.ſi mandato.§.ille,qui. Octauo,quod hæredib. & in hæredes, probatur in d.l.mandati.C.man.in d.l.ſi verò non remunerãdi.§.ſi.& legib.ſeq.cũ ſimil.Nonò,qñ ſumus in directa, quod ſit famoſa:probatur in d.§.ex quibuſdam. Inſtit.de pœ.te.liti, Contraria nõ infamat,vt ibi probatur à contrario ſenſu: vide etiam in l.in re mandata.C.man.Decimò,directa eſt, & contraria,vt dictis iuribus: licet quandoque vtilis ſit: vt l.ſi mandauero.§.interdum.& §.ſi is,cui.ff.mand.cũ ſimi.Vndecimò, quod ſingularis.Duodecimo,ſimplex,vt patet,&c.

152 DEPOSITI DIRECTA, ET contraria.

Actio depoſiti directa datur domino, qui rem depoſuit aduerſus ipſum depoſitarium, id eſt,recipiẽtem rem in depoſitum.quia ſi nollet depoſitum reſtituere, per hãc actionem cogitur. Actio depoſiti contraria datur ipſi depoſitario, ſi quid fortè impendit in re depoſita neceſſario,vel vtiliter:quia poteſt agere cõtra dominũ rei per hanc actionem,vt reſtituat: & in quo teneatur ipſe depoſitarius in re depoſita. De his omnibus vide in §.præterea. Inſtit.quib.mo. re contra.ob.& d.§. item tutelæ.Inſtit.de pœ.te.liti.vide in l.j. ff. depo.& in l.ſi depoſita.C.depoſiti.Et iſtæ ciuiles regulariter cõpetunt pro omni depoſito,exceptis illis quatuor caſibus tantùm, in quibus datur prætoriæ,directa ſcilicet & contraria.de quibus dixi inter prætorias:& habetur in l.j.§.Quod neque tumultus.ff.depoſi.Secundò,quod ſit ciuilis,dic vt in præcedenti. Et eodem modo,quod in perſonam:& eſt tex.in l.neque. C. qui.nõ obli. long.temp.præſcr.& rei perſecutoria.& in ſimplum:vt in præcedentibus dixi. Et rei perſecutoria ſignatur in l.ſi hominem. §.datur.ff.depoſiti.Sextò.quod ſit bonæ fidei, probatur in d. §.actionum.& in l.ſecunda.C.depo.& l.j.§.hanc actionem.ff. eo.Septimo,quod ſit perpetua,patet ex eo, quod é perſonalis, vt eſt dictum ſuprà in multis ciuilibus.Octauo, datur hæredibus,& in hæredes:d.§.datur: & l.j.§.hęc. & §. apud. & §.qui depoſitum.Nonò,directa infamat, licet contraria non,d.§.ex quibuſdã.Decimò,eſt directa:& poteſt eſſe etiam vtilis, ut in præcedenti.Vndecimo,ſingularis. Duodecimò, ſimplex contraria eſt reſpectu contrariæ.

153 TVTELAE.

HAec actio datur pupillo finita tutela contra tutorem, vt reddat rationem de geſtis,vel neglectis per eum in tutela pupilli.De hac habetur in §.actionum.Inſt.de act.& in tot. tit.ff.de tu.& rat.diſt.& in l.ex maleficijs.§. tu.ff.de act. obl.& in l.vbi.ff.de tute. & ra.diſtra. cum ſi. Et licèt Sanctus Blaſius hic ſignauerit etiam contrariam actionem tutelæ,& eam dixerit ciuilem:tamen,ſi bene recolo, cõtrariam tutelæ ego ſignaui inter prætorias:& credo ꝙ ſit axix.act. & miror de ipſius exceptitia: cùm pro contraria ſit ſpecialis circulus inter prætorias,& inter ciuiles.De hac nullum ſignum reperies, etiã non eundo per iſta mendicata ſuffragia. Quòd hæc contraria non ſit ciuilis, ſed prætoria,ibi dixi, & eſt tex.in terminis in l.j.in prin.ff.de contra.& vti.act.tu.Et ibi dixi,quod Sanctus Blaſius iſtam contrariam dereliquit:& tunc video, ꝙ ipſe fecit ductus eo errore, quia credebat ciuilem, cùm eam hic inter ciuiles ponat:quod,cum reuerentia,eſt falſum,vt vbi probaui,& hic: & contra ipſum teneas.Secundo,quòd ſit ciuilis,proba vt dixi in actione cõi diuidundo. Tertio, quòd in perſonam.eſt text. not.in l.neque.C.qui.non ob.long.temp.præſcr.Quarto,quòd rei perſecutoria,primo patet ex eo, quòd ex quaſi contractu. d.l.ex maleficijs.§. tutelæ.& Inſti.de obl.quæ ex quaſi contra. §.item tutelæ.Quinto,quòd in ſimplum,probatur in l.ſecunda,& l.quicquid.C.arb.tu.Sexto,quòd bonę fidei,probatur in dicto §.actionum.cum ſimi.Septimo,perpetua eſt:vt d. l.neq. C.qui nõ ob.long.temp.præſcr.in l.tutores.C. arbi.tute. Octauo,quòd hæredibus,& in hæredes,probatur in l.tutelæ. C.arbi.tut.& l.j.§.hãc actioné.ff.de tutel.& ra.diſtr.Nono, ꝙ infamet hæc directa ciuilis,eſt textus in §. quibuſdã. Inſti. de pœ. te.liti.Decimo,eſt directa:vt d.§.ex maleficijs: & §.Sed quandoque reperitur vtilis:vt l.cùm tut.& l.alterius. ff.de tut. & ra. diſtr.Vndecimo,quòd ſingularis.Duodecimo, quòd ſimplex, &c.Vltimo,non eſt contraria.

154 COMMODATI DIRECTA & contraria.

ACtio commodati directa datur illi,qui alteri rem aliquã commodauit,vt rem reſtituat nec deteriorem reſtituat. Et de hac habetur in §.item is.Inſtit. quibus modis re contra. oblig.& in toto titulo ff.& C.cõmod.in l. penultima. De contraria actione commodati.vide in l.in commodato. §.primo. ff.commod.Et hæc competit ipſi commodatario, ſi quid in re cõmodata utiliter,vel neceſſario impendit.vide in præallegatis iuribus.Et in re commodata in commodatarium non trãſit dominiũ,nec poſſeſsio. & habetur in l. rei commodatæ cũ l.ſequenti.ff.com.Secundo,quod ſit ciuilis,in perſonam,& rei perſecutoria,& in ſimplum:dicas,vt in præcedentibus.Sexto, quod ſit bonæ fidei,eſt textus in d.§.actionum. Septimo, eſt perpetua,cum ſit perſonalis,vt in pluribus dixi. Octauo datur hęredibus,cùm ſit rei perſecutoria.d.l.in honorarijs. In hæredes etiam datur:vt l.tertia.§.hæres.ff.commodati.Nono, non infamat,cum non reperiatur.Decimo,eſt directa. vt patet, & probatur in l.3.ſi filio commoda.licèt utilis quandoque reperiatur: vt in d.l.tertia.in principio.Contraria reperitur, vt dixi.Vndecimo,ſingularis.Duodecimò,ſimplex.Vltimo, contraria reſpectu contrarię,&c.

155 PIGNORATITIA DIRECTA, & contraria.

ACtio pignoratitia directa datur ipſi debitori contra creditorem,ut rem pignoratam reſtituat, ſatisfacto ſibi de credito.De qua habetur in §.fin. Inſtit. quibus modis re contra.obligatio.in l.ſi rem.§.omnis.ff.de pignoratitia actio. Ponunt Scribentes in §.item Seruiana.Inſtit.de actionibus. Et an naſcatur hæc actio antè, quàm ſit ſatisfactum creditori: [illegible] in d.§.fin.in ver.pignoratitia.tenet, quòd non.de quo tamen ibi vide,& in d.§.omnis. & in d.§.item Seruiana. & in l. ſi ré alienam.ff.de pigno.actio.

Cõtraria actio pignoratitia datur creditori aduerſus debitorem, quo caſu creditor aliquid utiliter, vel neceſſario in re pignorata impẽdiſſet.De hac habetur in l.tutor.§. contrariã. ff.de pigno.actio.& in l.ſi ſeruos.eodem titulo. Et debent eſſe ſumptus mediocres:cum nimis oneroſus creditor audiri non debeat:& econtrà,nimia delicatus debitor: vt d.l.ſi ſeruos.in fine.Et quod reperiatur contraria,& directa pignoratitia,demonſtratur ex rubr.ff.dum dicit,De pignoratitia actione. vel ecõtra.Et ꝙ pignoratitia à Seruiana differat, vide in d.§. itẽ Seruiana.Inſtit.de actio.&c.Secundo,ꝙ ſit ciuilis,proba,vt dixi in actione cõi diuidundo.Tertio,ꝙ in perſonam, eſt tex.in l.fin.C.de diſt.pign.Quarto,ꝙ rei perſecutoria, patet in d.§. fi.Inſti.quibus modis econtra.oblig.Et eodé modo,qui in ſimplũ:& probatur in l.ſi rem alienam.§.fi.ff.de pig.act.Sexto,ꝙ ſit bonæ fidei.probatur in d.§.actionum.Septimo, quod perpetua,patet,cũ ſit perſonalis.d.l.penultima.C.de cõſtit. pecunia. & l.ne creditores.C.de pign.actio.Et probatur in d.l.fin.C.de diſtr.pig.Octauo,datur hæredibus,cũ ſit perſecutoria: & eodem modo in hæredes,cũ ea cõtractu ſit.l.cõtractu. de actionibus & obligationibus.Nono,non infamat.Decimo,eſt directa,vt patet, licet quandoque reperiatur vtilis: vt l.rem in alienam.in fine.ff.de pigno. actio. Contraria etiam reperitur, ut probaui.Vndecimo,ſingularis.Duodecimo, ſimplex.Vltimo, non contraria reſpectu contrariæ, &c.

156 PRAESCRIPTIS VERBIS æſtimatoria.

HAec actio competit aduerſus eum, qui accepit aliquã rem à domino, ut ipſam venderet pretio ex conuentione reſtituto, & dictam rem æſtimatam recepit tali æſtimatione, qua poſſet emptionem facere. Vnde ſi recipiens talẽ rem, ipſam tollet reſtituere, vel habere pro ſe ita æſtimatam, & ad rem reſtituendam, uel ad pretium per hanc actionem cogi poteſt: nec habet locum ex vendito propter æſtimationem rei: nec etiam ex locato, quaſi uideretur locaſſe operas ad eam rẽ vendendam: nec etiam mãdati. De quibus omnibus vide tex. in l.1.ff. de æſti. actio. per totam l. habetur in §. actionum. Inſt. de act. & in l. ſi gratuitam. §. ſi margaritas. ff. de præſcrip. verb. cum ſimi. Secundò, quòd ſit ciuilis, probatur in d.l.1. ibi, ciuile negotium. Tertio, quòd in perſonam, proba, cùm ex contractu veniat: vt d.l.1. §. ſequens. & ver. earum. Inſti. de act. Quarto, quòd rei perſecutoria, & eodem modo quod in ſimplum, probatur in dicta l.1. in fine. de æſti. actio, Sexto, quòd bonę fidei, probatur in d.l. unica. & dicto §. actionum. Septimo perpetua eſt, cùm ſit perſonalis: vt ſupra in pluribus eſt dictum. Octauo, quòd hæredibus detur, & in hæredes: probatur: quia perſecutoria & ex contractu: ut d.l. ea contractu. & d.l. in honorariis. de actionibus & obligationibus. & d. §. non autem. Inſti. de perpe. & temp. act. Nono, non infamat. Decimo, directa, licet ſit quandoque vtilis: ut d.l.1. ff. de æſti. act. Nec eſt contraria. Vndecimò, eſt ſingularis. Duodecimo, ſimplex. Vltimò, non contraria, ut patet.

157 PRAESCRIPTIS VERBIS EX permutatione.

HAec actio competit, vbi quis cum alio conuenit de permutanda aliqua re, & rem dedit: & ſic contractum ex parte ſua compleuit, ſed ille alius renuit: vnde ſubuenitur illi qui rem dedit, per hanc actionem, vt ille alius ſeruet contractum, & ſic det rem, quã promiſit, vel ſaltem rem ſibi datã reſtituat. de hac vide in l.2. §. fi. ff. de rerum permuta. & uide in d. §. actionum. & vide in glo. no. & vide in l. ex placito. ff. de rerũ permuta. Et in quo differat hæc ab actione præſcriptis verbis, quæ datur pro contractu, Do ut des. Sanctus Blaſius refert hic, & benè Bar. in d.l.1. ff. de rerum permuta. & ibi vide. Et vide Scribentes in d. §. act. poſt gl. ibi. Secundò, quòd ſit ciuilis, vide tex. in l. rebus. C. de rerũ permu. cũ ſi. Tertio, quòd in perſonam, dic vt in ſuperioribus. Quarto, quod rei perſecutoria. Itẽ, & quinto, quòd in ſimplũ, probatur ex ſupra ſcriptis: nã cùm ad intereſſe detur, ut d.l. rebus, vel ad rẽ tradendam, vel rem datam recuperandam, ut etiam probatur in l. cum precibus. C. de rerũ permu. Sexto, quòd ſit bonæ fidei, probatur in d. §. actionum. & in l. permutationem. C. de rerum permu. Septimo, eſt perpetua, cùm ſit perſonalis. Octauo, quod detur hæredibus, & in hæredes: patet, cùm ſit rei perſecutoria, & ex contractu: ut in pluribus dictum eſt. Nono, quòd non infamet. Decimò, quòd directa, probatur in dicta l. rebus. Vndecimò, ſingularis. Duodecimo, ſimplex. Vltimò, non contraria.

158 PRAESCRIPTIS VERBIS, quæ in multis caſibus admittitur.

HAec actio præſcriptis uerbis, quæ aliàs dicitur in factũ, competit in multis caſibus, quos enumerare eſſet potius laborioſum, quàm ſubtile. Nam primò competit, & datur loco cuiuſlibet interdicti, ut ſupra in omnibus interdictis uidimus: vt eſt textus in fine. & ibi gloſſa magna in propoſito. Inſti. de interdic. Item datur ex omnibus pactis nudis incontinenti appoſitis iuxta contractum: vt habetur in l. petens. in l. bonæ fidei. C. de pactis. in lege ſecunda. C. de pactis inter emptor. & l. iuriſgentium. §. quinimo. ff. de pactis. cum ſim. Et quare ſic appelletur, uide glo. ſolennem in rub. ff. de præſcrip. uer. & uide aliam gloſſam in materia magiſtram. in l. quoties. eo. ti. Item competit vbicunque æquitas ſuadet actionem dari, ut in l. ſancimus. C. de ſacroſan. eccle. cum ſimi. Et in aliis fundamentis opus eſt eam baptizari ſecundũ naturam rei, pro qua datur: vt poteſt colligi ex his, quæ diximus in materia interdictorum: vt ſic ſurrogatum ſapiat naturam eius, in cuius locum ſurrogatur. iuxta l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cau. cum ſim. vide in hoc doctores.

159 IN FACTVM EX RE IVDICATA, quæ etiam dicitur iudicati.

HAec actio datur illi, qui habuit ſententiam pro ſe in iudicio contra reum condemnatũ, vt ipſe ſoluat id, in quo per ſententiam fuit condemnatus. Et licèt multi appellent eã in factum, per l. actori. C. de reb. cred. & iureiur. & hoc tenet gl. in omnibus partibus iuris ciuilis: vt in dicta l. actori. & l. miles. §. 1. & l. in iudicati. ff. de re iudicata. Item tenet gl. in cle. ſi. de appel. idem Bar. in d.l. miles. Sed in contrarium tenet Bart. in l. nam & poſteà. §. fin. ff. de iureiur. ſcilicet, ꝙ dicatur actio iudicati, non in factum. & ad l. actori. eſt in factũ propter augmentum. & hoc puto de iure uerius, vt probatur in multis iuribus, in l. 4. & d.l. miles. §. qui iudicati. & §. fin. & d. l. in iudicati. ff. de re iudi. vbi omnes text. habent actionem iudicati, non autem in factum. Et hanc opin. aliàs ſequebatur legendo d.l. miles. do. Petrus Paulus de Rayneriis de Peruſio.

Et quibus modis fiat & poſſit peti executio ſententiæ, vide Bar. in l. intra dies. ff. de re iudi. & Ang. in repe. l. 2. C. de iudic. quem etiam allegat San. Blaſius hic. Secundò, quòd ſit ciuilis: proba, ut in actione communi diuidundo. Et eodem modo, ꝙ in perſonam, & rei perſecutoria, & in ſimplum. & uide in d. l. miles. §. fi. Sexto, quod ſit ſtricti iuris, proba ex d. §. actionum. Septimo, quod perpetua, eſt tex. i d.l. miles. §. fi. Octauo, quod hæredibus, & in hæredes: probatur ibidem. Nono, quod non infamet. Decimo, directa: licet videatur utilis per text. in l. j. ff. de re iudi. quod tamen intelligas. vt ibi. Vndecimò, ſingularis, niſi ad vniuerſitatem detur iuxta tit. C. de hære. vel act. uendi. Duodecimò, ſimplex, &c. Vltimò, non contraria.

160 EX STIPVLATV PRO DOTE.

HAec actio eſt reciproca, viro ſcilicet, & uxori. Viro, quãdo ipſe non recepiſſet dotem, ſibi promiſſam, vel à muliere, uel patre, vel alio: quia per hanc actionẽ poteſt ipſam petere. Vxori, patri, uel alii competit, quando eſſet ſolutũ matrimoniũ morte uiri, vel quouis caſu, vel etiã conſtante matrimonio marito uergente ad inopiam, uel in ſimili caſu, ad repetẽdã ſcilicet dotẽ marito datam. De hac latè per omnes in l. 2. & l. ſi conſtante. ff. ſol. mat. in l. in rebus. & in l. ubi adhuc. C. de iu. do. in l. vnica. C. de rei vxo. act. in d. §. actionum. Inſt. de act. ſiue in §. fuerat. Et ſic pro dote recipienda, vel repetenda datur actio ex ſtipulatu, intantum quòd etiam ſi ſtipulatio non interueniſſet, cùm ius eam præſumat præſumptione iuris, & de iure nihilo minus hæc actio competit. De quo in dicta leg. unica. in prin. C. de rei uxo. actio. Et hoc eſt unum ſpeciale in dote de pluribus aliis priuilegiis. San. Blaſius ſe remittit ad tractatum ſuum, quem de dotis priuilegijs edidiſſe dicit. vide latẽ per doc. in l. 1. ff. ſol. mat. poſt Bart. ibi maximẽ per dominum meum, dominum Petrum Paulum, de Rayneriis, ibi, qui cumulat centum decem & octo priuilegia: & uide ad dotes tractatum aureum conditum per dominum meum, do. Bal. de Bartolinis de Peruſio noſtræ Academiæ principem. Secundò, ꝙ ſit ciuilis, probatur in d.l. unica. in prin. C. de rei uxo. actio. cùm introducatur a lege ciuili. etiam ſi non interceſſerit ſtipulatio, vt dixi. Et actio ex ſtipulatu eſt ciuilis: vt in §. præterea. Inſtitu. de actio. Tertio, quòd in perſonam, & rei perſecutoria, & in ſimplum: patet cum ex cõtractu, & dotem proſequatur, & non plus. Sexto, quod ſit bonæ fidei, patet in dicto §. actionum. ſiue in §. fuerat. & dicta l. unica, cum ſimi. Septimo, perpetua, cum perſonalis: ut in multis dixi. Octauo, quod hæredibus detur, probatur in d.l. vnica. §. & hoc. cum ſimi. In hæredes: ut l. rei iudicatæ. §. 1. & l. etiam. in principio. ff. ſoluto matrimonio. Nono, non infamat. Decimo, directa: licèt utilis reperiatur quandoque. ut l. Caius. poſt medium. ff. ſoluto matrimonio. Vndecimò, ſingularis. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non contraria, &c.

161 AQVAE PLVVIAE ARCENDAE:

HAec actio competit aduerſus eum, qui volens conſtruere in ſuo prædio aliquod ædificium, impediuit curſum aquæ pluuialis, quæ exinde fluere ſolebat: vel etiam foſſam, in qua aqua recipiebatur, reſtagnare permiſit, intãtum quod eſt nocitum prædio alterius vicini, vel cuiuſuis: quia p hãc actionem talis conſtituens compellitur opus deſtruere, vel emẽdare, vt aqua uicinꝗ non noceat, & expenſis ſuis, ſcilicet aquam ad ſolitum curſum reducat: & hoc, quando quis manu ſua cõſtruxit ædificium. Si verò alius id feciſſet, tunc dominus prædij cogitur præſtare patientiam demoliendi, &c. Hæc omnia ſunt clara, & habentur in l.j.§.j.& §.in ſumma. & in l.in ſumma.§.prim n.& l.ſi tertius.§.fin.ff. de aqua plu.arcen.

Et eſt aduertendum, ꝙ ita demum procedit hæc actio, ſi aqua nocet prædio. Nam ſi noceret alicui ædificio, tunc non habet locum hæc actio. Iſte eſt tex. no. quem ſemper tene menti in materia in d.l.j.§.item ſciendum.el 2.ff.de aqua plu.arcen. Et quæ aqua debeat eſſe, vt actio locum habeat, vide in dicta l.j.§.in ſumma, &c. Secundò, ꝙ ſit ciuilis, proba, vt eſt dictum in actione communi diuidundo. Tertio, eſt in perſonam, ut dicta l.ſi tertius.§.aquæ. Quarto, eſt rei perſecutoria: & eodem modo in ſimplum, cùm & operis deſtructionem proſequat, & reparationem curſus antiqui ipſius aquæ, & damnum contingẽs ſimpliciter: vt dixi per d.l.j.in prin. & l. quanquam in fi.prin.eod.tit. Sexto, eſt ſtricti iuris: vt d.§.actionum. Septimo eſt perpetua: quia perſonalis. Octauo, hæredibus datur, cũ ſit perſecutoria: ut in pluribus eſt dictum. Et eodem modo põt dici, ꝙ ſit in hæredes, per §.non autem. Inſti.de perpe. & temp or.action. Nono, ꝙ non infamet, patet, dum non reperitur. Decimo, directa: licèt aliquando reperiatur vtilis: ut l.in ſumma.§.Item Varus.& l.ſi vſusfructus. in fine principij. eodem titulo. Vndecimò, ꝙ ſingularis. Duodecimò, quòd ſimplex. Vltimò, non contraria.

162 DE PASTV PECORIS.

HAec actio eſt aduertenda, ꝙ cõſideratur dupliciter: vno modo, quando animalia alicuius ab eo depaſta ſunt in fundo alicuius frumentum, hordeum, & ſimiles, vel in quoſcũque fructus damnum dederunt: nam dominus animalium tenetur vtili actione de paſtu pecorum ad intereſſe damnũ paſſo. Alio modo conſideratur in factum de paſtu pecoris, quando ſcilicet fructus alterius cadunt in fundum vicini, qui immiſit ſua animalia ad paſcendum illos fructus. De ambobus eſt textus unicus in iure: in l.qui ſeruandarum.§.fina.ff.de præſcriptis verbis. vide gloſſam in l.finali.C.ad legem Aquiliam. Et ſecundum Sanctum Blaſium hic, & benè, hæc procedunt, quando animalia à domino immiſſa vt ſuprà, non aliter dolo malo depaſta ſunt: quia daretur tunc ad exhibendum actio: vt habetur in l.Iulianus.§.glans. ff. ad exhib. licet contra hoc videatur facere textus in dicta l. finali. C. ad legem Aquiliam ibi, iniuria iuncto intellectu glo.ibi, quæ vult quod habeat locum de paſtu pecoris, &c. Secundo, ꝙ ciuilis, patet dum venit ex lege 12.tab. dicta l.qui ſeruandarum.§.finali. non dico de ea, quæ eſt in factum. Tertio, eſt in perſonam, cùm ueniat ex quaſi delicto, vt patet. Quarto, eſt rei perſecutoria, & in ſimplũ cùm ad fructus uel ad intereſſe detur, vt dixi ſuprà. Sexto, ꝙ ſtricti iuris, patet in dicto §.actionum. Septimo, perpetua, cũ ſit perſonalis. Octauo, quod hæredibus, cùm ſit perſecutoria, §.non autem. Inſti. de perpe. & tempo.actio. & in l. in honorarijs. pluries allegata. Nonò, non infamat. Decimò, direct. licet gloſſa in dicta l.fin. dicat utilem. Vndecimò, quòd ſit ſingularis. Duodecimò, ſimplex, &c. Vltimò, non contraria.

163 ACTIO EX TESTAMENTO.

HAec actio competit legatarijs, uel fideicommiſſarijs aduerſus hæredes inſtitutos, qui adiuerunt hæreditatem, vt præſtẽt legata, uel fideicommiſſa à teſtatore relicta. De hac habetur in l.j.& 2.C.commu.de leg.in §.hæres quoq;.Inſt. de obli.quæ ex quaſi contra.& in §.j.Inſti.de leg.cum ſimil. Et dicitur naſci ex quaſi contractu.d.§.hæres quoq;.& l. ex maleficio.§.hæredes quoq;.ff.de act.& obli. Et de hac uide plene in dictis iuribus cum ſimi. Secundò, quòd ſit ciuilis, probatur in l.ſi creditori.§.j.ff.de leg.j.cum ſimi. Tertio, quod in perſonam, probatur in d.l.neque.C.qui.non ob.long.temp.præſcr. Quarto, quòd rei perſecutoria, & in ſimplum: cum perſequatur tantum rem legatam, iuribus præallegatis.

In caſu tamen eſt pœnæ, & rei perſecutoria, & in duplum, ut habetur in §.item mixta.& §.in duplum, uer. item ea legato.§.fi.Inſti.de obli.quæ ex quaſi contractu. Sexto, quòd ſit ſtricti iuris, patet in d.§.actionum. licet quantum ad uſuram, & moram committendam imitetur hæc naturam earum, quæ ſunt bonæ fidei: ut eſt caſus no.in l.minorum in fi.C.in quib.cau.in integ.reſti.non eſt ne. Quod tene menti: quia poſſet tibi facere honorem. Septimo, eſt perpetua, cùm ſit perſonalis.d.l. neque.iuncta l.pen.de conſti.pecu.cum ſimi. Octauo, datur hæredibus, & in hæredes, per fundamenta tradita iux.§.non autem.Inſti.de perpe.& temp.actio.& d.l.in honorarijs. Nono, quòd non infamet. Decimò, quod directa. Vndecimò, quod ſingularis. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non contraria, &c.

164 EX STIPVLATIONE QVAE ex verborum obligatione naſcitur.

HAec actio eſt clara, & manifeſta, quæ datur illi, qui ſtipulatus fuit ſibi aliquid dari, uel fieri ab alio, ut i[illegible] adimpleat: & datur quando non eſt omnino certum id de re, quæ eſt promiſſa per ſtipulationem: quia ſi eſſet c[illegible], daretur certi condictio. De hac uide Inſti.de uerbo.obliga. in prin.& l.ubi autem non apparet.in prin.ff.eo.l.ſi quis certũ.ſi cer.pet.ut etiam dicit Sanctus Blaſius hic, & bene: uide in [illegible]ctis iuribus, &c. Secundo, quòd ſit ciuilis, eſt tex.in d.§, d[illegible] pecunia. Tertio, quòd in perſonam, patet, cum ex contractu. [illegible] ſequens.uer. earum. Inſti. de act. Et per hoc probatur et[illegible]m, quòd ſit rei perſecutoria, & in ſimplum. Sexto, quod ſt[illegible]ris, patet. Septimo, quòd perpetua, patet, cum ſit perſon[illegible]. Octauo, quod hæredibus, & in hæredes, patet, cum ueni[illegible] ex contractu, per l.ex contractu.de actio. & obli. Nono, qu[illegible] nõ infamet. Decimò, directa. Vndecimo, ſingularis. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, contraria, &c.

165 FVRTI NEC MANIFESTI.

HAec actio competit aduerſus, eum, qui furatus eſt [illegible] rem aliquam alicui, & eam abſque deprehẽſione ad locum deſtinatum pertulit, & ſic commiſit furtum non manifeſtum. unde contra ipſum poteſt hac actione agi ad duplũ. De qua habetur latè Inſti.de oblig.quæ ex deli.naſ.cũ multis ſeq. De actioni furti manifeſti dixi ſup.inter prætorias: & ibi uide etiam. Et non ſolum poſſet agi contra dictum furem ciuiliter, &c. ſed etiam criminaliter: & ſic pœna ueniet fiſco applicanda, iuxta no.in l.agratia, de term.mo. Vide in l.fi.ff. de fur.in l.fi.de priua.deli.cum ſim. De hac vide latè in præallegatis, &c. Secundo, quòd ciuilis patet, cùm ex l.ueniat. Inſti. de noxa. in prin. Tertio, quòd in perſonam, cùm ueniat ex delicto. Quarto, quòd eſt pœnæ perſecutoria ſolum: vt in §. ex maleficiis. Inſti.de actio. Quinto, quòd in duplum, in quo non cõtinetur aliter rei perſecutio, cùm totum ſit pœna. Et in hac actione non habetur mentio rei, ſed ſolum agitur ad pœnam dupli.: cùm ad rem agi poſſit rei uendicatione. Iſte tex.no.in d.§.ex maleficijs, quod tene menti: quia prima facie fortè potuiſſes errare. Vide etiam in §.pœna. Inſti.de oblig.quæ ex delict.naſcun. Aliter tamen eſt in caſu l.mancipia.C.de ſeruis fugiti. ubi uide. Sexto, eſt ſtricti iuris. Septimo, eſt perpetua, cum ex lege deſcendat. Inſti.de perpe.& temp.act.in prin.& etiam quia perſonalis, ut pluries eſt dictum. Octauo, quòd hæredibus detur, habetur in §.non autem. Inſti.eod.ti. Non in hæredes, ut ibidem. Nono, infamat, ut in §.ex quibuſdam. Inſti.de pœ.teme.li. Decimò, directa. Vndecimò, ſingularis. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non contraria.

166 TIGNO INIVNCTO.

HAec actio datur aduerſus illum, qui alienum tignũ ædificio ſuo iniunxit, puta ligna, tegulas, calcem, arenam, lapides, & ſimilia. Et eodem modo in vineam, perticas, & pedamenta, &c. Nam cùm lex non patiatur ædificia dirui, dat hanc actionem domino tigni, ſiue rei iniunctæ ædificio, ad duplum æſtimationis illius rei, in quo duplo ineſt rei perſecutio. De hac uide in l. j. ff. de tig. iniunct. in l. adeò. §. cum in ſuo. ff. de acquiren. rerum do. Inſti. de rerum diui. §. cũ in ſuo. & plenè in l. in rem actio. §. tignum. ubi gl. no. quam vide omninò: quia plures facit quæſtiones in materia. ff. de rei vendi. vide in dictis iuribus, &c. Secundò, quòd ciuilis, probatur in leg. j. de tig. iniuncto. Tertiò, quòd in perſonam, probatur in §. omniũ. Inſtitu. de act. Quarto, quod rei perſecutoria reſpectu rei, vt patet. Quinto, ꝙ in duplum, vt iam dixi. Sexto, ſtricti iuris. Septimo, perpetua: quia perſonalis. Octauo, quod hæredibus, & non in hæredes: probatur in §. non autem. Inſtit. de perpe. & tem. act. Nonò, quòd non infamat Decimò, directa. Vndecimò, quod ſingularis. Duodecimò, quòd ſimplex, &c. Vltimò, non contraria.

167 ARBORVM FVRTIM cæſarum.

HAec actio competit aduerſus eum, qui furtiuè animo lucrandi, vel aliter, incidit arbores alicuius: quia domino dictarum arborum datur hæc actio ad duplum æſtimationis arborum: in quo duplo in primis ineſt rei perſecutio, & etiã fit deductio lignorum, ſi remanſerunt domino. De hac habetur in l. j. ff. arb. furt. cæſ. in l. furti. §. fina. & l. ſeq. & l. penult. ff. eod. tit. quia etiam poteſt competere legis Aquiliæ actio, quãdo ceſſare eam faciat, vide in l. 1. Et hoc procedit quãtum ad actionem ciuilem, ſcilicet cùm ciuiliter agitur: ſecus ſi ageretur criminaliter: quia tunc dicti inciſores arborum tanquã latrones puniri poſſunt: vt eſt tex. cum gl. in l. ſciẽdum. ff. eo. ti. & uidi decapitari quendã pauperculũ, qui alterius arbores, & vites furtiuè inciderat. Et nouiſſimè ĩ Regno audiui eſſe editam pragmaticam, vt incidentes arbores de die patiantur pœnam manus: de nocte, pœnam capitis, &c. Secundò, quòd ſit ciuilis, probatur in d. l. j. cùm ex lege x i i. tab. deſcendat. Tertio, quod in perſonam: quia venit ex delicto. Quarto, eſt rei, & pœnæ perſecutoria, & in duplum: quod dic, vt ſuprà dixi. Sexto, quod ſtricti iuris, patet in §. actionum. Quod perpetua, cùm perſonalis: & eſt tex. in d. l. furti. §. fi. Hæredibus datur, ſed non in hæredes: eſt tex. in d. l. furti. §. fi. eod. tit. Et probatur etiam in d. §. non autem omnes. Nonò, non infamat, cũ non ſit expreſſum. Decimo, ꝙ directa. Vndecimò, quod ſingularis. Duodecimò, quòd ſimplex. Vltimò, non contraria.

168 RERVM AMOTARVM

HAec actio competit reciprocè tam marito contra vxorẽ quæ res mariti ſubtraxit, cùm in matrimonio eſſet, & in terminis faciendi diuortium: quàm etiam vxori contra maritum eodem modo. Et videntur ſocij diuinæ & humanæ domus, iuxta l. aduerſus. C. de cri. expil. hæred. & etiam in bonorem matrimonij. Nõ enim eſſet honeſtum dare inter eos actionem furti: datur hæc actio, quæ dicitur rerum amotarum, quæ non aliter infamat. De hac in l. j. & s. ff. de rerum amota. & C. eod. Et aduerte, quòd ita demum habet locũ hæc actio, ſi res fuerunt amotæ cauſa diuortii faciendi, & cum effectu ſecutũ fuit diuortium: vt habetur in l. rerum quidem. ff. eo. Secundò, quod ſit ciuilis, probatur in d. l. j. in prin. & dic, vt dixi in actione communi diuidundo, quantùm ad hoc. Tertiò, quòd ſit in perſonam, patet, cùm ex delicto: & etiam, quia eſt condictio: vt l. rerum. la piccola. ff. eo. cùm cõdictiones ſint in perſonam, iuxta §. appellamus. Inſt. de act. Quarto, eſt rei perſecutoria: vt eſt tex. in l. ſi mulier. § fi. ff. eod. inantum, quòd non habet locum priuilegium, vt conueniantur in quãtum facere poſsint: vt d. § fi. quod tene menti ad l. maritum. ff. ſolu. ma. & ad l. nõ tantum. ff. de re iud. Quinto, eſt in ſimplum, vt l. ad fiſcum. ff. rerum amo. Sexto, eſt ſtricti iuris. Septimo, eſt perpetua, quia perſonalis, vt pluries dixi. Octauo, datur hæredibus: vt d. l. ſi mulier. §. fina. In hæredes, inquantum ad eos peruenit: vt l. fin. C. eod. titu. Nono, quod non infamat, probatur in l. 2. ff. & C. eod. Et etiam eſt condictio, iuxta l. ceſſat. ff. de act. & obli. Decimo, directa, licèt vtilis ſit quandoque: vt dicta l. ſi mulier. in prin. in l. viua quoque. eod. titu. Vndecimò, ſingularis. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non contraria.

169 RATIONIBVS DISTRAhendis.

HAec actio datur pupillo finita tutela aduerſus tutorem, qui res aliquas pupilli nõ aliter aío fraudandi, vel furãdi abſtulit, & in ſuos vſus cõuertit: quia per hãc actionẽ tenetur ad duplũ æſtimatiõis rei per eum ſubtractæ: licet in dicto duplo contineatur rei perſecutio: in qua etiam actione, licèt poſſet venire intereſſe, tamen intereſſe non duplatur. Pro omnibus his, vide tex. magiſtrales in l. actione. per totam legem, & l. 1. §. de rationibus. cũ §. ſequenti vſque in finem. ff. de tutel. & rati. diſtra. vbi tractatur de ſecũda parte illius rubricæ, in qua competit hæc actio: ut dictis iuribus, &c. Secundò, quòd ſit ciuilis, proba, vt in communi diuidundo. Tertio, quod in perſonam, patet, quia ex quaſi delicto. Quarto, quòd pœnæ & rei ꝑſecutoria, probaẽ in dicta l. 1. §. penul. & l. actione. §. finali. Sexto, quòd ſit ſtricti iuris, patet. Septimo, quod perpetua, in dicta l. 1. §. penultimo. Octauo, quòd detur hæredibus, nõ in hæredes, probatur in dicto §. pen. Nonò, quòd non infamet. Decimò, directa. Vndecimò, ſingularis. Duodecimò, ſimplex. Vltimò, non contraria.

170 LEGIS AQVILIAE.

HAec actio competit aduerſus illum, qui occidit, vel vulnerauit ſeruum alicuius vel aliquod eius animal: qa omnino ad æſtimationem damni per cũ dari, datur domino hæc directa actio legis Aquiliæ. Ad cuius terminos habes ſcire, quòd quatuor modis poteſt dari damnum. Primo, de corpore in corpus, & iam exemplificaui: quo caſu habet locum directa actio legis Aquiliæ, vt in §. cæterum. Inſtit. ad legẽ Aquil. Secundo, datur damnum de non corpore in corpus, quando quis ita incluſit animal alicuius. vt fame necaretur, vel in aliquem locum periculoſum duxit, vt inde præcipitium fecerit: & hoc caſu competit vtilis actio legis Aquiliæ, vt d. §. cæterũ. Et eodem modo, ſi quis de manu excuſsit annulum alicui, & in flumẽ cecidit: vt l. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi quis de manu. ff. eo. licet etiam iſtis duobus caſibus Ioannes etiam det in factum actionem, per l. quemadmodum. §. magiſtratus. ff. eo. per gl. in §. fin. Inſtit. eod. Tertio, datur damnum de corpore in nõ corpus, cùm quis ſeruum de ponte præcipitauit, vel de ripa, vel aliquod animal: Et hoc caſu datur directa actio legis Aquiliæ per gl. in dicto §. finali, vt uerſic. Aquil. Quarto, datur damnũ de non corpore in non corpus, vt ſi ſeruum ligatum à domino ſolui vt aufugeret: quo caſu habet locum in factum legis Aquiliæ. dict. §. fi. vbi vide. Et de hac in factum ſubſidiaria legis Aquiliæ diximus ſuprà inter prætorias, &c. vide in præallegatis iuribus, &c. Secundò, quòd ſit ciuilis, patet in d. l. 1. & 2. ad legem Aqui. Tertio, quod in perſonam, patet, cùm veniat ex quaſi delicto, &c. Quartò eſt miſta, hoc eſt, cùm ſit rei, & & pœnæ perſecutoria, ſiue in perſonam, & in rem: vt in §. ſed & legis: Inſti. de actio. Item quandoque datur in ſimplum, quãdoque in duplum: vt l. s. in prin. ff. ad legem Aquil. dict. §. ſed & legis. & l. contra. C. ad leg. Aquil. Duplatur, quando ſumus in caſu inficiationis: vel eſt in ſimplum. Vide tex. etiam in l. in de Neratius. §. pen. eod. titul. Et vt habeas etiam alios terminos, quando occideretur ſeruus, vel aliud animal, quod appellatione pecudis venit, tunc fit æſtimatio damni, quanti illud animal plurimi fuerit ab anno retrò: vt d. l. 2. in princ. Si uerò ſolùm vulneretur ſeruus, vel aliud quodconque animal, manſuetum dico, uel non: tunc fiet æſtimatio damni à triginta diebus retrò. Iſte eſt tex. in §. ex hoc tamen capite. & §. capite tertio. Inſti. ad legẽ Aquil. Imò etiam ſi eſſet datum damnũ in rebus anima carentibus. Nec inuenio, ꝙ fiat diſtinctio, quan-

do vulneratur animal manſuetum,vel non: & differentiam ēt in tempore,vt ponit San.Blaſius hic,uide,& perquiras, ſi potes reperire,&c.Sexto,eſt ſtricti iuris.d.§.actionum.Septimo, perpetua,cùm etiam perſonalis.Octauo,datur hæredibus,nō in hæredes:niſi ex damno ſint locupletiores.Text. eſt in l.in de Neratius.§.hāc actionem.ff.ad leg.Aquil.Nono,non infamat: quia non reperitur,etiam cùm detur contra vxorem:quod nō eſſet per l.pen.C.rer.amo.in l.ſi ſeruus ſeruum.§. ſi cùm maritus.ff.ad leg Aquil.iungendo ea, quæ diximus in actione rerū amotarum,&c.Decimo,directa,licet utilis reperiatur, vt dixi in §.pen.Inſti.eod.Non eſt contraria. Vndecimo, ſingularis. Duodecimò, ſimplex.Vltimò,non contraria.

171 IN FACTVM, DE PAVPERIE directa, & vtilis.

HAcc actio babet locum contra eum, qui dum haberet aliquod animal quadrupes, illud animal dedit damnū alteri,puta in fundo,& ſimilibus rebus, vel etiā ſi occidit ſeruum,quia per banc actionem dominus tenetur ad emendam damni,vel dare animal pro noxa:& hoc in animalib. quadrupedibus,& manſuetis.Cæterum in animalibus bipedibus, vt in gallo,& gallina,& ſimilibus, & tunc pro damno habet locum vtilis actio de pauperie.Hæc habentur in l.1.& 2.ff.ſi quadru.pau.ſe.di.& in l.pen.eod.tit.& Inſti.eod.in princi. In quadrupedibus autem feris,& non manſuetis,quæ eſſent in alterius dominio,puta urſus,cum non eſſet ligatus,vel leo, canis, & ſimilia: tunc ſi uoceant homini libero, datur in dominum vtilis actio de pauperie in factum ædilitia ad emendam damni.Si uerò per hoc homo liber eſſet interfectus,tunc eſſet pœna ducentorum ducatorum,vt l.qui vulgo.ff. de ædil. edict. ſi verò nocitum ſeruo alicuius, datur & in factum ædilitia, & de pauperie vtilis, ad emendam damni domino ſerui ad duplum:vt probatur in §.ſi.Inſti.ſi quadru.pau.fe. di. vide in dictis iurib.Secundo,quod ſit ciuilis,probatur in l.1.ff.eo.Inſtit. eodem.in prin.Tertio,quod in perſonam,vt patet. Quarto.rei perſecutoria,& in ſimplū & in duplū:vt iurib.præallegatis.& l.1.& l.hæc actio.ff.eod.Sexto,quod ſtricti iuris, patet. Septimo,ꝙ perpetua:quia perſonalis.Octauo, hæredibus, ſed non in hæredes datur,niſi in quoslibet detinentes,probatur in l.j. §.fin.ff.eod.Nono,non infamat.Decimo, directa:licet vtilit reperiaſ,vt dixi. Vndecimo,quod ſingularis.Duodecimo, quod ſimplex.Vltimò,non contraria.

172 INIVRIARVM EX LEGE Cornelia in tribus caſibus.

HAec actio iniuriarum,quæ in tribus caſibus dicitur cōpetere,habet locum, cùm quis alium pulſauit ad eius iniuriam ſine dolore: vel ſecundò eum uerberauit cum dolore,uel etiam cum ſanguinis effuſione:uel tertiò, ſi quis alteriꝰ domum contra eius uoluntatem intrauit., & ad eius iniuriā. In iſtis tribus caſibus ſuccedit actio iniuriarum ex d.l.Cornelia.ut habetur in §.ſed & lex Cornelia.Inſtitu.de iniur.& leg. lex Cornelia.ff.eo.Et eodem modo,qui in iniuriam alterius famoſum libellum ſcriberet,vel illum diuulgaret:ut d.l. ex Cornelia.§.ſi quis librum.& ſeq.& l.j.C.de fal.libel.& 5.q.1.c.fin.. quo caſu eſt introducta, etiam actio ciuilis per alias conſtitutiones principum,& ex Senatuſcon.ut dictis iuribus.aliàs daretur actio prætoria,ut diximus ſuprà inter prætorias, &c. Et in bac actione ciuiliter,& criminaliter poteſt fieri condemnatio.l.ſi.ff.de iniur.& l.iniuriarum æſtimatio,eo.ti.Nec ſine animo poteſt inferri iniuria,iuxta l.illud.ff.de iniur.& l.non ſolū. eo.tit.Vide etiam S.Blaſium hic qui bene loquitur. Vide Bart. in l.iniuriarum æſtimatio.ff.de iniu.Secundo, quod ſit ciuilis, patet in prin.allegatis ſupra.Tertio,quod in perſonam. Quarto rei perſecutoria,& etiam pœnæ,& in ſimplum:ut colligitur ex l.conſtitutionibus.§.1.ff.eo.Sexto, quod ſtricti iuris patet.Septimo,quod non ſit perpetua,ſed duret anno, videt tex. in l.ſi non conuicij.in ſi.C.de iniur.& hoc tenet Io.ut refert gl. in d.§.ſed & lex.Inſtitu.eo.licet Mar.contra per tex.Inſtitu.de perpe.& temp.in prin.Et breuiter tranſeundo.Sal.in d.l.ſi nō conuicij.uidetur cum pluribus antiquis, cum hac opi. tranſire:unde pro nūc nihil dico ſuper hoc.Octauo nec hæredibꝰ; nec in hæredes datur.l.iniuriarū.ff.de iniu.& d.§.non autem.

Inſti.de perpe.& tempo.actio.Nono, quod infamet, habetur in §.ex quibuſdam.Inſti.de pœ.te.liti.Decimo,directa.Vndecimo,ſingularis.Duodecimo ſimplex.

173 IN FACTVM, CONTRA MAGISTRATVM, qui non exegit idoneam cautionem.

HAec actio, prout etiam dicit Sanctus Blaſius; & bene, datur pupillis contra magiſtratus deputatos ad cautiones exigendas, uel recipiendas pro pupillis, quando tutores ſunt tales,quod tenentur ſatiſdare,iuxta ti.Inſti.de ſatiſda.tu. cum ſi.Vel ſi exegerunt cautionem quæ fuit minus idonea: unde ad intereſſe pupillorum,uel adultorum datur hæc actio cōtra dictos magiſtratus,iuxta titu.etiam.ff.& C.de magi. conue.&c.refert etiam Rofred.in libellis ſuis in rubr.de actio. in factū,quæ datur contra magiſtratum,&c.Secūdo,quod ſit ciuilis,patet,cùm deſcendat ex ſenat.l.pen.C.de mag.conue.& ſenatuſconſulta ſunt de iure ciuili.l.ius ciuile.ff.de iuſti.& iu. Quòd in perſonam,patet,cùm ex quaſi delicto.Quarto,quod rei perſecutoria reſpectu pupilli, uel adulti, patet. Quinto, ꝙ in ſimplum,eodem modo, cùm tantum intereſſe perſequantur,ut per totum tit.de ma.conue.Sexto, ſtricti iuris,ut patet Septimo,eſt perpetua,cùm perſonalis,&c.Octauo,hæredibꝰ §.non autem.de perpe.& temp.actio.datur.Inſtit.In hæredes non,niſi ex dolo,& lata culpa.l.non ſimile.ff. de mag. conueſe l.2.C.eo.§.fin.Inſt.de ſatiſda.tut.Nono non infamat. Decimo,eſt utilis:ut C.eod.l.pen.Non eſt contraria.Vndecimo,ſingularis.Duodecimo,ſimplex.

174 I N G R A T I.

HAec actio(ſi actio dici poteſt)competit aduerſus libertum,qui exiſtens ingratus patrono, qui eum manumiſit,poteſt propter ingratitudinem in ſeruitutem reuocari [illegible] de hac habetur in §.maxima.Inſti.de ca.di. & per tot[illegible] lib.& eorum li.Et ſimiliter poſſumus dicere in patre ad filios emancipatos ingratos,&c.Et ꝙ iſta ſit propriè [illegible] detur tex.in l.ſi.C.de lib.& eorum lib.& facit c.2.q.2.[illegible] ti.licet gl.ibi contradicat.uide in d.§.maxima.Secundo,quod ſit ciuilis,pro ut in communi diuidundo. Et etiam cum detur ex dictis legibus,poteſt dici in rem, ſicut præiudicialis [illegible]bertate,in ſimplū,& rei perſecutoria,& ſtricti iuris, vt [illegible]. Item perpetua, cum perſecutoria. Item hæredibus da[illegible] cet non in hæredes,ut patet.Nono,non infamat.Decimo.directa.Vndecimò,ſingularis.Duodecimò,ſimplex.

POſt hæc ſic expleto tractatu omniū actionum, quæ reperiuntur in arbore,additis quibuſdam alijs,ut patet,S.Blaſius in ſuo tractatu proſequitur decem & ſeptem alias actiones,ſi actiones propriè dici poſſunt, quas legibus & alijs authoritatibus nititur roborare,& cum ipſis ſimpliciter tranſit. Ego qui tanti doctoris ueſtigia in omnibus ſequi deberem,diſcuriam ſi dictæ actiones ſint neceſſariæ. Et uel quod ſint neceſſariæ,vel ꝙ non,in arbore mea eas ſignaui, & unicuiq; ſuū circulum tradidi,ut appareret.In primis itaque admirandum eſt,ꝙ ſi Ioan.uidiſſet dictas actiones eſſe propriè actiones, & neceſſarias,quod in arbore ſua non dederit circulū, & de eis non fecerit mentionem:cum inter antiquos doctores & gloſſ. quanta ſit eius opinio,manifeſtum eſt: cùm ut plurimum ab alijs modernioribus glo.& à docto.approbetur:ſed quia quāto iuniores,tanto perſpicatiores,iuxta l.præcipiunt.ff.de ædil. edi.& l.Gallus. in prin.ff.de liberis & poſthumis.& l. 3. §.ſed & ſeruus.ff.de condi.ob cau. igitur non eſt mirandum, ſi ipſe addidit.Videamus itaque de ſingulis, & an iure probentur.

175 P R I M A.

CErti condictio ex ſtipulatione:Quæ, ſecundū eundē ſanctum Blaſium,habet locum,cùm quis eſt ſtipulatus aliquod certū,cuius ſolutio non poteſt uariari ab eo, qui eſt debitor,dicitque probari iuxta no.per Bar. & doct. in l.ubi autē nō apparet in princ.de uerb.obli.& dicit eā dari contra promiſſorē ad id,quod promiſit dare:ut ead.l.ſi.in ſi. Sed ſi quis eſſet

ſtipula-

ſtipulatus incertum, competit ex ſtipulatu, vel incerti cōdict: leg. ſi quis certum. ff. ſi certum petatur. Iuſti. de verb. oblig. in principio. hæc ipſe. Mihi pro nunc videtur firma opinione dicendum, quòd hæc actio non reperiatur, nec ſit proprium nomen actionis. Nam text. quem ipſe allegat. Inſti. de verb. obli. in princi. dicit plenè diſtinguendo, quòd ſi incertum deuenit in ſtipulatione, datur actio ex ſtipulatu: ſi verò certum, datur certi condictio, ſcilicet, certi condictio generalis, de qua ibi, & in l. certi condictio. ff. ſi cer. pe. & idem dicit text. in l. ſi quis certum. ff. eod. Et licet glo. in d. l. ſi quis certum. ſoluendo contrarium. leg. ſi pacto, quo pœnam. C. de pact. dicat ibi agi ex ſtipulatione certi condictione, intelligitur de certi condictione generali, de qua ſuprà locuti ſumus, nec in aliquo not. per Barto. nibi probat hanc actionem diuerſam, ſcilicet à certi condictione generali, quæ (vt dixi) poteſt etiam dici ea ſtipulatione, ſecundum gl. in d. l. ſi quis certum. Remaneat igitur, meo iudicio, quòd hæc actio eſt ſuperflua, cum non probetur iure. Super quo tamen propter authoritatem tanti doctoris relinquo cogitandum.

176 IN FACTVM, QVAE ORITVR ex confeſſione informiter facta in iudicio.

AD hanc dicas, quòd competit, quando quis confeſſus fuit in iudicio ſe eſſe debitorem alterius, non adiecta aliqua cauſa: & ſic informiter confitetur. Nam in talem datur hęc actio ad faciendum, vel dandum illud, quod fuit cōfeſſus. de qua habetur in l. proinde. §. 1. ff. ad legem Aquiliam. in l. hã & poſtea. §. pen. & fi. l. ſed ſi poſſeſſori. ff. de iureiuran. Et ita tenet Rofred. in ſuis libellis, ea quo reſultant limitationes. Altera ad l. cùm de indebito. in fine. de proba. quòd confeſſio ſcilicet ſine cauſa non præiudicet: quod eſt verum extra iudiciū. Altera ad l. publia. §. Lucius. ff. depo. quia in iudicio facta confeſſio pareret obligationem, & per conſequens actionem: licet ſecus ſit vbi extra iudicium. hoc Sanctus Blaſius. Ego legēdo in locis præallegatis non potui deprehendere hanc actionem: tamen quia ſicut datur actio in factum ea iureiurando, cùm informiter iurauit, ita dicamus hic, quòd detur in factū, cùm informiter quis confitetur: arg. l. illud. ad leg. Aquil. & l. non poſſunt. ff. de legi. cum vulg. Et in alijs terminis, qualiter ſit iudicandum, crederem quòd deberet dici, quòd ſit eiuſdē naturæ, prout erat prima actio intentata contra ipſum, tāquā in eius locum iſta ſubrogetur: arg. l. ſi eum. §. qui iniuriatum. ff. ſi quis cau. in l. qui in ius. ff. de re iudicata. Cum alijs, quæ dixi in vtili, quæ ex confeſſione eſt. tamen tu etiam videbis, &c.

177 QVANTO MINORIS EMptor empturus eſſet.

VT dixi ſuprà in actione quanti minoris, quæ eſt prætoria: licèt ſint multi, qui nolint concedere hanc actionē: tamen communis opin. eſt cum glo. in l. Iulianus. in princ. de actione empti. quòd ſcilicet reperiantur duæ quāto minoris, illa prætoria, & iſta ciuilis, vt ibi plenè dixi. Et datur iſta emptori contra venditorem ad quantū minus erogaſſet emptor ſi vitium ſciuiſſet: cum illa prætoria datur ad tantum minus, quantum communiter res valet: vt ibi fuit dictum, in tantum quod emptor nihilo emiſſet, ſi vitium ſciuiſſet: ad id totū datur hæc actio. vide latè in dicta l. Iulianus. in principio. & §. itē qui furem. & glo. magnam ibi. Et in quo differat vna ab altera eodem modo, &c. Secundò, hæc eſt ciuilis: vt d. l. Iulianus. & ibi omnes. Tertiò, eſt in perſonam: quia venit ex contractu, iuxta §. ſequens. Inſt. de act. Quartò, datur in ſimplum, vt ad pretium, vel intereſſe. d. l. Iulianus. §. item qui furem. Quintò, eſt rei perſecutoria, cùm detur ad pretium, vel intereſſe, vt patet. Sextò, eſt ſtricti iuris: quia non reperitur in §. actionum. Septimò, eſt perpetua, ſecundum glo. in d. §. item qui furem. verſi. quod differt. In alijs fundamentis crederem eſſe dicendum, vt dixi in quanto minoris prætoris.

178 QVANTO PLVRIS.

LIcèt Rofred. in libellis ſuis velit hanc eſſe actionem de per ſe, & competere quando venditor fuit cauſa, vt res pluris venderetur, & ad illud plus dari emptori hanc actionem, vt refert etiam Sanctus Blaſius hic, tamen, ſecundum eum, nō videtur ſibi, quòd ſit proprium nomen actionis, nec probetur intentio Rofred. in l. Iulianus. §. ſi venditor. & in §. per cōtrariū. ff. de actio. empt. Sed quod idem ſit effectus, qui eſt in actione quanto minoris. Et licet per opi. Rofred. poſſet argui, cum dicit quod vt datur actio quanto minoris, vt in proxima præcedenti: ita quāto pluris poſſit dari in iſto caſu: tamen tu reſpōde. Et ita credo, quòd illa cauſaretur propter vitium rei, iſta vero cauſaretur propter fraudem venditoris. Sed quia contra ipſum eſt actio ex empto, non eſt opus hac actione. Et quòd ſit verum: probat tex. in dicto §. ſi uenditor. dum dicit, empti eū iudicio teneri, & in §. per contrarium. ibi: ex vendito. Et ſic vltra ſanctum Blaſium teneo contra Rofred.

179 EX STIPVLATV REM PVPILli ſaluam fore, vel adulti, &c.

HAec competit pupillo finita tutela ad intereſſe cōtra tutorem, vel adulto contra curatorem, quando tutor, uel curator per ſtipulationem promiſerunt rem pupilli, uel adulti, ſaluam fore. Et de hac habetur in toto titul. ff. rem. pup. vel adulti ſal. ſo. & Inſti. de ſatiſda. tuto. in princ. Hæc San. Blaſius.

Vltra eum, quòd iſtud ſit proprium nomē actionis, videtur probari. vt l. j. ibi, ea agi. ff. rē pup. ſaluam fore. & l. non quaſi. in prin. & §. illud ſciendū. & §. hanc ſtipulationem. & §. generaliter. ff. eod. ti. & l. cùm pupillus. & l. fina. ff. eodem. Secundò, quòd ſit prætoria, probatur in glo. rubr. ff. rem pupil. ſaluā fore. & videtur innuere tex. in §. furioſi. Inſti. de cura. & principio. de ſatiſda. tu. & probatur Inſti. de diui. ſtipul. in ſi. princip. iuncto §. fi. In omnibus autem alijs terminis, crederem eſſe dicendum prout eſt dictum in actione, quæ eſt ciuilis: vt ſuprà per tex. in l. non quaſi. §. generaliter. & l. cùm pupillus. in fi. ff. rem pup. ſal. fo. ubi uidetur æquiparari actio tutelæ cum hac. Benè hic exciperem, quòd iſta non infamet, prout actio tutelæ, cùm non reperiatur cautum. Item quòd iſta non eſt bonæ fidei, cùm nō reperiatur in §. actionum. prout etiam ſentit gl. in d. l. cùm pupillus. Vide, & cogita.

180 EX STIPVLATV REM ratam haberi.

IN primis hæc ſtipulatio interponitur per procuratorē, de cuius mandato dubitatur. l. j. C. de procurato. leg. tertia. ff. rem ra. ha. & debet peti ante litis conteſtationem. l. Pomponius. §. rati. ff. de procu. Et ſi procurator interuenit pro minore, debet etiā promittere, quòd non petet reſtitutionem in integ. ut l. 3. ff. rem ra. ha. Et in hac actione uenit intereſſe ſtipulatoris. l. 2. ff. rem ra. ha. Et debet iſta ſtipulatio præſtari, etiam per coniunctam perſonam. l. non ſolum. §. 1. de procu. l. maritus. C. eo. l. 3. §. ſed ſi fortè. ff. de iudi. ſol. Hæc Sanctus Blaſius.

Vltra dicta per eum, in quibus adhuc non probat, an ſit actio de per ſe, &c. Adde ꝙ eſto etiam quòd dicatur ſtipulatio, tamen uenit appellatione actionis, & habetur inſtar actiōis: ut in l. actionis uerbo. §. j. ff. de act. & ob. in l. non ſolū. ff. rē ra. ha. l. j. § 1. ff. de præt. ſtip. Et ꝙ in hac actione ueniat intereſſe ſtipulatoris, adde tex. in l. ſtipul. ff. rē ra. ha. In eo aūt qđ dicit S. Blaſius, ꝙ ſi procurator interuenit pro minore, debet non ſolū cauere de rato, ſed etiam ꝙ non petet reſtitutionem in integr. ſi hoc eſſet indiſtinctè uerum, eſſet multum no. ſed intellige ſolū procedere, quando procuratori minoris eſſet facienda ſolutio. Sed ſi procurator minoris ueniret ad litigandum, tunc nō cogitur præſtare hanc cautionem. cùm etiam minor non cogatur: ut habetur in l. ſi iudex circumuento. ff. de mino. in l. ſi intra. C. de in integ. reſt. Eſt iſta poſt multa cōcludit Barto. inter uarias tamen opi. in d. l. 3. ff. rē ra. ha. qđ tene mēti perpetuò. Secundò, ꝙ ſit prætoria, probatur etiam Inſti. de diuiſ. ſtip. in ſi. prin. iuncto §. fin. per glo. rubri. ff. rem pup. ſal. fo. &c. In omnibus alijs terminis credo poſſe dici, ut in proximè precedenti, nec in aliquo uarietur: Vide, & rumina.

181 EX STIPVLATV, IVDICATUM ſolui.

ISta ſtipulatio interponitur, & præſtatur ab omni perſona, quæ in iudicio alieno nomine comparet ex parte rei. l. minor. §. ſi. cum l. ſeq. & l. qui proprio. §. qui alium. ff. de procura. Et hodie nemo ſuo nomine conuentus tenetur ſatiſdare, iudicatū ſolui, vt in §. ſed hodie. Inſtit. de ſatiſda. & l. vnica. in fine. C. eod. tit. Hæc ſanctus Blaſius. Ad hæc adde gl. not. in rubr. ff. iudica. ſol. Adde, quod hæc ſtipulatio, Iudicatum ſolui, continet tres clauſulas, ſcilicet quod dolus malus abſit, quod ſoluatur iudicatum, & de re defendenda: vt l. iudicatum ſolui. ff. iud. ſo. Et in tantum quis tenetur ex tali ſtipulatione, in quantum iudex iudicat: quo facto dicitur habere expeditam quātitatem. l. iudicatum ſolui. la ſeconda. ff. eod. tit. Et quando cōmittatur talis ſtipulatio, vide in l. iam tamen. §. nūc videamus. eod. tit. Quod habeat inſtar actionis, dic, vt in proxima præcedenti. Et illa clauſula, quòd dolus malus abſit, ad quod tempus debeat referri: vide in l. nouiſsimè. §. fin. ff. eo. Secundò, ꝙ ſit prætoria, vult gl. in rub. ff. iudi. ſol. & proba prout in præcedentibus. In alijs terminis eodem modo, vt in præcedentibus dicerem, &c.

182 EX STIPVLATV DE DAMNO infecto.

HAec ſtipulatio interponitur, quando domus tua minatur ruinam ſupra meam: & committitur, quādo poſtea ruina mihi contingit ex vitio ipſius rei: ſecus ſi caſu fortuito. l. damni. §. Sabini. & l. fluminum. §. hæc ſtipulatio. & l. idē ſeruus. §. quanquàm. de dam. infect. Et in ea venit damnum: & ſic diminutio patrimonij, non autem lucrum ceſſans. d. l. fluminum. in fin. & l. Proculus. in fi. Et ueniunt etiam penſiones inquilini, qui propter timorem ruinæ migrauit. Et idem ſi ex hoc non potuit rem locale. l. in hac. & l. damni. eo. ti. de qua in toto tit. de dam. infect. Hæc ipſe.

Tu adde pro terminis in hac materia, quòd hæc ſtipulatio non præſtatur inquilino, ſed domino. Et an ab extraneo peti poſsit. vide in l. inquilino: & ibi gl. ff. eod. Item non præſtatur illi, qui haberet cum alio domos communes, & damnum timeret. Iſte eſt tex. in l. ſi ædibus. ff. eod. & ibi in fin. corollariè dicit tex. ita demum hac ſtipulatione opus eſſe, ſi alio modo damnum ſarciri non poſsit. Et in d. l. ſi ædibus. habes ꝙ licet allegare præceptores: & facit ibi Caius Iuriſconſultus in duobus locis. Quid autem, ſi cùm peteretur cautio, & quis nollet præſtare, & antè quàm iudex adeatur, ædes corruant? Vel ſi iudex decernat quem ire in poſſeſsionem, non cauente aduerſario, & antè, quàm intret, ædes corruant: pro his caſibus vide text. ſingularem in l. cùm poſtulaſſem. in prin. ff. de dam infec. ſecundum Bar. & ibi, & ſecundum Aret. in §. primo. Inſtitu. de actio. Et qualis debeat fieri æſtimatio in hac ſtipulatione: uide tex. in l. ex damni infecti. in princ. ff. de dam. infect. & l. inter quos. & fin. & l. nam ſi non. eodem titulo. & l. quidam. §. ff. de ſerui. vrba. pręd. Et dato ꝙ paries communis corrueret, qualiter ſit agendum: vide tex. in d. l. ex damni infecti. §. j. Et dato ꝙ in eadem re, quæ eſt plurium, ſit datum damnum: vide in ea. l. §. quoties. il ſecundo: per te vide ibidem, plenius. Secundò, ꝙ ſit prætoria, proba per iura, quæ in præcedenti allegaui. Et in alijs fundamentis, eodem modo.

183 EX STIPVLATIONE INTERPOſita de opere demoliendo in cauſa nunciationis noui operis.

IN hac actione dic, ꝙ iſta ſtipulatio committitur contra illū qui facit opus poſt nunciationem noui operis præſtita ſatiſdatione, de opere demoliēdo, ſi iniuſtè opus faceret. Et per illā ſatiſdationem præſtitam, vel habitam pro pręſtita, quādo ſtat per nuntiantem nouum opus, ꝙ minus ſibi promittatur, cenſetur remiſſa nuntiatio noui operis: & durat ſtipulatio, vt habetur in leg. prætor. §. j. & §. ſi quis paratus. & §. qui remiſſionem. ff. de oper. noui. nūtia. Et iſta actio datur ſtipulatori cōtra promiſſorem, vt deſtruatur ædificatum indebitè, in caſu, quo ille promiſſor nō iure ędificaſſet, vt in dictis iuribus: aliàs ſecus, vt ibi. Hæc Io. Baptiſta, &c. Et nihil addo, niſi ꝙ ad materiam vide quæ dixi in actione in factū, de opere demoli. ſuprà. Et ꝙ iſta ſit prætoria, dic vt in proximis præcedentibus. In alijs crederem, ꝙ idem in hac ſit, prout in illa de opere demoliendo: & ibi vide, &c.

184 EX STIPVLATIONE, QVAM interpoſuit vſufructuarius.

ISta ſtipulatio interponitur per vſufructuarium in fauorem proprietarij ſtipulantis duo. Et primum, quòd vſufructuarius debet promittere, eſt de utendo re arbitrio boni viri, id eſt, iudicis. l. continuus. §. cùm ita, de verborum obli. & quod not. Inſti. de vſufruct. in prin. Secundò debet promittere quòd reſtituet quicquid ſupererit finito vſufru. De quo in l. prima. ff. vſufru. quemadmod. cap. Et in primo capite poteſt committi hæc ſtipulatio, etiam durante vſufructu, quoties re vſufructuarius malè vtitur. In ſecundo capite ſolùm finito. de quo in §. conſtituitur. Inſt. de vſufructu. Hæc ipſe.

Tu adde, quòd ad hanc actionem poteſt adſtringi vſufructuarius: vt habet in l. j. in fin. princ. & §. cauere. ff. vſufructu. quemadmo. ca. Et ſi nō daret cautionem vſufructuarius, quid agendū: vide in l. ſi. §. ſi. ff. eodem. Item adde, quòd in hac cautione intelligi, ꝙ dolus malus abſit: vt l. huic. ff. codē. Itē vir bonus dicitur iudex: adde text. in l. vir bonus. ff. iud. ſol. vide ꝑ totum ff. vſufru. quemadmo. ca.

An aūt a teſtatore, qui alicui legaret vſumfructum alicuius rei, poſsit remitti iſta ſatiſdatio: uide gl. no. in §. itē ſi pecuniæ. in uer. ſatiſd. Inſt. de uſufruct. & gl. in l. j. C. eod. tit. Adde etiā ꝙ itē procedit in caſu quo eſſet legatus ſolus uſus ſine uſufructu: ut d. l. huic. §. ſed & ſi uſus. & eſt gl. in rubr. codē tit. Et ꝙ ſit prætoria iſta ſtipulatio, ſiue cautio, eſt text. in d. l. j. in princ. ibi: prætori uiſum eſt. ff. uſufru. quemadmod. ca. licet uideatur obſtare tex. in l. j. C. de uſufruct. cùm uideatur dicere, ꝙ iſtæ cautiones ſint ex forma ſenatuſconſulti, cùm ſenatuſconſ. ſit de iure ciuili. l. ius autem ciuile. ff. de iuſtit. & iure. §. conſtat. Inſti. de iure natu. Niſi dicas, quòd non ſumus in caſu, ubi uſufructus cōſtituitur eſt in rebus, quæ uſu conſumuntur, prout loquitur d. l. j. &c. Item in perſonam, cū ueniat ex ſtipulatione, ꝙ in ſimplum, ꝙ rei perſecutoria, ꝙ ſtricti iuris, ꝙ perpetua: ꝙ detur hæredibus, ſed non in hæredes niſi de eo, quod ad eos peruenit: quod non infamet, ꝙ directa, ꝙ non contraria, quòd ſingularis, & ſimplex, ſunt termini manifeſti, &c.

185 EX STIPVLATV, PRO REbus, quæ vſu conſumuntur.

ISta ſtipulatio interponitur per uſufructuariū ſuper rebus, quæ uſu conſumuntur. de reſtituendo proprietario æſtimationem earum rerum, finito uſufructu: ut l. hoc ſenatuſ. ff. de uſufructu earum rer. quæ uſu conſu. & in §. conſtituitur. Inſtit. de uſufruct. Adde textum in l. j. C. eodem. in tantum tenetur eā præſtare uſufructuarius, ꝙ non poſſet remitti per teſtatorem. l. j. C. de uſufru. & ibi gloſſa. & glo. in dicto uerſi. ſatiſda. in §. item ſi pecunię. Inſt. eodem. Secūdò, ꝙ ſit ciuilis. & non prætoria, probatur, cùm ſit ex ſenatuſconſulto: per d. l. j. C. de uſufru. & d. l. hoc ſenatuſ. iuncta l. ius aūt ff. de iuſtitia & iure. In alijs terminis dic, ut in proxima præcedenti.

186 EX STIPVLATV, VT LEG. vel fideicom. nomi. cauſa.

ISta ſtipulatio interponitur per hæredē in fauorem leg. uel fideicom. quando eſt factum legatū, uel fideicommiſſum ſub conditione, de pręſtando legato uel fideicommiſſo, adueniente die, uel conditione: ut leg. uot. capitul. per totum. & C. eodem titul. Adde quòd hæc cautio non tantùm per

per hæredes præſtari debet, ſed etiam per ſucceſſores eorũ: vel l. prima. §. non ſolum. ff. eo. & ita econtrà, non ſolùm præſtatur legatarijs, vel fideicommiſſarijs, ſed etiam hæredibus ipſorum, vel etiam procuratori. dict. l. prima, §. nec ſine ratione. Et quæ veniant in hac ſtipulatione, vide in dicta leg. prima. §. belliſsime. & §. item quæritur. eodem titul. Adde etiam quòd iſta ſatiſdatio habet præſtari à quocunque hærede, etiã cuiuſuis dignitatis, vel facultatis: dicta l. j. quod tamen fallit in §. item ſi pecuniæ. Inſtitu. de vſu. Secundò, quòd ſit prætoria, eſt tex. in dicta leg. j. in princip. & §. nec ſine ratione. In alijs dic, vt in præcedenti, hoc excepto, quòd in ſucceſſores datur, &c. d. §. non ſolum, &c.

87 EX STIPVLATV CONTRA illum, qui rogatus eſt reſtituere quicquid ex hæreditate ſupererit.

HAec habet locum, quando quis eſt grauatus poſt mortẽ ſuam reſtituere quicquid ea hæreditate ſupererit: quia tenetur talis grauatus per ſtipulationem promittere illi, cui erat facienda reſtitutio, reſtituere quicquid ſupererit tempore mortis ſuæ. Et debet cauere de cõſeruando ad minus quartam partem bonorum, cùm aliàs poſsit alienare: vt in Authẽ. contra rogatus. C. ad Trebel. quæ eſt ex §. ſi quis. in Authenti. de reſt. ſi. colla. 8. Hæc Ioan. Adde quòd hæc poſſet remitti p teſtatorem, vt d. Authen. contra rogatus. Et hæc quarta pars licèt regulariter non poſsit diminui, fallit in caſibus poſitis in d. Authen. contra rogatus. §. fi. & ibi vide. Et cum non reperio quòd ſit prætoria, iudicarem ipſam ciuilem, per illum tex. Tu vide: & in alijs terminis idem puto dicendum, vt in ſuperiori proxima, &c.

188 EX STIPVLATIONE DE iudicio ſiſti.

HAec actio datur ex ſtipulatione de iudicio ſiſti interpoſita tam ex parte actoris, quàm rei, qui non poſsiderent immobilia: vt toto tit. ff. ſi quis cau. & l. ſciendũ, qui ſatiſ. cog. in Auth. offeratur. C. de lit. conteſt. §. hodie. Inſtitu. de ſatiſ. Authẽ. generaliter. de epiſcopis, & clericis. Hæc ſanctus Blaſius. Adde ad hanc, quòd ſit prætoria, per tex. in l. j. ff. ſi quis cau. in gl. rub. Et in quantum detur hæc actio, vide tex. in l. j. ff. eo. In alijs terminis dic, vt in præcedentibus.

189 EX STIPVLATV PRO REbus morboſis.

HAec locum habet, quando venditor promiſit emptori per ſtipulationem, vel iuramentum, ſeruum eſſe ſanũ: nam daſ ad intereſſe emptori in caſu morboſitatis: vt l. ſi fundus. & l. euicta. §. duplæ. ff. de euictio. & habetur Inſti. de di. ſtipu. Nihil addo, niſi quòd cùm ſit conuentionalis, non poſſum propriè eam prætoriam facere: licèt gl. iuncto text. in l. actionis verbo. §. j. de act. & obli. videatur innuere, quòd ſit prætoria: & etiam videatur innui in rub. ff. de ædil. edi. Adde rubricam de euict. quæ ſequitur. In alijs fundamentis, & terminis poteſt vt præcedentes baptizari.

190 EX STIPVLATIONE, PER quam leg. vel fideicommiſſ. &c.

ADditio hæc interponitur à legatario, vel fideicommiſſario in fauorem hæredis, quando hæres, ſcilicet nolens ſoluere ipſis legatum vel fideicommiſſum, dubitans ne plus uoluit ratione Falcidiæ, vel Trebellianicæ imponendæ: qui legatarius, vel fideicommiſſarius debent promittere de reſtituendo hæredi id, quod veniſſet detrahendum ratione Falcidiæ, vel Trebellianicæ, vt habetur in l. j. & l. ſi. ff. ſi cui plus quam p leg. Falci. & interponitur in donatione cauſa mortis. d. l. j. §. hæc ſtipulatio. Et eodem modo præſtatur legatario vel fideicommiſſario, ſi ſecundo loco eſſent ipſi grauati reſtituere. d. l. j. §. ſed & legatario. niſi legatarius, vel fideicõmiſſarius velit cauere hæredi euitato circu tu et l. videamus. ff. eod. Adde primo, quod iſtæ ſtipulationes ne pluriniũ interponũtur: quia intereſt potius nõ ſoluere, quàm ſolutum repetere: iuxta l. 3. ff. de cõpen. Et ratio rationis eſt, quia is, cui ſoluitur, poſſet effici non ſoluendo. Et tunc ſuccedit etiam alia ratio, quòd inanis eſt actio, quam inopia debitoris excludit. l. nam & is. ff. de do. cũ ſimi. Secundò, adde quòd eſt prætoria. per text. in d. l. j. in princip. ibi: ſubuenit prætor. In alijs baptizat, vt proximè dictum eſt, &c.

191 EX STIPVLATIONE arrogatoris.

HAec ſtipulatio interponitur à patre qui arrogat aliquem in filium, qui eſt ſui iuris, & ſic pupillus: quia debet tabellioni, tanquam publicæ perſonæ ſtipulari de reſtituendo omnia bona, quæ ipſe habuit de bonis pupilli arrogati, & vltra hoc quartam partem bonorum ſuorum, & facere talẽ reſtitutionem illis perſonis, quibus bona pupilli obueniſſent, ſi arrogatio non fuiſſet. Et hoc ſtando quòd arrogatus ſit in pupillari ætate. De hoc in Authen. de adop. & l. is verbis. & leg. non aliter. & leg. ſi arrogatio. ff. de adopt. §. cùm autem. Inſtitu. eod. titul.

Et pro his omnibus ſtipulationibus datur quandoq; certi condictio, quãdoque actio ex ſtipulatu, iuxta l. ſi quis certum ff. ſi certum petatur. & Inſti. de verbo. oblig. in princi. quando certum, vel incertum in ſtipulationem deuenit, ſecundum varios terminos. Tu adde vnum, quod nõ eſt neceſſarium, vt prędicta procedant, quando pupillus decedit in pupillari ætate. per d. §. cum autem. cum alijs præallegatis. & l. hæc autẽ. cũ ſeq. ff. eod. cum ſeq. Et idem in pupilla arrogata, d. l. hæc autem. Et cùm non reperio pretoriam eſſe, potes eam ciuilem facere: tamen vide, cum videar laſſus in fine opuſculi.

Poſt hæc Sanctus Blaſius ponit vigintiquatuor quæſtiones ad materiam actionum. Primò, quid ſit actio. Secundò, in quo differat ab exceptione. Tertio, quo iure introducta ſit actio. Quarto, in quo differat ab actu. Quinto, an quis poſsit agere ſine actione. Sexto, an actio ſit exprimenda in iudicio. Septimo, ſi exprimitur actio inepta, &c. Octauo, ſi producitur libellus ineptus. Nono, ſi fertur ſentẽtia in meritis cauſæ. Decimo, ĩ quo differat actio ab officio iudicis. Vndecimo, quod ſint actiones ex varijs ſignris cauſarum. Duodecimo, an de iure canonico ex pacto nudo naſcatur actio. Decimotertio, an poſsint cumulari plures actiones. Decimoquarto, an agenti poſsit obijci exceptio. Decimoquinto, an plures in eodẽ libello poſsint conueniri. Decimoſexto, in quo differat actio ab obligatione. Decimoſeptimo, an in actione ſit exprimenda cauſa proxima vel remota. Decimooctauò, quot modis colligitur actio. Decimonono, an actio per præſcriptionẽ tollatur ipſo iure. Vigeſimo, ĩ quo differat actio directa, & vtilis. Vigeſimoprimò, quot modis datur actio. Vigeſimoſecundo, an ſit dare actionem in genere. Vigeſimotertiò, an ex contractu inutili oriatur actio. Vigeſimoquarto, vtrum deducto contractu in ſtipulationem, oriatur actio etiam ex contractu. De quibus hìc per eum, per quatuor columnas.

FINIS.

PLACENTINI VRISCONSVLTI VETVSTISSIMI, DE VARIETATE ACTIONVM, LIBRI SEX.

PLACENTINI DE RERVM VENDICATIONIBVS, Liber Primus.

DE DEFINITIONE ACTIONIS.

TITVLVS PRIMVS.

ACTIO nihil aliud eſt, quàm Ius perſequendi in iudicio, quod ſibi debetur. Et notandum eſt, quia ſingula verba in definitione iſta poſita, pondus habent. Siquidem actio nihil aliud eſt ſcilicet hodiè, quàm olim fuerat. Quippe olim erat actio ſolennium verborum & præſcriptorum ſormata conceptio, à collegio Pontificum impetrata.i.magiſtratuum vel ſenatorum. Ideoq; omnes actiones quondam præſcriptis verbis. i.ſolenniter conceptis atque formatis impetrabantur, adeoque omnia ſolenniter procedebant. Prout Cicero reſtatur in Rhetoricis: ſi quis à ſyllaba caderet, cauſam amitteret. At enim ſublatis ſolènibus & ab aula dimiſsis, iuriſque formulis radicitus exciſis, & aucupationibus ſyllabarum per Conſtantinum principem penitus amputatis, actionibus poſtmodum, nō tamen omnibus nomina certa ſunt poſita. Nempe plura ſunt negotia quàm vocabula, & plures ſunt actiones quàm earum nomina: quæ cū deficiunt aliàs confugitur ad actionem de dolo, aliàs ad cōdictionem ex lege, aliàs actionem in factum, aliàs ad actionem præſcriptis verbis.

De dolo tunc agitur, cùm dolus in contractu, vel extra, admittitur, nec alia via agendi vel excipiendi ſuppetit, vt ff. de dolo. l. 1. Sed & tunc demum cum in ſpeciale nomen maleficij non cadit. Nempe ſicut ſe habet in criminalibus ſtellionatus criminatio, ſic & ſe habet in ciuilibus de dolo actio, vt ff. de cri. ſtel. l. 3. §. item ſi quis. In ſpeciale nomen maleficij nō cadere id intelligo, q̄ nō coercetur lege aliqua certa, ſed nec & eius ſententia. Nam & de ſeruo corrupto ſoluto, licet non agatur Aquilia.i. ex directis verbis legis Aquiliæ, ſiue in ſubſidium ſubrogata, vt Inſtit. de lege Aquil. §. vltimo.

Sed nec abhorreat quòd dixerim, nomine maleficij in contractu admiſsi, actione de dolo agi. Nam cùm contractui dolus cauſam dederit, non actione ex contractu, ſed de dolo agitur. ſi traditio ſequatur. Quippe contractus eſt nullus dolo initus, vt ff. de dolo. l. eleganter primo reſponſo. præſertim ſi ſit bonæ fidei, tunc enim nec actio oritur. Si verò ſit ſtricti iuris, actio quidem naſcitur, ſed exceptione perimitur, vt ff. de ver. obl. l. ſi quis cum. & C. de inutili ſtipu. l. penul. Ex dolo autem qui admittitur extra cōtractum, quin de dolo competat actio, nemini venit in dubium. Ecce enim ſi permiſiſti mihi vt in fundo tuo ſererem, fructuſque colligerem, nec tollere me patiaris, ciuilis actio non naſcitur nec competit, ſed de dolo extrinſecus à prætore tribuitur, vt ff. de præſcriptio. verſi. leg. permiſiſti. §. permiſiſti.

Cōdictio ex lege tunc intēditur, cùm lege aliqua noua obligatio inducitur, nec tamen, quo genere actionis agi debeat, ea lege cauetur, vt ff. de condi. ex lege. Ecce enim donator & citra ſtipulationis vinculum ex nudo duntaxat pacto condictione ex lege noua Iuſtiniani, vt C. de do. l. ſi quis. a. §. ſin autē hoc. ad tradendum compellitur.

In factum actio ſubſidiaria, vtpote cuius tenor in multis ac varijs iuris articulis proditus eſt, vt C. de ſacroſanct. eccleſ. l. ſancimus. 1. tunc intenditur, cùm alia actio deficit, æquitasq; ſuadet actionem dari, nulla tamen lege actionem dandā eſſe nominatim exprimitur. Quoties enim deficit actio vel exceptio, vtilis actio vel exceptio.i. in factum competit, vt ff. de interro. act. l. qui ſeruum. Et ſciendum eſt quia in factum actio propriè datur, cum ex maleficio vel quaſi agitur: vt ſi quid effuſum deiectumue eſt, vel perperam per imprudentiam iudicatum. In ijs enim caſibus nulla ex nomine prodita actio naſcitur, ſed nec ex lege condictio, ſeu de dolo præſcriptis verbis actio. Cum itaque cæteræ actiones deficiant, & neceſſe eſt aliquam competere in defectum, nō immeritò decurritur ad actionem in factum, vt ff. de præſcriptio. ver. l. quia. & l. quoties. Ecce enim ſi decem numiſmata fuerint ſub conditione legata Titio, & eorundem vſuſructus purè Pamphylo, hæresq; illa numiſmata, non exacta cautione Pamphylo præſtiterit, Titio poſt conditionis euentum per actionem in factum ſuccurretur aduerſus fructuarium. huc tamen ita ij nec legatarius ſtipulatus fuerit; nec hæres dolo malo in exigenda cautione ceſſauerit, vt ff. ad exhi. l. Iulianus. §. ſi tibi decem.

Condictio ex lege, in præfatis tribus caſibus.i. vbi quid deiectum effuſum ve eſt, vel perperam iudicatum, ideò non datur, quia nulla noua lege obligatio noua inducitur, ſed vetus & iuregentium parta à prætore formatur, ſed nec de dolo actio competit. Ecce enim vbi quid deiectum eſt, nec aduerſus eum qui deiecerit (vtpore cum alio iure.i. lege Aquilia teneatur) de dolo actio datur. ſed nec aduerſus eum ex cuius domo deiectum fuerit, cùm nequaquàm dolum admiſerit. Sanè q̄ aliquatenus culpæ reus eſt eo, q̄ opera malorum hominū vtitur, actione in factum tenetur, vt ff. nau. caup. ſta. l. vlti. §. hac actione. & Inſti. de ob. ex q. de §. itē exercitor. In effuſis & perperam iudicatis eadem ratio eſt, eadem ergo cenſura. Illud autem certiſsimum eſt, quòd in prædictis tribus caſibus & ſimilibus præſcriptis verbis actio ceſſat, eo quia ex cōtractibus duntaxat innominatis, & ex quaſi contractibus, & ex pactis incontinenti in contractibus adhibitis, præſcriptis verbis datur, vt ff. de præſcrip. ver. l. 2. Et hoc tam in iudicijs ſtricti iuris, quàm bonæ fidei, vt C. de pact. l. in bonæ fidei. & ff. de pact. l. iurisgentium. & ff. de contrahen. emp. l. pacta conuenta. Et in iudicijs ſtricti iuris, vt ff. de pact. l. reſcriptum. §. vlt. cum l. ſequenti.

quenti.ff.ſi cer.pet.l.lecta.C.de dona.l.legem. Iſtis ſtaque legibus euidenter oſtenditur pacta in continenti adhibita, tam in contractibus ſtricti iuris, quàm bonæ fidei, & veterem, ſecūdum qualitatem negotij, actionem informare, & nouam præſcriptis verbis actionem parere. Quippe donationis ſpecies cuius meminimus, ſicut nec ſtipulatio in bonæ fidei contractibus non reputatur, vt ff.de dona.l.cum qui. Præſcriptis autē verbis actio, ſicut & ſuperius dictum eſt, & ex cōtractibus innominatis orit, puta ex Do, vt des: ex Do, vt facias ex Facio, vt facias, vt ff.de præſcrip.ver.l.naturaliter. Ex quarto autē articulo, quod eſt Facio, vt des, actio de dolo datur. Secus tamē caſualiter reperitur, vt C.de tranſact.l. cum mota. De his tamen actionibus, id eſt, in factum & præſcriptis verbis, latiùs dicetur inferiùs.

Sequitur, Actio nihil aliud eſt quàm ius, &c. Ius, id eſt, quædam iuris ratio, ſiue forma qua edita ſpecies futuræ litis demonſtratur, vt C.de eden.l.edita. & per quā actionem lis omnis initiatur. Nam & Paulus actionem hypothecariam nominat vulgarem formulam, vt ff.de fur.l.ſi ſeruus. Aliàs autem iuris nomine ſignificatur conſtitutio ſiue cenſura hominum, id eſt, ius ciuile, vel gētium, vel naturę, id eſt, ius naturale. Sed & ius dicitur quod prætor iniquè decernit, habita relatione nō ad id quod fit à prætore, ſed ad id quod fieri debet. Ius quoq; dictum eſt ius neceſsitudinis, id eſt, ſanguinis. ſed & locum in quo ius redditur ius appellamus, vt ff.de iuſtitia & iure.l. pen. & vlt. & ff.de inter.act.l.4.§. quod ait prætor. Ius quoque appellatur cibus delicatior. Et ſciendum eſt, quia per hoc quòd actio ius eſt, differt ab eo quod in facto conſiſtit, ſicut eſt venditio, traditio, ſolutio. hæc enim oīa facti deſignatiua ſunt, & non iuris, vt ff.de curato.furio.l.conſilio.§.quæſitum.

Adijcitur Perſequendi, ad differētiam exceptionis, quæ eſt ius excipiendi, vel retinendi. Perſequendi autem verbo & Agēdi & Petendi verbum intelligatur. Quippe actionis verbo cōtinentur in rem, in perſonam, directa, utilis, præiudicium: Stipulationes quoque prætoriæ, quæ inſtar actionum habentur, ſed & interdicta actionis verbo clauduntur, vt ff.de act.& ob.l.actionis. Propriè tamen actio vocatur quæ in perſonā infertur, petitio in rem, perſecutio in rem vel in perſonam rei perſequendæ gratia, vt ff.de act.& obli.l.actio.& ff. de verborum ſignification.leg.pecuniæ.

Sequitur Perſequendi iudicio, id eſt, iudiciali conflictu, ſiue contentioſa iuriſdictione, quæ expeditur in iudicio, ad differētiam voluntariæ iuriſdictionis, quæ peragitur in cōcilio, qualis eſt manumiſsio, emancipatio, adoptio. Aliàs autem iudicij nomen pro intellectu ſiue diſcretione ponitur, vt Inſtit.quib. non eſt permiſſ.face.teſtam.§. præterea. Actio quoque omnis iudicium appellatur, vt C.famil.herciſcund.l.1.ff. de minori.l.in cauſæ.& ff.de iu.l.ſi longius.§.ſi filiusfamilias. Sed & cauſæ exercitium dicitur iudicium, vt C.de procuratorib.l. licet. & C.de iudic.l.1. Iudicis quoque ſententia iudiciū nuncupatꝛ.

Et notandum, quòd actio, per Iudicij verbum in ſui definitione poſitum, differt ab his cauſis, quibus quid perſequimur, non noſtro iure, ſed per iudicis officium, vt in reſtitutionibus a bonæ fidei poſſeſſoribus perceptis: quas, cùm vendicatores vincimus, per iudicis officium nobis reſtitui poſtulamus, ut C.de rei uendicatio.l.ſi fundum.& l.certum. Sed & per iudicij uerbum ſecernitur actio ab eo iure quod omnibus cōmuniter eſt indultum, puta, ut cuique liceat impunè eum occidere, qui nocturnus ad agros populator intrauit, aut itinera frequentata inſidijs aggreſsionis obſederit. Quippe nemo debet parcere militi, cui obuiare oporteat ut latroni, ut C.quan.li.uni.ſi.in.ſe.uin.l.1.

Annectitur, Quod ſibi debetur: debitum autem intelligo, ſiue ciuiliter tantum, ut per chirographum ſpe numerationis factum: ſiue ciuiliter & naturaliter, ut per mutuum. Id autem quod naturaliter tantùm debetur, id eſt, per nudum pactum, actiōe nec petitur, nec repetitur. Nempe ex nudo pacto actio non oritur, vt C.de pact.l.legem.& C.loca.l.ſi tibi. Interdū tamen & quod nudo pacto promiſſum eſt, petitur, ut in conſtituta dote & donatione. ſed & ſi ſolutum fuerit, à minore puta, aliquando repetitur, ut ff.de cōdi.inde.l.interdum. Sed & mulier quę interceſſerit, licèt naturaliter debuerit, ſi ſoluerit, repetit, ut ff.de condi.indebi.leg.qui exceptionem.

Sed & hoc uerbum, Quod ſibi debetur: omnem omninò actionem comprehendere intelligitur, ſiue ciuilis, ſiue honoraria, ſiue fideicommiſsi fuerit perſecutio, ut ff. de uerborum ſignificatio.leg.pecunię uerbum.

Et ſciendum eſt, quia licet contractus penè omnes ſint naturales, id eſt, à iure gentium introducti, ut Inſtitu. de rer. diuiſ. actiones tamen omnes, id eſt, agendi formulas ius ciuile induxit atque prętorium: quód eſt uiua uox & portio iuris ciuilis. Sanè quodam in loco iuris habetur mentio naturalis actionis, ut ff.de fideiuſſ.l.fideiuſſoribus.

Expoſita eſt paulò ſuperius ſufficienter actionis definitio, quę eſt, Actio nihil aliud eſt, quàm ius perſequendi in iudicio, quod ſibi debetur. Hęc, inquam, definitio conuertitur cū ſuo definito. Omnis enim actio eſt ius perſequendi, &c. & omne ius perſequendi, eſt actio.

Ex ijs oritur quęſtio, ſit ne actio rei uēdicatio? Profectò minimè. Nempe qui in rem actionem intendit, ſiue rem uē[illegible]cat, nihil ſibi debitum petit: ſed quod ſuum eſt, ſibi reſtitui poſtulat. Quod autē alicuius eſt, id amplius eius fieri deberi ue ſeu dari nulla ratione poteſt, ut ff. de excep.rei iudic.l.& an eadē.§.actiones.& Inſtitu.de lega.§.ſed & ſi rem legatarij.& Inſti. de actio.§.ſic itaq; diſcretis actionibus. Relinquitur itaq;, ut rei uendicatio, inſpecta definitione prędicta, nequaquam ſit actio. Eò tamèn decurſum eſt, licet per abuſum uſurpatum contra definitionem ſuperiùs expoſitam, ut rei uendicatio nō cupetur actio. Quippe actionis uerbum latiùs porrigitur & generale eſt, ut ff.de uerborum ſignific.leg.pecunię.

Ad hęc non abſurdè quęri poteſt, quę res ſit actio? Finge enim quòd quis acturus ait, Rei uendicationē intendo ſiue rē uendico, petitionem hęreditatis propono, uel hęre[illegible]tatē peto: utrum ne horum uerborum conceptio uel ſignificat[illegible] actio, quidue tertium? Et certè uerborum conceptio nu[illegible]nos eſt actio. Non enim figura literarum, id eſt, figura lit[illegible] uel uocali, ſed oratione quam exprimunt literę, id eſt ora[illegible]ne intellectuali obligamur, ut ff.de acti.l.non figura. Ve[illegible]men ſi certam rationem ſequamur, nec intellectuali or[illegible] id eſt uocalis orationis ſignificatio erit actio. Quippe [illegible] meo non recipit, nec ergo actionis. Sicque quid tertium [illegible]nem neceſſe eſt eſſe. Erit itaque actio non quęcunque pe[illegible] uel intentio, ſed quę ſubijcitur petitioni fundat.dę int[illegible]nis cauſa ratio. Ecce enim inquit actor, Rem uēdico, quia mea eſt: hęreditatem peto, quia hęres ſum. Hę certę ſu[illegible]ecę rationes proculdobio ſunt actiones. Nam & in Dialecti[illegible] probatis alis ambagibus, nihil aliud eſt argumentum quam ratio quę ſubijcitur, & quod inducitur ad probandum poſitum dubium, puta, ſi in quęſtione uertitur, an Socrates ſit animal, & allegetur quia eſt homo, competenter à neceſſario infertur, quia eſt animal.

DE DIVISIONE ACTIONIS.

TITVLVS SECVNDVS.

EXpoſuimus non multo ſuperius qualiter actio definiatur, nunc explicemus quemadmodum diuidatur. Et notandum quia à ſingulis uerbis, quę ſunt poſita in definitione actionis, diuiſio ſumitur. Ecce enim in primis a uerbo Iuris: quia ſicut Ius aliud ciuile, aliud prętorium, ſic & actionum alię ſunt ciuiles, alię prætoriæ, ut ff.de actio l. act §. ului. A uerbo Perſequendi, ſumitur diuiſio, quòd actionum aliæ ſunt in rem, alię in perſonam, aliæ mixtæ. A uerbo Iudicii ſumitur diuiſio, quia ſicut iudicium aliud eſt bonę fidei, aliud ſtricti iuris, aliud arbitrarium: ita & actionum omnium alię ſunt bonę fidei, alię ſtricti iuris, alię arbitrariæ. A uerbo Debiti, diuiſio gemina trahitur ſecundum qualitatem eius & quantitatem. Secundum qualitatem hoc modo: quia ſicut debetur aliàs res, aliàs pœna, aliàs utrunque: ita & actionum omniū alię ſunt perſecutoriæ rei, alię pœnæ, aliæ utriuſque. Secundū quantitatem hoc modo: quia ſicut aliàs debetur ſimplū, aliàs dupium, aliàs triplum, aliàs quadruplum ſic: & actionū omnium alię in ſimplum, alię in duplum, aliæ in triplum, aliæ in

qua-

uplum concipiuntur. vlterius enim nulla actio extenditur,
Inſtitu.de actio.§.omnes autem actiones.licet pœna aliqñ
in amplius extra ordinem producatur, vt C.de his,q.a.n.
.ma.l.vln.& ff.de incend.ruin.naufr.l.j.ſtatim à principio.
Poſſumus tamen & adhuc commodius diffuſiusq; partiri:
unium actionũ, quibus inter aliquos diſceptatur, aliæ ſunt
iles,aliæ ſunt prætoriæ.Harum omnium,id eſt, ciu lium &
tonatum aliæ ſunt in rem,aliæ ſunt in perſonam,aliæ ſunt
xtæ, vt famil. herciſ.commu.diuidun.finium regundo.pet.
re.& fortaſsis actiones in factum,quæ pro interdictis reti-
ndæ poſſeſsionis hodie redduntur.Item harum omniũ alię
t bonæ fidei,aliæ ſunt ſtricti iuris, aliæ arbitrariæ, vt actio
od metus cauſa,de dolo in rem actio,& redhibitor.vt ff.de
ilit.edicto.leg.redhibitoria actio.Item actionum omnium
ſunt perſecutoriæ rei, aliæ pœnæ, aliæ cuiuſdam mixtu-
aliàs in ſimplum,aliàs in duplũ,aliàs in triplũ,aliàs in qua
uplum.Alię certæ,aliæ incertæ.Aliæ famoſæ,aliæ non famo
Aliæ priuatæ,aliæ publicæ ſiue populares. Aliæ tranſeũt ad
redes,aliæ non tranſeunt.Aliæ de re familiari proponũtur.
æ extrinſecus ea æquo & bono ad vindictam proditæ ſunt,
niuriarum,& in factum actio, quæ redditur de libero ho-
e occiſo,vt ff.de deiect.l.ſi uerò.§.hæc autem actio.& ff. d
hibito.l.qua vulgn.& Inſti.ſi qua.p.ſe.d.§.pe.Item actio-
n omnium,aliæ ſunt temporales,aliæ perpetuæ. Item aliæ
cendunt ex contractibus, aliæ ex quaſi, aliæ ex maleficio
quaſi,ſed & ex varijs cauſarum figuris, vt ff. de actio. l. 1.
iæ figuræ fortaſſis ſunt pacta in continenti adhibita, vel
es propter conditionem furtiuam id dictum eſſe.
x contractibus autem proficiſcuntur actiones aliàs nomi
s,aliàs innominatis,aliàs re,aliàs verbis,aliàs literis, aliàs
ſenſu.Re,aliàs ſpecie,aliàs quantitate.Verbis, aliàs ad fir-
iuis,aliàs negatiuis,aliàs in dando,aliàs in faciendo,aliàs
ẽ,aliàs in diem,aliàs ſub conditione.In diem, aliàs certũ,
s incertum.Sub conditione,aliàs proteſtatiua, aliàs caſua
iàs mixta,aliàs poſsibili, aliàs impoſsibili ſeu probroſa,
s natura,aliàs iure,aliàs moribus.Literis cõtrahuntur ob-
tiones,& ex illis prodeunt vniformiter actiones,vt ex chi
raphi quæ ſpe numerationis conficiuntur.Cõſenſu, aliàs
reſſo,aliàs tacito.Expreſſo,ut ex venditione, emptione,lo
,conducto.Tacito conſenſu inducuntur actiones,puta a-
ex ſtipulatu pro dote,& hypothecariæ actiones in pluri-
iuris articulis,vt in omnium tutorum cura & quaſi,puta,
anotrophorum & pro legatis penſionibus, & pro his
debita ſunt fiſco.
maleficiis autem veniunt obligationes, & ex illis oriun
ctiones,aliàs nominatis,aliàs innominatis,aliàs priuatis
furto,damno,rapina,iniuria. Aliàs publicis, ut de ui &
bero homine occiſo, in duobus caſibus ſuperius poſitis,
extraordinariis.Nam ex ſtellionatu, quod conſtat eſſe ex
dinarium crimen,actio pignoratitia naſcitur,ut ff.de pi-
ibus actionum.l.tutor.§.contrariam.& ff. de crimine ſtel
t.l.1.Quippe criminum alia ſunt priuata,alia publica,a-
eutra,ut C.de uet.iur.enu.l.tanta circa nos.& ff.de crimi.
oria.l.1.Item actionum,aliæ ſunt directæ,alię utiles, alię
rariæ. Inter directas tamen & utiles non eſt differentia.
enim refert,directa quis an vtili actione agat,vel conue-
r:quia in extraordinariis iudiciis,qualia ſunt hodiè om-
idicia, & in quibus conceptio formularum non obſerua
æc ſubtilitas ſuperuacua eſt, maximè cùm utraque actio
em poteſtatis eſt,eundemque habet effectum,ut ff.de ne
s geſtis.l.actio.& Inſti.de inter.§.finali. Item actionum,
lantur ex maleficiis,ut de dolo in factum,præſcriptis uer
liæ ex obligationibus naſcuntur,ut ff.de actionibus.l.ex
ficiis.& ff.de procuratoribus.l.licet.Item actionum, aliæ
ritur in ſolidum,ut uenditi, mandati, locati: aliæ non iu
um.hoc autem fit tripliciter, aliàs enim peculintentis a-
ex contractibus,ſcilicet,filiorum fam.ſuorumque.aliàs,
id quod ei abeſt,prædoni,puta, ꝙ improbè ad alterius
ſsie negotia.Actio enim neg.geſt.datur,ſed in id in quo il
er locupletior factus eſt,ut ff.de negotiis geſtis.l. ſi pup.
& ſi quis.id eſt, aliàs agitur in quantum reus facere po-
oc eſt, quòd non totum quod habet ei,extorquetur: ſed
s ratio,ne egeat,habetur,ut ff.de re iudic.l.inter eos.Agi

tur autem ſic aduerſus maritum, ſocerum,& ſocium, ut ff.de re iudicata.l.ſunt qui.cum duabus legib.ſequentibus.Sic quoque agitur aduerſus quondam filium exhæredatũ,uel ea modico inſtitutũ,abſentem ue,niſi patremfamilias ſe fortè mentitus eſt,ut ff. quod cum eo qui in al. po. l. ſecunda & quarta. hoc tamen ita,ſi contractus nomine ſecum initi, cùm eſſet in poteſtate,conueniatur Item actionũ omniũ aliæ ſunt uniuerſales,ſiue generales,ut petitio.hæred.mandati,tutelæ, pro ſocio.Aliæ ſunt ſpeciales,ſiue ſingulares,ut rei uendicatio, condictio furtiua, & triticaria. Et quia in actionibus in rem plus iuris habemus,utpote per quas petimus noſtrum proprium, quàm in perſonalibus, quibus exigimus nobis debitum, de rerum uendicatione in primis diſpiciamus. & quia in rẽ agitur,aliàs pro uniuerſitate puto hæreditate,quæ hereditatis petitione propoſita,petitur.alias pro re ſingulari,conſtatq; quia uniuerſitas dignior eſt,quàm res ſingularis,à petitione hæreditatis ſumamus initium.

DE PETITIONE HAEREDITATIS.

TITVLVS TERTIVS.

Videamus itaque,cui petitio hæreditatis competat,& in quem:& qualis ſit,bonæ fidei an ſtricti iuris, temporalis an perpetua.Petitio hæreditatis, alia directa inuenitur, alia utilis.Directa competit hæredi uero,ab inteſtato uel ex teſtaméto.Ab inteſtato aut iure ueteri,id eſt, ex lege duodecim tabularum. Aut iure nouo,ut ex Senatuſconſ.& conſtitutionibus,ut ff.eodem.l.prima & tertia. Datur autem aduerſus eũ, qui poſsidet hæreditatem totam,partem ue,ius hæreditariũ, rem ue hæreditariam, licèt unam & minimam, quo quidem caſu,etiam tota hæreditas ab eo,qui ex aſſe eſt hæres,mero iure inſpectoque rigore, petitur.ſed hoc ſolum ei iudicis officio reſtituatur,quod aduerſarius poſsidet,ut ff.eodem.l.licet. & ff ſi pars hære.peti.l.unic.§.is qui hæreditatem. Sed & aduerſus eum datur qui poſsidet res quaſi hæreditarias, ut ff.eodem.l.item uidendum.§.ultimo.& l.non tantum. Item aduerſus eum qui poſsidet res,quæ neque ſunt hæreditariæ, neque quaſi,puta fructus qui poſt aditam hæreditatem acceſſerunt, ut ff.eodem.l.item ueniunt.§.item non ſolùm.& §.fructus. & C.eod.l.ſecunda.Datur autem aduerſus eum directa,qui nullo titulo poſsidet,id eſt,pro hærede uel poſſeſſore,ut ff. eodẽ. l.pro hærede.Nullum autem titulum æſtimo, qui uel prorſus & de facto nullus eſt,aut, & ſi de facto proceſsit, iuris ratione deficit.Deficit autem aliàs ratione perſonæ, ut ſi quis ſciẽs à furioſo emerit,aliàs ratione rei,ut ſi poſt motam controuerſiam quis comparauerit,ut ff.eodem. leg. qui interroga. & l. nec ullam.& C.eod.l.2.

Vtilis petitio hæreditatis, diſtinguitur, aliàs ex perſona actoris, alias ex perſona rei. Ex perſona actoris, dicitur utilis petitio hęreditatis, & poſſeſſoria,quæ competit bonorũ poſſeſſoribus, quos prætor uelut hęredes facit: & fideicommiſſaria,quæ proponitur his quibus hæreditas ex Trebelliano reſtituitur,ut ff.de poſſeſſ.& fideicommiſſ.hære.petit. Ex perſona rei,puta aduerſus eum qui dolo poſsidere deſiit, liti ue ſe obtulit,ut ff.eodem.l.etiam.§.item ſi quis.& l.qui ſe.Datur autem utilis & aduerſus emptorem alias ue acceptorem bonæ malæue fidei. Aduerſus autem bonæ fidei poſſeſſorem, duobus duntaxat in caſibus,puta,ſi uenditor non compareat,modico ue diſtraxerit,ut ff.eod.l.etiam.§.1.

Habet autem hæc actio tàm directa quàm utilis multa cõmunia cum ſpeciali in rem actione, multaq; ſingularia. Ecce enim petitio hæreditatis ſicut & rei uendicatio contra poſsidentem datur,dolum coercet etiam ante litem conteſtatã ad miſſum,ut ff.de rei uendicatione.l.ſin autem.§. ſed & is. Singularia autem hæc ſunt.Petitio hæreditatis non datur,niſi cõtra poſſeſſorem ſine titulo,præterquàm in caſu.Rei uendicatio contra omnem poſſeſſorem. Item petitione hæreditatis non petitur,niſi uniuerſitas. Rei uendicatione non niſi, ſaluo grege,res ſingularis,ut ff.de rei uendicatione.l.unic.§.p hãc.

Item

Item petitio hæreditatis augetur fructibus,rei vendicatio minimè.Item petitione hæreditatis non tenetur bonæ fidei poſſeſſor niſi locupletior.Rei uendicatione etiam de ſato, quando,puta,petitor erat diſtracturus. Item in petitione hæreditatis bonæ fidei poſſeſſor ſit malæ fidei ex ſola denuntiatione. ſn rei vendicatione non,niſi conteſtatione.Item petitio hæreditatis non datur niſi pro hærede & hæredi. Rei uendicatio euique. Item petitio hæreditatis contra poſſeſſorem & iuris & corporis. Rei uendicatio non niſi contra poſſeſſorem corporis.Item petitio hæreditatis non datur contra emptorē habentem regreſſum aduerſus venditorem, eumque bonæ fidei poſſeſſorem,nec vtilis competit, ſed rei uendicatio competit contra quemcunque poſſeſſorem. Item poſſeſſor hæreditatis impenſas & neceſſarias & vtiles per exceptionem conſeruat. Rei poſſeſſor non,niſi neceſſarias,vt C. de rei vendicatione.l. domum.vtiles ſicut uoluptuarias aufert. Item poſſeſſor hæreditatis,ſuæ poſſeſſionis titulum cogitur dicere,& pro qua parte poſſideat:ſed rei ſpecialis poſſeſſor minimè. Conſtat autē quia hæreditatis petitio,mixta eſt,id eſt,in rem & in perſonā, vt C.eodem l.hæredita.& ff.eodem.l. ſed & ſi. $. petitio. Sed & in hæredem tranſit vtpote cum ex quaſi contractu proficiſcatur. Aliquando tamen & ex contractu actio contra hęredes non competit,vt Inſt tut.de perpetu.& tempora actio. $. aliquando tamen. perpetua quoque eſt,vt Inſtitu.eodem.Et bonæ fidei,vt C.eodem l.vltima.

DE REI VENDICATIONE.

TITVLVS QVARTVS.

IN rem actio,quæ appellatur rei vendicatio.Rei,ſcilicet,ſingularis:Et directa reperitur & utilis. Appellatio enim rei, non genus,ſed ſpeciem ſignificat, quæ, & deſignanda eſt, & utrum tota,an pars,& quota petatur,expreſſim dicēdum eſt, vt ff.eodem.l.ſi in rem. In rubrica autē de rebus creditis Rei verbum vt generale prætor elegit,ut ff.ſi certum petatur.l.j.$. omnes enim.In titulo autem huius actionis,id eſt,rei vendicationis,ſingularis rei ſignificatione idem accipitur. Directa rei vendicatio,aliàs domino competit,aliàs non domino.Domino directa competit,aliàs directo, aliàs non. Directa directo competens datur in poſſidentem. Directa non directo competens,datur in eum,qui dolo poſſidere deſijt,uel liti ſe obtulit.Licet enim hæc ſit vtilis propter eum qui conuenitur:directa tamē poteſt dici ratione eius,id eſt,domini qui experitur. Non domino directa datur in rem actio,non tamen directo, id eſt,non nomine ſuo,ſed procuratorio:puta,ſi a domino fuerit ceſſa mandataq;.nam & actionem in rem, & cedi & mandari poſſe,certò certius eſt,ut C.de actio.vend. l. vltima. Hoc tamen in caſu,licet ceſſa fuerit rei vendicatio, ſi non præceſſit delegatio,penes cedentem remanet,ſi dominus fuerat, cū rei dominio,vt C.de noua.l.ſi delegatio. De directa rei vendicatione primò uidendum,poſtea de vtili, imò de utilibus diſputabitur.

Dicendum itaque eſt,quid ſit in rem actio,vnde naſcat, cui competat,& in quem,quid in eam veniat,& quod ſit in ea iudicis officium,& qualis ſit hæc actio. In rem autem vendicatio directa,eſt actio per quam rem noſtram,quæ ab alio poſſidetur,petimus,& ſemper aduerſus eum qui rem poſſidet, vt ff.de actio.l.actionum. Naſcitur ergo rei vendicatio,non ex obligatione,ut Inſtit.de actionibus,ſed ex poſſeſſione.Quippe poſſeſſio parit aduerſario actionem in rem,ut C.de alie.iudi.mu.cau.fa.Competit autem in rem actio ei,qui dominium acquiſiuit iure ciuili vel gētium,non iure naturali, nempe eo iure omnia ſunt communia,nulla priuata.Ex ijs colligitur,q̃a nec ſacra,aut religioſa uēdicare poſſumus,ſed nec liberos noſtros,niſi quis adiecta cauſa, id eſt,ex iure Quiritum vēdicet, ff.eodem.l.1.$.per hanc autem. Datur autem ei qui dominiū quæſiuerit traditione,quaſi traditione,& modo neutro. Traditione,vt ex donatione,venditione,ſimilibusq;.Quaſi traditione,ut ſi quis in re ſua vſumfructum ſibi exceperit.vſusfructus enim exceptio pro rei traditione habetur,vel ſi quis rem ſuam propriam,non errans,à domino cui donauit, conduxerit,vel ſi poſſeſſor rei alienæ,præſentis tamen, æſtimationem præſtiterit,ſi tamen res illa in dominio petitoris fuit,vt ff. eodē. l.quædam.& l.eius.cum l.ſequent.Modo neutro vt in hæreditarijs & legatis,ſiquidem directa uia,legata, ab adita hæreditate,ad legatarium tranſeunt,vt ff.de furtis.l.à Titio. Hæreditaria quoque fiunt hæredis,aditione hæreditatis, etiā ſine apprehenſione poſſeſſionis,ut ff.de crimi.expi.hæred.l. ſecūda. $.apparet.& C.eodem.l.1.

Datur autem hæc actio,ſicut etiam dictum eſt, in eum qui poſſidet corpus quodlibet. poſſideri autem illud corpus intelligo,quod cenſetur per ſe:& extat:ſecus ſi quid fuerit incluſum,iniunctum,intextum ve.in ijs enim caſibus non habet vēdicatio locum,niſi,quod ſic habetur,fuerit exhibitum ſeparatumque.aliquando tamen nec,ut exhibeatur,agitur,vt ſi ſit tignum iniunctum.Sed & aliàs non vendicatur quod inuenitur exutum,uel abruptum,ut ff.eodem.l.in rem.$. item quæcunque.puta ſi fuerit ferruminatum.Corpus autem intelligo quale,ſiue ſolidum vt lapidem,ſiue diſcretum ut gregem,ſiue cōiunctitium,ut ita dicam,cuiuſmodi ſunt ædificium, nauis, armarium,ut ff.de vſucapionibus.l.rerum.

Et ſciendum eſt,quia vt omnis generis corpus hac actione petitur,ſic & poſſeſſio qualis qualis etiam naturalis locum facit huic actioni. Quippe & à commodatario & depoſitario, ſed & ab omnibus qui tenent,& habent reſtituendi facultatē, uendicari poſſe puto,vt ff.eodem.l.officium.in fine. Excipitur qui rem immobilem alieno nomine tenet.hic namque ſit conuenitur,dominum in iudicio nominare permittitur, ut C. vbi in rem actio.l.ſecunda.

Venit autem in hanc actionē rei ipſius reſtitutio, ſed & omnis cauſa & acceſſio præſertim poſt litem conteſtatam, vt ff. eod.l.Iulianus.$.item Iulia.& l.præterea. ante litem conteſtatam non.Nomine rei deterioris factæ, malæ fidei poſſeſſor tenetur,& iudicis ſolertia coercebitur, in hac actione rem [illegible] Aquilia,prout actor maluerit,vt ff.eodem.l.non ſolum.& [illegible] ſi.Bonæ fidei autem poſſeſſor & ſi rem petitam neglexerit deteriorem, ſine dolo tamen, reddidit, nulli querelæ ſubiectus eſt ante petitionem,poſtea uerò & ipſe prædo eſt,ut ff. [illegible] titio.hęred.l.quæ ſi.Habetur ergo in hac actione, ſecundum ea quæ dicta ſunt,ratio damnorum perceptorum,ſed & [illegible] diorum. Ecce enim ſi bonæ fidei poſſeſſor ędificium fec[illegible] uel refecerit,ei conſulitur per retentionem, ſiue doli mal[i ex]ceptionem,non tamen quatenus impenſum eſt, ſed in qu[illegible] res melior facta eſt,hoc tamen ita, ſi petitor diues fuerat, eademque facturus,etſi pauper ilico erat diſtracturus,ut ff.eod. l.in fundo.& non per actionem,ut ff.de excep. do. ma. l. [illegible] vir.Nec,quod ab aliquibus iactatur,actionem negotiorum geſtorum debere competere,ad inſtar prædonis qui acceſſit ad aliena negotia ſui lucri cauſa quæcunque gerit, ſi quidem prędo eſt,& quamuis ſuo commodo ſtudeat, alienum tamen negotium ſe gerere non ignorat,ut ff.de nego.geſt. l. ſi pupil. $. ſed & ſi quis.Malę fidei autem poſſeſſori, ſiue quid ex nouo fecerit,ſiue refecerit,nec actionis,nec exceptionis remediū tribuitur.Mos enim geritur in tollēdis talibus impendijs,id eſt, in uoluntarijs.ut C.eod.l.domum. Si uerò ex nouo malę fidei poſſeſſor ędificauerit,nec abradere poterit.Quippe tām materiam quam operam donaſſe creditur,vt C.eodem.l. ſecunda. & ff.eodem.l.in fundo.Eo tamen ſaluo,quia,ſi bonę fidei emptor areę fuerim,inque ea ędificauerim,eo tempore quo iam alienam comperetim,& ſi non proſit exceptio,ſine diſpendio tamen domini areę,ędificium quod poſui, tollere potero, vt ff.eod.l.Iulianus.Illud tamen non inarguitè diſtingui poteſt,q̃ ſumptus in prędium factus,quod alienum eſſe apparuit,a bonę fidei poſſeſſore per retentionem ſeruatur, à malę uerò fidei nullo modo,id eſt,nec actione nec iudicis officio,nec exceptione,niſi neceſſariò in rem factam impenderit,non, ſi rē ex nouo fecerit.Quippe longè aliud eſt facere quam reficere, ut ff.de itiner.actiq; priuato.l.unde.$. eficere.Inutilibus uerò ſumptibus & uoluptarijs nulla ratione iuuat, niſi quia abradere permittitur,vt C.eodem.leg.domum.& ff.eod [illegible] .ſumptus.niſi fortè tantum dare paratus eſſet, quantum [illegible] ablaturus poſſeſſor habiturus foret,nihil laturus niſi ut officiat, nec enim malitijs indulgendum eſt, ut ff.eodem.leg. in fundo. $.

conſti-

conſtituimus. Sin autem mala fide ædificauerit, ſicut & dictū eſt, omni carebit auxilio, quia nec aget, nec excipiet, nec iudicis officio ei ſubuenietur, ſed nec tollere, niſi in caſu prædicto, concedetur.

Fructuum quoque in rei uendicatione ratio habetur, differenter tamen, & variè, propter varietatem poſſeſſorum. Alij ſunt bonæ fidei, alij malæ, alij cum titulo, alij ſine titulo, Alij faciunt fructus ſuos, alij non. Fructuum quoque alij ſunt percepti, alij non. Perceptorum, alij ſunt extantes, alij cōſumpti, alij naturales, alij induſtriales. Necnon perceptorum alij ſunt tales, quos malæ fidei poſſeſſor percipere potuiſſet, ſi non neglexiſſet. Alij ſunt tales, quos uerus poſſeſſor, id eſt, petitor percepiſſet, ſi ei poſsidere licuiſſet. Et certè bonæ fidei poſſeſſor, ſiue cum titulo, ſiue ſine titulo, fructus ſuos facit, quos tātum ſua opera percepit, nempe naturales ad dominum ſoli pertinent, vt Inſtitu. de rer. diuiſ. §. ſi quis à non domino. & ff. de vſuris. l. fructus. Quod enim in ff. de acquirend. rer. dom. l. bonæ fidei, dicitur, bonæ fidei emptores omnes fructus ſuos facere: intelligi debet ex ſua opera alteriusve poſſeſſoris nomine præſtita prouenientes. hos autem fructus ſuos factos bonæ fidei poſſeſſor victus reſtituere cogitur, ſi tamen extent, vt ff. eod. l. Iulianus. & l. & ex diuerſo. §. ubi autem alienum. & C. eo. l. certum. & Inſti. de iud. offic. §. etſi in rem. & de rer. diuiſ. §. ſi quis à non domino. Conſumptos autem fructus bonæ fidei poſſeſſor lucrifaciat, niſi duobus in caſibus, puta ſi ſumptus quos fecerit repetit, vſurasve pecuniæ creditori ſolutæ. Quippe in iſtis duobus caſibus fructus etiam conſumptus cū ſumptibus & vſuris compenſatur, vt ff. eodem. l. ſumptus. & & l. emptor. Malæ fidei autem poſſeſſor, nec fructus, quos ſua opera percipit, & ſi titulum habeat, ſuos facit, ſicque eos extantes etiam actionis iure victus reſtituit: conſumptos autē, iudicis officio, vel ſine cauſa condictione compulſus, redhibit, vt Inſtitu. de iud. offic. §. & ſi in rem. & ff. eodem. l. & ex diuerſo. §. ubi autem. & l. ſi homo. & C. de condict. ſi. cau. l. mala fide. A percipiendis autem fructibus etiam malæ fidei poſſeſſor excuſabitur, ſi tamen titulo muniatur, ut C. eodem. l. ſi fundū, ſi uerò titulo careat, & de non perceptis tenebitur. ſi tamē percipi honeſtè potuerunt, vt ff. eodem. l. fructus. & l. ſi nauis. §. generaliter. Fructus tamen & inhoneſtè quæſitos, poſſeſſor reſtituere cogitur, ne honeſta interpretatio non honeſto quæſtu lucrum poſſeſſori faciat, ut ff. de peti. hære. l. ſi poſſeſſor. 2. Sanè mater ſimiliſque perſona, etiam ſi titulo nō gaudeat, de percipiendis non tenebitur, ut C. de uſufruct. l. ſi pater. Malæ fidei autem poſſeſſor ſine titulo, etiam de percipiendis condēnabitur, quos ſcilicet ipſe potuit percipere, vt ff. eod. l. fructus ſed non in omneis, quo uetus poſſeſſor, id eſt, petitor fuerat percepturus, niſi malæ fidei poſſeſſor fuerit inuaſor, C. unde vi. l. 4. Hoc enim in caſu malæ fidei poſſeſſor condemnabitur, & in fructus, quos uerus poſſeſſor percepiſſet.

Sanè notandum quòd in caſu vnico de fructibus, quos etiā percipere potuiſſet bonæ fidei poſſeſſor, tenetur etiam cum titulo: puta ſi quis conſcius à debitore eodemque fraudatore, in fraudem creditorum emerit, vt ff. quæ in frau. creditor. l. ait prætor. §. per hanc,

Generaliter autem cum de fructibus æſtimandis quæritur, conſtat animaduerti non debere an malæ fidei poſſeſſor ſi uitus ſit, ſed an petitor frui potuerit, ſi ei poſsidere licuiſſet, ut ff. eodem. l. ſi nauis. §. generaliter. Si ergo fruitus eſt poſſeſſor, & petitor fruiturus fuiſſet, puta naue tabernaue, præſtabit fructus, & mercedes, uecturaſque. ſed & ſi fruitus eſt poſſeſſor, licet non eſſet fruitus petitor, ſimiliter præſtabit, ut ff. de petiti. hæred. l. cùm hæreditas, præſtabit quoque poſſeſſor fructus, etiamſi non eſſet fruitus, cùm tamen petitor fuerat fruiturus. Si uero naue ſeu taberna non eſt fruitus poſſeſſor, ſed nec fuiſſet fruitus petitor, poſſeſſori non imputabitur, ut ff. eodem. leg. ſi nauis.

Officium autem iudicis in hac actione in hoc verſabitur, ut iudex inſpiciat an reus poſsideat, nec ad rem pertinebit, ex qua cauſa poſsideat. ubi enim probaui rem meam eſſe, neceſſe habebit poſſeſſor reſtituere qui non obijcit aliquam exceptionem, ut ff. eo. l. officium. Sed & in eo iudicis erit officium, ut, ſi contra petitorem iudicauerit, reum debeat abſoluere. ſi uerò pro petitore contra reum, ipſum debeat condemnare, ut rem ipſam reſtituat cum fructibus, ſecundum diſtinctiones ſuperius poſitas. ſed ſi in præſenti neget ſine fruſtratiōe ſe poſſe reſtituere, tempus ei dabitur à iudice, fideiuſſoria tamē ab eo præſtita cautione, de litis æſtimatione, vt Inſti. de offi. iudi. §. & ſi in rem. Conſtat autem quia rei vendicatio eſt arbitraria id quod probatur ex lege quæ eſt. ff. ſub eodem titulo. l. qui reſtituere. Sed & per aliam titulo eodem. l. & ex diuerſo. Ex eo quoque arguitur, quòd etiam actiones in rem utiles veluti Publiciana, Seruiana ſunt arbitrariæ, vt Inſti. de actionibus. §. præterea. Arbitraria autem dicitur hæc actio, & quæcunque alia arbitraria, eo quia primum iudex arbitraretur rem reſtitui, ſcilicet interloquendo, & poſtea pronunciat definiendo, & quantum aduerſarius in litem ſine ulla legis taxatione in infinitum iurauerit, condemnando. Hoc tamen ita ſi dolo deſit poſſe reſtituere, ſi uerò culpa, non pluris quàm quanti res eſt, reus condemnandus eſt. Si uerò rem quidem habet, ſed nō poſſe reſtituere contendit, manu militari poſſeſsio ab eo iudicis officio transferatur, vt ff. eodem. l. qui reſtituere. Et notandum, quia ubi quis culpa poſsidere deſiit litiſque æſtimationem præſtitit, etiam præter directæ in rem actionis ceſsionē, ſuo nomine habebit utilem, ut ff. eodem. l. ſi culpa. Illi tamen ſcilicet poſſeſſori qui litis æſtimationem ſubiit, ſicque rē non reſtituit, petitor de euictione cauere non cogitur, ut ff. eodem. leg. & ex diuerſo. §. petitor. Si uerò poſſeſſor condemnatus, dolo malo poſſeſsionem amiſerit, duntaxat ei cauebit petitor per ſe non fieri, poſſeſsionem eius rei non traditum iri, ut ff. eodem. l. hæc ſi.

Notandum quoque eſt quòd per àrbitrium, id eſt, per interlocutoriam ſententiam, iudex cum reo agit clementius, per vltimum autem calculum, id eſt, per definitiuam ſententiam agit ſecum durius, coercetque cum ſeuerius, puta in quātum iurauerit petitor etiam in infinitum, ut eſt ſuperius dictū. Nā & cum eo, qui actione quod metus cauſa conuenitur, quam conſtat eſſe arbitrariam, ſatis clementer prętor agit, dans ei reſtituendi facultatem ſi vult pœnam euitare, ut ff. quod metus cauſa. Leg. ſi cum. §. ſi quis non reſtituat.

Tollitur autem hæc actio tempore, alias ipſo iure, vt per vſucapionem, quæ clauditur triennio, & fortaſsis per præſcriptiones decem & uiginti annorum. Alias per exceptionem, ut per præſcriptiones. Aliàs longiores. Extēditur ergo hæc actio, alia uſque ad triennium, decennium, uicennium. Alia ſopitur ſpacio triginta annorum. Alia quadraginta, puta ſi fuerit in iudicium deducta, ut C. de annali exceptione. l. 1. §. ad hæc. Aliquando quoque in centeſimum annum porrigitur, puta quæ competit Romanæ eccleſiæ, ut in Authen. vt eccle. Roma. cen. an. g. pri. Et quæ competit ciuitatibus ſecundum quoſdam, ut C. de ſacroſanct. eccleſ. l. vltima. Sed & omnis actio nedū rei vendicatio, quam aliàs tricennalis, decennalis, vicennalis pręſcriptio excludit, ſi loco cuicunque religioſo competit triginta annis clauditur, vſucapione & quadriennii præſcriptione ſuum robur obtinentibus, ut Authen. de eccleſ. tit. col. 9. cōſti. 6. §. quas actiones. Expoſuimus de directa rei uendicatione. modo videamus de utili, quæ nō domino competit. datur autem utilis non domino, alias ratione corporis, ut Publiciana, reſciſſoria, & plures aliæ, alias ratiōne iuris vt Confeſſoria & Negatoria.

DE PVBLICIANA ACTIONE.

TITVLVS QVINTVS.

DE Publiciana videndum eſt qualiter prodita ſit, cui cōpetat, & in quem, quid in eam ueniat, & ex quibus cauſis detur, & qualis ſit hæc actio. Eſt autem actio Publiciana non ideo comparata, ut res domino auferatur, ex bono publico contra naturalem rationem, eiuſque rei argumentum eſt, primò æquitas, deinde exceptio, quæ poteſt dici ſecūda æquitas, ſcilicet, ſi ea res poſſeſſoris non ſit. Exceptio tamē iuſti domini publicianæ poteſt obijci, ut ff. eodem. l. ultima & penultima. Competit autem, ei, qui quid ſibi traditum ex iuſta cauſa à non domino, poſsidere cœperit, nondumque vſuceperit.

Nempe

Nempe ſi vſucepiſſet, directam & ciuilem haberet, nec vtilem vel honorariam actionem deſideraret, vt ff. eodem. l. vnic. Traditum autem ea iuſta cauſa intelligo ex venditione, donatione, dotis nomine, & ex cauſa legati. ſed, & ſi res ea cauſa iudicati ſit tradita, adiudicatave, publiciana competit, vt ff. eode. l. ſecunda, & ſeptima. Eſtque publiciana ad inſtar proprietatis tradita, & non ad inſtar poſſeſsionis reſpicit, vt ff. eodem. l. ſeptima. §. eum qui. Competit autem hæc actio non tãtùm bonæ fidei emptori, & legatario ſimilibuſque, ſicut dictũ eſt, ſed & hæredi, honorariis quoque ſucceſſoribus. Datur autem in hæredem & in quemcunque poſſeſſorem. Et in ſumma in Publiciana actione omnia eadem erunt, quæ in rei directa vendicatione diximus, vt ff. eodem. l. ſed & . Datur autem, & ex quibuſcunque cauſis datur directa in rem actio, ſi tamen ea his cauſis nacti, prout diximus, rerum quæſitarum poſſeſsionem amiſerimus. Interdum tamen nec ex iuſtis poſſeſsionibus cõpetit Publicianum iudicium, vt ex pignoraticijs, atque precarijs, vt ff. eodem. l. quæcunque ſtatim a principio.

Notandum autem eſt, quòd & præter traditionem, poſſeſſionemq́; Publiciana competit, vt in hæreditarijs & legatis, partu quoque ancillæ furtiuæ apud bonæ fidei emptorem cõcepto, nondumq́ue poſſeſſo: ſed & in eo, quod per alluuionẽ acceſſerit, in eo quoque quod alicuius totius integri, vt ſtatuę, ædificij portio fuerit, reciſumq́; petitur. Sed & ſi de vſufructu agatur tradito, itemq́ue de ſeruitutibus rerum Publiciana datur. Iſtis autem in caſibus pro traditione habetur patientia, hìc quoque traditionem & patientiam tuendam eſſe conſtat, vt ff. eodem. l. ſi ego. §. ſi de vſufructu.

Præterea ſciendum eſt, quòd in his demum publiciana ceſſat, quæ uſucapi non poſſunt: hoc tamen ita, ſi vſucapio propter rerum vitia præpediatur, puta in furtiuis vi poſſeſsis, & ſeruis fugitiuis, & in ſumma ſi res talis ſit vt eam lex aut conſtitutio alienari prohibeat, publiciana non competit: quia ijs caſibus neminẽ prætor tuet, ne cõtra leges faciat, vt ff. eo. l. cũ §. ſi res tales. & l. ſiue. §. hæc actio. Si verò vſucapio rerum conditione impediatur, & tunc publiciana competit, vt in vectigalibus, & in ſuperficiarijs: vt ff. eo. l. cum ſponſus. §. ſi res talis ſ. Eſt autem hæc actio in rem ſicut dictum eſt, vt ff. com. di. l. 7. & arbitraria, ut Inſtitu. de actio. Præterea porrigitur etiã poſt annum, vt ff. de actio. l. in honorarijs.

DE RESCISSORIA.

TITVLVS SEXTVS.

SEquitur, vt de reſciſſoria videamus. Competit aũt reſciſſoria ei, cuius res vſucapta, præſcriptave eſt, actiove ſua tempore perierit, cùm Reipublic. cauſa abeſt, vel in hoſtium poteſtate fuiſſet, vt Inſti. de actio. Rurſus quoque alijs multis hãc actionem prætor ſimili æquitate motus accommodat, vt ff. ex quib. cauſ. in integ. reſtitu. l. j. & l. 8. 9. 10. & 11. Hoc tamen ita, ſi vſucapio in abſentia fuerit impleta, poſtve reditum. ſed infra tempus modicum quo hoſpitium conducitur, ſarcina cõponitur, aduocatus quærit, vt ff. ex qui. c. maio. l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. De his autem latiùs quæ ad reſciſſoriam pertinent, in ſumma quam de reſtitutionibus fecimus, diligens lector inueniet. Sed & ſicut ſuperius datur reſciſſoria abſentibus Reipub. cauſa, ſic & aduerſus eos dirigitur, ne obſit, vel proſit quod euenit, ut ff. ex quib. cauſ. l. j. puta ſi ipſi abſentes, res domi conſtitutorum, vſuceperunt, uel præſcripſerunt. Eſt autem hæc actio, ſicut & ſuperior, tum vtilis in rem, tum arbitraria. differt tamen ab ea quæ ſuperior vltra annum porrigitur, hæc anno terminatur. Item publiciana laborat ut vſucapio perficiatur, reſciſſoria contra Ius ciuile datur, id eſt, efficit ut vſucapio reſcindatur, vt Inſti. de actio. §. namq́; ſi cui & C. ex quib. cau. maio. l. vlti. Item in eo differunt quòd reſciſſoria agentem prætor permittit dicere vſucaptum non eſſe qđ vſucaptum eſt, vt Inſtitu. de actio. §. rurſus ex diuerſo. Publiciana autem experientem prætor permittit dicere vſucaptũ eſſe quod uſucaptum non eſt. Nam & aliàs prætor mendaciũ vt pote ſatis vtile admittit, ipſum quoque impunitum relinquit. Ecce enim l. Cornelia fingitur, ab hoſtibus captum, ibiq́; mortuum deceſsiſſe, ea hora qua captus fuit, licet poſtea diutius uixerit, ſed & iure poſtliminij firmatur ab hoſtibus reuerſum, ſemper in ciuitate fuiſſe, licet apud hoſtes longo tempore manſerit: vt C. de poſtlim. re. l. j. ff. eo. l. in bello. & Inſt. quib. mod. ius patr. po. ſol. §. ſi ab hoſtibus.

DE VTILI IN REM ACTIONE AGRORVM. vectigalium.

TITVLVS SEPTIMVS.

SEquitur & alia in rem utilis, quæ datur his, qui in perpetuum fundum conduxerunt à municipibus. Datur autem aduerſus quemcunque poſſeſſorem, ſed & contra ipſos municipes: ita tamen, ſi uectigal ſoluant. Idem eſt & ſi ad tẽpus habuerunt conductum, nec tempus conductionis ſit finitum. Secus æſtimo ſi à priuato quis conduxerit & in perpetuum. nec enim abſurdum eſt ut plus poſſit locatio municipum, quàm priuatorum, vt ff. ſi ager vect. l. j.

DE VTILI IN REM ACTIONE, QVAE DAtur Emphyteutæ.

TITVLVS OCTAVVS,

COmpetit & utilis in rem Emphyteutæ, qui prædia emphyteutica ſiue ſua emponemata permutare poteſt & uendere, ſi tamen domino denunciet, vt Inſtitu. de loca. & cõduct. §. adeò autem. C. eo. l. cum dubitatur. Huius autem contractus noui, & à Romanis reperti, propriam naturam Zeno ſtatuit, non inclinantem ad uenditionem, aut locationem, ſed ſuis propriis pactionibus & naturalibus proprietatibus roboratam. Has autem omneis proprietates ex C. & Inſt. facilè colligere licet. Illud autem ſciendum eſt, quia emphyteuta, vt pẽſionem ſoluat, infra triennium priuato, infra biennium loco religioſo condictione ex lege conuenitur, licèt poſt traditionẽ Emphyteutici prædii in ſe collatam, utili in rem actione emphyteuta contra quemcunque poſſeſſorem experiatur. Sed & illud ſciendum eſt, quia contractu Emphyteuſeos inito, & nõdum ea eo prædio tradito, condictione ex lege agitur, ut traditio celebretur.

DE VTILI IN REM ACTIONE, QVAE DAtur ſuperficiario.

TITVLVS NONVS.

SVperficiario quoque, id eſt, ei qui in alieno ſolo ſuperficiẽ ita habet, vt certam pẽſionem præſtet, prætor cauſa cognita in rem actionem vtilem, & aduerſus quemcunque poſſeſſorem pollicetur, vt ff. de rei uendic. l. ſuperficiario. & l. prætor. & ff. de pig. actio. l. tutor. §. ulti. ſi tamen non ad tempus modicum conduxerit, ut ff. de ſuper. l. 1. §. qui ſuperficiem.

DE VTILI IN REM ACTIONE, QVAE DAtur militi & minori.

TITVLVS DECIMVS.

DAtur quoque utilis in rem militi & minori, quorum pecuniis res emptæ fuerint, licèt non eorum nomine, ſi tamen maluerint uendicare, quàm pecunias condicere, ut C. de rei uendicatio. l. ſi ut. & C. arbi. tu. l. curator. Tunc autẽ proprie minor prædium ſua pecunia comparatum uendicabit, ſi

cura-

curator emerit; ſecus fortè erit ſi extraneus comparauit, ut ex l. prædicta, curator, conijcitur.

DE VTILI IN REM ACTIONE, QVAE DAtur ei qui rem mortis cauſa donatam reuocat.

TITVLVS XI.

Vtilis quoque vendicatio datur ei, qui rem mortis cauſa donatam reuocat, ſiue conualuerit, ſiue pœnituerit, ſiue ſic pepigerit, ſiue de peregrè redierit, ut ff. de donat. cauſ. mort. l. qui mortis.

DE VTILI IN REM ACTIONE, QVA RES inofficiosè donata reuocatur.

TITVLVS XII.

Vtilis quoq; vẽdicatio competit, ut reuocetur quod inofficiosè donatum eſt, ſed & ut reuocetur quod donatarius Ingratus, & immemor accepti muneris acceperit, ut C. de inoffi. dona. l. ſi totas. & C. de reuocandis donationib. l. his ſolis. Quidam tamen ad reuocanda hæc, duntaxat condictionem ex lege competere inquiunt.

DE VTILI IN REM ACTIONE, QVA RES propter nuptias donata ſoluto matrimonio repetitur.

TITVLVS XIII.

Res quoque propter nuptias donata, ſoluto matrimonio, licèt non fuerit tradita, utili in rem actione petetur, ut in Authen. im mo. ante nup. do. no. h. d. Sed etſi res tradita, dominiumque ſic tranſiuit, ideoq; directa vendicatio ceſſat in rem tamen vtilis tribuitur, ut ff. quod met. cau. l. metum. §. ex hoc edicto.

DE VTILI IN REM ACTIONE LEGIS commiſſoriæ.

TITVLVS XIIII.

Item ſi quis vendiderit lege commiſſoria, hoc eſt, ut ſi pecunia dic pacto præfixa, non fuerit ſoluta, res ſit inempta, nec fuerit facta ſolutio, vtilis proponetur rei vendicatio, ut ff. de le. com. l. ult. C. de pact. inter em. & uen. l. qui ea lege.

DE VTILI IN REM ACTIONE, QVAE DAtur ei qui rem donauit vt aleretur, & non fuit alitus.

TITVLVS XV.

Item ſi quis rẽ donauerit vt alatur, nec fuerit alitus, nõ tãtum poterit condicere, id eſt, in perſonam agere, ſed & vtiliter vendicare, ut C. de dona. q. ſub mo. l. j.

DE VTILI IN REM ACTIONE, QVA RES æſtimata in dotem data, ſoluto matrimonio, repetitur.

TITVLVS XVI.

Sed & res æſtimata in dotem data, ſoluto matrimonio, utili in rem actione petetur, ut C. de iu. do. l. in rebus. Aliqui tamen hoc intelligendum aſſerunt, ſi interceſſerit pactum, ut mulieris eſſet arbitrium.

DE VTILI IN REM ACTIONE EX TACITO fideicommiſſo.

TITVLVS XVII.

Item ſi tacitum fideicommiſſum, & per hoc illicitum alicui fuerit relictum, fiſcus illud uel utiliter vendicabit, ut ff. de iur. fiſc. l. Imperator noſter.

DE VTILI IN REM ACTIONE DECIMAE quam quis uouit.

TITVLVS XVIII.

Si quis bonorum ſuorum decimam, remve quamcunq; ſuã uouerit, non equidem prius in bonis eſſe deſinit, quàm fuerit ſeparata, vel ſeorſim poſita ad eam petendam vendicatio vel vtilis proponitur, ut ff. de pol. l. a. §. ſi decimam. Sanè quod in C. de ſacroſanct. eccleſ. l. vlt. notandum reperitur in rem actionem uel utilem, eccleſiæ competere, ex pacto donationis, venditionis, ſimilibusque, falſiſſimum puto. Quippe ea lege cauetur actionem eccleſiæ competere, ad inſtar eorum quæ legati titulo fideive commiſsi fuerint derelicta. At enim legatarijs & fideicommiſſarijs, duntaxat nomine relictorũ ante traditionem, actiones in rem traduntur. Ea propter nec eccleſijs niſi in relictis, & non ex pactis actio in rem uel utilis accommodabitur.

DE PRAEIVDICIALIBVS ACTIONIBVS.

TITVLVS XIX.

Proditæ ſunt & adhuc tres actiones in rem vtiles, quæ vocantur præiudiciales. Prima eſt per quam quæritur, An quis liber ſit. Altera, an libertus. Tertia, per quam quæritur de partu agnoſcendo, id eſt, an quis ſit filius, ut Inſti. de act. §. præiudiciales actiones. Dicuntur autem præiudiciales, quia actionibus ſecum concurrentibus antea poſt eave propoſitis præiudicare ſolent. Itaqi licet principaliter aliquoties intendantur, præiudiciales vocantur, non quod actu ipſo tunc præiudicet, ſed quia ſi quæ actiones cum illis concurrerent profectò præiudicarent. Nam & aliàs actionem legis Aquiliæ, pœnalem nũcupamus, non quia ſemper pœnam contineat, ſed quia ſic nata eſt & prodita vt pœnam ualeat perſequi, poſsit quoq; creſcere, aliàs ex inficiatione, aliàs ex menſis vel anni ſpacij repetitione, ut ff. ad l. Aquil. l. inde Neratius. §. hæc actio. & l. ſi ſeruus. & ff. de act. & ob. l. qui ſeruum. §. vlt. & Inſti. de l. Aquil. §. his autem verbis. Tunc autem reuera, id eſt, nomine & re ſunt præiudiciales actiones, cùm aliæ actiones principales intenduntur, & eis præiudiciales actiones in modum exceptionis obijciuntur. Ecce enim ſi a me petas hæreditatem, egoque tibi obijciam, quòd meus ſeruus ſis, vel libertus, vel filius: in primis ventilabitur hæc à me tibi obiecta quæſtio: & ſi obtinuero, ſublata erit tua, licet primo mota fuerit intentio. Nam & aliàs ſi quem de iniuria fortaſsis accuſo, & ipſe mihi cædis

aut

aut vulnerum crimen obiecerit, ipſe utpote de maiori crimine actutus prius audietur, quàm ego.

Sanè notandum eſt, quòd illa prima in rem actio utilis præiudicialis, id eſt, per quam quæritur an quis liber ſit, ſeu ſeru⁹, ciuilis eſt, & legitimam ferè cauſam habet. Aliæ autem duæ ex prætoris iuriſdictione ſubſtantiam capiunt. Legitima autē cauſa actionum in rem, dominiū eſt. Quippe ità proditæ ſunt iure ciuili actiones in rem, vt quis dominium ſuum vendicet, vt Inſti. de act. §. præiudiciales, licet ipſum habeat. Nam & aliàs fundum etiam traditum peto, vt ff. de verb. obli. l. vlt. Ferè autem ideo dicitur in textu, quia licet eo actionis genere agatur de dominio, ceſſat tamen trina diſtinctio. Ecce enim aliàs in cauſis alius eſt qui petit, alius à quo petitur, aliudque quod petitur. Namque ſi quis aliquem, qui in poſſeſſione libertatis eſt, petit in ſeruitutem, ipſum petit, & ab ipſo eodem petit, adſertione ſublata. ſi quis in poſſeſſione ſeruitutis conſtitutus, in libertatem proclamet, ipſe eſt qui petit, & ſe ipſum petit. In alijs autem duabus præiudicialibus, id eſt, per quas quæritur, an quis ſit libertus, ſeu filius, ceſſat vtrunque, id eſt, & dominij ratio, & trina diſtinctio. Nempe in his de dominio non agitur, ſed & in his duabus actionibus idem eſt qui, uel à quo petit, cum eo quod petitur. In rem tamen & iſtæ duæ actiones ſunt. Nā libertus præiudiciali actione à patrono petitur, & ſiue neget omnino ſe libertum ſiue confiteatur, ſed nō Gaij, Seij, ſeu puta ſe petentis libertum eſſe diffitetur, præiudicium redditur, vt ff. ſi inge. l. vlt. Libertus quoque ſe dicit ſuū: & filius ſimiliter, id eſt, ſui iuris. vnde & Perſius, Vindicta poſt quam meus à pretore receſsi. Sunt autem arbitrariæ actiones iſtæ, vt puto, & extra ordinem aliarum actionum negatiuè plerunque intenduntur, puta cùm alijs actionibus principaliter intentatis obijciuntur. Quod genus actionis, ſcilicet negatiuæ in controuerſijs rerum corporalium aliàs proditum non eſt: nam in his is qui non poſsidet, agit. Ei verò qui poſsidet, non eſt actio prodita nomine corporum per quā neget rem actoris eſſe, vt Inſti. de act. §. æquè ſi agat. Sanè nomine rerum incorporalium actiones in rem vtiles & negatiuæ proditæ ſunt quæ appellantur negatoriæ.

DE VTILI IN REM CONFESSORIA ATQVE NEgatoria, quæ de ſeruitutibus tam rerum quàm perſonarum, cùm ruſtici, tum vrbani prædij proponuntur.

TITVLVS XX.

SVnt & aliæ, quæ vocantur Confeſſoriæ. proponuntur antē iſtæ actiones, id eſt, confeſſoria & negatoria de ſeruitutibus tàm rerum quàm perſonarum, cùm ruſtici, tum urbani ꝑdij, ut ff. ſi ſerui. ven. l. 1. & 2. primo reſpōſo. & Inſti. de act. §. æquè. Videamus itaque cui competat confeſſoria atque negatoria, & in quem, quid in eas ueniat, & quales ſint. Et ſciendum eſt, quia cōfeſſoria & negatoria inuenitur tàm directa, quàm vtilis, licet omnis confeſſoria ac negatoria ſit actio in rē vtilis. Directa autem confeſſoria nulli alij quàm domino fundi, cui ſeruitur, competit. Seruitutem enim nemo alius uendicare poteſt, quàm is qui dominium in fundo vicino habet, cùi ſeruitutem dicit deberi, vt ff. ſi ſerui. uen. l. 2. §. hæc autem in rem actio. Vtilis autem confeſſoria dr̄, aliàs rōne pſonæ, aliàs rōne rei. Rōne perſonæ, ſicut ea quæ cōpetit non dn̄is ſeruitutes uēdicantibus, puta ſuperficiario, fructuario, uectigalis fundi poſſeſſori, vt ff. de ſerui. l. ci qui. & ff. de remiſ. Ratione rei, vtilis cōfeſſoria competit, puta ſi quis uiam uendicet ad ſepulchtum quod eſt humanis uſibus exemptū, vt ff. ſi ſerui. vend. l. t. licet ſeruitus itineris ad ſepulchtum priuati iuris ſit, ut ff. de ſeruit. l. ſeruitutes. §. ſeruitus. Competit autē confeſſoria directa uel utilis ei, cui ſeruitus quaſi tradita eſt vel per patientiam. Traditio enim & patientia ſeruitutum, inducunt prætoris officium, vt ff. de ſerui. ruſt. præ. l. ult. ſi. Competit autem ita demum, ſi ꝓhibeatur uti ſeruitute, qua & retrò uſus fuerit. Prohibetur aūt quis aliàs expreſsim, ut ſi prohibeatur ire, agere, uti, frui. Aliàs per conſequentiam, ut ſi prohibeatur uiam reficere, ſternere, quidve quod iter facit inuium, auferre, vt ff. ſi ſerui. vend. l. loci. §. ſi quis.

Directa autem negatoria competit domino ædificij, vel prędij, quod ſeruire debere dicitur, neganti, ſeruitutem ſe vicino debere, ut ff. ſi ſeruit. uen. l. loci. §. competit. Vtilis autē negatoria competit & eis, & in eos, quibus, & in quos competit utilis confeſſoria. Sanè notādum eſt, quòd in negatoria actione duo ſpecialia reperiuntur. Vnum eſt, quia negatiuè concipitur quod aliàs non habetur, niſi in præiudicialibus, & in illis, ita demum, ſi non principaliter, ſed in modum exceptionis ſicut & ſuperius dictum eſt, obijciuntur. Eſt & aliud in negatoria ſpeciale, quia idem eſt iuris poſſeſſor, atq; debitor. Hoc autem vltimum actio negatoria commune habet cum confeſſoria. Ecce enim ſi ego, cuius prædium ſeruire dicitur, patiente eo qui ſeruitutem ſibi uendicat, ædificauero, ego iuris poſſeſſor effectus ero, petitorq; negatoriam intendendo: ſi uero non habuero ædificatum aduerſarius meus poſſeſſor eſt. Nā cum nihil ſit innouatum, ille poſſidet: hoc tamen ita, ſi & retro, ſicut iā dictū eſt, ſeruitute uſus fuerat, & ſe uti ſuo iure credebat, ut ff. ſi ſer. uen. l. etſi. §. ſciendum. & ff. quemad. ſer. amit. l. ult. & ff. de aqua quot. & æſt. l. 1. §. Ariſto. & ff. de iti. pri. l. ult. competit ergo confeſſoria aduerſus eum, qui prohibet, quem ſeruitute uti, opere, manuve. Negatoria uerò competit aduerſus eū, qui vult ſeruitute uti, puta aduerſus eum, qui vult uti, frui, habitare, ire, agere, ambulare, aquamve ducere.

In confeſſoriam autem actionem & negatoriā fructus ueniunt. Fructuum autem nomine in confeſſoria computatur, quod intereſt agentis, ſeruitute uti non eſſe prohibitū, vel non prohiberi. In negatoria uero actione fructuum nomine computatur quod intereſt intendendis negatoriam, non eſſe uſu in ... nere puta fundi ſui, uel non amplius uti, ut ff. ſi ſer. uend. l. loci. §. 4. Sunt autem ſicut & iam dictum eſt, actiones iſtæ in rē, ut ff. ſi ſerui. uen. l. 1. §. hæc in rem actio. & l. etſi. §. hæc autem actio. Et utiles, quia nō gratia dominij, ſed quaſi proponūtur. Sunt & arbitrariæ ſicut ſuperiores. Porriguntur quoque vltra annū, quia rei ſunt perſecutoriæ, ut ff. de act. l. in honorarijs.

DE HYPOTHECARIA ACTIONE.

TITVLVS XXI.

ENodatæ ſunt ſuperius actiones in rem tam directæ, quàm vtiles, quæ gratia dominii uel quaſi dominii competunt. Nunc aduertamus de actionibus in rem, quæ cauſa pignoris expreſsi, taciti, iudicialis, atq; prætorij proponuntur. Sunt autem duæ. Hypothecaria, quæ quaſi Seruiana uocatur, & Seruiana. Exponamus itaq; in primis, cui hypothecaria cōpetat, & unde naſcatur, & in quem detur, quid in eam ueniat, & qualis ſit actio. Hæc eadem & de Seruiana dicemus. Naſcitur aūt Hypothecaria iure honorario ea obligationis pacto, ut ff. de pact. l. ſi tibi. §. de pignore. Competit autem perſequenti pignus hypothecamue directa hypothecaria creditori, cui res obligata eſt à domino, uel non domino uolūtate domini. Vtilis autem tunc competit, cùm non dominus obligauit, rei tamen obligatæ dominium poſtea nactus eſt. Idem ſi dominus non domino qui obligauit, ſucceſsit, ut ff. de pig. act. l. rem alienam. & ff. de pig. l. ſi Titius. Inter pignus aūt & hypothecā, quo ad actionem, nihil intereſt, niſi in ſono nominis, quippè utraq; pignoris appellatione continetur, ut Inſtit. de act. §. inter pignus autem. & ff. de pign. l. res. §. inter pignus autem. In arctiore aūt ſignificatione pignus appellatᵘ, ꝙ obligatiōis nomine ſit traditum, mobile ſit, uel immobile. In arctiſsima aūt ſignificatione & ꝓpriè pignus rei mobilis cōſtituitur, quaſi à pugno deriuatum, ut ff. de uerb. ſign. l. plebs. §. pignus. Hypotheca aūt nuda conuētione contrahitur, ut Inſti. de act. §. inter pignus. Competit autem in quemcunque poſsidentem, vt ff. de pig. l. ſi fundus. Quippe cum re ambulat, & in rem eſt, vt ff. de pigno. l. pignoris. Venit autem in hanc actionem rei obligatæ reſtitutio cum fructib. poſt litem conteſtatam perceptis.

Sanè

Sanè de fructibus antecedentibus nihil iudex pronunciabit, niſi extiterint, vt ff. de pig. l. ſi fundus. §. interdum. Eſt autem in rem hæc actio, ſicut dictum eſt, & arbitraria, vt Inſt. de act. Præterea & prætoria, vt ff. de pact. l. ſi tibi. §. de pignore. Extenditur autem aliàs uſque ad 10. vel 20. annos, puta aduerſus bonæ fidei poſſ. cum tit. vt C. ſi adner. cle. l. j. Aliàs vſque ad 30. annos. ſ. aduerſus extraneũ detẽtatorẽ carẽtẽ alterutro, id eſt, bona fide, vel titulo, vel vtroq; Aliàs vſq; ad 40. id eſt aduerſus debitorẽ & eius hæredẽ, vt C. de præſcrip. 30. an. l. cũ notiſſimi.

DE SERVIANA ACTIONE.

TITVLVS XXII.

NVnc de Seruiana loquamur. Seruiaua actio dicta eſt à Seruio, qui eam introduxit. Competis autem Seruiana locatoribus domorum, & fundorum, & eorum hæredibus, aduerſus colonos, inquilinosque, & eorum hæredes, ſed & aduerſus extraneos datur Saruianum iudicium. Salnianum quoque interdictum quod eſt de pignoribus adipiſcendæ poſſeſſionis cauſa proditum. Directum contra creditorem, & debitorem, & hæredes eorum: vtile in extraneos, vt C. eo. l. j. & 2. ff. de pig. l. ſi debitor. & ff. de interdict. l. 2. §. ſunt autem. & ff. de ſal. inter. l. j. & vlt. Veniunt autem in hanc actionem res expreſſim obligatæ, ſed & tacitè puta inuectæ, illatæ, inductæq; in domum locatore conſcio vel ignaro, in fundum ita demũ, ſi ſcierit, vt C. loca. l. certi. Eſt autem hæc in rem vtilis, prætoria, & arbitraria, ut Inſt. de act. Et eatenus extenditur, quatenus hypothecaria.

PLACENTINI DE PERSONALIBVS ACTIONIBVS.

Liber Secundus.

DE DIVISIONE PERSONALIVM ACTIONVM.

TITVLVS PRIMVS.

PERSONALIVM itaque actionum aliæ deſcendunt ex contractib. aliæ ex maleficijs, aliæ ex varijs cauſarũ figuris, vt ſuperius diximus. De actionib. autem, quæ ex contractibus originem trahunt, vt pote dignioribus, primùm videamus. Quippe contractus res ſunt, maleficia verò ſiue vitia abs re ſunt. Earum autem actionum, quæ ex cõtractibus deſcendunt, aliæ rebus informantur, aliæ verbis, aliæ literis, aliæ conſenſibus. Item earum aliæ ſunt, quibus præciſè intenditur oportere dari vel fieri, hæ ſunt condictiones. Aliæ ſunt, quibus non præciſè agitur, ſed & ſub alternatione intenditur, vt fiat vel detur, aut intereſſe præſtetur, vt in uenditis, locatis, ſimilibusque. De condictionibus, quæ obtinent monarchiam perſonalium actionum, & habent expreſſam formam, agamus primùm,

DE CONDICTIONIBVS CERTI PROPTER MVTVVM, ET QVID certi appellatione contineatur.

TITVLVS SECVNDVS.

EXponamus itaque, quid ſit Condicere, quidque ſit Condictio, & quot modis condicatur. Condicere eſt Denunciare priſca lingua, vt in ff. de act. Moderna autem lingua & noua nihil aliud eſt hodiè condicere, quàm in perſonam agere. Sicq; nihil aliud eſt condictio, quàm in perſonam actio, vt ff. de act. l. actionum. Inde eſt, quòd omnis perſonalis actio non abſurdè poteſt vocari cõdictio. Nam & rerum amotarũ actio in hac ſignificatione dicitur condictio, vt ff. re. amo. l. rerum. 5. Obtinuit tamen per excellentiam, vt ſi abſolutè dicatur condictio, debeat intelligi certi, indebiti. ſeu ob cauſam, uel quæcũque aliarum, quæ continent expreſſam formam perſonalium act. Condicitur autem aliàs certum, aliàs incertum, ſicque cõdictio aliàs certi, aliàs incerti. Incerti condictio competit in tribus caſib. puta ſi quis ſine cauſa obligatus liberatuiue incerti condictione agit, vt liberetur, uel in obligationem reponatur, ut ff. de con. ſi cau. l. qui ſine cau. Sed & in locum furtiuæ condictionis, quæ nõ niſi domino datur, vt ff. de con. fur. l. j. Condictio incerti non domino tribuitur, puta creditori, ſimilibusq;: vt. ff. de con. fur. l. & ideò. §. Neratius. Condictio autem certi generalis eſt ex communi cauſa competens, ex qua certum debetur, ſiue ex cauſa contractus, vel quaſi, ſiue ex cauſa maleficij, vel quaſi: ut ff. ſi cert. pet. l. certi condictio.

Certum eſt, quòd ex ipſa pronunciatione apparet, quid, quale, & quantum ſit, ut ff. de uer. obl. l. ſtipul. Item certum eſt, cuius ſpecies uel qualitas nomine proprio uel digito demonſtratur, ſiue aliquib. uocabulis, quæ uice proprij nominis funguntur, ut ff. ſi cert. pet. l. certum. Scinditur autem condict. certi generalis in duas ſpẽs. altera cadit in nomen ſpeciale, & uocatur Triticaria: altera ſtat in nomine ſui generis, & uocatur certi condic. Nam & alias adoptionis una ſpecies ſpeciale nomen admittit, & uocatur arrogatio. Altera ſtat in nomine ſui generis, & dicitur adoptio. Speciali autem certi condict. repetitur pecunia data mutuo. Nempe mutuum non contrahitur, niſi pecunia proficiſcatur, ut ff. ſi cer. pet. l. 2. §. item. Pecuniæ autem nomine hic intelligimus omnes res, quę in quantitate conſiſtunt, puta quas numeramus, metimur, & appendimus. In his namque ſolis conſiſtit mutuũ, ut Inſt. q. mo. recon. ob. in prin. Alias aũt nomine pecuniæ oẽs res ſignificamus, ut C. de conſt. pec. l. 2. & C. de teſt. l. teſtãdi. & ff. de uerb. ſig. l. pecuniæ.

Ex prædictis colligi poteſt, quia tres ſunt, ut ita dixerim, certi condictiones. Vna eſt, quæ vocatur triticaria, qua ſpecies petitur ex quocunque debito. Altera eſt, qua repetitur mutuũ non idẽ, ſed tantundem ſub eodem genere, & peræquè bonũ, puta, frumentũ, oleũ, aurũ, ut ff. ſi cert. pet. l. 3. Tertia eſt condictio, qua petitur etiã pecunia numerata, ſtipulatione promiſſa non ex mutuo debita. Siquidẽ ex ſtipulatione duæ proficiſcuntur actiones. Vna uocatur ex ſtipulatu, quæ cõpetit, ubi quid in certũ promiſſum eſt, puta inſulã fieri, foſſam fodi. Altera uocatur certi condictio, qua petitur certa res. Et certè ſi res illa certa fuerit ſpecies, tranſit cõdictio certi in nomẽ ſpeciale, & vocatũ Triticaria. Si uerò fuerit illa certa pecunia puta, aliave quãtitas, ea actione petitur, q̃ cõſtat in nomine gñali, u ucupatur q;

condictio certi: quæ certi condictio cùm ſit in ſui generalitate præcipua, meritò ponitur in tractatu prima. De qua certi cõdictione ſuper mutuo ſpecialiter prodita, quòd re contrahitur, audiamus.

Exponamus itaque cui competit, in quem, & qualis ſit, & quatenus durat. Competit autem certi condictio propter mutuum ei, qui numerauit pecuniam, aliámve quantitatem, eius quoque hæredi: ſed & ei, cuius nomine numeratum eſt, competit directa certi condictio. quippè hoc in caſu ex pacto alterius, alteri quæritur directa certi condictio, propter ſingularia præcepta, quæ ſunt circa pecuniam creditam, vt ff. ſi cert. pet. l. ſingularia. Sed & directa hypothecaria hoc in caſu quæritur, vt C. per quas per. n. ac. l. 2. Competit autem in eum directa certi condictio, qui ſuſcepit mutuum, & in eius hæredem. In eum quoque cuius nomine ſuſceptum eſt. Vtilis autem datur ei, qui alterius nomine numerauit, eo non habente ratum. In eum verò dirigitur vtilis, qui alterius nomine recepit, illo non accommodante conſenſum, ut C. ſi cer. pet. l. 2. & 4. Venit autem in hanc actionem, ubi condicam non id, quod datum eſt, ſed tantundem, ſicut & ſuperius dictum eſt, & nihil amplius. Actione. n. condictionis ea ſola quãtitas petitur, quæ profecta eſt, vt C. de condic. inde. l. 2. Nec tamen vſura fœnebris pecuniæ citra vinculum ſtipulationis petitur, vt C. de vſur. l. 3. niſi priuatis à ciuitatib. ſit credita: tunc enim ex nudo pacto debentur uſuræ, vt ff. de vſur. l. etiam. In ſpeciebus autem puta in fructib. aridis, venit vſura etiam per nudum pactum, magis tamen propriè dicitur acceſsio vel additamentum, vt C. de vſur. l. frumenti. Conſtat autem ꝙ hęc actio ciuilis eſt, & perſonalis, ſtricti iuris, & perpetua.

DE CONDICTIONE INDEBITI

TITVLVS TERTIVS.

POſt tractatum condictionis certi, quæ intenditur nomine mutui, non incompetenter adnectitur condictio indebiti. qui enim accepit indebitum, re obligatur, & perinde ſicut qui accipit mutuum, niſi ꝙ hæc obligationis ſpecies potius ex diſtractu, quam ex contractu proficiſcitur, ſiquidem qui ſolum proponit, negotiũ diſtrahit, & non contrahit, vt Inſtit. q. mo. re c. ob. §. is quoque. & ff. de act. l. ex maleficijs. §. is quoq;. Plerunque tamen id accidit, vt extra id, quod agitur, tacita obligatio naſcatur, ueluti cùm per errorem indebitum ſoluendi cauſa datur, ut ff. commo. l. ſi is. §. ſi libero. Cõpetit autem condictio indebiti & directa & utilis. Directa competit ei, qui indebitum ſoluerit, ſiue per ſe, ſiue per alium, & eius hæredi, ei quoque cuius nomine ſolutum eſt. Datur autem in eum, qui ſuſceperit, & eius hæredem, in eum quoque cuius nomine ſuſceptum eſt. Vtilis autem datur ei, qui alieno nomine ſoluerit, illo non habente ratum. Sed & utilis datur alij quàm ei qui ſoluerit, puta, ſi ſcriptus hæres ſoluerit teſtamento rupto, legitimus utiliter condicit, ut ff. eo. l. idem. cum l. ſeq. & l. nec nouũ. Datur autem utilis in eum, qui alterius nomine ſuſceperit indebitum, illo non habente ratum. Sed & in eum, quẽ, qui ſoluit, credidit procuratorem in rem ſuã, factũ, ut ff. eo. l. ſi proc. §. idem Labeo. & C. eo. l. creditòris. Indebitum aũt intelligo, ſiue ſit omni iure indebitum, ſiue naturali tantùm. Nempe licèt ciuiliter ſit indebitum, ſi tamen uel naturaliter ſit debitũ, ſolutum non repetitur. ſupereſt. n. cauſa naturalis, quæ repetitionem inhibet, ut ff. ꝙ quiſque iu. in. a. ſta. l. ſed quis. §. ult. & ff. eo. l. naturaliter. & l. ſi pœnæ. §. quamuis. Sed & indebitum intelligo, etiam ſi alij, uel ab alio ſit debitum, non tamen ei, cui, uel à quo ſoluitur. Quamuis. n. debitum ſibi quis recipiat, tamen ſi is qui dat, non debitum dat, repetio competit, ut ff. eo. l. ſi pœnæ. §. quamuis. & l. in ſumma. §. ult. Aliquando tamẽ indebitum ſolutum non repetitur, à ſciente puta, ut ff eo. l. j. & l. ſi is. niſi minor ętas adiuuet. Sed ex cauſa iudicati ſolutum non repetitur, ut ff. manda. l. ſi fideiuſſor. §. in omnibus. niſi iudicatum ſit ex falſis inſtrumentis uel corruptis teſtibus, ut C. ſi ex fal. inſtru. l. j. Ex tranſactione quoque ſolutum non repetitur, niſi per falſum ſit extorta, uel per calumniam, ut ff. eo. l. in ſumma. & C. de tranſact. l. penult. Ex cauſa quoque quæ per inficiationem creſcit, & legati uenerabilis locis relicti, indebitum ſolutum non repetitur, ut C. eo. l. ea quæ per. Sed & ſi ex pietate quid etiam indebitum ſoluatur, non repetitur. Sublata enim falſa opinione, relinquitur pietatis cauſa, ex qua ſolutũ repeti non poteſt, ut ff. eo. l. cũ is. §. mulier. His autem caſibus ceſſantibus, etſi qui ſimiles inueniantur, indebitum ſolutum repetitur, aliàs ex errore facti, aliàs ex errore iuris, puta in muliere quæ intercesſit, ut ff. eo. l. qui exceptione. Aliàs ſi quis ancipiti animo ſoluerit, ut C. eo. l. ult. Aliàs ex priuilegio perſonæ, ut ff. eo. l. interdum. Reuocat autem hæc actio, aliàs id quod ſolutum eſt, aliàs tantundem, aliàs ſoluti æſtimationem, aliàs prorſus aliud, ut prædij fructum & præcium, ut ff. eo. l. ſi non. Eſt autem hæc actio ciuilis, naturalis tantùm, ut ff. eo. Leg. indebiti. primo reſponſ. perſonalis, ſtricti iuris, & perpetua.

DE CONDICTIONE TRITICARIA.

TITVLVS QVARTVS.

SEquitur ut uideamus de condictione Triticaria. Competit autem Triticaria ei, cui debetur quæcũque res, & ex quacunque cauſa, præter pecuniam numeratam, ſiue ſit res mobilis, ſiue immobilis, incorporalis etiam, puta uſusfruc. ut ff. eo. l. j. Ita tamen res petitur hac actione, ſi fuerit certa & aliena, quippè rem ſuam nemo condicere poteſt, præterquàm à fure, ut ff. quemadmod. uſufruct. ca. l. ult. niſi fortè ratione poſſeſſionis & res propria dicatur, ut ff. eo. l. 2. & ff. de condic. indeb. l. indebiti. Competit autem Triticaria in eum, qui debet ſpeciem quamcunque, & eius hæredem, non diſtincta cauſa, ſed nec re, dummodò fuerit, ſicut dictum eſt, & certa & aliena. In hac autem actione ſi quæratur res, quæ petita eſt, cuius temporis æſtimationem recipiat, uerius eſt, ꝙ omne tempus ſpeciei, præſertim ſi fuerit ſpecies debita & inæſtimata. Idem ſi æſtimata, ſi tamen is, cui debetur, malit, rem poſsit petere. In quãtitate non diſtinguitur, fuerit æſtimata nec ne: ſola quippe pecunia numerata à nexibus huius actionis excipitur, & certè ſi quantitas æſtimata debebatur, ſola æſtimatio præſtabatur, niſi fortè uſura acceſſerit, nempe debitor contrarium non poſtularet. Eſt autem hæc actio perſonalis, ciuilis, ſtricti iuris, & perpetua.

DE CONDICTIONE DATORVM OB CAVSAM.

TITVLVS QVINTVS.

SEquitur ut dicamus de condictione datorum ob cauſam, ſiue ob rem datam, faciendamve, futuram & honeſtam. Supreior enim condictio, id eſt, indebiti reſpicit in præteritũ, hæc contemplabitur in futurum. Competit autem ob cauſam directa condictio ei, qui dedit ob cauſam, cauſa non ſecuta, ſuo quoque hæredi, ei quoque cuius nomine ob cauſam datum eſt, ſed etſi cauſa fuerit ſecuta, non tamen iure hæc condictio habet locum, vt ff. eo. l. 3 §. ſi liber. Datur autem in eum directa ob cauſam condictio qui ſuſcepit, & eius hæredem, in eum quoque cuius nomine ſuſceptum eſt. Defectus ergo cauſæ huius condictionis cauſa eſt, id eſt, ceſſatio, ſed & mora. propter moram quoque eius qui facturus fuerat, licebit ei pœnitere, qui dederit, ſi tamen eius duntaxat gratia negotium contractum fuerit, vt ff. eod. l. 5. Vtilis datur ei, qui alieno nomine ob cauſam dederit, alio non habente ratum. Vtilis datur in eum, qui alieno nomine ſuſcepit illo informatore negotium. Illud ſanè notandum eſt, quoniam illud quod datur ob cauſam, cauſa non ſecuta, datur ex contractibus duntaxat innominatis, præterquàm ex donatione, quæ condictioni ob cauſam mixta eſt, vt C. eod. l. ea. niſi fortè innominato contractu id conuenerit: vt C. de pact. inter empt. l. 3. & C. de contrahen. empt. l. ſi dolo. Sed & vbi

dolus

as dederit cauſam contractui, puta venditioni, ea empto ur, & fortaſsis condictione, vt res vendita reddatur: vt ff. ct. empt. l. tenetur. Ciuilis eſt hæc actio, perſonalis, ſtricti s, & perpetua.

E CONDICTIONE OB TVRPEM CAVSAM.

TITVLVS SEXTVS.

Condictio ob turpem cauſam directa ei competit, qui dederit ob turpem cauſam, & ſuo hæredi. ei quoque, cu- nomine datum eſt, in eum dirigitur, qui acceperit, & ſuum redem. in eum quoque, cuius nomine acceptum eſt. Vtilis tem datur ei, qui alieno nomine dederit illo non habente tum. in eum datur vtilis, qui alieno nomine ſuſcepit, illo nõ commodante conſenſum, & hoc procedit, ſiue res ſecuta erit, ſiue non. Ita demùm condictio ob turpem cauſam cõ- etit, ſi turpitudo contingat ſolum accipientem, puta ſi quis ccipit nummum, vt reſtituat depoſitum. ſi verò turpitudo cõ ngit ſolum dantẽ, condictio ceſſat: puta ſi quis meretrici de- erit ob coitum. licet enim meretrix turpiter facit, quia eſt me etrix, noua tamen ratione minus turpiter facere creditur, ꝙ ccipit cùm ſit meretrix, vt ff. eo. l. idẽ. §. ſed quod. Et vbi uterque turpiter agit, condictio ceſſat. In pari enim cauſa potior eſt conditio poſsidentis, vt ff. de except. do. l. apud. §. Marcellus. & ff. de condict. ob t. c. l. ſi ob turpẽ. & ff. ne quis e. l. 2. Hæc condictio, ciuilis actio eſt, & perſonalis, ſtricti iuris, & ꝑpetua.

DE CONDICTIONE FVRTIVA.

TITVLVS SEPTIMVS.

NVnc audiamus de condictione furtiua, quæ ſoli domino competit, & eius hæredi, & in ſolum furem, & eius hæredem. Is. n. qui præbuit opem, licet teneatur furti actione, non tamen conuenitur furti condictione, vt ff. eod. l. 5. & ff. de verb. ſign. l. ſæpè. Habetur autem ratio, & eius ꝙ interſit agentis, veluti ſi hæres fuerat institutus ſeruus, & periculũ ſubeat dominus hereditatis perdendæ, ſed etiam ſi ſeruus ſubtractus fuerit mortuus, dominus conſequitur hæreditatis preciũ, ſed & ſerui, in quantum vnquam poſt furtum factum plurimi fuerit. Semper enim fur moram facere videtur, vt ff. eo. l. in re. §. ſi ex cauſa. & l. condicatur. Quæri ſolet, vnde hæc condictio naſcatur. & certè ex contractu non oritur, quippè noxalis datur, & non niſi in quantum peculium locupletius factum eſt, vt ff. e. l. ſi ſeruus. & ff. de pecul. l. licet. §. ex furtiua cauſa. Sed nec ex maleficio oritur hæc actio, quia rei duntaxat habet perſecutionem, vt §. eo. l. ſi pro fure. §. condictio rei furtiuæ. Sed & quia in hæredem furis datur, ſiue res ad eum peruenerit furtiua, ſiue non, vt ff. eo. l. in condictione. Sed & ſi ſeruus quid ſurripuit, liber factus eius nomine furtiua cõdictione, licet furti ſit actio, non conuenitur, vt ff. eo. l. ſi ſeruus. Accedit his tribus argumentis quartum, quare ſcilicet condictio nõ ſit ex maleficio. Ecce enim ſi plures rem vnam ſubtraxerint, & vnus rem vnã reſtituit, vel eius æſtimationem, cæteri liberati ſunt condictione furtiua, vt C. eo. l. j. Vbi autem agitur actione ex maleficio, puta ex lege Aquilia, ꝙ alius præſtitit, alium non releuat, cùm ſit pœna, vt ff. de l. Aquili. l. item Mela. §. ſed ſi ſeruum. Cùm ergo condictio furtiua ex contractu non proficiſcitur, nec ex maleficio, ſicut oſtendimus, conſtatque quia nec ex quaſi contractu, vel ex quaſi maleficio, neceſſe eſt, vt aliunde naſcatur: ſicque ex varijs cauſarum figuris, ſicut ſuperius diximus, oriri dicatur. Condictio autem furtiua non inuenitur vtilis, ſed in locũ directæ incerti condictio tribuitur, non domino cui res ſurrepta eſt, vt & ſuperius dictum eſt, vt ff. eo. l. & ideò. §. Neratius. Eſt autem hæc condictio perſonalis, & ciuilis, & perpetua, & ſtricti iuris.

DE CONDICTIONE EX LEGE.

TITVLVS OCTAVVS.

COndictio ex lege erit, cùm obligatio lege noua introducta eſt, nec in lege cautum eſt quo genere actionis experiamur, in donatis puta, ſicut & ſuperius dictum eſt. Sed & aduocatus honorarium ſibi ſimplici pacto promiſſum ex condictione ex lege petere debet, vt C. de ſuffra. & non actione locati. Philoſophia enim mercenariam operam ſpernit, & ciuilis ſapientia, quæ precio nummario nõ eſt æſtimanda, nec dehoneſtanda, locationis vinculum aſpernatur, vt ff. de var. cog. l. j. §. an Philoſophi. Nam nec inter menſorem, & eum qui mẽſoris opera vtitur, locationem contrahi veteres crediderunt: quodque datur menſori, non merces, ſed honorarium appellatur, vt ff. ſi menſ. fal. mo. l. j. §. ideò autem.

DE CONDICTIONE SINE CAVSA, VEL INIVSTA CAVSA.

TITVLVS NONVS.

REſtat vt de condictione ſine cauſa, & ex iniuſta cauſa dicamus. Competunt autem iſtæ duæ condictiones, & vbi cæteræ competunt, & vbi nulla aliarum competit. Datur autẽ hæc condictio ei, cuius quid quid apud alterum ſine cauſa deprehenditur, & in eum datur, qui quid ad alium pertinens, habet, alias reſpectu proprietatis, alias reſpectu poſſeſsionis. Cõpetit autem ſiue ab initio cauſa nulla fuerit, nullaque eſt, puta ſi quis ex chirographo ſe obligauerit, nihilque acceperit, condictione ſine cauſa chirographũ condicit. Sed & ſi cauſa præceſſerit, finitaque eſt, puta ſi is qui accepit, ſoluit, chirographũ rectè condicit. Sed & ſi cauſa dandi iuſta fuerit, redijt tamen ad iniuſtam, condictio ſine cauſa vel iniuſta cauſa competit. Ecce enim ſi fullo vel commodatarius veſtimẽtis amiſsis, domino precium præſtiterit, poſteaque dominus veſtimenta inuenerit, precium quod datum eſt condicitur, aut rem recuperatam præſtare dominum oportebit, vtrum maluerit, vt ff. eo. Leg. j. §. fi. & Leg. 2. & C. eo. l. diſſolutę, & ff. com. l. in commodato §. vlt. Sed & ſi conuentus commodatarius condemnatusque, ſi nondum exoluerit, aduerſus dominum iudicati agẽtem rectè excipiet, ſi id quod furto videbatur amiſiſſe, receperit, vt C. de rei u.

DE COMMODATO.

TITVLVS DECIMVS.

EXplicitæ ſunt ſuperius condictiones oẽs, quarũ quædã ex cõtractib. deſcẽdũt, qui re cõtrahuntur, vt condictio certi. Aliæ ex quaſi contractibus, vt in condictione indebiti. Nũc ponamus de alijs actionibus, quæ ſimiliter non, niſi rebus interuenientibus, locũ habẽt, vt ꝙ actio cõmodati, & pignoratitia, & depoſiti, & de alijs, ſi quæ tales inueniantur. Ex primũ de actione cõmodati, quia celebrior eſt iſte contractus atque vtilior. Commodati autem actio & directa iouenitur, & utilis, & cõtraria. Directa commodati actio ei competit, qui cõmodauit, & eius hæredi, in commodatarium, & eius hæredẽ. Vtilis competit ei, cuius nomine commodatũ eſt, ad inſtar fortè depoſiti. vt C. ad exhi. l. penult. Sed & patri, dominoque ſi filius commodauit, ſeruuſve. Datur quoque vtilis non domino, puta, ſi ſeruus, quem bona fide quis poſsidebar, uel in quo vſu fructum habebat, commodauerit. Datur autem utilis in eum, qui loco hæredis ponitur, puta bonæ fidei poſſeſſorem, & in eum, cui ex Trebelliano ſenatuſconſul. reſtituitur hæreditas. In pupillum quoque locupletiorem utilis datur, ut ff. eod. l. 3. 2. reſponſo. Venit autem in actionem directam commodati,

& vtilem res commodata, eiusque ſequela, dolus omnis, culpa, diligentia, cuſtodia. Aliquando tamen ſolus dolus venit, puta, ſi commodatarij tantùm gratia commodatum fuerit, id ve conuenerit. Fortuitus autem caſus non uenit, niſi pacto promiſſum fuerit, aut niſi commodatarius nullo ſuo vicio inciderit, vt ff. eo. l. ſi vt. §. nunc videndum. Contraria commodati cõmodatario competit, ſiue quid in rem commodatam impenderit, niſi modica impendia fecerit, vel ſi damnum paſſus eſt per rem commodatam, puta, per ſeruum ſi commodatum intempeſtiuè fuerit reuocatum, vt ff. eo. l. in commodato. & l. in rebus. & l. ſi ſeruus. Quòd autem contrario iudicio conſequi poteſt, id etiam ſi directa ſecum agitur, iure compenſationis ſaluum faciat, vt ff. eo. l. in rebus. §. quod autem. In ſumma diſtinguendum eſt, ſcierit, nec ne, ſeruum commodatum eſſe furem, per quem commodatarius furtum paſſus eſt. Nam ſi ſcierit, commodati contraria tenebitur ad intereſſe: ſi non ſcierit, liberum erit ei ſeruum pro noxæ deditione relinquere, vt ff. eo. l. ſi ſeruum. Et ſciendum eſt, quia etiam furi & prædoni cõpetit actio commodati, ſed & depoſiti, vt ff. eo. l. ita. ff. depo. l. j. §. ſi prædo. Ex improbitate tamen, nec ſic fur & prædo, conſequetur agendi poteſtatem, ſed ratione contractuum, in quibus bona fides exuberat. Eſt autem hæc actio perſonalis, bonę fidei, & perpetua.

DE PIGNORATITIA ACTIONE.

TITVLVS XI.

SEquitur, vt videamus de pignoratitia actione. Pignoratitia inuenitur directa, vtilis, contraria. Directa pignoratitia cõpetit debitori, qui rẽ propriam pignori dedit, alienamve, domini tamen voluntate præcedente vel ſequente. Tunc. n. alienæ rei pignus tenet, vt ff. eo. l. aliena. Debitoris quoque hæredi directa competit. vtilis datur ei, cuius filius ſeruuſve rem obligauerit. Datur autem vtraque ſcilicet, & directa, & vtilis, in creditorem, & ſuum hæredem. Datur autem debitori directa, ſiue vtilis, aliàs ex ſuo facto, aliàs ex facto creditoris. Ex ſuo facto, puta ſi ſoluerit, vel aliter prout voluit, creditori ſatisfecerit. Nec enim aliàs ſatisfacere paratum eſſe debitori prodeſt, vt ff. eo. l. ſi rem. & l. q ſi. Soluit autem debitor aliàs naturaliter, vt ſi numerat: aliàs ciuiliter, vt ſi remittit ei creditor, vel ipſo iure, vt per acceptilationem: vel exceptione, vt ſimplici pactione. Ex facto creditoris pignoratitia debitori datur, ſi ex re pignorata fructuum creditor perceperit, inve eam damnum dederit, vt C. eo. l. j. & 6. Creditori ex facto debitoris contraria datur, puta ſi rem alienam pignorauerit, vel alteri obligatam, vt ff. eo. l. ſi rem. primo reſponſo. & l. tutor. §. contrariam. niſi ad modicum æris res ampla fuerit pignorata, vt ff. eo. l. ſi quis. §. ſed & ſi quis. Ex facto creditoris contraria creditori competit, ſi in pignus impenderit, vt ff. eo. Leg. ſi neceſſarias. Illud ſanè prætermittendum non eſt, q poſt ſolutionem demum, vel id, quod pro ſolutione habetur, pignoratitia naſcitur, vt ff. eo. l. ſi rem. §. omnis pecunia. Nec ergo pignoratitiã creditor præſcriptione ſuſtulit, & ſi per 40. annos pluresve pignus habuit, nec obloquitur, quod dicitur ius offerendi vlterius locũ non habiturum. Ius enim offerendi in ſecundo tantùm creditore legitur. Sed & ſi quis inſtet dicatque, debitorem indignum ſore pignoratitia poſt 30. vel 40. annos, cũ debitor voluerit ſoluere, vel aliàs ſatisfacere, ſicque efficere, vt pignoratitia naſceretur: nullatenus mouet, alioquin filius emancipatus non ageret qui in patris poteſtate per triginta annos manſiſſet, ſi ut emanciparetur, nõ ſtuduiſſet, quo nihil falſius eſt. Nemo enim poterit incuſare filiũ, ſi non egerit, cùm nec, ſi voluerit obuiante patria poteſtate, potuerit, vt C. de anna. ex. l. j. in ſi. Eſt autem pignoratitia perſonalis, bonæ fidei, & perpetua.

DE ACTIONE DEPOSITI.

TITVLVS XII.

ACtio depoſiti directa inuenitur vtilis, & contraria. Directa competit deponẽti, & eius hęredi. Vtilis datur alias ratione rei, puta propter ea, quę principaliter depoſita nõ ſunt, vt propter capiſtrum, pullum, & ea quæ in ciſta fuerant, vt ff. eo. l. j. §. quæ depoſitis. & §. ſi ciſta. Alias competit ratione perſonæ, puta ſi ſeruus bona fide poſſeſſus, fructuarius, ſeu hęreditarius depoſuit, vt ff. eo. l. j. §. non ſolùm. & §. item. Sed extranei pacto, puta, ſi rem meam depoſuit, legemq; dixerit, vt mihi reſtituat, utilis actio depoſiti mihi iure ſingulari competit, vt C. ad exhi. l. penult. Dirigitur vtraque in depoſitariũ, & eius hæredem, ſed & in dominum, patremque vel peculiotenus, niſi filius emancipatus, ſeruuſve manumiſſus, depoſitam rem teneat, vt ff. eo. Leg. prima. §. filiumfamiliàs. & Leg. ſi apud. Cõtraria autem depoſiti depoſitario datur, ſi in rem depoſitam impenderit, vel per eam damnum paſſus eſt, vt de pignoratitia dictum eſt. Venit autem in actione depoſiti, tam directa q utili, etiam dolus, ſi in contractu conuenerit, ut ff. eo. l. prima. §. ſi conueniat. & §. ſi quis. Et dolus ſolus, lataque culpa, vt ff. de regul. iuris. l. contractus. & ff. eo. l. qui Nerua. Culpa aũt leuis non venit, niſi id conuenerit, uel depoſitarius ſe obtulerit, ut ff. eo. Leg. prima. §. ſæpè. Vel niſi precium depoſitionis acceperit, ut ff. ui. bo. rapt. Leg. 2. §. ſi in re depoſita. Vel, niſi depoſitarij gratia depoſitum fuerit, ut ff. ſi certum petatur. l. 4. Eſt aũt hæc actio perſonalis, & bonæ fidei, ut Inſti. de act. §. actionum autem. & ff. eo. l. j. §. hanc actionem. In ſimplum & perpetua, niſi depoſitum ſit cauſa tumultus, incendij, ruinæ, naufragij. His enim in caſibus in duplum datur, ex inficiatione aduerſus depoſitariũ, & aduerſus eius hæredem, ex ſuo proprio dolo. Ex dolo autem defuncti depoſitarij hęredes eius non tenẽtur, niſi in ſimplum & infra annum, ut Inſtit. de act. §. in duplũ & ff. eo. l. j. quòd tumultus.

DE ACTIONE DEPOSITI SEQVESTRARIA.

TITVLVS XIII.

EST & quędam etiam ſpecialis actio depoſiti, quæ appellatur ſequeſtraria, qua cum ſequeſtro agitur, cuius fidem, qui deponunt, plures tamen, ſequuntur, ut ff. eo. Lege, propriè. & Lege, ſi in Aſia. §. cum ſequeſtro. & ff. de uerborum ſignificationib'. Lege, ſequeſter. Sequeſtratio enim ſpecierũ admiſſa eſt licet prohibita ſit ſequeſtratio pecuniæ, ut C. de prohibita ſequeſtratione pęcunię.

DE RERVM PERMVTATIONE, ET PRAESCRIPTIS VERbis actione.

TITVLVS XIIII.

ET quia permutatio re contrahitur, à re quoque initiũ ſumit, & ex permutatione quædam præſcriptis uerbis actio naſcitur, de hac præſcriptis verbis actione dicamus. Competit aũt ei, qui ſpeciem dederit, vt aliam ſpeciem certam acciperet, hoc quoque ſi non acceperit, verum eſt, ſiue quidem acceperit, ei tamen euicta eſt. Nam cùm ex emptione debeatur euictio, ex permutatione quoque debebitur, quæ olim fuerat vetuſtiſſima emptio. Ex permutatione quoque ſicut ex emptione ſequitur dominij tranſlatio, procedit & vſucapio. Differt autem permutatio ab emptione, quia emptio nuda conſentientiũ volũtate perficitur, permutatione demũ contrahitur. Item emptor cogitur nummos facere uenditoris, permutatori aũt ſufficit poſſeſſionem tradere, ſeque per euictionẽ obligare, id eſt, ut adſint & abſint, quę adeſſe, & abeſſe in uenditione oportebit, ut ff. eo. l. 1. & 2. Eſt autem hæc actio. ſ. præſcriptis uerbis quæ proponitur de permutatione bonę fidei, ut Inſti. de act. §. actionum autem. Ciuilis, & perſonalis, & ex contractu naſcitur innominato, ut ff. eo. l. 1. Nec enim duntaxat, ut fiat quod conuenerat, præſcriptis uerb. agitur, ſed & quod datum eſt cõdicitur, quod ſicut ſuperius dictum eſt, non niſi in nominatis contractibus, præterquàm in donatione contingit.

De

DE PRAESCRIPTIS VERBIS ACTIONE, QVAE DE AESTImato proponitur.

TITVLVS XV.

Tem præſcriptis verbis, quæ proponitur de æſtimato, ex
contractu oritur, qui re perficitur. Competit autem hæc
tio ei qui rem æſtimatam vendendam dederit, in eum qui
ceperit. Tenetur autem qui accepit, vt aut rem ipſam incor
ptam reſtituat, aut æſtimationem, de qua conuenit, præ-
at, vt ff.eo. Tenetur quoque idem rei ſuſceptæ periculo. Hoc
ueu intelligo ita, ſi periculum contingit non caſu fortuito,
i ex ordine naturæ in nullo bonæ fidei iudicio præſtatur. Te
bitur autem ſi res perierit, vel ſua culpa leuiſsima: verũ hoc
, ſi vel is qui accepit, rogauerat, eiuſue gratia hoc ciuile ne-
uum geſtum fuerat. Si verò ille, qui dedit, rogauit, eius pe-
ulo res eſt, aut neuter, periculum culpa contingens iure cõ
ni præſtabitur, vt ff. ſi cer. pet. l. rogaſti. & ff. de præſcriptis
.l. ſi gratuitam. §. ſi margaritas. Eſt autem hæc actio perſo-
is & perpetua, & ciuilis, & bonæ fidei, vt ff. eo. & Inſtitu. de
§. actionum autem omnium.

PRAESCRIPTIS VERBIS ACTIONE, QVAE EX DO VT FAcias, innominato contractu oritur.

TITVLVS XVI.

X, do quoq; vt facias, cõtractu innominato, qui & re pficit,
præſcriptis verb actio oritur, quæ cõpetit ei qui dederit, vt
d poſsibile tamen, & honeſtum quis ſibi faceret, quo ve-
cto, non tantùm præſcriptis uerbis agitur, ſicut & de pec
atione diximus, ſed & quod datum eſt cõdicitur. Hoc ita,
ud quàm pecunia detur, vel in ſpecie pecunia. Sed aliquã-
pecunia detur vt quantitas, id eſt, ad numerum, vt quid
non locati, vtpotè locatione ceſſante, ſed præſcriptis uer-
gitur. Ceſſat autem locatio, ul ſi etiam pecuniam quis nu-
t, ut aliquis quid ſibi faciat, aliàs ratione perſonæ, aliàs ra
rei. Ratione perſonæ, puta, ꝙ qui facturus fuerat, locare
as ſuas ſolitus nõ erat. Ratione rei, id eſt, facti, locatio ceſ-
quis quid dederit ad manumiſsionem uel aduocationẽ.
n. locationem non recipiunt, ut ff. de præſ. uer. l. naturalis.
ũ do. & ff. de uar. cog. l. j. §. in honorarijs. Eſt autem hæc
ciuilis, perſonalis, & perpetua, & ſtricti iuris. Nam cùm
licatur pęſcr. uer. actiones, quæ de æſtimato & permuta
dduntur, fore bonæ fidei, relinquitur per contrariũ intellę
cæteras pręſcriptis uerbis actiones ſtricti iuris eſſe.

PRAESCRIPTIS VERBIS ACTIONE, QVAE EX DO VT DES, innominato contractu proponitur.

TITVLVS XVII.

do quoque ut des, innominato contractu, qui re ſimili-
r contrahitur, quarta præſcriptis uerbis actio naſcitur.
etit autem ei qui, quid dederit, ut ſibi inuicem alius da-
ompetit autem in eũ qui accepit, nec dedit, uel ſi id quod
euictum ſit. Illud ſanè non inargutè diſtinguitur. Quòd
niam dedi ſub numero, tamen vt rem acciperem & in
e, nondumque etiam in rebus humanis conſtitutam, em
uenditio eſt, ut ff. de præſcriptis uerbis. Leg. 5. Si uerò
erim, id eſt, ſpeciem, ita ut certam acciperem ſpeciem,
tationis contractus initur, ut ff. eo. Si uerò ſpeciem de-
ſeu pecuniam, ut ſpeciem, ita ut rem acciperem nõ cer-
in genere, puta unam de rebus ſuis, quas in domo ha-
ui mecũ contrahit, cõtractus initur, qui in appellatione
generali cõſiſtit, & do ut des, ſimpliciter uocaẽ. Articulus ergo
iſte, do ut des, ſicut dictũ eſt, trifariã ſpargiẽ. Eſt aũt hæc actio
ſ. quæ naſciẽ ex, do ut des, ſicut & ea, quæ naſciẽ ex, do ut facias,
ciuilis, perpetua, perſonalis. De reliquis duabus, puta de ea,
quæ ex, facio ut facias, & facio ut des innominato contractu
oriuntur: uide paulò inferius in titulo 26. & 27. eiuſdẽ libri.

DE VERBORVM OBLIGATIONIBVS.

TITVLVS XVIII.

PErtractatæ ſunt actiones perſonales ex contractib. proficiſcentes, quæ rebus contrahuntur: nunc quæ uerbis conficiuntur. Et certè uerbis ſtipulatio contrahitur ex interrogatione & reſponſione cõgrua, ut Inſt. eo. in prin. Et ex ea naſcitur actio gemina. ſ. certi cõdictio, & actio quæ ex ſtipulatu uocatur. Vt uerò ſtipulatio definiatur, diuidatur, contrahatur, cõmittatur, purgetur, & quot modis reſponſio incõgrua ſit æſtimanda, in ſummis quas fecimus, expoſuimus. Cum itaque de certi cõdictione ſuperius dictũ ſit, de actione ex ſtipulatu agamus. Et ſciendum eſt, quia actio ex ſtipulatu inuenitur directa & utilis, expreſſa, & tacita. Directa cõpetit ei qui ſtipulatus ẽ, & eius hæredi, quid incertum, & datur in promiſſorẽ, & eius hæredem. Vtilis competit ex ſtipulatione filij, ſerui, tutoris, curatoris, procuratoris, inſtitoris, magiſtri nauis, orphanotrophi, ſyndici: ut ff. de præt. ſtip. & ff. de dam. infect. & de inſtitu. Expreſſa ex ſtipulatu actio competit, ſi quis expreſsim ſibi ſtipulatus eſt, vel ſi filius, ſeruuſve patri uel domino. Itẽ ſi tutor, curatorve, uel ſimilis perſona. Tacita autem ex ſtipulatu actio inducitur aliàs ex præſumptione, aliàs ex fauore. Ex præſumptione, puta, ſi inſtrumentum perhibet intereeſsiſſe reſpõſionem, probabiliter intelligitur præceſsiſſe interrogationem, ut Inſtit. de inu. ſtip. §. itẽ uerb. obl. & C. eo. Ex fauore inducitur tacita ex ſtipulatu actio, vt in dot. petendis & repetendis, ut C. de rei vxo. act. l. rem in præſenti. Sed ubi quiſquam arrogauerit, nec ea quæ ipſi arrogato uel eius neceſſarijs promittere debet, promiſit, utiliter ex ſtipulatu agetur, ut ff. de adop. l. his. Sed & ſi damnũ contigerit, cùm prætor ſuper cautione dãni infecti interponenda deliberaret, utilis puta & tacita ex ſtipulatu actio cõpetit, ut ff. de dam. infect. l. ſi finita. §. elegãter. Sed & fideiuſſores à tutoribus nominati, ſi præſentes fuerint, & nõ cõtradixerint, & nomina ſua in acta referri paſsi ſunt, perinde tenebuntur, atque ſi iure legitimo ſtipulatio interpoſita fuiſſet, ut ff. de fideiuſſo. tuto. l. 4. §. fideiuſſores. Venit autẽ in hanc actionem id ſolum, quod promiſſum eſt, ut Inſtit. de oblig. q. con. §. ſi. niſi pp cauſam quæ præceſſerit, puta pp emptionẽ, ſtipulatio fiat: tunc enim ſtipulatio ẽt [u]acuã poſſeſsionem tradi, nõ nudũ factũ, ſed ẽt cauſam bonorum continet, ut ff. eo. l. in conuentionalibus.

Eſt autẽ hęc actio ciuilis, perſonalis, ſtricti iuris, niſi in dote, & perpetua. Item, actio ex ſtipulatu, alia eſt principalis, puta qua tenẽtur promiſſores, id eſt, principales rei debẽdi. Alia eſt acceſſoria, qua ſcilicet tenentur ad promiſsiones fideiuſſores. Admittit interdũ hæc actio, id eſt, ex ſtipulatu accidentale nomẽ, uocaturque arbitraria. Cõpetit aũt ſtipulanti, & ſuo hæredi in eũ, qui promiſit certo loco, eiuſque hæredi: ut ff. de eo qđ certo loco. Poſt moram demũ, ut ff. eo. l. ultima. Introducta eſt autem hæc actio, ut promiſſoris malitiæ eatur obuiam. Iniquum enim erat, ſi promiſſor in loco deſtinato nunquam inueniretur, ſicque ſtipulator ſuum non conſequeretur, poſt itaque non in promiſſoris eſt arbitrio, ubi uelit ſoluere, ſed in ſtipulantis, ubi uelit petere, ut ff. eo. Leg. ſecunda, & Leg. ultima. Vbique ergo arbitraria agi põt, ut ff. de conſti. pec. l. ſi duo. Venit aũt in hanc actionẽ, ꝙ interfuit, etiã ultra legitimas uſuras, damni quoque & lucri habetur ratio, ꝙ interfuit alterutrius loco ſuo potius, quàm in eo, in quo petitur ſolui. Fit autẽ arbitraria non tantum ex ſtipulatu, ſed ex quacunque ſtricti iuris actione propter loci adiectionem, ut ff. eodem. Leg. ſi hæres. & Lege, aut. Bonæ fidei non fit arbitraria. Talis eſt autẽ arbitraria, & tanto tempore durat, qualis eſt ſimplex ex ſtipulatu.

DE LITERARVM OBLIGATIONIBVS.

TITVLVS XIX.

Literis quoque contrahitur obligatio, puta per chirographum, & ex ea obligatione naſcitur certi condictio. Ex chirographo ei, qui, quem chirographo obſtrinxerit, in eum datur, qui ſe chirographo obligauerit, ſpe futuræ numerationis. Tenetur autem is infra biennium efficaciter, propter exceptionem non numeratæ pecuniæ. Poſt biennium cum effectu, niſi infra biennium iuri in teſtando ſit paritum. Bienniũ enim pro numeratione habetur, & obligationis ſubſtantiã implet, biennioque tranſacto, obligatio quæ fuerat tantùm ciuilis, efficitur naturalis, adeoque vt ſi debitor paratus ſit probare ſe pecuniam non accepiſſe, reſtrictis calumniarum tomentis, audiri non debeat. Nam & ſi pupillus fuerit, poſt biennium omninò compellendus eſt ſoluere, vt C. de non nu. pec. l. in contractibus. Creditor autem, qui ſcripſit ſe recepiſſe, aliàs nulla exceptione ſiue replicatione iuuatur, puta, ſi ſcripſit ſe recepiſſe dotem, tributa, depoſitum: alias biennij temporis exceptione munitur, 30. ſ. dierum pro fœneratijs videlicet debitis, quę ſibi ſcripſit eſſe ſoluta, vt C. de non num. pec. l. in contractibus. Eſt autem hæc actio ciuilis, & perſonalis, & ſtricti iuris,

DE ACTIONE MANDATI, VEL CONTRA.

TITVLVS XX.

REſtat, vt videamus de actionibus, quæ veniunt ex contract b. qui contrahuntur puris & nudis conſenſibus, id eſt, non intercedentib. extrinſecus quibuſcunque adminiculis ſuperius expoſitis rerum. ſ. vel verborum, uel literarũ. & quia in libro Reſponſorum Conſtitutionumque prius agitur de mandato, primùm de actione mandati dicamus. Nam & mandatum, ſicut commodatũ, quod ſuprà prius eſt pertractatum, eſt gratuitum. Inuenitur autem mandati directa, vtilis, contraria, expreſſa, tacita. Directa competit mandanti, & ſuo hæredi in mandatarium, & ſuum hæredem. Vtilis cõpetit ex alterius mandato, puta filij, ſerui & procuratoris. Contraria datur mandatario & hæredi eius. Expreſſa competit ſiue ſit mandata tibi mea gratia tantùm, ſiue aliena tantùm, ſiue mea & aliena, ſiue mea & tua, ſiue tua & aliena. Tacita mandati cõpetit, ſi quis puta fideiuſsit pro quopiam præſente & patiente, vt ff. eo. l. ſi remunerandi. §. ſi paſſus ſim. Sed & qui patitur ab alio mandari, vt ſibi credatur, mãdare intelligitur, vt ff. eo. l. qui patitur. Sed & ſi vnus ex reis debendi ſoluerit, cum ſe & alterum liberauerit mandati tacita experitur, vt ff. ad Velleia. l. nec intereſt. Sed & in ſtipulatione adiectus, ſi ei ſolutum fuerit tacita mãdati, à ſtipulante conuenitur, vt ff. de verb. obl. l. Iulianus. Eſt autem dictum mandatum quaſi manu datum. Inde eſt vt id demum quis debeat mandare, ꝙ ipſe iure valeat explicare, ut C. de peda. iudi. l. j. Competit autẽ mandati actio qualis qualis, ita demum, ſi interſit, & quatenus interſit, vt ff. eo. l. ſi procurator. §. mandati actio. Veniunt autem in actione mandati tam vtilis, quàm directa, expreſſa, vel tacita, puta prædij empti traditio, vt ff. eo. l. ſi procuratorem. Sed de ſuo facto cauere debet, vt ff. eo. l. de tuo. periculum eſt, ne pignorauerit vel manumiſerit ſeruum, vt ff. de rei ven. l. ſi poſt. Precium quoque quod de re redegerit ex mandato diſtracta. Conſequẽter quoque dominis debere mandatariũ præſtare, quantumcunque emolumentum ſenſit, ſiue ei mandatum ſit, ſiue non: quia bonę fidei congruit, ne de alieno lucrum ſentiat. ſed & in uſuras conuenietur, quæ legitimo modo in regionib. frequentantur, vſurarum quoque vſuras. vt ff. eod. l. idemque. §. ſi procur. Hoc autem procedit, ſiue in mora fuerit reſtituendi pecunias, ſiue eas in ſuos uſus conuerterit.

Contrario autem iudicio experitur mãdatarius, ſi ſuo precio mandanti rem emerit, vel aliàs in rem ex mandato q uſ. tam impenderit, ut ff. eo. l. ſi uerò. §. ſi mihi. Vſura quoque ueniet in mandati contraria, puta ſi iam abſit, uel ad eam præſtandam obligatus ſit. Nam & id abeſſe intelligitur ad quod quis obligatus eſt, ut ff. de nego. geſt. l. ſi quis. Sed & abeſſe intelligitur pecunia fideiuſſori, etiam ſi debitor ab eo delegatus ſit creditori, licet is ſoluendo non fuerit, quia bonum nomen facit creditor, qui admittit debitorem delegatum, ut ff. eo. l. inter. §. abeſſe. Imputet ſibi qui admiſerit talem, ipſumque idoneum eſſe comprobauerit, vt ff. de fideiuſ. l. 3. In cõtraria quoque mandati ex mora applicabitur uſura, ſed & ſi propriã pecuniam mandatarius impẽderit, vſuras habebit, vt ff. eo. Leg. ſi verò. §. ſi mihi mandaueris. ſi tamen fœnerare ſolitus fuerat, vt ff. de vſur. l. qui ſemiſſes. Sed & in contrario mandati iudicio damni habetur ratio. Nam ſi ſeruus, quem mandato tuo emeram, damnum dederit mihi, ipſum pro noxæ deditione debebis penes me relinquere: ſi tamen id ſine culpa tua acciderit, ꝙ ſi ſciſſes talem eſſe ſeruum nec prædixiſſes, ad intereſſe teneberis, vt ff. eo. l. inter. §. ſed cum ſeruus. Eſt autem mandati actio ciuilis, perſonalis, & perpetua, bonæ fidei, vt Inſti. de act. §. omnium autem actionum.

DE ACTIONIBVS PRO SOCIO.

TITVLVS XXI.

ET quia ſocius non tantùm ſuum, ſed alienum quaſi ex mãdato gerit negotiũ, ſubijciamus ilico de actionibus pro ſocio. Intenditur autem directa pro ſocio actio ex utroque latere: competit quoque pro ſocio, ſocio, & ſuo etiam hæredi, & in ſocium ſuum, & ſuum hęredem, ita tamen ſi tractatu habito ſocietas ſit coita, vt ff. eo. l. nam. Naſcitur autem hęc actio diſſoluta demum ſocietate, vt C. eo. l. tamdiu. Nec intenditur ea durante, niſi in cauſa vectigalium, vt ff. eo. l. actione. §. nonnunquam. Habetur in hac actione ratio perceptorum impendiorum, & damnorum. pro ſocio enim actio non eſt ad diuiſionem, ſed ad perſonales pertinet inuicem præſtationes, vt ff. com. diui. l. j. ſ. vt lucra, & damna communicentur, vt ff. eo. l. quibus. & l. pro ſocio. & l. ſed ſi. & l. cum. & l. ſi fra. & l. ſi id. Aequum eſt vt ſiquis participet lucrum, participet & damnũ ut ff. eo. l. ſi igitur. Niſi fortè ob ſuum maleficium alter ex ſociis ſubierit diſpendium. Sed & pacti in ſocietate, ſuper partibus puta, ratio habebitur, niſi fortè ita conuenerit, ut alter lucrum tantùm captaret, alter tantum damnum ſentiret. Eſſet enim hæc ſocietas leonina, ut ff. eo. l. ſi non. §. ita coiri. Res quoque conferenda eſt in ſocietatem, operaque, ſicut conuenerat ut ff. eo. l. ſocietas. & l. ſi ſocietatem. Ratio quoque debitorum ſub conditione ſociis vel à ſociis iudicis officio interpoſitis cautionibus, id eſt, uicariis ſtipulationibus, debet expediri, ut ff. eo. l. ſi vnus. Illud quoque ſciendum eſt quod ſocietas nõ ad hæredem ſocii, ſed nec ad arrogatorem tranſit, ut ff. eo. l. actio §. ſocietas. In hæredè tamen ſocii pro ſocio datur. Hæres enim licet emolumenti ſit ſucceſſor, cogaturque negotia per defunctum inchoata, explicare: non tamen eius eſt ſocius, niſi in uectigalibus, & is ita demum ſi fuerit adſcitus, ut ff. eo. l. hęres. & l. adeo. & l. uerum. §. in hæredem. Eſt autem hæc actio ciuilis, perſonalis, bonę fidei, & perpetua.

DE ACTIONE EMPTI, ET VENDITI.

TITVLVS XXII.

EXpedita eſt actio pro ſocio, qua id qđ alienũ eſt pro parte fit alterius. Nũc audiamus de actionibus empti & uẽditi, quibus id qđ eſt alienũ, in alterius redigitᷣ dominiũ. Et ꝙ actio uẽditi directa cõpetit uẽditori, & eius hæredi, in emptorẽ & eius hæredẽ. Vtilis datᷣ ei cuius noĩe res à procuratore uẽdita eſt. Actio empti directa datᷣ emptori & ſuo hǣdi in uẽditorẽ & ſuũ hæredẽ, in eũ quoq;, qui alterius noĩe uẽdidit, ut ff. de pig. act. l.

ct.l.eleganter.& ff.eo.l.Iulianus. Venit autem in actione venditi, tàm directa, quàm vtili in primis precium rei venditę, uodque ſpecialiter conuenit, puta vt in domo uendita habitare liceat, quippe ſi ob hoc vendidit minori precio, id eſtimatur loco precij, vt ff.eo.l.fundi.& l.ſi ſterilis.§. qui domū. Sed & ruta veniunt & cęſa, fructus quoque ante venditionem percepti, vt ff.eo.l.fundi.§. ruta. & C.eo. l.fundi.§.ruta.& C.eo.l. . Vſurę quoque veniunt, quas vel mora generauerit, vel præter moram perceptio fructuum. Aequum namque eſt, vt emptor qui re fruitur, præbeat & vſuram, vt C. eo.l.curabit. & ff. eo.l.Iulianus.§.ex vendito.

In actione empti tàm directa, quàm vtili in primis venit, vt res vendita tradatur, non quidem præciſe, ſed vt vel intereſſe præſtetur, ſi res non traditur. Quod dupliciter contingit, venditoris ſcilicet vicio ſeu procacia, puta quia alij vēdidit & tradidit, vt C.eo.l.4. Vel quia res vendita propter ſui conditionē tradi iure nequeat, puta ſi fuerit ſacra, religioſa, vel perſona libera. In his enim ratione rei non tenet emptio, licet teneat, agaturque ex em pto ratione bonæ fidei, vt ff.eo. l. ſi ſterilis.§. quamuis.& ff.de contrahen.empt.l.qui officij.§. qui neſciens. Stipulatio autem in talibus nulla eſt. Sed & ſi ſtipuleris tibi & alteri, pro parte tantùm ſtipulatio tenet, licet cùm emeris tibi & alteri, in ſolidum tamen valeat emptio, vt ff.de contrahen. empt.l.fundus.& Inſtit.de inu.ſtipul.§. quod ſi quis ſibi. Intereſſe autem intelligo ſingulare rei precium quod quandoque pluris eſt, quàm conuentum precium. Quippe certa ſunt rerū precia: Vnum vocatur cōuentum, quo.ſ.res venit. Alterum ſingulare, quod excedit conuentum. Alterum commune, quod eſt quanti res communiter vendi poteſt, vt ff.ad l.Aquil.l. ſi ſeruum.& ff. ad l.Falcid.l. precia. Venit quoque in actione empti, & quod rei venditæ poſt emptionem acceſsit, etiā ſi quid ſeruo vendito, venditoris intuitu donatum fuerit, vt ff.eo.l. Iulia.§.ſi quid ſeruo. Nam cùm ad emptorem ſpectet periculum, æquum eſt vt percipiat commodum: hoc tamen ita, ſi ſpecies venit vel quantitas vt ſpecies, ut ff.de contrahen. empt.l.quod ſępè.§.in his. Excipitur vinum, quod etſi fuerit in ſpecie venditum, non tamen tranſmittit, niſi poſt deguſtationem, periculum, prætérquàm ſi pacto remiſſa fuerit deguſtatio, vt ff.de peri.& com.rei ven.l.j.§.ſed ſi uenditor. Veniunt quoque in actione empti affixa, inſerta, incluſa, ut ff. eo.l.fundi.

Multipliciter quoque & differenter venditor emptori cauere debet. Ecce enim in brutis, eſſe, bibere, vt oportet. In hominibus errones eos, fugitiuosve non eſſe. Secernitur autē ſciens venditor ab ignorante. Ecce enim ſi quis ſciens venditor vendidit pecus, puta morboſum, tignumve uitioſum, condemnabitur etiā longè præter rem, puta ſi contagione pecoris morboſi, uitiove tigni, pecora perierunt, ædes corruerunt. Si verò ignorans uendidit, non tenebitur niſi quanto minoris emptor emiſſet ſi ſciſſet, ut ff.eo.l.Iulianus.§.ſi uēditor. In vaſe autem uendito cōſcius non diſtinguitur ab ignaro, vt ff.eo. l.tenetur. §.ſed ſi uas. Idem in locatione, ut ff.loca.l.ſed addes.§.j. Secus in uaſe commodato, ut ff.com.l.in rebus.§.item.& l.penul. De uitijs autem animi uenditor non tenetur niſi conſcius dixerit abeſſe & non abfuit, id eſt, promiſerit, uel niſi aliàs temerè aſſeuerauerit, ut ff.eo.l.Iulianus.§.j. Ignorans itaque uenditor, aliàs tenetur in ſolidum, ut in uaſe: aliàs tenetur in modicum, id eſt, quanto minoris, ut in pecore morboſo, ſeruo fugitiuo: Aliàs tenetur in nihilum, ut in fure, ſeruo uendito & ſeruiture non dicta, ut ff.eo.l.Iulianus. in principio. Niſi bonæ frugi ipſum eſſe uenditor aſſeuerauerit. Quod ergo in C.legitur T.eo. l.ſi minor, uenditorem ignarum nomine tributi teneri, ſpeciale in tributo: Dicito uel eo contingere quia minorem eſſe capitationem dixit, maiorque inuenta eſt. Adhæc quæri ſolet compellaturne uenditor prius rem pręſtare, quàm emptor preciū numerare? Et certè nulla lege id expreſsim cautum eſt, uerùm ex lege quadam. T.eo. l.qui pendentem. utcunque dici poteſt uenditorem prædium debere tradere: per alteram autem legem ſub eodem titulo.l.ex empto. utrunque conijcitur emptorem prius debere numerarare. Quid ergo ſi alter alteri fidem nō habeat, ſatis æſtimo utranq; id eſt, rē uenditā pecuniāque debitā, apud tertiū tanquā apud ſequeſtrū debere deponi, qui dirimat oē, qđ eſt inter emptorē & uēditorē, litigiū. Sunt autē hæ actiōes, id eſt, empti, uēditi, ciuiles, bonæ fidei, & ꝑpetuæ.

DE AEDILITIIS ACTIONIBVS.

TITVLVS XXIII.

Dictum eſt ſuperius de actionibus empti, & uenditi, quæ ſunt principales & dominę: nunc dicamus de Aedilitijs actionibus, quæ ſunt illarum quaſi pediſſequæ. Videamus itaque quot ſint actiones ædilitiæ, in quibus rebus ſint proditæ, quibus competant, in quos dentur, ex quibus cauſis orientur, quales ſint, & quanto tempore durēt. Sunt autem tres ædilitiæ actiones, Redhibitoria, quanto minoris, & in factū actio. Illud ante omnia ſciendum eſt redhibitionem quoque contineri empti ciuili iudicio, ut ff.de act.empt.l.ex empto.§.redhibitionem. Eſt autem redhibitio uenditionis reſolutio, ut ff.de acquir.poſ.l.Pomponius.§. præterea quęritur. Eſtque redhibere: facere ut rurſus habeat uenditor quod habuerat, & quia reddēdo id fit, idcircò redhibitio eſt appellata quaſi redditio, ut ff.eo.l.redhibere.in principio. Competunt autem hæ actiones emptoribus, permutatoribus quoque qui loco emptorum habentur, & eorum hęredibus in uenditores, permutatores, & eorum ſucceſſores, ut ff.eo.l.j. Sunt autem proditæ hæ actiones in duobus generibus rerum, fundis ſcilicet, & animalibus tàm brutis quàm rationabilibus. Vlpianus tamē dicit Labeonem ſcribere, ædilitium edictum pertinere non ſolum ad immobilia, ſeſeque mouētia, ſed ad mobilia quoque, ut ff eo.l.j.

Oriuntur tamen illæ ex cauſis quatuor, ex morbo, uitio, pacto, & ſi uenditores non cauerent prout ædiles iuberent, ut ff. eo.l.uenditor. Eſt autem morbus habitus corporis contra naturam, qui uſum eius, ad id faciat deteriorem cuius cauſa natura nobis eius corporis ſanitatem dedit: leuis tamen febricula ut uetus quartana quæ iam ſperni poteſt, modicumque uulnuſculum non inducent edictum, ut ff. eo.l.j.§. ſed ſciendum. Vrgebitur autem redhibitoria uenditor tàm ignarus quàm conſcius: debuit enim hæc habere nota uenditor. nec intereſt emptoris cur fallitur, ignorantia uenditoris, an calliditate, ut ff.eodem.l.j.§.cauſa. Hæc autem ita uera ſunt ſi emptor ignorauerit, niſi noſſe potuit, puta homo effoſsis luminibus ueniebat, ut ff.eodem.l.quæritur.§.nominatim. Si autem emptor ſciuit, non redhibebit. Remiſiſſe enim tunc uidetur tacitè: nec enim intelligitur eſſe cœlatus qui ſciuit, & certiorari non debuit qui non ignorauit, ſed nec uolenti & ſcienti infertur dolus, ut ff. de actione empt.l.j.§.primo.& C.de tranſactionibus. Sed & ſi uenditor nominatim exceperit de aliquo morbo, nomine eius morbi non conuenitur niſi perfunctoriè exceperit, ut ff.eodem. Ex uitijs autem animi redhibetur homo duntaxat ſi fuerit fugitiuus, uel erro: aliàs non redhibetur homo ex uitio, niſi dictum fuerit uitium abeſſe, & non abeſt. Ex empto tamen agi poterit, ſi ſciens id uitium animi reticuit, ut ff. eodem.l.j.& l. ob quæ.§.idem Pomponius. Fundus quoque peſtiferas herbas habens ſiue letiferas redhibeatur, ut C.eodem.l.ſi prædium.& ff.eodem. Fit autem redhibitio ex ordine propoſita redhibitoria actione. Aliquando tamen redhiberi mancipium debebit, licet quanto minoris agatur: puta ſi nullius ſit pretij mancipium, fortè furioſum uel lunaticum, ut ff. eodem.l.bouem.§.aliquando. Sed & interdum non morboſum pecus uel mancipium redhibetur propter morboſum, ut ff.eodem.l.ædiles.a.§. ſi iumenta. & l.plerunque. & l. iuſtiſsime. Ex pacto quoque redhibetur per actionem in factum, ut ff.de reſcindendis uenditionibus.l.ſi conuenit. & C. eodem.l. ſupra allegata.& ff.eodem.l.quod ſi.§.in factum. Sed &, ſicut dictum eſt ſuprà, ſi uenditor non caueat, redhibitio locum habet, ut ff.eodem.l.ſi uenditor. Venit autem in actione redhibitoria reſtitutio pretij, & uſuræ ueniunt, & ſi quid acceſsionis nomine dederit uoluntate tamen debitoris, ut ff.eodem. & l. cum autem. & l.debet. Sed etſi damnum emptor paſſus eſt per hominem quem redhibeat, ei reſtitui debet.

Econtrario, cum emptor redhibet mancipium, reſtituere debet ipſum non deterioratum ſuo facto, familiæve ſuę, uel procuratoris, ſed & reſtituere debebit emptor quicquid

ad ſe peruenerit, vel culpa ſua non peruenit, legatū quoque & hæreditatem, etiamſi ea ſeruus perceperit emptoris contemplatione: quia ſi venditio remanſiſſe, nihil res hæc emptori profutura fuiſſet. Nam & per contrarium ſi contemplatione venditoris, ſeruus qui eſt in cauſa redhibitionis inſtitutus proponeretur, tamē diceretur reſtituere emptorem non debere, ſi nollet redhibere. Et generaliter dicendum eſt, quicquid extra emptoris rem per eum ſeruum, acquiſitum eſt, id reddi oportere, vt ff. eodem. l. cùm autem. §. finali. & l. & generaliter. Ex his quæ ſunt colligi poteſt, quia redhibitoria actio nomine morborum, vitiorumque duorum in homine competit, ſed & in fundis, ſicut dictum eſt, vt ff. eodem. l. ſi tamen. Quanto minoris verò actio competit, puta ſi quis venditor de emãcipio affirmauerit, non vt laudaret, ſed ut & præſtaret, & tūc tamen redhibitorium iudicium intendi poteſt, vt ff. eodem. l. ſciendum. Et notandum eſt quòd quanto minoris actione ſæpius agi poteſt, ita tamē ne lucrum emptor faciat, & bis eiuſdem rei æſtimationem conſequatur, vt ff. eodem l. quòd ſi. §. ſi quis egerit. In factum autem actio competit ad precium recuperandum, puta ſi mancipium ſine iudice ſit redhibitum. Sed etſi venierit, vt niſi placuerit intra tempus præfinitum redhibeatur. Nomine quoque cautionum omiſſarum, ſed & ornamentorum, non præſtitorum redhibitorium iudicium vel in factum intenditur, vt ff. eodem. l. ædiles. 2. §. non tantum. Sopitur autem actio redhitoria ſex menſibus, quanto minoris, anno utili, vt ff. eodem. l. ſciendum. §. tempus. & l. ædiles. 2. & l. ſi tamen. & l. cùm ſex. In factum autem actio, quæ eſt de redhibēda re, niſi placuerit, eatenus extenditur, quatenus conuenit, etiam ſi pactum intercesſerit, vt in perpetuum redhibitio fieret. Vbi autem de tempore nihil conuenerit, in factum actio inter ſexaginta dies vtiles accommodatur emptori ad redhibendum, vt ff. eodem. l. quòd ſi. §. in factum. Nomine autē cautionum omiſſarum, & niſi iumenta præſtentur vti optimè ornata vendendi cauſa fuerint, redhibitoria vel in factum emptoribus infra ſexaginta dies vtiles dantur, vt ff. eodem. l. ſi venditor. & l. ædiles. §. non tantum. Sunt autem iſtæ actiones non ciuiles, nec propriè prætoriæ, ſed quaſi prætoriæ: quia ędilitiæ. ſicut enim ius prætorium iuris ciuilis pars eſt, ſicut & ius ędilitium portio eſt iuris honoratij, vt Inſtit. de iure naturali. §. prætorum quoque edicta. Eſt autem actio rehibitoria, vt æſtimo arbitraria. Eſtque prodita aliàs in ſimplum, aliàs in duplum, vt ff. eodem. l. redhibitoria. Aliæ verò duæ actiones ædilitiæ, id eſt, ęſtimatoria, quanto minoris, & in factum actio, fortaſsis ſunt bonæ fidei.

DE ACTIONE LOCATI, ET CONDVCTI.

TITVLVS XXIIII.

Quia verò locatio penè eiſdem regulis contrahitur, quibus & venditio, de actione locati & conducti differamus. In primis tamen ſciēdum eſt, quia locatio propriè, niſi de pecunia mercedis nomine conuenit, non contrahitur, vt ff. com. diui. l. ſi cōuenerit. & ff. depoſi. l. j. §. ſi veſtimenta. Aliquando tamen & conductor dicitur, & partiarius colonus appellatur, qui non ad pecuniam numeratam conduxit, ſed fructus quaſi ſocietatis iure, & damnum, & lucrum, cum domino fundi partitur, ut ff. eodem. l. ſi merces. §. conductor. Abuſiuè tamen colonus talis, conductor appellatur. Competit autem actio locati, locatori, & eius hæredi, in conductorem & eius hæredem. Venit autem in actione locati, mercedis præſtatio. & rei finito vſu reſtitutio, ſiue locatio fuerat temporalis, vel perpetua, in ſcriptis vel ſine eo diſtincto, ꝙ ſi quis locauerit ad luſtrum exactoque luſtro paſſus eſt conductorem in conductione, manere per ſilentium, hoc ipſo ꝙ tacuerit, elocaſſe videbitur. Hæc ita in ruſticis prædijs. In vrbanis autem prædijs alio iure vtuntur, prout quiſque habitauerit, ita obligetur, niſi in ſcriptis certum tempus conductioni comprehenſum ſit, vt ff. eodem. l. item §. qui impleto. Venit quoque in actione locati inſtrumentum æſtimatum, licet locatio non ſoleat dominium mutare, vt ff. eodem. l. cùm fundus. & l. non ſolet. Venit quoq; damnum illatum à colono, vel ab aliis coloni, vel vitio, vel iudicio, vt ff. eodem. l. ſi merces. §. culpæ. & ff. ſoluto matrimonio. l. penultima. primo reſponſo. Locator quoque conductorem expellere poteſt, & impunè ſi malè verſatus ſit in re locata, vt C. eodem. l. ædem. vel ſi biennio continuò penſiones non ſoluerit, etiamſi conuenerit de eo non expellendo, quippe tacita ineſt conditio ſi penſionibus paruerit. vt ff. eodem. l. quęro. §. inter. expellere quoque poterit, non tamen ſine pœna, niſi probauerit domum ſuis vſibus neceſſariam, vel corrigere eam opus fuerit. His enim in caſibus non conuenietur ad intereſſe, ſed nec cogetur pati conductorem inhabitare. Compellendus eſt tamen conductor mercedē pro rata temporis remittere, vel non petere, aut habitationem nō minùs commodam præſtare. Idem in exuſtis & locatis ædibus, ut ff. eodem. l. ſi quis. primo reſponſo. ſecus in uenditis, ſiquidem & poſt exuſtionem debetur pretium, licèt non merces.

Actio conducti conductori competit, & eius hæredi. Venit autem in actione conducti, vt res locata fruenda tradatur, uel intereſſe præſtetur: hoc de rigore. ex ęquitatē enim excuſabitur domus locator, ſi euicta fuerit ſine dolo malo ſuaque culpa, dum paratus ſit aliam habitationem æquè commodam præſtare, ut ff. eodem. l. ſi quis. idem in ſimilibus. Veniunt quoque inſtrumenta fundorum pura. Eſt autem inſtrumentum apparatus rerum diutius manſurarum, ſine quibus poſſeſsio excoli non poteſt, ut ff. de inſtrument. lega. l. inſtrumenta. Et ſciēdum quia locatur, aliàs res, ut domus: aliàs opera, ut exceptoris. Et certè ſi exceptor operas ſuas exhibuerit, uel per eum non ſteterit, ſed per aduerſarium, totius temporis mercedem accipere debet, præſertim ſi eo anno mercedes ab alio non acceperit, ut ff. eodem. l. ſed addes. §. finali. & l. qui operas. Stetiſſe autem per conductorem intelligo ſeu locatorem, ſi ſteterit per eius uitium, ſeu per caſum in eius perſonam contingentem, ut per ægritudinem uel per mortem. Ex his competenter & probabiliter colligi poteſt, quòd ſi ſteterit extrinſecus, & per caſum in alterius perſona contingentem nullo uel commodo uel incommodo quiſquam affici debeat. Conſtat autem quòd hæ actiones ſunt perſonales, ciuiles, bonæ fidei, & perpetuæ.

SI MENSOR FALSVM MODVM DIXERIT.

TITVLVS XXV.

Quia menſoris opera tanquam conducti utimur, ut ff. finium regundorum. l. quarta. §. primo. de actione in factum, quæ aduerſus menſorem agrorum proponitē eſt prætoris edicto quod eſt, Si menſor falſum modum dixerit, audiamus. Nec enim crediderunt ueteres, ſicut & ſuperius dictum eſt, inter tales perſonas locationem & conductionem eſſe, ſed magis operā beneficij loco præberi, & id quod datur ei, ad remunerandum dari, & inde honorarium appellari. Sin autem ex locatione uel conductione fuerit actum, dicendum erit nec tenere intentionem. Inuenitur autem hæc actio in factum directa & utilis. Directa datur ei qui in agri numero deceptus eſt à menſore, uenditori puta & emptori. Datur autem in menſorem agrorum, ſi in numero fefellerit. In hęredes autem non datur, licet hęredi ſimilibusque perſonis. Nam & licet à negotio originem accipit, ſerui quidem nomine non peculiotenus, ſed noxaliter intenditur, ut ff. eodem. l. tertia. §. ultim. l. quarta. Duo ergo ſpecialia ſunt in hac actione, ſcilicet, quia licet ſit ex contractu non datur in hæredem, & quia noxaliter cōpetit. Tenetur autem menſor de dolo ſolo lataque culpa quæ dolo comparatur, ut ff. eodem. l. j. §. hæc actio. Si falſum modum renunciauerit ſiue per ſe, ſiue per aliū uiua uoce, uel per literas, ut ff. eodem. l. j. §. ultimo. & l. ſecunda. Ita demum autem competit hæc actio emptori, uel uenditori contra menſorem, ſi alter ab altero condicere, uel aliàs ſuum conſequi non ualeat, ut ff. eodem. l. tertia, & quinta. Vtilis in factum actio datur aliàs ratione rei, aliàs perſonæ. Ratione rei, ut ſi in menſura non agri, ſed ædificij uel cuius alterius

terius rei menſor fefellerit, vt ff. eod.l.quinta, & ſexta. Ratione perſonæ, vtilis competit in eum qui menſor nõ fuit, in modo tamen fefellit, puta aduerſus machinarium, architectum, Carpẽtarium, ſeu redemptorem. Tabularius quoque, ſiue ſcriba hac actione vtili conuenietur, vt ff. eodem. l. vltima. & C. de magiſtra. con. l. vltima. Fortaſſis & econtrario ad honorarium expectandum. Hæc vtilis in factum actio menſori cõpetit, quanquam in edicto non habeatur quod eſt de menſore proditum. Eſt autem hæc actio prætoria, non ciuilis, vt ff. eodem. l. 1. Et perpetua, vt ff. eod. l. hæc actio.

DE PRAESCRIPTIS VERBIS ACTIONE, QVAE EX, FACIO vt facias, innominato contractu, proponitur.

TITVLVS. XXVI.

EX contractu quoque licèt innominato, qui & cõſenſu perficitur, ex facio ſcilicet vt facias, quædam præſcriptis verbis actio naſcitur. Competit autem ei, qui quid fecerit, vt, quid ſibi aliud quis faceret, nec id factum fuit: vt ff. de præſcriptis ver. l. naturalis. Eſt quoque hæc actio ciuilis, perſonalis, perpetua, ſtrictique iuris, ſicut ferè cæteræ præſcription. verb. actiones.

DE PRAESCRIPTIS VERBIS ACTIONE, QVAE EX FACIO vt des, innominato contractu, proponitur.

TITVLVS. XXVII.

EX facio quoque vt des, innominato contractu, qui & re contrahitur, quędam actio naſcitur, quę de dolo vocatur. Nam ſi feci, ut dares, & poſteaquam ceſſas dare, nulla erit ei ulla actio, & ita de dolo dabitur præterquam in C. de tranſactionibus. l. cum mora. & l. ſi profundo. In illis enim legum caſibus ea neceſſitate præſcriptis verbis actio iure decernitur: quia & uetus actio perempta eſt, & quia de dolo actio, ut pote ceſſante dolo competere non poteſt.

DE CONSTITVTA PECVNIA.

TITVLVS. XXVIII.

REſtat, vt de actione, quę uocatur de conſtituta pecunia, uideamus: licèt enim conſtitutio pecuniæ ſit nudum pactum, actionem tamen parit, cumque conſtitutor paciſcatur licèt propriè non contrahat, magiſque conſtitutio contractibus accedit, quàm alijs actionum matriculis, ut ita dixerim: meritò in præſentiarum dicendum eſt, cui competat hæc actio de conſtituta pecunia, in quem, & qualis ſit. Competit autem ei cui quis conſtituit, in eum qui conſtituit ſe ſoluturum, ſiue purè, ſiue in diem, ſiue ſub conditione, ut ff. eodem l. id quod. Siue pro ſe, ſiue pro alio. Conſtituit autem pecuniã iuribus debitam, ut ff. eodem. l. tertia. Aliud quoque pro alio conſtitui poteſt, dummodo debeatur hoc naturaliter tantũ, vt per nudum pactum: uel ciuiliter, & naturaliter, vt per ſtipulatum, uel naturaliter, non tamen ciuili iure ſed prætorio, ut per iuſiurandum. Si uerò quid debitum ſit ciuiliter tãtùm, exceptione tamen eius petitio poſſit elidi, puta non numeratæ pecuniæ, vel pacti conuenti, nequaquam conſtituitur. Ita demum autem tenetur qui conſtituit ſi perſonaliter loquatur, id eſt, ſi conſtituit ſe ſoluturum, non, ſi alium, ut ff. eodem. l. eum qui. Sed ſi quis conſtituit ſe pignus daturum, eùm vtilitas pignorum irrepſerit, debet etiam hoc conſtitutum admitti, ut ff. eodem l. qui autem. §. ſi quis. Sed & ſi certo loco fuerit conſtitutum exemplo arbitrariæ actionis ubique agi poterit, ut ff. eodem. l. ſi duo. §. ſed certè. Et notandum eſt, quia licèt is qui ſtipulanti purè promiſit ilico tenetur ad dandum, modici duntaxat temporis habenda ratione: Conſtitutor tamen intra decem dies exigi non poteſt, ut ff. eod. l. promiſſor. §. ſi ſine. Eſt autem hæc actio perſonalis, prætoria, ſtricti iuris, & perpetua.

DE DONATIONIBVS.

TITVLVS. XXIX.

ET quia donationis contractus in Codice vltimo loco exponitur, & à Iuſtiniano donatio in formam contractus redacta eſt, cùm iure gentium nudum pactum fuiſſet, nec actionem pareret: de actione quæ prodita eſt ob donationem audiamus. Competit autem ex lege condictio donatario, eius hæredi, in donatorem & eius hæredem: ita demum autem, ſi donatio ſit mera ex munificentia liberalitateque deſcendat. Si verò mixtum fuerit, donationis ob cauſam cum donatione negotium, vel ob mortem ſit donata, alijs actionibus agetur, id eſt, vel condictione ob cauſam, vel actione ex teſtamento. Nam & mortis cauſa donata, tanquam legata, etiamſi ab inteſtato fuerint relicta, actione ex teſtamento petuntur. Cõpetit autem ex lege condictio, vt res donata tradatur, ut Inſtitut. eodem. §. perficiuntur. & C. eodem. l. ſi quis. §. ſin autẽ hoc. Non euicta re ſatiſ ciatur, vt C. de euictio. l. quarta. Non enim donator liberalitatis ſuæ pœnam pati debet, vt ff. de ædilitio edicto. l. ad res. Licet tamen donatori neceſſe non erit repromittere ea quæ in rebus venalibus ædiles repromitti iubent: ſi tamen donator euictionem ſpecialiter promiſerit, conuenietur. Sed & ſi ſciens rem alienam mihi donauerit, & euincatur, inque eá ſumptus magnos fecero, obſtrictus erit, vt ff. eodem. l. Ariſto. §. Labeo ait. Eſt autem hæc actio ciuilis, perpetua, perſonalis, ſtricti iuris, vt ff. eod. l. eum qui.

DE ACTIONE EXERCITORIA ET INSTITORIA, TRIBVTORIA, Quod iuſſu & de peculio.

TITVLVS. XXX.

QVia actiones ex contractibus deſcendentes, de quibus dictũ eſt ſuperiùs, actionesq; ex quaſi contractibus de quibus dicetur inferiùs, pp contractus & quaſi ſeruorum, filiorumque fam. in parentes dominosq; redduntur, earumque aliæ ſunt in ſolidum, vt exercitoria, inſtitoria, tributoria, quod iuſſu. aliæ non, vt de peculio, de in rem verſo: de his omnibus videamus. In primis autem ſciendum eſt, quia hæ non ſunt actiones, id eſt, exercitoria, inſtitoria, tributoria, de peculio, de in rem verſo, quod iuſſu. non ſunt actionum nomina, ſed formarum: ſiquidem una eſt actio, ſcilicet, condictio certi, vel actio venditi, vel quæcunque alia pro qualitate negotij quo agitur de peculio, deque eo quod in rem verſum eſt: ſicque duplicem condẽmnationem habet. & vna eſt actio, vt Inſtitut. quod cum eo. qui in al. po. habetur, partim obſtringi iudicio tutelæ, negotiorum geſtorum, de peculio, & de in rem verſo. Minus ergo propriè aiuut quidam has eſſe actionum ſpecies, quas non eſſe actionum ſpecies, ſed formas apertè probauimus. Nam & aliàs concepti, oblati, exhibiti, non exhibiti formæ ſunt actionum furti, non furti ſpecies ſeu genera, vt Inſtitu. de furtis. Exercitoria actio competit ei qui cum magiſtro nauis contraxit nomine tamen eius rei, cuius ibi præpoſitus fuerit, ſeruus, liberve, vt ff. eodem. l. 1. Datur quoque in exercitorem directa, non eum magiſtro agitur eodem actionis genere, ſed utiliter agitur in exercitorem, ut, ſic ea actio quæ datur directa contra magiſtrum, detur utilis, uoceturque exercitoria contra exercitorem. Hoc. n. edicto actio non transfertur, ſed adijcitur, ut ff. eod. l. ſi eum. §. item. Et ſciendum eſt, quia ita demum competit in exercitorem nomine pecuniæ creditæ condictio certi exercitoria, ſi in eam rem in quam ſumitur, fuerit neceſſaria pecunia. In hac enim actione curioſum oportet eſſe creditorem, vt ff. eodem. l. ultima. Datur autem hæc actio perpetuò hæredibus, & in hæredes etiam ſerui nomine, vt ff. eod. l. ſi tamen. Eſt & & prætoria, eſt aliàs bonę fidei. aliàs ſtricti iuris, pro qualitate negotij & actionis genere.

PLACENTINI DE IVDICIIS, ET DE TRADITIONE EORVM QVAE IN QVOVIS iudicio æſtimantur.

Liber Tertius.

DE ARBITRIS, ET IVDICIBVS, ET QVAE SIT DIFFErentia inter eos.

TITVLVS. PRIMVS.

ARBITRVM eum dicimus, cui proprio conſenſu compromittentes, ſcilicet actor & reus, partes iudicis committunt. Iudex verò eſt, qui iuriſdictioni præeſt, vt prætor, præſes, præfectus vrbis, & qui ab his delegatus eſt, quibus videlicet communia ſunt. Vterq; propoſitis ſacroſanctis Euangelijs circumſpectè cauſam examinat. iuſiurandum de calumnia actoris & rei fieri properat, videlicet ne per calumniam intendatur, ne calumnioſe contradicatur, ad dirimendas lites & terminandas cauſas, ſine ſorde & fraude laborat, nunc abſoluendo, nunc condemnando. Condemnato ex regulari iure quadrimeſtre tempus indulget Nam pro qualitate cauſæ, & obſequio, ſiue contumacia perſonæ nonnunquam tempus prorogat, nonnunquam coarctat, propria ſingulorum hæc ſunt. Arbitrum priuati eligunt. Iudicem dat poteſtas publica, aut princeps, & qui ſub eo militat. In hunc compromittunt inuicem promiſſa, vt per quẽ factum fuerit quominus ſententiæ ſit paritum, ille exigat pœnam: vel deponitur apud eum res de qua eſt controuerſia, & ita actori præſtetur: aut res aliæ loco pignoris apud eum collocantur, vt ſatisfiat ſententiæ, aut per ſtipulationem hincinde promittitur ſententiæ ſtari. Verùm iudex neque in ſe compromitti patitur, neque pignora dari, vel deponi apud ſe cõpellit. Sed nec ſententiæ ſtari promitti, ſed tantùm iudicio ſiſti. Huius ſententia non parit actionem vel exceptionem regulariter. Illius, infamiam interdum irrogat. Amplius arbiter cum religione eligi non debet, nec iurare. Sed ſi malè & contra ius ſententiam dixerit, ſpontè de eo rationem redditurus eſt, ſi per imprudentiam hoc partibus nocebit. Iudex iurat cum veritate & legum obſeruatione ſe iudicaturũ in ſingulis ſicut fuerit iuſtum viſum. Arbiter non interponit ſe in cauſa criminali & liberali. Iudex de vtraque cognoſcit. Huius ſententia minus appellatione ſuſpenditur. Illius decretum iuſta prouocatione reſcinditur. Arbitro, & ſi ſit iniqua ſententia, ſtabitur. Iudicis ſi ſit iniqua, appellatione facta, mutabitur. Hæc de arbitro & iudice, deq́ue eorum communione & differẽtia, deve eorũ officijs ſuccinctè dicta ſufficiãt.

DE ADVOCATIS.

TITVLVS SECVNDVS.

ADuocati ſunt qui & patroni cauſarum dicuntur, qui ingrediuntur iudicium vtrique parti ſuum præſtantes auxilium: quorum eſt officium cauſas perorare, quouſque voluerint. Ne tamen ad turpe compendium ſtipemque deformem hęc arripiatur occaſio, ſed laudis per eam argumenta quærantur, agere debent quod cauſa deſiderat ab iniuria tẽperare, neque protractu non adfuturi cauſis aliquid accipere. alioquin labem pudoris contrahunt, ſed nec de induſtria iurgium protrahere debent. Præterea poſt litem conteſtatam religione iuriſiurandi arctandi ſunt, quod omni virtute ſua, omniq́ue ope, quod iuſtum & verum exiſtimauerint, id ſuo litigatori inferre procurent, nihil quod ſibi poſsibile eſt de induſtria relinquentes. Si quid tamen omiſerint, iudex ſolertia ſua ſupplebit. Quorum error non nocebit litigatoribus ſi ex continenti, id eſt, triduo proximo contradixerint. Iudici ſic credi debet. vt qui ei non obtemperauerit iuſſus exhibere, vel reſtituere, quanti ea res eſt, condemnetur. Pro veritate, res iudicata accipitur: attamen ſi, ex falſo titulo vel inſtrumẽto, cuius fides in dubium non reuocatur, tẽpore iudicij fuerit iudicatum, ſententia retractatur, ſi teſtimonium vel certa cauſa probatur, vt ff. de varijs & extraordinarijs cognitionibus. l. 1. §. aduocatos. C. de aduocatis diuerſorum iudicũ. & C. de iudic. l. rem non nouam. §. patroni.

DE ACTORE.

TITVLVS TERTIVS.

ACtor eſt, qui proſequitur aliquid principaliter, dicens, rem ſuam eſſe, vel perſonam obligatam ad aliquid dandum vel faciendum. Sed & reus, ſi intentione aduerſarij fundata, exceptionem opponit vt condemnationem effugiat, actor intelligitur. Agere enim is videtur, qui exceptione vtitur vt ff. de exceptionib. l. 1.

DE REO.

TITVLVS QVARTVS,

REus eſt, aduerſus quem contenditur, quia ſi poſsidere, vel debere quid dicatur, ad probationem actoris pertinet. ſi victoria potiri velit, vt, id quod intendit, probet: actore enim non probante, qui conuenitur, etſi nihil præſtiterit, obtineat. quia rei fauorabiliores ſunt quàm actores. His æqui pollenter dicitur, iura promptiora ſunt ad abſoluendũ, quàm ad condemnandum, eoq́ue reus in exceptione actor eſt, & ipſum quod excipit, probare debet, vt. ff. de probat. l. in exceptio. & ff. de excep. l. 1. Sanè vno caſu qui excipit non probabit. Qui enim ſpe numerationis ſe ſtipulatione vel chirographo obligauit, ſi conueniatur, exceptionem non numeratæ pecuniæ, infra biennium iuſtè opponet, nec probationis onus ei imminebit: illa forſan ratione, quia negantis factum per rerum naturam nulla eſt probatio, vt C. de non nume. pecu. l. ſi ex cautione. & C. de proba. l. actor. in ſi. Cæterùm quæcunque de actore dicta ſunt eſſe probanda, eadem de replicatione dicenda putamus. Eadem quoque cenſura eſt de exceptione & duplicatione. Namq́ue ſicut hæc actio & replicatio actorem iuuant: ſic reum exceptio & duplicatio ſubleuant, vt ff. de except. l. 1. Iam ab eo probantur, quia æquum eſt in eo probando quenque grauari: quo probato, videtur ſubleuari, quod ad probationes rei immobilis à mobili ſeſeq́ue mouenti non ſecernitur.

DE ACCVSATIONIBVS.

TITVLVS QVINTVS.

ACcuſare omnibus permiſſum eſt, his exceptis. Propter ſexum prohibetur mulier, propter ætatem pupillus. Propter ſacramentum militare qui ſtipendium meret, id eſt, miles. Propter magiſtratum & poteſtatem in qua agentes ſine fraude euocari non poſſunt, vt conſul, prætor. Propter de-

lictum

lictum, vt infames. Propter turpem quæſtum, vt hi qui nummos ad accuſandum acceperint. Propter conditionem, vt filij contra parentes, liberti contra patronos. Propter ſuſpicionem calumniæ, vt qui falſum teſtimonium ſubornati dixerunt. Ratione paupertatis, vt hi qui minus habent quinquaginta aureis. Attamen non excluduntur, ſi ſuam iniuriã mortemve propinqnorum defendant vel exequantur. Si hi qui iudicio publico damnati ſunt, quive cum beſtijs depugnandi cauſa in arenam intromiſſi ſunt, quive artem ludicram vel leoocinium fecerint, vt ff. eo. l. qui accuſare, cum tribus ll. ſequentibus. & l. qui in iudicio publico. Sed filij ius accuſandi contra matrem non habent, vel minus frater magnum & capitale crimen contra fratrem intendit. Qui duos accuſauerit, tertium accuſare non poteſt, vt C. eod. l. cum rationibus. Similiter vocem familiaris, & ſerui oportet potius intercidi, quàm audiri aduerſus eum, cuius familiaritati vel dominio inhæſerit, excepto crimine maieſtatis. Item arctioris annonæ populi Romani, & falſæ monetæ, necnon falſi. Quod ſi ſuppreſſerit dominus teſtamentum, in quo relictam ſibi libertatem ſeruus adſeuerat, aliquando non prorſus interdicitur accuſatio, ſed ſuſpenditur, nomenque rei, id eſt, accuſati abolétur. Ex integro tamen repetendi reum poteſtas fiat, vt, ſi nõ fiat inſcriptio, & alia, quibus eſt opus.

DE INSCRIPTIONIBVS.

TITVLVS SEXTVS.

IN inſcriptione enim oportet eſſe nomẽ accuſantis & accuſati, nomẽ criminis & legis. Sed & eius nomen à quo commiſſum eſt ſcelus. & tempus, id eſt, menſis in quo factum. & locus, vbi ſcilicet neque diem, neque horam inuitus comprehendet. Inſcriptionis enim conceptio talibus in legibus inuenitur. Titius profeſſus eſt ſe Meuiam lege Iulia de adulterijs ream deferre, quòd dicit eam cum Gaio Seio in ciuitate illa, domo illius, me, ſe, illo, illis conſulibus adulterium commiſiſſe, vt ff. eo. l. ſi cui. & C. eo. l. in cauſis criminalibus.

DE TESTIBVS.

TITVLVS SEPTIMVS.

TEſtium verò talis eſt ratio, ad teſtimonium compelli poſſumus per iudicem, & improbè verſantes à præſcriptione fori coerceri. Aliquando excuſamur ſiue in omnibus cauſis, vt ſenes, valetudinarij. vt ff. eo. l. inuiti. Siue in aliquibus veluti in publico crimine contra cognatum admittimur volentes, vt ff. eo. l. lege Iulia. Et quandoque excuſamur, & quandoque cogi poſſumus, vt ff. de tab. exh. l. locum. §. exhibere. & quemad. reſt. ape. l. cùm ab initio. Interdum inuiti excuſamur, volentes repellimur, vt liberi contra parentes, & econuerſo. Teſtium quidam iudicis officio, quidam exceptione remouentur. Iudicis officio, propter dicendi ſuſpicionem. exceptis veluti qui condemnati ſunt de crimine famoſo, quos leges iubent eſſe improbos & inteſtabiles, vt ff. eodem. l. ob carmen famoſum. In teſtibus dignitas, fides, mores, grauitas examinanda eſt: in primis conditio, vtrum decurio, an plebeius, an honeſtæ vitæ, an reprehenſibilis, an locuples, an egenus, vtrum amicus ei, pro quo teſtimonium dat, vel inimicus contra quem teſtimonium fert, vt ff. eodem. l. in teſtibus, cũ l. ſequenti. Vtrum ne vnum & præmeditatum ſermonem viſi ſunt dicere, an non, vt ff. eodem l. teſtium. §. ideoque. Poſtremò reſcriptum extat iudicem non vtique ad certam probationis ſpeciem cognitionem ſtatim allegare debere, ſed ex ſententia animi ſui æſtimare oportere, quid, aut cui credat, aut parum probatum ſibi opinetur, vt ff. eodem. l. teſtium. §. eiuſdem. Sunt caſus in quibus quilibet teſtes admittuntur, vt arenarius vel ſimilis perſona de carmine famoſo, non tamen ſine tormentis, vt ff. eodem. l. ob carmen famoſum. §. vltimo. Cùm in crimine de falſa moneta ad teſtimoniũ admittũtur in iudicio adulteri. Precor non mea cã iudex. Iam ſi adiratu⸗us eſt non admittitur quemadmodum nec patronus, id eſt, aduocatus.

DE IVDICE ET IVDICIIS.

TITVLVS OCTAVVS.

IVdicium accipitur actus ad minus trium perſonarum. ſ. actoris intendentis, rei intentionem euitantis, Iudicis in medio cognoſcentis. Quod verò iuris ſortiatur effectum ſpectatur forma iudicij, & poteſtas in ſtatuẽdo & terminãdo. In inſtitutione intuemur perſonas, rem, vtrumq; ſimul. Iudex eſt, qui neque natura remouetur, vt mutus: neque iure, vt infamis, qui licet arbiter eſſe poterit tamen iudex eſſe iure non poterit. iudicare nequeunt aliqui natura, vt infantes. aliqui iure, ut ſerui. Pedaneus principaliter liberalem cauſam non cognoſcit, licèt incidenter examinet, nec de ea ſed de principali eã, pronuntiando, ut C. de peda. iudi. l. a. Cuius uictoriam & ad libertatem extendimus. Similiter, ſi is agit uel actionem ſuſcipit, qui legitimam adminiſtrationem non habeat, nullum eſt iudicium, tamen & procurator eſt falſus, nec dici controuerſiæ ſolent, nec poterit eſſe iudicium. In terminando, forma illa eſt actor ut uincat, actionem intendit, intentam probabit. Simili modo reus negabit, excipiet, & probabit. Iudex examinat, parteis ſæpius interrogat, ut ff. de interro. act. l. penult. Poſtea pronunciat ſeruato biennio in criminalibus, trinio in pecuniarijs cauſis, ut C. de iudi. l. properandum. §. fin autem. Sedens, ſcribens, deſcripto partibus recitans, executioni quod iudicatum eſt, mandans, uis & poteſtas eſt ex cõteſtatione & pronunciatione. Conteſtatur, res nouatur, non ut decedat aliquid, ſed ut accedat, cum temporalis actio perpetuatur non tranſitura in hæredes, tranſeat, uſuraria fiat. Pronunciatione quoque nouatur non ipſo iure, ſed exceptione perpetua, ſi reus obtineat, cùm etiam actionem pariat, ſi actor uincat. Vbi ergò abſunt, quæ abeſſe oportet, & adſunt quæ adeſſe oportet. hoc & iudicij & ſententiæ nomine cenſeri meritò poteſt.

DE DILIGENTIA, ET CVLPA QVAE VENIANT IN vnaquaq; actione.

TITVLVS NONVS.

CVm ſecundùm diuerſitatem actionum, & diligentia deſideretur, & negligentia puniatur, utile eſſe credimus, inſpecta cuiuſque actionis natura, quæ diligentia, quæ culpa ueniat in unaquaque actione, per ſingulas ſpecies exponere. Poſſeſſor alienæ rei ſi bona fide poſſidet, & ſi dolo eius res interierit, non tenetur. cum cogitatione domini rem detentio rem reddiderit, quod eſt ſi in omittendo dolus uel culpa cõmiſſa ſit, alioquin ſi in faciendo tenetur lege Aquilia, & hoc, ſi non mota controuerſia ei ſit, alioquin controuerſia progreſſa tenetur de cuſtodia: & hoc puto ad exactam diligentiam, ſicut qui ſeruum fugitiuum à ſe petitum non cuſtodit, vt ff. de rei uendica. l. qui petitorio. §. qui in rem commodatam, & l. utique & l. Iulianus ſcribit. & l. ſi culpa. & de uerborum obligationibus. l. ſi ſeruum ſtipulatus fuero. Fatalitatem verò præſtare non debet, neque propter metum huius periculi, cogitur ius ſuum indefenſum relinquere, & hoc, licèt diſtracturus fuerat. prædo autem præſtat fatalitatem poſt acceptum demum iudicium & id ipſum tunc cùm diſtracturus petitor fuerat, ut ff. de petitione hæreditatis. l. illud quoque. & ff. de rei uendicatione. l. item ſi. Et hoc ita uerum eſt, ſi furtum cõmiſſum non ſit. Nam commiſſo furto, cùm fur ſemper in mora ſit ante oblationem, periculo non liberatur, ſed tenetur condictione furtiua, & hæc eadem in petitione hæreditatis intelligenda ſunt, ſed nec actio ad exhibendum ſeparatur ab his. Nam & poſt acceptum iudicium, licèt ſine dolo malo & culpa poſſeſſoris homo mortuus ſit, tamen interdum tanti damnandus eſt, quanti actoris interfuit, per eum non effectum, quò minus tunc, cùm iudiciũ acciperetur, homo exhiberetur.

beretur. Quod eſt ſi fortè diſtracturus erat petitor, & poſſeſſor malæ fidei fuerit: vel bonæ fidei, quod per calumniam reſtitit, quia intellex t exactionem actionis ad ſe non pertinere, tantò magis ſi apparebit eo caſu mortuum, qui non incidiſſet, ſi tunc exhibitus fuiſſet, vt ff. ad exhi. l. de eo. §. ſi poſt acceptum iudicium.

IN DEPOSITO QVID VENIAT.

TITVLVS DECIMVS.

IN depoſito venit dolus, & lata culpa: quandoque culpa leuis: quandoque culpa, & cuſtodia: quandoque periculum. Dolus, & lata culpa venit ex natura depoſiti. Ad exactam diligentiam tenetur ſi culpam repromiſerit, vel pretium depoſitionis, non quaſi mercedem acceperit, vt ff. vi bonorum raptorum. l. prætor ait. §. ſi in re depoſita, & §. in hac actione. & titul. depoſi. l. 1. §. ſæpè. & l. quod Nerua. De periculo tenetur, ſi periculum in ſe ſuſceperit, aut etiam cùm depoſita eſt pecunia apud eum gratia eius, vt puta ſi emiſſet, crediti nomine obligatus eſſet, vt ff. ſi certum petatur. l. ſi quis. De culpa & cuſtodia tenetur, ſi ſe depoſito obtulit, vt ff. depoſi. l. 1. §. ſæpè euenit. Si verò conueniat ne dolus præſtetur, nō valet pactio, quamuis ſi paciſcatur, ne depoſiti agat, re ipſa id pactus videtur, ne de dolo agat, quod pactū prodeſt. Quia expreſſa nocent, non expreſſa non nocent, vt ff. de pactis. l. ſi vnus. §. illud. Lata autem culpa exiſtimatur, ſi quis ad ſuū modum curam in re depoſita non præſtitit. Nec enim ſalua fide minorem his. quàm ſuis rebus, diligentiam præſtabit, vt ff. depoſi. l. quod Nerua.

IN COMMODATO QVID VENIAT.

TITVLVS XI.

IN commodato venit, quandoque dolus & lata culpa tantùm: quandoque culpa leuis, & diligentia: quandoque periculum. Dolus & lata culpa venit, ſi hoc conuenit, vel ſi ſua duntaxat cauſa commodauit, ſponſæ fortè ſuæ, vel vxori, quo honeſtius ad ſe culta duceretur, vt ff. commod. l. ſi vt certo. §. Interdum. De culpa quoque leui tenetur, ſi vtriuſque gratia res commodata eſt, veluti ſi communem amicum ad cœnā inuitauerimus, tuque eius rei curam ſuſcepiſſes, egoque tibi argentum accommodauerim: culpa quidem à te præſtanda eſt, vt ita culpæ fiat exiſtimatio, ſicut fieri ſolet in rebus pignori datis & dotalibus, vt ff. titul. eodem. l. in rebus. §. hoc ita. Ad exactiſsimam diligentiam tenetur is, cui res aliqua vtenda datur eius gratia tantùm, nec ſufficit ei tantam diligentiā adhibuiſſe, quantam ſuis rebus adhibere ſolitus eſt, ſi modò alius diligentior poterit eam rem cuſtodire, ſed propter maiorem vim maioresve caſus non tenetur, ſi modò non ipſius culpa is caſus interuenit, veluti ſi id quod tibi domi commodatum eſt, peregrè tecum ferre malueris: tunc enim periculum ad te ſpectat, vt Inſtitut. quibus modis re contrahitur obligatio. §. at is. & ff. commod. l. ſi vt certo. §. nunc uidendū. & l. in rebus. §. alioquin. Vel ſi potuerit res commodatas ſaluas facere, res ſuas prætulit, vt ff. commod. l. ſi vt. §. quòd verò. Fatalitatem præſtat, ſiue id repromiſit, ſiue res æſtimata data ſit, vt ff. titul. eodem. l. ſi vt. In commodato autem hæc pactio, ne dolus præſtetur, rata non eſt, vt ff. titul. eodem. l. in cōmodato. Excuſatus autem eris à culpa, ſi rem tibi commodatam, & cuſtodem poſui, vt ff. eod. tit. l. ſi ut. §. ſi de me.

QVID VENIAT IN ACTIONE DE PRECARIO.

TITVLVS XII.

ILle qui precariò rogauit, tenetur de dolo & lata culpa: de leui non tenetur, niſi poſt interdictum redditum. tunc. n. præſtat dolum & culpam & omnem cauſam. Nam vbi moram quis facit in precario, omnē cauſam debebit reſtituere, ut ff. de preca. l. quæſitum eſt. §. eum quoque. Si quæras, cur hic non tenetur precarij rogator ad eam diligentiam, quam præſtat commodatarius. Forſitan illa ratio eſt, quia commodatum intempeſtiuè reuocari non poteſt, ut ff. com. l. in commodato. §. ſicut autem. Precarium verò tamdiu durat, quamdiu is qui conceſsit, patitur, vt ff. de preca. l. cum precario. x. Et quòd facilius reuocatur, non eſt mirandum, ſi minus habeat oneris.

QVID VENIAT IN PIGNORATICIA ACTIONE.

TITVLVS XIII.

IN pignoraticia actione, venit dolus & culpa, vt in commodato, & cuſtodia, vis maior non venit, vt ff. de pign. act. l. ſi cum. §. uenit autem. & l. qui ratiario. Aliquis autem putaret eadem per omnia uenire in hac actione, quæ in actione cōmodati deſiderantur, propter verbum ſuperius inſertum, ſubiungit ibidem alia lege. Ea igitur quæ diligens paterfam. ſcilicet in ſuis rebus præſtare ſolet, à creditore exiguntur. Sufficit enim quòd ad eam rem cuſtodiendam exactam diligentiam adhibet, vt Inſti. qui. mo. re con. ob. §. at is. Si uerò res pignori datas malè tractauerit creditor, vel ſeruos debilitauit, tenetur eo nomine, ueluti ſi proſtituit ancillam, uel aliud improbatum facere coegit, ſoluitur ilicò ancillæ pignus. Planè ſi pro maleficijs coercuit creditor, non tenetur: ut ff. de pigno. act. l. eleganter. §. etſi res pignori. Si ergo operam dedit, ut res deterior fieret, tenetur: ſi operam non dedit, non tenetur, ut C. eo. titul. l. ult. Operam autem dediſſe uidetur uel intelligitur, & qui culpam adhibuit. Sed & cùm pignus creditur, creditor de dolo debet repromittere, etſi prædium fuerit pignoratum, de iure eius repromittendum eſt, ut C. eo. l. creditor. Quinimò forſitan & hinc inde interdum cautiones interponi debent, & in præteritum & in futurum, ut puta ſi eius ſerui nomine creditor iudicium accepit, uel quid cum eo ageretur, uel quòd ipſe eius nomine ageret, ad ſimilitudinem ſerui qui redhibetur, eius nomine ſupra dicta cautio exponitur, ut ff. de redhi. act. l. redhibere. §. idem Pomponius ait. Eius autem nomine cum eo agitur, ſi ſeruus noxam commiſit. Nam ſi creditor defendere noluerit, proconſul denegabit etiam ei pignoris perſecutionem, ut ff. de noxa. actio. l. ſi ſeruus depoſitus. §. dominus qui ſeruum. Ipſe autem eius nomine agit ſi furtum paſſus eſt, ut ff. de furt. l. ſerui. §. illud quæſitum eſt. Vel ſi occiſus ſit ille ſeruus, quo caſu datur utilis Aquiliæ creditori, ut ff. ad l. Aquil. l. quemadmodum. §. qui dicendum eſt.

QVOMODO SIT VTENDVM ACTIONE EX EMPTO.

TITVLVS XIIII.

EX empto actione is, qui emit, utiī: & in primis id deducit in hoc iudicio, quod præſtari cōuenit ſi nihil cōuenit, tunc ea præſtabūtur quæ naturaliter inſunt huius iudicij poteſtate, & in primis ipſam rem venditorem præſtare oportet, id eſt, tradere, ſed non præcisè: ſed ſi non tradiderit, condemnatur ad intereſſe. Redhibitio quoque empti iudicio continetur, & ut caueat animalia ſana præſtarit & qui iumenta vendidit, ſolet ita promittere eſſe, bibere ut oportet, & fugitiuum non eſſe ſeruum, furtis noxijsque ſolutum, & ut habere liceat emptori caueatur, ſed ut tradatur ei poſſeſsio. Quibus non præſtitis, uel uno ex his, in id quod intereſt fit condemnatio: ut ff. de actio. emp. & uen. l. ex empto. Sed etiam dupla promitti debet in pretioſis: alioquin ſi dictum non ſit quantum venditorem præſtare oporteat, ſimpla uel intereſſe præſtabitur, ut ff. de euict. l. ſi in uenditione. Sed & ſi dixit euictionis nomine nihil præſtari, pretium debebit re euicta, non utilitatem, vt ff. de act. empt. l. emptorem. §. qui autem. Si conuenit

uenit

uenit plus minuſue præſtari euictione ſecuta, quàm nomine pretij datum eſt, ualet conuentio, ut ff. de euict.l.emptę. Venditor autem talem cuſtodiam debet, quam præſtarēt hi quibus res commodata, eſt & exactiorem quàm in ſuis rebus adhiberet, ut ff. de peri.& com.rei uen.l.cuſtodiam. Nam talem diligentiam debet, qualem bonus pater familias adhibet ſuis rebus, quam ſi præſtiterit & tamen rem perdiderit, licèt per furtum ſecurus eſt, ut tantùm ſcilicet uendicationem rei, & condictionem exhibeat emptori, ut ff. de contrahen. empt.l. quod ſæpè. §. ſi res. Periculum autem publicationis fundi uenditi. quod ante traditionem contingat, non reſpicit ad emptorem, quod ita uerum eſt, ut pretium repetat, aut conſ. quatur ſi quid amplius ſua inter ſit, ut ff.loca.l.ſi fundus. Id forſitan intelligendum erit de lectis quos ædilis concidit, ut ff.de peri.& com.rei uen.l.lectos. Imputatur autem uenditori domus ſi, antequam eam tradat, damni infecti ſtipulationem non interpoſuit, quia cuſtodia ad eum pertinet, vt ff. de actione emption. & uenditio, l. venditori, Si uinum ueniat ad menſuram, eam diligentiam uenditor debet, ut fatale damnum & uis maior ſit excuſata, hoc eſt, ad intereſſe non teneatur uenditor, nec tantùm ad emptorem pertinet periculum, Nam ante menſuram propriè notandum uenit, ut ff. de peri. & com.rei uen.l.2.& 3. Si uerò conditionalis eſt emptio, periculum admiſſæ rei emptorem non adſtringit. Si autem deterior facta fuerit, ad emptorem ſpectat detrimentum. ut ff.de peri.& com,rei uen,l.neceſſario.

DE MORA.

TITVLVS XV.

CVm de mora punienda quæratur, ſciendum eſt aliter moram puniendam in actionibus in rem, aliter in perſonalibus, aliter in bonæ fidei iudicijs, aliter in ſtricti iuris. Qui in rē conuenitur etiam culpæ nomine condemnatur. Culpa autem exiſtimatur, non ſolum ſi fecit quod facere non debuit, ſed & ſi omiſit, quod facere debuit, puta ſi ſeruum à ſe petitum non cuſtodiuit & is fugit, ut ff.de rei uen.l.qui petitorio. §. ultim. Si uerò eo modo interijt quo interitura eſſet, tunc diſtinguitur utrum prædo fuerit, an bonæ fidei poſſeſſor. Si prædo fuerit præſtat fatalitatem, puta ſi intelligebat, & dolo malo reſiſtebat. Si bonæ fidei poſſeſſor fuerit, non præſtat fatalitatem, non enim debet ius ſuum indefenſum relinquere, ut ff. de petitione hæreditatis, l.illud. Notandum puto dolo malo, reſiſtere, quod obſeruandam ſibi euictionem litigat, licèt ſciat rem ad ſe non pertinere. Ideoq; hunc de fatalitate non puto teneri, quod puto trahendum ad actionem ex ſtipulatu, & ex teſtamento, & depoſiti, vt ff.depo.l.ſi in Aſia.§. vltimo. & l.ſi plures. §.vlti.& de verb.oblig.l.ſi ex legati.& de vſur.& fruc. l. ſi quis ſolutioni. Quas leges ita exponendas exiſtimo, Idem & in omnibus perſonalibus actionibus, niſi condicat quis rē à fure, vel eius hærede. Hæres enim furis præſtat fatalitatem ſicut fur. Culpa verò quam diximus exiſtimari etiam in omittendo in actione in rem, ita non eſtimatur in perſonali, ſed ita, ſi fecerit quod non debuit, puta ſi eum occiderit licèt ceſſante mora, vel facto eius ſeruus promiſſus liber factus ſit, an ſi alienauit, & res deſijt poſſe dari: cùm tamen per alium hoc contigerit, condemnandus eſt. Si autem alienus tempore promiſſionis fuit, nec eius poſtea factus ſit, & ab alio tale quid acciderit non tenetur: vt ff.de verborum obligat.l. ſi ſeruum. primo reſponſ. & §. j. Si autem cùm promiſſor eum alienauerit, ante moram naturali morte intereat, non tenetur. Idem in venditione: vt ff.de hær. ven.l.venditor. niſi venditor hæreditatis ſit, qui alij vendēdo negotiū emptoris geſsiſſe videbit. Mora autem intelligitur fieri quandoque iure communi, vt interpellatione, cum quis interpellat debitorem ſuum, licèt extra iudicium, ita rationabiliter, ut debitor nullam habeat rationem differendæ ſolutionis. Quandoque iure ſingulari, & hoc bipartito. Vel propter rem, ut in furto. Nam fur ſemper eſt in mora. & mora trahit ad ſe periculum. Vel propter perſonam, vt in minore, vt C.de reſtit. In perſona, & hoc in bonæ fidei iudicijs, & legatis & fideicommiſsis. Mora quandoque gignit vſuras, quandoque trahit ad ſe periculum, quandoque perpetuat obligationem. Gignit vſuras, vt in debitore interpellato ex prædictis cauſis, vt & in debitore minoris, ſi tamen tutor ei ſit, vt ff. de vſur.& fruct.l.cùm quidam. §.ſi pupillo. In ſtricti iuris iudicijs, poſt litem demum conteſtatam vſuræ currunt. & trahit ad ſe periculum, vt qui tenetur in ſtricti iuris iudicijs ſcilicet non liberatur, ſecundum tamen prædictas diſtinctiones, perpetuat obligationem vt poſt litem cōteſtatam. Licèt autem bona fides excuſat poſſeſſorem rei alienæ à fatalitate, non tamen à fructibus. Licèt enim bona fide poſsideat & titulo, pendentes fructus reſtituat cum ipſa re. & licet perceptos ſuos fecerit, extantes tamen iudicis officio reſtituit, de conſumptis non tenetur, etſi locupletior ſit. Bonæ fidei, ſi non titulo, cultura prouenientes facit ſuos, nunquam natura, vt ff.de vſur.& fruct.l.fructus. Similiter de conſumptis nō tenetur in ſingulari, in rem, etſi locupletior ſit, ſed in petitione hæreditatis veniunt conſumpti ſi locupletior ſit poſſeſſor. Malæ fidei ſi non titulo, etiam de percipiendis tenetur. Malæ fidei cum titulo, à percipiendis ſolis excuſatur.

Sed & circa retentionem ſumptuum diſtinguendum eſt. Nam bonæ fidei poſſeſſor in petitione hæreditatis ſeruat ſumptus vtiles & neceſſarios. etſi res illa in quam impendit, non eſt. Prædo autem non aliter quàm ſi res non ſolum eſt, ſed & melior ſit: vt ff.de peti.hæred. In ſingulari in rem, bonæ fidei poſſeſſores neceſſarios ſeruat, vtiles ſeruabit, maximè ſi dominus eadem facturus erat, ſed quouſq; pretioſior factus eſt, etſi plus pretio ſundo acceſſit, ſolum quod impenſum eſt, aut ſi fundum receptum dominus vendiderit idem dicēdum eſt, vt ff.de rei vend.l.in fundo. Malæ fidei neceſſarios ſeruat vtiles abradit ſine læſione prioris ſtatus, vt C.de rei ven.l.domū, & ff.de condi.in.l.ſi in area. Quod de voluptarijs in omni poſſeſsione ſeruatur, niſi dominus paratus ſit præſtare, quantū ille laturus eſt, his rebus abraſis. Nam enim malitijs indulgēdum eſt. Si verò gratia fructuum etiam impenſæ à bonæ fidei poſſeſſore ſeruabuntur per receptionem, licèt fructus nō perueniant, prædo ita demum ſi fructus perueniant: vt ff. de petitio.hæredita. l.ſi à domino. §.vltimo. Quæ ſic ſunt in actione in rem, ſed ſi actionem habeam ſtricti iuris, ad id conſequendum, quod meum non fuit, fructus non conſequar, etiā ſi mora facta ſit, niſi poſt conceptum iudicium. Si verò bonæ fidei habeam actionem, vt ex empto, fructus conſequar, licet lis conteſtata non ſit, vt ff.de uſur. & fruct. l. uideamus. §. ſi actionem, Legata tamen, & fideicommiſſa, licèt ſtricti iuris ſint, admittunt fructus, & poſt moram uſuras: ut ff. de uſuris.l.equis.ſi agatur præiudiciali in rem de ancilla. Nam poſt litem amplectuntur omnem fortunam matris ante litem nati, ſed ſuo nomine in quæſtionem ſeruentur, vt C. de liber. cau. lege ultima.

PLACENTINI DE EXPEDIENDIS IVDICIIS, Liber Tertius.

DE LIBELLO CONVENTIONALI

TITVLVS PRIMVS.

SI QVIS de re quaque obnoxium qnempiam eſſe ſibi putauerit, quo ſecum ciuiliter conſiſtat, libellum quamprimùm Conuentionalem componat, in qno quod ſibi deberi putat, edoceat, ſpeciem actionis edat, vt in Authent. de executo. §. t. col. 7. conſtit. 7. Vnde hunc libellum non prius aduerſario offeret, quàm in negotij executorem cautionem exponat ſeſe intra duos menſes proximos litem executurum, vel omne damnum ei, qui conuenitur, contingens in duplum reſtiruturum, cautione tamen non tranſcendente 36. aureos. Poteſt ſorſan ſub hac forma libellus ille componi. Legnm iuſtiſsimarum metuens pœnas, perſequi ſine iudice rem mihi debitam, atq; adeò ad vos ſcientia iuris, tàm ſubtiliſsimum quàm benignum accedo, agens contra Titium Fortidianum ſundum poſsidentem, ex venditione, vel tradtione ad me pertinentem. Ego Caius banc poſtulationem die tali, menſe tali contra Titium depono.

Poſt ergo libellus conuentionis ſactus iudici offeretur, ſicque ſportulas, id eſt, ſalarium & officio ſuo debita executioni iuxta quantitatem in libello cõprehenſam, præſtabit, vnà cum fideiuſſore iudicio ſiſtẽdi cauſa 20. dierum gaudebit inducijs, intra quos deliberet, aut cedat, aut contendat. Præterea ſolius iudicis in libello comprehenſi audiẽtiam eligat, an ei alium ſocium petat, vel in totum quaſi ſuſpectum alium recuſet, niſi ille ſit, quem ipſe alio iam recuſato, petierit.

DE LITIS CONTESTATIONE.

TITVLVS SECVNDVS.

POſtremò partium vtrarumque præſentia apud iudicem facta, incipiet iudex per narrationem atque reſponſionẽ cauſam ſimpliciter audire, ſicque demum lis conteſtata ſore creditur. niſi ſimplex poſtulatio penes iudicem depoſita, aut non ante iudicium actionis ſpecies ſit reo cognita, vt C. de lite conteſtata. l. t.

DE PLVS PETITIONIBVS.

TITVLVS TERTIVS.

CAueat actor ſanè ne plus à reo petat, quàm ſibi debeatur: quod quatuor fit modis, re ſcilicet, tempore, loco, cauſa, vt Inſtit. de act. §. plus autem. cum tribus. §. ſequentib. Quippe ſi tempore per dolum plus petierit, Zenoniana coercitus conſtitutione, in duplum temporis eius præſtabit inducias, ſcilicet vel quas ipſe indulſit, vel natura deſiderat actionis. Planè nec poſt eas finitas reus aliter ſuſcipiet actionem, quàm ſi omnes litis expenſas ab actore primùm acceperit, vt ſaltem tali metu perterriti litium tempora doceantur obſeruare actores. Quod ſi ea tribus alijs cauſis per machinationem plus petierit actor quodcunque damnum ſportularum nomine illi, à quo fuerat petitum, acciderit, tripli condemnatione commiſſa puniatur. Verùm hoc ante iudicium exaudias. Sanè ſi liti præbuit exordium, & in certaminibus negotij permanens, vel adiecta ſalſi quantitate arguatur per Iuſtinianam conſtitutionem, non ſolùm in ea, verùm quoque in vniuerſo debito defraudetur, niſi reus de hac cauſa tranſegerit, vel ſecundò poſt biennium confiteatur, tantam ſcilicet ſe debere quantitatem, vt C. eo. Quibus in caſibus citra indeterminatæ cenſuræ ſormidinem, ſnam intendit actor petitionem. Litis ergo conteſtatio contra expoſitum indultum habita. pro nihilo eſt, niſi conſenſu partium cauſa fortè moueatur, vt in arbitro fieri conſueuit.

DE DILATIONIBVS.

TITVLVS QVARTVS.

SEd & in ius vocati dilationes petere nonnunquam ſolent, quod qualiter procedat, exaudi. Et quidem ſi perſonarum abſentium, aut inſtrumentorum non morandæ cognitionis obtentu, petatur ſpacium exhibendæ inſtructionis, poſtularum à iudice dari conueniet, vt C. eo. l. 1. Sanè qui cognoſcit, idem arbitrium nequaquam intelligat, ſemper ſibi fore conceſſum, quinimò dilationem eandem, ſi rerum vrgentiſſima ratio flagitauerit, & neceſsitas deſideratæ inſtructionis exegerit, non ſacilè amplius quàm ſemel in pecuniarijs cauſis nouerit eſſe tribuendam. Planè in criminibus ſeu capitalibus canſis reo tres dilationes, accuſatori duæ dari poſſunt, ſed vtrique cauſa cognita, vt ff. de ferijs. l. vlt. Dabitur quoque ſubtili velamento dilatio, & ſiquidem ex ea prouincia, vbi lis agitur, & de qua perſona inſtrumenta rei poſcit, in proximo ſit, vna ſcilicet vel duab. manſionibus in medio prouinciarum conſtitutis, vt quatuor menſes dentur noua decreuit cõſtitutio. Si verò maius ſit ſpacium, ſex menſes indulgeantur. Quòd ſi ea Palæſtina aut ex Aegypto, vel gentium longinquarum loco ſuprà dicta petantur, octo cuſtodiri menſes iuſticia erit. Si verò ex Heſperijs gentibus, vel Septentrionalibus, vel Lybico tractatu allegetur dilatio, tunc tempus ab anterioribus iuris conditoribus taxari, hoc eſt, nouem menſiũ iuſtè indulget, vt in Authen. vt om. obe. iu. §. ſed ſiquidem. Si quis autem per ſacrum oraculum ad extraordinarium te vocauerit iudicium, omnifariam illi dilatio deneganda eſt, tibi ad precum arguenda mendacia dabitur, & proferenda inſtrumenta vel teſtes, cùm inſtructus eſſe non potuiſti, qui præter ſpem ad aliena trahebaris negotia, vt C. eod. l. ſi qũ. In reſtitutionis prętereà cauſa petetur ab actore dilatio, quę ſemper valeat intra metas reſtitutionis arctari, hoc eſt, quatuor annorum continuorum, vt C. de tem. in integr. reſt. l. petendæ. Non poterunt ergo ab eo peti dilationum curricula, huius temporis terminos prorogantia. Verùm ſi ſera defenſio dilationis ſuffragium poſtulauerit, quoniam in nullius ſte terat arbitrio, quando litigio pulſaretur, ea illi, citra præſati temporis compendium, adſerta cauſa defertur, quoniam ſibi indulta etiam actor pro ſuis inquirendis probationibus vti minimè probibebitur.

DE IN IVS VOCANDO.

TITVLVS QVINTVS.

POrrò breuitatis obtentu, verboſitate Scriptorum de in ius vocando neglecta, & de ferijs, & dilationibus ſummo quaſi digito complexus, breuiter nunc dicam de in ius vocando. Sciendum autem eſt, alios in ius vocari permitti, alios verò prohiberi. Horum autem alij prohibentur gratia negotiorum geſtorum, alij reuerentia perſonarum, vt ff. eo. l. generaliter. Qui probibentur negotiorum geſtorum, vel communis neceſsitatis cauſa, aliàs publicæ, nonnunquam verò priuatæ. Communis neceſsitatis cauſa, veluti tempore meſsium & vindemiarum, propriè cùm cæteri iubeantur eſſe iuridici. Illoa tamen feriarum dies manere ſas erit, quos geminis menſibus ad laboris requiem indulgentior annus accepit, vt ff. de ferijs

ferijs. Publicæ, vt tempore belli. Priuatæ, vt tempore nuptiarum, velfuneris cuiuſquam, uel ſi ad iudicium fuerit uocatus ut ff. eo. Leg. quique lit gaudi. Irem cùm perſonatum reuerentia in ius uocari prohibeatur, contingit quandoque cauſa diuini iuris, ut Pontifices dum ſacra faciunt, ut ff. eo. l. 2. Aliquando cauſa humani iuria, & tunc alia publici, ut conſules cæteroſq; magiſtratus. Interdum iuris priuati gratia, ut parentes patronoa, uxores quoque eorum, quos in ius non vocabis, niſi venia edicti à iudice fuerit impetrata, nec in ea ruſticitati parcitur, cùm naturali ratione honor huiuſmodi perſonis debeatur. Honeſta enim & ſancta ſemperparentis, patronique debet videri perſona, ut C. eo. l. 1. & 2. Cæterum ſi ſine uenia edicti, ante ſatas perſonas in ius uocaueris, ex earum querela quinquaginta aureorum pœnam præſtabis, uel à Præfecto urbis, quaſi inofficioſus caſtigaberis, ſi inopia laborare digno ſceris. Moderanda planè erit hæc iuriſdictio, veluti ſi te pœniteat, & actionem remiſeris, uel ſi parentes patroniq; uocati nō ueniant, aut ſi inuiti uocati nō fuerint, ut ff. eo. l. pe. & ult.

DE FERIIS.

TITVLVS SEXTVS.

FErias autem intellige ſolennea, quas populus Romanus ob diem inſignem, uel propter publicam gratulationem, ſibi conſtituit; atque repentinas, quādo res feliciter præter ſpem eueniunt quarum utrarumque adijciendarum ſimilem meteris obſeruantiam, ut ff. & C. eod. Feriæ enim repentinæ, ſiue ſolennes ſint, dilationum temporibus non excipiuntur, ſed ex hia modis omnibus continentur. In prouocationum quoque cauſis huiuſcemodi dierum tempora iugiter & ſine aditu ſcias eſſe numeranda.

OMNES IN IVS VOCATI DEBENT VENIRE.

TITVLVS SEPTIMVS.

EX quacunque autem cauſa ad prætorem, vel ad alios qui iuriſdictioni præſunt, in ius uocatus debet venire, ut ſaltem hoc ipſum ſciatur, an eius ſit iuriſdictio. quinimò etſi reuocandi domum ius habet, venire debet priuilegia ſua allegaturus. Si quis autem uocatus non uenerit, ex cauſa à competente iudice mulctabitur.

QVID FACERE DEBET IN IVS VOCATVS.

TITVLVS OCTAVVS.

VBi autem in ius qui uocatur, ſatis ab eo uel cautum petatur, aut iurato promittat iudicio ſiſti: & edicto cauetur, ut fideiuſſor ſiſtendi iudicij cauſa datus, locuples detur, non tantùm ex facultatibus, uerùm ex conueniendi facilitate. Locuples autem eſt, qui ſatis & idoneè habet pro magnitudine rei, quam actor petit eſſe reſtituendam. In neceſſarijs autem perſonis qualiſcunque fideiuſſor pro locuplete erit accipiendus, ut à parente, patrono, uxoribus liberiſve eorum, uxore, nuruve. In eum qui non accepit fideiuſſorem, cùm ſciret eam neceſsitudinem perſonarum, quinquaginta aureorum iudicium competit, ut ff. in ius uoc. ut eant. l. j. & 2. & ff. qui ſa. cogan. l. 2. & ff. de uerb. ſig. l. quos hoſtes. §. locuples. & ff. eo. l. 2. & ff. qui ſatiſ. l. ſciendum. Sciendum autem eſt, poſſeſſores immobilium rerum ſatiſdare non compelli, ſed ſuæ tātùm promiſſiooi committentur. Poſſeſſores autem rerum immobilium eſſe dicuntur, qui in agro vel ciuitate ſoli rem poſſident, vel ex aſſe, vel ex parte. Quo in numero vectigalium cōductor habetur, cui non eſt abſimilis emphyteuticarius, vt ff. qui ſatiſ. cog. l. ſciendum. Qui aūt ſatiſdationi ſe imparem docuerit, iurato promittere debet iudicio ſiſti. Quòd ſi ex cauſa cooceſſa deſeruit, deierare non videbitur. De die autem in tali ſtipulatione ponenda ſolet inter litigatores conuenire.

Cæterùm ſi non conuenit, putat Pedius in poteſtate litigatoris eſſe moderato ſpacio de hoc à iudice ſtatuendo, habita ratione qualitatis cauſæ, & perſonarum. Hæc ſi ſuo nomine quis alium in ius vocauerit.

DE PROCVRATORE ACTORIS.

TITVLVS NONVS.

OMnibus qui ſuo noīe actionē habent, procuratoris habendi ius tribuit facultatem, vbi profectò & alia deſideratur inſpectio, & quidē ſi à parte actoris interuenit ꝓcurator, & de mandato conſtet, ſiue apud acta factus fuerit, ſiue ꝓ præſente interuenit, cum cautione de rato iure aget, ratumque iudex habebit iudicium, licèt ipſo procedente noluerit dñs, ipſum eſſe procuratorē, mutata ſua voluntate. Quinimò ſñia lata, ſi ſuit ei, qui petebat, ſolutū, ipſi, i. dño erit inutilia, aduerſus quē egit procurator, actio, ſiue per exceptionē rei. ſ. iudicatæ, ſi fuerit ipſe ſolutus, quem conueniebat procurator, vt ff. rem ra. ha. Sanè ſi de mandato dubitetur, aut id probandum eſt, vel certè de rato cauendū, ſicq; litē ſupra dicto exequatur ordine. Vnde ſi mandatū non interueniſſe conſtet, & ſi ſatiſdare paratus ſit, procul à limine iudiciorum pelletur. Exceptis quibuſdā perſonis, vt ſunt liberi, parentes, fratres, & affines, liberti quoque quibus etiam, ſi de mandato dubitetur, de rato cautio remittitur. Sic itaq; mandatam litē procurator actoris ſine impedimento perducet, licèt in ipſo exordio defenſionis allegatio fuerit ei ab aduerſario oppoſita, tūc .n. ſatiſdationem, pro exequenda lite defenſionis, præſtare cogetur, qua non procedente, litem ſibi mandatam iuſtus iudex minimè procedere ſinet, vt ff. eo. l. Pomponius. §. vlt. & l. ſed & hæ. & ff. de libe. cau. l. 1. & 2. & 3. & 4. & vlt. & de appel. l. non tantùm. Pœna. n. non defendentis procuratoris eſt, vt denegetur ei actio, vt ff. eo. l. mutus. §. pœna. & C. eo. l. actionē dño. Tali aūt ſatiſdatione præſtita, omnifariam defenſionis ſuſcipere iudicium cogitur, niſi ad agendū cā cognita recuſauerit, tunc. n. ſuſtinet ob rem non defenſam ſtipulationē committi. vt ff. iud. ſolui. l. ſi quis. §. vlt. Porrò ſi ab initio non fuerit hæc deſiderata defenſio, diffinito iudicio, procurationē vltra extendere procurator non cogetur, niſi probationis cauſa ſuſcepit ſuſceptam implere.

DE PROCVRATORE REI.

TITVLVS DECIMVS.

SEd procurator, rei vel defenſor nullo in mandato habito, defectu ēt ſi ſub geſtorū teſtificatione fuerit factus in ipſo limine litis, iudicatum ſolui ſatiſdationē in oībus cauſis ꝓſtare cogitur, vt C. eo. l. exigendi. & C. de ſatiſ. l. j. Quippè alienæ litis nemo ſine ſatiſdatione defenſori idoneus inuenitur, qui quidē oībus modis ad accipiendum iudicium compelletur, ſi pro ſe ſciente, & non contradicente dūs iudicatū ſolui ſtipulationem fecerit, qđ ſi aliter factum fuit, inſcium procuratorem cogi ad litigandū ſatis inciuile eſt. Cōmittitur ergo ob rē non indefenſam ſtipulatio. præterea & in alio caſu cogitur iudicium accipere, ſi ſponte ſcilicet, iudicatum ſolui ſatiſdederit defendendi abſentia gratia, vt ff. iudica. ſol. l. ſi ad defendendum. & Inſtit. de ſatiſd. §. ſi verò aliquia. & ff. eod. l. ſi minor. §. vlt. & l. etſi. & l. non videtur. Cogetur ergo ſemper in hoc caſu iudicium accipere, ſi captio ſit actoris ꝓpter temporia tractum. Verùm ſi actor non capiatur, Sabinus ait nullas eſſe partes prætoris ad cogendum, ſed ob rem nō defenſam ſtipulatio committetur. Imò ſi iuſta cauſa non defendendi allegetur, puta contracta cum aduerſario affinitaa, nouæ inimicitiæ, longave procuratoris peregrinatio, cùm iuſtas cauſa, cur iudicium accipere noluerit, habuit: nec fideiuſſores eius tenebuntur. Eſt autem procurator, qui negotia aliena mandato domini adminiſtrat. Geſtor autem, qui ſine mandato, qui negotiorum geſtorum cauſa ille mandati tenetur, vt ff. eodem l. mutus. §. ultimo. cum duabus legibus ſequentibus. & ff. de procur. l. non cogendum. & ff. eodem l. j.

DE PROGRESSV, SIVE ORDINE IVDICIORVM.

TITVLVS XI.

SIc deniq; ſuo vel alieno nomine ad futura iurgia lites poſſunt ordinari. videamus ergo qualiter ipſi procedant, & ꝙ cauſa ſimpliciter ab vtraq; parte, ſub iudice narrata, non aliter actorem ſiue fugientem, litis exercere certamina permittit, niſi iureiurando propter calumniam præſtito, etiam prius quàm actorem iurare diſponit, nõ ſe calumniandi animo litem mouere, ſed bonam cauſam æſtimando ſe habere, vt C. de iureiu. prop. cal. præ. l. 2. Et quòd nihil iudici dedit, vel daturus eſt, & quòd nullam exiget probationem de eo qđ verè allegatum fuerit. Conſequenter, & reus non aliter ſuis vtetur allegationibus, niſi prius iurans ꝙ putans ſe vti bona inſtantia ad reluctandum peruenerit, vt in Authen. vt litigã. iu. S. 1. col. 9. conſti. 5. Adijciet quoque tam actor, quàm reus nullam exacturum probationem in tota lite, niſi quam pro veritate putauerit quis neceſſariò exigendam. Quo ſubſecuto partium erit actoris actionem proponere, propoſitamque fundare, adſertas allegationes probando. Sed & rei partium erit negare, vel ſi cõfitendum putauerit ſoluere, vel exceptionem opponere, eamq; probare, vbi reus actor efficitur, vt in Authen. de his qui inge. ad ap. S. fi. col. 5. conſt. 21.

DE EXCEPTIONIBVS.

TITVLVS XII.

VErùm in ea re ſic diſtingue intentione actoris propoſita: Reus de ea vel certus eſt, vel dubitat. Quòd ſi certus eſt, aut ſcit eam defecturam, quo caſu nulla eſt ſibi nec iuſta defenſio neceſſaria. Si verò de hac confitendo exceptione ſe munitum aſſeueret, de hac tamen agi conueniet. cæterùm ſi de ea dubitans reus in initio litis ſuam conteſtetur defenſionem, & tunc demum cùm intentionem ſuam ſecundum aſſeuerationem ſuam petitor probauerit, huic eſſe locum monſtrari conueniet, vt C. eodem. l. ſiquidem. Sed enim exceptionum alia temporalis eſt & dilatoria, alia perpetua & peremptoria, vt de pecunia non numerata, eò ꝙ ſemel à creditore in querimoniam deducta, nocet perpetuò: retrò autem biennalis eſt, vt ff. eo. l. exceptiones. & Inſtitut. eo. S. appellantur. Eſt autem temporalis & dilatoria, quæ nocet ad tempus, ipſaq; dilationem tribuit, qualis eſt pacti conuenti, cùm ita conuenerit ne intra certum tempus ageretur, veluti intra quinquennium. Præterea ex perſona quoq; dicitur exceptio dilatoria, qualis eſt procuratoria, veluti ſi ꝑ militem, aut mulierem experiri quis velit, vel etiam defendi. quam profectò in in initio opponi, probari verò, poſtquàm actor monſtrauerit, quod aſſeuerat, oportet, vt C. de prob. l. exceptio. Sanè hoc ſic exaudio, ſi de intentione dubitauerit reus: quòd ſi certus eſt, de ea ſola agi conueniet. Amplius quæ dilatoria ex perſona venit, ſemper litis conteſtationis tẽpore opponenda eſt. Perpetua & peremptoria, quæ ſemper agentibus obſtat, & rem ſemper de qua agitur perimit, & quacunque parte litis dummodò ante ſententiam iure poterit opponi, qualis eſt doli mali exceptio & quòd metus cauſa, & pacti conuenti perpetui. Præterea omnes exceptiones rei cohærentes ad interceſſores quoque conſtat extendi, quibus reus integro manente ſtatu eſt munitus. Titius enim cũ bonorum adempta parte exulare iuſſus eſt, pro alia duntaxa parte creditoribus erit obligatus. cæterùm qui pro eo fidem adſtrinxit, inſolidum conueniatur, vt ff. eo. l. exceptiones. S. rei cohærentes. & C. eo. l. defenſione. & ff. de fideiuſſoribus. l. ex perſona. & Inſtit. de replica. S. fi. & ff. de re iud. l. etſi fideiuſſor. Eſt autem exceptio conditio, quæ modò eximit reũ à damnatione, modò minuit damnationem, vt ff. eo. l. excep. Et cõpetit ex tribus cauſis, quia factũ ſit, quod fieri oportuit vt rei venditæ & traditæ: aut quia factum non ſit, quod fieri debuit, vt bonorum poſſeſſionis non datæ exceptio, litẽ. forſan ordinario iudice non conſtante: aut quia factũ ſit qđ fieri nõ oportuit, vt doli mali, vis metus, vt ff. e. l. exceptiões.

DE IVRAMENTO ADVOCATORVM

TITVLVS XIII.

MEminimus quoque, quòd & diſertiſsimi aduocati ſacramentum legitimum præſtabunt, quòd cum omni virtute ſua, omnique ope, quod iuſtum & verum æſtimauerint, clientibus ſuis inferre procurent, vt C. de iudi. l. rem non nouam. S. patroni. Nihil ſtudij relinquẽtes qđ ſibi poſsibile ẽ, non aũt credita ſibi cã cognita ꝙ improba ſit, vel penitus deſperata, & ex mendacibus allegationib. cõpoſita, ipſi ſciẽtes prudenteſq; cum mala conſcientia liti patrocinabunt. Quin verò et ſi procedente cauſa aliquid tale ſibi cognitũ fueri, à cã recedant. Hodiè aũt non eſſe dico aduocatos, ſicut nec milites, eo ꝙ in aduocatorũ numero non ſunt, qui protractu nõ adfuturi cauſis, accipere quid ſolent, vt ff. de varijs, & extra ordinarijs. l. 1. S. aduocatos. Præterea, ꝙ in vnoquoque foro olim certo numero taxabantur patroni, & tpa intra q̃ nemo ad eius fori patrocinium poterat adſpirare, exceptis filijs decedentium, qui quidem ſi ſtudijs & facundia eſſent eruditi, ſine quadam ſuffragij ſolutione ſolitas epulas percipiebant. Præterea ꝙ oẽs in matriculis comprehendebantur, & officio depoſito iure clariſsimi ordinis comitatus poterant perfrui dignitate. Quorum omnium hodiè nihil eſt, vt C. de aduoc. diuer. iud. in poſterioribus legibus. Suffragatores ſanè hodiè dicentur, qui quidem ob reuerendam vicem ſui ſuffragij, aliquid ſibi dari fierive paciſcuntur, atque hoc forſan velamento præfatum aduocatorum iuſiurandum declinantes, quod quò ad verba eos facere poſſe, concedo, planè quò ad ſententiam fortius hi iurare compelluntur, qui ſua abutentes licentia mendacijs omninò & fraudibus inuicem momentum ſubuertere noſcuntur.

DE HONORARIIS ADVOCATORVM.

TITVLVS XIIII.

REcipiebãt aũt aduocati pro ſuo ſtudio honoraria, aliàs de publico, & tunc nihil ſibi eo nomine à parte capere licebat, aliàs de partibus iudicis admiſſo arbitrio. Nimirum in aduocatorum honorarijs ita verſari iudex debet, vt pro modulis, quoq; aduocati facundia, & fori conſuetudine, & iudicij in quo erit, actoris exiſtimationem adhibeat, dummodò licitum honorarium quantitas non egrediatur, vt ff. de var. & extr. cog. l. 1. S. in honorarijs. Licitum aũt honorarium intelligitur in ſingulis cauſis vſq; ad 100. aureos. Quòd ſi vltra hunc modum ſub noĩe honorariorum immenſa atq; illicita compendia ſuæ deprehendantur æſtimationi prætuliſſe, ab hac profeſsione placuit eos penitus arceri. Ad curam præterea ſuam reuocabunt aduocati, vt, quod cauſa expoſcit, peragant ab iniuria temperãtes. Si quis. n. adeò fuit procax, vt non ratione, ſed probris putet eſſe certandum, opinionis ſuæ imminutionem patietur.

DE OFFICIO IVDICIS.

TITVLVS XV.

IVdicis quoque hoc erit officium obſeruandum, nempe illius erit, vt in adeundo ſe facilem præbeat, ſanè ſe contẽni non patiatur: aduocatos quoque petentib. indulgere debebit, imò quibuſdam perſonis vltrò aduocatos dabit, hoc eſt nullo petente, vt fœminis, pupillis, & alijs fortunæ iniurijs laborantib. Itẽ curet iudex, vt ſit ordo poſtulantiũ, hoc eſt, vt oĩum deſideria audiantur, ne fortè dum honore poſtulantiũ datur, aut improbitati conceditur, mediocres ſua deſideria non exponant. vt ff. de offi. pref. l. obſeruandum. præterea qualitate plena inquiſitione diſcuſſa, vtramque partem ſæpius anterrogare debebit, nequid noui addere deſiderent, vt C. de iudi. l. iudicijs. Quòd ſi principali qõni alia qõ ſeu præiudicans ſeu nõ incidit, tunc, etſi aliàs de ea cogniturus non eſſet, po-

terit

erit quoque & de ea cognoſcere. pertinet enim ad officium iudicis, quòd de vniuerſitate cognoſcit, vniuerſam incidentem quæſtionem examinare, & de ea proferre ſententiã, nec mouet quod ad ſuam iuriſdictionem non pertinet de tali quæſtione quærere, eò quòd non de ea, ſed de hæreditate pronunciat. Nec erit iudici dubitandum, ſi quid allegationibu. eorum qui negotio profuerunt, minus dictum fuerit, ſupplere, & proferre, quod ſciat legibus & iuri publico conuenire. Is enim iudex iuſtitiæ eſt, qui quod nouit, iudicat. In criminali ſanè diſcrimine, niſi quis legitime conuincitur.omni iure me ritò ſententiam diffugiet, tametſi res aliter ſe habet, & iudex veritatem cognoſcat.

DE OFFICIO ACTORIS.

TITVLVS XVI.

ACtor autem quod intendit, probare debet, & ſuis & iuri cognitis probationibus. Quippe nec iuris nec æquitatis ratio ſibi permittit aliena inſtrumẽta inſpicere, ſed exaudi quando ſuæ petitionis originem ex inſtrumentis eius, qui conuenitur, fundare deſiderat. cæterùm ſua intentione fundata, defenſioneque oppoſita reus replicando ſit factus. Placuit autem vt actor ab initio ſit ex poſt facto reus factus, ratione exhiberi, à quo iure petitor deſiderat, quo ſuæ replicationis fides poſsit conſtare. Quod ſi ab exordio litis probationes non habuit actor, qui conuenitur obtinebit, etſi ipſe nihil probauerit. Porrò ipſa rei qualitas ſuadet, vt reo excipiente rationes actoris iure premi ſibi deſideret, quibus ſe inſtruit iure contendit, ſiue priuato, ſiue publico nomine conueniatur, vt C. de eden.l.vlt. Aequum eſt enim controuerſiam te faciente alicui, eius cauſam tuo documento finiri, vt C.de edend.l.qui accuſare.

DE TESTIBVS.

TITVLVS XVII.

PRobabit autem, quòd probaturus eſt teſtibus, & inſtrumentis, de quibus diligenter proponamus. Et quidem teſtes alij volentes non admittuntur, vt liberti contra patronos, item infames & redempti, vt C. eo.l.libertorum.& ff.eo.l.inuiti. Alij verò non coguntur, ſed volentes audiuntur, vt ſenes, valetudinarij, Epiſcopi, qui propter loci religionem inde ſe mouere non poſſunt. Item magiſtratus & milites, qui publicis actibus adſtringuntur. Cæteri etiam inuiti compelluntur cum ſit publicum quaſi officium. Publicè nanque intereſt omnium hominum beneficiis affici, ut ff. eo. l.inuiti. Sanè ſi nõ obtemperauerint teſtes, Labeo ſcribit coerceri eos à prætore debere, vt ff. de tabu. exbi.l.locum. §. hoc interdictum. Sed eos teſtes ad veritatem iuuandam adhiberi oportet, qui omni gratiæ & potentatui fidem religioni iudiciariæ debitam, poſsint præponere, vt C. eo.l.eos teſtes. Adhibiti verò teſtes priuſquam aliquid dicant iuſiurandi religione debent actari ut C.eo.l. iuſiur. Plures quoque eos eſſe oportet, pluralis autem locutio duorum numero contenta eſt, niſi numerus teſtium lege taxaretur, ut in teſtamentis, & codicillis. Rogatos autem teſtes adhiberi velut in teſtamentis nouo iure donatur, ut ff. eo.l.vbi numerus. & C.qui teſt.fa.poſ.l.hac conſult. in pr.& §. 1. & l. fi. & C. de codicil. l.fi. & C.ſi cer. pet. l. fi. Fortuito.n.& ex tranſitu probibita teſtimonia nulla modis omnibus ratione valere oportet, ut in Auth. de teſt.§.& licet dudum. Sanè ad fidem rei geſtæ faciendam, & non rogatus teſtis intelligitur, puta in rem meam, ab alio damnum dari, tranſiens uidiſti, ut. ff. eo.l. ad fidem. Quod ſi vltro citroque teſtes adhibentur, ea quæ à dignioribus fide & pluribus dicta fuerunt, iudex pro ſuo motu admittit. Sed ſi aſtu magis, quàm ueritatis obtetu in contrarietatem inciderint, immunes eos à ſupplicijs iudex non derelinquit, imo verberum eis imponet experimentum ſiue per ſe, ſiue per eum qui admini ſtrationem habuerit, ſiue magnificentiſsimum prætoris apparitorem, vt in Auth. eo.§.ſi vero ignoti. Teſtium aliàs dignitas, & authoritas, aliàs uero conſentiens fama confirmat rei de qua quæritur, fidem. In ſumma nequaquam ad teſtium, multitudinem reſpici oportet, ſed ad ſynceram teſtimoniorum fidem & teſtimonia quibus potius lux ueritatis adſiſtit. ut ff.eo.l.teſtium. §. eiuſdem. & ff.eo.l.ob carmen.§. ſi teſtes, Quod iudex diſcuſſis omnibus quæ in reſponſis & conditionibus de his cauentur, magis ſcire poterit, quàm ulla iuris poſsit diſciplina doceri, uel in perpetuum definiet. præterea ſumptis teſtibus ſunt præſtandi ab his, qui eos producendos putauerint. Vnius autem uox nullatenus ad probationem admittatur, etſi præclaræ curiæ dignitate præfulgeat, licet ad præſumptionem nonnihil momenti poſsit adferre, ut C. eo. l.quoniam. & C.eo. l.iuſiurandi. & ff.de re mili.l. non omnes §. à barbaris.& Auth. de inſtrum. cau.& fi.§.ſi uero moriãt.

DE INSTRVMENTIS.

TITVLVS XVIII.

ITem inſtrumenta ſpés probationis ſunt, authoritas quoque propter publicam fidem maxima eſt. Publica autem inſtrumenta ſunt, quorum omnium conditio par eſt, ſed & quædam priuata dicuntur, hoc eſt propria manu emiſſa. Quæ quidem alias atteſtationes, hoc eſt, ſine teſtibus compoſita, quib. ſimpliciter omnino credi ius non patitur, ubi alia quoque adminicula non inueniuntur, quæ erunt, uel unius teſtis uox, uel forſan authoritas, dignitas perſonæ, proferens, quoque nonnihil cauſæ præſtat momenti, hoc quidem ita, ſi talia proferat inſtrumenta, quæ nulla uituperatione ſint digna. cæterùm ſi propter mendacij uitium ſuſpecta cognitioni fuerint, non ipſe ſibi eum his ueritatem adſtrinxerit. Proinde qui talia in iudicio prompſerunt, eos uelut nefariæ ſcripturæ reos quaſi falſarios detineri, conſtitutio de probat. iubet, ut C.de proba. l. inſtrumenta. Quod ſi non iudici, ſed parti contra quam eſt inſtrumentum prolatum, eius inſtrumenti fiat ſuſpicio, ſiue criminaliter, ſiue ciuiliter de eo experiri uoluerint, indultam ſibi habent licentiam. Iudex uero qui crimini falſi præerit, intentiones actoris fallas, & crimina reorum conuicta competentibus pœnis ex legibus debebit vlciſci.

Aſtringent autem inſtrumentorum ueritatem, qui hæc exigunt, teſtibus ſi poſſunt, uſque adeo, ut ſolius tabellionis, confeſsio, qui & illud confeciſſe dicitur, inſtrumentum eſt ſuæ cauſæ, de qua agitur, uel quia fidei monimentum imponat. Quod ſi tabellio defunctus fuerit, nec adnumerator illius inſtrumenti, neve qui illud ſcripſit exiſtat, tunc quaſi ad ſummum refugium uenient ad comprobationes, uel comparationes literarum quaſi aliorum, quando dubium eſt ab eodem fuiſſe tabellione confectas, ut Auth. de inſtru. cau. & fi. §.ſi uero moriantur. cum §. ſequentibus. Debent aũt eſſe hæ literæ, è quib. per cõparationẽ probatio ſumitur, uel forẽſes, hoc eſt, in foro apud iudicia cõfectæ, quæ aliàs acta uocãtur, uel publicæ, hoc eſt per manũ publicã, i. per tabellionẽ confectæ. Itẽ ex his literis, quib. aduerſarius tuus utitur, rectè petes examinationẽ fieri, ac tuas p eas probari. Itẽ ex literis, q̃ depoſitæ ſunt in archiuo, quæ teſtimoniũ habẽt publicũ rectè tuas literas ꝓbabis. Ex chirographis aũt, & alijs inſtris, q̃ nõ ſunt publicè cõfecta, cõparationes ad meas literas fieri nõ poſtulabis, niſi habeant talia inſtra ſubſcriptionẽ triũ teſtiũ probatæ opinionis, hiq; eis fidẽ imponãt p iuſiurandũ eorũ, aut oĩnò triũ. ſ. oĩno duorũ, ſicq; fiunt his modis cõparationes. Sed nõ aliter fient q̃, ſi is qui eas fecit, prius iurauerit, quod neque litis cã, neq; inimicitijs, neq; gratia tẽtus hmõi cõparationes fieri deſideret. Inſtrumentorũ aũt noĩe ea oĩa cõtinentur, quę cauſam inſtruere poſſunt, ut C. de fide inſtrumen. l. comparationes. § omnes autem comparationes.

DE SENTENTIIS.

TITVLVS XIX.

VBi aũt ſic ſufficiẽter fuerit actitatũ, ut terminus cãæ certa poſsit fieri cõiectura, tunc poſtremò ſnia iudicis qđ ſibi liqueat declarabit, ueritatẽ ſequẽs, & legũ pariter rõnes, & iuſtitiæ ueſtigia obſeruans, quod ei uiſũ fuerit iuſtũ, q̃ quoque ſuo cõprehendat ſacramẽto, eũ deſtinati ſibi cinguli honorarios ꝑcipit codicillos. Sic.n. ꝓnunciabit, ut aliorũ quoq; uitiũ non imitetur, qui non benè in ſimili fortè negotio cãm diremerunt, q; non exemplis, ſed legibus ſit iudicandum, vt Authentic. iuſiur. quod præſta. ab his qui admi. acci. §. iuro ego. & C.de ſenten. interloc. lege nemo.

Pronunciabit autem ſi arbiter fuerit, vel iudex forſan ordinarius, vt nequaquam ſubito, ſed deliberatione habita, poſteà negotij ſententiam penſo formet conſilio, & emendatam ſtatim in libello omni ſecuta fidelitate conferat, vt C. de ſen. ex peri.re.l. hac lege perpetua. Scriptura quoque partibus præſentibus proferatur, niſi breues lites ſint & maximè viliũ cauſarum, vt Auth. de man. prin. Hæc autem omnia per ſeipſum expediet, niſi fuerit fortè publico vel illuſtri decoratus honore, quibus per officialem quoque ſuum licèt recitare ſententias. Præterea ſi per procuratorem de cauſa cognouerit, non habebit ſua ſententia rationem ſine procuratore, ſi dominum litis, qui in iudicio non fuerit, condemnauit vel abſoluit, vt C. de ſen. & inter. om. iud. l. 1. Caueat autem quòd vtiliter ſententia abſolutionem vel condemnationem contineat, ad abſolutionem verò ſemper ſit pronior, lege tamẽ ſuggerente, alioquin iniſta habebitur ſua ſententia. Debebit autem omnis condemnator certam comprehendere quantitatem, vt iudicati authoritate nitatur, ſanè certa erit quantitas comprehenſa, ſiue vocabulo expreſſo expreſsè dicat iudex, Cõdemno te, ſiue hoc neglecto omnem debiti quantitatem, cum vſura competenti ſoluere iuſſerit, ſi in aliqua parte actorum certa ſit quantitas comprehenſa, vt C. de ſentent. quæ ſi.cer.quan.l. nec ſententia. Sed illa ſententia rata eſt, qua Reipub. indemnitatem præſtari iuſsit. Certa eſt omninò quãtitas, qua Reſpub. indemnis ſeruatur, & poterit in hunc modum ſententiam dictare. Ego Hugo cognitor cauſæ, quæ vertitur inter Titium & procuratorem ſororis ſuæ, auditis vtriuſque partis allegationibus, & teſtibus voluntatis defuncti examinatis, & prout decet auditis, inito conſilio prædictum Titium a petitione procuratoris, & ipſius ſororis abſoluo.

SI PRO INTERESSE SENTENTIA FERATVR.

TITVLVS XX.

VBi autem pro eo quod intereſt, fueris laturus ſententiã, in his caſibus, qui certam habent quantitatem vel naturam, veluti venditionibus, locationibus, omnibusque contractibus minimè dupli quantitatem excedentibus, finge rẽ venditam decem, ſi non tradam, iure me condemnabis, in viginti: quod intereſſe circa rem dicitur. In alijs vero caſibus qui incerti eſſe videntur, iudex qui cauſam dirimendam ſuſcepit, per ſuam ſubtilitatem requiret, vt, quòd re vera damnũ inducitur, hoc reddi efficiat, puta ire Capuam, foſſam fodere, vel Inſulam ædificare. Lucius Titius mihi promiſit nec fecit, aut certè tignum vitioſum, pecusve morboſum mihi vẽdidit idem Lucius Titius: & domus mea corruit, vel cætera capita contagione perempta. Item iudex intereſſe quod incertum eſt, ad certitudinem reducere debet, quod intereſſe, & in lucro & in damno conſideratur. In damno, cùm amittimus quod habemus. In lucro, cùm amittimus quod acquirere potuimus. Si verò ſpecies vel quantitas petitur, non debet intereſſe quantitatem dupli precij excedere, niſi ſpeciali conuentione interueniente, vltra duplum promittatur. Quo in caſu exceptioni replicatio Pacti conuenti obijcitur, in poſterioribus ſanè caſibus, ſcientiæ atque ignorantiæ rati venditoris habebitur, vt eatenus teneatur, quatenus emptor minoris fuiſſet empturus, alioquin præſtabit detrimenta, quæ eo nomine traxerit emptor, quod intereſſe præter rem dicitur, vt ff. de act. emp. l. Iulianus. Iudex autem poſtquàm ſententiam dederit, quò ad eam cauſam, iudex deſiſtere definit, nec latam ſententiam ſibi reſcindere licèt, etiam ſi prætor fuerit. Reliqua verò, quæ ad conſequentiam iam ſtatutorum, pertinent, priori tamen ſententiæ deſunt, veluti de die ſolutionis pecuniæ condemnatæ, vel ſortè de litis expenſis, in quibus plerunque victus victori condemnatur, adijcitur iudicem eodem die debere ſupplere circa condemnandum reũ, vel abſoluendum. Paulus reſpondet, quòd iuſsit vetuitve, prætor contrario imperio tollere ac remittere poteſt, licèt de ſententijs contrà: ſemel enim malè aut benè officio ſuo functus eſt. vt C. de iudic. l. properandum. §. ſin autem. & ff. de re iud. l. quòd iuſsit. & ff. de re iu. l. iudex a.

QVALITER EREMODITIVM CONTRAHATVR.

TITVLVS XXI.

EXandiat hæc cùm vtraque pars præſens litis terminum expectauit. Nam ſi alteruter litigatorum ceſſauerit, vel iuſtæ ſententiæ diffidentia, vel quòd magis ſuum aduerſariũ multiplici delatione fatiget, hoc ne exiſtimet, & ſibi futurũ impunè. Cæterùm eremoditium, id eſt, deſertum iudicium hoc tenore contrahetur.

Quam ob rem ſi actor poſt litem conteſtatam ceſſauerit, ita quòd triennij metæ ab ea ipſa conteſtatione numerandi, iam prope finem veniant, vt ſcilicet ſemeſtre tempus ſuperſit, tunc parte fugiente, hoc eſt, reo poſtulante, iudex ceſſantẽ actorem ternis literis edictisve ad ſui præſentiam faciendam commonere faciet, & triginta diebus intra vnum edictum & aliud iure Authenticorum intermittendis.

Quòd ſi ſic quoque nec per ſe, nec per procuratorem ſui præſentiam faciat, tunc iudex apud ſe acta confecta conſpiciens, ſi ad terminum cauſæ nihil ſufficiens inuenitur actitatum, reum præſentem ab obſeruatione iudicij relaxabit, omni cautela, quam ſuper lite iudicij ſiſtendi cauſa expoſuit, ei reddita, id eſt, remiſſa, & actore nihilominus ſibi condemnato in omnes expenſas, quas circa eam litem fecerit, fugientis ſacramento declarandas. Quòd ſi iura plenæ diffinitionis per geſta penes ſe confecta iudex inuenerit, tunc quoque eremoditium contrahatur, ita ſcilicet, vt ſi meliorem cauſam abſentem actorem habere proſpexerit, pro eo ferre ſententiam non moreretur: verùm in hoc caſu expenſas, quas præſens fecerit litigator de ea condemnatione deducet, cùm aliàs generaliter cauetur victum victori in expenſas condemnandum.

Quòd ſi inferior eſt actor, tunc præſens reus abſoluatur, nulla ſpe litis eidem abſenti propter ſuam contumaciam relinquenda, ſiue reus condemnetur, ſiue abſoluatur.

Hæc ſtatuta intelligas cum reo præſente, actor poſt litem cœptam contumaciter ſe abſentauerit. Retrò verò ſi reus abfuerit actore præſente & poſtulante, ſimilis eius requiſitio per ternas procedat literas. denique ſi nec ſic ſe præſentauerit, vt ignotus præſenti actori eſſe apparuerit, illum iudex condemnare non ceſſet.

Satisfiat autem ſententiæ per traditionem poſſeſsionis rerum abſentis præſenti factam, iuxta eiuſdem ſententiæ emolumentum, ita quidem, vt in hoc caſu omnis ei reuerſo contradictio denegetur, ſiue proprietatis, ſiue poſſeſſionis nomine, eo quòd fuit aliquando præſens. Cæterùm ſi ipſe in iudicio nunquam fuit præſens, verùm per alium defenſus, finge per colonum, tunc poſſeſsione rei, de qua agitur ad aduerſarium perpetuo tranſlata, omnis allegatio de principali quæſtione, hoc eſt, proprietatis abſenti ſeruetur, ut C. ubi in rem act. l. 2. Quod ſi neque per aliquem fuit defenſus, ipſe tamen poſſeſſor ſolemniter a iudice uocatus minimè reſpondet, tunc præſentis iudicis ſententia pòſt dabitur, ſed in annum ueniens cautionemque litis eo nomine ſuſcipiendæ offerens, eandem recipiens, ſuperque ea cognitio alia ſubibit certamina, ideſt, poſſeſſorium iudicium examinabit. Item cum generaliter dicatur, quemcunque audiri debere abſentis innocentiam excuſantem, hic tamen nullus audiet, qui ſolam eius perſonam prætendit, id eſt, cauſam abſentiæ illius tantùm exponat, non etiam in totum pro eo litem ſubeat, vt C. de præſcr. 30. vel 40. an. Leg. penultima. §. ſed & ſi quis, Non autem metuat iudex appellationis obſtaculum, cùm eremoditium, ſiue pro actore, ſiue pro reo contrahitur. Terribilibus enim ſcriptis in medio poſitis litigatoris abſentia, Dei præſentia repletur, & ei, qui contumaciter abeſt, omnis prouocandi licentia præcluditur, diſtinctione habita ſanè, quam paulò pòſt explicabimus, vbi cauſa appellationũ tractabitur. Non aũt intelligat iudex ſibi licere ſtatim abſente alterutro litigatore diffinitiuam præcipitare ſententiam.

Sanè

ſanè cùm effluentis termini monet ſoemido, vt, triennij ſemeſtri, ſcilicet tempore adhuc ſuperſtite, tunc demùm litis mortem, id eſt, vltimam condemnationis, àbſolutionisve ſententiam eremodito contracto in abſentem inducat. In proliziori verò tempore, cùm ſpes reuertendi in abſente poteſt eſſe, in ſola expenſarum datione, iudicij quoque àbſolutione, pœnalis ſententia procedat, vbi ſibi claruerit. Nec te lateat criminalibus cauſis decidendis biennium, pecuniatijs verò ſedandis triennium, ſolùm poſt litis conteſtationem numerandum, eſſe à Iuſtiniano inductum, vltra quæ tempora ſi præſumpſerit iudex litem arte quacunque prorogare, pœna competenti ferietur per Palatinum exigenda, & ſacro ærario applicanda. A ſordibus quoque prouidenter abſtineat iudex, etenim ſi pretio deprauatus, aut gratia, perperam iudicauerit, æſtimationis damnum patietur, & in litis diſcrimine erit ei obnoxius, quem ſua læſit ſententia. Litigator quoque qui iuſtæ ſententiæ diffidentia, iudici vel aduerſario dando, in pecuniæ corruptelam ſpem negotij repoſuerit, ſuam iure amittet actionem. Meminerint quoque iudices, vt qualitercunque lis ſit decidenda, victum victori ſemper in expenſis condemnent, quas ſcilicet victor feciſſe ſuo declarauerit iuramento, alioquin ipſe de proprio huiuſmodi pœnæ ſubiaceat. Præterea iudex vnuſquiſque caueat, ſiue ordinarius, ſiue delegatus, aut etiam quocunque modo arbiter causas ſuſceperit trutinandas, ne iudiciale ſacramentum noua lege introductum negligat, id eſt, non aliter primodium litis excipiat, quàm ſi prius ante iudicialem ſedem ſacroſanctæ deponantur ſcripturæ, ibique permaneant vſque ad diffinitiuæ ſententiæ recitationem: tunc enim cogitabit, quòd nõ magis ipſe alios iudicet quàm à Deo ipſe iudicabitur, vt C. de iudicijs. l. properandum. §. cùm autem eremoditum. & l. rem non nouam. Hæc ita vera ſunt, ſi iudex totius litis examen per ſe ipſum expediat, quòd ſi forſan publicis occupationibus vniuerſam litis cognitionem nequeat audire, hoc modo per conſiliarios quoque litem poterit abſoluere, ut litem veluti in conteſtatione audiat, & rurſus in medio ſemel, in fine verò omnia quæ ſunt examinata conſequenter audiat. ſicq; ipſe ferat ſententiam, vt in l. adhæc. C. de iudic. Hæc ſanè ordinario iudici & in prima cauſæ diſceptatione permittuntur. cæterùm delegatus appellationis iudex, niſi per ſe ipſum totam litem examinet, etiam grauibus pœnis ſubijcietur, 20. ſ. librarum auri, & cinguli priuationis quo potiuntur, vt Authen. vt defuncti. & eo. ſuc. §. illud. Tenebit autem iure dicta ſententia, niſi fuerit appellatione quoque ſuſpenſa. Ea propter ſub compendio de appellationibus diſpiciamus, proponendo prius quid ſit appellatio, & quomodo ex nouum Ius conſtituat, & qualiter expedienda ſit, & infra quæ tempora.

PLACENTINI DE SENATVSCONSVLTIS, Liber Quintus.

AD SENATVSCONSVLTVM MACEDONIANVM,

TITVLVS PRIMVS.

MACEDONIANVM quod parenti proſpicit & creditoris odio inducitur, filiofamiliâs mutuam pecuniam, vel aliquid aliud diſtrahẽti non in neceſſarios vſus quos patris pietas nõ recuſaret accipienti ſubuenit, ſiue crediderit eũ filiumfamiliâs, ſiue ſcire potuit, & ſiue ea quãtitas eſſet in peculio, ſiue non, & ſiue paterfamilias efficiatur, ſiue filiusfamilias remaneat, ſiue alicuius dignitatis, ſiue nõ. Niſi fortè Caſtrenſe, vel quaſi Caſtrenſe peculium habeat: tunc vſque ad eam quantitatem ceſſabit Senatuſconſul. cùm filij familiâs in Caſtrenſi peculio vice patrumſam. fungantur, Sed etſi in rem patris verſa ſit, licèt alio conſilio acceperit, vel paterfam. factus dederit, quatenus in rem verſum eſt, vel pignus valet, ceſſabit Senatuſconſultum, vel inſolidum, ſi pater ratum habuit, vel filius creditorem deceperit, vel paterfa. factus patrem ſoluit, vel non errore facti nouandi animo pmiſit, vel alio modo debitum agnouit, vt ff. eo. l. ſed Iulianus. §. vlt. & l. ſed ſi paterfam. & C. eo. l. 2. & l. vlt.

AD SENATVSCONSVLTVM VELLEIANVM.

TITVLVS SECVNDVS.

VElleiani Senatuſconſulti dogma infirmitati mulieris, facilè ſe vel ſua pro alio obligari, vel ſe delegari, cũ ſua interſit, patienti proſpiciens, cùm id ſciuit, vel ſcire potuit, alioquin cum mulieribus nemo contraheret, qui quid acturæ ſint ignorari poteſt. Vnde per Iuſtinianum non aliter obligãtur, niſi inſtrumento publicè confecto, etiam à tribus teſtib. ſubſignato, accipiant homines à muliere pro alijs confeſſionem, deinde ea tractauerit, quæ à veteribus legibus, vel ab imperiali authoritate introducuntur. Sed in donatione propter nuptias, etiam in eo, quod ex ea immobile eſt, non aliter læditur, niſi & ſecundò per biennium confiteatur, & aliæ res, ſint in eo, ex quibus ei conſuli poteſt. Sed quoniam Iuſtinianum ſuas leges emendare non piguit, id omne conſtitutione proſpexit, vt ſi qua mulier crediti inſtrumento conſentiat proprio viro, aut ſcribat, & propriam ſubſtantiam, aut ſe ipſam obligatam faciat, nullatenus teneatur, ſiue ſit publicum debitum, ſiue priuatum, ſiue ſemel, ſiue ſæpius conſentiat, niſi pecuniam in rem mulieris expenſa manifeſtè probetur, vt C. eo. l. antiquæ. §. ne autem, & l. ſi qua mulier.

AD SENATVSCONSVLTVM PLAVTIANVM.

TITVLVS TERTIVS.

SEnatuſconſultum Plautianum quod eſt de liberis agnoſcẽdis, qui poſt diuortium edantur, duas ſpecies complectitur: vnam eorum qui agnoſcere debent. alteram eorum, qui falſum partum ſubijciunt: permittit ergo mulieri, parentive eius, in cuius poteſtate eſt, vel cui mandatum ab eis eſt, ſi putet prægnantem denunciare intra triginta dies poſt diuortiũ connumerandos, ipſi marito vel parenti in cuius eſt poteſtate, aut domum denunciare, ſi nullius eorum copiam habeat. ſed poſt triginta dies denunciari idẽ Senatuſconſultum cã cognita permittit: pœna aũt mariti eſt, vt, niſi cuſtodes præmiſerit, aut contrà denunciauit, non eſſe ex ſe prægnantem, cogatur maritus partũ agnoſcere, & ſi non agnouit, extra ordinẽ coercebitur. Cæterũ ẽt ſatis erit ei, qui longo tempore abfuit, ſi aliquo mõ agnouit ſuum partum effici. Cogendũ ergo apparet, ſi alterũ ex his quæ ex Senatuſconſulto fieri debent, omiſerit nulli parti præiudicium generari, ut ff. de libe. agn. l. 1. §. ſi mulier.

AD SENATVSCONSVLTVM SYLLANIANVM, ET Claudianum,

TITVLVS QVARTVS.

SEnatuſconſultum Syllanianum & Claudianum capite puniit ſeruos, qui dominis eo tempore quo puniretur vel occideretur, opem non tulerunt, & cùm id audirent, vel viderent, & opem ferre poſſent, ſalutem ſuam præpoſuerunt: eiuis conditionis ſunt ſerui & mulieris, & ſocij. Cùm alter alterum noctu intra cubiculum ſine cauſa interfecit, ſerui pœna Senatuſconſulti liberabuntur, ſed ſi exaudiſſent, & opem non tuliſſent, plectendi erunt, non tantum, ſi proprij eſſent mulieris, ſed etiam ſi mariti. *Si tamen maritus in adulterio deprehenſam occidat, quia ignoſcitur ei, dicendum eſt, non tantum mariti, ſed etiam vxoris ſeruos liberandos, ſi iuſtum dolorem exequenti domino non reſtiuerint. Prædictis quoque Senatuſconſultis præcipitur, ne, antequàm quæſtio habeatur, tabulæ teſtamenti aperiantur, hæreditas teſtamento vel ab inteſtato adeatur, bonorum poſſeſsio petatur, ne hæres propter compendium ſuum facinus occultet. Pœna centum aureorum ea bonis damnati ei qui agere volet, conſtituta, contra eum qui aduerſus edictum, quid feciſſe dicetur, dimidiam partem eius, cuius opera fuerit conuentus præmij nomine ſe daturũ, prætor pollicetur, partem in publicum delaturum, vt ff. eod. l. ſi quis in graui. §. ſi maritus. & l. lege. Cornelia. §. ea hoc edicto. & C. eo. l. 3,

AD SENATVSCONSVLTVM PISONIANVM.

TITVLVS QVINTVS

SEnatuſconſulto Piſoniano cauetur, vt ſi pœnæ ſeruus obnoxius veniſſet, quandocunque animaduerſum in eum eſſet, vt venditor precium præſtaret, ne emptori feciſſe iniuriam videatur.

AD SENATVSCONSVLTVM TREBELLIANVM.

TITVLVS SEXTVS.

SEnatuſconſultum Trebellianum locum habet, cùm quis ex teſtamento hæreditatem vel dodrantem reſtituere rogatur: quo caſu quarta remanet tam ea fructibus, quàm rebus principalibus. Exceptus liberis primi gradus, quibus fructus non computari in quarta, ſed pro competenti portione indubitati iuris eſt. Si verò quis re vna aliqua deducta, ſiue minima, ſiue quæ quartam faciat, veluti fundo vel alia re, rogatus ſit reſtituere hæreditatem, ſimili modo ex Trebelliano Senatuſconſulto reſtitutio fiat, perinde ac ſi quarta parte retenta rogatus eſſet reliquam hæreditatem reſtituere. Sed illud intereſt, quòd altero caſu, id eſt, cum deducta ſiue percepta aliqua re reſtituitur hæreditas, in ſolidum ea eo Senatuſconſulto actiones transferuntur, & res quæ remanet apud hæredem ſine vllo onere hæreditario apud eum manet, quaſi ex legato ei acquiſita. Altero verò caſu, id eſt, cum quarta parte retenta rogatus eſt hæres reſtituere hæreditatem & reſtituit, ſcinduntur actiones, & pro dodrante quidem transferuntur ad fideicommiſſarium, pro quadrante remanent apud hæredem. Quinetiam licèt una re aliqua deducta aut percepta reſtituere aliquis hæreditatem rogatus eſt, in qua maxima pars hæreditatis contineatur, æquè in ſolidum transferuntur actiones, & ſecum deliberare debet is cui reſtituitur hæreditas, an expediat ſibi reſtitui. Eadem ſcilicet interueniunt, etſi duab. pluribusve deductis perceptisve rebus, reſtituere hæreditatem rogatus ſit. Sed etſi certa ſumma deducta perceptave, quæ quartam vel maximam etiam partem hæreditatis contiuet, rogatus ſit aliquis hæreditatem reſtituere, idem iuris eſt. Quæ autem diximus de eo qui ea aſſe inſtitutus eſt, eadem transferimus & ad eum, qui ex parte hæres ſcriptus eſt. Si verò expreſſe deſignauerit, non velle hæredem retinere Falcidiam, neceſſarium eſt teſtatoris voluntati parere, cum teſtatori forſitan quædam etiam iniuſtè ac impiè relinquenti tamen ſit obtemperandum, aut ſi non voluerit morem gerere teſtatori, eum quidem recedere ab huiuſmodi inſtitutione, locum verò fieri primo ſubſtitutis. Hæredibus, uel generali fideicommiſſario, uel ea pluribus, vel parte potiori, vel ſpeciali fideicommiſſario, ſiue legatario maioris emolumenti, vel omnibus volentibus, vel libertate in teſtamento donatis, prout quiſque eorum prior nominatur, exhæredatis, nec hic quidem reſpectis. poſtremò defertur extraneo vel fiſco, vt ff. & C. eo. & in Inſtit. de fideicom. hæredit. §. reſtituta. & §. ſi quis.

AD SENATVSCONSVLTVM. PEGASIANVM.

TITVLVS SEPTIMVS.

SEnatuſconſultum Pegaſianum cenſuit, vt ei qui rogatus eſſet reſtituere totam hæreditatem, vel penè totam, aut res ſingulas, perinde liceret quartam partem tenere, atque lege Falcidia ea legatis retinere conceditur. Poſt quod Senatuſconſultum ipſo hæres onera hæreditaria ſuſtinebit. Ille autem qui ex fideicommiſſo recipiebat partem hæreditatis, legatarij partiarij loco erat, id eſt, eius legatarij, cuius pars bonorum legabatur: quæ ſpecies legati partitio vocabatur, quia cum hærede legatarius partiebatur hæreditatem. Vnde quæ ſolebant ſtipulationes inter hæredem, & partiarium legatarium interponi, eædem interponebantur inter eum, qui ex fideicommiſſo recipit hæreditatem, & hæredem, id eſt, vt lucrum & damnum hæreditarij pro rata parte commune ſit inter eos. Sed quia ſtipulationes ex Senatuſconſulto Pegaſiano deſcendentes, & ipſi antiquitati diſplicuerunt, & nobis in legibus magis ſimplicitas, quàm difficultas placet, exploſo Senatuſconſult. Pegaſiano placuit omnem authoritatem Senatuſconſult. Trebelliano præſtare, vt ea eo fideicommiſſariæ hæreditates reſtituantur, ſiue habeat hæres ex uoluntate teſtatoris, quartam, ſiue plus, ſiue minus, ſiue penitus nihil: vt tunc quando vel nihil vel minus quarta remaneat, liceat ei, vel quartam, vel quod deeſt, ex noſtra conſtitutione retinere, vel ſolutum per errorem repetere quaſi ex Trebelliano Senatuſconſult. pro rata portione actionibus, tam in hæredem, quàm in fideicommiſſarium competentibus. Si verò totam hæreditatem reſtituerit ſponte, omnes hæreditariæ actiones fideicommiſſario, & aduerſus eum competunt. Sed etiam id quod præcipuum Pegaſiani Senatuſconſulti fuerat, vt quando recuſabat hæres ſcriptus ſibi datam hæreditatem adire, neceſsitas ei imponeretur totam hæreditatem volenti fideicommiſſario reſtituere, & omnes ad eum, & contra eum tranſire actiones. & hoc tranſpoſuit Iuſtinianus ad Senatuſconſultum Trebellianum, ut ex hoc ſolo neceſsitas hæredi imponatur, ſi ipſo nolente adire fideicommiſſarius deſiderat reſtitui ſibi hæreditatem, nullo nec damno nec commodo apud hæredem remanente, vt Inſtitutio. de fideicommiſ. hæred. §. ſed quia.

AD SENATVSCONSVLTVM APRONIANVM.

TITVLVS OCTAVVS.

OMnibus ciuitatibus, quæ ſunt ſub Imperio populi Romani, reſtitui debere & poſſe hæreditatẽ fideicõmiſſariã, Aproniano Senatuſcon. iubet. ſed & actiones in eas placuit ex

Trebelliano

Trebelliano Senatuſconſulto transferri, ſed etiam municipes ad eas admittuntur, ita tamen, ut bi quibus reſtituerctur hæreditas, actorem eligant, & ad agendum, & ad excipiendas actiones, ut ad Senatuſconſultum Trebel, l. omnibus. & lege ita.

AD SENATVSCONSVLTVM TERTVLIANVM.

TITVLVS NONVS.

EX Senatuſconſulto Tertuliano de triſti ſucceſsione matri & non auiæ deſerenda cautum eſt, ut mater ingenua triũ liberorum ius habens, libertina quatuor, ad bona filiorum in teſtatorum mortuorum admittatur, ſiue ſit legitima, ſiue nõ, & ſiue ſit in poteſtate, ſiue non, ut ſcilicet cum alieno iuri ſubiecta eſt, eius iuſſu, cuius in poteſtate eſt. adeat. Præferuntur autem matribus liberi defuncti qui ſuperſunt, qui ſuorum loco, id eſt emancipati, ſiue ſint primi gradus, ſiue vlterioris. Sed & filiæ ſuæ mortuæ filius uel filia præponitur ex conſtitutionibus matri defuncti, id eſt, auiæ ſuæ, porrò hodiè impiũ creditum eſt caſum ſortuitum in eius admitti detrimentum. Et ideo ſiue ingenua, ſiue libertina unum, pluresve peperit ordine mortalitatis conuerſo, & cum ſolis fratribus, & cum ſolis ſororibus uocatur. Item cum permixtis uocatur pater, & mater, in uirilem portionem, ſexus & patriæ poteſtatis differentia excluſa. Defuncto quoque ſine liberis parente, ſi ſoli ſunt, ſuccedunt ſalua gradus prærogatiua. Si pares ſunt, pariter. ſuccedunt, parentibus quidem dimidia delata, licet par ſit eorum numerus, ut Inſtitut. eo,

AD SENATVSCONSVLTVM ORFICIANVM.

TITVLVS DECIMVS.

EX Senatuſconſulto Orficiano inteſtatæ mulieris hæreditas ad ſolum filium, & filiam pertinet, ſiue ſint legitimi. ſiue vulgo quæſiti, & ſiue ſint ſoli, ſiue cum legitimis, niſi mater ſit illuſtris, cuius filios ſpurios nominari ſatis impium, ſatis que acerbum uideatur, ut Inſtitu. cod. & Authentic. quib mod. na. effi. ſui. §. ult.

AD SENATVSCONSVLTVM RVBRIANVM.

TITVLVS XI.

EX Rubriano Senatuſconſulto ſibi, à quibus libertatem præſtari oportet, legitimè à prætore euocati adeſſe noluiſſent, ſi cauſa cognita prætor pronunciaſſet, libertatem his deberi, & eo iure ſtatum ſeruari, ac ſi directò manumiſsi eſſent, manifeſtò declaratur. Hoc Senatuſconſultum ad eos pertinet, quibus ex cauſa fideicommiſsi libertas debetur, ut ff. de fideicom. liber. l. cùm uerò. §. ſubuentum,

AD SENATVSCONSVLTVM TRASIANVM.

TITVLVS XII.

TRaſianum Senatuſconſultum ſi plures ſunt hæredes inſtituti, & inter eos is qui fari non poteſt, ſed non ipſe rogatur ſit ſeruum manumittere, non oportet intercidere libertatem ob hoc, quod cohæredibus ſuis uendere eum infans non poſſit. & extat Senatuſconſultum Traſianum, quo ita cõmodiſsime rem poſſe explicari oſtenditur, ut partes ſeruorum, quibus per fideicommiſſum libertas data eſt, iuſto precio æſtimentur, atque ita ſerui ab his qui rogati ſunt, manumittantur. Hi autem qui eos manumiſerunt, perinde fratribus, infantibus & cohæredibus obligati erunt, atque ſi ob eã rem ex iudicati cauſa cum his agi poſsit, ut ff. de fideicom. liber. l. cum quidam, §. ſi pluses.

AD SENATVSCONSVLTVM DAMASIANVM.

TITVLVS XIII.

SEnatuſconſulto Damaſiano cautum eſt, ut ſi ex iuſta cauſa abſit qui fideicommiſſariam libertatem debet, & hoc pronunciatum fuerit, perinde libertas competit, atque ſi ita ut oportet ex cauſa fideicommiſsi manumiſſus eſſet. Adiectum eſt eo Senatuſconſ. ut quicunque fideicommiſſariam libertatem, qualicunque ex cauſa debere pronunciatus fuerit, etiam eum, eosve ex iuſta cauſa abeſſe contigerit, perinde habeantur atque ſi ita ut oportet ex fideicommiſsi cauſa manumiſsi eſſent, vt ff. de fideic. liber. l. non tantùm. §. Senatuſcõſ.

AD SENATVSCONSVLTVM ARTIFICVLIANVM.

TITVLVS XIIII.

SEnatuſconſulto Artificuliano cauetur, vt in prouincijs, præſides prouinciarum de libertate cognoſcant, licet hæres non ſit eius prouinciæ, vt ff. de fideicom. libe. l. non tantùm. §. ſed.

AD SENATVSCON*VLTVM VINCIANVM.

TITVLVS XV.

SEnatuſcunſultum Vincianum poſt pronunciationem ad libertatem producit hæredis ſeruum vel emptum, ſiue ex iuſta cauſa dominus adeſt, ſiue latitet, ſiue præſens non vult manumittere, ut. ff. de fideicommiſ. libert. l. non tantum. §. etſi.

AD SENATVSCONSVLTVM AEMILIANVM.

TITVLVS XVI.

SI quis ſeruum ſuum non hæreditarium manumittere rogatus latitet, factum eſt Senatuſconſultum Aemilio, Vinco, & Iulio Seuero conſulibus in hæc verba. Placere ſi quis ex his, qui fideicommiſſariam libertatem ex quacunque cauſa deberent ſeruo, qui mortis tempore eius qui rogauit non fuerit, iſque adeſſe negabatur, prætor cognoſcat, etſi in ea cauſa eſſe videbitur, ut ſi præſens eſſe, manumittere cogi deberet, ita eſſe pronunciet. Cumque ita pronunciaſſet, idem iuris erit, quod eſſet ſi ita, ut ex fideicommiſſo manumitti debuiſſet, manumiſſus eſſet, ut ff. de fideicom. liber. l. ſi eum ſeruum. §. ſi quis.

AD SENATVSCONSVLTVM. VIVIANVM.

TITVLVS XVII.

SEnatuſconſulto Viuiano manifeſtè declaratur libertinæ, uel ſeruilis conditionis conſtitutum non licere priuatis pactis conditionem immutare, pœna contra colluſorem pmiſſa, etiam præmio talem detegentem adficiendo: ut ſiquidem iſte ſit ſeruus, qui per colluſionem deteſiſſet libertatem ſi uerò foret libertus, ius patronatus nanciſceretur, ut ff. de collu. dete. l. 1. & C. de colluſio. dete. l. 1. & ff. de in ius voc. l. adoptiuum. §. patroni.

AD SENATVSCONSVLTVM LIBONIANVM.

TITVLVS XVIII.

SEnatuſconſulto Liboniano coercetur is qui ob inſtruendã aduocationem teſtimoniave falſa pecuniam acceperit, pactusve fuerit, ſocietatem coierit ad obligatiooem innocentum. Sed qui ex teſtamento perfecto ſibi legatum, uel ei quẽ in poteſtate habebat adſcripſit, eodem Senatuſconſulto tenetur. Qui legatum ſeruo adſcripſit relictum, cum liber erit, Senatuſconſulto excuſatur, qui ſuo compendio nullo modo proſpexit. Sed & hæredes, qui nominatim exhæredationem filij, uel aliarum perſonarum, ſine ademptionem legato libertatis adſcripſerunt, Senatuſconſ. tenentur. Quod uerum eſt, ut dixi, ſi teſtamentum perfectum fuerit: cæterum ſi non fuerit ſignatum, Senatuſconſ. locus noo erit, ſicut nec interdictum de tabulis exhibendis locum habet. prius enim oportet eſſe, aliquod teſtamentum iure, uel non iure factum: nam etiam falſum teſtamentum illud rectè dicitur, quod ſi adulterinum non eſſet, uerum rectè diceretur. Imperfectum etenim teſtamentum etiam impunè ſupprimitur, & teſtamenti nomen nõ aſſumit. Sunt tamen quædam perſonæ quib. uenia datur, ut filius qui in poteſtate eſt eius, & ſeruus, quib. ſanè ſi contra domini vel patris arbitrium volentes ſibi adſcribere libertatem uel legatum venierint, imputatur. Cornelia verò latius proſpicitur, vt ſi quis etiam extra teſtamenta falſa ſignaſſet, deleuiſſet, cœlaſſet, hæreditas tota auferatur, etiam ſi in teſtato fuerat ſucceſſurus, omnibus quoque publicatis deportatur, & ſi ſeruus ultimo ſupplicio adfici iubetur, vt ff. ad l. Corn. de fal.

AD SENATVSCONSVLTVM TVRPILIANVM.

TITVLVS XIX.

IS demùm in Senatuſconſultum incidiſſe videtur, qui crimen publici iudicij intendens inſcriptione depoſita, & fideiuſſore de caercenda lite dato, eoq; qui accuſatur ſub cuſtodia officij facto, non impetrata abolitione ab executione criminis deſtitit. puniendus ſi per calumniam intendiſſe, vel tergiuerſatus eſſe uel præuaricatus, fuerit declaratus, vt ff. ad Senatuſc. Turp. & C. eo. l. 1.

AD SENATVSCONSVLTVM. LARGIANVM.

TITVLVS XX.

SEnatuſconſultum Largianum, quod de latinis loquitur, talem circa eos libertatem indncens, ex qua in ipſo tempore mortis, in eadem perſona ſimul & libertas & ſeruitium concurrebat, etiam qnaſi liber moriebatur non tantùm in mortem, ſed etiam in ſeruitutem eripiebatur, iuſtiſsimè abrogatum eſt, vno tantùm tramite omni libertate procedente, vt omnes hodie & ciues Romani fiant, & ingenui ſaluo iure patronatus, vt C. de lati. liber. tol. per totum. & Inſtit. de ſucceſſ. liber. §. fin.

AD SENATVSCONSVLTVM SABINIANVM.

TITVLVS XXI.

SEnatuſconſulto Sabiniano ſuperflua obſeruatio quæ tres mares adoptantes, & tres emancipationes, nec non perſonas manumiſſores adhibeat, ſublata eſt. Meritò autem putà ſolius adòptantis & adnptati, & eius cuius eſt in poteſtate, conſenſus, apud cõpetentem iudicem interueniens nunc deſideratur. Huius Senatuſconſulti fit mentio in Inſtitut. de hære. quæ ab inteſt. deſe. §. ſed ea omnia. & in C. de adoptio. l. pen. §. quæ autem. & C. de decur. l. fin. in fine.

PLACENTINI DE ACCVSATIONIBVS PVBLICORVM IVDICIORVM.

Liber Sextus.

DE ACCVSATIONIBVS

TITVLVS PRIMVS.

ETSI in ſuperioribus ſatis luculenter diximus, de accuſatione & inſcriptione, tamen vt Studioſis poſsit magis ac magis ſatisfieri, viſum ẽ eſſe operæ precium, paulò vt altius de his repetamus. Videndum eſt ergo, quid ſit accuſare, & qno ordine ſit accuſandum, & quando accuſatio ſit eaequenda, & quibus liceat accuſare, & quouſque. Accuſare nihil aliud eſt, quàm reum criminis deferre. Hunc ordinem, maſculo accuſante, vt in omni crimine, eſſe ſeruandum, vt inſcriptio proponatur, quæ magnitudinẽ criminis tempusque deſignet, ut alterutram partem digna legũ poſsit terrere authoritas, niſi id fiat, quod pro inſcriptione habetur, ut cum querelæ apud acta deponuntur, quod vt fiat, tãtùm in crimine iniuriarum conceditur, & excipitur crimen, abigeatus & adulterij, cùm iure mariti intẽditur, quo caſu inſcriptionis neceſsitas remittatur. verùm hodiè maritum inſcribere oportet, qui ſi non probet, ijſdem ſit pœnis ſubdendus, quas fuerat mulier paſſura, ſi accuſatio comprobata fuiſſet, vt C. de ac. l. qui de vno. & l. in cau. & l. ſi cui. & l. quamuis. & C. de iniur. l. vltim. C. de abige. Authen. vt liceat ma. & aui. collatio. 8. §. quia nerò. Cuius talis eſſe debet conceptio, ut diem quo facta eſt, contineat, Imperatoris annis numeratis. Accuſantis quoque & accuſati, & prætoris nomen apud quem accuſat hoc modo debet dicere inſertum. Ego Lucius Titius apud te Gaium prætorem uel proconſulem profiteor, Mæuiam leg. Iulia de adulterijs ream deferre, quam dico cum Gaio Seio in ciuitate illa, in domo illius, menſe illo, conſulibus illis commiſiſſe adulterium: Diem autem, uel horam inuitus nõ comprehendet, vt C. de accuſat. l. ſi quis, & C. de Adulte. l. quamuis. & in Authen. ut præpo. not. Imper. & ff. eo. Leg. libellornm. & ff. de adulte. Leg. accuſaturus. Item ſubſcribere debebit ſe executurum accuſationem uel alius pro eo ſi literas neſciat.

Si circa inſcriptionem errauerit, corrigere libebit ſi tempora ſuffragantur. Accuſatio verò ſic eſt exequenda, ut fideiuſſor ab utraque parte præſtetur pro lite exercenda, alioqnin inopia idonei fideiuſſoris vterque in cuſtodia mittitur, donec de crimine iudicetur, ut ſi reo abſoluto accuſator per calũniã intendiſſe pronunciatur, pari mõ puniat, niſi ſit ea cã quæ

fine

ſine metu calumniæ vindictam perſequitur, vt pater, mater, filius, & extraneus hæres, qui ſuſpicionem quã de morte ſua, habuiſſe defunctus cauit, exequitur, cum inter voluntariam accuſationem, & officij neceſſitatem hæredis multùm intereſt, vt ff. eo. l. ſi cui. & ff. de cuſto. reo. l. 2. C. de accuſa. l. vlti. & C. de appel. l. eos qui. §. ſuper his. ff. ad Senatuſconſul. Turpil. Lege prima. & C. de calum. Lege, mater. Sed ſi reus confeſſus fuerit, non vtique pro iudicato habebitur, ſed in carcerẽ ponetur, omnimodò condemnandus. Si verò abfuit per cõtumaciam, qui non eſt confeſſus, poterit relegari, non tamen deportari, vel capite damnari, vt ff. de cuſtod. & exhi. reis. l. ſi confeſſus. & ff. eo. l. abſentem. & ff. de requi. re. l. 1. C. eod. l. abſentem. Neque inaudita cauſa quenquam damnari æquitatis ratio patitur, ſed tempus ſtatuetur, infra quod ſi non venerit, bona annotabuntur, deinde annus expectabitur, intra quẽ reuerſus, ſi ſe crimine purgauerit, res arbitrio iudicis ſignatas recipiet: anno verò tranſacto innocentiam purgando audietur, bonis apud fiſcum manentibus. Sed eo annotato ſi per viginti annos bona fiſcus non occupauerit, poſteà præſcriptione vel ab ipſo reo, vel ab hæredibus eius ſubmouebitur. Quamcunque enim quæſtionem apud fiſcum, ſi non alia ſit propria præſcriptio, 20. annorum ſilentio præſcribi diui Principes voluerunt, ut C. de requiren. reis. l. 1. & 2. ff. de requiren. reis. l. 2. & 3.

QVIBVS NON LICEAT ACCVSARE.

TITVLVS SECVNDVS.

QVidam prohibentur propter ſexum in publico iudicio accuſare, vt mulier cui interdum permittitur non exacta inſcriptione, id eſt, cùm crimen perduellionis vel annonæ, vel ſuam, ſuorumque iniuriam exequitur, vt ff. eo. l. qui accuſare. & l. certis. & C. ad legem Iuliam. de anno. l. fina. §. fin. & l. Cornelia. & C. qui accuſare non poſ. l. de crimine. Quidam propter ætatem, vt pupillus. aut propter ſacramentum, vt miles: quidam propter poteſtatem, vt magiſtratus, vt ff. de iniurijs. l. nec magiſtratibus. Quidam propter delictum, vt infames, vt C. eo. l. criminis. Quidam propter turpem quæſtum, vt qui pecuniam ob accuſandum vel non accuſandum accepit, vel duos reos ſubſcriptos habet, vel eiuſdem delicti eſt particeps, vt ff. ad. l. Iuliam repe. l. eaſdem. §. 1. & 2. Quidam propter ſuam conditionem, ut filius, etiam libertus, vel de pari, vel maiori crimine accuſatus, vt ff. de publica. l. is qui. Excepta muliere, cui lenocinium obijcere marito permittitur etiam eo excepto, qui ſuam ſuorumque iniuriam exequitur. ſicut etiam is prohibetur, qui à prima ætate in domo vixit, licet vt ingenuus, ut ff. ad l. Iuli. de adulte. l. 1. Nec non & frater. quòd ſi capitale crimen intendat, non ſolùm non eſt audiendus, ſed etiam exilij pœna plectendus, ut ff. ad l. Pompe. de patri. l. frater. Excepto crimine adulterij, & patricidij, de facto tamen parentis vel patroni, ſuarum rerum defendẽdarum gratia, queri non prohibentur, ueluti ſi dicant vi ſe à poſſeſsione expulſos, ſcilicet non ut crimen in eos intendant, ſed ut poſſeſsionem recipiant. Nam & filius non quidem prohibitus eſt de facto matris queri, ſi dicat ſuppoſitũ ab ea partum, quò magis cohæredem habeat, ſed eam ream lege Cornelia facere permiſſum ei non eſt, ut ff. eo. l. hi tamen. Alij propter ſuſpicionem calumniæ, ut illi qui falſum teſtimoniũ ſubornati dixerunt. Alij propter paupertatem, ut ſunt qui minus quinquaginta aureis habent. Hi tamen omnes, ſi ſuam iniuriam, mortemve propinquorum exſequantur, ab accuſatione non excluduntur, ſed ſiquidem plures veniant, iudex idoneiorem eligere debet: quod erit æſtimandum ex dignitate, & ex eo quod intereſt, dum tamen caueat, ne ob id crimen pluribus legibus reus fiat, neve de eodem ſæpius accuſetur, non ſolum ab eodem, ſed nec ab alio, niſi ſua intereſſe, ſeque accuſationem inſtitutam ignoraſſe docuerit, vel ſi ſciuit priorem præuaricatum, docebit, ut ff. eo. l. ſi plures. ff. de ſepul. vio. Leg. tertia. ff. de libe. ho. exhi. & ff. eodem Lege ſenatus. & l. ſi cui.

Sunt tamen quædam crimina, in quorum delatione perſonarum delectus non habetur, cum & ſerui aduerſus dominos audiantur, vt crimina maieſtatis, & falſæ monetæ, & legis Corneliæ, arctioris annonæ populi Romani, de falſis cum ſupreſſas tabulas teſtamenti queruntur, in quibus libertatẽ ſibi relictam aſſeuerant, ut C. de Epiſc. & cleri. Lege, ſi quis. ff. de iudi. Leg. uix. & ff. ad legem Corneliam. de fal. l. nullo.

Sunt autem crimina, quæ notoria appellantur, quorum accuſatio non expoſcitur, ſed per officiales præſidibus nunciãtur, ut C. eo. Leg. ea quidem. Accuſare licet vſque ad viginti annos à die commiſsi criminis, excepto crimine iniuriarum, quod anno finitur, vt C. ad legem Corneliam. de fal. Lege, querela. & C. de iniur. Lege, ſi non conuicij. Necnon & peculatus, & eò quòd aduerſus ſenatuſconſultum apertis tabulis eius, qui de familia occiſus dicitur, ab extraneo committitur, quæ quinquennio finiuntur, ut ff. ad legem Iuliam. pecu. Lege peculatus. & ff. ad Sylla. Leg. in cognitione. Et exceptis criminibus ex lege Iulia, de adulterio uel ſtupro deſcendentib. quæ ſimili modo quinquennio finiuntur, ut ff. ad legem Iuliã. de adulterio. Lege, mariti. §. præterea. Et excepto crimine parricidij, & ſuppoſiti partus, & crimine concuſsionis, quod nullo temporis præſcriptione depellitur, licèt ea deceſſerit, quæ partum ſuppoſuiſſe contenderetur, ut ff. ad legem Pompeiam. de parricid. Lege fina. & ad legem Corneliam. de fal. l. qui falſam. §. primo. & ff. de concuſ. l. 1.

DE DIVISIONE CRIMINVM.

TITVLVS TERTIVS.

CRiminum alia publica, & priuata: alia nec publica, nec priuata. Item alia ſunt ordinaria, alia extraordinaria, alia priuata & ordinaria, alia priuata & extraordinaria. Item alia irrogant infamiam ex genere delicti, alia ex ſententia, alia ex genere pœnæ. Hæc ſunt quæ ex legibus publicorum iudiciorum ſunt introducta, ex eo dicta publica quod cuilibet ex populo plerumque executio eorum detur, vt Iulia maieſtatis, Iulia de adulterijs, Cornelia de ſicarijs & ueneficis, Cornelia de teſtamentis, Viſcellia de libertinis, & falſæ monetæ, Iulia de ui priuata, ſepulchri uiolati, termini moti, Iulia ambitus, & crimen ſuſpecti, raptus & præuaricationis interdũ, Iulia repetundarum, & Fania de plagiarijs, Iulia de annona, & Cornelia de falſis, ut. ff. de publi. iud. l. 1. & Inſtitu. de pub. iudi. in princ. C. de fal. mo. l. 1. & ff. de ſepul. uiol. ff. de ter. mo. l. agraria. C. de rapto. vir. & ff. de præuarica. Eum quoque uel eam quæ ſeruo ſuo ſe ſuppoſuit, uel mathematicam artẽ exercuit, uel militiam deſeruit, uel pro honore pecuniam dedit, uel ut latro itinera frequentata inſidijs aggreſsionis obſedit, uel barbaros telis inſtruxit, uel incognitam ante peritiã conficiendi naues docuit, crimen publicum committere nemo ambigit, ut C. de mulie. quæ ſer. pro ſe iunx. & de mathe. l. ult. & C. quan. liceat uni. ſi. iu. l. opprimendorum. & l. 1. C. quæ res expor. l. nemo. & C. de pœnis. l. ult. Cætera uerò ſunt priuata, exceptis criminibus ſtellionatus, quæ nec publicis, nec priuatis iudicijs connumerantur, ut C. de crimin. ſtellio. & de pœnis. l. reſpiciendum.

Ordinaria, ſiue quorum pœna certa eſt, dignitatis ratione habita, uel omiſſa, ut crimen maieſtatis, in quo eſt omnium æqua conditio.

In quibus criminibus iudex neque pœnam augere, neque minuere poteſt: nam ut ait Pomponius, facti quidem quæſtioni arbitrio eſt iudicantis, pœnæ verò perſecutio non eius uoluntati mandatur, ſed legis authoritati reſeruatur: veruntamen legum ſeueritatem debet cum aliquo temperamento benignitatis ſubſequi, maximè cùm minor ætas interuenit. Quorum de numero eſt crimen quod lege Iulia maieſtatis coercetur, & Iulia de adulterio ſtupro, & Cornelia de ſicarijs, nec nõ Pompeia de parricidijs, Cornelia de falſis, Iul. de ui pu-

vi publica, Iulia de vi priuata, Iulia peculatus, & de reſidnis, illiciti collegij Iulia ambitus, & crimen raptus, & falſæ monetæ, & alia plura, vt C. de adulter. Leg. quamuis. & Inſtit. de publ. crimi. ff. ad legem Corneliam. de fica. l. eiuſdem. C. de his qui paren. occi. l. j. & ad legem Iuliam. & de vi publ. pri. ff. de illici. col. l. qui illicitum. & C. de falſ. mo. l. vlt.

Extraordinaria ſunt, quorum pœna iudicis arbitrio mandatur, dignitatis & conditionis habita ratione, quibus quid fieri debeat, non dicitur, ſed quid fieri ſoleat, interdum oſtenditur, vt ait Vlpianus. ff. de iniu. l. vlt. & ff. de pœnis. l. moris. Hodiè licèt eis, qui extra ordinem de crimine cognoſcunt, quã volunt ſententiam ferre vel grauiorem, vel leuiorem, dum tamen in vtroque modo rationem non excedant, vt ff. de pœnis. Leg. hodiè. Dignitatis, vt dixi, ratio habenda eſt, vt ſi ſit decurio, decurionisve filius, vel parent, qui neque in metallum damnari, neque in opus metalli, neque fuſtibus ſubijci, vel viuus exuri, vel capite puniri debet, vt cùm parentem occidiſſet, vt ff. de pœn. l. moris. §. ſed enim. Conditionis quoq; ratio habetur, id eſt, ſi ſit liber, aut ſeruus, infamis, aut integræ famæ: nam maiores noſtri in omni ſupplicio ſeuerius ſeruos quàm liberos, famoſos quàm integræ famæ homines punierunt, vt ff. de pœnis. l. capitalium. §. vlt. Exceptis quibuſdã delictis, quæ pagano aut nullam aut leuiorem pœnam irrogant, nam ſi miles artem ludicram fecerit, vel in ſeruitutem ſe venire paſſus eſt, puniendum capite Menander ſcribit, vt ff. de pœnis. l. quędam. Quæ omnia inſpiciuntur in ordinarijs, qui annonam attentant vel vexant, & in crimine ſepulchri uiolati, concuſſionis, abigeatus, & præuaricationis interdum. id eſt, cùm extraordinaria crimina obijciebantur. Fures quoque & effractores, & expilatores, & ſollicitatores aliarum nuptiarum, item matrimoniorum interpellatores, etſi effectu ſceleris potiri non poſſunt, propter voluntatem perniciosæ libidinis, extra ordinem puniuntur, ut ff. de extraord. cri. l. annonam. ff. de ſepul. uiol. l. ult. & ff de abige. l. 1. & 2. ff. de effracto. & expila. Expilatæ hæreditatis termini moti, iniuriarũ Viſcelliæ de libertinis, & Iuliæ repetundarum, & quorundã criminum ſtellionatus extraordinariam eſſe pœnam nemini venit in dubium, vt C. de accuſ. l. j. ff. ad l. Iul. repetund. l. lex. & ultim.

Publica & ordinaria crimina ſunt crimen Iuliæ maieſtatis, Iuliæ de adulterio & ſtupro, Corneliæ de ſicarijs & ueneficis, Pompeiæ de parricidis, Corneliæ de falſis, Iuliæ de vi publica uel priuata, Iuliæ ambitus. Seruum quoq; qui dominam corrupit, nec non deſertorem militiæ & publicos latrones, crimen publicum & ordinarium committere nemo ambigit.

Publica & extraordinaria ſunt iſta, crimen ſuſpecti, & Iuliæ repetundarum, & termini moti, & Iuliæ de ſacrilegijs, & Viſcelliæ de libertinis, Iuliæ de annona, & Fauiæ de plagiarijs. Exceptis his, qui uiuentium filiorum miſerandas infligũt parentibus orbitates, quibus certam pœnam Conſtantinus iniunxit, ut ff. de ſuſpect. l. 1. & C. ad l. Fauiam. de pla. l. ul. Priuata & ordinaria crimina ſunt, famoſi libelli, ſeditionis, illiciti collegij, & ſuppoſiti partus, vt C. de famo. libel. Crimina & ex tempore ſunt hæc, crimen iniuriarum, concuſſionis abigeatus, præuaricationis interdum, repetundarum, furti, effractores, expilatæ hæreditatis, ut ff. de iniur. l. 3. & ff. de cõcuſſio.

Ex genere delicti irrogatur infamia contra Imperatorem, uel eius Conſiliarios, uel Remp. cogitantibus, & eorum ſeruis, & his qui pro eis interueniunt, & militi alienas res conducenti, ut C. ad l. Iul. maieſt. l. quiſquis. C. de loc. & con. l. ult. Item infamia irrogatur ei qui eam quam in poteſtate habuit genero mortuo, cùm id ſciret, & intra tempus luctus, in matrimonium collocauit ei, qui ſciens eam duxit, etiamſi miles fuit, ignorantia. n. non iuris, ſed facti excuſatur. Quod uerùm eſt, ſiue non ſuit in poteſtate, ſiue conſenſu eius, cuius in poteſtate fu, it matrimonium contraxit, ut C. ex q. cau. inſa ir. l. decreto. ff. de his qui no. infa. l. 1. & l. liberorum. C. de ſecun. nup. l. 1. Notatur etiam qui eum quem in poteſtate habebat, ducere iuſsit, quo caſu uenia dignus eſt, qui obtemperauit. ff. ex quib. cau. infa. ir. l. qui iuſſu. Excuſantur tamen illi ſupradicti ſi ea ſit quæ intra tempus luctus peperit, uel cũ qua carnalis commixtio non fuit, quæ eadem locum habent ſi ſine morte ſed diuortio matrimonium ſoluatur. Notatur qui lenocinium fecit, & qui cum beſtijs depugnauit, quive in ſcenam prodijt artis ludricæ exercendæ cauſa & exercuit: ſi aũt non exercuit non notatur. non. n. ea res adeò turpis eſt, ut et conſilium puniri debeat, ut ff. de his qui no. l. qui autem. Notatur qui bina ſponſalia binasve nuptias ſibi uel ei, quem in poteſtate habuit, conſtituit, quiq; ſibi, uel filio ſuo pupillam ſuam nullo diuino impetrato beneficio in matrimonio collocauit. uidetur enim confeſſus de tutela, quia huiuſmodi coniunctione fraudem adminiſtrationis tegere laborauit, ut ff. de de his qui no. infa. l. quid ergo. §. ſi quis. & C. de interdict. matri. in tu. l. ſi tutor. Et quoque qui domum moribundi adſcendit, ipſum uel alios qui ibi ſunt, moleſtans, uel alio modo exequias prohibuit, uel uſuras uſurarum exegit, infamiæ pœna ipſo iure irrogatur, ut C. de ſepul. uio. l. 1. & in Authen. ut de funct. ſeu fune. §. ſancimus. & §. ſi uerò. conſtitu. 13. ff. ex qui, cau. infam. ir. l. antep.

Ex ſententia irrogatur infamia à iudice damnato: arbitri etenim ſententia infamiam non importat, & non ſolùm condemnatus infamis efficitur, ſed & deprehenſus interdum, ut de ea legitur, quæ in adulterio deprehenſa fuit, quæ ſiue poſt eã condemnetur, ſiue abſoluatur notata manet. lex enim non ſententiam ſed factum notat, ſed etſi confiteatur uel paciſcatur ob malam conſcientiam pecuniam numerando, ſua enim ſententia ſe condemnat, infamia notatur, ut ff. de his qui not. infa. l. quid §. ex compromiſſo. & ff. de ritu nupt. l. palàm. Non tamen ex omni crimine damnati infames efficiuntur, ſed duntaxat ex eo, quod publici iudicij cauſam habet, niſi id crimẽ ex ea actione fuit, quæ etiam in pecuniario iudicio infamiam condemnato importat, ueluti furti, ui bonorum raptorum, iniuriarum, ut ff. ex q. cau. infa. ir. l. Athletas. §. item ſi quis.

Ex genere pœnæ fama aliquando minuitur, quoties manente libertate circa ſtatum dignitatis pœna plectimur, ſicuti cùm relegatur quis, uel cum ordine mouetur, uel cùm prohibetur honoribus publicis fungi, uel cùm plebeius fuſtibus cæditur, uel in opus publicum datur ad tempus, uel cum in eam cauſam quis incidit, quæ ex edicto perpetuo infamiæ cauſa numeratur, dum tamen animaduertamus in perſonis, tam plebeiorum, quàm decurionum eſſe illud conſtitutum, ut qui maiori pœna aſficitur, quàm legibus ſtatuta eſt, infamis non fiat. Ergo etſi opere temporario quis mulctatus ſit, uel tantùm fuſtibus cæſus, licèt in actione famoſa, ueluti furti dicendum erit infamem non eſſe, quia, & ſolus fuſtium ictus grauior eſt, quam pecuniaria condemnatio, ut ff. de uarijs & & extra. cogni. l. cognitionum. §. minuitur. ff. de pœnis. l. in ſeruorum. Conſumitur uerò, quoties magna capitis diminutio interuenit, id eſt, cùm libertas amittitur, ueluti cùm aqua, & igni in perpetuum interdicitur, uel cum plebeius in opus metalli, uel in metallum datur. Sed nouo iure nullus ex delictò ſeruus efficitur, vt ff. de uarijs, & extra. cog. l. cognitionum. §. ult. & in Auth. de nuptijs. §. quod autem.

AD LEGEM IVLIAM DE ADVLTERIO, ET STVPRO, & inceſtu.

TITVLVS QVARTVS.

IN primis uidendum eſt, cum quibus ſtuprum committitur, cum quibus adulterium, item qui poſſunt de adulterio & ſtupro accuſari, & quo tempore ſit accuſandum, & quo ordine, & qui ſint præferendi, & infra quod tempus, & quibus ex cauſis remoueantur, & quibus adulterium perimere liceat, & quo loco, & quæ ſint hæc crimina, & quæ pœna. Adulterium quidem propriè committitur cum nupta, propter partum ex altero conceptum compoſito nomine. Stuprum uerò committitur in uirgine, puero, excepta concubina, non habita diſtinctione maris iure Romano, ſed fœminæ duntaxat, ut dixi. lex tamen Iulia indifferenter hoc uocabulo utitur. His criminibus poſſunt puberes accuſari. hæc. n. crimina poſt pubertatem incipiunt nec, in his merentur reſtitutioné, minores, niſi quatenus miſeratio ætatis producit iudicem ad minorem pœnam, non enim excuſabitur ætate aduerſus

aduerſus præcepta legum is, qui dum leges inuocat, cótra eas committit, vt ff.eo.l.inter liberas.ff.de concu.l.j. In Authen, de trien.& ſe.§.ſin autem.ff.de verb.ſig.l. indifferenter. & ff.eo.l. ſi adulterium.ff.de mino.l.auxilium.

Accuſare poſſunt de crimine omnes patresfamiliàs. patresfamiliàs dixi, quoniam filiofamiliàs, tunc demum etiam inuito patre publico iudicio reú facere permittitur, cùm de adulterio ſuæ vxoris conqueritur: proprij enim doloris vindictam perſequitur, vt ff. eo.l. filiusfamiliàs. & Leg. inter liberas. §. filiusfamiliàs. Mulieres quoque non admittũtur etiamſi de ſuo matrimonio violato conquerantur. minores etiam agentes ante 25. annum prohibentur, niſi ſui matrimonij iniuriam exſequantur: & quamuis etiam iure extranei accuſent, ex caſu recipiuntur. cùm ſanè ſi iuuenili facilitate ducti, vel feruore ætatis accenſi, ad accuſationem proſilierunt, accuſantibus eis nó facilè calumniæ pœna irrogabitur, vt C.eo.l.j, ff.eo.l.ſi maritus.§.lex Iulia. Excipiuntur tamen quidam robuſtæ ætatis, vt filius & libertus, quibus non facilè permittitur, ſed tantùm iure mariti accuſare conceduntur, quemadmodum ſi atrocem iniuriam paſsi eſſent, iniuriarum rectè agerent, vt ff.de accu, l.hi. Opinionis quoque accuſantis ratio habetur, ſicut in pleriſq; criminibus habenda docetur, nec minus ſerui aduerſus dominos torquentur, quod in crimine ſtrupri non obſeruatur etiam quando cum inceſto committitur, vt ff.eo.vim paſſam, C.eo.adulter.

Accuſandum eſt autem infra quinquennium continuum à die commiſsi criminis numerandum, infra quod 6.mẽſes vtiles ex die diuortij præſtantur duo, infra quos iure mariti accuſat, quatuor intra quos iure extranei admittitur, quibus tranſactis accuſator auditur. Si verò es die commiſsi criminis quinquennium tranſierit, es die diuortij 60.dies ſint, dicendum eſt maritum accuſare non poſſe, vt quòd dantur ſex menſes vtiles ſic ſit intelligendũ, ne crimen quinquennio cõtinuo ſopitũ excitẽt. Quod erit verũ, ſiue de reo ſiue de rea, de lenocinio vel ſtupro quæratur. omnibus enim admiſsis ex l.Iul. veniẽtibus quinquẽniũ eſt præſtitũ, vt ff.eo, quinquẽniũ.ff.eo.miles.§.adulterij.& ff.ad Turp.l.1.& ff.eo.mariti.§.prætereà. Niſi cùm per vim eſt ſtuprum admiſſum, tunc.n. huic præſcriptioni locus non erit, cùm vim publicam fecerit, vt ff.ad l.Iul. de vi pub.l. Iul.de vi pub.l.qui cœtu.§.qui vacantem. Eſt.n.caſus quo ſex menſes non à die diuortij connumerantur, verbi gratia: Si mulier repudij oblatione ſine vlla legitima cauſa à ſe dati deceſſerit, tunc.n.ne viduitatem ſtupri procacitate commaculet, accuſatio repudiato marito iure permittitur, quo caſu non à die diuortij, ſed commiſsi criminis ſex menſes cóputari ratio permittet, vt C.eo.l.ſi mulier.& l.quamuis.

Ordo talis ſeruatur, quòd vbi inſcriptio prꝑmittitur, marito primùm accuſante, diuortium ſequitur, iure eſt in hac parte ſopita, vt C.eo.l.quamuis. Perſonarum quoque quæ accuſantur iſte habendus eſt delectus, ſit maſculus an fœmina, & an nupta, an vidua. nam ſi maſculus erit, ab eo poterit incipi, id eſt, ſi nupta nondum eſt, dummodò ante denunciationem nupſerit, alioquin adulter primùm accuſandus, & condemnãdus eſt. Quòd ſi fuerit abſolutus, non ſolùm ab eodem accuſatore, ſed nec ab alio accuſabitur, niſi prius prꝑuaricatio arguatur. Si verò fuit condemnatus, non ideò mulier erit cõdemnãda, ſed religioſum iudicem ſortita fortaſsis pudicitiam defendet gratia vel iuſtitia, vel legis auxilio, cum ille fortaſsis inimicis oppreſsis, vel falſis argumentis, vel teſtibus ſubornatis grauatus, prouocare voluit vel non potuit, qui quidem ſi ante accuſationem moriatur, nupta iure accuſabitur, cùm etiam ſi eo viuo hæc vidua fuerat, ab ea incipi poſsit, vt in Authen. vt liceat ma.§.ſi quis ei.ff.de accuſat.l.ſi cui.ff.eo.l. denunciaſſe. & l.adulter.§.ſi.ff.de priuatis delictis. Nuptam, dũ nupta eſt, hac præſcriptione lex tuetur. ſi tamen vxor cum ſeruo adulteriũ feciſſe arguitur, diuus Pius reſcripſit accuſare potius mulierem eum debere, quàm in præiudicium eius ſeruum ſuum torquere. In crimine ſtupri huiuſmodi diſtinctiones non habentur, vt ff.eo.l.ſi quis adulterium.

Præferendus eſt autem maritus non ſolùm extraneo, verũ etiam patri, & non tantùm, ſi nunc primùm inſtituenda eſt accuſatio, ſed etiam ſi pater, vel alius accuſationem inſtituit, eaque etiam abolita ſit, dummodò doceat ſe non neglexiſſe, ſed idoneis cauſis ſe impeditum, vt facilius iudicari de adulterio faciat, etenim veriſimile eſt propenſiore iure & maiore dolore accuſationem eum executurum. eam quoque ream, ſi iuſta vxor fuit, infra ſexaginta dies vtiles ex ſola ſuſpicione faciet, dummodò noſcat ſe non probando eiuſdẽ pœnis hodiè ſubdendum, quas mulier erat paſſura, ſi accuſatio probata fuiſſet. in crimine ſtupri patrem præferendum exiſtimaui.

Vtiles dies ſunt quibus ſolennia accuſationum implere potuit, vt ff.eo.l.2.§.ſi ſimul. & l.& ſi maritus. §. vl. ff.eo.l.2. & l. vxor.C.eo.l.quamuis.& l.iure mariti. Authen. vt liceat ma.§.ſi quis. Poſt ſexaginta dies ex die diuortij maritus & pater præfertur, infra enim hos ſoli admittuntur, nec ulli alij accuſandi poteſtas datur, niſi prius lenocinij maritum reũ faciat, vel accuſationi renunciaſſe doceat: quibus tranſactis neutrius voluntas ſpectatur, præſcriptionibus omnibus nouo iure in adulterij quæſtione de medio abolitis, præter quinquennij temporis & lenocinij, quod marito ab extraneo obijcitur, exceptionem, & illam, quæ poſt diſſolutum prius matrimonium ante denunciationem nuptæ competit. Indignum enim eſt, vt vltionem pudoris prꝑſtigiæ verſuti iuris excludant: ſed in crimine etiam priuato puto huiuſmodi diſtinctiones haberi, vt ff.eod. ſi maritus.is cuius. & l. conſtante. Si poſtulauerit. & l.j.§.qui hoc, C.eo.ita uobis,

Ceſſat autem accuſatio alia propter vtilitatem perſonæ, cũ qua adulterium, uel ſtuprum commiſſum dicitur, alia propter conditionem accuſantis. Propter utilitatem perſonæ ceſſat accuſatio ſtupri, ſi ſit ancilla vel ea, quæ meretricio more vulgo ſe præbuit, vt C.eo.l.etſi.& l.ſi ea.l.quamdiu. ff.eo. vxor. Adulterij quoque accuſatio excluditur, ſi ea, quæ in reatu deducitur, vina intemperantiæ in taberna ſubminiſtrauit. hæ enim ſunt immunes a iudiciaria ſeueritate, quas vtilitas vitæ dignas obſeruantiæ legum non credidit. mariti tamen etiam in has adulterium vindicare non prohibentur, quamuis ſi uiduæ eſſent, impunè in eas ſtuprum committeretur. Propter conditionẽ accuſantis ceſſat accuſatio, excipitur maritus, ſi duos reos ſubſcriptos ex alio crimine habebat, ut ff.eo. l.inter liberas.§. maritus.& l.1. Hæc enim cauſa non cedit ſibi in numerum cæterarum accuſationem. Lenocinium uerò quòd marito opponitur ipſum quidem onerat, ſed mulierem non excuſat, quod certè non is feciſſe creditur, qui nimiam uxoris credulitatem timens, quantumcunque patientiam præſtitit, ſed is duntaxat qui ſuam ignorantiam prætextu incredulitatis adumbrare nõ potuit. Sed hæ præſcriptiones quæ ſolent ex perſona accuſantis competere, in initio ſunt opponendæ. Cæterùm reo ſemel recepto fruſtrà obijciuntur, ut ff.eo.l.mariti lenocinium.& l. ſi maritus.§. præſcriptiones.C.eo.l.2.

Adulterum perimere marito permittitur, ſed & patri adulterum ſimul cum filia, quam in poteſtate habet, ius occidendi datur, non ſolum in domo ſua deprehenſum, ſed etiam mariti. ſed marito quidem domi ſuæ deprehenſum occidere licet, ſi tamen alibi deprehenſum occiderit, non erit ſubueniendũ, quamuis iuſtum dolorem temperare ſit difficillimũ. Patri ideo, non etiam marito, mulierem & omnem adulterum permiſſum eſt occidere ꝙ plerunque pietas paterni nominis conſilium pro liberis capit, ut ff.eo.l.patri.l.nec in ea.& l. ſi maritus.& l.marito. Cæterùm mariti & calor & impetus facilè decernentis fuit refrꝑnandus. Sed nouiſsimo iure hoc additum eſt, ut ſi quis ſuſpicatur aliquem ſuæ uxoris uelle illudere caſtitati, etiam conteſtationes ex ſcripto ei tres deſtinauerit, habẽtes teſtimonia trium uirorum fide dignorum, & poſt has tres ex ſcripto conteſtationes inuenerit eum conuenientem ſuę uxori, ſiquidem in ſua domo, aut ipſius uxoris, aut adulteri, aut in popinis, aut in ſuburbanis, eſſe licentiam uiro proprijs manibus talem perimere, nullum periculum ex hoc formidãti: ſin autem in alio loco talem inuenerit, cum ſua uxore loquentem, licebit ei puniendum eum tradere iudici nullam aliam probationem exquirenti, ut in Authen. ut liceat ma. & auiæ.§.his quoque. Facit huc, c.ſi quiſquàm. ext. de coha. cle.& mulie.

Sunt autem hæc crimina publica, nam ex lege publicorum iudiciorũ ſunt introducta, & eorũ accuſatio in commune defertur, vt Inſtit.de pub.iud. Horũ criminũ pœna ordinaria eſt nam & adulterium gladio puniri oportet, & qui cum maſcu-

lis

lis nefandam libidinem exercent. Stupri quoque flagitium punitur publicatione dimidiæ partis bonorum, ſi ſit honeſtior: ſi humilis, coercetur cum relegatione, vt C. eo. l. cùm vir. & Inſt. de publ. iudi. Adulteram competentibus vulneribus ſubactã in monaſterium mitti oportet, marito tamen licentia erit permiſſa intra biennium ducendi. alioquin poſt biennium tondẽda eſt, et perpetuò ibi conſiſtat, vt in Authen. vt nulli iudicum. §. adulteram. & Lege, quamuis. C. eo.

Quoniam inceſtum committitur per illicitum coitum, ſicut adulterium & ſtuprum, videndum eſt, quid ſit inceſtum, quæ ſit pœna inceſti, & quo tempore liceat de inceſto accuſare. Inceſtum eſt conſanguinearum vel affinium, vt ff. ad l. Iul. de adul. l. ſi adulterium. Contingit autem inceſtum committi ſimul cum adulterio, aliquando ſine matrimonio, aliquando iuris errore, aliquando ſanguinis contumacia, quæ ferè omnia ſuas admittunt diſtinctiones. Ferè dico, quoniam ſi inceſtum committitur in adulterio, vtpotè cum nouerca, nurũ, priuigna, ſimiliter vt adulter punitur, id eſt, capite: id enim remoto etiam adulterio eueniet. Si verò propter matrimonium illicitum inceſtum fiat, quanquam natura grauius eſt, quàm adulterii crimen, coerceri ſolet. Porrò ſi mulieres in iure errantes, per matrimonium inceſtum commiſerunt, eas non teneri certum eſt, quamuis in adulterio deprehenſæ nullam poſſent excuſationem habere. Mares verò excuſantur ætate, vel puniendi excuſatione, vtiq; ſi error allegatur, & facilius ſi nemo eos reos poſtulauerit, vt ff. ad legem Iul. de adul. l. ſi adulterium. Palàm quoq; delinquentes leuius puniuntur, clàm uerò grauius: cuius diuerſitatis illa ratio eſt circa matrimonium, quod palàm delinquentes ut errãtes maiori pœna excuſantur. clàm committentes vt contumaces plectuntur. Huius criminis pœna ſi cum adulterio committatur, adulterij vt diai, ſi autẽ propter matrimonium, pœna eſt confiſcatio bonorum, tam cæterorum quàm dotis, exilium etiam & cinguli, ſi eo potitur, ſpoliatio, verberatio quoque ſi utilis eſt. fœmina quoque ſciẽter talia peccante ſimili pœnæ ſubiuganda, ſubſtantia ſic amiſſa, filiis quos habet legitimos, patris ſupplitio ſuæ poteſtatis factis applicetur, vt tamen pater alatur ab eis, quib. non extantibus fiſco defertur, vt ff. de rit. nup. l. vlt. & C. de inceſt. nup. l. ſi quis. & in Authen. de inceſt. & ne. nup. §. 1. col. 2. conſti. ſi. Inceſti quoque commune crimen aduerſus duas rectè intenditur, nec ſicut adulterium quinque annorum præſcriptione, ſed 20. tollitur, ut ff. eo. l. vim paſſa.

AD SENATVSCONSVLTVM TVRPILIANVM, ET DE abolitionibus.

TITVLVS QVINTVS.

VIdendum eſt quis incidat in Senatuſconſultum Turpilianum, & quæ ſit pœna Turpiliani: item quid ſit abolitio, & quot genera abolitionis, & quibus ſit abolitio neceſſaria, & quib. ſit concedenda, & quib. cõceſſa proficiat, & quãdo reum repetere liceat, & infra quod tempus.

In Senatuſconſultum Turpilianum is incidiſſe uidetur, qui crimen publici iudicij detulit; & cauſa criminis ordinata, id eſt, inſcriptionibus depoſitis, & fideiuſſore de exercenda lite præſtito, eoque qui accuſatur ſub cuſtodia officii facto, nõ impetrata abolitione ab executione criminis deſtitit, vt C. ad Senatuſc. Turp. l. is demùm. Quapropter qui crimen ſtellionatus obiecit, vel expilatæ hæreditatis, et deſtitit, in pœnam Senatuſconſulti non incidit, ſed officio iudicis culpa eius coercebitur, vt ff. eo. l. ſi quis. Sed & qui crimen iniuriæ propriæ poſt interpoſitam denunciationem deſiſtens commiſit, vel libello Principi porrecto falſum ſe obiecturum minatus fuerit, licet non obiecerit, Senatuſconſul. Turpiliano non tenetur, vt ff. eo. l. mulier. l. quæſitum.

Ex Turpiliano etiam pœna quinque librarum auri cum infamia imponitur, & legitima, id eſt, quam reus fuit paſſurus, vt ff. de præua. l. ali Imperat. Noſcant ergo qui crimen intendunt, non fore impunitam licentiam mentiendi, cùm calumniantes ad vindictam poſcat ſimilitudo ſupplicii, quorum temeritas tribus pœnis ſubiicitur, aut enim calumniantur, aut tergiuerſantur, aut præuaricantur, vt C. de cal. l. vl. Calumniari, eſt falſa crimina ſcienter intendere, vt ff. eo. l. 1 Præuaricari eſt vera crimina abſcondere. Tergiuerſari, eſt in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere. Sed non utique qui non probat quod intendit, protinus calumniari videtur: nam eius rei inquiſitio arbitrio iudicis committitur, cuius pronunciatione quid eorum accuſator fecerit, manifeſtatur. Nam ſi ita pronunciauerit. Nõ probaſti, pepercit ei. Si autem pronũciauerit, calumniatus es, condemnauit eum. quo caſu licet de pœna nihil ſubiecerit, tamen legis poteſtas aduerſus eum exercebitur. Nam, vt ait Papinianus, facti quidem quæſtio in arbitrio eſt iudicantis, pœnæ verò perſecutio non eius uoluntati mandatur ſed legis authoritati reſeruatur.

Abolitio eſt, ut æſtimo, accuſationis inſtitutæ vtrique vel alteri facta remiſsio, quæ fit aut publicè, aut priuatim, aut ex lege. Publica quæ fit ob diem inſignem, aut publicam gratulationem. Priuata quæ fit actore poſtulante. Ea lege fit abolitio accuſatore mortuo, vel ex iuſta cauſa impedito, quò minus accuſare poſsit, vt ff. eo. l. abolitio. l. aut priuatim. ff. ad l. Iul. pec. l. vlt. Similiter ſi propter mortem rei deſtiterit accuſator, non poteſt Senatuſconſulto teneri, quia morte rei iudicium ſoluitur, niſi tale crimen fuerit, cuius actio aduerſus hæredes durat, veluti maieſtatis & repetundarum, peculatus, & de reſiduis, hæreſeos, apoſtatus, & illicitæ negotiationis vt ff. eo. l. in Senatuſconſultum. §. ſi propter mortem. & l. ex iudiciorum. & ff. ad l. Iuli. pecu. l. vlti. C. de hære. l. Manichæos. C. de apoſta. Leg. vlt. ff. de his qui ut indig. Lege ultima.

Eſt autem neceſſaria abolitio reis delatis, & his qui deferũt ſi deſiſtant. Deſtitiſſe eum accipimus, qui vel accuſationi renũciauerit, uel infra præſtitutum à præſide tempus, ſuum reum non peregerit, niſi ſit talis, cuius de calumnia agi prohibetur, vt pater, patronus: uel niſi permiſſu Principis accuſationem diſtulit, vt ff. eo. l. ab accuſatione. §. deſtitiſſe. & l. deſtitiſſe. & l. in ſenatus. Detuliſſe quoque non eum accipimus, qui aliquem in hoc Senatuſconſultum incidiſſe dicit, ſed qui accuſatorem ſummittit & inſtigat, atque adeò qui mandat alicui, & inſtruit eum ad accuſationem capitalem, dando probationes allegando accuſationes; & meritò, nam diffitendo de crimine quod mouet, & eximendo ſe periculo calumniæ uel deſertionis, meritò calumniantis & deſiſtentis pœnæ ſubiici debuit, niſi ſubornatur accuſator probauerit crimen quod intendere ſuſcepit, vt ff. eo. l. 1. §. incidit. Nec intereſt, an per ſe mandauerit accuſationem, an per alium: ſed etiam ſummiſſus accuſator eodem Senatuſconſulto plectitur, id eſt, propter hoc ſolum punitur, quòd miniſterium alieni timoris receperit. Studebit ergo probationibus, qui crimen intẽdere de properati. Exceptiones quoque quæ ſibi obſtare poſsint, diligenter inquirat, ne, qualiſcunque exceptione remotus, abolitionem petere neceſſe habeat, excepta muliere, & minore, qui ſi fuerint remoti propter ſexum vel ætatem, & citra abolitionem Senatuſconſulti pœnam euitant.

Concedenda eſt autem abolitio uel à Principe uel à competenti iudice, partib. præſentibus cauſa cognita, ſiue errore ſeu temeritate, uel calore ad accuſationem proſiluerit: hoc. n. accuſator explanans abolitioni locum faciet, ut C. de abol. l. 2. Sin autem per deceptionem, vel pecuniis à reo corruptus ad poſtulandam abolitionem uenit, redemptæ miſerationis uox minimè admittit, ſed aduerſus nocentem reum inquiſitione facta pœna competens ingeritur, non publica abolitio nec ſpecialis indulgentia tales ſubducit, ut C. de calum. l. falſa. Hi autem qui ſuas ſuorumque iniurias defendunt, & qui cognatos ſuos in accuſationem deducunt, omnimodò abolitionem petere non prohibentur. Præterea interdum etiam inuito reo abolitio infra 30. dies permittitur, quib. tranſactis, niſi reus conſentiat, abolitio non tribuitur. Sin autem vel fallaciter incuſauit, vel ſyncera mente accuſationem inſtituit, & reus aliquid iniuriæ inſcriptionis illatæ tollerauerit, id eſt, ſi uel verbera uel carcerem ſuſtinuit, abolitio non conceditur, niſi fortè qui hoc paſſus eſt ad petendam abolitionem ſuum conſenſum accommodauit, ut C. eo. l. fallaciter. Quod ſi ingenuorum uel plebeiorum, qui conſcii uel participes criminum

non

non erant, teſtimonij gratia corpora fuerint lacerata verberibus, tormentiſque vexata, abolitioné etiam duarum partium conſenſu petitam, iubemus vigorem iudicijs denegari, & crimen propoſitum, cuius examen tormentis iam cœperat, agitari. Sin autem teſtibus tormenta minimè ſint illata, & ſic abolitio non dabitur in illis criminibus, vt in violata maieſtate, aut patria oppugnata vel prodita, aut peculatu admiſſo, aut ſacramentis militaribus deſertis, omnia quoque quæ iure veteri continentur, in quibus iudex non minus accuſatorem ad docenda quę detulit, quàm reum ad purganda quę negat, debet vrgere. Abolitio verò conceſſa ſiquidem ante ſententiam, in primam conditionem reſtituit: ſi verò poſt ſententiam, pœnæ gratiam facit, ſed infamiam ex ſententia irrogatam non adimit, niſi cum in integ. ſe reſtituere Princeps dixit. tunc. n. ad reſtitutionem tantum indulgentia valet, quantum ad correctionem ſententia valuit, vtque deportationis ipſum per ſe nomen rerum omnium ſpoliatio eſt, ita indulgentiæ reſtitutio, bonorum ac dignitatis uno nomine amiſſorũ eſt recuperatio.

Repetere verò priuata abolitione indulta non ſemper licet, ſed cùm Princeps conceſsit, uel cùm in crimine capitali, vt in re pecuniaria, abolitionem petiit: tunc. n. nihilominus accuſationem reſtaurare conceditur, ſed etiam non probando hoc quod propoſuit, pœna mulctabitur, vt C. de gene. abo. l. vlt. C. de ſenten. paſ. l. fi. §. fi. & C. de abo. l. j. & ff. eo. l. vlt. Tempus autem repetitionis eſt 30. dierum vtilium, à die quo feriæ finitę ſunt, vel abolitio conceſſa, computandorum, vt ff. eo. l. aut priuatim.

DE QVAESTIONIBVS.

TITVLVS SEXTVS.

SCiendum eſt, quo ordine ad quæſtionem eſt veniendum, & in qua cauſa quæſtio ſit habenda, & quomodo ſit interrogandum, & qui aduerſus quos non poſſunt torqueri, & de fide quæſtionis. Ad quæſtionem ita veniendum eſt, vt epiſtola diui Adriani cauetur, cùm reus eſt ſuſpectus, & alijs argumentis ita probationi amouetur, vt ſola confeſsio ſeruorum deeſſe videatur. Idem diuus Adrianus Claudio Quartino reſcripſit, quo reſcripto illud capteſsit à ſuſpectiſsimo incipiendũ, & à quo facillimè poſſe ſciri verum iudex crediderit, vt ab eo, qui timidior eſt, vel teneræ ætatis videt, vt ff. eo. l. in criminib. & l. vnius. Interrogari ſeruos de facto ſuo non ſolùm in criminali cauſa, ſed etiam in pecuniaria, veluti quando per eos depoſiti vel commodati nomine, vel in aliis cauſis legibus cognitis, res alijs præſtitæ ſunt, poſſe non ambigitur, vt C. eo. l. interrogari. Ita tamen vt primùm æſtimentur, adeò ſcilicet, vt ſi in quæſtione decedant, vel deteriores fiant, duplũ à calumniatore præſtetur, vt ff. de quæſtio. l. certo. Sed liberi tantùm in criminali cauſa torquentur, exceptis compluribus, qui nec in crimine torquentur, eò ſcilicet, quòd ætas ſuſpectiores eoſdem facit ad mentiendi facilitatem. Torqueri tamen ſolent, & habena vel ferula cædi, exceptis mulieribus, & eminétiſsimis quidem nec non perfectiſsimis viris, & qui ex his ſunt vſque ad pronepotes, vt ff. ad ſenatuſc. Syll. l. 3. ff. eo. l. ex liberto. §. de minore. & C. de quæſt. l. diuo. In decurionib. & eorum filijs idem ſeruari, Domicius Vlpianus in publicarum deſceptationum libris ad perennem ſcientiam, & memoriam ſcriptum refert, excepto crimine & falſi & maieſtatis, quod ad perſonã Principis attinet, in eo enim omnes omnino cùm res exigit torquentur. In pecuniaria etenim cauſa, ut dixi, non ſolùm liberi non ſunt torquendi, ſed nec ſtatu liberi, niſi cum eorum deficit cõditio, vt ff. ad l. Cor. de fal. l. ſi quis decurio. Porrò nec ſerui quibus fideicommiſſaria libertas debetur, aliter quæſtioni applicantur, niſi cum quæſtionib. aliorum onerantur, vt ff. eo. l. is cui. Interrogatione verò quæſtionem habiturus, nó ſic ſpecialiter interrogare oportet, an Lucius Titius homicidium fecerit, ſed generaliter quis hoc fecerit: aliter enim magis ſuggerentis, quàm requirentis videtur, vt ff. de quæſt. l. j. §. qui quæſtionem.

Supereſt vt videamus, qui aduerſus quos torqueri non poſſunt, & in primis ſeruos aduerſus dominos torqueri non oportet, ſiue ſint proprij, ſiue bona fide poſſeſsi, ſiue communes, niſi cum uel dominus ſocium vel vxorem interfeciſſe dicitur, vt C. ad l. Cor. de ſica. l. vlt. & C. eo. l. hoc qđ. ff. ad ſenatuſc. Syl. l. etſi certus ſit percuſſor. Et exceptis adulterij criminibus, item fraudati cenſus accuſationibus, & crimine maieſtatis, quod ad ſalutem Principis attinet, & cum de vlciſcenda morte teſtatoris aduerſus hæredem quæritur, vt C. de quæſt. l. j. & ff. eo. l. j. quod non ſolum ſeruandum eſt in eo, qui tempore quæſtionis eſt ſeruus, ſed etiam in eo qui eſt redhibitus, vel diſtractus, vel in metallum damnatus, etiamſi ſe miſtrum facinoris commiſsi confiteatur. Si uerò ſeruus fuerit uniuerſitatis, & nõ ſingulorum, aduerſus vnumquęque interrogari poſſe placuit. In cauſa uerò pecuniaria, nec inopia probationum, ſerui aduerſus dominum interrogantur, ut ff. eo. l. etiam. & ff. eo. l. extraneo. Quæſtioni fidem non ſemper, nec tamen unquam habendã cõſtitutionibus declaratur. etenim res eſt fragilis, & periculoſa, & quæ ueritatem fallit. Nam plerique patientia ſiue duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, ut ea primi ab eis ueritas nullo modo poſsit: alii tanta ſunt impatientia, ut in quouis mentiri quàm pati tormenta nelint: & ita fit, ut uario modo fateantur, ut non tantùm ſe, verum etiam alios criminentur. Præterea inimicorum quæſtioni fides haberi nõ debet, quia facilè mentiuntur, nec tamen ſub prætextu inimicitiarum detrahenda erit fides quæſtioni, ſed cauſa cognita habenda fides, aut non habenda, dum tamen in unius ſerui uel liberi quæſtionem fides rei non ponatur, ut ff. eo. l. 1. §. quæſtioni. & §. ijdem.

DE CRIMINIBVS.

TITVLVS SEPTIMVS.

CVm criminum frequens ſit uſus, ipſorum quoque in iudicijs quæſtio, quibus modis ipſa crimina committantur uideamus, & quæ crimina tranſeant ad hæredes, & quæ ſint pœnæ corporalis & pecuniariæ. Crimen omne aut committitur propoſito, aut impetu, aut caſu. Propoſito delinquũt latrones, qui factionem habent. Impetu autem cum per ebrietatem ad manus, aut ad ferrum uenitur. Caſu uerò, cum in uenando telum in feram, miſſum hominem interfecit. Quæ diſtinctio in omnibus criminib. aut iuſtam pœnam eligit, aut temperamentum admittit, vt ff. de pœnis. l. reſpiciendum. §. delinquunt.

Quorundam facta aut puniuntur, ut furta & cædes: aut dicta, ut conuitia, & infideles aduocationes: aut ſcripta, ut falſa, & famoſi libelli: aut conſilia, ut coniurationes & latronum cõſcientia, quoſque alios ſuadendo iuuiſſe ſceleris eſt inſtar, ut ff. eo. Leg. aut facta. Sed hæc 4. genera conſideranda ſunt 7. modis, cauſa, perſona, loco, tempore, qualitate, quantitate, euentu. Cauſa, ut in uerberibus, quæ ſunt impunè uel à magiſtro, uel à parentib. illata. Puniuntur uerbera, cum quis per iram extraneum pulſauit, quo caſu factum ad exemplum punitur, niſi crimen ulciſcatur, quod feciſſe non creditur, qui breui furore impeditur. non. n. quod ira ſit uel dicitur, ante factum uel dictum æſtimatur, quàm ſi perſeuerantia animi indicium iuiſſe conſtiterit, ut ff. de reg. iur. l. quicquid. Sicut relegari iubetur, qui non mlao animo, ſed malo exemplo medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea quę acceperat deceſſerit. qđ ſimiliter in eis qui abortionis aut amatorium poculum dant inſpicitur, nam etſi non dolo id faciant, quia tamen res mali exempli eſt, humiliores in metallum damnantur, honeſtiores in Inſulam, amiſſa parte bonorum, relegantur: ꝙ ſi ex eo mulier aut homo perijt, ſummo ſupplicio adficiuntur, ut ff. ad l. Cornel. de ſica. l. eiuſdem. ff. eo. l. ſi quis aliquid. Perſona dupliciter ſpectatur, & eius qui fecit, & eius qui paſſus eſt. aliter. n. puniuntur ex eiſdem facinoribus ſerui quàm liberi, & aliter milites, quàm plebei, nec non aliter qui quid in dominum parentemve auſus eſt, quàm quin in extraneum, uel in magiſtrũ, uel in priuatum, ut ff. eo. l. aut facta. §. perſona. Noſtri etenim maiores in omni ſupplicio ſeuerius ſeruos quàm liberos, famoſos quàm integræ famæ homines punierunt, ut ff. eo. l. capitalium. §. fi. Exceptis quibuſdam delictis, quæ pagano aut nullam

lam aut leuiorē pœnam irrogant, militi verò grauiorem aut leuem, nam ſi miles artem ludricam fecerit, vel in ſeruitutem ſe venire paſſus eſt, capite puniendum Menander ſcribit, ut ff. eo. l. quædam delicta. Locus facit, vt idem vel furtum, vel ſacrilegium ſit, & capite luendum, uel minori ſupplicio, vt ff. eo. l. aut facta. § locus. Fit ſacrilegium, ſi res ſacra de ſacro auferatur. ſi enim res priuatorum in ædem ſacram depoſitæ ſurreptę fuerunt, furti actionem, non ſacrilegij, eſſe diuo Seuero placuit. Capite puniri locus facit, vt dixi, ſi in eccleſijs miniſtris aliquid iniuriæ importetur. Sicut plenius coercetur, qui à ſtabulo abegit domitum pecus non à ſylua, vel à grege, vt ff. ad l. Iul. pecu. l. diui. C. de epiſc. & clericis. ff. de abig. l. oues. Tempus diſcernit emanſorem à fugitiuo, & effractorem uel furem diurnum à nocturno. Emāſorem autem dicimus eum, qui diu vagatur & ad caſtra regreditur. Fugitiuū uerò, qui unū aut alterum gradum ad fugiendum promouit, ut ff. eo. l. aut facta. § tēpus. ff. de re mili. l. 3. § emanſor. & l. qui cum. Qualitate, cū factum, uel atrocius, uel leuius eſt, ut furta manifeſta à nō manifeſtis diſcerni ſolent, rixæ à graſſaturis, expilationes à furtis, à uiolentia, petulantia. Graſſatores qui prædæ gratia rixam faciunt, rixa aliter fit. Expilatores ſunt atrociores fures, qui qualitate diſcernuntur à furibus & à petulantibus, qui libidinis cā ancillas rapiunt, ut ff. eo. l. aut. facta. § qualitate. ff. eo. l. capitalium. § graſſatores. Quantitas diſcernit furem ab abigeo. nam qui unum ſuem ſurripuit, ut fur coercebitur: qui gregem, ut abigeus, qui tamen unum uel alterum ſæpius abegerunt, non minus abigei ſunt. Gregem faciunt 10. oues, porci etiam quinque uel quatuor, ſed & qui unum equum vel bouem ſurripuit, abigeus eſt, ut ff. eo. l. aut facta. § quantitas, ff. de abige. l. oues. § qui ſæpius. Euentus ſpectatur, ut à dementiſsimo quoque facta, id eſt, caſus, ſicut & ætas. nam ſi infans uel furioſus hominem occiderit, lege Cornelia non tenebitur, cum alterum innocentia conſilij tuetur, alterum fati infelicitas excuſet, ut ff. eo. l. aut facta. § euētus. ff. ad l. Cor. de ſica. l. infans. Quanq̄ lex non minus eum, qui occidendi hominis cauſa cum telo ambulauit, quàm eum qui occidit puniat. In lege enim Cornelia dolus pro facto accipiuntur, nec lata culpa dolo comparatur. rectius ergo dicitur, ſi non dolo crimen committitur, uoluntatem non exitum, ſpectari, ut ff. ad l. Cor. de ſica. l. in lege Cor. ff. eo. l. diuus. Exceptis duobus criminibus quæ culpa ſola committuntur, ut in tutore ſuſpecto & in commentarienſe legitur, in Inſt. de ſuſpect. tuto. § ſuſpectus. & C. ad l. Iul. ma. l. quiſquis. Et excepto eo, qui contra Imperatorem uel eius conſiliarios cogitauit, & qui profugum de ſacroſanctis eccleſijs abſtrahere tentauit, qui non ſolum ſi adfectauit tenetur, uerum etiam pro ſola cogitatione punitur, ut C. de his qui ad ec. confu. l. præſenti. Eſt uidere, quę crimina tranſeant ad hæredes.

Tranſeunt autem, quando lis fuerit conteſtata, & condemnatio conſecuta, exceptio crimine repetundarum, & maieſtatis, hæreſeos, apoſtatus, de reſiduis, peculatus, & ſimilia iuueniuntur, quæ etiam reis mortuis, cum quibus nihil actum eſt, exerceri placuit, adeò ut, niſi hoc crimen à ſucceſſoribus purgetur, hæreditas fiſco uendicetur, ut C. ad l. Iul. repe. l. ſciant. C. de hære. l. Manichæos. C. de apoſt. l. ult. ff. ad l. Iul. pec. l. ult. C. ad l. Iul. ma. l. quiſquis. & ff. ad l. Iuliam. ma. l. quiſquis. Nō tamen quis maieſtatis reus eſt damnatus in eadem erit cōditione, ſed is duntaxat, qui perduellionis conuicitur, & qui hoſtili animo aduerſus Principem vel Rempub. eſt animatus, cuius criminis pœna mors eſt, & bonorum ademptio, & ſucceſſorū infamia, & pro his interuenientium, licet alias nullum patris delictū innocenti filio pœnæ eſſe debuit, vt in genere loquar, toties ſupplicij damnatione bona publicantur, quoties aut uita adimitur, aut ciuitas, aut ſeruilis conditio irrogatur, vt ff. de bo. damna. l. j. Sed portio dimidia, id eſt, legitima bonorum patris liberis legitimis, & non in fraudem adoptatis relinquitur, vt ff. de bo. dam. l. cum. crimen maieſtatis, in quo ſolis filiabus tantum Falcidia ex bonis matris res linquitur, quoniā minus auſuræ eſſe pro ſexus infirmitate creduntur, cum in maſculis hæreditarij criminis exempla metiuntur, ut C. ad l. Iuli. ma. l. quiſquis. Si uerò ſit crimen, propter quod pars bonorū publicatur, nulla pars liberis debetur, niſi iudicem moueat liberorum numerus, vt C. de bo. proſcrip. l. vl. C. ad legem Iuliā. ma. l. nullus. Verùm nouiſsimo iure quia rę non delinquit, ſed perſonæ, bona non ſunt publicanda, ſed vel aſcendentibus vel deſcendentibus, & ea latere vſque ad tertium gradum applicanda. Si verò vxorem habeant condemnati, dotem & propter nuntias donationem, & aliam largitionem propter matrimonium factam, debent habere. Si verò ſine dotalibus fuerint conuictæ, quartam eius ſubſtantiæ permittuntur accipere ſiue filios habuerint condemnati, ſiue non. Si uerò neminem prædictorum habeant, tunc eorum ſubſtantia fiſco ſociatur, excepto crimine maieſtatis, in quo veteres leges obſeruantur, ut in Auth. de man. prin. § oportet. C. de bo. dam. l. ſi quis.

Nunc genera pœnarum nobis enumeranda ſunt, quib. præſides adficere quenquam poſſunt. Sunt itaque pœnæ, quæ aut vitam adimunt, aut ſeruitutem iniungunt, aut ciuitatem auferunt, aut exilium, aut coertionem corporis continent, aut damnum cum infamia, aut aliquam dignitatis depoſitionem, aut corporis diminutionem, quę pœnæ ex quibus criminibus imponantur, perſequemur, ut ff. eo. Lege, ſi quis fortè. § nunc genera. & Lege, aut damnum. Pœnæ criminum, ex quibus vita adimitur, aliquando adimitur gladio, aliquando ſuſpendio, aut beſtijs ſubiiciendo, aliquando è culeo. Gladio adimitur vita adulteris, in maieſtatem committentibus, & his, qui cū maſculis nefandam libidinem contraxerunt, nec non raptori, & incendiario, & ei qui famoſum libellum compoſuit vel recitauit, & ei qui de ſepulchro oſſa detraxit, ſi ſit humilior, ſummo ſupplicio adficitur: honeſtiores verò in Inſulam deportantur vel relegantur, aut in metallum damnantur, vt C. ad leg. Iul. maieſt. l. quiſquis. C. ad l. Iuliam. de adulter. l. quamuis. C. de rapt. uir. C. de pœnis. l. capitalium. ff. de famo. libel. l. lex Corne. ff. de ſepul. uio. l. ult. Prædicto quoque modo punitur miles qui pacem turbauit, uel qui in bello rem à Duce prohibitam fecit, vel mandata non ſeruauit, etiam ſi res benè geſta ſit, ut ff. de re mil. l. 4. Sed qui uallum tranſcendit, aut per murum caſtra ingreditur, capite punitur. Nam & Romuli frater Remus fuit occiſus ob hoc, ꝙ muros tranſcendere voluit, vt ff. de re. diui. l. ult. Cuius conditionis habentur, qui Præpoſitum ſuum protegere noluerunt, uel deſeruerunt, nam occiſi capite puniuntur, ut ff. de re milit. l. omne. Vnde in his criminibus & in aliis q̄ pluribus gladio animaduerti oportet, non ſecuri, uel telo, uel fuſte, uel laqueo, uel aliquo alio modo. proinde nec liberam mortis facultatem concedendi ius ipſi præſides habent, multo magis nec ueneno necandi, ſed nec damnare quem ſic poſſunt, ut de ſaxo pręcipitetur, uel ſi liber ſit, ut in uinculis habeatur, ut ff. eo. l. aut damnum. § uita. cum § ſeq. & l. ſi diutino. C. de pœnis. l. incredibile.

Igni exuruntur ſerui, qui cum ſuis dominab. rem habuiſſe deteguntur, uel ſuis dominis inſidiati fuerint, uel artem mathematicam exercuerūt, hoſtes: item uiolatores monetæ, & aggeris Nili corruptores, & renunciatores conſiliorū, & incendiarij plerunq; flammarū exuſtionibus mancipati torquētur, ut C. de mul. quæ ſe pro. l. unica. C. de mathe. l. nullus. C. de Nili agg. l. unica. ff. eo. l. ſi quis aliquid. 1. § transfugæ. & C. de falſo. l. ſi quis. ff. eo. l. capitalium.

Suſpendio aut beſtijs ſubiiciendo adimitur vita latronibus in his maximè locis, in quibus ſunt graſſati, ut cōſpectu ab eiſdem facinoribus alii deterreantur, & ſolatio ſit cognatis & adfinibus interemptorū, qua pœna interdū adficiuntur transfugæ ad hoſtes, conſiliorū renūciatores, & ſeditionis & tumultus auctores populo concitato, qui pro qualitate dignitatis, aut in furcam tolluntur, aut beſtiis ſubiiciūtur, aut in Inſulam portantur, ut ff. eo. l. ſi quis aliquid. 1. Plagiarii quoque qui uiuentium filiorū miſerandas infligūt parētibus orbitates, ſiquidem ſunt ſerui, aut libertate donati beſtiis ſubiiciunt, ingenui gladio conficiuntur: ſed ſacrilegi qui manufacta Dei templa effregerūt, aut beſtiis damnantur, aut igni comburūtur, aut in furcam ſuſpenduntur, ut C. ad l. Iuliam. de plag. l. ult.

Nudua pœna ex l. Pompeia de parricidiis adficitur, qui parētis, aut filii, aut filiæ, aut adfectionis eius, quę parricidii nomine continetur, fata præparauit, neq; gladio, neq; ignibus, neque ulla alia ſolenni pœna ſubiugatur, ſed inſutus culeo cum cane & gallo gallinaceo, & uipera & ſimia, & inter eas ferales anguſtias conſtitutus, ſecūdū ꝙ regionis qualitas tulerit, in uicinū mare uel in amnem proiiciatur, ut oī elementorū uſu carere uiuus incipiat, & ei coelū ſuperſtiti, & terra mortuo aufera-

ſuferatur, vt ff. ad l. Iul. pec. l. lege Iulia. & C. de his qui paren. occi. l. vnica. Quo crimine tenentur hi, quorum dolo factum eſt, vel conſcij criminis extiterunt. Nam, vt Scæuola ait, frater eius, qui tantùm cognouerat filium patrem veneno velle necare, nec indicauerat, relegatus eſt, & medicus ſupplicio affectus, vt ff. ad l. Pom. de par. l. frater. Serui efficiuntur damnati in metallũ, vel opus metalli: nam inter eos in vinculis tantum differentia eſt, ſed non utique Cæſaris, vel fiſci, ſed pœnæ tantùm, in quo numero ſunt, quibus aqua & igni perpetuò interdicitur. Verùm ſciendũ eſt, in metallũ ad tempus neminem damnari debere, niſi vſque ad decennium. alioquin licet metallicũ opus faciat, velut liber manebit, vt ff. eo. l. aut damnũ. C. de bo. dam. l. in metal. C. de his q. pro. n. ſcrip. ha. l. 3. ff. eo. capitalium. l. fine præfinito. Sed ſi ad tempus damnatus refugit, duplicato tempore damnari ſolet, tantummodò quod ad pœnam ſupererat niſi cùm decennium fuerat duplicatio exceſſura: tunc. n. tempore pœna non arctatur.

In metallum damnantur plerunq; plagiarij, & fures, & effractores, qui gladio ſe defenderũt, nec tamen quenquàm percuſſerunt, vt ff. eo. l. aut damnũ. ff. ad l. Fa. de plag. l. vl. Nec non & humiliores, qui nondum viri potentes virgines corruperũt, ille quoq; qui inſtrumenta penes ſe depoſita alteri reddit, pro perſonæ conditione aut in metallũ damnatur, aut in inſulam deportatur, vt ff. eo. l. ſi quis aliquid. 2. §. qui nondum viri potentes. §. inſtrumenta.

Ciuitatem adimunt ea crimina, quæ deportationem iniungunt. Lex Cor. de ſicarijs, qua altiores in Inſulam deportantur, & Cor. de fal. & Iulia peculatus, quæ aquæ & ignis interdictionem cõtinet, in quam hodiè deportatio ſucceſſit. Itẽ deportatur tutor, qui pupillam ſuam violenter ſtuprauerit, & qui vim publicam commiſit, vt ff. ad leg. Iul. de ſica. l. eiuſdẽ. §. legis Corneliæ. C. ad leg. Ial. de vi pu. vel pri. l. ſi quis ad ſe. Sed & qui filium delectũ, vt inhabilis militiæ ſit, debilitauit, præcepti diui Adriani deportauit, nec non & eum eadem pœna afficit, qui filium ſuum qui nouercam adulterabat in venatione necauit, eò ſcilicet, ꝙ latronis magis quàm patris iure eum interfeciſſet: nam patria poteſtas in pietate debet, non in atrocitate conſiſtere, vt ff. de remiſ. l. qui cũ vno. ff. ad l. Pompeiam. l. diuus.

Exilij pœna afficiuntur, qui ad tempus vel in perpetuũ relegantur. Ad tempus, vt receptores abigeorũ, qui decem annis relegantur, vt ff. de abig. l. vl. ff. de effract. & expila. In perpetuum, vt effractores: honeſtiores autem ordine ad tempus mouentur, iudices quoque pedanei ſi pecunia corrupti dicãtur plerunq; à præſide, aut curia ſubmouentur, aut in exilium mittuntur, aut ad tempus relegantur, & alij quàmplurimi, qui omnes & teſtamenti factionem non amiſſũt, & ciuitatem Romanam retinent. Exiliũ autem triplex eſt, aut certorũ locorũ interdictio; aut lata fuga, ut omnium locorum interdicatur præter certum locum: aut inſulæ uinculum, id eſt, relegatio in inſulam. poteſt etiam quis ſic damnari, ne de domo ſua exeat, vt ff. de interdict. & rele. l. exilium. ff. de interdict. & rele. l. vlt.

Corpore coercentur, qui uerberibus afficiuntur, vt qui per ignorantiam, aut fortuitu lapides finales furati ſunt, vt ff. de ter. mo. l. diuus. Damno, cùm infamia afficiũtur, cùm vim priuatam vel ambitus crimen commiſerũt. Nam & creditor, qui ſine authoritate iudicis res debitoris occupauit, infamis efficitur, & tertia parte bonorũ mulctatur, & qui ambitũ commiſit centum aureis cũ infamia punitur, vt ff. ad l. Iul. de vi pri. l. vlt. Dignitate deponũtur, qui militia exauctorantur, vel dignitate aliqua eijciũtur, vt milites qui ſua arma alienauerũt, vel aliena ſurripuerunt, & aduocati decuriones, qui falſum inſtrumentũ cognoſcente præſide recitauerũt. Hi enim omnes in Corneliam falſo tantùm recitatu, non facto incidunt, vt ff. de re mili. l. deſertorem. §. miles. ff. ad leg. Corneliã. de fal. l. falſi.

Contractus prohibitionem continent extraordinaria crimina, ex quibus contrahentibus interdicitur aliqua negotiatio, vt in perſona Dardaniorũ contingit, vt ff. de extraord. cri. l. annonam. ff. eo. l. moris eſt. Abſciſsionem poſſe aliqua crimina continere, ex eo colligi poteſt, quòd dicitur, nullũ ſibi debere exiſtimare permiſſum etiam alicui ſceleratiſsimo alterutras manus aut pedes amputare, aut huiuſmodi quædam inferre ſupplicia, per quæ articuli diſſoluantur, quia membrorũ diſſolutio grauior eſt vtriuſque manus abſciſsione. Si verò criminis qualitas membri abſciſsionem exigat fieri, vnam ſolam manũ debeat amputari. pro furto verò nolumus omninò quodlibet membrũ aſcindi aut mori, ſed aliter eũ caſtigari. fures autem vocamus qui occultè etiam ſine armis huiuſmodi delinquũt. Eos verò qui violenter aggrediũtur, aut cum armis aut ſine armis in domos, aut itineribus, aut in mari, pœnis legalibus ſubdi iubemus, hoc eſt, furca ſuſpendi, ut in Authen. vt nulli. iu. in fi. C. de pœnis. Leg. ſi quis. Sed hoc quoq; neminem fugiat, ꝙ & ſi quis pro criminum deprehenſorũ qualitate fuerit in metalllum damnatus, minimè in eius facie ſcribatur, eùm & in manibus, & in ſuris poſsit pœna damnationis vna ſubſcriptione comprehendi, quo facies quæ ad ſimilitudinem pulchritudinis eſt cœleſtis figurata, maximè maculetur.

PLACENTINI DE VARIETATE *ACTIONVM, LIBRI SEXTI ET VLTIMI,* FINIS.

INDEX OMNIVM TITVLORVM, QVI IN HIS SEX LIBRIS PLACENTINI DE VARIETATE ACTIONVM CONTINENTVR.

TITVLI LIBRI I.

DE definitione actionis. folio 377
De diuiſione actionis 378
De petitione hæreditatis, 379
De rei vendicatione. 380
De Publiciana actione. 381
De reſciſſoria. 382
De vtili in rem actione agrorum vectigalium. 382
De vtili in rem act. qua datur emphyteuta. 382
De vtili in rem act. qua datur ſuperficiario. 382
De vtili in rem actione, qua datur militi ac minori. 382
De vtili in rem actione, qua datur ei, qui rem mortis cauſa donatam reuocat. 383
De vtili in rem actione, qua res inofficiosè donata reuocatur. 383
De vtili in rem actione, qua res propter nuptias donata ſoluto matrimonio. repetitur. 383
De vtili in rem actione legis commiſſoria, 383
De vtili in rem act. qua datur ei, qui rem donauit vt aleretur & non fuit alitus. 383
De vtili in rem act. qua res æſtimata in dotem data, ſoluto matrimonio repetitur. 383
De vtili in rem act. ex tacito fideicommiſſo. 383
De vtili in rem act. decima. quam quis vouit. 383
De præiudicialibus actionibus. 383
De vtili actione, confeſſoria, atque negatoria, quæ de ſeruitutib. tam rerum quàm perſonarum, cùm ruſtici tùm vrbani prædij proponuntur. 384
De hypothecaria actione. 384
De Seruiana actione. 385

TITVLI LIBRI II.

De diuiſione perſonalium actionum. 385
De conditionib. certi propter mutuum, & quid certi appellatione contineatur. 385
De condictione indebiti. 386
De condictione triticaria. 386
De condictione datorum ob cauſam. 386
De condictione ob turpem cauſam. 387
De condictione furtiua. 387
De condictione ex lege. 387
De condictione ſine cauſa vel iniuſta cauſa. 387
De commodato. 387
De pigneratitia actione. 488
De actione depoſiti. 388
De actione depoſiti ſequeſtraria. 388
De rerum permutatione & præſcriptis verbis actione. 388
De præſcriptis verbis actione, quæ de æſtimato proponitur 389
De præſcriptis verbis actione, quæ ex, Do, vt facias, innominato contractu oritur. 389
De præſcriptis verb. actione, quæ ex, Do, vt des, innominato contractu proponitur. 389
De verborum obligationibus. 389
De literarum obligatione. 390
De actione mandati, vel contrà. 390
De actionibus pro ſocio. 390
De actione empti & venditi. 390
De ædilitijs actionibus 391
De actione locati & conducti. 392
Si menſor falſum modum dixerit. 392
De præſcriptis verbis actione, quæ ex, Facio, vt facias, innominato contractu proponitur. 393
De præſcriptis verb. actione, quæ ex, Facio, vt des, innominato contractu proponitur. 393
De conſtituta pecunia. 393
De donationibus. 393
De actione exercitoria & inſtitoria, & tributoria, quod iuſſu, & de peculio. 393

TITVLI LIBRI III.

De arbitris, & iudicibus, & quæ ſit differẽtia inter eos. 394
De aduocatis, 394
De actore. 394
De reo. 394
De accuſationibus. 394
De inſcriptionibus. 395
De teſtibus 395
De iudice & iudicijs 395
De diligentia & culpa, quæ veniant in vnaquaque actione. 395
In depoſito quid veniat. 395
In commodato quid veniat. 396
Quid veniat in actione de precario. 396
Quid veniat in pigneraticia actione. 396
Quomodo ſit vtendum actione ex empto. 396
De mora. 397

TITVLI

TITVLI LIBRI IIII.

De libello conuentionali. 398
De litis conteſtatione. 398
De plus petitionibus. 398
De dilationibus. 198
De in ius vocando. 398
De ferijs. 299
Omnes in ius vocati debent venire. 399
Quid facere debet in ius vocatus. 399
De procuratore actoris. 399
De procuratore rei. 399
De progreſſu ſiue ordine iudiciorum. 400
De exceptionibus. 400
De iuramento aduocatorum. 400
De honorarijs aduocatorum. 400
De officio iudicis. 400
De officio actoris. 401
De teſtibus. 401
De inſtrumentis. 401
De ſententijs. 401
Si pro intereſſe ſententia feratur. 402
Qualiter cremodicium contrahatur. 402

TITVLI LIBRI V.

Ad ſenatuſconſultum Macedonianum. 403
Ad ſenatuſconſult. Velleianum. 403
Ad ſenatuſconſult. Plautianum. 403
Ad ſenatuſcon. Syllanianum, & Claudianum. 404
Ad ſenatuſconſult. Piſonianum. 404
Ad ſenatuſconſult. Trebellianum. 404
Ad ſenatuſconſult. Pegaſianum. 404
Ad ſenatuſconſult. Apronianum. 404
Ad ſenatuſconſult. Tertulianum. 405
Ad ſenatuſconſult. Orficianum. 405
Ad ſenatuſconſult. Rubrianum. 405
Ad ſenatuſconſult. Traſianum. 405
Ad ſenatuſconſult. Damaſianum. 405
Ad ſenatuſconſult. Artificulianum. 405
Ad ſenatuſconſult. Vincianum. 405
Ad ſenatuſconſult. Aemilianum. 405
Ad ſenatuſconſult. Viuianum. 405
Ad ſenatuſconſult. Libonianum. 406
Ad ſenatuſconſult. Turpilianum. 406
Ad ſenatuſconſult. Largianum. 406
Ad ſenatuſconſult. Sabinianum. 406

TITVLI LIBRI VI.

De accuſationibus. 406
Quibus non liceat accuſare. 407
De diuiſione criminum. 407
Ad legem Iuliam de adulterio, & ſtupro, 408
Ad ſenatuſconſultum Turpilianũ, & de abolitionibus 410
De quaeſtionibus. 58
De criminibus. 59

CLARISS. IVRISCON. ADAMANTII DIONYSII, D. IASONIS MAYNI AVDITORIS.

ADAMANTII DIONYSII I.C. COMMENTARIVS, DE Diuiſionibus Actionum.

De prima diuiſione. *Cap. I.*

a. P C

Vnde hæc diuiſio ſumpta ſit.

ACTIONVM alię ſũt Prætoriæ, aliæ ſunt Ciuiles. Hæc diuiſio partim ſum pta eſt ex l. obligamur aut re D. de act. & oblig. partim verò ex. §. ſed iſtæ. Inſtit. de act. Dicuntur autem actiones prætoriæ, quia à prætoribus introductæ ſunt, qui æquitatem ſolam, & publicam vtilitatem cõſpiciũt, quemadmodum Bal. colligit in Rubr. qui admi. ad bon. poſſ. po. C. & in l. ius aũt. §. ius ꝑtoriũ. ff. de iuſt. & iur. & §. emãcipati. Inſt. de hæred. q̃ ab inteſt. def.

Actiones prætoriæ vnde dicantur.

Prætoria & ciuiles quomodo differant.

Differunt prætoriæ à ciuilibus: quia ſi actiones ſint prætoriæ, anno finiuntur: ſi ciuiles, durant perpetuò. l. in honorarijs. ff. de act. & oblig. Ex prædictis infert Ang. in d. §. ſed iſtæ. ſtatuta deſcendentia ex Marchionib. Epiſcopis & Ducibus eſſe prætoria, vt Bar. & alij ſenſerunt. Bar. in l. fin. ff. de pœn. & in l. 8. ff. de verb. oblig. idem in l. t. ff. de bo. poſſeſſ. & in l. 2. §. fi. ff. de vſucap. pro empto. Bal. in l. id quod pauperibus in 3. col. C. de epiſ. & cler. & idem Bal. in l. fi. ue pars. C. de dilat. & in l. ſi prædium. in 1. col. C. de ædili. actio. Itẽ idẽ in Rub. C. q admi. ad bon. poſ. po.

Statuta Marchionũ Epiſcoporũ, ſunt prætoria.

Huius rei comprobandæ gratia Angelus tale adfert exemplum in d. §. ſed iſtæ. Quòd ſi ex ſtatuto Marchionis Ferrariæ alicui deferatur ſucceſsio, cui de iure communi non debet deferi: vt puta, ſi ex forma ſtatuti inducatur, quòd agnati excludant matrem vel ſorores, nam ſecundum eum, licet infra 30. annos quis adire hæreditatẽ poſsit. l. licet. C. de iure deliberandi. tamen quia in caſu noſtro ſucceſſio defertur agnatis ex ſtatuto, ſi infra annum hæreditas non adeatur, agnati excluduntur. Id quod ſingulariter eſt notandum, ſecundum Angelum ad limitationem. l. licet. C. de iure delib.

Limitatio ad l. licet C. de iure deliberandi.

Hoc tamen accipiendũ eſt cum hac diſtinctione. Vt huiuſmodi ſtatuta dicantur iuris eſſe prætorij, quando tales duces, Marchiones, &c. non habent adminiſtrationem iure proprio, ſed ab alio, quem ſuperiorem recognoſcũt. Quia hoc caſu ſunt loco prę ſidis. glo. notab. in c. j. in verbo, obſeruetur. ſi de inueſt. inter dom. & vaſallis. ori. in vſib. feud. Secus ſi habeant adminiſtrationem iure proprio, & ſuperiorem non recognoſcant, quia tunc habẽtur loco principis. Bar. in l. j. in. §. de qua re. ff. de poſtul. & in l. relegati. ff. de pœ. l. continuus. §. cum quis. ff. de verb. oblig. Nam hoc caſu eorum ſtatuta cenſentur ius ciuile. Alex. Imo. in l. 5. ff. de verb. oblig.

Statuta Ducum, Mar. &c. quando ſint prætoria, & quando non ſint.

Deinde & hoc, cùm dicitur, Actiones prætoriæ ſunt annales, limitandum eſt. Tunc enim annales ſunt, cùm pœnales dicũtur: ſecus autem ſi eſſent rei perſecutoriæ: quia tunc perpetuæ dicerentur. l. in honorarijs. ff. de act. & oblig. & Io. Fab. in §. j. Inſtit. de perpet. & temp. actio. Hoc quod dixi de actionib. pœnalibus & rei perſecutoriis intelligendum eſt: nam aliter ſe res habet, cum de accuſationibus agitur: illæ enim ex quacunque lege vel edicto deſcendant, perpetuæ ſunt. Bal. in l. receptitia, in prima col. C. de conſti. pecunia.

Actiões prætoriæ quando ſint annales.

Accuſationes ſunt perpetuæ.

Vnum tamen non eſt omittendũ, quòd licet actiones prætorię pœnales ſint annales: actio tamen furti manifeſti, quæ etiam ex prætoris iuriſdictione deſcendit, eſt perpetua. Ratio eſt, quia delictum furti frequenter committitur, itaque hæc actio propter delicti frequentiã ſit perpetua. Bart. in l. 1. ff. de fur. Ideoq; rectè ſubiecit Io. Fab. in §. j. de perp. & tẽp. actio. Inſtit. Quòd vix quiſquam reperitur, qui non aliquando furtum fecerit,

Actio furti manifeſti, licet ſit prætoria, tamen eſt perpetua.

Actiones autem ciuiles ſunt illæ, q̃ ex remedijs Iuris ciuilis deſcendũt, & à conditoribus ll. fuerunt introductæ: vt puta ex legibus plebiſcitis, ſenatuſconſultis, principum placitis, & reſponſis prudentum.

Actiones ciuiles quæ dicantur.

Cognoſcitur autem actio quando ſit ciuilis, vel ꝑtoria ex ipſius origine, non autem ex perſona actoris. gloſſa in l. 2. in verbo hæres. ff. de bon. poſſ. hære. pe. & hanc opinionem tenuit Iaſon May. §. ſed iſtæ. de actio. Inſtitu. reprobans gloſſam in d. §. ſed iſtæ, quæ vult ex perſona agentis, quando actio ſit prætoria vel ciuilis, cognoſcendum eſſe. Et ſubijcit Iaſon quòd vtilis rei uendicatio quæ datur contra illum qui dolo deſijt poſſidere, dicebatur eſſe ciuilis inuẽtióne, gl. in l. in honorarijs. in verbo, ex patrimonio. ff. de actio. & obligat. licet per extẽſionem poſsit dici prętoria, per l. electio. §. 1. de noxal. Quia ius prætorium dat nouam formam rei vendicationi: nam facit eam competere contra eum qui non poſsidet, contra ordinatam iuris ciuilis formam.

An actio ſit ciuilis vel ꝑtoria, quemadmodũ cognoſcatur.

Vtilis rei vẽdicatio, partim ciuilis, partim prætoria.

De ſecunda diuiſione. *Cap. II.*

b. R P M

ACtionum aliæ ſunt in rem, aliæ in perſonam, aliæ miſtæ. Priora duo membra emanarunt ex §. omnium. Inſtitutio. de actionibus. tertium verò ex §. quædam Inſtitutio. eodem. Dicuntur autem actiones in rem, quæ non præſupponuntur aliquam obligationem, ſed competunt ratione iuris, quod quis in re habet: puta ratione domini,

Reales actiones.

vt ſi quis habeat directum dominium.l. ſi rem.ff.de rei vendica. Et dicitur dominus directus, qui plenũ habet dominium, & nullum alium (quantum ad dominium) ſuperiorem recognoſcit, teſte Io.Fab.in d. §.omnium. Poſſunt & ij agere actione reali, qui vtile habent dominium. Tales ſunt emphyteuticarius & vaſallus: hi enim ſuperiorem habent.l.j. §.qui in perpetuum.ff.ſi ager.vect.vel emphyt. pe.l.ſi vt certo.§.ſi duobus.ff.Commoda.

Dominus directus.

Vtile habens dominium, actione in rẽ agere poteſt.

Competunt autem iſtæ reales contra quemlibet rem poſsidentem vel habentem facultatem rei reſtituendæ, etiamſi res in centeſimi vſque manũ perueniret.l.actionum genera.ff. de actionibus & obli. & l.officium.de rei vendic.

Actio in rẽ, contra quemlibet poſſidẽtem datur.

Reales à perſonalibus ſic ex doctrina Bal. quam tradidit in l.certis annis.C.de pactis adijudicantur. Vbicunque reperitur actio ſine obligatione, illa realis eſt: ſi verò procedit obligatio ex qua actio deſcẽdit, pro perſonali habenda erit. Verùm ut actio realis locum habeat, duo extrema ſunt neceſſaria, videlicet, quòd agens ſit dominus, vel quaſi dominus, hoc eſt, habeat vtile dominium.Bal.in l.t.C.de alie. iud.mu.cauſa fac. Conuẽtus autem ſit poſſeſſor, vel quaſi, propter illum qui dolo deſijt poſsidere.l.qui dolo.ff.de reg.iuris.& l.is qui.ff.de rei vẽdic.qui perinde tenetur ac ſi poſsideret. Sed illud ſic limitandum eſt, vt non procedat, niſi quando poſt litem cõteſtatam dolo deſijt poſsidere? ſecùs ſi ante: tunc.n. non datur rei uendicatio, ſed actio in factum ad intereſſe ex tit.de alien.mutan.iudi.cauſa fac.

Perſonales & reales actiones quẽadmodũ ab inuicẽ dijudicari poſſint.

In rem actio quando habeat locum.

Actiones autem perſonales ſunt illæ, quæ proueniunt ex contractu vel quaſi, ex maleficio vel quaſi. l.j.ff.de act. & oblig. Hæ nunquam egrediuntur perſonam obligatam: ſed contra eam ſemper dantur.l. actionum.ff.de act. & oblig. Hinc vulgò dicitur, tales actiones perſonam rei ſequi, ſicut lepra leproſum.l.1.§.ſi hæres.ad Trebel.l.pe.C.de act. & oblig. Aliquando tamen actio deſcendit ex contractu vel quaſi, & non dicitur merè perſonalis, ut actio in rẽ ſcripta, quæ ſemper concomitatur poſſeſſorem rei, quemadmodum actio realis. Exempli loco ſit actio ad exhibendum.l.3.ff. ad exhibendum. Idem dicẽdum eſt de interdictis quæ ſunt in rem ſcripta.l.§.interdicta.ff.de interdictis.

Actiones perſonales.

Actio in rẽ ſcripta.

Actiones verò miſtæ dicuntur, quæ nec ſunt merè perſonales nec reales, ſed dantur ad perſonales & reales præſtationes. Nam per actiones reales petimus id, quod noſtrũ eſt, vel id in quo ius habemus: nam natura realium eſt, vt petamus illud quod ad nos pertinet, ratione dominij vel quaſi. Per actiones autem perſonales, petimus id quod non eſt noſtrum ſed nobis debitũ. Cùm ergo per aliquas agatur ad vtrumque, ideò miſtæ appellantur. Exempli gratia. Si egero actione familiæ erciſcundæ, reſpectu portionis meæ dicitur actio realis: quia per eam ad id ago, quod ad me pertinet iure dominij vel quaſi. Reſpectu verò portionis cohæredis, eſt actio perſonalis: quia ago in hac, ad id quod meum non eſt. §.ſic itaque diſcretis.Inſtit.de actionib. Dicitur itẽ actio perſonalis reſpectu perſonalium præſtationum, puta fructuum & redituum perceptorum & impenſarum factarum. Diligenter tamen notandum, quòd huiuſmodi actiones ideò dicuntur miſtæ, quia participant de natura actionum tàm realiũ quàm perſonalium. Quare in textu.§.quædam. Inſtit. de actionib. non dicitur, quòd ſint miſtæ, ſed quòd miſtam cauſam habere videantur. Vidẽtur autem miſtæ ab effectu potius, quàm ab origine appellari poſſe. Siquidẽ illæ tres actiones de quibus habetur in d.§.quędam, ſcilicet familiæ erciſcundæ, communi diuidundo, & finium regundorum, ab earum origine perſonales vocantur. De familiæ erciſcundæ actione, & communi diuidundo eſt textus in §.item. Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi contractu naſcuntur. De actione finium regundorum eſt tex.in l. j.ff. finium regundorum.

Actiones miſtæ.

Miſta quare ſic dicta.

Differunt tamen actiones miſtæ à perſonalibus in rem ſcriptis. Nam perſonales in rem ſcriptæ concomitantur quẽcumque poſſeſſorem. Hincque dictæ ſunt in rem ſcriptæ. Sed actiones miſtæ, non dantur contra quemcunque poſſeſſorem, ideò, nec contra poſſeſſorem competunt. Nam actio familiæ erciſcundæ tantùm inter ipſos datur hæredes. Idem dicendum de actione communi diuidundo, quæ non datur niſi inter eos, qui habent rem communem.l. j.in fin.ff.comm.diuid. Sic quoque actio finium regundorum datur ſolummodò inter eos qui fundos vicinos & quæſtionem habent de finibus.l. j.ff. finiũ regun. Et quamuis actio familiæ erciſcundæ ſit miſta, tamen quantum ad præſcriptionem, habet naturam perſonalium. Nam quemadmodum in perſonalibus non præſcribitur minori tempore 30.annorũ, ita etiam in actione familiæ erciſcundæ, non præſcribitur minori tempore 30.annorum.

Miſta quid differans à perſonalibus in rẽ ſcriptis.

Familia erciſcunda actio habet naturam perſonal. quantum ad præſcriptionem.

De tertia diuiſione. Cap. III.

c. R P M

ACtionum aliæ ſunt rei perſecutoriæ, aliæ pœnæ, aliæ tam rei quàm pœnæ. Hæc diuiſio colligitur ex.§.ſequens, Inſtit.de act. Rei perſecutoria dicitur, quãdo res de qua agitur, actori abeſt, & reo adeſt. Talis eſt actio publiciana, vel rei vendicatio. Quarum vna ſi agam, Peto rem quæ mihi abeſt, hoc eſt, quam ego non habeo, ſed adeſt reo, vel quã reus habet. Pœnalis verò actio triplex eſt. Quædam eſt pœnalis ea vtraque parte.ſ.actoris & rei, & dicitur quando actori nihil abeſt, & reo nihil adeſt. Exempli gratia. Egi condictione furtiua ad rem furto ſubtractam, & eam conſecutus ſum: poſtea ago actione furti ad pœnam dupli, ſi furtum non ſit manifeſtum, vel ad quadruplum ſi ſit manifeſtum.iuxta.l.ſi pro ſure. §.j.ff. de condic.furti. Quædam eſt pœnalis ex parte rei conuenti tantum, & rei perſecutoria ex parte actoris, quando rei nihil adeſt, & actori abeſt: Vt, tu deiecisti me violenter de fundo meo: in hac deiectione, ego certas res amiſi, quæ tamen ad te non peruenerunt, poſſum contra te agere interdicto vnde vi, ad petendas res illas quas amiſi, licet tu eas non habeas: l.j.in prin.ff.de vi & vi ar. Hinc apparet quemadmodum hoc interdictum ſit pœnale ex parte rei conuenti, qui conuenitur ad illud quod ſibi non adeſt: & rei perſecutorium ex parte actoris, qui agit ad res ſuas amiſſas tempore deiectionis, quæ ſibi abſunt. Lex quoque Aquilia ſimili modo eſt pœnalis ex parte rei conuenti: nam ſi tu interfeciſti ſeruum meum. tibi nihil adeſt, mihi autem abeſt: ſicque quo ad te reum, eſt pœnalis, quoad me actorem, eſt rei perſecutoria.l.item Mela.§.ſed ſi plures. ff.ad l.Aquiliã. Quædam eſt pœnalis ex parte actoris, ex parte verò rei conuenti eſt rei perſecutoria. Exemplum eſt, in actione in factum, quæ deſcendit ex edicto de calumniatoribus. Species facti talis fingi poteſt: Aliquis dedit tibi centum ut negotiũ meũ per calumniam faceres vel non faceres, vel me per calumniam accuſares: certè poſſum agere contra te ad illa centum, quæ tu ob calumniam negotij accepiſti, actione in factum, ex edicto de calumniatoribus.l.1.& l.generaliter. ff.de calumniatoribus. Vides qualiter iſta actio ex parte mei actoris eſt pœnalis, quia ago ad id quod mihi non abeſt, & ex parte rei conuenti eſt rei perſecutoria, cum ſibi adſit illa pecunia quam accepit.

Rei perſecutoria vnde dicatur.

Pœnalis actio eſt triplex.

Vltimò aliæ actiones, partim rei perſecutoriæ

Rei perſecu-

partim

[ſimul ſunt rei perſecut]oriæ & pœnales ſimul.

partim verò pœnales ſunt. Pone exemplum, in actione vi bonorum raptorum, quæ infra annum datur ad quadruplum, & in quadruplo ineſt ſimplum, ſicque miſta dicitur. Idem eſt dicendum in actione. l. Aquiliæ, quæ datur aduerſus inficiantem, in duplum. l. contra negantem. C. ad l. Aquiliam. & l. eum qui. ff. de iureiurando. Similiter actio quæ datur contra hæredes, qui diſtulerunt ſoluere legata venerabilibus locis relicta, & paſsi ſunt contra ſe litem conteſtari, tunc ratione moræ tenentur ad duplum, & in duplo ineſt relictum.

De quarta diuiſione. *Cap. IIII.*

d. S D T Q

Actiones in ſimplum.

In duplum.

Actionum quædam dantur in ſimplum, quædam in duplum, quædam in triplum, quædam in quadruplum. §. omnes, de actionibus. Inſtit. Dicuntur autem actiones in ſimplum quæ deſcendunt ex contractibus, vt ſunt rei perſecutoriæ. In duplum, vt eſt actio furti nec manifeſti, actio depoſiti in quatuor caſibus, ſcilicet, quando tumultus, incendij, ruinæ, & naufragij cauſa depoſitum eſt, datur ad duplum. l. j. ff. depoſiti. Etenim cùm ex quadam neceſsitate res deponitur grauius eſt fallere fidem, quàm ſi ex voluntate fuiſſet depoſita. d. l. j. §. marito. Item ſerui corrupti datur in duplum, & competit quando alicuius conſilio ſeruus factus eſt deterior. Quo caſu datur actio ſerui corrupti. l. j. §. perſuadere. ff. de ſer. corrupto. & l. ſi quis. C. de ſur. & ſer. cor. Habetque directa locum in ſeruis tantùm. Sed utilis competit pro filio corrupto: quia intereſt noſtra, animos liberorum non corrumpi. vt tantùm. §. j. ff. de ſer. cor. Item etiam pro filia corrupta competit vtilis patri. Item marito pro uxore corrupta. quia eſt in poteſtate mariti quantum ad operas. l. ſicut. ff. de oper. liber.

Vxor eſt in officio mariti.

In triplum.

In triplum datur contra actorem, qui in libello maiorem quantitatem inſeruit, vt executores litium maiora ſalaria conſequerentur. Nam actor tenetur ad triplum eius, in quo rem ex hac iniuſta petitione damno affecit. Quod verum eſt, niſi actorem pœnituerit ante litis conteſtationem, quià hic ad ſimplũ expenſarum tantummodò tenebitur, per gl. in l. vnica. C de plus pet.

Sportula.

Quò rectius hæc intelligantur notandum eſt, ꝙ olim nuncijs publicis ſecundũ quantitatem ſummæ petitæ ſportulæ conſtituebantur. Hodie de conſuetudine præſtantur habito reſpectu ad longitudinem itineris, prout gl. docet in. §. tripli, in uerbo, in libello, de act. Inſtit. Auth. ſed hodie. C. de Epiſc. & Clericis. Attamen aliquibus perſonis iſta ſalaria remittuntur, præcipue verò pauperibus. Et Bal. teſtimonio in l. ſi furioſi. C. de nup. qui mouetur arg. verbi, gratis, in d. l. ſi furioſi, aduocati à pauperibus ſportulas recipere non debent. Qui idem confirmat in Auth. generaliter, in prima colum. C. de Epiſcopis & Cler. vbi refert, quòd in cauſis miſerabilium perſonarum iudices non debent habere ſportulas. §. ne autem, in Auth. de iud. & Auth. de manda. §. ſi tibi. Plura adferunt interpretes in l. ſi verò. §. de viro. ff. ſolut. matri. Quod ſi notarius conſcribat aliquod inſtrumentum de aliquo contractu pauperis, nihil nomine ſalarij ab ipſo recipere debet, hoc confirmat poſt gl. Bal. ad l. tàm de mentis. in fin. de Epiſcopali audientia. C. Ideoque non ſine cauſa Bart. in repetitione. l. omnes populi. ff. de iuſt. & iure, quoſdã impios procuratores, & notarios conuenientiſsimo appellat uocabulo, excoriatores pauperum, canes curiarum, & deuoratores ciuium.

Aduocati à pauperib. nõ debent recipere ſportulas.

Notarij nihil debẽt exigere à pauperib.

In quadruplum.

In quadruplum verò datur actio furti manifeſti, ita vt totum quadruplum ſit pœna, & in eo rei perſecutio non contineatur. §. præterea, in verbo, pœna. Inſtit. de oblig. quæ ex delicto naſcuntur. & §. ex maleficijs, de actionibus, Inſtit. Et hæc quæ hucuſque dixi, procedunt de Iure ciuili.

Fur de Iure canonico tenetur ad reſtitutionem rei tantùm.

De iure canonico, fur non tenetur ad aliud, quàm ad reſtitutionem rei. Bal. in l. poſt deciſionem. C. de fur. & 12. q. 2. c. fraternitatis. & c. unitare Petrum. 6. q. 1. Hodie de iure Nouellarum, fur debet caſtigari. Auth. ſed nouo iure. C. de ſer. fug. & in §. pe. in Authen. vt nulli iud. colla. 9.

Fures quomodo puniãtur iure nouiſs.

Sunt tamẽ quatuor caſus, in quibus fures pro furto vltimo ſupplicio afficiuntur. Primus eſt in c. j. in §. ſi quis quinque ſolidos fuerit furatus, ſuſpendatur, ſin minus, ſcopis & ſorpice excorietur & tundatur. Sed ad hunc tex. poſſet reſponderi, furem non propter furtum ſolùm, quemadmodum textus habet, ſed propter qualitatem alterius delicti, nempè ob violatam pacem, furca ſuſpendi. Secundus caſus eſt in l. pe. ff. de condict. ob cauſ. Poteſt & hoc modo ad hanc l. reſponderi. Nempe, hoc de facto, non autem de iure eſſe: vel, hoc eſſe ſpeciale in ſeruo. Nam maiores in omni ſupplicio ſeuerius ſeruos, quàm liberos punierunt. l. capitalium. §. vlt. ff. de pœn. Tertius caſus eſt in ſamoſo latrone d. l. capitalium. §. famoſos. ff. de pœnis. Vbi textus ſic habet, Compluribus placuit famoſos latrones vbi graſſati ſunt, furca figendos. Quartus eſt caſus, ſi furtum eſſet enorme vt æquiualeret tribus partis. Inno. in c. j. extrà, de cõſtit. Bal. in c. j. §. iniuria. De pac. iura. fir. in vſibus feudorum. & hanc ſententiam tenuerunt Bar. & Bal. in d. Auth. ſed nouo iure. Rationẽ reddit Claudius Saturninus in l. ant facta. ff. de pœnis. qui inquit, Nõnunquam euenit, vt aliquorum maleficiorum ſupplicia exacerbentur: quoties nimirum multis perſonis graſſantibus, exemplo opus eſt.

Aliàs tondatur.

C. j § ſi quis 5. ſolid. interpretatio.

Supplicia aliquãdo exacerbantur.

De quinta diuiſione. *Cap. V.*

c. B S

Quare dicãtur actiones bonæ fidei.

Actionum aliæ ſunt bonæ fidei, aliæ ſtricti iuris. Hæc diuiſio petita eſt ex §. actionum. Inſtit. In quo enumerantur 27. Hiſce, ſi annumeres cõtrarias, erunt 25. Præter illas reliquæ omnes ſunt ſtricti iuris. Non autem ideò dicuntur bonæ fidei, quaſi in alijs mala ſit fides: cùm in omni contractu bona fides ſpectanda ſit. l. bonam fidem. C. de act. & obli. Sed ideò dicuntur bonæ fidei, quia magis exuberãt in bona fide quàm aliæ, quæ ſtricti iuris dicuntur. In his enim multa ex bono & æquo veniunt, de quibus inter partes non eſt actum. In contractibus verò ſtricti iuris veniunt ea ſolùm, de quibus actum eſt inter partes vt uenirent. l. quidquid aſtringendæ. ff. de verb. obleg.

Ioannes Faber aliam adfert rationem, ob quã actiones bonæ fidei ſic dicantur. Inquit enim, quia cõtractus, ex quibus deſcendunt actiones bonæ fidei, magis frequentantur, ideò magis exuberans bona fides in eis requiritur, propter maiorem eorum frequentiam, hincque vocantur bonæ fidei. Hæc opinio quã quis ſit perſuaſiua, non tamen eſt vrgens, eamque reprehendit Iaſon May. in d. §. actionum. Qui tali mouetur fundamento. Si vera eſſet Fabri ſententia, hinc ſequeretur, quòd actio ex ſtipulatu etiam debuiſſet poni inter has actiones bonæ fide, cùm ille contractus ſtipulationis ſit frequentiſsimus. Deinde ſequeretur etiam quòd actio ex mutuo eſſet bonæ fidei, cùm contractus mutui ſit magis aſsiduus, quàm nullus alius, vt voluit Bar. in Rub. ff. ſi cert. pet. Ideoque Iaſon dicit, quando pro ratione ſufficiat ſola volũtas. arg. l. humanitatis. C. de impu. & alijs ſub. & in l. facto. ff. de vulga. & pupil. ſubſtit.

Quomodo actiones bonæ fidei ab actionibus ſtricti iuris diſferant.

Differunt tamen in multis actiones bonæ fidei ab actionibus ſtricti iuris. Ná, ſi quis teneatur actione bonæ fidei in diem, vel ſub conditione, cogitur præſtare cautionem ante euentum diei vel conditionis: quod non obtinet in contractibus ſtricti iuris. l. in omnibus. ff. de iudi. Item in actionibus bonæ fidei iuratur in litem, ſecùs in actionib. ſtricti iuris: niſi in certis caſibus. l. in actionibus. ff. de in litem iuran. Item ſi quis in actionibus bonæ fidei reſtituat rem deterioratam, non liberatur à prima actione. l. 3. §. ſi reddita. ff. cómodati. l. j. §. ſi res. ff. depo. Sed in actionibus ſtricti iuris liberatur aliquis à prima obligatione, licet rem deterioratam reddat, & agatur de dolo ratione deteriorationis l. eleganter. §. non ſolú. ff. de dolo. l. ſequitur. §. eahibitionis. ff. ad eahibédum. Ex quo infertur, ꝙ in cótractu bonæ fidei, quis non cogitur accipere rem ſine precio deteriorationis: ſecus in contractu ſtricti iuris, gloſſ. in l. qui ſibi. ff. de ſol.

In actione ex teſtamento veniunt vſuræ ex mora.

Vnum tamen non eſt omittendum, quòd licet aliquæ ſint actiones babentes naturam actionum bonæ fidei: tamen quia non reperiuntur enumeratæ in §. actionum. erunt ſtricti iuris. gl. j. in d. §. actionum. Eaemplum ſit. In actione ex teſtamento, in qua vſuræ ueniunt ea mora. l. ſolidum. §. etiam. & l. Mæuius. §. j. & l. Titia. §. vſuras. ff. de leg. 2. Flo. de ſancto Petro in l. in fideicommiſsi perſecutione. ff. de uſur. gl. in l. j. C. de uſur. & fru. leg. Sic etiá in actionibus bonæ fidei, ex ſola mora currút vſuræ. l. mora. §. j. in bonæ fi. ff. de vſuris, & l. videamus. §. j. ff. eodem. Item ſicut in actionibus bonæ fidei, quis non liberatur reddendo rem deterioratam, ſic in actione ea teſtamento, l. binói, §. ædes. & ibi Bar. ff. de l. 1. & l. Meuius. §. fundo. ff. d l. 1. & idé Bar. i l. Iulian'. §. j. ff. d verb. obl.

De ſexta diuiſione. *Cap. VI.*

f. P T

Actiones perpetuæ unde ſunt dictæ.

ACtionum aliæ ſunt perpetuæ, aliæ ſunt temporales. Hæc diuiſio ſit ea Rub de perp. & tempo. act. Inſtit. Dicuntur autem actiones perpetuæ, quia olim ſine præfinitione temporis durabant: ſed hodiè ſunt coarctatæ: quia ſi ſint actiones pſonales, tunc durant 30. annis. l. ſicut. & l. omnes. C. de præſcrip. 30. vel. 40. annorum. l. neque vnum. C. quibus non obiici. long. temp. præſcrip. Attamen præſcriptione 30. annorum tollútur, niſi interruptæ fuerint.

Præſcriptio in perſonalibus interrúpitur ſola citatione.

Interrumpitur autem præſcriptio in perſonalibus, per ſolam citationem, cum ſint merè odioſæ, vtpote, quæ procedunt ſolum ex mera negligentia nó petentis, & per citationem ceſſat ipſa negligentia. Et ideò, ſic fit interruptio. l. cum nooſsimi. C. de præſcrip. 30. vel 40. annorum. Secus eſſet dicenduio in præſcriptionibus merè fanorabilibus, quæ cauſantur ex mero fanore præſcribentium, propter titulú & bonam fidem nun conſiderata negligeotia non petentis: vt eſt uſucapio triennú, quæ interrumpirur per ſententiá ſolùm. l. ſi poſt acceptum. ff. de rei ueodi. Verùm, quod diximus, præſcriptiones in perſonalibus interrumpi per citationem, boc limitandú & dicendum eſt, quando actor qui citari fecit, comparei: ſecus enim eſt, ſi fuiſſet contumax & non cóparuiſſet in termino citationis: quia citatio circumducitur Bal. in l. & poſt edictum. §. 1. ff. de iudi. & io l. 1. §. fin. ff. de eo per quem factum eſt.

Vſucapio triennij per ſolam interrumpitur ſententiam.

Si verò ſint actiones reales, perpedendum eſt an compeiant pro re mobili vel, immobili. Quòd ſi cópetant pro re mobili, durant triennio: ſi verò pro re immobili, impouitur meta 10. annorum inter præſentes, & viginti annorum inter abſentes ſi poſsidens habeat titulum. l. 1. C. de vſucap. transfor. Niſi eſſet actio hypothe. quæ in rem eſt. l. pignoris. ff. de pign. propter ius quod habet creditor in re hypothecata conſtitutum. Interdum verò præſcribitur ſpatio 10. annorum, vel 20. annorum, quando eatraneus habet bonam fidé & titulú. l. 1. & 2. ſi aduerſus credi. C. Si verò poſsideat ſine titulo, requiruntur 30. anni. l. cum notiſsimi. C. de præſcrip. 30. vel 40. annorum. Per debitorem autem uel eius hæredem actioni hypothecariæ præſcribitur ſpatio 40. annorum: Per unum autem ea creditoribus, contra aliú etiam per 40. annos, in d. l. cum notiſsimi. & Bart. in l. 1. ſi aduerſ. cred. C.

Actiones téporales.

Actiones autem temporales ſunt illæ quæ anno finiuntur, vt ſunt prętoriæ: nam officium prætoris anno concluditur, maaimè aurè, ſi tales prætoriæ ſint pœnales: ſecus ſi ſint rei perſecutoriæ, quæ perpetuę ſunt, excepta actione furti, quæ eſt prætoria pœnalis perpetua. Quod accidit propeer delicti frequenoam. Bar. in l. in honorariis. ff. de actio. & obli. l. aut facta. ff. de pœnis.

Furti actio eſt prætoria pœnalis perpetua.

De ſeptima diuiſione. *Cap. VII.*

g. T N

Actiones tráſitoriæ in hæredes.

ACtinnum aliæ ſunt tranſitoriæ, aliæ non. Hæc diuiſio habetur in §. non antem. Inſtit. de perpe. & temp. act. Actiones in hæredes tranſitoriæ ſunt illæ, quæ ex cótractu deſcendút, quia hæredib. actorum, & contra hæredes reorum competunt. Bald. in l. vnica. ut actio. ab hæred. C. & §. poſt mortem. Inſt. de inutilib. ſtipu. & l. ex contractib. ff. de actio. & ob. & l. 1. C. de hæred. actio. &, l. 1. C. ſi certum pet. Iſtud tamen non eſt uerum, quando teſtator in contractu dolum adhibuiſſet, ſi ad hæredem doloſi nihil peruenerit. §. aliquádo. Inſtit. de perpe. & tempo. actio. Exemplum. In actione depoſiti, quæ in quatuor caſibus datur ad duplum contra depoſitarium, quando in depoſito doloſè verſatur inficiádo hoc quod depoſitum eſt cauſa tumultus, incendii, ruinæ, & naufiagii: ſed contra hæredem eius hæc actio in ſimplú tantùm datur. l. 1. §. 1. ff. depo. Aliàs hæres tenetur regulariter ea contractu defuncti, licet in eo dolus verſetur. l. contractibus. ff. de actio. & oblig.

Diai regulariter, quia duæ eacipiuntur ſpecies facti. Prima: in actione in factum, quæ cnmpetit contra agri menſoré. non datur contra ipſius hæredem. l. 4. ff. ſi menſor. fal. mo. dia. ſecunda eſt in actione tributaria, quæ non datur contra hæredem, ſi nihil ad eum peruenerit. l. illud. §. fin. ff. de trib. Similiter in duobus caſibus actiones ea contractu deſcendentes hæredibus non competunt. Primus eſt, ſi pater marito filiæ dederit dotem, quæ poſtea diuertat à marito: ſi a patre extraneus bæres inſtituatur, nó habebit actionem ad repetendam dotem. l. vnica. §. videamus. C. de rei vao. actio. Alius eſt, quaudo patroous agit ad operas contra libertum, quòd ſi moriatur, extranco hærede inſtituto, ad eum non tranſeút operæ. l. operarum. ff. de ope.

Non tráſitoriæ actiones.

Actiones autem non tranſitoriæ ad hæredes ſunt illæ, quæ oriuntur ea delictis: quia, actiones ex maleficus deſcédentes, nó dantur contra hæredes reorum. l. unica. C. ea delict. defuncto. Quod tamen nó eſſet uerum, ſi ad hęredes aliquid perueniſſet: quia turpia lucra ſunt ab hæredibus extorquenda. l. in hæredem. ff. de calumnia. Item non procedit ſi lis cum defuncto fiuſſet cóteſtata, quia litis conteſtatio reddit actionem tranſitoriam ad hæredes d. l. vnica. Ité oon haberet locú illud dictum, quádo pœna viuenti a lege eſſet impoſita: tunc enim hæredes tenereotur. l. 3. §. quod autem. ff. quòd quiſque iuris. Item, nó habet locum de Iure Canonico: quo Iure bæredes tenētur ſatisfacere de damno dato per defunctum, vt eſt tex. & ibi Panor. in c. ſi. eatra, de ſepul. & c. tua nos. eat. de uſur. Bar. in l. 1. ff. de furtis,

Litis conteſtatio actionem tranſitoriam efficit.

Iure Canonico hæredes tenentur & defuncti dána.

Vnum tamen non eſt omittendum, quòd licet actiones ex maleficus deſcendentes, non détur

contra

contra hæredes reorum, tamen competunt hæredibus actorũ: niſi in tribus caſibus. Primus eſt in actione iniuriarum, quæ competit ad vindictam, quę nec eſt in bonis noſtris; ante litem conteſtatam. l. cùm emancipati. §. emancipatus. ff. de colla. bono. l. iniuriarum. §. 3. de iniurijs. Secundus in actione in factũ quæ habet locum contra libertum vocantem patronum in ius, non petita venia. l. pe. ff. de in ius vocan. Poſtremus eſt in actionibus popularib. quæ competunt cuilibet de populo. l. ſi verò. §. qui autem. de his qui deiece.

De octaua diuiſione. Cap. VIII.

h. I N

Actionum aliæ infamant, aliæ non. Item: Hæc diuiſio traditur in §. quibuſdam. Inſti. de pœ. teme. litigan. & in l. ceſſat. ff. de actio. & oblig. Famoſæ autem actiones dicuntur ex quibus infamia irrogatur. l. cognitionum. §. j. ff. de varijs & extra ordi. cogni. Et dicitur duplex infamia facti, nempè & iuris. Infamia iuris aliquando irrogatur ex genere facti, ſine iudicis miniſterio, vbi lex ipſo iure pronunciat infamiam, illaque propriè iuris infamia dicitur de hac loquitur. l. palàm. de ritu nup. Aliquando irrogatur per ſententiam diffinitiuam, aliquando per confeſsionem. l. Lucius. ff. de infamia. gl. in l. ſed & ſi poſſeſſori. §. pe. ff. de iureiur. Infamia facti eſt, quæ irrogatur ipſo facto ſine aliqua declaratione iudicis. Bar. in l. qui ſub conditione. §. fin. ff. de condict. indebiti: & habet quatuor effectus. Nam primò, aliquem repellit à dignitate. l. neque famoſis lib. 12. C. Dyn. in c. infamibus. de reg. iur. lib. 6. Secundò, in cauſa criminali repellit aliquem à teſtimonio, cùm in cauſa criminali requirâtur probationes luce clariores. l. fin. C. de proba. & l. ſinguli. de accuſat. C. Secùs in cauſa ciuili, in qua infamia hæc aliquem à teſtimonio dicendo non repellit, licet ei minus credatur. arg. l. 2. §. duæ cauſæ. ff. de Carbo. edict. Cùm tamen infamia iuris aliquem repellat. l. 2. ff. de teſtib. c. teſtimonium. extrà, de teſtibus. Tertiò, infamia facti repellit aliquem à querelæ inofficioſi teſtamenti. l. in arenam. C. de inoff. teſt. vbi refert Bal. Quòd infamis licèt hęres à patre inſtitui poſsit, tamen non poterit inſtituere querelam inofficioſi, niſi pater eſſet eiuſdem conditionis: quia mores quos quis in ſe habet, in alio reprobare non poteſt. Quartò inducit querelam inofficioſi agere, ſi perſona infamis ſit inſtituta à fratre: alias non. Prætereà licet condictio furtiua de iure non infamet, infamat tamen de facto apud bonos & graues. l. honori. de obſeq. a libe. pa. & pa. præſtan. Actio verò furti infamat de iure: quia condemnatus actione furti, efficitur infamis. l. non poteſt. ff. de furtis. l. ſi condemnata. C. ex quibus cauſis infa. irrog. l. furti. ff. de infa. Idem quoque dicendum eſt de eò qui res furtiuas receptat, nam & is infamis efficitur. l. 1. & 2. de his qui latron. C. ſi modò ſcienter hoc fecerit. l. j. ff. de receptato. Bald. in l. eos. de fur. Vbi ſubijcit ſe vidiſſe quandam mulierem ſuſpendi, quæ res furtiuas receptabat. Sed cùm dicitur actione famoſa condemnatus, eſt infamis, ſic intelligendum eſt, quando videlicet ſententia tranſiuit in rem iudicatam. l. 1. ff. de re iud. Secùs ſi prouocatione ſuſpenſa fuerit. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pactis. l. furti. ff. de infa. l. ſi quis filio. §. 1. ff. de iniuſto teſt. l. ab executione. C. quorum appel. nõ recip. Item, hoc dictum limitandum eſt, quando ſententia fuit definitiua: ſecus autem ſi fuiſſet interlocutoria. l. quid ergo. §. quæſitum. ff. de infa. Item procedit quando actio famoſa eſt directa quæ procedit ex eò tractu: ſecus autem, ſi eſſet contraria: quia condemnatus in actione famoſa contraria, quæ deſcẽdit ex contractu non efficitur infamis. l. furt. §. mandati. ff. de infa. In vno tamen caſu licet quis non ſit condẽnatus, erit tamen infamis: vtputa, ſi crimen confiteatur. l. infamem. ff. de publ. iud. Dummodò confeſsio in ciuilibus facta fuerit in iudicio. Bald. in l. 1. C. de confeſsis. Poteſt & alius dari, quando ſcilicet conuẽtus actione famoſa tranſegit, pendente iudicio, & pecuniam dedit: videtur enim crimen cõfiteri. l. quoniam. ff. de infa. Secus autem ſi pactus fuiſſet gratis: tunc enim inter famoſos non haberetur. l. non damnatos. C. ex quib. cauſ. irrog. infa.

Famoſæ actiones.

Infamia duplex.

Iuris infamia.

Facti infamia.

Effectus infamiæ facti.

Caſus in quo is qui non eſt cõdemnatus, infamis efficitur.

Vnum tamen non eſt omittendum, vt in actionibus famoſis conuentus euitet infamiam: Ligabit igitur per procuratorem: tunc enim procurator qui nõ ſuo nomine, ſed nomine procuratorio condemnatus eſt, infamis erit, non autem is, qui per eum in iudicio comparuit, & fuit damnatus. l. furti. §. qui alieno. ff. de no. infa.

Conuentus actione famoſa, quemadmodum infamiam euites.

De nona diuiſione. Cap. IX.

i. D V

Actionum aliæ ſunt directæ, aliæ vtiles. Hæc diuiſio datur, in §. pe. Inſtit. ad leg. Aquil, & in l. antepe. §. pe. ff. de nego. geſt. Dicuntur actiones directæ, quæ competunt, quando mens & verba habent locum. Vtiles verò, quando ſententia tantùm locum habet. Exempli gratia: In actione de pauperie cauetur ex legib. 12. Tab. quòd ſi animal quadrupes contra naturam ſui generis pauperiem fecerit, ut detur actio de pauperie directa, contra dominum animalis. l. 1. ff. ſi quadru. paup. fe. Si uerò animal bipes pauperiem, fecerit ex ſententia competit actio, de pauperie utilis. l. pe. ff. ſi quadrup. paup. fe. di. Idem dicendum eſt, ſi quis corruperit edictum generale, & perpetuum, poſitum in albo prætoris, ut teneatur actione in factum populari directa ad pœnam. l. ſi quis id quod. ff. de iuriſd. Quod ſi uerò antequam proponeretur corruperit, quamuis directa non competat, habet tamen locum vtilis ex ſententia edicti.

Directæ actiones.

Non tamen eſt prætereundum, quòd actiones directæ differunt ab utilib. quia directæ à perſona non ſeparatur, quia cedi non poſſunt. l. 3. §. ſticho. ff. de pecu. gloſſ. in l. ſi tertius. §. ſi quis. ff. de aqua plu. arcen. Vtilis verò poteſt in alium transferri l. nominib. C. de actio. & oblig. l. emptor. C. de hæred. & act. vendi. Vbi emptori hæreditatis non competunt ex ſua perſona directæ. cum tamen utiles habeat: ſicque datur utilis huic, cui non competit directa. Similiter contra illum qui dolo deſiit poſsidere, non datur rei vendicatio, cum tamen detur utilis, habetur enim pro poſſeſſore l. qui dolo. ff. de reg. iur. l. ſin autem. §. ſed ſi quis. & l. is qui. ff. de rei vindi.

Directarum & vtilium differentia.

Hinc infertur, quòd actio directa & utilis nõ ſunt eædem: ſi enim eſſent eædem, ad poſitionem unius ſequeretur poſitio alterius. l. in cauſæ. §. fin. ff. de procur. l. ſi res. C. ad exhiben. Sed hoc uerum non eſt, quoniam vna competit quandò alia deficit. Ideoq; Io. Fab. rectè dixit, in §. omnium. de actio. Inſtit. Quod ſi emphyteuticarius agat actione directa. cũ deberet agere utili, ſuccumbit à cauſa. l. cum venditor. ff. de euictio. Et iſtud eſt verum, quando agens declarat ſuam actionem directam: ſecus autem ſi agat actione non declarata: videtur enim agere tali actione, quæ ei competit ſecundum communem vſum loquendi, arg. l. cum de lanionis. §. aſinam. ff. de fun. inſtruc. Non tamen neceſſe eſt exprimere, an agat quis utili, vel directa, ſi per narrationem facti appareat, qua actione agatur.

De decima diuiſione. Cap. X.

k. D C

Actio directa.

ACtionum aliæ ſunt directæ, aliæ contrariæ. Hæc diuiſio inuenitur in.§.ex quibuſdam.Inſtit.de pœ. tem. litig. Actio directa eſt, vt mandati, quæ mandanti competit, poſtquàm mandatarius ſuſcepit mandatum.l.ſi quis.§.qui ſuſcepit. ff.mandati.Quod verum eſt, niſi mandatarius renunciauerit,re adhuc exiſtente integra,mandato.§. rectè.Inſtit.mandati. Ratio redditur in l.ſi procuratorem.§.mandati.ff.mandati, quia nihil intereſt. Attamen mandatarius iſte aliquando tenetur de leuiſsima culpa,quando illud quod mandatur expoſtulat exactiſsimam diligentiam, tunc enim mandatarius videtur ſe peritum afferere.l.à pro.C.mand.Secus dicendum eſſet in nuncio, qui non tenetur de leuiſs. culpa,cùm illud q̄ mãdatur requirit modicam diligentiam, nec videtur nuncius aſſerere ſe peritum. Bar.in l.cum qui.§.ſi. ff.de fur. Hæc actio mandati, integro mandato,morte mandantis vel mandatarij expirat.Bal.in l.mand.C.mandati.& l. & quia.ff.de iur.om.iudi.niſi mandatum tale eſſet, quod veniret exequendum poſt mortem.l.ſi remun.§.ſi.ff.mandati.Idem ſi in vita fieri deberet, effectus tamen eius conferatur poſt mortem.l. cùm pater.§.nemo ff.de leg.2.Item,hoc non procedit in mandato quod venit implẽdum ex neceſsitate,puta in execu.l.ſi quis.C.de inſtit.. Item ſi mandatarius quis eſſet in rem ſuam.l.illam.C.de dona.In omnibus enim iſtis caſibus per mortem mandatarij non finitur mãdatum.

Mandatarius aliquando de leuiſs. culpa tenetur.

Priuilegia actionis depoſiti.

Actio depoſiti etiam directa eſt, ſi competat deponenti contra depoſitarium, vt compellatur depoſitum reſtituere.l.ſi quis.C.depoſiti. Hæc actio depoſiti eſt priuilegiata,quia contra deponentem nõ admittitur retentio, nec aliqua exceptio: niſi oriatur de ſua uoluntate.l.neceſſarias. §.ſi.ff.de pign. actio. Puta,ſi depoſuiſti equum apud me, & feceri impenſas.in hoc caſu ſpeciali poſſum retinere equum. Bal.in l.ſi quis.C.depoſiti.Aliàs autem contra deponentem non competit exceptio. Item, in actione depoſiti non habet locum compenſatio.l.ſi.C.de compenſatio. ne contractus qui ex bona fide oritur, ad perfidiam retrahatur.l.bona fides.ff.depoſiti. Item inſtrumentum depoſiti habet executionem paratã. Bar.in l.pe.C.depoſiti.Item, ſi quis depoſitum inficietur, furtum facit.l.inficiando. ff. de fur.Similiter actio tutelæ eſt directa, quando datur pupillo finita tutela contra tutorem. l.ſi finita. & l.tutor. ff.de admi.tutorum. Durante tamen tutela competit in caſibus qui habentur per Doct.in l.2.ff. de admi. tuto. & per Bar.in l.ſi tutor.§.ſi.ff.de tute. & ratio diſtra. Habet autem directa tutelæ actio locum, ut tutor reddat rationem ſuæ adminiſtrationis,& tenetur de negligentia commiſſa in adminiſtratione.l.j.§.officio.ff.de tute.& ratio. diſtra Item, actio pro tutelæ eſt directa, & competit illi cuius negotia quis geſſit pro tutore, & ſic tanquam tutor tenetur, qui tamen in ueritate non erat. l. j. ff. de eo qui pro tuto.

Actio tutelæ directa.

Actiones cõtrariæ.

Actiones verò contrariæ ſunt etiam ſupra numeratæ, vtputà mandati, quæ datur mandatario contra mandantem,ſi repetat pecunias uerſas in utilitatem mandantis.Bal.in l.j. C.manda. Item actio depoſiti quæ datur depoſitario contra deponentem, ſi quid fecerit in re depoſita. Item actio, tutelæ, quæ datur tutori finita tutela,contra pupillum:ſi aliquid impẽderit vtiliter in perſonam pupilli, vel in rebus eius, quemadmodum toto tit.ff. de cõtraria tut.traditur. Item,actio pro tutelæ, quæ competit ei qui exiſtimabat ſe tutorem alicuius pupilli,cuius negotia geſsit, tanquam tutor,huic datur actio pro tutelæ contraria,ad repetendum illud, quod neceſſariò vel utiliter impendit. l.ſi. ff.de eo qui pro tuto.

De vndecima diuiſione. Cap. XI.

L V S G

Vniuerſalis actio.

ACtionum aliæ ſunt vniuerſales, aliæ ſunt ſingulares, quædam generales. Hæc diuiſio depromitur ex l.j.ff.de rei vendi. Actio vniuerſalis eſt, vt petitio hæreditatis quæ competit ei,qui eſt hæres de iure ciuili ex teſtamẽto, ſiue ab inteſtato.l.2.& 3. ff.de pet.hæred.Siue talis ſit in ſolidũ, ſiue pro parte hæres.l.licet.ff.de pet hæred. Datur autem cõtra poſsidentem pro hærede, qui credit ſe eſſe hæredẽ cùm non ſit.l.pro hæred.ff.de pet.hæred. Vel,datur contra poſsidente pro poſſeſſore,qui nullum habet titulum,vt quilibet malæ fidei poſſeſſor.l.pro hærede.ff.de petit.hæred.Secus autem ſi haberet poſsidens titulum,quia contra poſsidentem titulo, non datur petitio hæreditatis,gl.in l.hæreditas.C.de petitio.hæred.niſi titulus eſſet fictus, qui haberetur pro non titulo.l.nec vllam.§.j. ff.de pet. hæred.Datur & alio caſu contra titulo poſsidentem petitio hæreditatis, quando videlicet ille acquiſiuiſſet titulum ab eo,qui poterat petitione hæreditatis cõueniri: quia nullum ius habebat,ſed poſsidebat ſimpliciter pro hærede,vel poſſeſſore.Bar.in l.cogi.C. de pet. hære. idem Bar.in l.ſi rem & preciũ.ff.de pet.hæred. Paul. de Caſtr. in l.ſi.C.de edict.diui Hadriani toll.Et in tali petitione hæreditatis veniunt corporalia & incorporalia,quæ fuerant in dominio defuncti.l.idem videndum.§.fin.& ibi Bart. ff de pet. hæred. Veniunt quoque fructus,nam hi augent hæreditatem.l.item veniunt.§. item.ff. de pet.hæred. quantumuis tales petiti non ſint,cũ petitio hæreditatis ſit vniuerſalis.

Singularis actio.

Secus tamen obſeruatur hoc in actione ſingulari puta in rei uendicatione, in ea enim fructus non ueniunt,niſi expreſsè fuerint petiti,cum rem particularem non augeant.Bar.in l.ſecund. C. de pet.hæred. Cy.in l.non eſt.C.familiæ erciſcundæ.

Generalis actio.

Actio verò generalis eſt,in qua uerificatur natura generis,& habet aliquas ſpecies quæ ſibi ſubalternantur,quibus poſitis,ponitur & genus.Nam genus eſt,quod repræſentatur in qualibet ſua ſpecie.l.pe.ff.ſi cer.pet.Exemplũ ſit in actione generali, ut eſt actio negotiorum geſtorum: quia geſtio negotiorũ continet ſub ſe geſtionem talis & uni, & ſuas ſpecies, & in qualib eipſarum ſpecierum repræſentatur geſtio ſicut genus. l.lic t.C. de iud.l.ſi. §.ſeruus. ff.de ſtatu.lib.l.de reb.ff.de arbi.Hanc materiã actionis negotiorum geſtorum latè tractant interpretes in Rub.C.de nego.geſt.

Actio ſingularis.

Actio uerò ſingularis eſt, quæ determinatur ad unum,& in uno eſt,ut eſt rei uindicatio,de qua fuſiſſimè Iaſon Mai.in §.omnium.Inſtit.de actio. & Bar. in tota Rub.ff.de rei uindica.

De duodecima diuiſione. Cap. XII.

m. S D

Simplices actiones.

Duplices.

ACtionum, aliæ ſunt ſimplices, aliæ duplices. Hæc diuiſio deſumpta eſt ex eo quod legitur Inſtit.de interdic.§.tertia.& in l.2.ff.de interdictis. Dicuntur autem actiones ſimplices, in quibus unus eſt actor, alter uerò reus. Duplices uerò in quibus quilibet poteſt eſſe actor & reus, ante iudicium motum,ſed poſt iudiciũ cœptum poteſt apparere quis ſit actor:quia ille actor dr̃ qui ad iudiciũ prouocat. l.in tribus.ff.de iudi. Sed cùm ambo ad iudiciũ prouocãt ſorte res dirimitur,hoc eſt,quis actoris partibus fungatur.l.ſed cùm ambo.ff. de iudi. Exemplũ. In actionib.duplicibus,vt in actione familiæ erciſcũdæ in qua quilibet poteſt eſſe reus & actor.l.inter co hæredes. §. familiæ . ff. familiæ erciſcundæ. competitque iſta actio pro hæreditate diuidenda, inter

Qua requirantur, vt actio famil. erciſc. competat.

ter cohæredes.l.1.& 2.ff.familiæ erciſcundæ. Vt autem hæc actio competat vel locum habeat, requiritur, quòd ille qui intendit huiuſmodi actionem à cohærede nõ negetur cohæres, niſi poſsideat, eo enim caſu ſibi competit, licet cohæres negetur.l.1.ff. familiæ erciſcundę. Quod ſi tali actione ſemel actum fuerit, amplius agi nõ poteſt, cùm competat ad vniuerſalia.Bal.in l.1.C.famil.erciſc.

Hoc in actione communi diuidundo, non eſt dicendum, licet duplex ſit:nam pluries poteſt intentari.l.ſi filia.§. familiæ erciſcundę.gloſſ. in §.idem iuris.Inſtit.de oblig.quæ ex quaſi contract. naſ.Præterea in actione familiæ erciſc.venit euictio, ſi hæreditas fuerit diuiſa à iudice Bal. in l. ſi familæ.C. familiæ erciſc.Idem dicẽdum ſi a cohæredibus facta fuerit diuiſio.Bartol.in l.qui Romæ. §. duo fratres. ff.de verb.oblig.Niſi expreſsè actum ſit ne euictio locum habeat.gloſſ.in d.l.ſi familiæ. Si autem diuiſio facta eſſet a teſtatore, non tenerentur de euictione. l. cùm pater.§. euictio. ff. de leg. 1.Et de hac materia vide Bald.& Bar.in d.l. qui Romæ in §. duo fratres.ff.de verb.oblig.& Bal.in l.ſi fratres Com. vtriuſque.C.& in c.j .in Tit.Imp.Lotharins in vſibus feud.

Actio communi diuidũdo eſt duplex

Item actio cõmuni diuidundo, etiam duplex eſt, habetque locum, vt aliqua res communis diuidatur ſi commodè diuidi poſsit.l.1.ff. communi diuidundo.Quod ſi nõ poſsit, deuenitur ad licitationem, illique res adiudicatur qui maius offert precium.l.ad officium.C.communi diuidundo. Si tamen duo ſint habentes rem communem indiuiſibilem, ſintque pares in licitatione, ille debet præferri, qui maiorẽ partem in re habet: quia maior pars aliquid operatur. Bal.in l.fin C.communi diu.Bal.in l. ſancimus. C.de dona. Aliquando ex cauſa admittitur etiam tertius ad licitationem.l.ad officium.C. commu.diu.Si autem tertius maius precium quàm ipſa res valeat, offert, & conſors tantum offerat quãtum res valet, ſitque iuſtum precium, tunc præfertur cõſors. Bal.in l. ad officium.C.commu. diui.Angel. in l.qui Rom.§. cohæredes.ff.de verb.oblig. Licet Salicetus contrarium verum eſſe defendat, in l.dudum.C. de contrahen.emp.& vend.

Similiter actio finium regundorum eſt actio duplex, daturque pro agris diuidendis, & quod termini ponantur, & ſi termini poſiti auulſi fuerint, reponantur. l.in finalibus. & l.ſi irruptione. ff.finium regundorum. & de hac actione finium regundorum, vide q̃ Iaſ.May.dicit ad §.quædã.Inſt.de actionibus.

FINIS DIVISIONVM.

QVAESTIONES XXXI. QVARVM V. PRIORES AD COGNITIONEM HVIVS COMMENTARII, RELIQVAE VERO AD VNIuerſam actionum materiam pertinent.

Quæſtio. I.

Hodie nomẽ actionis non exprimitur.

PRimò quæro: quænam vtilitates fructus percipi poſsit ex his Cõmentarijs, cùm hodie tam de iure Ciuili quàm Canonico nõ ſit neceſſarium nomen actionis exprimere. Imò ſufficit exprimere cauſam & modum agendi, vt ſecundum hunc iudex ferat ſententiam.Bal.in repetitione.l.edita.C.de edendo.l.fin.C.de fideicom.lib.l.vt fundus. §. communi diui.c.licet Helias.extrà, de ſimo. c.examinata.extrà, de iud. Vbi ſufficiat factum narrare, ea quo actio reſultet.c.dilecti.extrà, de iudi. Reſpondeo. Et ſi prædicta vera ſint, tamen magna verſatur in noſtro commentariolo vtilitas: nemo enim aptè factũ narrare, & in eo concludere, poteſt: niſi intelligat naturam & qualitatem actionis, quæ ſibi competit.l.1. in princ.ff. de eden. Vnde ſatis clarè patet, nos hanc de actionibus commentationem non fruſtrà ſuſcepiſſe.

II.

Quæret aliquis: quare duntaxat 12. diuiſiones poſuerim, & cùm tamen & aliæ reperiantur, vt puta, actionum aliæ ſunt datiuæ, aliæ natiuæ: item actionũ quædam ſunt perſecutoriæ in ſolidum, aliæ non.§. ſunt præterea.Inſtit. de actio. item actionũ aliæ ſunt ex teſtamẽ.aliæ verò ſunt in factum, aliæ arbitrarię. Reſpondeo. Licèt plures ſunt diuiſiones, tamen 12. illæ à me ſuperius enumeratæ ſunt principaliores. gloſſ.in.§.fin.Inſtit.de actio.Sed dicerit aliquis, quæ dicatur & datiuæ & negatiuæ. Dico illæ dicuntur natiuæ, quæ dantur à prætore, ſiue a lege ex quadam æquitate nulla materia præexiſtente: vt eſt tex.in l.iurisgentium.§. fin.ff. de pactis. quem textum in hac materia multum commendant.Bar. & Bal.in l.cum mota.C.de tranſact.et Bar.in l. cùm quis. C. de iuris et facti igno.et idem Bart.in l.1.in penult.colum.ff. de actio.et obl. lateque Iaſon May.poſt alios. in d.l. iuriſgẽtium.Actiones vero natiuæ ſunt, quæ habent materiam præexiſtentem ea qua oriuntur, vt ex obligatione oriuntur actiones perſonales.l.licet. §.ea.ff. l.Lucius.ff.de poſiti. item, quæ deſcendunt ex contractib.vel quaſi.§.omnium.Inſtit.de actio. non autem immediatè, ſed mediante obligatione. l. an eadem. §. actiones. ff. de excep. rei iudi. & l. 1 .ff.de act. et oblig.

Datiua & natiua quæ dicantur.

III.

Quæro, quid dicatur actio arbitraria? Dic, quod illa dicitur, in qua exercetur officium iudicis mercenarium, actioni, præter eius naturam, deſeruiẽs.Bar. in l.unica.C.ubi conue.qui cer.lo. dar. promittit. Et ſic actiones arbitrariæ differunt ab actionib.bonæ fidei, quia in actionib.bonæ fidei officium deſeruit ſecundum naturam actionis propoſitæ.Nam in actionib.bonæ fidei ea earum natura ueniunt uſuræ ea ſola mora.l.mora.ff.de uſu.l.in bonæ fidei. C. de uſuris.Sed in actionib.arbitrarijs non ueniunt ex natura earum, ſed præter naturam, ſi æquitas ſuggerat. puta propter adiectionem loci.l.j.C.ibi con.qui certo lo.da.promi. vel propter rem non exhibitam ad mandatum iudicis.§.præterea. Inſti.de actio. Hanc materiam tractat Iaſon May.in d.§.præterea.

IIII.

Quæro, quæ dicantur actiones per quas ſolidum non conſequimur? Dic quod multæ ſunt, et enumerantur in §. præterea. de actio. Inſtit. Talis eſt actio de peculio, qua conuenitur dominus in quantum eſt in peculio ſerui. Similiter pater conuenitur ea

Actiones in ſolidum.

 coutra-

contractu filij, quatenus eſt in peculio ipſius duntaxat. l. quoties. §. qui ſemel. ff. de pecu. Itē actio de dote, per quam agit vxor ad repetendam dotem. Sunt præterea quædam perſonæ quæ conueniuntur tantum in quantum facere poſſunt. ſ. pater, dominus, maritus, patronus, parens, ſocius, donator, item ille, qui bonis ceſsit. Harum nanque perſonarum habenda eſt ratio, ne egeant. l. inter eos. §. j. de re iudi. In deducendo autem ne egeant, hæc duo ſunt obſeruāda. Primò, ſi ſunt tales perſonæ quæ poſſunt operari, vel habeant officium, tunc enim talia dicuntur eis computari. l. ſi quis liberis. §. ſed ſi filius. ff. de lib. agnoſ. l. cùm alimenta. ff. de ali. lega. Secundò, inſpicitur an tales perſonæ ſint nobiles vel ruſticæ. Nam nobiles plus expendere dicuntur, quàm ruſtici, cùm debeant vti pullis, pane albo, & delicatis cibarijs: ſed ruſtici pane groſſo & fabis. gl. in l. ſeruis vrb. ff. de l. 3. l. 1. §. ſimiliter. ff. de ven. inſpici.

Perſonæ, quæ conueniuntur ad hoc tantū in quantū facere poſſunt.

V.

Quæro: quare ponantur actiones prætoriæ in noſtro hoc commentariolo in prima diuiſione: cùm tamen Imp. in Tit. de act. §. omnium Inſtit. hanc diuiſionem, actionum quædam ſunt in rem, quædam in perſonam, primo loco poſuerit? Reſpondeo, me reſpexiſſe ad cauſam mediatam & remotam actionū, Imp. verò in d. §. omnium ad cauſam immediatam & propinquam. Etenim cauſa immediata actionis perſonalis eſt obligatio: cā verò immediata actionis realis, eſt ius quod quis habet in re. Ideoque in iſto. §. prius erat habenda cognitio cauſæ propinquæ quàm remotæ. Poteſt aliter quoque reſponderi nempe me in mea prima diuiſione actiones ſpecie non diſtinguere, quia repetiuntur perſonales & reales, aliquæ prætoriæ, aliquæ ciuiles: ſed in §. omniū, actiones ſpecie diſtingui.

Nunc verò condeſcendo ad aliqua generalia in materia actionum. Quæ breuiter decidam, & lectorem remittam ad gloſſas, & doct. propriaſque materiarum ſedes. Quoniam autem omnis bona cognitio à deffinitione incipere debet. l. 1. ff. de teſta. l. omnis deffinitio. ff. de reg. iur. incipiam à deffinitione actionis.

VI.

Actio quid ſit.

Primò itaque quæro: quid ſit actio? Reſponde, vt in l. nihil. ff. de actio. & oblig. & ibi per gloſſ. in Inſtit. de actio. §. 1. vbi aliàs pleniſsimè de hac re ſcripſi.

VII.

Exceptio & actio q.d differant.

Secundò quæro: in quo differat actio ab exceptione? Reſpōdeo, quòd actio datur actori, ſed exceptio datur reo, vt habetur Inſtit. de actio. in prin. & Inſti. de excep. in prin. Sunt enim omnino contraria, vti calidum & frigidum. l. 1. C. de furtis. Actio eſt tanquam poſitiuum. §. 1. Inſtit. de act. Sed exceptio tanquam priuatiuum, cùm ſit actionis ſeu intentionis excluſio. l. j. & 2. ff. de excep.

VIII.

Quo iure actio ſit introducta: item quo iure etiā exceptio.

Tertiò quæro: quo iure fuit introducta actio, & quo iure exceptio. Dic quòd actiones fuerunt introductæ à iure ciuili, vt habetur per Doct. in l. ex hoc iure gentium. ff. de iuſt. & iure. De exceptionibus autem dic, vt per Antonium de Butr. & Abba. in Rub. extrà, de excep. & per Ang. de Are. Inſti. de exceptio. ſuper Rubrica. De iudicio verò vnde habuerit originem, dic vt latè dixi diſtin. 7. in prin. in verbo, Reuoco in dubium, &c. & tetigi in Rub. ff. de iudi. ad fi.

Iudicium unde originem habuerit.

IX.

Accuſatio et actio q.d differant.

Quartò quæro: in quo differt actio ab accuſatione? Reſpondeo, quòd actio eſt ciuilis, accuſatio verò criminalis, vt in l. ſolemus. §. latrunculator. ff. de iudicijs. Item, accuſatio competit non iure actionis, ſed nobili iudicis officio, vt per Bar. in l. imperium. ff. de iuriſd. omnium iudicum. Item vbicunque aliquid applicatur parti, illud dicitur expediri iure actionis, realiter: ſed vbicunque aliquid applicatur fiſco, illud dicitur expediri iure accuſationis, & ſic iudicio criminali, & habetur in l. agraria, ibi per Bart. ff. de termino amoto. Hocque not. in. §. in ſumma. Inſtit. de iniur.

X.

An quis agere poſſit ſine actione.

Quintò quæro: vtrum quis poſsit agere ſine actione? Reſpondeo, quòd non, ſi ei deficiat & officium iudicis, de quo Inſtit. de offi. iudi. per totum. & extrà, de offi. iudi. per totum, & probatur in l. ſi pupilli. §. videamus. ff. de nego. geſt. De quo dic, vt per Bar. in l. ſi Titius. ff. de verb. oblig. Dicas quoque, qui agens ſine actione, poteſt per iudicem ex officio ſuo etiam parte non opponente repelli: ſecùs quando competit actio, quæ intentatur, contra quem tamen poteſt opponi aliqua exceptio iuris, quæ non opponitur: tunc enim iudex non poteſt ſupplere de facto. Hæc traduntur in l. tranſactionum. ff. de tranſactionibus. & in l. 1. C. vt quæ deſunt aduo. part. not. etiam in l. 1. ff. de off. aſſe. huc facit. & l. quos prohibet. ff. de poſtu. arguēdo de perſonis ad res, iuncta l. ſi quis inquilinos. §. ſi ita legatum. ff. de leg. 1. Vide quoque Angel. conſil. 291. in fin. & in l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. Gloſſ. in oppo. ff. de pact. vbi Bar. dictum notatur: quòd ſi ex actis & productis in cauſa conſtat, quòd reo competit exceptio, iudex poterit ſupplere, quamuis reus non excipiat. Ratio eſt, quia acta faciunt notorium, vt in c. vnam. & c. fin. de coha. cleri. & muli. in notorijs autem, iudex poteſt ſupplere, vt habetur in l. emptorem. ff. de actio. emp. facit huc c. ad noſtram. de iureiu. vbi dicitur in notorijs non eſſe ſeruandum de neceſsitate iuris ordinem. Huc pertinet quod dicitur per Saly. in l. ea quidem. C. de accu. & per Doct. in l. ſi verò pro condemnato. §. qui pro rei qualitate. ff. qui ſatis. cogan.

XI.

An actio ſit exprimenda in iudicio.

Sextò quæro: vtrum actio ſit exprimenda in iudicio? Reſpondeo, quòd non, dummodò narretur à parte factum, ex quo reſultat actio, vt in c. dilecti. & in c. examinata. de iud. & habentur per interpretes in l. 1. de edēdo. & in l. edita eod. Vide Spe. de actio. & peti. §. ſequitur. verſ. ſed nunquid quis tenetur. Vide etiam. §. j. eod. tit. Fallit quandocunque ad idem alicui plures competerent actiones. tunc enim vna eſt eligenda, vt in l. quod in hæredes. §. eligere. ff. de tribu. Hoc ſic intellige, ſi reus excipiat, aliàs libellus generalis admitteretur per l. 1. in fin. C. de anna excep.

XII.

Si actio inepta exprimatur.

Septimò quæro: quid ſi exprimitur actio, ſed inepta. Vel exprimatur vbi non erat exprimenda, vel omittatur vbi erat exprimenda, vt patet ex dictis in præcedenti quæſtione. Reſpondeo, quòd tunc iudiciū eſt nullum & debet de nouo intentari actio apta, vt habetur in d. c. examinata. In hoc caſu, reus debet abſolui ab obſeruatione iudicij. l. 1. ff. ſi men. fal. mo. dixerit.

XIII.

Si libellus ineptus productus ſit.

Octauò quæro: quid ſi producitur libellus, ſed ineptus? Reſpondeo, quòd vbi opus eſt productione libelli, quemadmodum traditur in Authen. offeratur. C. de lit. conteſt. & c. 1. de libel. oblat. paria ſunt, non producere, vel producere ineptum, vel vitioſum. l. quotiens. ff. qui ſatis. cogan. Sed vbi non eſt opus, tunc libellus ineptus ſi offeratur, non ideò vitiatur proceſſus, arg. l. oblatione. gloſſ. in l. vinum. ff. ſi certum petatur. Ex prædictis patet aliud eſſe, exprimere actionem ineptam etiam vbi non eſt opus exprimere, vt ſupra proxima quæſtione dictum eſt: & aliud eſt exprimere libellum ineptum: vbi libello opus non eſt glo. in d. l. vinum.

l.vnum. Quod diligenter notandum eſt.

XIIII.

Nonò quæro: quid ſi fertur ſententia in meritis cauſæ, quæ tamen non ſit abſolutoria ab obſeruatione iudicij, nihilominus tamen ſit ſuper actione inepta? Reſpondeo, ſententiam nullam eſſe glo. Inſti. de oblig. in princ. in verbo, ſecundum noſtræ ciuitatis. ad fi. Pro hac glo. facit d.c. examinata. Huc ẽt hæc referri põt ratio. Vbicunq; deficit fundamentũ, ibi nõ poteſt ſubſiſtere ædificiũ. j.q. 1.c. cum Paulus. deinde principiũ eſt potiſſima pars vniuſcuiuſq; rei. l.j.ff. de orig. iur. Hoc declaraui in c. mala conſuetudo. 8. diſtinct. in nota. 3.

Officium iudicis quid differat ab actione.

Decimò quæro: in quo differt actio ab officio iudicis? Reſpondeo, ꝙ actio præſupponit obligationẽ vt in definitione actionis, in verbo debetur. Sed officiũ iudicis datur ex quadã æquitate. l. quod ſi Epheſi. ff. de eo quod certo loc. nullamq; oino præſuppomit obligationem. l. qui per colluſionem. ff. de actio. empt. & l. 4. C. depoſi. Hinc dicimus, ꝙ ille, contra quem competit actio. conſtituitur in mora per ſolã interpellationem ẽt extraiudicialẽ & vnicam, not. in l. ſi ex legati cã. ff. de uerb. obl. eſtq; hac de re glo. in l. qui Romæ. S. cohæredes. eo. tit. Sed ille contra quẽ competit officium iudicis, non conſtituitur in mora per aliquem actum extraiudicialem, nec iudicialem citra litis conteſtationem, ſed per litis conteſtationẽ cõſtituitur in mora. l. cũ poſtulaſſẽ. ff. de dã. infe.

XVI.

Actiones ex varijs cauſarum figuris.

Vndecimò quæro: quæ ſunt illæ actiones quæ dicuntur ex varijs cãrum figuris? Rñdeo, dic vt not. in l. j. in prin. ff. de actio. & obl. & Inſtit. de actio. S. omnium. Ad quem. S. pleniſſimè vltra alios ſcripſi.

XVII.

An de iure canonico ex nudo pacto naſcatur actio.

Duodecimò quæro: vtrum ſaltem de iure canonico, ex pacto nudo naſcatur actio? Dic ꝙ ſic, ſecundũ cõem opinionem, vt in c. j. de pact. Sed quæritur qualis, quæve, hæc ſit actio? Credo condictionẽ eſſe, ex canone. j. de pact. arg. l. vn. ff. de condi. ex lege. & l. j. C. eodem titulo.

XVIII.

Agenti an obijciatur longi temporis præſcriptio.

Decimotertiò, quæro: vtrum agenti aliqua actione, poſſit obijci exceptio præſcriptionis? Dic poſſe maximè: niſi loquamur de debitore, ſiue de illo, qui ſcit ſe debitorem. Etenim hoc caſu is qui eſt in mala fide propter peccatum ẽt in terris imperij tenẽ. Hoc not. in c. fi. de præſcr. item in c. poſſeſſor malæ fidei. de reg. iur. lib. 6. & Ang. in repet. l. j. C. de iud. Quidquid Bar. dixerit in l. ſequitur. S. ſi viam. ff. de vſuc. & in l. hæc autem iura. ff. de ſeruit. vrb. prædio.

XIX.

De cumulatione actionum.

Decimoquartò, quæro: vtrum in vno & eodem iudicio actor poſſit contra vnum, & eundem reum cumulare plures actiones? Reſpõde regulariter poſſe. Fallit tñ in certis caſibus, de quibus per Bart. & alios in l. edita. C. de edendo. Item uide, quæ Inno. habet, in c. querelam. de elec.

XX.

Decimoquintò, quæro: vtrum plures poſſint in vno & eodem libello conueniri ab uno & eodem? Et contrà: vtrum plures poſſint in uno eodemq; iudicio agere, contra vnum & eundem? Reſpondeo, dicendum vt Bar. habet in l. 3. ff. de duobus reis. & per Bal. in l. edita. C. de eden. in q. 13. Ludouicus Ro. in conſi. 148. Docto. in c. cũ dilectus. de relig. domi.

XXI.

Actio et obligatio quo differant.

Decimoſextò, quæro: in quo differt actio ab obligatione? Reſpondeo: ex contractib. vel quaſi: ex maleficijs, uel quaſi, ex uarijs cauſarum figuris naſcuntur obligationes. l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. & ibi Bart. & alij. Sed ex ipſis obligationibus naturalib. & ciuilibus iunctis propter approbationem factam de illis obligationibus naturalibus per Ius ciuile, ut not. Inſtit. de oblig. in prin. tanquam ex radicibus originalibus naſcuntur & producuntur actiones, tanquam ſi ſint ipſarum obligationũ filiæ. l. licet. S. ſi ea obligatio. ff. de procurator.

XXII.

Quæ cã exprimenda in libello.

Decimoſeptimò, quæro: Vtrum quando intentatur actio in iudicio ſit exprimenda cã proxima, uel remota? Reſpondeo, quòd in perſonalibus actionibus debet exprimi cauſa proxima, ipſius obligationis, quæ cauſa remota dicitur ipſius actionis: vnde debet exprimi ſpecies contractus, vel quaſi, delicti, uel quaſi. Sed in realibus debet exponi cauſa immediata, dominium uel quaſi, ut in rei uindicatione, uel Publiciana, uel in hypothecaria ius hypothecæ, de quo Doct. in c. 2. de libel. obla. & ibi Abbas, in 3. col. & in c. abbate. de re iudi. lib. 6. & Cy. & alij in l. edita. C. de edendo. & in l. j. in pr. ff. de eden.

XXIII.

Actio quomodo tollatur.

Decimoctauò, q̃ro: quomodo & quib. modis tollitur actio? Reſpondeo, ut per tot. tit. Inſtit. quib. mo. tol. oblig. & per to. tit. ff. de pactis. & per tot. tit. ff. de ſolu. & C. eiſd. tit. l. nihil tam naturale. ff. de reg. iur. & per tot. titu. ff. & C. de acceptil. & in titul. de nouat. & in cap. j. de reg. iur.

XXIIII.

Decimononò: utrum actio tollatur per præſcriptionem ipſo iure, uel exceptionis ope? Reſpondeo, ꝙ uſucaptione rei mobilis, vel præſcriptione longi temporis, in qua requiritur titulus, poſſeſſio, & bona fide. ſi de hac re ſit ſtatutum, quòd ipſa actio tollatur, tunc tollitur ipſo iure. Sed præſcriptione longi temporis tollitur ope exceptionis præſcriptionis. Bar. in l. nam & poſtea, in prin. de iureiur. Vbi Bar. dicit: Quamuis lex deneget actionẽ, tamen non tollit eam ipſo iure. not. Bar. in l. 2. uerſ. Quæro, quid ſi ſtatutũ. ff. de uſucap. facit quod not. Bar. in l. ſi. ff. rem ratam habe. Vide quoq; glo. ualde notabilẽ. 16. q. 3.

XXV.

Directa, & vtilis quemadmodũ differant.

Vigeſimò, quæro: in quo differt actio directa, & vtilis? Et utrum actio utilis ſit natiua, an uero datiua? Reſpondeo, ut habetur in l. j. C. de actio. & oblig. Si quæras quæ actio ſit directa directò: uel directa utiliter, uel utilis directò, uel utilis utiliter: dic ut no. per glo. & Doct. in l. curatoris. C. nego. geſto. Quòd ſi quæras, quando competat actio directa, & quando actio contraria: dic, ut per Bar. & alios, in d. l. curatoris. aliqui quoque ponunt in dicta. l. j. C. de action. & obligatio.

XXVI.

Actio dicitur in perſonam, petitio in rem, perſecutio tam in perſonam quam in rẽ.

Vigeſimoprimò, quæro: Quot modis datur actio? Reſpondeo, ut not. per glo. & Doct. Inſti. de actio. in prin. Et adde, quòd actio propriè loquendo dicitur in perſonã, petitio uerò in rem, perſecutio in rem, & perſonam, ut in l. actio. ff. de actionib. & obliga.

XXVII.

Vigeſimoſecundò, quæro: utrum ſit dare in actionem in genere? Reſpondeo, dic ut not. per glo. & Doct. Inſt. de actionibus, in prin. & in S. actiones, & per glo, & Doct. in l. j. ff. de petit. hæreditat. & per Bar. in l. ſeruus fructuarius. ff. de ſtipul. ſeruo.

XXVIII.

Vigeſimotertiò, quæro: utrum ex contractu, uel actu inutili quæratur, uel oriatur actio? Dic ut per Bar. in l. j. ff. de dona. & in l. ſi id quod aurum. ff. de uerborum obligation.

XXIX.

Vigeſimoquartò, quæro: utrum deducto contractu in ſtipulationem oriatur actio nedum ex illa ſtipulatione, ſed etiam ex illo contractu? Reſpondeo, dic vt per Bar. in l. certi condictio. S. quoniam. ff. ſi cert. pe. & in l. ſingularia. in 5. col. eod. tit. & in l. bonæ fidei. ff. de eo quod cert. loco. Et in l. ſi quis cum aliter. & per Bar. ff. de uerb. oblig.

XXX.

Vigeſimo quinto, quæro: utrum rector uel prælatus eccleſiæ debeat agere noie proprio? Reſp. Qđ ſi egerit proprio noie, beneficium ſuum eſſe dicere pōt: ſed ſi egerit de bonis eccleſiæ, & non ſit contento de beneficio: tunc debet agere eccleſiæ nomine, non autem nomine proprio. Abb. in c. literis. de reſtit. ſpoli. Item in c. quo iure diſt. 8. vbi circa lecturas illius c. hoc dixit, & in not. 1:. Qua vero actione quis petat prælaturam, dignitatem, eccleſiam, caſtrum, vel villam, pro iure quod habere ſe putat: vide Inn. in c. cùm venerabilis. de religio. dom. in gl. 3.

XXXI.

Vltimò, ſi vis videre plura circa actiones vide quæ præſcripſit S. Blaſius in repertorio ad conſilia Angeli, in litera, Actio, vbi plurima notãda inuenies.

Poſtremò, ſequitur totus hic tractatus actionũ, ad artificialem memoriam redactus, omnium actionum naturas & qualitates mirabili cum compendio, tum artificio comprehendens.

FINIS QVAESTIONVM.

CANONES AD SEQVENTEM TRACTATVM INTELLIGENDVM PERTINENTES.

I.

FErè quælibet actio cadit ſub aliquo membro cuiuslibet diuiſionis. Id quod per 12. literas alphabeti, in illis 12. diuiſionibus præpoſitas deſignauimus. Addidimus, Ferè, ideò quia aliquæ actiones excipiuntur, quemadmodum ex literarum omiſsione patet.

II.

Quotieſcunque de natura alicuius actionis quæritur, primò conſiderandæ ſunt literę, quib. diuiſiones 12. ſignatæ ſunt, quæ totam diuiſionem, uti ordine inuicem conſequuntur, deſignant.

III.

Quemadmodum totam diuiſionem ex primi, vel literis primo loco poſitis: ita ex reliquis, & maiuſculis, vt vocant membra diuiſionum cognoſcere licebit.

IIII.

Quemadmodum ſunt 12. diuiſiones, ita quoque 12. literæ, quibus illæ diuiſiones denotantur.

V.

Quod ſi actio eſt prætoria ſuper prima litera quæ eſt a, ponitur, P, ſi ciuilis, C. & hoc de literis primæ diuiſionis. In ſecunda autem, quæ b, habet. Si actio eſt in rem, ponitur, R, ſi in perſonam, P, ſi miſta in rem & in perſonam, M. Super tertia, quæ eſt c, ſi actio eſt rei perſecutoria ponitur, R, ſi pœnalis, P, ſi miſta, puta, partim rei perſecutoria, vt eſt actio, vi bonorum rap. ponitur, M. Super quarta quæ eſt d, ſi actio competit ad ſimplum ponitur, S, ſi ad duplum D, ſi ad triplum T, ſi ad quadruplum Q. Super quinta quæ eſt e, ſi actio eſt bonæ fidei additur, B, ſi ſtricti iuris, S. Super ſexta, quæ eſt f, ſi actio eſt perpetua, ponitur P, ſi temporalis, T. Super ſeptima quæ g, ſi ſit tranſitoria ad hæredes. vt quando datur hæredi, & in hæredem, ponitur T, quãdo uero non eſt tranſitoria, N. Super octaua, quæ eſt h, ſi actio infamet, ponitur, I, ſi vero non infamet. N: Super nona, quæ eſt i, ſi actio ſit directa, ponitur, D, ſi vtilis, V. Super decima, quæ eſt k, ſi actio ſit directa, ponitur, D, ſi contraria, ponitur, C. Super vndecima, quæ eſt l, ſi actio eſt vniuerſalis, ponitur, V, ſi generalis, G, ſi ſingularis, S. Super duodecima, quæ eſt m, ſi actio ſit ſimplex, ponitur, S, ſi duplex, D.

VI.

Græcæ literæ gloſſulas quaſdam, quas in fine reperies, denotant.

α. Publiciana.

P	R	R!	S	S	P	T	N	D	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h,	i.	k.	l.	m.

β. In rem reſciſſoria.

P	R	R	S	S	T	T	N	V	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

Seruiana.

P	R	R	S	S	P	T	N	D	D	S	F
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	b.	i.	k.	l.	m.

Quaſi Seruiana.

P	R	R	S	S	P	T	N	D	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

Vtilis in rem quæ datur ſuperficiario.

P	R	R	S	S	P	T	N	V	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

Et quæ datur metum paſſo.

P	R	R	S	S	P	T	N	D	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

Poſſeſſoria hæreditatis petitio.

P	M	R	S	S	P	T	N	V	D	V	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

Fideicõmmiſſaria hæreditatis petitio.

P	M	R	S	S	P	T	N	V	D	V	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i	k.	l.	m.

γ. In rem præiudicialis de libertinitate.

P	R	R	S	S	P	N	V	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.

In rem præiudicialis de partu agnoſcendo

P	R	R	S	S	P	T	N	V	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

Pauliana.

P	R	R	S	S	T	T	N	D	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

Fauiana.

P	R	R	S	S	P	N	T	T	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

Caluiſiana.

P	R	R	S	S	T	T	N	D	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

In factum reuocatoria.

P	A	R	S	S	T	T	N	D	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

Redhibitoria.

P	P	R	S	S	T	T	N	D	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

Quanto minoris.

P	P	R	S	S	T	T	N	D	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

In factum edilicia.

P	P	R	S	S	T	T	N	D	D	S	S
a.	b.	c	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

Exercitoria.

P	P	R	S	S	P	T	N	D	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

Inſtitoria.

P	P	R	S	S	P	T	N	D	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

Tributoria.

P	P	R	S	S	P	T	N	D	D	S	S
a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	l.	m.

Quod iuſſu.

P	P	R	S	S	P	T	N	D	D	S	S
										a.	b.

a. b. c. d. e f. g. h. i. k. l. m.

De in rem verso.

P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De peculio.

P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De pecunia constituta.

P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

ſ. Vtilis ex ea cauſa quæ ex confeſſione datur.

P V
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

t. Hæc iuratoria dicitur cùm iuratur adiecta forma.

P P V
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

ζ. Negociorum geſtorum.

P P R S B P T N G S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Pro tutelæ.

P P R S S P T N D G S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m

Contraria tutelæ.

P P R S S P T N D C G S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Depoſiti in quatuor caſibus.

P P R S S P T N D C G S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Viæ reiectæ.

P P R S S P T N D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Quod metus cauſa.

P P S S P T N D D S S
a. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De dolo malo.

P P R S S T T I D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Furti manifeſti.

P P R Q S P T I D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Furti aduerſus nautas.

P P M D F P T N D D S S
a. b. c. d. e f. g. h. i. k. l. m.

Serui corrupti.

P P M D S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m

Vi bonorum raptorum.

P P M Q S T T I D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Iniuriarum, quæ non deſcendit ex lege Cornelia.

P P P S S T N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

In factum l. Aquiliæ ſubſidiaria.

P P S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

In factum actio, quæ redditur loco cuiuſlibet interdicti: & primò de mortuo inferendo.

P P R S S T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

In factum de ſepulchro ædificando.

P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Ne quid in loco ſacro fiat, immittaturve.

P P R S S P N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Et vt quod factum eſt, immiſſumve tollatur.

P P R S S T N N D D S S
a. b. c. d. c. f. g. h. i. k. l. m.

Ne quid fiat immittaturve in via publica, vel itinere publico, quo fiat deterior.

P P R S S P N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Et vt quod factum eſt, immiſſumve tollatur.

P P R S S P N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Ne quid in loco publico fiat.

P P R S S P T N D D S S
a. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Ne quid fiat, immittaturve in flumine publico, quo nauigatio eius deterior fiat.

P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Vt quod factum eſt, immiſſumve tollatur.

P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. c. f. g. h. i. k. l. m.

Vt liceat loco publico frui ei qui conduxit.

P P R S S T N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m

Vt liceat reficere viam publicam, vel iter publicum.

P P R S S T N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m

Vt liceat ire agere via publica vel itinere publico.

P P R S S P N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Ne quid in flumine publico fiat ripave eius, quo aliter aqua fluat quàm fluxerit priori æſtate.

P P R S S P N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Et quod factum immiſſumve, tollatur.

P P R S S P N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Vt liceat ripam fluminis publici reficere vel munire.

P P R S S P N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Vt liceat in flumine publico, lacu, ſtagno nauigare, vel ripam onerare.

P P R S S P N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Ne vis fiat ei qui in poſſeſſionem miſſus eſt.

P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Quorum bonorum.

P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Quorum legatorum.

P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De tabulis exhibendis.

P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De liberis exhibẽdis.

P P R S S P N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De liberis educandis.

P P R S S P N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De libero homine exhibendo.

P P R S S P N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Vnde vi.

P P R S S P N N D D S S
a. b. c. d. e. g. h. i. k. l. m.

Quod

Quod vi aut clam.
P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Vti poſſidetis.
P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Vtrobi.
P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De ſuperficiebus.
P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De itinere actuq; priu. vtendo.
P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De itinere actuque priuato reficiendo.
P P R S B T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De aqua quotidiana.
P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De aqua æſtiua.
P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

a. De aqua ex caſtello deducenda.
P P R S S N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De riuis.
P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De fonte, vt liceat eo vti.
P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De fonte reficiendo.
P P S S T N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De cloacis purgandis & reficiendis.
P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. l. m.

Et ne quid in cloacis fiat, immittaturve.
P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Et vt quod factum eſt, in flumen fluminve collatur.
P P R S S T N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De precario.
P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m

De arboribus cædendis.
P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f g. h. i. l. m.

De glande legenda.
P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De migrando.
P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Saluianum interdictum.
P P R S S P T N D D S S
a. b. c d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De opere demoliendo quod factum eſt poſt operis noui nunciationem, ante remiſsionem.

P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Vt liceat ædificare ei qui ſatiſdedit, vel eſt paratus ſatiſdare.
P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Interdictum fraudatorium
P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

De albo corrupto, & eſt L. aureorum.
P P P S S T N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. l. m.

Ex edicto prætoris, ſi quis ius dicenti non obtemperauerit.
P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g h. i. k. l. m.

Et ſi quis temerè in ius vocauerit illum, quem in ius vocare non licet.
P P P S S T N N D D S S
a. b c. d. e. f. g. h. i. l. m.

Ex edicto ſi quis in ius vocatus non iuerit.
P P R S S T N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Et, cùm aliquis non accepit coniunctam perſonam pro fideiuſſore, pro principali coniuncta perſona.
P P P S S T N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. l. m.

Et ſi quis in ius vocatum vi exemerit.
P P P S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. l. m

Aduerſus eum qui dolo malo fecit, ne quis in iudicio ſiſteret.
P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m

Ex edicto de edendo, aduerſus non edentem, vt edere debeat.
P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Ex edicto de calumniatoribus. Et hęc actio datur ad quadruplum.
P P M Q S T N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

In factum ſubſidiaria actionis de dolo.
P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Et quæ per alienationem iud. mutan. ca. fa. da.
P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

In factum in ſimplum, aduerſus nautas, & ſtabularios.
P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

In factum in duplum, aduerſus nautas caupones, & ſtabularios.
P P M D S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m

De deiectis & effuſis, & eo quod ſuppoſitum eſt, vel ſuſpenſum periculosè.
P P M D S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m

Et inhabitanti aduerſus deiectorem.
P P M S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Item quę pro eo datur, quod ita poſitum eſt, ut ſi caderet, damnum daret.
P P P S S T N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g h. i. k. l. m.

Aduerſum menſorem, qui falſum modum dixerit.
P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. l. m

Et aduerſus eum qui intulit mortuum in locum alienum purum, id eſt, non religioſum.
P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Et ad repetendum ſumptum in funere factum, datur actio funeraria.
P P R S S P T N D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Et ſi

Et ſi locus ſacer vel religioſus pro puro venierit.

P P P R S T N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Ex iuramento, cùm informiter iuratur.

P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Et ſi mulier ventris nomine in poſſeſſionem per calumniam miſſa fuiſſe dicatur.

P P R S S T T N D D S S
a. .b c. d. e. f. g. b. i. k. l. m.

Et ſi mulier in poſſeſsionem miſſa transtulerit bon. poſſ. in alium.

P P R S S T N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Et quæ datur aduerſus tutorem vel curatorem contrahentib. cum ipſo bona fide ſi ſe tutorem vel curatorè iactauerit.

P P R S S T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m.

Vel ipſi minori, ob hoc damnum paſſo.

P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m

Et aduerſus eum, qui dolum malum adhibuit vt alius auctoraretur infeius.

P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m

Ex edicto, ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti, ab inteſtato poſsideat hæreditatem.

P P R S S P T Ñ D D S S
a. b. c. d. e. t. g. b. i. k. l. m.

In factum actio aduerſus publicanum.

P P M D S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Item aduerſus eum, qui ſciens ſe eſſe liberum hominem, paſſus eſt ſe vendi emptori neſcienti.

P P M D S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m

Item aduerſus eum qui cùm eſſet in poſſeſſione bon. fructus vendidit.

P P R S S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Et qui miſſus eſt in poſ. vt petat à debitore ſumptus factos in re.

P P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Actio in factum contra illum, cui dolo malo damnum datum eſt in turba.

P P M D S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m

Ex edicto, ſi quis teſtamento liber eſſe iuſſus ſit.

P P P D S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m

De incendio, ruina, & naufragio.

P P M Q S T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m

In factum de ſepulchro violato.

P P P S S T N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m.

HACTENVS DE PRAETORIIS: Sequitur de Ciuilibus

Rei vindicatio.

C R R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. l. k. l. m

In rem confeſſoria.

C R R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

In rem negatoria.

C R R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

In rem præiudicialis de libertate.

C R R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m.

Hæreditatis petitio.

C M R S B P T N D D V S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m.

Finium regundorum.

C M R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Familiæ erciſcundæ.

C M R B S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Communi diuidundo.

C M R S B P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. . l. m

λ. Condictio certi generalis.

C P R S S N D D S S
a. b. c. d. c. f. g. b. i. k. l. m.

Condictio ſpecialis, quæ ſi certum petatur, dicitur.

C P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. c. f. g. h. i. k. l. m

Condictio triticaria.

C P R S P T T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m

Condictio ob cauſam.

C P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. c. f. g. h. i. k. l. m.

Condictio ob turpem cauſam, vel inhoneſtam.

C P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. c. f. g. h. i. . l. m.

Condictio ſine cauſa.

C P R S S T N N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m

Condictio indebiti.

C P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m.

Condictio furtiua.

C P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. c. f. g. h. i. k. l. m.

μ. Condictio ex lege

A P N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m.

Ad exhibendum.

C P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Ex empto.

C P R S B P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m

Ex vendito.

C P R S B P T N D D S S
a. b. c. d. e. f g. h. i. k. l. m

Ex locuto.

C P R S B P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m.

Ex conducto.

C P R S B P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Oneris aduerſi.

C P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m.

Pro ſocio.

C P R S B P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

ν. Mandati.

C P R S B P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

Depo-

Depoſiti.
C P R S B P T N D S S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m.
Tutelæ.
C P R S B P T N D S S
a b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Commodati.
C P R S B P T N D S S
a. b. e. d. e. f. g. b. i. k. l. m
Pignoratitia.
C P R S S B P T N D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Præſcriptis verbis pro æſtimato.
C P R S S B P T N D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Præſcriptis verbis ex permutatione.
C P R S B P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
§.Præſcriptis verbis, quæ in multis caſib. admittiť.
S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m.
In factum ex re iudicata.
C P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Ex ſtipulatu pro dote.
C P R S B P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Aquæ pluuiæ arcendæ.
C P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
De paſtu pecoris.
C P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m.
Ex teſtamento.
C P R S S P T N D D S S
a. b. e. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Ex ſtipulatu, quæ ex verbotum obligatione dať.
C P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Furti non manifeſti.
P P P D S P T I D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
De tigno iniuncto.
C P P D S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Arborum furtim cæſarum.
C P T S T N D D S S
a b c. d. e. f. g. h. i. k. l. m
Rerum amotarum.
C P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
De rationibus diſtrahendis.
C P M D S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m.
Actio l. Aquiliæ ſiue damni iniuriæ, ſiue de damno dato.
C P S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k l. m.
In factum de pauperie.
C P R S S P T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Iniuriarum ex lege Cornelia in tribus caſibus.
C P P S T N D D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m
In factum, quæ datur contra magiſtratum qui non exegit idoneam cautionem.
C P R S S P T N V D S S
a. b. c. d e. f. g. h. i. k. l. m
Actio ingrati.
C P R S S P T N V D S S
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m

Quamuis alij Doctores plures actiones non ponant, ſecuti Io. Cremonenſem vndequaque iuriſperitiſſimum: Tamen ego ſecutus ſum S. Blaſiũ & Ioann. Criſpum Montanum, qui ambo in materia actionum doctiſſimè ſcripſerũt: 17. aliàs actiones (ſi modò propriè actiones dici debent) hic addã. Alij ſubinde cẽſebũt, an iure probari debeãt.

Certi condictio ex ſtipulatione.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
In factum quæ oritum ex confeſſione.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Quanti minoris.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Quanti pluris.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Ex ſtipulatu rem pupilli vel adulti ſaluam fore.
a. b. c. d. e. f. g. b. i. k. l. m.
Ex ſtipulatu rem ratam haberi.
a. b. e. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Ex ſtipulatu iudicatum ſolui.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Ex ſtipulatu de damno infecto.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Ex ſtipu. interpoſita de op. demol. in cauſa nunciati. no. op.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Ex ſtipulatione, quam interpoſuit vſufructuarius.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Ex ſtipulatu pro vſu quæ conſumuntur.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Ex ſtipulatu vt lega. vel fideicom. no. ca.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m
Ex ſtipulatu contra eum, qui rogatus eſt reſtituere quicquid ex hæreditate ſurripuit.
a. b. c. d. e. f. g. h i. . l. m.
Ex ſtipulatione de iudicio ſiſti.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Ex ſtipulatu pro rebus morboſis.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Ex ſtipulatione per quam legat. vel fideicom. &c.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.
Ex ſtipulatione arrogatoris.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m.

GLOSSAE.

Publiciana.) Primò, dic actionẽ Publicianã eẽ directã, cũ deť ex ſnia & verbis prætoris. l. 1. ff. de Publi. & iõ ſuper litera, quæ eſt, i, pono, D a

In rẽ reſciſſoria.) Erit ſtricti iuris, iõq; ſup lr̃a, e, pono, S. Si tñ actio cuius loco poniť, eẽt bonæ fidei: tũc iudicaretur bonæ fidei, deberetq; poni, B. 3

In rẽ ꝓiudicialis de libertinitate.) Sup litera q̃ eſt g. nihil ponitur. Nam qñque dať hæredib. qñque non, qñq; ẽt extraneis. l. 2. C. de in ius vocan. 7

Vtilis ex ea cã q̃ ex cõfeſsione eſt.) Hæc actio nõ eſt certa, iõq; pono duas tm̃ literas, P, nempe: quia certum eſt, eam eſſe Prætoriam, lege edictum. ff. de interrog. act. & V. quia eſt vtilis. 8

Hæc iuratoria dr̃.) Sup iſta, pono tres lr̃as, P, qa ẽ Prætoria, &, P, qa eſt ꝑpetua, & V, quia eſt vtilis. 4

Negotiorũ geſt.) Sup i, & k, nõ pono literas, qa põt eſſe directa & vtilis, item directa & cõtraria. 5

Pro tutelæ.) Super litera k. nihil pono, quia poteſt eſſe contraria. l. vlt. ff. de eo qui pro tuto. 6

Quod metus cauſa.) Super c, & d. nihil pono: quia quandoque eſt rei perſecutoria, & qñq; rei, & pœnæ, l. ſi cum. §. ſatis. ff. quod metus cauſa. 0

In factũ. l. Aquiliæ ſubſidiaria.) Super c, & d, nihi. pono: quia quandoq; eſt miſta, & qñq; non. Item quandoq; eſt in duplum, quandoque non. t x

De aqua ex caſtello deducenda.) Sup f, & g, nihil pono: quia hoc interdictum quandoq; eſt perpetuum, quandoque non. Itẽ qñq; datur hæredi, quandoq; non. l. 1. §. 1. ff. de aqua quoti. & æſti.

Condictio certi generalis.) Super f, & g, nihil pono, qm̃ hæc actio talis erit, qualis cõtractus eſt, A

cuius

cuius loco datur & competit ex omni cauſa. l. certi condictio. ff. ſi certum petat.

μ Condictio ex l.) Nihil pono ſuper quinque literis, quoniam certa non eſt, ſed ſecundum diuerſitatem caſuum quibus competit de illis quinque literis iudica.

Mandati.) Nihil ponitur ſuper literam ȣ, cùm ſit tam directa quàm contraria. Idem iudicabis, de ſequentibus, Depoſiti, commodati, pignoraticia, & tutelæ.

Præſcriptis verbis quæ in multis caſibus datur. ξ Hæc actio competit quoties aliam non ſuadet, æquitas dari. l. quoties. ff. de præſcription. verb. Exemplum eſt in §. vltimo. Inſtitut. Ad l. Aquili. & in l. ſeruus ſeruum. ff. ad l. Aqui. Habet etiam locum in tribus contractibus innominatis, ſcilicet, Do, vt des, Do vt facias; & Facio, vt facias. l. naturalis. ff. de præſcrip. verb. quarto contractu innominato, ſcilicet Facio vt des, eſt actio de dolo. l. naturalis. §. quod ſi facio. ff. de præſcr. Item quotieſcunq; pactum apponitur in contractibus, incontinenti etiam poſt vel ante, ex eo datur actio præſcriptis verbis. l. 2. C. de pact. inter empt. & vendi. Et de hac actione loquitur tex. in l. iuriſgentium. in princ. ff. de pactis. & talis iudicatur qualis eſt contractus ex quo oritur. Ideoque propter eius incertitudinem in quinta ponitur tantùm litera. Hocq; ideò, quia ſtricti iuris eſt: nuſquam enim inter actiones bonæ fidei reperitur. §. actionum. Inſtit. de actionibus.

Actio præſcriptis verbis, quando competat.

In contractu inno. Facio vt des, datur actio de dolo.

Præſ. verbis actio eſt ſtricti iuris.

Actio l. Aquiliæ.) Super c, & d, nihil pono: quia poteſt eſſe rei perſecutoria tantùm & rei, & pœnę. Item in ſimplum, & in duplum dari poteſt. l. contra negantem, C. ad l. Aquiliam.

FINIS GLOSSARVM.

VENETIIS,

Excudebatur apud Franciſcum, Gaſparem Bindonos, & fratres. M D LXXIIII.

LVDOVICI GOMESII HISPANI, VRBIS ORIOLAE REGNI VALENTIAE CIVIS, VTRIVSQVE IVRIS DOCTORIS EMINENTISSIMI.

NOVISSIMA COMMENTARIA SVPER DIFFICILI, AC FAMOSO titulo Inſtitut. de Actionibus, edita nuper in lucem. Cum ampliſſimo Repertorio ordine Alphabeti poſito.

Ioann. Alberti Tertij Brixiani.

Theſauros ad iuſtitiæ & reſponſa virorum
Prudentium carpens iter,
Hunc lege mole quidem paruum, ſed viribus amplum
Noctu diuq; codicem.
Quem Ludouicus noua gloria gentis Iberæ
Ad Actiones condidit.
Et defecato clarauit lumine iuris
Gomeſius caliginem.
Quidquid eſt implicitum, eſt & in extricabile, ſoluit
Perinde vt alter Oedipus.
Nec minus ima petit legum ſecreta profundum
Nantes maris, quàm delij.
Inde ego crediderim meritum plus nominis olim
Quàm Flauium, vel Æliuni.
Legitimas illi promulgauere legendas
Tantùm actionum formulas.
Hic Interpretibus reliquis poſt terga relictis
Intelligendas præbuit.

SVMMARIA SVPER RVBRICAM, DE ACTIONIBVS.

1 *COMMENTARIA continentia materias extraneas præſumuntur primò compoſita & edita in princ.*
Lectura Iaſ. ſuper iſto titulo an ſit ſua, vel Alexandri. ibidem.
2 *Quare rubrica de actio. ponatur in plurali.*
Actio eſt vnica vt genus. ibidem.
Vltima voluntas in genere datur. ibidem.
Verbum in genere nõ refert an pluraliter, an ſingulariter ponatur. ibidem.
3 *Excuſatio dicitur genus,*
Lex loquẽs ſingulariter videtur loqui vniuerſaliter ibi.
Obligatio eſt genus. ibidem.
4 *Indefinita equipollet vniuerſali: & quando & quõ. ibid.*
Verba in diffinitione propriè accipi debent, & eſſentialiter, non autem impropriè, & ex benignitate. ibidẽ.
Diffinitio comprehendit tale, non quaſi tale. ibidem.
Diffinitio maleficij non competit quaſi maleficio. ibid.
Diffinitio caſtrenſis peculij non comprehendit quaſi caſtrenſe. ibidem.
5 *Aequitas naturalis ſuadet quòd pacta ſeruẽtur, et quòd quandoque non ſeruentur.*
Non eſt inconueniens quod vnum ſit æquum & iuſtum, cuius contrarium ſit etiam æquum.
Verbum vnum poteſt ſtare propriè, & eius contrarium etiam propriè. ibidem.
Quando indefinita eſt prolata verbis negatiuis ex proprietate ſermonis, bene æquipollet vniuerſali.
Non eſt inconueniens quod diffinitio caſum improprium complectatur.
Sub diffinitione creditoris cõprehenditur conditionalis.
Crediter conditionalis ſecundum communem opi. non eſt propriè creditor.
6 *Verba rubricæ pluralis numeri poſſunt exponi pro ſingulari, vt nigra conueniant & econuerſo.*
Verba rubricæ per nigrum declarantur & econtra.
Quãdo rub. eſt gñalis, etiã lex dẽt intelligi generaliter.
Dictio, nihil, eſt vniuerſalis negatina. ibidem.

7 *Quare iſta rub. intitulatur de actionibus potius quàm de agendo.*
Gerundia ſunt facti, nomina verò ſunt iuris.
Gerundia ſignificant per modum agendi vel patiendi.
Nomen ſignificat ſubſtantiam, vel qualitatem actus.
Non refert an iſta differentia ponatur per gerundium, vel per nomen.
8 *In arbitris quomodocunque faciat imperator non eſt redarguendus.*
Gerundia de ſui natura inducunt formam ibidem.
Forma quid ſit ibidem,
Subſtantia eſt quid intrinſecum. ibidem.
Subſtantia eſt iuris. ibidem.
Sicut nomen indefinitè prolatum æquipollet vniuerſali, ita & verbum. ibidem
Diffinitiones ſunt iuris. ibidem.
Licet actio ſit iuris, tamen modus agendi eſt facti. ibi.
Gerundium importat factum qualificatum, ibidem.

DE ACTIONIBVS
RVBRICA.

SVPER iſta Rubrica plura extant antiquorum commentaria, & nouiſſimè Iaſon. de Mayno, qui in hoc principio multa ſatis, & impertinentia effundit de effectu rubricæ, quæ propria, & peculiaris eſt materia, lege prima. ff. ſi certum petatis ad quem locum remittenda erat, ne dos debita illi titulo, ſiue legi ſubtrahatur, vt dicit Baldus. contra transferentes materias de loco ad locum, in lege falſus, in fine. C. de furtis. & idem Iaſon. in §. actiones, num. trigeſimo ſecundo, infra eodem. & iden
1 cum contrarium obſeruauerit Iaſon. hic † ex hoc manifeſtè colligitur, iſta fuiſſe prima commentaria, quæ compoſuit, & in lucem edidit, per ea, quæ dicit Ioann. And. in capitul. Raynutius. de teſti. quòd in primis commentarijs ſolent plura cattanea, & impertinentia congeri, vt ibi fecit Hoſtien. Quamquam plerique etiam ſint, qui dicant commentaria hæc Iaſon. Alexand. Imolenſis fuiſſe, ab ipſo tamen Iaſon. ampliata, quod ex eo ſuadetur, quia Alexand. in pluribus locis ſe remittit ad ea, quæ dicit in hoc titulo, cuius dicta conſtant. nam in lege Neratius. ff. de petitio. heredit. in apoſtill. ad Bartol. allegat ſe in §. ſed iſtæ. infrà eodem. cuius verba reperiuntur in commentarijs Iaſon. numer. vigeſimoprimo. Et idem Alexand. in lege ſi prius, in apoſtill. Ad Bartol. in quinta oppoſitione. 3. partis. ff. de operis nouis nunciat. ſe remittit ad, quæ dicit in §. æquè. infrà eodem, & alibi ſæpè, vt in lege. cum creditor. §. furem. in apoſtil. ad Bartol. ff. de furt. & in lege non ſolum. §. morte. in apoſtill. incipien. de nuntiat. ff. de operis non. & in lege prima, in apoſtill. ff. de ijs, qui notatur. infami. cum ſimil. Hinc eſt, quod in pluribus locis reperies eadem verba, formalia repetita, quæ non tranſeunt abſque not. Sed contra tales ſatis inuehit Andr. Sicul. in capitul. nonnull. §. ſunt & alij, extra, de reſcription. in procemio Decreta. in fin. Quicquid tamen ſit, ego inherendo, prout poſsibile erit, textus. gloſſ. illa præſertim omittam, quæ ad intelligentiam materiæ minimè pertinere videbuntur, in reliquis calcando veſtigia, Iaſon. quia plenius cæteris ſuper hoc titulo ſcripſit, ac magis inter manus occurrit, & in his præcipuè inſiſtam, in quibus dubitari continget. Capio igitur gloſſ. rubric. quæ in tres partes diuiduntur, prout tria continet dicta, ex qua duo colligere debetis. Primùm, quòd hic terminus, actio, ideo ſingulariter diffinitur in §. primo. infra eodē. quia ponitur, vt genus ſub ſe actiones continens, & ſic bene concordat cum rubrica, quæ in plurali ſituata eſt. Sed Ioann. Fabri hic dicit, quòd iſta ratio gloſſ. non ſibi ſatisfacit: quia, attenta iſta ratione, deberet poni etiam rubrica in ſingulari, cuius contrarium obſeruatur, & ideò alia ſecundum ipſum. poteſt eſſe ratio, † quòd
2 ideo Imperator poſuit rubricam in plurali, vt declararet mentem ſuam, quæ fuit tractare de omnibus actionibus in ſpecie. Sed in diffinitione non intendit actiones, in ſpecie diffinire, ſed in genere, prout eſt genus. Verum quia actio, prout eſt genus, eſt vnica, ideo eam diffinit in ſingulari. Hanc opinionem Fabri, ſequitur hic Iaſon. & communiter ſcribent. Sed tamen aduertendum eſt, quia iſta opinio mihi non placet: quia ego puto, quòd nulla ſit differentia reſpectu iſtius rationis inter rubricam noſtram poſitam in plurali, & diffinitionem poſitam in ſingulari, ſiue plurali. Hoc probo ſic: quia clarum eſt, quòd quotieſcunque loquuntur de actione, prout non eſt deducta ad exercitium iudicij, & ſic prout eſt genus, dicitur actio tantùm vnica, de hoc eſt doctrina Barto. in lege ſi ſeruus communis Mæuij, §. cum ſeruus. in princip. nume. ſecundo. ff. de ſtip. ſer. notat in ſimili idem Bartol. in lege prima verſi. in contrarium videtur. ff. de iuriſdiction. omnium iudic. vbi eodem modo dicit in officio iudicis, ſic etiam & vltima voluntas in genere datur. lege licet. & ibi glo. & omnes. C. de pact. Tunc ſic, Ego habeo, quòd quotieſcunque actio, ſeu illud verbum de per ſe ſumitur, vt genus, complectēs ſub ſe plures ſpecies, non applicatum ad iſtum, vel illum modum agendi, non intereſt, an pluraliter, an ſingulariter proferatur. Caſus eſt, quem ibi multum nota. Alexand. Aretin. & alij in lege poſsideri. §. fin. ff. de acquirend. poſſeſſione. iuncta rubrica. nam dicitur in dicto §. finali, quòd licet plures ſint modi poſsidendi, tamen vnica eſt tantùm poſſeſsio, & genus, vt ibi gloſſ. & omnes dicunt idem eſſe in actione: & tamen rubrica de acquirenda poſſeſsione, ponitur in ſingulari: & in lege prima poſſeſsio diffinitur in ſingulari: ergo eodem modo non refert, quod actio in plurali, vel ſingulari rubricetur: cum poſſeſsio, & actio reſpectu generis parificentur, vt ibi per omnes: pro iſta opinione facit, quod plene congerit, Andre. Sicul. in repetitione rubricæ. C. qui admittuntur. vbi per iſtam rationem reprehendit Imperatorem in rubrica, C. de probat. quare illam rubricam poſuerit in plurali, cum genus ſit vnicum. lege cum poſt. §. gener. ff. de iur. do. cum concordant. vt ibi per eum. Comprobatur hoc vltra ipſum, quia clarum
3 eſt, quòd hoc † excuſatio, dicitur genus continens ſub ſe plures ſpecies excuſationum, vt eſt gloſſa. in rubrica, C. de excuſation. munerum, libro decimo. facit text. in lege finali ff. de excuſatione tutor. & Inſtitutione eodem titulo in principio. & tamen videmus, quòd in libris Digeſtorum eſt poſitus titulus, de excuſationibus tutorum, in plurali, & idem titulus ponitur in libro iſto Inſtitutionum in ſingulari. Ex quo clarè datur intelligi, quòd non refert, an genus in plurali, vel ſingulari ſuprà ſcribatur: quia vtroque modo generaliter intelligitur. pro quo facit dictum Bartolum. in lege prima. §. ſed & ſi certum. ff. de ven. in poſſeſ. mitt. vbi vult, quod quando lex loquitur in perſonam vnius ſingularis, videtur tamen loqui vniuerſaliter: quod dictum dicit nota. Iaſon. in lege, filiabus. §. ſi quis ita. in ſecunda notabili, de legatis primo. Ad idem bene facit doctrina Abbatis, in rubrica extrà de voto. vbi continuat illam rubricam ad præcedentem, dicens Viſum eſt, ſuprà de voto in ſpecie, nunc videndum eſt de uoto in genere: & tamen illud genus, ſupraſcribitur ibi in ſingulari numero, ita dicendum hic quod ex quo actio dicitur eſſe genus continens, ſub ſe uarias ſpecies agendi, quòd non refert, an in plurali, an in ſingulari ponatur. & ſic ſi iſta rubrica diceret de actione in ſingulari, idem importaret, ac ſi diceret de actionib. Et pro hoc dico eſſe doctrinam in terminis nouiſſimorum Papien. uidelicet Lanceloti Galiaulæ, in rubrica. de uerborum obligatio. ubi quærit, quare illa rubrica, de uerbo. obligatio. ponatur in plurali, & ſtipulatio diffinitur in ſingulari:

ſingulari. concludit poſt longam diſceptationem, quod non, refert, an ſit in plu ali, uel ſingulati poſita, quia idem effectus reſultaret: & mouetur quia ea quo obligario eſt genus, poteſt poni, & ſingulariter & pluraliter, allegar lege tertia. §. genera. de acqui. poſſeſſ. iuncta tub. ſuaderur, hoc ultra ipſum, quia in hoc libr. inſtitutionum illa rubrica de verb. obl. eſt poſita in ſingulari, & in libris. ff. in plurali, ut per hoc detur iotelligi, quod qualitercunque ſit poſita, non refert. ar. gl. in rubr. C. de bono. poſſeſſio. contratab. ubi ualde commendat Decius & Moder. Bononien. in rub. C. qui admitti in octaua, columu. & hoc idem tenet Decius in rub. de probatio. in ſecunda column, per text. in dicto §. genera. Ad idem facit dictum Bartol. in lege ſi pluribus ver. quęro, quæ dicitur. ff. de lega. ſecundo vbi dicitur, quòd idem eſt dicere actio et ius, quòd actiones eſt ius, pro quo eſt text. notabilis, io lege ſi ita relictum in princip. de legat. ſecundo. facit lege actiones. verbo. ff. de actio. & ob, & per hoc confunditur etiam voa opi. Bald. in rubric. C. qui admitti: in ſecunda column. q. prima. dum volebat, quòd non datur bono. poſſeſſ. in genere, quod eſt ſalſum per ſupradicta. Patet igitur ex omnibus iſtis, quòd opi. glo. hic & Ioannis Fabri, & ſequacium, oon eſt vera.

Vnde Iaſon dat aliam rationem, & dicit, quòd ratio poteſt eſſe, qoare hic terminus, actio, poſitum in diffinitione complectitur omnes actiones, eo quia ponitur indiffinitè & † iodefinita æquipollet vniuerſali, vulga. l. ſi plures. de legat. tertio. 4 cum ſi. vt per Abb. in cap. in geneſi. de eloc. & in clem. ſecunda de vita & hone. cle. per Soci. in l. is qui ducenta. §. vtrum, num. 4. de rebus dub. vbi nouiſſimi, latiſsimè, & idem Soci. in l. ſi quis in totum de except. rei indic. Adde pro iſta opin. bene facere text. in l. in vſu. ff. de verbor. ſignific. vbi hæc dictio, hæres, in ſingulari, æquipollet vniuerſali etiam in ſtipulationibus, vt ibi dicitur.

Tamen aduertendum eſt. quòd iſta ratio Iaſon. ex multis non eſt vera: quia illud, quod indiffinita æquipollet vniuerſali, eſt ex quadam benignitate, non ex proprietate, & vi verborum, ita tenet Bartol. in dicta l. ſi pluribus. de legat. ſecundo & idem in lege qui edificium. ff. de ſer. vrban. predi. alleg. pro hac tex. in l. ſi ſeruitus. ff. de ſetu. vrb. prædi. ibi. & humanius eſt, verbo generali, omne lumen ſignificari, & cætera. & ita per illum text. tenet Corneus in conſi. 138. placet mihi. column. fin. lib. ſecundo. & in conſilio 250. in 3. lim i. in tertia column. in princip. & in coonſilio. 83. eodem lib. & conſilio 224. conſiderata in ſexta colum. eo. lib. Igitur non conuenit quòd dictus termious, actio, poſitum io diffinirioue æquipolleat vniuerſali, ex eo, quia verba in diffinitione propriè accipi debent, & eſſentialiter, non autem impropriè, & ex benignitate. Doctri. eſt Bartol in l. omnes populi. in tertia q. ſeata principalis ver. quero vnde ſumatur. ff. de iuſt. & iur. quem ſequitur Iaſon. in l. prima in decima colum. nume. 40. ff. de acquirenda. poſſeſ. & ibi Alexaod. cum ſi. vt per nouiſſi. Bonon. inſtitut. de teſta. in princip. in 13. colum. ſuper gloſſ. j. Hinc eſt quòd diffinitio ſolum comprehendit tale non quaſi tale, ut probat inſtit. de oblig. quæ ea quaſi delict. naſc. in principi. vbi diffinitur maleficium, & tamen non competit illa diffinitio quaſi maleficio. Ad idem text. in l. fi. C. de colla. vbi diffinitur caſtrenſe peculium, & non comprehendit quaſi caſtrenſe, quamuis quo ad iuris diſpoſitionem parificari videantur, l. 3. §. idem ſcribit. ff. de peculio. & illa regula, quæ habet, ꝙ indiffinita æquipollet vniuerſali, procedit quando per uerba collectiua concipitur: vt eſt in hoc verbo populus capitulum & ſimilia, vt declarat notabiliter Abb. in cap. ſecundo de coniugio. lepro. alleg. inter alios Oldra. corruptè, ſed eſt in conſilio. c. quem etiam ad hoc alleg. Alexand. in conſil. ex. in j. column. lib. j. & in l. reſcriptum. ff. de pact. & Hippoli. ſingu. 171. & nouiſſimi pap. in tub. extra de iudic. in 5. column. & doc. alibi ſæpe. Sed in caſu noſtro iſte terminus, actio, non eſt collectiuum, ergo non æquipollet vniuerſali, & per conſequens ratio Iaſon. non eſt bona.

Poſſet tamen ab iſtis ſaluari Iaſ. per tex. io l. 2. ff. de liber. & poſthum. ſecundum quòd illum ibi ponderat Socin. dicens ibi eſſe caſum contra Barto. quod indeffinita æquipollet vniuerſali ex proprietate ſermonis, patet nam dicit ibi tex. quod ſi teſtator dicat, Filius meus exhæres eſto, & ſic utatur verbo indefinito, dubitatur, nunquid, ſi plures habeat filios, videantur omnes exhæredati. & dicit ibi text. quod ex benigna interpretatione receptum eſt, exhæredatum nullum eſſe. certe ergo dicit ipſe, quia ſi non eſſet ex benigna interpretatione, hoc ſtatutum ſpecialiter. de rigore & proprietate iuris illa indefinita æquipolleret vniuerſali, & perinde eſſet dicere, filium meum exhæredo, ac ſi dixiſſet. omoes filios exhæredo.

Ad idem eſt text. quem ibi ponderat Aretin. in lege ſtipulatio iſta, in princip. ff. de verborum obligationib. ex proprietate ſermonis indefinita æquipollet vniuerſali in ſtipulationibus, in quibus nulla ſit interpretatio, ſed omiſſum habere pro omiſſo. l. quicquid. ff. de verb. oblig. & tamen in d. l. ſtipulatio, æquipollet vniuerſali, eſt neceſſarium dicere, quod illud ſit pe proprietate ſermonis, oon ex interpretatione. ſi igitur, ita eſt, quod de proprietate æquipollet, bene poterit ratio Iaſon. procedere, vt habeat locum in diffinitione illa equipollentia. Præterea quia regula, quæ habet, quod indeffinita nō æquipolleat vniuerſali, proprie procedit in indefinita hominis, ſecus in indefinita legis: quia illa proprie æquipollet vniuerſali. Bartol. in l. ſi pluribus. de leg. ſecundo. ita dicunt nouiſſ. Mediolanen. in l. 4. §. Cato. in vlt. char. ver. ſecundo dico. ff. de uerbnr. obligat. allegant Bartol. in pluribus locis, ut ibi per eos. ſed hic ſumus in indefinita legis, igitur. &c.

Præterea facit quia in ſtipulationibus, verba proprie capiuntur. l. quicquid. ff. de verb. oblig. & tamen iodefinita in ſtipulationibus æquipollet vniuerſali. l. in uſu. ff. de uer. ſigni.

Sed tamen aduerte, quòd ad iſta replicari poteſt, & primo ad illum tex. allegatum per Socin. reſpondet Philip. Decius in l. prima num. 15. ff. de regul. iuris. dicens, quod dicta l. ſecunda loquitur de benignitate particulari reſpectu odij, non reſpectu indefideoitæ, & excluditur regula communis, quæ tamen etiam de benignitate procedit, ſicut dicitur † quod æquitas naturalis ſuadet, quod pacta ſeruentur. l. prima in princi. ff. de pact. & eadem æquitas naturalis ſuadet, quod quandoque pacta non ſeruentur in aliquo caſu particulari, ut in l. prima in princip. ff de mino. Adde pro iſta ſolutione Decij Aretin. in §. præterea in quarta column. inſtitut. exceptio. & facit pro hoc glo. in capito. 2. in uer. lex ciuilis de arbit. lib. ſexto, Accedat pro hoc, nam non eſt inconueniens, quod unum ſit, æquum, & iuſtum, cuius contrarium ſit etiam æquum. caſus, eſt notabilis in l. exigēdi. C. de procur. & no. glo. in cap. Domino ſancto. l. diſtin. in glo. fin. non procedit igitur argum. Socin. ex illo text. contra Bartol.

Noo ob. etiam tex. in dicta l. ſtipulatio iſta. quia licet ad eum reſpondeat Iaſ. ibi, tamen ex alio ille tex. non facit, quia licet de rigore illud poſſet admitti, non ibi probatur, quod caſus ibi deciſus, ualet, ut extraoei ono comprehendantur, non ſit proprius: quia ſtant iſta ſimul, quod unum ponatur proprium, & eius contrarium magis propriè. l. tertia, & ibi gloſ. ff. de bono. poſ. Vel tertio dicas, quod illa uidebatur ratio dubitandi in d. l. ſtipulatio iſta, quæ non recipitur, & contrarium determinatur, & ideo in illjs nerbis enunciatiuis, & non diſpoſitiuis Iuriſconſul. non debet fieri fundamentum per glo. magiſtram, quam ibi multum commendat Iaſ. poſt alios, in lege unica. C. quando non pet. par.

Non ob. etiam dictum nouiſſimorum Mediola. quia hoc non concludenter probant per ea, quæ ipſi allegant, cum inter legem, & hominem iſto caſu non uidetur differeotia, quia uerba teſtatoris ſunt lex. §. diſponat. in auc. de nupt. & tamen indefinita prolata á teſtatore noo æquipollet. niſi ex benignitate per ſupra dicta. Neque nb. text. in d. lege in uſu, quia etiā in ſtipulationibus recedimus á ui uerborum ex mente cōtrahentium, lege fin. C. quæ res pign. obli. poſ. l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. & ita tenent Mode Bono. in repet. l. re coniuncti, in quarta column. ff. de leg. tertio. facit quod dicit Decius in lege ſecunda, io 17. column. numer. 107. ff. de regul. iuris. ad idem text. in lege ſi tibi. ff. ſi certum petatur. per quem ita tenent Moder. nalet quidam Galiaula in lege prima §. ſi ſtipulanti. in prima column. ff. de uerborum obligationibus. Patet igitur ex iſtis, quod opini. Bartol. eſt uerior, quod indefinita impropriè æquipollet uniuerſali, & ſic ratio Iaſon. non ſubſiſtit. Sed pro concordandis opinionibus aduerte, ſi poſſet dici, quod opinio. Barto. procedat,

quando indefinita eſt prolata affirmatiuè, ſed opin. Iaſon. & opinion. Socin. procedant, quando indefinita eſſet prolata verbis negatiuis, tunc enim ex proprietate ſermonis bene æquipollet vniuerſali, vt dicit Fulgoſ. in l. iuriſgentium. §. ſed ſi fraudaodi. per glo. ibi. ff. de pact. quam ſequitur Decius in cap. nam concupiſcentiam. in 5. nota. de conſtitu. & prius Felyn. io cap. fina. column. final. de treug. & pac. Et idem Decius in conſi. 4. incipien. et diligenter. in 3. column. num. 5. io j. parte, quod dictum, licet in ſe verum, quantum ad defenſionem Iaſ. hic contra ſatis ex iſto text. ſuadetur in verbo, Nihil, tamen, quo ad dictum Soc. non videtur conuenire, quia tex. in d. l. 2. ponderatus per eum, loquitur de indefinita affirmatiua,

¶ Sed conſiderando vlterius diligenter, adhuc videtur, quòd quo ad terminos iſtius tex. vtriuſque opinio. poſſit ſuſtineri: quia licet fateamur, quod indefinita æquipolleat vniuerſali impropriè, non tamen eſt inconueniens, quòd diffinitio caſum improprium complectatur, probatur hic io diffinitione actionis, quæ dicitur ius perſequendi, quod ſibi debetur: & tamen comprehenditur actio realis, ſecundum communiter omnes, quæ tamen non dicitur proprie perſecutio debiti, vt dicetur infra, in §. primo, poſt glo. & alios. patet etiam, quia ſub diffinitione creditoris, comprehenditur conditionalis, vt in lege creditores, & lege is cui. de verbor. ſignificatio. & tamen ſecundum communem opinion. creditor conditionalis non eſt proprie creditor, vt tradunt omnes poſt Bar. in l. j. ff. ſi cert. pet.

¶ Poteſt etiam dici, vt omnia contraria ceſſent, non eſſe inconueniens, quòd verba rubricæ pluralis numeri opponantur pro ſingulari, vt nigro conueniat, & econtra. patet, io lege unica de cap. ciuium cen. exhi. lib. vndecimo, iuncta glo. ex qua no. ibi Bartol. quòd quando rubr. eſt generalis, etiam lex debet intelligi generaliter; vt tradit latè Iaſon. ſuprà in quarta column. & doct. in l. prima. ff. ſi certum petat.

6 † Cum igitur titulus noſter ponatur in plurali, non eſt nouũ, ut exponatur pro ſingu. vt cum nigro concordetur: pro qua expoſitione, ualet quòd iſta rub. de actionibus pluralis numeri, exponatur pro ſingulari, eſt glo. in l. quia actionum. ff. de præſcript. ver. & l. quòd ſi nollet. §. pen. ubi glo. exponit actionibus, id eſt actio. ff. de edili. edict. & plura exempla ad hoc tradit Iaſon. in Gallus, §. q ſi is l. in princio. ff. de liber. & poſthum. facit text. & ibi Iaſ. in l. qui quartam. §. fin. de leg. j. ſed ex ſupra dictis illa ſolutio mihi magis placet, quòd verba hic poſita in diffinitione de proprietate æquipolleant vniuerſali, attento, quòd ſunt negatiue prolata à legislatore, dum dicit, Actio nihil aliud eſt iſta dictio nihil eſt, vniuerſalis negatiua, vt dicit Socin. in lege qui vſufructum in ſecunda colum. numero octauo de verbo. oblig. poſt Alexand. ibi per tex. in l. is qui ducenda. §. verum. ff. de reb. dub. & lege ſecunda. ff. commun. diuidun. Vel dicas quòd iſta ſunt de arbitrarijs, vt not. Decius in rubrica. C. de teſtam. milit. & Io. Andr. in rubrica de exceptio. patet, quia titulus. ff. de operis noui nuncia. ponitur in ſingulari, & tamen nunciatiooes ſunt plures. l. de pupillo. §. meminiſſe. eod. tit.

7 ¶ In vltima parte glo. ex iſta glo. colligitur ſecunda concluſio. quòd ideo † in rubri. noſtra dictum eſt de actionibus, & ſic nominaliter, & non de agendo, quia gerundia ſunt facti: nam vt dicit hic Aret. deſcendunt à verbo, quod ſignificat agere, vel pati: nomina vero ſunt iuris, prout eſt actio, & ideo per nomen eſt facta rubri. Et proterea vult. hic Ioannes de Platea, quòd quando quis intendit tractare de actu, prout eſt in fieri, & in ipſo exercitio, debet ponere rubricam per gerundium, quòd ſignificat per modum agendi, vel patiendi: ſi vero intendat tractare de ſubſtantia alicuius actus, tunc ponet rubricam per nomen, quod ſignificat ſubſtantiam, uel qualitatem actus ita ipſe, & ſequitur hic Iaſ. & in effectu nullus ſcribentium ab hac ratione glo. diſſentit.

¶ Tamen pro intelligeotia aduertendum eſt, quod mihi videtur, quod nulla ſit differentia, ſiue rubri. ponatur per gerundium, ſiue per nomen. † nam licet hæc ſint de arbitrarijs, & quomodocunque feciſſet Imperator, non eſſet redarguendus, vt dicit in ſimili Ioann. Fab. in §. omnium in j. column. in glo. ſumma. infra eod. & Abb. in rubr. extra de exception. & Decius in rubr. C. de milit. teſtam. Tamen ratione & auctoritate demonſtro nullam eſſe differẽtiam. nam certum eſt, quòd iſtud gerundium ablatiui caſus de agendo, de quo glo. hic loquitur, ſignificat ſubſtantiam, & qualitatem actus procedentem à iure quemadmodum de nomine dicunt Iaſon. & Ioan. de Platea hic. caſus eſt de hoc in l. j. in princ. & §. neceſſario. ff. de his quæ in fraud. cred. quem etiam ad hoc alleg. licet in alio caſu Corneus in conſi. 105. viſis atteſtationibus in ſecunda column. lib. 3. & in conſil. 224. conſiderata forma io antepen. colum. lib. 4. cum igitur in caſu noſtro, ſi rubrica, poneretur per gerundium eſſet poſita in ablatiuo, ergo non eſſet differentia an nominaliter, an per gerundium ponatur ſua detur hoc quia gerundia de ſui natura inducunt formam, ita dicit Bald. in l. falſus, in ſecunda column. ver. & not. hic C. de furtis, & forma nihil aliud eſt quàm ſubſtantia actus, vt tenet Bald. in l. comparationes in ſecunda column. verſic. 3. propo. C. de fide inſtrumen. & Moden in cap. cum dilecta. de reſcriptio. & ſubſtantia noo eſt facti, quia eſt qualitas intrinſeca, vt not. Bartol. in l. ſciendum in princip. ff. de verborũ obligat. tenet Bald. in cap. primo de no. for. fide. Nam ita ſe habet ſubſtantia ſiue forma ad actum, ſicut anima ad corpus, nam anima eſt incorporalis, ſicut forma eſt incorporalis reſpectu ſubſtantiæ, & incorporalia ſunt iuris, vt ſupra de rebus corp. & incor. in prioc. Igitur de primo ad vltimum, gerundia, ex quo formam, & ſubſtantiam importaut, dicentur ſignificare ius, & ſubſtantiam rei ſiccut nomen, & ſic noo erit differentie quo ad hoc. Comprobatur, quia ſicut videmus quod nomen indiffinite prolatum æquipollet vniuerſali, ita & verbum. l. ſi is qui ducenta. §. vtrum. ff. de reb. dub. Et tamen iſta æquipollentia dicitur eſſe iuris, quando eſt indiffinita legis, vel hominis. d. l. in vſu de verb. ſignific. Item quia in §. primo infra eod. actio diffinitur per gerundium, & ita etiã ponitur diffinitio in lege prima, ff. de tutel. & in l. j. ff. de dolo. & tamen nemini dubium eſt, quod diffinitiones ſunt iuris, l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. & no. in l. j. ff. de teſtamen. ergo gerundia ſignificant ius, ſubſtantiam, & qualitatem actus contra omnes. Præterea præſuppoſito, quod gerundia ſint facti, adhuc eſt dicendum, quod iſta rubrica poſſet per gerundium ſituari, quia certum eſt, quod actio licet actio ſit ius, tamen modus ipſe agendi eſt facti, vt tradit Iaſon. infra ſuper glo. in verbo, ius. nume. 33. facit text. io l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. ibi in pactis factum verſatur, iuncta gloſ. & lege, conſilio. de cura. fu. ſic enim & actus editiotis in facto conſiſtit, prout declarat Bald. in lege edita actio, in princip. C. de edend. & tamen aliquando actiooes eduntur. d. l. edita actio, ſecundum vnum intellectum, non refert igitur, immo magis expediret, quòd rub. noſtra per gerundium ablatiui eſſet poſita, quod importat factum qualificatum a iure, dicta lege prima, vt ſunt actiones, quàm quod ponatur per nomen. Vltimo, quod nulla ſit in hoc differentia & per conſequens, quod glo. hic & ſcriben. male dixerint, probatur euidenter ex coniunctione duarum rubricarum. Nam in C. ponitur titulus de ſatiſdando per gerundium ablatiui, & tamen in libro inſtitutio. ponitur eadem rubr. per nomen de ſatiſdationibus ex quo datur intelligi quod nulla ſit differentia. Item in libris ff. orum. ponitur titulus de contrahend. emptio. per gerundium, & tamen in hoc libro inſtitutionũ, ponitur per nomẽ, videlicet de emptio. & venditio. Et per iſta ſit expedita iſta gloſſ. Alia plura in materia gerundij, extra glo. cumulat hic Iaſon. quæ quia non videntur neceſſaria, atque etiam ne videar verboſos commentarios facere, pro voto veſtro obmittam.

SVMMARIVM
IN PRINCIPIO
tituli.

1 *Vbi ponitur diffinitio communiter non ſit ſummarium.*

2 *Verbum Supereſt, ſignificat ſupplementum totale rei,* dimminuta

diminuta aliquando non, ſecundum ſubiectam materiam.

3 Per ſcripturam dicimur loqui.
Paria ſunt aliqua in voce, vel per nuncium, vel epiſtolam proferre.
An per epiſtolam poſſit fieri ſtipulatio inter præſentes, vide remiſſiue.
4 Actio non eſt factum.
5 Dictio, nihil quid importat.
6 Dictio, quàm plures habet ſignificationes, & quomodo hic ponatur.
An dictio, niſi ponat, vel priuet, & quando & quæ ſit differentia, an ponat, vel priuet.
Per reſtitutionem ablati non dimittitur peccatum.
Ius non debet diffinire ſuper incerto.
An ſi promitto nulli alij vendere certam rem niſi tibi, an poſſim illam alteri vendere. 6. & 7.
Nullus præſumitur velle facere actum fruſtratorium. ibidem.
Verba debent aliquid operari ibidem.
Confeſſus, & conuictus non poteſt appellare ibidem.
Profeſſio de aliquid dando, & donare, a pari procedunt, ficte non autem vere.
Lex, puniens pœna falſi teſtem, qui capit pecuniam propter teſtimonium, habet locum in eo, qui tantum promiſſionem accepit, & in eo, qui nondum dixit teſtimonium, licet promiſit dicere. ibidem.
An pactum de vendendo ſit venditio videre remiſſiue ibidem & nu. 10.
Promittens mulieri, quòd non habebit aliam vxorem, quàm ipſam, dicitur contraxiſſe matrimonium, cum ea.
Et quid ſi iuraui nulli alij vendere rem quàm tibi, vtrum iuramentum obliget, ibidem.
Aliud eſt promittere & aliud promittendi conſentire. ibidem.
Contentio inter Bar. & Bald. ſuper lege ſi debitor. ff. de diſtractione pig. propter quam creditur Bald. fuiſſe fuſtigatum, ibidem.
Iuramentum obligat preciſe, & in forma ſpecifica, ibidem.
Cauſa per effectum non debet diffiniri, & quomodo intelligatur.
Omnis diffinitio in iure periculoſa eſt.
Quid ſignificent iſta verba glo. Supereſt forma.
Vſufructus, bo. poſ. & ſimiles ſunt res incorporales in facto conſiſtentes, ibidem.
Res dicitur corporalis, & incorporalis dupliciter, ut ibidem.
Actio an dicatur eſſe forma. ibidem.
13 Finis cuiuſque rei dicitur forma.
Medicatum cuiuſque propoſitionis apud dialecticos dicitur forma.
Homo eſt forma omnium rerum ad cuius finem omnia diſponuntur.
Fruſtra daretur obligatio ſine actione.
Forma dat eſſe rei.
A fine formali omnia denominantur, & propter ipſum facta ſunt, & per ipſum declarantur.
Actio eſt meta, finis, & terminus, per quem declaratur, quem eſſe, vel non eſſe obligatum.
Quare Imperator hic poſuit iſtum titulum in fine.
Ea quæ vltimo audiuntur, melius memoriæ mandantur.
Difficiliora in fine poni debent.

Cautela pro litigantibus.
Verba vltimò prolata præſtantiora ſunt.
Per contradictionem res dubia efficitur.
15 Continuatio iſtius ti. ad præcedentia.
Actio realis nullam præſupponit obligationem, qualiter intelligatur, ibidem.
An oblatio ſit mater actionis perſonalis.
Mater & filia ſunt correlatiua.
Poteſt dari obligatio, vbi non eſt actio, & econtrario. ibidem.
Tutor eſt obligatus ſtatim poſtquam incipit adminiſtrare.
Quemadmodum actio perſonalis oritur ex obligatione, ita & realis.
Verbum Parit, & verbum Oritur, & verbum Naſcitur, non important ſimilitudinem patris & matris. ibidem.
16 An actus & actio idem ſint ibidem.
Quot modis capitur actio. 14. & 15.
Verbum vnum poteſt capi pro alio nu. 14.
Lex debet intelligi iuxta tit. ſub quo ponitur.
Licet actio, obligatio, & contractus ſint diuerſa inter ſe, tamen non inconuenit, quòd aliquando pro eodem capiantur ſecundum ſubiectam materiam. ibidem.
17 Omnis Chriſti actio noſtra eſt inſtructio.
Verbum Actio qualiter auxilium comprehendat.
Actio multis modis capitur ibidem.
18 Actio proprie accipitur pro accuſatione criminali, non autem pro ciuili. & quomodo procedat. ibidem & 26.
Intellectus. l. qui accuſare. C. de eden. ibidem.
Qui accuſat probationes habere debet. ibidem.
Quomodo cognoſcatur quòd accuſatio eſt criminalis, vel ciuilis, vide late ibidem.
Quando pœna applicatur fiſco, & quomodo dicatur cauſa criminalis ibidem.
Actio in factum directa infamat perſonam, & ideo dicitur criminalis ibidem.
19 Intellectus. l. Gaius. ff. ad Sillania.
Crimina morte extinguntur.
Infamia ceſſat per mortem, ibidem.
20 In dubio quando lex non dicit cui pœna debeat applicari, cui eſt applicanda tam de iure ciuili quàm canonico.
In dubijs cauſis contra fiſcum fit interpretatio.
21 Cui pœna per teſtatorem in vltima voluntate appoſita in dubio debeant applicari.
De intellectu. leg. vxorem. §. hæres. de leg. 3. ibidem.
Quando aliquis alterius contemplatione lucro priuatur, lucrum illi in dubio quæritur, cuius contemplatione priuatur declarando vt hic.
22 Actio & cauſa an ſint diuerſa, & quomodo ſe habeant. ibidem.
Cauſa eſt duplex propinqua, & remota ibidem.
Sub contractu continetur obligatio ibidem.
Intellectus. l. an eandem. §. actiones. ff. de excep. rei iudi. ibidem.
23 Contractus ſunt facti, declarando vt hic.
Stipulatio plus iuris quàm facti habet, & quomodo intelligatur.
Intellectus ad. l. conſil. ff. de cura furioſi.
Poſſeſſio plurimum facti, & plurimum iuris habet concordando, vt hic.
Conſuetudo an ſit iuris, vel facti.
Licet actiones ſunt iuris, tamen habet aliquid facti.
24 Nomina actionum mutantur, ipſa cauſa manente.
Lex, non debet. ff. de dolo, declaratur. ibidem.

Spes agendi diſtinguitur ex medio concludendi poſito in libello.
Actio de dolo non datur contra patrem, vel patronum, ſed actio in factum temperata, vt ibi.
25 *Actio ex empto, & ſimilis non ſunt actiones, ſed actionum nomina: & quare, & quæ vtilitas hoc reſultet.*
Homo mortuus non eſt homo.
Sententia arbitri non eſt propriè ſententia.
Donatio condi. non eſt ſimpliciter donatio, ſed cum illo adiuncto conditionalis.
Actio natura debet regulari ſecundum naturam obligationis, vel contractus vnde naſcitur,
26 *Cauſatum ſapit naturam ſuæ cauſæ.*
Quod de vno negatur, de alio affirmari videtur.
Qualitas poteſt adeſſe, & abeſſe, præter ſubiecti corruptionem.
Forma, data agendum, debet ſeruari, aliàs vitiatur modus agendi.
Non eſt inconueniens, quòd vtamur nominibus antiquorum attenta origine, ſub alia tamen forma.
Stipulatio olim ſub. magis ſtricta forma procedebat, quæ hodie mutata eſt retento nomine.
Intellectus. l. ſi ſeruus nauem ff. de fur. ibidem.
Dictio vulgaris multis modis capitur ibidem.
27 *Quid erat olim actio.*
Serui de iure ciuili pro mortuis habentur.
Serui olim poterant agere.
Seruus bene poteſt impetrare.
Impetratio conſiſtit in facto.
De facto ad actionem, non valet argu.
Impetratio & actio ſunt diuerſa.
Licet actio non ſit factum, continet tamen factum reſpectu perſecutionis.
28 *Quæ differentia ſit inter actiones, & interdicta.*
Edicta ſunt ad inſtar actionum.
29 *Actio dicitur ius ciuile, vel prætorium.*
Reus actori edere non tenetur ſecus econuerſo ibidem.
In poteſtate actoris eſt agere quando vult.
Actor debet venire ad iudicium inſtructus.
30 *Facultas a faciendo dicitur.*
Factum & ius ſunt diuerſa.
Duplex eſt facultas.
Actio eſt iuris, & facti declarando vt hic.
31 *Quæ actio hic diffiniatur.*
Diffinitio non debet poni de his, quæ in actu, & exercitio hominis conſideratur, ſed ſecundum effectum iuris.
Actio eſt ius, quo proſequimur.
Obligatio eſt ius, propter quod proſequimur.
32 *Actiones origine an ſint de iure ciuili, vel gentium, & cuius vtilitatis eſt huiuſmodi indagatio. 34.*
Deportatis & banuitis interdicuntur actus iuris ciuilis, non autem iuris gentium & 40.
Ea quæ ſunt de iure ciuili poſſunt tolli per principem ſecus, quæ ſunt iuris gentium.
Iſta poſſunt ſtare quòd actiones ſint de iure gentium et quòd ius ciuile reſpectu executionis earum vel approbationis dicat eas eſſe de iure ciuili.
33 *Matrimonium eſt de iure naturali intelligendo, vt hic, & 36.*
Licet actiones ex empto & ſimiles concedantur a prætore non tamen deſinunt eſſe ciuiles ibidem.
Licet actiones ſint approbatæ de iure ciuili, non tamen deſinunt eſſe de iure gentium ibidem.
Licet conſtitutiones principum affirmet ius prætorium, tamen mihi nihilominus remanet prætorium ibidem.
Actus debet aſcribi primæ cauſæ originali ibdem.
34 *Iudicia an ſint de iure ciuili, vel diuino, ſeu naturali. 36. ibidem.*
Conſequentia a remotis non infert.
Producens & productum poſſunt eſſe varij origine.
Contractus emphyteuticus eſt contractus nominatus, quia habet elegans nomen.
Mutuum eſt contractus nominatus ibidem.
Certi conditio eſt innominata ibidem.
35 *Ius patronatus dicit in iudicio eccleſiaſtico agitari.*
Ius patronatus non eſt merum ſpirituale.
Iudicia erant orta antequam ius ciuile eſſet conditum.
Populus Iſrael iudicibus regebatur.
36 *A vetuſtiori & digniori denominatio fieri dicit.*
Dictio Ex ſignificat cauſam immediatam et quando: vide remiſſiue.
Teſtamenta ſunt de iure gentium.
Ius ciuile dedit formam teſtamentis.
37 *Omne debitum aut per officium iudicis, aut per actionem tantum proſequimur.*
Officium iudicis non poteſt interponi ad priuatam vtilitem.
Officium iudicis nullam præſupponit obligationem.
Sine actione nemo experitur.
Olim manu regia ciuitates regebantur, & quomodo intelligatur, & an hodie ſit ſublata.
38 *Cauſatum ſapit naturam ſuæ cauſæ.*
Pater prudens prudentem nobilis nobilem generat.
Spurius ſpurium generat.
Simile producit ſuum ſimile.
39 *Multa in conſequentiam conceduntur, quæ principaliter prohibentur & quando.*
Doctrina doctoris contrarij non eſt tenenda.
40 *Excommunicatus æquiparatur deportato.*
Excommunicati poſſunt contrahere.
Excommunicati non poſſunt agere pendente excommunicatione & quare.
Æquiparatorum eadem debet eſſe ratio & conditio.
Poſſunt bona alicuius publicari, & quòd ſtatus eius maneat illæſus.
Intellectus. l. ſi mandauero. §. in cuius. ff. mandati, ibidem,
Meum & Tuum ſunt de iure gentium.
41 *Quando medium participans de vtroque extremo ſortitur, naturam potentioris quomodo intelligatur, ibidem.*
Ius gentium dicitur potentius, & dignius iure ciuili. ibidem.
Filius a patre debet denominari non autem a matre, ſed aliquando denominatur vt ibi.
Forma eſt dignior materia ibidem.
42 *Appellatione iuris quid veniat.*
Quid ſit ius prætorium.
Si facta eſt commiſſio alicui, quòd procedat ſecundum ius an poſſit procedere, ſecundum ius municipale, & conſuetudinis
Intellectus. §. quotiens. Inſtitutione, de iure naturali, ibidem.
Verba ſecundum qualitatem perſonæ debent intelligi. ibidem.
Princeps cenſura iura communia in pectora habere & ſcire.
Iura vero particularia ignorare.
43 *Officium iudicis eſt facti.*

Illud

Illud quod in facto conſiſtit dicitur eſſe facti.
Gerundia ſignificant factum, non ius.
Officium iudicis non eſt ius ſed habet iuris adminiſtrationem.
Iudex dicitur à iure.
44 Iudicis eſt taxare extimatam iniuriam pro arbitrio ſuo.
Qualiter extimatio iniuria fieri debet, ibidem.
Quæ debent poni in libello iniuriarum, ibidem.
An ſemper libellus ſecundum conſuetudinem formari debeat, ibidem.
Conſuetudo nociua & in præiudicium attendi nõ debet, ibidem.
In criminalibus clare debent eſſe probationes ibidem.
45 An libellus iniuriarum ſine loco & tempore parte non opponente valeat.
Verbum Aboletur, quid importat ibidem.
Habito fine ad quem introducta eſt aliqua ſolennitas, non curamus de modo ibidem.
Præſens in iudicio neceſſario non debet citari, ibidem.
Extimatio iniuriæ eſt intereſſe ſingularis affectionis ibid.
Intereſſe extimationis iniuria qualiter probetur ibidem.
46 An officium iudicis prout imploratur à parte ſit actio.
An ſtatutum loquens de actione comprehendat officium iudicis ꝙ 47. & 48.
Verbum continetur, denotat aliquid eſſe tale ex propria ſignificatione & an illud ſit regulariter verum. 47.
In exorbitantibus fit extenſio ad caſum qui ex lata ſignificatione vocabuli poterat comprehendi. & quando procedat hoc.
Vbi non competit, actio datur officium iudicis.
Vbi ille qui agere prohibetur poteſt implorare officium iudici.
47 Ex diuerſis non fit illatio.
In ſtatutis verba debent proprie & stricte capi.
Filiorum appellatione non comprehenduntur nepotes: ſecus appellatione liberorum.
Officium iudicis eſt quædam æquitas à iure conceſſa.
Ius & æquitas ſunt diuerſa.
48 Clauſula ſi ſine liberis deceſſerit, prolata in materia odioſa, filios naturales non comprehendet appellatione liberorum ſecus in materia fauorabili.
Actio realis eſt impropria cum nullam præſupponit obligationem.
Appellatione actionis largo modo venit omnis perſecutio etiam extraordinaria.
Officium iudicis habet ſe ad inſtar actionis realis quæ ad effectum ibidem.
49 An exceptio dicatur perſecutio.
Quare ponitur in, textu verbum Perſequendi, ibidem.
Exceptiones ſunt armatorum ibidem.
Reus excipiendo dicitur actor & quomodo, ibidem.
Actio hic large diffinitur, ibidem.
Appellatione perſecutionis omne remedium ordinarium, & extraordinarium comprehenditur, ibidem.
Exceptio dicitur eſſe duplex ſimplex, & duplex, ibidem.
50 Quare in diffinitione actionis iſta verba In iudicio, ponuntur, & ſi.
An actus extraiudiciales dicantur actiones ibidem.
In diſpoſitione fauorabili verbum Actio capitur, pro quocunque remedio quo conſequi poſſum rem meam, ibidem.
Iudicium extraordinarium dicitur iudicium. ibidem.

51 Neceſſitas ob quam actus extra iudicium expeditur, ſupplet ſolemnitatem iudicij.
Quæpropter aliquid ponitur in aliqua diſpoſitione cauſa maioris frequentiæ non tamen excluduntur caſus vnius frequentati.
Quominus comprehendantur ibidem.
Diffinitio non comprehendens tam caſus multum frequentatos quàm caſus vnius frequentatoris, non valet tanquam diminuta ibidem.
52 An licite capi poſſit fur diurnus vel nocturnus, vel occidi, & qui, & an etiam à clericis & quibus iuribus & 56.
Non licet priuato propria auctoritate ius dicere ibidem.
53 Vbicunque lex eſt nutritiua peccati & repugnat fini æterno, licet defendat aliquem in foro fori, non tamen in foro poli.
Lex gracchus. C. de adult. defendens maritum à pœna homicidij uxoris propter adulterium, non defendit eum à pœna æterna ibidem.
Leges permittentes vindictam vbi agitur de peccato, non valent. ſed attenditur diſpoſitio canonum ibidem.
Intellectus ad l. 1. & 2. C. quando liceat ſine iudi. ſe vindi. ibidem.
Diſpoſitio. c. 2. de homi. non facit quem tutum in foro conſcientia.
Non omnis diſpoſitio canonis facit quem tutum in foro conſcientia.
54 An ſit licitum contrahentibus ſe inuicem decipere & 56.
Licitum eſt laycis propria auctoritate ſe vindicare & quo modo & quando ibidem.
An valeat ſtatutum quòd bannitus poſſit impune occidi, & an talis homicida ſit tutus in foro conſcientia.
55 In clericis maior debet eſſe puritas quàm in laycis.
Preſbyter in altari miniſtrando ſi ſe defendendo aliquem occidit nihilominus poteſt ſacrificium perficere ibidem.
Pro parua re non eſt licitum furem occidere ibidem.
Quæ res dicatur parua ſeu vilis ibidem.
56 Animus & propoſitum diſtinguunt maleficia.
Actio furti datur pro ouo ibidem.
Actio furti eſt infamatoria ibidem.
Fama & vita æquiparantur ibidem.
A bonis viris timor infamiæ pluſquam mors timetur, ibidem.
57 Quare ſicut pro re minima datur actio furti, etiam non datur actio de dolo pro duobus aureis. & 59.
Quando aliquid non eſt fundatum ſuper quantitate rei, ſed ſuper iniquitate, & iniuſtitia, tunc modicum à magno non differt.
Pro minimo grauamine ita appellatur ſicut pro magno.
Appellatio non eſt fundata ſuper quantitate grauaminis, ſed ſuper iniuſtitia & iniquitate iudicantis.
58 Quid eſt dolus.
Furtum non ſolum eſt malum quia prohibitum, ſed etiam prohibitum, quia malum.
Locupletari cum alterius iactura eſt contra ius naturale.
Dolus aliquando eſt permiſſus.
Vigilantibus, & non dormientibus iura ſubueniunt.
Inſidiæ nephandiſſimi hominis, non facile præuidentur.
59 Poſſumus debitorem fugitiuum capere declarando, ampliando, & limitando, vt hic latè, 61. cum ſequenti, & 59.
Intellectus. leg. ait prætor. §. ſi debitorem de his qui in frau. creditorum ibidem cum. 3.

Limitata cauſa limitatum producit effectum.ibidem.
Debitor ſuſpectus de fuga poteſt compelli praſtare cautionem,ibidem.
60 *Obligatus ſub conditione vel in diem non dicitur obligatus neque debitor vel creditor.*
Verba ſimpliciter prolata proprie capi debent ibidem.
Verba cum effectu intelligi debent ibidem.
In odioſis ſtricta debet fieri interpretatio in fauorem reorum.ibidem.
61 *Licentia capiendi aliquem por ſeipſum,extenditur ad partem eius num.61.*
Statutum permittens offendēre offenſorem debet intelligi per ſe non per alium num.62.
Multa licent cum adiumento qua alios non licerent.
62 *An clericus debitor fugitiuus & ſuſpectus de fuga poſſit capi a creditor etiam laico.60.& 61.*
Laicus non poteſt clericum repertum in fraganti crimine cum conſanguinea capere & ducere ad iudicem.
Honor magis ponderatur quàm vita.
64 *Malignandi occaſio promitti non debet ſub iuris clipeo.*
Non debent naſci iniuria vade iura naſcuntur ibidem.
Non inconuenit quòd aliquando vnius malum toleretur vt euitetur maius ibidem.
Verecundia eſt maxima pœna ibidem.
Verecundia non conſideratur in vilibus perſonis.
65 *Miles armata militia non poteſt capi pro debito ciuili.*
Doctor non poteſt capi pro debito ciuili.
Iudex faciens incarcerari doctorem pro debito ciuili debet puniri pœna capitis.
Ceſſante remedio ordinario competit extraordinarium.
Miles cœleſtis militia & terreſtris equiparantur in caſibus a iure expreſſis.
Debitor aufugiens ad Eccleſiam an ibi capi poſſit.a63.
Delinquens fugiens ad eccleſiam, conſequitur immunitatem.
In criminalibus puniendis vertitur intereſſe reipub. ibid.
In teſte magis toleratur obliuio temporis, quàm loci, ibidem.
66 *Quomodo probatur ſuſpicio fuga, & quibus diebus, & coram quo iudice.*
An ſufficiant praparatoria ad fugam quo ad hoc vt poſſit capi debitor, vide remiſſiue.ibidem.
67 *Ille qui tenetur reali actione non dicitur proprie debitor,ſed largo modo.*
An ſtatutum quo quis per decennium excluditur ſi non petierit debitum,intelligatur etiam de debito ex actione reali,an talo ſtatutum valeat per totum.
Verba in ſtatutis proprie capi debent non largo modo.
68 *Statutum inducens periculum anima non valet.*
Quando procedat praſcriptio propter negligentiam, vel debitoris vel creditoris,ibidem.
69 *An ſi teſtator legat liberationem omnibus debitoribus ſuis intelligatur etiam legata debitoribus actione reali.*
Intellectus.l.Aurelius.§.Menia, de liberati. leg.ibid.
In ſtatutis non excluditur caſus, qui ſub lata ſignificatione vocabuli poteſt comprehendi ibidem.
Statutum loquens de actione comprehendit officium iudicis ibidem.
In diffinitionibus verba proprie capi debent,ibidem.
Mens teſtatoris eſt in dubio minus velle grauare haredem quàm poſſibile eſt ibidem.
Mitius, & largius agitur cum lege, quàm cum homine, ibidem.
70 *An hic diffiniatur actio realis.*
Non eſt inconueniens quòd in diffinitione amittatur & aquis caſus qui in aliquo differat a caſu proprio.
Natura verbi eſt regulariter in proprietatem rei diffinita & eſſentiam ponere.
71 *Actio realis eſt ſpecies actionis.*
Ad poſitionem generis ſequitur poſitio cuiuslibet eius ſpecies.
Diffinitur hic actio vt genus.
72 *Appellatione actionis omnis actio continetur.*
Natura huius verbi Continetur,eſt veritatem & proprietatem importare.

SVPEREST. Diuiditur hoc principium in tres partes principales. In prima ponitur continuatio. In ſecunda diffinitio. In tertia diuiſiones actionum. ſecunda ibi: actio autem. deinde illa tertia pars ſubdiuidit ibi in ſex partes principales prout ſex ponuntur diuiſiones principales actionum quas enumerat gloſſ. in §. ſunt prætereà. infra eod. de quibus omnibus Deo dāte ſuis locis dicetur. ¶ Hoc principium non ſummatur: quia vbi ponitur diffinitio communiter non fit ſummatio, vt dicit Alex. in l. 5. §. ſtipul. ff. de verb. obli. Ratio eſſe poteſt quia ſummarium debet fieri ex materia longius euagata & cōpendioſa quod omnia mēbra principalia comprehendat l. in ſumma. vbi no. Mod. ff. de condi. indebi. & l. j. ff. de rerum diui. cum ſi. vt per Georg. Nat. in repe. cle. ſæpe. §. quæ omnia. col. 10. de verb. ſign. ſed quia diffinitio eſt quedam breuis narratio ſubſtantiæ ipſius rei vt tenet Car. in reper. c. perpendimus de ſenten. excom. cū concord. vt per Mod. Bononien. in quadam dialectica iuris, in c. de loco a diffinitione. igitur ſummari non debet.

1 ¶ In tex. ſupereſt no. vltra ſcriben. quod iſtud verbum, Supereſt, ſignificat complementum totale, & rei diminutæ: patet, quia imperator ſupra. in §. fi. de iu. naturali. dicit quòd omne ius aut ad perſonas pertinet, aut ad actiones, & tamen de perſonis dixit vſque ad titulum de rerum diui. & ab illo titulo vſque ad titulum de obli. dixit de rebus. Modo, quia quædam erant ad huc circa obligationes dicenda vt in totum adimplearur quod in d. §. fi. decreuerat, cuius omiſsio argueret diminutionem partis: ideò Imperator ponit hic titulum de actionibus & vtitur verbo Supereſt, per quod datur intelligi, quòd iſtud verbum ſignificat implementum totius actus principalis & acceſſorij. Ad idem facit tex. infra de offi. iudi. in princip. Tamen iu contrarium videtur tex. in l. deducta. §n. fi. ff. ad Treb. vbi ſi tibi relinquo quod ſupereſt ex hæreditate, illud verbum Supereſt, denotat diminutionem non augmentum, & ſic non venient fructus qui proceſſerunt ex hæreditate, ſed ſolum ipſa pars hæreditatis quod per alia iura probat. Guido Papæ in deciſionibus parlamenti, deci. 520. incipien. teſtator. & de hoc verbo habens tex. in l. ſi cum dotem. §. j. ff. ſo. ma. & in §. fi. inſti. de perpe. & temp. act. Sed poteſt reſponderi quòd ideò hoc eſt ibi: vt minus grauetur hæres & breuiter hoc ſecundum ſubiectam materiam regulatur, argum. c. rogo. 11. q. 3. ¶ In tex. ibi loquamur no. ibi quòd per ſcripturam dicimur loqui. concor. tex. in l. inter claras ibi ſcripturæ loquuntur. C. de ſum. Trin. facit quòd dicit Alexan. in l. non ſolum. §. morte in 2. column. nu. 9. ff. de oper. non. nunc. & alibi dicit text. quod paria ſunt, aliqua in voce, vel per nuncium ſiue epiſtolam proferre. l. non figura. ff. de acti. & oblig. cum ſi. vt per And. Sicu. in repetitio. l. cum acutiſſimi in 67. colum. C. de fideicom. & Corſetus in ſing. ſuis, in ver. citatio. quod facit ad. q. quam ponunt Areti. & Mod. ſenen. & alij in l. j. ff. de ver. ob. An per epiſtolam poſsit fieri ſtipulatio inter præſentes. de quo dic ut ibi per eos. ¶ In text. ibi actio, &c. not. quod actio eſt ius in tantum quod non eſt factum vt dicit Bar. reprobando opin. Vltramonta. quod ita exponebant in l. cum nota in fi. C. de tranſac. quod qualiter, intelligatur dicam infra in gl. aliud. & in glo. quam ius.
¶ In tex. ibi nihil, hic dictio eſt vniuerſalis negatiua, quæ in totum negat actum & potentiam. l. ſi is qui. §. verum. ff. de re du. not.

du. not.

dn.not.Alex.& alij in.l.qui vſumfructū.ff.de uerb.ob.cum cō
5 cor.ut per gl.in.l.ſacri. la. c.in uer.condemnatus. ff. ad.l.Iul.
pēc.Nam iſta dictio nihil,idem importat quod nullum ut in l.
fi.C.de nat.lib.&.§.de ſuc.lib. in prin. ubi glo. ita exponit.Nā
inducit canonem latæ ſententiæ.i.annullat actum ipſo iure ut
dicit Are.poſt Bal.in.l.fi.ff.de li.& poſth.& eſt bonus tex.in c.
6 prudentiam in prin.ibi nihil egiſſe &c.de offi.deleg.quem ibi
Barba.in 10.col.dicit eſſe meliorem de iure & reaſſumit Cor
ſetus in nota.ſuis in uerbo nihil.nu.196.

¶ Nota ibi nihil aliud eſt quàm ius quod licet iſta † dictio q̄
plures habeat ſignificationes de quibus per Archi. in.c.aliquā
do de conſecra. diſt.4.Tamen hic ponitur pro niſi pro qua ex
poſitione eſt tex.in.l conſulta diualia.C.de teſta.& ſecundum
hoc uerificatur quod hic notat Iaſ.ex iſto tex.poſt Nic.de Nea
po.quia Dictio niſi,ponit & non priuat.Sed tu aduerte pro de
claratione iſtius notabilis antequā ad alia quæ hic infert Iaſ.
deſcendamus,quòd eſt differentia maxima an iſta dictio,niſi
ponat aut priuet,quia quando ponit dicitur exceptiua a regu-
la & firmat exceptionem contrarium ſiue oratio præcedens
ſit negatiua ſiue affirmatiua duntamen illa dictio niſi excepti
ue loquatur de regula.exempli gratia,ſi dico nullus homo cur
rit niſi Petrus iſta dictio niſi ponit & firmat actum currendi
in petro & denegat in alijs & loquitur in terminis regule quia
loquitur de homine. habes exemplum in.c.peccati uenia. de
reg.iur.lib.6.& in.l.extraneo.ff.de uen.in poſ.mit.& in.l ſi ſe-
ruus.ff.de ſeruis & in caſu affirmatiuo habes tex.in.l. qua tu-
tela.ff.de reg.iur.Et iſto modo intelligitur tex. hic quia actio
nihil aliud eſt niſi ius. ponit igitur illa dictio niſi q actio ſit
ius & nihil aliud.Secus uero eſt quando iſta dictio niſi priuat.
Et uidetur tum priuare quando continet idem quod prima di
ſpoſitio ſed reſpectu actus uariatur & ſic in effectu quando cō
tinet actum dubium qui ponit & non ponit habes exemplū
in.c.peccatum de reg.iur.li.6.& in.l.titia.§. fi.ff. de ma. teſta.
nam dicitur in. d. c. peccatum non dimittitur niſi reſtituatur
ablatum.iſta dictio niſi ibi priuat & non ponit actum dimiſ-
ſionis peccati licet reſtituatur res requiritur ulterior ſolennitas
prout ibi declarat Dy.& alij & ſic per iſtam exceptionem nō
alteratur neque minuitur regula.ponit tamen reſpectu rei re-
ſtitutę quia in regula præſupponitur rem eſſe ablatam ad quā
recuperandā competit mihi actio quæ per reſtitutionē ceſſat
quantum attinet ad ipſam rem,ſed quantum ad pœnam quæ
extrinſecus uenit illa reſtitutio ſola non liberat aliquem a pœ
na peccati ſed requiritur abſolutio ulterior ut ibi dicit Dy.&
communiter alij & ſic iſto reſpectu illa dictio niſi priuat regu
lariter,tamen in diffinitionibus prout hic in tex. noſtro illa di
ctio ponit,quia alias ius diffiniret ſuper incerto quod eſſe non
debet ut tradunt doc.in.l.1.ff.de teſta. & in. l.in ambiguo. ff.
de reb.dub. Nam lex debet tradere doctrinam certam alias
non obligat ut tradunt nouiſſimi in.l.gallus in prin.ff. de lib.
7 a.poſth.per gl.§.de obli.quæ ex quaſi delic. in prin. & habe-
tur.C.de no.co.fa.in prin.& ibi gl.in verſi.inſidiantem legem
per Mod.in.c.erit autem.4.diſt.

¶ Iſtis ſic prælibatis Iaſ.hic infert ad. q..ſi promittā nulli alij
vendere certam rem niſi tibi,vtrum poſſim eam alteri uende
re.Et videbatur dicendum per iſtum tex.q non ſed;q poſſim
cogi tibi vendere etiam ſi alteri vendere nollem,quia cum di
ctio niſi ponat actum contrarium regulæ videtur me compel
lere ad illum actum ponendum ſeu faciendum.Tamen hic cō
cluditur,contrarium valet quòd poſſum alteri vendere nō ob
ſtante illo pacto licet tenear ad intereſſe per gl.in.l. fi.n.§.qui
iniuriarū.ff.ſi quis cautio.per tex.in.l.ſi ſterilis.§. fi.ff.de actio.
emp.& breuiter iſta eſt communis opin.vt tradit late hic Iaſ.
& idem Iaſ.in.l.actione.C.de tranſac.& Mod.in c.præterea il.
2.de app.& Io.de Monteferrato in repe.c.j.in.5.col.de conſti.
li.6.Et Henricus boych.celebris doc.antiquus in.c. de quarta
in.j.diſt.extra de præſcrip.& alibi ſepe docto. Non obſtat iſte
text. quia loquitur quando dictio Niſi profertur a lege. ſe-
cus ſi ab homine.

¶ Tamen aduertendum eſt quòd iſta opi.nō videtur ſine du-
bio quia ſi ille qui uendere promittit mihi & non alteri poteſt
libere alteri vendere,ſequeretur quòd iſtud pactum eſſet fru-
8 ſtratorium quod eſt abſurdum cum † non præſumatur quis
velle facere actum fruſtratorium.l.3.ff. de teſta.mil. cum ſi. ut
per And.ſicul.in.c.volentes.no.3.de offi.leg.& Roma.not.15.
incip.quòd ſi delegatur.& quia verba debent aliquid opera-
ri.l.ſi quando.C.de inoffi. teſta. c. ſi papa de priuil.li.6. l. j. ff.
quod me.cauſa.Et hoc maxime in contractibus attenditur in
quibus nullum verbum debet eſſe fruſtratorium & ſine mini-
ſterio aliquid operandi vt dicit Bald. in rub.C. de contrahen.
emp.quem ad hoc allegat & ſequitur Fely. in.c.j.in.6. col. de
reſcri.& Iaſ.in. l.centurio.nu.51. ff.de vul.& pu. & Io.Crot.in
repe.l.re coniuncti in.3.col.de l.3.& Riminaldus in.l.j. col.fi.
C.de pac.& Alexā.in conſil.52.incip. circa hanc in 4.col.in 4.
vol.& conſi.95.animaduerſis in.2.col.eo.li.& conſi.98.uiſo &
conſiderato eo.vol.in.3.col. & conſi. 110. ſtante ſtatuto in. j.
col.eo.vol.Et hanc opi.tacēt Bal.in.c.cū acceſsiſſent in. 2.col.
extra de conſti.ubi adducit in ſimili quia ſi dico in iudicio nō
confiteor niſi probetur certe ſi probatur illud quod ego nego
inducetur ex hoc geminata probatio.ſ. confeſsionis & teſtiū
& ideo licet confeſſus tantum poteſt appellare,illo tamen ca-
ſu appellare non poterit cum confeſſus & conuictus non ap-
pellet l.2.&,l.abſtinendum.C.quorum appella.non rec p.Nec
ob.ſi dicas quòd ſatis operatur iſtud pactum ex quo ſi uendis
alteri potero agere ad intereſſe quia dico quòd non ſemper ac
9 cidit quod mea interſit.patet ex adductis per Bal. in. l.ad com
paraodas.C.mād.& Bar.in.l.qui autem. §. illud.ff.ſi quis cau
tio.& ſic negari non poteſt quòd ſaltem quando non intereſt
quod tunc iſtud tale pactum redderetur inutile:quod non eſt
dicendum.quod vlterius ſuadetur quia clarum eſt quòd † pro
miſsio de aliquo dando & donare,a pari procedunt.l.fi.C.ad
l.fal.cum concor.ut per Decium in. l. vt liberis in. 5. no. C.de
coll.& in c.ueniens in fi.gl.j.extra de teſti per Alex. in. l.ſi do-
natione in.5.col.C.de colla.cum alijs ſimi.ut per Mod. Bono.
repe.in.l.frater a fratre in.2.col.ff.de condi.inde.dum per hoc
allegant tex.in.l.ſi patronus in prin.ff.de dona.&.l.j.§.an po-
teſt.ff.de conſti.pec.Ita videtur hic dicendum quòd promiſsio
de vendendo & ipſa uenditio ſit idem:ſed in caſu in quo eſſet
celebratus contractus uenditionis venditio alteri facta impe-
diretur per tex.in l.quotiens.C.de rei uenditio. & l..fine au-
tem.§. ſi duobus. ff. de public. eodem modo, & quando
promiſi mihi uendere iſtud pactum impediret ne alteri vē-
dere poſſis.facit pro hoc quod dicit in ſimili Io. And.in addi.
ad Spec.in ti.de teſte.§.1. verſi.ſed quid ſi teſti. quem ſequitur
Alex.in l.1.§.1.in addi.ad Bar. ff. ad legem corn.de ſal.ubi di-
cit quod pena illius.l.quæ vult quod teſtis dicens teſtimoniū
propter pecuniam puniatur pœna falſi,procedit etiam ſi teſtis
pecuniam non accepit ſed promiſsionem tantum. Et idem ſi
teſtis nondum teſtimonium dixit ſed promiſit dicere quia ta-
lis tenetur pœna illius legis per dictum Bal. in l.data opera
col.1.c.nu.68.C.de ae uſu. Et quod pactum de uendendo ſit
vēditio tenet Bar.in.l.iuriſgentium.in prin.ff.de pac. facit pro
illa parte quod vult glo.in.c.ſi quis diuinis. 30.q.5.& ibi Arch.
& Hoſti.in rubrica.de ſponſa.ſub rub.de matrimonio.§.qua-
liter.ver,quid ſi dicat iuro & ver.quid ſi diceret vbi tenent q
ſi dico alicui mulieri,promitto quòd non habebo aliam uxo-
rem niſi te.per illa verba dicitur contractum matrimoniū cū
ea,quia dictio Niſi ponit,& tollitur mihi facultas cum alia cō
trahendi.ita videtur in propoſito dicendū q per verba ſu-
pradicta ſit initus contractus venditionis & contractum uincu
lum neceſsitatis.l.ſicut.C. de actio.& obli.

¶ Tamen his non obſtan.prima opi. quæ eſt communis, vide-
tur uerior quam vltra prædicta ſequitur Ang.conſi.184.incip.
ex forma col.fi.Alex.in conſi.152.viſo proceſſu in.2. volu.præ
poſitus in.c.ex parte il.j. de ſponſa. Corſet. in reperto. ſuo ad
Abb.& Alben.in dictio.ſuo in uerbo niſi,& firmat eam Io.de
Imo.Alex.& alij in.l.qui.romæ.§.cohæredes in.1.notabili per
illum tex.ff.de verbo.oblig.cum ſimilibus ut per repe.in.l.qui
ſe patris in 2.col.C.unde lib.

¶ Non ob.modo adducta in contrarium. Et primo quod ſe-
queretur quod tale pactum eſſet fruſtratorium,quia non eſt
verum ſimpliciter cum ex huiuſmodi contractu ſemper inte-
reſt,nam alias quis empturus non fuiſſet,ut tradit Spec. in tit.
de fructib.& inte.§. ulti.ver.extra rem, & ſeq.& ſic ſufficit,q
aliquo caſu poſsit eſſe tale pactum proficuum vt dicit Domi.
de ſan.Gemi.notabiliter declarando tex. in c.ſi Papa. de pri-
ui.lib.6.in c.ſi cui de non ſacerdotali in.5.col. de præben. lib.
6.alle-

6.allegat no.per gl.in.c.ſi duo.de procura.eo.ti.faciũt ea quæ tradit Bar.in l.1.ff.ad l.fal.& in.l.1.ff.de condi.ex lege cum ſimili.vt late congerunt Mode.repe.in c.j.ſuper glo.facti.de cõſti.li.6.vbi late dixi uel ſi ſit fruſtratorium et imputandũ partibus quæ ita pactę ſunt.l.ea leg.C.de condit.ob cauſam neque inconuenit quod aliquando pacta ſint fruſtratoria.l.quibus id.ff.de verb.obli.l.certi conditio.§.quõniam.ff.ſi cer.pe. Et ad illud quod promittere & donare a pari procedunt reſpõdetur eſſe verũ per quandam fictionem vere tamen aliud eſt vere aliud promittere.vt dicit Ioan.An.in.c.j.de teſti.li.6.& declarat notabiliter Bar.in.l.quòd nomine.ff.de condi.indebi. quæ omnia in caſu noſtrũ non procedunt cum venditio vere fieri debeat ex traditione rei & precio numerato,vt in.§.venditæ.ĩ.de re.diui.& §.precium.s.de emp.& ven.& ſic non ficte neq; ſimulate.l.imaginaria.ff.de ſegu.iur.l.ꝙ nuda.de contrahen.emp.& per hoc reſoluitur dictum Bal.in.d.l.data opera.qui non ſe firmat ſed diſtinguendo procedit & quia in caſu illo utroque modo ſiue teſti ſit data pecunia ſiue ei promittatur pecunia teſtis dicit teſtimonium falſum, & reſultat idem effectus qui ceſſat in caſu noſtro maxime,quia clauſula eſt in 10 cõtrariũ † ꝙ promiſsio de dando & vendendo nõ eſt venditio.l.j.C.de pactis pigno.gl.in.l.3.bonæ fidei ꝙ cer.loco tradit Paul.de Caſt.in conſi.138.incip.dicta donatio.col.ſi.li.j. Barb.in cõſi.51.ſcripſit ſapien.nu 16.in j.uol.cum ſi.ut per nouiſsimos repe.in l.2.in.3.col.C.de pac.in.emp.& ven.& pee Alex.qui plura allegat in apoſtil.ad Bal.in.l.Iulianus.§.offerri in.2.addi.ff.de act.emp.& hoc idem tenet Decius in conſi.78 incip.in caſu propoſito nu.1.in 2.par.& Alex.conſi.76.viſis dubitationibus in.3.col.in.5.uol.Nã aliud eſt vẽdere & aliud promittenti de uendendo conſentire vt concludit Corneus conſi.in hac in litera a in.4.parte.Nec ob.dictum Bar.in.d.l. iuriſgentium.quia dictum ſuum intelligitur quando promiſſio eſt reſpectiua ad certam cauſam vel conditionem, quæ ex parte alterius impleta eſt,tunc.n.talis promiſsio bene obligat ad vendendum vt declarat Bal in.l.quamuis.in ſi.C.de trãſac.& pro hoc facit quod no.Io.An.in.c.ſi.de ſponſa.Non ob. etiam quòd dicebatur per gl.in.d.c.ſi quis diuinis cum ſi.quia illa opp.nõ procedit indiſtincte ui patet ex adductis per Spe. in rub.de ſponſa & per Alex.in.d.conſi.152.& latiùs per Præpoſit.in.d.c.ex parte vbi concludunt contrarium ꝙ magis cõmuniter tenetur.

¶ Iſta tamen concluſio limitatur primo ultra doct.niſi in illo pacto eſſet appoſitum iuramentum.ita limitat Albe.Bru.in cõſil.67.in.j.col.inci.dũ dubitatur.Et vltra ipſum pro iſta limitatione faciunt ea quæ latè adducunt nouiſsimi repe.valet quidam Thomas Parpalie in repe.l.ſi quis maior in.16.notabili colum.15.uerſicu.limitatur per Moder.C.de tranſactio.

¶ Sed mihi iſta limitatio non ſatisfacit,& adduco in terminis doctri.Inn.Hoſt.& Abb.in ꝑriũ.in c.dilecto.in pe.col.de præben.quos ibi cõiter oẽs ſequuntur,vbi poſt Io.An.in regula ꝙ ſemel.de reg.iur.concludunt ꝙ quamuis tibi promittam nulli uendere certam rem niſi tibi, ꝙ ſi alteri uendidero ualet uẽditio,licet ſim piurus.Et ꝓ iſta part.facit tex.in.c.ſicut ex lr̃is. & i c.de illis.d ſpõ.facit qđ dicit Abb.i c.j.de iureiu.& in.c.de ſpõ.duo.& in terminis eſt doctri.Abb.in c.intellecto.de iurei. Et pro hoc facit gl.notabilis in.c.ſi.in verbo reuocatus de procur.lib.6.cũ ſi.Tamen acutiùs cogitan.adhuc prima opi.videtur verior pro qua eſt deciſio in puncto Aret.in.l.ſi ita quis ſi.ea lege in pe.col..ff.de verb.obli.vbi poſt relatos Innoc.& alios in.d.c.dilecto dicit ſibi uideri iſtam partem veriorẽ per illam regulam quæ habet ꝙ iuramentum obligat quem præciſè ad factum.gl.ſingu.in.l.ſi pecuniam in prin.ff.de condi.ob cauſam,q̃ plures ſequuntur quos refero in.§.item ſi quis poſtulante in.1.nota.in.3.effectu.infra.eo.& maxime quando illud factum poteſt adimpleri ſine interitu ſalutis eternę, quia tunc omnino ſeruandum eſt.c.ſi uero de iureiur.nam iuramẽtum obligat quem in forma ſpecifica neque ſufficit per æquipollens adimplere.c.ad noſtram.el t.de iureiur.& in caſu noſtro iſta facultas datur in uenditore igitur præciſè obligatur. Nõ obſtant modo allegata in contrarium quia quamuis prædicti doc.non reſpondeant poteſt tamen ita reſponderi quòd omnia iura dicentia quòd actus ualet contra iuramentũ procedunt in actibus quæ dependent a uoluntate unius pce quos alteri obligatio ſiue ius non acquirit prout quando cõſtituo procuratorem & iuro non reuocare ut loquitur gl.in d.c.ſi.de procura.li.6.uel qñ facio teſtamentum & iuro aliud non facere quia in iſtis poteſt quis ſibi imponere legem a qua non liceat recedere prout dicit Bar.in l.ſi quis in prin.teſtamenti.de leg.3.& habere per nouiſsimos in l.pacta nouiſsima.C.de pac.nam tales actus ſunt infirmi & de facili ex aliquo accidẽti tolluntur ut in.l.ſi aliquis.ff.de dona.cau.mor.& no.Dy.in regula.1.in 5.q.de reg.iur.lib.6.Secus uero in actibus dependentibus a uoluntate duorum in quibus a principio eſt uoluntarium contrahere ſed poſt cõtractus eſt neceſſariũ obſeruare l.ſicut.C.de actio.& obl.& hoc propter intereſſe & præiudicium quod poteſt prætendere pars cum qua contractum eſt prout in caſu noſtro & ideo iuramentum debet obſeruari. Et pro iſta diſtinctione facit doctri.Abb.in.c.cum.M.& ibi Moder.de conſtit.2.gl.in conſti.li.6.Et per iſta patet ꝙ ſ.dicta cõcluſio procedit ſiue ſit iuratum ſiue non. Limitatur prædicta concluſio ſingulariter alio modo ualet ꝙ non procedat quando ſtipulans reſeruaſſet ſibi ſuper illa re qua promittitur ſibi & non alii uendi ius reale puta hypothecæ & uenditor ſe cõſtituat ex tunc ſuo nomine poſsidere quia tali caſu uenditio facta non ualeret caſus eſt ſingularis in.l.ſi debitor.§.ſi.ff.de diſt.pig.quem ad hoc multum commen.Abb.in c.cum non liceat in.4.col.de præſcrip.Ang.Iaſo.& poſteri,in.l.qui romæ.§.cohæredes.de uerb.ob.Alex.in.l.ſi filio.§.ſi.in 2.col.ff.ſolu.ma.An.Sicu.in.c.cum acceſsiſſent nu.127.de conſti.cum ſi.& ille fuit tex.ſuper quo acriter iurgati ſunt Bart.& Bal.ut dicit Alex.in d.l.ſi filio.§.ſi.adeo ut opus fuerit recurrere ad pandectas Piſanas ut dicit Bar.in.l.ſi debitor.§.ſi.& idem Bar.in.l.ſi ſiliusfa.§.diui in 2.col.in rep.de leg.j.nam Bal.in li.ſuo habebat dictionem ullam Bar.uero nullam & ut quidam dicunt ſuper hoc Bal.fuſtigatus fuit quia corruperat codices & de iſta contentione Bar.& Bal.meminit Præpoſitus Car.Alex.in ſumma.19.di.&.in.c.in memoria ea.di.

¶ Vlterius aduertendum eſt circa unum antequam deſcendamus ad gl.quia videtur quòd iſta diffinitio actionis non ſit bona cum in ea non ponatur ſubſtantia ipſius actionis ſed actus ſiue effectus agendi qui eſt ipſa proſecutio in iudicio er-11 go non eſt bona quia † cauſa per effectum non debet deffiniri ſecundum Bar.in l.1.in prin.ff.de appella.vbi per hoc reprehendit diffinitiones appellationis datas per Placenti.& Azo. Sed ad iſtud poteſt reſponderi ex his quę tradit Decius in rub. extra de probat.in.5.col.ubi dicit ꝙ illa doctri.Barto.in d.l.j. procedit quando effectus eſt ſeparatus a cauſa qui non ſtatim producitur ſed ex interuallo prout eſt in appellatione de qua loquitur Bar.ſecus verò ſi effectus immediate ſequitur ex ipſa cauſa quia talis effectus bene cõuenit diffinitioni pro quo Decius allegat tex hic quem ita intelligit & tex.in l.3.§.bonorum.ff.de bo.poſ.& ideò videmus quòd ratione inſeparationis iſte effectus de quo hic bene conuertitur cum cauſa ſine diffinitio poteſt tamen hæc reſponſiu euitari quia imo actio non immediate producit ſuum effectum probatur quia ſtant iſta ſimul quòd mihi competit actio & quòd eam non proſequar ſed ita demum cum uoluero.l.pure.§.ſi.de excẽp.doli vel quia debitor non habet vnde ſoluat unde contra eum cõpetit mihi actio quam prohibeor proſequi donec redeat ad pinguiorem furtunam.l.ſi.§.ſi.ff.de his quæ in frau.credi.caſus eſt in c.olim.el j.extra de reſti.ſpol.iuncto.c.Odoardus.de ſolu.&.l.j.C.de ceſ.bo.vel in obligatione in diem vbi eſt nata actio ſed non poſſum illam proſequi niſi adueniente die l.cedere.ff.de verb.ſig.ergo non eſt verum quod effectus ſit inſeparabilis a cauſa & per conſequens actio non eſt ius proſequendi.Et ideo magis conſonat illa expoſitio ꝙ hic ius pro facultate accipiatur ut infra.late probo ſuper gl.in verbo ius.tenendo tamen ꝙ dictum eſt non eſt inconueniẽs vt dicamus quod iſtæ non ſunt propriæ diffinitiones ſed quædam deſcriptiones vel ſi diffinitiones ſunt ponuntur de his quæ communiter accidunt & iſto modo ad argumentum reſpondetur quod licet alienando actio ad exercitium non deducatur communiter tamen accidit quod eam proſequimur & iſtud conſideratur in deffinitione ut tradit notabiliter Alex.in rubri.ff.ſol.ma.in 7.col.nu.26.& tenet Aret.in l.j.ff.de teſta.& Dec.poſt Moder. in rub.de conſue.Tamen contra ipſos facit tex.in l.j.ff.de dolo.Et

lo. Et ideo non immeritò dicitur in l.omnis diffioitio. ff. de
teg.iu.ꝙ ois diffinitio in iure periculoſa eſt. Et propterea di-
co quod ſiue effectus ſit ſeparatus a cauſas, ſiue coniunctu diſ-
finitio in iure poteſt fieri ab effectu.l.5.§. ſtipulatio. ff. de ver-
bo.a.l.libertas .§ ſeruitus ff.de ſta.ho.per quæ iura ita conclu
dit & tenet Decius in rub.extra de iudi. in 4.col. & ante ip-
ſum notabiliter declarat Soc.in rub. ff.de coodi. & demonſ.
vbi allegat cômentatores in præludijs Ethicorum quæ defen-
dunt duas diffinitiones Platoois ab effectu,& ibi allegat tex.
hic.quod no.

¶ Gloſſ.j.in verbo,ſupereſt, diuiditur in duas partes in prima
declarat per modum.q.inſtitutionem.Imperatoris In ſecunda
continuat iſtum titulum ad præceden.ſecunda ibi vel dic.

¶ Prò declaratinne primæ partis quæro vltra doc. quid ſibi
12 velint hæc verba gl. ſupereſt formas Iaſon hic dicit quòd uo
luit dicere ſupra.viſum eſt de perſonis vſque ad li.primum ſu
prrerat videre de rebus uerum quia res quædam ſunt corpo
rales quædam incorporales de corporalibus dixit in lib.2.vſ
que ad titu.de obligationibus de incorporalibus incepit ibi
dicere & in tit.ooſtro.Sed aduertatis quia iſta non fuit mens
glo.ut patet ibi vel dic & ſi quidem fuit non eſt vera ex duo-
bus primo qu a Iaſo.præſupponit quòd vſque ad ti.de obliga
tionibus non ſit dictum niſi de rebus corporalibus hoc tamẽ
eſt falſum ut patet in ti.ſupra.de uſuſfructu. & de uſu & habi.
de bonorum poſſeſsionibus & alijs quæ ſunt res iocorpora-
les ut dicit tex.in §. j.ſupra.de reb. corpora. & iocorpo. ergo
non eſt vera iſta continuatio . Secuodò quia ſi fiat diuiſio uel
continuatio eo modo quo dicit hic Iaſ.non eſſent niſi duæ ſpe
cies reorum poſitę cum Imperator in §.fi. ſuprà de iure natu-
rali propoſuerit tres de perſonis de rebus & de actionibus. Si
vero dicimus quòd appellatione rerum comprehendantur
actiones & obligationes quia res dicit corporalis & incorpo
ralis tam eſſet diminutus imperator in d. §.fi. ponens iſta tria
vt diuerſa. Et ideo dicas quòd non fuit iſta mens gl.Nam licet
verum ſit ꝙ obligationes & actiones appellatione rerum in-
corporalium ueniant.l.rei appellatione.ff.de verbo.ſig. Tamẽ
aliud eſt ius incorporale proſequendi in iudicio quod in iure
uerſatur ut ſunt actiones & obligationes aliud eſt ius quod
in facto conſiſtit pront ius uſuſfructus & ſimilia & licet de il-
lis incorporalibus ſupra dictum fuerit in 2.lib. iſta tamen in-
corporalia quæ circa iudicia uertuntur eſt alia ſpecies diuer
ſa ab illa de quibus in 2.lib. dictum non fuit & reſpectu iſtius
diuerſitatis diuerſi tituli ſituaotur argu.l.idem. C. de codicil.
& de iſta diuerſitate intellexit imperator in d.§.fi.ſupra de iu
re natu:dum diſtinxit actiones ab ipſis rebus licet pro com-
petit habuerit quòd appellatione rerum alias comprehende
bantur quæ omnia tene menti. Et ideo pro uera declaratione
iſtius gl.quam nullus bene declarat.ego dico quòd iſta verba
dupliciter intelliguntur primo quòd gl.hic ponatur opi.ultra
montanorum qui uolebant ꝙ actio eſſet quædam forma ſeu
contextu uerborum ut in l.edita actio.C.de eden.& patet. in-
fra in glo.aliud eſt per quam formam ſeu conceptionem ver-
borum deducebam in iudicio quod mihi ex obligatione de-
bebatur.Et ideo dicit gl.uiſum eſt.ſuprà.de obligationibus ſu
pereſt modò quid ſupereſt ut videamus de forma prtendi &
deducendi ius obligatioois in iudicio quæ uocatur actio. Et
iſta videtur eſſe prima declaratio gloſſ. Sed non teneatis eam
quia non eſt uerum ꝙ actio dicatur forma cum hodie illa ſo-
lennitas exacta ſit ſublata ut in l.prima,& ſecund .C. de for-
mu.ſubla. Et iſtam expoſitionem vltramontanorum expreſſe
reprobat Bar.in l.ſi pater la.3.ff.de adoptio.nam ibi gl.expo-
nebat actiooem pro forma queadmodum bic & tamen dicit
ibi Bartol. quòd non eſt verum quia actio non eſt forma ſed
ius proſequendi & allegat ibi Bar. tex. noſtrum hic & ita etiã
eum intelligit Bar.in l.aggraria.ff.de termi. amoto & videatis
omnino per Mod.poſt Cyn. Aue.ſacramenta puberum in 2.q.
C.ſi aduer.uendi.

¶ Vel ſecundò ſaluando glo.hic dicatis quòd gl. appellat bic
formam finem tractatus Imperatoris nam ex quo in fi. ſupra
de iur.natu. propoſuit in ultimo tractare de actionibus dici-
tur poſitus hic tractatus tanquam forma uel ut adimpleatur
forma ibi tradita cum † finis cuiuſque rei ſit forma.l.Iulianus.
13 ff.ad exhiben .Et ita videtur illam gloſ. intelligere Decius in
rub.ff.de reg.iur.in ver.ſed tamen . Et hoc exemplo materiali
oſtenditur.Nam clarum eſt ꝙ ſi aliquis ex terra conficiat uas
requiritur prius ut materiam præparet ex terra & aqua & rur
ſus illi maſſæ detur forma vaſis qua data nihil aliud ſupereſt.
l.quæſitum. §.illud fortaſſe de leg.3.Ita uult hic dicere gl. ſu-
pra.uiſum eſt de perſonis item de rebus & obligationibus re
rum quia reſtat quòd illæ res ſiue obligationes deducantur
ad aliquem finem ſupereſt ut de actionibus loquamur quæ
actiones ſunt formæ & finis obligationis quia per eas deducũ
tur in iudicio obligationes.Et pro iſta opi.& intellectu vide-
tur eſſe gl.uerſi.in ſimili.infra.de offi.iudi. in prin. in uerbo ſu
pereſt quæ iſto modo videtur illum tex.intelligere.Et dico for
mę prout differt ab illa conceptione uerborum ſiue ſolenni-
tate de qua intelligebant antiqui ultramnnta. Et ita uidemus
ꝙ dialetici prædicatum appellãt formam quia eſt in fine pro-
poſitinnis & complet propoſitionem & hac de cauſa dici-
tur nobilius ſubiecto quod ponitur in principio tanquam ma
teria ut in hoc exemplo Homo eſt animal ſi animal eſt prædi
catum & ſic forma & illa dictio Homo eſt ſubiectum & mate
ria.Et hac de cauſa uidemus etiam in creatione mundi ut Ge
neſis.c.j.& 2. ꝙ poſtquam Deus concta crauit uidens quòd
fruſtra eſſent res creatæ niſi daretur forma & finis ad quem
illæ res uel maſſa mundialis creata fuit ut in §.in pecudum.
ſupra.de re.diui.fecit Deus hominem taoquam formam om-
nium rerum ad cuius finem omnia diſponerentur.& hoc eſt
quòd dicit tex.in §.fi.ſuprà.de iure natu. quem allegat hic gl.
Et ſic habes quòd iſte titulus de actionibus ponitur hic io fi-
ne tanquam forma ut omnia quæ in ſuperioribus titulis tra-
ctata ſunt ad iſtum ti. tanquam ad formam dirigaotur & ſine
qua fruſtra fuiſſet obligationes ponere niſi forma ſiue actio
daretur per quam in iudicium deducerentur & ſic forma dat
eſſe rei. d. l.Iulianus & a fine formali omnia denominantur
cum propter ipſum facta ſint & per ipſum declarentur. l.an
inutilis.ff.de excep.&.l.ius ciuile.ff.de iuſti. & iur.quæ ad hoc
Ang.adducit in conſi.114.incip.quidam petijt in fi. facit.l.ſed
& ſi quis. §. interdum ibi nam numeratin declarabit cui ſit
acquiſita ſtipulatio rerum.ff.de uſuſructu ſecuodum quod ibi
declarat Floria.& tradit notabiliter Bald.in rub.ff.de iuſti.&
14 iur.io 2.col.verſi.item nota.& ſic † actio eſt meta fiois & ter-
minus per quem declaratur aliquem eſſe uel non eſſe obliga-
tum per illum tex.& tradit Corneus in ſimili io conſi. 295.in-
cip. videtur in ſecuoda colum. in litera. d. quarto volumine.
Poſuit igitur iſtum tit. Imperator in ultimo qa ea quæ vltimo
audiuntur melius memoriæ mandãt.c.liquido de conſecra.di.
2.& difficiliora in fine poni debent vt ibi dicit glo.poſt Tul-
lium io Rethoricis,& tenet Io.lerier in tracta.de primogenitu
ra lib.10.q.24.fol.38.io 4.col.& facit.ſupra. de iuſti. & iur.§.
his igitur.poſuit igitur hic iſtum tit. tanquam ſigillum om-
nium obligationum.Et ideo mouet Specula.& dat notabilem
cautelam litigantibus in ti.de diſputa.& alleg. §. poſt hæc aũt
in finalibus verbis valet quòd inuitendum eſt & totis viribus
curandum vt in iudicio ſimus vltimi in loquendo quia verba
vltimo prolata vltra hoc ꝙ melius memoriæ mandantur ut.
ſupra.eſt dictum oullo gladio percuſa nulloque telo vulnera-
ta præſtantiora ſuot nam per contradictionem res dubia ef-
ficitur.l.3.C.quibus ad lib.procla.non licet quia dum vltimus
loqueris non ſolum potes rationes tuas iuribus comproba-
re fulcire & colorare ſed etiam quod ex aduerſo propoſitum
eſt annullare & decolorare ita ibi Specula. Ex quibus omni-
bus manifeſte colligitur quæ fuerit mens & intentio gl.

15 ¶ In ſecunda parte glo.continuat ad præceden. iſtum tit. ſu-
prà. viſum eſt de obligationibus & ſic de matre modo viden
dum eſt ordine ſucceſsiuo de filia. Sed quidam hic vt refert
Iaſ.dicunt banc continuationem procedere reſpectu actionis
perſonalis non autem realis quæ nullam præſupponit obliga
tionem.§.j.infra.eo. Et ideo continuatio debet ſupplere hoc
modo.Supra viſum eſt de acquiſitiooe dominiorum & alio-
rum iurium quæ ſunt matres actionis realis.l.vnica.C.de alie.
iu.mu.cauſa fac.l.in rem. ff. de rei uendi. Item uiſum eſt de
obligatinnibus quæ ſunt matres actionis perſonalis. l. li-
cet.§.ea obligatio. ff. de procura. ideo ponitur bic titulus de
actionibus.

¶ Aduerte modò quia omnia iſta uidentur ſomnia præſuppo
nere

nere ꝙ in his rebus incorporalibus actio ſit filia & quòd obligatio ſit mater. Nam iſtæ ſunt abuſiones quæ finguntur per docto. vbilibet qđ ita probo: quia ſi obligatio eſſet mater actionis perſonalis ſequeretur ꝙ poſita matre poneretur filia & econtra, cum ſint correlatiua. l. ſi. ff. de acceptila. hoc etiam eſt falſum quia poteſt dari obligatio ubi oon ſit actio & econtra, ergo illa dicta noo ſunt uera. Quod detur obligatio ſine actione patet in lege. niſi &. l. ſi tutor la 2. §. fin. ff. de tutel. & ratio. diſtr. ubi ſtatim quod tutor incipit adminiſtrare eſt obligatus & tamen non eſt orta actio tutelæ niſi finita tutela, ad idẽ. le. §. hoc autem. ff. rem du. ſal. ſol. Et ideo dicas quòd quemadmodum actio perſonalis oritur ex obligatione, ita & realis oritur ex obligatione. de hac eſt doctri. Bart. in l. j. in 3. column. nu. 20. uerſic. quid diximus. C. de actio. & oblig. Non obſt. text. in d. l. licet. §. ea obligatio qui communiter ſolet allegari ad illud propoſitum: quia reſpondeo quòd illud uerbum Parit, non ponitur ibi proprie & uere, vt debeat fieri talis ſimilitudo propagationis humanæ; vt patet in l. ſi bene collocatæ, ff. de vſur. ibi vſuras perreot. & idem videtur de iſto verbo Oritor. ut in c. ſi perfodiẽs. de hom. & io l. 2. ff. de pe. hæ. & ff. de pri. deli. l. 1. in fin. & idem dicendum de hoc verbo Naſcitur. vt in c. dilecto. de præben. cum ibi ius naſcitur. per hæc tamen quod iura ſimilibus verbis utunt nõ debemus illico ſimilitudinem inducere patris & matris, ſed ſufficit dare cauſam ſiue propinquam ſiue remotam ex qua actiooes naſcantur: ut in l. certi condõ in prin. ff. ſi cer. pe. ideo videt mibi quod continuatio gl. hoc bene adaptetur ad vtramque actionem abſque aliqua ſuppletione Vel poteſt fieri cõtinuatio hoc modo. ſupra viſum eſt de variis ſpeciebus iuris in tit. præce. in ſpecie et ſingulariter: modo ſequitur videre de omnibus generaliter quare io iſta rub. hic in fin. ponitur ſic ti. generalis ad oẽs materias pro iſta continuatione facit qđ dicit Abb. in rub. extra de re. iur. et gl. in ru. e. ti. li. 6. & Bar. in rub. de iu. om. iu.

¶ In gl. actio ibi, pro actu. Adde ultra gl. et Doc. pro iſta expoſitiooe duos tex. uidelicet io l. 4. ff. de ado. et in l. 4. ff. đ of. procõ. et le. Tamen in contrarium facit tex. in c. per uenerabilem. extra qui fi. ſint le. vbi vt diuerſa ponuntur actio & actus, ibi dũ dicit vt q legitimus ad ſpirituales fieret actiooes circa ſecula
16 res actus illeg timus remaoeret &c. † Sed tamen poteſt reſponderi, ꝙ ibi actio accipitur pro operatiooe ſpirituale prout differt ab actu temporali: non tamen per hoc infertur ꝙ actio pro actu etiam exponi non poſsit. nam propterea quod exponi poſsit alio modo diff renti ab actu non negatur potentia ꝙ ſecundum ſubiectam materiam aliter expoſitioni poſsit.

¶ Habes igitur ex gl. quòd actio tribus modis accipitur. Iaſ. hic poſt Fabrum & alios addit alium caſum. ſ. quòd aliquando capitur pro adminiſtratione. alle. text. in. §. iuſiurandum. alias. §. ſi uerò aliquibus. io Autben. vt iu. ſine quo. ſuſ. & l. actus. in princ. de adm. tu.

¶ Tamen aduertendum eſt ꝙ ille text. non probat hoc, imò cõcor. cum primo capite gl. noſtræ. ſ. ꝙ actio pro actu accipiatur & ita gl. io d. §. iuſ. exponit & alle. ibi tex. in §. ſancimos. in Auc. de non alie. quem ad hoc glo. noſtra hoc alle. & tex. in d. §. iuſiur. cum hac expoſitione cõſonat. nã dicitur ibi, ꝙ ſi literæ ſeu codicilli mittantur à principe aliquibus ex prouincia ut præſides fiant, debent illi coram epiſcopo metropolitano iuſiurandum præſtare. & ita ſinguli ſuſcipient actiones glo. ibi exponit actiones. in actus quaſi velit ꝙ qualiter præſidium actorum. ſuſcipiet actum de hoc ſeu inſtrumentum vel codicillos illos a principe miſſos ad faciendam fidem in poſterum iuxta ea quæ no. Bal. in l. pe. in prin. C. de ſen. quæ ſi cer. quãti. & pro hoc videtur eſſe caſus io Auc. vt ordi. perſe. io prin. vbi tex. ſacit mentionem de illis codicillis. io literis imperialibus quas illi qui ad dignitatem aliquam eligebantur. ſuſcipiebant & ſic illud prioilegium erat in ſignum honoris vt oo. gl. io §. ſed ex conſtitutione. in u r. illico. inſti. qui. mo. ius pa. po. ſol. & de illa ſolennitate loquitur tex. io auc. de man. princ. in prin. & §. j. & in l. quotiens. §. ſedendi. C. ſena. vel cla. & l. ſi. C. de conſuli. li. 12. Et ſic ex præmiſsis patet ꝙ licet dictum Iaſ. in ſe poteſt eſſe verum, tamen concludenter in illo tex. non probatur imo totum oppoſitum, & ꝙ ibi pro actu ſine priuilegio ut dixi capiatur probat ibi uer. ſequens ibi, codicilli tranſmittantur. & ibi ut ipſe qui accepit cautionem &c. & ſic loquitur de actis. & hac rõe probatur. nam alias ſi iſta acta dictus præſes nõ accipiat non credit ei iuxta. c. cũ in iure. de oſt. dele. Secundo tex. in d. l. actus non probat quia de actione noo loquitur, ſed de actu qui pro adminiſtratione capitur iuxta naturam ti. ſub quo illa lex ponitur. dictum in ſe verum eſt per iura per me ſuperius alle. quibus adde tex. in c. tres ſuot. de pœni. diſt. j.

¶ Ego vero vltra Iaſ. & omnes alios ſcriben. addo ſex alios caſus in quibus hoc uerbũ Actio, in alio ſignificatu capit primò capit ꝓ libello. tex. eſt quem ibi ita Bar. Alex. & oẽs intelliguoe l. edita actio. C. de edẽ. & ibi deci. in pr. alia iura alle. & ita illam. l. intelligit. & ad hoc alle. Alex. in l. ſcire debemus. io prin. ff. de uer. obl. & ſic pro libello ſeu petitione capitor in c. j. de fo. compe. & in c. de mu. pe. per quæ iura poteſt ſubſtineri cõmunis intellectus ad. d. l. edita. qui vult quòd actio pro libello capiatur quamuis doct. ibi per aliqua iura cooclud entia non probent & uide quæ ibi dixi. Secundo modo capitur pro obligatione ut, l. ſi quis presbyter. in ſi. C. de epi. & cle. & ſic licet obligatio actio & contractus ſint inter ſe diuerſa vt eſt gl. magiſtra. in §. ſi. inſti. de obli. in gl. ſi. tamen nõ inconuenit ꝙ aliquãdo pro eodem capiantur ſecundũ ſubiectam materiam. & ita gl. in d. §. ſi. limitari poteſt. Tertio actio accipitur pro operatione & vita ſancta ut in illo eccleſiaſtico Actiones noſtras quę
17 ſumus domine. & hinc ſolet dici quòd † omnis actio Chriſti noſtra eſt inſtructio. c Deus omnipotens. 2. q. j. & c. ſignificaſti. de elec. & ꝓ iſta expoſitione eſt tex. in c. per venera. in prin. qui ſi. ſint le. & bo. tex. in c. nos ſi incompeteoter. §. bis ita. 2. q. 3. Quarto accipitur pro acceptione. vt in l. eos. C. de diuer. præd. lib. 11. vbi qui prius emit prædium a repub. & actione prima fundorum poſſeſſores effecti ſunt, perpetuo debent in eis permanere, oẽc euelli poſſunt, ẽtſi alij meliorem conditionẽ attulerint. & ſic ibi actio ꝓ acceptatione prima accipitur. Et finaliter hoc uerbum actio quod licet auxilium comprehendit ve in l. eleganter. in prin. ff. de dolo. Quinto hoc uerbum actio accipitur pro tractatu ſiue conſenſu habito in c. vel conſilio. ue eſt text. & ibi not. gloſſ. io capitul. j. de maiorit. & obedien.

¶ Sexto accipiur pro ſatisfatione vt eſt text. in c. in. actione de pœn. dt. j. & in c. ſi quis contriſtatus. 90. di. & in c. ſunt qui opes 17. q. 4. Septimo expooit pro quæſtione: vt in c. diſpendia. de reſcri. li. 6. Octauo exponitur pro cauſa. ita dicit And. Sic. in c. ſi. in in 12. col. de reſcri. alle. pro iſta expoſitione tex. in c. j. de conſtit. Sed aduerte quia talis expoſitio non uidetur vera ex eo quia actio & cauſa ſunt diuerſa, vt eſt gl. in l. j. in priſi. ff. de eodem. quam ibi ſequitur Bar. col. ſi. uer. vidimus de re & cauſa &c. Et ad tex. in d. c. j poteſt reſpon. & ibi proprie capiatur illa dictio Actiooibus. vel etiam dicas quòd doc. Bar. & gl. procedant proprie. improprie tamen non inconuenit ut actio pro cauſa exponatur, ſicut mutuum expooitur. in commodatum. & econtra vt in l. 2. C. de his qui. ex pu. ra. pe. nu. ac. li. 12. & tutor procuratore. ut in l. pater. ſeuerinam. ff. de coodi. & de. & no. Iaſ. in l. quod dicitur. in 4. col. ff. de ver. obl. & ita poteſt defendi expoſitio And. Sic. Nooo capitur pro iudicio ut in l. j. & ibi no. gl. ff. re. amo. & l. age cum Geminiano. C. de tranſa.

¶ In ea. gl. ibi quandoque accuſatiõe criali etc. Iaſ. hic no. ex
18 hac gloſ. quod † actio proprie accipitur pro accuſatione criminali. & ideo gloſſ. cum myſterio dixit criminali. nam ciuilis non diceretur proprie accuſatio. ita tenet Alexand. in l. qui accuſare. in ſi. C. de eden. qui ad hoc ponderat iſtam gl. & Deci. in rub. de iudi. & pro iſta expoſitione quod, actio proprie pro accuſatione criminali exponitur. Iaſ. hic alleg. tex. in d. l. qui accuſare.

¶ Aduertendum eſt in primis antequam vlterius procedatur quud quando Iaſ. hoc alle. tex. io d. l. qui accuſare. videtur ſentire quod ille tex. intelligatur de actione criminali proprie, tamen hoc eſt falſum, quia ille tex. qui ſimpliciter loquitur. ita procedit proprie in actione ciuili quemadmodum in criminali: vt tenet ibi gl. Bar. & alij, a quibus non diſſentit ibi Iaſ. quia tat. o illius tex. æque militat vtroque caſu. nam quemadmodum qui accuſat probationes habere debet ita & qui ciuiliter, agit alias reus obſoluitur. & licet tex. ibi dicatur illo uerbo, accuſat non tamen declarat an criminaliter vel ciuiliter. Dictum tamen in ſe verum eſt licet ibi non probetur, ꝙ illud uerbum accuſatio proprie de criminali intelligatur, vt ibi tradit Alex.

dit Alex.& eſt gloſſ.iuſ.2.de pub.iudi.in prin.& tenet Alex.in
l.viro atque vaori.ff.ſo.ma. & ſequitur Barb. in c. dilecti. in 3.
no.extra de iudi.Hoc tamen procedit quando in materia cri-
minali hoc verbum profertur, ſecus tamē in materia ciuili:
quia tunc iſtud verbum Accuſatio. improprie acciperetur &
caperetur pro actione,vt concludit Fede.de Se.in conſi.23.in-
cip.Titius,pro quo eſt bo.tex.ſecundum quod ibi declarat gl.
in l.ex iudiciorum.ff.de accu.Et dicitur ſecundum Iaſ.agi ciui
liter vel criminaliter quando pœna venit applicanda parti vel
fiſco.nam quando applicatur fiſco cauſa dicitur criminalis ēt
ſi ſit pecuniaria:quando vero parti dicitur ciuilis,vt no. gl.in
l.3.in prin.in uer.aureorum.ff.de ſep. vio. cum concor. vt hic
per Iaſ.& hoc idem tenet Lanfr.in tract.de arb.in uer.cōpro-
miſſum.in prin.fo.4.& hanc eandem opi.tenet Iaſ.in l.j.in 2.
col.nu.7.C.de eden.Ex iſtis dictis Iaſ.duo colliguntur. primo
quòd tunc iudicium dicitur criminale cum pœna venit fiſco
applicanda etiam ſi ſit pecuniaria. cauſa vero ciuilis dicitur
cum applicatur parti.de hoc eſt gloſſ.ſing. quam ibi ſequitur
Bar.in l.3.ff.de ſep.vi.& ad hoc citat ſing. Alex.poſt Bal.quem
ibi refert in l.a diuo Pio.§. ſententiam in 6.col. nu. 10.ff.de re
iudi.& hanc opi.per prædictam gl. ſequitur Io. de Ana. poſt.
alios quos ibi alle.in conſi.21.inci.videtur. & hoc videtur ma
gis communis opi.vt dicit Io.de Pla.in l.2.C.de his qui ex pu.
ra. pe. nu.ac.li.10.& Lanſ.in trac.de arbi.in ver.compromiſ-
ſum.in prin.fo.4.& eam tenet Alex.in conſi.66.viſo puncto.in
prin.in j.vol.& conſi.82. in cauſa uertente. in fi.eo.li. Bar.in l.
fi.ff.de priua.deli.& in l.j.C.de his qui.vt indi.Abb.in c.veniēs
in 3.col.ver.in criminalibus.de accu.ſ.domi.in c.j.de cle.con-
iu.Aret.in c.ſuper his.de accu. in 3.col. Sed tamen iſta concl.
videtur dubia.nam in primis contra eam eſt glo. in d.l.2.C.de
his qui ea pub.ra.li.10.& gl.in l.j.C.quando acti.ciui.cri.præ-
iu.quam alle.Bar.in l.3.ff.de ſe.vi.nec eam reſoluit,vbi uolunt
dicta gl.quòd quando pœna eſt pecuniaria,tunc dicitur cau-
ſa ciuilis & in hoc cognoſcitur a criminali,quia in cauſa crimi
nali eſt pœna corporalis & ita ſentit gl. in l. qui ſepulchra. C.
de ſepul.vio.& gl.in l.ſi quæ per calumniam.C. de epiſ.& cle.
cum pluribus alijs allegatis per Io.de Pla.in d.l.2.¶ Et iſta dif
ferētia probatur vltra ipſos per tex.in l.j.in prin.ff. de teſti.vbi
dicit tex.quòd adhiberi poſſunt teſtes non ſolum in criminali
bus cauſis ſed etiam in pecuniarijs:ergo datur intelligi quòd
quando de pœna pecuniaria agitur,non dicatur cauſa crimi-
nalis cum ibi iſta ut diuerſa ponantur.ad idem eſt tex. clarus
in l.interrogari.C.de quæſtio.& in l.tunc conuenit. C. de ac-
cuſa.& in l.fi.C.de requir. reis ergo non eſt verum quod dicit
Iaſ.ꝙ cauſa dicitur criminalis cum pœna applicatur fiſco etiā
ſi ſit pecuniaria:quia dico quòd ſi pecuniaria ſit licet fiſco ap-
plicetur,dicitur ciuilis,& ita de hoc eſt caſus in terminis in l.
Gaius.ff.ad ſille.quem ad iſtud propoſitum alle. Barb. in rub.
de iudi.vbi ciuiliter agitur & tamen pœna applicatur fiſco &
ſic ille tex.deſtruit iſtam opin.Bart.& Iaſ. in vtroque capite.nā
ibi agitur ciuiliter & non applicatur pœna parti. Item ibi ap-
plicatur pœna fiſco & tamen non agitur criminaliter. Nō ob.
gl.alle.per Iaſ.in l.3.in uer.aureorum.ff. de ſepu. vio. Quia di-
co quòd ideo ibi pœna pecuniaria applicata fiſco dicitur cri-
minalis,quia fuit actum actiōe criminali videlicet,actiōe io ſa
ctum directa ut patet ibi io tex.d.l.3. quo caſu talis actio infa-
mat perſonam vt tenet Bar.in l.infamem in j.col.ff.de pub. iu
di.& ideo dicitur criminalis per ea quæ tradit idem Bar. in l.
prætor edixit.ff.de iniur.& alibi dico.¶ Tenendo tamen com-
munem opi.ad tex.in d.l.Gaius.poſſet reſponderi ex deductis
per Iaſ.hic poſt Bar.in l.3.in j.col.ff.de ſepul.vio. quamuis eo-
rum verba non tendant ad hoc.ſ.quòd iſta concluſio intelliga
tur,quòd tunc cauſa dicitur criminalis quando pœna quæ ap-
plicatur fiſco eſt ex accuſatione.Et ita videtur probare gl.in d.
l.3.eo modo quo ſupra indui,ſiue fuerit illa pœna corpora-
lis ſiue pecuniaria. Secus uero ſi pœna fiſco applicaretur ex
alia actione intentata nomine fiſci ut puta ex petitione hæredi
tatis ex titulo illo de his quib. vt indig. Nam iſto caſu licet fi-
ſco applicaretur pœna,non erit cauſa criminalis ſed ciuilis,
ita tenet Iaſ.hic & prius Bart.in d.l.3.in j. col.per l.j. C.de his
quib.vt indig.&.l.j.C.de peti hære.cum igitur in d.l.Gaius.bo
na fiſco applicata fuerint ex actione intentata nomine fiſci ex
tit.de his quib.vt indig.ut patet in d.l.j.ideo ille tex. non facit
ad propoſitum.¶ Tamen Deci.in rub. de iudi.in 11.col.qui ad
hoc contrarium aduertit dicit quòd hæc ſolu. repugnat ver-
bis tex.d.l.Gaius.Sed tu dic quòd ſi rectè conſideretur text.
ibi clare probat quòd fuit actum alia actione quàm criminali
iungendo illum tex.cum.d.l.j.C.de his qui.vt indi.& hoc vlte
rius probatur.nam ibi quæritur,an poſsit agi criminaliter. &
19 tex.ibi reddendo rationem præſupponit quòd non cum† mor
te Titiæ extinctum ſit crimē.ar.l.eius qui.ff.de iu.fiſ.ſed agetur
ciuiliter Ratio eſt dicit tex.quia cum ſit pecuniaria morte non
extinguitur.ergo per hoc datur intelligi quòd ibi pœna pecu
niaria quæ erat applicanda fiſco non erat criminalis. ſed pro
opi.Decij ego rurſus pondero tex. qui præſupponit a contra-
rio ſenſu quòd ſi Titia mortua non fuiſſet poſſet criminaliter
agi & tamen eo caſu veniret exigenda eademmet pœna pecu
niaria quæ modo eaſdefuncta eſt applicanda fiſco,ut ibi dici-
tur:ergo patet quòd eadem qualitas pœnæ remanet reſpectu
pecuniæ licet ſi illa ſoror eſſet uiua.vlterius puniretur quo ad
infamia quæ ceſſat ea mortua pœna tamen pecuniaria nō per
hoc alteratur quominus criminalis dicatur ex quo applicatur
fiſco per ſupra.d. Quod ineuitabiliter probatur & in illis uer
bis extitit qui bona nūciauit &c.quæ uerba accuſationem im
portant.l.cum.§.qui nomen detulit.ff. de iur.pa.&.l. fi.ff. ad.l.
Iul.de anno .c.omnipotens.extra de accu. ergo neceſſario eſt
dicendum quòd in tex.illo præceſsit accuſatio ergo crimina-
lis quia appel.ſimpl cis denunciationis ſiue accuſationis de
criminali intelligitur prout dicit Alex.& Iaſ.in d.l.qui accuſa-
re.C.de eden.per gl.hoc.& idem Alex. poſt Bal.in l.viro. ff.ſo.
ma.& iſto modo ille tex.facit pro communi opi. Non ob.etiā
tex.in d.l.j.ff.de teſti.cum alijs.ſupra.alle.quia ibi illud uerbū,
Pecuniaria ponitur ad differentiam cauſæ criminalis quæ cri-
minaliter intentatur. per hoc tamen non negatur quin etiam
pœna criminalis ſit.Vel ſecundo dicas quòd illa differentia
quæ ibi ponitur eſt reſpectu partis cui pœna applicatur. tiam
illo reſpectu pecuniaria cauſa dicitur. illa vero quæ pertinet
ad fiſcum quomodocunque ſit dicatur criminalis. & per iſta
communis opin.manet firma quam ultra ſuperius alle. tenet
Alex.Iaſ.& communiter alij in rub. C.de iudi. & Ro. in conſi.
152.inci.præſens accuſatio.Alex.conſi. 132. inci.ſuper primo
dubio.in 2.li.& Signo.conſi.244.inci.quia per ipſum.Bal.poſt
Cy.in l.ſi qua per calum.C.de epi.& cle. gl.in l aut damnum.
in prin.ff.de pœ.Sal.& Albe.in l.1. C.de rap.uir.Inn.in c.qua-
liter.el 2.de accu.& pro iſta opi.alle.ſolet text. in §.in ſumma.
inſti.de iniur. Et ſupra dicta omnia procedunt quando clare
20 conſtat cui pœna ueniat applicanda.† In dubio tamen quan
do lex non dicit cui pœna applicari debet erit attribuenda fi
ſco ut tradit Bar.in l.agraria.ff.de rer.amo. ad quem indeter-
minate ſe refert hic Iaſ. Ratio iſtius concluſionis eſt,quia in
dubio fauor publicus debet præferri priuato. c. bonæ.de po-
ſtu.præla.¶ In contrarium facit tex.in l.non puto. ff. de in.fiſc.
ubi in dubijs cauſis contra fiſcum ſit interpretatio. & tamen il
le tex.procedit etiam reſpectu pœnæ de qua loquimur ut con
cludit Fely.in c.paſtoralis.in prin.col.3.de reſcri. ubi hoc late
attingit.Sed pro reſolutione iſtius contrarij uide Deci.in c.ex
literis.in 3.col.de proba.latiſſ.per Soci.& Bulg. poſt Alexan.&
Iaſ.in l.1.in 2.col.ſo.ma.cum concor.ut ſcripſi in d.l. non pu-
to.Dictum tamen in ſe uerum eſt quamuis ſuper hoc ſunt ua-
riæ opi.doc.quas ſeriatim refert profundiſ. doc.Io. de Ana.in
c.ſtatuimus.in 4.& 5.uol extra de maledi. Sed in hoc ego ita
diſtinguerem quòd aut crimen pro quo imponitur pœna tan-
git principaliter partem.& tunc pœna parti debet applicari
an uero principaliter tangit fiſcum & procedat opi.Bar.exem
plum ut ſi ſtatutum dicat quòd quicunque dederit alapam
homini barbato ſoluat. 10. pro pœna.tunc iſto caſu licet lex
non dicat cui ſit applicanda debet intelligi de parte cui infer
tur iniuria.de hoc eſt tex.ſecundum unum intellectum in l.pe.
ff.de in ius uo.quem tenet Ange.in l.ſi quis id quod.ff. de iur.
om.iu.& facit regula quæ traditur in l.ſeruo.§.ſi teſtator. & l.
ſi cui.§.ſi Titio.ff.de leg.1.quòd ubi diſpoſitio ſit contempla-
tione alicuius priuati. tum actio ſibi competit ea illa diſpoſi-
tione,licet non exprimatur ut dicit Ro.conſi.32.in 3. dubio.&
ita poteſt intelligi tex.in l.1.ff.de litig.& quo no. in l.pe.C.e.Si
vero ſtatutum dicat quòd fraudans gabella emendo vel uen-
dendo ſoluat.10.tunc videtur pœna applicanda fiſco cui hoc
magis

magis videtur tangere. & ita procedat dictum Bar. quæ tene
menti quia hoc modo reſolui poteſt.d.l.non puto. Et iſta de
plano procedunt de iure ciuili.aliud tamen eſt de iure canon.
per ea quę tradunt Io.de Ana.in c.2.de maled. & Abb.in c.li-
cet.col.fi.de pe.Vlterius inquantum Iaſ. poſt longam remiſ-
ſionem in hac materia quærit quid in vlt ma voluntate cui pę
næ debent applicari in dubio vt puta teſtator aliquid iubet hę
redi & eo caſu quo contrafecerit priuat eum ſimpliciter hæ-
reditate:cui ueniat illa hæreditas applicanda Iaſ. hoc calide
& aſtute nihil determinat ſed remittit ſe ad tex.ſing.in l.vxo-
21 rem.§.hæres. † de le.3.vbi eſt tex. ſatis anceps & ambiguus
non aperiens mentem ſuper hoc. & propterea Iaſ. ne ſi quid
firmaret caperetur noluit decidere ſed remittere ſe ad illum
tex.& idem facit Alex.allegando illum text. & nihil decidens
in l.ſi quis maior.in fi.C.de trãſe.& idem facit Geor.Nat.egre
gius doc.& concurrens Fely. in rep.c.le.ſæpe.in prin.col.8.de
ver.ſign.& hoc dicit eſſe dubium.Pau.de Ca.in conſi.125.in-
cip.dubitatur primo.col.pe.in 2.vo.neque quicquam determi
nat. Aduerte modo quoniam hoc ſcire eſt multũ utile & Iaſ.
circa iſtam.q.alibi determinauit alle.dictum tex. ſing. ſ.in l.j.
col.pe.C.de his qui.vt indi.vbi dicit quòd licet regula ſit tradi
ta per Bar.in l.2.§.videndum.ff.ad ter.quòd cum quis alterius
contemplatione lucro priuatur lucrum illi in dubio quæritur
cuius contemplatione priuatur.l.ſi legatarius. C.de lega.l.cũ
emancipati.§.ſi duo.ff.de coll.bo.l.ſi defunctus.C.de ſu.& le.
cum concor.vt dixi & ſcripſi in d.l.vxorem. quibus adde Ro.
in conſi.32.viſa municipali.in 2.col.& in not. caſu tradit Soc.
in conſi. 5. præſens conſul.in j. col. uer.5.per totum li. 1. & in
conſi.241.circa prima difficul.in 9. col. ver. 2. quomodo quis
li.2.cum ſi.vt per Fely.in c.qualiter. el 2. §. ad corrigendas.in
2.col.extra de accu. Tamen illa regula limitatur ſing.per.d.§.
res.d.l.vxroem.procedere quando ille fuit priuatus a.l.ſecus
ſi ab homine,vt in d.§.hæres. nam tunc non illi quæritur cu-
ius contemplatione fuit appoſita pœna,ſed quæritur cohære
di vel ſubſtituto vel aliis abinteſta.ita Ial. vt contra & ita etiã
ad idem ſe declarando.d.Alex.not.iſtum tex. in conſi. 138.in-
cip.oportune conſider. col. fin. in 1.li.& ante ipſum prius pro
ſing.ad hoc citauit Ro.quem ipſi non alle. in ſing. 692.incip.
regula eſt &c.alle.etiam Bar.in l.paterſa.de hæ.in fi.cum alijs
adductis per Alex.& Iaſ.in locis.ſupra alle. quibus adde Pau.
de Ca.in conſi.221.inci.antequam veniam.in 1.& 2.col.ſecun
dum nouam impreſſionem.& hanc limi. ſequitur Hiſpa.no-
ſter doc.proculdubio non indignus Ludou.Luſitanus in l.ſi is
qui ducenta.§.vtrum.in 16.col.ff.de re.du. Sed tam circa hoc
diligenter conſiderandum eſt.quia tex.in d.§.hæres,non vide
tur probare id ad quod ſupra dicti doct.inducunt: imò totum
contrarium.nam dicitur ibi quod ſi teſtator grauauit hæredẽ
vt Titium adoptet alias quòd exheres ſit dubitatur ibi nun-
quid illi qui adoptatus non eſt actio competat.Reſpon.text.ꝙ
fideicommiſſum quo quis rogatur vt adoptet non valet Ratio
aſſignatur ibi per gl.quia tale grauamen eſt contra bonos mo
res vel contra ius.& ſic ibi tex.non dicit cui debeat applicari
illud fideicom.hæredes contemnentur. ſed potius videtur in-
nuere ꝙ nulli quia cum grauamen non tenuerit habere pro nõ
ſcripto & ita videtur ſummare Bar.illum tex:& ſic per conſe-
quens ille hæres non priuabitur licet non adoptet cum graua
men,non teneat.& ita illum tex. intelligit Iaſ. ſibi contrarius
in l.quidam cum filium.in 2.col.in 4.no. ff.de ver.ob.dicens ꝙ
ideo non ualet in tex. illo grauamẽ ut quis teneatur adopta-
re quia eſt contra bonos mores.& ibi Rap.cu. dat aliam ratio
nem & Pau.de Caſt.aliam ut ibi per eum.& ad hoc idem illũ
tex.inducit Ial.in l.j.in 2.col.C.de his quæ pe.no. dicens ratio
nem eſſet quia ibi teſtator non mandauit fieri illud quod erat
de mero vel mixto imperio uel iuriſdictionis uolũtariæ. ideo
grauamen non ualuit neque pœna:ſecus ſi mandaret quid fie
ri ꝙ ſpectare ad rem familiar. & ita procedunt prædicta iu-
ra.Et quamuis iſta ſolu.ſiue ratio poſſit morderi tamen magis
communiter approbatur.& ideo nõ inſiſto.ex.ſupra dictis igi
tur manifeſte colligitur ꝙ ille tex.male fuerit alle. per Iaſ.hoc
& ſupra dictos Doct.ad ſupra dictam regulã. ſuper quo cogi
ta quia Bar.etiam in d.§.hæres non ſe firmat.imo magis vide-
22 tur,inherere opi.gl.In 3.parte princi.glo. colligitur vnum † ſ.
quòd actio & cauſa ſunt diuerſa, contra Placen.ita cum gloſſ.

tranſeunt magis communiter doc.Io.Fab. tamen dicit ꝙ pro
opi.Pla.Azo in ſumma adducit tex.in l.an eãdem §. actiones.
ff.de exce.rei iu. vbi præſupponendo ſemper quòd obligatio
eſt mater actionis iuxta vul.l.licet.§.ea obligatio.ff.de procur.
dicitur ibi quòd ſingulas obligationes ſingulæ cauſæ ſequun-
tur.certum eſt dicit ipſe quòd ibi cauſa non poteſt accipi, niſi
pro actione,quia de alia cauſa intelligi non poteſt quæ ſequa-
tur obligationem,niſi ſit de actione quæ eſt filia.pro iſta opin.
vltra alios ego pondero opti.tex.in l.ſi procuratorem.in prin.
ff.man.vbi cauſa accipitur pro actione. Sed Aret. hoc & Iaſ.
reſpõ.ad illum tex.in fi.gl.ꝙ ibi hoc uerbum Cauſæ, debeat ex
poni.in inſtantiæ iudicio ventilandæ.Sed hæc ſol.non tollit du
bium neque illi tex.conuenit aliquo modo. & ideo ego puto
quòd opi.Pla.de facili poſſit ſubſtineri. & ad illum tex.poſſet
planius & uerius reſponderi ꝙ ibi cauſam in ſui propio ſigni
ficatu capiatur pro illa fine qua obligatio contrahi non poteſt
ut eſt contractus, dicit tex.in l.iuriſgen. §. ſed cum nulla.ff.de
pac.& no.in l.a Titio.ff.de ver.obl.& ita expreſſe intelligit illũ
tex.Alex.in l.j.in 3.col.in fi.nu.26.& in 4.col. ff.de eden.& iſto
modo ſenſus illius tex.eſt iſte,quòd inter actiones in perſonã
& in rem hæc eſt differentia,quia in actione perſonali intentan
da debet ſequi ex exprimi cauſa ex qua peto mihi deberi, ut
puta quia mutuaui.Subdit tex.vt cum in rem ago non expreſ-
ſa cauſa ex qua rem meam eſſe dico,omnes cauſæ una petitio
ne apprehenduntur &c. hęc ſunt uerba tex.qui retorqetur con
tra doc.communiter hoc.& uidetur potius probare in termi-
nis opi.Pla.contra communem Are. & Iaſ. Sed contra Pla.ꝙ
ibi cauſa nullatenus pro actione neque pro inſtantia exponi
poſſit,pondero tex.ibi dum dicit At cũ ago,& ſic loquitur de
actione & poſtea ſubdit non expreſſa cauſa quæ uerba claris-
ſime innuunt aliud eſſe cauſam,aliud actionem ſiue inſtantiã.
Et ita illum tex.in d.§.actiones.ꝙ ibi cauſa accipiatur pro eo
quod eſt diuerſum ab actione.vltra prædictã uidetur intelli-
gere Bal.in rep.Peruſi.l.edita in 5.col.verſ.item incidente.C.
de eden. & in 3. col. & ita etiam Abb. illum exponit in c. 2.
col.3.nu.13.de li.ob. & eſt gl.expreſſa. l. certi cond.in princ.in
ner.ex omni cauſa.ff.ſi cer.pe. & ibi omnes hoc tenet.ſic expo
ſitio quã hic Iaſ. facit nullo pacto conuenit:ſed poteſt dici du
plicem eſſe cauſam. cauſa proxima & remota ut tradit Fely.
poſt Abb.in d.c.2.& Iaſon.infra.in §.omnium.in requiſitis rei
uendic.& ſecundum hoc ille tex. retorquetur contra Fabr.&
Iaſ.ſi capiamus ut actionem pro remota. per ſupra dicta. &
tunc contra opin. Pla.ibi. Probatur autem pro proxima, &
tũc.opi.Pla.& Fab.multum conuenit. Secundo facit pro opi.
Pla.nã ſi actio in ſe non continet cauſam:ut ar. apud Dialecti-
cos continet in ſe maiorem & minorem,&c.ſequitur quòd a-
ctio eſſet ſine cauſa.& per conſequens tanquã inepta,& iniu-
ſta deberet reijci.ar.c.examinata.de iu.& §.ſed cum nulla.l.in
riſgen.de pac.hoc tamen eſt inconueniens.ergo, &c. Sed ad
hoc poteſt multipliciter reſpõ.primò quòd nõ ſequitur Actio
non continet cauſam.ergo eſt inepta quia diſtinguo de cauſa:
vt ſupra eſt dictum.aut loquitur de cauſa propinqua. & ſic de
ipſa oblatione & ſateor,aut de remota& extrinſeca ut illa exẽ
plificata per Pla.& tũc nego quòd actio dicatur inepta.& eſto
quòd dicamus in actione cauſam ineſſe non propterea ſequit,
quòd ſit vnus & idem cauſa & actio.patet.nam ſub contractu
cõtinetur oblatio, & tamen aliud eſt contractus aliud oblatio
probatur vtrunque per glo.magiſtram in §.fi.inſti.de oblig.&
per iſta cõmunis opi.reſtat firma ad d.l.ſi procuratorem.Poſ-
ſet reſpon.illud ibi accipi improprie propter ſubiectam mate
riam.Modo videamus an fundamenta quæ pro communi opi.
contra Pla.inducuntur ſubſiſtant.& primo ad illud quod dicit
Io.Fab.inſolubile.videlicet quòd cum contractus ſint facti &
23 cauſa ipſius actionis eſt,vt † dicebat Pla.ago ad 10.quia ven-
didi iſtud eſt factum.l conſilio.in fin.ff.de cu.ſu.actio eſt ius ut
dicit hic tex.ergo non eſt idem cauſa & actio.

¶Sed ad hoc reſpondetur,quòd illud quod dicitur, quod con
tractus ſunt facti:intelligitur à principio quando fiunt: & ita
procedat illud dictum: ſed poſtquã ſunt ineẽ producti,dicuntur
eſſe iuris. probatur in l.ſi vnus.§. pactus ne peteret. ff.de pact.
vbi dicitur, quòd ſtipulatio plus iuris quàm facti habet. nam
intelligitur,poſtquam eſt ineſſe producta.ita declarat Ial.in l.
ſciendum in prin.ff.de uerbor.oblig.Adde quòd tex.in d.l.cõ-

ſilio.

ſilio.fortè hoc voluit ſentire.nam non dicitur ſimpliciter, qđ
contractus ſint facti,ſed quod plus facti, quàm iuris habent.
quæ verba innuunt,quòd etiam continent ius, ſed non tãtum
ius, quod tamen continent poſtquam contractus ſunt in eſſe
deducti.nam tunc econuerſo plus iuris, quàm facti habẽt per
ſupra dicta.Confirmo hoc à ſimili per l.deniq;.ff.ex quib.cau.
ma.vbi dicitur quòd poſſeſsio plurimũ facti habet, & tamen
in l.poſſeſsio quoq;. in prin.ff.de acqui. poſ. dicitur quòd ha-
bet plurimũ iuris.Nam illa iura ita concordãtur, quòd à prin.
in actu acquirendi, poſſeſsio dicitur habere plurimum facti,
poſtquam eſt acquiſita plurimum iuris. Et ita videtur tenere
Alexan.in l.cum hæredes.§.in ijs.ff.de acqui.poſ.& per hoc fa
cit ad propoſitum notabile dictum Archid.quem ibi poſterio
res ſequuntur in c.conſuetudo.j.diſt.vbi arguit ex illo tex.qui
dicit,quòd conſuetudo eſt ius,& tamen in c.j.de conſti. lib.6.
dicitur quòd eſt facti. reſpondet ipſe, quòd conſiderato ipſo
principio, quando ex actibus inducitur, eſt facti:ſed poſtquã
eſt inducta,tunc eſt ius.& ita ſoluit contrarium. Ad propoſi-
tum igitur redeundo.licet.n. cõtractus in ſui initio ſint facti,
poſtquã verò ſunt in eſſe deducti,& ſic in eo tempore,quo no
bis competit actio,ſunt iuris per ſupra dicta. Et ideo iſta ver-
ba,quia uendidi,important ius: & iſto reſpectu talis cauſa be
ne poteſt dici actio,quæ etiam dicitur ius,& ſic inter contra-
ctum ſiue cauſam,& actionem non erit differentia.& per con
ſequens arg. Azo quod tanti doct. faciunt, reſoluitur, quini-
mo ſi rectius conſideremus,etiã actiones,licet ſint iuris,habẽt
aliquid facti:ut late concludit idem Iaſ.infra ſuper gl.in verſi.
quamuis, prout quando deducuntur ad exercitium. nam illa
perſecutio,& exercitiũ extrinſecũ facti eſt.& ſic mẽs Plac. fuit
iſta,quòd cum ago actione ex empto,illa expreſsio facta in li-
bello,quia uendidi,ſupple,& tradidi,dicitur actio:quod vide
tur ſentire Bar.in l.ex conducto.in prin.ff.loca. & hoc ſi intelli
gis reſpectu exercitij:ſi uerò reſpectu iuris,etiam Placen. be-
ne dicit per ſuprà dicta.Et licet contrarium videatur tenere,
inquantum ad hæc Bar.in l.cum mota.in fi.C.de tranſa.quem
ibi ſequitur Iaſ.no.13.ubi reprobat opi.Cyn.dicentis,quòd ẽt
actio eſt factum:nam dicit ipſe per iſtum text.quòd non eſt ve
rum,ſed quòd eſt ius perſequendi, vt hic.Tamen diſtinguen-
do,vt ſuprà, illud dictum non obſtabit.

Teneas igitur per ſupra dicta opi. Placen. contra quam ni-
hil videtur efficaciter obſtare, quod non reſoluatur ex ſuprà
dictis,quę vltra ãdducta,tenet expreſse Bal.& ibi latius decla
rat in l.ſub cõditione.in prin.ff.de cond.inde.pro qua eſt text.
in d.§.actiones.ſecundum primam expoſitionẽ, quam ibi de-
24 di.Circa illud etiam,quod dicit gl. quòd † nomina actionum
mutantur,ipſa cauſa manente,vt quando agitur de dolo patris
vel patroni,vel alterius perſonæ vitæ emendatioris. nam tunc
actio de dolo mutatur,& agitur actione in factum.Poſſet dici
hoc dictum non eſſe verum.quia licet ob reuerentiam patris,
vel patroni hoc inductum ſit vt actio mutetur per rationẽ, de
qua in l.5.& l.liberto.ff.de obſeq. à lib. ex hoc tamen non eſt
facienda regula generalis,vt regulariter nomina actionũ poſ-
ſint mutari,arg.tex.in §.ſed & quod principi.ſuprà de iur.nat.
& c.in arg.de re iu.li.6.& ideo videtur,quod dictũ glo. redda
tur dubitabile.Tamen defendendo gl.quòd l3 alias pſonę pa
tris,& patroni multũ ſit deferẽdũ quo ad caſum,tñ in quo lo-
quitur gl.non eſt inducta ſpecialitas mutationis actionũ in p-
ſonis eorum,ſed hæc gñaliter procedit i quacunq; perſona ex
ploratæ cõditionis,uel in qua alio reſpectu haberi debeat con
ſideratio,vt patet ex no.per Bar.in l.j. ff.re. mo. & eſt pro hoc
caſus in terminis in l.non dẽt.ff.de dolo. quẽ doc. ibi dicũt nõ
eẽ alibi,& multum cõmendat Are.in l.continuus.§. illud ff.de
verbo.obli.& Alex.in l.certi condictio.in prin.ff.ſi cert.pet. de
clarando tamen,ut ibi per Bart.qui dicit, quod eo etiam caſu
quo agitur in factũ,non agi debet directo,ſed temperanda eſt
illa actio cum adiunctione verborũ bonæ fidei,vt ibi dicit tex.
& declarat optime Bar.deducendo ad practicam in l.infamẽ.
ff.de pub.iudi.& ualde commendat etiam Barth. Veronen.in
tract.cautel.caute.107.& 161.& Iaſ.in l.cũm mota.nu. 26. C.
de tranſac.nam ſpecies agendi diſtinguitur ex medio conclu-
dendi poſito in libello,ut dicit Bald.in dicta l.non debet. quã
ad hoc ualde commendat & eam ad hæc allegat Alex. conſil.
590.incip.reſponſiones,lib.2.& conſil.121.uiſo proceſſu. j. li.

& idem tenet Angel.in conſil.249.& conſi.261.& Iaſo. in l.cũ
quid.ff.ſi cer.pet.in j.lectu. & ad hæc dicit iſtum ſingulariſsi-
mum Aret.infra de excep.in princip.ubi ſubdit, quòd licet p̃-
dictæ perſonę non infamentur de iure,tamen de facto bene in
famantur,per tex.in l.apud Celſum.§.aduerſus.ff. de dolo.fa-
cit bon.tex.in l.5.ff.de obſeq.à lib.& lib.præſtan.Amplia & ex
tende.d.l.non debet.ut ſingulariter per Feli.in capi.cæterum.
nume.15.de iud.vbi videas.

Vltimo (ut nihil remaneat intactũ) ad illud,quod dicit glo.
25 in fi.quod † actio ex empto, & ſimiles, non ſunt actiones, ſed
actionum nomina, ſicut dictio Homo,quę ſignificat hominẽ,
& tamen non eſt homo. Adde, quòd iſta eſt communis opin.
quam tenet Iaſ.poſt glo.ibi Ange.& Fabrũ in §.actiones. infra
eod.idem Iaſ.in §.omnium,nu 57.infra eo.& in §.rurſus.poſt
glo.in uerbo, reſciſſa. infrà eod.& dixi in dicto §.omniũ. nu.
33.& in locis ſuperius allegatis.Et exemplum de homine, qđ
hic dat glo.ſequitur etiam Car.Alex. in ſimili caſu in c.fina.in
forma arboris conſanguinitatis,verſic.j.dicitur beneficium,
extra de conſang. & affini.& Bart.in l.Mæuius.§. duobus,nu.
6.de leg.2.& hæc opi.glo.poteſt comprobari.nam ideo actio-
nes ex empto, & ſimiles nõ ſunt proprie actiones, quia cum
adiuncto proferuntur,quo caſu non ſunt propria, ſed impro-
pria,vt no.Barto.in l.Lucius.§.quæſitum.de leg.3.Iaſo.in l.vi-
deamus.ff.de in lit.iur.& in rub.ff.ſo.ma.verſi.Adde tex. vt ho
mo mortuus,ſententia arbitri,& ſimilia,ut tradit idem Iaſ.in
l.j.ff.de re iudic.& eſt gl.in l.j.in prin.ff.de pac.& alia. gl. in l.
ſeruo manumiſſo.ff.de condi.inde.facit l.j.ff.de dona.vbi do-
natio conditionalis non eſt ſimpliciter donatio, ſed cum illo
adiuncto conditionalis.ita de ſimilibus actionibus,de quibus
hic gl.eſt dicẽdum.quæ per iſta ſit expedita. Et quæ vtilitas re
ſultet,an ſit nomẽ actionis,vel adiectio, Dic,quod magna:qa
ſi eſt adiectio,illa actio erit bonæ fidei,vel ſtricti iuris, ſecũdũ
quod prima actio originalis fuerat.exempli gratia, in actione
reſciſſoria de qua in §.rurſus.infrà eodem. quæ competit illi
qui prius habebat actionem realem,vel perſonalem, quæ per
vſucapionem,vel præſcriptionẽ fuerunt ſopitę,facta reſciſsio-
ne à prætore,reſtituuntur ad primæuas actiones, & competit
modo reſciſſoria,vt ibi dicit gloſſ. Vnde ſi prima actio erat ex
vendito perſonalis,iſta reſciſſoria quę datur,non mutabit qua
litatem actionis: quia cùm prima actio erat bonæ fidei, vt in
§.actionum.infrà eod.ita iſta reſciſſoria.& econtrà ſi prima a-
ctio fuiſſet ſtricti iuris,& iſta erit huiuſmodi.Tamẽ ſi eſſet pro
prium nomen actionis,non fieret iſta diſtinctio, ſed ſemper eſ
ſet ſtricti iuris,quamuis non reperiatur expreſſe in d. §. actio-
num,tamen etiam reſpectu præſcriptionis, vt declarat Areti.
poſt Ioan.Fabri.in §.actiones autem. infrà eod.per tex. in l.3.
§.ſi filius.quem ibi ad hæc not.Angel.cum §.ſequen.ff. de pe
cu.& leg.depoſiti.eod.titul.& leg.final.ff.de noua facit text.in
leg.in bonæ fidei contractibus. ff. de pecul. & iſta videtur eſſe
communis opin. vt patet ibi ex adductis per Aret.quamuis Ia
ſo.in dict.§.actiones,contrarium teneat. ſed prima opin. mi-
hi placet, quia negari non poteſt: quod iſtud de peculio ſit
quædam adiectio, quæ non debet mutare naturam primæ a-
ctionis,argumen.leg.falſa demonſtratio. de condictio. & de-
monſtrat.capit.maiores.de baptiſ.Item, quia uidemus,quod
iſta actio eſt natiua,non datiua,ut concludit Paul. de Caſtr.in
26 leg.licet.§.fina.in fi.ff.de peculio.& † Bartol.in l. frater à fra-
tre.ff.de condi. inde. ergo debet regulari ſecundum naturam
oblationis, uel contractus: uel naſcitur, quia cauſatum ſapit
naturam ſuę cauſę.leg.manumiſsiones.& ibi not. Bal. ff.de iu
ſtit.& iure. Gloſſ.aliud eſt, &c. Circa primam partem glo. Ia
ſo.hic eam reprehendit, inquantum, ſecundum eum, innuit
aliam fuiſſe actionem olim, aliam hodie motiuis de quibus
hic per eum. Aduerte, quod ſi recte conſideretur gloſſ. non
ſentit id,quod vult Iaſon. ſed intendit hoc, quod ſolemnitas
omnis actionum, & formula antiqua ſit ſublata, quæ alia
fuerat olim, alia hodie: de ſubſtantia autem gloſſ.nihil di-
cit,ſed potius uidetur tenere, quod ſit eadem: nam quod de-
nuo negatur, de alio affirmare videtur,vulg.capitul. nonne.
de præſumptio.leg.cum prætor.de indi. & hoc ueriſsime ſen
tit glo.Non ob.ponderatio Iaſ.dum dicit quod gloſ.noſtra ſe
fundat ſuper verbo,eſt,quod eſt de præſenti,quaſi velit, quod
aliud eſſet:quare dico, quòd hæc non fuit mens gloſſ. patet,
quia

quia in d.l.nihil,gloſſ.idem dicit, quod hic. ergo non habuit
reſpectum ad illam legem,ſed ad ius antiquiſſimum, de quo
iure exacta illa ſolemnitas inducta erat, ut in d. l.2.§.deinde
ex his. de ori. iur. quæ tempore d. l.nihil.nondum edita erat.
nam illa forma,& ſolemnitas,quæ olim erat, & quæ refertur
in d.§.deinde, dũ dicit deinde ex his erat tpe legis 12.Tab.pa
tet ex d. §. deinde ex his legibus eodẽ tpe,&c.& ſic loquit de
legibus 12.Tabu.de quibus loquitur 2.ſuprà proximus,in quo
tempore actiones compoſitæ ſunt,ſed poſteà ſucceſsit Celſus
Iuriſconſultus auctor d.l.nihil . tempore Alexandri Impera-
toris,qui fuit.24.Imperatorum.& compoſuit d.l.nihil,ſecun-
dum quod tunc temporis, amota illa formula antiqua, alia
mitior obſeruabatur, ideo tex.d. l.nihil. non erat de illo iure
antiquiſsimo,quo caſu glo.noſtra quando quidem voluit ſen-
tire illud quod dicit Iaſ.& ponderare illud uerbum,eſt, poſi-
tum in diffinitione,rectè poteſt defenſari.Intentio igitur gloſ.
noſtræ eſt, (vt dixi) quòd aliud erat olim actio reſpectu for-
mæ,& aliud hodie,ubi illa forma in diſſuetudinem abijt. ar.
tex.in §.ſed & ſolemnitas. ſuprà de uerb. oblig. Non obſt. il-
lud, quod dicit Iaſ. quod propterea quod olim eſſet diuerſa
forma ab hodierna, quod non ſit verum, quòd aliud hodie
ſit:cum illæ ſolemnitates ſunt qualitates, quæ poſſunt adeſſe,
& abeſſe præter ſubiecti corruptionem.l.inter ſtipulantem.§.
ſacram.de uerb.oblig.cum ſi.vt hic per eum.quia reſpondeo,
quòd bene verùm eſt, quòd ſolemnitates, & qualitates acci-
dentales ab extra recedentes poſſunt adeſſe, & abeſſe citra ſu
biecti corruptionem.l.falſa demonſtratio.ff.de condit. & de-
monſt.l.pacta conuenta.ff.de contrahen. empt. ita procedant
alleg.per eum . Sed nos loquimur,& gloſſ.noſtra in ſolemnita
te ſubſtantiali, & formali, quæ dabat eſſe rei:nam talis quali-
tas bene attenditur.l.j.§.mouet.ff.de poſtb.& ibi Bar. & in l.j.
§.ſi quis ſimpliciter.ff.de uerb.oblig.à qua qualitate, ſiue for-
ma,ſi aliquis recedebat, etiam in ſyllaba, cadebat à toto,ut
not.Innocen.& d.Ant.in Cap. Piſanis. per illum tex. de reſtit.
ſpol.& ſic non poterat abeſſe citra ſubiecti corruptionem, vt
patet in l.2.C.de formu.ſub. & probatur etiam hoc in l.quæ-
ſitum.§.illud fortaſſe.de legat.2.ſed hodie aliud eſt,quam tũc
erat:nam cùm receſſum ſit ab illa exactiſsima ſolemnitate,
datus eſt alius modus agendi non ita ſtrictus,tamen eſt etiam
obſeruandus . nam hodie debet etiam forma ſeruari de iure
ciuili,qua omiſſa,etiam vitiaretur modus agendi, ut patet in
l non debet. ff. de dolo. & quę habentur in c.examinata. de
iud. & in cap. dilecti.eod.tit. Præterea dicit Iaſ.quòd in alio
gloſſ.noſtra malè loquitur,dum pręſupponit quod l.ſi ſeruus
nauem. ff. de fur. ſit hodie ſublata: nam eſt contra do.Bald.in
l.j.C.de for. ſub. Tamen aduertendum eſt quod gloſſ. noſtra
non dicit quod l.ſi ſeruus nauem, ſit hodie ſublata, vbi dicit
Iaſ.ſed bene dicit, quod illa exactiſsima forma agendi, quæ
olim vulgaris forma appellabatur,eſt ſublata, & ad proban-
dum de illo nomine,vulgaris formæ gloſſ.adducit dictam l.ſi
ſeruus.vbi de illo nomine ſit mentio,non tamen per hoc dicit
quod illa lex ſit hodie correcta:quia licet l.ſi ſeruus vtatur no-
mine illo,uulgaris, tamen non eſt illud idem nomen cum illa
ſolemnitate,de qua loquitur in d. §. deinde. & licet hodie re-
tineamus,& utamur illomet nomine,uulgaris,non tamen uti-
mur ea forma.& iſta fuit ueriſsima mens gloſſ.patet, nam in
pluribus legibus, quæ notantur per eundem Acurſium in d.l.
ſi ſeruus,dicitur quod datur actio uulgaris, & tamen ſequere
tur ſecundum intellectum Iaſ.quod iſta gloſſ.uellet, quod om
nes illę leges aliàs multis uigilijs conditæ, quæ loquerentur
de illo nomine,eſſent correctæ quod eſſet: abſurdum, ar.l. ſi
quando.C.de inoff.teſta.non enim eſt inconueniens,quod uta
mur nominibus antiquorum, attenta origine,ſub alia tamen
forma, ut patet in ſtipulatione, quæ olim ſub magis ſtricta
forma procedebat, quę hodie immutata eſt retento nomi-
ne, & idem in teſtamentis ut patet inſtit. de uerb. obliga. §.
ſed & ſolemnia. & ſuprà de teſta.in princ. cum ſimil.Vel ſe-
cundo,dicas, quod illud uerbum,uulgaris, in d.l.ſeruus, po-
teſt accipi alio modo, quàm iſti putant, uidelicet ut di-
camus, quod contra dominum competit uulgaris formu-
la,id eſt,actio uſitata,& communis, ſcilicet, in factum, & ex
edicto,nautæ cap.ſtab.nam illud verbum ita exponitur in l.2.
ff.de præſcript.ver.& ita accipitur in tit.de vulg.& pupil. Vel
vulgaris formula,actio minus honeſta:quia vulgaris idem eſt
quod minus honeſtum.l.legitimos.ff.de legit.tut.& hoc ſatis
conſonat,cùm illa actio, de qua in dictis legibus non detur,ui
ſi contra illos,contra quos lex ſuſpicatur,vt in l.j.ff.de fur.ad-
uerſ.nau.cau.ſtab. & §.ſi. ſuprà de oblig. quæ ex quaſi delict.
naſc.& ideo dicit ibi tex. quod contrà illum qui in naui delin
quit datur vulgaris formula,id eſt,actio minus honeſta,vide-
licet actio in factum quaſi directò intentatur,inducit infamiã
iuris,& facti,vt not.tradit Bar.in l.infamem.ff. de publ. iud.&
ideo minus honeſta dicitur ſiue vulgaris, quod idem eſt. Po-
nitur etiam hic alia declaratio per Io.Fab.ad gloſſ.iſtam, va-
let dum dicit,quòd ex quo hic in tex. dicitur quod actio nihil
aliud ſit quam ius, &c. patet,quod olim aliud erat, quã ius,
27 intellige,dicit ipſe,quòd aliud erat. † Nam erat quædam im-
petratio facienda coram magiſtratibus.Sed iſta expoſitio nõ
ſatisfacit:quia ſecundum hoc ſerui, qui de iure illo ciuili pro
mortuis habebantur l.ſeruitus. ff. de reg. iur. & ſuprà de iu-
re perſo.per totum poterant olim agere,cùm actio eſſet quæ-
dam impetratio, quæ ſeruis non denegatur . vt in l.uniuerſis.
C.de preci.Impe. offe. quod tamen eſt inconueniens dicere,
quia tunc temporis actio etiam erat ius.d.l.nihil.ff.eod.tit. cu
ius ſeruus erat incapax.l.ſeruus.C.de iudic.l.via.ff.eod.tit.ſed
ad impetrandum bene ſeruus admittebatur, quia impetratio
conſiſtit potius in facto, quod cadere poteſt in perſona ſerui.
l.3.C.de hæred.inſtit.vnde de tali facto ad actionem, non va-
let arg.vt concludit Fel.in cap.cauſam.el'2.per illum tex.extrà
de iud.vbi etiam not.Dec.poſt And.Sicu.& dixi latè in cap.j.
de reſcrip.lib.6.poſt Moder.Et finaliter iſta videtur commu-
nis reſolutio,quod impetratio,& actio ſunt diuerſæ, ut ibi la-
tè traditur,& firmat Barb.in cap.ab excommunicato. nu. 10.
de reſcrip. alleg. Bal. in rub.C. qui admitt.& alia de quibus
ibi per eum.& pro iſta opi.facit do.Bar.in l.cùm mota. in fin.
C.de tranſact.vt ſupra diximus.Eſt bene verum,quòd actio,li-
cet non ſit factum, continet factum reſpectu proſecutionis,
ſed tamen pro hoc non eſt ſimpliciter factum,pro quo facit l.
fin.in princip.& ibi no.gl.in uerſi.an de iure.ff.de iure iurand.
28 † In vltima parte gl.ibi,ſed quæ erat olim differentia.Dicatis
breuiter, quod iſta eſt realis differentia quæ non patitur con-
trarium,quam ſub verbis obſcuris ſentit gl.in rubr.de interd.
videlicet,quod differentia eſt quia interdicta principaliter,&
vniformiter omnia à prætore introducta ſunt.vnde omnia prę
toria dicuntur,arg.l.ſi quis ne cauſam.ff.ſi certum peta.& te-
net Spec.in tit.de cauſa poſſ. & proprie. in princ. & in tit. de
ceſſ.actio.§.j.& §.5.Actiones verò principaliter,& pro maio-
ri parte à iure ciuili inductæ videntur. vnde reſpectu origi-
nis, & inductionis meritò ſecundum communem opi. actio
de iure ciuili dicitur,non pretoria,licèt prætores aliquas intro
duxiſſent.& pro iſta diſtinctione facit glo.j.in §. ſed iſtæ.infrà
eo.Poſſet etiam colligi differentia ex his, quæ not.Bartol.in l.
j.ff.de ope.no.nun.dum ponit differentiam inter edictum præ
toria,& interdictum:nam edicta ſunt ad inſtar actionum, per
ea,quæ not.in l.ſi quis id quod.ff.de iu. omn.iud. & tamen di-
cit ibi Bar.quòd edictum erat ius pub. propoſitum publicè à
prætore ex officio ſuo: interdictum verò erat quando præ-
tor dicebat ius particulariter inter duos. §.exhibitoria. infrà
de interdict.Gl.quàm ius, ibi, & ſi quæratur, &c.Ex iſta par-
te gloſſ.colliguntur plures concluſiones. Prima concluſio eſt,
29 quòd † actio dicatur ius ciuile,vel prætorium: quia vtrumq;
diffinitur. Et ſic per hæc improbatur opi. dicentium quod
actio erat factum,vt ſuprà dixi,& ita improbat Bart.in l.cùm
mota,in fi.vbi Iaſ. C. de tranſact. quidam etiam Mod.in rubr.
C.qui admit.exponit hic ius,id eſt,facultas.& ſic quod actio,
ſit facultas perſequendi,&c.alleg.text. in l. contra iuris.§.j.de
pact.vbi ius donandi dicitur facultas: quem text. ita exponit
Io.And.in tract.de regul.iur.in Mercu. in princip. & ſi hoc eſt
verum, ceſſat omnis difficultas gloſſ.& pro iſta expoſitione vl
tra ipſos facit text. in l.j. ibi. agendi facultas competere. ff.
quod cer.lo.ad idem text. in l.qui in poteſtate. iuncta l. filiuſ-
fam. ff. de teſtam. vbi in l. qui in poteſtate poteſtas faciendi
teſtamentum dicitur ius,& in l.filiusfam.appellatur facultas.
facit etiam l.qui ſe patris.C.vnde libe.vbi hæreditas, quæ di-
citur ius,ut in l.nihil aliud.ff.de uerb.ſignific. ibi appellatur fa-
cultas,& ibi ad hæc ponderat Deci.& facultas nihil aliud eſt,
quam

quàm poteſtas perſeqnendi quando ſibi videtur, vt ſupra de
his,qui ſunt ſui uel alie. iur.in prin.l. ſi quid.ff.de offi. procō.
in quibus iuribus ius pro poteſtate capitur. & iſta expoſitio
bene adaptatur ad iſtū tex.hinc eſt, ꝙ dicimus,ꝙ reus actori
edere non tenetur, ſecus ecōntra.l.non eſt nouum.& l.fin.
C.de eden.Ratio redditur per Alex.in d.l.fin.quia in poteſtate
actoris eſt agere,quādo velit: & ideo debet uenire iſtructus.
l.ſi quando.C.de dila. iuncta l.purè.§.fin.ff. de doli excep.vbi
ad literam hoc dicitur, quòd ceſſat in reo. & ideo cum actio
ſumat nomen ab actore,poteſt dici,ꝙ ſit quædam facultas,ſiue
poteſtas perſequendi in iudicio,quod ſibi debetur.Tamen
iſtam expoſitionem reprehendit Are.in l.quamdiu.la 3.per illum
text.ff.de acquir.hęred. pro qua ego adduco vnum,quia
cùm facultas ſit facti,ut in l.j.§.adeundi.ff. quando appel.ſit.
& in l. ſi ſeruus.§.1.ff.de noxa. & in c.reijciuntur. §.hunc notandum.
23.quæſt.7.cum ſimil.ut dixi in rub.C.qui admit.& a
30 facto deſcendat: nā † facultas a faciendo,dicitur vt in §.j.Inſtit.
de iur.perſo.factum enim, & ius ſunt diuerſa,vt rub.ff.de
in.& fac.ignor.ergo iſtud verbum,ius, non poterit pro facultate
exponi, cùm ſint inter ſe contraria:quia actio non eſt factum,
ſed ius,vt dicit Bar.reprehendendo Cy.in l. eum mota.
in fi.C.de tranſact. Sed tenēdo primam expoſitionem ad arg.
reſponde quod duplex eſt facultas,quædam dicitur eſſe iuris,
quædam facti:doctrina eſt Bart.in l.j.ff. de cond.ex l.idē Bart.
in l.cùm notiſsimi.in fi. prin.C.de præſc.30.vel 40.ann.tradūt
ſcriben.in l.licet.C.de iu.deli.cum concor.vt per Io.Fran.Bal
bum in fertili tract.præſcrip.in 4.par.5.partis principa. Vnde
in caſu noſtro hoc verbum,ius, capitur pro facultate iuris.Et
iſto modo tollitur difficultas, quam ſuprà poſui in notabilibus
probando,ꝙ actio non eſt ius perſequendi,&c.& ſic etiā
verificantur,quæ dicit hic Iaſ.poſt alios, quòd actio eſt iuris,
& facti,ſecundum quod per ſe conſideratur,vel deducitur ad
exercitium:vt declarat ante ipſos notabiliter Bart.in l.1.C.de
31 forma.† Sed aduerte,quòd ex iſta diſtinctione videtur colligi
vnum,quod ex quo hic dicitur,quòd actio eſt ius perſequendi,
&c.quod hic diffiniatur actio,prout deducitur ad exercitium
facti, quod tamen eſt falſum: quia diffinitio non debet
poni de ijs quæ in actu, & exercitio hominis conſiderantur,
ſed ſecundum effectum iuris,vt tradit notabiliter Bar. in rub.
ff.de acqui.hæred. & ideo poteſt dici,quòd hic actio diffiniatur,
prout eſt ius aptum natum ad perſequendum:ipſa tamē
habilitas perſecutionis non eſt perſecutio,arg. ca.paſtoralis.
de reſcrip. Vnum tamen ob.quia iſta qualitas iuris perſequēdi
hic definitur per gerundium. Gerundia autem ſignificant
factum, non ſubſtantiam, vt dicit glo.& omnes ſuprà in rub.
Reſponde,quòd hic ſignificant factum deducibile ſecundum
mentem iuris.l.j.§.j.ff. quæ in frau.cred. & dixi ſuprà in rubr.
qđ eſt notādū.Colligitur ſecūdò ex iſta gl. ꝙ actio eſt ius quo
pſequimur:oblatio verò eſt ius ꝑꝑ qđ pſequimur.pro iſta opi.
gl.vltra doct.facit doct.Bar.in l.3.ff.de bo.poſ. vbi diffinit bo.
poſ.qđ eſt ius perſequēdi,&c.ſicut actio eſt ius perſequēdi.&
dicit,qđ eſt ius quo,non ꝑꝑ quod,vt ibi dicebat glo.Sed tñ illud
dictum Bar. licèt quo ad tres terminos actionis ſit verum,
non tamen procedat quoad bonor.poſſ.propter quam datur
poſſeſſoria hæreditatis petitio.Iſta autem actio,quæ pro bon.
poſſ.datur,bene dicitur ius,quo,vt hic dicit etiam glo.ſed bonor.
poſſ.dicitur ius propter quod, & ita ipſe idem Barto.ſibi
contrarius declarauit in l.j.nu.6. C.qui admit.& hæc eſt communis
opi.licèt nouiſsimi ibi aliud ſentiant,vbi aliquando di
32 xi. Tertia ſit concluſio.† quòd actiones origine ſunt de iure
ciuili.patet hic,dum dicit glo. quod iſtud verbum,ius,in tex.
noſtro capitur pro ciuili, vel prætorio,non iure naturali,neq;
gentium:& ſic per hoc videtur velle,ꝙ actio ſit ius ciuile,non
gentium.Habes ergo hic notare,ꝙ actiones ſunt de iure ciuili.
Circa iſtam quæſtionem plura dicuntur hic per ſcriben.&
per Moder.in l.ex hoc iure.ff. de iuſti. & iur.& ibi Bar.dicit,ꝙ
eſt vtilis indagatio huius quæſt.propter deportatos,& bannitos,
quibus interdicuntur actus iuris ciuilis, non autem iuris
gene.l.quidam.ff. de pœ. nam ex iſta inueſtigatione etiā conſtabit
an eis interdicatur actio nec ne. Secūda eſt vtilitas,quā
ponit Alex.in l.cum hæredes.in princ.verſi. & infert.ff.de acqui.
poſſeſſ.quia ea,quæ ſunt de iure ciuili, poſſunt tolli a principe,
ſecus quæ ſunt iuris gen.§.ſed naturalia.ſuprà de iur.natur.
ſed conſtat actiones poſſe tolli a principe,igitur erunt de
iure ciuili. Et quia ſuper hoc articulo plura ſcripta de ſcriptis
facta ſunt:nam Ang.hic,& Iaſ.nihil penitus addunt ad ea,quę
hic priua dixit Io. Fab. ſed mutatis verbis longiùs euagantur.
Et ideo ego magis neceſſaria colligens ſuper hac quæſt.dicā,
qđ ſentiam. In primis igitur ſciatis, quòd cōis opi.eſt iſta, ꝙ
actiones ſunt de iure ciuili,vt tradit Alex.in le.j. §.ſubl ſta.nu.
2.ff.ad Trebel.& in l.3.§.ſi is,pro quo,in 3.not.num.5.ff.quod
quiſq; iur.& tenet gl.j.in §.itē ſi in iudicio.ī. de exce.& hanc
dicit eſſe cōem Fely.in c.quæ in eccleſiarū, de cōſti.poſt And.
Sicu.& alios.& eā ſequitur Bal.Nouel.i tract.de dote.in 3.parte.
& And.Sicu.in rubr. de excepi.in cle.& in tract.de præſtan.
Card.in j.q.j.partis,in prin.ver.& ideo tenet,gl.fi. in l.actionū
genera.ff.de act.& obl.& Ange.in conſi.20 2.inci.in q.Ioan.&
per conſeqnens deportatis interdictis ab actibus iuris ciuilis
non cōpetūt. Iſta cōis opi.fundatur ex quinq; iuribus hic adductis
per Iaſ. & duabus rationibus,quarum vnam putat Iaſ.
concludentiſsimā. Sed ad oia illa iura,q̄ adducuntur pro iſta
parte,& ad text. &. in l. ſi ſorte.§. ſciendum. ff.ſi ſer. ven.poſſet
nouiter vnica ſolutione rñderi:nā cū illa iura vtantur iſto verbo,
ciuili actione, vel ſimili,illa verba, & ſimilia non inferunt
de neceſsitate, ꝙ actio non ſit de iure gen.nā poſſunt iſta eſſe
ſimul,quòd actiones ſunt de iure gen.& qđ ius ciuile reſpectu
executionis earū,vel approbationis dicat eas eſſe de iure ciuili,
vt patet in l.incōmodato.§.ſicut, iuncta l.j.ff.commo.& qđ
ibi dicit gl.& hoc idē dicit gl. quæ cōiter approbatur:& hoc
modo rñdendi vtitur in §.ſed iſtæ.in gl.j.ī.eo.patet etiā, nam
33 † matrimonium eſt de iure naturali.Inſti.de iure natu.in prin.
& tñ,quia ius ciuile approbauit, & ampliauit eius formā,dicitur
eſſe de iure ciuili,arg.l. ius ciuile.ff.de inſt. & iu.& Inſti.
de nupt.per totum.& idē de appellatione,& alijs pluribus eſt
dicendū,quæ cū verè ſint de iure gen.ius ciuile a ſuo noie aliquando
denominat,ſed non propterea inferri pōt,neq; negari,
quin dici poſsint eē origine de iure gen.arg.§.octauò.ī.de
bon.poſſ.iuncta l.j.ff.vt ex legibus.& facit gl.in l.2.ff.de fideicom.
hæred. pet.q̄ dicit, ꝙ licèt actiones ex empto, & ſimiles
cōcedantur a prætore,non tamen deſinunt eſſe ciuiles, vt declarat
Ang.in conſi.202.incip.in q.Ita eſt hic:nam licèt actiones
ſint approbatæ de iure ciuili, non tñ deſinunt eſſe de iure
gē.licet ius ciuile vtatur iſto modo loquēdi, & dicat eas ciuiles:
faciunt pro hoc ea,q̄ inter alia dicit Iaſ.in repe.l.admonēdi.
nu.10.ff.de iurein.vbi dicit,quòd licèt conſtitutiones principum
confirment ius prætorium, vtputà circa reſtitutionem
in integrum, beneficium abſtinendi nihilominus remanebit
prætorium, & dicatur etiam in prætorium, patet in lege prima.
C.ſi vt ſe ab hæredit. abſtinen. iuncto §.ſed his, ſuprà de
hæreditate qualit. & differen. vnde actus debet adſcribi primæ
cauſæ originali.leg. vnum ex familia. §. ſi de Falcidia.vbi
Bartol.ff.de legatis ſecundo.& lege prima, vbi Bald.not.ff.de
origin.iur. Adducitur ſecundo principaliter una ratio. Nam
dicitur hic in textus noſtro, quòd actio eſt ius perſequendi
34 in iudicio.† Iudicia ſunt de iure ciuili, vt eſt gloſſa ſuprà de
obligatio.in principio. in verſiculo neceſsitate. Adde Paulus
de Caſtro in lege,minor. in fin. princip.ff.de procurator.ergo
actiones ſunt de iure ciuili.Sed iſta ratio abſque eo, quòd non
concludit, eſt falſa: nam non valet hæc conſequentia,Actiones
proponuntur in iudicio, ergo ſient iudicium eſt de iure
ciuili, & ita actiones.nam iſta inter ſe nihil commune babēt,
& iſta conſequentia eſt a remotis: & ideo non infert argumē.
l.Papinianus.ff.de mino.l.ad probationem.C. de probat.hoc
probatur ex dictis eiuſdem Iaſ. ſuprà in princip. nu.18.dum
vult,poſt alios, quòd non eſt inconueniens, quòd producens,
& productum ſint varia origine. patet vltra ipſum exemplo
naturali,quia videmus quod gallina nigra facit oua alba. Philoſophi
plura exempla ponunt,vt in Leone,Pardo,& Mulo,in
quibus effectus a cauſa variatur, & hoc regulare eſt in cauſis
æquiuocis. Probatur vlteriùs: nam videmus, quòd contractus
emphyteuticus eſt contractus nominatus:quia habet elegans
nomen gloſſ.in l.j.C.de iure emphyteu.vbi Barto.& Bal.
quos ſequitur ibi Iaſ.nume.69. & idem Bartol.in l.vnica.ff.de
condi.ex leg. Et tamen ex eo producitur actio innominata,
quod dicit eſſe mirabile Angel. in §.emphyteuſis,in Authentica
de non alienan. Et hoc idem videmus in mutuo, qui

eſt contractus nominatus, & tamen ea eo naſcitur certi con-
dictio ſpecialis, & generalis, quæ ſunt innominatæ vt dixi
in l. certi condictio. in prin. ff. ſi cert. petat. Si igitur in ijs, quæ
ſe habent vt producens, & productum, diuerſi effectus oriun
tur quantum ad originem: a fortiori eſt dicendum in caſu iſto
nam licet actiones perſequantur in iudicio, non tamen ſortiū
tur naturam iudicij, ſed ſunt diuerſæ a iudicio. nam ſi ego ver
ſor, & diſtinguo per vitā in domo tua, propterea non ſum de
genere tuo, probatur in ſimili per tex. in cap. quantò. de iudic.
35 vbi † ius patronatus debet in iudicio eccleſiaſtico proponi,
& tamen propterea ſpirituale merum non dicitur: idem pro-
batur in cap. tuam, de ordin. cogn. & præſuopoſito aſſumpto
vero ex alio, arg. Iaſ. & glo. eſt falſum, videlicet, quòd iudicia
ſint de iure ciuili: quia antequam ius ciuile eſſet conditum, iá
iudicia erant orta: patet in c. per uenerabilem. §. rationib᷒. ex-
tra qui fil. ſint legi. ibi, Si apud te iudicium ambiguum eſſe per
ſpexeris, venies ad ſacerdotes Leutici generis, & ad iudicem,
qui fuerit illo tempore, &c. quæ verba ponuntur originaliter
Deutero. 18. cap. patet etiam in c. nouit. extra de iudi. ibi, ſcri-
ptum eſt in l. diuina ita iudicabis magnum ſicut paruū, vt nō
ſit apud te acceptio perſonarum, &c. Ex quibus patet, quòd iu
dicia nō ſunt de iure ciuili, ſed de iure diuino, qđ tenet expreſ
sè Specul. in procem. ſui operis, verſi. ſanè placitandi. & ſequi
tur Ang. de Are. in rub. infra de excep. verſi. veniamus ad ſecū
dum, & videtur tenere Bart. in l. Iulianus. ff. de cond. indeb. Po
pulus enim Iſrael iudicibus regebatur, vt patet in toto Leuiti
co, & Deute. & lib. Iudicum. ergo falſa eſt illa glo. quæ ad hæc
ſolet communiter allegari, quando iudicia ſunt de iure ciui.
& per conſequens arg. ex ea. Tertiò pro iſta parte adducitur
tex. in l. 2. §. deinde ex his. ff. de orig. iur. ibi, ex his legibus eo-
dem tempore actiones compoſitæ ſunt, ergo ſunt de iure ciui
li. l. lege obuenire. ff. de verb. ſign. Et iſte eſt melior tex. qui allo
gatur pro communi. Sed tamen ad illum reſpondetur, quia fa
teor, quòd approbatione actio dicatur de iure ciuili, quemad
modum & matrimonium, vt dicit gl. in §. j. ſuprà de iure nat.
Origine tamen dicitur de iure gentium, vt colligitur ex dictis
Abb. in repe. c. per veras. verſi. nec ob. de arbi. quē ſequitur Fe-
lin. in cap. ad audientiam. el 2. de reſcr. Et hoc vltra ipſos pro-
batur per d. l. 2. dum dicit, compoſitę ſunt, quod verbum deno
tat materiam præexiſtentem præceſsiſſe, vt eſt gl. in procem.
Digeſtorum in prin. in verbo, compoſitam. in §. omnes. in prin
cip. Iſtit. in verbo, compoſitis. & in l. 2. in prin. in verbo, nō ga.
ff. de orig. iur. quæ quidem præexiſtens materia erat de iure gé
36 tium a qua tanquam † a vetuſtiori, & digniori fieri debet do-
nominatio. l. decernimus. C. de epiſc. & cler. §. fi. infra de iure
natu. Nec obſt. ſi dicas, quod ibi ponitur dictio, ea, quæ ſignifi
cat cauſam immediatam, l. j. §. ex incendio. & ibi Bart. ff. de in
cen. rui. nauf. & ſic ex eo iure actiones compoſitæ ſunt, id eſt,
ius ciuile fuit cauſa immediata. Reſpon. quod verum eſt, quod
ius ciuile fuit cauſa, & artifex immediatus ad componendas
actiones ex materia tamen iuris gen. vt diximus ſuprà de ma
trimonio idem etiam videmus de teſtamento. nam teſtaméta
ſunt iuris gen. gl. in l. quotiens. in prin. ff. de hære. inſti. quæ lo-
quitur de teſtamento Iſaac, qui inſtituit filium ſuum Iacob, &
idem tenet Bar. in l. interdum. ff. de condi. indeb. & tamen vi-
demus, quòd ius ciuile dedit formam, vt in l. hac conſultiſsi-
ma. C. de teſta. & redegit illam rudem, & informem antiquo-
rum obſeruationem in alium modum, ſiue formam: propter
hoc tamen non negantur teſtaméta origine fuiſſe de iure gét.
licèt poſsint etiam dici de iure ciuili vt lauſſ. probat Marcus
Anto. Bauerij Bononien. Inſti. de teſta. in prin. vbi plura alleg.
ad illud de dictione, ex. Poſſet reſponderi, quòd dictio, ex, po-
ſita in d. l. 2. non ſemper cauſam immediatā importet, vt dicit
Barto. in l. prætor ait. §. quod de fructibus. in fi. ff. de bon. auth.
iud. poſſ. & in l. eum filius. §. hæres meus. de lega. 2. & in l. non
dubium. C. de legi. Et ex iſtis manifeſtè oſtenditur, quòd com-
munis opi. non poteſt ſuſtineri. Quid tenendum? Mihi videtur
quòd opi. contra communem ſit verior: quia melioribus, & fir
mioribus innititur fundamentis. Et ex his quinque precipuè
argumenta ſolidè fundantur, ad quæ non eſt hactenus legiti-
mè reſponſum. Adducitur igitur primò text. op. ti. in l. rerum a-
motarum. ff. rer. amota. ibi natura iure gent. condici puto. &
tamen in leg. ſequen. illa condictio dicitur, quòd eſt actio. Re-

ſpondet ibi Bart. dupliciter, primò, quòd ibi text. loquitur de
ea condictione, quæ olim manu regia expediebatur. Sed tamē
hæc ſol. non ſolum eſt diuinatiua, ſed etiam contra illum text.
qui appellat illam cōdictionem, actionem rerum amotarū. &
ſi ille tex. non diceret, apparet manifeſtè, quia condictio eſt a-
ctio perſonalis, vt tradit Iaſ. in l. certi condictio. in princip. ff. ſi
cer. pe. & in §. ſic itaque. infra eo. & minus regia expediebatur
eo tempore, quo actiones nondum fuerant compoſitæ, ut di-
cit idem Bar. in l. frater à fratre. ff. de condict. indeb. ſequūtur
nouiſſ. Papien. in rubr. ff. de verbo. obliga. & maxime cum tem
pore Martiani conditoris illius legis, tam illá exactio manu
regia abolita erat, & modus agendi inductus: nam Martianus
auctor illius legis fuit tempore Alexand. Imperatoris, & duos
publicorum iudiciorum libros, & alia reliquit, vt à probatiſsi
mis habetur auctoribus, quod ex alio probatur ſolutionē Bar.
non eſſe veram: nam tempore iuris gent. quo contractus fie-
bant, ex quibus obligationes naſcebantur, creditores conſe-
quebantur debitum manu regia, ut dicit Barto. in d. l. frater à
fratre. & in l. Iulianus. ff. de condict. indeb. & ubi illa abſoluta
poteſtis regiæ manus exercebatur, non erant actiones, vbi di-
cit etiam Barto. in l. rerum quidem. ff. rer. amo. ſed in d. l. re rū.
dabatur marito condictio, & ſic actio: ergo ceſſabat illud re-
medium manus regiæ: & ſic Bartol. non bene dicit, Præterea ſi
hoc eēt verum, deberet prius inſpici, an illa manus regia erat
37 officium iudicis, aut actio: nam † omne debitum de iure ciui
li non, niſi per has duas vias, conſequimur. officium iudicis nō
erat: quia non poteſt interponi ad priuatam vtilitatem. l. 4. §.
hoc autem iudicium. ff. de dam. infect. ſed imploratur in locū
deficientis actionis, vt dicit Barto. in leg. j. ff. de iuriſd. om. iu-
dic. ſed manus regia interponebatur ad priuatam vtilitatē, &
propria auctoritate Tartaros, & Venetos, ſecundum Bartol. in
d. leg. rerum quidem. igitur, &c. Item quia officiū iudicis nul-
lam præſupponit obligationem, vel. l. qui per colluſionem. §.
fin. ff. de act. empe. l. Quintus. ff. de emp. leg. Quintus. ff. de ann.
leg. ſed ille, qui petebat a debitore ſuo centum ea obligatione
puta emptionis, vel alterius contractus, dicebat debitorem ſi
bi obnoxium. quod probare tenebatur eo iure, vt patet Ioan.
8. cap. vt patet in cap. licet vniuerſis. extra de teſti. qui loquitur
de iure diuino, quo longè antè ita obſeruabatur: quia alias
non condemnabatur aliquis ſine probatione, ut patet p Au-
lum Gellium. 13. lib. Noctium Atticarum. cap. 2. de quo memi
nit Lancio. Deci. & Iaſ. in leg. qui accuſare. C. de eden. ergo il-
la petitio facta illo tempore quæ præſupponebat aliquē obli-
gatum erat officium iudicis (vt dixi) nullam præſupponat obli
gationem. ſi non erat officium iudicis, neceſſario erat actio,
cùm ſine actione nemo experitur. l. ſi pupilli. §. uideamus. de
neg. geſt. & ſic reſponſio Bartol. non eſt vera quo ad propoſitū
noſtrum: dictum tamen in ſe verum eſt, quod olim manu re-
gia ciuitates regebantur: ſed illud intelligo, quo ad executio-
nem iuſtitiæ. patet, quia etiam hodie talis manus regia nō eſt
ſublata vt dicit not. Anto. de But. in capit. quæ in eccleſiarum.
de conſtit. quod dictum pro valde not. commendat Socin. in
rubric. ff. ſi certum petat. Secus uerò quoad petitionem illius
quod debebatur ex aliqua obligatione: quia tunc bene pro-
ponebatur in iudicio petitio debiti quia petebam Titium,
vel Sempronium condemnari. Et licet non cum illa ſolemni-
tate, qua hodie proſequimur: illa tamen informis petitio
pro actione habebatur. & iſtud credo veriſsimum quicquid
dicant Bartol. & ſequaces: & iſto modo conſeruatur regula,
38 quæ habet, quòd † cauſatum ſapiat naturam cauſæ. §. præ-
dictis. in Auth. vt lic. matri, & auiæ. & ſic oblatio quæ eſt de iu
re gen. pariet actiones. & ſic filias ſibi ſimiles natura, & origi-
ne: nam naturaliſsimum quippe eſt generare vnum tale, qua-
le eſt, vt dicit Ariſto. in 2. de Anima. & eſt bon. text. & ibi
gloſſ. in leg. quod ſi nolit. §. qui mancipia. ff. de edil. e-
dict. & alibi dicit gloſſ. quod pater prudens prudentem,
& nobilis nobilem generat, gloſſ. in leg. nullus. C. de decu.
libr. decimo, imò mirabilius voluit gloſſ. in leg. final. in ver-
ſic. conſequentia. C. de natu. lib. quòd filius ſpurius ſpurium
generat, & ſic ſimile producit ſuum ſimile: ſed obligatio
parit actionē, vt oēs dicūt, l. licet. §. ea obligatio. ff. de pc. ergo
dēt parere ſimilē, vt quemadmodū obligationes ſunt de iure
gen. ita & actiones ab eis pductæ. Et pro hoc dico eē caſum,
quem

nūc ibi not.Bal. in l.eas. ff.de cap.dimi. vbi ex quo contractus
dotis eſt iuris gent.eodem modo & actio ab eo producta di-
citur iuris gent. pro quo etiam facit tex. in l.cum amplius. §.
is natura.ff.de reg.iur. Secunda eſt ſol.Bar.quod ibi intelliga-
tur de iure gen.addita tamen actione de iure ciuili.ſed tamen
hæc etiam ſolutio eſt diuinatiua, vt fatetur etiam Iaſo. Vnde
mihi videtur,quòd ille tex. probet aliter non faciendo vim in
illa dictione.condici,vt debeat exponi pro actione , vt volunt
doct.hic,ſed potiùs pro exercitio actionis:& ſic erit ſenſus, ꝙ
quando vxor ſubtraxit marito aliquas res de iure gentium cō
dici poterat actione rerum amotarum.& ſic actio ibi & condi
ctio ponuntur vt diuerſa:quia cōdictio ponitur pro exercitio
actionis,quod conſiſtit in facto:actio uerò eſt ius:& ius, & fa-
ctum ſunt diuerſa,vt in rub.de iuris,& facti ign.& dico ſuprà
in glo.verius tamen uidetur quod ſuperius dixi. Secundò,pro
iſta parte adducit tex.in l.ſi mandauero tibi.§.is cuius.ff.man
da.vbi deportatus retinet actiones,cui denegātur ea,quæ ſunt
iuris ciuilis l.quidā.ff.de pœnis.ergo actio eſt de iure gentiū .
Reſpondet ad iſtum tex.Bar.in l.ex hoc iure.ff.de iuſt.& iur.ꝙ
actiones ibi deportato competūt non principaliter, ſed in cō
39 ſequentiam contractus per eum celebrati , quo caſu † multa ī
conſequentiam conceduntur , quæ principaliter prohibentur
l.j.in prin.ff.de auct.tut.ſed actiones principaliter ſunt de iure
ciuili:ergo deportato principaliter nō competunt. Sed hæc ra
tio non eſt vera:quia ibi principaliter datur actio.& iſta reſpō
ſio eſt contra illud,quod ipſemet Bar.tenet in d.l. ex hoc iure.
dum dicit,quòd vtilitas iſtius inueſtigationis,an actio ſit de iu
re gen.vel ciuili,eſt in hoc: quia ſi ſunt de iure ciuili deporta-
tis negantur.Si verò fuerint de iure gen.conceduntur,& attē-
ta iſta ratione Bar.diceremus,quod ea omni cōtractu deporta
ti poſsint agere,cū actio in quocunque cōtractu veniat in con
ſequentiā:quod eſt falſum,vt ꝓbatio, & cōtra ipſum eundem
Bart.in d.l.ex hoc iure.qui tenet,quod non poſsint agere. vn-
de tanquā doctrina doctoris contrarij non eſt tenenda , vt di-
cit Abb.de Inno.in cap.extirpandæ.§.quia verò.de præben. &
præſertim quòd illa regula,ꝙ multa in conſequētiam,&c.nō
ſemper eſt vera,vt patet in l.pupillus.§. ſed ſi per interpoſitā .
ff.de aucto.tuto.& in l.qui ſaccum.ff.de fur.& in l.non debet .
ff.de cōtrahen.empt.& in l.quia proinde.ff.ad Trebel.vt tradit
idē Bar.in l.ſingularia i 3.col.ff.ſi cer.pet.Tñ eſto,qđ neq; Bar.
ſibi aduerſetur,& qđ regula ſua de plano procedat. Ex alio il
la ſolutio,ſiue intellectus ad illum tex.non poteſt ſtare,qa ego
40 habeo,ꝙ † excōicatus æquiparatur deportato,gl.in §.minor.
Inſti.de capi.demi.& gl.in c.paſtoralis.de appel.tenet Bart. in
l.ex facto.§. ſi quis rogatus.el 2.ff.ad Treb.& in l.cùm pater .
§.hæreditatem.de leg.1.& tamen licèt excommunicatus poſ-
ſit contrahere,quemadmodū deportatus , eo quia contractus
ſunt de iure gentium,quæ deportatis,& per conſequens excō
municatis non denegantur.d.l.quidam.& tenet Abb.in c.veri
tatis.nu.35.per totum.de dolo & contu. per text.in d.l.quidā.
& Feli.poſt Abb.in c.ſi uerè.de ſent.excom. tamen excommu
nicati non poſſunt agere ex eo contractu,pendente excommu
nicatione,nec principaliter,neq; in conſequentiam, vt in c.in-
telleximus.de iudi.& ibi latè Mod. ergo eadem ratione neque
deportatus debet poſſe agere,neque principaliter,neq; in cō-
ſequentiam.Ratio eſt,ne ſit melioris conditionis delinquens ,
quam bonus,arg.cap.eum qui,de præbend.in 6. & l.ſeruus.ff.
quod vi aut clàm.quæ ratio militat in deportato: quia æquipa
ratorum eadem debet eſſe ratio,& cōditio.l.j.§. lex Falcidia.
ff. ad leg.Falci.cum ſimi.& tamen,attēta opi.Bar.ex quo actio
venit in conſequentiam,eſſet dicendū cōtrarium : quod eſt fal
ſum ſpeciali ratione,vt crimina puniantur : alius ergo eſt ſen-
ſus illius tex.Dico igitur,qđ tex.in d.l.ſi mādauero tibi.§.in cu
ius.malè allegatur per Bar.& alios,ꝙ ibi deportato competat
actio etiam ſi ſit de iure gentium: quia tex. ibi non loquitur in
deportato,ſed in eo cuius bona publicata ſunt,quo caſu nō ſe
quitur Bona alicuius publicata ſunt,ergo eſt deportatus,quia
poſſunt iſta ſimul eſſe, quod alicuius bona publicentur & qđ
ſtatus ſuæ perſonæ maneat ſaluus, & illæſus. caſus eſt de hoc
ſingularis quem ibi no.Bart.in l.certa forma.C.de iure fiſc.lib.
10.facit tex.in l.Caius ff. ad Sillani. Nec ob. ſi dicas quod opi.
Bar.poſſet ſuſtineri per tex.in l.ſi victum. quem ibi dicit ſingu
larem Alex.ff.de re iud.vbi condemnato datur actio: quia,di-
co,quod illud ideo eſt,quia denegantur alimenta:quo caſu re
ſpectu alimentorū,bene datꝰ actio vt ibi dicit Alex.alia iura ad
ducens: & vltra ipſos facit bene tex.in l.ſeruos. ff. de aliment.
& cib.leg.quem etiam ad hoc ponderat Lancilotus Decius in
l.j.poſt glo.C.qui admit. qđ igitur fauore alimentorū receptū
eſt,nō eſt trahendū ad ius cōe . ꝓut eſt caſus ſingularis in l.cū
ratio.ff.de bo.dam.iuncta l.quiſquis.C.ad leg.Iul. maie. & ſic
apparet quod ille tex.nihil probat.Ex his igitur opi. cōtra cō-
munē accedētibus alijs fundamentis , quæ hic referūtur ad q̄
nō bene eſt rñſum,manet defenſata:pro qua vltra ꝑdicta acce
dant duo fundamēta.Primū eſt,quia videmus,ꝙ actiones dā-
41 tur ad illud quod eſt meū,vel tuū.§.j.infrà eo.ſed † meum,&
tuū,ſunt de iure gentiū.§.ex hoc iure. ſuprà de iure naturali.
igitur & actiones ſunt de iure gent.Sed hoc argu.poſſet retor-
queri per c.quo iure.8.diſt.Item quia non concludit ex eo,qa
aliquo tempore potuit eſſe meū,& tuū,quo non erat actio,vt
dū oīa manu regia adminiſtrabantur.Et aliquo etiam tempo
re datur actio ad nō meū,neq; tuū,vt de depoſitario ad repe-
tendū rē ſibi ab alio depoſitā.Scđo pro iſta opi.cōtra cōem fa
cit,quia qñ mediū participat de vtroque extremo , ſortitur na
turā potentioris.l.quæritur.ff.de ſta.hom.not. Dyn. in regula,
qui tacet.de reg.iur.lib.6.& Bal.plene in c.j.de ſucceſ. feu.ſed
ius gentium dicitur eſſe potentius ipſo iure ciuili.§. ſed natu-
ralia.ſupra de iure nat.Itē dr̄ eē dignius, vt patet ex ordine ru
bricæ.Inſti.de iure nat.gentiu,& ciuili:ergo actio participans
de vtroque dr̄ ſortiri naturā potentioris,vt latè Iaſ.hanc regu-
lā probat in l.imperiū.per illum tex.ff.de iuriſd.om.iud.Ita de
actione eſt dicendū,quod licet participet de iure ciuili,atten-
to ēt quod participat de iure gentiū, quod debeat ab eo deno
minari.Sed ad hoc etiam reſponderi pōt, quod illa regula po
ſita in d.l. quæritur.non procedit vbi datur diuerſa ratio con-
currente diſpoſitione iuris,vt dicit notabiliter Abb.in c.ſuper
quæſtionum.§.ſi verò.de offi.deleg.quē ſequitur Rochus Cur
tius in Tract.iuris patro.in 7.q.facit quod idē Abb.in c.fi. in fi.
de iure patro.iuncto tex.in c.cum dilectus.eo.tit.Et ꝓ hoc be-
ne facit tex.in c.Raynutius.extra de teſta. ubi filius fuit deno-
minatus à matre Clera,& non à patre,qui dr̄ eſſe dignior , &
cuius originem ſequi dēt.l.j.ff.ad municipales : ita hic ex quo
ius ciuile formaliter actiones introduxit, & forma eſt dignior
materia,vt ſupra dictū eſt per tex.in l.an inutilis.ff. de accepti
la.& tradunt Moder.in rub.ff.de verb.oblig.in illa q.quare ſti-
pulatio potius denominatꝰ à verbis,quàm a ſenſu, tenet Geor-
gius Natan.in repe.cle.ſæpe.§.& quia.de uerb.ſigni. dēt actio
denominari ab eo,dato , quòd ius gentiū dicatur eſſe poten-
tius.Et ſic patet,ꝙ vtraq; opi. in diſputationis congreſſu poſ-
ſet ſuſtineri.Alia plura poſſent pro hac opi.adduci:ſed quia ex
his ſatis eſt comprobata,omitto.Vltimò pro iſta opi. cōtra cō
munē vr̄ tex.quem ibi ponderat Ange.de Are.in §. quorum.in
fin.ſupra in proœ.iſtius libri:ſed ad illum text.ſubtiliter intuē
42 ti patet rñſio.† Quarta concluſio vltra alios colligitur ex iſta
gl.iuncto tex.qđ ius municipale veniat appellatione iuris.pro
batur hic dū gl.dicit,ꝙ appellatiōe iuris venit ciuile, & tñ ius
ciuile vocatur ius ꝓpriū cuiuſq, ciuitatis.§.ius ciuile.ſ.de iure
natu.Vel ſcđo & melius ꝓbatur dū dicit,ꝙ appellatione iuris
venit ſtoriū,& tñ ius ſtoriū dr̄ ſtatuta facta à Comitibꝰ , vel
Marchionibus,ſiue alijs in ſuis locis,ut tenet Bart.in l. ſtipula
tionū aliæ.circa fi.ff.de verb.obl.Et ex iſto dicto gl. pōt notabi
liter inferri ad deciſionem clarā illius q. ſup qua tā acriter cru
ciātur doct.ī varijs locis,quos refert Corſet.in repert.ad Abb.
in verbo,ius.ver.iuris appellatione,videlicet, An ſi facta ſit cō
miſsio,quod arbiter,vel iudex procedat ſecundum ius,poſsit
procedere,& iudicare ſecundum ius municipale,& conſuetu
dinis . Super quo articulo licet infinita adduci poſſent , q̄ la-
tius congerit Barb.in proœm.cle.ſuper gl. in ver. iuris. & co-
pioſius Moder.Hiſpani diſputantes in rep.§.his itaq;.Inſti. de
iuſti.& iur.& Felin.in c.j.de ſponſa.& latiſsime Alber. Bru. in
tract.de ſtatu.exclu.fœmi.in 12.quæſt.fol.8.col.3. cōis tñ opi.
eſt iſta,quòd iudex taliter datus poterit non ſolum ſecundum.
ius commune , ſed etiam conſuetudinarium & municipale ꝓ
cedere,vt tradit Iaſ.in l.præſcriptione.C. ſi contra ius , vel vti
pub.pro qua opin.facit gloſſ.hic : nam appellatione iuris, de
omni tali iure intelligitur,ut tenet Io.And.in rub.de reg.iur.
lib.6.& ibi Philip.Franc.in fi.& inter alia allegatur pro iſta

opin.tex.in §.conſtat.Inſtit.de iure nat.ubi appellatione iuris
uenit ſcriptum,&non ſcriptum,& ſic cõſuetudo,& plura alia,
de quibus ibi per eos.Modò tota difficultas cõſiſtit reſpon-
dere ad text.in §.quotiens.eod.tit.de iure natu.qui probat to-
tum oppoſitum,ſcilicet,quod cum iuris ſit mentio,debet in-
telligi de iure ciuili Romanorum,de cuius intellectu modò
uidendum eſt plene.nam reperio,quod quatuor intellectus
principaliter ad illum text.aſsignãtur per doct.in uariis locis.
Nam in primis Abb.in rubrica extra de conſuet.dicit,quod il-
le tex.procedit,quando in illa ciuitate non eſt aliud ius:ſecus,
ſi eſset aliud ius,prout præſupponitur in caſu noſtro.Et licet
hic intellectus impugnetur per Præpoſitum Alexandrinum in
cap.ius naturale.j.diſtin.tamen eum defendit Decius in cap.
licet cauſam.de prob.ubi dat alium.& ſic ſecundum intelle-
ctum ad d.§.uidelicet, quod procedat,quando illud ius com-
mune Romanorum erat in uiridi obſeruantia: nam tunc in du
bio de illo debet intelligi:aliàs ſecus,ut ibi latius per eũ,quæ
breuitatis cauſa omitto.Tamen iſte intellectus Decij impu-
gnatur per Moder.locn ſupra allega.& dant ipſi tertium ſen-
ſum, uidelicet,quòd ille §.procedat, quando iſtud uerbum,
ius,profertur ab Imperatore Romano:nam tunc intelligitur
de iure ſuo Romano:quia uerba ſecundum qualitatem perſo-
næ debent intelligi,ut ibi per eum:ad quod accedat dictum
Bal.in cap.cum veniſsent.de eo qui mit.in poſs.cauſa rei ſer-
uan.vbi dicit,quod ſi Rex Angliæ facit mentionem de iure in-
telligatur de iure ſuo Anglicano.Sed ille intellectus etiam mi
hi non ſatisfacit:quia cum ius ciuile dicatur proprium ius
cuiuslibet ciuitatis,vt in d.§.ius ciuile.ego non uideo,cur ille
text.non æquè procedat in iure regio,vel comitis alicuius ci-
uitatis,cum ſimpliciter ille text.de iure ciuili loquatur,quod
(vt dictum eſt)dicitur ius cuiuslibet ciuitatis.Et ideo quartũ
intellectum etiam ſubtilem reperio dari ad illum §.per For-
tunium Garciam Hiſpanum in l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.ff.
de pact.uidelicet,quod ille text.procedat.quando non eſt fa-
cta mentio iuris ſimpliciter,prout in caſu noſtro,ſed cum ad-
iectione,ciuilis.Vnde meritò appellatione iuris ciuilis de Ro-
mano intelligitur:ſecus appellatione iuris.Tamen iſte intel-
lectus,licet uideatur coloratus,non mihi ſatisfacit:quia cum
ius cuiuslibet ciuitatis ciuile dicatur,vt in §.nam quod quiſ-
que.eod.tit.de iure natur.non uideo,quòd illa adiectio aliqd
faciat,cum ſit quædam qualitas,quæ poteſt adeſſe,& abeſſe
citra ſubiecti corruptionem.l.falſa.ff.de condit.& demonſtr.
& uidetur de hoc caſus in l.ij.§.hæc diſputatio.ff.de orig.iur.
quia cum ius etiam alterius ciuitatis,quàm Romanæ,dicatur
ius cum illa adiectione,ciuile,vt ſupra eſt dictum,non uideo
rationem,cur potius de Romano intelligamus,quàm de alio
Neque obſtat quòd uerba in potiori ſignificatu ſunt intelligẽ-
da:quia eſt hoc uerum, quando aliter intelligi non poſsunt,
ut dicit Bart.in l.ſi mater.§.eundem.ff.de except.rei iudic.ſed
in caſu iſto poſsunt etiam aliter intelligi,vt ſupra dictum eſt.
Igitur generaliter de quocunque iure debet intelligi.Vnde mi
hi uidetur,quod alius intellectus poſsit,& ſic quintus accom
modari ad illum text.vt dicamus,quod ideo princeps faciens
in ſua commiſsione mentionem de iure,debet intelligi de iu-
re communi Romanorum,& nõ de alio particulari:quia prin
ceps cenſetur ſua iura communia habere in pectore, & in du-
bio præſumitur ea ſcire: iura verò ciuilia particularia , vt ſta-
tuta & conſuetudines cuiuslibet ciuitatis , cenſetur ignorare:
Ideo cum ipſe princeps mentionem facit iuris, de illo intelli-
gere debemus, quod ab omnibus obſeruatur & ſcitur, videli
cet, de Romano,non de illo quod ignorat.text.eſt de hoc cla-
rus in c. j.de conſti. lib.6.& not. Bar.in l.omnes populi.circa,
fin.ff. de iuſti. & iur. & pro hoc in propoſito habes nobilem
decifionem Abb.in cap. fin. ne cle.vel mona. cùm igitur ius
Romanorum erat vniuerſale per totum orbem, princeps com
mittendo cauſam, ſecundum iura debet de illo intelligi quod
ſcit, non de alio iure particulari,quod ignorat, & iſta videtur
ratio.d.§.quoties.Quinta concluſio colligitur ex eadem gloſſ.
43 ibi,ſed in facto pot us hoc conſiſtit.&c. † Quod officium iu-
dicis eſt facti. Dy. hic opponit quod ſit iuris de l.ius dandi.ff.
de tuto. & cura.dat.ab his.& de l.illicitas. §. qui vniuerſas.ff.
de offi.præſi.vbi ius dandi tutores. Item ius in metallum dan
di,magiſtratibus compet.t,& ſic officium eorum eſt ius.Iaſon
hic reſpondet,quòd gl. noſtra nõ dicit,quod ſit facti,ſed quòd
conſiſtit in facto & ſic in exercitio, &c. Aduerte quod hæc ſo-
lutio Iaſon.non eneruat contrarium,nec ſoluat glo. ſed inci-
dit in idem.Nam quod in facto conſiſtit,facti eſſe dicitur, nec
58 videtur differre.l.j.per totũ.ff.de in.& fac.igno.vbi facti igno-
rantia, vel ignorantia in facto conſiſtens idem ſunt. Et pro
hoc quòd iſta verba, facti,& in facto idem importent,eſt tex.
ad literam in cap.j.de conſtit.lib.6.Et ideo glo. noſtra dicen-
do, quòd officium iudicis in facto conſiſtit, videtur dicere
quod facti ſit, quod ex alio colligitur. Nam negat officium iu
dicis eſſe actionem,quæ eſt ius,& dicit eſſe in facto:ergo da-
tur intelligi,quod uelit firmiter tenere,quòd ſit facti.Alia ẽt
expoſitio,quam facit Iaſ.in facto,id eſt,in exercitio,eſt contra
gl.hic.probatur,quia etiam actiones reſpectu exercitij dicun-
tur eſſe facti,vt late concludit idem Iaſo.ſuprà in princ.iſtius
glo.& hoc glo.non negat poſt doct.omnes ibi:& tamen glo.
dicit hic,quod officium iudicis non eſt actio:quia in facto cõ
ſiſtit.& ideo non poteſt glo.intelligere officium iudicis eſſe
facti reſpectu exercitij:quia eo modo non differt ab actione.
Vnde infertur neceſſariò quòd glo.intelligit,quòd ſit facti,&
ſic quòd differat ab actione,prout eſt ius,vt diffinitur.Et ideo
tenendo,quòd nulla differentia an ſit facti,uel in facto.Ad iu
ra allegata per Dy.aliter poteſt reſponderi. Primò quòd vbi
ius,exponatur,id eſt,facultas,quæ in facto conſiſtit, ut ſuprà
latè dixi in prin.huius glo.per text.in l.j.§.adeundi.ff.quando
app.ſit,cum ſimil.vt ibi dixi.quibus adde text.in c.cùm ali-
quibus.de reſcr.lib.6.&c.dilectus.il ij. de præb.& in capit.fin.
de ſecun.nupt.Et quod iſta expoſitio ibi neceſſariò conueniat,
probatur. Nam ibi text.loquitur per gerundium genitiui,
dum dicit,ius dandi,quo caſu habemus ſecundum com-
munes concluſiones,quòd gerundia ſignificant factum,non
ius. l. vim facit . ff. de vi , & vi arma. cum ſimilibus. vt per
Are. & Iaſ. ſuprà in rubrica huius tituli, & in rubrica, C. de
edend. tradit Corneos in conſilio.224. in 4.libr. vt dixi ſuprà
in rubrica. ergo ille tex. non probat,quòd officium iudicis ſit
iuris. Secundo reſpondetur, quòd illa iura non probant. quia
aliud eſt ius dandi tutorem, aliud eſt ipſum officium iudicis,
quemadmodum aliud eſt actio,& aliud eſt cauſa agendi , vt
colligitur in l. & an eadem. §.actiones.ff.de excep.rei iudic.&
concludit gl.in ver.ius, ſuprà eo.nam quemadmodum iſta di
ctio, homo, non eſt homo, ſed ſignificat hominem , ita offi-
cium iudicis non eſt ius, ſed habet iuris adminiſtrationem :
pro qua opi.videtur eſſe notabilis deciſio Bald. in c. bonæ me
moriæ. el j.de poſtu. prælato. vbi magiſtraliter loquitur. Et
ideo pro concordia prædictorum diſtingue,quòd aut conſide
ramus officium iudicis de per ſe,tanquam habens iuriſdictio
nem, & tunc non eſt facti,ſed iuris:& ideo iudex dicitur à iu-
re,& iuſtitia.c.forus. de verb.ſig. & tunc procedit opinio Dy.
Si verò conſideramus iudicis officium quo ad executionem,
& adminiſtrationem, & tunc eſt facti,& procedit gloſſ.hic.Et
iſto caſu poteſt colligi,an ſit actio, vel non : cùm etiam actio
conſiſtat in iure,& in facto diuerſis reſpectibus, vt ſuprà dixi-
mus in prin.gl.Sexta concluſio colligitur in eadẽ glo.ibi,nam
44 debeo æſtimare, licèt iudex poſsit refrænare, &c. † Quòd iu-
dicis eſt æſtimatam iniuriam refrænare, & pro arbitrio ſuo ta
xare. Adde pro declaratione iſtius glo.qualiter æſtimatio fieri
debeat,optimam gl.& magiſtralem in cap. ſi canonici.in ver.
damnis,de offi.ord.lib.6.vbi vult,ꝙ ita debet formari petitio,
Potius vellem cẽtum perdidiſſe de meo,quàm hanc iniuriam
pati. hoc facto iudex taxabit,ne illa in infinitum iuret , alleg.
glo.tex.in l. conſtitutionibus.ff.de iniurijs, allegat etiam.§.in
ſumma,& §.pœna,ſuprà de iniur.hic alleg.in gl.& illam glo.
ſequitur dñs Abb.in cap.j.in fi. extrà de iniurijs,& latè decla-
rant domini de Rota in deciſion.152.incip.ad æſtimationem.
in titu.de procurato.& iniurijs, in nouis . & latius reaſſumunt
idem domini de Rota in deciſio. 486. incipien.ad æſtimatio-
nem, in titu.de iniurijs , in nouis . & ſequitur dictum . gloſſ.
Feliu.in cap.ex tenore, de ſentent. excom.& latius idem Feli.
in cap.ea noſcitur , eod. titu. tenet etiam Alexand.in conſilio
210. viſis, & diſcuſsis.2. libro. Item non ſolum æſtimatio , vt
ſuprà eſt dictum , ſed locus & tempus in huiuſmodi libello
debet etiam poni , quo huiuſmodi iniuria æſtimatur , vt tenet
ibidem Alexander Roman. in conſilio 191. inſtabo circa pri-
mum.

trum. in princip. cum concor. vt per Alex. in l. j. nu. 31. & 32. ff. de edend. & latè declarat Præpoſitus in c. libellorum 2. q. 8. & ille tex. originaliter ponitur in l. libellorum. ff. de accuſa. qui eſt tex. capitalis ad hoc. & idem dicit Alex poſt Bar. in l. edita. C. de eden. & Cornæus conſ. 205. incipi. videtur prima fronte, in 2. lib. per d. l. libellorum. quam declara, vt per eundem Iaſ. in l. arbitraria. §. Ephesi. ff. de eo, quod cer. lo. vbi pulchra dicunt circa iſtam materiam, quæ, ne videar aliorum dicta trãſcribere, non refero. Iſtud tamen vltrà ibi dicta, ego limitarẽ, niſi eſſet conſuetudo, quod locus, & tempus non poneretur: quia tunc bene valeret talis libellus, argum. eorum, quæ vult Bald. in l. maioribus. in fi. C. com. vt iud. Et quia libellus ſecundum conſuetudinem formari debet, gloſ. in l. de quibus. in verſic. inueterata. ff. de legib. tenet Ang. in l. diuturna. de legibus. & in l. j. ff. de offic. aſſeſſo. vbi prædictam gloſſ. allegat. Tamen in contrarium facit, quia iſta conſuetudo eſſet in præiudicium tertij, ex quo de loco, & tempore non conſtaret. Vnde poſſet de facili ſequi criminalis condemnatio. & ideo attendi non debet tanquam nocina. c. cum dilectus. & ibi Abbas, de conſuet. & quia in criminalibus debent eſſe probationes luce meridiana clariores. l. ſciunt cuncti. C. de probatio. & per conſequens tanquam irrationabilis, & præiudicialis iuri communi iſto caſu non derogabit. argum. c. fi. de conſuetu.

† Aduertendum eſt etiam ad aliud, quod licèt talis libellus abſque loco, & tempore non valeat, intelligitur tamen, parte opponente. Vnde, ipſa tacente, valeret, vt latè concludit Soci. conſi. 146. viſo proceſſu. tangit Cornæus conſilio 80. lib. 3. cum alijs alleg. ibi per eum ponderando text. in d. l. libellorũ. in verbo, aboletur. quod verbum præſupponit quod accuſatio valeret. allegat Bartol. in terminis tenentem, & ponderantem iſtud verbum in l. j. §. accuſationem. ff. ad Turpil. Tamen quia communis opin. eſt in contrarium, vt patet ex adductis ſuprà, & tenet Alexand. in conſi. 72. in fi. lib. j. & conſil. ſuprà allegato. & Cornæus conſil. 241. cum ſimilibus, non inſiſto. Iſta tamen communis concluſio ſublimitatur notabiliter per Feli. in c. 2. de libell. obla. niſi reus opponeret iam liquidato crimine: quia iſto caſu comperto facinore de apicibus iuris non eſſet diſputandum. tunc enim omiſſio loci, & temporis, non attenderetur: allegat Bald. in l. edita. C. de eden. & alia, de quibus ibi per eum. Confirmatur iſta limitatio, quia verum eſt, quod expreſſio loci, & temporis requiritur ad iſtum effectum, vt clare de illata iniuria, ſine crimine appareat. l. iniuriarum. ff. de iniurijs. & tenent omnes ſupra dicti doct. ergo habito fine ad quem introducta eſt illa ſolemnitas, non curatur modus cle. cauſam. de elect. l. 3. C. de inſti. & ſubſtitutio. l. cum ſeruus. de verb. oblig. c. qualis. j. q. j. Hinc videmus, quod licèt citari debeat aduerſarius ad iudicium, tamen ſi in iudicio præſens reperitur, non requiritur citatio: quia habetur finis ad quem citatio inducta fuit. caſus eſt de hoc in l. de vnoquoque. verb. præſentibus. ff. de re iudi. & in l. in cauſæ. la. j. §. cauſa cognita. in ver. præſentibus. ff. de mino. bonus tex. in le. etiam. §. fi. in ver. præſente, vel euocato, eod. tit. cum fi. vt per Feli. in c. cum oporteat. extra de accuſa. & idem in. ca. in præſentia. de probat. Tamen aduertendum eſt, quod iſta limitatio non videtur ſine dubio: quia ſi de forma eſt, quod locus, & tempus ponatur in libello, aliàs quod ſit nullus ipſo iure, parte non opponente, vt concludunt præfati doct. & Bart. & omnes in d. l. edita. de edend. igitur illius omiſſio: quamuis habeatur facilior expeditio, & effectus vitiat, vt latè tradit idẽ Feli. in c. cum dilecta. in verſi. geſta contra formam. de reſcri. tenet etiam Iaſo. in leg. 2. de iuriſdi. omn. iudic facit optimè tex. in l. 3. §. in bello. ff. de re milit. Et dicit Bald. in l. omnes. ff. de iuſt. & iur. quod ſi ſtatutum requirit tempus illo non obſeruato, non valet actus. & multa alia quaſi in terminis noſtris adducit Feli. in dicto c. cum dilecta. & Alexan. & doct. in l. j. ff. de liber. & poſthum. Sed tenendo primam opin. poſſet reſpõderi diſtinguendo ſecundùm quod dicit text. in c. ſtatutum. §. nullo quoque, de reſcrip. lib. 6. & in c. fi. §. fin. vbi Abb. & alij de offic. deleg. declarando vt latè dixi in c. j. & ca. diſpendia. de reſcrip. lib. 6. & refero in voce.

Vltimò vt nihil relinquatur intactum, aduertendum eſt, in quantum Iaſon, & alij dicunt debere fieri æſtimationem iniuriæ eo modo, quo ſupra dixi per gl. d. c. ſi canonici. Hoc tamen eſt intelligendum de iuramento ipſius iniuriati, vt ſentit d. glo. Sed tamen Gandi. in tract. malefic. in rubric. qualiter fiat accuſatio, tenet contrarium: quem latius ſequitur Corne. in conſilio 80. incip. conſuluit. in 3. libr. poſt Soci. quem ibi refert. mouentur igitur alia iſta ratione: quia cum æſtimatio iniuriæ ſit intereſſe ſingularis affectionis, eſt difficilis probationis, vt concludit Cy. in l. vnica. C. de ſent. pro eo quod intereſt, unde debent teſtes requiri, & tamen non probabunt. cum de credulitate deponere debeãt. Bal. in l. ſiue poſsideris, & habetur in c. quoties de teſti. etiam ſi ſtatutum uel conſuetudo eſſet in contrarium, prout dicit ſingulariter Anton. de Butr. poſt Hoſt in capit. j. de appell. licet ipſi non allegent quidem dicendum. Breuiter iſta uidetur communis reſolutio, quod cũ iſtud intereſſe æſtimationis ſit difficilis probationis, ut ſupra eſt dictum, admittuntur teſtes de credulitate, uidelicet, quod homines ſimilis conditionis ita exiſtimarent. & ita tenet Bald. propter difficultatem probationis ualere tale dictum in l. teſtium. C. de teſti. facit quod uoluit Alexan. in conſil. 8. j. uol. & in conſi. 24. in 2 lib. cum pluribus ſimilibus, vt per præfatos conſulentes: & talia æſtimatio, vt communiter fieri ſolet, debet attendi. l. precia rerum. ff. ad l. Fal. & maximè, quia poſt partis iniuriatæ iuramentum, & depoſitionem teſtium de cõditione perſonæ, iudex debeat cognoſcere, refrænare, & taxare quod iuſtum uidebitur, ut hic dicit gl. Videas tamen circa hoc plures, opi. quas in hac materia æſtimationis iniuriæ, refert Soc. in conſi. 146. uiſo proceſſo, in prim. uolumin. & ad quem recurras. quia non eſt materia noſtra.

† Septima concluſio colligitur ex iſta gloſ. ꝙ officium iudicis, prout imploratur a parte, non eſt actio. Iaſon tamen hic dicit, quòd immo uidetur, ꝙ ſit actio: quia ſtatutum loquens de actione comprehendit officium iudicis. Primò hoc probat, quia officium iudicis dicitur perſecutio. l. pecuniæ. §. fin. ff. de uerb. ſigni. ergo dicitur propriè actio: quia uerbum, contineri, denotat aliquod eſſe tale ex propria ſignificatione, ut dicit. Bartol. in l. cui eorum. §. affinitates. ff. de poſthum. & in l. hæc uerba. ff. ad le. Iul. de adul. & iſtas eaſdem doct. Bar. circa uerbum, continetur, ſequitur idem Iaſon. in l. ſerui electione. §. Labeo. ff. de le. j. & in l. j. num. 3. ff. de uulg. & pup. pro quo uidetur eſſe tex. in §. item Seruiana. infrà eod. Imò plus uult Alexand. ſecundũ ipſum in l. prima. ff. de iuriſ. om. iud. quod dato quòd officium iudicis non ſit propriè actio, tamen comprehendetur in ſtatuto loquente de actione. motus, quia etiam in exorbitantibus, ſit extenſio ad caſum qui ex lata ſignificatione uocabuli poterat ſtatuto comprehendi. l. filium habeo. ff. ad Macedon. cum concord. ut hic per eum. & idem tenet Alexan. in conſi. 102. incip. uiſo themate, num. 2. in 6. uolum. nouiter impreſſo; & hoc maximè procedit quando ſtatutum loqueretur per uerba prægnantia, ut puta, uel alia quælibet actio, ut ibi declarat Alexan. aliàs propriè capiendo non dicitur eſſe actio, ut tradit idem Alexand. in conſil. 40. in cauta, & lite, in fi. in 7. uolum. nouiter edito. Sed Iaſon his non obſtantibus, tenet opin. glo. & ad ſuprà dicta non reſpondet. Alciatus lib. 2. Paradox. 10. concludit officium iudicis & actionem eadem eſſe. quod hac ratione probat. Nam, inquit, cũ actio ſit ius perſequendi in iudicio quod ſibi debetur. §. j. Inſtitut. de actio. & l. nihil aliud eſt. ff. de actio. & oblig. & utrobique doctores. quæ definitio conuenit huic officio iudicis, & perſecutioni. Cur non, quod ex tali argumento proprie deduci dicamus: quòd ſi officium iudicis aliquam obligationem non reſpicere reſponderis. non tamen minus debitum peti idcirco fatebimur. cum in ea definitione uerbum, debere, lata ſignificatione Accurſ. fateatur, & ad huiuſmodi debitum competere officium iudicis in confeſſo ſit. Et ideo pro declaratione prædictorum ad duo principaliter eſt aduertendum. Primum, nunquid uerum ſit, quòd officium iudicis ſit actio. Ex quo ſecundario erit uidendum, & correlariè, nunquid comprehendatur in ſtatuto de actione loquente. Circa primum communis opinio eſt, quòd officium iudicis non ſit actio, ut concludit Alexand. ultra huc adducta per doct. in lege prima. §. ſublata. numero. 3. ff. ad Treb. facit dictum Bartolum in lege prima. §. parui. ff. quod ui, aut clam. & tenet Andreas Sicul. in rubrica de iureiurando. in clem. fo. tertio. Et pro iſta opinione eſt textus in lege hæreditas. in fin. & in lege planè. & l. fin. de petition.

hæredita. ubi clare probatur quòd ubi non competit actio, datur officium iudicis.ad idem eſt teat. quem ibi no.Barto. in leg.Quintus.de ann.leg.vbi ille,qui agere prohibetur, poteſt implorare officium iudicis.ergo patet manifeſte,quod actio, & officium iudicis ſunt diuerſa: & appellatione unius nō uenit alterū.Probo hoc vlterius,quia ea, quæ ſunt varia origine, ſunt varia etiam effectu.l.obligationū.ff.de act. & obli. & §.j. infra eod.Sed officium iudicis, & actio ſunt varia origine ſecundum communes concluſiones:ergo nō poſſunt eſſe idem, argum.leg.fina.idem.C.de codicil.quod autem actio, & officium iudicis ſint varia origine,patet,quia actio eſt de iure ciuili,ut ſupra dictum eſt.& tenet Bart.in l.frater.& in l. Iulianus. de condi.inde & officium iudicis eſt de iure gentium ut tenēt Moder.in rubric.eatra de accu.cum concordā. vt per Lancel. Galia.in rubr.ff.de verbo.obliga.Sequitur ſunt variç,vnum nō eſt aliud,ſicut actio perſonalis non eſt realis, nec econtra: cū ſint origine variæ.Et per hoc poteſt ſecundo inferri,quod ſi ſtatutum facit mentionem de actione quod non veniet officium iudicis,neque largè neque ſtrictè,& ſic opi.Alex.in dicta l.prima.ff.de iur.om.iud.qui in hoc videtur ſibi contrarius,non ꝓ
47 cedit:quia ſi ſunt diuerſa,ut ſupra probaui, † ex diuerſis nō fit illatio:vulg.l.Papinianus,de mino.maximè cum ī ſtatutis uerba propriè, & ſtrictè capi debent,l.j.ubi no.Bart.ff.de fonte. l.quicquid adſtringendæ.de uerb.obli.cum ſi.Nec ob.l.filium habeo.Ad Maced.cum ibi allegatis per eum: quia ibi vlterius proceſsit diſponendo, uidelicet, quòd illa prouiſio Macedoniani,quæ loquitur de filio,ad nepotem extendatur,ut reſpondet in ſimili Barto.in l.hoc edicto.§.primo.ff.de public.& hic modus reſpondendi colligitur ex pluribus iuribus allegatis ꝑ Iaſo.in l.non dubium.verſic.tertio limito.C.de legib. & ita reſpondet idem Iaſon.ad alia iura in l.filio,de lega.primo.Are. in l.qui pignori.ff.de acquir.poſſ.Decius in cap. quoniam contra.in vlt.not.de proba.& alibi ſæpe doct.Et hoc ratione probatur,quia aliàs regulariter uidemus,quòd filiorum appellatione non comprehenduntur nepotes,licet ſecus ſi appellatione liberorum,ut eſt tex.in §.quid ſi nepotes.ſuprà,qui teſta.tu. da.poſſ.Et ideo niſi à lege fuiſſet facta talis prouiſio in d.l.filiū habeo.illa diſpoſitio Macedoniani,quæ de filio loquitur in nepotem non haberet locum. & per hoc non bene infertur de illo caſu ad propoſitum noſtrum maxime cum hic non concurrat eadem ratio,ſed diuerſa inter actionem, & officium iudicis:quod ea alio clariſsime demonſtro, quia officium iudicis nihil aliud eſt, niſi quædam æquitas à iure conceſſa. l.quòd ſi Ephesi.ff.de eo,quod cer.loc.actio uerò dicitur ius,ut hic, ius vero,& æquitas ſunt diuerſa,ut eſt tex.in l.j.ff.de legi.ergo tāquam diuerſa appellatione vnius non uenit aliud, & quia officium iudicis eſt quoddam remedium eatraordinarium quod concurrere non poteſt cum actione quod eſt remedium ordinarium,l.in cauſæ.ff.de min.tamen pro prima opin.quæ videtur communior optime faciunt ea,quæ late cumulat Iaſo.in l. s. §.prætor ait.no.j.ff.de in ius voc.vbi declarat tex.in d.l.filiū habeo.& illam regulam,quæ ſolet communiter allegari,quod uerba in ſtatutis debent proprie intelligi. vide ibi per eū. Pro concordia tamen poteſt dici, quod aut ſtatutum loquitur in materia fauorabili,& tunc procedit dictum Alea.in d.l.j.cum alijs per Iaſ.hic adductis.Nec o ſt.quod hic dicit Iaſ.de verbo,continetur:quia illa doctri.Bart.non eſt uera, ut late eā reprobat idem Iaſ.per bona iura in l.ſi quis id,quod.de iur.om. iud.& in l.emancipata.C.qui admitti. & per eundem in l. j. §. bonorum.nu.6.ff.ad Trebel. Aut verò loquimur in materia odioſa,& procedat communis opi.& glo. hic.& pro iſta cōcordia facit in ſimili dictum Bar.in l.in poteſtate.ff. de his q̄ ſunt ſui vel alie.iur.& bonus textus in l.ex facto.§.ſi quis rogatus.
48 ff.ad Treb.vbi illa † clauſula,Si ſine liberis deceſſerit,ſi profeatur in materia odioſa,filij naturales non comprehenduntur appellatione liberorum:ſecus, ſi in materia fauorabili, prout ibi not. per omnes. Tamen aduerte quòd adhuc mihi vnum obſtat contra gloſſ.hic,uidelicet doctri.Barto.in l.j.in prin. ff. de eace.ubi videtur velle,quod hic diffiniatur actio largo modo,& ultra ipſum tenet glo.in verbo, debetur. infra eod.dum vult hic diffiniri realiter actionem, quæ eſt impropria cū nullam præſupponat obligationem, &c. Sed appellatione actionis largo modo venit omnis perſecutio etiam extraordinaria l.actionis uerbo.ff.de verbo.ſignifi.iuncta l.pecuniæ.§. penul. eod.titul.leg.dolus.ff.manda.& l.actio in perſonam.de actio. & obliga.ergo hic comprehenderur ſub iſta diffinitione officium iudicis. & hoc pro expedito tenet Franc. Aret. in conſil. 82.incipien.Deus pius.quod tamen negat gloſſ.hic,ſuper quo cogita propter breuitatem temporis.Finaliter veritas mihi videtur,quòd officium iudicis habeat ſe ad inſtar actionis realis,non quod ſit actio,ſed habet effectum: & ideo vtrunq; nō præſupponit obligationem, vt in §.j.infrà eodem. & vulg.l. q̄ per colluſionem.ff.de actio.emp.de hoc eſt doctri.Bartol.in l. 4.§.Cato.in 3.oppoſi.nu.5.ff.de verbo.oblig.quem ibi Iaſ. ſequitur.Circa alia,quæ circa officium iudicis tradit hic Iaſ. dicas vt hic per eum poſt Ange.Are.quæ omnia latius reaſſumit Fel.in cap.2.de offi.iudic.vbi eſt videndum,& per eundem Iaſo.notabilius in l.ne quicquam.nu.72.ff. de offi. proconſul. Et quæ differētia ſit inter iudicis officium nobile,& mercenariū, & quando in vtroque libellus requiratur:vide notabiliter Bal. in rub.ff.de interrog.Glo.in uerbo,perſequendi.vnico verbo-
49 rum conſtructu clauditur.ex qua collige vnum,quod † exceptio non dicitur eſſe perſecutio:quia iſtud verbū, perſequēdi, in tex.poſitum ponitur ad differētiam exceptionum: & ita cū iſta gl.tranſeunt communiter alij.Tamē aduerte quod iſta gl. videtur dubia: quia licèt exceptiones dicantur eſſe arma reorum,nihilominus reus excipiendo dicitur perſequi.§.pen.ſupra de iniur.l.hi inſa.§.veterani.ff.de procu.cap. ſignificauerunt de excep.cum ſimi.Nam reus exceptione dicitur actor.l. j.ff.de excep.& ſic excipiendo agere dicitur, & licet hoc ſit largo modo,tamen ſub iſta diffinitione comprehendetur: cum hic actio large diffiniatur,vt tenet Bar.in d.l.j.in princ.de excep.& gl.in uerbo in iudicio.infra eod. & ſic non eſt uerū, q̄d dicit glo.quòd iſtud uerbum,perſequendi, ponatur ad differentiam exceptionum. Et iſta inueſtigatio dependet ab hoc nunquid hic in text.propriè,& ſtricte actio diffiniatur: nam ſi ſtricte diffinitur, verum dicit gl.Si uerò largè,non poterit procedere cum appellatione perſecutionis omne remedium ordinarium,& extraordinarium comprehenditur.l. pecuniç. §. perſecutionis.ff.de uerb.ſignific.l.dolus.ff.manda.Et iſtud uidetur uerius per ſupra dicta. Sed circa hoc ulterius eſt conſiderandum, quia quamuis text. hic poſſet intelligi de actione largo modo, adhuc tamen regulariter exceptio ſimplex non comprehenditur.Nam duplex dicitur exceptio,una mera, & ſimplex,& alia continens in ſe actionem,uel accuſationē:caſus eſt in l.quoniam Alexandrum. & ibi omnes notant. C. de adul.tradit Iaſ.poſt alios in l.libertus.ff. de in ius uocan. Nam uidemus,quòd etiam bannito permittitur excipere: & ſic ſe pure, & ſic ſimpliciter defendere. capitul. cum inter ſimil. de exceptio. agere uerò uel reconuenire, uel excipere eo modo,ut reconuentio ex exceptione reſultet, non licet ſecundum Inno.in c.ſi uerò.de ſenten.excomm.Primo caſu intelligendo iſtum tex.recte procedet gl.quòd actio ſit ius perſequendi, ad differentiam ſimplicium exceptionum in ſe non continentiū aliquam ſpeciem perſecutionis,ſiue actionis: Secundo caſu ꝓcedit contraria opinio,quod nota.

50 Gl.in iudicio.in prima parte glo.concludit, quòd † iſta uerba,in iudicio,ponuntur ad differentiam actuum extraiudicialium,qui non ſunt actiones,ut cùm quis capit furem,uel militem deſerentem militiam.l.4.ad legem Aquil.& l.j. C. quādo lib.ſine ind.ſe uindi.uel quando capio debitorem fugitiuum, &c.cum iſta opi.glo.omnes tranſeunt,& iſtam gloſ.approbat etiam Decius in rub.de proba.& Andr.Sic.in ca. Imperatorū. nu.10.de iur.cal.& ibi allegat tex hic & in c.clericus. in princip.de foro compe.nu.2. Sed antē q̄ ad diſcutienda dicta docto.deſcendamus eſt prius aduertendum,quòd illud,quod dicit gl.cum qua uidentur tacite tranſire alij,non uidetur generaliter verum.quod iſti actus eo,quia in iudicio non celebrātur,non dicantur actiones:nam actio dicitur ius ſiue facultas perſequendi rem meam non dicantur actiones:nam actio dicitur ius, ſiue facultas perſequendi rem meam, licet non in iudicio ut hic, & continet quod licet auxilium, ſiue ordinarium, ſiue extraordinarium. leg. & eleganter. in princip. ubi Bartol. ff. de dolo. leg. actionis uerbo. ff.de uerbo. ſignificatio.ergo ubicunque rem meam perſequor, dicitur actio cùm ius perſequendi competat,arg.§.illud quæſitū.Inſtitu. de

rer.

rer.diuiſ. & licèt iſta perſecutio non fiat ordinario remedio &
ſic in iudicio expeditur tamen neceſsitate vrgente extraordi-
nario auxilio quod quidem actio dicitur vt ſuprà dixi. & vide
tur de hoc doctr.Bar.in l.j.ff.de excep.vbi vult,ꝙ qñ ſumus in
diſpoſitione fauorabili hoc verbum,actio, capitur pro quocũ
que remedio,quo conſequi poſſum rem meam.per d.l. & ele-
ganter.Sed in caſibus allegatis hic in gl.ſumus in diſpoſitioni
bus fauorabilibus ratione reipublicæ iux. l. ita vulneratus.ff.
ad leg.Aquil.ergo illud verbum,actio,illas proſecutiones ex-
traiudiciales comprehendet maximè, quia vt ſuprà in gl.pro
xima diximus,hic diffinitur actio qualiter, & per hoc videtur
eſſe tex.in cap.j.extrà de conſtit.vbi uerbum , actio , pro actu
extraiudiciali ponitur,ibi in actionibus , & indicijs quemad-
modum ibi etiam vbi celeritas deſideratur in multis cauſis,
non proceditur ordine iudiciario,ſed extra ordinem , ſine te-
la , & figura iudicij, vt habetur per gl.ordinariam,vbi omnes
in l.j.C.qui admitt,& nota.in cle.diſpendioſam de iudicijs,&
in cle.ſæpe.de uerb.ſignifi. & tamen illud extraordinarium iu
dicium nihilominus iudicium dicitur , vt in cap. ad noſtram.
51 2.de iureiur.tenent doct. in rubr. de iudi.† neceſsitas enim,
ob quam tales actus extra iudicium expediuntur,ſupplet calo
rem , & ſolemnitatem iudicij in tali perſecutione interueniſ-
ſe,arg.tex.in l.licet.C.de pact.& l.ſi quis vxori. §. ſeruum fugi
tiuum.ff.de fur.vbi eſt caſus notabilis. & l.milites.C.de teſta.
milit.& l.hominem.ff.mandat.iuncta l.diuus,la 2.ff.de fal.fa-
cit l.cum oſtendimus.§.fin.ff.de fideiuſſ. tutor.& cap.licet.de
ferijs.Ergo eodem modo hic ratione neceſsitatis, licèt actio
in iudicio non perſequatur, non perdit nomen , vt non poſsit
dici ius perſequẽdi.Nec obſtat quod tex.hic dicit , quod actio
eſt ius perſequendi in iudicio,& ſic videtur excludere extraiu
dicialiter:quia dico,quòd illud verbum,in iudicio , eſt poſitũ
cauſa maioris frequentiæ: quia vt plurimùm actiones noſtras
perſequimur in iudicio , non tamen per hoc excluduntur ca-
ſus minùs frequentati,& de raro cõtingentes , quo minùs ſub
diffinitione comprehenduntur , vt eſt tex. ferè in terminis. in
c.j.iuncta gl.in verbo in iudicio.de iudi.lib.6. facit etiam tex.
notabilis.in §.ſeruitus.ſuprà de iu. perſonarum. vbi diffinitur
ſeruitus ſic:videlicet,quòd eſt conſtitutio iuris gentium , &c.
tamen datur alia ſeruitus,quæ non eſt de iure gentium,ſed de
iure ciuili,vt quando quis ſe uendit ad pretium participandũ,
vt dicit tex.in §.ſerui.eodem tit. & tamen per hoc illa ſerui-
tus non definit eſſe ſeruitus , licèt in diffinitione non ſit ex-
preſſa.Ita dicendum eſt hic,quod licet diffinitio,& diſpoſitio
iſtius tex.de iudicialibus perſecutionibus dicat, non excludũ
tur alij caſus perſecutionis extraiudicialis non expreſsi , argu.
l.ob æs.C.de prædi.minor. quominus diffinitio ad illos ada-
ptetur,vt tradit Alexan.in rubr.ff.ſolut.matri.num. 27. & De-
cius poſt Abb.in rubr.extra de iudi. gloſſ. magiſtra ab omni-
bus celebrata.in clem.j. in ver.præſidentes . vbi plenè ſcripſi.
de reſcrip.quam ad hoc valde commendat Iaſ.in l.certi con-
dictio.§.ſi nummos.ff.ſi certum petat. & Gerardus de Petra
ſancta in ſingulari ſuo 12.eſt alia de iure ciuili notabilis in l.v-
nica.in verſic.ſponſam.C.de rap.virg.cum infinitis alijs ſimi-
libus, quæ congerit Barbar. in commento. l. cum acutiſsimi.
C.de fideicom.alias diffinitio quæ non comprehenderet tam
caſus multum frequentatos,quàm minùs frequentatos non va
leret tanquam diminuta, vt eſt optimus text. in l.j.ff. de dolo.
Patet igitur ex his,quòd hæc glo.3.ſui principio , & docto.ſe-
quentes eam non bene dixerunt.Cogita.Secundò ex iſta gloſ.
52 collige,ꝙ † licitè quis poteſt capere nocturnum,uel diurnum
furem, imò,ſecundum Iaſ. hic etiam licitum eſt occidere per
tex.in d.l.4.§.j.ad leg.Aquil . hic alleg.in glo. & facit etiam d.
l.j.& 2.C.quando liceat ſine iu.ſe vind.Hoc tamen declaratur
procedere in fure nocturno,ſecùs in diurno , vt eſt tex. in cap.
2.de homi.de diurno autem quid fieri poſsit ſtatim dicam.
Colligitur ergo ex his vnum,ꝙ quamuis fieri regula ſit, quòd
priuato non licet propria auctoritate ius dicere.d.l. j. & l.ex-
tat.ff.quod met.cau.fallit tamẽ in fure nocturno,quem non ſo
lùm comprehẽdere, ſed etiam occidere licet , & ratio reddi-
tur,quia ex quo eſt ſuſpicio fugæ,ne delictum remaneat impu
nitum,datur talis licentia priuato:ita dicit Feli. in d.c. 2.& gl.
fin.ibi alleg.d.l.prima.& ſequitur Alex.in conſi.107.pro inue-
ſtigatione,lib.2.dum alleg.d.l.j.& 2.C.quando liceat , &c.Tñ
circa hoc eſt aduertendum,quod opin.ſuprà dicta, ſcilicet,ꝙ
licitum ſit furem interficere,non videtur tuta ex eo,quia habe
mus regulam traditam in cap.fin.de præſcript.& in cap.fin. de
conſuetud.quam late proſequitur Felin.in cap.eccleſia ſanctæ
Mariæ.verſic.limita.2.de conſtit.& Abb.in c.j. de conſtitut.&
53 ibi Deci.verſi.2.eſt, quòd† vbicunque lex eſt nutritiua pecca-
ti,& repugnat fini æterno,illa lex licèt defendat aliquem in fo
ro fori,non tamen defendit eum in foro poli,tex. eſt & gl.ſin-
gularis de hoc in cap.inter.hæc.34.quæſt.2.ubi diſponitur, ꝙ
licèt maritus defendatur à pœna homicidij uxoris propter
adulterium per diſpoſitionem.l.Gracchus.C.de adult. illa ta-
men diſpoſitio(vt dicit tex.in d.c.inter hæc.)non defendit ma
ritum à pœna æterna.& ita illum textum & gl.ad hoc ponde-
rat Abb.in capit.cùm eſſes.de teſtamen. imò fortius etiam in
foro fori non excuſat,ut per Fel.in d.c. eccleſia. & de conſtit.
ergo leges ſuprà dictæ permittentes uindictam (cum illis ca-
ſibus agatur de peccato) non ualent,nec tenent, ſed attende-
tur diſpoſitio canonum.dicto.capit.fina.& capit.nouit.de iu-
dic.& capit.per uenerabilem.qui fil.ſint legiti. & ita in termi-
nis tenuit Rochus de Curte.in tract.conſuetudinum.ubi uult,
quod diſpoſitio d. l.j. & 2.C.quando lic.ſine iud. ſe uind. non
procedat in foro eccleſiæ , neque Cæſaris tanquam nutritiua
peccati.Non obſtat modo capit. ſecundũ de homicid.ubi eſt
diſpoſitio iuris canonici, & tamen permittitur fur nocturnus
occidi.quia ego reſpondeo,quòd dato,quòd ſit diſpoſitio ca-
nonica,non propterea ſequitur quòd procedat in foro con-
ſcientiæ , ut dicamus , quod ſequentes illam ſint tuti quo ad
Deum.Hoc probatur per tex.in capit.cum dilecti. & capit.ad
noſtram.de emptio.& uenditio.qui tex.inſunt iuris canonici.
54 & tamen per diſpoſitionem illorum † permittitur contrahen
tibus ſe inuicem decipere uſque ad dimidiam,& ſic illa diſpo
ſitio canonis non procedit in foro conſcientiæ,ut tenet ibi Do
mi.& Ant.de Burg.alleg. Dynum , Thomam & plures alios,
quos ſequitur plura alia referens Doc.Io. de Monteferrato in
c.2.in j.notabili,de conſt.li.6.licet ibi aliter dixerim. Patet igi
tur , quòd licet diſpoſitio d.c.2.de homici.permittat homici-
dium furis nocturni,procedit in foro fori , non tamen in foro
poli.Et ideo pro uera reſolutione puto poſſe ita opi.concorda
ri,ut dicamus diſpoſitiones prædictarum legum procedunt
reſpectu laicorum quibus licitum eſt propria auctoritate ſe
uindicare,& quantum ad hoc ut tales etiam in foro fori ſint
tuti,requiritur quod illa uindicta fiat non zelo malitiæ , ſed iu
ſtitiæ & reipublicæ,a qua poteſtatem recipiunt:tunc enim li-
cita eſt talis licentia:& tunc illæ leges procedunt in foro con
ſcientiæ.iſta eſt doctri. Alex. in l.ſi plagij,in princ. ff. de uerb.
obli.& ſequitur Deci.in c.quæ in eccleſiarum,'de conſti. & eſt
magis communis opi.dum uolunt ibi quod ualet ſtatu.quod
bannitus poſsit impune occidi,& talis homicida erit tutus ẽt
in foro cõſcientiæ,declarando tamen ut ſupra dixi,& quod ta-
le ſtatu.etiam in foro conſcientiæ ualeat , tenet per plura Pet.
de ra.in Alpha.iuris,in uerbo bannitus,in fi.Et ſupra dicta pro
cedunt,quando rem meam aliter conſequi non poſſum , ſiue
eam compenſando in æquilenti,vel eandem recuperãdo, pro
ut declarat Foria.in l.itaque.ff.ad l. Aqui. & ſequitur Hyppol.
de Marſi.in ſingulari. ſuis nu. 177. incip. maleficijs per illum
tex.inducendo ut per Moder.Taurinen.in l.ut uim. ff.de iuſti.
& iu.poſt Iaſ.ibi.Nam iſtis caſibus non eſſem tutus occiden-
do niſi eo caſu,quo aliter me defendere , uel res meas recupe
rare non poſſem, ut loquitur d.l.4. hic alleg. & hoc procedit
55 in laicis.Si uero loquimur in clericis:& tunc, quia † io cis ra-
tione diuinorum debet obſeruari maior puritas,tales non de
bent huiuſmodi uindictam ſumere , neque furem occidere
etiam ſi pallium , & bona perderent , ubi uitam aliter ſaluare
poſſunt,ut eſt tex.in c. ſuſcepimus , de homici. Si uero bona,
neque uitam (& ſic copulatiuè) aliter ſaluare non poſ-
ſent,tunc ſi occidant,ſunt tuti in omni foro: ita eſt text.quem
ſic ibi declàrat & intelligit Abb. in c. ſi perſodiens , de ho-
mici.& ita ibi Io.de Ana. ſentit hanc diſtinctionem inter lai-
cos & clericos , & dixi latius in l.4.ad l.Aquil.in ſingularibus
meis. & quod dictum eſt de bonis , & vita , idem eſt de uita
tantùm , ſi aliter ſe defendere non poſſunt . Nam etiam ſi
presbyter fuerit etiam in altari celebrando , poſſet iſto ca-
ſu ſi ſe tuendo interficeret , altaris ſacrificium perficere ſine

 conſcien-

conſcientiæ ſcrupulo, vt latè concludit Io. de Lignano in trac.
de bello & repræſalijs. c. 84. & tenet Ang. de Clauaſio in Sum-
ma in verbo homicidium. 3. verſi. 2. & D. Abb. in ca. 2. de vi. &
hone. cle. & dixi in l. ſed & ſi quemcunque. ff. ad leg. Aquil. in
ſingularibus meis. Non obſtat illud quod dicitur de c. cum di
lecti, de empt. & uend. quòd licitum ſit contrahentibus ſe de-
cipere, etiam de iure canonico, & tamen illud non procedit i
foro conſcientiæ: quia dico, quod illud non eſt verum, & con-
trarium tenuit Salic. in Authentica, ad hæc in 21. q. C. de vſur.
& declarat late Decius quòd hanc opin. tenet in l. ſemper in
contractibus. in fi. ff. de reg. iur. de quo late dixi in c. 2. de con-
ſti. lib. 6. in j. notabili.

Stante concluſione ſupra dicta ita declarata, limitatur hic
per Iaſ. vt procedat vbi immineret periculũ magnæ rei, ſecus
ſi paruæ: nam tunc pro parua re nõ eſſet licitum furem occi-
dere, per tex. no. in l. ſi ex plagis. §. tabernarius. ff. ad leg. Aquil.
Iſta fuit limitatio domini Matheſil. quem hic Iaſo. alleg. licet
corruptè in notabili ſuo. 235. incipi. not. quòd leges. quem ad
iſtud idem ſequitur idemmet Iaſ. in l. vt vim, verſi. dicitur aũt.
ff. de iuſti. & iur. & prius Felin. cuius verba tranſcribit Iaſo. eo
tacito in c. 2. in prin. de homi. & ante ipſos hoc latè firmat Ba
pti. de S. Seueri. in trac. de debito. fugi. in 3. q. princi. Et dicitur
parua res, ſeu vilis quando eſt infrà duos aureos, vt dicit hic
Iaſ. & prius Feli. in d. c. 2. allegant. l. ſi oleũ. §. ſi. cũ ſeq. ff. de do-
lo. Adde quod parua res, ſeu vilis dicitur quinque aureos vt in
l. diuus. ff. de bo. dam. & in hoc non poteſt dari certa regula,
& in l. arbitrio iudicis relinquitur, vt dicit Abb. in ca. videtur,
qui ma. accu. poſſ. & Barto. in l. ſi conſtante in 2. q. 2. partis prin
cipalis. ff. ſoluto matrimonio.

Tamen conſiderandum eſt, quia ille text. in §. tabernarius.
non probat id ad quod inducitur: nã ille text. non loquitur de
furto: quia in caſu illius legis, ille qui ſuſtulerat lucernam, re-
perit eam vacantem, & quaſi derelictam ſuper lapidem. quo
caſu accepit eam vt ſibi luceret, neque ſciebat, cuius eſſet. & p
conſequens eã accepit non animo furandi: patet, quia porta-
bat eã incenſam. quod ex eo ibi colligitur, quia dicit tex. quod
tabernarius eum conſecutus eſt, ex quo datur intelligi, quòd
lucerna incenſa erat: quia aliàs non poſſet de facili de nocte
videre, & cognoſcere quis eam ſuſtuliſſet. & ideo ex hoc pa-
56 tet, quòd ille non animo furandi fecit: cum † animus, & pro-
poſitum diſtinguant maleficia. l. verum. ff. de fur. & ideo dicit
ibi tex. quod tenetur tabernarius lege Aquil. & eo quia oculũ
effodit: ſecus uerò ſi lucernã ea cauſa furti ſuſtuliſſet: quia tũc
non teneretur per ſupra dicta, cũ uideretur vſus beneficio iu
ris, quantumcunque res eſſet parua: pro quo dico eſſe caſum
in c. conuenior. circa fi. 23. q. 8. vbi pro viribus defendẽdis San
ctus Nabutha licite ſanguinem effudit: ergo à fortiori potuit
occidendo alium vires defendere, arg. text. in l. j. ff. de his qui
ſibi mor. cõſci. facit tex. in c. de occidendis. 33. q. 5. & tex. in l. j.
C. quando li. ſi. iu. ſe uin. & eſt tex. & ibi gl. in c. Maximianus.
24. q. 3. nam prima charitas incipit à ſeipſo. l. præſes. C. de ſer-
ui. & aqua, & hoc ſuadetur, quia videmus quod actio furti po-
teſt dari pro ouo vt no. in §. gallinarum. ſuprà de rerum diui. q̃
actio eſt infamatoria, & clarum eſt quod fama, & uita æquipa
rantur. l. iſti quidẽ. ff. quod me. cau. l. iuſta. ff. de manu. vind. Nã
a bonis uiris timor ille infamiæ pluſq̃ mors timeri ſolet. dici-
tur. in d. l. iſti quidem. facit tex. in l. codicillis. §. matre. de leg.
57 2. † Sed iuxta prædicta quæro de bona. q. quare ſicut pro galli
na, & re minima datur actio furti, non datur etiã actio de do-
lo pro duobus aureis vt l. ſi oleũ. ff. de dolo. Doctores multum
laborant in d. §. gallinarum. in aſsignanda ratione diuerſitatis
& finaliter nihil boni dicunt, ſcilicet repetitio quod Pe. Gerar.
de Petra ſancta, vir quidem tempeſtate noſtra ſubtiliſsimus in
ſingularibus ſuis, ſingulari 19. incip. ſi is, qui furtum aſsignat
rationem differentiæ inter d. l. ſi oleum. & d. §. gallinarum, di-
cens, quod quando aliquid non eſt fundatum ſuper quanuita-
te rei, ſed ſuper iniuſtitia, & iniquitate, tunc modicum a ma-
gno non differt vt in c. de appellationibus, extra de appel. ad-
de tex. in l. & in maioribus. C. de appel. vbi pro minimo ẽt gra
uamine, ut pro magno appellatur. Ratio ibi aſsignatur per gl.
& Abb. quia appellatio non eſt fundata ſuper quantitate gra-
uaminis, ſed ſuper iniuſtitia, ſeu iniquitate iudicantis. & ideo
tunc minimum conſideratur: & ita attenta hac iniquitate, &
malo animo, conſideratur paruitas rei in d. §. gallinarum: ſed
in d. l. ſi oleũ. dolus nõ fundatur ſuper animo, & iniquitate, ſed
ſuper quantitate rei, vt patet ibi, & ideo attenta re parua, non
conſideratur, quia lex fundat ſe ſuper quantitate. ſecus eſt in
furto hæc ſunt quæ D. Petraſancta ibi dicit.

Tamen ſi recte conſideretur ratio ſua non eſt concludens,
nec per eam tollitur dubium. Nam ſi vtrobiq; ſcilicet in dolo
58 commiſſo, & in furto eſt deprauatus animus: nam † dolus
eſt machinatio quædam, & c. vt in l. j. de dolo. & furtũ etiam
eſt machinatio: quare potius in furto attenditur animus, ut res
parua conſideretur, & non in dolo. Gerardus hoc non ſoluit,
& ideo ratio ſua non eſt cõcludens. Quare ego puto rationem
eſſe talem, quod ideo in furto conſideratur quod minimũ eſt,
quia ſemper lex reſiſtit omni furto, qđ nõ ſolũ eſt malũ, q2
prohibitum, ſed etiam prohibitum, quia malum. ut dicit text.
ad literam in c. & ſi Chriſtus, circa medium, de iureiu. nec per
miſit vnquã uiam qua quis furto fiat locupletior, cum ſit cõtra
ius naturale cum alterius iactura locupletari, l. iure naturæ. ff.
de reg. iur. & c. locupletari, eo. tit. in 6. & ideo eſt prohibitum
ſemper & quo ad ſemper: dolus autem non eſt ita prohibitus
à iure, imo ut plurimum permiſſus, ut homines cautiores, &
prudentiores in rebus ſuis reddantur, c. in mandatis. 43. diſt.
& c. dominus. 23. q. 2. & c. vtilem. 22. q. 2. & probatur etiam in
l. in cauſæ. la 2. §. pe. ff. de mino. l. idem ſi precio. §. quemadmo
dum. ff. loca. & c. pe. de empt. & uend. vbi contrahentibus per
mittitur ſe ad inuicem decipere. quo caſu non retractatur ven
ditio, niſi fiat exceſſus in magna quantitate, quę tranſcẽdat di-
midium rei: & ratio eſt, quia uigilantibus, & non dormienti-
bus iura ſubueniunt. l. pupillus. in fi. ff. quæ in frau. credi. Patet
ergo, quod ex quo dolus non eſt ita funditus improbatus à le
ge, cum regulariter in multis caſibus permittatur: ideo ſi do-
lus incidit in parua re, non datur actio de dolo, cum ille dolus de
ſcendat ex ſpecie alicuius contractus initi inter partes, & ſic
habeat velamentum bonæ fidei ſiue legis: Non ſic in furto, q2
in eo cautiores reddi non poſſumus, cum clam, & plerunque
de nocte fiat. l. j. de fur. quo caſu inſidiæ nephandiſsimi homi-
nis non facile preuidentur vt in Auth. de leno. §. j. & hanc pu-
to eẽ rationem. d. l. ſi oleum. Nec obuiat, quòd furtum in caſu
neceſsitatis permittatur c. ſi quis, extra de furt. quia ille caſus
neceſsitatis ſpecialis non eſt trahendus ad conſequẽtiam, ar.
l. quæ uero. ff. de legi. & c. in argumentum. de re. iur. li. 6. cum
propter neceſsitatem non concedenda conceduntur, vt in l. 2.
C. de pat. qui fil. diſt. & c. licet, de ferijs. & quia tali caſu qs nõ
locupletatur, imò neque furtum dicitur committi, quia pro-
pter neceſsitatem famis omnia fiũt communia. vt in c. diſcipu
los. de conſec. diſt. 5. & tenet Ang. de Clauaſ. in Summa ſua in
verbo, furtum. & no. doc. in d. c. ſi quis. quæ ratio non conſide-
ratur in dolo: vel quia ſaltem tacitus conſenſus accedit. Tamẽ
contra prædicta facit, quia plus dolus improbatur, quàm fur-
tum. l. 3. §. ſi quis volentem, ff. de lib. ho. exhi. & l. j. §. perſuade-
re. ff. de ſeruo corru. no. gl. in c. certè. 11. q. j. Dy. in regula ſcien
ti. de reg. iur. lib. 6. Et ideo ſecundò poſſet aliter reſponderi, q
tex. in d. l. ſi oleũ. §. ſi. loquatur in perſonis, de quibus loquitur
lex proxime ſequẽs, vc3 tex. in l. non dẽt eo. tit. quã legem legit
Bar. vna cũ d. §. ſi. ſ. quando cõmittitur dolus à patre vel p̃rono
in duobus aureis, nã tunc datur actio doli, datur bene actio ĩ
factum temperando eam ſimul quod ibi declarat Barto. ſecus
vero extra illum caſum & iſto modo bene concordantur illa
duo iura: nam ius inducit remedium actionis in factum dif-
famatoriæ ad conſequendum illos duos aureos, Non ſic in
furto. & ideo in furto uero, licet prodita ſit actio furti, quan-
do tamen res parua eſt, non erit criminalis, ſed ciuilis. l. reſpi-
ciendum. §. furta domeſtica. ff. de pœn. no. Bart. in l. j. ff. rerum
amo. eſt bene verum, quando quod fur aufugit cum re, & nõ
poteſt illa intentari, proditum eſt remedium extraordinariũ
in odium furis, vt caſu, quo eam aliter conſequi non poſſem li
ceat occidere, vt alij deterreantur, pro quo benefacit tex. in §.
ſi quis quandoque ſolidos de pace tenen. & text. in ca. mulier.
59 15. q. j. & d. c. conuenior. Vltima concluſio eſt, quòd † poſſu-
mus debitorem fugitiuum propria auctoritate capere. leg. ait
prætor. §. ſi debitorem hic alleg. in gloſſ. Iſta concluſio recipit
plures declarationes & ampliationes, quas aliter & magis or
dinatè, quam fecerint hic doctores, proſequar.

Primò

Primò iſta concluſio procedit, quando res haberi non po-
teſt, tunc enim captio perſonæ permittitur: ſecus vero, quan-
do res ſufficiens poſſet haberi, tunc non poteſt capi perſona,
ita tenet. Dy. & ſic intelligi. §. ſi debitorem. & licèt Iaſon hãc
opin. non teneat, ſed dicat glo. hic indiſtinctè procedere, quã
poſt Bar. in d. §. ſi debitorem, ſequitur Io. Baptiſta de S. Seue-
rino in tract. de debi. fugi. in 5. q. principali. mihi tamen pri-
ma opin. placet, quia licentia capiendi creditori data eſt limi
tata à lege ad iſtum effectum, vt rem ſuam conſequatur. Vn-
de habita, ceſſat licentia & functus eſt officio ſuo, ar. l. iudex,
ff. de re iudi. quia limitata cauſa limitatum producit effectum.
c. P. & H. de off. deleg. l. in agris. ff. de aqui. re. do. Et ideo te-
nerem, q; ſi iſto caſu creditor vlterius procedat capiendo per-
ſonam debitoris, poſsit debitor agere contra eum actione in
iuriarum. l. 4. ff. de vi publi. vel priua. vel creditum amittet, iux-
ta. l. extat. ff. quod met. cau. & ſic debet puniri pro illo exceſſu,
prout eſt caſus valde notabilis in l. ſi adulterium cum inceſtu,
§. Imperatores. ff. de adul. Aliter tamen circa hoc diſtinguit,
Bald. in tit. de pa. iu. fir. §. j. & hanc opin. licet non per iſta fun
damenta, tenet And. Sicu. in c. cum non ab homine, extra de
iudi. quem ſimpliciter videtur ibi ſequi Feli. Secundo amplia
tur iſta concluſio, vt procedat ſiue debitum ſit purum, ſiue in
diem, vel ſub conditione: quia tunc (ſi eſt ſuſpectus de fuga)
poteſt compelli præſtare cautionem, l. ſi creditores. ff. de priui.
credi. & l. in omnibus, vbi Bar. & alij. ff. de iudic. & in l. 2. in
princ. ff. ſol. ma. Si tamen eſt periculum in mora, vt compel-
lere eum non poſsit ad cautionem præſtandam, tunc proce-
dat quod hic dicitur. l. generali. vbi Bar. C. de decu. lib. 10. Et
quòd debitor in diem, vel ſub conditione iſto caſu poſsit ca-
pi, tenet Bar. & Bald per illum tex. in l. quæſitum. ff. de pign. &
tenet hic Iaſ. latius in l. vinum. ff. ſi cer. petat. & ante ipſum do.
Io. Baptiſta de ſancto Seuerino in tractatu de debitoribus fu-
gitiuis in 3. q. principali. Sed tamen licet ipſi dicant Barto. ta
men in d. l. quæſitum neque ille text. hoc dicit. Iſta tamen opi
nio. eſt communis, quam etiam tenet Bal. per text. in d. l. quæ-
ſitum. in l. j. in ſi. C. de condi. ex lege, & in l. 3. in ſi. C. commo.
60 & in l. ſi debitori. ff. de iudi. † Or attende, quia iſta opin. mi-
hi non ſatisfacit, & de ea dubitat Ang. in l. Ariſto. ff. de iu. de-
lib. quia cum ille, qui obligatus eſt in diem, vel ſub conditio-
ne, non dicatur de præſenti obligatus, vt latè tranſit Bart. in l.
ita ſtipulatus. in 2. q. 2. principalis. ff. de verbo. obl. Nam quod
obligatus eſt ſub conditione, pendente conditione nihil dici-
tur debere. l. grege. ff. de pign. & dico latius in §. final. item ſi
quis in fraudem infrà eo. nam quando dies nondum cedit, de
bitum non eſt exigibile. l. cedere diem. de ver. ſigni. l. quicquid
adſtringendæ. §. ſi. ff. de ver. oblig. ergo eſt concludendum, q;
talis debitor coerceri non poſsit. Et ita per iſta iura hanc opi.
tenet Alex. in conſi. 242. inci. proſpectis ſtatutis. in princip. in
6. volum. nouiter in lucem edito. Et vltra ipſum hoc probatur
quia tex. in d. § ſi debitorem, ſimpliciter loquitur de debito-
re, ergo debent intelligi de proprio debitore. quia verba ſim-
pliciter prolata propriè capi debent. c. pe. de ſen. excom. libr.
6. l. j. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager vc. & l. j. vbi Barto. ff. de fon
te. & eſt text. nota. in terminis conditionis in l. j. ff. de donat.
quæ in ſimilibus terminis ponderat Iaſ. in l. j. ff. de re iudicat.
Sed debitor in diem, vel ſub conditione non ſunt propriè de
bitores, ſed largo modo, vt tenet Bar. & omnes in l. j. ff. ſi cert.
pet. ergo diſpoſitio illius text. in d. §. ſi debitorem in iſtis debi
toribus non procedit: quia verba cum effectu debent intelli-
gi. l. j. & 2. ff. quod quiſque iur. c. relatum de cle. non reſi. ſed
iſti debitores ſub conditione ſunt ſine effectu: cum non ſit
nata obligatio, neque actio. vt l. vnica. C. vt actio ab hære. &
contra hæ. & tenet latè Bar. in d. l. ita ſtipulatus. igitur de illis
non intelligitur d. §. ſi debitorem, & maximè cum ſimus in o-
dioſis, in quibus ſtricta debet fieri interpretatio in fauorem
reorum. argum. l. Arianus. ff. de ob. & act. l. fauorabiliores. ff.
de reg. iu. iuncto c. odia, de regu. iuris. libr. 6. Tenendo tamẽ
communem opi. poteſt dici, quod illa captura permittatur,
quo ad effectum præſtandæ cautionis de qua in d. l. in omnib.
ff. de iudi. non autem quo ad hoc vt ſoluere compellatur. &
ita opinio. concordentur.
61 † Tertiò ampliatur iſta concluſio, & d. §. ſi debitorem pro-
cedere non ſolum in perſona propria ipſius creditoris, ſed
etiam in procuratore eius. nam quemadmodum data eſt licẽ
tia capiendi ſibi, vtique & procuratori cenſetur data, per glo.
ſing. in l. j. C. vbi quis decurio. vel cohort. per quam gloſſ. ita
tenet Iaſ. hic nu. 78. & vltra ipſum iſtam opin. tenet Bart. in l.
ſi quis in ſeruitute. circa. ſi. ff. de fur. & per illam glo. hanc etiã
opi. ſequitur And. Sicu. in c. propoſuiſti. de foro compet. &
in tract. de præſtan. Cardina. in 9. q. j. partis. & hoc ratione ꝓ
batur, quia pro rebus defendendis licitum eſt alium occide-
re, vt ſupra dictum eſt. ergo à fortiori licebit eum per alium,
capere. arg. l. nec in ea. ff. de adul. & pro iſta parte videtur tex.
in l. metum. 3. §. ſed licet. ff. q; me. cauſa. & in l. j. ff. de remiſsio.
& in l. ſicut §. ſi debitori. ff. qui. mo. pig. vel hyp. ſol. & l. 2. §. ſi.
ff. de religio. & finaliter iſta videtur communis opi.

Sed aduertendum eſt, quòd licèt doct. hic cum ea tranſeãt,
mihi tamen videtur dubia: quia glo. in d. l. j. C. vbi quis decu.
vel. cohor. in qua fundatur principaliter iſta opin. nihil dicit,
de procuratore creditoris & malè ad hoc fuit per doct. pon-
derata, & per Ang. ibi & ita reprehendit Ang. d. Alex. in l. j. §.
vſufructuarius. nu. 7. ff. de oper. no. nun. & dicit, quod illa glo.
non dicit hoc. Nec ob. text. contra alleg. quia loquuntur quã-
do quis ſe defendit ab iniuria vel metu illato per alium: nam
illo caſu poteſt complices & amicos congregare, vt latè tra-
dit Iaſ. in l. vt vim nu. 28. ff. de iuſt. & iu. vbi alia iura notabilia
allegat, quæ omnia in caſu iſto non procedunt. Denique pro
iſta parte videtur eſſe tex. in l. Pomponius in princ. ff. de proc.
quem ad hoc allegat Bertachi. in reperto. ſuo, in verbo, debi-
tor ſuſpectus, verſic. 37. vbi probatur, quòd captura perſo-
næ competens alicui, non extenditur ad procuratorem. Et pro
iſta opin. videtur etiam glo. aperta in l. cum fundum, in verſ.
poſteà ex interuallo, in finalibus verbis. ff. de vi. & vi ar. quæ
vult q; unicuique licet recuperare poſſeſſionem ſuam per ſe,
non per alium per iura ibi alle. in ea. per quam gl. in l. accuſa-
62 tionis. C. quod me. cauſa infert ad iſtatu. permittens offende-
re offenſorem, quod debeat intelligi per ſe, non per alium.
& idem Bald. ſequitur illam glo. in c. j. §. j. de pa. iur. fir. & idẽ
Bald. in repe. l. j. verſic. ſed nunquid, vbi & ibi, ſed quid dice-
mus. C. vnde vi & latius, & notabilius per eundem in c. 2. &
de vi. & ho. cle. vbi concludit, quòd quando alicui permitti-
tur vindicta, non poterit alteri demandare, arg. l. cum patro-
nus. de leg. 2. per quem tex. ita concludit And. Sicu. in tracta.
de præſtan. cardi. in 9. q. j. partis. & hoc ideo, quia talia demõ
ſtratio eſt perſonalis pro quo bene facit quod dicit Angel. in
l. 3. C. de bo. dam. & hoc idem per tex. in d. l. cum patronus, te
net idem And Sicu. in rub. de reſcrip. in cle. uer. hinc eſt quod
priuilegium perſonæ conceſſum: Et maximè quia iſta ſunt o-
dioſa, ideo reſtringenda. l. ſi quis in graui. §. ſi maritus. ff. ad
Silla. l. eum quidam, de lib. & poſth. Et licèt poſsit, dum per-
ſonaliter iſtam licentiam exequitur, ſocios ſecum adducere, il
lud tamen eſt in conſcientiam perſonæ principalis, quæ tunc
attenditur: ar. l. ſi quis ne cauſam. ff. ſi cert. pet. quod non eſt,
quando alteri demandatur. nam lex concedit iſtum priuile-
gium perſonæ propriæ quia conſultius tuendo uitam pro-
priam, vtentur licentia propter periculum vitæ, & quia tunc il
li, qui non poſſunt per ſe uindicare factum alterius, cum perſo
na illius habilitantur. ar. eorum quæ dicit notabiliter Bal. in. l.
ſi quis ex argentarijs. §. j. per illum text. ubi etiam no. Mod. ff.
de edend. facit c. ſacris. de ſepul. & ſic multa licent cum adiun
cto, quæ aliàs non licerent. cap. tuam. de ordin. cog. ſecundum
Bar. in l. præcipimus. §. eo obſeruando. C. de app. cum ſimil.
vt per Iaſ. in l. imperium. in j. no. ff. de iu. omn. iu. faciunt etiam
quæ tradit Bald. in l. ſi a familia. eod. tit. & in l. ad officium. C.
com. diui. & in l. 2. C. de pact. inter empt. & uend. & in l. dudũ.
C. de contrahen. empt. cum ſi

Tamen ſi tu vis tenere communem, & ſaluare contrariam,
diſtingue ut notabiliter per Alex. in l. ſi cum dotem, §. tranſgre
diamur. num. 10. ff. ſol. ma. uidelicet, quòd aut alicui eſt con-
ceſſa uindicta de iure communi, ut in caſu noſtro. & tunc be
ne poterit eam alteri demandare. Non ob. tex. in d. l. Pompo-
nius. quia ego dico quod ibi eſt caſus pro opi. communi. nam
dicit ibi text. quòd procurator ex generali mandato non po-
teſt agere interdicto de libe. hominibus exhibendis, ſed do-
minus hoc faciet. fallit, (dicit tex.) niſi procurator habeat ſpe
ciale mandatum. etiam ſic ibi patet quod creditor. arg. illius
tex.

tex.poteſt committere ſpecialiter procuratori quod capiat de
bitorem. Et per hoc declaratur iſta cluſio communis. quod ꝑ
cedat quando procurator habet ſpeciale: mandatũ gederale
autem non ſufficit, quòd no. Et pro hoc eſt doct. Are. in l. j. ff. ſi
cer. pe. dũ vult, ꝙ procurator non recipiat hic ꝑtátẽ capiendi
debitorẽ per mãdatũ gñale per tex. in d. l. Põponius, quem ad
hoc dicit ſingnlarẽ. Aut uerò eſt cõceſſa licẽna per priuilegiũ
cõtra ius cõe, & tunc procedat cõtraria opi. per tex. in l. ſeruus
ſi hæredi. in prin. ff. de ſta. lib. cũ concord. allegatis ibi per eũ,
& idem latius reaſſumit Alex. poſt Bar. in l. j. §. vſuſructuarius.
ff. de ope. no. nuncia. & ibi eſt tea. pro communi opin. & ea ibi
63 dictis poſſunt cætera contraria reſolui. † Quartò ampliatur iſta
concluſio gl. & tex. in d. §. ſi debitorem: ut procedat nedum in
debitore laico ſed etiam in clerico. nam ſi clericus eſt debi-
tor & fuerit fugitiuus & ſuſpectus de fuga, poterit capi à cre-
ditore etiam laico. & licet ſuper hoc videatur dubitare hic Ia
ſo. dũ ſe remittit. Iſta tñ cõcluſio eſt communis, vt latè exordi
tur Decius poſt Abb. & alios, quos refert in c. cum non ab ho-
mine. extra de iud. Et vltra ipſum hoc idẽ tenet Bal. in l. ſi qua
per calumniam. C. de epiſ. & cler. Iaſ. in l. 2. verſi. 4. ff. de iu. om.
iud. & Hyppolitus de Marſi. in ſingularibus ſuis notabili. 43.
incip. debitor fugitiuus. Sed iſta opi. dubitabilis videtur ꝑ tex.
in c. ſi uerũ, el j. §. ſi. de ſen. excom. ubi in ſortioribus terminis
laicus non poterit clericum repertum in flagranti crimine cũ
conſanguinea capere & deducere ad iudicem, & ſic eo caſu,
quo furor, & impetus iræ poſſet habere veniam: ergo à fortio
ri eſt dicendum in iſto caſu, vbi agitur de commodo pecunia
rio, quod non poſsit clericum apprehendere: nam ſi eo caſu
quo de honore agitur, qui magis ponderatur quàm vita, vt pa
tet in l. iſti quidem. ff. quod metus cau. non eſt licitum appre-
hendere clericum: quanto à fortiori eſt dicendum ubi agitur
de intereſſe pecuniario? Sed ille text. euitari poteſt, quia ideo
ibi non datur facultas capiendi, quia clericus non erat fugiti-
uus à ciuitate, licet fugeret à domo, quo caſu non facit ad pro
poſitum cum ibi aliter poſsit eſſe conſultũ accuſando poſtea
eum, ſed ſi eſſet fugitiuus à territorio prout eſt caſus non tunc
procedit tex. in d. §. ſi debitorem. & ita illum tex. videtur reſol
uere Deci. in d. c. cùm non homine. Sed replicari poteſt, ꝙ li-
cet ille clericus non eſſet fugitiuus ab vrbe, ſiue territorio, ta-
men ſatis poteſt dici fugitiuus ſi non deprehendatur. cum de
lictum poſteà contra eum probari non poterit per illum qui
paſſus eſt iniuriam, & præſtatur occaſio delinquendi contra
tea. in c. 2. de conceſ. ꝑben. li. 6. & leg. ſi. C. de pac. nã maligñã
64 di occaſio † permitti non debet ſub iuris clypeo l. ſi. C. de his
qui ve. æta. impe. c. de viduis. 28. q. j. cuius occaſio de facili tol
leretur, ſi permitteretur captura & præſentatio ſuo ſuperiori,
aliás non debet permitti, vt inde naſcantur iniuriæ vnde iura
naſcuntur, cõtra tex. in l. meminerint. C. vnde vi. & c. qualiter.
& quando. extra de accuſa.

Et ideo poteſt dici, quòd fortè ibi prohibita fuit captura
propter euitandum maius periculum quod ex captura ſequi
poſſet: quia de facili ex contentione defenſioni ſequeretur
mors, vel accideret. ſi quod ſine difficultate clericus caperet
in tali facinore fortaſsis dũ inter manus iniuriati clericus ita
captus inermis incideret furore trucidaretur, vel aliter in eũ
ſcandeſceret, vt dicit. l. nec in ea. in ſi. ff. de adul. & l. quamuis.
C. eo. quia qñ cõſanguineus reperit adulterũ iacentẽ cũ cõſan
guinea indignatur, & fremit, & propter zeli dolorẽ portat gla-
dium. c. nec aliqua. 27. q. j. quod eſſet in maximum detrimen-
tum animæ illius: prohibita igitur fuit talis occaſio à iure ca
nonico propter periculum animæ ſub pœna excommunica-
tionis, & ſic legitima de cauſa. nec eſt inconueniens, ut ali-
quando minus malum toleretur, ut dicit Abb. per iſtum text.
in capitul. requiſiuit, de ſponſal. Et ideo ſint cauti conſangui-
nei, uel parentes, quod ſi tales in adulterio, vel alio enor-
mi crimine deprehendantur, curent teſtimonia aliquorum
adhibere, ut talia poſtea probare poſsint. Et iſta ſol. vide-
tur probari ex his, quæ adducit Alexand. in leg. ſi quia in
ſer. in apoſtill. ad Bartol. ff. de furt. licet iſta male obſeruen-
tur apud cleros, & exploratæ uitæ viros propter verecun-
diam quæ ſolet eſſe maxima pœna, vt in capitu. dilecti, de ac-
cuſa. quæ in vilibus minime cõſideratur. vt in l. 2. C. ut intra
cer. tẽpus, &c. & declarat Pau. de Caſt. in l. codicillis. §. mane.

de leg. 2. Et latè etiam Petrus de Anch. in c. indemnitatibus.
§. cæterum. 5. not. de elect. li. 6. & ſic apparet, ꝙ text. ille non
65 obſtat. Propterea cauendum eſt, ne in talia incidamus. † Sed
ex alio ampliatio prædicta fluctuat, quia clarum quòd miles
armatæ militiæ habet priuilegium, ne pro debito ciuili poſsit
capi. l. miles. ff. de re iudi. & tamen illud priuilegium compe-
tit etiam militibus cęleſtis militiæ, videlicet clericis, vt ibi di-
cit glo. quæ communiter approbatur: ergo non eſt vera di-
cta ampliatio. Et quòd clericus pro debito ciuili capi nõ poſ-
ſit, tenet expreſſe Io. An. in c. ſi clericus. de ſen. excommun. li.
6. quem ſequitur & commendat Matheſil. nota. 60. incip. not.
quod clerici. Et hoc quod dictum eſt de vtroq; milite, dicen-
dum eſt etiam de doctore per l. medicos. C. de profeſſo, & me
dic. li. 10. qđ tenet Iaſ. in l. generaliter in ſi. ff. de in ius vo. & an
te ipſum Matheſil. notat. 59. not. quod legum. Imò plus dicit
Bald. in trac. de carcere. ver. 3. quæro, quòd ſi iudex pro debi
to ciuili facit doctorem incarcerari, punitur pœna capitis, qđ
dictum refert, & ſequitur Pet. Lemaſderio in tract. de docto.
in j. q. 2. partia prine. ver. 3. & Bolog. in repe. Aut. habita. C. ne
fil. pro pat. His tamen non obſt. communis opi. verior videtur
quod clericus debitor fugitiuus à creditore laico capi poſsit,
quod tacet Bal. in marg. in ver. clericus, ver. 17. Non ob. quæ ſu
prà dicta ſunt: quia illa procedunt, quando debitor non eſt
fugitiuus: quia tunc capi non poteſt, ſed aliter diſtingui. Secus
verò vbi eſſet fugitiuus, quia tunc ex quo poteſt non haberi
copia iudicis procedit diſpoſitio §. ſi debitorem. & ſic, ceſſan
te remedio ordinario, competit extraordinarium iuxta not. in
l. in cauſæ. ff. de mino. & ea quæ tradit Abb. in c. ex parte. el. 2.
de reſcrip. Nec ob. quod miles cœleſtis militiæ, & terreſtris
æquiparentur, &c. quia dico illud eſſe verum in caſibus à iu-
re expreſsis, vt tradit Matheſil. in not. 62. incip. no. quòd cleri-
ci, & Roma. in conſi. 227. incip. oppo. vbi per hoc reprehen-
dit. Bar. in Aut. ſi qua. C. de epi. & cleri. & tenet etiam Iaſ. in le.
quamuis. C. de iur. & fac. igno. Sed in caſu iſto non reperitur,
clericus æquiparatus militi, igitur procedet tex. in d. §. ſi debi-
torem. Vel ſi tenere velimus, quòd æquiparetur, procedit pri-
ma ſol. uidelicet, quod illud procedat niſi ſint fugitiui. Et per
hoc poteſt inferri vnum notabile per quod extenditur d. §. ſi
debitorem ꝙ procedat in milite armatæ militiæ & doctore,
qui licèt capi non poſsint dictis iuribus allegatis, tamen iſto
caſu comprehendetur ſub quantitate illius tex. quod eſt notan
66 dum, ſed pro nunc non firmo, † Vltimò amplia prædictã
concluſionem quod procedat, etiam ſi debitor fugitiuus aufu
giſſet ad eccleſiam, quia etiam ibi poteſt capi, ita tenet Iaſ. in
l. vinum. ff. ſi cer. pe. vbi hoc probat per quatuor fundamenta,
& vltra ipſum pro ſua opi. facit doct. Bar. in l. 2. C. de ſac. ſanc.
eccl. & hanc eandem opin. tenet. Iaſ. in l. plerique. ff. de in ius
voc. & principaliter Iaſ. ibi mouetur per regulam dictæ l. vi-
num, ſcilicet, ꝙ valet arg. de tempore ad locum. Sed clarum
eſt, ꝙ debitor fugitiuus tempore feriato etiam Paſchatis capi
poteſt, vt ibi latè probat. ergo ut ualeat argu. eodem modo
eſt dicendum, ꝙ in loco prohibito, & ſic in eccleſia capi poſ-
ſit. Tamen aduerte, quòd iſta opi. mihi non videtur uera.
67 † Quia eſt cõmunis doctrina omnium tradita in c. inter alia.
per illum tex. de immu. eccl. & in l. præſenti. C. de ijs, qui ad
ecc. confu. Quòd ſi delinquentes fugiunt ad eccleſiam conſe-
quuntur immunitatem: & tamen ſi hoc eſt in criminibus, pro
quibus corporaliter puniendis uertitur intereſſe reip. l. ita uul
neratus. ff. ad l. Aquil. multò magis eſt dicendum, quod tales
confugientes ad eccleſiam conſequantur immunitatem, pro
debito ciuili, ubi eſt intereſſe priuatum. Nec ob. iſta regula,
quod argu. de tempore ad locum ualet, quia illud procedit,
ubi eſt eadem ratio: ſecùs uerò ſi aduerſa, ut declarat Bald.
in l. presbyter. C. de epiſc. & cle. ubi in teſte magis toleratur,
obliuio temporis, quam loci, ut etiam tenet Feli. in c. cum cau-
ſam. extra de teſti. de qua regula per Alexand. in l. qui plures.
ff. de uulg. & pup. Ad propoſitum ergo fatendum eſt, ꝙ licèt
debitor ſugitiuus die feriata capi poſsit, non tamen in eccle-
ſia. per l. præſenti. & ca. inter alia. ſuper quo tamen cogita.
Circa alia, quæ hic ponit Iaſ. quomodo probari debet ſuſpi-
cio fugæ, & an die feriata poſsit fieri, & a iudice non compe
tente, uideatis latiùs per eundem Iaſ. poſt Alexand. in l. 2. ff. de
iuriſdi. om. iud. per Fel. in c. 2, de homi. per Alex. in conſil. 64.

diſertiſsime doctor,& alibi ſæpe: magis tamen communiter ſolet concludi ibi,quòd talis captura poſsit fieri die feriata,& coram incompetente iudice rationibus, de quibus ibi per eos:& hoc vltimum latiſsimè probat Iaſ. in l.vinum.ff. ſi cer. pet. Et inquantum Iaſon hic in diſcurſu huius materię dicit ſufficere præparatoria ad fugam, quo ad hoc, vt capi poſsit debitor,per gl.ſing.in l.quæſitum.ff.de pigno.vide notabiliter Alex.in l.diuortio.ff.ſolu.ma.& notabiliùs per eundem Iaſon. in l.2.in 2.notabili.C.de tranſact. & latè per Barb. in c.fin. de foro competen.vbi plura ponit de iſta ſuſpicione fugæ. Gloſ. debetur.diuiditur, vt hic per Iaſon. Ex qua plures concluſiones colliguntur.Prima eſt,quòd ille,qui tenetur reali actione, non dicatur propriè debitor,ſed largo modo.& hoc idem tenet gl.in l.j.in ver.figuris,circa fin.ff.de actio.& obli. Et ratio videtur,quia realis actio non præſupponit obligationem propriè proceſsiſſe.infrà in §.j. ſed quaſi obligationem, vt tradit idem Iaſ.in §.dicto,in nume.55.infrà eod.& Ioan. Maria Riminaldus in l.j. ff.de iuriſd.om. iudic. Et ad hoc idem allegat iſtam gl.Alex.in l.debitor,in prin.nume.8.ff. ad Trebel. & nu. 9.& 10.& Decius in rub.de proba.extrà, & idem Alex.in cõſi. 64.in 8.volu.cum ſi.vt dicetur.infrà in §.j.Et ex hoc infert Bal. hic ad ſtatutum,quo cauetur quòd ſi quis per decennium nõ petierit debitum,excludatur,quod non intelligitur de debito ex actione reali,ſed ex actione perſonali:quia tũc dicitur propriè, debitum & ita cum Bal.tranſit Aret.hic dicens,quòd verba in ſtatuto propriè capi debent,non largo modo.l. 3. §.hæc verba.de neg.geſt.cum alijs.& iſtam opi. ſequitur Petr.Raue. in alpha.iuris,in verb.ſtatutum uer.in ſtatutis verba propriè. & Ludo.Gozadinus Moder.Bononieñ.in repe.l.2.C.de pac.inter empt.& vend.allegat inter alia Bal.in conſil.485.in 5. volu. & alia de quibus ibi per eum. Iaſon tamen hic dicit, circa hoc ad duo eſſe aduertendum. Primò nunquid tale ſtatutum valeat.Secundò præſuppoſito,quòd ſic, vtrùm dictum in ſe ſit verum.Circa primum ff.de iuſti.& iur.dicit,ꝙ Bar.fuit ſibi contrarius:nam in l.omnes populi.in 3.q. principali. ver. ecce tenet tale ſtatutũ non valere.& in l.ſequitur.§.ſi viam. ff.de uſucap.tenet contrarium,& alibi ſæpe,vt hic per eum.Et cum iſta opin. vltima tranſit Iaſon.motus per gl.in c.j. in ver. per refutationem,in titu.qualiter olim poterat feud. alien.in ver. feudo.quæ loquitur in ſtatuto Vicentiæ. quòd non petens debitũ infra annum & diem, non audiatur:& tamen præſupponit tale ſtatutum valere.ita dicendum hic.& vltra adducta hic per Iaſon.adde quòd hanc eandem opin. quòd ſtatutum valeat,tenet Ang.Aret.Inſtit.de vſucap.in prin.ver. ex hoc infertur, cũ col.ſeq.& ea dictis eius uidetur poſſe colligi concordia ad cõtrarietatem Bar.quem etiam concordat Nicellus in tract. ſuo contrarietã.Bar.in prima concordantia.& in 32.& iſtam opin. tenet Paulus de Caſtro.in d.§.ſi viam.& eam latè comprobat Rapha.Cu.in conſi.67.ſtatuto ciuitatis.& conſi.90.viſa copia. & pro iſta opin.eſt deciſio magis clara Bar. de qua non recordatus eſt Iaſon.in l.nemo poteſt, verſi.quæro ſtatutum.de leg. j.vbi in fortioribus terminis vult,ꝙ tali ſtatuto nõ poſsit per debitorẽ pacto renuntiari.& hanc opin. diſputatiue per duas col.tenet.Ang.in repet.l.j.fol.pen.C.de iudic. & iſtã opi.Bart. in d.§.ſi viam.latè defendit Corneus in conſi.177.ad euidentiam,per totum,in 4.volumine,ſibi contrarius, vt infra patebit.
68 bit. † Tamen his non obſtant. contrariam opinio.Bart.quam tenet in dicta l.omnes populi,puto ueriorem,quicquid dicant Iaſon.hic,& alij.nam tale ſtatutum,ex quo inducit pręſcriptionem cum mala fide,tanquam inducens periculum animæ,nullo pacto valet.c.fin.de præſcriptio. & ibi tenet expreſsè Feli. Sed ſtatutum volens, quòd debitum præſcribatur per 10. annos,eſt huiuſmodi.igitur non valet.& iſtam opin.quæ eſt communis.ſequitur & firmat Ioan.Crot.de Monteferrato in repe. dictæ l.omnes populi.vbi reſpondet omnibus motiuis contra communem adductis per Cuma.in dicto conſi. & idem Crotus hanc opinio.latius comprobat, & ampliat in l.nemo poteſt,verſi.quæritur etiam.Bar.de lega.j.& utrobique plura conſil.Alex. & aliorum adducit.Et iſtam opinio. vltra ipſum dicit eſſe communem,& veram Alex.in conſil.73.incipien.in cauſa appellationis,nume.3.in 6.volumi.noniter impreſſo, vbi dicit quòd iſtam opinio.à mille annis citrà, vſus approbauit, & ꝙ cõtraria inducit peccatum:& idem firmat Alex. in conſi.172. in cauſa,& lite.nume.18.& in conſi.220.ponderatis his. num. 6.eo.lib.& hanc etiam dicit magis communem opi.& contrariam eſſe peccati nutritiuam idem Alex.in conſil. 58. in cauſa mota.in fi.in 7.uol.nouiter impreſſo:& ibi pro opin. Bar.in d. l.omnes populi,allegat plura quæ per te videas. Et iſtam opi. tenet Io.de Imo.in d.§.ſi uiam.& reprobat ibi Bar. & approbat opi.quam tenet in d. l. omnes populi. & reſpondet motiuis arg.Ang.in d.repe. l. j. & plures auctoritates pro iſta opi. adducit Alex.in conſil.185. viſo tit. in 2.vol.& hanc opi.dicit communiter approbatam,& contrariam dannatam Corneus ſibi contrarius in conſ.180.per totum in 3.volu. & in conſ.55. viſis,& diligenter.eo.lib.et latius in conſi.264. in hac conſultatione.j.uolumi.et conſi.338.per totum eod. lib. et latè tenet Imo.in conſil.193.in cauſa, quæ uertitur.et Abb.poſt Anto.et alios in c.cura.in fi.de iur.pat.et latè proſequitur Philip.Frãc. in cap.poſſeſſor.de reg.iur.lib. 6. et ita cum iſta opi.tranſeunt Canoniſtæ in c.cura paſtoralis,de iure pat.Pet.Anch.in conſi.l. pro parte nobilis uiri,etc.cum ſimilibus,quæ pro iſta parte adducit Thomas Ferrarius curioſus doctor in tracta. cautelarũ, caute.38.vbi etiam ponit tres nobiles cautelas, ex quibus poteſt defendi huiuſmodi ſtatutum, et procedere præſcriptio illius vigore etiam de iure canonico,de quibus uide ibi latè per eum.Ex quibus omnibus manifeſtè apparet,quòd opin.Areti. hic et Iaſon. non eſt uera, illa potiſsimum ratione, quia tale ſtatutum inducit præſcriptionem cum mala fide, vt ſupra dictum eſt.

Iſta tamen concluſio ampliatur, et limitatur pluribus modis per Feli.in d.c.fi.et per alios ſuprà allegatos, quos breuitatis cauſa non refero. Inter cætera teneas menti unam diſtinctionem Abb. in hac materia, per quam opi.ad concordiam poſſunt reduci,in c.quod clericis,nume.43.de for.compe.quã repetit in d.c.fi.de præſcrip. Quòd aut debitor tenetur offerre debitũ creditori:et tunc quia fuit in culpa, præſcriptio ipſum non iuuabit.et ita procedit opi.communis. fuit enim cauſata hæc præſcriptio ex facto,et negligentia ſua, arg.d.c.fi.Aut debitor non tenebatur ire ad domum creditoris, ſed potius creditor ire ad domum ſuam, ut quia erant diuerſi fori, et tunc procedit opin.Bar.in d.§.ſi uiam.quia hoc caſu debitor in nulla culpa reperitur, ſed præſcriptio tunc fuit inducta prorſus ex ſola negligentia non petentis. ita concludit dominus Abb. in d.c.quòd clericis.cuius opin.ſequitur,et ualde commendat Alex.in conſi.218.ponderatis narratis. in 6. uol. nouiter in lucem edito.Sed tamen iſta diſtinctio Abb.morderi poſſet ex eo quia ſi mala fides eſt in cauſa, ut præſcriptio impediat,ut.d.c. fin.de præſcript.certum eſt,quòd illa ratio ita militabit, quando debitor non tenetur ire ad domum creditoris, ut offerat,ſicut quando tenetur ire.nam ſi eſt mala fides in utroque membro impeditur præſcriptio:ſin uerò abſit, et eodem modo dicam in utroque caſu procedere: neque uideo quid in contrarium urgeat.Cogita tamen. Præſuppoſita tamen ualiditate dicti ſtatuti quocunque modo, ſecundo principaliter eſt uidendum,nunquid tale ſtatutum,uel aliud ſimile, loquens de debito non petendo intra tantum tempus,habeat locum in actione reali:Iaſ.hic poſt Aret.concludit,ꝙ non,moti principaliter, quia cum iſtud ſtatutum ſit odioſum,debet ſtrictè intelligi, & propriè.d.l.3. §.hæc autem verba. de neg. geſt.& ultra ipſos eſt melior tex.ubi Bar.infert ad ſtatutum in l.j.ff.de fonte.cum pluribus ſimilibus quæ ad iſtud propoſitum congerit Pet. de Raue.in ſuo alphabeto iuris in uerbo, ſtatutum.ver.in ſtatutis uerba propriè,&c.Et pro iſta opin.Iaſ. hic dicit eſſe glo.in terminis in l.Aurelius.§.Mæuiam, in uerbo,pupillo.ff.de lib.leg. per quam glo.decidit Bald.in l.cum neceſsitatem.C.de fidei-
60 commiſſ.et alibi ſæpè. † Quòd ſi teſtator legat liberationem omnibus debitoribus ſuis,nõ intelligitur legata liberatio his, qui poſsident res teſtatoris,& per conſequẽs his, qui ſunt obligati actione reali. Et ultra Iaſ. iſtam opin. tenet.Ludo. Roma. per gloſſ.in d.§.Mæuia,& doctri.Bal.in d.l.cum neceſsitatem, in conſi.201.incip.pro deciſione, in princip.et notabiliter per Alexan.45.uiſis et accurrate.et conſil.46. circa primum. j.uol. quæ conſilia reperiuntur reperita in 2.uol.in conſi.102.et conſil.170.et idem Alex.in l.j.in fin. ff. ſi cert. pet.ubi omnia, quæ hic Iaſ.adducit ſuccinctè ponit,et in l.ſub prætextu.la 2.C.tranſact.ubi latius reaſſumit Iaſ.num.2.C.de tranſact. et prius Fel. in c.quo-

in c.quoniam,ver.limita eam.& c.de præſcrip.& omnes mouentur per gl.in d.§. Mæuia.quem etiam ad hoc pro ſingulari commendata lex.ibi in apoſtil.ad Barto.& idem Bar.in l.non ſolum.§.fin.eod.titu.& videtur pro iſta opin. eſſe caſus in l. & vno.§.j.ff.de accepti.vbi quando datur forma generalis liberationis,ſpecialiter fit mentio de actione in rem quaſi quòd aliàs non comprehenderetur:& ita per illum text.hanc opin. tenet Soci.in conſi.73.incip.difficultatem faciebat,in prin.in 3.vol. Tamen circa hoc aduertendum eſt, quia mihi videtur, quòd iſta opi.ſit dubia ex eo,quia in ſtatutis non excluditur caſus, qui ſublata ſignificatione vocabuli poteſt comprehendi. l. filium habeo.ff.ad Macedo.tenet latè Alex.in l.j.ff.de iur.omn. iudic. vbi vult per iſtam rationem, quòd ſtatutum loquens de actione comprehendit officium iudicis dato, quòd officium iudicis largo modo dicatur actio, vt ſequitur etiam Iaſo. ſupra in gl.proxima.ergo eodem modo eſt dicendum hic,quòd quãuis debitum ex obligatione reali dicatur largo modo debitũ, tamen ſub ſtatuto loquente de debito debet comprehendi. nam iſtud verbum,debetur,vt hic dicit glo. ita eſt commune actioni perſonali,ſicut reali.l.pecuniæ.§.fi.ff. de verbo. ſignifi. Suadetur hoc,quia videmus etiam,quòd diſpoſitio l. ait prætor.§.ſi debitorem.ff.quæ in fraud.credi. ſecundum communem opi.licet odioſa ſit & ſimpliciter de debitore fugitiuo loquatur,tamen comprehendit debitorem in diem,vel ſub conditione,& tamen nemini dubium eſt tales eſſe impropriè, & largo modo debitores,vt tradit Bart.& omnes in l.j. ff. ſi cert. pet.& ita per iſtam rationem ſequitur iſtam opi.Alex. in conſil.64.& ſic celeberrime 3.vol.& in conſi. 102.viſo themate.in 6.vol. nouiter edito.Accedat ad hoc tex.hic:nam licet in diffinitionibus verba propriè diffiniri debeant,vt dicit Barto.in l. omnes populi,verſi.quæro,bene ſumuntur iſta propria,&c.ff. de iuſt.& iur.tenet Iaſ.in l.j.nume.4.ff.de acqui.poſ. tamen ſecundum communem opi.ſub iſta diffinitione actionis cõprehenditur realis,vt hic tenent Iaſ.& alij.Quare etiam non dicemus,quod debeat in ſtatuto comprehendi,non video rationẽ vrgentem obſtare ad dicendum contrarium. & glo. in dict.§. Mæuia,non clatè probat: vel ſit ibi interpretatio ſecundum diſpoſitionem iuris, & mentem teſtatoris,quæ eſt in dubio velle minus grauare hæredem,quàm poſsibile, l. cum qui. ff. de an.leg.& l.vnum §.ſi rem.de legat.2.& l. apud Iulia.§. ſcio ex facto.ff.de lega.j.Nec obſtat tex.in dicta l.ea vno.§.j..quia dico,quòd ibi ſuit facta expreſsio ad maiorem cautelam, vt l.quòd mutuam.ff.manda.& l.quæ ſitum.§.pen.ff.de fund.inſtru. non quòd de neceſsitate requireretur:& in hac opin. poſt plura videtur inclinare Albe.de Roſate in trac.ſtatuto.in j.parte,quæſtio 99. incip.ſtatuto Pergami.Vel concordando opi. poteſt reſponderi,quòd aut ſit liberatio ab homine,aut à ſtatuto,ſiue lege.Primo caſu procedat glo.d.§.Mæuia. cum ſuprà allegatis.Secundò caſu procedat contraria opin. Nã mitius agitur,& largius

70 cũ lege,quã cũ homine,l.Celſus.de arbitris.vt aliàs dixi † Tertia concluſio colligitur ex iſta gl. quòd actio realis hic nõ diffiniatur.Iaſ. hic tenet contrarium fundamentis, de quibus hic per eum.Vos autem tenete opi.glo.& dicatis, quòd non eſt inconueniens,quod in diffinitione omittatur aliquis caſus, qui in aliquo differat caſu proprio. caſus eſt de hoc in §. ſeruitus a ſuprà de iure perſo.vbi diffinitur ſeruitus, quod eſt cõſtitutio iuris gentium,&c.& tamen ſub illa diffinitione non comprehẽditur ſeruitus ciuilis,quando quis ſe vendit ad pretium participandum.§.ſerui.eod.titulo,& tenet Aret.in l.j.ff. de teſta.dũ alleg.tex.in l.ſuus.§.puto.ff.de hære.inſti.Et pro opi. facit verbum,eſt,poſitũ in tex.de cuius natura eſt regulariter proprietatem rei diffinire,& eſſentiam ponere.Bart.in l.ſi maritus. §. lex Iulia.ff.de adult.tenet Alex.in l.ſi patroni.§.actiones. nu.5. ff.ad Trebel.Iaſ.in l.ſcire debemus.vbi alleg.Barto. in dicta §. lex Iulia.ff.de verbo.oblig.& in l.ſciendum.nu.5.de leg.j.& l qui quartam.nu.5.eo.tit.alleg.pro hoc Bart.in dicta l.marit'. & Baldus in l.quæ fortuitis.C.de pigno.ac.cum ſimilibus: ſed actio realis eſt largo mõ actio,vt patet in l.actio in perſonã.ff. de actio.& obli. igitur ſub iſta diffinitione non comprehendi

71 tur.† Sed modò vlterius cogitando communis opi.poteſt defendi,vt dicamus hic vtramque diffiniri:nam clarum eſt,quòd actio realis eſt ſpecies actionis.§.j.infra eodem. & ad poſitionem generis ponitur quælibet eius ſpecies l.j.ff.de aur. & arg. leg.l.inter emptum.de leg.3.ſed in text.iſto diffinitur actionis genus,vt concludunt omnes ſuprà in prin. ergo diffinitur quælibet eius ſpecies.Et hoc probatur,quia hoc verbũ, actio, hic indiffinite diffinitur per uerba negatiua.& tamen habemus, quod verba indiffinitiua negatiua propriè æquipollent vniuerſali,vt tradit Fulgo.in l.iuriſgentiũ.§.ſed ſi fundandi, per gloſ. ibi.ff.de pact.quem refert,& approbat Decius in cap. nam cõcupiſcentiam in 3.notabili.de conſti. & dixi ſupra in princip. iſtius rub.ergo hic diffinitur realis,& quidem proprie, quod eſt ultra communem, & iſto modo ponderatio ſuprà facta de de uerbo,eſt,bene concordat: licet poſſet etiam dici, quòd illud non ſemper ſit verum, prout eſt tex.in l.3.§. genera. & ibi no. Iaſ.in princ.ff.de acquiren.poſ.Prӕterea poſt iſtam opi. facit tex.in §.item ſi in iudicio,infra de exce.vbi probatur,quòd ille qui tenetur actione reali,ita eſt obligatus,ſicut ille,qui tenetur actione perſonali.Poſtremò ꝓbatur iſta opi.ex vno fundamento ſatis efficaci per tex.in l.actionis uerbo. ff. de actio.

72 & oblig.dum ibi diſponitur,quod † actionis appellatione omnis omnino actio continetur.pondero uerbum,continetur.de cuius natura eſt ueritatem,& proprietatem importare.Barto. in leg.cui eorum.§.affinitates.ff.de poſtul.& l.hæc uerba.ff.de adul.Iaſ.in l.Gallus.§.inſtituens.11.num.ff.de lib.poſt. & in l. ſerui electione.§.Labeo.de leg.j. Si igitur appellatione actionis proprie actio realis comprehenditur, ergo ſub iſta diffinitione dico etiam contineri realem.Sed teneas opi.quæ magis placet:quia iſta ſunt paruæ utilitatis, & communis opi. eſt quòd actio realis hic diffiniatur,licet impropriè,ut tenet Deci.in rubric.extra de proba. Quod autem actionis uerbo, actio in rẽ contineatur,hoc clariſsime probatur in l.actionum genera in prin.ff.de actionibus & obli.ubi dicit Iuriſconſultus, Actionũ genera ſunt duo.in rem quæ dicitur uendicatio,& ibidẽ actionem in rẽ eleganter & uerè definit Vlpianus.cui tamen ex diametro repugnare uidetur Iuriſcõſultus Papinianus in l. actio ff.eodem titulo.nam quæ in perſonam eſt actionem,quæ in rẽ petitionem appellauit,ergo ex ſententia eiuſdẽ Papiniani apparet quæ in rem eſt perſecutio,actionem dici non poſſe, nec ſub definitione a Iuſtiniano Imp.hic tradita comprehẽdi. Reliqua proſequere,ut hic per Iaſ. & per hoc ſit cum laude Dei impoſitus finis huic principio.

Ludo.Gomeſius.Hiſpanus.I.V.D.

SVMMMARIA SVPER §. OMNIVM.

1 *Plures ſunt ſpecies actionum.*

Perſonales actiones,quæ ſint.& quare dicantur perſonales, & quotuplex eſt actio perſonalis.num.2.& 3.

2 *Vbi non eſt conſenſus,nulla eſt obligatio.*

Ille,qui delinquit,tenetur pœna legis etiam ignoranter. ibidem.

Ignorans non conſentit ibidem.

An ille,qui tenetur ex delicto,dicatur debitor.ibidem.

Ex delicto oritur obligatio ibidem.

Qui facit contra mandatum ſuperioris, videtur ſe obligare ad pœnam, quæ venit in conſequentiam, dato quòd illam ignorat.ibidem.

4 *Reales actiones quæ ſint.*

Actionum realium quædam ſunt vniuerſales, quædam ſingulares, ponit exempla.ibidem.

Quæ ſit differentia inter actiones reales, & perſonales quæ ſint.

5 *Mixtæ actiones quæ ſint.*

6 *Perſonales actiones in rem ſcripta quæ ſint.*

7 *Dictio,omnis,ſignificat vniuerſitatem.*

In feudo vel emphytheuſi eccleſiæ appellatione hæredis non veniunt niſi deſcendentes.fallit.vt hic.ibi.

Si iudex præcipit reo,quòd non recedat, donec ſit omnibus poſitionibus reſponſum, ſi tamen reſpondit aliquibus, & receſſit,habetur pro confeſſo.ibidem.

Qui

Qui totum dicit, nihil excludit. ibidem.

Dictio, omnis, non ſolùm ſignificat vniuerſalitatem, ſed etiã totalitatem, id eſt, integrum ius,

In plus ſe habet hæc prolatio, Concedo tibi omne ius. quàm, vniuerſum ius,

8 *Sicut actiones ſunt proponendæ coram iudicibus, ita coram arbitris. & ratio.*

Arbitria ſunt redacta ad inſtar iudiciorum.

De quibus arbitris loquitur iſte tex. ibidem.

Coram arbitris iuris proceditur, ſicut coram iudicibus. ibidem.

Arbitri iuris dicuntur delegari. ibidem.

Litis conteſtatio fit per libelli porrectionem, ſiue actionis propoſitionem, & reſponſionem rei.

9 *Coram arbitratore actio proponenda non eſt.*

Quid ſit arbitramentum. ibidem.

An ſtatutum. loquens de tranſactione comprehendat arbitramentum. ibidem.

Arguitur de tranſactione ad compromiſſum, & è conuerſo. ibidem

10 *Valet argumentum à ſufficienti partium enumeratione.*

Ille poteſt delegare, qui habet iuriſdictionem à principe, vel à lege.

Regulariter argumenta à diſputante reaſſumi debent per verba formalia, ſed ſufficit effectum referre.

In argumento à partium enumeratione non ſufficit reſumere effectum ſed verba formalia: & ratio aſſignatur.

11 *Quæ requirantur ad rei vendicationem tam ex parte actoris, quàm rei.*

Actio realis detur poſſidendi. ibidem.

12 *Res eccleſiaſticæ non ſunt in dominio alicuius.*

An rei vendicatio competat in rebus eccleſiaſticis. ibidem.

13 *Qui tenetur actione reali, non dicitur obligatus.*

Quomodo cognoſcatur actio realis à perſonali. ibid.

Condicere quid eſt, & vnde dicitur condictio. ibidem.

14 *Actio realis dicitur continere fortius ius, quàm perſonalis. 15. & 16.*

Ius competens actione reali dicitur optimum: ſed competens ex perſonali dicitur bonum.

Creditor cedens, qui dixit, & promiſit habere bonum ius in bonis debitoris, tenetur de euictione ceſſionario à quo res fuit euicta per anteriorem creditorem. ibidem.

Plus cautionis in rem eſt, quàm in perſonam. ibidem.

Qui ſemel eſt dominus, amplius fieri non poteſt, & quomodo procedit.

16 *Actio realis non poteſt tolli à principe ſine cauſa: ſecus in perſonali.*

Debiter iuſſu Principis vel rei publicæ ſoluens alteri quòd vero creditori, liberatur ipſo iure, intelligendo vt hic.

17 *Pactum de non petendo tollit naturalem obligationem ipſo iure, & quomodo procedit.*

Quæ differentia eſt inter rem meam, & mihi debitam, vide remiſſiuè.

18 *Actio dicitur eſſe genus.*

Non eſt inconueniens quòd verbum generis pro verbo ſpeciei exponatur.

19 *De natura iſtius relatiui, qui, vide remiſſiuè.*

De quantitate quingentorum ducatorum non omnis iudex poteſt cognoſcere,

20 *Appellatione rei, omnia continentur limitando, & declarando. 22.*

An. ſi dono res meas, comprehendantur actiones. 21.

Pro nomen, meum, denotat dominium.

An actiones dicantur meæ, 21,

21 *Donationes ſunt odioſæ: ergo in eis debet fieri ſtricta interpretatio.*

Legatum dicitur donatio. ibidem.

Actiones dicuntur eſſe in bonis noſtris. ibidem.

Expreſſio eorum, quæ inſunt, nihil plus operatur. ibidem.

22 *Res alterius donare non poſſum. ibidem.*

An in donatione rerum mearum, vel bonorum meorum, veniant actiones. 22. & 23.

Angelus Aretinus fuit optimus practicus.

23 *In dictis teſtium indefinita non æquipollet vniuerſali.*

Actiones non circumſcribuntur loco.

An, ſi dono omnia bona mea talis loci, veniant actiones.

24 *An appellatione rei comprehendantur perſona.*

Ea, quæ cauſa maioris declarationis ponuntur, non mutant ius commune,

An ſtante ſtatuto, quod de quacunque re ſoluatur gabella, debeat ſolui de homine libero.

Stante ſtatuto, quòd de omnibus animalibus ſoluatur datium, non debet de hominibus ſolui tanquam res digniſſima.

Perſona libera nulla eſt obligatio.

Spes appellatione rei continetur. Factum appellatione rei continetur ibidem.

25 *Nunquid ſub ſimplicibus contineatur mixtum, & quando.*

26 *Quid ſignificant iſta verba text. Et alijs quibuſdam modis, &c.*

Natura huius dictionis, alius, eſt implicare ſimilia, non autem diuerſa.

27 *An appellatione contractus veniat quaſi contractus nu. 28.*

Statutum volens, quòd in contractibus mulieris adſit conſenſus conſanguineorum, an procedat in quaſi contractu. ibidem.

Contractus dicitur propriè quando eſt vltro citroq́; obligatorius. ibidem.

Forma non obſeruata reddit actum nullum. ibidem.

28 *Quando in ſtatuto, vel lege non poteſt dari, niſi vna ratio. cenſentur expreſſa, & quando hoc habet locum.*

In dubio non præſumitur quòd lex vel ſtatutum mota fuerint vnica ratione tantùm, ſed plures præſumuntur, licèt non appareant. ibidem.

Vbicunque ratio legis eſt dubia, non poteſt ad extenſionem procedi, quia tunc non dicitur ratio neceſſaria, ſed magiſtralis. ibidem.

Ad iuſtificationem ſtatuti ſufficit rudis æquitas laicorum, ibidem.

Aditio requirit conſenſum vnius. ibidem.

Ratio legis eſt de ſubſtantia. ibidem.

Diſpoſitio loquens de dote habet locum in dote putiua, & in quaſi dote ibidem.

Hæreditas opulenta, & lucroſa differunt. nu. 28.

Lex prohibens aliquid fieri ſine certa ſolemnitate, intelligitur, niſi illud fiat ad vtilitatem illius, de quo lex loquitur. nu. 28.

29 *Illa præſumitur opinio doctoris vbi plenius ſcripſit.*

Doctor non eſt ſibi contrarius, licet hodie credat vnum, & cras aliud, & ratio aſſignatur. ibidem.

Ex nouis motiuis noua generantur opiniones.

Aduocatus poteſt hodie allegare vnam legem ad vnum propoſitum, & cras in alia cauſa dicere, quòd illa lex non facit ad propoſitum.

30 *An ille, qui tenetur actione reali dicatur obligatus.*

An actio de pecu. ſit realis, vel perſonalis, & an ſit actio, vel adiectio. 33.

31 *An*

81 *An ille, qui tenetur officio iudicis, ſit obligatus nu. 32.*
An officio iudicis non deſeruienti alicui actioni poſſit accede re fideiuſſor.
Quomodo petebantur fideicom. de iure digeſtorum an officio iudicis vel iure actionis. 32.
Fideicommiſſa dicuntur debita.
Officium iudicis nobile competit per ſe.
Qui totum dicit, nihil excludit.
In officio iudicis nobili quis ex interpellatione extraiudiciali non conſtituitur in mora.
32 *Officium iudicis mercenarium deſeruit actioni.*
34 *Dictum doctoris non probatum iure non eſt tenendum.*
Modi agendi poſſunt variari.
In argumento à ſimili non requiritur, quòd totalis ſimilitudo concurrat.
An bonæ fidei emptori competat rei vendicatio vtilis ex quo publiciana competit.

OMNIVM. Circa iſtum tex. præmittēda
ſunt aliqua ſubſtantialia pro intelligen-
tia dicendorum, pleniùs tamen quàm
2 Iaſ. † & alij dixerunt, videlicet ꝙ actionū
quædam ſunt merè perſonales quædam
merè reales, & quædam mixtæ, quædam
perſonales ab origine, in rem tamen ſcri-
ptæ vt hic dicit Iaſ. & latiùs hanc eandē
diſtinctionem per omnia declarat idem Iaſ. poſt Alex. in rub.
ff. ſi cert. pet. vbi Deci. aliqualiter inſiſtit, & idem Iaſ. ſuccinctè
repetit in rub. C. de inoffi. teſt. ſed vltra ipſos ſingula capita de-
clarando magis neceſſaria attingam. Perſonales igitur actio-
nes dicuntur quæ proueniūt ex maleficio vel quaſi, l. j. in prin.
ff. de act. & obli. & hoc mediātibus ipſis obligationibus dicū-
tur procedere ex cōtractu, vel quaſi: ex maleficio, vel quaſi de-
clarando, vt hic per Iaſ. & idem prius tradit Soci. in cōſi. 221.
in præſenti cōſultatione. j. vol. & ante ipſos Spec. in ti. de actio
ne, ſeu petitione. §. ſequitur. verſiculo verùm ſi velis. nu. 18. &
in tit. de primo & ſecundo decreto. §. iam de effectu. verſi. ſed
quæ eſt ratio. nu. 10. Tamen aduertendum eſt quòd licèt actio
oriatur ex obligatione vulg. l. licet. §. ea obligatio ff. de proc. il
lud eſt verum ex contractu, vel quaſi, licet ex maleficio non vi
detur verum iſtud, quod dicit Iaſ. quia † vbi non eſt conſenſus,
nulla eſt obligatio l. j. §. cōuentionis. ff. de pac. l. conſeſſu. ff. de
act. & ob. ſed ille, qui delinquit, tenetur pœna legis etiam igno
ranter l. j. ff. de legibus. ergo ſine aliquo conſenſu: quia ignorās
non conſentit. l. j. ff. de iud. ergo non eſt verum, quòd actio per-
ſonalis oriatur ex obligatione maleficij, ſed dicetur datiua à
iure ciuili, & non natiua ex præambula obligatione, & ita no-
uiſsimi Papien. videntur in hoc conſentire in rub. ff. de verbo.
ob. & prius mod. Hiſpani in l. legitima. ff. de pac. de quibus nō
faciunt mentionem Papienſes. Et de hoc etiam uidetur dubi-
tare Soci. in l. certi condictio. in prio. ff. ſi cer. pe. quòd ille, qui
tenetur ex delicto, non dicatur debitor, neque obligatus, tenet
expreſsè Bar. in l. Mæuius. §. duobus nu. 29. de leg. 2. pro quo
alleg. tex. hic tamen non eſt recedendum à communi, quæ ha-
bet, quòd ex delicto oriatur obligatio, ut not. declarat Bart. in
l. Iulianus. nu. 26. ff. de condi. inde. & Bar. in l. ex hoc iure. ff. de
iuſt. & iur. & ibi Iaſ. in fi. & pro hoc eſt bonus tex. inter alia ibi
alleg. in l. imperatores. ff. de iure fiſc. per quem tex. l. hoc ſequit
Deci. in c. 2. in 6. col. in j. lectu. de cōſti. licet verū ſit, ꝙ illa obli
gatio, quæ oritur ex conſenſu delinquentis non ſit ita efficax, ſi-
cut illa, quæ oritur ex contractu, ut dicit Soci. in d. l. certi con-
dictio, per illum tex. & ita concordantur, quæ dicunt docto. ſ.
alleg. ut dicit Car. in cle. paſtoralis. in prin. in 7. q. de re iudi. In
noc. in c. in noſtra. de iniurijs. & ſecundum hoc bene proce-
dunt quæ dicit hic. Iaſon ꝙ actiones perſonales ex obligatio-
ne contractus, uel maleficij oriuntur accipiendo ipſam obli-
gationem largo modo. nam licet delinquens poſsit ignorare
pœnam, non tamen poteſt ignorare, quòd tenetur ſuperiori
obedire: quod quidem inductum eſt iure naturali. d. l. ex hoc
iure, & c. 2. de ma. & ob. & ſic eo ipſo, quod facit contra man-
datum ſuperioris, uidetur ſe obligare ad pœnam, quæ nēte
in conſequentiam dato, quòd illam ignoret, per tex. no. in fina
li in c. fin. de homicid. lib. 6. tene igitur quod dictum eſt, quod
perſonalis actio ex obligatione delicti naſcitur, quod tenet
Alex. in l. j. §. ſublata. nu. 3. ff. ad Tre. quicquid dicat Feli. in c. co
3 gnoſcentes. de conſti. † Et dicitur perſonalis, quia nunquam
egreditur perſonam obligati, neque poteſt ab oſsibus ſepara-
ri. l. quis ergo caſus. vbi gl. ff. de pecu. & tenet idem Iaſ. in l. in-
ter eos. nu. 9. ff. de re iudi. & in l. fi. nu. 22. C. de ſac. ſan. eccle. tra
dit Bartol. & alij in l. j. ff. de acqui. poſ. & hoc adeo procedit, ut
neque per procuratorem acquiritur, niſi domino cedatur. l.
poſſeſsio quoque. §. fi. & ibi Bar. ff. de acqui. poſ. Ratio reddi-
tur ibi per Alex. quia perſonales actiones inhærent oſsibus no
ſtris vt ſupra eſt dictum, ut latius per eum. & tradit Corne. in
conſi. 76. licet in præſenti. nolu. 4. & in conſilio. 289. circa pri-
mum. eo lib. Et iſtarum perſonalium actionum quædam ſunt
ſimplices, ut dicit Spe. in ti. de. j. & 2. decreto. §. reſtat. uerſ. qui
dam autem. nu. 10. Aliæ ſunt, quæ dantur ad inſtar realium, ut
dicit gl. in rub. ff. ſi qua. pau. fe. di. de quibus ibi tractatur, ut pa
tet. in l. j. §. fin. eod. tit. & in l. pen. §. fin. de noxa, & quando iſtæ
perſonales naturam realium imitētur, ponit Spec. in tit. de ijs,
quæ ui metuſue cauſa fi. §. j. & licèt actio perſonalis, ut ſupra
dictum eſt a perſona non ſeparetur, & eam ſequatur ſicut le-
pra leproſum, non autem fundum, neque poſſeſsionem, ut l. j.
§. illud. ff. quorum legatorum. l. fi. §. fi. ff. de contrahen. emp. cū
ſi. Tamen aliquando datur ad recuperandum poſſeſsionem,
caſus eſt ſingularis, quem no. ibi gl. in uer. ut uel. in fi. ner ſi. itē
no. in l. indebiti. §. fi. ff. de condict. inde. Item fallit fauore ulti-
mæ uoluntatis, in qua etiam perſonalis actio fundum ſequi-
tur, ut eſt tex. no. in l. planè. 2. §. j. de leg. j. Item fallit quando
poſsidens bona dolū participaſſet ut in caſu l. j. C. ſi uen. pig.
ag. Quarto fallit in cauſa lucratiua. l. fi. in prin. ff. de eo, per quē
factum erit. l. pater dotem. ff. de dote præleg. Quinto fallit fa-
uore dotis, ut eſt caſus, quem ibi dicit non eſſe alibi, Bar.
in l. cum ab uno. ff. de lega. 2. quem etiam ad hoc no. Iaſ. in l.
4 ſeruo legato. §. ſi teſtator. in 1. no. de leg. 1. † Reales uerò actio
nes ſunt in totum oppoſitæ perſonalibus: nam non præſuppo-
nunt aliquam perſonam obligatam, ſed dantur reſpectu iuris,
quod habeo in rem, ut domino, uel quaſi domino, ut hic per
Iaſ. quibus adde plenè per Spec. tit. de actione uel petit. §. ſe-
quitur, uer. ſed quam, uocas per totum. de qua tamen inferius
plura dicentur. Et iſtæ reales ſunt in duplici ſpē, qa quædā ſunt
uniuerſales, quædā ſingulares: uniuerſales ſunt, ut petitio hæ-
reditatis. Singulares ut rei uendi. ut uidetur tex. in l. j. ff. de rei
uen. & declarat gl. in l. 1. ff. de eden. & Iaſon. in rub. C. de inof-
fi. teſta. Et quæ ſit differentia inter reales, & perſonales ultra
hic tradita ponit quatuor differentias gl. in c. diſpendia. in uer
5 ſic. perſonales, de reſcrip. lib. 6. † Mixtæ uero actiones ſunt, de
6 quibus ponitur in §. quædam. infra. eo. & ibi dicitur. † Perſo-
nales in rem ſcriptæ ſunt, de quibus hic per Iaſon. & declarat
idem Iaſon. in §. item ſi quis in fraudem, num. 24. infra. eo. &
eſt gloſ. magiſtra, quæ ponit omnes in §. eſt autem perſonalis
in gl. j. ff. ad exhiben. cui adde actio quod met. cauſa. ut decla-
rat Spec. in tit. de ceſsio. actio. §. t. uerſi. ut autem hæc materia
&c. & ibi etiam connumerat omnia interdicta. Circa alia eui
dentialia arbitrorum quæ ponit hic Iaſ. quia non eſt hic mate-
ria propria, ſed ualde extranea, ideo omitto. & uide latiùs ul-
tra ipſum per Lanfran. in trac. de arb. per totum. Tex. iſte diui-
7 ditur, & ſummatur, ut hic per eum. † In tex. ibi omnium, not.
quod iſta dictio, omnis, ſignificat uniuerſalitatem, l. Iulianus in
prin. de lega. 3. in tantum quod uoluit no. Bal. in c. in præſen-
tia: uer. not. quod nomen hæredis. de probat. quod licet in feu
do, uel emphyteuſi eccleſiaſtica appellatione hæredis non ue
niunt niſi deſcendentes iuxta c. 1. de alie. feu. & c. fin. ſi de feu.
fue. contro. inter do. & agna. & in §. emphyteuſim. in Authen.
de non alie. cum ſi. ut per Alex. & alios in l. ex facto. §. fin. ad
Treb. tamen fallit quādo in conceſsione dictum fuiſſet, Con-
cedo tibi pro te, & hæredibus tuis omnibus: quia tunc ratio-
ne illius dictionis, omnibus, comprehendet alios hæredes. Et
iſtud dictum ualde commendat Alex. in conſ. 195. perſpectis
inſtrumentis. 6. uol. nouiter edito, & in not. caſu iſtam dictio-
nem ponderat Rom. in conſilio 44. incip. ex ſupra narrato the
mate. in tertio dubio cum ſi. ut per Deciū poſt Moder. in l. om-
nia. ff. ſi

nia.ff.ſi cer.pec.& in c. fin.in princip.de conſtitut.Dyn.in re-
gula de regulis iuris in libro 6.& Socinus in conſilio 147.niſa
facti & c.j.uolumine.& in nota.caſu tradit Spec.in ti. de po-
ſitio.§.incipien.decimo ſequitur.uerſi. item,pone.ubi dicit,
quod iudex præcipit reo,quod non recedat,donec ſit omni-
bus poſitionibus reſponſum:ſi tamen reſpondit aliquibus,&
receſsit ad patriam ſuam, habetur pro confeſſo.quia per illa
uerba,omnibus &c.iudex intellexit de datis & dandis: quia
qui totum dicit,nihil excludit.l.Seruius.ff.de ſerui.urb.præd.
& iſta dictio,omnis,non ſolum ſignificat uniuerſitatem,ſed
etiam totalitatem.id eſt,integrum ius.ita eſt glo.quam ibi
multum commendat Aret.in l.heres:2.in princip.ff. de acqui.
heredi.& ſic in plus ſe habet hæc prolatio,Concedo tibi om-
ne ius,quam uniuerſum ius,per gloſ.ibi.de quo etiam Pau.de
Ca.in conſilio 311.uiſis & diligenter in 4.dubio in uolum.2.
Hoc tamen pluribus modis limitatur,ut colligi poteſt ex ad-
ductis per Firmianum in ſuo repertorio in uerbo,omnis.ſed
ultra ibi adducta limitatur hoc,niſi ex uerbis præcedentibus,
uel ſequen.colligeretur uoluntas reſtrigendi talem dictionē,
nam tunc non ſignificaret uniuerſitatem l.fin.§.cui dulcia,de
ui.tri.oleoque lega.tradit Bar.in l.generali.§.& uxori.per il-
lum tex.ff.de uſuf.leg.& reaſſumit Alex in conſilio.167.uiſis.
& ponderatis in ij.col.lib.7.nouiter impreſſo,& plura conge
runt mod.in c.ſedes de reſcrip.dum allegat.d.§.cui dulcia.&
ſupradicta omnia bene uerificantur in hac dictione,omnis.
in dictione uero,totum,aliter eſſet dicendum per ea quæ tra-
dit Iaſ.in l.ſi unus.§.pactus ne peteret.nu.13.ff.de pact. Idem
in dictione,nullum,uidetur dicendum per ea,quæ dicit Aret.
in l.placet.de lib. & poſthu.& in l. Lucius de uulg. & pupilla.
quos in nota.q.allegat Carolus Rian.in l.hæredes mei.§.cùm
ita.ff.ad Trebel.ex cuius dictis alia notabilis limitatio colligi-
8 tur ad iſtam dictionem,omnis. † No. primò ex iſto textu ſecū-
dum Iaſ.quòd ſicut actiones proponendæ ſunt coram iudici-
bus ut l.j.in principio.ff.de eden. ita etiam coram arbitris, ut
hic ratio redditur per Iaſon. quia arbitria ſunt redacta ad in-
ſtar iudiciorum l. j. ff. de arbi. & in notabili caſu tradit Ro-
man. in conſilio 86. in fin. incipien. uiſo quæſtionis. & i-
ſtam regulam facit Philip. Franciſc. in cap. 2.in prin.de ar-
bi. libro 6.

Sed aduerte,quòd iſta ratio Iaſ.eſt nimium generalis,& nō
cōcludit neceſſariò,reſpectu caſus de quo agitur,cum in mul-
tis differant iudex, & arbiter, non ſolum in his, quæ fiunt in
principio iudicij ſed etiam in medio,& fine, ut deducit Aret.
hic,in ner.differunt.in pluribus.& hoc idem prius tradit Lan-
fran.de Oriano in tract.de arb.q.35. & Bar.in l.licet.§.ſed & ſi
filius.num.5.uer.ſed contra hoc oppo.ff.de pecu. & poſſet hic
unus eſſe caſus in quo differrent, cum propoſitio actionis in
principio iudicii fiat,ut in l.edicta.C.de eden.§.in fine, de pœ
na teme.litig.Vnde alia ratio uidetur magis efficax, per quam
ceſſat difficultas,ut dicamus quod tex.noſter, gl.& doc.hic lo
quuntur in arbitris iuris, coram quibus in omnibus procedē-
dū eſt,ut coram iudicibus.quia parum differunt in effectu: qa
iſti uocantur delegati, ut habetur in capitulo ab arbitrio, de
officio deleg.libro ſexto.& tradit Corneus in conſilio 54. ui-
detur prima facie dicendum. in 2. uolumine. & habetur in
l.fin. & ibi declarat Iaſon. C. de iudicis, & prius Felinus in
capitulo finali, de ſententia & re iudicata, & idem Corn.
in conſilio 178.incipiente,viſa in 3.libro. & Socinus in conſi-
lio 27.incipiente, pro deciſione &c.in j.vol. Quod vlterius ra
tione ſuadetur:nam ſi iſte tex.loqueretur de arbitris compro-
miſſarijs,vt voluit gl.hic ſecundum quam ita intellexit Iaſon
iſtum tex.dum allegat l.j.ff.de arbitr.quam prius allegat glo.
hoc non poſſet ſtare,nam cum arbitria, & iudicia in initio iu
dicij differant:& ſic tempore ipſius litis conteſta. quæ per li-
belli porrectionem,ſiue actionis propoſitionem & reſponſio-
nem rei fit,vt in cap.j.de lit.cōteſta. iuncta l. edita.C de eden.
vt declarat Lanfran.loco ſuperius alleg. & Aret.hic,nec reus
cogatur coram arbitrio reſpondere petitioni actoris, per quā
lis conteſtatur,per conſequens ſequitur,quòd inanis erit talis
propoſitio actionis coram arbitro, cùm perſequi non poſsit,
niſi reo conſentiente, vt l.3.§.tametſi.ff.de arbit.& tradit Cor
neus,conſ.76. incipien.licet in hac.j.libro.quod ſecus eſt corā
iudice,vt in l.inter ſtipulantem.§.j.in prin.de uerborum obli.

& l.quoties.ff.de noxa cum ſi.vt per And.Sic.in c. præterea.de
offi.deleg.declarando vt per Feli.in c.cùm olim. in princ. de
teſt.Et hoc idem in arbitrio iuris procedit, qui iudex dicitur
vt in l.ſi.C.de iudi.vt igitur talis æquiparatio tex.noſtri cum ef
fectu fiat,eſt neceſſario dicendum, quod loquatur in arbitris
iuris quibus ſupradicta ceſſent,& res de plano procedit. Sed
tenendo intellectum Iaſon.quòd iſte text.loquatur de arbitro
compromiſſario.ad iſta poſſet reſponderi, quòd non eſt verū
quod loquitur iſte §.de arbitro iuris ex quo ſimpliciter ex ar-
bitro loquitur, & hoc verbum ſimpliciter prolatum compre-
hendit propriè arbitrum compromiſſarium,vt cōcludit Abb.
& Moder.in c.vno delegato.per illum tex.ex.de off. dele. & l.
duo ſocietatem.§.arbitrorum.ff.pro ſoc.Neque ob.quod co-
ram arbitro reus non cogitur litem conteſtari:quia hoc eſt fal
ſum:nam licèt ipſum compromittere voluntarium ſit reſpe-
ctu perſonæ, facta tamen perſonarum electione eſt neceſſaria
perſequutio ſicut coram iudice,vt concludit Bar.in rub. C.de
pact.& d.Auth.in rub.extra de iud.& ibi nouiſsimi Papien.fa
ciel.cum antea.C.de arb.& iſto modo bene procedit regula,
l.j ff.de arb.quod arbitria ſunt redacta ad inſtar iudiciorum
etiam in principio iudicij,vt tradit Georgi.Natan in repe.cle.
ſæpe.§.& quia.de verbo.ſig.& ſic per iſta defenditur hic Are.
& Iaſon.quorum opi.eſt communis.Limitatur iſta concluſio
non procedere in arbitratore, vt hic dicit Iaſ.quia coram eo
actio proponenda non eſt, neque proceditur ordine iudicia
rio,vt hic per eum,& tenet Inno.in c.Quintanallis.de iureiur.
& Bald.in l.fin.in 3.q.verſic.item quia coram.C. de cōtrahen.
emp.& Raph.in conſi.31.poſt princ. & conſilio 7. & Corneus
in conſi.113.uiſa petitione.in 3.libro.cum ſimilibus.& hoc ra
tione ſuadetur ſecundum Iaſon.quia arbitramentum eſt quæ
dam tranſactio,vt tenet Bar.in l.ſi quis cum aliter. ff.de verbo.
oblig.cum allegatis hic per eum, & vltra ipſum hoc prius tra
dit Alex.in conſilio 82.in cauſa vertente in fi.j.volumi.& idem
latius in conſilio 119.titulus quæſtionis.in 2.col. verſiculo. ſed
præmiſsis.ſecundo vol.& tenent in conſilio 54. in ſecundo li-
bro.& Socinus in conſilio,224.incip.præſens conſultatio.col.
j.verſic.confirmatur.in j.vol.& in conſ.182.in præſenti conſul
tatione in j.colum.libro.2.& tenet Lanfran. in tract.de arb.in
princ.& Alex.in l.ſciendum, in 5.col.ff.de verb.oblig.& fina-
liter omnes inter alia principaliter mouentur per gl.in §.ſi ve-
rò.el 2.in ver.conuentus.in Auth.vt differentia iudic. & tenet
idem Iaſ.in l.cum te,in princ.C.de tranſact.& Bar. in l.licet.§.
ſi ſeruus.ff.de pec. hoc tamen eſt uerum largo modo,propriè
autem non eſt tranſactio ut dicit hic Iaſ. & vltra adducta per
hoc idem tenet Car.in conſilio 82.& Ioan. de Ana. in conſil.l.
inci.in quæſtione.Fulgoſius conſil.73. & conſ.127.& cōſ.155.
Vnde,in ſtatuto loquente de tranſactione arbitramentum nō
comprehenderetur, ut hic tenet Iaſ.& idem Iaſ.dicit hanc eſ-
ſe communem opi.in l.quod ſi Epheſi.§.fin. ff. quod cer.lo. &
eandē firmat idem Iaſ.in l.tranſactionis nu.6. C.de tranſactio
ni.poſt Pau.de Caſt.ibi & idem Iaſ.in Auth. ſi uerò in fin.C.de
iud.poſt Bald.in c.ſi.pro debilitate.de off.deleg. pro quo facit
tex.in c.ſuper eo.& c.ſtatuimus, extra de tranſact.& hoc not.
declarat Ant. de Burgos Hiſpanus ætatis noſtræ doctor egre-
gius in c.cum cauſa de emp.& uen. per. plura ibi allegata per
eum.Sed tamen aduertendum eſt,nam ex quo in arbitramen-
to aliquid datur vel retinetur,propriè tranſactio videtur.l.j.ff.
de tranſact.& ita contra Bar.& alios quos hic deducit Iaſ. te-
net Pau.de Caſt.in conſi.24.incip. præſuppoſito ſine præiudi-
cio.in primo uol. & hoc ſatis patet, nam arguitur de tranſa-
ctione ad compromiſſum,ut per Bar.in l.poſt rem iudicatam
ff.de tranſa.& Alex.in conſi.35.incip.opportunè. lib.2.& ecō-
tra de compromiſſo ad tranſactionem, ut tradit idem Alex.in
conſi.40.circa primum lib.5.ergo uidetur quod propriè tran-
ſactio fit & ſic ſtatuto comprehendatur, facit pro hoc quæ in
no.quæſtione congerit Ro.in l.2.de re iudi.& reaſſumit Geor
gius Natan in repe.cle.ſæpe in prin.ubi nullā facit in hoc dif-
ferentiam inter arbitrum,& arbitratorem. non tamen recedē
dum eſt communi quam ſingulariter, ultra alios, limita non
procedere,quando arbitramentum eſſet à partibus ratificatū:
nam tunc propriè diceretur tranſactio; ſecus autem ante rati
habitionem.& ita procedit, & concordatur communis opi.
ita nq.declarat Io.Baptiſta de ſancto Seuerino in tract.de tran

ſa.u

ſa.in 3.q.in fi.qui per hoc alle. Pet.de Ancb. idem tenuiſſe in diſputatione ſua inci.cum.C.iaicus.quem etiam refert,& ſequitur inter alia Soci.in conſil.85.viſo compromiſſo in prin. primo li.ſequitur etiam Deci.conſi. 60. in prima parte & iſto modo bene verificatur opi. Rom. in d.l.2. ſimul quod decla-
10 rat prædictus Georg.in d.clemen.ſæpe. † No. ſecundo ex iſto text.ſecundũ Iaſ.poſt alios hic,quod arg.à ſufficienti partium enumeratione valet,& ita communiter ad hoc allegat tex.iſte de quo latiùs per eundem Iaſon. in l.patre furioſo. in primo no.ff.de iis,qui ſunt ſui vel alie.iu.poſt Bar. & Bald.ibi & vltra ipſos eſt tex.Inſti.de ob.quæ ex quaſi contract. in prine & ibi no.Ang.& iſto modo arguendi utitur Bar. in l. more in princ. ff.de iuriſd.om. iud.dum arguit, quod ille poteſt delegare, qui habet iuriſdictionem à principe, vel lega.ſed ſubdelegatus non habet iuriſdictionem à principe, neque à lege, quæ ſunt partes enumeratæ in d. l.more,igitur &c. Et idem tradit Soci.in conſilio 25.incipien.dominus Franciſcus.col.fin.& cõſil.16.ex his,quæ in facto.in princ.& conſilio 31.proſequendo ordinem &c.libro primo. Et ad vnum aduertas circa iſtud argu. à ſufficienti partium enumeratione, quod licèt cætera argumenta à diſputante reaſſumi non debeant per uerba formalia, ſed ſufficit effectum & ſubſtantiam argum.referre, vt dicit.do.Abb.in c.relatu.in prine. de ele. non reſi.& in c.Abbate.in fi.de uerb.ſign. tamen in iſto arg. à numeratione partium non ſufficit reaſſumptio in effectu,ſed formaliter reaſſumi debet vt melius decidatur,& ei reſpondeatur. Ita dicit Albe.poſt Ia.de Are.in l.cætera. §. item quæri poteſt.de leg.1.& ratio fortè poſſet eſſe, quia iſtud arg. ab enumeratione partium dicitur arg.à toto,vt dicit Bar. in l.1. ff. de uſuf.le.& qui totum dicere vult,nihil debet excludere.l.fi. C.quæ res pign. ob.poſ.& c.Romanorum.19.diſt.& exemplificat Bar.in d.l.1. & fortè hac de cauſa uoluit gl.quod iſtud arg.fallax ſit,ut dicit gloſſ.in l.cum bi.§.ſi prætor.ff.de tranſact. & ideo requiritur,quòd partes rectè enumerentur ut tradit Abb.in c.uenerabilem.per illum tex.nu.8.de electio.& ante ipſum dicit priùs Bal.in tract.de modo arguendi.& Albe.in ſuo dictio. in uerſi. arg.à ſufficienti parte etc.et tradit Petrus Gamma.in ſua Dialectica iuris ſub capite,de argumento a diuiſione. nam ſi diſputans omitteret unam partem,eſt uerisimile, quod rectè nõ intelligat arg.ſecus tamen eſt in aliis argumentis, quia poteſt in eis omitti maior ꝓpoſitio,ut dicit Bar.l.1.uerſ.quæro in hac
11 parte.ff.ſi cer.pet.per illum tex.et in uerſi.3.quæro etc. † Not. tertio, quòd ad cauſandum rei uendicationem duo extrema requiruntur: dominium,vel quaſi ex parte agentis: et poſſeſsio uel quaſi ex parte conuenti,l.in rem et l.officium ff. de rei uendi.et idem tenet Iaſ. in §.item Seruiana, nu.94.infra eodem. Amplia hoc eſſe uerum in fortioribus terminis, quod procedat,etiam ſi ex parte agentis non ſit dominium,uel quaſi, ſed poſſeſsio et ex parte rei conuenti non eſſet poſſeſſio. ſed tantum nuda detentiatio,quia adhue daretur rei uendicatio contra detinentem ipſi poſſeſſori, & ſic in ſumma datur contra eum, qui habet facultatem reſtituendi. ita eſt text.in d.l.officium. circa fin. & tenet Iaſ. in iſto §. numero 120. declarando, ut ibi per eum, & tex.in d. l. officium, pro valde notabili ad hoc commendat Abb. in conſilio 109. incipien. tactum.in 2.volum. & ad hoc etiam alleg. Iaſ.in §. ſed iſtæ, nume. 15.infra eo.

Et ſi dicatur,quòd actio realis non datur poſsidenti, vt hic, & in §.æque,infra eo.reſponde ſecundum gloſſ. ibi in uerbo, neget,quam optimè ibi declarat Iaſ. nu.58.quòd uerum eſt, quãdo quis poſſidet naturaliter,& ciuiliter,& detinet.ita procedit ille tex.ſecùs autem, quado detentatio eſſet penes reũ ſola autem poſſeſsio ciuilis, vel naturalis, ſiue utraque ſimul ſine detentatione eſſet penes actorem: quia tunc tali poſſeſſori bene competit rei uendicatio, & ita procedit d.l.officium. neque iſto caſu agendo videtur renunciare ſuæ poſſeſsioni, vt notabiliter diſtinguendo declarat Bar.in l.naturaliter. §.nihil commune.ver.quæro pro declaratione,numero 8.ff.de acqui.
12 poſſ. † Et iſta de plano procedunt in rebus temporalibus: in eccleſiaſticis verò ex quo non ſunt in dominio alicuius §. in nullus.ſupra,de re.diuin. puto quod non competeret rei uendicatio,quod uerum eſt,de directa: vtilis tamen bene competit,vt tradit.Abbas. poſt Inno. in c.cum uenerabilis.in primo notabili.de reli.domi.& hac ratione etiam incorporalia vendicantur,vt dicit idem Ab.in c.examinata.ver.vnde dico. extrà de iudi.& ante ipſos optimè declarat gloſſ. in c.cum eccle
13 ſia. in verbo quicquid iuris de cau. poſ. & proprieta. † Not. quarto,quòd qui tenetur actione reali nullo iure dicitur obligatus.& ita iſtum tex.ad hoc alle.gl.in l.1.§. fi.in uerſi.6. ff.de interdic.& Bar.in l.fin.C.qui.ex can.ma.quod intellige,vt dixi ſuprà in princ.iſtius tituli in gloſſ.debetur,& ad hoc communiter ſolet allegari hic text.& ita alleg.Iaſon ſupra. in princip. iſtius titul.nume.4.& in §.item.ſi quis poſtulante.numero 36. infra eo.& ita dignoſcitur realis actio a perſonali,ut tradit idẽ Iaſo.in rubrica C.de inoff.teſta. Aliam differentiam ponit idẽ Iaſ.in l.certi condictio.in prin.ff ſi cer.pet.quia pro actionibus perſonalibus competit certi cõdictio.ſecus uerò pro realibus. Ratio eſt, quia condicere nihil aliud eſt quàm denuntiare: quia de iure antiquo requirebatur, quod fieret priùs denunciatio debitori obligato antè, quàm ad iudicium traheretur,
14 & ita ſecum priùs de debito ſimul loqueretur. † vnde dicta eſt condictio, quaſi ſimul dictio acta,quod eſt ſimul edictio. Sed in actionibus realibus cùm nullam præſupponunt obligationem, ut hic dicitur,iſta denunciatio non requirebatur de neceſſitate,ſed tantum de urbanitate l.debitores,ubi glo.Bar. & alij.C.de pig.l.quidam iberus.ff.de ſer. ur. prædi. cum ſi.ut ibi dicit Iaſo.Tu tamen aduerte ultra Iaſ. quòd licèt in realibus denuntiatio neceſſariò non requiratur, tamen facta eſt multum neceſſaria, & operatur duos notabiles effectus,quos ponit Felin. in c.2.in fi.de accuſ. quem uideas. Aduerte ulterius, quòd licet realis actio non præſupponat obligationem, dicitur tamen continere fortius ius,quàm contineat actio perſonalis, patet,quia ius competens actione reali dicit bonum, gl.in l.fideiuſſor.la 2. §.j. ff.de pigno.in uer. poſit.Bar.in l.j.C. quando & quib.quar.pars.li.10.& per hoc alias dicebam ꝙ ſi creditor cedens dicit,& promiſit ſe habere bonum ius in bonis debitoris, per iſta uerba tenebitur de euictione ceſsionario,à quo res debitoris fuit euicta per anteriorem creditorem: quia per talia verba videtur promittere ſibi competere contra illam anteriorem, pro quo facit optime doctri.Bar.in l.j.in fi. princ.ff.ad Macedo. & tradit Decius in conſi. 104.& declarat etiam Roma. notabili. 16.incip.ſolitum eſt quod not. & illud eſt primum robur quod habet actio realis. & propterea dicit tex.in l.plus. ff. de regul. iur. quod plus cautionis in rem eſt, quàm in perſonam, & ibi Decius allegat iſtum tex.& per hoc pluribus ſimilibus comprobat, quod ius reale dicatur firmius & dignius,quàm perſonale,quod facit ad ea, quæ Alex.& Mo
15 der. tradunt in rub. ff. ſi cer. pet. † Secundum eſt,quia actio realis ex quo competit ratione dominij, ut hic dicitur,eſſet perfectior,quia qui ſemel eſt dominus, amplius fieri non poteſt. §. ſic itaque,infra eo.quod ſecus eſt in actione perſonali: quia debitum perſonaliter adhuc poteſt deberi alia actione, leg.3.§.ex pluribus.ff.de acqui.poſſeſsio. quod eſt ſecus in reali.c.inter dilectos.de fide inſtrument.& tenet Barb. in capitu-
16 lo finali. numero 75. de reſcriptis. † Tertio quia actio realis non poteſt tolli à principe ſine cauſa. Alexand. in rubrica ff.ſi cert.pet.l.Lucius.ff.de euictio.Felin.in cap. cum omnes. & in c.quæ in eccleſiarum.de conſti.Alex.conſi.101. & in cõſi.290. in 2.vol.tamen princeps bene poſſet ſine cauſa tollere perſonalem, vt ibi dixit Alex. & licèt nihil alleget, tu tamen habes doct.Bar.in l.creditor ff.de ſolutio. Bar. in tract.de tyrannide. q.7.& latè per Alex.in conſi.57.in j.uol.in quibus locis concludunt,quòd debitor iuſſu principis, uel reipublicæ ſoluens alteri quàm uerò creditori liberatur ipſo iure. intelligas,quando eſt obligatus perſonaliter ſecundum verum intellectum, facit pro hoc,quod ſcribit Alex.in l.cum hæredes. in princip. ver.& infert.ff.de acquiren.poſſeſ. & ibi Moder. Taurinenſes.
17 † Quartò,quia uidemus,quod pact.de non petendo tollit naturalem obligationem ipſo iure, quod intelligitur hoc procedere, quando debetur actione perſonali:ſecus ſi reali, ut declarat Aret. in §. præterea in gloſſ. j. Inſti. de excep.per text. hic. Quinto vide ſingularem, & mirabilem doct. Bartol.in l. venditor. ff. de hær. & act. uen.dum ponit differentiam inter rem meam, & mihi debitam: & ſic inter actionem perſonalem, & realem, & aliam deciſio. Pau. de Caſt. in l.quod re ff. ſi cer.pe.dum alleg.l.1.§.ſi rem. ff.depo. Alias differentias ultra præ.

vltra prædicta vide per glo. in c. diſpendia in verbo perſona-
les de reſcrip. lib.6.& alias ponit Iaſ.in l.ex hoc iure, 5.colũ.
verſi.3.principalis fuit oppo.ff.de iuſt.& iure.quem videas.
18 † Nota vltimo,quod actio dicitur eſſe genus ad hoc alleg.iſtũ
tex.Bar.in l.ſi ſeruus communis Mæuij, & Titij.§.cum ſeruus
ff.de ſtip.ſeruo.patet hic quia hoc verbum,actio,diuiditur in
ſuas ſpecies, & illud verbum genera hic poſitum hoc probat
ſm quod videtur intelligere Bart. & ad hoc idem iſtum text.
videtur allegare,glo.ſuprà in princ.in ver. debetur poteſt ta-
men exponi in duo genera.i.in duas ſpecies, prout eſt caſus,
in l.3.§.genera.de acqui.po.de qua dixi ſuprà in prin.gl. rubr.
& ita etiam exponitur in c.duo ſunt genera.12.q.1.vt per Mo-
der.in c.eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſti. nec eſt inconueniẽs,
quod verbum generis,pro verbo ſpeciei exponatur argum.l.
quia,ff.ad Maced. & l.1.& 2.C.ſi aduer.cre.Bar. in l. iuriſgen-
tium.§.quinimò. ff. de pac.
19 † Glo. in ver.aliquos.do.Iaſ.hic format vnã oppo.ex mente
glo.ponderando relatiuum quibus,vt hic per eum melius per
Ang. Aret.in §. ius ciuile,ſuprà de iuſti. & iur. vbi declarat,
aliter naturã iſtius relatiui poſt Bar. in d.l. cunctos populos.
Verum quia credo, quod iſta non fuit intentio gloſ.ideo non
refero.Dicas quod gloſ. hic non habuit reſpectum ad relati-
uum,quibus: quia non eſt poſita gloſſa ſuper illo uerbo , ſed
ſuper ver.aliquos. ut mens & verba glo.hic innuunt. nam ex
quo dicitur hic,quod actiones proponuntur per aliquos apd
iudices,&c. quod alij ſunt,qui etiam coram alijs iudicibus,
proponunt. patet,quia tex.hic dicit aliquos.& ſic non dat fa
cultatem omnibus paſſim proponendi actiones ſuas coram
quibuſcunque iudicibus,ſed aliquibus ſic,aliquibus non . Et
licet glo.hic dicat non eſſe verum. dicas tu hoc eſſe verum ,
quiã ſi ſunt duo , vel tres habentes varias actiones , vnus ad
500.aureos,alius ad quinquaginta.clarum eſt,quod non eſt li
citum omnibus proponere coram iudicibus paſſim , ſed ali-
quibus ex illis coram vno, & alij coram alijs , ſecundũ quod
quantitas eſt in obligatione,quia de quantitate quingentorũ,
non omnis iudex poteſt cognoſcere, vt tradit Alexand. in l.1.
in gloſſa ſpecialiter,de officio eius. & eſt textus,in l. defenſo-
res.C.de defenſo.ciuit. & in §.& iudicare.eodem titu. in Aut.
ſed illa actio proponenda eſt coram maioribus magiſtratib.
quibus ſpecialiter hæc cognitio demandata eſt. alij autem in
feriores,ſed ſecundum gradum ſuum cognoſcent de minori
quantitate,vt patet in d.l.1.concluſio ideo text. dicit hic ali-
quos,quia non omnes poſſunt coram quocunq; iudice actio-
nes proponere,ſed aliqui ſic,aliqui non declarando vt ſupra,
& iſto modo bene conſonat quod glo.poſita fuerit ſup verbo
aliquos. teneas tñ qđ tibi placet:q̃a in hoc nõ ẽ vtilitas magna.
20 Glo. in ver. de quacunque, ponit vnum, quod † appellatio
ne rei omnia continẽtur l.1.ff.ſi cer.pet. Iaſ.hic quærit de plu-
ribus notabilibus quæſtionibus circa illud verbum , & nihil
concludit.ſed tantum ſe remittit: & idem facit Iaſ. poſt Alex.
in d.l.1.verum.quia iſta ſunt multum vtilia,vobis intendo de-
clarare, vt in ſimili dicit Bar.in l.poſt contractum.ff.de dona.
Primo igitur eſt videndum, an ſi dono res meas, ſub iſto ver-
bo res comprehendantur actiones.Bar.in l.1.ff.de ſta. ho. di-
ſtinguit quod aut dico ſimpliciter dono res, & tunc compre-
henduntur actiones,l.rei. de verb.ſign.Secus ſi dico res meas
quia illud,meas,denotat dominium,ſed actiones meæ non di
cuntur. igitur ſub tali conceptione non comprehenduntur .
ita ibi Bar.& hanc opin.videtur tenere Bald.in l.fin.C. de edi.
di.Adr.tol.& iſtam opi.Bar.ſequitur Ang.Are.in §.fi.ſupra de
inſt.& iu. & Iaſ. in l.Gall. §. videndũ. circa fi.ff.de lib.&poſt.
Sed aduerte, quòd iſta diſtinctio Bart.in vtroque caſu vide
tur dubia,nam quando dico, dono res, illud verbum,res, de
bet intelligi de rebus corporalibus,quæ differunt ab actioni-
bus.de hoc uidetur text.in § fi.ſupra de iure naturali,qui vi-
21 detur iſta,vt diuerſa ponere maximè,quia † donationes ſunt
odioſæ.l.cũ de indebito.ff.de prob.gl.in l.ſi maritus la.2.C.de
donatio.inter vir.& vxor.ergo debet fieri ſtricta interpretatio
vt fit in legatis q̃ dñr donatio,et in §.1.ſ.de leg.le. nummis.ff.
de leg.3.& ita placet mihi ad d.l.rei de ver. ſig. Neq; ẽt ſm di
ctum placet,quia non eſt verum indiſtincte,quod actiones nõ
dicantur meæ:patet in l.bonorum appel.in fi.ff.de ver.ſig.vbi
dr, quod actiones dñr eſſe in bonis noſtris, & eſt caſus nota.

& in terminis in l.ſi legatus.§.1.ff.ad Trebel.& licet Bar.ꝑ ſua
opi. allegauerit tex.in l.res.ff.de lega.3.ille tex.non reperitur.
Sed credo quod voluit allegare,l.rei.la prima.ff.de verb.ſign.
Sed ad illum text.reſpondet ibi glo.& damnat iſtam opinion.
quã tenet Bartol. & ultra gloſſ.quòd actio dicatur eſſe mea,
& dicas dñr actionis,eſt caſus notabilis in §.illud in Auth. de
æquali.dot.quem ad hoc reputant ſuperio. Moder. Taurinẽ.
in l. ſi quis ui.§.differentia.ff.de acqu.poſ.imò in hoc nulla ui
detur differentia inter primum caſum, & ſecundum. quia cũ
dico,dono tibi res,de neceſsitate, vt dicatur valida donatio,
debet ſubintelligi,vel exprimi hoc uerbum Meas,quia res al
terius donare non poſſum, & non eſſet perfecta hæc oratio,
dono res, niſi adiungatur, uel ſubintelligatur,meas,quo ca-
ſu idem eſſet, lex,qui mutuam. ff. mandati, quia expreſsio eo
rum , quæ inſunt, nihil plus operabitur,ut habetur in l. cum
quid.ff.ſi certum peta.& contrarium de directo tenet Bart. in
l. Quintus.la 2.§.argento,de auro, & argen.leg. ubi conclu-
dit ꝙ in donatione rerum mearum,uel bonorum meorum ue
niant actiones.Ratio eſt ſecundũ ipſum,quia verbũ Rei,&uer
bum Bonorum generale eſt.Secus ſi donatio eſſet facta ſine il
lo uerbo generali,ut dicendo dono omnia mea:nam tunc ſe
cundum ipſum non uenient actiones: tamen iſtod ſecundum
dictum etiam eſt falſum per tex.in d.l.ſi legatarius. ubi tex. di
cit, quod ſi dico omnia mea ueniunt actiones, & ſic uides ,
quòd circa hoc Bar. uariauit cuius doct. propter hoc tenenda
non eſt,ut dicit Abb. de Inno.in repe.§.quia uerò.c. extirpan-
da uerſi. circa ſecundum de præb. Sed etiam ipſe Abb. circa
hoc contrarius fuit, quia in uno loco tenet expreſsè , ꝙ appel
latione rei actiones non comprehendantur. ita Abb. in c.2.in
prin. per illum tex.de religio.domi. & idem Abb. tenet totũ
oppoſitum in c.fi.uer.nam præſcribendo. de præſcrip. & in c.
relatum el 2. in primo notabili de teſta. Quid dicendum ? Di
cas quod opi. Bar. in d. §.argento eſt uerior,quam tenet idem
Bar. in l. licet. C. de pac. Aret. in l.1, uer. ad ſecundum de ac-
qui.poſſeſ. ſuprà alleg.& tenet Fel.in c. peruenit.el.2. de teſti
bus cogẽ.cum concordan. ut per eundem in c. omnes leges,
22 prima diſtinc. † Iſtud tamen ſingulariter limitatur, niſi ad-
dita fuerint iſta uerba, dono tibi omnia bona mobilia, & im
mobilia: quia tunc non comprehenduntur actiones,quia dici
tur tertia ſpecies bonorum l.monentium ff.de uer.ſign. ita te-
net Bar. in l. fi.ff.de uſufr. leg. & Bald.in l. ſi conſtante. §. fi.in
fi. ff. ſolu. mat. & hoc pro ſingulari commendat optimus pra
cticus Ang. Areti. Inſtitu.de inutilibus.ſtip.in princ.& pro illa
limitatione allegat l. à diuo pio.§. in uenditione.ff.de re iudi.
& notabiliter.reaſſumit Abb.Panor. in c.nulli i 2.co. de re.ec
cl.nõ alie.ubi hoc ſublimitat,niſi aliud fuiſſet de mente proſe
23 quẽtis,ut ibi latius p eũ.† Limitatur ſecundò,niſi uerbũ res,eſſet
prolatum à teſte.quia tunc non acciperetur generaliter , pro
omnibus rebus pro parte,ne dictum teſtis ſit generale,& am-
biguum.ita notabiliter dicit Are.l.ſerui electione. §. 1. in fi.ff.
de le. 1. & rõ redditur per Feli.poſt Imo.i c.auditis.i 12.co.&
ſeq.de p̃ſcr.quia indefinita in dictis teſtiũ non æquipollet uni
uerſali.ut dicit Old.in conſi.c.cũ alijs alleg. ibi per eũ:& hoc
idẽ tenet Aret. in con. 102.in cauſa col.3.Tñ in contrarium ui
detur doctri. Bart.in l. Pomponius. §.ſed ex his.ff. de procur.
& tex. in l. ſi in rem in prin.ff.de rei uen.ubi probatur , quòd
rei appellatio intelligitur de tota, non de parte, & ſi dico,hoc
eſſe meum,intelligitur totum,non pro parte, ut concludit De
cius in c. ratio nulla,de præbend.& præſuppoſito, quòd ali-
quando verbum,res pro parte capi poſsit negari non poteſt,
ꝙ dictum teſtis eſſet ambiguum & incertum,ex quo hoc uer-
bum,res,poteſt accipi multipliciter.& ideo non concludit iux
ta ea,quæ traduntur in c. in præſentia de probatio.ubi eſt bo-
nus tex.cogita tamen.Tertiò limitatur hoc procedere, qñ do-
natio bonorum eſt generaliter facta non ſe reſtringens ad bo
na alicuius loci: ſecus uerò, ſi fieret reſtrictio,ut dicendo, do
no tibi omnia bona mea talis loci: quia tunc actiones non ue
nient,quæ non circumſcribuntur loco : ita notabiliter conſu-
luit Socinus in conſilio 101. viſo teſtamento uerſi. reſtat ergo
uidere tex.in 1. uolum. ubi plura adducit. & hanc opi. tenet,
Iaſ.in l.à diuo Pio.§.in uenditione.in 4.not. ff. de re iudi. ubi
dicit ſe conſuluiſſe . Sed tamen aduerte quia iſtud dictum
uidetur dubium : quia in donatione, licet non ponatur

locus, ſubintelligitur de loco, vbi quis donat l.ſi fundus.ff.de
euict. cum alijs, vt per Felinum in c.j.de ſpon.quia alias nun-
quam donatio eſſet certa, & ſic bona illius loci cenſentur do
nata, & per conſequens idem effectus reſultat quod actiones,
tali caſu circumſcriberentur loco, & quod etiam de bonis lo
ci vbi quis donat intelligatur, habes tex. notabilem in l.me-
dico.in princ.ff.de aur.& arg.leg.niſi defendendo Socin. di-
eas quòd illud dictum procedat quando donatio eſt facta in
extero loco, vbi nulla bona haberetr quod eſſet multum re-
ſtringere dictum ſuum. vel poteſt dici procedere quando di-
ctum eſt dono bona omnia vbicunque fuerint; tunc enim be
ne actiones comprehenduntur: de quo tamen cogita, Vt ta-
men omnia contraria poſſint ad concordiam deduci, aduer-
te ſi dici poſſet, quòd aut iſtud verbum Rei, vel Bonorum, eſt
prolatum à lege, aut ab homine: primo caſu appellatione rei,
vel bonorum, etiam venient nomina debitorum, & procedat
tex.in l.j.ff.ſi cert.pet.& l.rei.ff.de verb.ſignifi.ſi verò ſit prola
tum hoc verbum ab homine, & tunc ſubdiſtingue, Aut per
verba vniuerſalia, aut per indefinita: primo caſu omnes res cō
prehenduntur & actiones: ſecundo caſu ſecus. & ita procedit
dictum Aret. in §. fi. ſuprà de iure naturali. & pro iſta con-
cordia videtur domi. Alexand. & Aretin. in l. ait prætor, la 2.
in princ. ff. de iureiuran. tamen non inficior quòd iſta diſtin-
ctio adhuc etiam poteſt morderi, adeò volubilis eſt humani
iuris conditio: ſed ne procedatur in infinitum, omitto. Et cir-
ca iſtam materiam vide plura concordantia per Felin.in cap.
omnes leges. prima diſtinctio.

24 † Poſtremò videndum eſt etiam nunquid eodem modo,
quo appellatione rei comprehenditur actio, ita etiam com-
prehendantur perſonæ. Et omiſſa longa diſputatione, conclu
das, quòd ſic, dum tamen illæ perſonæ ſint ſeruituti ſubiectæ;
ſecus ſi liberæ: vt eſt caſus in l.omnia. §. final. de legat. 2.per
quem text. volunt ibi Pau. de Caſtr. & Bal.quòd publicatis re
bus vel bonis alicuius, etiam ſerui cenſentur publicati, per
illum tex. & ſi concedatur alicui exemptio pro ſe & reb. ſuis,
etiam ſerui venient. l.ſenatorum, vbi no.Bartol. & alij. C. de
digni.libro. 12. & in not.caſu tradit Andr.Sicu. in conſilio 26
ſapienter ſcripſit, in 3.colum.num. 9. in 2. volumi. & pro iſta
parte facit text.in l.Paulus.§.fin.ff.de pig. In contrarium ta
men videtur facere tex.in l.ſerui electione.§. Labeo. de leg. j.
ibi res aut perſona.ſed Solue, vt ibi per Iaſon.in ſecundo not.
quia ille tex. procedit quando legatur certa res particulariter
quo caſu perſona non comprehenditur, licet concluſio ſupra
facta procedat quando generaliter res legatur, vel vltra ipſum
poſſet dici quòd dato quòd perſona exprimatur, nec tamen ꝑ
hoc infertur quòd dictio, Res, de ſui natura eam non compre-
hendat: quia ea quæ cauſa maioris declarationis ponuntur,
non mutat ius commune.l.quæ dubitationis. ff. de re iudic.l.
quæſitum.§.pe.vbi eſt caſus notabilis.ff.de fundo inſtr.
Imò adeò verum eſt, quòd rei appellatio ſit generalis: quòd
non ſolum comprehendit perſonam ſeruam, vt ſupra dictum
eſt, ſed etiam liberam, & ſic appellatione rei, omnis perſona
continetur: vt eſt text.in c.2.ibi rem, quæ culpa caret, &c.de
conſtitut.quem ad hoc ibi ponderat Andre.Sicu.& Decius, &
idem Decius in l.j.in vltimo notabili.ff.ſi cer.pet.& l. 2. §.j.de
conſti.pec.& ante ipſos hoc prius tenuit Bertachinus in tra-
ctatu de gabellis in 2.q.primę partis octauæ princ. poſt alios,
quos ibi alleg.inferens ex hoc quòd ſtante ſtatuto, quòd de
qualibet re ſoluatur gabella, debet ſolui de homine libero,
alleg.tex.& glo.in d.l.rei appellatio.de ver.ſig.quod facit con
tra Pau. de Caſt. & Bald.in d.l.omnia & pro iſta opi. ſunt plu
ra iura, quæ hoc probant, ut ſuprà de re.corpo.& incorpo.ubi
in nigro res corporales exemplificatur in homine: & tex.in ru
br.ff.de rei.uen.iunct.l.j.§.per hanc, eo.tit. vbi qui petit filium
ſuum, agit rei vendi.& ſic rem uendicat.& tamen rub.dicit de
rei uend.Tamen opi. Pau.de Caſt.& Bal.uidetur uerior per ſu
prædicta, pro qua eſt deciſio Alb.de Roſa.in tractatu.in 1. par
te.q.156.incip.Rex Franciæ.quem ſequitur Bertachi.in præal-
legato tract.ubi uult in fortioribus terminis, quòd ſi ſit ſtatu-
tum quod de omnibus animalibus ſoluatur datium, non de-
bet de hominibus ſolui, tanquam res digniſsima: idem de
ſeruis tenet Car.in cle.j.in 17.q.de deci.pro quo facit text. &
glo.in c.6.dic 35.diſt. & hanc opi.tenet quidam Lucas de Par

ma in tract.de priuileg.fiſci in ulti.parte, q. 44.ſed dum poteſt
diſtinguere, quod aut ſumus in materia odioſa liberis homi-
nibus, & non comprehenduntur: aut in fauorabili, & ſecus,
ar.eorum quæ no.Bar.in l.in poteſtate.ff.de his qui ſunt ſui uel
alieni iuris. & hoc ſecundū ſubiectā materiam arbitrabitur.
Eſt bene verum ꝙ in caſu.d.l.omnia.§.fi.hoc non procederet:
quia perſonæ liberę nulla eſt obligatio l.inter ſtipulantem. §.
ſacram.ff.de uer.ob.& ideo dicamus in hoc ſubiectam mate-
riam eſſe conſiderandam. & quod dictum eſt de perſona, idē
dicendum eſt de ſpecie, quæ appellatione rei continetur: ut
tradit Areti. in l.Gallus.in princip.in 5. col.ff.de lib. & poſth.
& idem dicendum eſt in facto, quod rei appellatione contine
tur.glo.in §. j.ubi no.Bal.ſuprà de oblig. Glo. ſumma, &c.
Concludit unum quod ſub iſta diuiſione actionum comprehē
ditur illa quæ ponitur infra in §.quędam.& ſic quod illę actio
nes de quibus ibi, non faciant ſpeciem de per ſe: licèt quidam
in rub.ff.ſi cer.pe.teneant contrarium: communis tamen opi.
eſt cum gl.ut patet ex dictis per Alex. & Moder.in d. rubr. Et
pro prima opi.multum facit: quia actio familiæ herciſ.& com
muni diuidun.&c.de quibus in d.§.quædam.non dantur con
tra quemcunque poſſeſſorem: ut dicit Alexand. in d. rubri. ut
per hoc dicamus ꝙ actionum realium naturam ſortiantur, ſed
dantur ſolum contra cohæredem uel uicinum: ut eſt doctri.
Bar.in l.j.ff.fam.her.ex quo datur intelligi ꝙ habeant naturā
de per ſe ſeparatam à mera realitate, ſed, ut dixi, tene opinio.
glo.de qua etiam dicemus latius in d.§.quædam.

25 Et ex quo Moder.hic referunt ad illud brocardum, † nun-
quid ſub ſimplicibus contineatur mixtum Verùm, quia hæc
materia ordinariè traditur in l.2.ff.de uer.ob.maximè per Mo
der.Pap.non curabo uos multiplicitate rerum onerare, ut di-
cit.text.in §.his igitur, Inſti.de iuſti.& iur.Sed de hoc uidete
Io.Cro.de Monteferrato latiſsimè in repe.§.& quid ſi tantum
l.Gallus.ff.de lib. & poſthu.& in 5.& 6. char. ubi notabiliter
totam iſtam materiā per regulas diſtribuit.& Iaſ.etiam ſequi-
tur opi.glo.hic in d.l.ſtipulationum in 2.col.de uerb.ob.& ibi
Alex.dicit, quòd hic ſub ſimplicibus non continetur mixtum
ratione contrarietatis euitandæ propter §.quædam. infra eo.
Vnum tñ teneatis menti, ꝙ licet regula ſit cōiter per oēs app-
bata in prædictis locis ꝙ in pœnalibus ſub ſimplicibus non
contineatur mixtum. Illud limitatur niſi odium pęnæ inſtiget
ad finem aiæ: ita notabiliter dicit Ant.de Bu.in ca.oīs utriuſq;
ſexus.per illū tex.in 3.col.ver.2.quæro de pœni. & remiſ. quē
approbat & ſequitur Feli.in c.ſi.i j.col.de Simo.Gl.modis, di
uiditur ut hic p Iaſ.ex cuius dictis colligūtur aliquæ conclōes.

26 † Prima eſt, ꝙ iſta uerba poſita in tex.& alijs quibuſdā mo-
dis, &c.cōiter intelligātur de obligationib.q̃ ex quaſi contra-
ctu & quaſi delicto naſcuntur: ut probatur in l.1. iuncta. l. ex
maleficijs.ff.de ac.& obli.& ad hoc non diſſentit gl.hic, ſi be
ne intelligatur: licèt Iaſ.dixerit, & male eā cōtrariū tenere: qa
ut vides, gl.in fi.cōcludit ꝙ iſta uerba modis, idē important,
quod tertia ſpēs poſita in d.l.j.ff.de actio.& ob.q̃ quidē tertia
ſpēs ſm uerū intellectū eſt illa quā ſupra diximus. Sed & in
hoc aduerte Dy.Io.Fabri.Ang.& Nico.de Neap.poſt Ray. de
Forli.in §.item ſi quis in fraudē, in gl. magna infra eo.imme-
mores eius ꝙ tenuerunt hic ſibi contrarij, teneant, ꝙ illa uer-
ba, ex uarijs figuris cauſarū, &c.poſita in d.l.j.non intelligātur
de quaſi contractu uel quaſi maleficio, quos reprehendit ibi
Iaſ.in 25.col.nume.110.& 111.per dicta per eos hic. Et iſta
opi.communis mihi placet quam ultra ipſos ego dico, quod
apertiſsimè probatur ex illis uerbis modis aliis, &c.nā de na-
tura huius dictionis Aliis regulariter eſt implicare ſimilia, nō
aūt diuerſa, gl.notabilis ubi Bal.& alii ī Aut.ſed nouo iure.C.
de ſer.fug.c.ſedes.de reſcrip.ſed clarum eſt quòd nullus actus
ſiue uinculum dicitur eſſe magis ſimile, & propinquum obli-
gationibus ex contractu uel maleficio quam illa obligatio, q̃
reſultat ex quaſi contractu uel quaſi maleficio: ergo illa uerba
Modis aliis, debent intelligi de obligationibus ex quaſi cōtra
ctu & quaſi maleficio. Retenta tamen opi. iſtorum ꝙ gloſſ.
hic teneat pro firmo ꝙ obligationes ex quaſi contractu & qua
ſi maleficio cōprehendantur ſub illis duabus ſpeciebus.hic in
27 prin.tex.expreſsis. Iaſ. ex hoc colligit unum ꝙ † appellatione
contractus venit quaſi contractus.vide de hoc Ray. in l. 2. de
lega. j. & Ripam in rub. de cau. poſ. & proprie.nu.26.& ex-
tende

tende quod videtur etiam probari in l.ex contractibus. ff. de act. & obli. & in l.ſed & cum aliquis.ff.de peculio. cum ſimi. at hic per eum.

Sed maior eſt difficultas quid in ſtatuto. & dicit quòd ſuper hoc Bar.reperitur contrarius:quia in l. apud Iulianum. §. fin.ff.ex quibus cauſis in poſſ. ea.tenet quod ſtatutum loquẽs, de contractu, non comprehendit quaſi contractum, puta aditionem hæreditatis: cuius opinio. ſequuntur nouiſsimi. Regienſes in l. 2. in 3. char. de leg.j. per rationem.legis. Labeo nis.§.contractum.de verborum ſignificatione: cuius contrarium voluit idem Bar.ſecundum eum in l.multum. & in l.more.ff.de acquir. hæredi. quem ipſe ſequitur rationibus de quibus hic per eum & vltra ipſum iſtam opinio. tenet Andreas. Barbatia in c. fi.de ſoro compe. & allegat plures gloſſ. ſuper hoc per glo.ibi & iſtam opin.Bartol.in d.l.more: ſeruatur, in practica ſecundum Iaſ. in l.ſiue apud acta in 2.col.nu.5. C.de tranſactionibus tenet Roma.conſi.12.incip.viſo facto. in fi. & plenius eam firmat idem Iaſ.in l.Barbarius.in 2.col.ff. de offi. præto. & in l. ſi vnus. §.pactus ne peteret. in 9.colu.ff.de pact. & And.Sicu.in c.2 in 16.col.nu. 82.de conſuc. Sed tamen pro vera reſolutione dicas contrarium reſecando multoquium Iaſo.quòd opi. Bar.in d.l.apud Iulianum eſt magis communis, quicquid ipſe hic teneat: vt patet ex adductis per Alex. in l.ſtipulationum aliæ. in 2. col.in prin.ff.de verbor. obl. mouetur: quia contractus dicitur propriè qui eſt vltro citroq; obligatorius.l.Labeo.§.contractum.ff.de verbo.ſigni.ſed obligatio, quæ naſcitur ex quaſi maleficio non eſt vltro citroque obligatoria, vt patet. igitur &c. & per iſtam rationem tenet hanc opi.Abb.in conſi. 61.incip.quinque dubia col.8.lib. 1. & in ca. qua fronte.de appell. Ange.in conſi. 302. viſis, & diligenter, Alex.in conſi. 76. viſis dubitationibus.col.3.in 5.vol. & idem Alex.dicit hanc opi. eſſe magis communem in conſi. 207. inci.ponderans in j.col.nu.8. in 6.vol.nouiter reperto. Et iſtam op. dicit communem Alex.in d.l.mutum.in 2.col.nu.7. & ibi reſponde motiuis & rationibus hic poſitis per Iaſo. quæ fuerunt Roma. & aliorum. & hanc etiam opin. latè firmat idem Alex.in d.l.more,in 2.no.& in l.ſi quis mihi bona, §. ſi coram in num. 8.eo.titu. & tenet etiam Alb. de Roſa.in tract. ſtatut. in j. parte.q.c.& idem Iaſ. atteſtatur communem in d. l. Barbarius.in 2.col.de offi.præto.cum ſi.quæ curioſus adinueniet. Et pro iſta opi. vltra prædicta adde bene facere quod no. Anto.de Bu.in c. fi.col.3. de cau.poſ.& proprie vbi vult quòd ſtatutum loquens de poſſeſsione, non habet locum in quaſi poſſeſsione, quod dictum ſequitur Alex.in l. 3.in prin. ff. de acq. poſ. vbi plura dicta refert: & vltra ipſum bene facit dictum Bal. in l.cogi.C.de peti. hære.vbi dicit, ꝙ ſtatutum loquens de poſſeſſore,non habet locum in eo qui pro poſſeſſore habetur: de quo vide etiam Io. And.in regula pro poſſeſſore. de regu.iur. in mercuria.Ita eſt dicendum hic quòd ſtatutum loquens de contractu non habet locum in quaſi contractu, à ſimilitudine rationis:vt c.cum dilecta de confir.vti.vel inut.prę tereà quia quaſi contractus dicitur eſſe mixta ſpecies, vt ex iſta glo. colligitur:tenet Alex. in l.2. de verb.oblig. & nouiſsi. in l.2.de le.j.per ea quæ notantur in l.j.ff.de actio. & obli. ſed mixtum non comprehenditur ſub ſimplici in materia ſtatutaria:vt dicit Bal.in l.omnes populi col.10.ff.de iuſtit. & iur.per tex.in l.quid ergo.§.j.verſi.ex ſententia.ff.de his qui not. infa. in ncta l.j.§.is qui ff.de exerci.& ita arguit Ioan.Cro. de Monteferrato in repe.§.quid ſi tantum in 22.col.ver. 8. concluſio. l. Gallus.ff.de lib.& poſth.Et hanc opi.firmat & dicit veriorem Iaſon ſibi contrarius in l.3.in prin.in 2.col.ff.de acquir.poſ.defendendo opin. Ant.de But.in d.c.fi.à motiuis. Areti.in rubric. illius tit.& per eandem rationem hoc idem tenet Carol.Roy. in d.rub.de acq.poſſ.col.fi. & nouiſsi.Pap.in repe.rubricæ, de cauſa poſ.& proprie in 6.col.nu.26.Non ob.ratio Iaſ.quæ fuit prius Roma.& deinde Cuma. quia ad eam reſpondet Alex. in dicta l.mutum. & vltra ipſum ego reſpondeo & dico non eſſe verum quod in terminis ſtatuti de quo per Bart. in l. apud Iulianum.§.fin.illa tantum ratio fuit, ne mulieres per fraudem circunueniantur: quia illa ratione attenta ſequeretur, quod mulier poſſet contrahere cum patre, non habito conſenſu cõſanguineorum: cum in patre ceſſet dolus & fraus.l.furioſo puberi.ff.de cura.furio.l.iſti quidem.quod met.cau.cùm ſoleant parente pro filiabus conſilium capere l.nec in ea in fin. ff. de adulte. & tamen videmus quòd etiam prohibetur contrahere cum patre ſine conſenſu conſanguineorum:vt tenet Roma. in l.pactum quod dotali & Pet.Philip.cor.ibi & Iaſ. col. pen. verſ.extra glo. C.de coll.vbi reprobatur ibi Bald. qui contrarium tenet, & illud dictum Roma.videtur ſequi: Alex. in l. ſi quis mihi bona.§.ſi coram.in 8.nu.ff.de acqui.hæred. & dixi latè in alio tamen caſu in c.fi.in prin.in 3.no.de iudi.libr.6. Et vltra ipſos ego probo manifeſta ratione: quia in tali ſtatuto inducta eſt forma quę licet aliter facilius expediri poſsit tamen ea non obſeruata reddit actum nullum de iure ciuili: ſecus de iure gentium vt tenet Abb.in c.j.in fi.de reſti.in integr. poſt Innoc.in c.quia propter.de elec.Iaſ.in §.ſed iſtæ.in 28.colum.nu. 140.infrà eo. poſt Fel.in c.j.in 19.col.de conſti. & tradit Iaſ.in l.2.in j.col.de iur.om.iud.& Alex.& alij in l. 1. ff. de lib.& poſth. & eſt tex.in l.3.§.in bello.ff.de re mili.& in c. cum de non ſacerdotali, de præben.lib.6.Hinc videmus quod licèt aliquis magis commodè forte poſſet contrahere ſtipulationẽ per nuncium vel epiſtolam, tamen ex quo data eſt forma, requiritur quod ad vnguem obſeruetur: vt per ſeipſum quis ſtipuletur l.1.ff.de verb.ob.ſi videtur in propoſito quod ex quo ſtat,voluit adeſſe conſenſum conſanguineorum in contractu mulieris:quod illa forma etiam in patre debeat obſeruari.

28 † Et illa conſideratio Iaſ. quòd quando in ſtatuto non poteſt reddi niſi vna ratio quod cenſeatur expreſſa, habet locum qñ illa ratio colligi poteſt ex verbis ſtatuti vel legis: in dubio tamen non præſumitur, quod ſtatu.vel lex mota fuerint ex vna ratione tantùm ſed plures præſumuntur,licet non appareant & dicenti contrarium incumbit onus probandi; ideo prohibetur extenſio talis ſtatuti. ita notabiliter dicit Saly. in l.ſi ſerui veſtri in 9.col. C.de noxa. quod dictum pro nota. refert, & ſequitur d.Alex.in l.ſi conſtante in principio.in 3.col. ver. ſed quid ſi petenti.ff.ſo.mat. &idem Iaſ.in aut.quas actiones col. 6. ver.adde idem eſſe. C.de ſac.ſan.eccl.& in l.j.in 3.col. C.de ſuc.edic.nouiſsimi Taurinen.in repe.ru.ff.ſo.ma.in 2. columm. ver.cauete.& idem Iaſ.in d.l.quamuis ad fin. nam vbicunque ratio legis eſt dubia, non poteſt ad extenſionem procedi.quia tunc non dicitur ratio neceſſaria,ſed magiſtralis: vt dicit Bal. in l.maximum vitium.in 3.col.C.de libe.præ.Et propterea dicit Bald.in conſil. 473.incip.circa quæſtionem præcedentem, in 2.col.in vlti.volu.quod ad iuſtificationem ſtatuti ſufficit rudis æquitas laicorum, ex quo in lege ratio non eſt de ſubſtantia,quando non eſt expreſſa lege non omnium.ff.de legit. Sed in ſtatuto de quo loquitur Bartolus in dicta.l. apud Iulianum. non præſupponitur aliqua ratio expreſſa: ergo vnica tantum reddi non debet: vt ex illa fiat extenſio ad ſimiles caſus per ea quæ ſupra diximus. Vnde circa hoc aliam rationem aſsignat Io.de Imo.in rub.de acquir.hære.dicens quod in vero cõtractu poterat magis & facilius decipi mulier, quàm in quaſi contractu: quoniam contractus pendet à voluntate plurium: aditio autem ſiue quaſi contractus non requirit niſi conſenſum vnius: propterea ſtatutum ſtante hac ratione non vendicabit ſibi locum, Attende modo:quia iſta ratio non eſt uera: quia ſicut quis contrahendo poteſt decipi, ita & fortius adeundo: quia in hæreditate multa latent incommodi, æs alienum, & alia onera: ut in §. primo, & ſuprà de auctoritatuto.lege final. C. de iure deliber. Et iſtam differentiam etiam uidetur improbare d. Alexand. in lege prima. §. fuit quæſitum in penul.column. ff. ad Trebellian. & propterea opinio. contra communem poteſt defendi, quam ulterius ea probo uno notabili in ſimili. Clarum eſt quod fundus dotalis prohibetur à lege alienari fauore mulieris: ut toto tit.ff. de fun. dota.& negari non poteſt, quod talis diſpoſitio ſit exorbitans, à regulis iuris cõmunis:ut in l.in re mandata.C.mand.& tñ illa prohibitio legis extẽditur ad quaſi dotem.l.fundus.ff. de fun. dota.& eodẽ mõ illa prohibitio extenditur ad fundũ datum, pro matrimonio putatiuo.ut in l.dotali.§.hæredi.eo. tit.ita uidetur dicendũ in propoſito ꝙ licèt prædictũ ſtatutũ exhorbitans ſit:quia prohibet ne mulier poſsit liberè contrahere & diſponere de rebus ſuis: & hoc in fauorem eius.ꝙ tale ſtatutũ,licet de cõtractu loquatur:tñ attẽta ſimilitudine rõnis, ad quaſi cõtractũ debet extẽdi.c.cũ dilecta.de cõfir.uti,uel inuti. Comprobatur hoc ex dictis Areti.rub. ff. de acqui. poſ. col. penul.

& fi.ſed conenrdandn opin. Circa hoc poſſet diei non ſerc
ſtringendo ad vnicam rationem ſtatuti, vt voluit Iaſo. quod
ante in quaſi contractu militat omnimoda ratio & æquitas,quę
in quaſi contractu: & tunc ſtatutum prohibens contrahere
comprehendit quaſi contractum: vt per aliquas auctoritates
probat Decius in l.qui eum alio.de reg.iur. col.fi.& ita proce-
dant ſuperius dicta. Secus uerò vbi omnimoda ratio nõ con-
currit, & iſto modo poſſent concordari opin. pro qua diſtin-
ctione optimè facit,quod dicit in ſimili,q.Soci.in l. poſſideri,
in prin.in 3.col.de acqui.poſ. & in hoc ſubiecta materia atté-
di debet: vt dicit Bal.in l.j. C.com. de vſuca. Vel poteſt di-
ci ꝙ aut talis hæreditas eſt opulenta & ſine aliquo debito:tũc
bene poteſt mulier adire non habito conſenſu conſanguineo-
rum: ſecus ſi hæreditas eſt grauata, ita dicit Ange. tenendum
in conſi.ſuo vltimo quem refert & ſequitur And.Sicu. in l.mu
tuum.§.eum cui. in 2.col.& rationem aſſignat:quia quando hę
reditas eſt opulenta & ſine debitis,mulier reperitur in lucro :
ergo illud debet poſſe acquirere ſine vlla ſolennitate ſtatuti :
quod quidem ſtatutum proſpexit vtilitati mulierum:ergo nõ
debet iſto caſu in earum damnum redundare.l.,quod fauore,
C.de legi.Et pro iſto dicto Ang. videtur eſſe glo.no in l.2.ff.de
accepti.quæ vult quòd licet pupillus obligari non poſſit, ſine
auctoritate tutoris,illud fallit,niſi illa obligatio tendat in cõ-
modum ipſius pupilli: quam gl.ibi Ang. multum no. pro ſta-
tuto Florentino,de quo hic diſceptatur. & pro hoc facit nota
bile dictum Bald.in l.contra iuris.ff. de pac.in prin. qui vult ꝙ
licèt eccleſia non poſſit facere contractum ſine ſolennitate le
gis,fallit niſi ſit ſibi vtile.ad idem facit glo.notabilis in l. qui-
cunque. C.de bonis quæ libe.quam ibi multum no.Bal. & fa-
cit quod dicit Nico.de Neap.in l.obligari.ff.de aucto. tuto. &
quod dictum eſt,bene procedit in hæreditate opulenta : ſecus
in lucroſa, per ea quæ habentur Inſt.de aucto.tut.in princ. &
tradunt nouiſsimi in rub. de verb. obl.in 9.char. per glo.in l.
ſi quis mihi. §.ſi quis.ff.de acquiren.hære. & ita puto quòd o-
pin.iſtæ ad concordiam reducantur. & vltra prædicta pro iſta
quæſtione, vide repe.in l.s.de leg.3. & repe.in authentica ſa-
cramenta puberum.C.ſi aduer.vendi.& Moder. Mediolanen.
in l.s.in 2.char.de ver. ob.vbi quærunt, nunquid ſtatutum de
quo ſuprà comprehendat donationem cauſa mortis & ſtipu-
lationem.Dic vt ibi per eos & per Roy.in d.l.2.Ex quorum di
ctis iſta materia latius extendi poſſet vltra ſuos terminos. &
ideo omitto. Et quamuis etiam per iſtam rationem contra-
rietas Bart.quam hic ponit Iaſon, poſſet reſolui, tamen aliter
poteſt declarari: quia in d. l.mutuũ.Bar.non loquitur de ſta-
tuto prohibente contractum,prout loquitur in d.l.apud Iul.§.
fi.ſed de ſtatuto prohibente obligationem. quo caſu vera eſt
eius opi. vt in illo caſu etiam quaſi contractus prohibeatur ex
eo,quia obligationis verbum generalius eſt ad contractum,
& quaſi.l.omnem.vbi doct.ff. de iudic.& ſic quantum attinet
ad d.l. mutuum.non eſt ſibi contrarius Bar.quia loquitur in cõ-
tractu:& ſic in diuerſis terminis. Et hanc differentiã pro con-
cordia Bar.ſequitur Matheſi.notabili. 168. inci. no. quod eſt
differentia & Ang. Aret.in §.hæres quoque.in prin.Inſtitut. de
obl.quæ ex quaſi contractu naſ.licet poſteà videatur variare,
& ſe implicare cum illa ratione quam hic ponit Iaſ. neq; etiã
in d.l.more,meretur allegari contrarius:quia ibi nihil firmat,
ſed diſputat ad vtranque partem: quo caſu,vt contrarietas eui
tetur,iuxta tex.in c.cum tu.de teſti.& in l. vnica. C. de inoffic.
dona.eſt dicendum quòd illa opin.videtur Bart.ibi tenere quã
29 alibi firmauit: † quia illa præſumitur opin.doc.vbi plenius ſcri
pſit.ar.tex.notabilis in l.diui.ff.de iur.pa.& tradit notabiliter
Abb.in c.bonæ,el 2. de poſtu. præla.& per hoc limitatur glo.
in l.qui filium.§. Sabinus.ff.ad Trebel.Cum igitur Bar.alibi ſæ
pe teneat opi.poſitam in d.l.apud Iulianum.vt ibi tradunt do
cto.& eam ibi deliberatè & conſultè firmauit, ſi poſteà repe-
ritur eam diſputare & vtranque partem tenere, illam videtur
amplexus per quam euitetur contrarietas, & de qua alibi eſt
locutus per ſupra dicta.& tenet Fel.in c.propoſuiſti col.fin.de
probat. imò fortius dicit Bald.in l.de tutela.C.de in integ. re-
ſtit. minor.quod doctor non eſt propterea ſibi contrarius, li-
cèt hodie credat vnum, & cras aliud. quotidie enim ex nouis
motiuis nouæ generantur opiniones: vt dicit Bal. in l.j. colũ.
2.de his qui ante aper.tab.Et ideò non debet tolli facultas vl-
terius conſiderandi: quod dictum valde commendat Andr.
Sicu.in c.niſi ſpecialis.in decimaquarta colum.nu. 45. de offi.
leg. & in conſi. vlt. in j.vol. & dicit Bald.in c.ne innitaris.in fi.
extra de conſti.quod quis non prohibetur diſcutere vtranq;
partem, & modo declinare in vnam & modo in aliam: quia,
vt inquit diuus Paulus Apoſtolus, Cum eram paruulus,loque
bar vt paruulus: cum autem vir factus ſum,euacuaui quæ par
uuli erant: alias ſequeretur quòd opi.quas quis in iuuentute
firmauit,data maiori lectione non poſſet eas diſputare: quod
tamen eſt abſurdum: quod in fortioribus terminis no. Anto-
nius de Bu.in cap. cum venerabilis,de exceptio.vbi vult quòd
aduocatus poteſt hodie allegare vnam legem ad vnum pro-
poſitum, & cras in alia cauſa dicere quòd illa lex nõ faciat ad
propoſitum: & tamen per hoc non dicitur ſibi contrarius: vt
dicunt quidam Mod.Bononien.in §.his igitur,chart. 10. in 3.
col.ſuprà de inſt. & iu.pro quibus facit quod dicit diuus Tho.
ſecunda ſecundæ.q.110.art.3. quòd licèt aliquis vnam rem va
riè & diuerſimode recitauerit,non dicitur mentiri, & ſic con
trariari.Et iſto modo poteſt Bar. defendi. Iſta tamen com-
munis concluſio limitatur pluribus modis: vt per Alex. in d.l.
apud Iulianum in apoſt.l.ad Bar.& in d.l.mutum.& l.more.&
in l.ſi quis mihi bona.§.ſi coram. vt ibi per eum. Inter quas li
mitationes ponitur illa de patre,videlicet quod tale ſtatutum
non prohibeat patrem contrahere uolentem cum filia, etiam
ſi non adſit conſenſus conſanguineorum,per dictum Bar.in l.
pactum quod dotali.in 21.q. C.de tranſac.quod dictum ultra
adducta per Alex.in dictis locis,ſequitur & pluribus ſimilibus
comprobat Iaſ.in l.præſes in 2.col.in prin.& in l.tranſactio oẽ.
in 2.notabili. C.de tranſa.Decius in d.l.pactum in fi.Alex. con
ſil. 106. quo ad præſens.in fi.in j.vol. & alibi ſæpe.de quo ta-
men dicto dicas, ut ſuperius dixi,ꝙ mihi non uidetur uerum
propter formam datam à ſtatuto. In ea.glo. ibi item de inter-
dictis omnibus,&c.habes ex iſta glo. ꝙ interdicta ſunt extra-
ordinaria.Et per hoc dictum glo.optimè comprobatur opin.
Pau.de Ca.in l.j.§.hoc autem.ff.de ope.no.nun. dum aliter re-
ſpõdet ad oppo.quàm ibi facit Bar. dum concludit, ꝙ ideò re
medium illius interdicti de ope.no.concurrit cum interdicto,
quod vi aut clam: quia alterum eſt ſpeciale,alterum generale.
ſed Pau.ibi dicit ꝙ iſta non eſt ratio:ſed quia ambo remedia
ſiue interdicta ſunt extraordinaria, ut hic eſt gl.quo caſu duo
remedia extraordinaria concurrere poſſunt:ut in l. quemad-
modum.§.magiſtratus.ff.ad l.Aqui.cum ſimilibus, quod no.
pro intelligentia iſtius glo.
30 † Glo.in uer.iure. Colligitur ex iſta glo.unum,quòd ille,qui
tenetur actione reali,non dicatur obligatus per tex. noſtrum.
Cõtra tamen iſtam glo.oppo. omnes doc. hic:quia actio de pe
culio eſt in rem.l.quæſitum,in prin.ff.de pecul. & tamen præ-
ſupponit obligationem, cum in ea poſſit interuenire fideiuſ-
ſor.l.creditorem.ff.ad Mace.& tamen fideiuſſor non poteſt ac
cedere,niſi ubi datur obligatio ſaltem naturalis: vulga. l. fi-
deiuſſor obligari. §.fideiuſſor.ff.de fideiuſ. Circa iſtud con-
trarium docto.laborant:& certè miror quòd ita clauſis oculis
ſuper hoc pertranſierint.Et ideò breuiter & realiùs dicas ne-
gando aſſumptum, quòd actio de peculio dicatur realis: im-
mo eſt in perſonam.caſus eſt de hoc expreſſus in §.in perſonã.
infrà eo.& in l.ſumma cum ratione.§.ſi.ff.de pecu. per quæ iu
ra ita tenet Bar.in repe.l.frater à fratre in 6.col. ff. de condit.
indeb.& ita eſſe communem opi.atteſtatur Iaſon in §. actio-
nes aũt.nu.28.infrà eo.& inter perſonales in arbore ponitur.
Et ideo contrarium doc.in nihilum reſoluitur, & extat opi.gl.
firma pro qua hic eſt tex.clarus. Non ob.tex.in d.l.quæſitum.
quia dico ꝙ ille tex. probat contrariũ,& non dicit ꝙ actio de
peculio ſit realis:ſed ꝙ intentatur rectè,etiam ſi tẽpore propo
ſitionis nihil ſit in peculio,ꝙ priuilegiũ,dicit ibi tex. extendi-
tur ad actionẽ ad exhibendum & realem. per quod datur in-
31 telligi ꝙ actio de peculio non eſt realis,ſed perſonalis † In fi.
gl. Concludit gloſſ.quòd qui tenetur officio iudicis, non eſt
obligatus.pro quo eſt tex.uulg.in l.qui p colluſionẽ. ff. de act.
emp.l.quintus.ff.de an.leg. Iaſ.tñ hic dicit ꝙ licet officium nõ
præſupponit obligationẽ:tñ pòt officio iudicis etiam nõ deſer
uienti alicui actioni accedere fideiuſſor:ut no. Bal.in l.Marcel-
lus.in 2.column.ff.de fideiuſſo.& per text.in l. cum quis §. ſi
quis pro reo.ff. de ſol. & eſt caſus ſecundum eum in l. pecu-
niæ.

oiæ,§. fi.iunctin. §.pe. ff. de ver. ſign. quem Iaſo. dicit optimè probare iſto mndo inducendo. Nam fideicommiſſa, de iure Digeſtorum, petebantur officio iudicis non iure actionis, vt in d.l.pecuniæ.§.pe.& ibi glo. & tamen pro fideicommiſſo ac cedit fideiuſſor, eo quia fideicommiſſa dicuntur debita: vt dicit tex. in §.fi.d.l.pecuniæ. ergo officio iudicis accedit fideiuſſor. Tu autem dicas, & tene menti, quòd ille qui tenetur officio iudicis, bene tenetur realiter: quia officium iudicis habet inſtar actionis realis, ita notabiliter dicit Bar. in l.3. §. Cato, in 4. oppo.nu.5.ff.de ver.ob.& Bal.in c.a.in 8.col.de proba.facit tex.in l.quidam.§.is autem. ff.de eden.& quod dicitur in d. l. qui per colluſionem.non præſupponere obligationem, poteſt intelligi de perſonali.& ſecundum hæc plura dicta doct. defenduntur.nam fideicommiſſo accedit fideiuſſor, licet petantur officio iudicis: quia ſunt debita, quæ dixi. Tamen circa hoc multum me facit dubitare doctri.Bar.in l.ſi tertius. §. ſi quis, prius.in pe.col.ff.de aqua plu.arc.Nam clarum eſt ſecundum communem opi.de qua in l.j.C.de eden. quòd editio ſit officio iudicis, vt ibi probatur, & tamen dicit Bar. in d.§. ſi quis prius, quòd ius edendi eſt perſonale: & idem tenet Car.in cle.j.§. cæterum. in 4.q.de vſur. Decius in c.j.in 39.& 40.col.extra de proba. Tamen poteſt dici quod illud officium iudicis, ſaltem quo ad ſingulares ſucceſſores, dicatur habere vim realis actionis. ex quo datur quodammodo ad inſtrumenta mea, vt innuit tex.in l.prætor ait.in princ.ff.de edend. ibi, vt id quod mei cauſa confecit, meum quodammodo eſt,&c. de quo plura diſputando admiſi in d.l.j.vbi videas.& illud dictũ Barto. in d.§.Cato.multum commendat & ſequitur ibi Iaſ.in 10.colum.nu. 26. Sed modò ad plura eſt aduertendum. Nam illud eſt in primis falſum, quòd officio iudicis non inſeruienti alicui actioni, & ſic officio nobili poſsit accedere fideiuſſor: quod manifeſte oſtendo: nam officium iudicis nobile competit per [illegible]. vt no. omnes doc. vbi idem Iaſ. in l.j.ff.de iur.om.iudic. & vt hic dicit, licèt ad aliud propoſitum Io.Fabri.eſt debile, & frigidum, nec præſupponit aliquam obligationem, vt ſupra ē dictum, ergo non poteſt accedere fideiuſſor: vt eſt tex. in l.creditorem.ff.ad Mace nam ſaltem naturalis debet obligatio dari l.j.l.fideiuſſor. §.fideiuſſor, de fideiuſſo. ſed cùm Iaſ. & alij dicant nullam præſupponere obligationem, ergo neq; naturalem: quia qui totum dicit, nihil excludit l.Iul. de lega.j.c.ſolutæ.de maio. & obe. Ex hinc eſt quod in officio nobili, quis ex interpellatione extraiudiciali non conſtituitur in mora: vt tenet hic Faber: & prius tenuit Cy.in l.j.C.de alie.iu.mu. cau. fac. in 5.q.in fi.Bal. & Bar.in l.j.ff.de iuriſ.om.iud.& Lud.Romã.in l.j.in 9.col. ff.de arbi.pro quibus eſt text. ſingularis qui ita intelligi debet in l.cum poſtulaſſeo in princ. ff. de damn. infe.vbi tex.loquitur in cauſa damni infecti, in qua debet implorari officium iudicis nobile.l.4.§.hoc autem iudicium.eodem titulo & ita illum tex.tenendo hanc opin. intelligit Iaſo. licet non ita declaret, in l.j.in pe.col.ff.de offi. procon. & clarius in l.vinum in 7.col.ff.ſi cer.pet.

5 † Secus tamen eſt ſi aliquis conueniretur officio iudicis mercenario. Nam ex quo deſeruit, actioni contrahitur quoddam vinculum propter vim, & virtutem quam recipit ab actione. & ideo interpellatio iudicialis bene conſtituit in mora, prout dicit Cy. & alij ſuperius allegati: in iſto.n.iudicis officio mercenario deſeruienti actioni, poſſet intelligi dictum Iaſ.hic.nam tale officium, licèt non præſupponat obligationem, præſupponit tñ quaſi obligationem, prout eſt glo. notabilis ſecundum Ang. ibi in l.ſeruum. §.ti.ver.peti poſsit.ff.de verb.obl.quam ibi commendat Alex. alia adducens.nam largo modo dicitur obligatus qui tali officio iudicis mercenario conueniri poteſt: tenet Bar. in l.fin.ff. de iniurijs. Alex.in l.j.in antepe.col.ff.de iur.om.iud. Iaſ. ſuprà eo.in prin.in 10.col.num.63. Deci.in l.j.in 9.col. C.de eden. & tali officio bene conuenit, vt fideiuſſor accedat, cũ detur in eo aliquod fomentum, quod non eſt in officio iudicis nobili: de quo tñ officio iudicis, vide Alex.in conſi.7.col.pen. in 2.volu.& latiùs in l.j.in 12.& ſeq.col.ff.de leg. 1.& in l.1.§. 2.ff.ad Treb. Non obſt.inductio Iaſ.de l.pecuniæ.§.pen.& fi. ff.de verb.ſig.quia ſalua eius pace dixerim, inductio eius ē falſa.nã præſupponit vnum quòd iure digeſtorum fideicommiſſa petebantur officio iudicis, non iure actionis.hoc non eſt verum.nam caſus opi.eſt in contrarium: vt habetur per Bar. in l. 1.ff.de leg.1.vbi allega. in 5.col. & ſequitur d. Lancelotus Decius dicens eam cõem in l.legatum.la. j.in j. col.ff.de leg.j.alleg.pro hoc tex.vbi eſt caſus in l.ſi res.ff.de leg.3. & ita per iſtum tex. hanc opi.tenet Iaſ.ſibi contrarius, in d.l.j.in 2.col.de leg j.cogita.

33 † Circa illud etiam quod dicit Iaſ. quòd actio de peculio, de in rem verſo, & quod iuſſu &c.cum ſi. non ſint actiones propriè, ſed adiectiones, ſiue qualitat. s.Adde gl.ſuprà in princ.iſtius tituli in ver.actio.in fi.vbi dixi.& hoc idem tenet gl. j.in §.actiones.infra eo.vbi Iaſ.hoc repetit, & ibi dicitur, & declarat notabiliter Iaſ. in l.Centurio.in 9. col.num. 15.de vulg.& pupil.

Gloſſ. poſſideat.diuiditur in duas partes. in prima ponit requiſita rei vendic.ex parte actoris.in ſecunda ea quæ requiruntur ex parte rei. Secunda ibi, item ea parte. Circa primam partem vide quæ dico ſuprà in notabilibus,& plura dicit hic Iaſon diſtinguendo hoc verbum, Dominium, vt hic per eum, quæ prius omnia poſuit latè Alexand. poſt Bar.& communiter doct. in l. ſi quis vi. §. differentia. ff.de acquiren. poſ. & latius nouiſsimi Papien. in repe. rubri. de cau.poſ.& proprie.in 9. 10.& 11.colum. In ſecunda parte glo.dicas breuiter, omiſſa diſputatione, quòd glo. poteſt defendi abſq; alia expoſitione iſtius verbi, quaſi dominium.† nam illa expoſitio Bald.in cap. j.de inueſti.rei ali. non probatur iure: & ideò tenenda non eſt: ar.gloſ.in l.1.C.de legi. neque valet arg. Iaſ.vtilis rei vendicatio competit emphyteutæ & ſuperficiario: ergo non dicitur quaſi dominus.hoc non concludit: quia modi agendi poſſunt variari.l.non debet.vbi Bar.ff.de dolo.dominium autem, & quaſi dominium ſecus quo ad effectum actionis in rē. vt tradit Socin. poſt alios in l.ſi à te.§.ſi quis.ff.de excep. rei iudi.licèt poſſeſſio reſpectu rei conuenti poſſet mutari, vt ibi traditur: reſpectu autem actoris ſecus: aliàs excluderetur: vt no.in. c. examinata. de iudi. patet quia tex.in d.l.j.§.quod autem.ff.de ſuperficie. dicit quaſi in rem actionem dari ſuperficiario. Et quo arguitur, quòd ſit quaſi dominus: quia in hoc iura non refragantur, quæ de actione tantùm vtili loquuntur. Nec ob.quod ſi eſſent quaſi domini, quod non daretur eis actio cõtra dominum: vt dicitur de publiciana: quod tamē eſt falſum: vt l.j.ff.ſi ager.vectig.quia hoc non arguit: quia in argumēto, à ſimili non requiritur quod talis ſimilitudo concurrat: vt tradit Abb.in c.tranſlato, de conſti.l.pe.& fi. C.de colla. c. conſtitutus.vbi Abb. de app. & text. in d.l.j.non dicit quòd actio datur contra dominum, ſed contra municipem: tamen de hoc non curo cum reſpectu alterius effectus, quaſi domini dicantur. Neque etiam placet quod dicit Iaſ. quod bonæ fidei emptori rei vendi. vtilis non competat, ex quo competit publiciana: quia hoc eſt falſum: nam exponendo rei vendicationem videtur includere publicianam, prout eſt text. & ibi glo.in l. Marcellus.ff.de rei vendic. cum ſi. Et per iſta cum laude Dei ē expeditus iſte.§.extra gl.plura hic congerit Iaſ. in materia rei vendicationis, quæ per te videas, & formam libelli proſequitur ſatis inuolutè. tu verò videas pro clara & notabili formatione libelli Hermandum in ſumma de libellis in princip. Et quamuis omnes practici ponant: ipſe tamen magis accommodate reaſſumpſit: vt declaro in voce; quoniam in ſcriptis, non placet formas libellorum proſequi qui ad practicam pertinent, & plura ſunt tabulariorum ſcrinia atque hincinde practicæ diuerſorum doctorum & formulæ vagantur: & tamen proſequi & attingere intendo quæ ad theoricam & veram textuum & glo.intelligentiam pertinere videbuntur.

Ludo. Gome. Hiſpa. Doctor.

SVMMARIVM SVPER §. AEQVE.

1 *Quot ſunt genera ſeruitutum.& nu.5.*

Quæ ſit ſeruitus perſonalis, & an ſit propriè ſeruitus, 2. & 5.

Seruitus de ſui natura debet eſſe formalis, non cauſalis, & quomodo intelligatur hoc.

Res alicuius non dicitur ſibi ſeruire.

2 *Seruitutes de quibus in tex.ſunt ciuiles.*

Seruitus quæ conſideratur in ſeruis, eſt de iure naturali.

Seruitus quæ in ſeruis conſideratur, ortum habuit ab ebrietate.

Contra impedientem aliquem vti ſeruitute quam habet in ſeruis agitur in actione iniuriarum.

Seruitus perſonalis extinguitur morte illius cui debetur.

Seruitus, quæ habetur in ſeruis, morte habentis eam non extinguitur, ſed tranſmittitur ad hæredes.

Legatarius non eſt dominus ſerui, ſi ei legatus eſt vſusfructus, declarando vt hic.

Beneficium reſtitutionis in integrum conceſſum minoribus eſt perſonale.

Priuilegia perſonalia poſſunt amitti abuſu.

In libero homine non cadit ſeruitus.

4 *An facultas capiendi ligna ex nemore tuo, vel aquam ex ciſterna, vel decoctio panis in furno tuo & ſimiles, ſint ſeruitutes ſeu obligationes perſonales.*

6 *Quæ ſit ſeruitus realis, & qualiter cognoſcatur, & an ſit propriè ſeruitus.*

Actus dicitur proprius, qui recipit extrema habilia.

7 *Quotuplex eſt actio mixta.*

8 *Dictio aquè, quid importat.*

9 *Vbicunque lex vel ſtatutum vtitur dictiõe, Fortè, idem vult diſponere in eum in quo non eſt appoſita, quod diſponit in eum in quo eſt appoſita.*

Præſumptio iuris eſt contra hæredem non facientem inuentarium, quòd ſubtraxit bona hæreditatis, & ideò ſi bona hæreditaria non ſufficiunt creditoribus, tenetur de ſuo propter talem præſumptionem, etiamſi verè non ſubtraxit.

Dictio, Fortè, inducit cauſam impulſiuam.

Doctor conſulens per verbum, Fortè, non dicit dubitatiuè reſpondere ſed aſſertiuè.

Per verbum, fortè, reſpondent ſæpe periti.

10 *Iudex debet proferre ſententiam certam.*

Sententia lata per verbum, fortè, valet.

Sententia lata per verbum videtur, & per verbum, credo, & ſimilia, valet, ibidem.

Dictio, Fortè dubitationem importat, ſed quãdo profertur, in materia iuris certitudinem facit. ibidem.

Sententia impropriatur vt poſſit ſuſtineri. ibidem.

11 *Aquæductus conceſſio eſt ſeruitus realis ampliando vt hic.*

Intellectus l. Lucius. de ſerui. ruſti. prædio. ibidem.

Si concedo ſeruitutem tibi & vni ex filijs tuis quem elegeris, non valet reſpectu filiorum.

Seruitus realis dicitur illa quæ fit propter neceſſitatem fundi cui debetur, qua ceſſante non dicitur ſeruitus realis. ibidem.

Perſonalis ſeruitus quæ principaliter conceditur contemplatione perſonæ. ibidem.

12 *Pro ſeruitutibus ruſticis & vrbanis cuiuſcunque ſpeciei competit confeſſoria & negatoria, & quomodo procedit. Et an ſit idem in iuribus ſpiritualibus imitando, vt hic, & 13. & 14.*

Qualiter debeat peti ius patronatus. ibidem.

Intellectus glo. in l. rem. § loca. ff. de rei vend. ibidem.

Iura ſpiritualia quæ actione defenduntur, vt ius decimarum, & iuriſdictionis ibidem.

13 *An bonæ fidei emptori competat confeſſoria.*

Bonæ fidei emptor dicitur quaſi dominus.

Quod tempus requiratur in præſcribendis ſeruitutibus continuis & diſcontinuis, ibidem.

24 *Quæ actio competat feudatario.*

Quæ actio datur pro conſtituenda ſeruitute.

15 *Quæ dicatur ſeruitus proſpectus, & qualiter differat à ſeruitute, ne proſpectui officiatur, & à ſeruitute luminum. vide remiſſiuè.*

16 *Quæ differentia ſit inter proijcere, & immittere. vide remiſſiuè.*

17 *Non inconuenit quòd exempla in aliqua materia inferantur etiam extranea & non facientia ad propoſitum.*

Aliquando iuriſlator vtitur ratione impertinenti.

Exempla ponuntur non vt ita ſint, ſed vt ſentiant addiſcẽtes.

Exempla non reſtringunt regulam.

Aliquando ponitur lex non faciens ad titulum.

18 *Quomodo exponatur verbum Suas, poſitum in tex.*

Verbum ſuas poſitum in aliqua diſpoſitione ſine adiuncto, in dubio intelligitur, id eſt, proprias & non alterius.

Illud dicitur meum largo modo, in quo habeo aliquod ius.

Illud dicitur eſſe ſuum propriè in quo quis habet plenam diſpoſitionem & dominium.

19 *Dictio, Item, de natura ſua repetit omnes qualitates præcedentis orationis & quando.*

Repetitio debet fieri in neceſſarijs tantùm.

20 *Negatoria verbis affirmatiuis, confeſſoria verbis negatiuis proponitur.*

Confeſſoria vtilis datur fructuario creditori & ſuperficiario ratione quaſi dominij. ibidem.

An quaſi domino poſſit in pignus dari res in qua habet quaſi dominium. ibidem.

Creditori pro ſeruitute pignoris datur confeſſoria. ibidem.

Vſufructuarius eſt quaſi dominus. ibidem.

AEQVE. Supponenda ſunt in primis pro introductione materiæ iſtius text. ea quæ hic Faber, Ang. & Iaſ. 1 præmittunt: videlicet tria eſſe genera ſeruitutum. nã quædam eſt perſonalis, quædam realis, quædam mixta. Perſonalis eſt illa quæ conſiſtit in ſeruis noſtris: & idem quod Iaſ. hic tenet Barth. Veronen. in tract. ſerui. urba. prædio. in c. 1. Sed antequam proſequamur alias duas ſpecies ſiue genera, videndum eſt prius, an hæc ſit ſeruitus vel non. & colligendo ibi dicta doct. hic clariùs ex multis conſtat quòd non, primò, quia ſeruitus de ſui natura debet eſſe formalis. nõ cauſalis: hoc eſt, debet habere alienam rem dominantem & conſtituere formam de per ſe. nam ſi habet cauſam à ſeipſa non ab aliena re, non dicitur ſeruitus: quia res ſua non dicitur ſibi ſeruire. ita eſt caſus in l. vti frui. ff. ſi vſusfr. pet. cum igitur ſerui noſtri in dominio noſtro ſunt, vt Inſti. de iu. perſo. per totum: ergo miniſterium eorum non poteſt dici ſeruitus cũ res
2 noſtra nobis diceretur ſeruire, contra. d. l. vti frui. † Secundò, ego hanc opin. probo: quia ſeruitutes de quibus tex. noſter loquitur, & ad quas conſeruandas competit confeſſoria & negatoria, ciuiles ſunt: vt hic patet, iuncto §. aliæ. infrà eod. ſed illa ſeruitus quæ in ſeruis noſtris conſideratur, eſt de iure naturali. glo. eſt per illum tex. in c. ius gentium. j. diſt. & glo. in l. manumiſsiones. ff. de iuſtit. & iur. & firmat Bar. in l. ex hoc iure. in fi. ff. de iuſtit. & iure. Nam ab ebrietate initium ſumpſit, & ſic ab ipſo impulſu naturę ortum habuit: vt probatur in c. ſexto die. 35. diſt. cùm igitur ſit ſpecies ſeparata in omnibus, nec attinet ad materiam noſtram, cum pro tali ſeruitute nec detur confeſſoria neque negatoria, ſed agitur actione iniuriarũ contra impedientem. l. iniuriarum. §. ſi quis me prohibeat. ff. de iniurijs, cum concor. datis ibi in gl. igitur non eſt ſeruitus. Et
3 licèt poſſet dici quòd etiam ſeruitutes prædiales ſiue reales ſint de iure gen. vt videtur innuere text. in §. ſui in fi. Inſti. de vſu & hab. Tamen ille tex. poteſt tolli ſecundum expoſitionẽ glo. ibi in verb. expoſuimus. Vltimò hoc manifeſte ſuadetur. nam videmus quòd de natura ſeruitutis perſonalis eſt quòd extincta perſona illius cui debetur, ſeruitus extinguatur. l. ſicut. §. finali. ff. quib. mod. vſusfr. amit. l. non ſolum. §. tale. ff. de liber. leg. Sed iſta ſeruitus quæ debetur nobis à ſeruis noſtris, morte noſtra non extinguitur: quia tranſmittitur ad hæredes, §. in

fraudem

fraudem, ſuprà qui & ex quibus cauſ. maio. non poſſ. cũ mul-
tis concor. igitur &c. Et propterea Ioan. Fab. hic fortè videns
obſtacula, dicit quòd poſſet dari ſeruitus perſonalis quæ dica
tur vera ſeruitus, & formalis habens de per ſe formam defen
dentem à dominio alterius, vt puta, quando alicui legaretur,
miniſterium ſerui: quia tunc eſt ſeruitus formalis: quod pa-
3 tet: quia † legatarius non eſt dominus ſerui neque vſufructua
rius, quod patet: quia tales operas tranſmittit ad hæredes: l.
2. ff. de vſufr. leg. Ang. tamen hic dicit quod huiuſmodi mini
ſterium ſeruorum non eſt ſeruitus, ſed quædam obligatio per
ſonalis, nam cum huiuſmodi miniſterium ſerui non extingua
tur morte, d. l. 2. ergo non eſt perſonalis. & hinc eſt quòd con
tra prohibentem tale miniſterium non datur confeſſoria nec
negatoria, ſed actio iniuriarum. vulg. l. qui pendente. ff. de act.
emp. & hanc opin. dicit Ang. tenere Pe. & Cyn. Bald. & Saly.
in rub. C. de vſufr. ſed Iaſ. hic tenet contrarium, quòd immo
ſit ſeruitus. & idem quod Iaſon tenuit prius Dy. & Io. Fabri.
hic. mouentur inter cætera per doctri. Bart. in rubr. C. de vſu-
fr. & quia titulus. ff. de oper. ſeruo. ponitur inter ſeruitutes p-
ſonales, non ob. dicit ipſe, quod non extinguatur morte. d. l.
2. quia eſt verum reſpectu illius cui debetur, morte tamen ſer
ui bene extinguitur. aliter tamen reſpondet vt hic videas per
eum. Et pro iſta opi. Iaſ. facit: quia non eſt verum quòd iſta
ſeruitus ſubſtantialiter in perſona fundetur, qua mortua ceſ-
ſet: quia ſequeretur quòd viuente perſona ſeruitus non poſſet
perire, donec moreretur: hoc tamen eſt falſum: vt in §. finitur
ſupra de vſufruct. vbi Ang. patet etiam in beneficio reſtitutio-
nis in integrum conceſſum minoribus: nam eſt perſonale: &
tamen tranſmittitur ad hæredes. l. interdum. ff. de mino. l. non
ſolum. ff. de in integrum reſtitut. patet etiam, quia etiam priui
legia perſonalia, licet perſona non moriatur, poſſunt tamen
extingui abuſu: vt tradũt Fe. Abb. & alij in ca. cum acceſſiſ-
ſent, per illum text. de conſti. & l. j. ff. de nundi. c. priuilegium.
2. q. 3. & habes aliud exemplum l. fi. ff. de offi. proconſul.
Tamen his non obſtan. teneatis opi. Ange. quæ eſt communis
pro qua efficaciter facit. nam in libero homine non cadit ſer-
uitus. l. Titio centum. §. Titio centum, de condi. & demonſtr.
& tamen miniſterium hominis legari poteſt. l. 3. ff. de vſuf. leg.
accedat, quia in l. j. ff. de ſeruitu. ti. generali non connumeratur
hæc inter ſeruitutes: & videtur de hoc eſſe caſus in l. j. de ope.
ſeruo. vbi dicitur quòd opera ſeruorum in facto conſiſtit. er-
go non eſt ſeruitus: quia ſeruitus eſt ius, l. via. in prin. ff. de ſer-
ui. & Bar. in l. j. eod. tit. & ita etiam tenet Bart. Veron. in tracta.
ſerui. vrb. c. 6. & atteſtatur iſtam eſſe communem opinionem.
Non ob. quod ſuprà dixi: quia licèt aliter, quàm morte fi-
niatur vſufructus, illud tamen ex facto perſonæ, quod aliquã-
do accidit: mors verò regulariter interuenit & extinguit vſum
fructum, & propterea conſideratio Aret. non tollitur. Nec il-
lud ob. de beneficio reſtitutionis in integrum: quia ad illud re
ſpondet Ioan. An. in regula, priuilegium. de regu. iu. lib. 6. vi-
delicet quòd illud eſt propter rem in qua minor lædatur: vt
4 ibi per eum. † Et quod dictum eſt de miniſterio ſeruorum,
idem eſt de alijs obligationibus de quibus hic dicit Iaſ. vide-
licet de facultate capiendi ligna ex nemore tuo, vel aquam
de ciſterna cum alijs ſimilibus: nam hæc non ſunt ſeruitutes,
ſed obligationes quædam perſonales: vt tenet Bal. in l. fi. C. de
condi. indebi. & in rub. C. de vſufruc. & latius proſequitur
Bar. Veronen. in prædicto tract. c. 8. & in effectu communis o-
pin. videtur iſta, quam etiam tenet Bar. in l. mella. §. fin. per il-
lum text. ff. de alimen. & cib. leg. licet aliter illum text. retor-
queat contra Bart. & communem opin. Fran. Gammari. in tra
cta. ſeruitutis. 15. q. prin. j. col. fol. 6. dando nouum intellectũ,
de quo ibi per eum: vbi finaliter concludit quòd facultas ca-
piendi aquam ex ciſterna, uel ligna ex nemore tuo, vel deco-
ctio panis in tuo furno, vel calcis decoctio, ſiue fructuum per
ceptio, ſunt ſeruitutes perſonales principaliter per tex. in d. l.
5 mella. §. fi. † Ex iſtis igitur patet quod non ſunt niſi duæ ſpe-
cies ſeruitutis, uidelicet realis, & mixta, quæ etiam perſona-
lis appellatur: vt tenet hic Angel. in 2. col. & prius Bal. in ru-
br. C. de vſufr. & eſt text. in l. j. ff. de ſerui. titulo generali, &
quia cum perſona ſemper finiuntur. l. ſicut §. fin. ff. quib. mod.
vſusfr. amit. l. non ſolum 2. §. tale. ff. de lib. le. licet propriè mix
tæ potius appellari debent, vt concludit Bar. Veronen. in præ-
6 fato tract. c. 3. † Realis autem eſt illa quæ à re rei præſta-
tur, ſicut eſt vrbana vel ruſtica: vt eſt caſus in l. vnus ex ſocijs.
ff. de ſerui. ruſti. prædio. cum fi. Qualiter autem iſta realis co-
gnoſcatur effectus eſt maximus: nam triplex vtilitas reſultat:
& ideo pro notabili reſolutione iſtius cognitionis & effectus,
vide prædictum Bar. Veron. in prædicto trac. c. 2. in j. col. verſ.
ſed dubium eſt pulchrum, quem non refero: ne de libris li-
bros faciam, cum cuilibet videndi pateat locus. Non tamen
omitto quod iſta diffinitio realis ſeruitutis communiter tradi
ta aliqualiter poteſt impugnari ex eo, quia non videtur pro-
pria ſpecies ſeruitutis: quia ille actus dicitur proprius qui reci
pit extrema habilia: nam ſi damus filium, eſt neceſſe quòd de-
mus patrem, qui vere vel fictione iuris ſit capax habiti, vel
actu ad habendum filios. §. minorem. ſupra de adop. ſed in ca
ſu noſtro vnus fundus, qui eſt res inanimata, non eſt aptus na-
tus præſtare ſeruitium alteri fundo, cum ad hoc non ſint crea
ti, ſed vt homini ſeruiret. §. fi. ſupra de iure naturali: ergo ſerui
tus realis non eſt propriè ſeruitus: ſed illa quæ debetur à re
perſonæ: & ſic illa quam doc. appellant mixtam.
7 † Mixtæ autem ſiue perſonales ſecundum aliquos in tres a-
lias ſpecies ſubdiuiduntur, in uſum videlicet, vſumfructum,
& habitationem. licet hic Iaſ. num. 12. incidenter dicat eas eſ
ſe quatuor addendo miniſterium ſeruorum, ſequutus glo. in l.
ſi quis binas ædes. ff. de uſufr. Sed ex ſupradictis patet quòd
communis eſt in contrarium: quia non eſt ſeruitus: quæ autẽ
ſint iſtæ ſeruitutes, & qualiter inter ſe differant, vide not. & co
pioſè per præfatum. Bar. Veronen. in d. tract. ſerui. vrba. præ-
dio. c. 3. & 5. & 6. ad quem recurras omnino. & ex ibi dictis p
eum poſſent plures ſpecies ſeruitutum colligi: ſed tamen om
nes quo ad propoſitum noſtrum reducuntur ad duas ſpecies
gener. videlicet ruſtica: aut vrbana. quæ qualiter intelligan-
tur declarat hic Iaſon, & prius idem Veronen. cuius verba ta-
cito auctore ſibi adſcribit Iaſon in prædicto tract. cap. 11. vbi
poſteà ibi has ſubdiuidit in nominatas & in innominatas: de
quibus ibi per eum. Iſte tex. diuiditur & ſummatur, vt hic
8 per Iaſ. † Nota primò ex iſto text. ibi æquè. quod illud aduer-
bium, æquè, eſt continuatiuum caſus præcedentis, ita hic ſim-
pliciter aduertit Iaſ. in princ. licet nihil allegat: nam ſuprà di-
ctum eſt de actionibus realibus in §. omnium. ſubdit poſteà
tex. noſter, æquè ſi agat ius ſibi vtendi &c. ſupple, eſt etiam a-
ctio in rem: & ſic probat quòd confeſſoria & negatoria dican
tur reales. Sed aduerte quòd quamuis iſta continuatio fiat re-
ſpectu nominis, non tamen reſpectu rei: quia actiones reales,
de quibus ſuprà in §. omnium. dantur ad res corporales. & ſic
tu collige ex hoc, quòd iſta dictio, æquè, non coniungit caſus,
pariformiter, ſed cum diſparitate & diſsimilitudine: pro hoc
facit not. doctri. Bar. in l. cum pater. §. dulciſsimus. de leg. 2. &
in l. Lucius, in princ. ad Treb. & facit bene tex. in §. poſt mor-
tem. ſuprà de hære. quæ ab inteſt. defe. nam illud uerbum de-
notat hic qualitatem actionis, non effectum: ut eſt, elegans do
ctri. Bar. per illum tex. in l. ſi finita. §. ſi ante. in princ. ff. de dam.
infec. nam clarum eſt, quòd iſtæ actiones, de quibus hic ſunt
etiam reales: & ſic eiuſdem qualitatis ſunt illæ poſitæ ſuprà,
§. proximo: ſed non eiuſdem effectus. Et pro hoc facit tex. in §.
ſed & ſi uſque, Inſti. qui. mo. tutel. fini. in contrarium tamen ui
detur notabilis caſus in l. interdum. In princip. ff. de hære. in-
ſti. ubi eſt caſus quod iſta dictio æquè, in totum parificat caſus
non ſolum in qualitate, ſed etiam in effectu & ſubſtantia: per
quem text. in pulchro caſu conſuluit Corneus in conſi. 240. in
cip. Bonaura. in antepe. & pen. col. in 2. lib. & Socinus in conſ.
108. inci. caſus. in prin. in 3. uo. Et idem Corneus in conſil. 75.
incip. quanquam uidetur. in fi. in j. uol. facit quæ uoluit etiam
per illum tex. Rom. in conſi, 99. & Alex. in conſi. 170. incip. in
inſpectis uerbis teſtamenti. in j. col. in 5. uol. ad idem eſt text.
not. in l. legata inutiliter. §. fi. ff. de le. j. quẽ Bar. allegat in l. re
cõiunctim, in 6. oppo. de leg. 3. Et ſecundũ hoc bene uerificat
põderatio quã facit Iaſ. in l. legato generaliter. in 7. notabili.
ff. de leg. j. dũ ibi ponderat dictionẽ, æquè: licet pro ſua opi. ni
hil allegat. Sed breuiter poſſet dici ꝙ iſtud regulatur ſecundũ
ſubiectam materiam: nam aliquando ſignificat paritatem ca-
ſuum in totum, ut in iuribus ſuprà allegatis. & eſt bonus text.
in l. e. inuitus. ff. de fideicommiſſar. libertate. aliquando uerò
ponit diuerſitatem caſuum reſpecto effectus: in §. noſtro,

paret,quia non ſolum hæc actiones de quibus hic, dantur ad iura incorporalia, vt ſupra dixi, ſed etiam primum exemplũ poſitum hic in tex.eſt ſeruitutis perſonalis, & non realis, dũ dicit,ius vtendi,&c.vt in l.j.ff.de ſerui. pro quo exemplo, non competit directa confeſſoria,ſed vtilis.l.j. §.fi. de ſuperficie. vt infrà dicam: & ſic iſta dictio æquè variatur ſecundum varietatem caſuum.pro quo vide notabilem doctri. Bart. in d.l. ſi finita. §. ſi ante, in fi.de dam.infect. vbi per hoc infert ad concordiam teſtium: quod dictum ſequitur Roma. in conſil. 301. in propoſita conſultatione. n 2. colum. verſ.5.probatur. tenet Oldra.in conſi.178. Nota ſecundò,ibi,fortè, ſecundũ Iaſ. hic,quòd vbicunque lex vel ſtatutum vtitur iſta dictione fortè,debet intelligi, vt idem velint diſponere in eum, in quo non eſt appoſita iſta dictio,fortè,quia diſponit in eum in quo eſt appoſita, cle. j. de appel. Adde quod idem not. Iaſ. in le. ſi ex falſis.in vltimo notabili. C.de tranſac. & prius Alexan. in rubrica.ff.de acquir.hær. in j.col. & idem Alex.in l.in ratione. §.quod vulgo.nu. 13.ff. ad leg.Fal. vbi notabiliter voluit ꝙ licet præſumptio iuris ſit contra hæredem non facientem inuẽtarium, ꝙ ſubtraxerit bona hæreditatis : & ideò ſi non ſufficiunt creditoribus bona hæreditaria,tenetur de ſuo propter talem præſumptionem tantùm : quamuis conſtet hæredem, per confeſsionem legatariorum nihil ex hæreditate ſubtraxiſſe,nihilominus tenetur:quia tex.in §.ſancimus. in Auth. de hære.& fal.loquitur per dictionem,fortè,quæ inducit cauſam impulſiuam, de cuius natura eſt idem diſponere in caſu, in quo ceſſat effectus quod diſponit in caſu in quo effectus conſideratur. & mouetur ibi Alex. per tex. in d.cle.j. & pro hoc videtur mihi tex. in c. 2.de ſponſa.iuncto.c. requiſiuit. eo. tit.& eſt tex.in c.iuuenis. eo.tit.quem ibi ad hoc not. Mod.poſt Hoſti.& hoc dictum ſequitur Andr. Sicu. in repe. ca.Raynaldus. in 44. & 46. & 54. & 161. col. extrà de teſta.tenet etiam Iaſo. poſt Alex. in l.in ſubſtitutione. nu.6.de vulg. & pup.vbi ſolet, communiter allegari dictum Angeli ibi,quòd doctor conſulens per verbum fortè, non dicitur dubitatiuè reſpondere ſed aſſertiuè: quia per uerbũ,fortè, reſpondẽt ſæpe periti,l.ſi duo. §.j.in glo. ff.de arbit.& hoc tenet glo.in c.2.in ver.fortè, de teſta.vbi allegat illum dictum ſacræ Scripturæ; Si cognouiſſetis, me,forſitan & patrem meum &c. & ita etiam hic capitur. hinc dixit ſingulariter Feli. in c.accedens.el.j.col.fi.vt lit. non conteſta. ꝙ licet iudex debeat proferre ſententiam certam, & non dubiam. l. 2. & 3.C.de ſen.tamen ſi proferat per verbũ, fortè,vt puta,Condamno Titium Sempronio in decem : quia forte eſt debitor : quod talis ſententia valet, & perinde iudicatur, ac ſi illa dictio non eſſet appoſita.pro quo alle. text.in l. cum quo, in j. col.ff.ad l. falſi. vbi tenet, quòd per iſtam dictionem profertur deciſio certa & non dubitatiua, licet contrarium tenuerit Cuma.in d.l.in ſubſtitutione. & malè ſecundum ipſum alia adducens: & idem tenet Felin.in c.cùm contingat.in fi. 2.colum. de offi.deleg.& Iaſ.in d.l. in ſubſtitutione.& quo ad illud de ſententia idem tenet Deci.in c. ſuper literis.in 4.column.in gl.fin.de reſcrip.& in notabili caſu tradit Soci.in conſi. 33. inci. circa primum.in j.col.j.volum.Et ratio prædictorũ videtur vltra iſtos eſſe ſatis clara ex eo,quia illa dictio,fortè,ponitur in deciſione iuris: nam quando verba de ſe dubitationem important, proferuntur à legislatore in materia iuris certitudinem & veritatem important.text. eſt de hoc in c.j.de iudi. lib. 6. & ibi dixi in primo notabili.nam ibi probatur: & reſponſio facta à Papa denotat certitudinem & veritatem, vt dicit Andre. Sicul. ponderando illum tex.in cle.gratuæ.in 2.col. de reſcr. & tamen ibi Papa reſpondet per verbũ, videtur. quod alius dubitationem importat. & hoc dicit notandum Iaſ. in l.clam poſsidere. §.qui ad nundinas. in 11.columun.de acqui.poſ.dum allegat dictum Bal.in ca. bonæ. col. penul.de appella.Et ideò dicit Domi.in d.c.j. in princi. quòd per verbum,videtur,reſpondent ſæpe periti.& ita hic videtur dicendum ꝙ licet dictio,fortè, regulariter dubitationem importet:tamen ſi proferatur in materia iuris à Iuriſperito, importat certam iuris deciſionem. Et hic eſt quòd ſententia lata per verbum,videtur, valet: vt in lege, diui. §.j. ff. deliberali, cau.not. Alex.& Iaſ. in l.j.col. fi.ff.de re iudi. & idem dicunt, per verbum,credo,per plura iura ibi alle.per eos.ergo eodem modo erit dicendum ꝙ valeat ſententia lata per verbũ, fortè.

9 † Sed aduerte vlterius, ꝙ quantum attinet ad iſtam dictionem, fortè,negari non poteſt quin regulariter dubitationẽ importet: ut latè probat And.Sicu.in d.c.ſuper literis in 31. col. nu. 247. per text.in l.j.iuncta glo.ff.de rei ven.& idem repetit in c.2.in 4.col,de teſta.& in d.c.veniens,vt lit.non conteſt. & eſt tex.in l.& ſi fortè.ff.ſi ſer.ven.Sed aliquando impropriatur ſecundum ſubiectam materiam, vt actus ſuſtineatur.quod ẽt in ſententia admittitur.vt l.& puto. §.j.ff.famil.hercíſc.& no. Iaſ.in l.ſed & ſi poſſeſſori. §.item ſi iurauero.ff.de iureiurand. in 8. no.& in l.ſi tibi.colum.j.ff.ſi cert.pet. Felin.in c. auditis, de præſcript. Barba.in c.pe.in 2.colum.de emp.& vend.cũ ſi.

Sed tamen vltra prædicta in hac materia poteſt colligi vna doctrina ex his quæ diſtinguendo ſcribit Barba.in repet. cap. Raynaldus, in 2.col. de teſt.& de iſta dictione, fortè, & vltra ipſum vide latè Corſetum in repeti. ad Abb. in ver.fortè. & vltra ipſum vide Barb. conſi. 13. nu.10.clementiſsimi Dei.&c. in 4. col. primo lib. & conſi. 25. nu.9.eo.lib.& conſi. 89. nu. 3. in 4.lib. & Ant.de Prato in tract.de ſecun.nup. fo.25,co.2.

10 † No. tertio, ꝙ aquæ ductus conceſsio eſt ſeruitutis realis : quod eſt verum non ſolum ſimpliciter, quando conſtituitur de prædio ad prædium, vt in l.vnus.ff.de ſerui.ruſtic. prædio. & in l.j ff.de ſeruitu.cum ſimi.ſed etiam quando adijcitur pactum quòd non tranſeat ad hæredes ex parte recipientis. ut in l. ſeruitutes. quæ eſt l.4.de ſerui.& tenet hic Iaſ. cuius verba latè poſuit prius Bar.in tracta. ſerui. ruſti. prædio.capitulo de ſeruitute aquæductu, fo. 63. ſecundum paruam impreſsionem à quo tacito auctore decerpit Iaſ. ea quæ hic poſuit. Tamen circa vnum quod hic dicit Iaſ.eſt aduertendum inquantum vult ꝙ quando conceditur ductus aquæ ad certam domũ & quocunque ille voluerit reſpectu iſtius adiectionis, iſta cõceſsio non dicitur ſeruitus, ſed quædam obligatio perſonalis. l. Lucius.ff.de ſerui.ruſti.prædio. nam iſtud non eſt verum: quia text.in d.l. Lucius. non ſe fundat in illa adiectione : quæ licet ibi expreſſa ſit, debet haberi pro ſuperuacua.arg. tex. in l.in vendentis.C.de contrahen.emp. & pro hoc facit dictum ſingulare Ioan. And.in addi. ad Spec. in rubrica de dona.circa med.vbi vult quod ſi concedo tibi ſeruitutem ad fundum meum & vni ex filijs tuis quemcunque elegeris : ꝙ illa adiectio incerta vitiatur, & non valet reſpectu filiorum: quod dictum pro ſingulari commendat Ludo. Roma.in nõta. 530.incip. concedo tibi ſeruitutem: & tamen nemini dubium eſt ꝙ filij illius donatarij erant certi reſpectu relationis: ar.l.nominatim.ff.de lib.& poſth.&l. certum.ff.ſi cert.pet.& c. ex parte, de offi.deleg. & tamen illa adiectio non valet : à fortiori, eſt dicendum in caſu noſtro,vbi illa adiectio in totum erat incerta. arg. tex.& quæ ibi no.in l.vbi autem. ff. de verb. oblig. & in l.cum poſt. §.gener.ff.de iur.dot.faciunt quæ no.Alex.in
11 l. Gallus.in princ.uer.quæ autem.ff.de li.& poſth.Si †igitur talis adiectio non valuit : ergo non præſtabit impedimentum conceſsioni principali, neque eam aliquo modo immutabit, ſicut ſi non eſſet poſita regula,non præſtat.de regu. iur. lib.6. nec iden quia tex.in d.l.Lucius appellat talem conceſsionem perſonalem, eſt dicendum hoc fuiſſe reſpectu illius adiectionis, quaſi,quæ ſi non fuiſſet appoſita,eſſet ſeruitus realis.nam hoc non eſt verum:quia talis conceſsio etiã ceſſante tali adiectione non fuiſſet ſeruitus realis,ex eo quia ſeruitus realis dicitur illa,quæ fit propter neceſsitatem fundi cui debetur ſeruitus.lege ergo.ff.de ſeruitute ruſticorum præd. not. Bartolus, in l.ſtipulationes non diuiduntur.in 4.q.prin.& in l.4.§. Cato in 6.q.princ.ff.de uerb.oblig.& ceſſante tali neceſsitate non dicitur ſeruitus realis,ut dicit glo.in l.j.§.in prædijs.in glo. 2. ff.de ſerui.ruſtic.prædio.Sed in caſu iſto talis conceſsio aquæ ductus non reſpicit commoditatem domus,quia non indiget irrigatione aquæ:igitur non dicitur ſeruitus realis.dicitur tamen perſonalis:quia contemplatione perſonæ ille ductus aquæ conceſſus eſt principaliter ut puta,pro balneo uel ciſterna in domo conſtituenda : quæ omnia ſunt ad commoditatem perſonæ: & hac cauſa ibi textus hanc conceſsionem perſonalem appellat, conſiderans illud quod principaliter intenditur: argum. §.purpuram. ſupra de re.diui.& l.ſi quis ne cauſam.ſi cer.pe.uerum quia iſta ſeruitus,licet ſecundario conſtituitur ad domum,ideo concludendum uidetur, quòd ſit potius ſeruitus mixta quàm perſonalis. ſuper quo tamen cogi-

tabis

ta tabis. † Nota quartò quòd pro ſeruitutibus ruſticis & vr-
banis cuiuſcunque ſpeciei competit confeſſoria & negatoria
& hoc procedit in domino fundi dominantis,& ſeruientis: ſe
cus in quaſi domino:quia tunc confeſſoria directa non com-
petit: vt l. 2. ff. ſi ſerui.ven. ſed vtilis.l.j.§.fin.de ſuperficie.cũ
ſi.& idem pro quibuſcunque iuribus ſpecialibus:vt iure præ-
ſentandi quod competit patrono,& ſimilibus:quia contra im
pedientem datur confeſſoria: & idem eſt pro decimis, & iu-
riſdictione: vt dicit hic Io. Fab. & ſequitur Iaſon, pro quo. al
leg. Bald.in rubr.C.de vſufruct. Sed tamen gl. dicit contrariũ
in l. rem.§.loca ſacra.ff.de rei vend.quæ vult.ꝙ ius patrona-
tus deber peti condictione ex iure canonum:quam gloſſa, ibi
ſequitur Bar. & Ang. Et quod non competat pro talibus iuri-
bus confeſſoria,tenet expreſſe Bal.in c.ſignificante.in pe. col.
extra de ap. quod pro iuriſdictione & pedagio & ſimilib.offi
cium iudicis competat,non confeſſoria vel negatoria,& in iu
re patronatus. hoc tenet Bal.in c.quanto.de iudi.Sed And.Si-
cu. ibi in 8.colum.no. 27. ver.quærit bic etiam Bal. ſequutus,
gloſſam in d.l.in rem.§.loc.dicit ꝙ non eſt verum,ſed quod cõ
petit vel condictio ex iure canonum, vel ex lege,vel rei vendi
catio vtilis: per text.in c. examinata,de iudi. vbi hoc tenet In
noc.& commendat ibi Abb.in 5.col. & idem Andre. Sicu. in
6.& 7.col.Quid dicendum? Breuiter teneas opin. Io.Fab.hic
ꝙ pro talibus iuribus detur confeſſoria & negatoria: quam
opi. tenet Bald.in l.cum res.col.fi.verſic.item quaſi. C.de pro
ba. & tenet Andr. Sicu. in c.examinata.in 16. col.poſt gl. ibi
& Imol. extrà de iudi.& Specu. in titu.de cau. poſ. & proprie
tatis.§.nunc videndum.ver.ſi ergo de iure patronatus. in tit.
de relig. domi,in j.col. & Inno. in c.inter quatuor in j. col.de
ma. & obe. & tenet Pau. de Ca.in l.vt pomum.ff. de ſeru.in fi.
& vide Rocbum de Curte in trac.de iure patro. in ver. ius. in
4.col. ver. quæ autem actio. & vltra ipſos tenet expreſſe Old.
in conſi. 188. inci. quod proſequens.pro qua opin. allego. gl.
in terminis in c.cum eccleſia Sutriua,in verbo quicquid iuris.
de cau.poſ. & propric.& dixi ſuprà §. proximo in tertio no.
& pro hoc facit quod no.Deci.in conſi.81.inci.viſo puncto.in
3.col.lib.2.Ee hanc dicit eſſe communem opinionem Iaſon.
in l.ſi prius.in j.col.ff.de opc.noui. nunc.quæ omnia tene mẽ
13 ti. † Limitatur tamen iſta regula non procedere in bonæ fi-
dei emptore habente ſeruitutem:quia non competit ei con-
ſ.ſſoria vel negatoria, ſed publiciana.l.ſi ego §.j.ff. de publi-
cia.ſecuudum Pau. de Ca. & declarat Iaſ.in d. l. ſi prius in j.
col. Tamen aduerte: quia uidetur glo. magna in contrarium.
inſrà eo.nam ſi iſtæ actiones competunt domino vel quaſi,bo
næ fidei emptor dicitur quaſi dominus:vt in §. ſequen. tenent
communiter omnes: tamen primum eſt verius :quod maxi-
mi eſt effectus,ex eo,quia in ſeruitutibus continuis, & quaſi
continuis præſcribendis ſufficiat tempus 10.anno.inter præ-
ſentes, & 20.inter abſentes,& in diſcontinuis tempus, de cu-
ius initio non eſt memoria in contrarium: vt dicit Bar. & alij
in l.2.C.de ſerui. & aqua. & glo. cum text.in l. ſeruitutes. la
grande,ff.de ſerui. & in l.j.§.fi.ff.de aqua plu.arcen. Et illa
præſcriptio ita demum inducitur ſi conſtitutio ſeruitutis fa-
cta ſit à non domino: quia quando à domino, non eſt neceſſa
rium remedium præſcriptionis.l.clauibus.de ff. de contrahé.
emp. l.ſequitur.§. lana. ff.de uſuca. iſto caſu non baberet lo
cum præſcriptio tanti temporis , de cuius initio non eſſet me
moria : etiam ſi eſſet ſeruitus diſcontinua : cum contra ha-
bentem publicianam non currat niſi commune tempus, vi-
delicet. 10. vel 20. annorum. vt dicit Pau.de Caſt. in d. l. ſer-
uitutes. col. fi. uer. eſt & alius caſus,motus per l.fi. C.de præ-
ſcrip.longi temporis. & per text. in d.l.ſi ego, quod dicit ſup.
& teget etiam Faber hic,& Bar.Vero.in d.tra.ſerui.vrb.in 19.
cap.col.fi.& Moder.Taurinenſes in tracta. præſcriptio. in ſe-
cunda parte quartæ principa.in 10.q.in 2.col.

Et ſic ſequeretur ex hoc quòd non eſſet dare caſum ſeruitu-
tis diſcontinuæ in quo procederet prædicta præſcriptio tem-
poris de quo non eſt memoria:quia ſi talis ſeruitus conſtitui
tur à domino,non eſt neceſſaria præſcriptio, vt ſuprà eſt di-
ctum: ſi à quaſi domino & ſic ab illo quem putabam eſſe do-
minum,ex quo tali caſu competit publiciana,etiam prædicta
præſcriptio non procederet : & per conſequens communis,
traditio doctorum redderetur inanis, niſi velimus reſtringe-
re publicianam in caſibus onerofis: ſuper quo tamen cogita.
Alia tamen requiſita circa præſcriptionem ſeruiturum latius
proſequuntur præfati Moder.poſt Bar.Veronen. in prædicto
tracta.c. 19.& 20. vbi videndum eſt. Secundò limitatur præ-
dicta regula tex.noſtri. quod non habeat locum in feudata-
rio: quia illi non competit confeſſoria neque negatoria , ſed
quaſi rei vendicatio vt concludit Iaſ.in §. ſequen.in 11.col.nu
me. 57. ſuper quo tamen uide Specula.in loco ſuprà allegato.
14 † Tertio limita iſtum tex.procedere quando ſeruitus eſt con-
ſtituta, tunc bene datur cooſeſſoria & negatoria ſi perturbe-
tur: ſecus autem in ſeruitute conſtituenda:quia datur actio ex
illo contractu: & ita tenuerunt quidam antiqui, & huic limi
tationi nihil eſt quod obeſt:quia text. in l. corruptionem. C.
de vſuſruc. alleg.hic per Iaſ. nihil facit , ſed potius pro hac
parte: & iſta opin. uidetur multum rationabilis. & per hoc
remouentur multa contraria, & actionum utilitas & locus cõ
ſeruatur. Quarto limita iſtum tex. procedere in confeſſo-
ria & negatoria ſpeciali: ſecus in generali,limitat.Iaſon.in re
pet.l.quominus.in 10.col.num.54.ff.de flumi.Sed iſta limita-
tio uidetur dubitabilis ex eo,quia iure non probatur:& ideo
non eſt tenenda: ut tradit idem Iaſ.in l.illam.C.de collatio.&
quia nulla uidetur ſubſtantialis differentia inter confeſſoriam
& negatoriã ſpecialem & generalem,tamen notanda eſt hæc
limitatio, maximè in practica:quia dum caſus accidit , ma-
gnum eſt habere deciſionem alicuius doctoris in terminis &
fine.l.loquentis:per ea quæ dicit Alex.in l.ſed &ſi quis.§.quæ
ſitum,col.fi.ſſ.ſi quis cautio.& Iaſ. loquens de Paul. de Caſtr.
in l.non eſt minus.col.fi.C.de procura. nam deciſiones , quæ
ſunt in terminis, ſunt ſecuriores,& ibi ceſſant omnia argumé
ta: ut dicit Albe.Brunus in tracta.de ſtatutis. arti.6.q.2.in fin.
col.3.& Io.ignei in rep.Auth. ex cauſa.col.19.C.de libe.præ-
te.& ideò dicit Ang.in conſi.14. nos Carolus.col. 2. quod al-
legare regulas generales,ubi eſt deciſio in terminis,eſt paupe
ris doctoris.ut dicit Felinus in cap.j.in 4.colum. de præſcrip.
& ideo in actu practico laborandum eſt,ut inueniamus deci-
ſionem in terminis.quia talem inuenire eſt doctiſsimi docto-
ris:ut dicit idem Felinus in capit. cum ordinem.column.4.de
reſcriptis. & hoc uolui dixiſſe,quamuis paululum extra remt
quoniam multos ſcio ſponſos Penelope, ut cum omnia igno-
rent,omniũ ſapiẽtes uideri uolunt, & niſi quod ipſi cogitant,
nihil putant rectum. Quintò limita,ut per Alexandrum in le-
ge, ſi prius, in principio, Digeſtis.de operis noui. nunt.ſecun-
dum doctrinam Bartoli in lege,fin.digeſt.de alien. ind.mut.
cau.fac.quem etiam ſequitur hic Iaſon : tamen illa limitatio
uidetur dubia, ex quo ille text. non loquatur de alienatione
iuris,ſed rerum de quibus non bene argumentatur : ut dicit
15 bic tex. † Nota quintò tex.ibi proſpiciendum . quòd ſerui-
tus proſpectus eſt illa quæ mihi conceditur,non ut cœlum ui
deam, ut feneſtra,uel ut ad me perueniat claritas diei , ſimili
modo:ſed ut utar amœnitate uiſus ſecundum quantitatem;
& modum feneſtræ. Nam ſi feneſtra mea habebat proſpectũ,
non tamen ad cœlum neque ad amœna, & tu concedis ſer-
uitutem proſpectus, intelligitur eo modo, ut eſt: ſecus ſi de
nouo & in genere proſpectus concedatur : quia tunc tam ex
parte ſuperiori cœli,quàm inferiori hincinde dari debet , ut
not.allegans plura iura declarat Barthol. Veronen. in tract.
ſerui. vrba.prædio. c. 33. & ibi ponit cum duobus capitulis
ſequentibus in quo conueniat hæc ſeruitus, & in quo differat
à ſeruitute ſi proſpectui officiatur, & à ſeruitute luminis, uel
ne luminibus officiatur: uideas ibi:nam omittam quia nihil
addendum occurrit: declaro tantum tibi in noce .
16 † Nota ſexto differentiam inter proijcere & immittere : de
quo uide latè præfatum doctorem Veronen.in d. tract. c.3.&
ſequ. ubi latius boc declarat & per plures concluſio.diſcutit
17 † Glo. in ver.altius tollendi.ibi & ita hic infert exemplum
negatoriæ.Iaſ. & alij reprehendunt hanc expoſitionem ut fa-
tuam . Tamen dicas non eſſe inconueniens , quod exempla,
in aliqua materia inſerantur etiam extranea : ut patet infrà,
§. ſed iſtæ,ub. Imperator intendit tractare de realibus actio-
nibus uſque ad §.in perſonam,& tamen inter illas reales im-
miſcuit aliquas perſonales: ut patet in §. inter.ſi quis in frau-
dem,infrà,eod.patet etiam in §.præiudiciales, infrà,eod. ubi
Imperator inter actiones prætorias ponit unam ciuilem : ut
dixi

dixi in §. actiones autem, in primo not.inf:à,eod.ita hic potuit inter confeſſoriam inſerere exemplum negatoriæ & econtra,ſicut etiam videmus in pluribus locis, ꝙ legislator ponit exempla impertinentia & non facientia ad propoſitum: arg. tex.in c.nouimus.§.fi.& ibi no.omnes,de ver. ſign.Sic etiam videmus ꝙ aliquando iurislator vtitur ratione impertinenti, vt in c. non debet.de conſang.& affi:& ibi expreſſe not. Ant. de But. & alle.pro hoc tex.in c.quærenti,de offic. delegat. vbi hoc no. Barba.in 2.colum. & pro hoc eſt bonus tex. in c.pen. §.prohibemus.de offi.le.lib.6. ſecundum quod eum ponderat Bernar. Biſigne.in deciſio.Rotæ antiquiori in titu. de conceſ.præben.deciſi.5.Sed poſſet dici ꝙ licet iſtud exemplum negatoriæ inter exempla confeſſoriæ poſitum ſit, ordine tamen intellectus cenſetur poſitus loco ſuo: vt eſt tex.no. in ſimili in c.2. cauſam. de reſcr. facit tex.in l.8.§ ſi prius. ff.de vul. & pupil.nam exempla ponuntur non vt ita ſint, ſed vt ſentiant addiſcentes.l.obligationum ſubſtantia in fi.ff.de ac.& obl.l.prætor.§.videamus.ff.de colla. bo.& ideò regulam non reſtringunt vul. §.hactenus.ſuprà de gradi.l.damni infecti.ff. de dã. infect.& ita etiam videmus ꝙ aliquando etiam ponitur lex nõ faciens ad titulum: vt patet in l. alearum vſus. C. de religio.

18 & tex.in c.ex tuæ.§.fi.de cleri. non reſid. & alibi ſæpe. In fi. gl.ibi vel pone hoc exemplum. &c.iſtud exemplum ſequitur Dy.hic,Iaſ. declarando,ut hic per eum,& ſecundũ hoc iſtud verbum,Suas,poſitum in tex. debet exponi, id eſt uicini, non ſuas,ideſt proprias eius qui agit pro ſeruitute: & taliter, exponendo ſi rectè conſideres, etiam iſta verba comprehendunt illum caſum oneris ferendi,quem excipit hic Iaſ.quia licet ille qui debet ſeruitutem,teneatur non ſolum ad patientiam,ſed etiam ad factum.l.eum debere.ff.de ſerui. vrb. prædio.illud nihil habet commune cum actione: quia propterea confeſſoria non alteratur. nam ſi ago contra te, vt teneas altius ædificatum, vt onus feratur,uel vt tigna immittantur,ſiue ego ſiue tu teneamur ad ædificandum vtroque modo iſta verba ſuas ædes, id vicini, ſunt bene expoſita neque alterantur.

Sed Areti. hic dicit ꝙ iſta expoſitio non ſatisfacit, vt exponatur,ſuas,ideſt uicini. & idem tenet Faber: Iaſon tamen dicit eſſe congruam expoſitionem:immo ſi talia verba exponãtur ſuas,id eſt proprias,non vicini,adhuc opinio Dy.ſtat,quia illud poteſt dici ſuum in quo ius habemus:lege, talem. §. ſi quis ita. ff.de hæredibus inſtitu.

Sed tamen aduerte quòd opinio Aretini mihi videtur verior:quia ubicunq; iſtud uerbum ſuas,in aliqua diſpoſitione ſimpliciter ponitur ſine adiuncto, in dubio exponitur Suas, id eſt proprias non alterius, de hoc eſt text.ſecundum quod ibi declarat Bar. in l.cum in teſtamento.ff.de auro & argento leg.& ita exponit textum in l.debitorem in princip.ff. ad Trebel. ad idem textus in l. Saluius. ff. de leg.præſtan. ibi patrem ſuum &c.tenet etiam Alex. in conſilio 23.conſiderans,in j.columm.in 2.volu.& in conſilio 56.in j.colum.in j. volum. & ſequitur Hyppol. de Marſil. in ſingu. ſuis not.21. Andr.Sicul.in c.iudicante.in 9.colum.de teſtamen. Sed in tex.iſto hæc uerba ædes ſuas, proferuntur ſimpliciter, & ſine adiuncto: igitur debent exponi, ſuas,id eſt proprias agentis confeſſoria. Nec obſtat.d.l.talem.§.ſi quis ita.quia ibi ideò eſt, quia intentio teſtatoris erat inſtituere illum libertum quem ſciebat iam manumiſiſſe. & ſic illa verba recipiunt declarationem ex mente teſtatoris.l.in conditionibus.ff. de conditio. & demonſtratio. Et quamuis aliquando illud meum dicatur, in quo habeo ius: vt tradit Peruſinus in capitulo,Si tibi abſenti. in tertio not.de præbendis, libro ſexto. illud eſt largo modo. propriè; tamen illud dicitur eſſe ſuum in quo quis habet plenam diſpoſitionẽ & dominium.de quo etiam per Bartolum. in lege, quintus.§. argento,ff.de auro & argento leg. & iſto reſpectu domus ſua dicitur quæ eſt alterius: vt in §.ſed & lex,ſupra de iniuri.& ſic vtraque opinio poſſet ſuſtineri inſpecta ſubiecta materia.

Poſtremò dum Iaſo.hic reprehendit vltimo loco exemplũ Ioan. Fabri de ſtatuto uel conſuetudine,qua cauetur, ne domus poſſet niſi uſque ad certam menſuram eleuari &c. dic iſtud exemplum eſſe uerum, & communiter comprobatum hic per doct.nec eſt uerum quòd ipſe dicit quòd confeſſoria, datur pro ſeruitutibus, non pro libertate: quia contrarium tenet idem Iaſon ſupra in ſecundo nota. numero 35. dum uult quòd confeſſoria datur non ſolum pro ſeruitutibus, ſed etiã pro quocunque iure ſpirituali: ut puta pro iure patronatus,& iure præſentandi,in quibus clarum eſt quòd non agitur de ſeruitute,ſed de libertate: declarat aperte Speculat.in titulo. de cauſa poſſ. & proprie.§.nunc uidendum.§.ſi ergo,& alij plures quos retuli ſuprà in quarto notabili,& eſt communis opinio ut dicit idem Iaſon in lege,ſi prius.in prima columm.ff.de ope.noui. nuntiatione, quia ſi tu impedis me uti quaſi poſſeſſione mea præſentandi:ago contra te confeſſoria, & eodem modo in iure decimarum: ut ibi latius dicitur. & in hoc non eſt dubium.

19 † Gloſſa magna diuiditur, ut hic per Iaſonem.in eadem ibi uidelicet dic non repeti: nam quamuis omnia quæ hic tradũtur in gloſſa ſint modicæ utilitatis: tamen ut aliorum ueſtigia ſequamur concluſiuè & breuiter procedam.

Iſtud igitur dictum gloſſæ reprehendit Iaſon hic dicens, ꝙ immo iſta uerba altius tollendi, poſita in textu, debent repeti.non quia ponuntur per dictionem, Item, de cuius natura eſt repetere omnes qualitates præcedentis orationis,quando oratio ſequens eſt imperfecta ratione uerbi uel ſuppoſiti. ut notat Bartolus in l.à ſententia.ff.de appellatio. & in lege,prima. per illos textus. ff.de publica. cum ſimil.ut dixi. in §. item ſeruiana. infrà eodem.

Sed tu defende gloſſam, quia ex quo textus in poſitione illius exempli non apponit illam dictionem, non,utique neque nos eam apponemus: uulgari capit.ad audientiam, de decimis.cum ſim. Non ob. quod dicitur de dictione, item: quia illud eſt verum quando qualitas præcedentis orationis eſt neceſſaria in ſequenti, uel aliquo modo reſpectiua: tunc enim bene cenſetur repetita in ſequenti oratione: alias ſecus. ita dicit Bart.in l.in repetendis.colum.prin.de lega.3. & notabilis per eundem conſi. 39. incip.colum.reliquit. ubi notabiliter dicit, quòd ſi aliquis reliquit uxori ſuæ aliquid, puta fundum, cum iſta dictione, Si caſtè uixerit: deinde dicit, Item relinquo domum: in iſta oratione non cenſetur repetita illa conditio, ſi caſtè uixerit: ratio eſt,quia illa non eſt neceſſaria, & repetitio debet fieri in neceſſariis tantùm. ita ibi Bart. cuius conſiliũ, in notabili caſu approbat Soci. in conſil. 10. incipien. quamuis.in 6. col. li.j.licet ibi corrupte eum allegauerit: & hoc idẽ tenet Cuma,in conſil.22. incipien.teſtator.in 10. col. Et ideò in tex.iſto fateor quòd uerbum præcedentis orationis in iſto exemplo altius tollendi repeti debet: quia illud eſt neceſſariũ ad perfectionem orationis.ſecus uero in illa dictione nõ,quia illa non eſt neceſſaria: & iſto modo de plano procedet exemplum negatoriæ hic:quia ſi ego conſtitui tibi ſeruitutem in domo mea,ut non liceret mihi altius tollere: poſtea ſi uolo altius tollere, potero agere contra te negatoria, ut liceat mihi altius tollere: & ita negatoria erit concepta uerbis affirmatiuis, ut dicit poſtea glo.

50 † In eadem glo.ibi,ſed quæritur quare nomina talia, &c. Dicas breuiter quòd iſta eſt communis concluſio quòd negatoria uerbis affirmatiuis,confeſſoria negatiuis proponitur.& opi. Placen.non eſt uera reſpectu expreſſionis faciendæ in libello, ſed tamen reſpectu intentionis:quia ille qui agit confeſſoria,intendit quòd aduerſarius patiatur, & confiteatur ſibi debitam ſeruitutem: tunc iſte effectus reſultans ex confeſſoria bene eſt affirmatiuus, & econtra in negatoria. & ita iſtud dictum Placen. & gl.noſtræ concor.Bar.in l.ſi prius.in quinta oppo.ff.de ope.no.nun.quæ ibi ſequuntur communiter ſcriben.& ſequitur hic Aret.& alij: licet ibi nouiſsimi Bononien. more ſuo quibuſdam umbris ueritatis aliter interpretentur dicta Bart.contra Iaſ.ſed eos non teneas:quia mittent te in errorem,quod plerunq; contingit impugnantibus glo.

In eadem glo.ibi,item,quare iſtæ dicantur, &c. concludit glo.quòd confeſſoria intellige utilis datur fructuario creditori & ſuperficiario ratione quaſi dominij.Iaſ.hic impugnat in omnibus membris dicens in primis ꝙ illud quod dicit gloſſ. de creditore non eſt uerum: quia ſi eſſet quaſi dominus, non poſſet in re illa pignus conſtitui.l.ſi ex ſextante,§. latius. ff. de exceptio.rei iudic.cum ſi.

Sed tu tene glo.& dicas ꝙ non eſt uerum ꝙ quaſi domino non poſsit in pignus dari illa res in qua quaſi dominium habet,per tex.ſecundum quod ibi declarant Bart.& Bal. in pen, col.

ſolum.in l. in rebus.C.de iure do.vbi declarauit per hoc d.§. latiùs: quia licet perfecto & pleno domino res ſua pignorari non poſsit.vt l.neque pignus.ff.de reg.iur. Tamen non perfecto domino & reuocabili, vt eſt creditor, bene res illa pignorari poteſt : vt concludit Deci.in d.l.neque pignus. in prin. vt eſt text. in l. non quocunque.in princ.de leg. j. Et propterea creditori pro ſeruitute pignoris datur confeſſoria vtilis. lege, creditoris.ff.de oper.nou.nunt.l.ei qui pignori. ff. de ſeruitu. quæ cum actio ſit realis,non poteſt dari niſi domino,vel quaſi per ea quæ dicta ſunt ſupra,id eſt in.§.proximo per illum tex. & quòd creditor dicatur quaſi dominus: tenet expreſsè Ioã. Fab. in §. idem iuris.in princ.ſuprà de inuti.ſtipu. Et idem dicendum eſt in alio exemplo glo. ſcilicet,in vſufructuario qui dicitur quaſi dominus,quicquid dicat hic Iaſ. prout eſt gloſſ. not. in l.proprietatis dominium.C.de proba.quæ ſolet ad hoc ſemper allegari, quòd vſufructuarius in vſufructu dicitur habere dominium: & de hoc eſt caſus ad literam in l. in venditione.ff.de bon. auctori. iud.poſſ.& tenet Paul.de Caſt.in conſilio 219.incip. viſis & ponderatis. in primo vol.ergo competit ſibi confeſſoria non directa,quia illa non competit niſi ſoli domino.l.2.ff.ſi ſerui. vend.ſed vtilis,& ita procedit& declaratur text.in l.vti frui. ff. ſi vſusfruc. pet. Et hanc opinio. tenet Bar.Veronen.in tract.ſerui.vrba.præd.in 14.col.& ante ipſum Bald. in rub.C.de vſufru.& in l.2.in fin.verſ. extra quæro. C. commun. delegat.

Glo.neget;diſceptat circa intellectum iſtorum verborum, per quam neget &c. Et breuiter dicas quòd licet prima ſolu. glo.ſit vera in ſe communis,de qua dixi ſupra in §.proxi.tamẽ non congruit iſti literæ: quia text.non vult dicere illud quod dicit glo. & Iaſ.ſed hoc,quòd licet in iuribus incorporalibus detur confeſſoria, & negatoria: tamẽ iſtud genus negatoriæ, in rebus corporalibus proditum non eſt: quia ille , qui poſsidet, non agit contra dominum, dicens illi ius non competere, quia non reperitur: ſed bene quis agit ad talem rem , quia dicit eſſe ſuam, & ſic rei vendicatione, ſicut agitur confeſſoria: tamen iſta alia ſpecies actionis quæ dicitur negatoria non reperitur exemplata in rebus corporalibus quæ differat à rei vẽdicatione.& hoc eſt quod voluit dicere hic tex.

SVMMARIA SVPER §. SED ISTAE.

1 *An iſte. §.incipiat ab iſto verſicu.an verſicu.an verò à verſi.alia.nu.2.& 3.*
Non inconuenit aliquando leuia pertractare.
Leuia incitant ingenia iuuenum.
Leges abrogatæ ſunt inutiles, & eas allegans incidit in pœnam falſi, & quare addiſcuntur:
2 *Dictio.ſed,quando ponitur in eadem materia, ponitur cauſatiuè, & ſic exponitur pro quia, reddens cauſam materiæ ſuperioris.*
Quando ſunt plura dicta in vna lege de eadem materia,illa dicta non debent notari ſigno.§.ſed ſigno verſiculi.
Quæ ſit differentia inter ſignum.§.& verſiculi.
3 *Auctoritates plurimorum faciunt communem opin.*
4 *Quare hic §.non fuit poſitus immediatè poſt §. omnium.ſupra eo.*
Publiciana datur ad inſtar rei vendicationis.
In arbitrarijs qualitercunque faciat Imperator non eſt redarguendus
5 *Quare prætor non extendit rei vendicationem ciuilem ad caſum iſtius tex. vt etiam competat illi qui emit à non domino,quem credebat eſſe dominum.*
Bonorum poſſeſſor habet maximam conformitatem cum hærede,ibidem.
An ſtatutum loquens de hærede, habeat locum in bonorum poſſeſſore,ibidem.
Dominus & non dominus ſunt contraria , & tamen dominium , & quaſi dominium non ſunt contraria. ibidem.
6 *Quæ ſit Publiciana.*
Quare dicitur in diffinitione quod eſt prætoria.
Nunquid publiciana ſit actio directa , vel non.
Quando actio producitur ex verbis & mente legis, dicitur directa.
Prætor non poteſt remedia directa inducere.
Publiana datur ad iſtar rei vendicationis, quæ cauſatur ex præſcriptione. 10 .vel 20.anno. per quam acquiritur vtile dominium.
7 *Quare in diffinitione Publiciana, dicitur quòd eſt perpetua.*
Qu're dicitur,bona fide.ibidem.
Quare ponuntur in diffinitione publiciana iſta uerba.In re, uel ad rem. num.8.
Ille dicitur habere ius in re,qui habet dominium ipſius rei. ibidem.
Ius ad rem habet ille qui habet quaſi dominium .
9 *Publiciana non competit domino .*
Ille qui actionem habet,dicitur rem habere .
Princeps non poteſt nobis tollere ſine cauſa actiones reales.
Ius ad rem de facili per Principem tollitur.
Ius ad rem morte principis tollitur.
Ius ad rem non eſt conſiderabile.
Ius ad rem non dicitur quæſitum, ſed quærendum.
10 *Quare dicitur in diffinitione publiciana,Traditione facta, vel quaſi &c.*
Per venditionem rei ab alio poſſeſſa, et conſignationem illius transfertur in emptorem dominium , non autem poſſeſſio. ratio diuerſitatis.
11 *In omnibus caſibus in quibus procedit vſucapio,habet locum Publicianã limitando,vt hic.nu. 12.*
In furtiuis non procedit vſucapio.
Per ſeruum proprium acquiritur poſſeſſio domino ignoranti etiam quo ad vſucapionem ex cauſa peculiari ; extra tamen cauſam peculiarem ſi acquiratur poſſeſſio per ſeruum, non tamen acquiritur vſucapiendi conditio.
Licet poſſeſſio acquiratur domino ignoranti per procuratorem , non tamen vſucapiendi conditio, quæ ſcienti competit,
12 *Mala fides ſuperueniens de iure canonico impedit præſcriptionem, non tamen publicianam.*
Pro re furtiua empta bona fide competit publiciana.
Quotieſcunque de aliquo quæritur ,præſupponitur , quod ex omni alia parte habilitas extremorum concurrat.
13 *Licet rei vendicatio detur contra poſſidentem cum titulo, non tamen publiciana,declarando , vt hic latè, numero 14.& 16.*
Vigilare cuilibet licitum eſt pro commodo ſuo,etiam in alterius damnum,ibidem.
Quando aliquis habet cauſam ab eo quem poterat conuenire, non dicitur habere plus iuris quam ille primus ,
Pœna non habet locum niſi iure exprimatur,ibidem.
Paria ſunt dicere contra legem,vel ſine lege,ibidem.
Poſſumus iudicare contra communem quæ non habet legem pro ſe, ibidem.
Publiciana quibus caſibus detur contra titulo poſſidentem, ibidem,
Priuilegium poſſeſſionis maximum eſt, ibidem,
14 *Plura non deſiderata ſeu affectata proſunt,*
Nunciatio noui operis eſt perſonalis,ibidem.
15 *Nunquid publiciana detur contra poſſidentem titulo pro hærede.*

Argumen-

Argumentum quòd lectura Iaſonis ſuper iſto titulo fuit Alexandri.

Titulus pro hærede eſt duplex, quidam erroneus ſine cauſa, alius cum cauſa.

16 Nunquid contra poſſidentem titulo pro hærede, cum cauſa, detur petitio hæreditatis.

Concurrente veritate, & fictione, veritas debet attendi.

Agens publiciana fundat ſe in titulo putatiuo.

Poſſidens pro hærede fundat ſe in titulo putatiuo & poſſeſſione.

17 Dictio Alia, regulariter implicat.

Dictio Alia, quando ponitur inter extranea, non implicat.

18 Delegatus dicitur ille qui reuocari poteſt, & non habet propriam iuriſdictionem.

Iudex ordinarius dicitur qui propriam iuriſdictionem habet à lege, & à quo non poteſt auferri.

Si lex vtitur iſto verbo, Delegamus, nihilominus iudex taliter, datus dicitur ordinarius.

Delegati dantur ab homine.

Statutum vel lex loquens de iuriſdictione, vel habente iuriſdictionem, intelligitur de ordinarijs, non de delegatis.

19 Prætor poteſt ſtatuta condere.

De natura iſtius dictionis, Ex ſua, eſt cauſam immediatam importare.

20 In materia generali neceſſaria ſunt exempla per quæ mens legiſlatoris aperitur.

Exempla regulariter ſunt de bene eſſe, quando materia poteſt aliàs cogitatione percipi.

21 Quæ ſit natura iſtius dictionis Plerunque.

Dictio Interdum, ponit exceptionem, & denotat regulam in contrarium.

22 Actionum quædam ſunt ciuiles, quædam prætoriæ.

Quæ ſunt actiones ciuiles, & quæ prætoriæ.

23 Vtrum actiones deſcendentes ex ſtatuto Ducum, Marchionum, & Epiſcoporum ſint ciuiles vel prætoriæ, & quæ vtilitas eſt hoc ſcire.

Verba legis ciuilis præceptiua affirmatiuè producunt actionem & exceptionem, ſecus verò quando proferuntur à lege prætoria.

24 Si per ſtatutum ducum, marchionum, vel epiſcoporum deferatur ſucceſſio alicui, cui de iure communi non defertur, puta ſi indicatur, quòd agnati excludant matrem vel ſorores, tunc tales agnati excludentur à tali ſucceſſione per annum.

Et quando procedit hoc.

Duces, marchiones cæteriq́; Reges origine ſua ſunt ſubditi imperatori præter Reges Hiſpaniæ.

Origo rei attendi debet.

Statuta Ducum, Marchionum, &c. dicuntur ius prætorium.

25 An accuſationes ſint perpetuæ, vel temporales.

De iure canonico vndecunque & quomodocunque crimina claruerint, debent puniri.

Accuſatione prætoria durant anno.

26 In publiciana requiritur traditio vel quaſi, regula quæ vult conſequens, vult antecedens, quomodo intelligitur. ibidem.

Extenſio fit in correctorijs ibidem.

Diſpoſitio loquens de dominio, habet locum in quaſi dominio, ibidem.

Ratio quare quemadmodum dominium acquiritur eccleſiæ ſine traditione, acquiratur & publiciana.

Rei vendica. vtilis quæ datur contra dolo deſinentem poſſidere, ciuilis eſt, ibidem.

27 An actiones deſcendentes ex contractu vel quaſi, ex maleficio, vel quaſi, ex varijs figuris earum ſint de iure ciuili.

Exempla non eſt reſtringunt regulam, quomodo procedit.

Exempla ponuntur non vt ita ſint, ſed vt intelligant facilius addiſcentes.

Non debent impugnari tex. aut glo. per ſubauditiones, & coniecturas, limitando, vt h.c.

Poſitio vnius, eſt excluſio alterius.

28 An petitio hæreditatis ſit actio prætoria mixta.

29 Si venditor tranſtulit quaſi dominium, datur publiciana, aliàs non.

Si venditor qui reputabatur dominus non poſſidebat rem, per traditionem illius non transfert quaſi dominium, & per conſequens nec publicianam

Publiciana datur illi cui facta eſt traditio habilis ad vſucapiendum.

Nemo poteſt plus in alium transferre, quàm ipſe habeat.

Qui tenetur ad tradendum, debet tradere poſſeſſionem vacuam non ab alio occupatam.

30 Venditor verus dominus per ſolam traditionem etiam rei, non vacuæ, transfert dominium ratio eſt.

Dominium diuerſum eſt à poſſeſſione.

Omnia requiſita ad publicianam, vide remiſſiuè.

31 An furtum connumeretur inter caſus fortuitos. numer. 32.

Dictio Imò, quid importat, ibidem.

Dictio Vis, idem eſt quod caſus fortuitus.

Dictio Alia, implicat ſimilia in qualitate & quantitate.

Furtum & incendium ſemper præſumuntur facta culpa eo habitantium.

33 An Imperator doceat mentiri. Et an quando licitum ſit in iudicio mentiri, ibidem.

Proprium aliquando dicitur quod aliquo iure ad nos pertinet.

Dictio, Quaſi, eſt nota diminutionis, tamẽ quãdo profertur à lege, veritatem ſignificat & augmentum, intellige vt in frã.

34 Iuramentum calumniæ non tendit ad hoc, vt quis iuret, an verum in petitione dicat, vel non, ſed quod calumnioſè non mouet litem.

Iuramentum de veritate dicenda, non tenetur quis ſubire, niſi fuerit clericus.

Qualiter differunt iuramentum calumniæ & iuramentum de veritate dicenda, & quomodo in vtroque iuratur.

Scientia per credulitatem non habetur,

35 Iuramentum debet interpretari ſecundum voluntatem iurantis.

Illud dicitur eſſe noſtrum largo modo, in quo ius habemus, licet non directum.

Dominus propriè dicitur directus.

Libellus debet largiſſimè interpretari quo ad vim comprehenſiuam.

Verba libelli impropriantur, vt ſuſtineantur.

Iuramentum interpretatur eo modo quo melius valere poteſt.

Valet libellus in mutuo formatus per verbum Commodauit.

36 Quando duæ actiones ſunt origine contrariæ, licet tendant ad eundem effectum conſequendum, non poſſunt eodem libello cumulari.

An publiciana, & rei vendicatio ſint origine contrariæ.

Non poteſt quis ſimul eſſe bonus & malus.

In contrarijs vno poſito neceſſario aliud remouetur.

Ad poſitionem dominij ponitur quaſi dominium.

37 Libellus alternatiuus, ſeu disiunctiuus an admittatur. n. 38.

Incertitudo vitiat.

Conſuetu-

Conſuetudo poteſt validare libellum licet de iure non valeat.
Inter libellum alternatiuum & diſiunctiuum eſt differentia maxima.
Aliquando iſta verba alternatiua, & diſiunctiua confunduntur.
38 *Dictiones diſiunctiuæ ſunt, vt iſtæ dictio Vel, & Aut, quarũ natura eſt diſiungere verba & ſignificatum.*
Ad veritatem diſiunctiuæ ſufficit alteram partem eſſe veram.
Dictiones alternatiuæ ſunt hæ, Siue & Seu, quarum natura eſt verba diſiungere, & coniungere ſignificatum in effectu.
Qua ſit natura dictionis Seu.
39 *Ad hoc vt detur publiciana, quid requiritur.*
Nunquid de iure Authenticorum ſufficiat tantum bona fides ex parte empteris, an verò requiratur etiam ex parte venditoris, &c.
40 *Duplex eſt vitium, ſcilicet reale & perſonale.*
Duplex eſt ſucceſſor, quidam eſt vniuerſalis, alius eſt particularis.
Quid eſt vitium reale.
Vitium reale auctoris nocet omni bonæ fidei ſucceſſori, donec res perueniat ad manus veri domini, intelligendo vt hic.
In rebus immobilibus furtum propriè conſiſtere non poteſt.
41 *Vitium reale quid ſit.*
Vitium reale auctoris nocet ſucceſſori tam vniuerſali quàm ſingulari.
Vitium perſonale auctoris non nocet ſingulari ſucceſſori bonæ fidei quò ad preſcribendum ex perſona ſua &c.

1 SED Iſtæ, &c. antequam ad tex. deſcendamus, operæpretiũ videndum eſt, † nunquid iſte. §. incipiat ab iſto ver. an verò à ver. aliæ. Et quãuis hæc inueſtigatio modicæ vtilitatis ſit: tñ non inconuenit aliquando leuia pertractare: nam, vt inquit, Ant. de But. in c. 3. in 2. col. de vita & honeſta. cle. ſæpius de his interrogati eſt magis verecundum neſcire reſponſum, quia etiã, quia p hæc læuia ingenia iuuenũ excitantur, & ſolẽt hæc interdũ facilius plurimorũ animus mouere, q̃ ea quæ penſate & vtiliter dicuntur: vt tradit in notabili caſu Bar. Veronenſis in tractatu cautel. cautel. 67. incip. ſunt multi. poſt Ant. But. in c. per tuas. qui fil. ſint legi. Nam bonarum artiũ diſciplinæ non tam vtendi cã q̃ propter ea quæ ſingulariter enumerantur in c. legimus. el. 2. 36. diſtinct. addiſcuntur, ac etiam vt ocium propulſetur: vt dicit tex. in c. nunquam, de conſecra. diſt. 5.

Hinc eſt, ꝙ licèt leges abrogatæ inutiles ſint, & eas allegãs incidat in pœnã falſi: vt tradit Bar. per illũ tex. in l. fi. ff. de fal. cum ſimilib. vt per Felin. in c. j. in 4. col. de conſtitutio. tñ permittitur earum habere notitiam, non vt eis vtamur: ſed vt plura ſciamus, vt dicit Io. de Anna. in rub. de ſortileg. col. j. ac vt eas aliquando valeamus confutare: vt dicit Domi. in d. c. legimus. el. 2. gl. no. in l. j. in gl. j. in fi. ff. de coning. cum emãci. libe. Et ideò hanc q̃ōnem ſuper qua ẽt antiqui patres rixati ſunt decreui q̃ breuiſſimè attingere, ſuper qua breuiter Iaſon hic concludit quod cõiter iſte. §. allegatur in verſ. ſed iſtæ. Et ideo quod ab iſto ver. incip. §. & non in verſi. aliæ: rationibus de quibus hic per eum: quibus adde quod ita iſtum §. in verſic. ſed iſtæ. alleg. gl. in §. ſunt præterea. infra eo. & Abb. in c. cùm ſuper in j. & 2. co. de cau. poſſeſ. & proprie. & Alex. in apoſtil. ad Bar. in l. j. ff. quorum bonorũ. & Bal. in l. nullo in fi. C. de rei vendicatio. cum pluribus alijs. Sed iſtis non obſtantibus teneas totum oppoſitum videlicet quod iſte. §. incipit ſecundum cõmunem allegationem à verſi. aliæ. & non à ver. Sed iſtæ. quod ratione & auctoritatibus demonſtro. Primò probatur ex ſenſu & ex verbis iſtius verſi. Sed iſtæ. nam hic verſiculus dicit, ꝙ
iſtæ actiones de quib. habita eſt mentio, ex legitimis & ciuilibus cauſis deſcendunt. & ſic eſt idẽ dicere quod ſint de iure
ciuili. & ad hoc allegat Iaſ. ſupra in princ. iſtius tituli, nu. 39.
in illa q̃ōne, An actiones ſint de iure ciuili. & ad hoc idem allegat. Bal. not. in tract. dotis in 3. parte in j. & Andr. Sicu. in rubr. de excep. in clemen. in 2. col. & tñ clarum eſt quod iſte ſenſus non congruit materiæ de qua intendit tractare imperator
in verſ. aliæ, dum ſubdit, Aliæ aũt ſunt quas prætor ex ſua iuriſdictione comparatas habet. & ſic à verſi. aliæ incipit ponere,
actiones proprias quibus non conuenit ſenſus verſiculi, Sed
2 iſtæ. Neq; etiam patiuntur verba: † nam illa dictio ſed q̃n ponitur in eadem materia, ponitur cauſatiuè. & ſic exponitur ſed
pro quia, reddens cauſam materiæ ſuperioris. vt eſt tex. iuncta gl. in l. Iulianus. §. fi. ff. ex quib. cau. maio. Item ex verbis ſequentibus ibi: quarum mentionem habuimus &c. certum eſt
ꝙ iſta verba non poſſunt niſi ad ſuperiora referri, & non ad ſequentia: ergo iſte verſiculus videtur continuatiuus. §. præcedentis, non aũt principium §. ſequentis. & pro iſta parte bene
conueniunt ea quæ hic Citramontani dicebant. vt refert hic
Iaſ. Nec ob. quod iſte verſ. Sed iſtæ, ſignetur rubro. vt §. quia
non debet ſignari, vt §. ſed vt verſi. Nam q̃n plura ſunt dicta in vna lege, de eadẽ tñ materia, illa dicta nõ debẽt notari
ſigno §. ſed ſigno verſiculi, vt dicit Præpoſi. S. Ambroſij Can.
meritiſſimus in c. ſatyra. 2. diſt. pro quo dicit eſſe glo. notabilẽ
In capi. vnico. §. ſub ea. in verbo ſic. ſ. &c. de poſtula. præla. lib.
6. ſecus vero vbi dicta diuerſa ſunt: quia tali caſu materia per
§. diſtingui debet: vt no. Imo. in l. 3. §. filius. in fi. ff. de liber. &
poſthu. & refert Dec. in c. prudentiam. §. ſexta in princ. extra
de offi. deleg. ubi per hoc infert contra cõem quod §. ad §. debet fieri continuatio. de quo ibi per eum. Et eſt differentia inter ſignum. §. & Verſiculi: quia §. ſignatur per lineam ductam
in modum. C: in prin. ſui paulatim ingroſſatę: Verſiculi vero ſignantur per virgulam diuiſam ad modum crucis: vt colligitur ex his quæ dicunt ſupradicti doctores.
3 † Secundò hoc probatur auctoritate plurimorum qui communem opi. ex numero & auctoritate facere videntur: iuxta
ea quæ traduntur maximè per Abb. & Decium in ca. prudentiam. de officio delega. nam in pluribus iſtum §. in ver. aliæ.
allegat Spec. in tit. de cau. poſ. & proprie. §. nunc dicendum.
uerſi. in reali. & Bar. in l. j. ff. de publi. & ibi gl. & in l. inter oẽs
§. recte, in 1. col. ff. de furtis, & in l. celſus in fi. 2. col. ff. de vſuc.
& in l. gent. in fi. & l. is põt, in 8. col. ff. de acq. hær. & in l. 1. §.
hoc interdicto. ff. de itine. actuq; priua. & in rep. l. de qnibus,
in 4. q. prin. ff. de legi & in l. ſi mater. §. eandem. uer. quæro pone. ff. de excep. rei iudi. & Bal. in l. fi. in verbo oppo. C. de edic.
di. Adri. tol. verſ. põr aũt probari & Corneus conſi. 23. in primo volu. in 1. & 3. col. & conſi. 35. in 8. col. in fi. eo. lib. Io. Fab.
ſuprà de inuti. ſtipu. in princ. Et iſto modo etiam allegat gl. magnam in §. item ſi quis in fraudem, infra eodem. & glo. in. §.
ſi quis in aliena tabula. ſuprà de rerum diuiſio. Et Roman. in
conſi. 54. incip. viſis circa id. in ſecunda col. Abb. in c. ex literis, in 3. col. num. 8. de conſuetu. & Io. de Ana. in c. ſignificaſti,
el 1. in 2. col. de homicid. Alex. in l. ſi finita. §. eleganter, in 2.
col. ff. de damn. infect. Felin. in c. ſecundo, in 2. col. de libel. obla. Et Hyppol. de Marſi. in tractatu de fideiuſſo. in 7. col. & glo.
in l. eum qui. §. ſi petenti in uerſi. duntaxat. ff. de publicia. & alibi ſæpe docto. Ex quibus manifeſte colligitur quod iſte. §. cõmuniter allegatur in uerſi. aliæ. non autem ut in uerſi. Sed iſtæ.
ut putat Iaſ. His breuiter pręmiſſis Iaſon hic querit de duabus quæſtionibus.
4 † Prima eſt, quare hic §. non fuit poſitus poſt §. omnium, ſupra eodem. quemadmodum in libris digeſtorum poſt titulũ,
de rei vendicatio. ponitur. titulus de publiciana, & ita deberet
fieri hic. Soluit Iaſ. quod utrunque factum eſt ratione. Nam attenta intentione Imperatoris, quæ eſt ponere prius actiones,
ciuiles, deinde prætorias: merito poſt. §. omnium, poſuit materiam ſeruitutum, quarum actiones ſunt ciuiles: & non bene poterat ibi poni. §. noſter, quia publiciana eſt prætoria. Iò
hic fuit reſeruata in diuiſione prætoriarum actionum. In libris uerò digeſtorum iſta ratio non concurrit: quia ibi poſuit
titulos ſecundum ordinem materiæ: qua attenta poſt titulum
de rei uendica. bene ponitur publiciana: cùm detur ad inſtar
ſcē

rei vendicationis.l. eum qui. §.in publiciana.ff. de publici. ita concludit hic Iaſ.Tamen aduerte quòd iſta conſideratio Iaſ. non videtur ſolida: quia bene ratio ſua procederet, quando omnes actiones ciuiles poſitæ fuiſſent ſuprà, in §.omnium. & in §. æquè. Nam iſto caſu, reſpectu ordinis diceretur hoc poſſe ſuſtineri. Sed non eſt ita factum: quia videmus quòd Imperator infrà ordine turbato ponit alias plures ciuiles: vt patet in §.ſequens, & §. Item mixtæ, & §. actionum, infra eod. vbi ponuntur actiones communi diuidundo,item actiones mandati,petitio hæreditatis, & plures aliæ quæ ſecundum ordiné deberent poni vel ſtatim poſt. §.omnium.vel poſt §. æquè,ſuprà eodem. & ſic inter ciuiles: cuius tamen contrarium videmus. Præterea ratio Iaſ.caſu quo eſſet vera, bene procederet reſpectu. §. æquè,ſupra eodem. Sed illa non arguit quod iſte.§.potius deberet poni hic primus inter prætorias, quàm §.rurſus.& alij poſiti, infrà eodem:qui etiã de prætorijs actionibus loquuntur. Et ideò videtur dicendum, quòd iſta ſint de arbitrarijs: vt in ſimili dicit Ioan. Andre. & Abb. in rubrica, de exceptio.in quibus qualitercunque faciat Imperator, redarguendus non eſt: vt tradit Alex. in conſilio 64. in princip. in 4.volum.& Decius in rubrica. C.de teſtamen. milita. Nam videmus quod in libris Digeſtorum, titulus de teſtamen. milit. eſt poſitus poſt titulum de teſt. cuius contrarium obſeruatur in libris Codicis. Item videmus quod etiam in libris digeſtorum prius poſuit Iuriſconſultus tractatum ſucceſsionum ciuilium, deinde prætoriarum: cuius contrarium obſeruauit in lib.C.vnde concludenter non poteſt aliter dici, niſi quòd ita ſibi placuit. Vel, vt dicit Rimi.in d.rubrica.C.de teſtamen milit.& Moder.in repe.in rubrica. C.qui admit. in 8. column. & Galiaula in rubrica.ff.de verborum obligati. in prima col. hoc factum fuit aliqua ratione tunc vrgente, quæ modo non apparet: vt tradunt Moder. in rubrica.C.de bo.poſ. contra tabu.per gloſſ.ibi & Alex.in conſi. 55. in 14.col. in 4.volu.

Et ſi aliqualis ratio in propoſito noſtro dari poteſt iſta videtur magis colorata quòd ideò poſt §. omnium. & ſic poſt rei vendicationem poſitus eſt.§.æquè, continens materiam ſeruitutum,ea eo,quia ſeruitutes etiam vendicantur: vt patet in rubro & nigro.ff.ſi ſerui. vendicetur: & toto titulo ſi vſufru.pet. verùm quia etiam publiciana ad inſtar rei vendicationis datur.d.l.cum qui §.in publiciana.ff.de publician. Ideo ponitur & ſituatur hic.§.aliæ.quæ ratio non militat in alijs §§. prætoriarum actionum,ſicut in iſto.§.& ideò prius in ordine prætoriarum ponitur:ſuperquo tamen interim cogitabis.

5 † Secundò quærit hic Iaſ. quæ eſt ratio quare prætor nõ extendit rei vendicatio.ciuilem ad iſtum caſum: vt etiam competat illi qui emit à non domino, quem credebat eſſe dominum: ſicut extendit petitionem hæreditatis,quæ eſt ciuilis, & competit hæredi ad bonorum poſſeſſorem: vt in titulo. ff.de poſ.hære.pet. Reſpondet hic Iaſ.poſt Ioann. Fab. quòd ratio eſt:quia bonorum poſſeſſor habet magnam conformitatem cum hærede:vt patet in l.conditionibus.§. ſi patronus. ff. de condi.& demon.& per dictum Bart.in l.j.§. bonorum. ff. ad Trebel. vbi vult quòd ſtatutum loquens de hærede, habet locum in bonorum poſſeſſore: hoc enim non eſt propter aliud niſi propter maximam conformitatem quam habent inter ſe: ſed dominus & non dominus non habent conformitatem: immo ſunt contraria: & ideò rei vendicatio,quæ datur domino non competit in caſu noſtro non domino, & ſic actui contrario. ita concludit hic Iaſ. Tamen aduertendum eſt quòd Iaſon.hic malè loquitur in quantum vult quòd emptor bonæ fidei,de quo hic,dicatur non dominus:hoc eſt falſum: quia dicitur quaſi dominus: vt dicit idem Iaſ. infrà,in ſequenti euidẽtiali dum diffinit publicianam: & ita debet agens publicianam exprimere in libello: vt tradit Barto.in l.prima in princ. ff. de publicia.& notabilius in l.ſi mater.in §. eandem. in verſi. quæro pone.ff.de exceptio.rei iud.& dicemus infrà in glo.vnde licet dominus & non dominus ſint contraria: dominium tamen & quaſi dominium non ſunt contraria: vt in terminis tradit Specula. in titulo de cau. poſ. & proprie. §.nunc dicendum reſtat.verſic. quid ſi reus. ſed habent inter ſe maximam conformitatem: vt in l.eum qui.§.in publiciana. ff. de public. vbi in omnibus caſibus in quibus habet locum rei vendicatio, quæ competit domino,habet locum publiciana, quæ datur quaſi domino: per quod manifeſtè datur intelligi, quòd inter iſta ſit maxima conformitas:quæ tamen non reperitur, inter hæredem & bonorum poſſeſſorem. nam licet aliqualis ſimilitudo ſit: non tamen tanta, vt inter dominia & quaſi: vt patet ex adductis ſuprà, iunctis his quæ tradit Arc.in l.ſtipulatio iſta habere licere.in princip.in quarto notabili. per illum tex.ff.de verborum obligationibus.& ad tex.in dicta l.in conditionibus.§.cum patronus allega. hic per Iaſo.reſpondet idẽ Iaſon ſibi contrarius in l.j.in 2.col.ff.de vulg.& pupilla.vbi latè proſequitur illam quæſtionem,nunquid ſtatutum loquens, de hærede, habeat locum in bonorum poſſeſſore.præterea ex alio conſideratio Iaſ. procedit: quia licet non debeat illi competere,rei vendit. directa: deberet tamen vtilis competere,ſicut creditori & vſufructuario: vt in l.qui. ff.de ſerui.& l.creditoris. ff. de ope.noui nuncia.& l. 1. §. item Iulia. ff. de remiſſio. & l. j. ff.ſi vſusfruct. peta.tamen videmus quòd inuenit publicianam.Patet igitur ea iſtis quod ratio Iaſo. non eſt vera. Quid igitur dicendum? Cogitetis quia temporis anguſtia nõ patitur in ſingulis immorari propter onus duarum lectionũ, & interim magis placet opinio contra Iaſo.ex eo,quia prætores de more pleniora & duplicata remedia inducebant, etiã in caſibus iam prouiſis à iure ciuili:vt patet in §.item ab inteſtato. & §.quos autem,ſuprà,de bo.poſ.& l extraneum. C. de iure delib. vnde licet in propoſito noſtro rei vendicat. poſſet videri ſufficiens, vt daretur bonæ fidei emptori: tamen abundans cautela non nocuit.

Succeſsiuè Iaſ. hic proſequitur diffinitionem publicianæ, vt hic per eum: ſed breuius & melius ſic poteſt diffiniri,

6 † Quòd publiciana eſt actio in rem,prætoria origine,vtilis, perpetua competens alicui ratione iuris vel rei, bona fide quæſitis facta traditione vel quaſi,à poſsidente quem putabã eſſe dominum ex titu. habili. Dicitur in diffinitione, quòd eſt prætoria origine: vt in l.1.ff.eodem. & hic, ad differentiã actionum quæ à prætore per extenſionem dantur: ut in l.j. ff. de poſ. hære. pet. & l.1.ff.commoda.& ibi glo. cum multis ſimilibus. & per hoc poſſet dubitari, nunquid hæc actio eſſet directa uel non: quod uidebatur per ea quæ tradit Bart.in l.curatoris. C.de nego.geſt.cum uult quòd quando actio producitur ex uerbis & mente legis,dicitur directa: ſed iſta eſt huiuſmodi: igitur, & cætera.

Tamen communis eſt opin. quòd ſit utilis: quod uidetur probari per text. hic, ſecundum quod infrà inducam, Et ratione ſuadetur: quia prætor non poteſt remedia directa inducere. §.quos autem, ſuprà, de bo.poſſ. ſed hæc actio datur ad inſtar rei uendica.quæ cauſatur ex præſcriptione. 10.uel 20.annorum,per quam acquiritur utile dominium.glo.in l. j. ff. de pub. & in §.j. ſuprà de uſucap.& pro tali dominio competit utilis rei uendicatio, non directa: cùm non ſit directus dominus:eodem modo & publiciana dicetur utilis,cum competat illi qui adhuc non eſt directus,neque utilis dominus. & ita cõſeruantur ea quæ not.in l.nam & ipſum.ff.de legibus. Et ideò in diffinitione dicitur utilis.

7 † Item dicitur in diffinitione quòd eſt perpetua, quod ex eo oſtenditur, quòd quia eſt rei perſecutoria, & datur poſt annũ: vt eſt tex.in l.in bonorarijs.circa fin.ff.de actio.& oblig. nam licet reperiantur actiones rei perſecutoriæ annales, illud eſt uerum ſecundum communes ſententias,quando ſunt pœnales ex parte rei: ut tenet ibi Bar.& uidetur tex.in l.huius actionis. §. actiones.iuncta l.nouiſsimè.in fine princ.ff.quod fal.tuto.auto. Item ſunt annales quando dantur contra ius ciuile, ut eſt actio redhibitoria de qua loquitur tex.in dicta l.in honorarijs, uerſiculo, ſed cùm reciſa,quæ qualitates in iſta actione non concurrunt: & ideò eſt perpetua.

Item dicitur bona fide: quia iſtud eſt principale requiſitum in hac actione: ut in l.traditionem,ff.eodem titulo. & hoc procedit etiam ſi emptio eſſet nulla: quia dum tamen adſit bona fides, competit publiciana l.eum,in princ pio.& §. ſi à minore,eodem titulo. & tradit Corneus in conſilio. 23. uiſo puncto.in 2. colum. primo uolu. Sed eſt modò uidendum, de illis duobus uerbis in re, uel ad rem poſitis hic per doct. in diffinitione, an poſsint ſuſtineri ſub aliqua legitima expoſitione. & Pet. de Bellaper. hic exponit ius in re,propter ſeruitutem, quam habemus in fundo.pro qua competit publiciana,

l.ſi ego. §.j.ff.eod.Ius ad rem dicitur,quando ego non ago ad
ſeruitutem,ſed ad aliam emptam ab illo quem credebam eſ
ſe dominum. Tamen iſta capoſitio reprobatur hic per Ioã.
Fab.& Iaſo.& bene, iudicio meo:quia ille dicitur babere ius
in re, qui babet dominium ipſius rei. Sed ius ad rem habet il-
le,qui habet quaſi dominium,l.2.§.in hac,el ſecundo, ff.ui bo
nor.rap.& tamen iſtud ius in re non cadit in habente ſeruitu-
tem:immo dico quod non uideo differentiam in iure reſpe-
ctu publicianæ in eo qui agit ad ſeruitutem, uel ad rem, quã
bona fide poſsidebat: & ideo illa expoſitio non congruit,per
hoc tamen doctores hic non dant aliam expoſitionem, per
quam declarentur dicta uerba.
8 † Et ideo ego retenta tali additione pro uera, exponerem iſta
uerba quatuor uel quinque modis:ius in re mobili in qua vſu-
capionis ius datur:ius ad rem in re immobili pro qua etiam
competit publiciana:ut in l.ſi ego,§.fina.ff.de publi. In qua re
immobili uſucapionis ius proprie non datur: ut ſuprà, de u-
ſucapio.per totum ſed præſcriptio per quam non acquiritur
directum,ſed utile dominium tantum,ut traditur per omnes
in l.traditionibus.C.de pact. Vel ſecundò, iſta uerba intelli
guntur,ut dicatur in hac actione habere ius in re ille qui poſ-
ſidebat & cecidit à poſſeſsione: quo caſu datur publiciana,
ut hic,& in l.1.§.fina.& per totum ff.eodem.Ius uero ad rem,
dicatur illum habere qui nunquam rei poſſeſsionem habuit,
cui datur etiam publiciana:ut in caſu l. cum ſponſus §. is cui.
ff.de publiciana.& in l.ſi ſeruus.eodem titul. cum ſimilibus:
ut per glo.in l. quæcunque in princ.eod.titu.Et pro iſta diffe-
rentia quod habens poſſeſsionem, dicatur habere ius in re,
ſecus ille qui poſſeſsionem non babet.eſt notabilis deciſio Fe
lin.in cap.ad audientiam.el.2.in 8.col.uerſic.no.etiam.extra,
de reſcrip.dum allegat Io.An.in cap.j.de re.permut.libr. 6.Et
tradunt Moder. per illum text.in l.ſciendum. §. ſi fundum. ff.
qui ſatiſd. cog. Vel tertio poteſt dici ius in re reſpectu do-
mini, cui etiam competit publiciana: vt in caſu.l.ſi ego. §. ſi
petenti.ff.eo.ius autem ad rem dicatur reſpectu non domini,
& iſto caſu de plano diffinitio procederet.
† Tamen iſta expoſitio non poteſt ſtare: quia non eſt verũ,
quòd publiciana competat domino,ſecundum veras conclu-
9 ſiones quas ſeriatim refert Iaſon in 11. colum.nume. 59. vbi
fortè videbimus. Vel quartò & verius poteſt dici quòd il-
lud verbum Ad rem,poſitum in diffinitione,non rectè pona-
tur ex eo,quia ille qui actionem habet,dicitur rem habere, l.
qui actionem,ff.de reg.iur. & per conſequens dicitur habere
ius in re: quod probatur.nam clarum eſt quòd princeps non
poteſt nobis tollere ſine cauſa actiones reales: vt dicit Alexan.
& alij in rubrica.ff.ſi certum peta. Non alia ratione, niſi quia
in eis dicimur habere ius in re:quia ſi diceremur habere ius,
ad rem, illud de facili per principem tollitur:cap.fina.de con
ceſ.præbend.lib.6.& not.Felin.in cap.in noſtra, in 5. column.
de reſcrip.& idcò eſt quòd tale ius morte etiam principis tol
litur:vt dicit Felin.in cap.conſtitutus.col.pen.de reſcrip.Nam
tale iu.ad rẽ non ẽ conſiderabile, l.quod autem.ff.quæ in frau.
cre.not.Bald.in l.nemo martyres.C. de ſacroſan.eccl.cum cõ-
cord.vt per Andream Siculum in cap. cùm olim,in 5.column.
numero 35.de conſue.quod non procedit in actione reali no-
bis competenti,quæ dicitur eſſe in bonis noſtris. l. bonorum,
ff.de verbo.ſignifica. Aliàs ſi contrarium diceremus, diffinitio
eſſet contraria: quia ſupra præſupponit in publiciana ius eſſe
quæſitum; ergo non eſt in rem: quia ius in rem non dicitur
quæſitum,ſed quærendum.d.c. fin.de conceſ.præben.lib.6.
† Item dixi in diffinitione, Traditione facta vel quaſi à poſſi-
dente,quia ſi non eſſet poſsidens qui venderet,non transfert,
10 quaſi dominium, & ſi publicianam, ſic me non inducit in va
cuam poſſeſsionem:quod ſecus eſt in vero dominio:nam per
venditionem rei ab alio poſſeſſæ,& conſignationem illius trãſ
fertur in emptorem dominium, licet non poſſeſsionem,ut eſt
tex.notabilis & fortè,ſingularis in l.ſi fundum.ff.de fund.dot.
& ibi notat Odofre.circa finem.& hanc differentiam tradit,
etiam Corneus conſilio 110. incip. licet videatur, in 2. colũ.
in primo volumine. Et rationem diuerſitatis ponit notabiliter,
Odofre. in l.j.in 2.colum.ff.de publicia.& in l.cum res. C. de
rei vendicat.videas ibi per eum: & declaro infrà, in gloſa. ex
cauſa: Et hæc eſt vera traditio. Quaſi traditio dicitur,quando
res eſt penes me ratione alterius tituli, vt puta, commodati,
vel depoſiti: & eam à commodante emo, putans eum domi-
num:nam iſto caſu non fit corporalis traditio:verùm quia res
reperitur penes me, habetur pro tradita, & ſic dicitur, quaſi
traditio:vt in l.ſiue autem.§.j.ff.de publicia.
† Secundò principaliter pro intelligentia materiæ præſup-
11 ponit Iaſ.vnam regulam,quòd in omnibus caſibus in quibus
procedit vſucapio, in illis etiam habet locum publiciana l.cũ
qui in princip. ff.de publicia. Iſtud tamen limitatur ſecundũ
Bald. in l.nihil.C.de vſucap.pro hære.& in l.j.in 2. colum. C.
ſi plures vna ſen.procedere affirmatiuè: ſecus vero negatiuè:
quia tunc regula non eſt conuertibilis:nam vbi non procedit
vſucapio,poteſt competere publiciana: vt ibi per eum.
Tamen Alex. in d.l.nihil in apoſtil.ad Bald.eius verba tacito,
auctore hic ponit: Iaſon dicit quòd illud dictum Baldi non vi
detur verum per text.in l.ſiue autem.§.hæc actio.ff. de publi-
cia.vbi textus ſi loquitur negatiuè, & tamen procedit regula:
nam in furtis:vt ibi dicit text.non procedit vſucapio: & ideo
non competit publiciana. Et pro iſta opi. vltra alios adde tu
tex.in l.cum,§.bonam fidem.ff.de publicia.Et melior tex.in l.
traditionem.eo.ti.quem ad hoc pro iſta opin. alleg. Corneus
in conſi.130.incip.in l.eleganter col.penul.in 4.col.& latius,
in 238.incip. quanquam.eod.lib.& ante ipſum, illum textum
ad hoc allegat Alex.in conſi.89.incip.excellentiſsimi in 2. co-
lum.lib.5. Sed his non obſtan.teneo opi.Bal.in d.l. nihil, pro
qua dico eſſe caſum in terminis in l. ſi ſeruus. ff. de publicia.
quem ita induco.Clarum eſt quod licet per ſeruum proprium
acquiratur poſſeſsio domino ignoranti,etiam quo ad vſuca-
pionem ex cauſa peculiari, extra tamen cauſam peculiarem:
& ſi acquiratur poſſeſsio domino ignoranti per ſeruum, non
tamen acquiritur vſucapiendi conditio: text.eſt in l.j. §. item
acquirimus.ff.de acquiren.poſſ.iuncta.l. poſſeſsio quoque. §.
& ſi poſſeſsio. illo eod.ti.vbi dicitur quod licet poſſeſsio, ac-
quiratur domino ignoranti per procuratorem, non tamen v-
ſucapiendi conditio quæ ſcienti competit. Et tamen ego ha-
beo quòd ſi res fuerit vendita & tradita ſeruo,vel procuratori
ignorante domino,quamuis non acquiratur vſucapiendi ſeu
præſcribendi conditio: competit tamen publiciana. caſus eſt
rotundus in d.l.ſi ſeruus.ergo opinio Bald. eſt vera quòd regu
la negatiua non procedit:quia poteſt competere publiciana,
vbi vſucapio non habet locum. Sed affirmatiue regula bene
procedit, videlicet, competit vſucapio:ergo & publiciana, ut
dicit Bar.qui hoc argumento vtitur in l.3.§.ex cõtrario in prin
cip.verſ.quæro quæ eſt poſſeſsio.ff.de acq.poſſ.
† Confirmatur iſta opi. quia certum eſt quòd mala fides ſu-
12 perueniens de iure canonico impedit præſcriptionem. c. final.
de præſcriptio. Et tamen non impedit publicianam, vt tra-
dit notabiliter Bal.in l.inutile.in prima colum. verſic. ſed an
per ius canonicum. C.de furtis.& eſt textus in ea. Abbate de
re iudic. libro 6. Tertiò pro iſta opin. videtur eſſe caſus in l.
cum ſponſus, §.in vectigalib.ff.de public. & licet gl. ibi conet
ad illũ tex.rñdere, nõ tñ ille textus tollitur quo ad ꝓpoſitũ no
ſtrũ,qui clarè & indiſtincte loquitur. Et hanc opi. tenet. Alc.
ſibi contrarius in l.j.§.hæc quæ,in fin.ff.de acq.poſſ.& in l. ter
tia.§.ex pluribus.in fin.eod. titu. Non ob.tex.ſuper quo ſe ſun
dat Iaſ.& Alex.contra Bald.in d.l.ſiue autem.§.hęc actio.quia
reſpondeo quòd ibi ideo publiciana non competit,quia em-
ptor non erat in bona fide. pro quo intellectu eſt caſus ad lite
ram in l.traditionem, eo.titu. & pro iſta reſponſione videtur
eſſe tex. ſecundum quod ibi intelligit glo.& Ang.in ver.ſciens
in l.nec vllam.§.omnibus.ff.de pet.hære.& ſic ideo, quòd li-
cet res furtiua vſucapi nõ poſſit, vbi tamen quis eam emit,bo
na fide,ex quo eſt titulus & poſſeſsio, & ſic duo requiſita ad
hanc actionem, competit publiciana.& d.§.hæc autem actio.
procedit im emente cum mala fide,vt innuit text.in d.l.tradi-
tionem.in verſ.ſciens. a contrario ſenſu prout in ſimili ponde
ratur text. per glo. in d.§.omnibus. & facit etiam text. in lege
eum. § prætor ait. ff. de publiciana.licet illi textus, per gloſ-
ſam ibi corrumpantur.
Sed nos loquimur in tempore bonæ fidei, quia quotieſcun
que de aliquo quæritur, præſupponitur quod ex omni alia par
te habilitas extremorum concurrat.l.ſi quæramus.ff. de teſta.
c. j. de æta. & quali. li.6. Poſſet tamen dici concordando opi
nio.

nio. quòd aut vſucapio eſt prohibita propter vitium, vel impedimentum rei, tunc vera eſt concluſio Iaſo. hic, quòd regula, procedit tam affirmatiuè, quàm negatiue. & ita procedat tex. in l. cùm ſponſus. §. ſi res. eo. titu. aut vero vſucapio nó eſt prohibita propter impedimentum rei, vel vitium principaliter, ſed alio reſpectu. & tunc contraria opi. procedat, eſt tex. in d. §. in vectigalibus: fateor tamen quòd iſta diſtinctio poſſet etiã moderari. tamen ne in infinitum decurramus, pro præſenti lectione iſta ſufficiant.

13 † Vltimò præmittendum eſt ſecundum Iaſo. quod licet rei vendicatio detur etiam contra poſsidentem cum titulo. l. officium. circa fi. ff. de rei vendi. publiciana tamen non datur contra eum qui poſsidet cum titulo. l. ſi autem. §. ſi duobus. vbi Bartolus ff. de public. Sed aduerte quòd licèt illud pro expedito habeatur per Iaſ. quòd rei vendicatio detur contra titulo poſsidentem: non tamen probatur: in d. l. officium, concludenter, immo videtur textus ſonuere contrarium in uerſic. aliquam exceptionem, quæ poſſet eſſe quando reus poſsideret, & haberet iuſtum titulum, Nec ob. tex. in fi. vbi cum alle. Iaſ. quia dico quòd licet depoſitarius & commodatarius habeãt titulum: non tamen poſsident: vt ibi dicit text. & ſic deficit, vnum extremum: & ideò poteſt conueniri. vbi autem darentur iſta duo, titulus & poſſeſsio, videretur dicendum quòd ratio d. l. ſiue autem. §. ſi duobus. procedat etiam iſto caſu.

Tamen pro opi. Iaſ. quòd rei vendicatio detur contra titulo poſsidentem videtur melior, tex. in l. j. C. de alie. iu. mu. cau. fac. Sed etiam ad illum tex. poteſt dupliciter reſponderi: quia ibi textus non dicit quod ille potentior, cui res fuit vendita, poſsidebat: ſed quod res tradita ei fuit: vnde iſta ſunt diuerſa in ſe: vt patet in d. l. ſiue autem. §. ſi duobus. dum ponit vt diuerſa. nam poteſt eſſe quòd alicui res tradita ſit, & quod non poſsideat, vt not. in c. licet. el ſecundo, de præben. lib. 6. & in l. ſi fundum, ff. de iu. do. Vel ſecundò, & melius reſpondetur: nam dato quòd ibi ille potentior poſsideret ex titulo emptionis: tamen dico quod non illo reſpectu potuit conueniri: quia rei vendicatio detur contra titulo poſsidentem: ſed quia habemus regulam quam tradit Bar. in l. ſi rem & pretium. & in l. cogi. in fine. ff. de peti. hære. cum multis alijs, vt tradit Iaſ. in l. j. C. de inof. teſt. quòd quando aliquis habet cauſam ab eo, quem poterat conuenire, non dicitur plus iuris habere, q̃ ille primus: & iſta regula qualis eſt etiam quo ad publicianã, & petitionem hæreditatis: vt ibi dicunt præfati doctores. cũ igitur in d. l. j. ille qui alienauit in potentiorẽ, poterat à me conueniri: ideò ſi potentiori vendidit, dato quod per illam venditionem emptor conſequatur titulum, & deinde poſſeſsionẽ, tamen ille titulus & poſſeſsio non plus iuris tribuunt, quàm venditor habeat: & ideo conueniri etiam poteſt. patet igitur quod ille text. etiam non facit & iſto modo poſſent alia iura reſolui, quæ adduci poſſent. Tamen non eſt recedendum, à communi, quæ habet, quod rei vendicatio datur contra titulo poſsidentem: ſecus in petitione hæreditatis, & publiciana, & ratio redditur per Bart. & communiter omnes in l. hæreditatis. C. de peti. hæredita. quia agens petitione hæreditatis, ideò excluditur à titulo poſsidente: quia agens fundat ſe in titulo, & reus in titulo, & poſſeſsione. & licet iſta ratio militaret in rei vendicatione, tamen rei vendicatio multum differt. quia agens rei vendicatione non fundat ſe in titulo, ſed in dominio quod eſt magni momenti: vt dicit ibi Bar. & ſequitur Iaſo. in §. actionum. num. 218. in 34. col. ver. iterò datur. infra eodem. vbi allegat alia, & dicit hanc eſſe communem opi. quãuis, vt ſuprà dixi, & tu etiam acutius poteris conſiderare, nó multum videtur vrgens, neque quouis modo ſolida ratio illius: quia priuilegium poſſeſsionis maximum eſt: vt patet in l. j. §. qui a me. ff. de vi & vi arm. & in c. in literis. de reſt. ſpo. & c. ſi à ſede. de præben. lib. 6. cum ſimilibus vt per docto. omnes, in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquirenda poſſeſsio. ſi igitur poſſeſsio ſola multum iuuat, quantò magis quando eſt iuncta cum titulo, vt in caſu noſtro? de quo tamen cogitabis.

Retenta tamen communi opinio. pro vera declaratur, primo quod procedat, quando actor haberet titulum ab vno, & reus ab alio: nam tunc non datur publiciana, neque petitio hæreditatis contra titulo poſsidentem. ſecus uero quando ambo haberent titulum ab eodem: quia tunc ille debet preferri cui res prius vendita eſt, & tradita: per not. in d. §. ſi duobus. & l. quoties, C. de rei vendica. & ita in not. caſu declarat Decius in conſilio 144. incip. in caſu propoſito. in fine, in primo volum. & ant. ipſum hoc idem ſentit Alexan. in conſi. 90. nume. 24. in 6. volu. nouiter impreſſo. & Corneus in conſi. 25. incip. circa primum. in 12. column. in primo volumine, per dictũ. §. ſi duobus. & in conſilio 201. licet videatur. in tertia columna eodem libro. Alexand. in conſilio 79. in ſecunda columna. in 5. volumin. quod tamen intellige & declara, vt dico ſupra in diffinitione. Sed aduertendum eſt, quia licet iſta declaratio ab omnibus approbetur, dubia tamen videtur: quia ille uidebatur iſto caſu præferendus cui primò res uendita fuit: licet incontinenti non fuerit ſibi tradita: ex eo quia contractus emptionis ſolo conſenſu contrahitur: vt ſupra de obligatio. quæ conſenſu. in princip. neque eſt de contractibus qui re contrahuntur: ut patet ibi, & ſuprà, quibus modis re contrahitur obliga. per totum. hinc eſt, quòd ſola promiſſio de vendendo eſt venditio: vt tenet Bartol. in lege, iuris gentium, in principio. ff. de pactis. ex quo talis contractus, ut ibi dicit Bartol. non requirit ad ſui eſſe executionem rei: & quamuis ex poſt traditio requiratur, illud eſt quo ad effectum, translationis dominij: ut in §. traditæ: ſuprà de re. diui. Dico ergo, quod ſi res prius mihi vendita eſt, deinde uendatur, & tradatur alteri, quod ego potior eſſe debeo: nam uenditio tibi facta non ualuit: neque traditio debet eſſe potentior ipſo contractu. cum ſit acceſſorium ad contractum: argumen. l. in pupillari. ff. de uulg. & pupil.

Non obſtat textus in dicta. l. ſi duobus. quia ad illum dupliciter reſpondetur: primò quod textus ibi procedat, quando eodem tempore facta fuit uenditio duobus, neq; apparet, de prioritate tituli, ſed ſolum de prioritate traditionis: ut uidetur probare textus in dicta l. quoties. & ideo ibi text. determinat, quod ille cui prius res tradita eſt, præferatur: ratio eſt: quia præſumitur quod prius ſibi fuerit uendita: ut dicit Bald. in capitul. ſi facta. ſi de feud. fue. controuer. & in capit. licet: de probatio. & in capitulo. cæterum. de reſcript. & in l. poſt ſententiam. C. de ſentent. Vel ſecundo reſpondetur, quod ibi prælatio conſideratur reſpectu publicianæ, non reſpectu contractus, qui potiorem dat titulum: ratio eſt poteſt: quia in publiciana requiritur pro forma ſubſtantiali traditio: ut in l. traditionem, ff. de public. & hic: ſed quo ad hoc ut quis potior ſit, aliud eſt dicendum. & ita etiam reſpondetur, ad dictam le. quoties. & ſecundum hoc illa iura ita intellecta bene procedunt de iure canonico. Per quod iſta opinio iuſtificatur, ut patet ex his quæ dicit Imo. in clemen. prima in principio. de renunciatio. poſt Hoſtien. & Ioann. And. in cap. continebatur. de his quæ fi. à præla. & tenet Roma. in authent. ſimiliter. in 9. col. C. ad l. Falcid. & in conſilio. 70. & 298. incipiente. circa præmiſſa.

Non tamen recedas à communi opinio. ſecundum, quam in hoc eſt differentia inter utrumque ius, vt latius dixi. in d. l. quoties. pro qua faciunt ea, quæ dixi ſupra in princip. iſtius tituli numero 10. & quæ dicit Thom. Ferratius cautel. 48. & ad prædicta poteſt colligi ſolutio ex his, quæ Aretin. adducit in conſilio 28. incipien. dilig. in prin.

Limitatur ſecundo prædicta concluſio, niſi titulus eſſet procuratus. ita Bartolus, dicto §. ſi duobus, & ibi ſequitur Alexandr. latè in apoſtill. de quo non facit mentionem Iaſon hic. & idem tenet Iaſon, in dicto §. actionum. ubi latius ponit, infra eodem. & pro iſta limitatione, ultra ipſos, facit: quia plura non deſiderata, ſiue affectata proſunt, quæ affectata nocent. §. tria. ubi docto. inſtitut. de excuſation. tutor. & ibi Chriſtophorus Porcus, dicit quod ſi aliquis affectat gradum rectoratus per practicas, quod non excuſatur ab oneribus propter dignitatem. & hanc regulam latius proſequitur Iaſon, ubi etiam hanc limitationem ſequitur in lege ſi uero, in principio, columna finali, ff. qui ſatiſdare cogantur, & ibi cumulat plures notabiles deciſiones. & ante ipſum latè proſequitur Alexand. in lege ſecunda, §. ſimili modo. per illum textum, ff. ſi quis cautio. & reaſſumit plenius Felin. in capitulo finali. in prima columna, extrà de teſtibus. & ibi in ſpecie ſequitur hanc limitationem

tionem Bartol.pro qua bene facit , quod dicit text.in l.contra
qui publicam, C.de re milit.lib. 12.quòd ad cómoda & ho-
nores non ambitione, ſed labore vnumquemq; conuenit de-
ueniri:vt latè proſequitur Barto.Bolngni.in repe.Authenticæ,
habita.colum.6.C.ne fil.pro pat. & plura exempla ponit And.
Sicu.in cap.finali,in antepen.colum.nume.79.de foro compe
ten.& vltra ipſos latè etiam comprobant Modernio. repet.vi-
delicet quidam Thomas Parpàlia in l.ſi quis maior,in 8.nota
bi.colum.19.C.de tranſactioni.& vltra ipſum hoc firmat Ro-
ma.in conſi.454.incip. circa propoſitum thema.

Sed diligenter aduertẽdum eſt , quòd iſta limitatio in pro-
poſito noſtro publicianæ non probatur aliquo iure . quo caſu
per ſimilia diuerſa non debet induci pœna gloſſ. in capitulo
fina.de iu.pat. neque priuari titulo poſsidens poſſeſsione ſua.
facit text.in §.cùm igitur.ibi,non eſt lex tale, quod dicens in
Authen.de non alie. & l. ſed & ſi quis §.diuus.ibi, pœnam in
eum ſtatutam non eſſe , ff.de relig. & ſump. fune. cum ſi.quæ
congerit Felin.in c.querelam.column.j.de iureiur.cum igitur
caſu iſto non ſit lex dictans , quod habens titulum procura-
tum & poſſeſsionem, poſsit conueniri publiciana:igitur ſtan
dum erit regulæ poſitæ. in l.ſiue autem , §.ſi duobus.ff.de pu-
blicia.& erubeſcimus, cum ſine lege loquimur.le.illam.C.de
colla.vbi fortius vult Iaſ.poſt Ant.de But. in c.tua nos.de vſu.
ꝙ poſſumus iudicare contra communem opi. quando habet
caſum legis pro ſe : quia paria ſunt loqui ſine lege vel contra
legem,vt dicit Bald.in c.in Geneſi. col.ſi.de elec.quã ſequitur
Iaſ.in d.l.illam.& in l.ſingularia.in 7. col.ff.ſi cer.pet.& ibi di
xi.Nec ob.quòd in caſu noſtro poſsidens procurauit titulum:
quia dico , ꝙ hoc non debet iſto caſu ſibi nocere , ſi fuit dili-
gens & vigilans quærendo defenſiones pro commodo ſuo
contra alium.l.pupillus.ff.de his quæ in frau. cre.& l.ſi.C.de-
poſi.nam talis non reperitur prohibitus :Tamen non recedas
à communi malè fundata, quoniam omnia eius fundamenta
loquuntur in ti.procurato, non in defenſione iuris ſui,ſed am
bitione.Præterea pro iſta parte facit:quia præſumptio eſt pro
poſsidente,ꝙ bene & legitimè poſsideat,neq; curratur de ti-
tu.prædeceſſoris:vt notat Innoc.in c.illud, de præſumpt.& in
c.innotuit,de eo qui furt.or. ſuſce.no.Domi.de Ro.in deciſio.
109.in titu.de proba.in nouis:licet Alexan.in l.Pomponius,§.
cum quis.6.colum.ff.de acquirẽ. poſſ.& in conſi.89.3.colum.
lib.2. Tertiò limitatur,niſi ille qui habet tit.& poſſeſsionem,
illum conſequutus eſſet à fure , vel ab alio qui tenuiſſet cum
vitio:ita limitat Bald.in l.in ciuilem.C. de fur.& ibi Alexan.in
apoſtil.ad eum,& Iaſ.hic , vt & idem Iaſ. in l.rem quæ nobis.
nume.15.ff de acquirẽ.poſſeſ.Alex.in conſilio.90.numero 24.
in 6.uolumine nouiter edito, cum pluribus alijs ſimilibus.Ta
men conſiderandum eſt, quòd iſta limitatio non videtur ſoli-
da:per text.in l.3.§.opus.ff.de alie.iud.mu.cau.fac.vbi arg.il-
lius text.not.Barto.quòd ſi te poteram publiciana conuenire,
quia eras in vitio,arg.illius text.ſi alienas rem in alium,ex quo
ille habet titu. & poſſ.dicit Barto.quòd non potero eum con-
uenire:ſed debere agere actione in factum contra alienan-
tem:& ſic videtur ibi deciſio contra iſtam limitationem. Sed
pro defenſione aduerte quòd illud dict.Barto.non eſt verum,
ſi ita intelligatur. nam in cõtrarium eſt caſus in l.2.C.de alie.
iu.mu.cau.fac.& facit regula ſuprà dicta,niſi ſaluando Barto.
dicas,quòd Bartol. non loquitur quando alienans non fuit in
vitio:quod tamen eſt dicere contra text. ibi , qui præſupponit
illum ſcientem qui conueniri poterat,attento quòd ei nouum
opus nuntiatum erat : & ideo poteſt aliter dici , vt diſtingua-
mus inter ſcientem & ignorantem emptorem , vt primo caſu
procedat regula ſupradicta,ſecundo caſu opi. Bart. vel tertiò
dicas quod dictum Bart.non eſt verum, & illud reprobat Iaſ.
in l.j.C.de inoffi.teſt.Non ob.tex.in d.l.3.§.opus.quia,vt alias
ibi dico,ideò ibi nuncians non poteſt agere contra emptorẽ:
quia illi nuntiatum non erat:nam nuntiatio noui operis,vt ibi
dicit Barto.eſt perſonalis,& non tranſgreditur perſonam.l.ſi.
ff.de contrahen.empt.Sed actio publiciana eſt realis,& ſequi
tur rem,Præterea ratio Barto.& argumentum ex illo text.non
14 concludit.Et quando,& in quibus caſibus petitio† hæredita-
tis detur etiam contra titulo poſsidentem , vide Socinum in
tracta.regularum, fallentia.256.

15 Et iuxta hoc quærit Iaſ.† hic, nunquid publiciana detur
contra poſsidentem titulo pro hærede? & dicit , quòd ſuper
hoc aliàs multum dubitauit. Sed tamen idem Iaſ.hoc habet
pro expedito.& concludit quòd ſic,in §. actionum,num.218.
infrà eod.& licèt & hic dicat ſe non reperiſſe alibi hanc quæ-
ſtionem eſſe tactam, tamen non eſt uerum:quia eam prius po
nit Alex.in l.Neratius.in ad di.ad Barto. ff.de acquir.hære.ubi
dicit ſe aliàs ſuper hoc conſuluiſſe, & ſe remittit ad ea,quæ di
xit in §.actionum.infrà eo. vbi hoc tangit Iaſ. & ideo uidetur
probabile argumentum,quòd lectura Iaſonis ſuper ſuper iſto
titulo fuit Alexandri:ut ſolet uulgò dubitari : ut dixi in princ.
iſtius commenti . Tamen quicquid ſit , videndum eſt in quo
fundetur principaliter iſta opin.Nam Iaſ.hic dicit,quod poſ-
ſidens pro hærede non habet titu. vt tenet Barto. & gloſſ.in l.
pro hærede,in princ. ff.de peti.hære. & in l.j.ff.pro hærede.&
per hoc dicit erraſſe in terminis quendam doctorem quem ſu
per hoc dicit ſe interrogaſſe, & poſt plures dies reſpondiſſe,
quod publiciana non datur:quia poſsidens pro hærede dice-
batur titulum habere:quod falſum eſt, ſecundum ipſum , qđ
vlterius probat:quia videmus ꝙ petitio. hæreditatis nõ datur
contra poſsidentem titulo , vt ſuprà eſt dictum: & tamen da-
tur contra poſsidentem pro hærede.l. pro hærede in princ.&
l.eleganter.ff.de pet ti. hære. Sed tamen ſuper hoc diligenter
conſiderãdum eſt:quia credo quòd Iaſ.hic grauiter decipia-
tur,ductus errore viarum : & ille doctor bene ſibi reſponde-
rit. Nam aduertendum eſt , ꝙ titulus pro hærede eſt duplex:
quidam erroneus & ſine cauſa,alius eſt cum cauſa. talis titu-
lus ſine iuſto errore acquiſitus nõ valet quo ad uſucapionem:
quia habetur pro non titul.l.j.ff.pro hærede. & ita procedunt
dicta Barto. allegata per Iaſ. ſecundo caſu.quando quis iuſto
errore poſsidet pro hærede,talis iuſtus error habetur pro tit.
& iuuat ad uſucapionem.l. Celſus.ubi Bart.ff.de uſucapio.

16 † Eſt modò dubium, nunquid contra poſsidentem tali ti-
tulo detur petitio hæreditatis? Et certum eſt, quòd ſic:ſed nõ
datur publiciana.& in hoc fuit deceptus Iaſon. ratio diuerſi-
tatis eſt : quia agens petitione hæreditatis fundat ſe in titulo
uero & poſſeſsione defuncti,quæ eſt antiquior,& trãſit ad hæ
redem,qui eadem perſona cenſetur.l.cum miles.ff. ex quibus
cau.ma.& l.hæres, ff.de uſucap.& l.2.§. filium.ff. pro hære.&
ille qui poſsidet pro hærede,tuetur ſe titulo putatiuo.ita dicit
Alea.in l.ſi.in 29.nu. uer.in ea.C.de edic.di.Adri.tol.unde con
currente ueritate & fictione , ueritas debet attendi.l.filio.ubi
Bart.ff.de libe.& poſthu. Bal.in l.3.col.2.C.de hære. inſti.Et ꝙ
talis iuſtus error qui ad uſucapionem habetur pro titulo,non
excludat petitionem hæreditatis, tenet Bal. expreſsè in d.l.ſi.
in 7.col.in oppo.uerſ.attende.C.de edic.di.Adria.tol. & Bar.
in l.j.ff.quorum bono. Iſta ratio nõ procedit in publiciana, &
propterea poſsidens cum tali titulo putatiuo , bene excludit
agentem iſta actiune:ut dicit Alex.in apoſtil. ad Bart. in d.l.1.
ff.quorum bono.quem ſequitur Io.Fran.Bal. in repe.l. Celſus.
in ſi.2.notabilis.ff.de uſuca.poſita in ſuo fertili trac. præſcrip.
Quod ulterius hoc tibi ratione fortiſsima probo : quia clarũ
eſt,ꝙ agẽs publiciana fundat ſe in titulo putatiuo:vt hic,& in
l.eum qui.ff.eod. & poſsidens pro hærede fundat ſe in titulo
putatiuo & poſſeſsione:quæ duo ſimul iũcta iſtam actionem
publicianam excludũt:ut eſt caſus in l. ſiue autem.§.ſi duob.
ff.de publicia. Et ideo concludo quòd quamuis titulus pro
hærede non excludat agentem petitione hæreditatis per ſu-
pradicta: excludit tamen agentem publiciana. Pro qua opi.
ultra prædicta uidetur doctri. Alex. in conſil.89.colum.fin.in
prin.in 5.vol.& ſic opi.illius doctoris fuit uera,& dictum Iaſ.
non procedit. Quartò ego limito contra dictam concluſio-
nem ultra doctores hic non procedere,quando poſsidens ha
bet cauſam ſiue titulum ab eo, cui agenti non poſſet referri
quæſtio dominij:nam tunc bene competit publiciana contra
titu.poſsidentem.ita notabiliter limitat Bal. in c.j.de contro.
inter do.& empt.quod dictum pro ſingulari ad iſtud propo-
ſitum approbat in notabili caſu Soc.in conſi.86.incip.in cau-
ſa agitata,col.fin.libr.j. his breuiter pro intelligentia m: terie
præmiſsis uenio ad text. Aliæ.uidetur & ſummatur iſte text.
17 ut per Aret. † In tex.ibi,aliæ.no. quod licèt iſta dictio,Regu-
lariter.ſimilitudinem caſuum implicet.uulg. Authẽ.ſed nouo
iure.& ibi gloſſ.de ſer.fug.cum ſi.ut per Socin. in leg.quidam
relegatus.per illum text.ff.de re.dubijs, & mod. capi.2.uper

illum tex. extrà, de ind. & tenet Corn. in conſi. 91. in primo vo-
lumi. cum ſi. Tamen hoc limitatur, niſi talis dictio ponatur
inter extranea: quia tunc non implicat. ita dicit Abb. in ca. ſe-
des. in fin. de reſcript. & tenet Iaſ. in l. ſi quis poſthumos, §. fi-
lium. ff. de lib. & poſt. ad idem facit tex. in Authent. vt defun-
cto fu. in princip. ibi, milites & ſeruos alios. & pro iſta limita-
tione eſt text. hic, vbi iſta dictio ponitur in materia extranea
origine & ſpecie, videlicet inter actiones ciuiles & prætorias
quæ differunt a ciuilibus natura & origine. alijs modis limi-
tatur dicta regula, vt latiſsimè ſcripſi poſt alios in clemé. j. de
reſcrip. quæ refero in voce.
18 † In tex. vbi ex ſua iuriſdictione. &c. Nota hic eſſe text. pro
opi. Bart. & Moder. in l. j. in princ. & in §. qui mandata, per il-
lum tex. in princ. ff. de offic. eius cui man. eſt iuriſdictio. & gl.
in l. & quia. ff. de iur. om. iud. dum volunt, quod ille dicitur delega
tus qui reuocari poteſt, & non habet propriã iuriſdictionem,
ſed demandatam. Ille verò ordinarius qui propriam iuriſdi-
ctionem habet a lege, a quo non poteſt auferri: vt probatur in
d. l. j. in princ. ſecundum quod exponit Bart. & Pau. de Caſt. &
ibi Alex. in 3. volumi. quod probatur ex verbis illius legis ibi,
ſuam iuriſdictionem mandant, &c. nam ſi fuiſſent delegati,
text. non vteretur hoc verbo ſua. vt d. §. qui mandata: ergo illi
dicuntur ordinarij qui dantur a lege: nam tunc dicuntur pro
priam iuriſdictionẽ habere, vt hic tex. concor. tex. in §. in per-
ſonam infrà, eo. imò fortiùs ſi lex vteretur hoc verbo Delega-
mus, adhuc tales dari a lege ſub illa expreſsione dicerentur
ordinarij: vt notabiliter concludit Iaſ. poſt Paul. de Caſt. in l. a
iudice. in fin. C. de iud. ſecus vero ſi a principe eſſent taliter da
ti: quia illi dicuntur delegati qui dantur ab homine: quia ni-
hil proprium iuriſdictionis habent: ſed vice illorum fungun-
tur a quibus dantur. d. §. qui mandata. Et hanc diſtinctionem
inter iudices datos a lege vel ab homine, ſequitur Alexã. in l.
more. in tertia columna, nume. 13. ff. de iu. omnium iudicum,
vbi hoc limitat. Et propriè in caſu noſtro de prætore eſt text.
in l. quarta §. duobus. ibi, ſuæ iuriſdictioni reſeruauit &c. ff. de
damno infecto. quem ibi in hac materia adducit Moder. vnà
cum §. in perſonam. Et per hoc notabiliter Iaſ. in l. ait prætor,
in principio, in prima columna. ff. de re iudic. infert ad ſtatu-
tum, quod loqueretur de iuriſdictione propria, vel habenti-
bus iuriſdictionem: quia debet intelligi propriè de ordina-
rijs, non de delegatis ſecundum Inno. in cap. tua, de offic. vi-
carij. & ita cognoſces quando lex loquitur de ordinario vel
delegato. Nam ſi loquitur per iſta verba, ſua vel propria iuriſ-
dictio, intelligitur de ordinaria: ſecus ſi de mandata vel dele-
gata, quod eſt maximè vtilitatis, ſcilicet propter effectus quos
latè tradit Iaſ. in l. ius autem ciuile. in princ. ff. de iuſti. & in 3.
verſicu. effectus eſt magnus. Et alium effectum huius differen-
tiæ ponit Abb. in cap. cæterum. in princip. num. 2. de iudicijs,
videlicet quia iuriſdictio ordinaria etiam quo ad caſum par-
ticularem prorogari faciliter poteſt de loco ad locum: ſed nõ
ſic in prorogatione de perſona ad perſonã: ſed in iuriſdictio-
ne delegata totum contrarium obſeruatur: vt latè declarat
ibi Aretinus poſt Abbatem in c. j. in fi. verſ. not. ſingulariter, de
delega. Præterea, quia iuriſdictio ordinaria delegari poteſt ẽt
ſi competat de iure ſpeciali, vt dicit Abb. in d. c. cæterum, per
illum tex. Sed iſtud cõfunditur per gl. in l. j. in ver. ſpecialiter.
C. ne lic. potentio. quam ibi multum notat Iaſ. poſt Paul. & a-
lios. & idem Iaſ. in l. a iudice. in fi. C. de iudic. Or audi, quia il-
la gloſſ. mihi non videtur vera per tex. in l. j. in princ. ff. de offi.
eius cui man. eſt iuriſdi. vbi ita demum ordinarius in caſu ſpe
ciali delegari non poteſt, quando ille caſus ſpecialiter mino-
ribus denegatur, & maioribus tantùm conceditur: ſecus ve-
rò regulariter. Et hoc rõne fundatur ex eo, quia ille qui in caſu ſpe
ciali ordinarius eſt, nõ minus dicitur habere poteſtatem quo
ad illum caſum ordinarium, quàm habet ordinarius genera-
lis quo ad omnia. Nam arg. de toto quo ad partem ualet in iu
riſdictione: ut dicit per illum textum. in c. ſuper quæſtionum.
§. nos autem. de offi. delega. ad idem facit tex. in c. paſtoralis.
§. item cùm totum. & ibi notat gloſ. in uerbo, citationes, eod.
tit. quem ad hoc allegat Decius in l. cuius effectus. ff. de re. iur.
& ſic opi. Abb. defendit contra omnes. Sed modò tu aduerte
quod quantum attinet ad iſtam differentiam, nulla eſt differentia
inter ordinariũ & delegatum in text. noſtro: quia cùm loqui-
tur de iuriſdictione prætoris, prohibetur talis delegatio. ut di
cit ſingulariter Bartol. in l. 4. §. ſi intra, in fin. ff. de dam. infect.
quod dictum dicunt Iaſ. Imol. & alii quos refert. & l. a iudice.
in 4. ſing. uerſicu. 3. ibi. C. de indi. & Decius in d. c. cæterum, in
prima columna. & alium multum ſingularem effectum ponit
Bald. in leg. præſcriptione. in penultima. columna. quæſtione
8. C. ſi contra ius uel utilita. pub. quem ſequitur Iaſon. in §. om
nium. nume. 68. ſuprà eod. quem uideas omnino; licet aliàs de
illo dicto dubitauerim in c. diſpendia. de reſcri. lib. 6. ubi con
19 trarium tenui. † Item habes etiam ex dictis uerbis iſtius text.
quòd prætor poteſt ſtatuta condere probatur, quia hic dici
tur, quòd actiones prætor ex ſua iuriſdictione introduxit, &
non approbatione iuris ciuilis: & ita ad hoc ponderant iſtum
text. moder. Hiſpani in l. iuris gentium. §. prætor. in 4. col. ff. de
pact. ubi allegant alia iura.
Et hoc comprobo per iſta uerba text. dum utitur dictione
Ex ſua, de cuius natura eſt, cauſam immediatam importare. l.
non dubium, vbi Iaſ. no. C. de legibus. Et per iſtum tex. ſic de-
claratum conſunditur opi. omnium Moder. in rubr. C. qui ad-
mit. dum uolunt, quod prætores non poſsint ſtatuta condere per
prius, ſed per poſterius: nam ſola propoſitio edictorum nõ ha
bebat uim legis niſi a populo recepta eſſent & approbata: &
tunc dicebatur ius honorarium. & ideo eſt, quòd prætor non
facit quem directò hæredem: item præcepta eius ſunt anna-
lia, & ſimilia, ut ibi: nam per edicta apparet, quòd non ſunt ue
ra: nam cum ex ſe ipſis iuriſdictionem habeant, nõ eſt uerum
quòd habuerint approbatione populi, quod ulterius probatur
per tex. in §. prætorium. ſuprà de iure nat. ubi ad literam dici-
tur, quod ius prætorium non modicam habet iuris auctoritatem:
quia magiſtratus qui honores gerunt, huic iuri auctoritatem
dederunt. pondera igitur magiſtratus. l. prætores. ut in le. 2. §.
eodem tempore. ff. de ori. iuris. ergo ſi ipſi auctoritatem dede
runt: non igitur populus, facit text. in §. ſed eas, ſuprà de bo-
no. poſſeſsio.
20 † In text. ibi neceſſarium eſt exemplis, &c. eo quod in ma-
teria generali neceſſaria ſunt exempla per quæ mens legiſla-
toris aperitur. concordat text. in §. item ſi in iudicio. j. de ex-
cep. & ibi no. Are. & bonus tex. in l. ut reſponſum. ff. de trãſac.
& licet aliàs ſint de bene eſſe, quando materia poteſt propria
cogitatione percipi: tñ neceſſaria ſunt ad declarãdum regulã:
ut tradit Iaſ. in l. in actionibus. in l. 2. col. fi. ff. de in lit. iur. facit
tex. in l. prætor. §. Iulia. ibi, ut exemplo res manifeſtior fiat. ff.
de col. bo. tunc enim pro inductione iuuenum poni debent: ut
in §. hactenus. & l. dãni infecti. ff. de dã. infec. quod procedit
quando ſimpliciter proferuntur: ſecus ſi geminata fuerint: ut
eſt gloſſ. no. in clem. 1. in uer. diocœſanos. de ſu. patr. quam ad
hoc commendat Iaſ. in l. ſi conſtante. in 14. colum. ff. ſolu. ma
Moder. Hiſpani in l. iuris gentium. §. quinimò. ſol. 44. col. 1. ff.
de pact. & Moder. in tract. permut. in 5. col.
21 † In tex. ibi, plerumque, no. ſecũdum Are. hic, quòd iſta di-
ctio, Plerumq;, denotat regulam uniuerſalem eſſe in contra-
rium. Sed tu aduerte quod text. eſt de directo in contrarium.
in §. fi. ĩ. de legit. par. tutel. & ibi no. glo. quæ uult, quòd dictio
Plerumq;, ponat regulam. & ita etiam expreſsè not. Bar. in l.
1. in 2. lec. de tutel. & 2. diſt. tenet Soc. in l. ſi nominatim, in 4.
nota. ff. de condi. & demon. & per hoc uidetur, quòd ſecundũ
iſtos caſus de quibus hic, cum §. ſeq. prætor regulam introdu
cat. pro quo uidetur facere text. in ca. 1. de offi. delega. lib. 6. &
hoc expreſsè firmat Dec. per plura iura, quæ ibi adducit in l.
1. in 2. col. uer. 3. noto. ff. de reg. iur. ſed Are. poteſt defendi opti
mè: quia iſta dictio in iſto tex. facit exceptionem, habita con-
ſideratione ad alias actiones reales, in quibus prætor nõ pro-
mittit, ut is qui agit, dicat ſe quaſi uſucepiſſe, quod non uſu-
cepit: niſi ſolum in hac actione publiciana: quamuis in ea hoc
ponatur pro regula: tamen reſpectu aliarum actionum, quæ
plures ſunt, erit exceptio. ar. gl. not. no. in l. Iulia. §. 1. in uerſi-
cu. quanto minoris. ff. de actione emptio. quæ uult regulam
conſtitu. debere ex pluribus caſibus, & ex paucioribus fit ex-
ceptio. Et ideo dicas, quòd iſta dictio de natura ſui ponit re-
gulam in caſu frequenti & præſupponit exceptionem. lege
tertia. ff. de offic. præfec. uigil. licet aliquando ſecundum ſu-
biectam materiam contrarium contingere poteſt, ut hic.
Et hoc de plano procedit in dictione Plerumque: ſecus
in dictione

in dictione, Interdum, quæ operatur totum contrarium: quia
ponit exceptionem, & denotat regulam in contrariũ: ita con-
cludit Iaſ. in l. iuris gentium. §. prætor ait. in 8. nota. per illum
tex. ff. de pac. & ante ipſum hoc idem tenet Corneus in conſi.
53. incip. uidetur in præſenti. in j. col. in 4. uol. allega. text. in l.
interdum, ff. de condi. indebi. quem ibi ad hoc no. Saly. & Ful
go. l. interdum. ff. de uerb. ſign. Pau. de Caſt. in l. legitimæ. ff. de
pac. cum ſi. ut ibi per eum. & per Iaſ. in repet. l. admonendi. in
primo no. num. 7. in 5. col. ff. de iureiur & ultra ipſos eſt bonus
tex. in l. ſeruitutes. §. ſtilicidium. ff. de ſer. urb. prædio. & in l. ſi
ut certo. §. interdum. ff. commod. & ſecũdum hoc dictũ Ange.
bene procederet in iſta dictione, & quod dictũ eſt de dictione,
Interdum, idem uidetur dicendũ de dictione, Aliquando, ut
in l. aliquando, ff. ad Velleia. quamuis etiam reperiatur quod
ponat regulam: ut ſuprà quib. mo. re contrahi. obliga. in prin-
cipio, & notant nouiſsimi repet. in capitulo primo. num. 47.
extrà de iudi.

22 † Nota primò ſecundum Iaſ. ꝙ actiones quędam ſunt ciui-
les, quædam prætoriæ. Ciuiles ſunt illæ de quibus hic in text.
Prætoriæ quas ex ſua iuriſdictione prætor introducit. Iuxta
hoc quærit Iaſo. de una quæſtione, utrum actiones deſcenden
tes ex ſtatutis Ducum, Marchionum & Epiſcoporum ſint ciui
les uel prætoriæ. Et breuiter in hoc communis concluſio ui-
detur, quod ex quo talia ſtatuta ſunt prætoria, ꝙ ſint actiones
etiam prætoriæ, ut patet ex adductis, hic per Aret. & Iaſ. Et ul
tra ipſos hoc idem tenet Alexan. in l. more. in 4. colum. ff. de iu.
om. iudicum. & latiſsimè Riminal. probat & Moder. repet. in
rub. C. qui admitt. in fin. & in principio cum ſimilibus: ut latè
diſputant nouiſsimi in l. iuris gentium. §. prætor ait. in 5. & 6.
colum. ff. de pactis. & tenet Iaſ. in l. a iudice. in 4. colum. uerſic.
3. limita. C. de iudic. Vtilitas eſt maxima ſecundum Aret. hic:
quia ſi ſunt prætoriæ, finiuntur anno, ſecus ſi ſunt ciuiles. quia
erunt perpetuæ: ut infrà de perpe. & tempo. act. in princip.

23 † Adde ultra per eos adducta alias notabiles utilitates: quia
ſi talia ſtatuta ſunt prætoria, prohibitio facta per talia ſtatuta
non annullat actum ipſo iure, ſed ope exceptionis, gloſſa eſt
notabilis in l. 3. §. ſed utrum. in uer. non puto. ad fi. ff. de mino.
quam ad huc multum commendat iuncto text. Iaſ. poſt Paul.
de Caſtr. in l. non dubium. in 5. columna. uerſicu. 5. & ult. C. de
legibus. & ibi Iaſon dicit eſſe notandum pro ſtatutis Ducum,
Comitum & Epiſcoporum, de quibus hic agitur. & per hoc
facit glo. in lege, ſubſtitutione. ff. de uulg. & pupil. ſecus ſi pro-
hibitio fiat a lege ciuili. Sed conſidera: quia iſta differẽtia mi-
hi non ſatisfacit ex eo, quia aut ius ciuile expreſſe prohibet a-
ctum fieri, & tũc ex quo dat formam, actus in contrarium eſt
nullus, ut dicit Bald. & doctor. in lege prima, ff. de liberis &
poſthumis. & iſto reſpectu non eſt differentia inter ius ciuile
& prætorium: quia etiam ſi ius prætorium conſtituit aliquid
fieri, dicitur induci forma & actus in contrarium non tenet.
prout eſt caſus in l. prætor. ff. de collat. bonor. & quod fortius
eſt etiam ſi illa forma fuerit leuis: tamen de iure prætorio an-
nullat actum: vt concludit Alex. in l. 2. §. prius in 10. col. uerſic.
paſſus. ff. de uulga. & pupil. ubi allegat. d. l. prætor. & idem te-
net Iaſon in l. 2. §. 1. in 4. columna. uerſicu. in eadem gloſſ. ff.
ſolu. matr. & in l. cum quid. in pen. colum. uerſi. adde etiam in
2. lec. ff. ſi cert. peta. & in l. Gallus. §. quidem rectè. in 9. colum.
& §. etiam ſi parente in ſecundo. nota. ff. de liber. & poſthu. &
& Lancelo. Decius in l. ſi ego, ad finem, ff. ſi cert. peta. & Dec.
eius frater, in conſi. 11. quoniam iudicantium. in 8. col. j. par-
te. & idem Iaſ. in l. ſi is qui pro emptore. colum. 17. ff. de uſuca.
Alex. in l. fin. in j. col. fin. C. de iu. deli. Feli. in rub. de probat. in
2. colum. cum ſimilibus. in quibus locis præfati docto. conclu
dunt per text. in d. le. prætor. per conditionem ibi induci for-
mam: & tamen illa diſpoſitio erat prætoris: vt ibi patet. ergo
quo ad hoc non eſt differentia inter legem ciuilem, & præto-
riam prohibitiuè loquentes. Aut uerò lex ciuilis prohibitiuè
expreſſe non loquitur: & tunc non inducit annullationẽ actus
ipſo iure: vt eſt tex. in c. ſi capitulo. de conceſ. præb. lib. 6. & in
c. dilectus, de præben. glo. in clem. j. de iu. pa. & eodem modo
eſt de iure prætorio, & ſic nulla eſt differentia. patet ergo ꝙ
illa ratio doct. non eſt uera. Non obſtat gloſ. in d. l. 3. §. utrum
cum ſi. quia illæ loquuntur quando prætor non loquitur pro-
hibitiuè: & idem eſt de iure ciuili tali caſu, ut eſt dictum. Ad

prædicta bene facit quod tradit Abb. in ſtatuto, in conſi. 91. in
2. colum. in j. parte & videtur eſſe caſus pro iſta æquiparatio-
ne edicti prætoris & legis in l. ſi quis inquilinos. §. fi. ff. de lega.
j. Secunda eſt vtilitas vltra ibi adducta per eos: quia verba le-
gis ciuilis præceptiua affirmatiuè producunt actionem & ex-
ceptionem. text. eſt notabilis in l. ſi ſtatuas. ff. de acqui. rer. do-
mi. ſecus verò quando illa verba proferuntur a lege prætoria
etiam cum iſta dictione, omnino obſeruentur. caſus eſt nota-
bilis in l. pen. in verbo, omnino obſeruantur. C. de pact. quam
ad hoc ponderat Iaſ. in l. legem, in primo notabili. C. eod. tit.
cuius verba formaliter poſuit ibi prius Riminal. & ſequuntur
Moder. Tau. & hanc eandem differentiam ſequitur idem Iaſ.
in leg. iuris gentiũ. §. prætor ait, in j. colum. in 4. no. ff. de pact.
& in repe. Authenti. ſacramenta puberum. in 51. colum. ſuper
gloſ. in verſic. cuſtodiantur. C. ſi aduerſ. vendi. De quo tamen
ultra eum vide latè per Barto. in l. j. ff. de condi. ex leg. quæ om
nia tene mẽti vltra doctores hic, & vltra prædicta vide alium
effectum quem pono infrà in gloſſ. j. † Et per hoc infert Are-
tinus hic quòd ſi per ſtatutum iſtorum deferatur ſucceſsio ali
cui, cui de iure communi non deferretur, puta ſi ex forma ſta-
tuti diſponatur quòd agnati excludant matrem vel ſorores:
tunc tales agnati excludentur a tali ſucceſsione per annum: li
cèt de iure ciuili aditio hæreditatis duret 30. ann. l. licet. C. de
iu. deli. quod dicit no. pro limita. d. l. licet. Tamen Iaſ. hic di-
cit quod in hoc non mediocriter errat Aret. Nam licèt verum
ſit, quòd actiones deſcendentes ex talibus ſtatutis ſint præto-
riæ, non tamen eſt verum quòd anno finiantur. Nam ita demũ
finiũtur, ſi ſunt pœnales: ſecus autem ſi ſunt rei perſecutoriæ.
ita eſt text. in l. in honorarijs. ff. de actio. & oblig. & ibi Barto.
in l. fin. ff. de pœn. Sed tu aduerte quod opi. Angeli eſt ipſa ve-
ritas, & Iaſ. labitur. Nã licet verum ſit, quòd actiones rei per-
ſecutoriæ inductæ a prætore ſint perpetuæ: vt patet hic de pu-
bliciana. & declaro infrà in §. pœnales. tamen ſi tales actio-
nes ſunt contra ius ciuile, ſunt etiam annales. caſus eſt de hoc
expreſſus in dict. l. in honorarijs. in verſi. ſed cum reciſa, &c. &
pone exemplum & in §. ſequen. nam reſciſſoria actio præto-
ria eſt, verum quia datur ad reſcindendum vſucapionem, quæ
eſt remedium inductum a iure ciuili: vt in l. j. ff. de vſuca. durat
anno. d. l. in honorarijs. & ita ad hoc ponderat. d. l. in honora-
rijs. in l. fi. in fin. C. qui. ex cau. ma. ſed in caſu noſtro iſtud ſtatu
tum, quo admittuntur agnati & excluditur mater & ſoror, eſt
contra ius ciuile: vt patet ſupra in tit. ad Tertullia. & in §. in no
ſtra. de hære. quæ ab inteſta. in quibus iuribus manifeſtè pro-
batur, quòd ſorores & mater præferuntur alijs maſculis vlte-
rioris gradus, non ita proximioribus, & admittuntur inſimul
cum agnatis in pari gradu propter æquitatem. l. maximum vi-
tium. C. de libe. prę. quod tenent Mod. in trac. quod ſtat. maſ-
cu. filiæ fœminæ, &c. in prima parte: ergo actiones ex tali ſta-
tuto productæ, erunt annales, & non perpetuæ: & hanc opin.
ſimpliciter firmat Io. de Monteferrato. in repe. l. omnes popu
li, in 7. colum. ver. prima concluſio. ff. de iuſt. & iu. licèt ſupra-
dicta non adducat. & idem Angel. Aret. ſuprà de diui. ſtipu. in
fin. Quinimò poſſet dici, quòd tale ſtatutum dicatur pœnale:
ſed de hoc non curo. ex quibus manifeſtè apparet quòd repre
henſio Iaſ. non eſt vera. Imò etiam poſſet dubitari de validi-
tate dicti ſtatuti, attento ꝙ communiter concluditur in d. rub.
C. qui admit. ꝙ prætores non poſſunt ſtatuta condere contra
ius ciuile. vt ubi latè exorditur Bulgari. poſt Bald. & Paul. &
reaſſumunt latiùs nouiſsimi repet. Et ſupradicta concluſio
procedit ſecundum Iaſ. quando tales Duces, & alij de quibus
ſuprà ſuperiorem recognoſcunt, ſecus autem ſi ſuperiorem
non recognoſcerent: quia tunc dicerentur talia ſtatuta ius ci-
uile: vt per Bar. ī l. j. §. de qua re. ff. de poſtu. cum ſimilibus, hic
allegatis per eum, quibus adde qđ hanc diſtinctionẽ ſequitur
etiam Bart. in d. l. j. ff. de qua re. ff. de poſtu. cum ſimilibus in l.
hoſtes. ff. de capt. Dec. in l. j. ff. de offic. eius. & latè Mod. in ca.
quę in eccleſiarum in 12. colum. de cõſti. cum ſimilibus. vt per
Alex. in l. Centurio. in 5. col. ff. de uulg. & pup. Quibus non ob-
ſtan. poteſt attentari in cõtrarium, quod etiam ſi tales Duces,
Comites alij, de quibus ſuprà, ſuperiorem non recognoſcant,
tametſi ſtatuta eorum de iure loquendo non dicantur ius ci-
uile: quia dato quod aliqui de præſenti ſuperiorem non reco-
gnoſcant; negari tamen non poteſt, quin tales dignitates

origine ſua dicantur ſubditæ Imperatori, quemadmodum & cæteri Reges. ut eſt tex. in c. volumus. 11. quæſtione. j. exceptis Regibus Hiſpaniæ, qui regnũ a faucibus infidelium eruerũt: & ſic non habuerunt ab Imperatore. vt dicit glo. ſingularis in c. Adrianus. il 1. 64. diſt. Cũ igitur origine omnes tales dicantur ſuperiorem recognoſcere, ab origine debent ſtatuta huiuſmodi & actiones denominari: vt dicit not. gloſ. j. ĩ. eo. & in l. j. ff. commo. nã ab originali cauſa, poſterior formatur euentus. l. j. C. de impo. lu. deſ. lib. 10. & l. qui id quod. ff. de dona. & iſtam diſtinctiooem ſiue differentiam videtur etiam conſutare Ange. Are. in d. titu. ſ. de diui. ſtipu. in fi. & pro iſta opi. facie quod dicit Ange. in conſi. 207. in cauſa accuſationis, & tenent hãc opi. Mod. repe. videlicet Lancelotus Galiaula, licet in alio propoſito in l. Centurio. ſol. 4. in 2. col. ff. de vulga. & pupil. ubi alios conſulentes adducit. & hoc regulare eſt, quòd origo rei attendi debeat quo ad iuriſdictionem & actus ſubſiſtentiam: vti n no. caſu tradit Bal. in l. j. per illum tex. ff. de orig. iur. quam valde commendat Aret. in l. ex ea parte, §. inſulam. ad fin. ff. de uerb. obl. & proſequitur latè Iaſ. licet de Aret. non meminerit in l. more. in vltimo no. ff. de iuriſ. om. iud. quibus adde notabile dictum Abb. in c. gradus in 3. col. ver. venio ad tertiam. de reſtitu. ſpo. & eſt gloſſ. magiſtra. in ca. ſtaturum. in ver. canonicis. de reſcrip. lib. 6. & in not. caſu conſuluit Petr. de Ancha. in conſi. 339. incip. pro maiore in 2. col. in princip Suadetur hoc vna ratione: quia clarum eſt quòd quo ad effectũ iuriſdictionis ſtatuendi, tantam iuriſdictionem habet in ſuo territorio Comes ſubditus, ſicut non ſubditus in ſuo regno, & Imperator in vniuerſo: vt latè per plures auctoritates probat Decius in c. paſtoralis. in 2. colum. de ap. & hoc in duce Mediolani firmat Pau. de Caſt. in conſi. 34. ſuper j. dubio. in 2. vol. Felin. in c. quæ in eccleſiarum. in 12. col. de conſti. & Iaſ. in l. ea hoc iure in 3. col. ff. de iuſt. & iur. Socin. in conſi. 3. col. 5. in 3. lib.

Oldr. tamen in conſi. 69. inci. conſueuit dubitari. fuit in alia opin. videlicet quòd nullus dicatur recognoſcere de iure Imperatorem. de quo latè ibi diſputat: & tenendo ſuam opi. quæ in puncto iuris etiam defendi poteſt, poſſet in propoſito noſtro fieri vna regula quòd actiones non expreſſæ hic, vel in §. in perſonam, infrà eo. non dicantur prætoriæ. Iſtam regulam ponit Alex. in rub. ff. ſi cer. pet. in 2. col. & iſto modo actiones deſcendentes ex ſtatutis iſtorum non dicerentur prætoriæ, cũ hic non reperiantur expreſſæ. Tamen quicquid ſit, mihi videtur per ſupradicta, quòd tales actiones dicãtur prætoriæ. Neque ob. quod dicit Alex. quòd poteſt illud negari cùm in text. noſtro ſolum exempla ponantur cauſa euidentioris declarationis: vt hic dicitur. & ideo exempla non reſtringunt regulã, vt ſupradictum eſt, & c. j. ne cle. vel mo. §. hactenus ſ. de gradi. & l. damni infecti. de dam. infec. Non ob. etiam quæ adducit Old. quia dicta ſua non faciunt ad propoſitum noſtrum cùm loquantur de regibus qui fuerunt a Deo vncti & creati: vt in c. j. §. vnde in veteri. de ſacra vnctio. & tenet expreſſe per plura iura Pet. de Anch. conſi. 239. incip. pro maiori diligentia, in prin. nos verò loquimur de ducibus, comitibus, & alijs inferioribus, quorum nomina deſcenderũt à iure ciuili, in quibus ita videtur concludendum, quòd ſtatuta eorum dicantur ius prætorium, neque poſſunt ſe æquare Imperatori poteſtate ſtatuendi: argu. tex. in c. dudum. de præben. li. 6. & cle. ne Romani. de elec. cum alij adductis per Mod. in c. quod ſuper his. de ma. & obe. & per nouiſsimè repeten. in l. omnes populi. ff. de iuſti. & iu. & iſta de iure videntur vera, licet de facto ſequamur tempora noſtra. Sed quãtum attinet ad ſtatuta epiſcoporum, mihi magis placet opi. contra communem: vt ius ciuile dicatur ex eo, quia eorum iuriſdictio perpetua eſt: prætores vero erant temporales: quod ego ſic probo: quia clarum eſt ꝙ ſi epiſcopi æquipararentur prætori ſicut Comites & marchiones æquiparantur, dicerẽtur, ſicut epiſcopi Spectabiles, per ea quæ dicit Barto. in l. j. ff. de offi. eius. ſed tamen hoc eſt falſum: quia dicuntur Illuſtres: vt in c. fi. de re iud. in 6. & tenet Bal. in l. nullus. C. de decurio. Hinc eſt ꝙ ſicut Illuſtres poſſunt proferre ſententiam per alios: vt in l. 2. C. de ſen. ex per. rec. eodẽ modo epiſcopus, ut in d. c. fi. facit gl. in l. j. ff. de offi. præfec. præto, quæ æquiparat epiſcopum præfecto prætorio, qui etiã illuſtris dicitur: & ideo epiſcopus poteſt in cauſis mittere procuratorem ſicut illuſtris: vt in c. fi. 5. q. iuncta l. quæcunq;. cum authẽ. ſeq. C. de procur. & plura alia priuilegia illuſtrium ponit Iaſ. in d. l. j. quæ competunt epiſcopo. ergo non eſt verũ ꝙ prætori æquiparetur, & ſic eius ſtatuta ius ciuile dicentur. Neq; obſtat quod Duces, Comites & huiuſmodi habeant etiam perpetuam iuriſdictionem, quia dico eſſe verum, tamen ex quo recognoſcunt ſuperiorem, dicuntur habere iuriſdictionem temporalem. epiſcopi verò licèt Papam recognoſcãt, illud eſt per viam obedientis religionis eccleſiaſticę, non autem recognoſcunt reſpectu iuriſdictionis vel alicuius tributi: imò concurrunt in iuriſdictionem: vt in c. ſi a ſede. de præben. lib. 6. & hãc opi. videtur ſentire Alex. in rub. ff. de iuriſd. om. iudi. licèt iſta non adducat: non tamen recedas a communi. † Et dominus Iaſ. hic dicit, quod illud quod dictum eſt, quod actiones pœnales prætoriæ ſunt annales, eſt verum ſecundum ipſum quo ad accuſationes. Accuſationes enim ſunt perpetuæ ex quacũq; lege vel edicto deſcendant: vt dicit Bald. in l. receptitia. in princip. C. de conſt. pec. Tamen tu aduerte, quod iſtud dictum non eſt verum, neq; iure probatur: imò patet contrariũ ĩ l. adulter. C. de adul. vbi accuſatio de adulterio finitur quinquẽnio. patet etiam in l. in cognitione. ff. ad Silleia. & in l. querelam. C. de fal. & in l. 2. C. de apoſta. & l. peculatus. ff. ad l. Iul. pecul. cum ſimilibus infinitis, quæ breuitatis cauſa omitto: in quibus iuribus facillimè probatur, accuſationes ciuiles non eſſe perpetuas. Illud tamen dictũ bene procederet de iure canonico, de quo ſtatutum eſt, ꝙ vndecunq; & quocunq; crimina claruerint, debent puniri. c. admonere. & ibi not. gl. 33. q. 2. tenet Abb. in c. licet, in 10. colum. de probatio. poſt Henricum Boych. ibi, qui latius loquitur.

Cogitabam ſi poſſet dici pro defenſione Bal. ꝙ regulariter de iure ciuili accuſationes dicantur perpetuæ, qñ agitur ciuiliter actione in factũ: quia tũc tales accuſationes durarẽt perpetuò, hoc eſt 30. annis: iuxta l. fi. C. de præſcri. 30. vel 40. anno. vt dicit Abb. in c. cũ venerabilis. in gl. antepe. de except. ſecus verò qñ ageretur criminaliter: per d. l. querelam. cum alijs ſupradictis: & quod vtroq; modo poſsit agi, eſt caſus in l. qui nomine. ff. de fal. & ſecũdum hoc bene verificatur, quod dicitur in l. qui falſum, §. accuſatio, eo. tit. de fal. & in l. fi. de falſis. Hoc tamen fallit in accuſationibus prætorijs, quæ durant anno: ut in l. ſi cõuitij. C. de iniurijs. ubi actio iniuriarũ prætoria durat anno: ciuilis vero, quæ datur in tribus caſibus, eſt perpetua ſecundum opi. Marti. quam ponit gl. in l. ſed & ex. ſ. de iniurijs. cum qua tranſeunt magis communiter doc. vt ibi dicit Ioan. Fab. & ſequitur Saly. ſimpliciter in d. l. ſi conuitij. & iſto modo dictũ Baldi poſſet ſuſtineri, exceptis tamen caſibus ſupradictis: actiones prætoriæ ſunt etiam perpetuæ, de quibus omnibus vides quæ dico in §. pœnales, j. eod. vbi eſt propriè locus. Dicit tamẽ Iaſ. poſſe vnum attentari, videlicet ꝙ illud quod ſupradictum eſt, actiones deſcendentes ex ſtatutis Ducũ, Comitum & ſimilium eſſe annales, procedat quod eorum officium eſſet annale: ſecus ſi perpetuum, vt regulariter Comites & Marchiones: nam iſto caſu poſſet dici, ꝙ actiones deſcendentes ex eorum ſtatuto, etiam ſi ſint pœnales, dicantur perpetuæ. & hoc videtur probari ſm eum j. de perpe. & tempo. actio. ex ratione quam aſsignat text. Tu pro iſta opin. vltra ipſum dicas eſſe tex. in c. memini. de offi. deleg. quem ibi in terminis noſtris ponderat And. Sicu. in 7. col. in fi. & in 8. col. quæ faciunt ad omnia ſupradicta. Tñ veritas eſt in contrarium: quia licèt prædicti iuriſdictionem habeant perpetuam, eam tñ recognoſcũt ab alio ſuperiore, ad cuius nutum eorũ ſtatuta reuocari poſſunt, per ea quæ traduntur in cle. 2. de reſcrip. & in l. ſi anguſtæ, de le. 2. & quia inferior non debet eandem poteſtatem cum ſuperiore habere: vt in c. dudũ. de præbẽ. lib. 6. & ſicut ipſi ius ciuile condunt, & perpetuum: ita & Comites, Duces & huiuſmodi. & ideo iſta cõſideratio procederet, qñ prædicti ſuperiorẽ non recognoſcunt, per ea quæ ſuperius dicta ſunt: & vltra ibi dicta adde latè Feli. in c. cùm non liceat. cum 3. ſeq. ubi latè proſequitur qui recognoſcũt, & qui nõ: ex cuius dictis allegationib⁹ facilè iſto principali articulo vtraq; pars ſuſtineri poſſet, iunctis his, quæ Firmianus tradit in ſuo repertorio, in uerbo, Comes, & Io. Fran. Balbus in trac. præſcrip. in 2. parte ſcatæ partis princ. in s. q.

26 † Not. ſecundò ibi tradita fuerit. quod in publiciana requiritur traditio uel quaſi, ad idẽ tex. in l. traditionẽ, & in l. j. ff. eo.

ſupple

ſupple,vel quaſi traditio:vt l.ſiue autem. in prin.& §.j.ff eod. Et iuxta hoc occurrit dubium, nũquid ex quo dominium acquiritur eccleſiæ ſine traditione:vt l.fin.C. de ſacroſanct.eccl. cum ſimili.vt per Alex.in conſi.23. & ſequen.in tertio vol.acquiratur etiam publiciana.Breuiter ego teneo quòd ſic:nam clarum eſt,quòd qui vult conſequens,debet etiam velle antecedens.l.illud, ff.de acquir.hæredi.& l.ad rem mobilem.ff.de procur.ſed fauore eccleſiæ inductum eſt,vt dominium fingatur translatum in eccleſia.d.l.fin.ergo etiam fingi debet quod poſſeſſio ſit translata,quæ eſt antecedens, per quod dominiũ acquiritur:vt in l.j.in prin.ff.de acqui.poſſ. & habetur in l.traditionibus.C. de pact. facit pro hoc not.dictum Compoſtellani Io.And.in cap.tranſmiſſa.de elect.quod refert & ſequitur Roma.in conſi.337.incip.quo ad primum.in j.colum. vbi dicunt,quòd miſſio in poſſeſſionem vel quaſi canonicatus, facta ab habente poteſtatem conferendi, habet vim collationis:quaſi quòd illud ſit neceſſarium antecedens.Præterea validum eſt argumẽtum de loco & perſona ad actum ſiue rem, c.ſicut.de conſec.diſt.j.& no.Bald. in l.precibus.in 10.col.C. de impube.& alijs ſubſti. Sed diſpoſitio.d.l. fin. quæ loquitur in eccleſia,extẽditur ad ciuitatem, & deinde ad municipium & caſtellum:ergo eodem modo illa lex loquens de dominio, poterit extendi ad quaſi dominium, propter conformitatem & ſimilitudinem.l.cum qui.§.in publiciana.ff.de publi.bene facit gloſ.magna & ibi doct.in l.minor.§.j.ff.de euict.vbi vult quòd libellus loquens de dominio poteſt verificari de quaſi dominio,Bald.& gloſſ.in l.per hanc. C.de tempo app.& in c. fraternitatis.i 5.col.de teſti.accedat quod dicit. Card.& Abb. in ca.bonæ,de poſtu. præla.vbi dicunt quòd ſi aliquis dicat ſe habere ius in re,licet intelligatur de dominio,vt in c.cum eccleſia.de cau. poſſ. & proprie. tamen etiam poteſt intelligi de poſſeſſione largo modo,cùm pluribus ſimilibus:vt per Iaſ.in l.ſed & ſi poſſeſſori.§.item ſi iurauero, ff.de iureiur. & ita videtur hoc dicendum,quòd diſpoſitio d.l.ſi.loquens de dominio, habeat locum in poſſeſſione, vt eccleſiæ competat publiciana. & pro iſta parte vlterius facit notabilis doctri.Abb. in c.eccleſia.ij.in prima colum.ver.quæro igitur primò,&c. vt lit.penden.qui vult quòd diſpoſitio Authen. litigioſa.C.de litigio.quæ corrigit. l.2.eod.tit.quæ loquitur de dominio,extenditur ad quaſi dominium. & idem tenet do. Anto. ibi & Innocen.in cap.eccleſia. in fin.de conſtit. cum ſimilibus.ecce quòd lex correctoria loquens de dominio extenditur ad quaſi dominium:ergo a fortiori de eccleſia eſt dicẽdum, quòd diſpoſitio.d.l.ſi.quæ de dominio loquitur, extendatur etiam ad publicianam,& ſic ad quaſi dominium. bene faciunt pro iſta parte ea quæ dixi,ſupra in §.omnium. num.27.& vlterius pro hoc facit quod dicit Bald. Nouel.in tracta. dotis in 8.parte in 6.ſpeciali in 4.columna,vbi concludit quòd diſpoſitio l.in rebus.C.de iu.dot.quæ loquitur de dominio,extendatur ad dominium etiam in odioſis. Tamen his non obſtantibus teneo communem opinionem, quòd eccleſiæ non competat publiciana, niſi actualiter tradatur poſſeſſio. primo per textum in lege cum qui,§.finali.& l.ſequenti,ff. de publiciana.vbi probatur ꝙ quo ad hoc vt competat publiciana, requiritur ꝙ procedat contractus habilis ad tranſlationem dominij, & quod fuerit tradita poſſeſſio,& quod vtroq; tẽpore habeat bonam fidem: & ſic iſta ponuntur vt diuerſa, igitur de vno ad aliud non infertur. Præterea quia poſſeſſio habet plurimum facti.l. in bello,§.factæ. ff.de capt. vnde licet lex fingat fauore eccleſiæ quòd translatum ſit dominium: illud ideo eſt,quia dominium eſt iuris, & lex bene fingit circa ea quæ ſunt iuris:ſed circa poſſeſſionem,quæ facti, ſecus:vt eſt caſus in l. deniq;.ff.ex quib.cau.maio.& tenet in terminis iuris noſtris Iaſ.in leg.ſi is qui pro emptore.in 22.colum.ff.de vſucap.facit tex.in l.commiſſa.ff.de pub.& glo.in l. cum duobus.§. idem reſpondet.ff. pro ſocio. Diſpoſitio igitur d.l.ſi.C.de ſa.ſan.eccle.uolens fauore eccleſiæ dominium præſumi fuiſſe translatum, non habebit locum in poſſeſſione. pro quo facit tex.in l.cum hæredes in prin.ff.de acquirẽ.poſ.vbi licet in aliquo dominium ſit translatum:non tamen dicitur tranſlata poſſeſſio, quæ requirit corporalem apprehenſionem,vt in caſu noſtro.& ita in terminis noſtris ponderat Alex.illum tex. dict.l.cum hæredes.in princ.& quia nihil commune habet poſſeſſio cum dominio: vt in l.naturaliter.§.nihil commune.ff. de acqui.poſſeſ.& pro iſta parte bene faciunt tex.in l.j.§.fin.cum l. ſequen.ff.de pub. vbi dicunt illi text.quòd ideo,prætor traditionis fecit mentionem,propter nonnullos caſus, in quibus dominium transfertur ipſo iure: ut ibi exemplificat Iuriſconſultus: quaſi ex hoc apertè volens quòd in illis requiratur acquiſitio poſſeſſionis quo ad hoc,vt publiciana aliquo modo habeat locũ,quæ ſine traditione non competit. Non obſtant adducta in cõtrarium. Et primò quantum attinet ad primum argumentum, negari poteſt quòd poſſeſſio ſit antecedens neceſſarium ad translationem dominij de iure ciuili ex vſucapiendi conditione acquiſitum,de quo nos loquimur:ſecus in dominio,quod nobis acquiritur de iure gentium : vt tenet Iaſ.in leg.j.in princi.ff.de acquiren. poſſeſſ.& nouiſſimi in rub.eod.titu. ex quo quia extant iſta ſimul quòd per traditionem acquiratur nobis dominium, ſed non poſſeſſio : vt eſt caſus in le.ſi fundum,ff.de fundo.& no.gloſſ.in leg. ſi ſtipulatus §.j.in verbo ſtipulatus.ff.de vſufr.not.Iaſ.in §.ſic itaque.in primo not.infrà eo.nam quo ad transferendum dominium ſufficit traditio poſſeſſionis non vacuæ.Secus verò quo ad transferendam poſſeſſionem,vt ſupra dixi nume.10.& 13.per text.in d.l.ſi fundum. patet igitur quod traditio poſſeſſionis non eſt neceſſarium antecedens ad translationem dominij,quæ poteſt de per ſe fieri ſine translatione poſſeſſionis:vt ſ.eſt dictum.Regula igitur prædicta procedit, quando poſſeſſio vacua traditur quò ad effectum tranſlationis dominii.& illa regula dic.l. illud.recipit plures alias notabiles limitationes,quas nouiſſimè congerunt Mod. Taurinen.in l.j.in j.colum.ff.de oper.no.nun.& inter aliàs,illa potiſſimum eſt notanda ad propoſitum noſtrum videlicet ꝙ illa regula procedit, vbi antecedens quòd includitur ſub conſequenti expreſsè, pro forma deberet requiri:aliàs ſecus.ita declarat not.Alexan.in l.fin.in 3.colum.C.de hære. inſtit.facit.l. prætor.§.1.ff.de ope. no.nun.quæ no.per Mod.in l.j.ff. de lib. & poſthu. vel ſi ſaltem non requiritur pro forma,eſſet tamen neceſſarium,vt declarat Feli.in cap.2.in quarta colum.de fid. inſtrumen.quod tamen ſecus eſt in tranſlatione dominij, quæ poteſt fieri etiam ſine tranſlatione poſſeſſionis:vt dicit Iacob. in l.traditionibus.circa fi. C.de pact.cum ſimilibus,quæ pono infrà iſto §.ſuper gloſſ. iuſta cauſa. & ſic poſſeſſio non eſt neceſſarium antecedens ad dominium. Ad alia quæ dixi quòd valet argumentum de loco ad rem &c. dico quod eſt verum vbi eſt eadem ratio,vel reperitur facta prouiſio a lege: ſed in caſu iſto non eſt eadem ratio,cùm poſſeſſio & dominium ſint diuerſa: d.l.naturaliter.§.nihil commune.de acqui.hære.ergo diſpoſitio d.l.ſi.quæ de dominio loquitur, nõ habebit locum in poſſeſſione, cùm ex diuerſis non infert.l. neque.C.de probat.& l.matrem.eo.titu. & maximè quia d. l.fin.eſt correctio iuris communis:ergo prohibita eſt extenſio,ſecundum communes regulas,Authen.quas actiones.C.de epiſc. & cle.Bart. & Mod.in l.ſi conſtante.in 9.q.primę partis. ff.ſolu.mat.habebit ergo locum in caſu in quo loquitur,& ſic in dominio:poſſeſſio verò non fingetur tradita, niſi actualis fiat acquiſitio,& tunc competet publiciana : aliàs non.Neque obſtat quod dictum eſt de libello loquente de dominio, quod poteſt intelligi de quaſi dominio: quia illud procedit quando aliàs actus ſiue libellus ſuſtineri non poſſet:pro quo ſit latiſſima interpretatio,ſi materia ſubiecta patitur:vt tradit Iaſ.in d.l.ſed ſi poſſeſſori.§.item ſi iurauero. nam quantum ad validandũ actum recedimus a regulis iur.l.in lege Aquilia, ſi deletum.ff.ad leg. Aqui.& tradit Iaſ.in l.j.in 2.lect.in fin.ff. ſolu.matr.& in l.qui. hoc anno.ff.de verb.oblig.Ioan.de Ana.conſi.40.in prin. Decius in conſil.4.ad clariorem rei, in 3.col.in ſecunda parte,& conſi.57.ſuperioribus diebus.in ſecunda columna. in ſecunda parte, & conſi. 70.in caſu propoſito.in prima colum.cum ſimilibus:vt per Moder.in le.j. ff.de offic.eius.ſed in terminis dict. l. ſi. illa diſpoſitio aliàs ſuſtineri poteſt in ſolo dominio: ideo non debet fieri extenſio maximè in correctorijs ad quaſi dominium ſiue ad poſſeſſionem. facit pro hoc quod not. Bar.in l.ſi finita.§.ſi de vectigalib.in j.col.ff. de dam.infec.vbi vult q̃d licet reſpectu dominij non currat cõtra eccleſiã præſcriptio minor quadragenaria : tñ reſpectu quaſi dominij & publicianæ præſcribitur cõtra eccleſiã cõi tẽpore. ita tenet ibi Bar.& expreſſiꝰ Io.de Imo.& Bal.in l.ſiue aũt.§.ſi duob.ff.de

publi.& in l.j.col.j.ver.vltimo.C.de anna.excep.not. Ange.& Imo.in l.vſucapione.ff.de vſuc. ſequitur Corneus conſilio 16. viſo primo.colum.fin.& conſi.117.incip.multa. col.fin.2.vol. & conſi.142.videtur prima ſacie. colum. 4.in 3.vol.in quibus locis aſsignat vnam concludentem rationem,quam tenet Iaſon in Authenti. quas actiones.circa princip.C.de ſacroſanct. eccleſi.& poſt Are.in §.res fiſci. C.de vſucap.vides ergo eund diſpoſitio loquens de dominio,non babet locum in quaſi dominio,& proprie in libello.illa deciſio nnn eſt vera,ut per plura cõcludit Bar.in l.ſi mater.§.eandem,in pe.col.ff.de except. rei iud.Non obſt.quod dictum eſt de Authen.litigioſa.C.de litigio.quia non eſt uerum,quòd in d.Authen.litigioſa,fiat correctio iuris communis reſpectu dominij, ſecundum nnã opi. quæ ſatis uidetur probari. nam correctio fit ibi circa modum iudicij & litis inducendæ,quę quandoque per lit.conteſtationem,aliquando per ſolam conuentionem committitur,ut ibi dicitur.uel retento eodem intellectu, quòd correctio fiat circa dominium,dico quòd in d.Auth.litigioſa.ſicut eſt correctoria,debet fieri correctio circa id de quo loquitur l.2.eo.ti.quæ ſi in quaſi dominio loquitur, ad illud etiam correctio adaptatur.ſed hoc nullo pacto conſonat, quia d.l.2. de quaſi dominio non loquitur, neque d.auth.litigioſa. ergo circa illud non fit correctio. & ſi concedatur ꝙ corrigatur in dominio, quòd puto uerius reſpectu qualitatis ſeu modi,qui ſacit rem litigioſam,adhuc iſta opi.procedit,pro quo eſt notabilis deciſio Io. An.in cap.ſi.colum.fin.ut lit.pen. cum alijs ibi alleg.per eum. Concludas igitur in hac quæſtione cum opi. Bartol.in l.j.ff.de publiciana.Nam cum quæris,an eccleſiæ competat publiciana ſine traditione: diſtingue quòd aut ille qui uendidit uel donauit eccleſiæ,poſsidebat, & ſic per conſequens habebat publicianã,tunc eccleſiæ competet non nomine ſuo,ex quo non eſt tranſlata poſſeſsio, ſed tanquam ex perſona & acceſsione auctoris a quo cauſam habuit.& ita procedit dictum Bal.Nouel.& diſpo.d.l. in rebus. Aut uero ille qui uendidit vel donauit eccleſiæ non habebat publicianam, uel poſsidebat, uel ſi bona fide poſsidebat,non habebat titulum, & iſto caſu eccleſia non poterit intentare publicianam,neq; nomine ſuo,quia non poſsidet, neque ea perſona actoris, quia illi non competebat: & tali caſu bene requiritur traditio quo ad hoc ut competat eccleſiæ,& ita ur̃ eſſe de mente Bar.in d.l.j.§.j.cuius diſtinctionem videtur approbare Socyn. in conſi.61.incip.præſenti conſultatione.col.fin.in j.lib.& latiùs ſequitur Petr.Phili.Corne.in conſil.35.in 9.col.in j.uolu.& in conſil.201.incip. licet videatur.in 2.colum.eo.uolu.tenet Bald. Nouel.in tract. dotis,in 8.parte,in 7.ſpeciali.in 4.columna.& ultra ipſos pro iſta bene facit do.Bald.in ſimili in l.omni nouatione.in fin.C. de ſacroſanct.eccleſijs,vbi vult quòd licet aliàs contra eccleſiam non currat minor præſcriptio 40.annorum,tamen eccleſia agendo ſumit adminiculum & ſundamentum ſtatun diſponentis quòd inſtrumentum habeat executionem paratam, potẽrit ſibi obijci exceptio præſcriptionis x.annorum ab eodem ſtatuto inducta.Ad idem bene facit quod dicit idẽ Bald. in l.j.in ſi.C.de contrahen.empt.vbi dicit quòd licet aliàs ſtatuta laicorum non ligent clericoa neq; eccleſias,c.eccleſia,de conſtitu.tamen ſi clericus vel eccleſia vtatur adminiculo ſtatuti,obſtabit eccleſiæ exceptio ex ſtatuto proueniens. faciunt etiam not.per Barto.& Bald.in l.planè.ff. quod fal. tu.auct.& latius per Philip.Fran.in regula poſſeſſor.colum.3.de re iud. lib.7.& finaliter hanc opin.tenent Io.And. do. Ant.Imo.Car. Abb.in 2.de conſue.Specu.in titu.de loca.§.nunc aliqua,verſ. 58.& Bald.in d.lib.& in d.l. ſiue autem.§.ſi duobus. ff.de publi.& in d.l.fin.& alij plures, quos breuitatis gratia omittam: quamuis hic articulus pro ſua materia maiora exigeret, qui ex prædictis facilè dubius in vtramque partem reddi poteſt.

Glo.j.diuiditur, vt hic per docto.Ex qua aliquæ concluſiones colliguntur. Prima eſt quòd actio rei uendicationis utilia quæ datur contra illum, qui dolo deſijt poſsidere, eſt ciuilia origine,attenta perſona actoris:licet poſsit dici prætoria approbatione:cum iſta cõcluſione communiter tranſeunt doct. Sed aduertendum eſt:quia contra iſtam concluſionem fortiter facit tex.in l.electio.§.j.ff.de noxa. & text.quem hic Bald. alle.pro ſe in l.ſi plurium.l.2.in princ.eod.titu.Niſi ad illa iura reſpondeas,vt hic per gloſ.ꝙ ſcilicet approbatione dicitur actio talis prætoria.Sed tunc inſtatur,quia omnia noſtra facimus,quibus auctoritatem impartimur,l.2.de vere.iu.enucle. c.vt noſtrum. de appella. ſed ſi prætor confirmabit actionem ciuilẽ:ergo videtur ſimpliciter ſuam ſacere,vt ſolutè prętoria dicatur:arg.l.ius ciuile,ff.de iuſti.& iu.& c.cum aliquibus. de reſcrip.lib.6.vbi eſt bonus text. Sed ad iſtum reſpondetur ꝙ ille qui confirmat,nihil de nouo inducit,le.hæredes palam.ff. de teſta.cum ſimilibus:vt per Moder. in l.more. ff. de iur.om. iud.niſi ex illa cõfirmatione efficeretur nouus actus:vt in d.c. cum aliquibus,quod non contingit iſto caſu,ex quo ius ciuile de ſe has actiones adinuenit,quibus potuit poteſtatem & vigorem dare. Et hoc idem gloſſ.dicit de actione commodati & petitione hæreditatis:quæ licet a prætore dicãtur inductæ, ciuiles tamen ſunt,& altera centumuiralis dicitur: vt dicit ẽt Bart.in l.j.in 2.col.num.7. C.quorum bonorum.facit tex.in l. prætor.ff.de lib. leg. de quo aliàs ſuprà memini me dixiſſe in alio propoſito. Et in primo eſt maximus effectus an iſta actio ſit merè prætoria,an tantum approbatione, ex eo,quia ſi merè prætoria ſit,erit annalis,ex quo datur propter dolum, & ſic ex delicto,quæ eſt pœnalis,vt in l.in honorarijs, ff.de actio.& obli.no.glo.in §.pœnalis,infrà eodem.ſecus verò quando eſt tantũ approbatione prætoria : quia tali caſu erit perpetua : vt eſt videre in poſſeſſoria hæreditatis petitione,q̃ eſt actio prætoria extenſione:& tamen eſt perpetua:& ſic de alijs ciuilibus origine extenſis a prætore eſt dicendum, vt dicit Io.Fab.poſt Iac.qui hoc pro regula & in terminis tradunt infrà de perpe. & temp.act.in princ.ver.occaſione huius &c.& allegat plura de quibus ibi per eos. Secunda concluſio eſt,quòd ius agendi colligitur ex perſona actoris, le.j.& 2.ff.ſi pars hæredi.peti. Et hoc intelligitur conſiderata etiã origine,non qualitate actionis,quæ poteſt mutari ex perſona rei,vt videndũ eſt in rei vendicatione directa quæ mutatur in vtilẽ,ſi reus dolo deſijt poſſidere:ſed iſta mutatio non officit origini,per ea quæ not.Bar. in l.quãquam.§.Iulia. ff.de aqua plu.recen.vbi eſt doctrin.magiſtralis circa hoc quæ totam iſtam quæſt. declarat.quam ſequitur & multum not.Alex.in conſi.220.in 2.vol.

27 † Gloſſ.& ſi quæ ſunt. iſta gl.reprehenditur hic per Dy. inquantum ſentit,quod actiones deſcendentes ex contractu vel quaſi,ex maleficio vel quaſi, ex varijs figuris cauſarum ſint de iure ciuili:quia hoc eſt falſum,vt patet in actione de conſtituta,quæ eſt prætoria.§.de conſtituta.j.eod.& tamen deſcendit ex contractu,vt l.j.& l.3.de conſtit. pec.item actio nego.geſt. quæ eſt prætoria & naſcitur ex quaſi contractu, vt s̄.de oblig. quæ ex quaſi contractu.in princ.l.3.in princ.ff.de nego.geſt.& plures aliæ,quas hic enumerat Iaſ. Tamen Aret. Iaſ.& communiter alij dicunt,quod gloſ.hoc non voluit ſentire & ideo non meruit reprehẽdi. Adde tu ultra ipſos:quia gl.hic loquitur exemplificatiuè,& exempla regulam non reſtringunt,l.g. damni infecti.l.2.ff.de dam.inſe.& ibi Barto.& in ſimili caſu tradit Iaſ.in §.præiudiciales.in 8.col.nume.34.j̄.eodem,& in l.nulli.col.ſi.C.de iudi. Nam exempla ponimus nõ ut ita ſint, ſed ut ſentiant & intelligant rem facilius addiſcentes. tex.iuncta gloſ.in l.obligationum ſubſtantia. in ſi.ff.de actio. & obli. nam per ſubauditiones & coniecturas tea. neq; gl.debent impugnari,vt dicit not.gl.in c.cupientes.§.quod ſi per 20.in uer. petere.de elec.lib.6.quam dicit ſingularem Alex.in authen.ex cauſa,in prin.C.de lib.præte. & Iaſ.in l.ſi. col.4.C.de ſac.ſan. eccle.& in no.caſu tradit Hyppo.de Marſi.in l.furem.col.1.ff. de ſica. Sed tamen tenendo opi.Dy. poſſet dici,ꝙ glo.habuit hanc intẽtionem, uidelicet quòd iſta exempla ſunt actionum ciuilium,qđ patet ſecundũ ius qđ allegat:nam alleg.§.1.ā.eo. ubi glo.ẽt in uerbo,modis, hoc vr̃ tenere iuncto illo tex.& ſic negari non poteſt ꝙ iſta exempla reſtringantur ſecundũ text. qui loquitur de actionibus iuris ciuilis:argu.l. ſi.§.cui dulcia. de ui.tri.oleoq; leg.& c.2.de reſcrip.lib.6.nam dictũ doctoris intelligitur ſm̃ iura per eũ allegata:ut dicit Bar.in l.nõ ſolum. ff.de libe.leg.l.Imperatores.ff.de in di.adiec.Iaſ.in le.1.in 10. col.ff.ſol.ma.Bar.in l.ſi.in prin.ff.de cõdi.inde.cũ igitur gl.hic ſentiat ꝙ actiones deſcendentes ex contractu uel quaſi,ex maleficio uel quaſi,ſint ciuiles,per conſequens vr̃ negare eſſe ꝓtorias:cum poſitio unius ſit excluſio alterius.§.j.s. de his qui ſunt ſui uel alie.iur.l.cũ prætor.ff. de iudi.cũ ſimilibus, ut per doct.in c.nõne.de pręſump.nã ſimul ciuiles & prætorię eẽ oõ

poſſunt

poſſunt. Nec ob quòd exempla non reſtringant regulam, quia
illud eſt verum, niſi ſæpius repetantur. quia tunc bene regu-
lam reſtringunt ad caſum propoſitum. gl. eſt notabilis in cle.
j.in ver. diœceſanis. de iure patro. quam ad hoc multum com
mendant Mod Bononien. in tract. permuta. in 5. col. & dixi §.
in nota. text ſed illud exemplum gloſ. in tract. actionum ciui-
lium eſt ſæpius repertum: vt, ſuprà dixi igitur, &c.

Et per hoc ceſſat illud quod dicebatur quòd per ſubaudi-
tiones non debent iura reprehendi: quia eſt verum, niſi eui-
dens ſit coniectura ſubauditionis faciendæ: vt tradit no. Feli.
in c. ſignificaſti. in pe. col. de fo. comp. & in c. tua nos. in 2. col.
de iureiuran. Tamen non eſt recedendum ab opi. Aret. & Iaſ.
hic, quæ videtur verior: pro qua eſt gloſſ. j. in §. pœnales. j. eo.
quæ videtur aperire mentem ſuam ſecundum quod declarãt
ibi doc. dum ibi gloſſ. vult ꝙ actiones pœnales deſcendentes
ex maleficio ſint etiam prætoriæ, quas hic dixit deſcendere à
iure ciuili: ergo manifeſtè colligitur quod gloſ. hic non voluit
taxatiuè loqui, & dicere quòd actiones deſcendentes in caſi-
bus de quibus hic, ſint tantũ ciuiles, ſed quòd etiam reperian
tur prætoriæ: vt in d. glo. 2. tenuit: in alio tamen iſta glo. vide-
tur malè loqui, dum hic tenet quòd actiones deſcẽdentes ex
quaſi contractu, vel quaſi ex maleficio, non dicantur ex varijs
figuris cauſarum ciuius contrarium tenuit gloſſ. ſupra in §. j.
in ver. modis omnibus. ſecundum quod ibi induxi: & illa eſt
28 communis opi. † Gl. aliæ in rem, concludit nullam eſſe actio-
nem prætoriam mixtam: & ad contrarium de l. j. alleg. in glo.
dicas breuiter non eſſe verum petitionem hæreditatis eſſe
mixtam. nam communis opin. eſt in contrarium: vt per Alex.
& Moder. latè in rub. ff. ſi cert. pet. pro qua opi. vltra ibi addu-
cta eſt tex. in l. j. ff. de rei ven. & dicit Bart. in l. ſed ſi lege. §. pe-
titio, ff. de petiti. hære. quòd quemadmodum diuerſæ naturæ
non poſſunt eſſe ſub eodem ſubiecto: vt quòd quis ſit homo
& aſinus: ita neq; mixtura actionis realis & perſonalis nó po-
teſt cadere ſub vna actione. & ſic concludit quod ſit realis: vn
de in ſtatuto loquente de actione, comprehenditur: vt in nota
bili caſu tradit Signorel. in conſi. 49. quem nouiſſimi Medio-
lanen. ſequuntur in l. 2. in prin. in 2. col. ff. de verb. obl. Non ob-
ſtat tex. in l. hæreditatis. C. de pen. hæredi. quia illa mixtura de
qua ibi dicitur, eſt quo ad effectum præſcriptionis, per ratio-
nem quam ponit ibi Bart. & de iſta quæſt. an petitio hæredita-
tis ſit mixta vel non, dico latiſſimè vltra alios in §. quædam,
ſuper glo. confines. quæ tenet quod eſt mixta, infrà eodem. &
ibi pono contrarietates doctorum. In fin. gloſſ. ibi, & primò
hic de realibus &c. ſed quæro quæ eſt ratio, cur prius de illis
cùm perſona ſit omnibus rebus dignior. l. iuſtiſſimè, de ædil.
edict. Reſponde vt per Alexan. & Moder. in l. j. ff. ſi cer. pet. pro
quo faciunt ea quæ latè dixi in §. omnium in 4. not. ſupra eod.
Gloſſ. neceſſarium. concludit vnum quod princeps non ne-
ceſſitatur exempla ponere, cùm ſit ſolutus legibus, vt l. prin-
ceps. ff. de legibus, & ſecundum hoc verbum, neceſſarium, de
bet exponi. ſ. vtile. Et hoc modo exponit glo. in l. j. ſolu. matri-
monio. Sed conſidera quòd aut diſpoſitio legis poteſt inueſti
gatione intelligi: tunc iſto caſu bene procedit gloſſ. nam vi-
gilantibus ius ciuile ſcriptum eſt, l. pupillus. in fi. ff. de his quę
in frau. cred. & ſuprà in procœmio. §. quorum. Sed vbi inueſti-
gatione non poſſet ſenſus legis colligi, ego putarem iſto caſu
non ſolùm vtilia eſſe exempla: ſed neceſſaria, & quod tali ca-
ſu princeps neceſſitetur illa oſtendere, vt lex obſeruetur, aliàs
lex obſcura nobis inſidiaretur: vt dicit text. iuncta gloſſ. C. de
no. cod. fac. in princ. neque talis lex iuuat ad deciſionem cau-
ſarum, vt dicit Bald. in l. ambiguo, ff. de reb. dub. & ideo dicit
Barto. in l. ea, ff. de contrahen. emptio. quod teſtis obſcurus æ-
quiparatur tacenti verum. & idem Barto. in lege, quicquid. ff.
de verborum obliga. inuehit contra quendam ſcribam, cuius
dictamen nó intellexit Papa Ioannes, quia obſcurum: & pro-
pterea ignorantia iuris obſcuri excuſat: vt dicit Cardi. in cle-
ment. fin. in 4. q. de regu. Felin. in cap. de quarta. in 8. columna,
de præſcript. & exceptio obſcura habetur pro non exceptio-
ne. Bart. in l. 3. §. ſi duobus. ff. de adi. leg. Et ideo tali caſu exem
pla requiruntur, vt res clarior reddatur, & veritas comprobe
tur l. j. §. nunquid, ff. de poſtula. tenet Bart. in l. nemo. C. de ſen.
nam. nihil magis proprium eſt legibus, q̃ claritas: vt in Au-
thenti. de teſt. imperfect. in principio. nam claritas eſt de ſub-
ſtantia legis, capitu. erit autem, 4. diſtinctio. aliàs ſententia la-
ta contra legem obſcuram non intelligibilem valeret, ſecun-
dum Bald. in cap. fina. de conſtitutio. facit gloſſ. ſuprà de obli-
ga. quæ ex quaſi delicto, §. ideo. Iaſon poſt Imo. & Roma. in l.
cum prolatis, in fin. ff. de re iudic. & Petr. de Anchar. in capi. j.
in ſecunda columna, eodem titu. libro 6. Et ideo iſto caſu non
procederet ratio gloſſ. neque ſua expoſitio: ſed illud verbum,
neceſſarium, caperet propriè in ſuo ſignificatu. Et licèt prin-
ceps ſit ſolutus legibus, neque ſibi neceſſitas imponatur: eſt
verũ, niſi ratio poſtulet: quia tali caſu bene rationi ſubiectus
eſt, quia eſt animal rationale & politicum: hinc eſt quòd con-
trahendo obligatur: vt in captu. j. de probatio. vbi latè Moder.
tradũt poſt Abba. Cùm igitur in caſu præfato ratio expoſtulet
exempla proponere, vbi aliàs res eſſet obſcura, dicerem tali
caſu principem neceſſario aſtringi ad ea ponẽda. Nam ſi vult
obſeruari, debet ponere ea quæ ſunt de ſubſtantia legis, ſine
quibus lex contemni poſſet, per ſuprà dicta argum. l. illud, ff.
de acquir. hæred. cum ſimilibus.

Glo. ex iuſta cauſa. diuiditur in duas partes. In prima expo-
nit text. In ſecunda declarat & limitat. ſecunda ibi, & hoc.
29 † Collige vnum ex iſta glo. quòd ita demum datur publicia-
na, ſi venditor tranſtulit quaſi dominium: aliàs non: per l. tra-
ditio. ff. de acquiren. rerum domi. cum allegatis hic in gloſ. Et
ex hoc inferas quòd ſi venditor reputabatur dominus, non
poſſidebat rem per traditionem illius, non transfert quaſi do
minium & per conſequens neque publicianam, ex quo non
eſt tradita poſſeſſio vacua. ratio eſt: quia publiciana datur illi
cui facta eſt traditio habilis ad vſucapiendum: ſed venditor
non habuit poſſeſſionem: ergo in emptorem bonæ fidei non
tranſtulit, & per conſequens emptor tanquã non habens cau-
ſam habilem ad vſucapiendum, non poteſt agere publiciana,
vt requirit hic tex. dum dicit eius rei poſſeſſione amiſſa, & in
l. 2. & l. ſiue. & per totum, ff. de publiciana. & hoc tali ratione
ſuadetur. nam clarum eſt ꝙ ſi aliquis mihi venderet domum
verè tuam, quam poſſides: licet eam mihi aſſignaret, nó trã-
fert in me poſſeſſionem: quia ipſe venditor non poſſidebat: vt
dicit tex. in d. leg. traditio. hic alleg. in gloſſ. nam nemo poteſt
plus in aliũ transferre, quàm ipſe habeat, quia eſſet iniquum,
& ius præſtaret occaſionem fraudis. nó trãſlata igitur in eum
poſſeſſione, publiciana non competit, quia cùm aliquis tene-
tur ad tradendum, debet tradere poſſeſſionem vacuam, non
ab alio occupatam l. cum res. C. de proba. & leg. minus. C. de
acquiren. poſſeſſio. l. penultima, ff. qui mod. pig. vel hypothe.
ſoluitur. & l. quem prædium. C. de diſtractio. pig. cum ſimili-
30 bus. † Sed iſta non procedunt in venditore domino vero, quia
per ſolam traditionem etiam rei non vacuæ, bene transfertur
dominium. t. xt. nota. in l. ſi fundum. ff. de fundo dot. quem ad
hoc pro ſing. commendat Iaſ. in l. j. col. 3. C. de ſer. fugi. & in l.
ſi procurator. C. de eden. Alex. in l. traditionibus. in fine. C. de
pact. cum ſimilibus, vt infrà dicitur. Ratio eſt quia venditor
tranſtulit iſto caſu quod intendit, ſcilicet dominium, quod eſt
diuerſum a poſſeſſione, vt dicit Iaſ. poſt alios quos ibi alleg.
in §. ſic itaque, in prin. nume. 2. infrà eo. & dixi ſuprà num. 10.
& 26. l. naturaliter, §. nihil commune. ff. de acqu. poſſ. ad quod
quidem dominium conſeruandum vel vendicandum poſſet
talis dominus cedere actionem ſuam. l. fi. C. de hære. vendi. vt
tradunt latè Domini. de Ro. in deci. 139. in no. in tit. de ceſſio.
actio. Sed ille putatiuus dominus qui non poſſidebat, nihil po
terat transferre, & ideo conſtituitur diuerſum ius, & ita nota-
biliter iſtas rationes diuerſitatis ſequitur Odofre. pater veri-
tatis in l. cùm reo. C. de proba. & in leg. j. ff. de public. & valde
commendat Corne. in conſi. 101. incip. licet videatur. in 2. col.
licet de Odofre. mentionem non faciat. & hanc eandem opi.
latius proſequitur Ioan. And. in addi. ad Specul. in §. nunc di-
cendum. verſi. in actione. in additio. incip. fuerit, in tit. de cau.
poſſ. & proprie. & hanc eandem opin. tenet idem Corne. vbi
alia allegat in conſi. l. incip. in cauſa. in 2. volum. in princ. & in
conſi. j. col. fi. in 3. volu. & in conſi. 88. incipien. viſo ſupra ſcri-
pto. colum. fi. in eo. lib. & in conſil. 288. quamquam. in quarto
volumi. & per totum illud conſilium ponuntur omnia requi-
ſita publicianæ, & hanc eandem opin. tenet Soci. in conſi. 56.
incip. viſo proceſſu. in j. colum. in 3. volum. Et quod dictum eſt
ſufficere quo ad tranſlationẽ dominij traditionẽ poſſeſſionis

non vacuæ factam a domino, illa tamen traditio non erit ſuf-
ficiens ad præſcriptioné, & ſic iſto caſu tex. in d.l.ſi fundum.
noo procedat:ita dicit Alea.in l.3.§. ex contrario.col.fin.ff.de
acquir.poſſ.Iaſ.in l.traditionibus. circa fi.C.de pact.& Areti.
in rubr.ff.de aequi.poſſ.in fin.quod not. Alia limitatio colligi-
tur ex his quæ dicit Alexan.in l.ſundi venditor.col.fi.de acqui
ren.poſſeſsio.quam declaro in voce. † Gloſ. caſu nota ex iſta
glo.ſecundum Areti.hic, quia ad hoc ſolet communiter alle-
gari, quòd ſurtum non connumeratur inter caſus ſortuitos.
pro quo Iaſon hic allegat duas glo.videlicet in l.3.§.hoc edi-
cto.in verbo ſine culpa.& gl.in l.nauta.§.fin.in verſic.futuro.
ff.naut.caup.ſtab.adde vltra ipſum aliam expreſſam in l.ſi res
pupillares.in glo.j.ff.de admi. tuto. Dicit tamen Iaſ.quod iſta
gloſſ.non probat id quod dicit Are.etiam ſi referatur ad teat.
quia text.hic non loquitur niſi de caſu, & non de caſu fortui-
to:nam iſta dictio profertur ſimpliciter ſine illo adiuncto, for
tuito: & ideo oon intelligitur loqui tex. de caſu ſortuito.& li-
cèt Iaſon pro iſta ſua opi.nihil alleget, tamen videtur pro hoc
caſus in l. qui ædes, iuncta le. quòd ſi ſortuito.ff.de incen.rui.
nauſ. His tamen non obſtantibus poteſt Are. deſendi.& dico
quòd iſta dictio, caſus, poſita in tex.& gloſ.noſtra ſimpliciter
prolata ſignificat caſum ſortuitum:vt eſt teat. in l.in rebus.ff.
commo.& ſi alibi cum adiuncto reperitur, illud ſit cauſa ma-
ioris declarationis:iuxta.l.qui mutuam.ff.manda.cum ſimili-
bus:ut per Feli.in c.venerabili.col.j. de offi.deleg.ſicut in c.j.
de reg.iu.lib.6.dictio licitè, ibi poſita abundat, ſecundum Io.
An.ibi: per hoc tamen nó inſertur quòd ſi ſine adiuncto pro-
feratur, quòd non importet idem.l.quæ dubitationis, ff.de re-
gu.iur.vt patet in d.l.in rebus. & pro hoc defenditur Aret. Et
pro iſta opi. Areti.facit:quia gl.hic vtitur dictione, imò, quam
ponit inter dictionem, caſus, & dictionem, ſurtū, & rapinam,
de cuius dictionis natura eſt poni inter diuerſa, leg. ſi Stichus,
imò Pamphilus.ff. de manu.teſta. Hinc eſt quòd ſi iudex ſen-
tentiam proferat hoc modo, Titium condemno, imò abſol-
uo:quòd talis ſententia erit abſolutoria: quia natura talis di-
ctionis eſt aduerſari præcedentibus:vt tradit Roma. in conſi.
24.inci.idem de iure &c. per allegata ibi per eum.& ad idem
eſt bonus tex.quem ibi not. Abb.in c.accedens, il j.vt lit.non
conteſt.cum concor.vt per Feli.in c. nemo. de ſimo.& ſic at-
tenta proprietate talis dictionis, gloſ.ſentit quòd furtum non
ſit caſus ſortuitus.

Sed ex alio mihi videtur, ꝙ nullus eorum benedicat. & di-
co hic eſſe gl.probantem apertè contrarium, videlicet quòd
furtum ſit caſus ſortuitus.& primò pondero iſtam gl.ibi dum
dicit furtum, rapinam, & aliam vim &c. Clarum eſt quòd iſta
dictio, vis, idé eſt quod caſus fortuitus, l.ſi ea res, ff.de act.em-
pt.l.j.C.commo.& tamen dicit glo.& aliam vim, videtur er-
go clarè innuere ex virtute illius dictionis, alia, quæ implicat
ſimilia in qualitate, & quantitate, vulg.glo.in Auth.ſed nouo.
C.de ſer.ſug.c.ſedes de reſcrip.quod ſurtum, & rapina ſit ca-
ſus fortuitus:nam non diceret, Vel aliam vim. Et iſta opi.con-
tra iſtos ſatis ſuadetur ex his quæ tradit Bal.in l.j.in 2.q.C.de-
poſi. dum concludit furtum eſſe caſum fortuitum quéadmo-
dum incurſus latronum.& idem tenet Alex.l.argentū.in apo-
ſtil.ad Bart.ff.commo.& allegant tex. in l.eum qui.in princ.&
in fi.ff.de ſur.& in l.ſi quis.§.Imperator.ff.depoſi.Non ob.pó-
deratio quam faciebam de dictione, imò:quia reſpondetur ꝙ
dictio, imò, qñ concurrit alia ratio alterius qualitatis adiūctę,
tunc non extat correctiuè, ſed additiuè & copulatiuè: vt eſt
tex.in l.iubemus nulli.§.œconomos.C.de ſacroſanct.eccle.&
l.imò.ff.de libe.cau.& in §.quibus.C. de no.cod.ſa.tenet Are.
in c.tibi.de reſcrip.lib.6.Quid dicendum? Are.hic videtur po
nere vnam diſtinctionem per quam intendit concordare diſ-
ſonantes opin. licèt ſupradicta non referat: dicit enim ꝙ aut
poteſt imputari culpa illi cui caſus accidit: & tunc non dici-
tur furtum caſus ſortuitus: aut verò imputari nó poteſt, & tūc
procedant contraria, quæ omnia declarat per exempla, ut hic
per eum: & reperit idem Iaſon & ſequitur, licèt confuſè, eius
opin. Tamen iſta diſtinctio non ſatisfacit, eo quia ſurtum &
incendium ſemper præſumūtur facta culpa cohabitantium:
vt tradit Bald.in l.ſi creditor. C.de pig.ac. per l.ſi védita, ff.de
pericu.& commo.rei ven.cum ſimilib.vt per Hyppo.de Mar-
ſi.in l.j.in princ.col.5.ff.de ſica. Et ideo Bar. in l.ſi quis ex ar-
gentarijs.§.an vero hæredi.ff.de eden. diſtinguit ꝙ caſus for-
tuiti ſunt in duplici genere: quidam ſunt manifeſti, vt ruina &
incendium, & iſto modo furtum non erit caſus fortuitus:qui-
32 dam ſunt caſus occulti, & in iſto genere eſt furtum. † Tamen
iſta diſtinctio non videtur ſufficiens: quia non procederet in
furto manifeſto: ideo reperio quòd Abb.fortè ſentiens iſtam
difficultatem, aliter diſtinguit in ca. j. extra commo. in 3.col.
ver.& iſta faciunt.dicit enim quòd licet ſuper iſto paſſu gloſ.
iuris ciuilis reperiantur contrariæ: tamen poteſt ita diſtingui,
quòd aut per violentiam fuit res tibi ſubtracta: & tunc eſt ca-
ſus ſortuitus noo data negligentia, puta quia non tranſibas
per loca periculoſa: aut verò committitur furtum clandeſti-
nè.& tunc, aut eſt perſona a qua etiā diligentiſſimus non præ-
cauiſſet, vt ab vaore, filio vel ſamulo fido: & tunc eſt caſus for
tuitus, per ea quæ no.in l.quæ fortuitis. C.de pig.ac. ſecus ve-
rò ſi perſona non erat talis de qua diligentiſſimus non fide-
ret: & iſto modo omnia ad concordiam reducuntur. & iſta di
ſtinctio mihi placet, & videtur communis, prout colligitur ex
deductis per Bald.in d.l.ſi creditor, & Alex. in d. l.argentum.
& per Ang.Are.hic, pro qua diſtinctione vltra prædicta tu a d-
de in terminis Ludo.Rom.in conſi. 403.inci.quo ad primum,
in tertio dubio. qui plenius quam Abb. loquitur & hanc ean-
dem opi.tenet Ioan.Ignei doc.Moder.in repe.l.contractus.in
28.col.ver.idem dicas.ff. de regu. iur. & ibi enumerat plures
ſpecies nouas caſus fortuiti. de quo vide etiam per Alexan.in
conſi.207.viſis & opportunè ponderatis.per totum, in ſecun-
do volu.& per Iaſ.in l.domus.col.j.de leg.j.Glo.magna diui-
ditur in quinque partes principales. In prima colligit vnū no-
ta.ex tex. In ſecunda ponit quatuor ſormas libellorum, qua-
rum tres reprobat. In tertia ponit requiſita publicianæ ex par
te actoris. In quarta ponit requiſita ex parte rei. In quinta in-
fert ex prædictis ad regulam, quam ſex modis limitat. Secūda
ibi, vnde & ſic.tertia ibi, ex prædictis.quarta ibi, ex parte rei.
quinta ibi, nam contra poſſidentem, &c.
33 † In tertia parte glo. collige vnum quòd aliquando Impe-
rator docet mentiri.ad hoc idem iſtum text.allegat Spe.in tit.
de cau.poſſ.§.nunc dicendum, in prima col.nu.21.& ſeq.Ta-
men tu aduerte quòd iſta glo.neq; Spec. bene loquitur: quia
ſecundum communem impreſsionem hodiernam in tex.hic
eſt dictio, quaſi, in prin.& in fi.& ideo bene diceret gl.ſi illa
dictio eſſet ſublata:quia ſi intentans publicianam aſſereret ſe
vſucepiſſe, mentiretur: ſed vbi diceret ſe quaſi vſucepiſſe, ve-
rum diceret: & propterea glo.hic.j.in ver.dic ergo.dicit ſup-
plendam eſſe ad tex.dictionem, quaſi.& ita etiam dicit Iaſ.ſu-
prà eo.in primo no.cui fortè erat tex. ſine illa dictione: & bre
uiter credo ꝙ antiqua litera ita ſe habuit: vt patet etiam ex di
cto Io.And.in addi.ad Spe.in tit. de cau.poſ.& proprie.§.nūc
dicendum.ver.in actione reali.in verbo.§.aliæ. Tñ hodie vt
ſuprà dixi, cōmuniter in text. habetur illa dictio, quaſi, & pro-
pterea iſtud dictum gl.non procederet: & ſuper hoc volui vi-
dere vſq; ad 2.libros variæ impreſsionis, in quibus hæc dictio
repetita inuenitur. ſic ergo dicas non eſſe verum ꝙ hic Impe-
rator doceat mentiri.nā lex non permittit quod mendacium
dicatur:vt dicit Spe.in ti.de accuſa. ver.item repellitur.& in l.
fi.ff.de rei ven. Non ob.modo tex.alleg. hic per gl.in d.l.j.C.
de bo.ma.in illis verbis propriè iuris, quia reſpondetur quod
ibi pater vendendo, non mentitur dicendo rem filij eſſe pro-
priam: quia intelligitur quo ad adminiſtrationem:vt patet in
c.ſi tibi abſenti.de præb.lib.6.& in l.cùm oportet.C.de bonis
quæ liber. nam proprium aliquando dicitur, ꝙ aliquo iure ad
nos pertinet l.talem §.ſi quis ita, ff.de hære.inſtit.vel poteſt in
hac materia dici quòd poteſt quia mentiri in iudicio pro iure
ſuo conſeruando: & tunc licitum eſt mentiri, ita dicit Angel
per illum text.in l.ſi quis de libertate, ff.de iniurijs.allegat de
hoc eſſe text. & gloſſ. in l. at qui natura.§.cum me abſente.ff.
de nego.geſt.aut verò mentitur non pro conſeruādo iure ſuo,
ſed pro alieno auferendo: & tunc non licet.& iſto modo glo.
hic in primo capite poterit defendi. Et vltra prædicta in qui-
bus caſibus liceat mentiri, & in quibus non: vide tex.in c.pri-
mum 22.q.2.vbi ponuntur octo ſpecies mendacij. In eadem
gloſſ.ibi, dic ergo.habes ex gloſſ.quatuor ſpecies libellorum,
quarum tres reprobat gl.hic: & quantum ad duas ſpecies cō-
muniter tenetur reprobatio gloſſ. hic per doctor. negari non
poteſt

poteſt quòd talis propoſitio libelli non eſſet vera, per quam
efficeretur actor mandax & periurus. & dum aliqui reſpon-
debant, vt hic dicit glo. quòd illud mendacium fiebat lege per
mittente: Iaſ. hic poſt Dy. negat hoc legem permittere, ex quo
in tex. ponitur dictio, quaſi, quæ eſt nota diminutionis: vt latè
de hac dictione vltra Iaſ. tradit Fel. in c. gratum. col. fi. de offi.
dele. & idem Iaſ. in §. præterea. nu. 41. infra eo. Tamen tu ad-
uerte quòd tenendo literam antiquam prout erat ſine dictio-
ne quaſi, vt ſupra fatetur Iaſ. & dico, ſupra in prin. gl. illa bene
dicebat: imò etiam hodie poſita tali dictione, adhuc poteſt ſu
ſtineri opi. illorum antiquorum. nam licet, dictio quaſi, im-
proprietatem ſignificet: tamen vbi profertur à lege, ſignificat
veritatem & augmentum. doc. eſt no. Bart. in l. ſi iuxta. col. pe.
in fi. ff. ad l. Corn. de ſica. vt in illo dicto, Quaſi vnigeniti à Pa-
tre. facit tex. in l. item mella. §. ſed & ſi ſeruum. ff. ad l. Aquil. te
nent nouiſsimi Papien. in rub. extra de iud. fol. 10. col. j. Sed in
caſu noſtro profertur a lege: ergo importat ueritatem: & ſic
adhuc non eſſet ſublata reſponſio antiquorum. Præterea iſta
conſideratio Dy. & Iaſ. non facit ad propoſitum: quia uerum
eſſet quando in libello eſſet poſita illa dictio: quaſi, ſed in glo.
hic præſupponitur contrarium, ſcilicet quod dictum ſit ſe uſu
cepiſſe. & hoc faciebat dubium an diceretur periurus. & glo.
hic facit difficultatem in hoc, an data & præſuppoſita tali for
ma libelli, ualeat, uel non. Sed tu tene primam opi. quæ uide-
tur uerior diſtinguendo, ut ſupra, quia inficiari nō poteſt quin
dictio, quaſi, poſita hic improprietatem ſignificet: quia ſi ueri
tatem importaret uſucapionis, non daretur publiciana, ſed
rei uen. directa. l. j. ff. de Publicia. Non ob. dictum Bar. in d. l. ſi
in rixa, quia fateor quòd prolata a lege aliquando ueritatem
inducet: hoc tamen ſecundum ſubiectam materiam debet in
telligi: ut patet in l. ſi dari, ubi glo. & Alexand. ff. de uerb. obl.
nam ubi profertur a lege, & ſignificat improprietatem: & idē
in l. hoc colore. ubi no. Bar. ff. de inoffi. teſt. cum concor. ut la-
tè per Iaſ. & Soci. in l. j. ff. de acqui. poſ. & in l. certi condictio.
§. quoniam. nu. 5. & in l. creditor, ff. ſi cer. petatur. † Item ad-
uerte quòd aliter poſſet reſponderi ad dictum gl. hic, uideli-
cet, ꝙ ille qui format libellum, ut ſupra eſt dictum, iurando de
calumnia non erit periurus: quia iuramentum de calumnia
nō tendit ad hoc, ut iuret an uerum in petitione dicat, uel nō:
ſed iuratur per uerbum Credo, ꝙ calumnioſè non mouet li-
tem. d. l. 2. hic allegata in gloſſ. dictum uero gloſſ. haberet lo-
cum in iuramento de ueritate dicenda, ꝙ quis nō tenetur ſu-
bire, niſi fuerit clericus ex diſpoſitione dona iuris canonici: ut
in c. j. de iura. calum. lib. 6. & in caſibus de quibus ibi: nam iu-
ramentum calumniæ & ueritatis ſunt diuerſa: quia in iuramē-
to calumniæ iuratur per uerbum credo, ut dixi, ſed in iuramē
to ueritatis iuratur de ſcientia quæ per credulitatem non ha-
betur: ut no. tradit Marianus. Soci. in c. fi. de iu. calum. & ſic in
caſu gloſſ. illud iuramentum calumniæ non induceret periu-
35 rium. † Sed eſto ꝙ etiam de ueritate iuraretur, adhuc in caſi-
bus præmiſsis periurium non committeretur: quia iuramen-
tum debet interpretari ſecundum uoluntatem iurantis. l. fin.
C. de non num. pecu. & c. humanæ aures. 22. quæſtione 5. & iu-
rans intendit petere illam rem, dicens eſſe ſuam iure quaſi do
minij: & licet in libello dicat ſe dominium, illud uerbum de-
bet impropriari ꝓ quaſi domino, ut libellus ſuſtineatur: ut la
tè tradit Iaſ. in l. ſi tibi pecuniam. ff. ſi cer. pet. Nam iſtud dici-
tur eſſe noſtrum largo modo, in quo ius habemus, licèt non
directum, l. in uenditione. ff. de bo. aucto. iudi. poſ. ubi appella-
tione domini, uenit uſufructuarius, dato quod propriè domi-
nus dicatur directus. l. j. ff. ſi ager. uectig. Tamen in libello hoc
admittitur, qui debet largiſsimè interpretari quo ad uim com
prehenſiuam: ut dicit no. Abb. in c. cum eccleſia Sutrina. in 2.
colum. per illum tex. de cau. poſſ. & proprie. & tenet Bald. in
marga. ſua in uer. uerbum: uer. quarto. & uerba libelli impro-
priantur, ut ſuſtineantur: argu. glo. no. in l. & puto. in prin. ff. fa-
mil. herc. cum ſimilibus, ut per Roma. in conſilio 245. inci. ad
primam, ubi ſingulariter loquitur: & iuramētum regulatur eo
dem modo quo & libellus: quia interpretatur eo modo quo
melius valere poteſt. l. cùm pater. §. filius matrem. de legatis
2. & ſicut videmus quòd verbum poſſeſsio, pro quaſi poſſeſsio
ne exponitur, vt in l. 2. ff. commu. prædio. ita verbum, vendica-
tio, poſſet in libello pro quaſi vendicatione exponi, & dictio,
vſucapio, pro quaſi vſucapione, & dato quod actor, qui tali-
ter formauit libellum iuret ſiue de calumnia, ſiue de ueritate
dicenda, non erit periurus: quia iuramentum intelligitur lar-
go modo de illa re quæ eſt ſua aliquo iure: & illud verbū, uſu-
cepiſſe, interpretabitur pro quaſi vſucepiſſe, per no. doctr. Bar.
quem omnino videas in l. 2. C. de his qui ex pub. ta. li. 10. vbi di
cit quòd valet libellus formatus in motuo per verbum, com-
modauit, qui exponetur. id eſt, mutuauit, quod dictum ſequi-
tur Ro. in d. conſilio. & iſto modo illæ, duę primæ formæ pote-
runt ſuſtineri. Tertia forma eſt Peto à te rem, quam poſsides,
36 quæ pertinet ad me iure dominij vel quaſi, &c. † Contra iſtā
formam duo vrgent principaliter, quæ hic referunt doc. Pri-
mò motiuum Dy. dum vult ꝙ quando duæ actiones ſunt ori-
gine contrariæ, licet tendant ad eundum effectum conſequen
di, non poſſunt eodem libello cumulari. l. contra maiores. C.
de inoffi. teſta. declarando vt hic per Iaſ. ſed publiciana & rei
vendicatio ſunt origine contrariæ: quia alia à prætore inuenta
vt hic, altera à iure ciuili, l. in rem. ff. de rei vend. ergo non poſ-
ſunt vno libello cumulari: ſed ſi iſta forma libelli procederet;
Peto rem iure dominij vel quaſi: duæ actiones diuerſæ ſiue cō
trariæ eodem libello poneretur: igitur &c. Sed ad iſtam ratio-
nem licet alij non reſpondeant, dicas quòd non eſt uerum ꝙ
publiciana & rei vendicatio ſint contraria: vt eſt in terminis
deciſio Spec. in titulo, de cau. poſſeſsio. & proprie. §. nunc ui-
dendum. in ſecunda columna vt dixi ſupra in euidentialibus:
nam ſi eſſent contrariæ, diſpoſitio facta in vno ex contrarijs
excluderet poſitionem alterius: hoc tamen ceſſat in publicia-
na & rei vendicatione: vt patet in l. eum qui, §. in publiciana,
ff. de actio. & obligatio. vbi dicunt illa iura ꝙ tanta eſt confini
tas inter rei vendicationem & publicianam, ꝙ in publiciana
omnia habebunt locum quæ de rei vend. diſponuntur. ad idē
text. in l. minor. §. ſi ſeruus. ff. de euic. & tamen ſi eſſent contra-
ria, non poſſent compati ſub eadem diſpoſitione. ar. c. nonne,
de præſump. & l. ſi ancillam. ff. pro ſuo. & ideo dicit text. no. in
capi. omnis. de pœ. diſt. j. quòd quis malus & bonus ſimul eſſe
non poteſt, cùm ſint contraria: ſed iſta inter ſe compatiuntur:
igitur non ſunt contraria: licet uerum ſit, quòd in aliquibus
ſint diuerſa: illa tamen diuerſitas non eſt potens, vt pro-
hibeatur in uno eodemque libello cumulario: vt conclu-
dit Abb. in cap. 2. & Lancelotus Galiaula celebris doctor in
repetit. l. centurio, in 16. columna, ff. de vulgar. & pupil. nu-
mero 85. nam licèt dominium & quaſi dominium propriè
ſint diuerſa largo modo, tamen aliquando vnum continetur
appellatione alterius: ut in no. caſu tradit Corneus in conſilio
295. incip. videtur prima. in 2. columna, in 4. vol. pro quo al-
leg. l. ait prætor, §. is autem. ff. ex quib. cau. ma. & c. cum eccle-
ſia Sutrina. de cau. poſſ. & proprie. cum alijs, ut ibi per eum: &
idem de utili dominio apparet in lege, in vēditione. ff. de bo.
aucto. iudi. poſ. & in caſu iſto probatur etiam in l. cum qui. §. ſi
petenti. ff. de publicia. & ibi videtur caſus pro iſto libello, &
pro ſecundo hic poſito in gloſſ. iſta verò inter contraria non
procederent, quia vnius poſitione non continetur aliud, ſed
neceſſario remouetur: vt ſupra eſt dictū: quod ſecus eſt in do-
minio & quaſi, vt ſupra dixi: quia ad poſitionem dominij po-
nitur etiam quaſi dominium: vt tradit no. Bal. nouellus in trac.
dot. in 6. priuilegio octauæ partis principalis, in quarta col. &
ſeque. ver. quintò limita. Præterea regula ſupradicta procedit
quando actiones eſſent contrariæ in exercitio: tunc enim eo-
dem libello cumulari non poſſent: ſecus verò ſi origine tan-
tum: vt in caſu noſtro: & ideo cumulatio non impeditur per
doc. quam tradit Bar. in l. edita. C. de edendo. & reaſſumit ibi
37 Decius in 17. col. ver. 3. regula. † Secundò contra iſtam for-
mam libelli adducit Ang. Are. hic vnum, videlicet quòd ex
quo eſt alternatiuus, dicitur eſſe incertus & dubius: tex. eſt in
l. prętor edixit. §. quod autem. ff de iniurijs, ſed incertitudo
vitiat. l. fi. de anna. exce. cum allegatis hic per eum, igitur &c.
Sed tu ad iſtud breuiter reſpondeas, quòd quando libellus eſt
diſiunctiuus, & vtraque pars diſiunctiuè tendit ad eundum
finem, talis libellus admittitur: ita concludit Alex. in l. Gallus.
§. ſi eius. in prima colum. ff. de lib. & poſthu. vbi plura pro hoc
allegat. & idem tenet in l. vbi autē §. qui illud. ff. de verb. obli.
Abb. in c. ex parte. B. in 3. no. de fo. compe. ſed in caſu iſto iſtæ
duæ partes diſiunctiuè poſitæ in libello tendunt ad eundem
finem:

finem: ergo talis incertitudo non uitiabit. eſt bene verũ quod actor in proſecutione tenebitur liquidare inquantum poterit vnum caput ex illis: vt hic tradunt latè Iaſ. poſt Are. & latiùs Alex. in locis ſuperius alleg. per gloſ. in l. j. §. ſi quis. in uer. pondus. ff. depoſi. cum ſi.

Item pro iſta parte facit qđ dicit Bartol. in l. in actione. ff. de furt. & in l. ſi in rem. in princ. ff. de rei uen. Et breuiter iſte libellus cõmuniter hodie & de iure & de conſuetudine procedit. de iure habes tex. notabilem. in c. Abbate ſanè. de re iudi. lib. 6. & hanc opin. tenet Soci. in conſi. 55. viſo proceſſu in j. col. li. 4. & Cor. in conſ. l. incip. in cauſa. in prin. in 2. vol. & tenent alij quos hic refert Iaſ. Et quod de conſuetudine obſeruetur, tenet hic gl. quam ſequitur Bar. in l. de quibus. in repe. in 4. vol. principali in 7. col. ff. de leg. & Alex. in l. ſi finita §. eleganter. in 2. col. ff. de dam. infe. qui dicit quòd iſta eſt gloſſ. ſingularis de iure ciuili poſt Roma. ibi ad hoc, quòd conſuetudo poteſt validare libellum, licet de iure valeat: quod expreſsius tenet Pau. de Caſt. in conſi. 65. viſo quodam libello. in 2. col. in 1. uol. & ibi poſuit omnes rationes quas hic ponit Iaſ. & Are. contra iſtum libellum: licet præd ĉti patres de illa mentionem non fecerint, & iſta ſequitur etiam Fel. in c. ſignificantibus poſt Ant. de But. Abb. & Maria. Soci. de libel. obla. in 6. colum. & Moder. rep. in l. centurio, numero 85. de vul. & pu. Non ob. ſuprà dicta ratio doc. ꝙ iſte libellus ſit alternatiuus quia ad id, reſpondet. Bal. in l. j. in 2. col. uer. modo quæro. & in 3. uerſicul. oportet. C. ſi plu. vna ſententia & in repe. Peruſi. leg. edita. C. de eden. in ſi. quod ille non eſt libellus alternatiuus: vt doc. & gloſſa dicunt, ſed diſiunctiuus, inter quæ eſt maxima differentia. nam diſiunctiuus libellus eſt reſolutiuus in alteram partẽ quam videtur eligere actor in proſecutione: ſecus in alternatiuo: quia nihil eligo, neque reſoluitur in aliquam partem: Iaſ. tamen hic per longiora verba hoc dictum Bal. referens dicit ꝙ licet cum opi. Bal. videatur concordare. gl. in d. c. Abbate. quæ appellat iſtum libellum diſiunctiuum, tamen quòd ſibi non placet, ex eo, quia iſta uidentur confundi, & vnum pro alio capi: vt per Bar. in l. ſi is qui ducenta. §. verum. ff. de reb. dub. cum ſimi. & quòd in hoc recurrendum eſſet ad Grammatico: & nihil aliud dicit. Sed aduertendum eſt quòd verba Bal. ſunt poſita cum maximo myſterio & ex mente iuris: licet Iaſ. dicat ea eſſe obſcura. nam licet aliquando iſta vocabula, Alternatiua, & Diſiunctiua, confundantur, vt videmus in alijs ſimilibus verbis, ſcilicet, adoptio, arrogatio, emancipatio & manumiſſio, quæ aliquando vnũ pro alio capiuntur. §. præterea. ſuprà qui-
38 bus modis ius pa. po. ſol. l. librum. l. 3. ff. de offi. procon. † Tamen propriè ſumendo quod licet verbum ſuis terminis eſt cõtentum, & ideò pro vera ſolutione & declaratione dictorum Bal. eſt conſiderandum quòd in iure noſtro reperiuntur dictiones diſiunctiuæ & alternatiuæ: diſiunctiuæ ſunt, vt iſta dictio Vel, & Aut, de quarum natura eſt diſiungere uerba & ſignificatum. c. inter cætera. de reſcrip. l. ſi quis ſtipulatus. de uerb. obli. cum ſimilibus. in iſtis talibus dictionibus procedit iſta ſecunda forma libelli: nam licet diſiunctiuè ſit conceptus, tamen ex quo ad ueritatem diſiunctiuæ ſufficit alteram partem eſſe veram in effectu, actor in perſecutione eliget vnam partẽ ex expreſsis in libello: ſed in alternatiua ſecus eſt: ut ſunt iſtæ dictiones Siue, & Seu: quarum natura eſt quòd licet verba diſiungant, coniungunt verò ſignificatum in effectu. de prima dictione habes tex. in glo. in l. ad perregendum. C. de in litdan. tu. dum ponit ibi gloſſ. exemplum Alexandri, ſiue Paris, nam in effectu illa dictio verificatur in eadem perſona, licet verba ſint diſiuncta: & ita dicit Ang. Aret. Inſtitut. de excepi. in rub. in prin. & Decius. in rub. extra eo. & Bar. in l. ſi is qui ducẽta. §. verũ. nu. 2. ff. de re. du. De dictione Seu, habet notabilem tex. in l. ſi quis ita. ff. de aur. & ar. lega. per quem tex. dicit Fran. Cremo. in notabilibus ſuis, ſingulari 56. quod ſi lego tibi digeſtum uetus, ſeu infortiatum quod ratione iſtius dictionis ſeu, vtrumque debetur: & tenet Roma. in ſingulari 555. inci. lego Titio & pro ſingulari etiam commendat Alex. in conſi. 193. in 2. colu. in 2. vol. & latè per Gerardum de Petra ſancta in ſingulari ſuo 15. incip. no. quòd mare. cum pluribus concor. vt per Iaſ. in l. cum quidam in j. col. C. de uer. ſig. & ibi And. Sic. in addi. ad Bal. vbi hoc limitant. & iſtam diſiunctionem inter alternatiuam & diſiunctiuã expreſsè ſentit per prædicta iura Paul. de Caſt. in conſi. 162. viſis & ponderatis in 5. col. in 2. uolu. cũ ſimi. ex quibus apertiſsimè concluditur illam dictionem non diſiungere verba, ſed ſignificatum & effectum coniũgere: vt eſt etiam text. in l. cum quis decedens. §. ſi. de leg. 3. & iſtæ dictiones dicuntur propriè alternatiuæ. Modo intentio Baldi videtur eſſe iſta, quod libellus alternatiuus non valeret ex eo, quia non poſſet reſolui in proſecutione in vna ex partibus alternatiuè expreſſis, ex quo tales dictiones in effectu coniungunt: & tunc fuiſſet in poteſtate actoris probare ſimul & ſemel dominium & quaſi dominium: neque ex natura dictarũ dictionum hoc poſſet fieri: & ideo talis libellus non valeret, ſed exemplum. gl. loquitur in libello diſiunctiuo per dictionẽ Vel, & ideo recipit reſolutionem, & valet. hanc puto fuiſſe mẽtem Bald. licet non fuerit declarata neque exemplificata iſto modo, vt dixi: propterea notabis perpetuò ad declarationem eius & doctorum hic: quia qualiter poſſet decipi, ut decipitur hic Iaſ. uolens ſe ad Grammaticos referre, quorum doctrina tanquam pertinax in hac noſtra legali ſapientia, quæ de bono & æquo procedit, plerumque reijcitur, exemplo illius Pet. Baylardi de quo per gl. in l. quinque pedum, C. ſi. reg. & tradit Iaſ.
39 in §. ſi itaque, in 5. no. infrà eod. & ibi dixi. † In eadem gl. bi item 4. ꝙ bona fide accepit, concludit gloſſ. ꝙ quò ad hoc, ut detur publiciana, requiritur bona fides & titulus. & hoc expeditum eſt iure ſiorum. per l. cum qui. §. prætor ait. ff. de publicia. Sed maius dubium eſt nunquid de iure Authenticorũ ſufficiat tantùm bona fides ex parte emptoris, an uerò etiam requiratur ex parte uenditoris, uel ſi uenditor non habeat bonam fidem, noceat bonæ fidei emptori. Iaſ. hic refert plures opin. nam quidam fuerunt inter quos eſt Bar. in l. rem notabis in j. colum. ff. de acquir. poſſ. qui dixerunt, quòd illa mala fides uẽditoris noceret emptori bonæ fidei per Authen. malæ fidei. C. de præſcrip. long. temp. & hanc opinio. ultra adducta hic per doc. in fortioribus terminis firmat Bald. Nouel. in tract. de dote in 6. priuilegi n 8. partis principalis. in 4. colum. uer. limita. ubi concludit id, eſſe in cauſa dotis: licet ſit fauorabilis.
40 † Tamen uos tenete contrarium, & pro uera cognitione iſtius articuli præmittendum eſt prius quòd duplex eſt uitium: unũ reale, & aliud perſonale. l. uitia. & ibi no. C. de acqui. poſ. item duplex etiam eſt ſucceſſor: quidam eſt uniuerſalis, alius eſt particularis: textus eſt nota. in lege fluminum. §. adijcitur. ff. de dam. infe. l. j. §. illud. ff. quorum lega. & latè tradit Felin. per regulas & fallentias in c. quia ſic. in ſi. columnæ. de iudi. Alexan. & Iaſ. in l. quidam. §. nihil, ff. de eden. de quibus ſeriatim uidẽdum eſt, quibus habitis & realiter cognitis facilè percipietur ueritas iſtius articuli. Vitium igitur reale dicitur, ut uiolentia & furtiuitas: intelligas de uiolentia, expulſiua: in his igitur faciat iſtam regulam, quod uitium reale auctoris nocet omni bonæ fidei ſucceſſori, donec res perueniat ad manus ueri domini, purget uitium ſuum, l. ſequitur §. quod autem, ff. de uſucap. & not. gloſſ. in d. l. uitia. Et iſtud quod dictum eſt, quòd tale uitium non purgatur niſi res perueniat, & reuertatur ad manus ueri domini intellige procedere in rebus mobilibus in quibus uſucapio habet locum & furtiuitas: ſecus in rebus mobilibus: quia in iſtis quo ad purgandum uitium uiolentiæ, propriè furtum conſiſtere non poteſt: ſed ſufficit quòd illa res reuertatur in poteſtatem poſſeſſoris expulſi, licet dominus non ſit: ita ſingulariter declarat Bar. in l. certe. §. Iulianus. per illum tex. ff. de preca. Et reaſſumit notabiliter Bald. in l. ſi partem. C. de uſucap. pro emp. & idem Bartolus in lege ſeq. §. ſi dominus ff. de uſucapio. Et iſta omnia de plano procedunt in rebus obtentis per uim expulſiuam: ſecus uerò eſt in obtentis per uim compulſiuam, ſcilicet per metum, quia illa uis non afficit rem uitio reali, & ideo dicta Authen. mala fidei, de iſto caſu nõ habebit locum quò minus ſucceſſor bonæ fidei poſsit præſcribere: ut latè & magiſtraliter declarat Alex. poſt Bartolum in l. ui uel metu: C. quod met. cauſ. & per hoc ſit expeditum pri-
41 mum uitium. † Aliud eſt uitium perſonale, quod eſt quando aliquis mala fide poſsidet rem, nõ tamen per uim uel furtum item quando poſsidet quis clam uel precario: quia talis non poteſt præſcribere communi tempore, de quo eſt quæſtio noſtra, ſcilicet 10. uel 20. anno. longiſsimo autem tempore bene poſſet de iure ciuili præſcribere: ut tradunt Bart. & Alex. in l. Pomponius. §. cum quis, ff. de acqui. poſſ.

In iſtis

In iſtis igiť facias duas regulas & concluſiones: prima eſt ꝙ vitium reale auctoris nocet ſucceſſori tantum vniuerſali, ut eſt hæres qui ſuccedit in vniuerſum ins defuncti ſiue fuerit ſingularis, vt bonæ fidei emptor, vel alius: vt in §. furtiuæ, ſuprà de uſucapionibus, & iuribus ſupra allegatis. Secunda concluſio eſt quod vitium perſonale auctoris non nocet ſingulari ſucceſſori bonæ fidei inquantum ad præſcribendum ea perſona ſua: ſecus ſi uteretur adminiculo poſſeſsionis auctoris ſui malæ fidei: quia tunc nec de iure antiquo Digeſtorum neque codicis poſſet præſcribere: vt latè declarat glo. per illum textum in l. an vitium. ff. de diuer. & tempo. præſcrip. tamen de iure nouiſsimo Authen. vt in d. Authē. malæ fidei. bene nocet: vt And. Sicul. concludit in conſilio 4. columna pen. in tertio uolumine, de quo ſtatim videbimus. ſi uero fuerit ſucceſſor uniuerſalis, habeas iſtam doctrinam quod regulariter mala fides auctoris, etiam ex uitio perſonali nocet hæredi, qui dicitur eſſe ſucceſſor vitiorum. leg. cum hæres. in principio, ff. de diuer. & temporum præſcriptionibus, & hoc ſiue hæres velit vti acceſſione poſſeſsionis defuncti, ſiue non, ſecũdum magis communes concluſiones: vt tenet Abbas in capitulo ſi diligenti. in ſexta columna, verſiculo, ſed circa prædicta. & in capitulo nihil, in ſecunda columna, de præſcriptio. & iſtam opinionem dicit magis communem Iaſon in d. l. Pomponius. §. cùm quis. vbi planè attingit iſtum articulum poſt Alexandrum vbi pluribus modis limitant: de quibus ibi per eos. Ex ſupradictis habes claram cognitionem quando mala fides auctoris noceat ſucceſſori particulari. de quo nos loquimur quò ad præſcribendum. Tamen per hoc adhuc non habetur perfecta reſolutio, nunquid diſpoſitio dictæ Authenti. malæ fidei noceat quò ad publicianam. Et Iaſon hic concludit quod per dictam Authen. malæ fidei non eſt correcta publiciana ea eo, quia ille textus non tollit præſcriptionem, ſed in longius differt. nam cũ aliàs habens cauſam à bonæ fidei poſſeſſore præſcriberet per decẽ vel viginti annos: modò per illum textum inducitur ꝙ ſi auctor à quo cauſam habui in mala fide, fuerit in decem annis vel viginti, nõ ſufficiant, ſed 30. vel 40. & ſic ille textus differt tempus præſcriptionis. cùm igitur non tollatur præſcriptio: ergo neque publiciana. facit pro iſta opinione Iaſon. illa regula, quòd illud quod differtur, non auſertur. l. cùm furioſus. ff. de iudicijs, & §. itaque Inſtitut. de ſingul. rer. per fidei religionem. Et hanc opinionem videtur tenere Angelus Aretinus in §. furtiuæ. columna penultima, ſuprà de vſucapionibus, vbi limitat d. Authenticam malæ fidei, duodecim modis, quos repetit hic idem Aret. in 7. colum. vbi eandem opin. tenet, de quo meminit Iaſ. in §. item ſeruiana. in 25. columna infrà eo, & latius reaſſumit Soci. in tract. ſuo regularum, nume. 33. vbi 16. limitationes ponit. inter quas duæ uel tres faciunt pro iſta opinione: & idem tenet Oldr. in conſilio 19. thema tale eſt. circa fin. & iſta eſt communis opinio. ut atteſtatur Alex. in conſilio 39. viſis ſcripturis. in 2. volum & in l. Pomponius. §. ſi iuſſu. circa fin. ff. de acquir. poſſ. & in l. rem quæ nobis. columna. 3. eod. tit.

Sed contra iſtam opinion. obſtare videtur unum: quia tenendo cõem regulam, quòd vbi nõ habet locum præſcriptio, non competit publiciana. vt in l. ſi ego. §. partus. ff. de publ. nec ſi in caſu l. cum ſponſus §. in uectigalibus. eod. tit. iſta communis opinio. deſtrueretur cùm in d. Authen. malæ fidei. præſcriptio impediatur: ergo eodem modo, & cenſetur prohibita publiciana: quod in terminis tenet Bal. nouel. in tracta. de dote. in 8. parte. in 6. ſpeciali. in 4. columna. Niſi ſuſtinendo communẽ ad iſta reſpõdeas, quòd arg. de vſucapio. ad publicianam non procedit negatiuè, ut ſupra dixi. & credo quod ſit magis communis opinio. & tex. in d. Authen. malæ fidei. loquitur de præſcriptione: nos autem loquimur in uſucapione, ex qua publiciana competit, & ille textus, in uſucapione non procedit: ut dicit Bar. cuius opinio. in hoc communiter approbatur in l. Pomponius. §. cum quis, ff. de acquir. poſſ. & Alex. in conſilio. 534. incip. in cauſa & lite. colum. fin. lib. 2. concordando tamẽ opinio. poteſt dici, quòd ſi habens cauſam ab auctore malæ fidei uelit vti acceſsione temporis, iſto caſu procedat contraria opin. aut verò velit ex perſona tantum ſua incipere præſcriptionem, & tali caſu publiciana non corrigitur. iſta diſtinctio probatur in l. Pomponius. §. cum quis, ff. de acqui. poſſ. & iſta eſt veritas. In eadem gl. ibi, quod credat ſe hodie dominum non eſſe &c. ea iſta gloſſ. videtur probari unum quod agens publiciana poteſt eſſe in mala fide. & iſtud de plano procedit de iure ciuili in quo titulus à principio, & bona fides ſufficeret per ea quæ infra ſtatim dicam: ſed dubium eſt quid de iure canonico: nam de illo iure expeditum eſt ꝙ ſi aliquo tempore præſcriptionis ſuperueniat mala fides, impeditur præſcriptio & vſucapio. prout communiter per omnes traditur in c. ſi. de præſcr. & in regula poſſeſſor. de reg. iur. lib. 6. & non ſufficeret à principio habere titulum & bonam fidem: & ſecũdum hoc publiciana etiam non habet locum: quia quo remouetur præſcriptio & vſucapio, remouetur publiciana: per ea quæ ſupra latè dixi in 11. num. contra Iaſ. qui tenebat ibi, quod iſta regula procedebat negatiuè, non autem affirmatiuè: cùm tamen ueritas ſit in contrarium: vt ibi latiùs probaui ratione & auctoritatibus. Tamen ad iſtud argumentum reſpondet hic Iaſ. ea mente Bart. in l. ancillæ. C. de fur. videlicet ꝙ licet de iure canonico præſcriptio neq; vſucapio tali caſu non habeat locũ, dabitur publiciana, in qua diuerſa ratio concurrit: quæ potuit eſſe ſecũdũ ipſos, quia præſcriptio eſt cõtra æquitatem, & præiudicat domino cũ illi auferat ſaltem vtile dominiũ, lege, ſi quis emptionis. C. de præſcriptio. 30. vel 40. an. adde textum quod præſcriptio dicitur eſſe iniquum præſidium, & contra æquitatem naturalem, in §. habeat itaq; in authent. ut eccleſi. Roma. columna ij. quem textum ſumme not. Ang. in l. ſequitur. §. ſi uiam. ff. de uſucap. & in rep. l. j. circa fin. C. de iudi. & Bald. in l. j. C. de præſcriptio. xxx. ann. cum ſim. ſi igitur tam exoſa eſt præſriptio, meritò per ius canonicum fuit correcta: ſed illa correctio non debet extendi ad publicianam, quæ fauorabilis eſt, nec contra dominum datur: ut in l. penult. & fi. ff. de publicia. Sed iſta ratio nihil ualet: quia eodem modo uſucapio deberet impediri, cum per eam maius præiudicium dominis inferatur reſpectu directi dominij. l. traditionibus C. de pact. & tamen circa illam non eſt facta correctio: quia eſt fauorabilis: & ideo ubi illa non procedit, non debet dari publiciana, & contra iſtam rationem etiam obſtant ea quæ hic Iaſ. adducit. & ideo ipſe Iaſ. aſsignat aliam rationẽ quã putat inexpugnabilem, ſuper qua multum exaltat uocẽ ſuam: dicit enim, quòd licet quo ad hoc ut competat publiciana, requiratur a principio bona fides & titulus, quæ poſſunt cauſare uſucapionem: tamen ſi tempore quo quis agit, ſit in mala fide quæ poteſt impedire uſucapionem: tamen non impedit publicianam, in qua ſufficit quod a principio bona fides interuenit: quod ita probat, quia clarum eſt quod publiciana ita demum competit, ſi a poſſeſſione cecidi: aliàs non datur: ut hic eſt text. ſed ſi cado a poſſeſsione, uſucapio interrumpitur: ut l. naturaliter. in princ. ff. de uſucap. & tamen competit publiciana: ratio eſt, quia ſemel potui præſcribere uel uſucapere.

Audi modo & aduerte, quòd iſta ratio Iaſ. de qua tantum gloriatur, nihil ualet: neque tollit dubium. Nam quæſtio glo. noſtræ quam ipſe Iaſ. ponit, eſt, nunquid publiciana ſit correcta de iure canonico. Et ratio tendit ad probandum quod nõ ſit correcta de iure ciuili: quia de iure ciuili fundamentũ eius de plano procedit: quia ſufficit quod bona fides adſit a principio præſcriptionis longi temporis: licet poſtea ſuperueniat mala fides. l. j. §. hoc tantummodo. C. de uſucap. transfor. l. ſequitur. §. de illo. ff. de uſucapio. Nam bona fides de iure ciuili regulariter attenditur tempore traditionis, l. ſi aliena res. in princ. ff. de uſuca. cum ſi. ut per Mod. in ſuo tract. præſcri. in 2. parte. 3. prin. quæſt. 7. & propterea nõ eſt mirũ ꝙ licet poſteà ſim in mala fide ꝙ publiciana competat: cũ eo caſu præſcriptio habet locum. Sed de iure canonico hoc non procedit: nam in præſcriptione requiritur bona fides omni tempore præſcriptionis: & ſi in aliqua ſui parte ſuperueniret mala fides, interrumpitur præſcriptio & uſucapio. caſus eſt clarus in c. 5. de præſcri. & ibi notant omnes & Bar. in l. naturaliter. col. 2. uer. quæro utrũ ſuperueniẽs. ff. de uſucapio. Bal. & Ang. col. uerſi. dixi ſecũdo. C. de præſcr. long. temp. ſi igitur iſto caſu impeditur præſcriptio, & uſucapio: ergo & publiciana non habebit locũ ceſſante bona fide, lege, eũ qui. ff. de publiciana, neq; ratio Iaſon erit bona, quòd ſufficit quòd à principio interuenerit, per ſupradicta.

Et ideo

Et ideo ego puto, quòd iſta difficultas poteſt tripliciter reſolui. & primo dico, quòd doctores hic non intellexerunt gloſſam noſtram: quia gloſſa iſta non dicit quòd requiratur in publiciana quod agens ſciat ſe non eſſe dominum, quando agit: quia malè diceret per ſupra dicta ſed dicit quòd debet credere ſe dominum non eſſe, & iſto caſu bene loquitur glo. Nam iſta ſunt multum diuerſa, quòd aliquis ſit in mala fide tempore actionis competentis, uel quòd credat ſe dominum non eſſe: quia in primo caſu impedit præſcriptio: ut ſupra dixi in ſecundo caſu per doctri. notabilem. Bar. in l.ij.§.ſed ſi ſub conditione. circa medium. ner. oppo. ff. pro empt. ubi uult quod in materia uſucapionis, licet quis nó putet ſe dominum, tamen dicitur eſſe in bona fide, ſi credidit dominum eſſe tradentem: allegat pro hoc tex. in l.j. eo. tit. & in l.3. ff. de uſucap. & ita Bart. ibi ſequuntur Ang. & Imo. & hoc idem tenet Azo in ſumma. C. de uſucap. pro emp. in 3. col. & ſecundum hoc rectè procedit tractatus de publiciana: quia licet credam, ſiue quadam opinione exiſtimem me non eſſe dominum tantum, non impedit uſucapio neque per conſequés publiciana: & iſto modo declarando reſultat ex iſtis una notabilis limitatio ad tex. in d.c. fi. de præſcriptio.

Vel ſecundò poteſt dici, quòd non eſt incoueniens, quòd de iure canonico competat publiciana in caſu quo uſucapio non habet locum: per tex. expreſſum, & ibi gloſſ. in c. Abbate ſane, de re iud. lib. 6. Neque obſtat quod publiciana regulatur ſecúdum terminos uſucapionis, iuxta tex. in d.l. eum qui. quia latius ſupra dixi, num. 11. uidelicet quod regul ad l. eum. procedat affirmatiue, ſcilicet quòd ubi habet locum uſucapio competit publiciana. ſed non ualet negatiuè, ut ſi prohibeatur uſucapio etiam publiciana per doctri. Bald. quam ibi latius comprobaui in l. nihil C. pro hærede. & ratio eſt quia argumentū negatiue de maiori ad minus nó ualet: ut no. in Authe. multo magis. C. de ſacroſan. ecc. & tenent Moder. in l.j. ff. de offic. eius. & ſentit gl. in d.l. eum. Patet igitur quòd licet de iure canonico per ſuperuenientiam malæ fidei prohibeatur uſucapio: non tamen denegatur publiciana. Et ſi dicatur quòd ius canonicum non debet permittere quod quis teneatur in mala fide propter periculum animarū, per ea quæ traduntur in c. cum contingat. poſt glo. ibi de iureiur. & in c.ij. de conſtitut. lib. 6. ubi late dicit poſt repetentes. Quia dico tibi quòd illud procedit, quando quis ex titulo lucratiuo præſcriptionis vel vſucapionis rem vellet defendere: quod non admittitur: ſecus ſi ex titulo oneroſo. nam cum eccleſia ſit cultrix iuſtitiæ, non putauit iuſtum eſſe vt emptor qui de ſuo pretium numerauit à principio cum bona fide, re ſua defraudetur, per hoc tamen non permiſit, vt eam poſsit præſcribere: & ideò dominus rei liberam viam habet ab iſto emptore vendicare rem. neque publiciana impedict cum quòd non procedat de iure ciuili propter obſtaculum præſcriptionis, vel vſucapioni, quæ compleri poterat tali caſu. Concludo ergo quòd ius canonicum permittendo quòd poſsit agi publiciana, propter hoc non tuetur malæ fidei poſſeſſorē: vt patet etiam in c. in literis. de reſtitu. ſpoli. ubi ius canonicum permittit q fur ſpoliatus poſsit agere interdicto recuperandæ poſſeſsionis, vt reſtituatur in totum: per hoc tamen non approbat poſſeſsionem eius: cum dominus liberè poſsit petere: argumento eorum quæ notantur in capitulo, eum qui. de præbendis, libro ſexto.

Vel tertiò poteſt aſsignari alia ratio, vt dicamus q gloſſa iſta malè loquatur & ſine lege & ideò non eſt tenenda. vnde Bar. in l. nemo. C. de ſentent. reprehendit iudicantes ſecundū dictum gloſſæ quando non habet legem pro ſe. Nam eius auctoritas eſt probabilis, & non neceſſaria. vt no. in l. prima. C. de legib. Dico igitur, q agens publiciana quo ad poſsit habere effectum, requiritur quod dubitet tempore quo agit an ſit dominus, vel non: & tunc bene competit publiciana: quia ſi ſciat vel credat uehementi opinione, non poterit agere obſtāte mala fide: per ea quæ traduntur communiter in d.l. eum. & ſecundum iſtam rationem omnia dicta doctorum poterūt cō ſeruari. Ratio igitur iſtius dicti eſt: quia ille à principio fuit in bona fide, ſi poſtea quando vult agere, dubitat an ſit in bona fide vel non, & ſic dubitat de dominio: poteſt non obſtante illa dubitatione finire & complere præſcriptionem vel uſucapionem de iure canonico. ita tenet gl. & Inno. in c. ſi diligenti. & c. fi. de præſcr. ſequitur Bart. in l. naturaliter. columna 2. circa fin. verſicu & ex hoc dico. ff. de vſucap. quia tali caſu reputatur in dubio eſſe bonæ fidei: nam æquiparatur dubitans ignoranti: vt dicit Iaſ. in l. quandiu. C. qui admit. per tex. notabilem in l. manifeſtiſsimi, §.j. C. de fur. & idem Iaſ. in l. prima, columna prima. & ſi. ff. de condi. indebi. Ang. Aretin. ſupra de vſucap. in principio, columna ſecunda. & iſtam dicit eſſe communem opin. Alex. & Iaſon in l. poſsideri. §. fi. in 2. columna, ff. de acquirenda poſſ. declarando tamen eam & limitando, vt per Decium, in lege, qui cum alio. numero 2. ff. de regulis iuris. poſt Iaſon in lege, nec his. §. hæres. in quinto notabili. ff. de acquir. hæredit. & in lege ſi per errorem. in prima no. ff. de iuriſdictio. omnium iudicum. ſic ergo ſicut ignorans finire præſcriptionem poteſt, ita dubitans: ſi igitur præſcribere poteſt, poterit agere publicianā tam de iure ciuili, quàm canonico: & ſic res de plano procedit. Et quamuis prima ratio poteſt ſuſtineri & videatur eſſe eadem cum iſta: tamen non eſt ideo multùm diuerſa, quoniam de illo dicto Barto. in d.l. 2. in materia præſcriptionis de iure canonico multum dubitant Moder. in c. fin. de præſcriptio. In eadem gloſſ. ibi cum ſit de ſua conſcientia &c. gloſſ. communiter allegatur per doct. vbique ad hoc, quòd in conſiſtentibus in animo alicuius ſtatur eius iuramento, ita iſtā gloſſ. allegat Roma. in conſilio 54. incipiente, viſis circa id, &c. in 2. colum. & conſi. 228. pro pœna &c. & conſi. 59. ad diſſentiendum. in 3. columna, & conſilio 410. vt clarior. Alex. in conſilio 19. in prima columna, 2. volum. Oldr. conſi. 286. in electione. Pet. de Anch. in conſi. 158. rationes quæ ſuperius in fin. & conſilio 163. Lazarus. Abb. conſilio 35. videtur primo. in primo volumine. Decius in conſilio 256. aliàs eſt 53. incip. in cauſa inquiſitionis, columna fin. in ſecunda parte. & eſt gloſſ. in regula, præſumitur, de regul. iur. libro ſexto. & hanc opi. Bart. in l. inter omnes. §. rectè, ff. de furtis. Abb. in capitulo, vidua, de regul. cum multis concordantijs quæ ponunt Moder. in cap. cognoſcentes. de conſtit. vbi ad iſtam regulam dundecim limitationes ponuntur tam per apoſtillantes ad Abb. ibi, quàm per legentes, & plures alias congerit hic Iaſon. & ante ipſum fuerunt Pe. Rauen. in alphabeto iuris, in verbo, ignorantia. Et plures alias limitationes cum magna congerie allegationum ponit Hyppolit. de Marſi. in l. q ignorās. in 3. & 4. col. & in l. q falſam. in 10. col. ff. ad l. cor. de fal. vbi iſtam regulam ampliat, & limitat, & reaſſumit eidem Hyppolitus in repe. rub. de probatio. in 27. col. & in tracta. de fideiuſſo. in 7. col. & Moder. repe. in l. is poteſt. num. 316. cum ſeq. ff. de acqui. hære. per Iaſ. in l. conſtitutiones. C. de iur. & fac. igno. & per Felin. in c. quoſdam. de præſumptionibus. in c. paſtoralis. de excep. & in c. ſignificaſti. de homi. & aliam ſingularem & peregrinam limitationem ponit Claudius de Aquis Moder. Taurinenſis in l.j. §. p procuratorem. ff. de acquir. poſſ. ubi declarat etiam limitationem quam ibi Alexand. ponit ad iſtam regulam. Ex quibus locis liceat plenius exhauriri materiam quàm hic Iaſon ſcripſerit. Nam prædicti doctores plures notabiles deciſiones ponunt ad illam gloſſam tam in ciuilibus quàm in criminalibus quæ non refero: quia fortè nihil ad rem, & onus duarum lectionum non patitur in ſingulis immorari.

SVMMARIVM SVPER §. RVRSVS.

1 *Quot ſunt ſpecies reſtitutionum in integrum: & quæ ſit fauorabilior. & numero. 2.*

Quæ eſt differentia inter iſtum. §. & §. ſuprà proximum.

Actiones rei perſecutoriæ quæ dantur contra ius ciuile finiuntur anno.

Hæres repræſentat perſonam defuncti.

3 *An remedium iſtius tex. habeat locum quando quis vellet reſtitui ad compellendam præſcriptionem.*

Præſcriptio habetur pro completa quando pauciſſimi dies reſtant, limitando, vt hic.

In præſcriptione odioſa oportet ultimam diem eſſe ex toto comple-

completam : ſicut in alijs in quibus dies cœpta habetur pro finita.

4 *Quot ſunt genera abſentia, & quæ ſint nu. 5. & 6.*

Non minus defenditur patria literis, quàm armis.

Cauſa ſtudij eſt multum priuilegiata.

Cauſa ſtudij præfertur cauſa dotis.

5 *Duplex eſt vtilitas publica.*

Militia eſt minor ſtudio.

Doctor habet dignitatem.

7 *Abſens & præſens pluribus modis capi poſſunt. vide remiſſiuè.*

8 *Quæ ſit actio inſtitoria & reſciſſoria, & qualiter differunt inter ſe.*

Hodie non requiritur in reſciſſoria, remedium reſcindens.

Vbi competit actio, ceſſat officium iudicis.

Remedia iuris ciuilis ſubueniunt ipſo iure.

Remedium ordinarium facit ceſſare extraordinarium.

Ablatiui abſoluti reſoluuntur in conditionem.

9 *Dictio Rurſus, an ſit repetitiua pro vna vice tantùm.*

Dictio, rurſus, & dictio, iterum, idem ſunt : de quo ibi latè vide.

10 *Dictio, Intra, includit vltimum diem.*

11 *An præſenti contra præſentem detur reſtitutio, & quo caſu.*

12 *An præſenti competat reſciſſoria contra abſentem.*

Vna pars alternatiua per alteram declaratur.

Futura præcauenda ſunt.

13 *Ad hoc vt competat actio iſtius tex. requiritur quod præſens contra quem præſcripſit abſens, neminem poſſet conuenire.*

Citatio ad domum reddit citatum contumacem, ac ſi fuiſſet citatus perſonaliter.

Intellectus legis, vt perfectius. C. de anna. excep. ibidem.

14 *Quomodo intelligatur iſta regula, quod impedito agere, non currit præſcriptio. & de quo impedimento loquatur.*

Impedimentum iuris impedit præſcriptionem inchoari, ſed non inchoatam.

Impedimentum feriarum repentinarum eſt impedimentum iuris.

Opinio quæ reducit nos ad concordiam, in dubio ſequenda eſt.

15 *An impedito impedimento iuris etiam culpa ſua currat præſcriptio.*

Non dicitur impeditus ille qui de facili impedimentum remouere poteſt.

Cauſa immediata, non mediata attenditur, ibidem. cauſa originalis incipi debet, ibidem.

16 *Dictio Tunc, denotat extremitatem temporis, et reſtringit, diſpoſitionem ad illud tempus.*

In vulgari ſubſtitutione expreſſio vnius caſus ad alium porrigitur. fallit, vt hic.

17 *Res publica quæ dicatur propriè.*

Quid comprehendat illa clauſula prætoris, ſi qua mihi iuſta cauſa videbitur. vide hic & remiſſiuè.

Conſanguineus & vicinus præſumuntur ſcire facta conſanguineorum & vicinorum. & qualiter intelligatur.

18 *An priuilegia iſtius tex. competentia abſenti cauſa reipublicæ, competant etiam abſenti pro caſtro vel pro iure alicuius municipij.*

19 *An priuilegium conceſſum ciuitati extendatur ad caſtrum.*

In priuilegijs eſt prohibita extenſio ex identitate rationis.

20 *Abſens cauſa reipublicæ poteſt pro ſe rem præſentis pluribus modis vſucapere. vt hic.*

Ad præſcribendum quid requiratur.

Ciuilis poſſeſſio eſt potentior & nobilior naturali.

Qualiter amittat ciuilis poſſeſſio.

Vitium perſonale non impedit præſcriptionem.

21 *Per alium poſſidendo. puta per ſeruum vel filium, poſſumus abſentes præſcribere.*

Quæ eſt differentia inter abſentiam illius qui abeſt cauſa reipublicæ, & illius qui ab hoſtibus detinetur.

Qui poſſidetur, non poteſt poſſidere.

Poſſeſſio in facto conſiſtit.

22 *Qui dicantur propriè hoſtes.*

An ſtante ſtatuto quòd bannitus poſſit impunè occidi, filius poſſit occidere patrem bannitum.

Bannitus largo modo dicitur hoſtis, non autem propriè.

Caſus magis qualificatus non comprehenditur ſub ſimplici.

Maius eſt delictum commiſſum in ciuitate, quàm in rure.

Plus eſt veneno occidere quàm gladio.

Cautela ad liberandum filium qui commiſit crimen læſæ maieſtatis.

Si pater vellet delere patriam, poteſt filius armari contra illum, & an in foro conſcientiæ.

21 *Vbicunque lex vel ſtatutum repugnat fini æterno, eſt nullum, nec debet obſeruari.*

Lex temporalis debet eſſe ad ſimilitudinem legis Dei.

Deus conſtituit Imperatores, vt per ora eorum leges conderet.

23 *Quæ differentia ſit inter hoſtem, & reum crimine læſæ maieſtatis.*

Hoſtis poteſt eſſe ſubditus, vel non ſubditus.

Nemo poteſt fieri reus criminis læſæ maieſtatis; niſi fuerit ſubditus. & quid in papa, & epiſcopo. numero 24.

Quis dicatur infidelis & rebellis: vide remiſſiuè.

24 *Omnes homines ſunt ſubditi Papæ.*

25 *An illi qui muniunt hoſtes armis & alijs ingenijs belli, dicantur hoſtes.*

An piratæ ſint hoſtes, & an poſſint impunè occidi & derobari.

Piratæ quolibet anno, in Cœna Domini excommunicantur.

Qualitas adiecta verbo, dicitur adiecta ad tempus verbi.

Finita cauſa odij finitur odium.

Inimicitia ſemel cauſata adhuc durare præſumitur.

26 *Verbum, Poteſtas, quid ſignificet.*

In dubio appellatione poteſtatis intelligitur de habente merum & mixtum imperium.

27 *An & quando priuilegiatus vtatur priuilegio contra priuilegiatum.*

Hæres inſtitutus, & grauatus de reſtituendo, ſi deceſſerit ſine hærede, intrando monaſterium, dicitur habere hæredem.

Priuilegia conceſſa ſcholaribus per Authentic. habita. C. ne fil. pro pa. non competunt ſcholari agenti contra ſcholarem.

28 *Si vſucapio ſit pro maiori parte completa in abſentia, & finita in præſentia, abſens reſtituitur in tempus quo fuit abſens.*

29 *Abſenti ex iuſta cauſa conſtituuntur. 20. miliaria diurna.*

Mille

Mille paſſus faciunt vnum miliare.
Quinque pedes faciunt vnum paſſum.
Quindecim digiti faciunt vnum pedem.
Eccleſia gaudet immunitate. 40. paſſuum circum circa.
30 *Quando eſt aliqua domus in confinio duarum parochiarum, & dubitatur de cuius parochia ſit, quomodo debet fieri commenſuratio.*
Si ſunt duæ domus proximæ quorum vnam habet hoſtium in vna via, & aliam in alia, non dicuntur vicinæ.
31 *Abſenti ex neceſſaria cauſa ſubuenitur remedio iſtius text. ſecus ſi fuerit abſens ex iniuſta cauſa.*
An ſi abſenti ex iuſta cauſa, ignorante contra ſe eſſe præſcriptum, poſſit reſtitui.
32 *Annus ex quot diebus conſtat.*
Quot ſunt ſpecies anni.
Secundum hodiernam conſuetudinem duplex eſt, annus, videlicet legalis & naturalis ſeu communis vel vulgaris.
Legalis annus eſt ille qui conſtat ex 265. diebus.
Naturalis annus ſiue communis eſt ille qui incipit à natiuitate Domini: & quare dicitur naturalis.
33 *In dubio de quo anno intelligimus, exemplificando, vt hic. numero. 56.*
Libellus dicitur interpretari eo modo vt melius valeat.
34 *An appellatione anni intelligatur de biſſextili.*
35 *Quot dies faciunt menſem.*
Septimana à numero dierum dicitur.
Qualiter ſit computatio menſium, & quot ſeptimanæ faciunt menſem.
36 *In diſpoſitione prætoria in dubio appellatione anni intelligitur de vtili, ſed in diſpoſitione ciuili in dubio de continuo intelligitur.*
Quid ſit tempus continuum, & quid vtile.
Qualiter probatur quòd quis non habet copiam iudicis.
37 *An liber Inſtitutionum fuerit compoſitus ante librum Codicis quem habemus.*
An reſtitutio de qua in text. competat etiam minoribus.
Ea quæ alienari prohibentur, vſucapi non poſſunt.
Res minoris quando poſſunt vſucapi.

2 RVRSVS. Pro intelligentia iſtius. §: & totius materiæ eſt primò præſupponendũ vltra alios † quod duplex reperitur reſtitutio conceſſa à prætore. prima fuit minoribus de qua loquitur titulus ff. de mino. alia fuit conceſſa maioribus: vt patet toto titulo, ff. ex quibus cau. maio. quæ dr̃ longè fauorabilior quàm illa quæ conceditur minoribus: vt eſt gl. notabilis quam ibi cõmendat Alex. aſsignans rationem diuerſitatis inter iſtas duas reſtitutiones in l. cum quidam, in prin. ff. de acquir. hæredi. licet in hoc contrarium velit Soci. in conſi. 153. quod eſt ordine primum in 2. volu. in 9. col. & gl. in l. nec non. ff. ex quib. cau. maio. Iſta tamẽ conceſſa maioribus habet duplicem cauſam: prima eſt ne abſentes à præſentibus lædantur, nam ſi caſu aliquo amiſi poſſeſſionem meam habitam bona fide, ſi tu eam occupaſti, mihi reuertendi datur actio publiciana: quę licèt à nomine inuentoris ita nominetur, dicitur tamen reſciſſoria: vt dicit gl. in l. in honorarijs. in verſic. redditur, ff. de actio. & obligatio. quæ cõpetit aduerſus te ex auxilio prætoris qui vult me quaſi vſucepiſſe quod non vſucepi. & nõ vſucepi & ſic mediãte iſta actione reſtituitur mihi res; & de iſta reſtitutione viſum fuit ſuprà §. proximo. Alia eſt cauſa de qua in iſto §. quo modo præſentes ab abſentibus lædũtur quo caſu prodita eſt hæc actio quæ vocatur reſciſſoria quæ datur ad reſcindendam vſucapionem factam ab abſente cauſa reipublicæ vel alia legitima de cauſa. nam quando reuertitur, datur iſta actio ea ratione: quia tẽpore abſentiæ vſucapientis non habebat ille contra quam vſucapio facta fuit. quem poſſet conuenire: propterea à prætore
4 ſubuenitur. † Et ſic habes ex iſtis duabus cauſis colligere differentiam §. ſuprà proxi. & iſtius. nam ſuprà in §. proximo datur actio, per quam actor affirmat ſe vſucepiſſe, quod non vſucepit: hic uerò in §. illo datur actio per quam actor negat aliũ vſucepiſſe quod vſucepit: & per hoc colligitur etiam q̃ iſta actio de qua in §. noſtro, ſit realis: quæ omnia probantur ex principio iſtius §. dum dicit rurſus ex diuerſo: quæ quidem verba ſunt reiteratiua eiuſdem caſus in qualitate ſub contraria deciſione l. quicunque. C. de epiſ. & cleri. propter illam deciſionem ex diuerſo, quæ verba optimè probant q̃ ſupradictum eſt. & facit tex. in §. ſuprà proximo, verſ. ecce plerunque. & iſta actio eſt tranſitoria ad hæredes l. cùm miles. in principio ff. ex quib. cau. ma. Et hoc videtur ſpeciale in hac actione: quia cum regulariter ſit inductum quod actiones rei, perſecutoriæ quæ dantur contra ius ciuile, finiuntur anno, vt eſt caſus in terminis: de iſta actione in l. in honorarijs ff. de actio. & ob. tamen licet hæc actio ea ratione finiri deberet cum per eam reſcindatur vſucapio inducta à iure ciuili: & ſic contra hæredes dari non debuit: tamen hæres repræſentat eandem perſonam defuncti attenta continuatione poſſeſſionis quæ ad hæredem tranſit, & id præiudicium parit: ideo datur hæc actio. Sed aduerte: quia probabiliter dici poteſt quòd d. l. in honorarijs. loquatur de officio iudicis reſcindente, non autem de actione reſciſſoria quæ realis eſt, & ſequitur rem vt hic probatur. nam iſta actio reſciſſoria non eſt noua actio: ſed illa prior, quæ mihi competebat ad rem vendicandam quæ per præſcriptionẽ erat diſiuncta & per officium iudicis reſciſſa vſucapione reſtituitur: vt no. in l. in cauſæ §. fina. ff. de minor. & per Cy. in l. fin. q. 4. C. ex quib. cau. ma.

Vel dicas q̃ tex. in d. l. in honorarijs. procedit quãdo actio ad quam me reſtituit prætor, eſſet vſucapta: quia ex quo per vſucapionem in totum actio extinguitur, ſi deinde prętor me reſtituit, iſta actio quæ modo mihi competit eſt datiua & iſta bene erit annalis: ſecus quando talis actio non eſſet vſucapta ſed præſcripta: quia tunc ex quo non eſt in totum ſublata actio directo, ſed reddita fuit inefficax: tunc talis actio reſtituta à prętore dicitur natiua, ex quo habet præexiſtentem materiã, & talis dicetur perpetua: quia ſapiet naturam illius in cuius locum ſubrogatur: iuxta not. in l. certi condictio. in prin. ff. ſi certum petatur. Vel tertio dicas vtroque modo eſſe annales: per dictam l. in honorarijs. tamen per lit. conteſta. efficiuntur perpetuæ l. fin. de tempo. in integ. reſtit. pe. vt l. fin. de præſcrip. 30. vel 40. anno. Item aduerte ad aliam differentiam inter reſtitutionem de qua loquitur iſte tex. & ff. ex quib. cau. ma. & illam quæ fit cauſa miſerationis: quia iſta conceditur officio iudicis iuſta de cauſa, & eam concedit præſes: illã vero quia conceditur cauſa miſerationis, concedit princeps. ita notabiliter Bart. di-
3 ſtinguit in l. j. §. fina. ff. de quæſtio. † Item vlterius no. pro intelligentia iſtius tex. q̃ remedia iſtius §. & tit. ff. ex quibus cau. ma. quod non habeant locum, quando quis vellet reſtitui ad complendam præſcriptionem: quia certat de lucro captando gl. eſt notabilis in l. 4. §. Labeo. ff. de acquir. poſ. & in l. j. C. de ann. excep. hoc tamen fallit, niſi parum tempus ſupereſſet ad præſcribendum, gl. eſt ſingularis in l. j. §. qui autem. in ver. habiturus ff. de vi & vi ar. quæ ad hoc allegat text. in l. ſi fundum in fi. ibi ſi paucisſimi dies ff. de fundo do. ubi probatur q̃ præſcriptio habetur pro completa quando pauciſsimi dies reſtãt quam pro ſingulari alleg. Bal. in cap. fin. col. 4. de præſcrip. & facit tex. in l. rerum mixtura. §. Labeo. ff. de vſuca. nam iſtis caſibus interpellatio non interrumpit præſcriptionem: q̃ no. pro limitatione l. vt perfectius. C. de anna. excep. de qua dico infrà in pe not. Et hanc opin. dicit eſſe communem Alex. & notandum in practica in d. l. 3. §. Labeo. Iſta tamen limita procedere in præſcriptione fauorabili: ſecus ſi in odioſa: vt eſt glo. no. in l. in vſucapionibus ff. de diuer. & tempo. præſcri. quam ſequitur Ro. in d. §. Labeo. & facit gl. in l. 3. §. minorem ff. de mino. quæ vult q̃ in pręſcriptione odioſa, prout in illa 30. anno. oportet vltimam diem ex toto eſſe completam: ſecus in alijs in quibus dies cœpta habetur pro finita d. l. in vſucapionibus. & hanc concluſionẽ ſequitur Alex. & Iaſ. in d. §. Labeo. & Fel. in cap. illud. in fin. col. verſi. 8. concluſio. de præſcriptio.

† Secundo

4 † Secundò præſupponenda ſunt ea quæ dicit Iaſ. hic quòd
quinque ſunt genera abſentiæ. quibus adde glo. in l. aut reli-
gione ff. de procur. quæ dicit quòd ſunt tres tantum ſpecies:
prima neceſſaria, vt in bannitis: alia probabilis, vt ſtudentiū,
alia voluntaria, vt errantium. quam gloſ. ſequitur Feli. in cap.
conſultationibus. in ſecundo notabili, de off. dele. tenet quod
ſunt quinque genera, vt hic dicit Iaſ. tenuit prius Spec. in titu.
de ſenten. §. iuxta. verſi. eſt etiam nulla. & §. quoniam. verſi. por
rò, vbi omnia quæ latè congerit Bar. poſt gl. in l. fin. in 1. 2. & 3.
colum. ff. de integ. reſt. plenè diſcutientur. & dictā gloſſ. in l. fi.
videlicet ſunt quinque genera abſentiæ, ſequitur Matthæus de
Afflictis Neapolitanus in trac. prothomiſeos. fo. 2. col. 2. & An
dreas Sicu. in capitul. conſultationibus, in ſecunda columna
de offic. deleg. Eſt igitur prima quæ dicitur probabilis neceſ-
ſaria, vt cauſa militiæ & alterius expeditionis. Secunda proba
tionis, vt ſtudiorum. Tertia neceſſaria tantum, vt religionis.
Quarta voluntaria ſine contumacia, vt cauſa mercantiæ. Quin
ta eſt voluntaria cum contumacia: ita Iaſ. hic poſt Bart. in d. l.
fin. Sed tamen aduertendum eſt ad plura: quia non videtur ve
rum quòd cauſa ſtudiorum dicatur probabilis tantum: ſed
etiam materia quemadmodum cauſa militat: quia non minus
literis neceſſaria defendimus q̄ armis leg. nemini C. de aduo.
di. indic. & ſic tex. ibi nō plus militibus tribuunt, quàm docto
ribus: imò ad regimen imperij hæc duo ſunt neceſſaria, &
uidētur aneaaa: ut ſupra in proe. in princ. & cauſa ſtudij mul-
tum priuilegiata eſt: ut tradit Abbas in c. fi. in fi. de iudi. ubi
uult, quod adeo ſit publica cauſa ſtudij, quod præfertur cau
ſæ dotis: quē ſequitur quidā Petrus modernus in trac. de doc.
in ij. parte §. 17. ubi alia ponit in fauorem doctorum, & alia
plura priuilegia tradunt latiſſimè Moder. in repe. auth. habi-
ta. C. ne fil. pro pa. & aliqui in l. j. ff. ſo. ma. notabilius proſequi
tur Signorolus de homodeis in trac. de præceden. doctoris &
militis per totum. Et iſtam cauſam dicit iuſtam & probabilē
Decius in d. c. conſultationibus, in quinto notabili. Tertia etiā
cauſa non uidetur uera: quia religionis ingreſſus magis acce-
dit cauſæ uoluntariæ, quam neceſſariæ. capitulo, ad apoſtoli-
cam. de regu. & capitulo ſicut. & ideo uidetur quòd ad tres
ſpecies poſſent iſta membra reduci ſecundum gloſſam in di-
cta l. aut religionis

5 † Poſſet tamē iſta diuiſio ſuſtineri, ſi dicamus quod duplex
eſt utilitas publica: una principaliter conſiderata ut militia,
altera ſecundariò, ut ſtudiorum. de prima poteſt probari quia
milites principaliter propter rem publicam cōſtituunt. hinc
eſt quòd priuati non dicuntur, ſed publici l. licet inter priua-
tos. C. de pactis. & l. quiſque. C. ad legem Iuliam maieſta. &
tales alēdi ſunt à republica: ut notat Speculator in titulo, qui
filij ſint legitimi. verſic. quid de adoptiuo. & hoc reſpectu im-
perator non dedignatur ſe militem appellare: ut not. Barto. in
rubrica. C. de milit. teſta. Sed cauſa ſtudiorum eſt ſecundariò
publica: ut no. Bar. in l. j. ff. ſo. matr. Sed etiam iſtud non ſatis-
facit: quia non uideo quòd aliquo pacto militia maior ſit ſtu-
dio, immò minor: cùm doct. dicatur habere dignitatem: ut in
cap. quanto. de magiſt. ubi omnes notant: miles uero non ut l.
penulti. ubi late Iaſ. C. de pact. & tradunt moder. omnes in ca
pitulo clerici. de iudi. inter quos late Felin. & Decius differūt,
quinimo ſola militia non eſt cauſa reſtitutionis, ſed occupatio
circa exercitium militare: ut tradit Bartolus per illum text. in
l. fin. C. de reſtitut. mili.

Hinc eſt quod hodie milites noſtri temporis, quia non ſūt
in expeditione armorum, non gaudent priuilegio text. noſtri,
neque aliorum priuilegiorum: vt dicit Bàrtolus per illum text.
in l. miles, ff. ex qui. cau. ma. Et quòd cauſa ſtudiorum omni ca
ſu ſit dignior militia, latius probat Ludouic. Bologninus in ad
di. ad Signorol. in dicto tractatu de præceden. doct. & mili.

6 † Alibi tamen Baldus in margarita ſua in verbo ſententia, ver.
ſententia lata in abſente, ponit quatuor genera abſentiæ ſub
diuerſo modo loquendi: dicit enim quod abſentia neceſſaria,
iuſta, & fauorabilis eſt illa quæ fit cauſa reipublicæ & teſtimo
nij. Alia eſt neceſſaria & odioſa, vt eſt abſentia bannitorum l.
Papinianus exuli, ff. de mino. Alia voluntaria & fauorabilis, ut
in l. nemo, ff. ex qui. cau. maior. Alia voluntaria ſimplex non fa
uorabilis nec odioſa, vt cauſa rei familiaris & mercantiæ &
ſolatij: de quo in l. fina. de in integr. reſtit. Sed omnis abſentia
aut eſt neceſſaria aut voluntaria: nam neceſſaria eſt duplex:
quædam priuilegiata & vnica legis, quædam deteſtabilis &
odioſa. Voluntaria eſt triplex: quędam habens prærogatiuam,
vt cauſa ſtudiorum: quia reipublicæ intereſt, vt mundus peri-
tis viris illuminetur: vt dicit tex. in Authen. habita. C. ne fil. pro
pa. vt deducit Alex. & mod. in l. j. ff. ſolu. matrimo. in penul. col.
quædam odibilis & contumax: quædam neutra, puta habens
quandam artem mecanicam, vt mercantiæ & ſimilem artem
vel cauſam: ita ibi Baldus, & deducit Inno. in c. querelam. de
procurato. & finaliter abſentia omnis regulatur ſecundum
ſubiectam materiā: vt eſt gloſſ. in Authen. de fideiuſſo. in prin.
7 in ver. præſentes. † Et tradit plenè Feli. in cap. quoniam frequē
ter. colum. pe. ver. circa ſeptem: vt lit. non conteſtata. vbi ſub-
dit ꝙ licet præſens & abſens pluribus modis capi poſſint, per
adducta ibi per eum: tamen quo ad proprietatem verbi, ab-
ſens dicetur ille qui non eſt in ciuitate. quod facit ad ſtatuta
de quo etiam vide per Alex. in l. j. in prin. in 2. notabi. vbi not.
Moder. ff. de obligationibus. & notabiliter per eundem in l. a.
voluntatem. in ſecunda columna num. 10. & 11. ff. ſolu. matri-
8 monio. † Vltimò circa prædicta aduerte: quia datur actio in-
ſtitutoria & reſciſſoria: vt hic declarat Iaſ. & iſta differunt in-
ter ſe ſecundum Nico. de Neap. quia inſtitutoria datur ſine of
ficio reſcindente: iſta verò reſciſſoria ſecus. per tex. in l. quam-
uis §. cum eſſem. & l. debitria §. j. ff. ad Velleia. Iaſ. tamen hic
dicit ꝙ iſta iura non loquuntur in hac materia, vt hic per eum.
Tu breuiter dicas quòd iſta bene probant in uerbo, ſtatim, qđ
hic ponderat Iaſon. & licet exempla hic poſita non conueniāt
non tamen reſtringunt regulam quominus in hac materia ad
duci poſſint: imò dico tibi vnum quòd hodie non requiritur
in reſciſſoria iudicium reſcindens: nam ex quo datur nobis à
lege hæc actio, vt in §. iſto. vbi competit actio ceſſat remediū
extraordinarium, ſcilicet officium iudicis: bene fateor quòd
illo tempore quo à prætore durante eius officio, proponeban
tur edicta ſimilia, requirebatur imploratio ſui officij: modo
autem, quia edicta per viam actionis recepta ſunt à iure ciui-
li. & remedia ciuilia ſubueniunt ipſo iure, ut dixi ſupra poſt
alios in §. ſed iſtę. in primo notabili allegando gl. in l. 3. §. ſed
veſtrum. ff. de minor. & l. ſtatuas. ff. de acquir. rerum dominio.
cum ſimilibus: vt per Iaſ. in l. legem. in principio. C. de pactis
Ideò dicendum eſt quod ille cui competit actio de qua hic,
ſufficit quòd abſque alia imploratione iudicis conueniat ad-
uerſarium, & ponat libellum in quo facti ſeriem narret: quia
tunc datis legitimis probationibus aduerſarius condemnabi
tur iſto remedio ordinario, quod facit ceſſare, vt dixi, illud ex-
traordinarium: vt in l. in cauſæ. de minor. Bartolus in l. prima
§. j. in prima columna, ff. de operis noui nunciatio. quia non
poſſunt ſimul concurrere. vt ibi dicitur: & latè reaſſumit Bar-
tolus in l. in prouinciali. §. j. eodem titulo. quicquid dicat hic
Iaſon & alij. Sed aduerte vlterius, quia poteris tu replicare &
dicere ꝙ per diſpoſitionem illius tex. non conceditur nobis
indiſtinctè actio: niſi ita demum prius reſcindatur vſucapio,
ſcilicet officio iudicis: probatur ibi, reſciſſa vſucapione. quæ
verba, cum ſint ablatiui abſoluti, reſoluuntur in conditionē;
id eſt, ſi prius reſcindantur; vulga. l. à teſtatore, ff. de conditio.
& demonſtratio. dicam ibi infrà ſuper glo. reſciſſa. Et inquan-
tum Iaſ. hic nu. 12. vult quòd aliquando officium iudic. dica-
tur remedium reſciſſorium: vt quando præſcribitur officio iu
dic. adde circa hoc aliquid per eundem Iaſ. in §. fuerat, col.
8. infra eodem. & in l. prætor. §. ff. de ope. no. nun. & Alex. in l.
ſicut, in apoſtil. ad Bar. C. de præſcrip. 30. vel 40. an. & latiſſimè
per Ioan. Fran. Balbum trac. præſcri. in 4. parte. 4. partis princ.
9 quæſt. 30. † No. j. in tex. ibi rurſus. ꝙ iſta dictio eſt repetitiua
pro vna uice tantū: ita Bar. in l. eum qui certarum. §. fin. ff. de
verb. obli. tenet Iaſ. in l. quicquid aſtringendæ. in pen. col. de
uerbo. oblig. per tex. l. fideicom. §. ſi quis decem. ubi etiam no-
tabiliter Bar. de leg. 3. Adde ſimilem tex. per omnia in l. j. §. ſi
cui ſl. ut lega. no. ca. & eſt bonus tex. in l. quinque. C. de epiſco.
& cleri. & in l. j. §. rurſus. quando appel. ſit, & cap. rurſus. qui
cler. uel uouen. & Rurſus, idem eſt quod Iterum l. notabili §. j.
ff. de peculio. & ex hoc infertur ꝙ poteſtas data arbitro in
compromiſſo, ut ſemel & iterum compromiſſum prorogare
poſſit: quod hoc duabus uicibus intelligitur: ut dicit Alex.
in l. qui bona §. fin. ff. de dā. infec. ſic etiam poteſtas data ar-
bitro

bitro prorogandi, pro prima vice intelligitur:ita dicit Bald. in
cap. fin. col. 9. verſi. ſin autem. de conſuc. & in cap. olim ex lite-
ris. col. 2. de reſcrip. extrà. & prius Spec. in tit. de arbitris. §. ex
cipitur. ver. ſed quid ſi fuerit. & finaliter iſtud reducitur ad il-
lam regulam l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verbo. ſignific. vide
licet ꝙ actus ſimpliciter prolatus intelligit̃ pro vna vice: quã
per plures deciſiones Iaſ. proſequitur. in l. duobus §. ſi ei qui,
in penultima columna ff. de iureiuran vbi etiam de prædicta
doc. Specula. facit mẽtionem: & hoc non tam procedit reſpe-
ctu dictionis, Rurſus, quàm diſpoſitionis ſimpliciter ꝓlatæ,
quæ iſtam naturam habet: vt exorditur idem Iaſ. in l. diuortio
§. quod in anno. columna 2. ff. ſolu. ma. & in l. decem. in 5. col.
ff. de verb. obli. & in l. placet. in tertia col. ff. de libe. & poſthu.
Alex. conſi. 16. quarto volu. & latè Felin. in c. fi. in prima & ſe-
cunda col. de treu. & pace. & ſecundum hoc nihil operatur
iſta dictio, Rurſus, cũ ſine ea idem effectus reſultet ex ſimpli-
ci diſpoſitione. Præterea quia in terminis dictæ dictionis,
rurſus, videtur in contrarium text. in l. veluti §. hæc vox,
ff. de eden. vbi dictio, Rurſus, ſiue iterum, quod idem eſt,
non repetit ſemel tantum, ſed in infinitum, & idem ſigni-
ficat quod Toties quoties: & ſic videtur quòd iſtæ deciſio-
nes corruant.

Et ideò pro vera reſolutione iſtorum iurium dicas, quòd
aut illud verbum profertur à lege, aut ab homine. primo caſu
procedat tex. in d. l. veluti §. hæc vox, cum ſimilibus: nam de-
bet intelligi Toties. & idem dicendum eſt in ſtatuto: vt no. di-
ſtinguit Bal. in l. j. verſi. 4. quæro. C. de his quæ pœnæ no. ſequi-
tur Alex. in conſi. 70. viſo conſilio. lib. 2. & ideò ſi ea forma ſta-
tuti cõpromiſſum debet fieri, intelligitur quòd toties debeat
compromitti quoties cauſa decidatur: vt tradit Ro. in conſil.
504. inci. in caſu propoſitæ rei poſt Bal. in l. qui per ſalutem. in
fin. ff. de iureiur. hoc tamen declaratur, vt per Bal. in d. cap. fin.
col. 9. verſi. dubitatur inſuper. & in conſi. 249. nobiles viri. col.
j. lib. j. Secundo caſu procedant iura ſuprà alleg. ita notabiliter
declarat Alex. licet prædicta non adducat, in l. ſi cum dotem
§. j. ff. ſolu. mat. idem in l. qui bona §. fi. in prin. & in l. ſi finita.
in j. col. num. 4. ff. de dam. infec. & cum hac diſtinctione Alex.
tranſeunt alij. Sed mihi non videtur ſolida: quia tex. in d. l. quę
cunque. & in l. ſi annali, §. eſt autem. ff. de peculio. & in d. c. rur
ſus. loquuntur quando iſtud verbum à lege exprimitur: & ta-
men non intelligitur niſi de prima uice. Vnde mihi magis con
ſona & realis videtur ſolutio Are. in l. eum qui certarum §. j. in
2. col. ff. de verbo. obli. videlicet ꝙ hæc metiri debeat ſecundũ
qualitatẽ præiudicij: vt ibi latius exorditur, & ſentit prius Bar.
in d. l. fideicom. §. ſi quis decem. de leg. 3. & clarius in d. l. j. §.
ſi cui. vt leg. no. cau. Neque obſtat quòd iſta dictio, Rurſus, non
eſt cauſa, vt actus pro prima vice intelligatur, vt ſuprà eſt di-
ctum: quia reſpondetur ꝙ erit cauſa in caſibus in quibus ſim-
plex diſpoſitio pro pluribus uicibus intelligitur: eo caſu non
niſi pro prima vice intelligantur, quãdo eſt poſita dictio, Rur-
ſus. & ſic in omnibus caſibus poſitis per Fel. in d. c. pe. de treu.
& pac. ille effectus reſultabit: quòd no. alia ſignificata habet
hæc dictio. Rurſus, quæ videas per Brixienſem in ſuo reperto-
rio ſub eadem dictione, & Albericum in ſuo dictionario in
10 verbo, Rurſus. † No. 2. ibi intra, ꝙ iſta dictio, Regulariter in-
cludit ultimum diem anni: ita eſt tex. in l. j. & ibi expreſsè not.
Bar. ff. de offi. præfec. vrb. & in l. j. §. ꝙ dicimus. ff. de ſucceſ.
edi. & hæc dictio poteſt intelligi, ꝙ reſpiciat initium & finem
temporis: ut in l. 4. §. ſi intra, ff. de dam. infec. quod facit pro te
ſtibus deponentibus per iſtud uerbum: de qua dictione uide
in l. ſi ita §. fin. ff. de ma. teſta. cum multis concor. ut per Mode.
Bononien. in rep. l. 2. in 13. col C. de pac. in emp. & uend. & ibi
latè apoſtillantes. ad idem eſt tex. in l. uxorem §. legauerat. &
11 §. codicillis. & §. concubinæ. ff. de leg. 3 † No. tertiò quòd præ-
ſenti contra abſentem cauſa reipublicæ uel alia iuſta de cauſa
præſcribentem datur actio reſciſſoria: ut hic, in text. præſenti
uerò contra præſentem: ſecus, quia talis non reſtituitur ſe-
cundum Iaſ. hic alleg. text. in l. ab hoſtibus §. ſi damni ff. ex
quib. cau. maior.

Hoc tamen intellige non eſſe uerum indiſtincte: ut dicit Iaſ.
ſed ita demum, quamuis certus eſt ꝙ res quæ præſcribitur eſt
ſua: tamen ignorat eam poſſideri ab alio: ſecus uero ſi ignoret
eſſe ſuam: quia tunc licèt eſſet præſens bene daretur reſtitu-
tio. ita tenet Bar. in l. Aemilius. col. fin. ff. de mi. & declarat no-
tabiliter Bal. in rep. l. fi. in 13. col. uer. ſed iuxta hoc, C. de pr̨e-
ſcri. long. tem. Et de hoc uidetur eſſe notabilis doctri. Bar. in l.
j. §. ſi quis autem propter. ff. de ie. actiuque prin i. & iſta ignoran
tia dicitur probabilis: vt cùm quis ſuccedit alteri: ut notat Bar
tolus in l. ab hoſtibus. §. ſed quid ſimpliciter. in tertia col. ff. ex
quibus cauſis maior. dum allegat tex. in capitulo cùm quis. de
regulis iuris, libro ſexto. Secus ſi ignorantia eſſet ſupina: nam
tunc non reſtitueretur: ut tradit Imo. in repe. capituli fin. in 31.
columna, uerſiculo, ſed hic eſt aduertendum. de pr̨ſcriptio.
& tenet Alex. in addi. ad Bar. in d. §. ſi quis autẽ propter: & ſe-
cundum hoc procedit dictum Iaſo. hic. Et iſta de plano proce
dunt in præſcriptione communi: ſecus uero ſi eſſet decurſa pr̨
ſcriptio 40. annorum. tunc enim etiam ſi iu iuſta ignorantia
quis fuiſſet, non reſtitueretur, ſiue eſſet præſens ſiue abſens: ita
notabiliter notat Fel. in capitulo uigilanti. in ſecunda col. de
præſcriptionibus per textum in l. fina. C. de fund. pa. libro un-
decimo, & ante ipſum hoc tenet Alex. in conſilio 151. uiſo the
mate. & cõſi. 163. uiſo proceſſu cauſ̨e, in 2. uol. alle. tex. in l. om
nes. in fi. C. de præſcri. 30. uel 40. anno. ubi dicitur ꝙ talis pr̨e-
ſcriptio præbet pleniſſimam ſecuritatem. Iſta enim uerba, ple
niſſimam ſecuritatem, impediunt reſtitutionem in integrum.
gloſſ. eſt magiſtra in l. ait prætor §. permittitur. in uer. imputan
dum. ff. de mino. & ibi plura alia allegat, quę uideas per eum,
quæ latius reaſſumit Decius in conſi. 79. & pro tenui facultate
&c. in j. par. & an̄ ipſum Soc. i conſi. 164. uiſa bulla. & conſilio
193. ſubtiliter. in 3. col. in j. parte: licet ſuper hoc ſint plures ua
rietates doctorum, & ideo pro nunc non firmo, propter bre-
uitatem temporis: quin etiam quia non expedit in ſingulis im
12 morari, quę regulariter non traduntur hic per doc. † Inata
hoc mouet dominus Iaſon vnum contrarium: quia videtur ꝙ
illo modo competat iſti præſenti reſciſſoria, quia aut iſte ab-
ſens dimiſit in ciuitate procuratores, aut alios conſanguineos
& affines, quos ille contra quem præſcribit, poſſet conuenire
aut nullos dimiſit. Primo caſu non debet adiuuari neque reſti
tui, cum poſſet agendo contra procuratores vel affines præ-
ſcriptionem interrumpere. l. Item ait §. fi. cum l. ſequenti, ex
quibus cau. maio. Et ideò ſi non fecit, eſt ſibi imputandum: &
ideo reſtitui non debet ſibi actio dictis iuribus. Aut vero nul-
los dimiſit abſens: & tunc etiam non debet iſte præſens audi-
ri, cum potuit interrumpere præſcriptionem beneficio l. vt per
fect us. C. de anna. excep. videlicet per denuntiationem factã
coram iudice, vel ad domum: vel ſi talis abſens de proximo
non ſperabatur redire, prouidere vt daretur illi abſenti cura-
tor bonis, contra quem poterat procedere ordinariè ad diffi-
nitiuam ſententiam & ad executionem. l. ab hoſtibus. in prin-
cipio ff. ex quib. cau. maio. & ideo ſi huiuſmodi remedia non
intentauit, non debet reſtitui. Iaſ. hic reſpondet, vt per eum.
Nam quia eius reſponſio non eneruat contrarium, & quia e-
tiam non bene probatur, ideo non refero. nam non eſt uerum
ꝙ remedia iſtius tex. fuerint data principaliter, ut quis poſſit
peruenire ad ſuum, cum ex ſua prima actione eſſet præſenti
conſultum ſatis: ſed principaliter iſta actio fuit inuenta ad re
ſcindendum vſucapionem: quo caſu remanet præſenti libera
actio prima, quæ ſibi competebat, ad quam reſtitutus eſt, quæ
vocatur cum illa adiectione reſciſſoria: ſic ergo principalis in
tentio prætoris fuit interrumpere præſcriptionem. hic effe-
ctus habetur ea dicta lege, vt perfectius. quia per remedium
illius legis conſeruatur quis in libertate ſuæ primæ actionis,
quemadmodum per remedium prætoris. Et ideo videtur pa-
ri ratione quod quemadmodum negligens reſtitui non debet
ad hanc actionem, cum per eum ſteterit quo minus liberè
poſſet vti actione ſua: ita & in terminis dictæ l. ut perfectius,
eſt dicendum. & ſic videtur, ꝙ ad hoc illa lex non ſit reſoluta.
& forte hac ratione dicit Iaſ. ꝙ non quieſcit dñs ex illa ſua re-
ſponſione. Vnde mihi uidetur ꝙ poſſet ad l. vt perfectius, pluri
bus modis reſponderi. Primo qđ tex. in d. l. vt perfectius, loqui
tur de abſente uagabundo uel latitante, q de facili non ſpera-
bat reuerti, q reliquerat domicilũ, ut uidetur innuere glo. ſin
gularis in l. cũ hæreditas ex trebelliano ff. ad Trebellianũ. quã
ibi ſequũtur communiter ſcribentes & Bal. in l. cũ notiſſimi
§. imo. C. de præſcriptio. 30. annorũ. in fi. & Felin. in cap. illud,
colum. pen. uerſi. 7. concluſio. de præſcrip. de quo uagabundo
præſens

præſens non poterat certificari, neq; ſperabatur eius reditus: quo caſu præſenti ſubuentum eſt per remedium dictæ l.vt perfectius,& quod eſt ſubſidiarium, ſecundum Alexand.in dicta l.cum hæreditas. non autem procedit illa l. vt perfectius, in alijs abſentibus iſta de cauſa qui ſunt reuerſuri, de quibus loquitur tex.noſter:nam in talibus prodita ſunt remedia ſus, videlicet quòd ſi de proximo ſperatur, debet expectari, vt eo pręſente fiat defenſio: ſi autem non ſperatur antequam præſcribat, tunc debet procedi iuxta ordinem traditum per Bartol.in l.ignorare. ad finem.C.de reſtitut.mili. attento quod habet domicilium:vt etiam tradit Iaſ.allegando tex.in l.pen. ff. de leg ſed melius facit tex.in l.aut longa,ff.de procur. ſi vero non reliquit domicilium, tamen abſens ſperatur venire, quia non eſt vagabundus: & tunc competit ſolum remedium iſtius text. Et quod iſtud ſit verum, quod tex. in dicta l.vt perfectius. procedat in abſente iniuſto qui tranſtulit alibi habitationem, vel vagabatur, patet: dum ibi dicitur vt nemini abſentia vel potentia &c. & ſic remedia illius text. loquuntur in caſu in quo aliquis non poterat conſequi ius ſuum propter calumniam abſentis vel potentis: & ita una pars alternatiuè per aliam declaratur: vt not.Bart. per illum tex.in l.j.ff.de reb.dubijs.& Decius in c.fin.de offi.deleg.& iſtum ſenſum ad dictam l.ut perfectius.videtur etiam ſentire Fel.in c.cùm, in 16.columna.ver. tertiò requiritur.extra de conſtitut.dum inter alia requiſita illius legis, dicit quòd requiritur quòd proteſtatio, de qua ibi contineat cauſas metus: alias enim omnes leges & remedia text. noſtri eſſent fruſtratoria & reuocata per illam legem: quod non eſt dicendum,l.præcipimus. C. de appellat.cum ſimilibus.& quia nullus eſſet ita mentis inops, qui vellet expectare ꝙ abſens præſcriberet, & poſt finitam præſcriptionem reſtitui, cum ſibi conſuli poſſet via faciliori: dicta l.vt perfectius. ad interrumpendum præſcriptionem & obſtandum principijs, quod quidem facilius videtur quàm poſt cauſam vulneratam remedium prætoris quærere: vt dicit text.in l.fin. C.in quibus cauſis in integrum reſtitu.& in l. j. C. quando liceat ſine iudice ſe vendicare: ſutura enim præcauanda ſunt l. qui bona §.cum inter, ff.de damno infec.cum ſimilibus. & ſic inutilia eſſent iſta remedia prætoris, niſi intelligatur, vt dicta l.perfectius, de abſente ex alia cauſa, puta vagabundo, vel latitante, vel per potentiam contendente, quo caſu tunc non habet locum remedium iſtius tex.quia vbi ſpecialiter eſt prouiſum contra abſentem, ceſſat hæc actio. ita not. dicit Bartol. in l. prima §. idem Pomponius. circa fi. ff. de dolo. Poſſet etiam dici quòd licet præſens poſſet interrumpere præſcriptionem ex remedio dictæ l.vt perfectius.tamen ſi non vteretur illo remedio, poſſet habere iſtud prætoris, de quo in tex.noſtro: nec ex eo quod illud omittat, excluditur ab iſto, argumen. tex.in l. ſuum C. de iure delibe. & l.minor. §. ſi ſeruus ff. de euic.& l. nec his §.hæres, ff.de acquir. hæredita. Non tamen omitto vnum verbum quod circa hoc dicit Bal. in l. cùm notiſsimi.in §.imò.in fi.o.C.de præſcrip.30.annorum, vbi dixit quòd remedium d.l.vt perfectius, competit vbi poſſeſſor habet domicilium: aliàs ceſſaret remedium illius legis. & ita tenet idem Bald.in d.l.vt perfectius.in princ.vnde ego ex iſtis verbis colligo vnum intellectum ad illam legem diuerſum à primis, uidelicet quod in caſu text. noſtri & materiæ actionis reſciſſoriæ non competit remedium illius l.vt perfectius.Probo: quia

13 † quo ad hoc vt competat iſta actio, requiritur vt præſens contra quem abſens præſcripſit neminem poſſet conuenire, vt puta, quia non reliquerat abſens procuratorem, neque habebat conſanguineos, neque domicilium.nam ſi procuratorem, affines vel amicos habuit, ſi præſens non procedat contra eos per miſsionem in poſſeſsionem bonorum abſentis, iuxta l. ignorare.C.de reſti.mili.& l. item ait §.hoc autem. ex quibus cauſis maio.poſtea non iuuatur.nam ſtante hoc remedio ceſſat reſtitutio, niſi minus ſufficiant bona: iuxta tex. & practicam quam ibi ponit Bart. in l.ergo. ff.ex quibus cauſis maio. aliàs non reſtituetur iſte talis: & per conſequens actio reſciſſoria locum non habebit. Idem ſi abſens domicilium habet. nam debuit præſens facere citationem ad domum, etiam ſi nullus eſſet: quia citatio ad domum reddit citatum contumacem, ſicut ſi fuiſſet citatus perſonaliter: vt dicit Innocen.in c. ex parte, de teſti.& mitteretur in poſſeſsionem: vt in l.item ait, §.hoc autem, d.l.ignorare.Nam in iſto caſu ſufficit in valuis, ſiue oſtio domus quod affigatur cedula citationis: vt tenet expreſſè Bal.in d.l.vt perfectius.in fi.prin.& declarat no Bar.in l.4.§.prætor ait, ff.de damno infect. & tunc datur remedium miſsionis in poſſeſsionem.vt l.item ait, §. hæc autem, ex quibus cauſis maio.igitur ſi præſens hoc non fecit, non debet reſtitui.Ergo quo ad hoc vt reſtitutio concedatur, & habeat locum reſciſſoria, requiritur quòd iſte præſens non potuit agere aliquo remediorum prędictorum: quia non habebat domicilium vel procuratores, vel alios: quo caſu remedia d.l.vt perfectius.tanquam ſubſidiaria tunc competunt, cum non habet locum hęc actio.nam ad illud remedium d.l.vt perfectius. ſaltem requiritur domicilium: vt ſuprà eſt dictum. & ſic habes vltra omnes hanc materiam latius declaratam. Vlterius circa dictam l.vt perfectius, vltra prædicta vide Bald.in c. ſi autem.in princip.de reſcrip.Et ad l.ignorare, quam hic allegat Iaſon.C de reſtitu.& mili.& circa practicam dictæ l.ergo, cum ll.præceden.vide Decium poſt Alexand.& alios quos ibi allegat in cap.conſultationibus.in antepen.columna.de offic.deleg. Vel etiam quartò poſſet reſponderi ad dictam l.ut perfectius, quod diſpoſitio text. noſtri procedat, in caſibus in quibus illud remedium de quo in d.l.vt perfectius. non habet locum: vt dixi ſupra in fin.primi præſuppoſiti. Et ultra prædicta circa intellectum d.l.vt perfectius, uidendum eſt per Alexand.ſuccinctè in l.ſi eum. §. qui iniuriarum.in j.columna.ff. ſi quis cautio.per Bartol. in l.non ſolum. §. morte.in 2.columna. ff.de oper.no.nun.per Card.conſil.128. redemptoris poſtulato &c. in 2.columna.per Abb. & alios in c.nihil. in 2.columna. de præſcrip. & per Ioan.de Ana. qui alium ponit intellectum in c.in literis.prima col.de rapto, & per Io.Frãc.Balbum in tracta.præſcriptio.in tertia parte.6.principalis, in prima quæſtione, in 5.columna. Sed iuxta hoc iterum opponitur: nam ſi requiritur quo ad iſtam actionem reſciſſoriam quod præſens non habeat quem poſſet conuenire: tunc non debuit aduerſus eum procedere vſucapio, neque præſcriptio: per regulam

14 communem. l. 1. in fin. C. de anna. excep. quod † impedito agere non currit pręſcriptio.Do. Iaſon. hic reſpondet quòd illa regula procedit in impedito impedimento iuris: ſecus in impedito impedimento facti: vt hic.nam tunc ſi impedimentum eſt iuſtum, licet agere non poſsit, currit tamen præſcriptio: ſed reſtituitur, l.& Aquilicius.vbi Bart.ff. de ſer. ruſti. prædi.ſi tamen impedimentum facti eſſet iniuſtum, tunc bene currit præſcriptio, ſed non reſtituitur l. 2. §. ſi quis tamen.ff. ſi quis cau.ita concludit latè Bartol. in leg. ſenatus ff. de offic. præſi.cum ſimilibus: vt hic per eum. Limitatur tamen illud quod dictum eſt de impedimento facti, ſecundum Iaſon. ꝙ non procedat de iure cano. quia taliter impedito etiam ſi impedimentum peruenerit culpa ſua, non currit præſcriptio. text.eſt ſingularis ſecundũ eum in c. diuerſitatem. de conceſ. præben.hæc Iaſon.Ex cuius dictis plura colliguntur. primum eſt quod impedito impedimento iuris non currit præſcriptio: & ita procedit illa regula tradita in dict.l.j.C. de anna.excep. quã ſimpliciter ſequit Are. in l.pacta notiſsima.in 2.col.C. de pac.idem Iaſ.in §.item ſi quis in fraudem.nume.87.infra eod. & alibi ſæpe Corſe.conſilio 191.incipien. ſatis. in tertio volu. & conſilio 304.incipiente, videtur.& in penultima colum.eodem libro.ſequitur Alexan.in l.fin. §. donec. columna.fin.C.de iu.delib.vbi vide.& Domi.in conſi.142. pro intellectu &c. Et melius cæteris & latiſsimè ſuper hoc diſtinguit declarans omnia membra quæ poſuit Bartol. in d.l. ſenatus, Henricus Boich.in cap.auditis.in 2.diſtinctione, extra de præſcrip. vbi omnino vide.& vltra prædicta uide etiam Matthæum de Afflictis in tractatu prothomiſeos, ſo.10.colum.1. vbi refert diſtinctiones omnium antiquorum ante Bartol.& poſt Barto. circa iſtam materiam. Tamen tu audi diligenter, iſta regula ita indiſtinctè intellecta, vt intelligit Iaſon. & alii ſupradicti doct. videtur dubitabilis: quia ille qui propter prętorem impeditur, vel propter repentinas ferias inductas a principe non potuit agere, eſt impeditus impedimento iuris.l.1.& l.omnes. C.de ferijs.& tamen contra eum currit præſcriptio, licèt reſtituatur.Caſus eſt in l.ſed & ſi per prætorem. in prin. & §.ſi feriæ.ff.ex qui.cau.ma. & facit quod uult Bald. in repe.l. fin.colum.14.C.de præſcrip.long.temp.vbi uult quod impedimen-

tum iuris impedit præſcriptionem inchoari, ſed non impedit inchoatam: & ſic contra Bartol. & Iaſon ipſi tamen impedito iſto caſu dabitur reſtitutio: vt vult ibi Bald. ſic ergo ex prædictis videtur quod intellectus d.l.j.C.de an.excep. red datur dubius.

Et ideò pro vera reſolutione illius tex. & iſtius materiæ aliter diſtinguẽdũ eſt ex mẽte Abb.Panor. q̃ mihi magis placet, in c.ex tranſmiſſa, in fi.colum.antepe.nu.14. quem ibi latè ſequitur. Feli.in fi.col.de præſcri. & Balbus in tract.præſcri. fol. 62.in 3.col.videlicet quòd aut quis directè impeditur ſeu inhabilitatur à iure ad agendum & ipſo facto impeditur præſcriptio durante impedimento, ſiue impedimentũ acciderit à principio, ſiue poſt inchoatam præſcriptionem.exemplum in filiofamilias durante patria poteſtate.ut loquitur.l.j.C.de an. excep.& in muliere durante matrimonio in rebus dotalibus. ut loquitur.l.in rebus.C.de iu.do.quæ pro iſta regula unà cũ d.l.j.de an.excep.ſolet allegari. Aut directè quis non inhabilitatur ad agendum, ſed extrinſecus uenit impedimentum: & tunc licet illud ſit ueridicum, tamen currit præſcriptio. ſed datur reſtitutio: & ſic procedit contrarium de impedito propter ferias repentinas. uel ſi per iudicẽ ſteterit. d.l.ſed & ſi per prætorem. Et hoc uerum. niſi ubi contrarium reperiretur expreſſum quòd præſcriptio non curreret: quia tunc ſeruandum eſt illud ius: & ita concludit Abb. loco ut ſuprà. cuius opin, mihi ſatis placet. quamuis aliàs prioribus ſcriptis diſpliceret, uerũ quia perniciofi uel potius inquieti ingenij eſt cuncta inſequi, eque in aliquo ſatisfieri: ideò illa tanquam paulò cauilloſa mittenda duxi

Et ultra prædicta uide aliud fortiſsimum contrarium contra d.regulam. quod imò impedito impedimento iuris currit præſcriptio: per Bald.in l.quoties in j.colum.C.de preci.impe. offe. & ſolue ut ibi per eum. Secunda concluſio colligitur ex dictis Iaſ. hic quod illud quod dictum eſt de impedimẽto facti, quod non impedit perſcriptionem, non procedit de iure canonico: nam taliter impedito non currit præſcriptio etiam ſi illud impedimentum uenerit culpa ſua: ita eſt tex. ſingularis ſecundum Iaſ. hic in c.quia diuerſitatem, de conceſsio. præbẽ. Adde ultra Iaſo. quod hanc eandem opin. dicens illum text. ſingularem, tenuit prius Alexa.in conſi.58. uiſo & perlecto, in fi.in 5.uol.poſt Imo.in d.c.quia diuerſitatẽ. & Do.in conſil.42. quia reuocatur in dubium & c.in fi.per illum tex. Et Barba.cõſi.lj. illud offeram & c.in 5t.columna, num.17.lib.ij.ubi dicit eſſe differentiam in hoc inter ius canonicum & ciuile: & idem dicit Hyero. Zanetinus in tract.contrarietatum iuris canonici, & ciui.contrarietate 86. & Rota in deciſionibus antiquoribus ſub titulo de iure patro. deci.13.cum ſimilibus: ut per Rochum Curtium in tract.de iu.patro.in uer.ius q.27. & ſequen. Tamẽ aduertendum eſt ad duo primo, nunquid uerum ſit quòd tex. in d.c.quia diuerſitatem, ſupra alleg. loquatur in impedimẽto facti: ſecundo, poſito quod loquatur, nunquid ſit uerum dictũ Iaſ. Alexan. & aliorum quod procedat etiam ſi proceſſerit culpa impedimenti.

Circa primũ reperio quod do.Feli.in c.cũ inter.col.10.uer. limita ſecundo dummodo & c.extra de excep. tenet quod d. c.quia diuerſitatem, loquitur in impedimento iuris, & hoc ante eum tenet expreſſè domi.Ant.in d.c.quia diuerſitatem, in 3. col.ſuper gl.ſuſpenſionis. & ita Iaſo. hic reprehendis per illã doctrinã Fel.do.Frãc.Balbus in trac.præſcriptionũ in prima parte ſextæ partis in princip.in 22.caſu in 3 col.fol.63. & ultra ipſum ita uidetur intelligere.d.c.quia diuerſitatem, do .Car.in conſi.128.inci. redemptoris poſtulato ſuffragio & c.in prima columna, dicit quod impedito præſcriptio nõ currit. pro quo alleg.d. c.quia diuerſitatem. & l.prima.C. de anna.excep. & d. l.in rebus.C.de iure doti.quæ iura, clarum eſt per ſupradicta quòd loquuntur in impedimento iuris, & ad hoc idem allegat Rochus Curtius in trac.de iure patro.in uerbo honorificum. in 27:7.quæſtione.j. & idẽ And.ſicu.in conſi.41.circa dubium. In princip.dum loquitur de impedimento feriarum repentinarum, quod idem eſt impedimentũ iuris.ut tenet Abb.clarè in d.c.ex tranſmiſſa.de præſcriptio, vt ſupradiximus, & tamen pro illo impedimento alleg.d.c.quia diuerſitatem: ergo opin. Iaſo. & aliorum circa intellectum illius text.non eſt vera. Pro ſaluanda tamen opin. Iaſ. Alexand. & aliorum patrum poteſt probabiliter dici quod dict. capitul. quia diuerſitatem, loquitur de vtroque impedimento. & ita ibi Abbas notabiliter declarat in tertio notabili dicens, quòd ille text. loquitur de impedimento iuris in eo quod loquitur de excommunicatione & ſuſpenſione: in eo verò quod loquitur de tempore quo ſtetit in curia propter abſolutionem, loquitur de impedimento facti: & ſic ex iſta declaratione poſſunt omnia dicta concordari: ſed iſta conſideratio Abb. licet uideatur colorata, non ſatisfacit: quia in dicto capitulo quia diuerſitatem ſolum conſideratur impedimentum reſpectu abſolutionis ab excommunicatione, uel ſuſpenſione quæ fuit cauſa impedimenti: & remotio huius totius impedimenti dependet à diligentia uel negligentia petendi abſolutionem. Nam ut ibi dicit tex. ex quo ille Archiepiſcopus non fuit negligens in petenda abſolutione, quia fuit detentus in curia: ideo ſibi non imputatur tempus conferendi: & hoc eſt impedimentum dicti quod ibi conſideratur: ipſa uero excommunicatio uel ſuſpenſio non conſideratur quo ad hoc, ut ſint impedimento petendi uel non petendi abſolutionem, ſed potius ſtimulant, ut petatur, arg.tex.in c.j.de excep.lib.6. & ideo Abb.ibi malè cõſiderauit illum tex. Tenenda tamen eſt opi.Abb.ut doct. concordentur: nam inter opi. illa potior eſt, per quam Doctor. ad concordiam reducuntur: vt dicit Imo. in l. de pupillo. §. ſi.ff. de oper.no.nun. idem in l.j.in prin .ubi alij, eo.tit. & in l. ſi finita.§.illud.ff.de dam. infect. Moder.in l.cum dotem.§.ſi pater. ſolu.matrimo. & in l.centurio.ff.de vulg. & pup. & gloſſ. in c. ſcientes.in gloſſ.magna, circa fin.de cenſi.not. in c.contingit. de reſcrip. & alibi ſæpe, ut per Chriſtophorum Nicellum in
15 tract.contrarietatum Bar.in differẽtia 128. † Secundò eſt uidendum, nunquid ſit uerum dictum Iaſo. & Alexand. in prædicto conſilio 58. & aliorum doctorum dicentium quod etiã ſi quis impeditus ſit culpa ſua, tamen non currit præſcriptio: Iaſo. hic, ut uides, tenet quòd non currit præſcriptio: & in hoc reputant ſingulare. d.c.quia diuerſitatẽ. & refert ita ſuper hoc conſuluiſſe famoſiſsimum canoniſtam do.Ioa.de Ana. & hæc eadem uerba formalia poſuit Alexander prius in l.j.§.ſi quis autem propter, in apoſtil.ad Bartol.ff.de itine.actuque priua. Tamen breuiter in contrarium eſt communis opinio per gloſ. in d.c.quia diuerſitatem.in uerbo ſuſpenſionis. nam ibi in poteſtate alicuius culpa ſua impediti eſt remouere impedimentum: & ſi non remouet, ſibi eſt imputandũ: quia tunc bene currit tempus: ut per plura concludit Felinus in c.ex tranſmiſſa. de præſcrip.in 10.colum, tenet expreſſè Bal.in c.j.in fi.c.eod. titu. & ibi Abbas & Felin.in 5.columna per text. iuncta gloſſa in d.c.quia diuerſitatem. & Abb.in c.fi.per illum text.de elec. facit regula iuris, damnum.de regu.iur.lib.6. & contrariam opinio. Alexandri. & Iaſon. latè reprobat Balbus in tracta.præſcriptio.in 4.parte quartæ princip.in 3.quæſtione.in 2.colum. in fi.cum ſequen. ubi inter alia contra Alexan.adducit tria conſilia Romani, de quibus etiam per Felinum in locis ut ſuprà. dic ut ibi per eos: & vltra ipſos illam eandem opi. Alex. in dicto conſi.reprobat Philippus Decius in c. cum inter.columu. 8.ver.prædicta concluſio, extra de excep.poſt Felin. in 9.col. ver. propterea. vbi alia adducit. & vltra ipſum ita intelligit And.Sicu.in conſi.8.ſcribitur præclarè.in 2.3. & 4.colum. lib. 1. & hoc etiam tenet Feli.in c.uigilanti, in 3. colum. de præſc. & hæc concluſio in iudicando & conſulendo tenenda eſt cõtra Alexandr. vt dicit idem Balbus in prædicto loco in fin. quæſt. Et hoc ratione ſuadetur, nã qui poteſt facere, vt conditioni pareat, iam poſſe videtur. l.qui poteſt facere, ff. de re iu. per quem tex. Bal.in l.ſed & ſi per prætorem, §.1. ver. ſed nec ad nos.ff. ex qui. cauſ.ma. dicit q̃ non dicitur impeditus ille, qui de facili impedimentum remouere poteſt. & idem Bald. per illum tex.in l.quibus diebus.in princ.de condi. & demon. & conſi.192.ſuper eo. & c.in tertio libr. & eſt tex. vbi no.Alib. in c.fin.de electio. ſed in caſu noſtro impeditus potuit remouere impedimentum, igitur & c. Tamen pro defenſione Iaſon. Alexandri & aliorum poteſt dici quod eſt verum, quòd quando impedimẽtum proceſsit culpa impediti immediata, quod currit præſcriptio: ſecus quando illud impedimentum etiam proueniens culpa impediti ad hoc non fuit ordinatum, ſed poſtea euenit mediante alio impedimento: nam tunc bene excuſat: quia talis cauſa mediata non inſpicitur, ſed immediata.l.ſed

ta.l.ſed ſi plures.§.in arrogato.ff.de vul.& pup. & l. fi.in C.de
vſufr.& no.Bal.nouel.in tract.de dote.in ſexta parte 37.priui-
legio,col.fi.& ita in terminis noſtris nota. declarat Roma. in
conſil.9.incip.quod pars.ſequitur Fel.in c.j.in 5.col. verſi. ſed
dum Abb.de præſcri.allegat.glo.in c. ſtatutum §.cum verò in
ver.non audēs.de reſcri.lib.6.& hoc idem Fel. tradit in c.quæ
in eccleſiarum.a 5.colum.ver ſi.non ob.etiam,& ibi Decius,de
conſtitu.poſt Bartol.in l.2.§.fi.ff.ſi quis cautio,& idem Fel.in
c.cùm oporteat in 6.column.& in c.repellantur. col. 2. de ac-
cuſa.& in c.de cætero,de ſen.excom.cum ſimi.vt per eundem
in c.cum iuris,in 10.colum.de excep.cum aliis concor. vt per
Claudium Modernum Taurinen.in l.naturaliter.colum.7.ver-
ſic.ſucceſsiuè quæritor,ff.de vſuca.& iſtam declarationem ſe-
quitur Rochus Curtius in tract.de iure patro.in verbo compe
tens.in 2.q.octauæ prio.Sed aduerte,quia licet iſta dicta.doct.
videâtur io ſe vera,nõ tamen ſatisſaciunt quantum ad tex. in
dicto.c.quia diuerſitatem.de quo hic principaliter tractatur:
quia licèt ibi excommunicatio vel ſuſpenſio non ſuerit cauſa
immediata, vt ille Archiepiſcopus non poſſet beneficia con-
ferre ſed tempore quo in curia fuit detentus, quod in cauſa
fuit vt abſolui non poſſet: & ideo ex quo per eum non extitit
tempus ſemeſtre datum ad conferendum, non illi imputatur:
quia non fuit negligens:per hoc tamen non infertur quòd ex-
communicatio non ſit principalis cauſa & originalis illius im
pedimenti,quæ attendi debet:vt l.j.de orig.iur. & ibi no. Bal.
in pulchra.quæſt. & Aret.in l. ex ea parte. §. inſulam in fi. ff.de
verb.ob.& Ia.ſin l.moræ.in vlti.no.ff. de iuriſd.om.iudi.vt latiſ
ſimè dixi in d.l.j.Nam ille Archiepiſcopus ad iſtum finem ex-
communicatus fuit,vt debito ſatiſfaceret obedientiæ, quod
per petitionem abſolutionis innitur, quam ſi negligẽter omi-
ſiſſet.clarum eſt,ꝙ fuiſſet conferendi poteſtate priuatus: & il-
la priuatio propter excommunicationem principaliter con-
tingeret:cauſa ergo quare illa priuatio conferendi non contin
git in dicto.c.quia diuerſitatem,fuit:quia Archiepiſcopus ne-
gligens,non fuit,& io animo bene talem ſuſpenſionem vel ex-
communicationem timebat,& illis parebat:& ideò illa excõ-
muni.non poteſt producere effectum non data contumacia &
negligentia:ſed ſi negligens fuiſſet.bene illa erat in cauſa pri-
uationis:per ea quæ no.Abbas, in c.j.de iudic. Neque ob.ꝙ
erat cauſare mota:quia dico quod cauſa remota etiam atten
ditur,quando ex ea reſultare poteſt aliquis effectus: vt eſt ca-
ſus in l.certi condictio.& ibi no.Decius & prius Felin.in c.ſo-
litæ:de maio.& obe.& ante ipſos latè probat Soci. in conſilio,
356.incip.pro fundamento. in 5.col. 2. lib. & tenet gloſſ. in d.
c.quia diuerſitaté.in verbo ſuſpenſionis.quã ſequit̃ Fel.in c.cũ
inter.in 9.colum. verſic. conſidera.de excep.niſi ſoluendo ſu-
prà dicta dicas,quòd in d. c.quia diuerſitatem. ideò illa cauſa
remota ſiue colpa non ordinata ad impedimentum,non con-
ſideratur:quia non tendebat in præiudicium tertij: aliàs eſſet
conſideranda,per ea quæ Alex.tradit in l.quamuis. in 2. col.ff.
26 ſolut.matrim.† Notatur quartò ex iſto tex.quòd dictio Tunc,
denotat extremitatem temporis, & reſtringit diſpoſitionem
ad illud tempus.l.4.§.fin. ff. de condi.& demon. cum ſi. vt hic
per Iaſon.quibus adde And.Sicul.in c.quoniam frequenter.§.
porro.in 3.columna,numero 8.v: lit.non conteſta.& alia plu-
ra pro hoc alleg.quidam Anto.de prato Modernus in c.perue
nit.in 28.char.columna prima,de emptio. & venditio.in cer-
to.ſuo tractatu de ſecundis nuptiis.Item adde quòd per iſtam
dictionem Tunc, in pulchro caſu conſuluit Roma. conſi.131.
incipit prima dubitatio, quod conſilium repetit in conſilio
338.noua ſuperuenit.quos ſequitur Decius in capitulo, paſto-
ralis,ſecundo notabili, per illum textum de exceptioni.& vl-
tra ipſum io pulchro alio caſu conſuluit Corneus,conſi.97.in
cipiente,licet in hac col.fin.in 4. vol. & per Philippum.Fran-
cum io c.Præterea,ſecundo in 4.colum.de appellatio.vbi po-
nit vnum not. caſum de iſta dictione, ex nunc pro vt ex tunc.
pro quo vide quæ ſcripſit in clementina unica in gloſſ.ex tunc,
de conceſsione præbend.& notabiliter per Iaſ.in l.j.in fin. C.
de condicil.& remiſsiuè per Alexand.in l.lecta,poſt glo. ibi ff.
ſi.cer.pet.& notabilem quæſtionem diſputat idem Iaſ. de iſta
dictione,ex tunc,in l.is qui pro empt.nu.254. in 79.column.ff.
de vſucapionibus.vide notabiliter per Alexand.in l.huiuſmo-
di.in princ.ff.de ver.obl.& in l. in ſubſtitutione. in princ. ff.de
vul.& pup. de huiuſmodi dictione Tunc, per Barba.in conſi-
lio 21.præclarè dixit.nu.17. in 2.lib. & in conſi.73. incipiente,
magnanimus.in 5.colum.num.8.in 4.libro:vbi multa iura ad
hoc allegat.& Pau. de Caſtr. in conſil. 183.incipiente, ex fa-
cto,in 2.colum.Raphael fulgoſi.conſilio l.incipiente,quidam
Raymondus.& Ro.in conſilio 154. & conſilio 231. Tamen vl-
tra omnia ibi dicta nota vnum dictum ſingulare de iſta dictio
ne quod eſt multum vtile pro ſubſtitutionibus: nam nos habe
mus quòd licet in vulgari ſubſtitutione expreſsio vnius caſus
ad alium porrigatur.l.3.C.de hæredibus inſtituendis. Tamen
hoc fallit quando in vno caſu expreſſo apponitur dictio Tunc.
quia in ſolo caſu expreſſo ſubſtitutio reſtringitur, & ad alium
caſum non ita porrigitur:notabiliter conſuluit Pet.de Ancha.
in conſilio 356.incipiens: in ſerie teſtamenti.in 2.column. &
reaſſumit Decius in conſi.514.incipiente pro reſolutione. in
2. colum.nume.5.in ſecunda parte.& in conſi.277.in caſu ad
me & c.in j.col.in eadem parte. & in conſi.89. viſo puncto. in
2.col.in fi.nu.3.& conſi.63.& pro tenui facultate.in 2. colum.
17 in prima parte: quod tene menti. † Glo.reipublicæ. Ex di-
ctis glo.collige primò, quod res publica dicitur tantùm ciui-
tatis Romanæ: tamen tu dic ꝙ etiam res publica poteſt dici
aliarum ciuitatum:quia hoc verbum pluribus modis capitur,
vt dicit Bartol.in Authentic.de hære.& falci.in princ.in 2.co-
lumn.propriè tamen bene loquitur gloſſ. hic ſed contrarium
procedit largo modo:vt dicit Card.in clementin.paſtoralis.in
15.nota.de re iudic.& idem dicit Bartol.in l.cum rem. C.qui
poti.in pign.habean.Secunda ſit concluſio ex iſta gloſſ. Quod
clauſula illa prætoris,Si qua mihi iuſta cauſa videbitur, com-
prehendit plura:de quibus remiſsiuè per Iaſ. vnum tamen te
ne menti vltra hic adducta per eum & alios quod remedium
ſiue beneficium talis clauſulæ nunquam competit,quando eſt
conſultum læſo per aliam viam ſiue remedium: ita notabiliter
tenet Bartol.in l.1.§.idem Pomponius. ff.de dolo. Et generali
ter tale remedium competit omnibus ſuccedentibus in ius
alterius:vt notat Bar.in l.Aemilius.column. fin. de mino. ratio
eſt: quia beneficium illius clauſulę datur ex iuxta cauſa,
quam præſumitur habere ſucceſſor,vt in l.qui in alterius.ff.de
regu iur.etiam ſi ille ſucceſſor fuerit conſanguineus vel vici-
nus: quia licet talis præſumatur ſcire facta conſanguineo-
rum & vicinorum.l.cognati.ff.vnde cognat.& c.quoſdam. &
ſequen.de præſcriptioni. quo caſu viderentur eſſe in iniuſta
ignorantia, quibus per illam cauſam non ſubuenitur: tamen
illa præſumptio ſcientiæ non tollit aliam præſumptionem for
tiorem.d.l.qui in alterius.nam illud quod dicitur ꝙ coniun-
ctus præſumitur ſcire facta coniuncti, eſt uerum quo ad effe-
ctum cognationis,& ſanguinis.ita loquitur d.l.octaui.& l.co-
nari.ſecus vero quo ad alia extra affinitatem.dicit Bal.per il-
lum tex.in l.quoniam. C. de iudi.delega.& ad aliud de vicino
reſpondet etiam Bald.in l.1.C.de colliim.dereg.poſt gloſſ.ibi,
quod illud intelligitur in factis,quæ latere non poſſunt, vt pu
ta,vicinam eſſe publicam meretricem: ſecus de his quæ ocu
lis non ſubiiciuntur. concludas ergo quod in omni caſu in
quo datur iuſta ignorantia ſubuenitur lapſis ex æquitate illius
clauſulæ: vt eſt glo. not.in l.ſi partam.§.1.in verſic.non uten-
do.iuncto text.ff.quemadmo. ſeruit.amit. & gloſſ. in l.1. C.de
pa.pote.& tenet Bartolus in lege ab hoſtibus.§.ſed quod ſim-
pliciter.in 3. columna, ff.ex quibus cauſis maior. & eſt bona
gloſſ.in le.2.gloſſ fi.C.de iure emphyteu. cum ſimi.Secundo.
18 † Iſta gloſſ.iunctis dictis Iaſon.hic,colligitur ſecunda conclu
ſio quod priuilegia reſtitutionis, & per conſequens reſciſſo-
riæ actionis, competentia abſenti cauſa reipublicæ competit
etiam abſenti pro caſtro vel pro iure alicuius municipii. pro
iſta concluſione Do.Iaſon.adducit in ſimili doctrin.Bartoli in
lege finali.in 1.columna, C.de ſacroſanctis eccle. cui vult qđ
priuilegia illius legis fin. conceſſa ciuitati, & eccleſiæ, ut ibi
competunt etiam municipio ſeu caſtro. Sed dicit Iaſon.
quod Bartolus contra morem ſuum tenuit contrarium
in leg. ſi finita. §. ſi de vectigalibus, ff. de damno infecto.
poſt gloſſ ibi. nec aliter reſoluit iſtam contrarietatem, nec
determinat quid tenendum. Et ideo pro clara, & vera re-
ſolutione dictorum Iaſon.& iſtius gloſſ.ad duo erit aduerten-
dum. Primum erit dictum Bartoli, ſibi contrarii, & quæ ſit
eius verior opin.

Secundò, nunquid priuilegium conceſſum ciuitati extendatur ad caſtrum ſeu municipium.

Circa primum communis conclnſio eſt, ꝙ priuilegia l. fi. C. de ſacroſan. eccle. competentia ciuitati competunt municipio: quam vltra doct. ibi dicit eſſe communem domi. Alexand. in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. & idē Alex. in conſi. 1. in 4. col. in princip. & colum. fi. 4. lib. & hanc opin. tenet Bar. poſt aliqualem diſceptationem in Authen. de hære. & falci. in prin. in 2. col. mouetur iſta ratione: quia ex quo tex. in d. l. fi. loquitur de beneficio principis, latiſsimè debet interpretari, l. fi. ff. de conſtit. principum. & proprius ad gl. noſtram facit quod vult Alexand. in d. §. ſi de vectigalibus. videlicet quòd reſtitutio, de qua in tex. noſtro, & in titulo ex qui. cau. ma. competens ciuitati, procedit etiam in caſtro, reprobata gloſſ. quæ contrarium tenuit in l. res publica. C. ex quibus cau. ma. licet Iaſon hic inaduertenter allegauerit illam pro opi. gl. noſtræ: & hanc opi. laté tenet Io. Fabri hic in penul. & fi. col. Et iſtam opin. dicit ēt eſſe communem & veram Balbus in tracta. præſcrip. in 3. parte. 5. principalis, quæſtione. 2. rationibus de quibus ibi per eos faciunt quæ tradit Abb. in c. j. in 3. col. de reſti. in integr. & pro iſta opin. facit quia vbicunque militat eadem ratio, nunquam prohibetur extenſio: dato quòd maior ratio ſit in vno caſu ꝗ̄ in alio, tex. notabilis in l. j. §. quod autem ff. de alcato. Et iſto caſu argumentum de maiori ad minus bene procedit, ſiue de toto quo ad partem: vt tradit Abb. in c. paſtoralis. §. item cùm in totum. de offi. deleg. Bar. in l. iuris gentium. §. adeò in pen. oppoſitio. ff. de pac. cum ſimi. vt per Decium in l. cuius effectus. ff. de regu. iur. Or aduerte, ꝙ uidetur dicendum ꝙ diſpoſitio d. l. fin. non habeat locū in municipio, ex eo quia inficiari non poteſt quòd diſpoſitio illius tex. eſt correctoria iuris communis: vt ibi concludunt omnes: tenet Abb. in c. eccleſia. il primo, vt lit. penden. ergo non debent extendi ad municipium, iuxta no. in Authen. quas actiones. C. de ſacroſan. eccle. & per Bar. in l. ſi conſtante. in 9. quæſtione. j partis. ff. ſolu. matrimonio. Præterea, quia diſpoſitio d. l. fi. continet priuilegium, vt patet in l. priuilegia. eodem tit. de ſacroſan. eccl. & ſtatim dicam: ſed in priuilegijs prohibetur extenſio: igitur &c. Non obſt. dictū Bar. in d. Auth. de hære. & fal. cum ſuperius allegatis: quia motiua ſua procedunt in beneficio ſiue indulgentia principis quæ nō ſunt contra ius commune: nam tunc lata debet fieri interpretatio, lege finali, ff. de conſtitutionibus principum. ſecus autem eſt in priuilegijs quæ ſunt contra ius commune: vt in d. lege finali: quia tunc talia priuilegia ad caſum expreſſum reſtringuntur: vt notat gl. 2. in l. a diuo Pio. ff. de re iudic. & gloſſ. in l. bene à Zenone. in uerſi. cum enim. C. de quadri. proſcriptio. facit l. ius ſingulare. & lege. quòd vero. ff. de legi. cum alijs: vt per doctor. in capitulo, ſane, de priuilegiis. Hinc eſt quod priuilegium conceſſum uni eccleſiæ non habet locum in alia: ut tradit Bald. per illum text. in l. non tantū. §. non omnia. ff. de excuſa. tuto. & hoc idem pro regula ponit Bal. in l. j. in princi. C. de legi. & quod de loco dictum eſt, idem eſt dicendum de perſonis, etiam ſi detur identitas rationis: ut dicit text. in d. c. ſane. & ideo priuilegium conceſſum regi, ad reginam non extenditur, neque ad filios, niſi exprimiatur: ut dicit Geminia. in c. ne aliqui. per illum text. de priuileg. lib. 6. in 4. not. & tradit Car. in conſi. 135. incipiente, puto. in fi. & ad prædicta bene faciunt quæ Ang. ſcribit in conſi. 272. incipien. quoniā. Iſta igitur omnia in beneficio principis non procedunt, in quo lata ſit interpretatio. & ita procedit doctri. Bart. & iſtam differentiam inter beneficium & priuilegium ſequitur Alca. licet in alio propoſito in l. quia perſonale. ff. ſol. matr. & Mod. in d. l. fi. de cōſti. prin. Sed tamen puto omnia iſta ſingulariter declaranda, per quæ gl. in d. l. res publica. poterit defendi: vt dicamus ꝙ communis opi. procedit in caſtris populoſis habentibus aliquod regimen: ſecus verò ſi non eſſent populoſi: & ita procedat, gl. in d. l. res publica. & rationes in contrarium allegatæ. iſta fuit notabilis declaratio Roma. in conſi. 423. incipien. pro pleniori diſcuſsione. in ſecundo dubio. ſequitur etiam dom. Abb. in conſil. 99. incip. in quæſtione quæ ad præſens vertitur. in 1. colum. j. li. & vltra ipſos de hoc videtur eſſe in ſimili caſus in c. ſtatutum. in prin. ibi, in ciuitatibus & locis inſignibus, de reſcript. libro 6. facit tex. in c. tuæ. de cle. non reſi. & ad idem eſt optimum conſilium Paul. de Caſtr. licet prædicta non alleget. in conſil. 30. incip. vt bene attingatur in 2. volum. in nouiſ. & licet præfati docto. contraria ſuprà dicta non adducant: poſſunt tamen taliter reſolui, quòd licet verum ſit, quòd priuilegia non extendantur de caſu ad caſum: hoc eſt verum, niſi fauore reipublicæ, quæ iſto caſu conſideratur: per ſupradicta per docto. Bartol. in l. quemadmodum. C. de agri. & cen. li. 11. & in l. ſi conſtante. in 9. quæſtione, 1. partis, ſol. ma. Vel dicas ꝙ illa regula procedit in paribus vel maioribus locis ſeu perſonis: ſecus in minoribus: quia ad illa poteſt fieri extenſio à paritate rationis, per ea, quæ ſcribit Bald. in ſua margarita in ver. priuilegium. ver. 7. & Roma. conſi. 180. & Baldus in Authentica. habita. in 5. nota. C. ne fil. pro pat. & Abb. in c. nonnullis. de priuileg. Vel tertiò limitatur illa regula non procedere ratione communis maioritatis: per ea quæ Socinus in tradit in conſilio. 12. incipien. quoniam. in 6. columna, in 1. libr. & reaſſumit latius Hyppo. de Marſi. notab. 180. incipien. plura &c. pro quo facit no. dictum Bald. in l. fin. C. ad l. fla. de plag. Circa contrarietatem Bartol. quam refert hic Iaſon. & ſuprà retuli, eſt conſiderandum quòd Ange. in §. res fiſci. in principio. ſuprà de vſucap. de quo Iaſon. hic nullam mentionem fecit, poſuit prius hanc contrarietatem, & ibi ſecundum Roma. concordat, & deinde impugnat. de quo vide etiam per Alex. in d. §. ſi de vectigalibus.

Non tamen omitto quòd Nicellus in tract. contrarietatum Bartol. concor 6. & in concor. 62. aduertit ad hoc contrarium Iaſ. hic 1 & dicit quod ſi rectè aduertatur, Bartol. non eſt ſibi contrarius: quia in §. ſi de vectigalibus. non tranſit cum opinio. gloſſæ, ſed aliam ſolutionem dat in qua reſidet ibi, dū dicit, Sed dic melius & planius. Et poſtea idem Nicelus in cōtrarietate 62. aliter nititur concordare. ſed quia dict. Iaſ. ſua ſunt implicita & contraria in his duobus locis, ideò ab ea ſolutione recedit, quæ forte melior eſt prima. Sed tu dic contra Nicellum: quia licèt aliam ſolutionem det Bar. in d. §. ſi de vectigalibus. tamen primam etiam approbat pro vera, & dicit tenendam menti: quo caſu aliter concordari puto, ex his quæ ſuprà dixi vt fiat diſtinctio inter municipia pupoloſa & nō populoſa: nam ſecundum primum caſum loquitur Bartol. in d. l. fin. & iuxta ſecundum caſum loquatur in d. §. fin. de vectigalibus. ſecundum conſilium Roma. & aliorum quos ſuprà deduxi, quæ omnia breuitatis cauſa non repeto: cum in fonte
19 eos videre poſsis. † Secunda, quæſtio eſt, nunquid indiſtinctè priuilegium conceſſum ciuitati extendatur ad municipium. In hoc Iaſon ſe remittit breuiter. Communis concluſio uidetur iſta quòd in fauorabilibus prout in beneficijs principum extendatur: ſecus eſt in priuilegijs odioſis & ſtrictis. ita eſt deciſ. Roma. in d. §. ſi de vectigalibus. quam licet ibi quadam emulatione ductus Alexander eam impugnet: vt patet ex his quę contra eum dicit in l. ſi cum dotem: §. eo autem tempore. in j. column. nume. 4. ff. ſol. ma. tamen cum Roma. videtur tranſire in d. l. ſi finita. §. ex hoc edicto. de dam. infecto. licèt idem Alexandr. confusè loquens videatur circa hoc contrariari ibi dictis in rubr. ff. ſolut. matrim. vbi. etiam circa hanc materiam Bartol. iterum fuit ſibi contrarius, perpendit Nicellus & conatur concordare in d. tract. contrarieta. Bar. in contrarieta. 215. dic ut ibi per eum. Et illam diſtinctionem Roma. tenet d. Abb. in c. Rodulphus. de reſcriptis. & ibi eam latius approbat Andr. Sicu. in 15. column. licet quidam Moder. Hiſpani in l. ciuibus. ff. de rebus dubijs, propoſſe conentur hanc concluſionem communem infringere per plures rationes de quibus ibi per eum: ſed tu tene primam opini. quæ eſt uerior, quam etiam ſequitur latè Andr. Sicu. in clemen. ne Romani. §. eo autem, el 1. in antepen. column. & ſequent. de electio. & omnes Mod. in rub. ff. ſolut. matrimo. ex quorū dictis poſſet fieri cōpēdioſus tractatus, & ſunt plena repertoria in uerbo ciuitas. ad quæ curioſus data occaſione recurrere poterit. Poſſet etiam dici quòd aut eadem ratio conceſſionis militat in caſtello ſiue municipio, quæ in ciuitate: & tunc bene priuilegium ciuitatis extendetur ad municipium ſecus verò ſi ratio non militat: pro quo videtur eſſe gloſſ. iuncto tex. in cap. ſicut antiquitus. 17. q. 4. Obſtat tamen vnum. quia in priuilegijs eſt prohibita extenſio ex identitate rationis: vt in c. ſanè. de priuileg. proinde recurrendum eſt ad ſuprà dictam diſtinctionem; vt conſideretur an priuilegium

ſit ſa-

ſit fauorabile, an odioſum,& deinde fiat iſta ſubdiſtinctio pa-ritatis rationis.

Gloſſ.abeſſet,diuiditur in duas partes : in prima ponit quã do abſens poteſt per ſe vſucapere , in ſecunda qualiter per alium. ſecunda ibi , item per alium. ex qua duæ colliguntur concluſiones.

20 Prima eſt ꝙ † abſens cauſa reipublicæ poterit per ſe rem præſentis pluribus modis vſucapere,vt puta, ſi ſecum detulit, vel domi reliquit , aoimo tamen poſſedit . Ea iſta concluſione duo ſunt noranda.primum eſt , ꝙ ad præſcribendũ requiritur alterum de duobus,videlicet poſſeſſio ciuilis & naturalis, videlicet quando quis rem ſecum detulit:vel ciuilis tantum, quæ animo retinetur:ita eſt hic gl.Et circa hoc de ciuili eſt norandum:nam adeò eſt efficaa iſta ciuilis poſſeſſio & potentior ac nobilior , quòd vincit naturalem poſſeſſionem, contra quam præſcribit:non tamen econtrà. naturalis ſola ſufficit ad præſcribendum contra ciuiliter poſſidentẽ, niſi ciuilis poſſeſſio fuerit amiſſa per obliuionem 10 annorum: vt declarat Dy. in c.ſine poſſeſſione.circa fi.de reg.iu.li. 6. Abb.& Fel.in c.vigilanti.col.4.de præſcri.Bar.& Alea.in l.ſi de eo. §.ſi fortè , ff.de acqui.poſ.& quod ſola ciuilis ſufficiat & non naturalis,eſt caſus vbi per omnes in l.3.§.per ſeruum qui in fuga.ff.de acquir. poſſ.& notaſ pleniſsimè per Mod.in l.3.§.ex contrario.ff.de ac quir.poſſ.& latè ſequitur Iaſon.in l.3.in 10.co.nume. 44. C. de ſer.fugi.Adde Ang.Aret.in §.ſed aliquando, Inſtitut.de vſucapi.& per Iaſ.latè in d. §. ex contrario , qui per quæſtiones diſtinctè hoc proſequitur:& amittitur ciuilis poſſeſſio negligentia longi temporis,vel animo:vt deducit Bar. io l.Celſus.,in 2. colum.nu.13.ff.de vſucap. & alios modos amittendi refert Ang.in d.§.ſed aliquando.in fi.& ſequitur latè Alex.poſt alios in l.ſi de eo.§.3.ff.de acqui.poſ.& plenè Fel.poſt al os in d.c.vigilanti.io penult.columna. & iſtam eſſe communem arteſtatur idem Aleaand.in conſil. 114.viſis & ſæpius recenſitis in 3.col.lib.5.& tunc iſto caſu bene naturalis ſola ſuſſicit:vt ſuprà eſt dictum . Sed modo eſt aduertendum pro vera intelligentia prædictorum,& dicti Bar.in d.l.Celſus. dum vult quòd ciuilis probatur animo.quod illud procedit quando ille qui ciuiliter poſsidebat, declarat animum ſuum: quo caſu cũ aliter probari non poſſet eum amiſiſſe poſſeſsionem, vel nunquam amiſiſſe,dictum illius facit plenam fidem.ita ſingulariter voluit Arch.in c.pontifices.7.quæſtione 1.ſequitur Felin.in d.c.vigilanti.col.fi.de præſcriptio.& in c.caulam quæ, in prin. eod.tit.Et quod dicit Bar. etiam de negligentia longi temporis,intelligitur de decennio: licèt in hoc ſint variæ opinio. tamen communis eſt iſta, ꝙ de decennio intelligatur: vt firmat Alexãd.iſſ conſi.ſuperius alleg.& in conſ. 34.ponderatis verbis.circa fi.3.li.& firmat latè Cor.io conſi. 16.incip.repetito.in 3.col.2.libro. Ad vnum tamen aduerte vltra prædicta , ꝙ licet abſens per ſe ciuiliter poſsideat,& illa ciuilis poſſeſſio uincat naturalem occupatam ab alio:tamen ſi iſte qui naturaliter poſſidet,vendiderit rem habenti bonam fidem, ille emptor poterit præſcribere:quia per occupationem naturalis poſſeſsioois factam per venditorem non contraxit vitium reale,ſed perſonale,quod non impedit præſcriptionem. ita eſt tex. in l.ſi nulla.vbi omnes.C.de acquir.poſ.& tex.clarus in §. quod autem, ſuprà de vſucap.& licet glo ibi teneat illum. §. eſſe correctum per l.fin.C.vnde vi.tamen gloſſ.in d.l.ſi.tenet contrarium & cõ muniter ibi approbatur:tamen iſto caſu debet ſeruari diſtinctio Authentic. malæ fidei. C. de præſcrip. longi temporis.

21 † Secunda concluſio gloſſa eſt,quòd per alium poſsidendo videlicet per ſeruum vel filium, poſſumus abſentes præſcribere: vt in captiuo,&c. Aduerte pro intelligẽtia tex.noſtri,gl.& terminorum , licet doct. hic certè non abſque iniuria nihil dixerint , quod gloſſ. iſta cũ myſterio loquitur : nam vides hic in tex.quod ponũtur plures ſpecies perſonarum abſentium, quæ præſcribere poſſunt ſiue vſucapere , quæ præſentes.vt in abſente cauſa reipublicæ,& capto ab hoſtibus &c.gl. hic in prin.ni hil dicit de captiuo abſente, ſed de abſente cauſa reipublicæ, qui quidem non ſolum per ſe animo tantum vel animo & corpore ſimul poteſt præſcribere,ſed etiam per alium,dum gloſſ. dicit per aliũ exemplificat de captiuo,& nihil aliud dicit.Ideò pro vera reſolutione dicatur ꝙ inter abſentiam illius qui ab hoſtibus detinetur,& illius qui abeſt cauſa reipublicæ, eſt longa differentia : nam iſte qui eſt apud hoſtes non poteſt per ſe ipſum præſcribere,ſecundum terminos iſtius gl.in prin. ratio eſt:quia cùm ab alio poſsideatur , nihil poſsidet. l.cum hæredes.§.in his. ff. de acqui. hære. ſed præſcribit per alium & ita procedit text.in l.iuſto.§.fin. ff. de vſucapio. qui dicit captum ab hoſtibus poſſe vſucapere. nam intelligitur per alium , non per ſeipſum,& ita illum tex.declarat Dy.in regula,ſine poſſeſſione,de reg.iu.li.6.vnde iſto caſu ſi redeat poſtliminio , videtur omni tempore poſſeſsionem continuaſſe fictione poſtliminij,& eiuſdẽ fictionis virtute vſucapionem,& per conſequens dominiõ per eam acquiſiuiſſe:ſed ubi poſsideret per ſe,& capitur ab hoſtibus,perditur poſſeſsio ; & quamuis poſtliminio reuertatur, non extenditur fictio ad poſſeſsionem , quæ in facto conſiſtit , & conſequenter ad vſucapionem , quæ ſolet ex poſſeſsione proficiſci: vt plene no. Bart.& ibi eſt text. in l.ſi is qui pro emptore.ff.de vſucap.& Dy.in d.regula.ſine poſſeſsione.vbi dicit de hoc eſſe caſum in l.in bello.§.factæ.ff. de capt. Et quæ ſit ratio diuerſitatis inter primũ & ſecundum,vide rex. quem ibi declarat Are.in uer.per omnia.in §.ſi ab hoſtibus, Inſti.qui.mo.ius.pa.po.ſol.& prius Bar.in repe.l.ſi is qui pro emptore.in 4.col.ff.de uſucap.& late Iaſ.poſt Alex.io l.cũ hæredes. §.in his ff. de acqui.poſ.& in d.l.ſi is qui pro emptore. vbi pro hoc ſeptem rationes diuerſas adducit, quarum illa communiter renetur,quã ponit Bar.in d.l.cum hæredes,& ſupradicta habent locum quando captus ab hoſtibus per ſeruum poſſidebat ea cauſa peculiati:& vt no. in l.iuſto , §.fi.& in d.l.ſi is qui pro emptore, de vſucap.declaro i uoce.Gl.io verbo in hoſtium diuiditur in tres partes prout tria dicta ponit diuerſa. ſecunda ibi,ſi ergo:tertia ibi,in hoc differunt. Ex prima parte

22 colligitur quòd † illi dicuntur propriè hoſtes qui bellum populo Romano,vel populus Romanus illis indicetur.d.l.hoſtes alle.in glo,& per hoc ego ioſero eſſe dubiam doctrinam Bar.in l.adulterium cum inceſtu.§.liberto.ff.de adult. vbi vult ꝙ ſtante ſtatuto,ꝙ bannitus poſsit impune occidi,filius poterit occidere patrẽ,ea ratione motus, quia banniti hoſtes noſtri ſunt.& contra patrem hoſtem patriæ poteſt filius armari, & eũ occidere.l.minimè. ff.de reli.& ſump.fune. vt ibi per eũ.tamen ſecundum iſtam gl.ſi hoſtes ſunt propriè illi qui populo Romano bellũ inducũt,certum eſt quòd bãnitus, eo ſolo,quia bannitus cũ bellũ nõ indicet,hoſtis propriè non dicetur : & ꝑ conſequens in ſtatuto prædicto, quod cũ ſit odioſum , conuenit reſtringere.regula,odia,de reg.iu.li.6.nõ includetur filius, qui alia ratione prohibetur contra patrem venire,non ratione ſtatuti:vt in l.vtrum.de patri.& habetur in l.1.& 2.C.de patribus qui fi.diſtra.l.veluti.ff.de iuſt.& iu. & licet banniti dicantur hoſtes,illud eſt largo modo, non tamen propriè. & ideò in tali ſtatuto non comprehendentur. arg. l. j.ff. de fonte.quia propriè hoſtis eſt ille,cui publica voce bellum indicitur à populo Romano.l.hoſtes.& l.quo uos. ff.de verb.ſigni. Præterea quia licèt ille qui venit contra patriam Romanã, dicatur com mittere crimen maieſtatis.l.fallaciter. C. de abolitio.tamen ſi venit cõtrà priuatã ciuitatẽ licèt ſit patria, non dicetur illud crimen incurrere,ex eo quia aliæ ciuitates excepta Roma,ſuo guntur vice priuatorũ.l.eũ qui vectigal.ff.de verb.ſigni.gl.in l. 1.ff.ad l.Iul.maie.quod eſt uerum , niſi veniret ad delendam patriam : aliàs ſecus vt per plura concludit Nellus de ſancto Gemi.in tractatu de banni.in 2 parte 16. q. 2. temporis.ſi igitur in maieſtatem non committit ergo tanquam hoſtis nõ poterit pater à filio trucidari:cum iſto caſu præponderat ius ſanguinis.Nam illi qui ſunt hoſtes patriæ , cõmittunt crimen læſæ maieſtatis ꝙ ſi priuatis ciuitatibus haberet locũ, iã pœna teneret & filios:per l.quiſquis.C.ad l.Iul. maie. qđod eſt falsũ. & ita etiam tenet Auguſt.de Arimi. in apoſtil. Ang.de maleſi. in ver.che hai tradiro.in 1.col.& illã opi.Bar.in d. §. liberto.latè reprehendit Deci.per unam rationẽ, allegans etiam cõtra Bar.plures auctoritates io c.quæ in eccleſiarum. in 3.col.extra de conſtit.& quidã nouiſsimi in d.l.ex hoc iure. ff. de iuſti. & iu.Nã ratio eſt euidens,quare tale ſtatutum filium non cõprehendat:quia ex quo ſtatutum de homicidio loquens non extéditur ad parricidiũ,quod qualitatem habet ſupereminentem. l.ſi.ff.de parrici.& c.occidit.23.q.8.inde ea hoc reſultat regula quæ habet quod caſus magis qualificatus non comprehenditur ſub ſimplici . vt eſt text. in l. vim paſſam. §. præſcri-

ptione,iuncta.l.mariti, §.hoc quinquennium ff.de adu. facit
tex.in c.ſtatutum: de elect.li.6.& tradit in terminis Io. de Ana.
in conſi.63.facit pro hoc text.in l.commodiſsimè. ff. de li. &
poſt.& c.ſuſceptum.de reſcrip.li.6.Nam in parricidio duplex
committitur peccatum,& homicidium,& parricidium: & ita
fit contra duo præcepta decalogi,cuius primum eſt vt paren-
tes veneremur,alterum ne occidamus: ex quorum tranſgreſ-
ſione duo delicta reſultant.argum.l.plura dicta, ff.de actio.&
obli.at in homicidio ſimplici iſta non concurrunt: ergo ſtatu
tum loquens de illo in parricidio non vendicabit locum, cùm
verba ſtatuti non verificentur.ar.l.3.§.toties,ff.de dam. infec.
l.ita aũt,in prin.ff.de admi.tu. facit pro hoc quod vult Pet.de
Anch.in conſi.150.inci.ea narratis.quem ſequitur Feli. in c.in
quæſtionibus.col.j.ver.in contrariũ. de accuſatio. vbi vult ꝙ
diſpoſitio.c.cũ non ab homine. extra de iudi. non habet locũ
in homicidio qualificato,vt in parricida & fratricida,vel aſſaſ
ſino.vt in c.j.de homi.lib.6.l.j.§.ait.

Item quia qualitas iſtius criminis non concurrit: ergo ſta-
tuti ratio ceſſabit.vt no.Bar.in l.j.§.ait prætor.ff.ne quid in flu.
pu.facit quod no.Io.And.in c.j.de homici.lib.6.Et quod qua-
litas iſta dicatur maior & debeat attendi, probatur vlterius
in ſimili per ea quæ dicit Bald.in l.cum ancillis, in 3. col.C.de
nup.vbi inquit, maius eſſe delictum commiſſum in ciuitate ꝙ̃
in rure:ergo eodem modo hic eſt dicendum, ꝙ valet ar. de lo
co ad perſonam.l.j.§.Ofilius.ff.ne quis eum.& pro iſta par-
te bene facit quod in ſimili dicit Alberi.in tract.ſtatu.in ulti.
parte q.98.inci.quid ſi ſtatutum.ubi notabiliter concludit ꝙ
ſtatutum concedens capienti bannitum liberationem alte-
rius banniti pro pari uel minori crimine:ille qui bannitum,
qui armis aliquem occiderat,accepit & præſentauit, non po-
terit vigore talis conceſsionis liberare alium bannitum pro
homicidio cum veneno.Ratio eſt:quia plus eſt veneno occide
re quàm gladio.l.j.C.de male.& math. quæ omnia nemini du
bium eſt facere in propoſito noſtro: quia licèt iſte pater ban-
nitus ſit,non tamen propter hoc quo ad filium deſinit eſſe pa
ter,licet indignus,vt dicit tex.in Authen.de inceſt. nup. in fin.
prin.in ver.ſi verò contigerit.Et pro hoc facit ratio tex. in l.mi
lites.la 2.§.fi.ff.de re mili.& l.quicunque.§. filium. eo. ti. per
quæ iura notabilem cautel. tradit Bar. Veronen. in tract. cau-
tel.prima in ordine,vbi refert in contingentia facti plures in-
ſignes doctores obtinuiſſe,quòd ſi filius commiſit crimen læ
ſæ maieſtatis,ꝙ ſi vult pater quòd liberetur, offerat eum iudi-
ci,ſi condemnetur: quia tunc non eſt ita puniendus propter
charitatem paternam,qui in hoc maiorem habet prærogati-
uam quàm alij offerentes,vt ibi per eum,cũ ſimi. vt per Fel.in
c.j.col.2.de offi.deleg.& in c.quærenti,in 2.col. eod.tit. & per
Iaſ.in l.j.C.de his quib. vt indig. Hippo. in l.j.col. 6. de quæ-
ſtio.& in l.vnius.§.ſeruus.col.2.eo.ti.à cõtrario igitur eſt dicẽ-
dũ in filio reſpectu patris:ar. l. nam & ſi parentibus. ff. de in-
offi.teſt.iunctis his quæ Barba.adducit in repe.l.cum acutiſsi-
mi.in 7.fo.de fideic.propter rationem intenſiuam illorum iu-
rium.Fateor tamen quòd ſi pater vellet delere patriam, illo ca
ſu armari poteſt filius,& procedit tex.in l.minimè. ff. de reli-
gio.ſed eo ipſo ꝙ eſt bannitus,non delet patriam, non ſuſci-
tat gentem:igitur ratio illa ceſſat in caſu noſtro: imò ſecundũ
forum conſcientię etiam illo caſu filius abſtinere deberet, vt
manus ſuas fœdaret ſanguine paterno: cũ poſt Deum immor
talem eiusque religionem,ponatur parentum pietas & reue-
rentia in pręceptis diuinis,cùm ſecundùm Platonem, nullum
perfectius Dei ſimulachrũ in terris venerari poſſumus quàm
parentes ipſos.& poſſet ex hoc inferri quòd cùm parẽtum re
uerenti aab initio generis humani ortum habuerit,antequam
ciuitates condi cœperunt, quòd potius patri quàm patriæ ſit
ſubueniendum.ar.tex.in l.pe. ff. de poſtul. quia patria a patre,
non pater à patria nomen habuit:cum prius pater fuerit: ta-
men ſuper hoc non inſiſto:ſed quantum attinet ad caſum no-
ſtrum,illa deciſio per prædicta redditur dubia: quamuis opi-
nio Bartoli communis ſit:vt atteſtatur Hyppo.de Marſi. in l.j.
§.præterea in 9.colum.ver.alius eſt etiam. ff.de quæſtio. nam
nullus præter ipſum,quem viderim,propter diuerſitatem opi.
declarauit quæ ſit communis: quam opin. vltra deducta per
eum & alios reperio eundem Bar.firmaſſe in d. l.minime. in l.
poſtliminiũ §.filius.ff.de capti.& ibidem dicit,ꝙ hæc quæſtio
fuit de facto Tuderti,& ita fuiſſe deciſum.& tranſit etiã Alex.
dicens ita eſſe deciſum in Baldazo in addi. ad Bartolum in d.
§.liberto.ex mente Imo.& Ang.in l.triticum.ad fi. ff. de verbo
rũ ob.& ita etiam dicit fuiſſe determinatum per conſilium Pe
ruſinum d. Angel. Aretin. in tractatu maleficiorum in clauſu-
la,ex interuallo.in fi. & vltra ipſos hanc eandem opinionem
tenet Abbas.in conſilio 106.incip.placet mihi, in j.volum. &
Ang.conſilio 223.Io.An.in rub.de his qui fil.occ. & ibidẽ Pe.
de Anch.& Gerardus de Petra ſancta in ſingularibus ſuis ſin-
gulari.2.incip.tu ſcis.pro qua opinione facit ratio:quia in qua
libet materia ſemper intelligitur excepta patria: vt per plura
iura probat Andr.Sicu.in repet.l.cum acutiſsimi in 92.colum.
C.de fideicom.& cum iſta opin.uidetur trãſire Iaſ.in l.militẽ.
in fi.C.de procura.ubi limitat, ubi non ageretur contra patriã
iure publico.ut ibi per eum:quæ omnia tanquam noua adde
ad Bart.per quæ uidetur quòd hæc ſit communis. Tamen mi-
hi nunquam placuit per ſupradicta,& quia nimiũ dura aliàs
latè reprobaui loco ſuo, & inter alia vltra ſupradicta hoc pro-
babam vna ratione:nam vbicunque ſtatutum ſeu lex repu-
gnat fini æterno,eſt nulla,nec debet obſeruari: vt in epiſtola,
inter claras.C.de ſum.Tri.c.fi.de præſcri. & bonus tex.in c.in
ter hęc.33.quæſt.2.c.erit autẽ lex iuſta.4. diſt.facit bonus text.
in c.conſuetudo.j.diſt.& in c.non licet, cum quatuor ſeq.10.
diſt.ſed tale ſtatutum,etiam ſi expreſsè hoc concederet filijs,
eſſet huiuſmodi:ergo &c.Quòd ſit huiuſmodi,patet.Nã ſecũ-
dum legem Dei,ad cuius imaginem debet eſſe lex tempora-
lis,§.cũq; hoc.vbi no.Ang.in proœ.Inſti.nam ideo Deus con-
ſtituit de cœlo Imperatores ad hoc vt per ora eorum diuini-
tus leges conderet,§.quia igiť.in Auth.de inſtru.cau.& fi.& iõ
ab Imperatore dicuntur leges emanare diuino quodam mo-
tu.l.fi.C.de præſcrip.long.temp. cum igitur ſecundum legem
Dei, filius tenetur patri obedire & honorem ei exhibere, qui
poteſtatem ſui habet.l.parentes.ff.de in ius vocan. l.velut. ff.
de iuſt.& iu.& l.2.& l.liberto,ff.de obſequijs.qui poteſtatem
ſui corporis non habet, ſed pater l.j.& 2.C.de pa. qui fil. diſt.
ergo lex vel ſtatutum obuiãs huic fini,non valet, cum debeat
eſſe ſanctio ſancta,iubens honeſta,prohibens contraria:vt di-
cit tex.elegans in l.nam & Demoſthenes,ff.de legi.Et per hæc
23 remanet notabile illius gl.declaratũ. † Et vltra prædicta, quæ
differentia ſit inter hoſtem & reum crimine læſæ maieſtatis,
ponit Bal.in l.nihil.C.de vind.lib.& in l.2.C.de fal. mone.quẽ
ſequitť hic Iaſ.nã hoſtis poteſt eſſe quicunque ſubditus & non
ſubditus:ſed nemo poteſt fieri reus crimine læſæ maieſtatis,niſi
ſi fuerit ſubditus.ita Bal.pro quo adde tex. notabil. in cle.pa-
ſtoralis §.rurſus.de re iudi.quem no.Car.& Imo.& latè diſcu
tit Bart.in extrauag.qui ſunt rebelles.in ver. rebellando. & in
ver.rebellis.& in ver.tenore.in quibus locis latè etiam decla-
rat,quis dicatur hoſtis, infidelis, & rebellis.& reaſſumit Decius
24 poſt Abb.& alios in c.ſanè,in 4.notabili de offi. deleg. † Hoc
tamen quod dictũ eſt de crimine læſæ maieſtatis,de plano pro
cedit in Principibus ſecularibus:reſpectu verò Papæ crederẽ
omnes machinantes in eum eſſe tali crimine irretitos & reos:
cum illi ſit ſubdita vniuerſa caro: vt tenet expreſsè Abb. in c.
quod autem.in j.col.de pœni.& re.allegat tex.in c. cuncta per
mũdum.& cap. per principalem. 9.q.3.facit tex.in cap.ſolitæ.
de ma.& obe.& no.Inno.Abb.& Mod.in c.j.de conſti. & hoc
videtur ſentire Bar.in d.extrana.in uerbo,rebellando. in j.col.
& pro hoc facit qualitas tex.in c.felicis.de pœnis.li. 6.& cle.ſi
quis ſuadente.eo.ti.pro quo facit quod no. Ioan. de Ana.in c.
qualiter.& qñ. il 2.§.fi.in 5.col.ď accuſa.Amplia illa dicta Bal.
notabiliter quòd procedant etiam in clerico epiſcopo com-
mittente crimen læſæ maieſtatis contra principem ſecu-
larem ſui domicilij vel originis, qui licet non dicatur ſub-
ditus Principi ſeculari, etiam ſi uellet ſe ſubditum face-
re: prout notabiliter concludit Signorolus de homodeis
in conſilio 21.incipien.ſtatuto ciuitatis. column.2. tamen pu-
niri poſſunt propter domicilium, quod ſubeſt illi Prin-
cipi: vt notabiliter concludit Card. Alexand.in cap. in pri-
mis. §. de perſona, in j. & 2. column.2.quæſtio. j. poſt Ro-
ma.& alios quos refert in conſilio 365. moti per text. in cap.
ſi quis laicis.22.quæſtio.5.Sed And.Sicul.in c. at ſi clerici.in fi.
principij,extra de iudi.cõtrarium tenet.& ibi Decius per tex.
in d. cle.paſtoralis. §. Rurſus.& per dicta Bald.in d.l. nihil.&
in d.l.2.

in d.l.s.& reſpondet ad tex.in d.c.ſi quis laicus, qui eſt palea.
vt ibi per eum.& pro iſta opinione ſua facit optimè tex.in c.
cum non ab homine.ſecundum quæ ibi declarat Aret. de iu-
di.& gl.in c.ſatis peruerſum.56.diſtin.& iſtam opin.dicit eſſe
communem Car.vt ſuprà,quamuis primã opin.teneat Abb.in
d.c.at ſi clerici.& plures alij:vt ibi per Moder.ſed Card.vt ſu-
prà notabiliter diſtinguendo opin.concordat. Et quod dictũ
eſt non ſubditum non committere crimen læſæ maieſtatis,
procedit etiam ſi ille habuerit feudum à principe contra quẽ
machinatur:dum tamen in terra ſua non habuerit domiciliũ
vel originem:vt dictum eſt ſuprà de epiſcopo. ita notabiliter
dicit Card.Alexan.vt ſupra in 3.col.ver. rex Robertus.& inter
alia allegat tex.pro hoc notabilem in d.clem.paſtoralis.de re
iudic.quæ omnia tene menti:ſed tamen mihi hæc opi.non ſa-
tisfacit:quia ille qui feudum ab alio accepit, tenetur illi fide-
litatem iuratam ſeruare:vt in titulo de pace Conſtant.per to-
tum.patet in c. j.de forma fidelitatis. ſi igitur machinatur in
dominum,a quo feudum habet,videtur ꝙ ab eo puniri poſsit
tanquam proditor,cui fides rumpi poteſt l.j.§. non fuit. ff. de
dolo. & facit pro iſta opin. bene tex.in l.fin.C.de dila.lib.10.&
ea quæ Barth.Veronen.tradit in conſil.34.incip. ſi vnquam.in
3.col.& Hyppo.notabili.16.
25 † Et an illi qui hoſtes inueniunt armis ſcutis & alijs machi-
nis belli dicantur hoſtes? Dic ꝙ ſic, vt tradit Ana.in c.ita quo-
rundam.in 2.col.ver.quid autem.de Iudæ. Et an piratæ ſint ho
ſtes propriè,vide Ioan.de Ana.in c.s. in 2.col.ſuper gloſſ.s.de
homici.vbi dicit ꝙ tales poſſunt impunè occidi & derobari:
& tales quolibet anno in cœna Domini excommunicantur ut
tradit idem Ioan.de Ana.in c.3.in s.col.de rapto, vbi uideas
per eum. Iſta tamen declarantur procedere, dum durat tẽpus
piratus:aliàs ceſſat talis pœna.quia qualitas directa verbo de-
bet adeſſe tempore verbi.l.in delictis.§.ſi detracta.ff.de noxa.
cum ſimi.vt tradit Decius in conſilio 14.in caſu in 2.col. & cõ
ſil.55.viſis his.col.pen.& conſi.57.in prin. & conſi. 74.& ſeq.
in 2.parte.& Are.ſupra de legit.ag.ſuc.in prin. nam finita cau
ſa odij finitur odium.l.Titia. §. vſuras.de leg. ſecundo, & ibi
notabiliter Bar. infert ad quæſtionem quæ ſcit ad iſtud pro-
poſitum de qua ibi per eum.ad idem facit tex.in §. ſi verò quis
dicat.in Authen. de teſtib. vbi vſque adeò infeſtus eſt, donec
de crimine iudicetur &c. hinc dicemus ꝙ ceſſante infamia
ceſſat effectus eius.l.reus.ff.de mune.& hono. facit l.qui de li-
bertate.ff.de lib. cau. & ita iſtam limitationem per plura fir-
mat Soci.in conſilio.262.in cauſa magnifici,in s.col. verſicu-
lo quinimò in s.volu.tamen mihi videtur dubia: quia certum
eſt ꝙ inimicitia ſemel cauſata, adhuc durare præſumitur.l.in
ipſius.vbi not.Bal.C.fami.hær.& idem Bal.in Authen. ſi dica-
tur.C.de teſti.tenet.Alex.in conſi.78. in cauſa & lite, j.lib.pro
quo facit tex.in c.accuſatores.el j.3.q.5.& quod per illum di-
cit glo.in c.per tuas.in ver.capitalis. de ſimo. & idem Alex.in
conſil.90.in cauſa inquiſitionis, j.lib.col.j. & de hoc videtur
eſſe caſus notabilis in c cùm P.Manconella. de accuſa. ſed te
nendo limitationem Socini ad iſta reperio; ꝙ reſpondet De-
cius in c.j.in 2.notabili,in j.& 2.lectura, extra de iudi. tamen
illę ſolutiones non releuant:quia ad ſuprà dicta iura & aucto
ritates per me alle.non reſpondet: quia fortè non vidit. Non
ob.etiam tex.in d.§.ſi verò.quia illa dictio,Donec,non impli-
cat:vt euitetur cõtrarium de d.c.cũ P.per tea. & quæ ibi Abb.
dicit in c.Ioſeph.de ver.ſig. Ad d.§.vſuras cum alijs allegatis,
reſpondeas,quòd non loquuntur præcisè in odio vel inimici-
tia cauſata,prout in caſu noſtro,& ideo teneo firmiter opi.cõ
tra Soci.quam vltra prędicta ſundo vna ratione: quia ea quæ
ſolo temporis tractu non mutantur, ſemel in eſſe poſita ſem-
per præſumuntur l. ſi cui. §. ijſdem ff.de accuſa. & l.non om-
nes §.à barbaris,ff.de re mili.cum concor.quæ ad propoſitum
noſtrum tradit Felin.in c.ſcribam. de præſump. Sed odium &
malitia ſolo temporis curſu non mutantur: quia ſemel poſita
ſemper durant,cùm ſint paſsiones animi:vt in c.ſemel malus.
de reg.iur.lib. 6.& tenet expreſsè Bald. in l. ea perſona igitur
&c. Præterea facit,quòd ceſſante cauſa non ceſſat effectus con
ſummatus,Bartol.in l.cùm lite.ff.iudi.ſol. columna prima.no.
Mod.in capitulo cùm ceſſante.de appel.Gl.poteſtate.De ſigni
56 ficatu huius verbi vltra hic deducta vide Fel. poſt alios † in
rub.de offic.delegat.col.ſi.in dubio tamen appellatione pote

ſtatis, intelligitur de habente merum & mixtum imperium.
ita Paul.de Caſt.in l.eum,ff.de iu. om. indi.licet ibi Alex. latè
ſuper hoc diſputet.& dę poteſtate contentioſa non volunta-
ria:gl.in l.3.ff.de offi.pręſi.ſed in iſto tex. intelligitur de pote-
ſtate quæ comprehendit proprietatem & dominium:vt no.ẽt
Bald.in l.presbyteros.la j.C.de epiſ. & cle. Tu tamen circa ſi-
gnificatum iſtius verbi vide vſque ad centum expoſitiones no
tabiles per reuerendum do.Io.Fran.de Paninis in ſuo elegan-
ti tracta.de offi.& poteſtate capituli ſede vacante,fol.5.in j.&
2.col.& ibi alleg.gl.iſtam cum pluribus concordan. In ſi.glo.
57 dic vt dixi ſuprà in gl.in verſic. adeſſet. † Glo. in ciuitate & c.
ibi,ff.ex quib.cau.ma.l.ſi.Ex iſta parte colligitur regula ꝙ pri-
uilegiatus vtitur priuilegio contra pariter priuilegiatum: cum
tamen regula ſit in contrarium in c.auditis, de reſti. in integ.
Ang.hic fatetur regulam,& dicit ꝙ hic ideo priuilegiatus vti-
tur priuilegio contra priuilegiatum:quia aget de damno eui-
tando:quo caſu illa regula d.c.auditis, non habet locum per
tex.& ibi Bar.in l.verum §.ſi.ff.de minor. Et iſtam opi. vltra ip
ſos tenet etiam Ro.in conſi.117.incip.amplisſimè. in 3.char-
ta ſecundum impreſsionem paruam: & hanc limitationem te
net Bar.in l.maritum. in ſi.ff.ſol.ma.pro qua etiam facit tex.in
c.cum pro cauſis.de ſen.excom.& ibi no.Feli. tenet etiam De
cius in conſi.167.& pro tenui.in ſi.in j. parte.& conſi. 57.inci.
ſuperioribus diebus.in ſi.verbis in s.parte. & tradit notabili-
ter Hypp.de Mar. in ſingulari ſuo.99.inci.priuilegiatus.Fel.in
c.dilecti.in 4.col.in prin.de exceptio.tamẽ Iaſ. hic dicit quod
quo ad terminos noſtros iſta conſideratio Aret. non eſt bona:
quia in caſu iſto ille abſens, qui præſcribit contra abſen-
tem non eſt priuilegiatus in caſu quo pręſcribit, ſed bene ille
contra quem præſcribitur: quo caſu ceſſat regula. Vel ſe-
cundò dicas ſecundum Bartol.in d. l. fin.& in Authen. quas
actiones,C.de ſacroſanct.eccle. quòd ille qui præſcribit, eſt
priuilegiatus in genere propter abſentiam, non autem in ſpe-
cie: quis ex eo quod præſcripſit, ſibi non competit priuile-
gium reſciſſoriæ: ſed illi abſenti contra quem eſt præſcriptum,
vnde competit iſtud priuilegium:& ideò dicitur in ſpecie pri-
uilegiatus:quo caſu reſultat vna regula, quòd licet priuilegia
tus non utatur priuilegio contra pariter priuilegiatum.d.c.au
ditis.& l.ſed & ſi milites.in prin.ff.de excuſa.tuto. cum ſimili-
bus. tamen quando vnus eſt priuilegiatus in genere, alius
in ſpecie, tunc bene concurrunt: & ſpecies derogat ge-
neri. Ita concludit Bartol. in locis. ſupra allegatis, licèt
non ita ſpecificè. Cuius opinio. vltra ea quæ dicit Iaſon in
ſpecie ſequitur Pau. de Mon. pico. in repetitio l.Titia, §. Ti-
tia. in 3 2. column. ff. de lega. 2. & Barba. in conſilio 38. inci-
pien.difficile eſt.in 7.colum.in tertio volumine. tenet Abb. in
d. c. auditis. in pe. nota. & in c.ad aures. de præſcrip. Facit
quod dicit Bal.in c.j.in 2.column.extra de proba. dum loqui-
tur de fiſco contra fiſcum in caſu editionis.Sed aduerte quòd
adhuc uidetur quòd iſta reſolutio ſit dubitabilis, per textum
in §.ſed & hoc præſenti.in Authentic.de ſanc. epiſco. ubi licet
hæres inſtitutus & grauatus, vt Titio reſtituat, ſi moria-
tur ſine hærede, intrando monaſterium dicatur habere hæ-
redem. Tamen ubi ſubſtituta eſſet alia eccleſia, mona-
ſterium non uteretur illo priuilegio contra eam. & tamen
nemini dubium eſt, quòd illa eccleſia ſubſtituta eſt priui-
legiata in genere,& monaſterium in ſpecie. Et pro iſta
parte faciunt quæ dicit Bald. in l. ſecunda, per illum textum.
C. de priuileg. ubi dicit quòd priuilegia quæ ſcholaribus tri-
buuntur per Authentic. habita. C. ne fil. pro pat. non com-
petunt ſcholari agenti contra ſcholarem: & tamen cla-
rum eſt, quòd ſcholaris contra quem agitur, eſt priuile-
giatus in genere ſicut hic ille abſens qui præſcribit, con-
tra quem agit iſte alius abſens in terminis dictæ l. fina. Ad
idem bene facit quod Old. dicit in conſilio 119. Titius. in ſi-
ne.& quod in notabili quæſtione tradit Ioannes Andr. in re-
gula,in iudicijs. de regu. iur. libro 6. & Petrus de Ancha. in
conſilio 36. accedat dictum Romani in repetitione Authen-
tici,ſimiliter.in 40.ſpeciali vltimæ voluntatis. vbi tenet quòd
eccleſia hæres inſtituta non detrahit falcidiam ex lega-
to relicto alteri eccleſiæ. & idem tenet Roma. in l. Marcel-
lus. & ſequitur Alexand. ff. ad Trebellia. & idem Alexand. in
l. j. §. ad municipium ff. ad legem falcidiam. Et ideò

mihi efficatior videtur ſolutio Angeli Aretini hic quod ideò
in caſu dictæ l.fina.priuilegiatus vtitur priuilegio contra .pri-
uilegium:quia agens certabat de damno euitando : vt dicta l.
verum §.fin.& ita tenet Bartolus in dicta l.maritum.cum alijs
ſuprà allegatis.idem tenet Baldus in Authentica perpetua. C.
de ſacroſanctis eccleſijs.Per,de Anch.in conſilio 36.incipien-
te,contra Ioan.in 2.columna.Paul.Caſt.conſil.37. incipien.ut
bene attingatur.in fine,2.volumine.Vel ſecundò reſponde, ꝙ
quando vnum priuilegium cōpetit in habitu,& aliud in actu,
bene priuilegiatus vtitur priuilegio contra priuilegiatum : vt
eſt caſus notabilis in cap.ſi parte , de reſcriptis, lib. 6.Et ſic ex
diuerſis reſpectibus plura incōpatibilia tolerantur quæ aliàs
non poſſent ſubſiſtere:vt tradit Bar.in repe.l.ſi is qui pro em-
ptore.in penultima col.ff.de vſucapio. & tradit Fel.in c.cū M.
in 6.col.ver.nec obſtat prædictis. extra de conſtit.& Moder.
latè diſceptant in l.j.in 9.col.ff.ſol.matri.Et iſte conuerſus tali
caſu toleratur,quando certatur in iudicio in quo actor & reus
diſtinguuntur,vt in caſu noſtro. Nam actor agit vt probibeat
abſentem vti præſcriptione , præſcribens dicit ſibi licere.quia
aliàs ſi nō diſcuterent, non opus eſſet reſciſſoria:quo caſu iſte
vſus priuilegij cootra priuilegiatum ex regula communi pro-
cedit,quæ habet ꝙ regula prohibitiua attendatur,non permiſ
ſiua.l.tutor §.liberti. ff. de ſuſpec.tuto. Alex. in l.ſi conuenerit,
in prima col.numero.4.ff.de re iudicata. & in l. prima. §.pri-
mo,in fine ff.de operisnoui nuntiatio . præſertim iſto caſu qū
præſcribens agit de damno euitando: quo caſu dicitur habe-
re potentiorem cauſam quæ attendi debet: vt dicit Alea. in cō
ſilio.121.in primo volumine.facit dicta lex verum. & pro hoc
facit tex.& quod ibi notat Abb.in primo notabili in capitulo
fina.de ordi.cogni. Accedat ad hoc: quia cum cauſa iſta indi-
uidua ſit reſpectu actoris & tei , ſemper cauſa prohibitiua at-
tenditur ea parte illius perſonæ pro qua iura maiorem indu-
cunt fauorem.ita dicit Iaſ.in l.3.per illum tex circa fi.C.de in-
offi.teſta.ſed clarum eſt quòd iura reo magis fauent: ut. in l.fa
norabiliores.ff.de reg.iur.ig tur &c. Et iſta materia uide per
Iaſonē in d.Auth.quas actiones. circa finem & text.in lege fi-
ſcus.ff.de iure fiſci.& notatur per Angelum Aretinum in §.itē
ſi in iudicio.in 7.& 8.col.infrà de exceptio.ubi circa iſtam re-
gulam latè diſtinguit.
28 † In eadem gl. ibi ab hoſtibus. circa iſtam quæſtionē quā
hic ponit gl.& Iaſon breuiter communis concluſio eſt iſta, ꝙ
ſi uſucapio ſit pro maiori parte completa in abſentia , & finita
in præſentia , quòd ille abſens reſtituatur tantum ad tempus
quo fuit abſens , reliquum uerò temporis cedat in utilitatem
uſucapientis.Iſtam opin.dicit communem & ueram Paul.de
Caſt.Saly.poſt Bal.in l.quo tempore.C.de reſti.mili.& cum ea
tranſit Ioan.Fran.Balb.in tract. præſcrip. in prima parte ſextæ
partis principalis.nu.26.fol.63.Et iſtam q.latè & nouiſsimè di
ſputat ſolemnis doct.Taurinen. Ioan. Ignei in repe. l.contra-
ctus.in 56.col.cum duabus ſeq. ff. de reg.iur. Et circa contra-
rietatem Bar.quam ſuper iſta quæſtione ponit hic Iaſon uide
concordiam poſitam per Chriſtophorum Nicellum in tract.
29 contrarieta.Bar.concordantia.9. † In eadem gloſſ.ibi l.ſi cui.
§.tandiu.iſtud tenetur communiter,quod abſenti ea iuſta cau
ſa,puta reipublicæ,conſtituuntur ſibi 20. miliaria diurna pro
reuerſione:& ille tex.facit pro oratoribus. & computatio mi-
liarum ex numero paſſuum: ut hic dicit Iaſ.& prius tradit Ale-
xan.in l.j.ff.ſi quis cautio.& omnes concordant in hoc, quòd
mille paſſus faciant unum miliare , & 5. pedes faciunt unum
paſſum,& 15.digiti faciunt unum pedem:ut eſt gl.no.in capi
tulo,ſicut antiquitus 17.quæſtione 4.quæ declarat tex. ibi uo-
lens ꝙ eccleſia gaudeat immunitate quatuor paſſuum cir-
cum circa.nam ibi gl.declarat qualiter menſuretur paſſus , ꝙ
30 eſt utile ad multa. † Sed iuxta hoc nota.quæro:eſt una domus
in confinio duarum parochiarum, & dubitatur de cuius paro
chia ſit,ut decimas ſoluere poſsit:à quo loco debet fieri com-
menſuratio?Dicas breuiter quòd à ſitu oſtij ipſius domus,tan
quam à nobiliori: & tūc domus erit illius parochiæ quæ pro-
ximior erit.ita no.colligit ex dictis Bartoli in l. ꝙ conclaue.in
fine,ff.de dam.infec. Sed quid ſi domus habet duas portas:
dicit ibi Ang.quem ibi ſequitur Alex.in apoſtil.ad Bart..quòd
inſpicitur anterius oſtium tanquam nobilius : arg.l.cùm in di
uerſis,ff.de relig. & ſump.fune.& no.in cap.eccleſiaſtico,3.q.
2.& dicit not.Bar.in l.ſi quis in graui.§. ſurdus , ff.ad Sillania.
ꝙ dato ꝙ duæ domus ſint proximæ : tamen ſi vna habet oſtiū
in vna via,& alia in alia,nō dicuntur vicinæ. & facit ad q.quā
tradit Roma.in l.ſi tertius.de aqua plu. arcen. & iſtam ſequi-
tur Felin.in cap.omnes.de maior.& obe.ar. tex.in dicto cap.ſi
31 cut antiquitus. † In eadem gl. in fi. habes ex gloſſ. ꝙ abſenti
ea neceſſaria cauſa ſubuenitur remedio de quo in tex.hic: ſe-
cus ſi fuerit abſens ex cauſa iniuſta , vt puta pro cōmodo ſuo
vel mercantia. Sed maius dubium eſt, nūquid retento eodem
themate , ꝙ aliquis fuit abſens iniuſta de cauſa , an caſu quo
ignorauerit eſſe præſcriptum contra ſe, poſsit reſtitui? De ſciē
te non eſt dubium.Bar.ſingulariter in l.j.§.ſi quis autem pro-
pter,ff.de iti.actuque priua.tenet ꝙ ſic: & alibi ſæpe , vt refert
Iaſ.cuius verba ſeriatim prius fuerunt Alex. in apoſt.ad Bar.in
d.§.ſi quis autem.vbi plures doct. alleg.tenentes prò & cōtra
Bartolum,& tandem ibi approbat & ſequitur opin. Bar.quā-
uis Iaſ.hic non ſe reſoluat:ſed ſolum tranſcribit illam conge-
riem auctoritatum,& cū hac opi. Bart. tranſit Abb.in c.vigilā
ti.in vltimo nota.de præſcriptio.vbi Felin. poſt plures aucto-
ritates dicit hanc eſſe communem opin. quam poſt longam
diſputationem firmat etiā Soci.in l.cū filius.§.in hac, de ver.
obl.& pro iſta opin.pluries conſuluit Alex. in quibus pluries
variauit,& reperitur contrarius: vt latiſsimè refert Io. Frā.Bal
bus in copioſo tracta.præſcript.in quarta parte quartæ partis
principalis.q.29.vbi plenè infinita conſilia & dicta doct. re-
fert & ampliat & limitat,quibus parum aut nihil poſſet addi,
quin ibi virtualiter non colligat : & ideò teneas interim iſtam
opi.quæ eſt communis & approbatur latiſsimè vt ibi per eum
quam Felin.in dicto capitulo,vigilanti,limitat ſeptem modis
32 quos non refero:quia nullus hic proſequitur iſta. † Gloſſ. an-
num. Diuiditur in duas partes principales.ſecūda ibi, hodie.
ſed ſecundum Iaſ.diuide in quatuor:vt ibi per eum.

In prima colligitur quòd appellatione anni,in dubio in di
ſpoſitione prætoris intelligitur de vtili , non continuo. con-
cord. gloſſ. magis clara in §. primo , infrà de perpet.& tem-
por. actio.

33 † Vlterius aduertendum eſt & notandum ex iſta glo.in prin
cipio,ꝙ in diſpoſitione prætoria in dubio appellatio anni in-
telligitur de vtili.Pprobatur.nam tex. hic ſimpliciter de anno
loquitur:& tamen gloſſ.exponit,id eſt, vtili. Et de hoc habes
glo.no.& magis claram in §.j.in verſi.annum,infrà de perpe.
& temp.actio.quam ſequitur Bald. in l.genero. in 2.col. ff. de
his qui no.infa.Secus verò ſi annus eſſet poſitus in diſpoſitio
ne ciuili:quia in dubio de continuo intelligitur, niſi de vtili ex
primatur:vt eſt gl.in rub.ff.de perpe.& temp. actio. & ibi no.
Bar.quas glo.ad hoc multum commendat And.Sicu.in c.quæ
renti.in 2.col.ff.de offic.deleg.& in conſil.8.in 3. col.in primo
vol.& in conſi.41.in prin.in 2.vol.& vltra ipſos eſt gloſſ. Inſti.
de vſucap.in principio,quæ alleg.tex.in l.nunquam, §.in vſu-
capionibus,ff.de vſucap.& ibi not.Paul.de Caſt. & notabilius
per eundem in conſi.228.incip.ego Paul.de Caſt.in 2.volum.
Et quod dicatur tempus utile & quod continuum declarat
gloſſ.in agiſtra in verſi.continuum,cle. j.de reſti.in integ. quæ
dicit quòd tempus continuum dicitur quod continuè cur-
rit diebus feriatis & non feriatis , in præſentia ſiue in abſen-
tia,ſiue ſit copia iudicis ſiue non. tempus uerò vtile non cur-
rit diebus feriatis,diebus abſentiæ , & quibus non eſt agendi
copia,& hoc eſt quod dicit gloſſ.hic : pro quo allegat optimè
text.in l.ff.de diuer.& temp.præſcrip.quem non allegauit glo.
in d.clemen.j.Ad idem pro iſtis tribus requiſitis in tempore
vtili eſt tex.in l.2 §.dies.ff.quis or.in bo. poſ.ſer. & illam gloſſ.
in d.cle.j.ſequitur Felin.c.pen.in 2.col.uerſi.no.tertio , de teſt.
Et qualiter quis probabit quod non habet copiam iudicis,no.
Bar.in d.l.j.in fi.dicens quòd ſufficit quòd actor ſe præſentet
ante tribunal,ſeu in loco iuris ſolito: neque neceſſe habet ali-
bi iudicem perquirere:ut eſt tex.no.in l.j.§. adeundi. quando
appel.ſit.quod tamen declara , ut per Moder.in c. conſuluit.
per text. illum & gloſſ. ibi,de offic.deleg.dum alleg. bonum
text.in §. ſedebunt.in Authen. de iudi. quòd annus conſtet
ex 365.diebus d.l.cum hæres.§.Stichus . Adde vltra deducta
hic per doc.text.& ibi bona gloſſ.in c.quadrageſimæ.de con-
ſec.diſt.5.& glo.magiſtra.in cap.ſi propter.in verſi.primi an-
ni.de reſcriptis,libr.6. & ibidem Archidia.ponit multiplicem
ſpe-

ſpeciem anni, videlicet naturalis qui incipit à quolibet die computando 365.dies vſuales, vt de Ianuario ad Ianuarium: & hoc vtimur apud Latinos incipiens a ianua anni.c.ieiuniũ.76.di.legitimus. vt de Aprili ad Aprilem ſecundum Lunationes:& hoc eſt apud Hebræos & Græcos:vt in d.c.ieiunium. & cerimonialis,qui computatur de feſto ad feſtum: & hoc apud omnes gentes:vt in c.j.de conſec.diſtin.j. vt in computatione Paſchatis,corporis Domini & Natiuitatis.& emergens, qui eſt ille annus in quo fit aliqua demonſtratio magna vel factum inſigne:vt exitus de Aegypto, deſtructio Hieruſalem:& ſecundùm iſtum annum emergentem variæ fuerunt computationes gentium,ſecundum quod illis magis conuenit. Nam Iudęi & Græci a prima olympiade,Romani computant ab vrbe condita. Chriſtiani quidam ab incarnatione Domini,quidam a Natiuitate:vt tradit glo.in tub.C.de indictio.libr.10.& glo.in Auth. vt præpo.no.impe. in verbo Authore.cum ſeq.& vide Barto.in l.ſi quis ex argentarijs §.initium. in 4.col.in 2.lectu.ff.de eden.& per Abb.in ca. inter dilectos.in 7.col.de fide inſtru.& in c.2.eo. titu.vbi per Moder.latè & ibi etiam videre poteris qualiter Indictio enumeretur. quibus adde Præpoſitum in c.iuuenis.in j.col.de ſponſa. Secundum tamen hodiernam conſuetudinem duplex eſt annus,legalis videlicet & naturalis,aliàs communis appellatus ſiue uulgaris,de quo eſt deciſio Bart.in l.libellorum.in prin.in 3.col. nu. 25.ff.de accuſa. Legalis annus dicitur, qui conſtat ex 365. diebus:vt d.l.cum hæres,§.Stichus. de ſtatu. liber. Naturalis verò ſiue communis eſt ille qui incipit à natiuitate Domini:qui quidem annus ideò naturalis dicitur:quia,vt dicit glo.in clem.j.verſi.certam diem.de reliqui.& ve.ſan.fuit compoſitus ſecundum curſum ſolis reuertentis ad eundem punctum:ob quam cauſam, cùm prius non eſſent niſi decem menſes,additi ſunt duo,videlicet Ianuarius & Februarius, de quo ibi per glo. Sed modò vtilitas eſt videre in dubio de quo anno intelligemus,vt ponamus in practica:aliquis percuſſit Titium per aliquot dies ante Natiuitatem: demum libellum accuſationis percuſſus porrexit poſt aliquos dies Natiuitatis,& dixit ſic:Ego accuſo talem,ꝙ hoc anno de menſe Decembris percuſsit me. nunquid ille libellus procedit?Omiſsis diſputationibus veritas eſt,ꝙ talis libellus ſit validus. Ita tenet Bartol.in l.j.§.annus ff.de itinereq; priua.& in d.le. libellorum. vnde talis libellus debet intelligi de anno legali.ſcilicet 365.dierum,& ita bene verificantur illa verba libelli hoc anno,id eſt,infrà illos 365.dies. & ita etiá tenet Bald.in l.diuortio.in fin.princip.ff.ſol.matri.ſed intelligendo illa verba de anno naturali non poſſet procedere talis libellus: & ideò debet interpretari eo modo quo melius valeat:vt dico ſuprà in §. ſed iſtæ.in gloſ.magna, & ita in qualibet diſpoſitione videtur dicẽdum: per textum in l.anniculus, la 2.ff.de verbo.ſigni.

34 † Sed modò oppo.contra glo.hic vltra alios dicit,hic gloſ. dum allegat dictum. §. Stichus. quòd appellatione anni non intelligitur de biſextili. Nam prout in terminis d.§.Stichus,ſi relinquo libertatem ſeruo, ſi hæredi per annum ſeruiert,dicitur ibi,quòd tantum intelligitur de 365. diebus,non de anno biſextili qui auget vnum diem:quia illo die non tenetur ſeruire ſeruus,& eſt liber.Vnde erit magna utilitas propter hæreditates & alia ſibi relicta,quæ ſibi acquirentur, ſi eſt liber:ſecus ſi ſeruus. Oppo. quia ſi illo anno contingat biſextus. illi duo dies pro vno reputantur l.cum biſextus. ff.de verbo.ſignifica. ergo malè ibi diſtinguuntur.

Sed aduerte:quia reperio ꝙ gl.in cap.quæſiuit §.fin.de verbor.ſignifica.reſpondet ad hoc dicens,ꝙ text.in d.§.Stichus. hic allega.per glo.procedat in odioſis,in quibus illi duo dies pro vno non reputantur.& ſic limitatur text. in d.l.cum biſextus.contraria vero,ſcilicet d.l. cum biſextus.& text.in d.ca. quæſiuit,procedat in fauorabilibus,in quibus pro vno die reputantur.&ita videtur etiam ſentire gl.in d.§.Stichus.& glo. in d.§.ſi propter. de reſcriptis in 6.

Tamen hæc reſolutio non placet:quia text.in d.l.cum biſextus.generaliter loquitur,nec diſtinguit. & contrarium videtur ſentire glo.ponens de hoc plures opinio.in l.2.ff.de diuer. & tempo.præſcrip.vbi Barto.ſequitur opinio. Hugo.poſitam ibi in gloſ.ſcilicet,vt fiat differẽtia, an terminus ſtatuatur per numerum dierum vel menſium: & tunc biſextus comprehenditur d.l. cũ biſextus: aut verò datur terminus per numerum dierum,& tunc biſextus non computatur:quia in ueritate plures dies ſunt:ut ſtatim declarabo.Sed cõtra iſtam diſtinctionem eſt tex. de directo in d.§.Stichus. qui loquitur per numerum annorum: & tamen includitur biſextus. Vnde circa hoc magis clarè diſtinguit Abb.in d.c. quæſiuit.in fin.ut dicamus, ꝙ aut datur terminus per numerum dierum,vt puta quòd talis ſit ſuſpenſis per 40.dies, vel ꝙ ſeruiat:& tunc tam in fauorabilibus quàm odioſis biſextilis computatur. Aut terminus datur per numerum annorum vel menſium: & tũc procedat gl. in dict.c. quæſiuit.

35 † Et vltra prædicta ſcias, ꝙ magna fuit altercatio inter antiquos in computatione mẽſium & hebdomadarum:nã quidam dicebant ſingulos menſes conſtare ex 28.diebus:& propterea dicebant quatuor ſeptimanas facere vnum menſem, ſecũdum vulgares.Nam ſeptimana a numero ſeptem dierum dicta eſt:ut tenet Domi.in c.quam ſit.de elect.lib.6.& ibi alij, & hoc de ſe patet.pro quibus faciebat text.in l.cum biſextus, ff.de verborum ſignificatione.

Alij dicebant menſem conſtare ex 30.diebus cum dimidio: pro quibus allega.text. in l.vbi lex.ff.de regulis iuris.vbi dicit,quòd ubi lex facit mentionem duorum menſium,intelligitur de 61.dic.

Alij pro 31.die menſem accipiebant: pro quibus eſt l.2.in uer.ꝙ ſi primo.C.de tempo.& repa.appella.& text.in l.fin.eo. titu. Alij accipiebant menſem ex 30.diebus:pro quibus ſunt plura iura:ut in leg.ſcimus.§.ſin autem.C.de iure delibe.& in Authen.iubemus.C.de iudi. & C. de adulter.l.ſi mariti,ff.eo. l.ſi maritus,§.hæc.& in l.ſi maritus.& in prin.& in l.miles,§. ſexaginta.eo.tit.in l.ſi uẽditor, ff.de redhibi.& de ædil.edict. & in l.ædiles. la 2.§.j.& l. qđ ſi nollet.§. ſi quis ita. & in §.fiat igitur.in Auth.de hæredi.& Falci.& in Authen.ut cum de appella.cogno.§.2.cum ſimilibus.

36 † Et ideo propter iſtã diuerſitatem quidam dicebãt recurrendum eſſe ad Calendarium:alij dicebant relinquẽdum eſſe arbitrio iudicis? alij dicebãt tenendum eſſe hanc ultimã opi. pro qua concordant plura iura. Finaliter iſta eſt communis concluſio, quod aut aliquid promittitur habito reſpectu ad menſem currentem in quo fit promiſsio,ut puta promitto tibi centum hoc uel iſto menſe: & nunc debet fieri computatio menſis occurrentis ſecundum ordinem Calendarij, uidelicet ꝙ ſi promiſsio ſit facta mẽſe Februarij, quòd fiat computatio 28.dierum ſecundum quod ponitur in Calendario.Et hoc qñ promiſsio eſſet facta in principio menſis:ſi uerò eſſet facta in medio, debet haberi ratio computationis utriuſq; menſis & præſentis & ſequentis:ut de quolibet accipiatur dimidiũ ſecundum numerum dierum eius poſitum in Calendario:ſecus uerò quando promiſsio non fit demonſtratiuè & reſpectiuè: ſed ſimpliciter,hoc modo,Promitto tibi dare centum,uel facere ueſtem intra duos menſes:nam tunc debet intelligi menſis pro 30.diebus,per iura ſuperius allegata. Et hanc opi.dicit planiorem, minus ſcrupuloſam & communiter ſeruatam a uulgo Bald.in c.licet,de ſupp.neg.præla.ubi ſubdit,ꝙ ſecundum hanc computationem quatuor ſeptimanæ faciunt menſem,capiendo ſeptimanas duas pro 15.diebus. & hoc idem uidetur tenere Car.in cle.j.§.ſane.de ſta.mo.Et iſtam etiã opi. approbat Ant.de But.in d.c.licet.cuius lecturam uos qui eius uolumina non habetis,reperietis inſertam in lec. Abb.Panor qui ſuper illis titulis non legit. hãc etiam tenet Alex.in conſi. 42.in 3.uol.cum pluribus concor. quæ breuitatis cauſa omitto:& per iſta poteris cõcordare & intelligere multa iura,quæ de anno & menſe loquuntur,ſuper quibus memini, ꝙ fuit alta contẽtio inter uos his diebus, quam ex prædictis facile decidere poteſtis.

37 † In ead.glo.ibi hodie.uidetur hic ſentire gloſ.ꝙ hic liber Inſtitutionum fuerit compoſitus ante librum Codicis quem habemus:quod Are.& Iaſ.hic de plano fatentur,moti per tex. in l.meminimus.C.de legi.hære. tamen ille tex. iudicio meo non reſtringit:quia prout eſt in libro meo, ibi non fit mentio de Inſtitutionibus, ſed de Conſtitutionibus per eum editis, quę uerba poſſunt de alijs conſtitutionibus intelligi poſitis in prima compilatione Codicis. Sed eſto,ꝙ ille tex.de Inſti.mentionem faceret; non ſequitur per hoc conſequentia neceſſaria,quòd

tia, quod liber Codicis fuerit poſterior: probatur per text. in in §. ſed dediticiorũ. ī. de liberti. ubi expreſsè text. facit mentionem de conſtitutione quadam Codicis poſita in tit. de lati. liber. tol. vt ibi declarat glo. ad idem eſt tex. & glo. in §. ſed ex omnia. ī. de hær. quæ ab inteſt. & in §. ſed noſtra. ī. de empt. & ven. vbi etiam fit mentio de conſtitutione poſita in lib. Codicis & alibi ſæpe in hoc lib. reperitur facta mentio de conſtitu ipſius Iuſtiniani, vt in §. idem iuris. j. de except. & in §. perſonam. j. eo. ergo datur intelligi, ꝙ hic liber fuit poſterior: argu. tex. in c. j. de cõſti. lib. 6. & in Auth. ſi quis in aliquo. C. de edē. vnde per hoc non eſt concludens argumentum fieri qđ vnus liber poſterior vel prior ſit altero. Cum videamus etiam in doctoribus noſtris, ꝙ alter alterum ſe alleget. Nam Iaſ. in l. huiuſmodi. §. ſi is cui, in 2. col. & in l. eum tibi. §. cum ſeruus de leg. j. & alibi ſæpe alleg. Feli. & Feli. alleg. Iaſ. in c. ex tenore. in 3. col. de reſcrip, & in c. 2. de libel. obla. in 2. col. & alibi ſæpe: & tamen fuerunt contemporanei. Quid igitur dicẽdum? Teneas opi. gloſſ. pro qua dico eſſe caſum in terminis. C. de uet. iur. enuc. l. 2. ante finẽ. vbi dicit ibi Imperator ꝙ fecit librũ Inſtitutionum, ſeu elementorum in tertio ſuo conſulatu: & tamen librum Codicis quem habemus, fecit in 4. conſulatu, vt dicit idem Imperator in §. ſi. C. de emenda. iuſti. co. & ibi hoc no. glo. & iſta opi. eſt verior, quam tenet expreſsè gl. ī. in proœ. iſtius libri in §. omnes. in verſi. adimpleuimus. quam ſequitur ibi Ioan. Fab. & alij & hoc expreſsè tenet Bart. in l. qui ſe patris. in 2. col. nu. 9. C. vnde liberi. Nec ob. text. in d. §. dediticiorum. cum ſi. quia illi text. intelliguntur de conſtitu. poſitis in prima conſtitutione Codicis, quam non habemus, quæ prior fuit cæteris: vt ea illis iuribus clarè probatur. Tamẽ d. §. idem iuris, vrgentius probat. nam ibi fit mentio de conſtitu. ipſius Iuſtiniani quæ hodie reperitur in Codice.

In eadem glo. ibi, ſed dico. habes ex glo. ꝙ diſpoſitio iſtius text. circa annum vtilem non cenſetur correcta per l. fin. C. de temp. in integ. reſti. quia illa lex loquitur de quadriennio conceſſo pro remedio reſcindente, qđ fit a iudice: text. verò noſter loquitur de remedio reſciſſorio. & iſta eſt communis opin. vt colligitur ex dictis doct. in d. l. fin. & hic.

Sed aduertendum eſt: quia videtur ꝙ iſta opi. nõ ſit vera: & quod hodie quadriennium competat læſis ſiue pro intentando remedio reſcindente, ſiue reſciſſorio, ꝙ ita probatur: quia diſpoſitio dictæ l. fin. emanauit ad tollendam diſceptationem anni vtilis, ꝙ olim competebat pro læſionibus reparãdis tam ipſis minoribus quàm maioribus: vt ibi dicitur. Sed in caſu noſtro iſta diſceptatio vtilis anni tota erat in iudicio reſciſſorio: vt patet hic in tex. iuncta iſta gloſſ. ergo fuit ſublata per d. l. fin. Præterea & fort. us: quia d. l. ſi. diſponit ꝙ illud quadriennium hodie competat non ſolum ad petendam reſtitutionem ſed etiam ad finiendã litem. & ita tenet Alex. in conſi. 62. egregiè & eleganter. in 6, vol. nouo. ſed lis non eſſet finita, ſi adhuc poſt quadriennium poſſet intentari remedium reſciſſorium, per iſtum text. ergo vt illa verba verificentur, eſt neceſſariò dicendum, ꝙ diſpoſitio iſtius tex. ſit correcta. Præterea quia d. l. fin. ſubrogatur in locum remedij dati a prætore: ita dicit Iaſ. poſt Chriſtophorum de Caſtel. in repe. l. admonendi. in 5. col. in fi. ff. de iureiur. ſed remedium prætoris non reperitur aliud quàm iſtud, de quo in tex. noſtro, circa annum vtilem, qui non niſi vnum annum conceſsit & nõ duos annos utiles: ergo diſpoſitio. d. l. fi. ſubrogata in locum iſtius tollit iſtam. Neq; ob. quod non eſt facta expreſſa reuocatio: quia reſpondetur, ꝙ non requiritur niſi de bene eſſe: ſed ſufficit ꝙ lex poſterior ſit contraria primæ: vt eſt caſus in c. j. de conſtitu. lib. 6. imò in d. l. fin ſatis colligitur expreſſa reuocatio ex uerbis illius text. & ideo concludo, quòd hodie quadriennium de quo. d. l. fina. ſit inductum tam pro remedio reſcindẽte quàm reſciſſorio: quia videntur quodammodo annexa, quicquid dicant gloſſ. & doctores hic.

Gloſſ. reſciſſa. diuiditur, ut hic per Iaſ. In gloſſ. ibi, ſicut & minores petunt, &c. ſentit hic, quod hæc reſtitutio quæ competit maioribus de qua hic, etiam minoribus cõpetat: quod tenet Iaſ. hic nu. 91. poſt Dy. quam refert & probari uidetur ultra ipſos in l. in cauſæ. la 1. §. ſi. ff. de mino.

Tamen in contrarium uidetur text. in l. fin. C. in quib. cau. in integ. reſti. non eſt neceſ. ubi probatur, quòd præſcriptio contra minores non currit. facit tex. in l. fina. C. ex quib. cau. maior. ibi exemplo utilis reſciſſoriæ, &c. Nam regula eſt, quòd ea quæ alienari prohibentur, uſucapi non poſſunt l. ſi fundum. ff. de fun. dot. & l. lex quæ tutores. ff. de admi. tut. ſi igitur uſucapi non poſſunt, ergo non competit reſciſſoria, cũ reſciſsio præſupponat habitum habilem, ſcilicet uſucapionem, ut hic eſt tex. & quia hoc remedium prætoris maioribus cõceſſum eſt, & de minoribus non dicit: vt in rub. ff. & C. ex qui cau. ma. igitur minores non admittũtur, niſi ſpecialiter de illis caueatur.

Teneas contrarium, quòd remedium reſciſſoriæ competit etiam minoribus, per d. l. in cauſæ. & per l. ſi. C. de temp. in integ. reſtit. pen. cum ſimi. Nam negari non poteſt, quòd ratio, quæ conſideratur in reſtitutione conceſſa maioribus in terminis iſtius tex. militat a fortiori in minoribus, qui propter ætatem facilius lædi poſſunt: ergo habebit locum eadem iuris diſpoſitio, etiam ſi maior ratio ſit in uno caſu quàm in alio l. j. §. quod autem. ff. de aleato. & tradit in not. caſu Dec. in conſil. 54. aliàs 258. in caſu Domini. in 3. col. in 2. parte, & in conſilio 76. aliàs 278. conſultus a reuerendo, &c. eod. lib. Neq; obſtat ſi dicatur, quòd ex quo iſta ſunt priuilegia conceſſa maioribus, quòd non debeãt extendi de perſona ad perſonam cap. fanè. de priuileg. quia reſpondetur, quod illa regula non procedit, vbi eſt eadem ratio reſpectu finis: ut patet per glo. & docto. in l. miles. ff. de re iudic. per gloſ. in l. illud. in uer. alia cauſa. C. de ſacroſan. eccle. & ita tenent expreſsè Moder. in repe. in l. Centurio. in 6. col. verſi. 2. ff. de uulga. & pupil. Vel ſecundò reſponde, quòd iſta ſunt priuilegia in corpore iuris clauſa, ut patet: & ideo de illis iudicandum eſt, ut de iure communi: ut dicit Præpoſi. Alex. in c. ignorantia. poſt Domi. ibi 37. diſt. & Car. in conſi. 52. col. 2. & traditur in ca. cùm ordinem. de reſcriptis. & in Auth. habita. C. ne fil. pro pat. Nõ obſtat etiam, quòd in rebus minoris non procedit uſucapio: quia reſpondetur, quòd illud eſt uerum quando non præceſsit titulus ſolennis qui requiritur in alienatione rerum minorum. Secus verò, ubi ſolẽniter alienatio eſſet facta, in qua reperitur læſus minor: quia tunc competit remedium iſtius text. ita dicit Cy. in l. ſi. in 5. q. C. ex quibus cau. maio. & nota in l. ſiquidem. de prædi. mino. vbi de hoc videtur tex.

In eadem gl. ibi & ideo. collige duas concluſiones. Prima, quòd reſciſſoria non eſt proprium nomen actionis, & ita eſt communis opi. tamen in contrarium videtur tex. in l. necnon. §. in actione, ff. ex quib. cau. ma. qui tex. ſuadetur ex illa regula. quæ habet, quòd uerba ſimpliciter prolata intelliguntur ſimpliciter eſſe talia, non ſecundum quid & qualificat uè. l. j. ff. de dona. & dixi. ī. in princip. tituli, ad aliud propoſitum, & tenet Iaſ. in alio in l. j. ff. de re iud. Sed in d. §. in actione. eſt huiuſmodi: ergo talis actio nõ erit qualitas vel adiectio, ſed proprium nomen, pro quo conſidera: quia magna ex hoc reſultat utilitas per ea, quę ſuperius dixi nobis in §. j. & dicetur in §. actiones. infrà eodem.

Secundò collige ex iſta gloſſ. quòd reſciſſoria dicitur actio utilis, effectus eſt magnus, ea his quæ dicit Barto. in l. j. de act. & oblig. & in l. curatoris. C. de neg. geſt. Et licèt ſuper hoc dubitet, hic Io. Faber, mihi tamen uidetur, quòd ſit caſus in l. fin. C. ex qui. cau. maior. quòd iſta actio ſit utilis. In fine glo. habes, unum, quòd reſciſſoria non competit, niſi præcedat iudicium reſcindens. iſta eſt communis opin. quam tenet Io. And. in regula indultum. de regu. iur. lib. 6. in princip. Et licet ſuper hoc uariauerit Barto. ut ponit hic Iaſon: tamen eius diuerſitas rectè concordatur per Nicellum in ſuo tractatu contrarietatum, differentia 2. Iſta concluſio principaliter fundatur in iſta ratione, quam hic ponit Iaſ. quod tex. iſte utitur uerbo, reſciſſa uſucapione, quæ ſunt ablatiui abſoluti, qui reſoluuntur in conditionem. l. a teſtatore. cum ſimilibus. de conditio. & demonſtra. Et de natura conditionis eſt, quòd adimpleatur præcisè. l. qui hæredi. eodem titulo. igitur, &c. Or aduerte: quia iſta ratio non eſt ſufficiens: quia conſenſus iſtorum uerborum text. eſt talis, quòd ſi uſucapio reſcindatur intra annum, tunc bene poterit res peti. tex. non dicit, quòd poſsit peti alia actione, ſed eadem: quia illa reſciſsio operatur hoc, ut fiat adiudicando a iudice probato dominio: ut ſuprà latiùs dixi: neque probatur contrarium aliqua lege. Neque obſtat illud de ablatiuo abſoluto: quia illud fateri poſſet eo modo, ut di-

x·, licet

ſi: licet illa regula patiatur alias limitationes quas ponit Iaſon in l. qui fidem. in principio. ff. de tranſactionibus.

SVMMARIA §. ITEM SI QVIS IN FRAVDEM.

1 *Quatuor ſunt remedia ad reuocanda alienata in fraudem creds. & quæ ſint, & qualiter competant.*

2 *Quæ eſt differentia inter alienationem ſimulatam ſiue imaginariam ex vna, & alienationem veram, ſed factam in fraudem.*

Alienatio ſimulata ſeu imaginaria non valet. Sed quid ſi interponatur ſuper ea iuramentum, an valeat iuramentum.

Iuramentum regulatur ſecundum naturam contractus ſuper quo interponitur.

Iuramentum debet habere tres comites.

Cognitio iuramenti pertinet ad iudicem eccleſiaſticum.

3 *Iuramentum validat contractum aliàs inualidum.*

4 *Alienatio vera facta in fraudem creditorum, non eſt nulla ipſo iure, ſed venit annullanda, limitando, vt hic numero primo.*

Mitius, agitur cum lege, et Deo, quàm cum homine. et qualiter intelligatur. 567.

Offendens legem, committit ſolum contra vnum, ſed offendens miniſtrum legis, offendit duos, videlicet legem, & hominem.

An arbiter ſit miniſter legis.

Arbitri procedunt ad inſtar iudicum.

Omnis ille, qui habet aliquot exercitium, vel curam circa adminiſtrationem iuris, dicitur miniſter iuris.

5 *Lex dat condemnatis quadrimeſtre ad ſoluendum.*

6 *Homo quærit vindictam.*

An committens in ſana mente peccatum mortale, & deinde effectus furioſus moriatur, non facta pœnitentia peccati, ſit damnatus.

An ille qui in ſana mente commiſit homicidium, deinde effectus furioſus debeat puniri.

7 *Lex poteſt facilius actum annullare quàm homo.*

Factum contra præceptum hominis nõ eſt nullum, licèt contrà faciens teneatur ad pœnam.

Si delegato committatur cauſa, vt iuſtitiam faciat, licèt illa clauſula inſit a iure, tamen ſi exprimatur ab homine, inficit ipſo iure ſententiam iniuſtam.

8 *Excommunicatio lata non ſeruata forma a iure, valet, ſecus ſi eſt data forma ab homine, quia ipſo iure non valet.*

Si aliquis ex diſpoſitione l. tenetur facere certum actũ cum conſilio alterius, ſi tamen ille actus fuerit factus ſine conſilio illius, valet, ſecus ſi tale mandatum fieret ab homine.

9 *Verbum, Fraus importat ſemper animum deprauatum.*

Non datur fraus ſine dolo.

Datur dolus bonus & malus.

In Deo cadit dolus bonus.

Dolus ſe habet vt genus reſpectu fraudis.

10 *Remedium iſtius tex. competit etiam ſi debitor in fran. cre. non ſolum rem tradiderit, ſed etiam ſi dominium in aliũ tranſtulerit. & quomodo procedit.*

Ille qui eſt dominus, tradẽdo rem ſuam, facit dominum accipientem.

Prohibita alienatione prohibetur translatio omnis iuris directi ſiue vtilis, ſiue cuiuſcunque alterius iuris.

11 *Iſta dictio, Traditio, præſupponit contractum alienationis præcedere.*

Traditio nuda, & ſine cauſa non valet.

Qui non proceſſit actualiter ad traditionem, non dicitur alienaſſe.

An, prohibita alicui alienatiõe alicuius rei, poſſit eam dare in pignus. vel in ea conſtituere vſumfructum.

Conſtitutio vſusfructus, eſt quædam conſtitutio ſeruitutis.

Qui vendit rem, dicitur alienare.

In venditione non requiritur, quòd venditor transferat dominium, ſed quòd ſimpliciter tradat. et quando procedit.

12 *An ſi debitor non alienat in fraudem, competat actio de qua in tex.*

Sæpe de facultatibus ſuis amplius, quam in his eſt, ſperant homines.

Dicenti quem alienaſſe in fraudem, incumbit probatio.

13 *Habens rem titulo onero ſo à debitore alienãte in fraudem, ita demum poteſt conueniri actione Pauliana, ſi de fraude participat, limitando, vt hic. & ratio limitationis numero 15.*

Amplius iuris habet patronus in bonis liberti, quàm creditor in bonis debitoris.

Facilius ius defendit aliquem in conſeruando ſuo, quàm ſibi debito.

14 *Libertus poteſt donare & relinquere filijs in fraudem patroni.*

Debitor non poteſt donare, & relinquere filijs in fraudem creditorum: Ratio.

Illud dicitur eſſe fortius ius, quod eſt generalius & maioris comprehenſionis.

Actiones reales dicuntur fortiores & digniores perſonalibus.

Teſtamentum de iure communi eſt firmius teſtamento militis.

15 *Qui in vno grauatur in alium releuari debet.*

An & quando patronus teneatur refundere pretium emptori, ſeu accipienti a liberto alienante in fraudem patroni.

Omnia remedia, quæ dantur creditori, dantur patrono, & econuerſo.

16 *Habens rem titulo lucratiuo, poteſt conueniri actione de qua hic, dato quòd dè fraude non participet.*

An ſit par ratio lucrum amittere, & damnum ſentire & quando procedit.

Aliud eſt lucrum extorqueri, aliud damnum infligi, ratio.

Damnum, eſt diminutio patrimonij.

Licet amiſſio lucri radicati, & acquiſiti non ſit propriè damnum: eſt tamen incommodum.

17 *Lucrum radicatum per ſucceſſionem plurium perſonarum perdere, eſt damnum. ratio.*

Poſtquàm hæreditas eſt adita, et acquiſita ipſi hæredi, mutat nomen hæreditatis, & transfunditur in patrimonium ipſius hæredis,

18 *Debitor alienans omnia bona, dato quòd conſilium fraudis non admiſerit, tamen lex præſumit cum in fraudem alienaſſe, & ideo ſiue ſciuerint ſiue ignorauerint illi qui acceperunt, conueniuntur iſta actione, limitando & declarando. vt. 20. 21. 22. & 23.*

Verbum, Alienare, importat omnem modum trãslationis.

In venditione omnium bonorum præſumitur fraus ex parte vendentis, non autem ex parte emptoris, niſi probetur, etiam ſi venditio fuerit facta minori precio quam valeãt bona, limitando vt, infra. 19.

19 *Quæ requiruntur ad hoc, vt contractus iudicetur ſimulatus.*

Conſanguineus præſumitur a iure ſcire facta conſanguinei.

Intricatio

Intricatio rationum arguit fraudem.
Magnitudo rei penſatur ex affectione.
Pecunia cæteris rebus dicitur precioſior, ratio.
22 *Ita nos grauant plura peccata minuta ſimul collecta, ſicut vnum grande peccatum.*
Ab euentu res iudicatur.
23 *Quæ incontinenti fiunt, videntur ineſſe.*
Ex vicinitate actus dolus præſumitur.
Ille qui continuato propoſito ſæpius cognouit vxorem alicuius, non dicitur commiſiſſe, niſi vnum adulterium: ſecus ſi ex interuallo. ·ſ· peniteado ·
Qui ſint modi præſumptionis doli. vide remiſſiuè.
24 *Quo caſu ignorantia proprij patrimonij in actibus inter viuos toleretur.*
Conſtituti in articulo mortis pro mortuis reputantur, declarando, vt hic.
25 *Spes omnis communis eſt.*
Nullus eſt adeo confractus viribus & decrepita ætate grauatus, vt non adhuc credat ſe per annum viuere.
Senes dicuntur eſſe in periculo mortis.
Senex & valde decrepitus præſumitur adhuc ſuperuiuere per vnum annum.
Senes ſunt in periculo mortis. ibidem.
Obliuio præſumitur in articulo mortis non ſolùm de rebus proprijs, ſed de perſona.
Ignorantia proprij patrimonij quomodo præſumatur. ibidem.
Notarius omittens aliquid in ſcriptura, præſumitur potius erraſſe quàm falſum commiſiſſe. ibidem.
26 *Argumentum a communiter accidentibus attenditur.*
Velleianum non habet locum in donatione. ibidem.
Diſpoſitio l. 1. C. de ſac. ſan. ec. an procedat in ſano faciente teſtamentum. ibidem.
Obliuio præſumitur in actibus implicitis. ibidem.
Teſtamentum factum tempore paupertatis comprehendit bona poſt longiſſi. tempore acquiſita.
Præſumptio bonitatis non eſt facienda, vbi infertur tertio præiudicium.
27 *Patronus tenetur egenti liberto alimenta præſtare, aliàs priuatur iure patronatus.*
Diſpoſitio iſtius tex. an habeat locum in legatis dolo relictis. ibidem.
Intellect. l. ſi vniuerſa. C. de lega. ibidem.
28 *Annullatur actus de facto, ſi contractus de facto præceſſit.*
Sententia declaratoria requiritur in priuatione inducta ipſo iure. ibidem.
Actus non inſpicitur qualiter fiat, dummodo fiat. ibidem.
Finis rei attenditur non modus. ibidem.
29 *Honor eſt decedere teſtatum.*
Iniuria fit defuncto ſi bona eius venduntur a creditoribus. ibidem.
30 *Creditorum appellatione qui veniant.*
Creditor ex delicto, an ſit propriè creditor. ibidem.
31 *Lucrum perdere eſt incommodum ſentire.*
Minimum præiudicium à prætore curatur.
32 *Indultum conceſſum a principe, vt debitores per quinquennium non conueniant, de quibus debitoribus intelligitur.*
Conceſſio facta alicui intelligitur de habilibus. ibid.
Beneficium ne quis conueniatur vltra quam facere poteſt, non comprehẽdit alienantem in fraudem creditorum. ibidem.
Iura loquentia de redimendis captiuis comprehendunt carceratos ex delicto.
Iudæi comprehenduntur in immunitate generaliter conceſſa ciuitati. ibidem.
Culpa ordinata ad caſum qualiter attendatur. ibid.
Pœna eſt lucrum ex parte illius cui acquiritur. ibid.
33 *Creditores in diem, an ſint propriè tales.*
Actus cum qualitate non dicitur propriè talis. ibid.
34 *Abſolutio an præſupponat obligationem.*
Communis vſus loquendi attenditur contra proprietatem. ibidem.
Reuocatoria actio, de qua in tex. iſto, an competat futuris creditoribus.
35 *Si filia dolo diuertat, vt patrem dote priuet, & maritum lucro afficiat, perdit dotem.*
Initium contractus conſideratur, quò ad iſtam actionem ibidem.
Qualitas iuncta verbo, debet adeſſe tempore verbi. ibidem.
Declaratur l. ſi filia ff. de diuor ibid.
Et l. cùm ratio. §. ex bonis. ff. de bo. dam. ibid.
36 *Subrogatus ſapit naturam ſubrogati.*
Delictum commiſſum retrotrahitur ad tempus cogitationis. ibidem.
Intellectus, l. in fraudem ff. qui & a quibus. ibi.
Dictio, Reſiduum, quid importet. ibid.
Declaratur text. in l. fi. §. idem reſcripſerunt. ad muni.
37 *Doctores ſæpe vtuntur hoc modo reſpondendi, quod lex procedit vlterius diſponendo.*
Intellect. l. ſi debitor. C. de iure fiſci. ibidem.
Quæ fiunt incontinenti, ineſſe videntur. ibidem.
38 *Excuſſio præcedens requiritur in actione reuocatoria.*
Conditiones ponunt formam. ibid.
Ablatiui abſoluti expreſſam conditionem importantet qualiter intelligitur. ibid.
Forma in notorijs non debet obſeruari. ibid.
Statutum quod de cicatrice non poſſit fieri ſentẽtia niſi medicis adhibitis, & de ea referentibus, qualiter intelligitur. ibidem.
39 *Forma in notorijs debet obſeruari quando lex procedit annullando.*
Actio reuocatoria de qua hic, quando dicatur annalis, & quando perpetua. ibidem.
Actiones contra ius ciuile ſunt annales. ibidem.
Declaratur l. ſi fideiuſſores. ff. de fideiuſſo. ibid.
40 *Actio Pauliana, & in factum, an ſint idem.*
Decipi poſſunt adinuicem contrahentes. ibid.
Vigilare cuilibet licet etiam cum damno alterius. ibid.
41 *Intellectus nouus ad l. ſi debitor. quæ in frau. cre.*
Scientia ſola in grauioribus non nocet. ibid.
Declaratio ad l. ſi fundum. C. de euict.
42 *Regula qui non habet in ære, luat in corpus, quomodo intelligitur.*
Viles perſonæ, in corpus caſtigantur.
Nobiles an debeant caſtigari in corpus, ſi non ſint ſoluendo. ibidem.
Fraus, & dolus nemini debet patrocinari. ibid.
Nobiles, et egregij grauius ex eodem delicto puniri debent, quàm alij. ibidem.
Declaratur doctri. Bart. in l. deſertorem. in princ. ff. de re. miſti. ibidem.
43 *Declaratur etiam l. fi. in fi. quæ in frau. cre.*
Intellectus nouus ad illum tex. ibidem.
Debitor, qui dolo diſtraxit bona, incarceratur. ibid.
Dictio, Quædam. ibidem.
Incarceratio facta de egenti eſt nociua creditori. ibid.
44 *Carcer de iure ciuili non eſt inductus ad pœnam.*

Ceſsio

Ceſſio bonorum non poteſt fieri ab alienante in fraudem. ibidem.
Lex. 1. C. qui bo. ced. poſ. qualiter intelligitur. ibid.
Subauditiones non debent fieri. ibid.
Iudex poſtquam vnum elegit remedium, illo non ſufficiente, poteſt alium eligere. ibidem.
45 *Actiones reuocatoria quot ſunt.*
Caluiſiana actio an ſit vna, vel duplex. ibidem.
Actiones reuocatoria, an ſint perſonales. ibid.
46 *Actiones familia, erciſcunda et finium regundorum, an plures ſint.*
Actiones rei perſecutoria, an ſint omnes ſpeciales. ibid.
Actio ex maleficio, vel quaſi, qualiter oriatur. ibid.
47 *Dolus an ſit delictum, & qualiter. ibidem.*
Dolus, an ſit maleficium. ibid.
Contumacia eſt delictum, & qualiter. ibid.
Crimen, delictum, & maleficium, an differunt. ibid.
Argumentum de fraude ad dolum, & econtra, an valeat. ibidem.
48 *Actio reuocatoria, quomodo oritur ex quaſi contractu.*
Quaſi contractus quomodo fiat. ibidem.
Retentio bonorum debitorum per creditores in quo caſu fieri poteſt. ibidem.
49 *Edictum de alie. iudi. mut. cauſa facti, quare non habeat locum in vltima voluntate facta dolo, ſecus eſt in actione reuocatoria.*

ITEM ſi quis in fraudem. Circa iſtum §.
plura præmittit hic Iaſ. enumerans om-
nes ſpecies alienationis factæ in fraudẽ
plurium perſonarum. † Vos autem omiſ-
ſis ſuperfluis propius ad materiam iſtius
tex. accedẽdo præmittitis quatuor eſſe re
media prodita a iure tam ciuili, quàm
prætorio ad reuocanda alienata in frau-
dem creditorum. Primum remedium eſt actio Pauliana de
qua hic tractatur, quæ datur ad conſequendas res mobiles
ſiue immobiles corporales alienatas in fraudem creditoris
per ipſum debitorem, participante tamen in fraude ipſo em-
ptore, quando titulus eſt onerosus, vt infrà videbimus: pro
quo eſt tex. in l. ait prætor. § ita demum, cum duobus ſequen-
tibus. ff. de his, quæ in frau. cred. Secundum remedium eſt a-
ctio in factum, quæ datur ad reuocanda iura & nomina debi-
torum, alienata in fraudem per ipſum debitorẽ de qua actio-
ne eſt tex. in l. in hac. ff. de his, quæ in fraudem credi.

Tertium remediũ eſt interdicti fraudatorij, qđ propriè cõ-
petit quando quis alienat res, quæ non ſunt ſuæ, in fraudem
creditorum, ut in tutore pupilli accedente tamen fraude il-
lius in quem fit alienatio, prout eſt caſus ſingularis in l. pupil
li. in prin. ff. de ſolu. quem poſt Barto. ibi multum commendat
Iaſ. hic, & in l. qui ſeruandarum. ff. de præſcript. verb. vbi dicit,
quòd quemadmodum de actione paſtus pecoris, de qua ibi,
non habetur mentio in iure, niſi in d. l. qui ſeruandarum. ſe-
cundum Pan. de Ca. eodẽ modo neq; de iſto interdicto frau-
datorio in caſu iſto non cauetur alibi, niſi in d. l. pupilli. quam
etiam idem Iaſ. commendat. j. num. 101. & ad hoc idem com
mendat Baptiſta de S. Blaſio in ſuo epilogo actionum in rub.
de interdicto fraudatorio. & Petr. de Rauen. in Alpha. iuris in
titulo de ſolu. & ibidem Ludo. Bolog. in ſuis primis interpre-
tationibus: & ante ipſos ponit Spe. in titu. de reb. eccl. nõ alie.
in fi. & ibi proſequitur materiam iſtarum actionum. Quar-
tum remedium eſt, quãdo debitor in fraudem liberat aliquẽ
debitorem ſuum deferendo ei iuramentum in fraudem: ut in
l. nam & poſtea. §. ſed & ſi quis. ff. de iureiur. & iſto caſu credi
tori competit utilis actio aduerſus illum debitorem libera-
tum, prout erat directa, quæ competebat illi debitori liberan
ti, & l. nomen. C. quæ res pign. obligar. poſſ. & tradit Iaſ. per il
lum tex. in d. §. ſed & ſi quis. in j. colum. vbi eadem repetit, quę
ponit hic. de quibus omnibus in diſcurſu latius dicendũ erit.
Secundò præmitte ſecundum Iaſo. hic, ꝙ differentia eſt inter
alienationem ſimulatam ſiue imaginariam ex vna, & aliena-
tionem veram, ſed factam in fraudem: quia prima non valet
ipſo iure. l. nuda. ff. de contrahen. emp. cum ſi. vt per Are. in §.
j. in 3. colum. j. de except. etiam ſi ſuper ea iuramentum inter-
ponatur: vt dicit gl. no. i l. emptione. C. plus valere qđ agitur.
Secũda verò valet: ſed reuocat per remedia de quibus ſuprà,
& ita Bart. in l. poſt contractum. in 2. col. ff. de dona. quem ſe-
quitur Iaſ. in l. non dubium. in j. col. nume. 5. C. de legibus. Sed
aduerte, antequam ad alia deſcendamus, ꝙ licet verum ſit &
expeditum, ꝙ alienatio ſimulata & imaginaria ſit nulla ipſo
iure: tamen eſt dubium, nunquid iuramentum ſuper ea inter-
poſitum valeat. Et glo. in d. l. emptione. quam ſequitur hic Ia-
ſon, tenet quòd non. Et vltra allegata hic, per eum ſequitur
eam Alex. in l. ſi donatione. in 2. col. C. de colla. & latius Cor-
neus in conſi. 135. viſis articulis, in 3. colum. in j. uol. & Soci. in
conſi. 65. circa primam. in 6. col. j. uol. & Iaſ. in l. cum ea. C. de
tranſac. & in d. l. non dubium. cum ſi. ut ibi per eum. Ratio ibi
redditur poſt Bald. in d. l. emptione. Quia iuramentum regu-
latur ſecundum materiam cõtractus ſuper quo interponitur.
c. peruenit. & c. quemadmodum, de iureiuran. l. fin. C. de non
nu. pecu. Sed ille contractus ſimulatus non habet fundamen-
tum conſenſus: quia eſt tanquam corpus ſine ſpiritu. ut dicit
Bald. in l. j. C. plus ual. quod agitur. igitur iuramentum nõ ua-
lebit, cum nihil addat, niſi uinculum religionis. nam iuramen
tum debet habere tres comites, Iudicium, Iuſtitiam, & Veri-
tatem, quorum altero deficiente non ualet: gl. & tex. in Auth.
quod eis. C. de impub. pro quo uide plura notanda per Soc. in
d. conſi. pro quo eſt text. in d. l. ſi. quam allegat gloſ. in d. l. em-
ptione. & dic, vt ibi latiùs per eos. & idem tenet Bald. in l. j. 2.
col. uerſi. modò ſolet. C. de ope libe. ubi plus ſubdit, ꝙ cogni-
tio talis iuramenti pertinebit ad iudicium eccleſiaſticum, iu-
xta text. in c. ſi. de fo. compe. lib. 6. ex quo non habet conſen-
ſum neq; ſpiritum, & idem tenet Bald. in l. nec patronus. in ſi.
eo. tit. & alibi ſæpe. & idem tradit Cor. in conſil. 221. inci. duo
obijciuntur. in 3. col. in 2. vol. & Feli. no. in c. j. in 11. col. de ſpõ
2 ſa. in uer. ulti. pro intelligentia. † Tamen in contrarium facit,
quia iuramentum ualidat cõtractum aliàs inualidum. c. quá-
uis, de pact. lib. 6. & tradit latè Abb. in terminis noſtris in c. cũ
contingat. 11. col. de iureiur. Alex. in conſi. 20. ponderatis. in 2.
col. in 3. uol. & in conſi. 38. uiſa. in 3. col. co. li. Sed pro concor-
dia prædictorum tu diſtingue, ꝙ aut iuramentum ponitur ſim
pliciter ſuper contractu ſimulato, nec apparet quod partes in
eo uoluerint: & tunc bene ualet tale iuramentum propter vi-
tandam contradictionem, & ligat in foro iudiciali, ita Alex. in
l. nemo poteſt. in 3. col. ff. de lega. j. ubi pro hoc allegat Imo. in
d. c. cùm contingat. & plures alios & Alex. ſequuntur ibi com
muniter Moder. maximè reper. Bononien. Tamen in hoc caſu
contrarium tenet Soci. in conſi. 83. incip. pro certo, in j. col. nu.
6. in 3. uol. & Alex. in d. l. nemo loquitur dubitatiuè. Tamẽ eius
opi. ſequitur Ant. de Burgos, doctor Hiſpanus, in c. ad noſtrá,
3. not. de empt. & uen. quæ uidetur uerior propter figuram iu-
ramenti. & uide Feli. in c. ſi cautio. i 17. col. de fide inſtr. & de-
clarat Abb. in c. cùm contingat. & idem dicas ſi iuramentum
eſſet poſitum taliter, ſcilicet, Iuramus contenta in inſtrumen-
to eſſe uera: quia tunc tenetur ab obſeruandum iſtud iuramen
tum: nec poſſunt uenire contra inſtrumentũ dicendo eũ fuiſ-
ſe ſimulatum. Ita tenet Anto. de Butrig. in d. c. cùm contingat.
quem refert & ſequitur cũ pluribus alijs conſulentibus Mar-
cus Anto. Bauerij. in tract. de virtute iuramenti, in 64. ſpeciali.
Tamen in hoc contrarium conſuluit Soci. in conſi. 27. inci. ui-
ſis inſtrumentis. in 6. col. num. 26. uſq; ad ſi. in 4. uol. & ideo di
cas, ꝙ ſupradicta procedunt antequam plenè probetur de ſi-
mulatione: quia tunc non eſt nullus contractus ipſo iure, pro-
pter iuramentum: probata tamen ea, procedit dictum Soci. Et
ita ipſemet Soci. diſtinguit in conſi. 47. uiſo inſtrumento. in ſi.
eod. lib. quamuis idem Soci. ſibi contrarius indiſtinctè teneat
primam opi. & firmat eſſe communem, à qua dicit non eſſe re
cedendum in iudicando & cõſulendo, in conſi. 82. ſuper quæ-
ſtionibus. in j. & 2. col. in 3. uolu. quam tenet Imo. in d. l. nemo
poteſt. & Abb. in ſua diſputa. incip. ſtante ſtatuto. & iſta eſt cõ
munis quam firmat idem Soci. in conſi. 83. inci. pro certo. in j
col. num. 6. in 3. uol. & dicit, quòd iſto caſu gloſ. in d. l. emptio
non procedit. Si uerò apparet, quod partes interpoſuerũt iu-
ramentum

ramentum hac intenſione, vt contractus ſimulatus ſeruetur: & tunc non valet per rationem de qua ſuprà. & procedit gloſ. in d.l. emptione. licet in hoc peti debeat abſolutio: vt tenet Federicus conſi. 279. Et ratio poteſt eſſe: quia ex quo apparet de clara voluntate iſtorum, ſi contractus eſt ſuſpectus, iſto caſu iuramentum facit magis ſuſpectum: argu. c. ſuper hoc. de renuntia. & eſt glo. notabilis quam ibi approbat. Bart. in l. ſi quis ſub conditione. ff. de condi. inſti. & per iſta remanet perfectè declarata glo. in d.l. emptione circa quam vltra prædicta, quæ latè tradit Ange. Aret. inſtitu. de excep. in princip. col. 26. cum ſeq. & ibi plura ponit in materia ſimulationis. & circa dictam glo. l. emptione, plura ponit Io. Bapt. de Caſtel. in allegati. ſua ſecunda, inci. inquantum verò. poſita in fi. ſingularium Fráciſci Cremenſis: ex quibus quàm facillimè caſum omnem ſimulationis intelliges, ad vnum tamen vltra ibi dicta attende: qa confert maximè ad declarationem multorum iurium, & dictorum per doct. Quod triplex dicitur eſſe ſimulatio: prima eſt apparitiua, quãdo ille qui vendit, manet in poſſeſsione rei venditæ. l. ſicut. §. ſuperuacuam. ff. quib. mod. pign. vel hypot. ſol. & dicitur apparitiua reſpectu rei poſſeſſæ. Alia eſt ſimulatio, quando cõtractus fit in ueritate, ſed modico tempore eſt duraturus. ut l. 3. §. ſi ab ignoto. de ma. Tertiò modò dicitur ſimulatio, quando contractus ſimulatus apparet factus, & de mente inter partes. agitur quod nihil fit: de quo loquitur. l. nuda & lex imaginaria. ſupra allegatæ. ita notabiliter habes tres ſpecies ſimulationis. declarat Bart. in conſi. 65. factum tale eſt Petrus Nicole. Et ſecundum hoc tu concordabis. leg. emptor, de aqua pluuiali arcen. cum his, quæ habentur in l. eleganter. §. 1. ff. de dolo. & per gl. magiſtram & not. in l. apud Celſum. §. idem actoris. ff. de exceptio. doli, dum in l. emptor probatur ſecundum Bartolum, quòd ex contractu ſimulato & ficto non transfertur dominium neq; poſſeſsio. Et tamen in d.l. eleganter. & in dict. l. apud Celſum probatur oppoſitum, videlicet ꝙ ex contractu nullo, cui dolus dedit cauſam, transfertur dominium. Nam tu concorda quod d.l. emptor. loquitur de vltima ſimulatione. ſed in duobus primis caſibus bene transfertur dominium. Et iſto modo declarantur multa dicta obſcura, ꝙ notabiliter latiùs reaſſumit & declarat dicens menti eſſe tenendum Ange. Areti. de exceptio. in princ. in 3. col. in fine verſicu. ex quo no. & ibi aſsignat rationem, quam uide. Et iſta no.
2 quia quotidie accidere poſſunt. † Aut verò alienatio eſt vera, ſed facta in fraudẽ creditorum: & concluſio eſt, ꝙ nõ ſit nulla ipſo iure: ſed veniat annullanda per remedium iſtius text. & alia ſuprà poſita. Hoc tamen limitatur ſecundum Iaſ. hic procedere quando alienatio eſſet facta in fraudẽ hominis: ſecus in fraudem legis, per text. notabilem in l. ſi libertus, ff. de iure pat. & ibi not. Bart. cum ſimilibus: vt hic per Iaſonem. quibus adde quod ita conſuluit in pulchro caſu per dict. l. ſi libertus. Aret. in conſi. 47. incip. viſis & diligenter. col. finali. Tamen dicit hic Iaſ. ꝙ contra hoc obſtat regula illa communis, quæ habet ꝙ mitius agitur cum lege, q̃ cum homine. l. Celſus ff. de arbit. & l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis cautio. cum ſimilibus, imò etiã non ſolùm cum lege, ſed cum Deo mitius agitur, quàm cum homine: vt dicit glo. in l. ſi quis rem. §. voto. ff. de pollicita. & tenet Iaſ. in l. generaliter. in prin. ff. de verb. oblig.

Ad iſtud contrarium, vt dicit Iaſ. hic reſpondet Bald. in l. j. in j. oppo. C. ſi quid in frau. pa. quod regula dict. l. ſi. libertus, procedit quando ſit contra legem, tunc enim duriùs agitur cum lege, q̃ cum priuato, puta patrono: ſecus uerò ſi ſit contra miniſtrum legis non priuatum: quia tunc durius agitur cum miniſtro, & ita procedit d.l. Celſus, cum ſimilibus & iſta ſolutio fuit Cyn. in l. ſi quis maior. C. de tranſac. & in l. in criminali. C. de iuriſdi. om. iud. Et ratio eſt, quia qui offendit legẽ, committit contra vnum: ſed offendens miniſtrum legis, offendit duos, videlicet legem & hominem: & hanc dicunt veram eſſe rationem d.l. Celſus. Domi. de Rot. in deciſi. 19. incipien. nota quòd non admittitur. in tit. de ſen. excommu. in antiquis. Sed iſtam ſolutionem reprehendit Barto. in l. amplius non peti. ff. rem rat. habe. in 2. col. & in l. ſi inſulam. in 8. opp. in 2. col. ff. de verbo. oblig. dicens non eſſe uerum, quòd arbiter ſit miniſter legis: quia habet ſimplicem actionem: neque oritur actio ex eius laudo. leg. diem proferre. de arbit. cum ſimi. ut hic refert Iaſ. Sed aduertendum eſt antequam ad reſponſionem, quam dat Bart. veniamus, ꝙ iſta reſponſio non tollit conſiderationem Bald. nam inficiari non poteſt, ꝙ ille magis cõtemnit qui peccat contra duos, quam contra vnum. argu. text. in l. 3. C. de epiſ. aud. & dum dicit Bart. quòd arbiter non eſt miniſter iuris, hoc eſt falſum, ſiue loquamur in arbitro iuris ſiue compromiſſario, qui procedunt ad inſtar iudicum per l. j. ff. de arbi. & l. fi. C. de iudi. facit. l. pen. C. de pac. & quæ ibi not. nam omnis ille dicitur miniſter iuris, qui aliquod exercitium, vel curam circa adminiſtrationẽ iuris habet, §. ad hoc autem. in Authẽ. de non aliena. & iſto modo notarius etiam miniſter iuris dicitur: vt ibi dicitur. Nam iſtud eſt verbum generale comprehendens omne exercitium cuiuſcũq; tam gubernatorum uel rectorum, quàm alterius: ut not. Archidi. in c. præſenti. col. fin. de offic. ordi. lib. 6. Et ſic videmus, ꝙ ſimplex nuntius, licèt nõ habeat iuriſdictionem, dicitur tamen miniſter iuris, vt dicit Alex. in l. hæres. col. fi. ff. de acquir. hære. Nec obſtat, quòd arbiter non habebat iuriſdictionem, neq; dabatur actio ex ſua ſententia: quia dico, quòd iſta ſunt a remotis, ex quibus nõ infertur: quia non valet conſequentia, aliquis non habet iuriſdictionem: ergo non eſt miniſter iuris: probatur in c. cùm miniſter 23. q. 5. & c. nõ ſolùm. cum duobus ſeq. & l. ſi quis in hoc. C. de epiſ. & cle. & per d. Alex. in d.l. hæres. Et ideo concludas quòd iſta ſolutio non eſt bona, & opi. Bal. reſtat firma, quam tenet Socin. in l. ait prætor. la 2. §. ſed ſi quis. ff. de iureiuran. & videtur tenere idem Bart. ſibi contrarius in l. 3. col. fi. uerſic. & hæc materia. ff. de leg. 1. Cuius doctri. in d.l. 3. approbat Alex. in l. ſi inſulam. in 7. col. ff. de ver. ſig. Nec obſtat quod dicebat Iaſo. quia puto quod mitius agebatur cũ miniſtro legis quàm cum lege, ut d. le. amplius non pet. iuncta l. in ſeruitute. §. petijſſe. ff. de bon. liber. cum alijs hic allegatis per eum: quia reſpondeo quod d.l. amplius non loquitur de miniſtro iuris, ſed de priuata perſona: quo caſu ille tex. potius facit pro opi. Bald. Vel præſuppoſito pro vero, quòd ille tex. de iuris miniſterio loquatur, poteſt ſecundò reſponderi quòd tex. in d.l. in ſeruitute. §. petijſſe. cum ſi. ſpeciali ratione procedit in fauorem libertatis. ne per ſolam litis conteſtationem turbetur ſtatus liberi, quòd eſt magnum præiudicium: vt not. in l. quia circa. ff. de proba. & in l. cùm proponas. C. de re. cre. Et ideo mihi videtur, quòd alia ratione reſponſio Bal. non ſit vera: quia fateor quod faciens contra hominem miniſtrum legis peccat grauius, q̃ faciens contra legem, qñ præceptum hominis concurrit cum præcepto legis: quia tunc militat ratio Bal. quòd duo hic contemnuntur & lex & homo. & quia etiam iſto caſu eſt fortior prohibitio: vt eſt doc. Bart. in l. filiusfa. §. diui. ff. de leg. j. vbi dicit, quòd ſi teſtator prohibet alienationem, non valet prohibitio, niſi inferatur cauſa, per illum tex. Tamen vbi reperitur facta prohibitio a lege, ſi illo caſu teſtator prohibet, non requiritur inſertio cauſę propter concurſum prohibitionum legis, & hominis. faciunt pro hac parte quæ adducit Dec. in c. perſonas. 2. col. de appellatio. verſi. tertiò, concluſio prædictæ, &c. ſed in d.l. Celſus non concurrunt iſta: quia illud præceptum arbitri de ſoluendo intra calendas, non erat expreſſum in l. ſed erat voluntarium ipſius arbitri: imò potius erat contra
5 legem quia † lex dat condemnatis quadrimeſtre ad ſoluendũ l. 2. & 3. C. de uſufr. rei iudi. & l. 4. §. ſi quis, ff. de re iudi. & in c. quærenti. de offi. deleg. & tamen arbiter in d.l. Celſus, dat mẽſem. ergo non fuit illa ratio d.l. Celſus. quòd ibi durius agitur cum homine: quia contemnitur lex & homo: quia ex prædictis pat. t, quòd non eſt verum. Imò attentari poſſet vnum, ꝙ in terminis d.l. Celſus non agatur durius cum homine, q̃ cum l. per tex. in l. ob commiſſa. & in glo. C. de adulte. & not. Bal. in Authẽ. ad hæc. col. pe. C. de vſur. & in l. diuus Mar. C. de inge. & ma. & in l. ſi ea. C. qui accuſ. non poſ. vbi tenet quod in terminis legis non purgatur mora ſicut dicitur in d.l. Celſus, de homine, & ſic nõ agitur ibi durius cum homine iſta ratione, vt ibi dicebat gl. cum ſimilibus, vt traditur in l. ſi inſulam, de
6 verbo. oblig. † Nec obſtat, ꝙ durius agatur cum homine q̃ cũ Deo: vt d.l. ſi quis rem. §. voto. quia illud non facit ad propoſitum. Nam illo caſu diuerſa ratio concurrit: nam Deus eſt miſericors, de quo ſcriptum eſt, Quotieſcunq; ingemuerit peccator, non recordabor iniquitatum eius, de pœni. diſt. 3. ſcelera tor. & pium eſt, cum multis ſimilibus. homo autẽ quærit vindictam: vt toto titulo ad Silleia. de his quib. ut indig. & bonus

tcxtus,

textus, in lege, milites §. ſocer. ff. de adulte. tenet Ange. in cõſi.
244. incipiente in ſplendidiſsima, & Marcus Ant. Baue. in §. 1.
in 3, col. inſtitu. de teſtamen. imò contra illam glo. facit doct.
Barto. in l. nunquam. §. ſi vi, aut clam. ff. de vſucapio. vbi dicit
Barto. ꝙ ſi aliquis in ſana mente committat peccatum morta
le, & deinde effectus furioſus moriatur, non prius facta pœni
tentia illius peccati, erit damnatus: & tamen ſecus eſt in ſen-
tentia hominis. vt tradit Alex. in l. furioſum. C. qui teſtamẽ. fa.
poſſ. vbi dicit, ꝙ ſi aliquis in ſana mente committit homici-
dium deinde effectus ſit furioſus, non punitur, & illa eſt com
munis opi. & ſic vide, ꝙ gloſ. illa quam allegauit Iaſo. uidetur
dubia. Sed tamen regula in ſe eſt vera, quòd mitius cum lege
agatur quàm cum miniſtro: per ea, quæ latè adducit Andr. Si-
cu. in repe. c. Raynal. in c. j. fo. 27. de teſta. vbi iſtam regulã cõ-
probat. 17. motiuis, licèt non aliter reſoluat, & in repe. rub. de
7 teſta. in fi. col. † Sed Bart. in d. l. amplius non peti. & in d. l. ſi in-
ſulã. & l. ſi libertus. dat aliam reſolutionem, reprobata, vt vi-
diſtis per eum, illa ratione Cyn. & Bal. uidelicet quòd aut pœ
na reſpicit annullationem actus, & durius agitur cùm lege
quàm cum homine, qualiſcunq; ſit ille homo: vt dicit hic Iaſ.
ratio redditur: quia lex faciliùs poteſt actum annullare quàm
homo propter maiorem potentiam. l. non dubium. C. de legi.
& ita procedit d. l. ſi libertus. Aut pœna non concernit annul-
tionem actus, ſed extrinſecus venit. & tunc procedit. d. l. Cel-
ſus. & ita cum hac reſolutione. Bart. reſidet hic Iaſon. Adde tu
quòd hanc reſolutionem Bart. ſequitur Bald. ſibi contrarius.
in c. ſicut. de coha. cler. & mulie. in 2. col. ubi formaliter dicit,
quòd reſpectu annullationis actus, durius agatur cum lege:
ſed ratione pœnæ contemptus durius agitur cum miniſtro le
gis: quia viua maieſtas, vel viua auctoritas ei non debet eſſe lu
dibrio. d. l. Celſus. & iſta ſunt vera ſecundum ipſum, niſi in ca
ſibus a iure expreſsis: & hoc idem tenet Andr. Sicu. in c. ſi di-
ligenti. in 28. col. nume. 120. de fo. compet. ex iſta opin. allega.
gloſſ. in l. ſuggerente. C. de offi. eius qui vi. alt. ge. & Bal. in Au-
then. ſed nouo iure. C. de ſeruis fugiti. inducendo, vt ibi per
eum. & hoc etiam tenet Ioannes de Monteferrato in repet. 2.
§. Cato. in 5. col. ff. de verbo. obligationib. & Felin. c. ſignifica-
uerunt. in vlti. col. in ver. in quo conſidera. de eacepei. & iſtam
opin. Barto. ſequitur Abb. in c. cùm olim. col. penul. num. 6. de
arbi. & Ioan. de Monteferrato in repe. l. nemo poteſt, in 7. col.
in princ. ff. de lega. j. Decius in l. imaginaria, in fi. ff. de reg. iur.
ſequitur Felin. in c. paſtoralis §. ſi. col. pen. de offi. delega. & in
c. cæterum. col. 15. verſi. reſtrict. de reſcrip. & Præpoſitus in c. 1.
in 3. col. quæ ſit prima cau. bene. amit. in ver. feudo. Tamẽ ad-
uerte: quia Cardi. in cle. conſtitutionem. §. inſuper in 2. col. de
elec. dicit, quòd per illam rationem Bart. non habetur adhuc
clara reſolutio: quia Barto. non aſsignat rationem diuerſita-
tum: quare quò ad actus annullationem, durius agitur cum le
ge quàm cum homine: & ideo dicit ipſe quòd rano eſt: quia
lea poteſt inducere formam ſubſtantialem. qua omiſſa actus
non valet. ca. quia propter. de elec. quod ſecus eſt in homine:
quia factum contra præceptum hominis non eſt nullum: licet
contra faciens teneatur ad pœnam. ca. dilectus. 2. de præben.
ſed ſubdit ipſe, quòd adhuc iſta ratio non releuat, quando da
tur ab homine poteſtas cum forma: quia tunc etiam factũ con
tra formam eſſet nullum. c. cùm dilecta de reſcrip. & ele. pri-
ma & ibi gloſ. de in. pat. Et ideo ſubdit quòd tutius eſt tenere
opi. Cyn. licet quandoq; poſsint reperiri caſus diuerſi in iure.
ita dicit ibi Car. Sed aduerte: quia iſta etiã reſolutio non tollit
dubium, nec reſoluit difficultatem. d. l. Celſus: quia illa opin.
Cyn. ſuperius fuit reprobata: neq; per hoc etiam iuſtificatur
opinio Barto. Vnde mihi non videtur, quòd ex alio illa opin.
Bart. non videtur vera. quia quo ad annullationẽ actus, ita du-
rius agitur cum homine, imò fortius quàm cum lege, proba-
tur per doct. eiuſdem Barto. in l. diem proferri. §. ſtari. ff. de ar-
bitr. vbi ſi data ſit facultas a partibus arbitro, cum hoc, vt ꝓ-
nunciet ſecundum ius: licèt iſta clauſula inſit a iure: tamen ex-
primatur ab homine. & arbiter pronunciet contra ius, ſen-
tentia erit ipſo iure nulla: ſecus verò ſi a iure & ita illud dictũ
Bar. ſequitur & commendat Abb. in c. cùm dilecta. in 5. col. de
reſcrip. & Andr. Sicu. in repe. c. Raynaldus in tu 2. co. de teſta.
& Feli. in c. ius generale. j. diſt. in 2. col. vbi plures alios allega.
ſequentes illam opi. Bart. & hoc dictum ſequitur d. Anto. in c.
Quintauallis, de iureiur. Fulg. conſi. 61. & Io. Crotus de Mon-
teferrato in repe. §. Cato. in repet. in 5. col. ff. de verb. oblig. Ad
idem contra Bart. facit quod not. Hoſti. & alios quos refert in
c. ſi. de præb. vbi dicit, quòd ſi delegato committatur cauſa, vt
iuſtitiam faciat, dato, quòd iſta clauſula inſit a iure: tamen ſi
exprimatur ab homine committente cauſam, inficit ipſo iure
ſententiam iniuſtã: & ſic plus operatur prouiſio hominis quo
ad annullationem, quàm legis: quia vbi datus eſt ordo ab ho-
mine, ipſo iure non valet, quod inordinatè factum eſt: vt dicit
8 Bald. in l. j. in j. col. C. de appel. ſecus ſi a lege. † Ad idem facit
quod not. Inno. & Io. de Imo. in c. Piſanis. de reſtitu. ſpo. vbi di
cit Innoc. quod ſi excommunicatio lata eſt, nõ ſeruata forma
a iure, valet: ſecus verò ſi eſt data forma ab homine: quia ipſo
iure eſt nulla. Poſtremo contra doct. Barto. videtur in terminis
deciſio Hoſtiẽ. in c. cùm olim. de arbi. vbi vult, quod ſi aliquis
ex diſpoſitione legis tenetur facere certum cum conſilio ali-
cuius: ſi tamen ille actus fuerit factus ſine conſilio illius, valet
& tenet actus: ſecus verò ſi tale mandatum fieret ab homine:
quia tunc tale actus eſſet nullus ipſo iure. alle. in ar. d. l. Celſus.
& iſtud dictum approbat Andre. Sicu. in c. cum dilecta, in 18.
col. nume. 128. de reſcrip. & in d. c. Raynaldus, fo. 27. in 2. col.
& in rubr. de teſta. col. ſi. & alibi ſæpe. Ea quibus omnibus ma
nifeſtè colligitur quod reſolutio Barto. non eſt vera, & adhuc
contraria urgẽt. Quid igitur dicendum? Mihi videtur ꝓ nunc
propter breuitatem temporis, quòd minus periculoſa ſit vna
diſtinctio, quam ponit Abb. circa iſtam materiam. in cap. dile
ctus. il 2. col. ſi. de præben. quem videas, quia latè loquitur, &
declaro in voce. eſt bene verum, quod niſi ſuppleas aliqua, il-
la diſtinctio poteſt morderi. Poſtremo non inefficax mihi vi-
detur æquius cogitanti illa reſolutio Bartoli in d. l. ſi inſulam.
& in alijs locis ſupra relatis, ſi omnes caſus æqua lance libren
tur. Nam negari non poteſt, quod ſola prohibitio legis indu-
cit actus nullitatem. text. eſt in l. non dubium, & ibi no. Iaſ. in
7. nota. C. de leg. & tamen ſecus eſt in prohibitione hominis:
vt in c. ſi capitulo. de conceſſ. præben. libr. 6. illa tamen reſolu-
tio Bart. debet reſtringi, quod procedat quando lea affirmati-
uè præciperet: & ſecũdum hoc bene loquitur Bar. ſecus ſi ne-
gatiuè: quia tunc nulla eſt differentia inter prohibitionem le-
gis & hominis reſpectu nullitatis: vt tradit Decius latius poſt
Abb. declarando in ca. pen. in pen. col. de conſti. & iſto modo
cõcordari poſſunt opi. Plura poſſent hic dici: ſed modo eſto-
te contenti his paucis. Item quod dictum eſt alienationem ſa
ctam in fraudem creditorum valere, ſed poſſe annullari: Limi
tatur hic per Iaſo. niſi talis alienatio fiat per manumiſsionem
ſeruorum: quia talis alienatio ſeu manumiſsio eſt nulla ipſo
iure: vt ſ. quib. alie. licet vel non. in princ. ibi, nihil agit, &c. &
ita tranſit hic Iaſ. poſt communiter alios. Tamen aduerten-
dum eſt, quod illa non videtur limitatio ad regulam quæ po-
nitur in §. noſtro. ſed text. ille ſecundum regulam procedit: qa
illa alienatio ſiue manumiſsio fuit prohibita a lege. probatur
dũ ibi tex. dicit quod lex Aeliꝗ ſcientia impedit libertatẽ &c.
vnde ea ratione, quia alienatio eſt facta cõtra prohibitionem
legis actus eſt nullus ipſo iure. d. l. ſi libertus, de iur. patr. ſecus
ſi eẽt prohibitio hominis, videlicet ꝑtoris: ut hic, & hoc, qa
agitur reuocatoria: & ſic ille tex. non meretur allegari in pro-
poſito. Abſolutis euidentialibus uenio ad tex. qui diuiditur
9 & ſummatur, vt hic per Iaſ. † Nota primò ibi in fraudẽ. quod
prætor meritò hoc verbo vſus eſt: qa importat ſemper depra-
uatum animum: neq; fraus ſine dolo datur l. iuris gen. §. ſed ſi
fraudandi. vbi no. omnes, ff. de pact. dolus vero datur bonus,
& malus: vt in l. j. §. non fuit, ff. de dolo. ubi dicit Bart. quod ẽt
in Deo cadit dolus bonus. Et propterea dolus ſe habet vt ge-
nus & differt in hoc a fraude: vt tradit Alex. in d. §. ſed ſi frau-
dandi. & Barb. in c. j. commo. & acommodate per Decium in
l. generaliter, ff. de reg. iu. cum ſimilibus: vt hic per Iaſ. & ideo
prætor non uſus eſt iſto uerbo: quia eſt incertum, quia eſt
genus: vt habetur in l. incendium. C. ſi cer. pet. Tamen in con-
trarium eſt glo. in c. j. in verſi. fraus 81. diſtin. quæ uult totum
oppoſitum. Sed dicas illam gl. nõ eſſe ueram uel corruptam:
10 ut ex prædictis patet. † Nota ſecundò ibi, tradiderit, ſecun-
dum Iaſ. ꝙ remedium iſtius text. competit etiam ſi debitor in
fraudẽ creditorũ, non ſolum, ut hic dicit tex. rẽ tradiderit, ſed
etiã ſi dominium in alium tranſtulerit: per text. in l. ſciens, ff.
de con-

de contrahen.empt. Tamen aduerte, ꝙ iſta ſuppletio Iaſ.non
eſt neceſſaria:imò eſt ſuperflua: quia iſte text. non loquitur,vt
putat Iaſ.de ſimplici traditione : ſed etiam de tranſlatione do
minij. patet ibi dum dicitur,rem ſuam alicui tradiderit. quæ
verba clarè probant,quòd tradens erat dominus:quia illa di-
ctio Sua,denotat dominium , l.quintus.§.argento.vbi Bart.ff.
de aur.& argento leg. tradit idem Bart.in l.cum res , col.fi.C.
ſi res alie.pign.da.ſit.& ille qui dominus eſt,tradendo rẽ ſuã,
facit dominum accipientem l.cùm manu ſata. ff. de contrah.
empt.& no.Bart.in l.j.ff.de act.emp.& Ang. in §.item pretiũ,
ſuprà de emp.& vend. Dictum verò Iaſ. procederet vno caſu
tãtum & valeret,quando text.hic ſimpliciter de traditione lo
queretur & res,quæ tradi deberet,conſiſteret in ſpecie: ſecus
verò in genere:quia etiam ſi de traditione ſimpliciter dictum
ſit,intelligitur de ea per quam res accipientis fiat, & transfe-
ratur dominium. gloſſ.eſt notabilis iuncto text. in l.qui dele-
gato.in ver.dare.de lega.j. & tradit Barto. in l.ex empto.ff.de
actio. emp. Cùm igitur text. hic clarè loquatur de traditione
rei ſuæ,non eſt opus coniecturis l.continuus, ff.de verb.obli.
Subdit Iaſ. quòd iſtud quod dictum eſt de traditione, proce-
dit etiam ſi alienauerit:per tex.in l.j.§.j.& §.fin.ff.de his, quæ
in frau.cred.nam prohibita alienatione prohibetur tranſlatio
omnis iuris directi,ſiue vtilis , ſiue alterius cuiuſcunq; iuris.l.
11 fi.C.de rebus alienis non alienan. † Sed aduerte, ꝙ etiam iſta
ſuppletio ad iſtum text. eſt inepta ex eo, quia illud verbum ſi-
ue Dictio,Traditio, præſupponit cõtractum alienationis præ-
ceſsiſſe tanquam neceſſarium antecedens, ad quẽ adimplen-
dum requiritur traditio regulariter,l.traditionibus.C.de pac.
nam iſtud uerbum generale eſt ad omnẽ ſpeciem alienatio-
nis:& quo ad hoc vt valeat , requiritur prius neceſſario, vt di-
xi,quòd alienatio præcedat:quia aliàs traditio nuda & ſine cã
non valet l.nunquam nuda , ff.de acquiren.re.domi.tenet Iaſ.
in l.ſingularia in 5.col.ff. ſi certum petatur , vt not.Alex.in l.a
Titio,ff.de verborum obligationibus, & in l.ſi fundum.eo.tit.
cùm igitur Imperator hic vſus ſit hoc verbo , neceſſario de-
bet intelligi ex cauſa habili præcedente . & ſic manifeſtè per
iſtud verbum cõprehenditur, & denotatur omnis ſpecies alie
nationis præcedentis , quæ traditionem requirit : aliàs inepiè
hic Imperator daret remedium,ſi non eſſet generale . Et hoc
viua ratione cõprobatur: quia quando non proceditur actua-
liter ad traditionem,quis non dicitur alienaſſe:vt notabiliter
tradit Bald.in c.j.§.aut ſi libellario,colum.fin.quib.mod.feu.
amit.& in cap.imperialem.in princ.in j. col.verſicu. ſed nun-
quid ſi contrahat.de probi.feu.alie.per Feder.& ſequitur Iaſ.
in l.filiusfa.§.diui.in 8.col.de lega. j.& in l.fin.C.de iu.empb.
ergo ſub iſto verbo Tradiderit,cõprehenditur omnis aliena-
tio:cum alienatio dici non poteſt, niſi fiat traditio,per ſupra-
dicta,quod not.Et per hoc vides,quòd iſta ampliatio Iaſo.hic
non eſt neceſſaria. Et dum Iaſ.poſtea ſubdit, ꝙ iſtud quod di-
ctum eſt de probibitione alienationis non procedat, quando
prohibitus alienare daret rem in pignus,vel in ea conſtitueret
vſumfructum:per dictum Ang.in l.benignus.ff.de legib.Iſtud
dictum mihi non videtur verum,& eſt contra illud,quod hic,
in principio iſtius notabilis dicit idem Iaſon.alleg.text.in l.fi.
C.de re alie.dum ibi dicitur, quòd prohibita alienatione pro
hibetur tranſlatio omnis iuris directi vel utilis:ſed conſtitutio
vſusfructus eſt tranſlatio vtilis dominij. l.e.in uenditione,ff.de
bo.auctori.iu.poſſ.& eſt quædam conſtitutio ſeruitutis:ut ſu-
pradictum eſt in §.æquè,poſt Iaſo.in euidentialibus.&,tamen
debitor in fraudem creditorum nõ ſolum prohibetur aliena-
re,ſed etiam ſeruitutem conſtituere, tex.eſt & ibi declarat gl.
in verbo,non utendo,in l.alienationis,ff.de uerbo.ſignifi.quę
pro hoc alleg.d. l.fi. ergo dicendum eſt illud dictum non eſſe
verum,neq; illud quod dicit de pignore,uidetur ſolidũ : quia
in contrarium eſt deciſio Bald.in l.manumiſsiones,ff.de iuſti.
& iure.& in l.voluntas.C.de fideicommiſ. Bartol.in leg.mul-
tum intereſt.ff.de verborum.obligatio.Abb. in capitu.fina.de
reb.eccle.non alie.& in capitu.fina.de eccle.ædi.& videtur eſ
ſe tex.in l.qui autem.§.apud Labeonem.ff.de his,quæ in frau.
cred.cum ſimilibus:vt declarat Felin. in cap. fina.in 4.colum.
ver.uerum autem uideatur . de accuſat. Minus etiam ſatisfa-
cit,quod dicit Paulus de Caſt.in l.in ambigua. ff.de leg.quem
refert & ſequitur hic Iaſo. dum vult,ꝙ non dicatur quis pro-
priè alienare,niſi trãſferatur dominium: quia hoc eſt falſum.
& ipſe Iaſon hic ſibi contrarius uidetur,innuere oppoſitum
in principio iſtius notabilis , dum ponderat hic uerbum Tra-
diderit.quod apertius ſuadetur:quia clarum eſt quod ille qui
vendit rem,dicitur alienare. dict.l.fina.&c.nulli.de reb.eccle.
non alie. & tamen ſecundum communes regulas in uenditio
ne non requiritur , quòd uenditor transferat dominium : ſed
quòd ſimpliciter tradat quando uenditio eſt facta de ſpecie,
vel uenditor non eſt dominus l.ex empto.ff. de actio.empto.
& per ea quæ dixi ſuprà.tamen clarum eſt, quòd per talẽ uen-
ditionem fraudatur creditor:quia res ſibi abeſt, & poteſt age
re reuocatoria,de qua hic, quæ datur quando alienatio eſt fa-
cta in fraudem:ergo iſta actio competit etiam ſi non eſt tran-
ſlatum dominium,ſed uſucapiendi conditio . Dictum tamen
Paulus de Caſt. poſſet procedere, quando non eſſet facta tra-
ditio : per ea quæ ſuprà dicta ſunt . quæ omnia ſunt bene no-
tanda .
12 † Nota tertiò hic ſecundum Areti. argumentum a contra-
rio ſenſu,quod ſi debitor non alienat in fraudem,non compe
tit hæc actio:quod Iaſ.dicit eſſe indubitatiſsimũ. Mihi tamen
non uidetur uerum: quia nullo modo poteſt colligi hic tale ar
gumentum a contrario ſenſu : quia aut debitor omnia bona
in fraudem alienauit:& tunc dato quòd hanc intentionẽ frau
dandi non habuerit,lex tamen præſumit conſilium fraudandi
interueniſſe ex illo facto,leg.omnes.§.Lucius.ff.de his,quæ in
fraud.credit.& iſto. caſu non poteſt conſiderari caſus in quo
ceſſat fraus,in quo ſi ceſſaret lex,præſumitur interueniſſe.Aut
debitor alienat partem, & nõ præſumitur quòd dolo uel frau
de fecerit:quia ſæpe de facultatibus ſuis amplius quàm in his
eſt,ſperant homines.§.in fraudem , ſuprà qui ma. non poſſ.&
dicenti alienaſſe in fraudem,incumbit probatio : ut hic dicit
gloſſ.j.per l.quoties.§.qui dolo. ff.de proba. niſi reſidua bona
non ſufficerent creditoribus præſentibus : quia tunc in dubio
etiam fraus præſumeretur.& text. in d.§. item ſi quis in frau-
dem, non procederet duplici ratione.Primò,quia ibi non cõ-
ſtat,quòd debitores eſſent de præſenti, & quòd maiorem par
tem alienaſſet.Secundò,quia loquitur ille tex. quando in ulti-
ma voluntate:ut infrà uidebimus:exceptis igitur iſtis duobus
caſibus neſcio , ubi tale argumentum poteſt fundari:quia ul-
tra iſta duo capita,uel omnium bonorum uel partis , non da-
tur medium : in uno præſumitur a iure fraus in dubio: in alio
non,niſi eo modo,ut dixi.Patet ergo ꝙ Aret.& Iaſon.hic erro
re labuntur,& fatua eſt iſto caſu expoſitio Iaſ.dum vult,quod
iſtud dictum ſeu notabile Areti. ſit indubitabile , quando non
adeſſet fraus nec animo, neque re,neque euentu:quia reſpon-
det hoc eſſe impoſsibile , neq; poſſe adaptari ad uerba Areti.
ex eo,quia Areti. loquitur de debitore alienante:ergo dato,ꝙ
animum non habeat fraudandi,dico quòd reipſa fraus præſu
mitur,quia per factum animus declaratur. c.dilecti.de appel-
latio.& l.pro hærede.ff.de acqui.hære.& eo ipſo, quod credi-
tores de præſenti habet, debet cogitare illam alienationẽ eſſe
in fraudem, niſi tot habeat bona de quibus non obſtante alie
natione pleniſsimè poſſet ſatisfacere . & de iſto caſu non eſt
eſt uериſimile Areti.intellexiſſe : quia eſſet fatuum hoc adno-
taſſe,& ideò teneas, quod tibi placet : quia non eſt vis in hoc.
Gl.j.diuiditur in duas partes.In prima declarat text.In ſe-
cunda ponit vnam longam diſtinctionem : ſecunda ibi, & de
13 hac fraude. † Ex hac parte collige duo : primum eſt,quòd ha
bens rem titulo oneroſo a debitore alienante in fraudem, ita
demum poteſt conueniri actione Pauliana , de qua hic , ſi de
fraude participet.d.l.qui autem.§. hoc interdictum , allegata
in gloſſ.Iſta concluſio limitatur tribus modis per Iaſ. hic poſt
alios. Primò non procedere in accipiẽte a liberto in fraudem
patroni:quia dato,ꝙ ille qui accepit titulo oneroſo,de fraude
non participet,poteſt agi reuocatoria:per l.j.§.ſi quid in frau
dem,ff.ſi quid in frau.pat. Huius limitationis duplex ratio aſ-
ſignatur hic per Doctor. prima, quia plus iuris habet patro-
nus in bonis liberti , quàm creditor in bonis debitorum. §.in
noſtra,3. de ſucceſsio.libert. & facilius ius defendit aliquem
in conſeruando ſibi quàm ſibi debito . Iſta ratio diſplicet Ia-
ſoni hic,non tamen dicit quare ſibi diſpliceat.
14 † Mihi etiam videtur inepta : quia non uideo quòd patro-
nus plus iuris habeat in bonis liberti quàm creditor. Proba-
tur:quia

rum. quia libertus poteſt donare & relinquere in fraudem patroni.lege prima.§. primo. & §.ſi libertus, ff. ſi quid in fraudem patron. debitor autem non: quia æs alienum antecedit etiam quartam filiorum, in cuius locum idem ſuccedit, leg. Papinianus. §. quarta.ff. de inofficioſo teſtamento. tradit latè Iaſ.in alio propoſito.infrà numero quinquaginta. & leg.quoniam nouella. C. de inofficioſo teſtamento. nam patrono ſolum dicitur debita tertia in bonis liberti, non ſic creditori dicitur deberi certa pars bonorum.ſed indiſtinctè habet omnia obligata, ſed etiam ſi in hoc nulla videatur differentia ratione obligationis, cum vtrique competat actio ad conſequendum ſuum debitum: ex alio tamen videtur, quòd creditor habeat fortius ius: quia patrono competit actio certo caſu,videlicet quando maior eſt centenario libertus,vel moritur ab inteſtato ſine liberis.dict.§. ſed noſtra. creditori verò indiſtinctè, & qualiter habet debitorem obligatum ſiue ſit diues, ſiue pauper, ſiue habeat liberos, ſiue non: moriatur teſtatus, vel inteſtatus: quo caſu illud dicitur eſſe fortius ius, quod eſt generalius & maioris comprehenſionis: vt tradit Alexander & Modernio. in rubrica ff. ſi certum petatur, vbi per hoc concludunt,quòd actiones reales dicantur fortiores, & digniores perſonalibus: quia magis comprehendunt:quia dantur contra quemlibet poſſeſſorem:& propterea etiam teſtamentum de iure communi videtur eſſe firmius quàm teſtamentum militis.lege eius militis..§. militia miſſus.ff.de militari teſtamento.

25 † Vnde alia aſsignatur ratio: quia patronus quando agit contra emptorem,debet refundere pretium emptori,dicto §. ſi quis in fraudem.creditor verò ſecus: & ideò ſi in vno grauatur, in alio releuari debet, leg.eum qui, ff, de iureiurando.

Iſta ratio licèt approbetur hic per Iaſonem, tamen mihi non ſatisfacit: quia non eſt verum, quòd patronus in refundendo pretium emptori, grauetur: niſi quando emptor fuerit magis patronus priuilegiatus quàm grauatus: & in hoc, iudicio meo, tanti patres grauiter in terminis errarunt: nam iſta ratio bene procederet quando patronus grauaretur refundere pretium accipienti a liberto & participante in fraudem: ſed hoc eſt falſum: nam patronus, ſi quo caſu verum ſit quod teneatur pretium refundere, ita demum refundere pretium tenetur, quando quis emit à liberto alienante in fraudem bona fide & ſine dolo: quo caſu priuato creditori non daretur actio aduerſus talem emptorem dicta leg.qui autem, §. hoc interdictum. datur tamen patrono refuſo pretio & hoc in priuilegium: quia cùm aliàs perderet rem, datur ſibi hoc remedium ſpeciale: quia ſi ſua putat intereſſe rem habere, vel quia eam forſitan affectionem habet, vel vilius vendita eſt, ſubuenitur ſibi: vt dando pretium emptori eam conſequatur: & hoc quando emptor non participauit de fraude: ſi verò emptor de fraude participaſſet, iſto caſu dico, quòd omnia in patrono obſeruantur, quæ in creditore dicta ſunt: vt hic dicit gloſſa per legé, patronus, ff. de probatio.& facit bene textus in leg.ſi libertus, ff.de iure patr.

Imò dico tibi fortius contra doctores, quòd etiam iſto caſu, quando quis emit bona fide liberto alienante in fraudem patroni, quod ſi iuſta venditio eſt, non auditur patronus etiam propter particularem affectionem etiam oblato pretio, ut ſuprà dixi ad reuocandum talem venditionem: ſed per omnia in eo prædicta iura obſeruantur ſicut in creditore. Non obſtat textus in lege prima. §. ſi quis in fraudem, ff. ſi quid in fraudem patrono. quia miror hos patres ad hoc allegaſſe illum text.credo in veritate, quòd de recenti non viderant: vt dicit Abbas,& Anton.de Butrig.in capitu.quia nonnulli.de clericis non reſiden.quia textus in dicto §.ſi quis in fraudem.loquitur quando libertus in fraudem patroni vendidit rem vnius dimidia iuſti pretij bonæ fidei emptori de fraude creditorum ignaro: vt ibi dicit textus patronus videns hoc, vult agere beneficio lege ſecunda. C.de reſcindenda venditi. quod remedium competebat etiam iure veteri, vt ibi patet. & probatur per iura allegata in gloſſa dictæ legę ſecunda. & in lege,in cauſæ,ff.de minor. §. Pomponius. quem textus ita intelligit Bartolus,in lege poſt contractum. columna finali.ff. de donatione.Dicit igitur ibi Iuriſconſultus, quòd tali caſu patronus poteſt admitti ad petendam rem: & tali caſu erit in electione emptoris ſupplere iuſtum pretium, vel recepto pretio a patrono rem reſtituere: vt precisè dicitur in dicta lege ſecunda. ibi ergo non agebatur de remedio textus noſtri, neque erat in poteſtate patroni, vt iſti petant compellere emptorem, vt recepto pretio rem reſtitueret: cum hoc in arbitrio emptoris relinquatur: neque ibi emptor fuit in fraude: ut apertiſsimè dicit text. patet ergo, quòd ille textus nihil facit ad propoſitum actionis, de qua text. noſter loquitur, ſed de alio remedio reſcindendæ uenditionis propter deceptionem valoris rei, quæ incidit in contractum: quod quidem remedium non fuit ibi: ſpecialiter inductum in fauorem patroni, quin non poſsit etiam competere creditori: ſed ſolùm hac ratione textus, ibi de patrono dixit: quia videbatur in eo maius dubium, cum certaret de lucro: de alijs uerò non cauit: quia res erat expedita.

Concludas igitur, quòd omnia remedia, quæ ſunt data creditori, dantur patrono & econtra. Et ſic infero, quòd creditor poterit agere contra bonæ fidei emptorem in caſu dicto §. ſi quis in fraudem. videlicet quando debitor minus iuſto pretio in fraudem vendidit, ſicut poteſt agere patronus. Ratio eſt: quia in eo, quòd plus res valet, reperitur emptor locupletior, & dicitur hic ex cauſa lucratiua. vt eſt tex. notabilis quem ibi exemplicat gloſ.in leg.apud Celſum §. auctoris autem, ff.de exception.doli. facit textus in lege prima. §.ſi is qui quadringenta, ff.ad Trebel.

26 † Secunda ſit concluſio ex glo. quòd habens rem titulo lucratiuo, poteſt conueniri actione de qua hic, dato quòd de fraude participet.lege penultima. C.de reuo.his quæ in fraudem credito.cum alleg.in gloſſ.ratio aſsignatur. hic per docto.& Iaſon: quia non eſt par eadem ratio lucrum amittere & damnum ſentire, lege fina. §.licentia.C. de iur.delibe.& lege fina.C.de codicil.& bonus textus in leg.Proculus, ff.de damno infecto

Aduertendum eſt, quòd iſta ratio militaret eo caſu tantum quo lucrum non fuiſſet acquiſitum, vt cùm eſt in ſpe: quia tūc lucrum amittere, non eſt damnum ſentire: vt loquitur text. in leg.qui autem.in principio.ff.quæ in fraudem credi.ſecus verò eſt, quando lucrum acquiſitum eſt, & radicatum: quia tale lucrum perdere, dicitur eſſe damnum, leg. liberto octuaginta, ff.de bon.libe.cum multis concor.ut per Alexand.in lege ſi fideiuſſor.§.in fideiuſſorem.in ſecunda columna, ff.qui ſatiſd. cogantur.

Et ſic uidetur, quòd iſta concluſio gloſſe reſtringenda ſit: quod eſſet nouum in hac materia. Tamen tu aduerte, quòd ratio text.in leg.qui autem.§.ſimilique modo.& lege finali.§. licentia.hic allegat in gloſſ. uidetur concludere etiam poſt lucrum acquiſitum, dum dicunt aliud eſſe, dum lucrum extorquetur, aliud dū damnum infligitur.nam illud uerbum. Extorqueri, denotat lucrum eſſe tranſlatum & radicatum.capit. conquerente.de cle.non reſid.lege finali. C.ne fil.pro.pat.& l. fideicommiſſa, §.ſi rem.de lega.3.

Et ideo pro concordia iſtorum iurium poſſet dici, quòd licet amiſsio lucri & radicati & acquiſiti dicatur damnum, illud non eſt propriè: quia damnum eſt diminutio patrimonij, lege tertia.ff. de damno infecto, quæ ratio ceſſat iſto caſu. Eſt bene verum, quòd licet damnum propriè non ſit: eſt tamen incommodum tale lucrum perdere. ita notabiliter dicit Bartolus in lege ſecunda. in gloſſ.ſuſpectum, ff.ſoluto matrimo.& declarat ibi latiùs Alexander in quarta columna, & in hoc eſt differentia inter lucrum ſpe & re.

27 † Vel ſecundò poteſt dici, quòd illud quod dicitur lucrum radicatum perdere eſſe damnum, procedit quando dicitur radicatum per ſucceſsionem plurium perſonarum: vt propriè loquitur dicta lege liberto.quia tunc uidetur mutare naturam lucri & transfundi in ſpeciem propriorum bonorum: argumen leg.Titius, & quod ibi notat Bartol.ff.ad Trebellia. & lege. ſed & ſi plures.§.filio, de vulgari, & pupillari.& tradit Barto.in rubrica, ff.de acquir.hæredi.in princip.in quibus locis habetur, quòd poſtquam hæreditas eſt adita & acquiſita ipſi hæredi, mutat nomen hæreditatis & trāſfunditur in patrimonium ipſius hæredis, & ſic illud lucrū aliter iudicatur in

perſona primi acquirentis, quàm in perſona ſecundi: & ita illum text. videtur intelligere Alexand. in leg. ſi mihi & tibi. in principio, columna finali, de legatis primo. & ita ibi reſoluit textus in dicta lege qui autem. & plures alios intellectus patitur ille textus, in dicta lege liberto. ut ibi refert Iaſon & Moder. ampliatur illa concluſi. 27. Iaſon. hic poſt Angelum Areti. quod procedat etiam ſi tempore contractus iſte qui habet ex titulo non oneroſo, fuiſſet in bona fide: dum tamen tempore traditionis eſſet conſcius fraudis: mouetur per gl. quam dicūt ſingularem in l. qui autem §. hoc interdictum. in uerſi. ceſſare, ff. quæ in frau. cre. ſed ego multum miror de iſtis patribus facere differentiam iſto caſu: nam in primis gloſ. in d. §. hoc interdictum. non loquitur in cauſa lucratiua in qua à fortiori eſt inductum, ut etiam ſi nunquam de fraude participet habens tali titulo: tamen reuocatur res ab eo per dicta iura l. penul, C. de reuo. his quæ in frau. cre. & illa differentia an quis fuerit in bona fide uel tempore contractus uel traditionis, adhibetur in contractu emptionis, & ſic titulo oneroſo: ut tradit idē An-
18 gel. in §. ſi quis à non domino. in prima gloſ. ſuprà de re. diuiſ. & in §. actionum. colum, ij. infra eod. & eſt text. in l. ſi exiſtimans, ff. pro ſoluto & l. ſi is qui pro emptore. §. ſi. ff. de uſucap.

† In eadem gloſ. ibi l. omnes. §. Lucius, habes ex gloſſ. quòd debitor alienans omnia bona, dato quòd conſilium fraudis non admiſerit: tamen lex præſumit eum in fraudem alienaſſe: & ideò ſiue ſciuerit ſiue ignorauerit, illi qui acceperunt conueniuntur iſta actione. ita dicit text. in dicta l. omnes §. Lucius. quem ad hoc idem allegat Soci. in conſilio ccxx. uiſis compromiſſo. in iij. columna, in ſecunda quæſtio. Tamen ille text. in donatione loquitur, prout ibi dicit Bartolus poſt alios, quos allegat. & idem Bartolus in l. qui teſtamentum, ff. de probatio. poſt gloſ. ibi quòd ex qualitate perſonarum hoc apprehenditur: nam filijs & libertis tradidit: ut ibi dicitur: quæ qualitas perſonæ facit præſumere donationem potiùs quàm contractū oneroſum: ut dicit Bartol. in l. cùm quid. in pen. colum. ff. ſi cer. peta. Felin. in capi. ſi cautio. in prima colum. de fide inſtrum. Alias de natura illius uerbi, tradidit, eſſet importare omnem alienationem ut ſupra dixi in ſecundo notabili. per textum in l. traditionibus. C. de pact. & hoc fortè uoluit dicere gloſſ. hic dum dicit quòd ille text. procedit quando omnia bona alienauit: & ſic utitur uerbo generali alienauit, quod importat omnem modum tranſlationis d. l. fina. C. de non alie. Et iſtud de plano procedit attenta ratione d. §. Lucius. dum uult competere reuocatoriam. etiam ſi illi qui acceperunt bona, ignorauerint fraudem: quæ uerba clare innuūt text. loqui in donatione, & ſic in titulo lucratiuo in quo non fit diſtinctio an ſciuerit uel ignorauerit is qui accepit: ut dicit hic gloſ. in prine. Per quod manifeſtè apparet quòd d. §. Lucius. non procedit in uenditione omnium bonorum, in qua licet fraus præſumatur ex parte uendentis, non tamen præſumitur ex parte emptoris habentis titulo oneroſo, niſi probetur iuxta l. quoties. §. qui dolo. de probat. & ideò hac actione non tenebitur l. ait prætor §. ſi quis particeps, ff. quæ in fraud. credito. Et per hoc redditur dubia gloſſ. & doctri. Bar. in l. qui teſtamentum, ff. de proba. cum ſimilibus, qui voluerunt quòd dict. §. Lucius. procederet in emptione & venditione nec etiam releuat neque tollit dubitationem illa reſtrictio, quam ponit hic Iaſo. quæ fuit prius Andr. Barba. in apoſtil. ad Barto. in l. poſt contractum. in prima colum, ff. de donat. & ibidem etiam tenet Alex. & ante ipſos Io. de Imol. ibi quē ſequitur Soc. in cōſi. xiiij. circa dubia &c. in ſecunda colum. in quarto uolu. videlicet, quòd dict. leg. Lucius. procedat quando venditio omnium bonorum eſſet facta longe minori pretio quàm valerent bona. quo caſu reſultat præſumptio ſimulationis & fraudis: vt habetur in capi. ad noſtram. de emptione & venditione: quia dico, quòd non eſt
19 verum † nam in contractu quo ad hoc, vt ſimulatus iudicetur, requiruntur tria: vt latè tradit Barthol. Veronen. in tractatu de ſimulatione contractus, in ſexto principali caſu vel ad minus duo, ſcilicet paruitas pretij & pactum de retrouendendo: vt dicit Abbas in dicto capitu. ad noſtram, cum multis concor. vt per Thomam Ferrarium in cautel. decimaſeptima. Et ideo iſto caſu dabitur remedium lege prima. §. ſi quis in fraudem, ff. ſi quid in fraud. patro. videlicet vt ſuppleatur iuſtum pretium vel res reſtituantur recepto pretio: per hoc tamen venditio tantum fuerit facta minori pretio non arguitur in dubio dolus emptoris, niſi probetur: quia poſſet emere bona fide: vt quando dolus incidit re ipſa: quia tunc non dicitur propriè fraus nec dolus: vt tradunt omnes in leg. ſi quis cum aliter. de verborum obligatione, vt dicitur in dicto §. ſi quis in fraudem. & lege ſi debitor, ff. quæ in fraudem credito. & quia iſtud eſſet diuinare ad dict. §. Lucius. Et ideo cogitabam quòd poſsit ſaluari gloſſ. in dicta lege, qui teſtamentum. cum ſimilibus, quòd procedant vno caſu, videlicet quando venditio omnium bonorum per debitorem eſſet facta conſanguineo, vel coniuncto: quia ipſo caſu ex parte vtriuſq; præſumeretur fraus ex parte venditoris, non eſt dubium per dict. §. Lucius. ex parte verò emptoris, quia præſumitur a iure, quòd tanquam conſanguineus ſciuerit facta conſanguinei propter coniunctionem: argumen. leg. octaui, ff. vnde cogna. præſertim cum text. in dicto §. Lucius. loquatur de filio naturali. de quo habetur vrgens præſumptio ſcientiæ: vt tradit Iaſon in lege exigendi. C. de procurato. ideo in caſu in quo loquitur dicto §. Lucius. videlicet in filio, vel alio coniuncto, bene procederet talis ampliatio: & ita ſingulariter iſtum paſſum ſeu difficultatem videtur intelligere Bartol. in leg. poſt contractum. in prima columna, verſicu. quid de venditione, ff. de dona. licet doctores hic non aduerterint, & hanc declarationem ad dictā legē, omnes. §. Lucius. clare firmat Vitalis de Cambanis doctor ſubtilis, in tracta. clauſula. in titulo de fraude. fol. centeſimoquadrageſimoſecundo. in quarta columna ſecundum paruam impreſsionem. vel dicas poſtpoſitis omnibus, quòd opinio gloſſ. & Bartol. in dicta lege qui teſtamentum. eſt verior. nam licèt verum ſit, quòd dolus in dubio non præſumatur, & quod dolus re ipſa nō ſit proprie dolus: tamen illud fallit, niſi appareat enormis læſio, prout eſt in dicta leg. Lucius. quia tunc bene præſumitur dolus vt notat Bartol. in lege fina. ſuprà de prætor. ſtipulat. cum ſimilibus: vt tradit Alexand. in lege ſi ſuperſtite. C. de dolo. & idem Roman. in conſilio quingenteſimoquarto. viſis. columna fin. & in conſilio nonageſimo. uiſo themate. in fin. Petrus de Ancharano, in conſilio trigeſimooctauo. pro clariori. & Andr. Sicu. xliij. columna ſeptima libro primo, & iſta uidetur eſſe ratio veriſsima & fundamentalis dictæ leg. Lucius. neque ſatisfacit quouiſmodo illa ratio, quòd ideo in dicta lege Lucius. præſumatur dolus ex eo, quia fuit contractum cum conſanguineo, qui præſumitur ſcire facta conſanguinei: quia dico hoc non eſſe verum: quia in his, quæ ſunt facti, præſumitur potius ignorantia quàm ſcientia etiam in coniunctis: vt tenet expreſſe Baldus in lege quoniam. C. de iur. delibe. & ſequitur Decius in conſi. ij. in ſecunda parte. cùm igitur iſto caſu ſimus in facto, non potuit haberi illa coniectura ſcientiæ in dicta leg. Lucius. ex qua poſſet argui dolus.

20 † Et dicta leg. omnes. §. Lucius. procedit etiam ſi omnia bona alienata non fuerint, ſed maior pars: vt eſt gloſſa ſingularis ſecundum Iaſon hic, in leg. nomen, §. filio. de legatis tertio. cum ſimilibus: vt hic per eum. facit quod dicit idem Iaſo. poſt Lancelo. Decium in lege prima, in ſecunda columna. C. de pact. dum diſcutit intellectum leg. ſi vnquam. C. de rer. do. & in l. cum acutiſsimi. in ſecunda columna. C. de fideicom. & in l. generaliter. §. cùm autem. in princi. & in ij. & 5. colum. C. de inſtitu. & ſubſti.

Tamen aduertendum eſt, quòd iſtud dictum non procederet in titulo oneroſo, non probata fraude, niſi in caſu, vt ſuprà dixi. in titulo verò lucratiuo in quo expeditum eſt: aliàs autem non debet fieri iniqua interpretatio fraudis in dubio, quando quis habet titulo oneroſo: argumen. leg. meritò. ff. pro ſocio. & ita vult gloſſ. in dicto §. Lucius. in verbo vniuerſa. quæ tenet, quòd ille text. non procedat in alienatione partis bonorum.

Item procedit dicto §. Lucius in alienante melioramenta: per text. quem dicit, hic Angel. Areti. ſingularem in leg. ſumma in principio. ff. de pecul. cum alijs hic allegatis per Iaſon, & ad idem commendat Andr. Sicul. in tract. de præſtan. Card. in tertia quæſtione. j. partis, in decimaquinta colum. & eandem opin. tenet per illum text. dominus Vitalis de Camba-

nis

mis in fertili tra. clauſulatum, in clauſula, an reductioni ad
arbitrium boni viri, &c. fol. 227. ſecundum paruam impreſ-
ſionem Pariſien. vbi alios commendantes ad hoc illum text.
& Roma.in repe.rubricæ, ff.de arbitr.fol.7.in 2.colum. Areti.
in §.in fraudem, ſuprà quib.alie.licet. Tamen dicit,hic Iaſ.ꝙ
ille text. non probat hoc, & mihi etiam ita videtur: & ita ex-
preſſè tenet Alexand.in l.in quartam.in ſeptima colum.nume.
14.ff.ad leg.Falcid.vbi ſubdit,quòd ille text.bene eſt ſingula-
ris ad hoc, quod dicit de intricatione rationum, quæ arguit
fraudem: quod facit contra iſtos ſecundum eum,qui poſt re-
quiſitus plures creditores rationes intricant, & de bonis ſuis
diuerſimodè diſponunt: & ita etiam tenent ibi Moder.

Dictum tamen de rebus precioſis, in ſe uerum eſt: nam ſi
alienans maiorem partem prӕſumitur eſſe in fraude, ut ſu-
pradictum eſt,eadem ratione,& a fortiori res precioſiores oc-
cultans præſumitur in fraudem: quia ſi ſunt prӕcioſiores cӕte
ris,dicetur alienata maior pars bonorum. Cogitabam etiam
ſi poſſet dici,quòd text. in d.l.ſumma. poſſet probare aſſum-
ptum Angeli iſto modo: quia ex quo text. præſupponit intri-
catum peculium & occultatum, datur intelligi,quòd res pre-
cioſӕ fuerint: quia magnitudo rei penſatur ex affectione ani-
mi: argumen.text.in l.ſi in emptione, ff.de minor.& quӕ tra-
dunt doct.i l.in actio.ff.de in lit.iu.& in l.unica.C.de ſen.quæ
pro eod.quod inte.facit etiam text.in argumen.in cap.ſi te.de
renunc. libr.ſexto.& habetur in capitu.& ſi quæſtiones.de ſi-
mon.& quia peculium forſitan in pecunia conſiſtebat,quӕ cӕ
teris rebus dicitur eſſe precioſior,Cùm omnia per pecuniam
facta ſunt, & ſine ipſa ſactum eſt nihil : ut dicit Bald.l.2.C.de
conſtitu.pecu.& illa ſolet abſcondi & conſeruari tanquam ſi-
deiuſſor pro futuris calamitatibus l.chorus. de legat.3.& iu-
xta illud,in pretio pretium nunc eſt &c. Fateor tamen quod
etiam iſte intellectus in totum non ſatisfacit:tamen ut prӕſati
doctſo.defendantur,licitum eſt aliquo modo diuinare,ubi ra-
tio maximè concurrit. Item ampliatur tertio dict.§.Lucius.
in quo quis non vno tractatu omnia bona alienaret,ſed minu
tatim.ita tenet Bartol. in leg.nomen.§.filio , ff.de legat.3.cum
alijs allegatis,hic per Iaſon,quæ prius adducit Alexan.in apo
ſtil.ad Barto.in dict. §.filio.vbi opponit contra iſtam amplia-
tionem de doctrina Barto.in l.ſi peculium.la 2.ff.de pecul.le-
ga.vbi dicit Bartol. quòd multum diſtet, an quis omnia bona
vendat vno tractu,an particulariter & minutatim: quod indu
cit ad quæſtio.patriæ ſuæ: nam eſt ibi ſtatutum , quòd emens
omnia bona debitoris, teneatur ad debita ſoluenda,dicit Bar
tol. quòd vt quis poſſet euitare illam pœnam ſtatuti, poterit
emere minutatim bona , & non vno ictu: quia tali caſu non
procedat ſtatutum.ita in propoſito eſt dicendum quòd dict.l.
omnes §.Lucius.quæ loquitur de alienatione omnium bono-
rum, non procedet , quando bona particulariter vendita fue-
runt.& ita illam doctri. Barto.in dict. leg. ſi peculium.vltrà ibi
tradita per Alexand. pro ſingulari commendat Ludo. Roma,
in ſingulari 558.incipien.de hoc hodie.& in pulcha quæſtio.
adducit pro ſingulari Iaſ.in leg.prima. in ſecunda colum.nu-
mero tertio.C.de repu. hære. Sed pro prima opin. quæ vide-
tur eſſe communis , conſuluit Petr. de Anchara. ſequens Bar-
tol.in dicto §.filio.in conſil.57. incipien.quidam in prima co-
lumna. Et pro iſta opin. vltra alios mihi videtur eſſe text. in
ratione ſui,in cap.tres ſunt.de pœni.diſtinct.j.ante fin.vbi di-
22 cit text. quòd † ita nos grauant plura peccata minuta ſimul
poſtea collecta,quemadmodum vnum grande peccatum:pro
quo gloſſ.ibi alleg.text.in argumen.in leg.neceſſario,§.ſi quis
ſæpius, ff.ea quib.cauſis maio.& l.ſi plures.§.cumulum,ff.de
pactis.ſubdit poſteà ibi text.ponens hæc verba,quid enim in-
tereſt ad naufragium vtrum vno grandi fluctu nauis operia-
tur & obruatur , an paulatim ſubrepens aqua in ſentinam,
impleat nauem atque ſubmergatur? ita hic dicendum eſt,
quod nihil intereſt , an totam ſubſtantiam ſuam quis diſtra-
hat vna uice, an paulatim ad illum finem deueniat:vt eſt do-
ctri.Barto.in l.inficiendo, §.infans,ff.de furt.nam ſine habito
non eſt curandum de modo, leg.cùm ſeruus , ff.de verborum
obligatio.lege tertia.C.de inſtitu. & ſubſtitu. nam clarum eſt,
quòd vtroque modo creditor reperitur defraudatus : & ab
euentu res iudicatur,leg.quædam,ff.de reb.dub.& leg.ſed an
ultimo.in fin.ubi eſt gloſſa nota.ff.de nego.geſt.cũ ſimilibus.

& ſic uides pro iſta opin.quòd opin.Bartol.in d.l.ſi pretium.
confunditur.ad idem pro hoc facit quod not.Alexan.in l.ſci-
re debemus.in fin.princ.& ibi Iaſ.ff.de uerbo.obligat.ub. cõ-
cludunt, quòd ſi ille qui uult donare magnam quantitatem,
donat plures quantitates quæ de per ſe non requirunt inſinua
tionem,præſumitur eſſe in fraude:& ideò iudicari debet pro
una donatione ex una quantitate,quo ad hoc,ut inſinuari de-
beat:pro quo alleg.Bart.in l.Modeſtinus.in fine,ff.de donati.
23 & alia de quibus ibi per eos.† Sed tamen pro concordia iſta-
rum opi.tu dicas quòd aut debitor alienauit particulariter &
minutatim omnes res uno & eodem tempore pluribus per-
ſonis,ut puta,Titio unam domum,alteri uineam, & ſic de ſin-
gulis:& iſto caſu procedat tex.in d.l.omnes.§.Lucius.& doc.
Bar.in d.l.nomen,§.filio.cum ſequacibus.Ratio eſt:quia tales
alienationes,quæ tempore fiunt,pro una reputantur:quia quæ
incontinenti fiunt,ineſſe uidentur,l.lecta, ff.ſi cer.peta.& ex
uicinitate actus dolus arguitur,argumen.eorum quæ not.Bar-
tol.in leg. ſi ita.§.final.ff.de fund. inſtructo. facit text.in lege
ſi uentri.§. final.ff.de priuileg.credito. Aut uerò illæ parti-
culares alienationes ex interuallo factæ ſunt : & tunc dico
procedere doctrinam Barto. in l.ſi peculium.pro quo bene ſa
cit tex.ſubtiliter ponderando in l. ſcire debemus. de uer.obl.
& ratio uidetur iſto caſu:quia tũc debitor potius uidetur hoc
facere ex magna neceſsitate cui ſubueniri putabat de die in
diem per uenditionem unius rei,quæ poſtea non data alio ſuf
fragio non ſufficiebat:& ita accidit paulatim, ut quod dimi-
nuere non intelligimus,tranſire ſentimus:& maxime hoc in
dubio procedit. Et pro iſta diſtinctione allego tibi doctrinam
notabilem Bal.in ſimili,in l.quicunque in j.colum.uerſi.ij.no.
& uerſi.item facit ad quæſt.C.de ſer.fugi.vbi uult Bal.quòd ſi
aliquis continuato propoſito ſæpius cognoſcit uxorẽ alicuius,
non dicitur committere niſi unum adulterium,& pro uno pu
nitur:ſecus ſi ex interuallo eam cognoſceret non continuato
propoſito:quia reputarentur plura adulteria:& idẽ eſt in pro-
ducente falſos teſtes:ut ibi per eum.& iſtam doctrinam Bald.
multum commendat Felinus alia allegans in c.ſicut.de teſti.
in j.colum.per quem in ſimili tu poteris præfatam quæſtionẽ
terminare & alias plures. ꝑ quo uide ulterius latẽ Hyppolitũ
de Marſil.in l.ſi.col.3.uerſi.item ad quæſtionem,ff.de ſica.ubi
plura ad propoſitum ſcribit per duas col.quæ per te uideas cõ
probando maximè illud dictum Bald.ad quem omnia ſupra-
dicta addere poteris. Deinde hic Iaſ.ſumpta occaſione ſatis
ſuperuacua cumulat plures modos præſumptionis doli,quæ
per te uideas:quia ſunt extra gloſ.quos latẽ ultra ipſum ſequi-
tur ſolemnis doctor Vitalis de Cambanis in trac.clauſula.fol.
48.fol.141.ſecundum paruam impreſsionem,ubi plures con
iecturas ponit circa text.in d.l.omnes. §.Lucius.& hoc idem
facit Aretin.in §.in fraudem ſupra quib.alie.licet uel non. Ad
unum tamen aduerte quòd licet in prædictis caſibus & con-
iecturis detur creditoribus remedium iſtius text. ut prius fiat
excuſsio bonorum per reuocatoriam &c.Tamen ubi dona-
tio omnium bonorum eſſet facta,non requireretur iſte circu-
itus:ſed indiſtinctè poſſet donatarius per creditores conueni-
ri:ita notabiliter iſtam materiam declarat Guido Papæ in de-
ciſione parlamenti Delphinatus quæſt.105.alleg.gl. in l.ij.de
hære.uel ac.uen.& tex. in ſimili in l.ſi maritus.in ſecundo re-
24 ſponſo,ff.de fun.do.quod eſt multum notandum.† In eadem
glo.ibi §.in fraudem.colligitur ex iſta parte gloſ.quòd igno-
rãtia proprij patrimonij in actibus inter uiuos eſt tolerabilis.
Hoc tamen eſt uerum ſecundum Bart.in autben.cum teſtator.
C.ad l.falci.in ultima uoluntate,in qua loquitur text.in d.§.in
fraudem.ratio eſt:quia in ſupremo uitæ exitu quis non reperi-
tur liber neque expeditus,ut res plures memoria conſequi poſ
ſit.l.hac conſultiſsima.§. at cum humana. C.de teſta.quæ ra-
tio nõ militat in actibus inter uiuos:& ideo text.in d.§.in frau
dem.in ultima uoluntate intelligitur.Iaſ.hic grandi ſuperci-
lio reprebendit opi.Bar.dicens nõ eſſe verum quòd text.in d.
§.in fraudem.loquatur tantum in actibus morientiũ,ſed etiã
in actibus uiuentiũ:ut hic intelligit glo.& ille tex.uidetur pro-
bare referendo eum ad principium:pro quo eſt etiam tex.qui
non poteſt euitari ſecundum eum in l.in fraudem,ff.qui & à
qui.non tamen per hoc aſsignat Iaſ.aliquam rationem con-
cludentem ſiue ponderationẽ illorũ iuriũ.Tñ pro iſta opi.pon

dera tex. in dict. §. in fraudem. in ratione ſui ibi, ſperant homines &c. iſta enim verba magis conueniunt viuentibus ſuperſtitibus quàm morientibus, iuxta illud. Spes paſcit agricolas & leg. fina. vbi eſt text. C. de pac. videtur doctrin. Bart. in leg. ſi vxor. §. diuus. ff. de adulte. & §. ex conditionali, ſuprà de verbor. oblig. quia viuentes ſperant, morientes verò iam amplius ſperare non poſſunt, neq; velle, l. j. C. de ſacroſan. eccl. nã conſtituti in articulo mortis pro mortuis reputantur: licèt habeant ſana interualla & multis diebus ſuperuiuant, dum tamen ex illa infirmitate decedant: vt dicit Iaſon in d. l. j. col. 5. verſi. adde inquantum. & in leg. j. §. j. col. 3. ver. quis autem, ff. ſi quis ius di. non obtemp. & alibi ſæpe, allegat text. quem dicit ſingularem in leg. alumnæ. §. fin. ff. de adimen. legat. & facit optimè text. in l. qui duos, ff. de manu. teſta. quamuis prò & contrà ſuper hoc multa cumulet Andr. Sicu. in repe. rub. C. qui admi. in 61. col. Item pondero tex. in d. l. in fraudem, ff. qui, & a quibus ibi dum dicit, ꝙ frequenter accidit his qui tranſmarinas negotiationes, &c. quæ verba innuunt actum eſſe inter uiuos.

25 † Tamen omnia iſta euitari poſſunt, cùm illa verba, ſæpe de facultatibus ſuis amplius quàm in his eſt, ſperant homines, vtiq; in actibus morientium militant. In quo articulo magis propenſiores eſſe creduntur morientes ad dãdam libertatem ſeruis propter attritos labores & ſeruitia plurima: & hoc innuit tex. in d. l. in fraudem. ſperantes, ꝙ poſt mortem ipſorum adhuc bona per filiorum, vel aliorum hæredum induſtriam creſcent. Et quia illa ratio, quæ eſt generalis, militat tam in actionibus morientium quàm viuentium: ergo generaliter in utroque caſu habebit locum. de hoc eſt in ſimili notabilis deciſio Philippi Decij in conſilio 260. incip. quærit breuiter. col. fin. vbi concludit, quòd diſpoſitio l. qui autem. in princi. ff. de his, quæ in frau. cre. quæ loquitur in lucro hæreditatis vel legati, habet locum in lucro dotis propter generalitatem rationis, ve ibi probatur. Nec obſtat, quòd morientes non habent ſpẽ: quia hoc eſt falſum: quia ſpes omnis communis eſt, & nullus eſt adeò confractus viribus & decrepita ætate grauatus, vt nõ adhuc credat per annum viuere: vt eleganter dicit D. Hieronymus in ſecunda parte epiſtolarum titulo tertio, epiſtola 40. licèt quod Hieronymus de anno dixerit: Seneca in ſecunda parte epiſtolarum ad Lucillum epiſtola prima, de die dicat: imò dicit lex, quòd nullus eſt adeò, ſenex, quin præſumatur uiuere per quinque annos: quam ad hoc ibi ponderat Paul. de Caſt. & Alex. in l. hæreditatum, ff. ad l. Falcid. & tamen nemini dubium eſt, quòd ſenes dicuntur eſſe in periculo mortis: vt dicit Imo. in c. ſi. ut lit. non conteſt. & facit quod dicit Abb. in c. magnæ. de voto. patet igitur, ꝙ illa verba ſperant, etiã in morientibus verificari poſſunt. Vnde reperio quòd Aretin. in conſilio 47. incip. viſis diligenter, &c. in 1. colum. aliter impugnat Bart. in d. Auth. ſed cùm teſtator. dicens, quòd præſuppoſito, quòd tex. in d. §. in fraudem. loquatur in ultima uolũtate: non tamen ſatisfacit conſideratio ſua: quia ratio Bart. militaret qñ aliquis feciſſet teſtamẽtum in vltimo mortis articulo: quia eo tempore obliuio quàm facilè præſumitur. & iſto modo procedit tex. in dict. l. hac conſultiſsima. §. at cum humana. ſed hoc non procederet quando in ſanitate qui teſtamentum feciſſet: quod frequentes accidit: ut colligitur ex dictis Iaſ. poſt Bal. & Saly. in l. j. in 4. col. verſi. nunc uidendum. C. de ſac. ſan. eccleſi. quia tunc non poteſt dici, ꝙ teſtator mortis cogitatione turbatus non recordetur de rebus pertinentibus ad ſe. & ita per iſtam rationem Bart. reprehendit Ang. in d. Auth. ſed cùm teſtator. imò ſubdit Areti. ꝙ non eſt uerum, ꝙ teſtator etiam in infirmitate præſumatur immemor de pertinentibus ad ſe: vt eſt text. in l. filio. ff. de adimen. lega. quem ad hoc idem Andr. Sicu. allc. in c. ab excommunicato. 32. de reſcri. & ideo ipſe cõcludit, ꝙ generaliter præſumatur ignorantia proprij patrimonij, ſiue in actu ultimæ voluntatis, ſiue inter uiuos ad excludẽdum præſumptionem fraudis, pro quo allegat tex. in §. pœna luiſſe. ſuprà qui ma. non poſ. & §. ſi quis autem. & §. ſi verò expreſſum. & ibi glo. in Auth. de hære. & Falci. Et quod in ſimili dicit Bart. in l. quoties. ff. de hære. inſtit. vbi uult, ꝙ ſi notarius aliquid dictum a ſe, uel a partibus omittit in ſcriptura, præſumitur hoc feciſſe per errorem: pro quo dicto plura congerit Iaſon in l. ſingularia, in 19. colum. ff. ſi cert. peta. & in l. error. C. de teſtamen. Tamen iſtis nõ obſtantib. mihi videtur quod opinio Barto. ſit verior: uidelicet quòd diſpoſitio d. §. in fraudem, in actu morientium intelligatur, quòd ita oſtendo: quia clarum eſt, quòd in actibus uiuorum iſta eſt regula, quòd ignorantia proprij patrimonij non præſumitur: per text. in le. quiſquis. C. de reſcind. uenditi. & l. quanquam. ad Velle. capitu. ab excommunicato. de reſcri. tenet Corneus conſi. 40. col. 3. in 4. volu. & ideo ſperare quis non poteſt amplius quàm habeat: cum debeat eſſe certus: quæ ratio non militat in ultima uoluntate, vbi propter acerbitatem morbi quis multoties legat amplius quàm ſit in ſuo patrimonio: ut in l. qui quadringenta. ad leg. Falcid. per rationem quam aſsignat Barto. in dict. Authẽ. ſed cum teſtator. ex text. l. hac conſultiſsima, §. at cum humana. Neque obſtat, quod dicit Aret. quòd illa ratio non militat quando quis teſtaretur ſanus: quia reſpondetur, quòd ille ea-
26 ſus non conſideratur † a communiter accidentibus, iuxta le. nam ad ea. ff. de legib. prout in ſimili caſu tradunt Moder. Hiſpa. in l. quidam relegatus. in 9. & 15. col. ff. de re. du. & Decius in leg. prima in tertio notabili. ff. de reg. iur. & ideo uidemus quod lex prouidet mulieri, quando intercedit pro alio, non quãdo donat: ex eo, quia raro deuenit ad illam liberalitatem, & ſi aliquando poſsit non contingere: tamen remedium Velleiani non habet locum in illo caſu contingenti de raro. l. ſed ſi ego. in fina. ff. ad Velleia. cum ſimilibus, & ita hic eſt, dicendum, ꝙ licet accidat aliquando, quòd quis teſtamẽtum faciat in ſanitate: tamen quia lex frequenter conſiderat, quòd fiat cogitatione mortis præambulæ, & ſic in infirmitate. dicta §. at cũ humana. & lege, quãquam, & l. iubemus. C. de teſtamen. ideo ille caſus ſanitatis non conſideratur. & ideò fortè hac ratione voluit Bar. in l. prima. C. de ſacroſanctis eccle. in ix. columna, verſiculo, quartò quæro quid ſi ſanus animo: quòd diſpoſitio dictæ l. primæ, non habet locum in eo, qui teſtamentum facit in ſanitate. ſic ergo attento illo tempore communiter conſiderato poteſt ſuſtineri ratio Bartoli, quòd propter illam cauſam præſumatur obliuio: licet aliquando accidere poſsit, ꝙ quis non obliuiſcatur: vt quando teſtamentum facit in ſanitate. & iſta ratio videtur ſolida, quæ comprobatur per tex. in c. fin. qui ma. accuſ. poſſunt. ſuadetur vlterius dictum Bart. quia clarum eſt, quòd in ultima voluntate differens ratio eſt, quare obliuio poſsit argui potius quàm in contractibus, arg. tex. ſuprà de au cto. tuto. in princi. quia vt plurimùm actus ultimæ voluntatis ſunt impliciti: & in factis implicitis etiam inter uiuos præſumitur obliuio, per ea, quæ dicit Bart. in l. ſi quis delegauerit. ff. de noua. & in l. quod iuſsit in ſi. ff. de re iudi. quæ ratio multum militat in hoc caſu, ex eo, quia præſumitur uelle mori cum illo teſtamento ultimo. Bald. in l. omnium. circa fin. C. de teſtamen. & non poteſt eſſe certus talis teſtator etiam ſi in ſanitate teſtetur de certa quantitate ſui patrimonij, ex quo poteſt poſtea ſuperuiuere, & plura bona alia acquirere: quæ bona futura cenſentur deducta in illo teſtamento, & ſi eſſet factum tempore paupertatis, cum quo præſumitur velle mori: vt in notabili caſu tradit Pau. de Caſtro, & Iaſon in l. ſancimus, per illum textum. C. de teſtamen. facit le. Titius Lucius. §. hæredem. ff. ad Trebellia. ſecundum quod inducit Bartol. & Bal. in rubrica. C. de verborum ſignificatione, in vltima quæſtio. & Cremo. in notabili 23. incipien. quidam ditiſsimus, ſed clarum eſt quod futura bona perpendi non poſſunt: igitur de illis non eſt determinata veritas. dict. leg. C. qui accuſa. non poſ. & not. in leg. antiqui. C. ſi pars hæ. peta. cum ſimilibus, vt per Soci. in conſilio ſexto prædicta in prima columna. libr. primo. ergo in illis præſumatur ignorantia. & ſic iſto caſu bene uerificabuntur verba dict. §. in fraudem, & opin. Barto. erit vera: pro qua vlterius eſt deciſio Angel. in §. illud quoque. in Authenti. de trien. & ſemiſ. & opinio Barto. ſequitur quidam Moder. vocatus Robertus Venuſinus. in repeti. leg. is poteſt. numero 188. ff. de acquirendi. hæredita. & Angel. Areti. in dicto §. in fraudem. & ita quidam Moder. repe. dicunt iſtam opinionem, & intellectum communiter approbatum, in lege prima. in decimaquinta columna. ff. ſi certum petatur. non obſtant adducta per Areti. quia illud negari poteſt. quia ille text. quem ipſe pro opi. ſua allegat, eſt ille ſuper quo diſceptatur. Nec obſtat dictum Bar. in d. l. quoties §. ſi. quia ideò ibi præſumptio capitur in bonam partem: quia nulli inferebatur præiudicium: alias contrarium eſſet dicendum. per ea, quæ decidit Abbas,

in capitu.cùm in iure, in primo notabili.de offi. delega.& in
capi.j.de cle.non reſi.& Feli.in cap.fin.in 3.colum.verſi. fallit
primò.de præſump.& per iſta poſſunt reſolui dicta ſua: licèt
de facili vtraque pars ſuſtineri poſſet comprobando d.Areti.
ea not.per Alex.& Pau.de Caſt. & latius repet.in l.is poteſt,ff.
27 de acquir. hære. † In eadem gl.ibi.& hæc diſtinctio per om-
nia,&c.ratio iſtius gloſſ.redditur hic per Iaſ.poſt Areti.quam
videas.ego autem dico,ꝙ ideò patrono prædictis caſibus cõ-
petit reuocatoria,propter priuilegia plura,quę ſibi concedũ-
tur a iure in premium libertatis,quæ pretio numerato æſtima
ri non poteſt.l.libertas.ff.de re iudicata.quæ enumerat quidã
Paulus de Citadinis in ſuo tractatu iuris patrona.ſol.28.& qa
conſonum eſt,ꝙ qui in vno grauatur,in alio debeat releuari.l.
eum qui,ff.de iureiur.ſed patronus grauatur in hoc,ꝙ poſt da
tam libertatem tenetur ad alimenta ipſo liberto, dum eget:
aliàs priuatur iure patronatus. captu.j. de infan.& langui.vbi
Abb.& l.vnica.§.ſed ſcimus.C.de lat.libertate tollenda. l.ne-
mini.C.de epiſ.audien.& l.j.§.pœna.ff.de libe.agno.latiùs in
l.nec filium.C.de patr.po. igitur conſonum eſſe,vt in bonis li-
berti aſsignetur patrono certa portio, quam poſsit vendica-
re:ſicut creditor ſuam, cùm fortior dicatur iſta obligatio ra-
tionibus ſupradictis. In eadem gloſſ.ibi, in vltima voluntate,
habes ex glo.ꝙ legata relicta in fraudem creditorum vendi-
cantur iſta actione:quod dicit Iaſ. nõ habere dubium per te-
xtum,quem non viderunt doct.in l.qui autem.§.penul.ff.quæ
in frau.credi.Adde text.in l.ait prætor.§. ſi fraudator.ff.quæ in
frau.cre.facte tea.in l.primo gradu.eod.titu. Tamen aduerte:
quia per hoc Iaſo.non reſoluit contrarium, l.ſi vniuerſæ.C.de
lega.probatur, ꝙ ſi teſtator reliquerit legata in fraudem cre-
ditorum,quòd ſunt nulla ipſo iure:& per cõſequens remedia
iſtius text. quæ requirunt reſciſsionem alienationis, non pro-
cedunt in legatis, Quòd autem legata ipſo iure nõ valeant ex
illo text. ſatis ſuadetur:in verbo nihil de cuius natura eſt an-
nullare actum ipſo iure.l.ſi.C.de nat.libe: & ita dicit Are.poſt
Bald.in l.fi.ff.de libe.& poſt. cum concord. quæ dedi ſuprà in
prin.iſtius tit.nu.4.& 5. alia congerunt Moder.repe.in l.natu-
raliter,§.nihil.ff.de acquirẽ. poſ. Sed tu poteris dupliciter re-
ſpondere. Primò,quòd ille text.procedit ſolum quando quã-
titas legata eſſet,quæ de facili conſumitur, & tradita cũ diffi-
cultate repetitur: ſecus verò in legato aliarum rerum: quia in
illis legatis valet mero iure: licèt reſcindatur conſtitutio de
euẽtu fraudis,& ſic ille tex.non obſtabit: ita ibi illum tex. de-
clarat Bald.& ſequitur Alex. & Baptiſta de Sancto Seuerino.
28 † Vel ſecundò, poſito ꝙ ille text. generaliter procederet:
pro hoc non impeditur remedium iſtius tex.ex eo,quia fraus
non poteſt detegi,niſi ex euentu:vt hic dicit glo.& tunc pete-
tur a iudice fieri reſciſsio de facto, quatenus alienatio de fa-
cto proceſs.e.iuata tex.in l.j.ff.de ferijs.& in c.accedens,vt lit.
non conteſt.quam regulam facit Inno.in c.quæ regula.de ele-
ctio.cum ſimilibus vt per Anto. de Burg.Hiſpa.noſtrum.in ca.
cùm dilecti.15.col.de empt. & ven.poſt Feli.in c.qualiter.il j.
fo.3.de accu.& Moder.Hiſpani latè in rub.ſ.de iuſti.& iur.in
32.col.cum pluribus concordantijs quæ poſui in Alphabe.iu
ris Pe.Raue.in ver.factum.& iſto modo fiet petitio debiti pri-
ma actione: videmus etiam quòd in caſibus in quibus priua-
tio eſt inducta ipſo iure, ꝙ requiritur ſententia declaratoria
priuationis.c.cùm ſecundum.de hær.lib. 6.eodem modo põt
poteſt dici hic, quòd licèt legatum ſit nullum:tamen ꝙ poteſt
peti,vt ſententia declaratoria reſciſſoria proferatur.neque eſt
inconueniens, quòd nullum poſsit fieri nullum:arg.text.in l.
omnes.ff.de vſu.quẽad.cauc. Vel tertiò principaliter poteſt di
ci,quòd licet legata ſint nulla ipſo iure,nihilominus quis po-
teſt vti remedio iſtius legis, tanquam quòd tali caſu lex ſuc-
ceſſerit in locum iudicis reſcindentis: argum.l.Iulianus.ff.de
conditio.& demonſt.tradunt rep.in l.ſi conſtante.colum.ij.ff.
ſoluto matrimo. Et quia habita reſciſsione non debet inſpici
qualiter vel a quo facta ſit.l.tertia.C.de inſtitutionib. & ſubſti
tutionibus,quia habito fine non eſt curandum de cauſa,l.pri-
ma vbi Bartolus.ff.de in ius vocan. latè Moder.in leg. de vno-
quoque.ff.de re iudi.vbi colligitur regula, quòd licet quis cita
ri debeat neceſſariò ad iudicium,capitulo primo,de cau.poſ.
& propri.clementi.paſtoralis.de re iudi. tamen vbi quis præ-
ſens in iudicio reperitur non requiritur citatio:dicta l.de vno.

ex eo, quia habito fine non curatur de cauſa: ſic ergo ad pro-
poſitum inferendo dico, quòd d.l.ſi vniuerſæ,non per hoc im-
pediat remedia iſtius text. In eadem gloſſ.ibi leg.j. §.ſi is q
quadringenta, &c. rationem iſtius differentiæ inter actus in
ter viuos & vltimam voluntatem ponit hic Iaſon: vt per eum
29 † Tamen mihi non ſatisfacit, ex eo, quia confunditur per
textum.§ in fraudem. ſecundum communem intellectum.ſu
prà qui manu.non poſſ.qui quidem tex.loquitur in vltima vo-
luntate:vt ſuprà latius diximus:& tamen dicitur ibi, quòd ſæ
pe de facultatibus ſuis amplius quàm in his ſunt,ſperant ho-
mines:nam poteſt quis tantum confidere de hærede ſuo for-
te induſtrioſo,quòd poſt mortem eius lõgiùs hæreditas creſ-
cet:vt ſæpe videmus.nam interest honoris mori teſtatus.l.Iu-
lianus.de acquiren.hæred.& iniuria ſit defuncto, ſi bona eius
venundantur a creditoribus: & ideo præſumptio eſt, quod qs
eligat ſibi hæredem induſtrioſum per quem honor & teſta-
mentum conſeruẽtur: prout de hoc videtur caſus in terminis
in §.licèt ſuprà qui ma. non poſſ. & ideo ratio ſua nil valet.
In fine gloſſ.habes differentiam inter fideicommiſſarias &
directas libertates: pro qua opin. vide text. & ibi Odofre. &
Bald.ponentes rationes diuerſitatis in leg.prima. & ſecunda,
& fin.C.qui manu.non poſſunt. & idem tenet gloſ.in l.in frau
dem.in fine.ff.qui, & a quibus.
30 † Gloſſ.creditorum. Colligitur ex iſta gloſſ. ſecundum iura
quæ allegat & ſecũdum communiter ſcribentes hic, quòd ap
pellatione creditorum in terminis iſtius text. largo modo ve-
niant creditores omnes ſiue ex contractu uel quaſi, ſiue purè,
ſiue in diem vel ſub conditione. Circa iſtam gl. Iaſ. hic remiſ-
ſiuè procedit: per cuius doctrinã non habetur perfecta veri-
tas iſtius gl.quæ eſt neceſſaria in hac materia. Et ideo pro cla
ra reſolutione colligatis vnam concluſionem generalẽ ex iſta
gl.quod reuocatoria cõpetit omnibus creditoribus hic enu-
meratis.Tamen vt hæc cõcluſio verificetur, eſt prius videndũ
vtrum iſti tales dicantur propriè creditores, quo ad hoc,vt di
ſpoſitio iſtius textus, vel alterius odioſa & pœnalis ſimpliciter
loquens de creditore comprehendat tales. Et in primis, quo
ad debitorem ex contractu vel quaſi, non eſt dubium:ſed quo
ad creditores ex maleficio,eſt maior difficultas:omiſſa tamẽ
diſputatione quæ traditur per doctores hic, & plenius in ru-
brica.ff.ſi certum petatur. per repetit. in 5.colum. & in l. j. ff.
eodem,per alios ordinariè.
Mihi videtur vltra alios quòd tales dicantur propriè credi
tores & debitores: pro quo dico eſſe caſum in terminis. in l. ſed
vtrum. ff.de pet.hære cuius verba hæc ſunt.Nihil intereſt, an
ex delicto uel contractu debitor ſit.põdero verbum, Sit,de cu
ius natura eſt ponere veritatem & proprietatem rei: vt tradit
Iaſ. l.nemo poteſt in j.colum,in 2. lect. de legat.j. & in l. qui
quartam.col.j.nu. 5.eo.tit. & alibi ſæpe poſt Bal.in l. qui for-
tuitis,C.de pig.act.& Bar.in l.ſi maritus.§.legis,ff. de adulter.
Et quod talis debitor & creditor ex delicto propriè ſit debi
tor, & per conſequens creditor dicatur,eſt etiam tex.in §. ex
quibuſdam.infrà de pœ.te.liti. quicquid dicant doctores.ĩ d.
l.j.ff.ſi cert.pet.volentes quòd talis non dicatur propriè debi
tor, ſed largo modo attento communi vſu loquendi: vt te-
net Alex. vltra ibi deducta in conſil. 17.incip.requiſitus.in fin.
j.vol.Rom.conſi. 223.incip.iſta captura ad fi.Bart.in conſilio
169.incip.ſtatuto ciuitatis Tuderti. Fulgo.conſi. 153. ad finẽ.
Sed quo ad terminos tex. noſtri & materiæ reuocatoriæ alie-
nata in fraudem, ego teneo quòd iſti propriè creditores dicã
tur, per ſupradicta.& eſt caſus in l.qui in fraudem.ff. qui & à
quib. facit.l. quia ratio, ff. de condi.iofti.& bonus textus. in
d.l.ſed vtrum vt ſuprà dixi. Non obſt. motiuum Rofred.hic:
32 quia vltra reſponſiones hic datas per Ioan.Fab. & Iaſ. † ego
aliter reſpondeo, & dico quòd licèt non ſentiat totale dam-
num, dicitur tamen incommodum ſentire:vt tradit Alexand.
in l.ſi in 5.col.ſolu. matr.& in hoc minimo damno non præ-
ſumitur, quòd prætor voluerit creditorem grauare: quia iſto
caſu de minimo curatur, vt l.proprietarius.ff.de dam. infect.
& §.Gallinarum.Inſti.de rerũ diui.& eſt gl.in c.cum olim. in
ver.præiudicium.de conſe.quam no.Feli.in c.ſuper eo,de off.
deleg. & Iaſ.in l.quoties.C.de preci.impera.offeren.& hoc ne
crimina remaneant impunita. vulgar.l. ita vulneratus, ff. ad
legem Aquil.& hoc maximè in dubio procedit:quia iura ge-

neraliter loquuntur de iſto remedio dando creditori: & ideo
ad minus damnum, vel ad ius acquiſitum, cuius priuatio pro
damno reputatur, extendi debet arg. l. liberto. ff. de bo. libe. fa
ciunt quæ no. Alex. in l. fina. §. in computatione. in 3. col. nume.
32 6. C. de iure deliberan. † Limitatur tamen iſta conci'ſio voo
caſu non procedere in indulto conceſſo a principe debitori-
bus, vt non conueniantur in quinquennium: quia illo caſu, po
terunt conueniri a creditoribus debitores ex delicto: & tale
indultum non comprehendit debitores ex delicto, ſed alios
debitores & creditores. Ita tenet Roma. in ſingulari 179. incipi.
quid ſi Titius. & Bald. in conſil. 449. incip. ponitur. in 3. volu. &
hanc concluſionem latè per plura firmat Iaſ. in Auth. res quæ,
in 5. colnm. verſic. 6. & ultu. nume. 20. C. commu. delega. & te-
net Alex. in l. 3. ff. ſi cert. pet. per l. ſi rerum. vbi bonus text. ff. de
re iudi. & tex. in l. ſed & ſi ex parte. in princip. ff. quod cum eo.
Et pro iſta parte facit bonus tex. in l. fin. §. fina. ff. de his, quæ in
fraud. cred. vbi probatur, quòd beneficium ne quis poſsit con
ueniri niſi inquantum facere poſsit, non comprehendit illum
qui diſsipauit bona in fraudem credito. Ad idem tex. in l. pen.
ff. de iure doti. & l. etiam. §. licet. ff. ſoluto matrimo. & l. palam.
§. non eſt ignoſcendum. ff. de ritu nuptiarum. facit vlterius,
quia conceſsio facta aliquibus, debet intelligi de habilibus. l.
gradatim §. lege. ff. de mu. & hono. & inhabiles & odioſi in
dubio cenſetur excluſi, vt latè per illũ tex. dicit Iaſ. in l. 2. §. præ
tor. in primo notabili. ff. qui ſatiſda. cogan. facit tex. in leg. Lu-
cius. §. Lucius. ff. de lega. 2. & l. teſtamento Centurio. §. cũ ita.
ff. de inoff. teſta. cum ſimilibus: vt per Alex. in conſi. 38. incip.
in cauſa mota. in ſuo libro primo. quod conſilium repetit in
conſil. 87. in cauſa, &c. tertio libro. Tamen aduertendum eſt,
quia contra prædicta videtur doctrina glo. ordinaria & com-
muniter approbata in c. ſanctorum 12. quæſt. 2. quæ uult quòd iu
ra loquentia de redimendis captiuis, habẽt locum & compre
hendunt illos qui ex delicto ſuo ſunt carcerati, & illa glo. pro
hoc allegat text. in cap. ſi tes. 14. quæſt. 6. & plura alia iura, quæ
omnia volunt, quòd inhumanum non eſt ſubuenire etiam il-
lis qui deliquerunt: & illam glo. in dicto capitulo ſanctorum,
pro ſingulari ad hoc allegat Bald. in Auth. ſimiliter. in prin. C.
ad l. Fal. & in l. illud. in princi. C. de ſac. ſan. eccl. quos ſequitur
Ioan. de Ana. in cap. ſignificauit. in 4. col. de Iudæ. & ibi latiùs
Felin. hoc tenet. Et pro iſta parte bene facit quòd Alex. dicit in
conſil. 75. videtur in præſenti. in 5. volu. vbi vult quod ſub im-
munitate conceſſa ciuitati, Iudæi comprehendantur. Et licèt
iſtud dictum tolli poſsit ex eo, quia ex hoc Iudæi comprehẽ-
tur: quia materia eſt indifferens, per tex. in l. ſpadonem. §. iam
autem. ff. de excuſa. tuto. ut latè Iaſ. tradit in rubr. ff. de iuſtit. &
iur. & in §. in perſonam. nu. 16. ĩ. eo. poſt Bal. in l. 3. num. 6. C. de
ſac. ſan. eccl. & Are. ĩ. per quos age. poſ. in 3. colum. Tamen per
hoc alia ſupradicta non tollũtur: ſuper quibus reperio varias
opi. vt patet ex adductis per Alex. in l. quamuis, in 3. col. nu. 16,
ff. ſolo. mat. & per Moder. Hiſpanos in repe. in l. ſi filiusfa. §. diui.
fol. 19. nu. 362. cum ſeq. de lega. 3. poſt Crotum ibi. Et ideo pro
concordia iſtarum opin. & iurium prædictorum tu facias tres
caſus. Primus eſt, quando aliquis incidit in paupertatem cul-
pa ſua ordinata ad illum caſum: & tunc ſubueniendum non
non eſt: ſic procedit tex. in d. l. pen. & l. fin. ff. de his qui in frau.
cre. cum ſi. ſuprà allega. Secundus eſt caſus quando culpa ſua
non fuit immediata cauſa neq; ordinata ad cauſam pauper-
tatis: itaq; paupertas nõ obuenit illi debitori propter delictũ
ſuum, ſed ex alio caſu: & tunc puto, quòd tales debitores ex deli
cto comprehendentur ſub ſupradicto indulto quinquennij, &
ita procedit gl. in d. c. ſanctorum cum alijs alleg. & quod tali
caſu culpa non ordinata ad caſum paupertatis nõ debeat at-
tendi, eſt tex. in c. quia diuerſitatem. de conceſ. præben. & do-
ctri. Bar. in l. 2. §. fi. & in l. 4. in prin. ff. ne quis cau. Tertius eſt ca
ſus quando agitur de præiudicio tertij. & tunc indiſtinctè tali
non eſt ſubueniẽdum: ita tenet Alex. in l. Marcellus. §. res quæ,
ad Trebel. & in d. l. quamuis. arg. c. deniq; 14. q. 5. & l. ſi pigno
re. §. 1. ff. de fur. & ſi dicatur, quòd in omnibus iſtis tribus caſibus
poteſt cõſiderari præiudiciũ creditoris, rñdetur non eſſe ve-
rũ, niſi eo caſu quo creditor ex delicto ageret ad intereſſe, &
æſtimationẽ dãni: vt in l. Aquilia. ſed vbi ageret ad merã pœ-
nã, ex quo tunc pœna dicitur lucrũ ex parte creditoris: vt di-
cit Bal. in l. 3. per illũ tex. C. ſi rec. prouin. non inferi tunc præiu
diciũ: quia non ſentit dãnum: argu. l. quòd autem, ff. quæ in fraud.
cred. & maximè in caſu prædicti indulti per quod non tollitur
debitũ, ſed differtur: prout eſt caſus de tali indulto in l. quo-
ties. C. de pre. Impe. offe. & ibi oẽs Moder. & hoc quantũ atti-
net ad creditores ex delicto, circa quos vltra prædicta vide Lu
do. Bologni. in rep. rubricæ, ff. ſi cer. peta. in 5. col. vbi quædam
longo verborum ambitu congerit, quæ non curo referre.
33 † Quantum verò ad creditores in diem vel ſub conditio-
ne, vltra alios conclude ſuccinctè, quòd creditores in diẽ vel ſub
conditione, propriè creditores nõ dicantur: & ideo in ſtatuto
loquente de creditore vel debitore non comprehenduntur:
pro qua opi. videtur text. in leg. grege. §. ſi ſub conditione. ff. de
pig. vbi dicitur, quòd pendente conditione, nihil interim debe
tur. Nam, vt dicit tex. in §. ex conditionali. Inſti. de verb. oblig.
ſpes eſt tantum debitum iri, & ſic ſperatur eſſe debitor: ergo
non eſt: ſi non eſt, non cõpetit reuocatoria: cum non entis nul-
læ ſunt partes. l. eius. ff. ſi cer. pe. nec poteſt reſcindi qđ non eſt.
l. decem. ff. de verb. ob. & pro hoc pondero etiam tex. in l. 3. ff.
de donat. vbi donatio conditionalis non eſt propriè donatio.
ratio eſt: quia non eſt ſimpliciter talis. ſed cum illa aliqua qua
litate, puta ſub conditione, vel alia quælibet, non dicitur pro-
priè talis, prout de hoc eſt tex. in l. quæſitum. §. illum fortaſſe.
ff. de leg. 3. l. ſi cui lana. de leg. 3. & tenet Iaſ. in l. 3. in 3. colum. in
prin. ff. de re iudi. & idẽ Iaſ. not. declarat in l. ſi tibi pecuniã in
2. col. nu. 6. ff. ſi cer. peta. & ideo homo mortuus non eſt homo
propriè, ſed homo mortuus: & ſic cum illa qualitate. gloſ. ĩ. in
prin. iſtius tituli in verbo actio. in fi. & ibi dixi: faciunt ea, quæ
vult Iaſ. in ſimili in §. oium. nu. 5. ver. aduertite. ĩ. eo. nã quali-
tas adueniens enti, qualificat ipſum ens, vt in c. ſtatutũ, de ele-
ctio. in 6. Et pro illa parte ultra alios eſt caſus ſingularis in l. ſi
ita ſcripſiſſet. de leg. 2. p quem dicit ibi Bal. quòd in legato credi-
to: ũ ſuorum nõ ueniunt ea, quæ debentur ipſi teſtatori in diẽ
vel ſub conditione. quẽ tex. ad hunc inducit Alex. qui hanc par-
tẽ tenet in cõſi. 106. inci. viſis & opportunè &c. in 5. col. 5. uol.
Et ad hoc idẽ alleg. Roma. conſi. 164. inc. nec quinquaginta. in
fi. ubi dicit, quòd ille qui ceſsit debita ſua eccleſiæ, non intelligitur
cedere debita in diem, vel ſub cõditione. Et hoc idẽ per illum
tex. concludit Io. Crotus de Monteſerrato in repet. l. ſi conſtã-
te. in prin. ff. ſol. ma. & pro hoc facit tex. iuncta gl. in l. hæredẽ.
ff. manda. vbi in concluſione hæreditatis non venit ius compe
tẽs hæredi in diẽ uel ſub cõditione: & tenet Ang. Aret. in §. ſub
cõditione. in fi. ĩ. de uer. obl. de quo tñ uide latè. Alex. in cõſil.
2. in 4. uol. in 4. col. facit text. in l. ſi cũ fideicõmiſſaria libertas.
§. ſi ſub cõditione. ff. qui, & a quibus. & hoc de plano procedit.
34 † Poſſet tñ attentari cõtrariũ, quòd dicatur propriè creditor
ſiue debitor: nã certũ eſt, quòd ille propriè dr̃ abſolui ſiue libe-
rari, qui propriè fuit obligatus. l. decẽ. ff. de uer. obl. & l. ſi con
cubina. §. 1. ff. re. amot. facit tex. in c. cũ cõtingat. de offi. deleg.
ſed debitor ſub cõditione ſoluẽs propriè liberatur. l. Stichum.
§. uſumfructũ, ff. de ſolutio. ergo propriè fuit obligatus. Tñ non
recedas a cõi. & hoc ar. de facili põt tolli negando maiorẽ &
dãdo inſtantiã de minori: & patet ẽt inſtãtia ex l. 2. §. ſolet, &
ibi gl. ff. de hæredi. uel actio. uen. & eſt caſus de hoc in l. 3. ff. de
ope. no. nun. ex quo Alex. ibi. no. in 2. no. quòd illa regula nõ ſem-
per eſt uera, quia aliqñ liberatio nõ preſupponit obligationem de
quo latè ibi p eũ. Inſpecto tñ cõi uſu loquendi, ut ſupradictũ
eſt, propriè creditores dicuntur. Et hoc ſatis ſuadetur: quia cõis
uſus loquendi derogat proprietati uocabuli: ut dicit Bar. in l.
Labeo. ff. de ſuppel. lega. & latiſsimè Feli. in proœ. Greg. col. 3.
uſq; ad 8. quicquid dicat Barb. qui contrariũ tenet in rub. ex-
tra de inſtru. in xj. col. Ex ſupradictis põt decidi vna qõ nota
& quotidiana, quam etiam ponit hic Iaſ. poſt alios. & clarius
& uulius ego proſequar. Dictum eſt ſuprà ſecundum cõem
& ueram opin. quòd debitor ſub conditione non eſt propriè de-
bitor ſed ſperatur eſſe turus. §. ex conditionali. Inſtituta, de
uerborum obligatio. dum ibi dicitur ex conditionali ſtipu-
latione tñ ſpes eſt debitum iri, &c. Dubium eſt ergo, num-
quid reuocatoria, de qua in textu noſtro dr̃, competat futuris
creditoribus, utputa, gerebã aio mutuo accipere magnã pe-
cuniæ quantitatem: ante tñ quàm acciperem, alienaui omnia
bona, deinde pecuniã mutuo accepi: dubitauitur, nunquid
iſte creditor poſsit agere reuocatoria ad bona alienata ante
pecuniam acceptam. Et primò pro parte affirmatiua facit gl.
hic in

hic in verbo, creditorum, quæ vult, ꝙ remedium textus noſtri competat creditori conditionali, qui ante conditionis euẽtum non dicitur creditor, per iura ſuperius per me allegat, ſed dicitur futurus: eodem modo & competit iſti. Sed ad hoc reſpondetur quòd longa eſt differentia: quia creditor ſub conditione ſaltem largo modo dicitur creditor reſpectu obligationis contractæ: ſed in caſu noſtro nulla erit obligatio contracta tempore alienationis, ergo &c.

Item creditor conditionalis tranſmittit, d. ẽto. §. ex conditionali, quæ omnia ceſſant in caſu noſtro. † Secundo pro iſta par
35 te facit tex. in l. ſi filia. ff. de diuor. & in l. filiæ. ſo. mat. vbi ẽ caſus ꝙ ſi pater dat dotem filiæ, & ſtipulatus eſt ſibi reddi, ſi in matrimonio decedat, dicitur ibi quòd ſi filia conſulto diuertit, vt patrem lucro dotis defraudet, maritum verò lucro afficiat, quòd pater poteſt nihilominus æquitate ſuadente conſequi dotem. Ita videtur in caſu noſtro, quod ſi iſte alienauit omnia bona hac intentione, vt poſtea pecunias iſtius creditoris recipiat. ꝙ iſti creditori ex æquitate ſubueniri debet.

Et pro iſta parte facit text. quaſi in terminis in capitulo ſi te. de renuntiatio. libro ſexto. qui textus melius facit. Tamen etiã hæc poſſunt euitari. nam ideò in dicta l. ſi filia, ſubuenitur patri propter ſtipulationem præcedentem, quæ ad illum caſum extenditur. In caſu vero noſtro nullum erat vinculum, neque obligatio contracta ante pecuniæ numerationem: & iõ iſti creditori non debet reuocatoria competere, cum quo ad hoc, vt competat reſciſsio. initium contractus conſiderari oportet, non autem temporis: in quo ſi alienatio facta fuiſſet, competeret: arg. tex. optimi in propoſito. in l. ſi Gaudentius. C. de contrahen. emptio. quia qualitas iuncta verbo debet adeſſe tempore verbi. l. ex facto. ff. de vulg. & pupilla. Decius in conſilio 14. num. 8. & conſilio 55. numero ſexto, ſecunda parte, cum ſimi. Tertio facit. l. ait prætor. §. ita demum. ff. eodem. & l. cum ratio. §. ex bonis. ff. de bon. dam. vbi ſi habens creditores alienauit omnia bona ſua, & poſt alienationem alios ſortitus eſt creditores, ex quorum pecunijs, ſatisfecit: dicitur ibi quod iſti creditores ſecundi poterunt agere reuocatoria ad bona alienata antequam eſſent creditores: & in l. cum ratio §. ex bonis probatur etiam iſte effectus, dum ibi dicitur quòd ſi formidans ex accuſatione bona amittere, adoptauit aliquẽ, quo ad hoc ſi ſequeretur condemnatio, poſſet ille portionem bonorum detrahere, quòd ſecuta poſtea condemnatione illa adoptio irritatur, neque valet. Ita in propoſito videtur dicendũ, quòd iſti creditori competat reſciſſoria.

36 † Tamen reſponde, ꝙ ideo in d. §. ita demum competit reuocatio: quia ſecundi in locum priorum ſucceſſerunt eo, quia de pecunijs eorum primis eſt ſatisfactum: alias enim nõ competeret reuocatio: vt tenet ibi Bar. & omnes: & eſt etiam text. in l. niſi priores. eo. tit. ff. quæ in fraudem credito. Et hoc rõne probatur. quia ſubrogatus ſapit naturam primordialem illius in cuius locum ſubrogatur. l. item veniunt. §. item prædia mus ff. de petitio. hære. glo. in l. certi condictio. in princip. ff. ſi cert. peta. Sed in quæſtione noſtra ceſſat ſubrogatio. ideò non competit tale remedium. Non obſtat etiam d. l. cùm ratio. §. ex bonis. quia ibi facta fuit alienatio poſt accuſationem criminis commiſsi: vt tenet ibi glo. in verbo in reatu. & text. hoc clare innuit qui caſu ex delicto erat acquiſita obligatio: quod quidem delictum cenſetur retrotrahi ad tempus illius fraudulentæ cogitationis: arg. eorum quæ dicit Bart. in l. non ſolùm, §. ſi mandato. ff. de iniurijs. quem comprobat Iaſon in le. j. in 6. col. C. de ſer. fugit. Quarto adducitur hic per Iaſ. text. qui dicit eſſe optimum. in l. in fraudem creditorum. ff. qui & à quibus. vbi datæ libertates teſtamento in fraudem prioribus creditoribus dimiſsis. hoc eſt ſatisfactis propter reſiduos alios creditores, dicit text. irritæ ſint. ecce ergo quod futuri creditores impediunt ſiue reſcindunt libertates ante creditum datas Sed dicas quòd ille text. nihil penitus facit: quia ibi illi reſidui creditores, non dicitur quod fuerunt poſt datas libertates, ſed erant creditores ante dationem. tamen prioribus ſatiſfactis iſti qui erant poſteriores illis, non tamen futuri remanebant inſoluti, propterea dicit reſiduos creditores.

Nam illa dictio, reſiduos, de ſua propria natura ſignificat partem remanentem ex reliquo, & ſic importat totum, quod remanet. ita eſt textus in l. 2. C. de hære. inſtitu. l. quod ſi Mæuius. eo. ff. glo. in c. quanquam de vſur. libro 6. Et propterea dicitur ibi quòd irritæ ſunt libertates: aliàs ſi de futuris loqueretur, qui poſt datas libertates contraxerunt, non impedirent libertates. vt eſt caſus expreſſus in l. ſi quis cum ſciret. ff. quæ i frau. cre. & ita illa duo iura realiter concordantur, licet glo. ibi variauerit in ſolutione, & difficultatem auget, quæ iſto modo ceſſat. Quinto facit text in l. fin, §. idem reſcripſerunt patres. ff. ad municipa. vbi ſi pater ideò manumiſit filium, ne ſi poſtea publico munere fungeretur, pro eo teneretur. dicitur ibi quòd nihilominus ſi poſtea filius ad apicem dignitatis aſcẽdit, quod debet teneri,

Sed ad illum textum facilis eſt reſponſio, nam ibi illa emancipatio fuit facta in fraudem legis, de qua conſtitit: quo caſu longa eſt differentia, vt tradit Bartolus per textum ibi in l. ſi libertus. in principio. ff, de iure patro. & Baldus in l. j. i prima oppo. C. ſi quid in fraudem patro. de quo latius ſuprà fuit dictum. quibus adde bonum textum in l. ſine hærede. §. Lu-
34 cius. ff. de adminiſtratio. tuto. cum alijs. vt per Aretinum, in l. cum demum. in fi. ff. de acquirenda hæreditate. † Et quia textus in d. §. idem reſcripſerunt. fauore publicæ vtilitatis vlterius procedit diſponendo in caſu illo. & pro iſta ſolutione in ſimili facit text. in l. ſi quis in graui. §. vtrum. ff. ad Sillcia. facit etiam text. in l. j. §. biduum. ff. quando appellandum ſit. & bonus textus in l. prima. §. fina. ff. de feriis, quos allegat ad hoc ꝓpoſitum cum pluribus alijs Iaſon in l. non dubium. in 4. colũ. verſiculo tertio limita iſtam regulam, numero 19. C. de legi. & iſto modo ſoluendi vtitur, Decius Iuriſconſultus optimus, in c. meminimus. de appella. & idem Iaſon in l. filio, ſecunda columna. de lega. primo. & vtitur etiam Barthol. Veronen. in repetitio. Authenticæ, ſed nouo iure, in 3. columna. C. de ſer. fugiti. & alibi ſæpe doctor. Pro parte verò negatiua quòd futuris creditoribus reſciſſoria non competat, adduco primò textum in l. debitor. C. de iure fiſci, vbi eſt caſus ferè in terminis, quod ſi aliquis poſt alienationem bonorum cum fiſco contraxit, dicitur, ibi quod illa bona alienata non ſunt obligata fiſco creditori poſt alienationem aſſumpto, & ita ille textus allegatur per Paulum de Caſtro ibi quod in generali obligatione bonorum non veniunt bona quæ per prius exiuerant patrimonium debitoris. Ad idem eſt bonus textus in l. ſi quis poſt hac. in principio. & §. j. C. de bonis proſcriptorum. Et hoc regulare eſt etiam in quolibet priuato: vt eſt text. in l. penultim. ff. quæ res pigno. obliga. poſſ. facit tex. in l. fin. §. Lucius. de dona. & facit in arg. tex. in c. primo, ne ſede vacan. Sed ad iſta poteſt tripliciter reſponderi. primo ꝙ loquantur quando debitor futurus alienans habebat alia bona reſidua, quæ ſufficiebant ad debita. vt patet in dictis iuribus. quæ loquuntur tãtum de vno fundo. Vel ſecundo poteſt dici quod ideo ibi nõ fuit facta reſciſsio: quia non conſtitit de fraude. alias ſecus, ut habetur in l. prima. C. de iure fiſci, lib. 10.

Vel tertio poteſt in hac materia dari vna diſtinctio, quæ fuit Petri de Bella pertica hic, videlicet quod aut quis incontinenti poſtquam alienauit, contraxit nouos creditores, & præſumitur quod in fraudem eorum antè alienauerit, ex vicinitate actus l. ſi uentri. §. fi. ff. de priuileg. credi. Et quia quæ incontinenti fiunt ineſſe videntur. lege, lecta. ſuprà dicta ff. ſi cert. pet. Et iſto caſu bene competit reuocatoria, & ita per illa iura tenet Pau. de Caſt. in conſi. 137. incipien. primò quæritur in tertia col. primo uolumine ſecundum nouam impreſsionem. Aut uero poſt alienationem ex interuallo, poſt cõtraxit dictos creditores, & tunc reuocatoria non competit. & ita omnia iu
35 ra poterunt concordari. † Gloſſa, poſſeſsis. Concluſio glo. eſt, quæ communiter tenetur, quod antequam agatur reuocatoria debet fieri excuſsio in bonis debitoris. Et licet circa hoc opinio. ſint inter antiquos: ut dicit Bart. poſt gloſſam. in l. prima. C. de reuoc. his quæ in fraudem credito. Tamen magis communis concluſio eſt, quod requiratur excuſsio: quam ultra alios ego per iſtum textum firmo, dum dicit, bonis à creditoribus poſſeſsis, quæ uerba cũ ſint ablatiui abſoluti, denotãt conditionẽ expreſsã. ut dicit Bartol. in l. j. in 7. q̃one principali ff. de conditio. & demonſtr. & ita intelligit text. in l. à teſtatore. ff. de conditione & demonſtratione. latè Iaſon in rubrica, ſoluto matrimon. Et conditio ponit formam. quæ ſi non obſeruatur, remedium prætoris non competit: ut eſt caſus

 notabilis

notabilis in l. ait prætor. ff. de collatio. bono. & notat Alexá. in l. ſecunda, §. ſi prius. in j. colum. ff. de vulga. & pupilla. & in terminis ablatiui abſoluti hic tenet Decius in conſilio 1 t. & pro tenui. in quinta colum. ver. ſecundo principaliter. in j. parte. Et maximè hoc procedit in ablatiuis abſolutis prolatis à lege: ſecus verò ſi ab homine: vt in l. ab emptione. ff. de pactis, licet aliquando iſtud varietur ſecundum ſubiectam materiam: vt patet in capitulo translato. de conſtitutio. & ibi notat Decius in ſecunda lectura. Et ſecundum hoc poſſet attentari contrarium, videlicet quòd iſta verba ablatiui, poſita in iſto textu non inducerent formam: quod ex eo patet: quia saltẽ, quando eſt notorium debitorem non eſſe ſoluendo, non requiritur excuſsio vt tenet hic Faber, Aretinus, & Iaſon, & latius reaſſumit Hyppolitus de Marſi. in tractatu de fideiuſſor. in ſecunda colum. & tamen ſi fuiſſet inducta forma, etiam in notorijs deberet obſeruari, argumento text. in le. 3. §. de illo, alias factæ. ff. de re milita. & capitulo ſi. 22. quæſtione ſecunda. Nec obſt. quòd ablatiui abſoluti inducant formam: quia hoc negari poſſet: nam licet importent conditionem, non tamen expreſſam, vt formam inducãt: vt tradit notabiliter Paulus de Caſtr. in l. in ratione. §. penulti. ff. ad l. Falcid. & prius Bald. in rubrica. C. de inſtitu. & ſubſtitu. & clarius per Io. Fab. in §. huic proxima inſtitut. de leg. Et per hoc dictum Bart. in dicta. l. prima. in 7. quæſtione confunditur. Sed breuiter dicaa quod dictum Bar. eſt verum, quod tenent nouiſsimi Papien. in rubr. ff. ſolu. matri. in principio Iaſ. in l. cum mota. in quinta columna, C. de tranſa. & ibi latius per Claudium de Aquis, modernum Taurinen. & Alex. in conſi. 1 t9. in prima colum. in primo volumine. Non ob. quod ablatiui abſoluti denotãt formam reſpectu conditionis, & forma debet obſeruari: quia reſpondetur illud eſſe verum, niſi res ſit notoria: ita notabiliter dicit Bald. & Pau. de Caſt. in l. j. C. vt quæ deſunt aduo. vbi dicunt quod ſtante ſtatuto, quod de cicatrice non poſsit ferri ſententia, niſi medicis adhibitis, & de ea referentibus: ſi tamẽ notorium eſſet cicatricem eſſe remanſuram, dicunt quod valet ſententia, & iſtud dictum pro notabili approbat Feli. in c. cum dilecta, in 19. colum. ver. hoc limitat. de reſcriptis. & Decius in conſi. 73. aliàs 275. incipien. in cauſa. in 4. colum. in ſecunda parte: tamen concor. vt per eundem Decium in conſilio 74. in eodem caſu. eo. lib. vt igitur iſtud remedium competat, neceſſaria erit excuſsio.

Hæc tamen communis concluſio limitatur multis modis: vt hic per Iaſonem. Et prius tradit Bertachin. in repertorio ſuo, in verbo diſcuſsio: & nouiſsime latius proſequitur & reaſſumit per plura Hyppoli. de Marſil. in tractatu de fideiuſſor. in j. s. 3. & 4. colum. cum alijs: ut deducit idem Iaſ. in l. decem, in textu & gloſſ. de verborum obligatione. Aretin. & alij. in l. ſi ego. & l. fin. ff. ſi cert. pet. & per Soc. in tractatu regularum fallen. 134. Et Corn. in conſi. 109. incip. viſo in lr̃a a. & b. in j. vol. vbi late per eos: quæ omnia in ſpecie vobis non refero: quia limitationes communiter approbantur: & non duco denigrare papyrum & chartas ſuperuacuis implere, poteritis tamen vltra adducta hic per Iaſon. & alios ex ſuprà dictis locis, dum expedict, pleniſsimè materiam exhaurire. Tantum modo vt proſuimus, pertinentia & neceſſaria ad text. & ad gloſſ. proſequar, reliquis prætermiſsis, ne Criſpini ſcrinia compilaſſe videar.

39 † Non tamen eſt omittendum vnum circa prædicta, quòd in caſibus ſuprà dictis ita demum toleratur, ut diſcuſsio omittatur, puta in caſu notorio, niſi lex ulterius procederet annullando: per ea quæ notanter Bald. tradit in l. prima, ff. de lib. & poſth. & recentiores ibi tradunt. & idem prius Alexan. in d. l. prima, quæ deſunt aduoc. quod tene menti, propter ea, quæ dicta ſunt de ablatiuo inducente formam.

Gloſſ. permittit. Ea iſta gloſſa, ſecundum declarationem Iaſonis ex mente Bartoli colligitur vnum: ꝙ actio, de qua hic, competit infra annum aduerſum illum qui recepit in fraudẽ, ad ualorem pretij dati: ſi tamen res recepta plus duplo pretij numerati valeat, in eo quod eſt plus, datur actio in perpetuum. per textum in l. ait prætor. §. hæc actio hic allegato, in gloſſa, quem ita ibi intelligit Bartolus.

Or aduerte, quia opinio iſtorum patrum non eſt uera, & gloſſa iſta hoc non dicit, neque tex. allegatus per eam, quia clarum eſt, quòd contra eum qui recepit in fraudem ſiue ex cauſa oneroſa, ſiue lucratiua, datur iſta actio infra annum. caſus eſt in l. quod autem. §. j. & ſi. & per totum. ff. quæ in fraud. cre. & ita uerba edicti poſita in l. j. eod. nt. generaliter ſonant. & ratio eſt in promptu: quia ea quo iſta eſt actio prætoria, & uenit ad reſcindendum actum iuris ciuilis, puta uenditiones, q̃ iſto caſu approbantur à iure ciuili: ut in l. ſi ſciens. ff. de contrahen. emp. debet eſſe annalis, per regulam traditam per le. in honorarijs. ff. de actio. & obliga. in uer. ſed cum reſciſſa. & ibi notat Bar. & ideò falſum eſt quòd ſit perpetua. Non obſt. text. in d. l. ait prætor. §. actio. quia dico quòd ille textus non dicit, quòd actio ſit perpetua contra illum qui in fraudem recepit: ſed ſolum contra fraudatorem, & habentem cauſam ab eo, puta hærede uel bonorum poſſeſſore. nam ſi aliquid ad iſtos peruenit poſt factam alienationem, uel dolo deſijt peruenire, ſicut prodita eſt actio contra recipientes in fraudem, ita & contra iſtos fraudatores: ſed diſsimiliter: quia prima eſt annalis, iſta eſt perpetua. Ratio eſt clara: quia iſto caſu iſta actio eſt rei perſecutoria, & non tendit ad reſcindendum contractum approbatum à iure ciuili: & ideò eſt perpetua per regulam dictæ l. in honorarijs. ut dixi ſuprà in §. rurſus. Et ꝙ iſta ſit mens, iſtius gloſſ. probatur ex verbis dicti. §. actio. dum ibi de fraudatore loquitur uel quolibet alio. Nam iſta uerba de fraudatore clarum eſt quòd intelliguntur de ipſo debitore alienante in fraudem: ut in l. ſi fraudator. ff. quæ in frau. cre. & illa uerba, uel quouis alio, intelligit de hærede illius uel poſſeſſore: quia dictio Alius, ſecundum communes regulas ſignificat ſimilitudinem. c. ſedes. de reſcr. gl. in auth. ſed nouo. C. de ſer. fugit. & certum eſt quòd nullus eſt magis ſimilis fraudatori, quàm hæres eius & bonorum poſſeſſor. qui perſonam eius repræſentant. & ſic concludo quòd actio perpetua, de qua loquitur iſta glo. & tex. in d. §. actio. datur ſolum contra fraudatorem, & habentem ab eo cauſam. Et ratio dubitationis erat, in d. §. actio. quia uidebatur non debere dari contra ipſum, argu. tex. in l. ſolita. C. de re. pig. tamen illa non ob. datur contra ipſum. Nec ob. l. ſolita. quia ibi fuit prius actum contra debitorem: & ideo bis eadem res extorqueri non debet: ſecus vero hic: quia licet poſsit agi contra recipientes, poterit etiam iſta actione perpetua agi contra fraudatores quando bona reuocata non ſufficiunt: quia agitur contra diuerſas perſonas, ad diuerſas res: niſi in caſu ſingulari. l. ſi fideiuſſores, ff. de fideiuſſor. quam multum extollit Alex. in l. decem. ff. de uerb. obli. & ibi Iaſ. in 5. col. poſt Bald. in l. ſi. in ſi. & ibi Moder. ff. ſi certa. pet. Præterea ea alio exemplũ Bar. nõ procedit in terminis noſtris, ex eo quia ſi res uendita per debitorem ualet ad duplũ, plus non competit iſtud remedium extraordinarium, cùm detur ordinarium, uidelicet reſciſsio alienationis: per tex. in l. 1. §. ſi quis rem, ff. ſi quid in fraud. patr. quod quidem remedium generale eſt: ut in l. 2. C. de reſcin. uend. & pro hoc facit in ſimili quod dicit Bald. dum quærit de fiſco, in l. ſi. C. de his quæ in frau. cred. ubi etiam uidetur caſus pro opin. Iaſ. hic, niſi ꝑdicto modo reſoluat prout ibi diſceptat glo. quod credo uerius.

† Glo. magna in uerſicu. petere. Ea qua parte glo. colligitur quòd actio in factum & actio Pauliana idem ſit: & quòd illud uerbum Pauliana, ſit adiectio. idem tenet gloſſ. in l. in hac hic allegata in glo. & eandem opin. firmat gloſ. in l. j. ff. de his quæ in frau. credi. quam ſequitur Bartolus in dicta l. in hac. & in l. 2. ff. ſi quid in fraud. patr. Tamen Soci. in conſi. 108. incipiente. in hac conſultatione, in prima & tertia & quarta columna, in primo uolumine, uidetur ponere vt diuerſa. & pro eo eſt glo. quæ uidetur ponere, ut diuerſa actionem in factũ & paulianam. in le. debitor §. petant. ff. de his, quæ in fraud. cre. & hæc opin. eſt uerior & communis prout inferius dicam latius in 3. parte glo. In eadem glo. ibi, etiam non reſtituto ei pretio. Colligitur ex glo. quòd reuocatoria competit creditori contra emptorem bonorum alienatorum in fraudem, nullo ei reſtituto pretio. cum hac concluſione gloſſ. doctor. communiter tranſeunt quadam tamen diſtinctione adhibita: vt hic per Iaſonem. Mihi tamen uidetur quòd indiſtinctè emptori pretium ſit reſtituendum, etiam ſi ſciuerit alienata eſſe in fraudem: ubi eſt totum dubium. Nam regula eſt communis quòd in emendo & uendendo deceptio & fraus interueniẽ re poteſt l. in cauſæ. la ſeconda. §. Pomponius. ff. de mino. l. itẽ

pretio

pretio. ff.loca.capit.cum dilecti.de emptio.& uenditio.etiam cnm damoo alterius,vt ibi probatur: quia vnicuiq; vigilare licet pro commodo ſuo, etiam in alterius damnum l. pupillus, in fi.& l.qni ante.§.ſciendum.ff.de his quæ in fraudem credit. l.fi.C.de poſi.& talis dolus,vel fraus,etiam in caſu noſtro non impedit translationem dominij.l.ſi ſciens, ff. de cootrahenda emptione. Quod igitur fit lege permittente pœnam non meretur:vulg.l.Gracchus.C.de adulterijs.alias ſequeretur, quòd quis legis clypeo deciperetur: quod non eſt dicendum. l.prima in fine.C.de his qui ve.ætа.impet.ca. de viduis.27.quæſt. ſecunda.nam inde iniuriæ naſci non debent vnde iura naſcuntur. capitulo qualiter,de accuſ.l meminerint.C.vnde vi.dicẽdum eſt igitur quòd iſte emptor,etiam ſcienter emens,non debet pretium amittere, cùm lex approbet talem venditionem, dict.l.ſi ſciens.& ideò pœnam ſentire non debet:cùm lege nõ caueatur, vt puniri debeat.arg.text.in.l. at ſi qnis §. diuus autem Marcns.ibi pœnam tamen in eum ſtatutam non eſſe, ff. de relig.& ſumpti.fune.

Et pro iſta parte pondero textum in ratione ſui,in l.prima. §.ſed ſi rem,ff.ſi quid in fraudem patro.dicitur ibi, quòd ſi libertus vendiderit rem in fraudem patroni,pretinm autem rei alteri donauerit,quòd non poterit agere reuocatoria contra emptorem:ſed contra illum cui donauit:ratio ibi redditur,qa frans patrono in pretio facta non eſt:ergo innuit clarè textus quòd emptor inquietari non debet,ut rem amittat,non reddito pretio: nam ex quo pretium numerauit,non dicitur facere deteriorem conditionem creditoris ex quo lex approbat talem emptionem, & non annullat. Et pro hoc videtur facere text.in l.ex his.ff.quæ in frand.credi. Non obſtat modò quæ in contrarium poſſent adduci:primò ꝙ ſi emptor ſcienter emens non perderet pretium,ſequeretur,quòd fruſtra daretur creditoribus reuocatoria,cum nullum ex hoc emolumentum ſed potius damnum conſequeretur,ſi pretinm creditores reſtituere deberent,quod forſan debitor alienans diſperdit: quia reſpondetur,ꝙ dupliciter erit ſubuentum creditori:primo caſu quando non inuenitur pretium quod debitor accepit, agat contra ipſum debitorem, vt incarceretur:iuxta.l.fi.§.fi. ff. quæ in fraudem credi. & tali pœna afflictus confitebitur,ꝙ de pretio habito pro re factum fuerit. Nam ſi donauit, agetur contra donatarios babentes ex cauſa lucratiua:per d. l. j. §. ſed ſi rem.ſupra alleg.ſi verò abſconderit,poterit eum conſequi.nã certum erit,ꝙ duorum alterum euenet: aut quod illud occultauit,aut quod donauit,& tunc de perſona conſtare poterit. Secundo erit proficua creditoribus hæc actio,quando alienatum fuiſſet ex cauſa lucratiua. Tertio poterit agere contra emptores eo caſu quo rem minori pretio emerint ad ſupplendum iuſtum pretium iuxta.l.j.§.ſi quis in fraudem.ff.ſi quis in frau.patro.alias autem non poterit emptor compelli,niſi ei reſtituatur pretium:cùm ſecundum ll.mercatus fuerit,nec dicatur fur,cùm ibi pretium abſit.

45 † Non obſtat tex.in l.ſi debitor.hic alleg.in gloſſ. quia ideo ibi pretium reſtituere non coguntur:quia ille emptor non ſolùm ſimpliciter ſciens emit in fraudem:ſed dolus cauſam dedit contractui.& inducendo debitorem alias non commiſſurum dolum,neque minori pretio venditurum,argum. in.l.eleganter.ff.de dolo.& ideo ſingula quæ non proſunt,multa collecta iuuant.l.inſtrumenta.& l.rationes.C.de proba.cum ſim. vt per glo. in l.2.in princ.ff.de exc.tutor.& gloſſ. in capit. tres ſunt,de pœn.diſtinctio.prima.& ideò ibi ponitur.& ita illum text. in l.ſi debitor.intelligit Imo.in l. poſt contractum, ff. de dona.aliàs quando dolus & fraus non dediſſet cauſam contractui,ex ſimplici ſcientia non cooperante dolo, non tenetur per ſupradicta:vt facit tex.per locum à ſpeciali in le.hi qui.C. de reſcin.vend.nam ibi ſpeciale eſt quod emptor emens ſcienter in frandem reipublicæ perdat pretium : ergo in contrariũ eſt ius commune.l.j.ff.ad muni.Et hoc facit, quia ſola ſcientia non nocet etiam in grauioribus. eſt tex.not.in clem.volentes.§.notarij.de vſuris.facit quæ vult Bart.in l.j. §.ſed in eo. ff. ad Silleia.& firmat Felin.in cap.de cætero.column.fi.de re iudicata Hyppolitus latè in ſingulari 164. cum ſimilibus.

Et hoc vlterius ſuadetur : quia ſi in pœnam fraudis emptor deberet amittere rem & pretium etiam eo caſu deberet emptor amittere quo pretium reperitur apud debitorem, cum eo caſu adhoc non ceſſet fraus, neque ratio iſtius concluſionis : & tamen hoc eſt falſum per l.ex his,ff.quæ in frau.cre.ergo patet.quòd text.in d.l.ſi debitor,non loquitur in ſimplici, ſcientia frandis:ſed alia concurrebant de quibus ſuprà. Non obſtant alia iura quæ à ſimili induci poſſent. quia cùm ſint pœnalia,ad iſtum caſum non debent extendi,vt tradit Soci. latè in conſi.107.in 3.col.libr. 1.& ſunt iura clara in le.quæ interpretatione.de pœ.c.odia.cum ſimi. de reg.iur.& regula quæ à iure communi.eod.titul. & libr.

Non obſtat tex. in l.ſi fundum.C. de euictio. quia ibi emit rem alienam,quo caſu dicitur fur,vt eſt tex.in l.ſi ſeruum. C. de fur. ſed hæres erat debitoris alienantis, & ideò poterat vẽdi,d.l.ſi ſciens.ſecus in d.l.ſi fundum. & ideo in pœnam amittit pretinm, & applicatur fiſco.eſt glo.communiter approbata in cap.1.in ver.ex empto: de prohi.feu.alie.per Fede.& tamen in caſu noſtro ſi pretium reperitur,fiſco non applicatur, ſed debet reſtitui emptori d.l.ex his.

42 † In eadem glo. ibi: quo caſu in carcerem detruditur, &c. collige vnum ꝙ debitor,qui alienauit in fraudem,ſi non habet in ære, luit in corpus, nam incarcerabitur. l.fi. §.fi.hic all. ad idem concordat lex finalis,ff.de in ius vocan.cap. finem litibus, de dolo & contuma.

Hoc tamen procedit quando eſt obligatus ex maleficio, vel quaſi: vt declarat do.Abb.in c.2.per illum tex. de malefi. tenet Iaſ.licet Abb.non alleg.in l.ſi idem cum eodem.in 5.co. ff.de iu.om.ind.& eſt de hoc glo.expreſſa,in c.ſi res,in verbo. cruciatus 14.q.6. & hoc ſatis probatur hic in gloſſ. dum innuit,ꝙ ſi iſte debitor pretium acceptum nõ diſtraxiſſet in malos vſus,ꝙ puniretur in carcere: ſed ideò puniri debet,quia ꝑtium etiam dolo diſtraxit: vt innuit text,in d.l.fina. & ſecundum hoc bene verificatur dictum glo.hic circa fi.dum vult,ꝙ iſta actio ex quaſi maleficio oritur,vt ibi dicetur: ergo ille debitor, & emptor particeps de fraude. qui ex quaſi maleficio tenentur,debent puniri in corpus,iuxta prædictam regulam, quam etiam firmat idem Iaſon in §.pœnales.ſuper gloſ. in eum infra eodem.& in §. finali. ver. eum quoque numero. 13. ver.4.ſupradicta infrà eodem.vbi hanc regulam, 12. modis limitat. Secundo limita regulam iſtius gl. vt procedat in vilibus perſonis debitoribus:ſecus in egregijs, & nobilibus, nam tunc ſi non haberent in ære, non luerent in corpus. ita tenet Sali.in l.& ſi ſeuerior.in 3.col.C.de infa.tenet Feli. in c. ad liberandum.in j.colum.extra de Iudæ.& videtur hoc tenere. Bartol.in l.j.in fi.ff.de pœnis,quos latè ſequitur Bart.Bolo. in repet.Authen.habita.in 12.colum.verſic.& ſtante. C.ne fil. pro pa.& vltra ipſum tenet Hyppol. de Marſil.dum alle.Bart. in d.l.1. in l.diuus.in 2.colum.ff.de quæſtion. & illam doctri. Bar.ſequitur etiam Iaſ.in Authen.ad hæc in fi.C.de iudic.aliæ plures limitationes dantur ad prædictam regulam, quas ponit Iaſon in locis ſuperius allegatis,de quo aliquid plus dicã, in d.§.pœnales.Sed circa iſtam limitationem eſt aduertẽdũ ꝙ videtur quòd nobiles etiam puniri debeant in corpus : licet diſsimiliter, per illam regulam quam habemus,quòd in iudicijs non debet eſſe acceptio perſonarum c. ꝙ omnis. de iudic.& in c.in iudicijs,de regulis iuris,lib.6.& hoc regulariter procedit,niſi in caſibus à iure expreſsis: vt tradit Alex.in l.fin.col.2. verſi.& ad allegata.C.de edendo. Si igitur nobilis vel egregia perſona fraudat creditores ſuos, non eſt illi indulgendum. qa fraus & dolus nemini patrocinari debet c.ſedes.de reſcri.l.in fundo,ff.de rei vendi. immo atrociori pœna deberent puniri quia,vt inquit Iuue. ſatyra. 8. Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe crimen habet,quantò maior qui peccat, habetor.pro quo eſt text. in l.presbyteri. C.de epiſcop.& cleric. & in c.2.in fine,de transla. epi.& cle. 2.vbi Car.de vita & honeſtate. cle. Tamen quia in caſu noſtro taxata pœna eſt in d.l.fi. in fi.ideo illa imponi deberet.cùm contrarium non reperiatur cautum.neque obſtat huic opin.quæ Bar. dicit in d.l.deſertorem,in princip.ff.de re milita.cum aggregatis per Felin. in cap.cùm quidam,de iureiur.vbi tex.pro prædictis.quia illa dicta procedunt quando nobilis vel egregia perſona poſſet pœnam corporalem pecunia redimere; quia tunc mitius in corpore punietur,ꝙ̃ vilis : ſecus verò in caſu noſtro, vbi non eſſet ſoluendo: quia tali caſu,ne fraus & dolus remaneant impunita, & creditores damnum patiantur, ego crederem, quòd in

talibus

43 talibus non fiat differentia, per ſupradicta. † Et iſta concluſio & regula glo. noſtræ procedit etiam ſi ille debitor alienans in fraudem ceſsiſſet bonis: quia licèt ceſsio bonorum aliás cedentem á carceribus liberet le. j. C. qui bonis cedere poſſunt. iſtum tamen alienantem in fraudem non liberaret iſto caſu. Ita eſt text. ſingularis ſecundum primum intellectum glo. ibi, quem ibi approbat Bar. in d. l. fi. §. fi. ff. quæ in frau. cre. idē Bar. in l. alia §. eleganter. in fi. ff. ſol. matri. cum alijs deductis, hic per Iaſ. Et vltra hoc ipſum idem tenet Bart. Soci. in tractatu regularum fallentia 46. & 47. faciunt quę no. Bal. in conſili. 31. in 5. parte. & declarat notabiliter excellens vir dominus Vitalis, de Cambanis in tractatu clauſularum fo. 281. ſub clauſulam, ceſsionis bonorum. in prin. & d. l. fi. §. fi. ad hoc quidem exclamat ſingularem Ioan. de Pla. in l. j. in fi. de iure fiſ. lib. 10. & latius cæteris per plura dicta hoc exornat And. Sicu. in cap. quæ in eccleſiarum. in 5. col. nu. 15. & ſeq. de conſtitutio. Extat igitur concluſio ex his dictis Iaſ. & doc. hic q debitor, qui malo modo diſtraxit bona in fraudem, debet incarcerari: neque iuuatur ceſsione bonorum.

Sed modo aduertendum eſt circa iſta. primò q regula glo. noſtræ & Doct. q debitor debeat incarcerari, non probatur in d. l. fi. §. fi. ff. quæ in frau. cred. videlicet q debitor exutus omnibus bonis poſsit in carcerem detrudi: imò ille text. probat, in contrarium. Nam dicitur ibi in prin. d. §. fin. q iniquum eſt dari actionem in eum, cui bona lata ſunt: quia inanis eſt actio quam inopia debitoris excludit l. nam his, ff. de dolo. & poſtea dum tex. dicit dari actionem quo ad pœnam, &c. loquitur quando debitor tantùm partem bonorum alienauit, non omnia bona. patet ibi. Dum dicit, ſi verò quædam de his diſperſiſſet, &c. & ſic tex. præſupponit q aliam partem occultaſſet, vel ſibi pro victu reſeruaſſet vnam partem bonorum: iuxta l. pen. ff. de ceſsio. bono. quia illa dictio, Quædam, eſt particularis, & ponit exceptionem á regula l. quædam, ff. de iure codi. & l. quædam. ff. de acqui. rerum do. c. cùm dilectus. de dolo & contu. ob quam cām datur contra talem fraudatoré actio in pęnā, vt illud quod ſibi retinuit, extorqueatur propter fraudem: vt hac pœna affectus detegat vbi bona repoſuit: aliás non conſonat, quod text. de exuto omnibus bonis loquatur: cùm iſto caſu, plus incommodi quam commodi affert illa detruſio in carcerem creditori. Nam creditor tenetur eo caſu alimenta præſtare ipſi debitori carcerato, iuxta gl. in l. fi. in ver. agnoſcere. C. de eroga. mili. anno. quam ibi valde no. doct. & Angel. in §. fi. in fi. infra eodem. quod tamen ceſſat quando non in omnibus debitor eſt exutus: quia tunc datur contra eum actio ad pœnam, videlicet quod condemnetur etiam non relicta ſibi veſte: vt dicit glo. in d. l. fi. §. fi. quam commendant hic omnes, licet non in hoc puncto.

44 † Sed ex alio mihi videtur quòd docto. & gloſ. hic grauiter decipiantur, q tex. in d. §. fi. non loquatur de carcere prout gl. hic & doc. dicūt probatur ibi dum dicit quòd prætor dat creditori actionem in pœnam. illa enim verba. In pœnā, non conſonant, vt pro carcere exponantur; vt dicunt docto. quia carcer de iure ciuili in pœna non datur: vt dicit text. ad literam, in c. quamuis. de pœnis lib. 6. l. aut damnum. §. ſolent. ff. de pęnis. ſed illa pœna debet intelligi de illa de qua cauetur in l. ſeruorum. in fi. ff. de pœnis. vel de ſimili alia corporali. vel melius & verius de pœna, vt nihil ſibi relinquatur vnde poſsit ſuſtentari, quod videtur maxima pœna: vt in l. quiſquis. C. ad legem Iuliam maieſtatis. Secundò principaliter aduertendum eſt, q non eſt verum, quod dicit Iaſ. & alij ſupra relati, q ſi debitor, qui alienauit in fraudem, ceſſerit bonis, q adhuc poſsit incarcerari: cum ſit contra tex. in l. j. C. qui bonis cedere poſſunt. qui indiſtinctè loquitur: & per conſequens non debet eius fauor per ſubauditiones reſtringi: vt dicit glo. ſingularis in capitulo cupientes, §. quod ſi per 20. in verbo petere. de electio. libr. 6. quam ad hoc etiam commendat Iaſon in l. fina. in 4. columm. C. de ſacroſan. eccl. & Hyppo. de Marſil. in le. furem. in prima colum. de Sica. cum ſimili, vt per Andr. Sicul. poſt Anto. in c. cum te. in 15. columm. de reſcrip. Sed potius illius l. fauor conuenit ampliari. cap. odia de reg. iur. libro ſexto, & quia ceſſio eſt contraria detruſioni in carcerem. nam ad poſitionem vnius ſequitur: vt concludit Felin. in capitulo. ex reſcripto. nume. 11. de iureiur. & tex. in d. l. fin. §. fin. non patitur illum intellectum primum gloſſ. ibi cum in illo text. non fiat mentio de ceſsione. vnde dicere q ibi á debitore fuit facta ceſsio, eſt aperta diuinatio ad illum text. & lacerare. dicta l. j. vt de hoc etiā perpendit Ludouicus Bologni. in primis interpretationibus ſuis. Tamen ab iſtis motiuis Iaſ. & alij poſſent defendi: quia licet in dicta l. prima de illo remedio carceris non caueatur, hoc tamen nobis per aliam regulam iuris conceditur, qua cauetur q quando iudex vel pars vnum remedium eligit, & illud non ſufficit, poteſt alium eligere. l. j. §. quid ergo, ff. de ven. inſpi. l. conſentaneum. & ibi hoc tenet Bartol. in fi. C. quomodo & quando iud. vbi vult q dato, quod in actorem ſit tranſlata poſſeſsio bonorum, poteſt tamen adhuc facere capi reū, perſonaliter: quia donec ſibi plenè non eſt ſatisfactum, & actualiter ſemper poteſt recurrere ad iſtud remedium: vt per plura probat Iaſ. in l. j. in princ. in 6, colum. nume. 23. ff. ſi quis ius di. non obtempe. Sed in caſu noſtro per ceſsionem non eſt plenè & actualiter ſatisfactum creditori fraudato: igitur, &c. & ideò ex alio mihi videtur quòd iſta regula ſupradictorum doctorum eſt falſa. Nam præſupponunt vnum, q iſte debitor, qui alienauit in fraudem & ſic per conſequens tenetur ex maleficio: vt ſuprà dixi in ſecunda parte, & dicam infrà latiùs, vnà cum glo. poſsit cedere bonis, limitando per hoc l. primā. C. qui bonis cedere poſſunt. cùm regula cōmunis ſit in contrarium, quam firmat idem Iaſon in terminis noſtris ſibi contrarius in §. fin. verſic. cum quoque. num. 18. in 9. limitatione infrà eodem & tenet Bald. in l. prima in 5. quæſtione. C. ſi quid in fraudem patro. licet Iaſ. cum pro opinio. prædicta, & male allegauerit: & hanc eſſe communem cum multis concordan. firmat Barthol. Veronen. in conſilio 9. incipien. quidam ex delic. in fi. prin. & columna prima. ſi igitur iſte debitor non poteſt cedere bonis, ergo nulla eſt ſpecialitas, q poſsit incarcerari, præſuppoſito q hoc dicat dicta l. fi. §. fin. & ſic malè dicit Iaſon q per hoc limitatur dicta l. j. C. qui bonis cedere poſſunt. cogita. † In eadē glo. ibi, eſt & Fauiana, quæ cōpetit, &c. Concluſio glo. eſt q tres ſunt actiones reuocatoriæ. vna quæ vocatur in factum Pauliana: ſecunda Fauiana quæ competit patrono: tertia Caluiſiana quæ competit tam patrono, quam creditori. Et licet cum hac opinione gloſ. concor. Odofr. in libellis ſuis, folio quarto. Breuiter reſecāns opin. varijs quæ reperiuntur circa hoc, de quo hic latè per docto. cōmunis opin. eſt contra glo. videlicet q ſint quatuor actiones reuocatoriæ: nam actio in factum & Pauliana ſunt duæ actiones diſtinctæ: vt dicit glo. hic in principio: licèt poſtea ab illa opin. receſſerit & hoc firmat eadem glo. ſibi contraria in l. debitor. in verſiculo petant, ff. de his, quæ in fraudem creditorum, & aliæ duæ de quibus dictum eſt ſuprà. & ita eſſe communem atteſtatur Bartolus in lege finali, ff. ſi quid in fraudem patrono. Et vltra ipſum hoc prius firmat Specu. in titulo de rebus eccleſiaſticis non alie. per totum, & ibi ponit formam libelli vniuſcuiuſq; & ſequitur Socinus, in conſilio centeſimo octauo, inci. in hac conſultatione. in prima & tertia columm. in primo volumi. & Ioan. de Sancto Blaſio in tractatu ſuo actio 17. & 18. actione, idem tenet Ioan. Criſpus de Montibus in ſuo arbore & tractatu de terminis actio. & hæc opin. mihi placet: licet de facili poſsit ſuſtineri opi. contraria. Aduertendum eſt ad aliud, q dum doctor. omnes hic concludunt dari aliam ſpeciem Caluiſianæ quæ dicitur vtilis, quæ competit filio arrogato, contra recipientem à patre alienante in fraudem ſuæ partis debitæ à iure: vt in l. fi. ff. ſi quid in fraudem patro. videntur clarè præſupponere q ſolum hæc actio ſit vtilis, aliæ verò ſint directæ. Sed tamen in contrarium eſt caſus apertus in l. qui autem, §. qui neceſſarius & l. ſi pignus. & l. ait prætor. §. ſi quid in fraudem, ff. quæ in fraudem creditorum. qui text. veniunt continuatiuè à l. prima, & appellat eam vtilem: igitur illa quæ datur arrogato non eſt ſpecies de per ſe, ſed eſt communis, quæ competit etiam alijs creditoribus. cogita: quia eſt nouum. In eadem glo. ibi, ſed quæro quare ſunt hic poſitæ. &c. colligitur ex glo. q actiones iſtæ reuocatoriæ perſonales ſunt, & hæc eſt cōmunis opi. Iaſ. tamen hic poſt Nicolaum & Fabrum tentat cōtrarium, quòd non ſunt merè perſonales, ſed in rem ſcriptæ: quia illę dicuntur in rem ſcriptæ quæ à principio ſunt perſonales: quia oriuntur ex contractu vel quaſi, maleficio, uel quaſi, ſed cum comitantur rerum poſſeſſores, dicuntur in rem ſcriptæ, &

præ, & hic per eum, & declarat not. Bar. in l. ſi tertius §. ſi qs prius, ff. de aqua plu. arcen. & latius reaſſumit idem Iaſ. in rubri. ff. ſi certum petatur. Sed vos non recedatis à communi: pro qua eſt tex. in l. j. §. hæc actio, ff. ſi quid in fraudem patron.
46 ibi, in perſonam eſt non in rem. † Non obſtat quòd detur contra poſſeſſorem: quia hoc non infert de neceſsitate quòd ideo in rem ſcripta ſit: patet, quia actio finium regundorum dicitur perſonalis. l. j. ff. ſi. regund. & tamen datur contra poſſeſſores, vt ibi: & idem de actione fami. erciſ. vt in l. j. §. j. C. de annа. excep. & l. item Labeo §. familiæ, ff. fami. er. & tamen dantur ad inſtar realium, ut tradunt Moder. in rub. ff. ſi certum petatur. patet etiam: quia hæc actio eſt perſonalis, & tamen datur contra poſſeſſores. l. ait prætor. §. hæc actio. & § per hanc, ff. quæ in fraud. credi. Et quia omnes in rem ſcriptæ enumerãtur per gl. magiſtram in l. 3. §. eſt autem perſonalis, in gloſ. 1. ff. ad exhib. inter quas iſta non reperitur non alio reſpectu, niſi quia in iſta actione multa ſpecialia inducta ſunt quæ in alijs reperiuntur. patet, quia omnes perſecutoriæ reales ſunt. §. ſequens, inſ. eo. & tamen iſta eſt rei perſecutoria, vt ſupra dictum. & ad idem eſt text. in l. ſi fraudator §. ſi à ſorore. ff. quæ in frau. & tamen non eſt in rem ſed in perſonam. faciunt alia ſpecialia quæ adducunt hic doct. videlicet quòd cùm regulare ſit quòd ceſsio bonorum excludat actionem, & reddat inanem: vt toto titulo. C. qui bo. cede. poſ. iſtam tamen actionem, præſuppoſita communi opi. pro vera, ceſsio non impedit: vt eſt tex. in l. ſi. §. ſin. ſecundum primum intellectum glo. ſingularẽ. quem ſequuntur omnes, ff. quæ in frau. credi.

Non obſtat, ſi dicatur, vt hic dicit Faber in ſi. iſtius §. quòd iſta eſt in rem ſcripta ea ratione, quia in ea iuratur in litem: vt l. tenetur. §. ſi. ff. ſi quid in fraudem patro. Quia dico quòd iſtud quòd iuretur in litem, venit ex officio iudicis etiam in cõſequentiam, non ex natura actionis: & ideò non debet attendi vt ſpeciem nouam actionis producat: vt dicit glo. no. in §. rei perſequendæ: in uer. actiones, infrà eodem. & arg. tex. in l. qui habet. ff. de tutel. & eorum quæ tradit Bar. poſt glo. in le. certi condictio. in prin. ff. ſi certum petatur. dum alle. text. in le. item veniunt. §. cùm prædiximus. ff. de petitione hæreditatis. Et qđ iſtæ actiones dicantur perſonales, eſt caſus & ibi apertè tenet Bar. in l. qui a debitore, ff. quæ in fraudem credi. quæ omnia re nemeniti. In eadem glo. ibi, ex quaſi maleficio & c. duo colliguntur. Primò quòd quando fraus concurrit ex vtraque parte, videlicet tam ex parte debitorum alienantis, quàm recipiẽtis, tunc actio oritur ex quaſi maleficio. Secundò, quòd quando ſolus debitor participat de fraude, non autem recipiẽs oritur iſta reuocatoria ex quaſi contractu.

47 † Circa primum Iaſ. hic poſt Pet. & quoſdam alios tenet contrarium, quod immo tunc concurrente dolo vtriuſque oriatur ex maleficio, motus principaliter: quia dolus eſt delictum: ut l. j. iuncta glo. crimine. quam ibi not. Bart. ff. de fideiuſſo. tuto. l. item exigit. ff. de dolo & l. j. §. ſi apud. ff. depoſiti. cum alijs vt hic per eum: quibus adde text. magis expreſſum in l. prima §. planè. ff. de tutel. & ra. diſt. & ibi Bald. per illum tex. dicit q̃ ſtatutum loquens de delicto, intelligitur de dolo: quia eſt delictum: per textum ibi quem ad hoc dicit meliorem de iure Iaſon in lege, ſi verò, in prima colum. ff. qui ſatiſda. cogantur. & ante ipſum alleg. Alexand. in l. ſi videtur. §. ſi. in fin. ff. ſi quis ius di. non obtemp. & in l. ſi quis nec cauſam. in fine. ff. ſi certũ petatur, ad idem eſt tex. in l. ſi ex cauſa. §. nunc uidendum. ff. de mino. & bonus text. in l. 3. ff. de cri. pec. quem ad hoc allegat Corne. conſilio 182. videtur in quarto volumine. cum ſimilibus: ut ibi per eos. Sed tamen videtur quòd glo. iſta bene dicat, quòd actio de qua in propoſito noſtro, oriatur ex quaſi maleficio. Non obſtat, quod dicit Iaſ. quod dolus eſt delictũ, quia illud eſt uerum, quando materia ſubiecta. ex qua oritur obligatio principalis erat criminoſa: ſecus uero ſi obligatio principalis non oriebatur ex delicto, ſed ex bono titulo: nam tunc dolus poſtea obueniens non dicitur propriè maleficium de hoc eſt doctri. Bar. in l. omne delictum in princ. ff. de re mili. vbi no. declarat illum tex. dum ibi probatur, quòd contumacia eſt delictum, ea ratione, quia non fit ſine dolo: ut dicit Bart. in l. minor. la prima, ff. de mino. facit l. ex conſenſu, ff. de appel. & l. non poteſt, ff. de reg. iur. & tamen dicit ibi Barto. illud procedere quando materia ſubiecta vnde oritur illa contumacia, eſſet criminoſa: vt ibi per eum.

Suadetur hoc, quia licèt dolus crimen dicatur, dicta l. prima. de fideiuſſo. tuto. alleg. per Iaſ. crimen tamen à delicto & maleficio diſtinguitur. & hæc tria inter ſe differunt: vt colligitur ex text. & glo. in ver. delictum. in l. prima C. ſi aduer. delic. & declarat Bar. in l. aut facta. in principio, ff. de pœnis. ſequitur Alex. in l. ſi mora. in quinta column. nume. 14. ff. ſolu. matri. & eſt gloſ. ordinaria in regula peccatum. de reg. iur. libro ſexto. preſertim in caſu noſtro in quo velamentum contractus bonæ fidei præcedentis operatur, vt non dicatur uerum maleficium, ſed quaſi: ut dicit hic Dyn. & Ioann. de Platea: pro quibus bene facit tex. in l. cùm filius. §. hæres, ff. de lega. ſecundo. in ſi. & ſic debet haberi reſpectus ad primæuam cauſam, & originalem obligationis, arg. l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi certum petatur. ſecundum quam temperari debet dolus commiſſus, in alienando ſub illo velo: argu. text. in l. non debet. in ſi. ff. de dolo: faciunt quæ in ſimili pulchro caſu & quaſi in terminis, dicit Aret. in l. continuus. §. illud. in ſecunda colum. ff. de uerborum obligatio. accedant quæ adducit Soci. in conſi. 54. uiſa breui narratione. in penultima columna uerſicu. ſi tanquam. in quarto uolumine. & ita puto quod opinio glo. poterit ſuſtineri. Vel ſecundo dicas quod iſtud argu. Iaſo. eſt à remotis nam ipſe arguit de fraude de qua loquitur hic tex. & edictum prætoris ad dolum de quo non loquitur, quia ſunt diuerſa. argumen. enim rectè procederet econtra, quia omnis dolus dicitur eſſe fraus, ſed non conuertitur, ut eſt gloſſ. nota. in capitulo primo. in uerbo fraus. 81. diſtinct. quæ alleg. tex. in l. iuris gentium §. ſi fraudandi. & ibi eſt gloſ. ff. de pactis. & ſequitur Areti. in §. præterea in 9. colum. uerſiculo quæro quid differat, infra eodem. Et ideò ex diuerſis non fit bona illatio, l. neque. C. de probationibus. l. Papinianus, ff. de minor.

48 † Secunda concluſio ex gloſſ. colligitur, quod quando ex parte alienantis tantum dolus reperitur, non autem ex parte recipientis, quod tunc actio reuocatoria oritur ex quaſi contractu: & hoc intelligi debet de recipiente ex cauſa lucratiua, contra quem etiam ſi de dolo non participet, reuocatoria datur: ſecus ſi ex titulo oneroſo: ut dictum eſt ſupra poſt glo. primam, & ſunt iura clara in l. qui autem. §. ſimilique modo. & l. ſi fraudator. ff. quæ in fraudem creditor.

Et iſte quaſi contractus oritur ex interuentu rei: ut notabiliter declarat Bartol. in l. ſi tertius, §. ſi quis prius. columna prima, ff. de aqua pluuiali arcenda. Nam eo ipſo quod res peruenit ad emptorem uel legatarium, ex illa ſuſceptione inducitur quaſi contractus, ex quo oritur actio perſonalis: ut ibi dicit Barto. & hoc ratione ſuadetur: quia ille emptor ſeu legatarius directè non contraxit cum creditore agente, ſed in conſequentiam, eo ipſo quod cum eius debitore contraxit. ſuper illa re pro qua competit reuocatoria: & ideò ex quaſi contractu tenetur, & non ex contractu: ut hic dicit glo. In fine gloſſ. colligitur, quod poſſeſſores bonorum alienantis uti poſſunt retentione. ſed breuiter, ut omnia contraria ceſſent, & habeatur reſolutio in hac materia, poteſt ita diſtingui, quod aut ſunt plures creditores quibus competit reuocatoria, aut eſt vnus. Primo caſu aut omnes agunt, aut vnus tantùm & alij non. primo caſu quando omnes agunt, poterit poſſeſſor ſoluendo quod eis debetur, uti retentione. l. prima. C. qui potiores in pignore habeantur. & l. euictus. hic alleg. in gloſſ. & ratio eſt, quia tunc ceſſat præiudicium quod reſpectu pretij, & pecuniæ conſideratur: ut dicit text. in l. prima §. ſed ſi rem, ff. ſi qd in fraudem patron.

Secundo caſu quando unus agit, & alij non, & tunc ex quo tacitè quemadmodum uidetur ius aliorum in iudicio deductum non poterit poſſeſſor ſoluendo iſti creditori agenti retẽtione uti, ne ius aliorum elidatur: ſub diſtinctione tamen tex. in l. ait prætor §. illud, ff. quæ in fraudem credi. Secundo caſu principali quando non eſt niſi unus creditor, & tũc tex. de plano procedit, quod uti retentione poterit dato illi, quod ſibi debetur: & iſto modo breuiter reſecantur ea quæ hic Iaſo. inuoluit, & per hæc ſit expedita hæc glo. reliqua extra gloſ. quæ proſequi non intendo, ne impediatur proceſſus, & implicetur ingenium ueſtrum, uideatis per uos.

49 † Sed iuxta prædicta quæro de noua quæſtio. Habetis ex ſupradictis quòd debitor alienans in fraudem in ultima uoluntate.

tate, puta legatum etiam ignoranti cōpetit reuocatoria cōtra poſſeſſorem, dictis iuribus ſupra allegatis: quia iſtud edictū propter fraudem & dolum alienantis datur: ut in le.j. quæ in fraudem credi. Sed quæro cur non idem dicimus in alienatione doloſe facta in ultima uoluntate in illo edicto de alienatio. iudic.mu.cauſa fac. cum illud edictum etiam detur propter dolum alienantis ſiue cedentis in potentiorem in fraudem ſui aduerſarij: quo caſu competit actio in factum: ut in l. prima, ff. de aliena.iudi. mutan.cauſa facta. & tamen illa fraus & dolus non conſideratur, quando in ultima uoluntate aliquid relinquitur ſiue legatur potentiori: vt l.ex hoc edicto. §. ait prætor. ff. de al e.iudi.mu.cau.fac. ergo pariter idem eſſet dicendum in caſu noſtro de quo patet contrarium in dicta l.qui autem. quæ in fraudem credi. nec poteſt dici, ut dicebat gloſ. in d.l.ex hoc edicto, quòd neceſsitate compulſus relinquit in illo caſu, cùm per mortem relicturus ſit: quia fateor: ſed non in potentiorem, & ſic in fraudem: & illa ratio militat etiam in caſu noſtro. Et ſi hoc dictum glo. admittatur, eadem ratione eſſet dicendum in hac materia quòd legatum non reuocaretur: & ideo adhuc deſideratur ratio diuerſitatis cur ibi non fuit prohibitum legare potentiori propter fraudem, quemadmodum hic. cogitetis de bona ratione.

SVMMARIA §. ITEM SERVIANA.

1 Quadruplex eſt pignus. de quibus hic remiſſiuè.
Quid ſit pignus prætorium & quid iudiciale.
Quomodo differt pignus conuentionale à prætorio, vide hic plures differentias.
2 An & quando procedat illa regula, quod factum iudicis cenſetur factum partis.
3 Quaſi Seruiana, quæ hypothecaria ſiue pigneratitia dicitur, duplex eſt & quando competat.
Pigneratitia ciuilis triplex eſt. & quando & quibus competat.
4 Qualiter & in quibus differunt actio hypothecaria, prætoria & pigneratitia ciuilis.
5 Quid requiratur ad intentandum hypothecariam, & per quæ verba fiat conſtitutio pignoris vide remiſſiuè.
6 Dictio Item, eſt repetitiua ſimilium cum eiſdem qualitatibus.
Dictio Item, quando ponitur in oratione penitus diuerſa nō repetit ſimilia cum eiſdem qualitatibus
7 Actio Seruiana propriè tantum competit pro rebus coloni ad penſionem obligatis, ſed quando agitur pro rebus alijs aliter obligatis, competit quaſi Seruiana, ſeu hypothecaria.
Caſus ſimiles non cenſentur etiam per taxatiuam excluſi.
8 Creditor habens rem debitoris pigneratam, ſi eius poſſeſſionem amittit, poteſt agere Seruiana.
Octo & plures ſpecies colonorum: de quibus vide remiſſiuè.
Quantum ad tex. noſtrum, duæ ſunt ſpecies colonorum, videlicet Conductitij & Partiarij.
Conductitij coloni ſunt illi qui nummis colunt, & qualiter, hoc intelligatur.
Coloni partiarij ſunt illi qui lucrum & damnum cum locatori participant.
9 Anillata in fundum, etiam per colonum partiarium, ſint tacitè obligata domino.
Colonus partiarius an ſit propriè colonus.
Colonus partiarius an dicatur ſocius. & nu. 10. 11.
Verbum Colonus, eſt generale.
10 Colonus dicitur qui non gratuitò habitat.
De ſubſtantia emptionis eſt pretium in pecunia numerata.
Societas ſolo conſenſu, non ſola re contrahitur.
11 Cui competit definitio, debet competere definitum.
Definitio coloni quæ ſit
12 Dictio, Quaſi, improprietatem denotat.
Societas morte ſocij extinguitur, ſecus eſt in colono partiario.
13 Inuecta tam per colonum in fundum quàm per inquilinum in domum, cenſentur tacitè hypothecata pro penſione. declarando & ampliando vt hic. & nu. 14. 15. & 16. & ſequentibus.
Fructus naturales etiam ſunt obligati pro penſione, ſed fundus vel domus empta ex pretio fructuum venditorum, quia non ſunt tacitè hypothecata, & ratio aſſignatur.
14 In hypotheca an & quando pretium ſuccedat loco rei.
Res quæ in generali obligatione non veniunt, non cenſentur tacitè hypothecata pro penſione: ponuntur exempla.
16 Inuecta in prædio ruſtico non cenſentur tacitè hypothecata, niſi dominus ſciuerat.
Quæ dicantur prædia ruſtica, & quæ vrbana. vide remiſſiuè.
17 Bona inuecta quæ non ſunt conductorum ſed alterius, non ſunt tacitè hypothecata pro penſione. & numero 24. & 25
18 Bona mobilia inuecta tantum ſunt tacitè hypothecata, non autem nomina debitorum.
19 Inuecta & illata duntaxat eo animo, vt ibi ſint, donec finiatur locatio, ſunt tacitè hypothecata, & qualiter hoc cognoſcatur.
Res venales inuectæ & quando cenſentur tacitè hypothecata pro penſione: & quid de pecunia. numero. 20. & 21. & 22.
In generali legato an & quando veniant res venales.
20 Pecunia non circunſcribitur loco.
Pecunia eſt de rebus quæ ſeruando ſeruari non poſſunt.
In alienatione pecuniæ non eſt opus decreto. & de qua pecunia intelligatur.
In obligatione ſiue hypotheca generali res venalis comprehenditur, ſecus in legatis.
Vbicunque aliquis eſt præſens alicui actui quem contradicendo poſſet impedire, ſibi præiudicat.
Permittens aliquem teſtari de re ſua, ſi non contradicit, ſibi præiudicat.
25 In præiudicialibus tacens habetur pro contradicente.
26 Hypotheca expreſſa alienationem impedit & res tranſit cum onere ſuo, ſi alienatur.
Hypotheca tacita de qua in text. noſtro alienationem rerū inuectarum non impedit, declarando vt hic.
Taciti & expreſſi eadem eſt virtus.
27 Quomodo differt colonus ab inquilino.
Communis vſus loquendi prævalet, proprietati vocabuli.
Nobilis habitans villam ſiue rus non cenſetur ruſticus.
Locus non nobilitat hominem, ſed virtus.
Nobilis patria redundat filijs eius ad gloriam.
Talis quis præſumitur, qualis eſt eius patria.
28 Gens Sclauonum eſt deterior quàm ſit in mundo.
Quiſque naturaliter mouetur ad tuendos mores patriæ.
Patria ſua cuilibet eſt dulciſſima.
29 Quæ requiruntur ad voluntatem tam de iure ciuili quàm canonico.
Nobiliores dicuntur illi qui ſunt in minori ciuitate, quàm qui ſunt in maiori, & ideo data paritate, debent tanquam digniores præferri.
30 Incongruum eſt rei familiaris detegere vilitatem.
Limitatur hæc ratio gl. in quantū dicit, quòd ruſticitas. &c.

Alia

Alia ratio, quare inuecta in fundum ruſticum, non cenſentur tacitè hypothecata.

In generali obligatione expreſſa omnium bonorum, non cenſentur incluſa inſtrumenta quæ ad agriculturam non conueniunt.

31 *Quando dicantur res receptæ in cuſtodiam nau. cau. ſtabul.*

An & quando ex bonis inuectis in cauponam, vel nauim, fuerit aliquid ſubtractum, ſtetur iuramento hoſpitis, & damnum paſſi.

32 *Inuecta in fundum vrbanum etiam per ſecundum conductorem conductoris, ſunt tacitè hypothecata, & quidem in fundo ruſtico.*

Exempla non reſtringunt regulam.

Inſula propriè loquendo fundus ruſticus eſt.

Inſulæ iudicantur eſſe eiuſdem iuris quod prædium ſibi magis coniunctum.

Quæ religioſis adhærent, religioſa ſunt.

33 *Seruiana, & quaſi Seruiana, vnde dicatur, & numero. 34.*

Melius eſt pignori incumbere, quàm in perſonam agere, etiam quoad debitores.

Qui cauetur dare fideiuſſorem, dando pignus liberatur.

Non valet pactum quòd liceat creditori vendere pignus, ratione de qua hic.

35 *Agens hypothecaria debet probare dominium. ſecus in Saluiano interdicto & quomodo intelligatur.*

Quæ requiruntur in agente hypothecaria.

Res dicitur in bonis, cuius dominium verum habemus.

Natura genitiui eſt importare verum dominium.

Verba l. in dubio, propriè accipi debent.

36 *Hypothecaria dicitur petitorium, iudicium nō poſſeſſorium, interdictum verò ſaluianum dicitur poſſeſſorium.*

37 *Pignus an poſſit præſcribi. & quid in creditore, & quid in debitore, & numero 38. & 39. & quid in hypotheca. numero. 40.*

38 *Aliena res bona fide, & iuſto titulo poſſeſſa datur in pignus.*

39 *Facultas eundi per viam publicam non præſcribitur.*

41 *Mobilia & immobilia corporalia, & incorporalia pignori obligari poſſunt, intelligendo vt hic.*

Iura quæ habet dominus in vaſallos, & patronos in libertos obligari non poſſunt, etiam ſubditi non poſſunt alij domino ſe ſubijcere in præiudicium domini, limitando. vt nu. 42. & 44. 45. & 46. & 48. & 49.

43 *Si imperator faceret aliquam ciuitatem quæ ſua non eſſet, confiteri eſſe ſuam, & ſibi iurare fidelitatem, non valeret tale iuramentum, & Imperator peccaret mortaliter. & ratio aſſignatur.*

43 *Propter bonum pacis receditur à regulis iuris.*

Pro bono pacis poteſt liber homo obſes dari. & ſic loco pignoris aſſignari.

44 *Princeps poteſt alienare terras ſuas vel donare propter remunerationem abſque aſſenſu ſubditorum, & quando procedat.*

Propter remunerationem recedimus à regulis iuris.

Donatio remuneratoria propter ingratitudinem non reuocatur.

47 *Prohibitus vendere, prohibetur pignorare*

50 *Argumentum à ſimili eſt fallax.*

51 *An ſeruitus vrbana poſſit pignorari.*

52 *Vbicunque per aliquem contractum inducitur deformatio ædium, talis obligatio non valet.*

Legatum regularum, vel tigni alicuius domus non valet

Valet precarium ſeruitutis vrbanæ quando per illud non deformatur ædificium.

53 *Quilibet in rebus ſuis cautus præſumitur.*

54 *Quare potius cautum eſt per velleia quòd mulieres non poſſunt ſe obligare, quàm quod non poſſunt donare.*

Seruitutes non ſunt in bonis noſtris.

54 *An pignus poſſit eſſe in re mobili.*

Pignus dicitur à pugno.

56 *Seruiana & quaſi ſeruiana, ſunt actiones reales.*

ITEM Seruiana. Præmitte ad intelligentiam iſtius text. ea quæ hic Iaſon præſupponit, videlicet quòd quadruplex † eſt pignus: prætorium, iudiciale, conuentionale, & legale: & has quatuor ſpecies poſuit glo. quam ibi no. Bar. in l. prima. C. qui in pig. habe. & notabilius, & latius proſequitur idem Bar. ponens plures differentias in l. prima. ff. de pig. ac. & aliqua ſcribit poſt Abb. Feli. in c. cum aliquibus. extra de re iudic. & traditur per Bar. & omnes in l. à diuo Pio §. ſi ex conuentione. ff. de re iudi. & ponit Spec. in titulo de primo & ſecundo decreto. §. ſecundo, & §. 5. in principio. cum ſimilibus. & dicas vt ibi per eos.

Ad vnum tamen aduertas quòd pignus prætorium appellatur quando iudex nulla ſententia diffinitiua præcedente, ſed ſolùm ratione contumaciæ procedit ad miſſionem in poſſeſſionem contra reum edicto prætoris, de quo in l. ſiue vnus. ff. ex quibus cauſis in poſſeſ. ea. Iudiciale verò appellatur quando pro executione diffinitiuæ, vt capiantur bona. & ita declarat Alexand. in l. à diuo Pio. §. in venditione. col. pen. nu. 37. ff. de re iudi. licèt Iaſ. hic ſibi attribuat tacito Alexandro. Tertia ſpecies pignoris dicitur conuentionale, de quo loquitur tex. videtur q̃ differt à prætorio dupliciter: vt hic per Iaſ. Et vltra hic dicta per eum, tu adde alias differentias quarum vnam ponit Iaſon hic inter pignus conuentionale & prætoriū: nam qui habet pignus conuentionale, habet illam rem, ſibi obligatam, etiam ſi ad quoſcunque tranſeat. tamen non poteſt agere hypothecaria, & ſic actione de qua hic, niſi prius excuſſo principali debitore, Authentica, hoc ſi debitor. C. de pignor. declarando, vt infrà dicam in ſecundo euidentiali. Adde Bartol. in §. primo. num. 15. in Authenti. de fideiuſſo. & in l. ſi creditor. §. primo. ff. de diſtractat. pignor. & firmat Andr. Sicu. in c. quoniam. §. in alijs, nume. 42. vt lit. non conteſta. hoc tamen procedit quando vellem agere hypothecaria: ſecus verò ſi remedio l. fi. C. de acquiren. poſſeſſ. quia tūc requiritur excuſsio præcedens: vt declarat Ioann. Baptiſta de ſancto Blaſio in arbore actionum, titulo, de quaſi ſeruiana, num. 8. & alia remedia ponit Bald. in d. Auth. hoc ſi debitor. Secus tamen eſt in prætorio pignore: quia poſſum non excuſſo prius principali debitore agere actione in factum aduerſus extraneos poſſeſſores, ad quorum manus res peruenit in cuius poſſeſsionem miſſus eram. Iſtud fuit ſingulare dictum Baldi in l. prima, columna prima, ver. ſed ego quæro. C. de his quæ in fraudem credi. & hanc doct. Bald. ſequitur Iaſ. & valde commendat in l. creditor. la 2. in fin. ff. ſi certum petat. & ibi etiam reperit ſub breuibus has quatuor ſpecies pignorum quas hic refert ex illo tex. iuncta. l. à diuo Pio. § . ſi pignora. ff. de re. iudi. colligitur vna alia differentia: quia in pignore conuentionali, qui accipit pignus non idoneum, non per hoc intelligitur renuntiaſſe reſiduo. d. l. creditor. ſecus verò in prætorio: vt in d. §. ſi pignora. item & tertiò iſtud pignus conuentionale quod conuentione partis fit, differt à prædictis alijs ſpeciebus in alio: quia iſtud poteſt fieri die feriato, ex quo in eo nulla requiritur iudicialis cognitio. le. ij. §. dies. quis or. in bo. poſſeſſ. Sed in pignore iudiciali vel prætorio, quod ē quoddam decretum ſiue miſsio in poſſeſsionem, vt hic dicit Iaſon. requiritur tunc cognitio: & ideò in die feriato fieri non poteſt vt in l. magis puto. §. ne poſſum. ff. de re. eorum. tenet Bartol. & alij, in l. à diuo Pio. §. ſi ſuper. ff. de re iudic. cum ſimilibus, tamen ſi talis pignoratio non requirit cauſæ cognitionem, vnde poteſt fieri diebus feriatis: vt tradit Abb. & alij in capitulo finali,

finali. de indici. & latius reaſſumit Guido Papæ, in deciſione patiamenti quæſtione 215. iuci. an excu. Item differunt in alio: quia creditor habens pignus conuentionale, tenetur illud reficere. l. ſi ſeruus. ff. de pign. actio. ſed ille qui habet pignus prætorium non tenetur niſi omiſsio caderet in dolū uel latam culpam, uel in miſsinnem cauſa damni infecti: quia dominus eo caſu non poteſt ſibi imputare cum ipſe non fuſſerit: ita dicit Bar. in l. ſi finita. §. ſi quis damni. ff. de dam. infec. Item differunt in alio pignus conuentionale & prætorium: quia habens prætorium pignus, ſi in poſſeſsione turbetur, non poteſt agere interdicto vti poſsidetis, qđ datur contra turbantes poſſeſsionem. caſus eſt expreſſus in leg. ſi duo. §. creditores. ff. uti. poſsi. & ibi hoc not. gloſ. & ratio ibi redditur: quia creditores miſsi in poſſeſsionem, quod dicitur pignus prætorium, non poſsident, ſed detinent: ut ibi dicitur, & in l. 3. §. fi. ff. de acqui. poſſ. quod ſecus in pignore conuentionali, l. qui pignori. §. j. ff. de acqui. poſ. & l. ſciendum. §. creditor. ff. qui ſatiſd. cogan. niſi actum eſſet inter partes, ꝙ creditor haberet tantum tenutā, ut eſt glo. ſingularis in l. ſi ſeruus. quam ibi not. Bal. C. quod cum eo. Et declarat notabiliter Iaſo. in l. j. §. per ſeruū corporaliter. per illum text. in princ. ff. de acquir. poſſ. in vltimo notabili. & hoc idem prius tradit Bald. in conſi. cccxvj. quarto volu. Non
2 obſtat, † ꝙ factum iudicis cenſetur factum ipſius partis: unde quemadmodum debitor ex conuentione tradens transfert poſſeſsionem naturalem & ciuilem in creditorem, eodē modo & ſi prætor ſiue iudex tradit: per regulam ſi ob cauſam. C. de euictio. cum ſimi. ut per Io. Ignei in rep. l. contractus. in 45. col. ff. de reg. iur. Quia reſpondetur, ꝙ iſta regula procedit reſpectu dominij: ſecus autem reſpectu poſſeſsionis: ita declarat Alex. in l. peregre. §. fi. ff. de acquirē. poſſ. alleg. l. licet. §. j. ff. depoſiti. iuncta l. intereſſe. ff. de acquir. poſſ. & aliter iſtam regulam declarat Iaſ. in l. a diuo Pio. §. ſi emptor, in ij. col. num. 4. ff. de re iudic. & in l. iuſtc. in 5. colum. num. 10. ff. de acquirē. poſſeſ. & aliam declarationem ponit Bartol. in l. j. §. hæc uerba. ff. ne vis fiat ei. Et licet pignus prætorium & conuentionale differant in pluribus, poſſunt tamen ſimul in eadē re concurrere, prout eſt caſus ſingularis, quæ ad hoc notat Lancillotus Decius: & ita ſummat in l. fundus. ff. de annuis legatis. & ideo quemadmodum pro pignore conuentionali pignoratitia cōpetit, vt hic: ita & pro pignore prætoris: caſus eſt de hoc in lege, is cui. §. quæri poteſt, ff. vt in poſſeſsione lega. quem ibi ad hoc Bar. notat. & idem per illum tex. tenet Bart. in l. inquilino. in fi. ff de dam. infect. & in l. prima, in prima colum. numero 5. ff. de pignor. action. & eſt text. quem ita ſummat Pan. de Caſt. in l. ſi pecuniam, eodem titul. de pigno. action. cum ſimilibus: vt per Ang. Aret. in §. actionum autem. colum. ij. numero 81. infra eodem.

Quarta ſpecies pignorum quæ non ponitur hic per Iaſ. licēt ab eo præmittatur, eſt pignus legale, de quo loquitur totus titulus. ff. quib. mo. pignus tac. contraha. & declaro in vo
3 ce. † Secundo pro intelligentia iſtius tex. & totius materiæ ꝓſupponendum eſt vltra alios, quòd quaſi Seruiana, quæ hypothecaria dicitur ſiue pignoratitia, de qua text. noſter loquitur eſt duplex: quædam eſt prætoria directa, alia prætoria vtilis, alia eſt pignoratitia ciuilis, quæ eſt triplex hypothecaria, ſiue pignoratitia: prætoria directa, eſt illa quæ competit creditori prætendenti habere aliquod ius in bonis debitoris, & ideo agi ad rem ſibi pignoratam contra ipſum debitorem, vel eius hæredem tantum, non autem contra extraneum poſſeſſorem hypothecaria vtilis prætoria eſt illa, quæ datur non ſolum cōtra debitorem principalem & eius hæredem, ſed etiam contra quemcunque poſſeſſorem. de vtroque eſt caſus in l. j. C. de ſaluia. inter. & in l. nomen. ibi, vtilibus actionibus. C. quæ res pig. ob. po. Pignoratitia ciuilis eſt triplex: quædam eſt directa quæ datur debitori contra creditorem, ut ſibi reſtituat pignus poſt quam ſatisfacit de debito. §. fi. Inſtituta. quib. mo. re contrahi. obl. & dicitur tunc ſatisfactum creditori, quando ei ſolutum eſt, uel accepto tulit quocunque alio modo conſtet creditorē velle a pignore recedere. l. ſi rem. §. omnis, ff. de pigno. action. Alia eſt contraria quæ datur creditori contra debitorem multiplici de cauſa: vel quia aliquid vtiliter in pignore impendit, vel quia eſt deceptus à debitore re ipſa vel propoſito obligando ei rem alienam obligatam alteri, vel æs, vel ſtannum pro auro, de quo habetur in l. prima. §. ſi quis. & in l. tutor. §. ſi cōtrariam. cum l. ſi quis in pignore. §. fi. ff. de pign. actio.

Et quare dicatur directa & contraria, & quomodo cognoſcatur, habetis glo. no. in l. conſenſu. in verſicu. conſentire in fi. ff. de actio. & obliga.

Alia eſt vtilis etiam ciuilis, quæ datur ei qui pignorauit rē alienam ſine conſenſu domini: & poſtea iſte pignorans eſt dominus pignoris effectus. l. rem alienam. in fi. ff. de pign. actio.
4 & l. j. §. j. l. & Titio. cum ſeq. ff. de pig. † Differunt tamen hæ actiones, hypothecaria, prætoria & pignoratitia ciuilis in tribus principaliter, videlicet in natiuitate, vtilitate, & vita: ita magiſtraliter tradit Bart. poſt glo. ibi in prooem. ſtorum. in §. parui. & reaſſumit Areti. in §. actionum autem. in 16. column. infrà eod. cum concordan. quas congerit Alexan. in l. ſi tibi. §. de pignore. circa fin. ff. de pact. natiuitate: quia hypothecaria naſcitur ex ſolo conſenſu l. ſi tibi decem. §. de pignore, & ibi Bar. ff. de pac. & ille ſolus conſenſus producit actionem, de iure prętorio vt ibi dicit Bart. ſed pignoratitia naſcitur rei interuentu. §. fi. ſupra quib. mod. re contrahi. obl. Et ratio differentiæ eſt: quia cùm directa pignoratitia competat debitori ad repetendum pignus poſt quam ſatisfacit, vt ſuprà eſt dictum, requiritur quòd rei interuentu præcedat traditio: alias autem non poſſet repetere quod non tradidit: quod ſecus in hypothecaria: quæ ſolo conſenſu contrahitur. Sed modo aduerte quòd poſſet dici quòd iſtud ideò eſt, quia iſtæ actiones, in diuerſorum perſonis conſiſtunt: nam iſta hypothecaria datur creditori, ſed pignoratitia directa debitori: quo caſu, ex diuerſitate perſonarum ius metimur. argum. textus in l. prima. §. primo, ff. ſi pars hære. peta. vt tradit glo. prima, in §. ſed iſtæ: ſupra eodem. ſed data paritate perſonarum fortè differentia prædicta non procederet: vt eſt in iſta hypothecaria, quæ datur creditori, vt dictum eſt, ad proſequendum pignus & in pignoratitia contraria quæ datur etiam creditori, quando res aliena ei pignorata eſt. vt ſuprà diximus: quo caſu poteſt agere, vt ſibi pignus conſtituatur, per ſupradicta: faciunt ea quæ notat Iaſon in d. l. ſi tibi. §. de pignor. ff. de pactis, dum iſta videtur confundi: ſed tamen uos non recedatis à communi. Vtilitate dicuntur etiam differre: quia pignoratitia eſt actio bonæ fidei: vt §. actionum autem quædam. infrà eodem. hypothecaria verò eſt ſtricti iuris: quia illa non enumeratur: vt ibi tradit regula gloſſæ primæ, & doct.

Item etiam differunt: quia pignoratitia competit directa & etiam vtilis: vt ſuprà eſt dictum: Sed hypothecaria competit tantùm creditori. ſed dic, quòd etiam hypothecaria eſt duplex, directa & vtilis: vt tenet Bart. in l. rem in prima columna. ff. de pignor. actione, & dixi ſupra.

In alio tamen differunt: quia pignoratitia eſt directa, ſed hypothecaria vtilis: quod probo per textum, & gloſſam ibi, in l. prima. C. de precario & Sal. interfacit l. fin. & ibi gloſ. C. de hære. & ac. uendi. licet poſſet dici quòd ſit etiam directa: quia deſcendit ex uerbis & mente prætoris. nam ita cognoſcitur vtilis à directa: ut tradit notabiliter Bartolus, & doct. in l. curatoris. C. de negotijs ge. & in l. conſenſu. ff. de actio. & obligat. & per Dyn. in reg. fin. de re. in. libr. 6. & per ea quæ dixi ſuprà proximè, item quia actio pignoratitia competit tam pro pignore prætorio quàm conuentionali, Bartolus in lege, is cui §. quæri poterit. ff. ut in poſſ. leg. ſed hypothecaria tantum pro conuentionali: ut hic.

In uita differunt: quia pignoratitia eſt ſemper perſonalis, hypothecaria in rem, cùm quælibet pignoris proſecutio eſt in rem. lege, pignoris. ff. de pignoribus l. eos. C. qui po. in pig. ha. l. 4. §. Cato. in ij. col. de uer. obl. nam datur contra quemcunque poſsi. etiam extraneum: ut hic & ſuprà eſt dictum: licèt poſſet de facili teneri ꝙ ſit perſonalis, cùm oriatur ex contractu. §. omnium. ſuprà eo. ſed tene primam opi. & ad hoc reſponde per Bar. in l. pignoris. C. de pig. ubi notabiliter declarat: ſed pignoratitia ſolùm datur creditori & eius hæredi contra creditorem. l. ſi neceſſarias. §. pe. ff. de pig. ac. item differūt in uita: quia pignoratitia, cum ſit perſonalis, durat 30. an. hypothecaria interdum. 30. interdum. 40. interdum. 10. interdū. 20. ut latius dicetur ſuper glo. nihil intereſt. & not. in l. j. C. ſi aduer. cre. & ita cum hanc diſtinct. Bar. in d. procem. ſtorum tranſeunt doc. in d. l. ſi tibi. te. §. de pignore. ff. de pac. cū concor

cor

cor.vt ibi per Alex. & ſequitur Feli.in c.6. de ſen.& re iud.
5 †Et quid requiratur quò ad intentandam hypothecariam, &
qualiter probetur, tradit latè Socin.in conſi.92. viſo proceſſu.
in 4.vol.& Alea.in conſi.78.in cauſa & lite.circa fi. in vij.vol.
nouiter edito & Bar.in §.illud, nume.3.in auth.de trien & ſe-
miſ.& not.per eundem in l.ſi fundus. §.in vendicatione. ff.de
pig.& in l.rem alienam. ff.de pig.ac. de quib.dicam. j.in glo.
Et per quæ verba fiat conſtitutio pignoris, per Aleañ. in conſi.
56.viſo inſtrumento.in princ.in 6.vol.nouiter impreſſo: & an
& quando competat hypothecaria, & quando condictio in-
debiti, uide Bar.in l.fin.§.& ſi præfatam.nu.4.C.de iure delib.
6 †No.primo ex iſto tex.item ibi ſecundum Ang. iuncta glo.hic
ꝙ iſta dictio Item, eſt repetitiua ſimilium cum eiſdem qualita
tibus.Bart.in l.j.in prin. ff.de publ.cum alijs hic per eum alle.
quibus adde Iaſ.plenius & quæ ibi poſt eum dixi, in §.æquè.
in 1a col.nume.45.ſuprà eo.ſed tu aduerte: nedũ eſt quòd quã
tum attinet ad iſtum tex.non eſt verum quòd iſta dictio item,
repetit ſimilia cum eiſdem qualitatibus: quia in §.præce.Item
ſi quis in fraudem. tractatur de actionibus reuocatorijs, quæ
perſonales ſunt.ut ibi cum communi opin.firmauimus ſuper
gloſſ.magna.in ver. petere &c.ſed actiones de quibus hic in
tex.noſtro tractatur, ſunt reales: ut ſuprà dixi in euidentialib.
& tenent communiter ſcribentes, quæ penitus ſunt diuerſæ
natura, nomine, & effectu a reuocatorijs.§.præcedentibus.un
de potius eſt facienda hic regula contraria, quòd quando di-
ctio Item, ponitur in oratione penitus diuerſa, non repetit ſi-
milia cum eiſdem qualitatibus: quam regulam poſt Bar.in lo-
cis hic per Ang.alleg.firmat Soci. in conſi.2.inci. quamuis. in
v.vol.j.volum.& Aleañ.in conſil.17.incip.uiſis, ſuprà narratis.
colum.fin.lib.j.cum ſimi.ut dixi in d.§.æquè, in gloſſ.magna.
7 †No.ij.aliud tex.ſecundum Iaſ.hic. quòd Seruiana actio pro-
priè tantum competit pro rebus coloni ad penſionem obli-
gatis: ſed quando agitur pro rebus alijs aliter obligatis, actio
quæ competit, dicitur quaſi Seruiana, quæ eſt eadem quòd hy
pothecaria: & ſic quaſi Seruiana ſiue hypothecaria, differunt
à Seruiana, ita iſtum tex. intelligit & declarat Bar.in l.fin. ff.de
ſal.interdict.quod alibi ſe nõ legiſſe atteſtatur Iaſ.hic. Sed dic
quòd hoc prius colligitur ex dictis Pe.de Bella perti.& Iac.hic
ſuper gl.ij.quos latius refert Io.Fabri ſuper.d.gl.ij.qui fortius
uolebant Pe.& Ia.quòd ex quo tex. hic dicit ſeruianam com-
petere contra colonum, non idem eſt contra inquilinum. vt
vult ibi glo.cum de inquilino tex.hic nihil dicat: moti iſta ra-
tione, quia iura promiſcuè vtuntur iſtis vocabulis ſeruiana, &
ſaluiano interdicto: & tamen ſaluianum interdictum non cõ-
petit niſi pro rebus coloni.l.j. ff.de ſalui.interdic.ergo &c. &
alia plura pro hac parte adducunt: ex quibus, licèt in alio pro
poſito ſint, bene tamen colligitur intentio iſtius opin.Iaſ. Imò
plus dicebant, quòd ſi pro rebus coloni agerem hypothe ca-
ria, quòd ſuccumberem, & econtra: vt hic per eos: licèt Faber
teneat contrarium illo caſu in quo loquuntur. Sed tamen ad-
uertendum eſt quòd iſta non videntur ſine dubio: nam licet
text. noſter dicat quod ſeruiana pro rebus coloni detur: pro
hoc tamen non negat quin dari poſsit pro rebus alijs: nam ca
ſus ſimiles etiam per taxatiuam nõ cenſentur excluſi. ad l.ob
æs: & ibi gl. & Barto C.de prædi.mino.cum ſimi. ut latè tradit
Iaſ.in l.j.in ij.col.ff.ſi quis ius di.non obtemp. & contra Bart.
& ſequaces eſt caſus apertus in l.ſi creditor.ff.de pig.act.licèt
gl.ibi corrumpat tex.vbi dicitur quòd creditor, qui habet rem
debitoris pignoratam, ſi eius rei poſſeſsionem amiſerit, poteſt
agere ſeruiana: & rectè dicetur eſſe actũ. ad idem eſt optimus
tex.in l.acceptam.C.de vſuris.& ſic ſunt ibi tex. contra Bar. &
Iaſ.& contra Pe.de Bella.& Iac.hic, uolẽtes quòd ſeruiana ab
hypothecaria in hoc diſtinguatur, quòd agens tali actione ſuc
cumberet: quod eſt contra illum tex. uolentem expreſsè poſ-
ſe agi ſeruiana: & hoc pro regula traditur in l.ſi ab eo.ff.de pi-
gno.ergo opi.Bar.non eſt uera. & ita in hac opinione contra
Bar.uidetur inclinare Faber hic: licet in alio propoſito, dum
allegat d.l.ſi ab eo.cum alijs legibus, vt hic per eum.Suadetur
hoc: quia actio quæ competit creditori pro pignore, dicitur
hypothecaria, vt hic dicitur.ſed ſeruiana appellatur hypothe
caria, ſicut quaſi ſeruiana: ut eſt tex. in l.apud Celſum. §.idem
tracta.de doli exceptio.& d.l.acceptam, igitur &c. Vlt.no.tex.
ibi ſubſtantiã capiunt: ꝙ origo rei dicitur ſubſtantia rei: qood
facit pro opi.Bal.in l.j.ff.de orig.iur.& ibi dixi. ſed potius iſta
verba conueniunt formę & ſic fini ipſius rei, qui dicitur for-
ma.l.Iulianus, ad exhib.dixi.ſupra.in princ.tituli. & ſic forma
data in hac actione a prætore, dicetur ſubſtantia rei, quæ dici-
tur forma: per ea quæ Feli. adducit in c.cum dilecta. in 7.col.
de reſcr.poſt Car.& Imo.in cle.cauſam.§.fi.de electio.Tamen
etiam iſtud non ſatisfacit, per ea quæ dicit Ang. in conſi.87.in
fi.vbi dicit, quod ea quæ ſunt de ſubſtantia, poſſunt interueni-
re poſt actum: ſecus in his quæ ſunt de forma: ergo non ſunt
8 idem: & ideo prima expoſitio poteſt melius ſuſtineri. †Glo.
in ver.quis.pro declaratione glo. & materiæ eſt prius præſup-
ponendum ꝙ octo ſunt genera colonorum: vt ponit glo.in ru
brica.C.de agri.& cenſi.li.xj. & ea latè declarat Io. de Platea
in l.fi.eo.tit.& latius iſta genera proſequitur Abb.in c.iudica-
tum.de immuni.eccl.& reaſſumit Corſe.in repert. ſuo in uer.
agricola.& vltra prædictas octo ſpecies colonorũ plures alias
addit Iac.Aluarotus in præludiis feudorum. in antepe. col.q.
vij.quem uide omnino: quæ omnia declaro in uoce.

Sed quantum attinet ad propoſitum noſtrum, duæ ſunt ſpe
cies colonorum, quas ponit gl.& ibi Bart.in l.ſi apes. ff.de fur.
& ponunt Doc.in c.propter ſterilitatem. extra locati. & Abb.
& alij in c.tua.de deci.& Ioã.de Platea. in §.is vero ad quem.
ſupra de rer.diui.Primi ſunt qui uocantur cõductitij, ſiue qui
nummis colunt: ut in l.ſi merces.§.uis maior.ff.loca.Et illi qui
nummis colunt, dicuntur non ſolùm illi qui conducunt fun-
dum vel terram ad pecuniam numeratam, ſed ſi aliquid aliud
promittunt, ut puta decem corbes frumenti pro quolibet an-
no, uel decem barilia uini vel olei: vt dicit glo.in d.§.uis ma-
ior.& in d.c.propter ſterilitatem.circa fi.& tali caſu tenetur da
re domino illos decem corbes frumenti uel barilia uini de il-
lo frumento vel vino collectis ex illo fundo locato, nõ de alio:
ita eſt tex.quem ibi commendat Bart.in l.domini prædiorum.
de agrico.& cen.li.xi. Hoc tamen procedit, niſi aliter ſit con-
ſuetum: ut tradit Iaſ.in l.ut liberis.in 3.col.uer.hinc etiam de-
cidit.C.de col.& no.Barb.in c.cum M.nu.154.de conſti. Se-
cundi dicuntur partiarij, de quibus loquitur tex. in l.cũ duo-
bus.§.ſi in coeunda.ff.pro ſocio: & ſunt illi qui lucrum & dam
num cum locatore participant: ut dicit tex.in d.§.uis maior, &
licèt glo.in l.eum qui.ff.de fur. non faciat differentiam inter i-
ſtos, tamen magna eſt differentia & in pluribus: ut declarat
Bar.reprobat illa glo.in d.l.ſi apes: & in d.§.vis maior.& dic
ut ibi per eum.Quibus breuiter præſuppoſitis uenio ad gloſſ.
9 †Ex iſta glo.ſingulari colligatis unum ſecundum omnes hic ꝙ
non ſolum illata in fundum per colonum, qui nummis colit
fundum, ſunt tacite hypothecata domino: ſed etiam illata per
colonum partiarium.Sed Nico.de Neapoli & alii quos hic re
fert Iaſ.reprehendunt hanc glo. in colono partiario ex duob.
primò, quia ex quo hic tex.ſimpliciter loquitur de colono, de-
bet de proprio intelligi, uidelicet de illo qui nummis colit. nã
non poteſt fieri locatio, niſi pecunia interueniat: ut ſuprà de lo
cato.in princ.& ideo text.iſte non debet extendi ad colonum
partiarium, qui nummis non colit: cum nulla lex extendat.fa-
cit gl.pro hoc ſecundum Iaſ.in l.diuortio. §.item ſi meſſes.in
ver.ſequent. ff.ſol.mat.quæ dicit ꝙ colonus partiarius dicitur
impropriè colonus.ſed tu adde aliã Inſti.locati in princ.Secũ-
do, quia iſte colonus partiarius dicit̃ ſocius.d.§.uis maior. in
fi.ibi, quaſi ſocietatis iure.& tenet Pan. de Ca. in conſi.266.&
videndum eſt.in primo uolu.& And.Sicu. in repe. rubricæ de
reb.ec.nõ alie.fol.5.in j.col.& quod ſit uerè ſocius, tenet Co:
neus in repe.l.ſi paſcenda.in 28.col.C.de pac. & Io.de Pla.in
§.is uerò, ſuprà de rer.diui.&c.ſed nullibi habemus quòd bo-
na vnius ſocij ſint alij hypothecata: igitur &c. Sed breuiter
his non obſt.communis opi.eſt in contrarium, uidelicet quòd
glo.iſta habeat locum in utroque colono.quam opinionem ul
tra adducta hic per Iaſ.firmat d.Alea.in conſi.32.inci. uiſo pũ
cto & dubiis.in j.col.uerſi.ſed ita eſt, in j.uolu.mouetur: quia
hoc uerb.Colonus, eſt generale.glo.in rub.C.de agri.& cenſi.
li.11.ergo tam de partiario quàm de illo qui nũmis colit, de-
bet intelligi, cum ſit eadem ratio.l.eo. de acqui.hęre. c.tranſ-
lato.de conſti. hæc ipſe. Adde vltra ipſum Socinum, qui dicit
iſtam glo. ad hoc eſſe ſingularem, & eam ſequitur in tract. ſuo
regularum fallentia.192.in fi.& iſtam glo.tenet etiam Flori a.
in l.ij.ff.locati.dicens ꝙ iſta opi.eſt tenenda: quia fauorabilis.

& iſtam opi.ſequitur And.Sicu.iu rub.eatra loca. pro qua alle
gat tex in l.Pomponius,aliàs incipit,ſi gratuitam. ff.in quibus
cauſis pign.tacitè contraha.iuncta glo. vbi colligitur, quòd
10 † ille dicitur colonus,qui nõ gratuitè habitat: & ſic ibi tex.nõ
facit differentiam an detur pecunia vel pars fructuum:ſed ao
gratuitè,uel non,habitet. Et pro iſta opinio .ego adeo bene
facere tex.in l.pretij cauſa. C.de reſcin.uend. vbi pro pecunia
nnmerata in emptionem de uolũtate partium poteſt dari alia
ſpecies,& nihilominus nalebit emptio: licet de ſubſtantia em
ptionis ſit pretium in pecunia numerata. §.pretium.ſuprà de
emp.& ven.ſic ergo in caſu noſtro , licèt partiarius colat fun-
dum ad partem fructuum:nihilominus dicetur colonus pro-
priè,licet in tali locatione non interuenit pecunia numerata.
d.l.pretij.niſi partes aliud uellent:tunc enim declarata volun-
tate talis cõtractus iudicabitur locatio: quia talis in ſua prima
forma apparet,quæ facit præſumere contractum locationis:
ar.c.illo vos:de pig.& c.ad noſtra.de emp.& vend.l.quamuis.
C.ſi quis alteri vel ſibi. & propter ea gl.i l.j.C.loca.dicit quòd
vbicunque locatio eſt annua,dicitur locatio: & licet aliquali-
ter participet de ſocietate reſpectu diuiſionis fructuum & pe-
riculi.d.§.vis maior.non tamen per hoc deſinit eſſe cõtractus
locationis,quia ab initio inſpici debet contractus quis fuerit:
vt tradunt Moder.in l.certi condictio.ff.ſi cert.pet.& in rub. ff.
de verb.obli.& no.in l.cùm quid,ff.ſi cert.peta. attenta igitur
origine,colonus partiarius non dicetur ſocius: quia ſocietas
ſolo conſenſu,non ſola re contrahitur,Bar. in l.Titium.§.alte-
ro.in 2.col.ff.de admi.tut.locatio verò non fit re ipſa.§.at is.ſu
prà,quib.mod.re contrahi.obl.aliàs ſi re nõ contraheretur, nõ
induceretur obli.pignoris.§.creditor in ſingulari qui.mo. re cõ-
trah.& c.ſi ergo patet quot ſunt diuerſa ex diuerſis, igitur non
11 fit illatio.l.Papi.eauli.ff.de mino.† Præterea pro iſta opin. ad-
duco vltra ipſius regulam,nam cui cõpetit definitio,debet cõ-
petere definitum.no.Bart.& alij in l.j.ff.de teſt.& latè per doc.
in rub.de acq.poſſeſ.& in l.j.ſi cert.pet.ſed definitio coloni eſt
iſta,neque alia reperitur:vt dicit Pet. de Vbaldis in tract.de duo
bus fratribus:parte 11.quæſt.9.in prin.videlicet quòd colonus
propriè eſt ille qui terram colit.& idem tenet Bald.in l.certi iu
ris,in j.q.C.locati.ſed hæc definitio competit colono partia-
rio: igitur & definitum debet compere: vt ſub diſpoſitione lo
quente de colonis debeat comprehendi,niſi reperiatur exce-
ptus,& p hoc tollitur illud,quod verba ſimpliciter prolata pro
priè capi debeant.& pro iſta parte facit gl.in l.exceptio.C. lo
ca. quæ vult quòd eadem æquitas quæ conſideratur in colo-
no conductitio, militat in partiario, & ita intelligitur & de-
12 claratur glo.in l.licet eo. † Nec obſtat quòd dicitur ſocius:
quia illud eſt largo modo . patet, quia tex.in d.§.vis maior,
vtitur verbo,Quaſi,quod impropri etatẽ denotat.l.ſi quis qua
ſi,ff.de cond.& demonſtr. & ita expreſsè ad illum tex.reſpon-
det Are.hìc & Iaſ. & ante ipſo fuit reſponſio Bald.quem hìc
non alle.Iaſ.in l.j.in 3.col.q.7.C.pro ſocio, quem ſequitur Pet.
de Vbal.in trac.ſocietatis.in 11.par.q.9.in j.col.in ſi.& eodem
modo ad illum tex. reſpondet idem Bald. licèt Iaſ.quodam-
modo ſibi attribuat, in l.certi iuris. in 3.C.locati. & Barb. in
dicta repet.rubricæ de reb.eccl. in v.charta & dat ibi inſtan-
tiam Bald. nam certum eſt quòd ſocietas morte ſocij extin-
guitur.l.j.cum ſi.ff.pro ſocio.& tamen ſecus eſt in colono par
tiario: quia morte eius non extinguitur locatio , ſed tranſ-
fertur ad hæredes.l.viam.C.locati. & ita Bald.in d.l.certi iu-
ris ſequitur d.Petrus de Peruſio in prædicto tract. de duo fra-
tribus in 9.par.q.9.col.x. ver.item adde vbi. pro hoc quòd il-
la locatio transferatur ad hæredes, vltra Bald.alleg.duo alia
iura,videlicet.l.fundum.ff.loc. & l.nihil.§.fin.de leg.j.
13 Glo.coloni. Diuiditur in v.partes vt hìc per mod. ea pri-
ma parte colligitur vnum, quòd inuecta & illata tam per co-
lonum in fundum, quam per inquilinum in domum, cenſen-
tur tacitè hypothecata pro penſione: declarando tamen per
gl.hìc in ver.eſt tamen ratio. & ibi dico. Et in hoc non eſt du-
bium,cùm tex.ſint clari allegati in glo.in 2.not.cum ſimi.ff.in
quib.cau.pig.ta.contra. & propter paritatem rationis, de qua
dixi ſupra, in glo.proxima. & non ſolum talia bona inuecta
ſunt obligata pro penſione domus vel fundi, ſed etiam pro
eius refectione, quin etiam & fructus naturales fundi.l.in præ
diis, hic all.in gl.ſecus tamen eſt in fundo vel domo emptis ex
pretio fructuum venditorum : quia ille fundus vel domus non
cenſentur tacite hypothecati.l.quamuis.C.in quib.cau.pig.ta.
contrah. ſed quæ eſt ratio huius dictu,ſatis eſt dubium. Iaſ.hic
14 dicit, ratio eſt:quia † in hypotheca pretium non ſuccedit lo
co rei : all.tex.ſingularem in l.j.ff.de diſtrac.pig. Sed tamen
aduerte quod iſta ratio non eſt ſimpliciter vera: qui hypothe
caria in ſubſidium pretium bene ſuccedit loco rei, vt puta
res non inuenitur apud poſſeſſores:vt quia cõſumpta vel præ-
ſcripta : nam tunc poteſt agere ad pretiũ . ita ſingulariter de-
clarat Bart.illum tex.ibi, & ad hoc dicit ſingularem Roma.in
ſingulari.609.incip. tu habes,& hoc firmat Alex.in conſi.108.
inc p.viſo,in ij.col.ver.alio fundamento.in v.vol.vbi notabi-
liter loquitur . ſed in caſu iſto veriſimiliter fructus venditi con
ſumpti eſſe poterunt penes poſſeſſorem, cum ſint de rebus
quæ ſeruando ſeruari non põſſunt.§.conſtituitur. Inſti.de vſu-
fr. igitur competet iſta hypothecaria in ſubſidium ad pretiũ.
Poſſet dici & ſecundò quòd.d.l.j.loquitur in hypotheca ex-
preſſa, nos loquimur in tacita : & ideo ratio Iaſ. duplici via
poteſt declinari : & ideo mihi videtur quòd facilis ratio aſſi-
gnari poteſt , ideo domus vel fundus empta ex pretio non
ſunt tacite hypothecati pro penſione:quia nõ ſunt res quę poſ
ſint inuehi ſiue inferri in domũ vel fundũ locatos,non quo ad
inducendum tacitam hypothecam requiritur.l.debitor.ff.de
pig. & toto tit.ff.in quib.cau.pig.ta.contraha. Et ſupradicta
concluſio procedit in his tantum rebus quæ generali obliga-
tione expreſſa veniunt . nam eædem res cenſentur in hac hy-
potheca tacita venire : ſecus tamen eſt in rebus quæ in gene-
rali obligatione non venirent: nam illa non cenſentur per il-
lationem ſiue inuectionem in fundo vel domo tacite hypo-
thecata,vt ſuppellex,veſtis, & ea quæ ad vſum perſonæ neceſ-
ſaria ſunt, & ſimilia, quæ quis veriſimiliter non eſſet obliga-
turus . nam talia in obligatione generali non veniunt,l.in obli
gatione generali.C.de pig. ergo neq; venient in iſta tacita, ne
plus operetur tacitum q̃ expreſſum.l.cum quid.ff.ſi cert.pet.
15 † Secundò prædicta concluſio procedit non ſolum in primo
inquilino,ſed etiam in inquilino inquilini.tex.eſt not.in l.ſo-
luturum.§.ſolutam.ff.de pig.act. ita notabiliter iſtam conclu.
declarat Soci.& eam.v.modis limitat in tract.ſuo regularum,
regula 192. Sed ultra ipſum aduertendũ eſt ad iſtam declara
tionem contra eam eſt tex.ſing.in l.ſi in lege.§.ſi colonus.ff.
locati. quẽ tex.Lu.Ro.in ſing.ſuo.376.inci.inuecta. limitat re-
gulam.l.certi iuris.C.loca. & gl.noſtram. non procedit in
bonis inuectis per ſecundum conductorem, & ita Lud.Rom.
ſequitur Iaſ.in l.item quia,in j.col.ff.de pact. Et ideo audi di-
ligenter licet ad iſtud contrarium ſunt uariæ ſolutiones:illa
tamen uerior ſolutio uidetur quam approbat Bart. in d.§.ſi
colonus, uidelicet quòd ideo ibi bona ſecundi conductoris
non ſunt tacitè obligata . primò quia fuerant prius expreſsè
obligata illi ſecundo locanti domum ſibi locatam:unde uali-
dior eſt iſta expreſſa obligatio. Sed in d.§ ſolutam.nõ fuerant
ſecundo expreſsè obligata:ideo dicũtur j.dño tacitè hypothe
cata.Tamen licet iſta ſolutio cõiter approbetur, eam tñ dãnat
Rom.in ſing.391 . incip.unus ueſtrũ. de quo dicã infra gl.iſta.
16 † Et vltra deducta ibi per eum eſt notandum quòd alia qua-
tuor requirantur quò ad hoc,vt dicta regula ſiue cõcluſio pro
cedat,quæ colliguntur ex gl.in l.ſi non inducta. C. in qui.cau.
pig.ta.contraha.Primum quòd ſit prædium vrbanum:nam in
ruſtico,vt inferius dicit gl.& ibi dicetur,non procedit,niſi da
ta ſcientia domini. Et quæ dicantur prædia vrbana & quæ ru
ſtica,declarat hic Iaſ.poſt alios per tex.in l.vrbana.de verb.ſi-
gn.& latius tradit idem Iaſ.in §.æquè.in 3.col.num.21.vbi di
17 xi.ſupra eo. † Secundò requiritur illa bona ſint conducto-
ris: quia ſi eſſent alterius ſicut expreſſe non obligantur.l. rem
18 alienam,de pigno.actio.ita nec tacitè.d.l.cùm quod.† Tertiò
requiritur ſit res mobilis:nam talia bene cẽſentur tacitè hy
pothecata,ſecus eſt in nominibus debitorum,quia nõ cenſeo
tur tacitè hypothecata pro penſione domus locatæ.l.Gallus.
19 ibi no.Bald.ff.de leg.2.† Quartò quod eo animo ſint indu-
cta vt ibi ſint,donec finiatur conductio: vt habetur per gl.hic
circa ſi.& in gl.l.certi iuris.C.locati. qualiter hoc cognoſca
tur,ex qualitate rerum deprehenditur:nam ſi ſunt res venales,
pp earum celerẽ & frequẽtem motũ, nõ cenſentur eo animo
inductæ in domum,vt ibi perpetuo ſint : & ideo non ſunt ta-
citè

citè hypothecatæ, vt tenet Soc.in tract.regularum fallen.192. incip.inuecta. l.generali. §.vxori.ff.de vſufr.lega. & ita tenet Ang.inferius, & Iaſ. Sed tamen ego hoc intelligerem vbi præter illa venalia eſſent alia bona in quibus tacita hypotheca ſuſtineri poſſet: alias bene iſta cenſerentur tacite hypothecata. caſum do ſingularem in l.pediculis.§.item cùm quæreretur.ff.de aur.& argen.leg.iuncta glo.ibi, vbi licet in legato generali non comprehendantur ea quæ habentur cauſa mercandi, per d.l.generali.§.vxori. tamen vbi alia non eſſent, bene illa venirent. & ita illum tex.pro ſingulari notat ad hoc Rom. in notabili 429. alias 432.incip. in legato. & cõmendat Iaſ. in l.qui Romæ.§.duo fratres. col.25. nu.101.ff.de verb.obli. vbi ad hoc alleg.ſex deciſiones, quas videas: & hoc idem tenet Lãcellotus Decius in d.§.vxori. & idem latè tradit Iaſ. in d.l.qui Romę, §.Callimacus.in iiij.col.eod.tit.quæ omnia addenda ſunt ad ea quæ idem Iaſ.dicit. infra num.44.col.6. Et regula d.§.cum quæreretur, à fortiori procedit in caſu noſtro, vbi agitur de damno euitando: arg.glo.not. in §.item ſi quis in fraudem. in gl.j.in prin. vbi dictum eſt ſupra eodem.

20 † Et quod dictum eſt de rebus venalibus, idem eſſet in pecunia quæ non cenſeretur tacitè hypothecata. Ratio eſt, quia pecunia non circũſcribitur loco.l.ſi fideicõmiſſum.§.tractatũ. ff.de iud. Et hoc procedit etiam ſi omnia bona obligata ſunt cum hac adiectione, nihil excepto.l.ſi mihi Meuia.§.fin.de lega.iij. quem ad hoc valde cõmendat idem Iaſ.in l.ſingularia. in 2.col.nu.28.ff.ſi cer.pet. Et hoc ſpeciali ratione inducitur: quia pecunia ad hoc habetur vt expendatur.l.j.ff.de contrah.empt.& ideo pecunia enumeratur inter res quę ſeruando ſeruari non poſſunt.§.conſtituitur. inſti.de vſufr. & in authen.nouiſsimè.C.de admin.tut.l.Ariſto.cum ſeq.ff.de iu.delibe.Bart. in l.ſi ex legati.ff.de verb.obl.cum ſimi. Et propterea in eius alienatione decretum non requiritur. glo.ſingularis in l.j.§. quæſitum.ff.ad Treb.tenet Ang.in l.j.ff.quæ res pig.obl.poſſ. tradit Abb.in c.nulli.in pen.col.nu.11.de reb.eccl.non alie. & declarat notabiliter Ang. in §.& quia parũ.in fi.auth.de nup.

21 † Iſtud tamẽ qđ dictum eſt, de plano procedit qñ pecunia in curſu eſt: ſecus tamen in pecunia quæ pro theſauro vel futuris calamitatibus reconditur: quia illa bene diceretur tacitè hypothecata, cum veniat in legato generali.l.ſi chorus. §.his verbis.de leg.iij. nam iſto caſu, vt res immobilis iudicatur, vt ibi probatur, & in l.qui filium.cod.tit. & per iſta iura ita tenet Andr.Sicu.in c.nulli, col.fi.de reb.eccl.non alie. Et ita idem dicendum eſt in pecunia quæ eſt depoſita apud campſorem & deſtinata ad emptionem prædiorũ, & ſic rerum immobilium, quia talis pecunia res immobilis dicitur, & inuehi non poſsit ſiue induci cum illa reputatione.tex.no.in l.iij.§.quis ergo.ff. de contrario iu.tute.quem tex.pro ſingulari. ad hoc ponderat Rom.in ſing.105.inci.tu habes. Alex.& alij in l.cætera.§.ſed ſi parauerit.de leg. j. Cremon.in ſing. ſuis not. 59.inci.pecunia eſt.Corſe.in ſuis notab.in ver.pecunia.& meminit And.Sic. in c.ſi quorũdam.in iij.col.extra de ſol.& in c.poſſeſsiones in j. col.de reb.eccl.non alie.cum ſim.vt latè ſcripſi in d.l.quintus. de au.& ar.leg. ſed omnia iſta ꝓcederent in legato, vel cõceſſione: ſecus verò in hypotheca, quia omnia includuntur, per

22 ea quæ infra dicam. † Modo circa prædicta aduertẽdum eſt, quia inquantũ eſt cõcluſum res venales non cenſeri tacitè hypothecata pro penſione domus: nam contra hoc eſt tex.in l. cum tabernã. in prin.ff.de pign.vbi tex.dicit. ꝙ in venditione ſimpliciter facta de taberna res venales veniunt. Bal.in l.certi iuris.in 6.q.reſpondebat ꝙ ideò ibi venales res cõprehendũtur: quia expreſsè fuerant obligati. ſed hanc ſolutionem reprehendit hic Iaſ. & quia eſt contra illum tex. ſed tu dicas ꝙ ille intellectus poteſt teneri qui optime probatur in d.l.cum tabernam. inducendo iſto modo. nã ibi tex.dicit quòd debitor creditori pignori tabernam dedit: & tamen pro taberna ibi tex. non intelligit locum, ſed ipſas merces, quæ taberna appellantur: & ſic capitur continens pro contento: & ita ibi intelligit Bar. & idem Bart.vbi hoc expreſsè firmat, in l.cùm pater.§. menſe.ff.de leg.ij.& Andr.Sicu.in c.indicãte.in pe.& ſeq.col. de teſt. ergo expreſsè fuerunt illæ merces obligatæ. Sed dubiũ ibi erat: quia ex quo illæ merces expreſsè obligatæ, diſtractæ tunc fuerunt, nunquid aliæ quæ poſtea comparatæ ſunt, & in locum illarum tabernæ inuectæ, cẽſeantur obligatæ. Et tex.ibi dicit ꝙ ſic ea ratione fortè, quia ſubrogatus ſapit naturã &c l.fi.§.fi.ff.de condi.& demon.cum ſim. hoc etiã ſuadetur, quia tex.ibi dicit quòd creditor poteſt agere ad illas merces hypothecaria actione, ex quo præſupponitur manifeſtè quòd expreſſa fuerit obligatio, cum hypothecaria non niſi creditori pro expreſſa competit. Bar.in l.fi.ff.de Saluia.interdi. & tenet Iaſ.ſupra in primo num.Probatur vlterius, quia tex.ibi dicit vt eum eo facto nihil fecerit: & ſic præſupponit obligationem expreſſam. Tamen iſte intellectus mihi non ſatisfacit, quãuis ita comprobauerim, ex eo, quia ſi clarum eſſet quòd illæ merces expreſsè obligatæ fuiſſent, tex.ibi non dubitatur an tabernæ appellatione merces quæ in ea erant, viderentur obligatæ: cùm in claris non ſit opus dubitatione.l.j.§.fin.ff.de dote pręleg.l.continuus.ff.de verb.obl. Et expedito iſto primo dubio, poſtea ibi tex.quærit de ſecundo, nunquid ſi res aliæ in loco priorum comparatæ ſunt &c. & ſic, ibi tex. videtur innuere quòd tacitè illæ merces erant obligatæ, non ſolum primæ, ſed etiam in locum earum ſubrogatæ & ad enucleandum hoc dubium emanauit illa lex. Et ideò idem Bal.in rubr.C.de verb. ſig.dat etiam ſolutionem dicens, quod d.l.generali.§.vxori, cũ ſimi. quæ dicunt quòd in legato generali non veniunt res venales, procedunt in vltima voluntate: ſecus verò in contractibus. & ita procedit.d.l.cum tabernam. Sed tamen Iaſ.hic dicit ꝙ iſta ſolutio non eſt vera: quia potius eſſet dicendũ contrarium propter fauores vltimæ voluntatis, vt hic per eum: ſed magis placet illa ſolutio quam expreſsè approbat Alex.in l.ſi conſtante. in ix.col.ff.ſolu.mat. Et ratione hoc confirmari poteſt: quia ideò in hypotheca comprehenduntur venalia, & in legato non: quia agitur de grauiori præiudicio in legato: & ideò ſtrictius conceditur. ar.tex.in l.fi.C.quæ res pig.obl.poſ. iuncta l.fi.§.j.de leg.ij. accedat in ſimili quod dicit Dy.in regula poſſeſſor.in iij.q.ver. quare.de reg.iu.lib.6. & Abb.in c. ſi vigilanti. in iiij.col.de præſcr. & bene facit qđ no.Bar.in l.fi ita.col.fi.de aur.& arg.leg. & pro iſta ſolutione eſt doct.Bart. in l.cùm pater.§.menſe.de leg.ij. & Alex.etiam exemplo probat: nam in legato generali pecunia non comprehenditur.l. vxorem.§.legauerat.de leg.iij. ſecus tamen in generali hypothec.d.l.cum tabernam.§.fin.quod verum quando pecuniam habui ab vno & alteri obligo res meas: ſecus verò ſi ab eodem cui obligo res meas, pecuniam mutuo accepiſſem: quia illa pecunia non cenſeretur hypothecata: ita dicit notabiliter Rom. in ſing.605.inci. accipio à te, poſt quoſdã antiquos relatos ibi per eum. alle.tex.à contrario ſenſu in d.l.cum tabernam.§.fi. & ita debes intelligere illud dictum Alexan. Vel vltra Alexan. ad d.l.cum tabernam. in prin. poteſt aliter reſpõderi, quòd ideò ibi in obligatione res venalis comprehenditur: quia erat ſubrogata in locum primæ obligatæ: & ideo ratione ſubrogationis eadem reputatur cum prima.l.fin.§.fin.ff.de condi. & demon.l.ſi donata.§.j.ff.de dona.inter vir.& vxo. & ita tenet Ioan.de Monteferrato in repet.d.l.ſi conſtante. in 49.col. ff.ſol.mat. Et licet ipſe non dicat iſtam ſolutionem ſiue intellectum, prius ſint Socin.& ante ipſum Aret.in l.qui Romæ, §. Callimacus. in ij.not.ff.de verb.obl. tamen mihi hæc ſolutio non ſatisfacit, quia reincidit cum prima: quia præſupponit quod in d.l.cum tabernam. res venalis per prius fuiſſet expreſsè obligata: quod eſt diuinare & facere differẽtiam an res venalis ſit ſubrogata in locum primę, vel non, prout facit præfatus Io.de Montefer.non videtur ſolidum, quia vtroq; modo idem iuris eſſet, vt dicit Cor.in cõſi.1.in ij.col.in j.vol.eſt bene verum ꝙ iſta ſolutio poſſet ſuſtineri, vt euitetur contrarium.l. debitor. & l.in prædiis, hic all.in glo. & ſm hoc maxima erit vtilitas an res à principio ſint tacitè hypothecatę vel non: licet Iaſ.hic dicat magnam ſibi videri vtilitatem: quia ſi merces nõ ſint venditæ, vel extent aliæ in locum venditarum ſubrogatæ, creditor habens in illis hypothecam pręfertur aliis creditoribus habentibus tñ actionem perſonalem, l.eos.C.qui pot.in pig.hab.Bar.in l.pupillus, ff.de his quæ in frau.cre.tamẽ quia illa ſolutio non poteſt conuenire ad d.l.tabernam. per ea quæ ſupra dixi: ideò hæc vtilitas eſſet ſolũ reſtringenda in caſu quo merces extarent. Et ideo ego puto ꝙ quarto loco poſſet rñderi ad illum tex.ꝙ ideò res venalis cõprehenditur: quia nulla res alia reperiebatur in qua ſuſtineri poſſet cõtractus. ar.tex.& gl. in d.l.pediculis, §.item cùm quæreretur: quia tunc res venalis

comprehenditur: pro quo faciunt quę tradit Gerardus de Pe-
tra ſancta in ſingulari 35. incip. dictum eſt. & declarat vltra
ipſum Bal. in d. §. meminiſſe. Secunda tñ ſolutio ex iſtis omni-
bus mihi magis placet, quia eſt communis, vt dicit Iaſ. in d. §.
Callimacus. in iiij. col. num. 9. licet hic tenuerit contrarium.
23 † & ſic facias regulam, in obligatione ſiue hypotheca gene-
rali res venalis comprehenditur: ſecus in legatis, quãuis etiam
poſſet ad hoc replicari quod d. l. cum tabernam. loquitur de ge-
nerali expreſſa obligatione. nos verò de tacita, cum hoc non
obſt. quia eadem eſt ratio. & d. l. cum tabernam. in prin. de ta
24 cita loquitur, vt ibi apparet. † Iuxta prædicta Iaſ. licet quærit
de pluribus quæſtionibus, quas, quia extra glo. ſunt, non exa-
mino, tamen inter alias illa non eſt omittenda, quia quotidia-
na: nunquid illud quod dicitur hic in glo. quod inuecta & illata
per conductorem, ſint tacitè hypothecata, procedant etiam
ſi res ſit aliena quæ præſente & tacente domino inuehitur. &
finaliter Iaſ. hic dicit communem eſſe opin. quòd non, vt per
omnes doct. in l. certi iuris. C. loc. contra gl. in fin. quæ tenebat
oppoſitum: tamen ipſe tenet contrarium, motus per regu-
lam quam tradit Bart. in l. quæ dotis. col. fin. ff. ſol. mat. quòd
vbicunque aliquis eſt pręſens alicui actui quem contradicendo
poſſet impedire, ſibi pręiudicat: cum pluribus aliis gloſsis &
auctoritatibus quę ad idem propoſitum adducit, vt hic per
eum. pro qua opi. vltra ipſum bene facit tex. in l. ſicut. §. vẽdi-
tionis, ff. quib. mo. pig. vel hypo. ſol. quæ eſt ſingularis ſm Bal.
in l. quoties. C. de fideicõ. & in l. venditioni. C. pro empto. &
alibi ſępe ad hoc, quòd permittens aliquem teſtari de re ſua.
ſi non contradicit, ſibi præiudicat: ſed tamen his non obſt. te-
neo cõem opin. quod illa taciturnitas tacenti non nocet, etiam ſi
cõcurrat cum aliquo actu exteriori, tex. eſt no. in l. Caius, ff. de
pig. act. ratio aſsignatur per tex. in l. ſicut. §. non videtur, ff. qb.
mo. pig. vel hypo. ſol. quia lex conſeruat ius ſuum, vt in ſimili
per illum tex. dicit Alex. in c. lectæ. in antepen. col. ff. ſi cer. pet.
& illa taciturnitas intelligitur ſaluo iure ſuo: & hoc procedit
etiam reſpectu minimi præiudicij, vt eſt gl. valde not. in c. cum
olim. in ver. præiudicium. de conſuet. quã multum cõmendat
Fel. in c. cauſam quæ. in ix. col. ver. interpretatio priuilegij. de
reſcrip. & in c. ſuper. in ij. col. de offi. dele. & per hoc doc. Bar.
in d. l. quæ dotis. redditur dubia, & regula generaliter firma-
25 tur, quod † in præiudicialibus tacens habetur pro contradicẽte,
vt traditur in regula, is qui tacet, de reg. iu. lib. 6. traditur in l.
qui patitur, ff. man. Non obſt. tex. in l. ſicut. §. vẽditiones. quia
ille text. debet intelligi qñ interuenit expreſſa voluntas dñi.
aliàs non valeret legatum factum de re mea me tacente: ita
expreſsè dicit Bal. in c. j. in prin. de prohi. feu. alie. tenet Alex.
in conſi. 20. incip. ponderatis, in vj. col. lib. 3. & ita intelligit il
lum tex. Bar. in l. cùm quis decedens, in prin. de leg. iij. & Iaſ.
vbi plura adducit in l. cum alienam, in ij. col. C. de leg. & in l.
cùm proponas. in ij. col. nu. 7. & in l. fi. in 8. not. C. de pac. Et
ideo concludendum eſt quòd aliquis me præſente & tacente
rem meam in domum quam locauit, inuexit, quòd niſi ex-
preſsè conſentiam vel poſtea ratificem, nihil valet conſtitu-
tio pignoris, l. ſi fundus, §. j. ff. de pigno. & tenet Decius in l.
ſemper qui non prohibet. in ij. col. ff. de reg. iu. & iſtud mani-
feſta ratione probatur: quia ſi conſtitutio pignoris expreſſa
rei alienæ non valet, vt in l. qui filios. quæ res pig. obli. poſſ.
& tenet gl. in ver. ſacram in ſingulari, de inutili ſtipu. in prin.
ergo à fortiori neque tacita, iuxta ea quæ traduntur in l. cùm
quid, ff. ſi cer. pet. Alias quæſtiones quas hic Iaſ. proſequitur,
maximè illam de minore, vide eam latè diſputatam per no-
uiſsimos Bonon. repe. in l. ſi conſtante. in 49. col. cum ſeq. Et
quid de rebus inuectis per emphyteutam, per Alex. in d. l. ſi cõ
ſtante. in x. col. reliqua vide per te, quia ſunt extrauagantia.
26 † Vlterius aduertendum eſt, licet hypotheca expreſſa aliena-
tionem impediat ex eo, quia res tranſit cum onere ſuo ſi alie-
natur. l. ſi debitor. C. de diſt. pig. ſecus tñ eſt in iſta tacita hypo
theca rerum inuectarum in domum conductam: nam cùm ſit
tacita & generalis, alienationem non impedit: ſed ita demum
poſtquã incluſio facta eſt, quæ per inuentarium fieri debet: tunc
demum poteſt fieri quando conductor eſt in mora ſoluendi,
vt declarat hic Iaſ. poſt Bar. in l. eſt differentia. vbi eſt caſus, ff.
in quib. cau. pi. ta. contraha. Sed tñ Matt. Lau. vt refert Iaſ. hic
ſuper gl. parua, nu. 78. & in l. & quia, ff. de pac. tenebat contra-
rium, quod imò iſta tacita hypotheca alienationem impediret.
Nec obſt. l. eſt differentia, quia loquitur in caſu ſpeciali liber-
tatis. pro qua ſolutione eſt tex. in l. licet, eod. tit. ergo in cõtra-
rium eſt ius cõe. l. j. ad munici. Adde pro iſta opin. quia tacitæ
& expreſſæ eadem eſt virtus. l. cùm quid. ſi cer. pet. & expreſſa
impedit alienationem, ergo & tacita. facit pro hoc par ratio
præiudicij quæ à Iuriſconſulto multum ponderatur, dum di-
cit in l. j. ff. de alie. iu. mu. cauſa fac. Ne deterior ex alienatione
cauſa fiat: quæ ratio in caſu iſto militat, igitur &c. Tamẽ circa
prædicta aduertendum eſt, quia non videtur vera opin. Matt.
Laud. & Iaſ. hic quod in d. l. eſt differentia. ponatur ſpecialis fauo
re libertatis. nam ſi ita eſt, idem eſſet dicendum poſt inclu-
ſionem ſeruorum: quod tamen tex. ibi negat. Et idęo ad tex. in
d. l. eſt differentia aliter dicatis: & quod ibi bene ponitur dif-
ferentia inter ſpecialem & expreſſam obligationem pignoris
& iſtam tacitam hypothecam generalem, quæ à lege induci-
tur: quia prima tanquam ſpecialis impedit alienationem, vt
ibi dicit tex. in prin. eo quia pignus traditione conſtituitur,
vt dicitur hic in tex. noſtro, & in §. fin. Inſtituta. quib. mo. re
contrahi oblig. & ſic eſt apud ipſum creditorem: in caſu verò
noſtro nulla fit traditio, & idem eſt in generali expreſſa, ergo
tex. in d. l. eſt differentia, tunc procedit quando diſputatur de
ſpeciali expreſſa ad generalem tacitam, qui ſunt caſu diuerſi:
ſed data æqualitate caſus, puta generalem expreſſam & taci-
tam generalem, dico quòd nulla eſt differentia, cùm vtrobique
militet eadem ratio. l. ab eo. C. de ſer. pig. da. ma. nam quem-
admodum generalis expreſſa non impedit alienationem. d.
l. ab eo, ita neque generalis tacita, quæ cauſatur ex indu-
ctione ſeruorum, vt d. l. eſt differentia. & ſicut ſpecialis expreſ
ſa impedit alienationem. d. l. eſt differentia. in prin. ita & ge-
neralis tacita poſt concluſionem. d. l. eſt differentia. quia talis
concluſio ſpeciali hypothecæ æquiparatur: quia reſtringitur
& ſpecificè eo caſu ad res incluſas. arg. l. ij. ff. de lib. & poſth.
c. ex parte. d. offic. dele. Bar. in l. quæſitum, ff. de fun. inſtr. & ita
nouiter põt declarari ille tex. ſuper quo tantum dubitauit Iaſ.
27 † In eadem glo. ibi de acquit. poſſ. l. re pignoris &c. colligi
tur vnum, quòd colonus differt ab inquilino: quia colonus di
citur in villa, inquilinus in ciuitate: & idem dicit glo. in d. l. re
pignoris. & tenet Andr. Sicul. in rubrica locati, extra eod. &
in c. propter. in quarto notabili. eodem titu. Hoc tamen pro-
cedit conſiderato communi vſu loquendi, vt dicit Ioan. de
Imo. in d. l. re pig. & ſequitur ibi Franc. Aret. in prima col. li-
cet Ang. hic ſibi attribuerit: ille tamen communis vſus loquẽ-
di qui proprietati vocabuli præualet, vt dicit Bart. in l. Labeo.
ff. de ſuppell. leg. probari debet per articulantem, quod vige-
bat illo tempore contractus, vt latè probat Alex. in l. v. in ſe-
cunda col. ff. de verb. obl. nu. 9. & tenet Socin. in l. Gallus. §. ſi
eius, col. fi. ff. de lib. & poſth. Et iſto modo bene verificetur qđ
dicit Are. hic per l. nam ad ea. ff. de legi. Tamen ex alio defen-
ſio gl. facta per eum, cum quo tranſit Iaſ. hic, non mihi ſatisfa-
cit, quia d. l. nam ad ea. non loquitur de his quæ rarò accidũt,
contra naturam & poſsibilitatem, prout eſt in caſu noſtro: ſed
de illis quę per miraculum eueniunt. ad illam enim l. non ad-
aptatur. ita declarat Bar. in l. ſi maior. C. de legi. hære. & ideo
tene quod vſus loquendi debet attendi, vt ſupra dixi, aliàs ceſ-
ſante communi vſu, inquilinus dicitur ille qui conduxit domũ
ſiue in ciuitate ſiue in villa. & idem in colono, quia loca vrba
na non diſtinguuntur à ruſtico ciuitate, ſeu villa, ſed qualitate
& genere, l. vrbana, in prin. de verb. ſig. cum ſimi. vt tradit hic
Iaſ. & Are. in d. l. re pignoris. hic alle. in gl. & propterea dicit
Iaſ. hic, quod nobilis inhabitans villam ſiue rus, non cenſetur ru-
ſticus, quia nobilis à ruſtico, nõ loco, ſed genere diſtinguitur,
l. ſi prædium. C. de præd. min. Et vltra Iaſ. facit optimus tex. in
c. illud. cum duobus ſeq. 40. diſt. vbi dicitur quod locus non nobi-
litat hominem, ſed virtus: nam nil paradiſo iucundius, neque
cœlo ſecurius: & tamen extra paradiſum homo factus eſt bo-
nus, in paradiſo peccauit, & angelus de cœlo cecidit, vt intel
ligamus non loci dignitate homines nobiliores fieri, ſed mo-
rũ & virtutis honeſtate. aliàs, vt dicit tex. in l. fi. C. de alluuio.
& palud. multum moleſtè & ægrè ferrent homines clari ſe im
pendiſſe operam in agris colẽdis, ſi ex hoc deteriores aliis ne-
gligẽtibus facti fuerint: quod ibi negatur. facit bene tex. in c.
quo iure, 8. diſt. Inficiari tamen non poteſt, quin dignitas loci
multum

multum conferat ſplendoris & gloriæ. nam, vt dicit tex. in l.
ſi quis. C. de natu. li. nobilis patria redundat filius eius ad glo-
riam: & ideo Vlpianus in l. j. ff. de cenſi. gloriatur ſe nobili or-
tum eſſe patria Fœnices. quamuis Rayn. dixerit illum fuiſſe
origine ruſticum, licet ſcientia nobilem: tamen Bar. eum de-
fendit in l. excuſantur, §. fin. ff. de excuſ. tut. & concludit fuiſſe
nobilem vtraq; qualitate. Hinc eſt quòd talis quis præſumitur
qualis eſt eius patria, vt dicit Bar. in tract. de Guelfis & Gebel-
linis, quem refert & ſequitur Andr. Sicu. in repet. c. Raynald. in
iiij. col. de teſt. alia adducens, vt ibi per eum: ſic ergo locus vn-
de quis naſcitur, multum attenditur: & ideo ſola patria ſerui
venditi cauſat redhibitoriam, vt dicit tex. in l. quòd ſi nollit, §. qui
mancipia, ff. de ædil. edic. ibi, natio ſerui aut prouocat, aut de-
terret emptorem. & ideo dicit Odoffr. in l. Iulianus, ff. de act.
28 emp. † quòd ſi venderem tibi ſeruum, & ignorarem eſſe Sclauo-
num, poſſem redhiberi propter nationem: quia eſt deterior
gens quàm ſit in mundo, ita Odoffr. & hoc ratione ſuadetur.
quia naturaliter vnuſquiſque mouetur ad tuendos mores pa-
triæ, l. veluti, ff. de iuſti. & iu. & hinc eſt quòd qui natus eſt ex par-
tialibus, præſumitur partialis, vt dicit Ang. in l. ſi fugitiui. C. de
ſer. fugi. quem ſequitur Andr. Sicu. in c. in præſentia num. 30. de
proba. & in c. ij. nu. 47. de conſti. nam patria ſua cuilibet dul-
ciſsima eſt, l. qui habeb. t. & in gl. de leg. iij. tenet Ioan. Andr.
in c. quòd alicui. in prima col. de reg. iu. in mercuria. & proſequi-
tur latè Barb. in repe. l. cùm acutiſsimi. in 92. col. C. de fideicō.
Bar. Bolog. in repet. authen. habita. in j. col. C. ne fil. pro pat. &
hoc ſiue ſit magna, ſiue parua, vt dicit Andr. de Iſer. in §. ſi ve-
rò. in prima col. de feu. guardiæ. tamen licet patria multum cō
ferat ad ea quæ dicta ſunt: mihi tamen videtur quòd ad nobilita-
tem nihil facit, vel illuſtris, vel exigua ciuitas, vel villa: ratio
29 eſt: quia ſolum reperio quòd † tria hodie requirantur ad iſtam
nobilitatem, ſcilicet uirtutes, diuitiæ, & genus, l. nobiliores. C.
de com. & merca. tenet Bart. per illum text. in l. j. C. de digni.
lib. 12. & proſequitur latè Barba. in conſil. 7. pręclarè. in ij. &
iij. colum. il. ij & in c. j. in prima col. de dona. licèt de iure ca-
nonico uirtus ſola quem nobilem faciat, per ſupradicta. & ea
latè congerunt Moder. Brixien. in trac. nobilita. in iij parte. nu
me. 73. & per text. in c. venerabilis. ubi Abb. de præben. & in c.
nunquā 56. di. inter quæ requiſita de patria nihil dicitur. quā-
uis aliquando ius ciuile ſequntum Philoſophos patriam e-
tiam conſiderauit. d. l. ſi quis. quia negari non poteſt quòd eò
magis nobilius & illuſtrius dicitur genus, quo nobiliori fuerit
ortum ſolo: iuxta illud Ouid. Mantua Virgilio gaudet, Vero-
na Catulo &c. de quo uide ſingulariter de origine locorū quā-
tum conferat, Ariſto. ſeptimo Polytic. & Iulium Maternum in
Aſtronomico, vbi diſſerit de quarundam gentium nationi-
bus quæ multum conferunt ad procreandos bonos mores, ex
quibus uera nobilitas gignitur. & latè cōgerit Nico. Caputius
in quodam opuſculo de mente & memoria. fo. 5. Et ideò dicit
Andr. Sicu. in cle. ij. col. iij. verſi. tu adde, de reſcr. quòd nobiliores
dicantur illi qui ſunt in maiori ciuitate, quàm qui ſunt in mi-
nori. vnde data paritate debent illi, tanquam magis digni prę
ferri, alle. tex. ſingularem, in §. interim. in auth. de defen. ciui.
& idem per illum tex. tenet idem Barb. in c. 1. nu. 169. de con-
ſti. cum ſimi. vt idem latè proſequitur in conſi. 57. pręclarè ſcri
bitur, in ij. vol. per totum. & in c. j. col. fin. de iudi. & in c. j. in
prin. de do. & in c. accedens il ij. vt lit. non conteſt. Tamen
mihi videtur quòd ille tex. nihil probet, licet dictum in ſe ſit
verum: quia in magna & perampla ciuitate magna ſunt in-
genia, vt inquit Criſpus, & eſt copia peritorum, c. ſtatutum.
in princ. de reſcript. lib. 6. ex quorum conuerſatione boni mo
res procreantur, vnde nobilitas prouenit. Et ideo dicit Bar
to. in l. j. C. de Alex. prima. lib. 11. per illum tex. quòd melius
eſt eſſe popularem vnius nobilis ciuitatis, quàm nobilem eſſe
mediocris ciuitatis, & ſic dictum Andr. Sicul. eſt verum in ſe.
& illud dictum Bart. in d. l. j. extollit Ludo. Roma. in repet. l. ſi
30 verò. §. de viro. in 14. fallentia, ff. ſol. ma. † In eadem glo. ibi,
eſt tamen ratio, quia ſancta ruſticitas &c. iſtam rationem gl.
ſequitur Bart. in l. hoc iure, ff. in quib. cau. pig. vel hypo. ta. con
traha. Et ibi aſsignat aliam rationem quam ſibi Mod. hic at-
tribuunt, videlicet quòd ideo in vrbanis non requiritur ſcien-
tia, quia incongruum eſt rei familiaris detegere vilitatem,
l. ij. C. quando & qui. quar. pars. lib. 10. cum concordan. vt per
Domi. in c. quamquam, §. cæterum. in fin. de vſur. lib. 6. Sed
tamen iſtæ rationes non multum concludunt, quia ſi hoc ca-
ſu ruſticitas eſſet cauſa immediata & finalis quòd inuecta
non cenſeantur obligata, nulla deberet fieri differentia in-
ter ruſtica & vrbana pręgdia conducta à ruſtico: quia vtro-
bique militaret eadem ratio ſimplicitatis, quam glo. hic ſan-
ctam ruſticitatem appellat: cuius tamen contrarium deter-
minatur per omnes. Et ideo tenendo communem ſenten-
tiam, puto quòd taliter dici poſsint, videlicet quòd commu-
nis opin. procedat in ruſticitate ſimplici & innocente, vt di-
cit tex. in l. iij. C. de defenſ. ciuit. ibi, innocens & quieta ruſti-
citas &c. ſecus tamen putarem de ruſticitate ſagaci & ma-
litioſa, quia illa aliàs non excuſatur. glo. ſingu. in l. athletæ, §.
de ruſticis, ff. de excuſa. tuto. quam notat Bald. in l. j. C. de in-
ter. ma. & in l. ij. C. de reſcind. vend. Andr. Sicul. in conſi 76.
illud in medium, colum. fin. in tertio volu. & in c. ſuper lite-
ris. num. 64. & 66. de reſcript. cum ſimi. vt per Alexan. & Mo-
dern. in l. iuriſgen. C. qui admin. & per Iaſ. in l. ſi quis id quod,
in ſexta colum. ff. de iuriſdic. omnium iud. & in l. venia. vbi
nouiſſ. latè. C. de in ius vocan. & per Thomam Ferrarium in
cautel. 17. incipien. magna eſt. in fin. imò neque etiam ruſti-
citas innocens excuſatur niſi in caſibus à iure expreſsis, l. fi.
C. de iur. & fac. igno. cum concord. vt per Iaſ. in l. ſi certis an-
nis. in tertia colum. C. de pac. Alia tamen prædictis poteſt ad-
di ratio, quòd ideo inuecta in fundum ruſticum non cenſen-
tur tacitè hypothecata: quia iura multum fauent agricultu-
ræ, ea ratione, ne ruſtici ab ea ſubducantur, quod eſſet dam-
noſum reipublicæ, vt dicitur in l. prima. & in l. agricultores.
C. de agrico. & cenſi. lib. 11. vbi Ioan. de Platea ponit eorum
priuilegia ob hanc cauſam conceſſa. Et ideo voluit tex. in l.
pignorum gratia. & in authentica, agricultores. C. quæ res pi
gno. obl. poſſunt. quòd in generali obligatione expreſſa om-
nium bonorum non cenſentur includi inſtrumenta agri co-
lendi, vt ſunt ligones, aratra, iumenta & alia id genus rerum
quæ ad agriculturam pertinent, vt etiam tenet Bart. in l. exe-
cutores. eodem titulo. Vnde eadem ratione poſſet attentari
quòd etiam eo caſu quo domus ſit inducta, vt hic dicit glo.
à fortiori non cenſentur obligata, cum iura loquentia de obli-
gatione rerum ruſticarum requirunt expreſſam & ſpecialem
hypothecam. l. prima & ſecunda, de Sal. inter. & l. debitor. de
pigno. Ratio eſſe poteſt, quia in generali obligatione nun-
quam comprehenduntur inſtrumenta & res per quas vtilita-
ti publicæ conſulitur, vt eſt glo. notabilis in l. nepos Procu-
lo, ff. de verborum ſignificatione. ſed aratra & ligones ruſti-
corum ſunt huiuſmodi, ſicut arma militum, & libri ſchola-
rium, igitur &c. Et pro hoc eſt deciſio Spec. in tit. de pri-
mo & ſecundo decreto, §. reſtat. verſiculo, & ſcias. cum ſimi-
libus. & hoc facilius defendi poteſt etiam alias latius diſpu-
tando probaui: tamen non eſt recedendum in hoc à com-
muni, per iura hic alleg. in glo. Nec obſtat quòd prædicta
inſtrumenta non cadunt in obligatione, quia illud eſt verum,
quando alia bona reperiuntur: ſecus ſi nulla alia, vt tenet gl.
in dicta l. executores. vide ibi. Contra tamen iſtam commu-
nem rationem Iaſ. hic opponit de l. eſt differentia, ff. in qui-
bus cau. pignus tacite contraha. & reſoluit vt hic per eum.
Adde tamen quòd ille tex. de plano procedit quando nihil
aliud in domo conducta fuit inuectum, quā ſerui: nam tunc
etiam ſine inuentario & incluſione facilis eorum noticia ha-
beri poſſet. Iſta autem ratio Iaſo. in aliis rebus non proce-
deret: quia dato quòd ſit factum inuentarium, tamen pro
hoc non habetur certa notitia, cùm plura abſcondi poſſunt,
prout eſt de hoc bonus tex. in l. finali. §. licentia. C. de iure de-
liberandi, ergo ratio iſtius glo. in prædio vrbano. ita militat
facto inuentario, ſicut non facto: cum vtroque modo non ha
beatur certa notitia, neque tolli poſsit illa ratio, quin bona
occultari poſsint. In alio tamen quod dicit Iaſo. de nauta,
caupone, & ſtabulario poſt Iaco. de Rauen. ſatis mihi pla-
cet eorum opin. pro qua facit glo. in fortioribus terminis.
in l. fin. §. item ſi prædixerit, ff. nau. cau. ſtab. dum loquitur de
31 clauibus conſignatis hoſpiti &c. † Et hoc ratione ſuadetur,
quia eo ipſo quod huiuſmodi tres perſonæ ex quibus compo-
nitur hæc dictio, fur, viderunt bona inducta in hoſpitiū, vel in
nauim inuecta abſq; eo quòd ſingulariter demōſtrentur, recepta

in cuſtodiam videntur: ita dicit text. in l. prima, §. primo, ff. naut. caup. iuncta l. ſequen. & ibi gloſſ. in verſiculo illatæ. Et hoc eſt ſpeciale in odium huiuſmodi perſonarum, quæ doloſæ præſumuntur à iure, vt in l. j. ff. naut. caup. ibi, cum ver. nunc abſtineant ab huiuſmodi fraudibus &c. in §. primo, Inſtitu. de oblig. quæ ex quaſi delicto. ibi, ne detur materia cum furibus coeundi &c. Nam æquiparantur vſurariis, quorum genus improbum eſt, l. improbum. C. ex quibus cauſis, in fine, & ideo ſunt infames: & ita tenet Alexand. in l. prima in principio. C. de eden. poſt Bald. in l. diſſoluitè. C. de condictio. ex lege. Et propterea non debent bona eis detegi propter rationem Iaſ. hic, quod not. In eo tamen quod dicit Iaſon approbando Bart. in l. prima, §. primo, ff. furt. aduer. naut. caup. quòd eo caſu quo ex bonis inuectis in cauponam uel nauim fuerit aliquid ſubtractum, quod non ſtetur iuramento hoſpitis, & ſic damnum paſſi: non dicunt verum: nam contrarium tenet Imol. in capitulo finali, quod metus cauſa. cuius dictum communiter approbatur, vt dicit Alexan. in l. in actionibus. in fine, ff. de iureiuran. & ibi Iaſ. in xiiij. col. & idem Iaſo. dicit hanc opin. communem: licet opin. Bart. ſibi videatur vera, in l. ſi quando, in antepen. col. num. 48. C. vnde vi. rationibus, & auctoritatibus de quibus per eos. Et ex iſtis habes ſecundum glo. & ſupra dicta differentiam inter inuecta & il-
32 lata, inter fundum vrbanum vel ruſticum. † Alia poteſt addi differentia ſm Iaſ. ex tex. in l. ſolutum, §. ſolutam. cum glo. ibi in ver. tenebitur. iuncta l. ſi in lege, §. ſi colonus. & ibi glo. ff. loca. quia inuecta in fundum vrbanum non ſolùm ſunt hypothecata locanti, ſi inuecta fuerint per primum conductorem, ſed etiam per ſm conductorem conductoris: ſecus verò eſt in fundo ruſtico. d. §. ſi colonus. & ita intelligit Rom. nota. 391. incip. Vous veſtrum. Tamen aduerte, quòd iſta differentia nõ videtur vera: nam licet tex. in d. §. ſi colonus. de fundo loquatur: tamen etiam in domo habet locum: & ita generaliter illum tex. intelligit Iaſ. ſibi contrarius in l. item quia. in j. col. ff. de pac. ad limitationem. l. certi iuris. C. loca. & ante ipſum hoc prius notauit, & ad hoc illum tex. dicit ſing. Rom. notabili. 386. vt dico ſupra in prin. glo. & ideo iſta differentia nõ eſt vera. ſed breuiter omiſſis ambagibus teneas iſtam concluſionem, quod inuecta per ſecundum conductorem ſiue in fundum ſiue in domum, ſunt tacitè hypothecata primo domino. Neq; obſtat quod tex. in d. §. ſi colonus. de fundo loquatur, quia illud ponitur cauſa exempli, quæ regulam non ſtringunt, §. hactenus. ſupra de gradibus. c. j. ne cle. vel mo. Et præſuppoſito quòd ille tex. tantum in fundo ruſtico loqueretur, dico quod etiam tex. in d. §. ſolutum. non ſolùm in fundo vrbano, ſed etiam ruſtico loquitur. nam loquitur de inſula, quæ propriè loquendo fundus ruſticus eſt, vt tenet gl. in l. iij. §. effractura in verſi. inſulis, ff. de offi. præfecti vigil. & ita rubr. de inſula ponitur in tract. ruſticorum prædiorum per Bar. Veron. in tract. ſuo de ſeruitu. ruſtic. prædio. rubrica de inſulis. hinc eſt quòd inſulæ iudicantur eſſe eiuſdem iuris quòd prædium ſibi magis coniunctum, §. at inſula, ſupra de rerum diui. & in l. inſula. de acquir. rer. domi. ſicut dicimus quòd ea quæ religioſis adhærent, religioſa ſunt. l. religioſis, ff. de rei vẽdicatio. & licet tex. ibi loquatur de conductione cœnaculi, illud erit acceſſorium ad inſulam, quia geſtationis cauſa paratum erat, quemadmodum de orto dicitur in l. vrbana prædia. ff. de verb. ſig. & in c. Raynutius. de teſta. ideo vera reſolutio ad illa iura eſt, quam tradit Bar. in d. §. ſi colonus. vt ſupra retuli in principio glo. Vel ſecundò dicas, quòd ideò in d. §. ſi colonus, bona poſterioris conductoris domino nõ obligantur: quia extabant fructus fundi, ex quibus poterat ſibi ſatisfieri: quia dicuntur propinquiores. argumen. tex. no. & quæ ibi dicit Barto. in l. domini prædiorum. C. de agrico. & cenſi. libro 11. Vel tertiò dicas, quòd dictus §. ſi colonus. intelligitur quòd bona ſecundi conductoris non cenſentur hypothecata domino in totum pro tota penſione fundi: ſecus pro parte. ſuadetur hoc, quia tex. ibi ſimpliciter loquitur de rebus: quo caſu debet intelligi de omnibus. l. ſi rem. & ibi Bart. in ij. oppo. ff. de rei vendic. fac. tex. in l. vxori. de leg. iij. & Bar. in l. Pomponius. §. ſed & his. ad fi. ff. de proc. & in l. ſi plures. de damno infec. nam rei verbum generale eſt. l. rei, ff. de verbo. ſign. & l. j. ff. ſi cert. pet. In fin. glo. dic, vt latè dico, ſupra, in prin. iſtius glo. Glo. parua in ver. pignoris. quæ ſupplet, id eſt taciti. declarat tex. noſtrum: pro cuius declaratione Iaſ. hic dicit duplicem eſſe hypothecam tacitam: vna quæ inducitur à lege ſine facto hominis, altera quę miniſterium hominis requirit quo ad hoc vt inducatur: declarando vt hic per eam. Sed aduerte quòd ego non reperio iſtam differentiam quam hic facit Iaſo. approbatam ab aliquo, quia neque etiam iure probatur. & habeo hoc pro conſtanti, quòd nulla ſit tacita hypotheca quæ non oriatur ex facto hominis de qua loquitur totus titulus. ff. & C. in quib. cau. pig. ta. contrahi. & hoc probatur ex eiſdem exemplis Iaſ. nam clarum eſt quod hypotheca tacita quam habet vxor in bonis mariti & econtra, naſcitur ex contractu matrimonij, & ſic ex facto hominis: & non ſolum contractus matrimonij requiritur, ſed etiam quo ad hoc vt maritus obligetur, requiritur traditio & cõſignatio dotis: pro qua reſtituenda bona ſua ſunt tacitè hypothecata: eodem modo ex parte vxoris requiritur conſtitutio dotis vel promiſſio, pro qua bona ſua vel promittentis tacitè cenſeãtur obligata: & hoc eſt quod dicit tota l. vnica, §. & ut plenius. & per diſcurſum. C. de rei ux. act. hæc autem omnia hominis facta ſunt, ex quibus illæ hypothecę naſcuntur. eodem modo in conductore domus ex illo contractu unà cum illatione ſiue immiſſione bonorum in domum conductam naſcitur tacita hypotheca. ſic ergo quocũq; te uertas, factum hominis concurrit ad cauſandum iſtam tacitam obligationẽ: & ideo iſta differentia Iaſ. non eſt vera. Secunda differentia quam ponit Iaſ. eodem morbo laborat: de qua dixi ſupra in j. gl. & ibi videas. Tertia differentia non procederet qñ res inuectæ eſſent ſpecialiter obligatæ, quæ ſpecialis ſit traditione rei, §. fi. ſupra quib. mo. re cõtrahi. obl. & hic. quo caſu idem effectus reſultaret ex illa ſpeciali obligatione, quæ ex incluſione reſultat, cum creditor dicatur poſſidere pignus notabiliter & ciuiliter iſto caſu, vt dicit Iaſ. & alij per illum tex. in l. j. §. per ſeruum, ff. de acq. poſſ. & ſic poſſet propria auctoritate retinere in caſu non ſolutionis, neq; incideret in pœnam, l. extat, ff. quod me. cau. vnde in iſto caſu opi. Iaſ. nõ eſt vera: & ſua opi. ꝓcedit in terminis diſparibus. ſ. de hypotheca generali tacita, quæ vt dixi ſupra, in gl. j. ꝑ incluſionem rerum æquiparatur ſpeciali. d. l. eſt differentia, ad hypothecam expreſſam generalem, quæ ſunt diuerſa, vt ibi dixit gl. j. verſi. quaſi ſeruiana &c. Super iſta gl. multa doct. hic tranſcribunt in quibus aliqualiter inſiſtendum eſſet: tñ vt vo-
33 bis ſatisfaciam, omnibus omiſſis cõcluſiuè procedam. † Colligitur igitur ex iſta glo. prima concluſio, ꝙ ſeruiana, & quaſi ſeruiana dicuntur à ſeruando: ratio eſt ſecundum Iaſ. & alios hic: qa per eã ius creditorũ conſeruatur; propterea, quia melius eſt pignori incumbere q̃ in perſonam agere, §. furti. il j. de ob. quæ ex delic. cum ſim. Sed aduerte, ꝙ iſta ratio procederet, qñ ſeruiana, vel quaſi, quæ hypothecaria vocatur, traditione rei conſtitueretur: ſed tñ eſt falſum. nam in cõſtitutione differt ſeruiana, vel quaſi, à pignoratitia: qa hypothecaria cõſenſu contrahitur, pignoratitia rei traditione, vt dicit tex. & in §. fi. ſupra, qui. mo. re contrahi. ob. prædicta ergo ratio procedet in pignoratitia, vel in ſeruiana, vel quaſi, poſt incluſionem: iuxta tex. in l. eſt differentia. ff. in quibus cauſis pignus tacite contrahi. iuncta l. inquilino. cum l. ſeq. ff. de dam. infec. in his autem caſibus inficiari non poteſt, quin melius ſit creditori pignori incumbere, quàm in perſonam experiri, vt dicit tex. in l. itaque. §. fin. ff. de fur. & propter hanc cauſam dicimus ꝙ vtilior ſit actio in rem quàm in perſonam, vt per Bart. in l. ſi fundus. §. in venditione. in fin. ff. de pigno. & ideo dicit Bart. in l. prętoriæ. la iij. ff. de præto. ſtip. & in l. j. ff. qui ſatiſd. cog. cum ſimi. vt ibi per Alex. & Moder. quòd ille qui tenetur dare fideiuſſorem, dando pignora liberatur: quia melius eſt pignori incumbere &c. & iſta ſecuritas creditoris quæ ex pignore reſultat per libertatem vendendi dicitur melior. patet, quia pactum non valeret ꝙ creditori non liceat vendere pignus: quia creditores non mutuarent, cùm non eſſet eis cautum: & ideo tale pactum dicitur eſſe contra vtilitatem publicam. ita dicit glo. fin. in l. ſi conuenerit. la j. ff. de pig. ac. quam Aret. commendat in §. fin. ſupra quib. mo. re contrahi. obli. & regula ſupradicta, ſiue ratio. d. §. furti. etiam reſpectu debitoris conſideratur, quia illi melius eſt pignori incumbere cum quo de facili pecuniam mutuo reperiet, quàm fideiuſſo-

rem

tem quærere,qui ſortè nollet fideiubere niſi pecunia accepta.
nam ei licet,ut dicit Bar.in l.hoc iure. §.j.ff.de dona. Et ideo
melius eſt debitori pignori iocumbere: quia tali caſu cautius
34 patrimonium eius conſeruatur. † Pręterea circa etymologiá
buius uerbi, bypotheca, dicas breuiter ꝙ ideo hypotheca di-
citur ſuppoſitio:quia per iſtud uerbnm, ſub, conſtituitur obli-
gatio realis ſiue hypothecaria: caſus eſt ſingularis in l.codi-
cillis.§.inſtituto.ff.de leg.ij.quem ad hoc commendat Rom.
notabili.625. incip.compreſſa. poſt Bar.& Pau.de Caſt.ibi, &
ita per illum tex.teoet Alea.& Moder.in l.reſcriptum.§.ſi pa-
cto. in fi.ff.de pact. & quid importet illa dictio, ſub, vel, ſu-
per, vide latè Andr.Sicul.in c.cum veniſſent in prin.de iud. &
35 in c.licet cauſam in ij.col.de proba. † Secnnda ſit concluſio
ex glo.quod agens hypothecaria debet probare dominium:
ſecus in ſaluiano interdicto. Hoc tamen quod de hypothe-
caria dicitur, intelligatis quando creditor agit contra tertios
poſſeſſores, ſiue babentes cauſam lucratiuam vel oneroſam à
debitore, ſiue nullam cauſam habentes: ſecus verò ſi agatur
contra ipſnm debitorem, quia tunc ſufficit ſolam poſteſsio-
oem probare, vt dicitur de ſaluiano interdicto, & iſta eſt cō-
munis opin. quam dicit hic Ang. in practica obſeruari, & de
hoc eſt doctrina plena Bart.in l.rem alienam,ff.de pign.act.
quam tenet Iaſ.in l.j.§.per ſeruum corporaliter. in prin.ff.de
acquir.poſſ Et firmat Alea. io conſi.137. in cauſa & lite, in
fi.princ. verſi.qnod autem. & in prima col. in ſecundo vol. &
idem Aleaan. per d.l.rem alienam. & glo.noſtra boc tenet; in
conſi.101. incip. viſis omnibus. in prima columna. verſi. ſed
ſi coocedatur. in quinto volumine. & io conſi.108. viſo pro-
ceſſu. in prima columna. per totum. eodem volumine.& tra-
dit Bald.in conſi.39. & 55. & 146. in primo volumine. & 36.
in tertio volumine. Et latius proſequitur Corneus adducens
iſtam glo. ita intellectam in conſi.55.incip. viſis & diligenter
ponderatis. in principio, & in prima columna, in tertio vo-
lumine. & io conſil.122. egregiè diſcuſſa. in prima columna
eodem lib. Et hanc eandem concluſionem glo.noſtræ nota-
biliter declarat idem Corneus conſi.128.incipiente,quoniam
agitur, in prima columna, verſiculo, & maximè, quarto vo-
lumine. & ratio redditur per eundem in conſi.288. incipien-
te quamquam in tertia columna. quarto volumine. quæ om-
nia declaro in voce. Ex quibus omnibus prædictis patet hanc
eſſe communem & veram opin. quam vltra doct. hic poterit
quilibet veſtrum faciliter ampliare. Et vltra ipſos videatis latè
quæ requiruntnr in agente hypothecaria, Firmiannm Ber-
thachioum in repertorio ſuo, in verſi.creditor in hypotheca.
verſi.2. quæ omnia latè ad terminos practicos reducit Papié.
in practica ſua in titulo de hypothecaria. Et vltra ibi dedu-
cta, iſta tota materia reducitur ad tres regulas quas latè pro-
ſequitur hic Iaſ. cuius dictis omiſsis, dicatis breuiter qnòd
prima regula eſt iſta communis quod contra debitorem agē-
ti hypothecaria, tantum poſſeſsionem ſufficit probare per di-
cta ſuperius. Secunda regula, quòd contra poſsidentes bona
& habentes cauſam à debitore, requiritur quòd probetur al-
terum de tribus, ſcilicet dominium vel quaſi domininm vel
vtile dominium. & iſta eſt commnnis opin. quam vltra prę-
dicta latè probat Socin.in conſi.112. viſo proceſſu in quarto
volu. Aleaand.in conſi.78. in cauſa & lite. circa finem. in ſe-
ptimo volu.nouiter impreſſo.& hæc duo membra videtur te-
nere Bart.dum ſe remittit in §.illnd. el ij. in antben.de trien.
& ſemiſſ. Tertia regula communis eſt, ꝙ agens hypothecaria
contra tertium poſſeſſorem non habentem cauſam à debito-
re. debet etiam probare omnino dominium:quod optimè ꝓ-
bat Corneus in conſiliis ſupra alleg. Et facit ratio clariſsima.
l.ſiue autem,§.duobus,ff.de publicia. alias autem ſuccumbe-
ret actor per d.l. Et ſecundum iſtas duas regulas verificari po
teſt intellectus l. & ſi nondum.§.j. & l.ſi ſuperatus de pigno.
allegatis hic per glo.& doct. Neq; placet aliquo modo quod
hic dicit Iaſ.poſt alios quos refert, quòd illa verba in bonis
eſſe,&c. poſita in illis legibus intelligantur de bonorum poſ
ſeſſore non de domino. per l.bonorum.§.in bonis,ff.de verb.
ſign. quia dico illud eſſe falſum. Nam ex quo illa verba ſim-
pliciter ponuntur debent intelligi de bonis in quibus quis ha
bet dominium, vt notabiliter tradit Bart.in l.Lucius.§.idem
reſpondit. el ij. per illum tex.ff.ad municip. Nec obſtat tex.in
in d.l.bonorum.§.in bonis, quia illud procedit largo modo
& impropriè: propriè autem res dicitur eſſe in bonis cuius
dominium verum habemus. ita declarat Bart.in l.j.in ij.col.
ff.de vſufr.leg. & ſequitur Deci.in l.quod euincitur,ff.de reg.
iur. Et vltra ipſos hoc manifeſtè per illa iura probatur. nam in
d.l.& ſi nondum. dicitur ꝙ debet probare creditorem in bo-
nis eſſe debitoris. & in d.l.ſi ſuperatus, dicitur ꝙ debet pro-
bare pignus fuiſſe illius.pondero iſta verba Illius,& illa verba
Debitoris, quæ ſunt verba genitiui, de cuius natura eſt impor-
tare verum dominium.l.ij.§.j.ff.de relig.& ſumpt.fun. Et hoc
etiam ea generalitate dictarum legum colligitur quarum ver
ba in dûbio propriè accipi debent, vt no.Bart.per illum tex.
in l.j.ff.de fonte. facit l.non aliter,ff.de leg.j. facit etiam tex.
in l.fin.C.de his qui ve.æta.impetr. Et iſta omnia de plano
procedunt tenendo quòd illa iura loquantur quando ageba-
tur contra tertios poſſeſſores. Si tamen teneamus quòd lo-
qoantur quando agitur contra debitores: tunc eſſet oeceſſa-
rium quòd illa verba, In bonis debitoris, &c. impropriè ac-
ciperentur ſecundum diſpoſitionem dictæ l.bonorum.§. in
bonis. Nec obſtat quod genitiuus denotat dominium, qnia
poſſet dici quod etiam aliquando denotat poſſeſsionem, vt
declarat not.Barto.& Modern.in rubrica de operis oour nun-
cia.in prima colum. Et quod dictum eſt, creditorem oporte-
re probare dominium quando hypothecaria agit, hoc tam
in hypothecaria generali de qua hic dicitur, quàm in ſpeciali
requiritur, per ſupradicta, ſed diuerſimode. nam agens hy-
pothecaria generali ſufficit probare dominium deuen ſſe ad
debitorem quandocunque: ſed in ſpeciali requiritur quòd
probetur dominium fuiſſe penes debitorem tempore con-
tractus ſiue hypothecæ. Ita notab.declarat Bart.per text.ibi
in l.& quæ nondum,§.quod dicitur,ff.de pig.& reaſſumit Ale
xand.in conſi.138.incip. Lancellotus de Imola in prin.ij.not.
cum ſimi. reliqua hic proſequere vt per Ange. & Iaſ. quibus
alias dum legerem iſtum §.multa addi ad eorum dicta,& par
tim reprobaui, vt in prioribus meis ſcriptis quę tanquam ni-
mis ſuperſtitioſa omitto: quia etiam paululum extra rem pro-
poſitam uidentur. Quantum ad alias differentias quas po-
nunt hic doct.circa actionem hypothecariam.& interdictum
Saluianum, nō curo inſiſtere: ſed ex illis vnam notetis & tenea
36 tis, nidelicet ꝙ † hypothecaria dicitur petitorium iudicium,
non poſſeſſorium:interdictum uerò Saluianum ſit poſſeſſoriū,
ut per Bar.in l.j.ff.de Salnia.inter.cum ſim.ut adducit Alex.in
conſi.72.incip.Bacchus deceſsit col.fi.lib.5. & ideo à ſenten-
tia lata ſuper hypothecaria, cum ſit iudicium petitorium, & ꝑ
conſequens non momentaneum, poterit appellari:ſecus à ſen
tentia lata ſuper interdicto ſaluiano & ſic poſſeſſorio, cum ſit
iudicium momentaneæ poſſeſsionis.l.unica.C.ſi de momen.
poſ.aga.cum ſim.ut hic per Mod.& boc firmat Cor.Peruſinus
ueridicus doctor in cōſi.190.incip.ad euidentiā.in j.col.lib.t.
Et eſt cōis opi.ut patet ea prædictis,& quæ hic adducuntur ſu-
per qua non eſt nimium inſiſtendum, cum eſſet magis labora-
re, q̄ ſubtilizare, ut dicit in iſtis terminis petitorij & poſſeſſorij
d.Alea.in d.conſi.73.in ſi.v.vol. & ideo tutius erit ſemper age-
re Saluiano interdicto, ut hic tenet Are. dicens ꝙ cauti aduo-
can ita faciunt. & idem tenet Iaſ.& in effectu cōmunis practi-
ca ita ſeruat. Glo.nihil intereſt. diuiditur in duas partes. in
prima parte ponit differentiam inter pignus & hypothecam
reſpectu nominis. In ſecunda parte aſsignat aliam differentiā
reſpectu actionis. ſecunda ibi, imò. & etiam ex ſecunda parte
gl.quia prima nibil habet utilitatis, colliguntur duo. primum
37 ꝙ pignus præſcribi non poteſt:ratio aſsignatur per glo. quia
creditor dicitur poſsidere. Et boc de plano procedit in cre-
ditore pignoris conuentionalis, qui ciuiliter & naturaliter poſ
ſidere dicitur:ſecus autem in pignore prætorio, vt dicit gl.in l.
cùm notiſsimi.§.j.in uer.conſtituta.C.de pręſcrip.xxx. uel xl.
& bonus tea.in l.per ſeruum in prin. & ibi glo.declarat.ff.de
acq.re.do. Sed modo uidendum eſt, an iſtud dictum glo.ſit
uerum ꝙ pignus præſcribi non poſsit: & in primis in contra-
rium oidetur tea.in l.per ſetuum.in prin.ff.de acq.re.do. & in
l.ſi ſeruus depoſitus,ff.de noxa. in l.non ſolùm,§.qui pigno.
ff.de uſuca.ex quibus iuribus colligitur ꝙ debitor poteſt uſu-
capere pignus:& licet creditor dicatur poſsidere pignus ciui-
liter & naturaliter per ſupradicta iura, adeò ut uideatur poſſe

dici quòd ab alio vſucapi non poſsit, per l. ſine poſſeſsione, ff.
de vſucap. & c. ſine poſſeſsione, de reg. iur. lib. 6. tamen illud
eſt verum, niſi quò ad effectus dominij & vſucapiendi condi-
tionem: ita dicunt prædicta, & declarant omnes communiter
in l. j. §. per ſeruum corporaliter, ff. de acq. poſſ. quia iſto caſu
debitor dicitur poſsidere, vt ibi probatur. vnde videtur quod
gl. iſta malè dicat. Et ideo pro reſolutione vera totius iſtius
materiæ diſtingue, ꝙ aut tu quęris, an pignus vſucapi poteſt p
debitorem vel alium contra creditorem, aut præſcribi. primo
caſu ſubdiſtingue, aut ab ipſo debitore contra creditorē, aut
contra alios: vt per creditorem cõtra debitorem vel alios. Pri-
mo caſu dic ꝙ nõ: quia per alienationem legalem, hoc eſt per
vſucapionem ius pignoris non extinguitur. ita eſt tex. de hoc
notabiliter in l. vſucapio pignoris. C. de pig. Non ob. ll. ſupra
in contrarium adductæ, quia eſt verum ꝙ debitor vſucapit pi-
38 gnus contra dñm, quando eſt emptor bonæ fidei: quia † alie-
na res bona fide & iuſto titulo poſſeſſa poteſt dari in pignus,
l. ſi ab co. ff. de pig. & l. ſi rem alienam. ff. de pign. act. & ideo
contra dominum vſucapi poteſt, non contra creditorem. Et
ſi dicis, quõ vſucapiet debitor, ſi poſſeſsio pignoris eſt penes
creditorem, & ſine poſſeſsione vſucapio non procedit ? d. l.
ſine poſſeſsione. Dico quòd licet debitor verè non poſsideat,
fingitur tamen poſsidere ex poſſeſsione creditoris quæ pro-
deſt debitori quo ad vſucapiendi conditionem: ita tenet Bart.
in l. j. in prin. in 3. opp. 2. q. prin. ver. opp. vlterius, ff. de acquir.
poſſ. Et pro hoc eſt tex. vltra Bar. in l. pignori rem. in prin. ff.
de vſuc. & per iſta habes primum caput primi principalis ex-
peditum. Aut loquimur de creditore contra debitorem vel a-
lios: & tunc dic ꝙ licet dicatur creditor poſsidere pro debi-
tore quò ad vſucapiendi conditionem & alios effectus dñi,
vt ſupra eſt dictum: dicitur etiam poſsidere quo ad ſe quo ad
vſucapionem iuris ſui hypothecarij ad repellendum debito-
rem & alios. l. de acceſsionib. in prin. ver. itaque, ff. de diuerſi.
& temp. præſcrip. quod intellige quo ad petitionem pignoris
ante factam ſolutionem vel oblationem per ipſum debitorē:
ſecus aũt poſt ſolutionem. nam tunc ſi in facultate debitoris
ſit agere pignoratitia: per l. ſi in tem. §. omnis, ff. de pig. act. &
§. fi. Inſti. quib. mo. toll. obl. vel ſi non ſoluit offerre ei debitũ,
vt ibi dicitur: creditor iſto caſu non poteſt vſucapere, cum il-
la remedia competant debitori ratione cuiuſdam facultatis
39 quæ præſcribi non poteſt, ſicut neque alia † facultas puta eũ-
di per viam publicam: quia licet per mille annos non iueris.
ſemper ire poteris. l. viam publicam. & ibi gl. & Bar. ff. de via
pu. & declarat Pau. de Ca. in l. pignori, ff. de vſuc. & latius de-
ducit practicus Papien. in forma conuentionis rei conuenti,
in verſi. præſcriptionis. circa finem. Secundò capite principa-
li, an videlicet debitor poteſt præſcribere contra creditorem:
& dic quòd non, & ita procedat gl. noſtra. & ratio eſt, quia cũ
non poſsideat, præſcribere non poteſt. c. ſine poſſeſsione. de
reg. iu. lib. 6. & licet poſſeſsio creditoris ſibi proſit quo ad vſu-
capionem vel pręſcriptionem aliorum, vt ſupra eſt dictum, nõ
tamen quo ad præiudicium iuris ſui quod per ſuam poſſeſ-
ſionem conſerunt. d. l. de accuſationib. Aut quærimus ecõuer-
ſo an creditor poſsit contra ipſum debitorem præſcribere. &
dic quod ſic, prout eſt tex. in l. j. C. ſi aduer. credit. quę rubrica
eſt in lib. 8. C. & ita tenet Bar. in l. vſucapio. C. de pign. & hoc
procedit poſt ſolutionem factam, & ſic eo tempore quo ſo-
lutum eſt ius pignoris & extinctum, & orta pignoratitia dire-
cta ad illud repetendum, quæ ante ſolutionem orta non erat:
& iden debitor impediebatur agere, & ſic contra eum impedi
mentum non poterat præſcribi. l. fi. C. de anna. excep. & ita no.
declarat Bal. in l. j. §. ne autem. in fi. C. de anna. excep. & tradit
Bar. & Pau. de Ca. in l. rem alienam. §. omnis. ff. de pig. act. cum
ſimi. & per iſta habes vltra alios perfectè declaratam iſtã pri-
40 mam concluſionem glo. † Secunda principalis concluſio eſt
quòd hypothecæ præſcribi poteſt diuerſimodè. aliquando p
x. aliquando per xx. interdum per xxx. vel al. annos. l. j. & ij.
C. ſi aduer. cred. & l. cum notiſsimi, alleg. in glo. Aduerte ꝙ
iſta gl. ſimpliciter intellecta non videtur vera, quia certum eſt
ꝙ in tex. iſto ponitur differentia inter pignus & hypothecam
in hoc: quia pignus conſtituitur traditione. §. fin. ſupra de obl.
quæ re contrahi. hypotheca verò nuda conuentione, & per
conſequens nulla intercedente traditione, cum ſit obligatio
quæ conſenſu contrahitur. ſi nulla traditio interuenit, creditor
non poſsidet hypothecam, & ita tenet gl. in l. qui pignoris. in
ver. nõ poſsidet. ff. de acq. poſſ. all. tex. bonum in l. non ſolum.
§. ſi rem tuã. ff. de vſuca. ſi igitur non poſsidet: ergo præſcribe-
re nõ poterit. d. regula, ſine poſſeſsione. de reg. iu. lib. 6. Vnde
vt iſtud contrarium euitetur, debes intelligere gl. ꝙ hypothe
cæ põt præſcribi, videlicet per tertios poſſeſſores, creditore tñ
non poſsidente: quia ſi poſsideret, nõ poſſet contra ipſum præ
ſcribi: imo interrumperetur præſcriptio incepta p poſſeſsionē
primam, vt dicit tex. in l. cum notiſsimi. §. imo. C. de pręſcrip.
xxx. vel al. ann. ꝙ tñ limita & declara, vt not. per Corn. in con-
ſil. 20. incip. in præſenti, in j. vol. qui quidem tertij poſſeſſores,
aut habent titulum & bonam fidem, & tunc præſcribunt iuri
hypothecæ inter præſentes per x. ann. inter abſentes per xx. ita
procedit. l. j. & ij. all. in gl. Aut verò ille tertius poſſeſſor non ha-
bet titulum neq; bonam fidem, & tũc præſcribit per xxx. ann.
d. l. cum notiſsimi. §. j. & ibi glo. declarat. & de vtroq; tradit
Spe. in tit. de præſcr. col. j. verſi. ſed nunquid in pręſcriptione.
& col. fi. verſi. quid de hypotheca. Sed ipſe principalis debitor
& eius hæres, & qui prætendit cauſam pignoris ab ipſo debi-
tore, & ſic ſecundus creditori nõ præſcribit minori ſpatio. xl.
ann. d. l. cũ notiſsimi. §. imò & iſte tertius & ſecundus caſus de
plano procedunt de iure ciuili: de iure verò canonico nullo tē
pore præſcribunt, cũm ſint in mala fide. c. fi. de præſcr. Limita
tñ primum caſum de præſcr. x. vel xx. ann. & magiſtraliter per
Alex. in cõſi. 58. incip. viſo. in fi. 2. vol. quem breuitatis cauſa nõ
refero. vide per te. & refero in voce. Et ſic ex iſtis ſit expedita
41 hæc gl. vltra doc. ſatis bene declarata. † Gl. in verſi. de qua re.
Collige concluſionem, ꝙ mobilia & immobilia, corporalia &
incorporalia pignori obligari poſſunt. Hæc tñ cõcluſio de ha
bilibus intelligitur. ar. gl. in ver. quibuſcũque, in §. ſed hæc ſo-
lennia. ſupra de verb. obl. & quod late tradit Iaſ. in l. j. §. præ-
tor. in j. no. ff. qui ſatiſd. cog. & latius And. Sicu. in repe. rub. C.
qui admit. col. 27. cum tribus ſeq. nam iura quæ habet dñs in
vaſſallos, & patronus in libertos obligari non poſſunt, vt tenet
Bar. in l. ſi is qui, §. iura. ff. de pign. quia nemo alterius libertus
eſſe cogitur, l. Titius, vbi eſt caſus no. de act. emp. & ad idem
Moder. hic all. l. inuitus. in prin. ff. de fideic. li. quam prius An-
ge. hic notat contra principes vendentes & alienantes terras
ſine uoluntate ſubditorum ſuorum, cum ſim. ut tradit hic Iaſ.
Et idē Iaſ. in l. filiuſ. §. diui. in prima lec. col. iij. nu. 18. de leg. j.
& in ſecunda lect. num. 32. col. 6. & ultra ipſum hanc conclu-
ſionem in terminis noſtris per plura probat Corſet. in tract.
de poteſtate regia. in 4. quęſt. col. pen. Moder. omnes. in l. ij. ff.
ſolu. matr. Præpoſi. in c. plerunque. §. penult. ad fin. 2. quæſt. 7.
Pau. de Caſt. in conſi. 20. in cauſa iſtorum. num. 9. in primo uo
lu. & conſi. 335. laudatin. num. 1. eo. lib. & pulchrè per Corn.
in conſi. 321. in hac concluſione. col. iij. in iiij. uol. & latē per
Hypp. de Marſil. in l. j. §. cum quidam deponere. ff. de quæſtio.
& Ioan. Lupus Hiſpanus in repet. c. per ueſtras, in ij. not. lxx.
col. j. & ſeq. de dona. inter ui. & uxo. Ioan. Fab. Inſtitu. de aſsi-
gna. & idem quod hic tenet Iaſ. ubi etiam inuehit contra do-
minos alienãtes inuitis ſubditis, in l. ſi non ſortem. §. libertus.
col. 2. ff. de condi. indeb. & in l. debitorum pactionibus, col. ij.
C. de pact. ubi plus ſubdit poſt Cyn. ibi quòd propterea tales
ſubditi non poterunt compelli iurare fidelitatem: & hac opi.
ſequuntur alij plures quos breuitatis cauſa omitto: pro qua tu
uideas cumulata per Ioã. de Neuiza. in ſua alleg. incip. patres
comederunt. col. xxj. poſita inter conſilia Alberti Bruni con-
ſil. 12. ubi alleg. plures tract. & conſilia doct. Super hoc am-
pliatur iſta concluſio, ꝙ procedat etiam ſi ſubditi tali pigno-
rationi uel alienationi conſentirent per literas Principis: quia
talis alienatio non ualeret: quia conſenſus præſumeretur me-
ticuloſus: ita dicit not. Pau. de Caſt. in conſi. 70. incip. quia fru-
ſtra, in tertia columna. in primo uolumine. & idem tenet Ab-
bas in conſi. 3. incipiente nitar, in decima quæſtione, in ſe-
cundo volumine, & Iaco. de ſancto Georgio. in ſua inueſti-
tura, in uerſiculo, cum mero & mixto imperio. in tertia co-
lumna, ubi dicit quòd noua iura à ſubditis per ſuperiores
extorta præſumuntur impreſsiua: imo ſi maior pars, ſine me-
tu, alij poſſent contradicendo retractare: quia contra liber-
tatem. & tali caſu eſſet ſtandum minori parti, ut dicit Iaſ. in l.
iuriſgentiũ. §. hodie autem. columna uij. uerſic. xiij. limita. ff.
de pact.

de pact. & Pet.de Ancha. conſi.10.incipien. videtur. & in re-
gula, peccatum. in 8.quæſtione. col.28. de reg.iur. lib. 6. vbi
ſubdit quod iſto caſu licitum eſt minori parti maiorem cir-
cumuenire. & quod in foro conſcientiæ minor pars non tene
tur ſequi maiorem, facit quod dicit Decius in conſi.151.col.
antep.& in ſermone ſequēti.col.ij.& ſe. ubi plus uoluit, quòd
ſi fieret præceptum quod omnes deberent comparere uel ire
ad conſilium, & ſciat aliquis quòd hoc ſit ut tractetur de con-
ſentiendo tali ſubiectioni, non tenetur ire ad conſiliū de quo
pulchre per Feli.poſt Bal.& d.Ant.in c.quod ſuper his.in prin.
de ma.& obedi.facit quæ dicit Iaſ.in §.item ſi quis poſtulan-
te.col.16.infra eo.& in trac.de iure emph.col 156.& Gerar-
dus de Petra ſancta, no.38.incip.no.quòd ſingulariter.ubi di-
42 cunt quòd † ſi Imperator faceret aliquam ciuitatem, quæ ſua
non eſſet, confiteri eſſe ſuam & ſibi iurare fidelitatem, non ua-
leret tale iuramentum: quia ſubditi legitimo modo acquiri
debēt. & idem Catilia.Cotta.in ſuis memorialibus, in uerbo
Imperator in j.parte, & talis Imperator peccaret mortaliter,
ut dicit Abb.in c.inter quatuor.de ma.& obe.cum ſi.& quòd
dictum eſt dominos non poſſe inuitis ſubditis alienare ciui-
tates uel iura uaſallorum, idem dicas econtrà quòd ſubditi
non poſſunt ſe alteri ſubiicere in præiudicium primi domini,
ita dicit Abb.in c.cum dilectus, de relig.domi.poſt Inno.in c.
olim.el ij.de reſti.ſpol.cum ſimi. vt per Felyn.in d.c.dilecti.
in ij.col.de maio.& obed. Quibus adde vltra prædicta latiſ-
ſimè per d.l.inuitus. quæ decidit Andr.Sicu.in conſi.11.incip.
illud afferam. in ij.col.in ij.vol.& ibi not.limitat omnia di-
43 cta hic per doct. & d.l.inuitos duobus modis. † Primò quod
non procedat quando princeps venderet ſiue alienaret terras
pro commodo pacis propter quam receditur à regulis iuris,
vt dicit Bald.in l.vnica, in prin.C.de cadu.toll.c.niſi eſſet, de
præben.in c.is qui, de maio.& obed. cum infinitis ſimilibus
vt ibi per eum. nam iſto caſu valeret alienatio etiam ſi vaſalli
non conſentirent: & hanc limitationem ſequitur Felin. in c.
quęin eccleſiarum, in xix.col.de conſti. & Hypp.de Marſi.in
l.j.§.cum quidam.in j.col.ff.de quęſtio. & quod pro bono pa-
cis recedatur à regulis iuris in caſu iſto & aliis grauioribus la-
tiſsimè idem And.Sic.proſequitur in conſi.41.incip.illud affe
ram.in xv.col.lib.1.& in conſi.1.in 34.col.in ij.vol.vbi latiſsi-
mè hoc proſequitur per tres col.faciunt pro hac parte priuile
gia pacis, quæ ponit Feli.in rub.de treu.& pa.de quo vide latè
Luc.de Pen.in l.j.per illum tex.C.de cap.ciu.cen.exhi.lib.11.
Tamen contra iſtam limitationem videtur tenere Io.Ignei in
rep.l.donationes quas diuus &c.C.de dona.inter virum & vx.
& nihil iudicio meo dicit quod ſtringat: & ideo tene primam
opin.quæ eſt communis. nam pro commodo pacis liber ho-
mo poteſt obſes dari, & ſic loco pignoris aſsignari, vt tradūt
omnes doct.ex reſcripto de iureiur. & vide circa hoc Aret.in
proœ.Inſti.& quæ reaſſumunt bonisſimi Inſt.de teſt.in princ.
ibi, in pace & otio. & latius plura congerit Corſ.in trac.de pri
44 uil.pacis per totum. † Secundò limitantur prædicta, niſi prin
ceps alienaſſet terras vel donaſſet propter remunerationem:
nam iſto caſu non requireretur cōſenſus ſubditorum: quia ꝑ
pter remunerationem recedimus etiam à regulis iuris.l.cum
nauarcorum.C.de naui.lib.11.facit ſing.tex.in l.ſi pater.§.j.ff.
de dona.vbi donatio remuneratoria propter ingratitudinem
non reuocatur contra regulam.l.fi.C.de re.dona. & ita illum
tex.exclamat ſingularem Iaſ.multa cumulans in l.ſi non ſortē.
§.libertus.in iij.col.num.8.ff.de condi.indeb. & vltra ibi per
eum adducta illum tex.valde commendat ad hoc idem Lud.
Rom.in ſing.113.incip.donatio, & Andr.Sicu.in c.1.in 4.co-
lum.nu.33. de conſti.cum ſimi. quæ adducit Andr.Sicul.in d.
conſil.11. & facit quod de remuneratione in notab.caſu tra-
dit Rom.in conſi.328.præſens conſultatio. quem ſequitur Fel.
in c.cauſam quæ, in 8.col.de reſcr. & in c.fin.in iij.col.de præ
ſump.& 12.notabiles deciſiones in hac materia tradit quidā
Pet.de Rau.in ſuo Alph.iuris, in verbo remuneratio. quas vi-
deas. Iſta tamen limitatio procedit quando aliter princeps re-
munerare non poſſet quàm per talem alienationem, vt decla-
rat Alex.in l.filio quē pater.ff.de lib.& poſth. & Prępo.in præ-
ludiis feud.in x.col. & ſic ex prędictis notate iſtas duas limi-
tationes Barb.vltra ipſum comprobatas. Sed circa iſtam vlti-
mam limit.conſidera: quia videtur quod remuneratio non eſt
ſufficiens cauſa, vt princeps alienare terras poſsit ex eo, quia
princeps iurat non alienare bona regni: vt in c.intellecto, de
iureiu. quo caſu ex quo iſte caſus non reperitur exceptus, erit
ſtādum iuramento quod obſeruari debet, dum pōt fieri ſine
interitu ſalutis ęternæ.c.ſi verò. de iur.iur. & propterea per
illum tex.ſolet dubitari de donatione Conſtantini, quod non
valuerit, licet remuneratoria fuerit: vt patet ex adductis per
Roſellum in monarchia de poteſtate Papæ & prò & contrà
multa dicit Bar.in proœ.ff.orum.tamen omiſſa illa diſputatio-
ne quæ hodie deciſa reperitur per c.fundamenta.de ele.lib.6.
& non eſſet procul ab hæreſi illam hodie in dubio reuocare;
vt dicit Abb. in conſi.82. incip.conditoris omnium. in prima
parte. quantum attinet ad propoſitum noſtrum, ego putarem
diſtinguendos eſſe duos caſus: primus eſt quando donaretur
eccleſiæ prædicta cauſa. & iſte caſus eſt expeditus per ſupra-
dicta: quia talis non dicitur propriè donatio, ſed reſtitutio ſa-
cta Deo omnipotenti: per ea quæ latè tradit Prępoſi.in c.Con-
ſtantinus.96.diſt. & Bar.in d.proœ. Secundus eſt caſus quan-
do donatio remuneratoria fit priuato, & tunc credo per d.c.
intellecto. ſi eſſent res immobiles, non valeret donatio per ra-
tionem tex.in l.legatus.de offic.præſi. ſi verò ſint res mobiles
modicæ poſſunt alienari: per tex. & ea quę ibi no.doct.in c.re-
latum. & c.cum ex officiis. de teſta.& habetur in c.fraterni-
tatem.de dona.facit illud quod dicit Iaſ.in l.ex hoc iure.in xj.
col.ver.octauus effectus.ff.de iuſt.& iu. & And.Sic. ī rub.extra
de dona.vbi latiſsimè tradunt materiam donationis remune-
ratoriæ: & iſto modo bene concordat dictum Bal.in c.genera-
li, ſi de feu.fue.contr.inter dom.& ag. Iſtud tamen modicum
debet intelligi ſecundum qualitatem perſonarum, vt no.Bar.
in l.ſi conſtante.in iij.col.ff.ſolu.ma. & eſt tex.in c.& quęſtio-
nes, de ſimo. ſed credo ꝙ illa qualitas perſonæ non debeat tm̄
extendi ad illud modicum qđ dicit gl.de comitiſſa Matilda in
l.ſed & ſi ceperit.§.j.in ver.modica.ff.de iud.& iſto modo tex.
in d.c.intellecto. intelligetur de enormi donatione, per quam
45 corona minuitur, vt dicit ibi Bal. † Tertiò limitatur iſta con-
cluſio vltra alios ſecundum Bar.infra.l.ſi is qui, niſi cauſa ne-
ceſsitatis: quia tūc dn̄s bene poſſet alienare & pignorare ſub-
tos etiam eis contradicētib. ita tenet Alex. poſt alios quos ibi
refert in l.ij.in prin.col.ſi.ff.ſol.ma. & tenet Iaſ.hic, licet Alex.
mentionem non fecerit: & idē Iaſ.latius proſequitur in tract.
feu.in 8.q.& hanc opi.tenent nouiſ.repet.in l.filiusf.§.diui, in
j.col.ff.de l.j. Fel.in c.dilecti.vbi hanc materiam latius attigit.
de ma.& obe.& Alex.in conſi.25. attentis narratis.col.pen.in
v.vol.& ꝓ iſta limit.facit quia multa permittuntur cauſa neceſ
ſitatis, quæ alias non permitterentur.c.ſi quis ꝓpter.de ſur. cū
multis ſimilib.vt per Iaſ.in l.j.in xx.col.num.75.ff.de offi.eius
cui mand.eſt iuriſd. & per Fel.in c.cùm acceſsiſſent. in 8.col.
cum ſeq.de conſti. nam neceſsitas legem non habet, c.licet.
46 de feriis. & l.ij. C.de patri.qui fil.ſuos diſtra. † Quartò limita
prædictam concluſionem gl.& doct. ꝙ non procedat reſpectu
iūris directi: quia dominus bene poteſt illud ius pignorare in-
uitis vaſallis ita dicit Bal.in c.Imperialem. de prohib.feu. ali.
per Feder. tamen ego declaro procedere quando pignoratur
cum pacto de luendo pignore: quia tunc non diceretur uera
pignoratio propter perceptionem fructuum. & iſto caſu do-
minium non trāsfertur in creditorem.l.neq; dignus.ff.de reg.
47 iur.tradit Alex. Soci.& Deci.in l.debitori.C.de pac. † Tamen
iſta limitatio uidetur dubia: quia prohibitus uendere prohi-
betur pignorare, ut dicit Bart.in l.qui habebat.ff.de leg.iij. &
tradunt latè Mod.in l.filiusfa.§.diui, de l.j. & Io.Lupus Hiſp.
in magna repe.c.per ueſtras, fol.44.cum ſeq.de dona.inter ui.
& ux. ſed dn̄s non poteſt uendere inuitis ſubditis, ut latius ſu-
pra probatum eſt, ergo nec poterit pignorare: tamen iſta limi-
tatio poteſt defendi ſub diſtinctione: quia aut aliquis pigno-
rauit rem ad quam dilectionem non habet, & cuius luitio non
ſperatur. tunc.n.talis pignoratio dicitur alienatio, nō pignus,
vt latè tradit Corſ.in notabilib.ſuis in notabili 49.in uer.pœ-
na. Iaſ.in l.manumiſsiones. in iij.col.ff.de iuſti.& iu. alias ue-
rò data ſpe redimendi procedit iſta limitatio: tunc.n.prohibi-
tus uendere, non prohibetur pignorare, per ſupradicta: & ea
quæ latè tradit Andr.Sic.in repet.rub.de ec.non alie. de quo ui
de Bar.in l.in quorum, ff.de pig. Abb.in c.quod quibuſdam.de
48 fideiuſſ. † Quintò limitarem prædicta non procedere in re

minima: arg.tex.in c.cæterum. de dona. & per regulam tra-
ditam in l.ſcio ff. de in inte.reſt.cum ſim.vt per Alex. & Mod.
poſt eum in rub.ff.ſol.ma. & quę latiſsimè congerit Corſet.in
trac.de minimis,per totum. ex quibus omnibus poſſent quàm
plures alię limitationes colligi: quæ omnia tene menti ꝑ de-
49 claratione dictorum Iaſ. & Aug. Aret.hic. † Sextò limita ſin-
gulariter,vt prędicta concluſio procedat, niſi dominus vellet
alienare terras in alium principem ſiue dominum æquè ido-
neum,quia tali caſu poſſet etiam inuitis ſubditis. ita ſingula-
riter limitat Hipp.de Marſil. in l.j.§.cum quidam. in j.col.ff.
de quæſtio. pro quo plura alleg.quæ videas ibi per eum. tamē
ex quo iura ſupra dicta loquuntur indiſtinctè,ne cogātur ſub-
diti habere dominium contra voluntatem eorum,multum du-
bito de iſta limitatione: maximè quia allegata per Hipp. fa-
50 ciunt in ſimili,cuius † arg.eſt fallax,vt dicit glo.in c.non poſ-
ſunt. de præ.lib.6. & doct.in c.quemadmodum.de iureiur. &
in c.tranſlato.de conſti. teneas tamen menti dictam limita-
tionem:quia eſt ſingularis, & de facili defendi poteſt in pun-
cto iuris:ſed de æquitate iudicij non eſt vera ex eo,quia ius co
ronę non poteſt minui. per d.c.intellecto. de iureiur. & d.l.le-
gatus. & tenet Bal.in c.in generali. ſi de feud.fue.controuer.
inter do.& ag.vbi in ſpecie vult,quòd Rex Franciæ nō poteſt
alienare vnam ciuitatem regni ſui inuitis ſubditis: per allega.
51 ibi per eum. † In fi.glo.habes concluſionem quòd ſeruitus vr
bana pignorari non poteſt. ratio redditur per glo.in l.ſi is qui
§.fin.hic alleg.in gl. Ne vrbs ruinis afficiatur,vt l.ij.C.de ædi-
fic.priua. quam rationem ibi ſequitur Bart. & latius hic pro-
ſequitur Iaſ. Tamen contra iſtam rationem adducitur tex.hic
per omnes in l.ij.ff.de precario. vbi ſeruitus vrbana preca-
rio concedi poteſt: & tamen militat eadem ratio, quòd ciui-
tas ruinis deformabitur, ex quo precarium pro libito conce-
dentis reuocatur.l.ij.de preca.c.ſi.eo.tit. Ioā.Fab.hic conatur
iſtud contrarium reſoluere. Sed in effectu nihil boni dicit per
quod contrarium reſoluatur: ſuper quo Iaſo. etiam relin-
quit cogitandum:& ita finaliter omnes doctores tranſeunt ſi-
cut agni coram tondente. Or tu aduerte ꝙ iſtud contrarium
prius formauit Bal.in d.l.ſi is qui.§.fi.de quo nullus facit men-
tionem. & ibi Bal.ſoluit hoc modo, quod ideo ſeruitus urba-
na precario conceditur:quia precarium fit de raro, ſed obli-
gatio pignoris fit frequenter:& ideo lex noluit concedere pi-
gnorationem, ne frequēter deueniatur ad illud inconueniēs.
Sed iſta ſolutio Bal.mihi non ſatisfacit: quia non eſt verum ꝙ
precarium raro concedatur:quia tex.eſt in cōtrarium in l.cer-
tè.in fi.ff.de preca.ibi. quotidie enim precario rogantur &c.
quæ verba frequentiam notant, vt eſt tex.in l.certi condictio.
§.ſi nummos.ff.ſi cer.pet. quem ad hoc ibi poſt Bart. & alios
ponderat Iaſ.in tertio not. & Decius, & pro hoc allegant.d.l.
certè. & ideo illa ſolutio non eſt vera.Quid igitur dicendum?
Puto quod iſta difficultas poſſet ita reſolui faciendo primò
52 regulam. † Quòd vbicunque per aliquem contractum indu-
citur deformatio ædium, talis obligatio non valet, per l.ij.
C.de ædifi.priua. Hinc eſt quod hac ratione legatum tegula-
rum vel tigni alicuius domus non valet: vt in l.cætera.§.hoc
ſenatus.ff.de leg.j. & ibi notant omnes,& ita procedit gl.hic.
Non obſt.tex. in d.l.ij. de precario: quia reſponderi poteſt
quadrupliciter: primo, quòd ibi non fuerunt tigna immiſſa
in domo concedentis precarium iſta ratione, vt illa in ædifi-
cio eſſent ibi perpetuò cauſa ſeruitutis conſtituendæ: ſed vt
præſtaretur cauſa ædificio meo faciendo. verbi gratia,rogaui
te vt promitteres ponere lapides vel tigna in domo tua: quia
in mea quam ædificare volo,ſtare non poſſunt: iſtud dicitur
precarium:quia non eſt ad vſum perpetuum: ita exemplificat
Pau.de Ca.in l.ſi precario.ff.commu.præd. & ſequitur Bar.Ve
ron.in trac.de ſerui.vrb.præd.c.79.in fi. & ſecundum hoc po-
teſt exemplificari tex.in d.l.ij. dum tex.ibi dicit,vt tignum in
parietem immiſſum haberes uel ſtillicidium. Nam intelligi-
tur non ut ibi perpetuo ſint, quia non eſſet precarium: ſed ut
utar illa commoditate ſiue illa trabeatione pro ædificanda
domo mea. & iſto modo euitatur abſurdum.l.ij.C.de ædific.
priua. quia per tale precarium non deformatur ciuitas ruinis,
ſed magis derogatur ædificiis propter illam occaſionem mi-
hi præſtitam. Vel ſecundo poteſt reſponderi, quòd ualet pre-
carium ſeruitutis urbanæ, puta tigni uel ſtillicidij, ut dici-
tur in d.l.ij.quando per illud non deformatur extrinſecùm
ædificium: ſecus vero ſi deformaretur, quia tunc non valeret
precarium ſicut tali caſu legatum non valet. ita eſt caſus ſin-
gularis qui ita diſtinguit, in l.nutu.§.fin.de leg.iij.quē ad hoc
dicit non eſſe alibi Ioā.de Imo.in l.cætera.§.ſed ſi parauit. de
leg.j. & Iaſ.in d.l.cætera in prin. in j.col. & Pet.de Rauen.in
alphabeto iuris in notabilibus extraua. literæ L,in notab.91.
ſic ergo,d.l.ij.procedit vbi per illud precarium non induce-
retur deformatio. & illo caſo pignoris obligatio etiam vale-
ret, vt dicit Bart. in d.l.ſi is qui.§.fin.hic alleg.in glo. vbi verò
deformatio ſequeretur, ſicut pignus non valet,ita neque pre-
carium:quòd tene menti. Vel tertiò quòd licet regula ſit quòd
obligatio vel legatum per quod inducitur ædium deforma-
tio,non valeant, fallit tamen quando ædificium eſt modicum
duraturum: quia tunc bene permittitur deformatio, ex quo
tale ædificium propter momentum temporis non videtur ad-
huc decorem inducere acſi non eſſet: quia fecit ædificans cū
ſua cauſa ad quam tacitè videtur ſe obligare: ita procedit tex.
in d.l.ij. quia ex quo de natura precarij eſt, vt ad libitum re-
uocetur, neque pactum in contrarium valet.l.cum precario.
ff.de preca.ſi modo aliquis precario conceſsit vt tigna immit-
terent, debent intelligi ſecundum naturam precarij, neque
conſideratur illud abſurdum, ne ædificium deformetur, ex
quo hoc euenit ſecundum naturam rei vel contractus: ita eſt
caſus notabilis in l.fideicommiſſa.§.ſi quis illicitè.ff.de leg.3.
& per illud contrariū quod tanti facit Iaſ.reſoluitur. Vel quar-
tò poteſt dici quod ideo lex impediuit obligationem ſeruitu-
tis vrbanæ, quia videbat homines procliniores eſſe ad obli-
gandum propter indulgentiam pecuniæ: & ideo ibi lex ſuc-
currit: at in precario non putabit fore concedendum ab ali-
quo quod in eius detrimentum & domus deformationem tē-
53 deret, † cùm quilibet in rebus ſuis cautus præſumatur.l.cum
de indebito.ff.de proba. Et licet contrarium accidere poſſet
quòd quis eo caſu precarium concederet, lex tamen non ad-
54 hibuit prouiſionem. Probo tibi per optimum ſimile. † Nam
videmus quod lex videns mulieres fore procliuiores ad ſe
obligandum quam ad donandum.l.ſed ſi ego. in fin.vbi glo.
ff.ad velleia.prouidet circa illud in quo frequentius capiebā-
tur. & introduxit remedium velleiani in fauorem mulierum.
De donatione verò non cauit, quia non putauit quod mulier,
quorum genus auariſsimum eſt in donando.l.ſi à ſponſo.C.
de dona.ante nupt. & ff.de dona.inter virum & vxo.l.ſi ſtipu-
lata,in fine,deſcenderet ad hoc genus contractus. & ideo li-
cet accidere poſsit quod donet,de hoc lex nō cogitauit: ideo
illo caſu non iuuatur velleiano. Et iſtæ rationes omnes proce-
dunt ſuſtinendo communem rationem ad d.l.is qui.all.in gl.
Sed confutata illa ratione communi rationes ſupradictæ non
haberent locum: & ideo aduerte quod illa ratio communis
ne ciuitas deformetur procederet tantum quando ſeruitus vr-
bana pignoraretur:quæ pignoratio traditione fit. vt hìc dici-
tur in tex. ſecus verò in hypotheca,quæ nudo conſenſu cōtra-
hitur.§.ſi.ſupra de oblig.quæ re contrahi. & hìc eſt tex. & tñ
videmus quod non ſolum prohibetur ſeruitus vrbana pigno-
rari,ſed etiam hypothecari, vt in d.l.ſi is qui. ideo illa ratio
communis non eſt bona. Dicas igitur quod ratio eſt iſta,quia
pignus vel hypotheca debet conſtitui in rebus quæ in bonis
noſtris ſunt.l.quæ prędiū.C.ſi alie.res pig.da.ſit,l.ſi rem.ff.de
pign. ſed ſeruitutes in bonis patris non ſunt, prout dicit Bart.
in l.penult.C.ſi res alien.pign.da.ſit glo. in l.j.ff.de vſufr.leg.
igitur pignorari non poſſunt. Tamen iſta ratio confunditur,
quia ex attenta etiam ſeruitutes ruſticæ pignorari non debe-
rent. & tñ conſtat contrarium in l.ſed an vię.ff.de pign.quare
55 cogita de meliori ratione. † Glo.in ver.maximè. Diuiditur vt
hìc per Iaſ.In prima parte gl. ibi maximè abundat,Iaſ.hic di
cit contrarium quòd imò non abundat:quia cum largo modo
pignus de re immobili dici poſsit,vt hic dicit Ang.per, l.cum
te.C.de pign. & rubricæ.ff. & C.de pign.ſimpliciter inſtitulē-
tur, in quarum nigro de hypotheca etiam tractatur: ergo nō
abundat, ſi textus,dicat,maximè ſi mobilis ſit: cum in re im-
mobili eſſe poſsit. hæc Iaſon. Sed aduerte quòd Iaſon gra-
uiter errat, & non recedens à gloſſ. quia fateor quòd pignus
largo modo poſsit eſſe in re immobili: & glo.hic non ne-
gat. Sed propriè capiendo pignus, quod dicitur à pugno.

dict.l.

dict.l. plus.§. pignus. allega.in glo ff.non poteſt eſſe in re immobili. & text.noſter dum conſtituit differentiam eſſentialem inter pignus & hypothecam, aſsignat eã in pignore proprio. patet in text.ibi, propriè rem, &c. & iſto modo capiendo pignus propriè, vt in tex. noſtro, illud verbum im, maximè abũdat: quia propriè non eſt verum, quòd poſsit eſſe pignus in re immobili, ſed ſemper de re mobili. d.§ pignus. Et dum tu dicis, quòd largo modo poteſt eſſe in re immobili: fateor. iam ſumus extra terminos glo. & text.noſtri, qui loquitur de proprio pignore. vides ergo quòd gloſſ. noſtra rectè loquitur ſecundum mentem text.

16 † In eadem gloſ.ibi, ſeruiana. habes ex glo. quòd ſeruiana, & quaſi ſeruiana ſint actiones reales. de hoc dixi ſupra in euidentialibus. Et vltra ibi dicta hoc probatur vlterius. Nam clarum eſt, ꝙ omnes actiones perſonales pereunt ſpacio 30. annorum. l. ſicut, l. omnes. C. de præſcrip. 30. vel 40. anno. & tamẽ iſtæ reperiuntur vſq; ad 40. annos durare. l. cùm notiſsimi. C. de præſcrip. 30. vel 40. annorum. l. j. C. de anna. exceptio. ergo ſunt reales. Et iſto modo arguendi vtitur Alex. ad probandum ꝙ ſit realis, in l. 3. §. genera. in 6. col. nu. 24. ff. de acquirẽ. poſſeſ. vbi pro iſta opinio. allegat text. in l. eos. C. qui pot. in pign. ha. & ibi per tres ante colum. diſcutit & dicit hanc opinionem, eſſe communem: & ibi latè declarat, an habeat aliquid perſonalitatis, vel non. Et ultra ipſum eſt text. in l. ſi legati. ff. de pig. & notat Bart. in l. ſolutum, §. liberam, in 3. oppoſi. ff. de pigno. actio. in l. fideiuſſor obligari. ff. de fideiuſſor. & latè proſequitur idem Alex. & notabiliter declarat in l. poſſeſsio quoque, §. & ſi poſſeſsio. in j. col. nu. 3. ff. de acquir. poſſeſ. & in l 4. in §. Cato. in 2. col. nu. 20. ff. de verb. obli. & vltra Alex. hoc idem tenet Bart. in l. debitor. ff. ad Trebel. in l. ſi tibi. ff. de pig. & ibi communiter ſequuntur docto. ff. de pact. & eſt gloſſ. de hoc, & ibi not. Ange. & ibi in §. hæres. in ver. intelligitur. ſuprà de obliga. quæ ex quaſi contra. naſc.

In eadem gloſ. ibi, item fideicommiſſaria &c. Circa iſtam partem gl. vide quæ dico in §. quædam, infrà eodem. Reliqua verò circa libellum dicas, vt hic per Iaſ. poſt alios. & vide per Specula. in titulo, de pigno. & Goffred. & Hermandum in tractatu libellorum. quorum formam in proſecutione huiuſmodi lectionis non proſequar: quia eſt res non egẽs reformatione per communem ſtylum, qui ita tales formas admiſit.

SVMMARIA §. IN PERSONAM.

1 *Tria fuerunt tempora quibus obligatio quæ ex nudo conſenſu oriebatur, fuit variata: vt hic.*
Stipulatio vnde dicitur.
2 *Quare inductum eſt, quòd ex pacto nudo oriatur actio & 3. & 4. & 34. 35.*
3 *In curia mercatorum pactum nudum non differt a ſtipulatione.*
4 *In foro canonico pactum nudum producit actionem: & ratio aſſignatur. Vbicunque æquitas obſeruatur, ibi pactum nudum obligat.*
5 *Ordo dignitatem arguit.*
6 *Dictio, Quoque, quid ſignificet.*
7 *Dictio, Veluti, qualiter accipiatur in textu iſto & quæ differentia ſit inter dictionem Veluti & Velut.*
8 *Verbum, Videtur fictionem regulariter ſignificat.*
9 *Stipulatio eſt inducta a iure ciuili.*
10 *An liber Inſtitutionum fuerit editus poſt compoſitionem Codicis.*
11 *Sufficit in aliquo tractatu capita principalia materiæ inſerere, & licet aliqua ſint omiſſa, non dicitur diminutus tractatus.*
12 *Dictio, Alioquin, quid denotet.*
Dictio, Alioquin, facit quod conditio aliquid ponat in eſſe.
In beneficialibus de bono, & æquo proceditur, nec rigor admittitur.
13 *Quamuis aliquid alicui ſit ſuperadditum, non propterea mutat nomen ſuum, & an ſemper ſit verum. vide numero 16.*
Tabellio factus doctor, vel miles, an poſſit conficere inſtrumenta. num. 14.
Nobiles exercens artem mercantiæ, perdit nobilitatem.
Obligatio operarum perſonalium, qua tenetur libertus patrono, ſupprimitur ſuperueniente dignitate in libertum.
14 *Doctoratus dicitur dignitas.*
Dignitas operatur, vt quis excuſare ſe poſſit ab eo, quod promiſit, exemplum ponitur.
15 *Monachus qui ante monachatum erat obligatus, factus monachus tenetur ſoluere.*
Monachus factus epiſcopus non deſinit eſſe monachus quo ad ſubſtantialia.
Ille qui factus eſt Cardinalis, non perdit iura ſuccedendi.
Forma non mutat genus.
17 *Superflua non ſunt in legibus inſerenda.*
An & quando leges correcta, vel ſtatuta ſint allegandæ & quæ pœna puniendi allegantes.
Mendacium nemini nocens, non eſt punibile.
18 *Licet clericis audire leges ad faciliorem intelligentiam canonum.*
Permittitur notitia ſcientiæ improbatæ.
19 *An ſemper requiratur, quòd conſtitutum fiat pacto nudo ad hoc, vt producat actionem. num. 20.*
An & quando habens remedium ordinarium iuris communis poſſit intentare remedium extraordinarium, & ſic contra ius commune.
20 *Propter fauorem teſtamenti legatario competunt plures actiones, etiam ſi illæ ſint incompaſſibiles.*
Per poſteriorem legem tollitur conſuetudo contraria etiam nulla facta mentione de illa, quãdo per poſteriorem legem reuertimur ad ius antiquum quod fuerat per illam conſuetudinem reuocatum.
21 *Actio ex conſtituto, quòd fit pacto nudo tunc competit quãdo præcedit debitum naturale & ciuile, vel naturale tantùm, ſecus ſi ciuile tantùm. limitando, vt hic & nu. 28. & 29. & 30.*
22 *Lex vel ſtatutum generaliter recipit reſtrictionem de habilitate, limitando, vt nu. 23. & 24.*
Iura loquentia de cautione intelliguntur de habili.
Iura loquentia de conſuetudine intelliguntur de habili, & bona, non autem mala.
Iudæi, vel pagani non tenentur ad obſeruationem canonum.
Statutum dans premium capienti malefactorem, intelligitur de capiente habili.
23 *Leges non recipiunt reſtrictionem de habilitate perſonæ quando agitur de fauore reipublicæ, ponuntur exempla. & numero 24.*
Lex non cenſetur aliquem habilitare, niſi expreſſe appareat.
Quando alienatio eſt in fauorem Eccleſiæ, non recipit reſtrictionem de ſolennitate.
Licèt auctoritas ſuperioris requiratur in alienatione rerum Eccleſiæ in ipſo actu vel incontinenti pòſt, tamen quando emanauit ad vtilitatem Eccleſiæ poteſt poſt ex interuallo interuenire.
24 *Ad vtilitatem reipublicæ pertinet, quòd quilibet admittatur ad defendendum præſtita ſatiſdatione, intellige, vt hic.*
Reipublicæ intereſt, vt crimina detegantur.

Non

Non eſt recedendum a communi in iudicando & conſulendo.

25 *Verba generalia legis, vel ſtatuti debent interpretari, & limitari ſecundum ius commune.*

26 *Qualiter fiat conſtitutum tam reſpectu ſolutionis quàm fideiuſſoris, & quid videatur promittere conſtituens alium fideiuſſorem.*

27 *An & quando teneatur ille qui conſtituit ſe alium fideiuſſorum, ſi alius nolit fideiubere.*

Duplex eſt ius ciuile.

Debitum ex ſententia, an ſit de iure ciuili, vel naturali.

30 *Ad producendum vnum perfectum duo imperfecta concurrere debent.*

Dictum vnius teſtis eſt nullius momenti,

31 *Fideiuſſor in multis caſibus intercedit in quibus conſtitutus non habet locum.*

32 *An conſtitutum dolo, vel metu extortum ſit nullum ipſo iure, & an valeat, ſi fiat ſine cauſa. nume. 33.*

An conſtitutum ſit ſtricti iuris contractus, vel bonæ fidei.

34 *Quid requiratur ad hoc, vt aliquis dicatur contractus nominatus.*

An conſtitutus ſit contractus nominatus.

Dare inconueniens in terminis remotis, non infert neceſſariò.

Diuerſa ratio pactum reformat.

36 *An nudo pacto fieri poſſit fideiuſſio.*

37 *Quæ ſit differentia inter conſtitutum, & alias obligationes.*

38 *Omnia quæ hic dicuntur de conſtituto procedunt, vbi quis ſimpliciter conſtituit ſe ſoluturum, quod ipſe vel alius debet ex contractu, vel quaſi, ſecus ſi ex contractu pœnali, nam tale conſtitutum non valet.*

39 *An ex pacto nudo de donando oriatur actio. nu. 42.*

Contractus donationis dicitur nominatus. nu. 40.

40 *Contractus innominatus pœnitentia reuocatur.*

Illi ſunt contractus nominati qui ſolo conſenſu contrahuntur.

Contractus nominati eo ipſo, quòd ſunt in eſſe producti, habent actionem.

41 *Donatio & pactum de donando, an ſit vnum & idem.*

In emptione idem eſt promiſſio venditionis, quod emptio.

Si promitto tibi me obligaturum pro decem. iſta verba inducunt obligationem, & ſtatim poteſt agere.

43 *Lex correctoria non debet extendi.*

44 *Quando ſtipulatio redditur inutilis ob aliquam cauſam, habet vim pacti nudi.*

Contractus dotis eſt nominatus.

45 *Ius diuinum, & canonicum prohibet omni caſu vſuras.*

45 *In multis caſibus ex nudo facto oritur actio. vt hic, & 47.*

47 *Doctor contrarius debet repelli.*

48 *An & quando in ſtipulatione eſt certum, oriatur certi conditio ſpecialis ex ſtipulatu.*

Stipulatio eſt de iure ciuili.

IN PERSONAM. Diuiditur & ſummatur iſte text. vt hic per Iaſ. Præſupponendum eſt, primò pro intelligẽtia iſtius tex. quod † tria fuerunt tempora quibus obligatio, quæ ex nudo conſenſu oriebatur, fuit variata. Primum tempus fuit iuris gent. quo ex pacto nudo producebatur actio. l. j. in prin. ff. de pact. cum ſi. verùm, quia paulatim ſuggerente malitia conuentiones nudæ non obſeruabantur, ſuperuenit ſecundum tempus, quod fuit ius Romanorum, & in ſubſidium infirmitatis humanæ inuenit ſtipulationẽ per quã rudẽ conuentiones, veluti quodã ſtipite, munirentur. Hinc dicta eſt ſtipulatio quaſi firma. vt. §. de verb. obli. in prin. Et in ſimili ad iſtam variationem temporis, facit text. in c. & ſi CHRISTVS, de iureiur. vbi dicitur, quòd licet præceptum Domini ſit, quod ſint promiſſiones noſtræ ſic ſic, non non: & quòd illæ ſufficiant ad obligãdum: tamen propter hominum malitiam & incredulitatem, inuentum eſt ſubſidium iuriſiurandi per quod promiſſiones noſtræ firmentur, ita ibi text. ſed tamẽ quia iniquum erat, quod verba quæ proceſſerunt ab hominibus probatis, fierent irrita, iuxta legem, conuentionum. ff. de pact. ſucceſſit prouiſio prætoris, & ſic tertium tempus per quod O, reuolauit ad A. id eſt extremitas ad principium: vt dicit tex. in cap. ab exordio, 35. diſtinct. Ex quo inductũ eſt vt conſtituta, & ſic promiſſiones, quæ nudo conſenſu contrahuntur, conſeruentur: vt dicit tex. in l. j. ff. de cõſtituta pecunia. Et licèt de iure Romanorũ ex pacto nudo actio non daretur: hoc tamen iure prætoris datur per quod reducimur ad primum tempus: & ideo iſta via fauorabilis eſt: vt dicit text. cum adductis latè ibi per Moder. in l. ſi vnus, §. pactus ne peteret, ff. de pactis. gloſſ. in capit. 3. in ver. numerandum, de præben. lib. 6.

2 † Tamen circa rationem iſtius diſpoſitionis prætoriæ quare inductum eſt, quod ex pacto nudo producatur actio, variæ fuerunt ſcribentium ſententiæ: vt hic breuiter exorditur Iaſ. illa tamen eſt communis, quod conſtitutum producat actionem propter geminationem quam ſequuntur ſcriben. Moder. communiter in rub. ff. de verb. obliga. & in l. legem. C. de pac. & alibi ſæpe. & plures alias rationes aſsignant, infrà in gloſſ. & iſtam dicit eſſe cõmunem Iaſo. in l. pacto. C. de pac. & in l. ſi veritas. C. de fideicom. & in rub. ff. de verb. oblig. in 3. col. & ibi Iaſ. in 4. colũ. impugnat iſtam rationem vna ratione, quæ prius fuit Bald. Nouel. ibi in 9. col. de quo ipſe mentionem non facit. dicit enim, quòd non eſt verum, quòd pactum nudum geminatum poſsit actionem producere ex eo, quia pactum nudum ex quo producit naturalem obligationem, habet ſe tanquã mater ad producendam actionem, & ciuilis obligatio tanquam pater: vt no. Bart. in l. j. ff. de condi. inde. & in l. cum quis. C. de iu. & fac. ign. ſed impoſsibile eſt per naturam, quod duæ fœminæ ſine maſculo generent: ergo idem erit inconueniens hoc dicere de iure, cùm ius imitetur naturam: vt in §. minorem, ſuprà de adoptio. Or tu aduerte, quod iſta ratio nihil valet: nam nõ eſt verum, quod in conſtituto adſint duæ naturales obligationes ex eo, quia licèt primum pactum ſuper quo fit cõſtitutum naturale contineat ipſum: nam conſtitutum quod fit ex ſecundo pacto nudo, habet ſe ad primum pactum: vt obligatio ciuilis conſomentetur a lege, & dicatur conuentio legitima: vt dicit Bart. in l. iuris gentium, §. igitur nulla. in fin. ff. de pac. vt infrà dicetur. præterea poſita illa ratione pro vera dico, quod non eſt inconueniens, quod duæ naturales producant actionem: nam videmus, quod ſola ciuilis: & ſic pater ſolùm poteſt producere actionem, & ſic filiam ſine matre: vt patet in literarum obligatione: de quo per Bart. in l. cùm quis. C. de iu. & fac. igno. idem in ſententia condemnatoria ex qua oritur tãtum ciuilis: vt tenet Bart. in l. Iulianus verum, ff. de cond. & demonſt. & in l. j. cod. ti. ſic ergo facilius debet admitti, vt duæ matres producãt filiam, quàm ſolus pater ſine matre, & hoc quidem naturaliter eueniſſe legimus de quodam Merlino, quem plures & probatiſsimi auctores teſtantur fuiſſe genitum & conceptum ex ſola fœmina ſine viro artificio dæmonis: vt teſtantur Sigisbertus Vicen. & alij quos refert B. Antonius in 2. parte hiſtoriarũ, tit. 11. c. 2. §. j. de quo etiam per diuum Auguſt. in lib. 15. de Ciuitate Dei. c. 23. & legitur in libr. de Naturis rerum, fœminam quandam concepiſſe ex altera fœmina quam ardebat: illa. n. fœmina, peracto coitu a maſculo & recepto in vulua ſemine, fertur illicò petijſſe alteram fœminã, a qua luxurioſè nimium diligebatur, & cum ea ardenter coijt ad ſimilitudinem maſculi & fœminæ taliter, ut ea illa mutua perfricatione adeo exarſerat, vt ſemen illud receptum a prima in matrice infuſum fuerit in vuluam alterius, & a matrice receptum, adeo, vt conciperet. Si igitur hæc & pleraque alia prodigia naturaliter fieri poſſe legitur, cur a fortiori non dicemus hoc fictè poſſe facere ius ciuile, vt vel ſolus pater fictè, vel ſola mater, hoc eſt vel ciuilis tantùm, vel naturalis obligatio non producant actionem, vel duæ naturales, maxime quia etiã iſta ſimilitudo

patris

patris & matris,quæ fit in obligationibus,nũquam mihi placuit,vt dixi ſupra in vno §.quia ſunt ſomnia doctorum,neque a Iuriſconſultis,vel Imperatoribus in corpore iuris reperiuntur ſimilia noua conceſſa obligationibus. & ad prædicta facit dictum Bart.in l.j.in 3.col.verſi.item non eſt,ff.de pecu.Iaſ.tñ hic dicit, ꝙ inter alia ſibi videtur vna alia notabilior ratio & ſignanda, ꝙ ideo in conſtituto ea pacto nudo producitur actio , conſtitutum dicitur eſſe contractus nominatus,cùm habeat nomen ſpecificum & elegans : vt not. Bartol.in leg.iuris gentium, §.igitur nulla. in fin.ff. de pact.igitur producit de ſe actionem,ſicut alij contractus nominati,& ſecundũ hoc nullum erit ſpeciale. & cum iſta opi. tranſit idem Iaſ.in l.ſi pacto quo pœnam.in j.col.nu.6.C.de pact.& Alex.in apoſt.ad Bart. in l.j.§.fi.ff.de conſti. pecu.licèt poſtea ſuper gloſſ.nulla,infrà iſto §.videatur variare Iaſ. Tamen aduertendum eſt,ꝙ iſta ratio poteſt cauillari,& in primis negari poteſt:quia iure nõ fundatur:& ratio illa,ꝙ conſtitutum habeat elegans nomen,non eſt ſufficiens:quia etiam videmus,ꝙ permutatio habet elegãs & ſpecificum nomẽ denotans perfectionem , l.vrbana.§.pernoctare,ff.de verb.ſign.& tamen non eſt contractus nominatus:vt tenet Bald.per illum text.in leg. ſi permutationis.C.de euictio.Bart.in l.j.ff.de rerum permu.& in l.iuris gen. in prin. ff.de pactis.Neq: enim quò ad producendum actionem ſufficit , quòd contractus ſit nominatus , niſi hoc expreſsè detur à lege. patet:quia ſi fideiuſsio eſt contractus nominatus, vt concludunt Mod.Pap.in rubric. de verb.oblig.tenet Ioan.Fab.ſuprà de fideiuſſo.in prin.& Nico.de Neapo. in §.de conſtituta. j.eo.Iaſ.in d.l.iuris gen.§.ſi cum nulla.ff.de pact.& tamen nõ producit actionem ea pacto nudo , niſi interponatur ſtipulatio,l.blanditus.C.de fideiuſſ. tamen non recedas ab iſta ratione , quæ videtur firmior cæteris quam tibi defendam inferius ſuper d.glo.nulla.Sed pro alia noua ratione vltra alios uidetur pro nunc dicendum , ꝙ propterea in conſtituto ex pacto nudo producitur actio , ꝙ iſta materia eſt magis propria, & particularis mercatorum , quàm alterius generis perſonarum:vt dicit Bald.in rubric. C.de conſtituta pecu.& tenet hic Iaſon in principio.

3 † Et ſpecialiter iſte contractus conſtituti inductus eſt ex cõſuetudine curiæ mercatorum propter æquitatem & bonitatẽ, quæ verſatur in ea:vt dicit Bart.in l.quinrus. & in l.fideiuſſor. §.quędam.ff.manda.vbi dicitur plus,ꝙ pactum nudum apud mercatorem nihil differt a ſtipulatione reſpectu obligationis:& ita notabiliter dicit Bald.in capit. ſi pro debilitate.in 2. col.verſicu.ij.dicitur.de offic.delega.quod dictum commendat Alex.in l. iuris gentium , §.ſed cum nulla.in fi.ff.de pac.licèt ibi non ponat pro conſtanti,Iaſo.tamen ibi hoc firmat in ij.colum.verſi.ſecundò, fallit in curia mercatorum . Et idem Iaſ.ſequitur in l.lecta.in 8.colum. verſi.quartus caſus.ff.ſi certum petatur.Feli. in c.j.prima colum. verſ.caſus autem.de pa

4 ctis.cum ſimilibus. Et propterea videmus,ꝙ in † foro canonico,vbi etiam agitur de bono & æquo, pactum nudum actionem producit.& breuiter vbicunq; æquitas obſeruatur ibi pactum nudum obligat:vt tradunt Moder. in c.j.per illum text. de probati. Neque obſtat ſi dicatur, quod conſtitutum poteſt etiam fieri per alios,qui non ſunt mercatores:quia reſpondetur,quòd illud non eſt in conſideratione : quia lex conſiderauit illud quod frequentius:argumen.leg.nam ad ea.de legib. pro quo eſt notabilis doctri. Bald. in ſimili in l. ſi is qui.§.fi.in fin.ff.de pigno.quamuis in alio propoſito,ſuprà in §.proximo de illo dicto dubitauerim.

Vel ſecundò poſſet dici , quòd conſtitutum ideo producit actionem ex pacto nudo: quia fomẽtatur ſpecialiter & adiuuatur a lege,argumen.l.cùm oſtendimus. §.fina.ff.de fideiuſſ. tut.vbi pactum nudum factum in iudicio producit actionem, quia veſtitur calore iudicij.vt tenet Alex.& Aret. in l.j.in prin. ff.de verb.obli.Bart.in l.tale pactum.§. qui prouocauit.in vlti. colum.ff.de pac.& ſecundum iſtam rationem dictum Bartol. in d.l.iuris genti.§.igitur. poterit procedere ex eo , quia Bart. non dicit ſimpliciter quod ex conſtituto producitur actio,qa contractus eſt nominatus:ſed ponit duo copulatiuè. ſcilicet, quia eſt contractus nominatus & legitima conuentio , & ſic fomentata a lege.pro quo bene facit lex,lege obligamur.ff.de actionib. & obligationib.& contrarietatem Bartol. quam hic ponit Iaſ. concordat Nicellus in tractatu contrarieta. Bartol. concor.12.vbi videas. Aduertendum eſt vlterius pro declaratione materiæ,quòd hic.§. vſque ad ver.actiones.ponit primam actionem perſonalem prætoriam ex tribus hic enumeratis,quæ dicitur de cõſtituta pecunia:& licèt Imperator hic de actionibus pſonalibus prætorijs tractatum poſuerit priũs, tamen inter reales quaſdam actiones perſonales poſuit ſupr. in §.item ſi quis in fraudem.& ideo ordine cõfuſo hic poſuit de perſonalibus , cùm vel omnes ibi , vel hic poni deberent: quicquid tamen ſit , hic principalis tractatus videtur: & quod in §.item ſi quis in fraudem , dictum fuit, incidenter ponitur, non tamen extra propoſitam ibi materiam . arg.ſupra de leg. in princip.cum de reſciſſorijs realibus prætorijs loquens , de perſonalibus etiam reſciſſorijs ſiue reuocatorijs cogruũ fuit diſſerere, quæ hic non poterant adaptari ita commode:poſitæ igitur fuerant de per ſe , & cur prius in ordine hic actio de

5 conſtituta ponatur quàm reliquę duæ aliæ actiones,† cum ordo dignitatem arguat:vt tradit Iaſ.& Dec. poſt alios in rubri. ff.ſi certum petatur.in cap.quæſtione, quare prius Iuriſconſultus ibi poſuit de realibus quàm perſonalibus, & capitulo ſtatuimus.de maiorita.& obed. poſſet dici,quòd iſtud eſt de arbitrarijs in quibus inſiſtendum non eſt: vt dicit in ſimili Dec. in rubrica.C.de teſtamento militis,Abb.poſt Ioan.And.quos ibi ſequitur Dec. in rubr. extrà de excep.cum parua aut nulla vtilitas ex hoc reſultet : quia quocunque modo Imperator feciſſet,reprehendi non debet:vt dicit Dec. in rubr.de probati. in principio,verſicu.pro reſponſione.Vel dicas, quod Imperator nõ intendit hic tractare de omnibus actionibus perſonalibus prætorijs.quod patet hic dum dicit, Et alias quàm plures : quæ verba ponderat Iaſon . ad hoc idem in §. præcedenti, in vigeſimaquinta columna, numerocenteſimo vigeſimoprimo.dum gloſſ. ibi enumerat decem actiones prætorias reales, & tamen in text.non ponuntur niſi tres. ex quo uidebatur,ꝙ Imperator diminutè procederet: ſed ipſe reſpondit, ut ſuprà dixi,per iſtum text.& per hoc ego confundo dictũ Alexandri in rubrica.ff.ſi certum petatur, dum uult quòd illa uerba ſi certum petatur,poſita in le.j.ff.de tritica.non eſt nomen actionis prætoriæ : quia non enumerantur in iſto §. tamen ex prædictis iſta conſequentia confutatur.nam poſſet eſſe, quòd talia uerba ſint nomen actionis, & tamen quod hic non enumeratæ ſint, cùm aliæ plures prętoriæ hic non ponuntur .

6 † In tex.ibi,Quoq;,ſecũdum Dy.no.quòd iſta dictio,Quoque,de ſui natura eſt continuatiua caſus præcedentis ita dicit Card.in clemen.j.verſi. at prioratu.in ij.quæſt. de regula.& eſt text.in §.pœnales,infra eod. & de ſui natura ſignificat ſimilitudinem,quod idem ſit in caſu ſequenti quod in præcedenti: ut tradit Are. per plura iura in l.quod dicitur.in 6.colum.ff.de uerbo.obli.l.ſeruum quoque,de procu.per quam legem idem tenet Bartol.in l.Labeo.ff.de pact. quem ad hoc alleg.Iaſ.in l. j.in 3.colum.uerſic.pondera.num.11.ff.de adoptio.& eſt text. in cap.diſpendia.§.reus quoq;.de reſcrip.lib. 6.& per Aret.in l.ſi pacto quo pœnam.in ij.colum.C.de pac.& ultra ipſos eſt tex.& ibi glo.no.in l.ij.§.fin.ff.pro hærede.in c.quarundam.§. circa.de elec.lib.6.cum multis concor. vt per Moder. Florentinos in §.Cato.ſol.19.colum.j.ff.de uerb.obli.Sed tamen aduertendum eſt , quòd iſtud quod dictum eſt , non procedit in in caſu tex.noſtri:quia non repetit nec ſignificat:quia idem ſit in hoc §.quòd in §.præcedenti:imò aduerſatur. cùm in §.præcedenti dictum ſit de realibus actionibus, hic uerò de perſonalibus tractatur . niſi dicamus,quòd repetit idẽ reſpectu originis:quiá omnes prætoriæ ſunt . ſed primum uidetur uerius: nam hæc dictio, Quoque,non ſemper eundem caſum implicat, ſed diuerſum,prout deducit Soci. in leg.j.in princip.in 5. colum.num.31.ff.de acquiren.poſſ.per text.in l.manumiſſiones.ff.de iuſt.& iur.ponderando, ut ibi per eum.& ultra eum eſt text.in c.cùm ſpeciali.§.penul.de appel.

7 † In tex.ibi uelut , nota quòd hæc dictio hic exemplificatiuè ponitur:ut in l.ueluti,ff.de iuſtit.& iur.& ita ponitur in l. inſamen.ff.de publi. iudi. & in l. ſi is qui ducenta.§.utrum.ff. de reb.dub.& ff.de eden.l.ſi quis ex argentarijs. §.fina.cum l. ſequenti.cum ſimilibus:ut latè per Brixienſem.in reperto.ſuo, in uerbo , uelut . alibi tamen fictitiè ponitur : ut in §.actiones autem, j. eod. & ibi dico. & quæ differentia ſit inter iſtam dictionem,

ctionem, Veluti, & dictionem, Velut, ponit gloſſ.in l.j.§.nunciatio fit, in uerbo, Vel, ff.de not.npe.nun.nam iſta dictio, Veluti, eſt una dictio: ſed dictio, Velut, ſunt duæ. & dicit Bald.in l.ſi tutor.in prima lect.per illum text.C.de interdict.ma.quod dictio, Veluti, inducit præſumptionem iuris de iure, contra quam non admittitur probatio in contrarium, quod non reperitur in iſta dictione, Veluti: tamen aduertendum eſt, quia iſtud dictum Bald.non uidetur uerum: nam in iure non reperitur talis differentia. Nec obſt.d.le.ſi tutor.quia ibi illa præſumptio ſiue fictio non inducitur uirtute illius dictionis, Veluti, ſed ratione facti, ex quo præſumptio doli colligitur, ſuper quam fingit ibi Imperator: & illa dictio, Veluti, ibi ſimilitudinariè ponitur, prout in l.ex caſtrenſi. ff.de caſtren.pec.& in l.in teſtamento.ff.de fideicom.lib. & hoc idem eſt in dictione, Velut: vt in l.certi condictio.§.ſi nummos.ff.ſi cer.pe.& ſic videtur, quòd inter ſe iſtæ adiectiones in effectu non differant, prout etiam in ſimili uidemus in iſta dictione, Sicut, & Sicuti: quia non differunt in l.Lucius.ff.de ſun.inſtruct.& in l.prædijs.§.Titio, de lega.3 & in c.quoniam, de offi.deleg.& l.ſicuti.ff.de arbi.& illud quod diſponitur in d.l.ſi tutor.eodem modo induci poteſt, etiam ſi illa dictio, Veluti, non eſſet poſita, ſed alia ſimilis: vt eſt caſus in effectu ſimilis in §.ſancimus, in Authen.de hæred.& Falci.vbi diſponitur, quod eo ipſo, quòd hæres non fecit inuentarium, præſumitur quòd ſubſtraxerit bona hæreditatis. Et ideo tenetur vltra vires hæreditatis: & licèt in veritate illud non fecerit: tamen quia lex inducit præſumptionem iuris, & de iure, non admittitur probatio in contrarium: vt tenet Alex. allegando illum text. in l.j.in ratione.§.quod vulgo.ff.ad leg. Falcid. & tamen ibi illa præſumptio non colligitur virtute dictionis, ſed ratione facti, & ita videtur in propoſito dicendum: tamen dum occurret caſus, tenebis menti illam doctri.Bald. propter eius auctoritatem.

8 † In text. ibi videbatur, iſtud verbum fictionem ſignificat vt ibi patet: & regulariter ita eſt: vt tradit Bar. in l.ſi is qui pro emptore.in 4.colum.nume.5.ff.de vſucap.quem ad hoc Soci. allegat in l.j.§.per ſeruum.il primo.in 3.colum.ff.de acquiren.poſſeſsio.& latiùs in repe.l.cùm auus.colum.35.num.68.ff.de condi.& demonſtr.cum concor.vt per Iaſ. in l. clam poſsidere.§.qui ad nundinas.in x.colum.nume.63.ff. de acqui.poſſeſ. & per eundem latiſsimè, in d.l.ſi is qui pro emptore.in 26.colum.numer.108.cum ſeq.vbi plura dicit. quibus adde ea, quæ ponit Bertachinus in ſuo reperto.in verſic.videtur, ſecundum impreſsionem & additionem nouam. vbi plura nota. digna ex ibi additis colligi poſſunt: quæ per te videas. & reaſſumit idem Iaſ.in l.qui liberis.§.hæc verba.in 4. colum.in princ.de vulg.& pup. Adde text. in clemen. gratiæ.de reſcri.vbi docto. notat, quòd iſtud verbum pariter ad ueritatem, & fictionem adaptatur: ſuper quo diſceptat ibi Andr. Sicul.& dixi in c.j.de iudi.libro 6.

9 † In text.ibi, ex ſua iuriſdictione, &c. nota iſtum textum. ad ea, quæ dixi ſupra, in §.ſed iſtæ.in prin.in ſecundo notabili: vbi ponuntur ſimilia verba.

10 † In tex.ibi, iure ciuili tenetur. not.tex.quod ſtipulatio a iure ciuili dicitur inducta. & ita not. gloſſ. hic & iſtum textum ad hoc ponderat Decius in ca.j. in 3.colum.extrà de proba.& quod habetur per Moder.in leg.ex hoc iure.ff.de iuſti.& iure.

In text.ibi, ſed ex noſtra conſtitutione, &c. nota argumentum, quod liber iſte Inſtitutionum fuit editus poſt cõpoſitionem Codicis, quem modò habemus: de quo tamen dic, vt dixi.ſuprà in §.rurſus in gloſſ.

11 † In text.ibi, & alias quam plures.nota quòd ſufficit in aliquo tractatu capita principalia materiæ inſerere. & licèt aliqua ſint omiſſa, nõ propterea diminutus dicitur tractatus.ita ad hoc iſtum text.not. Iaſ.in §.item ſeruiana.ſuprà eod. in 25. colum.num.121.& vltra ipſum eſt text.melior.in §.pœnales, ibi, & alias innumerabiles.j.eo. & per hoc redditur dubium vnum dictum Alexand.in rubri.ff.ſi cert.pet.in 2 colum.dum vult, quod illa verba, ſi certum petatur, poſita in l.j.ff.de tritica.non ſunt nomen actionis prætoriæ: quia in iſto §.non enumeratur illa actio: quia ex prædictis habes contrarium: nam ex quo hic, non enumerantur omnes actiones, potuit illa eſſe de non enumeratis, quo caſu non concludit ſua conſideratio.

12 † Nota primò ex iſto tex.ſecundum Iaſ.ibi, alioquin, quòd iſta dictio eſt mirabilis ſecundum Barto.in l.ij.in 3.col.verſic. quartò quæro.ff.de cond.& demonſtra.quia non facit orationem conditionalem: ſed in ſeipſa continet diſpoſitionem contrariam præcedenti diſpoſitioni: & ſic exponatur Alioquin, id eſt, ſi prædicta non fuer int.ita Iaſ.hic & Bar. in d.l.j.& eſt tex. vltra ipſos in d.l.his igitur contra.de iuſti. & iur.& in l.vnica C.ex delic.defunctorum.& in l.qui negotia, ff.manda.& l.qui poſthumos, ff.ad Sillania. Sed pro clara reſolutione iſtius notabilis, dic tu clariùs, & facias regulã, quod iſta dictio, Alioquin, de ſuo proprio ſignificatu refertur ad omnia præcedentia adueſatiuè, & ipſa exponitur conditionaliter & diſpoſitiuè, vt hic: nam ita demum erit cõſtitutum, ſi aliquis ſine ſtipulatione cõſtituerit ſe ſoluturũ, alioquin, id eſt, ſi ſtipulatio interueniat conſtitutum non erit: & in hoc eſt mirabilis natura huius dictionis: quia cùm conditio nihil ponat in eſſe, & ſic nihil diſponat: vt habetur.in §.ex conditionali, ſuprà de verb.obli. & hoc ſiue ſit expreſſa ſiue tacita: vt no. Bald. in l.j.in fi.C.de cad.tol.& Bartol.in l. item quia, §.j.ff.de pac.tamen ex natura iſtius dictionis, quæ in conditionem reſoluitur, illa conditio diſponit & eodem tempore operatur conditionem & diſpoſitionem, & aduerſatur dictis præceden. vt dictis iuribus.& ſequitur Decius in l.mutuum damus in princ.in 5.notabili, ff. ſi cert.peta.alleg.l.milites, ff.de cuſto.reo.& Bart.in d.l.j.cum alijs: vt ibi per eum, licèt nõ ita declaretur.& vltra ipſum hoc hoc prius tradit Philippus Francus poſt do.in ca.mandato.in prima colum.verſic.ſed primam.de lib.6.alleg.Barto. in d.l.j. & eſt gloſſ.in c.vt circa.in verbo Alioquin. de elec.eo.lib.quæ eſt magiſtra & notabilis.& tenet idem Iaſ.infrà in 5.col.num. 23. Hoc tamen ſingulariter limitatur vltra ſuprà dictos doctores, niſi ex relatione ad omnia præcedentia reſultaret abſurdum, vel rigoroſum: nam tunc tantùm ad proxima debet referri, non ad omnia. caſus eſt de hoc ſecundum intellectum gloſſ.ibi, in ver.priuatum.in c.extirpandæ, §.ſi.extrà de præbẽ. ita per illum tex.declarando doctri.Bart. in d.l.j. conſuluit in notabili caſu Corneus in conſi.323.incip.alias per me.& in 4. volu. & vltra ipſum tu extende hoc idem procedere in omni cauſa beneficiali: vt notabiliter videtur colligi ex dictis Domi. & Philippi Franc.in cap.mandato, declarando, ut in voce.& hoc ratione ſuadetur: quia in beneficialibus de bono & æquo proceditur, ne rigor admittatur: vt declarat notabiliter Lap. in alle.ſua 89.incipien.In Dei nomine factum, ſuper quo, &c. in pen.colum.& retenta iſta opin.pro vera quòd dictio, Alioquin, influat tantum in proximè præcedentia, reſultat ex hoc nouus ſenſus ad iſtum text. videlicet, quod ita demum conſtitutum non valebit factum per ſtipulationem, quãdo aliquis pro pro alio conſtituit: ſecus ſi pro ſeipſo: quoniam illud eſt proximum dictum ex præcedentibus, vt quis pacto nudo pro alio poſsit conſtituere: quo caſu ſi non pacto nudo, ſed per ſtipulationem conſtituit, non valet conſtitutum: & ratio poteſt eſſe: quia talis promiſsio facta per tertium, eſt quædam ſpecies nouationis, quæ fieri non poteſt per conſtitutum, niſi expreſsè agatur, l.vbi quis.& ibi Barto.ff.de conſti. pecu.facit text in l. fi.C.de noua.Paul.de Caſt.& Alexand.in l. qui vſumfructum, ff.de verbo.obli. cum ſimilibus: vt per Firmianum in repertorio ſuo in uerbo nouatio.uerſi.3.quæ ratio non militat, quando quis pro ſeipſo conſtituit: de quo tamen infrà dicemus: ſed tamen circa hoc obſtaret tex.in c.ſuper.in uerſiculo, alioquin. Et ibi Abb.in x.col.de re iudic.& ideo cogita, & vide quæ dixi in rep.c.de multa, in princ.de præbeo.

13 † Nota ſecundò, hic text.in uer. transfuſum eſt, ſecundum Iaſ.poſt Ange.hic, quòd quamuis alicui ſit ſuperadditum, non tamen propterea mutat nomen ſuum: per ea, quæ hic allegat Iaſ.ſed ultra ipſum & alios pro iſta opinio. Adde quatuor uel quinque deciſiones: primò, pro iſta parte eſt text.in §.fuerat, infrà eodem.ibi, in actionem ex ſtipulatu trãſtulimus. & faciũt, quæ ibi no.Iaſ.in j.col. & per hoc etiam ſingularis tex.in l.falſa demõſtratio.§.ſed & ſi cui.ibi, nam honor eius auctus eſt, non conditio mutata, ff.de condi.& demonſt. per quem dicit ibi Bald.& alij quòd tabellio factus miles uel doctor non deſinit eſſe notarius, & ſic poteſt inſtrumenta conficere. tamen aduerte quòd licet cum iſto dicto tranſeant ibi poſteriores, non tamen mihi ſatisfacit ex eo, quia expedita eſt iuris regula, quòd habentibus dignitatem prohibetur exercitium artis

notariæ

notariæ tanquam viliſsimæ.l.vniuerſis. C.de decurio.libr.10.
& ibi Bart. inuehit contra aduocatos exercentes huiuſmodi
artem.quod dictum ſequitur Decius in capi.ex literis.colum.
penult.de probat.& Bonus de Curtili.in tract.nobilita.nume.
cxxviij. facit le. nobiliores.C.de commer.& merca.in ſimili
& ibi no.Bald.vbi colligitur, ꝙ ſi nobilis exercet artem mer-
cantię,perdit nobilitatem in ſpecie,not.Alex.contra Venetos
in l.j.in apoſtilla ad Barto. C.de digni.libr.xij.facit etiam pro
iſta parte test.in l.interdum.ff.de ope.liber.ubi in fortioribus
terminis ibi diſponitur quòd obligatio operarũ perſonaliũ,
de qua tenebatur libertus patrono, ſupprimitur ſuperuenien
te in libertum dignitate:ita eſt dicẽdum hic,quòd per docto-
14 ratum, † qui dignitas dicitur,ut in capitul.quanto. de magiſt.
aboleatur ſeruile officium notarij. facit etiam pro hoc, quod
no.Bald. poſt Iacob.Butrig. in l.quiſquis in fi.verſiculo ultimo
dicit.C.de epiſ.& clericis.uidelicet, quòd dignitas operatur,
ut quis excuſare ſe poſsit ab eo, quod promiſit: ideò infert ꝙ
ſcriptor qui promiſit librum ſcribere, ſi poſtea rector efficia-
tur, excuſatur:ut ibi latiùs per eum: facit quod dicit Bart.in l.
continuus,§.ſi ab eo.ff.de uerborum oblig. tamen prima opi
nio uidetur uerior poſt factum:ſecus ante factum, pro qua fa
cit tex.quem ibi no. in capitulo officium, §.ad cõſcribendas.
de hære.libro 6.per quem tenet dicit Feli. in cap.cum, I, & A.
in quinta columna,in princip.uerſic.pro obligatione,extrà de
15 re iudic. † quòd quis per monachatum non mutat conditio-
nem priorem. nam ſi prius erat obligatus, factus monachus
tenetur ſoluere:& hinc eſt,quòd monachus factus epiſcopus
non deſinit eſſe monachus quò ad ſubſtantialia:ut latè tradit
Iaſ.multa prò & contrà,allegans in Authen.ingreſsi,in ſecun
da colum.numer.8.cum ſeq.C.de ſacroſan.eccl.pro quo facit
tex.in capitu.de monachis,xvj.quæſt.j.facit etiam quod dicit
Bald.in titulo de pace Conſtan. in 4.colum. uerſi.quæro nun-
quid ciuitas. ꝙ ciuitas durans in nouis ciuibus non naturali-
bus,ſed aduentitiis dicitur eadem,nec mutatur: de quo ibi la
tè per eum:nec qui factus eſt Cardinalis perdit iura ſuccedẽ-
di:nam quo ad illa idem reputatur:ut latè prò & contrà diſpu
tat Andr.Sicul.in tract.de præſtan. Card.in 3.quæſt.principali
primæ partis.& hæc omnia ad ueram regulam reducuntur
quòd accidentia non mutant eſſentiam rei.l. qualiter.§.inde.
ff.de fideicommiſ.liber. cum ſimilibus: ut per Decium in c.2.
in j.colum.uer. in alia materia de conſti. & latè dixi poſt De-
cium in c.poſtulaſti.in fin.de reſcrip.ſicut fortuna non mutat
genus:vt inquit Horatius. & eſt tex. in l.nobiliores.C.de com.
& merca. quem ad hoc notat quidam doctor Raynaldus in
trac.nobilitatis fol.3.in 2.col.& prius illum tex. ad hoc idem
notat Andr.Sicu.in c.j.in j.colum.de dona.& in c.accedens.il
16 2.in prima colum.num.2.ut lit. non conteſta. † Et iſta regula
multa contraria patitur in quibꝰ additio uel qualitas ſuperad
dita mutat naturam rei.l.ſi cui.ff. de leg.3.l.j.ff de dona.& bo
nus tex.in c.ſtatutum.iuncto c.licet canon. de elec.libr.6.per
quem tex.traditur regula contraria quòd qualitas obueniens
enti,qualificat ipſum ens, & reponit ipſum in diuerſam ſpe-
ciem ca.cùm Marthæ.§.quæſiuiſti.de cele.miſſ.& iſtam regu-
lam per d.c.ſtatutum. & c.licet.tradit Andr. Sicu.in repet.ru-
bricæ.C.qui admit.in xv.col.& trac.de præſtan.Card.in xij.q.
primæ partis in ij. colum. cum alijs infinitis concor.ut ſcripſi
in d.c.licèt.& finaliter hæc materia brocardica uidetur:ut pa
tet ex adductis per Iaſo.in l.ius autem ciuile.ubi etiam colli-
gitur dicta regula,quòd additio reponit rem in diuerſam ſpe-
ciem.ff. de iuſti.& iu.& idem Iaſ.poſt Alex.in l.j.§.ſi quis ſim-
pliciter.ff.de uer.obli. Et ex ſupradicto notabili Iaſ. hic infert
ad alias deciſiones ſatis extraneas,quas remiſsiuè cõplectar.
in primis ad illud quod dicit, quòd ſi regnum augmentetur,
quòd debet ciuitas augmentata regi & gubernari conſti-
tutionibus & ſtatutis regni. Adde latiſsimè ultra Iaſ.hic Alex.
in conſi.178.inci.in occurrenti caſu per totum.libr.ij.ubi no-
tabiliter limitat. niſi ex hoc inferatur præiudicium tertio. nã
tunc locus auctus non debet eodem iure cenſeri quo uteba-
batur antequam augeretur:de quo dixit latiùs Imo.& Barba.
qui plura ponit in clemen.fina.in glo.creatum.vbi uideas quę
ſcripſi de reſcript.& latiſsimè ſingula capita, quæ hic ponit
Iaſon.& quàm plura alia pertinentia ad omnem materiam in
qua augmentũ conſiderari poteſt,proſequitur per plures de-
ciſiones & limitationes Albertus Brunus Aſtenſis in trac.ſuo
de augmento,maximè in 1a.& 2a. cõcluſione principali & per
Firmianum in reperto.ſuo in verbo Comitatus. verſic.penul.
& propter uarietatem deciſionum, quæ ibi congerit, nia po-
teſt certa regula colligi. Et quid iuris etiam ſit in adęquatis,ui
delicet quando unum adæquatur alteri,non eſt materia iſtius
tex.& ideo uide latè Alex.Iaſo.& alios nouiſsimos in l.prima.
vbi ordinariè traduntur ea, quæ hic de adæquatione ſcribit
Iaſ.ff. de legatis primo.
17 † Nota tertiò ſecundum Ang.& Iaſ.hic in ver.ſupernacua.
ibi,a noſtris legibus receſſere.quòd ea, quæ ſunt ſuperflua,nõ
ſunt in legibus inſerenda tanquam nullius utilitatis. facit l.j,
ff.quod met.cau.& eſt bonus tex.& ibi not. Abb.in c.de mul-
ta.de præben.& in c.erit autem lex, 4.diſt. & utrobiq; dixi in
repetitionibus meis editis Patauij in notabilibus cum multis
concor.vt per Iaſ.in l.ait prætor. la j.in j.notabili.ff.de iuſti.&
iur.Et ex hoc in argumentum infert hic Ange.quòd leges cor
rectę allegandæ non ſunt. & licèt Iaſon dicat,quòd hoc nullo
modo colligitur eſt tex,noſtro, ſed eſt penitus extraneum.di-
cas tu, quod optimè colligitur: nam ratio quare lex correcta
allegari non debet,eſt:quia nullius utilitatis cenſetur poſtquã
correcta reperitur:vt in Authen. de nauticis uſuris, ibi inua-
lidam eſſe & uacare. hæc autem ratio colligitur ex tex.iſto:er
go attenta mente iſtius tex.illud argumen.Ang. hic probatur,
& quod dictum eſt de lege,idem dicẽdum eſt de ſtatuto cor-
recto,quod non debet allegari:ut dicit Bald. & alij in §.hunc
igitur.C.de Iuſti.Co.confir. adde tex.in l.fi. §.his itaque.C.de
ue.iur.enu.ſequitur Præpoſi.in c.j.19.diſt.glo.in ſumma 25.q.
2.aliàs allegantes pœna Cornelia de falſis tenentur.l.fin.ubi
Bart.ff.de falſis.& idem Bar.in l.omnes populi.in fi.ff.de iuſti.
& iur.cum ſimilibus.latè congerit Marcus Anto.Baueri Inſti.
de teſta.in princi. in ſecundo notabili.Hoc tamen notabiliter.
declarant vltra omnes procedere quando lex correcta allega
retur in deciſionibus cauſarum,& propter hoc alicui præiudi
cium eſſet illatum.nam tunc bene de falſo puniretur allegãs,
ſecundum quod declarat Barto.in d.l.fi.ſecus verò,ubi ex illa
allegatione nemini præiudicium infertur.gloſ.eſt de hoc no-
tabilis iuncto tex.in l.damus.C.de ſal. quam ibi not.docto.&
idem tenet Bar.in l.ſi quis legatum.in 2.col.ff.eo.ti.gloſſ.fina.
vbi Imo.in ca.quanto. de iureiur.tenet Alexand.conſi.70.viſo
proceſſu.col.pen.libr. 10.& in conſil.74.uiſo teſtamento.col.
pen.in princ.eod.vol.cum ſimilibus, quæ ad d.leg.damus, li-
cèt non iſto propoſito,cumulant nouiſsimi in repe.§.his ita-
que.in 8.col.Inſt.de iuſti.& iu. quæ tene menti:quia nuſquam
alibi collecta reperies:& ideò notabiliter uoluit Bald.in l.fin.
per illum tex.ff.quod cum fal.tuto.quod mendacium nemini
nocens non eſt punibile:quia,vt inquit Saly.in Authent.con-
tra qui propriam.col.3.in prin.C.de non nume.pec. menda-
cium,quod alteri non nocet,cenſetur nugatorium.Iſtud tamẽ
declaratur ultra alios dupliciter.primò quòd procedat in al-
legante leges correctas,aliàs cõpoſitas:ſecus autem ſi de no-
uo illas allegans fabricaret:quia iſto caſu licèt alicui non in-
ferat damnum,debet tamen puniri de falſo:quia poſſunt dã-
num afferre.ita eſt notabilis deciſio Bald.per illum tex. quem
dicit nõ eſſe alibi,in l.ſi falſos.C.de falſis. & ita eſt noua mea
declaratio ad.d.l.damus. & per hoc ſaluatur Bald. a contra-
rietate & motiuis Io.de Ana.in c.j. in 5.col. extra de cri.fal.

Secundò procedit d.l.damus,quò ad pœnam falſi,quæ eſt
grauiſsima.l.j.ff.eod.punietur aliter extraordinariè: quia eſt
res mali exempli:arg.tex.in l.ſi quis ad.§.qui abortionis.ff.de
pœnis. Et iſta de plano procedunt quando lex in totum cor-
recta reperitur: ſecus ſi in parte, quia pars quæ correcta non
reperitur,impunè allegari poteſt.ita tenet Bald. in le.j.§.fina.
uerſicu.item not. C.de lati.liber. tol.facit leg.derogatur.ff.de
uerborum ſignifi.

Item ulterius prædicta declarantur procedere quando lex
correcta non fuiſſet inſerta in corpore iuris:ſecus aut ſi inſer-
ta & incorporata in iure inueniatur:quia tunc poterit allega-
ri.ita notabiliter dicit Bart.in l.fi.in fin.ff. de ſal.alleg.c.aucto-
ritate,de conceſ.præben.lib. Sed tamen hoc dictum non ui-
detur tutum:quia licèt in c.auctoritate,lex abrogata per prin
cipem allegetur:nobis tamen nõ permittitur ita facere, cùm
ſit diuerſa ratio ex eo, quia princeps poteſt ſcienter inualidũ
& infir-

& infirmum validare,l.omnium. C.de teſta.& l.quidam con-
ſulebant,ff.de re iudic. homo hoc non poteſt:vt dicit Abb.in
c.nouit.in 8.col.verſi.3.poteſt ſolui,extrà de iudi.alleg.text.in
l.ij.§.& nemini.C.de conſti.pec.Sed teneas opin.Bart quæ eſt
communis. Nec obſtat, quòd in dictis iuribus leges correctæ
per principem allegentur: quia dico,q́ per hoc non tollitur
nobis facultas,niſi expreſsè prohibeatur,l.nec non.ibi,non il
lud pollicetur reſtiturũ,ſi leges permittant, ſed ſi leges non
prohibeant,ff.ex quib.cau. ma.cum omnis actio principis tra
henda ſit per ſubditos ad exemplum, ea.in cauſis.de re iudi.
& argumen. c. qualiter.il ij.de accuſa.aliàs paucæ admodum
leges,quæ per Imperatorem in caſibus emergentibus dicta-
tæ ſunt, poſſent allegari in deciſionibus: quod eſt abſurdum:
& ideò opi.Bart.in d.l.ſi.verior videtur.Et ibidem Bart.aliam
limitationem ponit ad regulam ſupradictam, quòd ll.corre-
ctas non licet allegare, ſcilicet principaliter:ſed in argumen-
tum bene licet: quam limitationem latè proſequũtur Moder.
in c.j.ſuper gloſſ.ij.de conſti.vbi aliter hoc limitant, quos vi-
deas:& dictu: Marcus Anto. in ſuprà alleg. loco. Sed iſta li-
mitatio mihi non ſatisfacit: quia quando lex correcta in ar-
gumentum allegatur,idem effectus reſultaret, ſi principaliter
allegaretur:per ea quæ not. Abb.in c. forus. de verb.ſignifi.&
And.Sicu.in c.tanquam,colum.fin. ff.de offi.delegi.Felin.in c.
& ſi quæſtiones. de ſimo.vbi dicunt, quòd idem in effectu eſt
talis allegatio. nam negari non poteſt, quin cauſa ita decidi
poſsit per text.facientes in argumẽtum ſicut principaliter per
ibi dicta,& per tex.in l.non poſſunt, ff.de legi.facit quod no-
tat Barto.in leg.quod Nerua,in 5.colum.ff.depoſi.ſi igitur lex
abrogata prohibetur principaliter allegari ad deciſionẽ cau-
ſæ,iſta ratione, quia per eius allegationem præiudicari, quis
poteſt:eodem modo in argumentum prohiberi debet:nam iu
dex fortè faciliùs ex aliqua arguta & ſubtili inductione legis
mouebitur, quàm ex vulgari.per ea, quæ tradit Bartho.Vero-
nen.in cautela 67.incipien. ſunt multi.poſt Anto.de Butr.in c.
per tuas.qui fil. ſint leg. Et vltra prædictas limitationes adde
vnum alium caſum, in quo licitum eſt allegare leges corre-
ctas:imò reprehenditur qui eas legerit,videlicet quando alle-
gantur,vt videatur in quo ſunt correctæ.Idem eſt ſi allegentur
ad intelligentiam noui iuris.ita dicit Ang.Aret. Inſti.de teſta.
in princip.in prima colum. per illum text. in ſecunda colum.
in gloſſ.poſt Ioan.Fab.pro quo eſt gloſ.prima no.in l.j.in fine,
ff.de coniu.cum eman.libe.tradunt Moder. in leg.illam.C.de
collation.

18 † Et pro iſto vltimo dicto bene facit, quod dicit Abb.in c.
ſuper Specula.extra,ne cle.vel mo.videlicet, quòd licèt prohi
bitum ſit clericis audire ius ciuile, illud tamen fallit, niſi au-
diant quo ad eruditionem canonum: per allega.ibi per eum,
& eſt glo.no.in cap.epiſcopus,37.diſtin. & pro iſta opin.dico
eſſe caſum notabilem in cap.legimus,il ij.37. di.quem ad hoc
ponderat Felin.in c.j.in 5.col.de conſti.& in c.ſi epiſcopus.de
hær. vbi permittitur notitia ſcientiæ improbatæ propter tria,
de quibus ibi. & eſt tex. Inſti. de teſta.in princ. ibi, ut nihil an-
tiquitatis penitus ignoretur, &c.

19 † Nota quartò quòd quò ad hoc,vt iſta actio de conſtituta,
habeat locum, requiritur quòd fiat pacto nudo: aliàs ſi per ſti
pulationem fiat, non competet actio ex conſtituto, ſed ex ſti-
pulatu: & ita hic tex. communiter intelligitur:& ita intelligit
Bart.in l.j.§.ait prætor.ff.de conſti.pecu. confirmatur hoc per
tex.in Auth.ſi quando.C.eod.tit.vbi ideò in conſtituto imper-
ſonalitas vitiat,quia fit pacto nudo: aliàs ſi per ſtipulationem
fieret,non vitiaret:ut tenet Chriſtopho. de Caſtellio.per opti-
ma fundamenta in leg.ſtipulatio iſta,§.ſi quis ita,ff.de verbo.
obliga.Tamen aduertendum eſt,quòd ſi iſta opi.eſſet vera,ſe-
queretur quòd rarò, aut nunquam haberet locum iſta actio,
cùm communiter conſtituens interrogatus potius a credito-
re,quàm vltro ſe offerens promittat,& ſe conſtituit ſoluturum
per ſtipulationem: & ideo Iacob.de Butri. vt hic refert Iaſ.re-
cedebat ab iſta opi.communi,dicens q́ non eſt inconueniens
q́ etiam in caſu in quo competit remedium ciuile, competat
etiam prætorium, §.item ab inteſt.& §. quos autem,ſuprà de
bono.poſſ.l.extraneum.C.de iur. delibe.Neq; obſt.hic text.in
verſi.iure ciuili tenetur, &c. quia illa verba non excludunt,q́
etiam teneatur actione de conſtituta; tamen Petr.de Bellap.
Faber,& finaliter Iaſ.hic tenent opin.communem, moti prin
cipaliter per vnam regulam quæ habet. q́ habens remedium
ordinarium iuris communis, non poteſt intentare remedium
extraordinarium:& ſic contra ius commune.l. quædam,ff.de
eden.cum ſimilibus:vt ibi per Iaſ. in prin.& licèt Iaſ.conatus
fuerit prima fronte iſtud fundamentum reſoluere,poſtea ta-
men cum eo tranſit: quia fortè non ei placuit reſolutio. Mihi
verò placet opin.Iacob.Butriga.in vno tantùm caſu,videlicet
quando conſtitutum ſit a tertio per ſtipulationem, per ratio-
nem,de qua ſuprà dixi in primo notabili,ponderando dictio-
nem,Alioquin, poſitam hic in text.Secundùm hoc non obſtat
fundamentum Petri, & Fabri:quia reſpondeo, q́ quando re-
medium extraordinarium eſt plenius & fauorabilius,tunc or-
dinarium non excludit extraordinarium remedium. ita dicit
Barto.in l.in prouinciali, §.j.col. pen.ff.de no.oper.nuntia.te-
net Abb.poſt Imo.in c.ex parte.il ij.colum.fina.de reſcrip.ſed
in caſu noſtro nemini dubium eſt,q́ pinguius & fauorabilius
nobis ſubuenitur per iſtam actionem de conſtituta,quàm per
actionem ex ſtipulatu:igitur,&c.q́ ita ſit,patet:quia cum con
tractus conſtituti ſit nominatus,ſecundum opin.Barto.in leg.
iur.gen.§.igitur nuda, in fin.ff.de pac.tenet Alexand.in l.j.§.j.
in apoſtil.ad Barto.ff.de conſti.pec.& Iaſ.in l.ſi pacto quo pœ
nam.C.de pactis. quamuis ſuprà in euidentialibus aliter dixe
rim in alio propoſito: ergo actio competens ex tali contractu
erit pinguior,quàm actio ex ſtipulatu: per ea quæ notantur in
§.actionum,infrà eodem, nam ſaltem negari non poteſt,q́ ta
lis actio datur ex bono & æquo.l.e.j.ff. eodem. ergo pinguius
nobis per eam ſubuenitur: argumen.eorum,quæ no. Alexand.
in l.certi condictio,in prin.col.2.numero xv.ver.fortiùs vide-
tur,ff.ſi cer.peta.Et quia negari poſſet,q́ iſta actio de conſtitu
ta,ſit contra ius commune: nam per hoc quòd iſta actio com
petat, non excluditur actio ex ſtipulatu propter fauorem &
æquitatem contractus conſtituti:argumen.text.in l.1.C.com-
20 mu.de leg. vbi † propter fauorem teſtamenti legatario com-
petunt plures actiones, etiam ſi illæ ſint incompaſsibiles: ut
etiam not.Alexand.in lege prima, col.fin.ff.de lega.primo.&
hoc maximè dicendum eſt in iſto caſu, in quo illud remediũ
prætoris non conſtat eſſe contra ius, quod tollere non poteſt:
vt concludunt omnes Moder.in rubri.C.qui admit. Præterea
quòd iſtud remedium prætoris ſit fauorabilius, probatur:qa
per illud reuertimur ad æquitatẽ antiqui iuris gẽtium,quo ni
hil apud mortales naturalius accidere potuit,quàm fidẽ ſerua
re, q́ prætor iſto remedio pollicetur: talis ergo via reſtituto-
ria antiqui iuris multum æqua eſt,vt & fauorabilis amplectẽ-
da,vt dicit gloſſ.per illum text.in capi.tertio. de præben.libr.
6.dum alleg.capit.ab exordio.25.diſtinct.& hoc latius proſe-
quitur Iaſ.in l.ſi vnus,§.pactus ne peteret. per illum text.ff.de
pact.pro quo facit notabile dictum Paul.de Caſt.in l.de quib.
colum.fina.ff.de legi.dum dicit, q́ licèt per poſteriorem legẽ
non tollatur conſuetudo prima contraria,niſi de illa fiat men
tio,cùm ſit facti:vt dicit tex.in cap.primo.de conſti.libr.6.ta-
men ſi per illam poſteriorem legem reuertimur ad antiquũ
ius,quod fuit per illam conſuetudinem reuocatum,talis con
ſuetudo tollitur nulla facta mentione.& illud dictum Pau.de
Caſt.commendat Felin.in cap.nonnulli.in princip.in 30.col.
verſic.xiij.concluſio.de reſcript.Rochus de Curte.in repe.ca.
fina.in 8.quæſt.de conſue. Alexand. in l.ſi conſtante.in 2.col.
ff.ſolu.ma.cum ſimilibus:vt dixi in repe.d.c.j.Sic in propoſito
eſt dicendum,q́ licèt actio ex ſtipulatu ſuſtulerit de medio il
lam antiquam iuris gentium æquitatem, qua nephas erat fi-
dem rumpere: ex quo tamen ius prætorium reducit nos ad
obſeruantiã illius, amplectendum magis eſt tanquam ma-
gis fauorabile: quamuis nobis competat actio ciuilis ex ſtipu
latu,quam tollere non potuit prętor: & ita uidetur mihi con
cludendum in iſto paſſu. Non obſtat, quòd ſupradictum eſt,
per Chriſtophorum Caſtellionum:quia dico quòd illud di-
ctum reprobatur cõmuniter:vt per Iaſ.in d.§.ſi quis ita: in 2.
21 col. † Et quod dictum eſt,quòd quando conſtitutum ſit pacto
nudo,competit hæc actio,procedit quando debitum proce-
dit naturale & ciuile,vel naturale tantùm:ſecus autem ſi ciui
le tantùm:quia iſto caſu non competeret hæc actio, cùm non
poſsit fieri conſtitutum leg. j.§.debitum. & l.3.§.ſi quis au-
tem,ff.de conſti.pec.& no.infrà in gloſſa, nuda.vbi de verita-
te iſtius

te iſtius dicti dicetur. Hoc tamen notabiliter limitatur, niſi cõſtitutum fieret per ſtipulationem: quia tunc dato, quòd non fiat niſi ſuper debito ciuili, valeret: cùm etiam illo caſu quo nullum præcedit debitum poteſt per ſtipulationem conſtitui l. ſi diuortio, ff. de verb. obliga. & tenet Bart. in l. j. C. de conſtit. pec. & pro hoc alleg. tex. noſtrum. Intellige tamen hoc procedere quando ſtipulatio deducitur in conſtitutum ex interuallo ſequuta reſponſione: quia aliàs, ſecundum communem opi. ſi ſtatim eſſet data reſponſio, non competeret actio ex conſtituto: ſed eſſet de nouo inductus contractus ſtipulationis, & daretur actio ex ſtipulatu: & ita intelligitur hic tex. in verſicu. ibi, iure ciuili tenetur: requiritur ergo ad hoc vt dictum Bartoli procedat, quòd intelligatur eo modo quo dixi. Sed tamen vnum obſt. quia ſi in dicta ſtipulatione, quæ fit animo conſtituendi, concurrat reſponſio ad interrogationem ex interuallo, non erit ſtipulatio, l. j. §. ſi ita, ff. de uerb. oblig. Dicas quòd verum eſt, quòd non dicetur ſtipulatio quò ad hoc, vt ex conſtituto detur actio: & ita defendi Bar. & hoc, vt dictũ eſt, procedit quando illa ſtipulatio facta fuiſſet animo conſtituendi: aliàs autem ſi animo ſtipulandi, nec valeret, vt conſtitutum: quia contrahentes hoc nolebant, neq; vt ſtipulatio: quia non poterant facere, quòd reſponſio data ex interuallo faceret ſtipulationem. d. l. j. §. ſi ita. de verbo. obliga. iuncta leg. nemo poteſt. de leg. j. & l. non omnis, ff. ſi certum petatur. & ſic voluntate & ꝓpoſito ſibi mutuo aduerſantib⁹ ſequitur regula, Quod potui, nolui: quod volui, adimplere nequiui: cap. t. cùm ſuper, de offi. deleg. l. multũ. C. quando alteri, vel ſibi. Et hoc de plano procedit, quando de animo conſtat: & ita intelligitur text. in l. j. §. eum qui, ff. de conſti. pecu. ibi, eam vtiliter ſtipulari voluerit, non conſtitui ſibi &c. in dubio tamen valeret, vt conſtitutum, per ſupradicta, & dicto §. eum quia cõtrario ſenſu, niſi poſſet valere ille actus dubius, vt ſtipulatio: quia tunc potius ſtipulatio argui debet, quod ex hoc arguitur, cùm præcedit interrogatio & ſequitur reſponſio: licèt de ſtipulatione mentio facta non ſit, cùm contractus in dubio magis ex forma q̃ a denominatione cognoſcatur. l. inſulam, ff. de præſcripti. ver. l. ſi vno. in prin. ff. loca. & declarat Aret. in d. l. j. §. ſi ita, in quarto notabili. & pro hoc melius facit text. in l. iuris gentium, §. quod fere, ff. de pac. vbi ſi præcedit interrogatio, cẽſentur partes voluiſſe ſtipulari, niſi contrarium probetur. & hoc procedit in dubio quando de animo non conſtat. conſtito tamen de animo, non inſpiciuntur verba, videlicet an dicat, Conſtituo, vel aliud verbum æquipollens quo ad hoc, vt ſit conſtitutum: vt patet in l. ſi Titius Seio l. eum qui, §. Iulianus. & l. quidem. & l. qui autem, §. fin. ff. de conſtit. pecu. quas ll. allegat Baptiſta de S. Seuerino in trac. de pactis, in 13. quæſt. vbi vide. Sed tamen contra iſtam opin. facit tex. in l. ſi tibi. C. loca. vbi ſi dominus promittat pacto nudo, quæ pro colonis ſoluiſti, non datur actio de conſtituta. Sed dicas ad illum tex. ſecundum communem reſolutionem, ꝙ ideo ibi non datur hæc actio, quia non fuit facta illa promiſſio animo conſtituendi: ita dicit ibi Bal. poſt gloſſ. & Cy. & ſequitur Saly. & ſic res de plano procedit. de quo tex. latè diſputatur per Modernos. in rubri. de verbor. obli. in 5. char. in 4. colum. & per iſta habes declarata omnia dicta doctorum hic: & quæ ſit ratio fundamentalis, quare ex conſtituto detur actio, dicam infrà, in gloſ. nuda poſt alios.

Gloſſ. j. diuiditur in tres partes, ſecunda ibi, ſed & diſſimilis: tertia ibi, ſed hodie: ex prima & ſecunda parte colligitur concluſio, quòd ſimilitudo ſiue argumentum a ſimili ſufficiat quòd ex aliqua parte concludat: licèt ex alia parte plures ſint differentiæ. ita colligitur hic. & de hoc eſt text. per quem ibi ponderat Abb. in c. conſtitutus. de appel. facit l. pen. & fi. C. de colla. vbi arguitur de caſtrẽſibus, vel quaſi ad aduentitia: & tñ inter ea eſt magna diſſimilitudo: patet, quia caſtrenſia & quaſi, ſunt in totum filij, etiam quo ad vſumfructum, & in eis habetur pro patreſamilias l. 2. ff. ad Maced. & in eis poteſt facere teſtamentum, l. fi. C. qui teſt. fac. po. ſecus eſt in aduentitiis. ad idem facit tex. in l. ex facto. in princip. ff. de vulg. & pup. vbi arguitur de vulgari ſubſtitutione ad exemplarem: & tamen inter eas eſt magna differentia: vt probatur in l. humanitatis. C. de impub. & alijs ſubſtit. & in §. in ratione. ſuprà de pupil. ſubſti. & ideo dicit Abb. in proœmi. decretа. in 7. col. in verſi. j. noto &c. quòd valet ſimilitudo a remotis, & cum iſtis concordat Abb. in c. tranſlato. de conſtitu. in capit. qui admodum de iureiur. nam vt dicit Bald. in l. j. in fin. C. de pa. qui fil. diſtra. ſimilitudo eſt figmẽtũ rei propriç, & nõ propriè res ipſa: & iõ conuenit, quòd ſint differentiæ: alias eſſet identitas. ſequitur Iaſ. in l. qui vſumfructum. in 2. col. per text. ff. de verbo. obliga. in ſecundo notabili. & facit notabile dictum Bald. in l. meminimus. C. de legi. hære. & in l. qui literis. in prin. vbi Bart. Ange. & Moder. ad hoc no. ff. de vulg. & pup. ſed in contrarium facit text. quem ibi no. Bald. & Iaſ. in l. j. C. de iu. emph. vbi probatur ſecundum ipſos, quòd vbi plures ſunt differentiæ quàm concordantiæ, non dicitur ſimilitudo: nam illa quæ diſſimilia ſunt, videntur contraria: vt dicit Bald. in l. filiæ. C. de colla. & ideo dicit idem Bald. in c. cum ſpecialis. in 2. colum. extrà de appella. quòd illa dicuntur ſimilia inter quæ ratio diuerſitatis reddi non poteſt: vides ergo quòd per iſta redditur dubia gl. iſta, & dicta ſupradictorum doctorũ: tamen quia in hoc puncto alia plura dicta contraria adduci poſſent, quæ breuitatis cauſa omitto: ideo poteſt nouiter & probabiliter fieri talis diſtinctio: uidelicet quòd quando ſimile habet plures differentias, quàm concordantias, tunc propriè dicitur ſimile, licet regulariter non eſt ſimile: ſed quando ſimile habet plures concordantias, quàm differentias: tunc dicitur propriè ſimile. & regulariter pro iſta diſtinctio. facit gloſſ. no. in leg. Iulianus, in verſi. offerri. quam ibi Odofre. notabiliter declarat. ff. de actio. empt. & dicit notabilem Petr. de Ancha. in rubrica. de re. iur. lib. 6. faciunt ea quæ traduntur per doctor. in leg. j. de leg j. de æquiparatis per viam regulæ. & ſic in iſta diſtinctione eſt maximus effectus: quia in primo caſu allegãs ſimile, tenetur illud probare: ſecus ſecundo caſu, quando ſimile habet plures concordantias: quia tunc allegans ſimile habet regulam pro ſe: & ideo nõ tenetur illam probare: per ea, quæ dicit Bar. in l. ij. ff. ſi quis in ius voca. non ier. & Dec. in l. j. col. j. ff. de re. iur.

Glo. cum omnibus. ex iſta gloſſ. colligitur primò quòd iura loquentia in conſtituentibus intelligitur de habilibus, videlicet de perſonis, quæ aliàs ſunt capaces obligationis pro ſe, uel
22 pro alio: & ex hoc regula ſumitur, quòd † lex vel ſtatutum generaliter loquens recipit reſtrictionẽ de habilitate: vt hic not. Ange. & Iaſ. per tex. in l. gradatim. §. & ſi lege, ff. de mu. & hon. & latè vltra Iaſ. hic proſequitur Aret. diſtinguendo multa capita in §. ius autem ciuile. in 6. & 7. columna, ſuprà de iuſti. & iu. cum concor. vt hic per Iaſon. quibus adde eundem Ange. Aret. qui firmat hanc regulam per d. l. vt gradatim. & gloſſ. ibi in ver. idoneum. infrà de his per quos age. poſſu. in prin. facit glo. in l. huiuſmodi. ff. de lega. j. dum vult, quòd iura loquentia de cautione, intelligantur de valida. ad idem facit ſingularis tex. in c. Cumana de ele. quem ibi no. Abb. in 9. notabili, quòd iura loquentia de conſuetudine, intelligantur de habili & bona, non autem de mala: quem tex. cum pluribus ſimilibus pro ſingulari ad hoc alleg. Alex. in l. de quibus. in prima apoſtilla ad Bar. ff. de legib. & ibi Iaſ. in fi. cõmen. poſt Feli. in c. cum. M. in 18. colum. de conſti. & per hoc deſtruitur. gloſſ. in cap. fi. in ver. uilis. de conſue. quæ tenuit, ꝙ etiam de conſuetudine mala intelligatur: quam defende & declara, vt per Rochum de Curte in tract. de conſuetudine. in 23. & 34. col. quam non diſcutio, quia non eſt propria materia iſtius gloſ. & iſta principaliter reducuntur ad regulam l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. Sed ad terminos gloſſ. noſtræ propius redeundo, videlicet quòd iura loquentia de perſonis, de habilibus intelligantur: uide Andr. Sicul. in repeti. rubricæ, C. qui admit. in 17. colum. quem latiùs reaſſumit Iaſ. qui hanc regulam gloſſ. uoſtræ per plures quàm 20. notabiles deciſiones & limitationes ornat in l. fideiuſſor. §. prçtor ait, per totum illum. §. ff. qui ſatiſda. cog. cum alijs pluribus, quæ remiſſiue tradit Feli. in c. in omni negotio, in princi. de teſt. quem omnino uideas: nam mei moria non eſt tranſcribere adducta per alios, ſed ſolùm referre principales doctores, qui plura allegant, vt utar uerbis Feli. in ca. Rodulphus. in 9. col. uerſi. & iſta faciunt, de reſcrip. & ideo licèt in c. j. de conſti. dicatur, ꝙ canones ab omnibus obſeruari debent: Iudæi tamen & Pagani ad obſeruantiam eorũ non tenentur: quia habiles non reperiuntur: ut dicit ibidem Felin. in xj. colum. uerſicu. fallit quintò: & idem prius tradit Imo. in conſi. j. in fin. ut latiùs proſequitur Iaſ. in leg. qui ſe patris. in 5. col. in princip. C. unde liber. & ex hoc ibi Andr. Sicu. colligit regulam

regulam ſupradictam, quam multis dictis fortificat. & vltra adducta per eos, pro iſta regula facit gloſſ. ſupra de legatis. in ver. quibuſcunq; verbis. quæ ea ponit, id eſt, aptis. alia eſt in l. j. vbi eſt tex. ff. man. & in l. a procuratore. ff. eod. titu. & in l. j. C. de fide inſtru. Et ideo ſtatutum dans pręmium pro capiendo maleſactore, de capiente habili intelligitur, vt communiter dicit Barto. in l. ſi tertius. in fi. ff. de aqua plu. ar. ad idem eſt gl. quæ alleg. textum in dicta le. vt gradatim. pro iſta regula in l. vnica. C. vbi conue. qui certum loc. da. promiſ. & per hoc dicit Bartol. in procę. in §. hæc autem tria. in fin. quòd epiſcopus dans examinato poteſtatem legendi vbicunque locorum, intelligitur de locis habilibus & idoneis. allega. dicta l. vt gradatim. & ita per dictam legẽ, vt gradatim. dicit gloſ. in §. loco. infrà eod. quòd qui promiſit conuenire vbicunque locorum, debet intelligi de idoneo. & facit gloſ. penulti. in 2. de coniug. lepro. cum ſimilibus, quæ curioſus inuenire poteſt.

23 † Iſta tamen regula noſtræ gloſſ. & l. vt gradatim, vltra limitationes poſitas per Iaſ. in d. leg. fideiuſſor. §. prætor, limitatur ſingulariter per Bartolum, in l. ſi quis in graui. §. vtrum, verſiculo, hi quoq;. per illum textum. ff. ad Silleia. quòd non habet locum fauore reipublicæ: quia iſto caſu leges non recipiunt reſtrictionem de habilitate perſonę: & ita iſtam limitationem ſequitur Andr. Sicu. in cap. 1. colum. 24. num. 160. de couſtitu. & in capitulo quæ in eccleſiarum. num. 5. eod. titu. & in c. nouit. nume. 232. de iu. & in rubrica. de reb. eccle. non alienao. in quarta colum. nume. 19. & columna 73. numero 205. in fi. vbi pro hoc commendat text. in dicto §. verum pro ſingulari: & pro illius ornamẽto ſiue iſta limitatione plures notabiles deciſiones adducit: quam etiam ſequitur & commendat Baldus Nouel. in tracta. dotis. in 16. parte in 48. priuilegio: Alexand. in l. cùm mulier. la j. in j. colum. num. 19. ff. ſolu. matr. vbi dicit, ꝙ licèt bannitus perdat beneficium ſtatuti ciuitatis: tamen fallit niſi eſſet aliquod beneficium, quod concerneret publicam vtilitatem: quia illud non perdit: per text. notabilem. in d. l. ſi quis in graui. §. vtrum. idem Alexand. poſt Paul. de Caſt. in l. ſi filiusfa. in princip. ff. ſi certum petatur. dicit per d. §. vtrum, ꝙ ſi rex facit proclama, quòd qui ceperit talem maleſactorẽ habeat tale caſtrum in feudum, quòd iſto caſu ex quo agitur de fauore publico, inhabiles admittentur, quod ibi ſequitur Iaſ. & alij. & idem Iaſ. hanc limitationem proſequitur in leg. qui ſeruum. in 3. colum. ff. de verbo. oblig & idem per octo fundamenta comprobat & ſequitur in l. j. in 2. colum. ſuper glo. j. C. de ſacr. eccle. cum ſimilibus: vt latiſsimè ſcripſi in d. §. verum. & ſequitur Bald. in repe. l. cum mulier. in 5. colum. ff. ſolu. matrimo. Sed modò aduertendum eſt, ꝙ iſta limitatio non videtur indiſtinctè vera, vt communiter docto. dicunt: quia tex. in d. §. vtrum, in caſu ſpeciali loquitur, videlicet in ſeruo qui alienatus erat cum conditione, vt manumitteretur ab emptore, & ſic ab homine. vnde non habet locum in prohibitione, quæ induceretur a lege, quæ non cenſetur aliquem habilitare, niſi expreſsè appareat. gloſſ. in cap. s. de ſciſma. facit quæ not. Bart. in l. qui ſeruum. ff. de verb. oblig. vbi vult, ꝙ conuentio facta inter priuatos, qualis fuit in d. §. vtrum, non debet attendi, vbi de publica vtilitate agitur. & ita ꝑ plura verba impugnat iſtam communem limitationem Decius in l. ſeruus reipublicæ. ff. de reg. iur. & magis latè in l. ſi filiusfam. ff. ſi cert. peta. in ſcriptis, non in impreſsis. Tamen iſta ſolutio mihi non ſatisfacit ex duobus: primò, quia non videtur verum, quod in d. §. vtrum, ſit caſus ſpecialis: quia idem videtur in alijs pluribus diſpoſitionibus hominis: vt ſtatim probabitur, & dum dicit, quod actus priuatus non attenditur, vbi de vtilitate publica tractatur, hoc etiam verum non videtur: quãtum ad primum eſt deciſio Bald. in contrarium in l. fi. in prima col. C. ſine cen. vel reliq. vbi in homine hoc pro regula ponit: idem colligitur ex dictis Bald. in c. Imperialẽ. in princi. de prohibita feu. alie. per Feder. vbi dicit ꝙ ſi concedo emphyteuſim pro te & hæredibus tuis quibuſcunq;: iſta verba nõ recipiunt reſtrictionem de habilitate: & hoc dictum approbat per plura Alex. qui hoc in terminis dicit in l. ſi patroni. in prin. colum. penul. & fi. ff. ad Trebellia. contra ſecũdum dictum Decij adduco: quia vbi de vtilitate publica tractatur, etiam actus priuatorum conſiderantur: per duo alia dicta Bal. notabilia: primum eſt in l. contra iuris. ff. de pactis, ubi colligitur quod quando alienatio eſt in fauorem eccleſiæ, non recipit reſtrictionem de ſolennitate. & idem tenet Baldus in l. cùm hi. §. eam tamen. ff. de tranſact. Secundò facit dictum eiuſdem Baldi in l. quæcunq;. C. de bo. quæ libe. vbi dicit, quòd licèt auctoritas ſuperioris requiratur in alienatione rerũ eccleſiæ in ipſo actu, vel incontinenti poſt: vt in c. primo, de reb. eccleſiæ non alie. lib. 6. tamen quando illa alienatio emanauit ad vtilitatem eccleſię: poteſt pòſt ex interuallo interuenire. faciunt etiã pro iſta parte, quæ dicit Barbat. poſt alios quos ibi refert, in rubrica de reb. eccleſi. non alie. numero 215. in fin. fol. 202. & plures alias deciſiones quæ faciunt ad propoſitum, cumulat Iaſ. in d. l. j. in glo. j. C. de ſac. ſan. eccleſi. ex quibus colligitur, quòd etiam prohibitio hominis ratione reipublicæ attẽdit: & ſic patet ꝙ prædicta ſolutio poteſt morderi: vnde ego aliter & vltra nẽs ſupradictos doctores contra iſtam limitationem oppono de lege, alienam. C. de procurator. vbi uidetur eſſe caſus in terminis contra iſtam limitationem Bartoli, quem ibi ponderat ad hoc contra Bartolum ſolennis docto. dominus Anton. de Alexand. inducendo
24 iſto modo; Clarum eſt quòd † ad utilitatem publicam pertinet, ꝙ quilibet admittatur ad defendendum præſtita ſatiſdatione: lege ſeruum quoque. §. publicè vtile eſt. ff. de procuratoribus. l. exigendi. C. eo. & tamen illa generalitas legis, quòd quilibet admittatur, recipit reſtrictionem ad perſonas habiles: ut eſt tex. in d. l. alienam: & licèt ibi Iaſ. in primo notabili conetur reſpondere ad dicta iura: tamen quia illa ſolutio eſt diuinatiua, & ratio illius concurrit in dicto §. utrum, ut ſtatim dicam dum allego l. ita vulneratus: & fortè hoc perſentiens Iaſon, finaliter uidetur tranſire cum opinione Antonij de Alexand. ex eo, quia contra dictam limitationem Bart. alleg. duo bona iura, uidelicet text. in l. nam reipublicæ. iuncto princip. ſequen. quæ eſt l. de pupillo. ff. de noui. oper. nuntia. vbi eſt caſus pro iſta opinione & d. leg. nam reipublicæ. cum l. ſeq. prius ad hoc põderauit egregius doctor dom. Ioan. Cãpegij in d. l. alienam. licèt non habeatur impreſſus & Iaſ. in l. j. §. nuntiatio, in 3. colum. nume. 5. ff. de no. ope. nuntiat. & hanc etiam opi. uidetur tenere Alex. in l. ſi ab hoſtibus. in prin. ff. ſol. matr. dum uult, ꝙ ideo in d. §. utrum, non ſit reſtrictio de habilitate perſonæ: quia ibi actus ſerui in arguendo occiſores, erat ex toto licitus: nimirum ſi quanquam aliàs ſeruus non eſſet habilis ad libertatem: tamen in caſu illo conſequitur præmium libertatis propter publicum fauorem: ſecus autem ubi actus eſſet aliàs prohibitus: quod eſt diligenter notandum ad limitationem dicti §. utrum. Pro iſta etiam opinione ulterius facit dictum Aretin. in cap. illa, ſecunda colum. de accuſationibus. ubi dicit, ꝙ licèt cõtra clericum dilapidatorem bonorum eccleſiæ admittantur quicunque: ut dicit Abb. & Moder. in c. ex parte Adæ. de teſti. & Andr. Sicul. in c. ſi quis. in fi. de re. eccle. non alie. moti iſta ratione, quia uertitur in hoc utilitas publica, quæ in ſacris conſiſtit: ut dicit gloſſ. in c. conſtitutum. 16. q. j. & c. ius publicum. prima diſt. & in l. iubemus. §. œconomos. & ibi gloſſ. C. de ſac. ſan. eccle. tamen non obſtan. tali utilitate publica, alia conſtitutio recipit reſtrictionem de habilitate, uidelicet ut tantùm eccleſiaſticæ perſonæ admittantur. ita dicit Aret. in d. c. illa. motus per text. in c. non liceat. 12. quæſtio. 2. dicto c. ſi quis. & hoc dictum Areti. clarius & latiùs approbat Rochos Curtius in tract. de iure patr. in uerbo, onerosũ. in j. quæſt. in fin. & pro iſta opinione eſt etiam caſus in l. prima, C. de ſac. ſanct. eccle. ubi text. loquitur etiam ſecundũ tradita ibi per Bart. & tamen recipit reſtrictionem de habilitate: ut ibi dicit glo. communiter approbata. Suadetur hoc ultra prædicta: quia ille tex. d. §. utrum. uidetur ponere caſum ſpecialem in ſeruo accuſante necem defuncti, propter quod conſequitur libertatem: ſuper qua videtur ſe ille text. fundare ibi, dum dicit, in commune utile eſt ad libertatem peruenire, &c. ergo in contrarium eſt ius commune. uulg. l. j. ad municip. & ſic dict. §. utrum, procedit fauore mixto tam libertatis, quàm etiam quia accuſauit. ſola enim illa cauſa accuſationis nõ eſt ſufficiens, licèt ex ea reſultaret fauor reipublicæ: quod probatur manifeſtè: quia certum eſt quòd reipublicæ intereſt, vt crimina detegantur. l. eum qui nocẽtem in prin. ubi poſt Bar. ſcripſi. ff. de iniur. & detecta puniantur, uulg. l. ita uulneratus. ad l. aquil. & declarat Bart. in l. 2. §. exercitus. ff. de his qui no. infam. & tamen uidemus, quòd licèt interſit reipublicæ, illa

iura

iura recipiunt reſtrictioně de habilitate: vt patet.l.j.& l.q accuſare.ff.de accuſ.l.nó prohibent.C.qui accuſ. nó poſſ. ergo nó
eſt verú, quod dictus §.vtrú, gñaliter procedat, ſed loquatur in ſuo ca
ſu ſpăli:& in hác opi.vr inclinare d.Gerar.de Petra sácta ſub
tilis doctor in ſingularib.ſuis,ſingul.13. inci.licet ſi quis. licèt
poſtea ibi in fina. videatur cócordare iura.videlicet quod. d. §.
vtrum, procedat quando inhabilitas eſt inducta ab homine.
quia tunc lex non recipit reſtrictionem de habilitate: ſecus ſi
à lege: nam tunc de habilibus tantùm intelligitur.d.l.vt gra-
datim per text. quem ipſe alleg. in l. 4. §. in illis ff. de manu-
miſsio. tamen iſta concor. confunditur per text.in l. fin. circa
prin. ver. ſententia qualiſcunque. C. de appel. & per l.ſed &
ſi inſtrumenta.in verſ.quibuſcunque,iuncta glo.quæ exponit,
id eſt,idoneis.C.de fide inſtru.lib.10.quæ iura loquútur in in-
habilitate hominis:& tamen recipiunt reſtrictionem de ido-
neitate. non tamen videtur recedendum ab illa opinio. quæ
communis eſt per allegata per eum cum alijs quos vltra ip-
ſum alle.Iaſ.in d.l.qui ſeruum.& in l.doli clauſula. in princ.ff.
de verbo. oblig. & ibi aliàs dixi. & tenendo iſtam opin. non
ob.videlicet quòd in d.§.vtrum,premium quod datur eſt pro
pter factum ſerui: quia detegere maleſactorem, vel banniú
capere eſt facti: & tamen ſecundum communem opinio.
quando iuris diſpoſitio continet factum, recipit reſtrictioné
de habilitate: vt tradit Bald. in l.rogaſti.ff.ſi cert. peta. quem
approbăt nouiſsimi Regien.ſiue Bononien.in l.j.§.nuntiatio.
fol. 87.in ſcriptis, non in impreſsis.ff.de ope. no. nun.Tamen
tu aduerte: quia non dicunt verum: quia licèt capere banni-
tum vel detegere ſit facti præmium: tamen quod pro captura
datur,eſt iuris, cum reſpiciat capacitatem vel incapacitatem
capientis: per ea quæ notat Barto. in l. ſi tertius. in princ. in
fin. verbis.ff. de aqua plu. argu.facit text.in l. cum lege. ff. de
teſta.& quæ no.in l.j.C.eod. tit. & clarum eſt etiam quod ca-
piens principaliter mouetur ad illú finem, vt capere poſsit præ-
miú:quia omne agens agit propter finem, & finis eſt qui mo-
uet agentem.l.ſi pater. & l.cùm apud. C.de hære. inſti.l. eam
quam, vbi Bald.C.de fideicom.tradit Barbatia in conſilio j.in
14.colum.3.volum.facit bene quod not.Iaſ.in l. ſciendum. in
princip.ff.de verbor.obligation.Concludas ergo quòd d.§.v-
trum.procedit ſpeciali ratione,vt ſupra dixi: quam opi. fina-
liter teneo per iura ſuperius alleg.quæ cauillari poſſent,vt lo-
quantur de iure: non tamen recedatis à communi in iudican
do & conſulendo: vt dicit Alexand.in conſil. 16.incipien.viſo
dicto themate, in j.colum.in 2. volumi. Alijs modis limitatur
prædicta regula de qua vide latè per Iaſon. in dicta l. prima
25 §.nuntiatio. & in locis ſuperius allegatis. † Circa ſecun-
dam regulam quam hic colligit Iaſon. ex iſta gloſſa. quòd
verba generalia legis vel ſtatuti debent interpretari & limi-
tari ſecundum ius commune, vltra hic adducta per eum, vide
24. deciſiones pro ornatu iſtius regulæ poſitas per Andre.Si-
cul.in cap. cùm dilectus.in ſexta colum.de conſue. per illum
text.& idem Andre.Sicul. in conſilio 5. incipi. bene etenim.
in 5.colum.in 3.volum.quæ addas ad Iaſon.hic: quarum de-
ciſionum aliquando nonnullas reprehendi, quas modò tan-
quam impertinentes omitto:& vide ad dictam regulá Roma.
in conſi. 120. circa primum. in prima colum. & in conſil.62.
incip.Florentina conſtitutio, in princi.& eundé Bart. in repe.
l.cum acutiſsimi,in 68.col.in fi.C.de fideicommiſ.& Decius.
in c.2.in 5.colu.de conſti.& per Geor.Natam in rep. ele. ſæpe
in 2.col.de verb. ſigni.cum ſimilibus: vt per Decium in con-
ſil.77. incipi. non leuis.in 3. col. verſicu. nono quia valet &c.
in ſecunda parte, & in conſilio 80. viſo puncto. in 2. colum.
nume.5. ea parte, & conſil. 82. incipi. & diligenter in tertia
colum.num.6.& per Alexand.in conſilio 29.in fina. in primo
volum.& in conſil.20.in 2.colum.eo. lib. Et non ſolum verba
debent intelligi ſecundum ius commune, ſed etiam ſecundú
conſuetudinem vigentem,vt latius exorditur Feli.in c.ex lite-
ris in 4.& 5.col. de fide inſtru. & quod dictum eſt de lege vel
ſtatuto, idem dicendum eſt de uerbis teſtatoris, quæ ſecundú
ius commune intelligi debent: ut per plura concludit Iaſon.
in l.cum filio.in 6.col.ff.de leg.j. & ibi repeten. in ſecuda col.
& ad hoc ſolet allegari communiter tex.& gl.in l.ſi duo.ff.de
acquir.hæ.cú cócor.ut per Decium in conſi. 13. aliàs 217.in-
cip.in caſu propoſito.in 10.col.parte ſecunda. & in conſil.53.
incipien. quæritur in 2.colum.& in conſilio 77. aliàs 273. in-
cipien. non leuis. in 3. columna. eod.lib. & quod dictum eſt
de verbis teſtatoris,idem dicendum eſt in verbis principia
quæ dicunt interpretari ſecundum ius, prout eſt text. quem
ibi ponderat in quarto notabili. in l. ea facto, in princi. ff. de
vul. & pup.concor. vt nouiſsime per Alber. Bru. in conſilio.
12.in 2.col.verſic.prima ratio.Prædicta tamen omnia intelli-
guntur quădo ita interpretando verba aliquid operantur: ſe-
cus tamen ſi nihil operari poſſent, quia tali caſu interpretari
debent cótra iura commune:vt per plura concludit Feli.in ru-
brica extrà,de præſcriptio.in 2 col.verſi. fallit ſecúdo de quo
aliàs plene dixi in repe.cle.vnicæ.§.ſecus. de conceſ. præben.
& in l.ſi quando.de leg.j. & vltra prædicta ad ſuperiorem re-
gulam adde Barbatiam in repet.rubricæ.C.qui admitt. 71.co
lumna,plene per Alber.Bru.in tracta. quod ſtat. maſcul. filiæ
fœminæ non ſucce.in quinto principali articulo,in tertia co-
lumna.& per Bald.nouel.in tracta. dotis. in ſexta parte in 29.
priuilegio.& iſta regula ſine reſtrictione procedit, quando ali
ter interpretando verba, fieret alteri graue præiudicium: vt
dicit Alexan. poſt Paul. de Caſt. in l. fin. §. in computatione.
C. de iure deli. & in l. 4. §. prætor. ff. de dam. infect. & ad
materiam vide Felin. in capit. cauſam quæ. colum. fin. de re
iudi.& in c.cum Bertol. in nona columna.eod.titu.& in rubri
ca de ſponſalibus. in princip. & in capit. qualiter, il primo,
in 14.columna, verſi. ſecundo limita. de accuſatio. & ex ibi
dictis per eum colligitur alia limitatio ad ſupradictam regu-
lam: & latius circa hoc dixi poſt Bartolum in l.hæredes mei.
26 §.cum ita.ff.ad Trebellianum. † Gloſſ. in verſiculo conſti-
tuerit ponit duo. ex prima parte colligitur forma qualiter có
ſtitutum fiat: de qua hic per eam: item illa forma conſtituti
fieri etiam poteſt non ſolùm reſpectu ſolutionis, ſed etiam fi-
deiuſſoris: vt quando aliquis pro eo quòd conſtitueret Titiú
fideiuſſurum: nam bene valet tale conſtitutum: & ille qui ta-
liter conſtituit vniuerſaliter promittere ſe facturum & curatu
rú:vt dicit hic Iaſ.poſt Bal.in rubrica.C.de cóſtit.pec.per tex.
qui non eſt alibi ſecundum eum,in l. qui autem, §. ſed & ſi
quis,ff.de conſti.pec.quem ad idem Iaſ.exclamat ſingularem
in l.ſtipulatio iſta.in 2.columna,ff.de verbo.obliga.poſt Ale-
xand.ibi:& latè commendat & examinat Areti.in l.ſi ita ſtipu
latus,§.poſſum. in prima columna, ff.de verbo. obliga. cum
ſimilibus: vt per Alexand. in dicta l. qui autem. in apoſt. ad
27 Bart. & dicit non eſſe alibi † Ange.Aret.in §.ſi quis cum.in 5.
fallen.Inſti de inutil. ſtipu. Sed quæri poteſt quid ſi ille nollet
fideiubere: nunquid teneatur iſte qui promiſit? Iaſ. hic ſe re-
mittit ad illum text. tu tamen dicas, quod non tenetur, ſi iſte qui
conſtituit, fecit quicquid potuit. ita conſuluit Fede.de Senis,
in conſilio 122.incip. Martinus promiſit ſe facturum, &c. &
Bartol. in conſil. 236.incip. Martinus. & hanc opinion. tenet
Abb. poſt Anto. de Butr. & communiter ſcriben. in capitulo
genua. de ſponſa. Sed Alexan.in dicta.l.qui autem, alleg.tex.
ibi, in verſiculo quod tamen in contrarium, quòd teneatur,
& non reſoluit: & ideò pro vera reſolutione illius legis dicas
quòd aut quis fuit in mora, & ſic in culpa curandi vel facien-
di quòd ille quem promiſit fideiuſſurú fideiuberet, & ſic per
eum ſtetit, & tunc procedit contrarium dě verſi. quid tamen.
ſi verò per promiſſorem non ſtetit,quia fecit quod potuit: &
tunc non tenetur: ita videtur ibi text. diſtinguere. & tenent
ſupra allegati doctor. & iſta eſt communis opin.vt atteſtatur
Areti. in d.§.poſſum,licèt ibi contrarium teneat,concludens
quòd etiam ſi conſtituens feciſſet quicquid potuit,vt ille fide
iuberet: ſi tamen noluit hoc facere, teneretur: quia à princi-
pio inerat illa difficultas, quam conſiderare potuit. & ideò
non excuſat per doctrinam Bartoli in l.continuus, §. illud,ff.
de verborum obligationibus. Et hanc opinionem Areti.con-
tra Canoniſtas per plura comprobat Iaſon.in l.ſtipulatio iſta
in principio, in tertia columna.numero 5. eodem titulo. Ta-
men tene communem. (à quo non eſt recedendum, ſiue in
iudicando,ſiue conſulendo.) pro qua conſuluit idem Areti.
ſibi contrarius in conſilio 143. incipien. ex facto proponitur.
in primo dubio, in 4.columna. & hoc defendit Felin. in ca-
pitulo ex reſcripto. columna penultima, de iureiuran. Tho-
mas Ferrarius, in cautel. quadrageſimaquarta incipient.an
nopræterito. Et hanc opinionem tenet Abbat. in conſilio 90.

incipien. videtur, quòd fideiuſſores. vbi vult quòd fideiuſſores qui promiſerunt ſe facturos & curaturos ſub pœna, non incurrunt pœnam, ſi fecerunt quòd potuerunt: & eandem opinio. tenet Abb. in capitulo ſignificantibus. in fine de officio delegati. Non obſtat quod Areti. dicit in dicto §. poſſum. quia dicta ſua intelliguntur quomodo conſtabat de voluntate partium quæ voluerunt ſe obligari ad pœnam vel intereſſe in omnem euentum, quòd non fuiſſet ſatisfactum, vt puta quando promiſerunt de indemnitate, vel ſoluere de ſuo proprio. Et ita procedunt dicta ſua & quod notat Socin. in conſilio claxxvj. viſo inſtrumento. & conſilio 288. Incipiente, circa primum. in quinta quæſtione. & in conſilio 189. teſtator. in ſecunda parte. & in conſilio 68. in cauſa. facit quod ipſe dicit in conſilio 70. per totum in tertia parte. Nam quando ita apparet de voluntate partium, videntur obligari ſub euentu conditionis: quo caſu quando quis incipit à conditionis euentu, non conſideratur mora: & ideò quis obligatur l. in illa, ff. de verborum obligationibus. Barto. in l. ſi homo mortuus. eodem titulo. & in l. ſi duo, §. hæc verba, ff. de conſtituta pecunia. Nam contractus ex conuentione partium legem accipiunt. capitulo contractus, de regulis iuris libro ſexto, & quod in ſimili caſu Abb. tradit in conſilio 43. quidam, libro primo.

Aduertendum tamen eſt vlterius, quòd caſu quo promiſſor fuiſſet in mora curandi, & eum deberem conuenire, quòd in libello non debet poni, quòd talis non vult fideiubere: quia eſſet ineptus. ſed debeo dicere quòd per promiſſorem ſiue conſtituentem ſtetit quominus Titius fideiuberet. ita inſtruit practicus Angel. Areti. in dicto §. ſi quis eum. ſu-
28 prà allega. † In fine gloſſ. Colligitur, quòd debitum naturale & ciuile, vel naturale tantùm, vel prætorium poteſt deduci in conſtitutum: ſecus autem eſt in ciuili tantùm. quæ tamen ſit ratio cum debito ciuili poſsit accedere fideiuſſor, latè inſiſtit hic Iaſ. Ex cuius dictis breuiter tres rationes colliguntur. Prima eſt Baldi in l. penultima. C. de conſtituta pecunia, quæ nihil valet: quia illa non tollit dubium: quare eſt igitur quòd conſtitutum ſuper debito ciuili fieri non poſsit: cum ratio aliqualis videatur ſuadere facilius debere poſſe fieri hoc caſu ratione cuiuſdam vnionis ciuilis & naturalis obligationis, quæ ſe vt pater & mater habent ad producendum actionem, & tamen videmus: quòd hæc vnio per viam pacti fieri non poteſt, dicta l. tertia de conſtituta pecunia. hic allega. in gloſſ. quæ eſt ergo ratio illius deciſionis adhuc ex dictis Bald. deſideratur. nam illa quam aſsignat, potius eſt quædam differentia inter fideiuſsionem & conſtitutum. Secunda ratio redditur hic per Dyn. vt hic vide per Iaſonem quæ ſuaderi poteſt vltra ipſum per textum optimum in l. liberi, ff. de contrahen. emptione. dum ſit differentia, an emptor ſciuerit rem venditam non eſſe in commercio, an ignorauerit, ſicut hic adhibetur per Dyn. iſta diſtinctio, an ille cui ſit conſtitutum ſciat tantùm eſſe debitum ciuile, an verò ignoret. vt primo caſu non valeat: ſecundo ſic: vt latius hic refert Iaſon.

Tamen etiam iſta ratio eodem morbo laborat: quia non aſsignatur differentia ſiue ratio ſpecifica quare quando creditor ſcit debitum tantùm eſſe ciuile, non valeat conſtitutum. Et ideò tertia ratio aſsignatur per Ioannem Fabrum quæ videtur plus habere coloris: videlicet quòd conſtitutum poſsit fieri ſuper debito ciuili ſicut & fideiuſsio.
29 Tamen intereſt, quod ſit illud debitum ciuile. † Nam quoddam eſt debitum inefficax, & cui ius non aſsiſtit: vt eſt forte illud quod remanet ſublata naturali obligatione per pactum de non petendo: vt in l. Stichum, §. naturalis, ff. de ſolutio. & tradit Bartolus in l. ſi vnus, §. pactus, ff. de pactis & ſuper iſto debito ciuili, de quo voluit intelligere Ioannes Fabr. non poteſt fieri conſtitutum: & ita procedunt iura allegata hic in gloſſ. Quoddam verò eſt debitum ciuile efficax, & cui ius aſsiſtit: vt eſt debitum ex ſententia, iuxta l. Iulianus. ff. de condictione indebiti. & tale debitum poteſt conſtitui. Ita hic Faber, quem per longiora verba refert hic Iaſon. Et hanc opi. tacito Fabro tenent omiſsimi Senen. in rubrica de verborum obliga. in decima charta, in quarta colum. vbi illam ciuilem obligationem exemplificant in literarum obligatione, quæ eſt ciuilis: & per hoc concludunt, quòd debitum ciuile poſsit conſtitui. & reſpondent ad l. tertia hic allegat. in gloſſ. vt hic Faber. Tamen aduerte, etiam iſta ratio non tranſit ſine dubio: quia illa attenta ſequeretur quòd etiam ſuper debito naturali non poſſet fieri conſtitutum ex eo, quia pactum nudum non ſolum eſt inefficax ad agendum de iure ciuili: vt in l. legem. C. de pactis. ſed etiam de iure prætorio: vt in l. iuris gentium. §. igitur nuda. ff. de pactis. & ſic illi ius non aſsiſtit. & tamen de illo poteſt fieri conſtitutum: vt hic eſt text. Et ideò per iſtam rationem Ioannis Fabri non dilucidatur iſta difficultas, neque aperitur ratio dictæ legis tertiæ allegatæ in glo. videlicet quare illud debitum ciuile, quodcunque ſit, non poteſt conſtitui. Præterea quia non eſt verum quòd debitum quod oritur ex ſententia, ſit ciuile, ſed eſt de iure naturali. vt tradit Bar. & alij ſequuntur, in dicta lege, Iulianus.

Quamobrem mihi videtur quòd alia noua ratio dari poſſet in hac difficultate, ſcilicet quòd ideò debitum ciuile non poteſt in conſtitutum deduci: quia ratio ſuper qua fundantur leges in hac materia conſtituti, ſecundum communem ſententiam, non patitur, videlicet, vt nudum & ſimplex pactum producat actionem, niſi fuerit geminatum: & geminari
30 non poteſt, niſi alterum præcedat: quoniam † ad producendũ perfectum vnum, duo imperfecta cõcurrere debent eiuſdem naturæ: vt finge me probare velle debitum per vnum teſtem, nemini dubium eſt, huius teſtimonium nudum eſſe imperfectum, & nullius roboris c. veniens de teſtibus. l. teſtimonium. C. eodem. Sed ſi cum illo vnum alterum adiunxeris, fiet perfecta probatio. c. licet, de teſtibus. Ita videmus etiam in naturalibus: nam ex coniunctione diuerſæ ſpeciei maris & fœminæ gigni aliquid vere non poteſt: vt ex cane ſiue equo, & muliere. Quod ſi vir & fœmina eiuſdẽ ſpeciei coniungantur, quod ſinguli non faciunt, ſimul commixti producunt: ita eſt in propoſito. Pactum enim nudum, cùm de per ſe frigidum ſit non habens veſtimentum, ſi poſtea adiungatur cum debito ciuili etiam de ſe imperfecto, non poteſt calefieri neque veſtiri, vt ex eorum calore aliqua actio naſcatur, cùm ſint imperfecta diuerſæ naturæ: cùm omne ſimile adauget & foueat ſuũ ſimile: hinc eſt quod ciuilis tantum poſſeſsio quæ eſt de iure ciuili producit vſucapionem, quæ eſt de iure ciuil. l. prima. ff. de vſucapio. ſecus eſt in naturali tantùm: vt tenet Dinus in regula, ſine poſſeſsione. in principio, & in fine, de regulis iuris, libro ſexto. & aditio, quæ eſt de iure ciuili, & vſucapio producunt etiam dominia de iure ciuili, lege in rem. la ſecunda. ff. de rei vendicatione, cum his quæ notat. ſed ex diuerſis & diſſimilibus poteſt ſimilis effectus produci, nec ſit bona illatio, lege Papinianus. ff. de minoribus. capitulo maiores, de Baptiſm. Iſta autem ratio non militat quando conſtitutum fit ſuper naturali obligatione, & ſic ſuper nudo pacto ſibi ſimili. Et ideò diuerſa producitur ratio: quin etiam, quia illud quod debetur ex ciuili obligatione iure prætorio per exceptionem datam ab ipſo prætore non debetur, ſcilicet obſtante æquitate contra rigorem iuris ciuilis: ergo nec conſtitui poterit: quia conſtitutum eſt introductum ab eodem iure prætorio & eadem æquitate naturali, lege prima, in principio. ff. de conſtituta pecunia, de quo dixi ſuprà in quarto notabili, vbi videas. Et quia prætor noluit niſi ſubuenire in caſibus in quibus æquitas prætoria à iure ciuili arcebatur, noluit autem actum iuris ciuilis alterare: iuxta ea quæ Senenſes tradunt in rubrica C. qui admit. Et per hoc poteſt ſolui alia dubitatio, videlicet quòd titulus de fideiuſſoribus, propter conſtitutum non dicitur ſuperfluus, neque ſublatus per iſtud remedium prætoris poſtea introductum: argument. le. quoties. ff. de actionib. & obligationibus. & l. ſi te ſo-
31 lum. ff. de hæredib. inſtitue. † Et quia fideiuſſor in multis caſibus intercedit in quibus conſtitutum non habet locum: vt patet vltra adducta hic per Iaſon. in §. fideiuſſor. Inſtit. de fideiuſſor. vbi poteſt interuenire pro debito futuro: at in cõſtituto non niſi pro debito præterito, vel de præſenti contracto. l. prima. §. ait prætor. ff. de conſtituta pecunia. & notat gloſſ. in lege, ſi vero non renumerandi. in §. ſi poſt reconditum. ff.
32 manda. cum ſimilibus. † Et attenta ſupradicta ratione quòd conſtitutum introductum ſit ex æquitate naturali: vt dicta l.

prima,

prima, poſſet attentati vnum nouum in hac materia, quòd conſtitutum dolo vel metu extortum, ſit nullum ipſo iure, etiam ſi de rigore iuris ciuilis valere poſſet: per textum in lege prima. ff. quod metus cauſa. & facit pro hoc vnum ſimile. Nam certum eſt quòd qui coactus eſt hereditatem adire, efficitur hæres de iure ciuili: & tamen coactus agnoſcere bonorum poſſeſsionem non, efficitur bonorum poſſeſſor. l. tertia. §. inuito. ff. de bonorum poſſeſsio. declarando vt per Decium in l. prima. in prima columna, C. qui admit. & pro hoc doctri. Bartol. in l. ſi mulier. §. ſi dns. ff. quod metus cauſa. ad idem facit lex, ſi mulier. §. ſi metu. ff. quod metus cauſa. Ratio differentiæ eſt: quia ius ciuile defert hæreditatem volenti. lege, pro hærede. ff. de acquirendi hæreditate. & tamen ille qui metu conſentit, dicitur verè velle. dicta l. ſi mulier. §. penultimo. Tamen æquitas non patitur, vt qui coactus eſt, poſsit acquirere bonorum poſſeſsionem: patet: quia datur contraria reſciſsio. & ideò non quæritur, dicta l. tertia. Nec obſtat ſi dicas quòd conſtitutum eſt contractus ſtricti iuris, cùm non enumeretur in §. actionum. infrà eodem. & contractum ſtricti iuris dolus vel metus non annullat ipſo iure, l. dolo. C. de inutili ſtipulatio. quia dico hoc eſſe verum in contractibus ſtricti iuris inductis à iure ciuili: ſecus ſi à iure prætorio, per ſupradicta. vel hoc poteſt negari quòd ſit ſtricti iuris, imò bonæ fidei, per ea quæ dixi ſuprà in euidentialibus poſt Bortolum in lege iu-
33 ris gentium. §. igitur. in fine, ff. de pactis. † Et circa prædicta hic etiam caderet dubitatio, nunquid conſtitutum factum ſine cauſa valeat, vel non: quam quæſtionem latè proſequitur hic Angelns. Tu breuiter dicas quòd ſic. & vltra deducta hic per Angelum, & Alexandrum & Iaſon. in lege à Titio. ff. de verborum obligationibus. tu in terminis noſtris vide latè Baldum nouellum in rubrica, de verborum obligationibus, in decima colum. & ibi nouiſsimi reaſſumunt in ſexta charta: & iſta dependent ab his quæ habentur per Bart. & alibs in l. creditori. C. de pact. dum allegat. l. ſecunda. §. circa. ff. de doli exceptione. per Alexandrum in l. petens. in tertia columa, C. de pactis. Iaſon poſt Alexand. in l. ſi ad præſens. ff. ſi certum petatur. & Iaſon. in l. ſi duo. §. ſi quis iurauerit. in prin. ff. de iureiurando. per Barto. in l. prima in principi. in tertia de operis noui nunc. cum ſimilibus: vt per Fel. in cap. ſi cautin. de fide inſtrumen. in 16. columnæ. quæ non conueniunt materiæ proximæ iſtius text. & gloſſ. nam turpe quodammodo videtur, ut quicquid ex lectione contingat, ut multi faciut, protinus in materia congerere. Gloſſ. in uerſiculo nulla. diuide in tres partes: ut hic per docto. in prima parte ibi. l. eum qui &c. dic breuiter quòd imò iſta ratio gloſſ. potiùs facit pro ratione l. promiſſor. ff. de conſtitu. pecuni. uidelicet quæ ſit ratio quare obligatio ex conſtituto dentur decem, dies: cum obligatio pura ſtatim pariat actionem. l. eum qui Kalendis. de uerbo. obliga. Poteſt reddi ratio iſtius gloſſ. quia ex quo ille qui conſtituit in uno grauatur, uidelicet, ut ea pacto nudo teneatur, in aliquo debet releuari, ſcilicet ut dentur decem dies &c. hæc autem ratio non procedit econtra uidelicet: quare eſt quod ex pacto nudo teneatur. cùm propter hoc quod tenetur, dentur illi decem dies: unde meritò hæc ratio per docto. hic communiter reprobatur.

34 † Quæ igitur ſit ratio fundamentalis, quare ea conſtituto detur actio. doc. hic uarias ponunt: de quibus hic ſeriatim per Iaſon. & dixi ſuprà latè in euidentialibus. Omiſsis tamẽ alijs rationibus, illa prima facie uidetur efficatior, & uerior quam ponit Bartolus in lege iuris gentium. §. igitur nuda. ff. de pactis, uidelicet quòd ideò ea contractu conſtituti detur actio: quia eſt contractus nominatus. & licèt iſtam rationem Iaſon hic improbet, ſatis debili fundamento, ad quod dicit nõ poſſe reſponderi: tamen idem Iaſon ſibi contrarius tenuit hanc rationem ſuprà, in princip. huius text. in euidentialibus, & in l. ſi pacto. in ſecundò notabili, numero ſexto. C. de pactis. & in §. ſi cũ nulla, dicta l. iuris gentium. in fine. & alibi ſæ-
35 pe. & hoc ultra ipſum ſuadetur: quia quo † ad hoc ut dicatur contractus nominatus, ſufficit ꝙ habeat ſpecificum nomen ultra nomen conuentionis: & ꝙ ex eo producatur actio ſui nominis, & habeat formam. l. j. §. fin. ff. de pac. l. iuris gentiũ, in principio, eodem titulo. & per Bartolum in d. l. iuris gentium. §. quinimo. & ideò emptio & venditio & ſimiles, vt dicit ibi tex. dicuntur contractus nominati: quia habent ſpeciale nomen extra conuentionem, & propterea à ſuo nomine ſpeciali actionem producunt: vt ex emptione actio ex empto, & ita de alijs: ſed contractus conſtituti eſt ſimilis: quia habet de per ſe nomen & formam datam à prætore, ea qua naſcitur actio de conſtituta: igitur dicitur nominatus. Non obſtat fundamentum Iaſon. hic, ad quod dicit non videre reſponſum, & propterea tenuit contra Barto. quia fateor quòd fideiuſsio eſt contractus nominatus. Quid ad rumbum? dare enim inconueniens in terminis remotis, non tollit difficultatem: vt ipſe idem Iaſon dicit in l. finali. C. de pactis. & in l. prima. in vndecima columna, ff. de officio eius cui manda. eſt iuriſdi. nam fideiuſsio eſt actus ciuilis & acceſſorius ad principalem non conſtituens ſpeciem de per ſe: ſed habet reſpectum ad contractũ principalem ſine quo eſſe non poteſt. l. fideiuſſor obligari. §. fideiuſſor ff. de fideiuſſo. §. primo, Inſtitut. de fideiuſſoribus, cum ſimilibus. nec dicitur habere nomen antequam ſit in eſſe productus: & in eſſe producitur quando fit per ſtipulationem: vt dicunt nouiſsimi in rubr. ff. de verborum obligationibus tenet Barto. in l. ſciendum in principio. ff. de verborum obligationibus. & ſic ſtipulatio eſt cauſa efficiens & formalis fideiuſsionis: ſed conſtitutum bene poteſt ſtare abſque eo quòd præcedat debitum: vt puta quando fit à tertio pro alio, qui tertius nunquam fuit obligatus: vt patet hic in §. noſtro. igitur conſequentia non valet, Ex conſtituto oritur actio ſine ſtipulatione: ergo ita debet eſſe in fideiuſsione: quia diuerſa ratio pactum reformat: & ratio diuerſa patet ex prædictis & per Ioannem Fabri, Inſtitut. de fideiuſſo. cum quo tranſit idem Iaſ. in l. iuris gentium. in princip. in verſiculo ſecundo limit. ff. de pactis. & quia arguere de actu iuris ciuilis in quo rigor conſideratur, ad actum prætoris vt eſt conſtitutus, in quo æquitate prętor mouetur, eſt arguere de nigro ad album: vt habetur in l. placuit. C. de iudic. & in l. nulla. ff. de legib. & tradit Barba. in repetitione rubricæ C. qui admit. in vndecima col. Sic ergo argumentum de fideiuſsione, cùm ſit actus ciuilis, non obſtat: cum ibi attendatur rigor. Vnde ex
36 hoc infero quòd † data paritate terminorum etiam fideiuſsio poſſet fieri pacto nudo. nam vbi ageretur de bono & æquo, & ſic in caſibus in quibus æquitas prætoris attenderetur, prout de iure canonico, & etiam inter mercatores, vt deducit Iaſon in dicto §. ſed cum nulla, pacto nudo poteſt fieri fideiuſsio. & ita firmat Iaſon in l. ſingularia. in decima colum. ff. ſi certum petatur: & nouiſsi Bononienſes in d. l. ſciendum. Sed vbi attenditur rigor meri iuris ciuilis, non poteſt fieri fideiuſſio ſine ſtipulatione. & ita procedit l. blanditus. C. de fideiuſſo. & ita in terminis ad iſtam rationem quam dicit inſolubilem Iaſ. reſpondet idem Iaſon tenendo opi. Barto. quam hic impugnauit. l. ſtipulationum aliæ. §. ſatiſacceptio, numero tertio, ff. de verborum obligationibus. & firmat latiſsimè idem Iaſon in rubrica de verborum obligationibus. in 4. colum. verſiculo, tu ergo dic, quòd ratio &c. & hæc opinio videtur verior, quicquid Iaſon hic dixerit. Sed conſidera vlterius diligenter: quia videtur quòd iſta ratio non eſt vera quòd conſtitutum ſit contractus nominatus. nam ille dicitur contractus nominatus, qui habet ſpeciale nomen. Sibi tantũ deſeruiens. dicta l. iuris gentium in principio. ſed conſtitutum non eſt ſpeciale nomen, cùm conueniat cuicunque conuentioni factæ de ſoluendo: vt patet in l. j. per totum. & in l. tertia. ff. de conſtitut. pecunia. igitur &c. iſta conſideratio fuit nouiſsimorum Senenſium in repetitio. rubricæ. ff. de verbor. obligationi. in decima charta. Sed mihi non videtur vera: quia ex eo ꝙ conſtitutum poſsit ſuper omni conuentione fieri, non deſinit eſſe nominatus. Patet, quia ſtipulatio poteſt interponi ſuper omni cõtractu. l. ſtipulationum aliæ. §. conuentionales. ff. de ver. obl. & tamen dicitur contractus nominatus: vt eſt caſus in l. j. §. fin. quem ibi notant omnes. ff. de pactis. iſta ergo ratio contra Bart. nihil valet. Præterea quia ex hoc ipſo ſit conſtitutum, ex quo ſuper debito ſit: neque eſt dare caſum, vt ſine eo fieri poſſit: quam propterea conſtitutum dicitur, aliàs eſſe non poteſt: & ideò ſi de natura ipſius contractus hoc habet, nõ debet ex

hoc inferri: vt illud faciant eſſe vel non eſſe nominatum: ar-
gumen. l. pacta conuenta, ff. de contrahenda emptione. Et
inquantũ Iaſon hic impugnat rationem communem, videli-
cet quòd ideò datur ex conſtituto actio, quia eſt pactum gemi
natum, dicas. idem Iaſon ſibi contrarius tenuit illam ratio-
nem in conſtituto, in l. lecta. in octaua columna, numero duo-
decimo, ff. ſi certum petatur. & docto. in l. legem. C. de pactis.
& abbi ſæpe. Sed breuiter circa iſtam inueſtigationem ra-
tionis aliter dixi, ſuprà in euidentiabbus, vbi poſui plures ra-
37 tiones quas vide. † Secundò ex iſta prima parte collige, quòd
differentia ſit inter conſtitutum, & alias obligationes: quia in
conſtituto dantur decem dies. l. promiſſor, ff. de conſtitut pe-
cu. ſed in alijs obligationibus ſtatim debetur, l. eum qui. hic
alleg. in glo. Hæc glo. reprobatur communiter per docto.
hic: quia in hoc nulla eſt differentia inter cõſtitutum, & alias
obligationes: vt latè adducit hic Iaſon. & vltra adducta per
iſtum, ita tenet glo. & intelligit dictam l. promiſſor. in l. ſi debi
tori. & ibi dixi, ff. de iudic. & glo. in §. omnis. in verſiculo con-
feſtim: & ibi notat Ang. Areti. ſuprà de verborum obligatio.
& gloſſ. in l. quod dicimus, ff. de ſolutioni. Et ratio manifeſta
videtur, quia ratio communis quare illæ decimo die dantur.
eſt cauſa miſerationis: vt dicit glo. in dicto §. omnes. & Alex.
in l. ſi mora. in quarta colum. nu. 11. ff. ſoluto matrimo. vbi la-
tè. ſed illa ratio militat in omnibus alijs obligationibus: igi-
38 tur &c. † Et hæc omnia quæ de conſtituto dicta ſunt, pro-
cedunt vbi quis ſimpliciter conſtituit ſe ſoluturum, quod ip-
ſe vel alius debet ex contractu vel quaſi: ſecus autem ſi ex con
tractu pœnali: nam tale conſtitutum non valet. text. allega-
tur ad hoc ſcripens in l. Titius, ff. de conſtitu. pecuni. quem ad
hoc valde commendat Iaſon in l. ſi pacto quo pœnam. in pri-
ma columna. C. de pact. ſed tamen ſi rectè conſideretur ille
text. vrgenter non probat, quin non poſsit euitari: vt ibi latius
39 deduxi, quæ breuitatis cauſa omitto. † In eadem gloſ. ibi. C.
de donationi. l. ſi quis argentum, §. ſin autem. Habes ex glo. ꝙ
ſpeciale ſit quòd ex pacto nudo de donando oritur actio. Ita
tenet hic gloſ. cũ alijs allegatis hic per Iaſonem: quibus adde
Barto. in l. ſi tibi. in principio, ff. de pact. vbi dicit quòd pro-
pter hoc quod in d. l. ſi quis argentum. inducitur ſpeciale, ꝙ
ex pacto nudo donationis oriatur actio: ille text. non habet
locum in donatione præſumpta, ne inducantur duo ſpe-
cialia: & iſtud dictum cum pluribus concordantijs ſequi-
tur Corneus conſilio 23. viſo puncto. in 2. columna, primo
volumine, & conſilio trigeſimoquinto, circa primum. in
11. columna, in eodem libro. & videtur ſentire idem Cor-
neus in conſilio 228. incipiente viſo. in 3. volumine. & Soci.
in conſilio 144. incipiente viſo. in 3. columna, primo volu-
mine. & Alexander in conſilio 113. perſpectis his. in 6. vo-
lumine nouo per totum.

Iſtam glo. in iſto exemplo reprehendit Bartol. in l. le-
gitima, ff. de pactis. dicens quod ex pacto nudo dona-
tionis non oritur actio: ſed propter pactum oritur con-
ditio ex lege. & ita intelligit dictam l. ſi quis argen-
tum. Roma. conſi. 486. incipiente, in caſu propoſito. vn-
de cum hic quæramus exempla pacti nudi ex quibus oria-
tur actio, non rectè ſubijcitur exemplum donationis. & ibi
latiſsimè & notabiliter declarat quando actio dicatur na-
ſci ex pacto vel propter pactum: & ita ibi eum ſequuntur
communiter ſcribentes: & probat text. in d. l. ſi quis argen-
tum illam opinio. Bart. in illis verbis, ex lege veſtra neceſsi-
tatem imponi &c.

Sed modò aduertendũ eſt, quia videtur ꝙ Bar. neque gloſ.
hic ita per eũ reprobata nõ bene dicant: nam Bar. vult contra
gl. hic ꝙ ex donatione detur condictio ex lege. gl. verò hic te-
net ꝙ detur ex pacto nudo. Ego dico ꝙ datur actio ex ipſo cõ
tractu donationis, quemadmodum datur ex quolibet alio cõ
tractu nominato: & ſic ꝙ non ſit aliquod ſpeciale. quod ita
oſtendo. certum eſt quòd contractus donationis dicitur no-
minatus, eſt glo. in l. fin. & hoc ibi tenet Alexander, ff. de cõdi-
ctione ob cauſam. Bart. poſt gloſ. in l. in ædibus. §. 1. ff. de do-
40 natio. quod vltra ipſos ratione probatur: quia † contractus
innominatus præſentia reuocatur. quòd ſecus eſt in donatio-
ne: ergo eſt nominatus. antecedens probatur in l. pecuniam,
ff. de condictio. ob cau. conſequens in l. Ariſto. de donati.

Item quia vt dicunt prædictæ glo. in d. l. fina. illi dicuntur con-
tractus nominati qui ſolo conſenſu contrahuntur: ſed dona-
tio eſt huiuſmodi, vt patet in dicta l. ſi quis argentum, §. fina.
igitur &c. Accedat, quia donatio non ſtat in ſimplici nomine
conuentionis, ſed oritur ſpeciale nomen: quo caſu ſecundum
regulam l. iuris gentium. in princip. debet dici contractus no
minatus: & ita tenet Alexander. in l. qui Romæ. §. Flauius. in
3. columna. de verborum obligatio. & in d. l. iuris gentium. &
eſt communis opinio. Tunc ſic, quando contractus eſt nomi-
natus, producitur actio ex natura & virtute ipſius contractus,
prout ſuprà dixi in princi. gloſſ. nam vt dicit Bart. in d. l. iuris
gentium, contractus nominati eo ipſo quod ſunt in eſſe pro-
ducti, habent actionem: at iſte cõtractus donationis ſtatim in
eſſe producitur, quando declaro te velle donare tale [illegible]:
quia conſenſu perficiuntur abſque aliqua traditione, §. perfi-
ciuntur. Inſtitu. de donationi. nec placet diſtinctio Bart. in d. l.
iuris gentium. quod aliud ſit donatio, aliud pactum de do-
nando. quem ibi ſequitur Alexander. & Moder. & etiam no-
uiſsimi repet. in l. 2. in tertia columna, C. de pactis inter em-
pto. & vendito. & Bald. nouel. in tracta. dotium in tertia par-
te, in prima columna. cum alijs adductis per Decium in l. cũ
fundus, §. ſeruum. in prima, ff. ſi certum petatur. & nouiſsimi
Floren. rep. in §. Cato, numero 181. cum ſequen. de verbo-
rum obligatio. quia text. in dicta l. ſi quis argentum. de do-
41 natione loquitur. & † illud id quod eſt donatio, eſt pactum
de donando: quia qui donat in illo actu qui conſenſu contra
hitur, nõ illicò paratam habet rem, vt ſtatim donet, ſed refert
ſe ad futuram rei donationem, ſeu, ſi mauis, traditionẽ: & ſic
ipſa promiſsio de donando, quæ nudo conſenſu contrahi-
tur, donatio eſt, quæ à ſui diffinitione nihil aliud eſt quàm ſpõ
tanea liberalitas. cap. primo, de donationibus. Et ita videtur
hanc opinio. ſentire Alexand. in conſilio 113. perſpectis his. in
6. volumine nouiter impreſſo, vbi latiùs diſcutit dictam l. ſi
quis argentum. Suadetur hoc: quia ſi vera eſſet opinio Barto-
lus in dicta l. iuris gentium, ſequeretur quòd nunquam dare-
tur caſus in quo actio daretẽ ex donatione: quia ſi traditio ex-
pectatur, tunc actione opus non eſt, quæ tunc demum compe
tit cũ donator adimplere recuſat, quod promiſit: vt tradit in
terminis Bal. in l. contra iuris. in ſecunda lectura, circa finem,
ff. de pactis. Et hoc exemplo legali ſuadetur: nam vt in emptio
ne idem eſt promiſsio venditionis & emptio. nam ſi promit-
to tibi vendere fundum pro 10. iſta eſt venditio: patet per gloſ.
in l. in vendentis. C. de cõtrahenda emptione. & talis illa eadẽ
venditio eſt pactum de vendendo. facit notabile dictum Ale-
xandri in l. cùm fundus, §. ſeruus in 3. col. ff. ſi certum petatur.
vbi dicit quòd ſi promitto tibi me obligaturum pro 10. iſta
verba inducunt obligationem, & ſtatim poteſt agi. quod di-
ctum ſequitur ibi Iaſon. & idem Iaſon. in l. dominus, ff. de
conditione indebiti. & nouiſsimi Florentini. in repeti. §. Ca-
to. num. 179. & ſequen. ff. de verborũ obliga. & Gozadinus in
repetitione l. 2. in princ. & in 5. colum. C. de pac. inter empto.
& vendito. ita in donatione eſt dicendum. Opinio ergo Bart.
procedit in contractibus qui re contrahuntur. & ita etiam cõ
tra Barto. tenent Moderni in d. l. iuris gentium. longo verbo-
rum ambitu. & declarant notabiliter Nouiſsimi in rubrica ff.
de verborum obliga. in 8. charta. in 1. col. & eſt quidam Lan-
cellotus Galiaula, qui vltimus in illo articulo ſcripſit. ve-
rum quia paruæ vtilitatis ſunt, & vt inquit textus in capitulo
niſi, §. propter malitiam. de renunciationibus. qui nimis emũ
42 git, ſanguinem elicit. ideò hæc † ſufficiant: non tamen à com-
muni recedatur: qua tamen retenta limitatur procedere quã-
do in pacto de donando deducitur res vel quantitas: ſecus ſi
deducatur factum: quia tunc non datur actio, nec procedit
d. l. ſi quis argentum, §. fina. quia cùm ſit correctoria, non de-
bet extendi. ita limitat Bar. d. l. ſi quis argentum, in d. §. quin-
imo, in fine, ff. de pactis. & idem firmat Bartol. in l. ſi vnus, §.
pactus ne peteret. in 4. col. num. 12. eodem titulo. Ange. in re-
pe. l. ſi certis. C. de pactis. & Bal. in l. contra iuris. in ſecunda le
ctura, in fine, ff. de pactis. & in l. cùm virum. C. de fideicom-
miſ. tamen conſiderandum eſt, an iſta limitatio ſit vera. & vide
tur firmius dici poſſe quòd non, quia contra eam videtur ca-
ſus iuncta glo. in l. ſi cum mihi, ff. de dolo. vbi eſt tex. quòd quã
do donatur res conſiſtens in facto, competit condictio ex

d.l.ſi quis argentum.vt ibi tenet gloſ.quæ communiter ibi ap
probatur. Præterea, quia tex.in d.l.ſi quis argentum, §.ſi.lo-
quitur indefinitè de donatione rei: quod verbum generale eſt
adeò quod eius appellatione factum conuinetur: prout eſt gl.
nota.in §.j.ſuprà de obligatio.quã ad hoc ibi notat Bal.& Are
ti.ad idem eſt glo.in ver.generale,ibi, facta quoque.in l.j.ff.ſi
certũ petatur.ergo apparet manifeſtè q d.l.ſi quis argentum,
procedit in facto per iſtam nouam ponderationem. Præterea
hanc opinio.tenet Bald.in l.pacta quę contra.C.de pactis.vbi
hoc probat vna alia ratione.nam promittens factum, vide-
tur promittere intereſſe,ſi non faciat, l.ſtipulationes non di
uiduntur.verſiculo Celſus. de verbo. obliga. & intereſſe con-
ſiſtit in dando, ſcilicet in pecunia,l.ſi quis ab alio.in fine,ff.de
re iudica. Neque obſtat quòd factum principaliter debet cõ-
ſiderari,non intereſſe.argumento l.ſi quis ne cauſam.quia po
teſt dici eſſe verũ,niſi ſit in mora promiſſor. Tamen finaliter
iſta ratio Bald. non ſatisfacit ea eo quia quando illud quod
venit in conſequentiam, non poteſt ſimul compati cum illo
quod principaliter deductum eſt in promiſsione, attenditur
illud quod eſt principale: vt tradit notabiliter Decius in l.ro-
gaſti.in principio in 2.col.ff.ſi certum petatur. & ad illam ra-
tionem Barto.in d.l.pacta quæ contra.reſpondet aliter Alexã
der in d.l.iuris gentium, §.ſed cum nulla.in j.colũ.vbi poſtea
ea mente eiuſdem Baldi & Imolæ nititur concordare opinio.
Illa tamen concordia confunditur per rationem quam ſuprà
adduxi.& quia in obligationibus facti non ſit illa diſtinctio,
cùm reſpectu intereſſe vniformiter concludatur per ea quæ
dicit Spec.in tit.de primo & ſecundo decreto,§.10.verſi.item
quæritur.In conditionibus verò bene ſit illa diſtinctio. in qui-
bus requiritur merum & putum factum,l.Meuius,ff.de cond.
& demon.tenet Soci.in conſi. 208. conſideratis. in penultima
col.verſi.ad tertiũ,2.lib.& conſi. 273.in præſenti. in 2.col.eo.
lib.& iſtud merum factum etiam conſideratur reſpectu tradi
tionis,quæ facti eſt,l.conſilio, ff.de cur. furio. quicquid dicat
Alexan. in d.§.ſed cum nulla. & ſic ex iſtis mihi videtur quòd
iſta opi. contra Barto. ſit vera, quam tenet ibi Pau. & Saly.
in l.legem.in 6.quæſt.C. de pact. & gloſ. in l.permiſiſti, ff. de
præſcrip. verbis. Aliæ limitationes colligi poſſunt ex allega-
tis ſuperius quas per te colligas. Item circa illud quod dicit
Iaſon,nunquid dicta l.ſi quis argentum,§.ſi.procedat in dona
tione cauſa mortis,vt poſsit perfici pacto nudo,Breuiter,quia
hoc eſt extrauagans, dicatis quòd ſic: & iſta eſt communis
opi.quam ſequitur Alexan.in l.ſcieodum.in 2.colum.ff.de le-
gatis primo.& ibi Iaſ. declarando tamen notabiliter vltra ip
ſos, vt per Corneum in conſilio 107.incipien. videtur. in 2.
col.in 4.volu. vbi tenet communem & eam declarat. & licet
Nouiſsimi.in d.l.ſciẽdũ.eam deſtruant leuibus ſatis fundamẽ
tis,eam tamen firmat Alex. in d. conſi. 113. ſuprà alleg. cum
alijs ſimilibus: vt tradit quidam Petrus Rauennas in Alpha.
iuris,in ver.donatio.In eadem glo. ibi & de rei vxo. actio, l.j.
§.j.Iſtud exemplum gl.de d.l.j.improbat Bar.in d.l.legitima,
ff.de pac.quia ibi non eſt ex nudo pacto, ſed quia fingitur ſti-
pulatio. Sed tu defende gl.quæ communiter tenetur, quod il
le tex.optimè probat,nec enim bene inſpexit Barto.Text.enim
ibi ponit tres caſus. primus quando ſtipulatio non interue-
nit, & fingitur interueniſſe, vel quando interuenit, & tunc
etiam competit actio. Secundus caſus eſt, & ibi probatur in-
tentio glo.noſtræ, quando ſtipulatio interuenit, ſed ſubulis:
& tunc iſto caſu à lege roboratur, & producitur actio. ratio
44 eſt:quia † quando partes volunt ſtipulari,& tamen ſtipulatio
redditur inutilis ob aliquam cauſam, tunc habet vim pacti
nudi.l.an inutilis, ff.de acceptila. Et quod per eam dicit Ang.
in quodam ſuo cõſilio quem refert Geor. Nat.in repe.cle.ſæ-
pe, §.& quia.4. col.de verb. ſigni.& licèt lex roborauerit illã
ſtipulationem, non propterea voluit tollere antiquam com-
petentem ex pacto nudo: niſi nominatim exprimatur anti-
quam velle tollere.l.quoties.vbi eſt caſus,ff.de actio.& oblig.
& l.2.C.de pac.inter emp.& vend.& iſta fuit intentio gloſ. &
ita declaratur glo.in verſi.ſi certa, ſuprà de verb.obligatio.in
princip.dum alleg.illum tex.& ea quæ dicit Feli. in cap. cum
ordinem, in prima columna in princip. de reſcrip. alias ſe-
queretur,quòd l.executionem, hic alleg. in gloſ. eſſet ſuper-
flua: niſi intelligamus eo modo d.l.j.quod ex pacto nudo illo

caſu poſsit dari actio: vt iura concordentur, c.cum expediat
de electio. libro 6.de quo latiſsimè dixi in l.j. ſol. mat. vbi eſt
propria materia: & ibi per Moder.latè diſputatur nunquid d.
l.ſit correcta. Sed quia hæc ſunt modici momẽti, teneas opin.
quam velis. nam poſſet teneri contra gloſ. ex alio capite,eo
quia contractus dotis eſt nominatus: vt dicit Barto. in d. l.le-
gitima.vt dixi in d.l j.ſoluto matrimonio.poſt gl.in verſi.ſem-
per.quę ad idem alleg.dictam l.j.§.j.ad quod hic allegauit:&
ſic poſſet actionem ea natura ſui producere per ea quæ tradũ
tur in l.iuris gentium.quæ non examino hic cùm non ſit pro-
pria materia. In eadem glo.ibi, item in nautico fœnore. Et
ibi in acceſsione frumenti.& ibi, item in vſuris ciuitatis pro-
miſsis:dicatis quòd omnia iſta membra glo.hodie per ius ca
45 nonicum ſunt correcta.Nam ex quo † ius diuinum & canoni
cum prohibet omni caſu vſuras: vt toto titulo, extrà de vſu-
ris.precipuè in cap. vigilanti.& cap. nauiganti. & cap. ſuper
eod. dicendum eſt q ius ciuile etiam quo ad forum ſuum,
& inter ſubditos temporales non habebit locum iſto caſu. vt
patet in capitulo fin.de præſcriptio.latè tradunt mod.in capi.
eccleſia ſanctæ Mariæ.de conſtitutio.cum alijs ſimilibus. Ta-
men poteſt gloſ. ſuſtineri dicendo q illa vſura in legibus hic
allegatis in gloſ.petitur ratione intereſſe, quòd peti poteſt de
iure canonico: & appellatur ibi vſura, prout eſt gloſ.ordina
ria in cap. conqueſtus. & ibi Abb.extrà de vſuris.& hoc veri-
ſimile videtur: quia cum Imperator proteſtetur ſe ſequi vel-
le conſtitutiones quatuor conciliorum, euangelia,& conſtitu
tiones patrum,tanquam Chriſtianiſsimus. vt in l.non redden
tes.C.de ſumma Trinitate.non eſt dicendum q conſtitutioni-
bus ſuis admittat illam vſuram, quæ vtraq; pagina deteſta-
tur: ſed potius illo modo interpretari debet, vt euitentur de-
lictum.argu.l.merito.pro ſocio. & ita iſta glo.poterit defen-
46 di. Et per hoc ſit finita iſta gloſ. † Alij caſus ſunt extra gloſ.
in quibus ex pacto nodo oritur actio, quia ſerioſè ponuntur
per Modernos in d.l.iuris gentium.& aliquos enumerat & li-
mitat latè Soc. in fallentia ſua 9. vbi videas. Ponit etiam hic
plures caſus Iaſon in quibus ex pacto nudo datur actio,ex cu-
ius longo apparatu magis notabiles proſequar vltra ſcriben.
illos,præſertim in quibus maius dubiũ vertitur. Primus caſus
eſt ſecundum me inter alios in l.inter ſocerum. §. conuenit,ff.
de pactis dot.vbi ſecundum Ioan.Fabr. eſt caſus ſpecialis vbi
ex pacto nudo detur actio:& ante Ioan.Fabr.prius illum text.
ad hoc notat Bal.in c.ſi cautio.de fide inſtrumen. quem ſequi
tur Soc.in trac.regulatum,regula 9.in 5.fallentia: Iaſon tamẽ
hic dicit quòd non eſt verum illud quod hic dicit Ioan.Fabri.
quòd in dicto §. conuenit. ſit caſus ſpecialis, quòd ex pacto
nudo oriatur actio: ſed quòd ille text. ſecundum regulas iu-
ris communes procedit: nam ibi in pacto nudo erat deductũ
illud ad quod quis tenebatur ex diſpoſitione legis: vnde non
eſt ſpeciale:vt ſuprà dixit in 9.col.numero 45.& ita tranſit Ia-
ſon. ſed iſte intellectus ad d. §. conuenit. prius fuit Roma. in
ſingulari ſuo. 522. incipien. tu audiſti. vbi formaliter dicit
quòd licet ſoleat alleg. gloſ. ſingularis, & doctri. Barto. in l.
legitima, ff.de pactis. ad hoc quòd vbicunque per pactum
nudum promittitur illud ad quod quis tenetur de iure com-
muni. quòd datur actio ex illo pacto: tamen ipſe pro illa glo.
allegat caſum ſingularem in dicto §. conuenit. & ita tenent
nouiſsimi repet. in rubrica de verbo. obliga. & hoc idem te-
net Iaſon vbi alleg.text.concor.vltra Roma.in l.legitima.col.
fin.ff.de pactis.& idem tenet in l.ſi donatarius.in fine princip.
ff.de condi. cau. da. Sed tamen aduertendum eſt, quòd iſta
non ſine dubio videntur: quia idem Iaſon tenuit contrarium
ponens d.l.inter ſocerum,§.conuenit.vt caſum ſpecialem ex-
ceptum à regula in l.iuris gentium, §.ſed cum nulla.in 14. li-
mitatione, ff.de pactis.& in l.lecta. in 7. col. verſicu. primus
47 caſus,ff.ſi certum petatur.Et ideò meritò tanquã † doctor cõ
trarius debet repelli:vt de Inno.dicit Abb.in cap.extirpandę,
§.quia verò. in repet.in 2. colum. nume. 51. de præben. Non
obſtat motiuum ipſius ad d.§.conuenit, quia ibi totum oppo
ſitum probatur: nam ibi non dicitur quòd competat actio ex
pacto,ſed quod datur vtilis actio: & clarum eſt quòd ſi com-
peteret ex pacto,eſſet directa actio præſcri. verbis l.iuris gen-
tiũ.§.& ideò.de pactis.& l.quoties, ff.de præſcriptis verbis,&
l.cũ mota.C.de trãſactionibus.Et ita reſpondẽt ad §.cõuenit,

nouiſsimi in d.l.legitima.licèt prædicta non adducant. Vel ſecundò tu potes reſpondere quòd in d. §. conuenit. fuit pactũ geminatum: primum in præſentia, & aliud per literas: quod probatur in illis verbis, pactum ad literas viri ſecuta &c. quo caſu præſuppoſito quòd detur actio illa, competit ibi ex pacto geminato: & ſic competit ex caſu ſpeciali excepto à regula, prout ponit Felin. in cap. j. de pactis. & ſequitur Iaſon. in d.l. iuris gẽtium, §. ſed cum nulla, & in l. ſi pacto. C. de pactis. Si igitur ex caſu ſpeciali: ergo dictum Iaſ. hic non eſt verum quo ad propoſitum illius §. conuenit. An verò regula ſit in ſe vera, quòd illud quod lege debetur, ſi promittitur per pactum, quòd detur actio regulariter, nõ eſt materia noſtra: ſed gloſ. in d.l.legitima. vbi Moder. latè inſiſtunt. Sed recedẽdum non eſt ab opinio. Bart. magis communi, & eam firmat etiam Bart. in l. non impoſsibile, ff. de pactis. Secundus caſus eſt ſingularis in quo pactum nudum producit actionem, videlicet quando ille cui ex pacto nudo promiſſum eſt, pateretur aliquod damnum. Nam tunc deficiente alia actione datur actio de dolo: caſus eſt ſingularis in l. eleganter. §. ſeruus pactionis, ff. de dolo. quam valde cõmendat ibi Bar. & Bal. & alij dicunt ſingularem, de quibus hic per Iaſonem, cuius verba per omnia prius poſuit Alexander in apoſtil. ad Barto. in d. §. ſeruus. Adde quòd illum tex. valde commendat dominus Alexander ad limitationem totius materiæ pactorũ, in conſilio 41. incipien. viſo puncto. in tertio volumine. & ad hoc dicit etiam ſingulariter notandum do. Ioan. Bap. Caccialup. in tractatu pact. quæſt. 13. & dominus meus in l. in bonæ fidei. C. de pactis. & commendat etiam Alexand. in l. ſi conuenerit. in j. colum. in quarta limitatione, ff. de iuriſdictio. omnium iudicum. & reaſſumit Decius in cap. primo, in 15. colum. verſiculo, circa primum. extra de iudi. & Iaſon in l. lecta in 7. colum. ff. ſi certum petatur. Sed tamen aduertendum eſt quòd ille text. non videtur probare illud ad quod doc. allegant: quia ibi actio de dolo quæ generalis eſt, datur in quacunq; materia, vbi alia actio non cõpetit, l. prima, §. non fuit. verſi. ait prætor, ff. de dolo, l. 2. C. eodem titulo. non datur propter pactũ tanquã ex cauſa ſpeciali, ſed ex regula generali poſita in d. l. j. in prin. ff. de dolo. videlicet quòd vbicunque aliquis ex dolo alterius dãnum ſentit, & non competit ſibi alia actio, datur hæc de dolo. & ſic non fit differentia nec conſideratio pacti: neque illa fuit mens Iuriſconſulti velle in illo text. limitare totam materiam pactorum, prout docto. dicunt. Cogita, & interim à communi non recedas. Glo. in verſi. iure ciuili, diuiditur in duas partes: ſecunda ibi, non autem. ex qua duæ concluſiones colli-
48 guntur. † Prima eſt quãdo in ſtipulatione eſt certũ, oritur certi condictio ſpecialis ex ſtipulatu. cum hac opinione transeũt hic omnes: & hæc tenet Bart. poſt gloſ. quam communiter alij ſequuntur in l. certi cõdictio. in principio, ff. ſi cert. pe. moti principaliter per text. ſupra de verb. obli. quem allegat hic glo. & tenet Iaſon ſuprà num. 21. Tamen iſta opinio. videtur dubia ex eo quia materia ſtipulationis regulariter non eſt productiua actionis, ſed potius alterius obligationis obligatiua, l. quinta §. conuentionales, ff. de verborum obligationibus. cùm igitur non habeat præexiſtentem materiam, dicendum eſt quòd ex ea non naſcatur ſpecialis actio, l. iuris gentium, in princip. ff. de pactis. & text. ſuprà de verborum obligationibus, in prin. non loquitur de certi condictione ſpeciali, ſed de generali, quæ datur ex quocunque contractu ex quo certum petitur: quia verba ſimpliciter prolata generaliter intelligi debent, capitulo, quòd circa. de priuileg. l. prima, §. generaliter. de leg. præſtan. facit pro hoc gloſſ. in capitulo ſecundo, in verbo, literarum. de iudic. libro ſexto, quæ exponit text. de literis generalibus, non ſpecialibus. Non obſtat ſi dicatur quòd verba in dubio capi debent in ſpecie, non in genere. vt no. Bar. in l. hoc legatum, ff. de leg. 3. & Soci. in l. 1. in 2. lec. in princ. ff. de vulg. & pup. quia reſpondetur eſſe verum, niſi ex tali interpretatione inferatur præiudicium: quia tunc debent intelligi potius in genere. ita dicit Alexan. in l. gallus, §. ſi eius. in j. col. ff. de lib. & poſth. ſed quod pluribus actionibus quis conueniri poſsit, illud eſt odium: vt patet in §. ſic itaque. in verſi. planè. & ibi no. gl. infrà eodem. ergo hoc fieri nõ debet; nam ſufficit quòd pro mutuo detur certi condictio generalis, & in eo ſemper eſt certum: & non quòd etiam competat ſpecialis: ſuper quo tñ cogitabitis. Nam Bar. in l. certi condictio. in prin. ff. ſi cer. pet. dicit, ꝙ pro mutuo competit certi condictio ſpecialis. & idẽ dicit tenere gl. Inſtit. quib. mo. re cõtrah. obligatio, in princ. in verb. certi condictio. Dicit tamen ibidẽ, quoſdam tenere vnam eſſe certi condictionem. Secundò col-
49 lige ex iſta gloſ. quòd † ſtipulatio eſt de iure ciuili: de quo in l. ex hoc iure, ff. de iuſt. & iure, & in hoc iſtam gloſ. ſequitur Decius in c. j. in 3. colum. de proba. Tamen aduertendum eſt diligenter: quia hoc non videtur generaliter verum: vt patet in l. 5. §. prætoriæ: vbi probat tex. ſecundum Alex. Iaſ. & alios ibi, ꝙ ſtipulationes communes non ſunt ciuiles magis quàm prætoriæ: & aliæ de quibus ibi, ſunt merè prætoriæ. Et ideò illa regula non generaliter eſt vera: reſtringẽda igitur eſt ad iudiciales ſtipulationes & cõuentionales pro parte quę ſunt mere introductæ à iure ciuili; ſuper quo non eſt inſiſtendum.

SVMMARIA §.
ACTIONES.

1 *Qualiter intelligatur quòd filius & pater, hæres & defunctus, dominus & ſeruus, vir & vxor reputentur eadem perſona & nu. 3.4.5.6.7.8.9. cum tribus ſeq.*

Filius emancipatus patri ingratus reuertitur in poteſtatem patris.

Filius illegitimus non poteſt legitimari, niſi concurrat conſenſus patris.

Filius legitimatus de facto tranſit in poteſtatem patris, & fit eadem perſona.

2 *Pater vel dominus tenetur ex peculio conceſſo filio vel ſeruo quatenus, eſt peculium, & non in plus ratio aſſignatur, & num. 13.*

4 *Hæres qui adit hæreditatem damnoſam, & non facit inuentarium, eo ipſo obligatur, & debet de ſuo ſoluere.*

De iure canonico hæres tenetur ad intereſſe pro delicto defuncti.

Statutum diſponens quòd inſtrumẽtum mittatur executioni contra debitorem in eo deſcriptum, poterit exequi contra hæredem eius, licèt non ſit nominatus.

Statutum quòd debitor poſſit capi & incarcerari, habet locum contra hæredem.

5 *Dictio quodammodo, denotat improprietatem.*

Licet defunctus de calumnia iurauerit, eius hæres iurare tenetur. & ratio redditur. & numero. 6.

Hæres non ſuccedit in officio defuncti, cuius induſtria eſt electa.

Si maritus petat vſuras ſibi debitas ex dote, & poſt maximam moram mortuus, eſt hæres eius non poteſt huiuſmodi vſuras petere.

7 *Qui promittit ſoluere illud, in quo apparebit patrem ſuum eſſe debitorem, non tenetur, ſi de tali debito contra hæredem conſtiterit: ſubdit rationem.*

Conditio dandi alicui non poteſt adimpleri in ſuo hærede, intelligendo vt hic.

8 *Filius & pater cenſentur eadem perſona & eadem caro, vt infra eodem nume. & qualiter intelligatur. numero. 9. & 10.*

Sicut filio debet relinqui legitima iure inſtitutionis, eodem modo & parentibus.

Stante ſtatuto quòd nullus poſſit eſſe de ancianis, niſi habeat mille in bonis, ſi filiusfa. nihil habet, ſed pater eius habet mille, filius cenſetur habere mille, & poterit eſſe de ancianis.

Sicut error in nomine proprio vitiat, ita in nomine filij.

Melior amicus dicitur pater.

Licèt filius plus accipiat de matre quàm de patre reſpectu carnis: tamen filius & mater non dicuntur eadem caro, ſicut de patre & filio dicitur.
Quando torquetur filius, pater dicitur torqueri.
9 *Verbum, Ferè fictionem indicat.*
Quare filius dicitur eadem perſona cum patre, et non cum matre.
De iure gen. patria poteſtas non conſideratur.
Pater filio obligatur naturaliter: quia naturalis obligatio eſt de iure gentium.
In foro conſcientia pater & filius eadem perſona non cenſentur.
10 *Pater deſtinatus executor in teſtamento ad diſtribuenda bona inter pauperes, non poterit tanquam executor diſtribuere in filium: & qua ſit ratio.*
12 *Vir & vxor reputantur eadem perſona & vna caro, & qualiter intelligatur, infra eo. nu. & ſequen.*
Vxor dicitur ſocia viri.
Affines non dicuntur neque propinqui neque proximi.
Pater habet maiorem affectionem ad filios quàm ad vxorem.
Vxores gaudent de morte maritorum.
13 *Vir pro vxore regulariter non obligatur, nec econuerſo: idē de alijs perſonis de quibus ſuprà.*
Quando pater vel dominus non eſt factus locupletior ex delicto vel quaſi, filij, vel ſerui peculium non confiſcatur, ſed applicatur domino vel ſeruo: ampliando, & limitando, vt hic.
14 *Quot ſunt ſpecies peculij.*
Peculium caſtrenſe quid ſit.
Donatio facta filiofa. militi à coniuncto, ſumitur facta contemplatione militia.
Qualiter intelligatur regula quòd donatio facta à coniuncto, in dubio præſumitur contemplatione ſanguinis facta.
15 *Quotuplex eſt peculium quaſi caſtrenſe.*
Quid ſit peculium quaſi caſtrenſe.
16 *Quid ſit peculium profectitium.*
Nomen parentis, non ius patria poteſtatis cauſat peculium profectitium.
Quæ vtilitas reſultat in cognoſcendo an peculium ſit profectitium vel aduentitium.
In ſeruo non cadit peculium aduentitium.
17 *Peculium aduentitium quid ſit.*
Filius teſtari non poteſt de peculio aduentitio, & ratio datur.
Vſusfructus peculij aduentitij in quibus caſibus non acquiratur patri.
18 *Quæ ſit natura dictionis, Autem.*
An actio de peculio ſit realis vel perſonalis.
19 *Dictio, Aduerſus, quid ſignificet.*
20 *Dictio, Veluti, qualiter hic exponatur.*
21 *Quando dicatur pater vel dominus factus locupletior, quoad vt conueniri poſſit &c.*
22 *An diſpoſitio iſtius tex. habeat locum in monacho.*
Monachus & ſeruus in quibus caſibus æquiparentur. vide remiſſiuè.
An & quando monachus poſſit habere peculium.
Monachus & ſeruus æquiparantur in omnibus caſibus qui conſiderari poſſunt redundare in vtilitatem monaſterij.
23 *Actio de peculio, in rem verſo, inſtitoria, quod iuſſu, & alia de quibus hic, non ſunt propria nomina actionum ſed adiectiones.*
24 *An valeat ſtatutum, quòd pater pro filio teneatur.*

ACTIONES AVTEM. Præſup-
ponenda ſunt in primis ad euidentiam
iſtius §. quædam ſubſtantialia aliter, &
plenius quàm doctores dixerint, uide-
licèt quòd licet hæres & defunctus re-
putentur eadem perſona: vt in authen.
1 de iureiuran. in prin. † Et filius & pater,
& dominus & ſeruus cenſeantur eadem
perſona, l. ſio. C. de impub. & alijs ſubſti. & §. ei qui. In-
ſti. de inuti. ſtip. & eodem modo uir & uxor. cap. gaudemus.
de diuor. & cap. lex diuinæ 33. quæſt. 2. tamen reſpectu obli-
gationis diuerſo iure cēſentur. Nā licèt hæres ratione ſupradi-
cta teneatur ad omnes obligationes defuncti, ꝙ ultra alios, in
frà declarabimus. ut toto tit. C. de hær. act. & l. vnica. C. ut a-
ctio. ab hære. & cōtra hære. pater tamen pro filio, & dominus
pro ſeruo, vir pro vxore, nec ecōtra ex obligationibus per eos
cōtractis non tenentur: vt in rubrica C. ne fil. pro pa. & in l.
dominū. C. quod cū eo. & in rubrica. C. ne vxor pro marito. Et
ratio prædictorū redditur hic per Iaſ. quia illud quòd hæres
repræſentet eandē perſonā cum defuncto, prouenit ex facto
ſuo, & ideò tenet: quod ſecus eſt in patre & domino reſpectu
filij uel ſerui, cū inuiti cogātur fictione iuris repræſentare ean-
dem perſonā. Tamen iſta ratio nō mihi ſatisfacit: quia ſi ratio
Iaſo. eſſet uera, ſequeretur ꝙ quando filius ex facto ſuo eſt ea-
dem perſona cū patre, ꝙ pater teneretur de facto contra rubri
cā & per totū. C. ne fil. pro pat. Exemplum clarum eſt ꝙ filius
emancipatus patri ingratus reuertitur in poteſtatē patris l. j.
C. de ingra. li. & per cōſequens facto ſuo fit eadē perſona cū
patre: ergo deberet pater obligari: quod eſt ridiculum dicere.
itē in filio legitimato qui nō poteſt legitimari, niſi concurrat
cōſenſus ſuus, & ſic factū, l. bonæ fidei, ff. de acqui. re. do. §. igi
tur. in authen. quib. mo. natu. effi. ſui. tñ de facto legitimatus
trāſit in poteſtatē patris & fit eadē perſona: & tñ adhuc mili
2 tat rubric. C. ne fil. pro pat. Vltimò ſequeretur, † vnū, ſi iſta ra-
tio eſſet uera, ꝙ ſi non ex uoluntate ſua hæres adiret hæredi-
tatē, ſed ex neceſſitate, ꝙ non eſſet obligatus, cū nō ueniat ex
facto ſuo: vt in §. & quantū, in auth. quib. mo. na. effi. ſui: & tñ
nemini dubium eſt, quòd tenetur ex contractibus defuncti.
Ad idem bene facit: quia hæreditas adiacens poteſt cōtinuā-
do poſſeſſionem defuncti uſucapere: ut in l. ceptam & l. nun-
quā, §. vacuū ff. de vſucap. & tamē illa vſucapio prodeſt hære-
di ſicut prodeſſet defuncto ea ratione, quia cenſetur eadē per
ſona: vt formaliter dicit Dy. in regula, ſine poſſeſſione. in 2.
opp. col. 2. de reg. iu. li. 6. & tamē illud non prouenit ex facto
hæredis. Præterea cui dubiū eſt, ꝙ vxor & maritus cēſentur ea
dē perſona facto & voluntate eorū? nā ſi in matrimonium nō
conſenſiſſent, nō reſultaret ille effectus identitatis: & tñ alter
ex contractu alterius nō tenetur: vt toto tit. C. ne vxor pro ma
rito. Alia igitur mihi videtur ratio, quam infrà ſubiiciā in pri
ma regula. Et iſtud quod dictum eſt, procedit, niſi pater vel
dominus concedant tacitè uel expreſſè peculium filio uel ſer
uo: ut in illo prohibito negotientur: nam iſto caſu ex quo ui-
dentur de uoluntate eorum reſpectu cōceſſionis factæ tacitè
contraxiſſe, tenetur ſiue ſcienter ſiue ignoranter quatenus eſt
peculium, & non in plus, l. ſi quis ſeruum, §. fi. ff. de pecu. & de
clarat Bar. in l. j. ff. eo. & poteſt pater idem peculium pro libi-
to reuocare: ut ibi dicit Bar. Sed ſi poteſt, quare obligatur in-
3 uitus? ut dicitur in l. ſi quis ſeruum. Cogita. † Sed ut habeatur
ex ſupradictis clara & uera reſolutio quæ uobis deſeruiet in
omni materia, faciatis quatuor regulas. Prima eſt quòd hæ-
res & defunctus cenſeantur eadem perſona: quam regulā po
nit per d. authen. de iureiur. in princ. Specu. in titu. de feu. §. 2.
uerſiculo 27. idem in titu. de loca. §. 2. uerſicu. decimooctauo.
& in titul. de in. calum. §. 2. uerſi. ſed nunquid. Et hoc intelligi
tur in his quæ fecit defunctus in uita: ſecus autem in his quæ
non fecit: ut eſt glo. nota. ſecundum Bald. ibi, in l. ſi ſeruus fu
gitiuus. in uerſic. extitiſſet. de condi. fur. tenet Alexan. in l. in
executione, §. ex parte, de uerb. obliga. & Dyn. in cap. raptum.
colum. pen. de reg. iur. lib. 6. ſecunda intelligitur pro ea par-
te qua eſt inſtitutus. glo. fin. in l. 1. ff. de prætor. ſtipul. & ſequi-
tur Iaſ. in l. j. in prima col. nu. 5. ff. de acqui. hære. & in l. ſi quis
filium, §. j. in j. colum. num. 3. eodem titulo, & in l. frater à
fratre, in 2. & 3. ff. de condi. inde. l. cum à matre. ubi Bal. C.

de rei uend. Et ex hoc infertur ratio, quare eadem perſona re
putetur, & propterea obligetur. Nam ratio eſt, quia apud eũ
res defuncti reperiuntur, in quibus adminiſtrandis fingitur eſ
ſe idẽ: ſecus autem quando ad illũ nulla res defuncti perue-
niret: nam tunc ceſſaret illa repræſentatio, quamuis facto ſuo
adiret hæreditatem: vt ex d. glo. colligitur, quemadmodum
ceſſante patria poteſtate filius & pater eadem perſona non
cẽſetur: vt infrà in ſecunda regula dicam, & propterea adi-
tione hæreditatis confunditur inter eos debitum ante inſtitu
tionem contractũ inter eos, l. creditori. C. de pact. tradit Bart.
in rubrica de aquiren. hæred. quia propter hæreditatem ea-
dem perſona cenſentur: & eſt inconueniens quòd vnus & idẽ
ſit ibi obligatus, l. cum filio. de leg. j. ſed vbi hæreditas ceſſa-
ret, puta quòd hæres eam vendidit, tunc ceſſat illa repræſenta
tio eiuſdem perſonæ & debitum, quòd remanente hæredita-
te penes hæredẽ aditione confuſum erat, reuiuiſcit ea vendi-
ta: vt eſt caſus not. in l. ij. §. fi. ff. de hære. vel ac. ven. vel ſi nihil
ad manus hæredis ex bonis defuncti noſcitur perueniſſe, de-
bitum non confunditur: cum non reputentur eo caſu pro ea-
dem perſona. & iſta mihi uidetur ratio firmior, non illa quam
hic aſsignat Iaſ. quam ſuprà reprobauimus. uis ergo tota re-
præſentationis & identitatis defuncti & hæredis eius conſi-
ſtit in bonis: quibus dempeis tota fictionis colligatio ſoluitur:
ar. tex. in c. quæ in ipſis, xxxviij. diſt. & tex. in c. dicat. ſi. xxxij.
quæſt. inj. quia ſi re priueris, neque nomen habere mereris, ca
4 pit. cor epiſcopi. ubi eſt gloſ. fin. lxviij. diſtinc. † Tamen aduer
te ulterius: quia ratio Iaſ. poſſet uno caſu ſaluari: uidelicet dũ
hæres adiret hæreditatem damnoſam, & non feciſſet inuenta
rium: quia eo ipſo obligatur & debet hæres de ſuo ſoluere: ut
in l. fi. in prin. C. de iure delib. Tamen poteſt ad hoc responde-
ri: quia licet hæres tali caſu teneatur, illud non fit propter re-
præſentationem eiuſdem perſonæ, quæ non niſi ex acquiſitio-
ne bonorum defuncti cauſatur: ut ſuprà dictum eſt: ſed hoc
prouenit ex ſua imperitia, quæ uoluit ſe huic diſcrimini & pę
næ legali leuiter ſubijcere: arg. tex. in l. imperatores, ff. de iure
fiſci. & ideò uiam quam ipſe elegit, ipſa ſibi patet, l. ſi mulier,
ff. ad Velleia. tũc enim clarum eſt quòd facto ſuo obligatur: ta
men non fit eadem perſona cum defuncto. Et ideò malè dicit
Iaſon in hoc, & iſto caſu lucri & uitij defuncti ſucceſſor dici-
tur, l. an uitium & l. cùm hæres, ff. de diuer. & tempo. præſcri-
ptio. & ideo iſta ratione hæres etiam de iure canonico tene-
tur ad inter ſſe pro delicto defuncti: ut notanter dicit Bal. in
l. j. col. fi. uerſi. iij. autẽ caſu. C. ne ex delic. defunc. & in l. furti
actione. C. de fur. quod ſignabis. Et dicit ſingulariter Pau. de
Caſtr. in l. poſtulante. in princip. per illum text. ad Trebel. &
ibi latè Alexan. quòd ſi ſtatutũ diſponat quòd inſtrumentum
mittatur executioni contra debitorẽ in eo deſcriptum, poterit
fieri executio contra eius hæredem: licèt non ſit nominatus:
quæ executio non fieret, niſi ad eum deuenirent bona defun-
cti: quod eſt ſingulariter menti tenendum ſecundum Iaſ. in l.
ſi cui legetur, §. fin. in tertio notabili, ff. de leg. j. & in l. Iulia-
nus, in fine, pric. ff. de verb. oblig. & idem Iaſ. valde commen-
dat & alijs notabilibus deciſionibus hanc ornat regulam in
l. diuortio. §. interdum in tertio notabili, ff. ſolu. matr. Imò for
tiùs vult Bart. & Alex in d. l. poſtulante. quod ſi ſtatutum di-
cit, quòd debitor capi poſsit & carcerari, habet locum con-
tra hæredem. quod dictum pro notabili ſequitur idem Alex.
in conſi. xxviij. attentis narratis. in penul. colum. in v. volu. de
quo vide omnino Iaſ. in l. ſi deceſſerit. in ij. colum. & ibi Alex.
ff. qui ſatiſda. cog. Barb. in rubrica de teſt. in iij. colum. in c.
fin. de arbi. Ang. in §. fuerat. in ij. col. infrà iſto titulo. & per
Perufin. in cap. ex ratione. in xxvj. colum. de appella. verſicu. ij.
Adde limitando, vt ibi per eum, & per Alex. qui hoc aliter li-
mitat in d. l. poſtulante. col. fi. & quo ad hoc vt hæres teneatur
& fieri poſsit executio contra illum requiritur citatio, excuſ-
ſio, & alia de quibus per Decium in c. quia. in ij. & iij. colum.
de iudi. vide tamen Roma. qui videtur tenere contra Bart. in
conſi. cxx. ſed quia nihil adducit, non infero: tamen cõtra iſtã
deciſionem facio vnum fundamentum: nam clarum eſt quòd
hæres & defunctus reputantur eadem perſona fictè, vt ſtatim
dicam: ſed in ſtatuto pœnali fictio non admittitur: ſed debet
intelligi in caſu vero, prout dicit Bart. in l. j. per illum text. ff.
de fonte. tamen dici poteſt quòd hoc contingit, quãdo bona
reperirentur penes hæredem, & malitia ſeu dolo diſtulit ſol-
uere: ſecus ſi in veritate non haberet bona. & in hoc teneo cõ
tra Alex. & ſequaces in ſuprà dictis locis, qui contrariũ tenent
ſi nõ fecit inuentarium. & pro prima opin. facit tex. in l. liber
tus §. Lucius, ff. de ali. & cib. a. lega. inducendo, vt in notabili
caſu tradit Felin. in cap. ad audientiam. el. ij. in iij. colum. ver-
ſicu v. cõcluſio. de reſcrip. & ante eũ Roma. in cõſi. cccxxviij.
5 incipien. † omnipotentis cum ſimilibus: vt dicam. Et regula ſu-
pradicta quòd hæres ſit eadem perſona cum defuncto pro-
cedit largo modo, & impropriè, ſicut loquitur d. authent. de
iureiuran. in prin. ibi quodammodo eadem perſona &c. quod
quidem verbum denotat improprietatẽ, l. iij. §. Cato. ibi Bar.
in vj. oppo. ff. de verbo. obligatio. & ibi Are. dicit ad hoc eſſe
ibi text. meliorem de iure: propriè tamen & verè alia eſt per-
ſona defuncti, alia hæredis: vt dicit Iaſon in l. ſi ita quis promi
ſerit, §. ea. lege. in xij. col. nu. xlvij. de verb. oblig. & prius Dy-
nus in c. ratum. fol. vltimo de regu. iu. li. vj. ſicut alia eſt anima
vnius, & alia alterius, vt notabiliter declarat Soci. in conſilio
la. incipien. in præſenti. in penul. colum. in primo volu. & ideò
licet defunctus de calumnia iurauerit, eius hæres iurare tene
tur: quia in iſtis eadem perſona non reputatur. & ita in qui-
buſcunque rebus facti: ſecus in his quæ ſunt iuris. ita latè con
cludit Maria. Socin. in c. ſi. in x. col. de iu. cal. vbi allegat plura
& inter alia allegat. Dominic. in c. ſecundo. in fi. & ibi Philip-
pus Francus de confeſſ. lib. vj. & idem eſt in quolibet alio iu-
ramento defuncti: quia non tranſit ad eius hęredem. capitulo
veritatis. de iureiuran. & tradit Corneus in conſi. ſecundo, in-
cipien. circa primum. in iij. col. in tertio vol. Et ideò hæres nõ
ſuccedit in officio defuncti cuius induſtria eſt electa: vt dicit
idem Corneus in conſi. ccxliij. incipien. circa primum. in
penulti. col. eo. lib. Et de iuramento idẽ tenet Georgius Natta
doctor aliàs ſolennis in repe. capit. quamuis. in xxij. col. extrà
de pact. lib. vj. imò fortius vult Iaſ. in l. ſi non ſortem. §. ſi cen-
tum. in ij. col. numero viij. quòd iſtud eſt verum, etiam ſi ali-
quis eſſet hæres & filius: quia adhuc iuramentum patris non
6 obligaret illum: vt ibi latè probat. † Iſtud tamen de iuramen
to procedit, niſi agatur indirectè contra hæredem implo-
rato officio iudicis eccleſiaſtici, vt hæres ſatisfaciat exone-
rando animam defuncti iurantis: ita eſt notabilis limitatio
Abb. in cap. cum ſit. in viij. col. & ibi Felin. in vj. col. dicit eſſe
notandum extrà, de fo. competen. & idem tenet Abb. in c. ſi.
per illum text. de ſepul. & licet contrarium teneat Andre. Si-
cul. in d. c. cum ſit. & latius iſtud impugnet Philip. Francus in
c. ſi. in tertio notabili, de fo compe. li. vj. quem omnino vide.
Tamen communis op. eſt pro Abb. quam vltra omnes repe-
rio quòd tenet Roma. dum allegat c. ſi. de ſepul. conſi. ccj. pro
deciſione. in ij. col. & Alexan. conſil. xcix. videtur prima facie.
in penul. col. in quarto volu. & ratione iſtius mouentur: quia
hæres tenetur exonerare conſciẽtiam defuncti. d. c. ſi. cum plu
ribus concor. quæ ſcribit Decius in conſi. lxix. aliàs cclxxij.
inci. viſo proceſſu. nu. vj. in ſecunda parte. & ideò notabiliter
dicit Socin. in conſi. iiij. col. j. verſic. præterea. & plenius in cõ-
ſi. xxxviij. col. ij. verſi. firmatur. in tertio volu. quòd licèt iura-
mentum non tranſeat ad ſucceſſorea reſpectu periurij. d. cap.
veritatis: virtus tamen & vinculum iuramenti bene tranſit:
vt ibi per eum. quæ omnia tanquam noua nota. & adde pro
iſto dicto Soc. Iaſ. in l. frater à fratre. in penulti. colum. in lectu.
de condict. indebi. & alibi ſæpe Felin. negari tamen per hoc
non poteſt quòd in materia ſtricta & propria, ut diuerſæ per-
ſonæ reputentur: ita in pulchro caſu tradit Franciſcus Cre-
men. in notabilibus ſuis notabili v. incip. ſi maritus &c. vbi
vult quòd ſi maritus petit uſuras ſibi debitas ex dote, & poſt
maximam moram mortuus eſt: quòd eius hæres licet eadem
perſona reputetur, petere non poterit. alleg. doctri. Bar. quam
dicit non eſſe alibi in l. vir vſuras. ff. de dona. inter vi. & uxo. cũ
ſimilibus: ut ſcribit Iaſ. in §. fuerat. in v. col. nu. xx. infrà eo. ti.
& ultra ipſum notabiliter declarat Soci. in conſi. ccxciij. præ-
7 ſens conſulatio. in j. col. ij. uolu. † proinde ille qui promittit
ſoluere illud in quo apparebit patrẽ ſuum eſſe debitorẽ, nõ te
netur, ſi de tali debito contra hæredem cõſtiterit: vt probatur
in l. qui Romæ. §. Augerius. ff. de uer. obl. quem text. Iaſ. ibi in
prin. poſt. Alex. Aret. & alios dicit eſſe ſingularem, & non eſſe
alibi. & ſubdit quòd ſi illum tex. non haberemus, quilibet diceret

contra

contrarium: & notat ad hoc idem Iaſ. ibidem in primo notabili. & in ſeq. col. & idem Iaſ. valde commendat in l. petens. in 3. col. nu. 11. C. de pact. & ibi hoc not. Lancelo. Deci. in j. col. & dicit notandum pro mercatoribus Florentinis ſubtilis doctor Petra ſancta in ſingularibus ſuis, notabili 27. inci. libero arbitrio. & huius dicti ratio videtur: quia conditio dandi alicui non poteſt adimpleri in ſuo hærede. l.e. prætor. ff. de colla. bono. l. cum ita datur. de condi. & demon. quod procedit in conditione poteſtatiua. & ita procedit. d. §. Augerius. ſecus autem in conditione caſuali: nam tunc bene impletur in perſona hæredis. ita notabiliter declarat Iaſ. dictum §. Angerius. in l. epiſtola. §. ſi inter debitorem. per illum tex. ff. de pac. faciunt ea quæ Moder. tradunt poſt Bar. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. in j. co. ff. de lib. & poſth. & ita poſſunt declarari prædicta iura. quæ omnia adde ad ea quæ latiſsimè congerit Decius in l. hæredem. ff. de re. iu. & hæc ſufficiant, quò ad primā
8 regulam. † Secundæ regula eſt, quòd filius & pater conſentur eadem perſona. vulg. l. fi. C. de impu. & alijs ſubſtitu. adde his quæ latè dico in l. ſciendum. §. legari. ff. de legatio. quæ eſt ſingularis per quem text. dicit And. Sicu. in repe. l. cùm acutiſſimi. in 21. co. C. de fideicom. quod ſicut filio debet relinqui legitima iure inſtitutionis: nec ſufficit alio quocunque relicti titulo, quando intelligitur præteritus: ut in §. aliud quoq; capitulum in Auth. ut cum. de appel. cog. eodem modo & eodem iure parentibus relinqui debet: cum eadem perſona cēſentur, & ibi plura ſimilia ad iſtam regulam adducit quæ per te uide. & idem latius tradit in conſi. 73. incip. magnanimus. in j. col. in 4 uo. & non ſolum dicuntur pater & filius eadem perſona, ſed reputantur una & eadem caro: ut eſt tex. notabilis in cap. contradicimus. §. authoritate. 35. q. 3. quod tenet glo. in c. ſuper eo. il. a. de teſtibus, cum concor. ut per Soci. in conſil. 31. incip. proſequendo. io 4. col. uer. unde quamuis pater &c. in j. uol. & ideò extimum patris extimum filij dicitur. gl. notabilis. in l. a. C. qui æta. lib. 10. ita per plura concludit idem Andr. Sicu. in conſi. 10. ſapienter. in 3. col. in. ij. uol. & ibi refert Alb. in trac. ſtatu. dicere quòd adeò iſta regula procedit quòd diſtante ſtatuto quòd nullus poſsit eſſe de Ancianis niſi habeat mille in bonis, ſi filiusfa. nihil habet. ſed pater eius habet mille, cenſetur filius habere mille, & poterit eſſe de Ancianis, cū alijs ut ibi per eum, & per eundem in conſi. 56. ſcribitur præclarè. in pc. col. ij. uol. & reaſſumit Feli. tacito auctore in c. j. in ij. col. de magiſt. uer. nota ex eiſdem uerbis. & in c. fin. de offic. deleg. & in c. ij. de præſum. & ratio prædictorum uidetur, licet ipſi non dicant. quia in filium ratione ſuitatis dicitur dominium continuari: vt in §. ſui autem. inſti. de hære. quæ ab inteſta. Areti. notabiliter declarat in §. ſui autem. inſtit. de hære. qualita. & diſ. Moder. in l. in ſuis. de lib. & poſthu. & hinc eſt quòd ſtante ſtatuto quòd de qualibet acquiſitione ſoluatur gabella, ſi filius per mortem patris ſuccedit in bonis, non debet ſoluere, ſicut pater non ſolueret: ratio eſt, quia filius non dicitur acquirere, ſed continuare idem dominium: ſecus autem in extraneo hærede. ita notabiliter dicit Baldus, & Angel. in l. prima, per illum text. C. de imponen. luc. deſcrip. lib. decimo. & hinc eſt, quod dicimus, quòd decus vel honor filij reputatur patris, & econtra, vt eſt text. quem ibi not. glo. in ver. occaſionem. in Authen. conſtitutio quæ de digni. in princ. verſic. generaliter. & per iſtam regulam. d. l. fin. dicit notabiliter Alexan. in l. ſi quis in fundi vocabulo. in princip. ff. de leg. j. quòd licet error in nomine proprio alterius non vitiet legatum, vitiat tamen ſi ſit error in nomine proprio ipſius diſponentis: quod idem erit in filio cui teſtator aliquid legat: nam ſicut error in nomine proprio ipſius vitiat: ita & eius filij qui reputatur eadem perſona: vt per Iaſ. in l. filius. C. de pac. vbi. in princ. iſtā regulam aliter ornat. Et ideò dicit Bald. in l. cum in adoptiuis in 2. col. ver. ibi cùm enim. C. de adop. quòd pater & filius cenſentur copulati iure diuino. & ideò melior amicus dicitur pater, quàm quilibet alius, vt dicit Bald. in c. per tuas. de proba. & reaſſumit eleganter Tho. Ferra. in cautela 55. in 2. colum. & prius Iaſ. in l. pactum. col. fi. C. de colla. Et ideò de alio plus cōfidere non debet quàm de patre. l. quidam cum filium. ff. de hære. inſti. tradit Iaſ. in l. j. col. fi. C. de colla. & per iſtam regulam in pulchro caſu conſuluit Alex. in conſi. 48. incip. viſis & ponderatis. in prima & ſecunda col. lib. primo. & Corneus in conſil. j. inci. in hac. in prima col. lib. primo. Et licet filius plus accipiat de matre quàm de patre reſpectu carnis, ſecundum medicos, eo quia ſecundum Galenum, ſperma hominis eſt velut fides ad ceram inſtrumentum ad materiam: vt tradit Maria. Soci. in conſi. j. in 2. col. in j. volu. & magiſtraliter per Paul. de Caſtr. quem omnino vide in conſi. 144. inci. in præſenti cauſa in 3. col. in 2. volu. vbi latius loquitur: tamen filius & mater nō dicitur eadem caro, ſicut de patre dictum eſt, quia cenſentur vnum corpus & duæ animæ: vt per pulchra verba ſcribit Soc. in conſi. 252. inci. viſis inſtrumentis. in 11. col. in 2. vol. & in cōſil. 84. accuratiſsimè & eleganter in ij. col. in 3. volu. & ideo quando torquetur filius pater dicitur torqueri: vt dicit text. in §. noxa. Authē. infra de noxa. & in l. iſti quidem. ff. quod met. cau. & ſcripſi latè in l. tutor. §. quæ tutoribus. poſt Bald. ff. de excu. tuto. cum multis ſimilibus, quæ poſui in d. l. iſti quidem.
9 quæ breuitatis cauſa omittam. † Iſta tamen quæ dicta ſunt procedunt ſecundum fictionem, vt dicit do. Abb. in ca. conſuluit. de iure patro. vt probat tex. in d. l. fin. in ver. ferè intelligūtur. quod verbum fictionem indicat: vt notat Bart. in l. ſi is qui pro emptore. in 12. columna. ff. de vſucapionib. l. quoniam. vbi Bald. ff. de his qui notantur inſa. cum ſim. vt per Decium in regula, qui actionem. in ij. col. ff. de reg. iur. Verè tamen duæ perſonæ ſunt: vt in notabili caſu declarat Alexan. in conſi. 204. incip. conſideratis verbis. in j. col. verſi. & quod filius. in ij. volu. & Hipp. de Marſil. in tract. de fideiuſſo. q. 41. & hoc inductū eſt propter patriam poteſtatem, qua ceſſante ceſſat illa fictio: vt dicit glo. in l. ij. C. qui ætate. lib. x. vt tradit not. Iaſ. in l. quod dicitur, in xij. colum. num. 40. ff. de verbo. oblig. & iſta eſt ratio quare mater eadem perſona non fingitur, cùm in ea ceſſet poteſtas: vt ibi dicit Iaſ. hinc eſt quod de iure gentium, de quo patria poteſtas non conſideratur. l. nam & ciuium, de his, qui ſunt ſui. pater & filius pro duabus perſonis reputātur: & ideo pater filio obligatur naturaliter: quia naturalis obligatio eſt de iure gent. l. cùm amplius. §. is natura. ff. de reg. iur. vt declarat Iaſ. in repe. l. frater à fratre. in princ. ff. de condi. indebi. Et hoc eſt quod voluit dicere Maria. Soci. in repe. c. ad audientiam. in xxj. col. ver. ſimile & adduco. de homi. vbi dicit quod iſta regula procedit quo ad acquiſitionem quæ eſt de iure ciuili: non tamen quo ad omnia, niſi quæ ſunt in iure. Et ideo in foro conſcientiæ vbi de veritate agitur, pater & filius eadem perſona non cenſentur: nec procedit d. l. iſti quidem. nam illa iura procedunt in temporalibus. vt dicit not. Barb. in c. in præſentia. numero. 81. de proba. & ibi ſubijcit exemplum Caroli magni de quo alias ſuprà memini me dixiſſe: quod etiam ponit Iaſ. in repet. l. ſi is qui pro emptore. in j. col. ff. de vſucap. & alibi ſæpe doc. vt dixi in l. vxori. ff. ad l. Cor. de fal.

10 † Item prædicta regula procedit quando pater eſt priuata perſona. ſecus vero ſi publica: nam tunc pater, prout eſt publica perſona, non cenſetur eadem perſona cum filio: ita ſingulariter iſtam regulam limitat Barb. in conſi. xx. incipi. illud afferam. in 7. col. in ij. vol. vbi in pulchro caſu conſuluit. Et de hoc pulchrum exemplum ponit Aulus Gellius in noctibus atticis, lib. de patre & filio conſule: & ideo ibi concludit poſt Bald. in d. l. tutor. §. quæ tutoribus. quod pater deſtinatus executor in teſtamento, ad diſtribuenda bona inter pauperes, nō poterit tanquam executor diſtribuere in filium pauperē: quia facit tanquam publica perſona.

Sed aduerte quòd iſta deciſio Bald. facit potius quòd cenſeantur eadem perſona quàm econtra. patet: quia eadem ratione qua quis in filium diſtribuere non poteſt illa bona, eadem ratione ille executor in ſeipſum non poterit diſtribuere vt dicit idem Bald. in l. ſi is. C. de fur. alleg. text. in l. ſi mandauero. §. ſi tibi. ff. manda. quem ad hoc idem ponderant Nouiſ. rep. in l. cum filio. in 3. col. ff. de leg. j. & ibi Iaſ. latè exornat. in 4. nota. & Roma. in conſi. 228. in 4. col. cum ſi. Et illud dictū Bald. in d. §. quę tutoribus etiam dubium videtur per ea quæ notat Abb. in c. j. de coha. cle. & mulie. ſed quia non eſt materia noſtra, ideo ſubſiſto.

11 † Tertia regula, dominus & ſeruus reputantur eadem perſona & eadem vox. §. poſt mortem. & §. ei vero. ſupra de inutil. ſtip. & l. ſi ſeruus. ibi ac ſi domini ſua voce. & ibi not. glo. ff. de dā. infec. & ponitur regula in l. ſi mihi. §. regula. de leg. j. Iſta tamen regula quo ad ea quæ ſunt iuris intelligitur cum in his

ſeruus

ſeruns inhabilis reputetur.l.quod attinet,ff. de regu.iur.ſecus
verò quo ad ea quæ ſunt facti:ita dicit Iaſ. in l.apud Iulianum
§.ſi quis alicui.in primo notabili,de legat.primo. & prius la-
tè declarat Areti.in d.§.ei vero. & reaſſumit idem Iaſon latè
declarando in l. quod dicitur. per totum & maximè in 22.co
lum. ff. de verborum obligationib.

12 † Quarta regula,quòd vxor & vir reputantur eadem perſo-
na & vna caro: vt habetur Geneſ. 2.& 3.capit.& in c.hæc ima
go. 33.quæſtione quinta. & ideo dicit textus in l. aduerſus.C.
de cri.expil.hære.quòd vxor dicitur ſocia viri tam diuinæ, q̃
humanæ domus. quem tex.ad hoc no.Præpo. in capitulo ſe-
cundo,in 6.notabili de ſponſa.& ante ipſum Specul. in titulo
de feud. §. quoniam.verſic. 20.& idem Præpo.in c. primo, in
3.notabili, de coniug. leprn.& in c.Martinus,in primo nota-
bili, de cog.ſpiri. tenet Bald. in l.ſi cum dotem.§. ſi maritus.
ad ſi.ff.ſol.matri.cum concord.vt per Iaſon.in l.j. C. vnde vir,
& vxor.in princ. facit bonus text. in l.j.ff. rerum amota. cum
concord.vt per Corneum in conſil.5.in hac conſultatione.in
prin.primo libro.Hoc tamen etiam ſecundum fictionē pro-
cedit quo ad procreationē& alia bona matrimonij:ſecus quo
ad alia: vt declarat Maria.Socin.in repe.c.ad audientiam, in
7. q. principali.in 21.col.verſic.ſed hoc communiter. de ho-
micidi.Realiter tamen alia eſt perſona viri, alia vxoris, & iō
diuerſimode iudicantur.l.vxori. vbi dixi.ff.ad l. Corn. de fal.
hinc eſt quod propriè affines non dicuntur,neque propinqui
vt tenet plenè Barb.io repe.l.cùm acutiſsimi,in 22. colum. C.
de fideicom.alleg. tex.in l.j.C.vnde vir.& vxor.vbi ad hoc no.
Iaſ.poſt alios in primo notabili.in 2.colum.Item neque proxi
mi dicuntur. l.cum alienam. & ibi Alexan.in primo notabili.
C.de leg. coniuncti tamen dicuntur propter matrimonium:
animo tamen magis coniuncti iudicatur,quàm pater & filius
cum maior ſit affectio filiorum quàm vxoris iure naturali,per
ſupradicta: & ideò dicit glo. in l.pater Seuerinam, §. ſocrus.
ff.de condi. & demon.quòd vxores gaudent de morte mari-
torum:quam gl.ad hoc in pulchro caſu alleg. Alexand. in l.j.
in 12.col.ff.de vulga. & pupil.& Bald.Nouel.in tract. dotis in
13 ſecunda parte,in fi. † Patet igitur ex prædictis omnibus caſi
bus quòd illa idētitas perſonæ & carnis quæ in prædictis per-
ſonis conſideratur, ſecundum fictionem procedit: & ideo ē
quod regulariter vnus pro alio non obligatur: vt toto titulo,
C.ne fil.pro pat. & C. ne vxor pro ma.cum ſim. ſuprà allega-
tis,excepto hærede qui obligatur pro defuncto ratione, de
qua ſuprà dixi,& hic per Iaſ. In ſecundo verò & tertio capite
ita demum obligatur pater pro filio, & dominus pro ſeruo,
quando dederunt illis alicuius rei adminiſtrationem per ſu-
perius dicta:tunc enim de peculio tenentur,vt hic eſt text. de
ducto tamen prius quod patri vel domino debetur. §. cū au-
tem.infrà,quod cum eo.l.ſed ſi damnum.ff.de pecul. de reli-
quo poſtea tenentur. Iſtud tamen intelligitur ciuiliter, crimi-
naliter autem non obligantur: quod tamen intellige ſecundū
quod diſtinguit Bart.in l.quoties.la.2.ff. de nox. quod tamen
procedit, niſi ex boc pater vel dominus ſit locupletior. alle. l.
3.§.ex furtiua. ff. de pecul. & latè extendit Iaſ.vbi omnia quę
hic dicit, reaſſumit in l.quod dicitur. & in l. cum fundum. §.
ſeruum tuum.in princ. ff. ſi cert.peta. & in le.cum filius. ff. de
verb.oblig.& qualiter iſto caſu dicatur pater, vel dominus fa
ctus locupletior, dicam infrà in primo notabili poſt Iaſ.Sic er
go ceſſante hoc quod non ſit locupletior ex delicto filij vel ſer
ui, peculium non confiſcatur, ſed patri applicatur,nec pater,
vel dominus tenentur,vt eſt caſus notabilis in l. 1. C. de bon.
proſcr. per quem tex.notabilem cautelam ponit Barth.Vero.
ad differendum mortem alicuius in tract.ſuo cautel.prima in
quarta parte,de quo etiam latius meminit Iaſ.in l.ſeruus vni.
in princip.ff. de leg.1.cum ſimi.vt ſcripſi in d.l.1. Et quod di-
ctum eſt de maleficio,idem dicendum videtur in quaſi malefi
cio,de quo pater vel dominus de peculio non tenentur.l.1. §.
ſi filiusfa.ff.de his qui deie.vel effu.& l.3.§.fin.per locum à ſpe
ciali.ff.de pecu. & ratio ſpecialitatis colligi poteſt ad illum
tex.ex l.quoties & l.fi.§.item reſcripſerunt.ff. ad municipa. &
l. 1.C.de mu.& hono. Et hoc non ſolum procedit in peculio
caſtrenſi,de quo eſt maior ratio.& loquitur.d.l.1.cum in eo,
pater nullum ius habeat,ſed neque etiam in aduentitio priua
tur pater illo peculio propter delictum filii, ſed patri vel dño
applicantur.l.filius.vbi etiam eſt caſus ſingularis.C.de bono.
proſcrip.& eſt tex.ſingularis,vbi dixi in l. 3.§.vtrum. ff. de mi
no.quos caſus valde commendat Alexan.in l.ſi finita. §. ſi de
uectigalibus,in 15.col.ff.de dam.infec.quod tamen procedit
niſi ſit crimen læſæ maieſtatis: ut declarat ibi Alex. ubi prius
poſuit omnia nota.digna in iſta materia peculii, quæ ſcripſit
Iaſ. hic, & ideo non tranſcribam,ſed ſolum inſiſtam, ubi du-
14 bitari continget. †Secundo principaliter pro introductio-
ne totius materiæ peculii præmittendum eſt, ꝗ quatuor ſunt
ſpecies peculii,Caſtrenſis,quaſi Caſtrēſis profectitii, & aduē
titii. Peculium caſtrenſe dicitur,quod filiusfa. miles in caſtris
acquiſiuit,non aliàs acquiſiturus,l.ſi fortè.& l. ſi caſtrenſe. ff.
de caſt.pec. & hoc in tantum procedit quod donatio facta a-
li filio à coniuncto,præſumetur facta contemplatione militiæ
tex.not.in l.hæreditatem.in princi.ff.de ca.pec.Non obſt.text.
in l.tutor.§.quæ à tutoribus.ff.de excu.tuto. vbi donatio facta
à coniuncto, in dubio præſumitur contemplatione ſanguinis.
& habetur in c.requiſiſti.de teſta.quia poteſt dici quòd illa iu
ra procedunt, quādo intereſſet donatio,quod illa potius præ-
ſcriptio capiatur quàm alia: aliàs ſecus,vt d.l.hæreditatē. aliæ
ſolutiones ad d.§.quæ à tutoribus, colligi poſſunt ex not. per
Alex. & Iaſ. qui circa illam legem pugnant in l. ſi donatione,
C.de colla.in 3.col. interim tantum conſidera,ſi iſta tibi pla-
cet.Poteris etiam reſpondere vltra alios quòd d.§.quæ à tuto
ribus, fallit fauore militiæ,argum.tex.ſingularis in l.licet. C.
de pact.iuncta.l.fin.& l.1.eod.tit.& l.fin.C.ad Macedo.

15 † Secunda ſpecies peculii eſt quaſi caſtrenſis, & triplex di-
citur ſecundum Iaſo.in l.cum antiquis.in primo notabili,per
illum tex.C.de inoffic. teſtam. nam quaſi caſtrenſe eſt, quod
quis percipit de publico ratione alicuius officii publici: hoc
primum.Item quod percipit ratione publici exercitii.hoc ſe-
cundum.Tertium aliud quod quærunt aduocati à clientulis:
de quibus tribus ſpeciebus habes per glo.magnam in l. cùm
oportet.in princ.C.de bo.quæ libe.& per omnes ſcriben.in d.
l.cùm antiquis. adde tu quartam ſpeciem vltra ipſum & alios
ibi, videlicet quod acquiritur per filiumſa. ex donatione ſibi
facta ab Imperatore,vel rege,ſeu quocunque principe non re
cognoſcente ſuperiorem,vel uxoribus eorum:quia illud qua-
ſi caſtrenſe reputatur. caſum habes notabilem in l. cùm mul
ta.C.de bon.quæ libe.quem tex.ad hoc citat ſingularem idem
Iaſ.in Auth. ex teſtamento.in 5.col.C.de coll. ubi per hoc in-
fert quòd talis donatio tanquam peculium quaſi caſtrenſe nō
conferretur.l.j.§.nec caſtrenſe.ff.de colla.l.filiæ.C.eo. titu. &
de eo filiusfa.teſtari poteſt.l.pen.& fin. C.qui teſtam.fa.poſ.&
licèt Dec.ibi dicat quòd ille tex.in d.l.cum multa.loquitur in
extraneo filioſam.quo caſu clarum eſt quod conferre non te-
netur:tamen quod loquitur etiam in filio proprio, tenet Cor.
in l.3.C.de teſtam.mili.Alexan.in l.pen.in addi.ad Bart.C. de
do.inter uir.& uxor.Feli.in c.cùm non liceat.in 4.col.extra de
præſcrip.& tenet idem Iaſ.in l.frater à fratre.in lect. column.
antepen.de condi. indebi.& ibi alle.Oldra.conſi. 231. quæ li-
cèt in d. Auth. ex teſtamento, corruptè allegauerit, ibi emen
dauit quæ prius fuerunt Feli.in d.c.cum non liceat.& hanc ēt
opi.tenet Io.Crotus de Monteferrato in repet.d.l.frater à fra-
tre. in princip.& Lancelot. Decius.in d. Auth. ex teſtamento.
circa fi.& ſentit Iaſon.infrà eod.§.noſtro.num. 25. & hoc ex
illo tex.ſuadetur qui generaliter loquitur:& ideò de ſuo & ex
traneo intelligi debet,argum. tex.in l.j.§. quod autem. ff. de
aleato.maximè cum ille tex.loquatur in caſu fauorabili reſpe
ctu Imperatoris,ergo ampliari debet:vt ibi uidetur tex.in nue
re in uerbo, Incrementum. non debet igitur recipere reſtri-
ctionem de habilitate: arg.text.notabilis in l.ſi quis in graui,
§.utrum.ff.ad Sillcia. Et ultra prædicta de dicto text.in l. cum
multa exclamat Alexand.in l.e.qui in poteſtate. in apoſtill. ad
Bart.ff.de teſtam.& in l.j.§.quod autem.colum.fin.ff.ad Treb.
quæ omnia tene menti ultra alios pro d.l.cum multa. quia li-
cèt ſingu.ſit iſte intellectus ad eam rationem de qua per ſu-
pradictos doct.opi.tamen Decij in d.Authen. ex teſtamento,
quæ prius fuit quorundam Moder. quòd ille text. non loqua-
tur in filio proprio Imperatoris,ſed in extraneo, multum ap-
plaudet literæ, & ita illum intellectum uidetur ſentire Paul.
de Monte Pico in repe. l.Titia.47.colum.de leg.2.& Albertus
Brunus in conſi.45. inc.cauſa caſtri & loci.in 4.col.ubi apertè
tenet

tenet quòd d.l.cùm multa.loquatur in filio extraneo. & ibi alleg.aliqua: & ideò ille intellectus redditur dubius: finaliter tamen ratio illius tex.multum ſtringit ſiue intelligamus in extraneo ſiue ſuo: nam ex quo eſt quaſi caſtrenſe illud donatum à principe non debet conferri.& ſic facit ad propoſitum noſtrum.

16 † Tertia ſpecies principalis peculij eſt profectitium, quod procedit immediatè ex ſubſtantia patris, ſiue alterius cuiuſlibet, dum tamen ſit donatum filio contemplatione patris, nomine tamen patris expreſſo.l. ſed ſi plures.§.in arrogato.de vulg. & pup.& declarat ita Bar. in l.filiofami.ff.de condi. & demon.Iaſ. & alij in l.cum aliquis in prin.C.de iure delib. & poteſt eſſe ratio, quia nomen parentis nõ ius patriæ poteſtatis cauſat peculium profectitium: ita dicit tex.in l.profectitia.§.pe.ff.de iu.dot.de quo latè dixi in l.j.poſt alios. ff.ſol. mat. & dixi, à ſubſtantia patris immediatè, ſecundum quod declarat Bart.in l.cum oportet.in j.col.C.de bon. quæ lib. vbi vult quòd ſi occaſionaliter acquiratur, non dicatur profectitium: quia non immediatè prouenit: licet illam doctri Bartol. quæ communiter ibi probatur, latè impugnet Andr. Sicul. in conſil.40. inci.illum.in 2.volu. per totum. & dixi acquiſita: quia de bonis acquirendis habitum nõ dicitur profectitium? vt eſt caſus no.in l.profectitia.§.ſi pater il.j.ff.de iur. dot.quẽ ibi valde commendat Bald.no.in trac.dotium, & tradunt nouiſſi.in repet.l.legatum.la.j.in 11. & 13.col.ff.de leg.j. Et iſta eſt maxima vtilitas in cognoſcendo an peculium ſit aduentitium vel profectitium: nam primum non confertur, vt in l.fi. C.de coll.ſecundum ſic. Et ſunt etiam aduertenda illa verba, contemplatione patris, nomine tamen patris expreſſo, ad differentiam ſerui; nam ſi ſeruo aliquid donatur, vel hæres inſtituatur, in dubio cenſetur contemplatione domini: licet nomen domini non exprimatur: quod ſecus eſt in filio, per ſupra dicta.& per tex.in l.fi.& ibi no.Bar.C.de vſufr.& ratio manifeſta eſt, quia quis ſeruus eſſe non poteſt, quin ſit in poteſtate domini: & per conſequens in eo non cadit peculium aduentitium: quod ſecus eſt in filio, & hoc quando datur à tertio: quando verò peculium immediatè ex bonis patris vel domini peruenit, hic nõ eſt difficultas: & de iſto loquitur.§.noſter.

17 † Quarta ſpecies peculij videtur eſſe aduentitium.quod filius ſua induſtria vel fortuna acquiſiuit.§.j.inſti. per quas perſo. no.acqui. cum ſim. & in iſto peculio filius habet proprietatem, & patri quæritur vſusfructus.l.cum oportet. C. de bo. quæ liber. & in d.§.j.fallit in pluribus caſibus, vt ibi ponunt glo.& de iſto peculio filio teſtari non permittitur, niſi eſſet donatum à principe: in terminis.l.cum multa, vt tenetur communiter in §. præter hos. ſuprà quibus non eſt permiſ.fa.teſtam. Aduertendum tamen eſt quòd ita demum in iſto peculio vſusfructus acquiritur patri, ſi conſentiat ſecundum formam.l. fi. C.de bo.quæ libe.alias nihil acquiritur patri in illo caſu, & decem alijs quos enumerat glo.in Authent.idem iuris.C.de bo. quæ libe.ſed tunc & eo caſu filius integra perſona cenſetur, & poteſt eſſe in iudicio ſine conſenſu patris.d.l. fin.§. neceſſitatem.& ibi dixi, & tradunt doc.communiter.in l.j. C.qui admit. Sed iuxta hoc eſt pulchrũ dubium, cur igitur ſi in illo peculio integram perſonam habet, & nihil acquiritur patri, de eo filius teſtari non poteſt, ſicut de caſtrenſi vel quaſi: ponit Iaſo.in l.pe.qui teſta.fa.pol.& in l.fi.C.de inoffi.teſta.& communis reſolutio eſt iſta, quia in caſtrenſi vel quaſi habetur pro patre famil.l.2.ad Macedo.ff.ratio eſt fauor reipublicæ: nam milites armis, & adminiſtrantes patrocinio ſuo rempublicam defendunt.l. aduocati.C.de aduo.di.iudi.ſed hæc ratio ceſſat in aduẽtitio peculio ꝙ ad priuatam vtilitatem pertinet & priuatim acquiritur: & ideò ſit diuerſum ius.

18 † In tex.ibi Autem.hæc dictio autem, aduerſatiua eſt de ſua propria natura in iure & in facto.l.hoc amplius. vbi gloſſ. & Bar.ff.de dam.infec.per quem tex.ita tenet Bar.in l.tranſigere in 2.col.num.6.C.de tranſac. cum ſim.vt ibi per Moder. & tenet Socin.in conſi.278.incip.in q.vertente.in pe.column.in 2. volum.Corn.in conſi.44.incip.videtur.in pen.colum.in 3.volum.& idem Bar.in l.j.§.vſufructuarius, ff.de ope.nou.nuntia. & in l.qui vſumfructum.ff.de verbo.obliga. Et ex hoc poteſt inferri quòd iſta actio de peculio realis ſit propter aduerſatiuam Autem, quæ aduerſatur præcedentibus, quod tenuit Iaſ. in §.omnium.ſuper glo.iuris.ſupra.eo.Nec obſt. quòd hic Imperator voluit de perſonalibus prætoriis tractare: quia dico quod hoc non impedit quominus tractatus procedat: licet inter eas ponatur aliqua realis. prout idem Imperator fecit in §.Sed iſtæ.vſque ad §.in perſonam.ſuprà eo.nam in §.ſed iſtæ. incepit tractatum realium prætoriarum: vſque ad §. in perſonam.& tamen inter illas reales immiſcuit aliquas perſonales vt patet in §.item ſi quis in fraudem.ſupra.& in §.præiudiciales.infra.vbi inter prætorias ponit vnam ciuilem & ideo non eſt inconueniens quòd ita hic fiat ſicut & in §.æquè.ſupra eo. volens ponere exempla confeſſoriæ, intellexerit exemplũ negatoriæ. Nec ob.quæ adducit Bar.in l.j.ff.de pec.& Aret.hic poſt Fabrum: quia poteſt reſponderi ꝙ licèt hæc actio de peculio aliquas perſonales præſtationes contineat, de quib.poſſunt intelligi iura allegata per eos: tamen de ſui natura realis ſit: quia ſequitur rem: vt dicitur de petitione hæreditatis, quæ tamen eſt & realis: vt per plura Iaſ.poſt Alex.firmat in rub. ff. ſi cert.pet.& dico latius infra in §.quædam.licet aliquas perſonalis præſtationes habeat, vt dicit text.in l.hæred.C.de peti. hære. Tamen his non obſt. teneatis communem, quam optimè firmaui.in d.§.omnium.contra Iaſ. qui videtur ibi tranſire ſub dubio quod ſit realis: & hic tenuit eſſe perſonalem. & hoc ẽ verius.pro quo ibi adduxi iura clara q̃ videas. & habes text.ſupra in §.proxi. vbi Imperator dicit actiones in perſonã eſſe tres, inter quas enumerat iſtam: & hoc expreſſe tenet Iaſ. in repe.l. frater a fratre. num.26.ff.de condi indebit.quamuis Bart.ibi teneat quòd ſit in rem ſcripta.Non obſt.hic tex.in illa aduerſatiua Autem: quia reſpondeo ꝙ licèt dictio Autem, aduerſetur in iure etiam in facto reſpectu exercitij, in quo verè actio de peculio ab alijs non differt: non tamen aduerſatur in natura & in ſpecie a præcedentibus docto.eſt Bart. in lege mariti.§.fi.§.de adult.vbi ponit exemplum: vt ſi dicatur, ſcholares legunt: Petrus autem currit: certum eſt quod illa aduerſatiua reſpectu exercitij aduerſatur præcedentibus, non autẽ reſpectu ſpeciei: nam illa aduerſatiua infert Petrum eſſe ſcholarẽ. Ita in caſu noſtro, licèt actio de peculio aduerſatur præcedentibus reſpectu exercitij: tamen eſt eiuſdem ſpeciei ſcilicet perſonalis prætoria, ſuper quo tamen cogitabitis.

19 † In text.ibi aduerſus, no.quòd iſtud verbum vſitatum eſt, in materia indubitabili, & idem ſignificat quod contra: vt dicit glo.in cle.j.in verſi.aduerſus.& ibi no.Card.de reſti. in integ.hinc aduerſarius dicitur qui in lite mecum ſe oppoſuit, ue no.Abb.per illum tex.& ibi latiùs reaſſumunt Moder. in c. j. in princ.extra de iudi.& tex. in l.cum aliquis in princip.C.de iur. deliber.hæc tamen dictio incluſiuè hic ponitur, & ſimile in §.j.ſupra de obli.quæ ex quaſi contractu.& in §.fi.ſupra de vſucapio.

20 † In text.veluti patrimonium &c. hæc dictio hic ſimilitudinariam fictionem ſignificat, & exponitur, pro Tanquàm: vt ex tex.in l.certi condictio.§.ſi nummos. & ibi glo. in ver. velut tuos: quam not.ibi Areti.Socin.& Iaſ. in notabilib. ff.ſi cert.pet. ad idem bonus tex.in l.ſi ego.§. dotis. ff. de iur. dot.quem in notabili quæſtione alleg.Decius in Authentic. ſi quis in aliquo.in 4.de edendo poſt Modern. ibi: alibi tamen exemplificatiue ponitur: vt in §.in perſonam, ſupra eod.& ibi dixi: aliquando tamen ſignificat puram veritatem: in c.ſi proponente.de reſcrip. & in l.quoties C.de iur.dot.& in ca.conſtituit. 17.quæſtione 4.

21 † Nota primo ex iſto text. ſecundum Iaſ.hic quod dicitur hic in ſummario videlicet quod ex contractu filij uel ſerui tenetur pater uel dominus de iure prætorio quatenus eſt in peculio: in caſibus tamen non tenetur, niſi inquantum ſint facti locupletiores, de quibus per gloſſ. in l. cum ancilla. in ver.locupletius.C.quod cum eo.quam hic nota. Iaſ. Et quando dicantur pater vel dominus facti locupletiores quo ad hoc vt conueniri poſsint in caſibus enumeratis per gl.in d.l.cum ancilla, nullus Scribentium hic neq; ibi declarat: & ideò quia paſſus valde vtilis eſt, dicas quod locupletior dicitur quis factus, ſi pauperior factus non ſit: hoc dicit, glo.in uer.locupletior.in §.pe.ſupra qui.alie.non licet: allegat tex.qui ad literam hoc dicit, in l.in pupillo.ff.de ſolut. quẽ ad hoc idem alleg.Alexan.in l.ſi ipſa. in apoſtil. ad Bart. ff.quod met.cau.& glo.in l.indebiti, ff.de condi.indebi.& per hoc videtur confundi dictum Bald.in l.fi.C.de uſucap.pro emp.ubi uult quod ille dicitur locupletior, quãdo cõſtat, ꝙ utilitas apud ipſum permanet: alleg.l.ſed an ultro.§.fi.ff.de neg.geſt.&

idem

idem tenet Ange.in l. verum. ff.de peti. hære.immo plus vult idem Ange.in conſi. 160.incip. pro deciſione.in fi. quòd quo ad hoc vt quis locupletior dicatur, non ſufficiat probare quẽ fructus in ſuam vtilitatem conuertiſſe, niſi permaneat vtilitas, cum poſſet quis expendiſſe lautius & copioſius viuendo, quo caſu non dicitur locupletior. & ideò dicit Felin. plura remiſſiuè allegando in c.de quarta.in decima colum.verſic. ſecunda reſtrictio de præſcript. quòd in, dubio quis locupletior nõ præſumitur, niſi probetur: & ibi alleg. illud conſilium Angel. & reaſſumit latius Iaſon. qui hanc eandem opinio.tenet. in le. Neſennius. §. fundum. in prima colum.ff. de re iudic. Et hæc mihi videtur rationabilior opi. quicquid dicat glo. in d.§.pe. Sed difficultas eſt reſpondere ad l.in pupillo per eam allega. ad quam non reſpondet aliquis prædictorum doctorum. ſed tu dicas, quòd ille tex. intelligitur quòd quis locupletior dicitur qui non eſt factus pauperior ſcilicet ſoluendo & faciendo id ad quod tenetur: nam ſi poſtquam ſoluit non remanet in damno, dicitur locupletior: ita illum tex.intelligit Bart.in l.j. §. impuberes.ff.commo.quem refert & ſequitur Decius. in l. ex pœnalibus. circa.fi.ff.de reg.iur. Et vltra prædicta quis dicatur locupletior, vide Bartol.in l.rei iudicatæ.ff.ſolut. matrimo.& in l.ij.ff.de fideiuſſ.

22 † Circa quæſtionem quam hic ponit Iaſ.vtrum iſte tex. habeat locum in monachis: quia hoc totum dependet ab illa regula, nunquid monachus æquiparetur ſeruo vel filio: quæ eſt quodammodo brocardica materia, & indigeret longa ruminatione: ideò dicatis breuiter quòd magis communis opinio eſt quòd ſeruo æquiparentur: vt latè traditur ordinariè per docto.in l.j. ff. de vulg. & pup. & in l.j. C.qui admitt. & in l.j. §. per ſeruum qui in fuga.ff.de acquirenda. poſſ. & per Moder. in l.ſeruus. C.de pact.& per eundem Iaſ.in l. cum proponas. in 9.& 10. column.C.de hære.inſtituend. & caſus omnes, in quibus monachus & ſeruus æquiparentur, enumerat Marcus Antonius Bauerij in repet. l.cùm filio.in char. fin. num. 79.de leg.j.vbi latiſsimè videre poteris. Tamen quantum attinet ad propoſitum, non videtur vera deciſio Fabri, neque Iaſ. aliquo pacto ꝙ diſpoſitio iſtius text.habeat locum in monacho: nullibi cauetur quòd in iſto caſu monachus & ſeruus æquiparentur: immo longè differunt, ex eo quia clarum eſt quod peculium ꝙ conceditur ſeruo à domino, dicitur quaſi patrimoniũ ipſius ſerui.vt hic dicit text.iſta ratio non concurrit in monacho qui proprium verè neque fictè habere poteſt, quinimo neque ipſe Abbas, cum ſit contra ſubſtantiam monachatus.cap. ſuper quodam.de ſta.mona.capit. nolo. & capit.non dicatis. 12. quæſtione prima. & habetur in Authen.ingreſsi. C. de ſacroſan.eccle.facit pro iſta parte quæ adducit Calde.in titu. de regula.conſi.j. & hoc ratione ſuadetur: quia quamuis ſeruus proprium habere non poſsit, eſt tamen in habitu habendi: nam à domino poteſt manumitti vel permiſsione habilitari: ſed hoc in monacho non procedit, qui poſtquam proprio renunciauit per profeſsionem, non poteſt cum eo diſpẽſari per abbatem: vt dicit tex.in c.cum ad monaſteriũ.de.ſta mo.Neque etiam obſtat uerum dictum Bal.in l.interpoſitas.C.de tranſact.hic alleg.per Iaſ. quia manifeſtè colligitur ratio diuerſa: quia dominus non obligatur ſeruo illa ratione: quia ex pacto nudo non producitur actio: ſecus uero in abbate reſpectu monachi: quia cauſa, cùm ſit religioſus, ſubijcitur diſpoſitioni c.j.de pactis, qua generaliter de iure canonico actio datur ex pacto nudo. His tamen non obſtan. verior & communis videtur opi. Bald. Io. Fab. & Iaſ. videlicet, quòd monacho concedi poteſt peculium, & quod diſpoſitio iſtius tex.habeat locum: quia imprimis ultra adducta per eos, firmat Bal. in l. j.in 7. q.C.de his quæ pœnæ no.& Abb.in c. ij. per illum text.de ſta.mo.& in c.cùm ad monaſterium.in fin. in princip. verſi.nunc quæro: eod. tit. & in conſi. 87.incip. omnipotentis Dei. in ij.colum.lib. j. ver.prætereà hoc medio. vbi apertè cõcludit quòd monachus de licentia abbatis habere peculium poteſt: neque per hoc dicitur habere proprium: quia cum habeat ſciente & patiente abbate, & ad nutum eius, & vtilitatẽ monaſterij, non proptereà facit contra votum: nam idem videtur in ſeruo qui habet peculium ex permiſsionem domini, per hoc tamen dicitur habere proprietatem ſeu dominium. l. quam tuberonis.ff.de pecul. & ita ibi tenet Ioan. And. & alij. & per hoc videtur tex.in c.inſinuante.qui cle.vel vouen. ſecundum quod ibi declarant. Abb.& Moder.& pro iſta parte facit quam in ſimili dicit Car.in conſil. 17.incip. circa primum. & Cald.in titulo de regula.conſil.ij.& 3. & hoc expreſſe firmat Feli.in c.cum M.Ferrarienſes.in 14.column ver.eadem reaſſumit, &c.de conſti. & hoc pro expedito tenet Aretin. in l.cùm fundus. §.ſeruum.circa fin.ff.ſi cert.pet.& ibi Iaſon. & alij. & hoc maximè procedit de iure antiquo de quo non erat prohibitum quòd monachus haberet proprium. vt dicit glo. per illum textum in l.ſi quis presbyter C. de epiſc.& cle. & licèt in contrarium videatur facere unum quod dicit Felin.in c.ex reſcripto.in princip.de iureiur.& in c.cauſam.de iud.& c.ex parte. de accuſati.tamen ex prædictis poteſt colligi reſolutio. & quia negari non poteſt ꝙ monachus & ſeruus æquiparentur in omnibus caſibus, qui conſiderari poſſint redundare in vtilitatem monaſterij: vt tradunt late Moder.in c. in præſentia. de proba. Felin. in c.parochianus. de ſen.excom.cum multis ſimili.quæ congerit Iaſo. & Alex.in l.cum fundus. §. ſeruum tuum. ff.ſi cer.pet. & latius idem Iaſ.in l.cum proponas.in 9. & 10. col. C.de hære.inſti.& per Alexã.in l.j.§. item acquirimus. & §. per ſeruum.ff.de acquiren.poſſ.& in l.j.col. 9. ff.de vulg.& pup.per Moder.in l.filius.C.de pac.cum alijs concor. vt per Marcum Ant.Bauerii.in d.l.cum filio.

23 † Glo. prima, collige vnum ex iſta glo.quod actiones de peculio, in rem verſo, qđ iuſſu, inſtitoria & aliæ de quibus hic, nõ ſunt propria nomina actionum, ſed adiectiones: & hæc eſt cõmunis opi.per glo.quas hic Iaſ. alleg. poſt Ang. & idem tenet Iaſ.per eadem iura.in §.omnium.in 10.col.nu.57. ſuprà eo. & ita in ſpecie in hac actione tenet Alex.in l.j.in prin. nume. 3.ff. de verb.obl.& effectus eſt maximus vt hic dicit Areti.& Iaſo. & dixi vobis aliàs ſuperius: exponunt etiam Modern. Peruſini in d.l.j.& dixi poſt glo.in ver. actio. ſuprà in princi.iſtius tituli: & ideo ad ibi dicta me remitto: ſed vltra ibi dicta videtur dicendum contra Iaſ.hic & ſequaces, quòd illa vtilitas fine effectu reſultat ex hoc an ſint iſtæ actiones de per ſe, an verò adiectiones ſint multum utiles: vt dicit hic Aretin. & vt dixi ſuprà, & ad dictum Bar.quem hic alle. Iaſ.in l.j. ff. de pecul. reſpondetur. quòd illa doctri.non eſt vera, & confunditur ex dictis eiuſdem Bar.in d.l.j.in 4.colum.ver.item quæro an actio quæ competat &c. vbi concludit Bar.quòd actio quæ competit contra filium & contra patrem eſt vna & eadem, rationib. de quibus ibi per eum: neque, vt ipſe dicit, differt, niſi reſpectu condemnationis: quia filius condemnatur inſolidum, pater verò non. ſic igitur erit vel ſtricti iuris vel bonæ fidei, ſecundũ ꝙ actio quæ datur contra filium, fuerit: nam ponamus filium in peculio feciſſe contractum emptionis, clarum eſt eum teneri ex empto quæ eſt actio bonæ fidei, ratione cuius contractus poteſt conueniri pater actione de peculio: quæ quãuis ſit adiectio, tamen eſt eadem actio cum illa quæ competit contra filium, vt dicit Bart. ſi igitur vna & eadem eſt, ergo erit bonæ fidei ſicut illa: & ſi illa filij erit ſtricti iuris, eodem modo & iſta. Suadetur hoc, quia omnes fatentur iſtud nomen de peculio eſſe adiectionem, & ſic qualitas quædam ſed qualitas neq; cognoſci nec ſeparari poteſt à ſubiecto, ſed iudicatur talis quale eſt ſubiectum, l.quæritur.ff.de ſta.ho.Bald.in l.ij.in j.co. C.de bo. poſſ.ſecundum tab. l.eis.circa fi.ff.ſi cert.peta. facit bene text. in §.proximus. Inſti.de legi.ag.ſucce.& l.in dilectis. §. ſi extraneus.ff.de noxa.nam per qualitatem intelligitur ſubſtantia rei: vt dicit Bald.in l.libere.in j.colum. C.de ope.liber. a qua, vt dictũ ẽ, ſeparari non põt, vt aliter induceretur ꝗ̃ diſpoſitio cui adijcitur.facit l. j.ff.de uſofr.tenet Bar. in l.j. end. tit. Præterea quia ſi iſtę ſunt adictiones actionum, ergo debet regulari ſecundum naturam quibus adijciuntur: ut in tex.in propoſito noſtro notabilis. in l. j.§.belliſsime.ff.ut legat.no.cap. ubi ſtipulatio addita contractui bonæ fidei, efficitur bonæ fidei: quod tenet Iaſ.in l.ſi quis cum aliter.in 5.colum.ff.de uer. obl.& in l.cum mota.in 3.col.C.de tranſact.poſt Bart. in l.videamus.§.actionem, in fi. ff.de uſur.et reaſſumit idem Iaſo. in l.certi condictio in prin c.colum.9.ff. ſi cert. pet. Neq; obſtat, quod ibi Alexan.dicit: quia illud procedit in actionibus conſiſtentibus de per ſe, & facientibus ſpeciem ſeparatã ut eſt certi condictio: ſed in caſu noſtro iſtæ adiectiones non ſunt actiones, neque ſunt ſeparatæ, cum una et eadem ſit actio: vt ſupra

eſt di-

eſt dictum: et ideò &c. & uidetur tex. de hoc quod iſta adiectio de peculio ſeqoatur diſpoſitionem principalem in l. pen. ff. quando actio de peculio ſit anna. Glo. magna ſatis ex dictis euidentialibus quo ad materiam noſtr. tex. eatiit declarata: alia verò quæ de inſtitore & exercitore cum alijs dicuntur, plenius diſcutiuntur infra quòd cum eo, per totum, vbi eſt propria materia ad quam communiter doct. hic ſe remittunt, excepto Iaſ. qui ſub glomeratione quadam dictorum, quærit determinare gl. Poſtremò circa illam. q. quam in calce huius §. ponit Arc. & Iaſ. ſatis impertinenter,
14 † an valet ſtatutũ quod pater pro filio teneatur, breuiter omiſsis ambagibus dicas communem opin. eſſe, quod valet, quo ad pœnam pecuniariam. ſecus quo ad corporalem. Eſt bene verum ꝙ maxima eſt difficultas ſuper hoc & amplæ diſputationes propter varietatem opi. quas aliâs pro vtraque parte diſputaui publicè anno præterito ſi recordamini, in concurſu collegæ mei quæ omnia ſcripſi in repe. mea. c. erit autem lex. 4. diſt. Sed pro nũc teneatis communem: pro qua vltra adducta hic per doct. videatis And. Sicul. & alios Modernos in c. ſecundo de conſtitu. & ibi Decius in 2. col. in j. & ij. lectu. ſuper hoc diſputat & ibi dixi & latè per Felin. in capit. ius generale. in pen. col. prima diſtinct. vbi plura congerit. & vltra ipſum latius congerunt, Modern. in apoſtil. ad Dy. in cap. non debet, de reg. iu. lib. ſexto. vbi ferè omnes ſcribentes in iure citantur: vide etiam per Modernio. in l. de quibus. ff. de legib. & in l. ſi filius. ff. de verborum obligationi. per Pet. de Rauen. in ſuo Alpha. iuris, in verbo ſtatutum. in j. col. & Rocus de Curte in tract. de conſue. ſiue repe. c. fi. in 72. col. & Barb. in rubrica. de fideiuſſ. colum. penul. & fi. & in c. conſtitutus. col. fin. eodem titu. dum allegat gloſſ. in c. cum homo. 23. quæſt. 5. & per Iaſ in §. quædam. in 6. colum. nu. 38. infrà eodem & in l. non impoſsibile. in prin. ff. de pact. & poſt omnes latiſsime diſputat Hypp. de Marſi. in l. infans. in 2. col. circa medium cum ſeq. ff. ad l. Cor. de Sica. & qoaſi per totam illam legem: & per eundem in ſingulari ſuo. 224. incip. filius non tenetur. &c. in nouiter impreſsis. Er hoc notabiliter limitatur per eundem in l. de vno quoque. in 36. col. in fin. ff. de re iud. vbi plura allegat. Et aliam limitationẽ ponit Bald. in l. ſi qua pœna, ff. de his qui ſunt ſui, vel alie. iur. quam commendat Iaſon in l. j. colum. fin. ff. de in lit. io. & ad prædicta uide Bald. in conſi. 257. quæritur vtrum filio. &c. in 3. uol. & Corneum conſi. 117. licèt in hac. per totum, in 4. uolu. & conſi. 143. incip. licet in 2. colum. uerſic. & propterea. in 2. lib. & in conſi. j. colum 7. uerſicu. pro quo. in 4. libr. ubi ponit aliquas limitationes & iſtam quæſt. alibi ſæpe poſuit Felin. & Barba. quos breuitatis cauſa taceo, ſatis eſt quod ex prædictis poteris uſque ad ſtomachum plura notanda, & arguta excerpere, & longius papyrum implere, & per iſta ſit finis in præſenti §.

SVMMARIA §. ITEM SI QVIS POSTVLANTE.

1 *Quæ differentia eſt inter iuramentum, iuſiurandum, & ſacramentum.*

Iuramentum eſt genus comprehendens omnem ſpeciem iuramenti.

Sacramentum dicitur quando tangitur res ſacra: ſed hodie ex conſuetudine Italorum ſufficit tangere quemlibet librum.

Iuſiurandum dicitur quod iure ſit, hoc eſt ſecundum terminos iuris.

2 *Dictio quis, regulariter maſculum & fœminam comprehendit.*

An & quando maſculinum comprehendat fœmininum.

Verbum, poſtulare pro petitione extraiudiciali capitur.

Quomodo differunt poſtulare, & petere, & quid ſit petere & quid poſtulare.

Bona diffinitio debet conuerti cum ſuo diffinito.

4 *Iuramentum deciſiuum habet vim plenæ probationis.*

Iuramentum non dicitur propriè probatio, ſed releuamen ab onere probandi.

Verbum, quaſi, denotat fictionem.

Dictio, alius, non ſemper denotat ſimilitudinem: dat exempla.

5 *Multi ſunt effectus iuramenti, quos vide hic, & remiſſiuè, & num. 6. cum quatuor ſeq.*

Iuramentum habet vim litis conteſt. declarando vt hic, & hoc procedit in iuramento iudiciali, quod defertur à reo actori.

Licet in obligationibus facti quis præciſe ad factum compelli non poſſit, ſed dando intereſſe liberetur: Tamen ſi apponitur iuramentum ſuper tali obligatione, facit, vt quis præciſe ad factum teneatur.

Iuramentum interpoſitum ſuper aliquo contractu ſortitur omnes qualitates & conditiones & naturam contractus, ſuper quo interponitur intelligendo de natura primordiali, non autem accidentali.

Iuramentum & ſententia æquiparantur.

Condemnatus ad factum per ſententiam præciſè compellitur ad illud adimplendum, neque ſoluendo intereſſe liberatur.

An iuramentum tollat exceptionem deductionis ne egeat.

8 *Si interponitur iuramentum ſuper emphyteuſim emphyteuta non ſoluens canonem in primo anno ſtatim eſt priuatus ipſo iure, & non expectatur biennium, neque triennium.*

9 *Iuramentum habet vim expreſſi.*

10 *Si uenditor iurauit defendere emptorem in caſu euictionis, & ſciat poſtea litem motam, non requiritur quòd fiat ei denuntiatio: quæ aliàs requiritur.*

Quando aliquis iurauit aliquid facere, eo ipſo quod inſtat in terminis faciendi iuramentum interpellat.

11 *Ex iuramento datur actio, intellige de iuramento litis deciſorio.*

12 *Iuramentum præſtitum per actorem aduerſario ſuo non deferente, quid operatur. & nu. 16.*

Teſtes debent produci à parte & ſi vltro ſe offerant, & proferant teſtimonium etiam verum, nihil valet, neque pro parte neque contra partem. & num. 14.

13 *Confeſſio extraiudicialis & in abſentia partis an & quando valeat.*

Iuramentum facit valere actum meliori modo quo poteſt.

15 *Valet teſtimonium teſtis corrupti contra eius corrumpentem, ſi producatur contra eum, licet contra alium non valeat.*

17 *Confeſſio debet acceptari cum omnibus qualitatib. ſuis, nec poteſt pro parte ſcindi.*

Producens inſtrumentum licèt proteſtetur quòd illud producit in illis tantùm partibus quæ faciunt pro ſe, & non aliter, tamen tenetur contra ſe recipere partes, quæ pro aduerſario faciunt limitando, vt hic remiſſiuè.

18 *An diſpoſitio iſtius text. volens actionem dari quando iuratum eſt, procedat quando iuramentum eſt remiſſum, & numero 19.*

Aliud eſt tale, aliud eſt haberi pro tali.

Ex diuerſis non fit illatio.

Iuramentum eſt ſtricti iuris.

Quare iuramentum producat actionem.

Priuilegia non recipiunt extenſionem de vna re ad aliam.

19 *Qualiter intelligatur illa regula, quòd vna determinatio reſpiciens plura determinaalia debet pariformiter determinare.*

20 *Quæ actio detur iuranti ex iuramento præſtito aduerſario deferente, tam contra reum, quàm etiam contra*

quoſ-

quoſcunque. & numero vigeſimoprimo.

Iuramentum habetur pro veritate, & maiorem vim habet, quàm res iudicata.

Quemadmodum poſt rem iudicatam quis audiri non debet, ita & poſt delatum & præſtitum iuramentum reus audiri non debet.

Actio datur illi qui iurauit contra eum contra quem iurauit vtilis natiua, & illa quæ competit contra iurantem: caſu tamen quo iuramentum faceret pro aduerſario, dicitur datiua.

22 *An ſi poſtquam iuramentum eſt delatum, pars quæ detulit, eſt contenta ſtare & credere conſcientiæ alterius partis & crediti poſſit dari actio & exceptio iſto caſu, ac ſi iuraſſet, & numero 25.*

An verum ſit quod inter ſimplicem loquelam & iuramentum Deus non faciat differentiam & num. 26.

23 *Nunquid valeat promiſſio partis, ſine delatio quòd ſtetur ſimplici dicto partis aduerſæ. & quid in ſcriptura priuata. & numero. 24.*

Papa non poteſt facere quòd ſtetur ſimplici dicto vnius.

Potentior eſt lex quàm partium conuentio.

26 *Licèt pars fuerit contenta ſtare ſimplici aſſertioni petitoris poteſt iudex inuita parte iuramentum extorquere ex officio.*

Vt tollatur occaſio delinquendi ſtatutum non trahitur ad caſus futuros.

Licèt quoad effectum iuramenti ſufficiat, quòd quis iuret, quibuſcunque verbis non expreſſo verbo, Iuro, tamen vbi agitur de pœna periurij vel alia incurrenda, nunquam dicitur quis iuraſſe, niſi expreſſerit verbum, Iuro.

Officium iudicis datur, vbi actio non competit.

27 *Periurium in terminis iſtius text. ſola diuina vltione punitur.*

De pœnis blaſphemantium vide remiſſiuè.

Pœna periurij multiplex eſt, & nu. 28. & 29.

Omne periurium tam in cauſa criminali, quàm ciuili, Deũ habet vltorem, tamen per hoc non excluditur pœna hominis.

Pœna periurij in foro conſcientiæ, eſt illa quæ pro quolibet peccato mortali imponitur, videlicet ſeptem annorum.

Hodie omnes pœnitentiæ ſunt arbitrariæ.

28 *Pœna periurij in foro iuris canonici tam clericorum, quàm laicorum eſt, quod remoueantur à teſtimonio, & ſunt infames infamia canonica & ciuili: et quæ differentia ſit in hoc inter clericos & laicos.*

Clericus pro periurio poteſt priuari dignitate obtenta, non autem eſt priuatus ipſo iure, niſi fuerit implicitus inter duo periuria: declarando vt hic.

Quo ad legem promotionis plus peccat homicida, quàm periurus.

Qui inducit aliquem ad periurium, plus peccat, quàm ſi alium occideret.

29 *Quæ ſit pœna periurij laicorum in foro ciuili, tam in cauſa criminali quàm ciuili.*

30 *Quando proceditur per regulam & fallentias, melius diſtinguuntur & concordantur ſingula capita.*

31 *Doctori diſtinguenti cæteris paribus eſt ſtandum, quia magis propinquat veritati.*

32 *Duplex eſt iuramentum de quo hic, & quæ ſunt illa duo iuramenta, & quomodo differant.*

Iuramentum calumniæ præſtatur, per principalem perſonam, & iuramentum veritatis præſtatur per procuratorem in animam Domini, niſi fuerit clericus litigans pro eccleſia, nam tunc de vtroque iurare debet.

Iuramentum de quo loquitur gloſſ. iſta facit ceſſare præſumptionem doli, & calumniæ, tamen non excuſat aduerſarium ab expenſis, ſi temerè litigauit: declarando vt hic.

Deferens iuramentum tenetur etiam de calumnia iurare, & ſi non iurat, ſi ab eo petatur, redditur proceſſus retro nullus; intelligendo vt hic.

33 *Species iuramenti ſunt 51. quas vide remiſſiuè.*

34 *An l. manifeſtæ turpitudinis. allegata in gloſſ. iſta ſit correcta, & quomodo procedat.*

35 *De iure ciuili ex iuramento iudiciali actio naſcitur, quæ vocatur in factum.*

37 *An ille qui iurauit teſtamentum non reuocare non obſtante iuramento poſſit aliud teſtamentum facere abſque periurio.*

Iuramentum quod poteſt obſeruari ſine interitu ſalutis æternæ, ſi non obſeruetur, obligat ad periurium, ibidem.

In dependentibus ab animo vnius poteſt dari variatio, ſecus ſi in dependentibus à voluntate duorum, quia tunc nõ ſolùm contraueniens eſſet periurus, ſed actus non valeret ibidem.

Si iuro non reuocare procuratorem, poſtea reuocatio facta non valet, ibidem.

37 *An ſi quis iurauit non doctorari; vel ad epiſcopatum promoueri, valet iuramentum.*

Iuramentum quod poteſt obſeruari, neque eſt nutritiuum peccati venialis vel mortalis, debet obſeruari ibidem.

8 ITEM SI QVIS Poſtulante. Ad euidẽtiam † iſtius text. præmittendum eſt, quòd
1 licèt iuramentum, iuſiurandum, & ſacramentum, quo ad materiam iſtius §. ſunt ſinonyma, vt no. d. Abb. in rub. de iureiu. differunt tamen aliqualiter inter ſe: quia iuramentum eſt, vt genus comprehendens omnem ſpeciem iuramenti. Sacramentum autem dicitur quando tangitur res ſacra, vt ſonat ethymologia, ita notabiliter colligitur ex doctr. Bar. in Authen. ſacramenta. in prin. C. ſi aduer. ven. & ibi notabiliter declarat Iaſ. in 3. col. num. 14. volens poſt antiquos quòd ſacramentum debet præſtari ſuper libro ſacro vel euangelijs. Sed tu dic quòd hodie ſecundum conſuetudinem Italorum ſufficit tangere quemlibet librum. ita eſt glo. de hoc ſingularis in cle. j. in verb. tacta. de hæret. quam multum commendat Felin. in c. fraternitatis. in 8. colum. de teſti. & in ca. tuis. in 3. col. eo. tit. Iuſiurandum autem dicitur quod de iure fit, hoc ſecundum terminos iuris: ita Abb. in d. rub.

2 † In tex. ibi, ſi quis. iſtud verbum regulariter maſculum & fœminam comprehendit. l. j. ff. de verbo. ſign. Ex quo illa regula elicitur, quæ in magno pelago verſatur, videlicet, quòd maſculinum comprehendit fœmininum. cap. ſi quis ſuadente. vbi Archi. 17. q. 4. vt latiſsimè tradit Iaſon, & alij Moder. in l. ſi quis id quod. per illum text. ff. de iuriſd. omn. iud. Hoc tamẽ ſecundum materiam ſubiectam regulatur, vt notáter per plura declarat Decius in regula ſecunda, in 10. colũ. cum tribus ſeq. ff. de reg. iu. Et hoc in tex. noſtro manifeſtè colligitur: quia illud verbum, ſi quis, fœminam non comprehendit, quia ſubiecta materia de qua text. noſter loquitur, non patitur fœminas in iudicio verſari. L. j. §. ſexum. ff. de poſtul. Sed dicas id eſſe uerum pro alijs: ſecus autem eſt in cauſa propria: quia tali caſu bene poterit in iudicio comparere, prout colligitur in d. §. ſexum. & etiam pro alijs in caſibus: vt in l. j. §. fi. ff. de poſtul. & tali caſu mulier iurare poterit. & textus iſte ſecundum regulam procedit.

3 † In text. ibi poſtulante. Iſtud verbum pro petitione extraiudiciali capitur. l. cum poſtulaſſem. ff. de dam. infe. propriè tamen in iudicio poſtulare quis dicitur. l. j. §. poſtulare. ff. de poſtu. & clarius probatur, in l. 4. § hoc autem iudicium. ff. de dã. infect. & ita capitur hic Et licet petere in iudicio etiam dicatur; vt in l. amplius non peti. ff. rem ratam habe. differt tamen

ab iſto

ab iſto verbo, Poſtulare: quia petere dicitur quis propriè, per litis conteſta. d. l. amplius. poſtulare verò verificatur etiam ꝑ citationem ſolam. ita not. Bald. in l. j. in princ. C. de lit. conte. vbi infert ad quæſt. dicit ſtatutum, ꝙ poſsit peti inſtrumētum caſſari niſi fuerit petitum inſinuari infra ſemeſtre. quomodo intelligatur illud verbum, Petitum, vide ibi per eum, & per eũdem in authen. habita. col. fi. verſi. prædicta. C. ne fi. pro pa. & in l. fi. §. illud. C. de temp. app. cum ſimili. vt per Alexand. in l. ſi decem. per illum tex. ff. de verb. oblig. Sed tamen aduertendum eſt ꝙ modica videtur differentia inter iſta: quia etiam petere dicitur quis propriè per ſolam interpellationem, d. l. ſi decem cum petiero. per quam ita tenet Soci. in conſilio quadrageſimoſecundo, incip. ſubtiliter. in quarto volu. & Corneus. in conſilio 267. incip. in hac conſultatione. colum. penulti. in 4. volumin. & hoc manifeſtè probatur in d. §. hoc autem iudicium. dum ibi dicitur, ꝙ poſtulare propriè dicitur pro tribunali petere: quæ diffinitio, vt ſit bona, debet conuerti cum ſuo diffinito, ſecundum Bar. in l. j. ff. de teſta. & ita petere quis dicetur pro tribunali poſtulare: & ſic ibi probatur, ꝙ iſta duo verba confunduntur: & hoc idem probatur in tex. noſtro, dũ in princ. vtitur verbo, poſtulante, & deinde dicit, peteret.
Sed tamen dic breuiter, quòd negari non poteſt, quin magna ſit differentia ſecundum ea quæ remiſsè tradit Alexand. in d. l. ſi decem. & hoc ſecundum materiam ſubiectam regulatur. ſecundum quod declarat ibi Iaſ. licet aliquando confundantur quo ad propoſitum. tamen tex. noſtri bene differunt: quia hic ponitur poſtulatio in hac actione perſonali quæ ſit in iudicio, & in hoc vnde differt à petitione, quia petere propriè quis dicitur quod ad eum pertinet actiõe reali. l. actionum genera ff. de actio. & obli. & l. actio in perſonam. eodem tit. quam ad hoc alleg. Bar. in d. l. ſed ſi. §. item quæri. in 2. lect. ff. de re. co. tenet Soci. in l. ait prætor. la ij. §. ſi petitor. in j. not. ff. de iureiu. quod eſt notandum ſecundum eum ad ſtatutum.

Non obſt. ponderatio text. noſtri: quia poteſt dici quòd hic verbum Peteret, impropriè ponitur. Vel ſecundò dicas, quòd illud refertur ad primam actionem intentatam, quæ fortè realis erat, ex qua poſtea delatum fuit iuramentum, ex quo producitur actio perſonalis, de qua loquitur tex. noſter: & ita propriè ponetur illud verbum. In text. ibi aduerſario, nota quòd propriè aduerſarius dicitur ille qui in iudicio contendit: ſecus ſi extra iudicium. l. cum aliquis. C. de iu. delib. tenet Felin. in cap. cùm ſuper. de offic. deleg. in j. col. & ante ipſum Bald. hoc tenet in l. j. col. 3. C. qui admit. quod facit ad ſtatutum de aduerſario loquens, quod de tali aduerſario intelligi debet: vt dicit Abb. in ca. j. de iudi. licet interdum largo modo pro quocunque qui ſe alteri opponit in iudicio, & extra tale verbum capiatur, vt latiùs dicunt Mod. in d. c. j. vbi videndum ē.

4 † Nota primò ex iſto tex. ꝙ ſecundum Iaſ. hic poſt Ang. iuramentum deciſiuum habet vim plenæ probationis: ſed dominus Iaſ. hic dicit ꝙ iſtud notabile non ꝓbatur hic, ſed in l. non erit. §. dato. cum alijs iuribus allegatis per Ang. ff. de iureiur. Sed vos dicatis quòd iſtud notabile optimè hic colligitur: & errat hic Iaſ. nam iura alle. hic per eum, & prius per Angel. quæ ſecundum eum hoc probat, idem dicunt in effectu quod tex. noſter, ex quibus legibus de verbo ad verbum iſte §. ſumptus eſt in illis verbis finalibus, vbi ſumitur iſtud notabile, licet ibi magis latè Iuriſconſultus ſe extendat dando rationem deciſionis: & ideò quemadmodum ſecundum Iaſ. ibi optimè probatur intentio Angeli, ita & in iſto text. qui eſt idem cum illo, vt dixi. & aduerte pro intelligentia: quia cautè dictum eſt iuramentum habere vim probationis, eo quia nõ dicitur propriè probatio: quia tex. in d. l. non erit. loquitur per verbum, Quaſi, quod denotat fictionem regulariter. §. ſed iſtę. & §. item Seruiana. vbi dixi poſt Iaſ. ſuprà eo. & tex. in d. l. ſed & ſi poſſeſſori. §. ſi. quam alleg. hic Ang. & Iaſ. vtitur verbo, proinde haberi, quod etiam improprietatem denotat, l. j. ff. de recepta. & hoc ratione ſuadetur: quia per iuramentum potius quis dicitur releuari ab onere probandi, quàm probet. l. eũ qui in princip. ff. de iureiuran. & iſta eſt communis opinio. vt per plura atteſtatur Hyppol. de Marſil. in repet. rubricæ. C. de proba. in vigeſimaſexta column. Iaſ. tamen tenet contrarium, in §. quadrupli. in ſexta columna, num. 40. infrà eodem, contra gloſſ. ibi alleg. pro hoc tex. quem dicit nunquam ſe audiuiſſe ad hoc ponderari, de quo multum gloriatur, in l. fin. §. licentia. C. de iure deliberan. Sed tu dic quòd illum tex. prius ad hoc allegauit Bar. de Bellenzi. in additione ad Abb. in rubrica extrà de probatio. ad quem reſpondent ibi Moder. & Hyppol. vbi ſuprà, videlicet, ꝙ ibi iuramentum in ſupplementum probationis recipitur, & ideò non dicitur probatio, ſed releuatum ab onere probandi dicta l. eum qui.

Nec obſt. verbum, Aliæ, quod denotat ſimilitudinem: quia ipſi reſpondent, ꝙ illud non ſemper eſt verum vt patet in exẽplo dato per glo. in §. ſi vero. in verbo, aliud, in Authent. de litigio. de illo dicto euangelij, Crucifixus Chriſtus, & alij duo latrones. & text. optimus in Authen. vt defunct. funera. in princ. ibi, milites congregare & ſeruos alios. & ibi no. glo. cum ſim. vt latè ſcripſi & limitaui in cap. j. de præben. lib. 6. poſt glo. ibi in ver. alios. Sed quantum attinet ad propoſitum noſtrũ, mihi videtur quòd iuramentum dicatur verè & propriè probatio: quod probo ſic. Probatio nihil aliud eſt quàm rei dubiæ per argumenta oſtenſio: vt dicit glo. quæ communiter approbatur in rubrica C. de probatio. & eſt tex. in. l. ij. §. eiuſdẽ quoque. verſic. quæ argumenta, ff. de teſti. cum ſi. ſed iſta verba diffinitionis competunt iuramento deciſorio. igitur &c. Nã clarum eſt, quòd per iuramentum res dubia declaratur, & iudex poteſt animum ſuum informare: vt colligitur ex tex. l. carmen §. fin. ibi, argumentis teſtimonijs, ff. de teſti. ergo dicitur probatio: & quòd ſit probatio, videtur eſſe text. in c. ij. de proba. ibi, cum aliæ probationes &c. ibi ponderat ad hoc illum tex. Areti. in ſecundo notabili. ad idem text. & gloſ. in l. tutor. ff. de iureiur. tenet Decius in conſi. 18. viſo puncto. in j. colum. j lib. & Pau. de Caſt. in conſi. 143. viſo proceſſu. lib. 2. niſi ad iſta iura reſpondent, quòd loquantur impropriè, quòd non videtur ſolidum quamuis illa ſit communis opin. Hæc tamen concluſio multis modis limitatur, de quo dicetur in d. §. quadrupli. ſuper glo. in verſic. duplicantur.

5 Hinc ſumpta occaſione Iaſ. hic connectit plures effectus iuramenti quorum aliquos proſequar addendo, vel limitando prout occurret. deinde plures alios ſubijciam vltra ipſum.
Primus igitur effectus eſt: quia iuramentum habet vim litis, conteſtationis: quia ſicut per negationem rei ad petitionem actoris inducitur litis conteſta. vt no. in l. j. C. de lit. conteſt. & in cap. j. eodem titulo. eo. modo & per delationem iuramẽti factam per reum actori: nam iſta delatio videtur quædam confeſſio tacita contentorum in libello ad cuius reſponſionẽ ſit lit. conteſta. d. c. j. & ita tenet Soci. in l. ait prætor. la. 2. §. ſi is ff. de iureiuran. hoc eſt maximi effectus: quia vbi aliàs actio, quæ produceretur ex aliquo inſtrumento, fuiſſet temporalis, per appoſitionem iuramenti efficitur perpetua, quemadmodum per lit. conteſt. quod multum ibi commendat Soci. poſt Areti. & hanc opi. latè probat Goza. Bononien. in repet. l. 1. in 16. colum. C. de pact. inter emp. & ven. cum ſimi. quæ poſt ipſum latè congerit Hyppol. de Marſil. in ſingularibus ſuis notabili 141. inci. audiſtis. & tenet Albertus Brunus in conſil. 38. viſis conceſsionibus. col. fin. & hoc pro cautela tradit Bartho. Veronen. in tract. cautel. cautel. 20. inci. ſi ex forma ſtatuti, &c. Tamen diligenter conſiderandum eſt, quòd iſta opin. non videtur ſimpliciter vera: quia ratio quæ conſideratur in. l. nam & poſtea, §. ſi is qui temporali, ff. de iureiur. per quem tex. mouentur præfati docto. habet tantùm locum in iuramento iudiciali deciſorio, quod defertur actori à reo. vnde merito illa delatio vim conteſtationis obtinet ratione, de qua ſuprà: ſed hoc in iuramento extraiudiciali, quod in inſtrumento apponitur, non habet locum: quia ibi conſiderari non poſſunt extrema habilia litis conteſta. quæ in iudicio tantùm ſit: dicto cap. j. de lit. conteſta. Præterea quia litis conteſtatio non ſit, ꝑ quæcunque verba, ſed requiruntur habilia: vt latè proſequitur Andre. Sicu. poſt glo. & Abb. in c. j. de litis conteſta. & inter illa verba litis conteſtationi neceſſaria non reperitur delatio iuramenti: ideo &c. & quia unus & idem actus non debet diuerſos effectus operari, l. eum qui, ff. de uſucap. ca. cognouimus. 12. queſt. 2. cap. in tua, de deci. vt per glo. in cap. cum omnes, de conſtit. ſed iuramentum principaliter inductum eſt, ut quis releuetur ab onere probandi, & lis per hoc extinguatur, cum ſit quædam tranſactio, & habeat effectum rei iudicatæ, l. eum qui, iuncta l. 2. ff. de iureiur. & facit tex. hic in fin, ergo non

non debet operari diuerſum effectum, vt inducat litis conteſtationem per quam potius perpetuatur lis, non autem extinguitur, l.ſicut. C.de præſcript.30.ann.iuncta l.j.ff.de vſuca. & ideò videtur quòd in hoc prædicti Moder. grauiter lapſi ſint. ſuper quo tamen cogitabis.& hoc fortè voluit ſentire Bal. in con.420.in 4.parte.dum dicit, quòd iure non cauetur, ꝙ iuramentum habeat iſtam virtutem, vt actionem temporalem faciat perpetuam.

6 † Secundus effectus eſt. quia iuramentum habet vim nouationis, l. qui iuraſſe, §.fi.ff.de iureiur.& ita tranſit hic Iaſo. poſt alios in d.§.fi.Tamen aduerte, ꝙ iſtud non eſt verū: quia longè diuerſus eſt effectus nouationis & iuramenti: quia nouatio eſt primæ obligationis extinctio, & in alteram tranſmutatio.§.præterea, ſuprà, quib.mo.tollit.obli.ſed hic effectus nō reperitur in iuramento: quia prima obligatio non tollitur, ſed magis, per iuramentum confirmatur: vt fatetur idem Iaſ.in d.§. fi.& ell glo. 3.hic igitur opin.Iaſ.non eſt vera.

Non obſtat text.in d.§.fi.quia ibi illa dictio, Nouandi, non accipitur pro nouatione, de qua loquitur titulus de noua.ſed ꝑ reformacione primæ obligationis: vt capitur in le. chirographis, ff.de admi.tu.& ita etiam notabiliter declarat Bart. in l. fi.C.de vſu.rei iudi. fateor tamen quòd ſi partes ꝑtenderent, primam obligationem transferre in actionem iuriſiurandi, quod poſſent: & tunc eſſet inducta nouatio: ſed in caſu noſtro loquimur in dubio propter ſolam virtutem ipſius iuramenti quo caſu prima obligatio non videtur ſublata per ſupradicta.

7 † Tertius effectus colligitur, ꝙ licèt in obligationibus facti quis præcisè ad factum compelli non poſsit, ſed dando intereſſe liberetur, l.vbi autem, §. illud. & §.fi. de verb.obli. l.j.ff. de actio. emp. cum ſi.tamen ſi apponatur iuramentum ſuper illa obligatione, facit vt quis præciſe ad factū teneatur, & poſſit compelli.gloſſ. in l. ſi pecuniam. ff. de condit. ob cauſam. ita Iaſ. hic & vltra ipſum hanc eandem opin. per dictam glo. ſequitur Andr. Sicul.illam ampliando in c.inrauit. in 12. col. nu. 59. de prnba. tenet Alber. Brunus in conſi.39.incip. circa antedictum.in princi. alle.no.per doc.in c.veniens. de iureiu. & idem in conſi. 67.incip. dum dubitatur. vbi pro hoc alleg. Abb.in d.cap.veniens.& in c.per tuas.de arbi.& Are.in l.ſi ita quis, §.ea lege, in pen.col.ff.de uerb. oblig. & alios plures: ut ibi per eum: & hoc idem latius proſequitur in conſi. 88. uiſo iuſtrumento. Et hoc tenet Ant. de But.in c. fin. per illum text. ne præla.ui.ſuas.cum pluribus concor. quæ adducit Alexan. in conſi.89. omiſsis non neceſſarijs &c. col.fin.in 7.vol.nouiter impreſſo.& nouiſsimi in l. ſtipulationes non diuiduntur ff.de uerborum obligatio.& tenet Iaſ. in §. actionum. nume. 46. infrà eodem. Sed prædictis non obſt. contraria opin. de facili defendi poteſt, ex eo quia eſt trita regula in materia iuramenti, ꝙ iuramentum interpoſitum ſuper aliquo contractu ſortitur omnes conditiones & qualitates & naturam illius cōtractus ſuper quo interponitur. ita dicit Abb.per illum tex. in c.quemadmodum.de iureiuran. & eſt tex.in l. ſed & ſi poſſeſſori §.item ſi iurauero.& ibi not.Iaſ.in 9.notabili.ff. de iureiuran.& in l.fin.C.de non nu.pecu.cum concor.ut tradit Franc. Cur.in conſil. 3.incip. & ſi ſubtiliſsimè. in j.col. & latiùs per Decium in conſi. 36. & ſecundum alium numerum 240. inci. & diligenter.in 2.parte. Sed qualitas & natura obligationis faciendæ eſt, ne præcisè quis ad factum teneatur, ſiue poſsit compelli.l.ſtipulationes non diuiduntur.§.Celſus. ff.de uerb. oblig.l.ſi quis ab alio.ff.de re iudi.cum ſuperius alleg. ergo iuramentum ſuper tali obligatione interpoſitum eius naturam ſortietur. Et pro hoc uidetur caſus in cap.per tuas.de arbit.& plures inuenio hanc opi.tenuiſſe, quos breuitatis cauſa non refero. Quid igitur tenendum? Breuiter, inter plura quæ occurrunt, mihi uidetur quod prima opi.quæ eſt communis, ſit ſolidior quam ultra prędicta firmat Matheſi.notabili 54.inci.no. quod iuramentum.pro qua uidetur eſſe tex.in cap.ad noſtrā. de iureiur. & ibi Feli.colum.fin. colligit regulam, quòd iuramentum habet talem naturam, ꝙ facit aliquem teneri in forma ſpecifica: ut latè exorditur Iaſ.in l eum qui.§. ſi iurauero. colum.2.ff.de iureiurando.& in §.in bonæ fidei.circa 17.col. infrà eodem.cum pluribus ſimilibus, quæ aliàs dedi. Et hanc opi. ego firmo una ratione ſatis colorata, quia certum eſt, ꝙ iuramentum & ſententia æquiparantur: ut plenè traditur per omnes in l.2.ff.de iureiur.ubi Iaſ.& tenet etiam hic Iaſ.in ultimo notabi.& eſt tex.in l.ſed & cū poſſeſſori.§. ſi cum de hæreditate.ff.de iureiuran.cum alijs concor. traditis per repe.in l.admonendi.in notabilibus.ff.eodem titulo.ſed ſi ſic eſt condemnatus in ſententia ad factum, præcisè compellitur ad illud adimplendum: neque ſoluendo intereſſe liberatur: prout eſt text.& glo.ſingularis in l.qui reſtituere. in uerſic.condemnatus. ff.de rei uendi. quem pro ſingulari ad hoc multum cōmendat Bald.in l.prima columna pen.uerſic. ſed pone. C. de ſen. quæ pro eo quod inter.Barb.in c.fi.in j.colum. in fi. extra de precá.latiùs per Fabianum de Monte in tract. de emptio. & uendi. in 6.quæſt.principali.in 11.column. & Petr. de Raue in Alpha. iuris in uerſi.rei uendicatio. circa finem.igitur ſi ſententia hoc facit, à fortiori iuramentum.& ita de iuramento tenet dictus Fabianus in prædicto loco. & pro hoc eſt bonus tex.qui realiter cauillari non poteſt, in capitulo fin.ne prælа. ui. ſuas.facit etiam tex.in l.fideicommiſſa.§. fin. de leg. 3. quia in caſu illius text.quis uel fauore teſtamenti, uel reipublicæ ad factum præcisè compellitur: ergo à fortiori fauore animæ: argum.tex.in l.ſancimus.C.de ſacroſanctis eccleſijs. capitulo qui reſiſtit. & capitulo Iulianus 21. quæſtione. 3. & hac opin.tranſit etiam Alexan.in l.ſi conuenerit.ff. de iuriſdi. om.iudi. per d.glo.in dicta l.ſi pecuniam.

Non obſtat fundamentum ſuprà factum, ꝙ iuramentum ſortitur naturam actus ſuper quo interponitur &c. quia reſpondeo ꝙ illud eſt uerum de natura primordiali non accidētali, ut dicit glo.in l.certi condictio.in princip.ff.ſi certum petatur quam ibi omnes commendant per text. in l. item ueniunt. §. item ſi prædiximus.ff.de peti. hæred.& ideo hoc argumentū retorquetur. quia in obligatione facti ſuccedit obligatio ad intereſſe accidentaliter: argum.l. primæ.de in litē iur.nam principaliter quis ad factum tenetur: tamen ſi eſt in mora, & uoluerit facere: tunc ſuccedit talis obligatio, ſicut in l. Aquilia dicimus: nam ꝙ creſcat per inficiationem, illud prouenit ex accidenti, quod non conſideratur.d.§. item ſi prædiximus.& argum.l.ſi quis nec cauſam.ff.ſi certum petatur.iuramentum igitur quod ſe habet ut acceſſorium, non ſequitur illam naturam accidentalem, ſed primæuam, ſcilicet ut quis ad factum præcisè teneatur.& ita reſpondet Io.de Imo.in cap.j.de iudi. licèt non in iſta quæſtione.& hanc opin. puto ueriorem, quā latè probat dictus Albertus in d.conſi. ſubdens unum aliud per hoc quod etiam iuramentum tollit exceptionem deductionis, ne egeat, ut ibi per eum: tamen in hoc ego tenerem contrarium: quia iuramentum non debet eſſe iniquitatis uinculum.cap.quemadmodum.de iureiuran.& ca. quintauallis. eodem titulo. maximè cum ſit contra ius commune. capitul. intellecto.eodem titulo.

Et ex ſupradictis infertur, ꝙ opin.Iaſ.in l.2.in 9.q.& 13. columm.C.de iure emphyteu.redditur dubia ubi per prędictam rationem quod iuramentum ſortitur naturam diſpoſitionis, ſuper qua interponitur &c. reprobat opin.Bald.in cap. querelam.uer.no.ꝙ propter.de iureiur. ubi notabiliter ponit Bald. unum nouum & ſingularem effectum iuramenti, uidelicet, ꝙ
8 † licet de iure ciuili emphyteuta non ſoluens canonem priuato infra triennium, cadat à iure ſuo, d.l.2.& in eccleſia.j. biennium.cap.propter.loca. Tamen ſi interponitur iuramentum ſuper tali emphyteuſi non expectabitur triennium uel biennium: ſed ſtatim ꝙ in primo anno non ſoluit, eſt priuatus ipſo iure. ita Bald. in dicto loco.quem Iaſon ut ſupra reprobat, per prædictam regulam, quæ non obſtat per ea quæ ſupra diximus.& illam deciſionem Bald. cogitur fateri ueram idem Iaſon ſibi contrarius in l.quod te.in 8.col.uerſic.iuxta prædicta.ff.ſi certum petat.in l.ſi quis maior.in quarto notabili. C. de tranſactio.& pro illa deciſione Bald.in facto conſuluit Alexand.conſilio 85. incip.non puto.in primo uolumine. quod reperitur repetitum in eodem uolumine conſilio 126. ſequitur etiam Corſet.in repet.rubricæ de iureiur.in 11.priuilegio ubi reprobat Iaſon.in d.l. 2. & idem facit Hyppol. de Marſil. multum commendās illud dictum Bald.in ſingularib.ſuis notabili. 226. incipiente emphyteuta priuati. & tenet Albertus Aſtenſis in conſilio 46. ad allegata &c. & conſi. 48. col. fin. & alibi ſæpe docto. Et per hoc habes alium effectū iuramenti ultra Iaſ.hic. Circa aliū effectū iuramenti quem ponit hic Iaſ. uidelicet

videlicet quòd iuramentum impedit purgationem moræ, per
l. ſi quis maior, C. de tranſactio. quod ſequitur Areti. in con-
ſil. 95. Alex. conſil. 59. & conſi. 158. in 2. vol. Bal. in l. ſi pacto
C. de pactis, Saly. in l. magnam. C. de cootraben. & commit. ſti
pu. cum ſi. Dicas breuiter, ꝙ duplici rõne iſtud dictũ non eſt
verũ. Primò ex eo, quia ideò impeditur purgatio moræ, quia
facta eſt interpellatio: nam cùm iuramentum ſecundum cões
concluſiones habeat vim litis conteſtationis, l. nam & poſtea
§. ſi is qui. ff. de iureiuran. per litis conteſtationem cenſetur fa
cta interpellatio; & ideò non poteſt purgari mora, per text. in
l. ſi inſulam. ff. de verb. obli. Hoc ergo immediatè non reſultat
ex virtute iuramenti, ſed ex alio effectu iuramenti, qui produ-
citur, ex virtute iudicij mediante iuramento. Præterea hoc ſua
detur: quia iuramentum habet vim geminationis. Abb. in ca.
cum contingat. col. 2. de iureiuran. Alex. in rub. de verb. obli.
col. pen. ſed vbi eſt geminata promiſsio, impeditur purgatio,
moræ, l. traiectitiæ. §. de illo. ff. de actio. & oblig. per quam ita
tenet Roma. in conſil. 352. quæritur primò in 2. dubio. ergo il
lud non inducitur ſimpliciter vigore iuramenti, ſed alterius
effectus reſultantis partim ex iuramento & partim ea actu ſu-
per quo tale iuramentum interponitur. Vltimò, quia clarum
eſt, vt hic fatetur Iaſon, quòd de æquitate canonica non obſtã
te iuramento admittitur purgatio moræ: per ea quæ dicit Bal.
in l. qui crimen. in 11. quæſt. C. qui accu. non poſ. ſi igitur hoc
uerum eſt, & omnes fatentur, idem dicendum erit de iure ci-
uili ratione iuramenti, de cuius natura eſt, facere cauſam eſ
ſe de iure canonico ſecundum quod iudicari & regulari de-
bet. c. nouit. de iud. no. Io. An. in c. fin. de foro compet. & ſic i-
ſto caſu non erit differentia inter ius ciuile & canonicum: qđ
no. Non obſtat tex. in d. l. ſi quis maior. quia ibi alia concurre
bant præter iuramentum, vt effectus clauſulæ, Rato manente:
pacto, de cuius natura eſt, vt impediatur purgatio: vt tradunt
doctores in l. ſi pacto. C. de pactis. & in l. & ſi poſt tres. ff. ſi
quis cautio. & Alexan. in l. ita ſtipulatus. §. fin. ff. de verbor.
oblig. & latius Moder. in l. ſi inſulam. eodem tit. Item in d. l.
ſi quis maior. impeditur purgatio moræ non tantum reſpectu
iuramentis, ſed etiam reſpectu infamiæ, vt ibi dicit Paulus de
Caſtro & Moder. & ſic ille text. multipliciter euitari poteſt.

Adde alium ſingularem effectum iuramenti vltra Iaſo. hic
quem ponit Bald. in prælud. feud. in 3. diuiſione, quem pro ſin
gulari commendat Iaſ. in l. frater à fratre. colum. 21. verſic. cir
ca iſtam ſecundam fallentiam. ff. de condi. in debi. & in l. ſi do
natione. colum. penul. C. de coll. quamuis ſibi contrarius latè
iſtum effectum reprobet idem Iaſ. in præludijs feud. in 27. col.
verſi. iuxta prædicta. quæ non diſcutio ad præſens.

Alium effectum iuramenti ponit idem Bald. in cap. ex re-
ſcripto. in j. colum. de iureiuran. quem refert & ſequitur Ale-
xan. conſi. 32. in cauſa executionis. in pen. col. in 4. volu. & in
l. Marcellus. in apoſtil. ff. de fideiuſ. & pro ſingulari commen-
dat Iaſon in l. vlti. in princi. in 2. col. verſic. accedat. ff. ſi certũ
petatur. vbi tenet contrarium poſt Alexan. ibi: & iſtos effectus
declaro in voce.

Adde alium nouum & ſingularem effectum iuramenti, quẽ
ponunt Moder. Taurinen. videlicet Claudius de Seycello, ſi-
ne de aquis, egregius doctor, in l. ita ſtipulatus, in 3. columna.
verſic. ex hoc nouiter infero. ff. de verb. oblig. vbi dicit ꝙ licet
regulariter incertitudo vitiet contractum, vt ibi eſt text. & in
l. triticum, eodem titulo, vnde ſi promiſsio incerta eſſe iurata,
tunc talis promiſsio bene valeret: quia veniret, certificanda
per arbitrium boni viri. Mouetur ad hoc per vnum fundamẽ
tum: quia clarum eſt, quòd licet incertitudo de iure ciuili vi-
tiet: tamen de æquitate canonica valet, vt concludit Alexan.
in l. j. in 12. colum. ſolu. matri. per dictum Archi. quod tollit
ad ſydera, in cap. ſunt nonnulli. j. quæſt. j. cum pluribus alijs:
vt per Iaſo. in l. triticum. in j. col. de verb. obli. Et tamen iura-
mentum facit cauſam eſſe de iure canonico. c. nouit. de iudi.
ergo in eo debet iſta æquitas ſeruari, quod dicit notandum:
quia non eſt ab alio tactum. Or audi, ꝙ hic videtur fallacia:
nam non eſt verum, ꝙ iuramentum faciat cauſam eſſe de iure
canonico ſimpliciter, niſi quando cauſa vel perſona promit-
tens eſſet eccleſiaſtica: aliàs iudex ſecularis poteſt eſſe iudex:
vt concludit Io. An. in c. ſi. de fo. comp. lib. 6. Tamen non rece-
das ab opi. ſupradicta: quia videtur ueriſsima ex eo, quia qñ
dubitatur, an iuramentũ valeat, vel non: tunc eccleſiaſticus co
9 gnoſcit, vt latè dicit Domi. in d. c. ſi. col. ſi. † Itẽ iuramentũ hẽt
vim expreſsi: vt concludit Bal. in l. j. in 2. col. verſ. ſecundò quę
ritur. C. cõmod. quod dictum pro ſingulari citat Iaſo. In l. ſiub
prætextu. la. 2. col. j. verſ. adde quod idem. C. de tranſact. & in
10 l. certum eſt, col. j. ff ſi certum pet. † Item iuramentum habet
alium effectum, ꝙ ſi venditor iurauit defendere emptorem in
caſu euictionis, & ſciat poſtea litem motam, non requiritur,
quòd ſibi fiat aliqua denunciatio, quæ aliàs requireretur: ita
ſingulariter dicit Alexan. in l. 2. §. vlti. in penulti. col. in 4. fallẽ.
ff. ſol. mat. & dicit ſe alibi hoc dictum non legiſſe, niſi per Io.
And. in cap. breui. de iureiu. Et hoc idem dictum commẽdat
Corſet. in repeti. rubr. de iureiuran. in 4. priuilegio. Et Cremõ.
notabili. 122. incip. vbicunque. & hoc ſequitur Andr. Sicu. in
c. fin. in 5. fallen. de emp. & vend. Aduerte tamen quòd con-
trarium tenet idem Alexan. in l quod te. in 4. columna. verſi. in
ea. ibi. ff. ſi certum petatur. Et de hac contrarietate meminit
Lancelnt. Decius. in d. l. quod te. ſuper quo maximè cogitã
dum eſſet propter varias rationes, quæ pro vtraque parte face
re videntur: tamen vos teneatis primam opi. quæ mihi vide-
tur magis communis, & eam ibi defendunt Iaſ. Soci. & al j
in l. ſi ſeruus communis. ad fin. prin. ff. de vulg. & pup. & eã te
net Marcus Anton. Baue. in trac. de effectu iura. in 7. ſpeciali. &
Corſet. in 4. Et hoc ratione ſuadetur: quia ex quo quis iurauit
certum quid facere, eo ipſo quòd iſtat terminus faciendi, iura
mentum ex quo eſt vinculum animæ, interpellat. argum. tex.
& quæ ibi no. in c. præterea. de appella. & in c. fin. ne præla. vic.
ſuas. Secundò pro iſta opin. contra Alexan. in d. lege quod te.
in 4. columna, pondero text. quem ipſe alleg. per locum à ſpe
ciali, videlicet, cap. licèt. ſi de feud. ſue. contro. inter do. & ag.
nam ex quo ibi ſpeciale eſt in iuramento fidelitatis, ergo in cõ
trarium eſt ius commune &c. nam ego dico quòd vbi aliquis
caſus eſt deciſus in materia feudali, qui non reperitur deci-
ſus de iure communi, poſſumus de illo arguere, & inferre ad
alios caſus non deciſos continentes eandem rationem, & iu-
ſtitiam. ita ſingulariter decidit Roma. in conſi. 212. incipien.
quoad primum. in 2. dubio. allegat Bar. in l. ſi mihi & Titio. ff.
de verb. oblig. & hoc dictum Rom. cum pluribus concordã.
refert & ſequitur Iaſ. in l. j. in 14. col. num. 60. C. de iure emph.
cùm igitur tex. in d. cap. licèt. loquatur in materia feudali, &
ſit fundatum in ratione naturali, & iuſta, poteſt ex eo inferri
ad deciſionem cauſarum in alijs caſibus: ergo erit concludẽ
dum quòd ſicut ibi iuramentum conſtituit quem in mora ſi-
ne interpellatione, ita & in quacunque materia, & ita per iſtũ
dictum tenet hanc opin. contra Alex. Anto. de Burgos doctor
Hiſpanus non incelebris, in c. ſi. in 5. col. de emp. & ven. & ibi
ponit quandam diſtinctio. quam per te vide. tamen per iſta ad
huc mihi non acquieſcit animus Nam iſta priuilegia exorbi-
tantia non ſunt per ſubauditiones gloſſarum & doc. inducen
da, vbi non eſt diſpoſitio legis, vt no. Alexan. in rubr. de oper.
nou. nunt. per glo. in c. cupientes. §. quod ſi per 20. in uerbo
petere. de elec. lib. 6. & Iaſ. in l. j. in 10. col. de offi. eius. & not.
per Hyp. in l. furem. ff. de ſica. nam fugiendi ſunt intellectus
ducentes nos ad gratiam. vt dicit Ant. de But. & ibi Barb. in c.
eam. de reſcri. Abb. in c. cura. de Iurepat. & melius in c. ex par
te. in 12. col. de teſti. cùm igitur in iſto caſu non reperiatur di
ſpoſitio iuris inducens iſtud priuilegium iuramenti: ergo ne-
que nos inducere debemus, arg. l. de pretio. ff. de publicia. &
l. præſes. ff. de offi. præſi. cum ſi. Erubeſcimus enim cum ſine le
ge loquimur. §. conſideremus. in Auth. de trien. & ſemi. & cõ-
munem opin. poſſumus iudicare non habentem caſum legis
pro ſe: ut dicit Anto. de But. in c. tua nos. in 2. col. de uſur. & ſe
quitur Iaſ. in l. illam. in 3. col. C. de colla. poſt Andr. Sicul. con
ſilio 10. in 2. uol. & idem And. Sicul. in conſi. 34. num. 23. & in
conſi. 67. nu. 7. in eo. uolu. Nec obſtat dictum Rom. in dicto
conſil. 212. quia dico quod opi. ſua procedit in feudo, & em-
phyteuſi de quo loquitur: qui uidentur habere maximam cõ
uenientiam, & in illis interdum argumentatur de uno ad a-
lium, non ſemper: ut per Bart. in l. ut iuriſiurandi. §. ſi liberi.
ff. de oper. lib. à fortiori igitur eſt hic dicendum. & ideò con-
cludendum eſt, quòd ex materia feudali ad aliam materiam
non poſsit inferri: ut tenet Bal. in c. j. circa finem. de feu. cog.
Saly. in d. l. j. & eſt communis opini. Alius eſt effectus iuramẽti

notabilis, quòd licèt ſubſtitutio compendioſa facta à Pagano per verba directa filio ſuo impuberi, valeat intra pupillarem ætatem iure directo, & poſtea annulletur, vt tradunt doctores in l. Centurin. ff. de vulg. & pup. tamen ſi eſt appoſitum iuramentum, trahetur poſt pupillarem ætatem ad fideicom. ita noranter dicit Ioan. Bapt. de Sancto Seue. in l. precibus. col. 6. in fin. C. de impub. & alijs ſubſti. quem ſequuntur & multum commendant Modern. Hiſp. in repe. l. filiusfa. §. diui. in 19. col. num. 116. de leg. j. & ibi ponunt duos alios effectus iuramenti multum notabiles, quos vide per te, & hanc deciſionem prius pro notabili ponit Bauerius in tracta. iuramenti, in tertio ſpeciali. Alius effectus iuramenti colligitur ex ſingulari doctrina Pauli de Caſtr. in l. ſi cum patruo. C. commu. de vtriuſ. iud. quam pro ſingulari commendat Felin. in cap. 2. col. 4. ver. clara. extra de reſcriptis. alij quàmplures effectus colligi poſſunt quos longa lectione digeſſi, quæ omitto, ne in immenſum creſcat opus, quos curioſus quiſque congerere poterit, quæ addas ad illos nonaginta quæ ponit Marcus Baueri. in tractatu,
11 de effectu iuramenti, & ad Iaſon. hic. † Nota ſecundò ex iſto textu ſecundum Ange. quòd ex iuramento datur actio vt notatur in l. nam & poſtea. §. ſi. in glo. ff. de iureiurando. & tenet Bart. in l. ſi quis pro eo. in principio. ff. de fideiuſſoribus. numero tertio. Et hoc de iuramento litis deciſorio intelligitur, vt ibi dicit Bartol. per illum text. in d. l. ſi quis pro eo. in primo notabili. Et idem eſt de iure canonico, vt tradit Iaſon in l. iuſiurandum quod ex conuentione. la ſeconda. in fin. princip. Bart. tamen in dicta lege ſi quis pro eo. tenet contrarium, dicens quòd de iure canonico, vnde oritur actio & obligatio rationibus de quibus ibi per eum: vnde pro intelligentia prædictorum duo eſſent videnda. Primum, nunquid ſit verum quòd ex iuramento quolibet exceptio litis deciſorio non producatur actio de iure ciuili. Secundum, quid de iure canonico, quæ duo latius reaſſumam infrà ſuper glo. actionem.

12 † Gloſ. in ver. poſtulante. ex iſta gloſſ. colligitur vnum, quòd iuramentum præſtitum per actorem aduerſario. ſuo non deferente, nihil proficit. d. l. 3. hic alleg. in glo. Iſta tamen concluſio declaratur ſecundum Ioan. Fab. hic procedere in fauorem iurantis. proficit tamen aduerſario, ſi in fauorem eius fuerit iuratum. allegat. l. de ætate. §. qui interrogatus. ff. de interrogat. actio. Sed tamen aduertendum eſt quòd iſta limitatio, quam ſequuntur hic omnes, non videtur vera: quia text. in dicta lege, de ætate. §. qui interrogatus. hoc non probat: quia ibi interrogatus fuit in primo caſu pulſatus ab aduerſario prætore deferente: in ſecũdo caſu fuit interrogatur à prætore aduerſario pſente & poſtulãte, quo caſu merito illa confeſſio præiudicat. Vel ſecundò dicas quòd ibi non dicitur quòd confeſſio valeat in fauorem aduerſarij. ſed quòd mendacium confitentis attenditur: intelligo quo ad hoc, vt puniatur: iuxta. lege primam. ff. ad l. Cor. de fal. ſed in caſu noſtro præſupponitur, quòd vltrò fuerit præſtitum iuramentum ab actore, & non quòd iurauerit ſiue quòd dixerit mendacium: vt dicitur in dicto §. qui interrogatus. & ideò tanquam confeſſio ſine cauſa non valet. lege, certum. §. ſi quis abſente, ff. de confeſſis. lege finali ff. de interrogato. actio. etiam de æquitate canonica. capitul. ſi cautio. de fide inſtrumen. cum ſi. vt per Alexand. in conſilio 154. viſo themate, in ſecunda columna, in quinto volumine, & in conſilio 180. incipien. in cauſa angelorum. in penultim. colum. in ſecundo volumin. quia præſumitur per errorem emanaſſe: & ea quo vltro proceſſit, præſumitur parte abſente facta: vt not. Abb. in dicto capitulo ſi cautio in 4. columm. Et hoc probatur à ſimib. Nam clarum eſt quòd teſtes debent produci à parte. ita Bart. in lege, poſt legatum. §. is verò. ff. de his qui vt. in dig. cum ſi. Et tamen ſi vltro ſe offerunt, & proferunt teſtimonium etiam verum, nihil valet nec pro parte neque contra partem: vt notat Bartolus in dicto §. is verò, idem Barto. in lege vxori. §. primo. ff. de fal. cum ſi. vt per Feli. in c. 2. in 7. colum. verſic. primo caſu. de teſti. & per Alexan. in conſi. 68. incipiente, & viſo. in 5. col. in 2. vol.

Sed tamen his non obſtan. teneo opinio. Ioann. Fabr. quæ communis eſt. aliter tamen eam declarando quam doc. dixerint. Et ideò pro intelligentia aduertendum eſt, quòd glo. noſtra loquitur in confeſſione iurata: quo caſu reſultat regula,
13 quòd † licèt aliàs confeſſio extra iudicialis & parte abſente non valeat, per ſuprà dicta: tamen vbi eſſet iurata, tunc talis confeſſio plenè probat. doctri. eſt Bartoli per illum textum. in lege cum quis decedens. §. Codicillis. de legatis tertio. cum ſimilib. vt ibi poſt eum dixi. quibus adde Iaſon. latè in repeti. leg. admonendi. in 57. column. ver. circa ſecundum quod viſus eſt, &c. num. 158. ff. de de iureiur. & ibi alleg. Bart. in d. §. codicillis. ſequitur Hyppo. de Marſil. in repet. rubri. C. de proba. in 22. colum. allegat Pau. de Caſt. in quodam ſuo conſilio facit quod voluit Roma. notabiliter in conſilio 383. incipien. in caſu propoſito in j. colum. ver. cæterum aduertendum. quẽ ſequitur idem Hypp. in d. rep. in 18. column. verſic. & vltra. cũ pluribus alijs concord. vt per Ioan. Sadoleti, in l. certum. §. ſi quis. in 7. colum. ff. de confeſſ. Ita eſt in propoſito noſtro dicẽdum, quia licet ſimplex confeſſio iſtius actoris aduerſario non acceptante ſiue abſente non valeat in fauorem ipſius neque in damnum, tamen quia in caſu noſtro iurauit reus, dato quod non deferente actore, debet valere illa confeſſio meliori modo quo poteſt, videlicet, quòd ex quo non poteſt valere, in fauorem iurantis iure reſiſtente, vt in dicta lege tertia, hic alleg. in gloſſ. valebit tamen in fauorem aduerſarij, & odium ſui, argu. text. in l. cum pater. §. filius matrem. de leg. ſecundo. ubi traditur regula quòd inter alias uirtutes iuramenti habet iſtam, ut faciat ualere actum meliori modo quo poſſit: ut dicit Iaſo. ſuprà in 9. effectu iuramenti. & idem Iaſon. in l. eam quam. poſt Bald. ibi in 4. colum. C. de fideicom. in 9. column. num. 18. uer. limita. & in lege ſi quis maior. C. de tranſac. Alexan. in lege ſi conuenerit. in princip. ff. de iur. omn. iud. Marcheſi. in nota. 56. incipien. no. hanc regulam. Feli. in ca. cum ſuper abbatia. in 3. colum. de offic. deleg. Ang. in §. fideiuſſores. in fin. ſuprà de fideiuſſo. cum concordan. ut ſcripſi in dicto §. filius matrem.

14 † Non obſt. quòd contra dictum eſt de teſte ultrò deponẽte: quia illud procedit quando ſimpliciter deponeret: ſecus autem quando iudex ex ſe deferret iuramentum, prout in caſu. d. §. qui interrogatus, de quo nos loquimur: nam tunc bene dictum teſtis valeret. iſta eſt ſing. deciſio Bald. in c. j. §. porrò. in penult. colum. uer. in eadem glo. ibi non coactus. quæ ſit prima cauſa benefic. amit. & tenet idem Bald. in l. presbyteri. la. j. colum. 2. ver. ſecundum aliam expoſitionem. C. de epiſc. & cler. cum ſi. vt tenent Moder. in c. in nomine Domini. in 7. col. extra de teſti. Et pro hoc facit no. doctri. Bart. in l. poſtquam liti. colum. fin. uerſi. quæro utrũ. C. de pac. ubi uult, quòd licet regula ſit quòd per ſimplicem renunciationem factam in abſentia partis non poſſit ius de futuro renuntiari: ut tenet gl. per bona iura in l. ſi unus. §. ſed & ſi generaliter. ff. de pact. tamen ubi illa renunciatio fieret in iudicio acceptãte iudice, bene ualeret in fauorem abſentis. ita concludit ibi Barto. quod
15 dictum pro no. † ſequitur Iaſ. in l. prima. in 5. col. C. de pact. Et ſic pro iſta opinio. Ioan. And. Fab. defenſata uidetur, pro qua ulterius facit unum ſimile: quia uidemus quòd teſtis corruptus teſtificari non poteſt. l. j. ff. de fal. cap. primo. de teſti. tamen ſi producatur contra corrumpentem, ualet eius teſtimonium: dictum eſt ſingu. Bald. in capit. primo. in princip. col. j. in fi. uer. no. mirabile uerbum. ſi de inueſti. inter do. & ua. lis ori. & iſtud dictum pro ſing. citat Fel. in. cap. licet cauſam. in 4. colum. in no. 9. extra de proba. & prius Ioã. de Ana. quem ipſe no. alleg. in c. j. colum. 4. de cri. fal. & Hippolyt. de Marſi. in ſingul. 112. incipien. in ore duorum. cum ſim. ita in propoſito noſtro, licèt iuramentum præſtitum à parte aduerſario non deferente non ualeat ratione, de qua hic per doct. per dictam l. tertiam. ff. de iureiur. hic alleg. in glo. ualet tamẽ contra ipſum in fauorem aduerſarij, per ſupradicta. ad quod optimè faciunt quæ adducit Felin. in cap. cum cauſam. in 3. colum. uerſic. in gloſſ. in uerſic. compellas. num. 16. extra de teſti. quem ſequitur Hipp. de Marſi. in repet. rub. C. de probatio. column. 30.

16 † Limita regulam huius gloſſ. alij ſ quatuor modis, ut per Alexand. & Iaſ. in d. l. 3. in principio. ff. de iureiur. quæ reaſſumit idem Iaſ. in repet. l. admonendi. in 100. column. eodem titulo. Et retenta opinio. Ioan. Fabri pro uera infert idem Ioan. Fabri, hic quem, Sequitur Iaſon. uidelicet quòd ſupradicta procedunt niſi in terminis gl. noſtræ iuret taliter, quòd illa confeſſio faciat pro ſe & contra ſe: quia tali caſu aduerſarius recipiens

piens illam confeſsionem quatenus facit pro ſe, tenebitur eã
recipere etiam in ea parte quæ facit contra ſe.l.publia. $. fin.
ff. depoſi. tamen Are. hic & Iaſ. dicunt iſtam limitationem nõ
eſſe ueram:immo quòd illi confeſsiooi ſtabitur omnino con
traiuraotem: in alio uerò an probet pro ſe uel ne, text.ille nõ
aperit,ſed dicit quod arbitrabitur iudea. hoc dicit teat. in le.
publia.$.fin. ff.depoſi. Sed tu aduerte quòd ille teat.ibi, iudi-
cem æſtimaturum , non probat illud ad quod allegat Ange-
lus. hic. & Iaſon ſequutus eum. ſed melius probat opinioõẽ
Ioannis Fabri. iuncta ibi gloſſ. fin.Mihi tamen ex alio uidetur
quòd ille teatus nullius opinion.probet: quia loquitur in di-
uerſo caſu:nam dicitur ibi,quòd quidam creditor miſit epi-
ſtolam cuidam debitori ſuo, diceos teoeri ſibi ad danda de-
cem pondo auri,item diſcos duos, item ciſtophori decem, &
alia de quibus io teatu,cui debitor reſpoodẽs ad prædicta di-
cit ſe habere depoſita pondo auri plus minus decem:ſub iſtis
uerbis fuit modò dubitatio in dicta lege publia.$. finali.quia
de alijs oon dubitatur, uidelicet nunquid illa uerba, quæ ui-
debantur ambigua ratione illius adiectionis plus minusue,
inducerent obligationem.Reſpondit Iuriſconſultus,quòd nõ,
ſed tantùm probationem ſubdit textus, uideamus nuoquid
iſte creditor attento quod illa uerba inducunt probationem,
de decem pondo auri, poſsit de maiori quantitate probare
ratione iſtorum uerborum plus uel minus: reſpondet textus,
hoc iudicem æſtimaturum. ecce ergo quòd iſte textus, noo
facit ad propoſitum iſtorum. Quid igitur diceodum?
17 † Dicas quòd opinio Ioannis Fabri, ea alio eſt uerior non
per allegata per eum, quicquid dicant Aretinus,& Iaſoo hic,
quia regula eſt clara, quòd confeſsio debet acceptari cũ om
nibus qualitatibus ſuis,nec poteſt pro parte ſcindi, ſiue diui-
di: doctrina Baldi io l.ſi quidem. C. de exception. cum con-
cordantiis ut per Iaſonem in lege,contra iuris.$.ſi filius.in de-
cima column. numer. 12. ff.de pactis. Roman. conſilio 147.
ĩocipien. Antooius accuſatus &c. in ſecunda column. uerſic.
4. & quia.& in conſilio 353.incipien.quò ad primum.colum.
final.ubi plura.& allegat & tenet Bald.in lege Gallus. $. qui-
dam rectè.ff.de liber. & poſthum. Aleaand. in conſilio. 33.&
ĩo conſilio 92. column.fin. in fin. j. uolum. & hoc pro cautela,
tradit Bartho. Veronen. in ſuo tract.cautela 86. & 226. igitur
ſi aduerſarius uult illud iuramentum acceptare quatenus fa-
cit ꝓ ſe,tenetur ẽt acceptare quatenus facit cõtra ſe.&ita ẽ gl.
magiſtralis loquens de inſtrumento,quæ ponit regulã in l. pri
ma,$.editiones,quam ibi exornat Iaſo.nu.11.ff.de eden. imò
fortius uult ibi Iaſ.in dicta additione.col.fi.uer.4.iſta gloſſ. ꝙ
hoc quod dictum eſt, procedit etiam ſi producens inſtrumen
tum proteſtaretur, & diceret ſe producere in illis tantùm par
tibus quæ faciunt pro ſe, & in alijs ſecus: quia adhuc tenetur
contra ſe recipere illas partes quæ pro aduerſario faciunt, ea
quo acceptauit partem facientem pro ſe:quod notabiliter de
clara & limita,ut per Feli.in c.cum uenerabilis. in 5. & 6. col.
num.18.de eacept.& prius per And.Sicu.in.cap.bonæ. il.2.in
pen.col.de poſtu.præla.& in conſil.54.incipien.à Ioue princi
pium.in 3.& quarta columna,in tertio uolumine.Corneus cõ
ſilio 145.primo oidendum.circa fi.in tertio uolumine.& Ioã-
nes Baptiſta de Sancto Seuerino.in repet.l. admonendi,io 38.
col.ff.de iureiuran.& ibi Modern.Ex quibus omnibus poteris
ingenuè materiam ampliare, quamuis plures hac tempeſtate
ſiot ignaui docto. ſponſi Penelopes,ut iſta tanquam propria,
ex locis penitus abditiſsimis ſumpta ſibi iure proprio uendi-
cabitnt.

Circa alia, quæ hic cumulat Iaſon,quia ſunt ſatis eatra-
uagan.& non pertineut ad glo.ideò nihil diſpoſitiuè dicam:
ſed quòd ſolum circa dictum Bart.in l.Aurelius.$.idem quæ-
ſijt.ff.de libe.leg.de eo qui dicit ſe occidiſſe pro ſui defenſio-
ne ultra alleg.hic per Iaſ.uidebis,Abb.in.c.cum ueniſſent. in
j.column.de inſtitu.Hypp.de Marſi.in fin.185.ioci.confeſsio.
& idem Hip.in.l.repet.in 7.colum.uerſ.quartus eſt caſus.ff.de
quæſtio.& latè Iaſ.in l.ut uim.in 2.colum.nu.13.ff.de iuſtit.&
iur.& ibi Modern.& uide latè ultra ipſum,& alios, Lancelot.
Galiau.io l.j.ff.de uulg.& pup.& in l.j.$.ſi quis ſimpliciter.in
5.no.ff.de uerb.oblig.&reaſſumunt ſubtiles.Modern.Hiſpani
in repe.$.his itaque.in 2.column.nu.21.poſt Aog.Aret.ibi In-
ſti.de iuſti.& iure ubi latè hoc extendunt & limitant. & ultra
ipſos hoc diſcutit Decius in c. cum uenerabilis.in 9.column
ſuper glo.confeſsis.de excep.& latius per Felin.in ca.auditis.
in 17.colum. cum ſeq.de præſcrip.& finaliter traditur ordina
riè per doct.in duobus locis in l.j.$.ſi quis ſimpliciter, de uer
bor.obl.& in l.j.ff.de uulg.& pup.& utrobiq; Alea.Iaſ.& Soc.
18 ubi uidendum eſt. † Glo. iurauit.ex iſta gl.colligitur vna con
cluſio, uidelicet ꝙ diſpoſitio iſtius tex.quæ uult actionem da
ri quando iuratum eſt, procedit quando iuramentum eſt re-
miſſum:quia iſta iudicantur à pari.l.non erit.$.fin.cum l. ſeq.
ff.de iureiur. hic alleg. in glo. Iaſon tamen hic dicit quòd
quidam hic iuaduertenter & inconſideratè limitaot iſtam gl.
procedere quantum ad hoc, vt iuramentum proſit, non autẽ
quantum ad producendum actionẽ:quia tea.hic ſe reſtringit,
quando ſit iuratum,ergo actio non competit iuramento ceſ-
ſante: tamen Iaſ. tenet contrarium per iura hic allegata in gl.
Or tu aduerte: quia opi. illorum ſcribentium videtur verior.
nam negari non poteſt quòd aliud eſt quòd ſit iuratum,aliud
quod habetur pro iurato: l. prætor ait. $.ff.j. de oo.ope. nun.
cum fi.vt ibi congerit Iaſ.& ita expreſsè tenet Alea. in conſi.
222 incipien.ponderatis his.in 2.colum.in 6.volu.nouiter im
preſſo.facit illa regula,nam aliud eſt eſſe tale, aliud haberi ꝓ
tali.l.ſi maritus.$.legis. ff.de adul. cum fi. vt per Decium, in
conſi. 73. iu cauſa quæ lucæ.in 3. column.num.7.in 2.parte.
Cum igitur ſint diuerſa,ea diuerſis non fit illatio. ergo diſpoſi
tio iſtius teatus loquentis de iuramento oon vendicat ſibi lo-
cum vbi fuerit remiſſum, niſi eo caſu quo dicebant prædicti
doctores. Confirmo iſtam opinionem: quia iuramentum eſt
ſtricti iuris. capitulo penultimo.de iureiurando. & ideò talis
materia non recepit ampliationem. l. quicquid aſtringendæ.
ff. de verborum obligationibus.procedet igitur diſpoſitio i-
ſtius teatus in caſu in quo loquitur videlicet, vt tunc demum
detur actio ea iureiurando,quando iuratum ſit,aliàs nõ: quia
competet ſolum in caſu remiſsionis primæua actio.
Suadetur hoc vlterius: quia certum eſt quod ſecundum com-
munem opinionem iuramentum, ideò producit actionem,
quia habet vim nouationis. lege qui iuraſſe.$.finali. ff.de iure
iurand.nam nouat per viam cumulationis primam actionem:
ſed iſte effectus ſiue virtus non militat, quando non eſt iura-
tum, cùm illud ſit tantùm priuilegium iuramenti: ideò non
producitur actio, quę,vt diai,illa ratione conceditur,quia iu-
ramentum nouat: & priuilegia non recipiunt eatenſionem de
vna re ad aliam. capitulo,ſanè.de priuilegijs. tenet Bartolus,
in lege prima. & final.C.de ſacroſanctis Eccleſijs.
Non obſt.iura alleg.in gloſſ. & maaimè teat. qui videtur vr-
gentius probare in l.actori.C.de rebus credi. quia reſpondeo
quòd illa verba,in factum actio competit &c. ſolum referun-
19 tur ad iuramentum,oon autem ad remiſsionem. †Nec obſtat
quòd vna determinatio reſpiciens duo determinabilia, debet
pariformiter determinare.l.nam hoc iure.ff.de vulg.& pupil.
quia illa regula procedit quando eſt eadem ratio,& illa deter
minatio poteſt conuenire pariter cuilibet determinabilium:
ſecus verò ſi non conueniat: quia tantùm determinabit illud
cui coouenit: vt eſt caſus & ibi ad hoc oot.Iaſ.in l. Lucius. ff.
de vulg. & pup. Et quia vt ſuprà dictum eſt, non coocurrit ea
dem ratio in remiſsione & iuramento quo caſu illa regula nõ
procedit.ut dicit ootanter Imo.in l.Gallus. ff.de lib. & poſth.
per text.in l. 2.cum glo.ff.de offic. procon.& leg. alleg. etiam
Bald.in l.ſi cum dotem,in princ.ſol.mat. & ſequitur Ang.in $.
hinc nobis.in fi.in Auth.de hær.& fal.& eſt tea.in l.mulieri.ff.
de cõdi.& demõ.& ita ẽt ad haoc regulã reſpondet io alio ꝓ-
poſito Pau.de Montepico,in rep.l.Titia.$. Titia. in 18. col. ff.
de leg.2.& ibi alios alleg. Patet igitur ꝙ illa verba,actio com
petit,poſita in d.l.actori.tantum procedunt quando eſt iura-
tũ.alia iura alleg.in glo.non loquuntur de actione.Vel ſecun-
dò ille tea.in verbo,remiſſum,põt aliter interpretari, vt dica-
mus,quòd io illa parte tex.loquatur de iuramento delato à iu
dice,& in princ.de iuramento delato à parte:& ſic erit iſte ſen
ſus,vel ei remiſſum ſit,id eſt, à iudice commiſſum.nã illud ver
bum,remiſſum,ita capitur in l.ſi lis.C.ad l.Cor.de fal.& ſic il-
le tea.nihil faciet pro opin.gl.cũ non capiatur pro remiſsiõe.
Vel ſi capiat,põt euitari,vt ſuprà,de quo aliqd ẽt dicã j. poſt
gl.ſeq.Gl. deberi.ponit duo priocipaliter,& ita io duas partes
principales poteſt diuidi.Colligitur ergo duæ cõcluſiões ſiue

20 notabilia. † Primum eſt quod ſi iuratur ex actióe perſonali, & quidem formiter, hoc eſt nomine contractus expreſſo, ex quo dico te fore mihi obligatum: tunc & iſto caſu competit actio vtilis ex ipſo contractu expreſſo. l. ſi duo patroni. §. ſi quis. ff. de iureiur. & hoc propter iuramentum: intellige tamé hoc quod dixi, actio vtilis ex ipſo contractu: nam procedit vbi putabam contractum, puta emptionis vel locationis interueniſſe: qui quidem verè & realiter non interuenit: quo caſu ſi iuratum ſit per ipſum actorem reo deferente, illud iuramentum facit duo. Primum, quòd fingit contractum quem nominaui, interueniſſe. Secundò quòd ex eo dat tibi actori qui iuraſti vtilem tantum ex illo contractu actionem ac ſi interueniſſet. & hoc eſt quod vult dicere glo. ibi, acſi, verè contractus præceſſiſſet &c. & ita tenet Bald. in l. actori. C. de rebus creditor. in princ. cum iuramentum habeat iſtam virtutem, quod habetur pro veritate & maiorem obtineat vim quàm res iudicata. l. 2. ff. de iureiur. Et ideò quemadmodum poſt rem iudicatam quis audiri non debet. c. quò ad tranſlationem. extra de re iudica. ita & poſt delatum & præſtitum iuramentum reus audiri non debet: & hoc eſt quod dicit hic. text. non quæritur, an ei pecunia debeatur, ſed an iurauerit. & illo caſu huiuſmodi actio vtilis dicitur datiua: vt hic dicit glo. & tenet Barto. in l. nam & poſtea. §. fin. ff. de iureiuran. Hoc tamen intellige vltra doct. hic procedere in actione quæ datur ipſi iuranti contra eum aduerſus quem iurauit: ſecus autem eſt in actióe quæ competit ex iuramento contra iurantem, puta eo caſu, quo iuramentum faceret pro aduerſario: vt dixi ſuprà in glo. j. quia tunc illa dicitur datiua, vt eſt text. in l. ſi duo. §. Marcellus. in verſicul. actionem dandam. quem ad hoc ibi ponderat Bald. Ang. & Iaſon, ff. de iureiur. Si verò ego actor exprimo nomé contractus qui in veritate interuenit, & tunc non procedit iſta glo. quòd detur vtilis, quæ tunc datur, quando veré contractú probare non poſſum: ſed dabitur directa ex illo contractu. & iſta procedunt, quando formiter iuramentum præſtitum eſt videlicet præcedente aliquo nomine contractus, ex quo formaui petitionem meam. Si verò informiter, & ſic nullo contractus nomine expreſſo, à te. 10. quæ mihi debes, petij: hoc eſt ſimpliciter non ſpecificando ex cauſa mutui vel depoſiti, vel alterius contractus. & reus non vlterius conſiderans detulit mihi petitori iuramentum, & iuraui: & túc competit mihi actio in factum ex iſto iuramento informiter præſtito, non actio vtilis ex contractu. Ratio eſt, quare vtilis non competit, quia ex quo in petitione mea non fuit expreſſio ex quo contractu dicebam mihi deberi illa decem: tunc iuramentum non adinuenit extremum habile in petitione expreſſum, poſſet fingi præceſsiſſe titulus etiam ſi non interueniret, & ex qua fictione cótractus daret vtilem: & ideò remanet tantum iſto caſu auxilium ſolus actionis in factum: quæ actio competit vbi non eſt proditum aliud nomen actionis ex aliquo contractu, vero, vel ficto. l. j. ff. de præſcriptis verbis. Nam dixi, ſi interueniret in petitione expreſsio ficti contractus, daretur tantum vtilis propter iuramentum, non iſta in factum, & actio directa vbi verè contractus præceſsiſſet. Et iſta procedunt in actionibus perſonalibus quicquid dixerint alij antiqui in dicta l. actori. & malé. In realibus verò, & ſic ſum in ſecunda parte, glo. ſi informiter petatur, competit vtilis in rem propter iuramentum: quod ſecus eſt in perſonali. ratio redditur hic per doctor. quia dominium ſemper eſt vnicum. vnde licet non exprimatur, ſufficit tamen quòd agatur reali, quæ ipſo facto præſupponit dominium. & ſic vnam tantum cauſam, quæ ſiue exprimatur ſiue non, ſemper eſt certa, & habetur pro expreſſa: argum. l. 2. ff. de l. & poſth. c. ex parte. de offic. deleg. ita dicit Bald. in d. l. actori. C. de reb. cred. facit tex. in l. ſi mater. §. eandem. ff. de excep. rei iudi. & quod no. Abb. in c. 2. de li. obla.

21 † Et vt habeatur perfecta reſolutio totius iſtius gloſſ. in hac ſecunda parte & dictorum hic per ſcribentes, diſtinguas breuiter in hac materia actionis realis, videlicet, quòd aut ego qui egi contra te actione reali, egi formiter, aut informiter. Primo caſu ſi delatum eſt mihi iuramentum, & iuraui, eſt ſubdiſtinguendum, aut reus propter iuramentum meum tradidit mihi rem, quam petebam, quam poſtea idem reus vel alius occupauit: & tunc iſto caſu competit mihi actio publiciana propter iuramentum contra ipſum reum qui tradidit, vel contra quoſcunque poſſeſſores. ita procedunt. l. prima, cum ſequen. ff. de public. hic allegat. in gloſſ. Et ratio eſt: quia iſto caſu traditio facta ex cauſa iuramenti operatur tranſlationem quaſi dominij, ſicut quando traditio fit ex cauſa ſententiæ cui iuramentum æquipollet. dicta lege ſecunda de iureiur. quemadmodum ex traditione, quæ fit vigore ſententiæ datur mihi publiciana: vt in lege 3. §. fin. ff. de public. ita ex iuramento, & ita potero agere contra quoſcunque. Aut uerò reus contra qué formiter iuraui, non vult tradere rem, & iſto caſu agam contra ipſum actione vtili ex contractu expreſſo ſiue ex titulo, nó publiciana: quia non interuenit traditio quæ requiritur. l. prima. ff. de publicia. §. ſed iſtæ. ſuprà eodem. non directa rei vendicatione: quia non probaui me eſſe dominum, ſed vtili ex illo contractu propter iuramentum quod habetur pro veritate & fingit me fuiſſe quaſi dominum, ex quo quaſi dominio cópetit iſta utilis. & hoc quando formiter egi. Sin uerò informiter petij rem mihi deberi, & iſto caſu etiam ſubdiſtinguendú eſt, aut mihi actori iuranti tradita eſt res per reum, à qua cecidi, & iſto caſu competit mihi publiciana contra ipſum reum tantum, quando ipſe reus occupauit rem quam mihi tradidit & non contra alium. & ita intelligo textum in lege eum qui, §. ſi petenti, allegat. hic in glo. ſuper quo tam acriter cruciantur doctores. & ratio eſt: quia cùm traditio interuenit, & ſine cauſa cùm informiter agerem, eſt imputandum ipſi reo, quare tradidit, & ſic quare tranſtulit vſucapiendi conditionem. unde ille error debet tantum ſibi nocere, & non alijs contra quos non habeo illam cauſam agendi: & hanc puto eſſe uerá rationem & mentem dicti §. ſi petenti. Aut uerò mihi informiter iuranti res tradita non fuit, & tunc datur mihi utilis actio in rem, uel actio in factum ex iuramento ad eam rem repetendam contra eum & alios. Et ratio eſt, quia licet iſta actio, quæ oritur ex iuramento, ſit perſonalis: & actio perſonalis non debeat dari contra ſingularem ſucceſſorem: tamen ex quo illud iuramentum prius præſtatur ſuper iſta actione reali, actio in factum, quamuis perſonalis, aſſumit naturam realis, & dicetur in rem ſcriptá: ita tenet Iaſon in lege nam, & poſtea. §. ſi petitor. ff. de iureiurando, per allega. ibi per eum iſta eſt mens gloſſæ, declarata breuibus uerbis ultra alios, ad quam poteſt reduci tota congeries dictorum hic per ſcribentes. Et iuxta prædicta Iaſon hic poſt Ioannem Fabrum, quærit de una notabili quæſtione, quam omittere decreueram, cum intentionis meæ ſit pro utilitate ueſtra tantum pertinentia ad tex. & gloſſ. proſequi: uerùm quia quidam ueſtrum deſiderant reſolutionem huius quæſtionis quæ in contingentia caſus uobis occurrit, ideò quam breuius potero, reſoluam.

22 † Quæſtio igitur eſt, pone quòd iuramentum eſt delatum, ſed pars quæ detulit, poſtea eſt contenta ſtare, ſiue credere conſcientiæ, & fidei alterius partis, & ita credit. dubitatur nunquid poteſt dari actio & exceptio iſto caſu ſicut ſi iuratum eſſet. Ioan. Fab. tenet quòd non, rationibus de quibus hic per eum. Iaſon tamen tenet contrarium, potiſsimum duobus fundamentis: primò per dictum Specu. in titulo de arbitris. §. primo. uerſic. ſed pone. & do. Antn. de Butr. in capitu. cum tempore. extra de arbi. cum alijs, ubi uolunt quòd diſpoſitio. l. ſi quis maior. C. de tranſactio. quæ loquitur de iuramento, uendicat ſibi locum in fidei præſtatione: mou per illam regulam quòd inter ſimplicem loquelam & iuramentum Deus non facit differentiam. capitul. ad aures. quod met. cauſa. cum ſimilibus: & hoc prius dixit Alexand. licet Iaſon non allegauerit, in d. l. ſi quis maior. in fin. & ibidem Alexan. in l. non erit, §. dato. in fi. ff. de iureiur.

Secundò mouetur Iaſon. per gloſſ. in uerſicul. iurauerit. ſuprà eo. ubi datur regula per legé actori. C. de rebus credit. cum alijs, quòd ita datur actio in factum illi cui remiſſum fuit iuramentum à parte, ſicut daretur ſi iuraſſet, ita uidetur dicendum in caſu noſtro, quòd remedia iuramenti, & per cóſequens actio in factum, detur illi qui ſimpliciter ſub fide ſua dixit rem eſſe ſuam. Poſtea Iaſo. reſpondet motiuis adductis, per Ioan. Fab. quæ inferius ſuo loco referentur.

Quid igitur dicendum? Domini in iſta quæſtione nos pro uera reſolutione faciatis duo capita, in quibus cóſiſtit neruus quæſtionis.

23 † Primú eſt, nunquid ualeat promiſsio partis, ſiue conſenſus q̄

ſtetur

ſtetur ſimplici dicto partis aducerſæ. Secundò præſuppoſito, quod ſic, nunquid competant illi tali deponenti de fide ſua remedia tca. noſtri? Circa primum licet Iaſon hic non ſatis aperiat quæ ſit vera & communis opinio: paucis tamen ſecundū veritatem concludendo dicatis quòd licet non parua de hoc ſit difficultas inter antiquos, vt patet ea adductis per Petr. de Vbal. io tract. de duobus fratribus in 11. parte. quæſtione 36. in 3. colum. qui finaliter tenet q valeat. Tamen vltra relata per ipſum & alios videtur dicendum contrarium. & facit pro parte iſta negatiua text. in c. indicas. 3. q. 9. quem alleg. Roma. in ſingulari 507. incipi. an Papa. ubi per illum text. vult q etiam Papa non poteſt facere q ſtetur dicto vnius. & ita Roman. ſequitur Felin. in capit. cum olim. in 10. colum. de re iudica. & in c. ficut de ſenten. excom. & idem tenet Roma. in ſingulari 750. incip. domini buius ciuitatis. licet ibi illum teat. corruptè allegauerit. ergo à fortiori pars non poterit hoc facere: probatur, quia potentior eſt lea quàm partium conuentio. Bar. in l. alia. §. eleganter. ff. ſoluto matrimonio. ſed per legē boc fieri non poteſt. d. capit. indicas. ergo à fortiori per partem. Et quia princeps eſt lex animata in terris: vt dicit teat. in Authentica. de conſul. circa finem, cum ſi. vt per gloſſ. in l. prohibitum. C. de iure fiſci. li. decimo. & videmus, etiam quòd per ſtatutum hoc fieri non poteſt: vt tradunt in differenter omnes in capitul. ficut, de probatio. ergo neque per conſenſum partium poterit expediri: iuata ea quæ habentur io l. non impoſsibile. ff. de pact. & tradit Bart. in l. alia. §. eleganter. ſolut. matrimo. Iaſ. in §. quædam. num. 36. infrà eodem. & in l. fin. in prine. ff. qui ſatiſd. cogan. cum multis concordantijs: vt per Soci. qui per iſtam rationem hoc in terminis firmat in le. ce ti condictio. §. quoniam. in j. column. ff. ſi cert. peta. & pro hoc eſt glo. ſingularis. §. quia vero. in Authen. vt fine prohib. matres. quam ad hoc multum commendat And. Sicu. in capi. nonnulli. nume. 2. de reſcrip. Præterea pro iſta opinio. facit, quia vbicunque lea loquitur negatiuè non poteſt illi conſenſu partium renuntiari. glo. eſt magiſtra in rubri. C. ne fideiuſſor. dotium dentur. quam ad hoc Bar. alleg. in l. ſi quis pro eo. nume. 9. ff. de fideiuſſo. & in l. ſi conſtante. in j. & 3. column. & ibi Crotus in 10. ff. ſolu. matrimo. cum multis concordantijs: vt per Iaſonem in l. penultima. C. de pac. in 5. colum. & per Decium in c. 2. in 2. colum. extrà de teſtibus. Sed in caſu noſtro, lex loquitur prohibitiuè, ne minus quam duo teſtes admittantur in omni negotio: vt patet in c. licet vniuerſis. circa finem, de teſtibus. igitur conſenſus partium nihil poterit facere, vt vni tantùm ſtetur. Suadetur hoc: quia clarum eſt quòd ad vtilitatem reipublicæ introductum eſt, vt res per plures teſtes expediatur. l. fin. C. ſi cert. pet. facit l. ſi. C. de fideicom. l. hac conſultiſsima. in fin. C. de teſt. & hoc vt veritas ſit in conſpicuo & corruptio euitetur, vt ibi dicitur, ergo cum hoc publicam vtilitatem contineat, non poterit conſenſu partium expediri. ar. l. transfigere. C. de tranſacti. cum materia c. ſi diligenti. de foro compet. Et quia per unum teſtem iudex non poteſt plenè informari, cum faciat ſemiplenam probationem: ut tradit Bartol. in l. admonendi. ff. de iureiuran. cum igitur talis informatio, quæ ex plena probatione reſultat, ſit actus pertinens, ad iudicem: vt tradit Areti. in l. vnica in prima column. C. vt quæ deſunt aduo. non poterit conſenſu partium expediri: argumento textus io l. acta. ff. de re iudica. & eorum quæ tradit, Bal. io tract. de pace conſtan. in verſiculo, ſecundū mores. & pro iſta parte poſsūt adduci præter iſta infinita alia quæ colligi poſſunt ea dictis nouiſsimorum in rubrica. C. de probatio. ab octaua columna. uſque ad 16. licet de iſtis mentionem non fecerint: & ad omnia iura & authoritates allegatas pro contraria parte poſſet reſponderi, nam maxima pars earum non loquitur in teſte producendo in iudicio: ut patet in l. Theopompus. de dot. prælegata. & alia iura loquuntur in actu, qui tantum reſpicit utilitatem priuatam partis. ut in l. ſi conuenerit. ff. de re indicat. ſecundum doct. ibi poſt Alexandrum ſed nos loquimur quando eſt etiam intereſſe iudicis. & alia procedunt quando poteſt ſuppleri defectus per aliam viam: ut patet ea dictis Bartol. in l. fin. ff. de præto. ſtipu. Sed his non obſtant. teneatis contrariam opinionem, quæ eſt magis, communis, ut atteſtatur Alexan. in conſilio 54. circa idem, de quo quæritur. in principio. libro ſecundo. & ibi multa allegat. & idem tenet Alex. in conſil. 67. viſo themate. columna. 3. eo. li. & conſil. 102. ſuper prima column. num. j. & 6. ff. de iureiurand. quæ adde ad ea quæ pro iſta opinio. adducit Felin. in capitulo, veniens. in penulti. column. de teſti. & Bartol. in l. fina. ff. de præto. ſtipu. & ratio iſtius concluſionis videtur, quia ex quo agitur de puro fauore partis, licitū eſt ſuo iuri renuntiare. l. penulti. C. de pact. capitu. ſi diligenti, de foro competenti. & ita latiùs per iſtam rationem reſpondet ad dictū Roma. ſuprà allegat. Felin. in capitulo conſtitutus. in octaua columna. verſic. 2. limita. de reſcrip. & ita etiam tollitur motiuum ſuum ſuprà factum. & pro iſta ratione facit text. in capitulo, tuis. de teſti. vbi partes poſſunt teſti remittere iuramentum, quia eſt introductum in fauorem eorum: & iſto caſu potentior eſt voluntas partis, quàm legis: patet etiam in cap. veniens. de iureiuran. vbi ſtatutum non poteſt tollere appellationem, & partes ſic. l. ſi. §. ſio. C. de temp. app. & pro iſta opi. vltra predicta faciunt quę no. Maria. Soci. in c. dilecti. in 3. gl. & ibi Abb. in ſi. de fo. compe. & iſtam opinio. tenet Felin. in c. ſuper, il 2. circa finem. de teſti. & Lanfran. de Oria. in repetit. ca. quoniam contra falſam. in vet. teſtium. columna 21. & ibi Areti. in cap. propoſuiſti. de probatio. cum multis concor. quæ breuitatis cauſa omitto. Non obſt. ſuprà adducta videlicet, quòd vertitur intereſſe iudicis vt probationes perfectæ admittantur: quia reſpondetur illud eſſe verum, niſi partes communi conſenſu velint probationibus plenis renuntiare, & ſtare ſemiplenis: quia ex quo agitur de principali eorum intereſſe. illud debet conſiderari, non autem ſecundarium intereſſe, qđ prætendere poteſt iudex argum. glo. notabilis. in c. quamuis. in glo. fin. de pac. lib. 6. cum infinitis concord. quæ congerit Iaſon per illam gloſ. in l. decem. num. 40. vſque ad 43. ff. de verb. oblig. & io l. ſi quis nec cauſam. in 2. column. ſi cert. petat. & Moderni. Hiſpani in repeti. l. filiusfam. §. diui. in 6. columna. ff. de leg. primo, cum ſimilib. Quia tali caſu remittente parte ſuum intereſſe, iudex etiam videtur remiſiſſe. argu. eorum quę dicit Felin. per illum tcanim. in cap. primo in princ. de iureiurando. vbi dicit quòd licèt iuramentum principaliter obliget Deo: vt in cap. debitores. de iureiuran. tamen ſi pars ad quā pertinet intereſſe, remittit illud iuramentum, non requiritur ſ alia abſolutio ex eo, quia remittente parte Deus cenſetur remiſiſſe, per plura, quæ ibi Felin. tradit, cuius opinio ab omnibus approbatur, ita videtur hic dicendum. Item etiam poteſt dici non clarè probari iudicem prætendere in hoc aliquod intereſſe. & authoritates ſupra allegatæ non loquuntur quando partes remitterent: neque obſtat quòd hoc nō poſsit fieri per ſtatutum: quia negari poteſt & communis opinio eſt in cōtrarium: vt latiſsimè probat Hyppo. de Marſil. in repetition. rubricæ. C. de proba. in 8. column. cum quatuor ſequen. & præſuppoſito aſſumpto pro vero ca alio tale argumen. non valet negatiuè: vt dicit Bartol. in l. alia. §. eleganter. ff. ſoluto. matrim. & in Authent. omnino. C. ne vxor pro marito Iaſ. in l. properandum §. ſi autem alterutra. in 2. colum. C. de iudic. & in §. quædam. num. 36. infrà eo. Alex. conſi. 59. in j. colum. 4. uolum. cum ſi. vt per Mod. in l. ſi donaturus. in princ. ff. de cond. ob cauſam. idem Iaſon in l. non impoſsibile. ff. de pact. & referunt omnes in l. non ſolum. §. morte. in glo. hæredis. ff. de ope. noui nunt. Neque obſtat quòd lex loquatur negatiuè, quia dico illi poſſe renuntiari quando eſt introducta in fauorē partium: vt tenet Bald. in c. nonnulli. in prin. de reſcript. & hoc in terminis dicit Felin. & probat aliquibus ſimilibus in c. ſcripta in 2. col. ver. contrarium tamen dicit. extra de fide inſtr. & pro hoc facit deciſ. Tho. Faſtoll. in deciſi. Rotæ: cauſa 3. dubio. 12. ubi tenet, quod licèt cle. cauſam. de elec. ponat formam: poteſt tamen illi renuntiari attento quòd eſt inducta merè in fauorem partium, & ita not. tenet Domi. in ca. ſtatutum. §. cum uerò, in pen. colum. uer. non bene. de reſcrip. lib. 6. cuius dictum ſequitur & dicit ſe non legiſſe alibi Felin. in c. cum dilecta. uer. caue etiam. de reſcr. & per hoc poteſt confundi opin. Iaſ. & ſequacium in l. non dubium. C. de legi. & in l. pacta quæ contra. C. de pact. & in l. pen. eo. tit. & in l. j. ff. de lib. & poſth. & alibi ſæpe, in quib. locis cōcludit quod diſpoſitioni habenti clauſulam decreti annullatiuā etiā introductā in fauorē partium nō poſsit de cōſenſu partium renuntiari, quia ea pđ'ct a habet qualiter illud intelligi debet. Sed quātum ad principalē

concluſionem noſtram vlterius conſidera, ſi poſſent fœdere diſtinctionis iſtæ opi. concordari, vt dicamus quòd aut conſenſit extra iudicium, vt dicto alicuius ſoli ſtetur: aut in iudicio. primo caſu procedat contraria opi. & glo in d. §. quia verò. in Authen. vt ſine prohibi. mat. Secundo caſu procedant, quæ dicta ſunt propter calorem iudicij, qui eſt tantæ potentię quòd ſupplet defectum numeri teſtium: vt eſt caſus ſingularis quem ibi Alex. & alij multum notant in l. ſancimus. C. de teſtameo. facit. l. cum oſtendimus. ff. de fideiuſſo. tu. iunctis his, quæ adducit Felin. in cap. quoniam contra. in vlt. column. de probatio. & prius Barba. in rubr. de fideiuſſo. colum. penulti. quorum dicta tacito authore reaſſumit Iaſon in l. pacta nouiſſima. C. de pactis. in quibus locis reperies quantum poſsit calor iudicij: quæ omnia tene menti. & adde ad propoſitum noſtrum text. in capit. de teſtibus. & in cap. cùm veniſſent. de teſti. quæ iura in propoſito noſtro commendat Iaſo. cum alijs allegatis per eum in authen. iubemus. in 2. col. C. de iudi. Et prædicta concluſio eſt adeò vera, quòd ille cuius fidei ſtare promittitur, poterit deponere abſente parte. ita notabiliter limitat Alexander in conſilio centeſimo trigeſimo. incipiente difficultas. in primo volumine, rejectis opinion. aliquorum, qui tenebant contrarium.

Secundò limitatur prædicta concluſio. quòd procedat illa conuentio, quod ſtetur dicto vnius, dum tamen certi: ſecus verò ſi eſſet incertus, nam tunc talis conuentio non valeret, ne præſtetur occaſio delinquendi: ita dicit Angelus in lege, pactum inter hæredem. ff. de pactis. referunt & ſequuntur Moderniores poſt Alexandrum. in l. prima. §. finali. ff. de verborum obligationibus. vbi aliter limitant. & ibi eſt text. pro iſta concluſione quem tex. ad hoc dicit ſingularem Bald. in l. dilectas. C. de teſtamenta. manumiſ. & eſſe incognitum illis, qui habent puluerem ſuper libros. & idem dicit Felin. in dicto capit. veniens. & Modern. Peruſi. in dicta l. prima. §. fi.

24 †. Et illud quod dictum eſt valere tamen conuentionem, vt dicto vnius ſtetur, ampliatur etiam procedere reſpectu priuatæ ſcripturæ: nam valet etiam conuentio, quòd illi ſtetur: ita Bald. in l. de quibus. in tertia columna. verſic. item per pactū. ff. de legibus. ſequitur Alex. in dicta. l. j. §. fina. in principio. ff. de verbo. oblig. & tenet ſimpliciter Felin. in c. cum cauſam. in 3. colum. nu. 8. ver. in eadem gloſſ. ibi column.

Sed tamen aduertendum eſt, quòd iſtud dictum Bald. & Alexand. non videtur verum: quia doctri. eſt Inno. communiter approbata in contrarium in ca. cùm P. tabellio. de fide inſtru. quem ibi ſequuntur docto. vbi vult, quod pars non poteſt ſe obligare, vt priuatæ ſcripturæ credatur. neque etiam valet ſtatutum, rationibus de quibus ibi per eum. & Inno. ſequuntur etiā communiter docto. in capitulo. 2. de fide inſtrum. & ſequitur Bald. in l. Imperator. in 2. lect. columna penulti. in fin. verſicu. ſed an valet pactum. ff. de ſta. homi. Pau. de Caſt. & Ang. in l. pactum inter hæredem. ff. de pac. Roma. in repe. rub. de arb. col. vigeſima. idem in l. admonendi. ff. de iureiurand. & in l. nuda. in quarta colum. ff. de dona. & conſi. 204. pro diſcutienda veritate. cum conſi. ſeq. cum ſi. vt per Iaſ. in l. iuſiurandum. in j. column. num. 2. ff. de iureiurando. Vnde pro defenſione Bald. & Alexan. poſſet dici, quòd dictum eorum procedat in ſcriptura priuata iam facta: quia iſto caſu ceſſat occaſio delinquendi, quam conſiderant ſupradicti docto. dictum vero Inno. & ſequacium procedat in ſcriptura facienda: quod tenet d. Alexand. in conſi. 113. viſo & diligenter. in 4. volumi. poſt Ang. in d. l. pactum inter hæredem. Et quamuis iſta diſtinctio etiam morderi poſsit: tamen propter authoritatem Alexandi non videtur ab ea recedendum.

Poſtremò vltra alios eſt alius caſus in quo ſtatur dicto unius ultra 3 t. poſitos per Specu. in titu. de teſte. §. teſtat. uerſi. hoc tamen fallit. & per Felin. in dicto ca. ueniens. ubi quis deponit de facto proprio ad utilitatem alterius. ita notabiliter dicit Pau. de Caſt. in l. quicunque. in fin. per illum teat. C. de ſer. fugi. & idem tenet Saly. in l. ſi quis decurio. in 4. opp. C. de fal. & Pau. de Caſt. in conſi. 370. uiſis actis. in fine, ſecundum ueterem impreſſionem, ubi reſpondent ad l. ubi numerus. ff. de teſti. cum concor. ut per Iaſonem & Alexan. in l. j. §. ſi abſens, circa. fin. ff. ſi ex noxa. cau. aga. ubi tribus fundamentis poſtea reprobant iſtam opi. Pau. de Caſt. quam, ne ſim longior, quā par ſit, per uos uideatis. Ex his igitur omnibus haberis primam quæſtionem firmatam uidelicet, quod conuentio quod aliquis,

25 ſtet ſimplici dicto alterius: qua opi. retenta pro uera, † reſultat ſecundum dubium nunquid ille cui remiſſum eſt negotiū in conſcientia uel fide ſua, ſi aſſerit rem eſſe ſuam, compet. t. ie medium teat. noſtri. & Iaſ. hic ut uidiſtis, tenuit quòd ſic, contra Ioan. Fab. fundamentis de quibus ſupra. Mihi tamen uidetur breuiter quòd opinio Ioan. Fabri ſit uerior & minus periculoſa, illa potiſsimum ratione: quia iura maximam faciūt differentiam inter ſimplicem aſſertionem, & iuramentum. patet in capitulo, cùm contingat. de iureiurā. cuius diſpoſitio in ſimplici promiſsione non haberet locum. & idem in capitulo quamuis. de pactis. libro ſexto. & in authen. ſacramenta puberum. C. ſi aduerſus uendi. ut ibi dicunt docto. & tradit Bar. in l. ſi quis pro eo. in ſecunda colum. ff. de fideiuſſo. Et hoc in ratione conſiſtit: quia iuramentum habet uim clauſulæ ut res ualeat eo modo quo melius poſsit: ut infrā dicetur: & tenet Iaſo. in l. ſi cauſa. C. de trāſact. Sed iſte effectus non reperitur in ſimplici promiſsione: igitur quod de iuramento dicitur, non debet extendi ad ſimplicem fidei præſtationem: quod tenet Ioan. de Imo. in capitulo cum tempore. de arbit. facit etiam pro hoc quod in alio propoſito dicit hic Ioan. Fab. dum uult quòd licèt ex iuramento oriatur actio & exceptio. l. action. C. de rebus credi. ſecus tamen ex fidei præſtatione: quia leges ſecundum eum, multum ponderant iuramētum. Accedat aliud, quia materia iuramenti eſt ſtrictiuris. cap. penul. de iureiur. ergo non recipit extenſionem. l. quicquid. ff. de uerbo. obliga. & pro iſta parte bene faciunt quæ tradit Decius in cōſilio 54. in caſu domini. in princ. num. j. & quæ dicit Bald. in l. milites C. de teſta. mili. ubi dicit quod in teſte requiritur quod ſit iuratus & non ſufficit ſola fidei aſſertio: alias non dicitur deponere. Et ideo dicit idem Bald. in l. presbyteri. C. de epiſc. & cle. quod habens procedere ſine ſolennitate non poterit teſtes recipere ſine iuramento: ex quo datur manifeſtè intelligi quod multum differt à ſimplici aſſertione: quod clarius firmat Barto. in extrauagan. ad reprimendum. in uerbo, ſine figuram. quem ſequitur Ioan. de Imo. in l. filiusfami. ff. de dona. & facit tex. in cap. nuper. de teſtibus. Et ideo cùm tex. noſter loquatur in iuramēto non debet extendi ad ſimplicem aſſertionem, cum iura nō ſint ſuper hoc expreſſa: argumen. l. obligationum. §. placet. ff. de actioni. & obligationi. faciunt ad hoc quæ dicit Alexand. in l. ſciendum. nu. 29. ff. de uerbo. obliga. dum loquitur de muliere renunciante Velleiano cum iuramento. Confirmatur ulterius iſta opi. Ioan. Fabri, quia certum eſt quod illud quòd ſtetur ſimplici aſſertioni vnius, uidetur eſſe ſpeciale & exorbitans à regulis iuris communis. ca. cum à nobis. de teſtibus. cap. nemeos. eodem titulo. l. ubi numerus. ff. eodem. & tradunt doct. in l. j. §. fin. per illum text. ff. de uerb. oblig. igitur non debet induci aliud ſpeciale, ut aſſerenti detur actio ſicut ſi iuraſſet ne duo ſpecialia circa idem concurrant: uul. l. j. C. de dotis promiſsio. & ne fiat extenſio in limitatorijs & exorbitantibus iuxta notata in Authen. quas actiones. C. de epiſc. & cleri. cū ſim.

26 † Hinc eſt, quòd licet pars fuerit contenta ſtare ſimplici aſſertioni petitoris, poteſt iudex inuita parte iuramentum extorquere ex officio ſuo. ita notabiliter dicit Bald. in l. j. in 2. colū. quem ſequitur Alex. col. 2. num. 19. ff. de ferijs. Et hoc non ex alio prouenit, niſi quia iura non acquieſcunt, quamuis expreſſe non reſiſtant huiuſmodi aſſertioni ſimplici delatæ per partem: cum per hoc detur facilis occaſio delinquendi: quam occaſionem iura multum conſiderant etiam in caſibus non conſiderandis: ut in cap. j. de cohabi. clerico. & mulie. & in capitulo legitur, 81. diſtinct. cum concordant. traditis in capit. penulti. de conſuetu. & in l. conuenire. de pact. dot. Sic eſt in propoſito noſtro, quia cum petitor conſideret poſſe faciliter, aſſequi illam rem, quam petit, ne uideatur improbus, & contrarius petitioni ſuæ, de facili aſſeuerabit eſſe ſuam. nam unde ueniat, quærit nemo, ſed oportet habere, ut inquit Satyricus: ut in l. non erit. §. dato. ff. de iureiurā. & ſic præſtatur materia delinquendi & uſurpandi. ut dicit text. in l. j. in principio, ibi, materia daretur eū furib. coeūdi ff. nautæ, cau. ſtab. & uulg. l. cōuenire. ff. de pact. dot. & tradit ī propoſito iuramēti Geor. Na. in repet. clem. ſæpe. §. nō ſic tū, in 17. col. de uerb. ſig. & ideò dicit Bartò. in l. cum lex. ff. de legibus. quod ut tollatur occaſio delin-

Relinquendi ſtatutum non trahitur ad caſus futuros, cum ſimilibus: vt tradunt Moder. in capitulo ex parte. de conſuetu. quæ omnia in caſu noſtro militare videntur. Nó obſtant adducta per Iaſ. primùm de l. quis maior. C. de tranſactionibus. vbi ille text. qui loquitur de iuramento, trahitur ad fidei præſtationem: quia dico in primis, quòd hoc negari poteſt: & contrarium tenet Corneus vir maximæ authoritatis, in conſil. 246. incip. videtur in hac conſultatione. in tertio volumin. vbi vult quòd qui non iurauit, non incidit in pœnas, d. l. ſi quis maior. Et vltra ipſum facit manifeſta ratio: quia omnes pœnæ. d. l. ſi quis maior. propter periurium ſunt inductæ: vt ibi probatur, & omnes ſequuntur. Et in iſta ratione illum text. conſiderat etiam Feli. in cap. intelleximus. in 4. col. de iud. Spec. in titu. de actore. §. j. verſiculo, item quòd eſt reus. & Roma. notabili 493. incip. tu ſai. Card. conſi. 207. in cauſa, & quæſtione. & idem tenet Feli. in cap. primo, in antepen. col. de iureiuran. & Corneus conſi. 6. in hac col. penul. lib. j. vbi omnes volunt, ꝙ pœnæ illius text. ſint inductæ propter non obſeruantiam iuramenti. ergo non habebunt locum in illo qui tantum mala fide promiſit: quia non iurauit, & per conſequens non dicitur, periurus: vt tenent in terminis domini de Rota in deciſione. 138. incip. nota quòd poſito. in titulo de iureiur. in antiquis, & hoc latiùs firmat Bernar. de Biſig. in deciſi. Rotæ in antiquioribus, in titulo, de pact. deci. j. Et hoc videtur ſentire Alexan. in conſilio. 106. magnifice prætor. in 3. colum. in 4. volumin. & quòd d. l. ſi quis maior. non vendicet ſibi locum quando nó interuenit iuramentum, ſed fidei præſtatio, latè tenent nouiſ. rep. videlicet quidam Thomas Parpalia in dicta. l. ſi quis maior. in 10. notabili. maximè, quia cum lex illa ſit pœnalis, debet reſtringi. c. odia. de regu. iur. l. cum quidam. de liberis, & poſthumis. Et inter alia mouetur: quia ſi dicta lex ſi quis maior. in fidei præſtatione procederet, ſequeretur, quòd haberet locum in omni contractu non iurato: quod tamen negant doctor. vbi cum in quolibet contractu ſemper præſtetur fides.

Nec obſtat ſecundum ipſum fundamentum Alexan. ibi quòd inter ſimplicem loquelam & iuramentum Deus non facit differentiam: quia ipſe reſpondet quod imò eſt maxima differétia: vt idem Alexan. dixit in conſi. 59. viſo inſtrumento. in primo volu. colum. 2. & vltra ipſum adde Abb. & Feli. in proœ. Grego. in 14. colum. & manifeſta differentia patet ex ſupradictis, & ex his quæ dicit Alexan. in rubrica. ff de verbor. oblig. in penult. colum. in fin. dum dicit quod nuda promiſsio non obligat ex eo, quia præſumitur indeliberata: ſecus ſi fuerit iurata: quia actus iuratus habet in ſe naturalem deliberationé.

Secundò tu potes ad iſtud vltra ipſum & alios reſpondere, ꝙ Deus nó facit inter iſta dĩam quo ad promiſsioné, quia ita accipit Deus ꝓmiſsioné alicuius ſicut iuraméťú: & ita debet quis adimplere quod p̃ſtita fide ꝓmiſit, ſicut q̃ iurauit: & iſta in obſeruãtia ꝓcedũt à pari; ſed reſpectu nó obſeruãtiæ de qua loquitur d. l. ſi quis maior. bene eſt differentia. patet quia aliter punitur periurus, & aliter fidei fractor. declarat Archi. in c. iuramenti. 22. quæſt. 5. & Domi. in c. ſi. colum. fin. de iureiur. libr. 6. cum ſimilibus: vt per Felin. in cap. querelam. colum. 2. nume. 7. de iureiur. Imò plus vult Car. in cap. præterea. de ſpon. qué ſequitur ibi Præpoſitus in ſecundo notabili, & dicit eſſe communem opin. quòd licèt quò ad effectum iuramenti ſufficit ꝙ quis iuret quibuſcunque verbis non expreſſo verbo, Iuro: tamen vbi agitur de pœna periurij vel alia incurrenda nunquã dicitur quis iuraſſe, niſi expreſſerit iſtud verbũ, Iuro. quia pœnæ ſunt molliendæ & reſtringendæ, l. interpretatione. ff. de pœnis. ſed in d. l. ſi quis maior. agitur de pœna, igitur &c.

Secundò dicunt præfati repe. nam d. l. ſi quis maior. ꝙ ſi eo modo intelligatur, vt Alex. dicit, ſequeretur, quòd ſi aliquis emeret certam rem, ſi nollet ſoluere, quòd competeret remedium d. l. ſi quis maior. edita contra periuros: quod eſt abſurdum: & ita reſident præfati repe. relinquentes cogitandum.

Adde vltra ipſos Aret. in d. l. ſi quis maior. in 6. notabili. vbi videtur etiam tenere, quòd illa l. non habeat locum in ſimplici fidei præſtatione. Ego vero præſuppoſita opi. Alexan. Iaſ. & ſequacium pro vera, ꝙ d. l. ſi quis maior. loquitur in fidei præſtatione, vltra ea, quæ ſupra dixi circa l. ſi quis maior. aliter & plenius reſponderem, vt dicamus, ꝙ ideò d. l. ſi quis maior. habet locum in fidei præſtatione: quia text. ibi hoc extendendo diſpoſuit in illis verbis, ſed libero arbitrio, & voluntate. & ibi, vel implendo promiſſa. aliàs niſi ita dicamus: quia etiã aliter dici non poteſt, do. Alexand. & ſequaces malè loquerentur dum illam legem pœnalem, præter eius mentem, & verba vellent extendere ad fidei præſtationem contra regulã dicti cap. odia. & ea quæ ſuprà dicta ſunt. Si verò d. l. ſi quis maior. ex verbis, & mente hoc complectitur, habeo intentũ: quia ideò lex extenditur ad illum caſum, quia ſuper eo vlterius proceſsit diſponendo: ut in ſimili reſpondet Bartol. ad l. j. §. non autem. ff. ſi menſ. ſal. mo. dix. in repet. l. quod Nerua, in ſexta column. ff. depoſi. & in l. hoc edicto. §. j. ff. de publica. & iſto modo reſpondendi utitur idem Bartol. in l. Titia. §. Imperator. in fin. de legat. 2. Aret. in l. prima in 5. column. ff. de teſta. & in lege qui pignoris. column. fin. de acquiren. poſſeſſ. & Bald. in fin. §. emptor. in princip. C. commu. de lega. & Decius in capitulo quoniam contra. in ultimo notabili. de proba. & alibi ſæpe, & ſic dicta lege ſi quis maior, tollitur. & non facit ad propoſitum. & eodem modo ſubuertitur ſecundum fundamentum Iaſ. quia ideò illi cui remiſſum eſt iuramentum, datur actio in factum, quia lex expreſsè diſpoſuit ſuper hoc, ut patet in dicta lege actori. C. de reb. cre. cum aliis allegatis ſuprà in gloſſ. iurauerit. quæ diſpoſitio non reperitur in caſu noſtro, & ideò tanquam caſus omiſſus ſub diſpoſitione text. noſtri non comprehendetur. arg. l. commodiſsimè, ff. de lib. & poſthu. cap. ſuſceptum. de reſcrip. lib. 6.

Vel reſponde ad d. l. actori. ut dixi ſuprà in gloſſ. iurauerit, ſubuenitur igitur illi cuius conſcientiæ uel fidei pars ſtetit, nó per actionem de qua hic, ſed officio iudicis, quod quidem officium iudicis datur, ubi actio non competit. l. quòd ſi minor. §. fin. ff. de mino. facit pro hoc text. in cap. primo. & 2. ſecundum unum intellectum. extra de pactis. cum ſi. & per iſta ſit finita hæc quæſt. not.

17 † Glo. quæritur. Ex prima parte iſtius gloſſ. uſque ad uer. & not. collige unum, quòd periurium in terminis text. noſtri ſola diuina ultione punitur: & hoc eſt quod dicit hic text. quòd poſtquam aliquis iurauerit, non illud quæritur an pecunia ei debeatur, ſed an iurauerit. Hinc ſumpta occaſione Iaſo. hic ſatis impertinenter aggreditur pœnas blaſphemantium, in quibus longiùs, quàm par ſit diuagatur, circa quas ultra ipſum uide per Bonifacium de Vitalinijs in tract. maleficiorum in rubrica, de pœna blaſphemantium Deum & Sanctos, & circa hoc pulchram quæſtio. ponit Hippolyt. de Marſil. in l. fina. in 5. col. uerſic. facit etiam in ſimili. ff. de ſicarijs. & Soci. in cõſil. 102. incip. in præſenti conſultatione. circa princi. 2. li. Feli. in cap. auditis. in 18. columna de præſcriptio. cum alijs concor. non parum multis, quæ omitto, per Moder. in repeti. cle. j. de offi. ordi. folio 114. uerſiculo 14. fallit. in parua impreſsione. & unum caſum notandum prout Bart. in conſilio incipiente in quæſtione uertente. quem refero in uoce. & alium in le. j. ff. de publ. iudi. cum aliis quæ congerit Petr. Rauen. in alpha. iu. in uerbo, blaſphemia. Ego autem propius ad glo. accedendo quæ loquitur de periuro non blaſphemante, dico tibi, ꝙ iſta glo. non procedit in foro fori, in quo pœna periurij eſt multiplex, ut late exorditur Andre. Sicul. in rubrica, de iureiuran. in clemen. & Are. hic, ſed ut habeatur certa & clara doctrina, uos breuiter ultra alios in iſta materia diſtinguatis præſuppoſito uno prius, quòd omne periurium ſiue fiat in cauſa criminali ſiue ciuili, habet Deum ultórem, ut hic dicit gloſſ. per lege 2. C. de re. cre. tamen per hoc non excluditur pœna hominis, & ideò ſuccinctè dicatis ſic, quòd aut ille qui periurat, eſt clericus, aut laicus ſi clericus, aut in foro ciuili aut canonico: & ſi in foro canonico, ſubdiſtingue: aut in foro fori, aut in foro poli Dei uel Eccleſiæ: ſi in foro poli Dei, procedit iſta glo. in foro poli contentioſo qui uocatur pœnitentiæ, accipe hanc generalem concluſionem, ꝙ in foro poli, & ſic conſcientiæ, pœna periurij ſiue in clerico ſiue in laico eſt illa pœna quæ pro quolibet alio peccato mortali imponitur, uidelicet ſeptem annorum: vt in c. hoc ipſum. 22. q. 2. ita dicit glo. ſummæ. 22. q. j. circa ſi. alle. de hoc tex. in c. ſi. ex. cau. & quæſt. ſed cũ hodie oés pœnitentiæ ſint arbitrariæ. ca. qué pœnitet. c. menſuram. de pœni. diſtin. j. quia iam hodie merita & corpora defecerunt: ut dicit text. in cap. fraternitatis. 34. diſtinct. poteſt talis pœnitentia moderari & remitti ad libitum ſacerdotis.

28 dotis. ſi † verò ſumus in foro fori iuris canonici: & tunc ſi-
ue ſint etiam laici, ſiue clerici, remouentur à teſtimonio.
capitulo. paruuli. 22. quæſtione. 5. item ſunt infames infa-
mia canonica, quæ repellit à dignitatibus: vt capitu. infames,
6. quæſt. j. & infamia ciuili: vt eſt glo. in l. Lucius. ff. de his qui
no. infa. & habetur in cap. cum non ab homine. & in cap. at ſi
clerici. §. de adulterijs. de iudi. & in hoc non eſt differentia,
inter laicum & clericum: differunt tamen, quia ex reiteratio-
ne aggrauatur longè magis pœna in clerico, quàm in laico:
vt in dictis iuribus. & quanto maior fuerit perſona clerici, tan
to magis hoc caſu punietur: vt in capitulo, cum quidam. de iu
reiuran. & ideò in Papa propter homicidium inducitur irre-
gularitas ipſo iure: vt dicit Feli. in cap. ſi quando. in prima co
lumn. de reſcrip. ſecus in alijs qui puniũtur ad inſtar periurij.
Item clericus pro periurio poteſt priuari dignitate obtẽta, ſe
cundum magis communem opin. non autem eſt priuatus ip-
ſo iure: vt in cap. querelam. vbi latè Mod. de iureiuran. & in ca
pitulo. ex parte, el. j. vbi nouiſſimi pro vtraque parte multa di
cunt extra. de reſcri. cum concor. vt per Tho. Ferratium cau-
tel. 44. Decius in cap. dilecti. in 2. column. de exce. hoc tamen
intelligatur, niſi fuerit implicitus inter duo periuria: nã tunc
ipſo iure eſt priuatus. text. eſt in c. tua nos. il j. de iureiur. quẽ
ad hoc citat ſingularem Roma. notabili. 510. incipien. periu-
rus. & quod dictum eſt periurium non inducere priuationem
ab obtentis ipſo iure dico hoc etiam procedere in obtinẽdis:
quoniam periurium non impedit quò minus quis petere poſ-
ſit beneficium: quia talis exceptio opponi non poterit: vt di-
cit Abb. in d. c. tua nos. & Domi. in cap. quo iure. 8. diſt. quod
eſt verum, niſi fuerit notorius periurus: quia tunc collatio fa-
cta tali periuro non eſſet ipſo iure nulla: vt no. Abb. in ca. inter
dilectos. de exceſſ. præla. & in cap. ſi. de præſump. & in capit.
graue, de præben. cum ſimi. vt per Moder. in capit. j. poſt Abb.
de iudic. & in cap. 2. de reſcrip. & in hoc nõ eſt differentia in
ter homicidam & periurum: vt per plura concludunt Moder.
in d. c. 2. Dic tamen hoc procedere quo ad legem promotio-
nis: in foro tamen conſcientiæ plus peccat homicida, quàm
periurus: vt no. glo. in cap. prædicandum. 22. quæſtio. j. & illa
procedunt in periurante vel occidente per ſeipſum: ſecus ta-
men eſt in eo qui alium ad periurium inducit: quia talis plus
peccat, quàm ſi alium occideret, per rationem, quam aſſignat
te at. notabilis in cap. ille qui hominem. 21. quæſt. 5. quem ad
hoc commendat Abb. in capitulo clericos. de coha. cle. & mu
lie. & Feli. in cap. nouit. in 12. colum. de iudic. & in cap. apoſto
29 licæ. in 2. column. de excep. † Et omnia iſta de plano proce
dunt de iure canonico: de iure verò ciuili reſpectu clerici, nul
la eſt pœna, cùm lex ciuilis in clericos nullam habeat poteſta
tem. cap. eccleſia. de conſti. ſed reſpectu laicorum variatur
pœna: quia aut ſumus in ciuilibus aut in criminalibus. primo
caſu aut periurium eſt in damnum alterius, aut non. primo ca
ſu tenentur pœna falſi & crimine ſtellionatus. l. j. in princ. ff.
de fal. & hoc procedit in iuramento iudiciali, vel voluntario
extra iudicium: in iuramento verò confirmatorio, actus ali-
ter punitur: quia priuatur actione, & fit infamis: vt in l. ſi quis
maior. C. de tranſact. vbi ad hoc eſt caſus ſingularis ſecundũ
Matheſil. notabili. 50. incipien. non magnum. quem ſequitur
Thomas Ferratius cautela 20. incipiente, notum eſt. circa fin.
cum ſi. vt per nouiſſimos in l. ſi inſulam. ſuper. 5. quæſt. Barto.
ff. de verborum obligationibus. & ibi hoc tenent Moder. ſi ve
rò nulli fit præiudicium, & tunc procedit dicta l. ij. C. de reb.
cre. quòd ſolum Deum habet vltorem: quam ita intelligit, &
declarat glo. in capitulo quicunque. in ver. recipiatur. 6. q. j. &
ibi tex. imponit tali periuro taxatam pœnam in foro conſciẽ-
tiæ: Aut verò ſumus in criminalibus, & tunc ſubdiſtingue: aut
dolo malo depoſuit, vt quis morte puniretur, vel alia pœna
corporali: aut errore ductus depoſuit. aut ſumus in dubio: Pri
mo caſu talis teſtis tenetur pœna legis Corneliæ de ſicarijs,
vel ſimili alia, qua puniretur ille, contra quem teſtimonium
perhibet, ſiue ſecutum fuerit homicidium ſeu pœna alia, ſiue
nõ. tex. eſt ſingularis quem ita intelligo in lege. j. §. j. ff. de ſica.
quem vltra doctores hic allegat Iaſ. in l. & ſi legibus. C. ſi con-
tra ius vel vtilit. public. & in l. ſi duo. §. ſi quis. iurauerit. in fin.
ff. de iureiurando. & prius Andr. Siculus in rubrica de fideiuſ
ſor. in penultima columna, in rubrica de iureiurando in cle.
columna quinta, & Corſetus in ſingularib. ſuis in verbo, teſtis.
el j. Angelus Aretinus in tractatu malefic. in verſiculo, de con
ſenſu & deliberatione omnium. cum ſimilibus. Et ratio præ-
dictorum eſt: quia ex quo de dolo deponentis conſtat, non
conſideratur an ex illo teſtimonio ſecuta fuerit mors, necne:
quia vbi factum ſonat in delictum, non fit talis diſtinctio: vt
tradit Bart. in l. non ſolum. §. ſi mandato. in penul. colum. ff. de
iniurijs. quem ſequitur Iaſ. in §. omnes autem. num. 3. infra eo
dem. licèt in alio propoſito. facit bene glo. §. ope. in verbo te-
netur. ſuprà de oblig. quæ ex delic. naſ. tradit idem Iaſ. in l. j.
C. de ſer. fug. cum concor. vt per eundem in §. ſequens. num.
34. infrà eodem. quia iſto caſu ſatis eſt quod affectauit, & ille
affectus in le. Cornelia eodem modo punitur, ſicut effectus.
lege, diuus. ff. ad l. Cor. de Sic. l. is qui cum telo. C. eodem. Et
hoc de plano procedit cõſiderato rigore iuris antiqui. hodie
autem ſolus affectus & conatus nõ punitetur capite, cùm per
vnam ſaltem conſuetudinem derogatum ſit legibus punienti
bus ſolum affectum ſiue conatum: vt notanter dicit Specu. in
titu. de accuſa. §. j. & no. Ang. in l. j. ff. quod quiſ. iur. per illum
tex. & reaſſumit Felin. in cap. ſignificaſti. il. ij. in ij. column. de
homi. ſequitur Bartho. Veron. in repe Authen. ſed nouo iure.
in 3. col. C. de ſer. fugi. Alex. in l. qui eamẽte. in apoſtil. ad Bart.
ff. de fur. & in Italia per ſtatuta etiam illis legibus de conatu,
loquentibus derogatum eſt. vt dicit Bar. in d. l. diuus. de Sica.
cum ſi. vt per Iaſo. in l. j. §. hæc verba. in j. & ij. colũ. ff. quod
quiſque iur. imò ceſſantibus prædicta conſuetudine & ſtatuto
adhuc dici poteſt mitiùs puniendum illum qui actum nõ con
ſummauit. ar. text. in cap. ſicut dignum. & quæ ibi dicit Felin.
in 3. colum. de homi. cum multis alijs concor. quæ in propoſi
to congerit Feli. in tract. quando conatus puniatur. in prima
charta. Aut verò errore depoſuit contra aliquem, credens illũ
occidiſſe: & tunc ſubdiſtingue, aut in foro ciui'i aut in foro ca
nonico. primo caſu non punitur de iure. l. Cor. l. j. ff. ad Turpil.
ſecundo caſu bene punitur de iure canonico: quia talis pro-
hibetur promoueri ad ſacerdotium: ita concludit. d. Abb. in
cap. penul. ne cle. vel mo. vbi eſt tex. de hoc. facit tex. in ca. de
cætero de homi. iſtud tamen procedit, quando ex illo errore
mors ſequuta fuiſſet prout iura prædicta loquũtur: aliàs tamẽ
credo tales minimè prohibendos, cùm iuſtus error excuſatio
nem habeat. l. item apud Labeonem. §. ſi quis virgines. ff. de
iniurijs. & cap. ſi iudex. circa fin. de ſen. excom. lib. 6. faciunt
quæ notantur per doct. in cap. ad probandum. de re iudi. & in
l. j. C. de teſta. & in l. Barbarius. de offi. præto.

Aut verò ſumus in dubio, an teſtis deponat contra aliquem
vt occidatur dolo vel errore: & tũc in dubio præſumendũ eſt
ꝙ potius dolo. ar. l. j. C. de Sica. & capit. j. de præſũp. Hoc ta-
men intelligendũ eſt ſecũdum quod declarat A. exan. in lege,
non ſolũ. §. ſciendũ. vbi Iaſo, in ij. col. ff. de oper. no. nun. dum
pro contrario allegant. l. meritò. ff. pro ſocio. & idem tradit Fe
lin. in c. ſignificaſti. el ij. in pen. col. de homi. & Iaſo. in l. j. in 4.
col. C. de ſer. fugit. cũ alijs: vt per Deciũ in cap. in præſentia. in
22. notabili. col. 8. de proba. & in l. ſi emancipati. in 3. no. C. de
colla. & in cap. ij. in princip. de excep. & pro iſta declaratione
prædictorũ docto. bene facit text. in capit. cũ tu. de teſti. cum
aggregatis per Felin. ibi. & in capit. ſuper his. in 7. colũna. de
accuſatio. & ſingulariter per Franciſ. de Aretio. in capit. cũ à
nobis. in 7. col. in verſic. nota tamen. de teſti. & hanc genera-
lem diſtinctionem tanquam nouam in hac materia teneas mẽ
ti: quia ab aliquo hactenus non fuit conſiderata, & per eam
ſolues multa contraria: & intelliges plura quæ traduntur per
doct. in materia periurij, de quo loquitur tex. hic & gloſ. Non
tamen inficior, quòd omnia ſupradicta clarius per regulam,
& fallentias, vel ampliationes tradita perciperentur, qui
modus procedendi placet Ioanni Baptiſtæ de Sancto Seue-
rino in repetitione leg. admonendi in quinquageſima octa-
ua columna. ff. de iureiurando. quia quando proceditur per
30 regulam † & fallentias melius diſtinguuntur, & concordan
tur ſingula capita: vt dicit Nicellus in tractat. contrarie. Bar
tol. concord. 166. incipien. deducere. ſuper quo inſtruit te
Felin. in capitulo ſuper literis. in vndecima columna. & in
capitulo nonnulli. §. ſunt & alij. in principio. de reſcript.
nam ex quo diſtinctiones fiunt per an vel aut, multum impli-
cant: vt dicit Lancelotus Decius in l. ſi a ſubſtituto. columna.
2. de

2. de leg. j. ver. capio glo. & ideò dicit, quòd cauſa commo-
dioris & planioris doctrinæ Cuma. enumerauit caſus. & ita
iſtum modum putat clariorem in l. quæ dotis. numero 68. ff.
ſolu. mat. & Feli. in d. §. ſunt & alij. in primis verbis. tamen i-
ſtum modum ideò ſequutus non ſum, quia non poterant con-
gruè omnia dicta ſubordinari fœdere diſtinctionis: congruē-
tiùs igitur putaui omnia ſubdiſtinctione complectenda: quod
prius tentauit hîc Areti. licet diminutè plura membra omit-
tens. & iſte modus mihi placet: quoniam, vt inquit Salyce.
in l. filiæ cuius. verſi. ex prædictis gl. C. fami. her. poſt Senecam
31 quem ibi alleg. doctori † diſtinguenti cæteris paribus eſt ſtan
dum: quia magis appropinquat veritati: pro quo dicto faciūt
plura iura quæ allegant quidam moder. Taurinen. videlicet
Boſchus in rubr. extrà de iudicijs. folio. 10. in 3. colu. licet de
Saly. mentionem non faciat. Reliqua verò quæ hîc congerit
Iaſ. poſt Aret. & ſi ad ea multa poſsint addi, & aliqua taxari:
tamen quia extrauagantia, omittam poſt iſtam gloſſ. latius
pertractanda, vbi potiores eorum deciſiones breui quadam
diſcuſsione complectar.
32 † In eadem gloſ. ibi, & no. gloſ. vult dicere quòd iſtud iura-
mentum de quo in iſto tex. quod dicitur de re petita, dicitur
veritatis: pro cuius intelligentia eſt aduertendum quòd ſim-
plex eſt iuramentum veritatis: vnum quod præſtatur à parte
in exordio litis, vbi etiam de calumnia iuratur. & de iſto non
loquitur iſta gloſ. ſed de eo dixi in §. ſed iſtæ. nu. 34. ſuprà eo-
dem. Aliud eſt quod præſtatur à parte vel à teſte in principio
vel fine cauſæ ad deciſionem: & de iſto loquitur iſta gloſ. de
primo habetur in cap. 1. de iura. cal. li. 6. vbi in cauſis ſpiritua
libus de calumnia & veritate dicenda iurari debet. In hoc ta-
men illa duo iuramenta differunt: quia iuramentum calum-
niæ præſtatur per principalem perſonam: iuramentum verò
veritatis præſtatur per procuratorem in animam domini: niſi
fuerit clericus litigans pro eccleſia: nam tunc vtrunque iura-
mentum ſubire debet. d. c. j. & plures notabiles differentias
inter iſta iuramenta aſsignat latè Maria. Soc. in c. cùm in cau-
ſa. de iu. cal. §. j. nunc dicamus. & per eundem Maria. vt ſu-
prà. & in cap. literas. & in cap. in pertractandis. nu. 47. eo-
dem titulo. vbi ponit in quibus cauſis prædicta iuramēta præ
ſtentur: & an quis cogatur illud ſubire: quæ omnia declaro
in voce. Et an iſtud iuramentum poſsit omitti vel non: per eun
dem in cap. cæterum. num. 13. eodem libro. Et vide nouem
caſus in quibus iuramentum calumniæ à iuramento veritatis
differat. per eundem Maria. in rub. eodem titulo. in 2. col. ubi
etiam ponit in quo inter ſe conueniant: cui adde Bald. in l. 2.
§. quod obſeruari. C. eodem tit. de iu. calum. quæ omnia pro
intelligentia terminorum ſunt notanda. ſed de iuramento ve
ritatis deciſiuo, de quo loquitur hæc gloſ. vltra ipſum & alios
ſunt notanda aliqua nota digna. primò quòd licet quis poſsit
argui de calumnia vel dolo: tamen ſi præſtetur iuramentum
de quo loquitur iſta gloſſ. noſtra, facit ceſſare illā præſumptio
nem calumniæ vel doli, quæ reſultaret fortè ob hoc: quia iſte
qui iuramentum huiuſmodi præſtitit, de calumnia non iura-
uit. caſus eſt notabilis in l. 3. §. j. ff. de iureiuran. intelligendo vt
per Bart. in conſi. incipien. Andruriolus. quem ibi alle. Moder.
facit text. in l. Marcellus. §. j. ff. re. amor. Et licet, vt dictum eſt,
huiuſmodi iuramentum veritatis doli vel calumniæ præſum-
ptionem tollat: non tamen ceſſare facit temeritatem: & ideò
tale iuramentum non excuſat aduerſarium ab expenſis, ſi te-
merè litigauit. ita tenet Bar. in l. eū quē temere. ff. de iud. Mod.
in cap. finem litibus. de do. & contu. & in cap. quoniam con-
tra. de proba. circa fi. Alexand. in l. properandum. §. ſin autem
alterutra. C. de iudi. Bar. in l. qui ſolidum. §. etiam. ff. de leg. 2.
cum concor. vt per Alex. in d. l. 3. quæ in iuramento veritatis
loquitur de quo hîc. & prædicta procedunt etiam ſi litis con-
teſtatio facta non ſit, neque iuratum de calumnia: quia iu-
ramentum huiuſmodi ſupplet defectum litis conteſtationis
& perpetuat actionem in tantum, quod ſtante ſtatuto quòd
ſi quis non petat debitum intra 10. annos, excludatur à peti-
tione, non excluderetur, ſi in inſtrumento eſſet iuramentum
præſtitum: imo perpetuatur actio per 40. annos, quemadmo-
dum per litis conteſtatio. quod pro notabili refert & ſequitur
Bartho. Vero. in cautel. 2. incipien. ex forma. pro quo eſt text.
in l. ſi is qui. quem ibi no. Iaſ. in 2. & 3. notabili. ff. de iureiu-
rando. Et hoc de plano procedit tenendo communem opi-
nio. ſuper qua aliàs dubitaui ſuprà in primo notabili. Intel-
lige tamen ſupradicta procedere reſpectu iurantis: ipſe verò
deferens iuramentum de calumnia iurare tenetur, ſi petatur:
quod ſecus eſt in iurante. l. iuſiurandum & ad pecunias. §. qui
iuſiurandum. ff. de iureiuran. quod eſt notandum: quia ſi ille
qui defert iuramentum, omitteret de calumnia iurare cum
ab eo peteretur, redderetur proceſſus retro nullus. l. 2. §. ſed
quia veremur. C. de iu. calumniæ. & not. Iaſ. in d. §. qui iuſiurā-
dum. Hoc tamen limitatur non habere locum in parente vel
patrono, qui licet deferant iuramentum, iurare tamen de ca-
lumnia non tenentur ratione de qua ibi, & per tex. in l. licet.
ff. de obſequijs. ex his habes differentiam inter deferentem
& iurantem: aliam ponit Iaſ. in dicta l. iuſiurandum. §. præ-
tor. in 3. notabili. Aduertendum tamen eſt quòd illud quod
dictum eſt proceſſum retro eſſe nullum, quando ille qui de-
fert iuramentum, ad petitionem aduerſarij nollet de calum-
nia iurare, procedit antequam per aduerſarium eſſet iuramē-
tum acceptatum: ſecus verò ſi poſtquam acceptauerit iura-
mentum, petat quòd deferens iuret de calumnia: quia iſto ca-
ſu ſi ille qui detulit, recuſaſſet illud iuramentum calumniæ
pro remiſſo tacitè habetur. caſus eſt in l. ſi actor. ff. de iureiu-
ran. quem ibi not. doc. ad limitationem dicti §. qui iuſiuran-
33 dum. † In eadem glo. triplex inuenitur &c. quòd iuramen-
tum triplex inuenitur, tu pro ampla declaratione iſtius gloſ.
vide Ioā. de Selua in trac. de iureiuran. in 3. quæſt. 2. partis præ
ſentis, vbi ponit 51. ſpecies iuramenti. & per Andr. Sicul. in ru
brica de iureiur. in clementi. per Moder. in l. admonendi. ff. eo
34 dem titulo. & in capitulo finali, extrà eodem. † Circa l. ma-
nifeſtæ turpitudinis. hîc alleg. in gloſſ. colligitur vnum quod
dicta l. cenſeatur correcta per diſpoſitionem l. generaliter. §.
ſin autem. hîc alleg. in gloſ. & ita communiter alibi tenuit glo
ſator. Sed non inſiſtendo ſuper hoc dicite quòd communis
opin. eſt in contrarium, de qua per Barto. Alexand. & Iaſ. in d.
l. manifeſtæ turpitudinis. & tenet hîc Ang. & Iaſon poſt Fa-
brum. quia d. l. manifeſtæ. loquitur quando non ſubeſt iuſta
cauſa recuſandi iuramentum delatum à parte parti conſentiē
te iudice: quo caſu recuſari non poteſt. Sed vbi ſubeſt iuſta
cauſa, tunc bene poteſt recuſari: & ita loquitur in d. l. gene-
raliter. §. ſin autem. pro quo vltra iſtos vide tu latè moder. in
cap. fin. de iureiu. & lariſsimè vltra alios iſtam difficultatem.
l. manifeſtæ turpitudinis. & l. generaliter. attingit Soc. in conſi.
184. incipien. difficilis & dubius. in 2. vol. per totum. vbi om-
nino videas. nam mei moris non eſt tranſcribere dicta alio-
rum, quamuis occulta, vbi nihil addendum occurrit. quæ
etiam limitatur vt per eundem Soci. in trac. regularum regu-
la. 205. Aduerte tamen quòd poſſent aliter concordari. d. l.
manifeſtæ. & l. generaliter ſuprà. alleg. videlicet quòd d. l. ma
nifeſtæ turpitudinis. procedat quando actor, qui detulit iura-
mentum, habet aliqualem præſumptionem pro ſe: tūc enim
reus cui eſt delatum iuramentum, eſt in manifeſta turpitudi-
ne, nolle iurare nec iuramentum referre: ſecus verò vbi actor
nullam pro ſe præſumptionem haberet: nam tunc reus in tur
pitudine non eſt, ſed poterit non iurare vel referre. & ita pro-
cedat. d. §. ſin autem. iſta fuit ſingularis declaratio ad d. l. ma-
nifeſtæ. Spec. in tit. de iu. dela. §. j. verſi. ſin autem actor nihil
omnino &c. quem per plura refert & ſequitur Hipp. de Marſi.
in ſingulari ſuo. 83. in ore vulgi. & in l. de minore. §. tormen-
ta. in j. col. ff. de quæſtio. & vltra ipſum Domi. in cap. vnico. in
pen. col. in fi. de eo qui mit. in poſ. cau. rei ſer. in 6. cum ſimil.
quæ præter iſta latè congerit Ioan. de Selua in trac. de iureiu.
in 2. quæſt. 3. partis. vbi vide. Aduerte quod illud dictum Spe.
videtur in idem reincidere cum dicto ſuperiori: quia iuſta
cauſa, vt dicunt doctores præfati intelligitur illa præſumptio
quæ facit pro actore quò ad hoc, vt iuramentum referatur vel
non: nam ſtante dicta præſumptione reus non habet iuſtam
cauſam, & econtra: de quo tamen tu vide per Soci. in d. conſi.
35 † In eadem gl. ibi, ita demum actio in factum. collige vnum;
quòd de iure ciuili ex iuramento iudiciali actio naſcitur quæ
vocatur in factum: & idem tenet glo. in ver. actionem. ſuprà
eod. per text. in l. actori. C. de re. cre. & tenet Bart. in l. ſi quis
pro eo. de fideiuſ. & iſta eſt communis opi. Ex prædictis gloſſ.
modò circa iſtam materiam iuriſiurandi exordiendi ſunt

aliqui

aliqui caſus notabiles quos Iaſ. longo apparatu proſequitur in prima parte gloſſ. quos hic reſeruandos duxi, quia commodius cadunt.

93 † Primus igitur caſus inter cæteros notabilior videtur ille, quòd ſi iuraui teſtamentum non reuocare, non obſt. iuramento potero aliud teſtamentum facere, neque ſum periurus. ita tenet Bartolus in l. ſi quis in principio teſtamenti. columna finali. de legatis tertio. & in l. cum duobus. §. idem reſpondit. il j. ff. pro ſocio. cum ſimilibus. quam opin. hic ſequitur Iaſ. Tamen aduertendum eſt, quòd licèt illud verum ſit quòd actu factus contra iuramentum valeat, per infinita quæ remiſsiuè ſcribit Fel. in c. ſi diligenti. col. t. de præſcrip. tamen illud non eſt verum quòd quis poſsit reuocare teſtamentum abſque nota periurij: & in primis communis opin. eſt in contrarium, quam latè probat Ioan. de Imo. in repe. c. cum contingat. in 13. charta. de iureiur. cum concor. qui adducit Alex. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. in j. col. de ver. ob. & idem Alexan. in conſi. 16. in j. col. in ſi. in 3. vol. And. Barb. in c. j. de proba. & eſt glo. de hoc ordinaria in c. ſi. in ver. reuocatus. de procura. lib. 6. quam ſequitur Feli. in c. ſi diligenti. in 5. col. in fi. de ſo. compe. & illam gloſſ. ſequitur Ang. in l. & in perpetuum. ff. de proc. & in l. Stichum. §. vſumfructum. ff. de ſol. & in l. j. §. ſi ſtipulanti. colum. ſi. de verb. oblig. Bal. in margarita ſua in verb. procur. Bar. in l. cum precario. ff. de preca. Roma. in l. alia. §. elegantee. ad fina. ſol. mat. cum pluribus alijs ſimilibus, quæ congerit Felin. in dic. cap. ſi diligenti. in 8. colum. verſiculo amplia etiam. Alexand. in conſil. 16. in j. colum. in fina. 3. lib. Et hoc ratione comprobatur vltra ipſos: quia ex quo iuramentum poteſt obſeruari ſine interitu ſalutis æternæ, ſi non obſeruetur, obligat ad periurium. ca. querelam. & cap. tua nos & cap. ſi vero. de iureiu. & ita eſt in caſu noſtro: actus tamen per hoc non irritatur ex eo, quia in depẽdentibus ab animo vnius poteſt dari variatio. l. ſi quis in prin. de leg. 3. c. pe. de ſpon. & no. Mod. in c. cum. M. in vltima charta. de conſti. & in l. ſi quis in princip. de leg. 3. ſecus verò eſſet in dependentibus à voluntate duorum: quia tunc non ſolùm contrauenіens eſſet periurus, ſed actus non valeret: vt concludunt omnes per glo. ibi in c. j. de conſt. lib. 6. & Moder. in l. pacta nouiſsima. C. de pac. & in d. c. cum. M. de cõſti. poſt Bar. in l. non ſolum. §. morte. ff. de oper. no. nun. & per hoc ego infero vnum contra communem opi. quòd ſi ego conſtitui te procuratorem & promiſi per iuramentum non te reuocare: quòd ex quo iſte actus eſt ſimultaneus conſiſtens in voluntate duorum, quòd non potero mandatum reuocare. contra gl. & omnes in d. c. ſi. Iſtam opin. ego probo ſic: nam clarum eſt quòd validum eſt argumentum de iuramento ad iudicia. l. 2. ff. de iureiu. vbi tex. plus etiam dicit quòd habet maiorem authoritatem quam res iudicata: cùm dicatur quædam tranſactio: ſed clarum eſt quòd poſtquam ſententia tranſiuit in rem iudicatam non poteſt retractari: vt in c. quo ad conſultationem. cum pluribus ſimilibus de re iudi. ergo neque iuramentum, cum maius vinculum habeat, ex quo obligat Deo & homini: vt in c. j. & ibi omnes. de iureiu. Præterea ea quæ à principio ſunt voluntatis poſt promiſsionem ſiunt neceſsitatis, non poſſunt retractari. l. ſicut. C. de actio. & obli. ſed hic eſt huiuſmodi: igitur &c. Præterea poſt litem conteſtatam quis reuocare procuratorem non poteſt. c. a. de procura. lib. 6. ergo à fortiori poſt iuramentum quod continet maius vinculum. Non obſtat illud quod dicitur de teſtamento: quia ideò eſt, quia voluntas eſt ambulatoria vſq; ad mortem. & in vita nullum ius acquiritur per teſtamentum niſi morte confirmetur: ſecus eſt in cõtractibus, vt in caſu pręſenti. per. d. l. ſicut. & ex hoc ego infero quòd ſi conſtituo procuratorem ad reſignandum & renunciandum ex cauſa permutationis, & iuro non reuocare: reuocatio præterea facta non valet: ita expreſsè tenent domini de rota in deci. 104. in titulo de procura. in antiquis. & iſtam opi. indiſtinctè firmat Alberi. in l. ſi procuratorem. col. pen. & in l. item ad litem. in ſi. ff. de proc. vbi dicit ſe

37 ita in practica obtinuiſſe: quod not. † Secundus caſus notandus in hac materia iuramenti uidetur ille quem ponit Bald. in l. ſi ad excludendam. C. de reb. cre. quem magnifacit hic Iaſ. nu. 70. videlicet, ſi quis iurauit non doctorari uel ad epiſcopatum promoueri: tale iuramentum non ualet quia illicitum, neque eget abſolutione. pro quo Iaſ. hic alleg. glo. in c. florentinum. 85. diſt. cum alijs, vt hic per eum. Et hoc idem ſentit Feli. dum alleg. illam gl. in c. conſtitutus. in 9. col. verſi. generaliter. de reſcrip. & in c. intimauit. in 2. & 3. col. de teſt. & in c. præterea. de ſponſa. in 6. col. in ſi. & hanc eandem opi. tenet Andr. Sic. in cle. Romani. §. dubium. col. ſi. de iureiu. & Fel. poſt Abb. in c. ſi vero. in 2. co. tit. cum ſimilibus. & Angelus in Summa ſua in verbo, iuramentum.

Or aduerte: quia contra prædicta videtur eſſe text. in d. c. florentinum. vbi probatur q valet iuramentum de non accedendo ad epiſcopatum: & idem ſentit glo. in d. c. Innocens. & hoc in ratione conſiſtit: quia vbi iuramentum poteſt obſeruari neq; eſt nutritiuum peccati venialis vel mortalis debet obſeruari. d. c. ſi vero. & pro hac opi. eſt in terminis deciſio Roma. notabili. 501. inci. quid ſi vnus. qui pro iſta opinio. allegat. l. ſi. ff. ad muni. & circa hoc videtur dubitare Fel. in c. dilectis. de exceptio. Sed his non obſtan. teneo primam opi. quæ eſt magis communis, quam communiter Summiſtæ tenent poſt Angelicam in verbo iuramentum. il 5. §. 3. cum ſi. vt per Ioan. de Selua, in trac. de iureiu. in 3. parte. quæſt. j. in 8. fallentia. Non obſtat tex. in d. c. florentinum. quia ad illum reſpondet notabiliter Abb. in d. cap. ſi verò. in 2. col. Et vltra ipſum, vt omnia ad concordiam reducantur, diſtingue breuiter, quòd aut aliquis iurat non doctorari, vel epiſcopatum acceptare ex eo, quia ſe putat inhabilem ad talem adminiſtrationem, & ſic mouetur tantum zelo publico, & vtilitate priuata remouenda: & tale iuramentum non eſt illicitum: vt habetur in c. in ſcripturis. 8. quæſtio. j. & tunc bene obligat illud iuramentum, dum tamen vera ſit illa cogitatio ex qua ad iuramentum mouetur. aut verò ille qui iurat, aliàs eſſet dignus ad tales dignitates: & tũc aut alius reperitur ita dignus qui hoc opus velit, vel poſsit ſubire: & illud iuramentum adhuc obligat. quia ſeruari poteſt ſine interitu ſalutis æternæ & incommodo proximi. ar. eorum quæ no. doc. poſt gloſſ. in capitulo conſtitutus. de appella. Aut verò alius non ita dignus, neque induſtrioſus vel vtilis reipublicæ reperitur, ſicut ille qui iurauit: & tali caſu iuramentum eſt illicitum: & talis non obſtante iuramento compelli poteſt ad tale onus ſubeũdum: neque erit periurus: & ita debent intelligi iura prædicta, & dictum Baldi: & ita etiam ſunt declaranda dicta Abb. tam in dicto capitulo, ſi verò. quàm in capitulo, cum inter. ad fin. de renuntia. Et de iſta materia vltra prædicta vide per Moder. in l. non ſolum. §. morte. ff. de operis noui nuncia. & in l. qui in aliena. §. ſi non adierit. de acquiren. hæredita. in illa quæſtione, de eo qui iurauit non fideiubere pro alio. & per Oldra. conſilio nonageſimo, incipiente, Quidam iurauit. cum ſimilibus quæ, breuitatis cauſa omittuntur.

SVMMARIA §. POENALES.

1 *Dictio, Quoque, continuatiua eſt.*

2 *Dictio, Multas, de ſui natura duos vel tres caſus comprehendit.*

Dictio, Penè, duo comprehendit, & regulariter ad modicum refertur: tamen ſecundum ſubiectam materiam aliquando ad plurimum refertur iudicis arbitrio. idem de dictione, Pluriſve ibidem.

3 *Dictio, Quid, hic exponitur, id eſt. Aliquid.*

Dictio, Aliquid, & dictio, Quid, regulariter in minimo verificantur: tamen ſecundum ſubiectam materiam diuerſificantur, vt ibi latè. ibidem.

4 *An iſte text. procedat in corrumpente minimam partem albi prætoris, ibidem.*

Pro minimo an & quando detur reſtitutio, & an & quando de minimo ſit curandum. & nu. 19.

Intellectus l. ſcio ff. de reſt. in integ. ibidem.

Minor ad lucrum reſtituitur. ibidem.

Qua ſit differentia inter Quid & Quod.

Qui in parte malitioſè peccat, omnium reus iudicatur, intelligen-

intelligendo vt hic.ibidem.

Paria ſunt quòd inſtrumentum appareat in totum falſum, vel particula eius quò ad hoc, vt totum falſum dicatur.

5 Pœna corrumpentis edictum prætoris habet locum in ſubdito corrumpente arma vel inſignia alicuius domini, & in vtente eiſdem armis ſiue inſignijs ſine principis conſenſu, declarando vt hic.

Imagines ſiue arma proditoris poſita in ciuitate poſſunt deleri.ibidem.

6 Creditur ſcriptis ſculptis in parietibus, limitando vt in fin.iſtius numeri.

Ex qualitate pœna arguitur efficacia ipſius actus.

Subſtitutio vulgaris tollit ſuitatem, quando eſt valida: ſecus ſi caduca.ibidem.

Falſans inſtrumentum nullum, non punitur pœna falſi. ibidem.

7 In terminis iſtius tex.non ſufficit petere veniam, niſi etiam impetretur, & quod remedium habet ille cui denegatur licentia, non ita conſideratur reuerentia poteſtatis de iure canonico, ſicut de iure ciuili.ibidem.

Diſpoſitio legis, lis nulla ff.de iud.non procedit de iure canonico.ibidem.

Filius emancipatus non poteſt conuenire patrem ſine venia.ibidem.

Quando agitur de veritate dicenda, licentia ſuperioris non eſt in conſideratione.ibidem.

Intellectus.c.ſi religioſus, de electio.lib.6.ibi nu.7.

8 Monachus dicitur filius ſpiritualis monaſterij & eſt in poteſtate abbatis quem non poteſt conuenire ſine venia.

9 Quid ſi filius vel alia perſona de quibus hic abſque venia citauit patrem, & poſt citationem conſequatur veniam, nunquid euitet pœnam de qua hic, & talis venia ad hoc vt dicatur conceſſa.ſufficit quòd iudex determinet citationem.& num.38.& 43.

Sufficit quòd licentia confitendi de qua in c.omnis. de pœni. & re interueniat ex poſt facto.ibi.

In ſacramentis ratihabitio operatur.ibid.

In pœnalibus debet fieri benigna interpretatio.ibid.

10 An mandans committi maleficium puniatur vt committens.

In ſtatutis verba propriè capiuntur.ibidem.

Prohibitus vendere ſi vendit per alium, non incidit in pœnam quaſi ipſe vendiderit.ibidem.

Si aliquis mandauit tibi vt aliquem occideres, tu verò mandaſti alteri, nunquid primus mandans teneatur.

Quæ ſit differentia inter mandantem, perſuadentem, & conducentem.ibidem.

11 Actiones pœnales prætoriæ ſunt annales, ſed rei perſecutoria ſunt perpetua, & tranſeunt ad hæredes regulariter ampliando & limitando, vt hic.

An & quando actiones deſcendentes ex ſtatutis ducum, marchionum, comitum &c.ſunt annales ibid.

12 Actio de dolo an ſit odioſa.

Illud dicimus non poſſe quod eſt contra verecundiam. ibid.

Verecundia eſt maxima pœna ibidem.

Pœnales actiones regulariter odioſæ ſunt non ſic rei perſecutoria ibidem.

13 Pœnales actiones non dantur contra hæredes nec tranſeunt ad hæredes, diſtinguendo vt hic.

14 Quid ſit album prætoris.

15 Pœna corrumpentis album prætoris habet locum ſiue edictum ſit temporale, generale, vel ſpeciale.

Aliquid dicitur eſſe perpetuum quandiu durat.ibidem.

Super verbo ambiguo non poteſt fieri fundamentum.ibid.

Ratio finalis corrumpentis album prætoris eſt contemptus maieſtatis.ibidem.

Argumentum de parte ad totum & econtrà, eſt validum etiam reſpectu temporis ibidem.

16 Libertus conueniens ſine venia patronum, ſi non habet vnde ſoluat pœnam quinquaginta aureorum, debet luere in corpus, limitando vt hic, & ampliando. vt nu.18.

Vbicunque in defectum prouiſionis hominis ſuccedit prouiſio legis, illud remedium tolli non poteſt per hominem priuatum.ibidem.

Priuatus non poteſt legibus derogare.ibidem.

Vbi obligatio legis ad pœnam corporalem ſubrogatur in locum alterius obligationis, etiam iudex non poteſt illam pœnam remittere.

Patronus poteſt remittere liberto pœnam.l.aureorum, de qua hic.ibidem.

17 Libertus qui fuit punitus corporaliter in defectum ſolutionis pœna pecuniaria, ſi poſtea perueniat ad pinguiorem fortunam, non tenetur ſoluere illam pœnam, ſecus ſi pœna fuit ei remiſſa cauſa paupertatis, quia tenetur illam ſoluere, ſi peruenerit ad pinguiorem fortunam.

Colonus cui propter paupertatem penſio remiſſa fuit, ſi poſtea perueniat ad pinguiorem fortunam, ſoluere cogitur, & idem in cedente bonis ibidem.

19 Nihil feciſſe quis dicitur, cùm aliquid ſupereſt ad agendū.

Modicum fermenti totam maſſam corrumpit.ibid.

An ceſſans in ſolutione vnius nummi, poſſit priuari emphyteuſi.ibidem.

20 Ex facto prohibito dolus arguitur.

21 Diſpoſitio iſtius text. volens quòd libertus non poſſit conuenire patronum ſine venia, habet locum etiam in parente & eius liberis, vt non poſſit conueniri à liberto ſine venia, & talis venia debet concedi cauſa cognita, & non requiritur citatio.ampliando, vt nu.23.

22 Illud quod dicitur hic de patrono, procedit in omni illo patrono qui manumiſit ſeruum, ſecundum cauſas hic enumeratas in glo.etiam ſi ex conſtitutione diui Marci conſequutus ſit libertatem. declarando vt hic.

24 Illud quod dicitur hic de patre, procedit in adoptiuo.

Iuris correctio nunquam cenſetur habere locum, niſi expreſsè fiat. Et ideò per ſubauditiones non debet fieri.

Ille qui leuauit aliquem de ſacro fonte, non poteſt ab eo conueniri ſine venia.

Mater non poteſt à filio ſine venia conueniri.ibid.

25 Filius vel libertus in cauſa criminali quæ famam patris vel patroni ſugillet, non poſſunt cum venia eos in ius vocare.limitando vt hic.

26 Dans ſolum libellum ſupplicatorium vel conuentionalem contra patrem vel patronum non incidit in pœnam huius edicti, ratio aſſignatur, declarando vt hic. & limita. vt nume. 27. & 28.& talis oblatio libelli eſt actus extraiudicialis, & poteſt fieri die feriata, & hoc intelligitur de libello qui datur iudici, non autem parti.

Iudicium incipit à citatione, non autem à libello, qui de proceſſu non dicitur, ſecus in citatione.ibidem.

Intellectus l.ſi libertus.ff de in ius vocan. nu. 26. ibidem.

Commiſſio ſimplex non eſt de proceſſu.ibidem.

Licet quis ſupplicando dicatur moleſtare & controuerſiā mouere, non tamen dicitur litem mouere niſi emanaſſet citatio.ibidem.

29 Vocans in ius patrem vel patronum, licet non compareant in iudicio, incidit in pœnam huius edicti.

Pœna huius edicti, cui veniat applicanda, & à quo, & quando & in quibus caſibus poſſit remitti & 31.& 32.

Intelle-

Intellectus l. quamuis. ff. de in ius voc. ibid. & nu. 31.

30 *Quotieſcunque ex edicto prætoris imponitur aliqua pœna contrafacienti, ſi ille pœniteat antequam ad vlteriora procedat, illa pœnitentia reducit rem ad priſtinum ſtatum, & vitatur pœna, niſi ſit facta promiſſio in contrarium.*

Pœna acquiſita parti non poteſt remitti per principem. ibidem.

Quomodo intelligatur illa regula quòd vna determinatio reſpiciens plura determinabilia, debet pariformiter determinare.

Remiſſio pœnæ, nec etiam venia, de quibus hic non poteſt fieri à prætore nec à patre vel patrono ex pacto, ſed bene tacitè. ratio aſſignatur.

31 *Volenti non fit iniuria, & qualiter procedat.*

Iuri reuerentiali renunciari non poteſt pacto partium. ibidem.

33 *Proceſſus propter omiſſam veniam non vitiatur. ratio aſſignatur declarando, vt hic.*

Licitè dicitur illud eſſe factum pro quo pœna imponitur. ibidem.

34 *Hæres extraneus liberti vel filij poteſt in ius vocare patronum ſine venia, ſecus ſi fuerit filius. diſtinguendo vt hic.*

35 *Edictum de in ius voc. partim eſt odioſum & partim fauorabile, declarando vt hic & nu. 36.*

Diſpoſitio Macedoniani, eſt odioſa, et diſpoſitio Velleiani eſt fauorabilis. ibidem.

Duo ſpecialia ſimul eſſe non poſſunt, fallit vt hic. ibid.

37 *Patronus poteſt citari ſine venia, ſi libertus ſit tutor & citat patronum in cauſa pupilli. ratio aſſignatur limitando vt hic.*

Libertus etiam in cauſa propria poteſt citare ſine venia tutorem vel curatorem patroni, non tamen procuratorem patroni. & quæ ſit ratio differentiæ.

38 *Quæ ſit forma petendæ veniæ per filium, vel libertum.*

Reus dicitur actor quando exceptio habet incluſam actionem.

39 *Quando non eſt ſtatuta pœna in aliquo caſu, relinquitur arbitrio iudicis, & tunc bonum eſt habere iudicem fauorabilem.*

An, & quando in aliqua lege circa vnum caſum eſt appoſita pœna habito reſpectu ad priuilegium alicuius perſonæ, ſi poſtea fiat per aliam legem additio ad illum caſum in alijs perſonis, pœna poſita in priori lege, cenſeatur repetita in additione. ibidem.

Limitatio ad regulam quæ habet, quòd maſculinum concipit fœmininum. ibidem.

Quando ſunt duo æquiparata à iure antiquo, diſpoſitum in vno, trahitur ad aliud. ibidem.

An iſtud edictum vendicet ſibi locum in parentibus ſpiritualibus. ibidem.

40 *Emancipatus poteſt patrem citare cum venia.*

Filius non poteſt in ius vocare matrem. ibidem.

An in ſpiritualibus filius poſſit citare patrem ſine venia. ibidem.

41 *Filius exiſtens ſub poteſtate patris, nec cum venia nec ſine venia poterit patrem in ius vocare.*

42 *An in caſibus in quibus filius in poteſtate non poteſt agere contra patrem, ſi agat de facto & ſine venia, nunquid incidat in pœnam edicti prætoris ſcilicet. 50. aureorum.*

Ex actu nullo quis puniri non debet. ibidem.

Caſus omiſſus relinquitur ſub diſpoſitione iuris. ibid.

43 *Filiusfa. miles, vel aduocatus ſi agat reſpectu rerum caſtrenſium vel quaſi, requiritur quòd impetret veniam, amplia etiam ſi pater ſit prodigus, cui rerum adminiſtratio interdicta eſt.*

Dictum gl. debet intelligi ſecundum legem, quam allegat. ibidem.

44 *Actiones de quibus in §. iſto, ſunt pœnales ex parte actoris, intelligendo vt hic.*

45 *Iſte §. vtrumque titulum comprehendit, videlicet titulum ne quis eum. & titulum, de eo per quem fac. erit. & quæ ſit differentia inter eos titulos.*

Prætor dicitur plenus æquitate. ibidem.

Quæ ſit deteſtabilior vis vel dolus, & magis punibilis.

Vis plus comprehendit quàm dolus.

Iuriſdictio delegati eſt dignior & fortior iuriſdictione ordinarij.

Ad veritatem disiunctiuæ ſufficit alteram partem eſſe veram. ibidem.

46 *Quare Accurſius obſcurè & intricatè vt plurimum loquatur.*

47 *Ad quid proſint hodie tituli ne quis eum. & de eo per quem fac. erit.*

Per citationem perpetuatur actio. ibidem.

48 *Actio de qua in iſto tex. & rubricis, ne quis eum qui in ius voc. & de eo per quem fac. erit. non perpetuantur per citationem, ſed expirant anno, vt aliæ prætoriæ.*

Quæ ſit differentia inter interruptionem præſcriptionis & perpetuationem actionis. ibidem.

49 *Non ſolum eximens captum de manibus familiæ tenetur creditori ad ſolutionem illius debiti, tanquàm ſi pro capto debitore fideiuſſiſſet, ſed etiam ille tenetur qui notificauit debitori alicuius quòd aufugeret, quia creditor volebat facere eum capi, & ſic aufugit, ampliando vt hic.*

50 *Cardinalis habet priuilegium. vt ſi obuiat ei qui ducitur ad mortem per impoſitionem pilei eum liberat, idem dicendum eſt ſi condemnatus ad mortem amplectitur ſacerdotem portantem corpus Chriſti, limita vt hic remiſſiuè.*

Conſuetudo quæ præſtat occaſionem delinquendi, non tenet. ibidem.

Confugiens ad ſacerdotem portantem corpus Chriſti, conſequitur immunitatem. ibidem.

5 POENALES. Hic §. tres partes continet, & per conſequens tres diuerſæ materiæ ponuntur in eo, quas exactiſsimè proſequar in his quæ ad text. & gloſſ. pertinent. † In textu ibi, quoque. iſta dictio
1 continuatiua eſt, de qua dic vt latè dixi ſuprà in §. in perſonam. in ſecundo nota
2 bili. † In tex. ibi penè. iſta dictio exceptiua eſt de ſui natura: vt patet in §. ex hoc iure gentium. ſuprà de iu. naturali. iuncta l. ex hoc iure. ff. de Iuſtiti. & iure. Item iſta dictio habet ſignificationes multas, & virtus eius ad modicum refertur. c. factus. 7 q. 1. & eſt tex. in c. dudum. il. 1. quem ibi no. in pe. notabili extra de elec. idem Abb. in c. tua nos. no. 11. de coha. cle. & mulie. & videtur text. in l. ſi habitatio. in princi. ff. de vſu & hab. & tex. in §. diſcipuli. in procem. digeſtorum. & l. pe. ff. de ſta. ho. facit etiam l. 2. in prin. C. de ve. iu. enucle. patet etiam in text. noſtro propter adiectionem, Multas. quæ dictio de ſui natura duos vel tres caſus comprehendit. §. ſingulorum. vbi not. Ang. ſupra de re. diui. & §. fin. ſuprà de iu. perſona. & tenet Bar. in l. 1. §. hoc reſcriptum. ff. ad Sillenia. cum ſi. & de dictione, Penè, quòd duo comprehēdat, videtur text. & ibi glo. in c. vnum. §. nomine autem. 25. diſt. Sed tamen text. eſt in contrarium, quem ibi not. glo. in c. qui ſine. 1. q. 7. vbi probatur quòd iſta dictio, Penè, ad magnam quantitatem refertur. facit l. nemo. ff. de re. diui. Sed poteſt breuiter dici quòd iſta dictio, Penè, regulariter ad modicum refertur per ſupradicta iura & tenet Præpoſitus poſt Archi. in d. c. qui ſine. tamen ſecundum ſubiectam materiam aliquando ad plurimum refertur: vt patet de dicta dictione, Multi, quæ etiam regulariter

galariter duo vel tres comprehendit per ſuprà dicta. & tenet Alexand. in l. ſi conſtante. in 7. col. nu. 23. ff. ſol. ma. eum concor. vt latius congerit dem Alexand. in apoſtil. ad Bart. in l. ſi gēma. in ſi. ff. de arbor. fur. cæſ. Et vltra ipſum eſt gl. iuncto text. in c. vidua. 34. diſt. quæ ridiculosè loquitur. Et de verbo, Penè eſt gloſſ. & ibi text. in authen. de non eligen. ſecund. nub. in prin. & habetur in l. properandum. in prin. C. de iudic. & in l. fin. in ſi. C. de impube. Et hoc iudicis arbitrio relinquitur, prout de iſta dictione, Plerúſue, videmus, quæ de ſui natura ad minimam partem refertur & paribus paſsibus ambulat cum dictione, Penè: vt dicit gloſſ. in c. quali. 23. q. 5. dum alleg. hæc adiectio. ff. de ver. ſig. & tamen aliquando ad magnam partē refertur ſecundum arbitrium iudicis, prout latè poſt Alexan. exorditur Iaſ. in l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis cautio. ſuper gloſſ. in

3 ver. plures. iuxta l. j. §. fin. ff. de iu. delib. eum ſi. † In text. ibi, quicquid. iſta dictio Quid, exponitur, id eſt aliquid. l. ſi multi. vbi gloſſ. ff. de public. & iſta dictio Aliquid, & dictio quid, in minimo verificatur l. mulier. §. fin. vbi glo. ff. de condi. inſti. tenet Bar. in l. ſi ſeruum. §. prætor ait. per illum textum. ff. de acquir. hære. & Bald. in c. quoniam. per illum textum extrà de teſti. & ibi Decius in princi. Et hoc idem eſt de dictione Aliqua: vt eſt glo. notabilis in cle. j. in ver. aut earum parte aliqua. de ſo. compe. facit tex. in l. liberis. §. ſiquis ſciens. ff. de lib. cau. ſequitur Fel. in c. 2. in 5. col. de libel. obla. Socin. in repe. l. j. in 7. col. ff. quando appel. ſit. & eſt caſus formalis vltra omnes in l. hanc l. gem. ff. de contrahen. emp. cum ſimilibus de quibus alias latiſsimè dixi in rub. ff. ſol. mat. & in c. maioribus. de præ

4 ben. & in ſtà dicetur. † Et ſecundùm hoc text. iſte procederet in corrumpente etiam minimam partem albi prætoris. quod etiam probatur in l. 5 1. §. hoc interdictum. ff. ne quid in loco pub. ibi, vt ſi quid illic fiat &c. quæ verba in illo edicto etiam in minimo verificantur: vt ibi patet, & vt dicit Soc. in cōſ. 215. viſa prædicta. in 2. col. circa fi. in 2. vol. iſta dictio aliqua, ſiue aliquid, quod idem eſt, comprehendit quamlibet partem. & inter plura allegat pro hoc text. in l. ſi vnquam. C. de reuo. dona. & in conſi. 113. in cauſa Vbertini. in princ. lib. 4. & S guorol. in conſi. 115. in quæſtione Petri. in j. col. Imo. in conſi. j. in 4. col. & in notabili caſu idem Signorol. tradit in conſi. 171. incipien. Ser Anto. in pen. col. vbi concludit quòd iſta dictio ſi qua, vel aliqua, ſit generalis comprehendens quamlibet partem ſiue in ſtatuto vel contractu: per iura allegata ibi per eū. Reperio tamen quod Philip. Decius in l. cum quid. in princi. ff. ſi certum pet. dicit quòd iſta dictio, quid, interdum in minimo non verificatur. & iſto modo poſſet teneri quòd iſte textus non procedit in corrumpente minimam partem albi prętoris, pro qua opinione allegat duo iura ſimul iuncta l. in minoribus 25. annis. ff. de mino. & l. ſcio. ff. de in integ. reſti. nam in d. l. minoribus. dicitur quòd minores reſtituuntur, eùm aliquid damni paſſi ſunt: & tamen illa dictio, aliquid, in minimo non poteſt in minimo verificari, cùm pro minimo damno non competat reſtitutio. d. l. ſcio. Et vltra Decium contra glo. in d. cle. j. in ver. aut eorum. quod verbum, aliquid, in minimo non verificatur, eſt tex. in l. Gallus. §. in omnibus. ff. de libe. & poſth. quem Iaſon. in l. j. in 2. col. C. de pact. dicit ſe nouiter contra illam glo. ponderaſſe. ſed tamen ille text. reſoluitur ibidem per eundē. Et vltra ipſum contra illā gl. facit gl. in cle. j. in ver. incerta. de præben. facit textus. in l. ſtipulatio iſta. §. ſiquis fortè. ff. de ver. ob. Sed tamen nō eſt recedendū à cōmuni opi. videlicet quòd illud verbum aliqua, ſiue aliquid, in minimo verificetur: quam vltra prædicta tenet Oldra. in conſ. 226. quidam epiſcopus in 3. col. & Iaſ. in l. legitima. in 2. col. ff. de pact. pro qua eſt text. in c. ex parte. §. porrò. de priuil. facit c. vbi periculum. §. in eo quoque. de elec. lib. 6. cum ſimilibus: vt io d. glo. dixi. & retenta iſta parte bene procedet intellectus contra datus ad iſtum textū, vt etiam in minima albi corruptione procedat. Non obſtant iura ſuprà allegata in primo text. in d. l. minoribus. quia dico quòd ibi dictio, aliquid, pro minimo verificatur. non obſtat text. in d. l. ſcio. quod pro minimo non datur reſtitutio: quia dico quòd hoc eſt falſum. quia imò regulariter in minimo æ:lus reſtituatur: vt ibi eſt text. inducendo, vt ſtatim dicam: & probatur io §. galliorum. ſupra de re iudi. faciunt adducta per Iaſ. in autheo. qui rem. in 5. col. C. de ſac. ſan. ecc. vbi adducit 12. deciſiones ad probandum, quòd de minimis curetur cum alijs quæ adducit Alexand. in l. in exe cutione. §. item ſi ita. ff. de ver. ob. & latiùs dixi poſt Alexand. & Mod. in rubr. ff. ſol. mat. & pro iſta parte ſolet allegari text. in l. ſi proprietatius. ff. de dam. infec. Non obſt. text. in d. l. ſcio. quia reſpondeo quòd ille text. probat contrarium illius ad quod allegatur: nam quod de minimo ibi non curetur, procedit eo caſu, quo per reſtitutionem in minimo damno recederetur à contractu maioris ſummæ & quantitatis: ſecus autem in minimo damno per quod non fieret maiori ſummæ præiudiciū, puta in re de ſe minima: quia tunc bene reſtitutio competit, per d. l. ſcio. quæ à contrario ſenſu hoc innuit. & pro hoc vide tur text. in l. cum his. §. ſi prætor. ff. de tranſac. Et pro iſto intellectu. d. l. ſcio. videtur caſus in l. quoniam in prioribus. ibi, ne occaſione minoris quantitatis teſtamentum reſcindatur. C. de inoffi. teſt. & ita iſtum intellectum ſentit Marianus. Soci. in tractatu. de citationib. articulo trigeſimoquinto. quæſtione quarta principali. quæ eſt in finali charta tractat. & prius Bal. de quo ipſe non facit mentionem in capitulo, cum adeò. in ſecunda, columna de reſcriptis. Probatur efficaci ratione: nam clarum eſt quòd minor ad lucrum reſtituitur. lege. & ſi fine. in principio. & §. primo. & lege, denique. §. ſi quid minoribus. ff. de minoribus. iuncta lege, qui autem. in principio. ff. quæ in fraudem creditorum. ergo à fortiori, in damno debet reſtitui. & iſtum etiam intellectum ſentit Barbat. apertè in conſilio. 34. illud in medium. in 5. col. in 4. volu. & in conſi. 10. incipi. clementiſsimi Dei. in 4. col. num. 4. j. lib. In iſta tamen materia quæ videtur brocardica, certa regula dari non poteſt: vt patet ex adductis per Ant. corſet. in tractatu de minimis. Et quantum attinet ad d. l. ſcio. magis communis videtur regula per illum text. quòd de minimo non curetur: vt plura per illum text. tradit Hip. de Marſi. in l. furem. in 2. & 3. col. ff. de ſica. & in ſingularibus ſuis. 276. incipiente. parum & nihil. & moderniores in l. vt vim. in 13. col. ff. de iuſt. & iure. cum multis notabilibus deciſionibus quę congerit And. Sic. in conſi. 88. ſapienter ſcribitur. in 8. col. num. 12. in 3. volu. & Ioā. Bapt. de Sancto Seuerino in trac. de debito. ſugi. in 3. principali. q. Et ideò in iſtis, & in dicta dictione, Aliquid de qua ſuprà, materia ſubiecta conſideranda eſt, quæ ſecundum diuerſos caſus diuerſificatur, prout in iſta dictiōe, Quid, de qua hic agitur, dicit Prępoſitus Cardinalis in c. ſuper eo. in princ. de eo qui cogno. cōſan. vxo. ſuæ. & ita declaratur tex. in §. mortis cauſa. ſuprà de donationib. ibi ſi quid humanitus contigiſſet. Inficiari tamen non poteſt quòd regulariter illa dictio, quid, ad minimum refertur, per ſupradicta. Et licet iſta dictio, quid, in parte verificetur: vt ſuprà dictum eſt, ſecus tamen eſt in dictione, Quod: quæ ad totū refertur. & ſic eſt differentia inter quid, & quod: quia prima ſignificat diminutionem, ſecunda perfectionem: vt eſt text. & ibi glo. in verſic. ſi quid. in lege prima. §. hoc autem edictum. ff. de operis noui nūtiatione. quod nota ad multa. Tamen iſta differentia mihi non ſatisfacit, neque aliquo iure probatur: & confunditur per ea quæ ſuperius dicta ſunt, dum fuit concluſum quòd iſta dictio continet non ſolum totum, ſed quamlibet partem quod tenet expreſsè Imola & ibi Claudius aquen. in dicto §. hoc autem. & eſt textus, quem ibi notat Iaſon in lege qui filiabus. §. primo. de legatis primo. ad idē lege ſi neceſſarias. §. ſi annua. digeſt. de pignoratitia actione. Et in text. noſtro iſtud verbum ſiue dictio, Quid, magis ſonat, quòd in magna parte albi prætoris verificetur: vt mitior fiat in pœnalibus interpretatio: & conſonat regulæ dictæ l. ſcio. & eſſet minus durum quòd corrumpens minimam partem edicti pœna. 500. aureorum teneatur. facit etiam pro hoc text. in §. ſi quid. iuncto §. inſuper. in c. ſtatutum. de reſcri. libro 6. vbi illa dictio ſi quid, in minimo non uerificatur. Sed tamen tenendo quòd iſte text. etiam in corrumpente minimā partem procedat, prædicta de facili euitantur: quia pœna de qua in d. l. ſi id quod. propter contemptam maieſtatem imponitur: & ideò tam grandi pœna mulctatur: ut ibi patet, ſecūdum communem literam. & quia eadem ferè ratio videtur: nam qui in parte malitiosè peccat, omnium reus iudicatur. capitulo ſi deficat. de regulis iuris. facu l. uulgari. ff. de fur. unde debet eſſe idem ius, licet maior ſit ratio in uno quàm in alio. arg. text. ual de notabilis in l. j. §. item no tandum. & ibi ſcripſi. ff. de aleato. nam ubi de maieſtate cōſeruanda agitur, minimum

mum à magno non differt. l. ſi quis non dicam. C. de epiſcopis & clericis. & ſic in tali caſu ſolus affectus punitur, & ſola mala uoluntas. ut tradit Felin. in tracta. quando coon. noc. facit quod dicit Bart. in l. utrum. ff. de parrici. & facit optimè text. in capitulo inter dilectos. de fide. inſtru. ubi paria ſunt quòd inſtrumentum appareat in totum falſum, uel particula eius, quò ad hoc, vt totum falſum dicatur: & hoc putarem maximè procedere in re diuiſibili, prout eſt album, & inſtrumentum, & in exemplo d. l. vulgaris. Nam qui auriculam hominis tangit, totum hominem tetigiſſe videtur. cum multis alijs quę de facili adduci poſſunt. Hæc tamen quæ dicta ſunt, declarãtur pluribus modis: vt tradit Maria. Soci. in trac. citationum articulo. 50 quæſt. j. 11. principalis per totum. licet de prædictis mentioné non faciat. neque obſt. ꝙ de minimis nó ſit curãdũ: quia illud procedit de iure ſpeciali: ſecus de iure cõmuni: quia tali caſu bene de minimo curatur. l. 1. §. illud. ff. de cõiug. cum eman. lib. & ita tenet Bar. in l. ſi proprietarius. ff. de dam. infec. quem ſequitur Iaſ. in l. ſtipulatio hoc modo. in 1. col. ff. de verborum obliga. vbi dicit idem eſſe in omni caſu vbi ſit contra bonos mores. Et idem quando de delicto agitur: vt dicit Ange. in l. Mæuius. ff. de condit. & demonſtra. & Bald. in l. minoribus. C. de his quib. vt indig. quæ omnia teneatis cordi: quia conferunt maximè ad intellectum. §. noſtri. & non traduntur iſta à doctoribus: quia non ponderant iſtum text. in illa dictione, Quid, quæ eſt alicuius ponderis propter ſupradicta. & quia ſæpius occurrit quòd aduerſarij lacerant ſchedulas vel chartas affixas in ualuis eccleſiarum quibus aliquis declaratur excommunicatus uel falſarius ſiue proditor: nam dilacerãtes in parte uel in totum teneantur actione de qua hic per ſupradicta.

5 † Nota primò ex iſto text. ſecundum Iaſo. & Aretin. quòd nemini impunè licet corrumpere edicta in albo prætoris propoſita, ſub pœna de qua hic: quod amplia, ut hic per eos. Adde quòd idem eſt in armis uel inſignijs alicuius domini: nam ſi ſubditi corrumpunt illa inſignia, non ſolum poſſunt conueniri actione de qua hic, in territorio illius domini, ſed etiam poſſunt puniri ut rebelles. ita dicit Domi. in capitulo, quicunque. 30. diſtinct. quia per hoc dicitur priuari ille dominus ſubiectione. quod dictum ſequitur ibi Præpoſitus. Et quod dictum eſt, puniendos eſſe qui edicta uel inſignia publica corrumpunt: & idem dicendum de clericis uel fratribus delentibus inſignia & arma ab eccleſia poſita per ædificatorem: nam debent puniri arbitrio iudicis, l. qui libertaté. ad fin. & l. opus. ff. de oper. publ. tenet Bar. in d. l. qui libertatem. & Roma. notabili. 474. incipiente, eorum arma. quamuis ille qui appoſuit in eccleſia talia inſignia uel arma, perdat meritum: vt dicit Domi. in cap. duo ſunt. 65. diſtin. Eodem modo eſt dicendum quando non corrumpuntur ſiue delentur, ſed ſi temerè quis illis inſignijs ſine principis permiſſu utatur: ut in l. j. C. ut ne priua. tit. Prædicta tamen nó procederét, quando aliquis propter traditionem à ciuitate expellerentur: nam tunc eorum imagines & inſignia corrumpere non eſt peccatum: imò impunè permittitur. vt hic etiam dicit Iaſo. poſt Aret. per tex. notabilem in l. eorum. ff. de pœnis. & ultra ipſos hoc idem per illum tex. tenet Roma. notabili. 666. incip. an arma rebellium. tenet etiam Bart. Veronen. in tract. ſerui. vrba. c. 71. col. fina. & idem Roman. notabili. 474. incip. eorum arma &c. & de iſtis intelligitur illud dictum Iuuenalis. Deſcendunt ſtatuæ reſtemque ſequuntur: Ipſas deinde rotas bigarum impacta ſecuris Cædit, & immeritis frãgunt crura caballis. & alibi: Frangẽda potius funeſtat imaginem gẽtem. Tamen mihi uidetur quòd licet quis a ciuitate expellatur, non propterea licitum eſt cuilibet illius ſtatuas frangere. quia tex. quem allegant doc. in d. l. eorum. hoc non dicit: nam ſine iuſſu principis quis non poteſt alterius rẽ inuadere. arg. tex. in l. fi. C. Vnde ui. unò etiã quãdo propria eſt, non poteſt eam etiam à ſure propria authoritate occupare. vt ff. de ui & ui ar. l. j. §. qui à me. c. in litteris. de reſt. ſpol. & ideò crederem quod text. in d. l. eorum. debeat intelligi ex permiſſu principis cùm loquatur per uerba futuri temporis.

6 † Nota primo ex iſto text. ſecundum Aret. hic quod creditur ſcripturis ſculptis in muris ſiue parietibus. Iaſo. tamẽ dicit ꝙ iſtud notabile hic non multum probatur. Sed tu dicas hic optimè probari: quia ſi corrumpens ſcriptum poſitum in albo prætoris punitur pœna quingentorum ducatorum. d. l. ſi quis id quod. & videbimus in gloſſ. datur intelligi quòd illa pœna appoſita fuerit contra rumpentem ſcripturam efficacem, per quam manifeſtè poterat probari aliquem fuiſſe citatum vel excommunicatum: vt hodie practicatur in curia. nã ex qualitate pœnæ arguitur efficacia ipſius actus. l. ſi quis maior. C. de tranſac. ſi igitur illa ſcriptura in albo poſita fuiſſet inanis vel inefficax, eam corrumpens non teneretur aliqua pœna. l. eam quidem. vbi not. Bal. C. ſi maio. ita fuer. alic. & idem tradit Bald. in l. filium. §. ſi quis. ff. de lega. præſtan. & tenet Riminaldus in lege finali, in principio. C. de in ius vocando. cum alijs. vt per Iaſ. in lege vbi pactũ. in penul. col. C. de tranſactionibus. & latiſsimè per Felinũ in cap. ex tenore. in prima col. verſiculo, de reſcripto nullo. cum ſequenti. & ſequenti columna de reſcriptis. & vltra ibi exactiſsimè cumulata per eum, facit in ſimili dictum Bald. in l. ſi mater. §. primo per gloſſam ibi. ff. de vulgar. & pupill. quod ſubſtitutio vulgaris tollit ſuitatem, quando eſt valida: ſecus ſi caduca. Et ideo dicit tex. in l. 5. §. teſtamentum. ff. quemad. teſta. ape. quod l. loquens de inſtrumentis, debet intelligi de efficacibus. Hinc eſt quòd falſans inſtrumẽtum nullum non punitur pœna falſi. l. ſi quis legatum. ff. de fal. l. damus. & quod ibi not. Bal. C. eo. Et finaliter iſta eſt magis communis concluſio quam tenet Iaſ. in l. admonẽdi. in 51. col. in repe. ff. de iureiu. & ante ipſum latiùs Ange. de Aretio in tract. maleficio. in verbo Falſario. in 2. col. vbi latè, & latiùs per Gand. in eod. tract. titu. de falſarijs. quæſt. 120. tenet Alex. conſi. 70 viſo proceſſu. col. fi. lib. primo. Ex iſtis igitur patet quòd ille tex. optimè probat opinio. Ang. quia ex quo loquitur de corrumpente ſcripturam poſitam in albo efficacem, certum eſt quòd illa ſcriptura probat. & ita in terminis tenet Fel. in cap. cum cauſam. in 3. colum. verſi. item fallit. extrà de proba. allegat text. ibi, in ſui ratione. in l. 2. §. exactis. ff. de orig. iur. & pro iſta opin. facit ſingulariter deciſio Pau. de Caſt. in l. ſi à fratre. in fin. C. de teſta. mili. & habetur per Barba. in repet. rubricæ de fide inſtru. folio. 20. & ita videtur ipſa veritas, à qua, vt videtis, Iaſon ſtudio contradicendi receſsit. Sed operæ pretium eſt, videndum, nunquid ſi ſcriptura quæ in albo poſita eſt, fuerit inefficax, an rumpẽs eam, teneatur aliqua pœna: & ex allegatis ſuperius videtur dicendum quòd non. Tamen non videtur contrarium poſſe facilius defendi: in primis quia negari mihi poteſt ꝙ ex actu nullo colligitur voluntas & propoſitum alicuius. l. fin. vbi Bart. ff. de reb. eorum. cum multis concor. vt ſcribo in §. ex maleficijs, infra eodem. & in cap. j. in 3. not. poſt Crotum ibi, de conſtitu. 6. Sed voluntas mala punienda eſt: ut probat text. in l. j. ff. de va. & extraor. crimi. igitur &c. Nõ obſtat quod falſum non eſt punibile quando nulli nocet. d. l. damus. quia reſpondetur illud eſſe uerum pœna falſi: pœna tamen extraordinaria punietur. vt dicit Bald. & Angel. in dicta l. damus. & Cy. in dicta l. prima. C. de ſepul. vio. pro quibus latè conſuluit Socin. in conſi. 62. in 1. & 2. colum. incipi. conſilijs noſtris. in primo uolu. & pro iſta parte faciũt plura quę congerit Felin. in cap. ex tenore. in 6. colum. de reſcri. Et hoc maximè in caſu noſtro à fortiori procedunt propter maieſtatem prætoris quæ in hoc læſa dicitur. Et ideo ego ſic pro concordia opinio. diſtinguerem, uidelicet ꝙ aut ſcriptura inefficax quę poſita eſt in albo, fuit aliquando efficax: ut quia denunciabatur per illam Titium eſſe falſarium, uel quid aliud, quod pœnitentia & remiſsione principis uel priuati fuit abolitum: & tunc talem ſcripturã rumpens non tenetur. aut uero illa ſcriptura ſemper fuit inefficax, & ſubdiſtingue: aut hoc prætor ſciebat, aut ignorabat: ſi ſciebat, aut fecit propter aliquam cauſam rationabilem ſimulandam, ſicut fecit Carolus Imperator & Alexander. III. Papa de quo per Fel. in c. afferte. de præſump. & per Iaſ. in l. ſi is qui pro emptore. colum. 50. de uſucap. & iſto caſu punietur: ſi uero ſine cauſa fecit, & idem: ſed mitiùs punietur. quando uero ignorabat, tunc non punietur. aut illa ſcriptura eſt poſita in albo à priuato, & idem dicendum erit: & iſto modo procedunt contraria. Et quod dictum eſt de ſcriptura poſita in albo prætoris, idem eſt de alia ſcriptura

ſcripta

ſcripta in marmoribus & parietibus concurrentibus requiſitis, de quibus per Barto. in l. j. ff. de bono. poſſ. ſecundú tab. & per Feli. in d. c. cùm cauſam. quæ per te vidétur: quia non eſt materia propria. & adde Bald. in conſi. 445. in 4. volu. qui vult ꝙ literæ antiquæ non recentes ſculptæ in marmoribus probent. Dicas tamen illud eſſe verum, niſi eſſet res maximi præiudicij: nam tunc non crederetur: vt latè per Socin. in conſi. 258. in cauſa vicariæ: in 1. colum. verſicu. ſed ad hanc. in ſecundo volu. tenet etiam Felin. loco ſuprà allega. cuius requiſita omnia ponit etiam Soci. in dicto conſi-
7 lio. licet alter alterius mentionem non faciat. † Not. tertiò ibi, non impetraſſet. ſecundum Aret. & Iaſ. hic, ꝙ non ſufficit petere veniam, niſi etiam impetretur. ar. c. ſi religioſus. de elect. lib. 6. caſu tamen quo ex iuſta cauſa non concederetur, poſſet haberi regreſſus ad ſuperiorem, per not. in d. c. ſi religioſus. ita tenet hic Areti. quē formaliter ſequitur Iaſ. nihil addendo. tu tamen adde Decium qui ad hoc idem pō derat. d. c. ſi religioſus. in l. venia. io c. col. ſuper gloſ. 1. C. de in ius voca. Et circa iſtud vltimum remedium in caſu quo licentia denegaretur adde Felin. in c. ſuper quæſtionum. §. verum. in fi. de offi. deleg. Et hoc procedit quando eſt clarum ꝙ venia peti debet. in dubio tamen, videlicet quando dubitatur an peti debeat vel non, requiritur petitio: vt dicit Ioan. Pet. in l. ſed ſi hac. §. prætor ait. ſequitur Maria. Soci. in trac. citationis, articulo. 3. quæſt. 21. in princ. Sed tamen aduertendum eſt, quòd iſtud ſimile quod dant præfati doc. d. c. ſi religioſus. non facit ad propoſitum: quia ille text. loquitur eo caſu quo non eſt lis inter ipſum religioſum & ſuperiorem ſuum, quemadmodum hic, eſt inter patrem & filiú, libertum & patronum: vnde ille text. habet locum quando monachus vel religioſus promouetur ad maiora, prout propriè loquitur. Sed pariſicando terminos videlicet eo caſu quo ille monachus vellet accuſare & conuenire abbatem, contrarium illius quod tenent Ang. & Iaſ. eſt verius, videlicet ꝙ non requiratur petitio veniæ, ita tenet Innn. in c. cùm P. de accuſ. quem ſequuntur Ant. de But. & dominus Abb. in c. ex parte. in 1. col. eo. tit. & vltra ipſos tenet Bar. in l. ita demum. in 2. lectu. in fin. C. de procu. quem ita intelligit Car. in cle. religioſus. in 3. oppo. de procura. & clarè firmat Spe. in tit. de actore. in princ. verſi. item opponitur contra actorem, ꝙ eſt monachus. Et iſta opi. præſertim de iure canonico. magis procederet, de quo non ita conſideratur illa reuerentia poteſtatis quæ de iure ciuili attenditur. & ideo diſpoſitio. l. lis nulla. ff. de iudic. quæ propter reuerentiam patris inducta fuit de iure canonico, non procedit: quia indiſtinctè poteſt alter alterum conuenire. ita eſt glo. & in c. ſi eccleſia. in verſi. meliùs 23. quæſt. 4. quam pro ſingulari alleg. Roma. in ſing. 615. incip. de iure ciuili &c. & Barb. in cle. nc Romani. §. nos. ita. in 2. colum. verſicu. Et adde. de iure iuran. Et ratio rationis eſt: quia de iure canonico patria poteſtas quo ad iudicia ſpiritualia nō conſideratur. c. ſi. de iudic. libro 6. quem ad hoc ſingularem citat Barba. in rub. de reſcrip. in clem. colum. 11. ſed dicas ꝙ iſtud non eſt verum: quia patria poteſtas non eſt cauſa ꝙ venia impetratur, ſed reuerētia patris. patet, quia emancipatus ſine venia vocare non poteſt. l. fin. C. de in ius voc. & hac ratione filius matrem, neque auiā quamuis in eorum non ſit poteſtate, in ius vocare non poteſt ſine venia. l. quique. §. parentes. cum l. ſequen. ff. de in ius voc. tenet Aretinus in §. ſed ea omnia. in prima columna, ſuprà de hæred. quæ ab inteſta. & ſic vides ꝙ prædicti doctores labuntur. Adde vlterius pro iſta opi. bene facere: quia vbi agitur de veritate dicenda, licentia ſuperioris non eſt in conſideratione. gloſſ. in c. primo de iura. calum. quam glo. poſt Abb. ibi in 4. & 5. colum. ſequitur Felin. in c. cum nuntius. colum. fin. de teſti.

8 † Poſſet tamen opinio Aret. & Iaſ. aliter defendi: nam clarum eſt, ꝙ diſpoſitio l. generaliter. ff. de in ius voc. quæ loquitur de parentibus temporalibus, habet locum & procedit in ſpiritualibus. nam quemadmodum filius carnalis ſine venia patrem non poteſt cōuenire, eodem modo neque filius ſpiritualis: ita latè tenet Iaſ. poſt Paul. de Caſtro & alios in d. l. generaliter. in 1. colum. Sed monachus dicitur eſſe filius ſpiritualis ipſius monaſterij: vt in terminis iſtis tenet Felin. in c. cum nuntius. in penult. colum. de teſti. dum alle. c. cui portio. 12. queſt. 1. facit text. in c. in præſentia. de probat. ergo petere debet veniam & licentiam à ſuperiore qui dicitur eſſe pater ſpiritualis: vt habetur in c. cum ad monaſterium. de ſta. monacho. & propterea dicitur eſſe monachus in poteſtate abbatis: vt dicit Alexan. in l. ſub conditione. ff. de lib. & poſt. & pro iſta parte eſt deciſio Alexand. in terminis in d. l. generaliter. in fin. de in ius vo. vbi poſt Ioan. An. quem ibi refert, tenet quòd monachus non poteſt conuenire abbatem ſine venia. Et vltra ipſum & alios ibi idem tenet Bald. in Margarita, ver. monachus, verſic. 9. tenet Ludo. Ro. in l. quamuis. de in ius vocan. & in ſingularibus ſuis no. 550. incipien. quid in monacho. & pro iſta opinio. facit: quia licèt filius poſsit eſſe in iudicio contra patrem non impetrata venia quando implorauit iudicis officium: vt declarat Iaſ. in l. prima, in pen. colum. num. 76. ff. de offi. procon. & leg. tamen illud officium iudicis non poteſt ſine venia implorari: gl. ſingularis in l. cogi. §. ſi pater. in verſic. obſequium. ff. ad Trebel. quam ibi commendat Alexan. cum ſimilibus: vt per Iaſo. in l. prima. in 4. col. num. 8. in fi. ff. de iuriſ. om. iudi. cum alijs ſimilibus: quæ propter breuitatem omitto. Non obſtant adducta ſuprà in oppoſitum de nota. in c. ex parte. de accuſa. per Abb. & Anto. de But. cum alijs, quia ſolutio ad illum text. colligitur ex dictis Felin. in c. cæterum. in 5. col. de iudi. vbi dicit quòd ille text. procedit ſpeciali ratione: quia loquitur in accuſatione quę fit alio reſpectu quàm monaſterij, & ſic fauore publico, ne delicta remaneant impunita: & ideo monachus admittitur ſine venia, cùm delicta abbatis faciliter ab alijs ſciri non poſſunt quam à monachis.

Item non obſt. ꝙ de foro canonico de quo cenſentur monachi, patria poteſtas non conſideratur vt ſuprà eſt dictú: quia adhuc quod hoc eſt valde dubium: vt patet per Præpoſi. & Abb. in c. nō eſt. de ſpon. per illum tex. qui facit in cōtrarium per locum à ſpeciali. & varias opi. refert circa hoc Hieronymus Zanetus doctor egregius, in trac. contrarie. vtriuſque. iur. in contrarietate 27. Et ſic videas quòd vtraque opin. maximo ſe iudice tueatur.

Et ideò pro concordia poteſt dici, quòd de ſtricto iure & forma non repetitur quòd monachus debeat cōuenire abbatem ſuum prius petita venia: quia text. in d. l. generaliter. de liberto & filio carnali loquitur. & ita procedit dictum Specul. ſuprà alleg. cum alijs: ſed de bene eſſe propter charitatem & vinculum ſpirituale: tunc eſſet rationabile quod conueniret petita uenia, cùm negari non poſsit ꝙ Abbas pater ſit ſpiritualis monachorum & d. l. generaliter. in filio ſpirituali procedit per ſupradicta. & tenet Philip. Fran. in c. poſtremo. col. fin. de appel, & ita procedat contraria opi. & iſto modo debet intelligi quod dicit Felin. in d. c. ex parte.
9 in 1. col. nu. 2. que mihi ſatis placet. † Sed iuxta hæc eſt notabile dubium ultra ſcribentes, habetis ex prædictis: quòd libertus, item filius tam carnalis quàm ſpiritualis inter quos ponitur monachus, non poteſt conuenire patronum uel patrem niſi licentia petita, & obtenta: quid ſi priùs in ius uocat non petita uenia, uel petita, & rationabiliter non obtenta, ſed ex poſt ueniam conſequuntur à prætore: nunquid euitent pœnam. l. fi. de in ius uoc. & l. ſi quis id quod. de iur. om. iudic. acquiſitam patri uel patrono. Item queſt. uidetur ponere Bald. licet non ita ſpecificè, in l. fin. §. ueritatem. in pen. col. C. de bo. que lib. uerſi. modò pone. Et ultra ipſum pro parte negatiua breuiter faciunt tria iura. primo text. in § tutor Inſti. de auto. tut. ubi colligitur quando authoritas ſiue licetia requiritur à principio, non ſufficit ſi ex poſt facto interueniat. ad idem facit. l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ff. de acquir. here. & §. j. Inſti. de nup. & text. uidetur hic cū ſimili. ad quæ in fine te remittam. In contrarium facit tex. in l. fin. ff. ad Macedo. ubi quod ſi à principio filiusfami. ſine iuſſu patris pecunias mutuo accepit, ſi ex poſt facto iuſſus præſtetur, cenſetur ab initio ille iuſſus interueniſſe: quia retrotrahitur. Et hec opi. mihi placet, quam comprobo per duas uel tres deciſiones urgētes. primo per tex. in c. omnis utriuſque ſexus. de pœni. & re. ubi diſponitur, quod quis non poteſt confiteri alieno ſacerdoti niſi prius petita licentia &

tia & obtenta, prout hic dicitur in text. noſtro. Quærunt ibi
doctor. nunquid diſpoſitio illius tex. procedat quando licé
tia ex poſt facto interuenit: & ibi per aliquos concluditur
quòd ſic. quia in ſacramentis etiam ratihabitio operatur,
text. i. l. licet. in fin. ff. de iud. & ita tenet ſupplementum Piſa
nellæ in ver. ſi. confeſſio. il. 5. num. 4. & hanc opin. ad illum
text. dicit communem Albe. de Roſa. in dictionario iuris ca
nonici. in ver. ſi. confeſſio. in 4. colum. cum ſimilibus. vt ibi
dixi. Secundò, iſtam opinio. probo: nam clarum eſt, quòd ius
patronatus nó acquiret niſi diœceſano cóſentiente. Abb. in
c. cura. in fin. de iur. pat. poſt Car. in 5. not. tenet rota in deci
ſione. 17. in titulo de præben. in antiquioribus. & illa licen-
tia vel conſenſus debet interuenire in ipſo actu: vt conclu-
dit Calde. in conſilio fin. ſub titulo de iure patro. cum ſimi-
libus: vt per Felin. in cap. ex parte il. 2. in prima colum. de
reſcript. Et tamen ſi ille conſenſus uel licentia non interue-
niat à principio, ſed ex poſt facto, ſufficit: ut eſt text. in dicto
cap. cura. quem ibi ad hoc ponderat Abb. in ultimo notabi
li. & idem firmat Abb. in conſilio 89. incipiente, Ieſu Chri-
ſti. in prima colum. in 2. uolum. Et hanc dicit eſſe commu-
nem opinio. Car. in conſilio. 6. incipien. an ualeat preſenta-
tio. cum infinitis ſimilibus: ut per Rocbum de Curte, in tra-
cta. de iure patro. in uerſi. pro eo quòd de diœceſani conſen
ſu. in 4. colum. quæ reaſſumunt Mod. in tract. de beneficio.
in 6. quæſt. primæ partis princi. in 4. & 5. col. cum ſequ. ſecú-
dum impreſſionem paruam, in uerſic. item; idem Rochus
&c. & hoc maximè in caſo noſtro procedere debet, qui lo-
quitur in pœnalibus in quibus benigna debet fieri interpre
tatio. argu. l. Arrianus. ff. de actio. & oblig. cum ſimilibus. fa-
teor tamen quòd paſſus iſte difficilis eſt, ut patet ex nota. per
Alexan. & alios in l. ſi qui. mihi bona. §. iuſſum. & per Abb.
in capit. cum uos. de his quæ fiunt à præla. & in capit. cum
conſuetudinis. ubi Mod. de conſue. cum concord. non pa-
rum multis quæ congerit Rochus in fin. d. quæſt. Nota ul-
timò ex iſto text. ſecundum Aret. & Iaſ. quòd quò ad pœnalem
actionem æquiparantur eximens, & dolo faciens quòd alius
10 eximat: & hic ſatis probatur ſecundum Iaſo. quòd † mandans
committi maleficium puniatur ſicut committens. pro quo
alleg. text. in l. ſi quis id quod. ff. de iu. om. indic. & ibi iſtud
notabile latiùs diſputat. Sed aduertendum eſt, quòd iſtud
non eſt ſimpliciter uerum in albo prætoris uel ſtatuti: nam
licet mandans puniatur, nó tamen eodem modo, ut faciés:
text. eſt quem ibi inducit & not. Bald. in l. quòd ſæpe. ff. de
contrahen. emptio. quem ad hoc commendat Felin. in cap.
licet ex quadam. in 2. columna. de teſtib. unde ſecundum cú
mandans aliquem occidi, non tenetur ut occiſor. & idem te
net Ioan. de Ana. in c. ſignificaſti. vltimo de homicid. facit
text. & ibi dixi in l. item ſi obſtetrix. ff. ad l. Aquil. faciunt ea
quæ in ſimili dicit Iaſ. in l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vul-
ga. & pupilla. cum pluribus dictis per Andre. Sicul. in capit.
1. col. 14. numero 39. de litis conteſt. Et hoc de plano proce-
dit in ſtatuto vel edicto. prout Bald. loquitur & declarat Io.
de Ana. vbi ſuprà. Et ratio poteſt eſſe in promptu: quia in
ſtatuto verba propriè capiuntur. l. prima, vbi Bar. ff. de fon-
te. Sed tamé in lege videtur eſſe eadem ratio: per ea quæ ad
ducit Iaſ. in l. prima, in tertia columna & tertio notabili. ff.
de verborum obligationibus. dum vult quòd prohibitus vende
re, ſi vendit per alium non incidit in pœnam quaſi ipſe
vendiderit: & pro hoc alleg. text. in d. l. quod ſæpe. quem
dicit mirabilem: & tamen clarum eſt quòd illa prohibitio ven-
ditionis poteſt fieri à lege, & à ſtatuto: vt patet in rubr. C.
quæ res ven. non poſſ. & in l. fina. C. de reb. alie. non alie. Te-
neas tamen quod tibi placet. In hoc tamen aliter videtur
diſtinguendum, prout latè tradit Baldus in l. prima. C. de
ſer. fugi. & ibi Iaſ. in tertia columna. num. 22. ver. prima. vi-
delicet, an ille cui mandatur eſſet aliàs facturus, vel non: vt
primo caſu procedat quod dictum eſt: ſecundò procedat di
ctum Iaſ. hic. Et hoc cognoſcitur ex tribus: vt dicit Bald. &
clarius Iaſ. in d. l. 1. Tamen iſta diſtinctio mihi non ſatisfa-
cit ex eo, quia eſt vna regula communis, quòd quando má
datum cadit in delictum, non adhibetur illa diſtinctio an
quis ſit facturus vel non. glo. eſt approbata in l. 1. §. perſua-
dere. in glo. mag. ff. de ſeruo corrup. & glo. in verbo tenetur.

in §. ope. ſuprà de obli. quæ ex del. naſ. cum ſimilibus: vt per
Bart. in l. non ſolùm. §. ſi mádato. col. pe. ff. de iniurij. Et quid
ſi mandaui tibi, vt aliquem occideres, tu verò mandaſti al-
teri? nunquid ego primus mandans tenear? vide text. in l. ſi
ego. ff. quod vi aut clam. de quo tamen vltra prædicta & ad
ducta per doctores hic, vide plenè de hac materia Moder-
niores in regula, qui per alium. poſt Dy. de regulis iur. lib. 6.
per Abb. & latè Moder. legentes & apoſtillantes in c. mulie
res. de ſenten excom. & in c. fin. de homi. lib. 6. per Bald. in l.
ob hæc verba. ff. de his qui not. infa. & in l. data opera. circa
23. col. C. qui accu. non poſſunt. Et quæ ſit differentia inter
mandantem, perſuadentem, & conducentem, vide per Bar.
in l. non ſolum. §. ſi mandato. in 1. col. ver. venio ad materiá.
ff. de iniur. vbi vult quòd mandans dicatur ille qui mandat
propter ſeipſum; perſuaſor, qui propter illum cui fit perſua
ſio: conducens verò, qui hoc facit data pecunia. & vltra
Bart. vide de perſuaſore, inſtigatore, hortatore, autbore, &
fauore per Bald. in l. ob hæc verba. de infa. & in l. cum quis.
de dolo. Et ſuggerente in l. prima. §. ſi curatorem. ff. de
magi. conue.

Gloſſ. prima diuiditur in duas partes principales. in pri-
ma continuat textum ad præcedentia. in ſecunda per viam
quæſtionis ponit quadruplicem differentiam inter actiones
11 teales & perſecutorias. ſecunda ibi, ſed quæ eſt. † In ſe-
cunda parte glo. quia prima nihil habet, colligitur con clu-
ſio quòd pœnales prætoriæ annales ſunt: ſed rei perſecu-
toriæ de ſui natura ſunt perpetuæ & tranſeunt ad hæredes,
niſi in aliquibus caſibus: hoc probatur in l. in honorarijs.
ff. de actioni. & obl. & in §. 1. infrà de perpetuis & tempo. a-
ctio. hic allega. in gloſſ. Et hanc quæſtionem ultra dicta hic
per Iaſon. tanquam indubitatam tenet Alex. in l. miles. §. qui
iudican. in princ. ff. de re iud. Hoc tamen fallit ſecundum
gl. hic in actione furti: quæ licet prætoria ſit, tamen eſt per-
petua: ut infrà de perpet. & tempo. actio. Ratio aſsignatur
per Bartolum in d. l. in honorarijs. ff. de actio. & obliga. quia
furtum frequentiùs cómittitur. l. aut facta. §. fin. ff. de pœn.
Sed iſta ratio mihi non ſatisfacit ex eo, quia dolus frequen-
tiùs cómittitur, cùm poſsit fieri in omni cótractu: ut in l. in
cauſæ. ff. de mino. & l. elegáter. ff. de dolo. & poſt cómitti de
per ſe: ut in l. 1. eo. ti. Et furtú ſine dolo nó fit. §. placuit. ſuprà
de oblig. quæ ex delict. naſ. & l. inter omnes. §. rectè. ff. de fur.
& dolus etiá ſine furto eſſe pót: igitur eſt frequentiùs dolus
quàm furtum: & tamen videmus quòd eius actio eſt téporalis:
igitur & furti debet eſſe tépotalis. Quæ igitur poteſt eſſe ra
tio? Nulla alia uidetur, niſi quia furtú ex quo plerunque fit
clam, non ita citius detegitur, ſed opus eſt tépore quo occul
ta detegantur: unde attenta iſta ratione, & etiá quia eſt cri-
men enormiſsimú, & omni genere à natura prohibitum. ca
pi. & ſi Chriſtus. de iureiur. iſtis cóſideratis Imperator illud
induxit, de quo latius dixi in principio iſtius tituli. Et iſtud
etiam procedit in actionibus pœnalibus quæ dantur ex
ſtatutis epiſcoporum, ducum, comitum & marchionum:
quia cum talia ſtatuta prætoria ſint, ut dicit Bartol. in l. ſe-
cunda: in fi. ff. de bono. poſſ. & Abb. in c. fin. de offi. delega.
cum ſi. ut per Iaſonem in §. ſed iſtæ. numero. 17. ſuprà, eo-
dem poſt Areti. ubi uide quæ ibi dico nume. 23. Ideò ſequi-
tur quòd eorum actiones annales ſint. d. l. in honorarijs.
& tenet Bart. in l. ſtipulationum aliæ. in princip. infrà de uer
bo. oblig. Hoc tamen procedit quando illi comites &c. ſu-
periorem recognoſcunt: ſecus verò ſi ſuperiorem non habe
rent: quia tunc ſtatutum eorum diceretur ius ciuile: ut per
plura dicit Barba. in rep. rubricæ. C. qui admit. in 49. colum.
numero 79. & tenent Mod. poſt Barto. in l. omnes populi. in
4. quæſt. 1. partis principalis. ff. de Iuſti. & iur. Item ſupra-
dicta intelliguntur, quòd actiones pœnales ſtatutorum
marchionum, ducum &c. ſunt annales, ſcilicet quando
ciuiliter intentantur: ſecus ſi criminaliter: nam tunc du-
rant per 20. annos. l. querela. ubi eſt ſingularis ſecun-
dum Barto. ibi. C. de falſis. & ita declarat Alexand. in l. 5. in
fin. principij. ff. de uerb. obliga. & uidetur ſequi hic Iaſ. licet
de prædictis mentionem non faciat. Et iſta putarem babe-
re locum de iure ciuili. Sed de iure canonico contrarium
crederem per ea, quæ dicit glo. in cap. admonere, in ue. bo,
pœnitentia.

pœnitentia.33.quæſt.2.quam ſequitur Feli. in c.licet cauſam in 20.colum.ver.& aduerte.de probatio.qnia de tali iure vndecunque & quomodocunque crimina claruerint, accuſari poſſunt etiam poſt pœnitentiam, quod eſt magis notabile: vt ibi dicitur:& ſequitur Felin.in capit.teſtimonium.circa finem de teſti. & latius in cap. cum nobis. in fine. de præſcrip.poſt Bald.in l.prima in 20.col.C.qui accuſa.& idem Feli.in c.fi. in princ.eod.tit.& in c.lator.in fine de re iudi.Iſtud tamen quod dictum eſt de iure ciuili,etiam indiſtinctè non procedit, ſed ſanè intelligas procedere quando agitur ad pœnam imponẽdam:ſecus ſi ad declarandam:quia tunc etiam poſt viginti annos poſſet fieri:ita tenet ſingulariter Pe.de Anch.in c. ſi qui.in fin.de præſcrip.li.6. Et tenet expreſsè Felin. licet Petrus de Anchara.non meminerit in c.cùm à nobis.in 4.colum.de præſcr. Item procedit d.l.querelam.quo ad pœnam corporalem: ſecus verò quò ad confiſcationem bonorum ob accuſationem factam contra filios vel extraneos hæredes aperientes teſtamenta ante factam vindictam necis defuncti: nam contra filios daretur actio pœnalis in perpetuũ, ſed quo ad extraneos intra quinquennium.caſus eſt notandus quem ibi mirabilem dicit Angel.in l.cognitione.ff.ad Sille. & tenet Alexand. in dicta l.querelam. Et hoc notabiliter declarat Ange.Aretin.in tracta malefi.in verbo,& eius bona. colum. 9.& 10.Et ibi Auguſti. de Arimino in apoſtil.& ibi vltra alios. 13.modis eam limitaui:ſed tamen quantum attinet ad iſtos duos caſus, poſſet dici competere actionem ciuilem non prætoriam. & iſto modo poſſet euitari. dicta l. querelam.ne reſtringatur. dicta l.in honorarijs. tamen magna eſt authoritas Alexandri à quo facilè non ſoleo declinare:quia fulgura videntur dicta eius.nam cum ad illuminandam veritatem accingitur, totus in pugna verſatur.

Et quomodo cognoſcatur actio pœnalis quæ intentatur criminaliter ad vindictam ab eis quæ non intentantur ad vindictam in terminis in quibus ſuprà diximus vide Alexand.remiſſiuè in l.pœnales.in princip.verſ.nota quod actio. ff. ad l.fal.

12 † In eadem gl.ibi.l.interpretatione.Io.Fab.& Ang.hic reprehendunt gl.& Iaſon videtur eam defendere: vt hic per eum. Tu dicas quòd defenſio ſua nihil valet. Nam quamuis in l.prima. §.ait pretor.& in l.non debet.ff.de dolo.non dicatur quòd actio de dolo ſit odioſa expreſsè:hoc tamen neceſſario ibi colligitur tacitè,quia dum dicit quod eſt famoſa,ſatis probatur odioſa:quia infamia per actionem de dolo infertur: vt in dictis legibus,eſt maxima pœna præſertim bonis viris. l. ſecunda.C. vt intra certum tempus.& in lege,iſti quidem.ff.quod met.cauſa.nam bona fama & vita æquiparantur.lege iuſta. de ma.vin. Et ideò illud dicimur non poſſe,quòd eſt contra verecundiam l.filius. ff. de conditio.inſtitut. quia verecundia maxima eſt pœna,capitulo quem pœnitet.de pœni.diſtinc.prima.capitulo cum dilecti.de accu.ſi igitur infamia eſt pœna: pœna ergo odioſa.dicta l.interpretatione.& capitulo odia.de reg. iur. libro ſexto.Et ideò aliter ſaluari poteſt gloſſ.contra Ioan. Fab. & Ange.videlicet quòd iſta differentia procedat ſecundum regulam: quia pœnales actiones regulariter odioſæ ſunt, non ſic rei perſecutoriæ.& quamuis aliqua rei perſecutoria odioſa reperiatur,per hoc tamen non infertur ſimpliciter quòd regula non ſit vera,& quòd omnes rei perſecutoriæ ſint:quia vna hirundo non facit ver.per hoc igitur patet quòd gloſſ. hic bene loquitur.

13 † In eadem gloſſ.ibi pœnales.non tranſeunt contra hæredes adde neque etiam tranſeunt ad hæredes &c. hanc opi. gloſſæ quo ad omnia ſequitur Alexand. in dicta lege pœnales. ff. ad l falci.& ibi notabiliter declarant Moderni o.Peruſini. Adde tamen vltra ipſos, quod illud quod dictum eſt,actiones pœnales non tranſire ad hæredes, procedit in actionibus pœnalibus, quę competunt de ſuo cto tanquam cuilibet de populo: de quibus loquitur & communiter intelligitur iſte tex.& tunc tales actiones ad hæredes non tranſeunt,niſi lite conteſtata. vt dicit hic gl.ſecus verò in pœnalibus quæ competunt ſibi tanquam propriè:quia tunc dummodo non ſint ad vindictam,tranſeũt ad hæredes.& ita procedit tex.in §.j.infrà de perpet. & temp. Iſta fuit notabilis diſtinctio Bartol. quam teneas menti. in l.j. §.hæredem.ff.de priuat.delic.Illud tamen quod dictum eſt ſecundum gloſſ.hic,niſi lis fuerit conteſtata, eſt intelligendum ſecundum quod declarat idem Bart.in l.cum mota.in princ. in j.lec.C.de tranſ.reliqua enim dicentur infra ſuper glo.item aduerſus eum.nam quæ ſequuntur in gloſſ. difficultatem non

14 habent & Iaſon in eis bene dicit. † Glo.in ver. ex albo.colligitur ex gl.primò quod album prætoris eſt quædam dealbatio poſita in pariete, vbi ſcribebantur edicta prætorum & idre dicit gloſſ.in l.ſi quis id quod.hic alleg. & hoc ſequuntur omnes.

Adde in primis pro iſta gloſſ. aliam gloſ. in clem.prima.in verbo,albo.de iudi.quam ibi ſequitur & declarat Imo. & Felin.in capitu.cùm cauſam.in penult.col. de probat.Et vltra ipſos dicas clarius quod album prætoris erat quædam tabula compoſita, in qua iudices notari prętorumque iura ſcribi ſolebant, & rurſus prout opportunum erat delebantur. & ita tenet Cotta Catilianus in memorialibus iuris in ver.edere.& ita Grammatici omnes atteſtantur, vt per Ambroſium Calepi-

15 num in verbo album. † Secundò collige ex iſta gloſſa ſecundum docto.hic quod diſpoſitio textus noſtri & pęna quinquaginta aureorum, de qua in dicta lege, ſi quis id quod. habeat locũ in corrumpentem album prætoris ſiue perpetuum,ſiue temporale,generale,vel ſpeciale.

Doctores omnes vna voce clamantes dicũt iſtam gloſſam cruci affigendam: quia illa pęna quinquaginta aureorum tantum in corrumpẽtem album ſiue edictum perpetuum datur. patet in d.l.ſi quis id quod.ibi,perpetuæ iuriſdictionis.Et quia pęnę sũt ſtringẽdæ.vulgaris.l. quidã.de liberis & poſthum.cũ ſimilibus, hæc eſt ſumma multorum verborum Iaſon.& doctorũ hic. Sed mihi videtur quod prædicti doctores potius impetu quàm ratione ducantur. Primò:quia ſi rectè inſpiciatur gloſſa,non dicit quod pęna quinquaginta aureorum detur contra corrumpentem album prætoris, cùm de illa pęna non caueatur in text.noſtro ad quem gloſſa ſe refert, ſed intentio gloſſæ fuit declarare quid ſit album prætoris: & dicit prout in ea ſiue ſit ſcriptum de citando aliquem,ſiue de alio prę ſcripto generali vel ſpeciali poſito in loco:nam illud dicitur album prætoris & hoc in veritate voluit gloſſ. dicere, & bene dicit.Sed præſuppoſito aſſumpto quod gloſſ.ita velit,prout doctores dicunt,illud tamen fundamentum de dicta l.ſi quis id quod.non videtur efficax ad impugnandum gloſſ. quia illa verba perpetuę iuriſdictionis &c.poſſunt intelligi,id eſt,annalis, cum perpetuum dicatur aliquid eſſe, quandiu durat. l.id veſtimentum. cum concordan.vt ibi gloſſ. ff.de pecu.Et ſic cùm hoc verbũ, perpetuum,variè poteſt intelligi,vt patet in lege prima, cum gloſſ.ff.pro ſocio.non poteſt ſuper illo fieri fundamentum tanquam ſuper verbo ambiguo.argumen.l.in ambiguo.ff. de rebus dubijs.Et hoc ratione comprobatur:quia clarum eſt quod eadem eſt ratio in corrumpente album prætoris temporale quod in perpetuo,nam ratio finalis corrumpentis album prætoris eſt contemptus maieſtatis. iſta ratio ita militat in edicto tẽpali,ſicut in edicto perpetuo:quia argumentũ de parte ad totum & econtra, valet etiam reſpectu temporis. in l.ſi cui.in principio.in verſiculo perinde.& ibi notat Baldus. de leg.primo.facit textus in l.tres tutores.& ibi Bartolus in primo notabili.ff.de adminiſtra. tutor.cum ſimilibus: vt tradit Decius in l.cuius effectus.ff.de regulis iuris.

Reliquæ gloſſ.iſtius primæ partis tex.nihil habent,cũ ex ſuperioribus facilè percipi poſsint. & ea quæ dicit Iaſ. ſuper gl. corrupiſſet.latius tradunt in dicta. l.ſi quis id, quod. & ſuprà in principio iſtius tituli breuiter veritatem præſtrinximus. Et ideo venio ad gloſſ.ſecundæ partis.§.

16 † Gloſ.in verbo, eum.Colligitur regula ex iſta gloſſ.quod ſi libertus conueniens ſine venia patronum, non habet vnde ſoluat pœnam quinquaginta aureorum, debet luere in corpus. legibus allegat.in gloſſ.c.finem litibus.de dolo & contu. & l. prima.§.fina.ff.de pœnis.& de hoc alias ſuprà dixi, in §.item ſi quis in fraudem.ſuper gloſſ.magna.& ideo ad ibi dicta me remitto, & præſertim quia iſta concluſio tangitur etiam per Iaſonem in §. eum. infra eodem, cum ſimilibus: vt latiſſimè congerit Firmianus in reperto. ſuo in verſiculo debitor pauper.numero 34. quæ per te videas: & inter alias limitationes hic poſitas per Iaſonem, illa eſt magis aduertenda, ſcilicet quòd iſta regula procedit uolente parte cui pœna acquiri debet per dictam legem finalem.ff de in ius vocan.

& alia hic allegata per eum. Tamen iſtud dictum videtur du-
bitabile: quia vbicunque in defectū prouiſionis hominis ſuc-
cedit prouiſio legis, illud remedium tolli non poteſt per ho-
minem priuatum: gloſſ. eſt notabilis, quam ibi multum com-
mendat Bartolus, & latè Iaſon in lege ſecunda, in verſiculo, re
pellere. circa med. C. de iure emphyteut. & hoc idē tenet Bar.
in lege finali. C. de pactis cōuent. & in lege prima. § vnde que-
ritur. in fine. ff. de publica. & alibi ſæpe, vt per Iaſonem in §.
item ſeruiana. numero 69. in decima columna. ſuprà eodem ti
tulo. & in lege item quia. in ſecunda columna, numero tertio.
ff. de pactis, & in dicta lege ſecunda. Sed in caſu noſtro pœna
corporalis de qua loquitur iſta gloſſ. ſuccedit in defectum pro
uiſionis hominis primæ pœnæ quinquaginta aureorum, quæ
acquiritur patrono petenti ſiue agenti ad talem pœnam, vt pa
tet in lege finali. ff. de in ius vocan. igitur illa pœna corporalis
non poterit per patronum remitti, cùm ſit pœna legalis & po
ſita in arbitrio iudicis: vt in l. prima. § finali. ff. de pœnis. & in
l. quicunque. C. de ſeruis fugiti. nam priuatus non poteſt legi-
bus derogare. lege nemo poteſt. de legatis primo. Non obſtat
doctrin. Bart. hic alleg. per Iaſonem in l. cum duobus. § idem
reſpondit. il ſecundo. ff. pro ſocio. quia reſpondeo, quòd ibi
Bartolus concludit totum oppoſitum. & ita etiam tenet Bart.
in l. ſecunda. in principio, verſic. ſecundò quæro. ff. de public.
iudic. vbi poſt alios quos refert, concludit, quòd vbi obligatio
legis ad pœnam corporalem ſubrogatur in locum alterius
obligationis, prout hic, etiam iudea non poterit illam pœnā
remittere. facit quod dicit Alea. in lege non ſolum. § morte. in
fine. ff. de operis noui nuntiatione. Sed pœna in caſu noſtro ta
diſpoſitione legis ſubrogatur in locū pœnæ debitæ patrono,
igitur remitti non poteſt, neque per iudicem, neque per patro-
num. & per hoc reſoluuntur dicta Iaſon. In pœna verò quin-
quaginta aureorum non eſſet dubium quòd patronus poſſet
eam remittere: vt tenet Decius in l. venia. in fi. C. de in ius voc.
Et prædicta procedunt in caſu in quo iudea vellet iuxta ſuum
arbitrium punire libertum non valentem ſoluere, & illo caſu
pars repugnaret: quia tunc arbitrium iudicis conſiderari de-
bet, non contradictio partis, per ſupradicta: quod coniecturis
moueri debet ea quibus poſsit veriſimiliter argui prædictum
libertum in futurum etiam nō poſſe ſoluere dictam pœnam.
17 † Et caſu quo dictus libertus corporaliter puniatur, dicit Iaſ.
hic, quod ſi poſtea perueniat ad pinguiorē fortunam, non poteſt
conueniri ad illam pœnam à qua fuit liberatus per pœnam
corporalem. l. ſed ſi vnius § ſi ante. ff. de iniurijs tenet Bart. in l.
fi. ff. de in ius voc. ad idem tea. in l. illicitas. § fi. ff. de offic. præ-
ſid. cum ſi. vt hic per Iaſ. Adde vltra doct. hic, Roma. in notabi
li. 24. incip. quòd non valens ſoluere &c. qui dicit eſſe ſingula
rem ad hoc tex. in d. § ſi ante. & ſequitur Felin. in cap. ad libe
randam, eatra de Iudæ. & vltra ipſos dico de hoc eſſe caſum
in l. interdum. § qui furem. ff. de furt. & ibi dico. Tamen aduer
tendum eſt diligenter: quia regula d. § ſi ante iudicem. & d.
§ qui furem. & d. § fin. procedit quando remiſsio pœnæ fit
per ſubrogationem alterius pœnæ: quia tali caſu debitor ſol-
uere dicitur. & iſto modo verificatur quod dicit Felin. in c. pri
mo. in 13. colum. verſi. limitatur quartò. de conſti. vel quando
ea cauſa paupertatis multa per iudicem remittitur: vt in d. §
fi. ſecus verò eſſet in pœna cuius remiſsio non fit per viā ſubro
gationis, ſed tantum principaliter cauſa paupertatis, vt in ca-
ſu noſtro: quia illa non liberat in euentum pinguioris fortu-
næ: neque diſpoſitio dictæ l. illicitas. § fin. haberet locum. ita
notabiliter dicit Bar. in l. prima. in fi. princ. ff. ſi quis ius di. nō
obtemp. & idem Bar. in d. § fin. ſequitur Bald. in c. at ſi clerici.
colum. 6. extrà de iudi. & Pau. de Caſt. in d. l. prima. § j. hinc eſt
quod colonus, cui propter paupertatem penſio remiſſa fuit, ſi po-
ſtea peruenerit ad pinguiorem fortunam, ſoluere cogitur: &
idem in cedente bonis: vt tenet gl. in d. § fin. quam ad hoc di-
cit notabilem Io. de Ana. in c. a. in 3. colum. de maledi. nam ceſ
ſante cā finali, debet ceſſare effectus l. adigere. § quāuis. ff. de
iu. pa. c. cum ceſſante. de appel. nam cauſa finalis remiſsionis
fuit paupertatis: iſta igitur ceſſante, ceſſat remiſsio. arg. c. ſi pau
per. de præben. li. 6. Præterea pro iſta opi. videtur eſſe caſus in
l. ſed ſi vnius. § ſeruus. ff. de iniuri. vbi qui petit aliquem pu-
niri, non prohibetur poſtea agere l. Aquilia, ad damnum. Et
ita per illum tex. tenet Barth. Veronen. cautel. 33. incip. ſciant
omnes. poſt Ange. in d. l. ſed ſi vnius. § ſi ante. & pro iſta par-
te videtur tex. in l. qui nomine. ff. de fal. vbi qui egit criminali-
ter, non prohibetur poſtea agere ciuiliter: quem text. dicit nō
eſſe alibi Roman. nota. 310 incipi. tu ſai. ad idem facit doctri.
Bartol. in l. prætor. § hoc edicto. in prima col. ff. de vi bo. rap.
Et ideò in hac materia nouiter diſcuſſa, ego ita diſtinguerem,
quod aut aliquis pro delicto corporaliter punitur propter
paupertatem taliter quòd tunc temporis non poterat ciui-
liter puniri, ſi poſtea deueniat ad pinguiorem fortunam
ego dicerem poſſe ad pœnam ciuilem agi, quando illa pœna
non cederet in lucrum agentis, qui prius fecerat reum corpo
raliter, & ſic criminaliter puniri. & ratio videtur, quia per illā
pœnam videtur lucro renunciare: quod perdere, non eſt dam
num ſentire. l. fin. C. de codicil. & de hoc videtur eſſe text. in
terminis in c. ſi res. 14. q. 6. & ita procedit gloſſ. in c. fraterni-
tas. 12. q. 2. & tea. in d. l. ſed ſi vnius. § ſi ante. & d. § qui furem.
Aut verò pœna ciuilis non concernit lucrum agentis, ſed re-
ſtaurationem damni, & ſic ſuccedit loco intereſſe: & tali ca-
ſu per pœnam corporalem illatam propter paupertatem
quis non videtur tali pœnæ renunciare, quominus peti poſsit
dum reus deuenit ad pinguiorem fortunam: quia nō videtur
quis in dubio velle iuri ſuo renuntiare. l. ſicut § non vide-
tur. ff. quib. mo. pig. vel hypo. ſolu. & ita procedit text. in d. §
ſeruus meus. cum allegans in contrarium: tamen aduerte,
quia iſta diſtinctio mea videtur poſſe morderi per doctri. Bar
tol. in l. prætor ediait § ſi dicatur: verſicu. Item diſſoluit. ff. de
iniuri. vbi per illum teatum Bartolus vult, quòd pœna dupli
vel quadrupli, quæ mihi acquiritur ea facto alicuius, dicitur
res familiaris: & illam pęnam perdere, eſt damnum in patri-
monio ſentire: & tamen nemini dubium eſt quòd pœna qua-
drupli eſt vltra damnum rei: vt probatur in d. c. fraternitas. &
ideo quamuis iſtud dictum Bartol. ſubtiliter cauillari poſsit
ea his quæ Bar. & Baldus tradunt in l. prima. C. quando act.
cri. ciui. præiud. & Ange. de malefi. in ſuo tract. in verbo, nec
non ad querelam. colum. fin. tamen quia vera ſubtilitas. lega-
lis verſari debet circa ſuſtinendas doctri. magiſtrales, ideò
aliter ſic diſtingue, quòd aut ille qui corporaliter punitur,
ideò punitur, quia non habet vnde ſoluat: qui alias ſi eſſet ſol
uendo non puniretur: & tali caſu per talem pœnam videtur
receſſum à pœna ciuili, quaſi per illam videatur nouatum, &
in illam facta transfuſio. & ita procedit text. in d. l. fin. ff. de in
ius voc. & gl. noſtra hic cum allegatis pro ea, aut verò ille qui
corporaliter punitur, aliàs ſi eſſet ſoluendo nihilominus pu-
niretur corporaliter: quia erat duplex pœna: & tunc proce-
18 dunt contraria. † Non tamen vnum eſt omittendum quod
Iaſ. hic ponit in quarta limitatione, videlicet quòd prædicta
regula, qui non habet in ære, luat in corpus, procedit etiam ſi
reus totam pœnam perſoluit, excepto vno nummo: quia pro
illo debet luere: iſta fuit ſingularis deciſio Bald. in l. cum ſit.
C. de ſepul. vio. ar. l. 5. § ſi ſortem. ff. de verb. obl. Sed Iaſon hic
dicit quod contraria opi. eſt verior, quia pro minimis non
poſſet pœna pecuniaria in corporalem tranſmutari, vt dicit
idem Bal. in l. quicunque, in j. col. ver. Item facit ad q. de mu-
liere. C. de ſer. fugitiu. & ita cum hac opinio. contra Bar. in d.
l. cum ſit tranſit Iaſon. Sed tu conſidera quòd doctri. Bal. in d.
l. cum ſit. videtur eſſe verior & communis: quam ſequitur
idem Iaſ. ſibi contrarius in auth. qui rem. in 4. colum. ver. 3.
facit. C. de ſac. ſan. eccle. ſequitur Alex. in l. ſi quis id quod. in j.
colum. ouin. 5. ff. de in. om. iudi. & ibi nouiſsi. & idem Alexan.
in l. ſi ſeruus. § ſi plurium. in fin. ff. ſi quis cautio. & in l. fin. in
princip. & in l. in eaecutione. § penultim. ff. de verbor. o-
blig. Corſet. in tract. de minimis. fol. 7. in 2. fundamen-
to partis affirmatiuæ. Feli. in capitul. ad liberandum. in 3. not.
eatra de iudæis: faciunt quæ ponit Andr. Sicu. in conſilio
88. ſapienter. in antepenultim. columnn. in 4. volum. & in con-
ſilio 33. in 5. columnn. eod. volum. & hoc ratione proba-
tur: quia qui in vno peccat, factus eſt omnium reus. cap. de-
ficat. de reg. iur. & quod per illum text. not. Feli. in capitul.
19 cauſam. colum. final. de probatio. quia † nihil feciſſe quis
dicitur, cùm aliquid ſupereſt ad agendum. l. penul. in fi. C. de
his quib. vt indig. & facit text. ſingularis in c. j. de baptiſ. Et
hinc vulgò dicitur, quòd modicum fermenti totam maſ-
ſam corrumpit: vt dicit Hoſt. in cap. ad probandum. de re
iudi. &

ſudi.& eſt gl. ad literam.l.ſi unus. §. pactus ne peteret. in uer.
ipſo iure.in principio. ff. de pactis. Non obſtat argumentum
Iaſ.quia illud dictum Bal. in d.l. quicunque. non facit ad pro-
poſitum,nec loquitur prout ipſe refert & intelligit: & ideò ſu
per eo non inſiſtendum. Et licet prædicta opi. ſit dura : tamen
quia communis non debet omitti in iudicando: & ita eam ſe
quitur,licet dicat duram,dominus Alex.in l.non tantum.in ad
dito.ad Bar.ff.de appellatio. & per ea faciunt quæ adducunt
Moder.Papien.in authen.præterea.C.unde uir & uxor. in ea.
q.an ceſſans in ſolutione unius nummi,poſsit priuari emphy-
teuſi. & uidentur latè concludere quòd ſic : de quo per Iaſon.
in dicta authenti.qui rem.& per eundem poſt Alexan. & Soci.
in l. ſi quis ante. ff. de acquirenda poſteſsione. Nec obſtat,
ſi dicas,de minimo non curatur: quia reſpondetur ut aliàs ſu-
prà dixi,eſſe uerum quando propter minimum receditur à iu
re communi & à contractu maioris ſummæ.dicta l. ſcio. de in
integrum reſtitutio. ſecus autem eſt in caſu noſtro. & ita pro-
bat tex.in dicta.l.ſcio.quem ad hoc ponderat, licet in alio ca
ſu, Decius in capitulo maioribus.de præbend. Hæc tamen de
ciſio Baldi in dicta l. cum ſit. limitatur non procedere, ſi ille
nummus eſſet omiſſus propter errorem calculi : nam tũc nõ de
beret pro illo puniri. l.quamuis.de conditio.& demonſtratio.
ubi Bal.no.quem ſequitur Imo.in l.in executione. ff.de uerbo-
rum obligationibus.quæ omnia tene menti.
20 † In fine gloſſ.ibi, ſuperior tamen &c.hæc glo.ab omnibus
approbatur : tamen aduerte quod non uidetur bene loqui:
quia eodem modo in §. ſuperiori factum conſideratur ſicut
hic: quia ex facto prohibito dolus arguitur.l.1. C. de ſicarijs.
c.2.de præſump.& dum dicit glo.hic per uerbum fortè, quòd
filius etiam tenetur tali pœna. dicas quòd hoc uidetur expe-
21 ditum in l.ſi quis id quod ff.de iuriſd.om.iudi. † Glo. patro-
num. Diuiditur ut hic per Iaſon. colligitur ex prima parte, ꝙ
libertus non poteſt ſine uenia conuenire patronum nec eius
parentem uel liberos, iuribus de quibus in gloſſ. & talis ue-
nia cauſa cognita concedi debet in qua citatio non requiri-
tur, ut dicit Bald.in l.ſed ſi hac.§.prætor ait.hic alleg. in gloſ.
quicquid ibi teneat Paul.de Caſtro.& idem tenet Bald. in l.ea
quæ.col.fina. uerſiculo ultimò noto.C.quo. & quando iudex.
ſequitur Alexand.in dicta l.ſed ſi hac.§.liberos.in fine.& reaſ-
ſumit Decius iſtam opin. eſſe tenendam propter authorita-
tem Bald.in l.venia.C. de in ius vocan.& eam tenet Hipp. de
Marſi.in l.de vnoquoque. in 18.col. ff.de re iudicata. cum qua
etiam tranſeo, quia magna eſt authoritas Baldi:vt dicit Ale-
xand. in l.motibus. in 2.colum.in fine, numero. 17. ff. de vul-
gari & pupillari.Et licet ratio ſua in caſu noſtro non videatur
efficax : tamen quia pro contraria parte aliquid efficacius
non vrget, non recedo ab eo,etiam ſi dictum eius non probe-
tur: vt dicit Alexan.in l.tertia,in principio, numero 5. ff.de le-
gatis primo.& tradit Thomas Ferratius in caut.22.in fi.& iſta
opinio Bald.videtur commuois.
22 † Et quod dictum eſt de patrono debet intelligi de omni il
lo patrono qui manumiſit ſeruum ſecundum cauſas hic enu-
meratas in gloſ.etiam ſi ex conſtitutione diui Marci, ſeruus li
bertatem conſequatur:ut eſt quando ego uendidi tibi ſeruum
ut certo tempore manumittas,nam ſi tu illo tempore non ma
numittis,ille ſeruus ex conſtitutione diui Marci peruenit ad li
bertatem,& efficitur libertus emptoris.l.ſecunda & tertia.C.
ſi man.ita ſuc.alie.ut manumi.& hoc eſt quod uult hic dicere
gloſſa.Et hoc procedit quando emptor nummis ſuis emit ſer-
uum:ſecus ſi nummis ſerui, quos poteſt conniuentibus ocu-
lis habere,ut dicit text.in l.quarta.in principio.ff.de manumi.
nam iſto caſu ſi emptor emiſſet nummis ſerui data ſibi fide de
manumittendo,ſi poſtea non manummitteret,efficitur liber,
& poteſt eum in ius uocare:nec eſt eodem modo ſicut quan-
do nummis proprijs:quia tunc licet rumpat fidem in non ma
numittendo certo tempore:tamen conſtitutione diui Marci
ſuffragatur:vt de his eſt text.in l.ſed ſi hac.in principio.ff.de in
ius vocan.& ibi glo.& idem eſt dicit ibi text.quando vendidi
ancillam eo pacto ne proſtitueretur:nam ſeruato pacto habet
emptorem in patronum:ſed nõ ſeruato efficitur libera,& ha-
bet me venditorem dominum. Et eſt ratio deciſionis:quia be-
neficio mei venditoris illa conſequitur libertatem.Sed aduer-
te,quare etiam in primo caſu emptor non ſeruauit fidem,ſed
ex conſtitutione diui Marci ſeruus peruenit ad libertatem nõ
efficitur libertus mei uenditoris,cùm militet eadẽ ratio quòd
beneficio meo ille conſequutus eſt libertatem,ex quo appo-
ſui pactum in contractu uenditionis.Poſſet dici,quia quando
proſtituitur ancilla concurrunt duo:beneficium meũ & deli-
ctum emptoris proſtituentis:ſed in iſto ſecundo caſu nullum
eſt delictum emptoris & ideo &c.Et per hoc ultra alios ha-
23 bes declaratam iſtam particulam gl. † Secundò collige ex
iſta glo.quòd libertus ſine uenia non ſolum patronum & pa-
tronam parenteſve eorum conuenire non poterit,ſed neque
etiam liberos patroni ſiue ſint mares ſiue fœminæ:& hoc in
infinitum intelligitur:ut dicit text.in d.l.ſed ſi hac.§.liberos.
el.ij.quod etiam in filio reſpectu patris obſeruatur:ut dicit
gloſſa ſequens.& clarus eſt text.de hoc in l.4.§.prætor ait.hic
alleg.in prin.glo.Et hæc de plano procedunt in aſcendenti-
bus & deſcendentibus coniunctis:ſecus tamen uidetur in hæ
redibus extraneis:quia tantum petitio ueniæ de primis hære-
dibus intelligitur non in infinitum:licet contrarium teneat
gloſſ.ſequens in verſic.in ius vocaſſet:tamen mihi non vide-
tur vera.argum.l.boues.§.hoc ſermone.ff.de verb.ſignifica.
cum ſimilibus,quæ per illam legem latè tradit Iaſ.in l.duo-
bus.§.ſi ei qui in prima colum.ff.de iureiur.& in l.diuortio.§.
quod in anno.in ij colum.verſic.adde.ff.ſolu.mat.& in l.pla-
cet.in 3.colum.ff.de lib.& poſthu.cum ſimi.quod ratione cõ-
probatur:quia in hæredibus hæredum extraneorum ceſſat cõ
iunctio quæ in ſanguine fundatur non in ſucceſsione rerum.l.
ſi.C.de in ius voc.Et licet hæres hæredis primi teſtatoris hæ-
res dicatur:vulg.l.ſi.C.de hær.inſti.illud tamen impropriè di-
citur:in materia tamen propria & ſtricta talis hæredis hæres
appellatione hæredis non comprehenditur:vt ibi dicit Bald.
q.ij.& eſt tex.in l.qui liberis §.hæc verba.ff.de vulga.& pup.
tradit Iaſ.& alij moder.in l.cũ filio.in 6. nota.ff.de leg.primo.
& vltra ipſos no.Bart.in l.multa.ff.de condi.& demon.Et cum
hic ſimus in materia pœnali,debet fieri propria & ſtricta in-
terpretatio.vulg.c.odia.de regu.iur.lib.6.Et per iſta tolluntur
quædam motiua Decij quæ contra iſtam concluſionem ad-
ducit in l.venia.contra gloſſ.in verb.parentes.quæ hoc idem
ſentit.C.de in ius voc.de qua aliquid dicam in gloſſ.ſequenti.
24 † Et omnia prædicta procedunt in patre adoptiuo,prout hic
dicit gloſſ.per d.l.ſed ſi hac.Sed Io.Fab.dicit hoc eſſe corre-
ctum per text.in l.cũ in adoptiuis.C.de adop.cuius ratio pri-
ma facie videtur aſtringere.& hanc opi.tenet Bal.in conſi.24.
in 3.vol.& hoc idem videtur dicendũ in arrogato per ea quæ
in notabili caſu tradit Io.de Ana.in conſi.27.incip.j.tamẽ opi.
gl.videtur communior:pro qua facit,quia iuris correctio nũ-
quam cenſetur habere locum niſi expreſsè fiat.vulg.l.præci-
pimus.C.de appella.& text.in d.l.cum in adoptiuis non lo-
quitur in caſu noſtro.& ideo per ſubauditiones nõ debet ex-
tendi quo ad hoc,vt iura corrigantur:vt dicit gloſſ.in c.cupiẽ
tes.§.quod ſi per 20.de elec.lib.6.Item quia negari non poteſt
quòd erga patrem adoptiuum ſit aliqualis reuerentia,& ſi nõ
tanta prout in patre legitimo & naturali,tamen eſt aliqualis.
argu.text.in.§.inter eas.ſuprà de nupt.& hoc ratione ſuade-
tur:quia videmus ꝙ licet ille qui leuauit me de ſacro fonte,ſit
mihi extraneus:item & alij poſiti in l.2.ff.de in ius voc.tamen
propter quandam reuerentiam non poſſunt in ius vocari ſine
venia:prout concludit Alex.& Iaſ.in l.generaliter.eo. tit.quo-
rum ratio etiam in iſto caſu videtur cõſiderabilis propter no
men adoptionis & patris adoptiui : & illa ratio poteſtatis in
qua ſe fundant tenentes contrarium, non impedit reueren-
tiam: & ideò videmus ꝙ mater licet filios in poteſtate non ha
beat, in ius tamen vocari non poteſt ſine venia.l.quique.in fi.
ff.de in ius voc.idẽ eſt in defenſore ciuitatis vt tenet hic Aret.
in 4.col.quia pater ciuitatis dicitur:vt in §.eos autẽ in authen.
vt iud.ſine quoquo ſuffra.Gl.in ius vocaſſet.hæc gl.ſecundum
Iaſ. hic non eſt tota Accurſij ſed habet quaſdam additiones
nouiter factas.

Sed tu dicas quòd ſtylus videtur eſſe Accurſij,& illæ addi-
tiones in omnibus impreſsionibus reperiunt : & in totã legã
ſit cuiuſcũque. Diuiditur igitur hæc gl.in 6.partes.ſcda ibi ſed
quid ſi ſolutum. tertia ibi item quid ſi non ueniat.quarta ibi,
itẽ nũquid hæredes.quinta ibi,ſed quare ſecus.ſexta & vltima
25 ibi, Item ſi alter. † In prima parte glo.collige vnum quòd fi-

lius uel libertus in cauſa criminali quæ famam patris uel pa-
troni ſugillet, non poſſunt cum venia eos in ius vocare: hoc
tamen intellige niſi ſuam vel ſuorum iniuriam grauiſſimam
perſequantur, vt dicit glo. in l. fi. C. de his qui accuſ. non poſſ.
vel in criminalibus exceptis vt læſæ maieſtatis & alijs de qui-
bus nota. in l. bi tamen. in gl. 2. ff. de accuſa. in illis enim caſi-
bus venia non requiritur, vt ibi probatur: & ideo bene dicit
glo. quicquid Iaſ. hic dicat. Et ſunt alij plures caſus in quibus
filius patrem in iudicium trahere poteſt, quos proſequuntur
doctores in l. lis nulla. ff. de iudicijs. & congerit Soci. in regu-
la. 244. in tractatu fallentia. & gloſſ. fin. in c. fi. de iudicijs. li-
26 bro ſexto. † In ſecunda parte gloſſæ ibi, ſed quid. collige ꝙ
dans ſolum libellum ſupplicatorium vel conuentionalem cō-
tra patrem vel patronum non incidit in pœnam huius edicti.
ita concludit hic gloſſ. per text. in l. libertus. la. 2. qui ita com-
muniter intelligitur, vt ibi per Alexand. ff. de in ius voc. &
ratio iſtius concluſionis videtur, quia iudicium incipit à ci-
tatione non à libello: vt not. omnes in rub. & l. fina. ff. de in ius
voc. §. fin. Inſtitu. de pœ. te. litig. & citatio & non libellus de
proceſſu dicitur: vt latè concludunt Lanfran. & modernio. in
cap. quoniam contra. in verſi. citationes. in princ. de proba. al-
leg. l. libertus aduerſus. ff. de in ius voc. & Bart. in extrauagan.
ad reprimēdum. in verb. ſummariè. & dicam inferius: & ideo
per libellum huiuſmodi non dicitur vocaſſe patronum. & idē
eſt per commiſſionem ſimpliciter factam, cum à pari proce-
dant: vt eſt glo. quam ibi not. docto. in cle. auditor. de reſcript.
Et iſta de plano procedunt quando lex quo ad commiſſio-
nem pœnæ vlterius requirit aliud pluſquam ſolam commiſ-
ſionem vel libellum: vt in caſu noſtro, vbi requiritur citatio
quo ad hoc vt quis in pœnam edicti incidat: ſecus tamē ſi ſim
pliciter lex prohiberet ne alicui, puta patrono vel patri mole-
ſtia inferretur: quia eo caſu per ſolam ſupplicationē vel por-
rectionem libelli quis in pœnam incideret: vt dicit Alexand.
in l. ſi quis maior. C. de tranſact. per illum text. quem ita intel-
ligit. tamen idem Alex. quò ad illum intellectum contrarium
tenet in conſil. 33. viſo themate. in primo vol. quod errore
eſt repetitum in conſil. 87. in 5. vol. ſed extra intellectum d. l.
ſi quis maior. ſuper qua non inſiſto, dictum ſimpliciter eſt
in ſe verum quò ad terminos noſtros: vt latè exorditur Ale-
xand. in conſi. 52. viſo teſtamento. in 2. vol. & in conſil. 73. vi-
detur prima conſideratio. in 3. vol. cum alijs, vt per Barto. &
doc. in l. ſi prius. ver. 5. oppo. ff. de no. oper. nun. cum concor.
vt latiſſimè proſequor in cle. 1. de reſcri. Et licet quis ſupplicā
do, ſiue libellum porrigendo dicatur moleſtare & controuer-
ſiam mouere, vt ſuprà eſt dictum, non tamen dicitur litem mo
uere niſi emanaſſet citatio. cap. 1. de iud. §. fin. Inſtit. de pœ. te.
lit. l. cauſas. C. de tranſac. & optimus text. in ll. edita actio. C. de
eden. aliàs ſi lis eſſet orta vnde edictum committeretur, cùm
per litem diceretur pater vel patronus conſtitui aduerſarius.
d. c. 1. vbi no. omnes extrà, de iudi. & dixi ſuprà in §. itē ſi quis
poſtulante. & per conſequens eius reuerentia in qua fundatur
huiuſmōdi edictum, cōtemneretur. Et hęc eſt ratio d. l. libertus. vt
ſuprà dixi. pro qua vlterius facit illud quod vult Barto. in rub.
C. de in ius vocan. vbi dicit, quòd talis oblatio libelli eſt actus
extraiudicialis, & poteſt fieri die feriata l. miles. §. ſexaginta.
ff. de adul. & declarat not. Lanfran. in repeti. cle. ſæpe. in 4.
col. ver. tertia concluſio. de ver. ſigni. nec proceſſus dicitur in-
choatus niſi citatio interueniat: & ideo talis non debet puni-
ri iſto edicto. arg. l. amplius. ff. rem ra. ha. quod tamen intelli-
ge procedere in libello qui offertur iudici, prout loquitur d.
l. libertus. & eſt text. in c. quoniam contra. de proba. ſecus ta-
men de libello qui datur parti, prout declarat Feli. in c. fi. col.
5. ver. ſecunda declaratio. de iudi. & in d. c. quoniam, in 4. col.
Bal. in l. 1. ff. de in ius voc. & Mod. omnes in rub. C. de eden. Nā
iſto caſu d. l. libertus, non procederet. & ita limitat Hoſt. in c.
præterea. de dila. & Lanfran. ſequitur in d. cle. ſæpe. vbi aliam
27 ſingularem limitationem ponit. † Item limita etiam vltra
alios d. l. libertus. non habere locum quando filius vel liber-
tus porrigeret libellum ſupplicatorium accuſationis crimi-
nalis principi contra patrem vel patronum per quem impo-
neretur aliquod crimen, quo fama illorum apud bonos & gra
ues læderetur: quia dico quòd iſto caſu poſſent puniri iſto e-
dicto, cùm ratio illius, vt reuerentia exhibeatur his perſonis,
& ne fama eorum ſugilletur, militat iſto caſu: fruſtra enim
eſſet proſpicere eorum honori, ſi alia via poſſet lædi. arg. l. o-
ratio. ff. de ſponſa. & facit l. non debet. ff. de dolo. cum ſimili-
28 bus. & iſta eſt noua limitatio. † Secundò limitatur prædicta
concluſio ꝙ d. l. libertus. non procederet ſi libellus offerretur
parte, hoc eſt patrone præſente. Nam tunc cum præſentia pa-
troni habeat vim citationis. l. ſi eum. §. j. & fi. ff. de fideicō. lib.
cum ſimilibus: vt per Iaſ. in l. j. ff. de in ius voc. & tenet Alex. in
l. in pecuniarijs. in prin. C. de procuratoribus. & Hypp. de Mar
ſil. in notabili. 30. tu ſcis. non cenſetur in ius eum vocaſſe: ita li-
mitat Bal. in c. plerunque. de reſcri. ſequitur Barba. in clem. au
ditor. eo. tit. & in rub. de lit. conteſta. num. 11.

Tamen iſta limitatio mihi non placet ex eo, quia licet fi-
lius vel libertus eo caſu quo pater vel patronus in iudicio re-
periuntur, non eos citauerint, cùm neceſſarium non fuit, ta-
men illa oblatio libelli videtur confirmare citationem, ea quo
illos admonere videtur ad litigandū. arg. eorū quę dicit Bart.
in l. furioſo. ff. de re iudica. & Bal. in c. 2. col. 2. de teſtibus. quæ
latius reaſſumit Feli. in c. 1. de iudicijs. & Alexand. in l. de vno
quoque. ff. de re iudicata. Et quia iſto caſu animus & audacia
conſiderari debet, vt puniatur. ar. l. 1. ff. de extraor. crimi. facit
quod dicit Socin. conſil. 52. in prima col. in prima parte. &
29 iſtud puto verius. † In tertia parte gloſ. colligitur concluſio
ꝙ vocans in ius patrem vel patronum, licet non compareant
in iudicio, tñ non euitat pœnam filius vel libertus vocans. Sed
tamen iſto caſu facilius remittitur. Doc. hic nihil boni dicunt.
Et ideo aduertendum eſt primò pro intelligentia quòd iſtud
dictum glo. de remiſſione pœnæ poteſt dupliciter intelligi:
aut quòd remittatur à iudice aut à parte quæ fuit in ius vocata
ſine venia: vnde hoc dependet ab illa quæſtione videlicet, cui
veniat applicanda talis pœna, vt videamus à quo remitti poſ-
ſit: de quo ſunt plures opinio. nam ſi applicatur fiſco, talis
remiſſio poſſet fieri à principe: de quo poſſet intelligi d. l.
quamuis. ſi verò acquiritur parti, princeps non poteſt remitte
re. l. venia. C. de in ius voc. Vos tamen concludatis breuiter ꝙ
cōmunis opi. eſt doct. in l. ſi quis id quod. ff. de iur. om. iud. ꝙ
pœna de qua in edicto iſtius tex. applicatur parti, & per con-
ſequens remitti nō poterit à principe: ut dicit tex. in d. l. uenia.
Sed qualiter reſpondetur ad d. l. quāuis hic alle. Poteſtis dice-
re quòd ille tex. procedat de iure antiquo: uel uerius ꝙ ille tex.
habet locum in caſu quo citatus ſine uenia non comparuit:
quia perinde eſt ac ſi citatio nō interueniſſet, ut dicūt hic doc.
dum reddunt rationem d. l. quamuis. & iſto caſu remiſſio fit
per prætorem. & dicit Iaſon poſt alios hic quòd iſta remiſ-
ſio conceditur in illis tribus caſibus enumeratis in d. l. quam-
uis. per illam regulam. l. nam hoc iure. cum ſi. quod una deter-
minatio &c. & ita uidentur intelligere d. l. quamuis. Moder. re
pet. in l. ſi quis maior. in 7. nota. C. de tranſact. Mihi autem ali-
ter uidetur, uidelicet quòd illa remiſſio pœnæ in d. l. quam-
uis. ſolum reſpiciat primum caſum, ut ſtatim oſtendam: &
ita poterunt concordari. dicta l. uenia & l. quamuis. ad quæ
nullus ſcribentium aduertit. & quòd dicta l. quamuis. re-
ſpectu remiſſionis pœnæ procedat in primo tantum caſu.
30 demonſtratur, † quia habemus regulam quòd quotieſcun-
que ex edicto prætoris imponitur aliqua pœna contrafacien-
ti, ſi ille pœniteat antequam ad ulteriora procedat, illa pœni-
tentia reducit rem ad priſtinum ſtatum, & euitatur pœna,
niſi facta ſit ſpecialis prouiſio in contrarium. de hoc eſt text.
not. in l. hoc edicto. ff. de alie. iud. mu. cau. fac. quem ad hoc cō
mendat Iaſ. in l. auunculo. in 2. colum. ff. de condict. ſine cau.
poſt Bald. in c. 1. in princ. de prohi. alie. feu. per Fed. Sed in ca-
ſu noſtro libertus uel filius qui citauit patrem uel patronum
pœnituit, & actionem remiſit: ut dicitur in d. l. quamuis. ergo
pœna debet ei remitti. & ſic in illo caſu limitatur d. l. uenia.
ſed in alijs duobus caſibus enumeratis in d. l. quamuis. ra-
tio non conſonat, neque uerbo prætoris, ut pœna remittatur,
quæ remitti non poteſt per principem, cùm ſit acquiſita par-
ti. dicta l. uenia. quia licet patronus uocatus non uenit: ex quo
tamen libertus qui illum ſine uenia in ius uocauit, non pœ-
nitet, ſed ſtat in ſua pertinacia & ingratitudine contra re-
uerentiam patroni, cum per eum non ſtetit, quò minus non
proſequeretur litem contra eū, ſi patronus compareret: debet
teneri iſto edicto, nec remitti poteſt, ut dixi per prætorem

pœna.

pœna. Non obſt. quòd vna determinatio reſpiciens plura determinabilia debet pariformiter determinare. d. l. iam hoc iure. quia reſpondeo eſſe verum quando eſt eadem ratio in pluribus determinabilibus: ſecus ſi diuerſa: nam tunc pariformiter oou determinatur, prout eſt text. quem ibi ad hoc ponderant Moder. in l. mulieri. ff. de condi. & demonſtratio. & quatnor alijs modis illa fegola limitatur, qui faciunt ad propoſitum: qoorum tres vide per Pau. de Montepico celebrem doctorem in repe. l. Titia. §. Titia. cum ſeq. ff. de leg. 2. & quartam limitationem ponit. d. Bap. de Sancto Blaſio in repe. rub. decreti in 20. oppo. quæ omnia tene menti. & adde ad dictam l. iam hoc iure: & ad doct. ibi, & Iaſon hic. pro quo faciunt quæ adducit Decius in cap. ſecundo reqoiris. de app. dum limitat illam regulam quòd clauſula in fine poſita referatur ad omnia præcedentia &c. Nec etiam ob. ſi dicas quòd d. l. quamuis. non loquitur de remiſsione pœnæ, ſed de remiſsione veniæ quæ remitti per prætorem poteſt: qnia dico quòd magis fortificatur arg. ex eo, quia à fortiori eſt dicendum q venia non poſsit remitti non ſolum à prætore, ſed neque à patre ſeu patrono: nam cùm ſit fundata in reuerentia: vt patet in l. 1. C. de in ius voc. ſimpliciter remitti non poteſt, etiam pacto expreſſo. l. alia. §. eleganter. ff. ſol. mat. quem ad hoc ponderat Iaſ. in l. pen. col. 5. C. de pac. & Feli. in cap. ſi diligenti. col. 6. de fo. compe. & in cap. 2. de teſti. & licet text. in d. §. eleganter. loquatur in beneficio, oe quis conueniatur vltra quàm facere poſsit: idem tamen eſt in hac impetratione veniæ: cùm iſta doo à iure æquiparentur: vt in l. parens. cum duabus ſeq. ff. de obſequijs. & vltra text. in d. §. eleganter. eſt caſus de hoc ſingularis in l. fin. C. de bo. lib. quem text. ad huc not. ibi Bald. & Saly. & citat ſingulariter Rom. in ſingu. 480. incip. Epiſcopus. & hanc opin. tenet Ang. in l. ſed ſi hac. §. patronum. ff. de in ius voc. & hoc idem tenet Feli. per. d. §. eleganter. in c. ſi qui teſtium. in 1. col. extrà de teſti. & ratione iſtius reuerentiæ non poteſt etiam renuntiari beneficio. l. ad egregias. ff. de iureiur. vt concludit Roma. in ſingulari. 269. tu audiſti. & reaſſumit Feli. in d. c. ſi qui teſtium. de quo tamen latè videas quæ tibi dixi hoc anno in c. ſecundo. de iudi. lib. 6. Et hoc etiam procedit in præſcriptione: quia iuri reuerentiæ præſcribi non poteſt. c. cùm non liceat. vbi Feli. latè. de præſcriptio. facit quæ not. Rochus de curte in repe. cap. fin. colum. 79. in princi. dum loquitur de priore naturali, extrà de conſuetu. ergo ex prædictis concludendum eſt, quòd dicta l. quamuis. non loquatur in remiſsione veniæ ſed pœnæ, quæ etiam per prætorem, vt ſuprà dictum eſt, remitti non poteſt: ſed per patrem vel patronum puſtquam eis acquiſita eſt. d. l. venia. & ita illum text. in d. l. quamuis. intelligit Decius in l. venia. in fine. C. eod. tit. & in conſi. 317. viſis quæ acutiſsimè. in 2. colum. num. 6. in ſecunda parte, vbi pro hnc aliqua ſimilia adducit: communis tamen opioi. eſt quòd d. l. quamuis. in remiſsione veniæ loquatur quæ per patronum remitti poteſt in illis tribus caſibus ibi enumeratis. & licet text. in d. l. quamuis. expreſsè hoc nun probet: tamen vt concordetur cum d. l. venia. ita intelligendus eſt & reducendus eius ſenſus, ſi quem intellectum patitur ad terminos. d. l. venia. quæ de pœna loquitur, prout intelligit gloſſ. hic. communem tamen opinio. ſequitur Feli. ita intelligens d. l. quamuis. in c. ſi diligenti. in 6. col. verſi. quartum correlatiuum. de fo. cumpe. vbi allegat etiam pro hoc bene facere l. quod uomine. cum lege ſequen. ff. de condict. indebit. vbi licet beoeficium ne quis conueniatur vltra quàm facere poſsit, in reuerentia cóſiſtat. §. eleganter. tamen certo caſu renuotiari poteſt, vt puta quando per errotem eſſet ſolutum debitum ioſolidum: quia tunc non datur repetitio, vt ibi probatur: vt declarat Iaſ. in d. l. ad egregias. & in d. l. quod nomine. ita videtur dicendum in d. l. l. quãuis. q licet ius reuerentiæ remitti nõ poſsit, ex pacto tacite nõ poſsit. ar. l. 2. C. de iura. cal. & c. 2. eo. tit. lib. 6. vt puta quando pater vel patronus nnn iooitus in iudicio comparuit. & q tali caſu remiſsio veniæ fieri poteſt. Er q ita iotelligatur. d. l. quamuis. tenuit Alex. in cóſi. 166. viſo puncto. in prin. in 2. vol. Et per iſta videtur quòd vtraque pars in diſputationis congreſſu ſuſtineri poſſet. Tenendo tamen communem opin. quòd in illis tribus caſibus enumeratis in d. l. quamuis. pœna remittatur, operepretiũ eſt videre, quæ ſit ratio fuodamentalis illorũ triũ caſuum, de quibus in d. l. qoamuis. nam primus caſus eſt quãdo libertus pœnituit, & actionẽ remiſit. ratio iſtius caſus eſt: quia per pœnitentiam res reducitur ad priſtinum ſtatum, vt ſuprà dixi per text. in d. l. hoc edicto. ff. de alie. iud. tenet Dy. in regula, peccatum. de re. iu. lib. 6. & quia libertus remiſit actionem, quod intelligitur ſecundum formam l. poſtquam liti. C. de pact. aliás illa remiſsio fuiſſet fruſtratoria, cùm poſſet iterum patronum conuenire, ſi ſoli ioſtaotiæ fuiſſet renuntiatum. & iſta pœnitentia habet locum vſque ad ſententiam ſecundum communem opi. vt per Barto. & alios in l. in criminali. C. de iuriſ. om. iud. poſt glo. in d. l. quamuis. latius in l. amplius. rem ta. hab. licet Bar. videatur variare. in d. l. quamuis. ſed prima opi. eſt communis: licet non parua ſit difficultas. Secundus eſt caſus ſi patronus vocatus non veniat. & ratio eſt ſecundum Alea. & communiter alios in d. l. quamuis. quia vocatus non poteſt ſe fundare ſuper vocatione in qua fuit contumaa: vt dicit ſingulariter Bart. in l. quamuis. ff. de dam. infec. & in l. ſepulchri. ff. de ſepul. vio. & in l. vbi cœptum. ff. de iudi. & ideò etiam & iſto caſu veluti paria delicta mutua cõpenſatione tolluntur, vt probat text. in c. intelleximus. extrà de adul. & in l. viro. ff. ſol. mat. tamen aduertendum eſt: quia contra iſtam rationem videtur eſſe caſus in l. 2. ff. ne quis eum qui in ius vo. eſt vi exi. vbi in pari cauſa delicti imputatur liberto. in ius vocãti ſine venia. & d. c. intelleximus. quia illa regula non procedit quando delicta ſunt diuerſa. ita dicit not. Innoc. in c. ſicut. il 3. de iureiu. quem ſequitur Soc. in trac. regularum. fallen. 86. facit tex. in l. quemadmodum. §. ſi nauis. in fi. ff. ad l. rhod. de iactu, cum coocor. quas adducit Deci. in c. dilecti. in fi. extrà de excep. Neque ob. quòd vocatus nõ poſsit ſe fundare ſuper vocatione in qua fuit contumaa: per doc. Bar. io d. l. quamuis. cnm ſimilibus quæ ſcribit Fel. io c. ex tenore. in 7. col. verſi. lex, ubi cœpetum. de reſcrip. quia reſpondetur dupliciter: primò quòd illa regula procedit, niſi præponderetur dolus citantis: ut in d. l. 2. & arg. text. in l. item ſi obſtetrix. in fi. ff. ad l. Aqui. Vel ſecundò dicas, quòd illa dicta Barto. procedunt ubi quis uerè fuiſſet contumaa. ſed io caſu propoſito patronus citatus ſine uenia non comparendo non potuit eſſe contumax cùm citatio prædicta fuerit nulla. l. 1. oet. Offilius. quem ibi ponderat Alea. ff. ne quis eum &c. & ideo leges loqnentes de contumace, in tali non habebuut locum: ut tradit Alexand. in l. quamuis. in ulti. notabi. nume. 8. ff. de in ius uoc. & ideo dico quod alia eſt ratio. d. l. quamuis. uidelicet quod libertus debeat puniri, ſed non in tota pœna. 50. aureorum: & hoc eſt quod dicit ibi textus, moderandam &c.

32 † Tertius caſus eſt ſi patronus citatus ſine uenia non inuitus compareat. & ratio eſt ſecundum Alexao. in dicta l. quamuis, quia uolenti non fit iniuria, facit pro hoc l. cum donationis. C. de tranſactioni. regula ſcienti. de regulis iuris, libro ſexto. & iſtam rationem tenet Bartol. in dicta l. quamuis. in fi. Sed tamen circa iſtam rationem aduerte, qnòd in caſu iſto non uidetur uera: qoia licet ſcienti & uolenti non fiat iniuria: illud tamen uon procedit ubi de honeſtate agitur: quia tunc bene iniuria fit: ut tenet Bal. in l. prima. §. uſque adeo. ff. de iniurijs. & in l. tertia. §. ſi quis uolentem. ff. de libe. ho. exhi. & in notabili caſu tradit Angel. in §. ſancimus. per illum textum io authentica de lenonibus. Sed in caſu noſtro de honeſtate agitur, ut ſuprà dictum fuit. ergo ſola uoluntaria comparitio non eſt ſufficiens ad remittendum licentiam, qui actus prætoris uidetur. l. quarta. §. prætor ait, ibi, ſine permiſſu meo. ff. de in ius uocan. & in l. generaliter. ff. eodem titulo. & quia iuri reuerentiali renunaiari non pnteſt pacto partium. l. alia. §. eleganter. & ibi Bartol. not. ff. ſolu. matrimo. Neque obſtat text. in d. l. quamois. quia ille text. oon dicit quòd tali caſu in totum ſit immuois à pœna libertus: ſed quòd debeat mode-
33 rari. † Poſtremò, circa intelligentiam prædictorum eſt aduertendum, quòd licet, ut ſupra dictum eſt, filius uel libertus non poſsint ſine oenia patrem oel patronum in ius uocare: tamen propter omiſſam ueniam proceſſus qui ad citationem ſine uenia reperitur factus, non uitiatur, quia ueniæ petitio non eſt de ſubſtantialibus: ut dicit Barto. C. eod. & licet Aret. hic uideatur uacillare: tamen illa eſt communis opi. quæ tameo declaratur per Alexan. in d. l. quamuis. & in d. l. fin. & per moderniores Ticinenſes ibi procedere quando patror ut

vel pater non inuitus comparuit. vt dicit d. l. quamuis. tunc
enim uidetur renuociare, & pœnam remitterè. d.l. quamuis.
præſuppoſita cōi opin. & per ea quæ not. Bar. per illum tex. in
l.fi.C.de caceptio. ſecus verò ſi patronus non comparuit: quia
proceſſus eſt nullus: vt tenet Bart. in d.l. quamuis. & Alexan. &
Moder. in l. fi. C. eo. ſed mihi vr̃ quod iſto caſu non debet eſſe
proceſſus nullus: quia ſecundum commonem intellectum. in
l. quamuis. hæc tria à pari procedunt, quòd patronus non in-
uitus compareat, vel nullo modo compareat, vel quòd liber-
tus pœniteat: vnde ſi in caſu quo patronus comparuit, valet
proceſſus, eo quia videtur liberto concedi venia, eodem mo-
do in alijs duobus caſibus: quia vna determinatio reſpiciens
duo determinabilia debet pariformiter determinare. l. quam-
uis. & l. 2. C. de impuber. & alijs ſubſtitu. l. in teſtamento. C. de
teſtameo. milita. cum ſimilibus traditis. in l. iam hoc iure. ff. de
vulga. & pupilla. Item proceſſus etiam eſſet nullus, quando
patronus compareret, ſed inuitus: quia tunc ex quo non vi-
detur venia remiſſa, proceſſus eſt nullus. ita Bar. in d.l. quam-
uis. Sed aduerte, quia ſi venia non eſt de ſubſtantialibus, vt ſu-
prà eſt dictum, omiſsio illius non videtur quod proceſſum
annullet, & quòd patronus compareat inuitus vel non, imò
facit, ꝙ venia dicatur de ſubſtantia, ſed facit bene reſpe-
ctu pœnæ: quia quando coactus comparet, non videtur pœ-
na remiſſa, & poteſt eam petere, & ea ſoluta videtur quòd
proceſſus ſit validus per regulam quæ traditur in cap. 2. de
præbend. vbi colligitur regula per Dec. ibi in princ. quòd lici-
tè dicitur illud eſſe factum pro quo pœna imponitur, & ſol-
uitur: tameo licet proceſſus valeat, nihilominus talis filius,
vel libertus in ius vocans ſine venia punietur de offenſa: per
ea quæ notabiliter dicit Bar. io l. j. per illum tex. ff. de his quib.
vt indig. prout in notabili quæſt. tradit Bald. in l. decuriones.
in fin. C. de his qui no. inſa. cum concordan. traditis per Alex.
in l. j. in princip. ff. ne quis eum qui in ius voc. eſt, vi exi. Et per
hoc notabiliter poteſt limitari regula. l. Graccus. C. de adulte.
34 quæ teneas menti. † In eadem gloſſ. ibi, nunquid hæres &c.
colligitur concluſio quòd hæres extraneus liberti, vel filij po-
teſt in ius vocare patronum ſine venia: ſecus ſi fuerit filius. l.
hæres. hic alleg. in gloſ. Sed pro intelligentia terminorum
aduerte, quòd gloſ. iſta in liberti hærede extraneo de plano
procedit. In filio verò hærede debet diſtingui: aut fuit vnà
cum patre manumiſſus à patrono, aut non: primo caſu etiam
non poteſt, quemadmodum, & pater eius non poſſet patro-
num ſine venia in ius vocare, etiam ſi ſit miles: quia eius li-
bertus fuit. text. eſt in l. fina. C. de libe. & eorum libe. ſecundo
caſu ſubdiſtingue, aut fuit emancipatus à patre liberto, aut
nō: primo caſu procedit. d. l. hæres. cum reputetur extraneus.
l. vnica. §. extraneum. C. de rei vxo. act. ſecundo caſu non po-
teſt conuenire, cùm eadem perſona cenſeatur. vide de hoc
gloſſ. quæ iſta declarat in l. 2. C. de in ius vocan. & in d. l. fina.
35 † In eadem glo. ibi, ſed quare ſecus in hærede liberti & cæt.
Habeas iſtam concluſionem quòd edictum de in ius vocan.
pro parte eſt odioſum, & pro parte fauorabile: odioſum, ex
parte liberti: & ideò iſtud edictum non extenditur ad hære-
des eius extraneos: fauorabile reſpectu patroni: quia exten-
ditur eius fauor ad hæredes eius etiam extraneos in infinitò.
& iſtam gloſ. ſequuntur & Moderni. & Iaſ. in l. ij. C. eod. vbi
eſt ſimilis, quam in pulchro caſu alleg. And. Sicul. in repe. ru-
bricæ. C. qui admitti. & vltra quatuor alle. per Iaſo. in d. l. 2. eſt
ſimilis glo. in cap. 3. in fin. de præbend. lib. 6. & ibi latè dico, &
pono remiſsiuè in l. qui exceptionem. ff. de condict. indeb. &
ad idem eſt glo. quam ibi nota. Alexan. in l. ſed ſi hac. §. fi. ff. de
in ius voc. Sed tamen conſidera, quia iſta videntur dubia ex
eo, quia clara eſt iuris regula, quòd vna & eadem res non po-
teſt partim eſſe fauorabilis, & partim odioſa: quia non debet
diuerſo iure cenſeri. l. eum qui ædes. ff. de vſuca. Iaſ. in l. vnica.
in 4. col. C. quando non pet. par. imò debet aut principaliter
dici fauorabilis, aut principaliter odioſa: & illud quod prin-
cipaliter abundat, debet attendi. argu. l. ſi quis nec cauſam. ff.
ſi cert. peta. & l. quæritur. ff. de ſta. ho. quemadmodum de Ma-
cedoniano dicimus, qđ odioſum eſt illud cōſideratur: & econ
tra in Velleiano: vt in l. qui exceptionem. vbi Barto. & Moder.
ff. de condi. indebi. Bal. in l. fi. in prin. C. vnde leg. cum concor.
vt latè Deci. in d. l. 2. vbi eod. modo impugnat glo. ibi. Sed tu
ſalua iſtam glo. ꝙ diuerſis reſpectibus vna & eadem res bene
poteſt dici partim odioſa, & partim fauorabilis. doct. eſt Bar.
in l. itē in poteſtate. §. io fi. ff. de his qui ſunt ſui, vel alie. iur. cum
concord. vt tradunt Mod. io c. per venerabilem. §. rationib. qui
fil. ſint legi. vbi prædicti Doct. concludunt ꝙ filius in dignitate
conſtitutus eſt ſui iuris quò ad ea quæ tendunt in odium eius:
& etiam reputatur eſſe in poteſtate quantum ad ſui fauorem:
vt latè proſequitur Firmianus in tracta. de epiſcopo. fol. 8. in
j. col. faciunt ea quæ Barba. adducit in cap. fi. in prin. de pecul.
cleri. facit gl. in verbo nullam. in l. eleganter. ff. de dolo. & no-
tabiliter per Rochum de Curte, vbi iſtam regulam multipli-
citer declarat in repe. c. fi. in 4. col. de conſue. & pro hoc facit,
quia videmus ꝙ duo ſpecialia ſimul eſſe non poſſunt. l. j. C. de
dotis promiſ. & tamen quando concurrunt diuerſis tempori-
bus, compatiuntur & æquè principaliter. ita Bar. in l. ex facto.
in 6. col. verſi. quicquid. ff. de vulg. & pup. & idem Barto. in l. ſi
quis pro emptore. col. peo. ff. de vſucap. per l. j. ff. de capti. & §.
ab hoſtib. ſupra quib. mod. ius pa. po. ſol. pro quo eſt optimus
tex. in l. fi. C. ad Velleia. ita hic eſt dicendum quod in diuerſorū
perſonis poteſt fauor, & odium concurrere æquè principali-
36 ter. Et ita reſoluuntur motiua Dec. in d. l. 2. † Tamen ex alio
adhuc videtur ꝙ iſta concluſio glo. non ſit vera: quia iure non
probatur ꝙ priuilegium conceſſum patrono, vel patri ne poſ-
ſint in ius vocari ſine venia, competat eorum hæredib. extra-
neis: quia illa ratio glo. ꝙ fauor debeat ampliari, non habet
locum in materia priuilegiatiua: vt probat text. in c. ſanè. de
priuile. quia priuilegia perſonam non tranſgrediuntur: vt ibi
dicitur, & in §. ſed quod principi. ſup. de iu. naturali. Et ex hoc
ſolo ꝙ ea parte patroni fauor verſetur, intellectus legum non
debent trahi ad gratiam: vt dicit Abb. in cap. ex parte A. io 9.
col. nu. 10. & ibi Io. An. de teſti. & tenet Ant. de Bu. & ibi Barb.
in 15. col. in c. eam te. de reſcrip. & Abb. in c. cura. de iu. patro.
Et ideò melius videtur dicendum, vt dixi ſup. in glo. proxima.
37 † In ea glo. ibi, item ſi alter agat tutorio nomine, &c. habes ex
iſta gl. colligere ꝙ patronus poteſt citari ſine venia, ſi libertus
ſit tutor, & citat patronum in cauſa pupilli. l. quæſitum. ff. de in
ius vocan. hic alleg. in glo. & ratio aſsignatur, quia aliàs ſi li-
bertus non citaret patronum, teneretur pupillo actione tute-
læ. & ſic officium liberti eſſet ſibi damnoſum, quod eſſe non
debet. l. ſi quis ex ſignatorib. ff. quemadmo. teſt. ap. Accedat,
quia in pari cauſa dāni quis excuſatur, ſi quis res ſuas diligen-
tius cuſtodiuit. l. ſi pupillus. ff. quæ in frau. cre. quia prima cha-
ritas incipit à ſeipſo. c. petiuo. vbi gl. de iureiur. & l. præſes. C.
de ſerui. & aqua. & hinc eſt ꝙ ſi pater nō habet bona ſufficien
tia, ut ſe & filiū alat, non tenetur illi præſtare alimenta: ut dicit
Ange. io l. Iulianus. ff. ſi quis e miſ. cauſa teſta. facit quod dicit
Bar. in l. maritum. ff. ſo l. mat. Et ideò dicit glo. in c. ſi Romano-
rum. 19. diſt. ꝙ abſurdum eſt alius benefacere, & ſibi nocere:
quia, ut dicit gloſ. in c. niſi. de authoritate, & uſu pal. ꝙ potius
debeo me diligere, quàm alium. pro quo facit tex. notabilis in
l. uenditor. §. ſi conſtat. ff. com. prædio. & l. licet. ff. de arbitr. &
quod dicit Ang. in l. cùm depreſſa. ff. ad leg. Rhod. de iac. & Iaſ.
in §. oēs. ou. 23. ſup. eod. Tamen aduertendum eſt: quia uide-
tur ꝙ iſta glo. non bene loquatur ex eo, quia licet libertus tu-
telam ſuſceperit, intelligitur tamen ſaluo iure ſuo, & illorum
quib. de iure tenetur. ut probatur in c. petitio. & io c. breui. de
iureiuran. quia io ſimplici obligatione non intelliguntur pro-
miſſa inhoneſta. cap. ueniens. & cap. quintauallis. de iureiurá.
quia io iſtis ſemper etiam iux ſuperioris cenſetur exceptum.
cap. ueoientes. eodem titulo. cùm igitur libertus patronum
in ius uocare prohibitum ſit hac ratione, ut ius reuerentiæ
ad quam libertus tenetur, conſeruetur, clarum eſt quòd iſtud
ius non lęditur ex eo, quod libertus tutor factus ſit: quia tale
ius tolli non poteſt: per ea quæ ſuperius dixi. nume. 30. per
textum. in l. alia. §. eleganter. ff. ſoluto matrimonio. cum alijs
ibi adductis: neque hoc caſu reperitur, quòd libertus tenea-
tur actione tutelæ, dum tamen ille certum faciat pupillum:
nam tali caſu libertus facit quod debet: & ideò non debet
culpari. l. qui iniuriarum. §. is qui. ff. de iniurijs. c. cùm eccleſia.
de elec. & l. qui pōt. ff. de re iu. Nō ob. regula ſupradicta, ꝙ pri
ma charitas, &c. & ꝙ officiū ſuū non debet ſibi eſſe dānoſum:
quia illa regula procedit niſi ſequatur abſurdum, uel inhone-
ſtum. ita dicit Zab. in c. per ueſtras. in j. quaſt. de iure patron.

non

Non obſt. text.in d.l.quæſitum. alleg. in gloſſ.1. quia ille text. non dicit quòd ſi libertus non citauerit patronum, teneatur actione tutelæ: vel ſi eum in ius vocauerit, quod in totum ſit immunis: nam eſt verum quòd tali caſu, pœna ordinaria non punietur: quia facit ſecundum legem quæ excuſat à pœna 50. aureorum: tamen non excuſabitur ab offenſa, quæ per talem citationem inducitur: per ea quæ ſingulariter dicit Bar. in l.1. per illum text.ff.de his quib.vt indig. & Baldus in l. decuriones.circa fin.C.de infa. & eſt de hoc caſus in terminis noſtris in l.1.ff.ne quis eum.quem ibi ſing.declarat Bald. in 2. not.cũ alijs concor. quæ adducit ibi Alexand. & Iaſ. in 4. not. & ſecundum diſtinctionem quam ibi Bald. facit poterit iſta materia concordari.& pro iſta opi.multum facit text.in l.ſed ſi hac §.ſemper.ff.de in ius voc.Amplia iſtam glo. vltra alios procedere etiam quando libertus in cauſa propria citaret tutorem vel curatorem patroni non ipſum patronum: quia tunc non requiritur venia. arg.text.in l.libertus.la.1.ff.de in ius voc. & de hoc eſt caſus in l.ſed ſi hac.§.ſi.ff.de in ius voc.ſecus tamen eſt in procuratore patroni: quia venia requiritur, per rationem quam ibi aſſignat, gloſ.licet Alex.poſt Fulg. ſuper hoc diſcepet. Tamen ratio differentiæ eſt: quia magis fundatur ius in perſonis adminiſtratorum quàm in perſona principalis. l. neque.C.de procu.ſecus in procuratore cuius adminiſtratio recipit fomentũ à perſona domini.& ita tenet.Maria.Soc. in repe.rub.de diſa.arti.2.quæſt.26.in 1.arti.1.quæſt.Limitatur iſta gl.ꝗ non procedat in patrono tutore: quia ſine venia non poteſt conueniri etiã nomine pupilli: vt eſt caſus in d. l.ſed ſi hac. §.ſemper.Alio modo limita vt in d.l.§.qui manumittitur.

38 † Glo.cum id non impetraſſet. diuiditur vt hic per doc. In prin.iſtius gloſ.habes formam petendæ veniæ per filium vel libertum, quam ſequuntur omnes doc. Tamen tu aduerte vltra ipſos, quòd iſtud procedit in filio vel liberto agente, ſecus in defendente vel excipiente: quia edictum prætoris de vocando in ius loquitur, & ſic de actore: reus verò propriè actor nõ dicitur.ar.l.de pupillo.§.qui remiſſionẽ. & in l.in prouinciali. §.ſi ego.ff.de ope.no.nun. quod eſt verũ, niſi exceptio habeat in ſe incluſam actionem: vt in text. ſing. c. ſignificauerunt. de excep.& in propoſito eſt text.& ibi declarat Bar. in l.libertus. la.1.ff.de in ius voc. Et tali caſu tempore ipſius actus debet interuenire venia, cùm citatio non concedatur niſi venia petita & obtenta, vt hic: credo tamen ſi ea poſt interueniret ſufficeret, neq; per hoc inualidaretur citatio: cùm venia nõ ſit de ſubſtantialiter requiſitis pro forma: vt ſupradictum eſt in gl. præce.& ideò illa ſolẽnitas ex poſt interuenire põt: vt no.latè Alex. in l.ſi cum dotem.§.eo autẽ tempore.in princ.ff.ſo.ma.& in l.ſi quis mihi bona.§.iuſſuum.ff.de acqui.hær. Et talis venia quò ad hoc vt dicatur conceſſa, ſufficit ꝗ iudex petitionem admittat decernendo citationẽ abſq; eo ꝗ conſtet de admiſſione. ar.l.ſed ſi hac.§.prætor ait.ff.eo.nam qui vult conſequens, videtur velle ſuum antecedens.l.ad rem mobilem.ff.de procu.
39 cum ſi.vt per Alex.in rub.C.qui admit. † In 2.parte glo. ibi, illud etiam &c. Collige vnum quòd pœna 50.aureorũ, de qua in edicto prætoris, procedit tantũ in vocante patrem vel patronum ſine venia, non autem extenditur ad perſonas enumeratas in l.2.& 3.ff.de in ius vo.& ratio iſtius glo. videtur manifeſta, quia illæ perſonæ de quibus in d.l.2.& 3. prohibẽtur in ius vocari à iure ciuili: ius autem prætorium qui pœna 50. aureorum introducit, nihil de illis perſonis cauit: ergo tanquam caſus omiſſus relinquetur in diſpoſitione iuris, & non fit ad eum extenſio.ar.l.commodiſſimè.de lib. & poſth.l.cùm quidã.eo. tit.quæ diſpoſitio iuris communis vult quòd quando non eſt ſtatuta pęna in aliquo caſu, relinquitur arbitrio iudicis.l.j.vbi Bal.& Saly.C.de ſepul.uio.gl.or.in l.nemo martyres.C.de ſac. ſan.eccl.& l.i.§.effractores.ff.de effrac. & iſto caſu bonum eſt habere iudicem fauorabilem: vt dicit Abb. & ibi moder. in c. conſuluit.de off.deleg. & prius glo. in regula in iudicijs. in fi. de reg.iur. lib. 6. Et ex iſtis colligitur vna notabilis regula ex gloſ. iſta quòd quotieſcunq; in aliqua lege circa vnum caſum eſt appoſita pœna habito reſpectu ad priuilegiũ alicuius perſonæ, ſi poſtea per aliam legem fiat additio ad illum caſum illum extendendo ad alias perſonas non facta mentione de pœna in illa additione, pœna poſita in priori lege non cenſetur repetita in illa additione. Iſtã gl.ad hoc notat & exemplificat Iaſ.in l.ſi.in princ.ff.de in ius voc & idem Iaſ.valde commendat poſt gl.ibi in §.ex maleficijs.in ver.in iudiciũ.in 10.col.nu.38.infrà eodẽ.& vltra adducta per eũ, hoc idem tenet Bart.in l.in teſtamẽto.la.1.ff.de condi.& de Bal.in l.cùm pater. §.certã.ff.de leg.2.& de hoc eſt tex.& gl.no.in cle.2.in ver. ſanctione.de vi.& ho.cle.quam ad hoc not.Feli.in c.cauſam.in 3.col. verſic.limita octauò.de reſcrip.cum ſimilib.vt per Deci.in l.factum.§.in pœnalibus.num.6.ff. de reg. iur. Sed tamen contra iſtam regulam gloſ.noſtræ adducitur gloſ. quam ibi dicit veriorem Abb.in cap.de multa. in verſi.eccleſia. de præben. vbi pœna quæ imponitur in princ.illius text.obtinentibus duo curata habet locum in dignitatibus, de quibus text.in fin.addendo loquitur: & ita intelligit illum tex.Domi.in c.eum. in j.col. de præben.lib.6.& cum illa opi.gloſſ.& Abb. videtur tranſire Feli.in c.tranſlato.in pen.col. de conſti. cum ſi. Sed tamen ad iſta reſpondet Iaſ.in d.l.fin.de in ius voc.ex mente Romani ibi dicentis quòd ideò in d.c.de multa.fit repetitio: quia eſt facta additio in eadem conſtitutione, & vnitas conſtitutionis multum operatur.ita procedat c. de multa. ſecus autem ſi fuiſſet facta additio in diuerſa lege: quia tunc procedit glo.iſta.& gl. d.l.ſi.quæ concordat cũ iſta. Sed iſta ſolutio Romani licet Iaſ. eam non improbet, non videtur tuta: quia eadem ratio videtur in vtroque caſu: nam illud quod venit per modum additionis nõ fit pars prioris conſtitutionis.ar.l. ſed ſi manente. ff.de preca.& regula quam adducit Abb.in dicto cap.de multa.loquitur in diuerſis caſibus, & ſunt diuerſæ clauſulæ, licet ſub una diſpoſitione contentis; quo caſu idem de illis caſibus iudicatur ac ſi eſſent in diuerſis diſpoſitionibus de per ſe. iſta eſt notabilis deciſio Roma.& Ful. in l.lecta. ff. ſi certum petatur. quam poſt Alex.ibi in 3.not. multum commendat ibi Iaſ. per illum text.in 3. not. uerſic.iſta regula fallit. & ultra ipſos facit pro hoc notabilis deciſio Bald. in l.multis.ff.de ſta.ho.ubi dicit quòd in caſibus in quibus maſculinum concipit fœmininum, nunquam hoc procedit quando in aliqua diſpoſitione eſt facta mentio de maſculo & fœminis: quia tunc ſi poſtea de per ſe exprimatur aliquod nomen maſculinum non concipit fœmininum: & hoc idem in notabili caſu exemplificat Bart.in conſil. 39. incipien. cola.ubi notabiliter dicit quòd ſi aliquis relinquit uxori ſuæ fundum cum iſta conditione, ſi caſtè uixerit, deinde in eadem diſpoſitione relinquit ei domum in iſta oratione ſine clauſula, non cenſetur repetita illa conditio, ſi caſte uixerit. ita ibi Bart. quem ſequitur Socin. in conſi.10.incip.quamuis.in 6.colum.lib. 6. Præterea ex alio etiam dicta ſolutio non eſt uera.quia licet l. 2. hic alle. in gloſſ. ſit diuerſa diſpoſitio à lege prima, tamen ex quo illa l.s.ponitur incontinenti poſt & continuatiuè dicitur ineſſe primæ diſpoſitioni.argu.d.l.& eorum quæ no.Bar.in l.ſi ueotri. §. ſin.ff. de priuile.cre.Et pro hoc facit illa regula quæ ſemper allegari ſolet quòd quando duo ſunt æquiparata de iure antiquo, diſpoſitum in uno trahitur ad aliud, quam regulam adducit Roma. in conſil. 120. circa princ. in pen. col & in conſil. 129.licet magna. &c. alle.l.ſi quis ſeruo.in fi.C.de fur. declarat Bar.in l.a.ff.de leg.1.& reaſſumit notabiliter Are.i pulchra q.in rubr.ff.de acquir.poſſ.in 2.col.uer. 2. adde per totum.& hanc regulam in propoſito noſtro ſequitur etiam Phili. Dec. in c.2.requiris.in 2.col.uer.ſeato.ſi pœna.de app. ſubiungẽs quod ex quo eadẽ ratio conſideratur in 2. diſpoſitione in qua fit additio, debet fieri etiam in pœnalibus extenſio. c.1.§.porro.quæ fuit prima c.iu.bene.ami.alia adducens quæ prius tradit Corſe.in not.ſuis in uerſi.additio.nota.23.& Felin. in locis ſuperius alleg.& ſequitur idem Felin.in c.primo.in 2. colu. de iureiur.& in c.præterea.in 12.colum.de ſponſa.& in cap.ſuper quæſtionum.in prin.in 1.colum.de offi. deleg. Et contra Rom. eſt gl.in cle.1.io uerſi.ſanctioni. de ui. & ho. cle. Ego autem & ſi cum hac opi.alias ſcribens in repe.mea. c. de multa. tranſiuerim, modò ulterius cogitans contrarium teneo. nam in caſu in quo hic agitur, eſt longè diuerſa ratio inter unum caſum & alium: quia prouiſio de parentibus & patronis non conueniendis ſine uenia fuit inducta à iure prætorio, & ſic à iure antiquo: & prohibitio perſonarum de quibus in dicta l. ſecunda, & tertia. fuit inducta à iure ciuili & à iure prætorio: ut prædicti doc. præſupponunt nõ erat facta æquiparatio illorum caſuum: quia ius prætorium nihil diſpoſ[...]t [...]e illis perſo

nis & ius ciuile quod de illis poſtea diſpoſuit, de pœna nullam mentionem fecit, ſed ſolum de habenda reuerentia: unde tanquam in caſibus diuerſis non debet fieri extenſio. argum. l. Papinianus exuli. ff. de minor. quia quando vna diſpoſitio extenditur ad alios caſus, non cenſetur facta extenſio quo ad pœnam. iſta eſt doct. Ioan. An. communiter approbata. in capitu. diſpendia. §. reus quoque. de reſcript. lib. 6. quam approbat Abb. in c. fin. in 4. colum. de fer. & in c. prout. columna. penult. de dolo & contu. & in c. primo. colum. fina. de loca. & in c. fin. in 6. colum. ne cle. vel mo. Domi. in ca. ſi forte. in 2. colum. de elect. lib. 6. & in c. 1. in 4. colum. de temp. ord. & in c. ſtatuimus. in 10. col. de ſen excõ. eo. lib. & Iaſ. in l. nõ dubiũ. num. 12. C. de legib. Et hoc colorem iuris videtur habere: quia clara & indubitata etiam eſt alia iuris regula, ꝙ nunquam in aliqua lege habet locum pœna, niſi lex expreſsè dicat. text. eſt in §. cùm igitur. in authen. de non eligen. ſecundo nu. quã regulã cum pluribus alijs legibus facit & ſequitur Iaſo. in l. diuortio. §. ſi fundum. in 10. colum. nume. 4. ff. ſolu. matrimo. & in l. fi. quis maior. in ſecunda col. C. de tranſac. & in l. quod te. in 12. col. ff. ſi cer. petatur. & in l. prima. in fin. C. de tranſact. & in authen. non licet. in 2. & 3. col. C. de lib. præte. Decius in conſi. 90. & pro tenui. colum. fin. in prima parte. idem Iaſ. in l. cùm quidam. in 3. ff. de lib. & poſth. Et iſta regula etiam habet locum in correlatiuis: vt notanter dicit Decius in c. translato. in ſecũda lectu. colum. fin. de conſti. per alleg. ibi per eum, & faciunt ea quæ dicit Alexan. in apoſtil. ad Bar. in l. fin. ff. de acceptila. & per conſequens regula d. l. ſi quis ſeruo. non vendicat ſibi locum iſto caſu, quæ ſolum procedit vbi datur eadem ratio & ſimilitudo vel æquiparatio facta à lege, prout prædicti doc. volunt. & pro hoc bene etiam conſonat ratio Iaſ. in d. l. fin. videlicet, quòd ius prætorium habuit reſpectum ad priuilegiũ perſonæ patris vel patroni. patet ex verbis edicti, vt hic dicitur: quo caſu vbi priuilegium conſideratur, extenſio non procedit: vt glo. hic ſenſit. & idem tenet glo. quæ ad hoc pro ſingulari allegatur in §. item mixta. aliàs §. ex maleficijs. in ver. in iudicium. infrà eo. quam ſummè no. Alex. in l. in ratione. §. quod vulgo. col. 6. nu. 14. ff. ad l. fal. cũ ſim. & licet ipſi pro hoc nihil allegẽt, videtur caſus in §. ſed quod principi. in ver. planè. ea his quædam ſunt perſonales, quæ nec ad exemplũ trahuntur. ſuprà de iure naturali & cap. ſanè. de priuile. & gl. 2. in l. à diuo Pio. ff. de re iud. & gl. in l. bene à Zenone. C. de quadri. præſcr. punientur igitur vocantes tales perſonas in ius extraordinariè. vt hic dicit. gl. Sed tamen vlterius aduertendum eſt ꝙ contra iſtã gl. & ſupradicta videtur deciſio omniũ doc. in l. generaliter. ff. de in ius. voc. dũ volunt ꝙ iſtud, dictũ de in ius voc. vẽdicet ſibi locum in parentibus ſpiritualibus, inter quos enumerãtur perſonę de quibus in d. l. 2. & 3. de in ius voc. & ibi Iaſ. ſibi contrarius addit poſt Io. Fab. hic ꝙ diſpoſitio iſtius text. & eius pœna habet locũ in vaſallo citante dominũ ſine venia, licet hoc nõ ſit iure cautũ: ſed ſolum per extẽſionem & æquiparationẽ, cuius cõtrariũ ipſe tenes ĩ locis ſuperius alle. Nec ob. ſi dicas ꝙ dicta doc. in d. l. generaliter loquũtur reſpectu venię petẽdæ nõ aũt pœnæ: quia dico ꝙ Iaſ. hoc in pęna declarat habere locũ: & alle. 1. in cõtrariũ gl. noſtrã hic, licet poſtea cõtrariũ teneat: aliàs fruſtra fuiſſet de venia petẽda diſputare, ſi pœna locũ nõ haberet, cũ quilibet ꝓ arbitrio ſuo in ius vocaret: niſi dicas tũc illos puniẽdos arbitrio iudicis. Tñ vt euitentur maiores circuitus & expẽſæ tutior & certior eſſet 1. opi. ar. eorũ q̃ notabiliter dicit Alex. in l. cũ fundus. in 1. col. §. ſeruũ. ff. ſol. ma. poſt Io. An. quẽ ibi alle. ĩ addi. ad Spe. in rub. de ob. & ſol. Et ad rõnes ſupradictas poſſet rñderi, primò ad illud ꝙ diſpoſitio priuilegiatiua nõ debet extẽdi: ꝙ illud ꝓcedit niſi cõcurrat fauor publicus: tũc enim bene poteſt fieri extẽſio: vel niſi cõcurrat honeſtas. de hoc eſt gloſſa, quã doc. ſequũtur in l. miles. ff. de re iud. per glo. etiam in lege, illud. in verbo, alia cauſa. C. de ſacroſan. eccleſi. facit bene tex. in l. fi. C. de fruc. & lit. expen. & tenet Galia. in repe. l. centurio. in 6. col. nu. 40. ff. de vul. & pup. præterea quia regula ſupradicta procedit in mero priuilegio: ſecus verò eſt in priuilegio qualificato: vt eſt in illo quod eſt inſertum in corpore iuris: quia de illo iudicatur, vt de iure communi: vt dicit Decius in capitulo de cauſis. in fine de officio delega. & ideò lata fieri debet extenſio: vt tenet Cardi. in capitulo ignorantia. 28. diſtin. & Cardi. Zabarel. in conſil. 52. colum. 2. & eſt gloſſ. Bart. in 2. colum. verſic. ſecundò quæro. in authen. nouas actiones. C. de ſacroſan. eccleſ. & ita procedit quod dicit Abb. & Anto. de But. in cap. olim. in tertio notabili. de verb. ſignifi. & Areti. in l. cum lege. ff. de teſta. ſed priuilegia. de quibus in d. l. 2. & 3. ſunt huiuſmodi: igitur &c. Tamen non procedendo vlterius mihi magis placet præcedens opi. quę eſt magis communis. Et iſta eſt veriſsima de ctri. in iure quòd iura pœnalia maximè priuilegiatiua perſonarũ, vt in d. l. 2. non extenduntur reſpectu pœnæ, niſi lex vlterius procedat diſponendo: alias homo non habet facultatem extendendi ex ſua interpretatione, quæ omnia tene menti: quia hactenus iſte articulus non fuit per doct. noſtros ita plenè diſcuſſus. In tertia parte gloſſ. ibi, ſed nunquid hæc petitio. Collige concluſionem, ꝙ licet libertus hodie habeat ius natalium & generationis & ſic per conſequens ius aureorũ annulorum, nihilominus patronũ in ius vocare non poteſt ſine venia per d. §. 1. in authen. vt liber. de cætero alleg. hic in gloſ. Sed tu aduerte quòd iſta concluſio gloſſ. procedit in iure aureorum annulorum impetratorum à Principe, & priuilegio legis de quo loquitur d. authen. ſecus autem eſſet ſi libertus natalibus reſtitutus eſſet per principem: quia tunc ſine venia poterit in ius vocare. Caſus eſt de hoc in l. ſed ſi hac. §. patronum. ff. de

40 in ius voc. quod not. † In eadem ibi, in filio diſtingue &c. Collige ex gloſſ. ꝙ emancipatus poteſt patrem citare cum venia. Et ratio poteſt eſſe: quia licet emancipatus pro extraneo reputetur. l. vnica. §. extraneus. C. de rei vxo. actio. tamen iſta petitio veniæ conſiſtit in reuerentia non in patria poteſtate, vt ſuprà dictum eſt: hinc eſt quòd filius non poteſt in ius vocare matrem, quamuis in eius poteſtate non ſit. l. 4. in fin. ff. de in ius vocando.

Sed maius eſt dubium, quid in ſpiritualibus in quibus filius poteſt liberè agere ſine conſenſu patris, & reputatur ſui iuris, capitulo fin. de iudi. libro 6. nunquid hoc caſu requiratur venia: & videtur quod ſic per rationem ſupradictæ cõcluſionis. Tamen vnum facit in contrarium: quia iſte eſt caſus omiſſus, & in pœnalibus non debet fieri extenſio. argu. text. in capitulo ſuſceptum. de reſcrip. libro ſexto. & l. commodiſsimè. de liberis & poſthumis. tamen prima opinio videtur iuſtior quã teneas arguendo de ſpiritualibus ad caſtrenſia: vt arguit gloſ. in capitulo ex parte. de reſti. ſpo. ſed in caſtrenſibus requiritur venia: ut in l. adoptiuum. in Princ. ff. de in ius uocan. ergo idẽ in ſpiritualibus. & iſtam opinio. tenet Maria. Socin. in repe. tituli de dilationibus. articu. 20. in 11. quæſt. 26. principalis. & dixi in capitulo fina. de iudi. libro ſexto, ut uidiſtis anno præterito, licet cum collega meo in circulis contrariam opin.

41 firmauerim ſecundum concluſiones publicatas. † Secundò collige ex iſta particula gloſſ. quòd filius exiſtens ſub poteſtate patris nec cum uenia nec ſine uenia poterit patrem in ius uocare. l. fin. C. de in ius uocan. Aduerte hic, quia iſta glo. uidetur ſibi contraria, quoniam inferius in uerſi. item quæro. dicit quòd filiuſfami. poterit patrem cum uenia in ius uocare extra cauſam peculij. Tamen tu poteris defendere gloſſ. ibi quòd loquitur in alijs cauſis exceptis ſimilibus illi de quibus poteſt eſſe lis inter patrem & filium. quæ no. per gloſ. fi. in capitulo fina. de iudi. libro ſexto: & in l. lis nulla. ff. de iudi.

42 † Sed iuxta hoc oritur nona difficultas ab alijs non conſiderata, uidelicet utrum in caſibus in quibus filius in poteſtate nõ poteſt agere contra patrem, ſi agat de facto & ſine uenia incidat in pœnam edicti prætoris, ſcilicet 50. aureorum, & uidetur quòd non: quia ex quo filius extra caſus not. in d. l. lis nulla. prohibetur agere, citatio facta per illum eſt nulla & ex actu nullo quis puniri non debet. l. 1. in fin. & quod ibi not. Bald. ff. quòd quiſque iur. cum concordan. quas dedi ſuprà in primo notabili. quia non præſtat impedimentum quod de iure non ſortitur effectum: ut in regula iuris. libro ſexto. capitulo, non præſtat. & hanc opin. uidetur ſentire Specu. in titulo. de do. & contu. §. reſtat. uerſi. ſed vocans &c. Et quia caſus omiſſus relinquitur ſub diſpoſitione iuris: d. l. commodiſsimè. Tamen contrarium uidetur mihi uerius ex eo, quia hic filius deprehenditur magis inobediens & praui animi ex quo patrem attentat in ius uocare contra duplicem prohibitionem iuris. prima eſt ne filius agat contra patrem, niſi de caſtrenſi & quibuſdam alijs notatis in d. l. lis nulla. & in l. actiones

hic

hic alleg. in glo. Alia eſt prohibitio quòd in caſibus in quib. poteſt agere, in illis non uocet patrem ſine uenia. Nec obſtat, quòd ex actu nullo quis non debeat puniri, quia illud non eſt verum, per text. & quæ ibi not. in l. ſi quis legatum. ff. de fal. & no. in l. pe. C. eodem titulo. quia in delictis conſideratur effectus & merum factum non iuris effectus: ut eſt tex. in l. eum, qui. C. de adult. Et licèt dicta citatio eſt nulla, debet intelligi, uolente patre uel patrono in quorum iniuriam facta fuit citatio. arg. gloſ. in l. eleganter. in uerbo nullam. ff. de dolo. quam commendat Iaſ. in § actionum. num. 41. infrà eodem. uerùm quia iſte caſus non eſt prouiſus à prætore, credo quòd extra ordinariè & arbitrio iudicis talis filius uel libertus eſſet puniendus: ut in ſimili dicit glo. ſuprà in alio caſu. Et iuxta prædicta poteſt applicari alia notabilis quæſtio quam ponit Paul. de Caſt. in l. j. ff. ne quis eum. & dicit non eſſe tactam ab alio, quam omitte: quia eam latiùs attingo in l. quamuis. ff. de in ius uocan. poſt Alexand. ibi.

43 † In quarta parte gloſſ. ibi. l. adoptiuum. colligitur ex gloſ. quòd filiusfami. miles uel aduocatus ſi agant reſpectu rerum caſtrenſium uel quaſi requiritur quòd impetrent ueniam. & de hoc eſt gloſſa ordinaria ſecundum Aretinum hìc in l. cogi §. ſi pater. in uerſi. obſequium, ff. ad Trebellianum. Et licèt Iaſon hic dicat quòd illa gloſ. non probet niſi hoc, uidelicet, ꝙ ſi imploratur iudicis officium, quòd debet uenia impetrari. Tu tamen dicas quòd utrunque dictum probat. patet: quia alleg. dicta l. adoptiuum. quam hic glo. allegat & ſic dictum gl. debet intelligi ſecundum legem quam allegat: ut dicit Bartolus in l. finali, in principio de condictione indeb. & Iaſon in l. diem functo, in princ. ff. de offic. aſſeſ. & in l. j. 10. col. ff. ſolut. matr. per tex. in l. Imperator. ff. de in diem adiec. & ita illam glo. in d. l. cogi. ad hoc idem ad quod glo. noſtra hic alleg. Alexan. in d. l. adoptiuum. in fin. & ad utrumq; in dicta lege cogi. §. ſi pater, in pen. colum. & utrumque dictum in ſe eſt uerũ quod ſequitur Bald. hic & Nico. de Neapo. & ad illud ꝙ non imploratur officium iudicis in cauſa caſtrenſi, quòd uenia requiratur alleg. d. glo. in l. cogi. Iaſon. in lege prima. in 4. columna. ff. de iuriſ. omn. iudi. licet idem Iaſon uariare uideatur. & eandem alleg. in contrarium in lege prima, in pen. colum. num. 75. ff. de offi. procon. & leg. Prima tamen opin. quòd impetratio ueniæ requiratur eſt communis. & eam ſequitur Decius in l. fin. in princ. C. de in ius uocan. & alleg. alias glo. concor. licèt Bald. uideatur ſentire contrarium, quò ad primum dictum in l. fin. §. neceſsitatem. in col. fi. uerſic. quæro nunquid in obligatione. C. de bon. quæ liber. ſed ex ibi dictis poteſt defendi illa opinio. Item quod dictum eſt requiri ueniam quando filius in caſtrenſibus agit, dicas iſtud procedere etiam ſi pater ſit prodigus cui rerum adminiſtratio interdicta eſt. ita dicit Bald. in l. quamuis. columna. fin. uerſic. & nota ſi pater, C. de fideicom. Tamen aduertendum eſt, quia iſtud dictum Bal. non mihi uidetur uerum, licet à nullo uiderim impugnatum. in primis, quia clarum eſt quòd prodigus æquiparatur in omnibus furioſo, niſi quò ad acquirendum. l. is cui bonis. & ibi no. Iaſ. in 6. not. ff. de uerb. oblig. ſed clarum eſt. ꝙ quando pater eſt furioſus, ab eo conſenſus non exigitur, etiam in caſu in quo ex forma ſtatuti requireretur conſenſus patris, ꝑut concludit Alexand. in l. ij. §. uoluntatem in j. col. num. 7. ff. ſolu. mat. poſt Bald. in l. eum hæres, ff. de acquir. hære. & ultra ipſos eſt bo. tex. in §. j. inſti. de nup. igitur in caſu iſto idem dicendum eſt, quando pater eſt furioſus. Tamen illud dictum Bald. in d. l. quamuis multipliciter poteſt defendi. Primò, quia in caſu ſuo ideò uenia requiritur, quia non debet impetrari à patre prodigo, ſed à prętore, cùm ſit actus prætoris, ut in lege 4. §. prætor ait. ibi, ſine permiſſu meo. ff. de in ius uocá. & ideo furor uel prodigalitas patris tali caſu nihil officiunt. ſecus uerò eſſet ſi uenia a patre debuiſſet impetrari. & ita loquitur tex. & tex. per me ſupra allega. immo in caſu ſtatuti de quo Alexá. loquitur, licet pater propter furorem conſenſum filio præſtare non poſsit: iudex tamen debet ſupplere uicem patris, & tali caſu actus per filium celebratus non dicitur factus ſine cõſenſu patris. ita tenet Bald. in l. ſi furioſi. C. de nup. cuius opin. mihi uidetur uerior, quicquid Alexan. dicat in d. §. uoluntaté nam Bald. in d. l. ſi furioſi. ſequitur Ang. de Are. ſupra de nupt. in fin. princ. & ibi latiùs Ioan. de Plate. facit quod dicit idem Bald. in l. in coniunctione. C. de nup. & iſtam opin. dicit communem Decius in conſi. 41. alias. 245. incip. in cauſa. in pen. colum. in ſecunda parte. facit quod dicit idem Bald. in l. tranſactionem. in fin. C. de tranſactio. & iſta opin. rationem habet ex eo, quia illa quæ a iudice fiunt, dicuntur facta cum ſolennitate. per ea quæ latè ponit Iaſon. in lege pacta nouiſsima. C. de pactis, ſed ut dictum Alexan. defendatur in quo ſemper ſolet ineſſe neruus ueritatis, poteris ita diſtinguere, uidelicet quòd aut in ſtatuto uel alia diſpoſitione requiritur conſenſus patris ex eo quia tractatur principaliter de eius præiudicio, & tali caſu procedat opinio Bald. & ſequacium in d. l. ſi furioſi. Aut uerò conſenſus requiritur ſolum propter fauorem filiæ & iſto modo procedat opin. Alex. & aliorum. & iſta diſtinctio uidetur probari in l. ſed ſi unius. §. filio. ff. de iniurijs.

Poſtremò circa iſtam materiam aduerte quòd licèt uenia, in omnibus prædictis caſibus debeat peti & obtineri, ut text. hic dicit: ſi tamen quis peteret & iudex committeret citationem ſimpliciter, per hoc uidetur ueniam concedere. ita concludit notabiliter Aret. in conſi. 208. incip. uera uidetur. & dixi ſuprà. pro hoc facit. l. ſed ſi hac. §. prætor. eodem titulo. & quia qui uult conſequens &c. argum. l. ad rem mobilem. ff. de pro . cum concor. ut per Rom. in conſi. 330. incipi. circa primum. in 4. & 5. columm. & plenius per Iaſon. in l. Gallus. in princ. in 9. columm. ff. de lib. & poſth. & Alexan. in rubrica, C. qui admit. In eadem glo. ibi quæro quis iurabit de calumnia &c. quia eſt materia ſatis impertinens, non me extendá: ſed vide vltra omnes doct. latiſsimè omnia dicta iſtius gl. circa iſtam partem diſcuſſa per Maria. Socinum in ca. in pertractandis in 5. colum. nu. 11. cum col. ſeq. extrà de iu. calumn. & dixi alias de iſto iuramento, credo in §. ſed illæ. ſuprà eodem. Glo. aduerſus eum. Diuiditur in tres partes principales, pro ut hic per Iaſ. Capio primam partem, circa quam Iaſ. hic longius quàm par ſit diuagatur. Vos tñ breuius colligatis vnam
44 concluſionem ex iſta parte glo. ꝙ † actiones de quib. in §. iſto ſunt pœnales ex parte actoris: quod ſic intelligas: quia ad pęnam principaliter agit actor & non ad ré, quæ ſibi debebatur cum illa temporis lapſu ſuit præſcripta per reum ſine culpa ſua. l. ſi. in princ. ff. de eo per quem fac. erit. & ideò dicitur pœnalis ex parte actoris, quia ad hoc principaliter intendit, & q̃a res ad quam erat obligatus reus, ſibi abeſt, quã cum pœna cõpenſat: vt probatur in l. ſi per alium. §. in eum. ff. ne quis eum iuncta. l. j. §. ſi reus. ff. de eo per quem fac. erit. & l. ſed actio. ff. ſi quis cautio. Et hoc procedit quando actor effectualiter, ab eximente pœná conſequutus eſt, aliàs dabitur recurſus, contra reũ exemptũ ſiue detentum. l. ex hoc edicto. in princi. ver. planè. ff. de eo per quem fac. erit. & de hoc non eſt dubiũ

45 † In ſecunda parte, glo. ibi, primò quæro &c. colligitur cõcluſio, ꝙ hic §. noſter vtrunq; titulũ comprehendit, videlicet titulum ne quis eum. & titulum, de eo per quem fac. erit. Iaſon. hic vltra alios dicit hoc probari in text. noſtro, nã primus titulus clauditur ſub illis verbis, tem aduerſus eum qui vi. ſecundus ibi, cuiusve dolo alius, &c. confirmatur iſta opi. Iaſon. ex verbis iſtius text. ibi, cuiusve. nam illa dictio, Ve. de ſui natura idem importat quod dictio, &: & ſic copulatiua. Ita dicit Baeto. in l. ſi ita. ff. de iniuſt. rup. & eſt tex. quem ibi ponderat Areti. in l. poſsideri. in princ. ff. de acq. poſſ. tenet Caro. Ruyn. in repe. §. & quid ſi tantum. in 27. colum. ff. de liberis & poſthumis cum ſimilibus, vt per Modern. in rubri. de cau. poſſ. & proprie ſed natura dictionis copulatiuæ eſt diuerſa copulare, vt in rubric. ff. de iu. & fac. igno. & in cap. inter cæteras. de reſcriptio. igitur in text. iſto de illis duobus titulis tractatur, qui diſtinguuntur & ſignãtur per illam copulatiuam Ve. Sed breuiter quicquid dicat Iaſo. communis opi. eſt in contrarium, & ideò teneatis quòd omnia illa verba ſunt primi tituli, ne quis eum. patet in eodem titulo. l. ſed eximenti. §. item ſi quis cum lege ſequen. & tenet Bar. in rubrica. ff. ne quis eum. dum ponit omnia verba edicti completa. vnde iſtud fundamentum Iaſ. nihil valet: ſed teneas opin. Ioan. Fab. Aret. & aliorum hic, quãuis vtraque opin. poteſt ſuſtineri. Non obſtat quod dixi de dictione, ve, quia dico ꝙ illa dictio, Ve, eſt ambigua, & licèt copulatiuè interdum ponatur, aliquando etiam diſiunctiuè ponitur, vt patet in l. Stichũ. §. j. ff. de ſta. lib. & in l. ſæpe. ff. de verbor. ſign. Card. in cle. pleriſque. de electio. & ſic ſuper illa dictione

ctione non poteſt fieri fundamentum, cũ ſit ambigua: ut colligitur ex dictis nouiſsimorum, videlicet, cuiuſdam Andreæ Alciati in l.2. in princ. col.5. de uerb. oblig. & facit pro hoc, l. duo ſunt. ff. de teſta. tutel. nam eius quod multipliciter exponitur, veritas ignoratur, vt dicit Bald. in l. ſcire. ff. de legibus. Et quia parua aut nulla eſt vtilitas ex iſta diſcuſsione, tranſeo ad alia. Item circa differentias quas hic ponit glo. inter titulũ ne quis eum, & inter titulum de eo per quem fac. erit. vide vltra doct. hic latiſsimè & magiſtraliter Maria. Soci. in tracta. citationum articulo 34. per totum & 35. q.j. Et omnes hæ differentiæ glo. communiter approbantur excepta tertia quæ de ſatiſdatione loquitur, & hoc ratiõe manifeſta probatur, quia illæ actiones competunt actori propter damnum ſibi illatum ex retentione rei: vt ſuprà dictum eſt, iſta ratio militat tam antè, quàm poſt ſatiſdationem, eſſet enim iniquum quòd prætor permitteret ante ſatiſdationem quòd dolo & fraude aliquis circumueniretur, quod non eſt dicendũ, cùm ſit plenus æquitate, iuxta l. quod ſi Epheſi. ff. quod cer. loc. & ne inde iniuriæ naſcantur vnde iura naſcuntur, cõtra tex. in l. meminerint. C. vnde vi. & c. qualiter. de accuſatio. Circa vltimam differentiam ꝙ titulus ne quis eum, procedat quando vi eximitur vocatus, & quòd alius titulus de eo per quem fac. erit, procedat quando dolo: debes ſcire quod iſtam opinio. etiam tenent omnes, tamen dum infert Ioann. Faber. hic & poſt eum Iaſ. quod ideò ex hoc magis punitur incidens in primum edictum q̃ in ſecundum: quia magis deteſtabilior eſt vis quam dolus. iſta ratio iudicio meo eſt falſa: quia regula eſt in contrarium, ꝙ doloſa perſuaſio plus eſt quàm violenta coactio. l.3. §. ſi quis violentem. ff. de liberis homi. exhi. & l. prima. §. perſuadere. ff. de ſer. corrup. no. Dy. in cap. ſcienti. de reg. iu. lib. 6. & gl. in cap. certè 12. q.j. Et hoc quidem apud Cicero. expeditum eſt in libro primo officiorum, dum in hæc uerba fraudem deteſtatur: Cum autem duobus modis aut vi aut fraude fiat iniuria, fraus quaſi vulpeculæ, vis Leonis videtur: vtrumque alieniſsimum ab homine. ſed fraus odio digna maiore. totius autem inimicitiæ nulla capitalior eſt, quàm eorum qui tum cùm maximè fallunt, id agunt, vt viri boni videantur. hæc Cicero quod etiam ſatis innuit text. in l.j. C. de male. & Mathe. dum dicit plus eſſe aliquem veneno, & ſic proditoriè occidere, q̃ gladio, nam ab his nos defendere poſſumus: ſed à fraudibus & dolis nequiſsimi hominis minimè. l. ad eos. ff. commoda. & bonus tex. & ibi glo. in c. ita ne. 32. q.5. facit l.2. §. ſi eo. ff. de admi. re. ad ciui. perti. eſt bene verum quòd in plus ſe habet vis quàm dolus: tamen dolus eſt magis punibilis: nec ex eo quòd magis comprehendat vis, debet fieri argumentum: quia clarum eſt ꝙ epiſcopus magis comprehendit quàm delegatus Papæ, & tamen delegata iuriſdictio eſt dignior & fortior. c. ſanè. de offi. deleg. cap. ſtuduiſti. de offi. leg. tamen hoc variat ſecundum ſubiectam materiam. nam aliquando plus vis quam dolus punitur, vt in l. ſi quando. & l. meminerint. C. vnde vi. cum ibi no. tamen quo ad iſtud edictum æqualiter puniuntur: vt patet hic, vbi ponitur dictio Ve, ibi, cuiusve dolo, &c. quæ idem importat quod uel. & ſic ẽ diſiunctiua. l. Stichum. §.j. ff. de ſta. libe. ad cuius ueritatem ſufficit alteram partem eſſe ueram c. inter. de reſcripi. l. ſi ſtipulatus. ff. de uerbor. oblig. ergo ſiue ui ſiue dolo quis detineatur, cõpetit hæc actio, & per conſequens malè dicit Iaſo. poſt Ioan. Fab.

46 † In tertia parte principali glo. ibi ſuper hoc §. ſecundò quæritur &c. Glo. in iſta parte eſt intricata & utilis. & iſte eſt mos Accurſij in nodoſis difficultatibus ut plurimum ſe implicare, forſitan ea ratione de qua dicit Pau. de Caſtr. & Iaſ. in l. iuriſgentium. §. quinimo. in 9. columna. uerſiculo in ſecunda parte glo. numero uigeſimooctauo. ff. de pac. id eſt, ut faceret poſteros muſare, ne ex nimia facilitate difficultates legales redderentur communes cum idiotis. Et hac ratione dicit idẽ, Iaſ. in l. infantis. in principio. C. qui admit. quòd Imperatores plerunque reſponſa ambigua dabant, ne ab omnibus intelligerentur. hoc enim factum fuiſſe ea ratione arbitror, de qua dicit Bald. in l.j. col.3. C. com. de leg. quia difficilis ſermo placet uulgaribus: quia communiter non cadit in idiotis: hæc tibi uolui dixiſſe, ne ſi aliquando plus debito in intelligendis glo. inſudaueris, malè de Accurſio noſtro ſentias.

47 † Pro intelligentia igitur & declaratione iſtius glo. oppo. cõtra iſtum text. ſimiliter & contra illius duas rubricas de quibus facta eſt mentio in ſecunda parte iſtius glo. videlicet ꝙ remedium prætoris de quo ibi & hic ſit fruſtratorium & nullius momenti: quia ſi actor citauit aduerſarium ſuum, prout omnes leges illorum titulorum præſupponunt, non eſt curandũ, an eximitur reus dum venit ad iudicium vel non; cùm per illam citationem illa ratio quæ eſt temporalis perpetuatur, ex parte actoris per 30. annos, & ſic ratio conſiderata à prætore in edicto ſuo ceſſat, quæ fuit, quia ex quo per exemptionem factam de reo fruſtrabatur actor actione ſua tempore, quo fortè agere tenebatur: quod per exemptionem rei elabitur: & ſic eius lapſu excludebatur, ab agendo, ideò ne per maleficia alicuius iſti actores perdant actiones ſuas, prouidit prætor vt actio pœnalis competat actori contra illum eximentem, ſiue detinentem reum citatum ea ratione: quia tempore excludebatur actor, vt dicit text. in l. ex hoc edicto. in princip. ff. de eo per quem factum erit. ſed omnia iſta remedia & iſtæ rationes ceſſant quando actio eſt facta perpetua per citationem: quia ſi reus in primo anno detinetur, poterit actor ſecundo, vel in tertio vel quandocunque eum iterum conuenire, & ſic conſequitur effectum ſuum, nec per illam exceptionem infertur illi præiudicium: ideò ceſſant hodie illa remedia ceſſante rõne. Et quod per citationem actio perpetuetur, hoc probat glo. de iure antiquo & de iure nouo. Primò per l. conſtitutionibus. ff. de actio. & obligatio. ſecundò per l. ſicut. & l. cùm nouiſsimi. C. de præſcrip. triginta vel quadraginta annorum. nam in dicta l. conſtitutionibus. dicitur quòd hæres ad pœnam conueniri poteſt ſi citatio fuit facta prius contra defunctum quaſi lite conteſtata cum mortuo. & clarè probant iura noua in dicta lege ſicut & l. cum notiſsimi. in princ. Glo. videmus difficultatem. reſpondet prius dupliciter ad l. conſtitutionibus. dicens quòd in l. conſtitutionibus. ponitur dictio Quaſi, aſſertiuè, hoc eſt ꝙ ibi ſecundum veritatem lis fuit conteſtata, non ſimilitudinariè, hoc eſt fictè: & ſic cum ibi lis verè conteſtata fuerit, merito actio perpetuatur. Sed in terminis edictus prætoris de quo hic præceſsit ſola citatio. & ideò non ſufficit. Vel ſecundò dicit glo. poteſt reſponderi quod in d. l. conſtitutionibus. fuit lis conteſtata conuentione partium porrigendo libellum principi, qui habetur pro litis conteſtatione: vt in l.j. & ij. C. quando lib. prin. dat. lit. conteſt. fa. & ſic ille tex. nõ obſtat. & reſtat ergo ſaluum & proficuum nobis iſtud edictũ prætoris de quo in textu noſtro, & defenſatum à contrarietate iuris antiqui. Sed quid dicendum de iure nouo videlicet de l. ſicut & l. cum notiſsimi? Et dicit glo. quòd videtur ꝙ per illa iura ſit hodie correctum edictum de quo hic dicit glo. & in hoc aduertas ꝙ leges veteres intelligas de illis titulis ne quis eum &c. & de eo per quem fac. erit. &c. loquuntur in perſonalibus actionibus quæ non perpetuantur per citationem iudicis ſiue executorem, quod idem eſt, & ideò ſi pereat actio contra eum qui fuit vi exemptus, datur actio perſonalis, de qua in §. noſtro, & in illis titulis contra vi vel dolo eximentẽ ad intereſſe, & tenetur actori in pœnam ſui delicti inquantũ iurauerit non attenta veritate: vt quemadmodum fur punitur ad pœnam dupli vel quadrupli, ita & iſte in id in quo actor paſſus damnum in litem iurauerit. ſed d. l. ſicut & l. cùm notiſsimi. loquuntur in actionibus realibus, quæ ex prouiſione illarum legum per ſolam conuentionem perpetuãtur: quæ prouiſio non reperitur facta in perſonalibus. & ideò fuit neceſſarium & eſt hodie iſtud remedium prætoris de quo in tex. no-
48 ſtro. hæc eſt mens glo. latius declarata. † Ex qua colligitur hæc concluſio, quòd actio de qua in tex. iſto, & illis rubricis ne quis eum qui in ius voc. vi exi. & de eo per quem erit. non perpetuetur per citationem, ſed expiret anno, vt aliæ prætoriæ: propterea opus fuit remedio prætoris, de quo hic, quod hodie correctum non eſt. Iſta concluſio glo. communis, vt patet ex dictis per Alexan. in l. ſi eum. §. qui iniuriarum. in glo. ff. ſi quis cautio. tenent Modern. poſt Abb. in c. illud. de præſcri. & idem Iaſ. vbi declarat terminos perpetuationis & interruptionis. in l. nam & poſtea. §. ſi is qui temporali. ff. de iureiurãn. cum concor. vt latè tradunt nouiſsi. in tract. præſcriptio. in 3. parte. 6. partis principalis, quæſt j. & in 4. parte eiuſdem 6. partis, quæſt, 2. & Maria. Socin. in tract. citationis, articulo 35. q.5. principali. & iſta concluſio gl. quòd actio annalis prætoria

toria non interrumpatur per citationem, ſed per litis conteſtationem & libellum principi oblatum procedit etiam ſi præſcriptio annalis inducta eſſet ex conſtitutione epiſcopi, ducis comitis, marchionis: quia interrumpitur ſicut de prætorijs e dictum: ita tenet Bar. in l. 2. §. ſi rem. ff. pro empto.

Sed tamen circa ſolutionem iurium quæ contra prædicta adducebat glo. hic, aduertendum eſt, quia non in omnibus glo. bene loquitur. & primo in quantum dicit quòd in d. l. conſtitutionibus. verè fuit his cõteſtata, nõ eſt verum: nam licet hãc ſolutionem ponat etiam Bar. in l. fi. in prin. ff. de eo per quem fac. erit: tamen poſtea recedit ab illa ſolutione, & dicit quòd in d. l. conſtitutionibus. non dicitur quòd per citationem præſcriptio interrumpatur, ſed quod actio ſit tranſitoria ad hæredes: & poſſunt iſta eſſe ſimul φ actio pœnalis tranſeat ad hæredes, & quod ſit temporalis, iſta videtur mens glo. Sed iſta ſol. non ſatisfacit, cum longa ſit differentia inter interruptionem præſcriptionis & perpetuationem actionis, de qua nos loquimur: vt patet per glo. in d. l. cum notiſſimi. quam ſequuntur communiter ibi doct. & Pau. de Caſt. in l. naturaliter colum. fin. ff. de vſuca. ibi Moder. Ticinenſis. latè Iaſ. in prædicta l. oam & poſtea. §. ſi is qui temporali. & in l. j. colum. pen. C. quando lib. princip. dar. & ideò Alexand. in d. l. fi. poſt alios quos ibi refert, tenet quod in d. l. conſtitutionibus. ſtetit per reum quò minus litem conteſtaretur, quo caſu habetur lis pro conteſtata: & eo caſu quaſi conteſtatio litis idem operabitur quod vera conteſtatio. Et licet iſte intellectus poſſet notari tã quam diuinatiuus: tamen ne in infinitum procedatur, teneas vtrunque intellectum tam Alexand. quàm Bart. quia ueri ſunt & illum intellectum Bart. tenet glo. in d. l. conſtitutionibus. & in d. l. fin. & ſequuntur alij quos enumerat Alexan. in d. l. fi. cu ius verba formaliter tranſcribit Iaſ. tacito Alexand. hic.

Item circa l. cum notiſſimi & l. ſicut malè reſpondet gloſſ. quia ſecundum magis communem alleg. leges loquuntur, & procedunt tam in actionibus realibus, quàm perſonalibus, vt tenent ibi glo. & doct. communiter. Vnde aliter poſſet reſpõderi quòd illæ leges non loquuntur de prætorijs annalibus & pœnalibus de quibus hic loquimur, & iſta videtur bona reſponſio per quam omnia de plano procedunt: licet hic Iaſo. ex mente Bar. quem ipſe non alleg. ſed eſt in d. l. fin. de eo per quem fac. erit &c. diſtinguit inter præſcriptiones quem vide per te. & hanc diſtinctionem per omnia prius tradit Marian. Socin. in dicto tract. de citatio. in 35. articulo. q. 4. cuius dicta non refero. & ita breuiter teneas. Reliqua verò quæ plura eſſent hic dicenda, videas ibi in dictis locis hic per me allegatis ad quæ nihil addi poteſt, cùm ſint regulæ magiſtrales: & ideò fruſtra nolui papyrum denigrare illorum nomine ſuppreſſo, vt dicit de ſe Barto. in l. non ſolum. §. morte. in j. colum. verſi. quæſit glo. ff. de oper. no. nun. quamuis plures hac tempeſtate hoc ſuffragio ſuffulti vetera pro nouis vendant ſibi nimium blandientes, contra quos veluti latrones multum clamant Andreas Sicu. in cap. nonnulli. §. ſunt & alij. io 5. columno. nu. 33. cum ſeq. extra de reſcrip. Extra glo. plura poſſent hic annectĩ de pœna eximentium vel occultantium creditores noſtros uel captos à familia poteſtatis quæ proſequitur hic Iaſon, & ante ipſum latius proſequitur Maria. in prædicto loco, & magis vtiliter congeruntur in tracta. de exempt. & per Hypp. de Marſil. in l. j. in princ. in 7. colum. ff. de quæſtio. & in l. j. in prin. io 10. colum. ff. de ad l. Cor. de cic. cum multis ſimilibus, & concor. quæ cumulat idem Hypp. in ſingul. ſuis nota. 137. &

49 278. vbi omnino vide. † Tamen tene vltra ibi dicta unum ſingulare dictum menti, φ non ſolum eximens captum de manibus familiæ tenetur creditori ad ſolutionem illius debiti tanquam ſi pro capto debitore fideiuſſiſſet: vt innuit hic Iaſ. per tex. notabilem io l. quoties. C. de exac. tribu. libr. 10. ſed eũ ille tenetur qui notificauit debitori alicui us quod aufugeret: quia creditor volebat facere eum capi, & ſic aufugit, quia talis tenetur. ita notabiliter dicit Petr. de Anch. in conſi. 341. in cipien. viſo themate. in fin. & Ioan. de Ana. in conſil. 55. quia dubia. in fin. verbis. & ante ipſos hoc tenuit Bald. in c. dilect. colum. penul. de appella. quem ibi ſequitur Præpoſitus. quod dictum pro valde ſingulari commendat Hyp. de Marſi. in tracta. de fideiuſſo. in 3. columna. in fin. & prædicta procedunt ẽt ſi eximens vellet probare, quòd ille qui fecerat capi debitorem, non erat creditor, vt dicit ſingulariter Angelus in l. ſi eximendi. §. item ſi quis. ff. ne quis eum qui in ius. quod dictum commendat ibi Alexan. & Bartho. Veronen. in conſilio 14. incipien. pro declaratione. in 4. col. ſequitur etiam Hypp. in d. tract. in 14. quæſtio. colum. 30. Præterea diſpoſitio dictæ l. quoties. ampliatur procedere, etiam ſi illi quorũ fraude prędicti debitores aufugerunt poſtea dictos debitores reſtituant ad manus familiæ, ſiue ad carcerem: quia propter hoc non liberantur quin creditoribus teneantur. ita tenet Salycc. in l. in bonæ fidei. in 10. colum. C. de reb. credi. quem ſequitur Iaſ. in l. 3. §. is. videtur. colum. fin. ff. ſi quis ius dic. non obtemp. & pro hoc videtur bonus text. in l. prima. §. ſi rem: ff. depo. Tamen iſta limitatio communiter approbata non ſatisfacit: licet de illa hic nullus mentionem faciat, ex eo quia regula in iure eſt clara quòd per præſentiam res reducitur ad primum ſtatum, per ea quæ ſuperius dicta ſunt: per text. in l. quamuis. ff. de in ius vocan. & l. hoc edicto. ff. de alie. iudi. Non obſtat. d. §. ſi rem. quia ille text. loquitur in depoſito in quo plura alia ſpecialia contra regulas iuris admittuntur: ut tradit Iaſ. in l. j. C. de edend.

50 † Limitantur tamen ſupradicta non habere locum in Cardinali eximente: quia inter alia priuilegia iſtud ſibi tribuitur vt ſi obuiat ei qui ducitur ad mortem, per impoſitionem pilei eum liberet: vt dicit Bal. Sali. & Pau. de Caſt. in l. addictos C. de appella. quos ſequitur Iaſon. hic. adde vltra ipſos quòd iſtud dictum ſequitur Bartho. Veronen. in tract. cautel. cautel. 2. & Iaſ. in l. j. in fi. C. ne lic. po. & Feli. in c. querenti. in pen. col. de offi. deleg. Hipp. in ſingularibus ſuis not. 273. in penult. column. & iſta eſt communis opin. Tamen reperio quòd eam latè impugnat Andreas Sicul. in trac. de præſtan. Cardi. io 9. quæſt. primæ partis. & Anto. Corſe. in notabilibus ſuis, in verſi. Cardinalis. & ſequuntur nouiſſimi in memorialibus iuris, in verbo, rationis identitas. Et inter alia mouentur, quòd illud quod non competit Deo, non debet competere Cardinalibus: ſed corpus Chriſti non habet hoc priuilegium: vt dicitur glo. in cap. quæſitum. 13. quæſt. 2. quæ vult quòd ſi condẽnatus ad mortem aufugit & amplectitur ſacerdotem portantem corpus Domini, non liberatur: ergo minus debet liberari per pileum Cardinalis. Præterea, quia iſta conſuetudo quæ dat occaſionem delinquendi & per quam crimina remaneãt impunita, non valet. cap. pe. de conſue. l. conuenire. ff. de pac. dot. ſed in caſu iſto eſt huiuſmodi: igitur &c. alia plura adducunt quæ videas ibi per eos. ſed iſta ſunt potiora fundamenta quibus non obſtantibus teneo communem opin. videlicet, φ hoc liceat Cardinalibus; quam vltra prædicta ſequitur Martinus Lauden. in tra. de Cardina. no. 6. & Bart. in d. c. quærenti. 19. & nouiſſimi quidam in trac. qui circunfertur de dignitate & poteſtate legati. in 6. concluſione. vbi alios alleg. pro iſta opinio. Non obſtant modò allegata in contrarium. & primò ad dictum glo. d. c. quæſitum. elt dicendum quòd illa gloſ. eſt falſa, quam ibi reprobat Archi. & quòd corpus Chriſti habeat huiuſmodi immunitatem, concludit Abb. per plura motiua, in c. ſanè. de cele. miſſa. & ibi hoc tenent communiter doct. & ita conſuluit Ro. vt ipſe dicit no. 335. & tenet Alexan. in rub. ff. de no. opẽ. nun. in 3. col. nu. 10. & iſtam opin. tenent Modern. in tract. de immunitate eccle. in 17. column. vbi ſubdũt vnum, φ licèt aufugiens ad corpus Chriſti immunitatem mereatur, ſecus tamen eſt in carceraro qui recepit corpus Chriſti. alle. ibi Pau. in cle. ſi dominum. de rel. & ve. ſan. & videtur ſentire Car. in cle. j. circa fin. de pœniten. & remiſſio. Et iſtam opinio. tenet ibi Imo. & idem Cardina. in cle. j. §. inſtitutione. circa fin. de reli. & ve. ſan. & ſentit Oldra. conſil. 54. an fugiens. in fin. & finaliter quod corpus Chriſti habeat prædictam immunitatem probat latiſſimè per plures rationes Marian. Soci. in tracta. citationem articulo 16. q. 5. in 4. col. & iſta opin. mihi videtur multum rationabilis & honeſta. nam ſi eccleſia habet iſtam immunitatem, vt confugientes ad eam liberentur l. præſent. C. de his qui ad eccle. confug. & per totum titulum de immu. eccle. & iſtud priuilegium eccleſiæ conceſſum eſt propter Chriſtum, à fortiori talis immunitas debet concedi Chriſto: quia propter vnumquodque tale, & illud magis. Authen. multo magis. C. de ſacroſan. eccleſ. Et pro iſta opin. dicit ſe conſuluiſſe in ciuitate Vrbini Lud. Rom. notabili.

tabili. 335. incipien. dicamus ad ſolatium, licet aliqui tenuerint contrarium. Et quantum ad illud quod dictum eſt, carceratum non liberari de carcere, propter ſumptionem corporis Chriſti, hoc eſt uerum: tamen propter reuerentiam tanti ſacramenti, debet eius mors differri, uſque ad ſequentem diẽ. ita dicit Hoſtien. in ſumma de immun. eccleſi. col. 7. & iſtam opin. ſequuntur alij plures, quos breuitatis cauſa non refero. Non obſtat etiam, quòd talis conſuetudo præſtat occaſionem delinquendi: quia iſtud non debet haberi in conſideratione, ex quo ad iſtum finem non fuit ordinata talis immunitas: & ideò regula poſita in d. l. conuenire. & d. c. penult. procedit quando principaliter ad hoc intenditur, ut occaſio delinquẽdi præſtetur: ſecus ſi indirectè hoc accidit. ita notabiliter dicit Ang. in diſputa. ſua. inci. nobilis quidam. in 3. col. quem ſequitur Alexan. in conſil. 2. uiſis codicillis. in 8. col. uerſ. non obſtat ſeptimum. ubi pro hoc etiam A exã. allegat text. & ibi Bar. in l. 2. §. ſi uerò. & §. ſi. cum l. ſeq. & utrobique Bart. ff. ſi quis cautio. & facit pro iſta ſolutione quæ dicit Fel. in c. de cætero. in princ. de ſen. excom. cum multis concor. aggregatis, per eundem Felin. in c. cum inter. colum. 11. uerſic. limita. 3. de excep. Facit pro hoc, quia talis occaſio delinquendi, quæ in propoſito noſtro conſideratur, eſt præſumpta & non certa: & ideò non conſideratur. ita tenet Fel. in c. 2. uerſic. fallit. ſupra, de fide inſtru. dum allegat Anto. de Butri. in c. fraternitatis. de teſti. & Bal. in l. cùm antea. in 2. col. de arbi. Tamen aduertendum eſt, quòd iſta ſolutio, licet notabilis ſit, tamen poteſt morderi ex eo quia regula eſt quam ponit Iaſ. in l. ſi quis nec cãm. columna penult. uerſic. ſtat ergo ex prædictis. ff. ſi certum petatur. quia in delictis ita conſideratur occaſio, quę indirectè præſtatur, ſicut ea quæ directè tendit ad malum. l. athletas. §. ſiue autem. ff. de infamib. & l. non licet. ff. de contrahen. emptio. quæ addi poſſunt ad alleg. ibi per eum. & ideò dicitur, quòd prohibita una uia, prohibetur omnis illa per quã peruenitur ad prohibitam. l. oratio. ff. de ſponſali. & in puncto nẽ doctr. Bar. in l. dãni infect. §. Sabini. in ſi. j. col. ff. de dã. infe. ubi clarè ſentit, ꝙ ita ꝓhibetur occaſio delinquendi quę principaliter cõſideratũ, ſicut q̃ indirectè & ſecundariò accidit: & ita ſubtiliter colligitur ex dictis eiuſdẽ in l. nemo pôt. in 3. oppo. de leg. j. Et rõ eſſe pôt: quia in prohibitis non fit interpretatio, an directè uel indirectè. ut in lege, ſi ſponſus. §. j. de dona. inter uir. & uxor. c. j. de præſum. Et ideò iſta ſolutio non ſatisfacit. unde ſecundo modo poteſt ad regulam reſponderi negando, ꝙ in caſu noſtro præſtetur ex tali immunitate occaſio delinquendi: quia ex quo tali conſuetudo eſt laudabilis, & in fauorem immunitatis eccleſiæ inducta, & conſona iuri diuino, quo cautum eſt Deum nolle mortem peccatorum, ſed ut conuertantur & uiuant. c. quia diuinitatis: de pœn. diſtin. prima. non poteſt dici, quòd ſit nutritiua peccati: nam attenta ratione, idem eſſet dicendum in corpore Chriſti, & tamen uidemus contrarium per ſupradicta: tũc enim daretur occaſio delinquendi, quando crimen remaneret impunitum: ſed ille qui confugit ad eccleſiam, ab eccleſiaſtico iudice punietur. vel ſi non punitur, non eſt inconueniens quòd regulæ iuris tranſgrediantur propter qualitatem loci uel perſonæ: ut dicit text. in l. ad beſtias. ff. de pœnis. & in l. pen. ff. de ſicarijs. Nam etiam confugiens ad ſtatuam principis habet immunitatem: ſuprà de his, qui ſunt ſui uel alie. iur. & l. ij. ff. eod. ergo eodem modo & iſto caſu propter ſupremam dignitatem Cardinalis hoc concedi debet. Nam non propterea regulariter illud accidit, ut homicidæ liberentur, cùm non ſit frequens Cardinalium tranſitus: ut fortè, uel fato quodam ſæpius delinquentibus occurrant.

Iſtud tamen limitatur pluribus modis: ut per Andre. Sicul. in dicto tractat. & per Hyppol. de Marſil. in rubrica. ff. de fal. in tertia column. inter alia quòd talis immunitas conceſſa Cardinali non habeat locum in criminibus grauiſſimis puta falſi, læſæ maieſtatis, & cæteris propter diuerſitatis rationem, de qua latè ibi per eos: quos uide.

SVMMARIA SVPER §. PRAEIVDICIALES.

1 *Quot ſunt actiones praiudiciales pratoria de quibus hic, & quibus, & contra quos competant.*

Actio iſtius text. procedit etiam in liberis arrogatis, vel adoptatis: dum tamen ſint in noſtra poteſtate, aliàs competit officium iudicis.

Abbas poteſt monachum vendicare etiam ſi ſit factus Papa.

2 *Verbum Videtur, hic veritatem ſignificat.*

Verbum Videtur, de natura ſua eſt denotare improprietatem.

3 *Dictio Ferè, eſt diminutiua & incerta: & qualiter hic accipiatur.*

Dictum teſtis per verbum, Ferè, non valet: limitando ut hic.

Dictio, Ferè, multis modis capi poteſt.

Natura disiunctiua eſt disiungere verba, & effectum, ſiue ſignificatum coniungere. ibidem.

Actio qua quaritur, an aliquis ſit liber vel non, eſt pratoria ibidem.

Multa ſunt actiones ciuiles & pratoria. ibidem.

4 *Minor pars debet maiorem ſequi.*

Regula in dubio adharendum eſt. ibidem.

5 *Verba debent capi naturaliter, non ciuiliter.*

Alimentorum cauſa quando ſummaria eſt ibidem.

An libellus ſit offerendus in cauſa alimentorum. ibidem.

6 *An actio directa & contraria regulariter reperiantur, & quomodo cognoſcantur.*

Quod iure non cauetur, in practica non habetur. & ideò dicere non debemus. ibid.

7 *Intellectus & practica l. diffamari. C. de ing. ma.*

Quòd ea qua ſunt in potentia, videntur eſſe in actu. ibidem.

§ 1 PRAEIVDICIALES. † Ad euidentiã iſtius text. vltra prolixitatem Iaſo. præmittam, propius ad materiam accedendo, quòd ſecundum communem opin. duæ ſunt præiudiciales prætoriæ de quibus in iſto §. agitur. vel ſecundum intellectum quem infrà tenen, ſunt tres. Prima eſt, quando aliquis aſſerit alium eſſe ſeruum ſuum, & ille negat. Secunda quãdo aliquis eſt in poſſeſſione libertinitatis, & dicit aliquem eſſe libertum ſuum, vel libertus dicit illum eſſe patronum ſuum, & illi negant, quo caſu prodita eſt actio iſta, quæ dicitur præiudicialis: quia de ſtatu perſonæ quæritur, quæ cauſa dicitur maximi præiudicij. vt dicit Barto. in l. ſiue contra. §. j. in 2. col. nu. 5. ff. de lib. ag. & ideò per magnos iudices debet expediri. l. placet. C. de peda. iudi. habetur in l. quoties. C. de iudicijs. & hac de cauſa delegari non poteſt. Barto. in l. imperium colum. fina. ver. quæro quot ſunt gradus. ff. de iuriſd. omn. iudi. non tamen propter, hoc dicuntur meri vel mixti imperij, ſed ſimplicis iuriſdictionis, & iure actionis expediuntur: vt ibi dicit Bartol. allegans text. noſtrum hic.

Et iſta actio competit abbati contra monachum, ciuitati contra ciuem, & in alijs multis caſibus. ſed illo caſu dicetur vtilis præiudicialis, cùm de illis perſonis non caueatur in edicto prætoris, ſed per extenſionem proceditur, ut dixi ſupra in §. ſed iſtæ. per doctri. Bar. & aliorum in l. curatoris. C. de neg. geſt. & tenet glo. hic, & tenet Aret. & Iaſ. infra num. 64. & 51. cum ſeq. Secunda prætoria eſt de partu agnoſcendo, videlicet quando aliquis eſt in quaſi poſſeſſione filiationis, & dicit aliquem eſſe filium ſuum, & econtra: qui reputatur filius, dicit talem eſſe patrem ſuum, & teneri præſtare ea quæ patris ſunt: & iſta actio non ſolum competit ratione patriæ poteſtatis, ſed filiationis, & datur eo caſu quo filius à nullo detinetur: ſi verò ab aliquo detineretur, ſiue inuitus, ſiue volens intentari debet rei vendicatio, adiecta cauſa de iure Romanorum. ita dicit text. in l. j. §. per hanc. ff. de rei vendi. declarando, vt per glo. §. ius autem. in glo. magna circa finẽ ſuprà de pa. po.

Et iſta

Et iſta actio tex. noſtri extenditur etiam ad liberos arrogatos vel adoptatos, dum tamen in poteſtate noſtra ſint, aliàs puto competere officium iudicis. ſi verò detineantur ab eo, competit remedium. d. §. per hanc. Et hoc procedit etiam in abbate, qui poteſt monachum vẽdicare etiam ſi ſit factus Papa. gl. fin. in cap. quam ſit. 18. quæſt. 2. & iſto caſu ipſemet debet iuſtitiam facere, quam paratus eſſet facere in perſonis aliorum, ut ibi dicitur, & iſtæ omnes ſunt & reales & tranſitoriæ ad hæredes. vlterius etiam aduerte quod plures etiam dicuntur exceptiones præiudiciales de quibus habetur per doct. in §. Præiudiciales. infra de exceptio. & quot modis quæſtio dicatur, Præiudicialis, vide not. per Dom. de San. Gemi. in conſil. 67. incip. pro declaratione. in princ. & in conſil. 95. incip. præſupponitur. in j. col. verſ. ſecundò præmitto.

2 † In tex. ibi, in rem eſſe videtur. ꝙ iſtud verbum, videtur, licèt de natura ſua ſit denotare improprietatem: tñ hic veritatem ſignificat. & concord. text. in l. ſeruum filij. §. ſi quis rẽ. de leg. j. cum ſimilibus. vt per Socin. in l. poſsideri. §. ex contrario. vbi alij Mode. & in l. generaliter. & in l. j. §. per ſeruũ. vbi Iaſ. ff. de acqui. poſ. cum alijs concord. vt latè Firmia. in repertor. ſuo. in ver. videtur, & Fely. in c. de cætero. in princi. de homi. & per Moder. in l. ſciendum. de verbo. obl. & hoc in iſto text. accidit ratione adiuncti. hoc ſuadetur. quia iſta dictio iungitur cum verbo eſſe, de cuius natura eſt veritatem & ſubſtantiam ſignificare: vt dicit Iaſ. poſt Bald. in l. cætera. §. item quæri. ff. de leg. primo. Bart. in l. ſi maritus. §. legis Iuliæ ff. de adulte. Tamen vt euitetur quædam cauillatio, poteſt dici ꝙ hic ponatur ex ſuperabundanti, nam per verbum, videtur, reſpondent ſæpe legiſlator capitulo præterea. de appella. & dixi ſuprà in §. æquè. vel tertiò hoc neceſſariò hic colligitur ex ſubiecta materia, quæ in §. iſto veritatem exprimit: vt patet ad oculum, quia iſtæ actiones de quibus hic, verè reales ſunt. vel quartò poteſt attentari vnum, quod verbum videtur, hic poſitum importat fictionem ſecundum naturam ſuam, & regulam communem. Neque obſtat verbum eſſe, quia dico ꝙ illud verbum etiam fictionem inducit: vt probatur in le. quod Nerua. ff. depoſi. ibi, latam culpam dolum eſſe. & tamen lata culpa non eſt propriè dolus. vt ibi doctores dicunt. & eſt tex. in l. prima. §. primo. ff. ſi menſ. fal. mo. dixe. lege ſi fideiuſſor. ff. man. ibi, diſſoluta negligentia prope dolum eſſe. & quod verbum, eſſe, fictionem denotat, tenet Bald. in l. quæ fortuitis. in quarta columna. C. de pigno. act. vbi dicit quòd ſi ſtatutum dictat ꝙ Florentini ſint originarij ciues Peruſini. tali caſu exponitur illud verbum ſint, ideſt eſſe fingantur: quia ſecundũ ipſum non poteſt authoritas ſtatuentium naturalem veritatẽ remouere à ſubiecto l. prima & ſecunda. ff. de vſu earum rerum quæ vſu conſu. & pro iſta opinio eſt text. quem ibi ponderat Bar. & omnes. in l. 3. §. genera. ff. de acq. poſ. & hoc maximè procedet in text. noſtro, vbi tale verbum adiungitur alteri verbo denotans fictionem, vt eſt verbum videtur. Ex quib. omnibus reſultat vnum: licèt quòd tenuerũt quidam antiqui, quòd actiones de quibus hic. licèt videantur in rem: non tamen ſunt reales ſed perſonales. facit text. in ſimili modo loquendi in §. quædam infrà eodem, dum ibi dicitur quòd quædam actiones mixtam cauſam habere videntur, vt ſunt illæ, quæ ibi enumerantur. & tamen ſecundum communem opin. illæ non ſunt mixtæ: vt ibi dico: & hoc in propoſito rõne ſuadetur: quia iſtæ actiones perſonas tantum reſpiciunt: quibus mortuis actiones extinguuntur: ſicut perſonales ſeruitutes, ex eo dicuntur, quæ cum perſona expirant: vt dictum eſt ſuprà, in §. æquè. & quia non rem ipſam, ſed quandam perſonæ adhærentem concernunt, ergo debent eſſe perſonales. & hoc quantum ad actiones hic expreſſas locum habet: ſecus quò ad alias. & ita bñ ponitur iſte §. hic: & ſecundum hoc malè dicit Iaſon & gloſ. dum aſsignant rationem quare iſtæ actiones poſitæ fuerunt hic cum ſint reales. nã ex prædictis habes claram rationem, quicquid ipſe dicat

3 † In text. ibi ferè. nota quòd hæc dictio diminutiua eſt, & incerta. Et propterea dictum teſtis per iſtam dictionem prolatum non valet: vt ſi dicat, Ferè poſſedit per 5. annos dictum eſt Baldi in l. fina. in 15. oppo. C. de edi. diui Adrian. toll. pro quo eſt text. in cap. penult. in princip. de cle. ægro. Hoc tamen limitarem niſi proferretur cum aliquo adiuncto ex quo certitudo annorum poſſet colligi prout eſt textus in l. ſecunda. §. iiſdem temporibus. ff. de origine iuris. Et licèt multis modis hæc dictio capi poſsit, vt per Alber. in ſuo dictionario. hic tamen propter ſimilitudinem iſtarum trium actionum non inconuenit ꝙ pro Vix accipiatur: vt ponitur in l. furti. §. fin. in ſi. ff. de his qui not. inſa. & iſto modo eſſet hic ſenſus quòd illa prima actio præiudicialis quæ ponitur hic in princ. text. vix legitimam cauſam habet. & hoc nullo modo poſſet dici de iure ciuili, ꝑpter conformitatem in pluribus cum alijs: quia vix idem importat quod nullo modo doc. Bar. per illum text. in l. ſi iure. in princ. ff. de leg. 3. & vltra Bart. eſt caſus de hoc in l. impuberem. ff. de fal. cum alleg. in glo. ibi facit. l. ſi plures. in ſi. ff. de vulg. & pup. cum ſi. Et ſecundùm iſta expoſitionem, iſte intellectus eſſet nouus & contra omnes. & iſto modo intelligendo debes ponere caſum ſic. Domine Imperator dubiũ, fuit inter iuriſperitos an cauſa ſtatus, vt puta quando aliquis dicitur eſſe ſeruus, ſit actio ciuilis vel non. & reſpondet quod vna iſtarum ex tribus hic enumeratis nullo modo legitimã cauſam habet. de cæteris autem dicit imperator, non eſt dubium quòd ſint de iure prætorio, & approbatiuè de iure ciuili. & propterea in iſta actione ſeruitutis dicit vix, quia nullo modo etiam approbatiuè dicetur ciuilis, cùm nihil de nouo ſit inductum intelligendo de directa actione; ſecus de utili. Et ad iſtum intellectum conſonant verba text. in princ. dum illa uidentur æquiparari alijs in illis verbis, an aliquis liber ſit an ſeruus vel libertus, quia natura diſiunctiuæ eſt diſiungere verba, & effectum ſiue ſignificatum coniungere. l. ad protegẽdum. vbi glo. C. de in lit. dan. tu. Et tamen clarum eſt, quod actio qua quæritur an quis ſi libertus uel non, eſt prætoria, vt hic omnes fatentur, ergo & alia, cùm una pars alternatiuè, per aliam declaretur, ut dicit Bar. in l. j. per illum text. ff. de rebus dub. Nec obſtat quòd illa dicitur ciuilis ut patet in tit. de liber. cauſa. in l. liberis. quia poteſt reſponderi hoc non releuare: quia licèt detur ciuilis, iſta tamen eſt prætoria quemadmodum pignoratitia datur ciuilis & prætoria: ut dixi in §. item Seruiana. ſuprà eo. & patet etiam in ultima actione, quæ hic ponitur in text. de eo qui dicit aliquem eſſe filium ſuum. quia eſt prætoria, ut hic: & ciuilis, ut in l. j. §. per hanc. ff. de rei uendi. & tradit Bar. in l. ſiue contra. §. j. in prima colum. ff. de lib. agno. & idem in pluribus alijs, puta depoſiti & commodati: ut l. j. §. prætor ait. ff. depoſit. & in l. j. ff. commo. Sed non recedas à communi in iudicando.

Glo. mag. diuiditur in 9. partes principales quas in proſecutione diſtinguam. ſecunda ibi. unde quæritur. tertia ibi, & ſunt tres. quarta ibi, ſed qualiter. quinta ibi. item quare. ſexta ibi. item quid ſi nulla. ſeptima ibi. item nunquid. octaua ibi, item quo iure. nona ibi, item ſi quis.

5 † Ex ſecunda parte ibi, unde quæritur. colligitur iſta concluſio, ꝙ ideò iſtæ actiones prætoriæ reales ſunt poſitæ hic rõne actionis ciuilis de qua hic dicitur. Iſta ratio glo. communiter damnatur tum ea ratione, quia conuenientius fuiſſet quod illa ciuilis ſequeretur ordinem duarum prętoriarum propter, maiorem numerum, quàm quòd duæ prætoriæ debeant ſecũdum ordinem unius ciuilis regulari. argum. l. maiorem. ff. de pact. & c. prudentiam. in prin. & quod ibi not. Abb. de offic. deleg. Sed eſto, ꝙ ratio glo. ex iſto capite defendi poſſet, ex alio tamen confunditur: quia illa attenta deberet iſte §. poni ſuprà, poſt §. primum ubi de realibus ciuilibus tractatur. Et ideò dicit Iaſon hic quòd ſibi uidetur ꝙ hic ponatur una diuiſio actionum quæ ſingulariter de per ſe poni debuit: argu. §. alio. ſuprà quib. mod. teſt. infirman. & iſtam opinio. ante ipſum tenet Ioann. de Platea hic, & Ang. Aret. Sed conſiderandum eſt, ut dixi ſuperius in pen. notabili, quòd dictum iſtorũ uidetur diuinatiuum. Nam quamuis Imperator diuiſionem poſuiſſet de per ſe, debuit tamen poni ſuo ordine uel poſt reales, ciuiles, uel prætorias, cùm nulla ratio ſubeſſe potuit, quare hic poni debeat. Et ideò mihi probabilius uidetur dicendum hoc fuiſſe factum ex arbitrio uoluntatis ipſius conditoris, quòd in his quæ ſunt poſitiui iuris habetur pro lege, ut dicit glo. in l. j. §. pueritiam. in uerbo ratus. ff. de poſtu. & maximè hoc in conſtitutionibus Imperatorum reperitur, in quibus plura pro libito admittuntur quæ in libris iſtorum aliter ſtatuta ſunt: ut tradit Decius in rub. C. de teſta. mili. Vel dicendo

dendo

dendo Imperatorem poteſt teneri firmiter quòd iſtæ omnes
actiones ſunt perſonales per rationem quam poſui ſuprà, in
pen.notabili. Neque ob.ea quæ Iaſ.hic dicit q verbum Vide-
tur, aliquando veritatem exprimat: quia fateor, vbi aliter ma
teria ſubiecta interpretari non poteſt,quàm vt veritatem ex-
primat, ſed hic aliter eſt propter modum loquendi. ex quo
colligitur mens diſponentis. vt ſuprà diai:argum.l.Labeo. ff.
de ſup. leg. Et quia in dubio adhærendum eſt regulæ, ſicut
Bononienſes Carrocio. per glo. in l.omnis diffinitio.ff.de reg.
iur. nam præſumptio iuris eſt pro eo qui regulam habet per
ſe.lege,ſuus quoque. §. puto. ff.de hære. inſtit. & capit. deci-
mas.de reſtit.ſpol.lib. 6. glo. not. in ele. fi.de reſcri. cum plu
ribus concor. vt per Modern. in rubr.de reg. iur. poſt Alexã.
in addi. ad Barto. in l. non ſolum. §. ſed & reprobari. ff. de
ope. noui nuntiatio. Sed regula eſt iſta quòd dictio, Videtur,
importat fictionem: per iura ſuperius allega. igitur ſtandum
5 erit regulæ:quia † verba ſimpliciter prolata naturaliter,intelli
gi debent, & propriè.non autem impropriè.l.fi.C.de his qui
ve. æta. imp.cum ſi.vt per And.Sicu.in rep.l.cùm acutiſsimi.
in 49. & 97.col. C.de fideicommiſ. & Iaſon in repe. l. admo-
nendi. in 27. col. ff. de iureiuran. cum materia l. non aliter.
de leg.3. In tertia parte glo.ibi,quia ſummatim quæritur.&c.
habes ex iſta glo. q alimentorum cauſa ſummaria eſt: quod
tenet Bald. in l.2.in 2.colum. ver.quæro nunquid. C. de fidei-
com.quod ex eo probatur,quia die feriata talis cauſa agitari
poteſt. l.ſecunda. ff. de fer.quia officio iudicis expeditur nõ
iure actionis, vt dicit ibi Alexan. & notabiliter per Bartol. in
in l.ſolet.in ſecunda column.verſic. quæro dicitur. ff. de ali-
men.& cibar. leg. & ideò non debuit mirari Iaſon hic de di
cto Petr.de Ancha.in ele.2. de Iurepatro. quod in tali cauſa
non requiratur libellus,ex eo, quia cùm ſit cauſa ſummaria,
regulariter libellus non eſt neceſſarius: vt dicit text. ad lite-
ram in cle. ſæpe. §.nos autem.de verb. ſignific.niſi in caſibus
à iure expreſsis.Eſt bene verùm,quòd quando alimenta pete
rentur iure actionis: vt eſt quando debentur ex teſtamento,ut
declarat Alexand. in l.prima. §.excipiuntur. in prima colũ.
in fi.ff.de ferijs. quòd tali caſu eſſet notabile dictum Petr. de
Ancha. quando probaretur: ſed eo caſu non eſſet verum,cum
tunc requiratur libellus,per doct. Bar. quam ita intelligo in l.
pecuniæ.circa fin.ff.de ali.& cib.leg. Sed putarem neceſſariã
reſcripti præſentationem, quæ ſecundum communem opi-
nion.obtinet vim libelli in ſummarijs, prout dicit Guliel. &
Imol. & Georg. Nata. in repetitione dictæ clement. ſæpe. in
princ. col. 69. & hoc non ſolum quò ad iudicem,ſed etiã quò
ad partem per d.cle.ſæpe.quæ indiſtinctè loquitur.Ex quo in-
fero,q malè loquitur hic Iaſ. & contra veritatem iuris, dum
vult quòd iſto caſu libellus offerri debeat parti cui non ſuffi-
cit libelli præſentatio: quia dico eſſe falſum in cauſis ſumma
rijs per ſuprà dicta.& doct. Bald.quam ipſe allegat. in l.pri-
ma.C. de precib. imper. offe. & in l.prima.quando lib. prin-
cip. ob.non loquitur in cauſa ſummaria, ſed ordinaria, ĩ qua
veriſsima eſt concluſio quòd libellus requiritur,ut in authen.
offeratur. C. de lit. conteſta.& quæ differentia ſit an libellus
offeratur parti an iudici,vide Alexand.in l.prima. nume. 13.
ff de fer.quod facit ad ea quæ tradunt Modern. in rubr.C.
de edend. vbi aliquando diai.

Sed vlterius aduertendum eſt circa prædicta q illud quod
hic dicitur cauſam alimẽtorum eſſe ſummariam. procedit qñ
petuntur alimenta de præſenti vel de futuro: ſecus verò ſi pe
terentur de præterito, quia tali caſu cauſa eſſet ordinaria: ita
tenet Albe. in l.cum hi.in princi.ff.de tranſac.& tenet expreſ-
ſe Iaſ. poſt Bar. ibi in 2. lec. in l.de alimentis.colum.fin. C.de
tranſact. ratio ibi redditur per doct. quos videas.Secundò li-
mita prædictam regulã procedere quando alimenta debẽtur
pauperi: ſecus ſi diuiti, per no. per Alexan. in l. ſi certis annis
6 C. de pactis. † Ex ea parte glo. habes aliam concluſio. q
actio de partu agnoſcendo,de qua hic, ſiue agat filius ſiue pa
ter, dicitur directa & non contraria. ratio eſt ſecundum gloſ.
quia contrarium l.non reperitur. concor. glo.quæ etiam ſing.
reputatur per Bald. Nouell. in tractat. do. in prima parte in l.
omnino. ff. de impen. in re.dota.fa. & hoc Bal.in l.iudex.an-
te fin.ff. de his qui ſunt ſui uel ali.iur. tenet Alex.in l.curatoris.
C.de neg.geſt.& in l. diuortio §.ſi uir.in prima col.num. 2.ff.
ſolu.ma.vbi aliter loquitur.& iſta opi.principaliter fundatur,
in ratione gloſſ. in l.conſenſu.ff.de ac.& ob. ubi ponit docto.
agnoſcendi actiones directas à contrarijs.dicit enim q ubi in
aliquo contractu duo ſunt nomina de per ſe principalia actio
naſcitur uniformiter directa, ut in contractu emptionis: quia
unus dicitur emptor,alius uenditor, & ideò quilibet habet a-
ctionem de per ſe directam: ſed ubi nomina contrahentium
non ſunt de per ſe, ſed unum dependet ab alio, ut in manda-
to: quia mandatarius deſcendit à mandante . propterea actio
competens primo eſt directa,ſecundo eſt contraria. Tamen
aduertendum eſt quòd retenta opin.glo. in d.l. conſenſu. iſta
conclu. glo.poteſt confundi.ex eo,quia negari non põt quod
filius dicitur à patre deſcendere,& illum tanquam ſuperiorẽ,
& cauſam cognoſcere. l.j.ff.ad muni.& l. parentes.ff. de in ius
uoc. ergo conſonum eſt q alterius iſtorum actio directa ſit,al
terius uerò contraria: per doctri. glo.in d.l.conſenſu. nam ſi-
ue pater petat filium in ſuum,ſiue filius agat, ut pater, ut talẽ
recognoſcat,datur quædã ſimilitudo mandantis & mandata
rij, & ſi non totalis, tamen aliqualis reſpectu deſcendentiæ,
ut in l.licèt.§.ea obligatio.ibi,actionem mandati parit.ff. de
procurat. & iſtam opin. uidetur tenere gloſſ. ſibi contraria j.
in 6. parte ibi, item quo iure. cuius opin.tanquam ultima. eſt
tenenda per glo communiter approbatam in l. qui filium. §.
Sabinus. ff. ad Trebel.cum ſi. ut per Iaſo.in l. ſi idem cum eo-
dem.§. fin.ff.de iu.om.iu. Non ob. illud qđ dr̃ de actione, de
dote:quia illud negari poteſt.& contrarium tenet Alexand.in
d.§. ſi uir. Sed iſtis non ob. non eſt recedendum à commu-
ni opi. gl. qa ut dicit gl.talis differentia non cauetur lege: &
quod iure non cauetur,in practica non habetur:ut inquit Bal.
in c.nihil.in ult.col.de elect. pro quo facit tex.in l.diſſentien-
tis. C.de repu.ibi, nulla iuris præcipit conſtitutio. quia quod
lex non dicit, neque nos dicere debemus. l. ſi ſeruum. §. non
dixit prætor. ff. de acquir. hær. ut dicit Bald.in l.omnes. in fi.
ff. de iuſti.& iur.no.Iaſ.in l.quicquid in j not. ff. de uerb.obli.
facit tex.in c. illa extra,ne ſede ua. ibi.nunquã inueniatur cau
tum in iure,&c. immo fortius non eſt ſtandum alleg. Iuriſcõ.
niſi quatenus decidit, ut not. Ang.in l.ſi poſſeſſor.§. ait ſena-
tus.per illum tex.ff.de pet.hær.quia non ſufficit allegare, niſi
probetur. c.non eſt.in uerbo allegat. ubi Domi.oo.quæſ.decĩ
dit.de conſue.lib. 6. & l.j.cum glo.dicatur.ff.ſi qua. pau. feci.
di.cum ſi.ut per And.Sicul.in conſi.162.col.1.lib. 1.& conſili.
17.col.51.lib.2.& conſi.56.col.2.lib.3.& conſi.88.col.7.eo.li.
& conſi. 82.lib.4.& ideò dici ſolet quòd authoritates docto-
rum probabiles ſunt & non neceſſariæ:ut no.in.l.j.C.de legi.
& nor.Bèr.in l.1.in 4.col.ff.ſi cer.per.unde cum non caueatur
aliqua lege,q detur actio præiudicialis contraria,ideo nos eã
ponere non debemus. Non ob.q filius deſcend.t à patre,&c.
Quia reſpondetur illud procedere naturaliter:ſed in caſu iſto
nihil ad rumbum,quia dum iſta actione experimur,non ẽ cla
rum an quis ſit pater uel filius: quia propterea agitur, ut hoc
decidatur. & ſic dubitari contingit antequam ueritas rei ap-
pareat. Non ob.contrarietas glo.infra eod.in 6.parte, quia li-
cet ibi optimè iſta contrarietas per Iaſ.reſoluatur poſt alios,
quos ibi refert: ego tamen ea alio dico illam partem gl. non
mereri allegari in propoſito noſtro duplici ratiõe: primò quia
glo. ibi non loquitur de præiudicialibus actionibus de quib.
hic in textu dicitur:ſed de alia competenti colonis cenſitis,&
ſimilibus. Vnde in illis caſibus procedit opinio gloſſ. Vel ſe-
cundò dicas, quòd ibi glo.non loquitur de actione contraria.
& in hoc ſalua pace doct.malè uiderunt eam:quia in lib. meo
iſta ſunt uerba. Item quo iure aſcriptitij coloni cenſiti & ſimi
les petuntur. Reſponde utili præiudiciali,non directa. Nam
& ipſi coloni ſe petunt in libertatẽ contrariã præiudiciali uti-
li non directa &c. iſta uerba in uer.contrariam,non intelligũ-
tur de actione ſed de actione præiudi.contraria utili quæ da-
tur contra dominos habentes etiam utilem non directam,ex
eo,quia tales caſus non fuerant expreſsi a prætore,ſed ueniũt
ea extenſione: & ideò glo.uult dicere quòd ſicut inter domi-
num & ſeruum dantur duæ præiudiciales actiones directæ,
quæ inter ſe ſunt contrariæ ratione perſonarum diuerſa peten
tium. quia dominus petit aliquem ſeruum ſuum, & ille ne-
gat eſſe ſeruum: & ſic ſunt contraria: ita in utili præiudicia-
li eſt dicendum,quòd illæ duæ actiones vtiles ſint inter ſe con

trar.æ

trariæ. & ita nouiter ſaluatur glo. In quarta parte glo.uer. ſed qualiter.ibi.l.diffamari,&c. Ex iſta gloſſ. habes no. conclu.ꝙ quando aliquis inquietatur ab alio, vt puta, quia appellatur ab eo ſuus ſeruus,vel ſibi alia ſimilis iniuria infertur, poteſt talis agere coodictione ex l. diffamari. vt tali iniurianti ſilentiū imponatur, & iniuriatus declaretur eſſe integri ſtatus. cū iſta opin. glo. tranſeunt doct. vbique. † Adde tu,quòd in terminis
7 d.l.diffamari.ita debet libellus formari. nam petet diffamatus à iudice certum terminum diffamanti preſigi, intra quem experiri debeat ſi quod iuris habet & prætendit contra diffamatum. & eo non agente vel accuſante,petet diffamatus à iudice, vt imponatur diffamanti perpetuum ſilentium,ſecundū Sali.in d.l.diffamari. facit quod habetur per Bal. in l. fi. C. ne lic.po. & per glo. & Bar. in l. Aurelius. §. ſi centum.ff.de lib.lega. Et cum myſterio dictum fuit de perpetuo ſilentio ex eo, quia prohibitio facta ſimpliciter non in totum excluderet diffamantem:per ea quæ Inno.dicit in c. cùm in tua.qui ma. accu.poſ. de quo meminit Ang. in l.j. C. vt ne.inui. niſi in duobus caſibus,vbi terminus eſſet ſtatutus a l. vel ſtatuto: quia eo lapſo nemo audiretur. vt dicit Inno. vt ſupra.vel niſi iudex cōminatus fuiſſet quòd niſi compareret,amplius non audiretur vt dicit Saly.in l.ſi ea. C. qui accu. non poſ. & Aret.in §. ſi minus.in 7. col. infrà eod. & alij quos refert Feli. in c.venerabilis.in 3.col.de iudi. vbi ſubdit vnum ſing. verbum,videlicet ꝙ licèt iudex poſsit terminum præfigere intra quem diffamans, agat:tamen non perdit ius agendi, niſi à iudice bis fuerit monitus: gl. eſt ſing. ſecundum Ang. in §. j.in 2. col. in authenti. de hær. & ſal. quod dicit eſſe mirabile pro declaratione d. l. diffamari. & iſtud dictum ſequuntur alij quos ibi Feli. adducit. Adde quòd ille eſt vnus caſus in quo iudex poteſt abbreuiare terminos agendi: vt dicit Iaſ. in l.2. in 6. col. ff. de re iudi. & ibi Alex. & prius Old. in conſi. 3. in princ. declarando, vt ſing. per Bal. in ſua marg. in uerbo. ſilentium. in j.q.& multo ſingula. per Ang. in l. ſi quis libertatem §.nam cum . uidā. uer. planè ff. de pet.hæ.vbi dicit ibi eſſe caſum ſing. Aduerte tamen ad unum, quòd licet petitio in libello debeat fieri , ut ſupra dictum eſt ,tamen actor non poterit in eo petere, quòd iudex prohibeat alteri ne agat: quia actio negatoria non competit in talibus perſonalibus: ſed in realibus.Legi. & l. & barum. ff. ſi ſer. vendic. ita in terminis dicit Rota in deciſ. 305. in tit. de dilati.in antiquis.Tamen contra iſtam deciſ. uidetur doct. Aret. quam Deci. optimè probat in ca. in præſentia. in 3.nota.per illum text.de proba.Et ſecundum hoc Ro. ſentit, quod talis actio quæ competit in terminis d.l. diffamari. licet ſit præiudicialis, tamen eſt perſonalis: quod eſt contra oēs, & pro opi. quam ſupra teneo in tex. Item aduerte etiam ꝙ d. l. diffamari, non ſolum habet locum in caſu de quo gloſ. hic loquitur,ſed etiam in diffamatione ciuili,etiam ſi non agatur de cauſa ſtatus: ut not. declarat Inno.in c.conquerente. de officio.ord. quem ibi Anto.ſequitur & Abb.in fi.Ro.conſi. 54. incip.uiſis them.ubi alleg.ultra Inno.Spec.in tit.de emp. &uen. §. nunc dicendū. uer. ultimò nota. ubi notcaſum ponit quem uide. & alia quæ circa d. l. diffamari.dici poſſunt,uide per Areti. in §. j.in 18.col. infra de excep. & per Alexan. in conſil. 203, conſideratis bis. in 5. uol.& not. per Bald.in Authenti. ſi quis ab aliquo.colum.3. uerſi.aduerte.C.de teſti.& an quando agitur remedio d.l.diffamari.poſſent teſtes recipi lite non conteſt.uide per d. Ant.in c.cùm olim.de teſti.in uerſi.tertius intellectus.ubi uidetur tenere quòd ſic.Et an remedio d.l.diffamari.poſsit excommunicatus compelli agere:uide Abba. poſt do.Ant.& Inno. in c. exceptionem.in fi.de excep.Imo.in c. ſignificauerunt. in 3. col.eo.tit. & latius Feli. in c. intelleximus in 5 .col. extra de iudic. Quis autem erit iudex competēs ubi agitur remedio.d.l. diffamari.per Abb.in c.ſi quis contra clericum.in princ.de fo.compe.& d.Anto.in c.ſi clericus laicum.in fi.eo.tit. &in c.quintauallis. uer.uenio.ad quartum.de iureiu. & finaliter cōcludunt ꝙ iudex ipſius diffamati erit iudex,pro quo faciunt quæ adducit Ro.in conſi.412.pro habēda.& Peruſi.in rub.de ap.col.pen. quæ omnia addenda ſunt, ad ea quæ dicuntur in d.l.diffamari. In 5. parte glo.communiter approbatur: ut latius per Do.& Mod. in l.j. C. de or. cog. In 6.parte ibi, ſicut Auguſtus dicitur &c. habes. ex glo. ꝙ actiones dicuntur eſſe præiudiciales,dato ꝙ in effectu nullum præiudicium pariant: & ſic habes regulam,ꝙ ea quæ ſunt in habitu & potentia,dicuntur ſimpliciter talia, non ſecundùm quid: & ideò Imperator dicitur uerè Auguſtus:licèt actu non augeat imperium,cùm ſit in habitu augendi.& eodem modo Pontifex,dicitur quaſi faciens pontem: & tamen ſi non facit, nihilominus dicitur pontifex,quia aptitudine poteſt.ut tenet Abbas.in capitulo primo. extra de iudi.col.pen. & Mod.omnes in l.j.ff.de acq.poſſ.& exemplum iſtud glo. ponit Bart. in procе.fforum,& declaratur per Abb.in proœ. Grego. nu. 11. Et ꝙ idem ſit,quòd res ſit in aptitudine uel actu,eſt bonus textus in l.j.§.1.ff.de aqua quot.& æſti.quem ibi Bar.inducit , ad quæſtio.ad idem eſt glo.in l.uendicatio.ff.de rei uendi.& Bal. in l.j. in 8.q.C.de inſti. & ſubſti.ubi allegat bona iura. & iſtā regulam etiam approbat Iaſ.in l.j.col.pen.ff.ſol.mat. dum allegat.l.abeſſe.& l.qui mittuntur.ff.ex quibus.cau.ma.licèt de prædictis non faciat mentionem.quæ regula poteſt deſeruire ad multa quæ traduntur in l.is poteſt.ff.de acq.hæred.ubi de iſta potentia loquitur Iaſon & alij. Hic propter ingentes calores & indiſpoſitionem,omiſimus lectiones.

SVMMARIA SVPER §. SIC ITAQVE.

1 *Actio perſonalis de qua in iſto §. appellatur condictio, & quare.*

Quomodo de iure antiquo et hodierno requiratur denuntiatio debiti.ibidem.

2 *Dictio, Itaque, de ſui natura eſt continuatiua & determinatiua caſus præcedentis,& taxatiua ſiue reſpectiua caſus ſequentis.& nu.22.*

Item, importat formam & modum,ibidem.

In alimentis non proceditur ſecundum ius commune. ibidem.

Legatum factum de domo, intelligitur de proprietate. ibidem.

3 *Dare,eſt dominium transferre.& quomodo procedat. nu. 5.6.& 23.*

Ille qui eſt obligatus ad dandum,debet adimplere per ſeipſum non per alium:limitando& declarando,vt ibi.

4 *Quod forma debet impleri in forma ſpecifica,quomodo declaratur.*

Verbum Dare, non eſt directum.ibid.

5 *Differentia eſt inter dare & donare, declarando vt ibi.*

6 *Dare & promittere à pari procedunt.*

Datio ſine cauſa non eſt efficax ad transferendum dominium.

Promiſſio ſine cauſa non eſt efficax.

Verbū Cōcedo, Adiudico, Do et Aſſigno, Reddo, Suſcipio, Relinquo & ſimil. penes te, vel apud te , qualiter conueniant, & inter ſe differant.

Intellectus nouus l.cum mota. C. de tranſactioni. ibidem.

Declaratur doctri. Bartoli. in l.naturalis. §. 1. ff. de præſcripti. verb. ibid.

Venditor ad quid tenetur & ad quid emptor .ibi.

7 *Remittens non transfert dominium.*

Venditor quare teneatur ad dandum.ibidem.

8 *Illud quod meum eſt,amplius meum fieri non poteſt.declarando & limitando,vt nu. 10. 11. 12.& 13.*

Res propria alicui legari non poteſt.declarando vt hic remiſſiue, nec etiam pignorari,nec in ea conſtitui uſusfructus.

Semel dominus non poteſt amplius fieri dominus,ibid.

9 *Illud, dicitur verè & propriè meum quod vendicare poſſū.*

10 *Illud quod commune eſt, non poteſt dici meum,ibid.*

11 *Quando efficacius per ſecundā cauſam efficior dominus,poſſum ſemel effectus ex alia illud acquirere,ibidem.*

Regula

12 *Regula l. non minus. § 1. ff. de hære. inſti. quòd capacitas ſerui venit à domino qualiter intelligatur. ibidem*

13 *Res mihi debita, propriè non poteſt dici mea, ſed largo modo.*
Lex, non eſt nouum. ff. de actio. empti, qualiter declaratur ibidem.

14 *Odio furis inductum eſt, vt domino detur condictio furtiua per quam compellat furem ad dandum: licet regulariter actio perſonalis ad dandum domino non competat, & ratio aſſignatur, & de quo fure intelligatur.*
Condictio furtiua non competit contra patrem: quia infamat. ſed dabitur certi condictio generalis, vel actio in factum. ibidem.

15 *An in duplo vel quadruplo in quo condemnatur, contineatur res furto ſubtracta.*

16 *An pœna dupli vel quadrupli de qua hic, poſſit exigi de iure canonico.*
Quando de iure ciuili eſt clara diſpoſitio, quæ non reperitur de iure canonico, tunc illi diſpoſitioni ſtandum eſt.
Qualiter intelligatur text. & glo. in c. fraternitas. xij. q. ij. volenti quòd in foro canonico quis non tenetur ad pœnã quadrupli, ibidem.
Leges ciuiles ſunt ſeruanda in foro conſcientia. nam qui facit ſecundum legem humanam quæ non eſt contraria iuri diuino, non peccat.

17 *Actiones reales, vindicationes appellantur.*
Diſputatio nominum relinquenda eſt pertinacibus. ibi.
Grammaticos tanium inutiles reipublicæ cenſuit Plato. ibidem.
Imperatores aliquando loquuntur groſſo modo. & ibi de vſu loquendi.
Quando plures ſunt capti pro aliquo maleficio, ceſſantibus alijs indicijs, ab illo debet incipi tortura, qui habet turpe nomen.

18 *Quare Papa mutat nomen in ſui creatione, et quis fuit primus qui dedit cauſam commutationis.*
Natio praua aliquando nocet idem in mala phiſionomia.
Gens Sclauonum eſt peſſima. Et quid de Hiſpanis, Catalanis, Anglis, Francis, Italis, Florentinis, Romanis, Siculis. ibidem.
Quando aliquis vocatur eo nomine quo vocabatur pater, præſumitur eius filius. ibidem.
Filius fit gratior patri quando eodem nomine nuncupatur. ibidem.

19 *Nomina inutilia non ſunt indaganda.*
Parũ eſt habere nomen niſi factum concurrat ibidem.

20 *Contra furem quot dantur actiones.*

21 *Dictio, Actio, pro condictione exponitur: impropriè tamen & abuſiuè.*

22 *Continuatio. l. ad l. & §. ad § quando poteſt fieri cauſa clarioris & commodioris doctri. ibi.*

23 *An ille qui obligatus eſt ad genus, teneatur ad dandum: & quid de illo qui obligatus eſt ad ſpeciem.*
Genus non dicitur perire, ſed bene ſpecies, ibidem.

24 *Qui promittit rem ſimpliciter in dubio dare intelligitur, niſi natura contractus aliud ſuaderet. & num. 15.*
Intellectus l. quod ſæpe. §. in his ff. de contrahen. empt. ibidem.
An dominium quod ipſo iure transfertur, ſit proprium. numero, 15.
Intellectus l. ſi ita diſtrahatur, §. 1. eod. tit. ibid.
Intellectus l. à Titio. de furtis. ibidem.
Declaratio l. ſi iactum retis. ff. de actio. emp. ibidem.

29 *In qualibet actione attenditur illud ad quod principaliter tendit.*
Actio furti principaliter tendit ad pœnam, condictio furtiua principaliter ad rem.
In dubio videtur intentata actio ſpecialis. limita vt ibidem.
Declaratur doctrina Bart. in l. hoc legatum. de legat. 2. ibidem.

27 *Olim dominus hodie præſumitur dominus; quod declara. & limita, vt hic.*
Idem dicendum eſt de poſſeſſore.
Exceptio qualiter debet eſſe de regula. ibidem.
Declaratur nouiter iſte tex.

28 *An condictio furtiua detur contra furem ad dandum, vel reſtituendum.*
Nemo rem ſuam poteſt petere ſibi dari oportere, niſi contra furem ageretur.
Quando excep. debet eſſe de regula, oportet quòd loquatur in termino regulæ. intellige, vt hic.

29 *An quemadmodum contra furem datur condictio furtiua ad dandum, ita etiam contra quemlibet malæ fidei poſſeſſorem.*
In pœnalibus & odioſis debet fieri reſtrictio, & non interpretatio extenſiua: ratio. & à perſona nominata non receditur, limita vt num. 30.
Specialia multiplicanda non ſunt, num. 29.
Dictio, Alius, denotat ſimilia expreſſit.

31 *Prædonibus & inuaſoribus qui furibus æquiparantur, parcendum non eſt eorum vita, ibidem.*
Malæ fidei poſ. eſt triplex: ſcilicet improbus, improbior, & improbiſſimus, ibidem.

33 *Nemo condicit rem ſuam niſi à fure. & rationem vide remiſſiuè: & limita vt procedat quando quis condicit dominium, ſecus ſi poſſ. quia tunc etiam à bonæ fidei poſſeſſore cõdici poteſt, ſi indebitè tradita ſit, num. 32. vbi vide duas alias limitationes.*

36 *Debitor antequam conueniatur, non eſt primo extraiudicium de neceſſitate compellendus, & ratio aſſignatur. & limita vt num. 34.*
Dies interpellat pro homine ſolùm in obligationibus in diẽ, ſed etiam in puris.
In obligationibus puris dantur debitori decem dies ad ſoluendum.

35 *Inſtante die ſolutionis, debitor interpellare debet creditorem, & ire ad domum ſuam, & proteſtari quòd eſt paratus ſoluere.*

36 *Interpellatio diei ſtatim in mora conſtituit, ſecus in interpellatione hominis, quia non prius conſtituitur debitor in mora quàm potuerit ſe præparare ad ſoluendum.*
Interpellatio hominis extraiudicialis quem effectum producat.
Interpellatio extraiudicialis potentior eſt quàm interpellatio iudicialis.
Quando ſunt plures debitores inſolidum obligati, & creditor interpellat vnum extra iudicialiter, vt ſibi ſoluat ſuam ratam partẽ, intelligitur inducta diuiſio, ſecus ſi iudicialiter interpellaret.
Qualiter debeat fieri interpellatio extraiudicialis.

S

SIC ITAQVE. Diuiditur & ſummatur iſte tex. ut hic per Iaſ. Et ad euidentiam dicendorum præſupponatur prius, quòd
1 † actio perſonalis de qua in iſto. §. tractatur, appellatur condictio, quæ priſca lingua dicitur denuntiatio: ut dicitur hic in tex. in uer. denuntiare. nam de iure antiquo quando aliquis agere uolebat contra aliquem ſibi obligatum, antequam poſſet eum conuenire,

riqu-

requirebatur, quòd prius illi fieret denuntiatio, vt ſolueret: & ſic fieret tractatus ſiue ſimultanea locutio de uito. & ab iſta ſimul locutione deſcendit cõdictio à Con & Dico, quaſi ſimul dictio, vel locutio, q̃ denũtiatio in actio nib. realib. nõ requirebaẽ, in quib. nõ eſt obligata pſona. §. 1. ſuprà eo. & licet hodie iſta denũtiatio non ſit neceſſaria, vt dicit glo. in verb. denũtiare. infra eo. vbi dicã, tñ ea rõne, de qua dixi, dictæ fuerunt iſtæ perſonales actiones condictiones: vt dicit ẽt gl. in quibus. infrà eo. & gl. ĩ l. actionũ genera. in prin. ff. de actio. & obligatio. quædam remanſerunt in iſto nomine generico condictiones excepta condictione furtiua, quæ eſt ſpecialis: tñ vt una cognoſceretur ab alia, additę fuerunt adiectiones quædã vnæ notæ, vt diſcerni poſſent: ut condictio ob cãm, condictio indebiti, triticaria & ſimiles: & iſtæ remanſerunt in noĩe ſui generis: quia ſunt actiones, vt plurimum generales, de quibus fit mentio in gl. in rem. infrà eo. & omnia iſta declarat Iaſo. in l. certi condictio. in prin. in 1. col. ff. ſi certũ peta. Sic ergo in §. iſto tractatur tam de cõdictionibus ſpecialibus, quàm generalibus ſm quod obligatio facta eſt. nã ſi ex cã locat. vel ſimilibus, iſta erit cõdictio, & ſic actio perſonalis ex empto, & ſic de aliis innominatis ſecundum quas in vtriſque poteris hic formare caſum. His breuiter præmiſsis venio ad tex. † In tex. ibi itaq;.
2 no. ꝙ hæc dictio de ſui natura eſt continuatiua & determinatiua caſus prædendentis, eſt taxatiua ſiue reſtrictiua caſus ſequentis: & ita ad hoc iſtum text. alleg. Moder. Tauri. poſt Are. in l. ita ſtipulatus. ver. Sabinus. in prin. ff. de verbo. ob. licet ibi Cuma. tenuerit contrarium & malè. & ita tenet Io. Crotus de Monteferrato in repet. l. ſi conſtante. in 4. co. in prin. ff. ſol. matri. alleg. inter alia text. in l. libertus. §. hæc ſcriptura. ff. de manumiſ. teſta. & vltra ipſos eſt text. in l. neganda. C. de his qui accuſ. non poſſunt. & tex. magis notabilis in l. Lucius. §. quæ habebat. ff. ad Treb. quem in notabili caſu commendat Iaſ. in l. ſi idem. colu. 1. ff. de iuriſdic. omnium iudicum. & idem Iaſon citat ſingularem in l. ſi mora. colum. ſecunda. ff. ſoluto matrimonio, poſt Bal. in repe. l. primæ. colum. 14. verſi. ſuper quinta. C. de ſac. ſan. eccle. ad ea de quibus ibi per eos. & ibi latè dixi. quibus adde Soci. cõſi. 49. capio primam. in princ. lib. 1. & in conſi. 99. circa primam. in tertia columna. lib. quarto. & conſilio. eodem nume. 7. & conſilio. 101. colum. fina. eodem libro. & ita tranſit Saly. in l. vbi adhuc. per illum textum. C. de iure dot. & in notabili quæſtio. tradunt noſtri Moder. Hiſpani in repet. §. diui. in quinta colum. de legat. primo. Quod etiam facit ad quæſtionem de facto habuit Alberi. de Roſate, vt patet in ſuo dictionario, verſicu. ita teſtator legauit domum ſuam vxori: ita tamẽ ꝙ poſsit in ea habitare toto tempore vitæ ſuæ. decidit Albericus, quòd tale legatum reſtringitur ad habitationem tãtum, nõ ad proprietatẽ. alle. c. de pace conſtan. §. in cauſis. io princi. ibi, ita tamen. & quæ no. in d. l. Lucius. §. hæredum. Et vltra ipſum pro iſta opini. bene facit text. in l. ſi habitatio. §. ſed ſi. ff. de vſu & hab. Sed contra iſtam deciſionem facit: quia illa verba ſunt poſita ad ampliandum fauorem vxoris: ergo debent latè interpretari, nec reſtringi. argumen. l. nulla. de legibus. & in iſtis terminis tenet Socin. in conſi. 100. in dubitationibus præmiſsis. in prima columna. nu. 6. cum ſeq. lib. 4 & nouiſsimi in c. quanto. in prima colum. extra de iudi. Non ob. d. §. quæ habebat. quia ille tex. loquitur in alimentis in quibus non proceditur ſecũdum ius cõmune: vt patet in l. codicillis. & in l. liberis. §. fin. de an. leg. iunctis notatis per Alexand. in l. licet Imperator. colum. fina. de leg. primo. nu. 11. & tenet Petr. de Ancha. in clemen. prima col. fin. de iure patro. cum ſimilibus: vt per Iaſ. in §. præiudiciales. in quarta colu. nume. 24. ſuprà eod. & ibi dico. Tamen pro prima opi. multum facit tex. in §. nõ ſolum. ſuprà de verb. obligationibus, quem text. dicunt nouiſsi. Floren. repeten. poſt Soc. & alios in repet. §. Cato. fol. 16 4. columna, quòd dictio Ita, importat formam & modum ſpecificatum: vt videlicet, ita verba intelligantur ſicut ſonant: pro quibus eſt doctrina Bartol. in l. quibus. §. terminus. in ſecunda colu. de condi. & demonſtra. faciunt, quæ no. Saly. in l. vbi adhuc. C. de iu. dot. ponderando illum tex. in verſic. ita. quem ſequitur Curtius in conſili. 57. incipien.

ſumma totius. in prima col. & iſta opi. videtur verior. Nam ex quo teſtator ſe reſtrinxit ad tempus vitæ vxoris, apparet de voluntate expreſſa nolle illi proprietatẽ legare: & ſic legatũ debet reſtringi non tã ex natura dictionis Ita, quã etiã quia expreſsit tps taxatum vitæ: arg. tex. & quæ ibi not. in c. ſi gratioſè. de reſcrip. lib. 6. nam conceſſum ad tempus, cenſetur denegatum poſt tempus. c. in præſentia. de probationibus. l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. de ædil. edict. & licet legatũ ſimpliciter de domo, videaẽ de proprietate. d. l. filios. & ibi Bar. ff. de vſufr. leg. Bald. in c. 1. de natu. feud. & l. Titio fundus. ff. de vſufr. leg. l. planè. §. fi. de leg. 1. Tamen iſtud nõ habet locum, quando in legato ſunt dictiones de natura ſua reſtrictiuæ per quas tacitè & expreſsè de voluntate teſtatoris conſtat, quæ attendi debet. l. in conditionibus. ff. de de condi. & demon. & quia legata de ſui natura ſunt ſtrictè interpretanda, ne grauetur hæres. l. nũmis, de leg. 3. l. vnũ. §. ſi rem. de leg. 2. Et pro hoc facit, quod dicit Bal. in l. liberti. in 7. colu. verſiculo, denuo quæro. C. de operis libert. vbi uult ꝙ ſi alicui conceditur caſtrum ſimpliciter, intelligitur ad vitam. ſic igitur à fortiori eſt hic dicendum. facit etiam in ſimili: quia tunc legatum factum ſimpliciter vxori, intelligitur pro alimentis. l. quidam. ff. de vino, tritico, & oleo legat. ita & iſtud legatum intelligitur pro habitatione tantum ſua. & circa iſtam dictionem Ita, vide in l. fructus. ſolu.
3 mat. & per Socinum conſ. 24. viſis in 3. co. li. 1. † No. primò, ſecundum Areti. & Iaſo. hic regulam, quòd dare eſt dominium transferre. concor. iura hic alle. per eos. & ita ad hoc allegat iſtũ tex. Socinus in conſi. 58. in tertia col. primo lib. & Corneus in conſil. 195. prima facie. in prin. lib. 4. Et iſtud dare, de quo hic dicitur, ius directũ ſignificat: vt dicit Bald. in l. ſi. colum. fin. C. de ſacroſanctis eccl. & alleg. text. hic. ex quo infertur, quòd ille, qui eſt obligatus ad dandum. debet adimplere per ſeipſum. & illo caſu dare, dicitur ſi verò alius pro eo, det, dare non dicitur: quia non eſt dominus, q dat nomine alterius, vt dominium transferat: & ideo nõ dicitur dare, ſed tradere: vt dicunt doctores in l. vbi autem. §. fin. de verb. obligat. facit. l. 2. ff. de conditio. & demon. Hoc tamen quo ad pœnam euitandam locum non habet: quia tunc in obligationibus dandi vnus pro alio ſoluens liberat alium à pœna. vt tradit Bart. quem ſequuntur cõiter doct. in l. quarta. §. Cato. in 8. oppo. de verb. oblig. Et iſto caſu verè dicitur dare, qui per alium dat: vt dicit Bal. in l. prima, in 5. colum. numero. 7. verſi. in mandante. C. de ſer. fugi. qui ſic debet intelligi. Et ita etiam poteſt verificari text. in l. ſtatulibera. §. ſi quis non dare. ff. de ſtatuliber. & quod dicit Albe. poſt glo. & Guli. de Cun. in l. Arethuſa. ff. de ſtat. hominum. & Bar. in l. Stichum, qui meus erit. de lega. 1. dum alle. l. cui
4 fundus. & l. pen. C. de condi. in ſertis. † Non obſtat, quod forma debet impleri in forma ſpecifica, & ſic per ipſum qui eſt obligatus ad dandum & non per alium. l. qui hæredi. & l. Mæuius. ff. de conditioni. & demõſtrationi. quia illud procedit, vbi de iure impleri poteſt: aliàs de facto ſufficit adimpleri mediante ratihabitione. l. mulier. §. j. vbi glo. & Barto. ff. de conditio. inſtit. & tenet notabiliter Barto. in l. cum ſeruus. ff. de uerb. oblig. vel illa regula. d. l. Mæuius. limitatur, vt per Bar. & pleniſsimè Moder. in l. Gallus. §. et quid ſi tantum. in 2. colum. ff. de liberis, et poſthumis. Vel tertiò dicas quòd illa regula procedit de rigore: ſecus de æquitate. l. poſthumus. ff. de iniuſt. rupto teſtamẽto. Et dictũ Bal. procedit qñ verbum, Do, in prima pſona pronunciaẽ: ſecus uerò ſi dare quis promittat: nam tunc non eſt directum, ſed obliquum, et poteſt per alium adimpleri. et iſta eſt noua ratio ſiue limitatio ad dictum Bart. in d. §. Cato. pro qua eſt deci. Iaſo. in l. cum filio. in 3. col. in primo. no. nume. 9. de legatis 2. Et licet ipſe pro illa differentia nihil alleget, eſt tamen deciſio Barto. notabilis in l. ita legatum ſit Seio. ff. de legatis
5 primo. Et iſta de plano procedunt † in verbo Dare: ſecus tamen crederem in verbo Donare: cum magna ſit differentia inter iſta: ut no. glo. in uerſi. inuitus in c. iam uero. 23. q. 6. quam ſequitur et no. Archid. in c. duo ſunt. in 12. quæſtio. in principio. et declarat Alex. licet de iſtis non faciat mentionẽ, in l. cũ quid. in ſecunda et tertia col. ff. ſi cert. petat. et notabilius in l. ſi pecuniã. in 5. col. nu. 17. ff. de cõdi. ob cau.

faciunt quæ adducit idem Alex. in l.illud.C.de col.dum fa
cit differentiam inter datum ſimpliciter & donatum.
Sed aduertendum eſt: quia iſtud mihi non videtur verũ
per text.in l.1.& 2.ff.de dona. vbi Iuriſconſultus non facit
differentiam inter dare & donare;imò promiſcuè vtitur il
lis uerbis.ad idẽ bene facit.l.inter donũ.ff.de uerb. ſig. vbi
dicitur, ꝙ donum dicitur à dando ſeu à donando.tamẽ ali
quando ſecundum ſubiectam materiam uariantur: vt tra-
dit Bartol.& Moder.in rubrica.ff.ſolut.matri.in 3.col.& no
uiſsimi in l.1.ff.de rebus dub.poſt Bart.& alios. Neque etiã
ſatisfacit,ꝙ uerbũ, Do, magis ĩ prima perſona, quã in alia
ſit directum:quia illud in re non probatur,& tale uerbum
non poteſt in ſtatutis,& alijs diſpoſitionibus regulariter in
prima perſona pronuntiari,vt congrua fiat diſpõ, vt patet
ad ſenſum.erubeſcimus ergo cum fine l.loquimur.quod tñ
dictum eſt,poteſt procedere quando proceditur ad execu-
tionẽ:vt do tibi veſtem. quo caſu iſta uerba non poſſunt ue
rificari in alio dãte.pro iſto ar. tex.in l.magis.ff.de ſolutio.
niſi eo caſu de quo per Fel.in c.nonnulli.§.ſunt & alij.in 7.
col.de reſcri.Et regula iſta tex.noſtri, ꝙ dare ſit dominium
transferre, procedit quando datur cũ cã : aliàs datio facta
ſine cauſa non eſt afficax ad transferendum dñium:ita de-
clarat Alex.iſtum tex.in l.ſi donatione.in 5.col.nu.16.C.de
col.tenet Fel.licèt de Alex.mentionẽ non faciat, in c.ſi cau
tio.in 1.col.verſi.ceſſantibus.de fide inſtrum.quod ratione
6 probat:quia videmus, † ꝙ dare & promittere à pari proce
dunt.l.ſi.C.ad legem Falc. & tñ promiſsio facta ſine cauſa
nõ eſt efficax,neque intelligitur facta ex cauſa donationis,
ſecundum communem opi.l.2.§.circa.ff.de do.excep.cum
ſi. ergo idem erit in donatione ſimpliciter facta.l.nunquã.
ff.de acqui.rer.do. Secus tamen eſt in hoc uerbo,Concedo:
quia licet de cã non appareat, tamen in dubio transfertur
dñiom,cum illud uerbum donationẽ importet:vt per plu-
ra iura probat ibidem Alex.contra Saly. & idem latè Alex.
in l.ſi quis ante.in fi.ff.de acq.poſ.& in l.cum quid.in 2.col.
nu.13.ff.ſi certum pet.cum pluribus concordan. vt per eun
dem Alex.in l.ſed ſi me putem.§.1.in prin.ff.de cõdi. inde.
& latius per Iaſ.in l.1.in prima col. per illũ tex.ff.de conſti.
prin.Sed tamen aduertendum eſt,ꝙ iſtud dictum Alexan.
& aliorum non procedit ſine dubio:quia non uidetur ratio
concludens quare magis verbũ,Concedo,in dubio arguat
ſubeſſe cauſam,quę donationem inducat,potius quàm uer
bum,,Do.cum in hoc voluntas donantis attenditur. quod
manifeſtè probatur:quia dare,nihil aliud eſt,quàm conce-
dere.ita no.Bal.& Pau.de Caſt.per illum tex. in l.cognitio.
ff.de offi. eius cui man.eſt iuriſ. quẽ ſequunt nouiſsimi Hi-
ſpani in repe.l.filiusfa.§.diui in 2.col. ff.de leg.1. & eſt tex.
ultra ipſos.in §.illud.& ibi glo.in authen.de æqual.do. ſed
datio debet fieri cum cã,ſecundũ Alex.vt ſupà:ergo & cõ-
ceſsio.& pro hoc facit,quia uerbũ,Cõcedo,quemadmodũ
verbum, Co,ad actus inter uiuos referuntur,& ita æquipa-
rantur.l.binas.la 2.cum l.ſeq.vbi gl.ff.de ſerui.vrb. prædio.
quem allegat Areti.in §.ſi vir. in princip.ff.de acqui.poſ.&
vltra ipſum eſt tex.in l.ſi cui.& ibi gloſ.ff.de ſer.ti.ge. Et de
uerbo do,eſt tex.in l.1.in fi.ff.de tab.exhi.cũ ſi.vt tradit qui-
dam Guido Papæ in tracta.de præſump.fol.1.nu.8.ergo ſi-
cut uerbum,Cõcedo,donationem importat,ita & uerbum
Do.quod tenet Soci.in conſi.92.circa primum.in 9.colu.1.
vol.ubi pro hoc plura adducit.Et quia uerbum do, eſt ma-
gis aptum ad donationem,quàm uerbum concedo, per ea
quæ docto.nouiſsimi tradunt in d.§.diui.quamuis iſta non
adducãt,neq; ſua hic refero : qx ſolũ ſufficiret loca magna
citare.itẽ & quòd uerbũ dare ẽt ſine cã importet donatio-
nẽ,ſicut de uerbo cõcedo,dicit Alex.tenet expreſſe per iſtũ
tex.in l.ſi fundũ ff.de uerb.ob. quẽ ſequitur Bal. in l.cũ vi-
rũ.C.de fideicõ.& Saly. in l.ſi donatione.C.de colla.quem
ſequitur Soci.in cõſi.93.inferius alle.in 9. col. per quæ opi.
Alex.in dictis locis,& in l.à Titio.ff.de uerb.ob.quod idem
firmauit,confunditur non tamen ex natura verbi dare,quã
etiam ex conuenientia , quam habet cum uerbo concedo,
in actibus inter uiuos: immo etiam utrunque verbum etiã
ad actus in ultima voluntate ad aptatur.vt de uerbo conce
do,eſt text.in l.vxori.§.ſi.de lega.2. & de verbo do, eſt text.
in l.2.C.de codici.& in l.ſi ſtatuliber.§.ſi filiusfa. & l.ita li-
bet.ff.de ſtatulib.& per.conſequens,ſiue inter viuos ſiue in
vltima voluntate loquamur,non eſt dñia.Sed ex alio dictũ
Alex.non uidetur verum,quòd verbum concedo,importet
translationem dominij:vt tenet Bald.in c.litibus. ſi de feu.
fue.contro.inter do.& va.& tenet Do. poſt glo. ibi in c.1.in
ver.Titio.de vſur.lib.6.idem.in c.lex eſt,in 2. diſt. & plures
alii quos Felin.refert in c.cum venerabilis.in prin. extra de
excep.niſi defendendo Alex.dicamus,quòd iſta uerba & ſi
milia ſecundum ſubiectam materiam plerunque variẽtur.
vt in terminis tradit notabili.Soci.in conſi.93.circa primũ.
in 1.col.lib.1.& in conſi.69.viſis.verſi.his tamen non obſtã
tibus eod.l.1. Et quod dictum eſt de uerbo concedo,idem
dicendum eſt in verbo relinquo: nam per illud transfertur
dominiũ tam in actibus inter viuos, quàm in vltima volun
tate,ſicut in verbo do:prout latè ſcribit Andr.Sicul.in cap.
vnuſquiſq; in 1.no.de pecu.cle.& in c.requiſiſti.in 3. col.de
teſta.vt latius ibi per eum. quod dictum pro notabili ſequi
tur Iaſ.in l.qui Romæ.§.cohæredes.in 7. colu.verſi.ſed ad-
uerte.ff.de verb.obli.& reaſſumunt nouiſsimi Hiſpani. vbi
latè inſiſtũt in repe.§.diui.l.filiusfa. de lega.1. & hoc itẽ eſt
in hoc verbo Adiudico , vel Conſigno, quod trãslationem
dñij ſignificat,cã tñ habili præcedente.& ſic verba Do,Cõ
cedo,Adiudico,& Aſsigno paribus paſsibus ambulãt,quo
ad translationem dñij:vt concludit Areti. allegãs plura in
conſi.160.longa eſt iſta conſultatio.in 7. col. in verſi. venio
ad ſextum.& ita ibi intelligunt text.noſtrum. & ita intelli-
git,& extendit Soc.in conſil.69.viſo laudo lato.in 1.colum.
nu.9.lib.4.& in conſi.14.inſignis docto.in 4.colum. eo.lib.
dum alle.l.prædia.ff.de acqui.poſſ.& in conſi.15.nu.6.eod.
lib.& not.in conſi.9.proſequendo.lib.1. & latè proſequitur
Corn.in conſi.228.incip.quòd dictus.in 2.colum.4.lib. vbi
pro hoc multa iura allegat. vbi extendit procedere in om-
ni materia per plura iura quæ ibi adducit. Et idẽ eſt in iſto
verbo Reddo, quòd translationem dominii ſignificat : ut
eſt textus & ibi gloſſ.in l.qui uxori.ff.de aur.& arg.lega.&
idem importat quod dare,l.verbũ reddendi.ff.de verb.ſig.
& hoc idẽ eſt in uerbo ſtipulatio.prout eſt text.in l.cũ mo-
ta.ſecundum doct.omnes ibi.C.de tranſa.In cõtrarium ta-
men ſolet ibi allegari text.in l.naturalis. §. & ſi quidem. de
præſcrip.uerbis.& ideo Alex.Iaſ.& alii, in d.l.cũ mota. dñt
quod regulariter illud uerbum non importat dominium,
ut d.l.naturalis.§.1.ſed in d.l.cum mota.illud ideo eſt:quia
ibi illa dictio fuit adiecta generi,de cuius natura eſt, vt do
minium transferatur.& iſtam opi.quæ fuit Bar.in d.l.natu-
ralis.§.1.approbat Soci.in conſi.158. uiſis proceſſu. in ante-
pe.colum.lib.1.tamen Lancelotus Decius in d.l.cum mota.
damnat iſtam opinio.Barto.ex eo,quia regula ſua procedit
quando additur generi generaliſsimo:ſecus ſi generi ſubal
terno:arg.gl.in l.legato generali.de leg.primo.Tamen iſta,
quæ dicit Lancelotus ſunt omnia ex eo,quia tex.in d.l.cum
mota.loquitur de parte bonum bonorum , quæ non poteſt
conſiderari,ut genus generaliſsimum ; ut tenet in terminis
Raph.Cu.poſt Pe.Ray.& Alb.in l.non amplius.§. ſi. de le.1.
quod iõ ie ſuadetur ultra ipſos.quia ex quo tex.in d.l. cum
mota.loquitur de parte bonorum, non intelligitur de toto,
ſed de dimidia.l.nomen.§.portionis.ff.de uerb.ſig.& ſi ſup
poſito,quòd de bonis ſimpliciter loqueretur,illud uerbum
non eſt aptum ad genus generaliſsimum:ſecus eſt in uerbo
rei:vt in l.1.ff.ſi cer.pet. & dixi ſuprà in §.1. & habetur in l.
rei.ff.de uerb.ſigni.Præterea in d.l.cũ mota. fuit facta tran-
ſactio ex cauſa teſtamenti,quo caſu non potuit fieri in gene
re generaliſsimo per ea,quæ no.maximè per Bar. Veronen.
in l.ſub prætextu.la prima,eodem titu. Suadetur hoc : quia
ut patet in tex.litigiũ fuit ſuper certa re.arg.l.ſi.C. de anna.
excep.ergo tranſa.nõ potuit eſſe ſub genere generaliſsimo.
l.ſi de certa.ubi no.C. de tranſa. Et ideo ex alio mihi uide-
tur,quòd doctri.Bart.non ſit uera, uidelicet, quòd in d.l.cũ
mota.illud acciderit ex eo,quia ibi fuerunt tradita bona,ut
genus &c.quia dico tibi unum,quòd ex quo fuerunt tradi-
ta ex cã tranſactionis non potuit illa rõne transferri domi-
nium, cum tranſactio non ſit apta ad hoc. caſus eſt de hoc
no.quẽ ibi ad hoc põderat Pau.de Ca. i l.ſi apud acta.C.de
tranſact.

tranſact. text. etiam quem ibi latius commendat idem Pau.
in d.l.ſi pro fundo.in 5.colum.ibi vltimo collige.& in fin.ſeo.
titu.quem text.ad hoc prius alleg. Barto.in l.naturaliter.§.ni
hil commune.in 3.col.ver.pro declaratione.ff.de acq. poſ.cú
concor.quæ tradit Aleaan.in d.l.ſi pro fundo.nu.5. Igitur eſt
neceſſariò dicendum illud fuiſſe inductum in d.l.cum mota.
ratione illius verbi,ſuſceperit.de cuius natura eſt propriè im
portare translationem dominii: quicquid docto. cómuniter
dicant.pro qua opi.videtur caſus in l.fin.C.de ſponſa.& hoc
in terminis tenet Saly.in l.ſi ex cautione. verſi. item poſt bien
nium.C.de non numerata pecunia. allegat textum in l. 1.§.ſi
mutuam.ff.ſi quid in fraud.patro. & l.tutor.§. fina.ff.de vſur.
& l.de eo.§.primo.ff.ad eahibend. cuius doctrinam ſequitur
Alexander in l.ſi ita ſtipulatus.§. Chriſogonus. ff. de uerbor.
obligatio.in 8. columm. & facit pro hoc notabilis doctrina
Bart.in l.ſi ea pluribus.ff.de ſolutio. Non obſtat textus in di-
cta.l.naturalis.§. primo. ſuper quo ſe fundat Barto. & docto.
quia dico,quòd ille text.retorquetur contra Barto.& dico ibi
eſſe caſum,quòd uerbum,accipere,idem importat quod da-
re.Nam ibi tex. ponit vnum ex quatuor contractibus innomi
natis,videlicet do,vt des:vt patet ibi in fine illius.§.1.dum di
cit,explicitus eſt articulus ille do, vt des:& tamen in illo arti
culo cófunditur iſtud verbum,accipio & do. & ſic ponit pro
eodem.ſed dare,eſt dominium trásferre,vt hic: igitur &c. &
iſtá oponionem vltra prædicta contra Bar.tenét nouiſsimi in
l.iuris gentium.in principio.in v.& vj.colum.ff.de pact.& an
te ipſos Moder. Bononienſes in tractatu de rerum permuta-
tione.edito ſuper c.1.eodem titulo.lib.vj.in vj.colu.ver.pro-
fectò.Tamen in materia tranſactionis plures text. reperiútur
de iſto verbo,accipio:vt in l.cùm proponas.& l.ſi quidem.C.
de tranſactionibus. niſi dicas ibi illa uerba per ſuperiora ſe-
cundum ſubiectam materiam regulari:vt declarat Decius in
l.non videntur data.ff.de regulis iur.& ante ipſum Maria.So-
ci.in tractatu citationum,articulo 17.in ſecunda quæſt. vbi la
tè hoc ponit.& quod dictum eſt de iſtis verbis, idem eſt dicé
dum ſi traditio ſit facta per dictionem,penes, quòd res ſit pe
nes te:ſecus ſi dicatur, quòd ſit apud te:vt dicit Roma. nota.
636.ſcis quòd contrarium reperio:quod tenet Bart.in l.Titia.
§.Caius.in tit.de leg.2.niſi etiam dicamus illud etiam debe-
re intelligi ſecundum accidentiam caſitum. Nam ſi védo fun
dum & promitto dare,ex natura contractus,verbú,dare, im
propriatur & intelligitur tradere:& ſic ſecundum materiam
contractus.l.ſi ſtipulatus.ff.de vſu. ubi eſt gl. ualde notabilis.
& ita tenet per illum tex.in d.l.ſi ſtipulatus.Riminaldus in l.
j.in 16. colum.C.de pactis. Aleaan. in l.Gallus.§.inſtituens.in
fi.ff.de liberis & poſthumis.cum ſimilibus : ut dicam in glo.
qua qui uendit, non tenetur fundum emptoris facere.l.ſi ita
diſtrahatur.§. primo.ff.de contrahenda emptione. quia ſolú
ad tradendum obligatur.l.prima.ff.de actio. empti.l.ex em-
pto.§.j.eodem titulo.& firmat latè Iaſ. ponens rationem di-
uerſitatis in §.actionum.in 24.col. num.144. infra eodem. &
ibi ante per duas col.diſcutit multa pertinentia ad iſtam ma
teriam,& propterea remedium euictionis inductú eſt:ut to-
to tit.de euictio.& probatur in d.l.ea empto. & melius in l.1.
ff.de re.permu. & hoc clarum eſt ex parte ipſius venditoris:
emptor tñ dare pretium tenetur,& ſic accipientis facere.d.l.
ex empto.§.primo.& in d.l.prima de re.permuta. & ró reddi
tur:quia tenetur in genere ad pretium.& iſta ratione attenta,
idem eſſet ea parte uenditoris quando res uendita eſſet,quæ
in genere conſiſtit:ut puta.20. ſachi frumenti.l. qui concubi-
nam.§.hæres.de leg.tertio.ita tenet Iaſ.poſt Bar. in l.cum mo
ta.in prima colum.C.de tranſact.& Iaſ.hic ſuper glo. prima.
& ibi dicam.& tenet idem Iaſon, & ibi Decius in l.ſecunda.
in fin.ff.ſi certum petatur. Et idem eſt,quando uenditor eſſet
dominus: quia tunc dare tenetur,non tradere:ut dicit Areti.
in §.pretium.ſuprà de empno.& uendi. per text. ſingularem
in l.cùm manu ſata.ff. eodem titulo. & ibi latiſsimè dixi. ad-
7 de Felin.in capitu.cum Ioan.in 9.column.de fide inſtru. † Et
omnia ſupradicta in donatione bene uerificantur. ſecus ta-
men eſt in remiſsione: quia qui remittit dominium non tranſ
fert:vt not.Socin.in l.Iulianus. in princip.ff.de conditione. &
demonſtratio.declarando tamen, ut ibi notabiliter per eum.
& reaſſumit latiſsimè Decius poſt Felin.in cap. ueniens. ſu-
per glo.prima. extra de teſtibus. Et illud quod dictum eſt, ꝙ
dare impropriatur in uenditore pro tradere,ideo eſt,quia na
tura contractus non patitur dationem.Et ideo dicit Iaſon. in
l.fin.ff.de condi.cau.da.& in §.actionum.in 23.columna, in-
frà eodem.quòd ſi conſtaret expreſsè de emptione, & fieret
conuentio de re tradenda & danda,talis conuentio dandi re
iicitur tanquam naturæ contractus contraria.& ita intelligit
d.l.ſi ſtipulatus.ut ibi latiùs per eum. Mihi tamen non uiden
tur hæc omnino uera: quia clarum eſt,ꝙ emptio & permuta
tio ſunt ſpecies contractus do,ut des:ut dicit glo.in uerſi.fa-
cies.& in uerſi.in ſuo nomine.in l.iuris gentiú.ff.de pac. ergo
ſi conuentio fiat de dando,erit, ſecundú naturam cótractus,
do ut des,à quo deſcendit emptio & non contra eius naturá:
ut dicit Iaſ.& pro hoc uidetur doctri.Barto.in l.ſtipulationes
non diuiduntur.in fi.8.q.& in l.in conuentionalibus. in fi. de
uerbo. obligat. ubi vult ꝙ emptio habeat naturam mixtam
dandi & faciendi.& hoc clarius dicit in l.ex empto.declaran
do,ut per nouiſsimos in l.iuris gentium.in principio,in 5.co
lum.ff.de pac.ubi hanc eandem opinio. contra Iaſ. latè pro-
ſequuntur:non tamen recedendum eſt à communi in iudicá
8 do, & conſulendo, per ſupradicta.† Not.ſecundò ꝙ illud qđ
meum eſt,amplius meum fieri non poteſt.ita communiter al
legatur iſte text. pro quo Iaſ.allegat legé,proprias.C.de leg.
& prius Areti.in §.primo.ſuprà de inuti.ſtipula.ubi etiam eſt
tex.de hoc & gl.ibi allegat tex.hic.Et per illum tex. iſtam re
gulam facit Iaſ.in l.cum filio.in 29.col.nume.150.de legat.1.
tea.noſtrum ad hoc idem alleg.Ludo.Bologni.in repe.rubri-
cæ.ff.ſi cer.peta.in 18.& 21.column.Et ſic habes, ꝙ ſemel do
minus non poteſt fieri amplius dominus.l. ſequitur.§.lanç.ff.
de uſucapio. & hoc pro regula tradit Socin. in tractatu fal-
lentiarum, regula centeſima. & ibi quinque modis limi-
tat. & hac ratione dicitur, ꝙ res propria pignorari non po-
teſt.l.ſi rem alienam.la..j.ff.de pig.actio.limitando tñ, ut per
Bar.in l.ex ſextante.§.Latinus.ff.de exceptio.rei iudi.Et eodé
mó neque conſtituitur in re propria uſusfructus.l. uti frui. in
prin.ff.ſi uſusfru.pet.Iaſon in §.æquè.in decima colum.num.
50.ſuprà eodem. ſic nec res propria alicui ſeruit.l. quicquid.
6 cum ſimilibus.ff.commu.prædio.†Et ſupradicta regula intel
ligitur de dominio, quod uendicari poteſt: quia illud pro-
priè & uerè meum dicitur: ut dicit Iaſon in l.ſerui electione.
§.Labeo.in quarta columna, de legatis primo. ſecus eſt ſi nó
poteſt uendicari.& iſta ratione illud quod eſt commune, nó
poteſt dici meum:ut ibi latè exorditur Iaſon.

Sed quia iſtud ultimum dictum altioré indaginem exige-
ret:ideo pro nunc uide Feli.in capitulo, omnes leges.in ſexta
columna, prima diſtinctio. & latè per Decium in l. id quod
noſtrum.in ſecunda columna.ff.de regulis iuris,& in capitu-
50 lo ratio.de præbend. † Secundò iſta regula limitatur proce-
dere,quando quis habet dominium de iure communi: ſecus
ſi de iure ſpeciali:ut dicit Bart.in l.fin.ſecunda column.C.de
ſacroſan.eccle.cum concord.ut per Alexan.in l.prima. colu.
fin.de legat.primo. quem ſequitur Decius. ubi pro iſta opin.
multa adducit in l. neque pignus.ff.de regulis iuris. & iſtam
limitationem tenet Iaſon infra in gloſſ.ſecunda uerſi.quarto.
cui hæc addas.Sed aduertendum eſt: quia in contrarium ui-
detur deciſio Domin. quem ſequuntur ibi communiter alij
in capitulo,cum perſonæ.§.quod ſi tales.in prima colum.de
priuilegijs lib.6.ubi vult, quòd illud quod eſt meum de iure
ſpeciali,puta ex priuilegio,non pót regulariter amplius meú
fieri:niſi dubium eſſet an fuiſſet meum ea prima cauſa: quia
tunc ad cautelá poteſt fieri meum ex ſecunda.c.poſt electio-
nem.de conceſ.præben.cum concord.ut per Felin. qui plura
adducit pro iſto dicto & ꝓ ampliatione, & limitatione iſtius
regulę in capitulo,inter dilectos.in 9.col.numero 17. de fide
inſtru. licet ibi de dicto Domin. mentionem non faciat hoc
idem Felin.reaſſumit in capitulo,in noſtra.in prima col. uer-
ſiculo,titulus multiplicatur. de reſcriptis. & illud dictú Do.
ſequitur ſimpliciter Areti.in l.exiſtimo.ff.de uerb. obligatio-
nibus. & Abbas in conſilio 3. nitar in præſenti cauſa.in pri-
11 ma column.in 2.parte.† Vel niſi pinguius per ſecundam cau
ſam dominii ſubueniatur:ut ibi per eum: & pro iſta ſecunda
limitatione Dominici facit, quod dicit Iaſ. infrà ſuper gloſſ.
2.in ſecúda limitatione.facit quod dicit idé Iaſ. in l.indebiti.

§.ſi nummi.in ſecunda col.ff.de condictio.indebiti.in fin. Ex
quibus videtur quòd illud dictum Bartoli & aliorum nõ pro
cedit indiſtinctè. Tertiò limitatur regula ſupradicta,ꝙ proce
dat quando res mea à meipſo rurſus peteretur, vel ipſi lega-
tur; quia tali caſu ſemel meum non poteſt fieri meum: ſecus
ſi legatur res mea ſeruo meo: quia tali caſu, licet quicquid
acquirat ſeruus, domino acquiratur; tamen bene ualet lega-
tum.textus eſt notabilis quem ibi notat Barto.in l.debitor.§.
ſi.de lega.ij. Nec obſtat ſi dicatur,quòd capacitas vel incapa-
citas ſerui procedit ex capacitate domini. l. non minus. §.j.
ff.de hæredi.inſtitu.ſed dominus eſt incapax vt ſibi legari poſ
ſit res ſua.§.ſi rem legatarij. ſuprà de legat. igitur & ſeruus
erit incapax: quia reſpondetur quòd illa regula. d.l.non mi-
nus.§.j.procedit quando eſt incapacitas ex parte perſonæ: ſe
cus verò qñ eſt ratione rei, uel mixtim:quia tali caſu talis in-
capacitas domini non attenditur, vt ſeruus ex hoc dicatur
prohibitus à legato.ita eſt notabilis doctri.Bar.in l.ſi mihi &
tibi.§. regula. de legatis primo. quem in terminis noſtris ſe-
quitur Iaſon in l.Gallus.in princ.col.3.verſic.ego tamen.ff.de
libe. & poſthu. & pro hoc notabiliter & nouiter declaratur
regula quam ponit tex.in l.2.§.j.ff.de admi.rer. ad ciui.perti.
quæ vult, ꝙ quando aliquis prohibetur ab aliquo actu,illud
per perſonam ſibi ſubiectam expedire non poteſt. Et pro iſta
limitatione facit notabilis deciſio Barto. in ſimili in l.iij. §.
hoc autem.ff.de lega. præſtan. vbi dicit quòd ſtante ſtatuto
quòd contrahens cum bannito puniatur pœna centum, ſi ali
quis contrahit cum eius filio vel ſeruo, licet illi acquirẽdum
veniat: tamen non puniuntur: quia inſpicitur cum quo con-
traho,non cui quæritur.& iſtam doctri.Barto.multum com-
mendat Areti. & eam duplici fundamento comprobat in l.
Gallus.§.quod ſi is.in ij.& iij.col.ff.de lib. & poſthu. & Iaſon
ſibi contrarius in l.ſi is qui.in 3.colum. ff.de vulga. & pup. &
Pet.Gerard.in ſingula.ſuis notabili,64.incip.nota quòd mira
biliter.licet de ea videatur dubitare Iaſon in l.ſi mihi.§.regu
la.de lega.j. & nouiſsimi repeten. videlicet Marchus Anto-
nius Baueri.in repetitio.l.cum filio.in iij.col.de leg.j. Tamen
quantum ad iſtud propoſitum illæ dubitationes facilè reſol-
uunt ex his quæ nouiſsimi ibi tradunt, quos vide: quia nihil
12 ad rem attinet; quæ omnia tanquam nouam tene menti. † Et
ſupradicta regula bene verificatur in dominio quod ſemel ac
quiſitũ,non põt rurſus acquiri:ſecus tñ eſt in poſſeſsione quę
ex pluribus cauſis mea fieri poteſt,prout declarat Bart.ĩ l.poſ
ſideri.§.ex pluribus.ff.de acqui.poſ.vbi Mod.cum ſim.vt no-
13 tabiliter per Deciũ in l.non vt ex pluribus.ff.de reg.iu.†Quin
tò declaratur iſta regula,vt procedat quãdo res propriè mea
eſt:ſecus verò in re mihi debita:quia licet largo modo mea di
catur,propriè tamen debitum non dicitur meum: vt no.glo.
ſupra princ.iſtius tituli,quam declarat & ſequitur Ro.in con.
201.pro deciſione præſentis.& in conſi.195. in caſu præmiſ-
ſo.nam aliud eſt ſuum,aliud eſt debitum. vt not. gloſ. in cle.
auditor.in uerſi.debitum.de reſcrip. quam ibi multum com-
mendat & ornat pluribus ſimilibus Barba. & reaſſumit De-
cius in conſi.300.viſa petitione.in j.colu.in ſecunda parte. &
facit pro hoc notabilis doct.Bar.in l.vẽditor.ff.de hær.& act.
ven.Reliqua quæ circa iſtam regulam dici poſſent,vide p Fel.
in c.Rodolphus.in 14.colum.de reſcriptis.Supradicta regula
procedit quando duæ cauſæ acquiſitionis dominij concur-
runt diuerſis tẽporibus:quia tunc ſemel dominus poſtea non
poteſt fieri amplius dominus ex alia cauſa:ſecus ſi eodem tẽ-
pore.quia tunc bene poſſunt concurrere.ita declarat Franci-
ſcus de Aret. in l.ſi mihi & tibi.in princ.ff.de leg.j. Sed aduer
te quòd iſta declaratio videtur contra tex.in l.non eſt nouum.
ff.de actio.empt.dum ibi probatur quòd duæ cauſæ dominij
poſſunt diuerſis temporibus concurrere ad quem text. non
bene reſpondet Areti. ex eo, quia non poteſt dici quòd ibi
erat ius accreſcendi, cum nulla ibi fuiſſet coniunctio quæ ad
tale ius requiritur vt in l.re coniuncti. vbi delarant Mod.ff.de
leg.3.& ideo cogita:quia eſt noua declaratio ad iſtum text.&
iſta regula aliter limitatur per Iaſ. in l.ſi rem meam.ff.de ver.
oblig.vbi vide. & aliam limitationem pono infra in glo. ma-
14 gis: quæ omnia tanquam noua notabis. † Not. tertio ꝙ odio
furis inductũ eſt,ut domino detur condictio furtiua, per quã
compellat furem ad dandum.ita iſtum text.not.Alexand. Iaſ.
& Soc.in l.certi condictio.in gloſ.3.ff.ſi cert. peta. & ibi hoc
ampliat Socin. licet regulariter actio realis ad dandum dño
non competat:quia cum dare ſit dominium transferre, vt ſu-
pra eſt dictum: non poteſt trãsferri in me dñiũ quod habeo:
ſed in caſu iſto odio furis datur actio ad dandũ:vt dicã Ianùs
in glo.& eſt tex.& ibi no.Alex. in l.eum qui.§.j.ff. de iureiur.
no.Alex.in l.ſcire debemus.§.ſi à fure.circa fin.ff.de verb. ob.
licet aliqui ibi dubitent:hoc tamen intelligas de fure vero &
doloſo contra quem competeret actio furti.ſecus crederẽ de
illo qui furatur credens dominum permiſſurum: quia tunc
cum contra illum non detur actio furti, nec poteſt allegari
ignorantia in eius præiudicium, ſed in eius commodum:
ideo non cenſetur odioſus, per text. notabilem quem ibi no-
tat Bartolus in l.inter omnes.§.rectè.ff. de furtis. vel ſi credi-
tor fuiſſet qui ſubtraheret pignus ſibi obligatum.l.creditor.
eodem titu. quia tunc non putarem ea quæ hic in text.noſtro
dicuntur procedere.Et hoc idẽ puto procedere, quando age
retur contra patrẽ:quia tunc ẽt non competeret cõdictio fur-
tiua.ratio eſt:quia licet de iure non infamet,infamat tñ de fa-
cto,& eſt turpis:vt dicit Bart. in l.item ſi ſeruus.in fi.ff.de im-
pen.in reb.do.fac. & ideo danda non eſt contra patrem.l.ho
nori.ff.de obſequiis à libe.& liber.præſtan.& bonus text.in l.
non debet. vbi dixi.ff.de dolo. dabitur igitur certi condictio
generalis,quando agit ad certũ:vt habetur per gl.Bar.& doc.
in l.certi condictio.in prin.ff.ſi cer.pet.vel actio in factum tẽ-
perando eam cum additione bonæ fidei:vt in d.l.non debet.
nec ex hoc irrogetur infamia,vt dixi ſupra in princip. iſtius ti
15 tuli.† Nota quartò quòd in duplo vel quadruplo in quo con-
demnatur fur,non continetur res furto ſubtracta, ſed illud
duplum vel quadruplum totum eſt pœna. ita not. hic Iaſ. &
idem Iaſ.in §.ex maleficijs.in j.notabili.infra eodem.

Sed tamen aduertendum eſt,quòd iſtud non eſt verum, ꝙ
ſit condemnatus ad duplũ non computet rẽ:nec tex. hic pro
bat.neq; alia allegata per Iaſ.nam uerum eſt,ut hic dicit text.
quòd quando agitur condictione furtiua tñ res proſequitur:
quia per illam condictionem non põt quis ad pœnam agere
ad quam exigendam alia actio prodita eſt: vt hic innuit text.
& ideo in condictione furtiua bene tunc dicit rei perſecutio
extra duplum vel quadruplũ.& hoc eſt quod dicit tex.quia iẽ
conſequor ultra pœnam dupli uel quadrupli:quæ quidem pę
na condictione furtiua peti non poteſt:non tñ dicit text. ꝙ ſi
agerem actione furti & ſic ad pœnã ſupradictã,quòd res non
debeat computari caſu quo non uellẽ agere cõdictione furti
ua,cũ in oĩbus caſibus in quibus ſimplũ pro pœna ſtatuit,res
computetur,vt in actione.l. Aquiliæ.quæ inficiando creſcit,&
in titulo furti aduer.cau.& ſta.cum ſimilib.Et iſtud pro regu-
la tradit Bald.in l.fi.in prin.per illũ tex.C.ſi de ſponſa. vbi di-
cit ꝙ vbi lex abſolutè facit mentionẽ de duplo, ineſt ſimplũ,
ſecus ſi diceret ꝙ illud duplum eſſet mera pœna:quia tali ca-
ſu lex vlterius procederet ſtatuendo in illo vt ibi per eum: &
ita intelligitur glo.in rubrica nau.cau.ſta.& ita dicit Barto. in
l.hoc edicto.§.j.ff.de publica.maximè, quia in pœnalibus de
bet mitior fieri interpretatio. l. factum.§. in pœnalibus.ff.de
regu.iur. & ſic vide,quòd prædicti text. hoc non concluden-
tes probant: tamen non eſt recedendum à prima opi. quæ eſt
communis odio furis:vt ab huiuſmodi criminibus frequenta
16 tis abſtineantur. † Hæc tamen pœna dupli vel quadrupli de
iur.cano.nõ procedit,ſed ſolum rei reſtitutio de qua hic di-
citur.glo.eſt iuncto tex.ſingularis in c.fraternitas.12.q.1.quã
multum commendat & ad hoc allegat.Feli.in c. audiuimus.
in j.col.de ſimo.& in c.1.12.colum.cum ſeq.de conſti.Mathe
ſi.not.23.no.ꝙ omnes leges.& not.48. not. ꝙ actiones. Ioan.
de Ana.in c.ſignificaſti. il ii.in pen.col. de homici. Bald.in l.
quibus diebus.§.dominus. in fi.vbi Moder.ff.de condi.& de
mon.cum concor. vt per Io.Crotum de Monteferrato in rep.
c.ii.§.ſtatuto.in glo.furium.de conſtit.lib.6. & alibi ſæpè: ut
ſcribo in §.ex maleficiis.in ſecundo notabili,in fi. infra eodẽ
ubi uide.& ita eſt communis opi.ut dicit Abb.in c.dilecti.in
tertia colum.de arbit.& in c.ſuam.de pœnis.

Tamen iſtam limitationem alias reprobaui in d. §.ex ma-
leficiis.infra eod.per unum tex.in terminis, quem ibi adduxi
contra illam gl.Modò ultra ibi dicta ex alio uidetur quòd illa
gloſ.non poteſt ſuſtineri ex eo,quia habemus regulam in c.j.
de no.

de no. ope. nun. quòd quando de iure ciuili eſt clara diſpoſitio, quæ non reperitur de iure canonico, tunc illi diſpoſitioni, ſtandum eſt. Et eo modo argumentandi vtitur Alex. in conſi. 70. viſo conſilio, in fin. ſecundo vol. & Iaſ. in rubric. ff. ſo. matri. in 6. col. verſi. & quæ ſit differentia, Abb. in c. quod clericis. circa fi. de fo. com. & alij ſcribeus vbique non parú multi: ſed in caſu iſto non eſt diſpoſitio contraria de iure canonico quæ velit ſurem non puniri in quadruplum: igitur, &c. Et omiſſa iſta regula, dico de hoc eſſe caſum in terminis de iure diuino Exodi. 22. c. vbi dicitur qui ſuratus fuerit bouem aut ouem, tenetur domino reddere quatuor boues vel oues: & ſic quadruplum. vides ergo quòd etiam de iure diuino habet locum pœna quadrupli, & per conſequens in foro conſcientiæ? & ita procedit text. in c. quoniam. 18. diſtinc. in fi. & in c. deuot. ſsimam. 12. q. 2. cum ſimilibus. ſi igitur hoc de iure diuino ſanctum eſt, non eſt præſumendum quòd canones velint contrarium, cum dicantur ius diuinum: vt in c. qualiter de ac cu. & in caſu in quo hoc vellét, non poſſent contrariú ſtatuere: per ea quæ doct. dicunt in l. fin. C. ſi contra ius vel vtil. pu. & in c. quæ in eccleſiarum. de conſtitu. & tea. in c. inſtitutionis. 25. q. j. quia tali caſu potius conuincerentur errare: vt tradunt doctores in dictis locis. Non obſt. glo. in c. fraternitas. quia illa glo. & text. loquitur in foro pœnitentiæ in quo ſacerdos non debet pœnitenti illã pœnam imponere, rõne de qua per Ant. But. & Io. An. in c. j. de pœniten. & re. videlicet ne ex qualitate pœnitentiæ crimina occulta & reuelata in confeſsione detegantur: quod etiam dicit tenendum menti Specula. cõtra multos religioſos in titulo de pœnis. in fi. vel ne inducat eos ex acerba pœnitentia ad deſperationem: vt in c. de his. & in c. allegant. 26. q. 7. iſtæ autem rationes non militant in foro conſcientiæ eccleſiaſtico immo nec in foro conſcientiæ pœnitentiali quando crimina ſunt publica pœnitentia vindicanda quia tali caſu teneo ꝙ tam iudex, quàm confeſſor poterit illã pœnam óupli, vel quadrupli imponere in recompenſationé damni: vt ſicut publicum fuit delictum ita publica ſit pœna: vt dicit text. in d. c. j. & in c. quæſitum eodem tit. no. Abb. in c. cum ſit. de Iudæ. & ꝙ dictum c. fraternitas. loquatur tantum in foro pœnitentiæ, tenet Feli. in c. j. in 12. col. de conſtit. & latius nouiſsi. Hiſpani. in tract. de vltimo fine iuris canonici, & ciuilis. in 87. col. tenet expreſsè Abb. in d. c. j. in 4. col. & ita videtur concludendum ſuper hoc puncto. Et ſecundò hoc cõcordantur iura ciuilia & canonica. pro qua opi. vlterius facit vnum notabile dictum Bal. in c. in oĩ negotio. in j. col. qui vult ꝙ leges ciuiles ſunt ſeruandæ in foro conſcientiæ. nã qui facit ſecundum legem humanam quæ non eſt contraria iuri diuino, non peccat: aliàs ſequeretur ſecundum ipſum ꝙ oĩs legum forma & ſubtilitas duceret nos ad inferos. & ſcientia legum eſſet magis damnata quam maleficiorum & ita teneas, ſaniori iudicio ſemper ſaluo.

27 No. quintò in verſi. appellamus. ꝙ actiones reales, vendicationes appellantur &c. quod dicit Io. Fab. modicæ eſſe vtilitati quia diſputatio nominum relinquenda eſt pertinacibus: & idẽ dicit Feli. in c. quanto. in prin. de præſumpt. & Alex. in l. j. §. lex Falc. in 2. col. verſ. pro doctrinã. ff. ad l. falc. Et dicit Bal. in c. ea parte M. col. penul. de appel. ꝙ acumina verborum relinquuntur Grammaticis pertinacibus, quos elegãter Plinius deridebat, ſenſus verò ſapientibus. quod dictú ſequitur Geor. Natã in repe. cle. ſæpè. in prin. col. 12. de verb. ſignific. hoc tamen intelligi volo de neotericis Grammaticis, quos tanquam exoſos & inutiles reipublicæ Plato in eius libro ſecundo procul expellendos cenſuit, atque vt aduerſarios inſequendos: de quibus etiam diuus Auguſtinus in lib. 2. de ciuitate Dei diſſerit. hi enim ſæpius & fruſtra circa inanem verborum corticem torquentur, vnum ſenſum potius attẽdere debuiſſent, & maximè hoc pro regula prudentibus datur in l. ſcire. ff. de legi. & tenet Hyppolitus in tract. de vul. in 2. charta. & ideò eſt, quòd Imperatores aliquando loquuntur groſſo modo: vt dicit Bald. in cap. j. §. & quia vidimus. in 6. col. qui ſeu. da. poſ. & reaſſumit Andre. Sicul. in repe. rubricæ. C. qui admit. in 9. col. proinde excuſari poſſunt ætatis noſtræ Iure conſulti ſi linguæ Latinæ normam prætereunt, cum permiſſum nobis videatur, eo modo loqui vt lex loquitur ſiue propriè ſiue impropriè: vt notanter dicit Bal. in l. j. C. vnde liberi. & hac de cauſa licitum etiam eſt noua vocabula inuenire cauſa doctrinæ: vt dicit idẽ Bald. in l. ſi pupilli. §. quid ergo. circa finem. ff. de negot. geſt. quam ſententiam prius Tullius protulit in libro. 3. de finibus bonorum & malorum: idem quoque Cicero, quem diſertiſsimũ inter Romuli nepotes appellat Catullus, excuſat ſe in primo de legibus quòd quoniam in populari ratione omnis ſua verſatur oratio, populariter loqui ſibi neceſſe erit: tamen Iaſon. dicit quòd iſta differentia nominum aliquando poteſt vtilitatem afferre, vt hic per eum. tu adde hoc maximè procedere in nominibus proprijs, vel pronominibus etiam agnominibus obſcœnis quæ vel maximam pariunt vtilitatem vel dãnum, vt patet ex his quæ refert ſe in facto audiuiſſe à quodam doctore, dominus Gerardus de Petra ſancta, in ſingularibus ſuis notabili. 75. inci. magnum & pulchrum, videlicet: quia ſi plures inquiſiti eſſent & capti pro aliquo maleficio, & eſſet dubium à quo prius inchoari debeat tortura, ceſſantibus alijs iudicijs, ab illo deberet inchoari qui haberet turpe nomen. & licet Petra ſancta non nominet doctorem iſtud fuit dictum Franciſci Bruni doctoris inſignis in tract. de indi. & tortura in 10. char. col. 2. vbi dicit ſe audiuiſſe à præceptore ſuo, vt puta ſi haberet nomẽ ſecundum ipſum Forabuſco, vel Vade de nocte, Veſia croce, vel Piſa guerra. nam iſta nomina ſignificant, indicium iniquitatis, vt concludit Cardinalis. Imo. & Moder. in capitulo grauis. per illum textum extra, commodat. vbi eſt & nomen Belial quod eſt nomen dæmonis. & in capitulo per inquiſitionem. de electiouibus vbi eſt nomen Maſcaron. & per Ioannem Andream. in capitulo, cum in contemplatione, de regulis iuris. & tenet Abbas in procemio Grego. in 2. col. col. nu. 7. & ibi latius per Moder. Et hinc vulgo dicitur quòd nomina ſunt nomen uenturi preſcius id modo fertur & Hyp-
6 politus dilaceratus equis. † Et propterea refert Platina in uita Sergij in creatione pontificis mutatur nomen: nam Sergius dedit cauſam edicto, qui antea Os porci uocabatur. & hnc ẽt dicit Archidia. in procœm. 6. aliam rationem reddens, de qua ibi per eum. & idem eſt in mala phiſionomia: ut dicit Bal. in l. obſeruare. in 2. col. C. quo appel. non recipian. Et hoc idem eſt reſpectu narionum: nam nano praua aliquando nocet: ut patet in l. quod ſi nolit. §. qui mancipia. ff. de edil. edic. & dicit Odofr. in l. Iul. ff. de act. emp. quod non eſſet fidendum de Sclauonibus, cum ſit deterior gens quæ ſit in mundo: ſed nolint, ex hoc Sclauones quæſo iniuriæ argumen. ſumere, cum alia alijs gentibus peculiaria ſunt uitia, quemadmodum & uirtutes: nam de Hiſpanis noſtris, ut ab ipſis prius exordiar etiam malè ſentit gloſſator Accurſius in d. l. dolum. C. de dolo. & Old dr. conſil. 84. in fi. quamuis illa potius dolo bono & induſtriæ ſiue uiuacitati gentis attribuendum arbitror. ita etiam Bald. Catalanos improbat ut ſœdifragos. in c. j. de pact. & ibi Moder. & alibi ſæpè hoc in prouerbium uſurpatur: ut in Catalonia non detur actio ex promiſſo: ſic etiam eis imputatur, ut die ſabbati carnes comedant. ut dicit Car. in cle. j. in 5. qu. de ce. miſ. & Præpoſi. in c. denique. 4. diſt. adeo ut Bal. diceret, in procœmio decreta. inci. rex pacificus. cauendum eſt a Catalanis. ſed iſta ergo apud ipſos, cum quibus iuncta amicitia fuit, obſeruari non uideo: & ideò credo illud prauæ conſuetudini uulgarium attribuendum eſſe, quia Catalanos pro Gotthalanis accipiunt, quorum alteri totam ferè Italiam incendiis & ruinis oppleuerant. Et eodem modo in iure de Anglicis aliquid ſæui crimis ſuſpicatur: ut in c. ſi gẽs Anglorum. 56. diſt. & ibi etiam Hiſpani nimia mulierum cupidine taxantur & uerſa uice ab aliis nunquam ſatis laudatis doctoribus ſummis laudibus efferuntur: nam Ptolomeus in libro quadripartito. capitulo tertio, in ſecundo tractat. ibi, Hiſpaniæ regiones, &c. de Hiſpanis hæc uerba facit: Hiſpaniæ, inquit, regiones Sagittario, & Ioui aſsimilantur: & ob hoc, qui in illis habitant libertatem appetunt, ſuntque ſani corde, & amant munditiam, atque nitiditatem. hæc ibi. ex quibus uerbis colligit R. do. Petrus de Monte, epiſcop. Brixien. in reperto. ſuo in uerbo Hiſpania. quòd Sodomia eſſe in Hiſpania repugnat conſtellationibus cœleſtibus. & ibi plures alias laudes eius, gentis exorditur: pro quibus ſufficient in hac re Titi Liuii clariſsimi teſtimonia libro. primo, ſecundi belli punici. & libr. 4. eiuſdem belli, in fi. & alibi ſæpe eorum induſtriam memorat, qua ſæpiſsimè reſpublic. Romana uſa eſt. ut teſtis eſt,

Vegetius in j.de re mil.de Romanis etiam multæ ſunt amba
ges multaque vitia ſicut & virtutes:vt patet per glo.in l.iiij.ff.
de vſucap.& in l.libertas.ff.de verb. ſignifi. & alia vitia mul-
ta congerit Archi.in c.quicunque.11.q.j.Bal.in c.fi.de appel.
Domi.in c.fundamenta.de elec.lib.6.de Florentinis etiam lo
quitur gl.in l.j.C.de erog. mili. an.li.11.& generaliter omnes
Italos vt miſeros taxat glo.in l.j.C.de vſufr.tranſ.in ver.miſe-
ri.Gallos etiam Iulius maternus in aſtronomico , vt ſtolidos
taxat. glo. etiam in c. Moyſes. 32. q.2. Normannos,Anglos &
& Polonos,vt bibaces deridet.& tex.de alio vitio Siculos in-
ſectatur in c.in archiepiſcopatu.de rapto.& apoſtil.ad Abba.
in c. cle. de exceſ. præla. & alios plures ſcriberem niſi inter-
pellari viderer: & ideò hæc licet paululum extra uaganti ſi-
mus, ſufficiant. quæ ideò ſcribere volui , quia ab alio collecta
non ſunt.quamobrem procuranda ſunt pulchra nomina:quę
ſi venderentur maximo deberent precio emi. dicere ſolebat
vxor Ioann. Andr. cuius dictum ab eo refertur & per alios
comprobatur in dicto.c.grauis.& in capit.cùm ſecundum.de
preb. Frly. poſt Abb. in proœ. decreta. Gregor.in 7. colum.
verſicu. ſubdunt tamen hic docto. & Abb. in c. primo. circa
vltimam colum.de iud:c.Et adeò multum attendenda eſt dif-
ferentia nominum:vt dicit hic Iaſ. & prius Bal.in l.ſi ideo. C.
de codicil. & in l. hac conſultiſsima. in prima.columna cum
ſequen. in princip. C.de teſta. Hinc eſt quòd quando aliquis
vocatur eo nomine quo vocabatur pater, præſumitur eius fi-
lius.tex.eſt ſingularis.in l.vxorem prægnantem. in princip. ff.
de ma.teſta. quam ad hoc pro ſingulari commendat Bald.in
c.tuam.col.2.verſi.ſi autem.de ordi.cogni.& Gerardus de Pe
tra ſancta notabili.75.incip. magnum & pulchrum. facit pro
hoc tex.in ratione ſui,in l. filiæ.§.fi.ff.de condit. & demonſtr.
nam filius gratior fit patri, quando eodem nomine nuncupa-
tur:vt patet in l.cum filius.§.pater.de leg.2. & ita olim cõſue-
tum fuerat imponi filiis nomina parentum.c. olim.8. q. 1. Ex
his igitur patet, ꝙ de nominibus diſputare eſt multũ profi-
19 cuum.† Eſt tamen vetitum ꝙ nomina inutilia non ſunt indagã
da neque diſputanda:ut per gl.in rub. ff.ſoluto matri. & de
his poſſunt intelligi quæ Iaſ. hic cumulat.

Contra tamen prædicta videtur facere glo. approbata in
ver.impoſuerint.in authen.de priuile.dot.vbi colligitur quòd
paruum eſt habere nomen,niſi factum concurrat.& idem dicit
glo.in l.quoties. C. famil. erc. quam in pulchra quæſt. ad hoc
alle.Bal.in l.fi.in 3.colum.verſicu. ſequitur videre. C.vnde le-
git.& ſic nominis impoſitio nihil facit:vt tradit Iaſ.per illum
tex.in l.id quod apud hoſtes.in pe.col.ff.de leg.j. Sed poteſt re
ſpondere illud procedere in nomine inefficaci totaliter , vel
in nomine bono:ſecus in malo,per ſupradicta, vel quando de
nomine nullum iudicium eſt:aliàs autem nomina bona mul-
tum conſiderantur:vt per glo.in proœ. cle. in prin.in ver. Io-
an.nomen gratioſum:nam quemadmodum turpe nomen eſt
dedecus,cum plerunque ex maleficijs aſſumatur. l. damnato.
C.de hæreti.ita & bonũ nomen eſt gloria & primum habẽti.
& multum iuuat.l.1.& ibi gl.C. de ſumma Trinita. tenet Alb.
20 in proœmio Grego.in 2. col. nu. 7.† Nota penultimo ex iſto
tex.in ver.plane &c.ultra doc.quod contra furem dantur tres
actiones.actio furti,quæ eſt dupli:vt hic dicitur. Item condi-
ctio furtiua,& ſic perſonalis:& actio in rem,ſcilicet rei uendi
catio, vt hic patet.Adde ꝙ datur etiam actio de tigno iniun-
cto,quando illud tignũ fuit iniunctum ædificio. item actio ad
exibendum:& tunc licet exhiberi non poſsit res, cum ſit iniũ
cta ædificio, tamen habetur ac ſi dolo deſiiſſet poſsidere qui
iniunxit:& ideo agenti datur iuramentum in litem ad extima
tionem:quæ extimatio poteſt fieri vltra duplũ: ut ſuprà de re.
diui.§.cũ in ſuo.iuncta glo.in uerſ.tigno. facit. l.ſi pro fure.§.
furti.de condi.furti.& l.qui reſtituere.ff.de rei uendi.

21 † Nota ultimo ex iſto tex.in uer. in perſonam ibi ſcilicet cõ
dictiones,quòd iſta dictio, Actio,exponitur pro condictione.
ex quo infertur, quòd ſicut condictio eſt de iure gentium. l.
rerum amotarum.cum l.ſeq.ff. re amo.ita & actio,cum unum
pro alio exponatur.ita iſtum tex.intelligit Iaſon. & ad hoc al
legat ſuprà in principio iſtius tituli.in 6.col.num.42. Tamen
iſta conſideratio non mihi uidetur concludens : quia attenta
mente Iaſ.expoſitio quæ hìc fit per Imperatorem , deberet e-
contra fieri:uidelicet illa dictio Condictiones, pro actione ex
poneretur,ut uult idem Iaſ.ſuprà,ubi no.& iſto modo intẽtio
Iaſ. haberet locum:ſed illud hic non probatur , ſed cõtrariũ,
& quidem rectè,quoniam in plus ſe habet condictio quàm a-
ctio,quicquid dicat Iaſ. quod patet,quia comprehẽdit actio-
nes perſonales & omnes ſpecies condictionum quæ ponun-
tur.ff.de condi.indebi.cum ſeq.titulis.& tex. in d.l.rerũ amo-
tarum.quandoquidem ſi ſic exponatur , nõ facit ad propoſitũ
illius ad quod Iaſ.inducit,ut dixi ſuprà i prin. iſtius tituli poſt
eum,quia illa dictio,Condici poteſt,ponitur pro exercitio a-
ctionis quod in facto conſiſtit. nam iure gentium res ſubtra-
cta ab uxore actione rerum amotarum condici poterat, id
eſt exigi actione rerum amotarũ.actio uerò ipſa eſt ius proſe
quendi.ut ſuprà dixi. & hoc optime probatur hic dum ſub-
dit,quòd condicere eſt denuntiare, quia denuntiatio fiebat ex
tra iudicium ut ſupra dictum eſt in euidentialibus. actio uero
intentatur in iudicio,ut ſuprà in princip. Nec obſtat quod a-
ctio exponatur,id eſt condictio , quia ad hoc reſpondet text.
hic quod illud fit abuſiue & ſic improprie.ut l.bona ciuitatis.
22 ff.de uer.ſig.& c.ex parte.de conſuetudi. † Gloſſ. 1. Circa pri-
mam partem inquantum Iaſ. poſt Are.& Fab. reprehendunt
iſtam glo. dum dicit iſtum. §. uenire continuatiue ad præce-
dentem. dicatis male reprehendi eo,quia cum imperator uta
tur iſta dictione, Itaque,de illius natura eſt continuare & ſub
ordinare materiam ſuper qua eſt poſita ad præcedentia,ut ſu
prà dixi in princ.iſtius text.in primo not.& hoc ſecundum re-
gulam procedit qua permittitur cauſa clarioris & commo-
dioris doctrinæ continuatio de §.ad §. & de lege ad legem:
ut per gloſſ.in l.ii.in princip.ff.de uer.ob. cum ſi.ut per Iaſ.ſu
prà in rub.iſtius tit.nu.7.Tamen hoc non obſ. ſequor commu
nem opin.quod iſte.§.non ueniat illatiue ad præcedentia, ſed
potius repilogatiue:pro quo faciunt quæ adducit Aret. in l. ſi
fundum.in prin.per illum tex.ff.manda. & ſic nõ obſtat quod
continuatiue ueniat,ut ſuprà eſt dictum,quia aliquando dicta
dictio, Itaq; contrarium importat,prout ſubiecta materia exi
git,vt patet in §.& populus itaque & c.ſupra de iure naturali.

Nec obſtat quòd de §.ad §.debeat fieri continuatio,quia il
lud procedit ubi congrue poteſt fieri.ſed hic congrue non po
teſt fieri per ſuprãdicta:igitur ut tradit Iaſon in dicta rub.De-
cius in c.prudentiam.in prin.de offi.dele. & §.ſexta.*Et in hoc*
non eſt uis,ideo non inſiſto.

23 † In ſecunda parte gl.ibi,ideo dixi. collige concluſionẽ, ꝙ
differentia eſt inter dare & tradere. quia dare eſt dominiũ in
accipientẽ transferre,ſecus tamen eſt in uer. tradere. Hoc ta-
men limitat Iaſ. in uer. tradere. niſi promiſſum fuerit genus:
quia tunc qui obligatus eſt ad tradendũ,tenetur dominiũ trãs
ferre,& tunc tradere pro dare accipitur, ut idẽ Iaſ.concludit
poſt Alex.in l.cũ mota.in 1.notabili. C.de tranſac.& in l. ii.in
fin.prin.ff.ſi cert.pet.cum ſi.ut per Alex.& alios in l. à ſubſtitu
to.de leg.1.& iſta uidetur eſſe communis opin. Et ratio iſtius
concluſionis uidetur,quando genus eſt in obligatione , uen-
ditor habet latas habenas reperiendi rẽ,& ideo tenetur dare,
quia genus non dicitur perire,quod ſecus eſt in ſpecie.l.incẽ-
diũ.C.ſi cer.pet.Tamen contra iſtam cõem opi.Philip.Decius
in d.l.ii.in fi .principii adducit plura,& finaliter concludit ꝙ
licet uenditor ſit obligatus ad genus , non tamen tenetur ad
dandum,& ſic rem accipientis facere , ſed ſufficit tradere. &
pro hoc allegat text. in l. quod ſæpe. §. in his. de contrahen.
emptio. & reſpondet omnibus allegatis in contrarium pro
communi opin. ut ibi uideas. Sed attende diligenter , quòd
communis opi.a motiuis Decii de facili defendi poteſt : quia
text. in d.l.quod ſæpe. §. in his.in quo principale fundamen-
tum facit,non probat illud ad quod ipſe adducit , quia ibi æ-
quiparatio quæ fit inter genus & ſpeciem,non fit reſpectu tra
ditionis uel dationis,ut putat Decius : quia illud iam per alia
iura declaratur,quę alleg.Bar.in l.ex empto. §. 1. ff. de action.
emp.ut in l.cum ſterilis.§.ſed cum uenditorem.eo.ti. ad quæ
non bene reſpondet Decius,attenta regula. l. non aliter de le.
3.Text.ergo in d.§.in his.æquiparat genus & ſpecies reſpectu
periculi uel emptoris uel uenditoris ſecundum quòd caſus
euenit ſicut in aliis rebus dicitur:de datione autem uel tradi-
tione nullum uerbum ibi ponitur : & per hoc patet quòd il-
la cõmunis limitatio defendiť. Sed ex alio capite ultra ipſum
& alios mihi uidetur quòd communis opin. iſtius gloſſ. &
doc.

doc.hie limitantium eam non ſit vera dum omnes poſt gloſſ.
præſupponunt,quòd qui tenetur ad ſpeciem, non teneatur da
re:ſecus ſi eſt ob igatus ad genus.nã contra primum caput eſt
textus.in l.ſi ita diſtrahatur.§.primo.ff.de contrahen. emp.vbi
promittens ſpeciem eſt conſtrictus ad illam præſtandam : &
tamen tenetur rem facere accipientis.ad idem.l.j.ff.de re.per
mu.vbi eſt vrgens caſus contra limitationem doc.non faciés
differentiam an vendita ſit res in ſpecie an in genere : ſed di-
cit ſufficere venditori tradere, cùm obligetur de euictione. ad
idem habes tex. in l.ſi iactum. ff. de actio. emp.vbi piſces qui
venditi fuerant erant capientis.& tamen dicitur ibi quòd nó
cogitur eos tradere. Et ad glo. & tex.in d.l. ſi à ſubſtituto. al-
lea. hic per Iaſ. poteſt reſponderi quòd ideo ibi eſt , quia ſu-
mus in legatis in quibus venit dare non tradere.l.j.& ij.C.cô.
de leg. Tamé tenendo primam opi.poſſet dici,quòd tea.in d.l.
ſi ita diſtrahatur.loquatur in eo qui promittit rem ſimpliciter:
vt dicit Bal.in d.l.ſi à ſubſtituto.quo caſu in dubio dare intelli
gitur.& in hoc eſt ille tex.ſingularis quem multum commen-
dat Decius in l.cum quid.in 6.colum.uerſi.in ea.gloſſ.ibi &c.
ff.ſi cert.pe.& ita etiam poteſt reſponderi ad d. l.j. & ad text.
in d.l.ſi iactum. poteſt reſponderi vt per Are.in l.certi condi-
ctio.in princip.ff.ſi cert. pet. & ibi Soc. reaſſumit in 3.colum.
ex quorum dictis duæ limitationes colliguntur notabiles ex
hac materia,quas ibi videas.Cogita tamen & uide circa iſtam
materiam Bar.in l.ſi rem meam & l.cum quis.§.hominem.ff.
de ſol.Nam de facili vtraque pars poſſet diſputari confirman
do opi. Decij. in d.l.ij. Et ad teat. in d.l. ſi ita. poteſt replicari
quòd ibi fundus non fuit promiſſus ſimpliciter, ſed in ſpecie
alias ſtipulatio non valuiſſet:cum dando fundo quinque pe-
dum,& ſic minimum liberaretur:vt eſt tex. & ibi declarat gl.
in l.cum poſt. §. gener.ff.de iure do. & ſic intellectus Bald. &
Iaſ. hic in nihilum reſoluuntur. Et text.in d.l. ſi iactum. poteſt
à ſolutionibus Aret.& Soci.eaimi ea eo quia inficiari non po-
teſt quòd actus agentium debent interpretari ſecundũ mẽtẽ
agentis.l.non omnis.cum ſi.ff.ſi cer. pe.ſed intentio emptoris
in d. l. ſi iactum. fuit principaliter iactum emere propter pi-
ſces.& illa erat finalis intentio:quo caſu ſi poſtea capiantur cẽ
ſentur illi deducti in emptionẽ:arg.l.ſi quis nec cauſam.ſi cer.
pet. & tamen dicit ibi text. quod venditor cum dominus ſit
piſcium,noo poteſt compelli ad tradendum.Sed tenẽdo opi.
Iaſo. poteſt replicari . Et primò ad text. in d. l. ſi ita.quòd il-
le text. loquitur in ſtipulatione vbi emptio locum non habet:
quo caſu ſpecialem rationem contioet,qoemadmodum in le-
gatis dictum eſt per l.j.& ij.C. com.de lega.& boe apertè pro
batur.in d.l.ſi ita.retento eodem intellectu quòd in promiſſio
ne ſpeciei loquatur : nam eo caſu dicitur ibi quod venditor
non tenetur fundum emptoris facere,& ſic ille tex.concor.cũ
quæſtione glo.Iaſ.& communi. Et ita poſſet intelligi tex.in d.
l.prima.ff.de re.permuta.Et tea.etiam in d.l. ſi iactum. ex hoc
euitatur,quia precisè ibi piſces non erant veoditi ſed ſpes : &
ideò piſcibus captis non datur precisè actio vt illi dentur:ſed
poteſt venditor dando intereſſe liberari : vt dicit Alexand. in
l.ſtipulariones non diuiduntur.col.fina.ff.de verbo.obligatio-
25 nibus. † Et illud quòd dictum eſt quod qui promiſit rem ſim-
pliciter intelligitur promittere ſe dare, procedit niſi natura
contractus ſuper quo interponitur ſtipulatio aliud ſuaderet:
vt dixi ſuprà in no.per l. ſi ſtipnlatus.in prin. ff.de vſuris.& ibi
dictis adde Bar. in l. ariſto.ff.de do. & Alex. in conſi.120. viſis
narratis.in j.col.in 3.lib.& in conſi.119. viſo proceſſu.in j.col.
ver.quod autem.in ſi.verſicu.in 5.lib.& d.Abb.Panor.in con-
ſil.15.quæritur an prædictis.in j. parte. & Ro.in conſil. 86.vi-
ſo quæſtionis rhemate. vbi no. loquitor , & tenet Ia. hic quæ
omnia ad eum addere poteris. Gloſſ.in ver. magis habes
concluſiooem ex iſta gloſſ.quòd res effecta mea noo poteſt
amplius fieri mea. §. ſi rem legatarij. ſupra de lega.circa iſtã
concluſionem vltra ea quæ dixi ſupra in ſecundo not. eſt ad-
uertendum,quòd iſta glo. & eius regula procedit quando do
minium eſt acquiſitum facto hominis, puta per traditionem
vel alio modo.ſecus ipſo iure : quia tunc ſemel dominus po-
teſt iterum fieri:ratio eſt:quia tale dominium quod ipſo iure
tranfertur,non eſt propriũ dominiũ:vt no.Soc.in l.qui Romę.
in prin. in 5. col.verſi.tertio & ultimo. ff.de verb. oblig. & ita
in terminis iſtam regulam limitant mod.Floré.repe.videlicet
quidam Almanoſus in repe.§. Cato.l. iiij. de verbo.oblig. fol.
23.nume. 216. alle.pro hoc Bartol.in l.j. C. commu.de leg.&
quia videmus,quòd legatum ſeruitutis ipſo iure conſtituitur
legatario adita hæreditate. l. ſi partem. §.j.ff. quemad. ſeruit.
amitt.& l.j.ff.de ſerui.leg.ſicut & cætera legata.l.à Titio. ff.de
fur.& tamen videmus quòd legatario competit contra hære
dem actio ad dandum illud legatum : vt in l. iij. §. dare.ff.de
vſufruc. & quòd tale legatum non trauferat verum dominiũ
tenent nouiſſi. repe. in l. legatum. la. j. de leg. j. & Iaſ. in l.
nemo rem ſuam.ff.de ver.ob.comprobo iſtam opi.ultra ipſos
per doctri. Salyce.& glo.in l. ſi. in uer.rem.C.de ſac. ſan. ecc.
qui uolunt,quod dominiũ quod tranſit in legatariũ,ex quo trã
ſit ipſo iure eſt vtile : ergo poterit talis dominus intentare a-
ctionem perſonalem ad dandũ.l. prima.C.de do.quæ ſub mo
do.Bar.in l. prima.in ſi.verſi.ſed quæro. ff.de do.tenet Decius
in conſil.35.incip.primo col. ſi.lib. 10.& Soci.in tracta. regu-
la.fallentia.99.& regula ſequenti . Tamen his non obſtan. ui
detur mihi contrarium uerius . nam quando dominium à le-
ge transfertur ipſo iure,ut eſt in legato de quo prædicti doct.
loquuntur,transfertur uerum & directum dominiũ.tea.eſt.gl.
Bar.& doc.in l.in rẽ.in prin.ff.de rei uẽ & ita tenet Bar.& Bal.
in l.ſi.reprobando ibi gloſſ. C.de ſac.ſan.ecc.Non ob. dictum
Bar.in d.l.j.quia Bar.ibi nõ firmat, neque dicit quòd dominiũ
taliter acquiſitum non ſit verum . quòd ſi ita diceret, eius do-
ctrina poteſt tolli ex diſtinctione quadam Iaſ. in l. ſi mihi, &
tibi.nu.5.de leg.j.& ex dictis eiuſdẽ Bar.in l. j.§. cùm lea. in ſi.
C.de cad.tol.Neque etiam obſtat tea.in l.prima. de don. quæ
ſub modo.quia iſte tea. loquitur quando quis habet dominiũ
cum traditione & transfert in alium ſine traditione : quia
tunc illud eſt utile:& ita eſt gl. in authen. donationem. C. de
iu.do.& gl.in l.j.C.de inoff. don.ſecus iſto caſu quando domi
nium nunquam ſuit acquiſitum facto hominis, id eſt per tra-
ditionem:quia tunc eſt verum.& ita Aleaan. & Iaſon in l. pri-
26 ma.in prin.ff.ad Trebellia . † Gl. planè.ibi.l.ceſſat.idem di-
cit gloſſ.in l.ſed ſi hac.§.prætor,in uer.ſugillat.ff.de in ius uo.
ſequitur Aret. in tracta. maleficiorum. in gloſſ. ueſtem cœle-
ſtem.& Bar.in l.j.ff.de bis qui no.in fa.& ratio iſtius gl.eſt quia
in qualibet actione attenditur illud ad quod principaliter ten
dit argum.l.prima.ff.de in lit. iuran.& condictio furtiua prin
cipaliter tendit ad rem , actio furti principaliter ad pœnam:
& ideo oimirum ſi iſta infamat, condictio furtina non : & per
hoc poteſt ſuſtineri ratio Bald. in c. at ſi clerici. de iud. quam
reprobant Mod.in l.certi condictio.in prine. ff.ſi eer. pe.& ex
hoc reſultat una no.declaratio & noua ad doctrinam Barto.
ſol.hoc legatũ.in prin.de leg.3.quæ ſemper ad hoc allegatur,
qoòd in dubio uidetur ſemper intentata actio ſpecialis : nam
illud limitatur,niſi eſſet infamatoria ſpecialis & non genera-
lis:quia tunc cenſeretur potius generalis Intentata.ita no. li-
mitat Aleaan.in l. Gallus. §. ſi eius col.2.ff. de lib. & poſth. &
27 in l.prima.§.nunciatio.12. colum.ff.de ope.no.nun. † Gloſſ.
ſi apparet.Ex iſta glo.colligitur primò ſecundum Mod. hic re
gula,quòd olim dominus,hodie præſumitur dominus , ut la-
tè proſequitur glo.in l.ſiue poſsidetis.hic alleg.in glo.& idem
latius Corne.in conſi. 24. per totum.lib.4. incip.licet in the-
mate.& in conſi.109. uidetur.in prio. 3. lib. Et hoc intelligi-
tur,ſi allegetur,ut dicit Alexander in conſilio 69. in cauſa &
lite.in tertio libro . columna ſecunda. uerſicu. accedit. quod
limita & declara ſecundum quod tradit Socin. in l. prima. in
2.colum. numer. 21. ff. de acquir. poſſ. & quod dictum eſt de
dominio,idem dicendum eſt de poſſeſsione,ut latè proſequi-
tur hic Aretin. & tenet Alexander in conſilio 33. ponderatis
uerbis,in fin.tertio lib. & in conſilio 74. viſo puncto in ſecun-
da columoa 4. libro. & in conſilio 96. uiſis oarratis.in fin.
eod. lib. Socin.in conſilio. 13. inſignis doctor .in 3. columna.
4.libro. uerum quia ſatis eatrauagans materia eſt ab ea quæ
in iſto §. tractatur , ulterius non inſiſto . Sed tu ad dicta per
Modernio. hic uide Socin. in conſilio 89. in primo libro
Corn.in conſilio 145.ad euidentiam . in pen.colum.libr. i. &
in conſilio 315. videtur in lib. ſecundo. & in conſilio 307. in
præſenti.in tertio libro.& in conſilio 301. in præſenti,in eodẽ
libro.Ea quibus omnibus hic per me allegatis habes mate-
riam latiſsime diſcuſſam,quã ſi eatendere libet,ut chartas im
28 pleas,ad iſta loca te cõuertas.† In eadẽ gl.ibi,ſed hic &c.iſta

prima ſolutio gloſ. reprehenditur per doc. hic præcipuo fundamento: quia non eſt verum, quòd condictio furtiua contra furem detur ad reſtituendum, ſed ad dandum eo, quia in tex. noſtro ponitur regula, quòd nemo rem ſuam poteſt petere ſibi dare oportere. & excipitur caſus, niſi ageretur contra furē odio furis; ergo quo ad hoc, vt exceptio ſit de regula, vulga. l. nam quod liquidè. de pen. leg. requiritur quòd loquatur in terminis regulæ: & ſic ad dandum: aliàs non eſſet bona exceptio. & ſic per iſtam rationem quæ fuit Ioan. Fab. hic tranſit Iaſon & alij cōmuniter. Sed iſta ratio nihil facit. quia quòd exceptio debeat eſſe de regula, intelligitur reſpectu generis ſiue ſubiecti, de quo loquitur regula: non autem reſpectu actus & exercitij. verbi gratia, ſi dico omnes ſcholares ſtudent niſi Petrus: certum eſt quòd hic ponitur regula & exceptio: et exceptio eſt de regula reſpectu ſubiecti: hoc eſt, quia Petrus eſt etiā ſcholaris: quia ſi eſſet ſutor nō eſſet bona exceptio, quemadmodum iſta, Omnis homo currit, niſi aſinus: quia exceptio debet loqui de homine: & ſic de ſubiecto principali: vt tradit Dy. in rubri. de regulis iuris. & Bartol. in l. ex his. de legibus. Decius in rubri. de proba. fol. ij. ſed tamen reſpectu exercitij exceptio eſt contra regulam & ei aduerſatur: vt patet in illo exemplo, quia ſcholares ſtudēt, & Petrus nō ſtudet, ſed aliud facit diuerſum à ſtudio: & ideò nō eſt exceptio de regula quo ad illud. ita dicit Bartolus in l. de his. ff. de legibus, cum ſimilibus. declarat latè Decius poſt Bartolum in l. prima. in ſecunda columna, numero vigeſimoquinto, verſiculo circa ſecundum. ff. de regulis iuris. & in rubrica extra de probationibus. Ita in propoſito noſtro eſt dicendū, quòd licet regula ſit quòd quis rem ſuam petere non poteſt actione perſonali niſi contra furem: & iſta exceptio loquitur in terminis regulæ ſcilicet de fure: quia contra furem agam actione perſonali, vt dicit hic glo. ſed non ad dandum, ſed ad reſtituendum. & ſic in hoc fit exceptio à regula actionis perſonalis. alias ſecundū iſtos exceptio & regula eſſent idem. Vel dic ſecundò & realiùs quod non eſt verum quòd hic ponatur exceptio à regula, nam ille ver. planè odio furis &c. non eſt ibi exceptio, ſed eſt interpoſitio alterius quæſtionis. prout etiam ponitur in l. ex facto. ff. de peculio. & ita ratio doctorum eneruatur. Et pro iſta gloſſ. contra Iaſonem & alios facit efficax ratio: quia ſi contra furem daretur condictio furtiua ad dandum, ſequeretur quòd ex hoc plus iuris tribueretur furi in re furata quàm bonæ fidei poſſeſſori. nam agendo contra furem ad dandum præſupponitur furem aliquid plus habere in illa re, cùm debeat dare, quod quidem verbum arguit dominium reſpectu dantis. l. nō videntur data. ff. de reg. iuris cum ſimilibus. ſed ſi agerem ad rem meam contra bonæ fidei poſſeſſorem, non poſſem agere ad dandum: vt hic dicit textus. ergo quandoquidem hæc cōdictio ad dandum dari debeat, conueniens fuiſſet, vt potius contra bonæ fidei poſſeſſorem detur, cum plus iuris dicatur habere quàm fur. argum. l. ſeruus. ff. quod vi aut clam. vnde quod detur talis condictio ad dandum contra furem non videtur quòd ſit in hoc odium furis ſed potius præeminentia. Et ideò teneas opinio. glo. hic quod detur ad reſtituendum: & in hoc ſit ſpeciale odio furis. quia cum actio quæ datur ad reſtituendum, ſit realis. vt dicit Dec. in l. res pignori. alias. §. res pignori. l. ſi quis nec cauſam. in 3. notabili. ff. ſi cer. pet. tamen contra furem datur actio perſonalis ad reſtituendum. & hoc eſt quod dicit mirabile hic gloſ. & tenet Roma. in l. ſcire debemus. §. ſi. vbi uidetur caſus pro iſta opin. ff. de verb. obliga. & ſi alicubi reperiatur quod ad dandum detur, vt innuit hic text. ſecūdum doct. illud Dare pro Reſtituere ponitur: vt in l. ſi ſeruus. in princ. ff. de ædil. edict. & facit gloſſa in rubri. ſoluto matrimonio. & hoc regulare eſt, ut illud verbum Dare, pro alio exponatur ſecundum materiam ſubiectam: vt dicit Bartolus in l. prima. C. de nego. geſt. & dixi ſuprà in primo notabili. Et ſuper hoc vlterius inſiſtere, eſt potius captioſum quàm vtile. † Gloſ. in ver. rem, ibi, item no. Ponit vnum quod mul-
29 tum commendant doct. vt hic dicit Iaſon, videlicet quòd §. noſter volens quod omnis condictio degenerat cōtra furem, procedit etiam cōtra quemlibet malæ fidei poſſeſſorem: quia eodem modo contra illos datur cōdictio furtiua ad dandum, ſicut contra furem. §. ſi tamen. ſuprà de re. diui. hic alleg. in gl.

Sed tamen iſtud dictum gloſ. non videtur verum: quia text. iſte de fure tantùm loquitur, & in malæ fidei poſſeſſore minor ratio militat: ergo in pœnalibus & odioſis debet fieri reſtrictio. l. cùm quidam. ff. de lib. & poſthu. capit. odia. de regu. iuris lib. ſexto. & ideò dicit Bald. in l. cum proponas. colum. fina. C. de hære. inſti. quod in caſibus pœnalibus non admittitur interpellatio extenſiua: quia caſus pœnales ſunt ſtricti iuris. & hinc videmus quòd licet ſubſtitutio de vno caſu ad aliū extendatur. l. fina. C. de inſti. & ſubſti. cum ſimi. tamen vbi de odio & pœna agitur, non fit extenſio: vt dicit Barto. in l. pater Seuerinam. in princip. ff. de condi. & demon. facit etiam, quia licet nomine venditionis alij contractus comprehendantur. l. ſtatuliberi. §. quintus. ff. de ſta. lib. tamen in materia pœnali ſtricta ſit interpretatio, vt tantùm pro venditione accipiatur, vt notat Bartolus. in l. qui duobus. ff. de falſ. & licet appellatione hæredis veniat hæredis hæres. in l. finali. C. de hære. inſtit. in materia tamen odioſa hoc non procedit: vt dicit ibi Bald. quæſtione 22. facit textus in l. qui liberis. §. hæc verba. de vul. & pupil. Et finaliter in odioſis à perſona nominata non receditur: vt not. Bartol. in l. multa. de condi. & de. Bald. in l. prima in iij. oppo. C. de his quę pœ. no. licet in caſu noſtro text. hic de fure loquitur odio eius: ergo à perſona nominata in text. nō eſt recedendum, neque debet fieri extenſio ad malæ fidei poſſ. cùm omnia iura alleg. hic in gloſſ. de fure loquantur. & text. hic ſpeciali ratione procedit: quo caſu ſpecialia multiplicanda non ſunt. l. in fraudē. ff. de teſt. mili. l. j. C. de do. promiſ. Præterea quia actio perſonalis, quæ competit contra furem, non poteſt dari contra malæ fidei poſſeſſorem qui poſſidere rem ſuam dicitur. ita dicit Bald. in l. ij. §. fina. in fi. Communia de leg. alleg. text. no. in l. j. ff. de vſucap. Non obſt. text. in §. ſi tamen. ſuprà de re. diui. qui melius cæteris videtur probare: quia reſpondetur quòd ille text. limitatiuè loquitur de quibuſdam alijs poſſeſſoribus. & ſic ex natura illius dictionis, Alijs, de ſimilibus expreſsis intelligēdus eſt. capit. ſedes. de reſcriptis in concor. vt per Ang. Sicu. in commento. l. cùm acutiſsimi. col. 12. C. de fideicom. vt de prædonibus & inuaſoribus qui furibus æquiparantur. vt no. Alexand. in apoſtil. ad Bart. in l. capitalium. §. famoſos. ff. de pœ. facit text. in l. eū qui. in prin. ver. adeo autem. ff. de fur. & §. furtiue. ſuprà de vſucap. & bonus text. in c. non ſanè. in fi. 14. q. 5. & in l. prima in fi. cum l. ſeq. ff. de tritica. & ſic debet intelligi de illis quorum vitæ nullos parcere debet. l. j. C. quando li. ſine iudi. ſe vin. non autem intelligendum eſt de malæ fidei poſſeſſoribus, qui non tantum dicuntur delinquere. & ita in terminis iſtam opini. tenet Pau. de Caſtro in l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cer. pet. licet prædicta non adducat. Tamen non eſt recedendum à prima opi. quæ eſt communis pro qua eſt gl. in l. ſi quis nec cauſam. quam ibi latè defendit Alexan. & allegat glo. hic: & hoc idem tenet Alex.
30 in l. ſcire debemus. §. ſi à fure. ff. de verb. oblig. † Non obſt. motiua ſuprà adducta: quia ad illa reſpōdetur quòd licet in pœnalibus non debeat fieri extenſio: fallit niſi militet aliqualis ratio, licet non tanta: vt eſt bonus text. in l. prima. §. quod autem. ff. de vſu alex. & tenet Decius in l. ſi emācipati. in j. col. de coll. cum ſimi. vt eſt text. pro hoc notabilis. in c. j. §. porro. quæ ſit prima cau. beneſi. amit: quem ad hoc Iaſ. alle. in §. tripli. nu. 21. ſuprà eo. & in l. j. in 4. col. C. de tranſact. & in l. fin. ff. de in ius vocan. neque obſtat quòd priuilegia non ſunt multiplicanda: quia eſt verum circa idem, ſecus ſi ad diuerſa: vt in l. ſingularia. ff. ſi cert. pet. & no. Alexan. in l. ſciendum. in j. col. ff. de verb. oblig. & de hoc do tibi caſum not. in l. ſi. C. ad velle. vel concordando opi. poteſt diſtingui de malæ fidei poſſeſſore, quod triplex eſt malæ fidei poſſeſſor improbus, improbior & improbiſsimus: vt declarat magiſtraliter Barto. in authen. malæ fidei C. de condict. ex leg. de prima ſpecie loquantur fundamenta ſupradicta de duabus alijs procedat opin. docto. hic & Alexan. in d. l. ſcire debemus. & has tres ſpecies exem-
31 plifica vt per Bald. in dicto loco † Secundò colligitur vna alia no. limitatio ex iſta gl. quòd regula eſt per text. hic, quòd nemo condicit rem ſuam, niſi à fure. ratio redditur per Iaſon. in l. ſi quis nec cauſam. §. res pignori. ff. ſi cert. petat. quia condictiones omnes ſunt perſonales & obligatio perſonalis præſupponit debitum: quia habēt perſonam obligatam, vt ſuprà dixi in euidentialibus: ſed in re propria non poteſt cadere obligatio. l. cum filio. de leg. j. l. neque pignus. ff. de reg. iu. igitur iſta

tur iſta

tur iſta actio perſonalis dabitur contra furem: quia odio furis potero agere ad rem meam: ut hic dicit tex. Tamen aduerte ꝙ iſta ratio Iaſ. non uidetur omnino uera: quia licet uerum ſit ꝙ condictiones dicantur actiones perſonales: illud tamen eſt impropriè. caſus eſt hic in ver. nunc uero abuſiuè. & in materia odioſa talis improprietas non attēditur ut tradit Bar. in l. multa. ff. de cōdi. & demoo. & in l. j. ff. de fonte. per illum tex. Neque. ob. quòd dentur cōdictiones contra furē: quia per hoc non infertur quòd ſint proprie actiones perſonales. patet in l. certi condictio. in prin. ubi certi condictio datur pro intereſſe & fructibus & alijs de quibus ibi: & tamen pro illis non poteſt competere actio ad dandum, cùm intereſſe ſit factum vt tradunt nouiſsi. rep. in §. Cato. & in l. ſtipulationes non diuiduntur. ponderando. l. primā. C. de ſen. quæ pro eo quod in fi. de verbo. obligat. Sic igitur patet, quòd non valet conſequentia, Datur condictio cōtra furem, ergo datur actio perſonalis: niſi lex vlterius procedat diſponendo, vt hic: ex hoc tamen
32 non poteſt fieri ratio generalis. † Secundò limita ſecundum gloſſ. hic, quòd iſta regula procedit quando quis vellet condicere dominium: & ita procedit iſte text. ſecus verò ſi poſſeſſionem: quia tunc etiam a bonæ fidei poſſeſſore condici, poteſt, ſi indebite tradita ſit. l. indebiti. §. ſi nummi. de condi. indebi. hic allega. in gloſſ. Et cum iſta regula tranſeunt omnes doc. hic. & Alexand. & alij in l. ſi alienam. ff. ſolu. matrimo. & in d. §. ſi nummi. Adde quòd iſtam glo dicit ad hoc ſingularem Alexan. vbi latiſsime videas in l. prima. in pen. & fi. col. ff. de leg. j. tu dic eſſe glo. concor. in §. legatum. in ver. hypothecaria. ſuprà de leg. Et vltra alios adde duas alias limitationes. prima quòd dicta regula fallit reſpectu vtilis dominij: quia licet directum condicere non poſsit, vtile tamē poterit. ita Bar. dicit in l. certi condictio, in fi. in princ. ff. ſi cert. peta. alleg. duo iura videlicet. l. prima. C. de dona. quæ ſub mo. & l. prima ff. de do. in generali. vbi idem tenet Barto. & ſequitur Iaſ. in d. l. certi. condi. in princip. in 10. col. & vltra ipſum idem Barto. in l. in bello. §. ſi quis ſeruum. ff. de capti.

Secundò limita, quòd prædicta regula procedit in directo dominio acquiſito de iure gen. ſecus ſi non erat acquiſitum propriè per actus iuris gen. ſed per actus ciuiles: quia tunc bene competit actio perſonalis. ita Iaſ. in d. l. certi condictio. in 10. colu. & in l. j. prima. col. & 2. per totum. C. com. de leg. & prius latè proſequitur Alexan. in d. l. prima in penul. & fin. col. de leg. j. & in conſil. 83. viſa facti narratione. in ſecundo. libro ibi ēt meminit de prima limitatione hic ꝑ me poſita & hoc idem tenet Iaſ. in l. ſi rem meam. in l. nemo. ff. de verbor. oblig. & in l. ſi eum. in princip. ver. 3. pondera. ff. ſi cert. peta.
33 † Glo. denuntiare. colligitur vnum no. dignum ſecūdum Are. hic quem ſequuntur alij omnes, quòd debitor antequam conueniatur, non eſt primo extra iudicium de neceſsitate interpellandus. l. quidam hiberus. ff. de ſerui. vrb. præd. hic alleg. in gloſſ. & omiſsis dictis doct. hic ratio iſtius quæſtionis videtur: quia dies interpellat pro homine. l. magnam. C. de contrahen. ſtip. tenet Alexan. in conſi. 51. videretur. in 5. vol. quod non ſolum procedit in obligationibus in diem, ſed etiam in puris, in quibus miſerationis gratia dantur 10. dies ad ſoluendum, ne creditor veniat cum ſacco paratus. l. promiſſor. ff. de conſti. pec. quia illi. 10. dies dati interpellant quemadmodum dies obligationis. ita per plura concludunt Moderni. Ticinenſes videlicet Claudius de aquis in l. ſi legati. in ſecunda colum. ff. de verbo. obligatio. Et non ſolum procedit in die expreſſa, ſed etiam tacita. vt in l. ſecunda. C. de iu. emphy. gloſſ. in l. ſi mora. vbi Alexand. & alij. ff. ſol. mat. tenet Iaſ. in l. cum
34 quid in 2. lect. in prin. ff. ſi cer. pet. Et iſta procedunt † quando perſona creditoris reperitur: ſecus ſi non reperiretur. l. pecuniæ fœnebris. in fi. & l. cum quidam. §. ſi pupillo. ff. de vſuris. tenet Alex. in conſi. 177. viſis & opportunè &c. in j. col. in 2. lib. cum aliis limitationibus: vt dixi in d. l. magnam. cum aliis tribus vel quatuor quas ponit Soci. in tracta. regula. fallen. 90. Et hæc videtur cauſa quare de neceſsitate extra iudicium de-
35 bitor interpellandus non eſt: † iſtud tamen totum econtra bene procedit, videlicet, quòd inſtante die ſolutionis debitor interpellare debet creditorem, & ire ad domum ſuam protestari quod eſt paratus ſoluere: vt tenet Alex. in conſi. 120. ponderatis. col. fi. in 5. vol. alle. l. ij. in fi. C. de iure emphy. & Bart. in l. item illa. de conſti. pec. licet contrarium circa hoc teneat
36 Io. de Ana. in conſi. 5. † Et iſta omnia procedunt in interpellatione diei, quæ ſtatim in mora conſtituit: ſecus in interpellatione hominis non, in qua prius conſtituitur debitor in mora quàm potuerit ſe præparare ad ſoluendum ſecundum Bal. no. in c. 1. de no. for. fideli. quem refert & ſequitur Alexan. in l. j. §. item ſi ita. col. 2. circa fi. ff. ad l. fal. Iſta tamen interpellatio hominis extraiudicialis maximum effectum producit: vt dicit hic Iaſ. & Aret. quia ubi aliàs non facta iſta interpellatione debitor conuentus in iudicio ſtatim confitens euitat expenſas: ſecus ſi non confiteretur, prout dicit Bald. in authen. contra qui. in fi. C. de non nu. pecu. & Innocen. in capit. querelam. de procur. de quibus doct. hic non faciunt mentionem: tamen ubi procederet iſta monitio ſiue interpellatio iudicialis: licet poſtea debitor in iudicio confiteretur, non euitat expenſas. ita tenet no. Abb. in c. 2. & in 2. colum. de accuſa. ubi per mod. Io. de Ana. in c. licet hely. in 4. colum. de ſimo. Ludouicus Roma. in ſingulari. 316. incip. alio ſero. cum concord. ut per Felin. in c. nouit. colum. fin. extra de iudi. ubi ponit alium effectum iſtius interpellationis extraiudicialis, de qua in d. l. quidam hiberus. hic alle. in glo. Et hanc eandem cautel. cum omnibus quæ circa ea dicit Iaſ. hic unà cum dicto Bald. in l. non ignoret. C. de fruct. & lit. expen. reaſſumit idem Iaſ. in l. certi condictio. in princip. in 2. colum. ff. ſi cer. pet. Et iſte eſt unus effectus interpellationis extraiudicialis quæ potentior eſt quàm interpellatio iudicialis, quicquid dicat hic Iaſ. ut ex prædictis patet. alium effectum ponunt Moder. Ticinenſ. in l. ſi creditores. in fine principij. C. de pactis. ſcilicet quòd ſi ſunt plures debitores inſolidum obligati, & creditor interpellat unum extraiudicialiter, ut ſibi ſoluat ſuam ratam partem, intelligitur inducta diuiſio: ſecus ſi iudicialiter interpellaret, & de iſta interpellatione iudiciali & extraiudiciali uide latè Aret. in conſi. centeſimo quinquageſimo. Vlterius aduertatis quòd interpellatio extraiudicialis de qua ſuprà dictum ſufficit quòd quo quo modo fiat: unde poterit fieri per uerba deprecatiua uel enunciatiua: & nihilominus inducetur idem effectus. ita Alexander in l. ſecunda. §. uoluntatem. in quinta colum. ff. ſol. matr. & notatur per Bart. in l. prima. in princ. in 3. quæſtione. ff. de ope. no. nuntiatione.

SVMMARIA SVPER §. SEQVENS.

1 *Omnis actio realis rei perſecutoria eſt, ſed deſcendens ex cōtractu vel quaſi contractu aut, ex maleficio eſt, vel rei perſecutoria, aut pœnalis, aut mixta.*

2 *An & quando ſub ſimplicibus contineatur mixtum. num. 3. 4. 5.*

Quod principaliter fit, attenditur. limitatur vt ibidem.

3 *Expreſſio quæ fit cauſa maioris claritatis & intelligentiæ non nocet.*

Verba prolata ad tollendum dubitationem, tolerantur, licèt ſint ſuperflua.

4 *In dubio caſus mixtus ſub ſimplicibus comprehenditur, ratione de qua ibi.*

5 *Dictio, omnis, nihil excludit.*

6 *Expreſſum illud dicitur, quod verbis ſpecialibus deſignatur.*

Quando expreſſio ſpecialis pro forma requiritur, non ſufficit generalis, ſecus verò ſi non requiratur pro forma quia tunc ſufficit generalis.

7 *Propter euitandam abſurditatem caſus mixtus ſub ſimplicibus continetur.*

8 *Omnis actio in rem dicitur rei perſecutoria, ſed non omnis actio in perſonam.*

9 *Actio depoſiti, licet regulariter ſit ciuilis, tamen in quatuor caſibus hic expreſſis dicitur prætoria.*

Actio depoſiti duplex eſt, videlicet directa & contraria, decla-

declarando vt ibi.

10 *Iniuria quæ fit Deo, eſt popularis, & quot modis fiat. ibid.*

Interdicta ſunt perſonalia in rem ſcripta. ibidem.

11 *Certi conditio ſpecialis ex ſtipulatione an detur.*

An pluralitas actionum factorum & ſententiarum præſumatur. ibidem.

12 *Quotuplex eſt certi conditio quæ datur pro mortuo.*

Diuerſitas actionum cognoſcitur ex medio concludendi, intellige vt ibi.

An certi conditio generalis & ſpecialis habeant eundem modum concludendi.

Declaratur l. v. §. conuentionales. ff. de verb. oblig. & l. a Titio. eod. tit.

13 *Qualiter differant commodatum & precarium. vide remiſſiuè.*

§. SEQVENS. Iſte † trimembrem diuiſionem continet, ſecundum quam in tres partes poteſt diuidi, & quælibet de per ſe legi. In prima parte enumerantur actiones deſcendentes ex contractu. In ſecunda parte quæ deſcendunt ex maleficio. In tertia quæ deſcendunt ex quaſi cõtractu: & hanc tertiam ſpeciem nullus conſiderauit: & hac de cauſa Iaſ. diuiſit iſtum textum in duas partes. ſecunda ibi ex maleficiis. quæ pro §. multoties allegatur. Tertia ibi, item mixta. quæ etiam pro §. aliquando notari ſolet. & quòd iſta tertia pars de mixtis ex quo contractu loquatur, patet in §. hæres quoque. ſuprà de oblig. quæ ex quaſi cõtractu.

1 † Hic tex. ſummatur ſecundum me ſic: Omnis actio realis rei perſecutoria eſt, ſed deſcendens ex contractu vel quaſi cõtractu aut ex maleficio eſt vel rei pſecutoria, aut pœnalis, aut
2 mixta. h. d. vſq; ad §. quædam. † No. j. ſecundum Iaſ. quòd mixtũ non continetur ſub ſimplicibus. patet hic: quia mixta ſpecies de per ſe conſideratur. In contrarium tamen facit tex. in §. omnium. ſuprà eo. vbi mixtum ſub ſimplici cõprehenditur: vt ibi etiam no. glo. quam omnes ſequuntur. & licet dicat hic Iaſ. ibi dixiſſe: non tamen reſoluit iſtam contrarietatem, neque de ea facit mentionem. Et ideò vos poteſtis reſpondere dupliciter. Primò, quòd licet in d. §. omnium. ſub ſimplicibus mixtũ comprehendatur, illud eſt: quia militat eadem ratio in mixto: quo caſu ſiue ſimus in fauorabilibus ſiue odioſis propter identitatem rationis caſus mixtus comprehenditur: vt no. Are. qui hanc regulam ponit in l. ſi ita ſcriptum. ff. de libe. & poſthu. ſed in §. noſtro caſus mixtus conſideratur diuerſimodè, vt puta ex contractibus & ex maleficijs in quibus diuerſus effectus & diuerſa ratio producitur: vt patet hic in tex. noſtro. Et ideo mixtum ſub ſimplicibus non comprehenditur. Comprobatur hoc ex his quæ notabiliter dicit Decius in l. rogaſti. in pe. colum. ff. ſi cert. pet. vbi dicit, quòd licet regula ſit, quòd illud quod principaliter agitur, debeat attendi. l. ſi quis nec cauſam. eod. tit. tamen illud procedit quando illud quod ſecundariò conſideratur, ſe non compatitur. ſecus verò ſi compatiuntur. & pro hoc allegat illud quod hic dicimus de mixto ſeparato: quia debet iudicari principaliter de p ſe ut ſimplex pars arg. §. ſi vero per mixtæ. in auth. de nõ eli
3 gẽ. cũ concor. vt ibi per eum. † Vel ſecundò poſſet dici quòd caſus mixtus bene comprehenditur ſub ſimplici. d. §. omniũ. ſed hic fit expreſſio cauſa maioris claritatis & intelligentiæ: quo caſu talis expreſſio non obuiat dictæ regulæ. l. pediculis. §. Labeo. ff. de aur. & argen. lega. l. teſtamen. vbi Iaſ. in vltimo not. C. de teſt. & ideò dicit Abb. in c. ſolitæ. in gl. tanquam. de maio. & obe. quòd verba prolata ad tollendam dubitationẽ tollerantur, licet ſint ſuperflua: & pro hoc eſt glo. in l. certi condictio. in principio. ff. ſi certum petatur. cum concordan. vt tradit Decius in l. quæ dubitationis. ff. de regu. iur. & ideò ſecundum regulam d. §. omnium. iſta ſpecies mixta ſub ſimplicibus comprehendi deberet: tamen ſi exprimitur, non per hoc vitiatur illa regula: quia fit expreſſio ad maiorem cautelam. l. qui mutuam. ff. manda. Sed maior ex hoc oritur difficultas ex eo, quia tex. in dicto §. omnium. videtur in dubio loqui nulla facta prouiſione de caſu mixto, quo caſu eſt doc. Barto.
4 communiter approbata. in l. ij. in prin. de verb. oblig. † quod in dubio caſus mixtus ſub ſimplicibus nõ comprehendatur: & ratio iſtius dicti videtur, licet ipſe non ponat, quia in dubio a proprietate verborum non eſt recedendum. l. j. §. is qui nauem. ff. de exerci. l. j. ff. de fonte. ſed ex proprietate ſermonis mixtum ſub ſimplicibus non continetur. l. quid ergo. §. quod ait Prætor. ff. de his qui no. infa. l. ſi ita ſcriptũ. de lib. & poſt-
5 hu. igitur &c. † Sed tu poteris reſpondere quòd in d. §. omniũ, ſatis cõprehenditur ex illa generali expreſſione, nã loquitur ibi tex. per dictionẽ vniuerſalẽ, omnis, quæ nihil excludit. l. 1. ff. de aur. & arg. leg. & l. Iulianus. de leg. 3. c. j. de cõſt. cũ ſi. vt ibi dixi: ergo dum dicit tex. omnium actionum diuiſio in duo genera deducitur: igitur videtur caſus mixtus cõprehẽdi tanquã expreſſus: & ita intelligit Bar. d. §. omniũ. in l. ii. in prin. ff. de ver. ob. Sed contra hoc poſſet iterum inſtari & dici ꝙ in d. § omniũ, nõ ſit expreſſio caſus mixti ſub illis verbis genera
6 libus: quia † expreſſum illud dicitur quod verbis ſpecialibus deſignatur. l. apud Labeonem. § hoc edictum. ff. de iniur. capitulo, inquiſitores. vbi gloſſ. de hæret. libro 6. cap. ſi epiſcopus. & ibi gloſſ. declarat de præbend. eod. libro. Sed breuiter dicas quòd iſta iura procedunt quando expreſſio ſpecialis requiritur pro forma, quia eo caſu non ſufficit expreſſio in genere, ſecus vero ſi pro forma non requiritur, quia tunc bene ſufficit generalis. l. ſancimus. §. omnem. C. de adminiſtratio. tutor. Bar. in l. prætor. ff. de ope. no. nuncia. Et ita concordat. iſta iuxta Felin. licet in alio propoſito in cap. translato. in 2. columna, de conſtitue. Et quamuis multa hincinde poſſint dici quæ poſui in d. l. ſancimus. & in repet. mea in cap. 1. de conſtitue. libro 6. tamen quia extra propoſitam quidem materiam viderentur, ideo omittam, circa quæ Nouiſſimi multum certant in l. 1. ff. de vulga. & pupi. tamen pro nunc iſtud teneatis: quia ex quo in caſu mixto non requiritur ſpecialis expreſſio ſufficit generalis, quæ colligitur ex dicta dictione, omnis, poſita in d. §. omnium. de cuius natura eſt comprehendere plures caſus etiam diſsimiles ut Aret. tradit in l. 1. §. ſed ſi mihi. ff. de ver. ob. & mod. Rhegienſes in repe. §. Cato. fo. 6. & idẽ Aret. in l. centurio. in glo. paganus. ff. de vulg. & pupil. & in l. hæres. in prin. ff. de acquiren. hære. poſt Bar. in l. moſchis. ff. de iu. fiſ. cũ aliis, vt per Corn. conſil. 237. viſo. 3. lib. quæ addenda ſunt ad
7 ea quæ dixi ſupra in §. 1. Vel † tertio poſſetis reſpondere illud ideo eſſe, vt euitetur abſurditas: nam propter eam euitandam caſus mixtus ſub ſimplicibus comprehenditur, vt not. Bartol. in d. l. ii. ſequitur Iaſ. in d. §. omnium. numer. 27. Et circa iſtam materiam mixti vide quæ dico infra in §. ex male-
8 ficiis. in primo notabili. † No. ſecundo ſecundum Angel. hic regulam generalem, quòd omnis actio in rem dicitur rei perſecutoria: ſed non omnis actio in perſonam. l. actio. ff.
9 eod. † Not. tertiò ex iſto tex. quòd licet actio depoſiti regulariter ſit ciuilis, tamen in quatuor caſibus hic expreſſis dicitur prætoria, videlicet quando quis propter metum tumultus vt incendii, ruinæ, uel naufragii rem ſuam penes aliquem depoſuit, & eſt duplex, directa, & contraria. directa prætoria eſt quando ille qui depoſuit, agit contra depoſitariũ, ut rem reſtituat, in prædictis quatuor caſibus. l. 1. §. 1. & l. quod tumultus. ff. depoſi. & iſta à principio eſt in ſimplum & ſic rei perſecutoria, ſed quando depoſitarius nollet reddere res apud eũ depoſitas, tunc eſt mixta & datur propter dolum illius in duplum computata re, & ſic eſt rei perſecutoria, vt pœnalis. contraria vero depoſiti actio prætoria datur depoſitario in eiſdem quatuor caſibus de quibus in text. contra deponentem ad recuperandum expenſas factas per depoſitarium in rede poſita, & datur vtroque modo contra hæredes eorum in dictis caſibus, ſed extra iſtos caſus de quibus dicitur, ciuilis eſt: & rationem diuerſitatis ponit gl. in verbo depoſiti. in §. actio-
10 num. infra eodem. † Gl. mixtæ. Ex iſta gl. collige quòd remedium iſtius actionis rei perſecutoriæ competit vnicuique de populo, quando aliquid fit in loco ſacro ad diminutionem loci ex ratione. quia iniuria quæ fit Deo quemlibet de populo tangit, & ſic eſt popularis. l. Manicheos. C. de hæreti. & iſta iniuria fit Deo multis modis, ut habetur in cap. conqueſtus.

de ſo.compe.& latiſsime omnia declara & proſequere ut per
Feli.in c.cum ſit.eodem tit.& quis poſsit agere iniuriarũ, an
prælatus nomine ſuo,uel nomine eccleſiæ pro rebus inuaſis,
dic ut hic per Are. & late per Feli. in c.doceri. de reſcrip. Sed
modò aduerte,quòd iſta concluſio gl.quæ ab omnibus appro
batur non uidetur uera ex eo, quia pro eo quod fit in loco ſa-
cro proditũ eſt proprium remediũ, ſcilicet actio in factum ex
alio edicto,ne quid in loco ſacro fiat,ut in l.1.& ii.ff.eo.ti.& in
l.ii.§.interdicta.ff.de interdic.ex qua actione reſtituitur opus
in priſtinũ ſtatum,ut ibi dicitur:& ſic non eſt uerũ quòd com
petat actio rei perſecutoria,cùm iure non caueatur:quia loca
ſacra in nullius bonis ſunt:ut in §.ſacræ, ſuprà de re.diui. & a
ctio rei perſecutoria cõpetit habenti ius in re : vt patet ea illo
verbo rei perſecutoria:nã eſt caſus genitiui, qui ſecundũ cões
regulas denotat dominium vel ius in re. vt tradunt docto.
in rub.ff.de ope.no.nũ.per tex.in l. ij.in prin.ff.de reli.& iſtud
mihi videtur verius, quicquid doc. hic dicant. Nec obſt. ratio
gl.quia illa eſt ſufficiens,vt detur actio in factũ ex ſupradicto
edicto,non vt nouum genus actionis inducatur. ſic ergo con-
cludendũ eſt,quòd remedium iſtius tex. in prædicto caſu non
competit,cùm ſit remedium reale: ſed interdictũ quod com-
petit ne quid in loco ſacro fiat, eſt in rem ſcriptum ſicut & a-
lia interdicta.l.j.§.interdicta.ff.de interdictis. & ſic ſunt origi
ne pſonalia,licet cũ illa adiectione:ut tenent Mod.in rub. ff. ſi
cer.pet.& tenet Iaſ.ſupra in §.j.nu.7.ergo tanquam ſpecies di
uerſæ non poſſunt ad idẽ cõpetere maxime cum de remedio
11 iſtius tex. tali caſu non reperiatur cantum.† Glo. in ver. petit
actor.concludit vnũ quòd quando quis petit certam pecuniã
ex cauſa mutui,datur certi condictio generalis:quando verò
illa promiſſa eſt per ſtipulationem , agitur certi condictione
ſpeciali ex ſtipulatione.hoc probat glo.per tex.in l.ſi quis cer
tum.ff.ſi cer.pet.& ſuprà de oblig.in prin. qui text.ad hoc idẽ
allegatur per Bar.in l.certi condictio.in prin.ff.ſi certum peta
tur.& ſequuntur ibi & hic communiter doc. & hoc idem te-
net Bart.in l.j.col.fin.uerſi.aliud exemplum.ff.de condi.ea le-
ga.& in ſpecie ad probandum iſtam communem opi.Bar.põ-
derat tex.hic in rub.ff.ſi cer.pet.in pe.col. dum loquitur in plu
rali,quibus mutuam &c.quaſi innuat,quòd duæ ſunt certi cõ-
dictiones.Sed ad iſtam ponderationem reſpondent nouiſsimẽ
In d.l.certi condictio.in ij.col.& ẽt ad iura hic allega.per glo.
Et ita mihi contraria opi.videtur de iure verior vno motiuo vl
tra ipſos:nam quòd ex mutuo oriatur certi cõdictio,hoc ideo
eſt,quia materia ad hoc habilis & ſubſiſtens reperitur,neque
contractus repugnat , vt id efficere poſsit : ſed in ſtipulatione
eſt contrarium dicendum ex eo,quia contractus ſtipulationis
non eſt aptus ad porducendam actionem ſpecialem , cum ſit
ſtipulatio introducta ad confirmationem & robur aliarum
obligationum.l.v.§.conuentionales.ff. de verb. obl. non autẽ
tanquam perſiſtens de per ſe. cum igitur non habeat per ſe
exiſtentem materiam,ſequitur quòd ea ea ſpecialis actio ori-
ri non poteſt:ut in l.iuris gentium.in prin. ff. de pac. præterea
in dubio pluralitas actionum præſumi non debet.vt dicit Bal.
in l.neque natales.col.2. C. de prob. quem ſequitur Decius in
capitulo in præſentia.in 9. notab.de proba. & eodem modo
pluralitas ſententiarum etiam non præſumitur, ut dicit Salic.
poſt Bal.in l.ij. C. de erro.aduo. neque etiam teſtamentorum
pluralitas in dubio arguitur : ut in l.omnium. vbi no. glo. C.
teſta.& idem eſt in pluralitate factorum:ut dicit Bal. in l. qui
iuraſſe.§.fin.ff. de iu. iur. cum ſimi.vt per Iaſ.in d.l. ij. colum.
2.num.7.C.de bon.poſ.ſecundum tab.& eodem modo etiam
pluralitas ſtipulationum præſumitur:ut tradunt doc.in l. ſci-
re debemut.ff.de verb.obl.& Feli.in c.cum Ioan.in 2.col.de fi
de inſtr. videmus etiam quod Iuriſconſultus non præſumi-
tur multiplicare remedia:vt in l.j.§. j.& ij.ff.ut leg. nomi. ca-
ue.ſi igitur iſta vera ſunt, clarum eſt quod in propoſito noſtro
non reperiretur niſi vnica certi condictio generalis,de qua in
l.certi condictio. in princi.ff. ſi certum petatur ex quo in du-
bio plures actiones vel remedia non præſumuntur inducta,
niſi ſint expreſſa.& in caſu prædicto nullus eſt tex. qui de con
dictione certi ſpeciali faciat mentionem. & cum iſta opi. per
alias tamen rationes tenent Vltramontani,vt refert Bar.in d.
12 l.certi condictio.in prin.videlicet † quod vna tantùm ſit cer-
ti condictio generalis,& non duæ certi condictiones, videli-
cet generalis & ſpecialis.Et inter alia illud eſt inefficax fun-
damentum illorum ad quod Bar. iudicio meo non recte re-
ſpondit,quòd diuerſitas actionum cognoſcitur ea medio cõ-
cludendi : prout late vltra adducta ibi per eos & alios tenet
Abb.in c.fin.de iudi.Alea.in l.Gallus.§.quidam recte. in j.col.
ff.de lib. & poſthu. & in conſi. 117. in 2.volu. de quo eſt text.
in l. non debet. ff. de dolo. Sed certi condictio generalis &
ſpecialis habent idem medium concludendi : ergo non ſunt
diuerſæ ſed una & eadem.Bar.in l.certi condictio. reſpondet
ad hoc,dicens quòd imò habẽt diuerſa media concludẽdi ex
eo,quia in condictione certi medium concludendi in libello
eſt,quia certum:ſed in ſpeciali certi condictione,quia mutua-
uit:& propterea ſunt diuerſæ. Iſta ſo.Barto.ibi communiter re
probatur per doctr.eiuſdem in ea.l.col.penul. dum concludit
quòd idem eſt medium in vtraque.& doct.non aliter reſpon-
dent. Sed tenendo opin. Barto. & communem ego ad illud
fundamentum reſpondeo,quòd illa regula,videlicet quòd di-
uerſitas actionum cognoſcatur ex medio concludendi , pro-
cedit inter actiones ſpeciales:ſecus ubi concurrit generalis &
ſpecialis:quia tunc poteſt eſſe quòd ſit idem medium conclu
dendi,& quòd ſint duæ actiones. caſus eſt notabilis de hoc in
l.item apud Labeonem.§.hoc edicto.ff.de iniuriis.facit quod
no.Bar.in l.j.§.hoc autem edicto.ff.de ope.no.nun.Et per hoc
remanet communis opin. firma.Ad alia fundamẽta Vltramõ.
reſpondent ſatis bene doc.in dictis locis:vbi videas. Non ob
ſtant etiam ea quæ ſuperius dicta ſunt , videlicet quòd ſti-
pulatio non eſt apta ad producendum actionem ſpecialem,
cum ſit inuenta ad roborandum alios contractus:& hinc eſt
quòd ſtipulatio ſine cauſa, id eſt,ſine contractu non valet. l. à
Titio. ff. de verborum obli.cum ſimi. quia reſpondetur quòd
illud eſt falſum:quia ſtipulatio etiam de per ſe ſubſiſtit etiam
ſine alio contractu:ut in l. prima. & per totum titulum. ff. de
verbo.obliga.& enumeratur tanquam ſpecies de per ſe:vt pa
tet in §.& ea hoc iure iuncta glo. ſuprà de iure naturali.& di-
cit Bal.in l.ſi ex pretio. in prin. poſt Cyn.C.ſi certum petatur.
quod eſt efficacior contractus quàm ſit in iure & ad hoc bene
facit text.in l.j. §. conuentionis.ff. de pactis. & in l. conſenſu.
ff.de actio.& obligatio.& quod ſine cauſa fieri non poſsit hoc
non de contractu intelligendum eſt , ſed de indiſereta qua-
dam rerum ſuarum iactatione : requiri igitur tractatum : vt l.
Titia.ff.de verbo.obligatio. quod ſi de iſtis non conſtet, vale-
bit in vim donationis,vt tenet Bar. ĩ l.nuda.col.j.ff.de do.Bal.
in l.fin. in v.oppo. C.ſi certum petatur. & idem Bart.in l.ij.§.
circa.ff.de excep. doli. Sed iſtud vltimum non teneo pro con-
ſtanti. propterea quæ contra Bart. adducit Alexand.in conſil.
19.in his quæ in themate.in j. colum.in 4.volu. vbi reſpondet
motiuis Barto. & dicit eſſe communem opin. contra eum. Et
ideo dico tibi ſtipulationem ſine cauſa ideo non valere : quia
eſt contractus multum delicatus.vt patet in l.j. & in §.ſi quis.
& §. ſi ita. eodem titulo. vel ea ratione de qua per Alexand.
in d.l.à Titio. & iſtam opin. tanquam communem vltra præ-
dicta reperio,quòd tenet Iaſ.in l. rogaſti.§.ſi à furioſo.ff.ſi cer-
tum petatur.tamen rectius & firmius cogitanti prima opi.mi
hi videtur ſolidior,quæ per iſta non ſufficienter videtur ener-
uari : quia cum ſtipulatio ſine contractu & ſic ſine cauſa eſſe
non poſsit intelligendo de conuentionali,cum ad robur cõtra
ctuum ſit inuenta, vt ſuprà dictum eſt,non videtur de ſe ſuffi-
ciens , vt certi condictionem ſpecialem induceret : quæ non
erat neceſſaria, cum non ſit contractus de per ſe,ſed adiectio
aliorum contractuum : vt tradunt Alexan. & Iaſ. in d. l.v. in
13 prin. † Circa alia cumulata hic per mod.circa materiam li-
bellorum, iſtarum actionum, quia moris mei non eſt formas
libellorum proſequi in tractatu quæ ampliari & reſtringi poſ-
ſunt pro libellantis arbitrio,vt communis habet experientia:
ideo omitto , & videatis diffuſius omnia quæ traduntur per
Iaſ. circa libellum mutui , per eundem & Nouiſsimos in d.
l.certi condictio.§.ſi nummos. & ibi diai.Item circa differen-
tias quas hic Iaſ.proſequitur inter commodatum & precariũ,
videatis omnes doc.poſt Bart. in l.ij. ff. ſi certum petatur. in
princ.& ibi diai vltra alios. modò pro comprobatione dicto
rum hic per Iaſ. vltra ibi dicta adde Alexan. in l. ſi quis antea.
in princip.in 2.colum.ff.de acquir. poſ.& per Ioan. Ignel.late
in repe.l.contractus.in 10.col.ff. de regulis iuris.& per Deciũ
ibidem

ibidem in 5. colum. & per eundem Iaſ. in l. 3. §. ex contrario. in 4. colum. ff. de acqui. poſ. In reliquis dic vt hic per Iaſ. quibus plura addenda eſſent niſi ab inſtituto propoſito longius diuagarer.

SVMMARIA SVPER §. EX MALEFICIIS.

1 *Mixtum dicitur illud quod, participat de duobus ſimplicibus declarando vt ibi latè.*

2 *An quando pro furto imponatur pœna corporalis. num. 3. 4. 5. vſque ad 14.*

3 *Pax debet fieri quando bellum ſine iniuria inter partes interuenit.*

Pax non rumpitur furto. declaratur vt ibi. & nu. 5.

Intellectus § ſi quis quinque ſolidos. de pace tenen. ibidem.

Pax non rumpitur per adulterium commiſſum cum vxore illius cum quo pax facta fuit.

Pax non dicitur rumpi, niſi offendaris in caſu antiquæ inimicitiæ ſuper quo facta fuit pax.

Per raptum etiam filiæ cum perſecutionibus illius, non dicitur rumpi pax.

4 *Fur conſuetus furari ſi deprehendatur in vltimo furto, debet furca ſuſpendi. & ratio ibi aſſignatur.*

Ex qualitate pœnæ arguitur grauitas delicti.

Peccatum veniale ex vſu fit mortale. ibidem.

5 *Intellectus non dicitur diuinatiuus ex quo declaratur per alia iura.*

Intellectus licet conueniat titulo, non debet admitti quando continet abſurdum & contra regulas iuris.

Plura iura ponit ſub rubricis quæ non conueniunt titulis.

Lex debet intelligi ſecundum titulum. ibidem.

Iuriſconſulti vt plurimùm in primis et ſecundis legibus tit. exponunt ſubſtantiam illius.

6 *Propter vtilitatem perſonæ regula iuris tranſgreditur.*

7 *Iudex in dubio præſumitur ſecundum iuris ordinem proceſſiſſe: non autem de facto, niſi contrarium probetur.*

Intellectus l penultima. ff. de condictione ob cauſam.

Iniuria naſci non debent, vnde iura naſcuntur.

Princeps nunquam præſumitur de facto procedere.

Officium publicum bonæ fidei præſumptionem inducit.

8 *Quotieſcunque in aliqua lege aliquis caſus proponitur, præſupponitur quòd omni ex parte habilitas concurrat.*

9 *Iuſtitia æqualiter obſeruari debet erga magnos & paruos.*

10 *Publicus latro furca debet ſuſpendi.*

11 *Maritus ſtatuto permittente occidens vxorem deprehenſam in adulterio, videtur renuntiare lucro dotis quod deberet habere propter illud adulterium ſi eam non occidiſſet, licet licitè fecerit.*

Fur nocturnus poteſt occidi ne delictum remaneat impunitum, cùm poſtea cognoſci non poſſet idem in banito.

Occidens furem nocturnum ſurrogatur in locum iudicis.

12 *Fur deprehenſus in trino furto poteſt ad pœnam condemnari. intellige & declara vt ibi.*

Plura verba iniurioſa vno contextu non faciunt conuitium: ſecus ſi ex interuallo.

Si plures res vno contextu donantur, vna erit inſinuatio, ſi legitimam ſummam tranſcendant tanquam ſit vna donatio, ſecus ſi diuerſo tempore.

Si domeſticus hodie furatur vnam rem paruam & cras aliam, quòd puniatur de delicto magno.

13 *An pro furto magno æquipollenti tribus poſſit imponi pœna mortis, ſicut dictum eſt de tribus furtis.*

Declaratur. l. ſi quis tres. §. penultimo. ff. de excu. tutorum.

In pœnalibus non debet fieri extenſio ad caſum non expreſſum.

Quis debeat magis puniri ſubtrahens rem vilem, an ſubtrahens pretioſam.

Quis grauius peccet cognoſcens mulierem pulchram, an cognoſcens turpem.

Vbi quis magis delectatur & moratur, plus peccat.

14 *An pœna dupli vel quadrupli habeat locum in foro conſcientiæ.*

15 *Pœna vi bo. rap. eſt triplum extra rem, computata verò eſt quadruplum.*

In fure manifeſto totum quadruplum de quo hic, eſt pœna, & ſic fur manifeſtus qui minus delinquit, plus punitur quàm vi bo. rap. & rationem aſſignat.

Contractus emptionis an ſit frequentior mutuo. ibidem.

Occidenti vxorem maior pœnitentia imponitur quàm occidenti matrem, ratione de qua ibi.

Quare fornicatio ſimplex magis puniatur in clericis quàm cætera crimina grauiora.

Quare fur diurnus non manifeſtus non poteſt occidi.

Declarantur l. furem. ff. de ſica. & alia plures. ibidem.

16 *Contra negantem actio l. Aquiliæ competit ad duplum, limitando. vt 17. 18. 19.*

Variæ pœnæ in pluribus caſibus dantur contra negantes. de quibus vide remiſſiuè.

Pœna quæ ex negatione vel mendacio reſultat, accidentalis eſt, & extrinſeca & ideo non venit petenda ratione primæ obligationis declarando vt ibi latè.

Lex ſi. ff. de rei vendicatione. limitatur, vt ibidem.

Fideiubens pro alio pro certa quantitate ſoluenda non tenetur ad pœnam quæ ex contumacia vel negatione illius reſultaret.

Stante ſtatuto, quòd dans auxilium, puniatur eadem pœna qua principalis, ſi pœna poſtea per contumaciam vel aliter fuerit aucta, ille non teneretur.

Statuto dictante, quòd pater teneatur ſoluere condemnationem pro filio, non tenetur ſoluere pœnam quadrupli, quæ per aliud ſtatutum eſſet poſita non ſoluenti intra menſem.

18 *Licet non reſpondens poſitionibus habeatur pro confeſſo, tamen fallit quando quis poneret ſcienter falſum.*

Tex. in l. 2. §. quòd ſi actor. C. de iuramen. calum. puniens nolentem iurare, non procedit quando libellus eſſet ineptus, vel non concludens.

Lex, damus. C. de fal. declaratur & ampliatur. An ex actu nullo quis puniatur.

20 *Plus punitur qui palam delinquit quàm qui clam, ratione de qua ibi. & nu. 21.*

Aliquando peccata occulta magis puniuntur, vt hic.

An plus punitur diſputans de fide cathol. publicè, quàm occultè. num. 22.

Quando actus dicatur fieri clam & quando palàm: vide remiſſiuè.

Debitor hodie non poteſt eſſe tutor pupilli.
An & quando furtum permittatur, & etiam homicidium.
23 *Pœna iſtius §. habet locum in differente ſoluere legata.*
Diſpoſitio iſtius textus, an habeat locum in Iudæis. ibidem.
Declaratur & limitatur l. Chriſtianis. C. de Paganis. ibidem.
An raptor & fur manifeſtus differant. ibidem.
Nouus intellectus ad l. ſi vendidero. §. cum raptor. ff. de furtis, ibidem.
24 *Iuſta cauſa dilationis excuſat à pœna tam legali quàm conuentionali, & à dolo & à mulcta. & quid de iniuſta. nume. 25.*
25 *Difficultas excuſat à periurio & non à pœna.*
Specialia non ſunt multiplicanda.
Licet iniuſta cauſa excuſet à dolo, non tamen à contemptu nec à lata culpa, neque etiam à pœna legali vel ſtatutaria: quia requiritur iuſta cauſa, vide tamen nu. 06. & 29. 30. 31. 32. & 33.
27 *Tranſgrediẽs canonem ex concupiſcentia, vel ira, aut alia cauſa etiam non iuſta, non punitur de contemptu, etiam ſi illa cauſa iniuſta beſtialis ſit.*
Contumacia propriè non eſt crimen.
Dolus eſt proprio delictum.
28 *Cauſa iniuſta præſtat bonam fidem, intellige ſi probetur. 29. & an proſit ad præſcribendum. 34. prodeſt etiam ad faciendum fructus ſuos. 35.*
31 *Qui poteſt legitima exceptione repelli, dicitur obligatus ad non petendum.*
35 *De iure canonico hodie poteſt præſcribi longiſſimo tempore cum ſola bona fide ſine titulo.*
36 *An ſit vera glo. hic in quantum vult quòd ſi eccleſiæ ſoluatur indebitum non poteſt repeti.*
Eccleſia eſt cultrix iuſtitiæ, & alteri præiudicare non vult.
Eccleſia non ditatur cum aliena iactura: nec ſuccedit in aliquod turpe lucrum.
37 *Non tantum fauendum eſt locis pijs, vt alijs iniuſtitia fiat.*
Eccleſia non exigit aliquod vltra iuſtum pretium neque pœnas legitimas puta dupli vel quadrupli.
38 *In pertinentibus ad eccleſiam, imperatori non eſt data authoritas imperandi, ſed neceſſitas obſequendi. declarando vt ibi.*
39 *Quod dicitur hic in gloſ. quòd ſi hæres non habeat vnde ſoluat, debeat luere in corpus, non procedit in eccleſia quæ non requirit amplius à debitore quàm facere poſſit, & non habeat pœnam temporalem, ſed ſpiritualem.*
40 *An ſi ille qui negauit relictum eſſe factum eccleſiæ, & poſtea pœniteat & confiteatur eſſe relictum, releuetur per confeſſionem à pœna de qua hic. numero 41. 42. 43. 44.*
41 *Pœna dupli de qua hic, ideo habet locum, quia actor grauatur onere probandi.*
42 *Quando pœna imponitur habito reſpectu ad aliquem finem & non ad principium actus, ſemper pœna pœnitentia tollitur.*
43 *Stante conſtitutione epiſcopi quòd omnis contractus vſurariorum cenſeatur de duplo. ſi vſurarius reſtituat vſuras, per illam pæſentiam non ſolum euitat pœnam, ſed etiam abletur nomen vſurarij.*
44 *Licet filia quæ peccauit in corpus, nec ali nec dotari debeat à patre: tamen ſi agit pœnitentiam debet ali & dotari. idem in filio qui propter ingratitudinem pot erat exhæredari.*
45 *Per ſimulatam pœnitentiam non debet deludi prouiſio legis.*
46 *Scholaris qui fuit priuatus matricula, quia fuit inobediens rectori, ſi pœnitet debet recipi in matricula.*
47 *An ſemel malus deſinat eſſe malus per pœnitentiam. vide remiſſiuè.*
Habito fine non eſt curandum de modo. ibidem.
49 *Dilatio ſolutionis non facit committere pœnam, niſi ad iudicium quis trahatur.*
Diſpoſitio l. in minorum. C. in quibus cau. in integ. reſtitu. non eſt neceſſaria. ampliatur nouiter. ibidem.
Diſpoſitio l. ſi C. de ſacroſan. eccle. in quibus caſibus procedat. ibidem.
50 *Fauore religionis & reipublicæ debet fieri extenſio.*
Priuilegia an extendi debent extra caſus expreſſos. ibidem.
Priuilegia conceſſa principali, conceduntur eius ſeruitoribus. ibidem.
51 *Fiſcus eccleſiæ Romanæ maior eſt Imperatore.*
Eccleſijs multum eſt fauendum, limitando vt ibidem.
Eccleſia debet eſſe cultrix iuſtitiæ. ibidem.
Relictũ Deo vel Sanctis an habeat priuilegium iſtius tex. ibidem.
Eccleſia in dubio debet intelligi de maiori. ibidem. & de qua eccleſia intelligatur. latè ibidem.
Regula quòd verba debent capi in potiori ſignificatu, limitatur. ibidem.
53 *Intellectus l. Titia. §. ſia de aur. & argen. lega. latius diſcuntur ibidem.*
Relictum eccleſiæ debetur pauperiori. ibidem.
54 *Relictum imagini depictæ in muro, cui debeatur.*
Hæc eſt ſecunda pars. §. ſequens. aliàs allegatur pro .qui diuiditur & ſummatur: vt hic per doct.

5 EX MALEFICIIS. Not. primò ſecundum Ange. hic, quòd mixtum dicitur illud quod de duobus ſimplicibus componitur: de quo fuit ſupra dictum in princip. §. ſequens. & not. omnes in l. Imperium. ff. de iuriſdictio. omnium iudi. Aduertendum tamen eſt, quòd licet mixtum à duobus extremis pendeat, tamen regulariter ſortitur naturam alterius, non autem æqualiter producitur: vt tradit Signor. de homed. in conſi. 48. incipien. quæritur. in prima columna. per text. in l. prima. §. ætatem. ff. de aqua quoti. & æſtiu. & l. Titiæ textores. in tertio caſu de legatis primo, facit quod not. Dyn. in regula, qui tacet. & in regula, is qui tacet. de reg. iuris lib. ſexto. l. quæritur. de ſtatu hominum. declarant Moder. poſt Abb. in capit. quanto. de iudi. & in caſu noſtro ita dicendum videtur, quòd actio mixta naturam potius pœnalis actionis quàm rei perſecutoriæ ſequatur, cum pœna præponderet. argu. l. in ſeruorum. ff. de pœnis. & in §. ſi quis in alia tabula, ſuprà de rer. dub. cum ſimilibus. vt not. Iaſon in §. omnium. numer. 29. ſupra eodem, & Alexand. in l. quinta. in prima columna. ff. de verborum obligatio. & in conſi. 121. lib. primo. Sed tamen contrarium dici poteſt ex eo, quia in mixtis rei perſecutoriis mixtum debet denominari à minus digniori parte: vt eſt text. in l. hæreditatis. & ibi not. Saly. C. de petitio. hæredita. Præterea iſta quæ dicta ſunt, intelliguntur, niſi qualitas quæ de ſe potentior eſt, acceſſoriè ueniat: quia tunc in denominatione qualitas principalis attenditur. §. ſi tamen, ſupra de rerum diuidun. de quo per Feli. in c. j. de præſcrip. & finaliter in iſta materia poteſt concludi, quòd in caſu mixto

mixto attenditur illa qualitas propter quam minus iuri communi derogatur: ut not. Abb. in c. ſuper quæſtionum. §. ſi vero. in verſi. vl. noto. de offi. deleg. & hoc idem in no. caſu tradit Pet. de Anch. in conſi. 36. incip. contra Io. cum ſi. vt per Rochum Curtium in tract. de iure pat. in verbo, ius. in j. q. acceſſoria. vii. principalis. & per Decium in conſi. 9. aliàs. 213. viſis his. in 1. col. 2. parte & in oo. q. tradit Georg. naram repe. cle. ſæpe. §. quia. in 4. & 5. col. de verb. ſig. & Alea. in l. 2. circa fi. de leg. j. & in l. v. in 1. col. ff. de verb. obl. & in conſi. 21. in 1. volu. Abb. in rub. de eacept. & in c. j. de iure pat. fac t quod dicit Bal. no. in tractat. dotis in 6. parte. in 37. ſpeciali circa fin. cum multis aliis concor. vt dixi in cap. ꝙ in dubiis. de conſecra. ecle. vel alta. & vide prò & contrà Signorel. in d. conſil. 48.

† Not. ij. ſecundum Iaſ. hic, ꝙ pro furto ſiue manifeſto, ſiue non manifeſto non imponitur de iure aliqua pœna corporalis, ſed tantum pecuniaria dupli vel quadrupli. authenti. ſed nouo iure. C. de ſeru. fugit. tenet Alexand. in conſi. 5. in caſu inquiſitionis col. fi. lib. j. & conſi. 135. circa primũ col. pe. eo. lib. & Bar. Veron. in cõſi 80. quod ell in ordine finale, col. pe. nu. 6. & Alexan. conſi. 110. ſtante ſtatuto. in fin. lib. 4. Fallit tamen iſta regula ſecundum Angel. hic in tribus caſibus in quibus pro furto pœna mortis imponitur. primus eſt in c. j. §. ſi quis quinque ſolidos. de pace tenenda vbi pro furto quinque ſolidorum laqueo quis ſuſpenditur. Sed tamen ad illum tex. rñdet idem Ang. hic & ſequitur Iaſ. ꝙ ideo ibi pro furto imponitur pœna mortis: quia vnà cum furto concurrebat fractio pacis ſecundum naturam tituli: & ideo ſtãte duplici delicto, meritò aggrauatur pœna. & iſtum intellectum ad d. §. ſi quis quinque ſolidos. dicit veriorẽ Bar. Veronen. in repe. auth. ſed nouo iure. in 2. col. C. de ſer. fug. & ante ipſum hoc idẽ tenent Aluarotus & Præpoſitus in d. §. ſi quis quinque ſolidos. & Iaſ.
3 in l. pe. col. fi. ff. de condi. cau. da. † Sed tamen iſta ſolutio, licet communis videatur, non tamen ſatisfacit: quia poſito ꝙ in d. §. ſi quis quinque. ibi pax præceſſiſſet, de quo tamen ibi nullum uerbum, pax autem dicitur fieri quando bellum ſiue iniuria inter partes interuenit. quo caſu ſi poſtea ab altera parte alteri fiat furtum, non per hoc rumpitur pax: quod efficaci & fortiori fundamento probatur: quia clarum eſt ꝙ grauius èſt alicui ꝙ vxor eius adulteretur quàm quod bona furentur & filij occidantur. tex. eſt quem ibi multum not. Pau. de Ca. in l. codicillis. §. matre. ff. de leg. 2. facit. l. iſti quidem. ff. quod me. cau. tenet And. Sic. in c. 1. col. 5. nu. 32. & in c. accedẽs. il. 2. col. 11. nu. 3. vt lit. non conte. & Bal. conſi. 161. Cecilia. col. 2. in 3. lib. Feli. in c. quæ in eccleſiarum. col 4. de conſti. Iaſ. in l. tranſigere. in 2. no. C. de tranſact. ſed ego habeo ꝙ ſi cum uxore illius cum quo pax facta fuit, adulterium commiſſum fuerit, pax non dicitur rumpi: vt notanter dicit Bar. in l. verum. ff. de furtis. ſequitur & refert Roma. in conſi. 258. in caſu propoſito. Corne. in conſi. 42. plura quæruntur. per totum. in 2. uolu. poſt Ioan. And. in regula, fruſtra. de re. iu. in Mercu. Alexan. in conſi. 115. viſo themate. in princ 4. lib. ergo a fortiori non diceretur rumpi per furtum quinque ſolidorũ. & pro hoc in terminis eſt deciſio Bar. in d. l. verum. vbi vult ꝙ per furtum non dicatur rumpi pax. & dictum Bartoli ſequitur Corneus in cõſi. 42. ſecundo libro. & Roma. in conſi. 183. incipient. in ea u propoſito. & tenet Angelus. in l. ſi cum exceptione. §. ſatis. enim. ff. de eo quod met. cau. Et ratio redditur per Bartol. in leg. aut facta. §. cauſa. ff. de pœn. quia pax non dicitur rumpi, niſi te offendam in eaſu antiquæ inimicitiæ ſuper quo facta fuit pax. & ita tenet Rom. in conſi. 183. in caſu propoſito. Corne. in conſi. 44. deueniendo. & conſil. 51. in hac. per totum. primo lib. & conſil. 167. videtur per totum in tertio volumi. ubi aſſignant rationem diuerſitatis vtriuſque caſus: quia adulterium fit cauſa libidinis, ut furtum cauſa lucri. & ideo pax rumpi non dicitur. Immo fortius vult Alexand. in conſilio 113. viſo inſtrumento treugæ. in ſecundo uolumine, quòd per raptum filiæ unius qui fecit pacem, quæ rapta fuit violenter & traducta, etiam cum percuſſionibus extra territorium, non propterea dicitur rupta pax: quod ualde cõmendat Iaſ. in l. qui ſeruum. in 2. cõl. ff. de uerb. obl. Ergo in d. §. ſi quis quinq; ſolidos. dato ꝙ pax interuenit, non tamen per furtum ſequẽs quinque ſolidorum diceretur rupta: Ideo ibi pœna furcæ nõ fuit impoſita propter pacis uiolationem: ut præfati docto. dicunt, ſed propter furtum quinque ſolidorum: vt ibi patet. & quia ibi, vt dictum eſt, de pace nullum uerbum: unde cùm ſit res conſiſtens in facto, non præſumitur niſi probetur. l. quæcunque. §. fi. ff. de publi. † Et ideò aliter videtur quod ille tex. reſolui poſſit, vt dicamus quòd ille tex. procedat in fure conſueto furari: quo caſu ſi in ultimo furto deprehenditur, furca debet ſuſpendi. ita dicit glo. in l. capitalium. §. famoſos. ff. de pœnis. & gloſſ. in auth. ſed nouo iure. C. de ſer. fugi. intelligendo, prout declarat Bar. in d. §. famoſos. Et ratio poteſt eſſe: quia conſuetus furari difficile à peccato ſe abſtinet. §. ſi. 23. quæſt. 5. declarat Abb. in c. 3. de cleric. coniug. & ideo grauius punitur: vt in l. 3. C. de epiſc. audi. & licet furtum modicum fuerit, tamen attenta conſuetudine dicitur grauius: quia tantò grauiora ſunt peccata quantò ex minori culpa naſcuntur. vt dicit gl. magiſtra. in c. duo ſunt. in verbo videbatur. 96. diſt. quæ alle. tex. in c. non poteſt. 2. q. 12. quã gl. ſequitur Abb. in c. 1. de iudi. & Feli. in c. cùm ſuper in 2. co. de teſt. cog. & in rub. de ſen. excom. in prin. & ideo videmus ꝙ peccatũ ueniale ex vſu & cõſuetudine fit mortale. Domi. in §. criminis. in 2. co. 25. di. gl. in c. deniq; 4. diſt. Abb. in c. teſtimonium. de teſtibus. cum concor. vt per Fel. in c. 1. in v. col. ver. alius caſus. de conſti. & iſta uidetur conueniens reſpõſio ad d. §. ſi quis quinque. quæ conſonat pœnæ ibi poſitæ quæ delicto commeo furatur. l. ſancimus. C. eo. nam ex qualitate pœnæ arguitur grauitas delicti. cle. prima. §. quæ omnia. vbi gloſ. & Car. de pœnis. & 40. diſt. c. homo; cum ſi. vt per Fel. in cap. cum quidam.
5 de iureiurando. & in c. j. de ſimo. † Nec obſtat ſi dicas, quòd iſte intellectus diuinat: quia reſpondeo, quòd non eſt diuinatiuus, ex quo declaratur per alia iura. argu. eorum quæ dicit Abb. in cap. licet. in ſecunda colum. de offi. deleg. dum exponit illum tex. in uerbis, uti cœperit. & quamuis iſtud non dicatur in d. §. eſt neceſſarium, ꝙ propter ſupradicta contraria ita dicamus. prout in ſimili dicit Bar. in l. ita ſtipulantes. in 11. colum. de verbo. oblig. Nec obſtat, ꝙ ille communis intellectus congruit titulo: quia dico ꝙ propter hoc non debet admitti abſurdum & contra regulas iuris, quia cum regula ſit, ꝙ pax per furtum non dicatur rupta, per ſupradicta ibi non poteſt cadere talis ſubauditio, nec inconuenit quòd ille text. ſecundum iſtum intellectum non congruat titulo: quia plura alia iura ponuntur in aliis rubricis, quæ tamen non conueniunt titulo: prout eſt bonus textus, in propoſito noſtro in capit. nouimus. §. fina. extra de verbo. ſignific. qui loquitur de furto: & tamen ſecundum omnes ibi non congruit titolo ad idem tex. in c. ex tuæ. §. contra eos. de ele. nõ reſi. & tenet Bar. Veronen. in tract. ſerui. vrb. prædio. cap 40. in 1. col. licet iſta iura non alleg. Tamen prædictis non obſtan. vlterius cogitanti mihi plus placet communis intellectus ad d. §. ſi quis quinque. quia negari poteſt, quòd ille magis conſonat naturæ illius tituli: ergo ille eſt tenendus: vt tradit Andr. Sicul. in c. 2. num. 72. de conſuetu. per text. in l. Imperatores. ff. de in diem adiec. & idem dicunt Moder. repe. in l. ſi quis maior. in 2. col. C. de tranſac. & Bar. in l. fi. in prin. ff. de condi. inde. Iaſ. in l. 2. in 10. col. ſolu. mat. cum ſimilib. vt tradit idem Iaſ. in l. diem functo. de offici. aſſe. Decius in c. 2. in prin. de iudi. & in c. non liceat. in 3. colum. de præben. & ideo cum titulus ſit de pace tenenda. ille. §. ſi quis: qui ponitur ſub cap 1. veriſimile eſt, ꝙ loquatur de natura tituli: cum regulariter videmus in libris Digeſtorũ, quòd in primis & ſecundis legibus tota proprietas & effectus tituli diſcutiatur: vt videri poteſt. & propius accedendo ad rem noſtram, dico, ꝙ per illum furtum videtur pax rupta, per dictum Baldi in capit. 1. §. fina. in fin. de pace tenenda. quem ibi ſequitur Aluarotus, & poſteriores. & ideo ut concordentur iſtæ opi. doct. contrariæ, eſt diſtinguendum, vt magiſtraliter per Bart. in l. hcitatio. §. quod illicitè. in 2. quæſt. de publica. videlicet an pax facta fuerit ſub hoc modo, nequis offendatur in ære, vel pſona: quia tali caſu pax rupta diceretur per furtum: ſecus ſi eſſet facta pax ſimpliciter, vel tantum in perſonam: quia tunc procedit opi. contraria, quòd non cenſeatur rupta: ita Bart. ibi: tamen iſta opi. Bar. in ſecundo membro non mihi uidetur uera ex eo, quia ſi ſimpliciter facta eſt pax, ſi poſtea furtum fiat animo rumpendi pacem, dico quòd teneretur talis fur de pace rupta. ita dicit idem Bartu. & Ange. in d. l. uerum. vbi verò non aĩo rumpendi, ſed

lucri

Iueri cauſa, procedit contraria opinio. per dicta.l.verum.
7 † Secundus eſt, caſus ĩ quo pro furto imponitur pœna mor
tis.in l.pen.ff.de condi.ob cauſam. Sed ille text. ſecundũ Ang.
& Iaſonem hic non obſtat. quia ibi illa mors ſerui de facto
proceſsit. & ibi ſpeciale eſt propter vilitatem perſonæ ſerui.
& has eaſdem ſolutiones ſequitur idem Iaſo.in dicta.l.pen.&
pro iſta vltima facit, quia propter vilitatem perſonæ regulæ
iuris tranſgrediuntur.l. quæ adulterium. C. de adult. vbi ea, q̃
in caupona adminiſtrat propter vtilitatem perſonæ de adul-
terio nnn accuſatur. & ita illum text. allegat gloſſ. in cap. ſer-
pens. de pœniten. diſtin.1. facit etiam pro hoc tex. nota. in l.2.
C. vt intra certum tempus. & in l. ſenatoris filia. ff. de ritu nu-
ptiarum. l. ſi lenones. C. de epiſc. & bonus tex. in l. ſed ſi unius.
§. filio. ff. de iniuriis. cum ſimilibus. Or audi: quia iſta non vi-
dentur ſine dubio. † Et primò illa ſolutio, quòd in dicta l. pe-
nultima. mors illa ſerui de facto proceſsit non conſonat: quia
in dubio præſumitur, quòd iudex ſecundum ordinem iuris
proceſſerit, non de facto: niſi contrarium probetur. l. ſecunda.
ff. de offi. ciui. iud. & quæ per illum tex. dicit Andreas Sicu-
lus in tractatu de præſtan. Cardin. in prima quæſtione primæ
partis. in quinta columna. & pro ſingulari commendat Iaſ. io
l. ſciendum. in 9. colum. verſi. ultra ſcribentes. ff. de verb. oblig.
Nam inde iniuriæ naſci non debent, vnde iura naſcuntur. cap.
qualiter & quando. de accuſa. & l. meminerint. C. vnde vi. ex
quibus iuribus dicunt Mod. Bononienſes, videlicet Ioan. de
Monteferrato in repeti. cap. 1. in 7. colu. de conſtit. lib. 6. quòd
princeps nunquam præſumitur de facto procedere. nam of-
ficium publicum bonæ fidei præſumptionem inducit: vt di-
cit idem Andr. Siculus, per illum text. in proœ. Cle. folio. 18.
in j. colu. in fi. ſecundum impreſsiooem Lugdunen. paruam.
& tenet Iaſ. in l. decem. in 8. colum. ff. de verborum obligatio.
poſt Bald. in l. errore. in prima colum. C. de teſt. Et breuiter de
hoc videntur iura magis efficacia de iure canoni. in c. in præ
ſentia. de renuntia. c. bonæ. il 1. de elec. c. ſicut. in fin. & c. cum
8 inter. de reiudi. Et hoc ratione ſuadetur: quia † quotieſcunq;
in aliqua lege aliquis caſus proponitur, præſupponitur, quòd
omni ex parte habilitas concurrat. l. ſi quæramus. & l. in teſta
mentis. ff. de teſt. cum igitur in d. l. pen. dubitatio fuerit, an do
minus ſerui condictione ob cauſam poſsit agere, cum præ-
ter uoluntatem ſuam ius ille dixit propria authoritate tradẽ
do ſeruum iudici, cum potius petere noxam à domino debuiſ
ſet: dicit ibi quòd poteſt: & ſic præſumitur, quòd omnia alia
quæ præceſſerunt. videlicet mors ſerui, legitimè fuerint per iu
9 dicem inflicta. cap. primo, de ætate. & quali. lib. 6. † Neque ſe-
cunda ratio placet, quòd propter vtilitatem ſerui hoc factum
fuerit: quia licet perſona vilis ſit, non propterea præſumendũ
eſt, quòd iniuſtè fuerit morti traditus cum iuſtitia æqualiter
obſeruari debet erga magnos, & paruos. cap. nouit. de iudic.
cum ſimi. de quibus in regula, in iudiciis. de regu. iur. lib. 6. &
ideo ad illum text. poteſt reſponderi, quòd ibi ſeruus iuſtè
fuit condemnatus: vt ſtatim dicam.
10 Tertius caſus eſt in publico latrone, qui furca ſuſpenditur.
d. l. capitalium. §. famoſos. Et præter iſtos caſus ſecundũ præ-
fatos docto. hic alius non reperitur, quo de iure antiquo ſiue
nouo pœna mortis pro furto imponatur. & tres prædicti ca-
ſus procedunt de iure ſpeciali per rationes eorum de quibus
dictum eſt ſuprà, & tenet Alexand. in conſi. 110. ſtante ſtatuto.
11 circa fi. lib. 4. † Sed aduerte, quòd poteſt attentari, quòd olim
iure antiquo regulariter pro furto imponebatur pœna mor-
tis, quæ faciebat pœnam dupli, vel quadrupli. Et pro hoc vl-
tra omnes allegro text. ſingularem in l. interdum. §. qui fu-
rem. verſicu. ſed & ſi nihil. ff. de furtis. vbi eſt caſus, quòd ſi ali
quis ducit furem ad iudicem, ex eo quia videtur eum ſubiice
re periculo mortis, ſi iudex furem non condemnat niſi ad re-
ſtitutionem rei, non poteſt poſtea ille cui res fuit furto ſubtra
cta, agere ad pœnam dupli, vel quadrupli: quia furem in il-
lo diſcrimine & periculo poſuit. & iſtum text. dicit ſingularẽ
Matheſi. in notabili 73. incip. nota vnam doctrinam mirabilẽ.
Et dicit per illum textum, quòd ſi maritus ſtatuto permittente
uxorem licitè occidat deprehenſam in adulterio, quòd per
hoc uidetur renuntiare lucro dotis, quod deberet habere
propter illud adulterium, ſi non eam morti tradat, licet lici-
tè fecit, iuxta. l. conſenſu. C. de repu. per regulam illius text. &
ſic vides, quòd Matheſil. intelligit. d. §. qui furem. loqui in fu-
re, qui poterat licitè occidi. & illam deciſionem Matheſil. per
illum tex. in §. qui furem. valde commendat Iaſ. in l. naturali-
ter. §. nihil commune. in 10. col. de acq. poſ. & in l. maritus. in
1. fallen. C. vnde vir & vxor. & ſuprà in princ. iſtius tituli. colu.
6. & ſecundum hoc. l. penul. ff. de condi. cau. da. ſecundum ius
commune procedit non de iure ſpeciali: vt dicebat hic Iaſ. &
Areti. & hoc vlterius comprobat. nam furem nocturnum oc-
cidere poſſum. l. furem. ff. de ſica. & ratio eſt: quia delictum re
maneret impunitum, cum poſtea cognoſci nõ poſſet: ergo ad
inſtar banniti, de quo haberi copia nõ poteſt, permittitur ho-
micidium: qui ſi haberi poſſet, per iudicem ad mortem con-
demnaretur. ita dicunt Moder. in l. vt vim. ff. de iuſtitia, & iur.
& in c. 1. de homici. nam ſecundum quòd omnes uolunt ille,
qui occidit, ſurrogatur in locum iudicis: ergo quò ad hoc, vt
ſorrogatio locum habeat, innuit manifeſtè, ꝙ ipſe iudex poſ-
ſet illum furem ad mortem condemnare: non tamen recedas
à communi, quæ præſertim de iure nouo de plano procedit,
per auth. ſed nouo iure. quam ſequitur Gandinus in tract. ma-
lefi. in titulo, de furibus & latronibus. in principio. & Alexan-
12 der in conſilio nonageſimoprimo. in tertio libro. † Limita-
tur tamen iſta communis concluſio, niſi quis deprehenſus
fuiſſet in trino furto: quia iſto caſu bene poterit ad pœnam
mortis condemnari. ita tenet hic Angelus, & Iaſon poſt Bald.
in dicta authentica, ſed nouo iure. cum aliis hic allegatis, &
hoc tenet expreſsè Bald. in l. nemo. C. de epiſcop. audien. &
hoc intelligendum eſt de tribus furtis diuerſis temporibus
factis, non autem de tribus continuatis: quia tunc non reputa
retur niſi vnum furtum. gloſſ. in l. nunquam. ff. de actionib. &
obligationib. declarat Angelus Aretinus in tracta. maleficio-
rum. in gloſſ. veſtem cœleſtem. in octaua columna. verſicu. &
eodem modo ſi quis. & eſt textus in l. eum qui. §. idem dici-
tur. & ibi Bartolus. ff. de fur. &c. vnde ſi quis vna nocte iret ad
domum vnius, & furaretur quinque ſtaria bladi, & continua
to itinere in alterius domo alia quinque ſubtraxiſſet: deinde
& tertiò in alia domo quinque alia furto apprehenderet, non
teneretur niſi de vno furto, per ſupradicta: pro quo facit gloſ.
magna in fi. in l. prima. C. vnde vi. & ita dicit Bald. fuiſſe iudi-
catum Veronæ, in dicta authe. ſed nouo iure. & quod dictum
eſt de tribus domibus, idem dicendum eſt ſi in eadem tri-
bus continuatis vicibus furtum factum eſſet: vt tradit. Barth-
Veronen. in pulchro caſu in repe. dictæ authen. ſed nouo iu-
re. folio 204. ſecundum paruam impreſsionem. Et pro hoc
ultra ipſos eſt text. not. ſecundum Bartol. ibi in l. illud. §. fin. ff.
ad legem Aquiliam. quem commendat Iaſon in l. quod dici-
tur. de uerborum obligationibus. ad hoc quod quando plu-
ra delicta tendunt ad eundem finem, & non ſunt facta diuer-
ſis vicibus, quòd pro uno reputantur. ita eſt ibi text. cum aliis
deciſionibus. per illum textum adducunt Modern. apoſtil-
lantes ad Abb. in c. ea quæ. de pœnis. & dixi in d. l. illud. & in
propoſito noſtro tradit no. Soci. in conſi. 34. proſequendo or-
dinem. in 3. col. 1. vol. & hinc dicimus, ꝙ ſi plura uerba iniu-
rioſa vno contextu in unum conferuntur, non dicitur niſi unũ
conuitium: ſecus ſi ex interuallo. l. item apud Labeonem. §. cõ
uitium. ff. de iniur. & ibi no. Bart. facit etiã in ſimili, quod not.
Bart. in l. inficiando. §. infans. col. fina. ff. de fur. & eodem mo-
do videmus, quòd ſi uno contextu plures res donantur, vna
erit inſinuatio ſi legitimam ſummam tranſcendant tanquam
vna ſit donatio: ſecus ſi diuerſo tempore. l. ſancimus. §. ſinau-
tem. C. de donatio. tenent nouiſsimi. in l. ſcire debemus. ff. de
uerborum obligatio. Et pro hoc etiam facit notabile dictum
Baldi in l. 2. C. de dotis promiſ. dum limitat l. quicunque. C. de
apoc. pub. lib. 10. reaſſumit Iaſ. in l. 2. in 3. col. C. de iu. emphy.
cum ſi. aliis deciſio. quas congerunt Moder. ad iſtud propoſi-
tum in tracta. de mora. in ſecunda columna.

Reſtat igitur limitatio firma, quòd illa tria furta diuerſis tẽ
poribus debent fieri, quo ad hoc, vt quis furca puniatur. &
ita videtur ſentire Bald. in l. apud antiquos. C. de fur. quem re-
fert, & ſequitur Andr. Sicu. in conſilio vndecimo. incipiente,
illud afferam. in octaua columna, & in conſilio decimoocta-
uo incipiente, præclarè. in decimatertia columna, in ſecundo
uolumine, vbi dicit quòd ſi domeſticus hodie furatur vnam
rem paruam, & cras aliam, quòd punietur de delicto magno.

ar. l.

ar.l.3.C.de epiſco.audi. cum alijs accumulatis per Iaſo.in l.ſi idem cum eodem.in prin.colum.1.verſi.3.ff.de iuriſdi.om.iu. & ante ipſum tradit Gandinus in tract.maleſi.in titu. de furi-
13 bus.col.1. † Secundò limitatur prædicta concluſio non procedere in furto magno, quod poſſet tribus æquipollere: nam tunc idem eſſet iudicandum, quod de tribus. ita tenet Bald.in auth.ſed nouo iure.argu.text.not.in l.ſi is qui tres.§.pen.ff.de excu.tuto.tenet Angel.Aretin.in d.tractatu maleſi. in verſicu. veſtem cœleſtem. in tertia colu. & idem Ange.hic.cum alleg. per eum. Sed tamen contra iſtam limitationem tenet Iaſon hic, & plures alij quos ipſe refert. & idem tenet Iaſon. in in l. pen.de condi.cau.da. motiuis, & fundamentis, de quibus ibi & hic per eum.& latius per Bar.Veronen.in d.rep.authen.ſed nouo iure.folio 204.in 2.& 3.colum.poſt Ana.in capitulo fin. extra de furtis. Et iſta opin. mihi placet per vnam rationem vltra omnes.primò, quia fundamentum Bald. & ſequacium pro contraria opinio. quòd fur pro magna re debeat mori, eſt, quia res magna tribus furtis æquiparetur. dicta lex, ſi is qui tres.dico, quòd iſtud fundamentum nihil valet. nam furtum rei magnæ fit vno inſtanti: & ſecundum iſtam æquiparationem Baldi potius dicendum eſt contrarium. & ſua ratio retorquetur contra eum: quia tria furta, quando vno tempore facta ſunt, non puniuntur morte, ſed pro vno furto reputantur: vt ſuprà eſt dictum. ergo eodem modo eſt dicendum in furto magnæ rei, vt æquiparatio procedat: aliàs non poteſt aliquo modo fieri ſimilitudo iſtius rei magnę ad tria furta, quando tria illa furta ex interuallo facta ſunt, cum illud interuallum in furto vnius rei magnæ ſiue paruæ concurrere non poſsit, cum vno inſtante fiat: & ſi quidam res diuiſibilis, quæ ea interuallo diui poſſet, dicentur tria furta non vnum: ergo iſta æquiparatio Baldi non procedit. Minus facit textus in dicta lege, ſi is qui tres.§.penultimo. Nam ibi caſus eſt diuerſus, cuius ratio eſt ſenſitas rationis, quæ in vna magna tutela & in tribus conſideratur. nam ratio, quare tres tutelæ excuſant, eſt propter difficultatem rationum conficiendarum. illa ratio militat in magna tutela negotioſa, & diffuſa: quæ ratio non concurrit in caſu propoſito per rationem de qua ſuprà. & quia tria furta arguunt magis deprauatum animum & conſuetum: quod multum conſideratur.lege tertia & ibi Baldus C.de epiſcopali audientia. & pro hoc videtur caſus in leg. ſacrilegii.in principio.ad legem Iul. pecul. & lege prima.§. expilatores item effractores.ff.de effracto.& expila. & maximè: quia ut dicunt præfati doctores, de hoc non eſt iure cautum, quòd talis moriatur: ergo in pœnalibus non debet fieri extenſio ad caſum non expreſſum. capitulo, planè. de pœniten. diſtinctione prima. lege, factum.§.ea pœnalibus. vbi Decius.ff. de regulis iuris.maximè vbi agitur de damno irreparabili. & pro iſta parte faceret ſimile, quòd adducit hic Iaſon, ſi eſſet verum, videlicet, quòd minus debeat puniri iſte, qui rem magnam & pretioſam furatur, quàm vilem: quia ille qui ſubtraxit rem magnam, allicitur pretio, & pulchritudine rei: & ideò eſt magis excuſandus: quod ceſſat in furto rei paruæ multiplicato: quod ipſe probat à ſimili per gloſſam finalem in capitulo, furtum.14.quæſtio. vltima. vbi gloſſ. concludit ſecundum ipſum. quòd cognoſcens turpem plus peccat, quàm qui cognoſcit pulchram: quia à pulchra plus blanditijs allicitur, quæ ſuadent commiſceri. Sed tamen iſtud ſimile eſt impertinens: & vltra, id quòd non facit ad propoſitum, nō eſt uerum: quia longè diuerſa ratio militat inter iſtos caſus ex eo, quia fornicatio in pulchra, vel difformi vno actu expeditur ſicut furtum magnæ rei: non ſic in furto trium rerum, quod continuatas requirit vices: & contra exemplum aſsignatum, ſcilicet quòd plus peccet agnoſcens turpem, gloſſa ibi tenet contrarium, & licet Barth. Brixi. ibi in ſua additione illud teneat per rationem Iaſonis, tamen opinio gloſſ.ratione, & authoritate eſt verior.ratione: quia vbi quis magis delectatur & moratur, plus peccat.glo. capitulo, inuitare. ſexta quæſtione prima. Sed cum pulchra plus delectaris & retardaris, cum turpi verò citò te expedis: igitur &c. & ita tenet dominus Hieronymus de Zanetinis inſignis doctor Bononien.in tractatu caſuum conſcientiæ folio ſexageſimo octauo. quem poſuit poſt repetitionem capituli primi. de accuſationib. & differentias legum, & canonum: & videtur ſentire Felinus in capi. primo, in ſexta columna de conſtitution. Opinio tamen Iaſo. & Bart. Brixien.ſatis poſſet teneri, cum maior deprauatio animi, & feruentior luxuria in illo arguitur, qui ad turpem inclinetur, quàm ad pulchram, quæ facilè hominem peruertere poteſt, vt patet in exemplo Dauidis dum vidit Berſabee pulcherrimam ſe lauantem: vt legitur Regum ſecundo, capitulo duodecimo. faciunt ea, quæ habentur in §.finali. & quæ ibi not. ſuprà de ſucceſ.ſubla. & hanc opinionem tenet Abbas in capitulo cum quidam. de iureiurando. licet ibi Felin. teneat primam opinionem. Tamen quomodocunque ſit, illud ſimile in
14 propoſito non conuenit, vt dictum eſt. † Quartò vltra alios limita prædictam concluſionem non procedere in foro conſcientiæ in quo non ſolum pœna mortis, ſed neque ēt pœna dupli, vel quadrupli habet locum. gloſ.iuncto tex.ſingolari in c.fraternitas.12.q.2.quam multum extollit Iaſo. in §.ſed iſtæ. numero 129. columna. 27. ſuprà eodem. cum concordantiis ibi per eum allegatis. & eam etiam ad hoc multum commendat Hippolitus de Marſil. in l.patre. in prima columna. ff. de quæſtion. & Andr.Sicul.in tractatu de præſtan. Card. in tertia quæſtione primæ partis in decimatertia colum. eum ſim lib. vt ſcribit Anto. Corſet.in notabilibus ſuis, in verbo, pœna in foro conſcientiæ, &c. Decius in c.quoniam.in 17. colum. de probatio. Et finaliter iſta eſt communis opinio. vt patet ea adductis per Felin.in c.1.11.colu.de conſt.cum duobus ſequen. vbi plura nota.digna allegat pro illa gloſ.quæ idem Feli.reaſſumit in c.audiuimus.de ſimo. Et ratio illius gloſſ.ponitur per Felinum in c.vergentis.in princi. de hæreti.quia eccleſia non curat niſi de damno euitando, non de lucro capiando: vt ibi per eum, & in capitul.ſicut dignum.in 5.colum.de homi. Tamen contra illam glo.reperio, quod tenet Barb. in capitulo Raynaldus.de teſtamen.quem refert, & alijs motiuis ſequitur Decius in c.1.in prima lect.col.8.de conſti.& in 2.lec.col. 5.Sed vltra ipſos contra illam gloſſ. communiter approbatā videtur caſus in terminis in c.in legibus.12.quæſt.2.quem ad hoc contra opin.illius glo.alleg.gl.in c.quod debetur. 10 ver. vltra.14.q.3.& vide quæ latius circa hoc dico in §.ſic itaque.in quarto notabili ſuprà eod. quibus addas noſtrum Hiſpanum Gartiam in tractatu, qui circunfertur de vltimo fine iuris.col. 81.cum ſequen.vbi plus debito circa intellectum illius text.
15 inſiſtit.† Not.tertiò ibi, vi aut bono.raptorum &c. quòd pœna vi bonorum raptorum eſt triplum extra ipſam rem: computata verò re eſt quadruplum. & ſic quadruplum iſto caſu non eſt totū pœna. Secus in manifeſto fure: quia totū quadruplum quo punitur, eſt pœna.& ſic magis punitur iſte, qui minus deliquit quàm vi bo.rap. Super ratione diuerſitatis pugnant hic doct. Omiſsis ambagibus mihi videtur, quod ratio Io.Fab.& An.hic ſit cæteris efficacior, quicquid dicat Iaſ.hic, videlicet, quòd ideo plus punitur fur manifeſtus, quia illud crimen plus frequentatur, quàm rapina.& pro iſta ratione adducit Iaſ.hic unū motiuū, licet poſtea illud impugnet p aliud fundamentum, ad iſtud non rñdens: dicit igitur, ꝙ pro iſta ratione Io.Fab.& Ang.facit.l.2.& gl.ibi in verſi. contrahitur.ff. pro emptore.vbi dicitur, ꝙ in contractu emptionis requiritur bona fides duobus temporibus: ſecus eſt in aliis cōtractibus: quia contractus emptionis eſt magis frequentior contractus quàm cæteri alii: & ita hic de furto eſt dicendum Sed iſtud ſimile, licet per ipſum non reprobetur, mihi tamen nullo modo ſatisfacit. per textum in lege certi condictio.§.ſi nummos. ibi, cum quotidie credituri mutuam pecuniam ab alio poſcamus &c.ff.ſi certum petatur. vbi probatur ſecundum omnes Modernio.ibi, ſecundum Bart.Alexan.& alios in rubric.ſi certum peta. vbi probatur, quòd contractus mutui eſt frequens: ut etiam re ipſa patet: & tamen eadem ratione attenta idem dicendum eſſet in mutuo, quod dicitur de contractu emptionis, videlicet quòd bona fides duobus temporibus requiratur, quod tñ eſt factum: vt in lege ſi is qui pro emptore.§.primo.ff.de vſuca.vnde aliud ego ſimile magis concludens adduco pro opinio. Ioan. Fab.& Angelus, & videtur in terminis, quæ ponitur in text.& gloſſ.in verſicu.ex ſtimans.in c.admonere.33.quæſtio.ſecunda.dicitur in dict.capitu. quòd occidenti vxorem maior pœnitentia debet imponi, ꝗ occidēti matrem.vt ibi patet. Quærit ibi glo. quæ eſt ratio illius deciſionis. Poſt plura concludit rōnē eſſe: ꝗa mariti magis frequētiores

tiores ſunt ad occidendas vxores q̃ matres:& iō vbi ē maius
periculũ, ibi debet fortius occurri,vt magis puniatur:vt inde
hoīes deterreantur & abſtineant ab hmōi frequentatis crimi
nib.& adducit gl. ſimile de fornicatione ſimplici, quæ licet
de magnis criminib. nō ſit: tñ quia eſt frequẽtius, grauius pu
nit in clericis quàm aliquod ex criminib.grauiorib.vt patet in
c.at ſi clerici.§.de adulteriis.de iudic.ita & de matre eſt dicẽ
dũ,ꝙ licet maximũ peccatũ ſit: tñ quia raro committitur,iō
minus punitur: & ita illã gl.in hoc approbat Abb. in c. ſi ve-
ro.il j.deſen.exc.In propoſito igitur noſtro ita vr̃ dicendũ, ꝙ
furta manifeſta,licèt ſint minora,q̃ rapinæ grauius tñ propter
frequentiã puniantur:quia leges ad ea quæ frequentius ſiunt,
adaptantur, l. nã ad ea.ff.de legi. Non ob.quod dicit Iaſ. hic
ꝙ ſi rō Fabri & Areti. eſſet vera,ſequeretur, ꝙ fur nō manife
ſtus grauius puniretur quàm manifeſtus,cũ frequentius illud
furtũ cōmittatur:quia dico ꝙ in fure nō manifeſto alia ratio
concurrit. nã licet in ære leuius puniatur, grauatur tñ in a io
quia poteſt impunè occidi. l.furem.de ſica.l.itaque.ad l.Aqu.
capit. ſi perfodiens. de homi. quod non eſt in manifeſto: &
ideò ſi in vno grauatur propter periculum vitæ, in alio debet
releuari: vul. l.eum.de iureiur.pro qua opinione bene facit,
dicta.l.interdum. §.qui furem. ff. de fur. & pro hoc in ſimili
bene facit glo. in ver. nulla. in §.in perſonam. ſuprà eo.
Nec ob.ſi replicetur,quòd in d.l. furem.cum alijs alle.proce-
dunt in fure nocturno. vnde ſi eſſet fur diurnus & non mani-
feſtus, illæ leges non haberent locum, & adhuc militaret ra-
tio Iaſ. reſpondeas,quòd in fure diurno non manifeſto eſt di
uerſa ratio,quare occidi non poſſit,nam ideò illa licentia oc
cidendi nocturnos data eſt, quia ſi non occiderentur, ſeque-
retur quòd per latebras noctis aufugientes cognoſci non poſ
ſent quò ad hoc, vt poſtea accuſari poſſent & puniri: quam
obrem ne crimen impunitum relinquatur, conceſſum eſt,
vt liceat illos occidere quos apprehendere, nec voce propala
re poſſumus: ſed in diurno non manifeſto hoc ceſſat:quia cō
tra eum proclamari poteſt: quo caſu bene poteſt dignoſci &
accuſari & à iudice puniri: & ſic reſultat idem effectus, quæ
omnia ceſſant in manifeſto fure. Et ſi iterum replicas ꝙ mani
feſtus fur etiam poteſt accuſari.& ſic eadem rō cum fure nō
manifeſto diurno: quia reſpondetur ꝙ eſt verum quòd poteſt
accuſari.tamen ſi accuſatur in terminis d.l. interdum. §. qui
furem.portans eum ad iudicem apprehenſum, vt puniatur,
perdit pœnam dupli vel quadrupli: aliàs ſi eo animo, vt tan-
tum condemnetur in pœna quadrupli: vt ibi dicitur in prin-
cip. At in fure non manifeſto ſecus eſt: quia apprehendi non
poteſt, & ſi apprehenditur dicitur iam manifeſtus. l. ſi quis
ex domo. & l.eum qui. ff. de fur. Cogita tamen an melius di-
26 ci poteſt. † Vlt.no.ibi, ſed & legis Aquiliæ: ſecundum Iaſ.
hic, quòd contra negantem actio.l.Aquiliæ competit ad du-
plum. l. contra negantem. C. ad l.Aquil. l.eum qui.vbi Mod.
ff.de iureiuran. & hoc idem tenet Iaſo. in §.ſed iſtæ. in 7. col.
nu. 27. ſuprà eo.text.in l.ſi.ff.de rei ven. cum ſi.quæ ipſe con
gerit,in §.in 17.col. nu.86.ſuprà eo.vbi concludit per d.l. fin.
quòd negans perdit propter mendacium poſſeſsionem, &
transfertur in aduerſarium.quod declara no.vt per glo.in §.il
lud quoque. il 2.quam ibi pro ſingulari no. Ang.in authen.de
trien.& ſemi.procedere reſpectu poſſeſsionis: ius tamẽ quod
habet in re negans mendaciter,non abſorbetur per illã trãſla
tionem poſſeſsionis, neque ſuper ſuo iure ratione mendacij,
poteſt ferri ſententia. quod not. quia per hoc poteſt declarari
regulą cancellariæ,Eccleſiæ Romanæ,de triennali poſſeſſore:
ſuper quo latè ibi dixi poſt Decium in l.ſi certis. C. de pac. in
non impreſsis lecturis:& iſta actio in duplum in pœnam mē-
tientis datur ſicut & aliæ variæ pœnę in pluribus caſibus da-
tur contra negantes: vt latè exorditur Bal.in authent. contra
qui propriam in 2.col.C.de non nu.pc.& reaſſumit latius Iaſ.
in l.quod te.in 11. col.ad ſi.ff.ſi cer.pet.& in l.j.in vlt.col.C.de
tranſact.& vltra ibi dicta per eum,hoc idem tenet Bal. in con
ſil. 201.inci.propter mendacium.li.3.& in conſi.280.inci.tres
ſunt caſus.in vlt.lib. & Hyp.de Marſil.in ſingularibus ſuis no
ta.242.iſta tamen pœna quæ ex negatione vel mendacio reſul
tat,accidentalis eſt & extrinſeca:& ideò non venit petenda ra
tione primæ obligationis. text. eſt in §. quadrupli. infrà eod.
quem ibi not. Iaſ.& hinc eſt quòd fideiubens pro tali quanti-
tate ſoluenda,non tenetur ad pœnam quæ ex contumacia vel
negatione illius reſultaret, vt eſt caſus quem ibi ponderat A-
ret.iuxta ſecundum intellectum,in l.j.ff.de in lit.iu. & ibi Iaſ.
in pe. col. infert ad ſtatutum quo punitur dans auxilium ea-
dem pœna qua principalis: nam ſi pœna poſtea per contu-
maciã vel aliter eſſet aucta,ille nō teneretur.Et idem eſt in ſta
tuto dictante,quòd pater teneatur ſoluere condemnationem
pro filio: nam non teneretur ſoluere pœnam quadrupli, quæ
per aliud ſtatutum eſſet poſita non ſoluenti intra menſem per
dictum ſingulare Baldi in lege,ſi qua pœna. ff. de his qui ſunt
ſui vel alien. iur. alia videas ibi per eum. poſt eum Alexan. &
Aret. Prædicta tamen regula limitatur multis modis, vt per
Andr. Sicu.Barb.in conſi. 36.incip difficile eſt.in 3. volu. vbi
copioſius more ſuo circa iſtam materiã euagatur, ex cuius di
ctis plures limitationes colligi poſſunt,quas non refero.
Aliam limitationem ponit Ro.in conſil. 70. incipi. viſis the-
mate & quæſtione &c.in 3. dubio. & in conſi. 59. incip. ad
diſcutiendum.in vlt. dubio, ubi latius diſceptat ſuper intelle
ctu. l. fin. ff. de rei uendic. hic alleg.per Iaſ. & in locis ſuprà
alle. Aliam limitationem ponit Alexand in d. l. certi condi-
ctio.in princip. in 2.col. in ſi.dum allegat d.l.contra negantẽ.
& latiſsimè ultra alios iſtam regulam cum pluribus cumula-
tionibus & limitationibus proſequitur Hyp. de Marſil. in tra-
17 cta.de fideiuſ.in 46.quæſt.colum.75.cum ſeq. † Ego tñ ultra
adducta per ſupradictos doct.limito prædictã regulã non ꝓ-
cedere qñ quis mentiretur circa actũ inualidũ uel nō ſolem-
nem: quia tunc nulla pœna debet puniri mendax.ita dicit ſin
gu.Bal.in commento.l.edita actio.in penul.col. uer. expedita
prima & ſubſtantiali materia.C.de eden.in repe.Patauí.ut pu
ta,qñ libellus eſſet ineptus:nam tunc dicit Bal.ꝙ nulla actio ē
pœnalis: & iō ſi tunc reus mentiatur qũocunq; non punitur:
quod dicit eſſe not.ad multa ſtatuta de excep.pœnalib.loquẽ
tia.& hoc dictũ Bal.ſequitur & cōmendat Alex. in l. etiam. §.
1. col.ſi. uerſ. quartò limita. ff. ſol. mat.& in l. j.in 1.nota. per
illũ tex. à cōtrario ſenſu.C. de his qui po. no. quod dicit no.
pro intellectu.l.ſi.ff.de rei.uend.quod ſequuntur cũ multis ſi-
mi.Feli.in ca.ex tenore in 3.col. de reſcri.quod ego confirmo
ea ſing.dicto Bal.in l.ſicut ad ſi. C.de rep.hær.ubi dicit ꝙ † li-
cèt nō reſpondens poſitionib. habeatur pro cōfeſſo: tñ fallit,
qñ quis poneret ſcienter falsũ.quod dictũ pro aureo cōmen-
dat Curt.in trac.poſitionũ in 6.breuiloquio.& iō dicit Bal. in
l.2. §. ꝙ ſi actor.in pen.no.per illũ tex.C.de iura.calum. ꝙ il-
le tex. puniens uolentẽ iurare, non procedit qñ libellus eſſet
ineptus,uel non concludens: ut ibi per eum,qui hoc inducit,
ad qōnem de bannito per contumaciã.de quo dic ut per Bar.
in l.abſentem.in ulti.col.ff.de pœnis.cũ ſim.ut ibi per Alex.&
latè Corn.in conſ.17.inci.in hac conſultatione.per totũ li.1.&
proſequitur Deci.in c.cum uenerabilis. in 7.col.de exce.Præ-
terea bene facit pro iſta parte tex.& gl.in l.damus.C.de falſis
ubi eſt caſus ſingularis,ꝙ licèt aliàs fabricans falſum debeat
puniri l.Cornelia,illud eſt uerũ, niſi illud falſum fabricetur
ſuper actu nemini præiudiciali & ſine effectu.ita probatur ibi
& latius proſequitur Soci.in conſi.62.incip. conſilijs noſtris.
lib.j.& tenet Iaſ.in repetitione l. admonendi. in 51. col. ff. de
iureiuran.Areti.in §.pœnales.in 1.col.ſupra eodem. cum con
cordan.ut tradunt noſtri Hiſpani in §.his igitur.in 8. col. ſu-
prà de iuſti.& iure.ubi plura pro hoc alleg.& idem Iaſ.in le-
ge ſub prætextu. la prima.nume. 11. C.de tranſac. & in l.fin.
in pen.col.C.de iure emphy.& reaſſumit Decius in conſ. 8. ui
ſo puncto. prima parte,cum pluribus ſimili.quæ adduxi in re
petitione.cap.j.de conſtitutionibus.lib.6. Sed modò aduertẽ
dum eſt:quia prædicta limitatio non uidetur uera ex eo, quia
quando ſumus in his quæ ſunt de genere prohibitorum, li-
cèt actus effectum non habeat,affectus tamen punitur: ut in
l.diuus.ff.de ſica.& eſt tex.in l.eum qui.C.de adult. & in c. 1.
de ſpon.li.6.& ideò uidemus in ſimili,quòd conſuetudo quæ
ex tacito conſenſu actus multiplicati inſurgit, ualet, & tenet
etiam ſi illi actus fuerint nulli:quia ex illis uoluntas colligi-
tur:ut dicit Aretin.in §.ex non ſcripto.in 5.col.num.25. uerſi.
quæro an ex actibus.ſuprà de inſt.& iur.Et finaliter in iſta eſt
regula,quòd ex actu nullo uoluntas facientis praua declara-
tur,quæ puniri poteſt.d.l.eum qui.per quam ita tenet Bar.in l.
ubi pactum.in ſi.C.de tranſact.quem ſequitur Alex.in l. j. in j.

notabili. col. j. de vulga. & pupil. & hoc etiam in alia materia pro regula rradit idem Bart. in l. fin. per illum text. ff. de rebus eorum. & in lege geru. in 3. col. ff. de acqui. hæred tate. & Bald. in l. qui á parte. per illum tex. ff. de confirma. tuto. cum ſimilibus: vt per Decium in c. vt debitus. in 2. col. de appellat. & c. at ſi clerici. in princ. in 9. col. verſi. vlterius. de iudi. facit quod dicit Iaſ. in l. licèt. in j. col. num. 6. C. de procur. Non ob. allegata ſuperius: quia intelliguntur quò ad actus validitatem, vt ex illo actu nullo vtilitas vel incommodum aliquod reſultet: ſecus tamen eſt quò ad pœnam quæ ex conſenſu facientis illum actum reſultat: vt tenet glo. in ca. j. de fal. Vel ſecuodò reſpondeas, quòd talis non punietur criminaliter, & ita procedit. d. l. damus. cum concor. ſecus autem ciuiliter. ar. eorum quæ dicit Bart. in l. j. ver. vl. quæro. ff. re. amo. tamen nó eſt recedendum in caſu noſtro à cõmuni opi. pro qua vltra ſuperius adducta facit dictum Bald. in l. ſi. per illum text. ff. quod fal. tut. vbi dicit ꝙ mendacium nemini noceos, non eſt punibile: quia vt dicit Salic. in authentic. contra qui propriam. columη. 3. C. de non nume. pecu. tale mendacium cenſetur potius nugatorium.

19 † Secundò limita prædictam regulam, niſi negans eſſet in dolo vel lata culpa: alias non baberent locũ pœoæ punientes mendaces. ita Bald. ſingulariter in c. j. §. vaſallus. io j. column. in titu. ſi de feu. fue. contro. inter do. & agna. quem ſequitur Alex. io l. etiam. §. licet. col. fin. in 3. limitatione. ff. ſol. matri. Reliqua vero quæ vltra iſta dici poſſunt, vide io locis ſuperius alleg. nam non credo quod alibi hæc col

20 lecta reperies. † Gloſ. in fin. colligit regulam ex iſto text. ꝙ plus punitur qui palàm delinquit quàm qui clam. & ratio gl. poteſt eſſe: quia qui palàm delinquit, generat ſcandalum, & malum exemplum. l. 3. C. de ſum. Trini. capitu. fin. in fin. de voto, libro 6. qood non eſt in occultè delinquente: & ideo dicitur io Pſalm. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. &c. Hinc etiam vulgo dicitur cautè, tamen & ſi non caſtè: vt dicit Ioaon. And. in cap. fin. de accu. & reaſſumit per plura Felin. in cap. prælatorum. in j. col. per illum text. de accu. & ibi meminit de illo prouerbio: alibi tamen peccata occulta magis puniuntur: vt in l. exiſtimo. ff. de admi. tu. hic alleg. in glo. cum multis alijs quæ aggregat Feli. in capitulo cum ex iniuncto. io 2. nota. de hære.

21 † Pro concordia tamen iſtorum iurium & aliorum Scribentes hic ponunt vnam reſolutionem, videlicet quòd aut loquimur in his quæ poſſunt eſſe licita & illicita, & ſic quæ poſſunt eſſe permiſſa & prohibita: & tunc magis punitur qui clam, quàm qui palàm. & ita procedat d. l. exiſtimo. de qua ét meminit Iaſ. & Bartol. in l. ſingularia. ff. ſi certum petatur, in ſeptima column. Aut loquimur in his quæ ſunt omoino illicita, & omni iure prohibita, quæ nullo vnquam caſu poſſunt eſſe licita, vt eſt furtum & homicidium, & tunc magis punitur, qui palàm quàm qui clam. & ita procedat text. hic ſecũdum Iaſo, & alia ſupra alleg. & pro iſta ſolutione dicit Iaſ. bene facere, l. 3. & ibi glo. in verſi. publice. C. de ſum. Tri. vbi dicit gloſſ. ꝙ plus punitur diſputans de fide catholica publice q̃ occulte. Et iſtam diſtinctionem quam ponit hic Iaſ. poſt alios doctor. communiter hic ſequitur latius Felin. plura adducens io ca. conſuluit. in pen. col. de off. deleg. vſq; ad fin. & in cap. cum quidam. in 3. col. ver. tertia declaratio. de iureiur. in quibus locis late habetur quando actus dicatur fieri clam, & quando palàm. de quo vide & per Iaſo. in §. item ſi quis in fraudem. in 7. col. ou. 43. cũ trib. ſeq. ſupra eod. & in l. clam poſſidere. io primo notabi. poſt Alex. ff. de acq. poſſeſſ. Alexand. poſt Bald. in l. cũ fratrem. C. de dis q. vt indig. facit text. io capit. cũ terra. de elect. cũ alijs, vt per Socin. in coonſil. 209. licet oulla. in prima colum. 2. volum.

Sed tamen aduertendũ eſt, ꝙ ſupra dicta reſolutio non videtur vera neq; primo caſu neq; ſecũdo. nam in d. l. non exiſtimo. ideo factũ palam oon punitur, q̃a tutor bona fide contraxit iure permittente: vt dicit Alexand. in l. principalib. ff. ſi cert. pet. & in l. 1. §. quæſitũ. ad Treb. & Corn. conſilio primo, col. fin. lib. 1. Vnde ex quo in illo actu palam facto nnn ineſt, dolus, non poteſt dici non puniri illud quod neq; delictum continet, oeq; poteſt legitime puoiri. arg. l. decem. de verbor. ob. & propterea non bona fit comparatio, ꝙ ibi magis punitur illud quod clam, q̃ illud quod palam fit. nam illud comparatiuum Magis, præſupponit quod illud, quod palam ibi fieri poteſt, ſit aliquo modo punibile: quod eſt falſum, & illa diſtinctio docto. procederet illo caſu quando eſſet dubium, an actus geſtus fuiſſet clam vel palam: de quo tamen ibi nihil dicitur: & quòd ad hoc vt in pœnam tutor incideret, requireretur dilucida probatio actus occulti. l. in teſtamento. ff. de cõdi. & demon. vt elidat præſumptionem actus liciti facientem pro tutore. iuxta. l. merito. ff. pro ſocio. iunctis his quæ ſcribit Bart. & Alexan. in l. oon ſolum. §. ſed & reprobari. ff. de ope. no. nun. Sed præſuppoſito aſſumpto doct. pro vero, quòd in d. l. non exiſtimo. factum palam non puniatur, adhuc iſtud generaliter procederet: quia ille actus palam tantum videtur cõceſſus in rebus mobilibus, de quibus loquitur ille tex. quæ ſeruando ſeruari non poſſunt. authen. oouiſsimè. C. de admin. tuto. §. conſtituitur. ſuprà de vſufruct. vel in caſu, quo tutor habuit licentiam à patre vel quando eſſet conſuetudo alienandi bona pupilli ſioe ſolennitate. vel in alijs caſibus de quibus per Iaſ. in l. 2. in penul. col. ff. de offic. eius. & Alexand. in conſil. 117. viſo proceſſu. in 5. vol. aliàs autem vbi tractaretur de alienatione rei immobilis acquireoda ipſi tutore, credo ꝙ dicta l. non exiſtimo. non procederet etiam ſi palam & booa fide contraheret. per textum in l. ſi quidem. C. de prædijs mino. & in l. magis puto. §. ne paſſim. ff. de re. eorum. de quo per Angel. Aret. io §. etiam. ſuprà de autho. tuto. hoc tamen eſſet verum, niſi illa res mobilis eſſet modicæ vtilitas: qoia tunc in ea non requireretur decretum iudicis, neque ſolennitas, de qua in dictis legibus: per ea quæ tradit Alexand. io rubr. ſolu. matrimo. in prima col. & iſta de plano procedunt iore antiquo: hodie autem debitor non poteſt eſſe tutor pupilli. authen. minoris debitor. C. qui da. tu. poſſ. quod puto procedere quando dari debet: ſecus poſtquam eſt datus per d. l. ex ſtimo. Circa ſecundum caput diſtinctionis, inquantum Iaſon, poſt alios vult quòd furtum ſit de caſibus omnino prohibitos & nullo vnquam caſu permiſsis: vt in l. prima. C. de ſica. quá ad hoc idem alleg. Feli. in dicto cap. cum quidam. & ideò volunt quòd factum palam plus puniatur, videtur quòd non beoe dicant: quia furtum aliquo caſu permiſſum reperitur: vt in l. 2. §. cum in eadem. quam ibi oot. Bart. ff. ad l. Rbo. de iac. & in c. ſi quis. extra de furt. cum concor. vt per Hypp. de Marſil. in ootabilibus ſuis ſing. 102. incipiente, pater poteſt. & hoc idem de homicidio dicendum eſt: quia cauſa defenſionis permittitur. l. vt vim. ff de iuſt. & iur. & l. ſed & ſi quæcunque, ff. ad l. Aquil. & in c. ſi perſodiens. de hom. vnde cum iſti caſus poſsiot in dubio ſe habere, per ea quę no. Bar. l. non ſolum. §. ſed vt probari. in prima col. ff. de ope. no. nun. & Cyn. in l. 2. C. de proba. & Ioan. And. in c. primo. de homi. lib. 6. & quod in no. caſu tradit Pet. de An. in conſi. 47. pro clariori. &c. et ſic vides quòd homicium poteſt ſe babere ad probibitum, & ad permiſſum. argum. tex. locum à ſpeciali, io capit. cùm deſideres. §. ſecundæ. de ſen. exc. vt no. glo. in c. primo de ſeruit. & tenet in ſimili Bar. in l. 2. ff. de duo. reis. cum concor. vt per Feli. in c. ſuper his. in 7. col. de accu. non videtur ꝙ reſolutio doctorum ſit ſolida: ſed cum primo capite confundatur. vnde verius videtur dicendum ꝙ iſta materia brocardica ſit, in qua certa regula dari noo poteſt, ſed quòd variari debeat, ſecundum ſubiectam materiam. Poſſent tamen iſta aliter reſolui, per no. per Deci. in c. in præſentia. in 12. & 13. no. de probat. dum diſcutit iotellectum d. l. j. C. de ſica. & l. merito. pro ſo. idem in c. ſecundo in j. & 2. col. de excep. Soci. io l. j. in 5. no. num. 12. de vulg. & pupil. tamen quia etiam illa non omni ex parte conſiſtunt, vt dixi, ideo omitto. In iudicando tamen, & conſulendo non eſt recedeodum ab opioio. Scribeo. hic, quæ eſt communis. nam inficiari non poteſt, quod quando actus eſt dubius, & poteſt ſe habere ad licitum & illicitum, quod ſi talis actus fiat clam, ꝙ ex hoc dolus arguatur: vt tradit vltra adducta hic per doct. Bal. in l. ab Anaſtaſio. in 5. not. per illum tex. C. man. Bar. l. poſt contractum. ff. de do. & in l. pupillus. §. ſi. ff. de auth. tu. & in l. 2. §. & generaliter. ff. vi bo. rapt. & Barth. Veronen. in cooſi. 17. antepe. verſ. item, & vlti. Deci. cooſi. 31. incip. in caſu magnifici. io j. col. 2. parte. & And. Sic. in conſ. 42. illud in mediũ. in 7. col. in j. volumin. & in conſilio 45. ſcribitur belliſsimè. in penult. col. eo. lib. Et quid dicatur fieri clam uel palàm, ultra prædicta ponit hic ſiogul. Bartol. in l.

in l. frater à fratre. in 15.col.verſ.tertiò quæro.ff.de cond. indebi.& ibi Iaſ. & idem Iaſon in l.ſingularia.in 7.col.ff.ſi cert. pet. & in l.pacta nouiſsima.in 3.nota.C. de pact. & in ca.j.in 3.col. qui feu.da.poſ. cum concor. quæ adducit Alexand. in l. tranſactione.in fi.C. de tranſac.& And.Sicu.in conſi.46.præclarè ſcribitur. In 3.col.num.3.in 2.vol.quæ omnia notanda ſunt ad intellectum prædictarum legum.

22 † Et ad exemplum quod dat Iaſon de diſputante de fide catholica, poteſt etiam dici non eſſe verum, quod magis puniatur palam diſputans, quàm clam. immo pariter punitur, per text. in c. 2. §. inhibemus. de hæretic.lib.6. cum alijs: vt per

23 Felin.in c.2.in 3. col.de iudi. † Glo. Contra eos. clara eſt, & melius diſcutitur in glo.diſtulerit, infrà eodem, vbi videndum erit. Tamen circa ea quæ de executoribus hic Iaſ. poſt Ioann. Fabr. & alios vide quæ leguntur & notantur in capitulo, nos quidem. & capitulo tua nos. & in capitulo penultimo, de teſtam. vbi per Moder. & de differente ſoluere legata, vera & communis eſt concluſio Iaſ. hic. Gloſ. quadrupli. diuiditur, prin.in duas partes. ſecunda ibi, ſed nunquid. iſta ſecūda pars poteſt poſtea ſubdiuidi in alias tres particulas: ſecunda ibi, ſed certe: tertia ibi, ſed ſatis. Ex prima parte colligitur, vna concluſio, quòd iudea agens contra Chriſtianum actione, vi bo, rap. non exigit quadruplum, ſed tantum duplum. l. Chriſtianis. C. de paga. hic. allegata in gl. cum qua tranſeunt cōmuniter doctores hic. Sed aduerte: quia text. in d.l. Chriſtianis. non dicit quòd Iudæi per actionem illud duplum conſequantur, ſed videtur illud officio iudicis exigendum, in caſu quo Iudæi agere nolint: aliàs videtur dicendum, quòd per viā actionis conſequi poſſunt quadruplum ex eo, quia quo ad agendum contra Chriſtianos omnia iura Romana & communia conceduntur eis: vt eſt text. in l. Iudæi. la. j. C. de Iudæ. cum alijs alleg. per Ioan.de Ana.in c.iudæi.in 2.col. extra eo. titulo. & ideo dicit Cald.in conſi.3, tit. de loca. quod locatio domus facta Iudæo ab eccleſia, dum tamen ille ſoluat conuētam penſionem non debet reuocari per rectorem ſicut ſi Chriſtiano locata fuiſſet. Mouetur inter alia per d.l. Chriſtianis. q̄ vult, quòd Iudæis ære viuentibus non eſt moleſtia inferenda. & hoc idem tenet Ioan. de Ana. in cap. quia ſuper. in j. colū. de Iudæ. & in c. ex ſpeciali. in 2. colum. eodem titu. immo Iudæi dicuntur de eo populo & corpore ciuitatis: vt dicit Ioan. de Ana. per d.l. Chriſtianis. in cap. iudæi. in fi. de iudæ. ergo nō debet illis minus licere legibus Romanis vti quàm Chriſtianis. & ſic poterunt actione communi vi bo. rap. vti: nam licet d.l. Chriſtianis. inductum ſit remedium illius. l. tamen poterunt iudæi illo omiſſo agere vi bo. rap. ar. tex. in l. j. §. vnde quæritur. ff. de pub. vbi dicitur, quòd agere volens contra publicanum potius vi bono. raptorum, furti damni vel iniuriæ quàm edicto de publicianis auditur. Præterea quia d. lege. Chriſtianis. videtur verba ad iudicem referre ibi dum dicit, rectoris etiam &c. quo caſu naſcitur officium iudicis per doct. traditam per doct. in l. ſi ſoror. vbi Decius. C. de collat. Bart. in l. ſolent. in 2. col. ff. de alimen. & ciba. lega. ſi igitur officium iudicis habet locum, non competit actio. & ſic gloſſ. iſta alio reſpectu male allegat illum text. in dicta. l. chriſtianis. ad limitandum iſtum text. qui de actione loquitur.

Sed iſta non obſtan. opi. glo. eſt verior: quam in primis tenet Rofre. doctor antiquus qui ſuper d.l. chriſtianis. longam philateriam texit finaliter concludens quòd non debet iudæis concedi remedium iſtius text. ad quadruplum: quia facultas agendi non debet illis competere niſi in caſibus expreſsis, cū priuilegiis ſint indigni. & iſtam opinio. tenet Ioan. de Ana. in capitulo ſicut in princip. & in prima & ſecunda columna, extra de Iudæ. vbi ponit formam libelli qua debet iudæus agere in terminis dictæ l. Chriſtianis. & hoc latius proſequitur Ioā. Andr. in additioni. ad Specu. in titu. de iudæ. vbi ſingulariter poſt Rofre. limitat dictam l. Chriſtianis. procedere in reb. mobilibus per verba illius text. ibi dum dicit, diripuerunt bona & abſtulerunt &c. quo caſu competit iudæis actio in duplum ex illa lege. ſecus verò ſi violentia illata fuiſſet circa bona immobilia: quia tali caſu competeret communis actio: cùm iudæi iure Romano vtantur in caſibus non prohibitis. dicta lege iudæi. quod eſt multum notandum. & iſtam limitationem ad literam approbat Ioann. de Anan. in capitulo, & ſi iudæos colomna penultima. extra de iudæis.

Non obſtant adducta in contrarium: quia ad illud de officio iudicis reſpondetur, quòd immo iudæis competit condictio ex illa l. chriſtianis. ex eo, quia verba loquuntur imperſonaliter: vt patet ibi, compellantur &c. quo caſu, ſecundum communem regulam important actionem non officium iudicis: ut eſt text. in authen. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. uendi. cum aliis quæ tradit Bar. in l. vnica. ff. de condi. ea lege. & licet in d.l. Chriſtianis. de offic. iudicis fiat mentio, illud eſt ratione executionis, non autem principalis remedii: quod patet quia illa uerba de officio iudicis negatiuè loquuntur, & ſic nō important illud officium iudicis quod datur ratione deficientis actionis: ut latius poſt Bart. declarat Iaſ. in dicta l. ubi bona iura adducunt. Neque obſt. quòd Iudæi legibus communibus utuntur. d. l. iudæi. quia iſtud procedit in caſibus à iure, expreſsis, per ſuprà dicta. & per iſta ſit concluſio gloſſ. firma, q̄ iſte text. non habeat locum in Iudæis: & meritò cum deteriores ſint Gentilibus & Sodomiticis: quorum genus extirpari conuenit à terra. capitulo primo. uigeſima octaua quæſtione. 1. ubi glo. in uerbo, non dimittat. & eſt text. in capitulo nonne. prima quæſtione 1. & rationem aſsignat ibi gloſ. notabilis, quàm uideas. Secunda concluſio colligitur ex gloſſ. quòd raptor poteſt conueniri duplici actione, uidelicet ui bonorū, quæ datur ad quadruplum & actione furti manifeſti, quæ datur etiam ad quædam per text. quem allegat gloſſ. in l. ſi uendidero. §. cum raptor. ff. de fur. cum iſta opinione gloſſ. tranſeunt omnes reprobata opinione Placenti. de qua in princip. glo. Or aduerte antequam ſigillatim magis particularia attingamus, quòd iſta gl. loquitur a remotis & in caſu in quo loquitur, non meruit reprehendi Placenti. ex eo, quia quæſtio poſita in principio glo. fuit, nunquid raptor poſsit etiam conueniri furti non manifeſti: & ad hoc bene reſpondet Placent. iudicio meo: quia dicit, quod non, ſi prius conuentus eſt ui bono. rap. & hoc dicit text. in l. prima. ff. ui bo. rapt. allegatus per eum: præterea glo. in fin. concludit contra Placentinum in diuerſo caſu, uidelicet in furto manifeſto de quo Placenti. in principio glo. loquutus non fuit: & ideò non meruit reprehendi, cum maxima diuerſitas ſit inter unum caſum & aliū.

Sed uideamus modò nunquid in caſu in quo glo. loquitur, bene dicat. & mihi uidetur quòd non, ex eo, quia text. in dicto §. cum raptor. non dicit, quòd ille teneatur etiam furti manifeſti, ſi rectè intelligatur: & ideò pro uero intellectu illius literæ pondera duo. primo quò ad hoc ut quis raptor dicatur, & poſsit conueniri ui bonorum raptorum, requiritur neceſſariò quòd uim intulerit. item requiritur q̄ gente coadunata fuerit deprehenſus. ita declarat Alexand. in conſil. 103. inci. uidetur prima conſideratione. in ſecunda & tertia colum. libr. 1. & Ange. in tract. maleſi. in uerbo, & ueſtem cœleſtem. in ſecunda & tertia column. & habetur in l. 2. & 3. cum ſeq. ff. de fur. tunc ſic in d. §. cum raptor. non dicitur q̄ talis intulerit vim ex eo, quia tex. dicit q̄ debet æſtimari fur manifeſtus. und. in illo text. ponit talis eſſe caſus, uidelicet, q̄ quis iuiſſet ad domum alterius cauſa capiendi & inferendi uim, ſi ibi reſiſtentia fieret: ſi poſtmodum uel pœnituit, uel reſiſtentiam non inuenit, & res ſubtraxit, erit fur manifeſtus non uiolentus raptor. Nec obſt. q̄ text. ibi appellat raptorem: quia reſpondetur illud eſſe ad demonſtrandum caſum. non quod in effectu ſit raptor. argumen. tex. in cle. ſi ſummus. de ſent. excō. & pro hoc facit bonus text. in c. 1. de conceſ. præben. libr. 6. & hic primus ſenſus. Secundus intellectus poteſt dari ad §. cum raptor. uidelicet q̄ ille in effectu fuerit raptor contra quem cū acclamatum fuerit crimen effectum eſt manifeſtum: & ideo hac de cauſa poterit dici fur manifeſtus, quo ad odium ſui, non quo ad effectum actionis: quia ſi conuentus eſt actione ui bonorum raptor. non poterit illa actio habere locum: per text. in lege, cum ex uno. & lege, qui ſeruum. & lege, quoties. §. primo. ff. de actionib. & obligatio. aliàs ſequeretur, quod effectus titulorum furti manifeſti, & ui bonorum raptor. confunderentur. Concludo igitur, quòd talis raptor, qui in effectu rapuit, nomine dicitur fur manifeſtus. vnde quo ad odium ſui omnia priuilegia quæ denegantur furi manifeſto, denegabuntur. Poſtremo inquantum gloſſ. ad idem allegat textum in lege, ſi quis domo. ille textus non facit,

ad propoſitum iſtius quæſtionis: licèt in caſu ſuo ille text. ſit
ſingularis. vt per Bal. in c.j. §.ſi duo.de pace ten.& in l. ſi quis
in tantam. in pe. col. C. vnde vi. de cuius intellectu aliter di-
ſceptat Lu. Bologni. in primis ſuis interpretationibus ſuper
24 illa. l. vt ibi per eum videas. † Gloſſ.diſtulerit. in princip.
ibi,vel ſine iuſta cauſa &c. collige vnam concluſionem,quòd
iuſta cauſa dilationis excuſat à mora.l. ſciendum.ff.de vſuris.
cum alijs hic alleg. in glo. & hoc etiam procedit reſpectu in-
tereſſe; quia iuſta cauſa excuſat ab obligatione intereſſe. di-
cit glo. notabilis in l. 3 §. in hac. alias incipit. in hac. ff.de tri
ti. quam Bald. ſummè commendat in c. j. qui ſuc. fen. confir.
in ver.pone quòd hæres.ſic etiam iuſta cauſa excuſat à pœna
tam legali quam conuentionali, & à dolo & à mulcta: vt larè
tradit Iaſo.in l. ſi quis id quod.per illum tex. in 7.& 8.notabi-
li,de iu.omnium iudicum. & communiter ſolet ad hoc alleg.
glo.in l.ab executore.in ver. perperam.C.quorum appel/ non
reci. cum alijs alleg. & ſequitur Albertus Brunus in conſilio
23. inci. veſandi non ſunt. & in conſi. 23. viſo proceſſu.in pe.
col. & latius proſequitur Hypp. de Marſil. in l.patre vel ma-
25 rito.in 4.col.ff.de quæſtionibus.† & latè Moderniores, in le-
ge, qui Romæ. §. duo fratres.poſt Alexandrum ibi in 4. col.
de verborum obligationi. contra quos multa diſputatiuè te-
neri poſſent quæ ibi congerunt repetentes, nec ſatis iuridicè,
quæ omitto,ne impediatur proceſſus. Et quod dictum eſt,pro
cedit etiam ſi iniuſta fuerit:vt idem Albertus latè concludit in
conſilio octuageſimoſeptimo. circa primum. in ſexta colum.
per gloſſam in. lege prima in verbo iuſtis. ff. de abigeis. &
Decius in conſi. 52. incip.in cauſa inquiſitionis. in pen. col.
in 2.parte.& in conſil. 76.incip.conſultus à reuerendo &c. in
ſi. eo. lib. cum concor. vt congerit Rochus Curtius in tracta.
de conſue. ſiue rep. cap. ſi.in 10. colum.& idem latius tradit,
Iaſon poſt Alex.qui aliqualiter impugnat in l.j. §. hoc iudiciū
in 3. col.per gloſ. ibi.ff.ſi quis ius di.non obtemper. & idem
Iaſon in quodam ſuo conſilio impreſſo cuius eſt initium, in
cauſa reuerendi domini gentilis.in 4.col. & latius idem Iaſo.
proſequitur in l. qui iuraſſe. in princip.in j.colum. ff. de iure-
iurand.tenet etiam Ioann. Crotus de Monteferrato, in repet.
l.nemo poteſt. in 17. col.de leg.j. Sed circa hoc diligenter ad
uerte: quia videtur, quòd iniuſta cauſa neque etiam iuſta ex-
cuſet à pœna; nam clarum eſt ꝙ difficultas præſtandæ rei eſt
iuſta cauſa quæ à mora excuſat: vt in l.quod te.ff. ſi certum pe
tatur. item excuſat à periurio:vt in cap. breui. de iureiuran. &
tamen non excuſat à pœna etiam ſi nulla negligentia præceſ-
ſit. caſus eſt notabilis in l. nummis.ff.de in lit.iur.quem ibi ad
hoc ponderat etiam Iaſ. in quinto notabili vbi laborat circa
reſolutionem illius: & tamen relinquit irreſolutum, & ſi ille
tex. facit contra prædicta. Aduerte ſi poteſt dici,quòd hoc ibi
ſit ſpeciale in depoſito, ſicut & alia plura contra regulas com
munes in eo contractu recipiuntur: vt in l.pen.C. depoſiti. &
tradit Iaſ.in l. j. in ſecunda column.C. de eden. facit. l. j. §. ſi
rem. ff.eo.tamen quia ſpecialia non ſunt multiplicanda,l. j.C.
de dot.promiſ. iſta ſolutio non extaret. Ideò ſecundò poteſt
reſponderi, quòd ille text. procedit quando dolo & mora de
bitoris non reſtitutæ ſunt pecuniæ ſua die non propter diffi-
cultatē, ſed propter malitiam,vel ſi difficultatem fatemur, ꝗ
tamen ex illo text. euidenter non colligitur,ex quo erat debi-
tum pecuniæ, non præſtat difficultatem, cùm nunquàm pe-
reat.l. incendium.C.de reb.cred.vel ibi mora & dolus dedit
cauſam difficultati quo caſu non excuſat.l. ſi ſeruum. §. j. ff.
de verbor.oblig. hoc tamen declaratur etiam ſi iniuſta cau-
ſa allegata fuerit ad incommodum: vt declarat no. Bart. in l.
inter omnes. §.rectè. per illum text.ff.de fur. Alexand. conſil.
114. in j. colum. 1. volu.quod eſt verum, niſi contemnatur iu
dex,quia licèt cauſa iniuſta excuſet à dolo:non tamen à con-
temptu: quia requiritur iuſta cauſa: vt probatur in c. cupien-
tes. §. quòd ſi per 20.de elec.lib. 6. & hoc firmat Alexan. in
l.1.§.ſi. in pe.colum.ff.ſi quis ius di.non obtempe. & in l. qui
Romæ. §. duo fratres. in 5.colum.ver.ſed hæc diſtinctio.ff.de
26 verbor.obligat. † Tamen licèt doct. ſimpliciter tranſeant ibi
cum illo dicto Alexan. mihi nullo modo videtur verum, nec
in illo tex. probatur:quia etiam iniuſta cauſa excuſat à contē-
ptu ſicut excuſat à dolo. ita expreſsè & in terminis conſuluit
Calde. in conſilio vndecimo, in titu. de verborum ſignifica-
tio. allega. ea quæ not.in capitulo Metropolitanum. ſecunda
quæſt. 7. & l. ſatis. ff. de in ius voc. & iſtud dictum Cal. ſequi
tur Feli. in c.2.in 2.col. verſic. vlt. circa prædicta. de maiorit.
& obed. & pro hoc facit dictum Arc.poſt beatum Tho.in ca.
27 quicunque. 81. diſt. vbi dicunt † quòd tranſgrediens cano-
nem ex concupiſcentia, vel ira, aut alia cauſa etiam non iniu
ſta, non punitur de contemptu. quod dictum commendat,
Felin.in cap.cùm nō liceat.in ſecunda col.de præſcrip. & hoc
idem tenet Domin. in cap.nullus 55. diſt. quem refert & ſe-
quitur idem Felin.in cap. cùm quidam.in 5.column.de iureiu
ran.& in cap.1.in 2.verſi. quinimò plus &c. de conſti. & in c.
ego N. in 2. colum.de iureiuran. & in ſermone indulgentiæ.
in 6.col.& hoc ego ratione probo:quia clarum eſt quòd ille
contemptus de quo loquitur Alex. in d. l. 1. §.fin. naſcitur,ex
contumacia,quæ non eſt propriè crimen.l.aut facta. in princ.
de pœnis. tenet Bar. in l.omne delictum.in prin. ff. de re mi.
& fatetur ibi Alex. & tamen dolus eſt propriè delictum. l. 3.
ff.de cri.pec. cum plurib.ſimi. vt dixi in §. item ſi quis in frau-
dem.ſuprà eo.in glo.magna:& tamen cauſa etiam iniuſta ex-
cuſat à dolo, vt ſuprà eſt dictum: igitur pariformiter excuſa-
bit à contemptu qui naſcitur ex contumacia quæ eſt minus,
quàm delictum: ſuper quo tamen cogita.& iſta procedunt ēt
ſi illa cauſa iniuſta beſtialis ſit: vt dicit Socin.in conſi. 108. in
28 hac conſultatione.in 5.colum. lib. 1. † alle.glo.in d.l.vnica.ſi
quis ius di. non obtemp. cum aliis. & pro hoc etiam eſt glo.
in l. plagii. la. 2. C. de plagia.quem ſequitur Alexan. in conſi.
92. perſpectis his.col.fin. in 1.volu. ſic etiam videmus, quòd
cauſa iniuſta præſtat bonam fidem glo.no.in l.1. C. vbi cau.
ſta. quod no.Alex.in conſi.127.viſa inquiſitione.in 2.column.
ver.& ideò Bald.in 4.volu.& de hoc videtur tex.quem ponde
rat ibi Pau.de Caſt.& nouiſsimi in l.Celſus. ff.de vſucap. cum
multis aliis quæ latiſsimè congerit Alexand.in conſi.119.titu-
lus quæſtionis.in 3.colum.in ſi.ver.s.pro hoc.cum column. ſe
quen.in 2. volum.& in conſi. 115. viſo themate. in 2. colum.
verſi.quinimo.in 4.volu.& reaſſumit latiſsimè Hypp. de Mar-
ſi. in repe.l.de vnoquoque. in 4. col.ff.de re iudi.
29 † Sed hoc limita vltra omnes, vt procedat quando iniuſta cā
probatur. tunc enim bene excuſat à dolo, & præſtat bonam ſi
dem.hoc videtur innuere Bar. in l.j.§.non autem.ff.ſi quis te-
ſti. li.eſſe iuſſ.fue. pro qua opin.facit, quia licet dicatur quòd
ignorantia legis poſt duos menſes non excuſet: tamen fallit,
niſi probetur: nam tunc talis cauſa,quæ à lege præſumitur in-
iuſta,probata admittitur, vt tradit Felin.licet non ad iſtud ꝓ-
poſitum.cap.2.in 6.colum.in fin. de conſti.
30 † Item limitatur hoc non procedere in lata culpa: quia li
cèt cauſa iniuſta excuſet à dolo, non tamen à lata culpa: ita
no.Bar. in l.iuſte.ff.de acqui.poſſ.quem ibi multum commen
dat Iaſ. in ſi. aſsignans rationem diuerſitatis inter dolum &
latam culpam. & ibi aliter limitat iſtam regulam, ſcilicet, vt
iniuſta cauſa non excuſet à pœna legali,vel ſtatutaria per di-
ctum Ioann.And.in c.1. in 6.col. poſt Arch.de elec.lib.6.in no
uel. quem ſequitur Bald.in l. generaliter.in 4.colum.C.de epi
ſco.& cle. cum aliis ibi alleg. per eum. & ſic per iſta regula
iſtius gloſ. optimè iuſtificatur.Tamen iſta limitatio confundi
poteſt ex his quæ ſupra proximè dicta ſunt: & quia clarum ē,
quòd ignorantia iuris communis eſt lata culpa:vt Bar. conclu
dit in l.quòd Nerua.in 5.column.ff.depo.per l.lata culpa.cum
multis aliis, ut ibi per eum: & tamen talis ignorantia excuſat
a pœna legali, & ſtatutaria: vt concludit Ioan.And.in c. 2. de
conſti.lib.6.quem pluribus iuribus & authoritatibus ſequitur
Feli.c.cognoſcentes.in 3. column.de conſti.& in cap. fin.eo-
dem titulo. faciunt ea quæ tradit Iaſo.in l. cum quidam. in 2.
column.ff.de liber. & poſth. Et hoc eſt quod vult dicere text.
in l.non eſt in mora.de reg.iur. li.6.dū ponit regulā ꝙ non eſt
in mora qui legitima exceptione ſe tueri poteſt. Et ratio illius
regulæ poteſt reddi per ea quæ dicit Bal.& Imo.in l.Mæuia.§.
31 fundus.poſt glo.ibi.ff.ſolu.ma.quia † qui poteſt legitima exce
ptione repelli, dicitur obligatus ad non petendum: vt di-
cit ibi gl.Et qualiter debeat probari iſta cauſa, ſiue impedi-
mentum, ꝙ per eum non ſtetit, quò minus adimpleret. vide
Iaſo. in l. properandum. §.ſin autem. in 1.col.C.de iud. uerſi.
32 3.& uerſ.4.† Limita tamen ſingulariter iſtā concluſionē ultra
limitationes ſuperius adductas, aliis duobus modis. primò,
quòd

quòd procedat quando quis non erraſſet circa ea quæ ſunt iu
ris naturalis, vel quaſi. alias licèt, quis ſimpliciter allegaret
quandam cauſam iniuſtam, & diceret, quòd fuit motus pro-
pter illam: non ſufficeret, quia oportet, quòd appareat quòd
illa fuerit cauſa propter quam tunc motus eſt: & ſic quod ſi
illa cauſa non intercesſiſſet, non ita feciſſet, ar. l. qui cum vno,
in principio. ff. de re milita. ita not. declarat Ang. Cu. & Imo.
in l. ex conſenſu. §. fi. ff. de appel. quos refert & ſequitur Alexã.
in conſi. 103. videtur prima conſideratione, column. penul. ver
ſic. & dato quòd omnes. in 1. volum.
33 † Secondò limita prædicta procedere in extraiudicialibus
delictis: tunc bene iniuſta cã excuſat à dolo: ſecus tñ eſt in de
lictis quæ in iudicio committuntur: ita no. declarat Socin. in
conſi. 118. viſa narrati puncti. in 3. col. verſic. his tamen non
obſtan. in j. lib. alle. text. à contrario ſenſu, in d. l. plagij.
34 † Vlterius circa prædicta aduertatis, quòd licèt iniuſta cã
bonam fidem præſtet, vt ſuprà dictum eſt, illa tamen, bona fi
des non prodeſt ad præſcribendum lõgo tempore de iure ci
uili: prodeſſet tamen de iure canonico ad præſcribendum lõ-
giſsimo tempore vbi olim poterat præſcribi de iure ciuili ſine
titulo & bona fide. l. ſi quis emptionis. § j. C. de præſcript. 30.
35 anno. Et ratio eſt: quia † de iure canonico hodie poteſt præ-
ſcribi longiſsimo tempore cum ſola bona fide ſine titulo: ſed
abſque bona fide non poſſet. ita no dicit Pau. de Caſt. in d. le.
Celſus. de vſucap. quem ibi nouiſsimi ſequuntur: ibi plus ſub-
dit, quòd iſta bona fides cauſata ex iniuſta cauſa, ſiue errore,
prodeſt ad faciendum fructus ſuos. per tex. no. in l. ſed ſi lege.
§. ſcire. ff. de peti. hære. tenet Dyn. in regula prima. in 7. q. &
in regula poſſeſſor in 8. quæſt. ver. item quæri poteſt. de regu
lis iuris. lib. 6. tenet glo. Bar. Ang. Imo. & omnes in l. furtum,
§. j. de vſucap. cum ſimilibus, vt per Franc. Curtium conſi. 71.
incip. princeps. colum. 6. declarando, vt per Bar. in d. §. ſcire,
& Bald. in l. litteram. colum. 2. verſicu. modò quæritur. C. pro
dona. & reaſſumit Feli. qui circa iſtud caput plures limitatio-
nes ponit in c. de quarta. col. 8. de præſcrip. ad quem poteris
prædicta omnia addere. & doct. Bar. in d. §. ſcire. ſequitur Ale
xan. in conſi. 121. viſo themate. 4. volu. & Franc. Cur. d. conſi.
71. Abb. in capit. conſultat onibus. de iur. pat. & in cap. gra-
36 uis. column. penult. de reſtit. ſpo. † In eadem gloſſ. item hæc
legata. colligitur concluſio, quòd eccleſia habet priuilegium,
q ſi ei ſoluatur indebitum, non poteſt repeti. §. fina. ſuprà de
obliga. quæ ex quaſi contractu. hîc alleg. in glo. Hanc conclu
ſionem tanquam indubitatam ſequuntur omnes hic, & Ludo.
Roma. in conſi. 327. in terminis propoſitæ: in j. col. Mihi ta-
men multum dubitabilis videtur. quia in primis habemus re
gulam, q eccleſia eſt cultrix iuſtitiæ cap. j. ver. Mediolanenſis.
de aliena. feu. cum alijs, vt per Feli. in c. in præſentia. in 22. col.
de proba. & prius dixit Bal. in l. ea lege, in 6. q. de conditio. ob
cauſam. in l. vt acceptam. in fin. de vſur. & ideò alteri præiudi
care non vult: vt dicit Bald. in l. ſi quis presbyt. in 3. not. per il
lum text. C. de epiſc. & cle. quem commendat Ioann. de Ana.
in conſi. 68. viſo ſtatuto in j. col. Si igitur alteri non vult præiu
dicare, dicendum eſt quòd non debet indebitum ſolutum re-
tinere, cum eccleſia non debeat locupletari cum alterius ia-
ctura neque ſuccedere in aliquod turpe lucrum. cap. ex tranſ
miſſa. de deci. tenet Fulg. in conſi. 7. in 3. column. etiam ſi il-
lud lucrum aliquo caſu ſit licitum: vt tradit idem Fulg. in con
ſil. 9. inci. abb. column. fin. per text. in cap. ſuam. de pœnis.
& in c. fin. 17. quæſtio. vltima & prius tenuit Bald. in l. j. quæ-
ſtio. 11. C. ſi ſer. exte. & ideò ſi facta ſit locupletior, tenetur il
lud reſtituere: vt tradit Alex. in conc. 4. viſo proceſſu. column.
j. in 3. volum. & Barto. poſt gloſſ. ibi in ver. eum. in authenti.
qui res. C. de ſacroſan. eccl. cum ſimilibus: vt per Deci. in l. ſi
37 qua pœna. & in l. iure naturæ. ff. de reg. iur. Nam † non tãtum
fauendum eſt locis piis, vt alijs iniuſtitia fiat: vt dicit text. in c.
ex tenore. de ſo. compe. c. nuper. de dona. inter vir. & vxo. te-
net Bald. in conſi. 5. quæritur. in j. lib. Et hinc eſt, quòd eccle-
ſia non exigit aliquid vltra iuſtum pretium gloſſ. communiter
approbata in c. ea quę. alias eſt c. hoc ius porrectum. in verſic.
vt plus. 10. quæſt. 2. neque pœnas etiam legitimas, puta du-
pli vel quadrupli quæ alijs iuſtè acquiruntur, extorquet poſt-
quam rem conſecuta eſt. c. fraternitas. 12. quæſt. 2. vbi tex. in
iſta ratione fundatur, quòd eccleſia cum augumento recipiat,
quod de terrenis rebus videtur amittere & lucra dãnis quære
re: quod eſt contra ea quæ hic dicuntur per omnes. Non ob.
modo. §. pen. de obli. quæ ex quaſi contractu, cum ſimilibus.
quia reſpondetur, quòd Imperator non potuit hoc ſtatuere:
38 quia † in pertinentibus ad eccleſiam non eſt data ſibi autho-
ritas imperandi, ſed neceſsitas obſequendi. dicit text. in c. ec-
cleſia Sanctæ Mariæ. de conſti. & ibi dicitur, quòd ſtatutum ab
eo factum etiam ſi commodum & vtilitatem eccleſiæ reſpi-
ciat, nullius eſt roboris, niſi ab eccleſia fuerit confirmatum.
cum igitur hæc potius contra eccleſiam reputẽtur ratione ho
neſtatis & modeſtiæ quæ in eccleſia præcipuè fulgere debent,
à qua exemplum melioris vitæ capimus: vt in c. qualiter. il 2.
de accuſa. propterea diſpoſitio ciuilis non valet, vt cum dam
no alterius ditetur: & ideò non habet locum ille. §. ſed debet
cenſeri correctus quemadmodum titulus de præſcriptio. lon-
giſsimi temporis. ea ratione correctus fuit de iure canonico:
quia cum mala fide ex ſolo tempore quis cum alieno præiudi
cio locupletatur. & eodem modo vſuræ eadem ratione illicitæ
iudicatæ ſunt, & alia plura. non debet ergo eccleſia in ſe pati
39 quod in alus deteſtatur, cum ſit cultrix iuſtitiæ. † & per iſta
etiam redduntur dubia ea quæ in fine iſtius gl. dicuntur, quòd
ſi non habet vnde ſoluat hæres, quòd debeat in corpus luere:
quia puto contrarium in eccleſia, quæ non requirit amplius à
debitore quàm facere poteſt: maximè ex cauſa lucratiua, per
d. c. fraternitas. niſi quis inops fuerit à principio & delinquit
vt ibi dicitur alias. & facit tex. in d. c. ſuam. quia tali caſu eccle
ſia pœnam temporalem non habet, ſed ſpiritualem: vt dicit
text. in c. inter hæc. 33. q. 2. not. in c. quamuis. de pœnis. lib. 6.
40 † In ea. glo. ibi l. quis ſit fugitiuus &c. concludit glo. quòd ſi
aliquis prius negat relictum eſſe factũ eccleſiæ, & poſtea pœ-
niteat & confiteatur eſſe relictum, q iſta confesſio ſiue pœni
tentia nihil releuet, cùm quis propter hoc non deſinat eſſe no-
cens: vt dicit tex. in d. l. quis ſit fugitiuus. in prin. de ædil. edi.
hic alle. in glo. & de hoc eſt etiam bonus tex. in l. palam. §. nõ
ſolum. ff. de ritu nup. & l. qui ea mente. ff. de fur. l. prætor. §.
is etiam. ff. de eden. cum ſi. vt latè per Iaſ. in l. quæſtionem. C.
de fideicommiſſ. Tamen 1. opi. glo. hic indiſtinctè eſt vera,
non facta diſtinctione aliqua prout faciunt doctores hic. Pri-
mò per primum fundamentum gl. hic quod videtur efficax.
41 † nam ratio quare pœna dupli habet locum in caſu iſto, eſt quia
per negationem actor grauatur onere probandi. l. cum qui. de
iureiu. ſed iſta ratio ceſſat quando ille qui negauit antequam
actor onere probandi grauetur, pœnitet, & confitetur: igi-
42 tur, &c. † Secundo facit: quia quando pœna imponitur ha
bito reſpectu ad aliquem finem & non ad principium actus,
ſemper illa pœna pœnitentia tollitur, & nunquam committi
tur, niſi ille finis propter quem obſeruandum pœna imponi-
tur, violetur: de hoc eſt caſus ſatis in propoſito in l. quamui-
uis. ff. de in ius voc. vbi pœna trahentis patrem vel patronum
in iudicium ſine venia, eſt 50. aureorum. l. pen. eo. tit. Ratio eſt:
quia per hoc honori patris detrahitur & reuerentiæ. & tamẽ
dicit text. in d. l. quamuis. quòd ſi aliquis citauerit patrem vel
patronum ſine venia, & poſtea pœnitet, quòd illa pœna re-
mittitur: vt dictum eſt ſupra in §. pœnales. & ratio eſt: quia
ceſſat illa cauſa per pœnitentiam propter quam pœna impo
ſita fuit: ita videtur in propoſito à fortiori dicendum. nã cũ
eccleſia nõ claudat gremiũ redeunti. c. quãto. 2. q. 5. & de pœn.
diſt. 3. c. talis. §. ecce. cum ſi. etiam ſi ſera fuerit pęnitentia, ut
ibi dicitur, q per pœnitentiam, & ſic confesſionem poſt ne-
gationem factam pęna de qua in §. noſtro non habeat locum,
cum per pœnitentiã res ad priſtinum ſtatum deducta ſit, pro-
ut eſt caſus notabilis & quaſi in terminis in l. hoc edicto §. pe
nul. ff. de ali. iu. mu. cauſa fac. & quod per illum tex. no. Iaſ. i l.
auunculo. ff. de condi. ſine cau. & Bal. in c. 1. in prin. de prohi.
feu. alie. facit l. imperialis. C. de nup. & in c. inter. de purga. ca
no. & pro hoc etiam facit deciſio not. Bal. in rubr. C. de vſuris
43 in 2. q. vbi dicit, † quòd ſtãte conſtitutione epiſcopi, quod om
nis contractus vſurariorum cenſeatur de duplo, ſi uſurarius re
ſtituat uſuras, per illam pœnitentiam nõ ſolùm euitat pœnã,
ſed etiam abolетur nomẽ uſurarii: & ita dicit ſe cõſuluiſſe: pro
quo alle. c. cũ tu. in uer. donec. de uſur. facit quod no. idẽ Bal. in
c. paſtoralis. in prin. de offi. ordi. & hãc opi. Bal. ſequitur Laur.
de Rodul. in tract. uſurarũ. q. 6. Breuiter cõis opi. videtur in cõ-

trarium; vt tenet Bald. in l. palam. § non ſolum. ff. de ritu nup.
& alibi ſæpe. Tamen quia plures ſunt qui tenent cum Bald. tó
concordabis opi. ſecundum Alea. in l. j. C. de eden. & in l. præ
tor ait. § is etiam. ff. eod. tit. quem ibi communiter ſequuntur
docto. & ante ipſum fuit concordia Ioan. de Anan. in c. quia
In omnibus. 26. col. de uſur. quem ſequitur Decius in c. j. in
14. col. de proba. & ibi dixi. & ſecundum illam concordiam,
de plano procedit dictum Bald. ad idem pro iſta parte bene
facit tex. in l. ſequitur. § item Labeo. ff. de vſuc. vbi furtum cõ
miſſum per depoſitarium in re depoſita, purgatur acta pœni
tentia & repoſita re in priſtinum ſtatum. accedat ad hoc no-
tabile dictum Specul. in titul. qui fil. ſint legit. in § pen. verſi.
44 quid ſi pœnitẽtiam egerit. vbi vult quòd † licèt filia quæ pec
cauit in corpus, nec ali nec dotari debeat à patre, vt tenet Bal.
in l. fi. C. de dot. promiſſ. tamen ſi pœnitentiam egit, debet
ali & dotari. quod dictum cum concord. ſequitur Alexan. in l.
j. in 7. col. verſi. prædictis etiam. ff. ſolut. matri. vbi etiam dicit
idem eſſe in filio qui propter ingratitudinem poterat exhære
dari: quod dictum ſequitur Are. in l. 3. § filius. in 2. col. ff. de li-
45 be. & poſth. † Sed aduerte, quòd quantum ad primum dictũ
de plano procedit opin. Alex. quando per illam pœnitentiã,
non eluditur diſpoſitio iuris, quæ habuit locum durante tur-
pitudine, quo tempore caruit alimentis: iſte autem effectus
non concurrit in 2. dicto: quia per ſimulatam pœnitentiam
poſſet deludi prouiſio legis: quod eſſe non debet. l. fina. ff. ne
quid in lo. pub. & præſtaretur occaſio delinquendi, contra l.
conuenire, ff. de pac. dota. & ea quæ dicit Alexand. & alij in le
ge, ſtipulatio hoc modo, col. pen. ff. de verb. obl. & ita iſtud ſe-
cundum dictum reprobat Feli. in c. Rodulphus, in 3. col. verſi.
& ad prædictam. de reſcript. vbi vide quæ ibi dico: quia de-
fendo Alexan. ideò vlterius non repeto, maximè quia in caſu
noſtro non videtur iſte caſus habere dubium reſpectu Eccle-
ſiæ, quæ non quæri niſi pœnitentiam malè factorum.
46 † Aliam notabilem deciſio. habes Bal. in qua multum opera-
tur pœnitentia. in l. acceptam. in 19. q. C. de vſur. videlicet quõ
ſcholaris fuit inobediens rectori propter quod matricula pri
uatus fuit: nam ſi pœnitet, debet recipi in matricula. Alium
caſum & ſæpius contingentem ponit Alex. in l. ſi ab hoſtib. in
princ. ff. ſolut. matri. quem vide. Non obſt. tex. in d. l. quid ſit
fugitiuus; quia ad illum tex. reſpondet Ioann. Fab. & Ang. hic
& bene, quicquid Iaſ. dicat declarãdo latius quã ipſi, videlicet,
ꝙ ibi crimen erat iam conſummatum, & nihil amplius agen
dum ſupererat, quo ad ſeruum qui aufugerat, & conſumma-
uerat quod decreuit vſque ad finem. ſed in caſu noſtro eſt ſe-
cus: quia dum primò negauit, adhuc ſumus in princip. quia
nondum actor onus probandi aſſumpſerat: vt hic innuit glo.
quo caſu in nullo eſt grauatus. & ideò pœnam petere non po
teſt quæ propter grauamen debetur. dicta lege, eum qui: &
quia text. hic non dicit quòd hæres negans, & poſtea pœni-
tens debeat puniri: ſed ſolùm de negante ſimpliciter loqui-
tur: quo caſu nõ non debet fieri illa extenſio ad caſum in quo
ille hæres poſt negationem pœniteret. argum. tex. in § cùm i-
gitur. ver. nec lex quæ hoc dicit. in Authen. de non elig. ſecun-
dò nub. per quem text. ita expreſſe tenet Bal. in Authen. ex te-
ſtamento. in penult. colum. C. de ſecun. nup. Fateor tamen, ꝙ
ſi actor iam in ſe totum onus probandi aſſumpſiſſet, quòd pœ
nitentia & confeſſio illius nihil releuaret, cùm quærat reme-
dium poſt vulnus. l. fi. C. in quib. cau. in integ. reſtit. cum ſi. vt
per gloſ. in cap. ſuſcepimus. de homici. & eodem modo re-
ſpondetur ad alia iura ſuprà dicta. & iſta reſolutio comproba
tur ex dictis in ſequenti parte gloſſæ, per quã facit, quòd dicit
47 Ale. in d. l. j. & Decius in d. c. j. † Et quia iſta incidunt, in illud
mare magnum, an ſemel malus deſinat eſſe malus per pœni-
tentiam, vel præſumatur adhuc malus: ideò non amplius in-
ſiſto; ſed vide Feli. vbi quatuor modis regulam limitat in ca.
fi. de præſumpt. cum infinitis concordan. quæ congerunt no-
uiſſimi apoſtillantes ad Dy. in regula, ſemel malus. de reg. iu.
li. 6. & dixi latiſſimè in cle. vnica. in 2. nota. de conceſſ. præb.
In eadem glo. ibi, item quid ſi confeſſus, &c. gloſſ. hic vertit
ſuperiorem quæſt. per contrarium, & cõcludit quòd qui prius
confitetur, deinde negat debet puniri. & ratio iſtius glo. po-
teſt eſſe: quia, vt ſupra dixi in parte proxima, in caſu iſtius ne-
gationis non conſideratur niſi effectus, videlicet, an actor ob

hoc ſit grauatus, an non: vnde ceſſante illo grauamine quocũ
que modo rem actor ſine onere & moleſtia conſequatur, non
eſt curandum de modo. ar. l. cum ſeruus. de ver. oblig. & l. 4.
C. de inſti. & ſubſtit. & ideò verba teſt. noſtri cum effectu de-
bent intelligi. l. j. § hæc verba. ff. quod quiſque iuris. c. relatum
de cle. nõ reſi. cũ ſi. & ꝙ ita intelligatur iſte tex. facit l. fin. ff. de
re. ven. quã in terminis ita notabiliter declarat Roma. in conſ.
59. ad diſcutiendũ. in antepe. col. verſ. quod vltimũ. & in cõſi.
70. viſis thema. in 3. col. verſ. quod tertiũ. vbi vult, ꝙ quo ad
hoc ve negans puniatur ex ſua negatione, requiritur ꝙ ſit con-
uictus; & per conſequens actor onere probandi grauatus. &
idẽ tenet Iaſ. in § omniũ. in 16. col. ſuprà eod. & in § ſed iſtæ
in 7. col eod. titu. cum ſim. quæ latius reaſſumit Hyp. de Mar.
ad quem iſta addere poteris, in tract. de fideiuſſ. in 46. q. in 2.
limitatione. ex quibus videtur quòd iſta ſit cõis opi. quæ oĩa
tene menti. & adde Andr. Sicu. in conſi. 36. in 3. libr.
Secundò habes ex iſta glo. vnam regulam quæ ſolet cõiter
48 allegari, † ꝙ vltima mora nocet. l. illud. ff. de peri. & com. rei.
vend. l. ſi per emptorem. in prin. & § j. ff. de actio. emp. cum ſi-
milibus. Limita tu iſtam regulam tribus modis, vt per Alex.
& latius per Iaſ. in l. ſi ſeruũ. § ſequitur. ff. de verb. oblig. & per
Socin. in tractatu regularum nu. 270. & per Alex. in lege, ſe-
mel mora. in princ. ff. ſol. matr. & inter alias limitationes illa
eſt ſummè notanda, quia eſt ſingularis. & quilibet interroga-
tus diceret contrariũ, ut dicit Ale. in d. § ſequitur. videlicet, ꝙ
iſta regula non procedit fauore reipublicæ: quia tunc prima
mora nocet. exempli gratia: ego debeo capere a camera hu-
ius Illuſtriſsimi Senatus Venetorum, quolibet menſe ratã mei
ſtipendij: ponamus ꝙ in fine temporis quo dantur portiones,
alijs doctoribus non vado ad capiendum ſtipendium meum,
& ſic ſum in prima mora: nunquid ſi poſtea peto, & camera
non dat, conſtituatur in mora: & per regulam ſuprà dictã di-
cendum eſſet quòd ſic: tñ tex. decidit contrarium in l. fortiſsi
mi. cum ſequen. C. de eroga. mi. an. lib. 12. quem ad hoc vni-
cum in iure citat And. Sicu. in prooem. cle. in 2. lect. § ſalutem.
col. 8. nu. 33. & hoc idem tenet Bar. Bologn. in rep. Authen.
habita. in 16. col. verſic. vnum tamen non cæcat mentem tuã
C. ne fi. pro pa. & quidem Moder. in tract. de docto. in 4. parte
quæſt. 5. Et pro limitatione prædictæ regulæ vide tex. notabi-
lem in d. l. ſi per emptorem. § j. ſecundum quod declarat Ia-
ſon in l. 3. § nunc de offic. ff. de eo quod certo loco. In ea. glo.
ibi, quid ſi non inficietur. dic ut per Iaſ. & alios in l. quæſtio-
nem. C. de fideicom. & uerior videtur concluſio, quòd ſi pro-
betur teſtamentum non valere, non puniatur, per ſupra alle-
gata ſuprà in vltimo notabili. In fi. gl. dixi ſuprà in § pœna-
les. & in § item ſi quis in fraudem. & dicitur infrà in § fin.
Glo. in iudicium. ibi, l. in minorum &c. glo. concludit duo, pri
49 mum † quòd ſola dilatio ſolutionis non facit committere pœ
nam dupli, niſi ille qui differt, in iudicium uocetur. Secundũ
eſt quòd ſicut fauore minorum mora committitur re ipſa ſi-
ne interpellatione; ita etiam fauore eccleſiæ. & ſic iſta gl. vult
quòd diſpoſitio l. in minorum. habeat locum in eccleſia. &
ratio aſsignatur hic per Iaſo. quia minor & eccleſia æqui pa-
rantur, c. auditis. cum ſimi. de in integ. reſt. Adde tu & fortaſſis
iſtam rationem ultra ipſum, quòd adeò eſt uera, quòd immo
maior ratio concurrit in eccleſia, ut ſibi priuilegia minorum
competant quàm ipſis minoribus: quia eccleſia ſubiacet ma
gis fraudibus quàm minor. Ratio, quia eccleſia regitur alieno
tantum arbitrio: ſed minor ſuo, et alieno; et ideò ſtrictiores
ſunt eccleſiarum prohibitiones quàm minorum. ita no. dicit,
Bal. i c. j. in prin. epiſcopum uel abbatem. in uſibus feudorum.
alleg. glo. quam dicit ſing. in l. j. C. contra. iu. de qua etiam
idem Bal. in pulchra q. meminit. in auth. quibuſcunque. C. de
ſacroſan. eccleſ. et iſtam concluſionẽ glo. ꝙ in relictis pijs lo-
cis non requiratur alia interpellatio, ſed ꝙ ipſo iure commit-
tatur mora, ſequitur Iaſ. in l. j. in fi. C. de his qui. ut in di. Et ap
probant Mod. Bonon. ſ. Marcus Baue. in trac. de mora. in 2. par
te. in 5. limitatione, et duab. ſeq. cũ alijs. infrà allegandis.
Sed tñ his non obſt. contraria opi. vr̃ uerior: quia lex, in mino
rũ. odioſa et pœnalis eſt, et priuilegiatiua minorũ: ergo extẽdi
nõ debet ultra caſum ſuũ. c. ſanè. de priuil. § quodcunq; ſuprà
de iu. na. gl. in l. a diuo pio. ff. de re in. et de hoc eſt gl. hic in ſe-
quenti membro, quam multũ cõmendant doct. hic, et dixi ſ.
in §.

in §.pœnales. in glo.magna, & pro iſta parte bene facit illud
quod vult Iaſ. in §.ſed iſtæ,in 2.oot. nu. 34. & nu. 75.ſuprà. e.
dum vult ꝙ licèt eccleſia habeat priuilegium quòd ea ſolo ti
tulo transferatur dominium ſine traditione.l.fin.C. de ſacro-
ſan.eccleſi. tamen non competit ei publiciana, niſi facta fue-
rit traditio: cum ille caſus non ſit expreſſus in d.l.fi. & illa eſt
communis opin.vt ibi dicitur. & quia in exorbitantibus non
debet fieri extenſio. ita ibi concludit Iaſon. & dicit eſſe hanc
opin. magis veram. & fuit prius opin.Abb.in c. ex literis. de
conſue. & hoc ratione ſuadetur: quia priuilegia non ſunt
multiplicanda.l. in fraudem.§.ſi quis.ff.de mili.teſta.l.j.C.de
dot.promiſ. cum igitur in d.l. in minorum. de eccleſia nihil
dicatur . ideò extenſio fieri non debet. & faciunt pro iſta opi.
quod hic dicit gl. in ſeq. verſi.dum quærit,an diſpoſitio iſtius
text.procedat in fiſco, & concludit ꝙ non, ex quo diſpoſitio
iſta eſt pœnalis.pro qua opi.vlterius facit:quia diſpoſitio.l.fi.
C.de ſacroſanct.eccl.alleg.hic in gloſ. quæ fiſcum & eccleſiã
æquiparat, procedit in illis tantum quatuor caſibus: vt tenet
ibi glo. j. ver. vendiderit, & extra illos caſus non argumenta-
tur:vt dicit notanter Matheſila.in tract. extenſionis, in primo
membro. & tradit Saly. in d.l.fi.in vlt.nota. & eſt communis
opi. vt latè firmant Modern. Taurinen. in tract.præſcriptio. in
3.parte quintæ partis princ.in j.q.poſt Alex.in conſi. 16. in 5.
volu. & Aretio.in conſi.4.conſultatio.col.fin.& eſt glo.& Bar.
in authen. quas actiones. C.de ſacroſanct.eccleſ.vbi volunt ꝙ
diſpoſitio illius Authen.quæ in eccleſia loquitur : non proce-
dat in ciuitate neque fiſco qui à pari ambulant : ergo à for-
tiori eſt dicendum in caſu noſtro,ex quo eſt conſtitutio pœ-
nalis: & idem per ſupradicta videtur dicendum in relictis ho
ſpitali,vel pro redemptione captiuorum : quæ omnia pia di-
cuntur : vt hic tenet gloſſ.in uerſic.item quod ſi in redemptio
ne. &c. Sed tamen contraria opin. fauore religionis & rei-
publicæ videtur æquior: qui fauor multum à legiſlatoribus,
conſideratur. l. ſunt perſonæ.ff.de relig. & ſump. fune.l. pri-
ma ſoluto matrimonio. vbi Bart. & alij cum multis concord.
vt per And.Sic.in conſi.j. in 29.col. in fi.in 4.volumine.& pro
pter hos fauores à regulis iuris receditur.l. tertia de primipi-
lo. C. libro duodecimo. & tradit Specu.in titulo de inſtrum.
edit. §. inſtrumentum.ver. item opponitur, quòd tabellio. &
in titulo de diſpu. & alleg. §. ſatis clarè. verſi. & breuiter. &
Rocbus Cortius in tractatu iuris pat. in verbo,competens.&
in verbo, conſtruxit. 4. q. & in verbo, & dotauit in 2. quæſti.
in fine.& in verbo, ipſe vel is à quo.in 25.q. prio.in 4. q.acceſ
ſoria,in fine.& Lancelotus Decius in l.de ſtatu.in princ. ff. de
teſta.cum concord.vt per Corneum in conſilio ſeptimo.rudis
& incompoſita.in tertia columna.libro primo.doc. in capitu.
bonæ.il primo.de poſtulat.præla.& ideò dicitur quòd publica
vtilitas iuuanda eſt interpretatione.l.hoc modo.in fine. ff.de
conditio. & demonſtra.cum ſimilibus. ergo licet tex. in dicta
lege,in minorum.de eccleſia non loquatur, neque iſte textus,
de fiſco vel redemptione captiuorum nihil dicat : tamen con
50 uenit interpretatione adiuuari hos caſus, vt ad illos fiat † ex-
tenſio fauore religionis & reipublicæ. ita dicit Bart.in l.ſi con
ſtante. in ſecunda q. ff.ſolu. matr. vbi latè repeten. & idem Bart.
in l.quemadmodum. C.agrico. & cenſi. libro vndecimo. in l.
ſecunda. §. exercitus. ff. de his qui no.infa.Roman. in conſi.
105. viſo themate.& quod lex quamuis pœnalis debeat extẽ
di fauore eccleſiæ,tenet Domin. in con. 36.dubitatur de duo
bus.col. fi.allegat glo.in c.ſciant cuncti.de elect.lib.6.cũ alijs
vt ibi per eum.& per Feli. in c.at ſi clerici.§.de adulterijs. ex
tra de iudi. & idem Domin.in conſi. 506. incip. ſuper dicto
dubio.in j. col. & in terminis noſtris,quòd diſpoſitio d.l. mi-
norum.extenditur ad eccleſiam & alia pia loca, prout hic di
cit glo. tenet expreſsè Alex.in l.quod te.in 4.col.ff.ſi cert.pet.
vbi dicit,quòd iſta gl.eſt ad hoc ſingularis.& vltra ipſum iſtã
glo. in hoc ſequitur Roma. nota. 316.inci.tu habes , quòd in
minore &c. & Matheſi.no. 44.inci.no. quòd eccleſiæ , &c. &
vltra ipſos tenet Bal.in l.j.C.de peri. & com.rei ven. Ro.in le.
non ſolum.§. morte. ff.de oper.no.nun. & quod de eccleſia,
dictum eſt, procedit etiam in fiſco: vt concludit Alex. in d. l.
quod te.per glo.ſing. in l.cum quidam. §. fiſcus.in ver.inferũt
ff.de vſur.& alijs ibi allegatis.& iſtam opi.tam in eccleſia , q̃
in fiſco, tenet Franc.de Arc.poſt præceptorem ſuum in l. ſi ex
legati cauſa.in 6.col. ff. de verb.obl. Non ob.quòd priuilegia
non ſont trahenda extra caſus expreſſos, & ideò d.l.fi. de ſac.
ſan.eccl. non habet locum niſi in caſibus ibi expreſsis, vt ſu-
pra eſt dictum: quia dico,quòd licèt priuilegia non extenda-
tur,illud eſt verum, niſi priuilegia concedantur à lege:quia ex
quo l.de ſui natura debet eſſe communis.c.erit autem 4. diſt.
tunc data paritate rationis fiet extenſio:prout eſt textus in l.fi.
C. de fructi.& lit. expenſis l.in ſacris.la 3.C.de proxi. ſa. ſcri.
lib.12. quæ iura quo ad prædictam regulã aliter declarat Dy.
in regula in iudicijs,in 1. col.de reg.iur.lib.6. & ſupra in alio.
§. diai. Vel dicas quòd illa fallit,niſi fauore piæ cauſæ & rei-
publicæ: per ſupradicta.pro quo eſt notabile conſilium Oldr.
51.in ordine incip. thema tale eſt. vbi concludit,quòd priuile
gium datum ſuper decimis terrarum certi hoſpitalis , com-
prehendit terras nedum deputatas vſui pauperum, ſed etiam
ſeruitorum hoſpitalium loco mercedis. allegat inter alia. le.
adminiſtrantes. § . 1. de excu. tuto.& iſtud dictum Oldr.cum
pluribus deciſionibus ornat Felin.in cap.quàm ſit.de Iudæ.&
iſtam limitationem ſequuntur Moder. repe.in alio propoſito
in l.centurio.in 6.col.num.11.ff.de vulga. & pupil. alleg.in l.
miles.ff.de re iudi.& glo.in ver.alia cauſa.in l.illud. C. de ſa-
croſan.eccle.facit glo.in l.2.C.de cura.fur.& illud dictum Ol
dra.latè extendit Decius in regula, in omnibus cauſis id ob-
ſeruatur.ff.de reg. iur. & d.l.fi. licet in quatuor caſibus loqua
tur:tamen dico quòd extenditur ad hoſpitalia & alia pia loca
vt eſt caſus, & ibi Bar. in l.omnia.C.de epiſc.& cleri. Bald.in
Authen. hoc ius porrectum.colum.2 in verſ.2. eſt videndum
C. de ſacroſan.eccle. Abb.in c.relatum.il primo.de teſta.& in
cap.nulli. col. fin.de re.eccle.non alie.& in cap.j. de in integ.
reſti. Anto.de But.in conſi. 40 nulla eſt dubitatio. Pau. de Ca
ſtr.in conſi. 269.dubitatur nunquid.in 1.uolum.ſecundum no
uam impreſsionem. Corne.conſi. 57. in cauſa.in 3.volu.Alex.
in conſi. 120. ſuper eo. in primo lib. & in conſil. 9. viſis. in 2.
volu.quæ omnia adde ad alleg.per Iaſ.hic.& ratio eſt in prõ-
ptu, quia quemadmodum eccleſia minori æquiparatur, & re
ſtituitur vt minor. d.ca. auditis.de in integ. reſti. eodem mo-
do & hoſpitale.l. orphanotrophos,vbi Bal. C. de epiſcop. &
cleri. ergo non inconuenit quòd d.l.in minorum. quæ de mi-
nore loquitur, etiam in his habeat locum. & diſpoſitio tex.no
ſtri etiam in ſupradictis procedat à maioritate rationis : quia
magis expedit ne pauperibus relicta differantur ſiue inficien
tur,quàm eccleſiæ ne vexentur eorum miniſtri, & debitũ pau-
peribus ſubtrahatur obſequium:quæ omnia etiam in fiſco uẽ
dicant ſibi locum ſupradicta, & per ea quæ dicunt Moder. in
51 c. 1. de proba. et hæc à fortiori procedunt † in fiſco eccleſiæ
Romanę qui maior eſt Imperatore: vt dicit Bald.in l.eam quã
in 11.col.C.de fideicom.& hanc.eandem opinionẽ tenet An-
ge.hic & quidam alij per alia fundamenta quæ uide. & ita in
iudicando tenerem, quicquid dicat Iaſon hic , qui contrariũ
tenet,cuius motiua per ſuprà dicta tolluntur.eſt bene verum
& hoc tene menti,quòd Feli.in cap.licet Hely.in 3.col.verſic.
in glo.in verſic.inſcriptio.de ſimo.tenet quòd iſta glo. proce-
dat ſolum in debitis ex teſtamento: & ita ad hoc allegat eam
Bald.in l.1.C.de ſacroſan.eccle.& hoc fortè fuit quod voluit
And.Sicu. in cap.fin.de empi.& vendi.quod ibi expreſsè fir-
mat Anto.de Burgos doctor Hiſpanus non incelebris, in 4.
col. vbi probat quòd extra debitum ex teſtamento eccleſia te
netur interpellare debitum, per tex.in cap.potuit,loc. & cap.
breui.de iureiuran. inducendo,ut ibi per eum: & iſto modo,
reſtringendo prædictam concluſionem ad ſuprà dicta reſpon
det , quòd licèt multum ſit eccleſiis fauendum,hoc eſt uerũ,
niſi ex hoc inferatur alteri præiudicium: ut dicit Andre. Sicu.
in conſilio 1. 30. columno. 3.volum.per tex.in capitulo,ex teno
re.de fo.compe.& eſt tex.quem ibi ad hoc no.Bald.in l.ſi quis
presbyteri. C.de epiſc. & cler. quia eccleſia debet eſſe cul-
trix iuſtitiæ, Bald.in l.ea lege,in 6.quæſtione, C.de condit. ob
cauſam, & in l.acceptam,in fi.C.de vſur.et eſt tex.in c.clientu
lus,§. ſi diuerſum,de alie. feu.et non debet ſibi vendicare qđ
iure minimè noſcitur pertinere: ut tradunt Mod.in capi. 1. de
proba.et in capitul. in præſentia eodem titulo.Fateor tamen,
quòd iſte paſſus non eſt ſine dubio , propter fauorem eccle-
ſiarum , quibus multum defertur: vt tradit Rochus de Cur-
te.in tract. de iu. patro.in verbo, competens.in 2.qu.in fin &

alibi ſæpe, vt ſuprà dixi. ex quibus omnibus poſſet iſte articu-
lus diſputari. Circa alia quæ hìc Iaſ. de extenſione cumu-
lat, nihil dicam, cùm ſatis vobis dixi in §. pœnales. in glo. ma
gna, ſuprà eodem. vbi eſt ſimilis glo. & vltra ibi dicta videa-
tis latè eundem Iaſ. in l. fin. in 3. col. C. de pac. & latiſsimè in
Authen. quas actiones. C. de ſacroſan. eccleſi. per Ioan. Crotti
de Monteferrato in repet. l. ſi conſtante. in 29. & ſeq. columm.
ff. ſolu. mat. cum infinitis alijs: vt dixi ad Dyn. in regula. in ar.
de regul. iur. lib. 6. poſt Moder. ibi apoſtillantes: & plura alia
poſſent addi quæ omitto: quia hæc materia extẽſionis eſt bro-
cardica, & non habet fundum: vt tradunt latiſsimè Moder.
in tracta. ſuis, de extenſione. & dicit Alexan. in d. l. ſi conſtãte.
52 † In fin. glo. quid ſi Deo vel alicui Sancto &c. concludit gloſ.
quòd relictum ſimpliciter Deo vel alicui Sancto. habet priui-
uilegia tex. noſtri. & illa verba in dubio intelliguntur de ma-
iori eccleſia: pro quo glo. alleg. text. notabilem, quem uide in
§. ſi quis in nomine. in Anthen. de eccleſia. tit. no. igitur iſtud
exiſta glo. quòd legatum Deo, cenſetur legatum maiori eccle
ſiæ illius ciuitatis. Sed quid ſi legetur eccleſiæ ſimpliciter, nec
dicit in ſpecie de tali eccleſia, in dubio de qua intelligetur: Ia
ſo. hic ſe remittit, & ſub verbis dubijs poſtea dicit, quòd vi-
detur deciſio Bar. per tex. ſingularem in l. quæ conditio. §. ſi.
ff. de condi. & demonſt. quod intelligitur relictum illi eccle-
ſiæ cuius teſtator eſt parochianus: deinde dubitat de hoc &
alleg. quaſdam deciſiones in contrarium & non firmat. Quid
tenendum? Vos autem dicatis, quamuis ſuper hoc ſit dubium
apud antiquos, ꝙ magis communis opi. eſt illa de qua in d. l.
quæ conditio. videlicet quòd legatum debeatur eccleſiæ paro
chiali: quam opin. firmat Alexan. & Iaſo. in l. qui inſulam. in
princ. ff. de uerb. obliga. & reaſſumit idem Iaſ. latius in l. non
utique. §. ſi quis inſulam. de eo quod cer. lo. Soc. in d. l. quæ
conditio. §. ſi. cum alijs allegatis per eos: pro prima opin. fa-
ciũt ea quæ notabiliter dicit Abb. in conſi. 99. videtur primò
in ſecundo volu. ubi hanc eandem opinio. tenet, & ibi plures
quæſt. ponit: quamuis Iaſ. uideatur ſuper hoc variare in l. j.
C. de ſacroſan. eccle. & Angel. Aretin. poſt Io. Fab. in §. ſed
ius quidem ciuile. ſuprà de iuſti. & iur. mori per illum tex. nã
cum iuris mentionem facimus, de communi Romanorũ in-
telligimus: eodem modo quando de eccleſia ſit mentio, de
maiori illius ciuitatis debet intelligi, & ſic de eccleſia cathe-
drali per excellentiam; quia uerba debent capi in potiori. &c.
l. prima. ff. de ſonte. & l. j. ff. ager uectig. capitulo penulti. de
ſent. excom. Tamen tene primam opini. quæ eſt uerior. Et ad
hoc reſpondetur, quòd licèt uerba debeant capi in potiori ſi
gnificato: illud eſt uerum quando aliter intelligi non poſſunt
quàm in potiori reſpectu adiuncti: ſecus uerò ſi ſimpliciter
uerba proſerantur: quia tunc non magis debent uerificari, in
potiori quàm in alio. ita notabiliter declarat Bartol. iſtam re-
gulam in l. ſi mater. §. eandem. circa finem. ff de except. rei
iudi. quem ſequitur & multum commendat Iaſ. in l. indebiti
§. ſed & ſi nummi. in prima colum. num. ſexto. ff. de condict.
indebiti. & hoc maximè procedit in uerbis prolatis ab homi
ne: ut eſt text. in capitulo pia. & ibi not. Domi. de except. lib.
ſexto. & Felin. in capitulo ſi quem. de ſent. excom. Sed in ca-
ſu iſto illud uerbum, eccleſia, prolatum à teſtatore poteſt ueri
ficari tam in cathedrali quàm in parochiali, cùm ſit uerbum
habens plures ſignificationes: ut dicit Barb. in c. relatum. nu-
mero octauo. de teſta. capienda eſt igitur interpretatio ſecùn-
dum intentionem teſtatoris, ut hic. nam præſumptio eſt quòd
teſtator plus diligat parochiam ſuam in qua recipit ſacramẽ
ta & habet patrẽ ſpũalẽ, ꝗ alienam. arg. l. cum acutiſsimi. C.
de fideicomm. uel aliter illa regula declaratur ut per Socinũ
in conſilio 25. nume. ſexto in tertio uolumine. Neque obſtat
text. in d. §. ſed ius quidem. nam ille text. habet uarios intel-
lectus ut uidiſtis. ſuprà in prin. iſtius tituli. ubi latè dico. quo
caſu ſuper illo fundamentum fieri non debet: uulg. doctrin.
Bart. in l. in ambiguo. ff. de rebus du. Et de hoc uidetur eſſe ca
ſus iudicio meo, in c. quamuis. il primo. de præben. li. 6. ubi
expreſsio facta in reſcripto uel priuilegio de eccleſia, non in-
telligitur de maiori & ſic cathedrali, niſi ſpecialiter exprima-
tur: per regulam quam ponit text. in l. item apud Labeonem.
§, ait prætor. ff. de iniurijs: uidelicet quòd ea quæ ſunt ſpeciali
no. digna, niſi exprimantur, neglecta eſſe uidentur: & eccleſia
cathedralis eſt huiuſmodi: ut no. glo. in c. 5. de præbend. lib.
6. igitur tale legatum de illa non intelligitur. Sed replicari po
teſt & dici, quòd tex. in d. c. quamuis. loquitur in odioſis: ſecus
uerò in ſauorabilibus: quia tunc de cathedrali intelligitur:
ut ibi in principio & in c. cùm tibi de cleri. de uerborum ſigni
ficationibus. & in capitulo primo. de autho. & uſu pal. & li-
cet legata etiam ſint ſtricti iuris, ut in l. nummis. de legatis ter
tio. tamen ubi ſunt relicta eccleſiæ dicuntur fauorabilia & la
tius interpretantur: ut eſt caſus ſingularis in l. Titia. §. fin. ff.
de auro & argento legat. quem ad hoc pro ſingulari citat Ro
ma. notabili 315. incipiente, quæro quid ſi lego. Bal. in proœ.
decretalium. Soci. in tract. regularum nu. 310. priuilegio 41. &
Abb. in c. indicante. in 2. colum. nu. 6. de teſta. poſt Bar. in d.
l. Titia. §. ſi. Iſta igitur ratione attenta ſi legatum relinquatur
eccleſiæ ſimpliciter, debet intelligi de cathedrali: tamen ad
hoc etiam reſpondetur quòd tex. in d. l. Titia. procedit ubi nul
lius præiudicium uertitur quàm concedentis: hic uerò agitur
de præiudicio eccleſiæ parochialis: igitur &c. Vel ſecundò di
cas, quòd text. in d. l. Titia. loquitur de interpretatione ſacien
da circa res legatas, non autem circa loca quibus legatur, nã
ille caſus tanquàm omiſſus interpretatur ſecundum uolun-
tatem teſtatoris: pro quo uide Iaſ. in l. ſi domus in 2. col. ff. de
leg. j. Vel tertiò poteſt dici, quòd in dicta lege Titia. nõ ſit inter
pretatio de digniori, ſed de mediocri: nam in illo templo ſo-
lebant tria ſigna Dei poni aut aurea, argentea, vel ærea. vt tex-
tus in fine innuit: vnde in dubio textus ibi dicit deberi argen
teum. & ſecundum iſtum intellectum mihi non obſt. text. cõ
muniter malè intellectus in capitulo ex parte, de cenſi. dum
in voto dicunt minimum deberi, quòd illa litera ſanè intelle-
cta inficietur, nam ibi tres menſuræ ſolui cõſueuerant maior,
minor & minima, quòd ſi menſura in dubio promittatur di-
citur quòd minor debetur: & ſic ille tex. potius concordat cũ
d. l. Titia. licèt nõ cum cõmuni. ſed quia in d. l. Titia præſuppo
nitur tantum dona fuiſſe aurea vel argentea: ideò aliter non
53 reſpondetur. † Vel quartò melius reſponde, quòd text. in d. l.
Titia. §. ſi. procedit ſecundum regulam d. l. nummis. & probat
totum oppoſitum illius ad quòd ſuprà dicti doctor. allegant.
nam ibi dicit text. quòd in illo templo non niſi dona aurea, &
argenteam legari conſueuerant: ideò legatum de argento in-
telligitur, & ſic de minori: vnde ſi dona ærea etiam eſſent ſo-
lita ibi legari, de illis intelligeretur legatum, vt de re minima:
aliàs ſi verum eſſet dictum doct. quod fauore Eccleſiæ de ma
iori intelligeretur, deberet ibi interpretari donum deberi de
auro: cuius contrarium dicit text. & ita illum tex. nouiter in-
telligit Bald. Nouel. in trac. dotis. in 6. parte. priuilegio. 37.
licèt, Deum teſtor, antequàm eum vidiſſem, ita mihi videba-
tur. Et etiam iſtum intellectum tenet Dec. illo tacito in lege
ſemper in obſcuris. col. j. ff. de re iud. & Mod. Bono. in tract.
extenſio. col. 11. & neſcio quis eorum fuerit fur: quoniam al
ter alterius mentionem non facit: & ita prius intelligit Barb.
de quo nullus prædictorum meminit, in c. indicante, in 6. &
7. col. de teſt. ubi poſtea diſceptat de litera illius legis: nam ſe
cundum quod ipſe legit, communis intellectus ad illum tex-
tũ. multum uerificatur: nec eſt ueriſimile quòd ſtante litera ho
dierna Bar. & Bald. & plures alij antiqui quos pro communi
ſententia adducit ibi Barb. ſupini fuerint circa intellectum il-
lius legis tam triuialis & claræ, prout hodie habetur, niſi ꝙ il
lorum Codices aliter circunferebantur. & ſic uides ꝙ opi-
nio prima uidetur uerior. Sed quid? ſi duæ eſſent eccleſiæ, in
parochia teſtatoris, deberetur eccleſiæ pauperiori. ꝙ ſi omnes
pauperes eſſent, illi deberetur ubi ſunt fœminæ religioſæ pro
pter infirmitatem ſexus. ita dicit Cy. in l. cùm multæ. C. de do
nat. ante nup. & ibi Bal. ꝙ ſi illæ duæ eccleſię eſſent religio-
ſorum fratrum non ſœminatum, deberetur potius illi eccle-
ſiæ, ubi ſunt mendicantes religioſi. ita dicit Ioan. And. in c. j.
de teſtam. lib. 6. de quo doctores omnes in d. cap. indicante,
54 preſertim Andr. Sicul. & Abb. in pręd〈i〉cto conſil. † Poſtremo
pro complemento iſtius §. quærit hic Iaſ. quid ſi relictum ſit,
alicui imagini depictæ in aliquo muro facienti miracula? Et
reſpondet poſt Angel. in quadam alia diſputatio. ꝙ debe-
tur Deo immortali. Et hæc eſt communis opi. quam ultra ad
ducta hic per Iaſ. firmat ꝑ plura Pet. de Peruſi. in tra. de quar-
ta epiſ. in 2. parte prin. 4. c. q. 15. & 16. in c. 15. principaliter q̃rit
eum

eùm ĩ multis eccleſijs ſit imago&c.& ſubdit ibi ꝗ de talib.re lictis quarta debeẽ epiſcopo.Et hanc eandem opi.latè ad vtrã que partem diſputat Troylus de Maluiſijs doc.Bonon.in trac. de oblation.in tertio dubio principali.vbi omnia quæ hic dicit Iaſo.& quam pluta alia ad iſtam q.pertinentia reperies:& poſt multa cõcludit, quòd talia relicta debentur Deo immortali.& reſpondet ad §.œconomos.in authen. de ſan.epiſc.qui videtur probare quòd illa relicta debeantur domino illius loci vbi eſt imago depicta.de quo etiam latiùs diſceptat Felin. in c.dilectus,in prin.& per vnam col. de offic.ordin. vbi poſt Abba.multa dicit. Sed eſt dubium magis difficile præſuppoſita iſta opin.& retenta pro vera:dubitatur quis debet recipere & babere illa relicta ſiue emolumenta temporalia, an epiſcopus vel parochialis presbyter:& circa boc ſunt urgentiſsima motiua pro vtraque parte quæ latiſsimè congerit præfatus doctor Troylus Maluitius in dicto tracta. obligationum, in quarto dubio.& Ang.latius prius diſputauit in diſputatio. ſua incip. quæſtio proponitur. tandem poſt multa concludit dominus Troylus attenta maiori authoritate doctorum quòd ad rectorem parochialem ſpectant:& quòd ille debet illa habere, niſi eſſet contrarium de conſuetudine. de quo vide ibi per eum:quia non eſt materia noſtrá,neque faciens aliquid ad propoſitum iſtius gloſſæ neque textus. & eſt quæſtio quæ de per ſe exigeret tractat.ſuper qua multi excellentiſsi. doctores contrarium conſuluerunt : vt refert Marianus Socinus in tractat.de oblation.decimooctauo libello. & ibi diuidit iſtã quæſtionem in quatuor mẽbra in quibus multũ notabiliter loquitur:uideas ibi per eum.

Poſtremò ex iſta gloſſ. poſſet colligi vna regula quam hic ponit Iaſ.in princ.ꝗ in pęnalibus quando habetur reſpectus ad priuilegium, non fit extenſio. ita colligitur ex iſta gloſſ. quam valde commendat idem Iaſon in §.tripli.in 2.col. oum. 28.infrà eodem.de quo latè dixi: in §.pœnales. vbi eſt ſimilis gloſſa,ſuprà eodem. Et per iſta ſit impoſitus finis buic §.præſenti lectione.

SVMMARIA SVPER §.

QVAEDAM.

1 *Actiones quæ in iſto §.enumerantur,perſonales ſunt.*
Omnis obligatio quæ ex contractu vel quaſi deſcendit,perſonalis dicitur.ibidem.
2 *Mixtũ dicitur quod de duobus participat, & quid ſi magis de vno quàm de alio.ibidem.*
Mixtam naturam habere,& eſſe mixtum,idem eſt.
Habito fine,non curatur de origine.ibidem.
4 *Actio ex teſtamento babet naturam bonæ fi.non tamen eſt bonæ fi.ſicut eſt ſtipulatio pro dote.ibid.*
Aliud eſt eſſe tale,& baberi pro tali.ibidem.
5 *Quando vna res venit in conſequentiam alterius, non dicuntur tot ſtipulationes,quot ſunt res.*
Sententia in cauſa ſummaria non babens ſolennitates iudiciales dicetur merè diffinitiua. ibid.
6 *Quare actio fin.reg.fami.erciſcundæ & communi diui. dicatur mixta.*
Actio fami.er.eſt duplex.ibi.
Actio fami.erc.quæ datur bono.poſ.eſt vtilis & bonæ fidei. ibidem.
7 *Quid requiratur, vt competat actio fam.erciſ. ex parte actoris.*
In petitione bæreditatis iudex non poteſt ſententiare pro diuiſo.ibid.
Petitio bæreditatis debet prius intentari quàm iudicium fam.erciſcundæ. ibid.
8 *Quid requiratur vt competat actio fam. erciſc. ex parte rei.*
9 *Actio fini.reg.datur quando eſt contentio de finibus prædiorum,& ex vna parte eſt prædium ruſti.ex alia verò vrbanum.*
10 *Verbum, adiudicatur, propriè conuenit iudi.diui.*
Adiudicare & abiudicare quomodo differant.ibid.
Actio communi diui.datur quando aliquid eſt commune quomodocunque vel ex ſocietate vel aliter.ibi.
Res poteſt eſſe communis & ſocietas ſoluta. ibid.
11 *Vbicunque agitur de præiudicio alicuius, ſemper eſt citandus ille de cuius intereſſe agitur.*
In iudicijs diuiſorijs etiam parte non petente,iudex poteſt adiudicare vni totam rem.ibidem.
12 *Arbiter ex cauſa poteſt non ſolum modicam rem ſed etiam magnam alteri tribuere.*
Regulæ iuris ex legitima cauſa infringi poſſunt ibi
13 *Actiones in rem ſcriptæ babent originem ex quaſi contractu.*
14 *Actio fami.er. reſpectu præſcrip.dicitur perſonalis*
Actio fami.er.poteſt præſcribi quando vnus ex cohære. ſine conſti.tantum poſſideret. ibid.
15 *Nemo cogitur ſtare in communione,qualiter procedat.*
16 *Vbi eſt facta mentio de tempore indefinitè vel quantitatis, intelligitur in perpetuum.*
Intellectus l.ſi præfinite.ff.de pœnit.ibidem.
17 *Communio ſolet parere diſcordias.*
Pactum de ſtando in communionem cum iuramento, valet.ibidem.
18 *Inſinuationi cum iuramento poteſt renuntiari.*
19 *Cauſa immediata debet attendi*
Donatio inter virum, & vxorem firmatur iuramento. ibidem.
20 *Communio parit diſcordiam,& quæ fuit origo iſtius dicti.*
21 *Iuramentum debet adimpleri in forma ſpecifica.*
Pactum de ſtando in communione ad tempus intelligitur de decem annis.
Vbi non fit mentio de tempore intelligitur de decem annis. ibidem.
23 *Pactum de ſtando in communione ad tempus indefinitè, an valeat.*
24 *Pactum de ſtando in communione in perpetuum valet.in æternum verò ſecus.*
Itel.l.ſi conſtat.§.ſi conueniat.communia prædi.ibidem.
Dictio omnino,facit actum præciſum. ibidem.
25 *Argumentum de contractibus ad vlti. voluntates valet, ſed non econtra.*
26 *Doctor contrarius qualiter poſſit excuſari.*
Bart.erat ſolitus conferre cum mercatoribus.ibid.
27 *Alienans cauſa mutandi iudi. perdit beneficium diuiſionis.*
Alienans in filium potentiorem, dicitur feciſſe cauſa mutan.iudicium.ibidem.
Actio finium reg præſcribitur 30.annis ibid.
28 *Actio petiti.hæredit.eſt mixta.*
29 *Mixtum participans de accidenti & de origine non dicitur mixtum.*
Lata ſententia ſuper principali,extinguitur ius quod debetur officio iudi.ibidem.
30 *Duo fratres venientes ad diuiſionem, quis debeat eligere.*
31 *Quando aliquid non eſt deciſum de iure ciuili,de iure verò cano.ſic,illi ſtandum eſt.*
Dictum alicuius Sancti munitum authoritate teſtamẽti ueteris præfertur omnibus alijs conſili. ibidem.
32 *Exemplis non eſt iudicandum.*
33 *Papa babet illam poteſtatem in terris ei ſubiectis,quam babet Impera.in ſuis.*

34 Plenitudo poteſtatis quam habet papa in clericos reſpectu eccleſiarum, non extenditur ad bona patrimonialia.
Clericus reputatur laicus in patrimonialibus. ibid.
35 Minor an dicatur qui diuitius bona gubernant.
36 Statutum de maiore, an intel. reſpectu ætatis vel adminiſtrationis.

5. QVAEDAM. Hic ponitur tertium mem-
brum ſiue tertia ſpecies actionum quæ
ſub. §. omnium. ſuprà eo. comprehendi-
tur vt hic dicit gloſſ. & ſic enumerantur
tres actiones mixtæ quæ in hoc differũt,
ſecundum Angel. hic ab alijs mixtis, de
quibus in §. præcedenti: quia illæ ſunt mi
xtæ alio reſpectu: hæ verò quia in eis vter
que eſt actor & reus: vt in l. in tribus. ff. de iudi. Sed vt hæc om-
nia ſecundum veritatem conſtent, in primis non videtur verũ
1 ꝙ glo. prima hic dicit ꝙ hic ponatur † tertia ſpecies mixtæ
actiones: quia imò iſtæ actiones quæ in iſto §. enumerantur,
veræ perſonales ſunt. lege prima. ff. finium regun. & hoc mani
feſtè probatur: quia deſcendunt ex quaſi contractu. §. item ſi
inter aliquos. ſupra de obliga. quæ ex quaſi contractu naſc. Et
iſtud eſt expeditum, ꝙ omnis obligatio quæ ex contractu vel
quaſi deſcendit, perſonalis dicatur: vt declarant Iaſ. & alij in
rubrica. ff. ſi certum petatur. & cum iſta opin. poſt Nicolaum
de Neapo. & Ioan. Fab. tranſit Iaſ. §. omnium. colum. tertia. nu
mero vigeſimo ſeptimo. ſuprà eodem. & Iaſon. hic ſuper pri-
ma gloſſ. pro qua opinione facit, quod dicit Bartolus in l. ſi in
lege. § petitio. ff. de petitione hæredita. quòd queadmodum
impoſsibile eſt quod duæ ſpecies diuerſæ miſceantur ſub vno
indiuiduo, vt homo & aſinus: ita eſt impoſsibile quòd ex a-
ctione reali & perſonali, & ſic ex diuerſis ſpeciebus fiat mi-
xtum. Et ſecundum hoc de plano procedit diuiſio facta in d.
§. omnium. videlicet quòd omnis actio in duo genera diuidi-
tur: aut eſt in rem aut in perſonam: alias ibi imperator malè lo
queretur, dicens eſſe duo genera. & ad iſtum textum reſpon-
det Ioannes Fabri in dicto §. omniũ. ꝙ hic non dicitur ꝙ aliæ
ſunt actiones mixtæ: ſed ꝙ quædam ſunt actiones quæ mixtam
naturam habere videntur: & ita hanc eandem opinio. ſequi-
tur Angelus hic poſt Baldum, & eã dicit veram eſſe ſicut euan
gelium Iaſon in lege ſtipulationum. la prima. in princ. in j. col.
ff. de uerb. oblig.

Sed tamen opin. gloſſ. de facili ſuſtineri poteſt: quia licet hę
actiones perſonales præſtationes habeant. d. l. j. fin. reg. negari
tamen non poteſt, quin etiam reales contineantur perſecutio-
nes: vt exemplificat Iaſon in rubrica ff. ſi certum petat. & in di
cto §. omnium. in prin. in euidentialibus. & innuit textus hic,
2 & iſto reſpectu † mixtæ dicuntur: quia ex duobus participant
§. ſequens. ſuprà eod. l. imperium. vbi notat Paulus de Caſt. &
alij ff. de iuriſdictione omnium iudicum. capitulo, quanto. de
iudi. & lege quæritur. de ſtatu hominum. & licet magis de vno
quàm de alio aliquando participet, nihilominus dicitur mi-
xtum: vt tradit Iaſon, vbi hoc pro regula ponit in d. l. ſtipula-
tionum. in fin. primæ colum. per d. l. quæritur. Et quod hæ mi-
xtæ dicantur pro expedito tenet Alexander, & Iaſon ſibi cõtra
rius, & communiter doct. in d. rubrica ff. ſi cert. pet. & hoc fate
tur Iaſ. in d. §. omnium. dum ibi colligit ex tex. quòd ſub ſim-
plicibus continetur mixtum: nam illud mixtũ dicitur de quo
hic tractat. & tenet Fulg. quem ibi ſequitur Alex. in l. in actio-
nibus. in j. col. num. 9. verſi. adde quod pro hac. ff. de in lit. iur.
3 Nec reſponſio ad iſtũ text. ſatisfacit dum faciunt differentiam
inter actionem mixtam & habentem mixtam naturam: quia
habere mixtam naturam & eſſe mixtum, iudicio meo † idem
eſt: vt in d. l. quæritur. nec probatur contrarium aliquo iure. Et
ratio Iaſ. infrà in gl. j. nõ cõcludit: quia licet hæ actiones mixtę
non ſint origine, ſufficit effectu eſſe mixtas: quia habito fine nõ
curatur de origine. l. cum ſeruus. de verb. ob. & per conſequẽs
dicendum, eſt quòd hæ actiones conſtituant tertiam ſpeciem.
quod tenet Dy. hic & Ang. poſt gloſſ. Et hoc ratione proba-
tur: quia certum eſt quòd iſtæ non dicuntur in totum perſona
les neque in totum reales: ſed participant de vtroque. Litem
Labeo. §. familiæ. vltimo. ff. famil. erciſ. & declarat gloſſ. 2. hic:
ergo dicuntur mixtæ. l. imperium. ff. de iu. om. iud. vbi latè Mo
der. Sed tamen vlterius cogitanti mihi videtur quòd prima
opi. ſit ſatis ſolida: pro qua dico eſſe caſum in terminis in l. j.
§. j. ver. nemo. C. de anna. excep. ibi, neque alterius cuiuſcũque
actionis perſonalis &c. & tamen ſuperius text. de actionibus
famil. er. communi diui. & fi. regundorum loquutus eſt. Ad idẽ
eſt tex. in Litem Labeo. §. familiæ. ff. famil. er. dum tex. dicit ꝙ
ex duobus conſtat iudicium famil. er. rebus atque præſtationi
4 bus, quæ ſunt perſonales actiones &c. † Et ſecundum hoc re-
ſponſio Io. Fab. in d. §. omnium. ſuprà. eod. ad iſtum tex. bene
adaptatur: quia hic non dicitur quòd iſtæ actiones ſint mixtæ
ſed quod videntur habere mixtam naturam, ſicut dicimus de
actione ex teſtamento, quæ habet naturam bonæ fidei: tamen
non eſt bonæ fidei originaliter. l. in minorum. C. in quib. cau.
in integ. reſt. non eſt neceſ. ſic etiam in ſtipulatione pro dote: q
ꝗ naturã bonæ fidei hẽt, tñ ſimpliciter nõ ẽ bonæ fidei. §. fue
rat. infrà eo. Nã aliud eſt eſſe tale, aliud haberi pro tali. l. qa pa
rentis. ff. ſo. ma. l. interdum. la 2. §. qui tutela. ff. de furtis. Neque
ob. ꝙ iſtæ actiones de duobus participent, ſcilicet de perſona
libus præſtationibus & rerum perſecutionibus: quia reſpon-
detur, ꝙ propter hoc non debent dici mixtę, cũ illa duo æquè
principaliter non concurrant, ſed per viam acceſsionis: nã in
ſubſtantia iſtæ actiones perſonales ſunt, per allegata ſuperius
& licet participent de actione reali reſpectu perſecutionis cõ
tra poſſeſſores, illud venit in conſequentiam, non ex ſubſtan-
tia & eſſentia iſtarum actionum. arg. text. in l. item veniunt. §.
cùm prædiximus. ff. de pe. hær. & tradit in ſimili Bal. in repeti
tio. legis cùm mulier. in ſeptima colum. ff. ſolut. matrim. facit
textus in §. & quia. verſ. ſi vero permixtæ. in authen. de nup. &
ideò illa qualitas magis potens eſt in conſideratione, non il-
lud quod in conſequentiam venit. lege ſi quis nec cauſam. &
quod ibi tradit Iaſ. ff. ſi certum petatur. facit lex legatis. §. ſi v-
nus. ff. de legatis tertio. de hoc eſt doctrina Alexand. & Iaſo-
nis poſt Bartolum in l. ſcire debemus. in princip. de verborum
5 obligationibus. vbi concludunt, quòd quando vna res venit in
conſequentiam alterius, non † dicuntur tot ſtipulationes quot
res, ſed vnica erit ſtipulatio. & per prius in terminis noſtris vi
detur deciſio Bartoli & Ang. in lege prima in principio de ver
borum obligationibus, vbi vult quòd in caſu iſtius legis, ſtipu
latio mixta non faciat tertiam ſpeciem, ex quo non confun-
ditur ſubſtantia. lege. adeò. §. cum quis. ff. de acquirend. rerum
dominio. Conſiderata igitur iuris diſpoſitione eſt in ſimili di-
cendum, ꝙ tales actiones erunt ſimplices, licet participent de
vno & de alio: per tex. in dicta lege quæritur. vbi Hermaphro-
ditus propterea non dicitur mixtus, licet de vtraque ſexu par-
ticipet, cùm in uno plus quàm in alio regulariter magisioca-
leſcat. Et pro hoc bene facit in ſimili quod[a] dicit Paul de Caſt.
& ibi Iaſon in tertia colum. in l. imperium. de iuriſdict. omn.
iudicum. ubi uolunt, quod licèt ſententia in cauſa ſummaria
non habeat ſolennitates iudiciales, nihilominus quia princi-
paliter negotium diffinit, dicetur merè diffinitiua & non mi-
xta: ut dicebat ibi Angel. & hoc dictum Paul. de Caſt. latiùs di
ſcutit, & approbat Georg. natam in repetitio. clement. ſæpe. §.
eo quia. in quinta col. de verborum ſignificatione. facit text. io
cap. quod in dubijs. de conſecra. eccleſiæ uel alta. & ita tenet
Roman. in conſilio 174. ſpectabilis. in principio. & in conſil.
358. in præſenti dubitatione. in fine. facit quod dicit Bar. in l. ſi
cum exceptione. §. hæc autem. uerſic. tu dicas. ff. quod metus
cauſa. & tenet Alexand. conſilio. l. uiſis. colum. penult. lib. 2. cũ
alijs concordan. quæ ad d. l. quęritur. tradit Decius in conſilio
9. uiſis his. numero. 3. in ſecunda parte. Secundo inquantum
Angel. hic in principio dicit per d. l. in tribus. quod hæ actio-
nes mixtæ dicuntur ea ratione, quia in eis quilibet eſt actor &
reus: Iſta ratio morderi poteſt: quia tex. in d. l. in tribus. potius
contrarium uidetur innuere, dum dicit quod is actor dicitur
qui prius ad iudicium prouocauit: ergo alter prouocatus dici
tur, non etiam actor.
6 † Vnde omiſſa declaratione Paul. de Caſtr. in d. l. in tribus.
quæ per textum in capitulo ex literis. de proba. confunditur:
ut ibi ponderant nouiſsimi, uerior uidetur declaratio Bal. ibi,
uidelicet, ꝙ ideo dicitur quilibet actor & reus in his tribus a-
ctionibus: quia hincinde adiudicatio fit & condemnatio. &
idem tenet Bald. in l. 2. ver. ſed iuxta. C. commu. diui. nam pro

ea parte quæ unicuique ex parte alterius adiudicatur, dicitur
actor:in ea uero parte quæ condemnatur, reus dicitur. & iſta
de plano procedunt. Item ulterius eſt præmittendum ad intel
ligentiam iſtarum actionum ꝙ actio famil. erciſ. duplex eſt:
quædam eſt directa:& eſt illa quæ datur hæredibus de iure ci
uili ad diuidendum corpora hæreditaria,mobilia & immobi
lia:vt hic eſt tex.& toto titu.ff.famil. erciſcun. non autem da-
tur ad diuidenda nomina debitorum.l.a.§.fina. & l. hæredes.
§.primo.ff.famil.erciſ.Ratio eſt quia lex. 12. tabular. ipſo iure
ſine facto hominis diuidit nomina debitorum pro portioni-
bus hæreditarijs.l. pro hæreditarijs. C.eodem titulo. Et ideò
fruſtra diuideret,quod lex iam diuiſerat.Alia eſt vtilis quæ da-
tur bonorum poſſeſſoribus de iure prætorio, vel datur contra
bonorum poſſeſſorem & hæredem:vt habetur in l.ſed & eius.
§.j.in gloſſ.fin. ff. famil.erciſ. in l.ſi ea aſſe. eodem titu. Et hæc
actio ſemel intentata non poteſt amplius intentari. l.ſi filia.§.
famil.erciſ.ff.eod.& eſt actio bonæ fidei.l. non eſt ambiguum.
7 C.ſi.reg.in §.actionum.infrà eodem. † Item aduerte quòd iſta
actio familiæ erciſcun.quò ad hoc,vt poſsit intentari,requiri-
tur quòd hæres qui agit contra hæredem,ſit poſſeſſor. aliàs au
tem non poteſt ſtatim intentari ab hærede non poſſeſſore:ꝙ ſi
agat, expelletur exceptione præpoſterationis,prout eſt caſus
ſingularis ſecundũ Bal.in l.j.ff.ſamil.erciſ.Et rõ eſt,quia hæres
qui non poſsidet,debet prius agere petitione hæreditatis per
quam iudex cognoſcit eum eſſe hæredem.quo probato,tũc iu
dex diffinitiuè pronunciat illum eſſe hæredem pro indiuiſo:le
ge,ſi quis libertatem.ff. de petition. hæredita. etiam ſi petitio
ſit facta pro parte:quia in petitione hæreditatis iudex non po
teſt ſententiare pro diuiſo:ſed vt dixi pro indiuiſo dicens eum
eſſe cohæredem:quo facto iſti ſic hæredi declarato compe-
tit iſtud iudicium diuiſorium ſiue actio fami.erciſc.ita eſt tex.
qui declarat hos terminos in l.non poſſumus.ff.ſi pars hæred.
peta.vnde ſi talis hæres non poſſeſſor omittit iſtum ordinem,
præpoſterè agit, & poteſt expelli. hoc eſt quod dicit.d.l.j. Et
iſtud procedit quando alij cohæredes negarent iſtum actorẽ
eſſe cohæredem. tunc enim exceptione præpoſterationis re-
pelleretur.Secus autem ſi confitentur:quia tunc dato quòd nõ
poſsideat, poteſt intentare hanc actionem abſque eo quod
prius intentet petitorium quò ad hoc, vt declaretur cohæres:
vt ſuprà dictum eſt.vnde data illa confeſsione non erit opus in
tentare petitorium ſed diuiſorium. Et hoc clarum eſt quando
ille qui petit,non poſsidet.Si verò poſsideret petitor, licet ab
hæredibus negetur cohæres, non requiritur quòd petitorio
agat,ſed diuiſorio. Et tunc exceptio præpoſterationis non ha-
bet locum,vt dicit textus in dicta lege prima.ratio duplex aſ-
8 ſignatur per Baldum ibi quem videas. † Et iſta procedunt ea
parte agentis:ex parte verò illius qui hoc iudicio conuenitur.
requiritur quòd ſit poſſeſſor & cohæres. aliàs autem contra
alios poſſeſſores hæreditatis non hæredes non datur. lege ter
tia.in principio.& lege,ſed eius.§. primo ff. eodem titul. Et ſic
per iſta iura reprehenditur Alexander per Iaſonem & alios
Moderniores in rubrica ff. ſi certum petat. qui vult quòd de-
tur contra quemcunque poſſeſſorem, ad ſimilitudinẽ realiũ.
Itẽ ſciendũ eſt,ꝙ iſta actio,& aliæ ſequentes nõ poſſunt niſi
coram vno iudice proponi:vt de hoc eſt ſpecialis titulus.ff.de
qui.re.ad eundem in ea.Et ratio redditur ibi per gloſſ.quam vi
de & nota.& in quibus caſibus iſtud iudicium ſiue actio non
competit,vide tex.qui eſt ſingularis à capite vſque ad pedes
vt ibi dicit Bar.in leg.hæredes.§.ſimiles.& §. quod pro empto
9 re.ff.eodem.& in lege,& puto.§.ſed & ſi.eodem titulo. † Vlte-
rius circa actionem finium regundorum aduertatis ꝙ iſta a-
ctio,vt hic dicit textus,datur quando eſt contentio de finibus
prædiorum.Sed hoc procedit quando ex vna parte eſt præ-
dium ruſticum.& ex alia vrbanum,vel ex vtraque parte ruſti-
cum:vt dicitur in l.ſecunda.ff.finium regundorum. in princi-
pio. Sed ſi eſſet cõtẽtio ſuper duobus pdijs vrbanis,ceſſat iſta
actio:& tunc daretur illud remedium, vt puta rei vendicatio,
vel quodlibet aliud remedium: vt dicetur in gloſsis. & iſta a-
ctio eſt ſtricti iuris cum non enumeretur in §. actionum. infrà
eodem. Iſte textus diuiditur & ſummatur vt hic per Iaſonem.
10 † Nota primò in textu ibi,adiudicare. ſecundum Iaſonem ꝙ
iſtud verbum propriè pertinet ad iſta iudicia diuiſoria vt dicit
gloſſ.in l.ſed ſi res.in verſ.adiudicata.ff.de Publicia. Adde tex.
in l.ſi quis fundum.§.officio.ff.commo. diuid. & in §. ſi fami-
liæ.infra de officio iudicis.cum ſimilibus: vt tradit & decla-
rat Domi.in capit.Abbate ſanè.in principio,in vltimo notabi
li & prima oppoſi.de re iudicata,libro ſexto. Et differentia eſt
inter adiudicare cum d.& abiudicare cum b.quia primo caſu
idem eſt quod aſsignare & dominium trasferre, prout con-
cludit Socinus in conſilio.69.viſo laudo.in ſecunda columna.
in quarto volumine. allegans text. in lege. ſi quis putans. §.ſi
fundus.ff.commu.diuidundo.& d.§.ſi familiæ.cum ſimilibus
per eum alleg.Sed abiudicare idem eſt quod remouere & ab-
dicare.capitulo inter cæteras.de reſcriptis. & notat Decius in
capitulo ex parte.il primo, per illum textum in principio.eo-
dem titulo.Nota ſecundo ex iſto textu ſecundum Iaſonem,ꝙ
Communi diuidundo competit quando aliquid eſt commu-
ne quocunque modo vel cauſa ſocietatis vel alio modo. lege
ſecunda,in principio,commu.diuidun.cum alijs: vt hic per
eum.Sed aduertendum eſt ꝙ illud quod de ſocietate dicitur,
non videtur ſine dubio:quia contrarium tenet Angelus hic &
Ioannes Fabri.& pro iſta opinione videtur gloſſ. in d.l.prima
ff. commun.diuidund.iuncto text.facit etiam vltra ipſos: quia
poteſt remanere res communis,& quod ſocietas ſit ſoluta. vt
habetur in lege actionum.§.ſi poteſt. ff.pro ſocio. & ideo re-
media ad inuicem confundi non debent.& de hoc videtur eſ
ſe caſus in terminis in §.item ſi inter aliquos.ſupra de obliga-
tionibus quæ ex quaſi contractu.facit gl.& quæ ibi notat Are-
tinus & alij ſuprà de rerum diuiſione. in principio in verbo
communia.Tamen prima opinio mihi magis placet, quam vl
tra prædicta pro indubitata tenet Ioannes Baptiſta de ſancto
Blaſio in arbore ſua actionum,numero. centeſimoquadrageſi
mo ſexto. Et pro iſta parte clari ſunt text. in dicta lege ſecun-
da cum alijs allegatis hic per Iaſonem. Et ad text. & gloſſ.in
d.l.prima,clariſsima patet ſolutio: quia ibi non dicitur,quòd
iſta actio non competat pro rebus in ſocietate deductis.Sed
actio pro ſocio non competit ad res cõmunes alio iure quàm
ſocietatis,cùm illa competat ad perſonales præſtationes: &
ideo neceſſarium fuit iſtud iudicium communi diuidũdo. Et
iſta actio a ſuperiori familiæ erciſcundæ differt:quia illa datur
ad res vniuerſales & ad corpus hæreditatis.hæc autem ad par
ticulares.Nec obſtat textus in dicto §.item ſi inter.quia ibi ſo-
lùm ponitur differentia inter.contractum & quaſi:non autem
reſpectu actionis quæ dari poteſt etiam pro ſocietate:vt in le-
ge ſecunda.ff.commu.diuid. & tenet gloſſa ibi. Nec inconue-
nit quòd pro vno negotio plures competant actiones:vt in le-
ge ſecunda.C.commu.de legatis. lege,cùm pater.§. varijs.de
legatis ſecundo.& habetur in lege,non eſt nouum.de actioni.
empti.cum concordantijs.vt nouiſsimi tradunt in lege tertia.
§.ex pluribus.de acquirenda poſſeſsione.Et dum Iaſon hic re
prehendit Nico.de Neap.qui vult quod quando inter aliquos
agitatur iudicium communi diuid. quod vſufructuarij illarũ
rerum erant neceſſario vocandi,per textum in l.ſi is qui fundũ
in fine ff.de vſufruc.leg. Dicatis Nicolaum bene dicere quic-
quid muſitet Iaſon.quia tex.in dicta lege,is qui fundum.bene
probat in illis verbis dum dicit quòd diuiſio facta cum pro-
prietario non præiudicat vſufructuario abſenti, & ſic per con
ſequens debes ſubintelligere,quòd diuiſio non valet.ratio eſt:
quia ille vſufructuarius de cuius intereſſe agitur, deberet vo-
cari quo ad hoc vt ſibi præiudicari poſſet: aliàs ſibi non præiu
dicat talis diuiſio:ita eſt ibi textus quem ita intelligit Nic. quẽ
ſuo modo refert Iaſon. Et hoc idem in creditore habente hy-
pothecam in re communi ab altero ſocio conſtitutam:quia il
li præiudicari non poteſt.quod intellige ſecundum quod nota
biliter declarat Bartolus in l.Iulianus.§.idẽ Celſus.ff.de actio
empt.& in l.3.§.ſi.ff.qui potior.in pig.hab. cùm ſi. ut tradunt
Modern.in leg.qui Romæ.§. duo fratres. ſuper nona quæſtio-
ne Bar.ff.de verborum obligationibus. & finaliter iſta eſt re-
gula,quòd ubicunque agitur de aliquali præiudicio alicuius,
ſemper eſt citandus ille de cuius intereſſe agitur.le. ſi eo tem-
pore.vbi Bartolus.C.de remiſ.pig.cum his quæ latius conge-
rit Socinus in conſil.282.vias tuas &c.in ſecunda colum. 2.vo
lum.Felyn.in capitulo humili.in j.colum. circa finem.de ma-
io.& obedien.& in capitu. exhibita.in principio, de iudicijs.
11 † Nota vltimò ſecundum Iaſonem & alios, quòd in iſtis tri-
bus actionibus poteſt iudex vni parti etiam non petenti ex cau

ſa tota.n

ſa totam rem adiudicare.& pro hoc facit in ſimili ſecundum Angelum, quia arbitrator ea cauſa etiam poteſt de iure vnius alteri tribuere,vt puta pro bono pacis,vt euitetur ſcandalum. gloſſ.in lege ſi de meis.§.recepiſſe. ff. de arbit.cum ſimilibus. Sed Iaſon hic mordet iſtud ſimile Ang.dicens non conuenire eò,quia illud quod arbitrator poteſt,procedit tantum in modico:aliàs recurreretur ad arbitrium boni viri : vt dicit Bartolus in d.§.recepiſſe.Sed aduerte quia Angelus non meretur reprehendi : quia ipſe non dicit ꝙ arbitrator poteſt totum ius vnius partis alteri attribuere:cùm allegata per eum dicant ea quæ pro impugnatione adducit Iaſon. Sed ſolùm voluit dicere hoc quòd quamadmodum ex cauſa alias arbitrator poteſt de iure vnius alteri tribuere pro parte,eodem modo ſubſiſtẽte cauſa iudex poteſt totam rem vnius alteri adiudicare.& ſic arguit de parte ad totum & à ſimili.Imò plus dico contra Ia-
12 ſonem, † quòd etiam retenta ſua ſubauditione dico Angel. bene dicere:quia arbitror ex legitima cauſa poteſt non ſolùm modicam rem,ſed etiam magnam alteri parti attribuere.eſt caſus ſingularis in capit.niſi.eſſent.extra de præben.quem ad hoc valde commendant Andr.Sicu.in conſi.quadrageſimoprimo.nu.21.libro 3.& conſilio vndecimo.in prima & ſecunda colum.in ſecundo volumine.& in conſilio primo.in prima columna.in tertio volumine.& in capitulo primo in vigeſimaprima columna.numero.162.de conſti.Alexander in conſilio. 519.in tertia colum.ſecundo libro.& conſilio 219. & conſilio 224.in tertia col. eod. libro. Corſetus in notabilibus ſuæ literæ.A.notabili vigeſimoſecundo cum concordan.vt latè ibi dixi.& de hoc ratio eſt manifeſta : quia ex iuſta cauſa vt puta pacis vel alterius tranſgredi poteſt iudex regulas iuris:vt per plura concludit Rom.in conſil.332.incipien.quò ad primum.col. final.& eſt tex.in lege diuus.la ſeconda.ff.ad l.Corn.de ſal.& dictum vulg.Inno.in capitulo primo.de conſtitut.quem ſequitur Iaſo. in lege prima. C. de preci.impe.offe.& in l.cùm ſeruus.in penultima column.ff.de condictione ob cauſam cum ſimilibus.de quibus latè dixi in lege,ſi hominem. per illum tex. ff.manda.poſt Bartolum in lege quid ergo.§.pœna grauior.ff. de his qui not.infam.& hoc fatetur idem Iaſon in §. ex maleficijs.numero tertio. & nu.decimoquinto.& ſequẽti ſupra eo. dum vult quòd licet aliàs regulariter quis pro furto mori nõ debeat:tamen quando per illud furtum etiam minimum pax rumpitur,debet furca ſuſpendi.§.ſi quis quinque ſolidos. ſecundum communem intellectum , de pace tenend. de quo tamen latiùs ibi diſputaui. Et rationem poſtea ponit per uiam regulæ in dicto numero 15.quia ex legitima cauſa poſſunt regulæ iuris infringi. Si igitur ius conſtitutionis infringi poteſt ex iuſta cauſa,à fortiori poteſt ius partis alteri attribui : vt eſt caſus in c.cùm inter.de ſen.& re iudi. Nec obſt. illud quod dicit Iaſon,quòd in arbitratore fit reductio per arbitrium boni viri:quia dico ꝙ hoc faciliùs procedit in iudice, cuius ſententia per appellationem infirmari poteſt.l.3.ff.de appella. & in arbitratore vel arbitro eſt quid imputandum partibus , quare in illos conſenſerunt:vt dicit tex.in l.diem proferre. §.ſtari.de arbi.Et ideò ſi læduntur,vt quia ius vnius transfertur in alium, de ſe conqueri debent.arg. l. Imperatores.ff. de iur.fiſci.& eis dici poteſt,Viam quam elegiſtis,ipſa vobis pateat.l. ſi mulier ff.ad velleia.Præterea quia talis reductio ad arbitrium boni viri,eſt quędam ſpecies appellationis.l. non diſtinguemus.§.cũ quidam.ff.de arbi.& intra.10.dies peti debet ſicut appellatio: vt dicit Specul.in tit.de arbit.§.ſequitur.uerſ.ſed intra quod tẽpus.quem per plures rationes ſequitur Abbas in capitul.quintauallis.in ſeptima columna. verſi. uenio ad ſecundam.de iureiurando.Sali.in l.ſi ſocietatem:§.arbitrorum.in duodecima quæſtione.ff.pro ſocio. Guid. de Suſa. in l.ſi ex conſenſu.C.de epiſcopal. audientia. & plures alij quos propter breuitatem omitto.& tamen Iaſon fatetur,quòd iudex poſſit hoc facere: ergo eodem modo & arbitrator : vel ſi arbitrator non poteſt, eadem ratione neque iudex:quod tamen eſt falſum:relinquitur ergo concludendum,opinio.Ang.Aret.eſſe veram.Glo.ercíſcundę.ibi,ideò dicitur mixta &c.Colligitur ex gloſſ. alia ratio,quare hæc actio mixta dicatur.ſuprà incidenter poſt Angelum dixi vobis rationẽ eſſe,quia in illis iudicijs diuiſorijs quilibet eſt actor & reus : vt eſt caſus qui ad literam hanc rationẽ aſſignat in cap.ex literis. de probatio.cum alijs quos allegat hic Iaſon.iſta tamen ratio quæ hic ponitur per glo.magis ſpecialis eſt,quam videatis:quia clara eſt.Iaſon tamen hic retenta iſta ratione quærit de ratione differentiæ inter iſtas actiones diuiſorias mixtas,& actiones in rem ſcriptas & longo verborum ambitu repetit ab origine earum effectus. Vos domini di-
13 catis ita & breuius , ꝙ † actiones in rem ſcriptæ habent ortũ ex quaſi contractu:& unde iſte quaſi contractus oriatur,dicatis quòd ex rei peruentu : quaſi ex illa peruentione rei ad illũ & ſuſceptione inducatur quaſi contractus,ex quo oritur actio perſonalis ad exhibendũ,quæ eſt in rem ſcripta. de hoc eſt doctrina Bar.quã modò intelligitis in l.ſi tertius.§.ſi quis prius. colum.3.ff.de aqua plu.arcend.& in lege prima.ff.de interdic. dum allegat tex.in lege de eo.§. fin. ff. ad exhiben.verùm quia ex æquitate proueniunt tales actiones ad inſtar realium:ideo competunt contra quemcunque poſſeſſorem. & dicitur in rẽ ſcripta,vt dicit Alexander,& ibi latius Iaſ.in rubric.ff. ſi certũ petatur.Iſtæ vero actiones diuiſoriæ non dantur contra quemcunque poſſeſſorem , ſed contra ipſos cohæredes vel conſortes:vt dixi ſuprà in euidentialibus, per legem tertiam,& l. ſed eius.§.3.ff.famil. erciſcundæ. & hoc debetis tenere pro certo
14 & firmo omiſsis ambagibus. † In eadem gloſſ.ibi , ſeu quanto tempore durat &c.Collige cõcluſionem,quòd actio famil. erciſcũdæ reſpectu præſcriptionis,dicitur perſonalis: quia quẽadmodum quælibet perſonalis ſpacio.30.annorum præſcribitur:ita & iſta:per textum qui expreſsè hoc dicit , in l.prima.§. primo.verſi.nemo. C. de anna. excep. Hoc tamen declaratur breuiter,omiſſo longo apparatu,procedere quando vnus tantum ex cohæredibus ſiue conſortibus totam hæreditatem poſſideret.nam tunc ſi per.30.annos alij conſortes non petierũt diuiſionem,procedit præſcriptio:neque poterunt compellere illum poſsidentem diuidere : ſed cogeretur in communione ſtare.Secus tamen ſi à principio omnes in communi reperiuntur poſſediſſe:nam eo caſu licet per 30. vel mille annos ſtarẽt in communione,nunquam currit præſcriptio non petendi diuiſionem quando placuerit.ita tenet Baldus in l.fin. C. finium regũdorum. cum concord.vt hic per Iaſ.tenet Fran.de Cur.in conſilio 68.columna 12. & hanc opinio. tanquam communem ſequuntur Modern. Taurinen. in tractatu præſcriptionũ quarta parte quartæ partis principalis, quæſtione decimatertia.Et omnia iſta procedunt etiam in actione communi diuidundo; vt dicunt præfati Moderni. Quid autem ſit in actione finium regundorum,dicam infrà.
15 † Colligitur igitur ex iſta gloſſ.iuncta declaratione Iaſ.hic, vna notabilis limitatio ad regulam quæ ponitur in l. 3. commu.vtriuſ.iud.& l.ſi.C.cõmu.diui. videlicet , quòd illud quod ibi dicitur,quòd nemo cogitur in communione ſtare, non procedit quando ab altero ex ſocijs vel habentibus rem communem eſſet præſcriptum actioni per quam petitur diuiſio: quia tali caſu quis in diuiſione ſtare cogitur . Tamen vt omnia iſta quæ dicta ſunt & traduntur per doct. hic , quæ multum vtilia ſunt, melius & clarius intelligantur , tu in primis facias regulam quam tibi vltra alios ampliabo & limitabo. Regula igitur eſt iſta,quòd nemo in communione ſtare cogitur, iuribus ſuperius allegatis . Hoc procedit etiam ſi factum ſit pactum de ſtando:quia tale pactum non obligat. l.in hoc iudicio. §.ſi conueniat.ff.commu.diui.tenet Felin.in capitulo licet.il 3.columna ſecunda. de teſti. tenet Roma. in conſilio decimotertio. incipien. idem videtur.quod procedit etiam ſi non ſit dictum in perpetuum & nulla facta mentione temporis : quia etiam dictum pactum non valet.ita tenet Albe. de roſa.in l.ſi. C.commu.diui.dum ſimpliciter concludit quòd pactum de diuidendo non valet : quia vbi non eſt facta mentio temporis
16 indefiniti vel quantitatis eius intelligitur † in perpetuum. l. ſeruus.C.de pœn.per quam ita tenet Felin.& Decius in dicto capitulo ex literis. & in terminis noſtris ita concludit Socin. in conſilio 278.columna finali,in ſecundo uolumine.ubi hoc aliter comprobat:ut ibi vide.Item ampliatur , vt dicta regula procedat etiam per ſententiam arbitri cui ſtare promiſimus: quia non poteſt facere,ne in perpetuum diuidatur:vt per plura probat Alexand.in conſil.48.uiſis & accuratè. columna penultima.in 6.uolum.nouiter edito.Item ampliatur hoc procedere,ut tale pactum non obliget etiam naturaliter : ut tradit Angel.in conſilio 225.incipien.punctus talis,Martinus &c. in

prima columna. neque etiam tale pactum firmatur iuramento: vt tradit Alexand. in conſilio 18. viſis capitulis. in prima columna, libro ſecundo. & hoc idem in fortioribus terminis tenet Old. in conſilio 241. factum tale eſt. & ſequitur Felin. in capitulo, ſi diligenti. in quinta colum. in fin. verſi. limita hæc. de fo. compet. & Fran. de cur. in conſilio 68. incip. dominus Ioannes. in antepenul. colum. principaliter fundantur in gloſſ. capituli fin. de procu. libro ſexto, cum multis ſimilibus quæ congerit Feli. vbi ſuprà n 9. col. Ego pro iſta opin. adduco vnam rationem ſatis concludentem quia ratio quare inductum eſt,
17 quòd nemo cogatur in communione ſtare, fuit: † quia communio ſolet communiter parere diſcordias etiã inter coniunctos. l. cũ pater. §. dulciſsimis. ff. de leg. 2. l. 2. C. qñ & qb. quar. pars. lib. 10. propterea pactum non obligat tanquam præſtans occaſionem diſcordiæ: minus igitur debet valere iuramentũ. c. veniens. & c. & ſi Criſtus. c. quintauallis. vhi bonus tex. & capitulo. quemadmodum. de iureiurando. & capitul. non eſt obligatorium. de regulis iuris, libro ſexto. cum ſimilibus. vt per Modern. in l. fin. C. de pactis. Præterea ſequeretur ꝙ libera rerum ſuarum diſpoſitione quis priuaretur: quod eſſe non debet. arg. l. nec emere. C. de iure deliberandi. cum quilibet in re ſua ſit moderator & arbiter. l. ſed ſi lege. §. conſuluit. ff. de peti. hæ. no. Abb. in c. j. de emp. & venditio. Tamen his non obſtãtibus, quantum ad illud quod dictum eſt de iuramento, teneo contrarium, quòd imò tale iuramentum faciat valere pactũ. Nam clarum eſt, quòd quando iuramentum poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ, eſt ſeruandum. cap. ſi verò. de iureiur. Sed in caſu iſto poteſt obſeruari: igitur &c. Hinc videmus ꝙ licet lex prohibeat alienationem fundi dotalis. l. lex Iulia. ff. de ſun. dot. tamen alienatio valet, & tenet facta cum iuramento. capit. cùm contingat. de iureiur. & habetur etiam in capitulo, quamuis. de pac. libro ſexto. & tamen illa alienatio fuit inducta ratione euitandæ fraudis. Idem videmus in inſinuatione in l. ſancimus. ſecundum quod ibi declarat, Bal. C. de dona-
18 tionibus. † nam inſinuationi renunciari non poteſt: vt ibi dicunt omnes, & Bar. in l. Modeſtinus. ff. de donationibus. quia per hoc daretur occaſio fraudis. Tamen cum iuramento valet renuntiatio: vt tenet Ioan. And. in addit. ad Spec. in tit. de inſtr. edi. §. porro. in vltima additione. per id quod habetur in d. c. cum contingat. & firmat Alexander in conſilio tertio, col. penul. lib. j. & conſi. 17. viſo inſtru. in 2. col. eod. lib. & conſi. 85. viſa facti narratione in ſi. 2. vol. & latius in conſil. 20. ponderatis his. col. 2. lib. 3. quicquid dicat Ange. Are. in §. aliæ. col. pe. ſuprà de donationibus. Et plures alij ſunt caſus de quibus longa texeretur hiſtoria, in quibus iuramentum dat robur actui qui non valeret, aliàs vt tradunt latè Moder. in tracta. de virtute iuramenti. & dixi vobis ſupra in vno. §. iſtius tituli, vbi pono plures effectus iuriſiurandi: quæ omnia ad propoſitum noſtrum videntur conuenire. Et ideò concludendum eſt quòd ſi in pacto de non diuidendo ſiue de ſtando in communione ponatur iuramentum, quòd tale pactum valebit & debeat obſeruari. & ita in terminis reperio conſuluiſſe Corneum Peruſinũ virum magnæ authoritatis in conſi. 13. incip. videntur in præſenti. in pen. col. in 3. volu. & cum hac opi. videtur tranſire Iaſon in l. ſi non ſortem. §. ſi centum, in 2. col. nu. 7. ff. de condi. indebi. Et iſta ampliatio Alex. & ſequacium potius eſt limitatio prædictæ regu. Non ob. modò, ꝙ iuramentum præſtaret occaſionem diſcordię quam communio ſolet producere: quia reſpondetur, quòd principaliter & immediatè nõ tendit ad hoc vt diſcordiæ fiant, ſed vt fratres potius diſcordantes ex diſtributione partium conciliẽtur: quia diuiſio potius & inæqualitas eſt cauſa diſcordiæ propter inuidiam quę ex diſparitate oriri ſolet: vt in l. cum oportet. §. j. & §. ſin autem. C. de bo. quæ lib. fac. tex. in l. vt liberis. in prin. C. de colla. & l. fin. C. commu. vtriuſ. iud. cum ſimili. & quãuis occaſionaliter cõtingat quod ex communione diſcordia oriatur, illud non debet attendi:
19 quia † eſt cauſa mediata non immediata. argu. l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cer. pe. Iſta ſolutio probatur ex dictis Io. de Imo. in c. cum contingat. 48. char. de iureiur. vbi dicit ꝙ donatio inter virũ & vxorem prohibetur: quia præſtat occaſionem deprædandi, ne mutuo amore ſe ſpolient. l. 2. ff. de don. inter vir. & vxor. & tamen quia illud regulariter & directè non contingit, ſed occaſionaliter, & ſic per cauſam remotam, talis donatio firmatur iuramento: quod ſecus eſſet ſi directè & immediatè talis donatio præſtaret occaſionem delinquendi: quia non valeret. c. non eſt obligatorium. de re. iu. lib. 6. ſic ergo in propoſito concludo, quòd quamuis communio interdum ſoleat parere diſcordias, tamen quia hoc regulariter non contingit, illud purgatur per iuramentum: quod vlterius ſuadetur: quia ſi communio eſſet cauſa immediata & propinqua diſcordiæ non fuiſſet mandatum a Domino in euangelio, quòd omnia eſſent communia inter Apoſtolos & Criſti fideles, & quòd omnia ponerentur in communi: vt in capitulo. non dicatis. & in capitulo, expedit. & capitulo uidentes. 12. quæſtio. j. & uita et clericorum tempore primitiuæ eccleſiæ erat cõis, cap. quoniam. de uita & hone. clericorum. ergo apparet quòd communio non erat cauſa diſcordiæ ſed maioris charitatis & perfectionis norma: quod verum eſt lege euangelica qua uiuimus: tamen in lege ueteris teſtamenti communio improbatur tanquam nutritiua diſcordiæ: ut patet Geneſis. 13. capit. ubi dixit Abraam Loth nepoti ſuo qui greges in communi habebant, Ne quæſo ſit iurgium inter te & me, & inter paſtores tuos & meos: fratres enim ſumus. ecce vniuerſa terra coram te eſt, recede à me obſecro: ſi ad ſiniſtram ieris, ego ad dextram pergam &c. vnde ex iſtis dictis habuit ortum illud prouerbium,
20 Communio parit diſcordiam: † vt dicit Lucas de penna in l. j. C. de his qui ſe deferunt. lib. 10. colum. 3. Deinde ſuperuenit lex, qua redempti ſumus, & copulata eſt charitas & dilectio: quibus mediantibus res omnes inter Chiſti fideles fuerunt cõmunes, & facti ſunt omnes tanquam nihil habentes & omnia poſsidentes. & quos amor rerum temporalium non turbanit, dilectio Chriſti & communis charitas colligauit. Poſtremò creſcente malitia & rerum immenſa cupidine quibus præcipites agimur, accidentaliter communio fuit cauſa diſcordiæ. d. l. cùm pater. §. dulciſsimis. aliàs euictis ex eo quod ab omnibus negligebatur cura: vt dicit Innoc. in c. quod dicitur. de voto. & in d. l. 2. quomodo & quãdo quar. pars. & inde proprietatis aperta eſt via: vt notabiliter dicit teat. in c. quo iure. 8. diſt. per hoc tamen abſoluiè dici non poteſt, quòd communio ſit cauſa diſcordiæ. pro quo bene facit quod dicit Bal. nouell. in trac. dotis. in fin. ſecũdæ partis dũ alleg. Tho. de Aquino. Non obſtat etiam gl. in c. fin. de procura. lib. 6. ſuper qua ſe fundãt prædicti doctores, quia ibi erat actus dependẽs à voluntate vnius: vt in l. ſi quis. in prin. ff. de leg. 3. hic vero ſumus in dependentibus à conſenſu duorum: quo caſu eſt magna differentia, per ea quæ tradũt in l. non ſolùm. §. morte. ff. de ope. noui nun. per Bar. & alios. Habes igitur ex prædictis primam limitationem ad regulam, quòd licet quis in communione ſta-
21 re non cogatur, fallit niſi fuerit iuramentum: quia † iuramentum debet adimpleri in forma ſpecifica. c. ad noſtram. il j. de iureiur. cum ſimili. Secundo limitatur prædicta regula, vt per gloſſ. noſtram hic vt ſupra retuli, videlicet quod non procedat vbi eſſet præſcriptum communioni. Tamen licet doct. hic tranſeant cum iſta gl. mihi videtur, quòd omnino non ſit verum quod ipſi dicunt per ea quæ dicit Bald. in l. ſi. C. ſi. regun. & Iaſ. in l. ſi non ſortem. §. ſi centum. de condi. indebiti. & Angel. in conſilio. 54. Curtius in conſil. 68. in 12. col. ubi concludunt quòd etiam per curſum centum annorum potentiæ petendi diuiſionem non præſcribitur. ergo iſtud dictum docto. non eſt uerum. Non obſt. gl. hic quia loquitur in actione fami. erc. in qua non concurrit tanta ratio quanta in actione communi diuidundo. uel propter hoc non denegatur alia uia potentia diuidendi ſaltem in effectu: quamuis illa actione non agatur expreſsè, ſed in conſequentiam. & hoc puto quod uoluerit gloſſ.

Tertiò limitatur, niſi fuerit pactum temporale quòd in communione ſtetur, puta uſque ad 10. an. quia tale pactum bene aſtringit quem in communione ſtare per illud tempus. ita limitat Aret. hic quem ſequitur Iaſon. & hoc probat tex. in d. §. ſi conueniat. & ita limitat Roma. in conſi. 13. incip. idem videtur. Alex. in conſil. 46. uiſis & accuratè. in penult. colum. lib. j. Felin. in rub. extra de reſcrip. in 5. colum. in ſi. uerſi. facit gloſſ. Soci. in conſil. 165. uiſis inueſtituris. in 9. colum. uer. 10. in 2. lib. & idem Alex. in conſil. 59. uiſo themate in 5. uolum. Cor. con. 13. colum. j. in 4. vol. & tenet Bal. per illum tex. in l. ſi ita quis. in 2. notabili. ff. de condit. inſtit. Bart. in l. quintus. ff. de an. lega.

Pau. de

Pau.de Caſt.& Alex.in l.ſi non ſortem.§.ſi centum ff. de cond.
indeb.Et hoc procedit etiam ſi in pacto tempus non eſſet ex-
preſſum,ſed ſolùm in eo diceretur de ſtando in communio-
22 ne ad tempus:quia tale pactum adhuc † valet. & interpreta-
tur illud tempus de decem annis.ita eſt deciſio notabilis Flo-
riani in dict.§.ſi conueniat.quem ſequitur Socinus in conſilio
278.in quæſtione.in penul.col.ver.aliquando & tertiò.in ſecũ
do volu.& pro hoc allegant textũ.l.ſine præfinitione.ff.de pœ
nis.vbi eſt caſus quòd quando in aliqua diſpoſitione fit men-
tio temporis:tamen de quantitate non conſtat, debet intelli-
gi de decem annis.& ibi dicit Bart. quòd ille textus non ha-
bet concordantem.& Bal.dicit non eſſe alibi,in l.prima.C.de
poſtu.quem refert & ſequitur And.Barba.in c. ſi quorundam.
in 3.colum.de ſolutio.& idem Bal. dicit eſſe ſingularem in c.
ex literis.in 3. col.de conſt.vbi infert ad cõtractum emphyteu
ticum,vbi eſt poſita dictio,tempus,ſine præfinitione. nam ſe-
cundum eum debet intelligi de 10.annis.& ita ibi ſequuntur
omnes Moder. cum concor. vt per Iaſ. in l.ita ſtipulatus. in 3.
col.ff.de verb.ob.vbi hoc extendit ad quemlibet contractum.
Et vltra ipſum hoc clarius tenet Barba.in rub.de rebus eccle.
non alie.in 10.col.nu.54.Et idem eſt dicendum in conceſſio-
nibus & ſtatutis ſupprimentibus aliquam dignitatem ad tem
pus:vt concludit idem Barba.in cle.ſi.in 10.colum.nu.26.de re
ſcriptis.& ſecundum paruam & nouam impreſſionem Pari-
ſienſ.eſt in 16.colum.verſi.ſed pone. Tamen diligenter conſi-
derandum eſt,quòd tex.in d.l.ſine præfinitione. in quo funda
tur iſta limitatio,nõ facit ad propoſitum:quia loquitur in ma-
teria criminali in qua,quia materia eſt odioſa & pœnalis,pla
cuit fieri illam interpretationem ex benignitate.tex.in l.inter-
pretatione.ff.eodem tit. de pœnis. & hoc ratione adiuuatur:
quia in odioſis indefinita non æquipollet vniuerſali : vt dicit
Alex.& omnes in l.nominatim.per illum tex. in j.colum. ff.de
liber. & poſth.ideò conuenit quòd iſta oratio temporis quæ
eſt indefinita,ad decennium reſtringatur. non autem in per-
petuum:vt fiat mitior & benigna interpretatio : quod vlterius
ſuadetur:Nam videmus quod extra materiam criminalem il
la dictio,tempus,indefinitè prolata, relinquitur arbitrio iudi-
cis : vt eſt caſus in l.prima ff.de iure deliberan. cum pluri-
bus concord.vt per Hip.de Marſi.in l.de minore.in principio.
in 8.colum.in medio verſic.item vltra.ff.de quæſtion.& in l.in
lege Cornelia.colum.ſi. ff.ad l.Corne.de ſicar.Sed in caſu no-
ſtro illa ratio non concurrit, vt ita fieri debeat interpretatio:
cum retenta communi opinio.pro vera ex validitate & inter-
pretatione huiuſmodi pacti præſtetur occaſio diſcordię.& ſic
fauorabilior eſt interpretatio,vt tale pactum nõ valeat, quàm
23 interpretari vt ualeat,& præſtetur occaſio † diſcordiæ.& ſe-
cundum hoc quemadmodum pactum de ſtando in perpetuum
in communione non valet:ita neque pactum indefinitum : cũ
iſto caſu æquipolleat vniuerſali,& capiatur pro omni tempo
re.& hanc opinionem uidetur tenere Iaſ. ſibi contrarius in l.
ſed & ſi poſſeſſori.§.item ſi iurauero.in prima colum.ff.de iu-
iureiuran.quam legem legit cum fine præcedentis,dum ibi re
probat opin.Bal.in dicto cap.ex literis.Poſtremò,quia text.in
dicta l.ſine præfinitione. procedit quando iudex errans non
expreſſit tempus,quod exprimere debuerat: & ideò lex inter
pretatur,ut ibi:& ita lex hoc ibi probat:ſecus uerò ſi ſcienter
hoc feciſſet : quia tunc non haberet locum illa lex , ſed l.cùm
ſeruus C.eodem titulo.at in caſu noſtro pactum de quo ſuprà,
non fuit factũ ab errantibus:& ideò ille text.nihil facit:quod
tene menti:quia iſta non tranſeunt ſine dubio.

Iſta tamen limitatio quæ uult pactum temporale ualere,ut
quis in communione ſtare cogatur,intelligitur per uiam exce
ptionis,non autem actionis.ita notabiliter declarat Baldus in
conſilio 75.in ſecundo uolumine.Tamen aduerte, quòd hoc
eſt uerum , niſi præcedat oblatio habilis,quæ actionem pro-
duceret : per ea quæ tradit Bartol. in l.ſingularia. ff. ſi cer-
tum petatur.

24 † Quartò,prædicta regula limitatur ſingulariter procede-
re quando pactum de ſtando in communione eſſet factum in
æternum , uel ſic quòd nullo unquam tempore fiat diuiſio. &
ita procedat tex.in d. §. ſi conueniat. ſecus uerò ſi pactum fa
ctum ſit ne in perpetuum fiat diuiſio: quia bene ualet. ita di-
cit Floria.& limitat iſtam regulam in d. §. ſi conueniat. quem
ſequitur & approbat Alexander in conſilio 59.col. fin.lib.5.&
latius per Decium in conſilio 61.incipiente in inſtrumento.in
ſecunda parte. & ibi poſt Floria. reſpondet ad d. §. ſi conue-
niat.quòd procedat quando in æternum factum fuerit pactũ:
quod ex eo ſuadetur ſecundum eos,quoniam ibi ponitur di-
ctio Omnino, cuius natura eſt actum præciſum facere. capitu
lo,& ſi Chriſtus.& ibi Abb.de iureiuran. l.in naue ſaufelli. in
fine & ibi gloſ.ff.loca.& ſic ibi tex.prohibet diuiſionẽ in æter-
num fieri,quo caſu etiam ſocietas nõ valeret l.nulla.ff.pro ſo-
cio.& tamen ſocietas in perpetuum bene ualeret : ut dicit gl.
in dicta l.nulla.quia perpetuum intelligetur tali caſu,id eſt do
nec uiuãt.allegat l.primam eodem titulo. & cum iſta opinio.
tranſit etiam Iaſon in l.ſi non ſortem. §. ſi centum. in ſecunda
columna,numero octauo.ff.de de condi.indebi .Et iſta opinio
ex alio poteſt confirmari ſecundum Decium in dicto conſilio:
quia clarum eſt ꝙ regulariter ualet argum. de ultimis uolun-
tatibus ad contractus. l. pactum inter hæredem.ff.de pactis l.
ſeruum filij.§.eum qui.de legatis primo.Sed teſtator poteſt ex
cauſa alienationem prohibere etiam in perpetuum:ut conclu
dit Alex.in l.ſi non ſortem.§.ſi centum.ff. de condictio.indebi.
idem Alexander in conſilio 56. conſideratis uerbis. columna
ſecunda.in primo uolumine.& conſilio 145.conſideratis uer
bis teſtamenti,columna prima .in ſecundo uolumine. Andreæ
Sicu. in repetitio. l. cum,acutiſsimi, columna 68. C. de fi-
deicommiſſ. ergo pariter dicendum eſt , quòd hoc per pa-
ctum fieri poſsit . Et hoc uidetur ſentire Corneus in conſi-
lio decimotertio in fine. quarto uolumine. & Roman.in con-
ſilio 106. uiſo themate. in prima columna , uerſ. ſecundum
autem.Or audi & attende diligenter , quòd iſta limitatio ad
d.regulam dicti §.ſi conueniat.non tranſit ſine dubio : & mi-
hi uidetur ꝙ ſit regula in primis , quia attenta illa ratione ꝙ
pactum factum in perpetuum debeat ualere,ex quo per mor
tem alterius ſocij uerificatur , & non tranſit ad hære-
dem,eodem modo deberet ualere pactum, ut nullo tempore
fieret diuiſio:quia intelligeretur de tempore uitæ paciſcentiũ:
quia alias ſocietas fieri nõ poteſt:ut l.adeò.ff.pro ſocio.& ideo
ſicut illud uerbum Perpetuum , interpretatur ad uitam paci-
ſcentium ut ualeat pactum : eodem modo deberent alia uer-
ba interpretari : & tamen hoc eſt contra tex.in d.§.ſi conue-
niat.& contra illud quod dicunt prædicti doctores. & contra
rium tenet Cyn.in d.§. ſi conueniat. in apoſtil.ubi uult quòd
non poſſit excedere metas. 30. annorum. & in contrarium et
tenet Bart.& Albert.de Roſa.& alij ibi,qui ſummat illum tex.
quòd pactum ne perpetuo quis diuidat,non ualet.& ita ibi cõ
cludit Odofre.& idem tenet Alberic.in l.ſi.C. commo.diui.&
hanc dicit eſſe communem opin.Socin.quem ſequitur repro-
bato Florian.in conſi.178.col.penult. in ſecundo uol.& hanc
opin.tenet Fran.de Curt.in conſi.68.inc. dominus Ioannes. in
antepen.col. Non obſt. quæ modò ſupra dicta ſunt. uidelicet
ꝙ ualet argumentum de ultimis uoluntatibus ad contractus:
quia dico quòd licet hoc poſsit inficiari,ut concludit Alexan.
in l.j.col.ſi.C.de inſti.& ſubſti.poſt Dyn.Ray. & Imo.in l.ſer-
uum filij.§.eum qui.de lega.primo. & Angel.in l.ſi à ſubſtitu
25 to.§.ſi.eodem tit.dum cõludunt † quòd arg.de contractibus
ad ultimas uoluntates bene ualet per ſuprà dicta iura : ſed nõ
procedit econtra:quia eſſet arguere de maiori ad minus affir
matiuè,quod non ualet:ut c.cum in cunctis. de electio. & de
hoc 28.inſtantias ponit Iaſon.Tamen præſuppoſito pro firmo
quòd tale argumentum omnino procedat , ex alio illud mo-
tiuum reſoluitur : quia non eſt verum quòd teſtator poſſit in
perpetuum diuiſionem prohibere:ut firmat Paul.de Caſ.So-
ci.& Iaſon.in d.l.ſi non ſortem.§.ſi centum.& hoc tenet Alex.
ſibi contrarius in conſil. 111.incip.circa primum dubiũ quo
quęritur.in tertio uolumine.& Bald.& Angelus in lege ſi quis
ita. ff. de conditio. inſti. tenet Curtius in conſilio ſexageſi-
mooctauo.in duodecima columna.Alexander in conſil. qua-
drageſimoſeptimo.columna penultima.in ſexto uolumine.&
ſic iſto modo bene procedet argumentum de contractibus
ad ultimas uoluntates:ut quẽadmodum contractus non ualet
ut perpetuò in communione ſtetur,eodem modo neq; præce
ptum teſtatoris:quæ teneas cordi quia adhuc hic paſſus uide
tur dubius.Non tamen omitto,ꝙ fuerunt nouiſsimi moderni
qui conati fuere ad concordiam reducere opin. Alexandri ſi-
bi con-

bi contrarij dicentes opinio.eius in dicto §.ſi centum. procedere quando teſtator extraneos hæredes inſtitu t.nam ex quo videtur eos honorare,& per conſequens in hoc eos grauare poſsit.ar.l.ab eo.C.de fideicom.Imò ex qnn teſtatori licitum fuit eos in totum per fideicommiſſum portione priuare, debet per conſequens ei licere quod eſt minus,vt portionibus retentis in communione ſtetur.arg.l.cui pacto.de ſer.exportan. & capitulo cui licet.de regulis iuris.libro ſexto. Contraria verò opin.tam Pau.de Caſt.& Alex.in d.conſilio.procedat quando teſtator inſtituiſſet filios tantũ in legitima. Nam ſi poſtea mandet vt eſſent perpetuò in diuiſione,non valet tale mandatum ex eo,quia filij in legitima dicuntur creditores. gloſſ. in l.3.C.de iur.& ſac.igno.& ideò legitima cenſetur æs alienum: vt dicit Bal.in l.ſecunda.in fi.C.de lib.præter.& io l. quamquã ad.l.ſaci.Alex.in l.ſi debitor.ff.eo.tit.Sed teſtator nõ poteſt prohibere diuiſionem in præiudicium creditorum, & ſic alienatio fiat.l.filiusſamil.§.diui.de leg.primo:quia prohibitio diuiſionis eſt prohibere alienationem. l. ſi pupillorum. in principio.ff.de rebus eorum.declarando vt per Soci.in tracta.ſallen. regula.228.ergo in iſto caſu teſtatoris voluntas non valet. & ita procedit opi.Alex. Pau. de Caſt. & ſequacium. ſed iſta diſtinctio licet videatur colorata, in propoſito tamen noſtro nõ conuenit:quoniam Paulus de Caſ. Iaſon & reliqui ſuperius allegati non loquuntur in legima:ſed generaliter in quocunque relicto.probatur manifeſtè:quia prædicti docto. principaliter ſe fundant,in regula prædicta.d.§.ſi conueniat. neque de legitima aliquod verbum dicunt:& ideò illa concordia eſt diuinatiua:nam verè excuſari non poteſt Alex.à cõtrarietate.Neque

26 eſt inconueniens,quòd † doctor aliquando ſit ſibi contrarius: cùm quotidie ex curſu temporis & nouis motiuis nouæ generantur opiniones:vt dicit Bal.in l.3.in 2.col.C.de his qui ante apert.tabu.& in l.de tutel.C.de in integ.reſt.mino.Et hoc præſertim in lecturis contingit,in quibus propter curſum lectionum quarum ſequens ſtimulat præcedentem,vt dicit Fel.in c. cauſam quæ.in 12.col.de reſcri.non poteſt veritas ita de facili indagari.Et propterea Bar.in lecturis nõ ita bene ponderabat ſicut conſulendo:vt dicit Bal.conſi.189.incip. ſuper alio. in 2. lib.& Ioannes Bapti.de Sanct. Seuerino in tract. tranſactio.q. decimatertia.ante fin. nam quando caſus ſuper quo conſultatio petebatur erat dubius,Bart.ſolitus erat cum mercatoribus conferre:vt tradit Abb.in capitulo ad noſtram. de conſuetud. & Corſet.notabili 371.in verſiculo teſtamentum. Et ideò mirandum eſt ſi Alexan. in conſulendo rectius conſiderauerit & tenuerit contrarium illius quod legendo trutinarat. quapropter illam opin.tanquam veriorem teneo,nam Alexan.authoritas in conſulendo in tam illuſtri & excelſo loco ſita eſt, vt ab eius reſponſis nephas quodammodo ſit recedere:vt dicit Decius in conſilio ſexageſimoſecũdo,columna tertia.prima parte.& Ioan.de Neuiaanis in tract.ſyluæ nuptialis.folio 2.in ter-

27 tia col. † Quintò limitatur prædicta regula in caſu ſingulari.l. fina.ff.de aliena.iudi.mutan.cau.videlicet quando aliquis alienaret partem ſuam pro indiuiſo cauſa mutandi iudicium diuiſorium:quia tunc in pœnam mutantis negatur,ne poſsit petere diuiſionem nec ipſe qui alienauit, nec ille in quem alienatum eſt,ita eſt caſus notabilis ibi,quem ad hoc multum commendat Alexan. in apoſtill.ad Bar.in d.§.ſi conueniat.& Iaſ.in d.l.fina. Iaſon hic. & idem in d.l.ſi non ſortem.§.ſi centum. Iſta tamen limitatio declaratur procedere quando alienatio in extraneum potentiorem facta fuiſſet: ſecus autem ſi in filium potentiorem: vt notabiliter declarat Bald.in l.ea lege.in tertia columna, quinta quæſtione, numero decimoquinto.C. de condi.ob cauſam.alleg.gloſſ. in l.ſi ita quis. §.ea lege. ff. de verborum obliga.quod pro ſingulari refert & ſequitur Hipp. de Marſil.in notabili ſuo 160.incipiente pater & filius. Et per iſta remanet expedita iſta gloſſ. in qua de actione ſamil.erciſ. & communi diuidundo dictum eſt:de quibus etiam habetur per Pet.de Vbaldis in tractatu ſocieta. in decimatertia parte. q.51.Tamen non in eleganter quæri poteſt quid de actione finium regundorum.& breuiter concludendo communis opin. eſt quod 30. anni requirantur ad præſcriptionem. de quo eſt tex.& gloſſ.in l.fin.C.finium regundorum.Tamen iſta præſcriptio currit à tempore actionis ortæ: & ideò ſi habemus duos fundos vicinos & termini non ſteterunt turbati per 30.annos poſtea turbantur: ex tunc oritur actio finium regundorum. & tunc incipit præſcriptio: vt tenet Bald. poſt alios quos refert in dicta l.fin.in ſecunda quæſtione,in verſiculo, extra quæritur.& ibi opponit de vno forti contrario quem vide ſic. ergo antequam actio orta ſit, præſcriptio non procedit. l.in rebus §.omnis.C.de iur.dot.Et quid in actione pro ſocio, vide Petr. de Vbal. in dicto tractat. in decimatertia parte, quæſtione prima.

28 † Glo.in verſiculo,confines.ibi, adiunge his tribus mixtis &c.habes hic gloſſ.quòd petitio hæreditatis dicatur mixta.ſuper quo docto. ſegniùs quàm res expoſtulet, ſcribunt: inter quos Arct. latius cæteris hoc dictum gloſſ. proſequutur ſuprà poſt Ioan.Fab.hic.de quo dixi aliquid in §.item ſeruiana.& in §.omnium.ſuprà eodem. Modo autem pro iſta opin. quæ hic pleniùs diſcutienda venit,in primis vltra alios allego glo.quæ iſtam partem tenet ſuprà de obliga. quæ ex quaſi contractu. in §.hæres.& iſtam opin.tenet Alexan.in rubrica. ff.ſi certũ petatur.per l.hæreditatis.hic allegat.in gl.& in l.ſi finita. §.Iulianus.in vigeſimanona columna.numero.113. verſiculo quid ſi immiſsio.ff.de damno infecto.& vltra ipſum tenet Bar. in l. & an eandem.§.actiones.columna fi. verſiculo quæro quid in actione mixta.ff.de exceptio.rei iudic. & in l.ſed ſi poſſeſſori. §.fin.vbi in duobus verbis videtur variare. ff. de iureiurando. & in l.ſi.C.de exceptio.rei iudi.Aretin.in l.tertia §. genera. in quarta columna.ff.de acquirend.poſſeſsio. & hanc eandẽ opinio.tenet quidam Criſpus de Montibus in quondam ſuo epilogo actionum,numero 131.Dynus hic & Ioan.Fab.& Nico.de Neapo.Bal.& Bart.in dicta l.hæreditatis. & in l.ſecunda,in ſecunda columna eodem titulo. & Baptiſta de ſancto Blaſio in tracta.actionum.numero quarto.dum diſcutit naturam actionis mixtæ reſciſſoriæ.& pro iſta opinio. vltra prædictos doct. ego adduco ad hoc probandum aliqua fundamenta. Primũ quia clara eſt & aperta iuris regula ꝙ reales actiones ex contractu vel quaſi non deſcendunt: vt in §.primo ſuprà eodem. ibi nullo iure obligatus &c. ſed petitio hæreditatis deſcendit ex quaſi contractu:vt dicit gloſſ.iuncto tex. in §. hęres quoq;. ſuprà de obliga.quæ ex quaſi contractu.ergo non eſt realis mera:neque per hoc etiam perſonalis mera dici non poteſt,cùm rem proſequatur.l.ſed ſi lege.§.petitio.ff.de petitio.hæredita. ergo datur intelligi quòd ſit mixta.Prætetea mixtum quid dicitur,quod de duobus ſimplicibus participat, & facit nouam ſpeciem.l.munerum.§.mixta.ff.de mune. & hono. & dixi ſuprà in §.ſequens.ſed petitio hæreditatis eſt huiuſmodi vt patet in l.Fulcinius.§.fin.ff.quib.ex cau.in poſſeſ.ea.& l.cùm proponas.C.de bon. aut. iudi.poſ.Sed iſtis non obſtan. contraria opinio videtur verior,quam tenet Bar.in l.ſed ſi lege.§.petitio ff. de petitio.hæred. vbi dicit quòd quemadmodum diuerſæ naturæ non poſſunt cadere ſub vno indiuiduo, vt quòd quis ſit homo & aſinus:ita etiam mixtura actionis realis & perſonalis non poſſunt cadere in eadem actione.idem voluit Bart. in l.veluti.ff.de petitio.hæredita.& in l.licet.eodem titulo. vbi docet formare libellum in iſta actione,quemadmodum in realibus tenet Alexander & Bartol.in l.prima columna ſecunda. in principio.ff.de edendo.idem in l.edita. columna tertia.C. eodem titulo.& hanc eandem opinionem clarè tenet Bart.in l.ſi quis vi.§.differentia.columna finali, verſiculo quæro quotuplex.ff.de acquiren.poſſeſ.licet Alexander ibi malè allegando Bar.dixerit,quòd ſit in rem ſcripta.& hanc opinionem tenet Iaſ.hic.& idem Iaſon in rubrica, ſi certum petatur. alleg. de hoc bonum tex.in l.ſi autem.§.ſed & his.ff.de rei vend.& tenet Iaſon in l.fin.columna penultima.in principio.C.de codicil.& in §.item ſeruiana.numero 121.& in §.ſed iſtæ.numero quadrageſimoprimo.ſuprà eodem.idem & in §.actionum. numero vigeſimoquarto & 238.infrà eodem.Et iſtam opinionem ego teneo:pro qua vltra prædicta pondero tex. noſtrum hic,quem nullus ponderat:vbi hic enumerantur actiones mixtæ:& tamen Imperator inter eas non ponit petitionem hæreditatis.Et hanc opinio.ſentit Bar.in dicta rubrica.ſi certũ petatur.in principio,dum dicit,ſuprà viſum eſt de realibus tam particularibus quàm vniuerſalibus, hoc eſt de rei vendicatione & petitione hæreditatis &c.Ad idem facit tex.in l. prima. in principio.ff.de rei vend.vbi Iuriſconſultus intendit tractare de merè realibus:& continuat illum titulum ad præceden.

dicens

dicens, quòd poſt actiones vniuerſales eſt videndum de particularibus: & tamen vt illa ſubordinatio iuſtè fiat, debet ibi neceſſariò præſupponi petitionem hæreditatis eſſe realem: de quo in dicto titulo præcedenti cauetur. Et pro hoc facit: quia nulla quæ eſt prius realis habet materiam mixtam, ſed perſonalis, vt iſtæ quæ enumerantur hic in textu noſtro: nō autem econtra. ita dicit Franciſcus Curtius in apoſtil. ad Alexandrum in rubrica ſi certum petatur. allegat Bartolum pro hoc in l. ſed ſi lege. §. petitio. ff. de petitio. hæredita. Et pro iſta opinione, quòd dicatur petitio hæreditatis realis, probatur ea rubrica. ff. & C. de petitione hæredita. quia clarum eſt ꝙ iſtud verbum, Petitio, cōuenit actioni merè reali: vt eſt tex. in l. actio in perſonam. ff. de actio. & obligatio. perſecutio verò pertinet ad mixtam: vt ibi probatur. ergo ex rubrica probatur apertè, quòd iſta actio ſit realis, cùm dicatur de petitione hæreditatis. & pro iſta parte facit tex. cum gloſſ. in l. ſi mater. §. primo iuncta l. ſi à te. in principio. ff. de exceptio. rei iudica. & tenet gloſſ. in rubrica. ff. de inoffi. teſtamen. & in l. fin. C. de condicil. Præterea, quia omnis actio perſonalis aut deſcendit ex contractu vel quaſi, aut ex delicto vel quaſi: ſed iſta actio non eſt huiuſmodi, cum non agatur contra obligatum ſed contra poſſeſſorem, ſicut rei vendicatio: & hoc reſpectu repræſentationis: vt l. cum hæredes. ff. de acquiren. poſſeſſ. & l. prima. §. primo. ff. ſi pars hæredi peta. & l. generaliter. de peti. hæredi. concludendum eſt ergo illam eſſe realem. ex quo infero quòd ſtatutum pœnale & odioſum loquens de actione reali comprehēderet propriè petitionem hæredita. quod expreſsè firmat Signorel. de homodeis in conſilio quadrageſimooctauo incipiente, quæritur. per totum, vbi hoc latè probat. & ante hac illud conſilium non videram, niſi hodie in caſu quodam Brixiæ ſatis arduo, ſuper quo conſului, quem propterea notabitis. Non obſtat modò text. in dicta l. hæreditatis. C. de petitio. hæredita. hic allega. in gloſſ. quia poteſt dici quòd petitio hæreditatis habet mixturam cum perſonali quò ad effectum præſcriptionis, per rationem quam ponit ibi Bartol. & iſtum intellectum ſiue ſolutionem ad illum textum ſequuntur Modern. Taurinen. in tract. præſcriptionum in quarta parte quartæ partis. in decimaquinta quæſtione. quam ſolutionem ego probo iſto modo. Nam clarum eſt, quòd quando mixtum capitur ab effectu vel accidenti, nunquam res deſinit propter hoc dici merè talis, attenta origine. l. ſin autem. § fin. ff. de aqua pluuia arcen. l. cuius. ff. de regulis iuris: Sed petitio hæreditatis origine eſt realis: vt ſuprà probatum eſt: ideò licet ea pòſt accidat mixtura, illa non facit quò minus ſimpliciter talis dicatur, pro-
29 ut eſt ab origine. † Et ſi aliquis veſtrum quærat à me cuius vtilitatis eſt hæc inueſtigatio, an ſit realis, an mixta. Dico quòd maxima: quia ſi eſſet mixta, præſtationes perſonales peterentur iure actionis: & licet non eſſent petitæ in libelllo, venirent tamen in condemnatione, vel etiam poſſent in alio iudicio peti, vel in alio libello, ſecundum quod dicimus de expenſis debitis iure actionis, vel de fructibus &c. vt no. Iaſon in l. prima & in l. properandum. §. ſi autem alienata. col. 2. C. de iud. Sed ſi petitio hæreditatis eſſet actio realis, tunc præſtationes perſonales non venirent etiam in ſententia niſi fuiſſent petitæ. l. quarta §. hoc autem iudicium. ff. de damno infecto. vbi traditur regula, quòd nunquam iudex impartitur officium ſuum niſi requiſitus. l. quod ſi nolit. §. ſciendum. ff. de ædil. edic. & lata ſententia in principali extinguitur ius in illis perſonalibus præſtationibus quæ deberentur ſolū officio iudicis. l. quarta. C. depoſi. quod non eſſet, ſi deberentur iure actionis: quia poſſent peti in alia inſtantia: vt ſuprà eſt dictum. Et per iſta habetis vltra doct. articulum diſcuſſum ad vtilitatem. In eadē gloſ. in fine ibi, dic omnes eſſe perſonales &c. Dicas vnà cum Dyn. Bald. & Ioan. Fab. quos ſequuntur alij, quòd iſtæ actiones omnes enumeratæ præter actionem petitionis hæreditatis, dicuntur merè perſonales, in rem tamen ſcriptæ: prout eſt text. in l. tertia. §. eſt autem perſonalis. hic alleg. in gl. vbi eſt ibi glo. magiſtralis enumerans omnes actiones in rem ſcriptas, quam valde commendat Iaſ. in §. omnium. nume. 27. ſuprà eodem. & alibi ſæpè. & eſt text. in l. j. in fi. ff. de interdic. & hoc ibi Alberi. tenet poſt Guliel. & alios. Succeſsiuè Iaſ. in diſcurſu iſtius materiæ diuiſionis quærit de una quæſt. quæ quotidie accidere poteſt, quam etiam de more omittere decreueram: quia extra propoſitum text. & gl. tamen quia aliqui veſtrum inſtanter ſe neceſſarium: ideò ſuccinctè quo ad ueritatem eam attingo.
30 † Quæſtio igitur talis eſt: ſunt plures fratres qui veniunt ad diuiſionem, quæritur quis eorum eligere debeat & partes facere, an maior, an verò minor? Et in hoc breuiter perſtringendo dicta Iaſ. reperiuntur duæ opi. vna eſt communis de iure ciui. quæ vult ꝙ neque minor, neque maior eligat vel diuidat: ſed mittuntur ſortes. ita Bar. & Ang. in l. prima. C. de his qui ſe def. li. 10. cum pluribus ſimilibus: vt tradit Iaſon hic, & magis ordinatè in l. prima in 6. col. ff. ſi cert. peta. Alia eſt etiam communis de iure canonico, quæ vult minorem debere eligere, maiorem autem diuidere. Sed quid tenendum ex iſtis duabus opi. Iaſ. tenet opi. de iure cano. tanquam magis firmam quæ obſeruari debet ſecundum ipſum in vtroque foro per regulā traditam per gl. in c. licet ex ſuſcepto. in ver. vacante. de foro competent. c. primo. de oper. no. nun. cum alijs ſimilibus. nam cum de iure ciuili nullibi ſit clara deciſio de hoc, de iure autē
31 canonico reperiatur tex. clarus in cap. primo de paro. & † deciſio Sancti Auguſtini munita authoritate veteris teſtamenti: ergo illis conſtitutionibus ſtandum eſt: neque leges ſuper hoc quicquam in contrarium diſponere poſſunt. cap. de libellis. an. diſtinctio. in his paucis ſtāt omnia dicta Iaſ. tam hic quàm in dicta l. prima. Vos dicatis ꝙ opi. de iure ciuili videtur poſſe defendi: primo per diſpoſitionem tex. noſtri dum vult quòd quando diſſenſio eſt inter aliquos iudicio famil. erciſ. per iudicem facienda eſt diuiſio. hoc diſponitur hic, ꝙ ſi commodè res diuiſionem non patitur, ſorte res dirimetur, vel aliter prout iudici videbitur: ut in §. quod ſi commodè. infrà de offi. iudi. per Feli. in c. prudentiam. in prin. in ſecunda colum. de offi. delega. & ita in hanc opi. inclinat domi. Abb. in dicto cap. primo de paro. ſequitur Roma. in conſil. 106. viſo themate. & in conſi. 471. lucrum. vbi plures opin. refert cum alijs concord. quæ tradit Iaſ. in d. l. j. in 6. colum. Non obſtat modò illud in quo faciunt maximum capitale doc. videlicet: quod dictum alicuius Sancti munitum authoritate ueteris teſtamenti præfertur cuicunque conſtitutioni, etiam papali. d. c. de libellis. quia fateor: tamen in caſu noſtro dictum Auguſtini quem docto. canoniſtæ allegant, non eſt munitum authoritate ueteris teſtamenti: nam licet reperiatur in ueteri teſtamento narratū ꝙ Abraham & Loth ita diuiſerunt: non tamen propterea reperitur lex ueteris teſtamenti ꝙ ita præciſè mandet fieri diuiſionem: nam idem eſſet ſi illi aliter diuidere bona decreuiſſent, cum de hoc tunc non eſſet lex neque diuina neque humana. Sic ergo gloſſ. in d. c. de libellis. debet intelligi quando eſſet authoritas ueteris teſtamenti præceptiua & diſpoſitiua: ſed propter hoc quod fuerat ſemel inter aliquos fratres ſeruatū,
32 non infertur ꝙ in futurum ſit faciendū. † Nam exēplis non eſt iudicandum, ſed legibus. l. nemo. C. de ſen. vbi eſt glo. notabilis dicens, quòd licitum eſt recedere ab authoritate Imperatoris quando non eſt redacta in corpore iuris. Nam videmus, ꝙ etiam merum ius diuinum circa iudicialia & cærimonialia obſeruandum non eſt: vt eſt tex. & gl. in c. ſi. §. his itaque. 6. diſtinc. gloſſ. & ibi communiter docto. in capit. fin. de conſuetu. Imol. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. in tertia columna, ff. de verborum oblig. & in l. quarta. ff. de teſtamen. Ioan. de Ana. in capitulo Iudei. il 2. de iudæ. poſt bea. Thomam. quem ibi adducit. Et iſto modo ad dictum c. primum de paro. etiam patet ſolutio, quòd ibi in rebus eccleſiaſticis loquitur fauore eccleſiæ ratione cuius multa ſpecialia contra regulas iuris recepta ſunt. vt in l. fina. C. de ſacroſan. eccle. ſecus tamen eſt in rebus prophanis per iura prædicta ponderata per Bar. & alios in quibus patet clara deciſio, quicquid dicat hic Iaſ. Cogita tamen quia Io. de Ana. in c. qualiter. de accuſa. dicit quòd omnes illæ reſponſiones ad d. c. j. nihil valent. & ideò quod illi text. eſt ſtandum, tenet Hieronymus Zanetus doct. Bononien. in tract. contrarieta. iuris cano. different. 288. & ideò propter iſtam diuerſitatem fortè And. Barba. in rubr. de reb. eccle. non alie. in 58. column. num. 183. ponit vnam diſtinctionem ex qua poſſunt ad concordiam reduci iſtæ opinio. quæ diſtinctio non complectitur omnia neceſſaria. propterea ego nouiter in hoc articulo ita cōcordarem iura: quòd aut extat conſuetudo quis primò diuidere debeat & illa attendenda eſt: vt etiam dicit Barb. vbi ſuprà. & Ludo. Roman. in d. conſilio, & Lucas de

Penna in l.ſecunda.C.de his qui ſe defe.lib.10.in 3.col.aut nõ
eſt conſuetudo: tunc aut agitur de bonis patrimonialibus aut
de eccleſiaſticis.primo caſu debet fieri diuiſio vel ſorte vel of
ficio iudicis:dicit tex.in lege ſecunda, C.qm̃ & quando quar.
pars lib. decimo ibi breuium vel ſorte &c.tenet Bald.in l. pri-
ma. C. de his qui ſe defe. & in hoc non erit differentia inter
laicos & clericos ſed ſecundum diſpoſitionem d. l. ſi maior.
iudicabuntur: neque in hoc diſpoſitio canonum attendi de-
bet reſpectu clerici: quia in patrimonialibus Papa non habet
poteſtatem: vt dicit Inn.in c. inquiſitioni. de ſenten. excom-
munica.cum ſimilibus: vt per Alex.conſi.3. ex his &c. in pri-
ma colum.in 5. vol. Et iſto modo ceſſat contrarium. d.c.1. de
paro. Et hoc procedit in terris non ſubditis temporaliter Pa-
33 pæ. † Nam in ſubiectis habet illam poteſtatem quam impe-
ratur in ſuis: vt tradit Abb. & alij in c. per venerabilem. qui
fil.ſint legit.text.& ibi docto.in c.ſi duobus. de appella. & in
c.licet.de foro competen.& Alex.latè in dicto conſilio.Feli.in
c.primo. in 10. columna de conſtitutio. aut verò loquimur in
bonis eccleſiaſticis: & tunc iſto caſu procedit diſpoſitio d.c.
1.de paroch. & iſta diſtinctio probatur ratione & authorita-
te: ratione, quia ille qui ab alio poteſtatem habet, non plus
debet poſſe quàm ille à quo poteſtatem conſequitur. cap.du-
dum.de præben.libr.6.l.ſi auguſtæ.de leg.ſecundo. Sed Papa
habet poteſtatem à Deo, & eſt vicarius Ieſu Chriſti. capitulo
quarto.cum ſequen.de transla. Epiſcopi. ergo non debet plus
poſſe quàm Chriſtus. licet de temporalibus Chriſtus noluit
ſe impedire neque de illis iudicare: vt. habetur Lucæ duode-
cimo capitulo. ibi, Ait ei quidam de turba, Magiſter, dic fra-
tri meo vt mecum diuidat hæreditatem. at ille dixit ei, Ho-
mo quis me conſtituit iudicem aut diuiſorem ſupra vos &c.
& alibi, offerentibus ei tributum, dixit danda eſſe Cæſari
quæ ſunt Cæſaris, & quæ Dei Deo: innuens manifeſtè ſe de tẽ-
poralibus intromittere nolle. ergo neque Papa hoc facit. &
pro iſta differentia eſt notabilis doctrina Antoni. de But. in
34 cap. conſtitutus. de relig. domi. vbi dicit † quòd plenitudo
poteſtatis Papæ in clericos reſpectu eccleſiarum non proce-
dit reſpectu bonorum patrimonialium de quibus Papa non
poteſt ad libitum diſponere. quod dictum dicit ibi Abb. ſe a-
libi non legiſſe. Nam in patrimonialibus clericus reputatur
laicus. Abb.in capitulo, cùm dilectus. de iure patrona. facit
quod dicit idem Anto. in cap. conſtitutus. de reſtitutio. in in-
tegr.poſt Bar.in l.cunctos populos.C.de ſum.Trinita. vbi con
cludit quòd ſtatutum laicorum ligat clericos quo ad iſta bo-
na.& iſtam diſtinctionem bonorum ſequitur Fel. in cap. quæ
in eccleſiarum.colum.15.verſi. tertia declaratio. de conſtitu-
tio.vbi de dicto Inno.in d.c.inquiſitioni. facit mentionem, &
de Anto.de But. in d. c. conſtitutus. & pro hoc etiam videtur
glo. in cap. cùm dilectus. in verſi.ætate.de elec. Ex iſtis igitur
videtur concludendum, ꝙ opi.legiſtarum debet obſeruari in
bonis patrimonialibus. In eccleſiaſticis verò procedat diſpo-
35 ſitio. d.c. 1.de paro. quæ omnia tene menti vltra docto. † Et
quis dicatur iſto caſu maior aut quis minor, licet hic Iaſo.di-
cat quòd ille qui diutius bona gubernauit: tamen ego puto
hoc relinquendum eſſe arbitrio iudicis, cùm ſecundum ſubie-
ctam materiam hoc debeat regulari: vt dicit Alexan.in conſi-
lio.4.ponderatis. in quarto volumi. Feli.in rubric.de maio.&
obedien.& patet ex adductis per Andre.Sicul.in commento.l.
cum acutiſſimi. in 54. colum. C. de fideicommiſ. cum alijs:
vt per Corneum conſil. 303.videtur.in tertio volumine. & per
Feli.in c.veniens. in penultimo notabi. de Simo. & quot mo-
dis dicatur maior, vide Feli.in cap.ſuper eo.il ſecondo,in pe-
nultima colum.de teſtibus. in dubio tamen maior ille repu-
tatur qui maiorem habet ætatem, vt latè tradit And. Sicul. in
conſi.10.incip. ſapienter ſcribitur. col.fin.lib. ſecundo. & in
conſilio. 30. ſacro ſcriptum eſt Euangelio.col. prima, eodem
lib.Nam ille eſt propriè maior qui plures annos habet.& tra-
dit Alexan.in conſi.123.diſcuſſis.in 3.colum. pri. lib.& melius
per Soci.in conſilio.252.viſis inſtrumentis.in ſecunda col.vol.
2. & inter alia alleg.l.ſi pater.§.fi.cum l.ſequ.ff. de adop.cum
alijs: vt ibi per eum.& an ſtatutum loquens de maiore debeat
46 intelligi de maiore reſpectu ętatis vel adminiſtrationis: † vide
Carolum Ruynum in repetitio. §.quid ſi tantum.l.Gallus.31.
colum.ff.de liberis & poſthu.

SVMMARIA SVPER §.
ATCIONVM.

1 *An diuiſio iſta actionum ſit bene poſita.*
Diuiſio quò ad hoc vt ſit bona, quid debet continere. ibidem.
Eſſe bonæ fidei vel ſtricti iuris ſunt qualitates. ibidem. & numero 9.
Imperator pro iuuenibus non debet malè loqui. ibi.
2 *Contractus celebrati cum principe an dicantur bonæ fidei vel ſtricti iuris. & quæ vtilitas inde reſultet.*
Mora in contractibus bonæ fidei vbi eſt dies & pœna, an poſſit purgari. ibidem.
3 *Aliud eſt mixtum, aliud obtinere cauſam mixti.*
Priuilegiatus in caſibus in quibus non reperitur priuilegiatus, vtitur iure communi. ibidem.
4 *Contractus omnes de iure canonico an ſint bonæ fidei.*
Lex ciuilis continens rigorem dato quòd per ius canonicum expreſsè non reprobetur: tamen non debet obſeruari de iure canonico. ibidem.
5 *Actio ex teſtamento an dicatur bonæ fidei vel ſtricti iuris.*
Quid in donatione. ibidem.
6 *Quæ ſit ratio quare contractus hic expreſſi dicantur bonæ fidei, alij ſtricti iuris.*
7 *Actio ex æſtimato quæ dicatur.*
Actio præſcriptis verbis quare dicatur bonæ fidei in duobus caſibus tantùm hic expreſſis ibidem.
8 *Filius quando aſſimilatur patri præſumitur adulterinus.*
Similitudo quæ dicatur bona. ibidem.
De actione iudicatur prout de re quæ ſibi aſſimilatur. ibidem.
Permutatio eſt vicina contractui emptionis: & quid in æſtimatione ibidem.
9 *Petitio hæreditatis quare hodie ſit bonæ fidei.*
Et quid in particulari hæreditatis petitione. ibidem.
Petitio hære. non datur contra particularem debitorem defuncti, tanquam contra debitorem. ibi.
10 *Pœna non habet locum in ſurrogato, niſi exprimatur.*
Subrogationis regula qualiter procedat. ibidem.
11 *Obligatio ad intereſſe quæ ſurrogatur in locum obligationis faciendi eſt diuidua: licet factum ſit indiuiduum.*
Certi condictio generalis ſurrogata in locum actionis bonæ fidei an dicatur bonæ fidei. ibidem.
12 *Dolus dans cauſam contractui bonæ fidei, an annullet contractum ipſo iure.*
Et quid ſit dolus dans cauſam & dolus incidens. ibi.
13 *Intellectus l. eleganter in verſi. nullam. ff. de dolo. poteſt annullari. ibidem.*
Actus poteſt dici nullus ipſo iure qui largo modo poteſt annullari. ibidem.
Declarantur ibidem multa iura dicentia quòd actus ſit nullus ipſo iure: nam intelligitur ſi opponatur: vt ibidem.
14 *Intellectus l. 3. § fin. ff. pro ſocio.*
Argumentum de contractu ad diſtractum an valeat. ibidem.
15 *Dolus annullat ipſo iure contractum ſtricti iuris de iure prætoris, vt in conſtituto.*
Coactus adire quare de iure ciuili efficiatur hæres, & non de iure prætorio. ibidem.
16 *Dolo inductus ad religionem non poteſt propter hoc in-*

greſſum annullare. limitando, vt ibi.

17 Vſura ex mora quomodo veniant in contractibus bonæ fidei.

Vſura in quibus contractibus ſunt prohibita omni iure & qualiter in caſibus prohibitis permittantur. ibidem.

18 Vſura in iure tripliciter peti poteſt.

Intereſſe lucri ceſſantis & damni emergentis in quibus perſonis conſideretur. ibidem.

Declaratio l. filius. §. ſi ff. de colla. dotis. ibidem.

19 Mora regularis qualiter committatur in contractibus bonæ fidei & ſtricti iuris.

Mora re ipſa in quibus contractibus committatur. ibidem.

Intellectus l. curabit. C. de actio. emp. ibidem.

Vſuræ in contractibus bonæ fidei an veniant iure actionis & offic. iud. ibidem.

Quando peto quod fuit meum vel nunquàm fuit, vſuræ quo à tempore currant in contractibus ſtricti iuris. ibidem.

Mora in officio iudicis nobili vel mercenario quomodo committatur. ibidem.

20 Fructus in bonæ fidei iudicijs vel ſtricti iuris à quo tempore veniant, & qua actione petantur. ibidem.

Quæ vtilitas reſultat an fructus veniant iure actionis an officio iudicis.

21 Glo. authoritas magna eſt, quia prævalet communi opi. quãdo aliquis doctor cum ea concordat.

Glo. ſunt naues per quas nauigamus per hoc vaſtum pelagus iuris ciuilis. ibidem.

Fructuum ratio tripliciter habetur. ibidem.

Intellectus l. 1. ff. de act. empt. ibidem.

Inter intereſſe dandi & reſtituendi quæ ſit differentia. ibi.

22 Acceſſoria in contractibus bonæ fidei, vel ſtricti iuris quomodo veniant, licet non dicatur.

Ornamenta equi an ſint acceſſoria neceſſaria ad equum. ibidem.

Stipulatio aliquando extenditur ad non expreſſa. ibi.

23 Si res deterior redditur, quis non liberatur in contractu bonæ fidei. & quid in ſtricti iuris. ibi.

Declaratur l. cùm quid. ff. ſi cert. petatur. ibidem.

24 Clauſula, dolum malum abeſſe, qualiter intelligitur in contractu bonæ fidei vel ſtricti iuris. ibi.

Error quomodo vitiat contractum bonæ fidei & ſtricti iur. ibidem.

Stipulatio pœnalis an nouet præcedentem in contractu bonæ fidei vel ſtricti iuris. ibidem.

Difficultas an vitiet contractus bonæ fidei vel ſtricti iuris. ibidem.

25 An contrauentio vnius ex hæredibus faciat, vt omnes teneantur ad intereſſe in contractibus bonæ fidei vel ſtricti iuris. ibidem.

26 An actio præſcriptis verbis quæ naſcitur ex pacto incontinenti appoſito dicatur bonæ fid. & ſtricti iuris.

Permutatio in quibus caſibus & quomodo cognoſcatur. ibidem.

Et an de genere ad ſpeciem, vel ad genus fieri poſſit. ibidem.

Intellectus l. 1. ff. de contrahend. empt. ibidem.

27 Quantitas dicitur eſſe genus.

28 Actio bonæ fidei informata ex pacto incontinenti appoſito an dicatur bonæ fidei, an ſtricti iuris.

Contractus, do vt des, an ſit permutatio ibidem.

29 In contractu, do vt des, non agitur præſcriptis verbis, ſed de dolo, & an hoc ſit verum. ibidem.

In contractu, facio vt des, perſonæ ſunt diſtinctæ. ibidem.

30 Quæ eſt ratio quare contractus hic expreſſi dicantur nominati & alij innominati.

Actio præſcriptis verbis quæ datur pro precario, an dicatur bonæ fidei vel ſtricti iuris. ibidem.

Intellectus l. 2. §. hoc interdictum. de precario. ibi.

ACTIONVM. Hic §. habetur veluti oceanum & profundum pelagus in materia contractuum: & ideò diligentiùs illum attingam: quoniam vbi maius eſt periculum, ibi cautius eſt agendum. l. 1. §. ſed & ſi quis. ff. de Carbo. edic. c. vbi periculum. de elect. lib. 6. quare iuxta ſubiectam materiã iſtius text. oportet vos circa quæ dicentur habere memoriam bonæ fidei, quæ, vt inquit Seneca, in promptu reddit ſibi credita, & quaſi omnia quamuis illuſtria ſint credas in hac noſtra legum diſciplina illico
1 periuria. diuiditur & ſummatur, vt hic per Iaſ. & Aret.† Antequã ad notabilia iſtius tex. veniamus, operæ pretiũ videndum eſt, nunquid iſta diuiſio actionũ ſit congruenter poſita. Et Ioã. Fab. hic, & poſt ipſum Iaſ. dicunt ꝙ congruentiùs & melius Imperator dixiſſet ſe ita diuiſionẽ facere: videlicet, actionum quædã ſunt bonæ fidei: quædã malæ fidei: vel quædã ſunt amplii iuris, quædam ſtricti, ex eo, quia diuiſio debet fieri per contraria: vt hic per eos. Adde per hoc quia quo ad hoc vt diuiſio ſit bona, non debet poni per qualitates accidentales, ſed eſſentiales: vt tenet Decius in c. poſtulaſti. in fin. de reſcrip. & vltra ipſum hoc clarius firmat Alexan. in l. 1. colum. 10. nu. 47. verſic. in hoc articulo. ff. de acquir. poſſ. allegat glo. in l. fi. §. quoties. ff. de publica. gloſ. in ver. in ſeruorum. in §. fi. ſupra de iu. perſo. Et hoc etiam tenet vltra ipſum Io. Fab. in §. omnium. in prima colum. verſic. in hoc dicendum. ſuprà eodem. cùm igitur eſſe bonæ fidei vel ſtricti iuris ſint qualitates ſecundum Baldum in l. certi condictio. in prin. ff. ſi certum petatur. vt dicam infrà in diſcurſu materiæ: ergo diuiſio taliter facta non valebit. Sed poteſt reſponderi ad iſta: vt dicit hic Ioannes Fabri. & Iaſ. quòd Imperator hoc facit pro iuuenibus: & ideo talis diuiſio tolleratur. pro iſta reſponſio. vltra ipſos facit gloſ. in §. & ecce vas. ſuprà de re. diui. tamen quicquid ipſi dicant, mihi videtur quòd Imperator bene diuiſerit: neque eſt dicendum quod pro iuuenibus vellet vt ipſi dicunt, ineptam diuiſionem facere: vt eſt glo. contra ipſos in terminis communiter approbata. ſupra de re. diui. in princip. in verbo, habentur. Et ideo ego dico quòd iſta diuiſio eſt bona & ſubſtantialis ex eo, quia bona fides nihil aliud eſt quam æquitas iuris gẽtium à qua tales contractus deſcendunt. l. bona fides. ff. depo. iuncta. l. ex hoc iure. ff. de Iuſtit. & iure. & verbum, ſtricti iuris nihil aliud importat quàm rigor: vt eſt tex. ad literam in l. placuit. C. de iudi. ſed æquitas & rigor ſunt contraria. vt d. l. placuit. & text. & ibi gloſſ. fin. in l. ſunt perſonæ. ff. de religio. & ſum. fu. ergo iſta diuiſio eſt facta per ſpecies oppoſitas contra Ioan. Fab. & Iaſ. Confirmatur hoc: nam clarum eſt quòd omnes contractus bonæ fidei deſcendunt à iure gentium regulariter, & ſtricti iuris contractus deſcendunt à iure ciuili. l. ex hoc iure. ff. de Iuſti. & iur. ſed ius gentium & ciuile ſunt ſpecies oppoſitæ ſicut æquitas & rigor. c. ius autem. prima diſt. & §. ius autem ciuili. ſuprà de iure naturali. ergo patet quòd iſta diuiſio eſt bene poſita. Neque ob. quòd iſtæ ſunt qualitates per doctrinam Bald. in d. l. certi condictio. quia iſtud ibi non tenetur per Moder. ſed præſuppoſito dicto pro vero, dico tibi quòd diuiſio poteſt fieri per qualitates oppoſitas. in primis de hoc eſt doct. Io. Andr. in regula, nemo poteſt. la prima. in quæſtione col. fi. de reg. iur. in mercu. & ſecundũ logicos talis diuiſio poteſt fieri tripliciter ſecundum Boetium quem Moder. reducunt in ſua dialectica iuris, capite de loco à diuiſione. & tales diuiſiones ſæpe in iure reperiuntur: vt patet in §. ſequens. & §. omnes. ſuprà eo. & cap. legimus. circa fin. 93. diſtinc. vbi fiunt diuiſiones ab accidenti. Nota primò ex iſto text. ſecundum Iaſu. & alios hic. quòd omnes actiones, aut ſunt

ſunt bonæ fidei aut ſtricti iuris. Et ſub primo capite bonæ
2 fidei connumerantur † omnes contractus facti cum Princi-
pe,qui habent naturam contractuum bonæ fidei : vt dicit hic
Iaſ.poſt Bal.titulo de pace Conſtan.§.ſi quis verò. verſi.nota.
in 21. col. Adde ꝙ idem tenet, & pro ſingulari commendat
Iaſ.l.ciuitas.in 4.colum. ver. item attende.ff.ſi cer. pe. vbi di-
cit quòd ab alio tactum non legit. Sed dic quòd hoc idem di-
cit Alexan.in apoſtil. ad Bart.in l. Cæſar. de publi. & dicit ibi
pro iſta opi. eſſe text. & tenet And. Sicu. in conſi. 1. ex factis.
col.4.ver.& adduco.lib.1.& illud dictum Bald. pro ſingulari
etiam citat Cremonen. notabili. 35. inci. omnes contractus.
Præpoſitus in c.1.in titulo de na. feu. Iacobinus in ſua inueſti-
tura feudali in 53.ſpeciali.Baptiſta de Sancto Seuerino in rep.
l.omnes popu.col.57.de iuſti. & iu. Ludo. Bolo. in conſi. 48.
colum.2.in fi.& commendat Feli.& Deci.in c. 1.in prima co-
lum.de proba.& idem Decius in c.1.in 3.colum.in 2. lect. de
conſti. idem Iaſ. in l.cùm fundus.in prin.in 3. fallen. ff. ſi cer.
pet. & in l.& ſi poſt tres.col.fin. verſi. quantum ad primum.ff.
ſi quis cautio. & in l.ſi inſulam. col. 9. ver. iſta limitatio. ff.de
ver.ob. & Decius in conſi. 187.colum.fin.& in conſi.4.incip.
& pro tenui facultate in prima columna. cum ſimilibus, vt
per Ioan.de Neuaanis excellentiſsimum Iuriſconſul. in quo-
dam ſuo conſilio inter conſilia Alber. Bruni Aſten. conſil. 12.
in 5.colum. Et hoc ſcire eſt maximi momenti,& vtilitatis pro
pter contractus publicanorum initos cum principibus , in
quibus licet ſit dies & pœna , tamen admittetur purgatio
moræ cùm ſit bonæ fidei contra regulam quam ponit Bart.&
larè Alex.in l. ſi inſulam. de verb. ob. vbi eſt concluſio quòd
vbi eſt appoſita dies & pœna non admittitur purgatio moræ.
l.traiectitiæ.§.de illo.ff.de actio.& obliga. iuncta l. magnam.
C.de contrahen.& commit.ſtip.& bonus tex.in l.2. C.de iure
emphyt.nam iſta regula fallit in contractibus bonæ fidei,iux-
ta dictum ſingulare Bald.in l. cùm allegas.colum.penul.in 6.
oppo.C.de vſur. quod magnifacit Iaſ. in dicta l. ſi inſulam. in
octaua col. verſic. vnum non omitto. & in d. l. & ſi poſt tres.
mouetur principaliter per text.notabilem in l.Lucius ff. de a-
ctio.empti.à contrario ſenſu.Sed aduerte,quia iſta prima vti-
litas ſiue limitatio ad regulam communem impugnat nota-
biliter Alexan. quem Iaſo. non vidit , in conſi. 106.incip. ma-
gnifice prætor.in 2.col.verſi.adducitur &c.in tertio vol. & di-
cit, ꝙ Imo.& Fulg.in d.l.ſi inſulam. reprehendunt illud dictũ
Bald.ex eo,quia ſua opi. non probatur iure : Nam in contra-
ctibus bonæ fidei in quibus maior exigitur obſeruantia, debe
ret faciliùs induci, vt mora purgari non poſsit propter maio-
rem perfidiam in non implendo conuenta : & ideò debet
minùs ſuccurri non implenti. allegant benefacere.l.primâ in
princ.ff.de cõſti.pec.neque obſtat tex.in d.l.Lucius.allegatus
per Bal.quia ibi non debet ſumi argumentum à contrario ſen
ſu,ne reſultet prauus intellectus.gl.in capitulo primo.de æta.
& quali.libro ſexto.Vel ſecundum Fulgo.in principio dictæ l.
Lucius.ſunt illa verba narratiua : & ideò argumentum à con-
trario ſenſu non procedit ſecundũ Salyc. in l.qui ſe patris. in
quinta columna , C. vnde libe.cum pluribus ibi alleg. per
eum.Vel tertiò ſecundum Iaco.in d. l. Lucius.ibi argumẽtum
à contrario ſenſu ſumitur reſpectu intereſſe,non pœnę.& hác
opini.tenet Paul. de Caſtro in dic. l. ſi inſulam . & alibi vt ibi
per eum.& in d.l.ſi inſulã. in 5. col. hoc idem dicit. Sed mihi
videtur quòd opi. Bald. poſsit defendi ab impugnationibus
Alex.& aliorum.primò ex eo,quia facultas purgandi moram
eſt fundata ſuper æquitate.l.ſi ſeruũ.§.ſequitur. ff.de verb. ob.
quæ æquitas magis attenditur in contractibus bonæ fidei q̃
ſtricti iuris.l.bona fides.ff.depoſi.l.quia tantundem. ff.de ne-
go.geſt.ergo faciliùs debet poſſe admitti illa æquitas purgan
di moram in iſtis contractibus,quàm in alijs : præterea quia
in contractibus bonæ fidei citiùs committitur mora quàm
in ſtricti iuris.l.videamus.§.actionem.& l.mora.§. in bonæ fi-
dei.ff.de vſur. ergo faciliùs debet poſſe purgari . Nam qui in
vno grauatur,debet in alio releuari.l. eũ qui. ff.de iureiur.pro
hoc facit tex.in c.potuit.de loca.iuncta l. 2. C. de iu. emphy-
teu.nam ex eo ꝙ emphyteuta eccleſiæ citius in mora conſti-
tuitur,puta intra bieonium,vt in d. c.potuit. ideo faciliùs ad-
mittitur purgatio moræ : vt ibi probatur. facit etiam pro hoc
gl.in cle.j.in verbo,per ſeipſum.de reli.& vene.ſanct.quę vult
ꝙ idem opus magis meritorium eſt in vouente q̃ in alio.ratio
ibi redditur per docto.quia ideo magis meretur vouens:quia
non obſeruans magis puniretur: vnde qui in vno grauatur,in
alio debet releuari.Nõ obſtant reſponſiones datæ ad d.l.Lu-
cius.quia illæ ſunt diuinatiuæ, & nõ obſt. nã ibi tex.eſt clarus
ſm Are.in d.l.ſi ſeruũ.§.ſequitur. vbi etiã dicit idem eſſe tex.p
iſta parte. Secunda vtilitas eſt, quia in cõtractibus bonæ fidei
ſubaudiri ſolet clauſula,rato manente pacto.vt tenet Bal.ſin-
gulariter in l.ſi pacto.in tertia colũna. C. de pact. quod dictũ
pro ſingulari cõmendat. Iaſon in lege,cùm proponas.in vlti-
mo notabili. C.de tranſactionib. licet ibi de eo dubitet. Item
quia in cõtractibus bonæ fidei veniunt caſus improuiſi:ſecus
in his quæ ſunt ſtricti iuris: vt notabiliter in pulchra quæſtio-
ne conſuluit Bal. conſi 343.examinanda ſunt.in 5.col.lib.j.&
alia quam plura priuilegia quæ in hoc §. doctores enumerãt :
quæ omnia ſi verum eſt illud dictum Baldi,in contractibus ce
lebratis cum Principe habebunt locum .

Sed tamen licet illud dictum Baldi in dicto titulo de pace
coſtan.approbetᷣ communiter,vt ſuprà vides: Mihi tñ videtur
dubitabile.nam regula eſt firma quã omnes doctores hìc tra
dunt.& ſolet vulgariter allegari ad hoc iſte tex.ꝙ omnes con
tractus qui non enumeratur in iſto §.dicuntur ſtricti iuris:quã
regulã etiam facit optimus pater & maximus textualis Odo-
fret.in l.in minorum.in prima columna.C.in quibus cauſis in
integ.reſti.& Bart.in l.certi condictio.in princip. in ſecunda
columna.ff.ſi certum petatur.Bald.Nouel.in tract.dotis in pri
ma parte,in 9.columna cum alijs: ut infrà dicam in gl. & alij
pleriq; de quibus in ſequenti col.ver ſi.& ex prædictis.ſed con
tractus facti cũ Principe hìc non enumerãtur:ergo ſunt ſtricti
iuris.& licet in illis contractibus bona fides verſetur: non ta-
men per hoc datur actio bonæ fidei , quæ nõ competit niſi in
in caſibus hic expreſsis: vt dicunt hìc doctores de actione ex
teſtamento de quo ſuo loco videbimus.& pro iſta parte in ſi-
mili facit : quia præſuppoſito aſſumpto doctorum pro vero ,
ipſi dicunt quòd tales contractus habent inſtar bonæ fidei .
vnde ego dico, quòd ex hoc ſimpliciter inferri non poteſt,
quod ſint bonæ fidei, per ſimilem textum in §. quædam . ſu-
3 prà eod. vbi probatur † quòd aliud eſt eſſe mixtum,aliud ob-
tinere cauſam mixti. nam actiones ibi enumeratæ ſecundum
communem opinionem de qua ibi per Iaſon. & alios ſuper
glo. prima.licet mixtam cauſam habere videantur : non tamẽ
mixtæ ſunt. ita in propoſito licet contractus facti cum princi-
pe naturam bonę fidei obtinere dicantur:non tamen ſunt bo-
næ fidei ſimpliciter: quia hoc nullo iure cauetur: ideo erube-
ſcimus, cùm ſine lege loquimur.l. illam. C. de colla. & tenet
Decius in ſimili in c.1.in 5.col.in prin. de probat.nam ſi prin
ceps hanc ſibi vellet prærogatiuam competere , hoc expreſ-
ſiſſet:argum.tex.in l.1.§.ſin autem ad deficientis. C. de cadu.
tol.& capitulo, ad audientiam. de decim. nam cùm in quoli-
bet actu potentia requiritur & voluntas:vt l.multum.C ſi quis
alteri vel ſibi.capitulo,cùm ſuper.de offi.delegati.& princeps
non conſtat quòd voluerit tollere diſpoſitionem iſtius §. hoc
caſu licet potuerit. Ex quo igitur hoc non fecit, in dubio debe
mus interpretari quòd velit vti iure communi:ar. l. in teſta-
mento. C. de teſt.mili. facit tex. in cap. propoſuit.de conceſ.
præb.l.ex facto. de vulg.& pup.& tradit Bald. in l. ex imper-
fecto.ad fin.facit quod no.Inno.in c.innotuit.col.fi.de elect.&
Ang.in l.bene à Zenone.col.1.C.de quadr. præſcri. facit etiam
dictũ Inno.in c.dudum. de decimis & Bald. in l. bonorum in
princ. C. qui admit. Et hoc non ſolum in principe procedit,
ſed in quacunque perſona priuilegiata:nam in caſibus in qui
bus priuilegiata non reperitur, vtitur iure cõmuni. l.item ve-
niunt.§.in priuatorum.vbi gl.ff.de peti.hære.& l.j.& ibi Paul.
de Caſt.eo.ti.tenet Io.de Monteferrato in repe. l.ſi conſtante.
in 27.col.in fin.ff.ſol.mat.Et pro iſta opi. facit dictũ Soc. cum
multis allegatis per eum in conſi.68.viſis inueſtituris.in tertia
col.lib. 1. vbi concludit quòd contractus feudi , licet conce-
datur à principe , vt patet in caſu propoſito per ipſum , eſt
ſtricti iuris: quia nõ reperitur expreſſus in iſto.§. noſtro.quod
not. Eſt etiam circa prædicta notandum dictum Bald. in cap.
unico. ad fi. de plus peti. quod magnifacit & ſequitur hic Iaſ.
4 dum uult,† quòd omnes contractus mundi,quantum ad men
tem & ſubſtantiam, de iure canonico ſint bonæ fidei. & hoc

dictum Bal. pro ſingulari etiam cõmendat idem Iaſ. in §. quadrupli. in fine ſuprà eodem. facit pro hoc quod notat Ioannes Andreas in capitulo ſecundo de feudis. quem refert & ſequitur Iaſon in lege tertia, quæſtione. 3. poſt glo. C. de iu. emphy. facit etiam in ſimili quod no. Archi. in c. ſunt nonnulli. 1. q. 3. quem multum commendat Iaſ. in l. triticum. in 3. col. ff. de ver. obligat. Sed tamen aduerte, quod Iaſ. ſibi contrarius reprobat illud dictum Bald. in l. quod te. in pe. colum. ff. ſi cert. pet. & in l. poſtquam. col. fina. C. de pac. & in l. & ſi poſt cres. in fi. ff. ſi quis cau. motus ratione & authoritate. primò, quia
4 quando non tractatur de materia peccati aut ſpirituali, ius ciuile quod nõ reperitur immutatum per ius canonicum, procedit etiam in foro canonico: ut habetur in c. 1. & 2. de oper. no. nun. adde Panor. in c. eccleſia in 5. col. de cõſti. nam tali caſu leges habent vim canonũ: vt dicit Barba. in conſi. 1. in 11. col. in 3. volu. & iſto modo arguendi vtitur Alex. in conſi. 213. viſo & opportunè. in 2. col. lib. 2. cũ ſi. vt ibi per eũ, Sed de iure ciuili reperitur diſpoſitio tex. noſtri faciens differẽtiam inter contractus bonæ fidei & ſtricti iuris: ergo debet obſeruari de iure canonico: hæc Iaſ. in d. l. cùm poſtea. Deinde in d. l. quod te. allegat iſtam met rationẽ contra Bal. & dicit eſſe tex. contra eũ de iure canonico, faciens apertam differentiã in c. cùm venerabilis, de excep. Sed tñ ab iſta impugnatione Iaſ. Bal. ſaluari poteſt; quia ego habeo vnam regulam, q̃ quando lex ciuilis fouet rigorem, licet expreſsè per canonem nõ reprobetur, talis rigor nõ obſeruatur de iure canonico. c. dilecti. de iudi. & eſt tex. quem ibi no. Abb. in c. filius. de teſt. in vlti. nota. & idem Abb. in c. cùm eſſes. eo. ti. & Abb. in c. eccleſia Sãctæ Mariæ. de conſti. ſed in caſu in quo loquitur Bal. & eum reprehẽdit Iaſ. eſt rigor de iure ciuili: vt patet in l. ſi quis cùm aliter. ibi, de iuris ſubtilitate. de verbor. oblig. not. Bart. in l. eleganter. ff. de dolo. igitur non debet attendi de iure canoni. Non obſt. text. in d. c. cùm venerabilis. dum ibi ponitur differentia inter cõtractus bonæ fidei & ſtric. iu. quia dico quòd illa ſunt narratiue poſita: quo caſu nõ diſponunt c. ſi Papa. de priui. lib. 6. gl. in l. vnica. & ibi doct. C. quando non pet. par. & ita illam rationẽ Iaſ. eo tamen tacito impugnat quidam Lanc. Galianla doct. celebris Papien. in rep. §. Cato. ff. de ver. ob. licet aliã rationem non ponat. Vnde mihi videtur, quòd his non obſtan. alia via dictum Bal. non ſit verum: quia videtur contra eum text. in terminis in c. cùm eccle. de cauſa poſ. iuncta declaratione gloſſ. vbi expreſsè Papa approbat ius ciuile, quo cauetur omnia venire in iudicio de quibus nominatim dictũ nõ veniat. quã regulã ius ciuile intelligit in bonæ fidei iudicijs ſiue cõtractib⁹. ſecus aũt eſt in cõtractibus ſtric. iuris. vt dicit hic gl. 1. facit. l. quicquid aſtringend. ff. de ver. ob. & l. quia tãtundẽ. ff. de neg. geſt. & c. cùm dilectus. de arbitris. facit gl. in c. inter corporalia. in verb. nõ inuenitur. de transla. præla. Secundo ex alio etiã dictum Bal. eſt falſum: quia contractus bonæ fidei qui enumerantur in textu iſto nõ ex verbis, ſed ex mente robur accipiũt: quæ quidem mens principaliter in his contractibus attenditur. l. ſed Celſus. §. ſi fundus. ff. de contrahend. emp. l. fina. C. quæ res pig. ob. poſ. in contractibus verò ſtricti iuris magis verba quàm mens attenduntur, & tantum dictum quantum ſcriptum. l. quicquid aſtringendæ. & ibi notant doctores. ff. de verborum obligationib. & l. prima. eodem titulo. & optimus textus in l. conſenſu. ff. de actionibus & obligationibus. vnde attenta opinio. Baldi, nulla eſſet differentia inter contractus bonæ fidei & ſtricti iuris: quod eſt contra iſtum textum.
5 † Et ex prædictis poteſt etiam determinari quæſtio de qua hic per Iaſonem, videlicet nunquid actio ex teſtamento dicatur bonæ fidei vel ſtricti iuris. & breuiter reſecato multiloquio communis concluſio eſt, quòd non eſt bonæ fidei, niſi in duobus caſibus, videlicet quò ad vſuras & fructus qui debentur à tempore moræ in hac actione ſicut in cõtractibus bonæ fidei: vt eſt tex. vltra adducta hic p doctor. in l. cùm res. & ibi notat Iaſon in ſecundo notabili de legatis primo. & hoc expreſsius firmat Areti. in l. ita ſtipulanis. in vigeſimatertia columna. ff. de verborum obli. & ibi Iaſon in 16. colum. & ita tenet Bartol. & communiter alij in l. ſi hæres. ff. de eo quod cert. loc. & prius Odofred. in l. in minorum, in prima colum. C. in quib. cau. in integ. reſt. non eſt neceſ. Et ita intelligũtur ea quæ dicit Nicolaus de Neapol. in l. ſi tutor. in 2. in lecturis Bartoli ff. de tutel. & ratio. diſtra. & firmat clarè idem Nicolaus de Neapo. in l. prima in lect. Bartol. ff. de eo qui pro tutore. & q̃ ſit ſtricti iuris, firmat Alexan. in l. fi. ff. de condi. ob tur. cauſam. & in l. in actionibus. in tertio notabili. ff. de in lit. iur. & ibi Iaſ. in prin. & latè declarat Socinus. vbi omnia quæ hic dicit Iaſo. prius poſuit in conſilio. 174. pro facto. in ſecunda columna. verſiculo, ſed iterum. in ſecundo volumine. quod errore eſt repetitum in conſilio. 133. in primo volumine. & Iaſo. in l. ſi domus. §. de euictione. in tertia colum. ff. de legat. 1. Et principale fundamẽtum omnium doctorum ſuprà dictorum eſt, quia non enumeratur in textu iſto: igitur reſultat quòd ſit ſtricti iuris. Et hoc idem ſequuntur moderniores repetent. in l. 2. in fin. princip. C. de reſcin. vend. cum pluribus concordantijs. vt per Decium in capitulo, cùm venerabilis: in quinta columna. in ver. in ea. glo. ibi à tx. de exceptio. & vltra ipſum tenet Aretin. in §. loca. ſuprà de verborum obligationibus. in prima colum. & Iaſon in l. ſi filiusfamil. §. cum fundum. in penultima columna. ff. de verborum obligat. poſt Alexandrum ibi, nume. quinto. vbi poſt glo. ibi Iaſon ponit vnum alium caſum in quo actio ex teſtamento habet inſtar bonæ fidei, ſcilicet quia legata re fructus cenſentur eſſe legati. l. apud Iulianum. §. primo. ff. de legati primo. ſicut in contractu emptionis vendito fundo cenſentur venditi fructus. licet non dicantur. l. Iulianus. §. ſi fructibus. ff. de action. emp. & l. fructus. C. eodem titulo. ſed ſecus in ſtipulatione: vt ibi dicit gloſſa. Et ratio eſt quare in quibuſdam habet naturam bonæ fidei: quia in teſtamentis lata ſit interpretatio. c. cum dilecti. de donationibus. tradit Iaſ. in l. 1. C. de his quib. vt indig. Et quod dictum eſt de actione ex teſtamento, idem dicendum eſt in actione quæ competit ex donatione cauſa mortis, videlicet quòd ſit ſtricti iuris: habet tamen naturam bonæ fidei, vt dicit hic Iaſon, per textum & gloſſam quem dicit ſingularem in l. Seia. §. in bonę fidei ff. de donationi. cauſa mór. Et iſtam opinio. tenet Alexan. dicens text. in d. l. Seia. eſſe meliorem de iure ad hoc in l. vinum. in penul. col. nu. 17. ff. ſi certum peta. poſt Ioan. de Imola. in d. l. Seia. & hoc ibi not. Bartol. & hanc opi. ſequitur etiam Decius in cap. cum venerabilis in 5. col. de excep. & Roman. notabili. 117. incipient. certum eſt. vbi ſubdit quòd per hoc extenditur d. lex in minorũ, ſicut coriarius extendit coriũ. & iſta eſt communis opi. à qua non eſt recedendum: licet quidam Moder. & minus bene contrariũ ſenſerint in d. l. Seia. Aduerte tamen quòd illud quod ſupra dictum eſt de actione ex teſtamento, procedit quò ad hoc vt dicatur non eſſe bonæ fidei: tamen bene dicitur eſſe ad inſtar bonæ fidei: quia iſta ſunt diuerſa, vt notabiliter colligitur ex dictis Bart. in l. continuus. §. illud. poſt prin. ff. de ver. ob. & not. nouiſsimi repe. in §. Cato. in 3. char. de verb. ob. facit quod dicit Bartolus in l. ſi maritus. §. legis. ff. de adulte. Tamen illa doctrina Barto. poſſet declarari ſecundũ ſuperiora in illis duobus caſibus poſitis in d. l. in minorum. vt declarat Iaſ. in l. certi condictio. in 9. col. num. 29. ff. ſi cer. pet. addito alio per Socin. in prædictis conſilijs. Or andi diligenter vltra alios, quòd iſta inueſtigatio, an actio ex teſtamento ſit bonæ fidei vel ſtricti iuris, nullius uidetur utilitatis, intereſſe, aut commodi: prout eſt tex. in l. Aurelius. §. fin. ff. de lib. le. ut tradit ibi Alex. Sed in contrarium eſt gl. ordinaria in l. ſi cui. §. ſi Titio. in uer. non ualet. in fi. de leg. 1. & firmat Io. Fab. in §. ex cõtrario. in prin. ſupra de lega. & tex. in d. §. ſi. hoc non clarè probat. & ideo intelligi debet ſecundũ alia iura quæ aperti faciunt differentiã: ut in l. uideamus. §. actionẽ ff. de uſur. cũ multis allegatis hic in gl. Sed breuiter his non obſtan. tene primam opi. quam firmat Barto. & omnes in l. ſi creditori. ff. de leg. 2. & Moder. repeten. in l. 1. eod. tit. de leg. 1. ſed intellige illã procedere quò ad commodum legatorũ pro quibus competit actio ex teſtamento: ſed in alia materia bene cõſideratur talis differẽtia. in d. l. in minorum. & §. fuerat. infrà eodem titulo. Et iſta quæ dicta ſunt uidentur etiam habere locum in donatione ſimplici: nã uidetur eſſe bonæ fidei. ut ſentit Bar. in l. ſi quis cum aliter, in penul. colum. uerſi. quæro igitur. ff. de uerb. obli. tamen per regulam glo. hic dicendum eſt contrarium de quo in glo. dicetur. His breuiter diſcuſsis modò uidendum eſt quid uelit text. noſter
6 dicere, dum dicit quaſdam eſſe actiones quæ ſunt bonæ fidei & aliæ ſtricti iuris. Ioan. Fab. hic dicebat, quia iſtæ hic enume

catæ

6 ratæ magis frequentantur: † tamen Iaſon dicit quòd iſta ra-
tio non valet ex eo, quia ſtipulatio deberet dici bonæ fidei cũ
cæteris ſit frequentior: vt notat idem Iaſ. & Alex. in rubrica.
ff. de verb. obli. & latè Moder. in repet. rubricæ ff. ſi certum
pet. Et ideò concludit Iaſ. quòd iſta ſunt de arbitrarijs in qui-
bus certa ratio dari non poteſt. Aduerte quòd mihi videtur,
quòd poſsit vna noua ratio attentari, videlicet quòd ideo
contractus hic enumerati dicuntur bonæ fidei, quia ſunt ma-
ioris latitudinis ex natura ſui & neceſsitate rei patet. quia ſunt
vltro citroque obligatorij. l. Labeo. §. contractum. de verb.
ſign. ſed ſtipulatio & mutuum & ſimiles non ita latas habent
habenas: nam hincinde non naſcitur obligatio natura ip-
ſius rei in contractus deductæ dictante. quia eſſet contra om-
nem rationem, ꝙ dans pecunias ſuas mutuo obligaretur acci-
pienti: & propterea non dicuntur propriè contractus, vt dicit
Alex. in l. 5. in prin. in 2. col. ff. de verb. obl. & ideò ſtricti iuris
dicuntur, non ſic eſt in contractibus hic in textu expreſsis:
quoniam natura negotij, & ratio dictat vt hincinde regulari-
ter producatur obligatio, & per conſequens ratione iſtius lati
tudinis ſiue comprehenſionis plurium perſonarum iſti cõtra-
ctus bonæ fidei dicuntur. hinc eſt ꝙ iuriſdictio ordinaria ex
quo eſt maioris comprehenſionis, eſt bonæ fidei, & eſt fauora
bilior & dignior delegata, vt concludit Andre. Sicul. & Felin.
in rubrica. de officio delegato. Iaſo. & Modern. in rubrica. ff.
de officio eius. & glo. in capitulo primo. & capitulo, diſpen-
dia. de reſcriptis libro ſexto. & hac ratione videmus quòd a-
ctiones reales digniores ſunt perſonalibus: quia dantur con-
tra quemcunque poſſeſſorẽ. l. actionũ genera. in principio. ff.
de actionibus & obligationibus. & l. officium. in fine ff. de rei
vend. ſecus eſt in perſonalibus: quia ſunt magis ſtrictæ. l. fin. ff.
de cõtrahenda empt. & eadem ratione dicimus bono. poſſeſ.
ſecundũ tab. digniorem eſſe quàm contra tabu. quia in prima
concurrit voluntas defuncti & legis: ſed in bono. poſ. contra
tab. ſolum legis: vt not. gloſſ. & omnes doctores in rubrica.
C. de bono poſſ. contra tabul. Et ita videtur dicendum in ca-
ſu noſtro: quia ex quo in contractibus hic enumeratis concur
rit obligatio vtriuſque partis, ideo dicuntur bonæ fidei ſiue
ampli iuris, quod idem eſt in ſtipulatione & mutuo, ex quo
vterque contrahentiũ non obligatur, dicuntur ſtricti iuris: ſu-
per quo vide quæ dico ſuprà in princip. iſtius. §. & interea co-
gita: quia adhuc poſſet hæc ratio morderi: tamẽ minus peri-
7 culoſa. † Nota ſecundò ex iſto textu, quòd actio præſcriptis
verbis in duobus caſibus eſt bonæ fidei, videlicet quando pro
extimato competit, & quando ex permutatione: in alijs au-
tem caſibus pro quibus hæc præſcrip. actio competit dicitur
ſtricti iuris. Et dicitur primo caſu pro extimato competere
iſto modo quando dedi alicui aliquam rem extimatam ad vẽ-
dendum vel ad eius pretiũ explorandũ: vnde ſi talis recipiens
rem pro ſe retinere vellet, nec eam reſtituere, neque extimatio
nem: iſto caſu datur mihi iſta actio præſcriptis verbis pro exti
mato. & de iſta actione habetis ſpecialem titulum. ff. de exti-
mato. actio. & probantur iſta in l. 1. dicti tituli & in l. ſi gratui-
tam. §. ſi, margaritas. ff. de præſcript. verb. facit. l. ſi domi-
nus. & l. apud Labeonem. & vtrobique Bart. eodem titulo.
Et iſta actio eſt ciuilis & perſonalis & rei perſecutoria: vt pro-
batur in d. l. prima. ſecunda eſt actio præſcriptis verbis bonæ
fidei quæ datur vbicunque quis rem conuenit cum alio per-
mutare, & ipſe rẽ dedit: & ſic adimpleuit pro parte ſua. alius
verò recuſat adimplere: tunc competit hæc actio, vt ſeruet cõ
tractum, vel rem reſtituat: vt in l. prima. §. finali. ff. de rerum
permutatione. Sed videtur quòd actio præſcriptis verbis ex
permutatione ſit eadem cum illa quæ datur ex illis quattuor
contractibus innominatis, do vt des, facio vt facias, do vt fa-
cias, facio vt des: cum vtroque modo competat actio præſcri
ptis verbis: vt in l. naturalis eodem titulo. Sed dicas quòd ma
xima eſt differentia: quia illa actio quæ datur ex permutatio-
ne, eſt bonæ fidei: vt patet hic: alia eſt ſtricti iuris: quia hic nõ
enumerantur. item ex alio differt permutatio ab illis quatuor
contractibus: quia permutatio tunc dicitur quando ſpecies
cum ſpecie permutatur. ſi verò genus pro genere vel ſpecies
pro genere vel econtra daretur, tunc non diceretur permuta-
tio, ſed cõtractus, do vt des. ita declarat Bart. in l. prima. in fin.
ff. de rerum permutatione. Et Alexand. in l. ſi pecuniam nu-
mero vigeſimoprimo. de condictione ob cauſam. de quo vi-
de quod dicam infrà ſuper gloſſ. finali. vbi tenebo cõtrarium.
& ſic habes ex prædictis ꝙ hæ duæ actiones tantum hic enu-
meratæ ſunt bonæ fidei. Sed iuxta hoc quærit hic Iaſon, quæ
eſt ratio, quęre iſta actio præſcriptis verbis dicatur potius bo-
næ fidei in his duobus caſibus quàm in alijs. reſpondet poſt
Aretin. & Iacobum, quòd hoc eſt propter conformitatem
quam habet cum contractu emptionis. l. prima. cum ſimili-
bus. ff. de rerum permutatione. Sed iſta ratio non ſatisfacit:
quia eadem ratione deberet permutatio dici cõtractus nomi
natus ſicut emptio, ex quo habet conformitatem cum ea,
& habet elegans nomen & perfectum: nam dictio, Per, deno-
tat perfectionem. l. vrbana. §. pernoctare. de verborum ſignifi
cationibus. & propter ſimilitudinem non debet induci iden-
titas. l. quod Nerua. & ibi not. ff. depo. notat Bald. in authent.
ex teſtamento. in prima columna. C. de collatio. hinc dicebat
Iacobus But. in l. finali. C. de carbo. edi. vt refert Iaſon in l. Gal
lus. in princip. in vigeſimatertia columna. de liber. & poſt-
hum. quòd quando filius aſsimilatur patri potiùs erat præ-
ſumptio quòd non eſſet eius filius, quàm quando erat diſsi-
milis: quia ſimilitudo non arguit identitatem circa qualitates
ſubſtantiales, vt patet in pacto & pollicitatione, quæ licet in
aliquo conueniant, non tamen ſunt ſimilia: nam vbi ſunt plu-
res diſcordantiæ & differentiæ quàm conſonantiæ non datur
ſimilitudo: vt dicit Bal. in l. prima in ſeptimo notabili. C. de iu
re emphyt. & in l. humanitatis. in prima columna. C. de im-
pub. & alijs ſubſtitution. ſed inter contractum permutationis
& emptionis ſunt plures differentiæ quàm conſonantiæ: igi-
tur de vno ad alium argui non debet, & propterea non debet
dici permutatio eſſe bonæ fidei ex eo, quòd cõtractus emptio
nis ſit bonæ fidei. cum inter iſtos contractus plures ſint dif-
ferentiæ: vt per gloſſam & Bartol. in l. ſecunda. C. de rerum
8 permutatione. & in l. prima. ff. eod. titulo. † Tamen his non
obſtantibus tenenda eſt ratio prædicta quæ eſt communis,
pro quando tibi gloſſam notabilem in l. naturalis. §. ſed ſi fa-
cio. in ver. ſimilis. ff. de præſcriptis verbis. vbi in contractu, fa-
cio vt facias, quando habet ſimilitudinem in contractu bonæ
fidei, iuratur in litem ſicut in contractu bonæ fidei: quia illa ſi-
militudo facit ut contractus bonæ fidei dicatur: & ita illam
glo. pro notabili ſequitur Alex. in l. in actionibus. in 3. col. nu.
50. ff. de in lit. iur. Et eodem modo dicitur de extimatione quæ
emptioni ſimilis eſt: ut per Bart. in l. ſi ut certo. §. 1. ff. commo-
dat. not. doctores in l. ex conuentione. C. de pact. & in l. 1. C.
de iure dotium. debent igitur iſtæ actiones in illis caſibus di-
ci bonæ fidei: nam de actione iudicatur prout de re cui aſsimi
latur uel in ea continetur: ut notat Bart. in l. poteſt. de autho-
ritate tutorum. cum concordantijs. ut per Alexandrum in l. à
diuo pio. §. in uenditione. ff. de re iudi. facit gl. in l. 2. §. perue-
niſſe. ff. de hære uel actio. uen. quæ dicit ꝙ actio ex empto quæ
pro hæreditate datur ipſi emptori hæreditatis dicitur uniuer-
ſalis ſicut ipſa petitio hæreditatis. ſic in propoſito nulli eſt du-
bium quòd permutatio & extimatio dicantur ſimilia contra-
ctui emptionis: ut l. prima. C. de re. permuta. nam ut dicit tex-
tus in l. finali. ff. ex quibus cauſ. in poſ. ea. & in l. ſecunda. ff. de
re. permu. permutatio dicitur uicina contractui emptionis,
& dicitur etiam ſpecies emptionis & uenditionis: ut in l. ſcien
dum. §. deinde. ff. de ædil. edic. cum ſimilibus. ut per Fabia. de
monte in tractatu emptionis. quæſtione ſecunda. per totum.
& ideo iudicari de ea debet, prout de emptione. Et ad contra-
ria prædicta patet ſolutio ex dictis per Abba. in capitulo. cõ-
ſtitutus. de appellation. & ex his quę tradit Iaſ. in l. inter ſtipu-
lantem. §. ſacram. in ſeptimo notabili. ff. de uerborum obliga-
tionibus. ubi latè declarant, quando aliquid alteri ſimile di-
catur: per quod tollitur argumentum ſupra factum & reaſſu-
munt latius repetentes moderni in lege quòd Nerua. ff. depo-
9 ſiti. ubi latius dixi. † Vltimò nota, quòd petitio hæreditatis ho-
die eſt bonæ fidei, licet antiquitus fuerit dubium: ratio reddi
tur hic per Ioannem Fabri, poſt alios antiquos quos ſequitur
Iaſon, uidelicet, quia petitio hæreditatis eſt realis: & de rea-
libus nulla reperitur quòd ſit bonæ fidei, niſi iſta. cuius ra-
tio fuit, quia habet plurimum perſonalitatis. l. hæreditatis. C.
de petitio. hære. tamen iſta ratio de facili poteſt cauillari: quia
iſta ratio non procederet tenendo quod petitio hæreditatis

ſit realis : ſed tenendo quòd ſit mixta, prout erat expeditum de iure antiquo per omnes doctores antiquos per dictam l. hæreditatis. & licet Paulus de Caſt. in l. etiam. §. ſi quis abſentis. in fine. ff. de petitio. hæredit. & alij quos retulit ſuprà io §. quædam. quorum opinio de facili poſſet teneri. & adhuc ſub iudice lis eſt : iſta ratio non procederet neque eſſet generalis : imo tunc de plano procederent propter mixtam, vt de actione familiæ erciſc. communi diuidundo, quæ etiam bonæ fidei ſunt. vt hic patet. Alia igitur fuit ratio antiquorum quare de hoc dubitabatur, videlicet, quia hæc actio habet latas habenas. nam ſi pro vna re intentatur, cenſentur omnes aliæ deductæ in iudicium, de quibus dictum, nec cogitatum fuit. l. ſi hæreditatem. & l. ſi quo tempore. ff. de peti. hæredit. quod non eſt in alijs contractibus, qui non exprimuntur in hoc. §. vt notatur in l. quicquid aſtringendæ. de verborum obligationib. Habetis igitur, quòd petitio hæreditatis bonæ fidei ſit : & hoc clarum eſt de petitione generali ſiue vniuerſali ſecũdum Iaſonem & Ioannem Fabr. Sed maius dubium eſt de petitione ſingularum rerum, pro qua competebat teſtatori actio ſtricti iuris, nunquid ſi illæ particulares res petantur per petitionem hæreditatis. iuxta l. & non tantum. ff. de pe. hæred. dicatur tunc illa petitio bonæ fidei, an verò ſtricti iuris. Ioan Fabr. hic quem ſequitur Iaſon tenent quòd erit ſtricti iuris : & ſic quòd text. noſter debet reſtringi & limitari in petitione hæreditatis vniuerſali. Mouentur ratione: quia illa petitio particularium rerum ſubrogatur in locum primæ actionis quæ teſtatori competebat. ergo debet eius naturam primordialem ſortiri iuxta legem. item veniunt. §. cùm prædiximus. ff. de pet. hæred. ſecundum quod declarat glo. magna in l. certi condictio. in principio. ff. ſi certũ petatur. & tenet idem Iaſon in §. ſed iſtæ. numero trigeſimonono. & quadrageſimoprimo. infrà eodem. & ita illam regulam declarat Socinus in tractatu fallentiarum. regula. 383. cum ſimilibus. vt tradunt moderniores in l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cautio. & latius Baldus in conſilio. 112. quæritur, qui intelligantur. columna ſecunda. libro primo. Sed natura primordialis actionis primæ teſtatoris erat, vt præſupponitur in quæſtione : igitur iſta ſubrogata erit ſtricti iuris. Sed tamen his non obſtantibus, quantum attinet ad propoſitum quæſtionis noſtræ, dico quòd ſupra multum decipitur hic Ioannes Fabri, & Iaſon: quoniam ſiue petitio hæreditatis detur ad vnam rem particularem ſiue ad plures, ſemper eſt vnica petitio hæreditatis & illa vniuerſalis. l. ſi hæreditatem. & lege : item videndum. §. finali. cum l. ſequenti. ff. de petit. hæredit. nam petitio hæreditatis ex quantitate rei non variatur. vt ibi probatur. vnde ex quo textu hic dicit petitionem hæreditatis eſſe bonæ fidei: non poteſt diſtingui quod loquatur de generali vel particulari. vt hic doctores dicunt, cum ſit vnica, cum ita dicatur vniuerſalis, ſi intentetur pro vna re quantum pro mille. facit l. quæ de tota. de rei vend. tenet Bartol. in l. licet. ff. de peti. hæredi. præterea ex alio iſta dubitatio Fabri & Iaſonis videtur inanis, quoniam petitio hæreditatis non datur contra particularem debitorem defuncti tanquam contra debitorem, ſed datur contra eũ, ſi contendit ſe hæredem. vnde ſi nõ contendit ſe hæredem, non datur hæc actio, ſed alia. tex. eſt notabilis in l. ſi debitor. ff. de petit. hæredit. ſi igitur non datur hæc actio propter debitum principaliter ſed propter aſſertionem dicentis ſe hæredem, non poteſt dici quòd habeat locum propriè ſubrogatio. ſed eſto quòd dictum iſtorum de plano procedat, ex alio videtur quòd eorum opinio non ſit vera : quia regula quam ipſi ponunt de ſubrogatione facit à remotis : quia primordialis natura actionis non eſt eſſe bonæ fidei vel ſtricti iuris : vt dicit Baldus in dicta l. certi condictio. in principio. in quarta columna. verſicu. quærit glo. &c. pro quo allegat gloſ. hic. & ego vlterius probo hoc forti ratione. nam clarum eſt quòd certi condictio generalis eſt ſtricti iuris : quia hic non enumeratur : & tamen naſcitur ex quocunque contractu bonæ fidei ſiue ſtricti iuris & ideo natiua dicitur, vt tenet Bart. in dicta l. certi condictio. in principio. in prima columna. verſicu. iuxta hoc quæro. & in ſecunda columna. verſicu. quærit gloſſ. quæ attenta ratione Iaſ. deberet eſſe bonæ fidei ex quo ſubrogatur in eius locum. quod tamen eſt falſum, vt dicit ibi Barto. primordialis ergo natura actionum non eſt an ſint bonæ fidei an ſtricti iuris. ſed an ſint natiuæ vel datiuæ. quod patet: quia in iſto titulo prius poſuit Imperator de natiuis vel datiuis. vt in §. primo. ſupra eodem. quod probatur : quia actionem eſſe natiuam vel datiuam concernit materiam quæ prius attẽditur quàm forma. Bar. in l. licet. §. idem ſcribit. colum. pen. ver. ſed circa hoc. ff. de pecul. & bonus text. in l. adeo. §. cum quis ex aliena. ff. de acqui. re. domi. & l. ſeruus. & l. cui lana. & l. quæſitum. §. illud. & l. lana. de le. 3. ſic ergo actionis natura primordialis eſt, an ſit natiua vel datiua, & an ſit nominata vel innominata: vt concludit Alexan. & idem Iaſ. & omnes in l. iuris gentium. in prin. per illum tex. ff. de pac. & ſuprà iſto tit. in prin. illud autẽ an bonæ fidei ſit vel ſtric. iur. ſunt qualitates quæ poſtea accidunt: vt tenet expreſsè Dec. in c. dilec. ver. ſed iſta ratio. extra de iu. & ideo ſecũdũ regulam ſapit primordialem naturã non accidentalẽ: & iſta petitio particularis non propterea alteratur. Et quòd iſtæ ſint qualitates & accidentia eſſe actionem bonæ fidei vel ſtricti iuris, patet in petitione hæreditatis de qua antiquitus, prout hic dicit tex. an eſſet bonæ fidei vel non: ex quo datur intelligi quòd erat quoddam accidens quod poteſt adeſſe & abeſſe certo tempore citra ſubiecti corruptionem. l. falſa demonſtratio. de condit. & demonſt. Nam clarum eſt quòd ſi eſſe bonæ fidei & ſtricti iuris fuiſſet de natura primordiali, non eſſet dubium olim an petitio hæredit. eſſet bonæ fidei vel non : quoniam ſtatim quòd producta fuit, competeret cum ſua natura certa. Et hoc manifeſtè patet in actione ex teſtamento quæ aliquando eſt bonæ fidei aliquando non: & ſic variatur illa qualitas. & à fortiori in caſu noſtro dicendum eſt: quia licet per petitionem hæreditatis petantur res particulares, nihilominus ſuam naturam nõ perdit, & dicitur vniuerſalis reſpectu illius quod accidere poteſt, & ſi non accidat: vt eſt bonus text. in l. ſi hęreditatem. ff. de pet. hære. quia vt dixi, de natura ſui importat vniuerſalitatem : licet res ſingulares proſequantur. Et quia vna & eadem actio non debet diuerſo iure cenſeri: ar. l. cum qui ædes. ff. de vſuca. & hanc opinio. per alia fundamenta Lancelotus Decius in l. pacta quæ contra. colum. fin. C. de pactis. Non obſt. text. in dicta l. item veniunt. §. cum prædiximus. quia ibi ſubrogata actio benigne ad primordialem refertur: quia ad accidentalem naturam commodè adaptari non poterat propter pœnã quæ non habet locum in ſubrogato niſi exprimatur, per ea quæ dicit Bat. in l. in teſtamento. per illum text. ff. de condi. & demonſt. & in l. multa. & in l. pater Seuerinam. in princi. per illum text. eodem titulo. cum ſimilibus : vt per Decium in l. factum. §. in pœnalibus. ff. de regulis iuris. & ideo quia in illo caſu accidentali diuerſa ratio concurrebat, non potuit habere locum ſubrogatio, prout dicit Alexan. in conſi. 117. viſo themate. in 2. colum. in 3. volum. opus ergo fuit vt ſubrogatio ibi locum haberet quò ad naturam primordialem. Et maximè quia in quæſt. noſtra ſubrogatio non fit cumulatiuè, ſed in locum actionis extinctæ per mortem defuncti : quo caſu prædicta regula ſubrogationis non procedit, prout concludit Angel. & Roma. & Iaſ. in l. certi condictio. in princip. per tex. in l. quod debitori. ff. de dona. cau. mor. ſed prima ſolutio ad d. §. cum prædiximus. magis placet: pro qua videtur doct. Bart. in l. 1. §. hæc actio. ff. ſi quis teſt. lib. eſſe iuſſ. fue. in ultimo membro. ubi uult quòd quando una actio accumulatur alteri principaliter non habito reſpectu ad illam, prout eſt in quæſtione noſtra, ut ſuprà in princip. iſtius quæſt. declaraui : tunc ſubrogatum non aſſumit naturam primordialem uel accidentalem, ſed retinet naturam propriam : patet in actione hypothecaria, & in actione ex teſtamẽto, quę competunt pro legatis. l. 2. C. com. de lega. Alexand. & omnes in l. 1. de lega. 1. & tamen retinent ſuam propriam naturam. Probatur hoc per duo optima ſimilia : primum eſt de text. in l. ſtipulationes non diuiduntur. in uerſicu. Celſus. dum ibi tradit regulam quod in contractibus ſtricti iuris de faciendo puta inſulam, uel aliud, ſuccedit obligatio ad intereſſe à tempore moræ. l. ſi inſulam. eodem titulo. de uerb. oblig. & l. ſi quis ab alio. §. ſi. ff. de re iud. & ſic obligatio ad intereſſe ſubrogatur in locum illius facti uel rei in principali obligatione deducti: nã ſicut ipſum factũ peti poteſt lapſo tempore quo debuit fieri, ſic & cõſtituto debitore in mora poteſt peti ipſum intereſſe quod ſubrogatur loco ipſius facti principalis: per dictam regulam. d. §.

qui

qui iniuriarum. & tenet Areti.in l.non amplius.§. cùm bonorum. de leg. 1. poſt Barto. in l.1.in prin.ff.de actio.empt. facit quod dicit idem Barto.in l.ſi ita fideiuſſorem accepero. ff.de fideiuſ. Et tamen in iſta ſubrogatione non attenditur natura primordialis.patet,quia obligatio facti eſt indiuidua:& tamē
21 obligatio ad intereſſe,quæ ſubrogatur, diuidua,† niſi in duobus caſibus: vt de primo caſu per Bartol. in l 2. §. ex his. in penul.colum.ff.de verb.obliga.& de ſecundo caſu vt per Bartol. in l. 4. §. Cato.in 6.quæſt. eodem titulo. Secundum ſimile eſt de doc. Barto. & Alex. quos ibi communiter ſequuntur alij,in l. certi condictio.in princ. in 2. col. num. 9. ff.ſi certum petatur. dum ibi volunt præfati doc. ꝙ ſi certi condictio generalis ſubrogetur actioni bonæ fidei,non ſapit naturam primordialem ,vt iſti dicunt hic, ſcilicet vt dicatur bonæ fidei: ſed remanet in ſua natura ſtricti iuris ſecundum quod ibi notabiliter Albe. declarat, dicens ꝙ certi condictio ſubrogata nihil amplius cepit ab actione ſpeciali in cuius locum ſubrogatur,niſi tempus & ſummam , quia eſſe bonæ fidei vel ſtricti iuris eſt magis beneficium quàm natura: vt ibi dicit notabiliter Bald.& hoc dictum valde commendat ibi Alexan.& Iaſ & ſequitur eum. Ita in propoſito eſt dicendum,quòd actio petitionis hæreditatis ſubrogata in locum ſpecialis actionis quæ competebat defuncto, non accipiat ab illa actione niſi ſummam & tempus: remanebit tamen bonæ fidei: vt dicit hic tex.qui gene. aliter loquitur nec ſe reſtringit: ergo neque nos reſtringere debemus: etiā ſi maior ratio ſit in vno caſu quàm in alio: l.1.§.quod autem.ff.de aleato. cum ſimilibus . & pro iſta opin.deciſio Barto.in l.1.in prima colum.nume.8.C.quorum bono. & pro hoc etiam faciunt ea quæ dicit Iaſ. infrà in gloſ. ex permutatione. Gloſ. 1. magna in princi. Ex iſta gloſſ. colligitur vna regula quæ ſolet in ſcholis communiter allegari, videlicet quòd omnes contractus vel actiones quæ hic non inueniuntur expreſſæ, ſunt ſtricti iuris.iſtam gl. ad hoc alle.in l.certi condictio.in 3.col.ff.ſi certum pet.& Aret.in l.ſi ſeruū in 2.col.de verb. obliga. Bald. Nouel.in tract. dotis.in 8. parte in 4. priuilegio. & in 12. parte in 3. colum. & alij plures quos ſuprà in diſcurſu materiæ allegaui. Sed tamen iſta regula ex multis redditur falſa.primò in actione de dote quæ hic expreſſa non eſt: & tamen eſt bonæ fidei: vt infrà.§.1.Item in actione ex teſtamento,quæ etiam eſt bonæ fidei.l.in minorum.C.in quibus cauſis in integ.reſt. nō eſt neceſſaria.item in contractibus principum celebratis de iure canonico qui omnes ſunt bonæ fidei: vt ſuprà in principio eſt dictum. item in donatione quod Barto.voluit in l. ſi quis cum aliter.circa fi. de verborum obligat.adduco quidam caſum in mutuo,in quo extimatio quanti plurimi venit à tempore moræ ſicut in contractu bonæ fidei:vt not.communiter doc.in l.vinum.ff.ſi cer.pet.ſed tamen iſti caſus non dicuntur ſimpliciter bonæ fidei, ſed ſtricti iuris:licet in aliquibus habeant priuilegia bonæ fidei:nam actio ex teſtamento, de dote, & ea quæ datur ex contractibus principium origine ſua bonæ fidei non ſunt: quia hic non reperiuntur expreſſè: vt dicit glo. hic.& ratio fundatur, quia vbi caſus ſunt enumerati à lege,non eſt licitum ex capite aliū caſum addere: vt dicit Bald.in l.vnica.§.1.in 2.col. C. de cad. tol.& ſic regula iſtius glo.debet intelligi de actionibus bonæ fidei originarijs: aliæ verò hinc inde repertæ ſunt ea accidenti. donatio verò neque origine neq; priuilegio eſt bonæ fidei; quia non reperitur expreſſum,quicquid ſentiat Bar. vbi ſuprà. Illud etiam de mutuo falſum eſt: quia licet extimatio quanti plurimi veniat à tempore moræ ſicut in contractu bonæ fidei, illud ideò eſt , quia ſumus in contractu qui re contrahitur , & petitur illud quod aliàs fuit meū: per tex.in l.videamus.§.ſi actionem.ff.de vſuris. vel per rationem de qua per Pau.de Caſt. in l.vinū.ff.ſi certū petatur. de quo tamē inferius dicetur. Vnū tene menti, ꝙ ſicut omnes contractus hic expreſſi ſunt bonæ fidei,ita & omnes diſtractus:licet hic non ſint expreſſi.ita dicit Aret in l.ſi ſeruum.in prin.in 3.col.ff.de verborum obliga. alleg. inter alia Barto.in l.eleganter.in 3.col.ff. de dolo.& eodem modo pactum appoſitum iuxta contractū bonæ fidei & officium iudicis deſeruiens actioni bonæ fidei erunt eiuſdem naturæ:licet hic non ſit expreſſum.ita dicit Bal.in l. petens.in fi.C.de pactis.in repe. & dicā infrà in eadem gl. ibi imò ſi interueniat dolus in cōtractu &c.collige ex iſta gl.vnā cōcluſio-
22 nem, quòd† dolus dans cauſam contractui bonæ fidei, annullat contractum ipſo iure: ſecus verò ſi ſolùm incidat in contractum:quia tunc nō annullat ipſo iure,ſed datur actio ex ipſo cōtractu: in contractu verò ſtricti iuris nō fit differentia an det cauſam contractu an incidat: quia vtroque modo agitur actione de dolo,vel excipitur.l.eleganter.in prin.de dolo. l.Iulia.§.ſi venditor.hic alleg. in gl. Et dicitur dolus dare cauſam cōtractui quando induxiſti aliquem doloſis ſuaſionibus ad vēdendum,vt eum deciperes qui aliàs non erat venditurus: ſed tuus dolus principaliter induxit aliàs nolentem vendere ad vendendum : tunc quia ille conſenſus à quo cōtractus recipit robur, vt in l. 1. §. 1.ff.de pact. fuit dolo elicitus, & repugnat contractui bonæ fidei,in quo bona fides à principio interuenire debet,& ſuper ea contractus fundari: & ideò tanquam ſubſtātia deficiente contractus eſt ipſo iure nullus. l. cùm bis.§.ſi prætor.ff.de tranſa.l.eius qui.ff.de appel.recip. & l.cùm precario.ff.de preca.c.cùm dilect.de reſcri.c.1.de baptiſ.l. diligenter.ff.mādati.Sed quādo dolus incidit in cōtractu,non annullat ipſo iure: quia dolus nō fuit adhibitus circa cōſenſum,qui fuit liber & purus reſpectu venditoris aliàs volentis vendere: ſed tamen fuit adhibitus circa valorem rei.nam cùm aliàs res valeret centum,circūuentione mea & dolo tibi perſuaſi non valere niſi quinquaginta: & ſic mihi eam vendidiſti:iſto caſu dicitur dolus incidere in contractum: & tunc non annullat ipſo iure, vt dicit hic gloſ.& ita procedit text. in l. in cauſæ.ff. de minoribus cum ſimilibus.& hanc eſſe communem opi.atteſtatur Ioan.de Imol.in capitulo cùm dilecti. in tertia columna.de emp. & vend. quam Iaſ.tenet hic.& idem tenet Iaſo. in l.cum poſtea.C.de pactis & ſequuntur modern. repet. in rep. l.ſecundæ.C.de reſcin.vendi.per totum: & maximè in trigeſimaquarta columna . Et Barthn. Veronen. in tract. de ſimul. contract.per totum. faciunt ea quæ tradit Gerardus de Petra Sancta notabili 22. incip. rogo vt nunquam . & Fabianus de monte in tract.emp. & vend.in prima quæſtione 8.partis principalis. & hanc etiam concluſionem glo.noſtræ ſequitur quidam Ambroſius de Vignate in repe.capituli, ſalubriter,in tractat.de vſuris . in vigeſimatertia columna , in forma paruula. cum ſimilibus . & aliqua per Decium in l. ſemper in contractibus.& in l.fraudis.ff.de regul.iuris. cum ſimilibus: vt notabiliter tradit Thomas Ferrarius in trac.cautel. in quarta cautel.incipien.regula eſt.& vt latè dixi in rep.mea l.ſecundæ.C. de reſcin.vend.& tenent nouiſſimi repet.in rubrica.ff.de verborum obligatio.in 3. charta. verſiculo,ſecundò prædicatur. Et pro iſta concluſione ſolùm inducuntur duo iura in quibus eſt tota vis, videlicet tex.in d.l.eleganter.in verſi.nullam.quod verbum importat nullitatem ipſo iure. l. prima. ff. de iniuſt. rup.& irri. teſt.Secūdò adducitur l.tertia in fi. ff. pro ſocio.ibi ipſo iure nullius momenti eſt facit etiam text. in l. in cauſæ. la ſeconda,in principio.de minor.ibi, nullam eſſe ſocietatem. & ibi,munitus eſt ipſo iure, & vltra iſta iura adducūtur duo alia fortia fundamenta per Bar.in l. eleganter. quæ ſequitur Iaſ.in l.ſi quis cum aliter.ff.de verborum obligatio.

Iſta tamen communis concluſio validiſſimè oppugnatur per Vltramontanos quorum aliqua fundamenta refert hic Iaſ.alia verò quæ vrgentiora ſunt omittit. & ideo referam aliqua prius vltra ipſos quæ videntur efficaciter vrgere , deinde ſubnectam fundamenta eorum. Vltramontani ergo quos refert Cy.in l.2.C.de reſcin.ven. Pet.de Bellaper.& Ioan.Fab. hic tenent contra gl.noſtrā,& dicunt non eſſe differētiam inter dolum dantem cauſam contractui,uel incidendē in cōtractum bonæ fidei:imò quòd utroque caſu contractus ualet: & pro iſta opi. ego induco ultra ipſos,text. qui ualde urget in l. maioris. C. comm. utr. iud. in uerb. reformabitur . ubi dolus dans cauſam diuiſionis nō reddit diuiſionem nullam , ſed debet tantum reformari : & tamen iudicia diuiſoria ſunt bonæ fidei , ut patet ibi in text.& hic. Ad idem concor. text. in l. tres fratres.ff.de pac. & hoc latiùs probat Corneus in conſilio 240.præſuppoſitis his:in principio, in quarto uolumine. Secundò,pro iſta parte etiam urget text.quem ipſi Vltramontani adducunt in l.Iulianus.§.per contrarium.ff.de actio. emp. ad quem non bene reſpondet, ubi dolus dedit cauſam contractui , & tamen ualet. quod probo ſineuitabiliter , quicquid dicat ibi gloſſ. & pondero illa uerba text. quibus ſubtractis

facilè quaſi minimo valeret hæreditas, vt ſibi ea venderetur,
perſuaſit. in veritate iſta verba cauillari non poſſunt, ut utar
verbis textus in l. penultima. ff. ad exhibendum. Et ſic ponde-
ra illa verba, vt ſibi ea uenderetur, perſuaſit. Nam non dicit te
xtus, quod perſuaſio fuerit facta circa rem, ſed circa contractũ
& ſic ũt ſibi ea uenderetur cum ille animum uendendi nõ ba-
ret. tamen ex duobus fuit inductus: ut dicit textus. primo, quia
ille villicus ſubtraxit res hæreditatis, & deinde perſuaſit ut ea
ſibi uenderet: & ſic animum nolentem dolis circumuenit: &
tamen dicitur ibi ualere contractum; ſed competere actionẽ
ex uendito ad illud in quo circumuentus fuit: & quia ad iſta
iura non uideo iuridicam neque urgentem ſolutionem, ideo
tranſeo cum iſta opinione.

Pro qua ultra dicta adduco duo; primò gl. quæ hanc opin.
Vltramonta. tenet in terminis in l. in maioribus. C. qui. ex cau.
ma. ubi quærit glo. quid ſi aliàs me nolentem uendere indu-
cas ad uendendum & rem tradidi, nunquid competit mi-
hi aliqua actio. & dicit quòd ſic, ſcilicet actio de dolo. allegat
d. l. eleganter. & ſic uides quòd gl. in iſto primo exemplo lo-
quitur de deceptione ſiue dolo dante cauſam cõtractui: & tñ
dicit dandã actionẽ de dolo non nullũ contractũ. Deinde gl.
ponit exẽplum de dolo incidente in contractũ, vt puta quan-
do in pretio me decepiſti: & tunc dicit ꝙ datur actio ex con-
tractu. Præterea pro iſta parte facit ratio inconuincibilis; quia
docto. volunt ꝙ ratio quare propter dolum annulletur cõtra-
ctus, quia eſt dolus adhibitus circa cõſenſum, & ſic circa ſub
ſtantiam contractus, quo caſu debet vitiare contractum. arg.
tex. in l. in ementis. C. de contrah. emp. ſed iſta ratione attenta
eſſet idem dicendum in contractu ſtricti iuris, in quo conſen-
ſus ita eſt de ſubſtantia ſicut in contractibus bonæ fidei. l. in-
ter ſtipulantem. ff. de verborum obligatione. l. conſenſu. ff. de
actio. & oblig. & l. j. §. fin. ff. de pact. & tam cõtractus ſtricti iu-
ris ipſo iure nõ vitiatur, vt omnes fatẽtur, minus etiam debet
vitiari contractus bonę fidei. Secundò pro iſta opinione ad-
duco: quia ſi iſta opinio gloſſ. eſſet vera, ꝙ dolus dans cauſam
contractui, annullaret contractum ipſo iure, ſequeretur quòd
neque ex illo contractu trãsferretur dominium. l. non dubiũ.
C. de legi. Bart. in l. prima. §. ſi vir. in fi. ff. de acquiren. poſſ. Ta-
men conſequens eſt falſum: ut patet in d. l. eleganter. in prin.
igitur &c. nec reſponſio Alexan. ad illum tex. dum dicit in l. j.
§. ſi vir. ff. de acquiren. poſſeſſ. quòd ibi text. proceſſit vlterius
diſponendo, aliquo modo ſatisfacit: arg. glo. in l. filium quem
13 habentem. C. fam. ercif. † Non obſtat modò fundamenta cõ-
munis opi. Et primò tex. in d. l. eleganter. in verſ. nullàm. indu
cendo vt ſupra dixi. quia ad illum text. reſpondet Ioann. Fab.
hic dicens ibi eſſe nullam venditionem, videlicet in effectu. &
licet ipſe nihil pro hoc alleg. eſt gloſ. quæ ita ſimilia argumen
ta ſoluit in l. iuriſgentium. §. ſed cùm nulla. ff. de pactis. dum
dicit ibi text. ex pacto nudo nullam obligationem oriri. dicit
ibi glo. nullam, ſcilicet efficacem. Ad idem eſt gloſſ. in l. no-
ſtram. in verſic. non valere. C. de teſt. & gloſſ. in l. vniuerſa. in
verbo, valeant. C. de pre. impe. offer. & ita eſt communis re-
ſponſio gloſſ. ad huiuſmodi modum loquendi; nam actus qui
in effectu poteſt annullari, largo modo poteſt dici nullus. l. ſi
dari. vbi Iaſ. in princip. ff. de verborum obligat. tenet Abb. in
c. cæterum. de reſcrip. cum ſimil. vt notabiliter per Aret. in l. j.
in 4. col. ff. de teſta. & per Moder. Hiſpanos in c. cum dilecti. de
empt. & vend. Vel poteſt aliter reſponderi. Dicas igitur quod
ille tex. in d. l. eleganter. non reſtringit ſe ad nullitatem, ſed al
ternatiuè loquitur, aut competere actionem ex empto, aut nul
lam eſſe ipſo iure: & ſic text. abſolutè non vult contractum eſ
ſe nullum: ſed hoc in arbitrio decepti relinquit an velit dice-
re eſſe nullum, vel vt ualeat, & agere actione ex ipſo cõtractu.
pro qua ſolutione facie optimè tex. in l. fin. in ver. ſancimus. C.
de libe. præte. ibi, euertat ipſo iure, an competere bonorum
poſſeſſ. contra tabulas. inducendo hoc modo clarum eſt, ꝙ
de iure Codicis teſtamentum patris non eſt nullum propter
præteritionem vel exhæredationem filij: ut habetur in l. om-
nimodo. C. de inoff. teſta. & tamen dicit ibi tex. euertat ipſo iu
re, aut competere bono. poſſeſſ. cõtra tabul. Sic eſt in propoſi-
to, aut competere actionem ex empto, aut nullam eſſe vendi-
tionem: quod videtur notare glo. in d. l. in contractibus. facit
quod no. Decius in l. poſthumo. in 6. col. C. de contratab. Non

obſt. etiam l. ſi fraude. C. de præſcriptio. long. temp. quia iſtud
ibi eſt in præſcriptione in qua bona fides neceſſario requiri-
tur, quæ ceſſat vbi eſt dolus: per ea quæ no. Abb. in capit. per
14 tuas. in ſecunda columna, de dona. † Ad tex. in d. l. 3. §. fin. pro
ſocio. qui magis uidetur urgere, reſpondet Ioann. Fab. dicẽs
eſſe ſpeciale in ſocietate, rationẽ ſpecialitatis adducens: quæ
per te uideas; tamen poteſt aliter reſponderi ex mente Petri,
videlicet quod eſt uerum eſſe ipſo iure nullum contractum
ſocietatis, ſi dicatur nullum: ut ſuprà eſt dictum: quod pro-
batur efficaci fundamento: ut per tex. in §. in bonæ fidei. in-
fra eodem. ubi dicitur quod compenſatio tollit actionem ip-
ſo iure: nam intelligitur ſi opponatur: ut no. per omnes in l. ſi
conſtat. C. de compenſa. ad idem eſt tex. quem not. ibi Bald. &
Saly. & Iaſ. in l. ſcimus. in prin. C. de Inoff. teſta. ubi text. in uer-
bo ipſo iure. ita exprimitur. quod ſequuntur nouiſſi. repe. ui-
delicet Galliaula in l. centurio. nume. 444. ff. de vulga. & pupi.
ad idem facit tex. in l. filio. ubi gloſſ. & omnes. ff. de iniuſto ru
pto. & irri. tex. in l. poſthumus. eodem titul. de qua per gloſ. in
l. ſcimus. in princ. in uerſiculo, ipſo iure. C. de inoffi. teſta. cum
concor. ut per Iaſ. in l. admonendi. in 3. colum. ff. de iureiur. in
lectura. ubi plura congerit. & ultra ipſum hoc ſuadetur: nam
certum eſt quod ſi ille contra quem dolus commiſſus eſt, non
uult petere, nullum eſſe contractum, quod valet contra dolo-
ſum: vt eſt glo. ſingularis in d. l. iuris gẽtiũ. §. prætor ait in uer
ſiculo, dolo malo. quam ibi ſummè commendat Iaſ. & Alexã.
in ultimo notabili. facit tex. in l. Iulianus. §. ſi quis à conclu-
dente. ff. de actione emption. quem ad hoc citat ſingularem
Baldus in l. dolum. C. de periculo. & comm. rei uend. Ad alia
fundamenta Bar. faciliter etiam poteſt reſponderi. primo ad
illud quod quando dolus dat cauſam contractui, actio non
datur contra hæredes &c. dico quòd iſtud argumentum de
neceſſitate non infert dolum dantem cauſam contractui an
nullare nullum ipſo iure: quiá tex. in §. aliquãdo. infra de per-
pe. & tempo. actio. allegatus per ipſum, hoc non dicit. Neque
iſtud ſecundum fundamentum de quo etiam gloriatur, nihil
ualet, dum arguit de contractu ad diſtractum, cùm illud argu
mentum non ſemper procedat: ut eſt tex. quem ibi ponderat
Bald. in l. fin. in princip. C. ſi tu. uel cura. inter. facit quod not.
Bal. in l. primà. C. quando lib. ab emp. diſce. & quod no. idem
Bart. in l. ab emptio. col. fin. ff. de pac. tamen præſuppoſito ſuo
damento pro uero, dico tex. in d. l. eleganter. §. nõ ſolum. alle.
per Bart. probare potius contra ipſum, dũ ibi dicitur, ꝙ dolus
dãs cauſam diſtractui debet per uiã actionis ex illo cõtractu
reſolui: aliàs ſi per illam actionem reſolui nõ põt, datur actio
de dolo. & ſic non dicitur ibi quod ſit nullũ ipſo iure: ut Bart.
dicit. Et ita poteſt retorqueri argumentum contra ipſum: nã
ſi argumentum de contractu ad diſtractum ualet, quem ad-
modum diſtractus per dolum dantem ei cauſam, non eſt nul-
lus, ita neque contractu. alia omnia fundamenta militant in
contractibus ſtricti iuris: vt dicunt Moder. in c. cum dilecti. de
empt. & vend. & hoc ad oculum patet. Vides igitur quòd con
cluſio communis iſtius gloſ. non rectè defenditur: ſed diſputa
tionis congreſſu poſſet contrarium teneri: vt aliàs publicè di-
ſputaui: licet quidam ſuos impudenter quidem ex iſtis funda-
mentis ſibi aſcripſerunt. Poſtremò ne quid penitus vtilitatis
ignoretur non obſt. vnum dictum Bald. quem docto. hic non
adducunt: magnifaciunt tamen nouiſſimi in d. c. cum dilecti.
in 15. colum. dum vult. Bald. in c. primo io fi. de mu. per. quòd
ideò dolus dans cauſam contractui bonæ fidei annullat ipſo
iure; quia contractus bonæ fidei ſunt iuris gentium: & ideò in
eis attenditur principaliter conſenſus purus & liber ſine do-
lo: ſed in contractibus ſtricti iuris, cum procedant à iure ciuili
à quo habent fomentum, ideò valent, neque per dolum annul
lantur: quia non in eis principaliter conſenſus attenditur, ſed
verba. Sed domini dicatis, quòd iſta ratio pro communi eſt
falſa, vt Diabolus: & miror quòd nouiſſimi noſtri Hiſpani i d.
cap. cum dilecti. tanti fecerint, cum attenta illa ratione idem
eſſet dicendum in contractu mutui & alij pluribus ſtricti iu-
ris, qui tamen ſunt de iure gẽtium: vt patet in §. ex hoc iure. Ĩ.
de iu. naturali. & tamẽ videmus quod dolus dans eis cauſam
non annullat ipſo iure, cum ſit ſtricti iuris. Neque etiam eſt ve
rum quod in contractibus ſtricti iuris non conſideretur prin-
cipaliter conſenſus. l. j. §. conuentionis. ff. de pactis. vbi etiam
fortius

fortius probatur, quòd ſtipulatio, quæ verbis dicitur accipit
eſſe a conſenſu. facit.l.conſenſu ff.de actio.& oblig.
15 † Præſuppoſita tamen communi pro vera limitatur ſingulari
ter. primò non habere locum in contractibus ſtricti iuris, de
iure prætorio: vt eſt in conſtituto qui eſt ſtricti iuris: & tamen
conſtitutum dolo vel metu celebratum,nō valet.quia ius præ-
torium conſtat ex æquitate naturali. ita notabiliter limitant,
Nouiſsimi in rub.de verb.oblig.in.15.col.alle. pro hoc vnum
ſimile. quia videmus,quòd coactus adire hæreditatem de iu-
re ciuili efficitur hæres: ſed tamen coactus agnoſcere bono-
norum poſſeſſ.non efficitur bonorum poſ.l.mulier. §. ſi me-
tu. ff. quod metus cauſa.l. 3.§.inuito.ff.de bono.poſſ.
Secundò limitatur prædicta concluſio,quòd procedat,quādo
ille dolus qui dedit cauſam contractui,eſſet talis qui caperet
etiam prudentiſsimum: quia tunc bene operatur reſciſsionē
contractus: aliàs non.ita eſt deciſio Inno.in c. cùm dilectus,
quod me.cau.quam poſt Bald.in rub.C.de reſcin.ven.commē
dat hic Iaſ.& prius Felin.in cap.ad noſtram.in penult. col. de
appel.vbi per illam doctrinam Inno. mirabiliter limitat text.
& ibi dicta per Abb.in capitulo dudum. de conuer. coniug.
16 dum communiter ad hoc alle.ille tex. † quòd inductus dolo,
ad religionem,non vitiat ingreſſum propter dolum. limitat,
ibi Feli. hoc eſſe verum quando dolus ille non caderet in pru
dentiſsimum virum: ſecus autem ſi ille dolus eſſet ſufficiens
capere prudentiſsimum: quia tunc bene poſſet vitiare ingreſ
ſum,per dictum Inno.ita Feli.ibi & iſtud dictum Feli. ſiue li-
mitationem referunt & ſequuntur nouiſsimi in cap.cum dile
cti. in 16.col.de emp.& vend.quod not.alijs pluribus modis,
hæc concluſio limitari: quæ breuitatis gratia omitto, de qui-
bus latius dixi.in l.ſi quis cum aliter. vbi traditur per omnes
materiæ ordinariæ.ff.de verb.oblig.& ibi Iaſ.latius proſequi-
tur ea quæ hic remiſsiuè ſcripſit. In eadem glo. ibi non ve-
niunt vſuræ ex mora. &c. habes primam differentiam, quam
facit glo.inter contractus bonæ fidei,& ſtricti iur. quia in con
tractibus bonæ fidei veniunt vſuræ ex mora:ſecus autem eſt in
contractibus ſtricti iuris,per iura hic alleg.in glo.
17 † Or diligenter aduerte pro declaratione fundamentali i-
ſtius difficilis materiæ: quia videtur quòd iſta differentia quā
hic facit glo.rationabili in cauſa ſit hodie inanis, & penitus
inutilis ea eo, quia vſuræ hodie ſunt prohibitæ, non ſolum à
iure diuino, veteri, & nouo,ſed etiam à iure canonico & ciui
li, vt magiſtraliter exorditur Alexan.aliàs eſt conſilium Anto.
de Prato inter conſilia Alex.in conſi.49. incip. paucis vtar. in
princ.in 4.volu.& ſunt text.in cap.quia in omni. & per totum
extra de vſur.& in l. 2.vbi Iaſo.C.de ſumma Trinitate. & iſta
prohibitio non ſolùm habet locum in priuatis perſonis, ſed
etiam in ciuitatibus & vniuerſitatibus: vt dicunt doct.in cap.
conqueſtus.de vſur. vbi Alanus doctor antiquus, ex hoc re-
prehendit ciuitates Italiæ committentes vſuram.& tenet Car
di. in clem. j.in 5.quæſt.de vſur.Et per iſtam rationem opin.
Bald.& ſequacium redditur dubia in l.cum allegas. in 8. & 9.
oppo.C.de vſur.& in l.j.in 3.q.C.de his quæ pœnæ.no. Paul.
de Caſt.in l.j.C.de ſumma Trinitate.col.pen.volentium quòd
teſtator poſſet in teſtamento mandare, vt vſuræ præſtentur:
quia ad iſtum caſum non extendebatur prohibitio canonica:
vt ibi latius per eos: quia dico quòd ratio prohibitionis ma-
gis videtur comprehendere teſtatorem, maximè in vitæ di-
ſcrimine conſtitutum quàm alium. & iſtam opin. firmiter te
net Bar. in l.3.§.fin.ff.de an.leg.& in l.cum ſtipulatus. in fi. ff.
de verbo.oblig.& in l.2.ff.de his quæ pœnæ no.& tenet Alex.
in conſi. 27.viſo themate.in 5.colum.in 4.vol.Are.in §.fin. ſu-
pra deleg.cum ſimilibus.vt per Alex.in l.diuortio.in prin. ver
ſic.idem videmus. ff.ſol.matr. & Are.conſi.152.viſo themate
in 2.colum. Et ideò vt intellectus iſtius glo. & doc. alibi circa
iſtam materiam dilucidetur,habes ſcire, ꝙ prohibitio vſura-
rum tantùm reperitur facta circa vnum contractum ſtricti iu
ris,videlicet mutuum,non autem in alijs:vt dicit Card.in cle.
j.in prin.in 9.q.& in §.fin.in 7.q.de vſur.& tenent omnes Sum
miſtæ:vt tradit Angel.de Clauaſio in ſumma ſua, in verbo,vſu
ra. & Lauren.de Rodulphis in tract.vſura.in prima parte, in
tertia quæſt. declarando,vt infrà dicam. Ratio redditur per
Bald.in l.ſecunda. §. creditum.ff. ſi certum petat. de quo præ
dicti docto.mentionem non faciunt,quòd ideò in mutuo pro
hibetur vſura: quia in eo agitur totaliter de transferendo do-
minio in accipientem: vnde iniquum eſſet ꝙ dominus rei ſuæ
teneretur alteri non domino. Non ſic eſt in contractu locatio-
nis, quando exigitur penſio & in alijs: quia quis exigit de re
ſua: vt tradit idem Bald.in l.ſi nauis.ff.de rei vendi. In contra-
ctu igitur ſtipulationis non habebit locum prohibitio: quan-
tum in tali contractu potius illa vſura dicitur pœna quæ pro-
miſſa eſt, quàm propriè vſura.quod ex eo probatur: quia vi-
demus ꝙ in contractu ſtipulationis pœna non committitur,
niſi facta interpellatione.l.ſi ea legati cauſa.& l.ſi inſulam.cū
ſimilibus. de verborum obliga. & tamen vſura etiam ſine in-
terpellatione & mora poſſet committi: vt tradit Alexand. &
doct. in l. lecta.in prin. ff. ſi certum petatur. & clarius Bar. in
l.qui ſine.ff.de neg.geſt.& in l.cum ſtipulanti.ff.de verbo. obli
ga.patet ergo quod ſi in contractu ſtipulationis apponatur v-
ſura, ꝙ illa in effectu dicitur pœna:& propterea non prohi-
betur. & eodem modo eſt in quocunque alio contractu ſiue
ſtricti iuris ſiue bonæ fidei vbi pecunia mutuata non interue-
nit,ſed alio reſpectu: vt quando agitur de domo vel fundo: vt
notabiliter declarat Archi. in capitulo,eijciens. 88. diſtinct.
Tamen iſto caſu etiam uſura conſideratur, quando alia ſpe-
cies uel domus redigatur ad pecuniam. uidetur probari, in
capitulo nullus. & in capitulo quoniam. 14.quæſtio. quarta.
& nota.in capitulo penul.14. q. tertia. & ſecundum hoc non
eſſet mirabile quod dicit Iaſ. per illum tex.in l.cum res.in pri
mo notabil.ff.de lega.primo,ſed ſecundum regulas procede-
ret.Sed dicas quòd dicta Iaſ.ibi procedunt de iure ciuili, ſe-
cundum quod ſtatuitur, ꝙ in ſpeciebus non venit uſura. l. in
fideicommiſsi. §.ſi auro.ff.de uſur.& l.cum quidam.in fin. eo
dem titu. Tamen poſſet illud diſtingui reſpectu moræ,non re
ſpectu uſuræ an committatur uel non. & idem eſt in actione
pignoratitia: quia in ea licitè uſuræ ex mora peti poſſunt.Bar.
in l.quamuis. §. fin. per illum tex.ff.de pig.actio.cum ſimilib.
ut ibi per Modern.& eodem modo ueniunt in actione pro ſo
cio poſt moram ueram uel fictam.l.ſocium.in princ. ubi Bart.
ff. pro ſoc. Idem in depoſito pecuniæ numeratæ non ſpeciei.
ita Bald.in l.ſecunda. C.depoſiti.Bar.in l.die ſponſaliorum.§.
qui pecuniam.ff.depoſi.& eodem modo in contractu emptio
nis in quo uſuræ loco intereſſe petuntur, ut tenet glo. Bart. &
doct.in l.Iulianus.§. ex uendito.hic allegata in glo. & gloſſ. in
l.curabit. C.eodem titulo.de actioni.empt. tenet Abb. in ca-
pitulo conqueſtus.de vſuris.Alexan.in conſilio 27.in 2. col. in
quarto uolumin. & alibi ſæpe doct.& finaliter in omnib. bo-
næ fidei contractibus permiſſæ uidentur: quia ſuccedunt lo-
co intereſſe etiam de iure canonico,& ueniunt à tempore mo
ræ: ut tradit Bar.in l. Lucius.in tertio notabili.ff. depoſit.& in
l.publia.§. primo. eodem titu. & iſtud intereſſe conſideratur
non ſolum ratione damni emergentis,ſed lucri ceſſantis: ut
uult Inno. in c.ſacro.de ſenten.excommu.quem ſequitur Ab-
bas in c.p.& g.in primo notabili, de offi. delega.& in cap. di
lecti.de foro competen.& in conſil. 64.uenio ad primum. in
6. col. libr.j. Areti.conſi.9.eleganter.circa fin. Cuman. conſi.
139.colum.fin. Petr. de Anch.in conſi. 149.in q.col.2.cum ſi-
milibus. Sed iſtud intelligitur procedere in homine ſolito ne
gotiari: ut dicit Bar. in l. 3.§.fin.per illum tex. ff.quod cer.loc.
& ita debent intelligi ſupradicta: ut dicit Alex.in conſi. 190.ui
ſa ſcriptura.lib.2. & ideò iſtud quòd ſit ſolitus negotiari, arti
culari debet: aliàs actor non obtineret: ut tradit idem Alex.in
conſi. 141.uiſo themate.lib. 5. hoc tamen de ſolito negotiari,
ut in eo ratio habeatur lucri ceſſantis, efficaciter impugnat
Decius in c.cum uenerabilis.in 5.col. de excep. ubi uidendū,
eſt, quia non eſt propria materia noſtra: quia doct. non tan-
gunt.& in hoc bene dicit hic gloſſ.
Tamen circa contractum mutui attentis ſupradictis iſta gloſ.
uidetur dubia: & ideò tu diligenter aduerte pro uera cogni-
18 tione † quòd uſura in iure noſtro poteſt peti tripliciter. pri-
mo tanquam ſors. & ita eſt permiſſa omni iure & omni con-
tractu, & non eſt dubium.ſecundò ut intereſſe. & licet quidā
hoc caſu diſtinguant inter contractus bonæ fidei et ſtricti iu-
ris,putarem non eſſe differentiam,niſi reſpectu commiſſionis
pœnæ ad intereſſe per regulam.l.ſocium.ff.pro ſocio: quia ui-
demus quod in mutuo uenit etiam intereſſe ratione moræ.l.
unum.ff.ſi certum petatur.et not.in l.nummis.ff.de in lit. iur.
& in

& in l. j. C. de ſumma Trini. licet contrarium teneat Bald. in l.
rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi certum petatur. Breuiter teneas, quòd
non ſit differentia quando tale intereſſe petitur rat one dam-
ni: ſecus ſi ratione lucri ceſſantis: vt tenet Paul. de Caſtro. &
Iaſon in l. prima. C. de ſumma Trini. niſi in ſolito negociari: ut
l. tertia. vbi latè Moder. ff. quod cer. loc. Panor. & omnes alij,
in cap. conqueſtus. de vſur. declarando, vt no. per Laurentiũ
de Rodulphis in tract. vſura. in prima parte. quæſtio. 8. Tertio
modo petitur vſura vt vſura. & iſto modo procedunt prohibi
tiones: vt ſuprà dictum eſt. Tamen in iſto caſu in pluribus ca
ſibus permittitur vſura etiam in mutuo: in quibus caſibus po
teſt bene defendi glo. hic. Primus caſus eſt in caſu in quo ac
cipio mutuò pecunias ſub vſuris, & poſtea cum illis non in-
digeam rogatus vt alteri mutuo tradam ſub hoc pacto, quòd
ipſe ſoluat vſuras quas ego promiſeram: tunc tali caſu per-
miſſum eſt. ita tenet Archidiaconus in cap. finali. 14. q. tertia:
quod dicit mirabile. & tenent Hoſtien. & Gofre. in ſumma. &
Bald. in cap. fin. de vſuris. Habes ergo vnum caſum in mutuo
in quo poteſt procedere iſta glo. Secundus eſt caſus, quando
ego mutuo alicui ciuitati ſiue vniuerſitati pecuniam cum hoc
pacto ne tenear ad collectas: quia iſto caſu non eſt vſura. ita
tenet Specul. in titulo de uſur. §. fi. & ibi Bald. quod tenet Ioã.
And. in c. conſuluit. de vſur. eodem modo quando uſuræ pe
suntur in recompenſationem identitatis: ut declarat Bald. in
rubrica. C. de uſur. & fruc. lega. eodem modo in uſuris penſio
num quæ peti poſſunt. Bald. in l. 2. in fin. C. de vſu. eodem mo-
do in uidua ſunt permiſſæ: ut declarat Abb. qui alios plures
caſus ponit in capitulo conqueſtus. de uſur. ad quem iſta ad-
dere poteris, alios etiam caſus præter iſtos ponit Lauren. Ro
dulphus in dicto tracta. in prima parte in octaua quæſt. & aliũ
caſum habes per Bald. in l. hac edictali. §. his illud. in tertia
columna uerſiculo, pro uſufructu. C. de ſecund. nup. uidelicet
quando uſura petitur in compenſationem uſusfructus, quan
do res erat fructum allatura. alios etiam caſus ponit Iaſ. in l.
cunctos. C. de ſumma Trinitate. In iſtis ergo caſibus, & pluri-
bus enumeratis per prædictos docto. poterit differentia gloſ.
habere locum. Facias ergo concluſionem, quòd in contracti
bus ſtricti iuris non uenit uſura à tempore moræ: quia non de
betur circa uinculum ſtipulationis: ſecus in contractibus bo
næ fidei. Hanc concluſionem ſequitur Iaſo. in l. cum res. in pri
mo notabili de legatis primo. & in l. qui Romæ. §. Seia. colum.
finali. ff. de uerborum oblig. Floria. in l. uſuræ. & in l. lite. ff. de
uſur. Bar. & Moder. in l. qui negotia. ff. de neg. geſt. & in l. Lu-
cius. in tertio notabili. ff. depoſiti. Nico. de Neapoli. in lectur.
Bar. in l. j. in princip. in prima colum, de eo qui pro tutn. cum
ſimilibus, ut per Soc. in conſi. 174. pro facto. in 2. parte. De con
tractu bonæ fidei plura dicit idem Socinus conſi. 88. abundè
& eleganter. & conſi. 103. præſens conſultatio. per totum. lib.
4. & iſtam concluſionem pro indubitabili firmat Saly. in l. in
bonæ fidei. & in l. cum allegat. in 2. col. C. de uſur. Sed tamen
contra iſtam concluſionem facit text. in l. filius. §. fina. ubi glo.
& Bar. ff. de colla. dot. ubi in ſtricti iuris iudicijs non ſolũ uſu-
ræ ſed etiam intereſſe uenit à tempore moræ. ego non uideo
qualiter ad illum tex. reſpondeatur, niſi quòd ibi ſit ſpeciale:
ut dicit Bald. in l. ſi ſoror. C. de colla. & ratio ſpecialitatis red-
ditur per Iaſ. in l. ſi filius §. cum fundum. ff. de uerb. obliga. in
2. col. quia ibi iſtud diſponitur in recompenſationem fructuũ
qui in hæreditate patris de patre filij emãcipati reperiuntur.
Tamen iſta ſolutio mihi non ſatisfacit: quia ego non uideo
cur ipſe frater fructus etiam conferre teneatur. nam ſi ex mo-
ra, iſta ratio non euertuat text. ſi uero ſine mora, filia non eſſet
obligata: ut præſupponit text. qui moram ponderat. Sed retẽ
ta opi. communi pro uera modò circa iſtam differentiam ſiue
concluſionem gl. eſt uidendum de duob. Primò, qualiter mo
ra committatur in contractibus bonæ fidei & ſtri. iuris: Secun
dò an in contractibus bonæ fidei uſuræ ueniant iure actionis
an officio iudicis. quib. diligenter declaratis habebitis reſo-
lutionem perfectam iſtius glo.

19 † Circa primum dico, quòd mora regularis tam in contra-
ctibus bonæ fi. quam ſtricti iuris committitur per interpella-
tionem extraiudicialem. glo. & Moder. in l. qui Romæ. §. co-
hæredes. ff. de uer. obli. glo. in l. uinum. ff. ſi cer. pet. & hoc de
mora regulari intelligitur: ſed irregularis mora committitur
in contractibus ultro citroque obligatorijs per implementum
alterius contrahentis ſine aliqua interp llatione: ut eſt text. in
l. curabit. C. de action. empti. notat Socinus in conſilio. 533.
in ſecundo uolumine. & in conſilijs ſuprà allegatis.
Tamen aduerte: quia iſtud quod dictum eſt de contractu ſtri
cti iuris q̃ per interpellationem extraiudicialem mora com-
mittatur, non uidetur uerum quo ad terminos iſtius glo. quia
immo requiritur litis conteſtatio. l. videamus. §. ſi actionem.
ff. de uſuris. Et per hoc pondero eſſe caſum in l. cum fundus.
in principio. ff. ſi certum petatur. ibi, iudicium acceptum fue-
rit. iuncta. l. amplius non peti. ff. rem ratam haberi. ad idem
text. in l. uinum. ibi, petitum eſſet. eodem titulo. ad idem text.
in l. finali. de tritic. & l. tertia. §. in hac. ff. commoda. & l. homi
nem. ff. manda. cum ſimilibus. in quibus iuribus probatur a-
pertè q̃ in contractibus ſtricti iuris mora tunc committitur,
cum petitum fuerit: & tamen petitio dicitur fieri per litis con
teſtationem ſecundum omnes concluſiones dictæ l. amplius.
& per hoc redditur dubitabilis alia communis concluſio do-
ctorum in l. uinum. ff. ſi certum petatur. dum omnes uolunt q̃
in contractibus ſtricti iuris extimatio quanti plurimi ueniat
à tempore moræ, cum plura allegata pro illa opinione loquã-
tur per uerbum, petitum. & hoc erit magni effectus, propter
ea quę inferius dicentur. Extat ergo concluſio iſtius glo. quia
ideò in contractibus ſtricti iuris uſurę non debentur ea mora
ſicut in contractibus bonę fidei: quia litis conteſtatio requiri
tur: in contractib uerò bonę fidei ſola interpellatio: quãuis tñ
poſſet attentari, quod in contractu bonæ fidei non conſtitua-
tur mora per interpellationem, ſed re ipſa: per text. in dicta l.
curabit. quia ante implementum, quis re integra non conſti-
tuitur per alterum ex contrahentibus in mora. cùm ipſe idem
ſit in mora etiam adimplendi ea parte ſua, lege, illud. ff. de pe
riculo & commodo rei venditæ. requiritur ergo quòd alter ex
contrahentibus adimpleuerit ex parte ſua, & tunc committi-
tur mora, ſed non per interpellationem, ſed re ipſa: ut eſt tex.
in dicta l. curabit. & tenet Socinus in dicto conſilio & Alexã.
in l. quod te. in quarta columna. ff. ſi certum petatur. & in con
ſilio 147. perſpectis. in quinto volumine. Soci. conſilio. 176. in
ſecundo volumine. & in conſilio centeſimotrigeſimotertio.
perfecto, &c. quod eſt repetitum conſilio centeſimoſeptuage
ſimoquarto. Tamen aduerte, quòd poteſt ſaluari communis
opinio iſto modo: quia licèt mora re ipſa contrahatur, vt ſu-
prà eſt dictum: tamen illud procedit priuilegio minoris: &
ita expreſsè loquitur text. in dicta l. curabit. quem doctores
non conſiderarunt. & ſic ille tex. loquitur in terminis l. in mi
norum. C. in quibus cauſis in integrum reſtitutio non eſt ne-
ceſſaria. Sed præſuppoſito aſſumpto pro vero vt etiam in alijs
ille text. habeat locum: non tamen propterea quòd mora re
ipſa contrahatur, tollitur quin poſsit etiam regularis commit
ti, quæ ſit per interpellationem: immo in multis caſibus eſt
neceſſaria. nam quando mora contrahitur re ipſa ex quo con
tractus eſt tãtum adimpletus reſpectu vnius, moroſus non te-
netur niſi de fructibus perceptis, non de his quę percipere po
tuit. glo. ſingul. in l. de diuiſione. vbi Paul. & al j. ff. ſoluto ma
trimonio. ſecus eſt in mora regulari: vt l. apud Iul. §. j. ff. lega-
tis j. tenet Iaſ. in l. ſi ſeruus. ff. de uerbor. oblig. item moroſus
reipſa non tenebitur de interitu, vt ad extimationem tenea-
tur, iuxta l. vinum. ff. ſi certum petatur. ſecus in alio: quod not.
Et alij plures caſus ſunt quos omitto. Tenendo tamen com-
munem opinionem. Eſt tamen intelligenda cum grano ſalis,
videlicet, quòd licèt in prædictis caſibus mora committatur,
ſine interpellatione: tamen ſubauditur tempus antequam cõ
trahatur mora: de quo in l. ratum. & l. quod dicimus. ff. de ſo-
lu. caſus eſt notabilis de hoc in l. diuortio. in principio. ff. de
negotijs geſtis. quem ad hoc commendat Aretin. in l. ſi ex le-
gati. in ſexta columna. ff. de verborum obligationibus. & idẽ
dicendum eſt in mora regulari. quia ſola interpellatio in con
tractibus bonę fidei non ſtatim aliquem in mora conſtituit, ni
ſi lapſo tempore quo arbitrio iudicis interpellatus potuerit
ſoluere. l. ſi quis. §. finali. de colla. bon. & declarat ſingulari-
ter Alexand. in l. prima. §. item ſi ita. ff. ad l. Falcid. vbi omni-
no videas. ſuper quo tamen diſtinguendum eſt, quòd aut pe-
to quod eſt meum, & veniunt fructus & vſuræ à tempore mo
ræ. d. l. videamus. §. ſi actionem. & l. Iul. ſcribit. ff. de rei vend.
tam

tam in contractibus bonæ fidei quàm ſtricti iuris. Aut peto qđ non eſt meum, ſed aliquando fuit: & tunc aut fructus veniũt iure actionis, & conſideratur tempus obligationis. l. indebiti in princi. & l. in ſumma. §. ei. qui. ff. de condi. indebi. & dicta l. videamus. in princ. aut veniunt fructus vel vſuræ, officio iudicis: & tunc à tempore moræ veniunt. d. §. ſi actionem. & ſic iſtis duobus caſibus non eſt differentia inter contractus bonæ fidei & ſtricti iuris: vt tenẽt etiam doctores. in l. fructus. ff. de rei vendica. aut verò peto quod nec eſt neque fuit meum, & tunc in actionibus ſtricti iur. veniunt fructus & vſuræ à tempore lit. conteſta. l. cùm fundus. vbi omnes Modet. in principio ff. ſi certum petatur. & dic. §. ſi actionem. ſi verò in actionibus bonæ fidei, veniunt à tempore moræ. l. 4. §. in hac. ff. commoda. l. ſocium. ff. pro ſocio. & dicta l. videamus. §. ex cauſa. & ita intelligitur gloſſ. hic, quæ tene menti. limita tamen ſingulariter iſtud dictum gloſſ. non procedere in extimatione rei, q̃ pro ipſa te debetur: quia tali caſu non eſt differentia inter cõtractus bonæ fidei & ſtricti iuris; ſed debentur à tempore moræ. ita eſt glo communiter approbata in l. vinum. ff. ſi certum petatur. quamuis Iaſon ibi in 9. column. diſceptet de ratione Ego tamen ibi tenui eſſe differentiam, & dixi quòd gloſſ. noſtra procedit etiam in eſtimatione, & dico ſupra: ſed quia illa non eſt propria materia iſtius glo. dic vt ibi, & teneas illã limitationem, quia eſt communis. Et hoc quantum attinet ad iſtud primum quæſitum.

Circa ſecundum, nunquid vſuræ in contractibus bonæ fid. & ſtricti iur. veniant iure actionis vel officio iudicis. Breuiter communis opinio eſt quòd veniant offi. iudic. vt firmat Alex. in l. ſi cùm dotem. §. ſin autem in ſæuiſſimo. colum. fin. ff. ſolu. matrimonio. per l. quartam. C. depoſit. & in l. vbi autem. §. qui ſortem. in fine. ff. de verborum obligationibus. vbi ponit differentiam quando debentur officio iudi. uel iure actionis, & idem tenet Spec. in titulo de offic. om. iud. §. iudicis officium. in 3. columna. & latius in §. deſeruit. eodem titulo. & hoc intelligas de officio iudic. mercenario deſeruienti actioni: quia tali caſu procederent ſupradicta, quòd vſuræ uenient à tempore moræ quæ per interpellationem extraiudicialem contrahitur: vt ſuprà eſt dictum: ſecus ſi vſuræ venirent officio iudicis nobili: quia in tali caſu mora non committeretur per interpellationem extraiudicialem: ſed requireretur litis conteſtat. vt eſt textus ſingularis quem ibi declarat Bartol. in l. cum poſtulaſſem. ff. de damno infecto. & idem Barto. in l. vbi. §. j. ff. de edendo. cum concordantijs. vt tradit Iaſon. in l. vinum, in vndecima columna. ff. ſi certum petatur. Et ſecundum hoc non procederet differentia glo. hic communiter approbata, & ideò intelligendum eſt quòd tales vſurę veniant officio iudicis mercenario. & iſta eſt vera & indubitata concluſio. Ex

20 quo habes optimè declaratam iſtam particulam glo. † In eadam gloſſ. ibi, item in actionibus ſtricti iuris fructus non veniunt ea mora, &c. vide circa iſtam materiam quæ dico in l. lecta. in ſecundo notabili, ſi certum petatur. Colligitur concluſio, quòd in actionibus ſtricti iuris ita demum fructus ueniunt à tempore moræ. ſi petam quod aliquando fuit meum: ſecus ſi petam quod non fuit meum, ut puta promiſſum ex ſtipulatione. Nam tunc ſolum ueniunt à tempore litis conteſtationis, l. uideamus. §. ſi actionem. ff. de uſuris. hic allegat. in gloſſ. de quo tu plenè diſtingue, ut ſuprà dictum fuit in proxima concluſione de uſuris, in quibus non eſt differentia hoc caſu. Et ratio iſtius concluſionis eſt, quia iura magis conſeruant illud quod noſtrum eſt, quàm nobis debitum: ut colligitur in dicto §: ſi actionem. & tenet Iaſon in §. item ſi quis in fraudem numero trigeſimotertio. ſuprà eodem. & eſt notabilis doctrina Bartoli in lege ſecunda. ff. de hæreditate uel actio. uendi. Et iſta eſt una limitatio ad regulam quæ habet, quòd in contractibus ſtricti iuris fructus ueniunt à tempore litis conteſtationis. fallit niſi petam quod fuit meum: quia tunc ueniunt à tempore moræ. Et per iſtam rationem redditur dubitabilis, opinio Bartoli contra gloſſam ibi in lege pacta, quæ contra. C. de pactis. ut ibi aduertit Iaſon in fi. & latiſſimè Decius poſt Riminaldum diſcutiunt in ſcriptis non impreſſis ubi notabiliter loquuuntur. & ante ipſum plura ponit Hiſpanus noſter, in leg. iuris gentium. §. quinimo. in uigeſimaquinta. column. ff. de pactis. eo tacito. & ita iſtam regulam cum hac limitatione & alijs tribus ponit Iaſon in lege cum fundus. in principio ff. ſi certum petatur. & infra in gloſſ. pe mutatione, numero nonageſimoſeptimo. & in lege uinum. in undecima columna. ff. ſi certum petatur. & declarat idem Iaſon in lege ſi filiusfami. §. cum fundum. in penultima columna. ff. de uerborum obligationibus. ubi habes gloſſ. ponentem aliam differentiam inter contractus bonæ fidei & ſtricti iuris per textũ ibi quem notant omnes, & ibi ponit Iaſon pro declaratione terminorum aliqua neceſſaria. Sed ultra ibi adducta per doctores aduerte, quòd licèt in contractibus ſtricti iuris fructus ueniunt à tempore moræ quando res mea petitur: ad illam tamen moram debet præcedere interpellatio: ut doctores omnes concludunt poſt gloſſam in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de uerborum obligationibus. Sed per quem actum uel qualiter debeat fieri in iſtis contractibus ſtricti iuris, doctores non aperiunt. Mihi tamen uidetur, ut etiam ſuprà dixi, quòd in iſtis contractibus debitor non conſtituatur in mora, niſi per litis conteſtationem. pro quo põdero textum in l. uinum. in uerſiculo, petitum eſſet. ff. ſi certum petatur. iuncta. l. amplius nõ peti. ff. rem ratam haberi. & eſt textus in lege finali. ff. de triti. facit textus in l. cum fundus. ff. ſi certum petatur. & in lege hominem. ff. manda. & l. 3. §. in hac. ff. commoda. & ſecundũ hoc parua aut nulla eſſet differentia, an petatur res propria, an ſibi debita. Ad quæ iura non uideo bonum reſponſum. Et hic interpellatio iſto caſu facta in contractibus ſtricti iuris, erit nullius momenti. Non obſtat dict. §. ſi actionem. quia ille textus non probat communem diſtinctionem. Nam gloſſ. etiam ibi multipliciter exponit illum textũ. doctores tamen communiter in dicta l. uinum. tenent quòd ſufficiat quælibet interpellatio etiam extraiudicialis ſiue in contractibus bonæ fidei ſiue ſtricti iuris, à quibus non eſt recedendum: licet ad iſta non aduerterint.

In eadem glo. ibi, nec obſtat quòd ueniunt. &c. Habes unum ſingulare ex iſta glo. quòd in actionibus bonæ fidei, fructus petuntur iure actionis: uſuræ uerò officio iudicis. Secus autem in actionibus ſtricti iuris: quia fructus ueniunt in illis officio iudicis. Ita iſtam gloſſam ad hoc citat ſingularem & ualde commendat Baldus in cap. cum uenerabilis. in 7. colum. de exceptionibus. & iſtud dictum gloſſæ ſequitur idem Baldus, licèt iſtam gloſſam non alleget, in l. ſi marito. §. final. ff. ſoluto. matrimonio. Matheſilanus in notabili nonageſimoprimo. incipiente, nota gloſſam ſingularem inſtitu. de actionibus &c. cum ſimilibus: ut per Iaſonem hic. & ſi iſtud dictum gloſſæ eſſet uerum, utilitas eſt maxima ſcire an fructus debeant peti iure actionis, an officio iudicis: ut tradit Matheſilan. in dicto notabili nonageſimoprimo. & Iaſon. in l. properandum. §: ſin autem alterutra. in prima & ſecunda columna. C. de iudi. Cremonen. nu. 120. & declarat Iaſon infra numero. 52. & dixi in §. quædam. in uerſiculo, ex maleficijs. ſuper gl. in uerſiculo, confines. ſuprà eodem. & ultra ibi deducta aliã notabilem differentiam ponit Bald. in capitulo cum dilectus columna finali. de cauſa poſſeſsio. & proprie. & Feli. poſt Abbat. in capitulo penultimo. columna penultima de exceptio. quia quando ueniunt iure actionis, in eodem libello non poteſt fieri cumulatio. l. quarta. C. depoſi. Sed ſi petuntur fructus officio iudicis, poteſt fieri cumulatio: immo neceſſario requiritur quòd fiat: & ſic actor in libello petet rem cum fructib. uel ſortem cum expenſis uel damnis & intereſſe: aliàs niſi iſta acceſſoria peterentur ſpecificè lata ſententia ſuper re uel ſorte non eſſet lata ſuper fructibus uel expenſis, neque iterum index ſuper illis poſſet pronuntiare, cum functus ſit officio: ut dicitur in dicta. l. 4. Item quia ſi fructus uenirent iure actionis, deberent computari à tempore contractus, non a tempore moræ. l. indebiti. in principio. & l. in ſumma. de condictione indeb. & dixi ſuprà in 2. concluſio. gloſſæ.

Tamen attendite: quia iſta glo. in hoc communiter reprobatur per Alexan. & alios in dicta l. ſi marito. §. fina. & licet Iaſon hic uideatur poſt Io. Fabri dubitare: idem tamen Iaſo. clarius iſtam glo. reprobat in l. edita. in 10. column. numero. 32. C. de edendo. & latius in l. prima, in ſecunda columna, numero. 9. C. de iudic. & in l. uinum. in 9. column. ff. ſi certum petatur. & Alexand. in rubrica. ff. ſoluto matrimo. in penultima column. & mouetur ratione: quia in contractibus bonæ fidei

fidei fructus veniunt ex mora quæ tranſcendit oaturam actionis propoſitæ: ergo actio noo poteſt ad illod competere. Iré quia regula eſt, quòd fructus officio iudicis mercenario debentur. l. ædiles. §. item ſciendum. ff. de ædil. edict. dicta. l. t. vbi glo. & Iaſ. C. de iudi. ergo à regula recedendum noo eſt, niſi per ius expreſſum. quod quidem cum non reperiatur tale quid dicens, relioquitur quòd iſtud dictum glo. ooo ſit verú. & quia hoc ſpecialiter inductum eſt in iudicijs voiuerſalibus d. §. ſi. ergo ſecus eſt in particularibus. Qui tamen vellet defendere gloſſ. de facili poteſt eo, quòd habemus regulam notabilem quam tradit gloſſ. & communiter doctores. io l. ſi filiuſfam. §. j. ff. de verborum obligationibus. qoòd in contractibos bonæ fidei ex natura actionis cenſentur fructus venire etiam ſi de fructibus non ſit facta mentio. vt in l. Iuliauns. §. ſi fructibus. ff. de action. emptio. & l. fructus. C. eodem titul. vbi ſi emo fundum, & nihil dico de fructibus, etiam fructus dicnotur venditi: ſecus eſt io ſtipulatione. dicta l. ſi filiusfam. §. primo. Si igitur fructus cenſentur venditi vel locati: ergo ad illos repetendos competet mihi actio ex vendito & locato, ſicut & ad ipſam rem. l. fundi partem. ff. de contrahend. empt. non igitur veoient officio iudicis. ad idem beoe facit. l. ſi venditor. in principio, ibi, placuit ex vendito eſſe actionem. & cætera. ff. de ſer. eapor. Secundò facit pro iſta parte: quia non relragatur aliqua iuris diſpoſitio huic dicto gloſſ. immo conſonat propter exhuberantiam bonæ fidei quæ multa ſpecialia indncit: vt patet hic in glo. quàm ſequitur ſibi contrarius Alexand. in l. Paul. la prima. num. ſeptimo. ff. de re indic. & ideò in hoc conſequenda eſt opinio glo. cuius authoritas, vbi non eſt tex. in contrarium, & ſi concordat aliquis doctor cum ea cenſetur communis: vt Iacobus io l. 1. C. qui pro ſua iuriſdi. cú alijs ſimilibus: vt tradit Felin. in c. primo in penult. colum. de conſtitu. & dicit Saly. in l. 1. C. de pactis. quòd gloſſæ ſunt naues, per quas nauigamus per hoc vaſtum pelagus iuris ciuilis ducentes nos in portum claræ veritatis: quod dictum valde cómendat ſolennis doctor Thomas Ferrarius in tractatu cautelarum, cautela vigeſimaſeptima. in cip. magna eſt. Tamen vos non recedatis à commuoi, cùm non habeamus legem, & regula ſit in contrarium. Noo obſtant ea quæ pro contraria parte, ſuperius dixi: quia conſiderandum eſt quòd fructuum ratio, poteſt haberi tripliciter. nam quidam ſunt pendentes tempore quo ſit contractus, & tuoc tales fructus in contractibus bonæ fidei veniunt actiooe ex illo contractu. quia cenſentur venditi. ita proceduot iura ſuprà allega. Ratio eſt: quia veriſimilius eſt quòd fundus ob hoc pluris fuerit venditus: & ideò illi fructus cenſentur pars rei. teat. eſt in l. ſi venditor ab emptore. ver. in contrarium me vocat Sabln. ſententia. ff. de ſer. eapor. & rex. in d. l. fundi partem. & teat. in l. fructus. ff. de rei vend. ſecus eſt contractibus ſtricti iuris: quia niſi eapreſsè de fructibus ſit dictum, etiam ſi extanres ſint & præſentes, in dubio non veniunt: vt eſt caſus in d. l. ſi ſiliusfa. §. ſi fundum. ff. de verborum obligationibus. Aut verò fructus ſunt percepti qui non erant pendentes, ſed poſtea nati ſunt, & percepti à venditore: & tuoc diſtingue aut pretium fuit ſolutú ab emptore, & tunc veniuot ratione ipſius contractus booæ fidei, l. poſt perfectum. & l. fructus. C. de actio. emptio. & d. l. venditor ex hæreditate. ibi. quemadmodum fnndi venditi fructus, præſtaret bnnæ fidei ratione, &c. ſed ſecus eſt in cootractibus ſtricti iuris: vt ibi dicit glo. alij ſunt fructus, qui non ſunt percepti ſed percipi potuerunt: & tunc diſtingue vt eſt dictú de perceptis pro pretio veniunt: ſed pretio noo ſoluto percepti veniunt officio iudicis, percipieodi nullo modo, per textum in d. l. venditor. vbi text. dicit quod illo caſu licitum eſt negligere fundum, vt alienam ſententiam aliqua culpa: ſed ſoluto pretio ſecus: quia videtur in mora irregulari. l. curabit C. de actio empti. Secunda concluſio ea iſta glo. quòd io obligationibus faciendi ſuccedit obligatio ad intereſſe, per iura hic allegata: de quo vide Floria. omnino in l. ſtipulatus. in ſi. prin. ff. de vſur. Sed aduerte ꝙ hæc eſt differentia inter contractus ſtricti iuris, & bonæ fidei: quia in ſtric. iur. de quo vide Alcia. in §. Cato. fo. 37. quos noo refero: quia nihil occurrit addendum & declaro in voce. In eadem glo. ibi, item non venit, intereſſe ſi rem dati. &c. Colligitur vnum ex iſta glo. quòd licet regula, quòd in obligationibus dandi non ſuccedit obligatio ad intereſſe, fallit niſi in contractibus bonæ fidei. iſta gl. in hoc citatur per plures ſingulares quos refert hic Iaſon. & idem Iaſoo. etiam valde commendat in l. ſtipulationes, non diuiduntur. in 15. columna. ff. de verborum obligat. Tamen poſtea dicit, quòd hoc dictum gl. iure oon probatur: & ió gloſſæ non credendum quando bonam legem allegat: vt dicit Bal. in l. res publica. C. ea quibus cauſis maiores. Immo neque ſecundum cõem eſt iudicandum. qñ non habet legem pro ſe: vt tradit Iaſ. poſt Ant. de But. io l. illã. C. de colla. Iaſ. in d. ſtipulationes. reſpoodetur ad text. in l. 1. ff. de action. empti. hic allegata. in gloſſ. ꝙ iſte tex. non loquatur in obligationib. rẽ dari, ſed in obligationibus rem tradi. Sed tameo aduertendú, ꝙ iſta gloſſa de facili defeodi põt, & eá ſequitur Areti. in l. ſi. ſeruú. §. effectus. in princ. de verb. oblig. & iſtam defendit Abb. in c. cum veoerabilis. de excep. & in contractibus innominatis de plano procedit io quo ſuccedit obligatio ad intereſſe. l. naturalis. §. j. ff. de præſcrip. verbis. tenet Bal. in d. l. ſtipulationes oon diuiduntur. in 11. oppo. cum ſimilib. alleg. per Iaſ. in l. qui Romæ. §. Flauius. in 3. col. nu. 14. de verb. oblig. & in d. l. ſtipulationes non diuiduntur. colum. 15. vbi plures caſus ponit in quibus in obligationibns dandi ſuccedit obligatio ad intereſſe. & l. ſtipulationum quædam. §. fin. e. titu. & alibi ſæpe. ſed in alijs contractibns ſtric. iu. eſt magis dubiú. Tamé iudicio meo per ea quæ tradit Bal. in l. fructus. de ac. em. dubium tñ illud tollitur per tex. in l. j. de ac. em. ſi bene & diligéter ponderetur & intelligatur. Ná ibi clarè dicit rex. ꝙ in contractu emptionis ſuccedit obligatio ad ĩtereſſe pp booá fidẽ. Nec obſt. ꝙ ibi rex. dicit, tradatur: quia dico ꝙ illa verba habent reſpectú ad factú, oon ad iuris mioiſteriú. ná traditionibus nobis dñm acquiritur. l. traditionib. C. de pactis. & tñ illud intelligitur qñ traditio ſit á domino qui ad dádum tenetur. quia ſi á non dño fiat traditio, ſolú transfertur vſucapiendi cooditio: vt dictú eſt in §. ſed iſtæ. ſuprà eodem. & in l. clauibus. de contrahend. emptio. ergo dum text. ibi dicit, tradatur, ita poteſt verificari in domino tradente & ſic io illo, qui eſt obligatus ad dandum, ſicut io illo qui non eſt dominus. Eſt tamen differentia in hoc: quia qui vendidit, ſi dominus eſt, poteſt compelli, vt rem emptoris faciat: ſecus auté ſi non eſt dominus nõ tenetur ré emptoris facere: ſed vtroq; mõ traditio interuenit: licet ad diuerſum effectú. & ita intelligitur. l. cum manu ſata. ff. de contrahenda emptio. & Angel. in §. pretiú. ſuprá de empt. & vendi. & ea quæ no. Iaſ. poſt Bart. in l. cú mota. C. de traoſac. ut latiſsimè ſcripſi in d. l. cum manu ſata. Et per hoc habes ꝙ tex. in d. l. j. hic alleg. in glo. ita põt in obligationibus dandi, quemadmodú io obligationib. tradendi verificari. Et ſecundom iſtam opi. bene verificatur quod dicit Ange. in l. ſi. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit. Vel aliter põt defendi iſta glo. quòd procedat re perempta: quia tuoc licet regulariter in obligationib. dandi nõ ſuccedit obligatio ad intereſſe, tali caſu ſuccedit. l. in cõdictione. vbi Bar. ff. de condi. fur. l. qui ſeruú. §. ſi. ff. de verborum oblig. Eſt tamen in hoc notabilis differentia circa iſtud intereſſe in obligationibus dandi, eo mõ vt dixi productú, & in iotereſſe io obligatiooibus reſtituendi ſiue faciendi ex eo, quia primo caſu cõdemnatio ſit, officio iudicis. ſed in obligatiooe reſtituendi ſit condẽnatio iure actionis in d. l. in condictione. intelligendo eam in condictione miata: ut per Ang. in l. ſtipulationes non diuiduntur ff. de oerb. obliga. & hoc tenent nouiſsimi Mediolanenſes in l. 4. §. Cato. in 16. col. eod. tit. Adde Abb. in c. penulti. columu. penulti. de excep. Vlterios aduerte ſingulariter circa hoc ultra alios: quia illud intereſſe quod re perempta reſultat in obligationibus dandi, habet unum alium notabilem effectum, uidelicet, quòd licèt regulariter ea, quæ ueniunt officio iudicis, non poſſint per ſenteotiam peti, niſi deducantur in principio iudicij. l. 4. C. depoſi. tñ in prædicto iotereſſe hoc eſt inductum, ut etiam poſt ſententiam iudex poterit facere condemnationem, & ſic ſupplere. text. eſt notabilis, io l. utiqoe. ff. de rei uendica. quam ad hoc dicit ſingularem Imol. in l. Atheius §. ſi. ff. de aqua pluuia arecn. † In eadem glo. ibi, item in bonæ fidei veoiunt ea quibus nec eſt aetum nec cogitatum. &c. Iſtam opinionem tenet Iaſ. in lege Iulianus. §. qui fundum, in primo notabili ff. de uerbor. obligatio. & Areti. in l. ſi ſeruum in principio colum. prima. ff. de verbo. oblig. ſuper iſta glo.

uariè

variè loquuntur hic ſcribent. ſed omiſsis ambagibus, tu dicas, quòd iſtud dictum gloſſ. debet intelligi circa acceſſoria ipſius rei quæ non veniunt in contractibus ſtricti iuris, niſi expreſsè caueatur: vt in l. quia tantundem. ff. de ne. geſt. & l tatio. §. j. ff. de actio. empt. vel circa conneaa. vel illa vbi eſt eadem ratio omnino: per ea quæ dicit Areti. in l. quicquid. circa finem. de ver. oblig. Crederem tamen, quòd ſi eſſent acceſſoria neceſſaria ad rem deductam in contractu, vel eſſent de natura contractus, quòd tunc etiam in contractibus ſtricti iuris venirent. Nam in ſtipulatione dummodo non omittatur forma ſtipulationis, quæ facit, vt ſit ſtipulatio, pôt aliud tacitè venire & ſubintelligi: & ſic erit idem iudicandum de tacito, qđ de expreſſo. l. triticum. ff. de verborum obligatio. facit doctrina Bar. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chriſogonus. column. penultima. de verborum obligationibus. & hoc expreſsè firmant Modern. in lege prima, in principio. in quinta columna. ff. de verborum obligationibus. & eſt quidam Lancelotus Galiaul. doctor celebris. Et iſto modo dicit ibi intelligendum eſſe dictũ Baldi in lege, de quib. in vigeſima columna. verſiculo quinto quæritur. ff. de legibus. facit bene textus. in lege, ſi ſtipulatus fuero. ff. de verborum obligationibus, quem ad hoc ponderat Socinus. in lege cum quid. in quarta column. ff. ſi certũ petatur. & hoc clarius firmas Aretinus in lege quicquid. circa finem. ff. de verborum obligationibus. facit optimè quod idẽ, Aretinus dicit in l. ſi ſeruum. in principio, per illum textum, eodem titulo. & quæ dixi ſuprà in principio iſtius tituli. numero quinto. & ita etiam poſſunt intelligi, quæ adducunt hic doctor. de venditione vel ſtipulatione equi: nam veniret ſella, & frenum, licèt non eſſet dictum prout dicit hic Iaſ. per tex. notabilem in l. ædiles. la ſeconda. §. vendendi. ff. de ædil. edic. & tenet idem Iaſ. in repeti. l. de quibus. in penult. col. ff. de legib. quod procedit etiam reſpectu ornamentorum ipſius equi: vt dicit Deci. in c. præterea. in 6. col. de offi. deleg. Tamẽ quò ad ornamẽta ego contrarium teneo: quia ornamenta nõ ſunt acceſſoria neceſſaria. nam ſine his equus poterit equitari: & illa parantur ſecundum qualitatem, & affectionem ſingularem vniuſcuiuſque, quo caſu attendi non debent: argumento. l. pretia. ff. ad leg. Falcidiam. Et ideò crederem, quòd illis non demonſtratis in contractibus ſtricti iuris nõ veniant: ſecus in contractib. bonæ fidei: at in ſella, & fræno, licèt nõ demõſtrẽtur, tacitè veniũt; quia ſine his cõmodè equitari nõ pôt argumẽto. l. ſecundæ. ff. de iuriſdictione oĩum iudi. Sed vbi demonſtrata fuerunt tempore venditionis vel per duos dies ante, tunc ratione demonſtrationis videatur de illis cogitatum in contractibus ſtricti iuris. & ideò veniunt: & ſic debet intelligi dictum doctorum hic, & Angel. Aretin. qui prius omnia, quę hic ponit Iaſon, ſcripſit in §. in duplum. in ſecunda columna, in verſiculo fortius dicto. ſuprà eodem. vbi ſubdit vnum ſingularius, quòd adeò ornamenta demonſtrata veniunt quòd ſi deteriora traduntur, poſſet emptor agere redhibitoria pro illis ornamentis, quemadmodum pro vitio, vel morbo rei. & iſta redhibitio debet fieri infra ſexaginta dies. licet regulariter redhibitoria infra ſex menſes competat. lege cùm ſex. ff. eodem. Immo fortius dicit ibi Angelus, quòd propter redhibitionem iſtius acceſſorij ſiue ornamenti, potero etiam ipſum equum, & ſic rem principalem redhibere, dato, quòd non ſit uirioſa. & pro hoc dicit eſſe textum mirabilem cũ gloſſa in dicta l. ædiles. in princip. quæ omnia tene menti. Aliæ quàmplures differentiæ inter contractus bonę fidei & ſtric. iu. ponuntur hic per ſcriben. † quarum vna notabilis eſt, uidelicet, quòd in actionibus bonæ fidei ſi quis reſtituat rem deterioratam, non liberatur à prima actione. l. 3. §. ſi reddita. ff. commoda. & l. prima. §. ſi res. ff. depoſit. ſecus eſt in actione ſtricti iuris: quia reddendo rẽ et deterioratam liberatur à prima actione, & agitur actiôe de dolo uel ad intereſſe. l. eleganter. §. non ſolùm. ff. de dolo. cum concordantijs: ut hic per docto es. Ot audi diligenter: quia reperio quòd quidam doctor Placentinus cuius nomen Ioann. Franciſcus Burla eſtis enim prout in cæteris mira dexteritate laudatur, ita & in hoc noſtro ciuili iure interpretando ingenium ſubtile, dulce, facile, eruditum præſtat. Ille enim cum Patauij inter ſtudioſos contendentes circa hoc uerba faceret, dicebat me quoque tunc præſente quòd iſta differentia non uidebatur omnino uera ex eo, quia nemini dubium eſt contractum mutui eſſe ſtricti iuris. & tamen uidemus quòd in eo contractu non debet res deterior reddi, ſed æquè bona: quia ex natura contractus hoc tacitè actum uidetur: & pro hoc competit actio mutui: ut eſt caſus in lege, cum quid. ff. ſi certum petatur. & ſic eſt ibi caſus, quod reddens rem deteriorem non dicitur liberari à mutuo: ergo falſa eſt communis differentia. Niſi dicamus in hoc contractũ mutui ſortiri naturam bonæ fidei quod erit inter alia ſingularia mutui connumerandum. quam ſingularitatem idem etiã probat ex alio, quia uidemus quod in dicto contractu mutui æſtimatio quanti plurimi uenit a tempore moræ, ſicut in contractibus bonæ fidei, prout idem uidemus in actione ex teſtamento & alijs pluribus caſibus ſuprà enumeratis. Poſtremò poſt multa addebat hoc eſſe dicendum fortius in contractu mutui, in quo de credito oneroſo agitur. nam ſi ubi ex cauſa lucratiua quis creditor eſt, non poteſt compelli ad accipiendam rem de eo genere deteriorem, ut in l. legato generaliter, de legatis. j. multo fortius in mutuo hoc recipiendum fuit ratione ſupradicta. Contra iſta tamen fortiter urget doctrina Bartoli in lege exhibitionis. C. ad exhib. dum inter plura capita diſtinctionis illud, ut præcipuum ponit, uidelicet quòd in obligationibus in quibus debetur genus, ſi ſoluit debitor rem deteriorem, non liberatur actione prima. allegat de hoc text. in terminis in lege, qui mihi aut Titio. ff. de ſolutionibus. & ita Bartolum communiter doctor. ſequuntur: ſed tamen ſuper illo textu dicit ſe latius dixiſſe in commentarijs dictæ legis, cũ quid. & diſputando utranque partem admiſiſſe. & cum iſta opinione ego tranſeo ductus amicitia & dilectione maxima dicti uiri, cuius opinionem libuit his noſtris ſcriptis inſerere ut in perpetuum ſit pignus & fides certa mei erga ſe amoris.

Addo ego alias differentias ultra traditas hic per doctores inter cõtractus bonæ fidei & ſtricti iuris. Prima eſt, quòd in contractu ſtricti iuris promiſſor tenet ſtipulatori decepto ex clauſula, dolum malum abeſſe: ſi fuit appoſita in contractu. lege quarta, in principio. ff. de uerborum obligationibus. aliàs agitur actione doli. l. eleganter. §. non ſolum. de dolo. licet non ſit dictum dicti. §. non ſolum. Iſtam differentiam tradit Iaſo. & communiter alij in l. ſi id quod aurum. in ſecundo notabili. ff. de uerborum obligation. Tamen iſta differentia mihi nõ ſatisfacit: quia aut loquitur in dolo dante cauſam contractui: & tunc nulla competit actio ex contractu bonæ fidei, cum ſecundum communem opinionem ſit ipſo iure nullus. aut uerò loquitur in dolo incidenti: & iſto caſu glo. noſtra hic nullam uult eſſe differentiam, & communiter docto. cum ea tranſeũt. aut loquitur de dolo re ipſa, & eodem modo nulla uidetur differentia per ea quæ tradit Bartol. in l. ſi quis cum aliter, colũ. prima. ff. de de uerborum obligationibus. Secunda differentia colligitur in dicta lege, ſi id quod aurum. per Raphalẽ Cumanum. Areti. uidelicet, quòd in contractibus ſtricti iuris error in materia uitiat contractum: ſecus in contractu ſtricti iuris. Tamen iſta differentia uidetur etiam confundi per textum in l. ſi ſterilis. §. quamuis. ff. de action. emption. & lege, cum ab eo. §. finali. quæ iura ad hoc Iaſon inducit in dicta lege, ſi id quod aurum. in tertia columna. Sed tu attendas: quia illi textus nihil faciunt: quia loquuntur quando dolus interuenit, & deceptio: ideo uitiat contractum: ſecus uerò ubi ſolus error in materia: quia tali caſu contractus emptionis ualet. caſus eſt in terminis in l. in uenditionibus. circa ſi. ff. de contrahen. emptio. facit text. in l. domum. & in lege liberi. eodem titu. Tertia differentia, quòd quando procedit conuentio bonæ fidei, ſtipulatio pœnalis non nouat præcedentem, ſecus ſi ſtricti iuris. Iſta differẽtia etiam redditur multum dubia: quia articulus iſte latiſsimus eſt, ſuper quo infinita congerunt Moderniores in lege, ita ſtipulatus. ubi poſt Bartolum, Alexand. Aretin. in uigeſimatertia columna, & Iaſon. latè diſceptat in decimaſexta columna, ff. de uerborum obligationibus. ego autem hic nihil dicam: quia non eſt propria materia: ſcripſi tamen de hoc plenius in lege, ſi pacto. C. de pactis.

† Quarta differentia: quia difficultas expreſſa in contractibus ſtricti iuris uitiat contractum. lege ſecunda. §. ſi quis ita. ff. de eo quod certo loco. & in §. locatio. ſupra, de uerborum obligationibus. ſecus uerò eſt in contractu ſtricti iuris:

iuris: & tunc ipſa adiectio difficultatis vitiatur & non vitiat, vt lege inſulam. §. primo. ff. locati. & ita tenet Bart. in lege. cõtinuus. §. illud. ff. de verb. oblig. ſuper quo ibi doct. diſceptat.

Quinta: quia in contractibus bonæ fidei licet in eis ſit adiectus dies & pœna, poteſt purgari mora: vt eſt caſus notabilis in l. Lucius. ff. de action. empt. tenet Bald. in l. cum allegas. C. de vſuris. ſecus eſt in contractibus ſtricti iuris, & ratione, de qua Aretinus in lege, ſi ſeruum §. ſequitur. in princip. per illũ teatum. ff. de verborum obligationibus. & hoc tenet Alexan. & Iaſon in l. ſi inſulam. in ſeptima & octaua columna. Tamẽ ego contrarium tenui ſuprà in princi. iſtius teatus in alio tamen propoſito. vide ibi. Sexta quia in contractibus ſtricti iuris duobus ex hæredibus contrafacientibus, omnes tenentur, in ſolidum ad intereſſe: ſed in contractibus bonæ fidei agitur mitius, & non tenentur in ſolidum: hoc tenet Aretinus in l. quarta. §. Cato. in nona columna. ff. de verborum obligationibus. Aliæ quamplures differentiæ colligi poſſent, quas curioſus adinueniet. Gloſſ. diuidundo. diuiditur in duas partes. prima declarat teatum. ſecunda quærit de quæſt. & ſoluit. ſecunda ibi, ſed quid. In prima parte dic vt dixi ſuprà in §. quædam. vbi dico an iſta actio communi diuidundo, pro re communi ex cauſa ſocietatis detur. & videtur breuiter concludendum quòd non: quia quælibet actio ſuis terminis debet eſſe contenta, ne promiſcuis actibus iudiciales turbentur actus, argumen. l. repetita. & leg. generaliter. C. de epiſcopis, & clericis. & l. finali. C. de aſſeſſor. cum igitur actio pro ſocio inducta ſit pro ſocietate, non debet pro ea dari iſta actio, quæ ſolũ introducta eſt quando res alio modo fit communis: & ita videtur magis ſolida opinio, quæ ſatis iuſtificatur ex his, quæ Modern. tradunt in tractatu ſocietatis, in 12. char. In ſecun. parte gloſſæ quæritur, an actio fin. regum. ſit bonæ fid. & gloſſ. concludit quòd non, duplici ratione. prima: quia hic non reperitur expreſſa: ſecunda ratione, quia iſta actio eſt magis rigoroſa, quàm aliæ duæ hic expreſsè. Patet quia in ea poteſt iudex illud quod purè meum eſt, tibi adiudicare, vt in l. 2. §. fin. ff. finium regund. Sed in alijs communis res non propria adiudicatur: vt infra de offic. iudic. §. finali. cum iſta ratione glo. communiter doct. tranſeunt: ſolus Ioan. Fab. & Areti. hic impugnant iſtam rationem ratione ſatis frigida, de qua hic per eos. Mihi videtur quòd iſta ratio communis nihil valeat, immo potius retorquetur. nam non eſt verum quòd in actione finium reg. tantum adiudicetur illud quod purè eſt meum, & non in alijs duabus actionibus. ex eo quia text. in lege ſecunda & tertia. ff. finium regundo. dicit, quòd ita demum iudex poterit ex alterius prædio alteri adiudicare, quando commodè id aliter diuidi non poteſt: & tunc pro eo quod ei adiudicatur in certa pecunia condemnandus eſt. ita dicitur in l. ſecunda & tertia. Iſtud enim etiam in alijs duobus iudicijs diuiſorijs fiat: nam quando res commodè diuidi non poteſt, vt puta ſeruus vel equus, veſtis, vel domus, tota adiudicatur vni & debet in eo quod plus eſt in pecunia condemnari. text. eſt de hoc in §. quædam ſuprà eodem. vbi hoc expreſſe notat Aretin. & Iaſon in vltimo notabili. & hoc idem expreſſius dicit text. in §. ſi familiæ. & §. eadem. infrà de offic. iudic. præterea quia actio fin. reg. habet maximam conformitatem cũ actione communi diuid. ex eo, quia non poteſt habere locum iudicium fini. regund. quando termini agrorum ſunt confuſi, niſi fiat diuiſio per iudicem ponendo metas. & ſic per diuiſionem terminorum cernuntur agri. Si igitur hoc regulare eſt in iſtis tribus iudicijs, non video quare potius contineat rigorem iſtud iudicium finium reg. quàm alia hic expreſſa. maximè, vt dicit Florianus in l. 1. in princip. ff. finium regund. allegando leg. 4. cum alijs pluribus. C. eodem titulo. actio iſta fin. regund. habet magis latas habenas quàm aliæ. Et ideò concludendum eſt, quòd ſit bonæ fidei. Neque obſtat, quòd hic non reperiatur expreſſum: nam pleræque aliæ non exprimuntur: vt patet in actione de dote, & alijs de quib. ſupra dictum eſt. Tamen non recedendum eſt a communi, videlicet, quòd iſta actio ſit ſtricti iuris non ex ratione de qua hic per gloſſam: quia vt ſuperius vidiſtis nihil ualet. ſed ego dico quòd ex rõne dicuntur bonæ fidei actiones hic expreſſæ. videlicet famil. erciſcund. & communi diui. quia inter ſe in pluribus conueniunt: & talis conuenientia eſt multum conformis permutationi: quia diuiſio nihil aliud eſt quàm permutatio. vt dicit gl. in lege prima. C. de iudi. vbi dicit text. quòd diuiſio quæ fit in iſtis duobus iudicijs famil. erciſcund. & commun. diuidũ. de quibus tantùm loquitur illa rubrica, vicem emptionis obtinet. Sic ergo diuiſio habet maximam conformitatem cum contractu permutationis & emptionis. vt etiã declarat Cor. in conſilio. 240. præſuppoſitis. in princip. 4. volumin. & in cõſilio 42. videtur. & conſilio. 228. quod dictum. eod. libro. ſ. d contractus emptionis & permutationis ſunt bonæ fidei, ergo & illi hac ratione fuerunt enumerati inter contractus bonæ fidei. cum de ſimilibus idem debeat eſſe iudicium. capitulo, tranſlato. & ibi gloſſ. de conſtitutio. nam in habentibus ſymbolum facilius ſit tranſitus. l. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto. C. de teſt. & §. ſed hodie. ſupra de adoption. & c. inter §. ſicuti. de tranſla. epiſc. ſed iſta conuenientia & ſimilitudo nõ reperitur in actione fi. reg. & ideò non fuit viſum iuriſlatori, quòd fuerit bonæ fidei. & propterea titu. C. com. vtriuſque iudi. de duabus tantum actionibus loquitur. ſ. fam. erciſcun. & com. diui. Neque ob. quòd in iudicio fin. regund. fit diuiſio: quia illud eſt falſum, nam nulla eſt lex in illo titulo. ff. fin. regund. quæ vtatur hoc verbo: quia iudex in illo iudicio non diuidit, ſed dirimit, vt l. 2. & l ſi irruptione. §. fin. eo. immo iſta videntur eſſe incomparabilia: quia vno iudicio intentato, manet aliud: vt in l. iudicium. l. 2. prima. ff. eod. t en. licet iſtud iudicium cum alijs duobus concordet in aliquo: quia in quolibet eorum quilibet eſt actor & reus. vt in l. iudicium l. 2. 1. ff. eo. & in cap. ex literis. de probatio. cum alijs vt in l. in tribus. ff. de iudi. Tamen quia in pluribus diſcordant, propterea non dicuntur inter ſe ſimilitudinem habere: vt not. Bald. in l. 1. in 2. not. C. de iur. emphy. & in l. curatoris. in j. colum. verſi. tertia concluſio. C. de neg. geſt. Et ideò tanquam diuerſa fuerũt hic diſtincta. Concludendum eſt igitur, iſtam actionem fin. regund. eſſe ſtric. iur. ratione prædicta. & quia hic expreſſa nõ reperitur. Et ad illud de actione de dote fuit ſupra reſponſum in alio propoſito: quia iſtud ideò eſt, quia actio ex ſtipulatu, quæ in loco illius ſubrogata fuit. vt infra §. proæi. non eſt originaliter bonæ fidei, ſed ex priuilegio. & regula iſtius gloſſ. intelligitur de actionibus bonæ fidei originarijs de natura ſua: nam tunc regula eſt vera vt illa quòd non reperitur hic expreſſa, dicitur ſtricti iuris natura ſua: & ſic non obſtabit. §.
26 proæi. tene menti.† Gloſſ. in verſiculo ex permutatione, &c. collige vnum ex princ. iſtius glo. quòd actio præſcriptis verbis quæ naſcitur ex pacto incontinenti appoſito iuxta contractum ſit ſtricti iuris. iſtam concluſionem ſequitur Bald. in l. petens. in colum. fin. C. de pac. limitatur hoc eſſe uerum, ſecundum Aretin. & Iaſon. poſt alios hic, niſi illud pactum contineret extimationem uel permutationem. quia tunc illa actio præſcriptis uerbis eſſet bonæ fidei, licet oriretur ex pacto incontinenti appoſito ex hoc propter generalitatem iſtius text. qui vult actionem præſcriptis verbis in illis duobus caſibus eſſe bonæ fidei: nec diſtinguit quomodo: ergo neque nos diſtinguere, neque reſtringere debemus: & quod dictum eſt de permutatione, procedit ſecundum Iaſ. & Are. hic quando interuenit ex vtraq; parte ſpecies: ut quia do equum meum pro tuo: & ita definit permutationem Hoſt. & doc. in rubrica extra eo. & Azo in ſumma: ſecus ſi genus pro genere vel ſpecies pro genere, ut hic per eos: quia non eſſet permutatio, ſed contractus, do, ut des, quo caſu actio præſcriptis uerbis quæ inde naſcitur, non eſſet bonæ fidei. & iſta eſt cõmunis concluſio, quã ubicunque doc. ſequuntur. & rationem iſtius differentiæ ponit Iaſ. in l. 2. in princ. in 3. uol. uerſi. ex his. ff. ſi cert. pet. Sed aduertatis, quòd licèt alias opin. iſtorum ſupra ſequutus fuerim, modò iſta diſtinctio permutationis de genere ad ſpeciem non ſatisfacit, neque per conſequens ratio aſsignata per Iaſ. in d. l. 2. & in primis pro iſta opin. quòd ſiue permutetur genus pro genere, ſiue ſpecies pro genere, ſiue ſpecies pro ſpecie ſit permutatio, ego adduco tex. in terminis. in l. j. ff. de contrah. emp. qui non ſolum in ratione ſui, ſed etiam in uerbis hoc manifeſtè probat, dum ibi dicitur quòd olim ideò permutatione homines utebantur, et unuſquiſque ſecundum neceſsitatem temporum ac rerum inutilibus utilia permutabat, quoniam plerunque euenit, ut quod alteri ſuppereſt, alteri deſit. ita ibi tex. Mõ quæro nunquid iſta ratio tex. ita militet in his q̃ i gñe

conſiſtunt

conſiſtunt, ut puta in oleo frumento uino &c. de quibus in l.
2. ff. ſi cert. pet. quemadmodum in his quæ in ſpecie, nemo ſa
næ mentis inficiabitur: quia ad uitam hominis harum rerum
commercium neceſſarium eſt. & ſic illa ratio Iuriſcon. quæ
in neceſsitate fundatur, in his rebus locum habebit. Secundò
pondero vlterius eundem tex. quòd propter difficultatem per
mutationis: quia non facile concurrebat deſiderium, & vtili-
tas permutantium, inuenta fuit pecunia numerata & ſucceſ-
ſerunt emptiones. ſed ſic eſt quòd ea quæ in genere conſiſtunt
poſſunt vendi etiam incerta. l. ſi iactum. ff. de act. emp. l. ſi do-
mus. in princ. de leg. j. glo. in l. ſi à ſubſtituto. §. fi. eo. tit. te-
net Aret. in §. ſic itaque. in glo. j. ſuprà eo. & fatentur omnes
in d. l. 2. ergo eadem poſſunt permutari. cùm ea quę poſſunt
in permutationem deduci, eadem & vendi poſſunt: cum ori-
go emptionis à permutationibus cœpit: vt dicitur in d. l. j.
Tertiò vrgentius pondero eundem text. dum ea mente Ho-
meri refert exercitum Græcorum ære, ferro hominibusq; vi-
num permutaſſe. & idem dicitur in §. pretium. ſupra de em-
ptio. & ven. & tamen nemini dubium eſt, ꝙ ferrum & vinum
in pondere & menſura conſiſtant & recipiant functionem in
genere ſuo. l. 2. §. mutui. ff cer. pet. & ſuprà de obli. quæ re con
trahuntur. in prin. ergo contra doc. hic dicentes, quòd genus
pro genere non poteſt permutari: & ita iſtam opi. per text. in
d. l. j. tenet glo. ſibi contraria in p oœ. ſforum. in fin. in verſic.
permutantes. Facit etiam pro iſta parte generalitas rubricę.
ff. & C. de rerum permu. non enim dicit de ſpecierum permu
tatione, ex qua datur intelligi quòd cum rei appellatio nomē
ſit genericum: vt in l. j. ff. ſi cer. pet. quòd permutatio de gene
re ad genus fieri poteſt: pro quo videtur caſus in l. pen. C. de
rerum permu. intelligendo illam legem ꝙ loquatur in permu
tatione ſecundum naturam tituli. vulga. l. Imperator. ff. de in
27 diem adiec. † Præterea pro iſta parte contra communem fa-
cit. nam certum eſt, ꝙ quantitas dicitur eſſe genus. l. incendiú.
C. ſi cer. pet. Sed de quantitate ad quantitatem poteſt fieri ꝑ-
mutatio. l. j ff. de re. permu. ibi, pretium vtriuſq; fieri oportet.
igitur poteſt fieri in genere. & hoc vlterius ſuadetur: nam vi-
demus quòd emptor qui tenetur ad pretium, debet pretij do-
minium transferre, & ſic obligatur ad dandum. l. ex empto. §.
j. de actio. empti. l. j. ff. de rerum permutatione. ratio eſt, quia
pretium eſt quantitas & quantitas ſiue pretium quod idem ē,
eſt genus: vt dicit Iaſ. Decius, & alij in l. 2. in fi. ff. ſi cer. pet. idē
Iaſ. in l. cum mota. in j. col. C. de tranſac. dixi ſuprà in §. ſic ita
que. cum igitur de natura generis ſit quòd transferatur domi-
nium, & de natura permutationis ſit quòd trasferatur domi-
nium: glo. in l. permutationem. & in l. cum precibus. C. de re-
rum permu. vbi Saly. & in l. j. ff. eo. ergo magis conuenit per-
mutationi commercium generis quàm ſpeciei. & cum iſta o-
pi. tranſit etiam And. Sicul. licet non per iſta motiua in rubri
ca extra eodem. & Pe. Gamma. ſolemnis docto. Bononien. in
tract. permutationis. in 5. col. & quidam alij: poſſet tamen ab
his defendi communis ex quadam diſtinctione quam in alio
propoſito ponit dictus Pe. in præfato trac. in tertia columna.
quam ne ſim longior, omittam.
Ex his igitur infertur ꝙ cum permutatio de genere ad genus,
& de ſpecie ad genus fieri poteſt, actio, quæ ex tali commer-
cio naſcitur, dicatur bonæ fidei, contra doct. hic. Et de hoc ēt
reddi falſa ratio Iaſ. in dicta l. ſecunda, ſi certum petatur. quia
cum genus transfertur ex vtraque parte non video quare etiā
non ſit perfecta mutatio: & aliter eum reprehendit domi. Per.
in dicto tract. in quinta column. vbi etiam in quarta columna
diſputat, an ſit contractus nominatus, de quo non inſiſto: quia
non facit ad rem noſtram.
28 † Hinc ſumpta occaſione Iaſ. poſt alios quęrit de vna quæſtio
ne quę melius cadit in dicta l. iuris gentium. §. quinimo. vbi
per glo. tangitur. & latè per Moder. videlicet an actio bonæ fi
dei informata ex pacto incontinenti appoſito, bonæ fidei ſit
an ſtricti iuris. & communis opin. eſt ꝙ actio bonæ fidei infor
mata ex pacto incontinenti appoſito non mutet naturam: vt
dicatur ſtricti iuris, ſed manet bonæ fidei. & ratio videtur cla
ra: quia diuerſus eſt ortus actionis ex contractu, & illius quæ
naſcitur ex pacto incontinenti appoſito: nam prima informa
ta naſcitur ex natura contractus, quæ etiam ſine cohærentia,
pacti erat de ſe efficax & ampla: ſecunda, quæ ex præſcriptis

verbis naſcitur ex eo, quia pactum incontinenti dicitur ineſſe
Et pro hoc faciunt ea quæ dixi ſuprà in vltimo notabili in q.
ſimili: & dico latius in repetitione legis, lecta. ff. ſi certum pe-
tatur. circa tertiam chartam. vbi circa hanc materiam nouā
peperi opinionem, vt ibi audiuiſtis: mō aūt diſputatiuè vide
tur quòd opinio contra omnes ſit efficacior: videlicet ꝙ talis
actio informata dicatur ſtricti iuris: & probo ſic. Regula eſt ꝙ
vbi vna & eadem actio recipit duplicem naturam, uidelicet
primordialem & accidentalem, debet attendi accidentalis,
non naturalis. text. eſt in §. fuerat. infra eodem. & in l. ſi ſti-
pulatus. ff. de vſu. quam regulam facit Bartolus in l. uideamus
§. ſi actionem. eodem titu. quem ſequitur Iaſ. in l. ſingularia.
in 9. & 10. colum. ff. ſi cer. pe. & Soci. in l. ſi quis ante. in 2. col. in
5. no. ff. de acqui. poſ. & in rubric. ff. de uerb. oblig. in 2 col. &
ibi latè Iaſ. & nouiſſimi. ſed quòd actio informata competat,
ad deducta in pactum, illud eſt ex accidenti propter adhæren
tiam pacti, non ex natura contractus præcedentis: ergo debet
ſequi naturam pacti, quod cum ſit ſtricti iuris, talis erit actio
informata: cum tali caſu in text. noſtro non reperiatur expreſ
ſa: & quia tali caſu accidens magis attenditur quàm natura:
ar. l. j. §. beſtias. ff. de poſtu. cum concordan. vt per gloſ. in uer.
ex accidenti. in l. 2. §. exactis. ff. de orig. iur. neque eſt mirandū
ſi iſta actio informata reſpectu diuerſi effectus habeat duplicē
naturam, uidelicet bonæ fidei quando datur ad deducta: in
contractu bonæ fidei, ex quo naſcitur: & iſta eſt naturalis, alia
quando agitur ad deducta in pactum, nam in ſimili uidemus
in actione ex empto, uel alia bonæ fidei quæ contra filium da
tur qui contraxit: nam tunc eſt bonæ fidei: licet ſi datur con-
tra patrem, eſt ſtricti iu. ut tradit magiſtraliter Bart. in l. j. in
4. colum. uerſi. item quæro, an actio. ff. de peculio. quem ſequi
tur Iaſ. in §. actiones autem. nu. 27. ſuprà eo. licet in alio pro-
poſito. Neque ob. quòd vna & eadem res non debet diuerſo
iure cenſeri l. eum qui. ff. uſu. quia illud procedit circa eundē,
effectum: ſecus circa diuerſos: ita declarat Rochus Curtius
in repe. cap. fin. in 24. colum. de conſue. ubi 8. modis limitat.
d. regulam. & in propoſita limitatione eſt text. in l. ſi ſeruo. de
hære. inſti. alia plura motiua poſſent adduci ſed quia ea latius
traduntur per Riminald. poſt Alexan. & Soci. & utroſque De-
cios in l. pacta quæ contra. C. de pac. omittam. In eadem gl.
quòd eſt permutatio &c. glo. concludit, quod iſte contractus
do, ut des, eſt permutatio. Iaſ. hic poſt alios hoc intelligit ue
rum, quando de ſpecie ad ſpeciem fit mutatio: ut ſuprà eſt di
ctum: aliàs non, ſed eſſet contractus innominatus, do, ut des,
non permutatio. Sed tamen quia iſta opi. non eſt ſatis firma,
ut ſupra uidiſtis in prima parte glo. ideo dico aliter eſſe decla
randam hanc particulam glo. quod hic contractus, do, ut des;
eſſet permutatio non perfecta ſed in fieri, non faciendo diffe-
rentiam de ſpecie ad genus: nam ſi ego conueni tecum de per
mutandis decem modijs frumenti cum 10. cadis uini, ſi ego
adimpleui pro parte mea, & ſic dedi ut dares: tu autem non
uis dare: iſta permutatio non eſt perfecta: quia non eſt ab u-
traque parte facta traditio, ſed ab una tantum: & ideo com-
petit mihi actio præſcriptis uerbis contra te ad complendā
permutationem ex parte tua. uides ergo quod hic contractus,
do, ut des, eſt permutatio in fieri: & tunc competit actio, ut
fiat, quæ dicitur bonæ fidei: quod ſi perfecta eſt permutatio
ut doctores intelligunt, & hincinde adimpleta, ceſſat actio,
cū nulla ſit obligatio: quia non eſt ad quid agam: opus eſt igi
tur ut permutatio ſit in fieri, ut uerè actio cōpetat. licet in ca-
ſu l. 2. ff. eo. ēt cōpetat, puta pro uitiis & morb. rei permutatæ
quo caſu ēt actio illa dr̄ bonæ fidei. quæ oīa tene menti: quia
ſunt noua in materia: aliqui inuerecundè iſta ſibi tanquā pro-
29 pria publicauerint. † In eadem glo. ibi, de dolo agitur nō præ
ſcriptis uerbis. no. ex iſta glo. ꝙ in contractu, facio, ut des, non
agitur præſcriptis uerbis, licet de dolo: ratio aſsignatur per
Iaſ. in l. cum mota. C. de tranſa. quem ibi uide: ubi etiam pro
bat quod utilius fuiſſet iſto caſu quòd daretur actio præſcri-
ptis uerbis, cum ſit perpetua, & actio de dolo ſit annalis: de
quo dicit ibi per eum. retenta tamen iſta concluſione gloſ.
declaratur ſecundum Bart. in d. l. cum mota. in prima colum.
& in l. naturalis. §. quod ſi faciam. hic alleg. in glo. procede-
re duobus concurrentibus. primùm quòd actio detur ex par
te illius qui ad factum tenetur reſpectu cuius dicitur, facio, ut
des,

des, oon autem ex parte alterius qui dare propter factum debet: quia ex parte illius dicitur contractus do, vt facias, & habet locum actio præſcrip. verbis. & ſic iſte contractus facio, vt des, diſtinguit perſonas contrahentium quemadmodum contractus emptionis. nam alius eſt ille qui emit, & dicitur emptor, alius qui vendit, qui dicitur venditor, & ita hic videtur dicendum: tamen conſidera, quia per iſtud dictum Bart. videtur inferre, quòd iſti duo contractus, facio ut des, & do, ut facias, in effectu confunduntur, & eſt unus & idem contractus ſicut contractus uenditionis: & ſic contractus innominati non eſſent niſi tres, quod eſt contra text. in l. naturalis. ff. de præſcri. verb. item facit etiam contra glo. hic: quia ſi effectu ē unus contractus, neque poteſt dari contractus, facio ut des, quin etiam detur, do ut facias, non deberet diuerſificari actio ut pro uno detur præſcriptis uerbis, & pro alio actio de dolo quæ ſunt diuerſæ: quia una & eadem res &c. ut l. eum qui ædes. ff. de vſucap. & caſu quo duæ actiones competerent, debereot eſſe eiuſdem naturæ: vt videmus in contractu emptionis. præterea ex alio dictum Bart. Iaſ. hic & communiter doct. non eſt verum: nam præſupponit vnum quòd actio de dolo de qua loquitur hic glo. datur illi ex parte cuius eſt factum: nam hoc eſt contra tex. in l. iuris gen. in prin. ver. & ideò puto. ff. de pac. vbi ea parte illius qui tenebatur ad manumittendum, & ſic ad factum datur actio præſcriptis verbis & nō de dolo: vt hic dicit Iaſ. & in d. l. naturalis. & ideò ego putarem quòd vtraque actio competat tam de dolo, quàm præſcriptis verbis: vt videtur. de hoc caſus in l. ſolent. ff. de præſcrip. verb. & hoc quantum ad primum caſum qui propios facit ad gloſ. Secundò requiritur quod ex iſto facto nihil adſit alteri parti, quæ tenetur dare: aliàs ſi adeſſet, daretur præſcriptis uerbis, vt hic latius excutit Iaſ. & dum poſtea Iaſ. hic ponit contrarium de regula poſita in l. ſolutam. ff. de ſolu. Dic quod illum text. melius reſoluit idem Iaſ. in d. l. naturalis. §. quòd ſi faciā. in penult. column. de præſcrip. uerb. dum dicit quòd ideò ibi paria ſunt quòd mihi ſoluatur, uel alteri de uoluntate mea; quia vtroq; modo mihi adeſt ab illo cui uolui fieri ſolutionē, poſſum repetere: alias regula non procederet. quod not. Ex iſtis duobus requiſitis Bart. & Iaſ. habetis colligere vnū quod inducam ad optimum propoſitum, videlicet quòd in iſto contractu innominato, facio ut des, perſonæ contrahentium diſtinguuntur ad inſtar emptionis & uendi. ut dicit hic Iaſ. poſt Butr. in dicta l. cum mota & alibi ſæpè. Per iſtud dictum confunditur dictum Bald. q̄ à pleriſque approbatur in l. iuris gentium. in princ. in penult. col. ff. de pact. dum ibi reprobata ratione Bar. aſſigat rationem quare emp. & uen. & cæteri dicuntur contractus nominati: & quatuor iſti de quibus in glo. hic innominati appellantur. dicit ipſe iſtam rationem: quia in cōtractibus nominatis nomina contrahentium ſunt diſtincta, ut in emp. & uend. unus dicitur emptor, alius uenditor: in commodato unus commodans alius commodatarius, & ſic de ſimilibus; quod in innominatis non reperitur. ita dicit ibi Bald. Sed domini, contra iſtud dictum Bald. facit quod hic dicitur per Iaſ. & alios poſt Bar. nam in iſto contractu facio, ut des, qui eſt innominatus, ſunt diſtinctæ perſonæ contrahentium ad inſtar emp. & uend. ut exemplificat Bar. in l. cum mota. & doct. hic, ut dixi ſuprà. & tamen attenta ſua ratione deberet dici nominatus: quod eſt falſum, & ideò dicatis, q̄ alia eſt ratio diuerſitatis iuſtior & planior, quę talis eſt, quòd ideo illi contractus hic expreſsi dicuntur nominati; quia ius ciuile eos ualde dilexit dando illis proprias actiones ab eo noīe dictas: ut patet in emptione, mandato, pro ſocio, & ſimilibus, Innominati uerò contractus econtra lex ciuilis deſpexit, neq; ita dilexit aut i grege nobilium collocauit, ſed uoluit eos eſſe mendicos. & ideò propria actione ſiue uirtute non inſigniuit ſed uoluit eos contentos actionibus præſcriptis uerbis, & in factum. & hæc etiam dicit text. in l. inquam. ff. de præſcript. uerb. & in l. j. §. item emptio. ff. de re. permu. ibi quod in his, duntaxat receptum eſt quòd nomen ſuum habent, &c. dum ibi dicitur, eos contractus eſſe innominatos quorum appellationes nullæ iure ciuili proditæ ſunt, & econtra illos eſſe nominatos quæ nomina habent actiones: & ſic conſidera illud uerbum nomen, quod idem eſt quod actio: ut in l. periculum, ff. ſi cer. pet. & hanc rationem uidetur ſentire Bal. in l. 2. C. quā

lic. ab emp. diſce. licet iſta iura non alleget: & ita etiam per hoc intelligit tex. in l. 2. & 3. ff. de præſcrip. uerbis. dum dicit, dum proprium nomen inuenire nōn poſſumus, deſcendimus ad eas actiones quæ in factum appellantur. Vel poteſt dici, q̄ ideo talia dicuntur nominati, & no. digni: quia uulgo magis in uſu recipiuntur tanquam magis neceſſarij. & ideo lex eos magis altiori loco eueait; eos uerò quos uſus non ita recepit, ne ſqualentes ſuo nomine inuſitato uariatur.

In eadem glo. & tamen nemo dicit condictionem eſſe bonæ fidei. circa iſtam partem glo. uide quæ dixi ſuprà ult. nota. iſtius tex. & licet hic Iaſ. uideatur tranſire cum iſta glo. tamen in l. certi condictio. io princ. 9. col. tenet contrariū dicens, certi condictionem quæ datur loco cōtractus bonæ fidei, eſſe bonæ fidei. non ſtric. iuris. communis tamen eſt in contrarium, ut ibi patet. & uide quæ ibi dico. In fi. gl. ibi, item quid de actione præſcri. uerbis &c. collige ex gl. unum quod actio præſcri. uerb. quæ datur pro precario dicitur ſtricti iuris: & ratio aſſignatur hic in glo. quia non reperitur expreſſa in tex. noſtro q̄ hoc caſu ſit bonæ fidei. cum iſta glo. tranſeunt communiter ſcriben. hic. Sed audi: quia glo. hic non aduertit ad text. in d. l. 2. §. hoc interdictum. de precario hic alle. in glo. qui ad literam probat, q̄ ſit bonæ fidei: ad quem non uideo bonum reſponſum. & ratio glo. non releuat: quia licet in iſto text. non ſit expreſſa illa actio præſcri. uerb. quæ datur pro precario: eſt tamen expreſſa in alia parte iuris, uidelicet in d. l. 2. & hoc ulterius comprobatur: quia doct. omnes uolunt, ut dixi ſuprà. in j. notabi. poſt Iaſ. quod omnes contractus, qui cum principe celebrantur, ſunt bonæ fidei. & eodem modo dicunt de iure can. non eſſe differentiā inter cōtractus bonæ fidei & ſtricti iuris, ſed omnes eſſe bonæ fidei. hac ratione, quia æquitate mediante & de bono & æquo celebrantur: & tamen illi caſus nō ſunt expreſsi in text. noſtro. igitur ratio iſtius glo. & docto. hic non eſt uera. præterea illa actio de dote non enumeratur hic in text. & tamē eſt bonæ fidei. l. ſen & ſi ideo. §. fi. ff. ſol. ma. & eodem modo actio ex teſtamento & aliæ plures de quibus dictum eſt ſuprà in diſcurſu iſtius tex. quæ omnes ſunt bonæ fidei licet hic expreſſæ non ſint: ſic ergo concludo q̄ conſiderata æquitate iſta actio præſcri. uer. quæ pro precario datur: licet inter alias bonæ fidei connumerari: cùm text. in d. l. 2. dicat ex bona fide oriri. ratio illius legis. 2. fuit, quia precariū natura ipſa continet æquitatē: & ut ibi dicit text. eſt bonæ fidei & non ſtricti iuris, quia actiones ſtricti iuris non continent æquitatem, ſed rigorem, ut ſuprà dixi alleg. l. placuit. C. de iudi. nec tex. in d. l. 2. ſolidā cauillationem patitur iudicio meo. & iſta ſufficiant cū laude Dei pro ſcholaſtica doctrina iſtius §. & conſtricta quadam text. & glo. interpretatione. reliqua circa formas libellorum in practica uideas hic per Iaſo. ubi more ſuo longius quàm deceat, & humeri profeſſorum portare poſsint, circa id diuagatur.

SVMMARIA SVPER §. FVERAT.

1 *Quæ eſt ratio quare actio rei vxoriæ ita olim appellabatur.*
Matrimonium quare potius denominatur à patre quàm à matre. ibidem.
Patres ſunt incerti. ibidem.
2 *Filius magis accipit de matre quàm de patre.*
Actus ab illo denominatur qui plures labores, in eo patitur.
3 *Laborantibus magis ſubueniri debet. ibidem.*
Mater in procreatione ſe habet vt radix, filius vt flos. ibidem.
Mater plus dolet de incommodo filij quàm pater, ibidem.
Matris labores in procreandis filijs enumerantur. ibid.
4 *Priuilegia ſolo nomine data non conſiderantur.*
Mulier ſterilis habet dotis priuilegia. ibidem.
5 *Subrogatus ſapit naturam ſubrogati. ampliatur latè iſta regula & limitatur ibi per duas chartas.*
Ciuitas Conſtantinopolitana dicitur communis patria.

Roma

Roma quomodo ſit communis patria.ibidem.
Venetia hodie eſt communis patria, ſicut Roma,ibi.
Papa vbi reſidet,ibi Roma.ibi.
6 Clerici an gaudeant priuilegio clericorum in patrimonialibus.
Clericus licitè viuit de fructibus beneficij reſeruato patrimonio ibidem.
7 Abbas commendatarius an dicatur verè abbas.
8 Vicerector an debeat, vt rector honorari. & latè numero 13.
Penſio an ſubrogetur loco bonaſidei.ibidem.
9 Dos an ſubrogetur in locum legitima.latè ibidem.
10 Solennitas ſufficit,quòd à principio interueniat.
Subrogatus loco fratris ita excludit conſanguineum ſicut frater ibidem.
11 Doctor legens an poſſit ſubſtituere ſcholarem per ſe, vt leget,in caſu,in quo per ſubſtitutum legere poteſt.
Doctoratus quid ſit.ibidem.
12 Declaratur l.item veniunt.§.cum pradiximus.ff.de peti. hare.
Pœna non comprehenditur ſub diſpoſitione generali.ibidem.
14 Contractus matrimonij an ſit bona fidei ſicut actio de dote.
Qui vult conſequens,& neceſſarium antecedens.ibidem limitatur,in nu.15.
Dolus an annullet actus ſpirituales ibidem.
Differentia inter contractus bona fidei & ſtricti iuris.ibidem.
16 Actio ex ſtipulatu an ſit bona fidei reſpectu mariti.
Qualitas non poteſt ſeparari à ſubiecto.ibidem.
Correlatiua pariter diſponuntur ibidem.
17 Text.iſte nouiter ponderatur.
Actio ex ſtipulatu interpoſita per extraneum de reddenda dote,an ſit bona fidei.
18 Actio ex ſtipulatu fingitur pro dote, ſi non interuenit.
Dictio,Sed,Et ſi, quid importet,ibidem.
Tacita ſtipulatio & tacita hypotheca paribus paſſibus ambulant & numero.36.
19 Qualitas,qua eſt in termino relato cenſetur repetita in termino referente.
Actio ex ſtipulatu pro dote competit ad fructus.ibidem.
Lex,ad exactionem.C.de dot.promiſ.an ſit hodie ſublata. ibidem.
20 Dos certa an poſſit peti actione ex ſtipulatu. & numero 21
Verbum, Eſt,quid ſignificat.ibidem.
21 Specialia plura fauore dotis an poſſint concurrere.
Lex prima.C.de dotis promiſ.declaratur.ibidem.
22 Actio ex ſtipulatu pro dote an competat ipſi patri.
23 Stipulatio tacita pro dote an ſit ficta,vel praſumpta.
Praſumptio & fictio differunt.ibidem.
Verbum, Intelligitur, cuius ſit natura.ibidem.
24 Stipulatio tacita an fingatur ſi maritus, vel vxor fuerint muti.
25 Stipulatio tacita an ſit priuilegium datum doti, vel mulieri.
Et illud an tranſeat ad extraneum.
Et quid in ceſſionario.ibidem.
26 Regula,quòd quicquid eſt tranſmiſſibile,eſt ceſſibile, quomodo procedat.ibidem.
Perſona,cuius contemplatione aliquid fit,conſideratur.ibidem.
27 Mulier in tacita hypotheca prafertur creditoribus habentibus tacitam.
28 Noua ponderatio tex.l.aſſiduis.C.qui pot.in pig.ha.
Plenum idem eſt,quod perfectum.ibidem.
Perfectum quod eſt.ibidem.
29 Regula,quòd lex ſuum non tuum tollit auxilium, declaratur.
Regula,quòd fiſcus & mulier paribus paſſibus ambulent, quomodo procedat.ibidem.
L.non puto.ff.de iu.fiſci.quomodo intelligatur.ibidem remiſſiuè.
30 Hypothecam expreſſam habere,eſt habere ius in re,quomodo intelligitur.ibidem.
31 Declaratio l.fi.C.de pac.conuentis.
32 Regula.l.cum quid. quòd taciti & expreſſi ſit eadem virtus.limitatur.
33 Laudandi ſunt etiam rem imperfectam facientes.
34 Priuilegium tacita hypotheca an ſoli mulieri competat ita, quòd non haredibus extraneis.ibidem.nume.35
Doctr.Barto.in Titia.§.Titia.de lega.ij. redditur dubia. ibidem.
35 Statutum de incarcerando debitorem, comprehendit eius haredem.
36 Qua differentia ſit inter priuilegium tacita hypotheca, & pralationis in perſonalibus.
Defenditur Bar.in l.i.ff ſolu.matri.ibidem.
37 Dictio,ipſe,quid importat.
Dictio, Solus quid importat.ibidem.
38 Procurator & dominus reputatur vna & eadem perſona.
39 Priuilegia dotis an competat donationi propter nuptias.
Dictio,Tantùm, an excludat.ibidem.
40 Diſpoſitio l.fin.C.qui pot.in pign. hab. an habeat locum in ſponſa.
Lex,in rebus.C.de iure deliberandi. nouiter declaratur.ibidem.
41 Actio pro dote quando ſit nata.
42 Intellectus magis dubitabilis debet teneri.
Extraneus ſua ſtipulatione an poſſit repetere dotem conſtāte matrimonio propter inopiam viri.ibidem.
43 Conuerſatio mulieris pulchra tribuit occaſionem delinquendi.
Rarum omne,carum:frequens,vile.ibidem.
Zelotypia magis regnat inter coniuges,quàm alios.ibidem.
44 Adulterium vxoris magis aggrauat maritum, quā amiſſio bonorum filiorum.
Maritus qui non commouetur de adulterio vxoris, praſumitur leno.ibidem.
45 Stipulatio ſimplex de dote reddenda, & ſoluto matrimonio,idem ſunt.
46 Actio de dote communis patris & filia, quomodo intelligitur.
47 Forma non poteſt tranſgredi etiam in melius.
48 Pater agens actione communi an dicatur agere ad vtilitatem ſuam vel filia.
49 Intellectus l.iii.§.ſed vtrum.ff.de minoribus. & ibi dominium vtile quotuplex ſit.
Genitiuus importat dominium,& quomodo.ibidem.
50 Lex.1.§.ſi in perpetuum.ff ſi ager vectiga. quomodo intelligitur.
51 Opinionum varietas aliquando cogit nos diuinare.
52 Priuilegium pralationis an detur patri quando agit.

53 *Qualitas ſufficit, quòd à principio interueniat, licet poſtea non duret.*

5 FVERAT. Diuiditur & ſummatur, vt hic per Iaſ. ſed pro introductione materiæ, & intelligentia iſtius actionis rei vxoriæ quærit hic Ioan. Fab. & poſtea Iaſo. quæ eſt ratio fundamentalis, quare iſta actio
1 ab antiquis fuit nominata rei vxoriç? † Reſpondet Io. Fab. quòd ratio eſt, quia iſta actio tendebat ad repetendam dotem: quæ eſt proprium patrimonium ipſius vxoris. vt dicit Iuriſconſultus in l. tertia. §. ſed verum. in fi. de minoribus, vnde in his quæ tangunt iura nuptiarum, fit denominatio à muliere & non viro: & ideò dicitur matrimonium, non patrimonium: hæc Faber. Sed Iaſon hic dicit, quòd iſta ratio quare dicatur matrimonium non eſt bona: ſed illa eſt quæ ponitur per textum in capitulo fin. de conuer. in fin. videlicet, quia mater eſt ante partum oneroſa, in partu doloroſa & poſt partum laborioſa: Propterea matrimonium denominatur potius à matre, quàm à patre. Et ideo dicit ipſe, quòd propterea dicitur rei vxoriæ actio: quia fuit inuenta propter vxores ad repetendas earum dotes: licet fuerit poſtea extenſa ad maritos. Sed aduertendum eſt primò, quia iſta conſideratio Iaſon. non tollit dictum principale Ioan. Fab. quod fuit, quod ideo dicatur actio rei vxoriæ: quia iſta actio tendebat ad repetendam dotem ipſius vxoris & cætera. & ideo ego dico, quòd iſta ratio non eſt bona: quia etiam illa actio competebat viro ad exigendam dotem promiſſam: vt in l. vnica, per totum. C. de rei vxo. actio. Et hac ratione non deberet ab vxore nomen capere. minus ſatiſfacit ratio Iaſo. circa ſecundum dictum Ioan. Fab. ex eo quia ſi bene conſideratur ratio Iaſ. incidit cum ea Ioan. Fa. nam Ioannes Fab. dicit, quòd ideo dicebat rei vxoriæ, quia illa actio principaliter tendebat ad repetendas dotes vxorum, quæ erant proprium patrimonium earum: hoc non eſt aliud dicere, quàm quòd inuenta eſt propter uxores: ut dicit Iaſ. Et dum poſtea ſubdit Iaſ. quòd illa ratio Ioan. Fab. quare dicatur matrimonium, non eſt vera: quia illa aſsignatur per d. c. fi. dicatis illam eſſe veriſsimam, quòd in his quæ tangunt iura nuptiarum, denominatio fit a matre. quæ autem ſit ratio iſtius rationis generalis hæc ponitur in d. c. fina. quem Iaſ. alleg. Or audias: quia unde per verba & clara iſtius quæſtionis intelligentia mihi uidetur, quòd illi patres non rectè dicant: nam vult unum, quòd a principio iſta actio rei uxoriæ fuit inducta propter uxores, deinde extenſa ad uiros: hoc nullibi probatur. Et ideo erubeſcimus cùm ſine lege loquimur. uul. §. conſideremus. in authentica de trien. & ſemiſ. Et quia iura omnia quæ de iſta actione loquuntur, uiciſsim uolunt competere utrique coniugum, declarando, ut per Bal. nouel. in tracta. dotis in 2. par. in 7. col. uerſi. uenio nunc. circa mediû. dum alleg. l. 2. ff. de orig. iu. unde ratio uidetur, quòd ideo dicatur rei uxoriæ. i. actio quæ datur propter rem uxoris: nam datur uiro ad exigendum dotem, uxori, ad repetendam: & ſic à principio competent utrique. Circa illud etiam quod dicunt præfati doctores: quare dicatur etiam matrimonium, licet ratio poſita in d. c. ex literis. ſiue ſit perſuaſiua: non tamen eſt concludens & neceſſaria. patet, quia illa ratio tantum haberet locum in uxore ſuſcipiente filios, & tamen etiam ſi non habeat: dicitur matrimonium: ergo illa non concludit: neque frontem trahas, ſi ratione euidente iuriſtator reprehendit: nam ubi de bono, & æquo agitur, non diſcernitur uillicus à Rege: arg. gl. in c. nuptiarum. in uerſic. cum enim. 27. quæſtio. 1. dicit in illo caſu Auguſtinum dormitaſſe: uidemus etiam Iuriſconſultum aliquando erraſſe: ut in lege tertia. §. neratius. ff. de acqui. poſſeſsiu. & in l. Mutius. & ibi not. ff. pro ſocio. notat Alex. in l. 1. 5. colum. ff ſi cer. pet. & in l. rei iud. catæ. colum. fi. ff. ſol. matrim. quod pulchrè Tertulia. probat in apologet. c. 3. & Aulus Gel. lib. 6. noc. attica. ubi Alphenû Iureconſultû Seruii Sulpitii diſcipulum de quo extant infinita reſponſa a uera interpretatione argenti puri deuiaſſet & manifeſtè uidemus in definitione latæ culpæ, quam poſuit in l. latæ. ff. de uerborum ſignificatio. quem reprehendit Barto. in l. quod Nerua. in tertia columu. ff. depoſi. quem ibi ſequuntur communiter ſcriben. Sic uidetur in propoſito noſtro, quòd dato quòd ratio ſupra dicta aſsignetur per legiſlatorem in d. c. fi. tamen ex quo illa non concludit, de his quæ non pertinent ad deciſionem cauſarum, non eſt neceſſario tenenda, quandò conuincitur deſectiua. Vnde iſto puncto alia poteſt dari ratio magis naturalis, quæ uidetur probari in ratione ſui per Iuriſconſultum in l. quia ſemper. ff. de in ius uocan. ſ. quòd ideo a matre debet dici matrimoniû quia mater ſemper eſt certa, patres uerò incerti, quos tantum ueriſsimilis quædam coniectura & benigna nominis & conſuetudinis exiſtimatio patres facit, non rei ueritas occultata: ut in l. miles. §. defuncto. ff. de adulte. iunctis his quæ tradit Pau. de Caſt. in conſi. 115. incip. ſuper primo. colum. fi. li. 1. Cor. in conſi. 1. colum. 10. & ſeq. lib. 3. Benedic. Capra column. 1. & 2. Andre. Sicu. conſi. 68. omnipotentem. column. 2. & 3. quarto libri. & ideo ex quo in matre non concurrit incertitudo quam tus periculum & oculorum atteſtatio diluit: ideo tanquam à certiori ſubiecto ab ea potius matrimonium denomina-
2 nem ſumpſit. † Adiuuatur illa ratio: quia conſonum etiam naturæ eſt, quòd matrimonium à matre ſumat exordium ex eo, quia ſecundum Galenum quem adducit Socin. in conſil. primo. in prima column. uerſi. cum ergo ſit. in 3. nolu. filius plus accipit in procreatione à matre quam a patre: quia ſperma hominis, ut ipſi aiunt, eſt uelut fides ad citharam: id eſt inſtrumentum ad materiam. & hoc idem fuit de mente Philoſophi in primo de generatione animalium. & ſic uidetur, quòd illa ratio ſit ſolidior illa poſita per textum. in d. ca. ex literis. Tamen ulterius cogitanti uidetur etiam ratio poſita in d. c. ex literis. habere colorem iuris & rationis naturalis ultra hoc, quod cõmuniter approbetur: ut patet per omnes Summiſtas in uerbo matrimonium. Angelum Are. in princi. ſupra de pa. po. In primis ego ita probo: quia regula eſt, quòd actus debet denominari ab eo, qui maiores labores patitur, ac qui plus habet incommodi. arg. tex. in l. 3. ff. de teſt. mili. ubi milites nomen bîc à malo, & ſic à labore. facit tex. in l. nemo. C. de offi. mag. offi.
3 nam † conſonum eſt, quòd qui magis laborat magis illi tribuatur. l. 3. C. de conſuli. lib. 12. & in c. miramur. circa fi. ubi bonus. tert 61. di. & in c. ius militare. 1. di. & in c. ſacerdos. 1. q. 1. cû concord. ut per Spec. in tit. de citatione. §. 5. uer. porro. col. 2. cùm igitur mater in matrimonio & prolis procreatione maiores labores patiatur, quam uirtus ſupra dictû eſt: ut eſt text. in l. aſsiduis. C. qui po. in pigno. haben. ut ſtatim ratione probabitur: ergo conueniens fuit ut matrimonium a matre nomen caperet: quoniam ea ſpe contrahitur, ut mater fiat. Et hoc ratione & authoritate probatur. Ratione: quia negari nõ poteſt, quòd mater in procreatione filij dicatur radix, filius uerò dicitur pomum ſiue flos: ut in c. tunc ſaluabitur. 33. q. 5. & ibi glo. fin. ſi igitur radix eſt, dicitur totum pondus coniunctionis & matrimonii ſufferre, quod circa prolis procreationem uertitur: ut habetur in l. 1. ff. ſol. matrimo. Præterea ea ratione qua patrimonium dicitur a patre: quia in eo conſeruando & acquirendo plures labores patitur: eo modo iuſtû fuit, ut eadem cauſa matrimonium dicatur à matre: quia in eo ſuſtinet pondus & æſtus. & ſic nomina iſta ſunt quodam modo diuiſa iter locios diuinæ & humanç domus, ut l. 1. ff. rer. amo. aliàs eſſet ſocietas leonina, ſi totum uni attribuatur: ut l. ſi nõ fuerit. § fin. ff. pro ſocio. neque commune patrimonium diſtingui poſſet confuſione rei a patre dicetur, quod matres plurimum laboris habeant, patet experientia ipſa in qua ulteriorem rationem quærere eſſet peruerſæ cogitationis: ut dicit Bald. in rûbrica. ff. ſol. matrimo. in princip. cum alleg. per Iaſ. in l. cùm filio in 7. colu. de legat. 1. ſcinduntur enim vt partus edant teſte philoſopho. 9. Ethi. dicente, quòd laborioſior eſt generatio matrum & magis ſciunt, qui ipſarum ſunt filij, quam patres. refert Ioan. de Neuiza. in tract. ſyluæ nuptialis, fol. 4. in ſecunda col. propterea magis dolent, quam patres de incommodo filij: ut dicit Philoſophus, & patet Prouerb. 10. c. dum dicitur: filius ſapiens lætificat patrem, filius uerò ſtultus mœſtitia eſt matris ſuæ. & Eccl. 7. gemitum matris tuæ non obliuiſcaris. Et ita pro ratione audi Tobiam. 4. capitulo dicentem, Memor enim eſſe debes, quæ & quanta pericula paſſa ſit propter te in utero ſuo mater tua. Et ideo magis a filio diligi debet quàm pater: ut per plura probat Io. Lud. de Monte Regalà

gali in tracta.de veritate contractionis fol.47. in qua re Diui.
Hiero.teſtimonium ſuper hoc finem faciet:hic iam paululum
pulcherrimorum ſpectator aſsiſtas : is enim in epiſtola 6. 3
partis de honorandis parentibus de laboribus,& prærogati-
ua matrũ hæc verba pertulit. O filij debiram impendire ma-
tribus reuerentiam quæ vobis vteri labore ſeruientes pondus
veſtri corporis tolerant atque ignotam portantes infantiam
famulatũ quendam cahibent naſcituris.illo tempore non ſibi
tantùm mater eſuriit,nec acceptos ſola digerit cibos, marer-
no victu alitur & ille,qui latet eiuſque membra alterius come
ſtione paſcuntur: vt homo futurus alterius morſibus ſature-
tur. quid ipſa memorem nutrimenta & teneræ infantiæ dul-
ces iniurias quas nutritoris affectus de ſuis parabolis lumit:
quid cibos in matre confectos,qui fœmineis manãtes ex mẽ
bris lacteum ſoluuntur in ſuccum, & inualidas fances liqui-
do ſapore perfundunt cogentem natura ſumunt infantes de
matre,quod bibant, & denre non nato hoc ſibi currentibus
labris eliciunt,quod non ſit neceſſe mordere: ſeruiunt mater
na poſteris pectora,ſeruiunt ipſis incunabilis manus,& terga
membris deuota lactantium gratos artus accipiũt:optat ma-
ter paruulum creſcere,optat cito videre maiorem:eumq; nu-
meris iuuenũ miſcere feſtinat nunquam ſibi forſitam ſeruitu-
rum.his tot tantiſq; præcedentibus factis parentibus matri to
ta debet alacriter ſeruiri:reddatur naturæ debitum, reddatur
& matri,quod debetur &c. Ex quibus oĩbus iã in conſpicuo
eſt ratio ſummi Pontificis in d.c.ex literis. quæ tota in labori
bus matris fundatur , non carere ſuffragijs : vt merito matri-
monium à matre ea de cauſa nuncupetur:exigua profectò tã
ti actus & ponderis merces:exhibet illa facta, nos via libera-
verba tribuimus,contra tex.& gl.in c.eccleſias.§. ad hæc. 14.
4 q.1.† videmus enim priuilegia verbalia derideri: vt de comiti
bus palatinis & Epiſcopis abuſiuis nullatenen. dicit Bald. in
c.1.per illum text.quis dicatur dux, vel mar. Iaſon. & Decius
in l.1.in 2.col.ff.de offi.eios.non igitur tantum dubitemus, &
hoc matri priuilegium tribuamus. ſ. vt ab ea potius quàm à
patre matrimonium nuncupemus , à qua nihil in effectu tri-
bueodo maiora accipimus: conſtat etenim lege antiqua Ro-
manorum , vt Plutar. author eſt, multum matribusfami. tri-
bui,adeo vt à viris locus illis cederetur:quamobrem veriſimi
le eſt maritos hoc illis nomen matri. honoris cauſa tribuiſſe.
Et licet aliquæ ſint quæ hos non perpetiantur labores vitiò
ſterilitatis:tamen nihilominus diſpoſitio illius tea. habebit lo
cum: & quia communiter illud in pluribus non contingit : &
ſufficit,quòd illa intentione matrimo. contrahatur, vt partus
edat:quod ſi minimè accidat,illud non officit:dicit Baldus in
l.fi. in princip.C. de ſpoo. dum alleg.l.aſsiduis. C. qui pot. in
pign.ha.& hinc eſt,quòd priuilegia dotium etiam ſterili com
petunt.vt Bart.in l.1.colum.penult.ff.ſol.mat.Et ita in hoc paſ
5 ſu videtur concludendum.† Not.1.ea iſto tea. quòd ſubroga-
tum ſapit naturam illius in cuius locum ſubrogatur:ita com
muniter iſte tex. ad hoc ſolet allegari : vt hic dicit Iaſ.ad idẽ
teat.in l.ſi eum.§.qui iniuriarum.ff.ſi quis cautio. cũ concor.
vt ibi per ſcriben.& alijs quæ in pulchro caſu citat Bal.in con
ſi.112.quæritur quid intelligantur.colum.2.lib.1.& conſi.50.
quia verba teſtamenti.in j.col.in j.parte.& per Georg.Natam
in repe.cle.ſæpè.in 15.colum.de uerb.ſignifi.& iſtam regulam
ſequitur etiam Iaſo.in §.item ſeruiana.nu.101.& in §. ſed iſtæ.
nu.39.in §.actionum.nume.24.ſuprà eo. Ampliatur iſta regu-
la vltra docto. Primò , quòd procedit etiam in ſubrogatione
reſpectu nominis: nam ſi ſubrogato idem nomen impoſitum
fuerit , idem per omnia reputatur : vt eſt text.not.l.filiæ.§.fin.
ff.de condi.& demon.vbi eadem ancilla reputatur,ex quo no
men idem imponitur.quem tex.dicit non eſſe alibi Soc.ibi.&
in notabili caſu tradit Deci.in conſi.77. non leuis. nume.3.in
ſecunda parte.& per hoc dicit idem Decius in c. 5. in 5. colu.
de præben.nouiter impreſsis, quòd ciuitas Conſtantinopoli-
tana dicitur communis patria ſicut Roma , & eadem ciuitas
reputatur,ea quo idem nomen illi impoſitum fuit. & ex hoc
infert vnum poſt Bal.in rubr.C.qui accu.in fi. ꝙ ſicut forenſes
Romæ dicentur eſſe de populo illa ratione : quia eſt cõis pa-
tria,eodem modo & in Conſtantinopoli.quod eſt notandum
ad declarationẽ,& extenſionẽ rex.& doc.Bar.in l.Roma.ff.ad
municipa.Et eodem modo Venetię hodie poſſunt dici cõmu-
nis patria:vt dicit Cu.in conſi.72.viſis pactis.in fi.& rationem
aſsignat Fulgoſius in conſi.62.ſtante ſtatuto in 2.colu.Sed ta-
men iſta illatio mihi non ſatisfacit:quia licet verum ſit, quòd
Roma ſit communis patria propter excellentiam vrbis: iſtud
tamen priuilegium non reperitur conceſſum alteri ciuitati ;
neque eatendi poteſt ex identatitate rationis.c.ſanè.de priui.
le.Vel melius dicas, quòd Roma ideo dicitur communis pa-
tria non reſpectu vrbis,ſed propter reſiſtentiam Imperatoris
& nũc Papæ : & ideo prærogatiua non competit Romæ illis
abſentibus:vt tenet Feli.poſt communiter omnes in c.fi.in 14.
col.in glo.fi.de fo.compe. & iſto reſpectu nemo dicitur foren
ſis Romæ: vt dicit Rochus Curtius per plura adducta per eũ
in c.fi.in 27.col.de conſuet. Et hinc vulgo dici ſolet, quòd vbi
eſt Papa,vel Imperator ibi,eſt Roma,& communis patria : vt
dicit Inno.in c.expoſuit.de dilatio.& idem Inno.& Moder.in
capitulo, ego N.de iureiurand.& Bald.in l.prima.§. ait præ-
tor.ff.pe poſtu.Abb.in c.dura.de cri.fal.ſic ergo illud quòd ſit
communis patria non eſt prærogatiua vrbis , ſed perſonæ. &
ideo ſi Papa hodie Bononiæ reſideret , ibi diceretur cõmunis
patria,per ſuprà dicta.pro quo vlterius facit iſtũ notabile Bal.
in l.ſed & milites.§. ſed & ignominia.ff.de eaceptu. quòd li-
cet infamis poſsit eſſe procurator.§.fi.infrà de eace.tamen di
cit ipſe illud non habere locum in ciuitate Romana , quæ ibi
eſt vbi reſidet Princeps. cùm igitur tale priuilegium commu
nis patriæ propter præſentiã Principis concedatur , non ma-
gis in hoc ciuitas Conſtantinopolitana conſequitur propter
nomen Romæ,quam aliæ ciuitates etiam longè inferiores. &
ſic ſubrogatio nominis tali caſu nihil operabitur : & per hoc
dictum Decij,& ſequacium non videtur uerum: & per iſta ẽt
poterunt declarari,ea quæ idem Deci.dicit in c.meminimus.
de appella. regula tamen de ſubrogatione nominis , licet in
iſto exemplo dubitabilis reddatur: tamen eatra iſtum caſum
eſt in ſe vera.& ideo de iure antiquo filiis nomina parentum
ſuorum imponebantur: quia cenſebantur quodammodo ſub
rogati in locum parentum quorum perſona eadem cenſeba-
tur:vt probat text.in capit.olim iuſſus.8.quæſtio.j.& l.cum fi-
lius.§.pater.ff.de leg.2.& tea.ſingularis in l.vxorem.ff.de ma.
teſta.qui probat vnum,quòd ſi poſthumus vocetur eo nomi-
ne quo pater,præſumitur ea hoc eius filius,quod dicit non eſ
ſe alibi Bald.in c.tuam.in 2.col.de or.cog.nam talis ſubroga-
tio arguit identitatem.vt dicit tex.in d.l.filiæ.§.fi.iuncta.l.ſciẽ
dum.ff.de legatio. ſecunda regula tex.noſtri ampliatur habe-
re locum in vltimis voluntatibus & actibus pijs etiam reſpe-
ctu pœnæ. eaemplo , vt ſi teſtator dedit formam diſtributio-
ni legatorum piorum.ſ. vt fiat cum conſilio Prioris Fratrum
Prædicatorum,& eaecutor deceſſerit, vel negligens fuit intra
annum,quo caſu eius loco ſucceſsit Epiſcopus , iuata ea quæ
notantur in c.tua nobis.de teſt. talis Epiſcopus ex quo cenſe-
tur ſubrogatus ,tenebitur Prioris conſiliũ adhibere:aliàs non
valebit diſtributio.Ita dicit notabiliter Bal. in l.ſi puellam. in
fi.alibus verbis.C.ſi mã.ita fue.alie.vt ma.quod putat Bal. me
moria dignum. Et multum commendat Feli. vbi hoc dictum
multis ſimilibus ornat,in c.cùm acceſsiſſent.in 7.colum.verſ.
ex hoc dicto.de conſti.& c.cùm dilecta.in 16.colum. verſicu.
amplia 7.de reſcrip.& prius Alexand.in l.prima.§. hæc actio.
in apoſtil.ad Bartol.ff.ſi quis teſt.lib.eſſe iuſ.fue. Et per iſta li-
mitantur & declarantur plura dicta quæ congerit Decius in
6 l.factum ſuum.§.in pœnalibus.ff.de re.iud.† Tertiò per regu-
lam iſtius text.dicit Felin.in c.eccleſia ſanctæ Mariæ.5.colum.
verſic. & retenta. de conſtitu. quòd clerici in bonis patrimo-
nialibus non gaudeant priuilegijs clericorum , niſi in caſi-
bus a iure eapreſsis:vt tenent omnes in capitu.ſi diligenti. de
fo.comp.cum ſi.tamen illa regula non habet locum, quando
clericus fuiſſet ordinatus ad titulum patrimonij : quia tunc
patrimonium cẽſetur ſubrogatum in locum beneficij : & per
conſequens ſapit naturam eius &c. vt in teat. h. d. Sed iſtud
dictum non videtur ſine dubio : quia iſta ſubrogatio patri-
monij non reperitur in iure, quod ſit in locum bonorum ec-
cleſiæ,ſed potiùs ad eaonerandum Epiſcopum ab obligatio
ne,qui ordinatis tenetur dare vnde viuant,vt in c.accepimus.
de ætate & qualitate. & hoc probat text. io capitulo, Epiſco-
pus.in illa eaceptiua,Niſi,de præbend. & licet Decius vtrobi-
que contrarium teneat,non tamen ad iſtam rationem reſpon

det:dicit enim quòd aliàs illa intitulatio nihil operaretur:ſed ad hoc reſpondet Abb. in capitulo, tuis. de præbend. quòd ſatis operatur ex quo per illam ſatisfit iuri. Nec obſt. quòd Decius replicat contra Abb. quòd eodem modo ſatisfieret iuri, ſi ordinarius haberet unde viueret, licèt non fuiſſet ad titulũ patrimonii ordinatus: quia hoc eſt falſum: quia habens patrimonium nihilominus petere poteſt ab epiſcopo, vt ſibi beneficium tribuat vnde viuat: ca quo nemo tenetur ſuis ſtipendiis militare. c. cùm ex officii. de præſcrip. & qui altari ſeruit, debet de altari viuere. c. cùm ſecundum. de præbend. & ideo habens patrimonium, ſi ad illud non eſt ordinatus, licitè poteſt reſeruatum patrimonio de fructibus beneficii uiuere: ut tenet Abb. & ibi latè And. Sicul. in c. poſtulaſti. de reſcri. Felin. in c. ad audientiam. in princ. de præſcrip. & idem Andr. Sicul. in tract. de præſtan. Cardi. in 6. q. principali. ja. partis. † Quartò
7 per iſtam regulam dicit Andr. Sicul. in conſil. 2. incip. ſapienter. col. fin. in ſecundo vol. quòd commendatarius abbatiæ, cenſetur verè Abb. ea quo in locum illius ſubrogatur. & ideò refert, quòd diſpoſitio. c. quoniam Abb. extra de offic. deleg. habebit locum in commendatario. Adde pro iſta opin. bene facere quæ dicit Abb. in cap. cum illorum. in glo. per Abb. de ſen. exc. vbi vult quòd idem iudicatur de præpoſito loco Abb. quod de ipſo Abbate.

Tamen iſtud dictum mihi videtur dubitabile ex eo, quia iſta regula quòd ſubrogatus ſapiat naturam ſubrogati, intelligitur ſecundum omnes quò ad naturam primordialem, per l. item veniant. §. cum prædiximus. ff. de peti. here. cum ſi. vt infrà ſuo loco dicetur: ſed commendatarius non ſapit naturam primordialem: ergo non eſt vera ſubrogatio, neque erit verus Abb. quòd ita ſit, probatur aperta ratione: primo, quia verus Abb. habet titulum: nã p legitimam electionem creatur: vt in cap. cum ad noſtram. cum c. ſeq. de elec. & c. nullius. eo. titul. lib. 6. & ille dicitur verè prælatus: vt in c. 2. de iudi. & ibi not. Deci. in 2. no. Item dicitur ſponſus Eccleſiæ, ſicut Epiſcopus, vt tradit Inn. in c. quia propter. in prin. de elec. ſequitur Bar. in l. ſi ita quis. §. is cui. in fin. ff. de leg. 2. & facit fructus ſuos: vt in cap. præſenti. de offic. ord. li. 6. & omnia iſta dicuntur neceſſaria requiſita & de natura primordiali talis dignitatis: ſed in commendatario illa non concurrunt: quia non eſt prælatus vt tenet glo. communiter approbata in cap. nemo deinceps. in verſi. commendare. de elec. li. 6. item non facit fructus ſuos talis commendatarius: vt ibidem dicit gloſſ. cum non dicatur prælatus: & tenet Innoc. in c. dudum, ſecundo, de elec. ſed cuſtos vel ſimplex miniſter dicitur: vt latè probat Angel. in conſilio 35. incip. quidam nobilis. quem ſequitur Alexan. in l. Lucius. in apoſtil. ad Bar. ff. depoſi. & latiſsimè reaſſumit Roma. in conſi. 350. in caſu propoſitæ conſultationis. per totum. vbi videas. Patet igitur quòd illud dictum Adr. Sicu. non eſt verũ: nam licèt commendatarius ſubrogetur: in locum prælati, nõ tamen per eandem viam per quam naſcitur dignitas principalis, ſed de iure ſpeciali: quo caſu non debet cenſeri idem cum primo: vt tradit notabiliter Felin. in c. cum olim in 3. colum. ver. ad 10. q. de ma. & obe. Et per hoc infertur, quod diſpoſitio. d. c. quoniam Abb. de offic. deleg. non habebit locũ in commendatario, cum text. ibi de Abbate ſimpliciter loquatur, & ſic de vero & proprio, non de accidentali: ar. c. pen. de ſen. ex com. & l. 1. §. hoc interdictum. & ibi Bar. ff. de fonte. Neque etiam ob. dictum Abb. in d. c. cum illorum, quia licet illud dictum magis clarè per ipſum approbetur: tamen non procedit niſi quò ad præeminentiam præpoſiti certo caſu, non autem generaliter per viam ſurrogationis; vt patet ex adductis,
8 per Bald. qui contrarium in propoſito tenet in conſilio 335. incip. Archidiaco. in 3. parte. & ideò dicit idem Bald. in l. ſed & ſi §. prętor ait. in verb. ſemper, quòd licet vicarius epiſcopi repræſentet illius perſonam: non tamen debet honorari ſicut Epiſcopus. & per iſta iuſtificantur ea quæ dicit Decius, in ca. ſanè. de offic. deleg. circa dictum Bartoli in l. filius. ff. de legatio. qui volebat, quòd vicerector debet vt rector honorari: de quo dicto diſtinguit Ioan. Bap. de Sancto Seuerino in repet. l. diem functo. in 44. q. ff. de offic. aſſeſſu. Ex iſtis igitur habes declarationem ad regulam text. noſtri, quòd ſurrogatus ita demum ſapit naturam illius in cuius locum ſurrogatur, quando omnes qualitates deductæ ſunt in ſubrogatione per eandem viam communem: ſecus ſi per viam ſpecialem: per doct. & exempla Feli. in d. c. cum olim. & per hoc etiam confunduntur dicta eiuſdem Feliu. in c. cum olim in pe. col. ver. quo autẽ nomine. extra de teſti. vbi per iſtam regulam volebat, quòd quando per negligentiam prælati alius agit, debet agere nomine eccleſiæ ſicut prælatus. Nam ſupra dicta faciunt in contrarium & dictum Bart. in l. 1. C. de bo. ma. quem ipſe alle. pro ſe. Et per hoc etiam confunditur dictum Andr. Sicul. in ca. ad audientiam. il 2. de reſcriptis. vbi per regulam iſtius text. dicit quòd appellatione beneficii venit penſio propriè & ſtrictè. nã illud eſt falſum, cùm non ſubrogetur penſio in locum beneficii per eandem viam. nam habens beneficium tenetur ad officium diuinum: ſecus in habente penſionem: vt tradit Ioann. Bap. de Sancto Seuer. in tract. penſionum, nõ impreſſo, in 12. q. vbi alias differentias ponit. & in ſpecie illud dictum And. Sicul. reprehendit Io. de Selua in tract. beneficiorum in 3. q. primæ partis poſt Feli. in d. c. ad audientiam. in prin.

Quintò, per iſtam regulam dicunt quidam nouiſsi. non incelebres, videlicet quidam Ioan. Leciſier Pariſien. in nouo tracta. de primogenitur. q. 24. fol. 38. in 4. colum. quòd hodie omnes clerici vti poſſunt iure primogeni. Mouetur iſta ratione: quia de iure diuino veteris teſtamenti omnes primogenitus ea mandato Dei efficiebatur ſacerdos: vt patet Exod. 13. 22. 23. ca. in quorum locum hodie preſbyteri noſtri ſucceſſerunt. vt patet in capit. cleros. §. presbyter. 21. diſt. cùm igitur iſti ſunt in locum ſacerdotum veteris teſtamenti ſubrogati, ergo debent habere naturam illorum in quorum loco fuerunt, ſubrogati per regulam iſtius text. ſed illi habebant ius primogenituræ: ergo & iſti. Ita dicit præfatus doct. & ſi eius dictum eſt verum, eſt maximi momenti propter ſtatuta plura, & diſpoſitiones terrarum quibus cauetur quòd ſtantibus pluribus filiis primogenitus ſuccedat: & ita communiter obſeruatur in regnis, ne domus regalis per plures extenuetur, & minuatur ſceptrum. Tamen mihi iſtud dictum nullo pacto videtur verum ex eo, quia illud ius primogenituræ quod antiquis ſacerdotibus & Leuitis veteris teſtamenti competebat, non ideo illis concedebatur, quia ſacerdotes: ſed quia primo nati: & ſic ex eo quia primus vuluam matris aperiebat, & illud Domino offerebatur: ſic ergo illud priuilegium ſiue prærogatiua ratione natiuitatis competebat quæ fortior reddebatur per aſſumptionem ſacerdotii. Per hoc tamen ſi ſacerdotium non erat, non deſinebat prærogatiua primogenit. quæ ea natiuitate cõpetebat: ut patet Gene. 25. & 43. c. & Exo. 12. c. & tradunt omnes doct. in c. licèt. per text. in fin. extra de voto. & in c. quam periculoſum. 7. q. 1. & tradit Petr. de Anch. in conſil. 84. col. fin. & latius per Oldra. conſilio. 224. iſtæ ſunt allegationes. per totum, per Bald. in l. cum antiquioribus. in 5. colum. C. de iu. deli. per Alexand. & alios in l. is poteſt. ff. de acqui. hære. & per doc. in c. grandi. de ſup. neg. præla. li. 6. Concludo ergo ꝙ cum ius primoge. ex priori natiuitate competat, quòd clerici noſtri temporis ita demum illo potientur, ſi primo nati fuerint: Nec obſt. quòd fuerint ſubrogati in locum ſacerdotum veteris teſtamenti: quia reſpondetur eſſe verum quò ad miniſterium diuinorum, non autem quo ad ius primogenituræ, quod eſt ex natura primordiali: & ideo clerici hodierni, ſi primo nati ſunt, non poſſunt dici ſubrogari quo ad iſtud ius, quia regula text. noſtri quo ad hoc, vt procedat, debet in ſubrogatione concurrere natura primordialis, vt ſtatim dicetur. Quæ ſi concurrat, habebit locum ſubrogatio. ſuper quo tamen cogitabis. Sextò per iſtam regulam arguit Calca. in conſil. 11. inci. quod non præſumatur. in 9. column. numero. 15. quòd ſicut poteſt peti ſupplementum legitimæ ſi minus legitima relinquatur, ita poteſt fieri ſuppletio dotis, ſi minor ſit data. Ratione mouetur: quia dos ſubrogatur in locum legitimæ
9 ut ibi latè probat: ergo ſubrogatus debet habere naturam illius in cuius locum ſubrogatur. Et hoc idem tenet Fauianus de Monte in repe. Authen. nouiſsima. fol. 8. in 4. col. Tamen aduerte quòd iſtud dictum uidetur dubitabile ex eo, quia vidimus ꝙ per pactum poteſt præiudicari doti: nã pater dotando filiam poteſt incontinenti paciſci, ſiue pacto conſentiente filia, ſiue per ſtipulationem dotem ſibi reddi ſolu. mat. & non filiæ, & ſic poteſt illi præiudicare: ut in l. quoties. ff. ſolu. mat. tradit Bar. in l. poſt dotem. eo. tit. facit. l. uxorem. §. teſtamẽto.

ff. de

ff. de leg. 3. & l. ſi.C.de do.promiſ. Secus autem in legitima:
quia ſiue filia conſentiat,ſiue non, nullum pactum valet in le-
gitima: vt in l. ſi quando.§.illud.C.de inoffi. teſta. & tamen ſi
dos fuiſſet ſubrogata in locum legitimæ, idem dicendū eſſet
in dote,quod in legitima.Alia differentia poteſt colligi ex di
ctis Bald.in l.ſi.C. de dot.promiſ.Præterea quia videmus ꝙ de
legitima non poteſt detrahi falcidia.l.ſancimus.C.de inof. te.
ſecus tñ de dote.l.2.§.idem quærit.ff.de dote prælег.tenet gl.
in l. tali.in prin.ff.de iur.do. præterea habens legitimā nō ha
bet amplius regreſſum ad bona paterna.l.qñ. & d.l.ſcimus.
C.de inof.teſta.quia illa eſt pars debita iure naturæ,qua con-
tenta eſſe debet: & ideò amplius non auditur.l.ſi mater. ff.de
de inoffic.teſt.& tamen filia habens dotem habet regreſſum
ad bona paterna,non obſt. quòd feciſſet pactum de non ha-
bendo: vt in l.pactum,quod dotali.C.de colla. item legitima
debetur filiis iure naturæ.c.Rainaldus.de teſta.ad quam præ-
ſtandam pater cogitur iure actionis:aliàs rumpitur teſtamen
tum:& tamen pro dote pater non tenetur iure actionis,ſed of
ficio iudicis.l.qui liberos.ff.de rit.nup. tenet Bar. in l.obliga-
mus.§.lege.ff.de actio. & oblig.Item videmus, ꝙ pater filiæ
naturali tenetur relinquere partem iure naturæ, quæ cōis eſt
omnibus filiis.authen.licet.C.de nat.lib.& tamen dotare filiā
naturalem non tenetur:vt l.vxorem.§. pater naturalis. de leg.
2.item legitima in vita patris peti non poteſt.l.Papinianus.ff.
de inoffi.teſta.firmat Lau.de Pala.in tract.quod extantib. ma-
ſcu.in 5.col.ſecus tamen eſt in dote: vt ibi per eum.Plures a-
liæ differentiæ poſſent excogitari quas breuitatis cauſa omit-
to. Niſi ad primum dicamus,quòd tali caſu modicum fiat ꝑ-
iudicium filiæ in dote ex tali pacto, cùm poſsit ſibi ſubueniri
per remedium.l. ſi. C.commu.vtriuſque iud. Et pater vel hæ-
res eius tenetur eam redotare, iuxta auth. nti. ſed quamuis.
C.de rei vxo. actio.Sed hoc non valet: quia per mortem filiæ,
in hoc ſibi præiudicium faceret: quia ſaltem liberè non poſ-
ſet diſponere de dote:quod multū conſideratur, vt tenet Bar.
in l.2.in prin.in 3.col.verſi.2.oppo.ff.ſo.mat.dum alle.tea.in l.
ſin.ff.de vſu.& ha.& §.præterea.infrà,iſto tit.Vel dicas quòd li-
cèt inter legitimam & dotem ſit aliqua differentia,ex quo ta-
men in pluribus aliis concordan.non impeditur regula,quòd
ſubrogatus ſapiat naturam illius in cuius locum ſubrogatur,
ita in terminis noſtris de dote & legitima reſpondet Paul. de
Caſt.in alio tamen caſu,in conſil. 73. inci. licet iſta domina.
col.ſi.in j.li.quod errore eſt repetitum in eo.volu. conſi. 265.
Tamen ego dubito an plures ſint caſus in quibus concordēt
dos & legitima, quàm in quibus probatum eſt diſcordare: &
ideò cogita. Septimò per iſtam regulam dicit Soci. in conſil.
112.incip.multum abundè.in penult.col.in 2.vol.quòd ſtante
ſtatuto,quòd contractus minorum non valeat, niſi fiat in præ
ſentia & cum conſenſu conſanguineorum, ſi per minorem cō
ſtituatur procurator cum dicta ſolennitate ille procurator de
bebit omnia obſeruare quæ ipſe minor tenebatur, ex quo cen
ſetur ſubrogatus in locum illius. Ita dicit ibi Socin. & ſuper
hoc dicit conſuluiſſe genitorem ſuum. Et iſtud idem dictum
ante ipſos pro notabili commendat Ioan.Bapt.de Sancto Se-
uer.in rep.l.cunctos populos ſo.14.in 2.col.& in auth. ſacra
menta puberum. C.ſi aduer.ven. & Aret.in l. mutuum. in vlt.
col.ff.de acq.hære.& Hipp. de Marſi.in rep.rub.C. de proba.
col.71. Sed contra iſtud dictum facit dictum Bald.per illū
tex.in l.ſi pupillorum.§.j.ff.de re.eorum.vbi dicit, ꝙ ſi eccle-
ſia obligauit prædium cuidam creditori cum decreto epiſco-
pi,ſi creditor poſtea vendat ſine illa ſolennitate,valet & tenet
10 actus:quia ſufficit per illū tex.ꝙ.à principio interuenerit ſo
lennitas.Ad idem facit dictum Bar.in auth.hoc ius porrectū.
col.ſin.verſ.quæro pone.vbi alle.d.l.ſi pupillorum. §. j. ſequi-
tur Andr. Sic.in c.nulli.col.pe.de re. ec. non alie.& in termi-
nis eſt deciſio Are.in contrarium in §.hæres quoque.ſuprà de
obli.quæ ex quaſi contract.rationibus de quibus ibi per eum
& plura adducit Iaſ. pro & contra in l.j.§.item acquirimus.in
s.& 2.col.ff.de acq.poſ.poſt Soci.ex quibus patet ꝙ iſte arti-
culus eſſet diſputabilis , ſed quantum attinet ad propoſitum
noſtrum.prima opi.eſt communis.
Octauò,per iſtam regulam dicit Iaſ. poſt Aret.in l. poſsideri,
1.col.nu.11.ff.de acq.poſſ.quòd ſicut creditor ex forma ſtatu
ti poteſt facere capi perſonaliter debitorem:ita etiam poteſt
facere ceſsionarius qui eſt vtilis dominus:quia tali caſu vtile
dominium ſubrogatur loco directi. Vt declarat Bal. in l. pe
diuerſas. in 10.q.C.man. & alleg.pro hoc tex.in §. reliquum,
ver.vnde conſequens.in authen de hære.quæ ab inteſta.vbi in
materia correctoria filius fratris,qui ſubrogatur loco fratris,
ita excludit fratrem consanguineum ſicut excludit frater . Et
prætermiſsis multis aliis deciſionibus, quas inferius remiſsi-
uè complectar,vnam inter alias non duxi omittendam, de
qua facit hic mentionem Iaſ.videlicet ꝙ ſtante iſta regula, ꝙ
ſubrogatus recipit omnes conditiones & qualitates ſubrogā
tis,ex hoc deciſio Bal.in l. Parabolani.C.de epi.& cle. & Bar.
in l. j.C.de prin.agē. in re.li,12.redditur firmior , dum volunt
per iſtam rationem,ꝙ doc.deſtinatus ad legendū non poterit
11 ſubſtituere,eo caſu quo poſsit,ſcholarem,licèt doctum:† ſed
alium doct.ex eo,quia in ſcholari non poterit verificari ſubro
gatio ſiue ſubſtitutio. Et iſtud dictum Bal.ſequitur And. Sicu.
in c.ſi. §.his autem.de offic.dele.& Feli.in c.1.ver. & aduerte.
de ſum. Trini.Hyp.in repe.rub. C.de probat.& Moder. in tra
cta. de doctori. in 4.parte q.1.& Ioan.Bap.de S.Seue.in trac.
de debitori.fug.in 4.prin.q.& alij,plures,quos breuitatis gra
tia omitto. Tamen mihi videtur quòd iſta deciſio non ſit tuta
præſupponendo prius vnum,quòd gradus doctoratus eſt quæ
dam prærogatiua ſiue authorizatio vel declaratio , qua quis
dignus & doctus reputatur: ita dicit glo.in ver. ſequentes. in
cle.2. de magiſtr. Et ſic gradus doctoratus in docto & perito
homine eſt quoddam accidens: vt probatur ex not. per Bald.
in proœ. Digeſtorum.& in l.iudices.vbi Bar. C. de dign. libr.
12. nam gradus ille dicitur quædam nobilitas: vt dicit Alexā.
in addi. ad Bar,in l.j.C.de dig.lib.12.& Bar. Bologni. in repe.
authen.habita.C.ne ſi.pro pa.in 11. col.vbi hoc latius probat
& Bonus de Cur.in tract.nobilitatis,in tertia parte nu.65. Sed
nobilitas eſt quoddam accidēs quod adeſt & abeſt præter ſu-
biecti corruptionē:vt in c.primo.& ibi glo.in verbo ingenuus
extra de purg.cano.& in c.ſcripſi.& ibi gl.17.q.2. & habetur
in d.l.j.& latè probant.d.Mod.in tract.nobilitatis.Quod etiā
vlterius ſuadetur:quia doctoratus eſt quædā dignitas: vt in c.
quantò.de magiſt.tenet Alex.in conſi.15 col. ſi.in 1.uol. ſed di
gnitas eſt accidens & quædā prærogatiua quæ extrinſecus ac
cedit: vt tradit Abb.in c.de multa.de præb.& in c.cū acceſsiſ
ſent.de conſti.igitur,&c.Hoc igitur præſuppoſito,dico tibi, ꝙ
ſi doctor legens qui aliàs pōt per ſubſtitutum legere, ſubſti-
tuat ſcholarem doctum ꝙ talis ſubrogatio valebit: nam licet
non ſit doctor,illud nō conſideratur:quia ex quo ille gradus ē
accidentalis:vt ſuprà probatum eſt, talis ſubrogatus non de-
bet ſapere naturam accidentalem, ſed primordialem, ſecun-
dum communem opin. per glo.in l.certi condictio. in prin.ſi
cer.pe.vt dicetur inferius.ſed natura primordialis in doctore
eſt doctrina, & ſcientia quæ conſiſtunt in animo,non gradus
ergo ſi illa concurrit in ſcholari,ſatisfactum eſt ſubrogationi:
& ſic iſta regula retorquetur contra Bal.Iaſ.& ſequaces. Sua-
detur hoc per dictū Abb.in c.cūm quæ.in pe.col.de iudi. ubi
dicit quòd ipſe dū erat ſcholaris,legit tāquā ſubſtitutus à do
ctore ſuo. Et ſic pro expedito tenet Abb.ꝙ hoc fieri poſsit.vbi
induſtria & interpretandi peritia in ſcholari concurrent. Etiā
pro iſta opi. facit glo.iuncto text.in l.quiſquis.C.de epiſco. &
cler.Tamen non recedendum eſt à communi opin.quam vltra
prædicta tenet Alex.in l.ſtipulationes commodiſsimè,in prin
ci.de verb.obli.& in l.j.§.hæc actio in apoſtil.ad Bar. ff.ſi quis
teſta.lib.iuſ.fue.Corſetus in notabilibus ſuis, notabili 325 .in
verbo,ſubſtitutus.And.Sicu.in proœ.cle.in 9.char. & Io.Bap.
de ſancto Seuerino in repe.l.diem functo. in 44.q.ff. de offic.
aſſe.& Are.in l.nemo.in 3.col.ff.de duo.re.ubi hoc per autho
ritates probant. faciunt ea quæ tradit Feli.in c.cum acceſsiſ-
ſent.in 7.col.de conſti.cū ſi.Non obſt.quòd doctrina & ſcien-
tia dicitur de natura primordiali: quia hoc eſt falſum,ſed eſt
de accidentali & extrinſeca qualitate: ut glo.magiſtra.cōiter
approbata in c.ſi fortè.in verſi.ſcientiæ.de electio.libro.ſexto.
quam ſequitur Fel.in c.propoſuiſti.in 3.col.de probat.& in c.
ſi.in 2.col.& ibi latè Bal.de præſump.Neque ob. dictum Abb.
quia illud poteſt intelligi pro paucis diebus: ut tenet Io.Bap.
de Sanct.Seue.in d.trac.de debi.fug.in.3.q.in.ſi.uel quod hoc
factum fuerit propter eminentem uiri ſcientiam propter quā
regulæ iuris tranſgrediuntur: ut dicit Bal.in l.ſed & reprobari

§.ſi enim. per illum tex.ff.de excu.tu. Et per hoc dicit Andre. Sicu.in c.cum vigeſimum.in 7.col.de offic. deleg. quod dominus Io.de Imo. præceptor ſuus fuit admiſſus ad legendú ius canonicum de manè in ciuitate Bononien.Non obſt.quòd ibi ſit ſtatutum quòd nullus forenſis poſsit ibi regere cathedram de manè: & hoc idem repetit Barb.in proœ.clem.in nono & decimo fo.per totum ſecundum impreſsionem paruam. & in trac. de præſtan. Car.in j. q. j.partis.col.15. & alibi ſæpè concl. per iſtam regulam.dicit Are.in l.ſciendum. in 6. col. ff.de verb.obl. quòd quando contractus innominatus ſubrogatur loco contractus nominati,non habet locum in eo pœnitentia ſicut in contractu nominato. alleg. inter alia text. in l.j.C. de rerum permuta. & ibi Bald.Tamen circa iſtud dictum multú diſceptant ibi nouiſsimi Taurinen. videlicet, quidam Claudius de Aquis vbi ferè per vnam integram colum.hoc diſcutit.Sed ſatis eſt quòd dictum Aret.eſt magis commune. Alias plures deciſiones pro ornamento iſtius regulæ reducerem, niſi me iam vinci in hoc exiſtimarem:ne plura præter inſtitutú congererem: & ideò plures alias quæ hìc extendi poſſent, remiſsiuè complectar: videas igitur ad iſtam regulam vltra prædicta aliam deciſionem notabilem quam ponit Soci.in l.cú ſi filiofa.in fi.ff.de leg.j.& in l.j.in 3.col.verſ.confirmatur. ff. de vulg.& pup. poſt Areti. ibi & Bar. in l.iuris gent. §. quinimo. num.8.ff.de pact. & Iaſ.in l.ſi is qui pro emptore. nu. 390. ff. de vſuca.& in l.ſi grege. col.pen. nu.11.de leg.j.& in l. ſi hæredis ſeruus.col.j.in 2.not. eod.tit.& in l. ſi ſeruus plurium. §.j. in 2.not.eod.tit.& in l.licet Imperator.in 5.col.in 9.nota. eodem tit.& per Decium poſt Abb.in cap.paſtoralis. in pen. colum. verſic.ſucceſsiuè.de excep.per Andr.Sicul.in c.in literis.in 5. col.num.33.de offic.delega.per Ioan.de Ana. in c. Archiepiſcopatu. de rapto.in princ.per Signorolú de homo. in conſi. 74.num.7.& in conſi.100.num.8.& in conſi.167. num. 20. & conſil. 251.& per Georgium Natam in repe. cle. ſæpe. in 15.col. de verborum ſignific.Alexan. in §.morte. columna prima.ff.de oper.no.nun. & Ang.in conſi. 112.& conſil.237. Albertus Brunus in conſi.10.uiſa quæſtione.in 3. col. & conſi. 11.in cauſa.col.fin.& Saly.vbi quandam diſtinctionem ponit in l. 1. §.ſed ſi ignoramus.nu.2.C.de rei.va.act. & aliam facit Bar. magiſtralem.in dict.l.j.§.hæc actio.ff. ſi quis teſt. lib.eſſe iu.fue.& pleniorem diſtinctionem in iſta materia facit Henricus Boich, celebris doctor antiquus in c.eccleſia.in prima diſtinctione. vt lit. pen. quem multum commendat & ſequitur Soci.in conſ.93. eleganter.in fi.in tertio vol.

Limitatur modò iſta regula communiter per doct. vt hic Iaſ. refert procedere in natura primordiali quam ſapit ſubrogatus: ſecus in accidentali.Iſtam limitationem ſequitur etiam Socin.in conſil. 151. conſideratis.in 2.col.j.libro, & in tract. regularum. 385.fal.j.& tenet idem Iaſo.in l.poſt dotem.in 6. col.num.28.ff.ſol.matri.& per hoc ſolet allegari text. in l.ité veniunt. §. cum prædiaimus. ff.de petitio.hæreditatis.

Tamen iſta limitatio, licet ab omnibus approbetur:tamen mihi non ſatisfacit ex eo,quia confunditur per tex. noſtrum, in quo nulla fit differentia de natura primordiali & accidentali, ſed generaliter actio ex ſtipulatu ſubrogata in locum rei vxoriæ capit vtranque naturam.Probatur, quia accipit naturam bonæ fidei, & tamen eſſe bonæ fidei vel ſtricti iur. eſt de natura accidentali & non primordiali vt concludit idem Iaſ. ſibi contrarius in l.certi condictio.in prin.ff.ſi.certum peta. & ibi communiter hoc tenetur, & probaui ſuprà in §.proxi.ponderando ibi text.& hoc vlterius ſuadetur per glo. notabilem. in §.actionum.in verb.permutatione. ſuprà eodem. vbi gloſſ. vult vt actio in factum,quæ ſubrogatur loco actionis præſcriptis verbis in illis duobus caſibus, in quibus eſt bonæ fidei, non dicitur bonę fidei:& idem dicit de certi condictione, nó alia ratione, niſi quia illud eſſe bonæ fidei eſt quædam qualitas ſiue accidens quod ſubrogatus non capit:aliàs ſi fuiſſet de natura primordiali,nemini dubium eſt,quòd ſubrogatus ſaperet illud:vt omnes fatentur.Et pro iſta opinione bene facit textus in l.pri.§.belliſsimè.& §.ſi quis ſub conditione.ff. vt lega.no.capitu.doct.Barto.in l.videamus.§.ſi actioné.ff de vſur. l.ſi ita ſtipulatus.eod.titu.in quibus iuribus probatur quòd actio ex ſtipulatu ſubrogata loco actionis bonæ fidei, recipit omnem eius naturam. Non obſt.text.in d.l.item veniunt.§.cú

12 prædiaimus, quia ibi petitio hæreditatis non † ſubrogata in locum legis Aquiliæ non capit naturam accidentalem eius, videlicet ne poſsit ad duplum agi:quia illud prouenit ex pœna: quo caſu ſecundum regulas communes proditum eſt, ꝙ diſpoſitio quæ comprehendit aliquos caſus non recipit caſus continentes pœnam:quia ſunt diuerſæ naturæ:argum.l.ſi præſes.ff.de pœnis.tradit Bart.in l.in teſtamento.& in l.multa. ff. de condition. & demonſtr.cum concord. vt per Decium qui latè hoc probat in l.factum. §.in pœnalibus.ff. de regulis.iu. Et hoc eſt quòd lex vel conſtitutio quæ aliás extéditur ex identitate rationis:nunquam extenditur reſpectu pœnæ:vt per plura probat Iaſ.in l.cum quidam.in ſecunda colum.verſi.ad iſtá regulam.ff.de liberis, & poſthumis.Secundò iſta regula limitatur vltra doctores hìc procedere, quando ſubrogatio fit in locum extinctæ penitus actionis: & ita procedit iſte text. ſecus verò ſi actio prima duraret: quia eſſet potius accumulatio quàm ſubrogatio: ita iſtum textum declarat Iaſon in lege certi condictio.in ſeptima columna. ff. ſi certum petatur. Sed aduerte quia contrarium ibi tenet Angel.& Rom.& ultra ipſos.contra iſtam declarationem faciút ea quæ adducit Pau. de Caſtro.in conſilio. 164.in præſenti cauſa.in quarta colum. in ſecundo nolum.dum alleg.l.cum filius. §. hæres meus. de legatis ſecundo. ubi concludit quòd aliquid poteſt ſubrogari in locum alterius extantis, & illud dictum Pau. de Caſtro approbant Moderniores in tractatu de primogenitura. in uigeſimaquinta quæſtione. lib.primo.uerſi. quadrageſimoquarto. in ſecund.colum.Et pro iſta parte eſt text.qui ſolet ad illá regulam communiter allegari,in l.ſi eum.§.qui iniuriarum.ff. ſi quis cautio.Vbi fit ſubrogatio: & tamen prima actio iniuriarum ibi durat. Et pro iſta parte etiam ultra ipſum contra iſtá limitationé facit doctr. Bar.in l.filius.ff.de leg.ubi cócludit ꝙ
53 uicerector † ſubrogatus ab uniuerſitate in locú rectoris,recipit oés qualitates rectoris in cuius locum ſubrogatur: & tñ rector nó erat extinctus:qa aliàs crearet rector nó uicerector, & illud dictum Bar. ſequitur Roma.no.365.incipien.Barto.in l. filius.allegat pro hoc textum notabilem, licèt corruptè, in c. fin.93. diſtinct. quem text. ita tenet Felin.poſt Abb.in capitu. cùm olim. in primo notabili. de offic. delega. idem Felin.in rubrica de maio.& obe. in 4.col.uer.& limita.& Andr. Sicul. in c.ſanè. de offic.deleg. Alexan.in rubric. de offic. eius. in 4. colum. & in l. moræ.col.fin.ff.de iur.omn.iudic.Io. Bapt. de Sancto Seuerino in repet.l.diem functo.in 44.q. de offic. aſſe. cum ſimilibus. ut ibi per eos.In quibus locis apertiſsimè probatur quòd ſubrogatio fit in locú extantis,& non extincti: ut eſt etiam caſus ultra prædicta in c.dilecto.de teſt. Non obſta. iſte text.quia non loquitur in ſimplici ſubrogatione prout doctores allegant:ſed in transfuſione & totali tranſlatione unius rei in alterá:quæ tráſfuſio idem eſt,quòd donatio legalis:quo caſu meritò dicitur quòd prima res debet extingui,ſicut uidemus in nouatione per quam actio prima in totum extinguitur & in aliam tranſmutatur. Et ideò nouatio dicitur prioris obligationis in alteram transfuſio atq; tranſlatio: ut in l.j.ff. de noua t.& iſto modo loquendi utitur iſte text. & ſic iſta uerba nó competunt ſimplici ſubrogationi de qua nos loquimur, quæ poteſt fieri re prima exiſtente & in perpetuum & ad tempus. Et pro iſta ſolutione ego adduco doctri.Soci. facientem multú ad propoſitú in l.cú filio.col. 14.uer. quarto loco. ff.de leg. j. & dictú Bal. No. in tract.dotis,in 1 s.parte.in 4.col. ubi aſsignans dñiam inter nouationé hñis & legis, dicit ꝙ í nouatióe hóis actio nouans perſiſtit in ſua ꝑpria natura, nec accipit naturá nouatæ actionis. ut in l.aliá. ff. de noua. & not. in l.ꝗ bis idé ff.de uerbo.oblig.tamen ſecus eſt in nouatione legis,quia actio nouans recipit naturam actionis nouatæ. pro quo allegant text. hic,& ſic ſentit, quòd in iſto text. ſit potius quędá nouatio legalis, quàm ſubrogatio. eſt bene uerum quòd eo caſu fieret ſubrogatio perſonarum in locum extinctæ naturaliter poſſet dici ſubrogatio: ut eſt text.in l.ſi iudex.& in l.mortuo. ff. de iudic. & ſic ſubrogatio in plus ſe habet quàm tranſfuſio: quia poteſt fieri & re extante & ea extincta: ut in capi. ſi hi contra quos.ut li. pen. libr. ſexto.& in capitu.ſi 77. diſtinctio. & ita declarantur ea quæ dicit Barto.in l.inter. §.ſacram. colum.fin.ff.de uerbo.obliga. & ex iſtis patet quòd opin. Iaſ. & ſequacium in d.l.certi condictio.non eſt uera.

Tertiò

Tertiò limitatur iſta regula noſtri text. quòd non procedat vbi eſt diuerſa natura & diuerſa ratio in actione ſubrogata: ſecus ſi eadem. ita limitat Bart. in rep. l. pater filium. colum. penulti. verſicu. dices tu. ff. de inoff. teſt. quem ſimpliciter ſequitur Soci. in trac. regularum. num. 383. alleg. Bart. text. in l. cùm in fundo. §. ſi fundus. ff. de iu. dot. & hoc idem per illum text. ſentit Soci. in l. cùm filio. in 14. col. & ibi repet. in 46. de leg. 1. & hoc expreſsè tenet Rom. notabili. 225. tu habes legem, &c. & iſtam limitationem tenet etiam Andr. Sicul. in c. ab excommunicato. in 5. col. num. 34. de reſcrip. Tamen conſiderandum eſt, quia iſta limitatio in primis confunditur per text. quem ibi ponderat Andr. Sicul. poſt Car. in c. ad audientiam. in 6. col. num. 32. de præſcript. vbi volunt quòd ſubrogatum nomine alterius, licet non ſit eiuſdem naturæ: tamen cenſetur eodē iure, per text. ibi, qui probat. q penſio fuit ibi ſubrogata in locum beneficij. & tamen de illa debet fieri mentio in literis, ſicut de beneficio: & tamen penſio nō eſt eiuſdē naturę: vt patet in c. quamuis. de præben. li. 6. quod dicit Car. ſummè notandum. Ad idem contra illud dictum Bart. in d. l. pater filium. eſt deciſio eiuſdem Bar. ſibi contrarij, in conſi. 14. incip. an ius agendi. quem ibi ad hoc ponderant Bernard. Landrianus in apoſtillis ad eum: & eandem opi. tenuit idem Bart. in l. ſi quis filium. C. de inoffi. teſt. & ad tex. in d. l. cùm in fundo. §. cùm fundus. reſpondet Ludo. Bolog. ibi in primis ſuis interpretationibus. verum non hoc præſentis eſt indaginis, cùm variæ ſint in hoc articulo ſuper quo Bartol. iſta dicit, ſcribentiū ſententiæ: vt patet ex adductis per Saly. ibi. & Franciſc. Cremen. qui de hoc opinio. turbine meminit notabi. 128. incip. antiqua eſt quæſtio. Quartò limitatur prædicta regula quòd procedat quando ſubrogatus totā prærogatiuam capit à ſubrogante ſiue ab illo in cuius locum ſubrogatur: ſecus verò ſi per prius, ſaltem in habitu aliquid competebat ſubrogato: quia tali caſu ſi ſubrogatio fiat reſpectu actus ſiue exercitij, regula non procedit: quia iudicatur illa poteſtas, vt propria, non vt ſubrogata. iſtam limitationem colligit naturaliter Felin. ex dictis Abb. in c. licet ex ſuſcepto. in 2. col. verſi. ex qua ſigna. de fo. compe. & ibi Abb. col. fin. quam ibi Feli. vt notabilem commendat: tu etiam vt nouam ſignabis. eſt verum q in exemplo poſito per Abb. ex quo iſta colliguntur, poſſet moueri lis: tamen pernicioſum duco aliquando nolle maiorū tantum authoritatibus acquieſcere, vt quidam faciunt quorum opin. fuit, vt niſi cuncta vt malè dicta inſequantur, non putent ſe gloriam adeptos. Quintò limitatur iſta regula quòd non procedat quando eſt diuerſa qualitas ſub ſubrogato: quia tali caſu non ſapit naturam illius cuius in locum ſubrogatur: ita in notabili. q. limitat Alex. in conſili. 117. viſo themate. in 2. colum. verſi. eſt ſimilis. in 3. columin. & hoc idem tenet Feli. licet de Alexand. mentionem non faciat, in c. ſuper his. in 5. col. de accu. vbi plura adducunt. & vltra ipſos pro iſta limitatione bene facit quod idem Alexand. adducit in l. ſi grege. in fine. poſt Bald. ff. de leg. 1. facit etiam quod voluit Barto. in l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cer. pe. vbi dicit quòd in caſu illius legis, licet depoſitum ſubrogetur in locum mutui: non tamen regulatur ſecundum naturam mutui, vt accipiens teneatur de caſu fortuito: vt ſi pecunia fuit data in ſacculo, quo caſu non fuit tranſlatum dominium: ideò propter diuerſam qualitatem non ſapit in hoc naturam mutui: ad idem facit text. in c. ſuper quæſtionum. §. ſi verò. de offi. deleg. vbi ſi duo ſint delegati principis cum poteſtate ſubdelegandi, ſi vnus alteri ſubdelegauerit vices ſuas, nō poterit ille poſtea delegare propter qualitatem diuerſam. Sextò iſta regula limitatur per Soci. in rep. l. 1. in 10. col. ff. quis & à quo appel. quòd non habeat locum quando aliquid ſpecialiter plus vel minus reperiretur diſpoſitum in ſubrogato, vt eſt in eo cui mandata eſt iuriſdictio: quia licet cenſeatur ſubrogatus in locum iudicis ordinarij: tamen demandare iuriſdictionem non poteſt ſicut ordinarius: q reperitur expreſsè diſpoſitū: vt in l. more. ff. de iu. om. iud: & iſtam limitationem ſequuntur nouiſsimi, videlicet quidam Iac. de Nigris doc. Bononien. in l. fi. in primo not. ff. de offi. eius. vbi aliter declarat. vide ibi. Aliæ duæ limitationes ad iſtam regulā colligūtur ex dictis Alex. in l. 1. §. fi. ff. de offic. eius cui man. eſt iuriſd. Prima eſt quod iſta regula nō procedit. ubi agitur de induſtria perſonæ. ſecunda, quòd nō procedat in materia iuriſdictionis. Iſtas duas limitationes refert Deci. in c. ſi pro debilitate. de offic. deleg. ubi primam reprehendit, & ſequitur ſecundā. ſed in d. l. 1. utraſq; reprehendit. breuiter iſta uidetur ueritas q prima limitatio non multū eſt catholica: quia uſque liquet eius ratio: ſecunda uerò cōmuniter approbatur ibi per docto. Et iſta ſufficiant quantum ad iſtud primum notabile, & regulam iſtius text. quam ingenuè fateor uſque ad iſta tempora illorū nullus qui iura ventilarunt, & de præſenti volunt, ita digeſsit vel nouiter amplauit: quæ omnia conferri poſſunt ad ea quæ Iaſ. & omnes tradunt in l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cautio. vbi Iaſ. pro iſta regula ſex amplia-
14 tiones ponit præter iſtas. † Secundò not. ex illo textu, quòd actio ex ſtipulatu competens pro dote eſt bonæ fidei: ſed iuxta hoc dubitat Io. Fab. & Iaſ. nunquid ſicut actio de dote eſt bonæ fidei, ita & ipſe contractus dotis. Ioan. Fab. dicit quòd nō, per textum in c. veniens. de conuerſion. coniug. Iaſon tamen concludit contrariū non ſatis clara ratione. Mihi videtur q vtraque opinio poſsit ſuſtineri. primò, pro opin. Ioā. Fab. facit quia ſecundum regulam communem gloſſarum in §. ſuprà proximo, contractus omnes qui non reperiuntur expreſsi in d. §. ſunt ſtricti iuris: ſed contractus matrimonij non eſt expreſſus: igitur &c. ſecundò, quia dolus dās cauſam contractui bonæ fidei, annullat ipſo iure contractum: ſed matrimonium ſpirituale, quod eſt idem cum temporali, non annullat: vt in d. c. veniens. & in c. dudum. de conuer. coniuga. ergo &c.

Tamen ad iſta duo poteſt reſponderi. ad primum quòd licet contractus non ſit expreſſus in §. proximo: eſt tamen hic expreſſa actio de dote quæ eſt conſequens ad matrimonium. & qui vult conſequens præſupponit ſuum neceſſarium antecedens. l. illud. ff. de acquirenda hæreditate. & l. ad rē. ff. de proc. cū concor. vt per Alex. in rub. C. qui admit. nam actus ſequens confirmat pręcedentem & trahit eum in ſuam naturam. l. ſi nemo. §. finali. ff. de teſtamen. tutel. & quia virtus contractus in actione conſiſtit: nam ad illum finem diriguntur vt experiamur in iudicio quod nobis debetur. Non obſtat ſecunda ratio, quòd dolus dans cauſam bonæ fidei cōtractibus &c. quia illa regula negari pōt: vt latius dixi ſuprà in §. proximo. tamen pręſuppoſita illa regula p vera ex alio illa regula limitatur procedere qn̄ dolus eſt talis qui caperet etiam prudentiſsimum: per dictum Inno. in capitulo. cùm dilectus. quod met. cau. qui communiter ibi approbatur: ſed in d. c. veniens. & c. dudū. nō fuit dolus huiuſmodi: ideo valuit ingreſſus religionis. Vel ſecundò reſpondetur q illa regula, q dolus dans cauſam annullat contractum, eſt bene verum actus temporales: ſecus ſpirituales. ita eſt glo. communiter approbata in d. c. dudum. & in d. c. veniens: ſed matrimonium eſt actus ſpiritualis: vt eſt text. & ibi glo. in verb. ſpiritualibus. in c. fi. de iud. lib. 6. igitur illa regula non procedit.

Et pro hoc opi. Iaſ. cōfirmatur, dū vult huiuſmodi cōtractū eſſe bonæ fidei. p quo vlterius facit: quia cū cōtractus matrim. pertineat ad eccl. & ſit de iu. cano. p cōſequens neceſſariò eſt dicē dū eſſe bonæ fidei: cùm omnes cōtractus de iure canonico ſm̄ cōmunem opi. ſint bonę fidei, p dictū Bal. in c. 1. de mut. pet. cū plurib. cōcor. quæ ſcripſi ſuprà in §. proxi. in 1. charta: licet ibi cōtrariū tenuerim. in propoſito tn̄ retenta d. regula cōmuni p vera multū facit pro iſta parte. Præterea quia in cōtractu matri. agitur de bono & æquo & mediāte æquitate. c. ſi & ibi Fel. & in c. cōſanguinei. de reiu. Ratio eſt: qa cū ſit matrim. inuentū à Deo. reputatur fauorabile propter cauſas poſitas in l. 1. ff. ſo. ma. & iſta opi. vlterius ſuadet: quia ego habeo quod in contractibus ſtricti iuris impoſsibilis cōditio vitiat actum, ſed non uitiatur. l. impoſsibilis. ff. de verborum obliga. ſecus tamen eſt in contractu matrimonij: vt tenet Feli. in c. 1. in 2. col. vt lit. non conteſt. per text. in c. fin. de condi. appoſ. & tamē inficiari non poteſt quòd iſtud ſit priuilegium bonæ fidei: vt dixi ſuprà in §. proximo. dum allegaui Aretin. in l. vbi. de verborum obliga. ſi rectè recordor. item in contractu matrimonij tacitum habetur pro expreſſo. c. ex literis. de ſpon. quod tamen in contractibus bonæ fidei præcipuum eſt: vt ſuprà in §. proximo in gloſ. magna. Præterea ſicut contractum bonæ fidei dolus dans cauſam annullat ipſo iure, ita & matrimonium carnale. de hoc modo videtur eſſe caſus in terminis non pōderatus in c. tua nos. de ſpōſa. & ad tex. in dicto c. uenieñs. &

liter conſideretur iſte text. opin. Ang. Arc. optimè probatur,
in illis verbis, ſed & tacitam ei dedimus. &c. pondero illam
aduerſatiuam Sed, de cuius natura eſt quòd quando ponitur
cum copula, denotet eandem eſſe deciſionem iuris cum ſupe
riori caſu: licet diuerſificet factum. caſus eſt de hoc in l. j. ff.
ne quis eum qui in ius vo. eſt vi exi. quem ibi ad hoc notat.
Iaſ. in 5. notabili. col. 3. & hoc idem tenet glo. in l. patris, & fi-
lij. & ibi Bar. ff. de vulg. & pup. cum alijs concor. vt per Deci.
& Iaſ. in auth. ꝙ locum. C. de colla. & per Iaſ. in d. l. j. cũ igi-
tur text. in iſtis verbis loquatur de tacita hypotheca, per ad-
uerſatiuam, Sed &c, ergo præſupponit idem eſſe in ſtipulatio-
ne quantum ad priuilegium iuris, licet diuerſificet factum. &
hoc ratione ſuadetur etiam, videlicet, quòd iſte text. in illis
verbis ſentiat quòd idem ſit in tacita ſtipulatione. nam clara,
& aperta eſt iuris regula, quam iſto caſu Iaſo. minimè debuit
obliuiſci, quòd paribus paſsibus ambulant priuilegium taci-
tæ ſtipulationis & tacitæ hypothecæ: quia quod dicitur de v-
no, & de alio repetitum cenſetur. l. vnica. §. ſed vt plenius. C.
de rei vxo. actio. quam regulam ſequitur Bald. Nouel. in tract.
dotis. in 6. parte in 6. ſpeciali. in j. col. & in pluribus locis il-
lius tracta. & eſt text. in d. l. j. §. extraneum. qui loquitur de taci
ta ſtipulatione: & tamen doc. ibi dicunt idem eſſe in tacita hy
potheca: ergo non eſt verum quod dicit Iaſ. eſſe diuerſa: quia
cum paribus paſsibus ambulent, prouiſio iſtius text. de vtro
que videtur inducta. Fortificatur hoc: quia aut diſpoſitio iſtius
text. ſe refert ad l. vnicam. C. de rei vxo. aut ille ſe refert ad
iſtam. Quouis modo conſideres, cum in eodem caſu loqua-
tur, vna per aliam ſuppletur. l. non eſt nouum. & l. ſed & po-
ſteriores. vbi gloſſ. ff. de legi. & ſic omnis qualitas quæ eſt
in termino ad quem fit relatio, intelligitur repetita in termi-
no referente: vt dicit Bald. per illum tex. in l. ſi defenſor. §. qui
interrogatus. ff. de interrog. actio. & idem Bald. & Ange. in l. ſi
prior. per illum text. ff. ſol. ma. & in l. ſi ita ſcripſero. de condit.
& demon. & Iaſ. in l. vbi autem. §. illud. ff. de verb. obl. cum igi
tur text. in d. l. vnica, hoc apertius de tacita ſtipulatione ex-
primatur, ergo in iſto text. ſiue ſit prior ſiue poſterior, debet
illa qualitas ſuppleri per d. leg. ſed & poſteriores. ſic ergo An-
gel. Aret. bene & optimè collegit notabile ex iſto text. qui vir
tualiter hoc probat. Et ex hoc ego infero, quòd talis ſtipula-
tio non ſolum competet marito conſtante matrimonio ad exi
gendam dotem, ſed etiam ſoluto mat. pro fructibus, & alijs
contingentibus dotem. Ratio eſt: quia tunc quaſi omnia pri-
uilegia dotis habent locum. pro quo facit text. no. in l. ſi mari
to. §. fin. ff. ſolu. mat. gloſ. in l. diuortio. §. ob donationes. eo-
dem titulo. & ideò videmus quòd ſol. mat. durat fundus dota
lis & eius priuilegium, vt ſit inalienabilis: vt l. 3. & l. etiam. ff.
de fun. do. & per hoc dico ꝙ glo. in l. omnino. ff. de impen. in
reb. do. fact. non bene dixit: quæ vult actionem ex ſtipulatu nõ
competere ad fructus: nam ex quo tota virtus actionis de do-
te eſt transfuſa in iſta, ego non video quare ſtipulatio non cõ-
petat. Secundò infero, quòd ſicut expreſſa ſtipulatio inducta
eſt hoc caſu in fauorem mariti, ita etiam tacita per iſtum tex.
cenſetur inducta: quod etiam ſimpliciter firmat Bald. not. in
tract. dotis. in 4. parte colum. 2. & ſic reſultat ex hoc vnum no
uum quòd per iſtum text. cenſeatur ſublata diſpoſitio. l. ad exa
ctionem. C. de dotis promiſſ. quæ diſponebat virum poſſe age
re ex pacto nudo ad exigendam dotem ſibi promiſſam fauo-
re dotis, contra regulam. l. iuris gentium. ff. de pact. nã ex quo
hodie in ſimplici promiſsione dotis ſubintelligatur tacita ſti
pulatio: vt ſuprà dictum eſt per iſtum textum, & text. in d. l. r.
de rei vxo.. ac. tam in fauorem mulieris ad repetendam dotẽ
quàm viri ad exigendam per iſtum text. in verbo exigendis. vt
ſuprà diximus: ergo illa actio quæ dabatur viro pro dote exi-
genda vigore illius l. ad exactionem. eſt ſublata, ſicut eſt ſubla
ta actio de dote quæ dabatur vxori pro ea repetenda: & per
hoc ceſſabit ſpecialitas illius legis contra l. iuris gen. & indu
cetur aliud ſpeciale præter illam legem: & per hoc ego cõfun
do opin. Bald. Nouel. in trac. dotis. in 6. parte, in princ. qui te-
nebat contrarium, & malè: contra quam ego adduco opi. Bar
to. quem ibi communiter ſequuntur doc. in l. j. verſi. ad ſecun-
20 dum venio. ff. ſol. mat. quamuis pro opi. † Bal. Nouel. ſuſtinen-
da plura adducant Hiſpani noſtri in l. legitima. ff. de pac. vt la
tius dixi in d. l. j. Infero etiam vnum aliud notabile ex iſta ſti-

pulatione pro dote quòd ex quo in eam transfuſa ſunt omnia
priuilegia actionis de dote, quod hodie non agetur. ad dotẽ
certam certi condictione generali vel ſpeciali ex ſtipulatu: da
to quòd actio ex ſtipulatu de natura ſui non competat niſi ad
incertum: vt ſupra de verb. oblig. in princ. & ita tenet glo. in
l. ſi quis certum. ff. ſi certum petatur. ſic declarans iſtum text.
& per hoc ego dico ꝙ dictum mod. videlicet cuiuſdam Pauli
de Citadinis in trac. ſuo. de iure Pat. ſit falſum: dum ibi. fo.
22. eiuſdem tract. col. 2. vult quòd ſi dos incerta promiſſa ſit,
ꝙ competat certi condictio ad illam dotem: quod eſt falſum
per prædictam glo. quæ communiter approbatur: vt patet
ex adductis per doct. ſupra de verb. oblig. in princ. & fortè in
ferius dicetur. Reſultat etiam ex iſtis quòd dictum Alexan. in
l. ſingularia. ff. ſi certum peta. magis fortificetur. dum ibi poſt
Paul. de Caſt. dicit quod licèt in mutuo inductum ſit, ꝙ ſi nu-
mero pecuniam, & ſtatim ſtipulor mihi reddi. quod non cõ-
petit mihi actio ex numeratione, ſed ex ſtipulatione: niſi ſit cõ
tractus bonæ fidei, puta depoſitum vel commodatum in qui-
bus deponens vel commodans ſtipulatur ad ſui cautelam. &
ideo datur actio ex numeratione, ne illa cautela ſit ſibi dam-
noſa ratione de qua ibi per eum, tamen ſecus eſt in terminis.
iſtius text. & d. l. vnicæ. §. accedit. C. de rei vxo. ac. vbi ſi detur
dos uel promittatur ab extraneo, & ſtipuletur ſibi reddi, nõ
datur actio de dote, ſed ex ſtipulatu. Ratio eſt: quia ex quo p
transfuſionem talis actio effecta eſt bonæ fidei, nõ poteſt mu
lier conſiderare illam utilitatem obuenientem ſibi ex prima
actione bonæ fidei, quæ alias non facta iſta transfuſione cum
tantundem conſequatur, ut ibi per eum: ſuper quo tamen la-
tè diſceptat Bald. Nouel. in prædicto trac. folio 5. in 2. & 3. co-
lum. Quarto no. ibi, ut bonæ fidei ſit. ꝙ iſtud uerbum non pro
priè ſignificat tale, ſed ſecundum quid. concord. text. in l. 3. §.
genera. ff. de acqu. poſ. quod eſt contra doc. Bar. in l. ſi maritus
§. legis. ff. de adult. quem ſequitur Iaſ. in l. nemo. in j. col. 2. lec.
& in l. qui quartam. nume. 5. & in l. cætera. §. item quæri. nu-
me. 4. de leg. j. Et hoc probatur hic quia ſtipulatio ſimpliciter
eſt de natura ſui ſtricti iuris: & quod iſto caſu ſit bonæ fidei,
accidentaliter procedit & ſecundum quid, non propriè & ori
ginaliter: & ideo uidemus ꝙ iſta non enumeratur in §. proxi
mo: quia ibi ponuntur actiones quæ ab origine & de propria
ſui natura ſunt bonę fidei: quod no. reliqua notabilia expediẽ
tur in glo. Glo. transtulimus. diuiditur in tres partes. in pri-
ma declarat text. per remiſsionem. in ſecunda ibi, & compe-
tit &c. ponit requiſita iſtius ſtipulationis. in tertia ibi ibi, nam
& alias. ponit concor. ad tex. in quibus etiam fingitur ſtipula
tio. In ſecunda parte ibi, ſiue marito, &c. habes ex glo. ꝙ actio
ex ſtipulatu, de qua hic tacita non ſolum competit marito &
uxori, ſed etiam patri iſtius mulieris. Modò ad plura eſt aduer
tendum circa iſtam concluſionem. Primò erit uidendum, de
quadam ſuppletione Ioan. Fab. hic, dum ſupplet quod iſta a-
ctio ex ſtipulatu datur marito ſiue uxori, ipſe addit ſiue dos
ſit certa, ſiue incerta. Secundo erit uidendum, nunquid iſta ta
cita ſtipulatio competat ſoli patri. Tertiò nunquid iſta ſtipu-
latio dicatur ficta vel præſumpta. Vltimò quid quando ſtipu
latio eſt inutilis. Circa primum Iaſ. hic dicit quod licet iſta ſit
21 communis opin. † quod actio ex ſtipulatu de qua hic, detur
ad incerta: tamen ſibi multum obſtat unum motiuum: quia
ſi iſta communis concluſio eſſet uera, ſequeretur quod indu-
cerentur duo ſpecialia contra l. j. C. de do. promiſ. primum ꝙ
fingatur tacita ſtipulatio: ſecundo ꝙ detur ad certum: quod ſi
bi multum obſtat. & reſidet. Or audias diligẽter, ꝙ licet iſtud
motiuum tanquam proprium extollat Iaſ. hic, tamen illud o-
riginaliter & in terminis fuit Bald. Nouel. in tract. dotis in 6.
parte in ſecundo ſpeciali, ubi etiam non reſpondet ad illud:
ſed ſi tu rectè conſideras, illud argumentũ non facit cõtra di-
ctũ Io. Fab. quia ipſe nõ loquitur de tacita ſtipulatione, ſed de
expreſſa, ſecundũ hoc nõ eſſent duo ſpecialia. ſed poſito ꝙ Io.
Fab. de tacita loqueretur, dico tibi ꝙ iſta duo ſpecialia tẽdũt,
ad diuerſa: ideò concurrere poſſunt, ut idẽ Bal. Nouel. dicit in d.
tra. in 6. parte, in nono ſpeciali. alleg. text. quẽ et ibi Mod. ad
hoc ponderant in l. ſingularia. ff. ſi cer. pet. & l. ſi uero non re-
munerandi. §. idẽ Marcellus. ff. mandati. & c. quia in tantum.
& ibi gl. de præb. & tenet Alex. in l. ſciendũ. ff. de uerb. obli. &
tenet Bar. in l. fi. C. quib. ex cau. maio. cum ſi. Sed præſuppoſi-
to etiam

to etiam quòd circa idem, iſta ſpecialia concurrerent, non eſt inconueniens quòd illa fauore dotis admittantur: vt eſt caſus in le. final. C. ad Vella. vbi circa eundem actum non ſolum, duo ſpecialia fauore dotis admittuntur, ſed tria: & ita iſtum text. ad hoc idem ponderat Ioan. de Monteferrato in repetit. l. ſi conſtante. ff. ſolut. mat. ad idem eſt bonus text. in l. in rebus C. de iu. do. vbi concurrunt duo ſpecialia. primum quòd transfertur dominium ſine traditione, contra l. traditionibus. C. de pac. ſecundum quòd in re propria conſtituitur pignus contra l. neque. ff. de reg. iur. Et propriè in terminis noſtris eſt glo. ad literam, quæ ponit 5. ſpecialia fauore dotis, inter quæ enumerat iſta de quibus eſt præſens diſceptatio, in l. j. §. ſed & ſi non ignoremus. in verbo actionis. C. de rei vxo. act. quam videas Non obſtat modò text in l. j. C. de dotis promiſ. quia in primis ille text. poſſet euitari illa cōmuni ratione poſita per Bar. in l. in ambiguo. ff. de reb. dub. quòd lex habens plures intellectus non eſt allegabilis: & illa non ſolum plures ſed quinque vel ſex intellectus habet: ſed vt hæc miſſa faciam illud in præſenti ad reſolutionem illius legis educam quod tradit Alex. in l. ſciendum. in j. col. ff. de verb. obli. videlicet quòd ibi non ſunt duo ſpecialia: quia verbum, promiſit, de quo ibi ſecundum regulas iuris in inſtrumento poſitum, ſtipulationē importat. d. l. ſciendum. quam Alexand. rationem eo tacito Soci. ſequitur. in l. j. ff. ſolu. mat. & Hiſpanus noſter Fortunius, etiam vt propriam ſibi vendicat in l. j. ff. de pac. & in repe. ca. j. col. 12. eodem tit. & ibi prædicti doct. aliter reſoluunt dictam. l. j. & latius cæteris reaſſumit Ioan. Crot. de Monteferrato in rep. l. ſi is qui pro emptore. in 62. col. ff. de vſuca. vbi plures nouos ſenſus ſcribit circa d. l. j. quorum aliquos reprehendunt Mod. Bononien. in tract. de extenſio. col. 25. non proſequor quantum ſatis latè dixi in repe. mea. l. j. ff. ſol. mat. ubi eſt propria materia examinata per omnes: ſufficit ergo Alexā. reſolutio ad præſens pro enodanda illa. l. Circa ſecundum quod ex iſta parte glo. colligitur † an actio ex ſtipulatu competat ipſi patri. Iaſ. hic grandi ſupercilio reprehendit glo. vt hic per eum: mihi videtur quod non metuerit reprehendi ex eo. quia nulli dubium fuit, quin quando actio eſt communis patris, & filiæ, quòd ſtipulatio tacita competat patri, vt patet in d. l. vnica. §. extraneum ver. parenti. immo ex generalitate illius tex. colligitur apertè idem eſſe quando dos conſolidatur in patrē ſuperſtitē filia præmortua in matrimonio: ſic ēt ecōtra qn̄ cōſolidatur in filiā fictam ſui iuris: vt colligitur in dic. §. extraneū. iuncto. §. ſeq. & §. videamus. eiuſdem legis. & hoc eſt qđ vult dicere glo. noſtra. Iſto igitur caſu actio fingitur in fauorem patris, qui in hoc eſt priuilegiatus plus quàm extraneus: qui dato quòd promiſsione dotis paciſceretur dotē ſibi reddi ſo. ma. non tn̄ fingeretur tacita ſtipulatio: vt innuit tex. in d. l. vnica. §. accedit. dum ibi ſentit Imperator in illis verbis, nulla ſtipulatione vel pacto in ſuam perſonam facto. &c. quòd ita demū actio ex ſtipulatu cōpetat extraneo, ſi expreſsè eam appoſuit. & ſic vides ꝙ in hoc non tantum fauetur extraneo: quod tenet glo. notabilis in l. 2. in princ. ff. ſol. ma. Et tn̄ verum tale pactum de dote ſibi reddenda dicitur veſtiri cohærentia contractus, videlicet præambulæ promiſsionis dotis: vt habetur in d. §. accedit. & in l. auia. C. de iu. dot. & hoc eſt mirabile quòd nudū pactū per extraneū factū de dote promiſſa veſtiat aliud pactū ſibi cohęrens. ſ. de dote ſibi reſtituenda: licet non ita fit in patre promittente dotē vt habetur in d. l. auia. & in l. quoties. ff. ſo. ma. rōnē aūt diuerſitatis ponit Iaſo. quē videas: & hoc eſt notandum ad ea quæ tradunt in l. petens. C.
23 de pact. Circa tertium † an huiuſmodi tacita ſtipulatio ſit ficta vel præſumpta, gl. hic non aperit ea preſsè. Bal. tamen in l. j. in prin. C. de rei vxo. ac. diſtinguit ꝙ aut conſtat expreſsè appoſitam eſſe ſtipulationē: & tunc eſt uera ſtipulatio: aut dubitatur, & tunc eſt præſumpta: aut pro certo habetur quòd non interuenit, & tunc eſt ficta. & iſtam diſtinctionē ſequitur Iaſ. hic. Or audi ꝙ ex diſcuſsione huius puncti reſultat iſta vtilitas: quòd ſi eſt ficta, nō pōt admitti probatio in contrariū: ſecus ſi præſumpta: ut not. in l. ſi duo. ff. de acq. hære. & in l. ſiue poſsidetis. C. de probatio. & glo. in l. fi. ff. quod met. cauſa. & propterea in terminis. l. ſciendum. ff. de uerb. oblig. ex eo, quia ibi eſt præſumptio, poterit probari cōtrarium, quòd ibi poſtulatio non interceſsit. Ad propoſitum igitur quæſtionis redeūdo mihi uidetur dicendum prima facie, quòd ſtipulatio, de qua hic agitur, cenſeatur ficta, & nō præſumpta quicquid Bal. dicat. & per hoc pondero text. in d. l. vnica in princ. ubi dicitur quòd ſtipulatio intelligitur re ipſa ſubſecuta: & ſic totus ille text. loquitur per uerbum intelligitur. de cuius natura eſt, ꝙ fictionem importet. l. ſi tibi homo. §. cum fundus. ff. de leg. j. cum concor. ut per Iaſ. in ru. ff. ſo. mat. 10 2. col. ſi ergo ſit certum uel incertum quòd ſtipulatio non interuenit, uidetur de intentione illius legis quod inducatur ficta ſtipulatio. In contrarium tamen facit: quia uerbum, Intelligitur, præſumptionē inducit, non fictionem, prout eſt text. & ibi glo. in l. nec emptio. §. fi. ff. de contrahen. emp. c. ex ſtudiis. & ibi glo. extra de præſump, & text. in l. fin. in prin. ff. de iureiur. igitur text. in d. l. vnica. quæ loquitur per dictum uerbum, inducit præſumptā ſtipulationem, & non fictam. Et ideò in iſta contrarietate neceſſario tenenda eſt diſtinctio quam facit Bald. in d. l. unica. ex qua ego puto quòd iſta iura poſſunt reduci ad concordiam, uidelicet, quod aut eſt certū ꝙ interuenit ſtipulatio: & tunc uerbum, intelligitur, inducit fictionem. Aut dubitatur, & tunc inducit præſumptionem: & ſecundum hoc poteris tu applicare omnes vtilitates quæ ex hoc reſultant, & quas longo uerborum ambitu ſcribit hic Iaſ. & ante ipſum Bald. no. in d. tra. fo.
24 9. † Et quid ſi maritus uel uxor eſſent muti, nunquid iſta tacita ſtipulatio fingatur, attento quod extrema non ſunt habilia: ut in l. j. ff. de uerb. oblig. Reſpondet hic Aret. poſt. Ioann. Fab. & Iaſ. quod tali caſu poterit per ſeruum dotem promittere. quia tunc reputatur præſentes. Sed contra hoc obſtat quod inducerentur duo ſpecialia. primum quod abſentes fingerentur præſentes. Secundum quod inter ipſos ſic præſentes fingatur ſtipulatio: immo etiam eo caſu quo abſentes promittentes dotem per ſeruum loquerentur, procederet eadem ratio, & tn̄ ſecundum communes doct. duo ſpecialia in dote non admittūtur. d. l. 1. C. de do. promiſ. niſi dicamus quod primum non ē ſpeciale, ſed procedit ſecundum ius commune: ut quis abſēs per ſeruum ſuum poſsit ſibi ſtipulari d. l. in princ. ff. de uerbo. oblig. ſed iſtud credo non procedere qn̄ per nuntium promiſſio fieret: quia in eo contrarium procederet: nam nō puto eandem rationem eſſe in eo: ex eo, quia lex in ſeruo illud conceſſit: quia una domini reputatur, & ea ſe quo ad actum illum iuris ciuilis pro mortuo reputatur. §. ei uero. ſupra de inuti. ſtipula. & l. ſerui. de reg. iur. & ratio poteſtatis etiam multū tali caſu ſuffragatur: quia omnia in ſimplici nuntio ceſſant, cogitabis tamen. Præterea colligitur unum aliud ex iſta gloſſ. quod quando ſtipulatio minus utiliter ponitur, nihilominus rōne dotis ualet: & ſic eſt hoc præcipuum dotis priuilegium: quia contrarium eſt de iure communi: quia ſtipulatio inutilis nō poteſt ualere in uim ſtipulationis, ſed pollicitationis. l. an inutilis. ff. de acceptil. In tertia parte gloſſ. enumerat aliquos caſus in quibus fingitur ſtipulatio, quos non curo proſequi: quia non faciunt ad propoſitum: ſed tu uideas latè per Iaſ. & Mo-
25 der. in rubr. ff. de uerbor. oblig. Glo. parua in uerbo ei. † ponit duos intellectus ad iſtum tex. primus eſt, quòd tacita hypotheca quæ fauore dotis fingitur, tribuitur actioni ex ſtipulatu non autem ſoli mulieri. & ſecundum iſtum intellectum debet exponi tex. ei dedimus, id eſt actioni pro dote. ſecundus eſt intellectus, ut ſoli mulieri competat, exponendo, ei, ſcilicet, mulieri: & eſt euidens utilitas ex iſta inueſtigatione. quia ſecundum primum intellectum illud priuilegium tranſit ad hæredes, & quoſcunque tranſit actio de dote: ſecus autem ex ſecundo intellectu: ut hic latius declarat Iaſ.

Videamus modò quis intellectus ſit uerior: & reſecatis ſuperfluis iſte intellectus eſt uerus & communis, ꝙ tacita hypotheca ſit conceſſa actioni de dote non ſoli mulieri: qui quidem intellectus probatur per tex. noſtrum, ubi in principio loquitur de actione de dote, non muliere: & poſtea ſubiungit, & tacitam ei dedimus hypothecam: & ſic loquitur de actione, ꝓ dote: quia uerba ſequentia declarantur & recipiunt influentiam ex præcedentibus. l. ſi filium. ff. quando di. le. cen. cum cōcord. ut per Mod. in rep. in l. ſi conſtante in 13. colum. ff. ſolut. matr. Iaſ. in l. pacta nouiſsima. column. 2. C. de pact. Secundò probatur ex iſto eodem tex. dum poſtea in illa aduerſatiua, præferri autem aliis. &c. loquitur tantum de muliere: ergo ſuperius de actione dotis loquutus fuit, & de hoc eſt caſus clarus

rus in l.unica.§.& ut plenius.C.de rei uxo.act.ubi tex.dicit il-
lud priuilegiú tacitæ hypothecæ dotibus eſſe conceſſum: &
ita cú iſta opi.tranſit Bar.& comuniter omnes in l. 1.ff.ſo.ma.
Et ex hoc infertur q iſtud priuilegiú tacitæ hypothecæ tranſit
ad hæredes mulieris:item tranſit ad extraneú ad quem tranſit
dos:vt hic vult Iaſo.& prius Bal.no. in trac.dotis in 12. parte.
quod videtur probari in d. l. vni.§.& vt plenius. ibi, ſiue ipſæ
principales perſonæ dotes dederint, vel promiſerint vel ſuſce
perint,ſiue aliæ pro his perſonis &c. iſtud etiá priuilegiú tran
ſibit in ceſſonariú:vt dicit Bal.no. in d. loco. quod ita probat:
qa habemus regulam quam ponit Bart. in l.ex pluribus. ff.de
admi.tu.quòd illud quod eſt tranſmiſsibile ad hæredes,eſt ceſ
ſibile.adde q iſtam regulam facit etiam Frao. Curt. in conſil.
57.incip.ſumma prin.& Caleaneus in conſi.18.pro parte ho-
ſpitalis.in 2. colum.nu.9. ſed tamen diligenter aduertendum
eſt circa plura:in primis quantum ad illud quod eſt dictú vel-
le hic Iaſo. videlicet,q iſtud priuilegium tacitæ hypothecæ
tranſeat ad extraneum. hoc ante omnia eſt falſum, iſta ra-
tione: quia clarum eſt quòd iſtud priuilegium tacitæ hypo-
thecæ competit illi cui competit actio pro dote. nam datur
actioni, vt ſuprà dictum eſt: ſed extraneus non habet actio-
nem de dote:vt ſuprà concluſimus.in 2.notab.in fi.quia priui-
legia bonæ fidei non tranſeunt contra mulierem. cùm ſint in-
ducta pro ea: & ſic non competit talis actio extraneo: vt te-
net gloſſ.& communis opi.in l.2.& in l.de diuiſione.ff.ſo.ma.
Si igitur extraneo non competit actio pro dote,non competet
etiam tacita hypotheca quæ p actione de dote datur. Nó ob.
tex.in d. § & vt plenius.ibi, ſiue ipſæ dotes dederint & c. ſiue
aliæ &c.quia illa verba nó inferunt actionem de dote dari ex-
traneo, cùm textus ibi in princip. illius §. dicat ſolùm dari
ex vtroque latere. ſ. viro & vxori ſiue ipſe promiſerint dotem
ſiue aliæ perſonæ: nam debet intelligi, vt ipſi mulieri vel ma-
rito eius deť actio: vt ſuprà predixerat.& iſtud teneo pro ve-
riſsimo.Circa verò dictum Bal.Nouel.quòd tranſeat ad ceſsio
narium, iſtud dictum non puto verum,cùm ceſsionarius dica
26 tur extraneus Non ob. illa regula † quòd quicquid eſt tranſ-
miſsibile &c.quia illa regula affirmatiuè non valet, ſed nega-
tiuè.caſus eſt de hoc ſingularis & in terminis quem ad hoc ibi
póderat Alex.& alij in l.ſi ſtipulatus fuerim.ff de verb. obl.ad
idé tex.in l.ſi mulier.§.ex aſſe.ff.de iu.dot.quem dicit non eſſe
alibi Bal. in c. nonnulli. in 6. colum. de reſcri. & ſequitur De-
cius reprehendens illos qui regulam affirmatiuè faciunt in l.
ſi maritus. in fin.C.de colla.in ſcriptis non impreſsis.& ita ne
gatiuè reperio Barto.iſtam regulam formare in l. iniuriarum.
la 2.ff.de iniuriis. & ita intelligit text. in d. l. ex pluribus. vbi
etiam Bar.in libro meo negatiuè loquitur: & ſic miror Bald.
No.vel aliàs circunſpectú ad iſta non aduertiſſe. Poſtremò vl-
tra prædicta ego probo ratione tale argum.negatiuè non pro
cedere:nam clarum eſt in iure quòd ceſsione non transferun-
tur directæ actiones,ſed vtiles tantùm.Bar.& Bal.in l.emptor.
C.de hær.vel act.vend.& in l.1.C.de actio. & ob. Ratio eſt: qa
directę ſunt affixę oſsibus noſtris vt character baptiſmi,quod
non poteſt auelli: vt in l.1.§.·.ff.ad Tre.& in l.3.in prin.vbi gl.
ff.pro ſocio.tradit So.in conſi.18.proſequendo in 5. col.lib.1.
& ſic cóſtat q directæ actiones non ſunt ceſsibiles: & tamen
ſunt tranſmiſsibiles ad hæredes: vt tradit Soci. & Deci. & alij
Mod.& ibi dixi,in l.cum filio.ff.de le.1.concludo ergo q taci-
ta hypotheca non tranſit in ceſsionariú. & iſtá opi. tenet Bal.
in l.1.C.de priui.dotis.licet ibi Cy.aliter diſtinguat Audias mo
dò diligenter:quia ſi bene aduertiſti, hactenus cóclusimus q
priuilegiú tacitæ hypothecæ, ité actio ex ſtipulam tacita có-
peteret hæredib⁹ mulieris:& hoc totus múdus fatetur rationi
bus ſuperioribus adductis tá per ipſos q vltra.modò mihi vi-
detur dicendú q nullum priuilegium dotis tráſit ad hæredes:
de hoc eſt caſus:iudicio meo,in terminis in auth.vt immobi-
lia ante nup. dona.§.fin.vbi tex.dicit q omnia priuilegia quæ
pro dote cóceſſa ſunt nulli alij cópetant niſi mulieri: imò di-
cit plus text. q neque de iure antiquo conceſſa fuerunt neq;
nouo:habes igitur ibi tex. generaliter de omnibus priuilegijs
loquenté dú vtiť dictione, Omnibus,quæ nihil excludit:vt de
xi ſuprà in §.1.& eſt tex.in l.Iulianus.de le.2.q licet priuilegia
conceſſa ſint doti,tamen illud ibi declaratur factú eſſe conté-
platione mulieris:vt in ſimili dicit text.de relicto Epiſcopo có
templatione eccleſiæ.in c. requiſiſti. de teſt. & ſic patet q non
ſunt realia ſed perſonalia priuilegia: quia perſona tantú con-
ſideratur cuius contemplatione fit actus. l. cú emancipati.§.ſi
duo.ff.de col.bo.l poſt legatum.§.admittere.ff.de his quib. vt
indig.l.cum plures.§.in arrogato.de vulga.& pup. cú ſimi. vt
Mod.tradit in l.ſi legatarius per illum text. C.de leg. & in l.ſi
defunctus.C.de ſuis & legit.ſic ergo cum perſona mulieris ta
li caſu cóſideretur,vt probatur etiá in l.aſsiduis. C.qui pot. in
pig.hab.talia priuilegia non tranſibunt ad hæredes:vt l.ex om
nibus.& l.priuilegia.ff.de reg.iur. & per hoc ſecundus intelle
ctus glo.noſtræ erit verior.vide tamen quæ circa hoc dicá, in-
frà in glo.fi.in 1.parte. Glo. hypothecam etiam. iſta glo. pro-
pter ſui breuitaté non diuiditur: tamen licet breuis ſit,eſt ta-
men cópendioſa & notanda:cóncludit ergo vnú q tacita hypo
theca de qua hic in tex.cópetit ex vtraq; parte.ſ.tá ex parte vi-
ri quàm vxoris:vt in l.vnica.§.1.Or audi, quòd gloſſ.iſta ſentit
vnum quòd tacita hypotheca non tantùm comprehendit bo-
na illius mulieris, ſed illorum omnium qui ex parte mulie-
ris interueniunt: & ſic quicunque dotem promittat pro mu-
liere, bona illius erunt tacitè hypothecata, vt puta in patre
vel quolibel extraneo: & eodem modo bona fideiuſſoris in-
tercedentis pro dote danda: & hoc eſt quòd dicit gloſſ. hic
dum dicit quòd tacita hypotheca competit ex parte mulie-
ris, & non dicit quòd bona mulieris ſolùm ſunt tacitè hypo-
thecata.& eodem modo ex parte viri intelligendum eſt, vt
non ſolum bona ſua,ſed etiam recipientis dotem pro ipſo &
fideiuſſoribus eius de dote reſtituenda in caſu in quo interue-
nire poteſt: vt in l.ſi conſtante.§. quoties. ff. ſoluto matrimo-
nio. cum ibi traditis, ſunt tacitè hypothecata. ſic ergo iſta ta-
cita hypotheca tranſit ad patrem vxoris & ad matrem viri
actiuè & paſsiuè. & in hoc dicit eſſe ſingularem Bald. No. in
trac.dotis in 6.parte.in 7 ſpeciali, & ibi plures aliàs quæſtio-
nes ponit de iſta tacita hypotheca. Gloſſa creditoribus.diui-
du in 3.partes,prout tres opinio.prin.ponútur.in prima quæ-
rit & ſoluendo ponit prima opin. quam reprobat. in ſecunda
parte ponit.2.opin.quá etiam reprobat.in tertia verò parte po
nit.3.opin. quam gloſ.ſequitur.ſecunda ibi, ſecunda eſt opin.
tertia ibi, tertia eſt opin. & c. Pro expeditione igitur iſtius
gloſ.de vna ardua quæſt.quam examinat gloſſ.hic principali-
ter contingit dubitari,qua expedita erit tota gloſ. finita.Quę-
ſtio igitur eſt nunquid mulier habens tacitam hypothecá præ
feratur cæteris creditoribus habentibus tacitam. & quid in
habentibus expreſſam. communis eſt opin. cum gloſſ. in ſua
vltima parte, videlicet quòd mulier in ſua tacita hypotheca
27 præfertur creditoribus † habentibus tacitam: ſecus ſi habent
expreſſam:ita dicunt omnes in l.aſsiduis.C.qui pot.in pig.ha.
& tenet Soci. affirmans iſtam eſſe communem opin. in l. 1.in
fi.ff.ſoluto matrimonio.Bald.Nouel.in trac.dotis in 9.parte in
primo priuilegio.& in 10.parte, per totum.& ratio iſtius con
cluſionis redditur hic per gloſſ. & doct. quia lex ſuum non
tuum denegat auxilium: nam lex potuit priuatis creditori-
bus auxilium tacitæ hypothecæ quod dedit, auferre propter
priuilegium datum doti: & in hoc non facit iniuriam credito
ribus,ſi auxilium ſuum quod dedit,auferat iſto caſu.ſed quan
do creditores prouiderunt ſibi de expreſſa hypotheca, illa
prouiſio non fuit cauſata legis beneficio,ſed hominis auxilio:
& ideo per tacitam hypothecam legis conceſſam doti illa nó
auferetur: & ita per iſtam rationem iſtam opin. tenet Corneus
in conſil. 172.incip. ad primum.in 3.colum.lib.1.& Decius in
conſil. 208. ad clariorem rei &c. aliàs eſt conſi. 4. in ſecunda
parte colum. penul.Sed aduertendum eſt,quòd Vltramon. te-
nuerunt contrarium, videlicet quòd mulier habens tacitam
præferatur creditoribus habentibus expreſſam. Et omiſsis
multis quæ in confuſo congerit hic Iaſo. poſt Aret. quorum
ambages lóga verborum ſerie prius tradidit Bal. Nouel. in d.
tract. dotis. in 10. parte. mihi videtur q opin. Vltramon. non
ſit omnino vltra montes, ut à ueritate penitus uideatur alie-
28 na: pro qua ego pondero eſſe text. † in l. aſsiduis. C.qui pot.
in pig. haben. ſuper quo text.omnes iſtæ difficultates uerſan-
tur,quæ iudicio meo clarè ibi deciduntur:nam in illo text.uides
quòd Imperator taxat antiquos iuriſlatores qui non perfectè
ut par erat, dotibus ſubuenerunt: quando tantum illud in-
duxerút,quòd mulier in actione de dote anterioribus credito
ribus

ribus perſonales tantum actiones habentibus præferretur, non tamen de hypotheca aliquid ſanxerunt: & iſtud priuilegium, quamuis mulieribus vtile fuerit, non tamen ad plenũ & perfectè ſuccurrebat, ex quo de hypotheca non diſcerat. vnde Imperator huic defectui mederi cupiens, addit priuilegiũ tacitæ hypothecæ in quo eodẽ modo mulier ſicut in perſonali præferatur. Or aduerte ad illum tex. nam Imperator in iſto remedio ſiue additione videtur polliceri ſe perfectum priuilegium dare in illis verbis circa finem ibi, nos pleno iuris articulo conſummauimus. nam plenũ idem eſt quod perfectum. l. fideicommiſſa. §. quamquam. de leg. 3. c. cum inter. vbi Inno. & alij. de re iud. Felin. in c. auditis. in 3. col. de præſcri. Iaſ. in l. poſthumo. colum. fina. C. de bono. poſſ. contra tab. ergo intelligitur Imperator plenum remedium induxiſſe reſpectu vtriuſque hypothecæ: vt videlicet mulier non ſolùm præferatur habenti tacitam, ſed etiam expreſſam: quia perfectum eſt illud quod ex omnibus partibus conſtat, & cui nihil deficit. In. ibi l. & ibi Bal. C. de ma. vind. tenet Socin. in l. 3. §. ex pluribus. in penult. colum. ff. de acqui. poſſ. aliàs ſi hoc non diceremus, iam poſſet Imperator reprehendi in eo in quo ipſe antiquos legumlatores de imperfectione reprehendebat, cũ ipſe fuerit imperfectus, minimè ipſum dicimus de tacita hypotheca cauiſſe: quod non eſt dicendum, cum leges non debent eſſe ludibrio & imperfectæ: vt dicit Bal. in conſi. ſchiſmatis. in 1. colum. poſito ſub titulo C. ſi quis aliquem teſtari prohibuerit. facit text. in cap. commiſſa. de elec. lib. 6. & l. 2. §. ſanè. C. de lib. & eo. lib. Concludo ergo quòd quo ad hoc vt ille text. in verbis ſuis verificetur vt pleno iure Imperator dicatur ſuccurriſſe, oportet vt dicamus quòd tacita hypotheca mulieris nõ ſolùm præfertur tacitæ aliorum creditorum ſed etiam expreſſæ: quia taciti & expreſſi par eſt virtus. vulg. l. cum quid. cum cumulatis ibi per Iaſ. ff. ſi certum petatur. & in l. ſtipulatio. §. habet. in primo no. ff. de ope. no. nun. & ita videtur quòd communis opin. reddatur dubitabilis. Non obſt. fundamentũ

29 gloſſ. & communis opin. videlicet † quòd lex tollit auxilium ſuum, non autem proprium. l. ſi. C. de pac. conuen. cum ſi. quia reſpondetur illud eſſe verum, niſi auxilium legis habeatur pro expreſſo per viam legis: quia tali caſu prouiſio hominis tollitur per prouiſionẽ legis. ita notabiliter & quaſi in terminis dicit Ro. in conſi. 121. circa primum. colum. fin. alleg. text. in l. qui mutuam. ff. mandati. cum alijs adductis ibi per eum Et hoc vltra ipſum ſuadetur ex tex. in d. l. aſsiduis. vbi probatur iſta limitatio in terminis. Nam ibi dicit text. quòd mulier in tacita hypotheca de iure Digeſtorum præfertur anterioribus creditoribus habentibus perſonalem: & tamen illa perſonalis fuit quæſita illis creditoribus facto eorum, non beneficio legis: vt dicit Iaſ. in l. 1. col. fi. ff. ſoluto matrimonio in ſecũda lectura. ergo eſt vera illa regula. Præterea & ſecundò illa regula limitatur habere locum in caſibus expreſsis in iure: ſed extra illos caſus prouiſio hominis bene poteſt tolli per legẽ: vt tradit no. Vitalis de Camba. doc. inſignis Neapolitanus in trac. clauſula. c. 3. fol. 3. ſm paruam impreſsionem. probatur hoc vltra ipſum ex dictis Ioã. Fab. in §. item Seruiana. in 2. col. ſuprà eod. & Iaſ. ibi nu. 67. cum ſequen vbi concludit quòd quamuis locator prouiderit ſibi decreto pignore ſpeciali, tamen eius bona inuecta & illata ſunt tacitè hypothecata pro penſione domus. alleg. pro text. in l. item quia. vbi hoc etiam no. Iaſ. in 2. nota. ff. de pactis. & l. fundus. ff. de annu. leg. & tamen negari non poteſt quòd illa tacita hypotheca quòd inuecta & illata ſint tacitè hypothecata etiam inducta auxilio & beneficio legis, quòd tali caſu eſt potentius prouiſione hominis, ex quo eſt in corpore iuris clauſum: & ita eſt hic dicendum in tacita hypotheca dotis: quod expreſsè tenet Bald. Nouel. in alia tamen quæſtione in dicto tractatu dotis in ſexta parte in 68. priuilegio. quem ſequitur Ioannes Crotus de Monteſer. in repe. l. ſi conſtante. in 35. columna ff. ſoluto matri. vbi latiùs loquitur circa dictam regulam: & ſex aliæ limitationes ad dictam regulam ponit Iaſon in l. ſecunda in 57. colum. num. 176. cum ſequenti. C. de iur. emphy. quorum aliquæ hic applicari poſſent, quæ omitto. Non ob. etiam quòd fiſcus & mulier paribus paſsibus ambulent: vt hic dicit gloſ. & tamen fiſcus non præfertur priuato habenti expreſſam. igitur &c. quia reſpondetur dupliciter: Primò non eſſe verum quòd paribus paſsibus ambulent in omnibus per viam regulæ: quia hoc non probatur in l. 2. C. de priuil. fiſc. Nam ibi ſolum dicit textus, quòd ſi mulier habet priorem hypothecam, fiſco præfertur. & eodem modo ſi fiſcus priorem habeat: quia in illis habet locum illa regula quod qui prior eſt tempore, potior ſit in re. Non tamen per hoc dicit ibi textus quòd priuilegia fiſci cõpetant mulieri, & econtra: quia ex eo quòd inter ipſos prior in hypotheca præferatur, non arguitur paritas. nam eadem ratione idem eſſet dicendum in priuato & fiſco, quòd paribus paſsibus ambulent, ex eo quia in illis habet locum illa regula, qui prior eſt tempore &c. vt in l. ſi pignus. ff. qui pot. in pig. hab. & eodem modo in muliere & priuato reſpectu expreſſæ hypoth. vt in l. vbi adhuc. C. de iur. do. & tamen per hoc nõ dicimus eos parificari: ſic ergo illa. l. ſecunda illam regulam non probat: imò contrarium tenet Bald. in l. dotis. C. de iure dot. & Bart. in l. non puto. per illum text. ff. de iure fiſc. ad cuius intellectum videas latè Moder. Rhegien. poſt Bulga. in l. prima, fol. 50. & ſequen. ff. ſoluto mat. vbi poſt Alexand. & Iaſonem. latius ſuper d. l. non puto. diſceptant & Decius in rubrica. de iudicijs. in ſecunda lectura. coluna octaua. & ibi nouiſsimi Papien. & idem Decius in capitulo, ex literis. columna tertia. de probatio. Felin. in capi. paſtoralis. columna ſecunda. de reſcrip. & Cuma. qui alium intellectum ponit in l. inter pares. ff. de re iudicar. de quibus omnibus hic nõ dico: quia non congruè cadit: dixi tamen ibi poſt iſtos abundè. Tamen licèt omnia ſint noua & à doctoribus minimè hic cõſiderata, Mihi tandẽ illis nõ obſtantibus magis placet cõmunis opinio, quã probo vna ratione cõmuni, videlicet per text. in l. prima. ff. ſoluto matrimonio. ſecundum caſus poſitionem quã ibi ponit Bar. & Dyn. qui communiter approbant. vult igitur ibi Bartol. exemplificando illum text. quòd ſi vno & eodem die appareat inſtrumentum creditoris priuati habens expreſſam hypothecam & inſtrumentum dotis etiam habens expreſſam confectum eadem die, ſi neſcitur quod fuerit prius, fauore dotis interpretamur illud priuati eſſe poſterius; & hoc dicit ille textus, quòd dotis cauſa ſemper & vbique præcipua eſt: & ita omnes ſequuntur. Tunc ſic ſi iſta opinio contra communem eſſet vera quòd tacita hypotheca dotis præfertur etiam expreſſæ creditoris extranei, fruſtra eſſet dubitare: vt ibi dicit Iaſ. an ſi concurrant eodem die quòd dos debeat præferri, cum hoc eſſet fatuum dubitare: attento quòd etiam conſtito de prioritate hypothecæ expreſſæ creditoris extranei, deberet anteferri illa dotis: quod tñ eſt falſum, ne illa lex ita exẽplificata, vt doctores volunt, ſit de indubitabili, cõtra regulas cõmunes. l. quod Labeo. de carbo. edicto. & l. prima. ff. ad municip. & l. ancillæ. C. de fur. & l. illam. C. de collatio. in quibus pro forma traditur, legem debere eſſe de caſu dubitabili.

30 † Præterea hanc ego communem opinionem alia ratione probo: quia habere expreſſam hypothecam in bonis alterius, eſt habere ius in re, non ad rem. l. in noualibus. ff. de noua. & l. eorum. ff. de damno infecto per quæ iura hoc firmat Signoro. in conſi. 90. incipiente, Ambroſius mutuo. in 4. columna numero trigeſimoſecundo. & in conſil. 176. quæſtio opponitur. columna finali. & Ange. in conſi. 208. viſo puncto. col. fi. Et ratio eſt in prõptu: quia in hypotheca conſtituitur ius reale: vt in §. item Seruiana. ſupra eodem. & habere ius reale dicitur ius in re: & ideo per prouiſionem legis tolli non poteſt: quia princeps auferre non poteſt quæ nobis acquiruntur à iure gentium ſine cauſa: vt tradunt doc. in l. fi. C. ſi contra ius vel vtilitatem publicam. & Alexand. in conſi. 3. incip. ex his quæ in themate. columna penultima. libro quinto. & conſilio octuageſimonono. excellentiſsimi. &c. in 2. columna eodem lib. & in l. cùm hæredes. col. 1. ff. de acqui. poſ. cũ multis alijs concor. quæ ſcripſi ſuprà in §. 1. nu. 16. ſic ergo eſt hic concludendum quòd ex quo creditor extraneus prouiſione ſua parauit ſibi hypothecam expreſsè, & ſic actionem realem in bonis debitoris, non poterit illa tolli per tacitam dotis conceſſam à lege. modò regula poſita in d. l. fi. C. de pact. conuen. & in l. & habet. §. cum quis. de preca. cum ſi. optimè iuſtificatur. Non obſtat, quòd illa regula non habeat locum, niſi in caſibus expreſsis: quia reſpondetur illud falſum, & communiter contrarium tenetur. Nam ſi aduertatis ad intellectum

31 verum illius regulæ, illa limitatio non procedit. † Senſus

ergo

ergo illius regulæ eſt quòd lex ita demùm ſubuenit in aliquo
caſu vbi ſubuenire pollicetur: quoniam faciens illum actum
non cauit ſibi circa id .m.exempli gratia: lex in fauorē mulie-
ris ſinait tacitam ſtipulationem & tacitam hypothecam pro
dote in caſu in quo in inſtrumento dotali non interueniſſent:
vt l.prima in princi.C. de rei vxo. actio. Sed ſi mulier expreſſè
ſibi cauiſſet per ſtipulationem, vel in inſtrumento appoſuiſſet
expreſſam hypothecam,tunc ceſſat prouiſio legis:quia tali ca
ſu non eſt neceſſaria, imò eſſet ſuperflua: vt l. qui bis idem.ff.
de verborum obligatio. & ita illam regulam declarat Bartol.
in l.ſi conſtante.in quinta quæſtione. 2.q.prin. ff.ſolut.mat. &
hoc tenet Socin.in repe. l.1. ſo. 16. tertia colum. ff. de vulgari
& pupillari. & dicitur circa idem quando eadem perſona ex
eadem cauſa ex qua lex auxilium ſuum pollicetur ſibi proui-
det: vt in exemplo poſito: ſed ſi diuerſa perſona ex diuerſa
cauſa ſibi prouideat, vt quando creditor extraneus ex ſuo de-
bito non ex cauſa dotis, ſed ex alia cauſa priuata fortius ſi-
bi prouidet: tunc non eſt ex eadem cauſa: & propterea regu-
la illa ceſſabit, & ſuccedet alia regula communis, ꝙ prior in
tempore potior erit de iure: vt de regulis iuris libro ſexto. ca-
pitulo,qui prior. cui regulæ ſtandum erit, cùm non reperia-
tur ei derogatum hoc caſu. Vel ſecūdò illa regula.d.l.ſi.intelli
gitur circa diuerſa, videlicet ꝙ prouiſio hominis tollat pro-
uiſionem legis de iure ſpeciali in caſu noſtro: ſecus ſi illa pro-
uiſio legis fuiſſet de iure communi: ita dicit Iaſ. in l.hæc ver-
ba. in tertio nota.ff.de lega.1.& tenet Bartol.in d.l.ſina. & So-
cin.in l.ſi filius quod patri.in 12.colum.ff.de vulga.& pupilla.
& ſecundum iuſtum intellectum qui etiam communiter tene-
tur expreſſa hypotheca anterioris creditoris tollet tacitā mu
lieris pro dote, ex quo illa prouenit de iure ſpeciali & ex pri-
uilegio,vt concludunt communiter doctor.in l. 1. ff. ſol. mat.
Nec obſtat quòd illud priuilegium ſit in corpore iuris clau-
ſum,quo caſu videretur de illo iudicādum, vt de iure commu
ni:iuxta ea quæ habentur per Mod. in c. 1.in 10. col. de reſcri.
quia reſpōdetur eſſe verū in eo caſu in quo loquitur:& ita pro
cedunt dicta doct.in d.c.1.& in c.ad ordinem.eo.titul.ſecus ve
rò circa diuerſa: vt in caſu noſtro. nam priuilegium dotis eſt
circa tacitam hypothecam:circa illam igitur habet illud pri-
uilegium potentiam iuris communis, & ſic in tali mulier
præfertur extraneo creditori habenti etiam tacitam: ſecus ve
rò ſi habet expreſſam: quia illa eſt diuerſæ naturæ à tacita: &
ideo in illa remanent regulæ iuris communis illæſæ cùm cir-
32 ca illam mulier non reperiatur priuilegiata. † Neque obſtat,
quòd taciti & expreſſi par eſt virtus:quia illa regula non pro-
cedit quando tacitum eſt inductum ex præſumptione legis:
prout concludit notabiliter Bald.in l.centurio. in pe. col.ff.de
vul. & pu. & ibi Bart. in 2. col. & alias plures inſtantias tradit
Iaſon.in d.l.cùm quid.in ſecunda lectu. Et finaliter vbi non eſt
eadem ratio, illa regula non procedit: vt patet in l. maior C.
de pig.iuncta l.ſi tibi. §.de pignore.& ibi glo. & Iaſ.ff.de pact.
& text.in cap.1.de iura.calum.lib.6.& in l.2.C. eo.tit.quæ om
nia in caſu noſtro manifeſtè cōcurrunt:& ideo tenendū eſt fir
miter extraneū creditorem anteriorē præferendū. Poſtremò
non obſt. induct.in. l.aſsiduis. ſuprà facta: quia reſpondetur ꝙ
Imperator nō potuit reprehendi ſi nihil aliud plus q̄ ꝙ mulier
præferat habentibus tacitam hypothecā anteriorē: hoc enim
maximum eſt priuilegiū non conſideratū ab antiquis legū la-
toribus qui ſolū perſonales actiones cōprehendebant.neque
obſtant illa verba pleno iuris articulo: quæ verba perfectionē
notant:quia reſpondetur eſſe verū circa eundē caſum ab Impe-
ratore inductū:ſecus uerò circa alios caſus: quia talis perfectio
non includit iniquā.argumēto capituli ,quēadmodū.& c.ge-
tauallis.& c.ueniēs.de iureiurādo. & iniquitas eſſet ſi credito
ribus auferat ius quæſitū ex expreſſa hypoth. pp poſteriorem
tacitā mulieris.nā non tantū fauendū eſt dotibus,ut alijs fiat
damnū uel iniuria.ut dicit tex.in cap.ex tenore. de foro com-
petenti. & in cap.nuper. de donation. inter uirum & uxorem.
33 † Laudandus igitur potius erit Imperator ex tali deciſione
quàm reprehendendus: imò etiam ſi Imperator circa illam
prouiſionem tacitæ hypoth. deprehenderetur apertè imperfe-
ctum quid ſanxiſſe, adhuc tamen laude potius dignus eſt q̄
reprehenſione: ut eſt caſus quem ad hoc ibi ponderat An-
gel. Areti. in §. cæterum.uer.nos uerò. ſupra de legi. agn.ſuc.

Ex quibus omnibus ſatis apparet communem iſtam opin.ua
lida ratione tueri poſſe. Fateor tamen ꝙ articulus eſſet diſpu-
tabilis: in dubio tamen recedendum non eſt ab ea ſententia
quam crebrior authoritas patrū noſtrorū recipit: ut dicit tex.
quē ibi no.Bal.in l.1.ff.de offi.quæſto.& tradunt doc.in c.pru-
dentiā.per illum tex.de offic.delega.& bonus textus in c. pri-
mo.de deci.ibi, traditionē accepimus non lege præceptam ſed
arbitrio magiſtrorum inol.tam &c.Gloſſa cum ipſa.diuiditur
in quinque partes.in prima ponderat textum noſtrū in uerbo,
ipſa.ex hoc faciens regulā.in ſecunda quærit & ſoluit.in tertia
limitat textū.in quarta ponit tempus in quo mulier debet ex-
periri actione de dote ex hoc faciens ampliationem.in quinta
quærit nunquid priuilegia prælationis de quibus in textu,cō-
petant patri.ſecunda ibi,ſed nunquid.tertia ibi,itē ꝙ hic.quar
34 ta ibi,ſed nūquid. † In prima parte gl.concludit gl. ꝙ priuile-
giū prælationis in tacita hypo. nulli alteri competat niſi mu-
lieri & ſuis hæredibus,non autem extraneis: ut l.prima. C. de
priuil.dot.& l.fin.C.qui potio.in pig.hab & pro iſta concluſio-
ne gloſſa ponderat textū noſtrum in uerbo, ipſa.de cuius natu
ra uidetur denotare perſonalitatē: ut eſt text. ult. gloſſam in
capitulo. per inquiſitionem.de electio. Et antequam ad parti-
cularem deciſionem iſtius cōcluſionis ueniamus, debes tu no
tare,unum ꝙ iſta gloſſa.iuncto textu ultra alios quòd licet ſo-
leat dici quòd natura obligationis uel priuilegij nō ſoleat mu
tari ex perſona hæredum. l. ſecunda §. ex his. ff. de uerborum
obligationibus.tamen hic mutatur: quia priuilegiū prælatio-
nis ipſi tantū mulieri competit & nō hæredi. Ratio eſt: poteſt
propter diſparitatem ipſius fauoris. & ex hoc redditur dubia
una doctrina.Bart.communiter approbata in l.Titia.ff.de leg.
ſecundo.ubi uult quòd ſi pater ſubſtituit filio pupillo uulgari-
ter, & relinquit uxorem dominam & uſufructuariam, quòd
attenta conſuetudine uulgari mulier in uita pupilli non habet
niſi tantum alimenta:eodem modo non plus habebit ab hæ-
rede ſubſtituto: & tamen eſſet dicendum contra uti per iſtum
textum quia priuilegiū conceſſum fauore pupilli,ut non tenea
tur niſi ad ſola alimenta, non deberet tranſire ad hæredem ſi-
cut hic dicit gloſſa de muliere: & hoc propter diſparitatē fa-
uoris pupilli & eius hæredis ſubſtituti, cuius contrarium ibi
concludunt omnes. & pro iſta parte facit quod notat Bald. in
l.ſi extraneus.ff.de iure dotium. inducendo latiùs ut per Ioan
nem de Monte Pico.in repetitione d.§. Titia in uigeſimaquin-
ta columna. qui etiam ad hoc aduertit. Præterea per iſtud di-
ctum glo.redditur etiam dubitabile dictum Bartoli,Ang.Pau.
Alexand.& communiter ſcriben.in l.poſtulante. per illum tex
tum.ff.ad trebellianum. ubi dicunt, quòd ſtante ſtatuto quòd
debitor poſsit incarcerari pro debito ciuili, quamuis hoc ſta-
35 tutum † ſit odioſum & ſtrictum nullam faciens mentionem
de hærede debitoris: tamen idem erit in hærede debitoris,
cùm ſit eadem perſona: quod dictum ſequitur Ang. Imol. &
alij.in l.prima.ff.de his quę in teſtamento delen.& Iaſon in l.ſi
cui legetur.§.finali. in tertio notabili. de legatis primo. & eo-
dem modo dicendum eſt,quòd hæres debet ſuccedere, & à
fortiori in fauorabilibus ,ppter æquitatē regulę.l.cū ff.de iure-
iu.& hoc patet in l.qui patri,ff.de acq.hær. ubi ius accreſcēdi,
quod eſt fauorabile,trāſit ad hæredē:ut eſt ibi tex.quē ad hoc
non eſſe alibi dicit ibi Bart.& Iaſ.& in l.teſtamen.C.de impu.
in prin.& in l.quidā.in 2.not.C. de impuber. cum ſimilibus. &
iſta ratione eodem modo eſſet dicendum in caſu concluſionis
noſtræ propter identitatem rationis utriuſque perſonæ: per
ea quæ latè dixi in §.actiones autem. ſupra eo. & tamen his nō
obſtantibus contrarium concludit gloſ.iſta:quare ergo uiden
36 dum eſt de ueritate eius. † Extat igitur concluſio gloſſ. no-
ſtræ ſuprà dicta, quòd priuilegium prælationis in tacita hy-
po.non tranſit ad hæredem extraneum: ſecus ad filium. Iſta
concluſio eſt communis quam ultra doctores hic ſequitur De
cius in conſi.trigeſimoprimo. incipiente in caſu magnifici. in
tertia col. ſecunda parte. Bald. in conſi. 171. in 1. lib. & Fulg.
in conſil. 59. inci. domina Berta. & in conſil. 206. pro eius de
qua.colum. fin. cum ſimilibus. Et iſta concluſio gloſſæ debet
intelligi de prælatione in tacita hypo. quia tale priuileg ū bene
tranſit ad filium: ſecus tamen eſt in priuilegio prælationis in
actione perſonali de qua iuris latores antiqui dixerunt. vt in l.
quarta.ff.de priuileg.credi.de quo meminit Imperator in l.aſ-
ſiduis.

fiduis.in princip.C.qui potio.in pig:hab.nam tale priuilegiũ
ſoli mulieri competit. neque etiam ad filiuoi traoſit. ita colli-
gitur eamente Barto.io l.prima.in 2. colu.ff.ſolu. matrimon.
dum Barto.diſtinguit ioter iſta duo priuilegia, & dicit, quòd
prælatio in perſonalibos non tranſit ad hæredes, ſed prælatio
in tacita hypotheca tranſit ad hæredem filium non extraneũ:
& ſic videtur Bartol. innuere, quòd in primo caſu illud priuile
giuni non tranſeat ad filium: & ita Bartol. ponderat Paul. de
Caſt.in l.etiam in principio. ff. ſoluto matrimonio. Et ſi boc
eſt verum, eſſet maxima limitatio, & reſtrictio ad iſtam glo.
Tamen non eſt vera: quia eſſet contra glo. in l. prima. C. de
priuilegiis dot.& contra alias plures glo. quas adducit Alex.
in l.etiam. vbi ſubdit, quòd hoc Barto. in ſuo libro non dicit,
ſed ſolùm de hęredibus extraneis.Sed modò circa omnia iſta
conſiderandum eſt: quia veritas omnium prædictorum de-
pendet ea tacita deciſione iſtius concluſionis. Mihi videtur, ꝙ
illa diſtinctio Bar.io d.l.j.maximè ſit neceſſaria ad cõcordan-
das inultorum ambages. Nam licet Alex.dicat hoc non colli-
gi ea lectura ſua, tamẽ lib.meo optimè colligitur; & ſi colli-
gi non poteſt, ego pro conſtanti firmo eſſe de iure verum, vno
tamen plus addito contra Bartolum. Sic ergo pro vera decla-
ratione ſupradictorum facio duas concluſiones. Prima, quòd
priuilegium prælationis tacitæ hypothecæ tranſit ad hære-
des etiam extraneos: & in hoc teneo contra omnes. Secunda
ſit concluſio, quòd priuilegium prælationis in actione perſo-
nali ad nullum hæredem tranſeat etiam filium: & in hoc te-
neo, vel opi.Bart.vel præter ipſum. Circa primam concluſio-
nem moueor pluribus fundamentis: primò, quia priuilegium
tacitæ hypothecæ & tacitæ ſtipulationis paribus paſſibus am
bulant: vt ſupra diai, & eſt text.in l.1. §. eatraneum.C. de rei
vxor.actio.vbi priuilegium tacitæ ſtipulationis, quod eſt con-
ceſſum doti, tranſit ad patrem. & tamen doctores ibi commu
niter idem dicunt in tacita hypotheca.ad idem tex.in §.ſed vt
plenius.ea.l.ad idem eſt tex.in l.aſſiduis.§.ad hæc omnia. ibi
ſancimus.C.q pot.in pigno.hab.vbi text. dicit, ꝙ cui conceſ-
ſum eſt priuilegium tacitæ ſtipulationis, eidem etiam videtur
conceſſum priuilegium tacitæ hypothecæ. Sed clarum eſt,
quòd priuilegium tacitæ ſtipulationis tranſit ad hæredes mu
lieris: vt eſt caſus in dicta lege prima. §. illo proculdubio. C.
de rei vao.actio.& tenent commũniter omnes in l. prima. &
in l.ſecunda.ff.ſoluto matrimo. ergo tranſibit etiam priuile-
gium tacitæ hypothecæ. Cõfirmatur hoc: quia iſta priuilegia
dantur dotibus.d.l.prima, in principio. & ſic rei.ad queocun
que igitur tranſit res, tranſit cum priuilegio ſuo: vt tenet Bart.
in dicta l.prima.ff.ſolu.matri.in prin.tranſibunt igitur ad hæ-
37 redes per l.ex omnibus. & l.priuilegia.ff.de reg.ior.† Non ob
ſtant modò iura, quæ in contrarium poſſunt allegari. In pri-
mis non obſt.iſte tex.prout pooderat gloſſ.io verbo, ipſa.quia
dico tibi, ꝙ illa dictio nõ excludit hæredem etiam extraneũ.
caſus eſt ad literam in l. ſtipulatio iſta. in principio. ibi, ſed
ſi ſe obligat ne ipſe faciat.ff.de verborum obliga.& ibi tenent
omnes, & tenet etiam Rapha.Cuma.in conſi. 117. teſtator in-
ſtituit.col.fin.& pro iſta parte faciunt plura, quæ adducit Iaſ.
in l.j.§. adipiſcimur.in primo.nota.ff.de acquir.poſ. & Socin.
in conſi.250.in cã.in 4.col.ver.3.nõ dicit &c.vbi cõcludit iſtã
dictionẽ, ipſe, noo excludere hẽdes.& pro hoc facit tex.in l.ſti
pulatus fuerim. ff. de verborum obligationibus. vbi ſtipula-
tio perſooalis ſicut tranſit ad filium, ita & ad hæredes. ad
idem eſt tex. io terminis iſtius dictionis, ipſe.in l.cùm preca-
rio quis rogat.ff.de precario. quam legem dicit ibi notabdẽ
Barto. Ea iſtis igitur patet, quòd glo. hic non bene diait quan
tum ad illam dictiooẽ.Nõ ob.tex.in c.per inquiſitionẽ.de ele.
quia ibi materia ſpiritualis ſoper quo tractatur, non poterat
uerificari in hærede, per text.in capitulo primo, de præben.
& ea, quæ ootat Abb.in capitulo venerabilem. de electio.
per illum textum. & ideo uerificatur tantum in propria
perſooa: ſecus verò in caſu in quo materia ſubiecta eſt habi-
lis, vt ad hæredes tranſeat. Noo obſtat etiam iſte textus in ad-
uerſatiua, Autem, quam pooderat Bartolus io l.ſi conſtante.ff.
ſoluto matrimonio. quia reſpondetur, quòd illa aduerſatioa
ponitur reſpectu aliarum perſonarum non hæredum: per ea
quæ ſuprà proximè dicta ſunt. Neque etiam obſtat textum.
ibi, cuius ſolius prudeotia &c.quia dico, quòd illa dictio, ſo-
lius, non excludit hæredes.l. liberi.ff.de contratabu. gloſſ in
§.ſciendum.in verſiculo, ſed ille.ſupra de Senatuſconſult.Or-
fi.tenet Barto. in l.quarta.§. cum Titio.ff.de adimp. lega. cum
multis concordantiis.vt per Decium in l. prima per illum tex.
io ſecundo notabili.C.de bonorum poſſeſsione contratabul.
& hoc quantum attinet ad iſtum teatum. Non obſtat etiam
textus, in lege prima. C. de priuilegio dota. quia ille te-
xtus loquitur de priuilegio prælationis in perſonalibus: vt cõ
muniter ibi dicunt omnes doctores vt Salic.refert quo caſu il
lud priuilegium non traoſit ad hæredes: ſed quæſtio iſtius
gloſſæ eſt de prælatione in hypothe. in quibus aliter eſt dicen
dum: vt ſuprà & meritò Bartol.in dicta lege.j.ſoluto matrimo
nio.voluit illud priuilegium prælationis in perſonalibus non
tranſire ad hæredes indiſtinctè: ſed priuilegium tacitæ hypo-
the.non niſi ad filium, de quo loquitur tex.in l.fi.C.qui potio.
io pig.hab.hic allegatus per gloſſam. Ea quo infertur ſecun-
da cooclu ſio, quòd tale priuilegium adeo non tranſit ad hære
dem, quòd etiam ad filium non tranſeat: quia ea quo text.in di
cta l.prima.C.de priuileg.dot.loquitur generaliter, qoòd ta-
le priuilegium non traoſit ad hæredes: ergo eadem ratione
non transfertur ad filium en, qoia ſoli mulieri eſt conceſſum
illud priuilegium, & ſic perſonæ: ergo cum perſona eatingui-
tur. Nec eſt rõ vrgẽs quare potius ad filiũ tranſire debeat, quã
ad hæredẽ, cum iura filium & hæredem parificent. vt in dicta
l.ſi ſtipulatus fuerim. Et caſu quo ad filium tale priuilegium
tranſire deberet, à fortiori deberet ad hæredes tranſire ea ra-
tione, quia hæredes reputantur eadem perſona cũ defuncto:
vt in l.j.in auth. de iureiu. à mort.pſti.& hæredes tenentur ad
onera, & incommoda, defuncti, vt ſupra dictum eſt: ergo con
ueoiens eſt, vt etiam priuilegia habeãt: quia ſm naturam eſt,
vt eum ſequantor commoda quẽ comitantur incommoda.l.
fi.§.ſed cũ in ſecundam.C.de fur.& §.ſi poſt.in fi.ſupra de cõ
trahen.emp.In filio verò iſta non procedunt: quia non reputa
tur vna & eadem perſona cum matre, cũ identitas procedat
ex patria poteſtate, vel nomine hæredis: vt latè probaui in §.
actiones aũt.ſupra eodem.nullo igitur iure iſtud priuilegium
poteſt tranſire. Non obſtat, quòd priuilegium tacitæ hypothe
cæ tranſit in filium.vt d.l.fin.C.qui potio.in pigno. hab. quia
reſpondetur illud procedere quando eſt hæres matris ooo ſo
lum eo reſpectu, quia filius: qoia reſpectu matris reputatur ex
traneus & ita illum textũ nouiter intelligo. Nec ob. ibi tex.dũ
in fi.loquitur de priuilegio tacitæ hypo. in quo vult filios ad-
mitti: ergo eodẽ modo in priuilegio prælationis perſonaliũ,
ex quo in illo text. coniunctim ponuntur: quia reſpondetur,
quòd illa ſunt diſtincta & diuerſa priuilegia, vt tenent omnes
in l.1.ſol.ma.& in l.j.de pri.dot.ergo ex diuerſis non infertur.
l.matrem.& l.neque.C.de proba. & maaimè in priuilegijs in
quibus ooo ſit eatenſio de caſu in caſum niſi ſit eapreſſum,
vt in capitulo ſanè.de priuileg. & tali caſu etiam ſi relatiuè lo
queretur Imperator in d.l.fioal. non inconueniret, quòd talis
relatio noo eatẽderetur. nam licet relatio debeat fieri ad pro
xima, tamen vbi fit in materia ſpeciali, prout dotis, perdit re-
lationem. ita notabiliter limitat iſtam regulã Pau. de Mon. pã
co io repe.l.Titia.§.Titia.io 25.colum.de lega.2. facit quod in
alio caſu dicit Aret.in l.ſi ſeruum.in princip. in prima colum
oa.ff.de verborum obligationibus. & pro iſta opiniooe vide-
tur eſſe caſus io authentica, vt exactio.inſtan.dot.ibi, nõ enim
alijs &c.qui teatus turbauit ſpiritũ Bar. vt ipſe dicit io l. poſt
dotem.columna finali.ff.ſol.mat.ad idem facit textus in §.fin.
vt immobil.ante nupt.dooatio.vbi non competunt illa priui-
legia alteri præter quàm mulieri: qoia ille textus loquitur de
priuileg.in perſonalibus. Neque ob.dictio omnibus, ibi poſi-
ta, quia reſpondetur dupliciter. primò, quòd illa dictio re-
ſtringitur ſecundum ſubiectam materiam, vt eſt caſus & ibi
glo.in c.1.de conſti.ſupra io §.j.Vel ij.reſponde, quòd nulli al
teri cõpetũt illa priuilegia, cùm ipſa mulier agit, vt & ſpecifi
cè loquitur tex.ſecos verò, quando mulier noo agit, quia tali
caſu io priuilegio tacitæ hypothe. hæredes ſoccedẽt ad quos
tranſit dos. & ita tex.ooſter nouiter poteſt declarari dum di-
cit, com ipſa mulier de dote ſua experiatur &c. ergo ea non
ageote à cootrario ſenſu colligitũ, quòd hæres agit, qui reputa
tur eadem peſona. immo ex hoc poſſet vnum aliud contra
omnes de mundo attentari, quòd omnia priuilegia dotis
tranſeunt

tranſeunt ad hæredes.& textus in lege prima. C. de priuileg.
dotis cum ſimilibus, poſſunt reſolui procedere quando ipſa
mulier experitur:ſecus quandu alius pro ea, vt procurator, ceſ
ſionarius & hæres:quia tali caſu competunt illis priuilegia.&
ſic in diſputationis congreſſu poteſt ſuſtineri vtraque pars, vi-
delicet, quòd omnia priuilegia tranſeant, & quòd priuilegiú
iſtud prælationis in perſonalibus non tranſit neque ad hære-
des neque ad filium. priuilegium verò tacitæ hypothe. bene
traſit & ad filium,& hæredes contra omnes: quæ omnia tene
mentr:quia non video. quòd obſtant niſi ſolùm authoritas gl.
vt dicit Alexander. in l. etiam. ff. ſoluto matrimonio. quæ hoc
caſu probabilis eſt,ſed non neceſſaria:vt not.in l.prima.C. de
leg.In al o gloſ.malè hic loquitur,dum vult iſtud priuilegium
conceſſum mulieri competere etiam ſuis hæredibus. & ſic
præſupponit matrem habere ſuos hæredes: quod eſt falſum:
vt tenet Bald.in l.in ſuis. circa me.ff.de ſuis & leg. & in l.ſicut
certi.C.de teſtamen.mili.ſed quantum ad hoc poteſt defendi
glo.quòd loquatur largo modo quo omnes hæredes poſſunt
dici.ſecus propriè: ita dicit Bar.in l.fin.ff.de vſufr.accreſ.& in
terminis pro iſta ſolutione eſt deciſio Bart.in l.prima. in prin
ci.C.de priuileg.dotis.vbi facit iſtam oppoſitionem. In ſecun
da parte gloſſ.habes vnum,quòd priuilegia dotis de quo hic,
quæ dantur mulieri competunt etiam ius procuratori,per iu-
ra allegata in gl.quæ faciunt in argu. & ita cum glo. tranſeunt
communiter doctores intelligendo tamen iſtam concluſioné
de procuratore ſimplici: ſecus autem de procuratore in rem
ſuam:& ratio eſſe poteſt: quia procurator ſimplex reputatur
38 vna † & eadem perſona cum illo ad cuius vtilitatem negotia
gerit:vt eſt gloſſ.notabilis in l.ſi procurator.la 2.in gloſſ.fin.ff.
de doli mali except. quem vt notabilem ſequitur Iaſon in l.
prima.§.ſi procurator.in ſecunda columna.numero ſeptimo.
ff. ſi quis ius di. non obtemp. & hoc non habet dubium: ſed
maior eſſet dubitatio, nunquid priuilegia de quo hic compe-
tant ceſsionario,& ſic procuratori in rem ſuam: ego ſuperius
tenui ſimpliciter, quòd non, rationibus de quibus ibi, quicquid
dicat Bar.in l.poſt dotem.ff.ſolut.matrimo.fateor tamen,quia
articulus eſt diſputabilis: ſed quia extra materiam iſtius gloſ.
ideo tu vide in iſto articulo quod latiùs diffundit Bald.nouel.
in tract dot.in 12.parte.in quarta q.vbi notabi.loquitur.
39 † In ſecunda parte. glo.concludit, quòd priuilegia de qui-
bus hic non habent locum in donatio.propter nupt.Iaſ. tamé
in tertia not.ſuprá eod. poſt Ioan. de Pla. Aret. & alios tenet
contrarium rationibus de quibus ibi. Audi modò quod ſi re-
ctè intelligatur iſta gl.ſentit illud idem quod tenet Iaſ.nam te
net Iaſ. quòd priuilegium prælationis in tacita hypot. & hoc
idem vult gl.nam gl.hoc ponderat hic tex.noſtrum in illis ver
bis,dote,in quibus tex.loquitur de priuile.prælationis.in quo
concludit, quòd ſuprá dictum eſt, de priuilegio verò ſimpli-
cis hypothe.ſine prælatione glo.nihil dicit immo videtur po-
tius ſentire quod ſic:quia quod de vna negatur,de alio cenſe-
tur affirmari.capitulo nonne.de præſumptionibus. Sed breui
ter mihi videtur,quòd iſtu caſu nulla priuilegia dotis compe-
tant. quia non reperitur expreſſum in iure: & priuilegia, quæ
odioſa ſunt,multiplicari non debent.l.in fraudem.ff.de milit.
teſtamen.& l.prima.C.de do.promiſ.& quia text. in l.fin. cir-
ca fin.expreſsè hoc prohibet in dona.propter nupt. non ſolú
ex verbis legis,ſed ea mente & verbis:quia vtitur taxatiua tan
tum,ibi dum dicit,Hæc autem tantum ad dotem &c. de cu-
ius natura eſt excludere caſus non expreſſos diſsimiles.§.hoc
ſolito.ſuprá de hæredi.quæ ab inteſt.& l.2.C. de patribus qui fi
lios diſtraxerunt.capitulo cum eccleſia.de cau.poſ. & propo.
ſed donatio propter nuptias eſt diſsimilis doti: quia venit ex
cauſa lucratiua,dos ex cauſa oneroſa:igitur &c.Præterea hoc
etiam eſt de mente tex.in d.l.fi.ial.dum ibi tex. aſsignans ra-
tionem dicit, quòd ideo non vult priuilegia doti conceſſa in
donatione propter nupt.habere locum, quia Imperator non
vult priuilegiare mulierem in lucro acquirendo, ſed ne dam-
num patiantur:& ſic eſt de mente Imperatoris nolle introdu
cere aliquod ſpeciale in donatione,ſed relinquere eam ſub di-
ſpoſitione iuris communis:vt patet in illis verbis,& habere in
creditores ſui temporis ordinem: ſuadetur hoc ex his quæ di
cit Bar.in l.2.§ finali.ff.de priuilegiis cred. vbi vult á fortiori,
quòd diſpoſitio. dictæ l.fin. non habeat locum de ſponſa. de
præſenti. quia text.ibi non dicit niſi de vxore cognita. & ta-
men nemini eſt dubium, quod talis dicitur eſſe vxor: quia eſt
verum matrimonium.capitulo penultimo,de ſpon.& in c. ti
tulo.c.3.& fina.de ſpon.duo. & tamen quia ſpecialia nó ſunt
multiplicanda Barto.in dicto loco tenet contrarium: quod di
ctum ſequitur Felin. in capitulo tertio loco. in tertia columna.
de præſumpt.& latiùs in rubrica de ſpon. in quarta columna.
Non obſtat tex.quem alleg. Iaſ.in l.vbi.C.de iure dotium.quia
dico illum textum nihil probare de tacita hypotheca inducta
pro donatione,ſed ſolú dicit, quòd poteſt dotem & bona do
nata propter nuptias quando vergit ad inopiam, vendicare:
40 quæ quidem † vendicatio excludet alios creditores mariti po
ſteriores habentes hypothec.ſed non anteriores: & tamen ſi
ibi tex.loqueretur de tacita hypotheca,de qua hic,clarum eſt
quòd præferretur mulier etiam priorem hypothecam haben
tibus. cuius contrarium ibi diſponitur. Ex quo poſſet noui-
ter vnum contra omnes attentari,quòd hypotheca de qua lo-
quitur iſte text.Nó habet locum quando mulier conſtante ma
trimonio propter inopiam repeteret doté.non obſtat tex. in l.
rebus.circa fin.C.de iure dot.quia poteſt dici,quòd tex.ille loqui
tur de hypotheca expreſſa orta ex prouiſione vxoris,patet ibi
dum tex. dicit hypothecas. & ſic tex.loquitur de proprio au-
xilio ipſius mulieris: quo caſu illud habet locum cóſtante ma
trimonio: ſecus in tacita hypotheca, quia lex non tuum, ſed
ſuum tollit auxilium.l.ſi.C.de pac.con. Ne ſi contrarium dica
mus, multiplicentur tot ſpecialia, & regulæ iuris communia
nimiú vulnerentur:& iſto modo tex.d.l.vbi.adhuc rectè pro-
cedet. In quarta parte gloſſ.colliguntur plures concluſiones.
prima eſt, quòd mulier non poteſt agere pro dote, niſi ſolut.
41 matr.regulariter: & ſic videtur gloſſ.innuere † quòd actio de
dote antea non ſit data niſi in caſu.l.ſi conſtante.ff.ſoluto matri
monio.& l.vbi C.de iur.dot.Iſta eſt communis opin. vt patet
per adducta per Bart.& omnes in d.l.ſi conſtante.§.1.licet ſu
per hoc ſint plures opi.quas refert Io.Campe.in tract. dot. in
3.parte.q.17.vbi finaliter tranſit cum communi. Et hoc eſt vti
le ſcire propter præſcriptiones,vt ſciamus á quo tempore cur
rere debeant.de quo eſt text. in l.in rebus. §. omnes.C.de iure
dot.& tradit Cor.in conſi.93.inci.quia cauſa.ver.& conſtat.in
4.vol.Bald.in conſi.155.actio de dote.in 4.lib.& Raph.Cum.
in conſi.92.viſo ſupraſcripto.in prin.& Bald.nouel. in tractat.
dot.in 7.parte in ſecunda & quarta columna. & Mod. Tauri-
nen.in tract.præſcrip.in 1.parte ſextæ partis princi.in 15.caſu.
& de hoc non eſt dubitandum. Et an & quádo in terminis. d.
l.ſi conſtante.dicatur nata actio videlicet an cum primùm ma
ritus incipit depauperari,an verò quando eſt effectus pauper.
dixi in repet. mea.l.ſi conſtante. in prima char. poſt Bart. ibi.
& communis opi.eſt iſta,quòd cum incipit depauperari:vt in
§.illud. in authenti. de æqualit. do. per quem text. quòd ho-
die ſit correcta diſpoſitio d.l.ſi conſtante.& l.vbi.hic alleg. in
glo.quam communem opi.ſequitur Io.Cápe.in trac. do. in 3.
parte.q.19. vbi alias quæſtiones ponit pertinentes ad illas.ll.
quas non proſequor,cùm ſint extra propoſitú. In ea parte glo.
ibi,ſiue extraneus.&c.iſta glo. poteſt intelligi dupliciter.licet
doct.non aduerterint.primò,quòd iſtud quod dicit gl. extra-
neum poſſe agere ad dotem,quando ſtipulatus eſt ſibi reddi,
referatur ad proximum dictú,videlicet in terminis.d.l.ſi con-
ſtante. vt relatio fiat ad proxima,iuxta regulam.l.talis ſcriptu
ra.in fin.ff.de leg.1.& in l.1.C.de lib. præte.Secundò poteſt in-
telligi,vt iſtud dictum gl.referatur ad primum dictum.ſ.in ca
ſu ſol.ma.& tali caſu relatio non fieret ad proxima, ſed ad re-
motá:& hoc aliquando tolerari poteſt,vt dicit Aret.in l.ſi ſer-
42 uus.in 1.col.in vlt.not.ff.de de verb.ob. † Videamus modò quis
intellectus ſit verior.Breuiter mihi videtur quòd primus,ſecú
dum quem conſeruatur regula communis.l.talis ſcriptura.&
quia talis intellectus eſt magis dubitabilis,quo caſu ille intel-
lectus dicitur amplecti:vt dicit Abb. in c.cum in iure peritus.
per illum tex.in prin.de offi.deleg.& in cap.de multa. vbi di-
xi 2.not.de præben.& colligitur ex verbis Barto. in l.in ambi
guo.ff.de re.du. ſecundum quod ponderat ibi Soci. in 2. not.
Retento igitur iſto intellectu colligitur iſta concluſio ex gloſ.
quòd extraneus qui ſtipulatus eſt ſibi dotem reddi,poteſt age
re conſtante matrimonio ad repetendam dotem propter ino
piá mariti,ſicut ipſa mulier poſſet agere in terminis.d.l.ſi có-
ſtante.

ſtante.& d.l.vbi quam opi.tenuit P b.in dict.l.ſi conſtante.
& Lud.Ro.vbi pluribus rationibus. en communis opi.eſt
in contrarium,quam tenet Bart.& alij in d.l.ſi conſtante. in 6.
q.ſecundæ partis.quem communiter ibi ſequuntur doct.Mo-
uentur principaliter iſta ratione:quia quando extraneus dans
dotem ſimpliciter,ſtipulatur ſibi reddi, omittit iſtum in cau-
ſa inopiæ:quo caſu relinquitur diſpoſitioni iuris communis:
ſed de iure communi cōſtante matri.non datur actio, niſi mu
lieri in caſu inopiæ viri.l.2.iuncta.l.ſi conſtante.ſo.ma.ergo ex
traneus non poterit agere.& gl.iſta non bene dicit.Aduerte,ꝙ
iſta ratio communis præſupponit, ꝙ ſi expreſsè extraneus ſti-
pulatus fuiſſet ſibi reddi conſtante matrimonio in caſu ino-
piæ viri, ꝙ tunc agere poſſet: hoc tamen falſum eſt : quia ius
commune pactis priuatorum tolli non poteſt.l.nemo.de lega.
1.& l.priuatorum.C.de iuriſdic.omn. iudi. & l.ius priuatorū.
ff.de pactis. Et de iure communi eſt , quòd conſtante matri-
monio agi non poſsit.dic.l.1.cuius regula fauore mulieris &
prolis limitatur.Modò ex pacto extranei inducere aliam ſpe-
cialitatem & priuilegium eſſet plura inconuenientia inducc-
re,quæ etiam non tolerantur fauore dotis. vt l.j.C.de dot. pro
miſ.& l.cum poſt.ff.de iure dotium.Præterea, quia huiuſmo-
di pactum eſſet contra bonos mores duplici reſpectu.Primò,
quia conſideraretur triſtè & aduerſam fortunam mariti.con-
tra.l.inter ſtipulantem.§.ſacram.ff.de verb.obligat.Secundò ,
quia præſtaret occaſionem delinquēdi ex eo, quia tali caſu re
ſtitutio dot. quę fit conſtante matrimonio, fit quò ad effectū,
vt ex illa ſuſtineantur onera matrimonij , vt vxor & maritus
cum filiis de fructibus illius viuāt: ita dicit tex.in l.vbi adhuc.
C.de iure dotium.certè ſi extraneo fieret reſtitutio , certè poſ-
ſet contingere, quòd vxor quæ fortè iuuenis & pulchra eſſet,
gubernaretur & regeretur arbitrio extranei, ex quo poſſet vel
43 præſumptiuè honor viri, & mulieris † illa conuerſatione læ-
di.nam Lis eſt cum forma iuncta pudicitiæ, vt inquit Menan
der Græcus.nam aliquo modo repugnatur,quod vndique in-
ceſſerit, vt inquit Hieronym. euitanda eſt igitur aſsidua vxo-
ris conuerſatio cum viris extraneis , quæ prohibita eſt etiam
inter conſanguineos:vt patet in c.primo.de coha.cler.& mu-
lier. & quia Varium & mutabile ſemper fœmina:vt in capitu
lo forus.de verbo.ſignifi. & natura earum ſemper nouas de-
properat edere formas.c.1.de not.ſor.ſi.& caſta eſt,quam ne-
mo rogauit,ut dicit Abb.in c.ſecundo.col. fin. de biga. ſolent
etenim mulieres maritos quorū copiā habent. odiſſere:vt di
cit gl.in l.pater ſeue.§.ſocrus.ff.de condi.& demon.nam om-
ne rarum,carum:& frequentia vileſcit:vt in c. legimus.93. di-
ſtinct.& naturaliter nituntur in vetitum , & inhoneſta appe-
tunt: vt tradit Luc.de Penna in.l.quoties.de priuileg.ſcho.lib.
12. Ex iſtis igitur & infinitis aliis gignuntur rixæ inter vi-
rum,& vxorem. & generatur zelotypia,propter quam mari-
tus indignatur & fremit,& portat gladium in manu ſua: vt di
cit tex.in c.nec aliqua.27.q.1. quod quidem malum magis in
coniugatis viget, quàm in alijs:vt dicit Spe. in titu. de ſpon.§.
ſi.circa medium: & ex tali conuerſatione plerunque ſequun-
tur adulteria:tradit Ioan.de Neuix.in tract.ſiluæ nuptia.ſol.3.
& quarto.propter quæ mariti magis dolent de adulterio vxo
ris quàm de graui damno bonorum, immo quàm de vulnere:
44 vt tenet Ioannes Fab.† in §.ſciendum.ſupra de donati. immo
pluſquàm ſi filius proprius occideretur: vt i l.codicillis.§. ma
tre.ff.de legatis ſecundo.quem ad hoc alle. pro ſingulari An-
dre. Sicul. in capitulo primo. columna quinta. nu. 32. & in c.
accedens.2.colum.tertia.vt lite non conteſt.Bal. in conſil. 161.
Cæcilia.columna ſecunda.in tertio lib.& in l.in athletas.§. ca
lumniator.ff.de infami.Feli.in capitulo,quæ in eccleſiarum.in
quarta columna.de conſtitutio.Decius in cap.at ſi clerici.§.de
adulteriis.columna ſecunda.de iudi.Iaſ.in l.tranſigere. in 2.in
no.C.de tranſactio.cum ſimilibus.immo ſi maritus non com-
moueretur,pręſumeretur leno. vt tradit Tho.Ferratius in cau
tel.13.vt igitur omnia iſta euitentur,& ne vxor, & maritus ne-
ceſsitate compulſi ad huiuſmodi occaſiones inducātur, ideo
dicendum eſt tale pactum non valere , cum contineat iniquū.
Alia igitur mihi videtur ratio, quæ pro communi opi. firmior
erit: quia clara ē iuris regula , ꝙ lex abhorret remedia fruſtra-
toria:quia lex,& natura nihil operantur fruſtra.l. qui bis idē.
vbi doctores.ff.de verborum obligationibus.& eſt tex. noſter

hic.Sed ſi concederetur extraneo poſſe: agi conſtante matri.
illa eſſet ſibi inutilis cùm dos deberet eodem modo deſeruī-
re oneribus matrimonij:& ſi quid ſupereſt , debet reſtitui vi-
ro:vt dicit Bar.in d.l.ſi conſtante.in 7.q. quartæ partis princi-
palis.& ſic ex hoc extraneus nullum commodum percipiet: er
go talis actio non debet eſſe in cōſideratione. arg.l.is a quo.
§.ſi de teſtameto.ff.ad Trebel.Nec obſtat, quòd iſte extraneus
habebit dotem: quia reſpondetur , quòd hoc fieri non poſſet
propter occaſionem delinquendi,de qua ſuprà dictum eſt : &
quia iure non cauetur.Nec obſtat etiam, quòd extraneus fru-
ſtrabitur ſua ſtipulatione de dote reſtituenda,ſi in caſu inopię
ſibi non eſt conſultum: quia reſpondetur , ꝙ iſte extraneus ne
fruſtretur ſua ſtipulatione de dote reddenda , poterit ſibi ca-
ueri remedio.l.in omnibus.ff.de iudi. quod habet locum tam
in contractibus bonæ ſi.quàm ſtrict.iur.vt maritus vergens ad
inopiam cautionem præſtet de non alienando dotem. vt tra-
dit Iaſo.in d.l.ſi conſtante. in x.colu. & ſic per iſta communis
opin.rectè ſuſtinetur :pro qua nouiter prædicta ego pondero
text.multum facientem ad propoſitum in l.ſi dotem. C.de iu.
dot.inducendo iſto modo.nam aut extraneus vult agere con-
tra maritum vergentem ad inopiam ſine aliqua culpa ſua : &
clarum eſt,ꝙ non poteſt non ſolùm per rationes ſuprà dictas,
quæ a fortiori militant iſto caſu.ſed quia non debet addi affli
ctio afflicto, cōtra.l.diuus.ff.de offi.præſi.& c.ex parte. de cle.
ægro.nam ſi tali caſu in vxore dubitatur cui in hoc leges fa-
uent, ne ſibi hoc caſu detur actio:vt tradūt Mod.rep.ſ.Io.Cro.
in d.l.ſi cōſtāte.ſup 3.q.primę part.col.2. poſt alios Mod.quā
tò à fortiori extraneo non cognito à lege tali caſu denegabit?
Aut uerò uis,ꝙ extraneo cōpetat actio viro vergēte ad inopiā
culpa ſui:quo caſu uidetur magis facilè concedi debere tale
remedium:& dico tibi,quòd etiā hoc caſu non poterit agere.
& per hoc induco tex.in d.l.ſi dotem. dicitur ibi, quòd extra-
neo,qui ſtipulatus eſt dotem traditam ſibi reddi, ſi poſtea mu
lier ſui culpa matrimonium dirimat dos non debet ad extra-
neum reuerti:ſed ad maritum.pondero modo iſtum tex. nam
ſi in caſu in quo extraneus ſtipulatus dotem ſibi reddi. ſolut.
45 ma.vel ſimpliciter † quod idem eſt: vt in l.ſtipulatio, de dote
ff.de iur.do.non poteſt illam repetere,ſi matrimonium ſolua-
tur culpa mulieris,in quo caſu futura eſſet vtilis ſua ſtipulatio:
quantò à fortiori non debet admitti in caſu conſtantis matri-
monij,in quo caſu ſtipulatus non eſt , neque leges ſibi fauent
etiam ſi expreſsè hoc feciſſet?Sed aduerte,quòd ad illum tex.
poſſet reſpōderi per doc.Bal.in l.Gaius.in vlt.q.ff.ſol.mat.quē
doct.ſequuntur.& Iaſ.in l.ſi ita quis.§.Chriſogonus.in 10. not.
ff.de verb.ob.cuius doctri.deſtruit intellectum.l.ſtipulatio de
dote.ff.de iur.dotium.quia allegatur ad hoc, quòd paria ſunt,
quòd extraneus ſimpliciter ſibi ſtipuletur dotem reddi, uel ſo
luto matrimonio.& ita ad hoc illum textum allegat Iaſ.in di-
cta lege.ſi conſtante. in decima columna. & declaro in voce:
quod tene menti:quia eſt nouum.Non obſt.fundamenta Ro-
mani contra communem. quia ad illa ſigillatim reſpondent
repetentes in dicta lege,ſi conſtante. in trigeſima ſeptima co-
lum.|& ibi aliàs latè fundamenta illa diſcutio , quæ declaro
modo uobis,quæ hic non ſcribam ne ſæpius idem repetatur.
& hæc omnia procedunt tenendo primum intellectum gloſſæ
de quo hic.Sed tenendo ſecundum iſta omnia euitantur : ſed
ille caſus non habet dubium : quia quòd extraneus tradendo
dotem poſsit ſibi ſtipulari de ea reddenda in caſu ſoluti ma-
trimonii,& quòd tunc agere poſsit:hoc eſt de indubitabili,cū
plures ſint tex.de hoc,ut in l.quoties.ff.ſol. ma. & in l.Auia.C.
de iu.do.& in l.j.§.accedit.C.de rei uxo.actio.cū traditis ibi p
46 gl.& doc.† In eadem patre gl. ibi parti actio & filiæ &c. Cō
cludit gl.quòd quando pater dat dotem, & ſtipulatur ſibi red
di,quòd actio erit communis patris & filiæ: quod procedit ſe
cundum Iaſ.hic in dote profectitia:ſecus in aduētitia , in qua
filia ſolum poteſt agere,& dicitur habere hæredem: ut eſt ca-
ſus no.in l.auus.ff.de iu.dot.quem doct.hic non adducunt, &
ad hoc ponderat Bert.in l.poſt dotem. in 3. quæſtio.ff. ſoluto
matrimo.declarando,ut per eundem Barto. in l.dedit dotem.
ff.de colla.bon.& per Alexand.in authent. quod locum.C.de
colla.Secundò declaratur opi. iſtius glo. procedere in filia in
poteſtate:ſecus in emancipata : quia tunc actio non eſt com-
munis,ſed ſolius filiæ:ita tenet glo.in l.2.§.1.ſolu.matri. quam
do

doct.ibi communiter ſequuntur.l.vnica.§.extraneum. C. de
rei vxo.act.facit pro, & contra, text.in l.filiæ.ff.ſolu.matrimo-
nio.Sed iſta limitatio non videtur vera indiſtinctè, ſed ſubli-
mitanda eſſet, procedere eo caſu, quo ſolutum eſſet matrimo
nium diuortio, vel morte, relictis tamen liberis: ſecus verò ſi li
beros mulier non relinqueret: quia tali caſu ego credo, quòd
actio ſit patris, & non filiæ. Probo ratione: quia actio de dote
nunquam fuit acquiſita tali caſu mulieri: quia tunc demum
acquiritur quando ſoluto matrimonio. poteſt agere, quia tunc
naſcitur: vt tenet communis opi.de qua per Barto. in l.ſi con-
ſtante.§.j.ff.ſoluto matri. cum igitur filia mortua non fuit re-
lictis filiis, conſonum eſt, vt actio detur patri ex ſua ſtipulatio
ne interpoſita de ſibi reddendo: & non eſt text.qui huic opin.
aduerſetur, cui de facili reſponderi non poſsit. facta prædicta
diſtinctione cogita tamen: quia eſt nouum. Vlterius circa prin
cipalem concluſionem gloſſ. eſt aduertendum, quòd li-
cèt actio de dote ſit communis patris, & filiæ: tamen exerci-
tium illius actionis eſt penes patrem conſenſu filiæ tacito, vel
expreſſo: ita dicit glo.per l.2.§.fi.& l.ſeq.ff.ſol.matri.& ſic iſto
caſu filia tacens habetur pro conſentiente, vt ibi dicitur. &
ratio eſt illa quæ colligitur ex l.nec in ea.in fi.ff.de adult.& in
l.iſti quidem.ff.quod met.cau. videlicet, quòd pater præſumi
tur bonum conſilium capere pro filia: & iſtam rationem in
puncto aſsignat Bald. in l.ſi ſine.in 1.quæſtio.C.ad Velleia. Ta
men iſta ratio non videtur ſufficiens ex eo, quia illa attenta ſe
queretur, quòd filia poſſet contrahere cum patre ſine conſen
ſu conſanguineorum, ſtante ſtatuto, quòd in contractibus filia
debet cum illorum conſenſu contrahere: cuius tamen contra
rium tenet Roma.Corne.& Iaſ.in l.pactum quod dotali.C.de
colla.reprobata opin. Bald. ibi qui contrariũ tenebat. & illud
dictum Roma.videtur ſequi Alexan.in l.ſi quis mihi.§.ſi corã.
nume.8.ff.de acqui.hæred. & tamen ſi pater præſumitur con-
ſilium capere pro filia, poſſet illud admitti: niſi dicas, quod il
47 lud ideo eſt: quia erat data † forma per ſtatutum à qua etiam
in melius non licèt recedere: vt in l.3.§.in bello.ff.de re milit.
& bonus tex.in l.fi.C.de delato.lib.2. per quem dicit ibi Ioan.
de platea, quòd ſi legati principis aliquid agunt vltra, quàm
in mandatis receperunt, etiam ſi bene gerant, debent puniri
etiam capite, vt dicit text.etiam notabilis.in capi. fin.§.fin.12.
quęſtio.2. & tradit Feli.in capitu.cauſam.in quarta columna.
verſi.3.limita.de iudi.& in cap. illud. de ma.& obed. & Fran.
Cremo.notabili.150.cuius eſt initium, mandatum tuit: vbi di
cit, quòd ob hanc cauſam illuſtriſsimus ſenatus Venetorũ ca
put amputari iuſsit cuidã bellorum duci. Et hoc etiam de Ro
manis legimus apud Liuium libro nono, quòd Quintus Fa-
bius, quamuis magna victoria Samnites fudiſſet: tamen capi-
te damnatus fuit à Papyrio dictatore, mortemque obiiſſet, ni
ſi impetu populi fuiſſet liberatus: de quo dicto meminit Ioã.
de Ligna.in trac.de bello cap.29. quem etiam ſequitur Felin.
in cap.cùm dilecta.in 12.colum.verſic. amplia quartò. de re-
ſcript. ſic igitur in patre ex forma ſtatuti idem erit dicen-
dum. Replicari tamen poteſt: quia illa forma in fauorem filiæ
fuerat introducta, cui licèt renuntiare.l.pe.cum materia.C.de
pact. Et ideo alia videtur ratio, quòd filia tali caſu tacendo cẽ
ſetur conſentire: quia emolumentum actionis tendit in vtilita
tem ſuam, pro qua tacens habetur pro conſentiente.l.qui pa-
titur.ff.mand.Bar.in l.dotis.ff.ſol mat.& ideò dicit glo. hic in
vlt.parte, quòd tali actioni intentatæ per partem dantur priui
legia dotis, & ita declarat Bar.in l.poſt dotem. in fin.ff.ſoluto
mat.Sed conſidera diligenter: quia non videtur verum, quòd
48 pater agens actione communi, † videatur agere ad vtilitatem
filiæ: quia contrarium videtur tenere Barto.in l.2.§.1.ſol.mat.
quia ex quo exercitium actionis eſt patris, vt ſuprà eſt dictũ,
petendo ſibi dari nomine proprio, & filiæ, non dicitur agere
ad vtilitatem filiæ, ſed ad ſuam tantùm: caſus videtur de hoc
in l.ſi longius.iuncta glo.ff.de iudi.vbi actio iniuriarum, quæ
eſt communis patris, & filij: vt in l.pater.ff.de iniur. ſi per pa-
trem intentetur, dicitur intentata ad propriam non ad vtilita-
tem filij. Dicas èrgo ſic pro reſolutione, quòd aut illud verbũ
Reddi ſibi dotem, eſt poſitum in libello ſub verbo executiuo,
vt reddi ſibi & filiæ dotem: & tunc procedant ſuperiora: vt
colligitur per tex.quem ad hoc ibi not.Ange. in l.ſi cum do-
tem.§. ſi pater.ff. ſoluto matrimon. Aut verò non ponitur ſub
verbo executiuo: vt quia petit actione de dote communi ſibi,
& filiæ, dotẽ ſibi reddi: & iſto caſu procedant cõtrarii. Iſtud
tamen declaratur procedere, prout declarat Bart.quẽ tibi de-
claro in voce, in l.vxorem.§.teſtamẽto.ff.de leg.3. Sed ex alio
contra iſtam concluſionem gl.inſtatur. Nam dicitur hic quòd
dos eſt communis patris & filiæ. hoc non videtur ex eo, quia
iura dicunt dotem eſſe filiæ.l.3.§. ſed verum.ff.de minoribus.
l.Pomponius Philadelphus.ff.fami. erciſ. ergo non competit
patri: quia cùm ſit realis, quæ competit pro dote, debet dari
domino.l.officium.ff.de rei ven.tradit glo.ſuprà in §.1.ſed ad
iſtud reſpondet Iaſ.in d.l.2.§.ex doctri.Bar. in auth. dos data.
C.de dona.ante nup.vide per eum. Tu aliter dicas, quòd arg.
procederet, quando dominium dotis fuiſſet propriè filiæ: ſed
hoc non eſt verum, ſed impropriè ratione communionis, quã
habet cum patre: & illud facit, quòd poſsit dici domina. ita
no.declarat Bar.in l.poſt dotem.in quinta quæſtione.ff.ſoluto
matrimonio. cum quo tranſeunt alij, licèt de iſtis nullam fa-
ciat hic mentionem. Sed iſta conſideratio Barto.licèt ab om-
nibus approbetur, non videtur vera ex eo, quia tex.in d.§. ſed
49 vtrum.in fi.ſimpliciter dicit dotem † eſſe ipſius filiæ: & ſic in
dubio debet intelligi de dominio propriè.lege prima.§.j.ff.ſi
ager vecti.& not. Aret. in rubrica de acquir. poſſeſ. columna
penul.cum ſi.vt per Decium in conſi.73. in cauſa. colum.5. in
in 2.parte Soci.in conſi.vlti.in 2.libr. Suadetur hoc: quia text.
in §.ſed vtrũ.loquitur p verba genitiui caſus, quæ in dubio im
portant dominium directum, & non vtile: ut eſt tex.in l.ſi do
50 mus.§.fi.de legatis 1.† Sed defendendo Bar.poteſt dici, quòd
regula poſita in d.l.1.§.1.ff.ſi ager vectig.procedit, quia in illa
materia verbum, dominium, non poterat referri ad vtile: ideo
refertur ad ſolum directum: ita illum textum limitat Bart. in
l.ſi mater.§.eandem.in pen.quæſt.ff.de excep.rei iud.ſequitur
Iaſ.in §.ſed iſtæ.nu.152.ſuprà eo.& in l.incerti.§.ſi numi.101.
colum.ff.de condi.inde.& mod.Papi.n.in c.1.de iudi. Tamen
conſidera, quòd illa limitatio Bar.cum ſequacibus, non vide-
tur vera: quia illud quod in d.§.1.non poſſet verificari in vtili,
eſt ex eo, quia dominium vtile eſt impropriè dominium: vt
caſus in leg.ſi finita.§.ſi de vecti.ff.de dam.infec.& ibi Bal.no.
& verba in dubio debent capi propriè: vnde ſi vtile domi-
nium eſſet propriè dominium, bene diſpoſitio illius text.in eo
haberet locum. Ex quo infero, quòd diſpoſitio illius text & re
gula bene haberet locum in vtili dominio, quod contrariatur
directo: vt eſt illud quod acquiritur nobis ex præſumptione:
quia illud vtile eſt proprium dominium: ſecus in vtili domi-
nio, quod recognoſcit, & fatetur directũ dominiũ, vt emphi-
teuta, & vaſallo de quo loquitur ille tex.quia illud non conti-
netur ſimpliciter appellatione dominij: quia non eſt propriè
dominium.ita ſingulariter dicit Bar.in l.1.ff.de acq.poſ.in 4.
col.quem multum commendat ibi Iaſ.& latè declarat in 17.
col.nu.57.verſi.not. tamen. Ex qua doctrina poſſunt declarari
plura dicta ambigua in iure. Primò dictum Bald. in lege in
conditionibus.§.1.per illum tex.ff.de condi.& demon. vbi ap
pellatione dominij intelligitur de vtilita.& l.item Mela.§.le-
gis.ff.ad leg. Aquil.& quod no.Bal.in l.ex teſtamento.ff.de cõ
di.inſti.& alibi ſæpè. Conſidera tamen ſi poſſet dici, quòd nõ
ũconuenit, quòd in materia fauorabili, prout dotis, verba im
propriè capiantur, maximè vbi reperitur diuerſitas opi. vt in
51 caſu noſtro. † nam propter difficultatẽ opinionum cogimur
interdũ deuiare à vera ratione, & concludẽti: vt colligitur ex
dictis Bar.in l.iuris gentium.§. prætor ait. in fi.ff.de pac. Alex.
in l.in iudicatæ.colum.fi.ff.ſolu.mat. Idem Bar.in l.ita ſtipula-
tus.colum.11.verſi.quid ergo dicemus.ff.de ver.obli.ſic. ergo
dico, ꝙ in d.l.3.§. ſed verũ.ille tex.licèt loquatur per verba ge-
nitiui caſus & ſimpliciter tamen impropriatur de impro-
prio dñio. quia ẽt videmus, ꝙ genitiuus importat impropriè
dñium, prout dicit Deci.poſt Aret.in c.quia V.per illũ tex. de
iudi.& tradit latius Iaſ.poſt alios in rub.ff.de ope.no. nunti.
ſecunda colum. Et hinc eſt, quòd quando actor in libello fa-
cit ſimpliciter mentionem de dominio, debet intelligi eo mo
do quo magis expedit actori: ar.l.ſi quis intentione.ff.de iudi.
no.Paul. de Ca.in l.qđ principi.§.j.ff.de acqua plu.ar.& ita vr
52 ſa in hoc paſſu cõclu dendũ. In quinta † & vltima parte gl. ha
bes concluſionem, quòd priuilegium prælationis de quo hic,
datur patri. Iſta gloſſ. in hac reputatur ſingularis ſecundum

Bald.in l.j.§.ſed vt plenius.C. de rei vxor. act. & Bald. not.in tracta.dot.in 6.parte.in 7.ſpeciali.Limitatur tamen iſta gloſſ. ſecundum omnes hic procedere: quando pater agit viua filia: ſecus ſi ea mortua propter rationem gloſ. hic, quæ fundat ſe in hoc, quod ideo competunt patri talia priuilegia: quia tenetur dotem reſeruare filiæ. quæ ratio ceſſat, quando eſt mortua.Bald.tamen nouellus, de quo iſti non faciunt mentionem,in tracta.dot.in 12.parte.q.2. tenet contrarium omni caſu,& Lud.Bol.hic in primis interpretationibus. Mouentur, quia priuilegium iſtud eſt conceſſum ſoli mulieri,& in eius fauorem: ergo non debet in damnum redundare, quod futurum eſſet,ſi matrimonium diuortio diſſolueretur. & alia motiua adducit quæ non ſunt digna recitatione. videas ibi, & ad iſtud motiuum reſpõde,quòd iſto caſu,quando pater agit ad võlitatem filiæ dicitur agere,cùm agat communi nomine: vt tenent hic omnes,& glo.hic in proxima parte: ergo fauor filiæ non minuitur, ſed conſeruatur, cuius ſolius prouidentia iura hoc induxerunt,vt pater nomine communi agere poſsit pro conſeruatione dotis, per rationem, de qua in l.2.§. 1.& fin.ſol.mat.& ideo mihi videtur,quòd iſta glo.declarata & limitata prout doc.volũt nõ ſit vera.In primis moueor,qa clarum eſt,quòd quando pater ſtipulatur dotem ſibi reddi ſolu.mat. illa verba intelliguntur, ſiue morte, ſiue diuortio fiat diſſolutio: vt in l.j.ff.de diui. ergo ineptum eſſet interpretari actionem competere patri in caſu diuortij tantùm,& nõ mortis:cum non reperiatur expreſſum: & tamen doct.omnes fatentur in l.1. §. extraneũ per illum text. competere priuilegia patri quando ſtipulatur dotem reddi, quo caſu debent intelligi generaliter.Præterea pondero contra omnes glo. hic.nam ſi doct.volunt iſtam glo.intelligere, quòd priuilegia competant viuente filia,gl.non diceret, quòd pater agit ſua actione: ſed deberet dicere communi,prout dixit in caſu præcedenti: quæ quidem actio communis competit viuente filia, & exiſtẽte in poteſtate.l.2.§.quòd ſi in patris.ff.ſol.ma.vnde ex quo dicit,ſua,datur intelligi, quòd gl.loquatur de propria actione patris,quæ in ipſum conſolidatur mortua filia: aliàs non diceret ſua,ſi præſupponeret glo.filiã viuere: quia quod commune eſt,non poteſt dici propriè ſuum: vt tradit Ioan. And. & Domi.in capitulo fina.de verborum ſignifica.lib.ſexto.& tex. in c.ratio.& ibi no.Abb.de præben.cũ concor.quæ Alex.ſcribit in l.ſerui electione.§.Labeo.ff.de leg.1.Præterea,quia licèt glo.vt volunt doct.ſe fundet in illa ratione,quòd pater teneatur dotem reſeruare pro filia: iſta ratio ſufficit, quòd aliquo caſu poterit habere locum, videlicet filia viuente. vnde licèt poſtea ceſſauerit,non tamen ceſſat diſpoſitio. gloſ.eſt de hoc notabilis in capitulo ſtatutũ.in verbo,canonicis. de reſcriptis libro 6. quam notabili. declarat Domi.in capitulo, licèt Canon.in ſecunda columna. verſicu. puta. de electio.lib.ſexto.& prius Abb. in capitulo quoniam Abb. in quarta columna.de offic.delega.& in capitulo,ſępè. in 3.column. de reſtitu. ſpol. & tradit magiſtraliter Barto. in l. ex facto.ff.de vulga. & pu-
53 pilla. † Nam quando actus eſt conſummatus per ceſſationem cauſæ,non debet effectus retractari.l.ſancimus.C.de admini. tuto.Barto.l.Titia.§.Imperator.ff.de legatis 2.colum.penulti. Alexander. in l.ſi conſtante.& ibi repe. columna 57.ff. ſoluto matrimo. ſed iſto caſu matrimonium per mortem filiæ eſt conſummatum,ratione cuius fuit inducta iſta ratio gloſſ. ergo dato, quòd modò ceſſet,non debet effectus reſultans ex tali cauſa ceſſare.Præterea quia iſta ratio gloſſ.non eſt inducta à lege: ergo non eſt neceſſaria, ſed de bene eſſe: vt tenet gloſſ. in l.prima.C. de leg. Barto.in l.prima.ff.ſi certum petatur. & præſuppoſito,quòd ſit ratio efficax,dico tamen ibi, quòd illa non fuit ſola ratio,vt patri daretur actio: ſed ſtipulatio interpoſita per ipſum, quæ habet priuilegia tacitæ ſtipulationis, dicto §. extraneum. quę quidem ſtipulatio confertur ad omne tempus ſoluti matrimonij. & dato quòd viuente filia actio illa dicatur communis ratione de qua hic in glo.tamen ea mortua actio, & priuilegia non dantur patri illa ratione quæ tunc ceſſat, ſed alia, videlicet iure conſolidationis. facit l.filiæ.ff.ſoluto matrimoni.& not. in l.poſt dotem. eodem tit.niſi filia relinquat filios: vt ſuprà dictum fuit, & ita puto verum.Hic iam operi finem imponam,Deo optimo maximo authore: in quo quidem ſi quia a iure diſſonum aliquid lector curioſus offenderit, piè corrigat, vel apertè referat. tantùm enim abeſt,vt ſcribi contra nos nolimus,vt id etiam maximè optemus: Iucunda etenim eſt laus,vt inquit Plato,& idem Cicero, eorum, qui cùm probabilia ſequuntur,nec vltra, quàm id quod veriſimile occurrerit,progredi poſſunt,& refellere ſine pertinacia,& refelli ſe ſine iracundia pati. In qua quidem re ſi,prout hæc varia legum conditio patitur,iure meritò corrigamur,illud Auli Gelij ex emolum capite ſecundo decimitertij libris,nos abundè defendet. ſcribit enim Actium Poetã tragœdiam ſuam,cui Atreus nomen eſt, M. Pacuuio deſiderãti legiſſe: tum Pacuuium dixiſſe aiunt,ſonorã quidẽ eſſe, quæ ſcripſiſſet,& grandia, ſed uideri ea tamen ſibi duriora, paulum,& acerbiora.ita eſt,inquit Actius,vti dicis: neque id ſanè me pœnitet.Meliora enim fore ſpero, quæ deinceps ſcribam. Nam quod in pomis eſt, idem, inquit, eſſe aiunt in ingenijs, quæ dura & acerba naſcuntur, poſt fiunt mitia, & iocunda. Sed quæ gignuntur ſtatim vieta & mollia, atque in principio ſunt vuida,non matura mox fiunt,ſed putria. Relinquendum igitur vſum eſt in ingenio,quod dies atque ætas mitificet.

F I N I S.

INDEX IN COMMENTARIA LVDOVICI GOMESII SVPER TITVLO DE ACTIONIBVS,

Omnium dictorum materias ſingillatim enucleans, ordine alphabetico elaboratus.

A.

ABBAS Etiam ſi Papa ſit, vendicare monachum poteſt. numero. 1. char. 157
Abbas commendatarius an dicatur verè abbas. nu. 7. 212
Ablatiui abſoluti an expreſſam conditionem importent. num. 38. char. 58. & numero. 8. 63
Abſolutio non præſupponit obligationẽ nume. 34. 86
Abſentiæ quot ſunt genera numero. 4. char. 63. & abſens & præſens quot modis dicatur, remiſsiuè, numero. 7. ibidem.
Abſens cauſa Reipublicæ poteſt per ſe rem præſentis pluribus modis vſucapere numer. 20. 69
Abſenti ea iuſta cauſa conſtituuntur. 20. milia diurna numero. 29. 72
Abſens iniuſta cauſa an ſi ignorauerit contra ſe præſcribi, poſſit ſubueniri. nu. 31. 72
Abſens cauſa Reipublicæ, & captus ab hoſtibus, in quo differunt. nu. 21. 69
Accurſius quare, vt plurimum obſcurè & intricatè loquatur nume. 46. 154
Actio eſt vnica, vt genus nu. 2. char. 1. & nu. 18. 12
Actio licet ſit iuris tamen modus agendi eſt facti nu. 8. 2
Actio non eſt factum nu. 4. 5
Actio an dicatur eſſe forma, nume. 12. 5
Actio eſt meta & terminus per quem declaratur, quem eſſe obligatum, vel non, nu. 14. 5
Actio realis nullam præſupponit obligationem qualiter intelligatur nu. 15. char. 5. & nume. 48. 22
Actio perſonalis ſicut oritur ex obligatione, ita & realis numero ſuprà.
Actio quot modis capitur nume. 14. & 16. 5
Actio inſtitoria & reſciſſoria, quæ ſit, & qualiter inter ſe differant. nu. 8. 63
Actio, obligatio, & contractus licet ſint diuerſa, tamen vnum pro alio capitur ſecundum ſubiectam materiam numero. 16. 5
Actio omnis Chriſti noſtra eſt inſtructio nu. 17. 5
Actio qualiter auxilium quodlibet comprehendit ibidem, & nume. 48. 22
Actio propriè accipitur pro accuſatione criminali, non autem ciuili, & quo modo procedat nume. 18. 5
Actio in factum directa infamat perſonam, & dicitur rei numero. 18. 5
Actio, & cauſa an ſint diuerſa, & qualiter ſe habeant, numero. 21. 5
Actio licet ſit iuris, tamen aliquid habet facti numero. 23. 5
Actio de dolo non datur contra patrem, vel patronum numero. 24. 5
Actio ex empto, & ſimiles non ſunt actiones, ſed actionum nomina. ibidem
Actio natiua debet regi ſecundum naturam contractus vnde naſcitur. ibi.
Actio quaſi erat olim numero. 27. 6
Actio licet non ſit factum, tamen continet factum quo ad perſecutionem ibi.
Actio vbi competit, ceſſat officium iudicis nu. 8. 63
Actiones rei perſecutoriæ quæ dantur contra ius ciuile, finiuntur anno nu. 2. 60
Actio per quam quæritur, an quis liber, an ſeruus ſit, an ſit prætoria nume. 3. 157
Actio perſonalis de qua in §. ſic itaque. quare appelletur condictio ibidem numero. 1. 160
Actiones reales vendicationes appellantur. ibidem numero. 17. 165
Actio furti principaliter tendit ad pœnam, ſed condictio furtiua principaliter ad rem nu. 26. 167
Actio conſideratur ſecundum illud ad quod principaliter tẽdit ibidem. nu. 26. 161
Actio ſpecialis in dubio cenſetur intentata ibidem.
Actiones & interdicta qualiter differant nume. 28. 16
Actio dicitur ius ciuile prætorium nu. 29. 16
Actor debet venire ad iudicium inſtructus ibi.
Actor poteſt agere quando vult, ibi.
Actio eſt iuris & facti nume. 30. 6
Actio, quæ hic diffinitur, qualis ſit, nume. 31. 17
Actio eſt ius quo proſequimur ibi.
Actiones origine an ſint de iure ciuili, vel gentium: & quæ vtilitas reſultat nu. 32. 17
Actio ex empto & ſimiles, licèt concedatur a prætore, non tamen deſinit eſſe ciuilis nu. 33. 17
Actiones licèt ſint approbatæ de iure ciuili, non tamen deſinunt de iure gentium ibi.
Actio large hic diffinitur numè. 49. 22
Actio furti datur pro ouo ibi.
Actio furti eſt infamatoria ibi.
Actio furti ſicut datur pro re minima, non datur etiam actio de dolo pro duobus aureis nume. 57. 24
Actio realis an diffamatur hic numero. 70. 28
Actio realis eſt ſpecies actionis nu. 71. 38
Actio diffinitur, vt genus ibi.
Actionum ſpecies ſunt plures nu. 1. 30
Actio omnis realis, rei perſecutoria eſt: ſed aliæ ſunt, aut eſt rei perſecutoria, aut pœnalis, aut mixta nu. 1. 170
Actio depoſiti regulariter eſt ciuilis, niſi in quatuor caſibus ibi expreſſis numero. 9. 170
Actio depoſiti duplex eſt videlicet directa & contraria declarando, vt ibidem.
Agitur cum lege, & cum Deo mitius, quàm cum homine, & qualiter intelligatur ibidem nu. 21. 33

Actio de qua in §. ſi quis in fraudem. an competat ſi debitor non alienat in fraudem. ibidem. nu. 12. 89
Actione Pauliana ita demum poteſt conueniri ille, qui habet rem titulo oneroſo a debitore alienante in fraudem, ſi de fraude participat limitãdo, vt ſit ratio limitationis. nu. 15. ibidem nu. 15. 125
Actiones reales dicuntur digniores & fortiores perſonalibus, ibidem. nu. 14. 18
Actione de qua in §. item ſi quis in fraudem. poteſt conueniri habens rem titulo lucratiuo, dato quòd de fraude non participet ibidem. nume. 16. 18
Actio reuocatoria an competat futuris creditoribus. ibidem.
Actio reuocatoria de qua in titu. & §. item ſi quis in fraudem cred. quando dicatur annalis, & quando perpetua. ibidem nume. 39. 88
Actiones contra ius ciuile ſunt annales, ibidem.
Actio Pauliana, & in factum an ſint idem, ibidem numero. 40. 88
Actiones reuocatoriæ quot ſunt, ibidem nu. 45. 90
Actio caluiſiat. an ſit vna, vel duplex ibidem.
Actiones reuocatoriæ, an ſint perſonales. ibidem.
Actiones famil. hercif. finium regundor. an ſint reales, numero 46 91
Actiones rei perſecutoriæ an omnes ſpeciales, ibidem.
Actio ex maleficio, vel quaſi, qualiter oriatur, ibidem.
Actio reuocatoria quomodo oriatur ex quaſi contractu, ibidem nu. 48. 91
Actio ſeruiana propriè tãtùm competit pro rebus coloni ad penſionem obligatis: ſed quando non ſtat pro rebus aliis aliter obligatis competit quaſi ſeruiana, ſeu hypot. §. item ſeruiana. nu. 7. 95
Aequitas naturalis ſuadet, quòd pacta ſeruentur, & quod quandoque non ſeruentur. nu. 5. 3
Agere poteſt creditor ſeruiana habens rem debitoris pignoratam, ſi eius poſſeſsionem amittit. ibidem nu. 8. 95
Aequiparatorum debet eſſe eadem ratio, & conditio, numero. 40. 19
Actionum diuerſitas cognoſcitur ex medio concludendi. nume. 12. 72
Agens hypothecaria debet probare dominium: ſecus in ſaluiano interdicto, ibidem nu. 35. 108
Actiones plures competunt legatario propter fauorem teſtamenti, etiam ſi illæ ſint incompaſsibiles in perſonam numero. 20. 110
Actio prima, & conſtitutio, quæ ſit pacto nudo tunc competit quando præcedit debitum naturale, & ciuile, & naturale tantùm: ſecus ſi ciuile tantùm limitãdo, vt numero 28. & 29. & 30. char. 114. ibidem nu. 21. 110
Actio de peculio an ſit realis, vel perſonalis, ibidem numero. 18. 123
Actio de peculio in rem verſo inſtitoria, quod iuſſu, & alij de quibus in §. actiones. non ſunt propria nomina actionum, ſed actiones, ibidem. nu. 23. 124
Actio, quæ detur iuranti, & iuramento præſtito aduerſario differente tam contra eum, quam etiam contra quoſcunque, ibidem nu. 20. & 21.
Actio datur illi, qui iurauit contra eum, contra quem iurauit vtilis natiua, & iſta quæ competit contra iurantem caſu tamen quo iuramentum fecerit pro aduerſario, dicitur datiua ibidem.
Actio naſcitur de iure ciuili ex iuramento iudiciali, quæ vocatur in factum, ibidem nu. 35. 126
Actiones in rem ſcriptæ habent originem ex quaſi contractu numero 13. 188
Actio ex æſtimato quæ dicatur nu. 7. 197
Actio præſcriptis verbis, quare dicatur bonæ fidei, in duobus caſibus hic expreſsis nu. 7. 197
Actio iudicatur prout res, quæ ſibi aſsimilatur, nu. 8. 197
Actio præſcriptis verbis, quæ naſcitur ex pacto incontinenti appoſito, an dicatur bonæ fidei, vel ſtricti iuris nu. 26. 206
Actio bonæ fidei informata ex pacto incontinenti appoſito, an dicatur bonæ fidei, vel ſtricti iuris nu. 28. 207
Actio præſcriptis verbis, quæ datur pro precario, an dicatur bonæ fidei, vel ſtricti iuris numero 30. 508
Actio de dolo, an ſit odioſa nu. 12. 145
Actiones pœnales prætoriæ ſunt annales, ſed rei perſecutoriæ ſunt perpetuæ, ampliando, & limitando, vt nu. 11. 144
Actione pœnales odioſæ ſunt, non ſic rei perſecutoriæ numero 12. 145
Actiones pœnales non dantur contra hæredes, diſtinguendo, vt ibi nu. 13 145
Actiones præiudiciales, quot ſunt nu. 1. 156
Actiones directæ & contrariæ, an reperiantur. nu. 6. 162
Actio ex ſtipulatu pro dote, an ſit bonæ fidei ex parte mariti. numero 6. 216
Actio rei vxoriæ, quare ita dicatur nu. 1.
Actio ex ſtipulatu, quæ interponitur per extraneum de reddenda dote, an ſit bonæ fidei nu. 17. 216
Actio ex ſtipulatu fingitur, ſi non interuenit, numero 18. char. 217.
Actio ex ſtipulatu pro dote competit ad fructus dotis, numero 19. 217
Actio ex ſtipulatu pro dote, an competat patri, numero 2. char. 218.
Actio pro dote quomodo naſcatur nu. 41. 223
Actio de dote, quòd ſit communis patris, & filiæ, quomodo intelligatur, nu. 46. 225
Actiones perſonales quæ ſint, & quare dicantur perſonales. numero 1. 30
Actiones reales, quæ ſint nu. 4. 30
Actionum realium quædam ſunt vniuerſales, & quædam ſingulares, ibidem.
Actiones reales, & perſonales in quo differant ibi.
Actiones mixtæ quæ ſint nu. 5. 30
Actiones perſonales in rem ſcriptæ, quæ ſint nu. 13. 32
Actiones, ſicut ſunt proponendæ coram iudice, ita & coram arbitro nu. 8. 31
Actio non eſt proponenda coram arbitratore, numero 9. char. 31
Actio realis an detur poſsidenti nu. 12. 32
Actio realis a perſonali quomodo cognoſcatur, numero 13. 32
Actio realis dicitur continere fortius ius, quàm perſonalis. numero 14. 32
Actio realis dicitur eſſe perfectior quàm perſonalis, numero 15. 32
Actio realis, non poteſt tolli a Principe, ſine cauſa, numero 16. 32
Actiones dicuntur eſſe in bonis noſtris, nu. 21. 33
Actio finium regundorum, ſuper quibus prædijs competit, nume. 9. 187
Actio communi diuidundo, quando competat, & pro quare communi nume. 10. 187
Actio familiæ herciſcundæ ratione præſcriptionis dicitur perſonalis, nume. 14. 188
Actio fami. herci. poteſt præſcribi, quando vnus ex cohæredibus, ſiue conſor. totum poſsidet, nu. 14. 188
Actio finium regundorum, præſcribitur triginta annis. numero 17. 193
Actio, petitio. hære. an ſit mixta nu. 28. 195
Actio ex teſtamento an dicatur bonæ fidei, vel ſtrict. iuris numero 5. 196
Actio fami. her. eſt duplex, char. 9. nu. 9. & ibidem, quid requiratur in tali actione ex parte actoris.
Actio finium regundorum fami. herc. & communi diuidundo quare dicantur mixtæ. nu. 9. 587
Actio ex teſtamento habet naturam bonæfidei non tamen eſt bonæ fidei, ſicut ſtipulatio pro dote nume. 4. 185
Actiones, quæ in §. quædam. hoc titulo, enumerantur perſonales, ſunt contra communem nu. 1. 185
Actiones non circumſcribuntur loco. nu. 23. 34
Actio de peculio, an ſit realis, vel perſonalis, & an ſit adiectio. numero. 30. 30
Actio mixta quotuplex ſit, nu. 7. 39
Actionum quædam ſunt ciuiles, quædam prætoriæ, numero 22. 52

Actiones

Actiones ciuiles quæ ſint ibi.
Actiones deſcendentes ex ſtatuto Ducum Marchionum,& Epiſcoporum, an ſint ciuiles vel prætoriæ num.23.char.51. & num. 11. 144
Actiones deſcendentes ex varijs figuris cauſarum, an ſint de iure ciuili. num.27. 54
Actus dicitur proprius qui recipit extrema habilia. nu.6. 39
Actus debet adſcribi cauſæ originali.nu.33. 12
Actus extraiudicialis an dicatur actiones.num.50. 22
Actum fruſtratorium nemo præſumitur velle facere.nu. 8. 4
Actus, & actio,an ſint idem. num.16. 5
Actus poteſt faciliùs annullari, à lege, quàm ab homine, vide in verbo, lex.
Actus faciendus cum conſilio alicuius, ex præcepto legis, uel ex præcepto hominis differunt.num.8. 79
Actus de facto,annullatur ſi de facto proceſsit.nu. 18. 55
Actus non inſpicitur, quomodo fiat,dummodo fiat.nu.16.84
Actus cum qualitate non dicitur propriè talis.nu.31. 86
Actus efficacia colligitur ex qualitate pœnæ.num.6. 142
Actus valet factus in præſentia alicuius,quando contradicere poterat impedire.nu.20. 97
Actus clam, & palàm. quomodo factus dicatur.nu.20l 178
Actus poteſt dici nullus, largo modo poteſt annullari. numero.13. 200
Actus nullus an excuſet aliquem à pœna.nu.42. 153
Actus denominatur ab eo,qui plures labores patitur.n.3. 208
Accuſationes an ſint perpetuæ.nu.25 52
Accuſationes prætoriæ durant anno. ibidem.
Accuſans debet habere probationes.nu.18. 5
Accuſatio qualiter cognoſcatur, an ſit criminalis, uel ciuilis. numero.18. 5
Acceſſoria in contractibus bonæ fidei, vel ſtricti iuris,quomodo veniant.num.22. 205
Aduocatus poteſt hodie vnam legem allegare,& cras dicere quòd nihil facit.nu.29. 36
Adiudicare, & abiudicare differunt.nu. 10. 187
Additio facta circa vnum caſum legis continentis pœnam, an cenſeatur facta cum eadem pœnam. numero. 19. 151 Et declarantur ibi multa iura, vt capit.de multa.de præbē.
Additio requirit conſenſum vnius.nu.18. 35
Adire coactus quare efficitur hæres de iure ciuili, non prætorio. nu.15. 176
Adulteria quot dicantur,quando quis pluries continuato propoſito cognoſcit vxorem alicuius.num.23. 83
Adulterium vxoris magis aggrauat virum, quàm mors filiorum, & amiſſio bonorum num. 44. 224 aliàs præſumitur leno, vbi ibi.
Affectata non proſunt, & qualiter hoc.nu.14. 49
Affines an dicantur propinqui, & proximi,nu.12. 222
Album prætoris quid ſit.num.14. 155
Alienatio ſimulata non valet: & quid ſi fuerit iurata: numero. 2. 77
Alienatio facta,vel ſimulata, & vera facta in fraudem, in quo differunt. ibid.
Alienatio facta in fraudem an ſit nulla, vel annullanda, nu. 4. 78. & 8.79. & 34.limitando vt ibi.
Alienatione prohibita prohibetur cuiuſcunque iuris tranſlatio,ſiue directi,ſiue vtilis.num.10. 80
Alienare non dicitur, qui non proceſsit ad traditionem, ibidem.num.11.
Alienatione prohibita prohibetur pignus, & conſtitutio vſuſfructus.nu.11. 80
Alienare dicitur ille qui vendit. ibidem.
Alienans in fraudem, non poteſt bonis cedere. infra, in verbo ceſsio.
Alienatio facta in fauorem Eccleſiæ,non recipit reſtrictionem de ſolennitate. num.25. 113
Alternatiuæ pars per alteram partem declaratur. numero 12. 65
Alienans cauſa mutandi iudicij,perdit beneficium diuiſionis. nume.27. 191
Alienans in filium potentiorem,an dicatur facere cauſa mutandi beneficij. ibid.
Alimentorum cauſa, quando ſummaria ſit. numero quinto, char. 156
Aliud eſt tale,aliud haberi pro tali, in §. item ſi quis poſtulante.num.18.& nu.4. 185
Aliena res bona fide, & iuſto titu. poſſeſſa,arguit pignus. numero.38. 102
Annus,ex quot diebus conſtat.nu.34. 73
Anni ſpecies quot ſunt.num.34. 73
Annus in dubio, de quo intelligitur.nu.36. 73
Angelus Areti.fuit optimus practicus.nu.22. 33
Animus, & voluntas diſtinguunt maleficia. num.56. 24
Appellatio non eſt fundata, niſi pro iniuſtitia.nu.57. 24
Appellatur pro modico grauamine,ſicut pro magno. numero.57. 24
Aquæductus conceſsio. infra conceſsio.& nu.11. 40
Arbiter an ſit miniſter legis.nu.4. 78
Arbitria ſunt ad inſtar iudiciorum, declarantur,nume.8. 31 & quid reſpectu ſolennitatis,ibid.& nu.4. 78
Arbitri iuris dicuntur delegati. ibidem.
Arbitramentum quid ſit nu.9. 31
Arbiter non ſolùm modicam, ſed etiam magnam alteri parti adiudicare.nu.12. 188
In arbitrarijs bonum eſt habere iudicem fauorabilem. numero.39. 64
Argumentum de tranſlatione ad compromiſſum an valeat, & econtra.nu.9. 31
Argumentum à ſufficienti partium enumeratione, valet: numero. 10. 32
Argumenta regulariter non debent per diſputantem formaliter referi,ſed in effectu.nu.10 32
Argumentum à partium enumeratione debet reaſſumi per uerba formalia,& quare hoc. ibid.
Argumentum à ſimili, non requirit totalem ſimilitudinem. num. 34. 37. & qualiter procedat num.50. 104
Argumentum de facto ad actionem.nu. 27. 36
Argumentum à communiter accidentibus, attenditur. numero. 26. 84
Argumentum de fraude ad dolum, & econtra an ualeat. numero. 47. 91
Argumentum de contractib.ad ultimas uoluntates ualet, ſed non econtra.nu.25. 191
Argumentum de contractu ad diſtractum an ualeat. numero. 14. 200
Argumentum de parte ad totum,& econtra, qualiter procedat nu.15. 145
Arma, uel inſignia alterius corrumpens,qua pœna puniatur, & quid in utente illis. nu.5. 142
Arma proditoris an poſsint deleri.
Auctoritas multorum facit communem opinio. numero tertio. 45
Auctoritas ſuperioris, licèt debeat interuenire in actu alienationis bonorum Eccleſiæ, tamen ſufficit, ſi ex poſt interueniat, quando contractus eſt in utilitatem Eccleſiæ.numero.25. 113

B.

Bannitus an dicatur propriè hoſtis. numero uigeſimoſecundo.
Bartol. & Bald. contentio ſuper lege,ſi debitor. de diſtra. pig. num.10. 5
Beneficium reſtitu. in integrum conceſſum minoribus,eſt perſonale.num.3. 39
Beneficium, ne quis conueniatur, ultra quàm facere poteſt, non comprehendit alienantem in fraudem. numero. 32. 86
Boni uiri plus timent infamiam, quàm mortem. numero.56 char. 24
Bonæ fidei emptor, dicitur quaſi dominus.numero decimotertio. 41
Bonorum poſſeſſor habet maximam conformitatem cum hærede.nu.5. 39

Bona fides an ſufficiat ex parte emptoris de iure authen. numero. 39. 25
Bona alicuius poſſunt publicari, & eius ſtatus remanere illæſus. nu. 40. 58
Bar. erat ſolitus conferre cum mercatoribus. numero. vigeſimoſexto. 191
onæ fidei eſſe vel ſtrictl iuris ſunt qualitates nu. 1 194
ona inuecta, quæ non ſunt conductorum, ſed alterius, non ſunt tacite hypothecata pro penſione. numero. 17. 96 24. & 25.
Bona mobilia inuecta, ant ſint tacitè hypothecata: numero. 18. 96
Bonum, & æquum attenditur in beneficialibus omiſſo rigore. nu. 12. 108

C.

Caſus, qui ſub lata ſignificatione vocabuli poteſt comprehendi non excluditur à ſtatutis. num. 69. 28
Caſus omiſſus relinquitur ſub diſpoſitione iuris. numero. 42. 153
Cauſa per effectum non debet diffiniri, & quomodo intelligatur. num. 11. 5
Cauſa eſt duplex, propinqua, & remota. nu. 21. 5
Cauſatum ſapit naturam ſuæ cauſæ. nu. 24. 15
Cauſa iniuſta præſtat bonam fidem, ſi probetur numero. 28. char. 160
Cauſa immediata debet attendi. nu. 19. 189
Cauſa immediata, non mediata attenditur. numero 14. 66 colum. 4.
Cautela pro litigantibus. num. 14. 5
Cautela ad liberandum filium à crimine læſæ maieſtatis. numero. 22. 70
Capita materiæ ſufficit attingere, licet aliqua dimittantur. nume. 11. 108
Capitulum, fraternitas. 12. q. 2. quomodo declaratur. numero. 12. 164
Cardinalis factus non perdidit iura ſuccedendi, ibidem. numero. 15. 109
Cardinalis per impoſitionem pilei liberat condemnatum à morte: latè nu. 50. 155
Carcer de iure ciuili non eſt inductus ad pœnam, ibidem. numero. 44. 90
Certi condictio re nominata. nu. 3. 17
Certi condictio ex ſtipulatu, quando competat ad certum. numero, 48. 118
Certi cōdictio generalis, ſubrogata in locum actionis bonæ fidei, an ſit bonæ fidei. nu. 11. 199
Certi condictio ſpecialis an detur ex ſtipulatione. nume. 11. char. 170
Certi condictio ſpecialis, & generalis, an habeant idem modum concludendi. nu. 12. 170
Ceſsio bonorum non poteſt fieri ab alienante in fraudem. numero. 44. 90
Citatio an perpetuet actionem, numero. 47. 54. Et in quo differant perpetuatio, & interruptio. nu. 48. 154
Citatio ad domum reddit contumacem, atque ſi perſonaliter quis citaretur.
Citari debet ille, de cuius intereſſe agitur. numero. vndecimo. 188
Ciuitates olim regebantur manu Regia, & qualiter. numero. 37 18
Clauſula, Si ſine liberis deceſſerit, in materia odioſa non comprehendit naturales. nu. 48. 22
Clauſula Iuſtitiam faciat, quæ ineſt à iure, ſi exprimatur ab homine, quid iuris. nu. 7. 79
Clauſula Dolum malum abeſſe, quomodo intelligatur in contractu bonæ fidei. nu. 24. 5
Clauſula Si qua iuſta mihi cauſa videbitur. numero. decimoſeptimo. 67
Clericus ꝑ periurio poteſt priuari dignitate obtenta, non autem eſt priuatus ipſo iure, niſi fuerit implicitus inter duo periuria, in §. item ſi quis poſtulante. nu. 28.
Clerici debent habere maiorem puritatem, quàm laici. numero. 55. 23
Clericus debitor ſuſpectus de fuga, an poſsit capi à creditore laico. nu. 62. 25
Clerici in patrimonialibus an gaudeant priuilegijs clericorum. nu. 6. 212
Clericus reputatur laicus in patrimonialibus. num. 33. 123
Clericus licitè viuit de fructibus beneficij reſeruato patrimonio. nu. 6. 212
Clerici poſſunt audire leges ad clariorem intelligentiam canonum. nu. 18. 110
Colonorum ſunt octo, & plures ſpecies. nu. 8. 95
Coloni duplices ſunt, quantum ad §. item Seruiana. ibid.
Coloni conductitij, & coloni partiarij qui ſint. ibid.
Colonus partiarius an ſit propriè colonus. nu. 9. 95
Colonus partiarius an dicatur propriè colonus. ibidem
Colonus partiarius an dicatur ſocius. numero. 9. 95 & 10. & 11. 96
Colonus dicitur, qui non gratuitè habitat. ibid.
Coloni diffinitio. ibid.
Colonus cui per paupertatem penſio remiſſa fuit, ſi perueniat ad pinguiorem fortunam ſoluere cogitur. nu. 17. 146
Commendatarius an faciat fructus ſuos. nu. 2. 212
Committens peccatum mortale in ſana mente, & poſtea in furore moriens non facta pœnitentia, an præſumatur damnatus. nu. 6. 79
Committens homicidium effectus poſtea furioſus, an debeat puniri. ibidem
Commiſsio ſimplex, an ſit de proceſſu. nu. 26. 148
Commiſsio facta alicui, vt procedat ſecundum ius, an poſsit procedere ſecundum ius municipale. nu. 41. 19
Commodatum, & precarium, qualiter differunt. numero. decimotertio. 170
Communio parit diſcordias: declarando latè, vt numero. 12. & 20. 189
Communis vſus loquendi an præualeat proprietati vocabuli. nu. 27. 98. & num. 34. 86
Commentaria continentia materias extraneas, præſumuntur primò compoſita. nu. 1 1
Conceſsio aquæ ductus eſt ſeruitus realis. numero vndecimo. 4
Conceſsio ſeruituris facta tibi, & vni ex filijs tuis, quem elegeris, an valeat reſpectu filiorum. ibid.
Concedo tibi omne ius, plus importat, quàm ſi dicam, vniuerſum ius. nu. 7. 11
Conceſsio facta à principe, vt debitores per quinquennium non conueniantur, de quibus debitoribus intelligitur. numero. 32 16
Conceſsio facta alicui intelligitur de habilibus. ibid.
Conceduntur multa in conſequentiam, quæ principaliter prohibentur. nu. 39. 19
Conditiones ponunt formam. nu. 38. 82
Condicere, quid eſt nu. 13. 32
Conditio furtiua non competit contra patrem. numero decimoquarto. 164
Conditio furtiua, an detur contra furem, ad dandum, vel reſtituendum. num. 28 41
Conditio dandi non poteſt adimpleri in ſuo hærede declarando, vt nu. 7. 121
Confeſſoria, & negatoria competunt pro quibuſcunque ſeruituribus, tam ruſticis, quàm vrbanis. nu. 12. 41
Confeſſoria an competat bonæ fidei emptori. numero decimotertio. 41
Confeſſoria vtilis datur fructuario creditori, & ſuperficiario numero. 20. 42
Confeſſoria vtilis datur creditori pro ſeruitute pignoris. ibidem. 43
Confeſſus, & conuictus non poteſt appellare, numero octauo. 5
Confeſsio extraiudicialis in abſentia partis, an & quando valeat, in §. item ſi quis poſtulante. numero 13.
Confeſsio debet acceptari cum omnib. qualitatib. ſuis. ibid. n. 17
Confeſ-

Confugiens ad ſacerdotem portantem corpus Chriſti, an conſequatur immunitatem.nu.50. 155
Conſtantinopolis dicitur communis patria. numero. quinto. char. 209
Conſanguineus præſumitur ſcire facta conſanguinei.num.19 82 & nu.17. 67
Conſequentia à remotis non infert.nu.33. 12
Conſtitutio Epiſcopi, quod omnis contractus vſurariorum ceſſeatur de duplo, ſi vſurarius pœnitens reſtituat vſuras, per illam pœnitentiam euitat pœnam, & nomen vſurarij. numero. 43. 82
Conſtitutiones principum licèt confirment ius prætorium tamen per hoc non deſinit eſſe prætorium.numer.33. 17
Conſtitutum ad hoc, vt producat actionem, an ſemper requiratur, quòd fiat pacto nudo.numero.19.& 20. 110
Conſtitutum qualiter fiat.num.26. 213
Conſtituens ſe alium fideiuſſurum ad quid teneatur. numero.27. 113
Conſtitutum dolo, vel metu ſi extortum, an ſit nullum. Et quid ſi fiat ſine cauſa.nu.33. 115 & char. 115.
Conſtitutum an ſit contractus bonæfidei, vel ſtricti iuris. ibidem.
Conſtitutum an ſit contractus nominatus. num. 35. 115 aliàs 45. 49
Conſtitutum an valeat pro contractu pœnali, & qualiter procedat, nu.38. 116
Conſtitutio vſusfructus eſt quædam ſeruitus. numero vndecimo. 80
Conſtituti in articulo mortis pro mortuis reputantur. numero.24. 84
Conſuetudo poteſt validare libellum, licèt de iure non valeat nu. 37. 58
Conſuetudo nociua, & præiudicialis attendi non debet. numero.44. 21
Conſuetudo an ſit iuris, vel facti, nu.23. 14
Conteſtatio litis fit per libelli porrectionem.num.8. 31
Continuatio l. ad legē & §. ad §.nu.22. 166
Continuatio iſtius tituli ad præcedentia.nu.15. 5
Contractus celebrati cum principe, an ſit bonæ fi. vel ſtricti iuris.nu.2. 195
Contractus omnes de iure canonico an ſint bonæfidei. numero.4. 196
Contractus aliqui, quare dicantur bonæfidei alij ſtricti iuris. num.6. 197
Contractus, Do, vt des, an ſit permutatio.nu.28. 208
Contractus, Do, vt des, non producit actio præſcrip.verb. nume.29. 208
Contractus, Facio, vt des habet perſonas diſtinctas. ibid.
Contractus appellatione, an contineatur quaſi contractus. nume.27. 34
Contractus dicitur propriè vltro, citroq; obligatorius. ibidem. 31
Contractus emptionis an ſit frequentior mutuo. numero decimoquinto. 176
Contractus ſunt facti.nu.23: 14
Contractus emphyteoticus ē contractus nominatus. numero.34. 17
Contractus dotis eſt iuriſgentium.num.38. 16. Et an ſit nominatus.nu.44. 117
Cotractus matrimonij an ſit bonæ fidei. numero decimoquarto. 215
Contractus quo ad hoc, vt dicatur ſimulatus, quæ requirantur.nu.35. 87
Contractus quo ad hoc, vt dicatur nominatus, quid requiritur.nu.35. 115
Contractus nominati, eo ipſo, quòd ſunt producti ineſſe producunt actionem.nu.40. 116
Contractus donationis dicitur nominatus. numero. 39. & 40. 116
Contractus innominati pœnitentia reuocantur. ibid.
Contractus nominati ſunt illi, qui ſolo conſenſu fiunt. ibidem.
Contrahentes an ſe decipere poſsint, nume. 40. 88. & numero. 54. 23
Contrauentio vnius hæredis an faciat, quòd omnes dicantur contraueniſſe.nu.52 206
Contumacia propriè non eſt crimen.nu.27.180. Et an ſit delictum.nu.47. 72
Copia iudicis qualiter dicatur non haberi. numero. 33. alias.36.
Correctio legum non poteſt fieri, vide infrà legum correctio. num.17. 109
Corpus Chriſti an liberet condemnatum à morte, numero. 50. 255
Correlatiua pariter diſponuntur, nu.16. 216
Creditor conditionalis, an ſit propriè creditor. nu. 5. 3.& nu. 30. 85 & nu 33. 86
Creditoris appellatione, qui comprehendantur. ibidem. nume.30. 85
Creditor cedens qui promittit bonum ius in bonis debitoris, tenetur de euictione, & qualiter.nu.14. 32
Creditor interpell.vnum ex obliga.inſolutum, num.36. 169
Crimina de iure canonico vndecunque claruerint debent puniri.nu.25. 52
Crimina morte extinguuntur.nu.19. 5
Copula ordinata ad caſum qualiter attendatur. numero. 32. 86

D.

DAre eſt dominium transferre: & quomodo intelligatur. num.3 161
Dare, & promittere à pari procedunt.nu.6. 162
Datio ſine cauſa non eſt efficax ad transferendum dominium ibidem.
Dare, & donare differunt: infrà differentia.
Debitor fugiens ad Eccleſiam, an ibi poſsit capi. numero.65. 26
Debitor præparans ſe ad fugam, an capi poſsit num.67. 27
Debitor, qui tenetur actione reali, non eſt propriè debitor. nume.67 27
Debitor an dicatur, qui ex delicto tenetur.nu.2. 30
Debitor ſoluens alteri, quàm vero creditori iuſſu principis, vel reipublicæ, liberatur ipſo iure, declarando, vt ibi. numero.16. 32
Debitor antequàm conueniatur, non eſt primò extra iudicium de neceſsitate interpellandus nu.33. 168
Debitor debet interpellare creditorem, & ire ad domum ſuam. num.35. 168
Debitor hodie eſſe non poteſt tutor pupilli.nu.20. 178
Debitum conſequimur, aut per actionem, aut per officium iudicis tantùm.nu.37. 18
Debitor fugitiuus quando capi poſsit.nu.59. 25
Debitor ſuſpectus de fuga poteſt compelli cautionem præſtare. ibid.
Debitor non poteſt relinquere, vel donare filijs in fraudem creditorum.numero.24. 80
Debitor alienans omnia bona, in dubio præſumitur, quòd in fraudem creditorum faciat, limitando, vt nu.18. 82
Debitor dolo diſtrahens bona incarceratur. nu.43. 90
Debitum ex ſententia an ſit de iure ciuili, vel naturali. numero. 27. 113
Declaratio doc.Bar.in l.naturalis. §.3.ff.de præſcriptio. verb. numero.6. 162
Declaratur doct. Bart. in l. hoc legatum.de leg.3.nu.26. 167
Declaratur, & defenditur doct.Bart.in lege prima. ff.ſoluto matrimo. numero. 36 222
Declaratio legis ſi filia. ff. de diuer. numero.35. 87
Declaratio legis cum ratio. §. & bonis. ff. de bono. damn. ibidem.
Declaratur text. legis fin. §. idem reſcripſerunt.ff. ad municipal. numero.36 88
Declaratur lex, ſi fideiuſſores. ff.de fideiuſſo.numero trigeſimonono. 88
Declaratio l. ſi fundum.C.de euictio. numero. 41. 88

Declaratur doct.Bar. in l.deſertorem.ff. de re milit. numero.42. 89
Declaratio.l.ſi.ff.que in fran.cre.nu.43 90
Declaratio.l.ſi actum rerum.ff.de act. empt. numero. vigeſimoquarto. 167
Delegatus dicitur, qui reuocari poteſt, & non habet propriam iuriſdic.nu.18. 50
Delegati dantur ab homine. ibid.
Delegati iuriſdictio an ſit dignior ordinaria.nu.45. 154
Delegato ſi committatur cauſa cum clauſula, vt iuſtitiam faciat, licèt talis clauſula inſita iure, tamen ſententiam iniuſtam inficit ipſo iure: vide in verſ.clauſula
Delegare poteſt qui habet adminiſtrationem à principe. numero.10. 32
Delictum commiſſum retrotrahitur ad tempus cogitationis. num.36. 37
Delinquens ſi fugit ad Eccleſiam, an conſequatur immunitatem. nu.61 26
Delinquens tenetur pœna legis etiam ignoranter. numero.ſecundo. 30
Delictum plus aggrauatur in ciuitate, quàm in rure, numero.22 38
Denominatio fit à fine formali, & per eum declaratur. numero.13. 5
Denominatio à digniori, & vetuſtiori fieri debet.nu.36 18
Denuntiatio debiti.quomodo fiat, tam de iure antiquo, quàm hodierno.nu.1 161
Deportatis & bannitis interdicuntur actus iuris ciuilis, non gentium.nu.32. 17
Deſideratum aliquando non prodeſt, & contrà. num.14. 49
Determinatio vna reſpiciens plura determinabilia, an pariformiter determinet.nu.30. 142
Deus non facit differentiam inter ſimplicem loquelam, & iuramentum nu.22.50 & nu.26. 135
Dictio Nihil, vniuerſalis eſt negatiua.nu.6 4
Dictio Nihil, quid importet.nu 4 2
Dictio Niſi, an ponat, vel priuet.nu.6. 5
Dictio Quàm, plures habet ſignificationes ibid.
Dictio Vulgaris, multis modis capitur.nu.26 16
Dictio Ex, ſignificat cauſam immediatam.nu. 36.15. & numero. 10. 40
Dictio Item, de natura ſua repetit omnes qualitates præcedentes.nu.19 42. & nu 6. 95
Dictio Sed, poſita in eadem materia ponitur cauſatiuè.numero 2. 45
Dictio Aliæ, regulariter implicat nu.17. 21. Et quid ſi ponatur inter extranea nu.17. 50 & nu.31. 4 & nume. 26.15 & numero. 71
Dictio Plerunque, cuius naturæ ſit.nu.21. 50
Dictio Interdum, an ponat exceptionem, vel regulam.numero.21. 50
Dictio Vis, idem importat quod caſus.nu.31 56
Dictio Immo, quid importat. ibid.
Dictio Quaſi, eſt nota diminutionis. Et quid ſi proferatur à lege, nu 33 57. & nu.12. 96
Dictiones diſiunctiuæ ſunt iſtæ, Vel aut, & quæ earum natura. nu. 38. 58
Dictio Seu, cuius ſit naturæ. ibid.
Dictio Omnis, ſignificat vniuerſitatem.nu.7.30 & an importet totalitatem ibidem, & nu.35. 169
Dictio æquè quid importat.nu 8. 39
Dictio Forte, inducit cauſam impulſiuam.nu 9 40
Dictio Forte, facit dubitationem, & quid in materia iuris. numero.10. 40
Dictio Omnino, facit actum præciſum.nu.14. 190
Dictio Itaq; eſt continuatiua, & quomodo.nu.2. 162
Dictio Actio, pro conſtitutione exponitur. nu.20. 166
Dictio Sed, & ſi quid importet.nu.18. 217
Dictio Ipſe, quid importet.nu.37 222
Dictio Solus, quid importet ibid.
Dictio Tantum, quid importet.nu.39.112 nu.7 95
Dictio Reſiduum, quid importet.nu.36. 87
Dictio Quædam.nu. 43. 90
Dictio, Quoque, quid ſignificet.nu.6.107. & nu.1. 140
Dictio, Veluti, qualiter accipiatur, & quid differat à dictione Velut.nu.7. 107. n.20. 123
Dictio, Alioquin, quid importet.num.12. 108
Dictio Quemadmodum, denotat improprietatem. numero. 45. 17
Dictio Autem, quid importet num.18. 123
Dictio Aduerſus, quid importet.nu. 19. 123
Dictio Quis, regulariter maſculinum, & fœmininum cõprehẽdit.nu.2 126
Dictio Semper quid ſignificet.nu.24. 125
Dictio Rurſus, & dictio Iterum ſunt idem, & quid importent, num. 9. 63
Dictio Tunc, denotat extremitatem.nu.16. 67
Dictio Poteſtas, quid ſignificat, & quid veniat eius appellatione.nu.22. 70
Dictio Multi, quot comprehendit.nu.2. 140
Dictio Penè, quid importat. ibid.
Dictio Quid, quomodo exponitur. num.3.141.& in quo differant quid, & quod nu 4. 141
Dictio Aliquid, an verificetur in minimo numero. ibid.
Dictio Ferè, eſt diminutiua.nu.3. 150
Dictio Traditio, præſupponit contractum alienationis procedere.nu.11. 80
Dictum glo. debet intelligi ſm legem quàm allegat. numero.43 153
Dictum alicuius Sancti munitum auctoritate veteris teſtamenti, præfertur omnibus alijs conſtitutionibus. nu.31. 192
Dictum doctoris non probatum à iure.non eſt tenendum. numero 34. 37
Dies interpellat pro homine non ſolùm in obligationibus puris, ſed & in diem.nu.33. 169
Differentia inter dare & donare.nu.5. 160
Differentia inter.§.& verſi.nu.2 45
Differentia inter Poſtulare & petere. nu.2. 127
Differentia inter iuramentum, & ſimplicem loquelam. num. 22.50 & declaratur.nu.26. 135
Differentia inter conſtitutum, & alias obligationes. numero 37. 116
Differentia inter colonum, & inquilinum.num.7. 95
Differentia inter hypothecariam pretoriam & pignoratitiam ciuilem. nu.4. 94
Differentia inter pignus pretorium, & conuentionale. numero.1. 93
Differentia, quæ ſit inter delictum peccatum crimen, & maleficium. nu. 47. 91
Differens ſolutionem, non incidit in pœnam, niſi iuris vocetur.nu.49. 187
Difficiliora in fine debent poni.nu.14. 5
Difficultas, an viciet contractum bonæfidei.n. 24. 205 & numero.24. 202
Difficultas excuſat à periurio, & à pœna. numero vigeſimoquinto. 180
Diffinitio debet poni propriè, & eſſentialiter, numero. quarto. 5
Diffinitio comprehendit tale non quaſi tale ibidem
Diffinitio maleficij non compentit quaſi maleficio ibidem
Diffinitio caſtrenſis peculij non competit quaſi caſtrenſi. ibid.
Diffinitio aliquando caſum improprium comprehendit. numero.5. 5
Diffinitiones ſunt iuris.nu.8. 2
Diffinitio omnis in iure periculoſa eſt. numero vndecimo. char. 1
Diffinitio non debet poni de his, quæ in actu, vel exercitio hominis conſiſtunt, ſed ſecundum effectum iuris. numero.31. 17
Diffinitio non comprehendens tam caſus frequentes, quàm minus frequentes dicitur diminuta. numero. 51. char. 7
Diffinitio bona debet conuerti cum diffinito. numero ſecundo. 127
Diffinitio cui competit, etiam & diffinitum. numero. vndecimo. 96

Digni-

Dignitas operatur, vt quis excuſare ſe poſsit ab eo quod promiſit, num.14 109
Diſunctæ natura quæ ſit, numero. 3. char. 157. & ſupra dicto.
Diſputatio nominum an ſit relinquenda pertinacibus, an vero ſit aliquo modo vtilis, num. 16. 165
Diſputans de fide catholica an plus puniatur hoc faciens publicè quam occultè, num. 20. 178
Diſpoſitio canonum non ſemper reddit hominem tutum in foro conſcien. num. 53. 23
Diſpoſitio. c. 2. de homi. non eſt tuta in foro conſcientiæ, numero. 53. 7
Diſpoſitio. §. ex maleficijs iſto titu. an habeat locum in Iudæis ibidem, num. 23. 179
Diſpoſitio loquens de dote, an habeat locum in dote putatiua, & in qua dote, num. 28. 35
Diſpoſitio. §. pœnales iſto titulo an habeat locum in minima corruptione. ibidem, num. 4. char. 41. ex quo reſultat nouus ſenſus ad illum textum.
Diſpoſitio. §. item ſi quis poſtulante, iſto titulo an procedat, quando iuratum non eſt, ſed remiſſum iuramentum, ibidem, num. 18. & 19.
Diſpoſitio. §. actiones, iſto titulo. an habeat locum in monacho ibidem, num. 22. 124
Diſpoſitio. l. 1. C. de ſac. ſan. ecc. an procedat in ſano faciente teſtamentum, num. 26. 84
Diſpoſitio. §. item ſi quis in fraudem, iſto tituto. an habeat locum in legatis dolo relictis ibidem, num. 27. 85
Diuiſio quo ad hoc, vt ſit bona, quæ debeat continere, numero. 1. 194
Diuiſio actionum an ſit bene poſita, num. 1. 194
Doctoratus quid ſit, num. 11. 213
Doctor in caſu quo per ſubſtitutum legere poſsit, an poterit ſcholarem doctum ſubſtituere, num. 12. 213
Doctor contrarius qualiter poſsit excuſari, numero. 26. char. 191
Doctor conſulens per verbum, fortè, non dicitur dubitatiuè conſulere, ſed aſſertiuè, num. 9. 40
Doctor non dicitur contrarius, ſi hodie credat vnum, & cras aliud, num. 29. 36
Doctor præſumitur reſidere in illa opi. vbi plenius ſcribit licet alibi teneat contrarium, num. 29. 36
Doctor capi non poteſt pro debito ciuili, num. 65. 26
Doctoratus dicitur dignitas, numero. 14. char. 109. & numero. 5. 63
Doctori diſtinguenti, cęteris paribus, ſtandum eſt, quia magis veritati conſonat, num. 31. 237
Doctor contrarius debet repelli, num. 47. 118
Doctrina doctoris contraria non eſt tenenda, numero. 39. char. 19
Doctrina Bart. in l. Titia. §. Titia de leg. 2. redditur dubitabilis, num. 34. 221
Dolus quid ſit, num. 18. 24
Dolus aliquando permittitur, ibidem.
Dolus an annullet actus ſpirituales, num. 15. 216
Dolus an ſit propriè delictum, num. 27. 180
Dolus dans cauſam contractui bonefidei an annullet contractum ipſo iure, num. 12. 200
Dolo inductus ad religionem non poteſt ex hoc reuocare ingreſſum, num. 16. 201
Dolus ex facto arguitur, num. 20. 147
Dolus an magis puniatur quam uis, num. 45. 154
Dolus præſumitur ex vicinitate actus, num. 23. 83
Dolus ſe habet vt genus reſpectu fraudis, num. 9. 79
Dolus bonus, & malus, ibidem. Et quòd dolus bonus cadit in Deo, ibidem.
Dolus an ſit maleficium vel delictum, & qualiter hoc intelligatur, num. 47. 91
Domeſticus furans hodie vnam rem, & cras aliam, an de vno furto vel pluribus teneatur, num. 12. 175
Domus poſita in confinio duarum parrochiarum, à qua parte menſuretur, vt dici poſsit proximior alteri Eccleſiæ, numero. 30. 72
Dominus, & non dominus, ſunt contraria, non quaſi domini, contra omnes, num. 5. 46
Dominus, & ſeruus quomodo reputatur eadem perſona, nume. 3. cum quatuor ſeq. 119
Dominus tradendo, facit alium verum dominum, numero. 10. 80
Dominium diuerſum eſt à poſſeſsione, num. 30. 55
Dominium transfertur per venditionem rei ab alio poſſeſſæ, ſed non poſſeſsio. num. 0. 47
Dominium quod transfertur ipſo iure, an ſit proprium, numero. 24. 167
Dominium vtile quotuplex ſit, num. 49. 225
Donatio facta filiofamilias militi, præſumitur facta contemplatione militiæ, num. 14. 122
Donatio facta à conſanguineo, in dubio præſumitur facta cõtemplatione ſanguinis, ibidem.
Donatio, & pactum de donando, an ſit vnum, & idem, numero 41. 116
Donatio remuneratoria an reuocetur propter ingratitudinem, num. 44. 103
Donatio conditionalia non eſt propriè donatio, nu. 25. 15
Donatio inter virum, & vxorem an firmetur iuramento, numero. 19. 189
Donans res ſuas an comprehendat actiones, num. 20. 33
Donationes ſunt odioſæ, & ſtrictæ, num. 21. 33
Donari non poteſt res alterius, num. 22. 34
Donans omnia bona talis loci, an videatur donare actiones, num. 23. 33
Donans plures vno contextu, cenſetur vnam donationem facere, & ideo debet inſinuari, ſi trãſcendant ſummam. 500. numero. 22. 175
Dos an ſubrogetur loco legitimæ, num. 9. 212
Dotis repetitio an detur extraneo propter inopiam viri conſtante matrimonio, num. 42. 224
Dos certa an peti poſsit actione ex ſtipulatu, num. 20. 217
Duces, Marchiones, cæteriq; Reges, an ſint origine ſua Imperatori ſubditi, num. 24. 52
Duo ſpecialia an ſint ſimul, infra Specialia.
Duplum, & quadruplum ad quod tenetur fur, an comprehendat rem furto ſubtractam, nu. 15. 164

E.

ECCLESIA In dubio de maiori intelligitur, nume. 51. char. 184
Eccleſia debet eſſe cultrix iuſtitiæ ibidem, & num. 36. 181
Eccleſijs multum fauetur, num. 51. 184
Eccleſia non exigit aliquid vltra iuſtum precium, etiam pœnam, num. 36. 181
Eccleſia non ditatur cum aliena iactura, ibidem.
Eccleſia non exigit a debitore niſi inquantum facere poteſt, & adeo debitor non ſoluens non luit in corpus, nu. 39. 181
Eccleſia gaudet immunitate. 40. paſſuum. nu 29. 71
Edictum de aliena. iudi. mutan. cau. non habet locum in vltima uoluntate, num. 49. 92
Edictum de in ius uocando, an ſit odioſum uel fauorabile num. 35. 150
Edicta ſunt ad inſtar actionum, num. 28. 16
Emancipatus an debet citare patrem cum uenia, nu. 40. 152
Emphyteota ceſſans ſoluere in uno nummo an priuetur, numero. 19. 28
Emphyteoſim capiens ab Eccleſia pro ſe, & hæredibus non ueniunt niſi deſcendentes, num. 7. 30
Emptionis ſubſtantia eſt precium numeratum, nu. 11. 96
Error quando uiciet contractum bonefidei, & ſtricti iuris, numero. 24. 205
Error ſicut uiciat in nomine proprio, ita in nomine filij, numero. 8. 121
Exceptio an dicatur perſecutio, num. 49. 22
Exceptiones ſunt arma reorum, ibidem.
Exceptio dicitur duplex, ibidem.
Exceptio qualiter debet eſſe de regula, nu. 17. 165
Excommunicatus æquiparatur deportato, nu. 40. 19

Excommunicati poſſunt contrahere, ibidem.
Excommunicati non poſſunt agere pendente excommunicatione, & quare, ibidem.
Excommunicatio lata non ſeruata forma iuris, valet: ſecus ſi eſt data forma ab homine, num. 8. 79
Excuſatio dicitur genus, num. 3. 1
Excuſsio præcedere debet in actione reuocatoria, numero. 38. 88
Ex diuerſis non infertur, num. 47. 22
Exempla regulariter ſunt de bene eſſe, quando materia poteſt percipi, num. 20. 50
Exempla ſunt neceſſaria in materia generali, numero. 20. char. 50
Exempla extranea, & non facientia ad propoſitum interdum legibus inferuntur, num. 17. 42
Exempla ponuntur non vt ita ſint, ſed vt intelligant addiſcentes, num. 17. char. 42. & num. 27. 53
Exempla regulam non reſtringunt, ibidem.
Exemplis iudicandum non eſt, numero. 32. char. 192. & numero. 32. 100
Eximens captum à familia, ad quid tenetur creditori. Et quid in certificante debitorem de captura, num. 49. 155
Experiri ſine actione nemo poteſt, num. 37. 18
Expreſſa cauſa maioris declarationis non viciat ius commune, num. 24. char. 34. & num. 3. 170
Expreſsio eorum quæ tacite inſunt, nihil plus operatur, nume. 21. 33
Expreſsio ſpecialis, vbi requiritur pro forma, non ſufficit generalis, num. 6. 170
Expreſsio dicitur, quòd verbis ſpecialibus deſignatur, numero. 6. 170
Extenſio non debet fieri in pœnalibus ad caſum non expreſſum, num. 13. 576
Extenſio in correctorijs an fiat, num. 27. 68
Extenſio in exorbitantibus fit ad caſum, qui ſublata ſignificatione vocabuli, poteſt comprehendi, numero. 46. char. 21
Extenſio an fiat in priuilegijs, num. 19. 68
Extenſio fit de vno caſu ad alium quando ſunt æquiparata iure antiquo, num. 39. 151
Extenſio fit fauore religionis, & reipublicæ, numero. 50. char. 183
Extimatio iniuriæ qualiter fieri debet, num. 44. 21
Extimatio iniuriæ eſt intereſſe ſingulare, num. 45. 21
Extrema præſupponuntur habilia, quando de aliquo, quæritur, num. 12. 47

F.

FACVLTAS à faciendo dicitur, num. 30. 17
Facultas eſt duplex, ibidem.
Faciens contra mandatum ſuperioris tacitè ſe obligat ad pœnam, quæ venit in conſequẽtiam dato quod eam ignoret, num. 3. 30
Factum, & ius ſunt diuerſa, num. 30. 17
Facultas capiendi ligna ex nemore vel aquam ex ciſterna, ſiue decoctio panis in furno, an ſint ſeruitutes, vel obligationes perſonales, num. 4. 39
Facultas eundi per viam publicam, non præſcribitur, nume. 39. 34
Factum incontinenti videtur ineſſe, numero. 23. char. 83. & num. 37. 87
Factum non dicitur cum aliud ſupereſt ad agendum, numero. 19. 160
Factum contra præceptum hominis non eſt nullum licèt contrafaciens teneatur ad pœnam, num. 7. 177
Falſum iudicatur inſtrumentum in totum, ſi falſum fuerit in parte, num. 4. 141
Falſans inſtrumentum nullum an teneatur pœna falſi, numero. 6. 162
Familiaris rei vilitatem detegere incongruum eſt, nu. 30. 106
Fauendum non eſt pijs locis in aliorum iniuriam, nu. 32. 181
Feudatarius quam actionem habet, num. 14. 32
Fideiubens pro alio pro certa quantitate ſoluenda, non tenetur ad pœnam quæ ex contumacia vel negatione reſultat, numero. 16. 177
Fideicommiſſa de iure Digeſtorum, an petebantur iure actionis, vel offi. iud. num. 31. 37
Fideicommiſſa dicuntur debita, ibidem.
Fideiuſſor in multis caſibus intendit, in quibus conſtitutum non habet locum, num. 31. 116
Fideiuſsio an fieri poſsit pacto nudo, num. 37. 116
Fideiuſſor an poſsit accedere alicui actioni deſeruienti officio iudi. num. 31. 37
Filius à patre non à matre debet denominari, nu. 41. 19
Filiorum appellatione vel liberorum, quid veniat, nume. 47. char. 22
Filius quando aſsimilatur patri, præſumitur adulterinus, numero. 8. 197
Filius fit gratior parte quando habet idem nomen, numero. 18. 165
Filius, & pater an vna, & eadem perſona cenſeantur, numero. 1. & 3. cum quatuor ſequen. char. 119. & quare dicatur eadem perſona, & non cum matre, num. 1. 121
Filius emancipatus patri ingratus reuertitur in poteſtatem patris, num. 1. 119
Filius illegitimatus non poteſt legitimari niſi concurrente cõſenſu patris, ibidem.
Filius legitimatus tranſit de facto in poteſtatem patris, & fit eadem perſona, ibidem.
Filius licet plus de matre quàm de patre accipiat, reſpectu carnis; tamen cum matre non dicitur eadem caro, ſicut cũ patre, num. 8. 121
Filius quando torquetur, dicitur pater torqueri, ibidem.
Filius quando poteſt teſtari de peculio aduentitio, numero. 17. 123
Filius emancipatus non citat patrem ſine venia, numero. 7. char. 123
Filius, vel libertus an in cauſa criminali, poſsint parentes, vel patronos in ius vocare, numero. 25. char. 148. limitando, vt, ibidem.
Filius, vel libertus vocantes ſine uenia, patrem uel patronum etiam ſi non compareant, an incidant in pœnam, numero. 29. 148
Filius, uel ſeruus, uel emancipatus qualiter patrem poſsit conuenire cum uenia uel ſine, nu. 40. & ſeq. cha. 152. Et ibi quid ſi agat de facto, qua pœna puniatur, ibidem.
Filius an magis accipiat de matre quam de patre, nume. 2. char. 210
Filia quæ peccauit in corpus, quamuis nec ali nec dotari debeat à patre, tamen ſi agit pœnitentiam debet ali, & dotari idem in filio qui propter ingratitudinem poterat exheredari, num. 44. 182
Filia ſi dolo diuertat ut patrem dote priuet, & maritum lucro afficiat, perdit dotem, num. 25. 134
Finis cuiuſq; rei dicitur forma, num. 12. 5
Finis rei attenditur non modus numero. 28. char. 36. numero. 45. char. 21. & 47. char. 186. & etiam non curat de origine, num. 3. 182
Fiſcus Eccleſiæ Romanæ maior eſt Imperatore, nume. 51. char. 181
Forma dat eſſe rei, numero. 47. char. 225. & numero. 13. char. 5
Forma quid ſit, num. 8. 2
Forma data ad agendum debet ſeruari: alias uiciatur modus agendi, num. 26. 16
Forma eſt dignior materia, num. 41. 19
Forma non obſeruata reddit actum nullum, numero. 27. char. 35
Forma non poteſt etiam in melius tranſgredi, nu. 47. 225
Forma in notorijs non debet obſeruari, num. 38. 88
Forma in notorijs debet obſeruari, quando lex procedit annullando, num. 39. 88
Fornicatio ſimplex magis punitur in clericis, quam cætera grauiora, numero. 15. 576
Fortuna non mutat genus, num. 15. 109

Fraus,

Fraus,& dolus nemini patrocinari debent, num.42. 89
Fraus non datur ſine dolo, num.9. 79
Fraus ex parte vendentis, non ementis,præſumitur, quando omnia bona venduntur,num.18. 82
Fraus arguitur ex intricatione rationum,num.19. 82
Fratrum, quando veniunt ad diuiſionem, quis debet eligere partem,num.30. 192
Fructus à quo tempore veniant in boneſi. iudicijs, & qua actione petantur,num.20. 203
Fructus in boneſidei iudicijs an veniant iure actionis vel officio iudicis, & quæ ſit differentia,ibidem.
Fructuum ratio tripliciter habetur,num.21. 274
Fructus naturales ſundi ſunt tacite obligati pro penſione fundi: ſecus verò in reempta ex fructibus, numero. 13. char. 96
Furtum an ſit de caſibus fortuitis, num.31. 56
Furtum, & incendium an præſumantur facta culpa cohabitantium, ibidem.
Furtum propriæ non poteſt conſiſtere in bonis immobilibus, num.40. 58
Fur conſuetus furari ſi deprebendatur in vltimo furto, debet furca ſuſpendi,num.4. 172
Fur nocturnus poteſt occidi ne, delicta remaneant impunita,num.11. 175
Fur ex trino furto poteſt ad pœnam condemnari, declarando, vt num.12. 175
Furans hodie vnam rem, & cras aliam ſupra. Domeſticens.
Furtum magnum an æquiparetur tribus, vt fur debeat furca ſuſpendi,num.13. 175
Fur diurnus ſiue nocturnus an, & quando, & à quibus capi poſsit,num.52. 23
Furtum non eſt malum, quia prohibitum, ſed prohibitum, quia malum, num.58. 24
Fur manifeſtus, & raptor an differant, num.23. 179
Furtum, & homicidium an, & quando permittatur, numero.20. 178
Fur diurnus non manifeſtus, quare occidi non poſsit, nume.15. 176
Furans rem vilem, an ei magis imputetur, quàm furans pretioſam,num.13. 176
Futura præcauenda ſunt, num.12. 64

G.

GENITIVVS an importet dominium, quomodo, nume.49. 125
Genitiui natura eſt importare verum dominium, numero. 32. 100
Genus non dicitur perire,num.23. 166
Genere poſito, ponitur & qualibet eius ſpecies, numero.71. char. 28
Gerundia ſunt facti,nomina verò iuris,numero.7.char. 2.nume.43. 20
Gerundia ſignificant per modum agendi vel patiendi, ibidem,num.7. 4
Gerundia de ſui natura inducunt formam,nu.8. 4
Gerundium importat factum qualificatum,num.8. 4
Gloſſæ auctoritas eſt magna,quia præualet communi opi.quādo aliquis cum ea concor.nu.23. 167
Gloſſæ ſunt naues per quas nauigamus per hoc vaſtum pelagus iuris ciuilis,num.21. 204
Grammatici tantùm inutiles ſunt reipublicę ſecundum Platonem. num.17. 165
Grauitas delicti arguitur ex grauitate pœnæ,nu.4. 173
Grauatus in vno in alio releuari debet,num.15. 81

H.

HABILITAS præſumitur quotiens de aliquo quęritur num.8. 175
Hæreditas poſtquam eſt adita, & acquiſita ipſi hæredi, mutat nomen, & confunditur in patrimonio,nu.17. 82
Hæreditas opulenta, & lucroſa differunt,num.28. 35
Hæres, & defunctus,qualiter intelligatur eadem perſona, ſupra in verbo,filius.
Hæres non faciens inuentarium eo ipſo obligatur,etiam ſi hęreditas ſit damnoſa,num.4. 119
Hæres tenetur ad intereſſe pro delicto defuncti de iure canonico,ibidem.
Hæres iurare tenetur de calumnia,licèt defunctus iurauerit, infrà,in verſi.iurauit.
Hæres non ſuccedit in officio defuncti, cuius electa eſt induſtria,num.5. 119
Hæres mariti non poteſt petere vſuras debitas marito, ſi eas maritus petierit, & ex interuallo mortuus ſit, numero. 5. char. 119
Hæres liberti, vel filij extraneus an poſsit vocare ſine venia, num.34. 150
Hæres non faciens inuentarium, habet præſumptionem contra ſe, quòd ſubtraxerit bona deficientia in hæreditate, num.9. 40
Homicidium,& furtum an, & quando permittatur, num.20. char. 178
Homicida plus peccat, quàm periurus quo ad legem promotionis,num.28. 119
Homicidium commiſſum ab aliquo, ſi poſtea efficiatur furioſus,an ſit puniendus,num.6. 79
Homicidium qualificatum an comprehendatur ſub ſimplici, num.22. 69
Et, quid de porrigente venenum,ibidem.
Homo eſt forma omnium rerum,ad cuius finem omnia diſponuntur,num.13. 5
Homo mortuus non eſt homo,num.24. 15
Homo quærit vindictam, num.6. 79
Homo liber poteſt dari obſes, & ſic loco pignoris aſsignari pro bono patrię,num.43. 103
Homines ſæpe de facultatibus ſuis quàm in his ſit, ſperant, num.12. 80
Honor magis ponderatur quàm vita, num. 62. 13
Hoſtes propriè, qui dicantur, numero. 22. char. 69. & numero.23.
Hoſtis, & reus crimine læſæ maieſtatis,in quo differant, nume.23. 70
Hypotheca expreſſa alienationem impedit,& res tranſit cum onere ſuo,num.26. 98
Hypothecari tacite pro penſione res non cenſentur in generali obligatione,num.14. 96
Hypothecaria dicitur petitorium iudicium, & non poſſeſſorium interdictum: ſaluianum verò dicitur poſſeſſorium, num.36. 101

I.

IGNORANS non conſentit,num.5. 30
Impedito non currit præſcrip.nu.14. 65
Impedimentum iuris an impediat initium præſcriptionis, num.14. 65
Impedimentum feriarum repentinarum eſt impedimentum iuris,ibidem.
Impedito impedimento iuris culpa, ſua an currat præſcrip. num.14. char.65.per totum.
Impeditus non dicitur, qui poteſt remouere impedimentum, ibidem.
Imperatores es de cœlo miſsi ſunt,vt per eorum ora Deus leges conderet,num.22. 70
Imperator non habet auctoritatem in pertinentibus ad Eccleſiam,nu.30. 180
Imperator pro iuuenibus non debet male loqui, numero.1. char. 194
Imperator aliquando loquitur groſſo modo, numero. 17. char. 165
Imperator in arbitrarijs non eſt reprehendendus, numero. 8. 45
Imperator, quare poſuit iſtum titulum in fine, numero. 14. char. 5

Impe-

Impetratio conſiſtit in facto, numero. 27. 16
Impetratio, & actio ſunt diuerſa, ibidem.
Incarceratio facta de debitore egente, creditori eſt nociua numero.43. 90
Incarceratur debitor qui dolo diſtraxit bona, vide ſupra Debitor.
Incertitudo viciatur, num.37. 58
Inconueniens dare, non eſt ſoluere num.35. 115
Indefinita quando æquipolleat vniuerſali, num.4. 3
Indefinita negatiuè probata ex proprietate ſermonis æquipollet vniuerſali, num.5. 4
Indefinita non æquipollet vniuerſali in dictis teſtium, numero.23. 33
Iodebitum ſolutum eccleſiæ repeti non poteſt, numero 36. char. 181
Inducens aliquem ad periurium, plus peccat quàm ſi alium occidat, num.28. 136
Infamia ceſſat per mortem, num. 19. 16
In facto conſiſtere dicitur quod eſt facti, numero. 43. char. 20
Iniuria fit defuncto, ſi bona eius venduntur à creditoribus, num.29. 85
Iniuria, quæ fit Deo, eſt popularis, & quot modis fiat, numero. 10. 179
Iniuriæ naſci non debent, vnde iura naſcuntur, num. 7. char. 125. & 64. 26
Iniuria volenti non fit, limitatur, vt, num.32. 149
Inimicitia ſemel cauſata an durare præſumatur, numero. 25. char. 71
Iniuſta cauſa, licet excuſat à dolo, non tamen contemptu, nec lata culpa nec pœna legali, vel ſtatutaria, numero. 24. 189
Inſidiæ nefandiſſimi hominis non facile præuidentur, numero 58. 54
Inſignia alterius rumpens, vel eis vtens, qua pœna tenetur, vide ſupra arma.
Inſinuationi cum iuramento an poſsit renunciari, nu.18. 189
Inſtitutionum liber an ſit editus poſt compoſitionẽ, Codicis, nume.10. 108
Inſtrumentum in totum iudicatur falſum, ſi in parte eſt falſum, num.4. 141
Intellectus.l.qui accuſare.C.de eden.num.18. 5
Intellectus.l.Gaius.ff.ad Sillaeia, num.19. 5
Intellectus.l.vxorem.§. qui hæres. ff.de legatis tertio, numero. 21. 5
Intellectus. l. an eandem. §. actiones. ff. de excep. rei iudic. ibidem.
Intellectus.l.conſilio. de cura.fur.num.53. 5
Intel.l.non debet.ff.de dolo, num.24. 6
Intel.l.ſi ſeruus nauem.ff.de furt.num.26. 6
Intel.l.ſi mandauero.§.in cuius.ff.manda.nu.40. 19
Intel.§.quotiens Inſti.de iu.naturali, num.42. 20
Intel.ad l.1.&.2.quando lic.ſi.iudi.ſe vin.nu.53. 23
Intel.l.air prætor.§.debitorem.ff.de his quæ in fraudem. cred. num.59. 25
Intel.l.Aurelius.§.Meuia.ff.de lib.de leg.num.69. 28
Intell.l.Lucius.ff. de ſerui.ruſt.prædi.nu.11. 40
Intell.glo.l.rem.§.loca.ff.de rei.ven.ibidem.
Intellectus.§.ſi quis quinq;.de pac. ten.num.3. 173
Intellectus non dicitur diuinatiuus ex quo declaratur per alia iura.num.5. 175
Intellectus licet conueniat titulo, non debet admitti, quando continet abſurdum, ibidem.
Intel.l.penul.ff.de condi.ob cauſam, num.7. 175
Intel.l.ſi is qui tres.ff.de excu.tuto.num.9. 175
Intel.l.ſi vendidero.§.cum raptor.ff.de fur.num.23. 179
Intel.magis dubitabilis debet teneri num.42. 183
Intel. l.3.§.ſed vtrum.ff.de mino.num.49. 225.
Intel.l.Ticia.§.ſi.ff.de an.& ar.leg.num.53. 184
Intell.ſi præfinito.ff.de pœnis.num.16. 188
Intel.l.ſi conſtat.§.conueniat.ff.com.pre.num.24. 190
Intell.l.eleganter.§.nullam.ff.de dolo, num.13. 200
Intel.l.3.§.ſi.ff.pro ſocio.num.14. 200
Intel.l.ſi curabit.C.de actio.empti.num.19. 102
Intel.l.cum mota.C.de tranſ.num.6. 160
Intel.l. quòd ſæpe.§.in his. ff.de contrahen. emp. numero.24 char. 167
Intel. l. ſi ita diſtrahatur. §. primo, de contrahen. emptione ibidem.
Intel.l.à Ticio.ff.de furt.ibidem.
Intell.l.ſcio.ff.de integ.reſt.num.4. 141
Intell.c.ſi religioſus de elec.lib.6.nu.7. 143
Intel.l.ſi libertus.ff.de in ius voc.num.26. 148
Intell.l.quamuis.ff.de in ius voc.num.30. 149
Intel.& pratica.l.diffamari.C.de inge.& ma.num.9. 159
Intel.c.quia diuerſitatem.de conceſſ.præben.nu.14. 66
Intell.l.vniuerſæ.C.de lega.num.27. 85
Intell.l.in fraudem.ff.qui, & à quib.num.36. 87
Intel.l.ſi debitor.C.de iu.fi.num.37. 88
Intel. eſſet nouus ad. l. ſi debitor. ff. quæ in, frau. cre. numero 41. 89
Intel.nouus.ad.l.ſi.in ſi.quæ in frau.cre.num.45. 140
Intel.l.1.C.qui bo.ced.poſ.num.44. 90
Intel.l.vt perfectius.C. de anna.excep.num.22. 64
Intel.l.1.ff.de act.emp.num.21. 204
Intel.l.1.de contrahen.emp.num.26. 206
Intell.l.2.§.hoc interdictum.ff.de præcario, num.30. 208
Reliqua vide in verb.l.& in verbo.diſpo.
Inſula proprie loquendo fundus ruſticus eſt, numero. 32. char. 100
Inſulæ iudicantur eiuſdem iuris quod prædium conuinctum, ibidem.
Intereſſe rei publicæ vertitur in criminibus puniendis, nume.65. 26
Intereſſe extimationis iniuriæ qualiter probetur, numero 45. 19
Intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis in quibus perſonis conſideretur num.18. 202
Intereſſe dandi, & reſtituendi, qualiter differant, numero 21. 204
Interdicta ſunt perſonalia in rem ſcripta, num.10. 171
Interpellatio extraiudicialis qualiter fiat, num. 36. 169
Interpellatio extraiudicialis potentior eſt quàm iudicialis, nume.36. 169
Interpellatio hominis extraiudicialis quid operetur, ibidem.
Interpretatio fit confiſcum in dubijs cauſis, num.19. 5
Interpretatio, debet fieri ſtrictè in odioſis in fauorem reorum, num.60. 25
Inuecta in fundum per colonum, non ſunt tacite hypothecata domino, num.9. 95
Inuecta tam per colonum in fundum quàm per inquilinum in domum, ſunt tacite hypothecata pro penſione domus, declarando, vt num.13. 96
Inuecta in prædium ruſticum non cenſentur tacite hypothecata niſi dominus ſciuerit, num.16. 96
Inuecta illata eo animo dumtaxat, vt ibi ſint, donec finiatur locatio, ſunt tacite hypothecata, num.19. 96
Inuecta in, fundum ruſticum quare ſint tacite hypothecata, nume.30. 104
Inuecta in fundum vrbanum per ſecundum conductorem ſunt tacite hypothecata conductori, & quid in fundo ruſtico, num.32. 104
Iudæi, vel pagani non tenentur ad obſeruationem canonum num.22. 105
Iudæi comprehenduntur in immunitate generali conceſſa ciuitati, num.32. 86
Iudex poſtquam unum remedium eligit, illo non ſufficiente, poteſt eligere aliud infrà, remedium.
Iudex poteſt extorquere ſacramentum ex officio ſuo, licet pars fuerit contenta ſtare ſimplici aſſertioni, numero 26. 59
Iudex à iure dicitur, num.43. 20
Iudicis eſt taxare extimatam iniuriam pro arbitrio ſuo, nume.44. 20
Iudex faciens incarcerari doctorem pro debito ciuili, debet

bet puniri pœna capitis numero.65. 26
Iudea præcipiens reo, quòd non diſcedat donec ſit omnibus poſitionibus reſponſum, ſi aliquibus reſpondet, & poſtea recedit habetur pro confeſſo nu.7. 30
Iudex debet proferre ſententiam certam nu.10. 40
Iudex ordinarius dicitur, qui propriam iuriſdictionem habet a lege, & a quo non poteſt auferri nu.18. 50
Iudea in dubio præſumitur ſecundum iuris ordinem proceſſiſſe, non autem de facto, niſi probetur contrariũ.n.7. 175
Iudicare poſſumus contra communem non habentem legem pro ſe, nu.13. 48
Iudiciare erant orta ante ius ciuile.nu.35. 191
Iudea non poteſt ſententiare pro diuiſo, in petitione hæreditatis.nu.7. 181
Iudex poteſt adiudicare vni totam rem in iudicijs diuiſorijs, etiam parte non petente, nu.11. 188
Iudicium incipit a citatione nu.26. 148
Iudicia, an ſint de iure ciuili, diuino, vel naturali.nu.34. 18
Iurans nulli vendere, quàm tibi, an teneatur, nu.9. 5
Iuramentum obligat præciſe in forma ſpecifica.nu.9. char.5. & nume.21. 190
Iuramentum calumniæ non tendit ad hoc, ut quis iuret, an dicat verum in petitione, vel non, nu.34. 57
Iuramentum de veritate dicenda non teoetur quis ſubire, niſi fuerit clericus.nu.34. 57
Iuramentum an debet interpretari ſecundum voluntatem iurantis.nume.35. 57
Iuramentum interpretatur eo modo, quo valere poteſt, ibidẽ & nume.13. 130
Iuramentum an regulatur ſecundum naturam contractus ſuper quo interponitur, nu.2. 77
Iuramentum debet habere tres comites, ibidem.
Iuramenti cognitio, an pertineat ad iudicem eccleſiaſticum, ibidem.
Iuramentum an firmet contractum aliàs inualidum, numero.3. 77
Iuramentum hoſpitis, & damnum paſsi, an & quãdo ſtetur, ſi fuerit aliquid ſubtractum de bonis poſitis in caupona, vel naui.nu.31. 100
Iuramentum extortum per Imperatorem, vel alios a ciuibus, vt iurent ciuitatem ad illum pertinere, quę non pertinet, nũ quid Imperator peccet nu.41. 102
Iurare de calum. tenetur hæres, licèt defunctus iurauerit. nume.5.& 6. 120
Iuramentum an tollat exce. deductionis ne egeat ibidem numero.4. 127
Iuſiurandum, iuramentum, & ſacramentum, quomodo differant nu.1. 127
Iuramentum eſt genus comprehendens omnem ſpeciem iuramenti.numero ibidem.
Iuſiurandum, quod dicitur ibidem.
Iuramentum deciſiuum habet vim plenè probationis numero 4. 127
Iuramentum non dicitur propriè, ſed releuamẽ ab onere probandi ibidem.
Iuramenti effectus ſunt multi numero. 5. & 6. cum quattuor ſequen. 128
Iuramentum habet vim litis conteſtatę declarando, vt numero 6. 128
Iuramentum appoſitum ſuper obligationibus facti, an faciat quod quis teneatur ad factum præciſè.nu.7. 128
Iuramentum appoſitum ſuper aliquo contractu, ſortitur omnes qualitates primordiales ipſius contractus, ibidem.
Iuramentum, & ſententia æquiparantur, ibidem.
Iuramẽtum appoſitum ſuper emphyteoſi, facit, quòd emphyteota non ſoluens canonem in primo anno ſit priuatus ipſo iure, non expectato breuiloquio nu.8. 129
Iuramentum habet vim expreſsi nu.9. 129
Iurans defendere emptorem in caſu euictionis, ſi ſciat poſtea litem motam, an requiratur denunciatio.nu.10. 129
Iurans aliquid facere eo ipſo, quod inſtat terminus faciendi, iuramentum interpellat ibidem.
Iuramentum an producat actionem, & qualiter, numero.11. 130
Iuramentum præſtitum per actorem reo non deferente, quid operatur.nu.12.& 16. 130
Iuramentum eſt ſtricti iuris nume. 8. 131
Iuramentum quare producat actionem, ibidem.
Iuramentum habetur pro veritate, & maiorem vim habet, quàm res iudicata.nu.20. char.132. Et quomodo hoc ſit, declaratur ibidem.
Iuramentum poſtquàm eſt delatum, ſi pars, quæ detulit, eſt cõtenta ſtare ſoli conſcientiæ ſimplici partis aduerſe, an detur pro illa aſſertione actio, ſicut pro iuramento. numero.22.char.132.& nu.25. 57.134
Iuramentum licèt poſsit fieri quibuſcunq; verbis, tamen vbi agitur de pœna debet exprimi verbum, Iuro. nuero. 26. char.57. 154
Iuramentum de quo in §.item ſi quis poſtulante.iſto titu. eſt duplex ibidem.nu.32. 137
Iuramẽtum calumniæ præſtatur per principalem perſonam, & iuramentum veritatis per procuratorem in animam domini, niſi fuerit clericus.ibidem.
Iuramentum de quo loquitur gl. in §.item ſi quis poſtulante. facit ceſſare præſumptionem calumniæ, non tamen excuſat ab expenſis temerè litigantem ibidem.
Iuramentum deferens tenetur de calumnia iurare. & quomodo.nu.33. 137
Iuramenti ſpecies ſunt.51.remiſsiuè nu.33. 137
Iurans teſtamentum, non obſt.iuramento, an poſsit aliud teſtamentum facere. nu.36. 148
Iuramentum, quod poteſt obſeruari ſine interitu ſalutis æternæ, eo non obſeruato obligat ad periurium ibidem & qualiter iſtud intelligatur.nu.37. 138
Iurans non reuocare procuratorem, an reuocatio poſtea facta valeat ibidem.
Iurans non doctorari, vel ad epiſcopatum promoueri, an teneatur iuramentum obſeruare nu.37. 138
Iuriſconſulti, vt populum in primis, & ſecundis legibus titulorum caponunt ſubſtantiam tituli.nu.5. 174
Iuriſconſulti, aliquando errarunt.nu.1. 210
Iura loquentia d. redimendis captiuis, an comprehendat carceratos ex delicto nu.32. 86
Iura loquentia de ciuitate, an habent locum in caſtro.numero 18. 68
Iura loquentia de cautione intelliguntur de habili. numero 22. 111
Iura loquentia de conſuetudine intelliguntur de bona nõ mala, ibidem.
Ius non debet diffinire ſuper incerto.nu.6 5
Ius ciuile dedit formam teſtis.nu.36. 18
Ius gentium eſt potentius, & dignius iure ciuili.nu.41. 19
Ius prætorium quid ſit.nu.42. 20
Iuris appellatione quid comprehendatur ibidem.
Ius in re, vel ad rem, quare ponitur in diffinitione publicianę. numero 7. 47
Ius in re dicitur, quis habere, qui habet dominium ipſius rei ibidem.
Ius ad rem dicitur habere qui habet quaſi dominium, ibidem.
Ius ad rem de facili tollitur per principem.nu.9. 47
Ius ad rem per mortem principis tollitur.ibidem.
Ius ad rem non eſt conſiderabile ibidem.
Ius, & æquitas ſunt diuerſa nu.47. 22
Ius dicere ſibi non poteſt quis propria auctoritatem.52. 23
Ius competens actione reali dicitur optimum, ſed ex perſonali dicitur debitum nu.7. 30
Ius ſpirituale qua actione defendatur.nu.12. 41
Ius ciuile diſponens in eo, quod de iure canonico nõ eſt prouiſum, obſeruatur de iure canonico nu.16. 165
Iuri reuerentiali an renuntiari poſsit pacto.nu.32. 149
Ius facilius defendit aliquem in conſeruo ſuo, quàm debito, numero.13. 77
Ius illud dicitur eſſe fortius, quod eſt generalius, & maioris comprehenſionis.nu.14. 81
Ius ciuile eſt duplex.nu.27. 114

Ius diuinum & canonicum prohibet omni caſu vſuras. infrà vſuræ.
Ius patronatus debet io iudicio eccleſiaſtico agitari oumero.35. 18
Ius patronatus non eſt merum ſpirituale. ibidem.
Ius patronatus qualiter debeat peti nu.12. 41
Iuſtum eſt, aliquid cuius contrarium eſt iuſtius. numero.5. 1
Iuſta cauſa dilationis excuſat a mora, & ab intereſſe numero.24. 180
Iuſta cauſa excuſat a pœna tam legali, quàm conuentionali. ibidem.
Iuſtitia æqualiter obſeruari debet erga magnos & paruos. numero.9. 175

L.

LABORANTIBVS Magis ſubuenitur. nu.3. 209
Laude ſunt digni etiam rem imperfectam facientes. numero.33. 221
Laicus non poteſt capere clericum, etiam in fraganti crimine conſtitutum, etiam cum conſanguinea. numero. 63. char.26
Lectura Iaſo. ſuper iſto titu. an ſit ſua, vel Alexand. nume.1. & char.1. & num.14. 11
Legatum dicitur donatio. num.21. 30
Legatarius non eſt dominus ſerui, ſi ei legatus ſit vſusfructus nume.3. 37
Legatum tegularum, vel tigni alicuius domus oon valet. numero.33. 100
Legitima ſicut debet relinqui filio iure inſtitutionis, eodem modo, & parentibus nume.8. 121
Legitimari non poteſt filius illegitimus, niſi accedat conſenſus patris. ſuprà in uerbo, filius.
Legitimatus de facto tranſit in poteſtatem patris. ſupra filius.
Leuia aliquando pertractari conuenit nu.1. 45
Leuia iuuenum ingenium facilius excitant. ibidem.
Lex vtens verbo Delegamus, facit ordinarium non delegatum. nu.18. 50
Leges permittentes vindictam, non valent: ſed attenditur ius canonum nu.53. 23
Lex loquens ſimpliciter, dicitur vniuerſaliter loqui numero.3. 1
Lex puniens accipientem pecuniam propter teſtimonium dicendum, habet locum in accipiente promiſsionem tantùm numero.9. 5
Lex debet intelligi ſecundum titulum, in quo ponitur, numero.16. 5
Lex nutritiua peccati, & repugnans fini ęterno, licèt defendat aliquem in foro fori, non tamen in foro poli numero. 53. cha.23. & nu.22. 69
Lex in dubio non præſumitur facta propter vnam rationem tantùm nu.28. 35
Lex prohibens aliquid fieri ſine certa ſolemnitate, intelligitur, niſi fiat ad vtilitatem illius de quo loquitur ibi.
Leges abrogatæ ſunt inutiles, & eas allegans eſt falſarius, & quæ vtilitas reſultat eas ſcire nume.1. 45
Lex non faciens ad titulum aliquando ponitur nu.17. 42
Lex, vel ſtatutum generale recipit reſtrictionem de habilitate declarando, & limitando, vt numero.23. & 24. 113
Lex dat condemnantis quadrimeſtre ad ſoluendum numero.5. 29
Lex poteſt facilius actum annullare, quàm homo numero.3. 18
Leges correctæ, & ſtatuta, an, & quando ſunt allegandæ. numero.17. 109
Lex potentior tollit conſuetudinem contrariam etiam ſi nulla ſit facta mentio quando per hoc reuertimur ad ius commune nume.20. 110
Lex non cenſetur aliquem habilitare niſi expreſsè appareat nume.23. 112
Lex reuocatoria oon debet extendi nu.43. 127
Lex eſt potentior, quàm partium conuentio numero. 23. in princip. 133
Lex mitius agit, quàm homo. ſupra in verbo, agitur cum lege.
Lex temporalis debet eſſe ad ſimilitudinem legis diuinæ numero.22. 69
Legum correctio per ſubauditiones fieri non debet, numero 24. 47
Legiſlator aliquando vtitur ratione impertinenti numero.17. 42
Lex ciuilis continens rigorem etiam ſi expreſsè per ius canonicum non reprobetur, tamē non debet de iure canonico obſeruari nume 4. 196
Lex ciuilis ſeruanda eſt in foro conſcientiæ. nu.16. 165
Lex, Grachus. C. de adulte. defendens maritum a pœna homicidii propter adulterium, non defendit tamen a pœna ęterna nume.53. 23
Lex, furem. ff. de ſicarijs declaratur nu.15. 176
Lex ſi. ff. de rei ven. limitatur nu.16. 176
Lex.ij. §. quòd ſi actor. C. de iur. cal. nu.18. 177
Lex, damus. C. de falſis, declaratur & ampliatur ibidem.
Lex, Chriſtianis. C. de Paganis. declaratur nume.23. 179
Lex, in minorum. C. in quib. cau. in integ. reſti. declaratur, & ampliatur. nu.49. 128
Lex fina. C. de ſacroſanct. eccleſi. in quibus caſibus procedat ibidem.
Lex non minus. §. j. ff. de hæ. inſti. nume.11. 164
Lex non eſt notum. ff. de actio. emp. declaratur nu.3. 161
Lex quinta. §. conuentionales. ff. de verborum obliga. declaratur nume.12. 170
Lex actio. ff. eo. tit. declaratur ibidem.
Lex cum quid. ff. ſi cert. peta. declaratur. nume.23. char.205. & nume.32. 221
Lex ex actionem. C. de dot. promiſ. an ſit hodie correcta nume.19. 217
Lex j. C. de dot. promiſ. declaratur numero.21. 217
Lex aſsiduis. C. qui potio. in pig. hab. nouiter inducitur. numero.28. 220
Et an habeat locum in ſponſa. nu.40. 223
Lex.j. §. ſi in perpetuum. ff. ſi ager vectig. quomodo intelligitur nume.50. 225
Lex ſi. C. de pac. conuen. declaratur nu.31. 221
Lex non puto. ff. de iur. fiſc. quomodo intelligitur remiſsiuè nume.19. 220
Lex in rebus. C. de iu. dot. quomodo nouiter declaratur numero.40. 223
Lex manifeſtè turpitudinis declaratur. ff. de iureiurand. numero.34. 157
Lex.lis nulla. ff. de iudi. an procedat de iure canonico. numero.7. 143
Lex item veniunt. §. item cum prædia imus. ff. de petit. hære. declaratur. nume.12. 214
Reliqua vide ſupra in verſicu. intellectus, & in verſicu. diſpoſitio.
Libellus debet latiſsimè interpretari, & eo modo quo melius poteſt quo ad vim comprehenſiuam numero.35. char. 57. & nu.33. 72
Libellus in mutuo formatus per verbum, commodauit, valet. ibidem.
Libellus alternatiuus, ſeu diſiunctiuus an valeant nu.37. 58
Libellus alternatiuus, & diſiunctiuus qualiter differant ibidem.
Libellus iniuriarum, quid continere debeat no.44. 21
Libellus an ſemper debeat formari ſecundum conſuetudinem ibidem.
Libellus iniuriarum ſine loco, & tempore an valeat parte nō opponente. nu.45. 21
Libelli porrectio an faciat incidere in pœnam edicti de quo §. pœnales. ibidem numero.26. char.148. limitando vt latè ibidem.
Libelli oblatio an ſit actus extraiuditialis ibidem.
Libelli oblatio an ſit de proceſſu ibidem.
Libert hæres extraneus an poſsit patronum in ius vocare ſine venia numero.34. 150

Libertus relinquere, & donare filijs in fraudem patroni. numero.14. 85
Liber Inſtitutionum an ſit compoſitus ante Codicē, vel poſt. numero.37. 74
Licentia requiſita ad aliquem actum faciendum, an ſufficiat ſi poſt interueniat nu.9.char.144.& nu.38. 151
Licentia capiendi aliquem per ſe ipſum, extenditur ad patiē eius, nume.60. 25
Licitè factum illud dicitur pro quo pœna imponitur, numero 33. 150
Licitum eſt laicis propria auctoritate ſe vendicare, & quando numero 54. 23
Limitata cauſa limitatum producit effectum, numero 59. char.25
Locus non nobilitat hominem, ſed virtus nu.27. 98
Locupletari cum alterius iactura eſt contra ius naturale. numero 58. 24
Locupletior quando dicatur pater, vel dominus factus, quo ad hoc, vt conueniri poſsit nu.21. 124
Lucrum extorqueri aliud eſt, aliud damnum inferre, num.16. char.84. Et ibi ratio diuerſitatis aſsignatur.
Lucri acquiſiti, & radicati amiſsio eſt damnū ſentire, & quomodo intelligatur, nu.16.& 17. 81
Lucrum perdere, eſt incommodum ſentire nu.31. 86
Lucrum in dubio quæritur illi cuius contemplatione aliquis priuatur. nume.21. 5

M.

MACEDONIANVM An ſit odioſum nu. 35. char. 150. Et quid in Velleiano ibidem. & nu.36.
Magnitudo rei penſatur ex affectione, nu.19. 82
Maior dicitur, qui diutius bona gubernauit, & quomodo, numero.35. 195
Malafides ſuperueniēs de iure canonico impedit præſcriptionem non tamen publicianam nu.12. 41
Malignandi occaſio permitti non debet ſub clypeo iuris. numero 64. 26
Malum vnius aliquando toleratur, vt euitetur maius, numero 64. 26
Mandans fieri maleficium, an puniatur, ſicut committens, numero 10. char.144. & quid ſi ille cui mandatur mandauit alteri, quis teneatur, ibidem.
Mandans, perſuadens, & conducens, in quo differunt numero 10. 144
Maritus occidens vxorem deprehenſam in adulterio ſtatuto permittente, videtur renuntiare lucro dotis, quod deberet habere propter illud adulterium, ſi eam non occidiſſet, numero 31. 125
Maritus ſi petat vſuras dotis, & poſt longam moram moriatur, hæredes eius illas petere non poterit. ſupra hæres.
Marmoribus ſcriptis an credatur. infra ſcripturę.
Maſculinum an comprehendat fœmininum nu.39.char.151. & nume.2. 116
Mater in procreatione filij ſe habet vt radix, filius verò, vt flos. nu.3. 208
Mater plus dolet de incommodo filii, quàm pater, ibidem.
Matris labores plurimi in procreatione filiorū enumerantur, ibidem.
Mater & filia ſunt correlatiua, nu.15. 5
Mater ſiue venia a filio non conuenitur nu.24. 247
Matrimonium quare dicatur potius a matre, quàm a patre. numero 2. 208
Matrimonium an ſit de iure naturali declaratur numero 33. char.17
Medium quando participat de vtroque extremo, cuius naturam participet. nu.41. 19
Memoriæ melius mandantur quæ vltimò audiuntur, numero 24. 5
Mens teſtatoris in dubio eſt minus velle hæredē grauare, quā ſit poſsibile. nu.69. 28
Menſis ex quot diebus conſtat, longa intricatio nu.35. 73
Mentiri in iudicio quando liceat nu.33. 56
Mendacium nemini nocens, an ſit punibile nu.57. 109
Meum amplius non poteſt fieri meum, declarando & limitando, vt nu.8. 163
Meum largo modo dicitur, illud in quo habeo aliquod ius
Meum, & tuum ſunt de iure gentium nu.40. 19
Miles armatæ militiæ non poteſt capi pro debito ciuili numero 65. 26
Miles cęleſtis militiæ, & terreſtris æquiparantur in caſibus a iure expreſsis ibidem.
Militia eſt minus fauorabilis, quàm ſtudium: infra ſtudium.
Miliare ex quibus paſsibus conſtat. infra paſſus.
Minimum quando conſideratur late.4. 541
Miniſter iuris quis dicatur nu.4. 78
Mitius & largius agitur cum lege quàm cum homine, numero.69. 28
Mixtum an contineatur ſub ſimplici nu 24. char.29. & nu. 1. char.170. & quid in dubio nume.4. 170
Mixtum dicitur, quod participat de duobus ſimplicibus, nume.1. char.172.& 185
Mixtum non poteſt fieri ex actione reali, & perſonali numero.1. 185
Mixtum non dicitur, quod participat de accidenti, & de origine, nu 29. 192
Mixtum, & obtinere cauſam mixti differunt, nu.3. 193
Modi agendi poſſunt uariari nu.34. 37
Modicum fermenti totam maſſam corrumpit nu.19. 147
Modicum a magno non differt quando aliquid eſt fundatū ſuper iniquitate: ſecus ſi ſuper quantitate, numero 57. char.118.
Monachus dicitur filius ſpiritualis monaſterij, & eſt in poteſtate abbatis, nu.7.char.143. & an poſsit ſine venia abbatē in ius vocare, ibidem.
Monachus, & ſeruus æquiparantur in omnibus caſibus tendētibus ad vtilitatem monaſterij nu.22. 124
Monachus an, & quando poteſt habere peculium ibidem.
Monachus, & ſeruus in quibus caſibus non æquiparatur ibidem.
Monachus ante monachatum obligatus factus, monachus non liberatur, ſed tenetur ſoluere nu.15. 109
Monachus factus Epiſcopus non deſinit eſſe monachus, ibidem.
Mora in contractibus bonæ fidei, vbi eſt dies & pœna, an poſſit purgari. nu.2. 195
Mora regularis qualiter comittatur in contractibus bonę fidei, & ſtricti iu. nu.19. 202
Mora re ipſa in quibus committatur ibidem.
Mora in officio iudicis, vel mercenario quomodo committatur ibidem.
Mulier in tacita hypotheca, an præferatur creditoribus habētibus tacitam nu.27. 219
Mulier pulchra tribuit occaſionem delinquendi, numero 43. char.224
Multa licent cum adiuncto, quæ per ſe non licerent, numero 61. 25
Mutuum eſt contractus nominatus nu.34. 18

N.

NATIO praua aliquādo nocet, & idem in mala phiſionomia nume.18. 165
Natio Sclauonum peſsima, & quid de alijs Gentibus. numero 18. 165
Naturaliter quiſque mouetur ad tuendos mores patriæ numero 28. 99
Neceſsitas ſupplet calorem indiciis nu.51. 23
Negans relictum eccleſiæ, ſi poſtea confitetur, an liberetur a pœna. nume.34. 181
Negatum de vno, de alio affirmatum videtur. numero 34. char.17
Negatoria verbis negatiuis, confeſſoria verbis affirmatiuis proponi debet nu.20. 50

Nemo

Nemo in alium plus iuris transfert, quàm ipſe habeat, numero.29. 55
Nemo in communione ſtare cogitur, & quomodo intelligatur.15. 188
Nobilis an debeat luere in corpus ſi non habet in ære. numero 42. 89
Nobiles & egregij grauius ex eodem delicto puniri dicunt, quàm alij ibidem.
Nobilis habitans in rure, vel villa, non cenſetur propterea ruſticus. nume. 27. 98
Nobilis patria redundat filijs eius ad gloriam ibidem.
Nobilitas quid requirat, nu. 29. 99
Nobiliores dicuntur illi, qui ſunt in maiori ciuitate, quàm minori. 29. 99
Nobilis exercens artem mercantiæ, an perdat nobilitatem, numero 12. 108
Nomen ſignificat ſubſtantiam, & qualitatem actus, numero 7. 4
Nomen indefinitiuè prolatum æquipollet vniuerſali, numero 8. 5
Nomina actionum mutantur ipſa cauſa manente, numero 24. 15
Nominibus antiquorum poſſumus vti ſub alia forma, numero 26. 15
Nomen habens patris ſui præſumitur eius filius, numero 18. char. 165
Nomina inutilia non ſunt indaganda, numero 19. char. 166. & nume. 4. 211
Notarius omittens aliquid in ſcriptura, præſumitur potius erraſſe, quàm falſum commiſiſſe, nu. 25. 84
Nullus eſt adeo confractus viribus, & decrepita ætate grauatus, quod non adhuc per annum viuere credat, numero 25. 84
Nummi vnius defectus in ſolutione an inducat priuationem. ſupra emphyteota.
Nunciatio noui operis eſt perſonalis. nume. 14. 49

O.

OBLIGATIO Eſt genus nume. 3 1
Obligatio ſine actione eſt fruſtratoria nu. 13. 5
Obligatio, an ſit mater actionis perſonalis, nu. 15. 5
Obligatio poteſt dari, vbi eſt non actio, & econtra, ibidem.
Obligatio continetur ſub contractu nu. 21. 5
Obligatio eſt ius propter quod proſequitur nu. 31. 6
Obligatus ſub conditione, vel in diem non dicitur debitor, numero 60. 25
Obligatio eſſe non poteſt, vbi non eſt conſenſus numero 2. char. 30
Obligatio oritur ex delicto ibidem.
Obligatus actione reali an ſit obligatus, nu. 13. 32
Obligatio perſonæ liberę eſt nulla. 24. 34
Obligatus officio iudicis an ſit, nu. 31. 37
Obligatus ad tradendum tenetur tradere poſſeſsionem vacuam, non ab alijs occupatam, nu. 19. 55
Obligatio, quæ ex contractu, vel quaſi deſcendit, dicitur perſonalis. nume. 1. 185
Obligatus ad non petendum dicitur, poteſt legitima exceptione repelli. nu. 31 180
Obligatio ad intereſſe, quæ ſubrogatur in locum obligationis faciendi, eſt diuidua, licet factum ſit indiuiduum, numero. 11. 199
Obligatus ad genus, vel ad ſpecies, quomodo teneatur numero 23. 166
Obligatio generalis expreſſa omnium bonorum, nó comprehendit inſtrumenta, quæ ad agriculturam conueniunt, numero. 30. 6
Obligatus dare fideiuſſorem, dando pignus, liberatur, numero 33. 100
Obligari pignori poſſunt mobilia, & immobilia corporalia, & incorporalia, nu. 41. 102
Obligari non poſſunt iura quæ habet dominus in vaſallos, patronus in libertos, nec econtra, limitando, vt numero 42. cum quatuor ſequen. 103
Obligatio non valet, vbi per talem contractum inducitur deformatio ędium. nu. 52. 104
Obligatio, quæ ex conſenſu nudo oriebatur, fuit variis temporibus tria tempora. nu. 1. 109
Obligatio operarum perſonalium, qualibertus patrono tenetur, ſupprimitur ſuperueniente dignitate nu. 13. 108
Obliuio præſumitur in articulo mortis de omnibus, numero 25. 84
Obliuio præſumitur in actibus ſimpliciter, nu. 26. 84
Obliuio temporis magis toleratur in teſte, quàm loci, numero 65. 26
Occidens furem pro parna retenetur nu. 55. 24
Occidens furem nocturnum, ſubrogatur in locum iudicis. numero. 11. 178
Occidens vxore plus punitur, quàm ſi matrem occideret. numero 15. 176
Odium furis eſt, vt detur conditio furtiua, & quæ eſt ratio, & de quo fure intelligitur, nu. 14. 164
Odium an finiatur. Inuita cauſa odij nu. 25. 218
Offendens legem, peccat contra vnum, ſed offendens miniſtrom legis offendit. nu. 4. 78
Officium iudicis non poteſt interponi ad priuatam vtilitatem. nume. 27. 191
Officium iudicis nullam præſupponit obligationem, ibidem.
Officium iudicis eſt facti, nu 43. 20
Officium iudicis non eſt ius, ſed habet iuris adminiſtrationem ibidem.
Officium iudicis, prout imploratur apertè, an ſit actio, numero 46. 7
Officium iudicis non datur, vbi actio competit, numero 46. char. 21. ſecus ſi non competit actio nu. 26. 46
Officium iudicis quando poſsit implorari nu. ibidem.
Officium iudicis eſt quædam æquitas à iure conceſſa numero 47. 22
Officium iudicis habet ſe ad inſtar actionis realis, quo ad effectum nu. 48. 22
Officium iudicis nobile competit per ſe nu 31. 37
Officium iudicis mercenarium deſeruit actioni. ibidem.
Officium publicum bonæfidei præſumptionem inducit, numero 7. 176
Olim dominus præſumitur hodie dominus nu. 27. 167
Opinio concordans debet in dubio ſequi. cu. 4. 66
Opinionum varietas cogit nos diuidere ou. 51. 225
Opinio communis tenenda eſt in iudicando nu. 24. 112
Ordo dignitatem arguit, nu. 5. 107
Origo debet attendi, nu. 24. 51
Ornamenta equi an ſint acceſſoria neceſſaria ad equum, numero 12. 205

P.

PACTVM Quòd liceat creditori vendere pignus, an valeat. nu. 33. 100
Pactum nudum non differt à ſtipulatione in curia mercatorū, & de iure canonico nu. 3. 4. 107
Pactum nudum obligat, vbi æquitas obſeruatur, ibidem.
Pactum reformatur diuerſa ratione nu. 35. 215
Pactum nudum de donando an producat actionem, numero 29. 72
Pactum nudum in multis caſibus producit actionem, numero 46. & 47. 117
Pactum de ſtando in communione an valeat cum iuramento numero 17. 187
Pactum de ſtando in communione ad tempus, intelligitur de decennio. nume. 21. 189
Pactum de ſtando in communione in perpetuum valet: in æternum ſecus. nu. 24. 190
Pactum de non petendo tollit naturalem obligationem ipſo iure. nume. 17. 33
Pactum de vendendo an ſit venditio nu. 9. & 10. 5
Papa non pōt facere, q̄ ſtetur ſimplici dicto vnius. nu. 23. 183

Papa

Papa vbi, ibi Roma, numero.5. 211
Papa quare mutat nomen in creatione ſua nu.18. 165
Papa habet illam poteſtatem in terris ſibi ſubiectis, quam habet imperator in ſuis nu.33. 193
Paria ſunt dicere contra legem, & ſine lege nu.13. 48
Paria ſunt facere per nuncium, vel epiſtolam, vel voce ipſa, numero 3. 2
Parua res, ſeu vilis quæ dicatur. nu.55. 24
Paſſus mille faciunt miliare. nu.29. 75
Paſſus ex quot pedibus conſtat, ibidem.
Pater prudens prudentem, nobilis nobilem generat, numero 30. 17
Pater ſpiritualis leuans aliquem de ſacro fonte non poteſt ſine venia conueniri, nu.24. 147
Pater, vel dominus tenetur ex peculio conceſſo filio, vel ſeruo quatenus eſt peculium nu.20. 119
Pater dicitur melior amicus, quàm alius, nu.8. 121
Pater filio obligatur naturaliter, nu.9. 121
Pater & filius in foro conſcientiæ non reputantur eadem perſona, ibidem.
Pater deſtinatus executor in teſtamento ad diſtribuenda bona inter pauperes, non poteſt eligere filium, numero 10. char.121
Pater habet maiorem affectionem ad filios, quàm ad vxorem, numero 12. 122
Pater, vel dominus quando non eſt factus locupletior ex delicto, vel quaſi filii, vel ſerui, peculium non confiſcatur, ſed applicatur domino, vel patri nume.13. 122
Patria poteſtas de iuregentium non conſideratur, numero 9. 121
Patria non minus defenditur literis, quàm armis, numero 4. 63
Patria ſua cuilibet eſt dulciſsima nu.28. 99
Patrimonii ſui ignorantia in actibus inter viuos in quo caſu tolleratur, nu.24. 83
Patrimonij diminutio eſt damnum ſentire nu.16. 81
Patrimonij proprij ignorantia quomodo præſumatur numero.26. 84
Patronus quando poteſt citari ſine venia. nume.32. char.150. declarando, vt ibidem.
Patroni, vel curator, an poſsit ſine venia a liberto citari, & quid in procuratore patroni ibidem.
Patronus an liberto poſsit remittere pœnam. 50. aureorum, de quibus in l. ſi quis id, quod. de iuriſd. omnium iudic. numero. 16. 146
Patronus an habeat plus iuris in bonis liberti, quàm creditor in bonis debitoris, nu.13. 80
Patronus an, & quando teneatur refundere precium emptori, ſeu accipienti a liberto in fraudem patroni, numero.15. char.81.
Patronus tenetur egenti liberto alimenta præſtare, aliàs priuatur iure patronatus, nu.27. 85
Pax habet hoc, quòd receditur propter eam a regulis iuris communis, nu.43. 103
Pax debet fieri quando bellum ſine iniuria inter partes interuenit, nu.3. 172
Pax non rumpitur furto, & declaratur, vt ibi nume.5. char. vt ſupra.
Pax non dicitur rumpi, niſi quis offendatur in caſu antiquæ inimicitiæ, ibidem.
Pax non rumpitur per adulterium commiſſum cum vxore illius cum quo fuit facta pax ibidem.
Pax non dicitur rumpi per raptum etiam filiæ, ibidem.
Peccatum veniale ex vſu, an fiat mortale, nu.4. 173
Peccare an dicatur plus qui mulierem turpem, quàm qui pulchram cognoſcit, nu.13. 176
Peccare plus dicitur, qui magis delectatur ibidem.
Peccata occulta aliquando magis puniuntur, quàm manifeſta nume.20. 178
Peccatum mortale commiſſum ab homine ſanæ mentis, an damnet effectum furioſum ſi moriatur non facta pœnitentia nume.6. 79
Peccatum non dimittitur, non facta reſtitutione. nu.6. 5
Peccans in parte, omnium reus indicatur nu.4. 141
Peccata minuta plura ſimul collecta ita nos grauant, ſicut vnū grande peccatum, nu.25. 61
Peculium filij, vel ſerui non confiſcatur per delictum eorum, ſed applicatur patri, vel domino, nu.13. 122
Peculii quot ſunt ſpecies, nu.14. 125
Peculium caſtrenſe quid ſit, ibidem.
Peculium caſtrenſe, & quaſi caſtrenſe quotuplex ſit, numero 15. 122
Peculium profectitium quid ſit, nu.16. 123
Peculium profectitium cauſatur a nomine parentis, & non patriæ poteſtatis ibidem.
Peculium profectitium, & aduentitium quomodo cognoſcatur, ibidem.
Peculium aduentitium non cadit in ſeruo ibidem.
Peculium aduentitium quid ſit, nume.17. 153
Pecunia cęteris rebus dicitur precioſior nume.19. 82
Pecunia non circunſcribitur loco, nu.50. 97
Pecunia ſi alienetur non opus eſt decreto, ibidem.
Pęna non habet locum in ſubrogato niſi exprimatur, numero 10. 198
Pęna dupli de qua in §. ex maleficij iſto titulo, ideo habet locum, quia actor grauatur onere probandi, numero 41. char.181
Pęna impoſita habito reſpectu ad aliquem finem, & non ad principium actus, ſemper pœnitentia tollitur, numero 42. char.181
Pęna dupli, vel quadrupli, an habeat locum de iure canonico. numero.16. 165
Pęna corporalis quando imponatur pro furto, numero 2. char.175
Pęna dupli, vel quadrupli, an procedat de foro conſcientiæ. numero 14. 176
Pęna ui bonorum raptorum eſt triplum extra rem & quæ ſit ratio, nume.15. 176
Pęna furti manifeſti eſt quadruplum extra rem, & quæ ſit ratio quare plus teneatur fur, quàm raptor, ibidem.
Pęnæ diuerſæ in pluribus caſibus dantur, ibidem.
Pęna, quæ ex mendacio, vel negatione reſultat, eſt accidentalis, nume.16. 177
Pęna. §. ex maleficiis. habet locum in differente ſoluere legata, nume.23. 179
Pęna quando applicatur fiſco, & quomodo dicatur cauſa criminalis, nume.18. 5
Pęna in vltimis voluntatibus appoſita per teſtatorem, cui in dubio debeat applicari, nu.20. 5
Pęna eſt lucrum ex parte illius cui acquiritur, nu.32. 86
Pęna periurij eſt multiplex num. 57. & 58.136. etiam in foro conſcientiæ, quæ ſit, ibidem.
Pęna blaſfemantium remiſsiuè. ibidem.
Pęna vbi non eſt appoſita, relinquitur arbitrio iudicis, numero 39. 151
Pęna non comprehenditur ſub diſpoſitione generaliter, numero 12. 214
Pęna corrumpentis album prętoris, habet locum in quocunque albo. nume.15. 145
Pęna acquiſita parti non poteſt per principem remitti, numero 30. 149
Pęna ædicti de in ius vocando cui veniat applicanda, & quando, & quibus caſibus. nume.29.30. & 32. 149
Pęna non habet locum niſi in iure exprimatur, numero, 13. char.48
Punitur in corpus non habens in ęre, ampliando, & declarando, vt nu.16. & 18. 146
Pęnitentia ſimulata non debet deludere prouiſionem legis, numero 45. 182
Pęnitentiæ hodie omnes ſunt arbitrarię, nu.27. 135
Pęnitentia in edicto prętoris reducit rem ad priſtinum ſtatum. nume.30. 149
Penſio an ſubrogetur loco beneficij, nu.8. 212
Perfectum quid eſt, nu.28. 220
Perfectum an poſsit opponi ex duobus imperfectis, numero 30. 114

Periurium omne in quocunque foro & cauſa habet Deum vltorem, & etiam hominem, nu. 27. 135
Periurium in terminis .§. item ſi quis poſtulant. diuina vltione punitur ibidem.
Permutatione eſt vicina contractui emptionis, & extimationis nume. 8. 197
Permutatio in quibus caſibus fit, & quomodo cognoſcatur, numero 16. 206
Perpetuum, quid dicitur, nu. 15. 145
Pes ea qua menſura conſtet, nu. 29. 72
Perſona, cuius contemplatione aliquid fit, conſideratur, numero 19. 220
Perſonale vitium an impediat præſcriptionem, numero 20. char. 69
Petitio hæreditatis an ſit mixta prætoria, numero 38. char. 27.
Petitio hæreditatis debet prius intentari, quàm actio fami. hercisc. nume. 7. 181
Petitio hæreditatis, quare hodie ſit bonæ fidei, numero 7. char. 198
Petitio hæreditatis non datur contra particularem debitorẽ defuncti ibidem.
Petitio hæreditatis an detur cõtra poſsidentem titulo pro hærede, nume. 16. 49
Petere quid ſit, vide ſuprà Differentia.
Pignus eſt multiplex, nume. 1. 93
Pignus prætorium, & iudiciale, quid ſit, ibidem.
Pignori incumbere melius eſt, quàm in perſonam agere, numero 35. 101
Pignus an poſsit præſcribi a debitore, & quid in creditore, numero 38. 82
Pignus a pugno dicitur, nume. 55. 105
Pignus an poſsit eſſe in re immobili. ibidem.
Pigneratitia actio triplex eſt, & quando, & quibus competat numero 5. 92
Piratæ an dicantur hoſtes nume. 25. 72
Piratæ in cæna Domini quolibet anno excommunicantur, ibidem.
Plura iura ponuntur ſub aliquibus rubricis, quæ non conueniunt titu. nume. 5. 172
Plura verba iniurioſa vno contextu non faciunt conuitium, numero 12. 175
Plus punitur palàm delinquens, quàm clam, ſupra Delictum.
Plura dicta in vna lege de eadem materia non debent notari. §. ſed verſiculo, nume. 2. 45
Plus cautionis eſt in rem, quàm in perſonam, nu. 14. 32
Pluralis numerus poteſt capi pro ſingulari, & econtra, numero 6. 2
Pluralitas actionum factorum, & ſententiarum, an præſumatur, nume. 11. 172
Plenum, & perfectum, idem ſunt, nu. 28. 220
Plenitudo poteſtatis, quam habet Papa in clericos non extenditur ad bona patrimonialia, nu. 34. 193
Populus Iſrael iudicibus regebatur nu. 35. 18
Poſſeſsio plurimum facti, & iuris habet. nu. 25. 5
Poſſeſsio acquiritur domino ignoranti per ſeruum proprium & qualiter intelligitur. nu. 11. 47
Poſſeſsio licèt acquiratur domino ignoranti per procuratorem non tamen vſucapiendi conditio, quæ ſcienti competit ibidem.
Poſſeſsio in facto conſiſtit, nu. 21. 69
Poſsidere non poteſt, qui ab alio poſsidetur, ibidem.
Poſſeſ. ciuilis an ſit nobilior, & potentior naturali, nu. 20. char. 69. ampliando, vt ibidem.
Poſſe dicimur illud, quod ſine ſit, nu. 12. 145
Poſsidens pro hærede fundat ſe in titulo putatiuo, & poſſeſsionis. nu 16. 49
Poſitionibus non reſpondens, quamuis habeatur pro cõfeſſo, tamen fallit, vt ibi nume. 18. 177
Poſito vno de contrariis aliud remouetur, nu. 36. char. 57. numero 27. 33
Poſitum in aliqua diſpoſitione cauſa maioris frequentiæ, non excludit minus frequentatos nu. 51. 19
Potentia infert actum, nu. 7. 160
Poſtulare quid ſit, vide ſupra differentia.
Precarium ſeruitutis vrbanæ, videlicet quando non inducitur deformatio edium. nu. 52. 104
Prædia ruſtica, quæ dicantur & quæ vrbana nu. 16. 96
Prædicatum cuiuslibet propoſitionis ſecundum Dialeticos dicitur forma, nu. 13. 5
Presbyter occidendo aliquem in altari ſe defendendo, poteſt continuare ſacrificium altaris nu. 55. 14
Præſcriptio habetur pro completa, quando paucisſimi dies reſtant, nume. 3. 62
Præſcribitur hodie de iure canonico cum ſola bona fide ſine titu. nume. 35. 181
Præſcriptio propter negligentiã debitoris, vel creditoris quãdo procedat. nu. 68. 19
Præſcribere in abſentia per alios poſſumus, numero 11. char. 2
Præſens in iudicio an citari debeat. nume. 45. 21
Præſumptio, & fictio differunt, nu. 23. 218
Præſumptionis doli, qui ſint modi nu. 23. 105
Præſumitur obliuio de omnibus in articulo mortis. numero 26. 84
Præſumitur obliuio in rationibus implicitis ibidem.
Præſumptio bonitatis non eſt habenda, vbi infertur alicui præiudicium, ibidem.
Præſumitur quis talis, qualis eſt eius patria, numero 27. char. 98
Præſumitur quilibet cautus in rebus ſuis, numero 55. char. 104
Pretium an & quando ſuccedit loco rei in hypotheca, numero 14. 96
Prætor de minimis curat nume. 32. 86
Prætor poteſt ſtatuta condere numero 19. 50
Prætor non poteſt remedia directa inducere, numero 6. char. 46
Prætor quare non extendit rei vendi. ciuilem ad caſum text. §. ſed iſtæ. nume. 5. 46
Princeps an poteſt alienare terras ſuas, vel donare propter remunerationem. nume. 44. 103
Princeps nunquam præſumitur de facto procedere, numero 7. 175
Princeps non poteſt tollere, quæ ſunt de iure gentium, numero 32. 17
Princeps habet iura communia in pectore: ſecus municipalia, nume. 42. 19
Principalia capita materiæ ſufficit in tractibus inſerere, vide ſupra capita.
Priuilegia an debeant extendi extra caſus expreſſos numero 55. 184
Nec de vna re ad alteram, numero 18. char. 125. ſupra in verſi. extenſin.
Priuilegia conceſſa principali, cenſentur conceſſa ſeruitoribus, ibidem.
Priuilegiatus vtitur iure communi in caſibus, in quibus non reperitur priuilegiatus nu. 3. 195
Priuilegium prælationis tacitæ hypothe. an detur patri agenti pro dote. nu. 51. 225
Priuilegia dotis an competant donationi propter nuptias. numero. 39. 223
Priuilegium tacitæ hypothecæ an ſoli mulieri competat, ita quod non extraneis hæredibus. nu. 34. 36. 225
Priuilegia perſonalia poſſunt amitti abuſu. nu. 3. 37
Priuilegium poſſeſsionis eſt maximum, nu. 13. 48
Priuilegium conceſſum ciuitati an extendatur ad caſtrum, numero 19. 68
Priuilegiatum an, & quando vtatur priuilegio contra pariter priuilegiatum, nume. 27. 71
Priuilegia conceſſa ſcholaribus per Auc. habita. an competãt in caſu quo ſcolaris agit contra ſcholarem. nu. 27. 5
Probatio incumbit dicenti aliquem alienaſſe in fraudem, numero 12. 80
Probationes in criminalibus debent eſſe clarisſimæ, numero 45. 21

Procedere

Procedere per regulas,& fallentias in tractatibus, & lecturis melius eſt,quàm per diſtinctiones,nu.30. 136
Procurator & dominus reputantur vna,& eadem perſona, nu mero 38. 213
Producens,& productum poſſunt eſſe varij origine,nume.35. char.18.
Producens inſtrumentum pro ſe tenetur contra ſe recipere non obſtante,quòd contrarium proteſtauerit, numero 17. char.131
Prohibita alienatione prohibetur tranſlatio omnis cuiuſcunque iuris directi ſupra, Alienatio.
Prohibita alienatione,an poſsit pignorare , vel vſumfructum conſtituere.ſupra, Aliena.
Prohibitus vendere prohibetur locare,nu.47. 113
Proiicere, & immittere in quo differant,nu.16. 14
Promittentes nulli alteri vendere niſi tibi,an poſsint alteri vẽdere,numero 6. 5
Promiſsio de aliquo dando, & donare, an procedant a pari numero 9. 5
Promittens mulieri, quod non habebit aliam vxorem , quàm ipſam,dicitur matrimonium contrahere nu.9. 5
Promittere , & promittenti conſentire an differant , ibidem.
Promiſsio ſine cauſa non eſt efficax,nu.6. 160
Promittens rem ſimpliciter,intelligitur dare,niſi aliter ex natura contractus colligatur,nu.24. 167
Promittens ſoluere illud de quo apparebit patrem ſuum eſſe debitorem,non tenetur ſi de tali debito contra hæredem conſtiterit,nu.7. 121
Promiſsio in ſi venditio.& venditio , an ſint idem . numero 41. char.116. 116
Promittens ſe obligaturum,vi detur ſe de præſenti obligare, & ſtatim poteſt agi,nu.41. 116
Promiſsio partis de ſtando ſimplici dicto aduerſarii an valeat,& quid in ſcriptura priuata,nu.23. 133
Proprium dicitur quod aliquo iure ad nos pertinet, numero 33. 56
Prouiſio legis tolli non poteſt per hominem,& quomodo, nu mero 16. 146
Publiciana datur quando venditor tranſtulit dominium , vel quaſi,nume.29. 55
Publiciana datur illi cui eſt facta traditio habilis ad vſucapiẽdum,ibidem.
Publiciana , & rei vindicatio ſunt origine contrarię, numero.36. 57
Publiciana quæ requirat, quo ad hoc,vt habeat locum,nume ro.39. 58
Publiciana quæ ſit,nume.6. 46
Publiciana datur ad inſtar rei vendicationis , nu. 4. 45
Publiciana quare dicitur pretoria,nu.6. 46
Publiciana an ſit directa,ibidem.
Publiciana datur ad inſtar rei vendicationis. ibidem.
Publiciana quare dicitur perpetua,nu.7. 46
Publiciana non competit domino,nu.9. 47
Publiciana quibus caſibus detur contra titulo poſsidentem, numero 13. 48
Publiciana an detur contra poſsidentem titulo pro hærede, numero 15. 49
Publiciana habet locum in omnibus caſibus in quibus vſucapio procedit nu. 12. 47
Publiciana competit pro re furtiua empta bonafide, numero 12. 47
Publicus latro furca ſuſpenditur,nu.10. 175
Publica utilitas eſt duplex,nume.1. 63

Q.

QVALITAS poteſt abeſſe & adeſſe citra ſubiecti corruptionem,nu.16. 15
Qualitas non poteſt ſuperaria ſubiecto , numero 16. 216
Qualitas,quæ eſt in termino relato,cenſetur repetita in termino referente,nu.19. 217
Qualitas ſufficit,quòd a principio interueniat licèt poſtea non duret,nume.53. 226
Qualitas inuecta verbo,debet adeſſe tempore verbi. nume.35. char.37.& nu.35. 71
Quantitas dicitur genus.nu.17. 207
Quaſi contractus quomodo ſit,nu.48. 91
Quaſi ſeruiana duplex eſt , & quando competit, numero 4. char.92
Quilibet in dea non poteſt cognoſcere de ſumma.500.aureorum,nume. 19. 33
Qui vult conſequens antecedens,nume.26. 52

R.

RARA ſunt cara,nu.43. 20
Ratio quare contractus expreſsi in 8. actionum. ſunt nominati,& alij innominati,nume.30. 208
Ratio quando vna ſola poteſt reddi , habetur pro expreſſa in lege: limitando,& declarando,vt nu.27. 35
Ratio legis non eſt de ſubſtantia,nu.28. 35
Ratio quare ſicut dominium ipſo iure acquiritur eccleſiæ , ita & publiciana non acquiritur,nu.26. 72
Rationum intricatio arguit fraudem nu.19. 82
Ratio quare pecunia cęteris rebus ſit pretioſior , numero 19. char.82
Ratio quare inductum ſit,quòd ex nudo pacto in conſtituto oriatur actio numero 2.char.105. & numero 3. & 4. & 34. 35.
Ratio quare potius mulier per Velleianum prohibetur obligari quàm donare,nu.54. 104
Ratihabitio an operetur in ſacramentis nu.9. 143
Regula, qui non habet in ære,luat in corpus, quomodo limitatur,numero 42. 89
Regula,quòd factum iudicis cenſetur factum partis,quomodo procedat,nume.2. 92
Regula quòd vna determinatio reſpiciens plura determinabilia,quomodo procedat , numero.1 9. char.48. & ſupra¦determinatio.
Regula,quòd impedito agere non currat præſcriptio,limitatur,& ampliatur,nu.14. 66
Regulæ in dubio debet ſtari,nu.4. 158
Regulæ iuris ex legitima cauſa infringi poſſunt, nu. 12. char. 188.& propter vtilitatem perſonæ,nu.6. 172
Regula,quòd lex ſuum non tuum tollit auxilium, qualiter limitatur,nume.29. 210
Regula,quod mulier, & fiſcus paribus paſsibus ambulẽt,qualiter procedat.nume.29. 210
Regula.l.cum quid.quòd taciti , & expreſsi eſt eadem virtus, quomodo procedat.nu.32. 221
Regula,qui vult conſequens, & neceſſariom antecedens declaratur,nume.11. 216
Regula,quicquid eſt tranſmiſsile eſt ceſsibile,qualiter procedat,nume.26. 219
Regula ſubrogationis qualiter procedat.infra ſubrogatio.
Rei vendicatio quid requirat tam ex parte actoris, quàm rei, numero 11. 32
Rei vendicatio an competat pro rebus eccleſiaſticis,nu.13.32
Rei vendicatio vtilis an cõpetat bonæfidei emptori,nu.34. 37
Rei uendicatio licèt detur contra titulo poſsidentem non tamen publiciana,nume.13. 48
Rei vendicatio,quæ datur contra doſo deſinentem poſsidere, an ſit ciuilis,nume.26. 167
Relatiuum,quis, quid importet,nu.19. 33
Religioſis adhærentia religioſi ſunt,nu.32. 100
Relictũ Deo, vel Sanctis,an habeat priuilegia.ſ.ex maleficiis iſto titulo,nume.52. 184
Relictum ſimpliciter eccleſiæ,debetur pauperiori,nu.53. 184
Relictum imagini depictę in muro cui debeatur,nu.54. 185
Remedia ad reuocanda alienata in fraudem ſunt quattuor,& quæ ſint,& qualiter competat,nume.1. 77
Remedia omnia,quæ dantur creditori patrono, & econuerſo numero.14. 81

Remedium.§.item ſi quis in fraudem. cõpetit tam in ſola traditione, quàm dominij tranſlatione.nu.10. 80
Remedio vno non ſufficiente iudex poteſt eligere aliud,numero 44. 90
Remedia iuris ciuilis competunt ipſo iure, ſecus in prætoriis. numero 8. 63
Remedium ordinatium facit ceſſare extraordinarium declarando ibidem,& nu 65.16.& nu.19. 110
Remedium.§.rurſus iſto titulo an competat abſentibus cauſa caſtri,vel municipij,numero.18. 68
Remittens non transfert dominium,numero.7. 163
Remuneratio facit, vt recedatur a regulis iuris, numero 44. char.103
Repetitio debet fieri in neceſſarijs tantum,nume.19. 41
Res ab euentu iudicatur, numero 55. 83
Res receptę in cuſtodiam nautę caupones & ſtabularij quando dicuntur,numero 34. 100
Res minorum quomodo poſſunt vſucapi,unmero 37. 74
Res prohibita alienari an poſsit vſucapi,ibidem.
Res poteſt eſſe communis, ſine ſocietate,numero 10. 187
Res propria alicui legari non poteſt, declarando, numero.8. 163
Res mihi debita, propriè non poteſt dici mea, numero 13 char.164
Res deterior reddita non liberat in contractibus bonæ fidei, & quid in ſtricti iuris,nu 23. 505
Res haberi dicitur in bonis, cuius verum dominium habemus,numero 4. 43
Res dicitur corporalis,& incorporalis dupliciter, numero 12. char.5
Res efficitur dubia per contradictionem, numero 24. 4
Res eccleſiaſticæ non ſunt in dominio alicuius, numero 52. char.32.
Res mea,& mihi debita in quo differant,nume.17. 33
Res ſua ſibi ſeruire non dicitur,nu.2. 37
Res in qua quis habet quaſi dominium, an poſsit pignori a quaſi domino,numero.20. 42
Rei appellatione omnia continentur ampliando,& limitãdo, numero 20.33. Et an perſona contineatur,nume.53. 33
Rem dicitur quis habere,ſi habet actionem, numero 9. 47
Res publica propriè quæ dicatur,numero 17. 67
Reipublicæ intereſt, quòd quilibet ſe defendendo præſtet ſatiſdationem,nume.24. 112
Reipublicæ intereſt,quòd crimina detegantur,ibidem.
Reſponſio illa frequentatur a docto. quòd lex procedit vlterius diſponendo,nume.37. 87
Reſtitutio de qua.§.rurſus iſto titulo.an competat minoribus ibidem,nume.37. 74
Reſtitutionum in integrum ſpecies quot ſunt,numero 5. 8
Retentio bonorum debitorum per creditores, in quo caſu fieri poteſt,numero 48. 91
Reuerentia patriæ poteſtatis non ita conſideratur de iure canonico,ſicut ciuili,numero.7. 243
Reuerentiali iuri an renunciari poſsit,nu.35. 149
Reus an dicatur propriè actor quando exceptio habet incluſam actionem,numero 38. 151
Reus actori edere non tenetur, ſecus econtra, numero 29. char.16
Reus excipiendo dicitur actor,& quomodo,numero 49. 22
Roma quomodo dicatur communis patria,numero 5. 214
Rubrica de actionibus quare ponatur in plurali, numero 5. char.1
Rubrica declarat text.& econtra,numero 6. 2
Rubrica generalis facit nigrum generale ibidem.
Rubrica de actionibus quare ponitur per nomen, & non per gerundium de agendo,numero 3. 2

S.

SACRAMENTVM Dicitur propriè quando res ſacra tangitur,licèt de conſuetudine Italiæ ſufficit quemlibet librum tangere,numero 1. 126
Scholaris priuatus matricula propter inobedictiam rectoris, ſi pœniret recipitur in matricula,nu.46. 182
Scientia ſula in grauioribus criminibus non nocet, numero 41. 89
Scientia per credulitatem non habetur,numero 34. 57
Scientiæ improbatæ doctrina permittitur,numero 18. 110
Sclanonum gens peſsima,nu.28. 99
Scriptura dicitur loqui,nu.3. 5
Scripturæ poſitæ in marmoribus, an credatur, numero 6. char.142
Semel malus an deſinat eſſe per pœnitentiam, numero 47. char.182
Semel dominus non poteſt amplius fieri dominus, nume.8. 9.& numero 16. 32
Senex, & decrepitus ſperat adhuc per annum viuere, numero 25. 61
Senes dicuntur eſſe in periculo mortis,ibidem.
Sententia in cauſa ſummaria non habens ſolennitates iudiciales,an dicatur mere diffinitiua,nu.8. 287
Sententia declaratoria requiritur,quando quis eſt priuatus ipſo iure,nume.28. 81
Sententia condemnatoria facti eſt præciſa ne ſoluendo intereſſe adimpletur,nu.57. 55
Sententia lata in principali extinguit debitum officio iudicis, numero 29. 80
Sententia arbitri an ſit propriè ſententia.nu.24. 15
Sententia lata per verbum forte, an valear nu.10. 40
Sententia lata per verbum Videtur,& verbum Credo,& ſimilia,an valear ibidem.
Sententia improprìatur,vt poſsit ſubſtineri ibidem.
Septimana a numero dierum dicitur, & cuius ſit effectus. numero 35. 73
Seruitutum quot ſunt genera,nu.1. 37
Seruitus,quæ ſit,& an ſit propriè ſeruitus,ibidem.
Seruitutes de quibus in §.ęquę ſunt ciuiles.nu.2. 37
Seruitus quæ habetur in ſeruis, an ſit de iure naturali, ibi.
Seruitus quæ in ſeruis conſideratur vnde habuit ortum, ibidem.
Seruitus perſonalis extinguitur morte eius cui debetur, ibidem.
Seruitus quę habetur in ſeruis morte habentis eam,non extinguitur,ſed tranſmittitur ab hærede,ibidem.
Seruitus non cadit in libero homine,nu.3. 37
Seruitus realis quæ ſit,& qualiter cognoſcatur,nu.6. 39
Seruitus realis dicitur illa quæ fit propter neceſsitatem fundi cui debetur,nume.11. 40
Seruitus perſonalis dicitur quæ principaliter concernit perſonam,& quomodo ibidem.
Seruitus proſpectus quæ dicatur, & quomodo differat a ſeruitute ne luminibus officiatur numero 15. 41
Seruitus continua,& diſcontinua quanto tempore præſcribitur,numero 13. 41
Seruitus vrbana an poſsit pignorari,nu.51. 104
Seruitutes non ſunt in bonis noſtris,nume.54. 104
Serui de iure ciuili pro mortuis habentur nu.27. 76
Seruus poteſt impetrare reſcriptum,ibidem.
Serui olim poterant agere,ibidem.
Seruiana,& quaſi ſunt actiones reales,nu.36. 106
Seruiana,& quaſi vnde dicantur,nu.33. 100
Simile producit ſuum ſimile,nu.38 18
Similitudo quæ dicatur bona,nume.8. 197
Societas morte ſocij extinguitur, nu.12.42. & quid in colono, ibidem.
Societas ſolo conſenſu non ſola re contrahitur,nu.10. 96
Solemnitas ſufficit,quòd a principio interueniat, numero 50. char.213.
Spes omnis communis eſt,nu.55. 61
Spes continetur appellatione rei.nu.24. 34
Specialia duo non poſſunt eſſe ſimul nu.85. 150
Specialia non ſunt multiplicanda nume.25. 180
Specialia plura fauore dotis an poſsint concurrere, numero.20. 217
Spurius ſpurium generat,nu.38. 18

Statutum, quòd bannitus poſsit impune occidi, an valeat, & an talis homicida ſit tutus in foro conſcientiæ, nu. 54. 23
Statutum permittens offendere offenſorem, intelligitur per ſe ipſum non per alium, nu 61. 55
Statutum, quòd quis excludatur ſi per decennium non petierit debitum, an valeat, vel non, nu. 67. 26
Statutum inducens periculum animæ non valet, numero 68. 27
Statutum loquens de tranſactione, an comprehendat arbitramentum, numero 9. 31
Statutum, quòd de quacunque re ſoluatur gabella, an contineat hominem liberum, nu. 24. 34
Statutum quod de omnibus animalibus ſoluatur gabella, an intelligatur de homine, ibidem.
Statutum de maiore, an intelligatur reſpectu ætatis, vel adminiſtrationis, nu. 36. 193
Statutum, quòd dans auxilium, teneatur eadem pœna, ſicut principalis: ſi pœna augetur per contumaciam, vel aliter non tenetur, nume. 16. 177
Statutum, quod pater teneatur ſoluere conſiderationem filij non tenetur ad pœnam quadrupli ea alio ſtatuto, quod nō ſoluens infra menſem &c. ibidem.
Statutum, vel lex loquens de iuriſdictione, an intelligatur de ordinaria, vel delegata, nu. 18. 50
Statutum deferens ſucceſsionem alicui, cui de iure communi non defertur, qualiter procedat, nume. 24. 51
Statuta Ducum, marchionū, epiſcoporum &c. an dicātur ius prętorium, vel ciuile, ibidem.
Statutum loquens de hærede, an habeat locum in bonorum poſſeſſore, nu. 15. 19
Statutum, quòd in contractibus mulieris adhibeatur conſenſus conſanguineorum, an procedat in quaſi contractu, numero 27. 357
Statutum in dubio non præſumitur cōtinere vnam rationem tantùm nume. 28. 35
Statutum vtens dictione Fortè, diſponit, idem in caſu in quo non eſt appoſita, nu. 9. 40
Statutum de incarcerando debitorem, an comprehēdat eius hæredem, numero 35. 251. & nu 4. 120
Statutum, q de cicatrice non poſsit ferri ſententia, niſi medicis adhibitis, & de ea referentibus, qualiter intelligitur, numero. 36. 87
Statutum dans præmium capienti malefactorem, intelligitur de capiente habili, nu. 22. 111
Statutum diſponens, quòd inſtrumentum mandetur executioni contra debitorem in eo deſcriptum, poterit exequi contra hæredem eius, licèt non ſit nominatus, nume. 4. 120
Statutum diſponens, quòd nullus poſsit eſſe de ancianis, niſi habeat mille in bonis, filius nihil habens poteſt admitti, quia cenſetur habere mille reſpectu patris, nu. 8. 122
Statutum, quòd pater pro filio teneatur, an valeat, numero. 24 char. 125
Statutum a trahatur ad caſus futuros, vt auferatur occaſio delinquendi, nume. 56. 134
Statutum, quòd bannitus poſsit impune occidi, an comprehendat filium occidentem patrem, nu. 22. 69
Sterilis an habeat priuilegia dotis, numero 4. 511
Stipulatio vnde dicitur, nu. 1. 105
Stipulatio eſt compoſita a iure ciuili, numero 9. char. 108. numero 49. 118
Stipulatio tacita pro dote, & tacita hypotheca paribus paſsibus ambulant, nume. 36. 522
Stipulatio tacita pro dote an ſit præſumpta, vel ficta, numero. 23. 518
Stipulatio tacita pro dote an fingatur, ſi vxor, & maritus fuerint muti, nume. 24. 218
Stipulatio tacita, an ſit priuilegium dotis, vel mulieris, & an tranſeat ad hęredem extraneum, vel ceſsionarium, numero. 25. 519
Stipulatio quoque extenditur ad non expreſſa, numero 22. 85. & nume. 22. 205
Stipulatio pœnalis an noceat præcedentem in contractu bonę fidei, vel ſtricti iuris, nu. ibidem.
Stipulatio an poſsit fieri per epiſtolam, nu. 3. 5
Stipulatio plus iuris, quàm facti habet, nu. 23. 5
Stipulatio olim ſub magis ſtricta forma procedebat, quæ hodie eſt mutata retento nomine, nu. 26. 15
Stipulationes non ſunt tot quot ſunt res, quando vna res venit in conſequentiam alterius, nu. 5. 185
Studij cauſa eſt multum priuilegiata, & præfertur doti. numero 4. 63
Studium præponderat militiæ, nu. 5. 63
Subauditiones non debent fieri, nu. 44. 90
Subanditi, qui dicantur, nu. 23. 70
Subſtantia eſt, quid intrinſecum, nu. 23. 5
Subſtantia eſt iuris, ibidem. 5
Subrogatus ſapit naturam ſubrogati, nu. 36. 87
Subrogatio, & nouatio quomodo differunt, nu. 15. 214
Subrogationis regula qualiter procedat. nume. 50. 225. & latiſsimè, nu. 5. 511
Subſtitutio vulgaris tollit ſuitatem quando eſt valida: ſecus ſi caduca, nume. 6. 142
Succeſſor eſt duplex, nu. 40. 58
Summarium non fit, vbi ponitur diffinitio, nu. 1. 4
Superflua non ſunt legibus inſerenda, nu. 17. 109
Superadditum alicui non facit mutare eius nomen, nu. 15. 108
Supplicando an quis dicatur litem mouere, nu. 26. 148
Suſpitio fugę qualiter probetur, & quibus diebus, & coram quo, nume. 66. 8
Suum dicitur propriè in quo quis habet plenam diſpoſitionem. nume. 18. 42

T.

TABELLIO Factus doctor, vel miles an poſsit conficere inſtrumenta, nu. 13. 109
Tacitè illata in fundum, an ſint obligata domino, ſupra in verbo Inuecta.
Tacitæ hypothecata cenſentur inuecta tam per colonum in fundum, quam per inquilinum in domum, ſupra Inuecta.
Tacita hypotheca an inducatur in re empta ex fructibus fundi locati, vide ſupra in verbo Fructus.
Tacitè hypothecatæ an cenſeantur res, quæ in generali obligatione non veniunt, nu. 14. 96
Tacitè hypothecata, an cenſeantur illa quæ in fundum inuehuntur ſciente, vel ignorante domino, ſupra Inuecta.
Tacitè hypothecata an cenſeantur bona inuecta per conductorem, quæ non ſunt ſua, ſupra in uerbo Bona.
Tacitè hypothecata ſunt tantùm bona mobilia inuecta, ſed non nomina debitorum, ſupra in verbo Bona.
Tacitè hypothecata ſunt dumtaxat inuecta, & illata eo animo, vt ibi maneant vſque ad finē locationis, ſupra Inuecta.
Tacitè hypothecatæ pro penſione an, & quando cenſeatur res venales inuectæ, & quid de pecunia, nu. 9. 97. & tribus numeris ſequen.
Tacita hypotheca de qua in §. item ſeruiana, alienationem illarum rerum non impedit, nu. 26. 98
Tacitè hypothecata ſunt inuecta in fundum vrbanum, & per ſecundū conductorē conductoris. ſupra in verbo Inuecta.
Taciti, & expreſsi eadem eſt virtus, nu. 26. 98
Taceos in præiudicialibus hr̄ pro contradicente, nu. 25. 98
Tempus continuum, & vtile quid ſit, nu. 33. 72
Teſtamentum de iure cōi, an ſit firmius teſtō militis. nu. 14. 81
Teſtamentum factum tpe paupertatis comprehēdit bona plura etiam pòſt longo tpe acquiſita per teſtatorem ſuperuiuentem, & poſtea moriente ſine alio teſtamēto, nu. 26. 84
Teſtamenta ſunt de iure gentium, nu. 36. 13
Teſtator legans liberationem oībus debitoribus, an comprehendantur illi, qui tenentur obligatione reali, nu. 69. 28
Teſtatum decedere eſt honor, nu. 29. 85
Teſtari aliquem promittens de re ſua, ſi contradicat ſibi præiudicat, nume. 19. 97
Teſtis vnius dictum eſt imperfectum, nu. 30. 114
Teſtes debent produci apertè, & ſi vltro ſe offerat, & proferat teſtimonium, quamuis verum, non faciunt fidem, nec pro parte, neque contra partem nu. 12. & 14. 130
Teſtimo-

Teſtimonium teſtis corrupti valet contra corrumpētem ſi producatur contra eum, licèt contra alios non valeat, numero 25. 130
Teſtis deponens per verbum, Ferè, an probet, numero 3. char. 157
Teatus in S. fuerat, iſto titulo, nouiter declarando, numero 17. 216
Textus in c. fraternitas. 12. q. 2. quomodo intelligatur, ſupra in verſi. capitulum. Vide ſupra Intellectus, & ſuprà Leges.
Tituli ne quis eum, & ff. de eo per quem factum erit. de quo nobis ſeruiunt hodie, nu. 47. 154
Titulus pro hærede eſt duplex nume. 14. 49
Tortura debet incipere ab habente turpe nomen, quando plures ſunt capti, ſi non præponderat aliud iudicium contra alios, nume. 17. 165
Torqueri dicitur pater quando filius torquetur ſupra in verſi. filius.
Traditio, vel quaſi requiritur in publiciana, numero 26. char. 53
Traditio præſupponit contractum alienationis procedere. ſupra in verſicu. dictio.
Traditio nuda, & ſine cauſa an valeat, numero 11. 80
Tranſgrediens canones ex concupiſcentia, vel ira, vel alia cauſa non iuſta, non punitur de contemptu, etiam ſi illa cauſa ſit beſtialis, nu. 27. 180
Tranſlatio dominij non requiritur in venditione, ſed ſimplex traditio. 11. 80
Tutor eſt obligatus ſtatim poſtquàm cœpit adminiſtrare. numero 15. 5

V.

VARIATIO Poteſt dari in dependentibus ab animo vnius, & quomodo, nume. 36. 338
Velleianum non habet locum in donatione, nu. 26. 84
Venales res inuectę an, & quando cenſeantur tacitè hypo. ſupra tacitè.
Venales res an, & quando veniant in generali legato, numero 19. 97
Venalis res an comprehendatur in obligatione generali, numero 20. 97
Venditor, qui reputatur dominus ſi non poſsidet non transfert, quaſi dominium, nume. 29. 55
Venditor verus dominus per ſolam traditionem etiam rei nō vacuę, transfert dominium, nume. 30. 55
Venditor ad quid tenetur, & ad quid emptor. nu. 6. 160
Venditor an teneatur ad dandum. nu. 7. 163
Vendens per alium euitat pœnam appoſitam vendenti, numero 10. 144
Venditor an oporteat, quod transferat dominium in venditione, an quòd ſimpliciter tradat: ſuprà in verbo Tranſlatio dominij.
Venetia eſt communis patria, ſicut Roma, nu. 5. 210
Venia debet concedi cauſa cognita nu. 21. 147
Venię omiſsio an viciet proceſſum, declaratur nu. 33. 150
Venię petendæ forma, quæ ſit, nu. 38. 151
Veniam an petere ſufficiat licèt non concedatur numero 7. char. 143
Verbum, Fraus, quid importat, nu. 9. 79
Verbum, Alienationis, quid importat, nu. 81. 82
Verbum, Colonus, eſt generale, nu. 9. 95
Verbum, Videtur, quid importat. nume. 8. char. 108. & numero 2. 157
Verbum, Fere, quid ſignificat, nu. 9. 123
Verbum, Poſtulare, quomodo capiatur. 2. 126
Verbum, Quaſi, quid importat, nu. 4. 127
Verbum in genere non refert an pluraliter, vel ſingulariter referatur nume. 2. 5
Verbum, Supereſt, quid importat, nu. 2. 5
Verbum vnum poteſt ſtare propriè, & eius contrarium etiam propriè, nume. 5. 5
Verbum, Parit, Oritur, & Naſcitur, quid ſignificent, nume. 15 char. 5
Verbum vnum pro alio ponitur, nu. 16. 5
Verbum, Aboletur, quid importat, nu. 45. 7
Verbum, Cōtinetur, denotat aliquid eſſe tale ex propria ſignificatione. nume. 46. char. 21. & nume. 72. 28
Verba debent propriè capi numero. 47. char. 22. & numero. 60 char. 25. idem in ſtatutis, numero. 67. chart. 26. idem in diffinitione, & numero 4. char. 3. numero 69. char. 28. & numero 36. 101
Verbum, Perſequendi, quare ponatur in textu, numero 49. char. 22
Verbum, In iudicio, quare ponatur in diffinitione actionis. numero 50. 23
Verbum, Actio, in diſpoſitione fauorabili quomodo capitur, ibidem.
Verbum, Eſt, quid ſignificat, numero 20. chart. 217. & numero 70. 28
Verbum, Intelligitur, cuius naturæ ſit, nu. 23. 218
Verbum generis aliquado capitur pro verbo ſpeciei, numero 28. 33
Verbum, Suas, quomodo capitur nu. 18. 42
Verbum, Traditio, vel quaſi, quare ponitur in diffinitione publicianæ, nume. 10. 47
Verbum, Adiudicare, propriè conuenit iudicio diuiſorio, numero 10. 187
Verbum, Concedo, Adiudico, Aſsigno, Relinquo, Suſcipio, & penes te, vel apud te, quid ſignificant, & quomodo conueniant, & differant inter ſe, nume. 6. 60
Verba rubricæ pluralis numeri poſsunt exponi pro ſingulari, vt nigro conueniant, & econuerſo. nu. 6. 4
Verba rubricæ per nigrum declarantur, & econtra. numero 6. 4
Verba iſta, promitto me obligaturum tibi pro x. producunt ſtatim obligationem, & ſtatim agi poteſt. ſupra Promiſſio.
Verba ſtatuti propriè capiuntur, nu. 10. 144
Verba debent capi naturaliter non ciuiliter, nu. 5. 57
Verba debent aliquid operari, nu. 8. 5
Verba, Supereſt forma, quid ſignificant, nu. 12. 5
Verba vltima ſunt præſtantiora nu. 14. 5
Verba cum effectu intelliguntur, nu. 60. 25
Verba, Alijs quibuſdam modis, quid ſignificant, numero 24.
Verba legis ciuilis præceptoria affirmatiuè inducunt actionem, ſecus in l. prętoria, nu. 23. 51
Verba libelli improprantur, vt ſubſtineatur, numero 35. char. 57
Verba alternatiua, & diſiunctiua aliquando confunduntur, numero 37. 57
Verba debent capi in potiori ſignificatu nu. 51. 24
Verba prolata ad tollendam dubitationem, tolerantur etiam ſi ſint ſuperflua nume. 3. 70
Verba quæ ſint; per quæ conſtituitur hypotheca. numero 5. char. 95
Verba generalia ſtatuti debent interpretari ſecundum iura commune, nume. 25. 113
Verecundia eſt maxima pœna, numero 64. char. 26. & numero. 12. 145
Verecundia non conſideratur in vilibus perſonis, ibidem.
Veritate, & fictione concurrente, præfertur veritas, numero 16. 49
Vicerector an debeat vt rector honorari, nu. 8. 212
Vicini, & conſanguinei an præſumantur ſcire facta vicini, vel conſanguinei nume. 17. 67
Vicinę domus quomodo iudicentur. nu. 30. 72
Vigilantibus, & nō dormiētibus ſubuenit ius ciuile, nu. 58. 24
Vigilare cuilibet licet pro commodo ſuo, etiam in detrimentum alterius. nu. 13. char. 48. & nu. 40. 88
Viles perſonæ in corpus caſtigantur, nu. 42. 89
Vir pro vxore regulariter non obligatur, nec econtra. n. 23. 76
Vir, & vxor an reputentur eadem perſona, vide ſupra filius.
Vis an ſit maior dolo, ſupra Dolus.
Vitium eſt duplex. nu. 40. 58
Vitium reale quid ſit, ibidem.
Vitium reale auctoris nocet cuicunque bonæfidei ſucceſſori declaran-

declarando, & limitando, vt ibidem. & quid in perſonali vitio etiam quo ad præſcriptionem nu.41. 59
Vltima voluntas in genere reperitur nu.2. 11
Vltima mora nocet, numero 48. 182
Vſucapio non procedit in furtiuis, nu.11. 47
Vſuræ ex mora quando veniant, nu.17. 201
Vſuræ in quibus contractibus ſint prohibitæ, & in quibus caſibus permittantur, ibidem & nu.45. 117
Vſuræ in iure tripliciter peti poteſt, nu.18. 202
Vſuræ in contractibus bonæ fidei an veniant iure actionis, vel officij iudicis, numero 19. 202
Vſusfructus conſtitutio eſt quædam ſeruitus, ſupra conſtitutio.
Vſusfructus peculij aduentitij, in quibus caſibus non acquiratur patri nu.17. 55
Vſusfructuarius eſt quaſi dominus, numero 20. 43
Vxor dicitur ſocia viri. numero 12. 122
Vxor gaudet de morte mariti ibidem.

Z.

ZELOTIPIA Magis regnat inter coniuges, quàm inter alios, numero 43. 224

F I N I S.

SERIES CHARTARVM.

a b c A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd
A B C D E F G H I K L M N O P Q.

Omnes ſunt quaterniones præter c Q duerniones.

VENETIIS,
Excudebatur apud Gaſparem Bindonum.
M. D. LXXIIII.